

XLIX

H.

57

B. Fabroni. f.

ACTA SANCTORUM JUNII,

Ex Latinis & Græcis aliarumque gentium antiquis
Monumentis, servata primigenia Scriptorum phrasi,

COLLECTA, DIGESTA, COMMENTARIIS ET OBSERVATIONIBUS ILLUSTRATA,

A GODEFRIDO HENSCHENIO P.M.
DANIELE PAPEBROCHIO,
FRANCISCO BAERTIO,
ET CONRADO JANNINGO,

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS,

TOMUS I.

COMPLECTENS SEX PRIMOS DIES MENSIS:

Quos claudit Commentarius de vita, cultu, translatione

S. NORBERTI, PRÆMONSTRATIENSII FUNDATORIS,
MAGDEBURGENSIUM ARCHIEPISC. ET ANTVERPIENSII APOSTOLI;

Cum triplici Corollario, illuc spectante.

Toti autem Tomo præmittuntur Apologetica C. J. pro Actis Sanctorum, reposita
quadruplici Antirrhetico Adm. R. P. SEB. a S. PAULO P. CC.

VENETIIS, MDCCXLI.

Apud { JO: BAPTISTAM ALBRIZZI HIERON. FIL. ET
SEBASTIANUM COLETI.

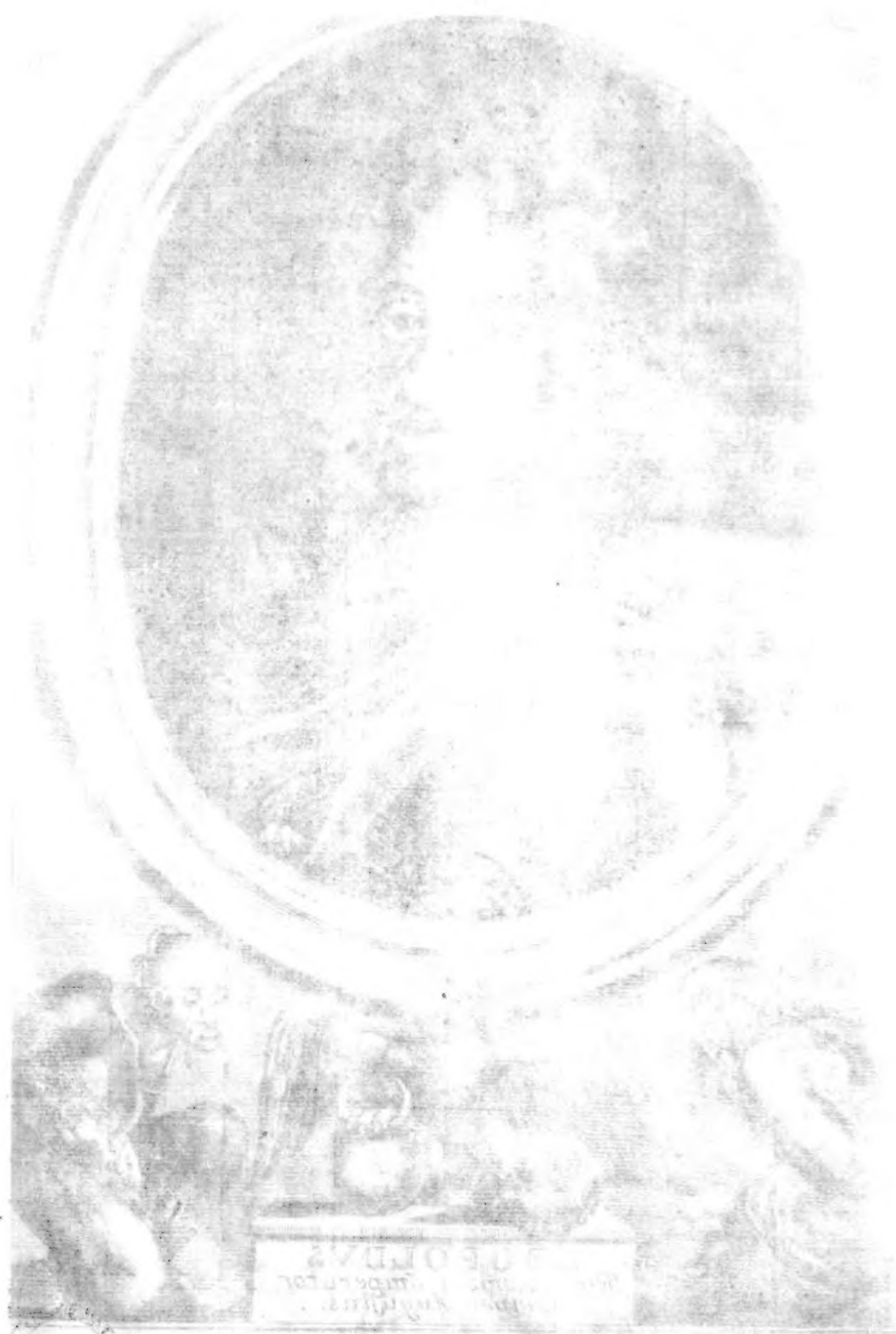
CUM VENETI SENATUS PRIVILEGIO.

FERDINANDVS DEI GRATIA EPISCOPVS
 PADERBORNENSIS ET MONASTERIENSIS.
Burggravius Strombergensis, S. R. Imp. Princeps Comes Pyrmon-
tanus, Dominus in Borcklohe et Lib. Baro de Furstenberg
Obiit XIII Kal. Julii, A. D. MDCLXXXIII Aetatis suae. LVI.

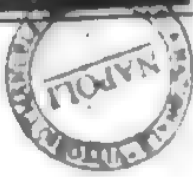

PS.

An. 55.

LEOPOLDVS
Romanorum Imperator
Semper Augustus.

LEOPOLDO
ROMANORUM IMPERATORI
SEMPER AUGUSTO,
AUSTRIACO, CLEMENTI,
PIO, FELICI, VICTORI.

Junius hic, merito Mensis appelletur Natalis. Natalis quippe est Sancti, cujus unius præter Dei-hominis Deique Matris, regnantium in cælis omnium Nativitas celebratur in terris, Joannis Baptistæ, quo non surrexit major inter natos mulierum. Natalis idem est gloriosi, cujus unius, post summum Christi Domini Vicarium, regnantium in terris omnium, Nativitas præcipue celebranda venit Leopoldi-Ignatii, quo non surrexit major inter genitos Imperatorum. Istius sancti Joannis Baptistæ sanctissimam Nativitatem colimus hoc mense. Hujus gloriosi Leopoldi auspica- tissimam Nativitatem annua memoria ac gratulatione recolimus hoc eodem mense, quem & Augustissimo ejus Nomini officiose dedicamus: impares quidem illustrare pro merito Nativitatem vitamque Joannis, quam Digitus Dei in sacro Textu eminenter descripsit: nec minus impares illustrare Nati- vitatem gestaue Leopoldi, quæ omnium in ore oculisque versantur adhuc, & clarius conspiciuntur in se, quam exprimi in tabula possint. Auditæ in Nativitate Joannis semel fuere gratulantium vicinorum & cognatorum lætæ voces. Audiuntur illæ quotannis in Natali Cæsaris iteratæ, gratulantibus ei Principibus, applaudentibus subditis, gaudentibus exteris, mirantibus uni- versis; qui & præteritis ejus gestis futura merientes, tacito secum animo pen- sitant, quod illi de Joanne palam interrogabant; *Quis, pueras, Cæsar iste erit?*

Junii Tomus I.

a 3

Et-

Etenim manus Domini erat cum illo. Ita est. Et quidem tam multipliciter manus Domini Tecum fuit (Ad Te convertimur & nos , in hoc quinquagesimo quinto Natali tuo , gratulabundi , Augustissime atque Invictissime Imperator) ut non inferiora deinceps sperari possint Tibi , quam eluxerunt in Joanne ; certe , ut majora , quam hactenus in Te manus Domini operata est , sperari de cetero possint , & immortalia . Nempe , manus Domini Tecum fuit , quando hominibus ita disponentibus , ecclesiasticum amplexurus statum , jam habitu ecclesiasticus , a Domino ad Imperii solium , præter hominum expectationem , anno Christi MDCLVIII , juvenili in ætate , elevatus es ; uti puer David , præter spem suam & opinionem omnium , a pedo pastoralis ad sceptrum Israel . Manus Domini Tecum fuit , quando gravibus aliquoties infirmitatibus olim pressus , non sine vitæ discrimine ; variis insuper insidiis appetitus ; proditores non paucos expertus ; ope Dei semper ab infirmitatibus convaluisti , insidias declinasti , proditores detexisti , comprehendisti , punivisti ; mirius tamen , pro innata clementia tua , quam delicti gravitas & reorum impietas merebatur , Clementiæ divinæ , infra meritum punientis peccata hominum , Æmulator . Manus Domini Tecum fuit , quando magni Hispaniarum Regis Philippi IV , utriusque orbis Monarchæ filiam , Margaritam-Mariam-Teresiam , Cælareum introducturus in torum , obstacula varia , ardua , & diuturna , desperantibus eventum hominibus , juvante Deo , feliciter perrupisti ; sponsam tandem adduxisti , alter Jacob alteram Rachellem , breviori tamen impendio temporis ; ac prolem inde suscepisti suavissimam , novum Bavaricæ Domui daturam heredem . Manus Domini Tecum fuit , quando una alteraque cara conjuge præmaturo fato ereptis , nullum post se relinquentibus heredem masculum , interitura timebatur Augustissima Familia ; nisi Dominus tertiam superinductam , Eleonoram-Magdalenam-Teresiam Neoburgicam , longiore vita & multiplici prole , deliciis Augustissimi Patris , in spem seræ posteritatis , liberaliter beasset : atque o beer adhuc ! Manus Domini , si umquam alias , Tecum fuit , quando (ita lætis tristitia miscet Deus) Passaviam , cum cara conjuge & liberis Te contulisti , victo ad Arrabonem fluvium exercitu tuo , Ipse invictus ; cincta diutina obsidione , & tantum non cadente Vienna , Ipse erectus ; trepidante Christiano orbe , Ipse intrepidus ; fractis omnium animis , Ipse constans ; illo eodem in sacello , prodigiis Magnæ Dei Matris celebri , ubi aliquot abinde annis lætus lætam duxeras , tunc fesus Deo consolabaris mœstam ; Affore e cælis opem ; premi justos , non opprimi ; probandos homines adversis , ut aurum igni , quod lucidius inde exit : sicque erecta in spem & ipsa Augustissima conjuge , perseverabatis ambo in oratione ; tam efficaciter pulsantes precibus cælum , ut milites , Deo duce præcipuo , armis propulsaverint profligaverintque a mœnibus Viennæ infestum hostem ; solverint obsidione urbem ; recreaverint subactam fere Austriam , trepidantem Germaniam , paventem Italiam , lugentem Hispaniam , amans Austriaci Nominis Belgium , Europam , pro liberanda Vienna propugnaculo Christiani orbis , noctu diuque supplicantem , pene universam . Etenim manus Domini Tecum tunc fuit , Piissime Imperator : manus illa , quæ humiliat & exaltat , quæ vulnerat & medetur , quæ mortificat & vivificat , quæ deducit ad inferos & reducit sperantes in se . Manus illa pressum crexit sublimius , humiliatum exaltavit gloriosius , pene victum fecit victorem & triumphatorem . Scilicet , probatus adversis , merebaris recreari prosperis ; urbe ex una pulsus , expugnare sexcentas ; uni cedens semel hosti , hostibus potiri omnibus ; transiens ad Occidentem , extendere imperium late in Orientem ; timens provinciis propriis , provincias justo bello acquirere alienas plures , quam habuerint umquam Augustissimi Majores ; denique visus aliquibus
infe-

infelix, merebaris feliciter regnare & clementer imperare omnibus. Quid enim non prospere lateque fluxit, ex quo Viennam rediisti victor? Quot urbes illa Tibi peperit oblecta! Quot provincias provincia una vastata! Quot victorias una clades, eaque levissima, ad Arrabonem accepta! Urbes luber videre expugnatas? Expugnasti, Cæsar, & manus Domini Tecum, munitissimas qualque Hungariæ, Sclavoniæ, Croatiæ, Rasciæ; imo & Bosniæ & Serviæ; partim (quod gloriosissimum Austriacumque est) longanimitate ac mansuetudine, sine cæde & sanguine tuorum; partim (quod Cæsareum est) armata fortiter manu. Posteriori modo expugnasti præter alias Neoselium, munitissimam arcem, in Hungaria Superiore; Budam, urbem Regiam, in Inferiore; Albam Græcam, emporium tam celebre, quam munitum, in Servia, denuo faventibus Superis expugnandum. Expugnasti modo priori Agriam, Muncatiam, Albam Regalem, Sigerum, Canisiam, & hoc ipso quo scribimus anno, Giulam. Reliquarum, toto belli tempore captarum, licebit inire computum ex multitudine & amplitudine provinciarum atque regnorum, debellatorum per varia prælia. Pugnasti namque cum hoste sæpius; semper (quod memorabile est) victor. Ita spectavit pugnantem Barcanum, cæsisque decies mille Janizaris, cessit urbs illa victori præda, armata vi expugnata. Spectavit pugnantem Vatzia simul & vincentem, desideratisque armatorum suorum millibus octo, arbitrio victoris se ultro permisit; maluitque incolas suos, amplius duodecim mille, bello captos tradere, quam Barcani fortunam experiri. Spectavit pugnantem plus vice simplici Regia Buda, cæsisque bis terve memorabili clade Turcis, spectavit se a victore exercitu, spoliis cæsorum divite, & ereptum Mahumeti militare signum præferente, obsessam. Spectavit pugnantem post hæc Strigonium, urbs Archiepiscopalis, jam tum Cæsareis armis expugnata, sed a Turcis denuo obsidione cincta; moxque exercitum tuum, fuis fugatisque hostibus ovantem, libera lataque excepit. Spectavit denique pugnantem, subacta Sclavonia trajectoque Savo, Bosnia; & victorem, dum in Servia expugnatur Belgradum, bis sensit; mirata tuorum virtutem, qui exiguis cum copiis ausi exercitum aggredi, incredibilem obtinere victoriam; singuli in quinque pugnantes, plures in loco occidentes quam ipsi numerabant, triginta amplius auferentes hostilia signa, totis potiuntur castris. Et hæc quidem aliæque plures victoriæ, quæ non Cæsaribus fuissent summæ, Cæsari gradus fuerunt ad majores, hostique internecinas. Unam ejusmodi & principium reliquarum omnium conspexit Vienna, qua se conspexit obsidione liberam, jacentibus circum cadaveribus hostium superbiorum innumerabilibus. Alteram conspexit Darda; cum trans Dravum munitis castris, etiam provocatus & laceffitus, sed prodire non ausus hostis; ausus vero cis fluvium redeuntis Cæsareos insequi, tam internecina, paludibus fluvioque fugam prohibentibus, affectus est clade; ut eo loci divinitus videri possit deductus fuisse, quo magis absolutam Tibi victoriam daret; præmio laborum suorum victores secuto, Transilvania tota & tota Sclavonia subactis, trajecto hinc Dravo, inde Tibisco. Tertiam ejusmodi conspexit Servia victoriam, & ingemuit (erro, exultavit, excusso servitutis jugo) ter cæsis delestisque Turcarum copiis ingentibus, captis bis castris opulentis, captis centum septuaginta & amplius universim tormentis bellicis, captis pariter Nilsa & Vidino. Quartam conspexit cum internecione Turcarum Salankema, opitulante manu Domini Cæsareo militi, qui circumdatus ab hoste, ideo circumdatus fuerit permittente Deo, ut citius pugnaret, gloriosius vinceret, plenioris victoriam reportaret; cæsa hostium multitudine plurima, cæso cum plerisque Ducibus ipso exercitus supremo Ductore, primo Vizirio, captis plusquam centum tormentis majoribus

ribus cum totis castris. Et in his quidem, Cæsar, vicisti hostes prælio; nuperrime sine prælio vicisti, ut manifestius appareret, manum Domini Tecum esse. Cinctus quippe obsessusque cum Petri-Varadino totus periclitabatur exercitus tuus, nisi obsessorem exercitum mirabiliter vicisses. Vicisti autem, non ope Angeli, quod mirabile est, ut Ezechias Rex Juda; quo orante pro conservatione Hierosolymorum, * *exiit Angelus & percussit in exercitu Assyriorum centum octoginta quinque millia*, & Regem eorum Sennacharib cum reliquis fugavit. Non item vicisti, quod Mirabilius est, ope cyniphum, ut Jacobus Nisibita Episcopus sanctus; quo orante, advolarunt divinitus examina cyniphum in exercitum Persarum, arcte prementium obsidione Nisibin, & morfu suo actis in furias elephantis atque equis hostilibus, omnes cum Rege suo Sapore fugam capessere compulerunt. Sed vicisti, quod mirabilissimum est, ope guttularum pluvialium, quas, orantibus Tecum bonis omnibus, defudit Deus in castra Turcarum, tuos obsidentium, tam crebas, ut tota inundaverint, expulerint inde cum Vizirio suo hostes, & in fugam conjecerint nocturnam. Ita qui mirabilis est Deus in Sanctis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, adest suis præcipue amicis, in manu forti atque mirabili, quando vix spes, aut ne vix quidem superest humana, exoratus supplicibus eorum precibus, votis, inediis. Adfuit autem supplici Ezechiae Regi mirabiliter, sed per Angelos, spiritus ratione præditos eosque potentes. Adfuit supplici sancto Jacobo Episcopo mirabilius, sed per cyniphes, animalcula animata, eaque mordacia. Adfuit vero supplici Leopoldo Cæsari mirabilissime, per guttulas pluvias, rem contemptissimam, & vita, & robore, & spiritu, nedum ratione destitutam. Considerare nunc libeat, Augustissime Cæsar, & mirari longam rerum secundarum seriem, qua remuneravit æquus cæli terræque Arbiter Deus, brevissimi temporis calamitates. Dixeris, Specimen dedisse bonitatis ac magnificentiae suæ, qua perbreves amicorum suorum in hac vita labores, præmio compensat in cælis æterno. Etenim ætas eadem, quæ anno MDCLXXXIII transeuntem vidit Passaviam, vidit & reducem, & victorem, & triumphatorem; cæsis ad internecionem fœdistragis hostibus, liberata Vienna, capto Strigonio, expugnato Barcano, profligatis ante in conspectu ejus, quæ e clade Viennensi supererant, Turcarum reliquiis. Annis vero continuata serie subsecutis.

Millesimo sexcentesimo octogesimo quarto, reportasti victoriam quadruplicem, primam ad Vaciam, mox inde captam; alteram, tertiam, & quartam prope Budam, mox inde obsessam, præter oppida ditioni adjecta, Dotim, Virovitiam, Pappam, Vesprium, aliaque plura.

Octogesimo quinto, vicisti hostem ad Strigonium, ipsumque obsidione liberaisti; expugnasti Neoselium, Vicegradum, Solnocum; recuperasti Filecum, Esperias, Tocajum, Cassoviam, Debrecinum, aliasque urbes.

Octogesimo sexto, expugnasti Budam, inspectante exercitu hostili; cepisti Segedinum, Quinque-Ecclesias, Dardam, Caposvarinum, Simonthornam, Novigradum, & plurima alia.

Octogesimo septimo, consecutus es victoriam, qua vix illustrior ulla fuit, prope Dardam; accepisti emaciatam longa fame Agriam; desertam metu a Turcis Poslegam & Essecum, totamque fere Slavoniam ac Transilvaniam.

Octogesimo octavo, qui memorabilis est occupatione duplicis Albæ, Regalis & Græcæ; submitit se Tibi, ultronea deditio, Alba Regalis, extrema expugnata inedia, qua & coacta se dedit Moncatia; subjecta Tibi fuit, etli reluctans, Alba Græca, armata fortiter expugnata manu.

Ut

Ut de Lippha, Lugos, Illoco, Petri-Varadino, Titul, Orsova, Semendria, totaque Servia occupata, & victoria duplici in Bosnia relata, nil memorem.

Octogesimo nono, terna commisisti praelia, & ternas retulisti victorias in Servia, admodum memorabiles: ternas item acquisivisti civitates praecipuas, Sigerum, Nissam, Vidinum; primam fame, alteram metu, tertiam vi, ad deditionem coactas.

Nonagesimo, expugnasti extrema penuria, inexpugnabilem aliquot arcem, Canisiam.

Nonagesimo primo, pugnasti pugnam Salankemensem & fortiter vicisti, tota adeptus castra hostilia.

Nonagesimo secundo, cepisti Varadinum grande, & arctius Transilvaniam cum Hungaria connexuisti; nobisque dedisti copiam inquirendi in monumentum sepulcrum sancti Ladislai, Hungariae Regis; illic magnifice olim conditi, & hoc Junio mense a nobis illustrandi.

Nonagesimo tertio, pactis conditionibus Tibi dedita fuit arx firmissima Jena, & cum ipsa accessio facta est immensi tractus terrarum.

Nonagesimo quarto, militarunt Tibi æther, nubes, & pluviae, ignominiosam hostes in fugam conjicientes, ad Petri-Varadinum.

Nonagesimo quinto, hoc ipso, quo scribimus, vix inchoato, Tibi se Julia offert, bono omine, pro strena; secuturo, uti speramus, pro natali dono, Temesvarino; expulsis e tota Hungaria ultra Danubium ac Savum Turcis, quo securius feliciusque impofterum possis regnare.

Atque hæc suggerit Junius, S. Joannis Baptiste, idem & sacrae Majestati tuae natalis mensis; quo prædicentur magnalia, quæ manus Domini cum utroque noscitur mirabiliter operata esse: sive propria id ipsi impetraveritis virtute, sive meritis Majorum. Uterque enim gens Sanctorum estis: Joannes quidem a sancto patre ac matre genitus; Leopoldus vero a sanctis Majoribus prognatus; quibus etiam annumeres licet, qui sancta sancte venerati, Sanctorum Reliquias solícite quæsierunt transtuleruntque. Paucorum ex hoc numero nunc memorem me faciunt præ ceteris, Sancti duo, quorum gesta pulcherrima hoc ipso priore Junii tomo leguntur illustrata, Norbertus atque Morandus, religiosissimorum Ordinum, alter Canonorum Præmonstratensium Institutor; alter Cluniacensium Monachorum Thaumaturgus; uterque Domui Austriacæ obstrictissimus, quod hujus pietate ac opera sacra ipsorum Reliquiæ, in tutiora loca translatae, celebriusque cultæ fuerint. Fuit quippe Augustissimus Imperator Ferdinandus II, gloriose memoriæ, qui sacra Norberti Lipsana, inhonoratiore loco inter acatholicos Magdeburgenses, fugientibus inde fugatisve Religiosis Ordinis ejus viris, relicta, interposita auctoritate Cæsarea, missaque ac iterata super ea re legatione Magdeburgum, sibi petiit; obtinuit, Pragam transtulit, & honorificentissime ibidem reponenda curavit. Fuerunt pariter Austriaci Principes religiosissimi, Fredericus senior, & Sigismundus ejus filius, Comites Tyrolenses ac Ferretani; nec non Fredericus junior, prædicti nepos, Imperator, nominis sui tertius; qui S. Morandum singulari veneratione prosecuti, argenteam ei statuam bipedalem, & magnum frumenti, ceræ, atque auri pondus offerendum; insuper Vitam ejus describendam, & sacrum Caput transferendum Viennam curarunt. De S. Ladislao Rege, aliisque provinciarum tuarum ac familiae Sanctis, frequens lectio recurret securis in voluminibus. Interea Sanctis, quos modo dixi, sacrae Majestatis tuae & Familiae tutelam, finiumque patentissimæ ditionis custodiam committimus. S. Ladislao, Varadini sepulto, fines committimus

Orien-

Orientales : S. Norberto , Pragæ honorifice conservato, Boreales : S. Morando , per Alsatiam Suntgoviamque , Habsburgico-Austriacæ Genti natales provincias , mirabilibus prodigiis & corporis sui depositione celebri , Occidentiales. Meridionales tutabitur , quo extendis imperium , mare ipsum ; donec manus Domini , quæ tecum tam mirabiliter protendere dominium tuum cœpit, illud porro tam late protendat, ut aliquando domineris a mari usque ad mare. Ita optamus , vovemus , atque oramus Dominatorem Dominantium , Antverpiæ in sacri Romani Imperii Marchionatu , vii Kalendas Majas MDCLXXXV , vota eadem nostra cum primo hoc Sanctorum Junii como in proximo Natali tuo Tibi oblaturi , atque iteraturi sæpius.

AUGUSTISSIMÆ ET SACRATISSIMÆ MAJESTATIS TUÆ

Devotissimi

**DANIEL PAPEBROCHIUS ,
FRANCISCUS BAERCIUS ,
CONRADUS JANNINGUS
SOCIETATIS JESU .**

SYNOPSIS TOMI I.

Primus hic Tomus, tribus aliis secuturis scorsim præcurrens, continet priores sex dies, in eisque partim breviores Notitias, partim proluxa Acta, Græca atque Latina, Sanctorum nominatorum plurimum quam sexcentorum; innominatorum vero, sed certo numero comprehensorum ac fere Martyrum, septemdecim millium ducentorum quadraginta. Inducuntur autem, in ordine Prætermisforum aut ad alios dies relatorum, alii supra trecentos sexaginta. Præ limine ponuntur Opuscula apologetica Conradi Janningi, pro actis Sanctorum a Daniele Papebrochio elucidatis, opposita Antirrheticis Adm. R. P. Sebastiani a S. Paulo, RR. PP. Carmelitarum in Flandro-Belgica his Provinciali, quadruplici libello vulgaris. Ut autem distinctior quadam Notitia præcipuorum Sanctorum, hoc volumine illustratorum, curiosis detur, serviet hæc Synopsis; eos, more jam alias probato, in tres Ordines Statusque distinguens. Quorum vero Acta vel Commentarii magis faciunt ad mores informandos, ornandas conclusiones, atque ad colloquia pia, & religiosam super mensa lectionem, eorum nomini addetur Astersiscus.

IN STATU ECCLESIASTICO.

Agmen ducant, ex Romanis Pontificibus, Eugenius I; ex Patriarchis Alexandrinis, Cerdo & Justus, a S. Marco quartus & sextus; & Constantinopolitanis, * Metrophanes, quem utrum aliqui sub titulo Byzantinorum præcesserint, jam inde ab Apostolicis temporibus, disputatur, & verosimilius negatur. Ex reliquis Orientalis Ecclesie præcipui nunc veniunt, * Pamphilus Presb. M. cum Socis, ab Eusebio Cæsariensi intimo suo amico laudatus. * Dorotheus Episc. Tyri M. fabulose Synopses nequaquam auctor, & * Philippus, ex vii primis Diaconis unus; & * Lucillianus, ex Idolorum Sacerdote, insignis Martyr.

Ceteri, fere Occidentales Ecclesias suis virtutibus & miraculis illustrant; & in AFRICA quidem, Carthaginensem, * Cæcilius Presb. S. Cypriani Ep. Magister: in ITALIA vero, Episcopi, plures; Vincentius M. Medaniensem cum suo Diacono Benigno; Formiensem, Erasmus M. Aquensem apud Insabres, Guido. Presbyteri ornaverunt, Romanam, * Marcellinus cum Petro Exorcista; quorum Acta, etiam versu, Translationem in Franciam & miracula pluribus libris descripsit Eginhardus Abbas; Spoletinam, Fortunatus; Aquilejensem, * Bertrandus Patriarcha M. Utinam quiescens,

In GALLIA eminerunt Episcopi ex nunc occurrentibus, * Pothinus seu Phocinus, Lugdunensis M. cum Socis; * Clarus, Lectorensis, cum synonymis pluribus male confusus; Illydius, Claromontanus, ex S. Greg. Turon. Aldricus, Senonensis, cujus Vitam scripsit Ferraricensis; * Bertichramnus, Cenomanensis, cum decessoribus, quorum series ex Regesto illius Ecclesie; ipse vero Acta, ex illis & proprio proluxissimo Testamento colliguntur; * Claudius denique Vesontionensis & Abbas monasterii a se dicti, unde accepta miracula collegit Petrus Franc. Chiffletius noster, cum variis observationibus, patriam ac familiam Sancti illustrantibus, totamque Vesontionensem Præsulum seriem, accuratiori quam alibi usquam studio, explicantibus. His adde ex Britannia * Gudvvalum Ep. Gundavi in Flandria quiescentem, unde habentur Vita & miracula, a Monacho Blandiniensi; tum etiam Adelgisium Presbyterum in Picardia.

In GERMANIA & reliquo Septentrione. Quirinus M. Siscia in Pannonia: * Bonifacius, primus Archiepiscopus Maguntinus, idemque Hessorum ac Turingorum Frisonumque Apostolus, apud hos etiam Martyr factus cum Socis, & Fuldam translatus; unde post varia vetustissima Acta, dantur etiam plura miracula, cum

Analectis, Fuldensem Abbatiam spectantibus, & variis variis locis Reliquas Sancti: * Conradus, Electus Trevirensis M. & * Meinvercus Paderbornensis, quorum præclara Vita habentur: * Norbertus Magdeburgensis, antea Præmonstratensis Ordinis Fundator, & Antverpiensium Apostolus; cujus Vita, curante Vener. Hugone ejus apud Præmonstratum successore, accurate descripta, nonnullis. Analectis augetur: & sequitur proluxa historia translata Pragæ hoc sæculo corporis, nonnullarumque Reliquiarum Antverpiam: deinde Corollarium de Archiepiscopatus Magdeburgensis institutione, atque decessoribus ipsius Sancti, ex M. Chronico nostro: * Stephanus denique Episc. M. Norala in Suecia.

IN STATU MONASTICO.

Ad hunc referendi nonnulli ex prænominatis Episcopis, præsertim Claudius, Bonifacius, Norbertus. Et hujus quidem occasione datur Corollarium a de * Abbatia S. Michaelis Antverpiæ, ejusque Filiabus (ut vocant) Averbodiensi Tongerloensi, ac Middelburgensi, ex originariis ipsorum locorum monumentis, ubi series Abbatum Chronologice pertexuntur usque modo. Ad Præmonstratensem quoque Ordinem spectant SS. Gilbertus Abbas, ejusque antea uxor Petronilla, & filia Pontia.

Ex antiquioribus institutis nominandi hic veniunt Abbates, Caprasius Lerinensis, Liffardus & Urbicius Magdunenses, Petrocus Cornubiensis, Gualterius Servilianensis, * Eneco Ontensis in Hispania: tum Monachus Cluniacensis * Morandus in Alemannia, cujus Miracula operasus collecta; Peregrinus Eremita Camaldulensis, * Francus Eremita in Aprutio.

Ex aliis recentioribus; Franciscani, * Pelingottus Urbinas, Andreas Hospellus, Pacificus Insulæ. Ord. Apostolorum nunc extincti, * Placidus Recintensis.

Ad hanc quoque classem reduci possunt Peregrini; * Davinus, Luca in Etruria, Nicolaus, Trans in Apulia; * Simeon Armenus, Reclusus Treviris; cujus excellent, Vita, Miracula & Elevatio, conjuncta cum Elevatione Vener. Popponis Archiep. ac denique * Gerardus Tindorius, fundator Nosocomii Comensis.

Ab Orientali Ecclesia, occasione S. Dorothei Tyrii, suggeruntur nobis per modum Corollarii, quia dies proprius ignoratur, tres alii * Dorothei Monachi; Thebanus in Ægypto, Archimandrita in Palestina, & tertius cognomento Junior in Chiliocomo ad Pontum, cujus Acta dantur Græco-Latina.

IN STATU SÆCULARI.

Ex Regum Mercia stirpe in Anglia, VVistanus M. & Lustania Infans Ferdinandus, pro Christiano exercitu, a Mauris circumvento, obses relictus, & carceralibus arumulis emaciatum Fessum in Africa, cujus Acta Secretarius ejus & factus capitulatus descripsit. Genesius Comes in Arvernia. * Artemius nobilis Romanus, cum uxore Candida, filiaque Paulina MM. Justinus Philosophus & Socii, quorum passionem descripsit Eusebius. Milites Martyres, Proculus Bononia, & Crescentinus Tiferna. Martyres etiam * Pergentinus & Laurentinus fratres, Aretii in Tuscia; & in eadem Volaterris * Justus & Clemens, quorum dantur Miracula & Translationes. Cerdonibus vero hic offertur Patronus * Theobaldus; miraculis clarus alba Pompeja apud Insabres.

Nec inglorius in hoc Tomo manet sexus femininus. Adest enim, post plurimas sanctas Martyres nominatim relatas, & Sanctimentales nonnullas, * Chrochildis, Chlodovei primi Regis Christiani apud Francos uxor & fidelis magistra, Parisiis ad S. Genovefæ requiescens; nec procul inde, Pontifera, Hildeburgis, nobilissima vidua. Quibus ex veteribus accedunt, Oliva Virgo Anagnina in Campania Romana; Saturnina V. M. apud Arrebatas in Belgio; * Sophia Senatrix in Thracia.

NO.

NOTITIA ICONUM, & INSTRUCTIO BIBLIOPEGI.

Omnium *Adis* ornandis & illustrandis serviant figurae aeneae, affabre sculptae; in ipso quidem contextu character quadraginta; extra illum vero seorsim excusae, & suis locis inferendae dimidio in folio, figurae novem; integro item aut etiam duplici, figura octo; pleraque a manu Henrici Causai, caelo & encausto praestantis.

Hic tantus tum numerus tum splendor iconum, longe majori quam pro ullo praecedentium Tomorum impensa curatus, cum libri pretium augere coegerit; ipsa autem per eam sparsa, quia sub unum aspectum non cadunt, aestimantur difficultas, levi oculo cursimque eas delibantibus; placet earumdem hic reddere distinctiorem rationem, indicato cujusque argumento & loco.

Frons ipsa libri representat Societatem Jesu, Ingenio Studioque stipatam, quae ex collectis undique Sanctorum *Adis*, voranti omnia Tempori subtrahitis, compositum veluti thymelasma suavolens in hoc voluminoso opere offert Romanae Ecclesiae, ad veri falsique discrimen arbitra confidenti, atque de singulis in equitate & veritate judicatura; dum interim pio eruditoque molimini subvertendo nequidquam allaborat Tempus, Ignorantia, Barbarie & Invidia juvantibus. Proxime sequitur Augustissimi & Invictissimi Caesaris Leopoldi, Perduellum Turcarumque domitoris effigies, dignati *Adis* Junii Patronus inscribi. Ex ordine porro, medio in folio, succedunt.

Pag. 458 Monumenta Fuldensia, ad *Adis* S. Bonifacii illustranda, cum antiqua hujus effigie, Regumque Caroli atque Carolomanni, filiorum Pippii; tum forma veteris apud Fuldum Cucula ac Scapularis, & Civitatis Monasteriique Sigilla, ac basilica Bonifaciana simulacrum &c.

Pag. 507 Ferdinandi Paderborn. ac Monaster. Episcopi effigies, praefixa, *Adis* S. Meinverci, viventi cura illustratis, & memoriae demortui inscriptis.

Pag. 561 S. Ferdinandi, Lusitaniae Infantis, apud Mauros captivi statua, ut stat in altari; circumcumbentibus ex veteri impresso tabellis novem, passionis illius seriem exprimentibus.

Pag. 778 Mausoleum, sancto quidem Hermagora, primo Episcopo Aquilejensium, Utinam transferendo, a Bertrando Patriarcha praeparatum saec. 14: sed cui ipsummet, pro iustitia casum, intulerant Utinenses, integro etiamnum corpore; quale hic sub arca cernitur, exemptum arca, cui alias inclusum servatur.

Pag. 887 Sacellum ferreum clatratu operis, magnifice coronatum, in ecclesia Straboviensi Ord. Praemonstrat. Praeg; credum officibus S. Norberti.

Pag. 889 Ipsi Sacelli Ara interior, ut ibidem exstat; cum forma argentea apud Antverpienses arca praegrandis, cui Reliquiae illius aliqua includuntur.

Pag. 943 Specimina Romanarum Antiquitatum, ad S. Michaelis Antverpia refectorium an. 1610. Et hac quidem in dimidio ad libri mensuram folio; in integro eoque grandiori exprimentur sequentia.

Pag. 939 Specimina magnificentiorum in civitate Antverpiensi locorum & Operum cum Abbatia S. Michaelis Antverpia, prima a S. Norberto suscepta in Belgio, qualis hodie cernitur, cum suburbana Domo in Berschor.

Pag. 446 Ecclesiae S. Michaelis conspectus interior.

Pag. 447 Ornatiissimi ibidem Refectorii tria latera, Pictoris Quellini opus entium.

Pag. 456 Abbatia Averbodienfis, Michaelistica primogenita.

Pag. 966 Abbatia Tongerloensis, ejusdem Michaelistica secundogenita, cum Collegio S. Norberti Romae, inde nato.

Et hac quidem tabula seorsim impressa libroque inserta sua se magnitudine facilius prodant; non item quae intra contextum ipsum magnitudine varia, numquam tamen integram fere paginam implentes sic inveniuntur.

Pag. 19 S. Justinii Philosophi & Martyris disputantis effigies palliata, ex veteri membrana.

Pag. 51 Arca vetus Statuae Marcellae, in agro Bononiensi reperta, Proculae ibidem gentis monumentum.

Pag. 59 S. Crescentiani Mrt. Crux, quam circumtulisse praedicabundus putatur.

Pag. 60 Costa, credita immanis esse draconis, ab ipso Sancto (ut fertur) casti.

Pag. 81 Arca & altare sanctorum Proculi Episcopi & Proculi Martyris Bononiae.

Pag. 99 Ecclesia S. Symeonis, ex veteri apud Treveros Capitolio formata.

Pag. 237 Effigies B. Nicolai Peregrini, apud Traunum in Calabria, ex veteri pictura.

Pag. 293 S. Chrochildis, Reginae Franciae ad S. Genovefa Parisi, arca argentea.

Pag. 335 S. Davini Peregrini Lucae incorruptum corpus. Ibidem, ejusdem commentitius & quasi Episcopalis habitus, comparatus vestimenti Patriarchae CP.

Pag. 340 Frontispicium Vnae S. Morandi, ex Bibliotheca Caesarea Vienna.

Pag. 418 Benedictionum Casinensium habitus antiquus, ex veteri membrana.

Pag. 510 Tumba S. Meinverci, Episcopi Paderbornensis.

Pag. 577 B. Bartholomaei Ord. Apostolorum effigies, ex veteri pictura.

Pag. 558 B. Placidi Reclmetensis, Ordinis ejusdem, corpus incorruptum.

Pag. 562 S. Infantis Ferdinandi, in Mauros tendentis, effigies ex Vasconcello.

Pag. 767 B. Gerardi Madoetensis Mausoleum.

Pag. 768 Eiusdem, ex veteri pictura, effigies.

Pag. 783 B. Bertrandi Patriarchae Aquilejensis, & Mart. effigies ad vitrum.

Pag. 804 Reverendiss. D. Joannis Chrysostomi Teniers Abb. Praemonstrat. Antverpia ad S. Michaelis insignia, praefixa dedicatis eidem *Adis* S. Norberti.

Pag. 809 Insignia S. Norberti, symbolice adornata.

Pag. 885 Sparilis Nummus S. Norberti, in translatione corporis Pragae.

Pag. 937 Nummus Eucharisticus, Tertiaris Praemonstratensis ad S. Michaelis conspectus solius.

Pag. 939 Abbatiae S. Michaelis, ex variis partibus, antiqui prospectus.

Pag. 941 Muroreum Antverpiensium ad S. Michaelis vetus & nova factes supra Schaldm.

Pag. 944 Isabelae Borbonicae, Burgundiae Ducessae, cumulus ad S. Michaelis.

Pag. 945 D. Antonii de Oignies Equitis tumulus ibidem antiquus.

Pag. 946 Abrahami Ortelii Geographi effigies, ex ejus ibidem crenotaphio.

Pag. 948 Sigillum Frederici Imper. ex autographa apud Michaelidas Charta.

Ibid. VValteri Abbatis vs Epitaphium, aptatum postea eisdem VVillielmo Versteegen, saec. 16 ecclesiae ejusdem Vicario.

Pag. 954 Arcustriumphalis, ad portam Abbatiae praefructus, ingrediente illuc Philippo II Belgarum Principe.

Pag. 958 Alius, Principi Cardinali Ferdinando, Belgii Governatori, ibidem erectus.

Pag. 959 Refugium Bruxellense Abbatum S. Michaelis.

Pag. 963 Averbodienfis Abbatiae ecclesia vetus.

Pag. 973 Sigillum vetus Abbatum S. Michaelis, cum Sigillo Synodi Basileensis, ex Middelburgensibus chartis originalis.

Pag. 980 Abbatiae Middelburgensis prospectus ichnographicus.

Pag. 981 Eiusdem, nunc in Curiam Zelandicam commutata, factes anterior.

Pag. 984 Effigies P. Norberti, in veteri habitu sui Ordinis, quoad formam, unde Praedicatorum Ordo summo sumpsit.

I
D

CONRADI JANNINGI,

PRO ACTIS SANCTORUM HACTENUS EDITIS OPUSCULA APOLOGETICA,

REPOSITA ANTIRRHETICIS

Adm. R. P. Sebastiani a S. Paulo Provinciali Carmeli Flandrobelgici.

ÆQUO LECTORI AUCTOR.

Tempus tacendi & tempus loquendi esse monet divinus Ecclesiastes. Importuna Amicorum loquendi licentia, dictis scriptisque P. Daniele Papebrochium imprimis, & illustrata ab ipso Sanctorum Acta dudum exagitavit: quam opportuno per annos propemodum viginti silentio ita toleravimus, ut priorem moniti divini partem, tacendo suo tempore, implevisse putemus, secuti cum sacre Scripturæ & rationis ductum, suadentium ut locus iræ ac perturbatis animis quo se colligant detur; tum virorum prudentium ac litteratorum consilium, adhortatorum nos identidem per litteras suas, ut ne propter objectos verborum aculeos sparsasque libellorum spinas desisteremus a cæpto bene itinere; aut etiam aureis, instar Atalantæ pomis, nedum Pomis discordiæ colligendis, retardaremur a cursu.

Ita adhortati sunt (ut e plurimis, quorum litteræ penes me sunt, duos producam) viri clarissimi, Antonius de Wion, Dominus d'Herouval; & Carolus du Fresnoy, Dominus du Cange; quorum sola nomina protulisse, attentionem sibi apud eruditos Lectores conciliasse est. Illorum primus, litteris Lutetiz Parisiorum an. MDCLXXXIII die XVII Martii datis, postquam epistolam non ita pridem sibi familiariter inscriptam Gallice a Domino du Cange (de qua mox) Celsissimi Principis Ernesti Langravii cura latine versam sibi submissam acceperat; inter alia duriuscula, ægris auribus displicitura, & propterea hic prætermissa, in hunc modum scribit alloquens P. Papebrochium, de aculeatis

Amicorum libellis: Quomodo huc usque mundus singulariter approbavit vestrum scribendi & sine fuco atque anili præoccupatione veritatem dicendi modum; ita non minor vobis laudi vertet, si contempseritis ejusmodi invectivas, quæ provenire nequeunt nisi a zelo male ordinato, & inscitia historica eorum, qui talia scribunt. . . . Gravis animi dolor caperet omnes, studia litterarum amantes; si Paternitas vestra quantulumvis partem temporis, quod alibi tam utiliter collocatis, impenderet respondendo scribendoque de argumento, tam parum dubio inter Eruditos, & nullius opera prelli.

3 Alter prædictorum virorum eadem super re sensum suum declaraverat familiariter amico suo Domino d'Herouval præmisso, per litteras anno MDCLXXXII, IV Septembris data Parisiis: quas hic amicis quoque suis quibusdam communicavit; qui & judicaverunt continuo, luce dignas esse. Prodierunt certe, nescio quo editore, lingua ut scriptæ erant Gallica, & initio anni sequentis etiam recusæ fuerunt Antverpiæ, cum Approbatione Ordinarii Censuris Domini A. Horslagh, ita testantis die XIII Februarii MDCLXXXIII: Epistola hæc; non minus discreta, quam fortis ad occurrendum consequentibus scandalosis, utiliter reimprimeretur. Publicata exinde Epistola, sic placuit viris ingenuis, ut mox latinam fecerint non tantum in Belgio, sed etiam in

Germania loco non uno: nec alienum putaverit a persona sua, eo curam & operam conferre Celsissimus Princeps de quo supra Eiusdem Epistolæ, pro ut pridem edita fuit, partem hic potiore accipe: putabis eo sine publicatam ab editoribus suis fuisse, ut arctius nos astringerent ad silendum, ipsi quodammodo facti Apologistæ nostri. Sic incipit:

4 Mi Domine, Antoni. Quod nova & curiosa omnia, quæ ad manus tuas perveniunt, mihi communices, plurimum tibi debeo. Legi, quæ mihi misisti latina carmina Patris Jagber Benedictini ad S. Lambertum in Sigtia, de controversia inter PP. Carmelitas & P. Papebrochium, deque nonnullis observationibus, quas hic de illorum opinionibus, de Ordinis sui origine & antiquitate mundo hætenus obtrusis, concinnavit. Mox exinde vehementer PP. Carmelita libellos publicaverunt, plenos acerbitate & caritati christianæ nullatenus conformes; cum tamen suo potius exemplo ad eandem nos excitare, ut suæ professionis, obstringantur; teneanturque augere potius, quam diminueret honestorum virorum existimationem. Attamen haud crediderim responsurum his P. Papebrochium; prout facturum illum quidam opinantur; neque inserturum Operibus suis Versus illos, sed neglecturum potius ejusmodi invectivas, quæ non nisi publicantibus nocere possunt: licita enim vindicta speciem arbitror, inimici injurias silentio contemnere. Etenim Patres illi omnibus in scriptis suis tam prudenter hætenus egere, ut nihil nocere illorum existimationi possit, firmiter inter Doctos stabilita, quam ut a calumnia & obreptione sibi timeant.

5 Quomodo vero omnia perlegi, quæ ab illis hætenus in lucem edita sunt; ita testari possum, maxima eos sinceritate agere, ubique protestantes nullum sibi nisi veritatis indagandæ finem propositum esse; neque fore se ad retractandum difficiles, si ubi erratum esse quis monstraverit; quod etiam pluribus in locis amplissimi Operis sui, Cardinalis Baronii exemplo, facere non dubitarunt. Enimvero extra dubium, & viris doctis perspectissimum est, neminem infallibilem esse, & in conjecturis facile errari, quæ sæpe fallunt, etsi nihil minus auctori videantur. Sane nemini vitio vitendum est, suam de re tractata sententiam, edicere, modo Lectori integra sentiendi, quod placuerit, libertas relinquatur: sed qui opinionem suam gravissimis auctoritatibus, & solidis rationibus confirmat, eam, ut veritatem indubitatam, edere potest; cum nihil de suo asserat, & res tota ab adductis probationibus dependat. Contra vero asserta quædam in scriptoribus reperire est, quæ sine crisi præteriri nequeunt; cum tam longe ab omni probabilitate absint, ut qui ea non oppugnaverit, aut ignorantia, aut nimia credulitatis argui possit. Quæso, enim; quis credet, libros quosdam ab Hispanis aliquibus alias sat eruditis sub nomine Flavii Dexteri, Maximi & Luitprandi publicatos, vera esse illorum auctorum Opera? An succensere PP. Henschenio & Papebrochio, Principis ejusdem subditis, Hispani poterunt; quod suam ea de re sententiam, ut viri boni, cor-

b

date

Taciturnitas
horum
Erudi-
torum,

præsertim
Herouval-
li,

scripta
adversus
eorum
contem-
pudentiam

Canzli,
qui per
epistolam
deinde
impressam,
reprobatis

E
Libellus
acerbis-
simo pleno:

illius no-
gat re-
sponden-
dam

hortatur
que libere
senten-
tiam di-
cere deo
rebus im-
probabi-
libus,

ANCT. *date eduxerint? Idem de libro Joannis Hierosolymitani, ac Vita S. Angeli Marcelli Carmelitani sentiendum est; quos, etsi inconcinne compositos suppositosque, PP. Carmelitani velut certa Patriarcharum illorum Opera sustinent, eodem plane fundamento & soliditate, qua Ordinis sui originem veteri ex Testamento deducere nituntur.*

ut histo-
ria eccle-
siastica
erroribus

6 Consultius credo facerent, si Joannis Pbece testi-
monio crederent, qui sub Ordinis illius prima initia vi-
xit, eaque nobis tam dilucide descripsit. Etenim illius
auctoritatem nequidquam evertit, librum hunc in Hol-
landia impressum esse. Nam præterquam quod manu-
scripta Domini Allatii adhuc Romæ invenire sit; quid
quæso, Hollandorum aut Protestantium interest de ori-
gine Ordinis Carmelitani? An præviduerunt illi hanc
controversiam, ut auctorem apud se impressum falsifica-
rent? Sane veritati potius inhaerere deberent boni Pa-
tres illi, quam fabulosas origines tam remote conquire-
re, eodem fere modo quo Græci ac Romani in texenda
B Civitatum & Provinciarum suarum historia egerunt.
Historia sacra, cujus Historia de religiosis Ordinibus
partem facit, purgata & defacata esse debet ab omni
fabula, ac quidquid illi simile; & cum viri docti ei-
dem se studio applicant, laud parum de Republica me-
rentur. Faciant hoc Patres Antverpiani, dum in *Vitis
Sanctorum* concinnandis tam feliciter laborantes, nihil
nisi seria, solida, gravissimisque auctoritatibus firmata
offerunt; neque ut nonnulli, ridicula & futilia inter-
miserunt. Si qui vero sint, qui hos labores, ut & er-
rorum suorum detectionem agere ferant; agant prout li-
bitum illis fuerit: habet hoc Veritas privilegium, ut
mendacii nebulas suapte natura dissipet; nec adversa-
riorum scripta vel quidquam nocere poterant existima-
tioni tantorum Virorum, & de literis atque Republica
tam bene meritorum.

Sic tem-
poris ta-
cendi ser-
vandum;

7 Hactenus Dominus du Cange ad amicum suum
Herovallium, qui non ex fama vulgi aut dictis
aliorum hic judicat, sed ex propria visione, lectio-
ne & ingenio; testatus se nostra de Actis Sancto-
rum scripta omnia: eaque talia esse putat, ut de-
fendi non debeant contra libellos Amicorum acer-
bitate plenos; sed injurias inde illatas (si tamen
ejusmodi libelli non magis Auctoribus suis noceant,
quam quibus nocere volunt) per licita spectem vin-
dictæ, SILENTIO contemnendas esse. Observavimus
igitur, horum aliorumque suasu, tempus tacendi;
& eatenus monitum, quod præmissi, divinum im-
plevimus; impleturi mox partem moniti ejusdem
alteram, opportune loquendo, quando majoris aucto-
ritatis scriptori, ipsi Ordinis Carmelitani in Belgio
Provinciali, adm. Reverendo Patri Sebastiano a S.
Paulo, lubuit, satyrica variorum libellorum scrip-
tione damnata, aliquanto moderatiore uti stylo, &
per libros, partim pro defendenda antiquitate sua,
partim ad convellenda nostra Sanctorum Acta, im-
pressos, ad Sedem Apostolicam iterato ac sæpius
recurrere. Auctoritas enim atque dignitas viri (non
tamen modus scriptionis) meretur responsum ali-
quod, non minus quam aliorum libelli contem-
ptum.

quæ edidit
an. 1683
Libellum
supplicem
cum Syn-
opse;

8 Primus igitur liber, quem edidit anno MDC-
LXXXIII R. P. Sebastianus prædictus, inscribitur
LIBELLUS SUPPLEX pro origine & antiquitate
Ordinis Carmelitarum variisque illius historiis . . .

Sanctissimo Domino Innocentio XI exhibitus. Præmit-
titur Libello SYNOPSIS, in speciem magnifica, sed
nihil solidior quam Libellus ipse, nempe ut Judi-
ces, ad illius examen a sua Sanctitate deputandi, dis-
fructuatis nodum ac causæ substantiam mox intueri &
assequi valeant. Egit tam Synopsis quam Libellus,
quantum potuit, spatio annorum decem; sed nihil
peregit spatio annorum decem in rem suam suæ-
que prætensionis apud Judices deputatos; si tamen
tanti Libellum fecerit Sanctitas sua, ut Judices pu-
taverit deputandos, aut ipsum etiam Libellum ad-
mittere dignata sit.

et illoni-
bilissi-
morum;

9 Malum omen. Igitur alia tentandum aliquid est
via. Si probanda Romæ nostra curare non possu-
mus; improbanda, & si Superis placeat, prohiben-
da curemus (quamvis in Inquisitione Hispaniæ id
frustra tentaverimus) ab Ecclesia sancta Sanctorum
Acta, a Papebrochio illustrata; fidem Auctori sic
detracturi, etiam ubi agit de rebus nostris. Hunc
in finem prodit post decennium ab edito Libello sup-
plice, eodem auctore R. P. Sebastiano a S. Paulo,
secundum Provinciali, Accusatio P. Papebrochii, sive
EXHIBITIO ERRORUM, quos hic commiserit in
scriptis suis de Actis Sanctorum; cujus libri titulum
si spectes, jurabis, (ut mitissime dicam) a non Ca-
tholico profluxisse calamo; si librum ipsam, a non
Historico. Accessit his ejusdem Auctoris MOTI-
VUM JURIS pro libro, cui titulus, *Exhibitio erro-
rum*, & subinde APPENDIX ad Motivum illud.
Tres hi posteriores, in titulo suo, offeruntur San-
ctiss. Domino nostro Innocentio Papæ XII, feliciter
nunc Ecclesiam moderanti, & si vota nostra
valent, in multos moderaturo annos.

ut Roma
curas præ-
hiberi
Alia Sac-

E
edit an.
1693 E.
bilitate
nem erro-
rum

et Moti-
vum juris
ejusque
Appendi-
cem;

10 Monuit me tum auctoritas adm. Rev. Patris
Provincialis, tum sanctitas Pontificii nominis; cui
inscribuntur libri prædicti, tempus loquendi advenisse;
movitque, ut quod sibi dudum indixerat silen-
tium P. Papebrochius, ego rumperem, pauca quæ
ad rem faciebant, modeste (ita puto, & judicare
poterit Lector) illis reponens. Ad Libellum enim
supplicem reposui *Brevem instructionem*, eamque ma-
nuscriptam solummodo, ad informandum eos, quo-
rum intererat; quæ non nisi post decennium pu-
blici juris facta est cum altero meo scripto, edita
jam *Exhibitione errorum* a P. Provinciali. Eam-
dem *Instructionem* & alia nonnulla his subijcio pe-
rennatura (ut ne querantur amplius RR. PP. Car-
melitæ, nulla nos scripta sua dignari responsione)
subijcio, inquam, his *Instructionem brevem*, & qui-
dem primo loco, utpote primo R. P. Provincialis
libro oppositam: subsequetur *Epistola familiaris*,
opposita libro ejus secundo: addetur *Expositio
amica*, opposita tertio: hisce autem, seorsim prius
excusis, adhærescere postremo poterit *Post-scriptum*
ad præmissa, tam nostra, quam Carmelitana scripta,
ut a *Brevi instructione* exorsis scriptionem nostram,
in *Post-scripto* brevi terminemus, æternum, si mo-
do liceat, tacituri. Accipe igitur hic, Lector,
Opuscula illa, pro *Chronologia Patriarcharum Ale-
xandrinorum*, primo quidem Junii Tomio destinata,
uti monuimus in hujus Præfatione; sed illis, quæ
Apologetica sunt editorum hactenus voluminum,
ac proinde hunc sibi locum vindicare videntur, lo-
cum suum cessura.

quibus res-
ponderetur
per ali-
quos ne-
cessarios Li-
bello;

F

BREVIS INSTRUCTIO

GIRCA LIBELLUM SUPPLICEM,

Qui Sanctissimo Domino Innocentio XI, pro origine, & antiquitate Ordinis Carmelitarum, variisque illius historiis, a S. Congregatione Rituum literato recognitis & approbatis, nec non summorum Pontificum Bullis; adversus P. Daniele Papebrochium Soc. Jesu, eas ut commenta & imposturas explodentem; exhibitus est per Fr. Sebastianum a S. Paulo, Provinciale Provincie Flandro-belgicae, Ordinis FF. Beatissima Virginis Mariae de Monte Carmelo: quique editus dicitur, Francofurti apud viduam Zudbrodi.

ET si veritas odium pariat apud multos, apud matrem suam tamen, Ecclesiam, dico, Romanam, parere nil nisi amorem potest illustrantibus ipsam, e tenebris in lucem protractam. Utrumque Veritatis partem, odium nempe & amorem, ipsam illustrando, sibi peperit P. Daniel Papebrochius, decessorum suorum exemplo laudabiliter atque indefesso studio Sanctorum gloriam cum veritate promovens, colligendo illustrandoque ipsorum Acta, tanta cum utilitate Religionis Catholicæ, ut ipsi in Hollandia acatholici Doctores ac Prædicantes fateantur, hætenus nullum prodidisse Opus, quod continuatam in Ecclesia Catholica ad nostra usque tempora Sanctitatem, sacrarum Traditionum atque Rituum successionem, Doctrinæ per singula sæcula conformitatem, aliaque plura, manifestius com-
monstret, quam *Acta Sanctorum*, a P. Joanne Bollandino inchoata, communi bonorum plausu excepta, singulari Summorum Pontificum favore promota; adeo ut Alexander VII eorum Auctores, tum temporis Godesfridum Henschenium & Daniele Papebrochium, e Belgio in Italiam evocaverit, ac bibliothecas, tum Vaticanam, tum reliquas omnes, ipsis examinandas patere, dato ad hoc diplomate, voluerit.

Inde in Belgium reversi Patres, ingenti sacrarum noticiarum thesauro divites, cœptum Opus feliciter prosecuti sunt. Cum vero ad Acta S. Bertholdi, primi Carmelitarum, ut ipsimet vocant, Prioris Generalis, die xxix Martii illustrata, ventum esset; ne vel a proposito sibi veritatis studio recederent, vel indignationem PP. Carmelitarum incurrerent, tractando quæstionem de origine Ordinis; ab hac abstinendum sibi, salva veritate & amicitia prædictorum Patrum, putaverunt, Acta S. Bertholdi tantum illustrasse contenti, nulla penitus sententiæ suæ de antiquitate Ordinis facta mentione. Patet hoc legenti eadem Acta, impressa Tom. 3. Martii pag. 791. Utinam prudens hoc atque innocens de antiquitate Ordinis silentium (quid enim silentio innocentius prudentiusque, ubi loqui quod sentis, prævides displiciturum offensurumque?) omnibus æque ac plurimis e PP. Carmelitis probatum fuisset! Uai præcipue P. Francisco Bonæ-spei displicuit, qui proinde arcepto calamo librum composuit sub hoc titulo, *Historico Theologicum Carmeli-
Armamentarium*; ubi per triginta & amplius paginas, contra PP. Henschenium & Papebrochium nominatim agens, ipsorum silentium, quod dixi, acriter perstringit; ejusque rationem publice reddi, prolixè exposcit. Neque hæc mihi ita asserenti credi velim: *Armamentarium* ipsum pro me, quæ asserui, probabit.

Ita per scriptum publicum provocati Patres Junii Tomo I.

prædicti, & sua, & Operis sui interesse putaverunt, publico similiter scripto satisfieri provocanti: adeoque Tom. 1. Aprilis a pag. 769, ad Vitam S. Alberti, rationes silentii sui exponunt. Verum prius quam rationes istæ typis ederentur, subodorati PP. Carmelitz, illas expectatione sua solidiores esse; provocationis suæ consilium damnarunt; omnemque continuo moverunt lapidem, tum per se, tum per ipsum Societatis Jesu Præpositum Generalem, ut earum editionem impedirent; obtinueruntque ipsa illum in finem epistolam a dicto Generali P. Oliva, quam & impresserunt in *Libello suo supplice*, de quo agimus, pag. 10. Sed uti nunc in hoc *Libello*, ita tunc apud P. Olivam callide tacuerunt de *Armamentario* & expostulatione, publicæ luci a se datis; quæ cum P. Generalis ex suorum informatione potest cognovit, ægre ferre non potuit, responsum paratam publice postulanti reddi. Porro quæcumque in prædicto *Libello supplice*, pro pace conservanda a PP. Carmelitis gesta, speciose dicuntur, post violatam ex parte illorum pacem per editionem *Armamentarii* gesta esse, observandum studiose est. Iterum dico, studiose observandum esse, *Armamentarium Carmelitanum P. Francisci Bonæspei*, publice provocantis atque obtestantis P. Papebrochium, ut suam de antiquitate Carmelitani Ordinis sententiam ferret, multo prius fuisse editum, quam ipse illius mentionem vel verbo fecerit. Patebit id utriusque scripta inspicienti. Atque hoc modo abunde refutatum est, quidquid in *Libello supplice* ejusque *Synopsi*, obijcitur non recte P. Papebrochio, quasi primum ipse offensionis posuerit lapidem.

4. Circa reliquum porro *Libellum*, etsi nihil quidquam contineat, quod non pridem aut refutatum, aut gratis asseri monstratum aut scriptis supposititiis atque apocryphis niti ostensum sit; notanda nihilominus nonnulla veniunt. Ac primo quidem, quod variis locis reus agatur Papebrochius hæc Majestatis Pontificiæ, propterea quod Bullis aliquibus minorem, quam par sit, reverentiam deferat: scilicet iis Bullis, quas pridem Tom. 1. Aprilis pag. 791, a num. 101, demonstravit apocryphas esse, nec ab ullo unquam Pontifice datas. Quasi vero Ecclesiæ sanctitas auctoritasque sine figmentis salva esse non possit.

5. Non item, quod a num. 23 auctoritate Pontificia canonizatam antiquitatem suam velit *Libelli* Auctor: sed vereor ne eadem auctoritate antiquiorem faciat Ordinem, quam ipse velit, ac nomen Fundatoris ab Elia ad Enochum transferre cogatur. Nam numero suo 25 ex Julii II Bulla, qua priores omnes confirmari ait, hæc ipsa verba pro se adfert, scilicet, Carmelitas *Sanctorum Prophetarum Elia, Elisei, & Enoch*

Ad San-
ctorum
illustran-
tibus
odium
paris

apud ali-
quos pro-
lata veri-
tati

apud PP.
Carmeli-
tas silen-
tium pro-
bat

enim ro-
tionem
reddi po-
blice pos-
sunt P.
Bonæspei

satis a
nostri

E

demon-
stratis mon-
Carmeli-
tis con-
traria
nulli
huius expo-
sitionis
non
suam

Libellus
supplex
nihil ar-
gumentum
nisi ha-
bens

probat
Ordinem
ab ipso
Enoch
institum
esse

AUCT. *Enoch ... successionem hereditariam tenere.* Ex quibus si quid pro antiquitate ac veri nominis Institutore probetur; non solum probatur, Eliam atque Eliseum (ut volunt Carmelitz) sed Enochum quoque (quod tamen nolunt illi) & quidem primum, utpote tempore priorem, veros Ordinis Carmelitani Institutores esse.

Officia 6 Tertium noto, nimis indulgenter præsumere *Ecl. nil evincunt pro antiquitate* Auctorem *Libelli*, ad evincendam antiquitatem prætentam, satis esse, quod illius mentio fiat in Officiis Ecclesiasticis, per sacram Congregationem Rituum aut permissis aut approbatis. Fateor, ex ejusmodi approbatione historiis auctoritatem accedere, neque ullus id negaverit Catholicus: at vero accedere talem, ut falsum subesse non possit historiis, sub approbatione tali legi permissis; aut ut viri eruditi prohibeantur circa illas disputare, ab iisque ratione bona nixi dissentire, ne ipsa quidem sacra Congregatio prætendat. Patitur enim de facto quæstionem agitari de S. Dionysio Parisiensium Patrono, an scilicet idem sit (quod Breviarium Romanum manifeste asserit ad diem 1x Octobris) cum Arcopagita, an vero diversus: item, an a S. Clemente sæculo primo missus sit in Galliam, antequam

B Decii sæculo tertio. Patitur similiter de historia S. Marthæ, ad xxx Julii relata, disputari. Patitur etiam (ut plura missa faciam) contra adventum S. Jacobi in Hispaniam, ad xxv Julii a se assertum, rationibus pugnari. Patitur denique, ab ipsis PP. Carmelitis in controversiam vocari, an S. Dionysius Papa Confessor, qui sæculo tertio Ecclesiæ præsedet, Carmelita, ut ajunt; *Martyr* fuerit nec ne. Patitur, inquam, Ecclesia de historiis illis dubitari disputarique, tametsi in Breviario aut Martyrologio Romano legantur, atque inde non unius tantum Religiosi Ordinis, sed quasi totius Ecclesiæ traditio fieri videantur; neque injuriosum sibi putat, si quis oppositam assertioni suæ in historiis Breviarii sententiam teneat. Quomodo igitur Ecclesia non patietur similiter quæstionem institui de historiis, in privato aliqujus Ordinis Breviario contentis, aut ex speciali S. Congregationis favore recitari permissis?

C 7 Quomodo item injuriosius censeri possit cuiquam Ordini, qui ab illius Breviario ac traditione particulari, nixus ratione bona & auctoritate Historico-
min. id facient Officia Ordinum privati. rum alicujus notæ pæne omnium, recedat? Sed neque ipsi PP. Carmelitz præcipui, in hoc consentiunt Auctori *Libelli supplicis*: siquidem ea super re apud S. Congregationem mora difficultate ab Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Auberto vanden Eeden, Antverpiensium Episcopo; responderunt PP. Carmelitz Romani utriusque Ordinis, & quidem ipsi Reverendissimi Generales; *Nihil se auctoritatis prætere Officiis suis inesse, præ aliis continentibus historias antiquas, de quibus exacta certaque haberi modo notitia non potest;* ut videre est tom. 2. Maji pag. 716 a n. 29. Sed neque parem inesse auctoritatem Officiis Regularium privatis, circa historias antiquas, recentissime compositis, & a S. Congregatione pure permissis, atque inest Officiis Ecclesiæ universalis, ab omni memoria legi solitis, & speciali approbatione confirmatis, ex dictis supra manifestum est.

ant Theo- 8 Quartum denique noto, in *Libello supplicis* nu-
logisidem histori- cam hic supplemen- tis, non exanti- 33. undequaque congeri auctoritates Scriptorum, partim antiquiorum, partim recentiorum duodecimo sæculo. Et antiquiores quidem non nisi duo vel tres citantur, iidemque fidei aut suspectæ, aut omnino nullius esse convincuntur, tom. 1. Aprilis pag. 760. a n. 30. Recentiores vero, præsertim cum plerique hujus aut præcedentis sæculi sint, neque ex professo ac studio proprio, sed unius fere Abu-

lenfis fide antiquitatem prætentam obiter attingant, **D** parum morari debent ex coævis auctoribus studio singulari illam examinantes, & appensus diligenter in utramque partem rationibus, tandem mature sententiam suam proferentes. Sed neque obtinent auctoritates pleræque id quod prætenditur, neque evincunt quidquam amplius quam P. Papebrochius ultro concedit. Vide enim sis *Libellum* a num. 69, ubi auctoritates Cornelii a Lapide, Francisci Suarez, aliorumque afferuntur; comperies Auctores præcipuos passim uti particulis similitudinis, dicendo, Eliam *tamquam* Patronum atque Institutorem esse Carmelitarum; Carmelitas *quasi* posteros Eliæ esse; item, *quasi* hereditariam successionem in Monte Carmelo tenere.

9 Nihil autem horum negat P. Papebrochius: *nec alius afferunt, quomodo Papebrochius ul- tro concedat,* quin imo docet, quomodo PP. Carmelitz Prophe- tam Eliam appellare possint *Ducem, Patrem, Auctorem,* & (si ita volunt) *Institutorem suum;* hoc nimis sensu, quod per revelationem Prophetæ & jussuejusdem (quod hætenus fere ignotum, S. Bertholdo primo Priori accidisse, ex contemporaneo Scriptore, tunc Carmelum invivente, ostenditur) Ordo Carmelitanus initium sumpserit; quemadmodum Ordo Servorum S. Mariz, ob similem revelationem, illam nuncupat *Fundatorem suam.* Concedit igitur isthæc ultro Papebrochius, & eatenus optime meretur de Ordine Carmelitano, quod solidum ipsi principium assignet retinendi adeo amatum, Eliæ ut Institutoris, titulum: unum interea deprecans, ut ne rem incredibilem, & Acta Sanctorum scribenti maxime importunam, cogatur admittere; videlicet, Ordinem religiosum a Christo nato duodecim fere sæculis existisse, & toto illo tempore nulli cuiquam Scriptorum distinde innotuisse; eundem continuatam sine interruptione, a temporibus Eliæ ad duodecimum usque Christi sæculum, successionem tenere; & id auctoribus aut domesticis traditionibus, utrisque sæculo duodecimo multo junioribus, credi debere. Inde enim fieret, ut pariter cogeretur Papebrochius in *Actis Sanctorum* adscribere eidem ordini, quotquot fere Palæstina aliæque regiones vicinæ incolæ habuere sanctos, puta SS. Hilariones, Serapiones, Spiridiones, Item SS. Basilios, Gregorios Nazianzenos, Cyrillos Alexandrinos; sed & Joannem Bapt. & ipsam Beatiss. V. Mariam. Hi enim omnes, præter innumeros alios, nominatim a PP. Carmelitis inter suos annumerantur, nonnulliq; etiam variis in locis habitu Ordinis donantur, contra præceptum Urbani VIII.

F 10 Porro Papebrochium, sensu prædicto, concedere Eliam PP. Carmelitis, patet tum alibi, tum ex tom. 2. Maji pag. 710. n. 9. Quousque autem se extendat ipsius impugnatio, melius intelligi non potest, quam ex verbis impugnantis, quibus ibidem pag. 713. n. 18. ita loquitur: *Denique aliud nihil concludam, quam præsentas Carmelitani Ordinis antiquitates ejusmodi esse, ut de illis possit non imprudenter dubitari; atque ipsos dubitantes nullam facere injuriam Ordini, si cum de illis agere subterfugiant, majoris boni respectu; si vero loqui coacti, tandem ingenuè confitentur, quid sentiant: quorum primum in Martio, secundum fecimus in Aprilis.*

11 Denique sine annotatione prætermittere ne-
quæ, quod Auctor Libelli, in ipso supplicationis exordio, non minus asseveraverit de P. Papebrochio, & quidem primo loco, quam deinde de Patribus sui Ordinis pronuntiet, interdictum tam illi quam illis a Sanctitate sua ulteriori circa rem controversam seripione: quod de suis quidem certo scire potuit; de illo, nimis temere, ne dicam injuriose, assernavit. Demus tamen ita esse: profecto si istiusmodi **modi**

A modi interdictum respectu P. Papebrochii re ipsa factum fuisset, non potisset severius sibi ipse imperasse silentium, quam tenuit hactenus; & constanter deinceps tenere animum obfirmavit, nihil importunis quibusvis adversæ partis libellis, ad respondendum identidem provocantibus, a proposito dimovendus; utpote existimans, hactenus allata a sear-

gumenta, ad elucidandam questionis propositæ veritatem, satis esse veritatis amantibus; nulla satis c. j. umquam fore aliter affectis. Utinam eadem mens religiosissimis ceteroquin Patribus Carmelitis etiam post interdictum fuisset, nullumque scriptum eorum, seu proprio seu alieno nomine editum monstrari posset! Utinam & modo foret!

EPISTOLA FAMILIARIS

Ad Rev. Adm. P. Sebastianum a S. Paulo, Provincialem Provinciæ Flandro-belgiæ Ord. FF. Beatiss. Virg. Mariæ de Monte Carmelo, olim Sacræ Theologiæ Professore Lovanii, circa librum ejus, qui inscribitur;

EXHIBITIO ERRORUM,

Quos P. Daniel Papebrochius S. J. commisit contra Christi Domini pauperatatem, aetatem &c. Summorum Pontificum Acta & Gesta, Bullas, Rrevia & Decreta; Concilia, S. Scripturam, Ecclesiæ Capituli Primatum & Unitatem; S. R. E. Cardinalium dignitatem & auctoritatem; Sanctos ipsos; eorum cultum, reliquias, acta, scripta; Indulgentiarum antiquitatem; Historias sacras, Breviaria, Missalia, Martyrologia, Kalendaria; receptasque in Ecclesia traditiones ac revelationes; nec non alia quævis antiqua monumenta Regnorum, Regionum, Civitatum, ac omnium fere Ordinum, idque non nisi ex meritis conjecturis, argutis negativis, insolentibus censuris, satyris ac sarcasmis; cum Ethnicis, Hæreticis, Hæreticis, aliisque Auctoribus ab Ecclesia damnatis; anno MDCXCIII oblata S. D. N. Innocentio XII.

ADM. REVERENDE PATER,

PAX CHRISTI.

Tria præcipue agit Exhibitiō errorum,
Vidimus librum Paternitatis vestræ adm. Reverendæ, cujus titulus incipit, *Exhibitio errorum*. Reliquus hic iterari refugit, ne Auctori suo, pro religiosa modestia, qua subditis præluere Provincialis debet, ruborem denuo injiciat. Liber ipse duo potissimum tractare videtur; alterum, ut stabiliat summam antiquitatem sacri Ordinis sui; quod opto fieri posse: alterum, ut ad stabiliendam antiquitatem illam, convellat *Acta Sanctorum*; quod Sanctorum Cultores improbare debent omnes, & desperatæ causæ vestræ indicium esse censent. Non enim sunt facienda mala, ut eveniant quæ putatis bona. Tercium quoque addi posset; stylus, commoti animi index; epitheta, æquis auribus gravia, termini invidiam concitare nati; sententiæ partis alterius truncatæ, pro integris passim venditæ; tituli, plura promittentes, quam demonstrent; suppositiones, non fundatæ, & numquam probatæ, nec facile probandæ; Censores, qui partem inauditam, nec lectis ejus scriptis, condemnant, minus æqui; & alia ejusmodi plura. Sed bona causa talibus adminiculis nulla indiget.

cui respondemus quatenus laetetur Acta Sanctorum,
Ad primum nihil attinet respondere, præter dicta pridem suis locis, Patern. vestræ non ignota, & hactenus sibi constantia. Tercium, commiseratione potius, quam responsione dignum est. Secundum considerari potest. Sed cum in illo jam Patern. vestra non tam exagitet P. Papebrochium, quam laceret (si Superis placet) ipsa *Sanctorum Acta*, a populo Christiano utiliter legi solita; ab historiæ ecclesiasticæ peritis ample probata; a Præsulibus, Episcopis, Cardinalibus, summis Pontificibus varie promota; ab omnibus denique, non livido oculo illa legentibus, passim laudata; cum, inquam, Pa-

tern. vestra ita tractet indigne *Acta Sanctorum*; nihil miretur, quod nunc silentium rumpamus; non jam causam privatam nostram de scripta de origine Ordinis vestri, sed causam Ecclesiæ & Sanctorum omnium publicam defensuri.

3 Quamquam ne hanc quidem mihi defendendam sumere velim, illo quo vobis placeret modo; conscribendo librum, & respondendo ad singulos paragraphos vestros: sed, monendo Lectorem, ut cum pervolverit librum vestrum, citata ibi ex Actis Sanctorum loca ipse per se dignetur inspicere, legens præmissa & subjuncta. Hanc ego resutationem libri existimo sufficere & optimam fore. Quod si minus recte nos passim accusari viderit idem Lector, innocentiz plaudere; si quid erratum notaverit, benigne nobis indicare dignabitur. Id enim palam esse eruditis omnibus cupio, paratos fore nos, quicumque indicati fuerint errores, cum gratitudine animi corrigere, exemplo decessorum nostrorum, qui id præstiterunt in ætate S. Francisci de Paula, in Officio sanctissimi Sacramenti, in aliis.

4 Quæsti fuerant RR. PP. Minimi, prægrandem sancti Patriarchæ sui ætatem, non recte a nobis imminutam esse. Quæsti item RR. PP. Prædicatores, male negatum a nobis Divo Thomæ auctori totum Officium prædictum. Utrique productis rationibus ostenderunt querelarum suarum verosimilem æquitatem; & continuo obtinuerunt correctionem nostram, mutatis quæ mutanda erant. Et ecce cessarunt ipsorum querelæ; successit gaudium nostrum ex elucidata magis veritate; perstitit religiosa pax, amor, concordia. Utinam similiter RR. PP. Carmelitæ rationibus non vanis, aut male suppositis argumentis, probent vera esse, quæ esse cupiunt; nos similiter prompti sumus futuri ad subscribendum veritati monstratæ.

5 Videri etiam potest *Protestatio iterata* tomo 6 Maji præfixa, ubi adm. Rev. D. Claudio Castellano,

AUCT. Canonico Parisiensi, obstricto nos esse scitemur; & c. j. Papebrochius, tamquam singulariter merito de se & *Adis Sanctorum*, eidem inscribit, grati animicausa, ampliam Dedicationem, *Paralipomenis ad Conatum in Catalogos Romanorum Pontificum præfixam*, quod inter legendum *Adis Sanctorum* notare errores, nobisque indicare dignatus fuerit. Si eundem scopum inter legendum *Adis* habuit Patern. vestra, quem iste; & si veritatis illustrandæ studio collegit operosam multa in libro suo, gratias eatenus agimus: sed aliud etiam beneficium addi rogamus, ut Patern. vestra (neque enim ipsamet crediderit, omnia, illic a se congesta, errores esse) errores veros maturo examine libro suo excerpere, & scriptos aut typis seorsim editos communicare nobiscum dignetur. Quo facto, majori nos beneficio affectos putabimus; quia magno labori, lectione libri vestri perdendo, parcituri simus, sanctiore studio utilius occupati.

6 Quod si animus mihi foret contentionis cupidus, deberem exemplo Patern. vestræ scrutari atque invidiose explicare librum vestrum, uti explicantur a vobis *Adis Sanctorum*: ausim spondere futurum (ita me Sancti juvent) ut plura proferam e libro vestro reprehensione digna, quam ex *Adis* vos produxistis. Atque illud imprimis ubique in vobis reprehendam; quod temere ipsi reprehendatis, quæ passim reprehendenda non sunt, iudicio Eruditorum. Vin' pauca, quæ paucis dici & facile intelligi possunt, hic notem? Arguimur docere, Constantinum Magnum, non a S. Silvestro Papa Romæ, sed ab alio Nicomediæ sub vitæ finem salutari fonte lavatum esse: non credere pari firmitate, Evangelistam Lucam fuisse Pictorem, ac, fuisse Medicum: non admittere imagines omnes, quæ variis locis honorantur, & a S. Luca pictæ seruntur, revera tales esse: repudiare historiam Inventionis sanctæ Crucis; *Acta* S. Silvestri Papæ; Bullas, quibusdam Pontificibus affixas; librum Joannis Hierosolymitani, de institutione Monachorum ad Caprasium; Epistolam, sub nomine S. Cyrilli, tertii in Carmelo Prioris, sese commendantem; Vitam S. Angeli Carmelitæ, ab itinere ejus individuo socio, ut voluit, compositam; & sexcenta ejusmodi.

7 Magnum crimen, & ante hunc diem ab historiz rudibus inauditum! Næ ego vices doleo Patern. vestræ, quod tam inconsiderate famam suam ludibrio exponat, vel ipsi in historia ecclesiastica tironibus, cum talia arguit ac reprehendit in Papebrochio, quæ Eruditi passim amplectuntur; ita persuasi auctoritate veterum & elucidatione recentiorum. Vere, non una nocte aut subita metamorphosi Theologus bonus, bonus evadit Historicus. Si antiquos legisset auctores Patern. vestra, si legisset recentes, oculorum animique acie in veritatem intenta; non verteret Papebrochio crimini, quod laudi potius vertendum est.

8 Primo loco arguitur, quod Constantinum Magnum sub finem vitæ, non a S. Silvestro baptizatum, dicat. Non gratis id dicit Papebrochius, secutus auctores probatissimos, coævus Constantino atque ad ætatem ejus proxime accedentes. Hos producere (tamen si longior futurus sum, quam vellem) in gratiam Patern. vestræ lubet, ut hic eos legat, sine confusione tamen sui, si possit. Exemplo ex uno de reliquis judicabit Lector.

9 Primus, & coævus Constantino, & gestorum ejus scientissimus, prodit *Eusebius Pamphili*, *Cæsareæ in Palaestina Episcopus*, describens accuratissime extremum ejus morbum, iter, baptismi desiderium, baptismum ipsum, testamentum, obitum; quæ legi possunt libro ejus quarto de Vita Constant. cap. 61

& seqq. Et de baptismo quidem scribit, quod in suburbano Nicomediæ invocatis Episcopis infirmus Imperator, delictorum suorum baptismi suscipiendi declaraverit; ab illique solenni ritu divinis ceremoniis peractis, sacrorum mysteriorum particeps factus sit. Et postquam omnia rite impleta sunt, candidis ac regis vestibus, luctu infat radiantibus, est amictus; & candidissimo in lecto recubuit, nec purpuram contingere amplius voluit. Non potuit Eusebius, qui historiam hanc scripsit sub Constantio Constantini filio & successore, non scire, quid patre ejus factum fuerit, præsertim in re tanti momenti & tam sollemniter acta: nec præsumi potest ausus fuisse mentiri, a toto mundo mox redarguendus.

10 Anno ab obitu Constantini vicesimo secundo coacta fuit *Synodus Ariminensis*, in qua, præter Arianos, interfuerunt Episcopi plures quam trecenti Catholici; qui omnes, in Epistola sua Synodica ad Constantium Imp. extante apud Athanasium græce dicunt, *Ἐπὶ τῇ Κωνσταντίνῳ, ὡς ἐξ ἀρχαίων ἱερῶν βαπτιστῶν...* Constantino, post baptismum susceptum, vita functo.

11 Eandem sententiam Athanasius, dum Epistolam Synodicam operibus suis inserit ac approbat, similiter approbasse censendus est: non id facturus profecto, si aliter se res circa baptismum prædictum habuisset; quod ipse, si quis alius, ac totus pene Orbis Christianus tum novisse poterat. Id etiam ostendit S. Ambrosius, semper in Occidente (ni fallor) commoratus, & anno post Constantinum sexagesimo mortuus, in Oratione quam habuit de funere Theodosii Imp. in qua de Constantino mentionem faciens, ait; *Cui baptismatis gratia, in ultimis constituto, omnia peccata dimissi.* Adde Hieronymum, non admodum multis post Ambrosium annis mortuum. Dicit is in Chronico, Constantinum, extremo vitæ suæ tempore, ab Eusebio Nicomediensi Episcopo, baptizatum esse.

12 A morte Hieronymi potissimum floruerunt, in Oriente Historici Græci, *Socrates*, *Sozomenus*, *Theodoretus*, Continuatores Eusebii: quorum primus an. 440 vivens, in Historia sua Ecclesiastica lib. 1 cap. 39 editionis Valesianæ notat, Constantinum, ἐν ἀσπασίῳ διαγόντα τῇ Νικομηδίᾳ, ὡς Χριστιανὸν μεταλαμβάνοντα βαπτισματός; in suburbio Nicomediæ degentem, baptismum Christianum suscipere.

13 Suppar Socrati *Sozomenus*, in sua pariter Historia Ecclesiastica lib. 3 cap. 34; rem eandem verbis non multum discrepantibus explicat. Paucissimis post utrumque annis obiit *Theodoretus*, Episcopus Cyrensis, cujus Græcus textus sic sonat Latine: Cum Imperator Constantinus esset Nicomediæ in Bithynia, graviter agrotare cepit: cumque secum consideraret quam incertus sit humana vitæ exitus, donum sacrosancti baptismatis accepit. Ad hoc namque tempus istud idcirco distulerat, quod magno tenebatur desiderio, hoc salutare lavacrum in Jordani fluvio percipiendi.

14 Proximus illos sequitur *Gelasius Cyzicenus*, *Cæsareæ Palaestina Episcopus*, Actorum in Concilio Nicæno collector; de quo Photius in Bibliotheca Cod. 88 sic scribit: *Defuit Gelasius in Imperatoris Constantini Magni obitu, quando, divino remissionis peccatorum lavacro suscepto, vitæ hujus maculas, quas communi mortalium sorte contraxisset oportuerat, una eluit. Baptismate vero stultum reijcit ab orthodoxo sacerdote, sacroque ritu; non autem, ut quidam prodiderunt, ab hæreticorum aliquo. Longiorem autem hanc baptismati obvenisse moram, quod ipsis Jordani fluminis aquis tingi vehementer optasset.*

15 Quid attinet hisce alias, mediæ ætatis ac recent-

A centiores, annumerate; *Cuspinianos, Perronios, Petavios, Lambertos, Valesios, Pagios*? In idem consentiunt cum prædictis omnes, Constantinum *sub suam vitam* (addunt plerique *Nicomedia*) baptizatum fuisse, mortuo pridem Romæ Silvestro. Quare satis sit unum audire, omnium quodammodo loquentem ore, eruditissimum *Petavium*. In Rationario temporum lib. 6. cap. 1. an. 337 sic habet: *Ipsa Pentecostes die moritur Constantinus, in suburbano Nicomedia; ubi paulo ante mortem baptizatum esse PLERIQUE VETERUM affirmant: quibus Cardinalis Perronius nuper ad stipulatus est, dum post Nicenam Synodum baptizatum ab Eusebio Nicomediensi Constantinum asseruit.*

B Si illa legisset Patern. vestra, quod utique oportebat ab Historico factum esse; qua fronte ausa fuisset vel hiscere contra Papebrochium, quod tot, tam gravium & antiquissimorum juxta ac recentium scriptorum sententiam, de baptismo Constantini, amplectatur; relicta altera de Baptismo Romano, quæ præcipue nititur pseudepigrapha Melchiadis Epistola, & improbanda in multis Vita Silvestrina, quæ fere fundamentum fuit cur posterius id crediderint multi? Habet hic Patern. vestra exemplo in uno specimen eruditionis, & argumentum confusionis suæ. Hanc ne augeam, missa facio reliqua objecta, majora Papebrochii crimina inspecturus, qualia præferunt Tituli vestri plerique, paragraphis præfixi, ubi passim notatur, *Translationes Sanctorum, Brevia Apostolica & Bullas explodere, & arguere impossura: effutire sua: per impossuram agere: impugnare cum hæreticis Imagines sacras & Reliquias Sanctorum: imponere Sedi Apostolicæ, &c.* Graviores sunt hæc enim vero. Sed horum probat textus, Titulis tam sacris subjectus? Judicent æqui partis utriusque Lectores. Ego tantum dico, Theologiam mihi meam non permittere, ut talia regeram in Auctorem; magis meritum, ac nocentiorum.

C 17 Possem vicissim ornare Patern. vestram (si par pari referre vellem) elogiis æque honorificis, idque majori cum jure, tum quia provocor, tum quia innocentie patrocinor, non talia meritis. Sed unum pro omnibus sit, non meis verbis leviter effutitum, sed authenticum, probe testatum, & publica auctoritate convictum. Dudum penes me est instrumentum authenticum, quale dixi, publica auctoritate Parisiis anno MDCLXXXIII die XIII Novembris factum, curante Amplissimo viro, Antonio de Vyon, Domino d'Herouval, Consiliario Regis sui, circa impossuram veram atque palmarem, a Patribus vestris commissam Leodiæ eodem anno, in impressione infamis libelli, Papebrochium ac Societatem nostram criminantis; cui titulus, *Réponse à la lettre, qu'on a vu courir à Liège depuis peu, sous le titre de M. Conseiller du Roy, contre l'origine & la succession de l'Ordre des PP. Carmes. A Paris; chez la Roche, à l'enseigne de la Vérité, 1683.* Adeo placuit vobis libellus iste, ut etiam latinitati donatus sit, alterique deterioris farinæ, *Salzburgi*, uti præfertur, apud *Gottifridum Junck*, nusquam illic notum typographum, anno MDCLXXXIV impresso, sit insertus; ubi titulus, gallice modo hic præmissus, sic redditur latine: *Responsio ad Epistolam, quæ visa Leodii grassari sub titulo N. Consiliiarii Regii, contra Originem & successionem Ordinis Carmelitarum.*

C 18 Locum impressionis, Latinus hic interpret, uti & impressoris nomen, caute prætermittit: ubi auctor Gallicus locum impressionis posuerat *Paris*, & impressoris nomen *La Roche*: cum tamen constet mihi, ex amicorum litteris, 16 Julii an. 1683. in loco impressionis datis; Libellum prædictum *Leodii* impressum esse, impressore *Grifon, sur le vieux marche, in*

veteri foro Additur præterea sub calcem libelli *Approbatum*, quæ solet esse Censoris, ejusdem ingenii, id est *G. J.* fictitia, quantum quidem ego potui rescire. Nomen Auctoris, probe mihi descriptum, non debeo indicare Patern. vestræ, quæ illum ignorare non potest: vulgo autem indicare non volo, caritatis causa. Sed præcipua, & (si ita malis) unica impossuræ ratio in hoc consistit, quod Auctor ille vester præfixerit Epistolæ suæ, quæ totum fere conficit libellum, prædicti Ampliss. Domini d'Herouval, rerum omnium ignari, & factum vestrum, ubi rescivit, ægerrime ferentis, illustre nomen. Quapropter ut famæ ac nomini suo consulere, putavit notam ad turpem per publicos Tabelliones ac instrumenta a se atque similia sua arcendam. Instrumentum, ut dixi, authenticum penes me est, quod semel impressisse in prima hujus Epistolæ editione, satis sit, ut parcatur honori Ordinis. Judicare Lector inde plura posset de sincera fide Patern. vestræ ac suorum, quam ego velim hic exprimere. Judicabit etiam eadem de re, majori cum certitudine, si inspexerit Bullam Clementis Papæ X, datam Romæ die VI Maji MDC-LXXXIII, relatum in Bullario novo, Bulla XXXIV.

E 19 Summo denique crimini datur Papebrochio, quod nonnulla teneat in re historica; quæ *Lutherus, Calvinus* (quostamen is legit numquam) *Launoyus ac Natalis Alexander* docuerunt. Quasi vero nihil reperitur veri inter errata plurima hæresiarum. Quid vetat, uniones luto permixtos colligere ac servandos reponere? Meminisse Patern. vestræ, quod Articulo suo 13 § 13 num. 101, in quem casu incido, ad probandum quædam dicta sua, advocet *Auctores Bibliothecæ Tigurinæ*, cognitos a se ut hæreticos? Nusquam advocat P. Papebrochius *Lutherum aut Calvinum*, nusquam Auctores *Bibliothecæ prædictæ*. Quod illorum doctrina immerenti imputetur, debet cum aliis ejusmodi beneficiis Patern. vestræ. Miserum vero *Launoyum* (sed in *Carmelitas peccavit*) ac magis etiam miserum *Alexandrum*, quod uterque passim hæreticos comitari, jubente Patern. vestra, debeat; atque *Alexander* insuper debeat Papebrochii causa culpam neutrius lueri, coactus (quasi immemor esset calamitatis suæ qualiscumque) identidem audire ex Patern. vestra, cum ingenuorum indignatione, *damnatum se ab Ecclesia esse*. An religiosum est afflicto addere afflictionem? & poenam, a Superiore semel inflictam, ab æquali, nihil injuriæ passio, sæpius iterari?

F 20 Nolim ego R. P. vestro Philippo Teissiere, qui an. 1682 coram Capitulo Provinciali, Biterris coacto, Historiam Carmelitanam, Thesis Episcopo loci dicatis, theologice defendendam suscepit, exprobrare, quod Thesis ipsius, & in Thesis Historia Carmelitana, Romana censura notata ac legi prohibita sint. Et quam multa vos etiamnum sustinetis, quæ damnatis illis Thesis continentur? Quod Papebrochius citet subinde, ac laudet etiam, *Natalem Alexandrum*, vitio ei dari non potest; cum id fecerit prius quam libri illius proscripti fuerint: quemadmodum ad crimen imputari non potest ulli, qui hodie laudaverit librum, multa bene ac erudite disputantem; si is forte, propter detecta quædam errata, post mensem aut annum, in Indicem librorum prohibitorum referatur. Papebrochium autem ante damnationem *Alexandri prædicti*, tantummodo usum fuisse libris ejus, scribit Patern. vestra, citans Art. suo 4 § 7 partem textus hac super re Papebrochiani. Sed cur non totum? An ex toto textu patuisset sinceritas Papebrochii; & omni culpa a legentibus totum, absolvendus putabatur? Totum igitur accipe ex Conatu Chronico-historico pag. * 5 num. 20.

AUCT. 21 His prænotatis, incipio cum P. Henschenio a primo ac præcipuo Ecclesiæ Capite Christo Jesu, cujus Vicarii sunt Romani Pontifices, Petri successores. Sed ecce, ipso tempore, quo, utriusque Tomi (4 & 5) impressione jam ferme absoluta, pagina hæc, in duobus ultimis numeris mutanda, iterato destinatur ad prælum; perfertur Roma gravissimum Sanctissimi Domini Nostri Decretum, publicatum istic an. MDCLXXXIV die x Julii, quo "Libri quidam, Autore Natale Alexandro, Fratre Ordinis Prædicatorum, in sedecim volumina distributi (præter alios in quatuor opuscula divisos) & a primo usque ad duodecimum sæculum inclusive editi, sub titulo, selecta Historiæ ecclesiasticæ Capita, a S. D. N. Innocentio PP. XI, motu proprio & ex certa scientia ac matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine damnantur ac reprobantur, ac legi seu retineri prohibentur, ipsarumque librorum omnium & singulorum impressio, descriptio, lectio, retentio, & usus sub gravissimis poenis in decreto contentis, omnino interdicitur. " Ne quis igitur duos hos Tomos in lucem venire videns post hujusmodi Decretum, & nihilominus in eis dictos libros subinde absque scrupulo allegatos reperiens, observationem Apostolicorum mandatorum, quam ante singulos Tomos proficemur, eo in casu desiderent; monitum lectorem velim, id, prius quam tale Decretum condideretur Romæ, procul inde in Belgio esse absque malo dolo falsum; & quidem in his dumtaxat argumentis, quæ solum si Autor ille tractasset, non putamus incursum fuisse Sanctæ Sedis indignationem tam gravem. Interim etiam sic impressa pro non impressis haberi cupio; & Pontificiæ voluntati in omnibus atque per omnia morem gestum desiderans, e sexto septimoque Maji Tomis, jam jam ad prælum postulandis, expungo quæcumque alialoca, dictorum librorum mentionem facientia.

22 Quil ad hanc assertionem positivam, suspicio contraria & male coherens, a vobis loco citato mota? Ille retractat ultro, disertis verbis, cum singulari erga sanctam Sedem Apostolicam reverentia; atque pro retractatis & non impressis haberi vult omnis, quæ e Natale uspiam adduxerat. Vobis nihilominus lubet suspicari, hanc tam seriam retractionem aliud non esse, nisi verba & voces, ac frivolum in peccato excusationem.

C 23 Sed ad crimina Papebrochii redeo; non quod eluenda putem, quæ probata non sunt; sed quod operæ pretium judicem, huc etiam crimine in uno (quod pace Patern. vestræ liceat) monstrare æquo Lectori, quod de reliquis sentiendum sit. Paragraphus vester 8 Articuli primi sic inscribitur: Papebrochius ex meritis conjecturis impugnât Præputium Christi Domini, Antverpiæ asservatum. Antverpia mihi vellicat aures: Antverpia, quam ego alteram mihi patriam esse duco diutina commoratione: Antverpia, ubi Acta Sanctorum illustrari cœpta, huc usque feliciter, si per vos licet, illustrari pergunt: ubi monumenta publica, Senatus populique in Societatem merita loquuntur: ubi Societas vicissim gratitudinem suam commonstrare non cessat, domi & foris in vinea Domini laborando; in Scholis inferioribus, litteris & pietate imbuendo ætatem teneram; in altioribus, scientia divina instituendo adultam; in sacris pulpitis, dicendo ad conciones; in sacellis minoribus, catechizando ad rudes; in sodalitiis, hortando ad virtutem pueros, adolescentes, juvenes; cœlibes & conjugatos; sacros & profanos; Flandrice, Gallice, Latine; in expiando, labore indefesso, pœnitentes; in dando consilium dubitantibus; in consolando mœstos; in visitando captivos; in confortando infirmos; in assistendo moribundis.

24 Illa, inquam, Antverpia, in istis aliisque gra-

titudinem & zelum nostrum multipliciter experta, propter unum alterumve Societatis alumnum, & eum alumnum, cui (quod novisse potest Patern. vestra, & illustrata Antverpia, brevitypis vulganda, manifestum faciet) præ ceteris Antverpiensium gloria cordi est, indigne concitetur in totum laboriosæ Societatis corpus? At quo pacto? Papebrochius impugnât. Quid? Præputium Christi Domini, Antverpiæ asservatum. Quid Præputium Domini apud Antverpienses, ad antiquitatem Ordinis vestri in monte Carmelo? Quibus autem argumentis impugnât Papebrochius? Ex meritis conjecturis. Audiamus.

25 Inter ecclesias (ait Patern. vestra loco citato) quæ contendunt, apud se existere sacrosanctum Christi Domini Præputium, non immerito ecclesia Antverpiensis gloriatur, illud apud se quinque ferme sæculis fuisse asservatum: quod Ven. Bollandus, Papebrochii magister Tom. 1 Januarii fol. 6 censet omnino probabile. Primum. Ex testimonio Capituli Antverpiensis an. 1416 dato. Secundum. Ex testimonio Theobaldi Archiepiscopi Bisontini an. 1427 dato. Tertium. Ex testimonio Joannis Episcopi Cameracensis an. 1428. Denique ex testimonio Eugenii Papæ an. 1446. Quibus accedit Bulla Clementis VIII an. 1599 data, qua confirmatur Confraternitas Circumcisionis, jam olim in urbe Antverpiensi instituta. Hæc saltem laus, quod præ ceteris ecclesiis, de Præputio Christi contendentibus, illud adjudicetur Antverpiensi, & quidem tam variis argumentis, debetur Actis Sanctiorum, & eatenus id debet Antverpia Societati.

26 Sed an P. Papebrochius id impugnât? Enimvero, inquis; Ex professo enim studere VIDETUR, ut antiquissimas Capituli Antverpiensis litteras, quibus testimonium perhibetur, quomodo Hierosolymis olim ad Ecclesiam Antverpiensem transmissum fuerit sacrosanctum Christi Domini Præputium, funditus evertat, aut saltem de suppositione & fictione valeat reddere suspectas. Nam, quævis præfata litteræ disertis verbis asserant, sacrum Christi Domini Præputium Hierosolymis Antverpiam transmissum esse ab Henrico Noese, Presbytero Antverpiensi, sacro Hierosolymitanorum Episcopo; præfidenter tamen asserit Papebrochius, Tom. 7 Maji pag. 702 col. 2, Nullum inter Patriarchas Latinos, qui Hierosolymis sederunt, locum esse Henrico, de quo litteræ Capituli Antverpiensis anni 1416. Quo asserto, juxta modum argumentandi, seu potius arguendi, ipsi admodum familiarem, Antverpiensium testimonii probabilitas ac verisimilitudo funditus evertitur.

27 Nihilne aliud argumenti suppetit? Inde igitur vestræ Patern. VIDETUR Papebrochius ex professo studere, ut funditus evertat litteras Antverpiensis Capituli; atque ita impugnât Præputium Christi Domini, Antverpiæ asservatum? Et tamen certo scit eadem vestra Patern. illo loco Papebrochium ex professo studere Chronologiz Patriarcharum Hierosolymitanorum stabiliendæ: quo facit imprimis, ut ne quem annumeret Patriarchis istis, qui annumerari omnino nec potest, nec debet. Sed quid tandem peccavit Papebrochius? Præfidenter asserit, nullum inter Patriarchas Latinos locum esse Henrico (cur non Patern. vestra locum ei quærit, ac ostendit esse?) de quo litteræ Capituli Antverpiensis, an. 1416 signatæ. An vero in peccato isto, quod dicis, vel verbulum est quod Præputium sonet, nedum impugnât? Alia prorsus, quam vos vultis, & non bene interpretamini, illic habet Papebrochius, huc pertinentia. Imprimis partem profert ipsarum Capituli litterarum. Deinde eas explicat, & conciliare conatur in favorem Antverpiensium, ac veritatis. Præputium vero tantum abest ut impugnât, ut ejus perpetuam saculorum quinque possessionem, variis documentis testat.

corrigimus eandem post prohibitionem,

& ore non scripsit hæc verba.

Apud Antverpienses invidia nobis perperam concitatur,

quæ Præputium Christi ipsi veripiunt,

E

a somniant talia Amicos

cum tamen id ipsi clare asseramus

A testatam, asseveret indubitabilem esse. An hoc impugnare est; An ea non legit Patern. vestra? Fidem hic requiro Religiosam, Sacerdotalem, Provincialem. Accipe textum Papebrochii, quemadmodum vestrum jam dedi, totum ut jacet: Judices appello ipsum Ven. Capitulum Antverpiense, ipsamque Patern. vestram, ut coram Venerandis istis viris moderatiore animo expendat dicta Papebrochii, & sententiam suam vel confirmet, si ausit ac possit; vel retractet, si se amet ac amari velit. Ita scribit Papebrochius.

28 Ex dictis apparet, regnante Balduino I nullum inter Patriarchas Latinos locum esse Henrico, de quo littera Capituli Antverpiensis, signata an. MCCCXVI, & a nobis prolata 1 Januarii; ubi de Præputio Domini, num. 24 sic loquuntur; "Tradiderunt nobis seniores nostri, quod olim regnante in Terrasanta felici recordationis illustrissimo Christianissimoque Principe, fundatore nostro, Godefrido de Buillon, Hierosolymitanorum Rege, erat cum illo generosus quidam vir Antverpiensis oppidanus, Henricus Noëse, Presbyter & ejusdem Domini Godefridi Capellanus; qui deinde eorundem Hierosolymitanorum factus Episcopus, videns, succedente Balduino, præfati Regis Godefridi fratre, favillam infidelium reinvolvere Paganorum; natalis patriæ nimirum affectus amore, conquistum ante & sufficienti documento probatum Domini nostri Præputium, per manus cujusdam nostras Capellani sui & nostri, Arnoldi Herbrant, priusquam morte corporali illic præveniretur, ut rem tam sacram indignis fidelibus subtraheret, ad nostram præfatum ecclesiam Antverpiensem, memoriale sui perenne, fideliter transmissit. "Facile fuit decursu sæculorum trinum, in hac per traditionem accepta relatione, variari quidpiam salva rei substantia, quam PERPETUA SÆCULORUM OMNINO QUINQUE POSSESSIO, VARIIS DOCUMENTIS TESTATA, INDUBITABLEM FACIT. Omnia autem consideranti mihi verosimillimum sit, quod Dabertus Patriarcha, cum decretum haberet ab Iulensi sibi Regis Balduino facie Antiochiam declinare, Vicarium pro se reliquerit Henricum istum, unum fortassis ex Suffraganeis Episcopis suis: & sic traditio Antverpiensium, Episcopum dixerit, qui solum erat Episcopi Hierosolymitanæ Locumtenens: cui etiam additum cognomen Noëse posterioris forsitan institutionis fuerit, quia sæculo xv sic appellabantur, qui Henricum istum inter propatruos suos numerabant. Ita Papebrochius. Quid hic Præputium Christi Domini impugnat? Imo quid illud non confirmat Antverpiensibus?

29 Hastenus Antverpia me loqui coegit & nondum finit tacere. Facit ad gloriam ejus, ne quid indignum committamus in sanctum Apostolum suum apud Præmonstratum, institutumque ab eo sacerdotium Ordinem. Quid? Nos? in S. Norbertum institutumque ab eo Ordinem? Primordia saltem ejus ex veteri Testamento accersenda non sunt. Rogat me hisce diebus (jocune an serio, vix scio) Vir Amplissimus, Ordinis istius imprimis amans, & mihi pridem familiariter notus; numquid moliremur proximo Sanctorum Junio mense adversus Ordinem Præmonstratensem; simulque proferri jubet librum Patern. vestre, ab aliquo subditorum vestrorum ei dono datum, monstratque mihi locum, quem hic monstrandum omnibus proferre lubet, ex Art. 23 § 2 n. 19.

30 Videtur præterea (inquit ibi Patern. vestra) Papebrochius etiam adversus historiam Canoniconum Præmonstratensium aliquid machinari, quod esset in Junio, quando edet Vitam S. Norberti, nisi coerceatur. Nam tomo 2 April. in Propylæo, parte 2 num. 29 dicit: "Exortos Canonicos Præmonstratenses, credibile est,

in principio suo, distinctos fuisse a secularibus solo colore, haud multum dissimili forma tonsuræ atque vestitus usus. Quasi vero a S. Norberto non minus vestitus religiosi formam acceperint, quam ipsam Regulam.

31 Nisi Prophetam hic agat Patern. vestra, capere non possum, qui de futuris contingentibus & libertati nostræ subiectis, tam asseveranter pronuntiet, determinate futura esse. Videtur, inquis, Papebrochius etiam adversus historiam Canoniconum Præmonstratensium aliquid machinari. Tacebit potius salva veritate, uti tacere voluit de antiquitate vestra, si passi fuissetis, quam loquatur rationabiliter displicitura Ordini integro. Quid vero est, cur timeant Præmonstratenses, nisi forte a prophetia temeraria Patern. vestre tantum? Machinatur aliquid Papebrochius, quod esset in Junio, quando edet Vitam S. Norberti, nisi coerceatur. Nisi Patern. vestra coerceat, nescio quis tandem coerciturus sit; cum putem, nulli uspiam terrarum tantum mali ominis in mentem venisse, quantum hic præfagitur a vobis.

32 Prodit hoc ipso primo Sanctorum Junii tomo Vita S. Norberti, ipso adjuvante Sancto. Sed, tantibus nobis, docet Vita illa, quam irreligiose ac temere hæc & similia effusa sint a Patern. vestra, pro tota mali ominis probatione aliud non citante quam hæc verba Papebrochii, & hoc modo: Exortos Canonicos Præmonstratenses, credibile est, in principio suo, distinctos fuisse a secularibus solo colore, haud multum dissimili forma tonsuræ atque vestitus usus. Miror equidem, quomodo prudenter hinc inferri possit, timendum esse Præmonstratensibus ab editione Vitæ S. Norberti, aut coercendum iis esse auctorem Vitæ edendæ, de qua nemo bonus mali quidpiam ominabatur.

33 Dic amabo, Religiosi Præmonstratenses, nonne Canonici sunt? Quid si modo institutum eorum obtineret, ut haud multum dissimili forma tonsuræ atque vestitus uterentur, colore tamen vestium albo distinguerentur a secularibus; an similitudo illa tonsuræ atque vestitus iis magis indecora foret, quam appellatio Canonici? Nihilominus id displicet vestre Patern. inquiringi; Quasi vero a S. Norberto non minus vestitus religiosi formam acceperint, quam ipsam Regulam. Certe Regula S. Augustini, quam suis tradidit S. Norbertus, ne colore quidem differt ab eadem Augustini Regula, quam plures alii Ordines religiosi sequuntur; & tamen indecora Præmonstratensibus non esse putatur, etiam a Patern. vestra: cur igitur vestitus, colore saltem a vestitu Canoniconum secularium diversus, indecorus eis, præsertim initio Ordinis, fuerit? Sed neque ait Papebrochius, haud multum dissimili forma tonsuræ atque vestitus usus fuisse Præmonstratenses, initio Ordinis sui, illi formæ, quæ tunc utebantur Canonici seculares; sed illi, quæ exprimitur in lapide effigiato sepulchrali, de qua controversia erat. Ut autem hæc pateant, producam, uti supra, ipsum Papebrochii textum integrum, & quidem paulo altius repetitum, partim claritatis causa, partim ut appareat quam aliter citetur a vestra Patern. auctor ille, aliter ipse scripserit; quamque ex incidenti tantum illic mentionem faciat Præmonstratensium. Loco igitur citato, quæstio vertitur, an lapis sepulchralis, in oppido Boppardia ad Rhenum, effigiem exhibeat Carmelitæ; agentibus vobis, Papebrochio negante, & sic inter alia loquente n. 29.

34 Interim ex vobis dictisque apparet satis, nihil Carmeliticum videri in lapide Boppardienfi: quem tamen ut præcipuum solidissimumque suæ in Europa antiquitatis fundamentum ostendant aliqui, majori præjudi-

quod tam-
piter fi-
sum ab
Amico

E
docet
illustrato
a nobis
vita S.
Norberti

ejus Car-
nonici
indecora
non
est.

habitu
similem
forma
Canonici
sacra-
laribus
gestasse
ini in
Ordinis.

Constituta
sue invi-
dia nobis
apud Præ-
monstra-
tensem

quasi im-
pugnatum

AUCT. judiciorum tuorum zelo ducti, quam verum veterum
C. J. cognitione instructi. Quoniam vero de istis sepulto facti-
tus est pronuntiare, non fuisse Carmelitam, quam di-
stinxisse definire quis fuerit; optarem plura sæculi xii et

Falso ex-
plicat
textum
nostrum
Amicus,
xii monumenta sepulchralia in provinciis Rhenanis co-
rumque vicinia superessent. Vix enim dubito, quin Prio-
rum seu Præpositorum secularium lineamenta omnia si-
millem fere habitum repræsentarent. Siquidem paulo post
exortii Canonici Præmonstratenses (quos credibile est in
principio suo distinctos a secularibus fuisse solo colore)
haud multum dissimili forma tonsuræ atque vestitus usi
sunt; quemadmodum colligere nobis licuit ex antiquis
picturis, B. Hermannum Steinsfeldensem, sæculo xiii
mortuum, repræsentantibus. Cur Patern. vestra hæc
citans, omitta parenthesis nota, confundit sensum?
Cur formam tonsuræ atque vestitus Præmonstratensis re-
fert ad seculares Canonicos, cum ad imaginem in
lapide effigiatam deberet? Cur ultimam orationis
partem, præmissorum probationem de visu continen-
tem, præscindit, parum fideliter adducto textu di-
midio? Fidem hic requiro, quam supra.

35 In utroque textu Patern. vestre, a me paulo
ante producto, mirari satis non possum, quomodo
tam debilia proferat, ad probandum, per miserum
qui in li-
bris al-
ta jactat,

B VIDEATUR, quæ tam magnifice ac jactanter proponit
in titulis. Primi loci titulum supra dedimus: alteri-
us sic habet: Papebrochius valde insolenter, & suc-
cessu plane erubescendo, antiqua variorum Monachorum,
quos inter Norbertinorum, invadit diplomata & me-
numenta. Erubescunt litteræ ipsæ, quantumvis ri-
geat, quod promittentibus ipsis tam multa ac gravia,
præstentur tam pauca & fere ficta. Primo loco,
Patern. vestre VIDEATUR Papebrochius ex professu stu-
dere, ut antiquissimas Capituli Antverpiensis litteras
funditus exeat. Secundo loco eidem VIDEATUR et-
iam adversus historiam Canonicorum Præmonstratensium
aliquid machinari. Idne probare est thema, tam in-
solenter & asseveranter in titulo propositum? Siego
de scriptore inepto, qui maledictis utitur pro argu-
mentis, dicam, quod mihi infans VIDEATUR: an
propterea infans?

36 Probet Patern. vestra esse, quæ Papebrochius
negat esse, quæque non esse ostendit; non recte va-
pulus ab eo, quid dicit, supponit, elamitat, & nihil
probat. Negat Papebrochius, Henricum Noese, de
quo supra, fuisse Patriarcham Hierosolymitanum,
C & rationem reddit, quia illo tempore, quo fuisset,
constat alium sedisse. Vult ipsum Patriarcham fuisse
Patern. vestra: sed rationem nullam reddit, qua
probet. Improbatur ille Vitam S. Angeli, negatque
ab itinerum socio scriptam esse ob argumenta plu-
rima, quæ vobis solvenda proponit tom. 2 Maji in
Append. & nisi solveritis, nihil facitis. Negat Pa-
pebrochius S. Eliam institutorem esse Carmelitani
Ordinis, ut SS. Dominicus, Franciscus, Ignatius
fuerit; & pluribus probat tom. 1 Aprilis & alibi,
rejectis per argumenta bona documentis incertis,
fictis, falsis. Afferit, quod ille negat, Patern. ve-
stra: ut probet, assumit documenta illa, incerta,
ficta, falsa, everfa, pro certis, sinceris, veris, in-
concussis. Probandum est talia esse documenta ista,
non supponendum.

37 Neque suppositiones vestre, probationes ut
fiant; aut disteria scommatave, ut rationes evadant;
umquam efficiet auctoritas Censorum, quamvis
multorum & e variis Academiis, magis Theolo-
gicis, quam Historicis, collectorum; illorum præ-
ferim, qui extra chorum saltant, Judicis personam
induentes, ubi Censores tantum rogati sunt, & vi-
deri volunt: qui non modo probant, quæ legerunt;
sed etiam condemnant, quæ non legerunt: qui sta-

tuunt aliquid parte inaudita altera, in favorem au-
ditæ, ac grave præjudicium non audiat. Æquiore
hic Judice opus est, ut de talium æquitate æquum
judicium judicetur. Finge, me coram Titio Judice
injuriarum agere Patern. vestram ac dicere, inepta,
falsa, truncata, injuriosa, scandalosa, damnanda,
comburenda scripsisse: putas æquum fore Titium?
si non audita Patern. vestra, non lectis ejus scriptis
quæ accusantur, sic pronuntiet: Ego Titius Censeo
P. Sebastianum a S. Paulo, in illis, quæ contra librum
ejus, Exhibitio Errorum, ab Actore citantur (SUP-
POSITA CITATIONUM FIDELITATE) non satis in-
fingere Spiritus Ecclesiæ Catholice & proprii Ordinis sui
Carmelitani, circa sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritatem;
S. R. E. Cardinalium dignitatem; Sanctorum cum Chri-
sto regnantium honorem; Religiosorum Ordinem vetusta-
tem ac probata monumenta.

38 Stupeo. SUPPOSITA CITATIONUM FIDELI-
TATE. An illud judicandi damnandique fundamen-
tum? Non temere supponendum est judicanti, quod
imprimis inspectum, exanimatum, ac certum illi
esse debet. An, si supponam ego ex sola unius re-
latione, injustum in casu dicto Judicem esse Ti-
tium; justus ego sim, si non audicam illum injusti-
tiae ac poenæ condignæ damnem? Si Patern. vestra
Censoribus suis cum suo libro simul obtrulisset etiam
Acta Sanctorum, ut non truncata & perperam expli-
cata, sed integra cum præmissis & subjectis in pro-
prio fonte legere potuissent idque voluissent; tum ve-
ro æquorem, credidero, ac nomine suo digniorem
tulissent Censuram. Quapropter appellare possem a
Censoribus, qui non legerant Acta Sanctorum in quibus
ea damnant; ad eisdem cum legerint, Carme-
litanis exceptis. Sed alii reperiuntur, qui legant
nostra, magis in historicis versatis, quam Theologi
plerique: nec desunt Italici Galli: quos miror nul-
los a Patern. vestra esse advocatos ad censurandum.
An probaturi non fuissent illi scripta vestra? aut
re ipsa advocati, ut plures alii, probare noluerint?

39 Cur porro præter Censores prædictos, initio
libri positos, apparet in medio ejusdem tota caterva
Censorum, approbantium Libellum supplicem ad felicis
recordationis S. D. Innocentium XI P. M. qui ante
decennium prodiit, nulla nisi Ordinarii Censoris ap-
probatione munitus? An sine Censoribus istis intrare
Romam, & oculos sanctissimi Innocentii, cui offe-
rendus erat, subire ausus non fuit? An illorum au-
dioritate mota Respublica Veneta rescindet Acta sua,
quibus idem Libellus apud se recusus, publicari pro-
hibitum ac tenebris addictum fuit?

40 Fui ipse Romæ, quando prodiit primum Li-
bellus iste supplex, uti titulus habet, Francosurti im-
pressus; nec non, quando recusus fuit in statu Ve-
neto, ac suppressus Superiorum mandato. Sub-
missum etiam e Belgio exemplar obiter inspexi:
cumque nihil novi, quod magnopere urgeret, af-
ferri observassem; concepi Breve Instructionem circa
Libellum istum, qua viros aliquot Illustrissimos
de quibusdam eo spectantibus informandos curavi,
& sic suam Sanctis causam per ipsos tuendam com-
misi. Discessurus vero Roma anno MDCLXXXVI,
triennio ab editione Libelli elapso, curiosus inter-
rogavi unum e prædictis Illustrissimis, qui fere
quotidie Sanctissimum Dominum ex Officio adibat,
de controversia nota probe instructum; Numquid
Libellus vester umquam oblatus re ipsa, visusque
fuisset Sanctitati suæ? Negavit ille, addiditque: Si
offerretur, nihil effecturum apud æquas Pontificis
aures, veritatem præ antiquitate æstimantis. Vivit
etiamnum Illustrissimus ille, majori nunc in digoi-
tate constitutus.

*colligit
plures ap-
probato-
retiam
filiis*

A 41 Lege inter Censuras proxime memoratas, primo loco, *Judicium Universitatis Colonienfis*. Quod & legerint Colonienfes ipsi, qui se per litteras apud nos, nihil de fraude suspicatos, excusant; negantes, Universitatem suam approbasse Libellum istum; ac dolentes, seu auctorem ejus, seu alium quempiam, nomine Universitatis ab usum, prudentiam atque auctoritatem ejus turpiter prostituisse, & ad delendam notam illam obligari, & forte cogendum. Sed hoc ipsi curaverint. Ego, ne præter propositum meum Epistolæ rationem excedam, finem facio, ubi Protestationem Patern. vestræ, aut saltem ejus partem, uti & meam, his adjectero.

*qualis &
Protesta-
tio est
Auctoris*

42 Protestatio vestra, quam credebam, imprudenter passim scripta abolituram fuisse, talis est: *Protestor, me abstinere velle & præcludere ab omni censura; consentus demonstrare, quod Papebrochius non minus irreverenter, insolenter, & contemptum dictæ Ecclesiæ monumenta, Sedis Apostolicæ auctoritate communia, repudiet; quam hæretici, aut Joannes Launoyus, Natalis Alexander, alique ejusdem furoris scriptores, ab Ecclesia damnati. Hoccine abstinere est ab omni censura? Sed vult tantum abstinere Patern. vestra. Supponat igitur, Cajum, in pectus Titii deliberate adigere pugionem, & exclamare ac protestari, se nolle eum lædere: an propterea videbitur Cajus non læsisse Titium, sic percutiendo; & contra mentem locutus non fuisse, sic protestando?*

*non exul-
tantis*

43 Pergit Protestatio: *Quod si vero hinc inde Papebrochius nimis acriter & dure corripit & redarguit videatur, dum erroris, falsitatis, ac imposturæ passim arguitur & censuratur; non habet quod inde conquærat, cum illorum plerumque evidenter convincatur. Hoc ultimum ostendat Patern. vestra verum esse,*

& non dico *evidenter*; sed vel verosimiliter *convincat* quæ ait: & ego protestor, me reliqua, quæ in Papebrochium, quæ in Societatem nostram, quæ in Ecclesiam militantem, quæ in triumphantem scripturiendo peccavit vestra Patern. ex toto cordis affectu ei, quantum quidem in me est, condonare omnia.

44 Protestor item, corrigente Ecclesia aliquid in scriptis nostris, aut qualibet privata persona errores in illis veros indicante, futurum ut eos proxima quaque occasione corrigamus. Si Patern. vestra inter illos errata nobis vera dignabitur paucis suggerere, gratias a nobis ampliores expectet: si acta pergat agere ac nugas, nullum expectet responsum.

45 Rogo etiam Patern. vestram, ut hanc Epistolam meam, cum *Brevi Instructione circa Libellum supplicem vestrum*, de qua modo dixi, quamque huic Epistolæ præmissi, patiatur addi ad calcem libri sui, simulque cum illo vendi ac legi. Neque enim motor judicium illorum, qui cum libro vestro hanc etiam Epistolam legentes, reprehensuri sunt, quod mitior sim, quam par est, in amicum exorbitantem. Malo enim videri nimis mansuetus, quam parum prudens, aut parum religiosus. Atque hic finem faciens, me meaque studia, ad majorem Dei & Sanctorum gloriam prosequenda, commendo sanctissimis Patern. vestræ sacrificiis, in osculo pacis. Antverpiæ, ex Museo nostro, anno a partu pacifico Virginis MDCLXXXIII, die 1 Martii.

ADM. REV. PATER. VESTRÆ.

Servus in Christo
CONRADUS JANNINGUS S. J.

AMICA EXPOSTULATIO

PRO EPISTOLA FAMILIARI.

CONTRA MOTIVUM JURIS,

Præter omnem juris formam nuper in vulgus sparsum,

Ab adm. R.P. Sebastiano a S. Paulo, de quo supra.

C ADM. REVERENDE PATER.

PAX CHRISTI.

*Epistola
famili-
or omnia
Motivum
juris, po-
rum fa-
miliare*

D le VII Martii nuperi familiariter misi Paternitati vestræ adm. Reverendæ Familiarem Epistolam impressam, comitante eam altera mea manu scripta. Credebam (quod sine inhumanitatis nota omitti non potuit) alterutram saltem responsione pariter familiari dignandam; ut sic mundo constaret, nullas inter Religiosos viros intercedere ac ali similitates; sine quibus, exemplo Sanctorum plurimum, disputari potest eruderandæ atque illustrandæ veritatis causa. Cum ecce, post moram trimestrem, video prodire *Motivum juris pro libro cui titulus, Exhibitio errorum &c.* Motivum parum familiare, ac reipsa crambe ter cocta, primum in *Libello Supplici*, iterum in *Exhibitione errorum*, denique in hoc *Motivo juris*. Ostendit Patern. vestra scriptis illis suis, nolle se familiariter agere cum æqualibus; nolle obedire cum Superioribus; nolle fideliter ac religiose cum *Actis sanctorum*, sollicitè collectis, prudenter digestis, erudite illustratis. Illa monstrare aggredior.

1 Familiariter tracto ego Patern. vestram, atque

adeo invito ad familiare responsum; cum ipsi in *Epistola Fam. num. 3* æque ac *Eruditis omnibus postulanti* esse cupio, paratum fore me, quicumque indicati *corrigi,* fuerint in *Actis Sanctorum errores*, cum gratitudine *qua offer-* animi corrigere. Et num. 5 magno beneficio afficien- *untur* dos nos putavi a Patern. vestra, si errores veros ma- *corrigenda* turo examine e libro suo excerpere, & scriptas aut typis scorsim editas communicare nobiscum dignata fuerit. Ex numero denique 44 cum dixeram: *Protestor corrigente Ecclesia aliquid in scriptis nostris, aut qualibet privata persona errores in illis vero indicante, futurum, ut eos proxima quaque occasione corrigamus.* Adjunxi. 5, Patern. vestra inter illos errata nobis vera dignabitur paucis suggerere, gratias a nobis ampliores expectet; si acta pergat agere ac nugas, nullum expectet responsum.

3 Cur ad has tam amplas, tam amicas oblationes, tam promptam voluntatem corrigendi errata, non proferuntur, amice ac familiariter, vere talia? An alio collimat Patern. vestra tot scriptis suis, quam ut errata in *Actis Sanctorum* corrigantur? Nolim id ego suspicari. Cum igitur ultro offeratur talis correctio; quæ familiaritas est, illam per *Motivum juris* procul hinc in incertum sollicitare? Quis creditor familiariter in jus vocet debitorem suum, multum olei

AUCT. olei operæque perdituris; præsertim si is sponte se offerat ad dissolvendum omne debitum, quod ostenderit creditor vere deberi? Sed ultima præmissæ sententiæ meæ pars, si *acta pergat agere ac nugæ, nullum expectet responsum*; moverit Patern. vestram, opinor, ad scribendum *Motivum Juris*, ut ne responsum acciperet; impleta conditione, sub qua responsum dicitur negandum. Accedunt Eruditorum, eadem etiam nunc sententiarum judicia, acque adhortationes, ut nullum demus responsum aliud, quam datum est in *Epistola Familiari*. Perstiti & ego proposito in eodem; doctæ ab inerudito vulgo, etiam Religiosorum, jactari audivi, post editum *Motivum Juris*, Auctorem *Epistolæ Familiaris* adeo convictum esse, ut redactus sit, quod ajunt, ad metam non loqui. Miserum Auctorem *Epistolæ Familiaris*! Præcipue quod in judicium vocetur ineruditorum, & in gratiam vulgi debeat, contra propositum suum, denuo responsum parare, idque ad vulgi capum; cum Eruditis aliunde de veritate rei satis superque sit persuasum.

Auct. Libelli supplicis eodem & Motivis
4 Quod nolit obedienter agere Patern. vestra cum Superioribus, clamitant citata ejus scripta; in quorum primo, sive *Libello supplice* (quandoquidem de illo sibi etiam plaudeat Patern. vestra initio *Motivi* sui) Sanctissimo Papæ Innocentio XI pridem (uti titulus legit) *exhibito*, sic ipsum alloquens, ordiris. BEATISSIME PATER. Cum Eminentissimus Dominus Cardinalis Cybo, Sanctitatis vestre nomine per Procuratorem nostrum Generalem, significari NOBIS curaverit, Sanctitatis vestre voluntatem esse, ut Patres Societatis Jesu desinere contra Ordinem nostrum aliquid typis edere desistant; utque parte ex altera Provincia nostre Patres, qui adversus præfatos Societatis Patres aliqua in lucem edere in animum induxerant, omnino abstineant; addicens nobis justitiæ administrationem, si quas adversus præfatos Patres habemus expostulationes; Et occasione lucubrationum P. Danielis Papebrochii Societatis Jesu in Actis Sanctorum gravatos nos admodum sentiamus & læsos; Expostulationes nostras ac gravamina, omni qua par est reverentia humilique in omnibus submissione, Sanctitati vestre exponere audeamus, ut jam dudum exoptata desuper administraretur justitia.

5 Grave præceptum, ab ipsa Sanctitate sua, Pontifice Romano, emanatum; per Eminentissimum Dominum Cardinalem Cybo, tunc temporis principum primumque præfate Sanctitatis suæ Ministrum; & per Procuratorem totius Ordinis vestri Generalem, nomine Sanctitatis suæ, legitime intimatum; a Patern. vestra, ex propria confessione, pro tali cognitum & susceptum. Videlicet, Sanctitatis suæ voluntatem esse, ipsamque velle;... ut Patres Carmelitæ, qui adversus Patres Societatis Jesu aliqua in lucem edere in animum induxerant, OMNINO abstineant; addicente Pontifice vobis justitiæ administrationem, si quas adversus præfatos Patres Societatis Jesu habeatis expostulationes. Si revereretur Patern. vestra, ut debet, auctoritatem Sedis Apostolicæ, ac Jesu Christi in terris Vicario debitum præstare obsequium vellet; deberet continuo, ut erat Provincialis, impedivisse, nequis subditorum suorum tam luculento Pontificis mandato refragaretur; nedum deberet ipsa, quæ bono suis exemplo tenetur præluere, mandatum illud transgredi tam palam.

6 Quid enim? Fatetur Patern. vestra, præceptum sibi esse a Summo Pontifice, ne quid in lucem edat contra Patres Societatis; utque OMNINO abstinere ab editione atque impressione ejusmodi. Nihilominus eadem Patern. vestra, non multo post, etiam tum Provincialis, sciens prudens pretrudit in

lucem *Libellum* suum, nomine tenus *Supplicem*; atque interposito paucorum annorum intervallo, iterum creatus Provincialis (quasi subditus non satis luculentum inobedientiæ erga sanctam Sedem dare speciem posset) iterum effundis parum, pejorem priore, *Exhibitionem errorum*; quin mox & tertium eniteris, *Motivum juris*, quo nempe informis ille partus utcumque formetur.

7 Vin' inobedientiam illam clarius intueri? Fingamus duos Conventus Religiosos, imperio Patern. vestre subjectos, inter se, quacumque demum de causa, contendere maledictis, libellisque famosis, nomen auctoris nullum præferentibus: quæ, uti & scandala aliaque incommoda inde secutura, provide impedire cupiens Pater. vestra, ut decet Provincialem, Conventui, magis insolescenti ac petulanti, imponat justas ob causas, ac legitime intimet sanctæ obedientiæ præceptum, ne impofterum aliquid contra alterum omnino aut scribat aut imprimat. Posito tali casu, si nihilominus ille Conventus, cui præceptum silentii fuit impositum, & quidem ejus Prior, silentium rumperet; & eadem quæ prius maledicta, libellosque verius famosos quam religiosos ingereret alteri Conventui; an Patern. vestra eum pro subdito *obediente* haberet? an impune violasse præceptum pateretur? an scandalum, quod Prior exemplo pessimo subditis dedisset, reparatum legitime non vellet?

8 Neque diluet inobedientiæ vestre labem, quod liber inscriptus sit *Libellus supplicis*, neque quod *exhibitus* fingatur Innocentio XI. Quin imo hoc utroque ex capite augetur peccati malitia. Nam primum, sub titulo *Libelli supplicis*, nihil minus quam *supplex libellus*, nihil magis quam sarrago scriptorum, qualia Pontifex edi vetuerat, non solum Societati nostræ, sed Cælitibus ipsis eorumque Actis injuriosorum, in lucem proflit. Deinde, quod *exhibitus* Pontifici dicatur, mera fictio est, ad imponendum mundo, & auctoritatem qualem qualem libro comparandam; cum re ipsa Pontifici visus nuspiam sit, secundum scripta mea in *Epist. Famil.* n. 39 & 40. Quæ autem ratio, quæ juris regula, quod tribunal permittit, *Libellum supplicem*, qui soli Principi, cui inscribitur, saltem primum offerri debet; prius quam huic usus fuerit aut cognitus, ab auctore suo publici juris fieri, cum dedecore Principis & abusu nominis ejus; præsertim quando nihil *supplicis Libelli* (præter unum quem præfert titulum) complectitur? Et tamen *Libellum* talem, & in compositionibus vestris ac gravamina, omni qua par est reverentia humilique in omnibus submissione, excepta obedientia, Sanctitati suæ exponere audeatis.

9 Ad alterum præcepti membrum, quod Patres Societatis spectat, responsum jam est in *Brevi Instructione circa eundem Libellum supplicem*, n. 11 & ultimo. Videlicet, quod Patern. vestra, Auctor *Libelli*, de se suisque certo quidem scire potuerit, id quod fatetur, impositum sibi suisque fuisse præceptum Pontificium silentii: quod vero Patribus Societatis id ipsum impositum dicat, nimis temere, ne dicam injuriose affirmat. Cum certissimum sit, mihi que ex ipso ore nostri tunc Præpositi Generalis, Caroli de Noyelle, illa super re expressè coram a me interrogati, constet; istiusmodi præceptum nuspiam datum, nedum intimatum Societati fuisse. Nihilominus sine præcepto, arctius silentium tenuit Societas; quam cum præcepto, Ordo Carmelitanus.

10 Quod ipsum *Brevi Instructio*, jam tum a decennio, declaravit his verbis: *Profecto, si istiusmodi interdictum Pontificium respectu P. Papebrochii re ipsa factum fuisset, non potuisset secretius sibi ipse im-*

ut in simili
li ostendit
rur clarior
rur

cujus rei
poculum
angustur
ex titulo
Libelli.

Simile
mandatum
tum Pontificis
Societatis
non est
impositum

quomodo
utroque
lucimus

AUCT. de juris peritia qualicumque Patern. vestrae perquam
C. J. lemcumque meam illustrata, sint satis. Progredior
ad tria argumenta, pridem a me vobis objecta.

17 Exposui Patern. vestrae in Epist. Fam. n. 2
ac 3, finem quem ipsa sibi proposuit in *Exhibitione*
errorum; *convellere* scilicet, ad stabiliendam antiqui-
tatem summam sacri Ordinis vestri, *Acta Sanctorum*,
cum magno rei Catholicæ commodo, prægrandibus
ostodecim voluminibus *collecta, digesta & illustrata*.
Atrox sane facinus, desperatione plenissimum, ac
homini Religioso Catholico prorsus indecorum! Ex-
posui pariter finem, quem ego intendi; videlicet,
communi Ecclesiæ bono, in *defendendis Sanctorum*
Actis, a vobis male discerptis, consulere: sic tamen,
ut nolim defensionem instituere illo (uti loquor num.
3) quo vobis *placere* modo; *conscribendo librum*, &
respondendo ad singulos paragraphos vestros: sed *monen-*
do Lectorem, ut cum pervolverit librum vestrum, *cita-*
ta ibi ex Actis Sanctorum loca ipse per se dignetur inspi-
cere, atque legere præmissa & subjuncta. Idipsum nunc
iterum iterumque rogatum & obsecratum velim Le-
ctorem ut faciat: sic facile per se judicaturus est,
refutatione libri vestri alia opus non esse, quam
collatione ejus cum textu integro Papebrochii.

18 Quod si intelligere voluisset Patern. vestra,
non objecisset mihi, insultabundo similis, illud Hie-
ronymi: *Qui arguitur in pluribus, & in dilutione cri-*
minum aliquod prætermittit, quidquid tacerit, consi-
tetur. Nego enim, me umquam diluere voluisse li-
brum, centonibus male confutis sartum, & seipsum
ingenuis condemnantem: sed voluisse, ajo, in duo-
bus tribusve exemplis exhibere Lectori specimen;
unde de toto libro judicium formare posset. Volui
insuper aliquid responsi dare, cum eatenus nullum
dederamus, propter dignitatem personæ vestrae,
moderantis totam provinciam religiosi Ordinis; ra-
tus illam modelle ac familiariter disputaturam fuisse.
Volui autem illud responsi paucis dare, pro-
pter famam ejusdem personæ vestrae, in dignitate
constitutz; ne, si totum librum simili modo tra-
ctassem, Patern. vestra, etiam apud suos, despectui
foret, cum gravi damno disciplinæ religiosæ. Ha-
bes hic, cur responderim; & cur paucis. Nunc Hie-
ronymianæ sententiæ tuæ loco, hanc meam, ubique
veram, mihi liceat vicissim proponere Patern. ve-
stræ, in jure ac rationis dictamine fundatam: *Qui*
arguit in pluribus, & in argutione criminum convin-
chur statim tria peccasse, ex ignorantia facti, ex ma-
la fide, ex malignitate; in reliquis nullam habeto au-
thoritatem.

19 Ostendi in Epist. Fam. num. 8, ignorantiam
vestram historicam in Baptismo Constantini. Osten-
di. n. 23, *malam fidem* in Præputio Christi Domini
apud Antverpienses conservato; quod Papebrochium
impugnare, & quidem *ex meris conjecturis*, asseris;
ubi tamen apertis terminis illud Antverpiæ conserva-
tum, & ait, & confirmat. Ostendi, a num. 29,
malignitatem in eo, quod de futuris varicinando, sa-
crum Præmonstratensium Ordinem concitare in in-
nocentes coneris, dicendo: *Videtur Papebrochius et-*
iam adversus historiam Canonicorum Præmonstratensium
aliquid machinari, quod effutlet in Junio, quando edet
Vitam S. Norberti, nisi correatur. Utque suum hoc
VIDETUR probet Patern. vestra, citat textum Pape-
brochii, in rem suam nil probantem; ubi omissa pa-
renthesis nota, confundit ejus sensum; ubi refert
ad Præmonstratenses, quod alio deberet; ubi ulti-
mam textus Papebrochiani partem, præmissorum
probationem de visu continentem, præscindit, pa-
rum fideliter adducto textu dimidio. Sed hoc pec-
catum & proxime præcedens de mala fide, locis

citatis, ostendi pluribus & tam clare, ut eadem D
tantum non concedat *Motum Juris* vestrum: adeo
frigide hic purgat auctorem suum, alia sere ad rem
non facientia tractans § 5 & 6

20 Ibidem commiseratione etiam tangor Patern.
vestrae, quod n. 102 *omnium maxime injuriosus sis*,
tum mihi, cui illic affingis quæ nec posui nec cogi-
tavi; tum tibi, qui illic vel veram, vel affectatam
prodis ignorantiam scriptorum meorum, quæ impu-
gnas, & *omnium maxime tibi injuriosæ reputas*. Inspi-
ce mea denuo n. 35; & damnabis ac revocabis tua
n. 102: si tamen inspexeris oculatior, quam fuisti,
cum me ausus es arguere *fraudulentia*, quod impu-
tem tibi, quasi per illa, quæ dixeras de Præputio
Domini, *probaret hoc thema tuum § 2 Art. 22: Pa-*
pibrochius valde insolenter & successu plane erubescen-
do, antiqua varietum Monachorum invadit diplomata
& monumenta. Ubi tamen, ais, per totum illum pa-
ragraphum, ne vel verbum de Præputio Christi habeo.
Et addis exultabundus; *Idne refutare est meas assertio-*
nes & exhibitiones? Certe talem fraudulentiam a religio-
so Sacerdote expectaveram numquam. Nec ego expe-
ctaveram. Sed egone tibi imputem quæ dicis? Mira-
ri satis nequeo cæcitatem (nolo enim fraudulentiam E
interpretari) unde profluxerit illa inconsiderata,
ignorans, atque irreligiosa locutio Patern. vestrae.
Inspice igitur apertis oculis, ac relege totum meum
num. 35, in quem inveheris. Ostenderam paulo an-
te, non impugnari (uti arguebat Patern. vestra in
Exhibitione errorum § 8 Art. 1) a Papebrochio
Præputium Christi; allegato prius toto Titulo Arti-
culi vestri prædicti, videlicet illo: *Papebrochius ex*
meris conjecturis impugnat Præputium Christi Domini,
Antverpiæ assertum. Deinde transeo ad ostenden-
dum, quod Patern. vestra Ordinem Præmonstraten-
sem injuste concitet in eundem Papebrochium. Ac
demum sic ordior numerum 35:

21 In utroque textu Patern. vestrae, a me paulo
ante producto (ubi nempe de *Præputio Domini*, &
de *Præmonstratensibus* egeram) mirari satis non pos-
sum quomodo tam debilia proferat, ad probandum,
per miserum VIDETUR, quæ tam magnifice ac ja-
stanter proponit in Titulis. Primi loci Titulum su-
pra dedimus (ubi nempe de Præputio actum fuerat,
ac Titulus ejus illic datus, non debebat hic iterari):
alterius loci Titulus sic habet: *Papebrochius valde*
insolenter & successu plane erubescendo, antiqua va-
rietum Monachorum, quos inter Norbertinorum, in-
vadit diplomata & monumenta. Erubescunt litteræ
ipsæ, quantumvis nigræ, quod promittentibus ipsis
tam multa ac gravia, præstentur tam pauca & sere
ficta. Primo loco (ubi de Præputio Antverpiæ ser-
vato) Patern. vestrae VIDETUR *Papebrochius ex pro-*
fesso studere, ut antiquissimas Capituli Antverpiensis
litteras funditus evertat. Secundo loco (ubi de Præ-
monstratensibus, in nos concitatis) eidem VIDETUR
etiam *adversus historiam Canonicorum Præmonstraten-*
sium aliquid machinari. Idne probare est thema,
tam insolenter & asseveranter in titulo propositum?
Si ego de scriptore inepto, qui maledictis utitur
pro argumentis (addo nunc etiam, qui nescit quid
reprehendat; qui sibi ipse injurius est, injuste ac-
cusando fraudulentia aliam) dicam, quod mihi in-
sanire VIDETUR; an propterea insaniat?

22 Hactenus ille numerus 35 totus ut jacet præ-
ter inclusa parenthesis, quæ excutientes oculos
illuminandi ergo inserta nunc sunt. Quæ autem,
amabo te, ibi vox, quæ littera, quis apex; qui im-
putet Paternitati vestrae, quasi per illa, quæ dixerat
de *Præputio Domini*, *probaret thema tuum § 2 Art. 22*
præfixum? Quilibet profecto non omnino cæcus,
facile

Etiam
arguit me
frauden-
tiam suam
juxta ipse
num. 35,

dom com-
vincitur
ex ipse
meis ter-
minis,

F

mibi af-
finis
quæ ne
foeniatur
quidem

A facile jam videt ac intelligit, protulisse me Titulos duos, & singulas singulorum protulisse probationes vestras; levissimas sane, nec nisi per miserum **VIDETUR** probaturas, quod magnifice in Titulis assertum fuerat: non vero tibi imputasse me, quod obijcis, quasi per illa de *Præputio*, probes alia de *Præmonstratensibus*. Vide nunc, mi Pater, quam nullo te consoletis argumento; quamque vane tibi persuadeas, valde pauca, si aliqua, & quidem non nisi exigui momenti, esse in tuo libro reprehendenda; cum aliqua illi contra evidentem veritatem affingi debeant, ut impugari possit. O cæcitatem! Agnosces, opinor, nunc; affinxisse, non me tibi, sed te mihi contra evidentem veritatem, quæ non sunt; ut impugnare me posses, & fraudulentæ fraudulenter accusare. Agnosces etiam, utri nostrum potissimum competat Gregorianum illud, quod eodem num. tuo 103, loco epiphonematis adversarium enecantis, subdis, sic scriptum. **ARROGANTES** viri habere hoc proprium solent, ut dum in nimia invective procedunt, etiam invebendo **MENTIANTUR**; & cum non possunt reprehendere jussæ quæ sunt, reprehendunt **MENTIENDO** quæ non sunt. Ausus non fuisset terminis tam mordacibus uti in Provinciale Ordinis religiosi, quantumvis apte convenientibus, nisi illos mihi præscripsisset ac impropèrasset ipse.

unde & gressu in me tela suum reddunt in auctorem.

23 Audivisti etiam, frivole conari Papebrochium, se excusare apud Carthusianos, quod Tomo 2 Martii fol. 233 historiam de prodigio Doctoris Parisiensis defuncti, dixerit, in **CARTHUSIA** non probari. Nihil est, cur se excuset illa super re Carthusianis Papebrochius: sed est, cur detegat Carthusianis ac toti mundo fraudulentiam (da veniam verbo, quod indignitas rei exprimit) Patern. vestræ. Loco a te citato, ad Vitam Dionysii Carthusiani, a P. Henschenio pie memorie illustratam, ubi mentio fit prodigii præfacti; legisti hanc Notulam: *De bac historia, quam ipsi in Carthusia didicimus non approbati, agendum erit 6 Octobris*. Scribit illic Henschenius, quæ coram didicit in ipsa magna Carthusia, ab ipso Reverendissimi P. Generalis Secretario; qui Patrem illum & Papebrochium, ex itinere Romano-belgico anno MDCLXII die XII Junii Carthusiam ingressos, & summa caritate exceptos, jussu Reverendissimi prædicti per omnia deduxit; jovit; & quæ supra citantur ab Henschenio, cum illa de re colloquium inciderat, pronuntiavit. Quodnam hic peccatum Henschenii, qui dictum Secretarii refert, nihil ipse de questione proposita definiens, sed ad VI Octobris differens? Et tamen hoc peccatum tam grave videtur Patern. vestræ, ut non contenta, illud in *Exhibitione Errorum* per integrum Articulum exaggerasse, idem etiam reproducat in *Motivo*. Qua autem verecundia, & conscientia, ipse judicaveris & æquus Lector.

quasi reprobes prodigium sancti Doctoris;

C

24 Jam vero innocens Notula ista, scripta fuit a P. Henschenio, illa qua vidimus auctoritate, in tomis Martii, qui prodierunt omnium primi post reditum ejus in Belgium. Septennio autem post, anno videlicet MDCLXXV in lucem editur typis Lugdunensibus tomus P. Joannis Columbi Societatis nostræ, complexus Opuscula varia historica, & primo loco Dissertationem de Carthusianorum initiis, antiquitatem historice prodigiosæ ex antiquioribus Mss. probantem. Ut vidit illa Papebrochius, fere anticipat Henschenii mentem, ad VI Octobris decisionem differentis; & aperte favet sententiæ, a Columbo probatæ, in Conatu Chronico-historico parte 1 pag. 33 n. 16 & 17 his verbis: *Nec sans, quia ex Lectionibus de S. Brunone, ad instantiam Academiæ Parisiensis, expuncta est occasio conversionis vulgo jactata, Junii Tomus 1.*

cum illud tam exprobrasse oportet;

defuit religiosissimus Patrum Carthusianorum Ordo eandem ad huc ut veram tueri: & Joannes Columbi noster, in capite suorum Opusculorum, ponere non dubitavit Dissertationem de eo argumento; doctam sane.

AUCT. C. J.

25 Et post pauca, ostendens vim docti ejus argumenti, annumerat annos ætate Gersonis (qui diu putatus fuit illud prodigium, an. 1420 circiter, primus litteris prodidisse) longe anteriores, a Columbo erutos ex Mss. inquires, ipsum testes habere ab anno 1391, 1383, 1313, imo 1298 & 1150, sic ut ultimus solum distet 49 annos a morte sancti Fundatoris, obita anno 1101. Hæc Papebrochius, quem hic in Carthusianos peccasse arguis, nescio qua fronte. Proferat modo, si ad manum sunt, Patern. vestra similia instrumenta, non dico annos 49, sed annos etiam bis mille, post raptum Eliz aut Enochii Prophetæ scripta, & non minus æquus erit Papebrochius antiquitati vestræ, quam est illi prodigiosæ historiæ. Interea tamen vapulat Papebrochius a Patern. vestra, nulla sua culpa, ut vides; diffamatur & apud Carthusianos turpi criminatione; uti etiam apud alios Religiosos Ordines non dissimilibus artibus: quibustamen, dubito, an gratum sit patrocinium, quod Patern. vestra, non rogata, iis impendit contra Papebrochium; saltem postquam vident, illam infelicitate cecidisse causa, non tantum pro Carthusianis ac Præmonstratensibus suscepta, sed etiam sua propria. Non defensoribus illis tempus eget, nec Ordines illi.

proferunt auctores antiquissimos;

unde immerito vapulat ab Amico.

E

26 Sed redeamus ad *Malam fidem*, unde & modo narrata non procul absunt, nisi ad *Malignitatem* malis reducere. *Malam fidem* consistere in eodiximus, quod arguas, *Papebrochium ex meris conjecturis impugnare Præputium Christi Domini, Antverpiæ asservatum*. Sunt hi ipsissimi termini, quibus proponit Patern. vestra impugnationem suam in *Exhibitione* Art. 1 §. 8; a me fideliter & integre relati in Epist. Fam. num. 23 ac deinde non semel integre iterati, ac refutati: & tamen in *Motivo* num. 94 legere cogor, quod *assute & callide tibi contra omnem veritatem affricem*, quasi tantum dixeris, *Papebrochium præputium Christi Domini impugnare*; cum tamen dixeris, illum id impugnare, *quatenus Antverpiæ asservatum*. Atque ego, ita ut tu vis, a te dictum esse, & dico & dixi. Inspice textum meum a num. 23: confunderis, ubique legens conjunctim hæc a me scripta, *Præputium Christi Domini, Antverpiæ asservatum*; de quo agitur, an illic asservatum impugnetur, nec ne. Confundere igitur, & resume honorem illum tibi, quod *assute & callide* non tibi ego dimidium sensum, sed tu mihi suppositum tuum falsum & forte malignum, *contra veritatem affricem*. Qui a veritate stat, nihil est cur *assute*, cur *callide* agat; est cur agat, qui rebus diffidit suis, commenta venditans rerum ignaris, ut vel sic eis persuadeat esse quod non est. Quo autem pacto conatur Patern. vestra *Motivum* hic suum liberare mala fide, indigna Religioso viro, magis indigna Sacerdote, maxime indigna Provinciali? Confugis ad litteras Capituli Antverpiensis. Nihil facis. Dicis: *Papebrochius impugnat Præputium Christi Domini quatenus Antverpiæ asservatum*. Et Papebrochius, eodem quem tu citas loco, eandem veritatem servati apud Antverpienses Præputii apertis terminis asseverat ac defendit; *quam*, inquires, *perpetua seculorum omnino quinque possessio, variis documentis testata, indubitabilem facit*. Quid nervosius dici potuit? Asserere rem indubitabilem esse, mihi sonat, esse veram, esse certam: sed Patern. vestræ sonat atque explicatur, *impugnare*. Qua fide, bonane an mala? Per se patet.

Mala fide arguitur Papebrochius obviare Præputium Domini;

ut Antverpiæ asservatum;

F

cum tam auctoritate indubitabilem ejus ibi possessio nem esse;

AUCT. non habent, cum admittat Papebrochius, tamquam
C. J. *indubitabilem* Præputii possessionem esse per *secula*
omnino quinque, duobus ante sæculis, quam litteræ
illæ conscriptæ fuerunt: & possessionem illam, ait,
veris de testatam esse veris documentis; quæ inter referas licet
cum his testatam Litteras prædictas. Has, cum prima fronte aliquid
falsi continere videantur, conatur Papebrochius expli-

care & conciliare in favorem Antverpiensium ac Ve-
ritatis, uti dixi num. 27. Sed & hoc Paternitati ve-
stræ, *impugnare* est. Cur non accedis ad Ven. Capi-
tulum Antverpiense, viros intelligentes apud quos
scriptione illa tua in invidiam vocare Papebrochium
frustra conatus es. Ipsos ego fidenter appellabam Ju-
dices, quamvis in eorum præjudicium scripsisse hic
videamur Patern. vestra. Si bene meritis de ipsis
scriptione tua te putas; poteris expectare aliquem ab
ipsis, quantum æquitas sinet, favorem. Accede ea-
dem qua ego confidentia: interroga, an in toto con-
textu Papebrochii hac de re, aliquid sit, quod *impu-*
gnat illorum possessionem Præputii? an non e contra-
rio sint multa quæ eam confirmant? Ni facis; exi-
stimare poterunt Venerabiles isti viri, te confirmare
sententiam tuam aut ausum non esse, aut non po-
tuisse; atque adeo illam, cum alteri injuriosa sit,
retractari a te debere, si te ames ac amari velis.

28 Venio nunc ad *ignorantiam facti* historicam.

Ubi claritatis causa debeo præmittere principium tex-
tus vestri hac super re, ut habetur in *Motivo* n. 23:
Dic, ais, *quamnam ego temere in Papebrochio reprehende-*
do? Primo loco (inquit Epistola familiaris n. 8) argui-
tur Papebrochius, quod Constantinum Magnum, sub fi-
nem vitæ, non a S. Silvestro baptizatum dicat. Quam
vero isthac impostura sit evidenter falsa, & contra evi-
dentem veritatem tibi affricta, ex eo liquet; quod nul-
libi Papebrochium arguam de eo, quod Constantinum
Magnum sub finem vitæ... baptizatum dicat: sed de
eo dumtaxat, quod baptismum Constantini, a S. Silve-
stro susceptum, explodat tamquam fabulam. Ut videre
est in libro meo Art. 2 §. 3. Evolvamus tantisper pro-
positionem hanc ultimam in duas quas habet par-
tes. Vel arguis Papebrochium dumtaxat ex eo,
Quod baptismum Constantini a S. Silvestro susceptum
neget: vel ex eo, quod negatum insuper explodat,
& explodat tamquam fabulam. Si secundum: dic,
quid sibi velit illud explodere tamquam fabulam. Va-

C *ria sonat vox Fabula: hominibus quoque competit,*
quorum aliqui subinde sua culpa fiunt etiam fabula
vulgi, postquam Eruditorum facti sunt. Igitur in
quæstionem venire non potest (quibuscumque de-
um terminis more suo velit uti Patern. vestra)
nisi quod neget Papebrochius, Constantinum Romæ
a S. Silvestro baptizatum esse. Huic autem senten-
tiz opponitur alia de baptismo, eidem in suburbis
Nicomediæ sub finem vitæ collato. Adeo ut, qui-
cumque vult baptizatum aliquando esse Constanti-
num, si alterutram sententiam admittit, alteram
necessario excludat: & bene sequitur, Reprobo ba-
ptismum Constantini Romanum; ergo teneo Nico-
mediensem: & Approbo baptismum Romanum;
ergo reprobo Nicomediensem. Nam cum e duabus præ-
dictis sententiis altera alteram excludat; qui unam
solide firmiterque stabilierit, alteram necessario re-
probendam ostendit.

29 Quod enim Patern. vestra in re desperata ad
tertiam confugiat opinionem, antiquis omnibus, to-
tis ut minimum octo sæculis a morte Constantini
ignotam, de duplici ejus baptismo, primo Romano
Catholico, altero Nicomedienfi Ariano; dubito an
ex animi sui sententia faciat: nisi pariter admittat
Arianorum ritu baptizatum Constantinum, eorum-
dem dogmatibus consensisse, in iisque obisse; & sic

Arianum in Arianismo mortuum, semper pro San- D
cto habitum cultumque fuisse & coli in Ecclesia
Catholica. Detestabitur id sine dubio Patern. vestra:
verumtamen ex illa sententia id sequi, docet Baro-
nius, præcipuus vester hic, & unicus fere dux, ad
an. 324 n. 47 & seq. numquam passurus (quod nec
ullus patietur Catholicus) *Constantinum pro Sancto*
coli in Ecclesia, & eundem imple atque ab Ecclesia
penitus alienum migrasse e vita, qualiter migrasset ex
sententia Baronii loco citato, si ab Ariano Episco-
po baptizatus sub vitæ finem fuisset: & ex mea
sententia, etiam sic migrasset, si rebaptizatus sub
finem vitæ fuisset a quocumque demum, etiam non
Ariano, Episcopo aut Sacerdote. Quia baptismum
secundum Ecclesia Catholica semper detestata est;
idque temporibus Constantini quam maxime notum
fuisse oportet, cum paulo ante, controversia gravi
illa super re orta, sententia S. Cypriani atque Epi-
scoporum Africanorum, ab hæreticis baptizatos do-
nno baptizari debere docentium, primum reproba-
ta sit a S. Stephano Papa, deinde etiam sit damna-
ta a Concilio plenario, ut loquitur S. Augustinus,
sive Oecumenico Nicæno, cui interfuit Constanti-
nus: idemque noluisse, nec vero potuisset rebapti-
zari, contra definitionem Ecclesiæ sibi notam; sine
gravi delicto.

30 Jam velim consideret maturius Patern. vestra *Injuncta*
meam *imposturam evidenter falsam, & contra evi-*
dentem veritatem tibi affrictam, uti loqueris. Ajo, ar-
gui Papebrochium a vobis, quod Constantinum Ma-
gnum sub finem vitæ, prope Nicomediam; non a S.
Silvestro Romæ baptizatum esse dicat. Fateor; & ite-
rum ajo. Ac ne terminis fabulisque inutiliter occu-
pemur, scire velim, an in alterutra istius proposi-
tionis parte arguendus tibi videatur Papebrochius,
nec ne. Si in alterutra arguas: nihil imposturæ, ni-
hil contra evidentem veritatem tibi affricui: cum re-
vera ex supposito arguas Papebrochium in proposi-
tionem præmissa: quod tantum dixi. Si neutra in par-
te ipsum arguas: satere id, quæso, palam candide;
& ego fatebor me non debuisse scribere, argui a
vobis Papebrochium in eo, quod Const. Magnum sub
finem vitæ, non a S. Silvestro baptizatum esse, dicat:
cum in eo arguendus non sit, ex suppositione ite-
rum confessionis vestræ. Atque adeo nil superest,
in quo erguere volueritis Papebrochium, quam quod
explodat baptismum Romanum tamquam fabulam;
concedentes, Constantinum sub finem vitæ baptiza-
tum esse prope Nicomediam, non Romæ a S. Sil-
vestro. Id ipsum autem est quod asserimus nos. Sed
nec uspiam, puto, ostendes, quod baptismum illum
Papebrochius appelleret fabulam, multo minus quod
illum pro tali explodat. Termini sunt illi Patern.
vestræ tantum, quibus nolo immorari.

31 Quamobrem, ut expressius explicarem igno- *quod rem*
rantibus historicis quæstionis statum, dupliciter quod- *eandem*
ammodo rem eandem proposui, conjungendo ba- *dupliciter*
ptismum Nicomediensem cum non Romano; quia as- *enuntiatio*
firmatio baptismi Nicomedienensis necessario infert nega-
tionem Romani: E. g. Baptizatus est Constantinus Ni-
comedix, ergo non Romæ. Uti ex vestra similiter
sententia infertur, Baptizatus est Romæ, ergo non
Nicomediæ. Si nempe alteruter Baptismus necessario
tenendus est, ut hic supponimus ex præmissis. Ecce
quo evaserit, quam dicis, *impostura, evidenter falsa,*
& contra evidentem veritatem tibi affricta. Si dicam Pa-
tern. vestram, esse animal rationale: respondebis, me
recte dicere. Si dicam, esse animal rationale & non irra-
tionale; argues me per hoc imposturæ? Non credo.
Majoris enim expressionis causa, affirmando & ne-
gando res oppositas, idem quodammodo bis dico.

A 32 Sed relinquamus fabulas & impossuras auctori-
bus suis: ac stabiliamus sententiam de baptismo Ni-
comedienſi, a Papebrochio assertam, a me confir-
matam, a Patern. vestra negatam, per hoc quod
mordicus tueatur Romanum; cujus defensione semel
suscepta, indecorum sibi putat non perseverare in
errore, aut saltem in opinione multo magis aliena
a vero, quam sit opposita nostra. Adduxi pro sen-
tentia mea a num. 9, Eusebium Pamphili, Episcopum
Cæsareæ Palæstinæ. Adduxi Athanasium Patriarcham
Alexandrinum. Adduxi plus quam trecentos Patres
Synodi Ariminensis Catholicos, qui omnes eodem
quo Constantinus tempore vixerunt, toto mundo
sparsi. Adduxi item sanctos Patres & Ecclesiæ Do-
ctores, Ambrosium & Hieronymum. Adduxi Histo-
ricos præcipuos, Socratem, Sozomenum, Theodoretum;
qui pariter omnes intra primum a morte Con-
stantini sæculum vixerunt, scriptis suis illustres; si-
ne quibus, vix ulla historiæ ecclesiasticæ primorum
quatuor sæculorum notitia ad nos pervenisset.

B 33 Adscripsi, ut nostis, auctoribus meis suam
cuique ætatem qua vixit. Agat nunc historicum et-
iam Patern. vestra, similemque notam temporis quo
vixerunt Auctores a vobis, sive pro baptismo Ro-
mano, sive contra Nicomedienſem citati, in me-
dium proferto. Inde, sine alia refutatione, cogeris
fateri vel invitus, maximam esse diversitatem inter
auctoritates, contemporaneam nostram, & aliquot
sæculis posteriorum vestram. Certus sum enim, ne
vel unum unicum idoneum auctorem, non dico
coævum Constantino, sed ne quidem qui intra to-
tum primum, alterum, ac tertium ab obitu ejus sæ-
culum scripserit, contra baptismum Nicomedien-
sem, aut pro Romano, produci in medium posse.
Cur igitur tanto majorem auctoritatem ac certio-
rem non præferas minori ac minus certæ?

C 34 Scripsisse nostra memoria Gallus quispiam
narratur, Franciscum primum Regem, numquam
a Carolo quinto Imperatore bello captum fuisse:
cumque propterea passim irrideretur etiam a suis,
respondisse fertur, id se tali descriptione effecisse, ut
post centum annos captivitas illa in dubium revo-
canda sit. Nunc, opinor, nihil dubitat Patern. ve-
stra de captivitate illa Regis Francisci, nixa testi-
moniis scriptorum, coævorum ipsi factis, & qui
temporibus proxime secutis per sæculum integrum
vixerunt. Nec dubitare nunc incipiet propter au-
toritatem præd. Galli, quantumvis magnam aliunde
is sibi adeptus sit; qui sæculo fere ac dimidio
post factum, primus id factum negat, sine teste ido-
neo, imo contra tot testes factum affirmantes. At
vero, si contingeret Patern. vestram post mille an-
nos primum nasci, an fidem derogaret illis, qui-
bus nunc adhibet, contemporaneis & proxime se-
cutis Auctoribus, staretque a Gallo isto ejusque se-
quacibus? Non puto; nisi forte contingeret illam
tunc nasci vitiato admodum intellectu, & qui ve-
rum a falso discernere omnino non valeret.

35 Similiter, si vixisset Patern. vestra centesimo
(singamus) a morte Constantini anno, qui fuit a
Christi Domini nativitate quadringentesimus trice-
simus septimus; habuisset tunc omnes illos auctores
quos enumeravimus, pro baptismo Constantini Ni-
comedienſi, non habuisset ullum pro Romano. Ha-
buisset insuper testes illius veritatis homines fere
omnes, qui tunc vixerunt; cum soleant gesta Prin-
cipum, ac præsertim Imperatorum, singularia atque
valde eminentia, diu subditorum animis inherere,
& quasi per traducem propagari ad posteros, uti
experimur in exemplo proposito de capto per Cæsa-
rem Carolum V Francisco Rege; quod omnium

Junii Tomus I.

animis etiamnum insidet, lippisque & tonsoribus
notum, frequens in colloquium adducitur post ses-
quifæculum. Jam vero inter omnia Constantini fa-
cta ecquod illustrius & memoria Christianorum sem-
piterna dignius, illo quo se per baptismum in eo-
rum numero perfecte constituit, cateaus Catechu-
menus; fidei Catholicae pridem probatae signaculum
suscepit; & sanctæ Ecclesiæ se subjecit, cum sum-
ma omnium consolatione & gratulatione Catholico-
rum, post tot Imperatorum gentilium, ac ultimam
eamque sævissimam Diocletiani persecutionem, pri-
mum hunc per baptismum Imperatorem, plene Chri-
stianum, conspicientium.

36 Si, inquam, vixisset Patern. vestra centesimo
a morte Constantini anno, visis cognitisque qualia
diximus; non potuisset tunc aliter opinari de ba-
ptismo Nicomedienſi, quam nunc de capto Rege
Francisco. Uti igitur dimoveri se ab opinamento
hoc non patitur a scriptore Gallo prædicto, qui
contrarium asserit; ita nec debet abduci ab opi-
namento illo, a quovis qui post sæcula aliquot pri-
mum scripserit contrarium.

37 Confundere hæc possunt, quantumvis obstina-
tum in negando animum, etiam illius qui mavult
totam quatuor primorum & amplius sæculorum hi-
storiæ ecclesiasticæ evertere ac eliminare ab Ec-
clesia, omnem negando fidem Eusebio, Socrati, So-
zomeno, Theodoro, solis, certe præcipuis isto-
rum temporum historicis sacris; quam admittere,
Eusebium non esse mentitum, in retam nota omni-
bus ac manifesta, ut mentiri non potuisset, quin
objectum sibi in os mendacium quotidie erubuisset.
Eusebius, inquit, ex D. Hieronymo fuit hæreticus
Arianus, Arianorum signifer, Audio: & fuisse Aria-
num ante Synodum Nicænam concedo: post illam
permanisse ac mortuum esse in hæresi, negabunt
plerique; & imprimis tota Gallicana Ecclesia,
ejusque Martyrologia & Missalia antiquissima; quæ
tantum obest ut Eusebium in Arianismo mortuis
annumeraverint, ut etiam inter Sanctos reposuerint
conluerintque perpetuis fere temporibus. Constat
enim jam tunc a sæculo nono cultum ei ut Sancto
delatum fuisse, eundemque anno MDLXXXVII non-
dum desisse. Nam Eusebium hunc inscribit Ufuar-
dus Martyrologio suo, quod jussu Caroli Calvi Re-
gis collectum, non tantum, inquit Molanus, in
Gallicanis Ecclesiis, sed etiam in Romana & per mul-
tis aliis usurpatum perpetuo fuit.

38 Dicit autem Ufuardus, ut edicus est a Mo-
lano an. 1568: Die xxii Junii. Civitate Casarea
Palæstina SANCTI Eusebii Episcopi & Confessoris.
viri excellentissimi ingenii & historiographi. Quibus
insuper addit alter Ufuardi codex Ms. antiquus in
membrana, ecclesiis Alsatia aptatus, & apud nos
conservatus: Qui (Eusebius) tantum dilexit stu-
dium, ut nil a Constantino Magno petere vellet, nisi
tantum ut gesta Sanctorum sibi mitteret, in quibus
suum ingenium ad multorum utilitatem exercere vale-
ret. Habuit idem Eusebius in Galliis & Missam
suam cum Oratione propria: habuit & proprium Of-
ficium, in cujus prima Lectione de vita ejus, sic ha-
betur: Hic (Eusebius) cum aliquando Ariana hæresi
laborasset, ad Synodum Nicænam accedens, Spiritu
sancto inspiratus, Patrum sententiam secutus est, ac
deinceps usque ad mortem sanctissime cum orthodoxa
fide vixit. Extant totæ tres Lectiones & Oratio
prædicta cum Missa, apud Henricum Valesium ante
opera Eusebii: ubi etiam mentionem facit Codicis
Ms. Parisiensis Ecclesiæ, ante octingentos annos, ut
ait, exarati, qui continet Eusebii historiæ Eccle-
siasticæ Rufino interprete, atque ita incipit: In

AUCT. nomine Dei summi. Incipit historia SANCTI Eusebii
C. J. Cæsariensis Episcopi.

39 Atque hæc dicta funto, non quod velim ego canonizare Eusebium. Absit. Pontificii id fori est, cui ego me meaque opinamenta volens lubens submitto. Sed & Pontificii similiter fori est decanonizare (da veniam novo verbo) illum, qui nescio quo usu aut abusu, a tempore immemorabili per tot sæcula, cultu Sanctorum, in regno tam amplo & bene Catholico, affectus fuit; non Patern. vestra, quæ illa sua decanonizatione invasit forum alienum, & Pontificiam sibi arrogavit potestatem. Ego, cum Ecclesia Romana nihil declaraverit, quod sciam, super sanctitate aut non sanctitate Eusebii; audax facinus existimo esse Patern. vestræ, quod Ecclesiam Gallicanam totam præsumat tacite criminari imprudentiæ, temeritatis atque erroris, commissorum, & per sæcula tam multa continuatorum, in colendo Eusebium pro Sancto. Neque excusat factum vestrum auctoritas S. Hieronymi. Legerunt enim & Galli Hieronymum, ejusque scripta de hæresi Eusebii & quæ intellexerunt ac Patern. vestra: & illis lectis intellexitque, nihilominus Eusebium pro Sancto habuerunt. Si Galli vicissim inquirerent in Sanctos, quos Ordo Carmelitanus sibi aut fecit aut adoptavit, & breviori tempore coluit; plura invenirent carpenda. Specimen infra proponetur. Dices forsitan, tunc decanonizatum ab Ecclesia Eusebium, cum Gregorius XIII probavit re cognitum suo jussu Martyrologium, in eoque pro Cæsariensi Eusebio substitutum Samosatenum. Sed intellige, ex anastasi Doctoris Parisini, in Lectionibus de S. Brunone aboleri jussa, pluribusque similibus exemplis, non continuo falsum aliquid judicari, quia ex Breviario Martyrologiove deletur; quemadmodum expresse declaravit sacra Congregatio Rituum, nequaquam per expunctionem istius anastasis intentum fuisse.

40 Præter hanc sanctimoniz Eusebianæ laudem, in promptu sunt Auctores plurimi, præstantes, antiqui juxta ac recentes, etiam illi ipsi, qui notam Arianismi, forte non immerito, tribuunt Eusebio; quorum testimonio non minus quam Gelasii Cyziceni, lib. 2 cap. 1, veri studiosissimus (quæ historici laus summa est) & inter veteres ecclesiastica historia scriptores FIDE DIGNISSIMUS audit. Imo & ipse S. Hieronymus, tametsi ob Arianismum Eusebio infensior, fidem tamen ejus historicam, aliasque doctes historicum commendantes, laudat Epistola 63 ad Pammachium & Oceanum his verbis: Ecclesiasticam pulcre Eusebius historiam texuit licet impletatis Aril. apertissimus propugnator sis. Et alibi: Quis prudentior, doctior, eloquentior Eusebio (tametsi assertor Origenis sit) inveniri potest?

41 Sed his non obstantibus, semper Arianus manebit Patern. vestræ Eusebius; per me licet; atque ideo omni fide historica indignus; id per me non licet. Nam Hieronymus idem, qui illum tamquam Arianorum signiferum insectatur; ejusdem prudentiam, doctrinam, eloquentiam & historiam ecclesiasticam pulcre, atque adeo fideliter descriptam, laudat & extollit. Iterum; si, quia hæreticus, historica fide indignus est: jam Martyrologio quoque Romano fidem negare, atque e numero Sanctorum Martyrum eradere debes, quotquot Ecclesia Romana aliunde ignotos, sane plurimos, ex Eusebio inseruit Martyrologio suo; populoque Christiano quotidie legendos, & pro Sanctis colendos proponit.

42 Vide sis, mi Pater, quo te abstraxerit zelus, Eusebio parum æquus; cui si fidem negare pergas historicam, quia fuit hæreticus, tametsi plures tueantur ejusdem sententiam Catholici scriptores; nega-

re fidem pariter debebis Lutheto Calvinove hæresiarcho, etiam in iis argumentis, quæ Catholici scriptores non minus quam ipsi tuentur: puta, captum a Carolo V Regem Franciscum: nec ut credas, debebis moveri auctoritate Catholicorum idem scribentium, quia hæreticus aliquis id ipsum affirmat: & negare tibi ego fidem debebo in omnibus, quorum accusas Papebrochium, quia hæreticus nescio quis eundem in iisdem accusaverit.

43 Auctoritatem aliorum quoscitavi historicorum, Socratis, Sozomeni, Theodoret; item Athanasii, & Synodi Ariminensis trecentorum & amplius Patrum Catholicorum, unanimiter affirmantium, sub finem vitæ Constantinum fuisse baptizatum, everitisse te putas, dicendo, Epistolam illam Synodicam, quæ a prædictis auctoribus recitatur, intelligi debere de Constante, non de Constantino, sub finem vitæ baptizato: idque præcipue Baronii sic sentientis nomine, te putas evicisse. Nugæ. Admittit Baronius ad an. 324 num. 52; apud Socratem, apud Sozomenum, apud Theodoretum legi Constantinum: & sic scriptum ab ipsis istis auctoribus fuisse, si quis sustineat, non difficulter & hoc admittet num. 53; ratus, illorum auctoritatem unius Athanasii lectione, quam & profert, Constantem scribentis, facile elidendam. Sed legit Baronius tantummodo textum Athanasii Latinum, ut est apud Nannium an. 1564 editus; ubi nescio quo fato, cum primo loco expresse legatur Constantinus; paulo post, ubi de baptismo ejus, irrepsit Constant.

44 Quod si Baronius legisset etiam textum Athanasii Græcum, an. 1600 primum in lucem typis editum, ex novem codicibus Mss. qui omnes Constantinum legunt, concinnatum, addita interpretatione Nannii prædicta; si legisset eandem Epistolam Græce apud Labbeum & Cossartium, tom. 2 Concil. col. 798; utrobique, ex fide plurium, ut dixi, Mss. legisset Κοσταντίνος; atque sententiam suam hac in parte vir ingenuus ac veritatis studiosissimus mutasset. Unum mirari satis nequeo, nec scio quo nomine appellem, an stuporem, an ignorantiam, an fallaciam; non Baronii, sed illius qui Baronium sibi ducem hic sequendum ascivit. Vult enim Patern. vestra, etiam confirmare sententiam Baronii, Constantis legentis pro Constantinus. Factum bene. Sed quomodo? Num. 48 scribis: Atque ita legitur in Operibus Græco-Latinis S. Athanasii: uti & apud Labbeum & Cossartium tom. 2 Concil. fol. 796 (imo columna 798) Deinde in textu Latino apud S. Athanasium in Epistola de Synodo Arimini & Seleucia, tam in margine quam in corpore legitur, Imperator Constant, non Constantinus.

45 Quid? Legitur in operibus Græco-Latinis Athanasii, nec non Labbei & Cossartii, Constantis pro Constantinus? uti mox expresse etiam explicas legi in textu Athanasii Latino tantum, tam in margine quam in corpore? Fateor, in Operibus Græco-Latinis Athanasii & Labbei legi in Latino Constant: sed textus ille Nannii est, quem sive semel, sive centies recusum afferas, nihilo ex replicata impressione plus auctoritatis conferes. Legere debebat Patern. vestra, aut sibi legendum curare, utrobique textum Græcum, quem citat, noscuis, credo, & vespertilionibus. Utrobique enim reperisset Patern. vestra, & quisquis oculos habet, Κοσταντίνος; idque ex consensu novem diversorum codicum Mss. ut diximus. Si revivisceret modo Baronius, tanta codicum Mss. auctoritas, scio, compelleret virum mutare sententiam suam; diceretque (quod, lectis Socrate, Sozomeno, Theodoret, dixerat ad an. 324 num. 53.) Quis audiens, Athanasium etiam scripsisse Κοσταντίνος, non statim intelligat causam Baptismi Con-

Baptizatus fuit Constantinus pro Constantino

E

legit tenetur Athanasii

sed Latine tantum, a Nannio versum

non item Græci, ibique Constantinum expriment.

etiam a S. Hieronymo

licet cum pro brevitate boni.

A Constantiniani Eusebio adjudicandam, nec ullum reliquum esse de jussu locum; nisi forte Paternitati vestre.

46. Num. 30 quæris; Sed quid ad S. Hieronymum in Epist. Fam. dicentem: Constantinus, extremo vite sue tempore, ab Eusebio Nicomediensi baptizatus (astute omittitur, ais) in Arianum dogma declinavit. Vis dicam? Eadem astutia omittitur illud, in Arianum dogma declinavit; qua omittitur reliquus Hieronymi textus usque ad finem libri: quia nempe neutra faciunt ad quæstionem præsentem, quæ præcise tractat de baptis-
*Offendi-
tu Hiero-
nyomi
textum
non sur-
tatum pro
astutiam*

*Et baptis-
mum Con-
stantini
non fuisse
Eusebium
Nicomedi-*

B quod dogma declinaverit Constantinus jam baptizatus, neque a quo Nicomediæ baptizatus sit; sed an baptizatus ibi sit potius quam Romæ; frustra adjunxissem illud, in Arianum dogma declinavit; imo & frustra adjunxisse videri possum ac volo, illud Hieronymianum, ab Eusebio Nicomediensi baptizatum esse. Opinor enim & hoc falsum esse, tum ex ratione supra allata, tum quod aliunde discamus, cujus nominis & loci Episcopus baptizaverit Constantinum.

47 Fasti quippe Ecclesiæ Alexandrinæ, in Habessimæ gentis Hagiologium metricum relati, nominant baptistam Constantini Petrum, Solorum in Cypro civitatis Episcopum sanctum: cui ad diem VII Tubæ, qui diei secundo Januarii nostri responderet, accinunt hanc strophem: *Salutem (dico) tibi, Petro Solensi, baptista Constantini Regis, ejus qui Crucem revelavit (sive invenit, aut publice colendam adorandamque proposuit). Dies ministerii tui facti sunt dies iustitiæ & æquitatis administrandæ: quantum confusus est Dagon, & cecidisit Bel, sicut olim Isclas prædixit.* Quibus indicatur per baptismum Constantini, omnem sublatam gentilibus spem esse resuscitandæ aliquando idololatriæ.

C 48 Sed vereor, ne hic mihi objiciat Patern. vestra silentium Eusebii Cæsariensis, nihil de illo Petro Solensi, baptista Constantini, memorantis. Ego vero objiciam similiter Patern. vestre ejusdem Eusebii silentium circa baptistam Constantini Eusebium Nicomediensem, quem ex Hieronymo credis talem revera fuisse. Et rationem addo, cur silentium Eusebii faveat sententiæ nostræ, ex fastis Habessinis; non faveat vero sententiæ Patern. vestre, ex divo Hieronymo; idque præcipue e prudentia & subtilitate ingenii, quam Eusebio tribuunt auctores, etiam Hieronymus; & testatam faciunt ipsa Eusebii scripta, non modo historica, sed etiam theologica, quæ passim extant. Prudentis namque & subtilis erat ingenii nihil publice scribere, quod publice constabat falsum. Atque hac ipsa de causa peccasset etiam contra prudentiam suam; si falso scripisset, Constantinum sub vite finem prope Nicomediam baptismo cinctum esse. Prudentis item & subtilis erat ingenii, Arianismo faventis, ut palam enuntiaret, quod salva veritate in rem suam posset; quale erat, prodere nominatim Eusebium Nicomediensem, si is re ipsa Constantinum baptizasset. Erat insuper prudentis ac subtilis ingenii, Arianismo faventis, silentio tegere, quod salva veritate in rem suam

*qui nec
Eusebii
Nicomedi-*

regere poterat; quale erat, non prodere nomen Petri Solensis, qui baptismum contulerat Constantino, recte Catholici; ut ne illa prodicione Catholicis videretur prodesse; ubi silendo auctorem baptismi, nulli faciebat injuriam; argumentum vero relinquebat posteris suspicandi, baptismum contulisse Eusebium Nicomediensem, quia in ejus diocesi baptizatus fuerat Constantinus.

49 Redeo ad textum Hieronymi, ex quo inferri posse nego, una atque alia ejus verba æqualiter credi debere. Baptizatum enim esse Constantinum, latius patet, & prius cognosci potest; quam, a quo baptizatus sit: & ad hæc ipsa cognoscenda, nihilominus attinet scire, in quod dogma deinceps declinaverit. Ego quidem nihil dubito, quin Patern. vestra infans baptizata sit, ignoro autem, a quo Parocho: nec ad baptismum ejus spectat, a me sciri, in quod dogma deinceps declinaverit, an illorum, qui ex animi sententia defendunt antiquitatem Carmelitana; an vero eorum, qui pro forma tantum, ne Fratrum suorum incurrant invidiam. Sed & hæc inter nugas repono; & maxime illud, quod num. 32 respondes ad textum Ambrosii, dicentis; baptismi gratiam, in ultimis constituto, omnia peccata dimisisse; Nihil, inquiens, inde colligi, nisi quod sanctus Pater ibi alludat ad lepram, qua Romæ laboravit Constantinus, ratione cujus reputabatur in ultimis constitutus. Si sic licet explicare auctores eorumque verba, ut in ultimis constitutum esse, sit lepra laborare; leprosi omnes gaudeant, atque ad Patern. vestram confessionis causa concurrant suadeo; ab omni excommunicatione aliisque censuris ecclesiasticis, & peccatis quantumvis gravibus, etiam summo Pontifici reservatis, tamquam in ultimis constituti, continuo absolvendi.

50 Atque hæc satis sunt ad stabilienda argumenta mea, contra objectiones Patern. vestre, probando baptismum Constantini, sub vite finem collato: quæ cui veritatem hanc persuadere nequeunt, ei auctor sum ego, ut impofterum abstineat ab historia. Colligere interim, ex dictis huc usque de Ignorantia facti historica, potest Paternitas vestra; non agi hic de fabulis, seu veris, seu fictis; sed quæri, an Constantinus baptizatus sit prope Nicomediam, an Romæ; quorum alterutrum necessario dicendum est. Primum asserunt Auctores plus quam trecenti, coevi omnes, toto orbe sparsi, doctissimi juxta atque sanctissimi, uti videmus: secundum asserit nemo idoneus testis, qui nominari ut talis possit, intra sæcula tria sequentia.

51 Colligere item potest Patern. vestra, quam frustra elevare conata sit auctoritatem Eusebii, ex Baronio præcipue accumulans multa, quibus eum ostendat hæreticum fuisse, quod ne nego quidem: sed in hæresi mortuum, negat Ecclesiæ Gallicana (cujus plures Episcopi Eusebium noverunt coram in Synodo Nicæna) & negavit semper; nec Baronius aut citati ab eo Auctores eo usque hæresim ejus (quod sciam) extendunt.

52 Colligere insuper potest Patern. vestra, hæresim non efficere, ut quis continuo in omnibus deliraret; ut negare ausit, medio die lucere solem; ut mentiri velit in re toti mundo exploratissima; ut impune mentiarur nemine omnino contradicente, sed omnibus mendacium ejus, uti tale cognitum, pro veritate verissima adorantibus.

53 Colligere etiam potest Patern. vestra, Græcos textus, non solum Socratis, Sozomeni, & Theodoretæ, quod faretur Baronius; sed etiam S. Athanasii (cujus textum Græcum Baronius non viderat, ideoque Nannii, Latini interpretis errore lapsus aliter sentiebat) & quidem ex novem codicibus Mss. præ-

AUCT.
C. J.

*Hieronymi textus
porro examinatur,*

*ut et
Ambrosii.*

*Centesimo
de baptis-
mo Con-
stantini.*

*An Eusebii
hinc ha-
retici mor-
tui sit.*

*Hæresis
non facit
in omni-
bus deli-
rante.*

*Græci
Cæticæ
legunt
Constantinum.*

AUCT. præter impressos, legere, *Constantinum* in fine vite baptizatum esse; nullum vero legere, *Constantem*, uti Patern. vestra sustinere vult, & sustinere nollet Baronius, si illa monumenta habuisset, quæ Patern. vestre hic indicantur & ante oculos proponuntur, si videre velit.

Auctores boni fidem merentur, qui in aliis quaerunt: 54 Colligere denique potest Patern. vestra, explanationem, quam adhibet verbis divi Ambrosii, omnino ridiculam esse. Item textum divi Hieronymi

posse ac debere admitti pro illa parte, quæ communem cum aliis sui temporis sententiam docet; non vero debere admitti, ubi singularem, aliis inauditam, ac rationi parum consonam tradit. Qua in re stupeo perveraciam Patern. vestre, quæ pergit sustinere, indignum fide esse Auctorem qualemcumque, qui in uno aut paucis errasse deprehenditur, ex auctoritate aliorum, aliter sentientium; atque hinc Eusebio negandam fidem a Papebrochio præterdis, quia in uno alterove eum non sequitur, ratione nixus. Certe sibi ipse non credidit D. Augustinus in multis, quæ, ut Christianum ac veritatis studiosum decet, laudabiliter retractavit; uti multi alii fecerunt, quorum gaudeo a numero esse Papebrochium, quem ais, proprio motu retractasse ultra bis mille errores, quos inter Acta Sanctorum ex ignorantia commiserat. Laudo veritatis studium in Papebrochio, non minus quam in D. Augustino: unicum tamen deesse credo, illius errorem, ut numerus bis mille compleatur, ac doleo, quod in tanto errorum numero nihil in causa vestra repererit corrigendum retractandumve, etiam postquam vos multa, opinione vestra, luce clarius demonstrasse potatis: aut si quid hic etiam retractavit, agnosceite æquum ejus in vos animum.

hic Baronius præbatur Amicus; ubi de baptismo Constanti. 55 Insultat nihilominus Patern. vestra Papebrochio n. 42, quod Eusebium auctorem habet modo probatissimum, ubi de baptismo Constantini, modo improbatissimum, ubi nescio quæ in illo reprehendit. Nolim hic pluribus ea proponere, utpote non magni momenti. Sed velim querere, an idem Baronius, qui Patern. vestre est auctor probatissimus, ubi agit de baptismo Constantini, (quamvis toc alii recentiores, a me citati, Petronii Cardinales, Petavii, Lamberti, Valesii, Hermantii, Pagii, legerint & ipsi Baronium, magis in arte historica, quam profitebantur, versati, quam est Patern. vestra, aut ego; & illi tamen, salva Baronii pace, non probant baptismum Romanum, probant vero Nicomediensem. Nec putare velim, Patern. vestram se illis omnibus perspicaciorem existimare in penetrandis Baronii argumentis, aut discernenda veritate historica.)

improbatur ubi de origine Ordinis. 56 Velim, inquam, querere an Baronius, qui auctor est Patern. vestre probatissimus, ubi de baptismo Constantini; sit eidem similiter probatissimus, ubi ad ann. 1181, n. 13 sic scribit: *Constantior videtur assertio, quod Ordo Religiosorum Carmelitarum, qui in Palestina in ipso Carmelo monte fixere sedes, sub Alexandro III Rom. Pontifice sumpsit originem: quoto autem anno ejus Pontificatus, habetur incertum. Horum autem promotor, propagator, & cussus fuit ille, quiungebatur in Oriente legatione Apostolicæ Sedis Haimericus, Patriarcha Antiochenus: qui considerans complures ex Occidente, qui venerant vitam eremiticam agere in Terra sancta, hinc inde dispersos, expositos barbarorum incurfibus; collegit eos in unum, duxitque in montem Carmelum, Ellæ habitatione egregie olim nobilitatum. Fuere ista principia, ex quibus, ut ex parva-saturigine flumen, immensus est avulsus catus religiosorum virorum.* Hactenus Baronius: qui si hic quoque probatissimus est Patern. vestre, uti debet esse, ne nihil ex eo probet, ubi de baptismo Constantini; jam principium contentionis vestre cum P.

Papebrochio, & caput ejus omnino sublatum est, D & in reliquis facile pax & amicitia vestra coalescet. Credat igitur hic sanctissimus Ordo vester religiosissimo Baronio, si minus honorificum sibi putet, credere Papebrochio. Alia vobis similiter credenda proponit idem Auctor ad an. 444 n. 17.

57 Eruditorum, scio, nullus dubitavit, quin allata hætenus argumenta pro baptismo Nicomediensi, talia sint, ut in considerationem venire non possint, quæ afferri solent pro Romano Silvestrino, quantumvis hunc certa & indubitata probare testimonia inficite jactet Patern. vestra n. 25 *Motivi sui.* Obiter oculo dignemur certa illa & indubitata vobis testimonia. Nam (uti probas ibidem primo,) Concilium Romanum, sub S. Silvestro Romæ actum, in exordio id testatur. Auctoritas magna & coeva, si modo vera: sed hoc ipsa sibi Patern. vestra persuadere numquam poterit; atque ideo magis miror, quod aliis id credendum ausit proponere. Dic, quodnam istud Concilium Romanum? Cujus viginti Canones circumferuntur, initio loquentes de baptismo Constantini Romano; & extant apud Labbeum tom. 1 Concil. col. 1745. Sed ibidem extat quoque a Labbeo notatum in margine, quod Canones isti *Hincmaro Archiepiscopo Rhemensi, sæculo ix florenti, & plerisque Eruditis videantur suppositi, uti & ipsi Labbeo, & Christiano Lupo, & Antonio Pagio, & Emmanuelli Schelstratio, viris istarum rerum peritissimis, & ex professo talia tractantibus. Ut alios omittam, audi Illustriss. Schelstratium, bibliothecæ Vaticanæ Custodem, Patern. vestre non minus quam mihi æstimatum, in singulari Dissertatione hoc de Concilio pag. 484 Antiquitatis illustratæ, sic concludentem.*

58 Quia, non solum Dionysius (qui Romæ Justini imperante Codicem Canonum consecit) Canones hos omisit, sed etiam hoc Concilium, tum ex dictis per totam Dissertationem, tum ex falsa Consulatum citatione, tum ex Helena subscriptione, contra omnium seculorum praxim, quæ mulieres ab Episcoporum Conciliis, & multo magis ab eorum subscriptionibus excludit; tum demum ex numerosissimo & Græcorum Episcoporum catalogo, aliisque, suppositionis arguitur; facile assentior Hincmaro, Metropolitæ Rhemensi; Parisiensium Archiepiscopo de Marca, Christiano Lupo, Philippo Labbeo, ac plerisque Viris eruditiss., tacto ab eo citatis: facile, inquam, iis assentior, brevem Epilogum & Canones xx, de hoc Concilio, ut fertur, testantes, esse suppositos. Atque hoc Concilium Romanum, est, certum & indubitatum vobis, sed solis, testimonium pro baptismo Constantini Romano, ideoque primo loco productum.

59 Videamus alterum. Sunt illud Acta S. Silvestri, ais, in altero Concilio Romano, sub Gelasio primo S. Silvestri, cum omnibus honore suscepta. Rona fides hinc aut intelligentia Patern. vestre hic iterum deficit. Falsum est enim illic scribi, Acta S. Silvestri cum omni honore suscepta esse. Legebantur tantummodo a multis in urbe Romana Catholicis, & pro antiquo usu multæ hæc imitabantur Ecclesiæ. Eatenus autem probantur illic Acta S. Silvestri prædicta, a Gelasio, quatenus ipsa, ut multæ aliæ scripturæ, ibidem expressæ, suscepti non probidentur; quia nempe nihil contra fidem Catholicam continebant, ac utiliter legi a populo Christiano ad multorum ædificationem poterant, uti nunc etiam leguntur tam ipsa quam alia Sanctorum Acta, tamen non in omnibus probata, imo in multis manifeste falsa. Non enim solum ad imitationem sui allicie quod re ipsa præclare factum est, verum etiam quod potest præclare factum fuisse.

A 60 Considera nunc, quam certum & indubitatum testimonium dare possint Acta S. Silvestri: quæ, ipso Baronio teste ad ann. 315 n. 17, non in omnibus vera sunt, prout hodie extant, nimirum deturpata compluribus (ut vidimus, ait; ac prius monstraverat) quæ aliunde irrepperunt, MENDACIIS. Et Baronium fere secutus Labbeus enumerat compendio mendacia illa tomo 1 Concil. col. 1491 sic dicens; Acta S. Silvestri, prout hodie extant, pluribus mendaciis scætant. Nam quod referunt, Constantinum ante Helenam Christianum fuisse; Constantinum & Constantem Cæsares Augustos hoc tempore in Oriente degisse; Isaac (alii legunt Isacbar) apud Judæos summum Pontificatum administrasse; Helenam ex Bithynia oriundam fuisse; jejunium Sabbati per Silvestrum abrogatum, diem Dominicum per eundem institutum, ipsumque Silvestrum Pontificem a Melchioride ordinatum fuisse. Addere his potest qui volet, Constantinum lepra infectum per universam, ut Acta apud Surium loquuntur, misisse regionem, qui infantes colligerent crudeliter mactandos, ut eorum sanguine adhuc bulliente in piscina lavaretur. Addat etiam, baptizatum Romæ a S. Silvestro Constantinum, rem Gelasii temporibus ubique ignotam. Addat denique, eundem Constantinum anno Christi cccxxiv, uti Baronius colligit, Romæ baptizatum fuisse, quo toto anno Romæ non adfuit: aliaque plura a veritate omnino aliena esse, præterquam quod id pulcre ostendat Baronius anno 315 n. 12 & sequentibus; etiam ipsi Canones Apostolorum, & Notæ, quas ibi conscripsimus, aperte demonstrant.

B 61 Obicies, scio; Acta illa, a Baronio & Labbeo credi puriora fuisse, quando Romæ & in multis aliis Ecclesiis lecta, suscipi prohibita non sunt a Gelasio. Nescio equidem qui probent Auctores illi opinionem istam. Potest enim Pontifex ille utilitatem, ex lectione piorum gestorum in vulgus promanantem, spectasse potius, quam rigorem veritatis historiarum: quemadmodum eadem Acta, etiam ut nunc sunt, utiliter legi permittuntur ab Ecclesia. Fuerint tamen puriora tunc, & fuerint purissima, per me licet. Quid concludes ex Actis illis purissimis pro baptismo Constantini Romano? Nihil de baptismo illo Gelasius, ne verbo quidem. Citat solummodo Acta illa, ut hic supponimus, purissima: quæ probari debent a Patern. vestra in puritate sua aliquid locuta fuisse de baptismo Constantini: quod ni feceris, auctoritas Actorum istorum, quantumvis purissimorum, nihilo plus conferet ad intentum Patern. vestræ, quam eo conferant eadem Acta, ut nunc sunt, depravata. Imo quamdiu illa Acta vis pura & Authentica fuisse; tam diu Constantini baptismus Romanus & lepra, recenti infantium sanguine ex Aruspicum responsis abluenda, absuisse debent ab Actis illis, non minus quam absuerint alia impertinentia, paulo ante ex Labbeo prolata. Quis enim de lepra illa aut de illo baptismo somniavit umquam usque ad Gelasii tempora & diu post, idoneus scriptor, Latinus, Græcus, Christianus, Gentilis, amicus aut inimicus Constantino? Unde ergo illa probabis? Ex Actis S. Silvestri, ut nunc habentur! Nulla illis hic fides. Ex Actis illis, ut primitus fuerunt, purissimis? Nihil illa de baptismo & lepra, nisi ostenderis.

C 62 Considera etiam quod Julianus Apostata, annos xxvi, post Constantinum mortuus, objecerit quasi per ludibrium Christianis (uti legitur apud Cyrillum Alexandrinum lib. 7 contra Julianum) baptismum eorum neminem lepra aut alio morbo corporali sanavisse, dicens: *Et leprosi quidem lepram baptismum non admittit Adulteria vero, rapinas & annala omnia peccata eximet?* Qua fronte ita loqui,

quantumvis apostata, Imperator ausus fuisset, si recenti memoria in Constantino re ipsa tale miraculum in totius mundi conspectu contigisset, depulsa per baptismum ejus lepra. Quid etiam impedivisset Cyrillum, quo minus Apostatæ pridem mortui dicta confutaret, allato Constantini, lepra sic mundati, si verum est, exemplo? Sed nihil de illo Cyrillus: respondens tantummodo, baptismum etiam curaturum esse lepram aliosque morbos, ■ Deus vellet, aut eum in finem illud Christus instituisset. Ut videri potest apud ipsum loco citato.

E 63 Tertium vobis certum & indubitatum testimonium profert Adrianus IV (ita pone hic sequitur Patern. vestra Cjaconium, ut ejus etiam errores amet, Adrianum IV, pro 1 scribens) in Concilio Nicæno secundo, & tom. 2 Epist. Decretalium. Obiit Adrianus I sub exitum sæculi octavi, annos fere ccc a morte Gelasii Papæ prædicti. Interea temporis Acta S. Silvestri, quæ possunt sedente Gelasio pura & purissima fuisse; possunt itidem ac debent, in supposito illo, depravata esse non admodum diu post; cum Adrianus præfatus citet Acta illa Silvestrina, jam tum non melioris notæ, quam nunc sunt. Nam idem Adrianus, qui loco vobis favente, scilicet Epistola Constantino & Irenæ Augustis inscripta, atque a Labbeo tomo 7 Conciliorum col. 103 relata, ex Actis S. Silvestri mentionem facit baptismi Romani; idem, inquam, Epistola ad Carolum Magnum eodem tomo 7 col. 939 ex iisdem Actis Silvestrinis citat Concilium illud Romanum, ad quod Helena Judæos, Scribas & Phariseos adduxerit, paulo ante hic monstratum nullius fidei esse.

F 64 Atque hic quidem primus omnium est, quod sciam, idoneus Auctor, qui de baptismo Constantini Romano ex Actis S. Silvestri meminit. Nam quod Gregorium Turonensem eo trahere velint aliqui, violentum pluribus videbitur: nec immerito. Nam hæc ejus verba, ex Historia Francorum l. 2 n. 31, ubi baptismum Clodovei, primi gentis suæ Christiani Regis, describit, inquit; *Procedit novus Constantinus ad lavacrum, deleturus lepræ veteris morbum, sordentesque maculas gestorum antiquorum recenti latice deleturus.* Hæc, inquam, verba de baptismi Constantini loco ac tempore nihil exprimunt. Deinde tota Scriptoris, encomiasten hic agentis, intentio per hoc salvatur, quod Clodoveum, primum Francorum per baptismum Christo renascenturum Regem, laudet exemplo Constantini, primi similiter inter Imperatores baptismo Christiano tincti; dicens: *Procedit novus Constantinus ad lavacrum;* cujus deinde effectum describens, per lepræ veteris morbum, tam potest spirituales peccatorum lepram, sane veterem, intelligere; quam alludere ad lepram Constantini corporalem; quæ sane vetas in ipso non fuerit, cum divinitus immissa, non multo post miraculose depulsa dicatur, uti vel ex ipsis Actis Silvestrinis patet. Adhuc, per lepræ morbum, non tam corporalem (ne & hoc laborasse Clodoveum insinuet) quam spirituales intellexisse dicendus est Gregorius; uti mox per sordentes maculas, non intelligit alias, quam spirituales animæ.

A 65 Interea tamen, si quis spiritu contradictionis actus, sustinere pertinaciter velit, Gregorium isto suo loquendi modo respexisse ad lepram Constantini corporalem; & hoc ego non morabor gratis concedere; requirens pariter concedi mihi, quod Acta S. Silvestri, quæ sub Gelasio supponimus adhuc proba fuisse, centum spatio annorum, quod inter Gelasii atque Gregorii prædictorum intercessit obitum, vitiata fuisse; & non majorem, quam nunc apud Eruditos, auctoritatem habuisse tempore Gregorii, quamvis in laudem Clodovei Regis, inde deduxerit.

compluribus deturpata mendaciis,

AUCT. C. J.

Nihil etiam eximius am-
plius adrianus
Papa,

etiam puriora fuerint imitio,

Gregorii Turonensis.

Lepra Constantini falsis.

Anaphoræ biblicæ.
Galileorum

AUCT. duxerit comparationem, quam vidimus. Jam reli-
C. J. quos Auctores, Adriano Papa prænominato junio-
res, Anastasium Bibliothecarium, Wandelbertum
Diaconum, Nicolaum I Pontificem, Theophanem,
aliosque, qui obiter plerique baptismum Romanum
innuunt, nihil attinet refutare alio argumento, quam
quo refutavimus auctoritatem hac in re Adriani;
quia nempe talia adstruxerunt, ex apocryphis Sil-
vestri Actis, quæ illorum ætate nihilo majoris fidei
fuisse censenda sunt, quam modo.

nihil co-
bula La-
teranen-
si,
indigna
Scheffra-
tio vito
qua cita-
retur.

66 Pergit denique probare Patern. vestra, per
certa & indubitata sibi testimonia, quod vult, bap-
tisma Romanum: quia prædictis auctoribus suis ac-
cedit antiquissima Romanæ Ecclesiæ traditio, cujus
specimen exhibet magna tabula, ex columna secunda
a latere dextro navis basilicæ Lateranensis pendens:
cujus verba referuntur Art. 14 §. 3 Exhibitionis er-
rorum. Videamus ipsa: Ante annos mille (inquit Ta-
bula) circa annum Christi sexcentimum, S. Gregorius,
& ante ipsum S. Silvester, Indulgentiam plenariam,
quocumque tempore anni, omnibus ad Ecclesiam Late-
ranensem venientibus concessere. Non prosequor reli-
qua, cum ex capite Tabulæ pateat, ipsam initio hu-
jus sæculi primum scriptam esse; atque inde satis appa-
reat, quantum fidei mereatur in re antiquissima,

B mille trecentos ante annos gesta, de baptismo Con-
stantini, quem postea eadem Tabula innuit contigisse
Romæ, depulsa a corpore baptizati lepra. Certe il-
lustrissimus Scheffratius, quem supra laudavi, ut
erat curiosus antiquitatis scrutator, in ecclesia Late-
ranensi centies spectaverit Tabulam prædictam: sed di-
gnam non judicavit, cujus vel verbulo mentionem
faceret in *Antiquitate sua illustrata* pag. 466 & seqq.
ubi plurima colligit pro Baptismo Romano, quibus
addi non licuit miseræ illi Tabulæ. Unum mirari
non desino, quod aulicæ Patern. vestra, tam certa &
indubitata testimonia vel mediocriter Historiæ Peri-
torum oculis objicere; quodque prædenter suam hic
probationem concludat his verbis: Quibus aliisque
ANTIQUISSIMIS AUCTORIBUS (maxime antiquos
vestros ego supra produxi omnes: nam antiquissimi
nulli sunt, idonei testimonii).... id (baptisma
Romanum) undequaque tam solide probatur (si verba
qualiacumque, probationes forent) ut Julius Rosen-
C his tom. 25 Vet. Patr. asserat, esse TEMERITATEM
negare, Constantinum a S. Silvestro baptizatum fuisse.
Qui idem Julius, si modo oculos aperiret, allataque
a nobis argumenta inspiceret, assereret profecto, esse
TEMERITATEM, negare, Constantinum sub vitæ fi-
nem in suburbis Nicomediæ baptizatum fuisse.

Hæresi
crimen
iniquæ ob-
jectionis
Papebro-
chio.

67 Transeo ad alia, properans ad Breve Instra-
ctionem meam purgandam. Paragrapho suo 4 ma-
le habet Patern. vestram, quod ego num. meo 19
dicam, summo crimini a vobis dari Papebrochio,
quod nonnulla teneat in re historica, quæ Lutherus,
Calvinus.... Launoyus, ac Natalis Alexander docue-
runt. Et irascaris etiam, dicendo: Itane? Quenam,
obsecro, illa sunt? Non ostendetur in toto libro, quod
ulla crimini, & multo minus summo crimini, dem
Papebrochio. Concedo; fortassis toto libro te non
obicere verbotenus summu crimen: at ubicumque
de hæresi agis, de summo crimine agis: cumque i-
dentidem ingeris, Papebrochium tenere nescio quæ
cum VVicleffis, cum Illyrico, cum Luthero, cum
Magdeburgensibus, aliisque hæresarchis: quæro, an
intelligi debeat Papebrochius aliquam tenere hære-
sim, quam isti docent; nec ne.

similitur
competet
Amico,

68 Si tenet, summu crimen admittit: sed non
minus admittit crimen Patern. vestra, quod tale cri-
men ejus non aliter probet: interest enim totius
Ecclesiæ Catholicæ, detegi hæreses in viris Catho-

licis ac Religiosis. Si non tenet hæresim aliquam D
cum hæreticis Papebrochius; Summo pariter crimini
dabitur Patern. vestra, quod innocentem hæresim
insimulet, aut in ejus suspicionem adducere conetur, quod cum
Luthero
credat in
unum
Deum.

quando invidiose cum hæreticis eum collocat, &
illorum doctrinam sequi sugillat; ideoque & ex-
communicatis & ab Ecclesia damnandis annumerat.
Eadem sane argumentandi ratione ostendam ego,
Patern. vestram hæresim sapere, in eo quod credat
in unum Deum. Nam R. P. Sebastianus a S. Paulo
tenet cum VVicleffis, cum Illyrico, cum Luthero,
cum Magdeburgensibus, aliisque hæreticis & hæresiar-
chis fere omnibus; cum iisque credit ac docet,
Deum esse unum: ergo cum hæreticis excommuni-
catus est, cum iisque ab Ecclesia damnandus. Ecce
pretiosissimus unio tuus, quo vitam æternam com-
pares, tibi cum hæreticis communis est.

69 Antequam paragraphum istum concludas, di-
cis num, 80: Videamus denique quanam in re histori-
ca Papebrochius teneat cum Natale Alexandro, ex
ejus damnatis libris; quorum impressionem, descriptio-
nem... & usum... sub pena excommunicationis,
per contra facientes ipso facto absque alia declara-
tione incurrenda, soli Pontifici reservata, prohibuit
Innocentius XI an. 1684, 10 Julii. Unde ut ab incur-
E
su hujus excommunicationis coram vulgo excusetur
Papebrochius; cum passim dictos damnatos libros citet,
sequatur, etiam subinde laudet, varia ex illis descri-
bendo ac suis tomis inferendo: hinc astute in Epistola
Fam. num. 20 sic habetur: Quod Papebrochius citet
subinde ac laudet etiam Natalem Alexandrum, vitio
ei dari non potest: cum id fecerit priusquam libri ejus
proscripti fuerint. Quod contra evidentem veritatem
esse excogitatum, luculenter patet ex citationibus in-
fra producendis. Nam cum primum folium Conatus
Chronico-historici Propylæi Maji sudaret subprælo, FA-
TETUR PAPEBROCHIVS fol. 5 * num. 20, SE AC-
CEPISSE ET LEGISSE PRÆFATUM INNOCENTII
XI DECRETUM: satis cito proinde (si animus ei
fuisset obtemperandi Decreto Apostolico) ut omnia &
singula, ex istis damnatis libris excerpta, in subse-
quentibus foliis, prælo subjiciendis, per totum Conatum
expungerentur: & a fortiori, ut expungerentur ex
tomo 6 & 7, aliquot annis post demum impressis.

70 Itaque Patern. vestra, quæ, recoquendo
hic etiam cramben suam, ac negando contra asser-
tionem Papebrochii, folium illud 5 * Conatus Chro-
nico-historici inter ultima impressum fuisse; com-
pellit me quoque, ut cramben recoquam; & quæ
Patern. vestra, primum a Papebrochio, folio 5 * ci-
tato apposita, gustavit; a me in Epist. Fam. ingesta
in os, digerere non potuit; nunc demum hic tertio
costa exhibeam. Gustata igitur denuo ac digere ex
Epist. Fam. a numero 20 sequentia: Quod Papebro-
chius citet subinde, ac laudet etiam, Natalem Ale-
xandrum, vitio ei dari non potest: cum id fecerit
priusquam libri illius proscripti fuerint: quemad-
modum ad crimen imputari non potest illi, qui hodie
laudaverit librum, multa bene ac erudite disputan-
tem, si is forte, propter detecta quædam errata, post
mensem aut annum, in Indicem librorum prohibi-
torum referatur. Papebrochium autem ante damna-
tionem Alexandri prædicti, tantummodo usum fuisse
libris ejus, scivit Patern. vestra, citans Art. suo
4 § 7 partem textus hac super re Papebrochiani.
Sed cur non totum? An ex toto textu patuisset sin-
ceritas Papebrochii, & omni culpa a legentibus to-
tum, absolvendus putabatur? Quando nempe anim-
advertissent, illud ipsum folium loqui & fateri,
contra pertinacem obstinationem Patern. vestra, aliter
volentis credi, se impressione jam fere absoluta, pro-

(quod ei
vitio dari
non po-
tuit)

A propterea quod mutari quidam deberent, iterato destinatum fuisse ad prælum. Totum igitur accipe textum ex Conatu Chronico-historico p. 3^a n. 20.

71 His prenotatis, incipio cum P. Hensebando a primo ac præcipuo Ecclesiæ Capite Christo Jesu, cujus Vicarii sunt Romani Pontifices, Petri successores. Sed ecce, ipso tempore, quo, utriusque Tomi (4 & 5) IMPRESSIONE JAM FERME ABSOLUTA, PAGINA HÆC, in duobus ultimis numeris mutanda, ITERATO DESTINATUR AD PRÆLUM; perferitur Roma gravissimum Sanctissimi Domini Nostri Decretum, publicatum istic an. MDCLXXXIV die 2 Julii, quo "Libri quidam, Auctore Natale Alexandro, Fratres Ordinis Prædicatorum, in sedecim volumina distributi (præter alios in quatuor opuscula divisos) & a primo usque ad duodecesimum seculum inclusive editi, sub titulo, Selecta Historiæ ecclesiasticæ Capita, a S. D. N. Innocentio PP. XI, motu proprio & ex certa scientia ac matura deliberatione, deque Apostolica potestate plenitudine damnantur ac reprobantur, ac legi seu retineri prohibentur; ipsorumque librorum omnium & singulorum impressio, descriptio, lectio, retentio, & usus sub gravissimis poenis in decreto contentis, omnino interdictus." Ne quis igitur, duos hos Tomos in lucem venire videntes post hujusmodi Decretum, & nihilominus in eis dictos libros subinde absque scrupulo allegatos reperiens, observantiam Apostolicorum mandatorum, quam ante singulos Tomos proficimus, eo in casa desideret; monitum lætorem velim, id prius, quum talem Decretum conderetur Roma, procul inde in Belgio esse absque malo dolo factum; & quidem in his dumtaxat argumentis, quæ sola si Auctor ille tractasset, non putamus incursum fuisse Sanctæ Sedis indignationem tam gravem. Interim etiam sic impressa pro non impressis haberi cupio; & Pontificiæ voluntati in omnibus atque per omnia morem gestum desiderans, & sexto septimoque Maji Tomis, jam jam ad prælum postulandis, expungo quæcumque alia loca, dictorum librorum mentionem facientia.

72 Quid ad hanc assertionem positivam, suspicio contraria & male coherens, a vobis loco citato mota? Ille retractat ulterius, disertis verbis, cum singulari erga sanctam Sedem Apostolicam reverentia; atque pro retractatis & non impressis haberi vult omnia, quæ e Natale uspiam adduxerit. Vobis nihilominus lubet suspicari, hanc tam seriam retractionem aliud non esse, nisi verba & voces, ac ferebatur in peccato excusationem. Hactenus ego, cum, & pro Papebrochio.

73 Fateatur igitur, ais, Papebrochius se accepisse, & legisse Innocentii XI Decretum, damnans libros Natalis Alexandri. Ita est. Et ego fateor: ac vellem Patern. vestram similiter fateri, solum illud Propylæi seu Conatus Chronico-historici, signatum 3^a, quod vos primum pertinaciter appellatis, etiam postquam in terminis scriptum ibidem legistis, solum illud inter ultima, sive utriusque (4 & 5) impressione jam ferme absoluta, iterato destinatum fuisse ad prælum; propterea quod aliqua in illo mutanda judicarentur. Atque hinc patere potest, quam perfidie frontis esse debeat, qui pergit obstinate tueri, solum illud, primum fuisse, quod tertio doctus fuit, inter ultima esse impressum; idque nolit credere Religioso, qui affirmat; oculis suis, quibus legit; folio ipsi lacero, cui integrum substitutum est; bibliopecto demum, testaturo, si rogetur, solum prædictum, bis impressum reperiri in massa chartarum solutarum; & prius quidem laceratum adhuc superesse, quando compingendus datur tomus ille; cui alterum substitui debet integrum, quod nempe impressione jam ferme absoluta, denuo recudi debuit; uti sæpe ac-

cidit rei litterariæ ac impressioni operam dantibus. AUCT.

74 Conferre nunc Patern. vestra potest cum C. J. ejusmodi homine, obstinato dicam an obcecato, hominem religiose candidum, atque erga Decreta Romanæ vere atque religiose observantem: quem ex eodem contextu manifeste potuisti cognoscere. Fateatur, inquis, Papebrochius se accepisse ac legisse Innocentii XI Decretum, damnans libros Natalis Alexandri. Ita est, ut dixi; fateatur. Verum cur fateatur, nisi ex ingenito animi candore ac reverentia erga Sedem Apostolicam? Aliud enim non est, cur fateatur. Si, uti passim insinuat a vobis, subdole voluisset agere, atque citata & prohibitis libris rata habere; poterat relinquere omnia ut erant, & nullam uspiam talis Decreti mentionem facere. Quid enim cogebat facere? Non Summus Pontifex, non Eminentissimi Cardinales, non Illustrissimus Internuntius, non adm. R. P. Generalis Societatis nostræ, aut alius quivis Superior, quorum nullius Decretum aut præceptum nobis intimatum fuit; uti Patern. vestræ intimatum fuit legitime, jussu Summi Pontificis, per Eminentissimum Cardinalem Cybo & Procuratorem suum Generalem, ut fateamini, nequid scriberet contra Patres Societatis Jesu hagiographos. Non denique ullibi prædictum Decretum, Antverpiæ aut in Belgio, publicatum fuit.

75 Unde igitur istius Decreti potius notitia, quam aliarum rerum plurimarum, quæ quotidie Romæ statuuntur decernunturque, nobis ignoratarum, pervenisset ad Papebrochium? Quidquid de Decreto illo scivit, privata diligentia sic assecutus est, ut dissimulare scientiam illam facillime potuerit. Quod igitur privatam scientiam suam ingenue declararet, atque illico promptum se offerat ad rescindendum quidquid Decreto illi, antequam editum esset, contrarium scripserit; ac re ipsa rescindat, ex illis libris prohibitis impressionem pro non impressis haberi cupiens; id alia de causa non fecit, quam ut Pontificiæ voluntati in omnibus & per omnia morem gereret. Gessit autem eo modo quo potuit, protestationem suam quam vidimus, inferendo foliis, initio quidem libri repositis, sed inter ultima denuo recussis; nec aliter tunc, quam sic protestando, quod factum erat, infectum facere potuit. In futurum vero providens, addit; a sexto septimoque Maji tomis, jam jam ad prælum postulandis, expungo quæcumque alia loca, dictorum librorum mentionem facientia.

76 Hic vero amo Patern. vestram, & gratias eidem ago, quod perscrutando 6 & 7 tomos Maji, adjuvare dignata sit conatum nostrum, declararamque modo Papebrochii intentionem, indicando in singulis prædictis tomis singula loca, Natalis obiter mentionem facientia, cujuscumque demum Correctoris oscitantia illic relicta. Nam scire oportet, ne cum nimia temporis jactura ingentes tomos jam compositos scrupulose relegeremus, distulisse nos correctionem propositam usque ad ipsam impressionem, ut sic eadem opera ac minoris temporis dispendio, & legeremus simul & corrigeremus cum erratis typographicis etiam loca, Natalis mentionem facientia. Id autem ita fecimus, ut pluribus rescissis mutatisque, indicata a Patern. vestra duo loca aciem oculorum & mentis, inter corrigendum ad plura distractæ, subterfugerint, ac præter intentionem nostram remanserint immutata: quorum unus reprehendit Natalem, tamquam male meritum de Gregorio VII Pontifice Romano; alter eundem opponit auctoritati S. Thomæ in questione, in Symbolum *Quicumque vult*, sit S. Athanasii, nec ne. Gratias interim denuo agimus Patern. vestræ pro indicatione istorum duorum locorum: non item pro in-

AUCT. indicatione, aut potius exagitatione, multa plurimum
C. J. e Conatu Chronico-historico corraforum, quem diximus ante prohibitionem Natalis fuisse sere impressum totum.

Et hic
seriem
corrigemus.

77 Ut autem videas, quam ingenue ego agam cum Patern. vestra, quamque nihil magis in vocis habeam, quam quicumque indicati fuerint, errores, veros nempe, cum gratitudine animi corrigere, ut indicabam in *Epist. Familiari* n. 3: nolim duorum præmissorum locorum correctionem differre, dum alius de *Actis Sanctorum* tomus edatur: sed hanc ipsam, quæ præ manibus est, occasionem arripio, tum ut citius correctio fiat, tum ut ad plurimum notitiam promptitudo nostra perveniat; & hoc ipso loco cum Papebrochio velim monitum Lectorem, cupere nos præmissa duo loca, & si qua sunt alia, eorundem librorum mentionem aliquam facientia, ex 6 & 7 tomis de *Actis Sanctorum* deleri, quæque illic impressa sunt pro non impressis haberi; desiderantes Pontificia voluntati in omnibus & per omnia morem geri, tam a nobis, quam a Patern. vestra; a nobis, in obtemperando Decreto, nobis non intimato; a Patern. vestra, in obtemperando Pontificio, ei legitime intimato.

B
Censores
iniqui
78 Paragrapho 7 sumit sibi Patern. vestra rem arduam, ut iniquitatem ipsam æquitatis pallio tegat, & iniquos Censores æquos esse ostendat; illos, inquam, Censores, qui iudicis personam induerunt; qui condemnarunt quæ non legerant; qui statuerunt aliquid, parte inaudita altera, in favorem auditæ, & grave præjudicium non auditæ: illos Censores si Patern. vestra pergat æquitatis laude extollere, confundi poterit tam ipsa, quam illi, a Poeta gentili, æquius multo iudicium ferente eorumque iniquitatem damnante, ubi ait:

Qui statuit aliquid, parte inaudita altera,
Æquum licet statuerit (quid si statuerit iniquum?) haud æquus fuit.

79 Neque iniquitatis notam evadent, quod expresse rogati sint a Patern. vestra, uti excusas num. 106, ut una præter nudam imprimendi licentiam, suum circa contentum libri vestri dignarentur adungere iudicium. Belle. Sed an rogati etiam fuerunt a Patern. vestra, ut iudicarent de libris adversarii, *Acta Sanctorum* illustrata complexis, quos numquam legerant? An rogati fuerunt, ut eorum auctorem damnarent inauditum? An rogati fuerunt, ut ipsi nihil inquireres in scripta adversarii, illa nihilominus, *SUPPOSITA CITATIONUM*, a Patern. vestra adductarum & perperam explicatarum, *FIDELITATE*, condemnarent? Dixi n. 38 *Ep. Fam.* non temere supponendum esse iudicanti, quod imprimis inspectum, examinatum, ac certum illi esse debet, ut æquus sit. Si tamen isthæc etiam rogati fuerunt a Patern. vestra Censores illi; ut debebant esse, quod volunt, viri prudentes; non debebant in illo obsequi iniquæ postulationi vestræ; neque excusari hic possunt Doctores Theologi a culpa, tamen is, qui tale quid postulaverit persuaseritque, gravioris culpe reus esse debeat.

80 Atque hoc punctum est unicum sere, quod Patern. vestra in gratiam Censorum suorum paragrapho illo 7 monstrare debebat; nempe, æquum esse iudicem qui damnat partem inauditam, non visam, non lectis ejus scriptis ac rationibus. Ex cum nihil minus quam hoc monstraverit Patern. vestra, confidenter tamen sic concludit paragraphum istum num. 119: *Et hinc evidenter patet, quam temere & injuste in Epistola Familiari Censores adeo sapientes, utpote Eximii in sacra Theologia Magistri ac Doctores, nec non publici Professores, tamquam minus æqui arguantur: quod proinde commiseratione potius quam ulte-*

riori refutatione dignum videtur. Imo ulterior refutatio ad eximendum Censores tales a culpa, omnino necessaria est. Neque enim appellationes *Theologi*, neque *publici Professores*, neque *Magistri*, neque *Eximii Doctores*, imo nec, *Amplissimi* si ita vis, faciunt, ut quis minus æquus non sit, si inique iudicet; imo faciunt, ut magis sit iniquus: cum scientia abutatur sua, eo majori cum delicto, quo scientia maiore præditus est. Et istorum tale iudicium commiseratione potius quam excusatione revera dignum est.

81 Pergit autem Patern. vestra: Unde illas Doctores Theologos &c. rogatos cupio, quatenus tantam temeritatem dissimulare dignentur: cum a viro magis Historico quam Theologo procedat (id mihi indecorum non reputo in præsentī materia. Quamvis, Theologus ut audiam ac sim, non debeam cum *Adm. R. P. F. Sebastiano a S. Paulo*, olim sacra Theologia Professor Lovanii & fuisse. Reputo autem injuriosum mihi, quod subjungis); & quidem a tali, qui non aliter suos consuevit refutare adversarios, quam sarcasms, satyris, & insolentibus censuris. Somniasne Patern. vestra, an delirat, quando sic loquitur? præsertim quando ad hæc sua dicteria probanda, appellat ad Art. 28 n. 2, suæ *Exhibitionis*. Velim ostendat Patern. vestra, me non tantum refutare, sed etiam consuevisse refutare, quod ais, adversarios nostros sarcasms, satyris, & insolentibus censuris. Articulum prædictum, ut levissime dicam, somnando clausse debes, quia ne verbulo quidem mei meminit. Ostende igitur alicunde quos comminisceris sarcasmos, satyras, & insolentes censuras, quorum me reum contendis; vel requiram ego fidem denuo a Patern. vestra, non tantum Sacerdotalem, sed & Provincialem. Et requirent jura satisfieri, tum hic, tum alibi, huic suæ Legi, cap. Qui non a quaest. 3: Qui in ipsam non probaverit, quod objicit, poenam, quam intulerit, referat a ipse patiatur: per quam Legem damnabitur Patern. vestra, hujusce opprobrii, quod non aliter suos consuevit refutare adversarios, quam sarcasms, satyris, & insolentibus censuris.

82 Venio ad Paragraphum Patern. vestræ octavum, qui orditur a valde impertinente exprobratione, ut putas, tibi facta; cum dicis: *Noto ulterius in Epist. Fam. n. 40, mihi VALDE IMPERTINENTER EXPROBRARI, Libellum meum supplicem, in statu Veneto recusum, per Senatum fuisse suppressum. Cum id magis ad confusionem Papebrochii quam meam factum fuerit.* Laudo apertum cor Patern. vestræ, quod agnoscat meritum Libelli sui: laudare vero non possum, quod id ad confusionem Papebrochii vertat. Quæ, quæso, confusio Papebrochii major ex damnatione Veneta libri vestri, nihil de viro honeste loquentis: quam fuit ex damnatione Romana Historiæ vestræ Carmelitanz, Biterris in Gallia coram Episcopo loci & Capitulo Provinciali defensæ & Episcopo dicatæ? Quid hic ego impertinenter exprobro? ubi obtrudis mihi, loco non suo, cohortem Censorum, cum iisque iudicium Universitatis Colonienfis, Universitati illi, rerum omnium ignaræ, mala fide suppositum? Ubi Censores approbasse leguntur Libellum supplicem, postquam triennio & amplius publicam lucem aspexerat sine illorum approbatione; postquam a Repub. Veneta iussu Inquisitionis, tenebris damnatus fuerat. An mirari non debui, quod pro tali Libello, tam adversam passo fortunam, post tot demum annos ex ipsa Hispania accersas Censores? An impertinenter exprobravi, cum ad rem tam novam interrogavi, An illorum Censorum præposterorum auctoritate mota Respub. Veneta, rescissura esset Acta sua, quibus idem Libellus simplex apud se recusus, publicari prohibitus ac tenebris additus fuerat?

A 83 Probatur tamen, suppressionem illam Libelli vestri Papebrochio magis confusione esse, quam Patern. vestre. Nam, uti mihi inde (ex Rep. Veneta) scriptum fuit, inquis, id ex alio capite Libello contrigisse non praesumitur, quam ex fessione quorundam Jesuitarum; pro ut omnino est verosimile; nam cum dictus Libellus a tot viris Academicis, ex diversis Universitatibus, non absque confusione Papebrochii sit approbatus, non videtur ulli posse displicere, quam Jesuitis. Non potui quin totum contextum hunc confusionis Papebrochianae adscriberem, ut Lector consideret ac miretur argumentandi modum qualemcumque, seu theologicum seu historicum, quo illam confusionem probare vult auctor. Crimen damnati Libelli supplicis datur Jesuitis; illis nempe, qui ne digitum quidem, ut dici solet, moverunt, ad curandam proscriptionem tot aliorum libellorum vestrorum, identidem cum ingenuorum virorum nausea protrusorum in publicum, quales sunt

84 *Heroica Carmeli Regula*, a sanctissimo Dei Propheta Elia, vita & exemplo tradita, ab Hierosolymitani Patriarchis Joanne & Alberto conscripta; ab eundem Mustel Scriptoris (Papebrochii) vilipendiis vindicata, per R. P. F. Valentinum a S. Amando ejusdem Ordinis Historiographum, antehac S. Theologiae Professore. Coloniae apud Petrum Alstorff Bibliopolum 1682.

Pomum Discordiae, sive Dissidii inter P. Papebrochium & Carmelitas Origo, Progressus, Fructus. Auctore, Impressore, Loco, Tempore iisdem: & additur infra Cum approbationibus: sed nullam invenio hujusce ipsius libri Approbationem, nec ullius Approbatoris nomen.

Novus Ismael, cujus manus contra omnes, & manus omnium contra eum: sive Daniel Papebrochius Jesuita, omnes impugnans, orbi exposuit, per D. Justum Cammum. In camo & freno maxillas eorum confringe. Psal. 31. Augusta Viudestorum Typis Josue Brille-maker. Sub signo Exploratorum in Jericho 1682.

85 *Jesuiticum Nihil*, P. Papebrochio Jesuita, per ipsius cum Carmelitis quondam Ordinis illius historiam controversa, Carmeliticis scriptis convicto, & ad silentium redactio; demonstratum Auctore Petro Fischero Francone. Ad nihilum redactus sum, & nescivi Ps. 72, 22. Salisburgi apud Gottsfredum Junk, ignotum illic Typographum, an. 1684, sine Approbatione, qua profecto indignissimus est liber, variis fartus opusculis inverecundis, plerisque jam antea seorsim editis, sed effrontis sui auctoris judicio, dignis quae hic simul recuderentur. Aliquot annuero.

86 *Responsio ad Epistolam, quae visa Leodii grafari sub titulo N. (id est Caroli du Fresne, Domini du Cange) Consilarii Regii, contra Originem & successionem Ordinis Carmelitarum.* Subicitur hic locus & Impressoris nomen, quae prius ficta expresserat Auctor textus Gallici, sub hac inscriptione: *Reponse a la lettre, qu'on a vu couvrir a Liege depuis peu, sous le titre de N. Conseiller du Roy, contre l'origine & la succession de l'Ordre des PP. Carmes. A Paris, chez la Roche, a l'enseigne de la Verite, 1683.* Fingitur praeterea, fessione ignominiosa Responsio esse D. Antonii de Herouval; Equitis Aurati, Regi Christianissimo a Consiliis & in suprema rationum Curia Auditoris, varia eruditione non minus quam antiquissima nobilitate conspicui. Sed is ubi rescivit abusum nominis sui, ægerrime tulit factum fraudulentum; turpemque notam, per hoc famae ac dignitati suae inustam, per publicos Tabelliones & instrumenta expungendam, atque a se familiarque sua arcendam putavit; uti & re ipsa arcuit Parisiis xxi Novembris MDCLXXXIII post prandium, Junii Tomus I.

coram Notariis Regiis declarando, librum praeditum esse omnino suppositum . . . nomini suo; illumque reprobare in omnibus, tamquam non compositum aut scriptum a se directe vel indirecte. Instrumentum legi potest ad calcem Epistolae Familiaris editionis primae. Alterum Jesuitici nihil scriptum hoc est:

87 *Amycia Jesuitica, sive Papebrochius, scriptis Carmeliticis convictus, suo silentio perditus.* Auctore D. N. Consilario Regio; sed ficto. Desunt ei locus & tempus impressionis & impressoris nomen. Tertium Scriptum Jesuitici nihil sonat:

Suada Harpocratis, sive Daniel Papebrochius Jesuita, a Carmelitis convictus, sibi suadens silentium. Prima editio Libelli facta fuit Hermopoli, typis Lippis 1683. Sequitur Jesuitici nihil pars IV.

Jesuitica ad Epistolam in Suada contentam Responsio, sed Jesuitis afficta. Pars V Jesuitici nihil appellatur.

Synopsis authentica & curiosa errorum, commissorum a R. P. Daniele Papebrochio & Societate nominis Jesu, contra utrumque sacrum & candidum Carmelitarum Ordinem, & insectorum suo Propylaeo atque Commentario in Acta Sanctorum, variis utriusque juris textibus stipata, prodit in lucem Auctore (verone an ficto, equidem ignoro) R. P. F. Alberto Zennero de Vesalia Clivorum, Ordinis Praedicatorum SS. Theologiae Magistro & Professore. Antea seorsim editus Libellus fuit, sine loco etiam ac tempore impressionis, atque impressoris nomine. Concludunt denique totum Jesuiticum nihil duo sequentia opuscula, in hac faragine Libellorum sorte primum edita, mihi certe antea nusquam visa; nempe

Jesuiticum Papale, & Jesuiticum non Papale. Transeamus ad alia, quae quidem ad nos pervenerunt praeclara Anti-Papebrochiana opera.

88 *Harpocrates Carmelitanus, R. P. Papebrochio Jesuita, Ordinis Carmelitarum impugnatori, loquens per R. P. Maximilianum a S. Maria, Carmel. Excalceat. S. Theol. Lectorem, hodieque Antverpia Priorem, Coloniae Agrippinae, Typis Hermannii Demen Bibliopola, anno 1681.* Auctor, qui nominatur, voluit persuadere se Auctorem non esse.

Harpocrates Jesuiticus, R. P. Papebrochium Jesuitam, salutaris silentii debitaque palinodia monens, per R. P. F. Valentinum a S. Amando, qui supra, Coloniae apud Wilhelmum Friessem.

89 *Prodromus Carmelitanus, sive R. P. Danielis Papebrochii Jesuita, Acta Sanctorum colligentis, erga Elianum Carmeli Ordinem fucritas, velutim & remissive discussa, ex majori opere, Elias Herolus inscripto, excerpta, zelo & studio R. P. F. Valentini a S. Amando &c. An. 1682, loco & Impressore iisdem.*

Debata Papebrochiana, sive Palinodia cantata & cantanda a P. Daniele Papebrochio Jesuita. Computus primus, continens debita soluta, sive palinodias cantatas, subactus per D. I. S. Coloniae apud Wilhelmum Friessem 1682. Caret Approbatione.

R. P. Papebrochius Jesuita, Historicus conjecturalis, bombardans in Actis Sanctorum, S. Lucam, & SS. Patres, S. Thomam, summos Pontifices, Cardinales, antiquas Indulgentias & Bullas, Breviaria & veteres Foundationes Monasticas, restitutus, a Domino Christiano del Mare. Salisburgi apud Gottsfredum Jonck 1682. Pro Approbatione est, Vidit A. V. B. L.

90 Scribitur nobis etiam nuperrime Luca, spargi per Italiam dicacissimum Libellum, non quidem in Italia, sed Leodii anno 1682 editum, cum titulo, *Epistola informatoria ad Societatem Jesu.* Nondum mihi contigerat librum illum videre: sed adhibita modica diligentia, tandem ipsum vidi, vere dicacissimum, sub hoc titulo integro: *Epistola informatoria ad Societatem Jesu, super erroribus Papebrochianis;*

d

sive

AUCT. *sive Hercules Commodianus Joannes Lannoyus Constan-*
 C. J. *tiensis, repulsus ab adm. R. P. Theophilo Raynando*
eiusdem Societatis; reditus in P. Daniele Papebro-
chio item Jesuita, commenta propria, titulo Actorum
Sanctorum evulgante. Per I. L. M. H. Leodii apud Gul-
ielmum Henricum Arzel, sua Serenissima Celsitudinis
Typograpbum 1688.

91 Hi omnes libelli (& quot alii ejusdem ge-
 neris?) prodierunt superioribus annis, plerique
 mentientes suorum (si tamen præferant) Aucto-
 rum; Approbatorumque nomina, & impressionis lo-
 cum; atque adeo tantum porrigendi erant Sacrae
 Congregationi Indicis, ad hoc ut configerentur: &
 tamen nullus Jesuitarum tantillum sibi eo collabo-
 randum putavit; utpote persuasorum, tam egregia
 monumenta nemini magis quam Auctoribus suis
 ignominiosa esse. Numeret Patern. vestra, licet, in-
 ter illos, cum aliis suis, etiam *Libellum supplicem*,
 contra expressum Innocentii XI mandatum, idque in
 civitate hæretica typis vulgatum, & vel ideo ejusdem
 Innocentii Sanctissimo nomini indigne inscriptum.
 Hæc causa Venetis damnandi Libellum esse potuit,
 verosimilior quidem illa, quam quod id coraverit
 factio quorundam Jesuitarum, quos Respublica ista
 curat scilicet. Vis tamen ita esse, quia, ut tibi inde
 scriptum fuit, id ex alio capite Libello contigisse NON
 PRÆSUMITUR. Egregia probatio! Et tamen talis
 præsumptio, Patern. vestrae omnino est verosimilis.
 Ratio. Quia dictus libellus non VIDETUR ulli posse
 displicere quam Jesuitis. Displicuit certe Inquisitori-
 bus Venetis. An & illi Jesuitæ sint? Cur porro
 nulli alteri displicere videtur posse? Quia a tot viris
 Academicis, ex diversis Universitatibus, non absque
 confusione Papebrochii (Academicorum illorum dictum
 oportuit) est approbatus.

92 Oblita denuo hic sui est Patern. vestra. Me-
 minisse enim debebat, quod Libellus, quando illum
 factio Jesuitarum, ut præsumitur, curasset damnan-
 dum; a nullo adhuc viro Academico (excepto Cen-
 sore ordinario) erat munitus; cum muniri cœperit
 primum an. 1687, anno ut minimum integro post
 damnationem Libelli Venetam. Et hinc non impro-
 babam impertinenter, sed commode ad rem interro-
 gabam nuper: An Approbatorum illorum auctoritate
 mota Respublica Veneta rescinderet Acta sua, &c. Sed
 ut mittam has nugas, dic mihi; vel crimen est
 collaborasse ad damnationem Libelli, vel non est. Si
 est: crimen majus est Patern. vestrae, quod ex sola
 C. præsumptione, & quidem aliena, & quæ vobis ipsis
 tamen verosimilis est, sine probatione ulla, crimen
 imponas viris honestis ac religiosis, & illud ipsum
 crimen, quod tegere caritas debebat, toti mundo pu-
 blice manifestes. Si non est crimen: cur igitur confusio
 sit Papebrochio, si re ipsa factio Jesuitarum eo colla-
 borasset? Quod tamen factum esse, nec Patern. ve-
 stra, nec ullus vestrorum, credo, probabit umquam.

93 Venio nunc ad *Brevem Instructionem* meam
 An Enoch circa Libellum supplicem vestrum, Paragrapho vestro
 Propb. ultimo perstrictam, quam secum Paternitati vestrae
 infirmior attulit nuper *Epistola mea familiaris*; nunc vero hic
 Ordinis eidem præmisimus; dudum quidem compositam,
 Carmelit. sed pacis amore (quod putaremini, non exaudito
 supplice illo Libello, deinceps tacituri fuisse) non
 vulgatam, nisi nuperrime postquam denuo scripti-
 tate elapso decennio cœpit Patern. vestra; cui ni-
 hil in illa *Instructione* dignum refutatione occurrit,
 nisi quod num. 3 CONTRA EVIDENTEM VERITA-
 TEM, FRAUDULENTER, IN DERISUM ORDINIS
 CARMELITARUM, Enoch, de quo in summorum Pon-
 tificum Bullis, sumat pro Enoch veteris Testamenti;
 cum evidenter constat (ex Art. 16 §. 3 num. 34

Annal. Lez. tom. 2 fol. 115 num. 24 Item fol. 141 D
 num. 9. Et iterum fol. 177 num. 2) ibi agi de Enoch
 de Amathim novi Testamenti, qui cum S. Marco Evan-
 gelista pervexit in Ægyptum, & post martirium S.
 Marci reversus in Montem Carmeli, ibidem sanctissime
 vixit & obiit anno Domini LXIV.

94 Audio. Sed imprimis irasci debet Patern. ve-
 stra summis Pontificibus, quod Enoch in Bullis suis
 nominaverint; idque contra evidentem, uti vos lo-
 quimini, veritatem, fraudulenter, in derisum Ordinis
 Carmelitarum. Dico enim, tantum abesse, ut evi-
 denter constet ex locis citatis, in Bullis agi de Eno-
 cho Amathim, ut ne agi quidem de illo in dictis
 Bullis potuerit ullo modo. Distingue tempora, &
 historicum age. Docebunt te illa, non me contra
 evidentem veritatem, non fraudulenter, non in deri-
 sum Ordinis Carmelitarum; sed ex mente Pontifi-
 cum, qui Bullam dederunt, locutum fuisse; & qui-
 dem, ut parcerem honori vestro, obiter tantum illa
 attingendo, quæ pluribus ostendere in promptu erat,
 & nunc me adigit Patern. vestra, ut ostendam.

95 Inspexi igitur loca omnia, quæ citas, ad evi-
 denter, ut ais, probandum, agi in Bullis de Enoch
 de Amathim novi, non de Enoch veteris Testa-
 menti; ac imprimis inspexi citatum Articulum tuum
 16 §. 3 n. 34, ubi aliud probationis nil invenio, quam
 auctoritatem solius Patern. vestrae, quæ in re tam
 antiqua, quando alios non citat auctores, mihi nulla
 est. Dicit enim tantummodo, quod in Ægypto Egyp-
 tiæ fuerint monasteria ab Enoch S. Marci comite,
 qui post martirium S. Marci, ad Montem Carmelum re-
 versus, instituit Eliani dilatationi strenue operam dedit.
 His fidem adhibere nequeo, nisi auctoritas accedat
 major. Addis igitur continuo: Prou Sixtus IV, Ju-
 lius II, & Gregorius XIII suis in Bullis testantur, di-
 centes; CARMELITAS SANCTORUM PROPHETARUM,
 ELIÆ, ELISÆI AC ENOCH, NEC NON ALIORUM
 SANCTORUM PATRUM, QUI MONTEM SANCTUM
 CARMELI INHABITARUNT, SUCCESSIONEM HE-
 REDITARIAM TENERE. Nihil hic Pontifices de
 Enoch S. Marci comite; nihil de structura monasterio-
 rum in Ægypto, nihil de strenuo Eliani instituti promo-
 tore. Hæc igitur probanda supersunt Patern. vestrae.

96 Inspexi deinde Annales Lezanæ, tom. 2 fol.
 115 num. 24, & sequentibus quæ citas locis: inveni
 omnia, quæ modo ex Patern. vestra produxi; &
 insuper, quod Enoch ille, S. Marci Comes, in suum
 Carmelum reversus, contemplationi & orationibus va-
 cans, anno Domini LXIV pro septima die Julii diem
 clausit extremum. Item, quod e septuaginta duobus
 Discipulis Christi, & quidem Septimus ordine ele-
 ctus; & Episcopus Nicopolis, sed per triennium tan-
 tum, fuit. Horum auctoritatem Lezana præcipue
 fundat in Palzonydoro vestro; quamvis eidem te
 non satis fidere monstret, his verbis: Si verum est,
 quod Joannes Palzonydorus lib. 2 cap. 2 asseruit, vide-
 licet Enoch de Amathim, Carmeli Fratrum Rectorem
 & Præpositum circa hoc tempus (ad annum videlicet
 Domini, ubi hæc scribit Lezana, xxxvi) fuisse.

97 Nunc quæro, an RR. Patres Carmelitæ ha-
 beant Auctorem antiquiorem Palzonydoro ullum
 idoneum, qui noverit Enochum illum de Amathim,
 Christi Discipulum, septimo loco inter Septuaginta
 duos vocatum, S. Marci comitem, Episcopum Ni-
 copoleos, Carmeli incolam, anno Christi LXIV die
 vii Julii mortuum: an non habeant? Si habeant;
 injuriam faciunt tam sibi quam nobis, quod aucto-
 rem illum nuspam prodcant, qui sane multum as-
 ferre lucis historię Carmelitanæ posset, ac fortitan
 satisfacere desiderio utrorumque nostrum, antiqui-
 tatem vestram pari studio stabilire cupientium. Si
 non

Ira celli-
 gatur ex
 Bullis
 Pont.

E
 qua in-
 telligi
 non pos-
 sunt de
 Enoch de
 Amathim,

F
 comite S.
 Marci
 Boarg.

nulli noto
 annis ab-
 hinc voc.

A non habeant antiquiorem Palzonydoro; consideret quæso Patern. vestra hujus antiquitatem auctoris, qui a duobus sæculis floruit; an. MCCCXCV Historiam suam, FASCICULUM TRIPARTITUM, absoluit; ac biennio post, typis Moguntinis primum in lucem edidit. Primus is fuit (ut suppono, cum antiquiorem nullum citatis, nec puto citabitis) qui an. MCCCXCVII in lucem protulit Enochum de Amathim, antea omnibus ignotum. An. autem MCCCCLXXI creatus Pontifex Sixtus IV, Bullam, quam citatis, numerantem inter majores vestros, uti *Eliam & Eliseum*, ita etiam *Enochum Prophetam*, edidit an. MCCCCLXXVII viginti annos ante quam ederet historiam suam Palzonydorus.

Intelligi-
tur in
Bullis
Enoch
Prophetæ,
98 Dic modo, amabo Patern. vestram, quem potuit ac debuit Sixtus IV in Bulla sua intelligere Enochum? an illum antiqui testamenti, qui vere *Propheta* fuit, uti appellatur a Pontifice, & e sacris litteris, æque ac *Elias & Eliseus*, notissimus est; an alium novi testamenti, uti vos interpretamini, qui nondum notus erat mundo, quando Bulla prodit;

B & *Propheta* nusquam audit, etiam apud vos. Suspiciari quis posset; quod edita Bulla Sixtina, doctiores Patres vestri animadverterint sequelam, videlicet, eadem auctoritate Apostolica, qua pro fundatoribus sanctos Prophetas *Eliam* ac *Eliseum* adoptatis, admitti etiam debere Prophetam *Enoch*: atque ideo iidem Patres curam ac studium suum intenderint in præcitata Bullæ Pontificiæ explicationem: quam Palzonydorus in rem suam commode invenit, atque audacter impreffit, jubens mundo nasci ac innotescere novum *Enoch*.

Simili-
do illis
frans
prædicta,
99 Si nunc Patern. vestra aut quivis alius, cuiuscumque auctoritatis ille demum sit apud suos, assereret, atque imprimeret etiam, sine teste tamen vel auctore idoneo, rem novam ac illustrem, quæ ante annos mille contigerit, sed hæcenus mundo non cognitam. Exempli gratia, si produceret *Enochum* de Aquaveteri Ultrajectinæ diocesis, eumque faceret Jesuitam aut Franciscanum; qui deinde egressus collegio aut monasterio suo, socius adhaerit S. VVillebrordo, cum eoque Romam peregrinatum ierit. Reversus vero, Ultrajecti Episcopatum tenuerit annis tribus, quando eo relicto rediit ad monasterium suum, ubi instituti Ignatiani aut Franciscani dilatationi strenue operam dans, & simul contemplationi ac orationibus vacans, an. Domini DCXLVI die VII Julii, obierit. Si, inquam, hæc aut similia de *Enoch* illo de Aquaveteri, qui, ut suppono, aut numquam fuit in rerum natura, aut saltem nulli ante hac uspiam innotuit, audacter nunc primum assereret aliquis; an Patern. vestra tali assertori, quantumvis magnæ auctoritatis, possit adhibere fidem illa in re? Non credo: ne quidem si ipsamet ejus auctor foret.

quo con-
vincis
obstina-
tum.
100 Quando hæc considerat Patern. vestra, fateri tacite, credo, debet; dicta illa Palzonydori non modo Historicis, verum etiam Theologis ac sibi esse incredibilia; illum post xv sæcula, tacentibus omnibus, sine teste, sine auctore idoneo excitare e concavo lunæ novum *Enochum*, Discipulum Christi Domini septimo loco electum, Comitem S. Marci Evangelistæ, Episcopum Nicopoleos, Priorem & Præpositum Fratrum vestrorum in monte Carmelo, an. Christi LXIV, VII Julii mortuum. Quam vellem ut ne insultasset mihi Patern. vestra circa hanc rem in particulari, quam ego honoris vestri causa, ut dixi, delibare tantum volui in *Brevi Instructione*, non etiam explicare; quod nunc me cogitis facere.

101 Quin imo volui in omnem me partem vertere, si quo modo possem solvere nodum illum
Junii Tomus I.

Pontificium, in favorem vestrum, argumento ali-
quo, vel speciem veritatis habente: atque incidens C. J. in Epistolam Canonicam B. Judæ Apostoli, legi *Explica-
tur quæ-
que modo
occafio
inducendi
di Eno-
chium
novi Te-
stamenti,* versu 14 *Enoch septimum ab Adam* fuisse: qui tametsi non possit intelligi *Enoch* novi Testamenti, potest tamen alicui, non nimis subtili, visus fuisse fundamentum præbere, cui inædicaretur novi Testamenti *Enoch*; tum quod in novo Testamento nomen illud citetur ab Apostolo, ut vidimus; tum quod Auctor hujus *Enochi*, *septimum* eum fingat inter discipulos Christi Domini, per quamdam analogiam ad illum veteris Testamenti, qui fuit *septimus* ab Adam, & hocce ornaturologio Genesios 5, quod *ambulavit cum Deo, & non apparuit; quia tulit eum Deus*. Quo similiter respexisse potest fictionis Auctor, suum faciens *Enochum* ambulare cum Filio Dei, Domino nostro: qui & sublatus fingi poterit, cum nusquam apparuerit, ne nomine quidem tenus, quindecim sæculis fere integris a passione ejusdem Filii Dei.

102 Pro reliquis, quæ tribuuntur huic *Enoch*, qui nusquam
adjunctis, nullam reperio in illo veteri analogiam. Miror autem, quod illa eadem tam singularia & notabilia adjuncta non contentur Patres Carmelitæ ipsi, aliunde credibilia reddere, quam ex Palzonydoro, nimis recenti auctore, quam ut in illis fidem E obtineat. Sed nesciunt dubitare in iis quæ volunt credere & credi. Unum tamen, quod Discipulus Christi fuisse dicatur *Enoch* e LXXII, videtur scrupulum movisse Lezanæ tom. 2 pag. 177, consideranti, in Catalogis Discipulorum Christi, qui passim extant, nullum istius nominis legi. Attamen debuit scrupulus iste cedere opinioni præconceptæ, atque *Enoch* ille etiam ipsi Lezanæ Discipulus e LXXII & esse & manere: quia, ait, *nomina ipsorum incerta sunt* (quomodo incerta quæ distincte scripta sunt nomina?) & fortasse aliqui binomii fuerunt, ut propterea inter ipsos, cæsi alio nomine, *Enoch* esse potuerit. Quid prohibet eodem argumento Lezanam ipsum Discipulum Christi e LXXII facere? Potest enim inter ipsos fuisse, seu hoc suo, seu alio nomine notus.

103 Juvabit porro oblatam hic etiam arripere quam-
quam ab
ipfis in-
sortus sit
Martyro-
logiis
fuit,
F occasionem, ostendendi modum, quo nonnulli rerum suarum amantiores quam par est, canonizant paulatim quos volunt Sanctos. Hic ipse *Enoch* de Amathim pro exemplo sit. Illum Patres Carmelitæ paulo antiquiores ignorarunt, recentiores in mundum induxerunt, recentissimi etiam in cælos invexerunt, atque inter Sanctos collocarunt auctoritate sua. Nam anno MDCXXVIII Petrus Thomas Saracenus in *Menologio Carmelitarum*, cui catalogum plurimum Sanctorum ac Beatorum utriusque sexus Eremitarum B. Marie de Monte Carmeli, adjungit, etiam recenset *Beatum Enoch Episcopum*. Deinde in libello Gallico Valencenis anno MDCLIX impresso (& an. 1681 Namurci tertium edito & aucto, cum nomine Auctoris R. P. Philippi a Visitatione, Religiosi Carmelitæ) sub hoc titulo. *Breviarie des Confreres & Confreres du S. Scapulaire de N. Dame du Mont Carme*, id est, *Breviarium Confratrum & Confratrum sacri Scapularis S. Marie de Monte Carmelo*. In hoc, inquam, libello præmittitur *Kalendarium festorum B. Marie Virginis, & PRÆCIPUORUM SANCTORUM Ordinis B. Marie de Monte Carmelo*, (qui, uti post Calendarium additur, aut per totum Ordinem Carmelitanum, aut in aliqua ecclesia, coluntur, Officio vel aliquo honore publico,) quique deberent particulariter honorari a Confratribus & Confratribus sancti Scapularis: ac deinde ad diem VII Julii, inter præcipuos Ordinis Sanctos, refertur *Enoch* (nempe de Amathim) *Episcopus Confessor*. Extat etiam alius
d 2 liber,

AUCT. liber, secundum editus Valencenis anno 1670, magis sacer priore, qui continet *Martyrologium Sancto- rum Ordinis Carmelitarum*, & in Calendario præ- misso ad VII Julii legit, *S. Enoch de Amathim, Episc. Nicopolitanus*. Hujus Sanctitas si talibus porro incrementis augeatur, timendum est, ne brevi etiam (nisi per Sacram Rituum Congregationem illicitum foret) collocetur in Breviario Ordinis, atque Officio & Lectionibus propriis ornatur is, de quo nondum constat, an in mundo fuerit.

Plures alii ab ipso colluntur non sui.

B 104 Plura etiam occurrunt in eodem Kalenda- rio, quæ risum mihi moveant & commiserationem, quando inter PRÆCIPUOS SANCTOS ORDINIS CAR- MELITANI lego diebus IX, XIX, XXII, XXVII, XXVIII solius Januarii (ut reliquos taceam) Sanctos *Telephorum* ac *Dionysium* Pontifices Roma- nos, *Anastasium Persam* Martyrem illustrem; *Joan- nem Chrysostomum* Doctorem Ecclesiæ; *Cyrillum Ale- xandrinum* Episcopum, quorum nonnullorum gesta in Breviario Romano etiam leguntur, illuc in- ferta a Collectoribus; & approbata ab Eminentis- simis sacre Rituum Congregationis Cardinalibus, vitis scientibus atque prudentibus; sed (quod do- lendum est) hic tam cæcis, ut nullus illorum in memoratis eorum gestis viderit agnoveritque Carmelitam. Testabuntur quæ dico Lectiones ipsæ in Breviario Romano: ad quod identidem appellat Patern. vestra, infallibilem quodammodo ei, in rebus sibi faventibus, per totam *Exhibitionem Er- rorum*, adscribens auctoritatem. In non faventibus, uti hic nescio qualem adscriptura sit. Fateor in- terim, benigne vobis ab Apostolica Sede permis- sum esse, aliquot ex prædictis Sanctis aliisque in Calendario memorato contentis, colere tamquam Ordinis vestri: non tamen permissione illa cautum est, ne quis omnino dubitet, aut etiam dispu- tet, an singuli eorum revera vestri Ordinis fuerint: sed illud vobis probandum relinquitur, quod Pontifex sub hac formula (*sicut nobis relatum est*) benigne concessit.

C 105 Pergit porro Patern. vestra irasci *Brevi In- structioni*, dicendo num. 129: *Similiter non minus malevole, contra evidentem veritatem, & in derisum Ordinis Carmelitarum, num. 2 in dicta Brevi Instru- ctione assertur; Carmelitas Eliam Prophetam appellare posse, suum Institutorem, hoc nimirum sensu, quod per revelationem & jussu ejusdem... Ordo Carmelitæ initium sumpserit. Dissentiet a Patern. vestra totus, cum quovis æquo Lectore, Ordo Servorum B. Ma- riæ, qui non malevole non contra evidentem verita- tem, non in derisum Ordinis sui loqui putat illum, qui B. V. Mariam nuncupat Fundatricem & Institu- tricem suam, quamvis tantummodo per revelationem ejusdem Ordo ille initium sumpserit. Dissentiet pariter totus Ordo beatissimæ Virginis Mariæ de Mercede, qui tantum abest ut existimet, in deri- sum sui Ordinis beatissimam Virginem appellari In- stitutricem suam, ut potius supplicaverit summo Pon- tifici, quo liceret sibi eam sic appellare, ac pro tali habere & colere Oratione Officii propria, a Sacra Congregatione Rituum approbata, his verbis: Deus, qui per gloriosissimam filii tui Matrem, ad libe- randos Christi fideles a potestate Paganorum, nova Ec- clesiam tuam prole amplificare dignatus es: præsta quæsumus, ut quam pie veneramus tanti operis INSTI- TUTRICEM &c. Et tamen constat, tum ex Lectio- nibus subjunctis, tum aliunde Beatam Virginem per revelationem tantum instituisse, aut instituen- dum jussisse, prædictum Ordinem de Mercede.*

quam B. Virgo Ordinis Servo- rum.

106 Ad ultimum Patern. vestre numerum seu mantissam quod spectat, scire potuisti, ineptam esse,

quam illic innuis, comparisonem inter *Joannem D Boulese* (quicumque demum ille sit Hebraicarum litterarum Professor) qui nescio quid scripserit de origine Societatis Jesu; & *Joannem Phocæ*, qui gra- phice describit incunabula religiosæ familiæ vestre in Monte Carmeli. Joannes Boulese scripsisse dicitur anno MDLXXVIII; annos XXXVII post confirma- tam a Paulo Papa III, & aliis deinde Pontifici- bus, Societatem, per Bullas, quæ extant, originem ejus distincte explicantes. Joannes Phocæ describit incunabula vestra, in Montem Carmelum peregrina- tus, qualia ipse illa oculis suis coram inspexit atq; auribus audivit; & prius illa descripsit, quam ulla pro Ordine vestro edita Bulla sit. Majus discrimen illos inter Auctores dari poterit alibi, si visum fue- rit. Nunc solummodo velim, ut referat Patern. ve- stra Bullas Pontificias, tam uni quam alteri Ordinis datas, ad eorum principia, considerans quo tempore, quo loco, quibus loquendi formulis respectu utrius- que datæ sint; & cognoscat quantum inter illas intercedat discriminis.

In-ue-
discri-
minis
inter
initia Or-
dinis
Carm. &
Societa-
tis

pater ex
Bullis
Pater.

107 Sciri item velim, non tam stolidè amari a Societate nostra antiquitatem justo majorem, ut velit Institutorem sibi adoptare *bonum Patrem Standonck*, aut ab ipso originem suam derivare; tametsi is an- nos quingentos aut mille ante S. Ignatium, aut etiam temporibus Elizæ florisset. Mavult Societas nostra (atque idem malle debet tam sacer Ordo Carme- litanus, quam quivis alius) parum stetit, & multa exiguo tempore ad gloriam Dei præclare fecisse; quam multos retro annos vixisse, ac desi- dem inutiliter in proprium dedecus trivisse ætatem. *Senectus enim, non tantum hominum, sed etiam Religionum, venerabilis est, non diuturna neque an- norum numero, sed virtutibus & præclare gestis com- putata. Et ætas senectutis, vita immaculata.* Sap. 4.

Præstet
parum
vixisse
cum lau-
de, quam
diu dep-
dem.

108 Atque hæc sufficient, non quidem Patern. vestre cum suis, quibus nulla umquam argumenta, etiam sole meridiano clariora, sufficient ad deponen- da præjudicia inveterata; sed æquis sufficient Lecto- ribus ad judicandum, baptizatusne fuerit Constanti- nus Magnus prope Nicomediam, sub vitæ exitum, an vero prius a S. Silvestro Romæ; quæ præcipua, me inter & Patern. vestram, nunc agitur quæstio: quandoquidem, relicta aut desperata propria causa, alienæ hujus patrocinium susceperis, successu non magis felici. Ad hanc eam evincendam præcipue dirigis tuum *Juris Motuum*, scribens in ipso Titulo, illud *signanter offerri SS. D. N. Innocentio XII pro Baptismi Constantini Magni, a S. Silvestro Romæ collato, R quem cum... alius S. Silvestri Actis explodit* (ita modestiæ vestre loqui lubet) *P. Daniel Papebrochius Soc. Jesu, tamquam fabulam & mendacia.* Sed fabulam ego istam & mendacia, quæ dicis; jam ad captum, ni fallor, etiam vestrum & eorum qui historici non sunt, elucidata dedi. Reliquæ duæ quæstiones, scilicet de Preputio Christi Domini, quatenus Antverpiæ as- servato, atque de Præmonstratensibus, quorum indi- gnationem male conata fuit Patern. vestra nobis con- citare; liquidiores sunt in *Epistol. Famil.* quam ut plu- ribus hic denuo tractari debuerint: præsertim cum illi, quorum interest; Venerabile, inquam, Capitulum Antverpiense Cathedralis Ecclesiæ, & Venerabiles pariter Domini Canonici Præmonstratenses, saltem multi quos ego novi, approbent scripta Papebrochii, in quibus a Patern. vestra reprehenduntur & accusantur.

Anno-
phalops
quæstio.
num.

109 Quod examinaverim obedientiam Patern. vestre erga summum Pontificem; feci, tum quod illam in Papebrochio, ubi non debes, sæpe requi- ris; tum quod mentio *Libelli Supplicis*, contra obedientiam Pontifici debitam typis editi, initio Mo.

A *Motivo* injecta, id me monuerit faciendum, ad correctionem illorum, qui minorem, quam par est, Pontificis mandatis defuerunt observantiam.

110 Quod Juris peritum videri me velle, opinari possit Patern. vestra, ex eo quod arguam ipsam inscitiz juris, propterea quod *Motivum Juris* scripserit, non servato Juris ordine: id equidem liberum relinquo opinioni vestrz: acturus libentius hic & nunc cum Patern. vestra Historicum; alio tempore ac loco Theologum, Jurisconsultum vero non nisi per vos coactus.

111 Censores seu Approbatores *Exhibitionis* vestrz hic non resuscito; nec prius resuscitabo, quam ipsi, vel Patern. vestra, quz eos excusare nequidquam conata est, monstraverit xquos esse, qui judicarunt aut condemnarunt partem non auditam, non visam, non lectam. Nequeo tamen, quin sinam nunc vivere in ore omnium, & Censoribus illis unum, qui se ipse resuscitavit in vestro *Motivo juris*, illud etiam approbando, Eximium Dominum *Hermannum Damen*, *Sacra Theologia Doctorem ac Professore ordinarium*, *Archipresbiterum districtus Lovanienfis*, *librorum Censorem*: qui inter alios, cum non legisset umquam *Acta Sanctorum*, librum qualemcumque, illa *Acta* subruere conatum, approbavit atque ample commendavit, sed *supposita veritate citationum*; ita ut creus videri possit judicasse de coloribus. Quam vero id honorificum Doctori?

112 An autem oculatior idem & prudentior fuerit in approbando *Motivum juris*? *Scriptum hoc*, ait, ATTENTE PERVOLVI (maturum igitur judicium expecto) ac in eo tam solidas quam peremptorias invenio rationes (cujus rei aut scripti peremptorias? imaginarii, credo) ut jure merito pro libro suo *Motivum juris* appelletur & sit (Infelix *Motivum Juris*, contra jus exhibitum, ut vidimus; & infelicior Censor, qui sibi persuaderi sivit, *Motivum* illud, jure merito *juris* appellari & esse. Sequitur autem in Censura:) Quo eodem *Motivo*, pariter *Epistola Familiaris P. Contradi Janningi Societ. Jesu INVICTE refutatur* &c. Quzso Patern. vestram, ut roget Eximium illum Dominum Censorem, an, qui Censuram tulit ineptam, *Supposita veritate citationum*, contra scripta *Papebrochii*, quz non legerat, & forte ne viderat quidem umquam; Audiis Theologicis, quz ejus fori pzecipue sunt, immersus; an, inquam, is legerit *Epistolam Familiarem*, quam INVICTE refutatam per *Motivum juris*, clamat? Si non legit *Epistolam* illam; meretur Censor censurari denuo etiam hic, uti in *Epistola* pzdicta; quod damnet quz nescit. Si legit *Epistolam*; offer ei, quzso, & hanc *Amicam Expositulationem* legendam; judicetque tum denuo, an non ipse potius INVICTE refutatus sit in refutato hic *Motivo juris*, quod approbavit; quam per *Motivum* & ipsius Censuram, refutetur *Epistola Familiaris*, quz veritate nixa & simplicitate sua, non putavit, tot sibi opus esse Censoribus, ut se venditet veritatis amantibus; quot adhibiti fuerunt, sed alia de causa, *Exhibitioni errorum*. Veritas enim, nuda amat comparere: numquam magis suspecta, quam cum verborum phaleris ac Censorum elogiis ornata jubetur prodire.

113 Quod denique egerim de Enocho, veterisne an novi Testamenti intelligendus sit in Bullis Pontificiis, protestor me acturum non fuisse omnino, nisi Patern. vestra mordacissime me infimulasset, contra evidentem veritatem, fraudulenter, in *derisum Ordinis Carmelitarum*, argumentum istud, quamvis

vis obiter tantum attigerim, tractasse. Detergenda mihi itaque necessario fuit nota illa turpissima, quasi scripserim, in *derisum Ordinis Carmelitarum*, idque fraudulenter, & contra evidentem veritatem. Superi! Ego sic scripserim contra Ordinem Religiosum, florentem, laboriosum, ac mihi singulariter dilectum? Quz super illa questione in *Brevi Instructione* atrigi, innocua plane sunt omnia: quz hic protuli, puto esse vera, non fraudulenta, non in *derisum* alicujus scripta, quamvis Patribus Carmelitis fortasse non placitura; culpam interim sui doloris imputaturis Patern. vestrz, non mihi, qui invitus eo accessi & a vobis compulsus: sic tamen comparatus animo, ut siquid, quod humanum est, erraverim; nusquam promptius correcturus sim erratum, quam in pzesenti questione, quz vobis summi momenti est & multz sequelz.

114 Id igitur oro atque obtestor Patern. vestram ut me doceat, qui Pontifex Sixtus IV scripserit in Bulla sua, ac nominaverit hominem, toti mundo eatenus, & postea aliquamdiu, ignotum. Utiliorem sic operam conferet Patern. vestra sacre Religionis suz; quam si de Baptismo Constantini; de Praputio Christi Domini, quatenus Antverpia asserto; de rebus Pramonstratensium atque Carthusianorum; aliisque ad vos minime spectantibus, pergat, zelo modoque parum laudabili disputando, *Acta Sanctorum illustrata* impugnare. Ego interea ad illa redeo illustranda, ad gloriam Sanctorum eorumque remuneratoris Dei; non amplius inde abstrahendus a vobis, simili semper pede progressurus; sed (quod protestatus sum alias, ac denuo protestor) tacite correcturus suo tempore ac loco, quidquid Ecclesia Romana in scriptis nostris correctionis indigere judicaverit, aut quis privatus recte monstraverit.

115 Si tamen pergat irritare nos porro Patern. vestra, fieri poterit ut adhuc semel filere desinam, daturus libellum non magnum, qualitercumque demum vobis placiturum, sub hoc aut simili titulo: *Refutatio libellorum omnium, a RR. Patribus Carmelitis contra P. Papebrochium, aut Acta Sanctorum quz illustravit, badenus editorum, & edendorum posthac*. Fateor non minus invitum id me pzestiturum esse, quam pzestiterim supra dicta de Enocho de Amathim; pzestiturum tamen, si compellar. Quamobrem consular, quzso, Patern. vestra ocio suo ac meo, ut neuter illud perdamus, rationem pretiosi temporis aliquando reddituri xquissimo rerum nostrarum atque disceptationum Arbitro, qui scrutatur corda & renes, Deo; quique redditurus est utrique nostrum mercedem, non secundum opinionem hominum, sed secundum opera nostra: quz quidem mea cum alibi saepe prava fuerint; & cum, licet in hac atque pzecedenti scriptione nullius mihi conscius sim culpaz, non tamen in hoc justificatus sim; rogo Patern. vestram, ut suis suorumque sanctissimis Sacrificiis & precibus, tam placatum mihi in die novissimo Judicium illum reddere conetur; atque ego nunc sum Patern. vestrz ac sacro Ordini vestro, mihi in veritate semper amando ac venerando, Antverpiex ex Museo nostro, anno a Nativitate Christi Jesu, Salvatoris nostri & Judicis futuri, MDCXCIII die 11 Augusti.

ADM. REV. PATERN. VESTRÆ.

Servus in Christo
CONRADUS JANNINGUS S. J.
d 3 POST.

De Jor
Theologia

Censor
Cacus,

magis
prodice-
citatem
suam in
secunda
Censura.

Cur de
Enocho
de Ama-
thim
Assum so,

cujus me-
minisse
qui potue-
rit Sicut
4, capio
doceri.

C. 1115.

F

Junii Tomus I.

Ad eundem adm. R. P. Sebastianum a S. Paulo &c.

Errare possum, fallere non volo; fraudis aut imposturæ falso postulari, æquanimiter fero, commiseratus etiam sic postulantem. Errasse Patern. vestram in iis, quæ mihi fraudi ac imposturæ ducit, nolet ipsa credi. Quid ergo credi voluerit, cum id iterato & loco non uno facit, iudicium sit penes Lectorem. Certe, quisquis credi non vult, se errasse in criminando alterum, ubi manifesti erroris convincitur, credi debet calumniatus fuisse. Prodiit non ita pridem *Appendix Patern. vestra ad Mortuum Juris*: in qua cum nihil fere agatur præter sæpius acta & sexcenties agenda; statueram nihil omnino respondere, prout in *Epistola Familiari & Amica Expostulatione* declaravi: & verocatenus quod statueram observabo, ut per libellos seorsim responsurus nihil

sim. Attamen (cum viri spectabiles atque eruditi iudicent, uti *Acta Sanctorum*, a decessoribus meis illustrata, putantur perennatura; ita eorum Apologiam, qualibuscumque demum scriptis antirrheticis oppositam, debere eadem *Acta* perpetuo comitari) decrevi-

mus talium iudicio conformare nostrum, apponendo hic Apologiam, non ita pridem seorsim impressam, in *Epistola & Expostulatione* præmissis. Hæc tamen ipsa scripta ut fidem suam apud æquos Lectores retineant, debet sua quoque eorum Auctori fides & auctoritas salva esse. Hanc vero cum *Appendix ad Mortuum Juris* elevare per fas & nefas conetur; meum esse debet eandem integram ostendere & servare.

2 Id autem, prætermittis aliis injuriis omnibus, præstabo tribus præcipue in exemplis, quibus accutor in *Appendice* num. 129 & seq. (nulla, quæ evincat aliquid, probatione addita, ut mox videbimus) quod, *ausu valde temerario & successu pudibundo, astute molitur* defensionem Papebrochii: damnorque in illa re *impostura*, & quidem *manifesta*. Adhæc num. 83 accutor, quod *ineptissima glossemata* apponam *summorum Pontificum Bullis*. Denique num. 84 obicitur mihi, quod sim *malevolus criticus, a passione sua excacatus*; eo quod intelligam in Bullis Pontificum Enochum, Prophetam veteris Testamenti, quem Patres Carmelitæ volunt esse, Enochum de Amathim, discipulum Christi Domini in Testamento novo.

3 Gravia isthæc sunt & cuivis innocenti non toleranda. Nam *impostorem* qui agit Historicus, indignus est qui Historicus audiat, nedum qui philistoriam profiteatur. Qui *ineptissimis glossematibus summorum Pontificum Bullas* male explicat atque deturpat Catholicus, summorum Pontificum indignationem merito incurrit. Qui *malevolus criticus, & quidem a passione sua excacatus*, vult scribere historiam Christianus; deleatur nomen ejus e numero Historicorum, non tantum Christianorum, sed & gentilium & scriptorum omnino omnium. Hinc par est, ut notas tam turpes, quas mihi inurit Patern. vestra, per moderatam defensionem exustas, amoliar. Id autem pace etiam vestra me facturum confido; nisi perinde mecum agere velitis, atque is acturus esset, qui parte ex una apud summos infimosque, sparsis etiam quæqua versum litteris ac libellis, furti accusaret inno-

centem; ex aliis vero parte furcam illi minitaretur; si se suamque innocentiam tueri ac mundo iudici probare vellet. Violentia illa foret, plus quam tyrannica.

4 Scio quidem adm. R. P. Thyrsi Gonzalez, Præpositi nostri Generalis, mentem esse, ut deinceps nihil scribatur, quod attinet *antiquitatem* Ordinis Carmelitani, eamque ipsum etiam provide ac benigne cum Reverendissimo Patre Generali vestro communicasse; idque pariter me docet *Appendix vestra* num. 136, sic loquens: *Modernus quique Præpositus Societatis Generalis, Reverendissimus P. Thyrsus Gonzalez, promissit (pro ut scripsit nobis Reverendissimus P. Generalis noster) se non permissurum ultra contra Ordinem Carmel. a Papebrochio aliquid*

conscribi vel in lucem edi. Cui omnino est fidendum. Ne dubites. Sed quando isthæc vobis scripsit Reverendissimus vester Generalis, an simul Patern. vestra facultatem dedit scribendi *Appendicem* suam; provocandi me per illam denuo, meque faciendi *impostorem manifestum, malevolum criticum, excacatum a passione sua ineptissimum* Bullarum Pontificiarum interpretem &c? *Æquitas* viri id vetat vel cogitari. Interea Patern. vestra scribit talia de me, post acceptam Epistolam Generalis sui: & vult me obmutescere ad injurias illatas? Religiosæ quidem virtutis exercitium est, injurias patienter & silentio ferre; uti dudum tulimus; idque gloriosum sit in persona privata, cujus contemptus cum damno publico conjunctus non est. At in persona quodammodo publica, qualem me sustinere Obedientia vult, dum *Actis Sanctorum* illustrandis publicandisque jubet operam dare; tolerari ejusmodi contemptus laudabiliter non potest; imo potest tam laudabiliter, quam debet necessario, arceri; ne *Acta Sanctorum* cogitentur ineptissimis glossematibus, & imposturis illustrari a scriptore exco.

5 Quod porro ad mentem adm. R. Patris Nostri spectat; scio pariter, ipsum numquam addixisse Reverendissimo Patri vestro Generali, neque voluisse, aut etiam potuisse prohibere, ne, quod lege naturæ cuilibet permissum est, vel Papebrochius, vel ego, vel alius quivis e subditis suis, injurias, quibus laceffitus sit, depellat, suumque honorem moderate & religiose tueatur. Quapropter id & licebit mihi, tum Nostri, tum Vestri Generalium pace; & id agendo nihil me agere scio, quod vel mandato Patris Nostri, vel promissis, ab eo factis Reverendissimo Patri vestro, adversetur; aut hujus etiam voluntati merito adversari possit, dolituri tamen fortassis, quod Patern. vestra, pacificis litteris suis acceptis, me denuo provocaverit.

6 Neque vero promissis ejusmodi aut mandato opus erat; quibus ego constringerer, ne impossibile contra antiquitatem Ordinis Carmelitani scriberem, qui istiusmodi scriptionem nec scripsi hactenus, nec meditatus fui. Quidquid scripsi ad Ordinem Carmelit. spectans; coactus, uti nunc, a Patern. vestra scripsi, ut illustrata a nobis *Acta Sanctorum* tueret, contra famosam vestram *Exhibitionem Errorum*, per *Epistolam familiarem* meam. Hic ego

Nihil scribendum a nobis esse contra antiquitatem Carmelis.

de Pater a suo R. P. Generali Amicus E

denuo nos trahit ar scribendo injuriæ.

F

Quosque se extendere possit Generalis Societatis,

cujus præceptis opus non est nolenti tangere antiquitatem Carmel.

A ego nihil contra antiquitatem Ordinis Carmelitarum. Tres præcipue tracto quæstiones in specimen libri male coherentis; primam de Baptismo Constantini, alteram de Præputio Christi Domini, tertiam de Præmonstratensibus; illic videndas. Subsecuta est deinde, ad retundendum *Motivum juris vestrum*, *Amica mea Expositio*. Sed neque hic ego quidquam contra antiquitatem Ordinis; nisi forte impactam mihi a Patern. vestra calumniam, amoliturus; talium alicubi mentionem secerim, quæ tangi debuerint, ut me defenderem. Quamvis non videam, quid amplius piaculi committeret, qui antiquitates Ordinis Carmelitani illustrandas susceperet, quam qui illustrat antiquitates Ecclesiæ Catholicæ Romanæ. Hæc certe gaudet illustrari: & veritas nusquam lætior est, quam cum pleno die, omnium oculis exposita, velut in theatro conspicitur. Interea nolentibus vobis, nec ego volo illustrare, necdum impugnare antiquitatem, quam etiam probare vellem si possem. Calumnia interim in *Motivo juris* mihi impacta, quam amoliri debui in *Expositione mea*, hæc erat, quod contra evidentem veritatem, fraudulenter, in *derisum* Ordinis Carmelitarum, sumam Enochum, de quo in summorum Pontificum Bullis, pro Enocho veteris Testamenti.

B 7 Huc tota mea impugnatio antiquitatis vestræ reduci debet, si qua est. Nempe dixeram in *Brevi Instructione* num. 5, vereri me ne Auctor *Libelli* sup-
plicis auctoritate Pontificia antiquiorem faciat Ordinem suum, quam ipse velit; ac nomen Fundatoris ab Elia ad Enochum transferre cogeretur: quia Pontifex in Bulla asserit, Carmelitas *Sanctorum Prophetarum Elie, Elisei & Enoch*... successionem hereditariam tenere. Ubi ego Enochum veteris Testamenti intelligo, sed contra evidentem veritatem, fraudulenter, in *derisum* Ordinis Carmelitarum; uti arguit Patern. vestra in *Motivo juris* num. 128, volens Enochum de Amathim, Christi discipulum, intelligi. Cumque expositionem meam, sic criminatus, defensionis causa pluribus confirmassem in *Amica Expositione* a num. 93; perstringis me denuo mox in *Appendice* a num. 83, quod *ineptissimis glossæ* summorum Pontificum Bullas commaculem ac male explicem, *insipiens aut malevolus criticus*, a *posse* sua excacatus.

C 8 Interea aliud non clamat Patern. vestra quam pacem utique nobis, quæ publicis disputationibus publicisque in ecclesiis vestris Officiis, more patris, certis anni temporibus frequentari solitis, non emanamus primi, carissimam; & videreris etiam sincere pacem velle, collaborantibus eo utriusque Ordinis Generalibus, ut vidimus, nisi eorum mente intellecta, contrarium re ipsa monstrares, novolibello novisque injuriis laceffendo cupidos filere, & publica, quæ dantur scandala, tollere, eamque ob causam paratos reviscere etiam prius ecclesias scholasque vestras, quam vos nostras; licet primi Vos usum illum religiosum interruperitis, dummodo officium istud præventionis nostræ pacificum fore intellexerimus. Similiter visa fuisset Patern. vestra a biennio sincera pacem velle, nisi mox novo famosoque libro pene confectam turbasset. Ipsa Patern. vestra tunc Ordinis sui Provincialis, & R. P. Philippus Regius Societatis nostræ itidem Provincialis, per Flandro-belgicam, rem agebant; alter serio, alter nescio quo animo, ab effectu cuilibet interpretando.

9 De illa Pacificatione ita loquitur Patern. vestra in *sua Append.* num. 138: *Isti Decreto*, laudabili fene, in favorem sententiæ probabilioris a S. Romana Inquisitione edito; sed hic plane otioso, & non alio fine inserto, quam ut novitate aliqua sub ma-

gni viri nomine, (quod & in titulo indigne præfigitur) conditus, per se absonus libellus, emptorem inveniret. *Isti*, inquis, *Decreto* adjungo *Resolutionem* R. Adm. P. Philippi Regius Provincialis Societatis Jesu per Flandro belgium, quam conceperat, & mihi ab anno intimari curavit per P. Isidorum a S. Maria Magd. de Pazzi Ordinis nostri, Philosophiæ Lectorem; qui ex ejus ordinatione mihi significavit, dictum Provinciale multum inclinari, pro restauranda pace & concordia inter B. Virg. Maria Fratres & Societatis Jesu alumnos, quæ ante hac inter illos semper viguit, donec eam turbavit Papebrochius (imo Auctor *Armeniarum*), intortis in Papebrochium acutissimis telis, & qui post Auctorem istum decreverunt, abstinendum sibi suisque a publicis Societatis functionibus, & re ipsa primi abstinerunt & abstinere) & in istum finem dixit, Provincialis scilicet Societatis, per Reverendissimum P. Præpositum Generalem, Societatis sue Professores admissuros traditionem de origine Carmelitarum ab Elia Propheta in veteri Testamento & hereditaria inde successione, tamquam omnino probabilem & fidem humanam omnino mereri, sicut aliæ similes Ecclesiasticæ historiæ merentur. Cumque Papebrochius huic superveniret discursus, dixit se etiam subscripturum. Quod dictus Lector paratus est juramento confirmare. Verumtamen cum paucis post diebus in lucem ederetur *Exhibitio errorum*; oblata, non est subsecuta subscriptio.

10 Quis impedivit subscriptionem oblatam? Qui edidit *Exhibitionem Errorum*, infamem vel ipso titulo suo librum. Quis edidit *Exhibitionem* illam? Adm. R. P. Sebastianus a S. Paulo, Provincialis Carmelitarum per Belgium. Quando edidit? Dum pacem tractat, & quidem talibus jam sibi oblatam, uti ipse scribit, conditionibus; qualibus Ordo suus acquiesceret. Hocne est pacem serio velle? Imo, uti is vult; qui dux exercitus cum sit, tempore induciarum adversarium, nil doli suspicatum, ex improvviso novis tormentorum ictibus hostiliter invadens, tractationem pacis, propemodum conclusæ, turpiter abrupit, subdolus pacificator. Sed quid de omnimoda probabilitate successionis hereditariæ? Scio, R. P. Philippum Regium, tunc Provinciale nostrum, uti etiam hodiernum, illius successorem R. P. Ignatium Diertins, multum inclinari pro restauranda pace & concordia inter utrumque Ordinem, idque primus abunde monstraverit; si (quod ait Patern. vestra) dixit, per Reverendissimum P. Præpositum Generalem, Societatis sue Professores admissuros traditionem de origine Carmelitarum ab Elia Propheta &c. tamquam omnino probabilem, & fidem humanam omnino mereri.

11 Ubi noto primum, nolle me putari impugnare probabilitatem illam, si quatenus necesse est, de ipsa hic loquar. Deinde, nolle me juramentum exigere a R. P. Isidoro super dictis, quæ, ut labilis est memoria, facile alterantur mutata vocula; & ut qui libet est rerum suarum amans, facile torquentur, imo sponte prorumpunt in favorem narrantis, quo plus gessisse, quam gesserit, videantur suis auditoribus. Ita res sunt humanæ. Tertium noto, imprudens promissum in re præmeditata, uti hic fuisse debuit, alienum videri a nota prudentia R. P. Philippi Regius. Quomodo enim dixerit, quod per R. P. Generalem, Societatis Jesu Professores admissuri sunt traditionem, de qua supra? præceptionem ejus coacti, an rationibus moti? Deinde admissurine sunt traditionem illam, tamquam omnino probabilem vobis, an etiam omnino probabilem sibi? Præceptum R. P. Generalis; ad persuadendum intellectui probabilitatem talis originis, hic frustra foret, ut patet. Tali enim præ-

quomodo
hæc sunt
piaculo
illustrari
possi;

a me so-
lum obli-
quo la-
ad ar-
cendam
injuriam.

Pacem
clamant
Amici;

eam
ferunt;

interueniunt;

novus
error
suus.

Pacifica-
tis
F

quomodo
concedi
potuerit

AUCT. præcepto, mere extrinseco, nisi ratione secum ad-
 C. J. ducat, non subest intellectus, etiam Religiosi; neque
 illo movebitur ad iudicandum, medio die non luce-
 re solem, aut, probabile esse sibi aliisve, quod ratio-
 nabiliter putat improbabile esse tam aliis quam sibi.
 Igitur rationibus agendum est: hæc vero peti non de-
 bent à P. Generali nostro, in antiquitate vestra parum
 versato; sed ab ipsis Patribus Carmelitis; qui si tales
 protulerint, ut ad prudentem assensum probabilita-
 tis optatæ movere possint viros indifferentes & re-
 rum illarum gnaros, frustra recurritur ad R. P. Ge-
 neralem, ut per ipsum Societatis Professores admit-
 tant traditionem vestram, ut probabilem, quam ipsi,
 quo rerum scientiores sunt, eo citius per se sibi per-
 suadebunt, ducti rationibus quas petimus produci;
 ut sibi quisque probabilem habeat traditionem. At
 si velis, Professores Societatis illam traditionem tan-
 tum admittere, ut vobis Carmelitis omnino probabi-
 lem: iterum hic nullum erit, præceptum P. Genera-
 lis. Rationibus ducendi sumus: quas non difficile
 erit adducere tam multas (& ego paratus sum addu-
 cere, si gratum foret) ut a quovis prudenti viro pru-
 dentem, & plus quam probabilem, assensum elici-
 ant, quo iudicetur, probabilem esse Patribus Car-
 melitis traditionem suam de origine Ordinis. Si &
 hoc voluerit admittere & addicere vobis R. P. Re-
 gaus, prudenter egit, ut solet, sed imprudenter actus
 fuisset, si pro eo obtinendo ab omnibus Societa-
 tis Professoribus, recurrisset ad R. P. Generalem
 suum, in cuius potestate non erat id obtinere. Et
 huic resolutioni libenter subscribit Papebrochius.
 Aliam probabilitatem si prætenditis, explicate no-
 bis illam, & aptis argumentis confirmate; assen-
 sum obtenturi etiam nostrum, si argumenta, quæ alla-
 ta fuerint, prævaleant contrariis, aut paria etiam sint.

a P. Pro-
 vinciali
 Societa-
 tis,

B
 12 Quartum etiam noto, quod prædictus R. P.
 Philippus Regaus, edita *Appendice vestra*, adhuc
 Provincialis, a me rogatus responderit; & nunc
 huiusce Domus Professor Præpositus meus pergat
 respondere, se rationabilia addixisse, non tamen
 meminisse terminorum, quibus pacificatio propo-
 sita aut acceptata fuerit oretenus (nihil enim
 scripto conceptum fuit) nisi quod termino *omni-
 no*, bis in narratione P. Isidori repetito, sciat se
 usum non fuisse; sed simpliciter concessisse Pa-
 tribus Carmelitis probabilitatem suam: superven-
 nientem vero P. Papebrochium, a se rogatum; an
 & ipse concederet probabilitatem illam, respon-
 disse, *omnino*, & conversum hunc ad P. Isidorum
 dixisse in hunc sensum; *Tenete, prout vobis libitum
 fuerit, id vobis licere per me, verbis & scriptis, sa-
 pius protestatus fui*. Notodenique, eundem R. Pa-
 trem Regaus mirari, quod Patern. vestra privatam
 inter vos tractationem pacis, publicam typis fa-
 ciendo & pro libitu suo interpretando, efficere
 voluerit, ut post hac nec ipse, nec alius in Socie-
 tate tam confidenter ansurus sit vobiscum de si-
 milibus agere, atque ipse egit.

aut com-
 pessa
 etiam sit.

C
 13 Redeo ad injurias, num. 3 potissimum atta-
 ctas, quæ me cogunt non jam pro P. Papebrochio,
 non pro illustratis ab ipso Sanctorum Actis, sed
 pro me ipso præcipue ac pro auctoritate mea, agere
 cum Patern. vestra: quam imprimis rogatam velim,
 ut circumspicius deinceps scribere dignata, in-
 tegram pariter suam sibi auctoritatem conservet.
 Quisquis enim alterius famam lacerat injuste,
 suam lacerat præcipue. Ut autem meam monstem
 sic laceratam esse, compellit me Patern. vestra non
 jam Historicum, nedum Theologum aut Jurispe-
 ritum; ut in præcedentibus suis; sed Grammaticum
 agere. Putabam pridem illo me onere docendi de-

An non
 Scriptæ
 pro aucto-
 ritate
 propria,

functum fuisse, cum, ex more Societatis nostræ D
 & voluntate Superiorum, per annos aliquot Gram-
 maticam pueris tradidi: numquam suspicatus su-
 turum, ut viri, graves ætate, dignitate conspicui,
 Theologiæ Professores, cogerent me scriptis suis,
 ad se docendum leges grammaticales & connexio-
 nes in oratione observandas, ut commodus inde
 sensus, ab auctore intentus eliciatur.

14 Compulsus igitur à Patern. vestra illustrare
 aggredior quæstiones Grammaticales præcipue tres,
 de quibus in *Appendice vestra*, inter alia mihi litem
 movetis. Prima est de intelligentia Decreti, quod
 Gelasius Papa, in Concilio Romano cum Episcopis
 LXX congregatus, edidit super scripturis quibusdam,
 tum probis, tum apocryphis; utrum in illo Decre-
 to Pontifex Acta S. Silvestri Papæ cum omni honore
 suscipiat: an vero dicat tantummodo, quod a multis
 in urbe Romana legantur Acta illa; quodque pro an-
 tiquo usu multa hoc imitentur Ecclesiæ. Altera quæ-
 stio eodem fere redit, utrum nempe *Scripta*, sive
 historia, de *Inventione Crucis Dominicæ*, in eodem
 Decreto Gelasii, & ipsa suscipiantur cum omni bono-
 re; an vero dicantur tantum Scripta eadem, *novel-
 le quædam relationes esse*, quas nonnulli Catholici
 legunt. Hinc fiet digressio ad examinandam aucto-
 ritatem prædictæ Historiæ; utrum illam Papebro-
 chius merito repudiet. Tertia quæstio grammatica-
 lis versabitur, præter alia, circa pronomen relativo-
 demonstrativum, *Hæc*, in textu Palæonydori; utrum
 referat demonstrare illa, quæ remotiora sunt a se
 in memorato textu, sicque salvare possit Enochum
 de Amarith; an referat demonstrare alia, quæ
 sibi propiora sunt. Hunc in finem proponetur am-
 plior Palæonydori contextus, qui plura curioso Le-
 ctori consideranda mirandaque dabit, quam ego no-
 tare velim pacis causa; si quo modo amari animi
 leniri possint. Harum igitur trium quæstionum prio-
 rem partem ita mordicus tenet Patern. vestra, ut
 dissentienti mihi *impossor*is notam atque alia non
 leviora, quæ vidimus, affricet: alteram partem ego
 sic tuer, ut tangar commiseratione eorum, qui adeo
 alucinantur in rebus apertissimis, ut alucinatio non
 possit errori, sed debeat ignorantie crasse aut per-
 tinacitæ adscribi. Sed de his iudicium relinquamus
 Lectori; quod ut formet, aliud nihil attinet fieri,
 quam produci ac legi partem ampliore, quam pro-
 fert Patern. vestra, contextum, de quorum intel-
 ligentia disputatur. Ex hisce enim folis, vel puer
 Grammaticæ studiosus, nil a me doctus, declarabit
 per se, quis sensus genuinus sit. Primo loco in-
 spiciamus Decretum Gelasii & LXX Episcoporum.

15 In illo Decreto Pontifex, postquam de au-
 thoritate sanctæ Romanæ Catholicæ & Apostolicæ
 Ecclesiæ, deque prærogativa & Cathedris S. Petri
 Apostoli exordium præmiserat, sic instituit de li-
 brorum variorum auctoritate atque utili aut inutili
 eorum lectione orationem: *Quamvis aliud funda-
 mentum nullus possit ponere præter id quod positum
 est, qui est Christus Jesus: tamen ad edificationem
 nostram, eadem sancta Romana Ecclesia, post illas
 Veteris vel Novi Testamenti, quas regulariter susce-
 pimur, etiam HAS SUSCIPI NON PROHIBET
 scripturas, ID EST, sanctam Synodum Nicanam....
 Constantinopolitanam.... Ephesnam.... Chalcedonen-
 sem.... Item Opuscula B. Cypriani Martyris. Item
 B. Gregorii Nazianzeni.... Item Gesta sanctorum
 martyrum. Horum tamen Gestorum aliqua saltem,
 ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cau-
 tela in sancta Romana Ecclesia non legantur, quia &
 eorum qui conscripsere nomina penitus ignorantur; &
 ab infidelibus aut idiotis superflua, aut minus apta,
 quam*

et Theo-
 logos cogi-
 tur Gram-
 maticam
 docere,

cujus tres
 præcipue
 quæstiones
 proponun-
 tur,

E

commoda
 ex ipso
 textu in-
 telligenda.

Proferunt
 textus
 Gelasii

qui suscipi
 non probi-
 bet aliquos
 libros,

A quam vel ordo fuerit, scripta esse putantur; sicut cu-
jusdam Quirini & Justici, sicut Georgii, aliorumque
in Dico-
tenuerunt
nollet;
huiusmodi Passiones, quæ ab hæreticis perhibentur
compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis
subsannandi eriretur occasio, in sancta Romana Ec-
clesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta Ecclesia
omnes Martyres & eorum gloriosos agones, qui Deo
magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione
veneramur. Item Vitas sanctorum Patrum, Pauli, An-
tonii, Hilari, & omnium Eremitarum, quas tamen
vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore
suscepimus. Item Actus beati Silvestri Apostolica Sedis
Præsulis, licet ejus qui conscripsit nomen ignoretur,
a multis tamen in urbe Romana Catholicis legi cogno-
vimus, & pro antiquo usu multa hæc imitantur Eccle-
sia. Item scripta de inventione Crucis Dominicæ, &
alia scripta de inventione Capituli Joannis Baptistæ,
novellæ quædam relationes sunt, & nonnulli eas Ca-
tholici legunt. Sed cum hæc ad Catholicorum manus
pervenerint, beati Pauli Apostoli præcedat sententia:
Omnia probate, quod bonum est, tenete.

B 16 Antequam hoc super textu differam, debeo
notare; æqualiter hic approbati a Gelasio Scripta
de inventione Crucis Dominicæ (quæ Patern. vestra
sine formidine proclamat, cum omni honore ab eo-
dem Gelasio suscepta esse) & alia scripta de inven-
tione Capituli S. Joannis Baptistæ. Quæ adeo & ipsa
debent a Gelasio cum omni honore suscepta esse,
secundum vos. Sed in eo cedit acumini Patern. ve-
stræ Theologico perspicacitas Historico-Theologica
Eminentissimi Baronii, qui approbationem istam Ge-
lasii nuppiam e textu ejus potuit eruere. Quin imo
ex eodem censuram scriptis istis adjunxit ejusmodi,
quæ nullam eis fidem addat suam, sed potius de-
mat. Loquitur enim Baronius de scriptis, quæ de
inventione Capituli S. Joannis Baptistæ tractant, in
Annotationibus Martyrologii Romani ad xxxix Au-
gusti litt. b, in hunc modum: Cujus autem fidei sit
Tractatus ille de revelatione seu inventione Capituli S.
Joannis Baptistæ, declarat censura Gelasii, quæ hæc ea
qua ibi sunt, reliquit Lectoris arbitrio, ut quæ vera
vel falsa sint, ante examinet, quam probet. Erant
nempe ex eadem Pontificis censura, utraque scripta

C novellæ quædam relationes. Deinde reprobat Baronius
ibidem scripta illa de inventione Capituli S. Joannis
Baptistæ, ut apocrypha; similibus fere argumentis
ac nos reprobamus scripta de inventione Crucis Do-
minicæ. Considera nunc, cum quanta cautione &
quo ordine procerat Pontifex in supradictis. Textu-
rus catalogum librorum, Catholicis permittendorum,
præfigit universalem hanc omnium approbationem,
aut permissionem seu non prohibitionem, quod nem-
pe suscipi non prohibentur ab Ecclesia; eoque omnes
reducit sequentes scripturas per conjunctionem ge-
neralem id est: & singula eodem respiciunt membra
per particulam item, in capite singulorum positam;
quæ suum membrum neutiquam refert ad proxime
præcedens; sed ad generalem, ut dixi, non prohi-
bitionem initio præfixam, aut si id non facit, omni-
no otiosa est particula illa item. Præter hanc autem
generalem non prohibitionem, adjungit Pontifex non-
nullis libris particulares aliquas rationes aut censu-
ras, cur securius, aut minus secure legi; cur lau-
dari; cur suspecti esse mereantur. Verum hæc ad-
iungit Censurarum, in singulis Decreti membris,
ad suas quæque Scripturas, de quibus illic agitur,
sic adstringuntur, ut extendi ad alias non possint,
etiam proxime sequentes; uti fatebuntur vel ipsi
grammaticæ candidati, ubi textum quem protuli,
non ostanter legerint. Cur enim hæc membra:
Item scripta de inventione Crucis Dominicæ. Item

Actus beati Silvestri: quæ propriam habent censu-
ram, referantur potius ad censuram membri proxi-
me præcedentis, ubi tantummodo Vitas Patrum,
illic indicatas, cum omni honore suscepit Pontifex:
quam hoc ipsum membrum de Vitis Patrum, refe-
ratur ad censuram proxime itidem præcedentis mem-
bri, quæ dicuntur quædam sanctorum Martyrum
gesta in sancta Romana Ecclesia non legi, quia ab
ignotis, infidelibus, aut idiotis minus apte scripta
putantur? Præterea, fingamus sensum esse quem
ponit Patern. vestra, ut Pontifex dictum voluerit:
Item Actus beati Silvestri cum omni honore suscepimus:
Item scripta de inventione Crucis Dominicæ cum omni
honore suscepimus: debes pariter sustinere, in se-
quentibus ejusdem Decreti membris, idem debere
intelligi, dicique de libris Rufini, Originis, Eusebii,
Orati, aliisque ibi indicatis, quod illos cum omni
honore suscepit Pontifex. Id vero esset confundere
& sus deque vertere omnia; nec fieri ullo modo
potest, ut legenti reliquum Decreti textum pate-
bit. Interea hic tantum inspicere, quæ de inventione
Crucis Dominicæ produxi ex Decreto illo; compe-
ries, scripta de illa inventione novellas quædam re-
lationes appellari a Pontifice; quas si cum omni
honore ab eodem susceptas esse sustinere velis, voles
ejus prudentiæ injurius esse.

17 Habes hic, Pater adm. Reverende, partem
Decreti Gelasiani & lxx Episcoporum, eadem sin-
ceritate prolata, quæ nuper inde in Amicam Ex-
positionem transuli pauca, quæ Patern. vestra
reprehendit, & carpit, & impossura arguit more suo;
atque ausu valde temerario & successu pudibundo a me
prolata esse, jactat. Miseret me tanti stuporis acce-
ditatis in Professore Theologiæ & quidem Lovanii
illam professore. Verum ut stupor ipso sentiat & ex-
citas ipsa videat, quæ nolet; conjungenda cum pro-
ductis ex Decreto Gelasii quædam hic sunt, ex Ap-
pendice vestra ad Motuum Juris, paulo alius repe-
tita. Sic ibi num. 127 loqueris: Et ut omnes nota-
biliores simul & semel comprehendam errores, quos
Papebrochius in Notis ad Acta Sanctorum commisit;
dico & sustineo, ipsum turpiter errasse, quoties a re-
gula & magistra veritatis recedit (concedo): prout
centies & centies ab ea recessisse convincitur (id ne-
go). Nam cum pro regula & magistra veritatis, F
proprio motu sibi Papebrochius præscripserit sacrosan-
ctæ Sedis Apostolicæ judicium, a quo firmiter statuit
& sancte juravit, nequidem latum unguem declinare
velle (optimum Papebrochii & sanctissimum jura-
mentum): ostenditur, ipsum ab eo passum recedere, colligens,
& toto celo aberrare, ut patet per totam Exhibito-
nem Errorum (quæ passim a toto aberrat textu Pa-
pebrochii, nec fidem meretur, nisi postquam Pape-
brochii scripta, quæ impugnantur, simul etiam lecta
sint in fonte suo, non adulterata). Nam (ita pro-
bas modo dicta) quæ sacrosancta Sedes Apostolica re-
cipit & approbat tamquam vera, vel ut probabiliter
talia; rejicit & reprobat passum Papebrochius, tam-
quam falsa, mendacia, figmenta, & commenta, pro
ut varis in exemplis ostendi hic § 1 & 9: & UNUM
hic dumtaxat PRO OMNIBUS reproduco SPECIMEN,
NOTATU DIGNUM, quod habetur num. 11 & 12 (imo
12 & 13). Ubi ostenditur, quod Papebrochius Histo-
riam inventionis Crucis Dominicæ & Acta S. Silvestri
(quæ S. Gelasius Papa l. an. 494 in Concilio Romano,
cum lxx Episcopis, CUM OMNI HONORE SUSCE-
PIT) cum omni vilipendio & contemptu rejicit & re-
pudiet; tamquam figmenta & mendacia (quot figmen-
ta & mendacia hic somniat Patern. vestra; nulla nem-
pe, aut sua tantum; certe somnianti nocitura præcipue!

18 Inde porro relicto Papebrochio, ad me con-
verte-

AUCT. C. J. veteris his verbis) Molitur hic astute Janningus adeo insolentem censuram excusare; sed ausu valde temerario, & successu pudibundo. Dicit enim n. 59 in *Amica Exposit.* Falsum est, illic (in Concilio Romano) scribi, *Acta S. Silvestri cum omni honore suscepta esse.*

deinde me aggre-
ditur;

et rei co-
rissima
assercon-
tem

imposse-
rem ma-
nifestum
facit;

quia ne-
go, *Acta*
S. Silve-
stri cum
omni ho-
nore su-
scepta es-
se;

licet ne-
gatio illa
conformis
sit Decre-
to Ponti-
ficis;

C

nti de-
monstra-
tur.

Legabantur tantummodo a multis in urbe Romana Catholicis, & pro antiquo usu multæ hæc imitabantur Ecclesiæ, (ita dixi & dico; & dicere sustinebo coram Grammaticis omnibus contra Patern. vestram, quæ tamen sic pergit ex dicto meo verissimo imposturam, non meam uti putat, sed suam consue- re). Ut autem hujus imposturæ ad oculum appareat falsitas, inspicendum est Concilium tam antiquæ quam novæ impressionis, quod sic habet: *Vitas Patrum...* cum omni honore susceptimus. Item *Actus beati Silvestri, Apostolica Sedis Præsulis*, licet ejus qui conscripserit nomen ignoretur, a multis tamen in urbe Romana Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ hæc imitantur Ecclesiæ. Item scripta de inventione Crucis Dominicæ. Ita Patern. vestra: quæ & pergit sic concludendo insultare mihi. Quid ad hæc Janningus? Miserum Auctorem Epistolæ Familiaris! Næ ego doleo vices ejus, quod tam inconsiderate famam suam & auctoritatem ludibrio exponat (ut in Epist. Fam. n. 7 male mihi ipse prius condoluit) tam manifestas imposturas referendo.

19 Hactenus contextus vester, ut jacet, integer; exceptis parenthesibus, quæ Romano charactere inscribuntur. Sed, quid ad hæc Janningus? In caritate conabitur vincere gloriabundam ignorantiam & ignorantem accusationem adm. R. Patris Provinciæ. Quis enim ex illo scripto seorsim lecto, non damnet Papebrochium perjurum, me imposturæ, & quidem manifestæ? Evolvamus primo imposturam, sed ea conditione, ut alteruter nostrum, id est, ego aut Patern. vestra, qui imposturam fecisse deprehensus fuerit, se impostorem esse reipsa & palam scripto fateatur. Imposturam fecisse arguo ego, quia dixi in *Amica Exposit.* num. 59, falsum esse; quod in Concilio Romano, sive Decreto Gelatiano, de quo supra, scribatur, *Acta S. Silvestri cum omni honore suscepta esse.* Jam fassus sum, me dixisse; falsum esse, ita legi in Decreto; & iterum dico; & erit mihi magnus Apollo Patern. vestra, si contrarium monstrare, seque sic purgare possit ab injuria, a maledicentia, ab impostura manifestæ, mihi injuste imposita. Hæc enim in te recident, nisi monstres in me locum habere. Dicis, ad detegendam imposturam meam, inspicendum est Concilium tam antiquæ quam novæ impressionis, quod sic habet: *Vitas Patrum...* cum omni honore susceptimus. Item *Actus B. Silvestri, Apostolica Sedis Præsulis*, licet ejus qui conscripserit nomen ignoretur, a multis tamen in urbe Romana Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ hæc imitantur Ecclesiæ. Item scripta de inventione Crucis Dominicæ. Ita Patern. vestra.

20 Sed quis Grammaticus inde concludat, *Actus B. Silvestri cum omni honore susceptos esse* a Pontifice? Nullus omnino. Et multo minus inde concludet aliquis, scripta de inventione Crucis Dominicæ sic suscepta esse. Inspice, amabo te Lector, invitatus a R. P. Provinciali, Concilium; aut, si illud ad manum non est, inspicie hæc ipsa, pro ut inde prolata sunt; & considera paulo attentius. *Vitas Patrum*, ait Pontifex, cum omni honore suscepimus. Optime. Sed similiter cum omni honore suscipiat *Actus B. Silvestri*, ut ais: Ergo hic sensus e sequentibus formandus est: Item *Actus S. Silvestri...* licet ejus qui conscripserit nomen ignoretur, cum omni honore suscepimus. Quo posito, supervacanea est reliqua orationis pars a multis &c. ut legenti patet. Dic porro, quid membrum oratio-

nis præcedens absolutum, & per se completum, facit ad membrum sequens, cum priori neutiquam conexum? Illud, cum omni honore suscepimus, claudit suum solius membrum, monstratque illo contenta, nempe *Vitas Patrum*, a Pontifice suscipi cum omni honore. Non sic suscipiuntur contenta membro proxime sequenti, nedum remotiora: Sed illas suas æque habent clausulas proprias; & *Actus* quidem *B. Silvestri* hanc habent; quod a multis in urbe Romana Catholicis legi cognoscantur: Scripta verò de inventione Crucis Dominicæ habent hanc; quod novellæ quædam relationes sint, & nonnulli eas Catholicis legant. Et sic alia habent alias clausulas. Ex quibus etiam videre est, si Item, singulis membris præfixum, ea non connectere inter se, ut dixi, sed respicere ad generalem omnium approbationem, initio positam, qua singulæ scripturæ suscipi non prohibentur ab Ecclesia Romana; aut certe, si eo nolis respicere, otiosum esse.

21 Quamobrem certum fixumque maneat, cum omni honore suscipi solummodo *Vitas Patrum*, illo membro Decreti contentas; non item *Actus B. Silvestri*; non, scripta de inventione Crucis Dominicæ; non reliqua quæ sequuntur. Quid igitur causæ dicam esse, quod Patern. vestra, semel a me in *Amica Exposit.* num. 59 monita errorem hunc, eundem videre noluerit; noluerit item legere præmissa & subjuncta in Decreto? Sed deducta fronte iterato eundem proponat, defendat, pro verissima veritate venditet incautis Lectoribus; & mihi, recta monenti non recte insultans, ausum valde temerarium, successum pudibundum, imposturam manifestam impropere? Si obstinationi in mala fide aut imposturæ manifestæ nolim tribuere, cogar saltem tribuere ignorantie, in te aperitissima seu veræ seu affectatæ. Vera autem unde ortum ducere potuerit non video, nisi eo quod Patern. vestra truncaverit, uti passim scripta Papebrochii in *Exhibitione errorum*, ita nunc etiam Decretum Pontificis & LXX Episcoporum.

22 Cur enim sic locutus, Item scripta de inventione Crucis Dominicæ; amputas reliqua, manifeste doctura, non posse illa scripta intelligi cum omni honore suscepta fuisse a Pontifice: uti jam ostendimus, contra assertionem vestram contrariam & fallacem? Cur etiam priora Decreti, ad intelligentiam ejus plurimum conferentia, non profers in se ipsis, aut legisse saltem atque intellexisse commonstras; quæ pariter deductura te errorem fuissent? Neque ex eo, quod *Actus B. Silvestri a multis in urbe Romana Catholicis legi cognoscantur*; aut novellæ de inventione Crucis Dominicæ relationes nonnulli Catholicis legant; inferre licet, majorem iis auctoritatem inesse, quam insit Epistolæ, quæ Apostolo Paulo affingitur tamquam ad Laodicenses scripta, de qua divus Hieronymus; Legunt quidam & Epistolam Pauli ad Laodicenses; Sed ab omnibus exploditur. Atque hæc pro me dicta sunt; ex quibus iudicium formet Lector, uter nostrum impostor sit. Ego talem me fateri non dubitabo, si prudens & æquus in præsentis casu me damnaverit imposturæ. Nunc pro Papebrochio pauca.

23 Dicis: Quæ sacrosancta Sedes Apostolica recipit & approbat, tamquam vera, velut probabiliter talia; rejicit & reprobat passim Papebrochius tamquam FALSA, MENDACIA, FIGMENTA & COMMENTA; pro ut variis in exemplis ostendi hic § 2 & 9; & unum hic duntaxat pro omnibus reproduco specimen, notatu dignum, quod habetur num. 12 & 13. Ubi ostenditur, quod Papebrochius historiam inventionis Crucis Dominicæ & *Acta S. Silvestri* (quæ S. Gelasius Papa primus anno CCCXCIV in Concilio Ro-

Quari-
tur causa
cur erro-
rem suum
deduceri
noluerit

R. P. Pro-
vincialis,
etiam mo-
nitus;

F

qui omnem
ex omni-
bus;

dignum
notatu;

A Romano, cum LXX Episcopis, cum omni honore suscepit) cum omni vilipendio & contemptu rejiciat & repudiet, tamquam FIGMENTA & MENDACIA. Modestius, amabo. Imprimis Acta S. Silvestri a Gelasio Papa I cum omni honore suscepta esse, jam credes, opinior, falsum esse. Nolim tamen ego errorem illum Patern. vestre, mendacia, figmenta & commenta dicere; talia vobis libeat, & (si potest) liceat, Papebrochii scripta reputare. Remittis autem me pro figmentis & mendaciis istis ad paragraphum a ipsius Appendicis. Ubi instanter, instanter, instantissime urges, ut respondeam ad multa, quæ illic enumeras. Dixi in Epistola famul. optimam refutationem libri vestri habiturum Lectorem, si conferat per se scripta Papebrochii cum vestris. Me vestra sufficiat in speciminibus paucis monstrasse qualia & quanti sint. Alibi utilius occupor.

24 Attamen cum Patern. vestra multa illic enumerata, hic reducat ad unum, atque unum ex omnibus seligat tamquam Achillem suum præcipuum, idque pro omnibus reproducat specimen notatu dignum, uti loquitur: lubet specimen illud unum, notatu dignum, pro omnibus reproductum, tantisper spectandum exhibere, & in illo aliorum omnium imbecillitatem monstrare. Si enim illud, quod ex omnibus ipse eligis, præ omnibus notatu dignum, inveniatur debile esse aut nullum; facile intelligi datur, quantum tribui debeat aliis omnibus. Certe Patern. vestra nec poterit, nec audebit negare, reliqua sua argumenta, in Papebrochium intorta, nulla esse; si hoc specimen demonstratur esse nullum. Gustemus igitur fontem ex quo reproducis specimen notatu dignum. Sic ais num. 12 (nam num. 11, quem etiam citas, nihil invenio huc spectans): Item si non sit redactus Janingus ad metam non loqui, probet, Papebrochium recte repudiasse historiam inventionis Crucis Dominicæ, tamquam fabellam, fabulam, figmentum &c. cum tamen a S. Gelasio Papa I in Concilio Romano an. 494, cum LXX Episcopis, CUM OMNI HONORE SUSCEPTA SIT: & delatæ a SS. Ambrosio, Gregorio Turonensi, Andrea Cretensi, aliisque illustribus scriptoribus tradita, & per totam Ecclesiam indubitanter recepta.

25 An non similiter recepta fuit, & hodie dum legitur historia de vita S. Silvestri? Et tamen illam valde apocrypham esse ostendimus in Amica Exposit. a n. 59: estque reipsa deturpata compluribus (ita Baronius loquitur) mendaciis. O! si Baronius esset Papebrochius, quam crudeliter hic vapularet a Patern. vestra! An non similiter recepta fuerunt atque hodie dum leguntur Acta S. Judæ Cyriaci? Et tamen scateret compluribus, ut cum Baronio loquar, mendaciis convincuntur Tomo 1 Maji a pag. 445 quamvis aliter sentire Patern. vestra, nequidquam velit. An non similiter receptæ fuerunt & hodie dum leguntur Passiones SS. Quirici & Julitæ, nec non S. Georgii celeberrimi pugilis? Et tamen ab ipso Gelasio Papa jam olim in eodem Decreto, de quo egimus, inter apocryphas scripturas relatæ fuerunt. An non similiter, ut infinita præteream, Epistola Pauli ad Leodicenses ætate Hieronymi, ut jam vidimus, a quibusdam legebatur? Sed ab omnibus explodebatur: Verum quid ego ad Achillem illum vestrum? instanter, instanter, instantissime a Patern. vestra requisitus, imo compulsus respondere? A S. Gelasio Papa I in Concilio Romano anno 494, cum LXX Episcopis, CUM OMNI HONORE SUSCEPTA EST Historia Inventionis Crucis Dominicæ. Id vero falsum, falsius, falsissimum est; nolo enim dicere, splendidissimum esse mendacium. Judicet id Lector ex verbis Gelasii, qui rotunde edicit, Historiam illam esse Novellas quasdam rela-

tiones, monetque Catholicos, cum ad eorum manus illæ pervenerint, memores ut sint sententiæ S. C. J. Pauli; Omnia probate, quod bonum est tenere; indicans, se illis non multum historicæ fidei adhibere, tantum abest ut cum omni honore susceperis. An Pontifici injuriam faciat Papebrochius secundando conatus ipsius? aut neget porro, Papebrochium Historiam Inventionis Crucis Dominicæ, sive, uti Pontifex loquitur, Novellas relationes, recte repudiassè? Nihil attinet id hic monstrari pluribus, postquam de Historia illa prævium Pontificis Romani & LXX Episcoporum audivisti judicium. Legisti insuper Commentarium P. Papebrochii de Inventione sanctæ Crucis, Tomo 1 Maji a pag. 361; multorum opinione accuratum & laudabilem: licet ægris nonnullorum oculis atque animis recte capi fortasse nequiverit.

26 Ad eam nunc denuo legendam sereniori vultu, remitto Patern. vestram, si volet intelligere; eodemque mitto æquos Lectores omnes, illic inventuros probationes Papebrochii ampliores, quam hic ego velin inferere, brevitati studens. Ostenditur enim ibi in ipso principio (malum omen! turpiter errasse auctorem, quisquis ille fuerit, in tempore quo inventa Crux dicitur, quod definit ille annus ducentessimus trigesimus tertium post Passionem D. N. Jesu Christi, qui est ducentessimus sexagesimus sextus post nativitatem ejusdem Domini nostri; cum certum sit, Crucem primum inventam post Concilium Nicænum, id est post annum ducentessimum nonagesimum secundum a Passione, trecentessimum vigesimum quintum à Nativitate: atque ita anteverit verum tempus Inventionis sanctæ Crucis annos, ut minimum, septuaginta. Eodem anno facit regnare Constantinum Magnum, qui tantum abest, ut tunc regnaverit, ut natus nondum fuerit; atque vix scio ut vel nata fuerit Helena mater ejus. Potest certe tunc nondum nata, & tamen Constantini mater postea fuisse, quantum ad temporis interval- lum spectat. Facit præterea, gentem barbarorum multam super Danubium congregatam, ac paratam ad bellum, timorem Constantino incussisse usque ad mortem; idque in sexto anno regni ejus: quando nempe, ex quo regnare cœperat, Danubium aut Orientem nondum viderat, nec aliquanto post visurus erat, subigendo Galliam atque Italiam occupatissimus, & hoc ipso sexto imperii anno, magno apparatu ad Tiberim contra Maxentium movens: quando & signum Crucis conspicatus est in aere; quod auctor Historiæ ei visum fuisse, perperam dicit, quando contra Barbaros ad Danubium movit: quo ne movit quidem, nisi aliquot post annos, ut dixi, rebus in Occidente, pacatis.

27 A Danubio commode deduci visus est Auctori Rex Constantinus in suam civitatem, utique Constantinopolim; unde mittens ad Eusebium Episcopum urbis Romæ, fecit cum venire ad se qui eum catechizavit cum fidei Christianorum, & baptizavit eum. Quot hic monstra historica! Obiit Eusebius Papa anno Æræ vulgaris cccx ex nostra, anno vero cccxi ex aliorum sententia; & hic est imperii Constantini sextus. Recte hæc coincidunt, cum præmissis temporis caractere, quo barbaros, Danubium transeuntes, repulso fingit victosque a Constantino fuisse. Quod ut supponamus tam vere factum esse quam est falsum: quomodo Constantinus in suam civitatem CP. tunc venerit, quam anno imperii sui xxxi primum construere cœpit e Byzantio? Quomodo porro conciliabit Patern. vestra hunc locum cum sua de baptismo & baptista Constantini opinione, in Exhibitione errorum, in Mart. vo juris, in ejus Appendice mordicus, sed cæco modo

Quod anterior Elias fuerit Enochus
A *litas sanctorum Prophetarum Elie, Elisei ac JOANNIS BAPTISTÆ hereditariam successionem tenere: an Pontifex e sententia vestra locutus fuisset? Non audebitis negare. Et tamen Joannes Baptista nusquam legitur aut scitur inhabitasse montem Carmelum. Cur igitur debet Enochus inhabitasse montem illum, ut hic nominari possit a Pontifice & intelligi Carmelita? At, inquis, est Enochus tempore anterior Elia, & posterior illo nominatur in Bulla. Quid tum? Solummodo sequi inde potest, non Enochum, sed Eliam primo loco nominatum, pro præcipuo auctore Ordinis haberi; aut ab Elia principaliter, minus principaliter ab Enocho hereditariam successionem tenere; uti Pontifex loquitur. Non sequitur autem, quod Enochus non posuerit principia quædam Prophetici Ordinis, quæ deinde perfecit Elias. Quis enim reprehendat Pontificem (vos certe nullo modo potestis) si nunc deliniat: Carmelitas Discalceatos, Sanctorum Tereſiæ, Joannis a Cruce, Elie & Elisei hereditariam successionem tenere? Et tamen præcipuum Ordinis sui auctorem agnoscere debent Patres Discalceati S. Tereſiam, quæ fundamenta quædam, ab anterioribus & senioribus posita inveniens, superædificavit Ordinem religiosissimum, cujus ipsa Mater & Auctor & Fundatrix merito audit, etiam ex oraculo Pontificio. Similiter ratiocinare illic de Enoch, uti hic de Elia.*

nihil impedit quominus nominetur Carmelita;
B *Præterea nusquam ibi vocat Pontifex Institutorem aut Fundatorem Ordinis Carmelitani Eliam, aut Eliseum, aut Enochum; sed tantum ait, Carmelitas inde hereditariam successionem tenere. Quod sane evidens non est, sonare Institutorem aut Fundatorem proprie dictum; & ad Enochum referri etiam commode potest. Certe ego successionem hereditariam naturæ teneo, propius quidem ab atavo meo tritavoque; sicutamen ut negari non possit, me illam pariter tenere ab Noë atque Adamo, longe anterioribus. Denique considera attentius Pontificis effatum. Bipartitur is illud in Prophetas & sanctos Patres, utriusque membri partitionem notans per, nec non: ita ut priores intelligantur tantum Prophetæ, aut (si illos malis etiam Patres dicere) intelligantur simul Prophetæ & Patres esse: posteriores vero intelligantur solummodo esse Patres, qui montem sanctum Carmeli inhabitant: atque ideo explicari debeat Pontificia sententia hoc modo: Carmelitæ, sanctorum Prophetarum Elie, Elisei ac Enoch successionem hereditariam tenent; nec non, iidem Carmelitæ, aliorum sanctorum Patrum qui montem sanctum Carmeli inhabitant, successionem hereditariam tenent. Ex qua propositionis Pontificiæ analysi observabis primo, Enochum non posse illic non intelligi Prophetam, æque ac Eliam & Eliseum. Certe si abstrahas Enochum illic e numero Prophetarum, non constat sibi oratio, sed est falsa; si addas ipsum Prophetis, constat sibi; ut patet, ac est vera. Quemadmodum si dicas: Apostoli, a Christo inter duodecim vocati, sunt Petrus, Andreas & Enochus de Amathim: vera esset propositio, si omnes reipsa essent Apostoli. Nunc autem, cum unus talis non sit, propositio est falsa: quia est hypothetica copulativa affirmativa, quæ ut simpliciter vera sit, requirit omnium partium existentiam prout enuntiantur existere: ut sit simpliciter falsa tota, satis est deficere existentiam partis unius.*

Enoch non debet vixisse in Carmelo ea vi Bullæ.
C *Ex eadem propositionis analysi observabis secundo, manifestum etiam fieri, quod habitatio in Monte Carmelo non referatur necessario ad Prophetas, sed per relativum qui, aptissime conjungatur cum proximo membro tantum; ut soli Patres debeant in Carmelo vixisse, non item Prophetæ, ex vi Bullæ in qua nominantur; quamvis duo horum*

reipsa in Carmelo aliquamdiu vixerint. Ita si ego dicam, Jesuitas S. Ignatii de Loyola, nec non aliorum religiosorum virorum, qui institutum ejus secuti sunt, hereditariam successionem tenere; nemo referet relativum qui ad Ignatium, quod est primum membrum: referent autem omnes ad secundum tantum; nempe ad religiosos viros, qui secuti sunt Ignatii institutum. Restat igitur ut quærat mihi Patern. vestra Enochum alium, qui sit Propbeta, præter illum antiqui Testamenti; & respondeat apte ad hæcenus dicta, ut merito mihi exprobrare possit (quod nunc immerito facit) explicationem meam sententiæ Pontificiæ esse ineptissimum glossema, contra summorum Pontificum Bullas, & quidem insipientis aut malevoli critici, a passione sua excæcati. Quantum excæcata esse passio debet, ubi animus tam est perturbatus, ut nihil recti videat aut loquatur; quamvis ubique evidentiam sibi fingat videre & loqui! Sic enim concludis num. 891.

35 Cum igitur evidens sit, dictas Bullas necessario esse intelligendas de aliquo Enocho, Elie discipulo & sequaci, qui inhabitavit montem Carmeli (id jam monstravimus necessarium non esse: & si pergis necessario requirere, expungere e numero Carmelitarum debes S. Joannem Baptistam, cum reliquis quos enumeravimus, aliisque qui numquam videre Carmelum) & alius inter filios Prophetarum ac sequaces Elie non reperitur præter Enoch de Amathim, qui cum Marco Evangelista perrexit in Ægyptum, & post ejus martyrium, reversus in montem Carmeli, ibidem sanctissime vixit & obiit anno Domini LXIV, ut refert Palæonydorus in Fasciculo tripartito lib. 2 cap. 2.

(Audiemus te de hoc iterum, ubi monstraveris Enochum de Amathim aliquando extitisse in rerum natura: quod numquam evincet auctoritas solius Palæonydori, annos abhinc ducentos non amplius scribentis) Hinc per Enochum, in Bullis Pontificum, intelligimus Enochum de Amathim (ita est, & quidem omnes hæcenus scriptores vestri post Palæonydorum, nullus vero ante ipsum): nisi malit Janningus intelligere Enochum Patriarcham Hierosolymitanum.

36 Si hoc mihi concedas, jam actum est, saltem hic, de auctoritate Palæonydori & omnium eum secutorum. Nolunt hi Enochum intelligi Patriarcham Hierosolymitanum. Junior is est, quam ut possit quæ ipsi volunt antiqua confirmare, sæculo XIII mortuus. Reposcent omnes Enochum de Amathim, nihil pensi habentes, quidquid Patern. vestra aliter interpretetur, aut adacta concedat, alium intelligendum Enochum quam de Amathim. Nec sane mihi per ipsos licebit, tametsi mallet, per Enochum in Bulla intelligere Patriarcham Hierosolymitanum. Continuo enim clamitent omnes, æque injurium me esse Ordini suo, & æque, contra evidentem veritatem, æque fraudulentur, æque in derisum Ordinis Carmelitarum, sic a me explicari Bullas Pontificum: quam id clamitavit Patern. vestra, cum intelligendum dixi Enochum antiqui Testamenti. Ut enim hic Patern. vestræ nimis antiquus, sic ille aliis scriptoribus vestris nimis recens est: ideoque nolunt, nec vero possunt admittere Enochum Patriarcham prædictum, nisi omnes propriam sententiam, jam mortui, revocent in gratiam Patern. vestræ, ac deleant e Bulla Pontificia voculam Propbeta, qualem expresse notat Pontifex fuisse Enochum, ut monstravimus; pro eaque supponant voculam Patriarcha.

37 Sequitur deinde numerus vestor 88: pro quo notandum hic est, dubium me movisse in Amica Exposit. num. 97, An RR. Patres Carmelitæ haberent auctorem antiquiorem Palæonydoro alium idoneum, qui novit Enochum de Amathim, Christi discipulum,

quod & sui effusio ali qua tenentur.

Distinctione Pontificis inter Prophetas & Patres:

enim propositio falsa est tota, nisi Prophetis addatur Enoch.

quia una pars est falsa.

Enoch non debet vixisse in Carmelo ea vi Bullæ.

Construat conjectura P. Provincialis.

evidentiam videntis, ubi tenet sunt

in iisque Enochum de Amathim, Christi discipulum,

ab annis 200 prius in lucem editum ab eodem Palæonydoro.

per Enoch non potest intelligi Patriarcham Hierosol.

hæc indignatione aliorum Carmelitarum.

Ut ostendat P. Provincialis.

ANCT. pulum, septimo loco inter Septuaginta duos vocatum, C. J. S. Marci comitem, Episcopum Nicopoleos, Carmeli-

colam, anno Christi LXIV die VII Julii mortuum: an non haberent? Et post pauca: Primus fuit Palaeon-
nydorus (ut suppono, cum antiquiorem nullum citat; nec, puto, citabitur) qui anno MCCCXCXVII in lucem profert Enochum de Amathim, antea omnibus igno-
tum. Ita ego loco citato: sed quæ interpretatur Patern. vestra numero suo prædicto, a me putari & supponi contra evidentem veritatem. Nam, inquis, ipse Palaeonnydorus, quando in Fasciculo tripartito lib. 2 cap. 2 narrat, quomodo Enoch de Amathim, comes S. Marci, post hujus martyrium reversus sit in montem Carmeli &c. subdit: Hæc in Historia Alexandrina, & in Libris de Institutis Monachorum, & in Supplemento Sigeberti de illustribus viris; quæ Palaeonnydoro sunt longe antiquiora.

38 Fateor hæc omnia legi apud Palaeonnydorum: sed & lateri debet Patern. vestra præter illa legi quædam alia, hic truncata per mysteriosum, &c. Et omnia ista ego probe perspecta habui, quando postulavi auctorem idoneum, Palaeonnydoro antiquiorem, qui novisset Enochum de Amathim. Si vere sibi persuadeat Patern. vestra, citari a Palaeonnydoro Historiam Alexandrinam, Libros de Institutis Monachorum, ac Supplementum Sigeberti, pro Enocho de Amathim; quasi nominaverint noverintve hi Auctores Enochum istum: mirabile sane est, quod ipse a me rogatus postulatusque non promissas Auctorem verba, Enochum de Amathim appellanti nominatim, aut ejus mentionem quoquo modo facientia. Profecto si talia laterent in citatis Auctoribus, Patern. vestra, scrutata minutissimos quosque apices per tota Sanctorum Acta labore diutino, ut carperet Papebrochium; quovis impendio ac labore erueret e latebris suis thesaurum istum, hæcenus frustra quæsitum, in defensionem suam. Atque hæc satis forent ad monstrandum, non putari & supponi contra evidentem veritatem, vos auctorem Palaeonnydoro antiquiorem pro Enocho de Amathim proferre non posse. Verumtamen, quosdam truncatum per, &c. mihi textum obijcis Palaeonnydori, evolvendum mysterium est, productis hic, non tantum latentibus sub illo, &c. sed præmissis quoque a principio Capitis; quod sic orditur Palaeonnydorus:

39 Satis est jam brevibus deducendum, quod Joannes Baptista, verus fuerit Religionis Carmeli observator & princeps, cum discipulo suo S. Andrea. Nunc vero de ceteris discipulis ejus restat declarandum. Quamvis vero discipulorum ejus paucorum nomina Evangelistæ expriment; tamen plures eos fuisse, describunt, qui Patrem suum Joannem Carmelitam, ipsi Carmelitæ, sinceriter observantes, postea Christo, & deinceps Apostolis familiarissime adhaeserunt. Horum unus fuit Syllas, comes Apostoli Pauli, de quo habetur Actuum 15 Capitulo. Ipse quævit anno Domini LXXIV, Julii die XIII. Alter, Martialis filius Addi, Petri Apostoli consanguineus & S. Stephani, Episcopus Lemovicensis, Gallie, ultima Junii ab hoc sæculo migravit. Tertius, Saturninus filius Legæ Regis Achate, Episcopus Tolosanensis primus, martyrio coronatus penultima Novembris. Quintus, Fronto Episcopus Pictagoricensis, qui S. Martham sepelivit. Ille postquam cooperatus fuisset Fratribus in constructione ecclesiæ in honore Virginis gloriose in sancto monte Carmeli, fuit in prædicto loco suæ natiuitatis Episcopus constitutus. Construxit igitur illic monasterium, LXX secum habens discipulos, teste (a) Vincentio in Speculo. Vide ibi. Hujus festum colitur VIII Kal. Novembris, id est XXV die Octobris. Philippus, Quintus, Nathanael, Philippus Apostoli germanus, qui & Ursinus dictus est, Episcopus Bituricensis, in Legge doctissimus. Ipse decessit mensis Novembris die IX.

Et alii Carmelitæ, discipuli Joannis, multi; quorum nomina sunt in Libro vite. Gratulari hic ego in transitu vellem sanctis istis & antiquissimis Galliarum Ecclesiis originem suam, si sperare possem futurum, ut gratulatio mea non videretur ipsis improprium esse. Superfedebo igitur gratulatione ejusmodi tantisper, dum antiquior, in re antiquissima, Palaeonnydoro mihi auctor monstratur, qui Carmelitam agnoscat in primis prædictarum Ecclesiarum Episcopis.

40 Istos, quos modo enumeravimus S. Joannis Baptista Discipulos, Episcopos Galliarum primos, habuit socios sanctissimus Enoch de Amathim, puer, velut alter Samuel, a parentibus in montem Carmeli adductus, virgo permanens. Hic Enoch prius in montem Carmeli Fratrum Rector & Præpositus fuit constitutus. Cum vero locum suorum Fratrum circa Jordanem visitaret, audit S. Joannem, Christum Dominum commendare, ubi dixit: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tunc cum quibusdam Fratribus suis deinceps Christo junctus est, ab eo septimus in numerum Discipulorum LXXII ordinatus. Et hoc non sine mysterio factum creditur. Nam primus Enoch, fuit septimus ab Adam in linea Seth, translatus in paradysum, significans septimam ætatem, in qua beatus Enoch Carmelita beatam & eremiticam vitam peregit. Inde post Ascensionem Christi, ab Apostolis Nicopoli Episcopus ordinatus, vocatis quibusdam de Fratribus, monasterium ibi constituit. Sed tribus tantum annis illi ecclesiæ præfatus, beato Marco adhaesit. Tandem Marcus ad Romam missus, visitatis Aquileja, Cypro & monte Carmeli, professionem fecit in Ægyptum. Unde (b) Philo: Itaque Marcus, assumpto Enocheremita montis Carmeli, cum Evangelio quod ipse consecerat, perrexit in Ægyptum. Ubi constructis monasteriis & Fratribus religiose institutis, Enoch ad Terram sanctam post Martyrium S. Marci reversus, in monte Carmeli contemplationi & orationibus vacans, die VII mensis Julii diem clausit extremum: ubi anno Domini LXIV a Fratribus digno cum honore traditus est sepulture. Nam cum in primordiis fidei pauci quidem, sed probatissimi, Monachorum nomine censerentur, qui a beato Marco, qui primus Alexandria præfuit, suadente Enoch Christi discipulo, normam susceperunt vivendi, eo ser-vore lectioni, orationique, ac operi manuum diebus & noctibus incumbabant, ut nec escarum quidem appetitus vel memoria, nisi altero tertio die incideret, corporis interpellante inedita. Hæc (c) in Historia Alexandrina, & in Libro de Institutis Monachorum, & in Supplemento Sigeberti de illustribus viris.

41 Huc usque Palaeonnydorus in editione prima, vivente auctore, dicto anno MCCCXCXVII absoluta Moguntiz, impensis venerabilis Patris Joannis de Cronenberg, Prioris Conventus Moguntinensis Ordinis Carmelitarum. Quæ similiter ita leguntur in editione secunda, Venetiis anno MDLXX curata, sumptibus Communitatis Carmelitæ; ita disponente ejus Patre Joanne Baptista Rubro, Priore & Magistro Generali dignissimo; cui ipsam dedicat ejusdem Ordinis Frater Pompejus Zuccala, Conventus Venetarum Regens, doctorali laurea insignis. Tribus in præmissis contextu locis diversis video citari a Palaeonnydoro nominatim Scriptores, quorum auctoritate confirmet sua dicta. Sub initium, ubi littera a, citat Vincentium in Speculo; sub medium, ubi littera b, citat Philonem ejusque verba adducit; sub finem vero, ad litteram c, citat Historiam Alexandrinam, Librum de Institutis Monachorum & Supplementum Sigeberti. Primus & ultimi Auctores ita citantur, ut præmissa, etiam altius repetita, videri possint ab iis tradita fuisse: cum tamen primus nihil præmissorum habeat, præter illa quæ proxime præcedenti

Enoch de Amathim, puer, qui ex Recloro Fratrum in monte Carmeli.

si discipulus Christi ordine primus, & Nicaeni Episcopi septus ab Adam in linea Seth, translatus in paradysum, significans septimam ætatem, in qua beatus Enoch Carmelita beatam & eremiticam vitam peregit. Inde post Ascensionem Christi, ab Apostolis Nicopoli Episcopus ordinatus, vocatis quibusdam de Fratribus, monasterium ibi constituit. Sed tribus tantum annis illi ecclesiæ præfatus, beato Marco adhaesit. Tandem Marcus ad Romam missus, visitatis Aquileja, Cypro & monte Carmeli, professionem fecit in Ægyptum. Unde (b) Philo: Itaque Marcus, assumpto Enocheremita montis Carmeli, cum Evangelio quod ipse consecerat, perrexit in Ægyptum. Ubi constructis monasteriis & Fratribus religiose institutis, Enoch ad Terram sanctam post Martyrium S. Marci reversus, in monte Carmeli contemplationi & orationibus vacans, die VII mensis Julii diem clausit extremum: ubi anno Domini LXIV a Fratribus digno cum honore traditus est sepulture.

Primariorum Monachorum di. sciplina præcipua ex Historia Alexandrina.

F

teste Palaeonnydoro;

qui Auctoritates citat

pro proximo distinet a se,

A denti versu dicuntur de *Monachis LXX, ad serviendum Domino congregatis a S. Frontone*. Quam alte autem repetenda sint, quæ tribuuntur ultimis Auditoribus, non facile definitum est; nisi quod illa primis, & forte sola, utpote proxima, tribui eis debeant, quæ Patern. vestra sub mysterioso &c. involvere tenebris conatur, ad altiora extendens auctoritatem eorum, quam par est; absconditis iis, quæ propius & certo noscuntur intelligenda. Quidne auctoritas ultimorum Auditorum æque restringatur ad proxime dicta, quam restringitur auctoritas primi?

42 Fateor quidem quod imprudens aut perverax aliquis imaginari sibi possit, posseque sustinere animo obstinato velle, non tantum pro iis, quæ proxime præcedunt, sed pro remotioribus quoque, citari Vincentium. An autem id Lectoribus suis etiam videri voluerit Palzonymdorus, non disputo. Certum interea est; non debere, nec posse ad remotiora referri auctoritatem Vincentii, solummodo dicentis (quantum spectat ad præsens argumentum) quod Fronto, Episcopus Petragoricensis, LXX Monachos ad serviendum Domino congregavit.

B Nihil autem ibi Vincentius de conversatione Frontonis cum S. Joanne Baptista ad Jordanem; nihil de mora ejus in Monte Carmelo, nedum de ecclesia beatæ virginis Mariæ ibidem ab eo constructa; nihil de sepulta ab eodem S. Martha. Hæc aliunde debet confirmare Palzonymdorus, aut Patern. vestra, si velitis credi. Ut autem mea quæ dico, credatis, non mihi, sed oculis vestris, subjicio verbotenus textum Vincentii, quatenus huc facit, e lib. 9 cap. 43, collatum cum textu Palzonymdori de Frontone. Palzonymdorus, ut supra vidimus, sic habet: *Quartus, e Discipulis nempe S. Joannis Baptiste, Fronto Episcopus Petragoricensis, qui S. Martham sepelivit. Iste postquam cooperatus fuisset Fratribus in constructione ecclesiæ in honore Virginis gloriose in sancto monte Carmeli, fuit in prædicto loco suæ nativitatis Episcopus constitutus. Construxit igitur illic monasterium, LXX sacum habens discipulos, teste Vincentio in Speculo*. Vincentius autem sic loquitur: *Fuit etiam S. Fronto, qui a prima ætate Deo devotus, & a Petro Apostolo Romæ ordinatus, atque in urbem Petragoricam, in qua natus est, primus destinatus Episcopus, LXX Monachos ibidem ad serviendum Domino congregavit*. Viden', nihil facere auctoritatem

C Vincentii ad ea quæ paulo remotiora sunt, de sepulta S. Martha & extructa ecclesia; quæ tamen videri potest Palzonymdorus tribuisse Frontoni.

43 Conferat modo Patern. vestra, quæ dicimus de citatione Vincentii, cum citatione Historiæ Alexandrinæ atque aliorum duorum; & rationem reddat, cur horum auctoritas altiora in textu respiciat, quam auctoritas illius: nisi reddas, producto Historiæ istius aut aliorum Auditorum textu (uti ego Vincentianum produxi) præsumetur, par utrobique citandi Auctores illos motivum fuisse Palzonymdoro, & pari modo citatos esse, nempe ad confirmandum proxime dicta. Hæc autem Patern. vestra in citatione ultimorum auctorum, oculis subjicere verita sepelire optat sub mysterioso &c. parum fideliter allato textu. An non infidelis ego historicus forem, si præmissum Palzonymdori textum, ubi Vincentium citat, allegarem, suppressis per &c. illis omnibus, quæ in Vincentio leguntur; ac dicerem: *Fronto, qui S. Martham sepelivit, postquam cooperatus fuisset Fratribus in constructione ecclesiæ in honore Virginis gloriose in sancto monte Carmeli, fuit Episcopus Petragoricensis constitutus &c. teste Vincentio in Speculo*. Infidelis enim vero citatio foret hæc! quæ per &c. faceret, ut citati auctoris nihil citaretur, atque

Juni Tomus I.

lectores manifeste induceret in errorem; opinaturos, AUCT. a Vincentio doceri, extructam Virgini in Carmelo C. J. ecclesiam: quod nequidem somniavit Vincentius, ut videre est apud ipsum loco indicato. Nolo hæc applicare pluribus citationi vestræ & æque mysterioso &c. de quo supra: eadem enim utrobique est ratio. Quia tam vestrum &c. Lectorem inducit ad credendum, citari Historiam Alexandrinam pro Enocho de Amathim, quod falsum est; quam induceret meum, ad credendum, citari Vincentium pro ecclesia beatæ Virginis prædicta, quod pariter falsum est.

44 Imo tamen auctoritas Vincentii referri posset etiam ad altiora, non potest eo tamen referri auctoritas ultimorum Auditorum; quia hanc ad proxima restringit ipse Palzonymdorus per relativo-demonstrativum pronomen *Hæc*, quod proxima; uti pronomen *Illæ*, remotiora demonstrat: ut sensus Palzonymdori sit: *Hæc*, id est, quæ modo retuli, de fervore atque assiduitate Monachorum in lectione, oratione, ac opere manuali, deque abstinentia eorum & jejuniis triduanis (quæ omnia sub &c. transmittit silentio Patern. vestra) in *Historia Alexandrina*, & in *libro de Institutis Monachorum*, & in *Supplemento Sigeberti de illustribus viris*. Jam capio, quid referat demonstrare *id Hæc*; quid item probari possit ex Auditoribus his, quando integer producit Palzonymdori textus. Nihilominus tamen integer, candide, sine truncatione allegatus is textus fuisset a Patern. vestra; necdum scio, an integra continuo fides Palzonymdoro habenda esset, in vaga citatione Historiæ Alexandrinæ Auditorumque sequentium; cum nullum ex iis verbum ipse aut Patern. vestra producat. Ratio dubitandi est, quod in eodem contextu paulo ante, ad litteram b, nominatim citet *Philonem*, verba ejus pro Enocho de Amathim allegans; sed ea verba, quæ nuppiam in Philone leguntur. Palzonymdorus enim, postquam multa e genio suo de Enochode Amathim prolocutus fuerat, quæ supra retulimus; ita loquentem inducit Philonem. Unde Philo: *Itaque Marcus, assumpto Enoch Heremita Montis Carmeli, cum Evangelio, quod ipse confecerat, perrexit in Ægyptum*. Nolo plura adjungere, supra legenda, cum disputari possit an plura ad sententiam Philonis debeant, nec ne, pertinere. Pertinent eo certe quæ hic produxi; quæque propterea Patern. vestra vel ostendere mihi in Philone debet; vel debet fateri, Palzonymdorum, sub specioso Philonis nomine ac gravi ejus auctoritate, levia sua somnia de Enocho de Amathim mundo proposuisse, ac diu venditasse incautis pro dogmatibus veris.

45 Ex Philone igitur, ex Philone, inquam, quem præcipue & solum & verbatim hic citat Palzonymdorus, nominatim exprimere *Enochum eremitam Montis Carmeli*, utique de *Amathim*, ex illo, iterum dico, Philone debet Patern. vestra eruere Enochum istum: alioquin, Palzonymdoro quid fiet? quid fiet Enocho vestro? Hinc porro facile colligitur, spem esse minorem eruendi Enochum de Amathim, ex citata pariter a Palzonymdoro *Historia Alexandrina*, aut *libro de Institutis Monachorum*, aut *Supplemento Sigeberti de illustribus viris*, quorum nulla apud Palzonymdorum leguntur verba, nedum exprimitur nominatim *Enochus*: uti exprimitur in verbis, Philoni suppositis. Quod si tamen eruere vel hinc cum possis; retractabo, quod silentio auctorum vestrorum ac aliorum nixus, dixi; primum Enoch de Amathim inventorem aut platen fuisse Palzonymdorum.

46 Quid hic agat Patern. vestra ad succurrendum vacillanti auctoritati Palzonymdori, impruden-

AUCT. ter (ne quid gravius dicam) sua inventa pro genuina Philonis sententia obtrudentis? Hærebit hic aqua. Negabis citari *Philonem* a Palzonymodoro? Exhibebo Palzonymodorum ipsum, anno MCCCXCVII atque iterum MDLXX impressum, qui te convincet: Appellabis ad aliam editionem, nuper a P. Daniele a Virgine Maria curatam, & insertam Speculo Carmelitano? ubi non leguntur verba illa: *Unde Philo*. Noli, quæso, nisi æque gravis delicti reum velis facere Auctorem Speculi, P. Daniele prædictum, Ex-Provincialem & Historiographum Ordinis; quam ego reum facio Palzonymodorum ipsum. Tam enim in vitio est, qui notabilia auctoris, quem proficetur integrum se dare, verba, quia rebus suis non favent, e textu, contra fidem historici, eradit; quam qui similia verba, quia favent suis rebus, auctori antiquo & magni nominis affingit; & contra fidem pariter historici pro veris citat. Primum fecit R. P. Daniel a Virgine Maria (cogit me Patern. vestra importunitate sua optimum alioquin virum, minus honorifice hic nominare) eradens in editione sua Palzonymodori, verba illa, *Unde Philo*; credo, quod quæsit in Philone non invenerit, quæ citat hic Palzonymodorus. Sed fidelis Historici erat tam notabilem omissionem, inter plura minoris momenti notata, saltem monere lectorem. Alterum fecit Palzonymodorus, affingens Philoni verba admodum notabilia, quæ non habet, & sic afficta, pro veris allegat, citato nominatim Philone.

B 47 Sed ponamus omnia hic fideliter a vobis acta esse quæ egistis: fideliter a Palzonymodoro citari Philonem pro iis, quæ non habet Philo: fideliter a Daniele a Virgine Maria deleri nomen Philonis in textu Palzonymodori, quem præfatur se integrum edere: fideliter a Patern. vestra abscondi sub &c. quæ præcipue intelligi debent per subsequens *Hæc*. Quid inde? *Hæc*, inquis, in *Historia Alexandrina*, & in *libris de Institutis Monachorum*, in *Supplemento Sigeberti de illustribus viris*; quæ Palzonymodoro sunt longe antiquiora. An & putas auctores istos, aut omnino aut saltem in præsentis argumento, idoneos esse (postulavi autem idoneos) qui testimonium perhibeant fide dignum? Non hoc quidem probas, quod primo loco probandum esset: sed illos longe antiquiores fuisse Palzonymodoro, conaris ostendere; idque imprimis de *Historia Alexandrina* adeo est evidens (ita dicis) ut probatione non indigeat. Amastenebras, mi Pater. Dic primum, quam intelligat hic *Historiam Alexandrinam* Palzonymodorus; quam, Patern. vestra? Editamne typis, an nondum editam? Si editam; dic, ubi, quando, quo editore? ut mihi quoque inspicere librum liceat, libenter vobis opem laturo in quærendo Enochum de Amathim, & eruendo illum inde, sicubi lateat. Nisi aliquod horum præstet Patern. vestra; fateberis, non esse evidens, *Historiam* illam Palzonymodoro longe antiquiorem esse aut omnino existisse, tamen a Palzonymodoro citetur; uti evidens non est; legi apud Philonem, de quibus supra num. 44; tamen pariter citentur a Palzonymodoro. Fateberis item, credi prudenter non posse, mentionem fieri Enoch de Amathim in *Historia* illa *Alexandrina*, nisi aut verba ejus proferas rogatus, aut saltem indices, ubi lateat liber ipse, ut examinari possit.

C 48 Habeo quidem *Chronicon Alexandrinum* editum initio hujus sæculi a Radero nostro Monachii; sed nihil ibi de Enocho de Amathim, quamvis tribus locis agat de S. Marco, cui Enochum vos socium datis. Habeo item *Chronicon Orientale*, latinitate donatum, atque in lucem editum ab Abrahamo Ecchelleni Syro Maronita, quod præcipue tractat

de rebus Alexandrinis Ægyptiisque, continens inter D alia *Historiam Patriarcharum Alexandria*, additque Patriarchis gestorum suorum narrationem aptam, longiorem vero reliquis addit B. Marco Evangelistæ. Sed neque hæc *Historia* mutit de Enocho de Amathim. Habeo denique codicem Ms. prægrandem, adeo carum æstimatumque P. Danieli a Virgine Maria de quo supra, ut sæpius, ad nos invisens, osculum ei impresserit, propterea quod eruta inde primum editaque seorsim ab Henschenio fuerat vita S. Petri Thomæ, e Carmelita Patriarchæ CP. eatenus ignota etiam ipsis PP. Carmelitis. Agit hoc codex amplissime de rebus Ecclesiarum orientalium earumque initiis & Patriarchis, ac speciatim de S. Marco: sed neque hic verbum lego de Enocho de Amathim; uti nec in Vita ejusdem S. Marci, a nobis e pluribus Mss. edita atque illustrata xxv Aprilis. Restat igitur, ut me doceat Patern. vestra; quænam, & ubi, sit *Historia Alexandrina*, quæ meminit Enoch: nisi docueris; laceratum putabo a Palzonymodoro codicem esse, postquam illo usus fuerat. Ego ad *Libros de Institutis Monachorum* transeo, inspecturus, quales ii, & quam idonei auctoris sint.

49 Tribuantur a vobis libri isti, tamquam auctori, Joanni Carmelitz, exinde Episcopo Hierosolymitano XLIV; qui Græce illum conscripserit incunte sæculo v, sed tam caute librum suum servari mandaverit, ut sæculis omnino duodecim sequentibus, nulli hominum, ad hunc usque diem, textus Græcus sic innoxerit, ut aptum de ejus existentia testimonium protulerit aliquis; ne quidem ille ipse, qui fertur a vobis e Græco Latinum fecisse: judicantibus interim aliis, in illa re versatissimis Scriptoribus, auctorem eorum, hominem esse, non tantum recentiorem, sed & mere Latinum. E quorum numero sunt, imprimis doctissimi in alma *Universitate Colonienſi Theologi ac Professores*; qui Bibliothecam veterum Patrum anno MDCXVIII Colonia ediderunt, præmittentes opusculo inter alia hoc suum judicium; quod *stylus ipse ejus totus Latinus sit*; quod *magis putent, esse opus auctoris Latini & recentioris*; nec esse ex omni parte sinceræ & integre fidei: quod multa sine majorum auctoritate, & fide ambigua operi inserta sint; quod illa ipsa satis arguant alium ejus esse auctorem, quam Joannem; & quidem recentiorem: quod exibi præmissis facile rejellatur auctor libri fuisse Joannes XLIV Hierosolymorum Episcopus: denique quod liber ipse, fide vacillare deprehendatur, cum multa de Monachis Carmelitis, primis Ecclesiæ temporibus jam vigentibus, prodit.

F 50 Ex eorumdem numero est Reverendissimus Joannes Maria Brasichellensis, ex Ordine Prædicatorum, Magister sacri Palatii Romæ, ac deinde Episcopus Polymaianensis in Apulia. Hic dum erat sacri Palatii Magister, ex officio recognoscens etiam hunc, de quo agimus, librum; judicium de illo suum impressit Romæ anno MDCVII in Indice librorum expurgandorum; quod cum præmisso Doctorum judicio ita coincidit, ut ipsum hi præ oculis habuisse, & partim descripsisse videantur, tanti viri sententiam tantorum suffragio munientes. Abjudicat enim & iste librum Joanni XLIV, inquit, esse auctoris recentioris & quidem Latini, destitui majorum auctoritate, esse fidei ambiguae & vacillantis; quia (ecce totidem verba, quot supra Doctores describere) multa de Monachis Carmelitis, primis Ecclesiæ temporibus jam vigentibus, prodit.

51 Ex eorumdem numero est Philippus Labbe, qui in tractatu de Scriptoribus Ecclesiasticis, multa erudite disputans atque indagans, sic loquitur pag. 384: Hunc librum a posteriore aliquo scriptore coque

La.

non novimus Enochum de Amathim

E Libris de Institutis Monachorum repudians

a Thes. Colonienſi

a Magistro sacri Palatii Romæ

a Philippo Labbe

A Latino, fuisse Joanni Hierosolymitano suppositum, eruditissimi & acutissimi viri censuerunt, Baronius, Bellarminus, Sberlogus, & Theophilus Raynaudus in Erotematis, quæ post VVassellianam editionem prodierunt. Et postea subdit, quod assertores libri, qui auctorem ejus æqualem & concertatorem S. Hieronymi statuunt, VVassellius, & Michael Nuños, & Auctor Paradisi Carmelitici; nequaquam id persuaserint Baronio, & Bellarmino, & vix ulli extra suum cæcum; nedum Raynaudo, quantumvis Carmeli amico, deque ipso tam bene merito, ut solennes exequiz mortuo per Ordinem totum decretæ factæque sint. Is in Erotematis suis, post editas a Wastelio Vindicias impressis, æque clari ut ipse, ac claret stylus libri, auctorem esse Latinum, nec adeo antiquum, ut S. Hieronymi dici possit æqualis. Bellarmino de Scriptoribus Eccl. jam tum Cardinali, longe posterior est auctor libri; utpote qui dicat, se esse Ordinis Carmelitarum, & describit habitum Carmelitarum. At illis, inquit Bellarminus, temporibus nomen Carmelitarum Religiosorum erat plane inauditum.

o Tbeo-
philo Ray-
naudo;

et Baro-
nio;

B Ex eodem capite negat Baronius, librum tam antiquum esse, aut a Joanne XLIV Hierosolymorum Episcopo conscriptum, quia nempe Carmelitam se facit auctor; qualem negat fuisse aut esse potuisse Joannem prædictum. Textum ejus ut de Joanne capias, debeo aliquanto altius repetere. Ex occasione enim quod de Cyrillo Alexandriz Episcopo negat Carmelitam fuisse; negat idem de Joanne. Sic igitur ad annum 444 pag. mihi 21 litt. c loquitur Baronius: Respuimus atque exussimus figmentum illud, incerto auctore proditum, Chronico nimirum, quod extasse fingunt apud quemdam Francia Regem, quo tradunt, S. Cyrillum Alexandrinum Episcopum, Monachum fuisse montis Carmeli: cui quidem assertioni Trithemius leviter nimis fidem præstitit. Unde hæc, quaeso, incerto Auctori; si, qui certi atque probati sunt auctores, ejusdem Cyrilli æquales, ejusdemque res gestas quam diligenter prosecuti, hæc nescientes, obruta silentio reliquerunt? Vel quæ apud bujus temporis scriptores mentio de culto Carmelo a vitæ Monastica Professoribus? Et enim cum apud S. Hieronymum, Palladium, Evagrium, Cassianum, Theodoretum, Cyrillum Monachum & alios sæculi bujus quinti Scriptores frequens mentio sit de Monachis in Palaestina degentibus; nusquam penitus apud eos de Monachis Carmelitis. Facebat igitur ejusmodi de monachismo Cyrilli in Carmelo fabella: sicut alia huic baud impar, qua traditur & Joannes, utique XLIV, Hierosolymorum Episcopus Origenista, fuisse etiam monachum Carmelitam. Sicut enim hæc leviter effinguntur, ita & facile refelluntur. Hæc Baronius: qui dum negat, Joannem, æque ac Cyrillum, fuisse Carmelitam Monachum; negat simul etiam, auctorem esse libri de Institutione Monachorum quo de agimus; quia horum auctor palam profitetur se Carmelitam esse.

quia au-
tor co-
rum se-
cis Car-
melitam;

quando
Carmeli-
ta nuntius
fuit.

C Imo ipse Trithemius, ceteroquin encomiastes Ordinis Carmelitani effusissimus, non audet in libro de Scriptoribus Ecclesiæ. Joanni huic, ineunte sæculo V, Episcopo Hierosolymitano asserere librum, de quo hic agimus; nec audet eum dicere Carmelitam, sed potius Origenis sectatorem. At in libro de illustribus viris Ordinis Carmelitarum meminit alterius Joannis, qui sæculo VIII floruerit, quem & Beatum & Carmelitam & Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarcham, & quidem quadragesimum quartum facit, dicitque claruisse temporibus Adriani Papæ I, anno Domini Maximi Jesu Christi septingentesimo septuagesimo: & huic attribuit volumen insignis, uti ait, de principio & profectu Ordinis Carmelitici; designans procul dubio per hoc volumen, illos ipsos

Trithemius
dator Or-
dinis
Carm.

libros, quos sub titulo de institutis Monachorum, id citatos vidimus a Palzonymodoro: quosque alii aliis nominibus indigitarunt. Aliqui enim & quidem paulo antiquiores, hoc titulo usi sunt: *Institutio antiqua Religionis Carmeli*. Alii isto: *Historia de antiquitate Ordinis Carmelitani*. Alii illo: *Liber de institutione primorum Monachorum*. Imo plures Carmelitæ hunc eundem librum suum, volunt intelligi per illum, quem, teste Gennadio, scripsit Joannes XLIV inobestatores audit sui, quo nempe S. Hieronymo visus fuit Origeni ultra modum addictus esse.

54 Certe titulus quem Trithemius ponit de principio & profectu Ordinis Carmelitici, plenius exprimit argumentum libri, atque adeo magis proprie ei convenit, quam quivis prædictorum. Et sane, nisi eundem librum designet Trithemius, alium sub illo titulo debet proferre, aut saltem indicare, quisquis sententiæ huic nostræ volet contraire. Neque enim credibile est, tam insignis volumen de Principio & profectu Ordinis Carmelitici ante typorum inventionem, per sæcula septem, ex mente Trithemii, conservatum; nulli, præterquam soli Trithemio innotuisse, ne quidem Patribus Carmelitis, qui de libro isto altum silent; licet debuerit apertissimus esse ad commendandum Ordinem ejusque antiquitatem; & aptior fortassis (ita saltem titulus indicat & æstimatione, quam de eo habet Trithemius, insignis volumen appellans) quam sit liber (si tamen diversus est) de institutis Monachorum; qui plerisque in Conventibus invenitur manuscriptus. Minus etiam credibile est, librum Trithemio, Carmelitis amicissimo, visum, ab ipso his communicatum aut indicatum, & ab his descriptum non fuisse. Denique omnium minime credibile est, librum, typis jam inventis, & per Germaniam creberrime usitatis, postquam Moguntiz Trithemius sua de laudibus Ordinis Carmelitarum impresserat; infeliciter interiisse. Nusquam enim comparet.

(si tamen
diversus
est)

55 Designaverit igitur Trithemius librum eundem, quem Palzonymodorus, de institutis Monachorum, eumque cum suo auctore, seu vero, seu suppositio, Joanne XLIV, retulit ad sæculum VIII, ignotum sibi pro sæculo V. Atque hinc conficitur, Trithemii tempore incertum adhuc fuisse, quis libri de institutis Monachorum auctor sit: Joannes ne qui sæculo V ineunte, uti nunc contendit sacer Ordo Carmelitanus; an vero qui sæculo VIII præfuit Hierosolymis Patriarcha, uti annis abhinc ducentis idem Ordo cum Trithemio sensit. Nam cum Trithemius præcibus & instantia & crebris adhortationibus Carmelitarum Crutzenacensium impulsus, scripserit Opusculum suum de laudibus Ordinis Fratrum Carmelitarum ejusdemque illustribus viris; eumque tanto impulsu concinnatum a se Opusculum præcipuis quibusque per Alemanniam Carmelitis, Joanni VVrici de Ruscia Provinciali ac ceteris Patriarchis in Conventu Agrippinensi capitulariter congregatis anno MCCCCLXXXII transmissit adhuc manuscriptum, biennio ante quam imprimeretur, ab ipsis legendum, examinandum, & ut liberet corrigendum, imo & imprimendum; uti re ipsa anno MCCCCLXXXIV impressum est Moguntiz, operante venerabili & devoto Patre, Domino Joanne Lapidula Colonienfi, Priore Carmelitarum in Crutzenacho, uti docet Epistola Rutgeri Sycambri Regularis Heynenfi, primæ editioni præmissa. Cum, inquam, Trithemius Opusculi hujus sui hortatores, adjuutores, examinatores, censores, correctores, atque editores habuerit tot præcipuos totius amplissimæ provincie cum suo Provinciali Carmelitas; & ejusdem Opusculi exinde approbatores ac defen-

cujus au-
tor Trithemii
tempore
adhuc in-
cessus
fuit;

AUCT. C. J. fores huc usque habeat Ordinem totum: conficitur, ex mente Patern. vestræ num. 83 *Appendix*, non solum Trithemium Opusculi auctorem esse, sed omnes etiam prædictos Patres vestros. Asseris enim num. prædicto, quod, qui scripta alterius tueretur & approbat.... juxta communem juris regulam sua facit, & pro illorum auctore etiam habendus est, idque multo magis si etiam correxerit ac imprimi curaverit.

56 Atque hæc dicta sunt, cum ut appareat acumen Patern. vestræ, quo me vis reum facere omnium, quorum frustra clamas reum esse Papebrochium; cum, idque præcipue, ut appareat Trithemii tempore incertum adhuc fuisse, quis auctor sit libri de Institutis Monachorum, & quo tempore vixerit. Vel enim id sciverunt, Trithemius, qui de laudibus & viris illustribus Ordinis Carmelitani ex professo tractat, & Patres Carmelitarum, approbatores correctoresque ipsius: vel non sciverunt. Si non sciverunt, quis & quando vixerit auctor libri prædicti: id saltem tunc incertum & obscurum fuerit, quando ipsi, quorum unice intererat, id nesciverunt. Si vero sciverunt, quis auctor libri, & quo tempore vixerit; ex eorum scientia ætas certa auctoris delineanda est, nempe sæculum octavum: quo tenent cum Trithemio, vixisse auctorem & scripsisse librum de quo hic. Verum cum id repugnet hodiernorum Carmelitarum placito communi, ad sæculum V auctorem libri adducendum; nec umquam consensurorum sententiæ priorum de ætate Auctoris: querendi sunt Judices verum scire volenti, indifferentes, neutri parti addicti, fama integri, doctrina conspicui, probitate noti, omnibus æqui, & quod caput est, rerum, de quibus controversia est, intelligentes. Quales sunt, Cardinales, Baronius & Bellarminus; Episcopus & Magister sacri Palatii, Joannes Maria Brachellensis, ex Ordine S. Dominici; Doctores ac Theologi Academiae Colonienfis; cum eruditissimis Sherlogo, Raynaudo, atque Labbeo; adde etiam Trithemium; qui de libris ecclesiasticis eorumque auctoribus, ætate & auctoritate ex professo scripserunt plerique.

57 Horum omnium nullus omnino patitur, librum de Institutis Monachorum tribui Joanni XLIV, sæculi quinti Patriarchæ Hierosolymitano; nullus auctorem ejus patitur Græcum hominem dici; nullus pro illa ætate patitur Monachum inveniri Carmelitam. Omnes auctorem ejus faciunt anonymum Latinum ac recentiorum; præter Trithemium, qui sæculo VIII eum attribuit, ut vidimus. In quo cum ei nunc assensuri non sint Patres Carmelitarum, nec ego assentiri possim; illis, antiquiorem sæculo VIII fuisse auctorem; me, fuisse posteriorem, opinantibus: vocet Trithemium in prædicto Opusculo merum encomiasten, quisquis sanctissimo Ordini Carmelitano faver; non vocet historicum; nisi velit ingens damnum & dedecus inde Ordini obvenire. Tam enim multa in unico, nec longo, Joannis sui XLIV elogio habet monstra historica, ut quemvis Historicum terrefacere merito possint. Monstrum est, Joannem, qui a Trithemio designatur Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarcha, fuisse Carmelitam. Non enim pro tali eum Carmelitarum ipsi agnoscunt. Monstrum est, fuisse Patriarcham quadragessimum quartum; qui sexagesimus secundus aut circiter computari debet. Monstrum est, claruisse temporibus Adriani Papæ; & majus monstrum, claruisse temporibus Adriani Papæ, anno Christi septingentesimo septuagesimo; quando nondum erat Papa Adrianus, & Joannes aliquis Patriarcha, jam pridem e viris abierat. Monstrum denique est, Joannem istum esse Beatum, qualis a nullo Martyrologio agnoscitur pro sæculo

VIII Joannes Patriarcha Hierosolymitanus fuisse. D

58 Sed erro, quod ultimum hoc monstrum adscribam Trithemio, quasi ipse Joannem hunc Beatum fecerit: non enim in Trithemii editione prima, anno 1494 aut paulo post curata, invenio titulum Beati, datum Joanni. Fuit illa pietas & religio posterorum, & sorte solorum recentissimorum, qui tali ipsum titulo decorandum putarunt. Certe qui Carmelitica Trithemii recuderunt Coloniae anno 1643, sine scrupulo Beatum vocant. Cetera editionis hujus in Joanne isto Patriarcha integre concordant cum editione prima Trithemii. Non sic editio nuperrima, in Speculo Carmelitano proposita a P. Daniele a Virgine Maria. Hic enim parte 3 pag. 901 in eodem Joanne Patriarcha e textu Trithemii, nulla addita Annotatione, tollit hæc verba; Anno Domini Maximi Jesu Christi septingentesimo septuagesimo; utique superflua ei visa, quia conciliari non poterant cum reliquo textu; quemadmodum superflua ei pariter visa fuerant illa Palzondori; Unde Philo; ideoque prætermissa, quia Philo illic citabatur, supposito Philoni textuali alieno.

59 Denique restat idoneus auctor inveniendus in Supplemento Sigeberti de illustribus viris, quod tertio loco citatur a Palzondoro, & quidem pro Enochode Amathim, ut contendit Patern. vestra. Ego vero ausim sustinere, non magis meminisse Enochii auctorem Supplementi istius, aut magis idoneum esse, ut testimonium reddat; quam Enochii meminerint, aut idonei ad testificandum fuerint, Auctores Historiæ Alexandrinæ, & Libri de Institutis Monachorum. Palzondorus, ad probandum existisse & egisse illa, quæ narrat, Enochum de Amathim, citat Supplementum Sigeberti de illustribus viris; & ipsum suscipit Patern. vestra pro tali (quomodo enim erret Palzondorus, in re vobis tam cara?) imo defendit & probare etiam tentat, Supplementum istud Sigeberti Palzondoro longe antiquius esse, his verbis in Append. num. 89: Sigebertus juxta Bellarminum floruit anno MCI, quadragenis circiter annis ante Palzondorum. Quid ad hæc Janningus?

60 Multa sane: eaque minus temeraria quam illa vestra. Primum: probat Patern. vestra, Supplementum Sigeberti longe antiquius esse Palzondoro; quia Sigebertus floruit ante Palzondorum quadragenis circiter annis. Bellissime. Quid si ego nunc scribam, ut possum, Supplementum Sigeberti; an Supplementum hoc Palzondoro antiquius sit? Deinde; doceat me velim Patern. vestra; aut, si id nequeat per se, extundere debeat ex Palzondoro; quodnam sit illud Supplementum Sigeberti de illustribus viris. Novi quidem Sigebertum de illustribus viris: estque ille ipse liber, qui de Scripturis Ecclesiasticis passim inscribitur; quem ipse Sigebertus in fine appellat libellum suum de illustribus viris. Non novi autem, neque noverunt Trithemius, Bellarminus, Vossius, Labbeus, ubi ex professo de libris Sigeberti Supplementisque disserunt, Supplementum ejus ullum de illustribus viris. Num ica absconderit illud Palzondorus, ut nulli præterquam ipsi notum fieret deinceps, nisi forte Patern. vestra? Tertium; docebo ego veriora: existere nempe Supplementa Sigeberti, non libelli de illustribus viris, sed Chronici ejus, & quidem triplicia aut etiam plura, si vis. Hæc autem cum non citentur Palzondoro, & mihi non vacet ea evolvere, ut Enochum de Amathim inde eruam: rogo Patern. vestram id ut faciat, si Palzondori & suæ auctoritati consultum velit: ego satis eo collaborasse potero videri, docendo, qualia Sigeberti Supplementa extent; ne frustra fatiget se Patern. vestra atque otium perdat, inquirendo nunc frustra in Supplementum

A mentum ejus de illustribus viris, quod antea inquisitum oportebat, quam illud citares ex Palzonydoro pro Enocho de Amathim, ut accuratior Palzonydoro Historicus videri posset; nisi existimaveritis fortassis uterque, efficacius probari non posse, existisse hominem, qui non existit; quam ex libro similiter non existente. Quid ad hæc Patern. vestra?

60 Longior hic fui, quam voluissem, nisi importune coactus essem in reddenda ratione ineptissimè mei glossatis, circa summorum Pontificum Bullas, quæ mihi sanctæ sunt & erunt, quotiescumque sunt Pontificæ & non suppositivæ. Longior item fui, ut ne post hæc audiam a Patern. vestra insipias aut malevolus criticus, a passione sua excatus. Denique longior fui, ut turpissimam notam impoſitoris manifesti ostenderem, tanto mihi injuriosius affricari, quanto minus probaverit Patern. vestra dictum suum. Interea cum ego demonstravim, nullo me argumento aut ratione a vobis tam honorifice appellari, viderit Lector cui honor iste debeatur præcipue. Certe qui aliis me vult impoſitorem videri, & non probat; iisdem impoſit.

61 Jam vero retulis, ut opinor, injuriis; binæ supersunt, quibus pauca repono, minæ. Audiuntur passim per Belgium RR. PP. Carmelitæ minitari nobis sacram Inquisitionem Romanam; eo jam delatos & accusatos libros nostros, brevi proſcribendos. Scilicet, postquam frustra eos detulerunt & accusarunt, proſcriptionem pariter tentantes, in Inquisitione Hispanica, nobis rerum omnium ignaris. Sed libri pro se, aut Sancti pro libris locuti, sibi que patrocinio sunt. Rectius nunc agitis, cari Patres, cum ad Inquisitionem recurritis universalem Romanam: quod antea factum oportuerat, relicta Hispanica. Probo recursum ultimum; nec terreor nomine Inquisitionis, neminem nisi nocentem puniatur; nihil librorum nisi noxiorum proſcripturæ: Quales si nostri æquissimis illis Arbitris judicati fuerint; proſcribantur, damnentur, urantur; ut meriti fuerint. Nolumus enim ipsi, illos extare nisi in publicum sanctæ Ecclesiæ Catholicæ bonum; quo labores studiaque nostra unice tendunt.

62 Neque hæc jactanter a me dicta accipi velim, quasi nulla in libris nostris putemus errata, aut correctione digna esse. Absit. Homines enim sumus, quorum est errare: sed & Catholici sumus, quorum est catholice sentire, &, siquid per inscientiam humanam aut inadvertentiam vere erratum sit, Christiana humilitate libenter emendare: idque veri studiosis molestum esse non debet, nec erit nobis. Imo, uti rogamus passim eruditos Lectores, ut animadversa sibi in Actis Sanctorum errata, indicare nobis dignentur; quo, istis correctis, perfectius semper evadat Opus; ita sæpe vota nostra eo se extenderunt, ut Superiorum in Ecclesia auctoritate deputarentur viri litterati, Historiæ periti, qui legerent attente, examinarentque mature scripta nostra; & notata in eis errata navosque, sine quibus vix scribitur aliquid, nobis indicarent, con-

tinuo illa cum gratiarum actione ac debita submissione correcturis. Hæc ad minas jam dictas vestrorum per Belgium satis sunt; simul declaratura, quod non sumus idololatra scriptorum nostrorum, quæ quovis tempore, ubi a vero descivisse cognoverimus, corrigere parati sumus, ut sæpius jam dixi.

63. Alteris, Patern. vestræ minis, minus etiam terreor. Minaris enim in *Appendice* n. 139; Quod si non nisi nugæ & quisquillas ad cetera reponam, prout hactenus; alium deputabis, qui nugis meis nugando respondebit. Primum, gratulari hic potius deberet sibi Patern. vestra quod responsum aliquod acceperit; quam minari mihi, quod parum feliciter scribendo fessa, alium sibi debeat substituere. Scis enim quod innumeris fere libellis vestris, quorum enumeravi aliquot in *Amica Exposultatione* a num. 84, nullum dederimus responsum: neque Patern. vestræ dedissem ego, si de Antiquitate vestra tantum disputasset. Sed cum *Acta Sanctorum* universa proſtituere ac dilaniare, truncatis periodis, non dubitaveris, persona in dignitate constituta; utpote Provincialis Ordinis, alioquin celeberrimi; meum fuit *Acta* eadem defendere; quantumcumque inde vobis detrimentum nasci putaveritis. Non impugno vos, nec impugnabo: defendo, ac defendam *Sanctorum Acta*, quamdiu per Sanctam Ecclesiam Romanam defendere licebit, mihi sancta: æque promptus silere aut errata corrigere, ut dixi, ubi eidem Ecclesiæ visum fuerit. Deinde rogo Patern. vestram, non quidem *instante*, *instantius*, *instantissime*; sed humiliter ac amice; ut ad *nugas & quisquillas meas hactenus repositas* scriptis suis, per similes *nugas & quisquillas* respondeat meis; sed ad rem. Tertium, non ego provocavi Patern. vestram, sed provocatus respondi pro defensione Sanctorum. Quod si alium deputaveris pro te, qui auctor es mutæ disceptationis nostræ, nolim ego propterea triumphum canere: sed remittam alium istum, ut disputet quocum ei libuerit, & qua libuerit de re. De antiquitate enim vestra non magis cum ipso, quam cum Patern. vestra disputabo: sed nec disputabo cum eo pro *Actis Sanctorum* vindicandis; quamvis forte subtilius disputaturus, & minus ignominiose *Sanctorum Acta* tractaturus sit, quam decessor suus. Si porro jussæris, cum *nugando* respondere, nugari incipiat, & nugatorem nugari sinemus, quantum libuerit. Interea, sepositis nugis, Patern. vestram, quantumvis mihi Sanctisque iniquam, & sacrum ejus Ordinem amo, juxta ac meum; eroque ei semper amicus, sed usque ad aras: ultra quas progredi nefas est. Atverpiæ XXI Februarii MDCXCV.

ADM. R. P. VESTRÆ

qui supra
CONR. JANNINGUS S. J.

I N D E X

SANCTORUM ET MATERIARUM,

Ad primum Tomum Junii pertinentium,

Mrol. Martyrologium, Mroll. Martyrologia indicat.

Primas autem quarundam vocum, passim truncatarum syllabas, ut Imp. Ep. Ab. &c. facile quis per se integre leget, Imperator, Episcopus, Abbas, &c.

A

3	A Bidianus M. ex Mrol. Hieronymiano	286	cium 366. § 3 De translatione Ossium in novam capsam novumque altare anno 1597, & aliis nonnullis Beati Reliquiis 368. § 4 Novissimus Processus ad probandum veterem B. Andræ cultum	369
3	Adalarius vide Bonifacius	542	6 Andreas Martyr, vide Amanius	628
4	Adalgisus sive Algisus Presb. in Theoracia, Picardix regiuncula. Commentarius prævius circa cultum Corporis, & Actaparum sincera 222 ACTA suspecta ex Ms. Monasterii S. Foillani prope Redium. Prologus 223. Cap. 1 Nativitas, susceptum sacerdotium, iter in Franciam, Fons miraculose elicitus, locus exstruendo monasterio inventus. 223. Cap. 2 S. Corbicanus remissus in Hiberniam: mortui cadaver per mare receptum, Romana peregrinatio; mors 225. Appendix de S. Adalgisi Elogiis apud Molanum, Myrzum, & Bucelinum: & quid de illo per conjecturam credi possit 227		2 Antonia, vide Martyres Lugdunen.	162
5	Adalherus vide Bonifacius	542	2 Antonina Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3	Adamus Confessor 236. Historia Translationis Auctore contemporaneo	336	6 Anub Eremita ex Vitis Patrum aliisque	641
2	Adjutor Mart. ex Mrol. Hieron.	209	2 Apollonius, vide Martyres Lugdunen.	161
2	Agapitus Monachus, ex Synaxarili	135	5 Apollonius Martyr, vide Marcianus	419
6	Agobardus, Archiep. Lugdunen. Sylloge. De cultu actis, fide, ætate	748	3 Aponus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
2	Æmilja, vide Martyres Lugdun.	161	3 Apronus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
2	Æmilja altera, vide Martyres Lugdun.	161	1 Arabus Martyr, ex Mroll.	48
6	Ælia M. vide Maria Mart.	161	4 Arecius Martyr, vide Pictus	378
2	Albina, vide Martyres Lugdun.	161	3 Aridus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
2	Alcibiades, vide Martyres Lugdun.	161	2 Aristeus, vide Martyres Lugdunen.	161
3	Adalbertus Episc. Comm. Criticus. Cultus: Acta majoris parte fabulosa	309	5 Arius Martyr, vide Marcianus	419
6	Aldricus, Archiep. Senonensis. Comm. præv. De vita ætate & cultu Sancti 752. VITA. Cap. 1 Ortus, studia, acta ab eo Monacho & Abbate 753. Cap. 2 Acta in Archiepiscopatu. Morbus, obitus, sepultura 754. Cap. 3 Translatio Corporis: Miracula patrata	756	2 Arminius, & Mater ejus, Martyres, ex Fastis Copticis & Habessinjs	169
2	Alexander, vide Martyres Lugdun.	161	6 Artemius & Candida Conjuges, & Paulina virgo illorum filia, Martyres Comm. Hist. § 1 De eorum Passione & Reliquiis in Italia 634 § 2 Corpora & Reliquiæ alicujus S. Paulinæ cum priori confusæ in Hispania & Moravia 635. § 3 Alterius S. Artemii corpus Ipris in Flandria, alibi Reliquiæ	637
4	Alexander Ep. Veronen. Sylloge ex Augustino Valerio	399	3 Athanasius Thaumaturgus ex Ms. Synax.	326
6	Alexander, vide Amandus	619	2 Attalus, vide Martyres Lugdun.	161
6	Alexander Martyr, vide Amantius	628	4 Attalus Martyr ex Mrol. Hieron.	377
6	Alexander Martyr, Fæsulanus. Comm. Historicus De Sancti Cultu, Actis, Ætate	749	6 Attalus Martyr ex Mrol.	632
2	Algisus, vide Adalgisus	222	6 Attalus Thaumaturgus apud Græcos, ex Menais & Synaxarili	726
4	Alonius Abbas in Ægypto, ex Synaxario & Apophtegmatibus Patrum	397	6 Audaldus, vide Amandus	621
6	Amandus, Lucius, Alexander, Audaldus, Martyres Caunenses. Comm. Criticus, De eorum cultu, patria & Translatione, Actisque talibus, ut videantur 2 Novidunensibus Martyribus mutuo sumpta 629. Acta Apocrypha	630	3 Auditus Comm. Criticus. Ossium sub nomine Auditi translatio ex veteri in novam arcam: nupera segmenta, sub Oridii nomine recepta, & critice discussa	289
6	Amantius, Lucius, Alexander, Andreas, Donatus, Peregrina ex Mroll. antiquis	628	3 Aurelius Martyr ex Mrol. Hieron.	287
3	Amasius Mart. ex Mroll. Hieron.	288	2 Aufona, vide Martyres Lugdunenses	161
2	Amelia Mart. ex Mrol. Hieron.	162		
3	Andreas Hispellas Ord. Minorum. Comm. Hist. § 1 De Vitz scriptoribus, obituque & cultu ipsius Beati 364. § 2 De inspectione sacri Corporis anno 1594, duorumque librorum eo spectan-			

II

1	B Aricus Martyr ex Martyrologiis	48
2	Barbarinus Presb. M. ex Mrol. Hieron.	168
6	Bazalota & Euphemia Sanctimoniales, ex Hagiolegio Habessino	639
6	Benignus Diac. vide Vincentius Ep.	623
6	Bertichramnus Episc. Cenoman. Comm. Hist. § 1 Acta vitæ usque ad susceptum Episcopatum, hujusque initia 710 § 2 Monasteria & Xenodochia a Sancto fundata 712. § 3 Fides Clothario Regi constanter servata, inter ejus adversa a Bertichramno, & reliqua ejus acta 715. § 4 Testamentum Sancti, quatenus continens donata primæ suæ heredi, scilicet Ecclesiæ Cenom. 717 § 5 Fundi legati Basilicæ S. Petri & Pauli, alteri heredi 719. § 6 Legata utrique heredi communiter, & alia piis locis assignata 721. § 7 Lega-	

AD I. TOMUM JUNII.

- ta Regibus, nepoti, pro-nepotibus, aliisque familiaribus 723. § 8 Manu-missiones, tam servorum quam mancipiorum sexus utriusque: cura sepulture & anniversarii: conclusio cum subsignationibus 724
- 6 Bertrandus Patriarcha Aquilejens. *Mart. Comm. præv.* § 1 Bertrandi distinctio ab aliis ejusdem temporis homonymis, natale solum, Patriarchalis Sedes, tempora vite præcipua 776. § 2 Veneratio & cultus Bertrandi publicus 778. § 3 Instrumenta duo, quorum alterum per Indulgentias confirmat cultum prædictum, alterum exhibet compendium vite ac mortis. Earumdem ex Cortusiis narratio 780. § 4 Alia Bertrandi Gesta: Vite auctor & auctoritas: Beati effigies 781. *Epistola.* Continens præcipua gesta Bertrandi, pro immunitate Ecclesie sue, ab ipsomet scripta, ad Guilielmum Decanum ejusdem Ecclesie 783. *Part altera Epistola* 785. VITA ET MIRACULA ex Ms. Vallicellano. *Cap. 1* Vita ante Patriarchatum, in eo liberalitas & sollicitudo erga sibi commissos 786. *Cap. 2* Reliquæ ejus præclaræ virtutes: cædes, posthuma gloria 788. *Cap. 3* Miracula legitime ac juridice deposita anno 1352 Junio, Julio, & initio Augusti 790. *Cap. 4* Miracula reliqua in Augusto deposita 792. *Cap. 5* Miracula mense Septembri deposita 794. *Cap. 6* Miracula mense Octobri ac Novembri deposita 796. *Cap. 7* Miracula mense Decembri anni 1352 & 1353 deposita 798. *Cap. 8* Miracula annis 1355, 1408, 1420, 1480, patrata 800
- 4 Bistamona, *vide* Sophia 379
- 2 Blandina, *vide* Martyres Lugdunen. 161
- 3 Biblis, *vide* Martyres Lugdunenses 161
- 5 Bonifacius M. Archiepiscopus Moguntinus & Socii Martyres; Eobanus Coepiscopus; Adalarus seu Adalherus, & Wintrungus & Walterus, Presbyteri; Hamundus, Seribaldus, Bosa, Levitz; Wacearus, Gundecarus, Elleherus, Hathevulfus, Monachi: Hiltebrandus & XI. Laici. *Comm. præv.* § 1 Varii vite scriptores, quorum præcipuus Willibaldus Presbyter, ab Episcopo ejusdem nominis verosimiliter diversus 452. § 2 Patria, Tempus vite & martyrii: Archiepiscopatus S. Bonifacii 454. § 3 Cultus sacer S. Bonifacii & sociorum 456. § 4 Effigies S. Bonifacii, ex vetusto lapide & sigillis; nec non monastici tunc habitus formæ, ex picturis sæculi IX, Regum item Francorum eodem spectantium 458. VITA I auctore Willibaldo Presb. *Prologus* 460. *Cap. 1* Infantia, vita monastica, studia, virtutes 461. *Cap. 2* Sacerdotium susceptum, iter in Frisiam vivente Ratbodo, deinde Romam, hinc in Germaniam, iterumque in Frisiam ad S. Willibrordum 462. *Cap. 3* Hæssis conversis Episcopus Romæ ordinatur Bonifacius, Turingiam excolit, monasteria condit, & tertium Romam abie; dein Synodos celebrat 466. *Cap. 4* Martyrium S. Bonifacii & sociorum: illius Translatio Ultrajectum, Moguntiam, Fuldam 370. SUPPLEMENTUM, Auct. Presbytero Moguntino. *Cap. 1* Depositiio Geruilibi & Adelberti Episcoporum 473. *Cap. 2* Varia a S. Bonifacio constituta; Episcopi ordinati 474. *Cap. 3* Martyrium, Translationes. Willibaldus scriptor indicatus 476. VITA II. Auct. Presbytero S. Martini Ultrajecti. *Prologus* 477. *Cap. 1* Res gesta in Anglia, Frisia, Germania. Iter primum & secundum Romanum. Consecratio Episcopalis 478. *Cap. 2* Tertium iter Romanum: Archiepiscopatus Moguntinus. Labores & horum fructus 479. *Cap. 3* Excusatio ob miracula non scripta, qualia ab eo patrata 480. VITA III 481. *Excerpta ex vita S. Gregorii, Pastoris Ultrajectini* 483. ANALECTA BONIFACIANA. *Cap. 1* An & quid a Zacharia Papa & S. Bonifacio actum sit in promotione Pippini ad regnum Francorum 487. *Cap. 2* Monasterium Fuldense constructum a S. Bonifacio, ejusque corpus ibi depositum, ac deinde in novam ecclesiam translatum. Historia Translationis & dedicationis 489. *Cap. 3* Laus S. Bonifacii, Fuldæ miraculis clari. Donationes & Indulgentiæ concessæ. Reliquiæ nunc servatæ Fuldæ, Moguntiz, Coloniz 491. *Cap. 4* Reliquiæ aliorum, ac potissimum SS. Eobani & Adalaris, Erfurti asservatæ 494. *Cap. 5* Reliquiæ SS. Bonifacii, Hilarii & Cyrobaldi, Brugis asservatæ. Variæ illarum translationes 495. *Cap. 6* De Cultu & Reliquiis S. Bonifacii in Eichsfeldia 498. *Cap. 7* Miraculose gratiæ cultui S. Bonifacii in Monte-adjutorii adscriptæ 500
- 5 Bosa *vide* Bonifacius 542
- C
- 2 Cæcilia Mart. ex *Mrol. Hieron.* 309
- 3 Cæcilius Presbyter *Sylloge*, ex variis Scripto-ribus & hodierno Romano 270
- 2 Calpurnia Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 4 Cama M. ex *Mrol. Hieron.* 378
- 6 Camarus seu Camasus Martyr ex *Mrol.* 632
- 4 Camasus M. ex *Mrol. Hieron.* 377
- 5 Candida Martyr ex *Mroll.* 422
- 6 Candida Martyr *vide* Artemius 635
- 3 Cassianus M. ex *Mrol. Hieron.* 287
- 1 Casta Martyr ex *Mroll.* 48
- 1 Castula Martyr ex *Mroll.* 47
- 2 Castula Martyr ex *Mroll. Hieron.* 168
- 2 Castula alia M. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 5 Castula Martyr ex *Mroll.* 422
- 2 Castulina Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 2 Castulus Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 1 Castus Martyr ex *Mroll.* 48
- 2 Castus Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 1 Catulinus Martyr ex *Mroll.* 48
- 2 Cenonus Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 6 Ceratius Episc. Simorre, in Vasconia *Comm. Hist.* de cultu & Vita post translationem scripta, incertaque ipsius ætate ac sede Episcopali 708
- 1 Charito Virgo Mart. *vide* Justinus 16
- 1 Chariton Mart. *vide* Justinus 16
- 4 Christa Mart. ex *Mrol. Hieron.* 278
- 5 Christophorus Mart. ex *Synaxaristis* 423
- 3 Chrothildis Regina, vidua Chlodovei I Franco-rum Regis. *Comm. præv.* Acta, cultus, Reliquiæ 192. VITA ex *S. Gregorio Turonensi*. *Cap. 1* Genus regium; conjugium cum Chlodovero I Rege Francorum, & in eo peracta 294. *Cap. 2* Acta in viduitate post mortem Clodovei Regis: obitus, sepultura 296. *Cap. 3* Analecta ex *Vita M. & in Actis Benedictalis excusa* 297
- 4 Cirinus Mart. ex *Mrol. Hieron.* 377
- 1 Clarus Episc. Mart. Lactorz in Novempopula-nia. *Comm. Hist.* § 1 Cultus Lactorz, Auscii, Burdegalz, Petrocorii, & Sarlati 7. § 2 Cultus sacer apud Lemovices, Tutelenses, Cadurcos, Ruthenos, Albigenes, & Tolosates 9. § 3 Vita ex *Mss. Breviaris Tutelensi & Albiensi* 10. Divi-natio de pluribus synonymis Sanctis, hic in unam personam conflatis. 14
- 4 Clateus Episc. M. Explicantur ejus cultus, ætas, martyrium 376
- 3 Claudius *præv* M. *vide* Lucillianus 274
- 5 Claudius, cum Sociis CXXI, aliisque LXXIII Mar-tyres

INDEX SANCTORUM

- tyres in *Aegypto*, ex *Hagiologia Metrica Habes-*
fuo 421
- 6 Claudius Ep. Vefontion. & Ab. Jurensis. *Comm.*
præv. de monasterio, ætate, vita, miraculis & cul-
tu Sancti 644. *Append.* designatio operis, a Petro
Francisco Chiffletio relictæ 646. *Vita Brevior ex*
Ms. & Breviaris excusis 648. *Vita longior, sæcu-*
lo xiii aut xiv composita 649. MIRACULO-
RUM *liber* 1, cum *Vita brevior scriptus. Cap. 1*
Corpus per varia loca circumlatum, miracula fa-
cta 652. *Cap. 2* Alia miracula Arbosi patrata 654.
Cap. 3 Alia miracula ibidem, Novæ-villæ & Lug-
duni facta 656. *Miraculorum liber* 11 a *Chiffle-*
tio collectus. Præfatio 658. *Cap. 1* Suffocatus aquis,
& moribundus alius salvati; manus cancro exesa
restituta. Miles inter hostium tela & in carcere
diuturno, nihil damni passus 658. *Cap. 2* Gravi-
ter sauciati ab hostibus, itemque naufragi, vel
aliter in mari periclitantes, servati 660. *Cap. 3*
Ex captivitate barbarica vel hostili; extremis sup-
pliciis, vel prædonum manibus, liberati 662. *Cap.*
4 Morbi letales depulsi, abortivi vivificati 664.
Cap. 5 Mortui suscitari, moribundi salvati 668.
Cap. 6 Adolescens Sabauda, a gravidæ monis ve-
xatione liberata: item lapsi aut ruinis obsterendi
668. ILLUSTRATIONES CLAUDIANÆ *Petri Fran-*
cisci Chiffletii S. J. Opusculum posthumum. Cap. 1
De Pago Schodingorum, ejusque Ducibus, &
eodem comprehensa Salinarum Toparchia, patria
S. Claudii 671. *Cap. 2* An ad Dominos Salinen-
ses, qui septem sere postremis sæculis ei topar-
chiæ præfuerunt, S. Claudii genus propagatum
sit. Series eorumdem 672. *Cap. 3* De S. Claudii
integro adhuc Corpore, a quo diversus alius Me-
tenaci 673. *Cap. 4* Cur S. Claudius Metenacen-
sis æstimari possit unus Sociorum S. Alexandri
Martyris Lugdunensis 676. *Cap. 5* Ordo & lo-
cus B. Claudii inter Archipræsules Bisontinos:
horum antiqui duo Catalogi ab annis DC, eorum-
que ratio Chronologica 679. § 1 Primorum quin-
que sæculorum Episcopi 681, § 2 Episcopi qui
sæculo vi præfuerunt usque ad S. Nicetium, ubi
de Privilegio Medardino 684. § 3 S. Nicetius
ejusque successores usque ad sæculum ix, ubi de
vita S. Megetii, atque usu Pallii per Macarium
Hierosolymitanum eidem confirmato, & Claudio
II 687. § 4 Sæculi xi Episcopi: ubi multa de
triplici Hugone & Gaufrido Lugdunensi 693. §
4 Episcopi ab anno MCI ad MCLXVI: ubi de
Faverniacensibus, primum Abbatibus, & deinde
Abbatibus 697. § 6 Reliqui per sæculum xii An-
tistites 700. § 7 Successio Episcoporum usque ad
medium sæculi xiii 702. § 8 Sæculi xiii pro-
secutio usque ad dimidium xvii 705
- 5 Clemens Confessor; *vide* Justus 437
- 3 Coemginus frater Keivinus Abb. Glendelac. *Comm.*
Præv. Cultus Sancti, Actorum fides 320 ACTA
suspecta. Cap. 1 sancti nativitas; baptismus, & vi-
tæ sanctioris tirocinium 312. *Cap. 2* Vita eremi-
tica & monastica: miracula quædam, & funda-
tum primum monasterium 313. *Cap. 3* Monaste-
rii Glendelacensis fundatio: sancti vita solitaria:
fraudes demonis ipsi detectæ 315. *Cap. 4* Mona-
sterii ad alteram stagni ripam translatio. S. Coem-
gini cum SS. Columba, Kierano aliisque amici-
tia. Fraus demonis detecta 317. *Cap. 5* Miracula
& beneficia a Sancto viris Principibus præstita
319. *Cap. 6* Spiritus propheticus. Spiritualia bene-
ficia variis collata. Obitus. 321
- 6 Colmocus seu Colmus Episcopus in Scotia, ex
Breviariis & Scriptoribus Scoticis 761
- 2 Comminus, *vide* Mart. Lugdunens. 161
- 2 Concordia M. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 4 Concors Episcopus. *Comm. Hist.* Circa cultum,
Episcopatum, ætatem Sancti 412
- 5 Conon M. ex *Synaxariis* 423
- 1 Conradus seu Cuno, designatus Archiep. Trevir.
Mart. Theologii depositus. *Comm. Præv.* de ejus
cultu, Actorumque Auctoribus Cozvis 126 ACTA
Auct. Theodorico Monacho Theologiensi cozvo
ex *Ms. Prologus* 127. *Cap. 1* Ortus, Presbyteratus
& Præpositura, Archiepiscopatus & captivitas,
128. *Cap. 2* Martyrium S. Conradi, & sepultura
prima 130. *Cap. 3* Inventio & translatio corporis.
Varia mox patrata miracula 131. *Expositio* Si-
gesfridi Archiep. Moguntini ad Alexandrum II
Pontificem Romanum 134
- 3 Conus Monachus. *Comm. præv.* Loca cultus,
Acta, Miracula 359. *Vita. Ex vetusta membra-*
na Dianensi 360
- 2 Cornelius, *Vide* Mart. Lugdunenses 161
- 4 Crescentia Mart. ex *Mrol. Hieron.* 378
- 3 Criscens M. ex *Mrol. Hieron.* 287
- 3 Cyprius M. ex *Mrol. Hieron.* 287
- 6 Cyriaca, Valeria, Marcia Martyres: Notitia ex
Synaxaribus Mss. 622
- ## D
- 4 Dacianus Mart. *vide* Pictus. 378
- 2 Datula M. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 2 Datus Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 3 Davinus Peregrinus Lucæ. *Comm. præv.* Acto-
rum antiquitas; cultus Sancti etiam apud Regu-
lares Canonicos: Ecclesia S. Michaelis, in qua
Corpus 327. ACTA. Auct. Anonymo supparis
xvi. *Cap. 1* Adventus & obitus Lucæ: Elevatio
Corporis 329. *App.* de tertia quarta & quinta
Translatione 332
- 3 Demetria M. ex *Mrol. Hieron.* 286
- 4 Dibamona *vide* Sophia 379
- 4 Dinocus M. ex *Mrol. Hieron.* 377
- 1 Dionysius Monachus ex *Synaxaribus* 135
- 3 Dionysius puer M. *vide* Lucillianus 274
- 3 Domitius M. ex *Mrol. Hieron.* 287
- 2 Domna, *vide* Mart. Lugdun. 161
- 2 Donata Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 2 Donata altera Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 2 Donata tertia Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 2 Donata quarta Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 2 Donata quinta Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 2 Donata sexta Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 3 Donata M. ex *Mrol. Hieron.* 287
- 3 Donata altera M. ex *Mrol. Hieron.* 287
- 2 Donatus M. ex *Mrol. Hieron.* 168
- 2 Donatus alter Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 3 Donatus M. ex *Mrol. Hieron.* 286
- 3 Donatus secundus M. ex *Mrol. Hieron.* 287
- 6 Donatus M. *vide* Amantius 622
- 2 Dontula Mart. ex *Mrol. Hieron.* 209
- 5 Dorotheus Ep. Tyri. *Comm. Hist.* § 1 De duobus
Dorotheis, uno Tyri Episcopo, altero Antiochiæ
Presbytero 434. § 2 Tyri Episcopatus S. Doro-
theo Martyri assertus 435. § 3 Synopsis Aposto-
lorum ac Discipulorum Christi Episcoporumque
Byzantinorum, S. Dorotheo adscripta 436. CO-
ROLLARIUM de tribus sanctis Dorotheis, Theba-
no, Archimandrita, & Juniore. *Comm. præv.* § 1
Distinguuntur inter se tres isti, ratione temporis
& loci quibus vixerunt 591. § 2 De cultu illorum
& vitis, harumque auctoribus, & cur hoc loco
dentur. Item de aliis duobus Dorotheis Abbati-
bus 593. § 3 Dorothei junioris, Vitæ auctor
H11-

AD I TOMUM JUNII.

Hujus scripta, & sedes Archiepiscopalis Euchaita, proponuntur & illustrantur 594. VITA S. Dorothei Thebani Auct. Palladio Episc. Helenopolitano teste oculato 596. VITA S. Dorothei Archimandritæ, ex variis. Cap. 1 Ejus sanctitas & scripta, vitæ compendium, studia litterarum 596. Cap. 2 Gesta Dorothei circa Dositheim, discipulum suum 598. Cap. 3 Quid de obedientia & humilitate docuerit atque exercuerit 600. Cap. 4 Magistrum suum in omnibus consiliis: suspicionum malitiam discit, atque in alio ostendit 601. Cap. 5 Vitia cum tenera sunt, facile; cum inveterata, difficile superari, varie docet S. Dorotheus 603. Cap. 6 Modum vitia extirpandi, virtutesque inferendi animas proponit, similitudine sumpta ab agricultura 604. VITA S. Dorothei Junioris, sive in Chiliocomo Auct. Monacho corvo discipulo ejus. Cap. 1 Dorothei natales, fuga, monachatus, sacerdotium 605. Cap. 2 Ecclases patitur, & divinitus jussus exstruit monasterium ac templum 608. Cap. 3 miracula & mors Sancti. 611

E

- 4 **E** bustus M. ex Mrol. Hieron. 377
- 4 **E** iagonus M. ex Mrol. Hieron. 378
- 5 **E** lleherus, vide Bonifacius 543
- 5 **E** lsiarius Monachus, ex Veteri Ms. & Mrol. Saus-
saji 507
- 1 **E** neco Abb. Ord. S. Benedicti Onniz in Hispania
Comm. præv. Fundatio ac reformatio Onniensis,
Sancti cultus & vitæ scriptores 108. VITA bre-
vior. Ex Ms. Monasterii Pinnatensis 110. ACTA
prolixiora. Cap. 1 S. Eneconis piinitia & anachor-
etis 111. Cap. 2. Abbas factus Eneco virtutibus
& miraculis claret 112. Cap. 3 Alia viventis mi-
racula & felix obitus 116. Cap. 4 Alius sermo in
laudem Sancti, ex veteris Ms. quo continetur ejus
Canonizatio & pœnæ festum violentum 119.
Cap. 5 Captivi sancti intercessione liberati 121.
Cap. 6 Ossis unius translatio Bilbilim: Patrona-
tus assumptus, secuta miracula 123. Cap. 7 Alia
miracula S. Eneconis, ex libro 3 Dameti 124
- 3 **E** merita Mart. ex Mrol. Hieron. 288
- 3 **E** meritus M. ex Mrol. Hieron. 287
- 1 **E** pagatus Martyr, ex Mroll. 48
- 2 **E** pagatus Martyr, ex Mrol. Hieron. 163
- 2 **E** rasmus Episc. M. Formiis in Campania Comm.
præv. circa Acta, translationem, cultum, reli-
quias, inter plures Synonymos verosimiliter par-
tiendas 211. ACTA suspecta ex septem antiquis co-
dicibus Mss. Gelasio II Papa, & Mombilio Cap. 1
Vita in Libano Acta. Tormenta sub Diocletiano
tolerata. Mortuus suscitatus, plurimi conversi
Cap. 2 Tormenta sub Maximiano tolerata: va-
rii conversi, & Martyres effecti. Obitus S. Era-
smi 215. App. Actorum censura: tormenta alia
sancto adscripta: miracula quædam 217
- 3 **E** rasmus Mart. ex Mrol. Hieron. 288
- 2 **E** stivus, seu Palæstinus M. ex Mrol. Hieron. 211
- 2 **E** vantia M. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **E** vasia Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **E** vasius Martyr, ex Mrol. Hieron. 163
- 2 **E** vasius Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 5 **E** vasius M. ex Mrol. Hieron. 422
- 1 **E** velpistus M. vide Justinus 16
- 2 **E** ugenius I Papa Romanus Comm. hist. circa cul-
tum, pontificatum, & sepulturam 220
Euphemia, vide Bazalota 639
- 6 **E** usebia M. vide Maria 621
- 6 **E** usborgius II Episc. Mediolanen. Sylloge de ejus

- cultu, actis atque ætate 643
- 4 **E** uricus M. ex Mrol. Hieron. 477
- 5 **E** utychius Episcopus Comensis, Sylloge Historica
De ejus cultu, vita, translatione 452
- 4 **E** xpergentus M. ex Mrol. Hieron. 378
- 2 **E** xtricata M. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **E** xtricata alia Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 3 **E** xtricatus M. ex Mrol. Hieron. 287
- 3 **E** xuperia M. ex Mrol. Hieron. 287

F

- 5 **F** appa Martyr ex Mroll. 422
- 2 **F** austa M. ex Mrol. Hieron. 209
- 3 **F** austina Mart. ex Mrol. Hieron. 287
- 2 **F** austus Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **F** elicia Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 5 **F** elicianus Mart. ex Mroll. 422
- 2 **F** elicissima M. ex Mrol. Hieron. 209
- 3 **F** elicitas M. ex Mrol. Hieron. 287
- 5 **F** elicitas Martyr, ejus Reliquia translatae Anver-
piam ad templum Societatis Jesu 422
- 5 **F** elicitas Mart. ex Mroll. 422
- 5 **F** elicula Mart. ex Mroll. 422
- 1 **F** elinus M. vide Gratianus 23
- 2 **F** elix Mart. ex Mrol. Hieron. 163
- 2 **F** elix alius Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **F** elix tertius Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **F** elix quartus M. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **F** elix quintus Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **F** elix sextus Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 3 **F** elix M. ex Mrol. Hieron. 287
- 3 **F** elix M. alius ex Mrol. Hieron. 287
- 5 **F** elix M. ex Mrol. Hieron. 423
- 5 **F** elix M. Monachus Frislariz. 504
- 5 **F** erdinandus Princeps Lusitaniz Comm. præv. De
Actis, a Secretario & socio scriptis, inchoato cul-
tu & imaginibus. Diebus obitus & translationis
561. ACTA a Joanne Alvares socio & Secret. scrip-
ta. Cap. 1 Ferdinandi natales: virtutes erga
Deum & proximum 563. Cap. 2 Aliz sancti In-
fantis virtutes: disciplina domestica, expeditio in
Africam suscepta 565. Cap. 3 Expeditionis Tin-
gitanz infelix exitus. Reliquiz christianorum,
Septam pro lytro pæcæ, dato obside Ferdinando
567. Cap. 4 Exempti periculo Lusitani negant
reddendam Septam Mauris, qui pæcæ non ser-
varunt: lytrum pro Infante recusat Arzillæ Do-
minus 569. Cap. 5 Arzilla Festam S. Infans tra-
ducitur cum sociis, & per quinque primos men-
ses inclementer habetur 572. Cap. 6 Catenis on-
erati captivi educuntur ad opus faciendum: nun-
tiatur eis mors sui Regis Eduardi 574. Cap. 7
Augentur captivis labores & ærumnæ usque ad
excuntem Februarium 576. Cap. 8 Liberatio In-
fantis variis modis frustra tentata & agitata:
ærumnæ ejus exinde auctæ 577. Cap. 9 Solatia
ab Infante & sociis mutuo data acceptaque 579.
Cap. 10 Cædes inter-nuntii Mauri: de lytro tra-
ctatus irritus: Infantis in proprio gurgustio
ærumnæ & exercitia pia 581. Cap. 11 Extremus
S. Infantis morbus: conspecti in visione Sancti:
pius obitus, lamenta sociorum 583. Cap. 12 Ca-
daver Infantis exenteratum suspensumque de mu-
ro: sociorum fortuna: Lazaraquii exitus 585
Cap. 13 Miracula post mortem. Translatio cor-
poris in Lusitaniam. 587
- 2 **F** irmina Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **F** lavia M. ex Mrol. Hieron. 209
- 3 **F** lavia M. ex Mrol. Hieron. 287
- 2 **F** lavianus Mart. ex Mrol. Hieron. 209
- 2 **F** ledus Martyr ex Mroll. 48

2 Flo-

INDEX SANCTORUM

2	Florentina Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Florentinus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3	Florus M. ex Mrol. Hieron.	287
2	Fontunata M. ex Mrol. Hieron.	209
2	Fortunata alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3	Fortunata M. ex Mrol. Hieron.	287
3	Fortunata alia M. ex Mrol. Hieron.	287
2	Fortunatus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Fortunatus alius Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Fortunatus tertius Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Fortunatus quartus M. ex Mrol. Hieron.	209
2	Fortunatus quintus Mart. ex Mrol. Hieron.	210
3	Fortunatus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Fortunatus alius M. ex Mrol. Hieron.	287
5	Fortunatus Mart. ex Mroll.	423
2	Fontejus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
4	Fortunus M. ex Mrol. Hieron.	378
4	Fortunio M. ex Mrol. Hieron.	377
4	Francisca V. Ord. Servorum B. M. Synopsis vitae atque cultus	415
5	Fruncus Eremita 553. VITA ex Ms. Codice Asseclani servato	553
3	Fructus M. ex Mrol. Hieron.	287
2	Fuscus Mart. ex Mrol. Hieron.	209

G

3	G Agia M. ex Mrol. Hieron.	287
3	Gagus M. Mrol. Hieron.	286
3	Gagus alius M. ex Mrol. Hieron.	287
5	Gagus Martyr ex Mroll.	422
1	Gajinus M. ex Mroll.	48
4	Galdunus M. ex Mrol. Hieron.	377
2	Gallica M. ex Mrol. Hieron.	209
3	Gallicia M. ex Mrol. Hieron.	287
1	Gaudentius, Ep. Arbensis in Dalmatia, Sylloge, ex Philippo Ferrario & S. Petro Damiani	134
2	Gaudolus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
6	Gelasius Mart. ex Synaxaribus	638
1	Gemellina Mart. ex Mrol.	48
2	Geminianus, vide Mart. Lugdun.	161
2	Geminus, vide Mart. Lugdun.	161
3	Genesius Episc. Claromont. Comm. prævus Sancti cultus & Acta: fabulæ rejectæ 322. Vita, ex Ms. Legendario	323
5	Genesius, Comes Arvernus. Synopsis de cultu, ætate, actis, & Scriptoris Arvernis 504. OFFICIUM ex Breviario Camaleriensis	505
6	Gerardus Tinctorius, Fundator hospitalis Comensis Comm. præv. De cultu per S. Carolum Borromæum probato, & Actis coram eo productis 766. ACTA jussu S. Caroli Borromæi collecta Cap. 1 Fundatio Hospitalis: miracula: mortui sanctitas Olgeatz cognita 768. Cap. 2 Miracula sæculo xiv patrata, & a Bonincontro Morigia dum fierent scripta 770. Cap. 3 sæculo 16 exhibitum Bonicontri Ms. Seniorum Modoetienfium depositiones, per Carolum a Basilica Petri exceptæ 773. Cap. 4 Prosecutio Informationum, de cultus antiqui continuatione sumptarum 775	
1	Germanus Mart. ex Mroll.	48
6	Gilbertus Abbas, Petronilla conjux, Pontia filia Ord. Præmonstr. Comm. præv. de cultu antiquo & vita recentiori 761. VITA ex Joanne le Patge. PROLOGUS 762. Cap. 1 Expeditio cum Ludovico VII Rege Francorum in terram sanctam 763. Cap. 2 monasteria duo constructa. In illis sancta ejus & uxoris conversatio, obitus & cultus 763. Cap. 3 Corporis inventio & elevatio: aliqua miracula	765
5	Gorgius Mart. vide Marcianus	409
3	Gorgonia M. ex Mrol. Hieron.	287

2	Grata, vide Mart. Lugdun.	261
1	Gratianus & Felinus Martyres Perusini, Aronam in Insubriam translati. Comm. præv. Acta in Aronenf. Monasterio composita & bifariam dividenda 23. ACTA Apocrypha, ex veteri Ms. Aronenf. Pars prior. De Sanctorum conversione & Confessione intrepida ante tribunal, sumpta ex Actis SS. Secundiani & Sociorum, in Acta SS. Florentii & Sociorum licentius transformatis 25 Pars posterior, De constantia Sanctorum varie tentata, eorumque morte, fere ex ingenio Auctoris conficta	28
5	Gregorius Mart. ex Mroll.	422
5	Gregorius Mart. Ep. Lilybætanus. Sylloge Hist. De ejus noticia ex Actis S. Gregorii Lilybætani sumpta	433
4	Guakerus Abbas. Comm. præv. De cultu	405.
	VITA ex Ms.	406
6	Gudvvalus, Ep. Britannus, Gandavi in Flandria. Comm. præv. de vitæ & miraculorum Actis, ac Sancti ætate 728. VITA a Monacho Blandiniensi expolita. Prologus 729. Cap. 1 Vita Sancti in patria atque vicino scopulo, ante & post Episcopatum; nonnullaque miracula 730. Cap. 2 Terminus mari positus: Angelorum in Missa ministerium: discessus in aliam ditionem, miraculis roboratus 732. Cap. 3 Monasterium constructum. Hereditas obtenta & filius proprietario datus. Alia miracula 734. Cap. 4 Miracula S. Gudvvali, in mortuo suscitato; amente, & muto sanatis: item in ove, lupis, & equo patrata 736. Cap. 5 Tempus mortis divinitus indicatum: pius obitus, translationes 739. Embolismus Sermo de translatione S. Gudvvali & Bertulfi 742. Cap. 6 Recentiora miracula, Gandavi & in vicinia patrata 743. Cap. 7 Alia ejusdem temporis miracula	746
2	Guido Ep. Aquensis in Insubria. Comm. præv. De cultu & Auctoribus vitæ 228. Miracula ex vita Ms. per Laurentium Calciatum	231
5	Gundecarus, vide Bonifacius	542
6	Gurvallus, Ep. Alethensis in Armoricis. Comm. Hist. De ejus cultu, actis, ætate, & instituto 727	

H

5	H Amundus, vide Bonifacius	542
5	Hathavulfus, vide Bonifacius	542
2	Helpis, vide Mart. Lugdunenses	161
1	Henneco, vide Eneco,	108
5	Heraclius, vide Javinus	437
1	Hierax M. vide Justinus	16
6	Hilarion Junior, Hegumenus Confessor Comm. præv. De ejus monasterio & VITA ex Græcorum ritualibus	758
2	Hilarius Mart. ex Mrol. Hieron.	168
3	Hilarius & Valerius, Episcopi Carcaffonenses. Ex scriptoribus recentioribus	291
5	Hilarius Mart. ex Mroll.	422
1	Hilarus Mart. ex Mroll.	48
3	Hilburgis Vidua Comm. præv. De vita, unde & cur ea detur 361. VITA ex veteri Chartulario Pontifavenf. monasterii	362
5	Hiltebrandus, vide Bonifacius	542
2	Honorata Mart. ex Mrol. Hieron.	168
2	Honorata Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3	Honorata M. ex Mrol. Hieron.	287
2	Honoratus Mart. ex Mrol. Hieron.	211
2	Humatus Mart. ex Mrol. Hieron.	168
3	Hypatius puer M. vide Lucillianus	274
5	Hyperechius Mart. vide Marcianus	419

2 Jam-

AD I TOMUM JUNII.

1

1	Amnica, vide Martyres Lugdun.	161
1	Januaria Martyr ex Martyrologiis	161
1	Januaria alia Martyr ex Martyrologiis	48
2	Januaria Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Januaria Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3	Januaria Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Januaria alia Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Januaria tertia M. ex Mrol. Hieron.	287
3	Januaria quarta Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Januarii Mart. ex Mrol. Hieron.	287
1	Januarius Mart. ex Martyrologiis	48
1	Januarius alter Mart. ex Martyrologiis	48
2	Januarius Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Januarius alter Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2	Januarius tertius Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3	Januarius Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Januarius alter Mart. ex Mrol. Hieron.	287
5	Javinus & Herculus, ex vetusto Martyrolog.	437
5	Illidius & Leogontius Epp. Claromontani Comm. præv. De utriusque cultu, ex Vita prioris	423
	VITA Auct. Gregorio Turon. 423. Alia Ex vetusto Breviario Illidiano 427. APPEND. De Corporis elevatione & translatione	430
5	Ingenius Mart. ex Mrol.	422
1	Joannes Mart. ex Mrol.	48
2	Joannes Erem. Presb. Comm. præv. De cultu & vita ejus 260. ACTA ex Legendariis	261
2	Joannes Mart. Sylloge ex Slavo-Russica monumentis	263
2	Martyres, Sendomiræ in Polonia per Tartaros cæsi Comm. Hist. De tempore modoque martyrii & cultu	265
4	Joannes Mart. Hegumenus, ex Synaxar.	402
6	Joannes Veron. Ep. Ex Augustino Valerio & aliis recentioribus	642
3	Jocunda Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Jovianus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Jovinianus Mart. ex Mrol. Hieron.	210
1	Jovinus in Pictav. Dioc. Sylloge Hist. De ejus cultu & genere & professione monastica.	
5	Irene Mart. vide Marcianus	419
3	Isaacus monachus M. Cordubæ Comm. præv. De scriptore martyrii ejusque mentione in Martyrologiis 324. ACTA Auct. S. Eulogio martyre	325
1	Ischyron Mart. ex Eusebio & Hagiol. Habess.	31
4	Italius Mart. ex Mrol. Hieron.	378
6	Italus Mart. ex Mrol.	632
4	Jucundianus Mart. ex Mrol. Hieron.	378
2	Julia, vide Martyres Lugdun.	161
2	Julia alia, vide Martyres Lugdun.	161
2	Julia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Julia alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Julia tertia Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2	Julia quarta Martyr ex Mrol. Hieron.	209
4	Julia Martyr ex Mrol. Hieron.	377
3	Juliana Virgo Mart. ex Mrol. Hieron.	286
5	Juliana Mart. ex Mrol.	422
1	Julianus Mart. Socius S. Florentii	33
2	Julius, vide Mart. Lugdun.	161
2	Julius Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2	Justa, vide Mart. Lugdun.	161
2	Justa Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3	Justa Mart. ex Mrol. Hieron.	287
1	Justina Virgo Mart. Socia S. Secundæ	52
1	Justinus Mart. Chariton & Socii Comm. Hist.	
	§ 1 An idem hic qui Justinus Philosophus, & cum Sociis capite plexus. § 2 De anno mortis, die cultus ac spatio vitæ 28. § 222, Con-	

Junii Tomus I.

	festio martyrum coram Præfesto Rustico	20
1	Justinus Mart. ex Ferrario	58
2	Justus, vide Mart. Lugd.	161
2	Justa Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2	Justus Martyr ex Mrol. Hieron.	209
3	Justus Martyr ex Mrol. Hieron.	287
5	Justus & Clemens, Confessores. Comm. Præv. Acta, ætas, cultus & miracula. 437 Historia Monasterii SS. Justi & Clementis ex veteribus Actis 439. MIRACULA circa annum 1140 conscripta, 441. APPENDIX I addita ab Augustino Florentino 445. APPENDIX II, Ex Mr. Relatione Volaterranorum 446. HISTORIA inventi sæpeque translati & recogniti corporis S. Clementis	447
6	Justus, Episcopus Alexandrinus, quintus post S. Marcum, ex Hagiology metrico Mr. Habessino; & historia Patriarchali	620
1	Juventius Mart. Roma ex Martyrologiis	43
1	Juventius Mart. Roma in Gallias translatus. Gratiz curationum intercessioni S. Juventii pie attributarum. ex Mss. Gallicis Casa-Dei 44 & 45	

K L

3	K Eivinus, vide Coemginus	310
2	Latina M. ex Mrol. Hieron.	210
3	Laurentinus, vide Pergentinus	271
1	Lauti Martyr ex Martyrologiis	48
5	Leogontius Episcopus, vide Illidius	423
5	Leonides Mart. vide Marcianus	49
1	Liberianus, seu Valerianus Martyr	16
3	Libosus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Lisardus & Urbicius Abbates Magdunenses Comment. Præv. de Cultu, Actis, translatione, ac miraculis 298. VITA ex antiquis Codicibus 300. Translatio Corporis & Dedicatio Ecclesiæ Magdunensis 302. MIRACULA. PROLOGUS 304 Cap. 1 Captivi liberati, invasor iniquus morte multatus 304. Cap. 2 Cæcus & mutus sanati: captivus liberatus 306. Cap. 3 a Bernardo Magdunensi Canonico dictatum	308
3	Luca Mart. ex Mrol. Hieron.	287
4	Lucentia Virgo, Ex relato Claudii Castellani Canon. Parisien.	412
1	Lucia Virgo Martyr ex Martyrologiis	48
3	Lucia Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Lucianus M. ex Mrol. Hieron.	288
3	Lucillianus senex; Claudius, Hypatius, Paulus, Dionysius, pueri, Paula seu Paulina Virgo, martyres. Comm. Præv. Memoria in plurimis factis præsertim Græcorum 274. ENCOMIUM Auctore Photio Scenophylace & Logotheta CP. Cap. 1 Lucilliani vita ante & post conversionem 276. Cap. 2 Ejusdem, orta persecutione, in tormentis Constantia 278. Cap. 3 Inventos in carcere quatuor pueros pluribus animat ad martyrium Sanctus	280
2	Luciola Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Lucius Mart. ex Mrol. Hieron.	209
6	Lucius & Amantius Martyres, Cornelii in agro Parmensi. Sylloge. De eorum inventione & cultu	632
6	Lucius, vide Amandus	629
1	Lupus Martyr ex Mrol.	48

f

2 Ma-

INDEX SANCTORUM

M

2	M acarius, vide Martyres Lugdunen.	161
1	Major Mart. ex Mroll.	48
1	Majorus Mart. ex Mrol.	48
1	Majosa Martyr ex Mroll.	48
1	Malchus Martyr ex Mroll.	48
5	Mammetus Mart. ex Mrol. Hieron.	423
2	Marcella Martyr	209
1	Marcellianus Martyr ex Mroll. Hieron.	48
1	Marcellianus alius Mart. ex Mrol. Hieron.	48
2	Marcellina Mart. ex Mrol. Hieron.	209
1	Marcellinus Martyr Sec. S. Florentii	33
1	Marcellinus Mart. ex Mroll.	48
2	Marcellinus Presbyter, Petrus Exorcista, Thomas, Rogatus, & alii quadraginta duo Mart. Comm. præv. De eorum cultu, ecclesia, ætis 170. ACTA ex pluribus per vetustis codicibus Mss. 171. ACTA metrica, Auctore (ut putatur) Eginhardo 174. Hymnus Auct. B. Rabano Ab. Fuldenf, dein Archiep. Moguntino 176. TRANSLATIO Reliquiarum in Germaniam. Comm. præv. §. 1 Historia translationis: scripta, loca ad quæ translatae Reliquiæ, a Ludovico pio Imperatore donata Eginhardo 176. §. 2 Reliquiæ Seligenstadii aservatae, quando eo translatae: in variis Ecclesiis aliz atque aliz 178. §. 3 Inspectio Reliquiarum Seligenstadii, facta anno MDCVII 180. HISTORIA TRANSLATIONIS Auct. Eginhardo tunc Seligenstadii Abbate 181. Prologus 181, 182. Cap. 1 Missi ab Eginhardo Romam ad procurandas Reliquias. Obtentæ sanctorum Marcellini & Petri 182 Cap. 2 Sacrae Reliquiæ per diversa loca delatae in Michilmsstat, & post varias visiones in Mullenheim, postea Seligenstat dictum 184. Cap. 3 Aliquæ Reliquiæ S. Marcellini olim ablatae, impetrantur; & ad alia loca transferuntur, Miracula facta 187. Cap. 4 Miracula in surdis & mutis, contractis & aliis ægris, Mullenheimi patrata. Cerevisia in vinum mutata; cereus ultro accenset 190. Cap. 6 Alia miracula Mullenheimi facta, surdis & mutis, paralyticis & amentibus sanatis: lumen iter agentibus nocte concessum. Libellus Imperatori oblat. 193 Cap. 6 Miracula in palatio Imperatoris ad Reliquias horum Sanctorum facta. Cæcitas, contractio, paralytis, febris sublata 197. Cap. 7 Miracula Valencenis in Hannonia patrata, ad Reliquias horum Sanctorum. Cæci decem illuminati, alii ægri sanati 199. Cap. 8 Miracula Gandavi, in monasterio S. Ravonis, ad Reliquias horum Sanctorum. Cæci octo illuminati: alii ægri adjuti 201. Cap. 9 Ad Reliquias Traiecti depositas sanati cæci, muti, contracti, paralytici. 202 Cap. 10 Duo miracula, intercessione SS. Proti & Hyacinthi atque S. Hermetis, in Ecclesia S. Marcellini & Petri patrata. 204 APP. 1 De præsentia earundem Reliquiarum existentia in Sueffionensi S. Medardi ecclesia, ex epistola sub nomine Odilonis ad Ingrannum edita 206. APPENDIX 2 De Reliquiis S. Marcellini, Roma Pedemontium in Campania, hoc sæculo translatis 208	
3	Marcellus Mart. ex Mroll. Hieron.	287
6	Marcia, vide Cyriaca	622
2	Marcia Mart. ex Mroll. Hieron.	209
2	Marciana Mart. ex Mroll. Hieron.	209
2	Marcianus Martyr ex Mroll.	48
1	Marcianus alius Mart. ex Mroll.	48
5	Marcianus M. & Socii, Comm. Hist. Cultus apud Latinos ac Græcos; & martyrii modus 419.	

	ACTA ex Ms. Vaticano.	420
2	Marciosa Martyr ex Mroll. Hieron.	209
1	Marcus Martyr ex Mroll.	48
1	Marcus alius Martyr ex Mroll.	48
1	Maria Martyr ex Mroll.	48
2	Maria Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2	Maria alia Martyr ex Mroll. Hieron.	209
2	Maria tertia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
6	Maria Mart. cum Sociabus Martha, & tribus Virginibus, Eusebia seu Elia & Zenaide matronis, atque Zenaide Taumaturga. SYLLOGE conjecturalis secundum notitias in Græcorum fastis repertas 621	
2	Martina Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2	Marius Martyr ex Mrol. Hieron.	210
6	Marta Mart. vide Maria	621
2	Martialis Martyr ex Mroll.	48
1	Martialis Martyr ex Mroll. Hieron.	200
4	Martialis Episcopus. Ex Ugello & Jacobillo 395	
5	Martialis Martyr ex Mroll.	422
2	Martinianus Martyr ex Mroll. Hieron.	209
1	Martinus Mart. ex Mroll.	48
1	Martinus alius Mart. ex Mroll.	48
2	Martyres IV, Mater cum tribus filiis, ex Synaxaristis 160	
6	Martyres XX Tarsi in Cilicia. Notitia ex Martyrologis & Actis S. Bonifacii Martyris 633	
1	Martyres XXIII ex Mroll.	48
4	Martyres XXV ex Mrol. Hieron.	377
2	Martyres XXXVIII ex Synaxar.	168
5	Martyres XL, vide Bonifacius	542
2	Martyres XLII, vide Marcellinus	170
2	Martyres XLVIII ex Mrol. Hieron.	210
2	Martyres LXXVI ex Mrol. Hieron.	209
1	Martyres LXXVI, aut CLXXII ex Mroll.	48
3	Martyres LXXXIII, vel XCIII ex Mrol. Hieron.	288
3	Martyres LXXXIV, aut CII ex Mrol. Hieron.	287
1	Martyres CXX ex Mroll.	48
3	Martyres CXLVII ex Mrol. Hieron.	286
2	Martyres plurimi, Antiochia Passi, ex Syn. 169	
2	Martyres Lugdunenses XLVIII. Comm. Præv. circa nomina Martyrum, & quædam de ipsis dubia 160. ACTA, ex Epistola Lugdunensium & Viennensium, Græce edita ab Eusebio, Latine reddita a Rufino. Cap. 1 Occasio persecutionis, Acta aliqua SS. Vettii, Epagati, Zachariæ, Balbinæ & Sancti 162 Cap. 2 Factore carceris necati S. Potichinus, & alii: Blandina torta. Martyrium SS. Maturi & Sancti; Alexandri & Attali 163. Cap. 3 Martyrium SS. Pontici & Blandinæ. Corpora canibus objecta, igne adusta, & submersa. Virtutes martyrum 166. APPENDIX de Ecclesia S. Blandinæ. 167	
1	Martyres sedecim millia in Ægypto ex Haglologia Habessina 32	
2	Mastilla M. ex Mrol. Hieron.	209
1	Matrona Martyr ex Martyrologis	48
2	Materna, vide Martyres Lugdun.	161
2	Matrona M. ex Mrol. Hieron.	209
1	Matrona, alia Martyr ex Mroll.	48
2	Matrona alia M. ex Mrol. Hieron.	209
3	Matrona M. ex Mrol. Hieron.	287
3	Matura M. ex Mrol. Hieron.	287
2	Maturus, vide Mart. Lugdun.	161
2	Mavorus M. ex Mrol. Hieron.	209
5	Maurus Martyr ex Mroll.	422
1	Maxima Martyr ex Martyrologis	48
1	Maxima, alia Martyr ex Mroll.	48
1	Maxima, tertia Martyr ex Mroll.	48
2	Maxima Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Maxima alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
	2 Maxi-	

AD I. TOMUM JUNII.

2	Maxima M. ex Mrol. Hieron.	209
2	Maxima alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Maxima tertia M. ex Mrol. Hieron.	209
1	Medulphus Eremita in Arvernia, Ex Officio Ecclesiastico	76
3	Mefomus M. ex Mrol. Hieron.	287
9	Meinvercus Episc. Paderborn. Comm. præv. De Vitæ Auctore ejusque ætate, ac Beati cultu 308. VITA Auct. Abdinghoffensi Anonymo. Cap. 1 Institutio Episcopatus Paderborn. cui decimus præfuit Meinvercus: hujus natales, studia, Clericatus in aula Ottonis III 311. Cap. 2 Episcopatus Paderborn. a Rethario Episc. multimodis restitutus, B. Meinverco non nihil conferente 313. Cap. 3 Factus Episcopus Meinvercus statum Ecclesiæ in spiritualibus ac temporalibus promovet 316. Cap. 4 Iter Meinverci in Italiam cum S. Henrico Imp. ac reditus Paderbornam 319. Cap. 5 Beneficia Ecclesiæ Paderbornensi collata Meinverco procurante & gratitudinem referente 322. Cap. 6 Ejusdem argumenti prosecutio 324. Cap. 7 Alia beneficia sub simili Episcopi gratitudine Ecclesiæ facta 327. Cap. 8 Reliqua beneficia adnitente Episcopo Ecclesiæ facta, absolutum Monasterium Abdinghoffense 329. Cap. 9 Mater & vitricus Episcopi gravium suorum scelerum tandem poenas dant, divinitus castigati 331. Cap. 10 B. Popponis Trevir. acta quædam; plura Meinverci, præsertim circa Monasteria & servos 334. Cap. 11 Diocesis utilitas diversimode ab Episcopo procurata 337. Cap. 12 Post reconciliatos inter se SS. Henricum Imp. & Heribertum Archiep. variis fundis donatus Meinvercus 339. Cap. 14 Variis inter SS. Henricum Imp. & Meinvercum familiaribus acta 343. Cap. 14 a Conrado Imp. facta Episcopo Beneficia, aliqua coram illo acta 346. Cap. Alia bona acquisita, Monasterium Abdinghoffense Paderbornæ absolutum & dotatum 348. Cap. 16 Fundata & dotata ecclesia Collegiata in suburbis, pie moritur Meinvercus	350
1	Melosa Martyr ex Mrol.	48
3	Metuana Mart. ex Mrol. Hieron.	287
1	Merunus Martyr, ex Mrol.	48
4	Metrophanes, Episcopus Constantinopolitanus Comm. Hist. § 1 Cultus apud Græcos & Latinos, qualia de eo habeantur Acta. 384. § 2. Utrum ante, an post Synodum Nicænam obierit Metrophanes 388. § 3. Elucidatur idem argumentum, inquirendo quamdiu & quando Episcopus CP. fuerit Alexander, Metrophanis successor 388. § 4. Statuitur tempus & ætas, quibus obiit Metrophanes 389. § 5. Episcopos fuisse Byssantii ante Metrophanem, non probatur auctoritate Nicephorum, sive Patriarchæ sive Callisti, Pseudo-Dorotheum secutorum 391. § 6. Quotus Byssantii Episcopus fuerit Metrophanes	393
1	Minimus Martyr ex Martyrologis	48
2	Modianus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
4	Momna Mart. ex Mrol. Hieron.	378
3	Morandus, Monachus Cluniacensis, Comm. præv. § 1. De Vitis, ac die cultus S. Morandi; & unde hi Commentarii potissimum desumantur 339. § 2. De Monasterio Altkirchen S. Christophori, dein S. Morandi, & oppido Altkirchen eorumque Fundatoribus 341. § 3. Canonizatio S. Morandi: Indulgentiæ concessæ, eorumque diplomata 343. § 4. Cultus S. Morandi apud Cluniacenses per Officium duplex, apud Domum Austriacam per anathemata, apud vitatores per picturas 344. § 5. Sodalitium sub invocatione S. Morandi erectum, ejusque leges, merita Ordinis Clunia-	

Junii Tomus I.

N

3	Nabor Mart. ex Mrol. Hieron.	287
1	Neon Mart. ex Mr. Synaxario Divion.	72
3	Nepor Mart. ex Mrol. Hieron.	286
5	Nicander Mart. vide Marcianus	419
5	Nicander Mart. ex Mroll.	422
2	Nicolaus Peregrinus, Trani in Apulia Patronus. Comm. Hist. Circa ejus cultum; ac Vitz, Miraculorum, Translationumque scriptores 235. ACTA quadripartita ex corporum Auctorum monumentis. PARS 1. De vita S. Nicolai in Græcia, ex relato Bartholomæi Sanctus comitall. Cap. 1. Quomodo divinitus instructus puer cœperit ambulare, clamando Kyrie eleison, & quid ea causa passus in patria sit 237. Cap. 2. Sancti vita eremitica, & variaz ejus in illa probationes; deterfa calumnia 239. Cap. 3 Transgressus in Italiam Sanctus, non sine miraculis Lupias venit 241. Cap. 4. Post varia miracula Tarentum abijt Sanctus, indeque Tranum, ubi moritur 242. PARS 2. De Sancti adventu Tranum & obitu, atque hunc secutis miraculis, auctore Adelferio, teste in pluribus oculato. Prologus 244. Cap. 1. Vita sancte acta. Obitus pius 245. Cap. 2. Miracula ante & post sepulturam facta 247. PARS III De S. Nicolai Canonizatione & Translatione. Prologus 248. Cap. 1 Canonizatio S. Nicolai Peregrini. Ecclesia constructa. Miracula patrata 249. Cap. 2 Translatio corporis ad novam Ecclesiam: Miracula facta 250. Hymni 253. PARS IV De secunda Corporis translatione. Prologus 254. Cap. 1 Inventio partium aliquarum anno 1603, & reliqui corporis an. 1611, 255. Cap. 2. Translatio celebratur 5 Octobris: sacrarium instauratur, in quod etiam aliæ Reliquiæ inferuntur an. 1616, 257. App. De Ecclesiis in honorem S. Peregrini constructis.	258
1	Nina Mart. ex Mroll.	48
2	Nina, M. ex Mrol. Hieron.	168
2	Nina, Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Nina alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Nina tertia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
4	Ninnita Mart. ex Mrol. Hieron.	377
4	Ninnoca Virgo Comm. Hist. § 1 De certo cultu ejus, sed Actis perquam male confutis, quoad ætatem, genus, & nativitatem Sanctæ 408. § 2 Transitus Sanctæ in Armoricam 409. § 3 Monasterium constructum & dotatum	410
2	Nomitia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2	Nondinarus Mart. ex Mrol. Hieron.	209

f 2

6 Not-

INDEX SANCTORUM

6 Norbertus Archiepisc. Magdeburg. Fundator Ord. Præmonstrat. *Comm. præv.* § 1 Synopsis Vitæ chronotactica: cultus sancitus a Gregorio XIII, a successoribus auctus 809. § 2 Vita scripta, curante Hugone primo socio & in Præmonstratensi regimine successore; cum Analectis Historiæ translationum, hoc sæculo factarum & Corollariis 811. § 3 De festo Sancti a semiduplicis ad duplicis ordinem translato 813. § 4 Encomia S. Norberto ejusque Ordini ab ejusdem ævi scriptoribus data 815. § 5 Auctorum quorundam sæculi sequentis testimonia. Sanctimonialium Ordinis verus disciplina 817. **VITA ex varis Mss. edita a Joan. Chrysost. vander Sterre, Priore ac postea Ab. S. Michaelis Antverpiæ.** Cap. 1 Ortus, secularis vita, conversio ad meliorem 821 Cap. 2 Ordines sacri suscepti: Verbum Dei prædicatum. Injuria patienter tolerata 823. Cap. 3 Quare & quomodo patiantur Sancti mala. Constantia fidei in S. Norberto 824. Cap. 4 Persecutiones toleratæ, peregrinationes assumptæ, potestas concionandi obtenta 826. Cap. 5 Colloquium cum Episcopo Cameracensi: ascitus Hugo socius: conciones habetæ 828. Cap. 6 Discordiæ sublata & pax firmata 830. Cap. 7 Favore Callisti Papæ & patrocinio Episcopi Laudunensis, Præmonstratum coemptum habitari. Diabolicæ tentationes superatæ 831. Cap. 8 Varii socii acquisiti. Energumena liberata. Reliquiæ acceptæ 834. Cap. 9 Professio secundum Regulam S. Augustini. Exercitia virtutum præscripta 835. Cap. 10 Socii unius hypocrisis detecta: Ecclesia constructa 837. Cap. 11 Tentationes superatæ: Energumeni liberati 838. Cap. 12 B. Godefridus Cappenbergenensis conversus; idem cogitanti Theobaldo Comiti persuasum conjugium 841. Cap. 13 Curati cæca & dæmoniacus. Tanchelini hæresis extirpata Antverpiæ 843. **EMBOLISMUS.** Epistola Trajectensis Ecclesiæ ad Fridericum Episc. Coloniensem, de Tanchelmo seductore 845 Cap. 14 Dæmones sæpius repulsi, lupi cicurati 847. Cap. 15 Archiepiscopatus Magdeburgensis aditus: Cœnobium Ordinis in eo constitutum 849. Cap. 16 Persecutiones toleratæ, primi Abbates ordinati 851. Cap. 17 Privilegia Ecclesiæ suæ ab Innocentio II confirmari impetrat Sanctus. In seditione constantiam tenet: miraculose præservatur a morte 853. Cap. 18 Alia conspiratio discussa: iter Romanum. Morbus, & obitus 855. Cap. 19 Sepultura Corporis. Triplex apparitio. Epilogus 857. **ANALECTA NORBERTINA.** Cap. 1 Fratrum Cappenbergenensium additamenta ad vitam 859. Cap. 2 Ex libro 111 Hermannii Monachi de Miraculis S. Mariz Laudun. § 1 Congressus S. Norberti cum Episcopo, deductio Laudunum. Præmonstrati oblari acceptatio 861. § 2 Lauduni erecta S. Martini Abbatia. Hugo Præmonstrati substitutus Norberto. Hujus multiplex commendatio 865. § 3 Cameracensis Episcopatus a Norberto recusatus, Magdeburgensis recusanti impositus 866. Cap. 3 De Monasteriis a S. Norberto prope Sanctos & Magdeburgi fundatis 868. **HISTORIA TRANSLATIONIS.** Cap. 2 Conatus pro obtinendo Corpore, pridem in Belgio coepti, in Germania promoti, effectu nullo usque ad imperium Ferdinandi II 871. Cap. 3 Cæsaris voluntati, Magdeburgi expositæ, consentit tandem Magistratus; res tamen non peragitur 872. Cap. 3 Expugnata pervicacia civium redit tertium Abbas, securosque reddit de Cæsarea clementia 873. Cap. 4 Die 3 Decembris requis-

tum & tumulo exemptum corpus, deestumque Doxanum prope Pragam 878. Cap. 5 Magdeburgensium attestatio super veritate sacri Corporis 880. Cap. 6 S. Norbertus Patronus Bohemiæ adscriptus: Translatio festiva per ostiduum celebrata 883. Cap. 7 Descriptio sacelli, in quo Reliquiæ collocandæ erant 886. Cap. 8 Vertente anno primum Depositionis festum institutum & magnifica ducta Processio 889. Cap. 9 Ultima statio pompæ, & finis solennitatis totius 892. Cap. 10 Antverpienses, ad Translationem anni 1627 invitati, duos ex suis Religiosos mittunt 894. Cap. 11 Abeunt Antverpiæ Michaelitæ duo, commendatitiis ad Reliquiam aliquam obtinendam instructi 896. Cap. 12 Michaelitæ duo Antverpiæ Pragam missi interfunt Translationi; nec sine Reliquiis revertuntur 897. Cap. 13 Quid interim actum Antverpiæ, & quomodo eo redierint Delegati 900. Cap. 14 Festum sancti solennius solito actum. Apparatus ad Translationem Reliquiarum allatarum 902. Cap. 15 Processionalis pompa, variis spectaculis interpolata 905. Cap. 16 Reliquis procedentium ordo, & per octavam continuata festivitas 908. Cap. 17 Octavæ diei functiones eucharisticæ. Brandea variis impetrata 910. **APPENDIXE** Beneficia quædam recentiora Sancti ope impetrata 914. **COROLLARIUM I** De institutione Archiepiscopatus Magdeburgensis, & primis ejus Præsulibus usque ad S. Norbertum 916. § 1 Fundatio civitatis, in eaque Abbatiz S. Mauricii, & hujus postea in Archiepiscopium conversio 916. § 2 Archiepiscopatus Magdeburg. institutio ex nostro Ms. & primi Adelberti Ordinatio 918. § 3 Adalberti primi Archiepiscopi sanctus obitus: Electi Othrici exclusio; Giselharii Merseburg. Ep. ad Metropolitæ dignitatem transitus illaudatus 920. § 4 Giselharii Archiep. obitus. Tagmonis Ordinatio, hujusque ex Dithmaro Ms. vita, laus, & mors 922. § 5 Brevis Walthardi Archiepiscopatus, ejusque encomia ex eodem Dithmaro 924. § 6 Aliorum Archiepiscoporum successio usque ad S. Norbertum & ultra, ex nostro Ms. 927. § 7 Titulus primatis Germaniæ, quomodo & quamdiu post S. Norberti obitum Magdeburgensi accesserit 929. **COROLLARIUM II** De ecclesia & abbazia S. Michaelis Antverpiæ, a S. Norberto suscepta & hætenus florentissima 933. § 1 Translatio ecclesiæ ad Præmonstratenses. *Ibid.* § 2 Confirmata Confraternitas inter Marianos Canonicos & Michaelitas 935. § 3 Veteris parochiæ Antverp. limites, eorumque inter utrosque Canonicos divisio. § 4 De Fratribus seu Tertiariis Michaelitarum, eorumque Sanctimonialibus 937. § 5 Topographia ecclesiæ & cœnobii verus ac nova, iconibus declarata. § 6 De forma, mutatione alienatione murorum Abbatiz ad Schaldim, deque Romanis antiquitatibus juxta eos effossis 940. § 7 Hodiernæ Basilicæ & Abbatiz ornamenta præcipua 943. § 8 Series xvii primorum Abbatum 947. § 9 Successio Abbatum medii ævi, quorum plerique de templo vel domo bene meriti. § 10 Abbates sæculi xv, de fabrica plerique etiam meriti bene 950. § 11 Reliqui sæculo xvi Abbates, eorumque acta gloriosa 953. § 12 Abbates sæculi xvii, quibus longam successorum seriem operat Auctor 957. **COROLLARIUM III** de Abbatibus filiabus ecclesiæ S. Michaelis 960. § 1 Initia & progressus Abbatiz Everbodiensis primogenitæ. *Ibid.* § 2 Abbatum series a primo Andrea usque hodiernum 962. § 3 De Abbatia To-

To-

AD I TOMUM JUNII.

Tongerloana secundo . genita , ejusque Prælati
usque ad institutionem Episcopatus Silvæducis
964. § 4 Unio cum Episcopatu facta ac rursus
dissoluta . Successio reliquorum . § 5 De tertio
genita Middelburgensi : ac primum de ejus initiis
seculo XII & XIII. 968 § 6 Abbates seculi XIV
& dimidii sequentis , sub iisque acta 971. § 7
Reliqui seculo XV Abbates : horum ultimo sub-
jectum Hagense Virginum in Hollandia Mona-
sterium 973. § 8 Ceteri Abbates usque ad con-
stitutum Episcopatum 977. § 9 Primus Episco-
pus & Abbas Middelburg. & reliqua monasterii
a Fœderatis , una cum civitate occupati , fortu-
na 978

1	Novella Martyr ex Martyrologis	48
1	Novella, alia Martyr ex Martyrologis	48
1	Novella 111 Martyr ex Martyrologis	48
3	Nuptialis Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Nuridinus Mart. ex Mrol. Hieron.	209

O

3	O	Bercus M. ex Mrol. Hieron.	287
1		Octavius Mart. ex Mrol. Hieron.	42
		October, vide Martyres Lugdunenses	161
		Oliva Virgo 338. VITA ex Ms. Cajetani	339
2		Optata Martyr ex Mroll.	48
4		Optatus Episcopus : libri scripti : cultus, &c.	396
3		Orasus Martyr ex Mroll. Hieron.	288
2		Oratus Mart. ex Mrol. Hieron.	210
1		Orphycus Mart. ex Ferrario	582
3		Ovidius, vide Auditus.	289

F

4	P acificus Ceredanensis Ord. Minorum : Vitæ & cultus notitia , <i>ex variis</i> 414 & <i>die</i> 6, <i>pag.</i> 802	
1	Pæon Mart. <i>vide</i> Justinus	16
2	Pafilus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	211
3	Pamphilus Presbyt. Mart. <i>Comm. præv.</i> De variis diebus cultus & Actis ab Eusebio Cæsariensi edi- tis 62 <i>Alia passionis</i> ex libris Eusebii de vita Pamphili . <i>Pars prior</i> , Omnium duodecim atque imprimis Pamphili laudes complectens 64 <i>Idem</i> , ex Eusebii Historia Martyrum , cap. 21 67. <i>Pars altera</i> Sanctorum singulorum certamina & Martyrii exitus 67, & <i>seq. Appendix.</i> De Mife- rabili exitu eorum qui Pamphilum persecuti sunt	72
5	Pambo Mart. <i>vide</i> Marcianus	419
3	Papozinicus M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	286
2	Paula Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	209
2	Paula alia Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	209
2	Paula tertia Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	209
3	Paula M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	287
3	Paula Virgo Martyr , <i>vide</i> Lucillianus	274
1	Paulina Martyr , <i>ex Martyrologis</i>	48
6	Paulina Virgo M. <i>vide</i> Artemius <i>ex Martyrolo-</i> <i>gis</i>	48
1	Paulus Martyr , <i>ex Eusebio</i>	62
1	Paulus Presb. Socius S. Reveriani	40
1	Paulus alius Martyr , <i>ex Martyrologis</i>	48
2	Paulus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	209
3	Paulus , <i>puer Martyr</i> , <i>vide</i> Lucillianus	274
2	Percus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	209
6	Peregrina Mart. <i>vide</i> Amanrius	628
3	Peregrinus Eremita <i>Comm. Hist.</i> Miracula , & cultus antiqui indicia obscurata	370
3	Pergentius & Laurentinus & cccc Martyres <i>Comm. Præv.</i> de eorum cultu & Actis 271. ACRA	
	... Junii Tomus I.	

revelata ex *Mss.*

3	Perseverantius Mart. ex <i>Kalendario Carthaginiensi</i>	222
4	Petrocus Abbas <i>Comm. Præv.</i> Variz Corporis translationes & cultus 399. VITA suspecta, <i>Auctore Joanne Tinemoutbenfi</i>	400
6	Petronilla, <i>vide</i> Gilbertus Abbas	761
2	Petrus Exorcista, <i>vide</i> Mercellinus	170
2	Petrus M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
3	Petrus M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	287
4	Petrus dictus de Bono, Monachus. Ex <i>Cluniacensi Chronico</i>	414
1	Petruius Mart. ex <i>Martyrologis</i>	42
6	Philippus, unus ex septem primis Diaconis, Trallensium in Asia Episcopus. <i>Comm. Hist.</i> De ejus gestis, & Eunuchio per eum baptizato; Episcopatu, & cultu	618
6	Philippus Martyr ex <i>Mroll.</i>	632
2	Philomenus, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	161
4	Philippus M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	378 f
6	Photia, ex <i>Synaxario Divisionis</i>	726
2	Photinus, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	161
1	Photinus Confessor, in Namurcensi Belgii diocesi, ex traditione & usu loci, ubi colitur	85
4	Pictus Martyr Romæ: Cultus: & Hispanica de loco martyrii figmenta	378
1	Pilingottus, Tertiarius Ord. S. Francisci, Urbini in Italia. <i>Comm. Præv.</i> circa vitam & cultum Beati. 148. VITA, <i>auctore cœvo Urbinate, ex Mr. civitatis.</i> Prologus Cap. 1 149 Spreta mercatura totum se Deo tradit Pilingottus, solitudini, orationi, eleemosynis intentus, 149. Cap. 2. Aliæ Pilingotti virtutes, & gratiæ, divinitus ei concessæ 151. Cap. 3. Peregrinatio Romana, obitus, sepultura, translatio propter miracula	151
2	Piscina Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
1	Placidus Ordinis Apostolorum <i>Comm. Hist.</i> cultus, vita, miracula, Ordinis origo & progressus	556
3	Pompanus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	287
2	Pompeja, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	161
2	Pompeja altera, <i>vide</i> Martyres Lugdu.	161
6	Pontia, <i>vide</i> Gilbertus Abbas	767
2	Ponticus, <i>vide</i> Martyres Lugdun.	161
2	Porcius M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	211
2	Posiuna Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
2	Posiuna alia M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
3	Possemus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	287
2	Potamia, <i>vide</i> Mart. Lugdun.	161
2	Pothinus, <i>vide</i> Mart. Lugdun.	161
1	Potinus Martyr ex <i>Martyrologis</i>	48
1	Prima Mart. ex <i>Mroll.</i>	48
2	Prima Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
2	Prima Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
5	Prima Mart. ex <i>Mroll.</i>	422
2	Primosa alia M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
1	Primus Martyr ex <i>Martyrologis</i>	48
2	Primus, <i>vide</i> Mart. Lugdun.	161
3	Prisca Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	287
1	Priscus Martyr ex <i>Mroll.</i>	43
2	Priscus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	168
5	Privatus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	422
1	Procula Martyr, ex <i>Mroll.</i>	48
3	Procula M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	287
1	Proculus Mart. ex <i>Mroll.</i>	48
1	Proculus Miles Mart. Bononiæ in Italia. <i>Comm. Hist.</i> Ejus a S. Proculo Interamnenfi distinctio. Martyrii tempus. Acta apocrypha	50
1	Proculus Episcopus Martyr, Bononiæ in Italia. <i>Comm. Hist.</i> De cultu, & duplici translatione corporis,	f 3

INDEX SANCTORUM

poris, ac martyrii tempore, ejusque diversitate 2	2	Sammata Martyr ex Mrol. Hieron.	209
Proculo Interamnenfi	79	3 Sanctus Cordubæ in Hispania M. Ex memoriali	
1 Ptolomæus M. ex Eusebio & Hagl. Abess.	31	Enlogii	506
1 Publius Martyr ex Mroll.	48	3 Sanctus, vide Martyres Lugdun.	161
1 Publius Martyr ex Mroll.	48	3 Sarmatia Martyr ex Mrol. Hieron.	209
3 Publius Mart. ex Mrol. Hieron.	287	1 Saturnina Martyr ex Mroll.	48
3 Publius alius Mart. ex Mrol. Hieron.	287	1 Saturnina alia Martyr ex Mrol.	48
1 Pyrrhus Ep. ex Ms. Synaxario Divion.	72	2 Saturnina Martyr ex Mrol. Hieron.	209
		2 Saturnina alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Saturnina tertia Martyr ex Mrol. Hieron.	209
		2 Saturnina quarta Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Saturnina quinta Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Saturnina sexta Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		4 Saturnina Mart. ex Mrol. Hieron.	377
		4 Saturnina Virgo Martyr. Cultus & titulus mar-	
		tyrii	402
		1 Saturninus Mart. ex Mroll.	48
		1 Saturninus alius Mart. ex Mroll.	48
		1 Saturninus tertius Mart. ex Mroll.	48
		2 Saturninus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Saturninus alius Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		3 Saturninus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		4 Saturninus Mart. ex Mrol. Hieron.	378
		5 Saturninus Mart. ex Mroll.	422
		5 Saturninus Mart. ex Mrol. Hieron.	423
		3 Saturnus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		2 Satorus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Satorus alius Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		5 Satorus Mart. ex Mrol. Hieron.	423
		5 Scirbaldus, vide Bonifacius	
		1 Secunda Mart. ex Mroll.	48
		2 Secunda Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Secunda alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		5 Secundianus Mart. ex Mroll.	422
		1 Secundus Martyr Ameriz in Umbria: item Aga-	
		pitus & Justina V. M. Pergulæ in Italia Comm.	
		præv. Tres urbes hunc Sanctum sibi afferentes,	
		ejusdemque etiam alibi cultus & Acta varia 51.	
		ACRA ex Mss. Eugubino & Bodecensi 52. App. de	
		Corporibus SS. Secundi, Agapiti & Justinæ Mar-	
		tyrum ac Protectorum Pergulanorum	54
		2 Secundus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		3 Secundus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		5 Secundus Mart. ex Mroll.	422
		2 Seleucus Mart. ex Mrol. Hieron.	211
		5 Selleniades Mart. vide Marciianus	
		2 Senecio Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Sepaca Mart. ex Mrol. Hieron.	168
		1 Sepacus Mart. ex Mroll.	48
		3 Septiminius Mart. ex Mrol. Hieron.	288
		3 Servulus Mart. ex Mrol. Hieron.	288
		5 Servulus M. ex Mrol. Hieron.	423
		3 Severa Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		3 Severus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		3 Sextus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		2 Sildinus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		1 Sillesia Martyr ex Martyrologiis	48
		1 Sillica Mart. ex Mroll.	48
		1 Silvana Mart. ex Mroll.	48
		3 Silvana Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		1 Silvanus Martyr ex Martyrologiis	48
		1 Silvanus alius Martyr ex Martyrologiis	48
		3 Silvanus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		3 Silvanus alius M. ex Mrol. Hieron.	287
		3 Silvanus tertius Mart. ex Mrol. Hieron.	288
		5 Silvanus Mart. ex Mrol. Hieron.	423
		2 Silvanus Mart. ex Mrol. Hieron.	209
		2 Silvius, vide Martyres Lugdun.	161
		4 Silvius Mart. ex Mrol. Hieron.	377
		3 Sinereus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
		4 Sophia, cum filiabus Dibamona & Bislamona;	
		item	

Q

2	Quarta, vide Martyres Lugdun.	161
1	Quietia Martyr ex Mroll.	48
1	Quintus Mart. ex Mroll.	48
1	Quintus alius Mart. ex Mroll.	48
3	Quintus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3	Quintus alius Martyr ex Mrol. Hieron.	287
3	Quirinus Martyr ex Mrol. Hieron.	286
4	Quirinus Martyr ex Mroll. Hieron.	377
4	Quirinus Martyr Sylloge de ejus cultu & condi-	
	tione	379
4	Quirinus M. Episcopus. Comm. præv. Antiquis-	
	sima Acta, Corpus Romam translatum, indeque	
	2 variis possideri assertum 380. ACTA vetustis-	
	sima 381. Hymnus Prudentii	383

R

1	Reverianus Episc. cum 12 sociis MM. Augu-	
	stoduni in Gallia Comm. Hist. Cultus inbre-	
	viariis & Fastis, tempusque martyrii	40
2	Reducta Martyr ex Mroll. Hieron.	209
2	Rodana, vide Martyres Lugdunenses	161
2	Rodilia Martyr ex Mroll. Hieron.	209
1	Rogata Martyr ex Mroll.	48
2	Rogata Martyr ex Mroll. Hieron.	168
2	Rogata Mart. ex Mroll. Hieron.	209
2	Rogata Martyr ex Mrol. Hieron.	211
5	Rogata Martyr ex Mrol.	422
1	Rogatiana Martyr ex Mroll.	48
1	Rogatianus Martyr ex Mrol.	48
3	Rogatianus Martyr ex Mroll. Hieron.	287
3	Rogatianus alius Mart. ex Mrol. Hieron.	287
2	Rogatus Martyr ex Mroll. Hieron.	209
1	Rogatus Martyr ex Mroll.	48
1	Rogatus alius Martyr ex Mroll.	48
2	Rogatus Martyr vide Marcellinus	170
2	Rogatus Mart. ex Mroll. Hieron.	209
1	Romana Mart. ex Mroll.	48
3	Romanus Martyr ex Mroll. Hieron.	287
1	Romanus Episcopus, Eremita in Britannia Armo-	
	rica Comm. præv. Circa ejus ætatem, vitam &	
	Reliquias 83. VITA ex Brev. Corisopit.	83
2	Rota Mart. ex Mrol. Hieron.	209
1	Rufina Martyr ex Martyrologiis	48
3	Rufina Mart. ex Mroll. Hieron.	287
4	Rusticus Mart. ex Mroll. Hieron.	377
4	Rustulus Mart. ex Mroll. Hieron.	378
5	Rutianus Mart. ex Mrol.	422
1	Rutilia Mart. ex Mrol.	48
1	Rutilus Martyr ex Mrol.	48
4	Rutilus seu Rustulus & socii duo Martyres ex	
	Martyrologiis	379

S

2	Sabina Mart. ex Mrol. Hieron.	210
5	Sacrinus Antiochiz ex Mroll.	422
1	Sailis Martyr ex Martyrologiis	48
2	Salpurnia Martyr ex Mroll. Hieron.	209
2	Samina Mart. ex Mrol. Hieron.	209

AD I TOMUM JUNII.

item S. VVarfenopha & matre ejus, Ex Hagiol. Metr. Anonymi Habessini	379
4 Sophia Senatrix ex Synax.	404
3 Statuanenus Martyr ex Mrol. Hieron.	288
2 Stephanus Episc. Mart. Noralz apud Helsingos in Suecia. Comm. hist. § 1 De vita, martyrio & cultu ex Joanne Magno 231 § 1 De tempore missi in Sueciam gemini Adalvardi, ex Adamo Bremenfi 232. § 3 De tempore missi post Adalvardum in Sueciam Stephani, hujusque statua Corbeje inter Sanctos, & die natali	233
2 Surdida Martyr ex Martyrologiis	48
1 Symeon Reclusus in porta Trevirensi Comment. præv. Sancti ecclesia & cultus. Vita a plurium teste oculato scripta, annique adventus, obitus: & Canonizatio 87. VITA Auctore Eberwino, Abb. S. Martini Treviris. Prologus 89 Caput. 1 Pia educatio, peregrinatio, vita eremitica, & monastica variis locis 89. Cap. 2 Iter in Gallias destinatum, variis periculis expositum 90. Cap. 3 Nocturnia cum S. Poppone Archiepiscopo Trevirensi: Reclusio, obitus, sepultura 93 Cap. 4 Miracula varia meritis S. Symeonis patrata post mortem & in vita 93. EMBOLISMUS De Canonizatione S. Symeonis ejusque ecclesia 95. Cap. 5 Quædam paulo posteriora miracula 100. HISTORIA elevationis Sancti Symeonis & venerabilis Poppone Auctoribus ipsidemque testibus oculatis, Frederico Præposito Ecclesiæ S. Paulini, & Joanne Sebekmanno monacho S. Maximini. § 1 Elevatio S. Symeonis ex ipsius ecclesiæ veteri manuscripto 101. § 2 Elevatio venerabilis Poppone ex Ms.	104
5 Syllus Confessor CONJECTURA: ex veteri Calendario	422

T

1 Tecla V. M. Antiochiæ ex Mroll.	42
1 Tertius Martyr ex Mroll.	48
2 Tertius Martyr ex Mroll. Hieron.	209
1 Tertula Martyr ex Mroll.	48
2 Tertula Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2 Tertula alia Martyr ex Mrol. Hieron.	209
3 Tertula Martyr ex Mrol. Hieron.	287
1 Tertulus Martyr ex Martyrologiis	48
2 Testulus Martyr ex Mrol. Hieron.	209
2 Thamatus Martyr ex Mrol. Hieron.	211
2 Theameda & filii ejus Martyres, ex Fastis Captivis & Habessenis	169
1 Theobaldus, Albæ-Pompeje in Insubria. Comm. præv. De anno mortis, die cultus, vita & miraculis 135. VITA Cap. 1 Ortus, educatio, & reliqua tempore vitæ gesta 137. Cap. 2 Morbus, obitus, sepultura, miracula 139. Cap. 3 Alia miracula, intra annos fere ducentos ab obitu Sancti patrata 141. Cap. 4 Inventio Corporis, & mortui post eam suscitati 142. Cap. 5 Alia miracula inventionem secuta 144 Cap. 6 Gratiz recentioris memoriz ad invocationem B. Theobaldi obtentæ.	147
1 Theophilus M. ex Eusebio & Hagiol. Habess.	31
1 Thespelius M. in Cappadocia ex Menais & Synaxaribus Græcorum	22
2 Thomatus, Mart. vide Marcellinus	
5 Thyminus Mart. ex Mroll. Hieron.	423
3 Titonia Mart. ex Mroll. Hieron.	287
2 Titus, vide Martyres Lugdunenses	161
3 Toga Mart. ex Mroll. Hieron.	287
2 Trophina, vide Martyres Lugdunenses	161
2 Tulla Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2 Turninus Mart. ex Mrol. Hieron.	209

Junii Tomus I.

V

1 Valens, Diac. Mart. ex Eusebio	62
2 Valentina Mart. ex Mroll. Hieron.	209
2 Valentinus Mart. ex Mroll. Hieron.	209
3 Valeria Martyr ex Mroll. Hieron.	287
3 Valeria alia Mart. ex Mrol. Hieron.	287
6 Valeria, vide Cyriaca	622
1 Valerianus seu Liberianus Martyr	16
3 Valerius, vide Hilarius	291
3 Veneria Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3 Veneria alia Martyr ex Mroll. Hieron.	287
2 Venusta Martyr ex Mroll. Hieron.	209
3 Veranus Martyr ex Mroll. Hieron.	287
1 Vericus Martyr ex Martyrologiis	48
2 Verius Epagatus, vide Martyres Lugdun.	161
3 Victor Martyr ex Mrol. Hieron.	287
3 Victor alius Martyr ex Mrol. Hieron.	287
1 Victoria Martyr ex Martyrologiis	48
2 Victoria Martyr ex Mroll. Hieron.	209
2 Victoria alia Martyr ex Mrol. Hieron.	209
3 Victoria Martyr ex Mroll. Hieron.	287
1 Victorina Martyr ex Martyrologiis	48
3 Victorinus Martyr ex Mroll. Hieron.	287
2 Victorina Martyr ex Mroll. Hieron.	209
1 Victuria Martyr ex Martyrologiis	48
2 Victuria Martyr ex Mroll. Hieron.	209
2 Victuria alia Martyr ex Mroll. Hieron.	209
3 Victuria Martyr ex Mroll. Hieron.	287
2 Victurianus Mart. ex Mroll. Hieron.	209
3 Victurina Martyr ex Mrol. Hieron.	287
5 Victurus Martyr ex Mroll.	422
1 Vincentius Martyr ex Mroll.	48
2 Vincentius Martyr ex Mrol. Hieron.	168
6 Vincentius Episcopus, Benignus Diaconus, & socii Martyres. Comm. præv. de eorum Actis, Reliquiis, ætate, patria & ecclesia 623. ACTA ex Mss.	
6 Vincentius Ep. Theatinus ex Calendario ipsius Ecclesiæ. TRANSLATIO corporis Magdeburgum, inde VVratislaviam	639
1 Vicianus Martyr ex Ferrario	58
3 Vivianus Mart. ex Mroll. Hieron.	287
2 Vitalica Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2 Vitalis, vide Mart. Lugdun.	161
2 Ulpius vide Martyres Lugdun.	161
1 Urbana Martyr ex Mroll.	48
1 Urbana alia Martyr, ex Martyrologiis	48
1 Urbana tertia Martyr ex Martyrologiis	48
2 Urbana Mart. ex Mrol. Hieron.	209
2 Urbana alia Mart. ex Mrol. Hieron.	209
3 Urbanus Mart. ex Mrol. Hieron.	287
3 Urbicius, vide Lifardus	298
5 Urbicus Martyr ex Martyrologiis	422
1 Ururia Martyr ex Martyrologiis	48

W

5 Waccarus, vide Bonifacius	542
5 Walterus, vide Bonifacius	542
4 Warfenopha, vide Sophia	379
5 Wiatrungus, vide Bonifacius	542
1 Wistanus e Regia Merciorum prosapia. Comment. præv. Circa ejus natales, eadem, miracula, cultum 85. VITA ex legenda Joannis Capgravi	26

Y Z

1 Ynicus, Ynigo, vide Eneco	108
2 Zacharias, vide Martyres Lugdun.	161
6 Zenais M. vide Maria M.	621

f 4

6 Zenais

INDEX SANCTORUM

6	Zenais M. Thaumaturga vide Maria M.	621
1	Zenon M. ex Eusebio & Hagiol. Habess.	31
3	Zetula Martyr ex Mroll. Hieron.	287
5	Zoelus Martyr ex Mroll. Hieron.	423
1	Zosimus Martyr Antiochiz ex Mroll.	42
2	Zosimus vide Martyres Lugdunenses	161
2	Zoticus, vide Martyres Lugdunenses	161
4	Zoticus Martyr ex Mroll. Hieron.	377
6	Zoticus Martyr, ex Martyrologis	632

D

1	Donata Martyr ex Mroll.	48
1	Donatianus Martyr ex Mroll.	48
1	Donatus Martyr ex Mroll.	48
1	Donatus alius Martyr ex Mroll.	48
1	Donatus tertius Martyr ex Mroll.	48

E

1	Eutropius Martyr ex Ferrario	38
1	Exuperantius M. Romæ ex Mroll.	43
1	Exuperantius ex Ferrario	38

F

1	Fædosa Martyr ex Mroll.	48
1	Faustinus Mart. Sec. S. Florentii	33
1	Felicia Martyr ex Mroll.	48
1	Felix Martyr ex Mroll.	48
1	Firmus Martyr ex Menais	72
1	Flavius Martyr ex Mroll.	48
1	Florentius Martyr Perusii cum sociis. Comment. hist. Cultus, Reliquiæ, Ecclesiæ. ACTA SS. Secundiani & sociorum illis aptata 35. APPENDIX de Reliquiis S. Florentii, Perusio Duacum translatis ad Ecclesiam Societatis Jesu	38
1	Fortunata Martyr ex Mroll.	48
1	Fortunatus Martyr ex Mroll.	48
1	Fortunatus II Martyr ex Mroll.	48
1	Fortunatus III Martyr ex Mroll.	48
1	Fortunatus Martyr ex Ferrario	38
1	Fortunatus, Presb. Dioc. Spoletinz in Umbria Comm. præv. de illius cultu, & vitæ auctore 74. VITA Auctore Audelao Presbytero, ex quatuor Codicibus Mss.	75
1	Frustrina Martyr ex Martyrologis	48

G

1	Gagus Martyr ex Mroll.	48
1	Gemellina Martyr ex Mroll.	48
2	Gemina Martyr ex Mroll.	48
1	Germanus Martyr ex Mroll.	48
1	Getulla Martyr ex Mroll.	48
1	Gosia Martyr ex Mroll.	48
1	Gratinianus & Felinus Pars posterior de Constantia Sanctorum varie tentata eorumque morte fere ex ingenio Auctoris conficta.	23
1	Griecivianus Martyr ex Ferrario	38

H

1	Heraclia Martyr Roma ex Mroll.	43
1	Honoratus Martyr ex Mroll.	48
1	Hortensius Martyr ex Mroll.	48

APPENDIX.

Hic Index usque ad litteram I impresso inventa sunt, secundum ordinem Alphabeti, deesse nomina sequentium Sanctorum, suis locis aptanda.

A

1	Agapitus Mart. Sec. S. Secundi	31
1	Ammon M. ex Eusebio & Hagiol. Habess.	31
1	Appia Martyr ex Martyrologis	48
1	Aucias Rex Martyr ex Mroll.	48

B

1	Bajanus Martyr ex Mroll.	48
1	Benedictus Martyr ex Ferrario	38
1	Bublasa Martyr ex Mroll.	48
1	Bulodus Martyr ex Mroll.	48

C

1	Cæcilia Martyr ex Martyrologis	48
1	Caprasius, Abbas monasterii Lerinensis. Comm. præv. Veterum de eo testimonia: alizque memoriz 77. VITA ex Mss. Lerinensi a Vincentio Barrali edita	78
1	Carra Martyr ex Martyrologis	48
1	Cassius Martyr ex Martyrologis	48
1	Castula Martyr ex Mroll.	48
1	Castula alia Martyr ex Mroll.	48
1	Cassus Martyr ex Mroll.	48
1	Claudius Ep. Viennensis in Gallia. Sylloge hist. Circa ejus cultum sanctosque Virianum & Juventium, Viennæ perperam cum ipso attributos 72	48
1	Coteusa Martyr ex Martyrologis	48
1	Crescentianus vel Crescentinus Martyr Comm. præv. De Actis, translationibus & cultu 38. ACTA ex Mss. Urbinatis Ecclesiæ	60
1	Crispinus Martyr in Africa ex Mroll.	43
1	Cyriacus Martyr socius S. Florentii	33
1	Cyriacus M. Romæ ex Mroll.	43

I N D E X C H R O N O L O G I C U S.

S Sanctus Philippus ex primis vii Diaconis 618
 S. Clateus Ep. M. Brixiz 376
 S. Linus aliquis dicitur rexisse Ecclesiam Vefontien. 681 d. *Atque ex hinc vide Episcopos Vefontienfes Chronologice digestos.*
 68 Obiit S. Marcus Evangelista 620 f

SÆCULO II.

Anno 104 S. Clarus dicitur ordinatus a S. Anacleto Episcopus Lectorensis in Gallia 8 c
 120 Africa conversa 13 f
 127 S. Iustus Episcopus Alexandrinus, post S. Marcum 620 f c
 134 Obiit ille 621 a
 162 Sub Aurelio, Antonini filio, persecutio quinta agitata, & Martyria in Galliis visa 14 a b
 177 Persecutio magna: in qua passi Martyres Lugdunenses 161
 Passi SS. Pergentinus & Laurentinus Aretii 171

SÆCULO III.

S. Cæcilius Presbyter Charchagine in Africa floret 170
 Passi SS. Florentius & Socii Perusii 33
Anno 117 Antoninus Caracalla Imperator vivere desit 394 d
 149 Passi sunt SS. Ammon & Ischyron cum sociis Alexandriz 31 e
 150 Septima in Christianos excitata persecutio 169 b
 151 Sedecim millia Martyrum in Ægypto 32 d
 153 Creatus est Imperator Valerianus deinde persecutor 390 f
 160 Martyrium subierunt SS. Rufina & Secunda Virgines Romanæ 173 d
 170 Cæpit imperare Aurelianus, movens in Christianos persecutionem novam 274 a
 173 Augustoduni passus est S. Symphorianus 40 c
 Byzantii SS. Lucillianus & Socii martyrium subierunt 275 d. Interamnæ etiam S. Valentinus 72 d
 174 Aurelianus Imp. devicto Tetrico tyranno Christianos persequitur 40 a
 175 Desinit ille imperare 274 a
 182 Moritur Probus Imp. 301 a
 184 Tanta inchoata est persecutio Alexandriz, ut inde novam Epocham auspiciati sint Ægyptii, Martyrum dictam 33 a
 190 Martyres xx Tarsi in Cilicia 633 a b
 191 Galerius Maximianus Cæsar persequitur Christianos 383 c, sub eo S. Quirinus Episcopus Martyr in Pannonia 381 d

SÆCULO IV.

Sub initium passi S. Proclus Miles Bononiz 50, a
 S. Firmus in Græcia 72 b c. S. Crescentinus, vel Crescentianus Tiferni 58 a, S. Secundus Ameriz in Umbria 51
 Sub idem tempus floruerunt SS. Leogontius & Illidius Epp. Claromontani 424. S. Jovinus Pictavis 73 c. S. Fortunatus Presb. Spoleti 74 b c
 S. Claudius Ep. Vienn. in Gallia 72 c

Anno 301 Indicta persecutio Diocletiani & Maximiani 397 d
 303 Passus S. Vincentius Episc. Mevanienfis in Umbria 623 a
 305 Galerius Maximianus sic Imp. 383 c
 308 S. Pamphilus Presbyter cum sociis patitur Cæsare in Palæstina 62 a
 314 Concilio Arelatensi I interfuit Agricius Ep. Trevirensis 103 e
 323 Passus S. Blasius Episcopus Sebastiz in Armenia 520 c
 324 Concilio Romano interest S. Marcialis Episc. Spoletanus 395 f
 326 Inventa Crux Domini 689 c
 328 Dorotheus Thebanus speluncam suam cæpit incolere 591 f
 340 S. Alexandro Constantinopolitano Ep. succedit S. Paulus 388 d
 350 Creditur obiisse S. Marcialis Spoletinus 395 f
 362 Dorotheus Episcopus Tyri, sub Juliano Martyr 434 b c 592 a
 370 Circiter obiit S. Optatus Milevitanus Episcopus in Africa Scriptor 397 e
 376 Obiit Geinsericus Rex Vandalorum in Africa 438 d
 385 Obiit S. Illidius Episcopus Claromont. 423 c
 393 Salustius Hierosolymorum Ep. obiit 592 c
 395 Gothi depopulantur Europam: transfertur corpus S. Quirini Martyris 380 f
 395 Theodosius senior Imp. obiit: sub hoc vixit S. Alonius Ab. Ægyptius 398 f
 397 Obiit S. Martinus Ep. Turonensis 195 f

SÆCULO V.

Anno 406 Diogenianus Episc. Albienfis 10 f
 408 Imperare cæpit Theodosius Junior 683 a
 423 Vivere desit Honorius Imp. 683 a
 430 Moritur S. Caprasius Ab. Lerinenfis 77 c
 433 S. Maximus sic Ab. Lerinenfis 683 f
 439 Capta a Vandalis Carthago 438 c
 449 Moritur S. Hilarius Ep. Arelatensis 77 f
 450 Obiit Theodosius Junior Imp. 398 f
 451 Concilio Chalced. subscripsit Macarius Episcopus Ænonensis 404 a
 455 Geinsericus Re Vandalorum Siciliam & Italiam depopulari cæpit 438 c
 480 Regnare cæpit Chlodoveus I Rex Franciz 295 f
 484 Natus S. Claudius Episc. Vefontion. 644 f
 484 S. Eugenius Charchaginenfis Episcopus relegatur 15 e
 493 Theodoricus Arianus factus R. Italiz 643 d
 496 Anemius Carchaginenfis Episc. subscripsit cuidam Synodicæ 15 e f, & obtigit Chlodoveo Regi Francorum victoria de Alamannis, qua conversus est 295 f
 499 Celebrata Romæ Concilia, quibus subscripsit Innocentius Ep. Mevanienfis 623 b
 500 Celebrato Romæ Concilio subscribitur S. Quintus Ep. Theatinus 639 c

SÆCULO VI.

Floruerunt S. Chrosildis Regina 297 c. Romanus Episc. & Eremita in Britannia Armorica 83 c, & SS. Lifardus atque Urbicius Abbates Magdunenses in Gallia 298 c
 509

INDEX CHRONOLOGICUS

509	Oblit Clodoveus Rex Francie	293 d
515	Fundatum monasterium Agaunense a S. Sigif- mundo Rege Burgundionum	673 e
516	S. Claudius electus Ep. Vefontion.	644 f
517	Concilio Epaon. sub S. Avito Ep. Viennensi subscript S. Claudius	644 f
520	S. Octavianus, Justus & Clemens creduntur Volaterras advenisse	447 b
523	S. Claudius fit Monachus in Monasterio Juren- si S. Eugendi	645 a
526	Oblit Theodoricus Arianus Rex Italie	645 e
	S. Claudius factus Abbas Jurensis	645 a
527	Imperare cepit Justinianus	438 c
535	Injurius Ep. Turonensis interfuit Concilio a Aurelianensi	297 e
541	Totilas regnum Gothorum accipit 438 c. In- jurius Ep. Turonensis, cum Marco Episcopo Aurelian. in Concilio 4 Aurelianensi 297 c 299 e	
542	S. Proculus Episc. Martyr Bononiæ sub Toti- la	79 e f
544	S. Florianus Hispalensis Episcopus Martyr, sub eodem	643 c
570	Irruptio Longobardorum in Italiam	750 c
571	Obit S. Gallus Claromont. Ep.	432 d
576	Obit S. Germanus Ep. Parisiensis	722 d
579	Per Longobardos devastata Volaterra, deinde ab Hungaris incendio consumpta	448 f
581	Moritur S. Domnolus Ep. Cenomanen. 710 b Mortuus S. Claudius Ep. Vefontion. & Abbas Jurensis	645 a
584	Chilpericus Rex Francorum obit	722 d
586	Baudegisilo Episcopo Cenomanensi, succedit S. Bertichramnus	710 c
588	Constantinus Cornubiæ Regulus ad meliora conversus	408 c
589	Concilio Toletano interfuit Sergius Ep. Car- cassonensis	291 c
591	S. Adelbertus factus Episcopus Comensis Fundatum Monasterium Luxoviense	309 f 687 a
593	S. Guntramnus Rex Burg. moritur	710 f
595	Obit S. Gregorius Turonensis	426 f
596	Regnare incipit Theodoricus Rex Francorum	689 a
597	S. Augustinus venit in Angliam	494 d
600	Clotharius Rex Francie totum pene regnum amittit	716 b

SÆCULO VII.

	Vixit S. Gudvvalus 729 a. Item S. Algisus	228 f
613	Clotharius Rex Francie regnum suum recu- peravit	716 e
615	Obit S. Adelbertus Ep. Comensis	309 f
616	S. Bertichramnus Cenomanensis testamentum condit	710 f
618	Dicitur obiisse S. Coemginus Ab. Hibern.	310 c
619	Bertetrudis Reg. Francie moritur	716 e
623	Obit S. Gervallus Episcopus Aletensis Item S. Bertichramnus Ep. Cenoman.	727 e 711 c
628	S. Anastasius in Assyria Passus	80 c
636	Rotharius Christianus regnum Longobardorum adipiscitur	750 c
638	Sigebertus R. in Anglia obit, Clodoveus II apud Francos regnare incipit (644)	225 c
657	Fundatum Corbejense in Gallia monasterium	225 c
657	Obit S. Bavo confessor Gandavi	494 b
662	Mortuus Genesius Ep. Claromont.	323 c
688	Mortuus S. Eata Ep. Lindisfarn.	618 d
691	Commisum prælum Textriciense, quo a Pip- pino Heristello superatus est Theodoricus Rex Francie.	692 a
693	Berchervaldus factus Ep. Cantuar.	465

SÆCULO VIII.

	Macedonia cum quibusdam provinciis adjacentibus, a Romano Patriarchatu ad CP. abstracta 42 c A Carolo Magno translata Burdegalam Reliquie S. Clari Ep. & Sociorum	9 a
705	Bervvaldus creatur Ab. Glasston. in Angl.	465 e
708	Constructum monast. Evesham. in Angl.	87 d
712	Cepit regnare Luitprandus R. Longob.	465 f
716	Bellum gestum inter Ratbodum Regem Friso- num & Carolum Martellum	454 c
719	S. Bonifacius a Gregorio II Missus in Germa- niam Apostolus 465 f, interim Ratbodus Rex Frisie paganismus immoritur	454 c 465 f
720	Mauri occupant Hispaniam	506 f
723	Ordinatur Ep. S. Bonifacius	469 e 487 e
731	Moritur Brechtrwaldus Ep. Cantuar.	465 d
735	Mortuus Eudo Dux Aquitanie 688 c, & Ve- nerabilis Beda vitam finit	456 c
736	Burgundia a Saracenis vastatur	688 c
737	Deleti intra Gallias Saraceni	688 c
738	Ultima vice Romam it S. Bonifacius	470 b
739	Odilo Dux Bav. succedit Hugiberto	470 b
741	Obit Carolus Martellus, succedunt Carolo- mannus & Pippinus filii	454 c 459 c 470 c
743	Luitprandus Rex Longobardorum Evasio II Ep. Astensis diocesim auget 139 a: obit ipse 465 a	
744	Mortuus S. VVillibrordus 454 f. Fuldense monasterium fundatum a S. Bonifacio	489 f
747	Mortuus VVigbertus Ab. Fritslarien.	487 e
750	Coronatur Pippinus Rex a S. Bonifacio jussu Zacharie Papæ Rex Franc.	488 a b c d e
751	Moritur Burchardus Ep. Herbipolen.	437 e
752	Consecratur S. Rutgangus Ep. Meten.	475 f
754	Pippinus a Stephano Papa iterum coronatur cum filiis Carolo & Carlomanno	459 c
	Martyr in Frisia obiit S. Bonifacius cum sociis. Vitz ejus Chronotaxim habes	454, & seq.
755	Celebrata translatio S. Germani Parisi.	722 d
771	Obit Carlomannus Junior, frater Caroli Ma- gni	459 d
775	Natus CP. S. Hilarion Junior.	760 c
779	Moritur S. Sturmus Ab. Fuldensis	490 c
783	VVidikindum & Saxones Carolus Magnus prælio vincit	498 c
790	Natus S. Aldricus Ep. Senonensis	752 c
795	Hathumarus consecratur primus Episc. Pader- bornensis 511 d. S. Hilarion Junior ingreditur Monasterium 760 c. <i>Sæculo VIII vel IX</i> Corpus S. Florentii M. delatum Perusiam	34 a

SÆCULO IX.

	Pro immunitate Ecclesie moritur S. Alexander Ep. Fesulanus 751 f. Item S. Stephanus Ep. Noralæ in Suecia	231 c
802	Nicephorus Imp. regnare incipit	706 e
804	Mortuo S. Alcuino succedit Singulfus Abbas, S. Aldricus fit Monachus 752 b c. Hathumaro Paderbon. succedit Baduradus.	511 e
806	S. Nicephorus factus Patriarcha CP.	760 c
807	S. Hilarion Junior factus Hegumenus	760 c
811	Nicephorus Imp. regnare definit	760 c
814	Carolus Magnus Imp. moritur 458 a 511 f Leo Armenus Imperator CP. furit contra sacras imagines	760 c
816	VVilafius in Mercia regnare incipit	85 b
817	Hilduinus factus Ab. Sueton.	84 e
818	Hieremias Archiep. Senonensis Electus	752 b
	Ratgarius Ab. Fuldensis depositus	459 a
820	Occiso Leone Armeno Michael Balbus impe- rium suscipit	760 f

Funda-

A D I T O M U M J U N I I.

Fundatum monasterium Corbejenſe in Sax. 231 c
 822 Corpus S. Lucii Papæ translatum ad Eccleſiam
 S. Cecilie 222 d
 Moritur Ægil Abbas Fuldenſis 491 f, Rabanus
 ſuccedit 456 c
 Angilbertus Archiepiſcopus Mediolanenſis & ſorſan
 alter ejuſdem nominis florent 321 d
 826 Inſtitutus Episcopatus Hamburg. 932 f. Reli-
 quie S. Sebaſtiani illatæ in Ecc. S. Medardi 179 d
 827 Translatæ Reliquie SS. Marcell. & Pet. 179 b
 S. Aldricus factus Abbas Ferrarienſis 752 d
 828 Allatæ Gandavum ad S. Bavonis Reliquie SS.
 Marcellini & Petri 179 c 201 d; nec non & Tra-
 jectum 204 c. S. Nicephorus Patriarcha Conſtan-
 tinopolitanus obit 760 c
 829 S. Anſcharius legatus in Suecia 231 c
 Theophil. Conſtantinop. imperare cœpit 760 c
 Mortuo Hieremie Senonenſi Archiepiſcopo ſucce-
 dit S. Aldricus 752 d
 830 Reliquie SS. Proti & Hyacinthi atque Herme-
 tis translata Mullinhemium ad Einhardum 206 f
 Hilduinus Ab. in exilium miſſus hoc anno 184 e
 ab eodem revocatur an. 833 ibid.
 835 Concilio apud Theodonis-villam interfuit Ba-
 duradus Paderborn. 512 a
 839 Wiclaſius Rex Mercie moritur, ſuccedit ei
 Berthulphus frater 856 c
 840 Obiit S. Agobardus Archiep. Lugdun. 749 e f
 841 Obiit Theophilus Imp. Iconoclaſta 760 f.
 Commiſſa pugna Fontanetica, Carolus Calvus
 regnum dividit: moritur S. Aldricus Archiepiſco-
 pus Senonenſis 752 f
 842 Religio catholica reſtituta contra Iconoclaſtas
 per Theodorum Auguſtam 758 c. Hilduinus ſe-
 pulchus in Abbatis S. Medardi 184 c. Extructum
 monaſterium Bonz-vallis 179 f
 843 S. Anſcharius Sueciam convertit 231 f
 845 Obiit S. Hilarion junior 758 c
 847 B. Rhabanus creatur Archiepiſcopus Mogun-
 tius 477 b 491 f
 849 Martyrio affectus S. Wiſtanus Episc. in An-
 glia 856 c
 851 Corduba in Hiſpania ſub Saracenis paſſus S.
 Iſaac Monachus 324. Item S. Sanctius 324 f
 852 Poſt Bertulphum Burghedus ultimus Rex Mer-
 ciorum regnare cœpit 856 c
 855 S. Aldricus Ep. Cenomann. moritur. 710 f
 856 Moritur B. Rhabanus Moguntinus 477 b
 865 Obiit S. Anſcharius Archiep. Bremenſis 536 c.
 Conſecratur Adalgarus Ep. Æduenſis 685 b
 873 Ædificata eccleſia cathedralis Colonie a Wil-
 liberto Archiepiſcopo 870 m
 874 Huoggi factus Abb. Fuldenſis 493 f
 877 Obitus Luthardi Paderborn. Ep. 512 a 513 f
 887 Bernuinus Vienn. Archiepiſc. in Synodo Ca-
 bilonenſi 167 e
 888 Regnare cœpit Arnulſus Rex 493 f
 888 Obiit Adalgarus Archiep. Bremen. 233 b
 893 Carolus ſimplex regnare cœpit in Francia 9 c
 899 Obitus Arnulſi Regis Germ. 493 f
 900 Obiit Biſo Episc. Paderborn. 513 b
 Circa 900 in Ecc. S. Proculi illatum corpus ejus,
 cum alterius Proculi Reliquiis 806

S Æ C U L O X.

Ruſſi ad fidem converſi a Græcis 135 f
 906 Hungari vaſtant Saxoniam 539 b
 912 Obiit Huoggi Ab. Fuldenſis 493 f
 915 Obiit Hugo Archiep. Brem. 233 b
 916 Hungari iterum vaſtant Saxoniam 539 b
 917 Baldricus fit Archiep. Ultraject. 742 d

919 a Norm. Clarom. everſa Ecc. S. Illidii 423 f
 927 S. Getardus Ab. Blandin. 742 d
 932 Ingrannus Episc. Laudun. 207 e, Rodolphus
 regnare cœpit in Gallia 9 c, & Beroldus Episc.
 Lauſan. conſecratur 693 c
 936 Ethelſtanus Rex Eccleſiam exſtruit S. Petro
 400 a. Obiit Unni Bremenſis, Archiepiſcopus 513 b
 938 Fundatum monaſterium S. Mauricii Magde-
 burgi 916 f
 944 SS. Anſberti, Vulfranni, Wandregiſili, Con-
 dedi celebrata Gandavi translatio 742 e
 946 Obiit S. Lucas Stylica 239 b
 950 Hugo Episc. Carnot. inſtaurat monaſterium S.
 Petri in valle 363 d
 954 Lotharius coronatur Rex Francorum 742 e
 955 SS. Gudvvali, & Bertulphi Reliquie allatæ
 Gandavum 729 c
 960 Ab hoc anno apud Habefſinos familia Zachæ
 Imperium tenuit 616 f
 962 Otto Magnus Imperator Volaterræ mœnia re-
 ſtaurat 448 f
 963 Conſagravit Ecc. S. Pauli Romæ 23 d e
 966 Cœpit converti Polonia 918 a
 969 Joannes Zimifces factus Imperator CP. 595 f,
 S. Forannanus Ab. Valciodor. 222 c
 970 Athelbertus Archiep. I Magdeburgenſis 918 a
 Corpus S. Adalgiſi translatum in monaſterium
 S. Michaelis 222 b
 972 Moritur Otto I Imp. ſuccedit Otto II filius
 ejus 920 e
 977 Obiit Baldricus Archiep. Ultraject. 742 d:
 Willigifus fit Archiep. Moguntinus 477 b
 978 Translatum corpus S. Hilarii Episcopi Car-
 caſſon. 291 m & 979. Translatæ Aronam Reli-
 quie SS. Gratiani & Felini 23 d e f
 982 Wungerus Episc. Poſnan. 922 c. Obiit Otto
 Dux Bavarie & Suevie 513 c. Item Jordanus
 Episc. Poſnanienſis 918 b
 983 Otto II Imp. obit eique ſuccedit Otto III 512 d
 922 d Item Folcmarus Ep. Paderborn. 513 b
 994 Odilo fit Ab. Cluniacenſis 693 d
 996 Martyrio coronatur S. Adalbertus Episc. Pra-
 genſis 515 f 922 c
 998 Obiit Hugo Capetus auctor 3 ſtirpis Regie in
 Francia 430 c
 Exeunte ſæculo x florent. S. Gaudentius in Dalma-
 tia 134 f, & in Aquitania Guilielmus Ferrei-br-
 chii Dux 922 a, atque S. Colmocus, ſeu Colmus
 in Scotia ſub Rege Kenneto III 761 a
 1000 Conſagravit civitas Patherbronn. 514 b

S Æ C U L O X I.

1001 Otto III Imp. veneno perit 514 f
 1002 Obiit Woteloſſus Episc. Oſnaburg. 516 b
 1002 Ob. Anſfridi Episc. Ultraject. 519 a
 1009 Wiperto Merſeburg. Episc. deſuncto ſucceſſit
 Thietmarus 926 e, & Alſkero Ab. S. Joannis
 Bapt. Magdeburg. Sigefridus 926 e. Bruno, fra-
 ter S. Henrici, fit Episc. Auguſtanus 516 c, &
 obit Retharius Episc. Paderborn. 515 c, ſuccedit
 ei S. Meinvercus 516 d
 1011 Willigifo Archiep. Mogunt. ſuccedit Erkin-
 baldus Ab. Fuldenſis 477 b
 1012 Obiit Tagmo Archiepiſc. Magdeburg. 923 e.
 Item Wungerus Episc. Poſnan. 918 b: & Tiſerni
 celebratur translatio S. Floridi & aliorum SS.
 Martyrum 580 c
 1013 S. Lubentio Archiep. Bremen. ſuccedit Un-
 vvanus 518
 1014 Coronatus S. Henricus Imperator 520 b
 Pe-

INDEX CHRONOLOGICUS

Petrus Dertbonensis Episcopus eligitur	230 e	& victo ac mortuo Garcia, filio Sancii Castellæ	
1015 Inchoatur monasterium Abdinghoffsense a B. Meinverco	331 c	R. bellum inter fratres finitur	116 a
1016 Obiit Megingandus Archiep. Trevir.	336 d	1054 Coronatur Henricus Imp. 230 e, & B. Bernulfus Ep. Trajecten. moritur	847 b
1018 Heribertus Archiepisc. Mediolan.	381 d	1055 S. Anno creatur Colonien. Archiep.	130 c
1019 Thietmaro Episc. Merseburg. successor. Bruno 928. & obiit S. Heimeradus Presb.	339 d	1056 S. Anselmus Episc. Lucensis	328 e
1020 S. Symeon Peregrinus cum Cosma socio Engolismis transit	92 b	1057 Obiit S. Eneco Onniensis	109 f
1021 Terræmotus magnus in Bavaria	542 e	1058 Conflagrat civitas Paderbor. 538 II & Raimberto Ab. S. Clementis Volaterræ defuncto subrogatur Andreas 441 e Einhardus Episcopus Spirensis ordinatur	130 d
1022 Obiit Sancius Comes Dominus Castellæ, Mon. Onniensis fundator 108 e. Item Thiedericus Monasterien. Ep. cui succedit Sigisfridus Ab. Magdeburg. 542 e. Et Thiedericus Mindensis sufficitur Albericus, sed non consecratur	542 a	1059 Inauguratur Philipp. I R. Franc. 363 c 695 c	
1023 Obiit Dietmarus Ep. Osnabrug. 516 b & Gerro Archiep. Magdeburg. 928 b c, cui successit Hunfridus, Dietmaro autem Hunfredus: Item Arnolfo Halverstad. Brantoch, & Bernardo Aldenburgenfi Reinholdus	542 b	1063 Egilhardo Magdeburg. Archiepisc. succedit Wezilo sive Wernherus	928 II
1026 Synodus provincialis Moguntina sub Arribone Archiep. in Selingenstat 546 c. Moritur Richardus II Dux Britanniz 91 f, & Bruno Episc. Tullensis consecratur	694 a	1066 Eberardus Archiep. Trevirensis moritur, eligitur S. Conradus Præpositus Colonienfis 130, qui mox martyr obit	131
1027 Conradus Salicus Imp. coronatur	548 a	1067 Moritur Einhardus Episc. Spirensis	130 d
1028 Restauratum mon. Columbenfe a Fulberto Ep. Carnot. 363 d. Obiit Garzias Comes ultimus Castellæ ejusque possessionem adit Sancius Rex Arragoniz	108 f	1068 Translatæ Reliquiæ S. Crescentini Mart. Tiferio Urbinum	58 f
S. Symeon Treviris includitur turri Portæ Nigræ a Poppone Archiep. 88 e, & mortuo Richardo III Duce Normanniz, successit Robertus frater	92 b	1069 Philippus I Rex Franciz confirmat fundationem monasterii Pontifarenfis	363 c
1029 Reformatur monast. Onniense 108 f, & obiit Unvvanus Archiep. Bremensis	519 c	1070 Reliquiæ SS. Marcellini & Petri Gandavo translatæ ad monasterium Hasnoniense, opera Balduini Montensis Comitis Flandriæ & Hannoniz 202 d. Moritur S. Guido Episcopus Aquensis	229 a
1030 Guilielmus dictus Brachium-ferreum Dux Aquitaniz obit 92, & Gutsfredus Ep. Volaterranus oratoria SS. Justii & Clementis reedificat 439 II 449 a		1072 Obiit S. Adalbertus Archiep. Bremensis 232 e & Theodoricus Comes Luxemburgensis, qui S. Conradum interfici jusserat, naufragio perit 134 a. Burchardus eligitur Basileensis Ep.	696 c
1031 Bruno Ep. Augustanus frater S. Henrici Imp. moritur	516 c	1073 Defunctus S. Dominicus Silensis	116 a
1032 Obiit Rudolfus III Rex Burgund. 230 c 412 c		1075 Moritur S. Anno Colonien. Archiep. 130 c Item Gaufridus seu Humbertus Episc. Lugdunensis 695 c. Scemenus Aucensis, Burgos translatus, utrumque episcopatum conjungit	119 f
1033 Lotharius coronatur Imperator	923 e	1077 Obiit Petrus Dertbonensis Episc. 230 e. Ecclesia S. Thomæ consecratur a Bonizone Ep. Sutrino 171 d, & Gebuinus eligitur Episcopus Lugdunensis	665 e
1034 Translatæ Reliquiæ S. Adalberti & aliorum Sanctorum ex Polonia Pragam	516 a	1079 Obiit Hidolfus Colonienfis Archiep.	870 f
1035 Mortuo Sancio Rege Hispaniz regnare cœperunt filii ejus Garzias & Ferdinandus 119 c. S. Guido fit Ep. Aquensis 229 a. S. Symeon Treviris reclusus obit	87 e	1081 Radulphus fit Archiep. Turonensis 304 b, & Alexius Comnenus Imp. CP.	246 d
1037 S. Eneco factus Abbas Onniensis	140 f	1082 Arnaldus Episc. Cenoman. moritur	710 c
1039 Mortuo Conrado, Henricus III Rex Germaniz regnat	4 f	1085 Nascitur S. Norbertus Sanctis in Clivia 809 f	
1042 Canonizatur solenniter S. Symeon a Benedicto IX, primus, quod sciatur post S. Udalricum Episc. 88, & Gomefius Ep. Burgenfis interest Concilio Ullensi	119 f	1090 Theodoricus Episc. Virdunensis moritur 126 f	
1043 Vel sequenti, Adalvardus senior ordinatur Sueciz Apostolus	233 a	1091 Edificatur Ecclesia S. Mariæ Brugis 495 e	
1044 Moritur Richardus Abbas S. Vitoni 92 a & fundatur Ecclesia S. Pantaleonis prope Lucam	328 c	1093 Guilielmus de Monteforti fit Ab. Beccensis 363 d. & floret Richardus Episc. Centumcellensis & Bleranus	35 a
1045 Heribertus Archiepisc. Mediolan. obit 381 d		1094 Obiit S. Nicolaus Peregrinus Trani in Apulia	236 f
1046 Translatio Beatorum Drithmari & Luidolfi Abbatum Corbejæ Saxoniz	536 f	1095 S. Agapitus Medicus in Russia	135 d
1051 Obiit Huneridus, sive Menfridus Archiepisc. Magdeburg. 928 c. Item Rodulfus Episcop. Paderbornensis	539 a	1099 Burchardus creatus Traject. Episcopus 847 a Joannes a Episcopus Aurelianensis	304 b
1052 Halinardo Archiep. Lugdun. succedit Humbertus, seu Guasfridus 695 d & moritur S. Atto Episc. Gotholanensis	115 f	Capta Hierosolyma a Christianis	445 a
1053 Wolfgangus Ab. Abdinghoffsensis obit	539 a	1100 Elevatæ Reliquiæ BB. Ludolf & Drutuari Abb. Corbejensium a Marquardo Episc. Osnabrugensi	235 f
		1100 Fredericus factus Colon. Archiep.	823 a

SÆCULO XII.

Floruit & obiit S. Morandus in Suetgovia Monachus	339 c
1101 Leimarus Archiep. Bremen. obit 233 e. Nascitur Theobaldus Magnus Com. Blesen.	867 f
1102 Miraculose translatus corpus S. Adami Conf. Gulionisi in Samnio	338 d
1103 Gualo vel Walo Ep. Parisiensis	304 b
1104 Translatio Corporis S. Lisdardi. Dedicatio ecclesiæ Magdunensis	209 a 302 e Hart-

AD I. TOMUM JUNII.

1105 Hartvicius Ep. Ratisponensis 842 f
 1106 Probane Paschale II monast. Altkirchenfe
 datur Benedictinis 342 a
 1106 Paschalis II Papa consecrat Ecclesiam S. Illi-
 dii Claromont. 423 f. Mortuus Philippus I Rex
 Francie 363 c
 1107 Joannes factus Abbas Onniensis 110 a
 1109 Obiit S. Dominicus Calceatensis 119 c
 1111 Joanni Ab. Onniens. succedit Dominicus 110 a
 1112 Obiit Burchardus Episc. Traiectensis 846 d
 1113 Monachi SS. Justii & Clementis Volaterris as-
 sumunt habitum Camaldulensium 449 a. Ordina-
 tur Bartholomæus Laudunen. 833 e, Tanchelmus
 anathemate damnatus, Brugis ejicitur 830 a
 1115 Obiit Dominicus, Abbas Onniensis 110 a
 & Ven. Hildeburgis vidua Pontifara 736 c. Oc-
 ciditur Tanchelinus hæreticus 846 d. Burchardus
 creatur Ep. Cameracensis 830 a
 1116 Godefridus alias Gaufridus factus Episcopus
 Carnotensis 867 f
 1118 B. Hugo S. Norberto se jungit 829 a
 1119 Obiit Radulphus Archiep. Turonensis 304 b
 1120 S. Norbertus venit Præmonstratum 809 f
 Synodo Suevion. Petrus Abailardus fide hæreses
 suas abjurat 815 f
 1121 Godefridus Comes Namurc. tradit S. Norber-
 to Eccl. Florentensem 835 e Præmonstratum
 datur eidem Sancto a Bartholomæo Episcopo
 Laudun. 867 f
 1122 Henric. Sanglier factus Archiep. Senon. 763 f
 1124 Antverpiam venit ad destruendam Tancheli-
 ni hæresim S. Norbertus 809 eique traditur Ec-
 clesia S. Michaelis, Canonicis ad S. Mariæ mi-
 grantibus 934 a
 1125 Lotharius Dux Saxonie eligitur Rex Roma-
 norum 851 b
 1126 S. Norbertus fit Archiep. Magdeburg. 809
 Hartvico Ep. Ratisp. 842 f, succedit Conon 823 b
 1127 Mortuus B. Godefridus Cappenberg. Ordinis
 Præmonstratenfis 843 e
 1129 S. Norbertus Eccl. S. Mariæ Magdeburgi tra-
 dit Præmonstratenfis 870 c
 1130 Crescentius succedit Rogerio in Episcopatum
 Volaterranum 439 c 445 c
 Rogerius coronatur Rex Sicilie 555 e Moritur Co-
 non Ratisponensis 823 b
 1131 Milo creatus Episcopus Taruanensis 826 c.
 Moritur Fredericus Colon. Archiep. 823 a
 1132 Electus Albero Trevirensis Archiep. 849 f
 Frederico Colonienfi suffectus Bruno 865 f
 Gislebertus fit Ab. S. Petri Gandavi 728 f 748 d
 1133 Lotharius Imp. Coronatur 851 b 857 a b
 1134 Obiit S. Norbertus Magd. 809 f 856 d 929 a
 1135 Ugo Ep. Cenomannensis ordinatur 710 e
 Ornisius fit Abbas Dei-loci 763 e. Alphonsus co-
 ronatur Imp. Hispanie 263 d
 1137 Ecclesia S. Pantaleonis prope Lucam data
 Canonicis Regularibus 328 c
 1138 Gaufridus Ep. Carnot. obiit 867 f. Item Gisle-
 bertus Ab. S. Petri Gandavi 728 f 748 d & Hu-
 go Ep. Colonienfis, cui succedit Hidolfus II 870 f
 Item defuncto Simone Abbate S. Bertini electus
 Leoninus 865 a, atque S. Waltmano Abbate S.
 Michaelis Antverp. Emelinus 852 f
 1139 Moritur Crescentius Ep. Volaterr. 439 c
 1140 Obiit Boleslaus Dux Polonie, eligitur Ula-
 dislaus 640 e Invenitur corpus S. Clementis
 Conf. Volaterræ 449 e Item Romæ corpora SS.
 Cornelii Papæ & Quirini Episc. transferuntur ad
 ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim 381 a 449 a
 1141 Falco factus Abbas Cavenfis 616 f

1142 Trani elevata Reliquiæ S. Nicolai Peregrini
 252 b. Item in mon. Onniensi SS. Eneconis, Ad-
 atque Tigridis per Petrum II Ep. Burgen. 121 d
 1144 Obiit Albero Ep. Verdun. 816 d, & Henricus
 Sanglier Archiep. Senon. 763 f
 1145 Corpus S. Vincentii Ep. Teatini traditur Pe-
 tro Principi Polono 640 c. Uladislaus Dux Po-
 lonie cum uxore ejicitur 641 a d
 1146 Falco Abbas Cavenfis moritur 616 f & Bo-
 leslaus Crispus fit Dux Polonie 641 d, Manasses
 creatur Ep. Aurelian. 299 b
 1149 Hartvicius ordinatur Archiepisc. Bremensis
 233 f, & Ado II Abbas Jurenfis 653 f
 1150 Bartholomæus Laudunensis relicto Episcopatu
 fit monachus 833 e 866 e. Obiit Albz. Pompejæ
 S. Theobaldus 136 a. Guilielmus R. Sicilie co-
 ronatur 555 f. Fundatur monast. Novem-fontium
 a S. Gilberto 761 f. qui illuc immigrat anno
 sequ. 764 e
 1152 Celebratum Concilium in Hibernia, & decla-
 rati quatuor Archiepiscopi, Ardmachanus autem
 Primas 412 a
 1153 Obiit Gualterus Episcopus Laudun. 844 e
 1154 Obiit Rogerius Rex Sicilie 555 e, & Erfur-
 tum transferuntur Reliquiæ SS. Adelarii & Eo-
 bani martyrum 495 a
 1155 Coronatur Imp. Fredericus Ænobarbus 645 b
 1159 Moritur Milo Episc. Taruanensis 826 c
 1160 Ado II Abbas Jurenfis exaudoratur 633 f
 1162 Magna fames per Italiam 770 c
 1163 Obiit S. Joannes Erem. Presb. Urticæ in Ca-
 stella 261 d, & Leonius Abbas S. Bertini in Flan-
 drie 865 a
 1164 Mortuus Hugo Ab. Præmonstrat. II 830 a
 1166 Obiit Guilielmus Rex Sicilie 555 f
 1171 Obiit Otto frater Godefridi Cappenbergensis
 Præpositus monasterii 842 e
 1174 S. Ugo fit Episc. Volaterræ 439 c. Fundatur
 Hospitale B. Gerardi Madoetæ 768 f
 1175 B. Petrus Tarentasienfis Archiep. obiit 701 f
 1177 Furto sublatum Corpus S. Petroci ex mon.
 Bominensi, restituitur jussu Henrici II Regis
 Angliæ 400 b
 1178 Raynaldus e Carthusiano factus Episc. Belli-
 cens 701 f. & Ingrannus Abbas Sanmedarden-
 sis 207 e
 1179 Concilio Lateranensi interest Amandus Epi-
 scopus Vigiliensis 236 a
 1181 Obiit Berneredus Card. Ep. Prænest. 269 c
 1183 Translatæ reliquiæ S. Secundi Mart. 52 c
 1184 S. Ugo Ep. Volaterranus obiit 439 c
 1185 B. Ludovicus Arnestenienfis moritur 860 e
 1187 Amisæ Hierosolyma 445 a
 1190 Obiit Alfonso VI Rex Castellæ 263 d
 1191 Balduinus Archiep. Cantuar. moritur 87 d
 1196 Obiit Obertus Tertiagus Archiep. Mediola-
 nensis 770 a
 1199 Benedictini incipiunt rehabitare monasterium
 Sublacense 374 f
 S Æ C U L O XIII.
 Hagiologium metricum Habess. scriptum. pag. 1 b
 1203 Mortuus S. Guilielmus Ab. Roschilden. 293 c
 1207 Obiit Madoetæ S. Gerardus Tindorius 766 c
 1214 Glendelacensis Episcopatus in Hibernia uni-
 tur Dublinensi 310 c d e
 1220 Nascitur B. Bertrandus Aquilejensis Patriar-
 cha 777 f
 1223 B. Andreas Hispellas ingreditur Ordinem Mi-
 norum 365 b
 1226 Obiit S. Franciscus Assisias 365 b
 1223 Ecclesia S. Pantaleonis prope Lucam datur
 Ci-

INDEX CHRONOLOGICUS

- Cisterciensibus 328 c
1234 Reliquiæ S. Chrothildis Reg. Fr. in decentio-
rem arcam translatae 293 f
1237 Ecclesia SS. Pergentini & Laurentini prope
Aretium tradita Camaldulensibus 272 b
1240 Urbini natus B. Pelingottus 151 b
1242 Incendio perit Ecclesia S. Joannis Baptistæ
Lucæ 328 d
1243 Petrus Salpensis Ep. Theatinus, sub altari col-
locat corpus S. Urbani Episc. item Theatini 640 a
1246 Celebrata Vespitione translatio Reliquiarum
SS. Ferreoli & Ferrucii 706 b
1248 Exusta Cathedralis Coloniz & nova ædifica-
ri cœpta. 870 c
1250 Translatæ Reliquiæ S. Livini Ep. M. a Wal-
tero Ep. Tornacensi 494 d
1254 Innocentius IV, curante Bartholomæo Ep.
Spoletino, confirmat Minoribus Ecclesiam S. An-
dree Hispelli 366 c. B. Andreas Hispellas mori-
tur & miraculis claret 365 b
1260 Sendomiriz in Polonia a Turcis exsi colun-
tur Martyres 265 a
1261 Corpus S. Coni mon. translatus Dianii 359
1262 Obiit Ven. Bonifolius I Generalis Ordinis Ser-
vorum 3 c
1270 B. Bartholomæus Episc. Vicentinus obiit 6 c
1274 Gerardus II fit Generalis Prior Camaldulen-
sium 370 c
1285 Defuncto Carolo Andegavensi Regi Siciliæ
successit Carolus II ejus filius 218 b. Reliquiæ
SS. Secundi & Agapiti inventæ, & miraculose
translatæ apud Pergulam 59 a
1286 Fundatus conventus Minorum Urbini 148 f
1288 Mortuus B. Peregrinus Erem. Camaldul. 370 f
1289 Datum diploma Indulgentiarum Ecclesiæ SS.
Morandi & Christophori 343 ef
1291 Camalduli mortuus Gerardus II Gener. 370 c
1300 Huc usque apud Abbatios Imperium tenuit
familia Zachæa 616 f. Eodem anno Bonifacius
VIII Jubilæum Romæ celebrat: eo it S. Peli-
ngottus 154 a, & Conradus Erem. Augustin. fit
Episcopus Urbinas 149 c

S Æ C U L O XIV.

1301 Ottobonus creatus Patriarcha Aquilejen. 786 d
1304 B. Pelingottus Urbini obiit 148 d 153 b
1306 Guilielmus de Bato-Maurelli Abbas S. Illi-
dii 432 d
1307 Aubertus Anselm de Monte-acuto Episcopus
Claromontanus 432 b
1308 Henricus Luxemburg. Electus Imperat. 772 e
1309 Translatæ Reliquiæ B. Bertrandi Conven-
rum Episcopi a Clemente V 776 f, & defunctus
Carolus II Rex Siciliæ 218 b
1311 Elevatæ Reliquiæ S. Illidii Episcopi Claromon-
tani 424 b 431 b
1312 Obiit Guilielmus de Bato-Maurelli Abbas S.
Illidii 432 d
1313 Henricus Luxemburgius coronatus Imperator
obiit an. seq. 772 c. Vitalis fit Archiepiscopus
Bisontinus 686 b
1317 Castrensis in Gall. Episcopatus institutus 85 e
1318 Erectus Episcopatus Tutelensis 9 d
1320 Chorus cathedralis Colonien. perfectus 870 d
Bertrandus de Turre Cardinalis 777 a
1322 Henricus Goritiz Comes defunctus 584 b
1324 Mortuus Ulricus ult. Comes Ferreten. 342 e
1326 Ecclesiæ S. Morandi Indulgentiæ concessæ
344 a b c
1329 Conradus Ep. Urbinas moritur 149 c, &
Aubertus Claromontanus 432 b
1330 Altkirchium muro cinctum ab Alberto Au-
striaco 342 e. Instituitur Ordo Militum Jesu Chri-
sti in Lusitania 418 a
1333 Obiit Vitalis Archiep. Bisontinus 686 b
1334 B. Bertrandus creatus Patriarcha Aquilejen.
777 e, & mortuus Bertrandus a Turre 777 a
1335 Obiit Bizardus de Camino, prælio victus a B.
Bertrando 784 f
1338 Nicolaus Brunus Episc. Tridentinus mortuo
Henrico de Metis succedit 785 c. Otto Dux Au-
striæ filius Alberti Imperatoris obiit 784 e, &
nascitur B. Placidus Recinetensis 558 b
1339 Concilium Provinciale celebrat B. Bertrandus
Aquilejæ 787 e
1340 Guido de Bononia successit Guilielmo de Su-
ra in Episcopatum Lugdunensem 660 d
1341 Fundatum a B. Bertrando monasterium Mo-
nialium S. Nicolai 786 d e
1342 Confirmatæ indulgentiæ Ecclesiæ S. Morandi
344 c. Ludovicus Caroli filius electus Rex Hun-
gariz 786 e
1343 Bertrandus de Albia creatus Cardinalis 777 b
1345 Altkirchii consecratum templum B. M. V. a
Joanne de Senna Episcopo Basileensi 342 e
1348 Inventum Corpus S. Florentii M. sistit Pe-
rusiæ pestilentiam 33 f. Petrus a Melphienfi E-
piscopatu translatus ad Concordiensem 792 c
1349 Joannes Pistoriensis fit Episc. Spoletinus 366 d
1350 Obiit Bertrandus de Albia Cardinalis 777 b
Moritur B. Bertrandus Patriarcha 777 f
1355 Obiit Joannes Ducius Nuntius Apostol. 777 b
1360 Urbini denuo inspicitur corpus S. Crescentini
M. 48 f, & Hispelli decernitur festum B. An-
dree Minoritæ 366 d
1362 Defunctus Guilielmus de Gennep Archiepi-
scopus Colonienfis 822 f
1365 Volaterris instaurata Ecclesia S. Clementis
Conf. & inventa multa Sanctorum Corpora 439 b
Comi secunda translatio S. Fidelis M. 376 d
1370 Joannes Pistoriensis Ep. Spoletinus obiit 366 d
& insignis Reliquia S. Erasmi per Carolum IV
Imperatorem affertur Pragam 213 a
1376 Corpus B. Meinverci Paderbornæ translatus
ad medium Chori. 509 e
1383 Joannes I Castellæ Rex abrogat usum Aëræ
Hispanicæ in Comitibus Segobiz 122 f
1386 Joannes I Lusitaniz Rex init possessionem
pacificam Regni, victis Castellanis 561 a, &
restauratur Lucæ Ecclesia S. Joannis Bapt. 328 d
1387 Obiit B. Petrus Luxemburgicus Card. Ave-
nionæ 660 b
1388 Wernerus a Kunigstein fit Archiep. Trevir.
sub quo repertum Corpus S. Symeonis 104 c
1390 Corpus S. Proculi Bononiæ & alterius Sancti
ejusdem nominis 80 e, pro quibus constructa
Arca 50 f
1394 Monasterium S. Mariæ de Fenestrellis con-
cessum Cisterciensibus 34 b
1397 Mortuus Laurentius Archiep. Brachar. 375 e
1398 Moritur B. Placidus Recinetensis Ordinis A-
postolorum 558 f
1400 Frustra aperitur tumba S. Symeon. Recl. 87 c

S Æ C U L O XV.

1401 Reliquiarum SS. Secundi & Agapiti & Justi-
næ juridica inspectio Pergulæ 56 c
1402 Natus B. Ferdinandus Princeps Lusit. 564 a
1415 Capta Septa a Joanne I illius patre 572 a
1418 Mortuus Wernerus a Kunigstein Archiepi-
scopus Trevirensis 104 c
1419 Alaricus Rambardus Episc. Albienfis 144 d
1420 In Parisiensis urbis publica necessitate pro-
cessio-

AD I TOMUM JUNII.

cessionaliter circumlatæ Reliquiæ S. Chrothildis Reginæ	294a	1511 Richardus a Wolfrats factus Archiepiscopus Trevirensis 106 f. Ludovicus Gonzaga Episco- pus Mantuanus obit	415 f
1422 Belgradum a Turcis frustra oppugnatum	92a	1512 Tunica inconsutilis D. N. Jesu Christi in- venta Treveris	104 f
1424 Moritur B. Bartholomæus Recinetensis Ord. Apostolinorum 558 c. Oddo 11 factus Abbas Cluniacensis 41	344 c	1514 Capitulum Tutelenſe ex Regulari factum Seculare	12 b
1425 Moritur B. Guardatus Ordinis Apostolino- rum	558 c	1516 Gonzalvus Vaz Maurus, a Mauris propter Christum excarnificatur	269 c
1428 Statua S. Morandi argentea donatur a Fre- derico Seniore Comite Tirolensi	340 f	1520 Guilielmus le Duc, Abbas S. Genovefæ Pa- risiis	393 f
1429 Levatum Corpus S. Theobaldi, per Alerinum de Rabaudis Episc. Albien.	136 b 143 a	1521 Constructa capella S. Theobaldi, per An- dream Novellum Ep. Albienſem, cui eodem an- no successit nepos ejus Hippolytus	136 f
1431 Habitus designatus Ordini Apostolinorum sub Eugenio IV Papa	557 c	Belgradum captum a Turcis	92 a
1432 a Turcis capta Theſſalonica 48 c, & a Jo- anne II Castellæ Rege Granata	567 d	1522 Obit. Ven. Michael Ord. Camaldulensis 372 d	
1434 Monasterium S. Joannis de Urtica a Canoni- cis Regularibus translatum ad Hieronymian. 263 a		1525 Renovata Eccl. S. Mariz de Fenestrellis 34 b	
Obit Joannes I Lusitaniz Rex	567 c	1526 Recognita Bononiæ Corpora SS. Proculorum 30 f	
1437 Oddo Abbas Cluniacensis decernit Officium S. Morando 344 c. Fridericus zu Rhyn factus Episcopus Basileensis 355 c. Obsessa infelicitè Tingi, B. Ferdinandus pro copiis liberandis tra- ditur obses,	590 c	1527 Peste grassante per Italiam Volaterra inter- ventu SS. Justii, Clementis & Octaviani servatur immunis: iterumque post 4 annos	447 a b
1438 Obit Eduardus Rex Lusitaniz 575 f, ejus frater Ferdinandus deducitur Fessam captivus 561 b. qui anno		1530 Philibertus, Arausiz Princeps, capit Floren- tiam 446 c. Volaterra tunc obsessa defenditur a Tutelaribus suis	446 f
1443 in captivitate moritur	561 b	1532 Joannes Magnus consecratur Episcopus Upsa- lensis	232 a
1445 Monasterium S. Mariz de Fenestrellis con- cessum Servitis	34 b	1534 Jacobus Haraltus Augustodunensis	40 c
1446 Ecclesia S. Fortunati data Minoribus de Ob- servantia	74 f	1537 Translata in capsam argenteam SS. Amoris & Viatoris Martyrum Corpora	676 c
1451 Intestina B. Ferdinandi feruntur in Lusita- niam 561 b. Arnoldus de Rotberg fit Episcopus Basileensis	354 a	1540 Richardus Archiep. Trevir. moritur	106 f
1456 Alaricus Rambardus Episcopus Albienſis mor- itur 144 d. Belgradum iterum a Turcis frustra oppugnatum	92 a	1545 Institutus Episcopatus Leriensis in Lusitania 561 a	
1457 Moritur Oddo Ab. 41 Cluniaz. 344 c 414 b		1547 Tertia translatio S. Davini Lucæ	332 c
1458 Moritur Arnoldus de Rotberg Episcopus Ba- sileensis	354 a	1548 Translata ossa SS. Joannis & Mauri Episco- porum Veronensium	641 c
1468 Institutus Episcopatus Labacensis a Paulo Papa II	784 c	1555 Daniel electus Moguntinus Archiep.	499 a
1471 Corpus B. Ferdinandi Infantis allatum in Lu- sitaniam	591 a	1562 Hugonotti Lugduni ecclesias evertunt	676 f
1474 Titulus Ducis Urbinatis Frederico Comiti Montis-Feretri collatus a Sixto IV	149 b	1565 Augustinus Valerius creatur Episcopus Ve- ronensis	399 b
1477 Antverpiæ institutæ Parochiæ SS. Jacobi, Walburgis, & Georgii	937 c	1567 Missio a Societate Jesu ad Montem-adjutorii in Eichsfeldia S. Bonifacii Ep. M. miraculis cla- rescit	499 b
1480 Hydrunti passi Martyres per Turcas 265 c f		1569 Calvinistæ Reliquias S. Aldrici diripiunt 753 b. Comi Translatio Corporis S. Eutychii	451 f
1482 Obit B. Pacificus de Novaria Ord. Min. 803 b		1572 Pergulæ nova Translatio SS. Secundi, Agapi- ti & Justinæ	57 b
B. Francisca de Cumis ingressa Ord. Servorum B. Mariz	415 c	1575 Alcmariæ ab hæreticis occisus Jacobus Cop- penus	158 f
1483 Ludovicus Gonzaga fit Ep. Mantuanus.	415 f	1576 Ecclesia S. Ambrosii Bononiæ profanata	80 d
1484 Sub Regula S. Augustini approbatur Ordo Apostolinorum ab Innocentio VIII	557 a	1578 Alexander Biarius Cardinalis	212 f
1487 Reliquiæ S. Aldrici in thecam argenteam in- clusæ	753 b	1579 Recognitæ Reliquiæ S. Clementis Conf. a Guidone Episc. Volater.	449 a
1489 Restauratur Ecclesia SS. Gratianiani & Felini Aronæ	24 c	1580 Translatio SS. Abundii & Adelberti Episco- porum Comensium	310 a
1492 Granata Mauris erepta a Ferdinando Catho- lico	664 b	1580 Translatio S. Alexandri, Ep. M. Fesulani per Franciscum Ep.	750 b
1493 Andreas Novellus Ep. Albienſis	137 a	1581 Mortuus Ludovicus Estrada Ab. Horti B. Mariz in Hispania	158 c
1494 Obit Joannes Nassavius, Viandæ & Bredæ Dominus	137 a	1582 Canonizatio S. Norberti 810 f, & probatus Romæ antiquus cultus B. Gerardi Tinctorii	766 f
1495 Clemens Briliacus fit Episc. Tutelenſis	10 d	1583 Vincentius Dethius Archiep. Tranen.	253 a
1499 Corpus Mainardi Episcopi Urbinatis, tam- quam Beati, sub altari collocatur	59 a	1585 Reliquiæ S. Erasmi a Joanne Borgia datæ & solemniter repositæ in Eccl. S. J. Ulissipone	213 b
SÆCULO XVI.		1590 Iterum translata sunt Comi ossa S. Adelberti Episcopi	309 f
1505 Didacus de Sousa ex Episcopo Portuensi, factus Bracarenſis	282 a	1592 Paulus San-Vitalis Ep. Spoletinus 74 c, & quantum translatus S. Davinus Lucæ 333 a. An- tonius Maria Gratianus consecratur Episcopus A- merinus	51 f
		1594 Hispelli Inspectio corporis B. Andreæ	366 c f
			1597

INDEX CHRONOLOGICUS

1597 Vincentio Dethio a Sede Tranen. ad Ca-
strensem translato, Andreas de Franchis succe-
dit 253 a. Translatio alia B. Andreæ de Hispel-
lo 368 d
1598 Visitatio Corporis S. Eneconis sub Ab. On-
niensi Joanne Bacca 109 f 122 f
1600 Moritur Paulus San-Vitalis Ep. Spoletin. 74 c

SÆCULO XVII.

1603 Andreas de Franchis ex Archiepiscopo Tra-
nensi factus Acheruntinus 253 a
1604 Reliquiæ S. Theobaldi Vicum in ejus patriam
Alba translatae 137 b
1605 Interamnaz inventa Corpora SS. Valentini,
Proculi, Ephebi, Apollonii 82 c
1606 Moritur Augustinus Valerius Episcopus Ve-
ronensis 399 b
1607 Inspectio Reliquiarum SS. Marcellini & Pe-
tri Seligenstadii, per Joannem Suicardum Electro-
nem Moguntinum 180 c
1610 Alexius de Menefez fit ex Archiep. Goano
Bracharenfis 376 a
1611 Antonius Maria Gratianus Episc. Amerinus
moritur 31 f. Translatio Corporis S. Nicolai Pe-
regrini sub Didaco Alvarez Archiepiscopo Tra-
nensi 236 c
1612 Inspectio Reliquiarum S. Clementis Conf. Vo-
laterræ coram Cosmo II magno Duce Hetru-
riæ 449 b
1613 Mortuo Dionysio Feyten succedit Christianus
Michaelius Ab. S. Michelis Antverpiæ 87 a
& huic
1614 Matthæus Irselius 872 b
1615 Inventum Corpus S. Gilberti, Abbatis No-
vemfontium 766 b
1616 Translata ad Altare ossa Joannæ Guilhem
Ord. Eremitarum S. Augustini 158 f
1619 Alicujus S. Eugenii M. Corpus translatum in
Lusitaniam 221 f
1620 Reliquiæ S. Erasmi illatae in Ecclesiam S. Se-
cundi prope Eugubium 213 c
1623 Trajecti in altari S. Petri inventæ Reliquiæ
SS. Petri & Marcellini 204 c
1624 Brugis translatio Reliquiarum S. Bonifacii &
sociorum MM. 496 f
1626 Translatae Magdeburgo Pragæ Reliquiæ S.
Norberti 880 f
1628 Translatio nova SS. Justii & Clementis Con-
fessorum Volaterris 439 d 449 c. Ejusdem Ossa
duo data Ecclesiæ S. Marci 449 c
1630 Absconditæ Reliquiæ S. Norberti, propter
Saxones Pragæ imminentes 894 a. Captum etiam
Magdeburgum armis Caesaris, & anno sequenti
directioni datum 916 b

1631 Confusæ Seligenstadii Reliquiæ Sancto-
rum 181 c
1633 Erfurti inspectio Reliquiarum SS. Adelarii &
Eobani MM. 495 b c d
1640 Obiit Pragæ D. Caspar a Questenberg Ab-
bas Strahoviensis 893 f
1641 Aperta capsâ S. Chrothildis Reg. deprehensum
deesse caput 292 f
1641 Translatio S. Eutychii Ep. 452 d
1642 Petrus Paulus Medices Episc. Alifanus dedit
Reliquias S. Marcellini Ecclesiæ S. Mariz Ma-
joris Pedemontii 208 c, & Paulus Brictius sic
Episcopus Albiensis 136 d
1645 Novocomi Translatio S. Joannis a Meda
Presbyteri 618 a
1646 Franciscus Rapacciolus Cardinalis Episcopus
Interamnensis, & Cardinalis Ludovici Episco-
pus Bononiensis 82 c. Facta tunc etiam Transla-
tio quinta S. Davini Lucæ. 333 c
1647 Inspectio nova Reliquiarum S. Clementis Conf.
Volaterræ 450 d
1648 Sueci parvam Pragæ interceperunt 894
Magdeburgensis Episcopatus mutatur in Duca-
tum 916 b
1650 Multæ Sanctorum Reliquiæ in Belgium trans-
latæ a P. Florentio de Montmorency Soc. Jesu
382
1654 Reliquiæ S. Norberti delatæ Antverpiam 812 c
1655 Constructum augustius sacellum in honorem
S. Theobaldi 137 a
1656 Ecclesiæ Andeliacensi datæ Reliquiæ S. Chro-
thildis 293 f
1657 Astæ ædificata ecclesia in honorem S. Theo-
baldi 148 d
1658 Facta visitatio Corporis S. Gualterii per Car-
dinalem Carolum Gualterium Archiepiscopum Fir-
manum 405 a
1662 Inventæ Reliquiæ BB. Ludolfi & Marquardi
Abbatum Corbejæ a Christophoro Bernardo de
Galen, Episcopo Monasteriensi 235 a. Tunc etiam
reperita Corpora BB. Liudolfi & Druthmari Ab-
batum Corbejæ novæ 537 a
1663 Corpus S. Serviliani delatum ad sui nominis
oppidum in Piceno 405 b. Eodem anno Corpus
Laurentii Archiep. Bracharenfis incorruptum re-
peritur & transfertur 375 c
1667 Roma ad Casam-Dei in Galliam advehuntur
Reliquiæ S. Juventii M. 44 c
1672 Peritur & conceditur Officium Duplex de
S. Norberto 815 c d
1685 Lazzara Episc. Alifanus os brachiale S. Mar-
cellini M. transfert 208 c
1688 Belgradum a Duce Bavariz captum 92 a
1693 Falsi Æthiopici typis vulgati 1 b

ACTA SANCTORUM

J U N I I

TOMUS PRIMUS.

Quintus hic annus est; ab edito septem voluminibus Maji, & a morte Venerandi Magistri nostri P. Godefridi Henschenii duodecimus, quod Junius mensis, sacri Anni primum semestre completurus, ad praelum venire gestit. Moram excusant, novi Typographi deligendi necessitas, per mortem Michaelis Knobbari; afflictissimo Belgio interclusa cum exteris regionibus commercia; & experientia incommodorum, ex capta prius impressione, quam absoluta haberetur tota unius mensis compositio; fructus denique, ex non interrupta progressionem sperandus. Quamquam enim justis de causis placeat, successu singulos Tomos edere in lucem; nulla tamen alia re impeditis, facile erit efficere, ut modicis illi sese consequantur intervallis. Interim ad jam nota locupletandi operis instrumenta, novum accessit ex Aethiopia; Hagiologium scilicet Metricum; non quidem antiquius seculo XIII, sed ex vetustissimis Synaxariis Coptitarum Habessinorumque derivatum; unde haud pauciores utriusque gentis Martyres & Confessores in opus hoc confluent, quam ex similibus Graecae Ecclesiae monumentis haecenus sese nobis obtulerunt. Specimen Thesauri inde eruendi primum dabit, praefigendus huic Tomo Tractatus de Patriarchis Alexandrinis, a quibus gens illa, ut fidei Christiana accepit notitiam, ita & sacrorum Antistites semper petit; cum variis ante Nestorium & Dioscorum Sancti, ornatursi sex primos, quos idem hic Tomus complectetur, dies. Quod si pari felicitate in manus nostras veniat ipsum Ecclesiarum illarum Synaxarium, Aethiopicum vel Copticum, una cum Passionibus Martyrum, quarum ingens volumen istuc haberi intelligo; poterunt in clariorem lucem emergere multi, qui adhuc sub obscura Hagiologii praedicti brevitate latent. Non mireris autem, quod mensis hic Junius, aequae ac praecedentes, praeferat Henschenii venerabile nomen; neque existimes, honoranda memoria ejus id indultum potius, quam delatum opera in praesentem rem collata. Etenim vir, non minus actuosus quam eruditus, quemadmodum digesserat majorem partem Actorum Maji, interim dum ego Daniel Papebrochius absolvo perficioque Aprilem; sic etiam, hoc vulgato, commisit mihi quod reliquum erat Maji, cepitque Junium preparare; ea praesertim commentando, quae plus experientiae longa exercitatione acquisita, & minus temporis deposcebant, ut aetati suae jam ingra-vescenti aptiora. Quam multa, quamque minime vulgaria haec sint, ut clarius demonstraretur; placuit ipsius nomen expressius praefigere; non solum integris lucubrationibus, quibus praeter extremam manum contuli nihil; sed etiam illis, quibus affectis dumtaxat plus ipse apposui quam factum repereram; sic tamen ut Additamenta mea ab Henscheniana commentatione secernant initiales nominis litterae, apposita marginis. Hoc veritati, istud aequitati dabitur; utrumque vero tuae, lector, instructioni, ubi id internosci usus exiget. Nolim iterare cetera, ante varios Tomos Maji pridem dicta, de postulata non solum ope, sed etiam amica correctione, de Supplemento ad totum semestre, post Junium absolutum; edendo; de Indicibus, ad omnes eatenus editos Tomos, generalibus: tantum piarum apud Deum precum suffragium peto, ut ea Christianae reipublicae tempora largiatur, per quae capta continuari, & absoluta commode distrahi possint, ad Sanctorum, ipsiusque inprimis Dei majorem gloriam.

Junii Tomus I.

A

PRIMA

PRIMA DIES JUNII.

SANCTI QUI KALENDIS JUNII COLUNTUR.

S Sanctus Clarus Episcopus, Martyr			S. Appia,	S. Donatianus,)
Lactoræ in Novempopulania.			S. Castulus,	S. Marcianus 11,)
S. Justinus,)			S. Coteusa,	S. Sailes,)
S. Chariton,)			S. Novella,	S. Castus,)
Sa. Charito,)			S. Agapa,	S. Januarius 11,)
S. Evelpistus,)	Martyres Romæ.		S. Carra,	S. Donatus 111,)
S. Hierax,)			S. Ururia,	S. Hortensius,)
S. Peon,)			S. Bublafa,	S. Saturnina,)
S. Valerianus,)			S. Fortunatus 11,	S. Malchus,)
seu Liberianus,)			S. Martinus,	S. Silvanus 11,)
S. Thespelius, Martyr in Cappadocia.			S. Saturninus,	S. Quintus 11,)
S. Felinus,)	Martyres, Perugia		S. Bajanus,	S. Felicia,)
S. Gratianus,)	Aronam translati.		S. Rogatianus,	S. Sillesia,)
S. Ammon,)			S. Honoratus,	S. Januaria 11,)
S. Zenon,)			S. Donatus,	S. Fortunata,)
S. Prolomæus,)	Martyres, Alexan-		S. Martianus,	S. Victuria,)
S. Ingenes,)	driæ in Ægypto.		S. Saturninus 11,	S. Maria,)
S. Theophilus,)			S. Potinus,	S. Prima,)
S. Ischyron,)			S. Paulus,	S. Gemellina,)
SS. Martyrum Ægyptiorum sede-			S. Petrurius,	S. Faustina,)
cim millia.			S. Rutilia,	S. Novella 11,)
S. Florentius,)			S. Flavius,	S. Donata,)
S. Julianus,)	Martyres Peru-		S. Quietia,	S. Getulia,)
S. Cyriacus,)	lini.		S. Januaria,	S. Baricus,)
S. Marcellinus,)			S. Novella,	S. Urbana,)
S. Faustinus,)			S. Januarius,	S. Romana 11,)
S. Reverianus Ep.)	Martyres,		S. Gofia,	S. Prima,)
S. Paulus Ep.)	Augustodu-		S. Fœdosa,	S. Terrula,)
Socii decem)	ni in Gallia.		S. Victorina,	S. Casta,)
S. Octavius Martyr, Thessalonicæ in			S. Matrona,	S. Maxima 11,)
Macedonia.			S. Castula 11,	S. Urbana 11,)
S. Zosimus,)	Martyres Antio-		S. Rogatiana,	S. Optata,)
S. Thecla Virgo,)	chiz.		S. Quintus,	S. Matrona,)
S. Crispinus, Martyr in Africa.			S. Marcus,	S. Melosa,)
S. Juventius,)			S. Gemina,	S. Merunus,)
S. Cyriacus,)	Martyres Ro-		S. Martialis,	S. Majorus,)
S. Exuperantius,)	mæ.		S. Mitunus,	S. Secunda,)
S. Heraclia,)			S. Paulus,	S. Urbana 111,)
S. Juventius Martyr, Roma transla-			S. Vericus,	S. Gemellina 111,)
tus in Galliam.			S. Cassus,	S. Saturnina 11,)
S. Lucia Virgo, S. Tertulus,)	Martyres Thessalonicæ, aut ex parte Romæ.		S. Saturninus 111,	S. Procula,)
S. Aucia Rex, S. Lautia,)			S. Felix,	S. Surdida,)
S. Rogatus, S. Victoria,)			S. Martinus 11,	S. Silvana,)
S. Germanus, S. Gagus,)			S. Donatus 11,	S. Rufina,)
S. Silvanus, S. Fortunatus,)			S. Rogatus, 11	S. Nina,)
S. Bullodus S. Maxima,)			S. Joannes,	S. Sepacus,)
S. Cecilia, S. Paulina,)			S. Fortunatus 111,	S. Vincentius,)
				S. Priscus

AD DIEM I JUNII.

3

S. Priscus.	S. Castus 11,)	S. Firmus Martyr,
S. Hilarius,	S. Major,)	S. Neon Martyr,) apud Græcos.
S. Felix 11,	S. Proculus)	S. Pyrrhus Episcopus,)
S. Castula 111,	S. Epagatus,)	S. Claudius, Episcopus Viennensis in
S. Publius,	S. Tertius,)	Gallia.
S. Arabus,	S. Sillica,)	S. Jovinus, in Pictaviensi Gallia diœ-
alii CXX,	S. Fertula,)	cesi.
S. Lupus,	S. Majosa,)	S. Fortunatus Presbyter, in Spoletina
Alii x111,	S. Timotheus,)	Italia diœcesi.
S. Catulinus,	S. Marcellinus,)	S. Probatius Presbyter, prope Parisios
S. Publafus,	S. Rutilus,)	in Francia.
S. Martinus,	S. Germanus 11,)	S. Majanus, Peregrinus Longurii in
S. Gajanus,	S. Joannes 11,)	Valconia.
S. Marcellianus,	S. Maxima,)	S. Medulphus, Eremita in Arvernica.
S. Fledus,	Alii LXXV,)	S. Proculus, Episcopus Martyr, Bo-
S. Marcellianus 11,	aut CLXXII.)	nonia in Italia.
S. Marcus,		S. Ronanus, Episcopus, Eremita in
S. Proculus Miles, Martyr Bononia		Britannia Aremorica.
in Italia.		S. Photinus Confessor, in Namur-
S. Secundus Martyr, Ameria in Um-		centi Belgii diœcesi.
bria.		S. Caprasius, Abbas monasterii Li-
S. Agapitus,) Martyres, Pergula in		rinensis.
S. Justina V.) Italia.		S. VVistanus, e regia Merciorum
S. Crescentianus,)		profapia in Anglia.
five Crescentinus,)		S. Symeon, reclusus in porta Trevirensi.
S. Iustinus,)		S. Eneco, Abbas Onniensis in Hispania.
S. Griccivianus,)		S. Conradus seu Cuno, designatus Ar-
S. Virianus,) Martyres, Tifer-		chiepiscopus Trevirensis.
S. Orphitus,) ni in Umbria.		S. Gaudentius, Ep. Arbensis in Dal-
S. Exuperantius,)		matia
S. Benedictus,)		S. Agapitus,)
S. Eutropius,)		S. Dionysius,) Monachi in Russia.
S. Fortunatus,)		B. Theobaldus, Confessor, Albæ
S. Pamphilus Presb.) Martyres Cæsarex		Pompejæ in Insubria.
S. Valens Diac.) in Palæstina.		B. Pelingottus, tertii Ordinis S. Fran-
S. Paulus Confess.)		cisci Urbini in Italia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera R. P. Godesfridi Henschenii piz memoriz ubi aliud non indicant litteræ in margine appositæ.

D. P.

Besti Bonfilii, 1 Generalis Ordinis Servorum, nomen hoc die, tamquam mortis sue (quam obiit Florentiæ an. 1262) notatur in Catalogo Generali Sanctorum, qui non sunt in Romano, apud Ferrarium; sed per errorem; quem videtur ipsemet auctor correctum voluisse in Indici Alphabetico; non Junii, sed Januarii diem 1 notans: quando obiisse eum etiam scribit Giannius in sui Ordinis Annalibus. Ex quibus aliisque plenius de eodem agere poterimus (si publicus ejus cultus interim nobis probatus fuerit) dicto die

1 Januarii.

Raymundi, Confessoris Ordinis Predicatorum, beata memoria, inserta est scriptis additionibus Carthusia Bruxellensis ad Groenium. Dedimus Vitam & Bullam Canonizationis

11 Januarii.

SS. Hermylus & Stratonicus, Martyres Singiduni Junii Tami 1.

in Mysia, referuntur a Græcis in Menais & Menologio Sirleti, sed majori encomio, quando cum Latinis eorum Alia dedimus, 1111 Januarii.

B. Archangela de Trino, in Asia bene ordinata Sanctorum ac Beatorum Ordinis Carmelitici, hoc die notatur: Auctor vero in Notis Mss. addit, quod ejus dies anniversaria celebratur, de consensu & indulto particulari Ludovici Gonzagæ Episcopi Mantuani & aliorum hujus successorum, Verum ea dies, tam apud Lezanam & Danielum a Virgine Maria Latine, quam in Vita Italica Gualfella excusa an. 1686, dicitur fuisse 22v Januarii. In quem diem optamus originaliter transcriptum obtinere Libellum, statim ab obitu scriptum de Vita & miraculis ejus, quem in monasterio Mantuano, cui Parvi-Carmeli nomen, asservari asserit Hippolytus Densmundus, Part. 2 Hist. Mant. ad an. 1495.

A 1 Paula

D. P.

- Paula junior, Virgo Romana, neptis S. Pauli Viduz, cum titulo Sanctæ memoratur a Carolo Bartholomæo Piazza, in Sancluario seu Menologio Romano perpetuo. Non reperimus ejus nomen in ullis Fastis, neque hic Auctor indicat quæ in Ecclesia colitur, aut in qua ejus Reliquia asseruntur. Ceterum quæ de ea possent dici, habentur in Vita S. Paulæ avianum. 42 die xxvi Januarii.
- S. Probatius, Presbyter Novigenti in agro Parisiano, colitur. hodie & natalis dicitur. Nos, Vitam ejus dedimus, quando Reliquiarum inventio celebratur, iv Februarii.
- S. Apollinaris, Confessoris & Doctoris, depositio apud Antiochiam, inserta est M. Florario Sanctorum. De hac re quæsumus ad Vitam S. Claudii Apollinaris, Episcopi Hieropolitani, § 1 die vii Februarii.
- S. Secundi Martyris translatio altera; Asia in Liguria facta anno MDXCVII, indicatur a Ferrario in Catalogo generali ex Tabulis Ecclesiæ Astensis a se lectis. Vita Asia S. Secundi, cum pluribus Translationibus, dedimus die ejus natali xxi Martii.
- SS. Felicis, Fortunati, & Achillei Martyrum translatio in Navarram, ad cœnobium S. Georgii Azuellensis, refertur in Hagiologio Lusitano Cardosi, scribentis natalitate Lusitanos esse. Nos Asia vite & martyrii, Auctore conuo, dedimus (ubi & dista translationis meminimus) die xxiii Aprilis.
- SS. Florentius & Vindemialis Episcopi, Patroni Tarvisi, ob corpora eorum ibidem adservata, refertur a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italia. Eorum Asia dedimus xi Maji.
- S. Eulogii, Presbyteri & Martyris Cordubensis, translatio Ovetum, indicatur a Galefio & Ferrario: de ea egimus ante Vitam ejus xi Martii.
- S. Maximi) Martyrum,) Translatio corporum
S. Venerandi,) Fontanella, cœnobio
S. Vulfranni,) Episcoporum,) diocesis Rotomagen-
S. Eremberti) sis, refertur a Sauss-
S. Candedi Presbyteri,) sajo, & Molano, &
SS. Vulfranni & Eremberti a Vione, Dorganio, Buselino, ex Breviario Fontanellensi. De hac Translatione late agitur post Vitam S. Vulfranni, a nobis illustratam pag. 49 die xx Martii, At Vitam S. Eremberti Episcopi dedimus xiv Maji. Asia martyrii SS. Maximi & Venerandi, xiv Maji. Vita vero S. Candedi danda erit xxi Octobris.
- S. Firmus Martyr, ob corpus Roma Viennam Austria anno 1643 translatus, ad ecclesiam S. Josephi Theresianarum, ibidem Officio duplici colitur, sicut diximus, ubi de S. Fabio xxi Maji.
- SS. Hilarius Episcopus Tolosanus, & quidem tam primus & quam Secundus ejus nominis, refertur in Martyrologio Gallicano Saussaji. De eo late egimus, & cum duobus Synonymi sine statuerendi, quæsumus die xxi Maji.
- S. Florentius monachus, hoc die mortuus Fulginii, refertur a Jacobillo in opere de SS. Umbria, & a Ferrario in Catalogo generali. Is depositus in ecclesia Cathedrali ibidem, sub ritu Duplicis, hodie colitur: verum quia res gesta, a S. Gregorio Magno scripta, cœbarent cum Actis S. Eusebii Abbas in agro Nafiano, simul coluntur in Martyrol. Rom. quod & nos secuti sumus xxi Maji.
- S. Vincentius, Lirinenus monasterii cœnobita, hodie refertur a Petro de Natalibus, Canisso, & aliis; ut diximus ad ejus Vitam, xxi Maji.
- S. Joannis I Papæ & Martyris translatio refertur in M. Florario Sanctorum. De ea egimus ad Vitam ejus xxi Maji.
- SS. Silvianus, Martyris, & Alexander, Martyres

in agro Tridentino, refertur cum longo encomio in Viola Sanctorum, Hagenoa anno MDVIII excusa. Eorum Asia dedimus xxi Maji.

S. Madelgisi Eremitæ aliqua elevatio, Cenzule hodie facta scribitur, uti diximus ad ejus Asia xxx Maji.

S. Petronilla Virgo, hoc die solita est coli in Ecclesia Aquilejensi, scilicet propter solennitatem SS. Cantii, Cantiani & Cantianilla translata. De ea & aliis egimus xxi Maji.

S. Vincentius Martyr Romæ refertur a Molano, Greveno & aliis: est is, littera prima transposita, S. Juventius, seu Inventius, qui cum aliis tribus Martyribus hoc die colitur. Imo Viventius, magis usitato nomine, appellatur in nonnullis MSS. uti infra dicemus.

Stephanus) conjuges ex Teu.)

& Lya) tonia adducti,)

Benedictus Episc.)) Martyres in Luca-

Paulus Abbas,) eorum) mia sub Saracenis.

Leo & Donatus.) filii.)

Martinus & Marcus))

Joannes Diaconus, Lya frater.)

Offerantur nobis ex cujusdam perantiqui (ut dicitur)

M. Codicis egrapho, per Abbatem Cajetanum communicato, & inter Card. Baronii collectionem asseruato, in Bibliotheca Vallicellana Roma sub littera O; tamquam a Ludovico Pio adducti in Italiam, ad restauranda Episcopia & monasteria; & quasi eorum omnium corpora, revelante S. Marco Evangelista, insimul reperta fuissent, eo quo passi fuerant loco, circa civitatem Antissiam in Lucania; quo nempe pater cum quinque filiis se receperat, post varia prope tolerata tormenta, in civitate ejusdem Lucania Pallonia, sub Principe Pallonio, Italicas Provincias vastante, & Jovis ceterorumque gentilismi deorum cultore, aperto scilicet divinius carcere, sani integrique egressi: cujus martyrii fama, ex Firmiana ubi habitabat Provincia, excita Lya, cum Marco adhuc latente & fratre, cum iisdem ad viri filiorumque sepulcrum orans expiraverit; idque tempore Justiniani atque Ludovici Pii, Imperatorum, vastantibus Lucaniam primum Parthis, & Septemtrione adventis; deinde Saracenis, & Cilicia. Inventa autem dicuntur corpora anno Incarnationis MXXXIX, gubernante Romanam rempublicam III Rege Henrico, II Conradi Cesaris filio, secundo anno regni ejus, vel (ut in fine legitur) anno 1111 regni ipsius. Hac omnia quam male cœbarent, nemo vel modice in historia versatus non videt. Enormiter discrepant Justiniani & Ludovici tempora, scilicet integris tribus seculis: Antissiam & Palloniam civitates nullas novit Italia, vetus aut nova. Henricos, inter Germania Reges hujus nominis Tertius, primum regnare cepit a morte patris Conradi ipso anno 1039 obita: neque facile capias quos fabulator intelligat Parthos a Septemtrione, nisi forte Tartaros, quos in Italiam penetrasse nusquam legimus. Meritis igitur tam absurdam rhapsodiam contempsit Baronius, neque dignatus suis uspiam nominare: apud omnes etiam scriptores de Sanctis Italia, alium de istis silentium.

Justus & Virianus Martyres indicantur a Greveno & Canisso: & Virianus etiam a Bellino ac Molano. Virianus a Saussajo, Viennæ videtur adscribi; sed propter Ferrarium, qui citans Manuolycum profert in Notis, quæ hic attribuit Viventio, melius Juventio dicendo: de quo infra a Turri latius, lucem nobis majorem adferri optamus.

S. Eusebius Martyr indicatur in M. Carmelitano, forsitan ob Reliquias alicujus Eusebii, ad quemdam ejus Ordinis Conventum allatas.

S. Theo-

S. Theocus, Presbyter Noviomi, indicatur in *Ms. Florario*. Est nobis hactenus ignotus. Non etiam est mentio ejus in *Breviarii Noviomenfis Calendario*, neque apud *Sansajum*.

Martyrius, Episcopus Viennæ, inscriptus est *Ms. Florario*. Verum cum Viennæ talis Episcopus non fuerit, an aliunde talis advenerit, aut ejus Reliquia eo translata fuerint, necdum potuimus scire.

Helladius, Eladius, Gallus additur S. Claudio Episcopo Viennensi, aut loco illius ponitur in *Martyrologiis* nonnullis, ut infra ad hujus Natalem examinamus.

Ludgard, devota Christi matrona, in Sanctarum Virginum congregatione, quam in Brixmon S. Ancharius ordinavit, totum patrimonium suum offerens, celesti Sponso choram castitatis suo nutritivæ ducatu. Ita *Cranzsius lib. 1 Metropolis cap. 41*. Hanc *Wion* in *Appendice*, quod Natalis ignoretur, & non colatur, retulit, addito titulo Sanctæ. Secutus *Menardus*. *Arturus* vero in *Gynæce* ad hunc diem retulit. Quæ de ea extant, ex *Cranzio* jam retulimus, nec plura audemus aliunde sperare.

Leonartius, Episcopus & Confessor in Britannia, inscribitur est dicto *Ms. Florario*: sed quis ille fuerit, necdum assequi potuimus.

Dicullus, Eremita cœnobii Bosanhamo, ut Sanctus memoratur a *Camerario* in *Menologio Scotico*: verum a *Dempstero* ejus Elevatio hoc die refertur, ac Natalis 21 Februarii; quo die a *Ferrario*, citante *Dempstero*, proponitur Bosanhamus Eremita majori mendo, sed hoc ad hunc diem emendato *Dicullus* legitur. Allegatur a *Camerario* Vita S. Wilfridi, quam auctore *Eadmero* dedimus xxv Aprilis, ubi num. 46 agitur de laboribus ab eo in *Suffexia* susceptis, & ista adduntur: Erat ibi Monachus quidam de natione Scottorum, nomine Diculus, habens monasterium permodicum, in loco qui vocatur Bosanham, seu Boschan, inter *Chichestriam* & *Theriaciam* insulam, ad lacum versus *Hantoniam*. Alius est *Dicullus* Presbyter, in *Vita S. Fursi* apud *Bedam* lib. 3. cap. 19; qui in altera *S. Fursi* Vita, 16 Januarii num. 37, *Tibulla* appellatur. De hoc *Colganus*, ad ejusdem *Fursi* *Vitam* pag. 92, non audeat definire, quis ille sit ex novem nomine *Diculli* ibidem propositis: cui & nos assensum rignorari utriusque calculi ac diem natalem. Utrumque in unum virum conflavit *Dempstero*, in *Hist. Eccl. Genis Scottorum* pag. 203; & librum ab eo scriptum more suo comminiscitur.

Albertus, Episcopus Rigenfis, legislator Militum Gladiferorum, cum titulo Beati inscriptus est *Menologio Cisterciensi Chrysostomi Henriquez*. At *Claudius Chalemo* abstinet a titulo Beati, ut & *Cranzsius*; ob cuius relationem dubitat *Chalemo*, an revera fuerit Cisterciensis. Plurimum is laudatur lib. 1 *Historia Livonia*, quam *Balthasar Russow* vultus Germanice edidit.

Petrus, in eremo fontis Avellani Eremita, indicatur a *Menardo*, sed solum cum titulo Venerabilis.

Valentius Presbyter, apud Provinciam Valeriam ante ecclesiam sepultus, qui ante caulas furem vervecis detinuit, memoratur cum titulo Sancti a *Petro de Natalibus*, lib. 11. cap. 101, quod ejus Natalem ignorat. Hunc *Ghinius* retulit ad diem primum Junii: & citatur ab utroque S. *Gregorius* lib. 3 *Dialogi* cap. 22. Sed is nomen Presbyteri non exprimit; quæ autem narrat, asservit se accepisse ab Abbate suo *Valentiniano*. Hinc exactiora monumenta de cultu hujus *Anonymi* desideramus.

Junii Tomus I.

Petrus, S. Roberti Abbatis apud Molisimum discipulus, inde Cistercium digressus, ac piis operibus clarus, refertur hoc die cum titulo Beati a *Chrysostomo Henriquez* in *Menologio Cisterciensi*, *Claudio Chalemo* in *Serie Sanctorum & Beatorum & illustrium virorum Ordinis Cisterciensis*, & a *Gabriele Bucelino* in *Menologio Benedictino*. At *Sansajus* in *Martyrologio Gallicano*, solum inter *Pios* recenset: nec invenit in *Kalendario Cisterciensi*, *Divions* sub an. 1617. excuso. Dedimus xxix Aprilis *Vitam* S. Roberti primi Abbatis Cisterciensis, ubi nihil de eo.

Germanus, Rex Sardinia, postea Monachus Ordinis Cisterciensis, memoratur a *Ferrario* in *Catalogo generali*, quasi memoria ejus Calari recolatur; in *Notis* autem allegat *Tabulas & monumenta Ecclesiæ Calaritanæ*; nobis ignota; additque quod de eo invenitur aliquid apud *Lauream Evangelicam*. Edidit hanc *Angelus Manrius*, & lib. 3 discursu 7 agit de viris illustribus Sanctitate Ordinis; sed absque mentione hujus Germani; cuius memoria nihilo minori premittitur silentio a *Chrysostomo Henriquez*, *Claudio Chalemo*, *Bucelino*, & aliis.

Vercor autem, ne in allegandis *Tabulis Ecclesiæ Calaritanæ*, æque infelix *Manrius* fuerit ac *Ferrarius*. Nam *Dionysius Bonfant*, in *Triumpho Sanctorum Sardinia* lib. 13. cap. 40, ut *Calaritanis Regemistum* adscribat, solus *Ferrarius*, & male allegata ab eo *Lauris*, auctoritate nititur. Interim *Ferrarium*, mutatis ejus verbis antistrophe (ut alibi cum quam in suo, ad marginem tamen citato *Catalogo*, legisse videri debeat) mutato etiam Sancti præcensu nomine, sic ordiri facit: Kalendis Junii S. Gumerus Calaritanus, Sardinia Rex &c: deinde (ac si longius ille elogium texeret) addit: Vixit hic Rex Sardinia tempore D. Bernardi Abbatis Clavallensis. Quia vero eo tempore *Pisani Sardiniam*, armis obventam, designatis a se *Judicibus* quatuor regendam commiserant, eorum unus *Constantini* filium fingit *Gumerum*, qui, æque ac ceteri, Regis sibi nomen usurpaverit: qui etiam in vulgi contemptum venerit factus *Monachus*, & locum proverbio, in solidum hominem usurpari solito, dederit, *Miradi* ita *Gunari*, id est, En qualis *Gumerus*. Denique *Patrem* *Pisum* reprehendit *Manrius*, quod in dubium revocaret sit ne S. *Gumarus* (cui omnino in promontorio Calaritano stat dicatum templum, *Sardis* de sanctu *Gunari* dictum) sine inquam S. *Gunarus* hic alius a S. *Januario*; quod dubium minime absurdum mihi videtur; esto nunc, (abolita distinctiori noticia ejus cui dicata ecclesia est) Romano *Martyrologio* auctori recentiores, didicerint magis integrum *Januarii* nomen pronuntiare, quando de *Neapolitana Urbis Patronis* sermo; quem tamen nihil prohibet cogitare ibi sub nomine *Gunari* cultum fuisse, & forsitan ante tempora *Pisanorum*. Sed hæc ipsismet *Sardis* porro dijudicanda relinquimus; satisque habemus hic indicasse, cur sapinus cum *Bonarum Triumpho* isti plaudere.

Conradus, a claro Baronum genere prognatus, monachus & archigrammateus in monasterio Ordinis Cisterciensis *Heyna*, sive *Hegena*, quod olim in *Hassia* fuit, virtutum gratia conspicuus, refertur in *Kalendario Ordinis Cisterciensis* anno 1617 *Divions* excuso, & cum titulo Beati memoratur ab *Henriquez*, *Chalemo*, *Bucelino* & *Jongelmo* in *Abbatibus Hassia & Thuringia*. Allegatur antiquum *Missale Ordinis*, in quo ista leguntur: *Conradus*, in *Egena* monasterio *Hassia* monachus, multa miraculorum gloria continue fulgens. Ita

- solent Obiituaia ut vocant, seu dies obitus virorum illustrium annotari in *Kalendaris & Martyrologis*; neque inde cognoscitur cultus aut veneratio Ecclesiastica eorum. Allegatur secundo *Collectio* Philippi Segurii, Prioris Caroli-Loci in diocesi Silvanensi, quæ si aliquando excudantur, certius iudicium de re tota ferri poterit.
- Alphonſus Navarettus**, ex Ordine Prædicatorum primus Martyr in Japonia, refertur *biſce Kalendar. Junii in Anno ſancti Ordinis S. Dominici*, Gallie & Belgie excuſo. At virtutes & martyrium eius deſcribuntur a Joanne Rebec in *Triumpho Martyrum* cap. 3 & tribus ſequentibus.
- Joanna de Durve**, prima Abbatiffa pro Coletanis Clariffis facta Camberiaci in Sabaudia an. 1470, multa ſanctitatis inſignia in vita edidit; ejuſque corpus, poſt centum ab obitu annos integrum & ſuaviſſime redolens, inventum fuiſſe, ſcribunt *Vvaddingus in Annalibus*, & *Haroldus in Epitome ad dictum annum*, non indicato anno aut die mortis, aut titulo Beatz addito, quod facit *Arturus in Martyrologio Franciſcano & Gynæceo Sacro*; *Nicolas Federici hiſtoriam allegans*, unde ejus ſimulque ſic reperte Mariæ Cavalerie notitiam hauiſſe proſicitur *Vvaddingus*.
- Leonardus Aſſiſias**, S. Franciſci in prima profectione Syriaca ſocius, ab eodem Arturo ad hunc quoque diem cum titulo Beati refertur: de quo nihil ſcitur quod non habeatur in *Vita S. Franciſci*, quando, ſi cultum Eccleſiaſticum habet, de eo latius poterit agi.
- Petrus Nodæus**, Ordinis Minimorum Provincialis, non ſine eximie ſanctitatis opinione indicatur obiiſſe, & Nigeoni jacere; ſed inter Pios, in *Martyrologio Gallicano Sauſſai*.
- B. Germani monaſterio Pariſiis**, dedicatio cryptarum, in honore ac veneratione Dei Genitricis Mariæ & B. Petri Apoſtoli, Sanctorumque Martyrum Georgii, Aurelii, atque Nathaliz, ubi principalis ara nomini ejusdem Virginis & B. Petri omniumque Apoſtolorum conſecrata eſt. Ad caput vero ſanctorum Martyrum eſt altare in honore S. Michaelis, beatarumque omnium celeſtium Virtutum. Et ad pedes ipſorum SS. Vincentii, Sebaſtiani, Chriſtophori, Andochii, Tyrſi & Felicis. Eſt ibi & altare in honore Macarii, Dionyſii, Ruſtici & Eleutherii, omniumque Sanctorum Martyrum. Etiam aliud S. Marcelli, Genoveſæ Virginis, Savini, Audoeni, Anoberti, omniumque Confeſſorum & Virginum, Ita *Uſuardus in primario Martyrologio*, quod extat in monaſterio S. Germani de Pratiſ, ſcriptum ante mortem Caroli Calvi, cui ipſum auctor dicat, uti nos docuit *Joannes Mabillon*. Quare iſtam memoriam hic indicandam cenſuimus.
- SS. Marcellini & Petri Martyrum**, ſuſceptio corporum Gandavi legitur apud *Sauſſayum*, in *Martyrol. Gallic. Acta damus* 11 Junii.
- SS. Alcibiades & ſocii**, Martyres Lugduni, ſub M. Aurelio Antonio, hodie nominantur a *Ferrario in Catalogo generali*. Paſſi ſunt in comitatu S. Pbotini Episcopi, & ſimul coluntur 11 Junii.
- S. Eraſmi natalis invenitur in Ms. Caſtreaſi**. Colitur ipſe 11 Junii.
- Agoardus**, Episcopus Lugdunenſis, cum titulo Sancti, proponitur a *Ghino in Natalibus Sanctorum Canonorum*. At *Sauſſayus* alitque referunt (ſed ſere inter Pios) 11 Junii.
- S. Philippus**, Presbyter apud Caſaream Palæſtinæ, memoratur in *Mss. Leodiensibus S. Lamberti*, & S. Laurentii: ab aliis 11 Junii.
- Rodolphus**, Episcopus Eugubinus, vir magis aſteritatis, ut Sanctus proſertur a *Menardo in Martyrologio Benedicino*. *Vvion* quoque lib. 2 in Eugubinis Episcopis eundem Sancti titulo honorat, aſſeritque obiiſſe 26 Junii. At *Ughellus in Episcopis Eugubinis*, abſtinet ab omni titulo Sancti & Beati, quamvis ipſum *Vvionem* citet. De eo agemus 26 Junii.
- S. Theobaldus**, Abbas Vangaditæ in diocesi Hadrieniſi in Italia, Ordinis Camaldulenſis, hiſce Kalendaris Junii mortuus, & ibidem deſcriptus, maxima celebritate colitur. Ita *Ferrarius*, *Vvion*, *Dorganus*, *Bucelinus*; idemque cenſetur, qui Salanicæ prope Vicentiam Eremita vixit, a morte ad hanc urbem translatus. Verum *Auguſtinus Florentinus*, Vicentia Vangaditum translatus ejus corpus aſſerit. Hæc controverſia ad S. Theobaldi Eremitæ Salaniceſis Acta aptius proponitur, ubi, quamvis dicatur ab eo alius eſſe hic S. Theobaldus Abbas, hodie coli ſolitus; *Leſſorem* tamen remittimus ad § 3 *Commentarii præviti aliterius Acti* 30 Junii.
- B. Bartholomæus Episcopus Vicentinus**, ac ſubinde Patriarcha Hieroſolymitanus, obiiſt anno 1270, qua occasione multa de eo diximus poſt Tom. 7 *Maii in Paralipomenis* ad Tom. 3, cui *Series iſtorum Patriarcharum præſigitur*; ibique promiſſimus *Vitam* ejus dare hoc die, ſed per errorem: ſcribi enim debuit tum ibi tum 21 *Maii in Prætermiſſis*. 1 Julii.
- Laudolphus Episcopus apud Laudenſes ut Sanctus**, indicatur a *Galeſinio*; ut Beatus, a *Ferrario in Catalogo generali*, & ab *Ughello* Tomo 4 in *Episcopis Aſſenſibus*: qui, ex *Kalendario antiqui Breviarii Eccleſiæ Aſſenſis*, aſſerit, eum obiiſſe, quando de eo poterit agi, 12 Julii.
- SS. Wiſadus & Ruſſinus**, Martyres in Anglia, referuntur in *Martyrologio Anglicano prima editionis*, eoque citato a *Ferrario*. Sed quæ ibi dicuntur, quæſi in adium fidei a proprio patre *Vulſbero Rege* fuiſſent occiſi, late rejecimus ad *Vitam S. Ermentildæ Reginæ*, uxoris dicti *Vulſberi* 2111 *Februarii* § 3. Cultum tamen eorundem iuratur *Aſſordus in Annalibus Eccleſiæ Angloſaxonica*, ad annum 669 num. 9 & 10, atque cum *Martyrologio Anglicano ſecunda editionis paſſos* ait (quando ea res poterit examinari) 2111 Julii.
- Elpidius**, Episcopus & Confeſſor, adſcriptus eſt *Additionibus Greveni ad Uſuardum*. Videtur eſſe S. *Helpidius*, Episcopus Lugduacenſis, referendus ad 11 Septembris.
- Juvençus**, Presbyter & poeta Evangelicus, inſcriptus eſt *Martyrologio Hiſpanico Tamayi Salazar*, citantiſ *Mss. Martyrologium Hieronymi Roman de la Higuera*: ideo forſan, quod hoc die colatur S. *Juventius Martyr Romæ*. Idem nihilominus *Tamayus*, velut iſti *Ms. parum fideus*, rejicit illius *Natalem in diem* (quando poterit cultus examinari) 2111 Septembris.
- S. Cypriani** translatio reliquiarum Rothomaci in Flandria, memoratur a *Molano*, *Canſo*, *Sauſſajo*, dies ejus natalis eſt 14 Septembris.
- S. Nicomedis**, Presbyteri & Martyris, dedicatio Eccleſiæ Romæ, indicatur a *Rabano*, *Uſuardo*, *Adone*, *Nothero*, & hi duo addunt: Cujus martyrium celebratur 2111 *Kalendas Octobris*. In nonnullis *Mss.* appellatur *Natalis S. Nicomedis*, & in *Apographo Pariſienſi Martyrologii Hieronymiani* interponitur inter quatuor Martyres Romanos, *Juventium & alios*, tamquam eorum ſocius. In variis *Polonia Eccleſiis* colitur *Officio trium Lectionum*. De eo, cum *Martyrologio & Breviario Romano*, agitur 25 Septembris. S. Gau-

- A S. Gaudini,) Elevatio corporum
S. Principii,) Episcoporum) indicatur a Saussajo
S. Lupi,)) Molano, Galefinio,
S. Agricola Presbyteri) Ferrario: ex his
S. Gaudinus colitur, ut tunc diximus, x1 Februarii.
S. Principius, frater S. Remigii, xv Septembris.
S. Lupus, illius in Episcopatu successor, x1 Octob.
S. Agricola Presbyter, perperam Episcopus di-
ctus, x1 Octobris.
S. Rometius, Confessor Tridentinus, cum aliquo
elogio refertur a Ferrario in Catalogo Sanctorum
Italiae, quod prima Dominica mensis Junii cele-
bretur Dedicatio ipsius Ecclesiae: cujus festum
diem agi xv die Januarii praemittit. Verum, (uti
ad diem diem notavimus,) in Vita, quam ex ve-
teribus Mss. Tomo 3 Bavaria sancta exhibuit Ra-
derus, consentientibus quibusdam Martyrologiis, di-
citur obiisse & coli 1 Octobris.
Damianus, Presbyter Commervaldie, qui S. An-
dree Reliquias a S. Regulo in Scotiam allatas
recepit, proponitur a Dempfere, in Menologio
Scotico, hoc die; a Camerario, sequenti die. De
eo poteris agi, aut cum S. Regulo utrique me-
morato, xv1 Octobris.
B aut ad A. S. Andree Apostoli xxv Novembris.
S. Florus Episcopus, creditus a S. Petro Apostolo
missus in Galliam Narbonensem, & factus pri-
mus Episcopus Lodovenfis, refertur a Jacobo
Branche in libro de Sanctis Arverniae & Velannia.
sed tamquam die translationis, Natalem autem
recoli dicit 1 Novembris.
D. S. S. P. N. Hypatii memoria hodie occurrit in Aeneas
excusis variisque Synaxariis Mss. Suspiciamus enim
idem esse, qui cum titulo Episcopi Gangrorum me-
moratur in Graecorum Typico, & absque ullo chara-
ctere in Synaxario Coptico, quemque cum Latinis
referemus 21v Novembris. D
S. Amatoris, Episcopi Augustodopenfis, transla-
tio inscripta est M. Florario. Dies ejus natalis
est 21v Novembris.
S. Proculus, Episcopus Interamnenfis, Martyr Bo-
noniae, voluitur ibidem in Ecclesia Parochiali S.
Proculi Militis, & refertur ex M. Stroziano,
atque a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiae.
Nos hoc die ad Vitam S. Proculi Militis de eo non-
nulla dicimus, plura daturi die Natali 1 Decemb.
SS. Gisleli, Sulpicii Episcopi, & Leocadiae Virginis
translatio, celebratur in monasterio Cellensi,
nunc S. Gisleli dicto, uti in Natalibus Sanctorum
Belgii indicat Molanus ad diem ejus Natalem (quod
ad hunc diem alii faciunt) 12 Octobris.
De S. Sulpicio Episcopo egimus xv1 Januarii.
De S. Leocadia Virgine agendum erit 12 Decemb. D. P.
SS. Ischyronis Ducis & Militum quinque, in Aegy-
pto vario martyrio enclorum sub Diocletiano, lau-
datur passio in hodierno Romano, omnibus anti-
quioribus Graecorum Latinorumque Follis ignota:
quare propter, licet Baronius in Notis addat, de
iisdem apud Graecos agi; monemusque diversos ab
iis esse, de quibus sub Decio passis ex Dionysii Ale-
xandrini epistola agit Eusebius lib. 6 cap. 42; non
audemus tamen diversos opinari, donec alicunde
clarior nobis eorum notitia offeratur. Scimus enim
Baronium, cujus arbitrio potissimum processit Mar-
tyrologii innovatio & amplificatio, Graeca lingua
ignarum, circa Sanctos Graecorum adjutum solo
quod Sirlenus illi verterat Menologio, in quo ipso
nullus comparat Ischyron: proinde veremur ne
Sciolum aliquis ipsi imposuerit; & cum bona illius
venia, differimus ulteriorem circa Martyres istos
translationem, usque in 21v Decembris.

DE S. CLARO EPISCOPO MART.

LACTORÆ IN NOVEMPOLANIA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. H.

§. I. Cultus Lactoræ; Auscii, Burdegala, Petrocorii & Sarlati.

Celebris est sacra veneratio, per provincias A-
quitaniae, S. Clari, ut Episcopi & Marty-
ris, a quo primum hujus mensis diem auspicamur,
boni potius ominis causa, quam quod clarum no-
bis sit, cum supra memoratis omnibus priorem ac-
te fuisse. Refertur is quidem a plerisque ad initia
constitutarum in Galliis Ecclesiarum, primorumque
ibidem Martyrum tempora: sed utraque quam mi-
nime certis definitur terminis, non est hujus loci
demonstrare. De eo apud Labbeum, tomo secundo
Nova bibliotheca, in Hagiologio Franco-Galli pag.
700, ista leguntur: Kalendis Junii. In Galliis ci-
vitate Lactora (Lactoram scribunt alii, idque olim no-
men fuisse ajunt ei, qua nunc Lactora & Lectora di-
citur, vulgo Laitoure) natalis S. Clari Episcopi, Ar-
chiepiscopi, & Martyris: qui cum idolis sacrificare
nollet, primo verberibus affectus, deinde carceribus
mancipatus, ibique Angelica visitatione conforta-
tus, ad ultimum caeso capite martyrium consumma-
vit. Hac ibi. Est Lactora urbs Episcopalis Aquita-
niae tertia seu Novempopolania, sub Ausciorum me-
tropoli, a qua non procul abest, ad eundem Ger-
sium rivum sita, sed & Auscii esse aliquas S. Cla-
ri Reliquias infra dicetur.

Cultus Lo-
ræ.

C. Auscii.

Elogium ex
Saussajo.

2 Saussains, in Supplimento Martyrologii Gal-
licani, ad hunc diem ista scribit: In agro Lectorensi
sub Auscensi metropoli, Natalis S. Clari, Epi-

scopi & Martyris: qui, quo tempore primum
Evangelii lumen irradiabat, divinis hujus radiis
collustratus, ex Africa Romam venit, ubi in
schola Apostolorum eruditus, tanta fide, sapien-
tia, zelo dilatarandæ Christi gloriae emicuit, ut
post edita jam circumquaque præclara gratia, qua
affluebat, specimina, majoris dispensationis idoneus
censitus ab Anacleto Papa sanctissimo, Apostolo-
rum audire & herede, ordinatus ab eodem Epi-
scopus, in Galliam fuerit directus, ad Agrippinenses
tum silvestres populos, ut eos finitimasque gentes
Evangelicæ lucis splendoribus illuminaret. Qua in
regione cum multos ad Christum convertisset; hinc
in Aquitaniam proficiscens, Petrocoriorum urbem
adit, Frontonis Apostolici viri, Anianique ejus se-
quacis jam predicationibus Christianis imbutam,
ac eorundem ad premium abscisso, susceptæ salu-
tiferæ institutionis pene oblitam: quam ad Chri-
stum reducere animus constituit. Seviebat tum
gravissima pestis, a qua dum corpora divina virtute
liberaret, ipsas animas, luc exitialis superstitionis in-
fectas, ab hac superna ope eripuit. Verbo enim divi-
no armatus, falsorum decorum oracula obmutescere
fecit, delubra evertit, sacrificulos, qui Jovis & Man-
tis execrabilem cultum exercebant, alter Elias zela-
tor divini gloriae de medio sustulit. Nec modo ur-
bem hanc, sed oppida vicina & pagos adjacentes,
divi-

Iuxta quon-
dam prædicationem
Romæ.

Cultus.

Petr. illi.

ADCTO-
RE
G. H.

Lactro.

ad qd m
syrio rno
mno f.

B

Am l
vno.

C

Alind El
glum ex
Deduo
Alind
u.

divina eloquentia vitæque sanctimonia & prodigiorum coruscatione, a nefandis idolorum ritibus ad veri unicusque rerum Conditoris & Reparatoris cultum feliciter abduxit. Inde, quo opus divinum amplius promoveret, ad Lectorem progressus est. Apud quos dum eodem fervore Apostolici spiritus idola committeret; a satellitibus satanæ interceptus, vinculis constrictus, raptatusque ad Jovis simulacrum; ibi, cum nefanda sacra facere urgeretur, ob denegatum pseudonumini cultum variis excruciatu tormentis; demum, ne triumphatori laurus deesset, capite cæsus, diademate cruento proprii sanguinis redimitus, supernam æternamque adorationem perrexit; cujus effusus sanguis semen evasit Christianorum copiosum. Unde his in populis, quos cruento enixu Christo Servatori peperit, memoria ejus perpetua permansit in gloria: a quibus potens etiamnum ut Opitulatur imploratur. Eo enim dono perpetua Deo clarificatus promicat, ut qui divinæ lucis gergulus, dum inter mortales ageret, a tenebris infidelitatis ereptas humanas mentes lumine divinæ agnitionis & gratiæ irradiavit, corporeos oculos caligine offusos gratiæ lucis restauraret aspectu. Tum insignis Cælitis exuviz, partim Ausciis in monasterio S. Orientii, partim Burdigalæ (ubi etiam Christum annuntiavit) in sacrario S. Eulaliæ honorifice conservantur.

3. Hactenus magnifica & (prout etas ejus tunc erat) juvenili plane eloquentia Saussajus Agrippinenses Romanos Colonos, tanquam Silvestrestunc, cum Clarus vivebat populos, parum congrue describens. Adā veterior S. Orientii, Episcopi Ausciarum; illustravimus ad Kalendas Maji, omitti alii, quæ plane fabulosa esse judicavimus, Sanctumque, jura meliora Adā seculo v. florentem; fugunt fratrem S. Laurentii. Ea conferens cum Adā S. Justinii Bigoricensis, inter S. Clari socios nominati, ad jam dictas Kalendas Maji æque rejecit ut fabulosi; verari compellor, ne simili farinæ etiam sit ipsiusmet S. Clari Vita, quæ prælucente, seu potius ejus compendio in tres Lectiones ad usum Ecclesiæ Lactroensis diviso, ista scripsit Saussajus, sua ex conjectura cum faciens, S. Frontone Petrocoricensi Episcopo, & S. Aniano juniorem. Nullum Gallie S. Anianum novis, nisi Aurelianensem, xvii Novembris illustrandum, quem constat temporibus Attila circa medium v. seculi floruisse. S. Frontone colitur xxv Octobris: cujus Adā non satis solida, passim proferuntur, & a Francisco Bosqueto, libro primo Historiarum Ecclesiæ Gallicane capite 13, 14 & 15 discutuntur. Ipsa poterit Lector ibidem videre, interimque notare, quam incerta sint pleraque Sanctorum veterū per Aquitaniam Adā, quamque non multum illi fidendum sit, quæ de S. Claro dicuntur: manente nihilominus certo ejus cultu, a quo duo videm parochiæ in Novempopulania appellantur, & earum altera est Lactora vicina.

4. Antonius Dadinus de Alteserra, lib. 4. Rerum Aquitanicarum cap. 12, ista de S. Claro scribit: Anno civ, tempore Trajani, Clarus ab Anacleto Papa ordinatus Episcopus, cum sociis Justino, Severo, Gerontio, Polycarpo, Jona, Babilio, missus in Gallias, Christianæ fidei propagandæ causa. Primum ad Colonienfes iter convertisse dicitur, eosque mysteriis fidei auctorasse; inde longo itinere Albiam Aquitanicæ oppidum pervenisse: quo ut pedem intulit, mulierem energumenam curavit: per biennium quo ibi stetit, multos ad fidem convertit. Quo elapso Anthimium reliquit successorem; & una cum Babilio, perpetuo laborum socio, migravit Lactoram, urbem Novempopulaniæ, salutarique adventu eam liberavit sævissima peste, qua afflictabatur: & quamplurimos Christo fideles comparavit. Sed ple-

berumultuante, velut in hostem deorum, raptus in templum, & ut idolis sacrificaret incassum sollicitatus, cum Babilio socio capite cæsus est. Corpus ejus quiescit apud Auscium in basilica S. Orientii. Gesta ejus Mss. Afrum natione didicant: sed facilius mihi suaserim fuisse Romanum, quod Roma missus sit, ac ea ætate Romæ fuerit illustris Clarorum gens. Nempe A. Gellius, qui Romæ floruit proxima Adriani ætate, memorat L. Clarum Præfectum Urbi, & Eratium Clarum eidem Præfectum Urbi & bis Consulē: ut in libris nostris, D. Antoninum Erycio Claro rescriptisse invenio. Ita Dadinus Alteserra. At quæ citat Adā Mss. veremur ut alta sint quam infra danda ex Mss. Breviaris: hæc autem non modo non dicunt, longo itinere, aditam Albiam; sed Coloniam proximam civitatem factant; adeoque intelligi non possunt ea de Colonia Agrippina, quæ (præterquam quod ab Aquitanis longissime distet) nequaquam transseunda fuit Roma venienti Claro: multo minus censeri debet primam Ecclesiæ suæ ordinationem ei debere, cujus nullam prorsus memoriam retinet. Anacleto Papam, iisdem Breviaris nusquam nominatum, nesciremus divinare unde acceperit Alteserra, nisi Lactroensis Ecclesiæ Officia propria, auctoritate Ludovici de la Roche-foucauld Episcopi edita, Lectiones de S. Claro proponerent, veluti ex Breviario Burdigalensi & Vasatensi aliisque monumentis compilata; quæ Breviaria necdum habemus, præsumimus autem in aliquo eorum Anacleto nominari. Sed nec ibi nec alibi hactenus legimus simul cum Claro passum Babilium; & gratis præsumitur Clari nomen familiæ potius quam hominis fuisse, contra ceteros omnes, ex Africa Sanctum adducentes. Joannes Chetius in Episcopi Gallie, allata Vita epitome, scribit Clarum martyrio coronatum Kalendis Junii Trajano imperante, quod esset intra annos xcvi & xcvi; unde autem sumptum sit æque nescio, nec sine congrua antiquitatis testimonio facile recipiendum puto.

5. In Petrocoricensi agro inferiore Sarlatum est, urbs Episcopalis; ubi sub ritu duplici majoris colitur Kalendis Junii S. Clarus, de quo Lector quarta impressa Parisiis anno 1677, cum reliquis illius Ecclesiæ propriis, ab Armando Gizard Canonico compositis, editisque jussu Episcopi atque Capituli. Ibi etiam invenire est Hymnum ad Vesperas & Laudes proprium, sub hac Collecta, Deus, qui B. Clarum, Martyrem tuum atque Pontificem, contra hostis antiqui sævitiam dimicantem, Angelica visitatione confortasti; da nobis ejus imitatione ita contra spiritualia nequitia decertare, ut adversa quæque tuo superemus auxilio. Lector prædicta talis est. Clarus ex Africa oriundus, propugnandæ fidei studio, cum sex aliis sociis, Justino; Gerontio, Severo, Polycarpo, Joanne & Babilio, natale solum relinquens, Romam venit. Inde a Romano Pontifice Episcopus consecratus, atque in Gallias ad prædicandum Christi Evangelium missus, primum Coloniam, tum Albiam & vicinas circumquaque provincias peragrans, & multos ab idolorum cultu revocavit, ac fidei lumine illustravit. Vesunam Petrocoriorum, quæ S. Frontonis prædicationibus Christiana religione imbuta fuerat, ingressus, eam a gravissima quæ grassabatur peste liberavit. Dehinc plebe ad pristinos errores reversa, demonum oracula obmutescere fecit, delubra evertit, sacrificulos Martis de medio sustulit, regionemque omnem a nefanda idolorum cultura ad veri Dei cognitionem adduxit. Tandem Lactoram profectus, & verbum Dei cum incredibili zelo annuntians, ab idolorum sacerdotibus post varia tormenta in carcerem coniectus, noctu ab Angelo invisitur, & de instanti suo exitu admonetur. Sequenti vero die cum Babilio, uno

D

E

F

A uno ex sociis capite cæsus est. Corpus Lactorum primo sepultum est, inde agente Carolo Magno Burdegalam translatum, atque in templo S. Eulaliæ collocatum, magna Christianorum religione honoratur.

Cultus Petri
6 *Hæc ibi. Spectant ad Metropolitanum Burdegalensem Episcopatum Petrocoriensis & Sarlatensis, ut videatur cultus S. Clari vel ideo istæ promotus. De Petrocoriis tamen, atque de peste sublata, alium alibi est scientium; nisi quod Ferrarius S. Clarum Episcopum Martyrem habere suum cultum apud Petrocorios asserit in Catalogo generali: sed aberrat, dum annotat, cum, cum eodem fidem prædicasset & Ecclesiam rexisset, variis suppliciis affectum, demum capite plexum esse: hoc enim dicitur apud Lactorenses contigisse. Eodem modo in urbe & diocesi Burdegalensi sub ritu duplici colitur, & potissimum in Ecclesia parochiali S. Eulaliæ, ubi legitur vetus inscriptio in muro Sacelli sculpta, & ab Hieronymo Lopez in Metropolitana sua Burdegalensi descriptione pagina 132 his verbis relata. Carolus Magnus hanc capellam fundavit, & retro altare septem corpora sancta imposuit, qui pro fide Christi martyrio coronati sunt; quorum nomina sunt, Clarus, Justinus, Geroncius, Severus, Polycarpus, Joannes & Babilus. Addit autem dicitur Hieronymus, eadem omnia singulis annis, Dominica prima post festum Clari, in processione solenni circumferri. His motus & mixti auctor Lactorensis Proprii, sic sunt v. l. editionem: An sex socii eodem insultu passi sint, gesta non referunt (imocorum semel dumtaxat in egressu ex Africa meminerunt, solus Alteserra Babilium Sancto jungit martyrii socium) Passos tamen esse, sive illo sive alio tempore, traditio est. Ut autem in vita conjuncti fuerant, sic eorum sacre Reliquiæ eodem loculo in ecclesia S. Eulaliæ Burdigalæ recumbunt; illuc a Carolo Magno (ut ex veteri scripto, lapidi ejusdem Basilicæ insculpto, legitur) allatæ. Tum additur: Natalis S. Clari dies Kalendis Junii celebratur maximo Burdigalensium applausu, aliorumque qui ex vicis & pagis passim eo quotannis solent accurrere, crebris, quæ per ejus suffragia solent consequi, pellesti beneficiis. Saussajus, cum eadem inscriptione componens Alteserræ testimonium, asseverantis, corpus S. Clari quiescere apud Auscium in Basilica S. Orientii, dixit; hujus Cælis exuvias partim Ausciis, partim Burdegalæ conservari. Nos ea re parum moveamur: quia novimus partes corporum, subinde non magnas, in ejusmodi casibus sæpe nominari corpora: neque volumus dubitare de vera sanctitate illorum membrorum, quibus & Albienses & Tutelenses gaudere non infra dicemus.*

Burdigala capella. C. de Ma. 3. fundata.

B An sex socii eodem insultu passi sint, gesta non referunt (imocorum semel dumtaxat in egressu ex Africa meminerunt, solus Alteserra Babilium Sancto jungit martyrii socium) Passos tamen esse, sive illo sive alio tempore, traditio est. Ut autem in vita conjuncti fuerant, sic eorum sacre Reliquiæ eodem loculo in ecclesia S. Eulaliæ Burdigalæ recumbunt; illuc a Carolo Magno (ut ex veteri scripto, lapidi ejusdem Basilicæ insculpto, legitur) allatæ. Tum additur: Natalis S. Clari dies Kalendis Junii celebratur maximo Burdigalensium applausu, aliorumque qui ex vicis & pagis passim eo quotannis solent accurrere, crebris, quæ per ejus suffragia solent consequi, pellesti beneficiis. Saussajus, cum eadem inscriptione componens Alteserræ testimonium, asseverantis, corpus S. Clari quiescere apud Auscium in Basilica S. Orientii, dixit; hujus Cælis exuvias partim Ausciis, partim Burdegalæ conservari. Nos ea re parum moveamur: quia novimus partes corporum, subinde non magnas, in ejusmodi casibus sæpe nominari corpora: neque volumus dubitare de vera sanctitate illorum membrorum, quibus & Albienses & Tutelenses gaudere non infra dicemus.

§ II. Cultus sacer apud Lemovices, Tutelenses, Cadurcos, Ruthenos, Albigenses & Tolosates.

Cultus Lemovici.

7 *Supra nominatus Saussajus, necdum eorum quæ in Supplemento postea scripsit notitiam nactus, in ipsomet suo Martyrologio ad hæcæ Kalendas Junii Lemovicis, inquit, S. Clari, Episcopi & Martyris, meritis magis, quam monumentis clari. Scilicet, quia in Breviario Lemovicensi (quod auctoritate Raymundi de la Maronte Episcopi recognitum, & anno MDCXXV excusum est) præscribitur officium Ecclesiasticum de S. Claro, Episcopo & Martyre, sub ritu simplici; & de Communi unius Martyris recitatur Oratio, Infirmitatem nostram; Lectio autem 111, Principes persecuti sunt me gratis. In agro Lemovicensi inferiorem præcipua est Tutela, ubi Abbatia S. Martini in Sedem Episcopalem erecta est anno MCCCXVIII. Ibi in*

Cathedrali servantur Reliquiæ SS. Clari, Laudi, Ularni, Baumadi, & eorum festa celebrantur, respectively, 1 Junii, xx Septembris, 11 Junii, xv Augusti. In Chronico Gaufridi Prioris Vassensis, apud Labbeum tomo 3 Nova bibliotheca pag. 286, de istius urbis Tutelensis Patronis hæc leguntur: Tutelam Wlfardus & Laudus tuentur cum Claro, per quem serena tempora; & Baumardus, per quem imbris plena, Dominus sæpe contulit orbi. Quæ ante Dissertationem Stephani Baluzii de hisce Sanctis, Tutela sub annum MDCLVI excusam, Bernardus Guidonis ita clarius exponit in Mss. Nominibus Sanctorum Lemovicensis diocesis: S. Wlfardus, S. Laudus, S. Clarus, S. Baumardus Tutelam tuentur & juvant. Per Clarum clara & serena tempora dantur: per Baumardum terra infunditur: sicut sæpius est compertum. Deinde ex Chartulario Tutelensi ista adduntur: Donum Geraldi S. Martino sacrosanctæ basilicæ S. Martini Tutelensis cœnobii, ubi almissi Confessores Christi, Clarus atque Laudus, humati quiescunt: ubi præfenti tempore Dominus Odo Abbas præfesse videtur... Factum est hoc in mense Madio, anno 1111, regnante Carolo Rege. Item Donum Benedicti Presbyteri Sacrosancto cœnobio Tutelæ, quod est fundatum in honore almi Martini Præfatis, ubi corpora Sanctorum requiescunt, Clari Martyris atque Laudi Præfatis... Facta est cessio ista in mense Madio, anno nono, quod Rodolphus Rex cepit regnare. Ubi videntur intelligi Reges, Carolus Simplex & Rodolphus, quorum prioris annus tertius convenit in annum Christi DCCXXCV: Rodolphus annus nonus incidit in annum DCCCXXXII.

AUCTORE G. H. Reliquiæ & Patronatus Tutela.

Dono Sacerdotis Baluzii anno 1791 ex ejusdem Episcopi.

quo etiam abjunctus est Hymnus.

8 *Hic S. Clarus, modo Confessor, modo Martyr appellatur, nulladum Dignitatis Episcopalis facta mentione. Eadem abjunctus vetus Hymnus, olim canis solitus in ecclesia Tutelensi die festo S. Clari Kalendis Junii, inquit Baluzius. Is autem est hujusmodi. Clari recurrit annua-Dum gloriosi gloria,*

Totus piorum sobriis-Orbis resultet laudibus.

Tutela, tanti Martyris-Servans thesaurum corporis,

Tu persona gaudentius-Tui Patroni laudibus.

Turbas per orbem plebium-Converterat Gentilium;

Divina dicta severat-Mellis beata creverat.

Sacer sator fructum sui-Laboris, ac miles Dei.

Palmâ triumphis nobilis-Cælestibus refert thronis.

Terris reliquit dulcia-Ofsum suorum pignora:

Collata nobis cælitus-Colamus hæc devotius:

Beatus horum spiritus-Revivat ut nos sæpius,

Reddatq; summo Numini-cû Patre, Proli, Flamin.

9 Quonam vero tempore, inquit Baluzius, quoque demum modo Tutelam delatæ sint sacre Reliquiæ sancti hujus Martyris, nescimus; illud tantum nobis compertum est, has octingentos annos in Ecclesia Tutelensi fuisse conservatas... Vulgo tamen fertur fabula... quam hic narraturi sumus. Mons est urbi contiguus, quem vulgato vocabulo Podium S. Clari appellamus; ubi nemus olim fuisse tradunt, cum Tutela nondum urbis formam erat adepta, nihilque apud nos erat præter monasterium Benedictinorum. Illac forte transiens quidam homo, qui Sancti nostri Reliquias secum portabat, incidit in seram nemoris hospitem atque ab ea devoratus est. Hic hominis casus, sive quod comes itineris prodiderit, sive quod ita voluerit Deus, brevi divulgatus est, atque ad nostrorum Monachorum aures illius fama pervenit. Hi in nemus ire destinaverunt: sed semper eos bellæ cogitatio ab incepto removit: donec audacior aliquis hortatus est, sumptis sultibus audacter omnes ad expugnandam bestiam progredierentur. Ita factum: receptum est Caup S. Clari cum aliquot ossibus, omniaque simul

Falsi de modo translationis monumenti.

AUGUSTO
K.E.

G. H.

nonnulli ex
sari argu-
mentis aliis,O. 21 Mss
concordant.omnium
propria.quod
etiam re-
centius
lo S. Clari
concordant.

mul in ecclesiam Tutelensem delata sunt, ubi hodieque ostenduntur. Fabula quidem hæc, Lector, sed quæ fortassis indicat, miraculo receptas Divi nostri Reliquias. Hujusce tamen expeditionis monasticæ, si ea fabula non esset, extare videretur rude argumentum, ni fallor. Nam certa anni tempestate Canonici Tutelenses, fustibus armati; vestes tales & superpellicea induti, magna populi frequentia comitante, bini solenniter eunt in montem; ibique rite Sacris operati, data populo pace, eodem ordine redeunt in Ecclesiam Cathedralē. Hæc Baluzius, nescio cur tam absolute istam vulgarnarrationem, explodens ut fabulam; anilemne dubitans, an puerilem appelles; ubi simplicitatis quidem antiquæ multum, sed ævum vel ævum nobile.

10 Ut ut est, ex progressu apud eundem Baluzium discimus, quod dies hujusce Translationis, in veteri Breviario Tutelensi, notata reperitur, vicelima octava mensis Maji. Ipsæ etiam Reliquias, Tutelam quandocumque & quomodo delatas, ibidem miraculis claruisse, constat ex Hymno sequenti, olim cantato solito die tali; in quo, æque ac in Lectionibus de vita, videmus usurpari Pontificis sive Episcopi titulum.

B Martyr beate, summe, Clare, Pontifex,
Ægia salutis sæpe mirus artifex;
Cæcis habendi promptus auctor luminis,
Cujusque demum restitutor debilis,
Cujusque sævi mox repulsor dæmonis.
Sanator adhis talis ægris moribus,
Illuminator talis orbis mentibus,
Gressus reforma claudicantium debiles,
Pacis viam, salutis atque tramites
Pergant citi, durent & illasabiles.
Quidquid misellis intulere criminis
Astu maligno dæmones, nequissimis
Mentes agentes persuasionibus,
Precando dele: donec posce Spiritus,
Grates tibi quo concinet noster chorus.
Festum frequentat obsequentium concio,
Colique supplex nostra te devotio:
Tu corde mundos, atque iustos actibus,
Tutos periculis ac malis ab omnibus,
Terra levatos redde nos cælestibus.
Rerum parenti Trinitati simplici,
Cum Patre, Nato, septiformi Flamine,
Devota laudum personent præconia;
Grates agantur, concinatur gloria,
C Per hæc & ultra quæque semper sæcula. Amen.

11 His propter majoris antiquitatis speciem fideletis, adduntur ex proprio Sarlatensi recentioris compositionis Hymni duo; epitomen mox proferendum Lectionum accuratius complecti, in hunc modum:
Divina providentia-Clarum venire compulit,
Cum sex viris ex Africa-Plagasque nostras appulit.
Slenus superno Numine-Solvit statim caliginem
Verbi superni semine,-Vitæ parans originem.
Gentes feroces Galliz-Lavit sacro baptismo,
Vagosque cives Abbaz-Certo reduxit tramite.
Idola Martis destruit-Delubra purgans sordibus;
Vesunæ fidem detulit-Miris pollens virtutibus.

Alus Hymnus sic proponitur.

Christi decorū militē-Dignum supremis laudibus,
Virtute Clarum divitem-Lætis canamus mentibus
Hic mole fractus corporis-Læti catena stringitur,
In ima missus carceris In quo poli lux nascitur.
Hunc Angelus præsentia-Solatur, admirabili
Tunc pectoris constantia-In carne fulget debili.
Amore mentē roborat-Dum mortis horā præsehit.
Corpusq; plagis præparat-Nusquam metu qui servit.
Cruclis instat carnifex-Sanguis repente funditur.

Sed nō movetur Pontifex-Nec mens pavore frangitur. D

12 Sed nec illud silendum est, ait Baluzius, huic nostro Sancto dicatam esse Sodalitatem (Confraternitatem recepto vocabulo vocant) in Ecclesia Tutelensi institutam anno mccccxxxvi die xiii Novembris. Huic nomen dedere Clemens Briliacus Episcopus Tutelensis (quem Samaritanos afferunt possessionem adeptum xxxi Maii anno mccccxv) Leodegarius Velianus, Abbas de Sully & Cellarius Ecclesie Tutelensis. Quod autem attinet serenitatem, S. Clari invocatione solitam postulari, ut nobis auctor est, annis ab hinc ccc, supra laudatur Bernardus Guidonis, id confirmat Baluzius exemplis duobus, sumptis ex veteri Codice, prisca Tutelensi lingua conscripto, ipsumque originale contextum in fine libelli sui legendum exhibet. Verso ejus Latina hæc est: Anno mcviii die xxviii Maji, qua Translatio S. Clari celebrari solebat in Ecclesia Tutelensi, cum pluviz frugibus incommodarent, Caput S. Clari populo ostensum est, atque integros unum & viginti dies paruit: ut cuilibet licitum esset ad sacras illius Reliquias orare, quo tandem rediret sua cælo serenitas. Non ægrè impetratum est. Siquidem toto illo tempore, quo sanctum Caput oculis mortalium ostendebatur, raro pluit. Anno mccccxi solennis processio in urbe Tutelensi facta est die vii mensis Aprilis, perque urbem circumlatæ sunt sacræ Reliquiæ SS. Clari, Laudi, Ulfardi & Baumardi. Huic ceremoniæ præsentibus fuerunt Canonici, Presbyteri parochiarum S. Petri & S. Juliani de urbe, Optimates & populus. Hæc autem fiebant, ut Sanctorum precibus exoptatam aeris temperiem daret Deus. Proxima Lemovicensi agro & Tutelensi diocesi est Cadurcensis urbs, cum sua diocesi, ubi S. Clarum, Episcopum & Martyrem, bisce Kalendis Junii sub vi semiduplici coli, scimus ex Festis propriis diæ Ecclesie Cadurcensis. Imo & ejus memoriam celebrari in Ecclesia & diocesi Ruthenensi vicina, apud Ferrarium legitur: idemque ex charta ad nos missa constat. Nec procul admodum distat urbs ejusdem Aquitanie primæ, Albia sive Albiga, a qua Albigenenses heretici suam appellationem acceperunt. Hujus primus civitatis Episcopus, S. Clarus nominatur, apud Guilielmum Catellum, Claudium Robertum, Joannem Chenu, & fratres Samaritanos, qui similiter omnes secundo loco ponunt Antimium discipulum Clari; neque deinde inventiunt quemquam ante Diogenianum, ad annum circiter cccvi. Honoratur autem Albia Sancti Officio ecclesiastico, cum Lectionibus propriis de Vita atque hac Oratione. Omnipotens sempiternæ Deus, qui per gloriosi bella certaminis, ad immortalem triumphum, B. Clarum, Martyrem tuum atque Pontificem, extulisti: da cordibus nostris dignam pro ejus solennitate lætitiā; ut cujus hic membra pio amore amplectimur, ejus precibus adjuvemur. Denique scriptum est nobis, etiam Tolosæ eundem Sanctum coli, an autem & Reliquiæ ejus ibi sint aliquæ, necdum comperimus.

§ III. Vita ex Mss. Breviariis Tutelensi atque Albienſi.

13 PRæter Psalterium, Clericis omnibus, tam intra quam extra claustrum viventibus, commune, & a singulis ex antiqua obligatione solitum ad initio quotidie cantari vel recitari, prout nunc quoque habetur distributum per hebdomadæ festas horasque diurnas ac nocturnas, sed cum propriis recentiusque institutis, ad singulas Hymnis, Capitulis, Versiculisque; præter Psalterium, inquam, habebant majores quæque ecclesie, puta Cathedrales Abbatialesque, Lectionaria, Pas-

Lectio
nitas ab
anno 1436caput ostendit
in anno
1394E
procedit
anno 1312Cathæ Ca-
dorel.

Ruthenis.

Albia.
Tolosa.

F

D.P.

Ex Breviario
Albiensi
14. oct. 13
1. ubi can-
piti.

A Passionalia seu Legendaria, & Homiliaria, ad publicum nocturni Officii productionis usum; sicut ex primis legerentur libri Scripturae sacrae, pro temporum varietate; ex secundis, Sanctorum Vita aut Martyrum Passiones; ex tertiis, Sanctorum Patrum Homiliae, secundum ordinem Dominicarum, & Evangeliorum. Quorum omnium, ordinate per anni circulum describendorum, initium factum videtur post saeculum x. Sed cum eorumdem prolixitas, grandia complura implens volumina, molis majoris esset, quam usus; Ideoque paulatim invaluisse, ut, iuncta ejus qui Choro praesidebat praescriptum, ex singulis solum delibarentur aliqua; ceperunt, saeculo ut summum xiv (nec enim antiquiora exempla facile quis inveniet) describi Lectionum Sacrarum breviora, quae possent minorum ecclesiarum publico & singulorum Clericorum privato usui deservire: ex quibus demum saeculo xvi extitit & nomen sumpsit illud, quo nunc utimur, Ecclesiastici Officii Breviarium. Medii istius generis fuit illud, quod in nostro Tutulensi Collegio manu exaratum reperit amicus noster Stephanus Baluzius, jam tum in studium illustranda antiquitatis intentus; unde & occasionem sumpsit, Tutulensi (quam parabat) historia praemittendi Dissertationem, supra n. 7 laudatam. Apparebat enim ex numero Lectionum xii, in quas distributa Sancti Vita erat, Breviarium istud, juxta monastici Ordinis formam, descriptum fuisse ad usum Monachorum illorum Tutulensium, quorum Abbatia in Episcopium conversa fuit anno MCCCXVIII (ut dictum est) servato tamen monastico Ordine, usque ad annum MDXIV, quo Capitulum ex Regulari factum est Sacerdotale, ut apud Sammarthanos docet idem Baluzius, Decanos Tutulenses enumeraturus. Simile aliud Breviarium, sed ex forma Canonicali descriptum, Ideoque Sancti Vitam intra numerum ix Lectionum concludens, exaratumque ad usum Ecclesiae Albienensis, reperit ante hos quinquaginta annos talium curiosus aliquis, & quae ibi invenit Patrum Albensium Propria, manus sua transcripsit in quaternum, apud nos asseratum.

B Porro licet utriusque appareat contextus, ex primis scripta Vita acceptus verborum; mirabili tamen modo factum est, ut, cum utriusque Breviarii Collector compendii causa bonam prioris contextus partem omitteret; Tutulensis quidem primas octo Lectiones continuo tenore transcriberet, ultimas quatuor acciperet ex hinc; Albienensis vero inde sibi crederet inchoandum, ubi de adventu Sancti Albani inchoatur narratio, quo usque fere se extendunt praedictae octo Tutulensium Lectiones. Ita ex utroque Breviario quaedam integrari potest contextus Vita, quae ipsa tamen composita fuit, praesentibus quibusdam ipsius Sancti Gestis, ab antiquioribus scripto quodam transmissis; quibus Auctor addidit alterum librum Miraculorum, magno cum historia damno deperditum. Etiam ex eo potuisset innoscere, tum locus ille praecipui cultus, ubi tot miraculis Sanctus claruit, & nova istae Vita composita fuit; tum Auctoris aetatem, quam ne magnam esse praesumamus, facit prioris libri stylus verbosior; ut necesse non sit, ipsa ab antiquioribus scripto transmissa gesta, saeculo xii aut xiii vetustiora credere. Ea autem si vel originalia, ut primum fuerunt; vel saltem integra, ut Breviarii scribendis servierunt, habuisset Baluzius; dubitat communis noster ipsiusque amicus Armandus Gerard, in epistola per quam Dissertationem praedictam nobiscum communicavit, utrum ille ingentem in Tutulensi Breviario thesaurum repertum sibi credidisset. Non ambigo certo, quia ea qua ultimum fuit grandiori veterum monumentorum dijudicandorum experientia, minus ei fidere voluisset, quam voluit juvenis, annorum tunc solum xxvi. Hoc ut per se arbitrari lector possit, placeat praedictas

Lectiones integras proferre, sic ut litteris T & A ad D.P. marginem positis pateat, ex quo quidque acceptum sit Breviario.

15 Sanctus igitur a ac beatissimus Clarus, & T. i. Pontifex gloriosus, regionibus b Africanis (ut antiquiore quadam scriptura traditum nobis est) oriundus, & in occiduas orbis partes, pro pereuntium salvatione populorum, superna miseratione directus; Gallicis vel Aquitanicis gentibus, primo quidem magnificis praedicationibus, pietatis, virtutumque multimodarum satis mirabilibus gestis emicuit vere clarus; dehinc passionum, multum mortalibus admirandarum, fortissima tolerantia clarior est effectus; ac demum in superiori curia receptus, caelestium collatione beneficiorum, assiduisque miraculis, jam per orbem splendet usquequaque clarissimus. Haec in primis ita proposita, deinceps, eodem quo proposita sunt ordine, probabiliter asseramus. Primo videlicet ex ipsius gestis, ab antiquioribus (ut praetaxatum) scripto quodam notitiae nostrae transmissis; ac deinde ex his, quae caelesti sede locatus, saepius confert miraculis & salutaribus terris.

16 Septem, ut tradunt, comites fuerunt; qui Christiana fide pariter imbuti, parique fidei fervore ac sancti operis incitati, patriam ac parentes, & quae possidebant omnia relinquentes, urbem Romam de transmarinis partibus decreverunt expetendam. Nomina eorum, Clarus & Justinus, Gerontius & Severus, Polycarpus & Joannes, atque Babilus. Hi igitur Romam, ut dictum est, tendentes, cum ad civitatem quandam, vocabulo (ut fertur) e Joppen, navigio provehente, venissent; populus ibi non parvus praedicatione illorum ad Deum verum ab idolis est conversus. Pro qua re, dira in eos Principum civitatis ira commota, persecutione denique gravissima excitata, injuriis multis afflicti, ac de civitate tandem exturbati, iter deinde expleaturi coactum, marinum repetivere navigium.

17 Igitur Romam longa f satis navigatione pro-
fecti, inibi decreverunt aliquantulum demorari. Summum denique Sedis Apostolicae g Pontificem adeuntes, illius saepius & ad instructionem animae, gratia colloqui; & ad corporum subsidium, munifica largitione sunt usi. Interim fama currente, nuntio percepto, quod in Gallicis atque Aquitanicis partibus multi coronarentur gentili persecutione martyrio, b tantae gloriae sancta cupiditate permoti, illuc statuunt iter dirigendum, ubi per majorem tolerantiae meritum, gloriae caelestis assequerentur & praemium.

18 Nam ubi optati hujus perceperunt rumoris auditum, S. Clarus sodales convocans ceteros, hujusmodi adhortatione affatus est illos: Quid, quod, est, o venerandi sodales, o Christianissimi viri, quod cum ad relinquendam pro Christo patriam, parentes ac proximos, atque ad superanda omnia delectabilia mundi, animum dudum assumpserimus invictum, vicerique in tali certamine ille in nobis qui dixit; Ego vici mundum; nunc pro eodem mundanam remoramur pati pressuram; & tamquam semipleni, ne dicam penitus vacui fiducia, qua nos jubet in hoc quoque confidere, cunctamur forsitan capeffendam, ipso in nobis certante, victoriam? Quid juvat huc usque mundana praelia subegisse; cum in tantis jam victores, nunc ad martyrialium titulos gloriarum & seminae praestant & infantes? Accingamur igitur ad certaminis bella divini; properemus ad loca, in quibus candidatorum consortia Martyrum, & praemia possimus sublimiora mereri.

19 Arma, inquit beatus Clarus, capiamus, Fratres, ad dimicandum, quibus induti sancti & humi-

Tutulensi
Albien-
que:

mod. babo-
tur in reger
liber Vita,

on gestis
antiquio-
ritur sum-
pia.

Ex Africa
oriundus,

T. ii.

E

d
cum Sa-
cristi sex

T. iii.

g
Romam
venit;

b

F

T. iv.

excitatis
illos ad
martyri-
um:

V. r.
les

A. les corde nesciunt vinci; hoc est, fidei fortitudinem, spei longanimitatem, dilectionis Dei, qui tantum nos dilexit, pro toto posse sincerissimam recompensationem, ac per hoc semper invictam pro ipso libenter omnia perferendi constantiam. Sin aliud forsitan placet cuiquam vestrum, aut hoc ipsum, qualiter fiat, consilio putatis prudentiore tractandum; ad præsens noster cœtus fidele super hoc in commune consilium capiamus.

T. VI.

*Et fundit
a Papa
consilium
patet.*

20 Ad hæc unus ex beatis illis comitibus, scilicet S. Severus: Tu, (inquit) beatissime Clare, per quem nos Dominus ad eam salutifera dignatur hortari, ipso credimus inspirante, poteris consiliator quoque in hoc optimus fieri. Incunctanter itaque tuum nobis consilium absque dubio secuturus expone. Tum ille: Quantum (inquit) videor mihi primitus habendi viam videre consilii; Sanctissimus Urbis Papa ac summæ Sedis Antistes, super his consulendus nobis maxime: quia ex quo huc devenientes, hic ad tempus moraturi remansimus, & colloquiis ipsius & beneficiis familiariter ac liberaliter usi sumus.

T. VII.

*In parte
Aquitaniæ
multitudo.*

21 Ite, inquit beatus Antistes, Christi Domini gloriantes & gloriosi nomine, ipsius auxilio fulti ac freti munimine: & ut audistis, in partibus Aquitanicis, gentili persecutione multis pro pietate laborantibus Christianis, vestri adjunctione concurrere: ut & ipsi, non tantum solatio vestro & adhortatione, verum etiam fortissimæ tolerantie roborentur exemplo: & nesciis adhuc fidei Christianæ vestra prædicatione conversis, Christianitas ipsa, quam vel dolere penitus vel saltem minuere malignitas inimica conatur, multiplicato potius Christianorum numero semper augeatur. His ita sacratissimus Antistes peroratis, ceteros, ut de singulis placuit, Ecclesiasticis aliis gradibus sublimavit; beatissimum vero Clarum ad summum Sacerdotii delegit: ac sacravit Officium.

T. VIII.

*In parte
Aquitaniæ
multitudo.*

22 Itaque sanctus Clarus, ad summum Sacerdotium Apostolica (ut diximus) sacratione provectus, cum & Presbytero Babilio civitatem quandam, Coloniam nuncupatam, commodum sibi duxit prædicationis gratia expetendam: quam fama conceperat populositatem multa divitiisque nimis refertam, sed deditam idolis, & Dei veri cultus penitus ignaram /.....

*A. I.
Colonia
Agris.*

23 Beatissimo Claro apud Coloniam residenti, & populorum, per ipsum Domino acquisite, curam ibidem cum summa devotione gerenti, nuntiatur, proximam quandam, Albiam nomine, civitatem, totamque illius circum circa regionem, demoniacis adhuc cultibus oberrantem, ita divino diabolus illis multatam esse judicio, ut & animalium quorumcumque, & hominum peste sævissima deserviente, tota citius deleteretur; si non illi cuiuscumque aut Dei, aut Deo donante hominis ope celerissime subveniretur. Tum Clarus beatissimus, pereuntium procurare salutem jam dudum assuetus, horum quoque eo maxime corporalem grassari doluit interitionem, quo divinæ veritatis ignari, post temporalem corporis mortem, æternam sine dubio subibunt animarum peritionem. Quapropter adscitis Ecclesiæ suæ Clericis, sibi que coherentibus omnibus fidelissimis ac religiosis, perlatis nuntii causam eis in notitiam deferret, verbis multis ac monitis instantibus suadet, populo maxime vicino, in servitute [diaboli] in pereunti, pia a se debere miseratione concurrere.

A. II.

*consilium
Sabinum
Episcopo
patet.*

24 Quo tandem persuaso, Me, inquit, ipsum illuc oportet accedere, nec tantæ rei curam (me torpente segnitia) aliis delegare: & quia hinc abeunti, mihi, quo sine res futuræ progrediantur ignoro; vos totius Ecclesiæ urbis hujus administrationem,

quo singuli officio [fungimini] procuretis, edico. **D** Fratre Sabinum (quem moribus, & actibus, totiusque vitæ religiose virtutibus adornatum, Episcopali officio [existimo] aptum) nostri loco summum hic delegamus Sacerdotem. Rannulfo & Ramfredo specialiter administrandam verbi Dei delegamus prædicationem, Ceteros omnes Presbyteros, & Diaconos, aliisque officiis diversis gradibus ministrantes, suo quemque ordine, Ecclesiasticis mandamus institutionibus atque utilitatibus deservire. Florentium *p* vero *q* atque Eugenium, & Montanum *r*, itineris nostri comites ac socios decernimus assumendos.

*n o
G. a. i. o.
ministros
Ecclesiæ.*

*p q
r*

25 Tuitionem autem omnium vestrum, Ecclesiæque defensionem, sub Dei ac Domini nostri Jesu Christi protectione & auxilio, Domino duce, iungimus Aldemario ceterisque Magistratibus urbis, eidem Domino Christo vera pietate & digna devotione subiectis, ut tempore vitæ præsentis, libero & securo Domini famulatu, & vobis & illis æterna vitæ gloriam conquiratis. Tum singulos deosculans, custodiæque supernæ commendans, ac demum valedicens universis, cum dilectis comitibus iter est aggressus. Profecti sunt tamen illum alii plures, pro discessu ejus lacrymas non parvo dolore fundentes; & cum eo ad regionis illius fines usque progressi, ipso tandem sunt supplicante regressi.

A. III.

E

26 Ille autem cepti maturator itineris, cum jam prætaxatæ propinquaret mœnibus civitatis, puella quædam nomine Asteria, dæmone furente correpta, vocibus magnis inclamare civibus cepit, urbi illi jam proximum adventare virum, per quem omnis illa regio ad Deum verum unumque converteretur & solum. Mox & simulacra, dæmoniacis responsionibus assueta, insolito ob illius viri præsentiam obtinere silentio. Itaque simul omnes, turba quidem plebeia præcipue vocibus arreptitæ, simulacrorum vero silentio templorum permoti Pontifices, de talibus quidnam eundis portenderent, mutuis cœperunt ad invicem tractare consiliis.

A. IV.

*In arce
ad Albi-*

*prophetia
ab mar-
gummo.*

27 Tunc unus ex civitatis Primoribus, nomine Yboldus, qui (ut conspiciamus) nonnulla de fidei Christianæ doctrina, fama tantum discurrente, credulo tamen auditu perceperat, ea quæ audierat ita hæsitantibus cepit intimare concionibus. Jam dudum in his quoque Occiduis partibus ad multorum pervenit auditum, in Orientalibus regionibus extitisse olim virum quemdam, nomine Jesum, sapientissimis eloquiis, ac salutiferis prædicationibus, virtutibus quoque nimium admirandis præpotentem satis atque magnificum. Is etiam multis sibi credentibus, suoque inhaerentibus discipulatu, eandem contulit salutaria prædicandi & admirabilia operandi virtutem: atque ad hoc ipsum totum eos direxit in mundum, ut & prædicamentis suis & gestis, ad veram edocerent homines sapientiam, & maxime de unius summi ac veri Dei cognitione cultumque instituerent: idola vero, quæ errore colebantur antiquo, velut malignorum latibula dæmoniorum, contemnenda penitus, & abijcienda docerent. * Quæ videlicet doctrina per totius Asiæ, atque Africæ, Europæ quoque innumeras regiones tanta est jam diffeminatione ac fructificatione multiplicata, ut pene nos soli, in hoc orbis Occidui angulo constituti, divinæ hujus sapientie salutiferæque doctrine adhuc videamur ignari. Unde puto, jam fortasse per aliquem talium doctorum, ad nos usque tanti boni notitiam propinquasse; idque & arreptitæ vocibus inclamari, & simulacrorum, aut potius dæmonum in eis latentium, repentina taciturnitate monstrari, qui vel

A. V.

*Christi
fide palam
annuntiata.*

A. VI.

ip-

A ipsius agnoscendæ veritatis proximatione deterriti, vel suæ proximæ dejectionis mœrore confecti, jam sibi servientium aut non audent, aut nequeunt attendere famulatum.

28 His auditis, dum ad invicem de talibus conquirunt, & fabulantur; urbis portam vir beatus ingreditur: quem quidem, ex circumjacentibus agris & suburbicis locis, plurima concurrentium circumseperat multitudo; qui venerantissimæ personæ habitus incessusque religiosi insolita visione suspensi, maxime prædicationis ejus dulcissimo inventissime auscultabant omnes eloquio. Hic ergo continuo etiam civitatis & proceres quique junguntur & populares; & quæ sint, vel quid sibi vellet quæ diceret, omnes curiosissimas ad discendum erigunt aures. Quibus beatissimus Clarus, divinitus docendi gratia semper plenus, summam totius obtinendæ salutis sacris & necessariis explicuit verbis; totamque illius [civitatis] circumcirca regionem, demoniacis adhuc cultibus oberrantem [percurrit]; itaque divino auxilio ei adjuvante, populum eum convertit, & ad Christi baptismi gratiam innovavit.

A. VII. 29 Cum igitur B. Clarus Albia per trium annorum spatium moram fecisset, & multis miraculis per eum a Deo factis, & multa turba hominum ab ipso Pontifice baptizata, & Episcopo nomine Anthimio, in eadem civitate nomine Albia constituto; ad quamdam urbem, nomine Lectoram, perrexit, ubi divini verbi solita jacere semina crepit. Verum optata diu pro Christo comprehensione passionisque proximatione gaudensissimus duci jubetur ad templum Martis, aut sacrificiorum ritibus sponte subdendus, aut pœnis omnibus immanissime discerpendus.

* T. IX. Igitur sacrilegam perductus ad aram, statuatque Martis in loco cernens editiore statuat; oculis corporis directis ad cælum, obtutibus autem mentis ad Dominum, dum verbis illi supplicat paucis, illa statim corrui statua Martis, atque ita perfracta deducitur ad nihilum, ac si in eo loco tale quippiam numquam fuerit visum. Obstupuerunt paratarum ministri pœnarum, perditum Deum suum summum: ingemuere Pontifices, sanctumque Martyrem flagris & verberibus durissimis atrectantes, ad Judicium audientiam reducunt; acclamantes, nunc magum illum ac maleficum evidentissime comprobatum, qui tantam reverendi statuam numinis, manibus intactam, præcantationibus solis, contritione ac perditione subita deduxisset in nihilum. Ad hæc furor rabidus audientium conecitat sensus, & ad pœnarum crudelium inferenda instigat duriora supplicia.

* T. X. Itaque per carderum trahi præcipiunt nudum; inde in catasta extentum fortiter macerari duris ictibus plumbatarum. Dehinc toto triduo suspensus in equuleo, dum nulla potest flecti aut acerbitate aut diuturnitate supplicii, jubetur rursus in carcerem trudi.

A. VIII. 30 Sed non erat illius benignissimi talium militum Regis absque solita consolatione diutius relinquere tolerantiam tantam pro ipsius nomine certantis. * Angelico rursus a fruitur obsequio, Angelico monetur & docetur alloquio, securus efficitur de victoria indubie proximeque futura; ac sic absque ambiguo secutura, spe beata, perfruitur jam corona. Astans namque ei post noctem Angelus dixit: Constans esto, nihil timeas, quia die crastina, pugna felici peracta, martyrii te glorioso sublimante triumpho, in solio residebis, Christo collocante atque coronante superno.

T. XII. 31 Acceptis dictis Angelicis, post noctis moras, deductis tandem tenebris, dies optata succedit. Produci rursus jubetur o carcere, atque judicio

Junii Tomus I.

præsentis principalis astare. Interrogatur, utrum D. se adhuc incepti vel sero pœniteat, jussionibus obtemperandum jam sibi esse decernat. Eundem se respondet esse, qui fuerit, ejusdemque animi fide inviolabili perpetuo fore promittit. Tum vero certissime jam probato, quod constantem tantæ virtutem inanissimo flectere labore tentarent, superfedendum quandoque ceteris judicant pœnis; mortis illum acceleratæ compendium, capitis obtruncationem subire decernunt. Ita mœnibus urbis eductus, perductusque ad locum tanta sibi præteritorum temporum diuturnitate desideratum, orationem ad Dominum fudit, sequæ, atque omnes quos illi acquisierat, regendos eidem suppliciter commendavit: ac sic, genibus flexis, cervicem spiculatori hilaris & promptus extendit; totoque civitatis populo spectante, & lacrymas amarissimas profundente, ictu gladii percussus occubuit.

32 Hic videtur libri primi fuisse finis; libri autem & post secundi initium fuisse assumptum ab Albiensi Breviarii Collectore pro Lectione 12; cujus Lectionis numerum quidem notatum invenio in egrapho nostro; sed non ipsa verba. Labori enim (ut videbatur) superfluo parces scriptor; Post ejus, inquit, virtutum Anacephalosisim, ita ait (Breviarium scilicet, ubi illa Anacephalosis rectabatur.) De illis, quæ hic vivens operatus & passus est, editus prolixior jam videtur esse liber: de iis vero, quæ per illum mirabiliter gesta sunt; post ipsius ad superna conscensum, alterum putamus pro nostro posse, Domino juvante cudendum: qui liber utinam adhuc attenti superstit. Interim licetis præsumere, scriptum Albia fuisse; ibique ad corpus ejus patrata miracula: siquidem corpus ipsam Albia haberi testatur, quæ de ipso recitatur Oratio, licet forte non integrum, sed Reliquiæ per varias civitates divisi imminutum.

ANNOTATA.

a Particula Igitur, in principio Legendarum plurimum sic posita, indicat continuationem cum aliquo præcedenti Prologo, quem Lectorum scriptor omiserit: quemque desiderari dolemus, aliquid de occasione scriptoris atateque auctoris & ipsiusmet vite verosimiliter docuerum, si inveniretur.

b De ecclesia Africana, sub Primatu Carthaginiensi, egregium plane librum edidit an. 1679 Emmanuel a Schelstrate, tunc adhuc nostra Antverpiensis ecclesia, postea Vaticana Basilica Canonici & Bibliothecæ Custos, sed pro dolor! in maximarum rerum principio morte præmatura nobis ereptus anno MDCXCII; ubi cap. 2 docet contra Baronium, non fuisse fidem Christi in Africa ab Apostolis eorumque discipulis prædicatam, primumque eo induciam post annum christi 100 aut 120: quod juvenis observasse pro infra descendit.

c Veretur ut hæcra hæc lectio sit; forte scribendum erat, Salutaria: De illo miraculorum libro certius nos docebit ultima Lectio Brev. Alb.

d Hæc pariter omnes, uti num. 6. dictum, Carolus Magnus, Bardegala retro altare unum, invenitur recandidisse, ut Martyres; unde fortassis occasio data Vita hujus Auctori, ipsos huc S. Claro socios adiungendi: quod si fuissent, plures illi band dubie Ecclesias sua prædicatione diviserim illustrassent, ab usque ut Sancti colerentur, saltem plerique: nunc trium dumtaxat nomina, Justinii scilicet, Gerontii & Severi, Gallicanis fastis reperiuntur adscripta. Primus 1 Maji colitur Bigorra; sed quæ ejus extat Vita fabulossima, ibidem a nobis rejecta est; alter festum habet 14 Maji prope Aturum; sed tam hic quam ille reputantur Confessores: tertius, ut Abbas, memoratur in

B

A In Supplem. Saussait 1 Augusti, eorumque omnium an pertineat aliquis ad S. Clarum, merito potest dubitari.

e Joppe notissimus Palestina portus, nec aliam hujus nominis urbem norunt Geographi. Toto igitur Mediterraneo exerratis, quisquis eo adduxit ex Africa Romanos navigaturos; nisi gratis comminisci quis velit, prius propositum fuisse Hierosolymis loca sancta visitare, aut tempestate fuisse expulsos; utrumque est hic non tantumadvertentem Baluzium, cum scripseret, Mare ingressos, qua patet in Italiam facilis via, intumescere addidisse, quod Joppen pervenerunt.

f Longa satis, si ex Joppensi portu repetita navigatio, utpote leucarum circiter 700. at si ex Africa, sic proprie dicta Romanorum Provincia, cujus caput Carthago, non longior quam leucarum 200 trajetibus fuerit.

g Melius hic nomen Pontificis omittitur, quem Anacletum quidam dixerunt, nam ex primis successoribus Petri.

h Sulpius Severus, qui an. 422 floruit, lib. 2 Hist. B sacre: Sub Aurelio, Antonini filio, inquit, persecutio quinta agitata, an. 162, ac tum primum inter Gallias Martyria visa, serius trans Aples Dei religione suscepta. Quod licet sic explicat eruditissimus Bosquetus, ut non neget a tempore apostolico capisse aliquam Evangelii lucem splendescere in Gallia, Martyresque nonnullos subinde factos; Severum tamen intellexisse velis illustria & in omnium oculis patrata Martyria, quale Lugdunensium Martyrium fuit; & qualia hic Auctor sibi est imaginatus.

i Bertrandus Turrellanus, Tutelensis Decanus an. 1587, qui scripsit Institutiones Ecclesie sue; a quodam S. Eugenio, quem B. Dionysii discipulum fuisse contendit, Episcopum factum Clarum ait, apud Baluzium pag. 13.

k Quamquam Colonia Nemausus, Gallia Narbonensis civitas, nota antiquis Romanis sit; eaque transiri potuerit Roma in Aquitaniam cunctibus: non est tamen Albis, proximæ (ut mox dicitur) civitati, vicina, nisi ex 40 leucarum & amplius intervallo: nec unquam aut illa aut alia ulla Gallia civitas invenitur antiquitus nominata simpliciter Colonia. Nota tamen erat, quando scribebat Auctor, Colonia illa, quæ inter Tolosam & Lectoram media, utrimque septem vel octo leucis distat, vulgo, Coulogne, modicum oppidum, idque ad viginti leucas Albis diffusum; de qua tamen, licet extra viam prædictam posita, Saussait & Baluzius potius cogitare debuissent, quam de Colonia Agrippina, quæ distat Albis quantum hac distat Roma, nec hinc illuc ituro adiri potest nisi enormi circuitu.

l Hic scriptor Breviarii Tutelensis, festinans ad Sancti Martyrium, in Lectiones quatuor reliquas dividendum, Colonia alia paucis perstringit in hunc modum: Cujus cum jam finibus propinquaret, idolica segmenta, per quæ callidi dæmones solennia videbantur idololatriis rogantibus dare responsa, inaudito prius obmutuere silentio. Et cum mugitus tantum & planctus, per lunaticos & energumenos, iidem dæmones darent; responsa vero solita, immobili, quamvis invita pertinacia, denegarent; de tam novo & inaudito prodigio templorum Pontifices conquirunt ad invicem, dicentes; Quæ sunt ista nostrorum silentia nova Deorum? quisnam eis vel perturbationem tantæ indignationis, vel loquendi tam magnum pertulit metum? Igitur S. Clarus sacrilegam perductus ad aram &c. quasi non Lectora, ut infra, sed Colonia passus Clarus fuisset. Opportune ergo hic orditur Breviarium Albiense suas novem Lectiones.

m Ita sensum suppleo, ubi legebatur, inservire perenti, hic tamen & detriceps, sic addenda a me verba, [] includam.

n Interim nullum Sabinum, ante Albiensem, an. 506 Concilio Agathensi subscriptum, norunt Ecclesiarum Aquitanicarum Catalogi Episcopales. Invenio tamen in agro Tarbicensi, distante leucis 40, nobile monasterium S. Sabini: quem Saussait in Indice sui Martyrologii celebrem Martyrem appellat, titulo Episcopi abstinens; ejusque Translationem recoli ait 3 Augusti.

o Quem vel modico peritum ad discrimen ætatum, præsertim in Romana Provincia, tota in Romanos mores linguamque transgressa, non moveant nomina Rannulsi, Ransfredi, & mox Adelmari atque Iboldi, mare Francica seu Teutonica?

p Florentios Sanctos plures colit Gallia, quorum nullus hic trahi propius potest, quam is qui 3 Jan. colitur Vienna, leucis fere 60 remota, Episcopus, sub Gallieno relegatus circa an. 260, ac postea Martyr.

q S. Gregorius Turon. lib. 2 cap. 3, agens de illustri confessione S. Eugenii, Episcopi Carthaginiensis cujus natalis recollitur 13 Julii; testatur, quod, suspensio gladio, apud Albigensem Galliarum urbem exilio deputatus est, ubi & finem præsentis vite fecit, & colitur, tum die suo natali, tum 6 Sept. fortassis ob elevationem corporis. Sed quid is ad S. Clarum, talem qualem hac Vita describit?

r Saussait, post sui Martyrologii Supplementum præfert excerpta ex veteri Martyrologio præfati monasterii S. Sabini, ubi ad diem 9 Novembris sic legitur; In territorio Vivariensi S. Montani Eremitæ. Est autem territorium illud satis vicinum Albigensi, adeo ut hujus Vitæ Auctori propositum fuisse videatur, vicinos quoque & minus notæ ætatis Sanctos in sui S. Clari societatem convocare. Interim vix dubio quin unicuique non cæce credulo, tanto magis suspecta futura sit illa Coloniensis ecclesia hic descripta ordinatio, quanto est magis nominibus officiisque distincta, propter vetustatem temporis quo facta præsumitur.

s Antiquum vocant Episcopales Catalogi, ex sola hac Vita: sed cum ante Diogenianum, ex S. Gregorio Turonensi notum pro sæculo 5. nullus præter ipsum & S. Clarum nominetur; & Synodica eisdem apud Savaronem epistola an. 451 subscriptus invenitur Anomius Albientis Episcopus; suspicari quis posset, corrupto nomine, unam in duas personas dissectam esse, itaque Anthimium hac Vita insartum.

t Hic antiquum textum resumit Breviarium Tutelense, partier detriceps cum Albiensi progrediens, & verbis plane iisdem, ut de communi utriusque fonte nequeat dubitari.

u Nescio cur, Rursum; nec entis ulla antea facta mentio Angeli. Porro & hic & initio Lectionis 10 Tutelense addiderat, Beatus Clarus, credo majoris claritatis causa.

DIVINATIO

De pluribus Synonymis Sanctis, hic in unam personam conflatis.

23 A Curus de S. Claro, aliisque tribus Tutelensibus Patrons, jam sæpe nominatus Baluzius, exorditur a querela, ac prospectus, quod nulla pars historiarum magis indiget accurato studio, quam Vitæ Sanctorum. Illic, inquit, omnia tenebrarum plena sunt, certique propemodum nihil in hac materia videtur statui posse, ReSe, si de illis agatur Sanctorum Vitæ, quæ vel nunquam scriptæ antiquitus sunt, vel scriptæ

D.P.
Exemplo
Baluzii,
omnia hic
incerta
haberi fa-
centis.

A scripta irreuerabiliter perierunt, inveniuntur autem post multa secula, ad cuiusvis scribere aliquid præsumentis arbitrium, vel composita vel restituta ex quibuscumque traditunculis vulgi, aut ex infelicitate dissipationum monumentorum fragmentis in unum collectis. Hoc autem cum plerumque fecerint homines, magis pili & creduli, atque ex utroque temerarii; quam docti & veraces, atque in asserendo veracundi; impleta fuerunt Passionalia ac Legendaria narrationibus, tanta rerum, temporum, locorum ac personarum permixtione confusi, ut, quemadmodum ait Baluzius, evolvendi sint serio veterum libri, legendi diligenter annales, excutiendus haud oscitanter bibliothecarum archivorumque pulvis, quatenus illud solum sciamus, illum quem quærimus esse Sanctum, ac præterea ferme nihil. Quapropter, inquit, nullus, in quo vel unica salis mica sit, debet mirari, si vos vitas Sanctorum Clari, Laudi, Ulfardi, Baumdique scripturi pro viribus, incerta pro certis scribimus cum certo nesciamus, qua tempestate vixerit noster Sanctus, undenam gentium fuerit oriundus, aut ubinam expleverit mortalitatem.... Quapropter quid aliud iuste suspicari possum, quam diversos fuisse Claros; eosque diversis temporibus floruisse? Datur hæc venia antiquitati, ut nobis quosdam Sanctos pro aliis obrudat. Exemplo sit vel unicus Dionysius Areopagita; de quo scilicet Parisios adducendo cum septem iam labentibus seculis, tamquam pro arte ac fide decertatum in Gallia sit; nunc passim convenit inter eruditos, distinguendum esse a Parisiensium Apostolo ac Martyre, & ab utroque statuendum tertium, qui libros de Hierarchia ecclesiastica scripsit, utroque multo iunior; quod etiam secuti sunt Breviarii Parisiensis nuperi reformatores.

B dum esse a Parisiensium Apostolo ac Martyre, & ab utroque statuendum tertium, qui libros de Hierarchia ecclesiastica scripsit, utroque multo iunior; quod etiam secuti sunt Breviarii Parisiensis nuperi reformatores.

34 Hæc ex Baluzio Tuteleni præfati libuit, ut cum ipse ita de Vita S. Clari senserit, molestum Aquitanis non accidat, quod sui gentili secutus iudicium, paulo tamen aliter quam ipse fecit, enitar, non quidem ad certitudinem historicam, quod in argumento proposito est impossibile; sed ad maiorem verisimilitudinem aliquam: neque quiritentur, cum Abbate illo Serapione apud Cassianum, Collat. 10 cap. 2; qui cum ei B. Paphnutius persuaderet ab Anthropomorphitica insania resipiscere; ita est in oratione mente confusus, eo quod illam anthropomorphon imaginem Deitatis, quam proponere sibi consueverat, aboleri de corde suo sentiret, ut in amarissimos fletus crebrosque singultus prorumpens, in terramque prostratus, cum ejulatu validissimo proclamaret; Heu me miserum! Tulerunt a me Deum meum, & quem nunc te neam non habeo, aut quem adorem vel interpellem jam nescio. Incerta pro certis tradita tenaciterque arripita, certa dissoluti ratione ac subtrahi sibi indignanter quidem patitur vulgus; iure etiam majori indignari se putat, quoties in locum illorum non illico offertur certa veritas. Explodunt scilicet Conjecturales historicos, quas cum Cicerone non pudet fateri nescire quod nesciant; quærere tamen se verisimilitudinis aliquid, quod cum comperta aliunde veritate non pugnet; inventumque proponere lectori, ut tale duntaxat, nec diutius tenendum, quam quoadusque invenitur aliud verosimilius. Sub hac cautione dicam & ego, de S. Claro, verosimilius videri, quod plurimum ejusdem nominis Sanctorum, atque ad diversa spectantium tempora, confusa in unum memoria fuerit; protestans id me nolle ut certum tenere; sed dicere, quia melius nihil occurret.

35 Primo ergo existimo fieri posse traditioni, qua tenetur, quod ejus nominis aliquis, ac forte Romanus, ab Romano Pontifice missus sit in Aquitaniam, ad Christi fidem predicandam, circa annum centesimum; qui, ut tunc sæpe fiebat, nulli certa Sede ordinatus Episcopus, Junii Tomus I.

variarum istis Ecclesiarum jecerit fundamenta: Indequæ transgressus ad Armoricos, Nannetibus Sedem denique Episcopalem fixarit, atque Confessor mortuus sepulturam obtinuerit Regulaci, in proximo juxta Parochialem ecclesiam sacello, infra terminos diocesis Vennetensis; ubi etiam nunc monstratur & monumentum & caput, reliquo corpore Nannetes relato; colitur autem die 10 Octobris. Hunc cum Albigenfes apud se quoque prædicasse accepissent a Majoribus, ad eum Episcopatus in Aquitania sui referentibus exordia, diemque primum Junii alicui tanta & S. Claro sacrum haberent, neque scirent utrumque distinguere; videri possit usu inducitur, & per ceteras Aquitania Ecclesias receptum, ut ejus totius gentis Apostolus Kalendis hisce coleretur, & crederetur Martyr obisse, quia alter ille Martyr fuerit.

36 Alter ergo Clarus, cum sortis sex Burdegalam allatus a Carolo Magno, sub aliquo Gentilium Imperatorum Martyrium fecerit in Aquitania 1 Junii; & scilicet quidem forsitan Romæ; unde eorum ossa, ex diversis verosimiliter cæmeteriis eruta, atque a Pontifice dono accepta, sub istis, quæ præsignantur nominibus Imperator attulerit; atque ita simul collocati, simul quoque vivisse, & in Galliam advenisse paulatim cæperit credi. Hic vero Clarus, si a Carolo est repertus in Aquitania, præsumi posset idem ille esse, de quo in suo Gallicano Martyrologio scripsit Sausajus, ad Kalendas Januarii, quod apud Pictones, sub Gallieno Imperatore, inito pro Christi fide & gloria inclito certamine, lauream in agone victor adeptus est triumphalem. Facile commutantur nomina Junii ac Januarii: quod utrum non acciderit Sausajo, diversos omnino Martyres vato, certius scire possemus, si quis nos doceret, an revera & utris Kalendis iste S. Clarus Pictoni colatur. Sive autem unus seu diversus sit, hic & is quilibet ex parte Burdegala servatur (nec enim totum esse corpus crediderim, cui una in arca junguntur sex alii) apparet quam facile potuerit ex Pictonibus adferri Lemovicis pars aliqua, ubi reliquorum exemplo, ut vult Sausajus, colitur 1 Junii, & quidem tamquam Episcopi Martyris.

37 Ultimus denique, revera Aler fuerit, & Vienne orthodoxy persequentibus inde profugerit, eo tempore quo S. Eugenius Carthagenfis Episcopus Tamenensi destinabatur exilio, illic relegatus anno eccclxxxiv. Idem appulsus Albiam, in locum Anemil, sub annum eccclxxi Synodica eundem, ut diximus, sub scripti, factus sit immediata vel mediata successione Episcopus; eaque Eugenio causa fuerit, ut sub annum eccclxxvi, secundo & longinquiori multatus exilio, Albiam se receperit, ad suam gentis Episcopum, forte etiam antea domesticum Clericum. Nisi maluerimus opinari, Episcopo suo comitem venisse Clarum; Albigenfibusque, tum forte Pastore viduatis, concessum atque ordinatum: nisi malimus credere Episcopum venisse, cui Sede sua pulso ad alteram Ecclesiam concedebatur transitus. Hic vero occasione aliqua Lactoram profectus, ibidem obierit die incerto; & corpore inter Auscienses Lactoræ viciniores, apud quos totius Novempopulania metropolis erat, atque Albigenfes diviso, utrobique nunc habeat cultum 1 Junii, quo priscus apud eosdem Martyr colebatur, nec non ipsius gentis primus Apostolus: quod confundendis eorumdem Actis, & Martyrium Lactoræ obitum comminiscendi dederit occasionem.

38 Cum porro alicuius e prædictis Caput ossaque ejus nonnulla prope Tutelam reperta essent; nescientibus unde allata, nihil promptius fuit opinari, pro more illius ævi, quam quod esset ejus, quem unicum colebat Aquitania. Et Tutelenses quidem, ut vidimus, ceperunt primum venerari S. Clarum sub titulo Confessoris, qualiter nuncupatur in charta anni DCCCXCV, superius num. 7 commemorata; deinde vero, ante annum

AUCTORE
D. P.

alius cum
6 Sociis
Martyr
delatus
Burdegalam
si a
Carolo
Magno,

E

olim apud
Pictones
passus;

Alibi de
nigra Al-
bigam ve-
nerit ante
vel cum
S. Eugenio
Ep. Car-
thagin.
Seco 5.

F

pari & loco
chiam

sec. 10.
ant. citius
Tutela
fit alla-
tum.

A DCCCCXXXII, nominaverunt Martyrem; ac denique Episcopum etiam fuisse, crediderunt Auctori vetustioris *Legenda*, post seculum x composita, sumptis postmodum exinde *Lectionibus* atque in *Breviariis* translatis. Ego horum nihil, ut dixi, assero; sed meras conjecturas, ut conjecturas propono; facile eas cessurus verosimilioribus aliis, si offerantur. Noto interim, Tutela x leucarum intervallo proximos esse Lemovices,

Pictavis duplo pluribus leucis distas: Auscior ad xx leucas Tutela abesse, ac paulo pluribus recedere Albigan: ut ex omnibus istis loci oporteri Reliquia S. Clari potuerint, Pro Albiga tamen stabili presumptione, fundata in communi utrisque *Legenda*; si hac primum Albige composita fuit occasione miraculorum; ad tumbam ejus patratorum, qui ex Africa venisse credebatur.

DE SANCTIS MARTTRIBUS ROMÆ PASSIS

JUSTINO, CHARITONE, CHARITON,

EVELPISTO, HIERACE, PÆONE,

ET VALERIANO SEU LIBERIANO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D.P.

§. I. An idem hic qui Justinus Philosophus, & cum Sociis capite plexus?

CIRCA
AN.
CLXVIIB
Dicitur
fuisse
Graci,in Menais
ac Typico:

Graci his septem Martyribus ita tribuunt totum hujus diei Officium in suis Menais, ut de his solis sint *Σαχάρη* sive Versus, tam Assimiles quam Similes, (*Προσμία* & *Ουσία* illa appellant) Tropariisque & Canonis omnes *Οδὴ*; quas quidem ex antiquioribus esse, a Sanctis Joanne Damasceno, Sophronio, aut eorum Collegis compositas, probat defectus elegantiarum, a posterioribus Hymnographis passim observatarum, qui & Acrostichos fere Hymnos composuerunt, & ipsi Acrostichidi suum nomen aut inseruerunt aut subtexuerunt. Quia autem iidem Graci, saltem post compositum & ordinatum Officium istud, sacre hujus turmae antesignanum Justinum, crediderint diversum a celebri ejus nominis Philosopho, fuit pro re Christiana Apologiis immortale nomen in terris, atque Martyris lauream commerito in caelis; dubitari non fuit geminatum ex Synaxaribus Elogium, cum aptatis utrique distichis, diversum mortis genus exprimentibus; quibus unus *κρίσις*, cicutā potatus dicitur; alter *ἐξου*, gladio plexus: quemadmodum pluribus deduxi ad xii Aprilis, quo Philosophus a Latinis colitur. Ex titulis quoque Synaxariorum formatum Typicum, tam ipsam estimationem diversitatis confirmat, & Caput x d. i. 24, complectens Regulam divini Officii pro mense Junio, sic creditur: *Εἰς τὴν α΄*, In primam diem, *τὸ α΄ τῆς Μάρτυρος Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου*, x d. *ἐκτῆς Μάρτυρος Ἰουστίνου*, x d. *ἑβδὴς αὐτοῦ* Sancti Martyris Justinii Philosophi, & alterius Justinii ac Sociorum ejus. Imo Menologium Slavonicum, quod Baro Sparuvensfeldius Suecis nobis ex Moscovia attulit, a se Latine redditum (ut infra, ad proprias duos ejus gentis Sanctos, dicitur) addit, Philosophum quidem passum, anno CC, sed Severo; Alterum vero, anno CXXIII, sub Hadriano: qui anni vel Græco more numerentur, sic ut ostensio adjecto revocari ad calculum communis æræ debeant, anno CCVIII & CXXXI respondere: vel more Moscovitico quo usum vulgaris æræ, teneri sequenti die ostendam. Quamquam in presenti casu parvi referat id notasse: cum Severus imperaverit ab anno vulgaris æræ CXCIV ad CCXI; Hadrianus ab anno CXVII ad CXXXVIII: & in utroque equaliter erret Moschorum Chronologia, quia ad Antonini qui Hadriano successit Imperium Justinus Philosophus scitur pertinere.

in Synaxariis
autem aliud
Philosophi

2 Istis sic excusis Menais ac Typico nec non Moschorum Menologio consentiunt omnia, quoque videmus & longum esset enumerare, Synaxaria Mss. in eo diversa a Menais, quod, omisis partibus ceteris Officii ad Sanctos spectantibus, solas eorum synaxes sive festivitates indicent, cum brevi utriusqueque elogio. Hic satis fuerit indigere omnium antiquissimum, ex Ms. Crypta-ferrate sumptum,

atque Imperatoris Basilii Prophyrogeneta nomine insignitum, quia ab ipso vel ipsius jussu collectum, ubi sic legitur: *Μὲν Ἰουρίῳ α΄ Ἀδελφῶν τῶ α΄. Μάρ. Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου* Mense Junio die 1. Certamen sancti Mart. Justinii Philosophi: & subjungitur Elogium, quod, prædicta xii Aprilis prætermisum, placet hic Latine exhibere; quale infra, cum reliquis hujus mensis Sanctorum Elogiis, daturi sumus Græce; est autem hujusmodi: Justinus, Christi sapientissimus Martyr, erat ex Neapoli Syriæ, vir Philosophus & multam habens scientiam. Hic Christum diligens, & eum odientes averfatus, divino quotidie zelo magis magisque succendebatur. Quapropter & Romam veniens, sub imperio Antonini, & librum scribens, partim quidem contra errorem idololatriæ, partim vero de fide in Christum, tradidit eum Imperatori: qui sapientiam ejus demiratus atque scientiam, eum non solum non interiecit, sed etiam collaudavit. Quoniam autem etiam in suis inter idololatrias dissertationibus idolorum cultum demonstrabat esse perniciosum, & Christianorum religionem scriptis explanationibus stabiliebat; odium incurrit Crescentis Philosophi, qui his stimulatus, non prius desinit, insidiari, quam ipsum de medio sustulisset. Mense distinctus (nescio an & verius) sic finit periculum, Invidia porro Crescentis Philosophi, multis toleratis tormentis, enecatur; tum addunt, certo non minus quam vere, Is vitæ puritate atque innocentia ad virtutis fastigium pervenit; omnique scientia tam divina quam humana plenus, libros sane doctissimos atque utilissimos cunctis fidelibus reliquit, qui legentibus eximiarum rerum cognitionem adferunt minime vulgarem. Est autem Neapolis, sive (ut Menais) Flavia Syriæ, civitas Samarie, Sichem antiquis dicta.

3 Hinc porro ad alterum, velut alterius Justinii ac Sociorum Elogium, sic progreditur idem Basilii Imperatoris Synaxarium: *Καὶ Ἀδελφῶν τῶ α΄. Μάρ. Ἰουστίνου καὶ τῶ συνόδιος αὐτοῦ*. Et certamen sancti Martyris Justinii ac Societatis ejus: tum subjungit: Etiam hi Sancti Romæ versabantur, docentes in Christi nomine; comprehensi autem ab Urbis Præfecto, primum carceri sunt inclusi; post multos deinde dies iussi sunt coram illo sisti. Examinavit autem Justinum Præfectus, atque post multas variasque interrogationes; Dic, inquit, Justine, utrum sustigatum te decollatumque omnino credas in cælum conscendere. Responditque Justinus, Spero hereditatem regni cælestis consequi, si ejusmodi cruciatus prompto animo sustinero. Cui Præfectus, Ergo.

A Ergone opinaris quod in cælum ascendes, ibique recipies bonorum quorundam retributionem? Et Justinus: Non opinor solum, inquit, sed certissima persuasione id teneo. Tunc Præfetti jussu, capite plexus est, sicut & Sancti qui cum eo erant. Eadem fere habent excusa Menæa; sed Sociorum nomina, in Elogio præterita, sic proponunt in titulo, Τῷ αὐτῷ ἡμέρᾳ Eodem (scilicet primo) die, ὅγιν' Μαρτύρων, Ἰουστίνου, Χαρίτωνος, Χαριτίου, Εὐελπίου, Γέρακτος, Πίωνος, καὶ Βασιλείου.

4 Singulis istis Divionense Synaxarium, in assignandis cuique Sancto distichis propriis accuratius ceteris, more suo plausit: sed erravit cum Justum, velut a Justino diversum, primo post eum loco posuit in titulo, Μνήμῃ δὲ αὐτῶν Μαρτ. Ἰουστίνου, Ἰούστου, &c. cui errori consonare distichon subsequens sic videtur:

Ὅντιν' αὐτῶν Ἰούστου ἰσθῶ τὸ χεῖρος.

Καὶ τῷ κεφαλῇ τῷ κλίον Ἰουστίνου.

Necdum aderat ensis, demeret Justo ut caput; Cervice quando flexa Justinus stabat.

At fortassis Auctor vocem istam Ἰούστου, non appellative usurpavit, sed adjective, ut in significatione nominis luderet; & in versu, quomodo Græco, Latine usurpaverit epitheton; quo sensu perminusculam scribi voluit ἰούστου, justum, subintelligendo virum: reliqua autem disticha sic sonant:

B Οἷος Χαρίτων, καὶ Χαριτίου Παρδύρος,

Τρυδόντις ἀμύρσι δῖον Χαρίτων.

Charitum diarum cælica unguento fragant,

Chariton capite minutus, & Charito virgo.

Acta Latine versa solum Mulierem appellant, unde non sine fundamento suspicari licet, quod Græce scriptum sit, Γυνή: sed Poeta, sciens Charites sive Gratias semper Virgines fingi, plus credidit elegantia futurum in designata ad eum allusione, si Virginem diceret: quemadmodum Poeta idem, versu serviens, Εἰδὼ, gladio casor Martyres dicere maluit, ubi Sirletus in Actis Securi ponens, credere facit Græce scriptum invenisse πολίτην.

5 Quomodo autem Poeta iussit in nominibus Justī, Charitonis, & Charitus; ita ad ceteros pergens, inquit:

Εὐελπίη Εὐελπίστου ἰστὶν εὐέλπης,

Ὡς κλέρον ἔχῃ τῷ Θεῷ, τρυδαὶς κάρην.

Merito bene-sperans dictus est Evelpistius,

Cui capite plexo Numen in sortem obtigit.

Ὁρμῇ τῷ δῖου Γέρακτος εἰς ἰσθμῶν,

C Τρυδαὶς δὲ δαρὲς Ἰουχίτις σωτηρίας.

Hierax ut accipiter profluit ad certamen:

Et sectus, animæ venatus est salutem.

Πίων ὁ Πίων δυνάμει πῶστιν λόγους,

Χαρι εἰρήμης ταῖσιν καὶ εὐχάρις.

Fidem impiorum voce percuciens sua,

Collum feritur dextera ensifera, Pæon.

Uactiam per diphrongum in titulo Actorum nomen hoc scribitur, licet in contextu & in titulo Menæorum dicatur Πίων: sed hoc, nullum habet eymon; a Πάϊον autem Cædo, Ferio, sit participium Πάϊον, ὅστις, quo alludit hoc Epigramma. Nihil tale occurrebat in nomine Liberiani, quod in Actis scriptum reperit Poeta, non Valerianum; iussit ergo in vocibus Μίλος Membrum, & Μίλωρ. Cum cura quærens, hoc modo:

Διζή: εἰ καὶ οὐ τῷ Θεῷ τρυδὶν μέλος,

Μίλωρ τὸ κρεῖττον, Λιβεριανὸς; Κάρην.

Ecquod relictum proferes membrum Deo,

Liberiane, quærens quod optimum? Caput.

6 Ceterum, quomodo Synaxarium inventor primus,

Canonem Justinos duos distinctis utrumque Elogiis proposuerit; dici videntur utrumque secutus Poeta qui eelogiis singulis suo præfuit Epigrammate; de auctore tamen Canonis merito dubites, an plus quam unum Justinum hic agnoverit, eumque Philosophum; utpote qui alia in aliis laudans, puta fiduciam animi, generositatem, constantiam, ac

fortitudinem, Justinum specialiter commendat a Sapientia. Sic qui in secundo Versu Similari dictus fuerat, ὁ δῖος D. P. Ἰουστίνος, divinus Justinus; Ode i laudatur, ut Πλάτωνος δῖος πλατωνικός, Spiritu divino repletus; Ode autem & sic orditur, Ὁρμῇ δὲ τῷ κλέρον δόξαντος, ὡς εἰς δυνάμει Παῖλος, δυνάμει, ἀδύναμτος ἄριστος. Divinus vocatus ad fidem (quemadmodum toto primo capite Vita, ex ipsiusmet operibus sumpta, ad diem xiii Aprilis legitur) rectum cursum optime tenuisti, o Martyr Deum sapiens, sicut & venerabilis Paulus. Ode vero 7 secundam Strophem habet huiusmodi: Σοφίᾳ Θεῷ Ἰουστίνος ὁ σοφὸς κικροσμενός, τῷ Θεῷ ἡλλῶν ἀπομάρτυρα φιλοσοφίας, ἐν χάριτι πίστεως ἀποκαυτίον Τριῖδα. Dei sapientia ornatus sapiens Justinus, Gentilium Philosophiam fatuam reddidit, atque persuasit Trinitatem adorare in charitate.

7 Hæc considerans, animumque reflectens ad Acta infra danda; cogito, interrogationes quidem Præfetti, responsaque Sanctorum cum subsecuta sententia, neque di-
verbosius accipi potuisse (sicut & accepta videntur ex Actis judicialibus, coram tribunali descriptis, ad-
eque catenus certissima esse censenda; sed excussio-
nem sententia, æque ac exordium, addi debuisse ab eo, qui prædicta voluit in formam historicam redige-
re, ac proinde ea non esse partis auctoritatis cuius sunt
cetera. Certe, edicta, per singulas urbes ac regiones
proposita contra Christianos, a quibus initium sumi-
tur, nulla eo tempore, quo Martyres hi passi sunt, nova
fuerunt; sed solum a crudelibus avaribusque Præfe-
ctis, præter mentem Imperatorum, urgebantur vete-
ra, tantumque non absolute revocata. Hinc Tertullia-
nus, non solum Latine per se, in Apolog. cap. 5; sed
etiam Græce apud Eusebium lib. 5 cap. 5, circa finem
huius in quo versamur secundi sæculi, ita scripsit: post ad-
Quales, inquit leges istæ, quas adversus nos soli
exequuntur impii, iniusti, turpes, truces, vani,
dementes? quas Trajanus ex parte frustratus est,
vetando inquirei Christianos? quas nullus Hadrianus,
quamquam curiositatem omnium explorator; nul-
lus Vespasianus, quamquam Iudæorum debellator,
nullus Verus, sive Severus (ut aliqui mallent lege-
re) impressit? Ut autem hic deprehenditur impigisse
Auctor, in eo quod ex se addidit; cur non possumus
formidare, ut idem ipsi acciderit & in altero; ne-
que satis certo sciverit, an & quomodo fuerit exe-
cutioni data sententia; quæ potuit ab Imperatore Marco,
mitti ingenti viro & Philosophorum amantissimo, sus-
penso fuisse, saltem quoad Justinum. Etenim Apontius,
minime contemnenda vetustatis scriptor, & quem Lab-
beus noster probat circa annum DCLXXX floruisse, sub
finem libri i in Canticum Canticorum, super illo Versicu-
lo, Filii matris meæ pugnaverunt adversum me, hæc
ait: Sicut de magno viro Justino Philosopho historia
refert factum: qui ex sua vanissima Philosophia ad
veram Philosophiam Christi cum convertitur, &
conversus pro vera religione contra Gentiles pu-
gnat, & quosdam filios matris Philosophos (mallem
Philosophos legere) redarguit blasphemantes, callide
in secreto vocatus, ab iis Magistris interfectus est:
ubi ultima verba, librorum aut evanida scriptura
vultu perperam lecta, sic puto restitui ad mentem au-
doris posse; callide in secreto necatus ab iis, Mar-
tyr Christi effectus est. Quidni autem cicuta in patu
præbita, ut habent Menæa? Neque huic opinioni repu-
gnat Eusebius lib. 4 cap. 16, cum ait, quod Justinus
sacro martyrio coronatus est, fraude ac machina-
tionibus Crescentis Philosophi, sive, ut Græce legitur,
Φιλοσόφου Κρίσαντος τῷ ἐπιβλήῳ αὐτῷ καταρτίσαντος,
Crescente Philosopho accusationem ejus subornan-
te; quod Auctor Chronici Alexandrini veritatem Κρί-
σαντος αὐτοῦ ὑποβάλλοιτο, Crescente ipsum defe-

A eo essent. Errorum hanc integro & erudito de Symeonum scriptis opere redarguit Leo Allattus, plurimas earum propriis Auctoribus suis restituit; alias Metaphrasti adjudicans, ex suis sibi propriis characteribus notis, non paucas vero adscriptas relinquens, quae tamen certo non sint Metaphrasti, atque inter alias ipsa haec Acta; quibus distincte cognitum Interpretis Graeci nomen, numquam auctoritatis tantum dare posset, quantum ipsi dat proprius suus character, quia ea facit aestimari ex judicialibus Actis transcripta. Talia in unum grande opus, quod modo non extat, collegisse Eusebium Pamphili, Hollandus noster indicat in Generali Praefatione ad *Vitas Sanctorum*, ante *Januarium Cap. 1 §. 3*; idemque fufius demonstravit Florentinus Admonit. 3 praevia ad suum *Martyrologium*. Allegant ambo loca Eusebii, remittentis in sua Ecclesiastica historia lectionem ad opus speciale; quo cujusque ibi recensiti confessiones sigillatim, libertas sermonis, apologiae pro fide, coram populo ac iudicibus, continentur: qualia cum hisce in Actis citra fucum ullum explicata legantur, cur non licebit opinari ea esse illius praedicti grandioris operis Eusebii partem unam, ipsius Justinii Apologiae pro fide primum adscribi solitam a Graecis; ac deinde, paucis additis in principio ac fine, translata in libros de *Vitis Sanctorum*, absque designatione dicti alicujus, quem postea Synaxariorum institutor elegerit. Porro cum priorem omnem S. Justinii Philosophi vitam XIII Aprilis deduxerim, omiffaeque Sociorumque confessione, quam alterius esse persuasum tunc habebam; restat nunc saltem ea exhibeam, liberum Lectoribus relinquendo, ut expensis utrimque momenti rationum eligant, duosne an unum Justinum malint admittere.

B 12 Interim placeat Epiphani locum de illo, in *Panario Haresi* 26 seu 46, iterum legere, sicut cum confuso transpositione emendandum; enormiter enim de Justinio mendosum esse nemo non fatetur. Ego sic legerim. Οὗτος ὁ ἱερεὺς Σαμαριτῆς ὃς τὸ γένος, [ὅτι οἱ ἡγεμονίαι Περικλῆ καὶ Ἀδριανὸς Βασιλεῖς, ἐπὶ τῶν ποταμῶν ὑπάρχοντες ἐν κατωτάτοις ἡλικίαις] οἱ Χριστὸς πεπιστεύκει καὶ μεγάλως ἐχουσανδία, ἀρνούμενοι βίον ἐν δαξίμοις, τὸ σῶμα ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυροῦσι, σπλάγχνα καταζήτουν, ἐπὶ οἷς Πορταίων πόλιν. Hic Justinus, cum genere esset Samaritanus, Consulibus Rustico & Hadriano Imperatore, annum agebat trigessimum, & in constanti jam aetate] Christo credidit, beneque exercitatus & vitam cum virtute ducens, denique pro Christi nomine martyrium subiit, praefecta corona digna habitus, in urbe Romana. Epiphani contentus, sicut alias habetur, ad finem periodi totius collocans lineam, a me parentibus clausam, atque ad initium translata, duplicis mox erroris convincitur; quod Justinum faciat solum tricenarium concipi cum Martyrium subiit; quodque id acciderit Rustico & Hadriano Coss., qui annum Christi cxxx signant in Fastis. Non ita habet Epiphanius fuit, ut, Justinii Apologias legerit, & non cogitaverit, quantum de annis distet ab illorum aetate, quibus ipsas Sanctus obtulit: an autem idem voluerit in fine periodi additum, ἐπὶ Περικλῆ ἡγεμονίαι οἱ πόλιν, sub Rustico Urbis Praefecto, idque librariorum culpa exciderit, nolim divinando asserere; cum satis sit sensum clarum, & (ut puto) veracem, modica illa conversione fecisse; cumque Epiphanius potuerit Acta Confessionis Romanae legisse.

13 Eusebius, lib. 4 cap. 8, Scriptores enumerans, D qui sub Hadriano floruerunt; cum Hegesippum nominasset; sub idem tempus, inquit, etiam Justinus, germanus veræ Philosophiae amator, adhuc in Gentilium scientiis se exercens, aetatem contenerat. Portassu autem idem in aliquo Scriptorum suorum, quod Epiphanius viderit, & nos lateat, trigessimum aetatis suae annum reliquit, praedicto Rustico & Hadriani Consulatu signatum. Non tamen tunc dixerim fuisse conversum. Est enim virilis aetas nominari saepe incipiat ab anno xxix, rectius tamen Macrobius, in *Somnium Scipionis cap. 6*. Notandum, inquit, quod numerus septenarius se multiplicat, id est anno XLIX, facit aetatem, quae proprie perfecta & habetur & dicitur. Hanc habuit convertens se ad Christum Justinus; toto quo Hadrianus regnavit tempore permansit in ethnicismo, id est usque ad annum cxxxviii; & primam suam pro Christianis Apologiam obtulit Antonino, Hadriani successori, annos natus LX; decimo quinto aut decimo sexto post anno martyrium fecit, octogenario quam septuagenario propior. Petrus Halix, edita scorsim *Vita S. Justinii*, quae illi praedictum fuit majoris operis, praeposuit, ex veteri nescio ubi reperta pictura, effigiem ipsius, in Pallio Philosophico, cum hoc Tertulliani lemmate; Gaude Pallium & exulta, melior jam te Philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire coepisti. Representatur autem, ut hic vides, aetate plena & in senium vergente, sed robusto corporis habitu: digitis autem incantibus in modum disputantis; & Dei unitus veritatem, quam dexterae index notat, syllogistica demonstratione, per tres priores sinistrae digitos significata, evincens; nisi malis ea ratione in Essentia unum, in Personis trinum Deum exprimi, quasi hoc dicente Justinio, quod in prima ad populum Antiochenum concione S. Meletius, cum simili digitorum confirmatione dixisse perhibetur a Theodoro, allegato ad XII Febr. num. 11; Tria sunt quae intelliguntur, sed velut de uno loquimur.

S. JUSTINVS PHILOSOPHVS ET MARTYR

*En Actis judicialibus olim Græce versa, ex Ms. autem Græco rursus Latine reddita
a Guiljelmo Strleto, editaque a Lipomano & Surto.*

ΕΝ τῷ καιρῷ ᾧ ἀνέμων ὑπερμάχων ὁ αἰδωλολα-
τρίας, ἀποτάγματα ἀσβεστὰ καὶ ἡ δυνάμεις
Χριστιανῶν, καὶ πόλιν καὶ χώραν ἐξέσθαι, ὥστε ἀνὰ
ἀναγκάσειν ἀνάγειν τοὺς ματαίους ἰδωλοῖς. Τυλ-
λαρόντες ἐν οἷς ἀγνοεῖ ἀνδρες, ἐισύχθισαν ἀπὸ τοῦ
Ρωμαίου ἑταρχοῦ, ὀνόματι Ρυστικός. ὃν ἐισαχθέντων
ἀπὸ τοῦ βήματος, Ρυστικός ὁ ἑταρχος ἔειπε πρὸς τοὺς
Πρώτον πείσθητε τοῖς θεοῖς, καὶ ὑπακούετε τοῖς βασιλεῦ-
σιν. Ὡς οὖν ἔειπεν· Ἀμειψόμενοι καὶ ἀκωλύμενοι, τὸ
πείσθητε τοῖς ἀποσταθείσιν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ· Ρυστικός ἑταρχος ἔειπε· Ποίους λόγους μεταχαρι-
ζομαι; Ὡς οὖν ἔειπεν· Πάντας μὲν λόγους ἐπαράδωκεν μαθεῖν,
συνειδόμενος ὅτι τοῖς ἀλλοδαποῖς λόγοις ἡ Χριστιανία, καὶ
μὴ ἀρίσκειν τοῖς ἡλδοδόξοις. Ρυστικός ἑταρχος ἔειπεν·
Ἐκείνοι σε ἀρίσκειν οἱ λόγοι, παράδοξοι; Ὡς οὖν
ἔειπεν· Ναι· ἐπειδὴ καὶ δόγματα ὁρᾷ ἰσχυρὰ ἄνθρωποι.
Ρυστικός ἑταρχος ἔειπε· Ποῖόν ἐστι δόγμα; Ὁπὲρ
ἀποβύμενοι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν θεῖον, ἐν ἐνέμεθα ἰσχυ-
ρα ἄνθρωποι. Ἐξ ἀρχῆς ποιῶν καὶ δημιουργὸς οὗς πάντες κτί-
σας, ἀρᾷς σε καὶ ἀόρατα, καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστόν
τὰν θεῶν, διὸ καὶ ἀποκρίνεται ὑπὸ τοῦ Προφῆτου,
μύλλον παραγίνεσθαι τὸ γένος τοῦ ἀνθρώπου, σωτηρίας
κέρυξ καὶ διδάσκαλος καλῶν μαθητῶν· κήρυξ ἀνθρώπων
ὢν, μικρὰ νομίζω λόγον ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ διότατα,
προφανὲς πᾶσι δυνάμειν ὁμολογῶν· ἐπὶ ἀποκρίνεται
πρὸς αὐτόν, ἐν ἱσχυρὰν θεῶν οὐκ ὄντα· ἰσχυρὸν γὰρ, ὅτι
ἀνὰ ἀνὰ ἀνὰ οἱ Προφῆται πρὸς τοὺς αὐτοὺς παρὰ
γενόμενοι ἐν ἀνθρώποις.

Ρυστικός ἑταρχος ἔειπε· Πῶς συνέρχομαι; Ὡς οὖν
ἔειπεν· Εἰδὼς ἑκάστην ἀπορίαν καὶ δυνάμειν ἔστι· πάν-
τες γὰρ νομίζουσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχομαι ἡμῶν πάντας;
ὡς οὖν ἔειπεν· Διὸς ὁ θεὸς ἡ Χριστιανία τὸν ὅλον
γρότον· ἀλλὰ ἀνὰ τοῦ ὅτι ὁ ἑταρχὸς καὶ ὁ γὰρ πλε-
ροῖ· καὶ πανταχὲ ὑπὸ τοῦ πιστῶν ἀποκρίνεται καὶ
δοξάζεται. Ρυστικός ἑταρχος ἔειπεν· Εἰπέ, τὸ συνέρ-
χομαι, ὃ εἰς ποῖον τόπον ἀδελφεῖς οὗς μαθεῖς σε;
Ὡς οὖν ἔειπεν· Εἰδὼς ἑκάστην μὲν πρὸς Μαρτίνον τὸν Τι-
μοθέον βασιλέα, καὶ παρὰ πάντας τὸν χρίστον πᾶσι
ἐπιδέμεται ὁ τῷ Ρωμαίων πόλιν τὰν δυνάμειν, καὶ ὁ
γινώσκων ἄλλαν πινὴ συνέρχομαι ἐν μὲν οὐκ ἔστιν, καὶ
ἔστι ἐβέλτε ἀφικέσθαι παρ' ἐμοί, ἐκινῶν αὐτὸν τὸ
ὅτι ἀλλοδαπὸς λόγος· Ρυστικός ἔειπεν· Οὐκ οὐδ' οὐδ' οὐδ' Χρι-
στιανός ἐστι; Ὡς οὖν ἔειπεν· Ναι, Χριστιανός εἰμι. Ρυ-
στικός ἑταρχος τῷ Χαρίτωνι ἔειπεν· Εἰπέ Χαρίτων, καὶ
οὐ Χριστιανός ἐστι; Χαρίτων ἔειπε· Χριστιανός εἰμι θεῶν
καὶ ἀνθρώπων. Ρυστικός ἑταρχος πρὸς τὸν Χαρίτων ἔειπε· Σύ
καὶ λέγεις· Χαρίτων; Χαρίτων ἔειπε, Χριστιανός εἰμι τῷ
τῷ Χριστῷ δοξῶν. Ρυστικός ἔειπε τῷ Εὐελπίστῳ. Σύ ὅ-
στις εἶ; Εὐελπίστος, δόλος Κυσαρὸς ἀπικρίνατο, Κήρυξ
Χριστιανός εἰμι, ἡλδοδόξος ὑπὸ Χριστοῦ, καὶ οὗ αὐ-
τοῦ ἰδωλοῦ μετῴχῃ, χάρις Χριστῷ.

Ρυστικός ἑταρχος τῷ Γέρακι ἔειπε· Καὶ σὺ Χριστι-
ανός εἶ; Γέραξ ἔειπε· Ναι, Χριστιανός εἰμι· τὸ γὰρ αὐτὸν
θεὸν ἀνέγνω καὶ ἀποκρίνατο. Ρυστικός ἑταρχος ἔειπεν·
Ὡς οὖν ἔειπεν· Ὡς οὖν ἔειπεν· Ὡς οὖν ἔειπεν· Ὡς οὖν
Χριστιανός, καὶ ἰσχυρὸς. Πῶς ὅτι ἔστις ἔστις· Κήρυξ
Χριστιανός εἰμι, Ρυστικός ἑταρχος ἔειπε· Τίς ὁ διδά-
ξαι σε; Πῶς ἔειπεν· Ἀπὸ τοῦ γένους περιλήφμεν ὡς
καλὸν ταύτην ὁμολογίαν. Εὐελπίστος ἔειπε· Ὡς οὖν
μὲν ἔειπεν ὡς οὖν ἔειπεν, παρὰ τοῦ γένους ὁ κήρυξ
παρέληψα Χριστιανός εἶναι. Ρυστικός ἑταρχος ἔειπε·
Πῶς εἰσὶν οἱ γένους σε; Εὐελπίστος ἔειπεν· Ἐν τῷ Κα-
τακόλῳ, Ρυστικός τῷ Γέρακι λέγει· Οἱ σοὶ γένους ποῦ
εἰσὶν; Οἱ ὅτι ἀπικρίνατο λέγων· Οἱ ἀλλοδαπὸς ἡμῶν
πατὴρ ἔστιν ὁ Χριστός, καὶ μετὰ τὸν αὐτὸν πίστις.

QUO tempore nefarii superstitionis idolorum
propugnatores ragnabant; impia, contra
Christianos pietatem ac religionem servantes, per
singulas urbes ac regiones, edicta proposuerunt, a
ut quicumque Christiani deprehensi essent, idolis
sacrificare cogentur. Comprehenſi igitur sancti
illi viri, adducti sunt ad Urbis Romanæ Præfectum
Rusticum nomine. Quibus ante tribunal constitu-
tis b, Rusticus Præfectus dixit Justino: Age, esto
diis ipsis obediens, & Imperatoriis edictis. Illi au-
tem Justinus respondit: Nemo umquam reprehendi
aut condemnari poterit, quod Salvatoris nostri Jesu
Christi præceptis obedierit. Tum Rusticus c Præ-
fectus: In cujusnam, inquit, eruditionis ac disci-
plinarum genere versaris d? Cui Justinus: Omnium
quidem disciplinarum genus discere conatus sum,
veræ autem Christianorum disciplinæ adhæsi;
quamvis illa non placeat his, qui falsæ opinionis
errore ducuntur. Tum Rusticus dixit: Illane, mi-
serissime, eruditione delectaris? Maxime, inquit Ju-
stinus; quoniam recto cum dogmate Christianos
ipſos sequor. At Præfectus: Qualenam est istud
dogma? Respondit Justinus: Quod Christiani ho-
mines cum pietate servamus, hoc est, ut Deum
unum existimemus factorem atque creatorem o-
mnium, quæ videntur, quæque corporeis oculis non
cernuntur; & Dominum Jesum Christum, Dei fi-
lium confiteamur, olim a Prophetis prænuntia-
tum, qui & humani generis judex venturus est o,
salutis præco & magister iis, qui ab illo bene di-
dicerint. Ego quidem, ut homo, imbecillis sum,
& longe minor, quam ut de infinita illius Deitate
aliquid magnum dicere possim: Prophetarum mu-
nus hoc esse fateor: scio enim quod hujus ipsius,
quem Dei filium esse dixi, in orbem terrarum
adventum multis antea sæculis divinitus prædixerunt.

15 Quæſivit Præfectus, quem in locum Chri-
stiani convenirent f. Cui respondit Justinus, eo
unumquemque convenire, quo vellet ac posset. An,
inquit, existimas, omnes nos in eundem locum con-
venire solitos? Minime res ita se habet, quoniam
Christianorum Deus loco non circumſcribitur; sed,
cum invisibilis sit, cælum & terram implet, atque
ubique a fidelibus adoratur, & glorificatur. Tunc
Præfectus: Age, inquit, dicas, quem in locum con-
veniat, & discipulos tuos congreges. Respondit
Justinus: Ego commoror, toto quo hic sum tem-
pore, supra domum Martini cujusdem ad balneum,
cognomento Timocinum g: veni autem nunc in
urbem Romam h secundo; neque alium quempiam
locum, nisi quem dixi i cognosco: ac si quis ad
me venire voluit, communicavi cum illo veritatis
doctrinam. Ergo Christianus es tu? inquit Rusti-
cus. At Justinus: Maxime, Christianus ego sum.
Tunc Præfectus dixit Charitoni; Dic, an & tu Chri-
stianus es? Cui Chariton: Christianus ego sum, Deo
ipſo adjuvante. Quæſivit Rusticus a k Charito mu-
liere; num & ipsa Christi fidem sequeretur. Cui
respondit illa, se quoque, Deo dante, Christianam
esse. Tunc Rusticus dixit Evelpisto: Tu vero qui-
enam es? Evelpistus, servus Cæsaris, Et ego,
respondit, Christianorum sum: sed is erat, a
Christo ipſo libertate donatus, & illius beneficio
atque gratia ejusdem spei, particeps factus.

16 Post hæc Præfectus quæſivit ab Hieraco,
num

Ad Rusti-
cum V. P.
sanctis
duellis

primus ab
eo inter-
rogatur
Justinus:

sequi
Christia-
norum
dogma
laudante:

ad es-
tum e. k-
nam b-
itari,

F

ac talen-
quæſit effo-
proſeſſo:

k

*interro-
gatur ut
in ceteris*

A num & ipse Christianus esset. Cui Hierax dixit: Certe Christianus & ego sum: eundem enim Deum colo atque adoro. An, inquit, Præfectus, Christianos vos fecit Justinus? Ego, inquit Hierax, & fui, & ero Christianus. Stans autem & Pzon dixit: Ego quoque sum Christianus. Et quisnam, inquit Præfectus, te docuit? Respondit ille: A parentibus bonam hanc confessionem ego accepi. Post hunc Evelpistus dixit: Et ego Justinus quidem sermones magna cum voluptate audiebam, sed a parentibus tamen & ipse Christianus esse didici. Tum Præfectus: Et ubinam parentes tui sunt? In Cappadocia, inquit Evelpistus. Quæsit Præfectus & ab Hierace, ubinam gentium essent ejus parentes. Cui respondit Hierax: Verus pater noster Christus est, & mater fides, qua in ipsum credimus: terreni vero parentes mei mortui sunt. Ceterum ego ab Iconio Phrygiæ abstractus huc veni. Quæsit Præfectus a Liberiano, quidnam & ipse diceret: num Christianus esset, an in deos pius? Cui Liberianus: Et ego, inquit, Christianus sum: colo enim & adoro solum verum Deum.

*omnibus
autem ad
tortura
e mortis
se offer-
rentibus,*

B 17 Tunc Præfectus conversus ad Justinum dixit: Audi tu, qui eloquens esse diceris, & putas te veram disciplinam tenere; si a capite per totum corpus flagello cæsus fueris, persuasumne habes, fore ut in cælum ascendas? Cui Justinus: Spero, inquit, me habiturum, quod habent, qui Christi dogmata servaverint, si hæc ipsa, quæ dicis, perperius fuero: scio enim omnibus, qui sic vixerint, divinam gratiam conservari, quoad totus mundus consummetur. Ad hæc Præfectus Rusticus: Ergo futurum opinaris, ut in cælos ascendas, mercedem aliquam recepturus? Non opinor, inquit Justinus, sed scio; & hoc tam certum habeo, ut nihil dubitem. Rusticus dixit: Veniamus deinceps ad id, quod propositum est, & nos urget. Convenite simul, & uno eodemque animo diis sacrificate. Ad hæc Justinus: Nemo, inquit, qui recte sentiat, pietatem deserit, ut in errorem atque impietatem delabatur. Præfectus Rusticus dixit: Nisi iustis nostris parere volueritis, cruciatus & sine ulla misericordia patiemini. Justinus autem: Maxime nos in votis habemus, propter Dominum nostrum Jesum Christum cruciatus perpeti, ac salvari: hoc enim nobis salutem & fiduciam conciliabit, ante ejusdem Domini & Salvatoris nostri terribile illud tribunal, cui totus mundus divino jussu assistet. Idem & reliqui omnes Martyres dixerunt, hoc ad dentes: Fac cito, quod vis: nos enim Christiani sumus, & idolis non sacrificamus.

*forte
est san-
ctitas
causis*

18 Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronuntiavit: Qui diis sacrificate, & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi, ad capitalem poenam abducantur, quemadmodum leges præcipiunt. Itaque sancti Martyres, Deum collaudantes, ad consuetum locum perducti, post verbera & securi percussi sunt, & in Salvatoris confessione martyrium consummarunt. Post hæc quidam fideles clam illorum corpora sustulerunt, & in loco idoneo illa condiderunt; cooperante gratia D. N. Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

A N N O T A T A.

a Hoc de edictis exordium familiare fuit plerisque, post datam Christianis a Constantino pacem, Ad Martyrum vel antiqua colligentibus, ut hic noster fecit, vel pro deperditis nova scribentibus: fallunt tamen dum identidem edicta recentia videntur indicare, quoties nova exoriebatur persecutio, sæpius non tam Imperatoribus imputanda, quam Præfectis, publico populorum aut privato sui in Christianos odio servientibus. Nam ex Tertulliano scimus, quod a tempore Trajani usque ad tempus scripti Apologetici, id est, usque ad finem sæculi 2, nulla nova len contra Christianos emanasse dicatur.

b Hic incipiunt ipsa Actorum judicialium verba, quæ in Vita S. Justinii (ut eam collegit noster Petrus Halloix) pag. 116 num. 24 à me prætermissa possent restitui, mutatis mutandis in isto numero.

c Hic verus est titulus: Græce Επαρχος, proximus aut par Consulatus magistratus, de quo Cedro-

σι ἡ ἐπίσημοί μιν γονοῖς ἐπαλάττωσαν· καὶ ἐγὼ ἀπὸ Γερῶν Π. ὡς Φρυγίας ἀποσταθείς ἐνθάδε ἐλάλουν. Ρυστικός Ε- EX MS. παρχος ἔπε Λιβεριανῶ. Τί καὶ σὺ λέγεις; ὃ ἡ σὺ λέγε- GRÆ- βίης; Λιβεριανὸς ἔπει· Κῆρῶ Χρυσιανὸς ἐμὶ· ὡσεὶ CO. γὰρ καὶ προσκυνοῦ τὸ μόνον ἀληθινόν Θεόν.

Οἱ Επαρχοὶ λέγουσιν ὅτι τὸ ἱερεῖον· Ἀλλὰ, ὃ λεγόμενος λόγιος καὶ νομίζων ἀληθινὸς εἶδέναι λόγου· εἰς μαρτυρίας ἀποκαταλέγει, πείσῃ ὅτι μάλιστα ἀναβάντων εἰς τὸν ἕραν· ἱερεῖος ἔπει· Ἐλπίζω ἔχειν αὐτὸ καὶ δόγματι· εἰς ὑπομνήματα ταῦτα· οἶδα καὶ πᾶσι τοῖς ἐποβύουσι παραμένειν τὸ θεῖον χάρισμα, μέχρι ὅς ἐκτελέσωσιν τὸ πάρος κῆρμα· Ρυστικός Επαρχος ἔπει· Τὸ αὐτὸ ὑπονοεῖ ὅτι ἀναβάντων εἰς τὸν ἕραν, ἀμοιβὰς τινα ἀπολαμβάνουσιν; ἱερεῖος ἔπει· Οὐχ ὑπονοεῖ, ἀλλ' ἐπίσταμαι καὶ πιστοποιῶμαι. Ρυστικός Επαρχος ἔπει· Τὸ λοιπὸν ἰδόμεν εἰς τὸ προσκείμενον καὶ κατεπίγον ἡμέραν· συνελθόντες δὲ ὁμαδομαδὸν δόσαντες τοῖς θεοῖς. ἱερεῖος ἔπει· Οὐδεὶς ὁμοιωτὴν ἀπὸ ὡσεὶ εἰς ἀοίβην μετατίπτει. Ρυστικός Επαρχος ἔπει· Εἰ μὴ πείσῃς, τιδυν ἀνέσῃς ἀναλίσκῃ. ἱερεῖος ἔπει· Δὲ ὡς ἔχωμεν διὰ τὸ Κῆρμα ἡμῶν ἱερεῖον Χρυσὸν τιμωροῦντες σκεδόντες ὅτι αὐτὸ ἡμῶν σωτηρία καὶ παρμένης γινώσκται ἐπὶ τὸ φεβερὸ καὶ παγκοσμίου βήματος τὸ διασώζει ἡμῶν καὶ σωτῆρα. ὡσαντως ἡ καὶ οἱ λοιποὶ Μάρτυρες ἔπει· Πίστα δὲ δίδως, ἡμῶν γὰρ Χρυσιανὸς ἐσμεν, καὶ εἰδόμενοι ὃ δόμας.

Ρυστικός Επαρχος ἀποφώνησεν λέγων· Οἱ μὴ βουλευέσθαι δύναντες τοῖς θεοῖς, καὶ ἔξω τῷ τῷ Αὐτοκράτορος ἀρετῆματι, μαρτυροῦντες ἀπαχθήσαντες, κινεῖται καὶ ἀποκρινώμενοι δίδως, καὶ τῷ τῷ νόμῳ ἀκολουθίαν· Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες δεξάμενοι τὸ Θεόν, ἔλεγοντες ἐπὶ τὸ συνεδρὸν τόπον ἀπεμύθησαν τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐσκήνωσαν ἀντὶ τῷ μαρτυρίῳ ἐν τῇ τῇ Σαλῶρι ὁμοθυμῶν. Τινὲς ἡ τῷ πείσῃ, λαθροῖς ἀντὶ τῷ σώματι λαβόντες, κατέδυντο ἐν τῷ ἐπιταδίῳ, συνεργάσαντες αὐτοῖς ὡς χάρειν τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἱερεῖ Χρυσῷ, ὃ ὃ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας ὅς αὐτοῖς Ἀμήν.

aus in Theophilo: Οἱ Επαρχοί, ἐκ Θεοῦ καὶ ἐκ Βασιλέως γαληνότητος τὸ κρίμα λαβόν, τοῖς πολυαίτοις χάρεισιν αὐτοῦ. Præfectus (scilicet Urbis regis, ὡς βασιλίδος) a Deo ac regia serenitate judicandi potestatem accipiens, civilibus ad jus dicendum utitur legibus. Erat ergo is qui antiquitus, cum adhuc summa potestas apud Consules esset ante Iulium Cæsarem, Prætor Urbanus nuncupabatur. Itaque, licet Præfides Provinciarum etiam Επαρχοὶ dicebantur, nomen tamen Præfidis paulo ante his usurpatum a Siculo expunxi, & titulum Præfidi substitui, quo etiam solo deinceps Sicitus est usus.

d Hinc Surtius argumentum sumpsi Justinos distinguendi: Non enim tam obscurus, inquit, Justinus fuit, ut id ex eo percunctari Præfectum oportuerit. Verum ut ille in Asia notissimus fuerit, Romæ hospes erat modici temporis: deinde, ut Philosophum esse cum sciverit Præfectus, intererat scire, Stoicumne

se

A se an Peripateticum proficeretur; quæ duæ sectæ potissimum tunc Romæ æstimabantur: quare in hoc argumento nullum amplius præsidium pono, ut alias feci num. 6.

e Plenum discretionis responsum, & opportunum excusandis predicatoribus Evangelicis apud Sinas aliasque cultiores nationes, dum non statim eorum oculis auribusque Christum proponunt Crucifixum. Eodem facti Dissertatio XLIX, nostris ad Chronologiam Pontificum Paralipomenis inserta pag. 140.

f Hic mihi videor subodorari occultas machinationes Crescentis, quibus Christianos eorumque doctores Justinum insinulaverit apud Præfectum, tamquam clandestinos cæcus, quietique urbis periculosos, agere solitum.

g Timotheum Sirletus legit, idem autem & Novatianum appellabatur; scilicet a Novato & Timotheo fratribus, ejus fautoribus; eratque illud in ecclesiam Christianorum conversum à S. Pio Papa, uti legitur in Actis SS. Præcedit & Pudentiana, quæ videre est a nobis illustrata ad 19 Maji.

h Scilicet, circa an. 130, quando primam pro Christianis apologiam ostulit, & iterum nunc, cum venerat oblaturus secundam: de quibus vide § 3 Comm. nostri in Aprili.

i Nempe ut primi proprium: quare neque hinc debuerat sumi argumentum præfensa distinctionis, ut feci num. 6 prædicti Commentarii.

k Græce Νέστορ, id est, ut Vido, as. Ideo non placet quod Sirletus, expressius fixum notaturus, Charitina vocaverit. Qui sequitur Πάϊος etiam penultima longa Πάϊος infestitur.

l Sed & reliquos fere fuisse extraneos, eoque fidentius præ aliis comprehensos, suspicari faciunt nomina plerorumque Græca: quin etiam verisimile est, Romæ existentem Justinum vix alios quam Græcos auditores habuisse.

m Hæcenus quidem unicam hujus nominis civitatem, Lycaonia cepit, in Cappadocia novimus; & peregrino alicui ignosci posset, Phrygiæ nomen usurpanti pro tota Minori Asia: sed Iconiensis alicui, qualem se dicit Hierax, non quadrat ejusmodi abusus nominis. Quare vehementer impellor ut credam, in ipsamet proprie dicta Phrygia aliud fuisse Iconium, dictum Phrygiæ, ut a celebriori altero distingueretur. Sic cum aliam Antiochiam, quam celeberrimam Syriæ civitatem, volunt scriptores designare, dicunt, Antiochiam Pisidiæ, Ciliciæ, &c.

n Valerianum Menæa nuncupant.

o Synaxaria de Justino Philosopho, multis re vera tormentis prius toleratis enectum dicunt: quod, absque antiquiori teste additum, nolim amplius sumi in argumentum distinctionis.

p Quæ sequuntur verba sunt ejus, qui originalis Actis iudicii initium ac finem addidit.

q Consuetudo Romanis supplicii genere, ut decollationi præmitterentur virgæ, quarum fascēs Ideo Magistratibus supremis una cum securibus præferebantur, jam inde ab Urbe condita: Ideoque id magis placet quam Gladius, quem Epigrammata præferunt.

r Autor non præsumpsi de suo diem addere; ut plerique illi fecerunt, qui diu post scripserunt Acta Sanctorum, publico cultu pridem celeberrim; quod non parum facit ad commendationem sinceritatis.

DE SANCTO THESPESIO MARTYRE IN CAPPADOCIA.

G. H.

Ex Menæis & Synaxariis Græcorum.

CIRCA **CCXXX.** **M**emoria S. Thespessii celebratur in Tabulis hodierni Martyrologii Romani, ad kalendas Junii, hisse verbis: In Cappadocia S. Thespessii Martyris, qui sub Alexandro Imperatore, & Simplicio Præfecto, post alia tormenta, decollatus est. In Notis additur, agere de eodem hac die Græcos in Menologio, ubi & ejus martyrium pluribus describitur, & ad marginem tempus martyrii indicatur circiter annum CCXXX, quo Imperabat Alexander, qui regnavit ab anno CCXXI usque ad annum CCXXV. Galestinus etiam ex Chartophylacio, ut ait, Græco (Synaxaria Mss. cum intelligere credo) asserit se hujus Martyrium acceptum, Latine breviter expressisse. Sirletus Latine verbosius reddidit encomium, quod ex magnis Menæis Græcorum, & Synaxariis Mss. legitur, estque hujusmodi.

Florinus ex Mss.

Ὁ ὅτις ἐν τοῖς χρόνοις Ἀλεξάνδρου Βασιλέως, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀπολογίαν κρατούσας παρὰ Σιμπλικίου Ἀρχιεπισκοπῆς Καππαδοκίας, Καππαδόξων καὶ αὐτὸς, ἀγνοῦν ἐπὶ τῇ εἰδωλῶν ἰδωλῶν, δουλοῦν ἀποστρέφοντες τοῖς εἰδωλοῖς. Μὴ πιστεύοντες ὅτι, ἀλλὰ ὁ μᾶλλον μετὰ τὴν εἰδωλῶν, κριμασθεῖς ζήσαντες καὶ εἰς κλίματος πυρὸς ἐμβαλλόμενοι. Τῷ δὲ Χριστῷ χάριτι ἀβλαβῆς διακρίνας, ἀγνοῦν σάβαν ἐν τῇ εἰδωλῶν ἰδωλῶν, ἐνταῦθα δουλοῦν ἀποστρέφοντες οἱ Ἕλληνες, καὶ πλεονέκτες, ὁ δὲ μὴ καταβάλλει. Παραχρῆμα δὲ εἰς ἀγῶνα ἐμβαλλόμενος πιστευόμενος, ἐλευθέρως καὶ πίστι καὶ εἰς μέτρον. Καὶ ἐπὶ δυνάμει ἡμῶν ἐν αὐτῷ ἀποστρέφοντες, ὁ δὲ μὴ ἀβλαβῆς, μὴ δὲ πᾶσι καὶ σῶμα ἔχον· καὶ πολλὰς τῶν ἀπίστων ἀγῶνας ἐν Χριστῷ πίστι μετὰ τὴν διὰ τὸ πᾶν δυνάμει μὴ γινώσκων. Εἰς αὐτὸν ἐν αὐτῷ ἐν τῇ εἰδωλῶν ἰδωλῶν, καὶ τῇ δυνάμει καταδικάζοντες τὸν.

Hæc quin sit Actorum prolixiorum Synopsis, vix equidem dubito: ea dum adhuc desiderantur, Latine nam accipe ipsius Epitomes translationem.

3 Hic Alexandro Cæsare imperante, propter fidei Christianæ professionem a Simplicio Præfide Cappadociæ, (nam & ipse Cappadox erat) comprehensus, ad idolorum sanum, ut iis sacrificaret, ductus est. Verum non passus persuaderi, etiam explosit idola & irritis. Qua de causa in eculeo suspensus cæditur, & in ardentem fornacem conjicitur: sed gratia Christi cum illæsus permaneret, rursus ad templum idolorum, eo tempore quo Pagani sacrificia offerebant, trahitur: qui ubi ad aram accessit, illam evertit. Continuo igitur in sartagine accensam, oleoque ac pice & adipe bullientem conjicitur: quam cum duos dies fortiter tolerasset, inde sanus salvusque, nulla corporis parte ustulatus, exivit. Quo ingenti miraculo multos infideles ad Christi fidem adduxit: propterea que extra urbem eductus, capitali sententia ad securim damnatur. Hæc ibi, Urbem quidem nullam nominando, facilem tamen conjecturam relinquendo, quod ea fuerit Cæsarea; quia in hac solum Provincia Præfide Romanum residere, intelligimus ex eo, quod ipsa deinde fuerit Cappadociæ Metropolis: nam dispositionem politicam sequi solebant Christiani in Metropolis eligendis. Alius ab hoc est Thespessius junior, ex urbe Galatiæ Gangra oriundus, qui cum fratre Eustachio in persecutione Maximiani Nicææ in Bithynia martyrium est passus, recolliturque ex Novembriis, etiam Martyrologio Romano Inscriptus; cujus similiter Acta requirimus, & inveniri optamus.

DE

A

DE SANCTIS MARTYRIBUS PERUSINIS,

D.

GRATINIANO ET FELINO,

ARONAM IN INSUBRIA TRANSLATIS

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Acta in Aronensi monasterio composita, & bisariam dividenda.

D.P.

S. DE-
CIS.Aronense
Ord. Be-
n. d. cano-
nico

Arona peropulens emporium, ut *Triflanus Chalcus* lib. 7 loquitur, ad Verbanum apud Insubres lacum sita (non vero inter Comum & Bergomum, ut mihi alias, de Episcopis Mediolanensibus agenti, ad nomen Theobaldi iste sepulti, imposuit quendam similitudo nominis cum Airano) Arona, inquam, Mediolano distat minus quam XL P. M. Ipsum, jam inde a temporibus Otthonis II Imperatoris nobile habuit Benedictini Ordinis monasterium: de cujus conditoris ibidem in Ecclesia membranis leguntur descripta, per modum Epitaphii, carmina nonnulla, quadamtenus quidem, necdum tamen perfecte rhythmica; talia vero, qualia demonstravimus saculo x atque xi in usu fuisse, priusquam ipsa saculo xii ad summam perfectionem adduceret Leo iste, unde nomen Leoninorum versuum acceperunt. Refert illa carmina Carolus Novariensis Episcopus, in sua Novaria agens de Arona; propterea quod hanc credat ad suam diocesim olim pertinuisse, licet deinde Mediolanensi cessavit; refert autem ea pag. 78 hoc tenore, paulum ex verisimili conjectura correcto.

conditum
a Principe
Adamo.

*Timere,

Membra sub hoc tumultu requiescunt Principis, Adæ,

Qui quoque dum vixit clarus in orbe fuit.

Bellator fortis sortes perterrituit hostes

Mœnia, Roma, tua arma * timere sua,

Jura dabas terris, quæ quondam florida cunctis;

Hic tibi quod voluit fecit, & indoluit.

Hic Regem dira multis placavit ab ira,

Clarus erat cunctis omnibus iste modis.

Hos Perusina Sanctos adduxit ab urbe,

Et statuit templum hoc in honore Dei.

Fecit cœnobium, sub normæ tramite, dignum,

Sufficiens victum Fratribus esse dedit;

C Quo Regi Regum valeant servire per ævum,
Et Dominum rogentur quo sibi dec requiem.

Adamum hunc videtur prælaudatus *Triflanus Chalcus*, lib. 6 *Hist. Mediolan.* lib. 6. ad an. 968, inter eos numerare, quibus Ottho II, defuncto patre in Italiam veniens, dum Cassiani moratur, concessit possessionem legitimam earum rerum atque urbium, quas in Italia possidebant; cujus rei, inquit, Archetypam tabulam in Ticinensi Bibliotheca vidimus. Quod autem, in *Historia translationis* mox danda, illius faciendæ fundandique monasterii auctor vocetur Amizo, non megnopere me angit, neque cogit ut binominem fuisse illum dicam; cum unum idemque nomen credi possit Adam & Amizo, formatum ex nomine prioris, per aphæresin primæ syllabæ Ad, Italis usque adeo familiarem, sicut & terminatio diminutiva, izo. Sic ex Adalberto vel Adalbertone factum videtur Albizo; ex Odeberto, Obizo, ubi etiam intervenit ultima syllabæ truncatio, per quam ex Bonifacio, Bonizo; ex Gebhardo Gebizo Longobardice formantur, atque similia. Sunt qui etiam pro Amizone, scribunt Obizonem. Sed hoc ut diversum est nomen, ita diversam signare personam existimo; exinde vero natam confusionem, quod Adami seu Amizonis filius aliquis aut nepos Obizo, eidem Aronensi Abbati multa contulerit beneficia, ob quæ velut alter fundator sit habitus.

3 Ut ut est, prior iste sub Otthone I Romam copias fertur duxisse, & Porticum Paulinæ Basilicæ incendi, si non jussisse, certe non satis prohibuisse: sub Otthone autem II, inflicta sibi divinitus pœna remedium invenisse Perusi; indeque allatis Sanctorum Gratiniani atque Felini corporibus, struxisse atque ornasse cœnobium perhibetur: & additur: Actum est hoc anno Domini Incarn. DCCCCLXIII, Indictione vii, Regni vero Domini secundi Ottonis xviii, Imperii autem eiusdem xii. Uterque hic annus annum Christi notat DCCCCLXXIX, unde perplexi hærent Aronenses, quid constent de prænotato DCCCCLXIII; eo magis, quod cum tali anno componi soleat Indictio vi; sed hæc tantum cucurrit usque ad Septembrem, a quo capta fuit numerari Indictio vii. Hujus Indictionis mense tertio, videlicet Decembri, Ottho I Romam cum exercitu venit, Synodum coegit, deposito Joanni XII Leonem VIII substitui fecit; quo tempore Paulina porticus potuit sic conflagrare, ut ipsum quoque illius tedium vetustum haud parum inde passum sit, ruinæque mox facta præparatum. Memoriam hujus ruinæ camque mox secuta reparationis, in restaurata similiter Porticu positam, recitat Joannes Severanus, in opere de vii Ecclesiis Urbis parte 1 pag. 394; Leoni quidem illi illam adscribens, sed abque ulla verosimilitudine. Etiam Anastasius Bibliothecarius, minutissime ac prolixissime enumerans facta tecta ab illo Leone curata, & pluma ejusdem in Basilicam Paulinam collocata donaria atque ornamenta, nihil dicit de reparatione tecti. Hæc autem nec alteri cuiquam consequentium Leonum potest cum fundamento adscribi, usque ad prædictum VIII; mox quidem a sua ordinatione per seditiones Romanos expulsus, sed satis cito ab Imperatore restitutus, ut toto reliquo supervixit anno DCCCCLXIV, & trimestri sequenti, absolvere opus deperperatum potuerit, juxta prædictam memoriam, quæ sic habet:

4 Exultate, Pii, lacrymis in gaudia versis,

Et protectori reddite vota Deo;

Cujus sic tenuit resolutum dextera tectum,

In vacuum ut caderet tanta ruina solum;

Solum ut invidiæ Princeps tormenta subiret,

(Ottho videlicet; cujus Duci ac Militi damnum imputabatur.

Qui nullum ex ampla strage tulit spoliū.

Nam potiora nitent reparati culmina templi,

Et sumpsit vires firmior aula novas.

Dum Christi Antistes cunctis Leo partibus ædi

Consultit, & celeri tecta reformat ope;

Doctorem ut mundi Paulum plebs sancta beatum

Intrepide solitis excolat officiis

Sequebatur commendatio fidelis laboris, a Felice Presbytero & Adeodato Levita istuc collati; versibus quatuor dissimilis maleque tornati metri, ideoque hic prætermisissis; cum jam satis ex allatis constet, causam esse cur Leoni VIII, nullum cur III opus istud adscribatur. Interim cum habeamus justificationem Æra & Indictionis superius notata; apparet, quod eidem quoad gesta sub Otthone I fideliter transcripta, Imperitis appositus fuit annus Regni & Imperii Ottonis II, fundationis Aronensi seu potius Translationis corporum Sancto-

quæ anno
968. Dux
Ottho
I, de in-
censa per-
tinet S.
Pauli ar-
guitur.

E

quam mox
Leo VIII
refecit.

testibus
versibus in
ea positis.

Idem
Amizo
an. 979
sub Ottho-
no 2.

runt

ATICE.
D. P.

rum separatim adscribendus. Nunc ipsam Translationis historiam accipe, uti Arona nobis descripta est, ex veteri nostrorum nunc ibi Patrum membrana, nonnihil per conjecturam correcta.

Perusia
sanatur
ab infir-
mitate
sua.

*Opere

et Multorum itaque temporum, post sanctorum Martyrum passionem, labente curriculo; accidit ut Comes Amizo, Stationensis ac Sepriensis Comitatum incolae, Dux Imperialis exercitus sub primi Ottonis imperio [quidem] ex Militia [ejus], Regi sibi ignoto iudicio, comburere porticum Sancti Pauli Apostoli. Cujus reatus ipse * periculum sustinens; ut qui auctores sceleris non satis castigavit (sic enim facti invidiam videtur Auctor, lentam voluisse, licet plus aliquid agnoscere videatur Epitaphii auctor) brachii & dexteræ [paralyti tactus], idque istius delicti vindictam divinitus immissam interpretatus, remedium quaesivit ex tam nefario opere. Quo perculsus timore, & Matris Ecclesie offensæ dolore; non longo post tempore, Secundo Ottone Imperatore, invenit Perusiam quod quaesierat, se perditum gaudens restaurare ex Salvatoris dilectione.

Marty-
rum cor-
pora ab
Episcopo
translata

Unde Mediatoris operante virtute, ejusdem civitatis Episcopum, cujusdam tam culpæ gravatum mole, adiit cum magno tremore. Sed quia Miles sæculi Miles maluit effici Christi, non destitit impetrare, quod animo ardebat implere. Pretiosorum corpora Martyrum Gratiani & Felini postulavit; quæ, quod mirabile est, movere nullatenus potuit, priusquam fide obnixè firmavit, se in patriam suam cum magna reverentia ducturum; ibique cœnobium quod inceperat, ad honorem eorum, edificaturum; ubi reverentissime Patris Benedicti divinitus celebrarentur officia; quem Pontifex suppliciter imploraverat, ut iram Regis, quam vellet suscipiendo pecuniam, redderet delinitam: a quo id non poterat exorquere, nisi Sanctorum corpora quæ perierat, & ex Christi amore postulaverat, danda firmaret; & quia aliter efficere non potuit, potius quam reatus sui probaret periculum, promiserat dandum. Inito autem consilio, evocatis militibus silentio præcepit, ut, ignorante populo, Sanctorum corpora, ab ecclesia quæ est sita juxta Tiberim fluvium, haud procul ab eadem urbe, in qua tumultuata jacebant, levarentur ac Duci traderentur. Sed ea nocte, qua hæc fiebant, nuntiatum est urbi, tantum thesaurum auferri ab eis. Qui cum magna festinatione persecuti sunt Comitibus milites. Sed percussit eos Dominus cæcitate magna,

atque
Aronam
translatis,

Sanctorum amore & eorum liberatione; & ita ad propria tristes & confusi remeati sunt, quod tam pretiosis corporibus essent privati. Ipse autem Comes Episcopo de Imperatore, fideli animo, ut promissit, omnia complevit, & tanti thesauri pignora duxit ad dicta dilecta loca *: ubi usque hodie illorum clarent miracula, quorum patrocinis, Christi opiculante gratia, mereamur gaudere per infinita sæcula. Amen.

Et omnium
illo impe-
trat ab-
Imperatore
restitit.

6 Ad signum * linea antepenultima notatum, in margine, addebatur — videlicet ad castrum quod Arona dicitur, in quo & cœnobium in honore eorum ac Salvatoris Domini extruxit, juxta ripam Laci majoris. Sed intelligi debet pridem ad Salvatoris honorem extruxit caput (scilicet statim a suscepta admitti sacrilegii poenitentia) perfectum fuisse etiam ad Sanctorum honorem, illatis illuc corporibus, ob validitatem brachii, eorum intercessione receptam. Qui autem Corpora sancta donavit Episcopus, certo nequit nominari. Nam Ughellus, Joannem quidem nominat, Ottonis I Constitutionibus subscriptum, anno DCCCC-LXIV; sed paulo post obisse ait, neque invenit successorem nisi Canonem, anno DCCCCXCIX ordi-

natum. Pueris ego intermediis aliquis, qui quo suo D malo merito incurrerit indignationem junioris Ottonis, nihil attinet divinare; mature tamen sibi consulit, quæsitio Amizantis patrocinio, cum forte hic Perusia transiret, Roma revertens, non jam ab expeditione militari, sed a votiva peregrinatione suscepta sanitatis recuperande ergo, quam is reperit Perusiam aut prope eam in vicina juxta Tiberim ecclesia, cujus nunc memoria nulla superest, & in qua tunc sancta Corpora jacebant. Dixit, Episcopum mature sibi providisse de patrocinio, compulsum timore Imperatoris deus venturi in Italiam, ad compefcendos Saracenos, in Apuliam Calabriamque immisissus a Basilio II Græcorum Imperatore; atque ad vindicandam dotem, uxori suæ Theophanoni a Joanne Zemisce istuc assignatam.

7 Tali porro occasione ac tempore fundatum & sacris Reliquiis munitum Cœnobium, quamdiu sub Regularibus Abbatibus manserit, incomptum baculus manet. Novariensis Episcopus Carolus asserit, posteriori tempore solum fuisse primariis viris commendari; Deinde qualis fuit Hieronymus Calagrani, Pontificis Cubicularius secretus, quando anno MCCCCCLXXXIX restaurata ecclesia est, Sanctorumque prædictorum corpora sub præcipuo altari, sub quo etiam nunc requiescunt, fuerunt collocata, inscriptis hæc litteris: Sanctorum Martyrum Gratiani & Felini corpora, sub Decio Cæsare passa; Imperatore Ottone II divinitus e Perusia huc advecta; ade instaurata, ad hanc aram pie translata & hic condita, anno Sal. MCCCCCLXXXIX, sedente Innocentio VIII Pontif. Max. Jo. Gal. St. Vicec. Duce Med. VI, Jo. & Vital. Borromæis Aron. Comitib. Hier. Calagrani Papien. Cubicul. secreti, cœnobii Præfecti, jussu & impensa. Qui porro tunc Comitibus Aronenses erant Borromæi, ipsam quoque Abbatiam, a familia Ferraria Vercellensi aliquamdiu detentam, in sua gentis jus translata tenuerunt, donec S. Carolus, Archiepiscopus Mediolanensis, ipsam cum amplissimis aliis sacerdotiis, illustri admodum Christianæ moderationis exemplo, dimisit, inquit Carolus Novariensis, ac Patribus Societatis Jesu tradi curavit: quos in Braidensi ecclesia Mediolani, ad publicum civitatis salutemque commodum, poni curaverat, qui Patres Aronæ divino cultui, ac incolarum utilitati salutique, certis conditionibus adjectis, inservirent: ii autem Collegium ibi constituerunt, in quo Religionis Novitii probarentur.

8 Apud hos servatur etiam vetus codex Aronensis, Sanctorum Legendas continens, interque eas servatur Codex Aſſa SS. Gratiani & Felini, pro Kalendis Junii, quibus coluntur. Eorum se egraphum habuisse protestatur Carolus Episcopus, cum anno MDCXII Novariam suam ederet; habuit etiam illud Philippus Ferrarius, sequenti mox anno excudi faciens suum Sanctorum Italia Catalogum; miraturque quomodo Baronius, qui verosimiliter auctor fuit, ut in Martyrologio Romano, Gregorii XIII jussu reformato legeretur, Perusiam SS. Martyrum Felini & Gratiani Militum, qui sub Decio genus omne martyrii pertulerunt; ac deinde, mutata post triennium pbrasi, qui sub Decio variis tormentis cruciati, martyrii palmam gloriosa morte perceperunt; miratur, inquam, & merito miratur Ferrarius, quomodo Baronius, in suis ad idem Martyrologium Notis, citet Monumenta Ecclesie Perusinae, quæ, inquit, manuscripta accepimus; cum Perusiam nulla extet horum Martyrum memoria. Ad eorum allegatam quoque notitiam nullam ibidem extare, vel inde probatur, quod Perusini scriptores, pro eo ipso tempore, pro quo illa faciunt Episcopum Florentium, nullum alium noverint quam Decentium, nominatim in Aſſa S. Flo-

at denique
locus Je-
suitarum
traditur.

quod quod
servatur
Codex
Aſſa
in
quo Aſſa;

Baronio,

A Florentii & Sociorum Martyrum. *Hec autem Acta, cum verborum eadem sint cum Actis SS. Secundiani, Marcelliani, & Veriani Patronorum Tuscanellensium, qui coluntur 12 Augusti; & solis Martyrum locorumque nominibus diversa; rursus fuisse transformata & Aronensibus hinc Patronis apta, mutata tamen phrasi & pluribus novis circumstantiis additis, vehementer miramur; nisi compertum experientia haberemus, quam saepe & facile superioribus saeculis facta sit ejusmodi commutatio; volentibus subinde Monachis quibusdam, magis pite quam doctis, undecumque potius mutuari suorum Patronorum Legendas, quam sacri se nullas a majoribus accepisse.*

*respon-
de sumus
ex Actis S.
Florentii.*

*oreo val-
de aut. que.*

9 Talem circa annum xx hujus saeculi, transcriptam sibi Arona accepit noster Heribertus Rosvoldus, pro praesenti quod meditari & promittere coperas operis. Eadem deinde, absque historia Translationis, quam supra dedimus, quamque recentiori manu Codici antiquiori insertam esse, testatur quidam ex nostris, post eandem Legendam Italice redditam, atque Bollando nostro missam anno MDCLIX: & argumentum inde sumit credendi, quod liber ipse, una cum sanctis Corporibus, fuerit Perusia allatus Aronam. Sed neque persuadere mihi possum, ipsammet Legendam SS. Florentii & Sociorum, quam dixi & mox ostendam, SS. Gratiniano atque Felino fuisse aptatam, non esse recentiorum Aronensi fundatione; neque omnino inducere valeo animum ut credam, tam projecta ad fingendum impudentia fuisse Perusinos, ut uno eodemque tempore legerent in suis ecclesiis Legendam duobus Sanctorum Martyrum paribus, sub sola nominum diversitate, communem; esse decipi potuerint ab aliquo, qui S. Florentio & sociis Perusia passis aptavit Acta SS. Secundiani & Sociorum, Centum-cellis ad mare passorum; sicut postea decepti sunt Aronenses.

*Callas est
tunc Me-
diolanis*

10 Interim eorum compendium habemus, tam in veteri Mediolanensi Breviario anni 1539, in tres divisum Lectiones; quam in reformato anni 1635, contractum ad unam. Et in veteri quidem etiam duplex Oratio propria praescribitur, quarum prior hac est: Deus qui hunc diem victoriosissimo Sanctorum Martyrum tuorum Gratiniani & Felini certamine decorasti; fac quæsumus omnes, ad eorum festivitatem devoto confluentes, illorum meritis veniam assequi, quam suis diffidunt posse promereri. Atque ex hoc Breviario censeo potius, quam ex ullis Perusinarum monumentis, illam in Gregorianum Martyrologium nomina commendationemque tormentorum. Qualia autem ipsa sint Acta, unde Lectiones Breviarii sumpta, juvat ipsismet verbis productis cognoscere, conferendo ea cum Actis SS. Secundiani & Marcelliani infra producendis. Solum hic addiderim, pro Gratiniano, Romani Martyrologii Amplificatoribus obrepisse Gratianum; & qui in Actis Aronensibus Felinus semper dicitur (terminatione diminutiva ex nomine Felicia, quantum possum conjectare; quasi Felicinus) in Calendario Missalis Mediolanensis anni 1522 Fininum; in Breviario vero anni 1539 Filinum scribi, & utrobique ante Gratinianum nominari: quod utramque ex Aronensium usum contractum fuit, in Calendariis & Breviariis annorum 1582 & 1635; scriptumque Felini & Gratiniani. Porro, si vera est conjectura, Felinum, pro Felicino Perusinis dicto, Aronensium usum obtinuisse; haud absurda foret etiam altera, qua putaretur Pontem-Felcino vulgo nuncupatum, Tiberique inferas, ultra secundam ab urbe Perusia milliariam versus Euboream, nomen habere a vestigia ibidem S. Felicini, Aronensibus Felini dicti, ecclesia; ex qua Sanctorum corpora accepit Amizo. Atque ita termino notitia & cultus Perusinis veneris in oblivionem; maxime si nulla ibi jam amplius remansit ecclesia vel capella; aut, si qua loco superest, ea in alterius Sancti Junii Tomus I.

*ex of no
Perusini ad
Pontem
Felcino I*

titulum ac patrocinium pridem transiit, uti saepe com-
suevit fieri. Simili fortassis modo exolevis notitia &
cultus S. Gratiniani in eodem territorio Perusino: cu-
jus tamen vestigium superest in nomine loci, vulgo
Rocca-Gratian dicti, quem Chorographica regionis
istius tabula ponit Perusia ad meridiem, intervallo
triium milliarium, ad occidentum Genna fluvii ipsam ur-
bem praeterlabentis ripam; vel potius in loco S. Grici-
niani, eadem in tabula nominato, quinque milliarius
in Borsam ex altera parte civitatis.

AUCTO-
REI
D. P.

*Rosam
Grathui?*

ACTA APOCRYPHA

Ex veteri Ms. Passionali Aronensi.

PARS PRIOR.

De Sanctorum conversione, & confessione
intrepida ante tribunal.

Sumpta ex Actis SS. Secundiani & Sociorum
in Acta SS. Florentii & sociorum licentius
transformatis.

E

1 SAndissimorum Martyrum, Gratiniani scilicet
& Felini, passiones & certamina scripturi,
cum & ipsi a cunabulis essent Pagani, quo ordine
ad agnitionem Christianæ fidei pervenerint, in pri-
ma fronte referendum, aptum censuimus: quatenus
inde, velut a fundamento, narrationis solidius ædi-
ficium surgat.

2 Cum igitur Decius b Cæsar Romani Imperii
monarchiam esset adeptus, instinctu diaboli, contra
Christianam Religionem, gravi admodum exarsit
odio. Valerianus quoque Præfectus, persecutor cru-
delissimus, erat Christianis valde infestus; & in eo-
rum necibus, tamquam ferocissima bellua, grassaba-
tur. Imperator ideo, cum eodem Valeriano Præfecto,
legem sanxit, ut ubicumque Christiani invenirentur,
ad idolorum sacrificia continuo compellerentur; ac,
si resisterent, diversis lacerati pœnis interirent. San-
cti autem Dei Martyres, inexpugnabilibus fidei ar-
mis imbuti, Christianique amore inflammati, eorum ty-
rannidi repugnabant interriti; miroque modo, quan-
to atrocius puniebantur, tanto roborati Dei adjutorio
& spe æternorum gaudiorum arrecti, ad pœnas,
quasi invitati ad epulas, læti festinabant. At sævus
Paganorum furor de Sanctorum patientia, unde sedari
debeuit, gravius exarsit, eos diverso tormentorum
genere dilanians. Alii namque familiaribus privati
rebus, proscriptione damnati, alii exilio deputati, alii
carceribus mancipati, alii ferreis nexibus stricti, alii
verberibus secti, alii vivi decoriati, alii detruncatione
membrorum deformati, alii ferarum moribus di-
laniati, alii plumbatis cæsi, alii laqueis strangulati,
alii aquis submersi, alii ignibus exusti, alii gladiis
transverberati, & quidquid insuper crudelitatis car-
nificum sævitia excogitare potuit perpessi sunt.

*Persecutio
valde tanta
sub Decio
& Valerio.
no.*

F

3 Præfati autem viri Gratinianus & Felinus, cum
adhuc essent Pagani irretiti erroribus, etiam ipsi
Christianos persequabantur, contra eos Cæsaris &
Præfetti animos crebris suggestionibus & consiliis
instigantes. Erant quippe nobilitate conspicui, &
mundana sapientie disciplinis apprime eruditi; unde
grandi honore in palatio habebantur, & magna
familiaritate apud Imperatorem & Præfectum ute-
bantur, eorumque consultu Reipublicæ negotia sæ-
pius ordinabantur. Illis ergo, ut prædiximus, gen-
tili errore diutius occupatis; tandem divina pie-
tas,

*C
eorum in-
teritores
Gratinia-
nus & Fe-
linus.*

d

C

FX MI eas, quæ omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem suæ veritatis venire, cum eos ad vitam præordinatos sciret, tali ordine ad fidei suæ noticiam perduxit. Gratinianus & equidem, cum quadam die contra Christianos, solito more, Valeriano Præfecto consilium præberet; subita supernæ visitationis gratia, quasi quodam sole illustratus, cœpit animo pertractare Christianorum constantiam; quomodo idolorum culturas abominarentur, & temporales pœnas non solum contempnerent, sed potius pro Christi nomine amplecterentur. Perpendens igitur, eos, sine quadam magna spe præmiorum, tam gravia nullo modo pati posse; illico Felinum, utpote familiarem & prudentem virum, accersiri curavit, cum illo collaturus quæ animo conceperat.

4 Post multimodas ergo confabulationes, & philosophicarum quæstionum disputationes, Gratinianus de Christianis intulit dicens: O amice, miror nimium, cur Christiani tanto desiderio tormentis affici, & pro Christo mori exoptant: suspicor enim eos post mortem aliquid sperare. Felinus respondit: Tu forsitan suasionibus eorum seductus, Christianus fieri, & ad exemplum eorum cruciari & mori desideras? Gratinianus, inquit: Fateor me in Christianæ religionis amorem aliquatenus animum inclinasse. Felinus dixit: Ex qua occasione? Gratinianus respondit: Quia dicunt, post mortem, alteram vitam esse, hac mortali multo præstantiorem, nullo fine terminabilem, indeficienti lumine coruscantem, inestimabili deliciarum copia affluentem; in qua animæ, quæ fidem Christi observant, inenarrabili dulcedine satiantur, illi autem qui contra Christum sentiunt, inextinguibilibus flammis traduntur. Resurrectionem quoque corporum in fine mundi, & iudicium futurum affirmant; in quo iudicio omnes, qui Deos quos colimus adorant, perpetuis inferni cruciatibus damnandos asserunt; Christi vero cultores, æterna beatitudine remunerandos. Quoniam ergo melius est, post mortem vitam perfrui beata, quam inferni pœnis cruciari; idola contemnere, & in Christum credere deudero.

5 Felinus dixit: Si hæc ita veraciter esse, ulla mihi ratione potueris approbare, ipse quoque Christianus fiam. Tunc Gratinianus, gaudio repletus, ait: Miror prudentiam tuam illos putare Deos, qui arte hominum fiunt, qui musci & surdi probantur, qui nullo sensu vigent. De Christi autem divinitate noli dubitare, in cuius gestis legitur, quod cæcos illuminasset, demones effugasset, mortuos suscitasset, & innumera miracula fecisset; postremo, cum sua sponte mortuus & sepultus esset, resurrexisse & ascendisse in cælum, nullo modo dubitetur. His Felinus auditis, etiam ipse credidit.

6 Interea fama S. Florentii f, Perusinae civitatis Episcopi, pervenit ad eos. Ipse autem S. Florentius, tunc temporis persecutionis impetum paulisper declinans, latebris quibus poterat seipsum occultabat; non autem metu passionis, sed potius ut Sanctorum animos, quos in tormentis deficere formidabat, confortaret; & eos qui de idololatria ad Christianitatem transfugerant, sacri baptismatis unda ablueret. Ad hunc ergo Gratinianus & Felinus venientes, prostrati cœperunt osculari pedes ejus, dicentes ad eum; Sanctissime Præsul, misere nostri, & illumina nos servos tuos, ut viam veritatis possimus agnoscere, & ad vitam æternam mereamur pertingere. Ille autem, fidei eorum congratulans, dixit; Si indubitanti animo ad fidem D. N. Jesu Christi accedere desideratis, consequens est ut primum abrenuntiatis idolis, deinde in con-

fessione & fide veri Dei, sacro baptismo, ab idololatriæ sordibus expurgemini. At illi cum lacrymis dixerunt: Jam quidem, abdicata simulacrorum superstitione, Christum verum Dominum credimus & confitemur: sed nos miseros, qui hactenus, vero Deo contempto, idola falsa, surda, & muta adoravimus, & ad voluntatem Cæsaris & Præfecti, tot Domini Sanctos cruciavimus, quid facturi sumus? Quos S. Florentius blande consolans; Desinite, inquit, contristari, nec metuatis: credite tantum, & baptizabimini, & accipietis remissionem peccatorum vestrorum, Quibus plenius de fide instructis, ait; Crastino ad me revertimini, ut baptismum salutis & fidem Christi accipiat.

7 Eadem autem die Valerianus Præfectus fecit apprehendi eum g, & diutissime cruciatum iussu Cæsaris detruxit in carcerem. Gratinianus vero ac Felinus iis compertis, ad quemdam Presbyterum nomine Timotheum h, virum æque sanctissimum, festinantes perrexerunt. Quos cum ille inopinate introeuntes visisset; suspicabatur eos ad se comprehendendum, & ad martirium ducendum venisse. At ipsi, ex more salutantes eum, ceciderunt ad pedes ejus, dicentes; Rogamus te, per omnipotentem Deum, quem tu prædicas, ne tardes nos baptizare. Tunc B. Timotheus, gaudio repletus per omnia, secundum Catholicam fidem catechizavit eos, & in nomine Trinitatis baptizatis, Ite, inquit, ad B. Sixtum i, Romanæ Ecclesiæ Episcopum; & ipse vos Chrismate sancto confirmans, signaculo Christi consignabit. Qui iussu ejus ocyus exequentes, a S. Sixto confirmati ac consignati sunt. Eodem autem die in domos suas regressi, facultates suas pauperibus erogare cœperunt.

8 Cum hæc ita agerentur, & jam non parum temporis effluxisset, cœpit mirari Præfectus, cur SS. Gratinianus & Felinus redeundi ad palatium tamdiu moras innecterent; scripsitque ad eos epistolam, hæc continentem. Valerianus Præfectus Gratiniano & Felino, amicis & consodalibus carissimis, salutem. Vobis igitur, o amici, vestram præsentiam tanto tempore subtrahentibus, in quamdam nos sollicitudinem misistis: putavimus enim vos aut forte infirmatos, aut certe aliquos Christianos in custodia constrictos habere. Nunc ergo, quia respublica vestro consultu opus habet, ad nos maturius venire ne tardetis, rogamus. Perlectis itaque litteris, SS. Gratinianus & Felinus dixerunt ad ceteros qui secum erant Christianos: Cognoscite, Fratres, nostræ resolutionis tempus instare; induti ergo armis fidei, præparemus nos ad bellum. Memores estote præcepti D. N. Jesu Christi, dicentis; Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Erant autem cum illis isti quinque, ipsi quoque in eodem tempore in nomine Trinitatis baptizati, videlicet Marcellianus, Iustinus, Fortunatus, Justinus, & Virianus.

9 Cum ergo se invicem ad martirium cohortarentur, Sancti Gratinianus & Felinus dixerunt, Nos ibimus ad palatium. Marcellianus ceterique responderunt; Et nos pergemus vobiscum, pro nomine Christi quæque tormenta sustinere parati. Diluculo igitur omnes pariter surgentes, profecti sunt ad palatium / Calisti, ubi id temporis Decius Cæsar & Valerianus Præfectus morabantur. Sanctis autem Gratiniano ac Felino ad Præfectum ingressis, dixit Præfectus; O viri eloquentissimi, verane sunt quæ audivimus de vobis? At illi, Quid? inquirunt. Quia, inquit, magicis Christianorum artibus seducti, facti estis Christiani; ac Diis omnipotentibus contemptis, adoratis Christum, qui propter superstitio-

A stitionem suam a Pilato crucifixus, mortuus & sepultus esse traditur. Sancti Dei responderunt: Et quare, cum dixisti crucifixum, mortuum & sepultum; non addidisti, quia surrexit & ascendit ad celos? Valerianus dixit; Vero, ut video, Christiani estis. At illi incunctanter responderunt; Vero, Christiani sumus. Præfectus autem; Nolite, ait, o amici, clementissimi Principis gratiam, & amicitiam nostram perdere. Sancti Dei: Amicitia tua tecum sit: nos illa opus non habemus, quia Deo inimica esse dignoscitur. Valerianus subridens ait: Cessate ab hac stultitia, antequam veniat ad tormenta. Christi autem milites imperterriti responderunt: Cessa tu, miser, ab insania tua, & ab effusione sanguinis Sanctorum innoxii, antequam inextinguibilis gehennæ incendio tradaris: noveris autem nos tormenta tua omnino non timere.

10 Tunc Præfectus, furore commotus, iussit eos trudi in carcerem. Cumque a ministris ducerentur; **m** Sancti Marcellianus ceterique socii coeperunt publicis vocibus clamare, Ut quid innocentes isti injuriantur; Si forte pro Christi nomine, & nos Christiani sumus. Qui mox jubente Præfecto comprehensi sunt, & pariter missi in carcerem. Illis vero in obscurissimum carcerem detrusis, ecce subito lux cælitus emissa totum carcerem ingenti claritate illustravit. Erant autem ibidem & alii Christiani catenis coarctati: e quibus unus nomine Feciolus, qui jam sex menses habebat in carcere, audiens Sanctos Dei introeuntes, coepit clamare; Qui sunt isti servi Dei, intrantes tabernaculum servorum Dei; **S.** Felinus dixit: Speramus de Christi clementia, quod nos quoque in sortem servorum suorum computare dignabitur. Feciolus autem, cum lucis splendorem videre nequiret, dixit ad S. Felinum; Extende manum tuam ad me: quam protinus extendit. Quam cum Feciolus attigisset, & ipse vidit lumen, & dixit: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum! sicut unguentum descendens de capite in barbam, barbam Aaron: & descendat super nos benedictio Dei. Et responderunt omnes, Amen.

11 Interes Valerianus Præfectus, ad Decium Cæsarem ingressus, ait; Suggesto Pietati vestræ, Gratinianum & Felinum, vestræ Sublimitatis ministros, Christianos effectos. Imperator respondit: Qua ratione credam quod asseris; ipsi enim Christianis semper erant infensi, & pœnas eis inferebant:

C quomodo ergo fieri potuerunt Christiani? Præfectus dixit: Per salutem vestram, sine dubio Christiani sunt: ego jam eos misi in custodiam, eo quod Reipublicæ iussa contempserunt. At Decius Cæsar: Fac eos, inquit, cum honore, ut soliti erant, aspectibus nostris præsentari. Tunc Valerianus Præfectus, missis ad carcerem ministris, Sanctos Gratinianum & Felinum, absolutos vinculis, ante Cæsaris tribunal fecit adduci. Quibus introductis, Decius Cæsar ait; Jam diu præstolati sumus, potantes vos aliqua nobis de Christianis suggesturos, qui Deorum & Reipublicæ desertores, Imperii nostri quietem turbare nituntur; sed, ut jam diu comperimus, vos eorum magicis artibus seducti, facti estis Christiani, & Deorum culturam contemnitis, ac iussa nostra & publicas leges pro nihilo ducitis.

12 Cui Sancti Dei respondentes, dixerunt: Haecenus nos miseri, publicis legibus servientes & iussionibus vestris obtemperantes, multa mala commisimus, scilicet multum sanguinem Sanctorum effundendo, unde tartareo plethi meruimus supplicio: verum per misericordiam Dei jam indulgentiam consecuti, ulterius ad hæc scelera præceptis tuis parere non possumus. Decius dixit; Jam palam

est vos ad Christianam superstitionem declinare. **EX** Christi milites responderunt: Nos non ad superstitionem, ut tu dicis, sed ad religiosam veri & omnipotentis Dei culturam declinavimus. Imperator dixit; Nolite in hac pertinacia remanere: sed accedentes, Diis, secundum piissimos ritus, libamina offerre. Sancti Gratinianus & Felinus responderunt: Stulta suades, o Imperator, ut qui semel ab idolorum sordibus mundati sumus, eorum cœno iterato, veluti sues nos immittamus. Sine dubio autem te nosse volumus, quod posthac idolis surdis & mutis quibus semel abrenuntiavimus, cervices nunquam inclinabimus. Decius Cæsar dixit: publicam Deorum blasphemiam publicis necesse est vindicare tormentis. Sancti Dei dixerunt: Ne putes nos minis tuis terreri: tormenta tua pro deliciis computamus, quæ nobis etiam nunc refrigerium parant, tibi autem perenne incendium. Tunc Decius, nimio furore succensus, dixit ad Valerianum Præfectum; Istos profanos, qui publice Deos blasphemant, & nobis tormenta minantur, jubemus vivos excoriari, & eorum coria igne comburi, ipsos autem super prunas & cineres in carcere projici. Porro fortissimi athletæ Christi, secundum regiam iussionem crudelissime dilaniati, gratias referebant Deo, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

ANNOTATA D. P.

a Cultor multo stylus quàm sit originalium Actorum, etatem etiam posteriorem sapit.

b Cœpit Decius imperare anno Christi 249, mense circiter Majo, occisus an. 251 ad finem vergente; habueratque crudelitatis suæ socium P. Licinium Valerianum, Præfectum Urbis a se creatum; ac deinde, post illius successorumque breve Imperium dictum Imperatorem an. 253. Nec enim duos Valerianos statuendos ostendi ad Catalogum Rom. Pontiff. agens de S. Lucio n. 5.

c Totus hic excursus Aronensis Auctoris est, nec in illis Actis apparet quidquam, præter persecutionem, paucis verbis indicatam.

d Breviaria, Milites faciunt: quod secuti sunt Romani Breviarii Amplificatores, atque etiam Ferrarius: At Togatum faciunt, tam Florentium quam Secundianum, Acta ipsi adscripta, idque etiam huic tenori aptius congrueret.

e Alia Acta Florentii, alia Secundiani nomina hic substituit; sicut mox, ubi hic Felinus, ibi Julianus aut Marcellianus nuncupatur: Et utraque in argumentum adducunt Virgilianæ ex Sibilla versus, Evangelicæ Matthei ac Luca.

f Tam Urbevetanum quam Perusina Mss. Sanctos suos immediate adducunt Timotheo Presbytero.

g Scilicet Florentium Episcopum: sed alia duo nihil de apprehensione cujusquam habent.

h Eandem Presbyterum faciunt de titulo Pastoris: qui Titulus Roma fuit, non Perusi; uti & Timotheus, ibi Presbyter, sed annis 100 ante tempora Decii: de quo in Actis SS. Pudentiana & Praxedis 19 Maji.

i Commune omnibus Actis vitium, sumptum ex Actis S. Laurentii, in hoc corruptis, quod ea persecutio, in qua passus fuit Livites est, fuisse dicatur persecutio Decii & Valeriani (ab ipso enim cepta, cum auxilio alterius tunc solum Præfetti; ab hoc postea Imperatore facta, continuata est) & sic inepte compositus fuit tyrannus Decius, cum SS. Sixto & Laurentio Martyribus, toto fere ostentio post Decii interitum superstitis. Aronensis autem in hoc graviter exerrat, quàm alia Acta; quod Perusia omnia gesta fingant, ubi neque Decius, neque Valerianus, neque Sixtus Sedem suam habuerunt; alia

EX *libro* proinde multo convenientius adscribunt omnia Urbi Romae, quoad usque Centumcellas aut Perusiam exules Sanctos ducant: ibi autem tunc Pontifex erat S. Fabianus aut Cornelius.

h Urbevetanum, Secundiano ac Marcelliano, accessisse Virianum dicit; Perusina, Florentio & Juliano jungunt Cyriacum, Marcellianum & Faustinum, de quibus nos infra.

l Salustii Palatium, ex *Abis* S. Laurentii, nominat Urbevet. Pro quo facile hic potuit obrepisse Calisti, cujus Palatium nullum nobiscum Roma, sed Cymetarium cunctis nominatissimum.

m Urbevetanum, solum Secundianum, Perusina solum Florentium, ductum dicunt, quibus mox socii meruerint jungi, eo qui hic scribitur modo.

n Totus hic art. abest ab aliis *Abis*: Feciolum autem istum nescio unde sumptum coniecimus.

o Alia *Abis*, loco istorum tormentorum, ponunt ex illi sententiam, a Decio latam; & Urbevetana quidem, Centumcellas; Perusina vero, Perusiam oblegant suos Sanctos, cum mandato ad Praefectum provinciae.

PARS POSTERIOR

B De constantia Sanctorum varie tentata eorumque morte,

Pere ex ingento Auctoris confecta.

23 *C*UM vero reducti essent in carcerem, ecce Angelus Domini apparuit eis, dicens: Pax vobiscum, Fratres. S. Gratinianus dixit: Nos alteram pacem, nisi D.N. Jesu Christi, non credimus, pro quo & tormenta sustinere desideramus. Angelus dixit: Hanc & ego vobis apporto: Angelus enim ipse sum, & habeo medicinam per quam animae vestrae curentur, fides roboretur, corpora pristinae sanitati restituantur. Hæc Angelo dicente, sani effecti sunt, & suavissimus odor totum carcerem implevit. Tunc Sancti Dei, iustantes se ad pedes ejus, rogaverunt ut benedicerentur ab eo, acciperentque fortitudinem & gratiam, ne forte deficerent in pœnis. Angelus autem benedicens eis dixit: Qui Verbum Patris, descendens in uterum Virginis, homo fieri dignatus est, ut perditos terrigenas salvaret, & in se sperantes confortaret; ipse vos salvare, confortare, & benedicere dignetur; ut, triumphato mundi principe, caelesti palma digni efficiamini. His dictis Angelus ab oculis eorum ablatum est.

24 *C* Porro Valerianus Praefectus, existimans eos, jam mortuos, duobus militibus, Superantio scilicet & Cyriaco præcipit, dicens: Ite, & cadavera illorum magorum efferentes, ex muris civitatis longius projicite. Illi ergo adeuntes carcerem, cum vidissent Sanctos Martyres splendido amictu circumfulgentes & tantum lumen circa eos, stupefacti dixerunt; Oviri gloriosi & omni veneratione dignissimi, quos hujus tanti luminis claritas mulcet, quos tantæ gloriæ jucunditas fovet, quos suavissimi odoris fragrantia reficit! At nos miseri, tanto splendore re-verberati, vestram gloriam vix tenuiter sentire sufficimus. Sancti Martyres dixerunt; Et vos quoque, si in D.N. Jesum Christum credere, & in nomine ejus baptizari vultis, hujus gloriæ, imo perennis vitæ fori participes potestis. Superantius vero & Cyriacus, pedibus eorum provoluti, coeperunt dicere: Credimus & confitemur, quia alius non est Deus præter Christum, qui in se sperantes tanto honore glorificat. Tunc Sancti Gratinianus & Felinus, videntes cor eorum luce fidei illuminatum, miserunt eos ad S. Timotheum Presbyterum: qui eos

in Christo corroborans, & de fide plenissime instruens, baptizavit. Quibus baptizatis & ad carcerem regressis, ecce Valerianus Praefectus ad carcerem progreditur, quasi mortuorum corpora (ut putabat) visurus. Inveniens autem Superantium & Cyriacum, cum S. Gratiano & Felino sedentes, & studiose meditantes, gravi ira exarsit; & iussit eos ferreis catenis custodiri in carcere, quoad usque decerneret qua pœna eos perderet.

25 Erat autem ea tempestate quædam nobilis matrona, nomine *a* Lucilla, uxor Aspasii Proconsulis; quæ, cum non longe a carcere habitaret, audito quod Gratinianus & Felinus mancipari essent custodiæ, assumpsit secum panem & aquam, & circa mediam noctem accenso lumine ingressa est interiora carceris. Videns autem omnia, quæ intus habebantur, adeo ingenti luce illustrari, ut lumen quod in manibus portabat omnino obscurari videretur, stupefacta ait; Ecce jam septem anni sunt, quod illum carcerem notum habens, reclusus in eo necessaria ministravi, & numquam sine luminaribus intrare potui; modo autem media nocte ingressa, supra solem invenio splendens. Unde ista nova lux his in locis, hætenus atra obscuritate obsessis? S. Felinus dixit: D.N. Jesus Christus, lux indeficiens, illuminat omnes homines, in hunc mundum venientes; qui spiritali lumine animas nostras illuminavit, ipse etiam, ad consolationem servorum suorum, hujus loci caliginem, hoc quo vides modo, pellere dignatur; ipse enim est verus Deus, creator cæli & terræ, maris & omnium quæ in eis sunt, cujus nutu tempora currunt, cujus odore reviviscunt mortui, cujus tactu confortantur infirmi, cujus potestas non deficit, cujus opes non decrescunt, in quem qui credunt caelestis regni municipatum merebuntur, contemptores autem ejus pœnis infernalibus damnabuntur.

26 Tunc Lucilla, pedibus Sanctorum provoluta, ait: Adjuro vos per Christum, facite me Christianæ religionis participem *b*, quatenus ad hanc perpetuam felicitatem, quam prædicatis, pertinere merear. Sancti Martyres dixerunt: Si ex toto corde in Christum baptizata fueris, in perpetuum salvaberis. At illa, Credo, inquit, Dominum Jesum Christum verum Deum esse, & in nomine ipsius baptizari omnimodis desidero. Tunc Sancti Dei, ejus cognito fervore, gratias agentes Deo, qui solus errantium mentes illuminat, ut viam veritatis possint agnoscere, dixerunt ad Lucillam; Vade ad S. Florentium Episcopum; ipse dicet tibi, quid te oporteat facere. Lucilla autem ait ad eos: Ecce attuli vobis panem & aquam: sumite ergo & reficite corpora vestra. S. Felinus dixit ei: Sicut palea non potest cum tritico in horreis recondi, sic nec nos communicare tibi; aut a te aliquid accipere possumus, nisi te permittas baptizari. His Lucilla auditis exiit cum festinatione; & ad domum suam regressa, sumptis secum vestibus candidis & argento & auro, venit ad S. Florentium Episcopum; & prostrata ad pedes ejus, deprecabatur eum, ut baptizari mereretur. At ille gaudens baptizavit eam, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

27 Ut autem baptizata est, confestim sancto Praefuli valedicens, cum magno gaudio reversa est, & veniens ad domum Felini, invenit uxorem ejus nomine Paulinam, epulis & lætitiæ vacantem, & dixit ad illam: Felinus vir tuus, catenis confectus in carcere tenetur *c*; & tu lætam te exhibes; Paulina dixit; Qua ex causa? Lucilla ait, Quia credit in Christum, rerum omnium creatorem. Paulina dixit: Ipse persequi solebat & punire Christianos: qua ergo ratione ipsum Christianum credam? Lu-

*Sancti vultus
tantum ex
feruntur ab
Angelo.*

*ad eodem
mili illi
qui dicitur
fuisse in
carcere
duntaxat.*

*Lucilla carcerem
non longe
abest, ut
illum
tam in
carcere.*

E

*Christiano
participem.*

*baptizatus
per a S.
Florentio
Episcopo.*

c

*rem mem-
tias uari-
bus San-
ctum,*
d

A Lucilla respondit: Ego quidem, veniens ad carcerem, inveni Felinum, Gratinianum, Faustinum, Cyriacum, Superantium, Cæsarium, Iustinum, Virianum, Marcellianum, Benedictum & Fortunatum, cum aliis centum viginti Christum colentibus, custodiæ mancipatos: ipsa quoque per verba eorum credidi Christo, & baptizata gratias ago Domino meo, qui me in ancillarum suarum numero computare dignatus est. Ad Gratiniani quoque uxorem cum hæc eadem Lucilla detulisset; continuo ambæ clamantes festinabant publice ad carcerem. Ingressa igitur, cum Sanctos Martyres vidissent, cum grandi ululatu clamabant dicentes; O dulcissimi Domini, unde vobis tam subita mutatio? Quid vobis visum est relinquere Deos, quos semper coluistis, & ignotum Deum adorare? Cur Principum iussa & publicas leges contemnitis? Quibus dominis nos & familias vestras relinquitis servituras? Quare turpissima morte damuari desideratis? At Christi bellatores, super petram fundati, his lamentationum fleribus non solum immobiles, sed multo fortiores effecti, responderunt dicentes: O infelices & Deo odibiles, cur nos a via veritatis avertere, & ad pristinum errorem revocare nitimini? Sufficiat vobis vestra captivitas, quare nos capere molimini? Quare nos laqueis diaboli, quibus semel eruti sumus, iterum innodare tentatis? Tollite deprecatorias suasiones, & vos potius nostris acquiescite, ut relicta simulacrorum vanitate, Deum verum creatorem vestrum cognoscatis.

*Lucilla,
a viro de-
prehensa
pauperes
alere;*

18 Interca igitur cum Lucilla, pauperum multitudine ad prandium convocata, saculatas suas illis distribueret; Aspasius inopinate superveniens & valde admirans; cepit vehementer quærere causas, cur tanti pauperes illuc convenissent, curque domus suæ substantiam dissipasset. Lucilla respondit: Quia Scriptura dicit, Qui dat pauperi scaturatur Deo. Aspasius dixit: Quid est scaturari Deo? Lucilla respondit: Egenis elemosynam porrigere, & a Deo mercedem recipere perennem: reddet enim Deus mercedem laborum Sanctorum suorum. Aspasius dixit: Quis Deus? Lucilla respondit: Deus, totius creaturæ conditor & humani generis redemptor. Aspasius dixit: Quis te hoc docuit? Lucilla respondit: Dominus meus Jesus Christus. Aspasius ait: Ergo Christiana es tu? Lucilla respondit: Ancilla Christi sum, & ei servire volo. Tunc Aspasius valde iratus, cepit pugnis & calcibus cedere Lucillam, ita ut omnes qui erant in domo pauperes fugissent.

*ab eadem
eandem
vincitur.*
C

Qui cum crudeliter cæsam in carcerem traxisset, cippo pedes ejus constrinxit. Cognito autem quod per Sanctos Gratinianum & Felinum credidisset, cepit contra eos clamare, dicens; O magos! o maleficos! qui mentes hominum alienant. Qui eadem verba sæpius iterando, ad Imperatorem ingressus est, nuntians ea quæ facta fuerant. Tunc Imperator, furore repletus; Cito, inquit, tollite jugum & ferreum igne candens, & collis Gratiniani & Felini impositum, iungite eos ad invicem; & cum catena ferroa Lucillam ad medium jugi subligatam, & sic eos pariter meis conspectibus exhibere. Sine mora autem bellatores Christi, ad jugum ferreum secundum regiam iussionem colligati, cum S. Lucilla præsentati sunt. Jugum autem, cum ex nimia succensione quasi vivens carbo ardere videretur, nullam eis intulit læsionem.

19 Quibus Decius Cæsar visis, subridens ait: Huc usque non vidi homines iugo subnexos, sed boves; nec mulierem, sed faxa aut lingua vehentes. S. Gratianus respondit: O Imperator; tu, cum sis mortalis, & post modicum vermis & purescens fu-

turnus, corpora nostra, quandoque qualicumque morte moritura, in tuam potestatem tradita, ludibriorum contumeliis afficere poteris; animas autem lædere non vales. Decius dixit; Miseri, multum de vobis doleo, quia subita nescio qua abrepti vefania, Diis debitam venerationem exhibere contemnitis, & publicarum legum decreta & iussa nostra parvipendentes, in hac obstinatione persistere vultis, unde tormenta & crudeles interitus vos expectant. Ad quæ sancti Martyres responderunt, dicentes; Scias, nos nec blandimentis seduci, nec ministerreri, nec pœnis frangi posse; unde tormenta, quæ minaris, quid tardas inferre? Nos parati sumus, pro nomine Christi, omnia sustinere; & non solum non formidamus ea, verum toto animi desiderio læti expectamus; scientes, quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare regnum Dei. Triticum quippe, quanto plus in area tunditur & conculcatur, tanto purius in horrea reconditur. Tunc Aspasius Pro-

*Imperator
eo audito,
iugo ferro
candens
immixtum
cum San-
ctis;*
*frustra
solicitat.*
F

consul cum clamore dixit: O bone Imperator, cur hosce homicidas punire tardas, qui uxores suas deferentes, meam & aliorum conjuges præstigiis seducen-
*illi vero ab
Angelo &
S. Floren-
tino vi-
siti;*
centes, concubuerunt cum eis; insuper Reipublicæ Deos deferentes, sacrificare contemnunt? Fas non est vivere tales. Cæsar dixit; Quoniam Reipublicæ utiles & necessarij esse poterant, dedimus eis vivendi inducias, sperantes posse eos aliquatenus ab hac pertinacia resipiscere. Nunc ergo rursus retrudantur in carcerem, crastino aut Deos adoraturi, aut crudelissimæ mortis sententiam procul dubio subituri.

20 His ergo in carcerem reductis, ecce Angelus Domini, circa mediam noctem aperiens carcerem, duxit eos ad domos suas; qui uxores suas & totam pariter familiam ad fidem Christi convertentes, S. Timotheum Presbyterum accerserunt, rogantes, ut eos qui crediderant baptizaret. Quibus peractis, & omnibus quæ habebant pauperibus erogatis, ante lucem regressi sunt in carcerem. Sanctus quoque Florentius Episcopus, veniens ad eos in carcerem, salutavit illos, dicens: Fratres, confortamini in Domino, viriliter agite temporales cruciatus ne formidetis, memores promissionum Dei dicentis, Si transieritis per ignem, flamma non nocebit vos, & odor fumi non erit in vobis; & iterum, Capillus de capite vestro non peribit: in patientia vestra possidebitis animas vestras. De his igitur promissionibus certi, nolite in pugna lassescere; prope enim est, ut ad illum triumphum pertingatis, post quem nec ullus belli metus restabit; sed semper victoria, de die in diem cumulanda, sine fine permansura est. Et

*et quæ boni
meditatione
commisit;*
*confortamini
in Christo ap-
paruit.*
At Sancti Dei, unanimiter cum lacrymis ad S. Florentii pedes se prostermentes, rogaverunt, ut pro ipsis Dominum supplicans, sua eos benedictione confirmaret. Tunc S. Florentius super eos sic oravit, dicens: Domine Jesu Christo, pastor bone, qui pro salute humani generis carnem induisti, & pretioso sanguine tuo nos redemisti, qui in te credentibus regna cælestia promisti; benedic & sanctifica hos servulos tuos, de tua pietate præsumentes, ac in tua fide corrobora; ut sentiant tuum juvamen, qui consentiant sanctum tuum nomen: da eis patientiam & fortitudinem, ne mundi prosperis illaqueentur, nec adversis frangantur; & fac eos plenissimam consequi misericordiam, & ad tuam pervenire gloriam.

21 Cumque omnes, finita oratione, respondissent Amen, & se de terra eleassent; apparuit illis Dominus Jesus Christus, signum sanctæ Crucis in manibus tenens, super solis splendorem emicans: cujus a dexteris juvenes elegantissimi, candidissimis vestibus circumamicti, thuribula aurea suavis-

Ex MS. fumo odore incensorum fragrantia portabant: qui autem a sinistris, coronas auro gemmisque rutilantes gestabant: & dixit ad sanctos Martyres: O amici mei, data sunt vobis signa virtutum, quibus adversariorum tyrannidem vincatis: surgite, ad mensam meam invitati, paratæ sunt vobis deliciae & mansiones, inenarrabili jucunditate amoenissimæ. Post modicum videbitis me, & ego ducam vos in regnum patris mei, ut immarcescibiles coronas, cum indefectibili odorum suavitate, recipiatis. His dictis, signo sanctæ Crucis consignavit eos, & ablatus est ab oculis eorum. Illi autem immenso repleti gaudio, consona gratiarum actione divinam collaudabant clementiam, quæ eos visitare & consolari dignata est.

etiam
fissum
Deus: 22 Illis autem laudibus divinis vacantibus, & subibundo pectore palmam martyrii desiderantibus, Decius Cæsar iussit sibi in palatio Calisti tribunal parari; præcepitque ut tota civium unanimitas ad spectaculum conveniret, & si quis adesse negligeret Imperatorem offenderet. Commota est ergo civitas tota, & turbis undique ex adverso confluentibus, Sanctos Dei exhiberi imperavit. Quibus adductis ait: Forsitan adhuc in vestra pertinacia perdurantes, iussis nostris resistitis, & Diis offerre libamina contemnitis? Martyres Christi constanter responderunt; Iussis tuis, ad sacrilegia compellentibus, nunquam obtemperabimus, nec demonum latibulis divinum cultum exhibebimus. Decius dixit: Quæ sunt demonum latibula? Sancti Martyres dixerunt; Simulacra, quibus vos ignorantia excæcati divinum honorem impenditis: in eis enim demones, quasi serpentes in foveis latitantes, suæ deceptionis veneno suos cultores necant, & perpetuæ morti immergunt. Tunc Decius Cæsar, tamquam leo frendens, iussit eos in eculeo suspendi, & ungulis latera eorum radi, ipso sub voce præconis clamante, Deos blasphemare nolite. At Sancti Dei, pulcherrimo vultu jucundi, dixerunt ad Decium; Gratias agimus tibi, Imperator, qui nostræ voluntati serviens, proprii sanguinis nos unguento perfundis: hanc epulationem semper optavimus. Ille autem, eorum insultationes non ferens, publicum confessum cum Valeriano Præfecto confusus reliquit; g Promoto Tusciæ provinciæ Consuli præcipiens, ut quam crudelissime posset ipse eos tormentis laniaret: qui continuo, lateribus eorum sulphure aspersis, flammam iussit apponere.

etiam
omni ex
historibus
a de-
mon: 23 Tunc subito unus ex ministris, arreptus demone, cepit clamare, dicens: O Sancti Dei, Gratiani & Felini, quare me incenditis? Alius quoque, nihilominus a diabolo suffocatus, repente cecidit, & mortuus est. Parentes autem illius qui a demonio vexabatur, ad sanctos Martyres confestim accedentes, ceciderunt ad pedes illorum dicentes; Servi Dei altissimi, nequitiam nostram ne attendatis, sed ad gloriam & honorem Dei vestri succurrite miseris, miseramini supplicibus; ut iste, qui in ultionem injuriarum vestrarum vexatur, per pietatem vestram liberetur. Quibus sancti Martyres dixerunt: Ite ad Deos Imperatoris vestri, pro quibus zelantes in servorum Dei cadibus grassamini, & ab ipsis auxilium postulate. Verumtamen ne forte injurias nostras ulcisci, & malum pro malo reddere videamur; quamvis hoc malitia vestra non mereatur, precibus vestris acquiescimus. S. Gratianus itaque, arrepti manum apprehendens, ait; Audi, maledicte diabole, adjuratus per immensum nomen Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, discede a plasmate Dei, & ne ulterius ad ipsum redire audeas. At continuo horrida voce exclamans, dixit: O nomen terribile, quod me cogit exire: & eodem momento arreptus homo curatus est.

24 Ad mortuum quoque cum Sancti Martyres accessissent, cum lacrymis divinam clementiam implorantes, hanc orationem fuderunt, dicentes: Domine Deus, Rex omnipotens, rerum omnium creator, cujus potestati etiam mors ipsa subiecta est; respice ad preces servorum tuorum, & pro tui nominis gloria resuscita hunc mortuum, ab hoste humani generis suffocatum; ut omnes circumstantes agnoscant, quia tu solus unus Deus, qui mortificas & vivificas, deducis ad infernum & reducis. Et completa oratione reviviscens mortuus surrexit, & cepit clamare dicens; Unus Deus Christianorum, & nemo est alius præter eum, cujus ditioni omnia obediunt, cui omnia serviunt, quem etiam interit tremunt, quem miser iste mundus non cognoscit, omnes autem Diæ gentium demones, qui innumera- biles in hoc aere circumvolantes, animas hominum quasi aucupes tendiculis suis irretire cupiunt, & quas illaqueare possunt, barathro inferni immergunt, ubi est fletus & stridor dentium; ubi dolor sine remedio, ubi horrenda tenebrarum densitas, ubi stagna ignea sulphureis exhalationibus ferventia, ubi mors quaeritur & non invenitur, ubi nulla speremina-nda calamitatis; ibi Decium Imperatorem, & Valerianum Præfectum, & omnes idolorum cultores, inenarrabiles tormentorum angustiarum, nullo termino finiendarum, manent.

25 His visis & auditis, turbæ circumstantes attolunt clamores in cælum, dicentes; Non est Deus præter Christum, qui facit mirabilia magna solus: & crediderunt ex eis fere quinquaginta viri, exceptis mulieribus & parvulis, inter quos Aspasius quoque Proconsul credidit. Quo comperto, Decius Cæsar furore stimulatus, iussit Valeriano Præfecto, cum idolorum Pontificibus, per totam civitatem, plateas, & vicos perferutari & quaerere Christianos, ut cum Sanctis Gratiano & Felino capite plecterentur: & inventi sunt centum quinquaginta tres. Quibus omnibus capitalem dans sententiam, præcepit, ut longe e civitate, trans Tiberim scilicet, ducerentur. Sanctis igitur Martyres, transvecti fluvium, ducti sunt in desertum locum, in pago qui vocatur i Fanestri, uno milliaro a Perusina civitate, & ibi decollati sunt. Quorum corpora dum spiculatores in flumen & projicerent, unda divino nutu acta denuo in litus exposuit. Sanctus autem Vincentius i, tunc temporis Perusinae civitatis Episcopus, accersito S. Timotheo Presbytero & omni Clero suo, corpora collegit, & cum debito honore sepelivit. Ceterum nomina sanctorum Martyrum, quæ nobis de tanto numero comperta sunt, continua subnotatione describuntur. Siquidem Gratianus & Felinus, primi, velut duces belli, truncandas cervices ultro nec flexerunt; deinde Superantius & Cyriacus, Marcellianus & Justinus, Virianus & Benedictus, Fortunatus & Florentius m: vocabula autem ceterorum liber vitæ in cælis scripta continet. Passi sunt autem sancti Martyres sub die kalendarum Juniarum; regnante Domino Jesu Christo, cui est honor & imperium, una cum Spiritu Sancto, per infinita secula seculorum. Amen.

A N N O T A T A.

a Lucilla Christianissima femina, consanguinea S. Tiburtii Martyris sub Diocletiano, laudatur in Actis SS. Petri & Marcellini 2 Junii. Aspasius Vicarius nominatur in Actis S. Agnetis 21 Januarii, sub eodem Diocletiano: sed quantum hic distat a tempore Decii?

h Parum apte fingitur nunc primum petere ut fiat Christiana, quæ jam septimum annum assueverat vir-
tutibus ex caritate ministrare.

c Quæ

A c Quasi vero comprehensio vires tam publica, potuisset uxorem latuisse tam diu.

d Cæsar, Benedictus, Fortunatus, in illis praetatis Actis nusquam comparent, nec eorum simul passorum ulla uspiam mentio.

e Antonius Gallonius, in suo de Martyriorum instrumentis tractatu, nihil tale habet; adeoque nec reperit in ullis probatis Actis, unde tractatum istum formavit; neque nos tale quid invenimus hactenus.

f Neque credibile est, neque alibi uspiam legitur, ejusmodi tali occasione editum; imo nec possibile est, ut unum in locum tota una civitas colligeretur.

g Hic ad contextum Perusinum redit Auctor, non tamen mutat iudicii locum, quia Perusina rem omnem gestam conceperat; quam hactenus Acta alia adscripserant Romæ, ubi re vera Decius cum Valeriano Christianos vexarunt: unde illa, post primas interrogationes in exilium ejectos Sanctos tenent, ibique porro tortos & capite plexos.

h Idem habent alia Acta; sed tacent de miraculis, subsequenti vindictam, in unius curatione & suscitatione alterius.

i Hujusmodi pagum nulla exhibent tabula: at qua proxima urbem alluit Tiberis, miliaribus duobus cum distare scribit Cæsar Crispollus, in sua Perusia Augusta pag. 7. Perusia Acta Funestum nominant, seu Boscum Funestum, & eis flumen collocant; Urbevetanum vero Coloniae, LXII milliaris ab Urbe, scilicet Romana.

k Eadem originaria Acta, in Mare præcipitari corpora faciunt; quia circa Centum-cellas rem gestam ponunt.

l Neque hunc Perusini noverunt, sed Decentium & eorum Acta dicunt, ab eo missum Superantium, ecclesie S. Mariæ Rectorem: similiter Urbevet. solum nominat servum Dei Adeodatum, qui noctu veniens collegerit corpora in litus ejecta; hac autem majorem habent veri speciem, quam hic notata processio Cleri totius, tempore persecutionis tam diræ parum congrua.

m Nolim nominibus sic fortuito collectis augere Sanctos hujus diei; interim noto, quod Marcellianus & Verianus in propriis suis Actis dicuntur decollati, sub die quinto Idus Augusti.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

AMMONE, ZENONE, PTOLOMÆO, INGENE,
ET THEOPHILO MILITIBUS:
ITEM ISCHYRIONE PROCURATORE,
ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

Notitia eorum ex Eusebio, cultus ad Habessinios ex Ægypto derivatus, confusa ad Latinos memoria.

A. CC. XLIX. Eusebius Pamphili, lib. 6 Historie Eccles. cap. 34. Et sic 41 secundum Valesium; recitat Epistolam S. Dionysii, Episcopi Alexandrini, ad Fabium Antiochenum, narrantis, quomodo, persecutionis Deciana publicato edito (quod anno CCXLIX affixum in ea urbe pependit) consensu alii, alii ad fortiter agendum animati sunt. Tum ad singularia quorundam certamina nominatim descendens; post laudatum quemdam, Nemesium, falso accusatum ut latronum factum & his ipsis passum graviora, de quo Romanum hodiernum IX Decembris, sic progreditur in eadem Epistola recitanda præcitato loco Eusebius.

3 Αὐτὸς δὲ αὐτὸν ἀποκαταστήσας, Ἀγνὸν, Μιλετιὸν καὶ Ζήνων, καὶ Πτολεμαῖον, καὶ Ἰγγενεῖς, καὶ αὐτοῖς ἀποστέλλει Θεόφιλον, ἐπιστάτην ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου. καὶ αὐτοῖς δὲ αὐτοῖς αὐτοῖς Χριστιανῶν, καὶ ἀπὸ ἀπὸ τοῦ ἰδίου βίτου, ἐκείνους οὗτοι παρασκευάζουσιν. καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐννοῦν, καὶ αὐτοῖς χεῖρας ἀναστάντες, καὶ ἀντιστοιχίζοντες τοῖς σώμασι. Ἐπιστρέφει δὲ πάντες ἀπὸ αὐτοῦ γινώσκοντες, ἀπὸ τινος αὐτοῖς ἄλλοι λαβόντες, ὁδόντες, ἐπὶ τῷ βήματι ἀνέδραντες, εἶναι Χριστιανῶν, λέγοντες αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἡγούμενον καὶ αὐτοῖς ἀποδοῦναι ἑαυτοὺς γινώσκοντες. καὶ αὐτοῖς πρὸς νεοφώτους ἐκδιδόντες, ἐπὶ οἷς αἰσούσας ὁμιλοῦντες, αὐτοῖς δὲ ἀκούοντες ἀποδοῦναι. Καὶ οὗτοι μὲν ἐν δικαστηρίῳ ἐκπορεύονται καὶ ἀγαλλιάσονται τῷ μαρτυρίῳ, θεωροῦντες αὐτοῖς ἐνδοξὸν τὸ Θεοῦ. Eadem, verbis dantur subinde alii, habet Nicephorus Callistus, Eusebium sequi solvens, lib. 5 cap. 31; Eusebii autem verba, latina sic reddo:

3 Confestim autem militaris quidam manipulus, eaque Ammon & Zenon, & Ptolomæus & Ingenes (Valesius, sus Ingenium vertit) nec non senex Theophilus, coram tribunali addit. Ubi cum in questionem adductus Christianus aliquis, ad fidem negandam propenderet; adstantes illi fremere, vultibus innuere, manus tendere, torisque corporibus gesticulari. Igitur conversis ad ipsos omnibus, priusquam alii ipsos comprehenderent, procucurrerunt ad subsellia, seque Christianos esse professi sunt; ita ut tam Præfectum quam assessores ejus apparet perterreheri: nam rei quidem animatissimi cernebantur ad quæcumque patiendi sibi forent, iudices vero contremiscebant. Isti igitur ex pratorio ovantes procedebant, & exultantes propter confessionem; Deus vero per ipsos gloriose triumphavit. Hac Eusebius, non consuetus in manuscriptis exemplaribus propria nomina majusculis litteris præsignare, sicut Latini faciunt, & nos etiam in Græcis prælo paravimus. Nunc autem dubium inde nascitur, an ultimo loco laudatus Senex, proprio nomine dicendus sit Theophilus; an solum sic adjectivè vocetur; id est Deus carus vel Deum amans. Sane si nomen proprium foret, non videretur omittendus fuisse Articulus, cum quo paulo ante ab Eusebio nominantur, & ἀποστέλλει Ἰουλιανὸν, Senex Julianus; ἡ ἀγαλλομένη αὐτῷ ἀποστέλλει Μερκουρίαν, reverendissima anus Mercuria. Nomen tamen Theophili hic teneo, ut proprium, quia Eusebii verba Nicephorus sic reddit, καὶ αὐτοῖς ἀποστέλλει Θεόφιλον, & senex quidam Theophilus, quæ præterea eorumque intellectui favet.

AUCT. D. P. 4 Ex ipsius epistole verbis haud satis certo etiam intelligitur, Confessorum dumtaxat, an Martyres quoque habendi sint illi quinque, de quorum completo per mortem agone nihil diffinide legitur. Sed dubium hoc nobis solvunt Fasti Alexandrini, a CL. V. Jobo Ludolfo, cruderati. Cum enim Habessini, sub nomine Æthiopum Axumitarum antiquitus notis, Alexandrinæ Ecclesiæ vitus suscepissent tempore S. Athanasii, certissimi nobis testes esse possunt eorum, quos Ecclesiæ illacoluit Martyrum; sicuti Ruthenorum sive Moschorum Fasti nonnihil nos juvant ad Constantinopolitanæ Ecclesiæ confirmandos usus, circa cultum Sanctorum ab illa acceptorum. Fasti illis concinnandis primum servierunt Kalendaria Coptica, a Seldeno quidem olim reperta, insertaque operi de Synedrionis Habraorum, sed ipso mortuo mendacissime excusa & a Ludolfo emendata: potissimum autem eodem servituti Hagilogium metricum, cujus tam multa specimina jam dedi in Tradatu ad hunc Tomum Preliminari.

5 In hoc Hagilogio, sive (ut Ludolfus appellare mavult) Sanctorum Hymno, sic fore legitur ad diem VII mensis decimi ipsi Senæ, Coptis Banne dicti, qui dies nostris Junii Kalendis respondet: Salutem dico quinque militibus, qui galea testi & coronati fuerunt, cum eo; scilicet Aschirone, de quo ibidem eadem in strophe hæc præcesserant, Saluto Aschironem, qui patienter tulit tentationem, cum ejus verenda caputque scinderet Armenius apostata, & ea quæ in Christo est vita privatus. Hic autem omnino esse videtur Ischyron, de quo dicturus Dionysius Episcopus apud Eusebium, captam narrationem sic persequitur. Sed & alii complures, per oppida & vicos, a Gentilibus disceptati sunt; quorum unum exempli gratia commemorabo. Γαρυπίος ἐπιστολὰς αὐτοῦ τῷ Ἀρχιεπίσκοπῳ τῶν Ἰεροσολύμων. Τότε οὐ μισθώδους ἐκείδους δόσαν μὴ ἀδύνατον, ὁβελίζον ἐμπίστονα, προσπαλαίοντες ὑπὸ σταυρῷ, βακτηρίας μεγίστην λαβόν, διὰ τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν πλεονεκτημάτων ἀνέστησαν.

6 Unius ex Magistratu rem procurabat Ischyron quidam, mercede conductus. Hunc iussit is qui ipsum conduxerat idolis immolare, & non obsequentem sibi tractavit injuriose; persistentem in proposito affecit contumeliis; ac denique frustra se esse videns, grandi accepto baculo, trans viscera & intestina confixum interemit. Sic autem cum hac prima auctoritatis teste conciliaverim Habessinum Poetam, ut inter contumelias, quibus Ischyronem herus apostata, Armenius vel Mercator, affecit, fuerit atrocior omnibus verendorum abscessio; & per ipsum illud vulnus sursum adactis nodosus baculus, intestina visceraque transtulerit; sic autem confixi caput cultro sit abscessum. Sed hæc ceteris distinctiusque suggerens Æthio-

pica Synaxaria vel Menæa, si aliquando hæc transferantur, suppletura Coptorum & Alexandrinorum Synaxariorum defectus, & compendio exhibitura eorum passiones, quorum vix nomina habentur ex Kalendaris. Nicephorus, Eusebium transcribens, Ischyronis conditionem sic explicat: ὁ δὲ καὶ κατ' οὐρανὸν ἔχον τὸν ἱερὸν τόπον τῶν ἱεροσολύμων τὴν ἐκκλησίαν τὴν αὐτῆς τοῦ κυρίου, cui a claro quodam ejus loci viro domus procuratio mandata fuerat, uno verbo Oeconomum diceremus.

7 Romani Martyrologii recognitores & amplificatores sub Gregorio XIII, prædictorum Martyrum obscuram aliquam notitiam hæc die nacti, sic scripserunt, & sic etiam nunc legitur; In Ægypto Sanctorum, Ischyronis, Ductoris militum, & aliorum quinque militum, qui sub Diocletiano pro Christo diversis modis perempti sunt. Error, non minus in conditione Martyris, quam in nomine Imperatoris commissus, haud me movet, ut hos alios esse suspicer, quam de quibus hæc ipso die Habessini, & in Epistola Alexandræ: solum hæc unde sumptum esse suspicer sic errandi exemplum. Licet enim Baronius in Notis addat, de iisdem apud Græcos agi, non comprehendam quosnam velit. Stirlet Menologium, quale extat a Canisso editum, nihil simile habet: si aliud amplius accuratiusque Baronius habuit ab eodem Stirleto, cujus solius oculis ipse Græca Menæa & Synaxaria legi; pergam mirari, inter tot quæ vidi Mss. Græca istius generis, necdum unum occurrisset, ubi de istis Martyribus quidquam legeremus.

8 Ne autem ad Eusebium & Nicephorum fortassis dies respicere Baronius videatur, prohibet ipsemet cum addit: Alius hic (Ischyron) ab illo est, cujus meminuit Dionysius Alexandrinus. Diversum scilicet credi solebant errores prænotati; & supposititius Bedæ, ex Usuardi auctoritate eundem referens ad XXI Decembris. Usuardi antiquioris verba ad istum diem hæc sunt: Alexandriæ beati Schyryonis. (Pseudo-Bedæ impressus Cleridonis) Martyris. Is cum ad sacrificandum blanditiis atque injuriis cogeretur, & contemneret; præcuta sude transverberatus per viscera, nec traditur: quæ ex Usuardo transcripta, restituta tamen Ischyronis integro nomine, leguntur in hodierno Romano: sed ad hæc Kalendaria melius respondent, si quando Martyrologium corrigetur. Interim hoc exemplo discimus, etiam antiquos Martyrologos, qualis Usuardus fuit, licentiam sibi assumpsisse augendi sacros Fastos, lectis ad arbitrium Natalibus corripui, quorum quam certa ex Eusebio erat & illustris passio, tam erat eo tacente ignota dies; certius noscendus, si Orientalium Ecclesiarum Fasti Occidentalibus notis fuissent.

DE SEDECIM MILLIBUS MARTYRUM

IN ÆGYPTO SUB DECIO,

D. P.

SYLLOGE HISTORICA,

Ex Ms. Hagilogio metrico Anonymi Habessini,

CIRCA AN. CC. LII. Armenius iste, qui S. Ischyroni præmemorato necem manu propria intulit, & cujus nomen latere pergeret, nisi Habessinus Poeta ipsum indicasset, videri potest in Præfectura Ægypti successisse ei, quem Dionysius Episcopus sine nomine reliquit; & persecutionem, Decis extinctis sub Gallo & Volusiano continuatam, exercuisse. Siquidem idem Poeta, post Martyres prædictos, aliorum ingentem sic celebrat multitudinem. Saluto Myriadem & sex mille, qui nume-

rati fuerunt (scilicet inter Christi Martyres), propterea quod vel igne cremati sint, vel foras expulsi passionis suæ agonem abolverunt, sub manu Armeni (uti tunc Ægypto præfidentis). Utinam illi meorum hostium capita pedesque conculcent, & quocumque profectus fuero mecum vadant. S. Dionysius, Episcopus Alexandrinus hoc tempore, in sua ad Fabium Antiochenum epistola, apud Eusebium, lib. 6 cap. 42, juxta Valerium post relata eorum (de quibus supra egimus)

Amus) Martyria. Sed & alii complures, inquit, per op-
pida & vicinia Gentilibus discepti sunt. Eorum, qui
tota Aegypti judicio publico damnati a Praside, vel in exi-
lium alii sunt, & quidem tam grandi numero, ille qui-
dem non meminit: sed verosimile est, ejus epistolam,
haud diu post edictorum promulgationem scriptam, non
ultra primum Decii annum procedere, nec attingere alia
anni CCLII ac LIII, quibus Gallus & Volusianus re-
gnarunt, & sub quibus Armenius praefelluram gessit.

2 Ludolfus, in Aethiopicis suis monumentis, reperit,
numerum Martyrum & Confessorum, sub persecutione
Diocletiani, ascendisse ad centum quinquaginta mil-
lia ob fidem Christi caesa, & septingenta millia so-
lam vertere coacta; ab anno scilicet CCLXXXIV, adeo
celebri Christianis Alexandrinis, ut ab eo auspiciis fuit
novam annorum numerandorum Epocham. Martyrum
dictam, usque ad CCCIV; sicut autem Aethiopes in-
venimus ab Aegyptiis collectum numerum, tota Provincia
mores vel exilio punitorum sub Diocletiano; sic po-
tuerunt etiam invenisse numerum eorum, qui ab ini-
tio Decii usque ad exordium Valeriani, per annos
quatuor passi vel relegati fuerunt, aut fuisse vulgo cen-
sebantur. Nec enim velim tantam turbam, uno die
vel loco passam credere; cum Eusebius, lib. 8. cap. 9
exaggerans gravitatem persecutionis sub Diocletiano
exercita, dum ipse in partibus Thebaidis degeret, pro
magno referat, quod nunc deni, interdum viceni &
amplius, quandoque & centeni, viri simul ac mu-
lieres cum parvulis, uno die interficerentur, variis
ac per vices alternatis suppliciis addicti. Quam-
quam sic etiam cap. 8 dicat, idem Eusebius, Aegy-
ptios, qui domi martyrium perpassi sunt, tota illa
persecutione, prope innumerabiles fuisse, cum uxori-
bus & liberis: & cap. 11 refert, urbem quamdam

Christianorum in Phrygia, igne injecto crematam<sup>ADCTO-
AE</sup>
totam, cum viris, mulieribus ac parvulis, Chri-^{D. P.}
stum Deum invocantibus: & sic contingere potuit,
ut, si non in Deciana persecutione, saltem in Dio-
cletiana, vere, in sola Jattiappa (alibi Atrabis est
civitas Episcopalis) perierint xxv millia; alibi cum
quodam S. Hilaria caesa fuerint vii millia DCC;
vi millia & cccc & LXXXV cum Stratonica; vi
millia c & xxx cum Martyre Theodoro; alibi xv
millia & xxi &c. sicut ex suo Habessino Poeta refert
Ludolfus, in Praefatione ad Aethiopicos Fastos, citans
dies xv Julii, xx Martii, xxviii Februarii, & xv
Octobris.

3 Hac ideo deduxi, ut intelligas Lector, quam non
leve subsidium operi nostro conferendum sit ex illo Ha-
bessino Poeta. Neque enim Sanctos dumtaxat, sive
Aegyptios, sive Aethiopicos, nobis in argumentum pro-
positos inveniret ibi Lector; sed etiam festaplura, prae-
sertim Mariana, Parthenophilis opportuna. Para profe-
rum, hodie; & festum, cras celebrandum: unde utrius-
que dies canis sic incipit; Profecti quidem: Sicut
Elias aperuit januam pluviae, in sexto mense anni
tertii; sic hodie apertum fuit templum tuum, Ma-
ria: aperi autem clausam animam meam, ut ei
infundatur justitia & pax. Ipse autem Dedicationis
festo: Dedicationem templi tui celebros, Maria, eo
loco edificati, ubi filius tuus secaturre fecit be-
nedictionis aquam. In nomine tuo, utilissimo no-
mine, donetur ei qui istuc oraverit hora quacum-
que, datum optimum & donum perfectum. Opera
pretium fuerit scire distinctius occasionem edificanda
ejus ecclesia, cujus hic recolitur Dedicationis, videtur
enim indicari miraculosus fons aliquis, eo loci re-
pertus.

DE SS. MARTYRIBUS PERUSINIS.

FLORENTIO, MARCELLINO, CYRIACO,
JULIANO ET FAUSTINO.

IN UMBRIA ITALIAE PROVINCIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

Cultus, reliquiae, ecclesiae: Acta aliena, ad ipsas, traducta.

D. P.

Postquam ex Romano Martyrologio ad mandatum
Gregorii XIII recognito & aucto, propositi uni-
versa Ecclesia sunt hi Sancti Martyres, ad v Junii
recolendi, quasi Petrus tali die colatur, in perse-
cutione Decii capite caesi; idem qui in ista recogni-
tione & amplificatione potiores partes habuit Casar
Card. Baronius, cum adhuc Congregationis Oratorii
Presbyter, ipsamque mox Notis illustravit, in hisce
ait, quod de iis agant antiqua Mss. illius Ecclesie.
Verum hac ipsos Sanctos hac die celebrat, teste Phi-
lippe Ferrario in utroque Catalogo, quod ex Actis
Kalendis Junii moerem pro Christo oppetierint.
Unde, & ex jam supra dictis, apparet, Amplifica-
tores Martyrologii parum fidei informatione usas,
circa Martyres Perusinos: apparet etiam aberrasse
a veritate Jacobillum, cum Sanctos ex auctoritate
Romani Martyrologii referens ad diem v, dicit hanc
fuisse diem Passionis eorum, primam vero Transla-
tionis. Sed nec ipsa dies v, dies Translationis fuit,
talis saltem cujus aliqua extet memoria, qua nulla
invenitur ante annum MCCCXLVIII, quam etiam
allegat ipse Jacobillus, ut inventam apud Pompejum
Pellinum, Auctorem Historiae Perusinae, sub annum

1622, tribus voluminibus vernacula lingua edita.

2 Memoriam istam ex veteri Acta habemus; ipsius
met Pellini manu scriptam, post vetera Acta Itali-
ce reddita ex Latinis, ante proliorem ipsorum pa-
raphrasim, quam ille Historia sua inferendam para-
verat, & ante impressionem oculis Illustrissimo ac
Reverendissimo Episcopo suo, Neapolitani Comitatu,
honoris Dei ac Sanctorum ejus promovendi studiofissimo
seni. Originaria Memoria praedita verba, ex Italico
Latina, haec sunt: Anno MCCCXLVIII die 11 Maji in-
ventum est corpus S. Florentii, quod erat sub al-
tari Majori; die 14 Maji (Erat hac tunc Domini-
ca) processerunt omnes Religiones atque Confra-
ternitates civitatis ad ecclesiam S. Florentii; & por-
tatum fuit Corpus ejus in processione quasi per to-
tam civitatem, ex devotione, orando Deum, ut
per suam misericordiam dignaretur sistere maxi-
mam pestilentiam, quae grassabatur (addit Pellini-
us, non tantum hic, sed etiam in omnibus aliis lo-
cis, intra extraque Italiam; & Marthae Villanus
lib. 1 cap. 1. Inguinariam appellat, omninoque uni-
versalem fuisse testatur) cessavit autem illa in hac
civitate, per intercessionem gloriosi Martyris S.
Flo.

Argue hys
ex Hagiolo-
gia Aethio-
pica.

ubi etiam
hoc & lo-
quuntur
die vocatur
Dedicatio
ecclesiae
Marianae.

Corpus
m. 1171,
& Mss.
traditum.

perusinus
regulanda
post eum
cas. Pans-
us.

AUCTO-
RE
D. P.

Florentii: & postea repositum fuit supradictum Corpus in praefata ecclesia, sub altari majori, inventumque fuit quod ipsum Corpus esset sine capite.

de hoc est
scriptum S.
Florentii.

3 Ecclesia ista, una cum adjuncto monasterio, Benedictinorum Monachorum olim fuit; qui eidem bodie-
dam tenent Perusie Abbatiam S. Petri, in eam ecclesiam, (qua prius Cathedralis fuit) induiti anno DCCCXLV ab Honesto tunc Episcopo, uti scribit Ughellus; antea forsitan ad S. Florentii commemorantes; atque ita, trans-
lato jam Abbat, ipsa S. Florentii ecclesia in Priora-
tum conversa, multum desplendere debuit amisse, & quod consequens fuit etiam deservisse servor devotio-
nis popularis erga S. Florentium. Hujus autem Cor-
pus illud illatum crediderim statim a prima monasterii
fundatione, saeculo forsitan VIII aut IX, cum maxime
per Italiam multiplicabantur hujus instituti monaste-
ria, derivata ex Cassino, per B. Petronacem restaura-
to, disciplina. Jacuerat Corpus illud antea, teste Jaco-
billo, in suburbana Parochiali ecclesia, dicta S. Ma-
riae a Fenestrellis (unde forsitan in praemissa Passione
SS. Gratiniani & Felini nomen Fenestri irrepsit) nunc

sub eoque
locus prima
sepultura
Sancti fuit.

4 autem Montarone, id est Mons Tyrrhenus, inquit
Jacobillus; addens, quod hac suburbana ecclesia, re-
novata sub annum MXXV, fuerit membrum ec-
clesiae S. Florentii Perusini; idque, ut ego quidem cen-
seo, a principio fundationis Benedictinae in ea urbe. Sed
cum ibi jam frequentia, ac verosimiliter etiam disci-
plina, praefata defecisset; aggregatum est monaste-
rium Abbatiae Montis-acuti Ordinis Cisterciensis;
ac deinde anno MCCCXIV concessum Monachis iti-
dem Cisterciensibus Bosci-funesti, a Corpore-Christi
cognominatis; ac denique anno MCCCXLV in-
troduiti illuc fuerunt Patres Ordinis Servorum
Beatae Mariae, atque etiamnum ibi habitant. Ita Ja-
cobillus.

de hac illa
et SS. Gra-
tiniani ac
Felini alia
documenta.

5 Haec deduxisse eo juxerit, ut sciatur, qua fuerit
fortuna sacri Corporis, & suburbano in urbem deportati
ex eo loco, ex quo ipso forsitan SS. Gratiniani & Felini
corpora accepit Amizo, Aronam transferenda (ut
supra dictum) anno DCCCCLXXIX. Est autem verosimi-
le, quod eosdem die & colendi cum S. Florentio, alia
nulla antiquis causa fuerit, quam quod simul tali die
passi crederentur. Haec etiam videntur indicare Aro-
nensi Aetia, licet Florentium fecerint Perusinum
Episcopum, cui Vincentius aut Docentius successerit,
sacrorum curatur Corporum. Neque id esset difficile
credere, si haberetur certius aliquod fundamentum,
quam sint Aetia Aronensis. Nunc obstant ipsius met S.
Florentii Aetia, quorum exempla in ecclesiis SS. Floren-
tii & Petri monasticis, atque in Cathedrali S. Lauren-
tii existisse, sibi quoque visa esse, scribit Pellinus atque
Perrarius, & Jacobillus, eorum saltem oculos secutus;
et si illa nusquam nunc apparere intelligam, post in-
quisitionem sedulam a nostris Perusinis Patribus, meo-
ratu, factam. Puduit fortassis diutius ea exhibere,
tamquam Aetia SS. Florentii & Sociorum, quae con-
stabat verborum (si nomina propria mutes) eadem
esse cum Aetia SS. Secundiani & Sociorum, die 1x
Augusti occurrentium; quae ut sola fuerunt antiquius
nota, sic & in vetustioribus Legendariis pluribus plu-
rimo nationum inveniantur sub horum nominibus, non
item sub nominibus istorum, nulli videri Martyrologio
inscriptorum.

Quoniam
isti &
dictum S.
AD. com-
menda-
tum.

ad mem-
supra ab
Aetia S. Se-
cundiani &
Sociorum.

6 Etiam clarior pateat, simulque certius de secun-
da eorumdem Aetiarum metamorphosi superius indica-
ta; placeat illa producere ex Mss. Codice ecclesiae Urbe-
tinae, qualia etiam inveniremus a Surio in aliqua
Germanicarum Bibliothecarum reperta, nisi is dictio-
nem paulo Latiniorem reddidisset, labore forsitan tem-
poribus istis congruo, nunc autem parum grato studio
antiquitatis. Interim malim credere, metamorpha-

sim Aetiarum primam factam Perusia, post inventio-
nem supra memoratam anni MCCCXLVIII; respo-
ndente Sanctorum cultu, & Monachis indignum pu-
cantibus, si nulla eorum possent Aetia ostendere. Hinc
vero consequens fuit, metamorphosim alteram, eo
exemplo factam Arona, post similem inventionem an-
no MCCCCLXXXIX; nisi forte oculari testimonio, ar-
bitris ad talia exercitatis, demonstrari possit, Aronensis
Codex multo esse vetustior.

7 Non tamen propter Aetiarum, sic nunc sumpto-
rum incertitudinem, patet aliquis incertum nobis red-
disse Martyrium & cultum S. Florentii, tanti tem-
poris (ut ostendimus) usque firmatum. Nam etiam an-
no MCCC, Cisterciensibus jam possidentibus ecclesiam
cum corpore; dum iterum maxima pestilentia gras-
saretur Perusiae, & plurimi civium quotidie more-
rentur; summa cum diligentia Magistratum, nec
minori impendio aeris publici, curatum est (ut ex
Mss. vulgaribus docet Pellinus, ipsa formalia verba
transcribere profectus) quatenus processiones insti-
tuerentur; ad quod extracta fuerunt corpora SS.
Florentii & Cyriaci, & processionaliter per omnem
civitatem circumlata; propter singularem fiduciam, E
quam in eorum intercessione tali in occasione repo-
sitam habebat populus Perusinus. Hinc factum, ut
cum, anno circiter MDXXII; coram ipso Illustris-
simo ac Reverendissimo Neapolitane, de majori ca-
pita, quae sub altari principe in ecclesia S. Florentii
erat, extraherentur minores duz; Pellinus ibi pre-
sens, & (velut peritissimus rerum Perusinarum, qua-
rum tunc texere inceperat historiam) interrogatus, quid
eis contineri putares; fidenter responderit; quidquid id
esset, sive cinerum, sive ossium, videri esse S. Floren-
tii; atque in eam opinionem induci se quibusdam locis
Mss. Codicum reliquorum a civibus nonnullis, qui
soliciti fuerunt, ut quidquid temporibus suis accidebat
dignum memoratu, dictum consignarent chartis. Ta-
lia loca in unum colligere jussus Pellinus, exaravit
Commentarium istum, quem curante P. Silvestro Peira-
sancta Roma accepit noster Bollandus. Huic porro inserta
Translatio Aetiarum Italica, deficiente Latino originario
contextu, praecebis nobis ad promissam ipsorum cum
Aetia S. Secundiani & Sociorum collationem.

8 Alteri praefatarum capsellarum inclusa fuisse
ossa S. Cyriaci, etsi sustinere Pellinus noluit, videri
tamen possit haud absimile vero; esse is adhuc propriam
ecclesiam habeat extra urbem, primo abinde milliario
versus meridiem; cui additum fuisse monasterium te-
statur Jacobillus, & unde ipsa temporum injuriis deso-
lata corpus in urbem altatum fuit, nusquam aptius po-
tuit collocari, quam cum socio passionis cultusque Flo-
rentio. Locum istum vulgus San Chierico appellat,
quod potius S. Clericum, quam S. Cyriacum, nomen
est significare. Ab hoc autem non procul distat, in-
quit jam saepe citatus Jacobillus, alia ecclesia S. Fau-
stini, ubi ejus corpus forsitan adhuc later. Ex altera
vero ad Boream parte, sed intervallo milliario quin-
que, est Mons-Juliani, simili fortassis de causa sic
dictus; ita ut solum superesse quarendus locus, S. Mar-
cellino olim aut nunc proprius; quibus si jungendi S.
Gratinianus & Felinus, eorumdem vestigia jam vi-
demur invenisse in Ponte-Felino, & loco S. Grici-
niani, milliari ab urbe quinto, seu malis Roccam-Grati-
niani, tertio in Boream lapide.

9 Pellinus atque Jacobillus, ut persuadeant Aetia
maximam a S. Florentio & sociis translata fuisse;
ad S. Secundianum ac Socios, potius quam e contra-
rio, assumunt quod de suorum Martyrum vera existentia
constet ex inde nominatis ecclesiis; ipsorumque in his
vel olim vel etiam nunc corporali praesentia; isti au-
tem, inquit, SS. Secundianus, Marcellianus aut
Ve-

Corpus S.
Florentii
an. 1400
horum prae-
sentia fuit.

de anno
1621. ab
Episcopo in-
stitutum.

Sociorum
ecclesia a 9
milia extra
urbem mon-
stratur.

Invenit
Aetia man-
us propria
S. Secun-
diani &
Sociorum.

A Verianus, quo loco Tuscania passiant conditi sint, non constat; & Perugia, inquit Jacobillus, nunc Umbriae caput, Tuscaniae tamen civitas est. Sed vehementer eos errare puto, dum Tuscaniae nomen, ut nunc, ita olim accipiunt pro tota Hetruria sive Tuscia. Aila Centumcellis iudicatos dicunt tres istos Martyres, ex-
tra Cui
tunc velas
pess.
traque urbem plexos capite, & corpora jactata in mare: & hac omnia plusquam LX. P. M. distant Perusia, prope autem, id est XVI. duntaxat miliarium intervallo, Boream versus, ad Metra fluminis dexteram ripam, est civitas, Tuscania veteribus dicta, quo autem sequiori quo Aila compassa sunt, Tuscania; eratque (ut in Lexico Geographico Ferrarius) Urbis alias Episcopalis, ampla & dives, unde Tuscanienses populi dicti a Plinio; & multi existimant, eam qua Hetruria dicebatur, ab ipsa dictam esse Tusciam: sed sexdecies expugnata & diruta, nunc est urbs parva, Viterbiensisque Episcopatus unita; cujus etiam ecclesia Cathedralis, alias pulcherrima, nunc diruta, dicitur S. Petri in Tuscia; & in ea visitur etiam nunc hac inscriptio: Richardus Praefol Tuscanus, Centumcellens. & Bleranus, anno MXCIII. Hinc ergo intelliguntur Aila, cum dicunt quod S. Secundiani & Sociorum Orationes florent in ecclesia B. Petri Apostoli, in civitate Tuscania: cui clausula consonans Epitome metrica, hoc versu concluditur:

At caso Sanctorum jacet hic veneranda virorum.
Cetera dicemus ad 12 Augusti; nunc autem vetera Aila habet, alias confutanda, cum editione Surii, licet minus succura; & Bonini Mombricii, licet conspalla.

A C T A

SS. Secundiani & Sociorum, 12 Augusti,

SS. Florentio & Sociis inepte aperta.

1 Sub quinto die Idus Augusti, in Colonia, quod appellatur Colonia, temporibus Decii Caesaris, sub Valeriano Praefecto, maxima persecutio orta est Christianis a. Eodem tempore erat quidam [Secundianus] b Togatus, qui praesidebat Palatio, vir eloquentissimus mundanae artis, sive Rhetoricae, aut Musicae, vel Philosophiae, vel Arithmeticae, necnon & Astronomiae. Hic omnibus Illustribus erat placens sine reprehensione. Eodem tempore, dum consilium praeberet Secundianus Valeriano Praefecto contra sanctos Martyres, hac cogitatio ei fuit, dicens in corde suo: Quare tanta ambitione desiderant Christiani mori pro nomine Christi, magis quam vivere? & utitur hoc consilio, ut diligentius perquireret & veraciter cognosceret. Et audiens Secundianus Togatus famam cujusdam viri sapientissimi, nomine Marcelliani, qui & ipse persecutor erat Christianorum; rogavit eum ad domum suam venire. Et cum venisset ad eum Marcellianus, gaudio ambo repleti sunt; & coeperunt ambo simul de sententiis philosophiae disputare; & reversi sunt ad grammaticam doctrinam, & coeperunt ambo simul de hoc sermone Virgilii sermocinari, unde scripsit Virgilius d.

Jam nova progenies caelo dimittitur alto:

Jam venit & Virgo, redeunt Saturnia regna &... & quasi attulabant in hoc dicto, de quo locutus fuisset Virgilius.

2 Eadem hora dixit Secundianus: Redeamus ad consilium simplicitatis doctrinae. Respondit Marcellianus; Quod simplicitatis consilium? Secundianus dixit, de Christianis, qui tanto desiderio mori volunt pro nomine Christi, & trucidari magis quam vivere. Marcellianus dixit; Tu ex responsis eorum

doctus es; vel ex qua caritate mori desiderant aut spe pro nomine Christi? Secundianus dixit; Quia dicunt esse iudicium post mortem: & resurrectionem; & quia idola & simulacra, quae adoramus, haec ipse Christus eorum zelatur. Marcellianus dixit; Quid est Christus? Respondit Secundianus; Quantum ad allegoricum proprietatis sensum, Unus. Marcellianus dixit; Si Dei Unus est, Deus esse dignoscitur? Secundianus dixit; Miror prudentiam tuam, qui legisti libros ejus: dum in studio ambo occuparemur, & aliqua absconsa aut futura cognoscere desiderabamus & capere: tu melius nostri nos pervenisse ad libros ejus, & quae narraverunt discipuli ejus bene in cognitione mea retineo, & dico; Quia sic dixerunt historiographi ejus, Lucas & Matthaeus, caecum natum illuminasse, leprosum mundasse, mortuos suscitasse, & de caelo responsum audisse, & confessionem demonum dicentium, quia filius Dei est ipse Christus pro quo summa ambitione magis isti mori desiderant quam vivere. Unde ergo hoc dico; Quantum eorum testimonio probatur, ipse est Deus; & ut isti superius designant & affirmant, filius Dei, cui Deus loquitur. Quem quidem occisum a Pontio Pilato, praedicant crucifixum, lancea foratum, sepultum; & post tertiam diem vivum, & manducantem viderunt multi; & post dies aliquot in caelos ascendisse oculis videntibus, qui cum crucifixis testantur. Quando hoc autem dignoscimus, & alia multa legisse meminimus, quomodo adoramus Deos, quos cognovimus semper turpiter vixisse? Marcellianus dixit; Vere retineo omnia me sic legisse. Secundianus dixit; Ergo modo cognoscimus, quia justus amor est Christianorum, qui pro Christi nomine mori desiderant.

3 [Ipsius haec] & his similia dicentibus, venit ad eos quidam amicus eorum f. Virianus, & cum introisset ad salutationem eorum; coepit de doctrina mundanae artis eorum aliqua interrogare. Secundianus Togatus dixit: Ego infelix, qui semper adoravi idola falsa & muta, quid facturus sum? qui cruciavi omnes sanctos, ad gloriam Valeriani, & ad meam confusionem? Respondit Virianus & dixit: Ego amens effectus sum: hic aliam doctrinam cognosco. Magistri & amici Principum, nolite hoc judicare: quia vos eritis in eorum reorum numero, qui hanc doctrinam praedicant. Respondit Secundianus Togatus, & dixit; Audite me, & credamus dominum Deum Christum; & eorum exemplis credamus, qui sic desiderant vitam istam amittere, ut aeterna fruatur. Respondit Virianus: Si est aliquid aeternum, justum est quaeri. Secundianus dixit; Ego multorum sanguinem fundendo cognovi. Eadem hora miserunt ad quemdam Presbyterum, nomine Timotheum de Titulo Pastoris: qui cum venisset & introisset ad eos, sic eum salutavit Secundianus, dicens ei: Rogo te per Christum, quem tu praedicas, ne tardes me baptizare in nomine Domini Jesu Christi. Ita quoque Marcellianus rogabat. Tunc beatus Timotheus Presbyter catechizavit eos, qui ita dixit in confessione g: Credis in Deum Patrem Omnipotentem? & dixit, Credo. Item dixit beatus Timotheus Presbyter; & in Jesum Christum filium ejus, unicum Dominum nostrum? & respondit, Credo. Item, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine? & ille respondit, Credo. Et dixit beatus Timotheus Presbyter. Et ego te baptizo, in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti, ut credas remissionem peccatorum. Respondit, Credo, cum lacrymis. Item Virianus & Marcellianus similiter baptizati sunt. Accersitus est autem B. b Sixtus Episcopus, & signavit eos signo Crucis.

Ab

EX ML

Postea ad
Valerianum
Præfectum
accessimus.Ipsum cum
sociis ad
intrepidumI
Bsi deinde
socii per
tunc præse-
ntes.

C

In carcere
detentus.

ad de pulch.

4 Ab eadem autem die ceperunt facultates suas pauperibus omnes dispensare. Post menses duos requiritur Secundianus Togatus a Valeriano Præfecto; cui nuntiatum est quod Christianus factus esset; nam & alii i Scholastici, Marcellianus & Virianus, facti sunt Christiani. Respondit Valerianus Præfectus: [Quomodo potest hoc fieri; nam ipse persequabatur Christianos? &] & quasi propter amicitias misit ad eum Epistolam hanc: Fratri Secundiano Togato, Valerianus Præfectus, sollicitus amicitie nostræ. Quod non ad consilium nostrum occurras, miror: tamen dignare ad nos venire, quia sunt propter quæ te requiramus: quare ad rem publicam cognoscendam mature occurrere non differas. Et accipiens hanc epistolam, legit S. Secundianus: & dixit ad sanctos Martyres Marcellianum & Virianum: Fratres, cognoscite quia venit tempus nostrum: præparemus nos ad bellum: jam arma induci sumus fidei, nihil pertimescamus. Et dixit ad Marcellianum & Virianum: Ego solus pergam ad Valerianum Præfectum. Responderunt & dixerunt: Nos itaque tecum venimus. Et perrexerunt diluculo omnes tres ad palatium / Salustii, quia ibidem habitabat cum Decio. Et nuntiatum est Valeriano Præfecto, eo quod Secundianus Togatus adesset.

5 Hoc audiens Valerianus, exiens, sedit in basilica quæ cognominatur in Asclepii. Et dum introisset ante eum, in subito immutatus est vultus ejus: & dixit ad eum Valerianus; O virum eloquentissimum in omni prudentia, quid est quod audio dote? Cui dixit Secundianus: Nihil ego dixi. Quid audisti? Respondit Valerianus: Audivi ab aliis, quod amens effectus sis. Respondit Secundianus Togatus, & dixit ad Valerianum Præfectum: Ego quidem prudentior effectus sum. Dicit ei Valerianus Præfectus: Ergo ad quid nomen Christianitatis sortitus es? Respondit Secundianus, & dixit ad Valerianum Præfectum: Si intelligeres aut scires; tu [idem] desiderares. Non recordaris, quanti & quales sint Martyres Domini mei, qui contempserunt mundum, despexerunt divitias, ut ad vitam æternam pervenirent, quos ego per tuam jussionem cruciavi? Miser ego infelix, qui habeo opprobrium sempiternum! Tamen credo, quia relaxat mihi Dominus meus Jesus Christus, qui regnat in æternum. Valerianus Præfectus dixit, Ergo Christianus effectus es? Secundianus Togatus dixit; Et vere Christianus. Tunc subridens Valerianus Præfectus dixit; Noli, amice, perdere amicitiam antiquam [meam &] Caesaris. Secundianus dixit: Amicitia tua tecum sit, quæ inimica dignoscitur creatori nostro: & tibi [consule]. Nam si ad quod natus es scires, abominans idola, mundus esses. Ideo sic dicit Isaias Propheta, Qui mundi sunt mundi fiant, & qui sordidi sunt adhuc sordescant: tu autem semel sordidus factus es.

6 Valerianus dixit; Amice, numquid ego tibi aliquam injuriam feci? Ego amicitiam antiquam non despicio, sed curare festino: & jussit eum in custodia retrudi. Et dum doceretur a militibus, Virianus & Marcellianus ceperunt clamare: Ut quid retruditis innocentem? Si autem pro Christi nomine, & nos Christiani sumus. Tunc nuntiatum est Valeriano Præfecto de aliis duobus. Tunc Valerianus Præfectus præcepit ipsos simul in custodia retrudi, dicens; Usque dum referuntur Caesari, teneantur. Et ingrediens ad Decium Caesarem Valerianus Præfectus, invenit eum lætissimum: cui ita dixit: Per calmen vestrum & subjectionem meam, pietati vestræ lætissima hora præsens suggero, si cognovistis pietas vestra; Secundianus Togatus, vir prudentis-

simus, Christianus effectus est. Cui respondit Decius Caesar? Non potest fieri: ipse cruciabat omnes qui hoc nomen ausi sunt confiteri: quomodo potest fieri ut & ipse hoc sortiatur nomen? Valerianus Præfectus dixit; Ego eum jam discussi, & eum custodiæ mancipavi. Decius ad Valerianum Præfectum dixit: Maturius ad me deducatur. Valerianus Præfectus dixit: Præcipiat mansuetudo vestra. Alia die præsentatur aspectibus Decii Caesaris: & dixit ad eum Decius Caesar; Secundiane, quare vultus tuus immutatus est? Secundianus dixit: Melior ancior est? Tum Decius Caesar vidit vultum ejus sicut Angeli; & subridens dixit ad eum: Patrocinetur tibi prudentia tua antiqua. Respondit Secundianus, ipsa est insipientia & inimica unicuique, Tunc Decius Caesar dixit ad eum: Quid respondes? Respondit Secundianus dicens: Christianus sum. Decius Caesar dixit ad eum: recede ab insania, & vive. Respondit Secundianus; Tu recede & vive: quia vivus mortuus es.

7 Eadem hora Nuntiatum est Decio Caesari, quia alii duo Scholastici similes ejus essent in Custodia. Et dixit Caesar Decius cum furore. In exilio deportentur: Valerianus Præfectus dixit ad Decium Caesarem: Quo præcipit pietas vestra? Decius Caesar dixit: Deducantur Centumcellis, & tradantur Promoto Consulari, & coarctentur offerre diis sacrificia. Eadem vero die ducti sunt a militibus quinquaginta p, & traditi sunt Quarto Promoto Consulari. Eadem hora acceptos misit eos in custodia cum triginta militibus, vinctos catenis, quia hoc præceptum est: Non merentur vivere, si non sacrificaverint diis secundum consuetudinem antiquam. Et cum hoc dixisset Promotus Consularis Tuscæ, alia die jussit, sibi in civitate Centumcellæ, in foro tribunal parari, & sedens in tribunali, jussit ante se, in conspectu omnium & magistratum, simulacrum Saturni & tripoda deferri: & præcepit Secundianum & Marcellianum & Virianum adduci. Qui adducti sunt quasi victores Christi. Respondit ad eos sub voce præconia: Introducantur contumaces Caesarum & rebelles deorum. Quibus introductis, dixit ad eos Promotus Consularis Tuscæ: Quare non obeditis præceptis Principum, & humiliatis vos diis? Respondit Secundianus: Nos præcepta Dei omnipotentis mereamur audire, non diaboli. Promotus Consularis Tuscæ dicit ad eos: Audite me, prudentissimi viri & amici sapientiæ, & sacrificate. Responderunt omnes: Nosmetipsos, si meremur, sacrificium Deo offerimus, non diabolo? cum quo vos & Principes vestri in æternum jam damnati moriemini, facientes voluntatem hominis ad tempus.

8 Eadem hora jussit expoliari eos, & sub voce præconia, dicens: Præceptis Principum obedite. Et dum diu caderentur, clamabant dicentes, Gloria tibi, Domine, quia meruimus, introire in requiem tuam. Et jussit eos Promotus Consularis Tuscæ a terra levare: Quibus dixit: Ecce Sacrum: sacrificate. Illis autem expuentibus in simulacrum, cecidit & confectum est. Hoc audiens Promotus Consularis Tuscæ evanuit, & iratus jussit eos omnes singulatim in cuculo suspendi, & radi latera eorum unguibus q caprarum, dicens eis sub voce præconia, Sacrificate diis. Illi autem oculos ad cælum levantes, dixerunt; Gratias tibi agimus, Domine Jesu Christe. Et iratus Promotus Consularis Tuscæ, jussit ut ad latera eorum lampades ponerentur. Et dum affarentur, subito mortuus est unus minister carnicum: & alius, arreptus a daemonio, cepit clamare & dicere; O Secundiane, Viriane, Marcelliane, Sancti Dei omnipotentis, quid nos torquetis

A quetis? Tunc videns hoc Promotus Consularis Tustiz, iracundia plenus, dedit in eis sententiam, ut capita truncarentur, & corpora eorum jactarentur in mari.

9 Qui ducti sunt in locum, qui appellatur Coloniaticum, qui dicitur Colonia, sexagesimo secundor miliario Urbis Romæ; & ibidem decollati sunt, & corpora eorum jactaverunt in mari. In ipsa nocte venit quidam servus Dei nomine Deodatus, & collegit corpora, quæ invenit ad litus maris, & duo capita: alia autem die, invenit aliud caput, & junxit corporibus Sanctorum Secundiani, Marcelliani & Viriani, illustrium virorum; quos & sepelivit juxta locum ubi decollati sunt, sub die quinto idus Augusti. Quorum orationes florent in ecclesia B. Petri Apostoli in civitate Tuscanæ, & regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Deest hoc exordium Membrillo, neque eo usus est Perusinus transformator; quid autem hic sibi velit Coloniaticum, quod appellatur Colonia, necdum assequor, Senescallus, infra laudandus, in hoc exordio etiam notat Præfecturam Valeriani, scriptam pro Censura, quam ille hoc tempore exercuit, non autem Præfecturam Urbis. Valerianum enim, antequam Censor confisteretur, Decii exercitui præfuisse, testatur Pomponius Letus in Decio; satisque significat Trebellius in Valeriano; dum refert eum, cum a Senatu designaretur Censor, fuisse in suo procinctu, quod expeditionem militarem sonare docent Festus, Paulus Diaconus, & alii. Præfecti ergo nomen hic latius accipitur, pro ut subinde accipit notat Baronius ad an. 260 & 284.

b Deest hoc loco nomen Secundianus, pro quo in Mss. Perusinis semper nominatur Florentius; & loco Marcelliani, mox nominandi, Julianus. Quod ad titulum Togati attinet, Lipsius lib. 1. Elect. cap. 13 eruditè docet, quomodo Toga, flore Republica, vestis communis Romani populi, sub Imperatoribus exoleverit, manseritque Senatoribus dumtaxat & Magistratibus.

c Illustres dicebantur honoratiores quique in Imperio, Præfecti Prætorio, Præfecti Urbi, Quæstores, Magistri militum &c. de quibus aliisque vide Joannem Seldenum, peculiari libro de Titulis honorariliis.

d Virg. Ecl. 4 in quem locum Pontanus noster, commentum simile censet, quod Sebastianus Corradus, in 1. Aen. & ex eo Ramus narrat, duos bosce Martyres, hujus Eclogæ versibus consideratis, ad Christiana sacra accessisse. Nempe, inquit, argumenta nulla ædumina vel legerant vel audierant. Sed non hoc dicunt Acta: solum affirmant, inde ductum initium sermonis conferendo de Christo. Neque tam remota illa induit fuit, qua sapientius usi Christiani paulo eruditiores. Nam & Lactantius lib. 5 cap. 7, agens de adventu filii Dei ad homines, hac ita respexisse videtur: Sed Deus, ut parens diligentissimus, appropinquante ultimo tempore nuntium misit, qui vetus illud sæculum fugatamque justitiam reduceret. Rediit ergo species istius aurei sæculi, & reddita quidem terris, sed paucis assignata justitia est, nomine Virginis per Poetam signata.

e Acta hac versibus ornavit aliquis, tamquam summaris capitulum, qui deinde continuo inter præfatum textum transcripti sensum turbant in Ms. quare eos inde eximo, & loca literulis Græcis noto, ipsos versus infra simul omnes daturus, sub istdem literulis.

f Perusina Mss. pro Viriano, adducunt hic Cyriacum, Marcellinum, & Faustinum.

g Catechesis hac verbotenus sumpta est ex Actis S. Laurentii, baptizantis S. Hippolytum cap. 15 apud Suerbium. Timotheus autem hic, apud Iurium, vocatur Juall Tomus I.

Presbyter de titulo Pastoris; sed hoc acceptum videtur ex Actis SS. Prudentiana & Praxedis, per anacronismum integri unius sæculi: cum sub Pio Papa floruerit iste Presbyter.

h Jam dixi, quo errore hic & alibi cum Decio componatur Sixtus, sexennio post ejus mortem primum Pontifex factus. Sub Valeriano, jam non amplius Præfetto seu potius Censore, sed Imperatore, nominandus erat Fabianus aut Cornelius.

i Scholastici, id est, Oratores, seu viri litterati unde S. Augustinus in Dialect. Cum Scholastici solum & primitus dicantur ii, qui adhuc in Schola sunt; omnes tamen, qui in litteris vivunt, nomen hoc usurpant. Ita Serapion apud Hieron. de Script. Eccles. ob elegantiam ingenii, cognomen Scholastici meruit.

k Hoc vel quid simile excidit per librarii festinationem: neque nobis hic succurrere potuit Membrillo, tota parte priori valde contractus. Secutus ergo ad biatam suppleendum Aronensis Acta sum: nam & Perusina, ex defectu suo similiter exemplo sumpta, patitur hic deficiunt, ut unum omnium fontem intelligat, ipsum forte Urbevetanum codicem.

l Ita etiam S. Laurentius, cap. 17, dicitur Decio presentatus in Palatio Salustiano.

m Pellinus, Italice locum hunc reddens, in Basilicam vicinam, inquit: ita enim habet textus; quasi in Perusinis Mss. defuerit nomen. Hinc contra Marilianum colligit Senescallus, Palatium Decii fuisse proximum ædi, quæ nunc dicitur S. Laurentii in Panisperna.

n Non est hic locus Isaia, sed Joannis in Apocalypsi cap. 22. v. 11; eundem tamen sic etiam ex suis Mss. rectat Pellinus.

o Perusina, Perusium: distant autem Centumcellæ, hodie Civita-Vecchia, ad mare Tyrrhenum stæ, ab urbe Roma P. M. 40. Notat autem Senescallus, Consulares dici, non solum eos qui consulatum gesserint, qualis nullus in Fastis invenitur Promotus, sed omnibus Præfidibus Tusciae, aliisque paucis, honorarium eundem titulum fuisse.

p Eadem Mss. triginta.

q Caprarum ungulas, inter tormenta Martyrum; necdum alibi legi: interim placet sententia Senescalli nostri, existimantis hic significari ferrea instrumenta, sua bisulca extremitate caprinam ungulam aliquotusque referencia; utique deradendis sulcandisque lateribus, uti Tertullianus, Hieronymus, Augustinus loquuntur, aptiora; quam quorum figuram exhibet Galionius, libro de cruciatibus Martyrum Tabula 13. lit. A.

r Tali ratione intelligeretur locus aliquis in finibus Castrensis Comitatus, ubi interim nullum nominis talis vestigium. Perusina, procul a civitate, ad unum miliare cis Tiberim, in loco filvoso dicto Funesto: & consequenter in Tiberim jactata corpora dicunt.

s Eadem Mss. Superantium nominant, missum ab Episcopo Decentio, Rectorem (nota tituli novitatem ex usu fere hodierno) ecclesie S. Mariz.

t Eadem nihil mutant circa numerum inventorum capitum; quod tamen ratio consequentie videbatur exigere.

Uppo exempta textus Hexametra hæc sunt, quorum plura forte in principio defunt:

1 Ortus tum Christi laudatur versibus istis.

2 Decius aut verbis conatur vertere Sanctos.

3 Verberibus duris Sanctos condemnat & urit.

4 Sacrum ferre diis hos cogis, inepte Promote.

5 Sputo Sanctorum mox frangitur aut simulacrum.

6 Carnifices vero lacerant pro nomine Christi.

7 Imperat, & ferro Sancti truncantur acerbo.

8 In mare Sanctorum jactantur membra piorum.

9 At caro Sanctorum jacet hic veneranda virorum.

D

A P.

AUCT.

D. P.

A P P E N D I X

DE RELIQUIIS S. FLORENTII

Perusio Duacum translatis, ad ecclesiam Societatis Jesu.

Allatit
an. 1651.
Donum
Reliquis
S. Floren-
tius,

REV. P. Florentius de Montmorency, non solum illi generis nobilitate, sed etiam praeceptis quibusque in regenda Societate, tam universa quam Belgica utraque, muneribus gestis, perit usque ad summum Generalatum, inter nos celeberrimus fuit. Hunc, mortuo P. Francisco Piccolominio, electus a X Congregatione successor, post Alexandrum Gotsfredi, Gervinus Nickel, cum utriusque Belgica Provincia, olim feliciter ab eo gubernata, Visitatorem destinaret anno MDCL; venit in eam sacrarum Reliquiarum, in Italia copiose collectarum, thesaurus tanto, ut nullum penitus sit utriusque Provinciae templum vel oratorium, cui non impertierit alicuius Sancti corporis notabilem portionem. Quod autem, pro singulari erga nominis sui Patronos reverentia, habebat carissimum, Os scilicet crurale S. Florentii Martyris Perusini, donavit Collegio Duaceno, cui tunc Rector praeserat: exaltationemque solenniter fecit sequenti mox anno celebrari. Eam actionem illustriorem ut faceret Michael Seneschallus, vir omnino eruditus, libellum edidit sub hoc titulo, Nobilis ager S. Florentii, Togati Romani, invicti Martyris Perusini, pestilentiae depulsoris, & adversus illam Tutelaris: ubi elegantem paraphrasin donatur Acta, superius producta, additis etiam Notis, unde nonnulli mutatum me proficere supra.

Allatit
an. 1651.
Donum
Reliquis
S. Floren-
tius,

B ADDIDIT etiam Praefationem, cum similibus notis; in quibus haud omisit indicare conventum horum Actuum cum Actis SS. Secundiani ac Sociorum: ac primum conatur nonnullis differentiis inter utraque invenire; sed hinc differentia non multum fidens, eo propendit, ut Acta illa, non fuerint a S. Secundiano translata ad S. Florentium; sed contra. Statim enim verosimilius ipsi apparet, Centum-cellis, non ita nobili olim urbe & pridem funditus diruta, intercidiisse S. Secundiani monumenta, quae postea sunt aliunde suppleta; quam ut Perusia perierint Acta S. Florentii; quae civitas jam inde a Caesaris Augusti temporibus, non tantum stetit, sed etiam floruit, ad hunc diem. Deinde, cum Decius eo anno, quo sanctos hosce Martyres necavit, nec omnino extremo, dicendus sit interiisse; & gerime in exeuntem Julium mensem, quo (si Actis credimus) Secundianum iussit ad Promotum duci, differetur postremus Decii ex urbe discessus & profectio in Maesiam, ubi saepius confligit cum hoste, quem & aliquando velut obsedit. At si ineunte Junio, post damnatum Florentium, expeditionem suscepisse dicatur Decius, satis commodum potuerint perfici omnia quae ab historicis narrantur. Verum non sunt haec talia, ut magnum momentum conferre possint ad huc vel illi prius tribuenda Acta pluribus post utriusque passionem saeculis scripta; & quae sub nomine S. Secundiani inventiuntur Acta, multo antiquiora sunt, quam quae sub S. Florentii nomine.

Ex quo
damus
defendit
perit
gen-
mina.

C 3 Ipsi libelli Caput 12, relata corporis translatio describitur ut Perusiam, sic concludit Seneschallus, Est templum illud (quod a S. Florentio nominatum, in praevio Commentario diximus) ex antiquissimis quae Perusiae visuntur; adeo ut negent primordiorum eius ullam extare memoriam, in veteribus urbis monumentis. Hoc unum in confesso est, jam inde a principio huius Parochiae habuisse; ac post varias rerum vicissitudines, Eugenii IV Pontificis Maximi auctoritate RR. PP. Servis B. Mariae cessasse. In eo prostat

describitur ut Perusiam, sic concludit Seneschallus, Est templum illud (quod a S. Florentio nominatum, in praevio Commentario diximus) ex antiquissimis quae Perusiae visuntur; adeo ut negent primordiorum eius ullam extare memoriam, in veteribus urbis monumentis. Hoc unum in confesso est, jam inde a principio huius Parochiae habuisse; ac post varias rerum vicissitudines, Eugenii IV Pontificis Maximi auctoritate RR. PP. Servis B. Mariae cessasse. In eo prostat

S. Florentii effigies, juvenili specie, orantis habitu, Dposito genu altero, junctis manibus, oculis in caelum sublati; gladio lateri, non tam appenso, quam adjacente: quod postremum, (ut audio) effigies, quidam Perusii sic interpretantur, quasi ensis insignis sit muneris, obiti in aula Caesaris, cui Florentium a consiliis fuisse voluit. Sed praeterquam quod id procul sit a vero (ut ut moribus nostris eo gestamine se distinguant ab aliis Principum administri, etiam Togati) tamen florente Imperio, ac nominatim Decii aetate, usurpatum, haud scio an facile probari possit. Potius crediderim, eo significatum; fuisse gladio amputatum caput fortissimo Christi militi. Juvenilis vultus refundi potest in morem illorum temporum barbae ad cutem abradenda: quo fit ut in antiquis statuis ac nummis, etiam virilis aetas, blandum quemdam adolescentiae vigorem spiret.

4 Pergit deinde Seneschallus demonstrare cap. 13, quod S. Florentius pestilentiae depulsor, & contra eam Tutelaris est habitus, idem, quibus in Commentario praevio sumus, argumentis, anni MCCCXLVIII & MCCCC; additque vexillum elegans anno MCCCCLXXVI atque S. Florentii appensum, in supplicationibus contra grassantem pestilentiam futuro tempore instituendis, circumferendum. Et recentissime, inquit anno MDCXXIX, cum Tuscia universa saevissima suis contagione devastaretur, Perusini, publico civitatis Concilio habito, rursus S. Florentium inter singulares suos Praesides ac Patronos adlegere ad diem xxix Januarii. Clientes autem suos ita rexit Martyr, ut ne minima pestilentiae aura, inter tot vicinarum urbium funera, fuerint afflati. Libellum denique claudunt instrumenta publica, fidem facientia Translationi, Perusia Duacum facta, initium sumendo ab eo, quod in sua S. Florentii Conventioni signaverunt RR. PP. Servi B. V. Mariae, Provinciae Mantuae.

5 Nos infra scripti fidem facimus, & verbo veritatis attestamus, particulam ossium & reliquiarum S. Florentii, positam in capsula lignea, colorata colore rubeo & aliis coloribus... signata sigillo parochiali ecclesiae S. Florentii per me F. Jo. Baptistam Petrocchium de Perusio, Ordinis Servorum, dictae ecclesiae Parochum, de mandato R. P. Mag. Hippolyti Bazzani de Ferraria, totius Religionis Servorum Prioris Generalis, sub data, Bononiae die xviii & xxii mensis Decembris MDCXLIX consignatum, in dicta capsula illi & Rev. D. Josepho Mariae San-Felice, Perusii & Umbriae Governatori Generali; vere, realiter, & eum effectu fuisse, & esse deductam, sublatam, & extractam ex eadem met capsula, in qua asservantur Reliquiae dicti S. FLORENTII, existente super altari Reliquiarum dictae ecclesiae S. FLORENTII, civitatis Perusii, & ejusdem Ordinis Servorum. Et hoc dicimus & attestamus, quia vidimus, perspeximus, & praesentes fuimus. In quorum fidem, Ego idem F. Jo. Baptista qui supra, scripsi, subscripsi, & solito sigillo dictae Parochiae munivi, & medio juramento confirmavi, hac die quinta Februarii MDCL. Ego Fr. Carolus Bonacquistus de Perusio, Ordinis Servorum, quia vidi, perspexi & praesens fui, ideo subscripsi manu propria ad fidem.

6 His acceptis idem San-Felice, jam designatus Archiepiscopus Consentinus, dedit, ad R. P. Joannem Paulum Oliva, tunc Collegii Germanici Rectorem & Concionatorem Pontificium, postea Societatis universae, P. Gervinus Nickel defuncto, Praepositum Generalem, huiusmodi litteras. Adm. Rev. Pater ac plurimum observande. En sacras S. FLORENTII Reliquias.

A Reliquias, una cum suis Tabulis authenticis, quibus & meum ipse Testimonium adjunxissem, nisi hæc a RR. PP. Servitis profectæ abunde sufficerent. Novit Paternitas vestra, qua ex causa hastenus mittere distulerim, quamque cupiam ex animo illi ad primos nutus obsequi. Die Lunæ postremo huc primum Roma reversus est ille e Patribus, qui penes se sacræ Lipsanothecæ clavem asservabat; moxque me hic expectus est rigidum promissi exactorem. Sanctum donum non inito ea elegantia exornatum, quæ rebus divinis debetur; eo quod, cum Patres Servitæ illud ad hunc modum sua pyxide concluderint, noluerim ego in altum transferre, ne id authentico ipsorum Instrumento frangi esset. Sed neque per temporis angustias mihi licuit novum illi ornatum adicere, prout optassem. Gratum habeat Paternitas vestra pretiosum munus hac theca contentum, & una sincerum affectum ejus qui illam singulari veneratione prosequitur. Perusæ, die vi Februarii MDCL.

a. Cuper-
nate Per-
usino;

Et appo-
bationis
per Vica-
rios Atre-
batenses.

7 *Sequenti anno veniens (uti dixi) in Belgium R. P. Florentius de Montmorency, Insulas & Julii testatus est, se inclusum in dicta Capsula os notabile S. Florentii, Martyris Perusæ, cum adjuncto testimonio authentico accepisse Romæ, de manu R. P. Joannis Pauli Oliva, & illum dedisse Colegio Societatis Jesu Duaci. His autem visis; Vicarii Generales Sedis Episcopalis Atrebatensis vacantis, fidem facimus, inquit, & attestamus, pro parte R. P. Huberti Wilheim, Vice-Provincialis Gallo-Belgicæ Societatis JESU, & Rectoris Collegii Duacensis, Diocesis Atrebatensis, exhibitam nobis fuisse Capsulam ligneam, signatam sigillis quinque, eadem forma qua sigillum a latere instrumenti superscripti est expressum; quam capsulam, in præsentia R. P. Antonii le Febure ejusdem Societatis Presbyteri referavimus; & in ea primum reperimus superscriptum Instrumentum, una cum Epistola Ill. & Rev. Domini Josephi Mariz Sanfelice, Perusii & Umbriæ Gubernatoris Generalis, scripta ad R. P. Jo. Paulum Oliva vi Februarii MDCL; qua declarabat, sese ad eum transmittere sacras Reliquias S. Florentii Martyris, extractas & sibi consignatas, ut in eodem instrumento. Deinde gossipio candido decenter coopertum invenimus Os præfatum ejusdem S. Florentii, a RR. PP. Fr. Jo. Baptista Petrocchio, & Fr. Carolo Bonacquisto Presbyteris, Religiosis Ordinis Servorum B. Mariz Virginis, capsulæ prælatæ inclusum. Quibus omnibus visis, & diligenter consideratis, præfatum Os, tamquam veram particulam Reliquiarum S. Florentii Martyris, permiximus, & permittimus in Ecclesia Societatis JESU Duacensi (cui R. P. Florentius de Montmorency, ejusdem Societatis in Belgio pro tempore Visitator, illud pia largitione donavit) publice Christi fidelium venerationi exponi. Datum Duaci Anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, Mensis vero Octobris Die decima tertia.*

CAR. FR. DE LAURETÈN.
Archid. Atreb. Vic.

8 *Quid porro Duaci actum sit, accipe ex Historia Collegii illius, pro more Societatis nostræ annue contributioni solita; ubi post enumerata varia ornamenta, thesauri ecclesiæ anno MDCLII illata, sic legitur. Accessit deinde hierotheca caput pectusque referens S. Flo-*

rentii Martyris Perusini, cui insertum est Os crurale ejusdem sancti, donum R. P. Florentii de Montmorency: qui cum Romæ Societatis nostræ Assistent degeret, Reliquias illas, ope Magnatum Italicorum, a Patribus Servitis Perusinis impetravit: deinde ex amicorum liberalitate conflatâ pecunia hierothecam, facile quadringentis aureis æstimatam, fabricandam curavit. Pridie vero festi, quod in quintam Junii incidit, sacræ illæ reliquiæ e Schola Theologica Collegii Aquicinctini, prælucente longo ordine tadarum, quas ferebant partim selecti magno numero adolescentes, partim Sacerdotes nostri linteati cum stola, in templum nostrum per vicinas plateas, a primariis Patribus delatæ, & in altari ad hoc parato collocatæ. Hic eo die vespere decantatæ. Postridie magno apparatu Sacrum ab eodem R. P. Florentio de Montmorency celebratum; concio ad populum habita de laudibus invicti Martyris; ad cujus cultum passim exarserunt animi, ideoque potissimum, quod adversus pestiferam lucem adesset novus Tutelaris, cujus ope constaret Perusinam civitatem non semel ab illa fuisse liberatam. Ergo ad totum ostiduum producta solennitas, modo Magistratu, modo ipsa Universitate, modo aliis Ordinibus Sacrum solenne curantibus, & vota sua ferentibus.

9 Valuit autem plurimum ad cultum ejus proferendum vita ejusdem Martyris, & nobilis agon elegantis stylo latine, tum etiam vernacule typis vulgata: cœpitque Sanctus eo coli impensius, quod sub ætatem pestilens morbus paulatim gliscens, satis multos in civitate corripuit. Cum vero de more a Clero ac Religiosis Ordinibus publica per urbem & mœnia supplicatio esset instituta; & ad eam, rogante Magistratu, Sancti quoque Florentii reliquiæ a Sacerdotibus externis deportarentur, ita ut locum haberent inter Clerum: is honor hospiti novo exhibitus offendit pauculos quosdam, ac nominatim Patres Dominicanos; qui cum ventum esset ad templum D. Virginis, in quo quiescendum erat, negaverunt se ulterius, nisi mutato ordine, perreduros. Et vero reliquiæ S. Florentii eo die ibi manserunt, quasi Deo illis majorem cultum reservante. Etenim nonnulli cives, illi jam tum addicti, conspirarunt, ut nova Supplicatio instauraretur, quæ esset propriæ S. Florentii; cujus etiam ipsi ultro curam & sumptus susceperunt: & annuente atque comitante Magistratu, haud multis diebus interjectis, itum est per primarias plateas ad templum supra memoratum D. Virginis: factoque ibi primum Sacrificio, processum est solenni pompa ad universæ urbis ambitum per mœnia. Credi vix potest, quantus tunc fuerit populi concursus, quanta pietas: & invitabat plurimos veluti adeptus honor D. Florentio, hac ratione restituendus, ipso etiam cælo sua serenitate adgratulate. Hoc asserunt qui sunt provectionis ætatis, numquam magis piam, nec magis frequentem supplicationem Duaci visam esse. Neque vero defuerunt plurimi, qui postmodum, seu inter pericula pestis immunes, seu etiam ab ea correpti & subinde liberati, se id S. Florentii meritis debere fateantur. Restitutæ cupiam pie personæ sanitatis pender ad ejus imaginem anathema, corona argentea; & multi præterea a variis accensi cerei tota æstate, fere quotidie arserunt.

AUCTO.
RE
D. P.

solenni
pompe de-
ferentur
in tem-
plum,

E

ac deinde
in suppli-
catione
contra pe-
stem infu-
sita.

primo cum
alii,

F

postea ser-
ena, suc-
cessu opti-
mo.

DE SS. REVERIANO EPISCOPO,

PAULO PRESBYTERO, ET X SOCIIS,

MARTYRIBUS AUGUSTODUNI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

Cultus in Breviariis & Fastis, tempusque Martyrii.

ANNO
CCLXXII.Tempus
martyrii.

Acta Ms.

B

Memoria
in Fastis.

C

Et Bre-
viario
Æduensi.

Augustodunum, antiquissima Æduorum urbs, in Gallia & bodierno Burgundie Ducatu, celebrat hoc die per suum territorium variis, in odium fidei Christianæ jussu Aureliani Imperatoris occisis; quando is apud Catalaunos Tetricum tyrannum devicit, atque in deditionem accepit, & ita per Æduos instituit, anno Æra vulgaris CCLXXIV. Eo tempore Martyres bi, Roma in Gallias profecti, certamen gloriosum perfecisse referuntur in Actis, diu post inventionem corporum scriptis, quæ ex veteri codice Ms. collecta nobis transmissi Petrus Franciscus Chiffletius. In eo Codice semper quidem legebatur Regianus, sed ejus loco restitutum erat recentiori manu Reverianus: quod nomen cum ipso & aliis antiquis Auctoribus detinemus: Gallice S. Riran dicitur.

2 Porro Uuardus, in omnibus codicibus manu exaratis & typo cussis, ista habet ad hæc Kalendas Junii: Augustoduni SS. Reveriani Episcopi, & Pauli Presbyteri, cum aliis decem, qui sub Aureliano Principe martyrio coronati sunt, Uuardum describunt Bellinus (qui Reverentianum appellat) Grevenus, Maurolycus, Felicius, Molanus, Galefatus, alique, cum bodierno Martyrologio Romano. Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 3 ista scribit: Reverianus Episcopus, & Paulus Diaconus, cum aliis decem Martyribus, apud civitatem Augustodunum passi sunt. Qui omnes pro confessione nominis Christi, sub Aureliano Principe, coronam passionis a Domino perceperunt, Kalendis Junii, ut dicit Ado ex Hieronymi Martyrologio. Hæc ibi. Verum in geminis Martyrologiis Adonis & Hieronymi ista non reperiuntur; sed in aliquibus Mss. contextus Adonis additi illi sunt, & Episcopus Rivianus scribitur. Saussajus in Martyrologio Gallicano, primo loco eos celebrat his verbis: Augustoduni Æduorum natalis Sanctorum Martyrum, Reveriani Episcopi, Pauli Presbyteri, & aliorum decem, qui pro Christo quem unice & ardenter coluerunt glorificando depugnantes, sub Aureliano Principe, superatis fortiter suppliciis, insigni martyrio coronati sunt. Hæc Saussajus, qui non videtur Acta habuisse.

3 In Breviario, ad ritum diocesis Æduensis, auctoritate Jacobi Haraldi Episcopi, sub annum MDXXXIV excuso, memoria S. Reveriani una cum S. Nicomede ad hæc Kalendas Junias recollitur, hæc præscripta Oratione: Deus qui nos beatorum Martyrum tuorum, Nicomedis & Reveriani, meritis & intercessionibus lætificas; concede propitius, ut qui eorum beneficia poscimus, dono tuæ gratiæ consequamur. Hæc ibi. Dedicatio natalis S. Nicomedis Presbyteri & Martyris Romæ, indicatur ab Uuardo, Adone, & aliis. Verum ejus solennitas in Breviario, etiam Romano, celebratur xv Septembris. De supra relata accessu Aureliani in Gallias agunt Vopiscus cap. 32, Eutropius lib. 9 & alii. Est etiam S. Symphorianus martyrio coronatus Augustoduni sub eodem Aureliano; sed eo ibidem non presente, & quantum colligimus anno subsequente CCLXXIII, atque xxii Augusti: ad quem diem ista exacius discutienda.

ACTA

Ex veteri Ms. a P. F. Chiffletio

communicata.

Postquam Dominus & Salvator noster Jesus Christus, devicto mortis imperio, glorificata humanitatis substantia, ascendit in celos; per totum orbem, cum sancta Ecclesia Catholica, per beatos Apostolos, ita Evangelium Christi coruscavit, ut etiam terminos universæ terræ transcenderet. Tunc antiquissimus anguis, cernens fortitudinem suam evulsam, regnumque suum diruptum; invidiæ facibus inardescens, contra Christi milites, per truculentissimos Principes, sævissima excitavit certamina. Quantum vero diverso genere tormentorum diversisque adinventionibus contra eos nitebatur, tantum per Spiritum sanctum corroborati, usque ad palmam victoriæ in agone certabant: ita ut omnis Ecclesia, velut ex gemmis pulcherrimis, sanctorum Martyrum virtutibus adornata, in fide Catholica magis magisque floreret in mundo.

2 Igitur eodem tempore, cum impiissimus Aurelianus, ab Orientali a parte egressus, Ecclesias Dei vastando, in Galliarum usque venisset partes; B. Reverianus b Episcopus cum sociis suis, ordine scilicet Episcopali, pro fide Christi dimicare cupiens, ab urbe Roma egressus, pervenit ad locum, quo morabatur Aurelianus; intra Augustodunense territorium ingressus. Mox verbum Christi, ut solitus erat, omnibus annuntiare cepit. Audiens hoc Aurelianus Rex, ante præsentiam suam eum cum sociis suis præcepit adduci. Qui cum adducti essent, multa dona ac munera eis pollicitus est, ob hoc ut quoscumque potuissent, transferrent ad idolorum culturam, maxime tamen quos ipsi docuerant. A facie Regis B. Reverianus cum Paulo egressus, gratiam Christi omnibus plus prædicare, ac sedulo ministerio accepto instere cœperunt. Cernens frustrari voluntatem suam Aurelianus, & quod nec muneribus nec argumentis verborum eos avertere a fide Christi posset, vocans eos dixit: Antiquæ legis edicta observate, quæ jubent a nullo contemni sacrificia Deorum: quod si offerre nolueritis, diversis vos pœnis interim præcipiam: & non eripiet vos de manibus meis ullo modo auxilium vestri Christi.

3 Reverianus Episcopus, timore nudus, fidei fervore vestitus, respondit: Dominus noster Jesus Christus, filius Dei vivi, ipse est qui fecit celum & terram, & omnia quæ in eis sunt: ipse solus Deus immortalis, quem consentur Angeli & omnes virtutes cælestes, eripere nos potest de pœnis tuis. Nos tamen sacrilega & vana idolorum cultura, deos ligneos lapideosque, quibus adorando similis effectus es, qui nec vocem habent, & sensu per omnia carent, non adorabimus: sed tota mente & voce confitebimur Christum, redemptorem humani generis, qui venturus est judicare vivos ac mortuos, & de-

Post fidem
Christi
ubique di-
vulgari
captam.

E

S. Reverianus
cum So-
ciji Roma
in Gallias
profectus.F
fistitur
Aurelianus.

*et flagellatus ca-
pitale
s. Paulus
et alius.*

A & destruet aërias potestates, quarum tu vas & servus esse videris. Tunc impiissimus Aurelianus, verba illius ferre non valens; iussit eos a præsentia sua omnes amoveri, & a lictoribus flagellis torqueri, & diversis tormentis affligi, postmodum capita singulis amputari. Qui omnes, Christum Dominum clara voce confitentes, sponte colla lictoribus submittent, decollati sunt: Primus Reverianus Episcopus, & inde Paulus Presbyter, cum suis sociis numero decem, cum gaudio regna cælestia intraverunt. Putabantur linguæ e coram Deum prædicare præcis jam capitibus.

*Corpora
per præ-
sentiam
sepulta.*

4 Sancti igitur Martyres, cum ab iniquissimo Aureliano fuissent interfecti, seipsos ostendere multis virtutibus, per auxilium Christi Domini, coeperunt. Cum id Regi nuntiatum esset, præcepit militibus suis dicens: Viros stultos, quos propter Deorum culturam nostra sententia iussit puniri; projicite in vasta solitudine, ut eorum corpora a bestiis devorentur, & humanæ consuetudinis careant sepultura. Erat tunc matrona in eodem loco, nomine d Maxima, amore Christi accensa, quæ locum curavit inspicere, ubi sancti Martyres projecti fuissent. B Ministris autem abscedentibus, venit ipsa cum servis suis, & omni cum honore corpora sanctorum Martyrum sepelivit, & ibi diutius absque notitia hominum latuerunt.

*et splendore
et no-
inducata.*

5 Sed omnipotens Deus noluit ut manerent incogniti, sed in consolatione fidelium pro illo certantium manifestare præcepit thesaurum occultum. Septem namque Monachi, de urbe Romæ egressi, in eundem pervenerunt locum, quo corpora Sanctorum quiescebant, secum vero deferabant Reliquias sanctorum Apostolorum Petri & Pauli. Cum inibi ad hospitium declinassent, fatigati ex itinere, media nocte audierunt quasi sonitum Angelorum multorum: sublime Deum laudantium. Exurgentes vero, apparuit illis claritas magna, cum magno splendore. Illi autem stupefacti de tam immensa claritate, secum cogitare, quidnam agerent, coeperunt. Timore concussi nimio, fugere per eremum decreverunt. In media itaque via steterunt duo splendidissimi viri devoluti, ut nullatenus viam, quam destinaverunt in itinere, arripere possent. Agnoscentes vero quod prædicta pignora Sanctorum exinde ferre non valerent, ea in eodem loco reliquerunt; & oratorium e ab Aboleno Presbytero desuper fuit ædificatum.

*oratorio
honore
s. p.*

6 Sed quia ad notitiam ipsius, S. Reveriani præsidia non pervenerunt, iuxta ipsam oratorium pretiosa corpora latebant. Cumque inibi attentius excubarent, pietas Dei non sinebat diutius terra pretiosa corpora occultari: quia in claritate Altissimi splendidiore sole fulgebant. Aperta est vero terra per imperium Christi, & apparuerunt Sanctorum corpora pretiosa, absque ulla diminutione membrorum: quia non potuit beata nec vermis quidquam ex illis contaminare,

et ms.

quos protectio Altissimi circumdabat. Tum vero desuper per misericordiam Dei ecclesia fuit ædificata. Ab eo die, quo pretiosum B. Reveriani apparuit Corpus, qui omnia creavit ex nihilo, liquorem olei in eodem loco ita jugiter perstillare fecit, ut nunquam aliunde ibidem ab hominibus fuisset oleum illatum. Quicumque vero ægrotantium fideliter exinde detulerint, statim pristinam recipiunt sanitatem.

*oleum
fili-
lani.*

7 Illud quoque non silebo, quod cunctorum oculis auribusque perpatuit. Post prædictam revelationem, cujus supra fecimus mentionem, omnibus diebus omnibusque temporibus, per intercessionem pretiosorum Martyrum, cæci illuminantur, paralytici gressum recipiunt, surdi auditum, muti eloquium, demones de obsessis corporibus ejiciuntur. Tantas virtutes tantaque miracula explicare non valebo, quantum in eodem loco sedule Domino largiente conferuntur. Det mihi pius Dominus veniam, quia multa præterii, qui vix pauca conscripsi. Passi sunt autem sancti Martyres die Kalendarum Juniarum f, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D.P.

a Nempe a parte Italia; quæ, respectu Gallie, Orientalis censetur, & ubi Aurelianus, anno 272, urbem Romanam muris cinxerat; edificaque renovarat.

b At cujus Sedis? Mirarer ego, si non fuerit ordinatus a S. Felice Papa I, pro ipsamet Aduensi Ecclesia: hæc enim, jam inde a tempore S. Polycarpi, per ejus discipulos Andochium ac Thyrsam, fidei lumine fuit illustrata, cujus interim Episcopi omnes nos latent, usque ad S. Amatorem, quem ordinatum anno 388 ostendit Henschenius, ad ejus Acta i Maji. Interim nulli hæcenus in mentem venit S. Reverianum Augustodunensibus Episcopis annuenerat.

c Ultimam vetustiori ac certiori testimonio conficit, id non figurare hic dici.

d Hujus Maximæ nulla alibi notitia; fortassis & nomen gratis inventum fuit, ut alias sæpe factum in martyris, plura post secula primum scriptis.

e Roma Augustodunum venientibus; ad ultimam totius itineris leucam, occurrit vicus S. Petri dictus; fortassis occasione hujus oratorii, ubi olim stivula esse potuit, quæ hic pro vasta solitudine accipitur; Abolenus vero iste oratorii conditor, quando vixit, optavit inveniri posse: sic enim de bonum Actorum ætate posset aliqua fieri conjectura. Eam interim non valde magnam ausum concipere; discere autem velim, an vel in jam dicta S. Petri suburbana parochia, vel alibi adhuc super his corporibus aut memoria aliqua S. Reveriani & Sociorum,

f Ms. Florarium: Sub Valeriano Principe coronati sunt anno salutis 266, persecutionis vero anno 8: quæ nec inter se, neque cum Actis coherant.

A C T A S A N C T O R U M.
DE SANCTO OCTAVIO,
MARTYRE THESSALONICÆ IN MACEDONIA.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

G.H.

*Maria
ex Mar-
tiris S.
Hierony-
mi.*

Inter illustriora instrumenta, de cultu & veneratione Sanctorum, est vetustissimum Martyrologium, dictum S. Hieronymi. Hujus quatuor habemus adepti sumus apographa, quorum antiquissimum monasterii Epiternacensis in agro Luxemburgi, ab initio impressionis Adorum Januarii habuimus, ejusque initium laminis æreis edidimus ante totum secundum Adorum mensis Aprilis, ut vel ex forma ac vetustate characteris ejus dignitas posset agnosci. Accessit dein secundum apographum, in monasterio Corbejæ Gallicana reperitum, & a Luca Dacherto tome 4 Spicilegii insertum, excusumque Parisiis anno MDCLXI. Postea Franciscus Maria Florentinus aliud egraphum apud Lucenses suos reperit, cui nos Epiternacense descriptum concessimus, & ipse tria ista apographa divulgavit Luca anno MDCLXVIII, atque sub finem adiecit observationes ex quarto apographo D. Henrici Julii Baronis de Blum, Casarei nunc Pragæ Consilarii, quod nostro instinctu eidem submissum fuit. Ex isto tam vetusto atque ex tot egraphis integrato Martyrologio, pergemus hoc mense Sanctos proferre, atque pro viribus illustrare. Est autem hoc ubique initium:

2 Kalendas Junii. In Thessalonica Octavi. Martyrologium Rabani, In Thessalonica natale Octavi. Nosterus, In Thessalonica nativitas S. Octavii. Similia habentur in pervetustis Mss. Richenoviensi in Suevia, Rhinoviensi in Helvetia. Augustano S. Udalrici,

Trevirensi S. Maximiani, Parisensi Labbei, Corbejensi, Aquisgranensi, & aliis, uti etiam in Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato, & apud Grevenum in Audario Usuardi, Martyres esse, & hunc & alios fere omnes, in istis Martyrologiis relatos, satis certo cognovimus, ex eorumdem constanti usu, licet illud non addatur. Notissima est etiam urbs Macedonia Thessalonica, de qua & infra latius agemus.

3 Octavium iterum nullum Fasti Græcorum notaverunt: quod sane non magnopere miramur: constat enim nobis ex epistola Nicolai Papæ I, Thessalonicensem Archiepiscopum Vicem Romani Pontificis gessisse per utramque Egyptum, Illyricum, Macedoniam, Thessaliam, Achalam, Daciam utramque, Mysiam, Dardaniam, & Prævalim; unde etiam Justinianus Imperator Novella 13 indicat, se a Vigilio Papa obtinuisse Justinianæ primæ, patriæ suæ, ut ejus pro tempore Antistes, Archiepiscopus fiat, & in subjectis sibi Provinciis locum obtineat Sedis Apostolicæ Romanæ. Quod si totus ille Vicariatus, a Romano Patriarchatu ad Constantinopolitanum abstractus deinde fuit (sic enim loquitur antiquus hujus Patriarchatus Diatypus apud Leunclavium) id tamen primum factum est, sub Iconomachis Imperatoribus sæculo VIII; ex eo autem tempore major cura fuit Græcis easdem provincias sibi conservandi, quam earum Sanctos suis fastis adscribendi, quos paucissimos dumtaxat ibi inventes.

D.P.

*cur non ut
in Græcis?*

E

DE SS. ZOSIMO TECLA VIRGINE,
MARTYRIBUS ANTIOCHIÆ.

G.H.

Ex antiquis Martyrologiis.

*Nomina
in Mss.*

Antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, Epiternacense & Corbejense Parisiis excusum, hos Sanctos ita referunt: In Antiochia Zosimi & Teclæ Virginis. Eodem, sed omisso titulo Virginis, leguntur in apographis ejusdem Martyrologii, Lucensi & Blumiano; item in Ms. Richenoviensi & alio Regina Sueciae per Holstenium laudato atque vulgato, uti etiam apud Nosterum. At Tecla etiam Virgo appellatur in Mss. Casinensi, Altemphano, Trevirensi quodam S. Maximiani, & alio Corbejensi. Rabanus priorem solum nominat his verbis: Et in Antiochia Zosimi. Quæ etiam leguntur in Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato, & in Ms. Kalendario ante opera S. Isidori posito. Denique, palestra Antiochia omisso, refertur Zosimus

in Mss. Augustano S. Udalrici, Parisensi Labbei, & apud Grevenum in Audario Usuardi. Zozonius vero appellatur in Ms. Aquisgranensi. Habemus de his plura non reperimus.

2 Cum autem Antiochia simpliciter nominatur; quamquam ejus nomina plures in variis Provinciis fuisse urbes, intelligitur plerumque Antiochia Syriæ, D. P. prima Sancti Petri Apostoli Sedes, ideoque inter Patriarchales etiam prima post Romanam; cui propria Antiochæ Synaxaria h. altitudo conerentur, de istis Sanctis, aliis quoque plurimis hanc hanc, hanc pauciora verosimiliter decerent; quæ nunc discamus ex Synaxariis Constantinopolitanis, nam cum Religionis statum asseru-

D. P.

quæ bac

E

Antiochia?

A

DE SANCTO CRISPINO,

MARTYRE IN AFRICA.

Ex antiquis Martyrologiis.

G.H.

Tertio loco: memoratur hic Martyr in quatuor Martyrologiis Hieronymiani vetustis apographis: In Africa Crispini. Quae eadem leguntur in pervetustis Mss. Richemoviensi, Romano duplici Cardinalis Barberini, Trevirensi Sancti Maximini, & alio Reginae Suetulae praedito, in quo ita legitur: In Africa natalis Sancti Crispini. Ast omissa palæstra memoratur

Sanctus Crispinus in Mss. Augustano S. Udalrici, & Parisensi Labbei, & Pragensi: at Crispinus in Ms. Aquilgrancensi, & Crispus apud Grevenum in Auctario Usuardi. Atque hæc in codicibus reperta sufficiunt, ut illius Martyris a nobis recolatur memoria inter Sanctos alios hujus diei, donec aliunde affulgeat aliquid amplioris lucis.

DE SANCTIS JUVENTIO; CYRIACO

EXUPERANTIO ET HERACLIA

MARTYRIBUS ROMÆ.

Ex Martyrologiis.

G.H.

Martyrologium Romanum hunc mensem ad has Kalendas Maji ita auspicatur: Romæ S. Juventii Martyris. Annotat Baronius: De eo vetera manuscriptorum, ex quibus Molanus hac die scilicet in ea editione, qua iste solum usus est anni 1568. Ast in duabus aliis post secutis, quasi animadverso primæ editionis errore, legitur, Romæ S. Vientii Martyris, & ita habent etiam Martyrologium Coloniae & Lubeca anno 1490 excusum, atque Grevenus in augmento Usuardi, & nonnulla Mss. ejusdem Usuardi exemplaria, ad usum Belgicarum Ecclesiarum aucta; in quorum etiam pluribus & in Ms. Florario legitur, Romæ S. Vincentii Martyris. Martyrologium Bellini, secundum morem Romanæ curiæ Parisiis anno MDXXI auctius editum, & Galesinus cum dicto Martyrologio Romano consentiunt, & habent Romæ S. Juventii Martyris. Idque malum retinere, quia antiqua Martyrologi Hieronymiani apographa, quarto loco de illo & tribus sociis agunt, & fere ista habent: Romæ Joventi, Cyriaci, Exuperanti, Hieraclicæ. In aliquibus legitur etiam, Juveni, Cyrici & Eraclix.

C Ex his nomina Juveni & Cyriaci sunt in Martyrologiis Trevirensi S. Maximini, & duplici Romano Cardinalis Barberini. In Ms. Pragensi legitur Vientii & Cyriaci. In Corbejensi Joventis, Cyriaci. In Ms. Reginae Suetulae, Romæ Cyriaci cum aliis tribus, quos retulimus. Ms. Ughellianum Romæ Vientii, & Sirozianum Florentia Vientii. Mss. atrebatense & Tornacense, Romæ natalis S. Exuperantii; pro quo in Ms. Colonienfi S. Maria ad gradus scribitur, Operantii, & additur Joventi: pro quo etiam Juventii legitur in Ms. Augustano: Joventi in Parisensi Labbei. Servamus ergo primo loco S. Juventium Martyrem cum Martyrologio Romano, ex consensu plurimorum, etque adjungimus Cyriacum, Exuperantium, Heracliam ab aliis additos. In apographo Corbejensi S. Hieronymi interponebatur nomen Nicomedis Martyris: sed, uti inter Prætermisissos & in alios dies reiectos diximus; est solum hoc die dedicatio ejus Ecclesiæ, festum vero ipse recolitur solenni veneratione ad diem xv Septembris.

3 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae celebrat S. Juventium, martyrio affectum Romæ, quatenus persecutione, & quo martyrii genere passus sit se reperire non potuisse ait: quod & nos passim de antiquis Martyribus fatemur; quoniam in prædicto Martyrologio S. Hieronymi solum nomina & palæstra Martyri

soleant indicari; & ex illo passim alii suos Fesses transcripserunt. Interim Maurolycus, de Vientio (haud dubie Juventium intelligens, littera prima transposita) ita scribit: Romæ S. Vientii, ex Gallia Presbyteri, qui Theodosii & Valentini temporibus claruit. Hoc ille unde habuerit difficile est divinare; & in talibus saepe deprehensio per gratulam fictionem fallere, difficilior fuerit habere fidem. Maurolycum more suo descripsit Felcius.

4 Mirabile est autem quomodo Ferrarius, dum in Gallia S. Virianum Presbyterum & Martyrem celebrasset, in Notis potuerit citare Maurolycum, qui illum sub Valentiniano & Theodosio Imperatoribus claruisse, Romæque martyrio coronatum scribit. Sed hoc nobis documento sit, quam perperam legantur saepe & describantur Auctores. Videtur uterque Valentinianum Imperatorem voluisse indicare: Ferrarium autem secutus fuit Saussajus in Martyrologio Gallicano, cum S. Claudio Episcopo Viennensi adjunxit Helldatum Episcopum, & S. Virianum Martyrem, in pietatis agone coronatum. Bellinus & Molanus, omissa palæstra, solum meminerunt S. Viriani Martyris; cui Grevenus in Auctario Usuardi, & Canisus in Martyrologio Germanico, addunt socium his verbis: Iusti & Viriani Martyrum. An ergo sicut ex Juventio fuit, est Vientius aut Vincentius, ita etiam Virianus? nolumus id definire: sed neque ejus nomen augere numerum Sanctorum hujus diei, ab defectum antiquorum Catalogorum: satisque habemus rem indicasse, & nomina inter Prætermisissos retulisse, si forte aliquis novius lumen possit affundere, ut ex hisce tenebris etiam lector eruatur. Iustinus quidem & Verianus nominantur in Actis Aronensibus SS. Gratiani & Felici, velut cum ipse hoc die passus Perusii: sed eas nobis hic spectare arbitramur.

5 In sacello, quod est a dextro latere nobilissimi amplissimique Templi nostræ domus Professe Neapolitanæ, sub auspiciis & nomine Beatissimæ Virginis Domine nostræ, inter ceteras Sanctorum Sanctarumque Reliquias, quarum sacro ibi thesaurus reconditur, multa extant fragmenta præcipue Corporis S. Juventii Martyris; æstervanturque in basi pectoralis statum inauratæ ejusdem Sancti, vultu juvenili depicti. Hæc sacrorum ipsorum thesaurus, ex Martyrum cæmeteriis Romæ Apostolica Auctoritate extractus, & ab Illustriss. ac Rev. D. Cardinali Sfortia Neapolim delatus, ac Domine Portæ Ci-

An ex Ju-
ventio fa-
ctus alius
Virianus?

etque
Iusti &
Viriani
Martyrum
An ergo
sicut ex
Juventio
fuit, est
Vientius
aut Vincentius,
ita etiam
Virianus?

D. P.
S. Juventii
Reliquia,

A tam, E. Ar. Patracensis. Romæ vi Julii anno MDC-LXV; cujus vigore prænominatus D. Archiepiscopus Patracensis, Vice-gerens S. D. N. Papæ, testatur, dedisse præd. Fratri Eusebio de Neuschastel, Procuratori Ordinis Pœnitentium in Curia Romana, corpus & ossa S. Juventii Martyris, alias de mandato suæ Sanctitatis a se extracti ex cœmeterio Calixti, cum nomine pariter reperto in lapide: quæ authentica ita signata sigillabatur sigillo, clauso intra capsulam æneam, simillimoque sigillis ipsi arcule forinsecus appositis.

Reliquias
etiam si-
gillatim
recogni-
tas;

4 Sub hac certificatione sustulimus panniculum violacei serici, intra quod gossypium bene album erat, & huic involutæ Reliquiæ præfati Sancti Martyris; atque sigillatim, caput integrum, a quo tamen sejuncta maxilla inferior, cum dentibus octo, seorsim adiacebat; & ex altera parte duo ossa brachiorum, duo ossa quæ peronina dicuntur, una vertebra integra, duo ossa femoris, duo ossa coxendicis dextræ & sinistræ, dux tibiæ, una fibula cruralis, plures digiti tam manus quam pedum, plura alia ossicula & ossium particule, cum phiala repleta sanguine Martyris, etiamnum rubente, licet sicco: ex quibus Reliquiis, de consensu ipsius Domini de Bernieres, os unum femoris datum fuit D. Abbatissæ Fontis-Ebraldi; & aliæ quædam particule similiter donatæ sunt personis, in protocollo hujus verbalis Processus, in nostra Secretaria asservato, nominatis.

app-diat
Episcopus
Ebroicensis
fe 1667.

5 Alias porro jam enumeratas Reliquias collocavimus intra lipsantheccam inauratam, paratam hunc in finem atque per nos benedictam; quam permittimus exponi venerationi fidelium: deque tota hac actione jussimus formari Processum verbalem, coram Mag. Joanne Bernard, Doctore Medico; Paschasio d'Osse, & Philippo Drugeon, Magistris Chirurgis juratis: qui nobiscum pariter signarunt & attestati præsentibus sunt; quæ etiam relectæ, datæ sunt in dicta Domo Casæ-Dei, diocesis nostræ, anno & die superscriptis. Signatumque erat Henricus E. Ebroicensis, subtusque notatus Bonneville de mandato ipsius Domini Episcopi, qui etiam consensit, ut ipsæ Sanctimoniales die x Maji Translationem Sancti quatuor-
nis celebrarent Officio Ecclesiastico.

Serra dis-
sectum
Marty-
rom judi-
corum
Chirurgi

6 Addunt eadem, quarum cura hac nobis descripta & transmissa sunt, præfatos medicum & chirurgos, consideratis attentius ossibus, censuisse, quod Sanctus iste Martyr fuit sedus per medium ferra lignea. Ferra an lignea, non credo ex inspectione segmentorum discerni potuisse; alterum tamen dici puto, quia sic legatur serratus S. Isaias Propheta. Sed hoc Judæorum fuerit; Romanos ligneas ferras ad supplicia usurpasse nusquam legi. Præterea judicium istud chirurgicum ambiguum facit, modus serrandi antiquorum; explicatus a Casaubono in Suetonium lib. 4 cap. 27, dicentem quod Cæsar multos honesti ordinis medios ferra secuit: ubi, Medietatem accipe, inquit Casaubonus, longitudinis & staturæ, non latitudinis corporis: sic enim medios, ducto a capite principio, dissecabant: idque etiam ex Diono probatur, de rebellantibus sub Trajano in Africa Judæis asserente, quod multos medios a capite ferrabant, ut nonnulli dicunt. Quod autem talis fuisse antiquorum serratio passim conciperetur, probari potest eandem eodem Menologio seu Synaxarii, jussu Basilii Imperatoris Porphyrogenetæ scriptus, hodieque in Bibliotheca Vaticana servatus, unde effigiem Isaiæ Propheta suis super eum commentariis præfixit noster Cornelius a Lapide pag. 46, ubi in recessu picturæ is representatur, tale supplicium flexo genu suscipiens a capite.

id quomo-
do credi
possit fran-
co capiti
integritate

7 Sed hoc aliis curandum relinquo, non improbatum interim, si plæ ista Virgines suo illi Patrono, pro

signo martyrii, cum palma ferram applexerit; sicut S. Simon Apostolo solet fieri. Magis hoc spectat, quod (ut illa hic scribunt) Clemens Papa IX plenariam Indulgentiam, ad septennium valituram, anno MDC-LXVII concessit, omnibus die 1 Junii ad festum celebrandum confluentibus: quodque Clemens Papa X, successor prioris, anno MDCLXXII, Confraternitatem, sub S. Juventii patrocinio institutam, approbavit, variisque Indulgentiis locupletavit, pro die 1 Junii & Dominica sequenti: quibus diebus infinitus ad Casam-Dei concursus est populi, plurimis miraculis fervorem suscitantibus, quantum verbo explicare nemo valeat. Eorum tamen miraculorum, quia approbatum publica auctoritate nullum est, nullum perscribitur: nec vero magni æstimanda corporalia beneficia sunt, collata cum spiritualibus, in conversione perquam admirabili plurimorum, a recta salutis via pridem exerrantium. Ita epistola, ex eo loco ad me data anno MDCLXXVIII die x Julii. Biennio autem post significatum per aliam epistolam fuit, quod sacro Corpori ex piorum elemosynis ac monasteriis impensis curatum sit aliare ex ligno, eleganter sculpto & inaurato. Quibus non contentus, cum mihi missi perisset quicquid publicis scriptis consignatum habebatur utile, excerptis Jaquelina de Sabrevois, ejusdem loci Religiosa, ex plurimis medio juramento legitime depositis, præcipuas aliquot Gratias, nec enim adhuc placeat recitare Miracula, ad invocationem ipsius Sancti, ut pie creditur, divinitus impetratas; omittis ceteris, vitanda prolixitatis causa, ad illustrandum nomen ignoti alius Martyris.

AUCTO.
RE
D. P.

Addita
Indulgentia

et Con-
fraterni-
tas;

sermo mi-
racula.

8 Utinam vero nunc etiam possem explicare, quid factum sit corpore S. Parthenii, pariter extracto cum corpore S. Juventii, & a præfato P. Procuratore, transcripto in jus potestatemque P. Martialis, prænominati. Putavit ille, S. Parthenium esse, cujus memoria consignatur in Romano Martyrologio ad diem xix Maji, una cum socio Calocero: qui ambo Eunuchi uxoris Decii, ab eodem martyrio affecti creduntur, & in eadem cœmeterii Calixtini crypta sepulti, in qua postea conditus fuit S. Sixtus. Faceret hoc sane conjecturam P. Martialis de suo Parthenio acceptabiliorem alicui; nisi tam illustrium Martyrum corpora, æque ac corpus S. Sixti, constaret a tempore quam longissimo in lucem protrahæ, & collocata fuisse & diu honorata in aliqua Romanarum basilicarum, quarum nonnullæ ipsorum adhuc Reliquias habere gloriantur. Potiorem tamen eorundem partem ad se delatam crediderunt Monachi Mauri-montis in diocesi Catalaunensi, fundati sub ipsorum patrocinio a quodam Nancejo Comite, fortassis ante tempora Caroli Magni. Sed & San-Remigianæ Remis Canobus, simili possessione gloriantur. Hac autem alternatos velle dejicere, argumento tam incerto, quam est inventio tam recens Martyrum fortassis anonymorum, aut solo eo nomine cognitorum, quod pluribus eodem in cœmeterio sepultis potest fuisse commune, plus quam temerarium foret.

Simul
erant
S. Par-
thenii &

temore
crediderunt
eorum esse,
qui colitur
19 Maji.

F

GRATIAE CURATIONUM.

Intercessioni S. Juventii pio
attributarum.

Ex Mss. Gallicis Casæ-Dei.

IN nomine Domini, die viii Julii, anni MDC-LXVII, adstitit coram nobis, Fr. Michaelæ Barbot, Presbytero religioso & Confessario Casæ-Dei, nec non Curato parochiali ejusdem loci, Thibaldus Vautier, ex burgo Novæ-lyræ; qui nobis visus est vir piensissimus, ex actibus devotionis proflus singula-
ris,

Sanctum
et para-
lyticum;

EX MS.
Gall.

ris, quos eum exercere conspeximus in nostra conventuali ecclesia, in qua corpus S. Juventii Martyris requiescit; quique publice habetur homo probus ac fide dignus. Hic, post susceptam in eadem nostra ecclesia sanctissimam Communionem, asseruit nobis, coram venerabili & tactis reverenter sanctis Evangeliiis, quod annis abhinc duobus genibus paralyti dissolutis, in eum fuerit statum redactus, ut nec unum quidem passum promovere posset, nisi duobus utrimque sulcientibus illum: insuper adeo inhabiles sibi manus fuisse, ut nihil eis operari valeret. Et ille quidem ad hujusmodi infirmitatum levamentum plures medicos a se consultos ait, ac nominatim Dominum l'Orieux ex oppido Aquilæ, Dominum de Vaux, Dominum du Val, & Dominum Vattier medicum Regium: qui cum varia ei præscripsissent applicuissentque remedia, nihil solatii attulerunt. Tandem eum incessit devotio faciendæ ad S. Juventii honorem Novenæ: quem in finem huc veniens xxix Junii, prout dictum est, paralyticus; cœpit, quinto ipsius Novenæ die, per se ambulare sine cujusquam adjutorio, & ad quemcumque res peteret usum movere manus. In quorum fidem chirographum suum huic scripturæ apposuit, coram Rev. Matre Priorissa pluribusque Religiosis, ad crates majores eum in finem collectis, aliisque personis dicti miraculi testibus, anno & die prædictis & Tibault Vautier.

Subsignantibus hic & infra F. M. Barlot, & Jacobo Gautier, Secretario (ut reor) Confraternitatis S. Juventii.

a Die atque anno prædictis, comparuit, coram nobis qui supra, Catharina le Febure, uxor Petri Gravelle, ex parochia Novæ-Lyræ, quam scimus probis moribus ornatam publica cum approbatione vivere ac fidem mereri, exhibens nobis Magdalenam Gravelle, filiolam suam duodenariam; susceptoque sanctissimo Eucharistiæ sacramento, & tactis sacrosanctis Evangeliiis, coram Venerabili, in ipsa Casæ-Dei ecclesia, dixit, quod præfata Magdalena filia sua, jam inde a festo Nativitatis proximo præterito, fluxu quodam humorum supra utramque coxendicem descendentium sic afflicta fuerit, ut nec unum quidem passum posset sine adjutorio promovere. Se quidem ad eam sublevandam plures medicos & chirurgos advocasse; inter quos fuerint Medicinæ professor de Fretigny, & quidam dictus Magde la Fontaine, chirurgus juratus in largo Novæ-Lyræ; a quibus præscripta remedia varia frustra applicuerit infirmæ. Recurrisset ergo se ad divinum auxilium, S. Juventio Martyre intercedente implorandum, institutione votivæ Novenæ; cujus causa ad hanc ecclesiam venerit cum filia sua prænominata: quarto autem die dixisset sibi infirmam, quod sentiret rheuma illud molestum a coxendicibus deorsum labi, dum intra ecclesiam orabat: & coram omni populo, quæ suæ istic devotioni instabat, ambulavit usque ad ostium ecclesiæ: atque exinde sic magis magisque roborata est in dies, ut eam viderimus ipsi libere ambulantem, nec nisi bacillo quæ manu tenebat innixam. In quorum fidem prænominata Catharina le Febure, scribere nescia, manus suæ signum & apposuit hisce, coram Rev. Matre Priorissa Maria de Bretigneres, Genovesa de Bernieres, aliisque Religiosis, nec non prædictis testibus ac Secretario.

3 Die atque anno prædictis, comparuit, coram nobis qui supra, Antonetta Bournad, uxor Guilielmi Gril, ex parochia Novæ-Lyræ, mulier bonæ vitæ bonorumque morum (uti nobis constat) ac fide digna; quæ medio suo juramento tactisque Evangeliiis, ante Venerabile in dicta ecclesia, nobis ob-

tulit filiam suam Carlottam, annos quindecim natam; quam asseruit a mense Decembri præterito super unam coxendicem passam catarrhum, quo omnino impediatur gressum formare, nisi alienis manibus sustentaretur: adversus quem morbum complura remedia ei præbuerit Medicus de Fretigny. His autem nihil proficientibus, recurrisset se ad Dei potentiam, quam infinitam cogitabat, meritis S. Juventii implorandam. Cumque devotionem prorsus singularem erga Sanctum istum concepisset, decrevisse se in ejus honorem Novenam instituere, cum filia sua infirma (ut dictum est) intra ecclesiam hanc, ubi corpus ejus aservatur. Tertio autem die dixisset sibi prædictam filiam, quod subito senserit se vehementer alleviatam: unde mox etiam per se solam surgens ambulare cœperit, coram multo istic præsentem populo, scipione dumtaxat nixa, ac porro robustior indies evasit. In quorum fidem signum suum & hic apposuit Antonetta prædicta, coram iisdem utriusque sexus testibus, qui supra nominantur. Prædictis autem tribus Gratiis attestati sunt proximo die, primo Augusti, D. Philippus le Marchant, Presbyter Sacellanus in Nova-Lyra; & Nicolaus Loyson, ibidem Sacellanus in ecclesia S. Aegidii: quemadmodum iisdem antea, scilicet xxv Julii, attestati erant Rector Parochiæ Novæ-Lyræ, dictus de Champigny; & Jacobus le Paon, ibidem Presbyter.

4 Die x Julii MDCLXVII, comparuit, coram nobis qui supra, Joanna Maillard, ex S. Germano de Martigny diocesis Sagienis, cum suo marito Antonio Bouvet, nota nobis ut proba ac fide digna mulier; receptisque Sacramentis & tactis Evangeliiis, coram Sanctissimo, dixit, se a mense Martio proxime elapso, descendentibus in tibias humoribus impeditam fuisse, atque omni gradiendi facultate privatam. Cumque ex præscripto medici de Fretigny varias experta esset medicinas, neque profecisset quidpiam; agram se, ut erat, venisse in hanc ecclesiam, invocandi S. Juventii causa, Novenæque in ejus honorem exordiendæ. Tum vero domum rediisse se, atque proximo (qui Dominicus erat) die, potuisse nemine auxiliante pedibus suis adire ecclesiam parochiæ suæ, uno horæ quadrante distantem, ad Missam ibi audiendum: qua finita similiter domum per se revertit: & hodie, qui dies ultimus Novenæ est, huc advenit, gratias actura Deo & S. Juventio, pro miraculo & favore sibi exhibito; in cujus memoriam baculum suum hic reliquit, & veritatis testimonium dixit, coram prænominata Priorissa & Religiosis pluribus, & Ludovico Bourdin, Francisco de la Noe, Antonio Bouvet marito, & Roberto Maillard fratre suo, omnibus prædictæ parochiæ S. Germani de Martigny iquisitis, velut oculatis testibus miraculi: quod etiam manus suæ signo firmaverunt singuli, anno & die quibus supra. Similique fide attestatus fuit eidem Gratiæ, ut oculis suis conspectus, Parochiæ istius Curatus, Joannes de Boucher; nec non is qui infirmam curavit medicus vel chirurgus, F. Focault.

5 Die xxi Julii MDCLXVII, comparuit, coram nobis qui supra, notus a probitate & fide Nicolaus Maloifel, hujus parochiæ Casæ Dei subditus: qui modo prædicto juratus asseruit, quod filiolus suus trimulus Thomas, factus fuerit cæcus die xxvi Junii præcedenti, defluente in ejus oculos humore noxio: quamobrem ad S. Juventium recursu habito, die Visitanti Elisabetham Virgini sacro, petierit supra se in persona filii recitari Evangelium sancti Martyris. Hoc autem facto domum regressus, reperit puerum uno jam oculo videntem. Cumque

ab

A ab uxore, & pluribus qui illic opus faciebant mercenariis, quævisset horam & modum, quo illuminatus puer eo oculo fuerat, intellexit, id eodem momento contigisse, quo Evangelium super se fœcerat pronuntiari. Tertio autem die post, cœpit etiam altero oculo videre puer: adeo, ut nunc ap-
maius
for. la per
anor 30.

6 Die xv mensis atque anni jam notati, comparuit, coram nobis qui supra, hujus parochiæ incolæ, Thomasia du Bois, notæ fidei ac probitatis mulier; quæ jurata ut supra, affirmavit, quod annis abhinc triginta, supra auris sinistra lunulam gesserit pustulam, quæ non solum audicium præcludebat, sed etiam acerrimos dolores ipsi pariens, omnem ea parte contactum vestium horrere faciebat. Hæc cum ad nostram ecclesiam venisset in die Translationis S. Juventii Martyris, cæremonia illi interfutura, Sanctique auxilium imploratura; speciali devotionis affectu moveri se sensit, eodemque impellente bis
maius
legenda
reddidit.

7 Die xxv Septembris anni MDCLXVII, adfuit, coram nobis qui supra, Francisca Bugiel, inquilina parochiæ du Bois-Renauld, quam virtute ac fide præditam novimus, suoque juramento, ut alii, testata est, quod D. Jacobus Ligoardiere maritus suus, post octo dierum ægitudinem, lapsus in syncope, sine loquela ac sensibus per octo integras horas jacuerit. Cum autem ipsa, admovente Thomasia du Bois, ex parochia S. Germani de Rugles, hic pariter præsentem & subsignante, votum pro marito concepisset, per intercessionem S. Juventii obtinere ei cupiens a Deo, vel vitam jam desperatam, vel loquelam, saltem ad peragendam peccatorum confessionem; hætenus voti compos facta est. Recuperavit enim eger usum linguæ tantisper; & de peccatis rite confessus, denuo in syncope relapsus est; nec ullum postea verbum protulit, sed intra unam circiter horam obiit: quemadmodum prænominate matronæ dux, prior nominis, posterior Crucis subsignatione affirmavit, coram nobis & Reverendis Matribus Conventus, anno ac die prædictis: sequentis autem Octobris die 11, idem fecit ipse Curatus prænominate Parochiæ, Joannes du Bois dictus.

8 In parochia Willariensi prope Viridem-silvam, vulgo le Verd-bois, bimulus puer, Philippus Souti nuncupatus, ad morsum fuit a cane radido; nihil tamen mali exinde passus, quia mater filiolum S. Juventio commendarat: sed cum hæc negligeret votum factum implere, contigit, ut idem puerulus manum sibi adureret; quæ, mox ut votum iteravit mater, curata ei est. Verum, tardante illa etiam hac vice, & puero micæ quasdam panis deglutiente, earum una transversim in hæsit gutturi, tantumque infirmatus ille est, ut jam jam moriturus putare-

tur. Tum vero tertium & serio Sanctum appellavit mater; votique compos facta, illud cum gratiarum actione personaliter exolvit, mense Maio anni MDCLXVIII. Carolus Hue, annos septem natus, ex parochia de Chaumont prope Gacé. oculus unum sic amiserat, ut eo omnino videret nihil, quamvis supra pupillam nihil etiam videretur quod usum ejus impediret. Parente autem ejus utroque Sanctum Martyrem invocante, post biddum apparuit sanus pueri oculus, quo is nunc sine molestia utitur.

9 Egidius le Royer, annos natus sexaginta sex, gangrenam in una coxendicum patiebatur plane formatam; depositusque a medicis, etiam ipse spem vitæ longioris deposuerat, eo quod cor sibi deficere sentiret, consumptis omnino viribus. Votum nihilominus fecit S. Juventio: & ecce cito putrefacta cœpit continuo separari ab integra, ad stuporem medicorum; neque diu post integre convalescit eger. Hoc autem factum est in parochia Magdaleenæ Vernolii, mense Decembri anni MDCLXVIII. Joanna Chardet, ex parochia vulgo Chandey dicta, fluxionem aliquam patiens supra stomachum & brachia, sic ea gravabatur, ut non absque grandi molestia ambulare posset, ob respirandi difficultatem; brachiis vero agere nihil. Ergo ad conventualem ecclesiam Religiosarum Casæ Dei adduci se fecit: Junii MDCLXX, ipso die, quo ibi celebrabatur festum S. Juventii, petitque supra se Evangelium recitari. Hoc autem facto, statim sensit sibi longe melius esse, ac domum citra difficultatem rediit multum consolata: deinde per novem dies continuavit devotionem suam, post quos plenissima sanitate frui sese dixit.

10 Dives quidam Alençonii mercator, Dominus Bonvovus dictus, Rotomago redibat mense Septembris anni MDCLXXIV: qui transiens per oppidum Aquilæ, in eodemque pernoctans ad diversorium Equi-albi, tam atrocibus arthritidis cruciatibus torqueri cœpit, ut nihil magis quam mortem optaret. Cumque nihilo melius sibi esse sentiret postridie, & tamen vellet equum conscendere ad iter suum proseguendum; quatuor hominibus opus fuit, qui de lecto sublatum sellæ imponent, inter clamores & ejulatus tam horribiles, ut omnibus compassionem moveret. Interim suggestum ei ab aliquo circumstantium fuit, ut sese commendaret glorioso Martyri S. Juventio: quod mox tanta cum fiducia præstitit, ut in momento omnis dolor resederit, ac malo liber Alençonium redierit: ubi exinde negotiis suis sine incommodo ullo vacavit; & in gratiarum actionem huc misit scriptum pro Missa, ante caplam Sancti dicenda. Testes hujus gratiæ sunt quotquot prædicto diversorio propinqui habitant, quemadmodum asserunt nobis civis Aquilanus perquam honestus, Guilielmus Anquetin de la Chapelle nuncupatus; qui sua ipse manu miraculosam istam curationem descripsit. Atque hæc ex multis pauca sufficere credimus. Datum ex Monasterio Casæ Dei 1111 Novembris anni MDCLXXX.

De
ex m.
et mico
intra gut-
tur haren-
te:

item a' tui
extindit
oculus,

gangrena,
deperata

molestem
rheuma,
E

a

doler ar-
thritidem
momento
auferitur.

P

sanatur
puer a
morsu ca-
ni radidi,

adulsi-
mentu,

DE SANCTIS MARTYRIBUS

LUCIA VIRGINE, AUCIA REGE, ROGATO, GERMANO,
 SILVANO, BULLODO, CACILIA, TERTULO,
 LAUTA, VICTORIA, GAGO,
 FORTUNATO, MAXIMA, ROGATA, PAULINA, APPIA, CASTULA, COTEUSA,
 NOVELLA, AGAPA, CARRA, URURIA, BUBLASA,
 FORTUNATO, MARTINO, SATURNINO, BAJANO, ROGATIANO,
 HONORATO, DONATO, MARCIANO, SATURNINO, POTINO, PAULO,
 PETRUVIO, RUTILIA, FLAVIO, QUIETIA, JANUARIA, NOVELLA,
 JANUARIO, GOSIA, FOEDOSA, VICTORINA, MATRONA,
 CASTULA, ROGATIANA, QUINTO, MARCO, GEMINA,
 MARTIALE, MITUNO, PAULO, VERICO, CASSO, SATURNINO,
 FELICE, MARTINO, DONATO, ROGATO, JOANNE, FORTUNATO,
 DONATIANO, MARCIANO, SAILE, CASTO, JANUARIO, DONATO,
 HORTENSO, SATURNINA, MALCHO, SILVANO, QUINTO,
 FELICIA, SILLESIA, JANUARIA, FORTUNATA, VICTURIA, MARIA,
 PRIMO, GEMELLINA, FRUSTINA, NOVELLA, DONATA, GETULLA,
 BARICO, URBANA, ROMANA, PRIMA, TERTULA, CASTA,
 MAXIMA, URBANA, OPTATA, MATRONA, MELOSA,
 METUNO, MAJORO, SECUNDA, URBANA, GEMELLINA,
 SATURNINA, PROCULA, SURDIDA, SILVANA, RUFINA, NINA,
 SEPACO, VINCENTIO, PRISCO, HILARO, CASTULA,
 PUBLIO, ARABO, ET ALIIS CENTUM VIGINTI.
 LUPO CUM ALIIS XXIII.

ITEM CATULINO, PUBLASO, MARTINO, GAJANO,
 MARCELLIANO, FLEDO, MARCELLIANO, MARCO,
 CASTO, MAJORE, PROCULO, EPAGATO, TERTIO,
 SILICA, TERTULA, MAJOSA,
 TIMOTHEO, MARCELLINO, RUTILO, GERMANO, JOANNE,
 MAXIMA CUM ALIIS LXXVI, AUT CLXXII.

THESSALONICÆ, AUT EX PARTE ROMÆ PASSIS.

Notitia nominum ex vetustis Martyrologiis.

G.H.

JUNII. **T**hessalonica, urbs Macedonia celeberrima, peregrinatione & duplici Epistola S. Pauli notissima, deinde Archiepiscopalis, etiamnum ampla, populosa & dives, cum portu commodissimo in intimo recessu suus Thermaici, Venetis ab Amuratbe secundo Turcarum Imperatore erepta fuit circiter annum MCCCCXXXII. Hinc urbi adscribitur cohors Martyrum, promiscui sexus plus quam trecentorum: quorum nomina centum triginta octo celebrantur in antiqua Martyrologio Sancti Hieronymi, ex tribus potissimum apographis, scilicet Epternacensi, Corbejensi, & Lucensi; in quarto apographo Blumiano plurimorum nomina Sanctorum desunt, ab amanuensi pretermissa. Dividemus hos Martyres quasi sub suis Decanis in Decades, ut si quid annotandum observemus, facilius possit a lectore percipi.

Sic ergo autographa quatuor incipiunt: Thessalonica Lucie Virginis, & Auce Regis, Rogati, Germani, Silvani, Bullodi, Cecilie, Tertuli, Lautz, Victorie. In dextera totius cohortis consentiunt omnia apographa dicti Martyrologii. In Mss. Augustano S. Udalrici & Parisensi Labbei ista leguntur: Thessalonice Octavi, Lucie. De S. Octavio supra egimus. Mss. Trevirensis, S. Maximini Cassanense, & Altemphanum; Thessalonice S. Lucie Virginis. Ms. Regina Suecia ab Holstenio excusum. In Thessalonica, Luce Virginis & Euceris Regis, & aliorum multorum. Notkerus eisdem Roma adscripsit, ab eoque dicitur Nativitas Lucie Virginis & Auce Regis Barbarorum, Rogati, Germani, Silvani, cum aliis plusquam trecentis. Ms. Vaticanum S. Petri, ad Supplementum gemini Martyrologii Bedæ, ante totum Martii a nobis editi, ita habet; Thessalonica Lucie Virginis, & Auce Regis Barbarorum. In apographis Epternacensi & Blumiano legitur, Auce Regis; in Corbejensi, Auce Regis barbari; in Lucensi, Acacii Regis Barbarorum. Iterum die XVIII Decembris, in eodem Lucensi legitur, Romæ Lucie Virginis & Auce Regis; & in dicto Corbejensi Romæ Lucie Martyris & Auce Regis. Verum desunt hæc tali die & mense in antiquissimo Epternacensi Ms. ut videantur illic forsan non debito modo intrusa. Iterum infra, ad diem xxv Junii, Thessalonice tribuitur memoria Luce Virginis & Auce Regis, in apographis Corbejensi & Blumiano; at solus Luce Virginis in Epternacensi; nec non, Lucie Virginis, & Auce Virginis in Lucensi, sed vitio amanuensum. Interim dicto xxv Junii eadem apud Robanum, Notkerum, & auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ excusantur, & Romæ tribuuntur: uti apud Adonem &

A in Martyrologio Romano solum Lucia Virgo. Nos alia habemus S. Lucie Virginis, abducta a Rege; quæ cum eo reversa, martyrio coronata esset Roma, sed num forsan Thessalonica, & inde Romam translata, non liquet. Interim ad dictum xxv Junii accuratius de istis aduri, hic relinquitur antiqua Martyrologia in suo vigore. Quid autem f. Lucias Rex, prædix aliquo victus captusque a Romanis, Thessalonicam venerit: & inde quasi in triumpho Romam sit transfusus, cum Lucia & parvo comitatu reliquis conceptivis Thessalonicæ coronatis; & sic huic loco attribuantur etiam Rex cum Lucia Virgine? Id sane nobis maxime probaretur. Sed ad Socios progrediamur.

Decas, 3. Menio Rogati, Germani & Silvani est in omnibus apographis, absque ulla mutatione; uti etiam apud Northerum. Bulodius etiam Bulodius scribitur; uti Cæcilia etiam Cicilia. Tertulus & Laura, invariata ubique scriptura, servantur: sed loco Victorix, etiam Victuriæ & Victuri habetur. Secunda Decadis classem faciunt SS. Gagus, Fortunatus, Maxima, Rogata, Paulina, Appia, Castula, Coteusa, Novella, Agapa. At alibi leguntur nomina Gai sive Egati, Fortunata, Maximi, & Agapix, loco Appix. Castula vero deest in Epternacensi, est tamen in aliis tribus: & loco Coteuse est etiam nomen Coteusi. Tertiam Decadem constituunt SS. Carra, Ururia, Bublata, Fortunatus, Martinus, Saturninus, Bajanus, Rogatianus, Honoratus, Donatus. Pro varia lectione servantur scripta nomina Cassæ, Bublaxæ, Marciani, Rogatiana. Rogatiani autem memoria celebratur etiam in Mss. Progeni, Leodiensi S. Laurentii, Trevirensi S. Maximini; & in Mss. Florario, ubi additur supra relata Lucie, titulus Virginis, ipsaque adscribitur Thessalonicæ. In Mss. Richenoviensi fit mentio Honorati & Donati. At nomen S. Fortunati est in quadam Calendario ante opera S. Isidori, asservata in bibliotheca Vallicellana. In quarta decade serie collocantur SS. Marcianus, Saturninus, Potinus, Paulus, Petronius, Rutilia, Flavius, Quictia, Januaria, Novella. Et variata lectione invenitur Probus pro Paulo: dein Perunius, Notilia, Quinta, Januarius, Novellius. Quinta decadi ordinem tenent SS. Januarius, Gofia, Fædosa, Victorina, Matrona, Castula, Rogatiana, Quintus, Marcus, Gemina: variante autem scriptione leguntur nomina Januarix, Gogofix & Sozix, Falofix, Victorinx, Castuli & Gastulæ, item Gemmæ pro Geminæ. Post Matronam vero desiderantur viginti duo Martyres, in Mss. Blumiano.

VI, 4. Sexta decade nominantur SS. Martialis, Mitumus, item Paulus, Vericius, Cassus, item Saturninus, Felix, item Martinus, Donatus, item Rogatus. Alia vero scriptione leguntur Marcianus & Rogata: & nomen Felicis desideratur in Mss. Epternacensi. Septima decadis manipulus, SS. Joannes, Fortunatus, Donatianus; item Marcianus, Sailis, Cassus; item Januarius; item Donatus, Hortensius; item Saturnina. Nomen Joannis deest in egrapho Lucensi: & variante lectione procedunt vocabula Fortunatæ, Sanlis, Ortiensis & Horninfi. Cassus adjungitur S. Lucie in Mss. Aquilgranen. Augustano, & Parisiensi Labbei; item apud Grevenum in Auctario Usuardi. Sequebatur vero

hic repetitum Martini nomen, sed in solo Corbejensi apographo, quem omittimus.

5. Octava decadis ordo est, SS. Malchus, Silvanus; item Quintus, Felicia, Silletis; item Januaria, Fortunata, Victuria, Maria, Prima. Pro varia lectione sunt nomina Quintini & Matrice, loco Quinti & Marix. Nonæ decadi tribuuntur, SS. Gemellina, Faustina; item Novella, Donata, Getulla, Baricus, Urbana, Romana, Prima; item Tertula. Addebatur, præter Gemellinam, adhuc Gemella in solo Lucensi; quam omittimus: atque post Gemellinam iterum decant quindécim nomina in apographo Blumiano: & in ceteris variant lectiones, Getuli & Zetulæ; Primæ, & Tertulæ; loco Getullæ, Primæ & Tertulæ. Pro Faustina quoque videtur Faustinus cum sociis legi in Mss. Ultrajectino & Trevirensi; illo S. Marix, hoc S. Martini. Decimam decadem tibi faciunt, SS. Casta & Maxima; item Urbana, Optata, Matrona, Melosa, Metunius, Majorus, Secunda, Urbana. Interim varie exprimuntur nomina, Urbani, Mittuni, Melosi, Secundicæ seu Secundi; loco Urbanæ, Metuni, Majori, & Secundæ: Nomen quoque Urbanæ bis erat in solo Lucensi. Undecima decadis classi attribuendi, SS. Gemellina, Saturnina, Procula, Surdida, Silvana, Rufina, Nina, E Sepacus, Vincentius, Priscus. Alia est scriptura Juli, Gordidæ, Nivæ; loco Proculæ, Surdidæ, Ninæ. Nomen Prisci est in Calendario Mss. ante Psalterium S. Isidori. Duodecima turma fit sequentium, SS. Hilari, Felicis, Castulæ, Publii, Arabi, cum aliis centum viginti; Lupi, cum aliis xiii. Ex his in Mss. Augustano S. Udalrici refertur mentio SS. Castuli, Arabi, & aliorum CXX; sed Castulæ, Publii & Arabi etiam in Mss. Parisiensi Labbei. Item Lupi, in eodem & Aquilgranen Mss. atque in Greveni Auctario ad Usuardum: in quo etiam fit mentio Publii.

6. Decimus tertius capitulum decem manipulos exergit ex nominibus SS. Catulini, Publasi, Martini; Gajani, Marcellini, Fledi; item Martiani, Marcellini, Casti. Pro decima quarta decade habentur nomina, SS. Proculi, Epagati, Tertii, Sillinæ, Fertulæ, Majosæ, Timothei, Marcellini, Rotili, Germani; ubi alia lectio habet Pagati, Tertullæ & Fertulæ, Rutili & Rogati, loco Epagati, Fertulæ, & Rotili. Demum pro conclusione restat Memoria Joannis & Maximæ, cum aliis centum sexaginta duobus. Ita Epternacense apographum; at Lucense Joannis, Maximi, cum aliis LXXV; quem numerum etiam habet Mss. Blumianum, & nomen Maximæ iterum cum Epternacensi; quod nomen deest in Corbejensi, & subduntur alii nonaginta. In pervetusto Martyrologio Gelloniensi, sive S. Guillelmi de Deserto, Luca Acherio tome 13 Spicilegii vulgante, ista leguntur. Kalendas Junii, Thessalonica Octavi, Lucie, Casti, Publii, Lupi, Crispini, Claudii, Maximæ, & consentiant Mss. Codices Abbatia S. Galli, aliudque Mss. cum quibus Achertus suum contulit; aliisque interpositis adduntur nomina Castulæ & Arabi, de quibus hic agimus; additur etiam ibidem nomen Romani, cum interpunctione; ut videntur alius Martyr intelligi; sed quia Romana Martyr inter reliquos fuit, inde nomen Romani formatum videtur.

DE S. PROCULO MILITE MART.

BONONIÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

H.G.

Ejus a S. Proculo Interamnenſi diſtinctio, martyrii tempus, Acta apocrypha.

CIRCA
CXXXIII.S. Proculi
Episcopi
Interamni-
ne cultus
1 Decemb.

Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italia, ad hæc Kalendas Junii, duos proponit Proculos Martyres Bononiæ passus, alterum Militem, de quo hic agimus; alterum Episcopum Interamnenſem, quem relinquimus posteris, ut ad Kalendas Decembris dignetur eum honorare, eo quod antiqua Martyrologia ad illas eum referant. Ita Mss. Casinense charactere Longobardico, & aliud quod Roma reperimus in Bibliotheca Ducis Altempsii; Interamniæ natalis S. Proculi, Episcopi, & Martyris. Mss. quoque Vaticanum Ecclesie S. Petri, & aliud monasterii S. Cyriaci, in Supplemento genuini Martyrologii Bedæ, a nobis ante totum secundum Martii vulgati, ista proferunt; Interamniæ sive Narniis, S. Proculi Episcopi & Martyris. At Maurilius ista scribit: Narniæ sive Bononiæ, S. Proculi Episcopi & Martyris, sub Totila Rege Gothorum. Narniæ vero solum adscribunt eum Galeſinus & Baronius in Martyrologio Romano, qui præter recentiores allegat Uſuardum. Sed hic solum Presbyterum appellat; addit autem in Notis Baronius in codice S. Cyriaci omnium vetustissimo (ut supra diximus) Interamniæ sive Narniis attribui S. Proculum. Sed hæc sufficiant de Episcopo, in quo quanta facta confusio sit, duobus diversissima ætatis & urbis Episcopis Martyribus & in unam conflatis personam, infra apparebit, ubi de Bononiensi sub Totila passus agemus; vetustiori Narniensi ad Kalendas Decembris remisso: at quæ habemus de Proculo Milite, hic damus.

A. S.
Proculi
militis
cultus
1 Junii,

1 Gabriel Palæstus, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & Archiepiscopus Bononiensis, in suo Archiepiscopali Bononiensi, an. MDXCIV Romæ excuso, sub finem, Catalogum Sanctorum & Beatorum Bononiensium addit: ubi inter Martyres ista indicat; S. Proculus Martyr sub Maximiano, non (ut vulgo fertur) sub Justino Imperatore aut Theodorico Rege. Meminit enim ejus S. Paulinus Nolanus, qui vixit ante annum quadringentesimum Christi. De hoc agemus

C XXXII Junii: versus autem ejus hoc allegant Baronius, ad hæc Kalendas Junii, & Sigonius infra citandus.

His Socius, pietate, fide, virtute, corona,
Martyres Agricola, & Proculo Vitalis adhærens.
Et alibi

Vitalem, Agricola, Proculumq; Bononia condit
Quos jurata fides pietatis in arma vocavit;
Proque salutaris cecit victoria palmis,
Corpora transaxos trabalibus inclita clavis.

3 In præfatione ad jam dictum Martyrologium Natali, barum Illustrissimus Auctor sic progreditur: De natali die S. Proculi Martyris, solenniter celebrari solito, scribit S. Gregorius libro 1 Dialogorum capite 9, in Bonifacio, circa medium. De illo etenim & non alio, ut de Martyre celeberrimo, cunctis notissimo, ibi agi persuademur. Verba S. Gregorii sunt ista: Alio namque tempore B. Proculi Martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco vir nobilis, Fortunatus nomine, manebat: qui magnis precibus ab eodem venerabili viro postulavit, ut cum apud beatum Martyrem Missarum solennia ageret, ad benedictionem dandam in suam domum declinaret. Reliqua legi possunt a nobis edita, & quatenus licuit illustrata, ad Acta S. Bonifacii Episcopi Forontini, &

qui & a
S. Grego-
rio indi-
catur,

diem XIV Maji num. 2 Idem porro Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 303 num. 122 Bononiensium Patronos sic colligit: Bononiensis nobilis civitas præclaros habet Martyres Vitalem & Agricola, referendos 14 Novembri; Hermetem, Aggzum & Cajum, reſatos 14 Januarii. Sed & Proculus quoque tunc ibi insignitus est corona martyrii, clarissimus fama Martyr. Verum quod ejus martyrii Acta deperdita sint, alia commentandi occasio data est: sed consule notata a nobis in Martyrologium Romanum: in quod per errorem irrepsit nomen Episcopi. Quo errore sublato, ista in dicto Martyrologio jam leguntur: Bononiæ S. Proculi, Martyris, qui sub Maximiano Imperatore passus est. Ferrarius in Catalogo generali addit, eum Militem fuisse: addere etiam potuisset, Bononiensium Portarum unam, ab hoc tam antiquo, & aliquando primario Patrono civitatis, Proculam nuncupari. Martyrologium Ducis Altempsii, quod Romæ Mss. vidimus, ad diem 5 Junii meminit Proculi Martyris Bononiæ.

4 Masſinus in Bononia perlustrata, ad hæc Kalendas Junii offert, S. Proculum Martyrem, heberi inter Patronos urbis Bononiensis, ac fuisse Militem illius, & credi ex familia Tencararina, eique dicatam Ecclesiam Parochialem monachorum nigrogrogrum Congregationis Casinensis Benedictinorum, in platea S. Mamoli sitam; in eaque sacrum ejus corpus quiescere, una cum corpore alterius Proculi, Episcopi Interamnenſis; & eorum capita hoc die exponi, atque olim a Gregorio XIII anno MDLXXXIV concessas Indulgentias plenarias. Addit vero, S. Proculi Episcopi Interamnenſis hoc die esse festum Translationis, at natalem ejus haberi diem primum Decembris, ut supra monuimus. De Martyrio autem S. Proculi Militis idem Masſinus sic scribit: Martyrio coronatus est anno CCCIII, extra portam S. Mamoli, prope ecclesiam S. Mariz Vallis-viridis; ubi in loco, in quo capite plexus fuerat, erecta est Crux lapidea cinerei coloris: & ecclesia, jam S. Proculi dicta, olim fuit S. Sixto dicata, & per modum Conſeſſionis subterranea.

5 Postea, inquit prælaudatus Masſinus, anno MCCCXC Abbas Joannes curavit construi arcem marmoream, cui corpora horum duorum Sanctorum fuerunt inclusa. Postea anno MDXXXVI, die XVII Februarii, uti constat per instrumentum authenticum Joannis Evangelistæ Murtugliani, fuerunt dicta corpora visitata & recognita coram Suffraganeo & Vicario generali, Augustino Zanetto, & Comitibus Alexandro Pepulo & Vincentio Orſo, in eam rem a Regimine Bononiensi assumptis & aliis. Quando dicta Arca Sigillo Civitatis fuit obſignata, & transportata ad Capellam Comitum Isolatorum, nunc S. Hieronymi dictam, in qua etiam nunc reperitur: & prædictæ Translationis festum quotannis agitur, cum Indulgentia plenaria, a Gregorio XIII impetrata. Ipsius Translationis monumentum & arca utrique Proculo communis figura representabitur infra, ubi de Proculo Episcopo.

6 Baronius supra, Acta deperdita, & alia commentandi occasionem datam, offerens, videtur insin-

relatus in
Mss. Ro-Corporis
ecclesiæ
dicata:anno 1500
inclusum
arca,anno
1536 re-
cognitum.

A nunc ea, quæ S. Antoninus scripsit 3 parte Chronici, titulo 24 cap. 13 § 4; Proculum afferens sub Justino Imperatore passum; quod etiam a Palæoto rejectum diximus. Interim Sigonius lib. 2 de Episcopis Bononiensibus sub initium, agens de Diocletiani persecutione, ista ex S. Antonino describit: Cum Marinus ab Imperatore Bononiam, ad exercendam in Christianos persecutionem, missus, rem pro potestate crudelissime gereret; Proculus, miles Christianus, rei indignitate permotus, securi sub veste recondita, sub noctem domum illius adit; ac secreto admissus, sermone quem postularat omisso, securim in caput ejus adigit, atque eo prostrato tacitus abit. Nece inde comperta, Proculus, indicio cujusdam Hebræi proditus ac deprehensus, cum se illius cædis auctorem fuisse gloriaretur, & ipse gladio obruncatus est. Hac ibi; quæ citato Sigonio etiam retulit Ferrarius ad hæc Kalendas Junii: ad quas rem aliter & magis Christiane explicat Galestinus, his verbis: Bononiæ S. Proculi Martyris, qui Marini Prætorii Præfecti jussu, ob Catholicam fidem varie excruciat, demum secuti percussus coronatur.

Marinum
Præfe-
ctum
et
marty-
rized
dixit

B 7 His relatis citat Galestinus Sanctum Antoninum; sed cum accuratius legit aut saltem fidelius expressit Sigonius, neque rem ita a Sancto Historiographo, sed sepe nimis credulo, scriptam dubitavit curator editionis Lugdunensis anni MDLXXXVI; ideoque in margine adnotavit. Facinus inauditum, vix ut puto credibile. Idem puto posse dici de sequenti actu, ex sola fide tam apocryphæ Legendæ nequaquam recipiendo, quem a Sancto Antonino etiam sumpsit idem Sigonius hisce verbis: Quod autem mirabile fuit, detruncatus surgens, caput manibus dicitur collegisse, atque usque ad eum locum detulisse, ubi postea ædes ei cum monasterio est constituta. Felsineorum id est Bononiensium Marmorum Illustrator Comes Carolus Caser Malvasia, utriusque Juris ac sacræ Pagine Doctor Collegiatus, in patrio Archigymnasio horti vesperialis Legum interpretæ Primarius ac Emeritus, nec non Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, anno quo hæc scribimus MDCXCIII ple defunctus; Sect. 5 cap. 3 Marmorum lapidem producit, cujus in tabula dicit renovatam legi antiquissimam Epigraphen, temporis diuturnitate absumptam, hoc tenore: Hic S. Proculus Miles Bonon. sacro martyrio coronatus extitit, abscisso capite, quod illuc ubi nunc ipsius templum conspicitur, manibus propriis detulit anno Domini CCCIII. Eadem Lectoribus suis assertive proponunt Ferrarius & Malvasius, rati rem non carere certo exemplo in Dio-

Nomen
Bononiæ
frequens

nysio Parisiensi, aliisque pluribus Gallicanis Martyribus, Verum (uti jam alibi sæpe monuimus credibile est) tales rescissorum capitum gestationes, acceptas ex statuis picturisque, ipsos Martyres representantibus cum capite ante pectus in manibus: quo solum indicabatur, eos in hoc membro, pro fide resecto, martyrii palmam meruisse; sicuti dum SS. Agatha & Apollonia pinguntur cum decantibus aut mamilla in manibus. Isthæ ergo dimissis, unum solum addo de nomine Proculi, ipsum usitatissimum Bononiensibus fuisse, etiam sub Imperatoribus Gentilibus. Probat hoc alterius duorum consimilium ex marmore sarcophagorum inscriptio, qualem hic vides.

Alterum hujus Proculi patri, filio suo, F. C. id est fieri curavit, eadem Statia C. F. id est Caji filia, & sic inscribitur T. Veneio Q. F. (Quinti filio) Paulo, Scatia C. F. Marcella Mater: utrumque, post mille & quadringentos circiter annos, ex propriis fundis castro S. Georgii conterminis erutos, patriæ & domus ornamento consulens Philippus Senator Cospius, transferri curavit anno MDCLXXXI, ut habet marmoris eisdem appositus titulus. Debemus ipsos Felsineorum marmorum prælaudato Illustratori, inter quæ sect. 7 cap. 1 representantur, additis erudite super eorundem forma, materia, titulis Observatione ad quam lectorem talium curiosum remitto: solum noto, tum ibi tum in aliis pluribus inscriptionibus, quas præcitata sect. 5 cap. 3 licebit collectas expendere, Proculi nomen aut tertio (quod summæ nobilitatis apud Romanos erat) aut saltem secundo loco scribi, quod etiam utriusque sexus libertis conveniebat: & ubique non nomen sed cognomen haberi. Unde merito suspicari quis possit, idem sentiendum de hoc Martyre, cujus solum ultimum nomen inscriptum sit fassus, ut magis usitatum: quemadmodum Ciceronem septus, quam Tullium dicimus; Marcum vero, primo ac proprio nomine, vix unquam.

E

in Ro-
mani
Episcopis

cognomen
familiæ

DE SANCTO SECUNDO

MARTYRE AMERIÆ IN UMBRIA.

ITEM SS. AGAPITO ET JUSTINA VIRGINE,

MARTYRIBUS PERGULÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Tres Urbes, hunc Sanctum sibi asserentes; ejusdemque etiam alibi cultus, & Acta varia.

CIRCA
CCCIII.

Cultus
Amerinæ

P Lures Italia civitates S. Secundum Martyrem, de quo agimus, hisce Kalendis Junii, inter suos Patronos & Protectores assumunt; ac primo Ameria, urbs Episcopalis Umbriæ, in amano fertilique colle sita quo abductus S. Secundus, & inde ad fluvium Tiberim, huc injectus fuit. Id sic exponitur in Martyrologio Romano: Amerinæ S. Secundi Martyris, qui sub Dio-

Junii Tomus I.

eletiano in Tiberim projectus, Martyrium consummavit. Antonius Maria Gratiannus, Episcopus Amerinæ creatus anno MDXCII mortuus anno MDCXI, scripsit opus egregium, de septem Ecclesiæ Sacramentis; de Sacrificio Missæ, aliisque rebus Ecclesiasticis, Venetiis anno MDXCVII excusum. Huc operi sub finem adjuncta sunt Vita Sanctorum Amerinæ

E 2 Ec-

G.H.

ANCT.
G.H.

ubi & re-
clit S.
Secundi;

Ecclesie Patronorum, quos inter est S. Secundus Martyr, cujus Vita sub finem ista leguntur: Corpus translatum postea Ameriam creditur, ubi ad Romanam portam, paulum extra mœnia, vetusta in æde, quæ S. Secundi nomine nuncupatur, repertus marmoreus lapis est, ita inscriptus: Hic jacet corpus S. Secundi Martyris. Corporis tamen ipsius nullæ reliquæ, nullum aliud vestigium extat. Et Amerinus populus Martyrem ipsum, inter Sanctos urbis adoptatum, religiose colit. Hæc ibi. D. in Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia æfferit, non longe ab urbe Ameria conditum, ubi postea templo ab Amerinis excitato, Secundus, urbis illius Tutelaris, ab eis præcipuo honore colitur.

Iam En-
gubii

cum eccle-
sia & mo-
nasterio

2 Altera civitas, quæ S. Secundum inter suos quoque Protectores colit, est Eugubium, in Ducatu Urbinate Episcopatus, ad radices Apennini, sed a Gothis diruta, quæ creditur olim fere pertrigisse ad locum, ubi nunc parochia S. Secundi existit: sed hæc, civitate nunc altius in montem educta, paulo longius nunc cernitur: ejus autem meatu sit la Vita S. Ubaldi xvi Maji. Degunt ibi modo Canonici Regulares Congregationis S. Salvatoris, qui non solum dicta in Ecclesia, solenni cultu venerantur S. Secundum, sed etiam in tota Congregatione soliti celebrare antiquiorum suarum Canonicarum Patronos, sub ritu semiduplici agunt x Maji festum, Ss. Secundi, Secundini & Agabii Martyrum; in Officio autem hæc recitant Orationem: Precipitare quæsumus Domine, famulis tuis, per Sanctorum Martyrum tuorum Secundi, Secundini, & Agabii merita gloriosa; ut eorum pia intercessione, ab omnibus semper muniantur adversis. Deinde ad secundum Nocturnum præscribuntur Lectiones, recitanda ex Actis martyris S. Secundi, & dicitur passus Kalendis Junii. Tum additur: Festivitas Ss. Secundini & Agabii & sociorum, qui apud Cirtham in Numidia, sub persecutione Valeriani passi sunt, tertio Kalendas Junii (imo Maji) quorum corpora in eadem Ecclesia S. Secundi cumulara iacent. Sunt cum istis in Numidia passi S. Jacobus Diaconus & Marianus Lector, quorum etiam corpora Eugubii in eadem Cathedrali illis dicata æservantur.

tum Per-
gula, cum
Aquilone
Justina

3 Tertia civitas, Veneratione Sanctorum Martyrum S. Secundi, Agapiti & Justinæ Virginis celebris est, Pergula, in eodem Ducatu Urbinate, ad fluvium Cesanum, ab Eugubio versus mare ad xx M. P. distantia. De inventione Reliquiarum, imo & Translatione horum Martyrum, ad Ecclesiam S. Augustini apud Pergulanos, damus infra authenticum Instrumentum, quod Henricus Lindanus Societatis Jesu Sacerdos Belga, Laureti olim penitentiarius, nobis submitti, simulque Officium proprium Ecclesiasticum, quod totum desumptum est, in Hymnis, Antiphonis & Responsis, ex Actis Martyris quæ damus ex Ms. Pergulano.

ac denique
Tutela-
la:

4 Quarta civitas est Tuscanella, in Terra, unde nobis missus pridem est fide publica Commentarius Ms. de xxv Sanctis ibidem in Cathedrali quiescentibus, usui futurus 1x Augusti, quando coluntur tres ibidem Patroni primarii, scilicet Ss. Secundianus, Marcellianus & Verianus, quorum interim Acta aliqua hodie dedimus, occasione Ss. Florentii & Sociorum, quibus fuerunt aptata. Inter illos etiam ibi nominatur S. Secundus, cujus idcirco Officium ibidem fit hodie sub ritu duplici, de communi antus Martyris; festum autem Translationis, a Lucio Papa III celebrata, a Suburbana tunc S. Petri ecclesia ad Urbanam S. Mariæ majoris anno MCLXXXIII, recolitur die xv Maji. Sed credi potest Secundus iste, ab hoc de quo agimus diversus, & Roma allatus Tuscanellam fuisse ex cæmeteriorum aliquo, quando illuc indidem allata fuerant Reliquiæ Ss. Cornelli & Pontiani Pontificum.

5 Quinta civitas est Spoletum, in qua quæstioni D subjectus Sanctus, & variis cruciatus tormentis, accepit sententiam submersiois. Hicce Ludovicus Jacobillus, tome primo de Sanctis Umbriae Italice edito, ad idem di-ctum Spoletum, eo quod dicatur S. Secundus ibidem ex genere Aureliani Imperatoris prognatus, ac Christianam religionem amplexus, tempore persecutionis cum aliis Christianis latuisse in cæmeteriis & cælacumbis, atque inde in Umbriam fugisse. Pro qua re Romanæ Lectiones Mss. in Ecclesia S. Francisci Gualdi æservata, quæ non vidimus. In Pulvæsa quoque, lacus Trasfumentis insula, in ecclesia cum monasterio Olivetanorum, S. Secundo dedicata, ubi & os grande brachii æservatur.

ecclesia
Pulvæsa.

6 Dantur a nobis primo loco Acta martyris, non qualia optaremus ex scriptis Proconsularibus, vel saltem insigni antiquitate venerandis; sed qualia seculo x potuerunt fuisse composita, ex majorum traditione; ex qua nomen judicis, locumque & modum martyris, credimus haberi potuisse: cetera, scilicet sermones inter Sanctum & Proconsulem habitos, accipimus ut ab Autore ex verosimili composita. Fuerunt illa Acta nobis ex Ms. Pergulano missa a prælatissimo Lindano; continemusque ea cum Ms. Codice Bodocensi in diocesi Paduæ monasterii eruta per Joannem Gamanum, E item nostrum: ex his enim videatur composita Lectiones, quæ a Canonici Regularibus Congregationis S. Salvatoris recitantur. Amerini, istis non contenti, quod stylius simplicior videretur, Acta condiderunt pluribus verbis deducta: quorum egraphum, anno MDLXVIII a Tullio Geraldino exaratum, reperimus Roma apud Joannem Baptistam Marum, ecclesia Collegiata S. Angeli in foro piscium Canonicum; ipsumque contulimus cum alio Ms. quod repertum in Bibliotheca Valliscilana Patrum Congregationis Oratorii, curavimus describi, licet nonnulla carmina & Acta quadam interposita essent, quæ minus placebant: neutrum tamen nunc producendum putamus; quia neutrum, præter solum, novi quidpiam adferri, quo operi huic injeri mereatur. Tertia Acta accepimus a Fabio Chisio, Nuntio Apostolico, Pergulanæ Westphaliæ nobis submissa anno MDCLXVI. Fuit is postea Summus Pontifex, & Alexander VII appellatus. Sunt hæc ab Antonio Maria Gratiano Episcopo Amerino, ut supra dictum, edita, & in tertia editione Suriana recusa; ideoque magis omittenda putavimus, quod ibi legi possint: satisque erit ex omnibus quadam observanda in Notis collocare.

omissæ
Acta

ex Ms.
Pergu-
lano.

A C T A

Ex Mss. Eugubino & Bodocensi.

OMnia, quæ a Sanctis gesta sunt vel geruntur, Prolegus. a si quis studiosè voluerit perquirere, & sibi & pluribus ædificationis exhibet fructum; ut quasi arbor fructifera non sine causa probeatur terram occupare; [quæ], dum vivit, tum ipsa suis pomis ornatur, & omnesqui ex ea [volunt] fructum percipere saginantur. Scribimus, ut ex gestis audivimus, quid egerint, quid locuti sint, quid passi sint Sancti. Ideo audientes, ostendite vos esse Catholicos, qui Christi semper victorias legitis & libenter auditis.

a Tempore imperii Maximiani Cæsaris exiit edictum b ab urbe Roma, per provincias & civitates seu per castella, ut, ubicumque Christiani inventi fuissent, sine auditione punirentur. In illis vero temporibus, per vicinas civitates, multi Christiani erant absconditi; inter quos beatissimus Secundus, ex genere Aureliani c Imperatoris ortus, sub cujusdam domo religiosa & Christianissima se-

b
S. S. secun-
di (sub
Maximiano
latens)
Eugubii
c

A femine, nomine Eudoxie, erat absconditus in civitate Julia, quæ d Eugubia est dicta, quæ continuis diebus alimoniam ei administrabat: eratque B. Secundus, totus in fide Apostolorum eximius, & prudens Christi minister, & susceptor Sanctorum, vigiliis & orationibus serviens Deo die & nocte. Et quia nequit lucerna sub modio abscondi, neque civitas supra montem posita; factum est, sub Dionysio Proconsule in civitate Spoletina constituto, dum ei fuisset iussio injuncta Maximiani Augusti, cepit studiose querere Christianos per loca diversa: unde accidit, ut vicini vicinos; propinqui propinquos, amici amicos traderent.

3 Ex quibus pervenit ad aures Proconsulis fama B. Secundi. Iste vero Proconsul Dionysius, audiens de B. Secundo, quod Christianus esset; in furorem nimium accensus, missis apparitoribus qui eum arderent, quam celeriter iussit suis aspectibus presentari. Qui venientes cum magno strepitu, invenerunt eum hora tertia in cubiculo Eudoxie matronæ: & statim sine misericordia rapientes eum ligaverunt funibus, & perduxerunt Spoletum. Proconsul vero audiens adventum ejus, gaudio gavisus est magno, qui statim eum sibi presentari iussit, cui & dixit: Ex qua provincia es, juvenis? B. Secundus læta voce respondit: Christianus sum, & Christi discipulus. Dixit ei Proconsul: De quo genere es? B. Secundus ait, Quantum ad nobilitatem, de genere sum Aureliani Imperatoris, renatus in fide sanctæ Trinitatis. Dixit ei Proconsul, Sacrifica diis omnipotentibus, & esto amicus Cæsaris, ut deces virum de tanta profapia. B. Secundus respondit; Ego meipsum offero sacrificium Deo in odorem suavitatis: nam dii gentium demonia, Dominus autem celos fecit: dii vero tui, impostis nominibus ab hominibus mortuis, lignum & lapides esse probantur. Proconsul dixit; Ergo non sunt dii, quos elegit Romana Religio? B. Secundus respondit: Non sunt dii: [nam] ut legitur in codicibus vestris, quam male nati sunt! quam iniquos, crudeles & sceleratos habuere parentes! & quia semper dolose vixerunt, pessima morte vitam sinierunt; ituri ad mortem perpetuam, unde te adhuc revocare potes.

4 Proconsul hæc audiens, iracundia plenus, iussit eum expoliari, & nudum [sub] voce præconia cædi, dicens; Quos Cæsar & Romana religio colit, blasphemare noli. Et tamdiu passus est B.

C Secundus, quousque tortores deficerent: & exinde iussit eum [Proconsul] in obscurissimi loci ima retrudi. Qui dum inclusus esset, statim lux de celo circumfulsit eum, & facta est ei vox, audientibus ei qui circumstabant carcerem; Secunde, Age quod agere cepisti, quia corona martyrii laureatus, possidebis gaudia cæli. Altera autem die eductus de carcere addiit ante Præsidem, qui ei dixit: Secunde, noli proterve agere, consule tuæ nobilissimæ juventuti, & sacrifica Deo Herculi, & esto amicus Cæsaris. B. Secundus respondit: Ex quo invisibilis & verus Deus cepit a credentibus coli, pax & exaltatio Christianæ religionis fuit, quæ [promittit] illam sperantibus retributionem, quam daturus est Deus his qui diligunt illum: vobis vero cæcis, qui omnia bona, quæ a creatore omnium sæculorum omniumque creaturarum Domino Jesu Christo conceduntur, non creatori, sed creaturis & idolis manufacti, surdis & mutis adscribitis, nisi conversi fueritis de vanitatibus & superstitionibus vestris pessimis, æternus retribuetur interitus.

5 Proconsul vero, torvo vultu, plenus furore, respondit: Quid variaris per multa? nihil tibi prod-est vana loquacitas: sacrifica Deo Herculi: sin au-

Junii Tomus I.

tem, per salutem Maximiani Imperatoris maximis te interficiam pœnis, & crudeli morte superbus superbe finieris. Dixit ei B. Secundus: Erras, Dionysi, [suadens] ut dimittam Deum cæli & terræ, qui genus humanum condidit & creavit, & adorem idola lignea & lapidea manu facta. Respondit ei Proconsul: Elige unum de duobus: aut sacrifica diis omnipotentibus, aut diversis te interficiam pœnis. Dixit ei B. Secundus: Numquam tibi bene sit, canis perditæ, fili iniquitatis & perditionis. Et iratus Proconsul iussit eum in eculeo levare, & diu torqueri. Dumque levatus fuisset B. Secundus in eculeo, acriter torquebatur. Tunc respexit cum lacrymis ad cælum, & dixit: Domine Jesu Christe, qui condidisti cælum & terram & omnem ornatum eorum, & fecisti hominem ad imaginem tuam, & dixisti; Ego sum Deus, & non est alius præter me; exaudi servum tuum indignum in ista hora, & mitte Angelum tuum sanctum, qui idolorum templa subvertat, quia tu es benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Et subito factus est terræmotus, & eversum est templum Herculis, in quo sacrificabat Imperator semel in anno, & erat templum pulchritudinis & amplitudinis magnum.

6 Et dum nuntiatum fuit Dionysio Proconsuli, scidit vestimenta sua, dicens: O quam cito artes tuæ magicæ prævaluerunt, ut Dominum nostrum Herculem in pulverem converteres! Et iussit eum deponi de eculeo, & iterum in carcerem retrudi, sine cibo & potu. Beatus vero Secundus exultans ibat, & signo sanctæ Crucis se muniens, vanas declinans deliraciones & pro nihilo ducens tormenta momentanea, quasi quis ad epulas invitatus, delectabatur: & iterum Angelicis visitationibus consolatus est. Die vero quinto decimo impius Proconsul B. Secundum presentari fecit, & eum carduis flagellari, & plumbum bulliens in os ejus mergi: ipse vero gratias agens dicebat; Conforta me servum tuum Deus meus, & destrue minas adversariorum meorum. Convertite eos Domine, ut cognoscant te, & resipiscant ab idolorum cultura, quia tu es benedictus in sæcula sæculorum. Cumque egisset orationem B. Secundus, statim terræmotus factus est magnus, ita ut fugeret Proconsul.

7 Et die altera iussit dari sententiam, ut duceretur B. Secundus ad Ameliæ civitatem, præcipiens questionariis, ut ligato magno saxo in collo ejus demergeretur in Tiberim. Cumque pervenisset B. Secundus ad ripam fluminis, ligaverunt ei milites saxum molere ad collum: Ipse vero genibus flexis orabat dicens, Domine Jesu Christi, fili Dei vivi, qui præcepto Patris mundum salvasti, miserere servo tuo & mitte Angelum tuum, qui suscipiat servum tuum, qui es benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Et completa oratione projecerunt eum in Tiberim; & reversi sunt. Quos statim Dei nutu invasit ferocissimus ursus, & occidit ex iis octo viros; ceteri vero dilacerati fugerunt. Confitentes vero Christum, quem credidit B. Secundus, venerunt ad B. Eutychium Presbyterum, miseruntque ad pedes ejus se, dicentes; Miserere nostri, Domine, & doce nos fidem B. Secundi, quem nos injuste per iussionem Dionysii necavimus in fluvio, & fac nos Christi esse consortes. B. Eutychius dixit eis, Si ex toto corde in Christum creditis, omnia condonantur vobis. At illi una voce dixerunt: Credimus in Christum, in quem credidit B. Secundus. Et accepta aqua baptizavit eos, & confirmatos in fide sanctæ Trinitatis dimisit in pace: erant autem viri duodecim.

8 Piscator quidam nomine Maurus, dum quadam die piscaretur, invenit corpus S. Secundi juxta ripam fluminis sine mola; statimque apprehendens

A dens recondidit sub arbore. Quæ cum divulgata fuissent, ivit supra dicta Eudoxia, & tulit corpus **B. Secundi**, & transtulit in civitatem Juliam, quæ Eugubia dicitur, unde dictus Sanctus ductus fuerat: & sepelivit eum prope l. jum dictam civitatem in Eugubiam, milliario xvi in pace m. Ubi florent orationes ejus in multorum virtute miraculorum, usque in hodiernum diem: ad honorem D. N. Jesu Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto est honor & gloria, in sæcula sæculorum.

A N N O T A T A. D. P.

a Hæc prima verba, initio plurium hujusmodi Vitærum, toties mihi læta memini, sed confuse durataxat; ut si voluissim singulas annotasse, primum auctorem fuerim forte inventurus: sed quod factum est nondum, alias fieri poterit.

b Editum hoc, ex ingenio suo compositum, proponit **Audor** Mr. Amerini, l. teque deduct.

c Aurelianus, cæsus an. 275, post plures brevissimi temporis Imperatores, successorem dentique an. 284 factus est Diocletianum; qui an. 286 collegam sibi optavit **B. Maximianum Herculeum**. His deinde, Imperat. cum collega cæsus an. 304, istud resignavit in Galerium Maximianum, nihil ipso minorem hostem Christianorum quondam vixit, id est usque ad an. 311. Et hunc intelligendum putavit Henschenius, quando initio Commentarii sui prænotavit annum CCCX; ad quod modeste cum potuit honorifica, paulo post martirium, sepultura; qualis subinde ab Actis indicatur, nec videtur curari potuisse persecutione fervore. Sed hoc argumentum satis leve, cum leve, sit ipsa Actorum fides quoad istud punctum. Quid quod Herculi jubetur sacrificare Marti, tamquam ipsius Imperatoris præcipui Numini? quod priorem potius indicaret.

d Eugubium aliquando dictam fuisse Juliam, nulus, qui quidem vulgo innotuit hætenus, antiquorum dixit.

e Boderense addit: Ecce in conspectu tuo præsens assisto, & corpus meum paratum est sustinere omne genus tormentorum, propter amorem Domini mei Jesu Christi. Ego Christum confiteor labiis, & corde puro non cesso invocare eum; & ipse mihi reddet coronam pro certamine hoc, quod in ejus nomine suscepi, secundum promissum suum verum, quo scriptum est, Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.

1 Cor. 2, 9

f Gratianus Episcopus id factum ait, antequam requeretur in eccles. Martir, prius scilicet duci iussu ad templum; cumque illud haberet in conspectu, orasse ut subverteretur.

g Mr. Boder. addit, quod habebat auri plusquam quadraginta centenaria.

h Amelia hodie, antiquis Anieria, & sic scribunt Acta inde allata: distat autem a Tiberi 3, a Spoletum 30 p. m.

i Gratianus Episcopus, Spoletum redeuntes, Egimus nos 15 Maji de Sancto Eustio Presbytero, cumque suo Maximo, potius quam sub Claudio, passum ostendimus: curabat autem ecclesiam Eusebianam in Hetruria, modico trans aliam ripam Tiberis intervallo.

k Mr. Amerinum, Sanum & integrum, ut dormire videretur: Gratianus Episcopus. Nulla limosi gurgitis, quæ plures per dies obrutum fuerat, illuvie deformatum.

l Tenent Pergulam & Eugubiam, prædium istud fuisse in loco qui nunc dicitur Serra Sanctæ Ondæ, & hæc tali spatio repleta adest Eugubio, solum 3 milliariibus

distans Pergula. Est autem ipsa Serra prædicta districtus quidam Eugubini oppidum, sed parum apte dicitur prope civitatem esse, quod solum adest milliario xvi. Amerinum Mr. legit. In prædium suum, ab Amerinis moribus ad quadraginta passus distans, intulit; ibique cum spiritualibus canticis, cum decenti honore sepelivit.

m Idem Mr. f. fatur. Passio ejusmodi Kalendis Junii celebratur. Eodem in loco, crescente religione Christiana, templum non inelegans constructum fuit; ad quod devote confluentes, quacumque corporis invaliditate gravati, sanantur; peccatorum vero mole depressi, contriti corde & ore confessi, penarum indulgentias consequuntur.

A P P E N D I X

De corporibus SS. Secundi, Agapiti & Justinæ Martyrum ac Protectorum Pergulano-
rum. D. P.

I Dem qui nobis transcripsit Passionem Sancti Secundi, **Acta S.** consequenter in eodem folio chartæ (minutissimo **Acta S. Secundi 1 Maji de- scripta.** namque charactere erat usus) descripsit aliorum quoque duorum Sanctorum Legendas, quales Pergula inveniebantur; & hæc causa fuit, cur hoc loco depositum solum frustra requisivimus pro die x. Maji civitate Appendice, propter Sanctum Agapitum, cujus passionem credebam diei isti assignatam. Illo ergo inter Prætermisso relato, defectu notitie sufficientis de cultu, scripsi semel iterumque ad varios, quos credebam Pergula posse aliquid, pro recuperandis S. Agapiti Actis. Tum verba ea accepi: primo quidem, curante Patre nostro Frederico Burlamacchio; & iterum, interzente Adm. R. P. Dominici Grideri ex Congregatione Oratorii S. Philippi Neri, commorantis in vicina Pergula civitate Fano; viri litterarum amantis si quis alius; & litterarum estimatoris; quod manifestum faciunt tum antea dicta, tum præsens bibliotheca, quam comparavit sibi illustrissimam & conclamavit ornatissimam, Verum absoluta jam habebatur impressio, non solum Tomi secundi, ad quem spectasset Sanctus iste; sed etiam septimi, cui subnectuntur Appendices ad priores tomos, & ubi iterum indicatur desiderium amissa Acta recuperandi. In penultima nihilominus libri pagina 861, suggerens rursus quadam corrigenda vel addenda in ipsis appendicibus, etiam præcipui istorum Actorum; cumque ipsa judicarem operi nostro baudquaquam inferenda esse, eorundem notitiam aliquam dare potui; plenioris disquisitionem promittens dandam in Supplemento Maji, cum accepissem solutionem dubii, circa diem subortu, Decimusque an Undecimus Maji Sancto festus haberetur.

2 Interim intelliga, quidquid de die Martiri sit, perfer commune telus prædictis festum Pergulæ agi Dominica prima Junii, atque duobus diebus sequentibus, cum celeberrimis mundanis, ut omnino congrue hic simul celebrantur. Ad Acta Sancti Agapiti quæ attinet, Audiam videri secutum Acta præmissa S. Secundi, ex quibus persecutionem Maximiani, Præsulemque Dionysium sumpsit; nec non Eudoxiam Matronam, Eugubianam, quæ corpus Eugubium attulerit; de quo autem addit cetera, ob quæ supprimenda illa alia putavi, & quæ etiam puto. Etenim (ut ista dicta verba repetam) Acta ista, præterquam quod valde sero composita sunt, cum iam Cruciferorum celebris esset appellatio (nam Cruciferorum copiosa multitudo ex Hispania dicitur applicuisse Eugubium, & iussu Dionysii Præsulis, ligatis ad terga manibus, ad Curiam tracta, (quibus se Agapitus, jam antea eodem progressus, adiunxit)

tam

A tam infuise confectinata juxta omnia, ut illa, non casu, sed studio seposuisse videatur Hæschelinus. Nam & eam quæ nunc Provincia Ducatus (Spoletini scilicet) appellatur, tunc dictam fuisse Numidiam; & civitatem, quæ nunc Eugubium nuncupatur, tunc fingit vocatam Cirtensem Coloniam (ex Africa in Italiam male traducta nomina) antea vero Juliam, vel a Julio Cesare vel a Julia uxore Octavii Augusti (filia dixisse debuerat) vel denique a Julio Albo Rege Africanis filio; & persecutionem Decianam, quam ibi Agapitus vicerit, conjungit cum tempore Maximiani Imperatoris quo is martyrium denique consummaris anno Domini 300, intervallum dimidiis sæculi complexus. Sed hoc ultimum fortassis fuerit scoli alienius liberrimum, qui congruum crediderit Decianam scribere persecutionem, pro Decima qualem Eusebius in Chronico atque scriptores Ecclesiastici appellant istam, quæ sub Diocetiano & Maximiano mota, omnium crudelissima fuit.

3 Cetera quæ insuper finxit Auctor, sunt; quod Agapitus iste, de Hispania nobilique parentela genitus, atque de stirpe Regia ducens originem, cum maxima ac copiosa multitudine virorum atque mulierum, adveniret; quod custos carceris, nomine

B Dapellus, visa constantia Martyris inter tormenta miraculisque ejus causa patris ad terrorem Gentilium (nam inter alia & sanguis pro pluvia tunc etiam descendisse de celo perhibetur) quod inquam, Dapellus iste (Sanctorum fastis ignotus hactenus) cum eodem pariter jussus sit capite plebi, & plures alii eandem sententiam pertulerunt. Denique sic concluditur Legenda tam apocrypha. Eodem vero die quædam nobilissima matrona, civis Cirtensis Colonie, reversa est in propriam civitatem, deferens corpus B. Secundi de Amelia civitate: & procurrans ad locum qui Pons-marmoreus vocabatur, ubi Sanctorum corpora canibus & ferris devoranda dimittebantur, multos Christianos plorantes invenit, exspectantes & ipsi capitalem sententiam, sanctissimique Agapi deplorantes exitum. Interrogans Eudoxia cujusmodi conditionis fuerat, referebant omnia per eum & contra eum gesta. At illa, nimio dolore percussa, licet intrepida, corpus B. Agapiti inde sublevavit, nullo contradicente. Deinde cuidam viro, nomine Pharus, pecuniam multam pollicita est, si caput B. Agapiti de pelago sanguinis extraheret, & sibi præsentaret. Erant enim rupes saxorum circa flumen, ubi sanguis Sanctorum & capita mergebantur; itaque quasi lacus piscium videbatur esse, ex sanguinis multitudine. Descendente vero Pharus in flumen, ad perquirendum sanctum Caput, nuntius Dei factum est, ut a tribus piscibus educeretur; extenditque manus suas Pharus, & capillos apprehendens, ad Eudoxiam usque perduxit. Fuit autem maxima læticia inter Christianos de tali inventionem & miraculorum ostensione: nam, cæcus quidam ibidem illuminatur, nomine Tarsus; & possessus a dæmone, Phandalus nomine, liberatur. Passus est autem B. Agapitus anno Domini ab incarnatione 300, de mense Maji die xi.

4 His, tam infuise compagitis, videri potest Pergulana plebs, valus certissimis Actis, acquirisse, lata tandem Protodoris sui Agapiti Legendam habere; ut jam pridem S. Secundi Legendam prædictam, Eugubio hinc fidei acceptam habebat; requirens insuper de S. Justina fuisse historiam, quam & præsumpsit quispiam, styli elegantia majori, quam veritatis studio instructus, et rectandam scribere, priorem duorum inherendo vestigiis; finieritque, quod temporibus Maximiani Imperatoris, Rex quidam in partibus Hispaniæ Agobardus, regnum possidebat copiosum; cui erat filius pulcherrimus, nomine Agapitus: qui a B. Agapio

Episcopo sacrum baptismum suscepit, una cum S. Justina, virgine pulcherrima. Hac deinde de fratris sui peregre futuro martyrio edocta per somnium, similisque sciencis cupidine succensa, consulta Agapio, cum eodem aliisque sexcentis, Crucis signo signatis in humero dextro, in quibus quingenta Virgines, clam recesserit fratrem requisitura; veneritque in Numidiam, in villam quamdam ejusdem provincie, quæ Mugis dicta erat: de qua scilicet in Legenda S. Agapiti legebam, quod Mugilio vulgo dicitur, quodque erant vicina civitati quæ dicebatur Cirtensis Colonia, uunc vero Eugubium nuncupatur. Ibi Justina interrogando comperiens, eodem loco pridie plebem cum aliis nobilissimum juvenem annorum viginti, Agapitum nomine; benedixit Deo, sociisque animaverit ad martyrium. Nec mora, supervenientes orantibus satellites, omnes ad Cirtensem Coloniam perduxerunt, ac Dionysio Præfati præsentarunt: qui ipse Justinæ formæ captus, uxorem habere frustra optaverit; sed constantem in Christi confessione, libidini publicæ exponi fecerit. Verum debiscentem terram absorbuisse duos lascivos juvenes, vim parantes; quare lata sit in ipsam ac socios capitis sententia: sed cum nec tertio quidem idem ferrum collo infigere carnifex valuisset, & Dionysius anxietetur ob ipsius carnificis conversionem; Dandalus ejus filius, arrepto gladio, ambos capite privavit; statimque Dionysius una cum filio suffocatus est, corporaque eorum a canibus rapacissimis supervenientibus devorata sunt. Eudoxia vero accipiens corpus ejus, una cum Beatis Agapito & Secundo, Martyribus Christi, sepelivit in suo oratorio, anno quo supra.

5 Sic finitur etiam hæc narratio, dignum (ut dicuntur) patella operculum. Prior occasionem aliquam ex Uuardi ubique vulgatissimo Martyrologio accepit, ubi ad xxix Aprilis refertur, In Numidia apud Cirtensem Coloniam, Natale Sanctorum Martyrum Agapii & Secundi Episcoporum, persecutione Valeriani, Hoc dissimulato, placuit ob viciniam nominum SS. Secundo & Agapito, in Eugubina diocesi cystis, Martyrii palestram eandem assignare, nominibus locorum ex Africa in Italiam traditis; simili scilicet audacia, qua postea Confarcinatos Adversarios Juliano Petro afflictorum, eosdem Sanctos in Hispaniam traxerunt, Sedem apud se illis assignando, sicut ad diem xxx Aprilis diximus, propter alios a Martyrologio consequenter relatos, Equum bene, quod de Pergulani fragmentis nihil sciverint illi; alioqui præbituri bene amplam materiam Tamayo Salazar, haud illubens ex his suffraginare solum suum Hispanicum Martyrologium. Nos utriusque contempsit, progrediamur ad certiora veri cultus argumenta; ac primum videamus, quæ ratione credant Pergulani, tria illa corpora, quorum causa confecta sunt hæc omnia, ad se esse perducta. Habemus ea de re scripturam, jam dictis narrationibus initio succenturiatam, sed in progressu verosimilitudinem: cujus egraphum, ex Codice Ms. Pergulano conventus Augustiniani nactus Jacobus, nobis illud sua manu transcripsit, hoc tenore.

¶ Corpora S. Secundi, de genere Aureliani Imperatoris, & SS. Agapiti & Justinæ sororis ejus, filiorum Arnobardi, Hispaniarum Regis; cum passa fuissent, tempore Maximiani Imperatoris, in Cirtensi Colonia, postea Julia, ac deinde Eugubio nuncupato, anno Incarnacionis Domini nostri CCCV; ob miraculorum signorumque multitudinem in eorum morte, Eudoxia, nobilis eademque piissima matrona ejusdem civitatis, curavit invenienda ac sepelienda in suo prædio, procul a dicta civitate ad xvi millia passuum: qui locus hodie appellatur Mons-vetus Serræ S. Ondæ, vulgo la Terra delle Cappe, sub districtu ejusdem civitatis Eugubii. Verum

ATQVE
D. P.

illius
castra.

Numidia
nomen &
Cirtensis
Colonia
unde
utriusque?

Corpora in
diocesi
Eugubina
sepulta
sunt.

AUGT.
D. P.et de
omnibus
an. 1285
Pergulam* Forte
1255locum
norem
quam
Calliumanque
nulla
m. c. l. i. a
Martyriiconem
Maxima
zu ac mal-
tis pra-
sentibus

rum cum tempore Alexandri Papæ IV, plura signa super eorum sepulcra apparere cœpissent, & inter arandum boves genuflexi fuissent; convenit multitudo, & inventis Reliquiis dictorum corporum, questio maxima orta fuit inter finitimos; videlicet Eugubinos, Callienses, & Pergulenses. Qui tandem communi consensu imposuerunt illas in rheda, quæ a tauris indomitis veheretur: quis eas divino nutu ad oppidum Pergulam, in Umbriæ finibus celebre, neque ad dextram neque ad sinistram declinantes, maxima cum omnium admiratione, anno Domini MCLXXXV* detulerunt, in ecclesiam Eremitarum S. Augustini: ubi fuerunt reconditæ in quodam sacello, non procul ab altari majore ad partem dexteram, quod modo altare Pietatis appellatur, ob imaginem sanctissimæ Virginis, cum filio & cruce deposito ibi existente fere sub organo.

7 Etiam in hodiernis Urbinatis Ducatus tabulis, ad decimum sextum milliariæ versus Euroboream, notatur Terra de S. Onda, sic verosimiliter dicta a vicina parochia dicta S. Abonda, fortassis S. Abundantium Patronum habente (sunt enim Itali per quam familiares ejusmodi nominum truncationes) ex parte autem Boreali, quinque milliariis intervallo eadem Terra respicit Pergulam; ex parte vero Occidentali Callium, intervallo milliariis octo. Hæc ergo omnia optime congruunt: sed si corpora tali modo reperta sunt, ut dicitur, & sicut credibile est reperta esse, apparet intellectus non præoccupato, quod de ipsis Sanctis, quomodo aut quando passi sint, nihil tunc sciretur; sed reperti, uti solet, nominibus, cum aliis nullis inventretur Secundus quam Ameria passus, adessetque forsitan notitia aliquæ talium corporum Eugubio istuc allatorum; placuit ipsis applicare Legendam Secundi Amerini; eumque scribere sepultum fuisse, non prope Ameriam, ut habent loci Asta, sed XVI milliario ab Eugubio, servato tamen nomine Sanctum sepelientis Eudoxiæ. Quibus ita positis, non verborum optari, Pergulanorum Legendas omnes, seculo XIII aut XIV compositas esse, post inventionem prædictam, sculptumque ad memoriam lapidem, de quo infra. Quid porro actum Pergula sit anno MCCCCI, prosequitur idem Codex, Jacobillo transcriptus. Verba Codicis illius ad manum sunt; præ ipsis tamen placet authenticum rei gesta testimonium, quod ex Ms. Pergulano sic accepimus:

8 In nomine Domini. Amen. Noverint universi, præsentem paginam atque publicum instrumentum inspecturi, videlicet in anno D. Jesu Christi MCCCCI, Indictione IX, tempore Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, Domini D. Bonifacii Papæ IX, die duodecima mensis Maji, decreto Nobilis viri, Gentilis Ludovici de Auximo, hodiernæ Potestatis terræ Pergulæ, pro Magnif. & Excell. Domino D. Pandolfo de Malatestis, d. terræ Pergulæ, ejusque civitatis, territorii & districtus pro S. R. Ecclesia Vicario Generali, & prudentium atque discretorum virorum, Petri-Stephani, Confalonerii Communis Terræ præd. & Leonardi Berardi, Antonii Simonis, Francisci Lucæ, Colæ Marci, Philippi Dominici, & Miliani Nicelæ, de numero & Officio Septem Communitatis ante dictæ; præcedente solenni & matura deliberatione generalis Concilii, Consiliarorum, & hominum de d. Concilio, congregatorum in Palatio de Plano, ad sonum campanæ tubæ more solito congregatorum, cupientium & desiderantium veritatem perquirere & agnoscere de Reliquiis venerandi & honorandi Martyris B. Secundi, cujus Reliquiæ dicebantur fuisse & esse in sepulcro seu pilo, existente in ecclesia S. Augustini Ordinis Fratrum Eremitarum, sive in burgo dicto S. Augustini Terræ præd.

9 Præfati Domini Potestas, Confalonerius &

Septem supradicti, in societate comitiva, videlicet D. nobilium virorum & discretorum, Jacobi Enrigi, Ludovici Jacobi, Dominici Gibellini, D. Francisci, D. Secundi qu. Bartoli; Nicolai Bradoli, Joannis Palmeroli, Nicolai Dentajuti, Petri Benvenuti, Cecci Angelutæ, Nicolai Colæ, Angeli Sancti, Benvenuti Marchi, Angeli Marchi qu. Pacis, Joannis Bartoli, & aliorum plurimorum, hominum fide dignorum de d. Castro, accedentes ad ecclesiam anted. Et voluntatem eorum & omnium de Concilio anted. Fr. Stephano Priori d. loci, & Fr. Petrutio, Fr. Bartobello, Fr. Luca, Fr. Francisco, Fr. Jacobo, Fr. Ludovico declaraverunt & petierunt a dd. Fratribus, se velle certificari de Reliquiis anted. Qui Fr. Stephanus Prior præd. & Fratres Conventuales suprad. una cum D. Gentile Potestate præd. & Dominis Confalonerio & Septem supradictis aliis, accedentes ad d. sepulcrum, ipso Priore & Fratribus præmissis, stolis paratis & accensis cereis, atque divina Officia solenniter & alta voce cantantibus humiliter & devote, præfatum sepulcrum, constructum placidis ferreis plumbo confectis, aperuerunt aliquali rimula, per quam aspiciebatur caput præd. Martyris Secundi, & etiam aspiciebantur duo alia capita.

10 Quibus visis, cupientes certius & efficacius certificari, latius præd. sepulcrum aperuerunt: in quo quidem sepulcro erant tres cassetellæ ligneæ, in quibus & qualibet earum erant Reliquiæ sanctæ, & desuper ipsas erant tria Capita. Ex ante dd. cassetellas erant quidam lapis & tabuli, in qua tabula erant sculptæ litteræ, continentiæ infra scriptæ: videlicet. Sancti Martyres Secundus, Agapitus, & Justina Virgo, sub Maximiano Imperatore passi. Secundus captus fuit in civitate Juliæ, in domo Eudoxiæ: ductusque fuit Spoletum & ponitur in patibulo, deinde a Dionysio Vicario pestinibus flagellatur, quia sacrificare Deo Herculi renuit. Qui oravit, & templum cecidit: Postmodum missus ad Ameliam; plumbum bulliens mergitur in os ejus, & projectus in Tiberim cum mola ad collum. Questionariis redentibus venit ursus, & occidit octo ex eis; alii autem qui evaserunt, baptizati sunt a S. Euticio, Maurus vero piscator veniens piscari, invenit corpus & sepelivit. Audientque B. Eudoxia, corpora Sanctorum tulit, & detulit in domum suam, prope Juliam milliariis XV, & sepelivit eos. Beatus autem Agapitus, gladio percussus in capite, martyrium consumavit: cujus percussio in suo capite manifeste apparet: sororque ejus Justina decollata est.

11 Ex alia vero parte d. tabulæ & lapidis erant sculptæ litteræ, videlicet, Præfati sancti Martyres sunt reperti tempore Alexandri Papæ. Cum enim plura signa super eorum sepulcris apparerent, & visa fuissent animalia ibidem genuflectere, & divulgatio est peracta; questio est orta inter circumstantes. Tandem convenerunt omnes. Imponunt dd. corpora tauris indomitis: qui divino nutu ad terram Pergulæ pervenerunt, neque ad dextram neque ad sinistram declinantes, & dicta Corpora in ecclesia seu loco Fratrum Eremitarum S. Augustini, cunctis de tali miraculo stupentibus, detulerunt. B. Secundus martyrizatus fuit v Idus Junii. Quibus visis, inspectis & cognitis, pulsantibus campanis, dictis Clericis & Fratribus cantantibus & benedicientibus, inventionem præd. tam magnificam, veris indiciis, declarationibus, & fide dignis probationibus decoratam [declaramus]. In cujus rei testimonium Tabelliones & fide digni publici Notarii, ad perpetuam & fide dignam rei memoriam, se cum eorum signis & publicatione subscripserunt.

Ego

*si jure de
ordinibus
publicis
fides.*

A Ego Petrus Hieronymus d. terræ Pergulæ; imperiali auctoritate publicus Notarius, per omnes dictos, Gentilem Potestatem præd. Consalonarium & alios supra nominatos, ut supra legitur & narratur, præfens interfui; & ad robur, & firmitatem veritatis & prædictorum fidei me subscripsi, & meum signum apposui. ✠

Et ego Bartholomeus qu. Gradoli d. terræ Pergulæ, Imperiali auctoritate Notarius & Judex ordinarius, & nunc Cancellarius & Notarius Reformationum d. terræ; his omnibus supradictis præfens interfui, & rogatus me subscribere, ad satisfactionem & validitatem atque fidem plenariam de prædictis, me in testem subscripsi, & meum sigillum apposui. ✠

*Eadem ex
decreto
an. 1401
requiritur.*

12 His summatis relatis, progreditur Mr. Codex Augustinianorum, transcriptus a Jacobillo in hunc modum: Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, xvii. Kalendas Maji, regente Domino Guidebaldo Urbino Duce, supradictæ Reliquiæ, pro majori commoditate organi conficiendi, fuerunt a dictis Fratribus translatae ad sinistram partem in aliud facellum illi simile, prope altare majus, arca marmorea & craticea ferrea ære publico constructis: & prima Dominica Junii, cum duobus diebus sequentibus, magno populi concursu in dicta ecclesia ad harum Reliquiarum honorem sollemniter celebratur anniversarium, ex publicis illius loci decretis & statutis. Caput S. Secundi, argenteo ornatu decoratum, intra tabernaculum ex aurichalco confectum, & a docta manu celatum atque aureatum, multis votis argenteis hinc inde pendentibus, per totum fere oppidum summa cum reverentia, comitantibus Religiosis, Magistratu, Militia, & reliquo Populo, sollemniter deferretur. In reditu vero processionis, dicta Universitas quotannis candelarum & cereorum libras decem offert. In loco ubi fuerunt repertæ dictæ Reliquiæ, in dicto Monte veteri, extat hodie ecclesiuncula dicata D. Secundo, quæ est titulus Beneficii simplicis, perpetuam residentiam non requirentis. Accedit ad S. Secundi venerationem, quod ubi primum novus Prætor pervenit ad terram hanc Pergulæ, ex antiqua consuetudine & statuto, tenetur visitare Reliquias S. Secundi, comitantibus Magistratu & multis civibus; & offerre cereos & florenum unum monetæ veteris ad minimum, antequam juret se fideliter operam præstiturum, in suo munere rite legitimeque fungendo. Eadem habemus confirmata per

*Transi-
tio anni
1572 in
aliud fa-
cellum:*

B Epistolam ipsiusmet Gubernatoris Pergulæ, D. Joannis Francisci Leta, scriptam ad prælaudatum P. Dominum Frederici, Pergulæ die xxviii Martii anni MDCLXXXVIII, quam epistolam autographam asser-
*capite
decreto
annis
ostendit
tur.*

*an. Sancti
a Prætoris
et Magi-
stratu an-
no confu-
sionem*

vo; & ea etiam nobis constat, dictum caput S. Se-

cundi solum processionally circumferri; alia autem duo capita, prædictæ processionis tempore, conspicienda præberi aperta crate: cujus quinque claves habeantur; tres in potestate Priorum Universitatis Pergulæ, due penes Patres Augustinianos servari solite: quorum Religiosorum in dicto loco antiquitas hinc melius illustratur, quam ex Alphabeto Augustiniano Herrera, qui illius Conventus memoriam nullam potuit invenire ante annum MCCCCLXXXVIII.

13 Quod nunc attinet ad controversiam, inter tres civitates, propositam in Commentario prævio Henscheniano; puto rem sic posse dequiri, ut, Americis, nullas nunc amplius Reliquias Sancti Secundi ostendere valentibus, ablata ille fuerint, post compositam istic illius Legendam, in qua ejus ut adhuc præsentis fiebat mentio; traductæque ad suburbana Eugubii ecclesiam Canoniorum Regularium; eodem fere tempore, quo Eugubium allata sunt Ss. Mariani & Jacobi, Secundini & Agabii, Martyrum Cinthesium, corpora. Et hæc quidem primum cessavit ecclesiæ Cathedralis Canonici, a Priore suo S. Ubaldo, necdum Episcopo, sub annum MCX ad Regularem vitæ communis formam adductis. Cum autem alia nova Cathedralis, sub nominibus Ss. Mariani & Jacobi, anno MCXC haberetur perfecta, & ex veteri in novam transferenda essent Sanctorum corpora; sicut divinitus factum est, ut corpus S. Ubaldi Episcopi extra urbem efferretur, sursum in montem ad locum nunc ipsi proprium; sic etiam factum videtur, alio quocumque modo, ut Ss. Secundini & Agabii Reliquiæ deorsum reberentur ad S. Secundi Regularem item ecclesiam; unde contigerit ut communi cum S. Secundo cultu deinceps honorarentur, die x Maji, sicut ibi inter Prætermisissos est dictum.

14 Hoc tamen non obstante, factum esse potuit, ut capita cum potioribus ossibus, cumque corpore aliquis S. Justinæ, v. Idus Junii catenus cultæ, delata fuerint ad extremos Eugubina diæceseos fines; ubi, præ nominibus Secundini atque Agabii, placuerint nomina Secundi & Agabii, tamquam famosorum vulgo Martyrum, itaque creditus prior sit passus die x Maji, posterior vero capitis communi cum S. Justina cultu honorari die xx Junii: præ qua deinde Pergulæ, sacrum istum thesaurum nactis, placuit assumere primam mensis Dominicam, quia ipsis Kalendis passus creditur prope Amerinam sanctus Secundus; quem Eugubini & Pergulani simul quidem sibi vindicant, simul tamen habere, saltem totum, non possunt. Habebunt autem suum singuli totum, si alterum Romanum, alterum Afrum credere velint; an autem alterutrum, vel etiam alicujus tertii sit brachium, quod Patres Servilia habent in sua Sacristia Viterbii; argento inclisum, neque divinare.

AUCT.
D. P.S. Secundi
Reliquiæ
v. de
Amerin
ablata

Eugubium

E

indeque
post unam
alteram
v. Transi-
tionemcapite cum
ossibus S.
Justinæ
Pergulæ

F

CRESCENTIANO VEL CRESCENTINO,
JUSTINO, GRICCIIVIANO, VIRIANO,
ORPHITO, EXUPERANTIO, BENEDICTO,
EUTROPIO, AC FORTUNATO,

TIFERNI ET URBINI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

De Actis, translationibus, & cultu.

SURDIO-
METIA-
N. J.

S. Cre-
scentiani
cultus hoc
die,

cum Sa-
ctorum
memoria

quorum
tam non
memoria
rum Acta.

Ex illis
translati
an. ni an.
1512 in
ciuitatem,

Ex illis
translati
an. ni an.
1512 in
ciuitatem,

Duas Insignes Ecclesias S. Crescentianus, ut Pa-
tronus, complectitur, scilicet Tifernensem, qua
ciuitas vulgo Città di Castello, dicitur, iuxta quam
etiam martyrium sustinuit, & quam diuturna corporis
sui requie honoravit; atque Urbinatem, cui depositum
ejus tandem concessum fuit, & ubi fere Crescentianus
vocatur. Prior Ecclesia Sociorum memoriam Insper ve-
stinet; in ejus veteri Calendario Fr. Angelus de Co-
mitibus, in Floribus ecclesie istius Italice editis anno
1627, & Jacobillus inter Sanctos ac Beatos Umbria,
legerunt hæc verba ad Kalendas Junii: Ss. Crescen-
tiani, Justinii, & aliorum Martyrum. Omnes autem
sic nominabantur in Collecta, ad Missam & divinum
Officium recitari solita: Da quesumus omnipotens
Deus, ut qui Sanctorum tuorum Crescentiani, Ju-
stinii, Gricciviani, Viriani, Orphiti, Exuperantii,
Benedicti, Eutropii, atque Fortunati solennia coli-
mus, etiam virtutes imitemur. Ferrarius, in suo Ca-
talogo Sanctorum Italia, de solo agit S. Crescentino
Martyro Tiferni, Patrono Urbinatæ, & allegat mo-
numenta eccles. Urbin. Jacobillus, de eodem acturus,
ante omnia citat in testimonium Lictionarium anti-
quum Ms. in Eccles. Tipherni. Sed illud hactenus
nusquam invenitur, nisi isto nomine Jacobillus intelligat,
libellum Ms. qui apud D. Franciscum Ignatium Lazzari
ibidem reperitur, sub hujusmodi titulo; Sanctorum &
Beatorum civium Tiphernatium Vita, a Nicolao Ma-
nasseo Tifernate, Cathedralis ecclesie Canonico,
in hanc formam ac seriem redacta atque descripta.

2 Accepi sane, curante D. Florido Vercellari ibidem
Canonico, & favente prædicto Domino Lazzari be-
ne Canonicis Manassei, Vitam S. Crescentiani, prout
ibi habebatur, distinctam in sex Lectiones: quas intel-
ligo etiam impressas fuisse, & Tiferni usurpatas, prius-
quam Romæ approbarentur alia, haud paulo succin-
ctiores; quas similiter accepi, impressas ipsis Camera-
ribus anno MDCLIV. Interim neque in Lectionibus
prædictis, tam antiquis quam novis, neque in aliis Ur-
bino transmissis, de quibus infra, verbum ullum habe-
tur de Sociis; necum quod illi sint possi, ut Jacobillus
ait x Septembris, aut quod tali die iste colantur.
Nolum ergo Socios Martyris dicere, sed cultus; neque
tamen commemorando separare, quos conjunctim a Ti-
fernatis recoli solitos, patet ex Collecta præmissa.
Conjunctim autem cultus causa sufficiens fuit, quod a
tempore, ejus nulla extabat memoria, simul omnes
fuerint unum in locum conditi; fortassis a S. Florido,
S. Gregorii Magni contemporaneo, Tifernatum Episco-
po & Patrono; qui cum S. Amantio, Presbytero suo
eundem locum frequentasse plurimum dicitur. Ibidem
omnes illi, cum ipso S. Florido, requieverunt, teste Ja-
cobillo, quoad usque Petrus Tifernensis Episcopus,
ecclesiam suam Cathedralis, S. Laurentio antenun-
cupatam, in nomine S. Floridi restaurandam cura-
vit; in eumque intulit tum ipsius Sancti Episcopi

corpus, tum etiam de aliorum Sanctorum quatuor,
Gricciviani scilicet, Viriani, Orphiti, & Exuperan-
tii, aliis in ipso loco relictis; ubi eos adhuc, excepto S.
Crescentiano manere crediderim, cum de ipsorum alio
facta translatione nihil legatur. Fr. Angelus Conti Capuc-
cinus, qui sub titulo Speciosorum Florum (Fiori Vaghi) E
an. 1627 edidit Vitam Sanctorum ac Beatorum Tiferna-
tium, priorem Translationem factam fuisse scribit sub an-
num MXII: fuisse ergo Petrus iste longo tempore Episco-
pus, siquidem Ughellus eum vixisse ait, an. MXLVIII,
& quadam bona dedisse Canonico S. Florido.

3 Petro, hujus nominis secundo, Hermannus succes-
sit; qui anno MLX S. Florido Canonice dividisse
legitur, admissis fortassis in partem Præbendarum Re-
gularibus. Hermannum autem secutus est Folcus: qui
Mainardo Episcopo Urbinati commoditatem præbuit
auferendi transferendique corpus S. Crescentiani anno
MLXVIII, capite dumtaxat Tifernatibus relicto:
cujus pars non exigua, Paulo Papa V Ecclesiam
regente, in civitatem Castellii non mediocri pompa
fuit importata, ubi valde honorifice in Cathedrali
ecclesia custoditur, ut in fine Tifernensis Ms. Legi-
tur: Hoc vero Ms. (nisi sola postrema verba Manassei
additamentum sint) oportet compositum fuisse admodum
recenter: siquidem Paulus V, an. MDCV creatus, vixit
usque ad MDCXXI: eandemque novitatem indicat
tior ac verborum phrasibus: quapropter, omnibus considera-
tis, antiquiorem sinceramque multo textum haberi cen-
seo in Ms. Urbinatæ: quod fortassis Tiferno allatum sit a
Mainardo, ac deinde duobus ultimis punctis successive
auctum, quibus continetur primum translatio, deinde
elevatio sacri corporis. Urbinatum igitur Ms. placet
præferre Tifernensi, quamvis existimem etiam istius
primum fontem non multo antiquiorem esse etate Ma-
nardi, atque ex traditionibus seu picturis compositum
paulo ante medietatem sæculi xi. Accepi autem ipsum
Roma, a D. Joanne Bisatiga, Archivarii Basilicæ Vati-
cane Præfetto, juxta egraphum autem authenticum
quod ille possidet, sumptum ex codicibus tam antiquis
quam modernis Archiepiscopatus Urbinatis, fidem fa-
ciente Aenea Paduano L. V. D. Reverendissimi Domini
Archiepiscopi Vicario Generali; & attestantibus eidem
Jo. Francisco Rota, Canonico atque Vicario Capituli,
Lelioque Fideli, Curia Archiepiscopalis Cancellario,
sub die xxvii Februarii MDLXXIII.

4 Diem translationis Corporis, scilicet xviii Decem-
bris, annue festum haberi Urbinatibus, scribit Fer-
rarius, in Catalogo Generali, his verbis; Urbini in Ita-
lia Translatio S. Crescentini Martyris, urbis Tute-
laris. Eo certe die, an. MCCCCLX, ab Episcopo Fran-
cisco, sacra ossa fuisse requisita & inventa, docent qua-
dam Acta; eundem tamen diem anniversarium fuisse
Translationis a Mainardo factæ, non habeo unde affir-
mem, nisi crebra in hoc opere exempla, quibus docemur
similibus actibus sæpius electum diem eundem, jam an-

et anno
1068 ipse
S. Gre-
scentianus
Urbium,

unde cri-
non dantur
acta
Acta.

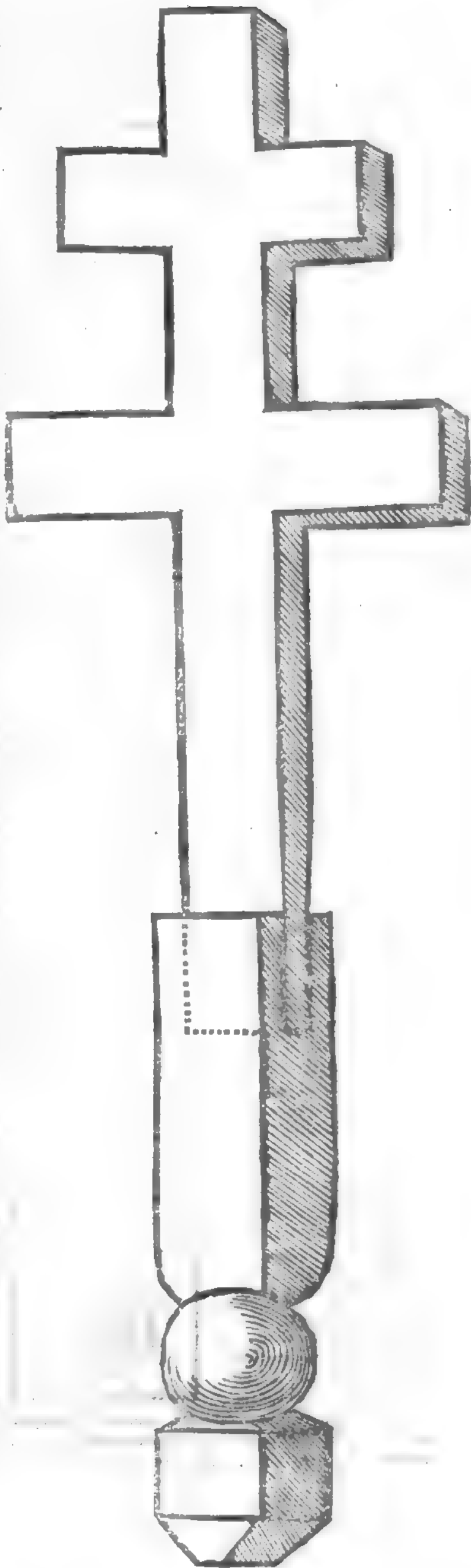
actum ibi
Transla-
tio 18
Dec.

A te festum, ad cavendam festorum multiplicationem. De ipso interim Matnardo hoc obiter dixerim, pium istum laborem compensatum ei divinitus videri, cum titulo beatitudinis apud posteros, quando corpus ipsius, tanquam Beati, sub altari collocatum fuit; anno MCCCCXCIX, 11 Kal. Junii, prout ad hunc diem inter Pratermissos docet. Porro non solum Tifernti atque Urbini ecclesiam habet hic de quo praecipue agimus Sanctus; sed etiam in territorio Eugubino, quemadmodum affirmat Jacobillus; addens, cum ibi, aequae ac Urbini, Crescentinum vocari.

Locus In loco qui dicitur Saddi, extra Tifernti urbem Sanctum martirium a carnificibus, humatumque a Fidelibus, ista dicunt, et constans traditio tenet; nec desunt qui putent Saddos pro Sanctis dici. Erat autem locus ille, juxta Angelum et Jacobillum, tunc solitarius; nunc autem parochiam habet, cujus ecclesia (inquit Angelus et ex eo Jacobillus) antiqua satis est, et tribus distincta navibus. Sub ejus altera medietate effossa humus, cryptam seu subterraneam ecclesiolam pandit, per gradus utrimque positos adeundam: et habentem altaria duo, supra quorum unum, ipsa in calce murum regente, depicta visitur imago Sancti, in specie juveniscentaphraei, et equo insidentis, atque Draconem lancea configentis: estque pictura illa perquam vetus. In altari vero superioris ecclesiae primario, quod Illustriss. D. Julius Vitellii, tunc ipsius ecclesiae Praepositus (Praepositura enim est, a Cathedrali dependens) postea patriae suae dignissimus Episcopus, extrui fecit in capite mediae navis, sumptu suo ultra duas laterales protensas anno MDXXIV; in altari, inquam primario servatur inter alias Reliquias magna pars galeae, qua Sanctum usum esse, fides est popularis, neque inutilis, imposita enim caputibus cephalalgia laborantium dolores sedat; quemadmodum paucis abhinc annis expertus est homo etiamnum, id est anno MDCXXVII, vivens, et annos tres supra octoginta natus. Qui insuper refert, ex suis majoribus audivisse, quod ubi nunc est praememoratum altare, ibi olim fuerit veperetum, supra quod luminaria aliqua nocturnis horis solebant videri; et horum indicio inventas Reliquias esse, quae in urbem illatam totam suavissimo odore impleverunt. His lectis, pia me incessit cupido, videndi formam illius ferri, quod Sancti Galeam plebs appellat. Hujus desiderii compotem me benigne fecit Ecclesiae Tiferntis Canonicus, D. Floridus Uccellarius, missa delineatione, ex qua cognovi lunatam esse lunatam pedum Tiferntensium fere duorum, vix tamen dimidium pedem latam usplam, arrosam autem undique; qualis etiam est alia, prioris quartae fere partem aequans: sed neutra quidquam habet unde judicari alterutra possit pars galeae fuisse, seu Romanae seu Barbarae.

B **ibi pars galeae, ad capitis delecta loca deservit:** Et eadem in ecclesia servari ait Angelus, duplicis Crucis signum, quod praedicando ad populum manibus praeferre solebat Sanctus, et simplici ligno, digito uno latius, palmo longum, cujus etiam longitudinis et latitudinis ferme est manubrium; transversa vero pars una, digitorum quatuor; altera parte, cui titulus aptari possit, solum digitis tribus exstante. Haec Crux, inquit illi, una sui parte operata est lamella quadam, quae videtur enea certisque sculpturis notatur; et usque hodie servatur intra capsulam, bene inauratam, una cum parte cranii, in ecclesia Saddorum supra altare dextrae navis, et cum multa devotione monstratur populo simul cum sacris Reliquiis. Laudo devotionem plenumque usum; et Crucis signum, a quocumque vel quandocumque illuc allatum, impius sit qui venerari recuset. Sed quod ipsum tam sit antiquum atque praetenditur, verum an credi prudenter possit. Ille certum; non solitus petitis

Sancti fuisse cruciatum Et eadem in ecclesia servari ait Angelus, duplicis Crucis signum, quod praedicando ad populum manibus praeferre solebat Sanctus, et simplici ligno, digito uno latius, palmo longum, cujus etiam longitudinis et latitudinis ferme est manubrium; transversa vero pars una, digitorum quatuor; altera parte, cui titulus aptari possit, solum digitis tribus exstante. Haec Crux, inquit illi, una sui parte operata est lamella quadam, quae videtur enea certisque sculpturis notatur; et usque hodie servatur intra capsulam, bene inauratam, una cum parte cranii, in ecclesia Saddorum supra altare dextrae navis, et cum multa devotione monstratur populo simul cum sacris Reliquiis. Laudo devotionem plenumque usum; et Crucis signum, a quocumque vel quandocumque illuc allatum, impius sit qui venerari recuset. Sed quod ipsum tam sit antiquum atque praetenditur, verum an credi prudenter possit. Ille certum; non solitus petitis

AUCT.
D.P.

illis saeculis fidei Christianae praecones; licet intrepide ac citra dissimulationem predicarent Christum, eumque Crucifixum; Crucis ipsius effigiem praeferre manibus in conspectu Gentilium: qua de re plura legere qui volet, legat in Paralipomenis ad incunabulum Chronico-historicum de Romanis Pontificibus Dissert. 49 num. 13. Habuerit illam in privato usu Sanctus; velletam ipsius Ecclesiae donaverit aliquis diu post; antiquitatem tamen baud parvam sapit manubrium ipsi adhaerens, ea forma qua Graecicas passim expressas videmus, non item Latinas: ideoque operae pretium censui totam quantam est spectandam in priori columna exhibere; sicut illam delineatam accepi a Canonico Ucellario, licet absque expressione calaturae praefata, quia huius formandae decras teli in loco pictor, nec debebat aliunde accersiri, cum eruditioris nihil haberi inde possit.

alibi vero
quedam
ossa dra-
conis in
ferunt a
Sardis
occisi:

7 Ut ut est, dignior illa est religiose servari, quam ossa quaedam, ejus (ut fertur) Draconis, quem Sanctus ad liberandos Tifernates occiderit, prope Tiberim, eo loco, (ubi scribit Angelus) quo nunc consistit ecclesia Commendariae Melitenensis, dicti Regnaldello, ad unum sclopi jactum distante a mœnibus; ubi in ecclesia conspiciuntur pendentes ex muro scapulae geminae, quarum una quatuor palmos longa sit, larga duos & totidem digitos; altera paulo minor, tempore exesa utraque: alia vero ossa, etiam prae-grandia, monstrantur in crypta ejus; quam dixi, Sadorum ecclesiae tamquam ejusdem Draconis.

B Legantur ergo quae ad S. Georgii Acta xxiii Aprilis § 3 differunt de dracone, pedibus vel equo S. Georgii subferri solito, deque multis draconibus & serpentibus, qui passim occisi vel pulsi leguntur a Sanctis, locum aliquem ad fidem inibi praedicandam ingressis: quos alios non esse censo quam idololatram debellatam, & demonem veteri possessione depulsum. Ossa illa, (si tamen ossa sunt, & non saxa in ossium formam naturaliter concreta, qualia sunt quae passim gigantum ossa creduntur) ossa; inquam, illa (sicut ex delineatione mihi missa, & hic expressa apparet) si ad invicem conjungantur, perfectum integrum unius costae arcum constituant, cui subtenso pedum Tifernensium scala una cum unius pedis in novem uncias divisi mensura, indicat, ipsam praetensam costam dimidium pedum latam, & plus quam septem longam fuisse. Unde si de mensura animalis, quod tales costas habuerit, fiat aestimatio, elephantis, & quidem valde proceri costa hac judicari posset. Elefantos autem advektos saepe habuit & vidit Italia; dracones, quorum latera costis instructa fuerint, credo nunquam.

qua potius
elephantis
videri de-
beant.

In hoc enim serpentibus conveniunt dracones, quotquot ab Aldrovando, eorum historiam undecumque scrutato, describuntur; quod continua una per totum corpus spina

procurrant, qua contrailoque celerrimo jactu vibran- tur eo quo festinant, ita ut volare videantur: quamquam & alati inveniri dicuntur. Idem judicium esse de scapulis, quas elephas tantas quantas Angelus scribit habuisse potuit; non item dracones, qui scapulis careant.

A C T A.

Ex Mss. Urbani Ecclesiae.

1 Tempore Diocletiani Imperatoris, saeviente adeo in Christianos persecutione, ut etiam inaudita causa ubique locorum acerbissime ex edicto Imperatoris in eos animadverteretur; Crescentinus, Patronus noster, vir pietate, religione, magnitudineque animi clarus, nobilibus Christianisque parentibus ortus, Romanus patria, professione autem Miles, mortuis parentibus suis, cum adhuc adulescens omnia fere sua bona in Christi pauperes erogasset, ab Urbe postea saeviente persecutione fuit expulsus. Imitatus autem Evangelium illud, Dum vos persecuti fuerint in una civitate fugite in aliam, in Hetruriam se contulit; constititque ad Tiberim in agro Tiphernati. Ibi cum audisset draconem quemdam terribilissimum atque immanem Tiphernum saepe numero circuire; qui non solum cominus bruta hominesque crudeliter vorabat, verum etiam longe plures halitu suo pestilenti ac venenoso inficiens eminus necabat; ægre ferens Vir sanctus, precibus cum lacrymis ad Deum optimum maximum fufus, divino numine admonente, percepit civitatem illam antiqui serpentis diaboli fraudibus deceptam, vana & muta idola colere; ex quo tam dira pestis ab illo dracone (Deo ipso permittente) fuerit concitata: qui si, rejecto idolorum cultu, ad Deum vivum & verum confugerent, ab ejus misericordia, Crescentino ipso intercedente, liberari mererentur.

Crescenti-
nus, sub
Dioclesiano,

Roma Ti-
berinum
fugit;

ubi terri-
fimum dra-
conem
trassari
audierat;

2 Quamobrem, vir Dei sanctus ac Miles Crescentinus, Dei verbum constanti mellifluaque oratione cepit predicare: credentibusque illis, atque sacrosancti baptismi gratiam suscipientibus; ipse, in Deo omnem collocans fiduciam, Christi signaculo insignitus, adversus immanem illam bestiam forti ac magno animo perrexit; lanceaque arrepta, divino suffultus praesidio, non sine magna omnium admiratione, draconem illum interimit: ob cuius rei tam praeclaræ gestæ admirationem, fidelium atque credentium numerus in dies magis magisque augebatur. Humana tamen gloria minime ob eam causam est elatus Crescentinus; imo Deo omnium opifici immortales referens gratias, equo militari-busque armis, quæ sola sibi Roma discedens reliqua fecerat, itidem in pauperes erogatis, in cellulam quamdam prope Tiphernum, quam suis manibus ipse construxerat, sese abdidit; ibique jeuniis, orationibus sanctissimisque operibus vacans, totus in Deo erat: nihilque aliud die noctuque aut cogitabat aut agebat. Confluebat vero ad virum hunc undecumque sanctissimum, populorum multitudo multis ex partibus frequens: quos ille tum praedicationis Christi pabulo reficiebat, tum etiam, si quos languentes, paralyticos, debiles, aridos, cecos, mutos, surdos, aliove quopiam morbo affectos comperisset, in pristinam perfectamque sanitatem summi Dei virtute revocabat.

eundem
interfecit;

solitariam
ibi domum
vitam
instituit;

et mira-
culis cla-
riss.

3 Cum autem fama tanti viri longe lateque percrebisset, ad Romanum Imperatorem quoque pervenit; esse videlicet in Hetruria Christianos homines, cives Romanos, qui Romanos deos detestantes, Nafiareni crucifixi doctrinam cultumque amplexarentur,

Coram
Praefecto
Flavo

A plexarentur, enixque docerent. Quare commotus Imperator, Flavo, tunc temporis Hetruriz Præfetto ac Tipherni commoranti, edixit, ut curaret, nequis Christianum nomen nominaret, sed Romanorum Deos duplicati supplicii poena coli ac venerari cogeret. Tunc igitur diabolus, boni semper invidus, tyrannicam ipsius Flavi rabiem adversum Crescentinum concitavit; etenim ne Christi nomen populo prædicaret, sævissimus ille tyrannus ei acerrime minatus interdixit. At vero Spiritu sancto plenus Crescentinus, tamquam lucerna ardens, quæ abscondi sub molio nequit, validius cepit prædicare Jesum Christum, per Prophetas nuntiatum pro genere humano de Virgine nasci atque eos qui in eum crederent, baptismique gratiam in ejus nomine susceperent, omnium primi hominis peccatorum labem delere posse. Quam ob rem ira percitus crudelis tyrannus, Crescentinum in forum adduci iussit, eique imperavit, ut supplex Deos suos adoraret. Cui audacter respondens Crescentinus dixit, Deos tuos non adoro: vana etenim, cæca & surda sunt idola, atque opera manuum hominum. Tunc tyrannus ignem ingentem iussit accendi, Beatumque Crescentinum in medias flammæ projici. Quod cum factum fuisset, & ipse Deo gratias agens, illæsus permaneret; sævissimus ille tyrannus, furore correptus, beatissimum Christi Martyrem plurimis poenis cruciatum mandavit interfici, ejusque corpus inhumatum relinqui.

4 Itaque Satellites eum vestimentis suis exuentes, manibus ac pedibus ligatis nudoque corpore, per terram adeo immaniter traxerunt, ut sacro ejus sanguine inter trahendum lapides permulti fuerint cruentati; idque tamdiu quamdiu ad præfinitum sibi locum pervenerunt: ubique plurimis variisque cruciatibus affectus, semperque in confessione Christianæ fidei constantissime permanens, tandem capite obruncatus martyrii palmam Beatissimus Martyr est adeptus; ejusque anima sanctissima in æternæ felicitatis gloria, cum canticis hymnisque angelicis est donata, glorioso corpore inhumato relicto. Quod videntes Christiani, illud clam collegerunt, & honorifice sepelierunt in loco qui dicitur Saddi; ubi in ejus honorem constructum extat templum, in quo ob tanti Martyris memoriam sanctus Floridus, & sanctus Adamantius Confessores, summa Pietate, ac Religione, diu postea sunt commorati, diemque suum obierunt ibidemque eorum Corpora sunt sepulta. Passus est autem Beatus Crescentinus imperante Diocletiano, Kalendis Junii, anno Domini ducentesimo octuagesimo septimo.

5 Cujus Corpus in dicta ecclesia requievit usque ad tempora Henrici Quarti Imperatoris, Henrici tertii Imperatoris filii. Cum enim Tipherni Fulco, vir nobilissimus, caritate ac virtutum omnium genere abundans, Episcopus esset; contigit ut Mainardus, vir illustris, omni gratia & sanctitate plenus, Urbinatis Ecclesiæ Episcopus, cum ipso Fulcone conquereretur, quod Urbinatium cui præerat ecclesia, Sanctorum careret reliquiis. Quod cum audisset Fulco, ipsumque Mainardum fidelissimum Christi servum esse cognosceret; ob ejus pietatem ac religionem, beatissimi Crescentini Martyris Cor-

pus ei promisit. Quare gaudio exultans Mainardus, clam vocatis Abbatibus, Monachis, Sacerdotibus, ac religiosi viris, laicali indutus vestimento, veraci Fulconis promissione fretus, illuc cum his omnibus se contulit, ubi S. Crescentini Martyris Corpus jacebat; atque cum psalmis, hymnis, ac plurimothure, eum de loco in quo jacebat extraxit. O quanta odoris suavitas, quantaque dulcedo, sancto, illo Corpore defosso, eos qui ibi aderant replevit. Cum autem Mainardus, Episcopus, cum Clero & Populo Urbinatæ, thesaurum illum tam pretiosum ad Urbinatem Ecclesiam summa cum veneratione deferret; exeuntes Tiphernates, magna cum armatorum hominum manu, eos presequébantur, ut illud Corpus eis auferrent. Divina autem providentia, quæ in sua dispositione non fallitur, nec voluit Urbinate tanto beneficio fraudari; statim auxilium præbuit. Nam dum Mainardus supplex oraret Deum, ut se cum universo populo ab illis persecutoribus liberaret, Corpusque sancti Martyris illæsum servaret, candida eos adeo obtexit nudacula, ut ab oculis illis numquam conspici potuerint. Quamobrem Mainardus cum cætu suo incolumis sanctissimum illud Corpus summo cum gaudio ad Urbinatem Ecclesiam transtulit, anno Domini millesimo sexagesimo octavo.

6 Tunc Mainardus Episcopus templum miro ordine ac opere fabricari instituit, in quo sanctissimum illud Corpus maxima cum laude, honore, & gloria collocavit, in crypta, quæ est ab Occidentali parte, ubi præbet beneficia poscentibus. O quot cæci illuminati, leprosi mundati, paralytici sanati sunt! Cujus miracula neque etiam nostris temporibus deficiunt. Traditum quoque est a majoribus nostris, quotiescumque Urbinate adversus hostes suos beatissimi Martyris Crescentini advocati Vexillo usi fuerunt, semper victorias mirificas consecutos fuisse. Anno vero Domini millesimo trecentesimo sexagesimo, die vero xviii mensis Decembris, cum refrigerante hominum religione apud nonnullos dubium esset, an Divi Crescentini corpus in ea crypta reperiretur; Franciscus Episcopus Urbinas, divina primum nutu, deinde Canonicorum consensu, aliorumque Prælatorum ac Clericorum voluntate, ipsum Corpus denuo perquisitum invenit; sublatoque ex hominum animis incredulitatis errore, & antiqua religione revocata, supernæ bonitatis immensitas plurima alia edidit miracula. Pie quoque credendum est, non nostris quidem meritis, sed ipsius sancti Martyris orationibus, precibusque gloriosis, ita felici rerum statu civitatem hanc nostram Urbinate tamdiu perdurare, ut nulla sit ex finitimis hisce civitatibus, quæ hac in re huic nostræ aliqua ex parte sit comparanda. Oremus ergo Deum omnipotentem maximum, ut S. Crescentini Martyris Patroni nostri intercessionibus conservet suos Præsules, defendat Clericos, tueatur Populum, atque Urbem istam ab omni hoste, periculo, fame, ac tempestate; ut Populus ad eum veniens, per ipsum Deum laudet, & suis meritis vivat cum eo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat, in sæcula sæculorum. Amen.

PAMPHILIO PRESBYTERO,

VALENTE DIACONO ET PAULO,

CÆSARÆ IN PALÆSTINA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P.

De variis diebus cultus, & Actis ab Eusebio Cæsariensi editis.

AN NO
COCVIII.

Hodierne Romani Martyrologi tabula, post nomen S. Juventii Martyris, cui utpote Romæ passus) primi loci prerogativa deferrebat, reliquorum hunc diei adscriptorum Sanctorum seriem sic prosequitur. Cæsarex in Palæstina, B. Pamphili, Presbyteri & Martyris, viri admirandæ sanctitatis & doctrinæ, atque in pauperes munifici: qui ob Christi fidem, in persecutione Galerii Maximiani, primo sub Urbano Præfide cruciatus, deinde sub Firmiliano iterum revocatus ad pœnas, una cum aliis martyrium consummavit. Passi sunt etiam tunc Valens Diaconus & Paulus, alique novem, quorum memoria aliis diebus celebratur. Baronius, in suis ad hunc diem Notis, indicat, quod de Pamphilo agens Usuardus, Ado, ac ceteri Latinorum, post quos numerandus, qui primus præ altis a Baronio appellatur Beda, supposititius est, & fere collectus ex Adone: nam verus Beda hoc die vacat omni Sancto: & hac unica videtur esse causa cur, nescio quis, Beda & Floro posterior Martyrologus, Adone autem & Usuardo prior, eundem hunc diem elegerit commemorando annuatim S. Pamphilo. Ille autem & omnes eum secuti, cum Gregoriant Martyrologi curatoribus primis, Persecutionem Maximiani nominaverunt; eo quod hic in Galerio Maximiano Cæsar declaratus, tyrannidem in Palæstina præfens exercuerit, quam Romæ urgebat Imperator Galerius; quem magis placuit nominare curatoribus nova editionis, respectu cuius Baronius in Notis solet priorem vocare Martyrologium Romanum vetus; licet illa editiones invicem secuta sint paucorum dumtaxat mensium intervallo.

Porro vetustiores isti Martyrologi Pamphilum solum nominant: cui reformati, quod dixi, Martyrologi Curatores adiunxerunt Valentem & Paulum; hoc enim ex undecim martyrii Sociis solos præterierant, cum ad xvi Februarii septem eorum retulissent; Eliam scilicet, Jeremiam, Esaiam, Samuelem, & Danielem; Porphyrium, item atque Seleucum; ad diem vero xvi ejusdem mensis Theodulum ac Julianum; nulla apparente huius divisionis causa. Etenim ex eorum Actis constat, eodem omnes die xvi mensis Pericii, hoc est secundum Romanos ante diem xiv kalendas Martias, id est xvi Februarii, ad tribunal adductos ultimoque affectos supplicio fuisse. Ideo Græci, in suis Menæis & Synaxariis omnibus, simul omnes tali die referunt; uti & Græcos secutus Galefius; licet, Latinis deinde aptare se volens, iterum retulerit hodie Pamphilum, sed solum cum amplo elogio; quemadmodum Græci eundem Pamphilum iterum sibi commemorandum consueverunt in Menæis, die v Novembris, scilicet ex Eusebio. Hic cum, libro de Martyribus Palæstina cap. 7, narravisset, tali die Cæsarex passos SS. Silvanum atque Dominum, tresque alios ad metallum damnatos, alios vero post crudelissima tormenta in carcerem conjectos; primam Pamphili confessionem his verbis subiecit:

3 Inter quos erat & Pamphilus, omnium sodo-

lium mihi longe carissimus, qui præ cunctis nostræ ætatis Martyribus, ob eximiam virtutem, præcipuam laudem est consecutus. Ac primum Urbanus, totius Provinciæ Palæstinæ Rector, ejus tum in arte dicendi tum in philosophia peritiam experimento aliquo cognoscere volens, deinde sacrificare illum jubens; cum renuentem minasque illius aspernantem videret; supra modum efferatus, gravioribus eum tormentis excruciarî præcepit. Post hæc ungularum, quibus latera ejus præfulcaverat, crebritate ac pertinacia, tantum non carnibus illius passus vir inmanissimus; cum ex his omnibus nihil præter dedecus atque ignominiam retulisset, tandem illum ceteris qui in carcere erant Confessoribus aggregavit: nequaquam impune, ut ibidem fufus prosequitur Eusebius; alteram ejusdem confessionem, cui & immortalis Sanctus, est explicaturus cap. xi. Ad priorem iterum spectat, hoc die v Novembris relatum in Menæis Disquisition,

Θερά δαμασδίου καὶ ἀπὸ τῶν ὁμοῦ ἐξόν,

Διπλὴ λαβὴ οὐ Πάμφιλος ἐκόντος τῶτος.

Carcere subactus, & ante carcerem ungulis,

Accipe coronas, Pamphile, ex merito duas.

Ex titulo tamen, quo dicitur, Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἀγ. Πάμφιλος ἐξεδόθη καὶ εὐλαχιδίου τελευτᾷ, id est Eadem die S. Pamphilus, ungulis laniatus, & carcere maceratus, extinguitur; dubites, an hæc commemoratio hoc die faciendæ, vel saltem an conclusio istius Disquisitionis, non finxerint sibi Pamphilum aliquem, cum prædictis coronatum ipso v Novembris, diversum ab eo qui xvi Februarii commemoratur.

Magister meus Godefridus Henschenius, secundum eam quam Bollandus præscripserat necessitatem, sequendi quæ posset Romanum Martyrologium hodiernum; ad prædictos xvi & xvii Februarii primum de septem, deinde duobus S. Pamphili Sociis sic egit; ut ex Eusebii libro de Martyribus cap. xi daret quæ ipsos præcise spectant; integra omnium Acta ex Metaphrasi (ut Lipomano Sarioque nominabatur) reservans ad hunc 1 Junii, quo S. Pamphilum Latini omnes nominabant: sed nullo quod scire possumus fundamento alio, quam arbitraria electionis. Id ego licet factum non valde probeo, maluisseque pertractatam rem totam fuisse Februarii mense; hic tamen sequi cogor; ut saltem nunc suppleam, quod ibi deest. Quæ autem Metaphrasi ab illis imputantur Acta, dabo ego, qualia ipse sua Collectioni inseruit, non ut a se, sed ut ab Eusebio composita; quomodo etiam Græca accepimus ex Ms. Mediceo Regis Franciæ sub hoc titulo. Ἀδελφοί τῶ ἀγίου καὶ ἰδοῦν τὸ Χρῆσθι Μαρτύρων, Παμφίλου, Οὐλαχιδίου, Παύλου, Σιλῶν, Πορφυρίου, Θεοδύλου, Ἰουλιανῶ, Αἰγυπτίων, συγγραφίσαντες παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλῳ. Certamen Sanctorum & gloriosorum Christi Martyrum, Valentis, Pauli, Seleuci, (excidisse videntur nomina Θεοδύλου, Ἡλίου, Ἰερემίου, Ἡσαίου, Σαμουὴλ καὶ Δανιὴλ, Theoduli, Eliz, Jeremiz, Isaiæ, Samuelis & Danielis) Ægyptiorum (quod soli quinquæ

ipso a
Græcis
etiam
5 Nov.

Acta ex
Eusebio 15
Febr. La-
tine data
F

A que ultimi erant) conscriptum ad Eusebio Pamphili: hoc enim cognomen in amici eius memoriam assumpsit, semperque usurpavit, Eusebius, Cæsariensis Episcopus, & historicus hujus scriptor.

Idem de Pamphilo scripsit libris tres, Et hic quidem Eusebius, prædicto de Martyribus Palaestina libro etiam Pamphili Sociorumque Martyrium inserturus, post breve exordium capitis xi, laudato Aristide Pamphilo, sic loquitur; Hujus viri reliquas virtutes resque præclare gestas, quæ prolixiorum orationem desiderant, jam pridem nos in peculiari opere quod de ejus vita conscripsimus, tribus libris complexi sumus. Hinc cum Hieronymus, in libro de scriptoribus, Eusebii scriptis annumerasset, de Vita Pamphili libros tres; Martyrologus ille antiquior, quæ Usuardo Adonique præfuit, utriusque hæc verba a se accipienda distavit; Cujus, vel hujus vitam Eusebius Cæsariensis Episcopus tribus libris comprehendit. Atque utinam hi nunc extarent! Extat interim (ut ego quidem existimo) eorum Caput ultimum præcipuumque, ultima scilicet sancti Martyris ac sociorum confessio; quam deinde ipsemet Eusebius, rhetorico ornatu prætermisso, verbis aliquot plerisque

B iisdem Historiæ suæ, sive libro de Martyribus (ut dixi) inseruit. Equidem non possum hic assentiri Valefio, Eusebii interpreti eruditissimo, in Notis existimanti, non hoc esse partem illius majoris operis; sed Metaphrasin, natum Historiæ præfatæ plenius exemplar quam modo habeamus, talia atiam scribere potuisse, quæ nunc in eadem Historiâ non leguntur. Absit ut mutilatam dicamus tam insigniter fuisse, quam modo habemus, Historiam Eusebii; eodem argumento ceteras quoque ejus partes in suspensionem similis mutilationis adducunt. Dicatur potius, suis prioribus scriptis usum Eusebium in lucubratione posteriori, omitti quæ minus necessaria erant, cetera iisdem aut fere iisdem quibus ante verbis inde transcripsisse. Atque hoc ut verosimilius fiat, prælorem contentum Græco-latino accipe, collatum cum contextu, qui est in historiâ, non quidem quoad verba singula (hæc enim inter se conferre volentibus, ad manum erit gemina editio Christophoroni atque Valefio) sed quoad puncta digniora notatu.

6 Prius tamen ex Menæis audi, quid communi & proprio omnibus duodecim Martyribus die xvi Februarii, de illis canant Græci. Exordiantur illi Versiculos similes hoc modo, Ἀποστόλων ἱσχυροί, ἀδελφοί γινώμενοι, λογιζόμενοι ὁμολογῶντες ἀγαθήν. Numero æquales Apostolis, in certamen progressi, concepistis animum pari zelo æstuantem; tum Canonem proponunt, in Odas more consueti distinctum; cujus hæc Achrostichon.

Δύοι δαδενέμενοι ἀδελφοί ἀγαθήν.

Victtricem pugilum duodenum canto cohortem. Hic autem Canon, post oden sentiam, & ejusdem argumenti Contactia duo, interpolatur lectione Synaxarii, Actorum epitomen continente, post aptata singulis Martyribus suis Disticha hujusmodi, cum frequentibus ad nomina allusione.

versus laudant apud Græcos 15 Feb. Τὴν τὸ πᾶν σε Πάμφιλον φίλῳ, Ἀδύ, Καὶ τὴν τοῦ ἐν ἡμῶν ἐκείνου φιλῶν. Te, Christe, amando Pamphilus super omnia, Capitis amabilem æstimavit iacturam. Παῦλον Σέλευκος, καὶ Σέλευκος Οὐάλης, Βάλεως τοῦ χαίροντα, τὴν τοῦ ἐν ἡμῶν. Paulum Seleucus, atque Seleucum Valens, Promptum secari videns, secari tulit. Ἦλπετο ὅτι πῦρ Μάρτυρι δώσει δύο, Θέου πέδω πῦρ τρεῖς οἱ δύο. Saliant ad ignem Martyres divi duo, Unum ignem alentes ambo divini amoris. Σταυρῶσι δύοι ἐκείνου ἐπὶ εὐλῳ, Καὶ Θεόδωλον, δύοι Ἐσταυρωμένον. Errore capti figunt Theodulum cruci, Junii Tomus I.

Esse Crucifixi famulum se professum.

Κλῆσις Προφῆτῶν, καὶ τῶν ἐν Μαρτύρων, Ἀρχαὶ πέντε Μάρτυρες συνημῆτοι.

Prophetica nomina & Martyricos fines,

Capite minuti Martyres quinque obtinent.

7 Plenus singula intelligentur ex Actis mox dandis, quorum interim in Menæis ac Synaxariis hæc est Epitome. Οὗτοι ἄγιοι Μάρτυρες, ἐν τῷ ἐκτῷ ἔτει τῆς ἡ' Διοκλητιανῶν διαγμῇ, ἐν τῷ μάρτυριον ἔχοντι ἐν διαφόροις τόποις, καὶ ἐπιτοδῶματον καὶ ἀξιομάτων, ἐν μίᾳ τῇ ἐν Χριστῷ πίστιν συνιστάμενοι· ὁ δὲ τῶν ἐκ συλλήβων γέγονεν ὅτος. Ἐν τῷ μάλιστα αὐτῶν πρὸς τὴν Κωνσταντίας παρῆσαν, ὅθι φυλάκων τυραννομένων ἀντιπάλαιον, καὶ ὅθεν ὄρμυνται, Χρησιανὸς ἰσχυρῶς ἀπεκάλισεν, καὶ πατρίδα τῶν ἐν ἡμῶν Γερουσιαστικῶν ὅθεν κατασχέδοντες Φιρμιλιανῶν τῷ Ἡγμένῳ προέβησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἡλίας, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὁσπῆρες Αἰγύπτῳ, καὶ πολλὰ βασάνους τῶν διὰ ξίφους ἀποφασίαν ἔλαβον, συναποτυμνίσαντων Παμφίλου καὶ τῶν λοιπῶν. Ὅθι Πορφυρίου, τὸ κυρίως αὐτῷ Παμφίλου τὸ σῶμα ἐπιζήτησιν, κατασχέδον καὶ παρεδόθη κυρίως ὁσπῆται· καὶ ἱεροῦ, καὶ ὅθι Ἀγίου ἀπαζόμενος σῶματα, τῷ φλογὶ ὑπεβλήθη· ὁ δὲ Θεόδωλος, ἐπὶ εὐλῳ σταυρωθὲν, δίδουσι τὸ μάρτυριον. Τελίσται δὲ ἡ ἀπὸ τῶν σὺν αὐτοῖς ἐν τῷ ἁγίῳ μὲν ἡμεῖς ἐκκλησίᾳ. Sancti hi Martyres, sexto Persecutionis a Diocletiano motu anno, ad martyrium tracti sunt; ex diversis urbibus, professionibus, & conditionibus, in una Christi fide adunati: modus autem comprehensionis ipsorum, talis fuit. Cum essent ingressuri portas Cæsareæ, interrogantibus custodibus, quinam essent & unde venirent, Christianos sese nominaverunt, & patriam dixerunt habere supernam Jerusalem: quapropter ad Firmilianum Proconsulem sunt adducti. Ex Elias quidem, ac socii ejus quatuor Aegyptii, post varios cruciatus, capitis sententiam gladio exceperunt; decapitati vero cum ipsis sunt Pamphilus ac reliqui. Porphyrius porro, requirens domini sui Pamphili corpus, comprehensus atque igni traditus fuit; similiter & Julianus; Sanctorum deosculans corpora, coniectus in rogam est; Theodulus autem in crucem actus. Eorum synaxis celebratur in sanctissima magna ecclesia.

8 Hactenus Græci, sed recentiores: nunc Latinum ex vetustioribus unum Hieronymum audiamus, qui scriptoribus ecclesiasticis annumerans Pamphilum, cap. 75 sic de eo loquitur: Pamphilus Presbyter, Eusebii Cæsariensis Episcopi necessarius, tanto bibliothecæ divinæ flagravat amore, ut maximam partem Origenis voluminum sua manu descripserit, quæ usque hodie in Cæsariensi bibliotheca habentur. Sed & in duodecim Prophetas viginti quinque & Origenis volumina, manu ejus exarata reperi: quæ tanto amplector ac servo gaudio, ut Cræsi opes habere me credam. Si enim letitia est unam epistolam habere Martyris, quanto magis tot millia versuum, per quos mihi videtur sui sanguinis signasse vestigia? Scripsit, antequam Eusebius Cæsariensis scriberet, Apologeticum pro Origene, & passus est Cæsareæ Palaestinae sub persecutione Maximini. Ita ille in libro de scriptoribus; sed quoad Origenis Apologeticum, velut a Pamphilo scriptum, primo quidem in epistola ad Pammachium & Oceanum conatur se expedire ab objecta sibi Pamphili Martyris auctoritate; ostenditque quam non sit verosimile, quod doctus vir primos ingenii sui fructus quæstionibus & infamiz dedicavit: sed & hoc concessit, negat tale scriptum, eo probandum quia Martyris sit, nisi etiam postea delinamus peccata defendere, quia qui postea Martyres, prius peccatores fuerunt. Postea vero in Apologia evincit, adversus Rufinum, postquam ostendat,

ANCT.
D.P.

cum episto-
ma Acti-
onum

in Menæis.
II

Pamphili
S. Hiero-
nymo
F

qui prius ad
tribuit A.
pologeti-
cum pro
Origene:

sed de hoc
bitavit;

F 2

Α καπίλαντο, καὶ ὁ Πορφόριος, τὸ μὲν δοκεῖν, ὡς Παμφίλου γεγενῆς οὐκίτης, διαδίδει γι μὴ ἀδικοῦν, καὶ μᾶλλον γενησὶ παιδὶ διευτοχῶς οὐδὲν ἐλλείπειν ὡς ὅτι τὸν διιστῆται καὶ πάντα μιμήσει. Καὶ πὺ γάρ; ἀλλ' εἰ φρενὴ σε, αὐτοῦς ἐλοκλῆροι ἐν βραχεῖ τύπον ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος περιλαβόντων, ὡς ἂν ἐκτὸς βάλῃς ὡς ἀλλοδαπὸν, ἀρεσβυσιρίν μὲν ἐν αὐτοῖς ἡξιωμένον ὡς Παμφίλου, διακοσίαν τε ὡς Οὐάλεντος, τῷ τε ἐπὶ ὡς πλῆθους ἀναγιγνώσκεις ἐδιδωμένων πᾶσιν ἐλαχίστων ἐνόντων ὁμολογίας διὰ κατεργασίας μαθητῶν ὑπάρχουσιν, ἵνα πάλαι ἀπὸ τοῦ καμὶ τὸ μαρτύριον εἶπαι πὺ Σιλῶκε διατρέψαντος, καὶ τῷ ὡς στρατηγικῶς ἀξίας ἀποβελῶν ὅρων κατεδοξαμένου ὅτι τε λοιπὸν ἐπὶ τούτοις, διὰ κατεχόμενον καὶ πιστὸν πᾶσι λοιπὸν ὡς ὡς ἐν ἐκόντι σμικρῇ μυριάδῳ ἐκκλησίας ἀφομοίωμα φερέσθαι ἀναπληρῶντων.

Οὕτω παρέδοξεν τῷ τοσούτῳ καὶ τελικῶς μαρ-
τύρην ἐπαγγέλλει ἰδιωρίσασαι, καθ' ἣν καὶ τοὶ γε οὐ
πολλοὶ τὴν ἀρετὴν οὖσιν, ὅμως οὐδεὶς ἐπίδει: ταγμα-
τὸν ἐν ἀνθρώποις ὡρισκομένην· Οἷα οὐδ' ἐν πολυχόρ-
ῳ λύρα ἐξ ἀρμονίῳ συστασὶν χορδῶν, ὅξινον καὶ
Β βαρεῖον, ἥ τ' ἀναιμένη καὶ ἐπιταταμένη καὶ μέ-
σων, διδιωρισμένων ἀπασῶν πύχρῃ τῇ Μουσικῇ· καὶ
οὐδ' αὖτε δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ· οἷοι καὶ τὸ αὐτὸ καὶ
φριβύτω, δούλοι τε ὁμοῦ καὶ ἐλάδιστοι, λόγοι καὶ
ἰδιῶται, ἀδοξοὶ τε καὶ τῶν πολλοῖς δοκοῦ καὶ
ἐπίδοξοι, πιστοὶ τε καὶ κατηχόμενοι, ἅμα καὶ διό-
ποροι οὐδ' φριβυτέραι, οἱ πάντες, αἵ ἄν ὑθ' ἐνέ-
παρσόν μυσουργὸν καὶ μορογενὲς καὶ Θεῷ Λόγῳ πικρίως
ἀνακρουσάμενοι, καὶ οἷς ἐν αὐτοῖς ὅκατοι δυτάμιας δια-
οἷς ἥβ' βασιάνων ὑπομορῇ: ἐνδειξάμενοι τῷ ἀρετῇ, οἷς
τε οἷς ὁμολογίαις λαμπροπύτας καὶ ἐμμελεῖς, ἀρμονίαι καὶ
καὶ συμφῶναι ἐπὶ ἥβ' δικατερίων ῥόζγγας ἀποδιδεσκούτες,
ὕφον καὶ τ' αὐτὸ τέλος τῷ ὡσιβισσώτῳ καὶ πάντες
διδ' οἷς καὶ μαρτυρίῃ σπουδῆς τῇ Θεῷ ἥβ' ὅλων ἀπο-
σπάρσας τῷ μελωδίῳ.

Τ' ὑποδαυμάζειν ἄξιον καὶ τ' ἐλθόντων ἢ ἀνδρῶν ἀπο-
σπᾶν δολοπότην χορὸν· Δάδια γὰρ εἶναι συνέβη πᾶσι
πάντας, ὅσοις Πατριάρχαι καὶ Προφῆται καὶ Ἀπο-
στόλοι γενέσθαι περιελάμβανον. Οὐ πρὶ ἱππῶν, εἰδὲ πᾶς
ἤν' ἴμενος ἐκείνῃ πολυτάλῃς ἰσχυρίαις, ἢ ἢ πλεονῶν
ξίσις, καὶ πᾶς διὰ τευχῶν αἰχμῶν ἰσθῆς ἢ ἢ ξι-
σθέντων π' εὐμαρτοὺς μὲν ἐκτρίβει, πᾶς τε ἀντιπῶ-
ντος μάσχατος, καὶ πᾶς πολυτρόπος καὶ ἐκφυλαγμένης
βασάνου διενεῖ τε καὶ δυσκαρτερήτους ἐριβλάσει, αἱ
ἐπιτεταλόμεναι π' δικασθῇ καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ ἐπιστίνου-
σι οἱ δορυφόροι, τῇ βίᾳ κατυνέχοντες ἀντὶ τῆς π' ἢ
ἐπιτεταλόμενης πᾶς Μάρτυρας.

[illegible]

Justi Thomas L.

lus quidem, nobili secundum carnem genere prognatus, etiam præsignis erat muneribus in patria publice gestis: Seleucus vero, præcipuis in militia honoribus fuerat decoratus; cum alii mediæ ferme conditionis essent. Sed neque in choro isto servile genus deerat, cum ex Proconsulari familia adjunctus eis fuerit servus Porphyrius; specie quidem tenus Pamphili mancipium, rapta autem nihil a fratre, aut potius filio genuino discrepans, & nusquam a Domini sui imitatione deficiens. Ecquid porro? Si quis dixerit, ipsos omnem ecclesiasticæ ordinationis formam numero suo complexos esse, nihil extra veritatem dixerit; cum Presbyterii dignitate ornatus fuerit Pamphilus, ad gradum Diaconatus euectus Valens, alii Lectorum munere fungi coram plebe consueverant; Seleucus vero, etiam ante Martyricum finem decoratus esset nobili confessione per generosam verberum tolerantiam, fortiter etiam dignitatis militaris jacturam perpeffus; ceteri vero, tamquam Catechumeni aut Fideles, veluti in imagine parva repræsentarent similitudinem numerosæ Ecclesiæ

4 In hunc ergo modum contemplari nobis licet, admirabilem talium atque tantorum Martyrum delectum; quatenus illis, quamvis numero paucis, nullus tamen eorum ordinum deerat, qui solent inter homines reperiri. Nempe, quemadmodum in lyra chordarum plurium earumque inter se dissimilium, acutæ & graves, intensæ ac remissæ, mediæque, per musicam artem belle concordantur: sic & in istis juvenes cum senibus, servi cum liberis, docti & indocti, nobiles & secundum vulgi æstimationem ignobiles, fideles & catechumeni, Diaconi atque Presbyteri, tamquam pulsante eos diversimode sapientissimo Musices Magistro Dei Verbo, suam singuli per tormentorum tolerantiam ostendentes virtutem, pulcherrimos beneque concordantes confessionis inodulos coram tribunalibus personabant; communi denique fine, per consummationem martyrii, pietissimam simul doctissimamque concludentes melodiam Deo omnium conditori.

3 Sed & consideratione singulari dignus est illorum numerus, Propheticum representans chorum: erant enim universim duodecim, quot etiam Patriarchas, Prophetas atque Apostolos fuisse accepimus. Neque aliorum quam talium esse dixerim, & vel uniuscujusque eorum multiplicem fortitudinem, inter sectiones laterum, & laniatorum deinde corporis totius membrorum attritiones per cilicinos ex lanis caprinis pannos, & intolerabilia verbera variaque & commutata identidem tormenta, ac graves immensissimosque cruciatus; quos cum ad imperium Judicis lictores intenderent manibus pedibusque, omni violentia nitebantur cogere Martyres ad aliquid illicitum faciendum.

6 Quid porro necesse est referre illas semper memorabiles eorum voces, quas medios inter dolores sereno ac lato vultu sapienter reponebant interrogationibus iudicis, generose ridendo ad ejus tormenta, aut gratioso quodam modo eludendo præpositas ab eo quæstiones? Interrogante enim illo, undenam essent; pro eo quod de terrena civitate responderent, veram ei suam indicabant patriam, ab Hierusalem se esse prædicantes; intelligebant autem cælestem illam Dei, quo festinabant, civitatem; & alia ejusmodi varia dicebant, inexpertis sacrarum rerum non intelligibilia, & solis divinæ fidei confortibus manifesta: quibus Iudex magis exacerbat, animoque æstuans, neque quid ageret comperiens, se illis cederet, quascumque excogitabat machinas; ac denique dejectus spe omni, unicuique eorum victoriæ assignavit bravium. Sed in hoc quasi varius erat modus: nam

F **duon**

Originals

Language and
chord-
rune in
airfare,
E

deed-
ring
and many
C

F

generosa
Reipens

corrente
sobre o,

A. EU-
SEBIO

duobus quidem eorum adhuc Catechumenis, sous per ignem baptismus obtigit: alteri salvis passionis imagini assimilati, ceteri vero qui cum dilecto meo erant diversa inter se pramia partiti sunt.

Sed pro
omnibus
Iulio
Pamphili-
um,

7 Atque hæc dixerit aliquis, ipsorum volens in genere meminisse; sigillatim vero eos prædicaturus, jure merito totius chori ducem imprimis laudaverit. Pamphilus hic fuit, vir Dei amantissimus, & vere amicus f. omnium, secundum significationem nominis sui, Cæsarensis Ecclesie ornamentum: nam & Presbyteralem cathedram Presbyter existens glorificavit, ornans simul & ornatus eo quod ibi offertur sacrificio. Sed & aliis quoque in rebus vere divinus erat, divinæque inspirationis particeps: cum per omnem vitam cunctis fuerit virtutibus cumulatus, longe quidem valere jubens delicias atque divitias, totum vero sese tradens verbo Dei. Renuntians enim universæ quæ sibi a parentibus obvenerat substantiæ, eamque nudis, imbecillis egenisque distribuens, ipse vitam ducebat proprio carentem, exercitationeque indefessa divinam sibi comparabat philosophiam. g [Erat autem ex Berytensium civitate, ubi primam ætatem egit in iis quæ ibi erant puerorum gymnasiis: postquam vero ingenium ejus ad virilem ætatem maturuit, transiit ad sacrarum literarum studium; vitæque formam omnino divinam & propheticam suscepit; seque Dei verum Martyrem, etiam ante vitæ finem probavit.]

Iam Va-
lentem,

8 Ex talis quidem erat Pamphilus: secundus vero cum illo ad agonem processit Valens, grandæva ac reverenda canitie conspicuus, ipsoque aspectu venerabilis senex: insuper vero divinarum Scripturarum intelligens si quis alius, earumque memoriam complexus tam firmam, ut ad earum, quas in ea repositas servabat, sacrarum promissionum usum, non egeret præsidio literalis consequentiæ. Quamvis autem talis esset, Diaconatus tamen gradu in b Æliensi Ecclesia erat contentus. Tertius denique numeratus Paulus, actione simul & spiritu ferventissimus, ex Jamnia civitate oriundus: qui etiam ante martyrium, ferri candentis tolerantia, confessionis certamen exantlaverat.

Pam-
philum.

ἀγορά, διαλλάττουσι βραβείους ἀναδυσσάμενον.

Τὰδε μὲν ἐν ταῖς ἀνὰ τὴν καθολικαίαν οὐρανὴν με-
μνημένοι, καὶ μὲν οὖν ἡ ἐκείνη ἐπιζών, εὐκρίτως ἐν
αὐτῇ χαρὰ ὁ φρονοῦντων μακαρίσις. Πάμφιλος δὲ τοῖς
ἐν τῇ θεοφιλεῖ ὄντων ἀντὶ καὶ πάντων αἱ ἀληθεῖς φίλοι
σε καὶ προσήγορος, ἐπαλαζέσας τῇ ἐπαγγελίᾳ, αἱ
Καίσαριαν ἐκκλησίαις ὁ κόσμος. Ἐπεὶ καὶ τῇ τῇ φρο-
νοῦντων καὶ δίδραν προσβύτοις ὡς ἐδόξαζε, κοσμῶν
ὅμως καὶ κοσμήμενος τῇ ἐνταῦθα λειτουργίᾳ. Ἐν τοῖς
ἄλλοις ἢ δέοις ἐν τῇ καὶ δέοις μετέχων ἐμπεδύ-
σας· ἐπεὶ καὶ παρὰ δλον ἀντὶ τὸ βίον ἀντὶ πάσης
διατρέψας ἰσχυρῶς, μακρὰ μὲν χαίρων ἐπὶ τῇ τρυφῇ καὶ
πλάτῃ περιουσίᾳ· δλον ἢ ἰαυτὴν ἀναδίδει τῇ καὶ Θεῷ
λόγῳ· ἀποδίδμενός γὰρ τοῖς αἱ εἰς αὐτὸν φρονοῦντων ἡκού-
σα γυμνοῖς, περὶ καὶ εἰρησὶν ἀπαντα· αὐτοὶ ἐν
ἀκαθάρτοις δὴ καὶ βίῳ δι' ἀσκήσεως καρτερικωτάτοις πᾶν
ἐνδον μετὰ φιλοσοφίαν. [Ὡρμήτο μὲν ἐν ἐκ τῇ Βε-
ρυτῶν πόλει, ἐνταῦθα πᾶν φρόνῳ ἡλικίᾳ τοῖς αὐτοῖς
ἐνδον μετὰ φιλοσοφίαν. Ἐπεὶ ἢ καὶ τῇ φρονοῦντων εἰς
πλείους ἀνδρας αὐτῷ προσέειπε, μετέβαινεν ἀπὸ τῆς ἐπὶ
τῇ τῇ ἱερῶν λόγῳ ἐπιστάμενος· ἀνελήμμενος ἢ ἐνδον τῇ
φρονοῦντων βίῳ τρόπον καὶ Θεῷ μάρτυρα αὐτοῖς ἀληθεῖς
ἐαυτὸν καὶ ἀπὸ πλείων αἱ βίῳ παρίστα.

Ἀλλ' ὁ μὲν Πάμφιλος τοῖς τοῖς δέοις ἢ μετ' ἑ
αὐτοῖς ἐπὶ τῇ ἀγῶνι παρὰ Οὐάδης, γερῶ καὶ ἱερο-
φειτῇ πολλῇ συμμνημένοι, αὐτῷ πᾶν προσέειπε σιμῶν
καὶ ἱερῇ φρονοῦντων· ὁ μὲν ἄλλῃ τῇ δέοις γραφῶν εἰς
καὶ αἱ ἄλλοις ἐνδον· τοσαῦτα γὰρ τοῖς μετέχουσιν αὐτῷ
ἐνδοῦντος, αἱ μετὰ ἀποδοῖν τῇ ἀπὸ γραμμάτων
σὺν τῇ αἱ διὰ μετέχουσιν αὐτῷ σὺν τῇ αἱ ἱερῇ μα-
ρτυρίᾳ ἀπαγγέλλει. Διότι οὖν, καὶ οὖν αὐτοῖς,
αἱ Αἰλιῶν ἐκκλησίαις. Τρίτος ἐν τοῖς ἢ κατεργασμέ-
τος Παῦλος διερμηνεύων καὶ τῇ τῇ τῇ ζῶν ἀντὶ,
ἀπὸ τῇ ἱερῇ πόλει ἐγινώσκοντο· οἱ δὲ καὶ ἀπὸ αὐ-
μαρτυρίᾳ διὰ καυτήν ἀπομαρτῆς, ὁ αἱ ἐμολογίας ἀγῶνα
διωδύνει.

ANNOTATA D. P.

a Procul ab Auctoris mente aberravit Interpres, apud Lipomanum & Surtum, cum vertit: Adolescentes & pueros, atque adeo, infantes, ex iis qui erant cum ipsis (fortassis Ægyptiis interpres scripseras, uti debebat) alios autem pubescentes... nempe mihi carissimum Jamnitum Paulum.

b Jamnia fuit Jamna, urbs Maritima Palestina, haud procul Joppe, sed totis 20 horarum leuclis distans a Casarea, cujus Archiepiscopo subest, etiam urbs Maritima in confinis Phœnicie.

c Θεόδουλος enim, Dei servus, interpretatur.

d Prædictus Interpres pro ἱερῶν, ἱερῶν, alium; & vertit; non est mihi fas aliter appellare.

e Videtur hic aliquid deesse Græco textui, ad sensum complendum.

f Πάμφιλος, quasi Πάντων φίλος, Omnium amicus.

g Quæ sequuntur, non videntur hoc loco scripta ab Eusebio; sed ab eo, qui ex tertio ejus libro de Vita Pamphili hujus ac sociorum Martyrium excerptis, sua collectioni inferendum, huc collata ex libro ejusdem Eusebii primo, ne proorsus acephala esset narratio, quæ de prioris vita nihil haberet: itaque judicavi ea his signis [] a reliquo contentu abjungenda: quod si fecisset Valens, non dubitasset credo eorum causa hanc compositionem diversam ab historia Eusebiana censere.

h Ælia id est, Hierusalem, ab Ælio Adriano scilicet dicta, postquam illa ab eo in monte Calvaria re-
aurata, situm mutavit, Judæis novam urbem ingredi prohibitis.

Idem, ex Eusebii Historia Martyrum, Cap. xi.

Ut appareat, quam non verosimile sit, hanc Passionem ex alio paulum prolixiori Historia Eusebiana textu, quam vulgo habeatur, acceptam; sed alterius anteriorisque operis partem esse, quam deinde in aliud opus auctor transtulerit; placet hic alterum contextum subjicere.

ΚΑΙΡΙΣ ΔΕΤΑ ΚΑΛῆ, τὸ μίγα καὶ τραβάντοι ἀνι-
κυρῶσαι διάτρον, ἥ μὲν τὸ τραπιδόντος ἰμνι-
γι ἱστοία Παμφίλου συλαμδίντων. Δεδίκα δ' ἔσαν οἱ
πάντες, ἀποστολὴ αὐτοὶ δ' καὶ ἀποστολικὴ χάρισμα-
τοι καὶ ἀρετῶν καταξιωμένοι. ὅτε ὁ κορυβαί, καὶ
τῷ καὶ κατὰ Κασάρην ἀριστὸν αὐτῷ κεκοσμημένοι μόν-
οι, ἐτύγγανεν ὁ Παμφίλος. αὐτὸν καὶ παρ' ἑλόν αὐ-
τὸν τὸν βίον πάσῃ διαφύλαξι ἀρετῇ, ἀποτίθη καὶ κα-
ταπορεύσθαι βίῳ, τῷ πᾶσι ἀσίας εἰς ἐνδεῖς κοινοῖς,
κοσμητῶν ἐλπίδων ὀλιγαίρ, φιλοσόφῳ πολιτικῇ καὶ
ἀγασίῳ. μάλιστα παρὰ πᾶσι καὶ ἡμῶν δίδασκεται τῇ
περὶ αὐτοῦ λόγια γνησιωπύῃ αὐτῷ, ἀπύρῳ πὶ δ'
ἀφύδιτο φιλοπονίῃ, καὶ τῇ περὶ αὐτοῦ ἀποστόλου καὶ
πᾶσι αὐτοῦ πλεονάζοντι ὁμιλίῃ. ὅτε τὰ λοιπὰ
δ' ἀρετῶν κατορθώματα, μακροτέρως δεῖτα διγνήσκει,
εἰς ἰδίαν δ' αὐτῷ αὐτὸν ὑποδείσας βίῳ γραφῆς ἐν
τελεσθῇ ἡδὲ ἀφύρῳ ὑπομνήμασι παραδεδόκεται. Ἀλλὰ
γὰρ ἐπ' ἐκείνῃ αὐτοῦ φιλοπόνησι καὶ ταῦτα ἰδίῃ ἔχον-
ται, ἀνασφάλαντες, καὶ τῷ ἔχοντι δ' αὐτῷ Μάρτυ-
ρας ἀκολουθίας. Δεδίκα μὲν Παμφίλος ἐπὶ δ' ἀγῶνα
παροῦ, ἱεροσολίτι πολλῶν παρρησίῃ, Οὐδέλῃ, ἥ ἀπὸ
Αἰλίας Διάκονος, αὐτῷ ἀποστόλου σημειώτατος ἀριστὸν
τοῖς, ἥ δὲ δὴν γραφῶν εἰ καὶ πᾶσι ἀλλοῖς ἰστούμενος.
τοσούτοις γίνοι μύμησι αὐτῷ ἐνιστάμενος, αἰ μὴ ἐν-
δεῖν δ' ἀπὸ γραμμάτων ἐντάλλῃ, δ' εἰ ποτε λάβοι
γραφῆς δεδ' ἐν ἀπομνημονεύμασι διέξιδεν. Τρίτος ὁ δερ-
μαργάτος καὶ τῷ πειθήματι ζῶν, ἀπὸ αὐτοῦ Γαμοῖθ
τολῶν, ὅτε αὐτοῖς ἐγγραφίζετο Πάβλος, ἀπὸ αὐτοῦ μαρτυ-
ρίῳ διὰ καυῶν ὑπομνήσας δ' ὁ ὁμολογίας διαδλάσας
ἀγῶνα.

usque adeo fideli memoria complectebatur, ut nihil
cujuslibet scripturae integras paginas recitaret. Tertius inter eos claruit Paulus, Jamnicarum oppido
oriundus, vir in agendo servidus & ardore spiritus plenus; qui ante martyrium candentis ferri unctiones
perpeffus, confessionis coronam retulerat.

P A R S A L T E R A.

Sanctorum singulorum certamina, & martyrii cultus.

ΤΟῦΤΟΙΣ Εἰπὶ δ' ἀρχαῖς δὴν ἰστοῖν χρίσας κατω-
τραβάντοις, ὑπὸ δὲ αὐτοῖς συλαμδίντων, δε-
κτι τῷ Κιλικίῳ ἱστοῖ καταπονεμένοι ἐν τοῖς μετὰ
λοις, μίχα δ' αὐτοῖς καταπονεμένοι ἐπὶ τῷ οἰκίῳ
ἐπαλινδύν. καὶ δὲ αὐτοῖς αὐτοῖς εἰσόδῳ δ' αὐτῷ Κασάρ-
ην πολὺν, αὐτοῖς δὴν καὶ τῷ αὐτοῖς ἀριστὸν, ἀπὸ
αὐτοῦ φυλάκων ἐρωτηδύν. καὶ μετὲν τ' ἀλλοῖς ἀπο-
κρίσαντες, Χερσωνεῖ δ' αὐτοῖς ἰσχυρῇ, κακοῦργον
πρότρ ἐπ' αὐτοῖς αὐτῷ λαβδίντων καταλαμβάνοντο.
πῖνται δ' ἔσαν τῷ ἀρετῶν. Οἱ δ' ἀποσταδύντες τῷ
Ἀρχοντι, κατὰ αὐτὰ παρρησιασάμενοι, δεισμοῖς μὴ
αὐτοῖς παραδίδονται. Τῷ ὑστεραίῃ, Περσίδῃ μὲν
15 καὶ δεκάτῃ, κατὰ Ρωμαῖς δ' τῷ αὐτοῖς δεκαπέντε
καλάνδῳ Μαρτίῳ, αὐτοῖς δὲ αὐτοῖς, αὐτοῖς τοῖς ἀμφοῖ
δ' Παμφίλου, τῷ Φιρμιλλιανῷ ἀποσταδύν. Οἱ δ' αὐτοῖς
Αἰγυπτῶν ἀποσταδύν μόνον, ἀπὸ δ' βασιλῆος ἰδο-
σιν παντοῖς διαγομνάζοντες αὐτοῖς ἀνδράς. Τὸν μὲν δὲ
ἀφύρῳ αὐτοῖς ἐν μίση ἀγαγόν, αἰ δὴν καὶ ἀπὸ
δὴν ἀρετῶν. Οἱ αὐτοῖς αὐτοῖς ὁμολογίας, ἀποστα-

ΤEMPUS nunc est, ut magnum illud ac celebre
spectaculum, eorum qui cum Pamphilo (cu-
jus nomen mihi quidem desideratissimum est) mar-
tyrium consummarunt, posterorum memoriae tra-
dam. Erant omnes numero duodecim, prophetica
quodam seu potius apostolica gratia, & numeri
aequalitate donati: quorum princeps eminebat Pam-
philus, solus ex eorum numero, Presbyterii apud
Caesarem dignitate decoratus, vir toto vitae suae
tempore in omni virtutis genere spectatissimus, seu
fugam & contemptum saeculi consideres, seu bono-
rum largam in pauperes erogationem, seu saecula-
rium honorum ad quos aspirare poterat despicien-
tiam, seu denique arctioris & philosophicae cujuf-
dam vitae exercitationem. Sed praeter cunctis nostrae
aetatis hominibus eminuit in eo viro ardentissimum
studium sacrarum litterarum, & in iis rebus quas
sibi perficiendas proposuerat indefessa laboris assidu-
tas ac diligentia; ad haec singularis, in proximos
cunctosque qui ad ipsum accesserant, beneficentia.
Hujus viri reliquas virtutes resque praecclare gestas,
quae prolixioris orationem desiderant, jam pridem
nos in peculiari opere, quod de ejus vita conscripsi-
mus, tribus libris complexi sumus: si qui igitur ha-
rum rerum cognoscendarum cupidine tenentur, eos
illuc amandasse contenti, in praesentiarum ceptam
de Martyribus nostris narrationem prosequemur.
Secundus post Pamphilum in certamen descendit,
Ælitz urbis Diaconus, Valens, augusta canitie con-
spicuus, ipsoque aspectu venerabilis senex, qui divi-
nas Scripturas praeter ceteris egregie callebat: eas enim

omnino interesset, an ex codice ipso legeret, an
cujuslibet scripturae integras paginas recitaret. Tertius inter eos claruit Paulus, Jamnicarum oppido
oriundus, vir in agendo servidus & ardore spiritus plenus; qui ante martyrium candentis ferri unctiones
perpeffus, confessionis coronam retulerat.

CUM praeclaudati tres Sancti biennium egis-
sent in a carcere, occasio martyrii oblata
ipsis est per eos; qui etiam cum extremo affectu
supplicio fuerunt Aegyptios. Hi a Cilicia reverte-
bantur domum, postquam illuc usque deduxerunt
ad metalla damnatos; atque ad ingressum portarum
Caesarem interrogati, qui essent, & unde venirent,
cum neque ejus quod erat quidquam dissimularent,
seque Christianos esse profiterentur; instar malefico-
rum ipso in facinore deprehensorum, fuerant com-
prehensi, numero quinque: ad Praesidem autem ad-
ducti, eademque fiducia usi, continuo in vincula da-
ti erant. Postridie vero, qui xvi dies erat mensis
Perisii, hoc est juxta Romanos dies xiv ante Ka-
landas Martias, idem, simul cum illis qui Pamphilo
aderant, Firmiliano exhibentur. Qui solos Aegy-
ptios tentandos sibi sumens omni genere tormento-
rum, nudari viros iussit; deinde, cum qui praecipuus
inter omnes videbatur in medium adducens, quis
esset & unde interrogabat. Hic cum loco proprii
no-

F
Apph
Cafa-
rean
exules
Aegyptii,
16. Feb.

capientur
& post-
die p qua-
tur judici,

A. EU-
SERIO

nominis propheticum aliquid ipsi indicasset; idem & alii fecerunt pro nominibus sibi in patria inditis.

affumtis-
que sibi
nominibus
propheti-
cis.

10 Eliam ergo & Hieremiam, Isaiam & Samuelem atque Danielelem sese ipsos appellare audiens Præses (sic enim placuerat illis ostentare quem in-
us additum gerebant animum veri Judzi ac Israe-
litz, non solum operibus, sed etiam vocabulis & cla-
re prolatis) ipse quidem virtutem nominis sibi a
Martyre indicati non intellexit; sed porro perrexit
interrogare, quæ ipsi esset patria: Martyr vero,

Gal. 4, 26.

cens, Jerusalem sibi patriam esse, eam scilicet intel-
ligens, de qua Paulus ait, Quæ sursum est Jerusa-
lem libera est, quæ est mater nostra: & alibi, Ac-

Heb. 12,
22.

cessistis ad Sion Montem & civitatem Dei viventis,
Jerusalem caelestem. Talia igitur cogitabat Martyr;
Sed Præses, mentem terræ affixam habens; quæ illa esset
Jerusalem, & ubi terrarum sita = studiosius require-
bat; quin & tormenta admovebat, ut quod verum
esset faterentur. Sed enim Martyr, manus post ter-
gum retortas, pedesque quibusdam machinis lu-
xatos habens, verum se dixisse affirmavit. Cumque
nihilominus iterum atque iterum interrogaretur,
quæ & ubi sita esset ea quam dicebat civitas Jeru-
salem; Solam hanc Christianorum patriam esse re-
spondit, atque illos solos nec alios ullos in ea ver-
sari, consistere vero ad Orientem, juxta lucem atque
solem. Et hic quidem rursus juxta proprium suum
sensum philosophabatur; nihil commutatus iis quæ
circumstabantur tormentis, sed velut incorporeus nec
sentire quidam videbatur dolores; Judex vero an-
gustiabatur, ratus, Christianos urbem aliquam Ro-
manæ æmulam & inimicam sibi condere, multu-
que in eo erat ut percunctando disceret, & ipsam
& regionem Orientalem quæ sibi indicabatur ubi
essent. Videns tamen ad verbera magis etiam im-
mutabilem manere juvenem, & in prioribus respon-
sis perseverare; capitalem tandem contra eum mor-
tis sententiam pronuntiavit.

patriam
sibi esse
Jerusalem
propheti-
cam.Et capitis
damnatio
itur.

Et res quidem hujusce Martyristalem, veluti
cujusdam dramatis, exitum habuerunt; ceteros de-
inde Ægyptios, cum ad diversimoda quoque ex-
perimenta nudasset, eundem in modum agitavit.
Tum ad Pamphili Sodales transgressus, didicit
quod jam pridem variis essent cruciatibus tentati.
Quare supervacaneum ratus iisdem quæstionibus
homines subicere, seque frustra in iis laboraturum;
solum interrogavit, an vel nunc persuaderi sibi sinerent.

C

Audiens vero ex singulis extremam confessionis vocem,
consimilem in eos tulit sententiam capitis, atque recessit.

Illius ser-
vus Por-
phyrius
scripsit Do-
mini postea
ad sepul-
crum.

12 Sed nondum tota tragedia peracta erat. Quo-
modo autem peracta est? Revocavit eum juvenis
quidam de medio turbæ tribunal circumstantis,
prosilis ex famulitio Pamphili; revocavit autem
voce magna, deposcens corpora ad sepulturam. Bea-
tus hic Porphyrius erat, genuinus Pamphili vernu-
la, necdum octodecim annos natus f, scribendi pe-
ritissimus, morum ac sapientie titulo omnibus en-
comiis major, ut qui cum tali viro sese exercuerat:
qui, ut cognovit latam in Dominum suum senten-
tiam, ex media turba vociferans, oravit ut corpora
sibi sepelire liceret. Præses vero, non tamquam ho-
mo, sed ut fera, vel si quid fera immanius est, neque
postulationis æquitatem suscipiens, neque juventu-
tis rationem ullam habens, solum quia didicit ado-
lescentem se Christianum fateri, carnificibus præ-
cepit omnes in eo torquendo vires contendere. Cum
ergo jubenti sacrificare abnuisset admirabilis ille;
non jam ut carnem humanam, sed ut lapidem aut
lignum aut aliud quodcumque inanimatum, usque
ad ipsa ossa & interiora viscera, præcepit tyrannus ex

κόν α' αὐτῷ προστάται * αὐτοὶ ὅ καὶ αὐτὸς λοιπὸν
ἐγγύστε, ἀπὸ τοῦ πατρῶος αὐτοῖς ἐπιταθείσης ἐπι-
νομίας.

Ἡλίας γ' οὐδ' καὶ Γερεμίας, Ἡσάων τε καὶ Σα-
μουὴλ καὶ Δανιὴλ ἀπέσαι ἂν αὐτῷ ἐκείνῃ ὀνομαζέ-
τον, καὶ τὸν ἐν κρυπτῇ Γεδῶν καὶ γένειον Ἰσρα-
ελίτην αὐτοῖς ἔργοις ἢ μύθον, ἀλλὰ καὶ φωνῇ κυ-
ρίως ἐκφοροῦναι ἐνδεικνυμένων * τοιοῦτον οὐκ α' αὐτὸς
οὐδ' Μάρτυροι ἐπακίνας ὁ δικαστὴν ἐνομα, οὐ μὴν τῇ
αὐτῷ ῥήματα ἐπιστάσαι δυνάμει, δάπτρον, ἢ καὶ αὐτῷ
πατρὶς ἐν ἡρώτα. Ο' ὅ συνοδῶ τῇ ἀρετῇ δάπτραν
ἀφίσει φωνῇ, Γερουσαλὴμ ἐστὶν λίγην τῷ αὐτῷ πα-
τρίδα, ἐκείνην δὲ τῶν τοῦ, περὶ δὲ ἔργων Παύλου.
Ἡ' ὅ αὐτῷ Γερουσαλὴμ ἐλθούσα ἐστὶν, ἢ αὐτῷ ἐστὶν με-
τὰ ἡμῶν * καὶ, Προικελύδων Σιών ὅρα, καὶ πόλιν
Θεοῦ ζῶντος, Γερουσαλὴμ ἐπουρανία. Καὶ ὁ μὲν ταῦ-
τον ἐνόη * ὁ ὅ ἐπὶ χθονὶ καὶ χαμῶ ῥί-ζαι τῷ δυνά-
τειας, αὐτῷ ἐν αὐτῷ καὶ ὑπὸ γῆς ποίαις καίμεται, ἀ-
κρεβῶς ἐπολυαρχήσας, καὶ δὲ τὰ καὶ βασάνει ἐπὶ γῆν
αὐτῷ ἐν τ' ἀλυσὶς ὁμολογίῃ. Ο' ὅ σπρεβλήμενος κα-
τόπιν αὐτῷ χεῖρα καὶ τοῖς ποδοῖς μαγγύοντι κατὰ δικα-
κλόμενος, ἐμπεῖται τ' ἀλυσὶς τε ἰσχυρίζετο. Εἴτα
αὐτῷ πάλιν καὶ πολλάκις συνδατομένη, αὐτῷ ἐν καὶ τοῖς
καμίῃ ἐλχιδίσις πόλιν Γερουσαλὴμ, μύθον αὐτῷ ἐν-
ταί ὅ καὶ Χριστιανῶν πατρίδα, ἐλγος, μὴ γὰρ καὶ ἐστὶ
ροῖς ὅ τούτοις μόνοις αὐτῷ μεσίται, καίσας ὅ αὐτῷ
ἀνατολῇ, καὶ αὐτῷ αὐτῷ οὐδ' ἡλίου. Ο' μὲν καὶ
πάλιν διὰ τούτων καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ ἐφίλοσφου * ὅ
ἐν κύκλῳ βασάνοις αὐτῷ ἀκίχουμένην οὐ ὅ ἐπιτεριφ-
μινος * ὅσπερ δὲ καὶ ἀσκαροὶ καὶ ἀσφύματα, οὐ ὅ
ἐπασθάνουσαι ἐδύκα ὅ αὐτῷ ἀλγυδόντων. Ο' ὅ δικαστὴς
ἀπορούμενος ἐσφάδαζεν, ἐχθρὸν καὶ Ρωμαῖοις πικ-
μίαν πῖχα που συσώσασθαι αὐτοῖς πόλιν Χριστιανῶν
οἰόμενος * πολλὴ τε ὡ ἐπικύματα τῷ βασάνοις, καὶ
ἀντιφῶν τῷ δολωδῶσαν πόλιν, τῷ τε καὶ ἀνατολῇ
ἐξελθὼν χώραν * αὐτῷ ἐπὶ πλείον μείσας τὸν ρω-
μαῖος καταξέσαι, ἀπαράλλακτον ὅ αὐτῷ αὐτῷ ῥη-
δόντων ἰσῆα, τῷ ἐπὶ δαπάνῃ κατ' αὐτῷ κεφαλικῶ
ἐκέρει λῆρος.

Καὶ αὐτῷ μὲν καὶ τούτων, τοιαύτων ἐλλοφῇ δραμα-
τουργίῃ, καὶ αὐτῷ λοιποῖς ὅ αὐτῷ Αἰγυπτῶν, τοῖς πα-
ραπλησίοις διαγυμνάσαι παλαιόμασι, τὸν ἔμειον ἐπὶ
γῆς τρέπον * ἴστα ἐκ τούτου ἐπὶ αὐτῷ ἀμφὶ τὸν Πάμ-
φιλον μεταβάς ἀντιδιδάσκοντο, αὐτῷ ὅ αὐτῷ αὐτῷ
πλείων ἴσιν βασάνων πετυρασμένοι * ἀποπον ὅ ἴστα
λογίζεσθαι τῷ αὐτῷ αὐτῷ πικρῶν αὐτῷ ἀνδρῶν,
καὶ μέγας μοχλοῖς, τοσοῦτοι μύθον, εἰ καὶ ἡνὺ
πυδερχοῖς, ἀποτυνδάνοντο * ἀπέσαι ὅ παρ' ἐκείνῃ τῷ
ύσπασιν ὅ μαρτυρίας φωνῇ, παραπλησίως κεφαλικῶ
μαρτίαν κατ' αὐτῷ ἐξεργαζόμενοι, ὑπάγει.

Οὕτω ὅ αὐτῷ πᾶν ἴστω ἴστω * καὶ πόλιν; Αἰα-
βοῦ μινδίων α' ὅ οἰκιστὴς αὐτῷ Παμφίλῳ δειπνῶντι,
ἐκ μύθου αὐτῷ πλείων ὅ αὐτῷ ἀμφὶ τὸ δικαστῆρον κυκλῶντων
παρελθὼν εἰς μύθον * ἴστω ὅ μεγάλη φωνῇ, παρῷ
αὐτῷ σῶματα ἐξαιτούμενος. Πορφύριος ὡ ὁ μακρότερος
δρῆμμα γένειον Παμφίλου * οὐδ' ὅ αὐτῷ ὅ αὐτῷ καὶ δίκαι
ἴστω, καλλιγραφικῇ ἔμπειρος, σωφροσύνης δὲ ἴστω
καὶ τρέπον πάντα καλύπτων ἰγνώμια, αὐτῷ ὅ αὐτῷ ὑπο-
ταλικῷ δὲ ἀνδρὶ συνεσταλμένοι * αὐτῷ δ' ἴστω τῷ κα-
πὶ αὐτῷ δεσπότην λῆρον, αὐτῷ μύθου αὐτῷ πλείων ἀν-
κραγε, γῆ αὐτῷ σῶματα παραδοθῆναι ἀξίον. Ο' δὲ ἐν
ἀνδρῶντος ἀλλὰ δῆρ, καὶ δαρίῳ παντός ἀγρυπνῶντος,
μὴ τε αὐτῷ αὐτῷ αὐτῷ ἀποδοξάμενος, μὴ τε τῷ
αὐτῷ ἀλικίῃ ἀποτίμας γῆρ συγγνώμην, αὐτῷ μύθον
αὐτῷ ὁμολογῶντα Χριστιανῶν ἔμειον, παρῷ σδίνει
τοῖς βασανιστοῖς κατ' αὐτῷ χρῆσθαι ἀποστάται. Ὡς
δὲ ἐπικηλδομένου δύνει ἀνένδον ὁ δαυμάσιος, ἐκ ἴδ'
αἴα

id. a quo
dicitur
latetatur

A. EU.
SEBIO.

explan-
generefo

quod cum
Pamphilo
nuntiasset
Solonius,
b
jam olim
pro fide
subligatur,

drinks
Three-
dais
crossings,

Κατ' ἴχνη δὲτα τῇ Σιλάκῃ Θιόδωροι, σμυρ-
 ναι καὶ Διοσκώδι παρὴν ἀρροβύται, ὁ ἡγεμονικὸς οἶκο-
 νας αὐτοῦ πρὸς ἡξιμαῖον τρώων καὶ ἐλικίας ἰσο-
 κα· καὶ διὰ τὸ τελεσιτελεῖν αὐτὸν πατέρα καθιστάναι,

A. FLI-
SEBIO.at demum
Julianus
igni
traditur.

qui ea ipsa hora peregre adveniens, & vixdum ingressus civitatem; cum intellexisset quæ erant acta, & ad Martyrum conspectum festinasset accedere; ubi eorum corpora humi jacentia vidit, circumfusis singulis, omnes est osculatus. Hoc agentem comprehenderunt ministri cædium, atque adduxerunt Præfidi: qui congrua proposito suo faciens, etiam hunc lento igni tradidit. Ita etiam Julianus, gestiens atque lætitia exultans, & Deo tantis se bonis dignato magna voce gratias agens, susceptus est inter choros Martyrum. Erat autem huic quoque genus ex Cappadocia; quoad mores vero plenus pietate ac plenus fide, vir mansuetus atque discretus, studiosus in omnibus, & Spiritus sancti suavitate redolens, eoque dignus factus tali cum beato Pamphilo exitus martyrialis corona.

Corpora
quadrin-
dum
feris
objecta,
illa se
soluuntur.

17 Sanctissima eorum corpora, de mandato Firmiliani, per dies quatuor tocidemque noctes jacuerunt, ferarum carnivorarum dentibus exposita. Cum vero nulla neque fera neque volucris, aut canis quisquam, per Dei dispositionem, ea contingeret; integra illa atque intacta relicta, congruo cum honore & cura, consuetæ sepulturæ sunt tradita, & repositaque in ædium sacrarum pulcherrimis & oratoriis sanctis, in perpetuam memoriam Dei populo ad honorem data.

Ὁ Φερμιλιανὸς τὰ παράγια σῶματα τῶν Θεῶν Μαρτύρων βράδ τοῖς σαρκόβροισι θύρῃσι ζήκειτο. Ὡς ὃ ὕδιν αὐτοῖς προσήει ὁ δῆρ, ὡς ὄρνις, ὡς κύων, ἐξ οἰκοδομίας Θεοῦ, λειψόντα ζῶα καὶ ἀβλαβῆ τοῖς προσκυνοῦσι πρὸς καὶ καδῆις λαχόντα, τῶν συνδίδει παρὶδὸν ταυτῶν, τῶν οἰκοῖς περικαλλίσαι ἀποσπέντα, ἐν ἱερῇ τι προσκυνητοῖς, ἐν ἀλλοτρίῳ μέμναι τῶν Θεῶν καὶ ἀμάρταν παραδιδόμενα.

καὶ ἐν μᾶλλον δι' ὧ ἰσοῦσι τὰ ἐν καδῆις ἀποσπέντα τὰ παρακλίστοι. δὲ τῶν Σιλάων καὶ ἑταῖς διασπαζόμενοι καὶ τινες τῶν μαρτύρων ἀποσπέντοι φιλήματα, προσάγεται τῶν διασπέντων, μᾶλλον αὐτὸν τῶν ἄλλων ἐπ' ὀργῇ ὀξύνει, ταυτὸν αὖ σθερνὴν μαρτυρίαν πᾶσι ταυτῶν παραδίδου ἀντιδίδου.

Εἰς αὐτοῖς ἰσὶ ἐστὶ λείποντοι· δεῖ τὸ δαδῆκτον ἀποπληρῶσαι τοῖς ἐρημίῃσι ἀρεθμῶν; Γυλιανὸς πρῶτον αὐτοπληρῶσαι. Εἰς ἀρεθμῶν ἐστὶ ἀνὴρ ὅρας ἀφικόμενος, μὴ ὃ ἐισβαλὼν καὶ τῶν πόλεων, ἀδύς ὡς ἔχει ἀπὸ τῶν ἐδῶ, μαδῶν παρὰ τῶν [γενομένων] καὶ ἐρημίας ἐπὶ τῶν μαρτύρων θῆαι, ὡς ἐπὶ αὐτῇ γὰρ χαμῶ κίμναι αὐτῶν μαρτύρων ἰδιώσατο σῶματα, χαρῆς ἱμπλῶς γενοῦν, ἐκαστῶν πορετλῆκεται, φιλήματα οὖν πάντας ἀποσπέντοι. Εἰς τὸ πῶτο ἀφῆκτοντα συλλαβόντες οἱ τῶν ὁδῶν δικάστοι προσάγεται τῶν Ἀρχόντων. Οἱ ὃ ἀκόλντα σὲν ἀποσπέντα πᾶσι, μακρῶ καὶ αἶτον πρὸς παραδίδουσι. Οὕτω δὲ καὶ Γυλιανὸς σκερτῶ καὶ ὑπερκαλλόμενος μεγάλῃ τῶν θυτῶν, τῶν ταλκῶντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἀξιώσαντα Θεῶν χάριτας ὁμολογῶν, μαρτύρων ἐν χοροῖς ἀεικαρβάνου. Ἡν ὃ καὶ ἐστὶ τὸ μὲν γένος τῶν Κατσαδοκῶν, τῶν ὃ ἀρέτων, πλήρης μὲν ἀλαβείας· πλήρης ὃ πίστεως, ὥσπερ ἀνὴρ καὶ ἐπισημῆς, ὥσπερ ἄλλα σκεδῶν, καὶ τῶν διὰ δῆλως ἀγῶν Πνῶματος, τοσούτων συνοδίας εἶσοι σὺ τῶν μακαρίων Παμφίλων αὐτῶν τῶν μαρτυρίαν πελαῶσαι ἐξῆλθε.

Εἰς τῶνταρας δὲ ἡμῖν τοσούτας ἐν γύκται ἀποσπέντοι.

ANNOTATA D. P.

a *Ecgrapha nostra Madicæ M. ἐπὶ τῶν Κρήται, in Creta, quasi isti ibi exulissent: sed corriguntur ex M. Lipomanni, atque ex ipsomet Eusebio, hæc in compendium contrahente, & τῶν ἐκτῶν scribente.*

b *Additur in Hist. ὁμολογῶντας, Confessores.*

c *Additur ibidem, Perinde ac priores illi quos supra commemoravi (scilicet Egyptii alii, qui cap. 10 narrabantur, xix Kal. Januarias comprehensi) professes, se ad ministeria Confessoribus in Cilicia constitutis exhibenda proficisci: quorum alii quidem, eadem qua illi quibus ministraturi venerant, pœna damnati sunt, oculis ac pedibus inutiles redditæ (uno scilicet oculo eruto, & cruris unius succisis nervis) tres vero ex ipsis, in urbe Ascalone, in qua vincti tenebantur, cum admirabilem animi fortitudinem ostendissent, diverso martyrii exitu occubuerunt. Quippe unus illorum Ares nomine, flammis consumptus est; reliquis duobus, quorum unus Probus, alter Elias vocabatur, caput gladio præcisum. Coluntur autem hi a Græcis 19 Decembris, quasi quinto die post comprehensionem supplicio affecti.*

C d *Ibidem alia datur ratio, mutatorum nominum, quod scilicet propria forsitan idololatræ essent, a falsorum Deorum nominibus sumpta, ut sunt Dionysius, Bacchides, Athenæus atque similia. Non tamen ex hac Eusebii conjectura, multo minus ex isto horum Martyrum facto, recte quisnam intulerit, in frequenti Christianorum primorum usu fuisse gentilia nomina baptizandis commutare, in nomina Patriarcharum, Prophetarum, vel Apostolorum, atque e sacris Scripturis petita.*

e *Nempe jam inde a tempore Aelli Hadriani, & anno Christi 179 restaurata urbs Jerusalem, mutato nomine erat & dicebatur Elia; ut antiquatum pridem nomen potuerit Romano Præfidi peregrinum prorsus occidere; maxime si noverat, Egyptios esse quos interrogabat.*

f *Utraque hæc commendatio deest in Historia.*

g *Hoc quoque tormentum eadem Historia prætermittit.*

h *Ibidem legitur, Τὸν ἐν τραχίῳ ἐνὶ ἀλκῇ νεοταῖ, in delecta ad militiam juventute.*

i *Trium filiorum patribus præmia apud Romanos fuisse proposita, notius est quam ut hic moneri debeat: atque id hic dici credo τοῖς γυναικῶν πατρῶν: Valesius tamen aliter vultis, quod tertiz jam stirpis nepotes haberet: sed hoc Straboni Scribitur Τετταρία.*

k *Deest hæc clausula in Historia: quam tamen Eusebio abjudicare nihil nos cogit, qui Vitam Pamphili atque ac Historiam ecclesiasticam scripsit, cum jam Constantinus lege lata permisisset Christianis sacras ades condere, & Martyrum corpora eis inferre. Si quis tamen malit hæc ab alio addita credere, nolim et operosius contradicere.*

A

APPENDIX

De miserabili exitu eorum qui S. Pamphilium persecuti sunt.

Ex Eusebio libro de Martyribus cap. VII & XI,

I8 **O**Perz pretium fuerit hoc loco commemo-
rare, quemadmodum, divini Numinis
providentia impios illos Præsides ulta est. Etenim
Firmilianus, qui Martyribus Christi adeo contume-
lioze insultaverat, cum aliis extremo supplicio ad-
dictus, capite truncatus est... Urbanus vero, qui
primus in S. Pamphilium fecit, cujusmodi poena
apud iustissimum Dei tribunal afficiendus sit, ob se-
vitiam qua in Sanctos est usus, ex ipsis quæ in hac
vita expertus est, quasi præludiis, licet agnoscere.
Nam statim post illa quæ adversus Pamphilum ne-
farie admiserat, cum adhuc Provinciam admini-
straret, ultio divina corripuit; quæ quidem homi-
nem illum, qui hesternum die in excelso tribunali
residens, jus dicebat, militum satellitio stipatus,

totiusque Palæstinæ rector; quique contubernalis ty-
ranni, utpote amicorum præcipuus, & commensalis
fuerat; repente unius noctis spatio spoliatus, cunctis
hiscæ dignitatibus nudavit; & coram ipsis, qui nuper
illum ut Præsidentem coluerant, pudore atque ignomi-
nia perfudit; & abjectum atque ignavum, vocesque
ac preces muliebri more fundentem, universæ quam
rexerat gentis conspectui exhibuit; ipsum denique
Maximinum, quo sese maxime ille efferebat, ut-
pote ei carus imprimis & acceptus ob ea quæ adver-
sus nostros crudeliter agebat, inexorabilem & cru-
delissimum judicem in ipsa urbe Cæsarea ei consti-
tuit. Post plurima enim opprobria, quibus, ob illa
quorum convictus fuerat crimina, affectus est; tan-
dem Imperator capitali eum sententia damnavit. E

DE SANCTO FIRMO,

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Ex Menais & Menologiis Græcorum.

G.H.

SUB MA-
XIMIAN.Elegium
ex Marty-
rologio
Rom.Menologio
Sirleti;

Menais;

IN hodierno Martyrologio Romano, post memoriam S.
Ischirionis, a nobis ad xxii Decembris rejuncti,
laudatur constantia S. Firmi Martyris, qui in perse-
cutione Maximiani acerbissimis plagis affectus, la-
pidibus percussus, ac demum capite cæsus est. In
notis allegatur Menologium, a Cardinale Sirleto colle-
ctum, in quo ista habentur. Eodem die S. Firmi
Martyris, qui sub Maximiano Imperatore pro Chri-
sti fide comprehensus, ductus est ad Præsidentem,
Magnum nomine. Cumque persuaderi non potuis-
set, ut idolis sacrificaret, nudus nervis exciditur,
suspensus laniatur, totiusque corporis compage so-
luta; postremo capite obtruncatus, certaminis coro-
nam affectus est.

a Eadem aliquanto latius in ipso, unde Sirletus sua
haussit, Græco fonte sic leguntur. Οἷος ἐν τοῖς χρί-
στοις Μαξιμιανὸς διὰ δὲ τῶν Χριστῶν πίστιν συλλαμβάνει,
ἀγίτη ἀπὸς μέγαν καὶ μὲν πεισθεὶς ἀποδείξει ἀποστα-
τικῶς ἐκείνῳ, καὶ ὑπὸ τῆς αἰσχροῦς πύμας καὶ ἐκκαρπύεται πρὸς
ἀρμονίαν καὶ τὴν κρίσιν καὶ οὖν κήρυμα καὶ τὸς μερῶν μα-
χίρας κατατίναται, καὶ λίθοις βάλλεται καὶ σίλοι τῷ
παραλίῳ ἀποτίναται, καὶ τὸ στίγματον αὐτὸν ἀδελφῶν δέχεται.
Qua sic latine ad verbum redduntur: Hic propter
fidem Christi, in persecutione Maximiani compre-
hensus, ad Magnum ducitur. Et cum persuaderi
non posset, ut libamina idolis offerret; vestibis spo-
liatus, loris exciditur, & suspensus ferro laceratur,
nervos novacula secatur, compagem corporis totius
dissolvitur; bipennibus ventrem, tibias, & semora
inciditur; lapidibus obruendus exponitur; ac de-
mum capite plexus, martyrii coronam accipit. Hæc
in Menais: qua etiam leguntur apud Maximum Epi-
scopum Cypriorum in suis Axiis.

3 Petrus Galestinus ait e Græco se convertisse illius
martyrium hisce verbis: In Græcia item S. Firmi...
Martyris, qui in Maximiani persecutione ob fidem
captus, nullis vel acerbissimis plagis, quas ei Ma-

gnus Præfectus infligi jusserat, potuit e gradu pie-
tatis amoveri: quare postremo lapidibus percussus,
non modo tormenti hujus vi superatus non est; sed
victor, datis demum pro Christo Redemptore cervi-
cibus, egregia corona donatur. Hæc Galestinus, pro
palæstra assignans Græciam, quo nomine passim intelligit
ditiones Orientales, in quibus lingua Græca usus vigeat.
Nos malumus scribere in titulo, apud Græcos, quod apud
eos sit in veneratione. Cum autem tam Sirletus quam Ga-
lestinus, nihil alter sciens de altero, conspirent in nomi-
nando Præsidente Magno, quia sic verosimiliter repererunt
in Menologiis manuscriptis; per typographorum inertiam
credi possit Menologio irrepsisse, τῷ Μάγνῳ pro τῷ ἐνάρχῳ
Μάγνῳ; alias conjicere liceret in Perside coronatum Sanctum,
ubi Magorum, velut Pontificum, præcipua auctoritas,
& contra Christianos acerbitas fuit.

4 Interim quia nulla certa notabatur palæstra in
Martyrologio Romano; nuper Hispani aliqui, nescio
qua audacia, quosque sic invenerunt istic expressos
ignota regionis Sanctos in suam traxerunt Hispaniam; Aurelio
ac nominatim hunc S. Firmum, nuper apud ipsos
completo Chronico Flavii Dextri inscripserunt hoc modo: Anno CCC, in Mellaria urbe Hispaniæ Bæticæ, S.
Firmus Martyr, qui acerbissimis plagis affectus,
lampadibus exustus, ac tandem succiso capite mar-
tyrium consummavit, sub Præsidente Hispaniæ Marco
Aurelio Vero, viro Consulari. Cujus etiam corpus
decursu temporis Romam delatum est, & primæ die
Julii maxime colitur. Hæcenus prædictum Chronicon
apud Franciscum Bivarium; at apud Ludovicum Ca-
rum dicitur primæ die Januarii maxime coli. Ita illi;
ne videantur sua ex Martyrologio Romano descripsisse.
Verum nunquam probabunt, Sanctum istum Romam ha-
buisset ullo die anni aliquem cultum, nisi quem habent
omnes Sancti Martyrologio Romano, Gregorii XIII jussu
innovato, a centum circiter annis inscripti. Præterea
quod corpus Romam delatum fuerit, per meram fælo-
nem est adjectum.

Ta-

AUGT.
D.P.Alius ab
his colitur
Vienna
in Austria.

¶ Tali ergo & non alia certitudine, id est ceca cupiditate undecumque augendi Sanctorum Hispanorum numerum, inscriptus est S. Firmus Martyrologio Hispanico Joannis Tamajl de Salazar primo loco: qui Auditor deinde, ex illo pseudochronico ac Menologio prolixum textu elogium; sic tamen ut in Notis Menologium Menologique interpretes arguat, quod verum Praefidis nomen ignoravit; idque aggreditur ex veterum lapidum inscriptionibus illustrare: tum operose distinguit Mantariam Ptolomaei, a Mellaria Plinii, deque eorum situ disputat; quibus omnibus referendis, tanquam acri capitis somnio, nemo prudens chartam illinat. Interim Gaditanae, histore illustrator, seu potius obscurator Fr. Hieronymus a Conceptione, certus

nihil pretermittere eorum, quibus argumentum suum impleret; libri 4. caput 10 impendit S. Firmo, vindicando et quae ad fretum Herculeum ponitur Mellaria; & quod Tamajus cum Pseudo dextro indecisum reliquerat, fidenter replevit. Non puto tam simplices fuisse Theresianarum Viennensium directores, cum illa, alicujus S. Firmi corpus Roma accepissent, hujus id esse Firmi crederent ipsi; credidisse tamen existimo ex communi multis usu, non posse eidem colendo a se diem aptiorem notari, quam hunc quo talis nominis Sanctus occurrebat in Romano Martyrologio: quod probare non possumus, nec volumus vehementer accusare. Nos de tali translatione egimus, alia occasione die xxi Maji, uti jam dictum inter Praetermissos.

DE S. NEONE MARTYRE, ET S. PYRRHO EPISCOPO.

Ex Ms. Synaxario Divionensi.

D.P.

JUNII

Pulchrum illud Synaxarium, quod, in charta lintea scriptum, invenimus Divione, apud Petrum Franciscum Chiffettum nostrum, & ex densitate materiae ac characterum forma, annos minimum quadringentos excedere judicavimus; pluribus laudatum a me ad vi Martii, ubi eo primum feliciter usus sum, agens de S. Hefebio Thaumaturgo; Synaxarium, inquam, Divionense, post aliorum hujus diei Sanctorum Elogia, ac nominatim (si recte memini) praecedenti S. Firmi; duorum, nusquam alibi nominatorum Sanctorum notitiam suggerit hac ratione:

Prior gladii
casus
dicitur.

O ἅγιος Μάρτυς Νέων ξίφι πελαγῶται. Sanctus Martyr Neon, gladio consummatur; & additur Distichon:

Εὐδρος ἡμῖν ὁ γρηγοῦν πόντος λίγαι,
καὶ γὰρ εὐδρος ἐκμαδίσι σίλοι Νέων.

Scriptura Rubrum nobis ostendit mare:
Tu capite sectus rubricas terram, Neon.

¶ Tum subditur:

posterior a
virescente
tate laudatur:

O ἅγιος Πύρρος Ἐπίσκοπος, ὁ παρθένος, ἐν ἐρήνῃ πελαγῶται. Sanctus Episcopus Pyrrhus, cognomento Virgo, in pace requiescit: & huc similiter aptatur Distichon.

Ἐσθνος Πύρρος πύργος ἀγρίας μέγας,
Δι' ὃ δουρεὶ ὁ Θεός, χεὶρ δαίς κάμω.

C

Cum castitatis turris excelsa, inclito
Constructa Pyrrho, jam staret; vidit Deum,
Sub pedibus humilem proterens terrae limum.

primus
huius
nominis
Sanctus.

¶ De tempore ac loco quo prior martyrium subit, nihil ausum vel divinando dicere. Quamquam enim huc Synaxario familiare praeter Menais sit, eorum Martyrum, quorum prolixius Elogium textitur, etiam Socios peculiari Disticho honorare: quia tamen in elogio S. Firmi non nominatur Neon, temerarium sit optari

velle, illius aliqua prolixiora extitisse Acta, ex quibus Neonis nomen & martyrium Auditor Synaxarii istius acceperit. De Pyrrho multo minus licet conjectare quidpiam; cum aliquem ejus nominis hactenus non invenerim vel in Vitis Patrum vel alibi; multo minus aliquem, singulariter commendabilem a servata virginitatis prerogativa. Simul inventos, simul dare placuit; Pyrrhum vero eo etiam libentius, quod in Italia multi etiam nunc vocentur Pyrrhi, qui Patronum requirunt, quod is nobis primus obtulerit Graeco nomine: cum nomine Latino habeamus Rufos plures, Caelitum numero adscriptos, Neones Graecis minus rari sunt: tres enim cognomine Menaea suggerunt, cum Sociis diversis passos, scilicet xxiv Aprilis, xxv Septembris, & xxx Octobris; nomen autem habent ἀπὸ τοῦ νέω, quod est Innovare.

¶ In pervetusto Synaxario Graeco Ms. Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis, quod videtur olim in Ecclesia Constantinopolitana in usu fuisse, agitur de Pyrrho ad diem sequentem, etque ibidem duo Socii alii sic junguntur: Μνήμη τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Πύρρου Ἐπισκόπου, Σερμοῖν καὶ Ἐπὶ τοῖς Μνήμασι Patrum nostrorum Pyrrhi Episcopi, Gerasimi & Erasmi. Floruit saeculo Christi quinto S. Gerasimus Abbas, in Palaestina prope Jordanem, cujus Acta illustravimus die quinta Martii: sed nihil suppetit unde definitam esse eundem. Colitur etiam die sequenti S. Erasmus Episcopus & Martyr, Formis in Italia sub Diocletiano mortuus, & ante in Illyrico plurima passus: sed cum talis ibidem etiam referatur cum proprio & congruo titulo, τοῦ ἀσκήτου, id est, multorum certaminum; nulla est apparentia quod idem iterum proponatur cum titulo Sancti Patris nostri.

Item
Pyrrhus &
Junicum
Gerasimo
& Erasmo.

F

DE SANCTO CLAUDIO, EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA, SYLLOGE HISTORICA

G.H.

Circa ejus cultum; Sanctosque Virianum & Juventium, Viennoe perperam cum ipso attributos.

SEC. IV.

Cultus in
antiquis
Fastis.

Quamplurimos habet Ecclesia Viennensis in Gallia Episcopos, Sanctorum Catalogo adscriptos. Hisce Kalendis Junii colitur S. Claudius, cujus sacra venerationi testimonium praebent antiqua Martyrologii Hieronymiani quatuor apographa, in quibus ista sub finem annectuntur. In Vienna Claudii Episcopi. Verum per errorem amanuensum in codice Epternacensi legitur

Dati Episcopi. Adscriptantur quamplurima Mss, Romanum Cardinalis Barberini, Augustanum S. Udalrici, Colonienae S. Mariae ad gradus, Trevirense S. Maximini, Leodienae S. Laurentii, Bruxellense S. Gudila, Tornacense S. Martini, Atrabatenae Ecclesiae Cathedralis, atque Florantium. Item in suis Martyrologiis excusis Ado Archiepiscopus Viennensis, Auditor Bedae sup-

A suppositum, Grevenus & Molanus in Additionibus Usuardi; Calestinus, Canisius, & Ferrarius cum Martyrologio Coloniae atque Lubeca sub annum 1490 excuso; omnia his fere verbis: Viennae depositio S. Claudii, Episcopi & Confessoris.

encomium
ex Ms.
Viennae
C. ex
Chronico:
B
C
Alind ex
Chronico
Adonis,
omfatis
probatum
C
Habenus duplex Ms. Martyrologium Ecclesiae Viennensis, alterum ipsius Viennae anno MDCLXII descripsimus, alterum Divione nobis donavit Petrus Franciscus Chiffletius, ubi de hoc Sancto Antistite in utroque legitur tale encomium. Kalendis Junii, Viennae natalis S. Claudii Confessoris, Archiepiscopi decimi tertii Viennensis; qui, regnante Magno Constantino Imperatore, Ecclesiam suam sanctissime gubernavit. Hic eloquentia & doctrina praeditus, interfuit primo Niceno Concilio, palmarumque cum Patribus dicti Concilii de Donato haeretico Africano reportavit, decretisque ejusdem Concilii, Primatum suae Ecclesiae, contra Marinum Arelatensem Archiepiscopum, obtinuit. Obiit feliciter in Domino, miraculis fulgens, conditusque in Ecclesia Apostolorum Viennae, memoria perenni celebratur. Haec ibi. De primatu isto plurimum pro Ecclesia Viennensi Galliae disputat Nicolaus Chorerius, in statu politico Provinciae Delphinatus cap. 10, uti ex

adverso alii pro Ecclesia Arelatenfi. Idem Chorerius cap. 11 hoc elogium conclamavit. S. Claudius Verus praesedit in Concilio primo Arelatenfi, anno CCCXIV, aliquot mensibus post suam consecrationem. Hic fuit ex istis Praelatis, qui plurimum zelosi & constantes fuerunt, ut observarentur decreta Concilii Niceni. Mortuus est 1 Junii anno CCCXXIV. Verum neque haec satis subsistunt, & manifestus in anno CCCXXIV obitus est error, quia dictum Concilium Nicanum tantum anno CCCXXV celebratum est. Inter Episcopos Concilii Arelatenfis septimus habetur Verus, & a Sirmondo, Labbeo aliisque dicitur Episcopus Viennensis: sed is S. Claudii successor habetur apud Sammarthanos in Archiepiscopis Viennensibus. Ado in Chronico ista haec referenda habet, sed non satis ordinata; nam postquam egit de Concilio Niceno, ista scribit: Uno eodemque tempore & illud Sacratissimum Concilium apud Arelaten sexcentorum Episcoporum colligitur. Marino tunc Episcopo ejusdem civitatis, existente apud Viennam Claudio, in Catholico dogmate clarissimo Episcopo. Quod hujus de S. Claudio additamentum, censemus certissimum; reliqua, de Concilio Niceno & Arelatenfi, dubia fidei.

3 Quomodo in Ms. vetusto Episternacensi, su-

pra indicato, loco Claudii nomen Dati est suppositum: ita omisso Claudio in Ms. Martyrologio Reginae Sueciae, ab Holsteno in Animadversis ad Martyrologium Romanum vulgato, ista habentur: Viennae depositio Helladii Episcopi: in Ms. Parisensi Labbei, Eladi: & in Ms. Praenesti, Galli: & ita apud Notkerum, & in Ms. Latensi conjunctim legitur; Viennae Claudii & Helladii Episcoporum. Verum nullus apud Viennenses extitit Helladius Episcopus. Huic Sauffajus aliud effugium excogitavit, & prae S. Claudium, retulit Helladium & Virianum, his verbis: Viennae Allobrogum S. Claudii, Episcopi quoque & Confessoris. Hic, abeunte ad praemium S. Paschasio, dignus ob clara religionis insignia, qui ejus locum replet per omnibus judicatus, paribus prudentiae ac pietatis studiis Episcopatum iniit, quibus hunc laude dignis officiis executus est: demumque vita gloriose divinaeque exacta, dives bonorum operum cumulis, emerita beatitudinis recepit donativum. Quae de omnibus Sanctis Episcopis dici possent. Deinde sic progreditur idem Sauffajus. Ibidem depositio S. Helladii Episcopi, S. Claudii Symmystae, & Confessoris gloriosi. Ibidem S. Viriani Martyris, in pietatis agone coronati. At neuter horum est in duplici Ms. Ecclesiae Viennensis Martyrologio. Helladii sive Eladi, aut Galli nomen, loco Claudii videtur intrusum. Circa alterum videtur deceptus Sauffajus Auditorio Molani ad Usuardum, ubi praeposita littera B. (qua Beda intelligitur) ista referuntur; Viennae S. Claudii XI Episcopi: ac deinde post litteram R, sic legitur: Item S. Viriani Martyris; ubi Sauffajus loco item posuit Ibidem, nulla facta inflexione ad litteram R, qua indicatur, secundum Romanam curiam morem editum Martyrologium Bellini; in quo non fit ulla mentio S. Claudii; sed post S. Caprasium Abbatem monasterii Lerinensis: ista subjunguntur. Item S. Viriani Martyris. Ferrarius quoque adiecit aliud additamentum, his verbis: In Gallia S. Viriani Presbyteri & Martyris: citanturque ab illo, primum Molanus, apud quem non fit mentio Galliae aut Presbyteratus. Secundo allegatur Maurolicus, apud quem nulla Viriani fit mentio, sed ista Viventio tribuuntur: Romae S. Viventii, ex Gallia Presbyteri, qui Theodosii & Valentiani temporibus claruit. An loco Viventii, litteris primis transpositis, legendum sit Juventii, Martyris Romae, supra de hoc agentes quaesivimus. Hoc solum indicamus, neque Helladium, neque Virianum Viennensibus videri adscribendum, nisi certiora, quod optamus, preferantur monumenta.

AUCT.
G.H.

Locum
dis. vi-
sum Dati
Helladii,
Eladi,
Galli,

et additur
Virianus
Martyr

alii Vi-
ventius

et melius
Juvenius

DE SANCTO JOVINO,

IN PICTAVIENSI GALLIAE DIOECESI.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus cultu; genere, & professione monastica.

G.H.

SEC. IV. Memoria Sacra S. Jovini inscripta reperitur variis Martyrologiis, ex quibus fuit aliquod Roma in Bibliotheca Ducis Atempis, in quo ad bases Kalendas Junii ita legebatur: Pictavis S. Jovini Abbatis. Eadem plane leguntur apud Bellinum de Padua, in Martyrologio secundum morem Curiae Romanae auctius excuso Parisi sub annum MDXXI. Bellinum describit Molanus in additionibus ad Usuardum, & hunc sequuntur Galestinus, Canisius, Ferrarius. Citatis etiam Molano & Galestinio, eandem inscriptis suo Martyrologio Benedictino Arnoldus Wion, cum hac Annotatione: Qui autem is fuerit, aut quo tempore floverit, nondum scire Junii Tomus I.

potui. Unde autem scire fuisse sibi Ordinis Benedictini? Hoc nempe praesumere, quam dubitare maluit. Interim sequuntur Dorganus & Menardus. In Ms. quodam Reginae Sueciae, sub nomine Usuardi, aliquanto plus summi confertur his verbis: In Hension monasterio, S. Jovini Abbatis & Confessoris.

2 Henricus Ludovicus Castaneus de la Rocheposay, Episcopus Pictavorum, concinnavit Litanias Pictonicas, quibus inscripsit S. Jovinum Abbatem Hensionensem; in suis vero ad eas Notationibus sic scribit: Prima Junii. Jovinus, ex illustri familia in territorio Lodunensi natus, Hensionensis monasterii, quod nunc

G

ANCT.
G.H.

Fuit frater,
Maximii et
Maximi-
ni Ep.

colitur in
monaste-
rio ipsi
dicato.

nunc S. Jovini de Marnis dicitur, propagator extitit; ibidemque diem obiit, & humatus est. Locus ille olim vocabatur Anson, Idem Episcopus, in *Ad-junctis*, ista addit: Maxentius Pictavorum Episcopus, Sanctus dicitur in Vita S. Maximini Treviro-
rum Episcopi, cujus, & Sancti Jovini Abbatis, fra-
ter erat. *Vitam S. Maximini* dedimus xxix Maji, scriptam saeculo viii per Anonymum San-Maximie-
nensem, in qua de hac familia sub initium ista profe-
runtur: Sanctus ac Deo dilectus Maximinus, Aequi-
taniz originem duxit provincie. Frater vero ejus
Maxentius nomine, & alter Maximus, Tertius ve-
ro Jovinus, & sancta eorum soror Maxima, in
ipsa Pictaveni nati fuerunt provincia. Postquam
itaque S. Maximinus, & Maxentius frater ejus, &
Jovinus divinis bene eruditi fuerunt, Maxentius in
Pictaveni electus est urbe Pontificatus ordine:
*Hac ibi. Saussajus in Martyrologio Gallicano, ad hac
alludens: Pictavis, inquit, S. Jovini Confessoris, B.*
Maxentii ejusdem municipii Antistitis, & S. Maxi-
mini Trevirensis Episcopi, fratris discipulique S.
Hilarii: post cujus gloriosum transitum, solitariæ
vitæ deditus, Angelica puritate vitam transegit.
Cujus venerabili memorie, quam sanctissimæ vitæ
meritis comparavit, dicata est cœnobitica sui no-
minis Ecclesia, de Marnis cognominata, ubi hodie
colitur proprii Tutelaris condigna honorificatione.
B *Hac ibi. Mortuum esse S. Maximinum anno CCCXLIX
probavimus ad ejus Vitam: & in annotatis diximus,
Maxentium, non xiv, sed viii aut ix statuendum*

Episcopum, ante S. Hilarium, cujus etiam arbitra-
mur potius condiscipulum & coævum fuisse S. Jovi-
num.

3 *Bucellius nihilominus in Menologio Benedictino, Non fuit
suo ordini favens, cum illi sic adscribit. Pictavis S.*
Jovini Abbatis. Fuit hic frater S. Maxentii, claruit-
que temporibus Chlodovei Galliarum Regis, filio-
rumque ejus Childeberti, Chlotarii, Theodorici &
Clodomiri. Extat æternum celeberrimæ ipsius san-
ctitatis monumentum, perinsignis Abbatia, ejus
honori dedicata in diocesi Pictaviensi, vulgo
Saint Jovin appellata, alias S. Jovyn des Marnes.
Citatur primo Hugo Menardus; qui, etsi in Observa-
tionibus allegat tempora Chlodovei primi & filio-
rum ejus, addit tamen posse dubitari, an fuerit in-
stituti Benedictini monachus. Citatur deinde Claudius
Robertus, scilicet in Abbatibus Galliarum, qui hæc so-
lum habet: S. Jovini monasterium O. B. S. Jovyn
des Marnes D. Pictaviensis. Sed isto modo S. Joannes
Baptista, SS. Petrus & Paulus alique Apostoli, Imo
Salvator Christus & Michael Archangelus fuissent Or-
dinis Benedictini. Nos, quia dicitur S. Maxentii
Episcopi Pictaviensis, & S. Maximini Trevirensis,
arbitramur etiam saeculo Christi quarto, diu ante tem-
pora Chlodovei Regis & S. Benedicti, claruisse: ejus
vero monasterium, si ab ipso est inchoatum, postea ac-
cepisse Regulam S. Benedicti. Citatum supra Martyro-
logium Ductis Altempsi iterum ad xx Junii videtur ejus
meminisse, his verbis: S. Jovini Presbyteri & Confes-
soris.

DE S. FORTUNATO PRESB.

DIOECESIS SPOLETINÆ IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De illius cultu, & Vitæ auctore Audelao Presbytero.

G.H.

CIRCA
A. COCC

Cultus
sacer.

C
Alia Mus.

Auctor
Audelao
Presbyt.

Tabula Martyrologii Romani, ad hæc Kalendas
Junii, hujus Sancti mentionem faciunt his ver-
bis: In Umbria S. Fortunati Presbyteri, miraculis
& virtutibus clari. Ubi in Notis Baronius ista addit:
Ejus res gestas ex manuscriptis Spoletinæ Ecclesiæ
acceptas legimus: est earum exordium: Fuit qui-
dam vir venerabilis &c. Ea ista habemus, desum-
pta ex quibusdam fragmentis, quæ conservantur in
ecclesia dicti S. Fortunati: & fuerunt distributa in
sex Lectiones, ad Matutinum recitari solitas. Eadem
habemus ex Ms. codice Bibliothecæ Congregationis Ora-
torii Romæ signato littera K, a folio 226. Horum exor-
dium est, Fuit quidam vir, Fortunatus nomine &c.
omissa voce venerabilis. Verum in hisce deest Prole-
gus Auctoris, qui se Audelaum appellat, at videt
Presbyter circa annum DCC. Cum illo ipsam damus;
transcriptam ex Ms. codice Episcopi Spoletini, sub bu-
jus fide publica, ante ac post notata, sicut eam acce-
pit cum Notariali & Episcopali sigillo, hunc in
modum: In Dei nomine. Amen. Anno a nativitate
Domini nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo
decimo octavo, Indictione prima, die vero octava
mensis Junii, Pontificatus sanctissimi in Christo Pa-
tris & Domini nostri D. Pauli, divina providen-
tia Papæ quinti anno decimo quarto; infrascripta est
copia sive transcriptum Vitæ B. Fortunati Pre-
sbyteri, repertæ in quodam libro manuscripto fo-
lio integro, in charta pergamenæ, existente penes
Reverendissimum Dominum Episcopum Spoletinum,
& per me Notarium & Cancellarium substitutum

infrascriptum, de verbo ad verbum fideliter extra-
ctæ, cujus tenor talis est.

1 Eam Vitam habemus, desumptam ex tripartito
Lectionario pergamenæ, quod manuscriptum adser-
vabatur apud Paulum San-vitalem Episcopum Spoletini-
um, qui hanc Ecclesiæ perfuit ab anno MDXCI ad
annum MDC. Eadem denique habebatur in Collectione
P. Manni, in prædicta Oratori Romani Bibliotheca; F
ibique subnehebantur varia de cultu S. Spei Episcopi
Spoletini, a quo Ecclesiæ Turritanæ, ad honorem
S. Fortunati fuisse consecratam, infra dicitur. Lu-
dovicus Jacobillus, Tomo primo de Sanctis Umbrie, Ecclesiæ,
edidit Italice Vitam S. Fortunati Presbyteri, quem
appellat unum ex tribus Protectoribus oppidi Mon-
tis-Falconis, ad cujus territorium spectat Turrita, ubi
Presbyterum curatum egit Sanctus: abest autem pa-
rochia ista xxi p.m. Spoletum, Monti prædicto propinqua
ad unum solum milliare, & ideo prædictus Jaco-
billus, in Correctionibus ad 3 Tomum mones, Turri-
tam distinguendam a Villa-turris, loco item Spoletinæ
diocesis; Turritæ autem S. Fortunatum vixisse & so-
pultum esse, propius ad dictum montem milliario distan-
do; ubi per S. Speum Episcopum Spoletinum, dedicata sit
postea sub ejus nomine ecclesiæ, qua anno MCCCCXVI
data fuit Fratribus Franciscanis de observantia, ibi-
dem nunc conventum ædificatum habentibus, & ad-
tare ad honorem S. Fortunati, ad quod corpus ejus fo-
rendum curarunt, ejusque festum magna cum solenni-
tate celebrant hisce Kalendis Junii. In territorio
Hispanensi, band præcui a Conventu S. Catharinæ co-
munem

*A*rumdem Minorum de Observantia adhuc visitur, inquit Jacobillus, antiquissima quadam Ecclesia, dedicata eidem S. Fortunato, cujus ibidem antiqua imago extat, vestitus Sacerdotali, cum Calice ac Hostia in manu.

V I T A

Auctore Audelao Presbytero.

Ex quatuor codicibus Mss.

potuimus invenire, & propter oblivionem hominum: tamen post ejus obitum quotidie Dominus ad corpus ejus mirabilia & virtutes ostendere dignatur. Quia aliquando [Sanctorum] animæ, neque in vita sua, neque in ipsa corporis egressione, aliqua miracula ostendunt. Postquam autem egressi fuerint de corpore, maximis atque potentioribus emicant signis. Ibi tamen Christiani populi omni tempore ejus beneficia sentiunt; unde ex pluribus unum mihi delectat miraculum enarrare, quod olim contigit.

6 Quidam vir d Severus nomine, civis e Martanus, militiæ gerens officium, dum operaretur in agro suo, qui erat juxta viam Salariam juxta Martam, occultum thesaurum ei omnipotens Dominus palam fecit. Qui illico arrepto gladio, bovem cum quo arabat in frusta concidens, ejus ventriculum emundatum auro replevit; & id, quod superfuerat, Romam detulit, suoque f Imperatori dedit. Tunc ii qui aderant ministri Augusti dixerunt. Quid dignum huic rei recompensandum est? Et accepto consilio fecit eum Imperator Magistrum militum. Tunc ille accepta potestate cepit de hoc, quo fuerat ab Imperatore honoratus, ad laudem Domini nostri Jesu Christi basilicam construere. Cumque opus perficeret, crevit fama ejus per cunctam Italiam. Patricius quidam g residebat Ravennæ; & audita hujusmodi fama inflammatus est spiritu adversus eum. Misit itaque milites ex officio suo, ut ubicumque eum reperissent, absque honore cum suis præsentarent aspectibus. Exeuntes autem illi fecerunt, ut eis fuerat imperatum.

7 Qui comprehendentes eum, vinctum ducebant per viam Salariam: [sed venientes ad Pontem-stadium dimiserunt viam publicam, & errantes ceperunt semitam, quæ duxit eos usque ad locum, ubi S. Fortunatus sepultus quiescebat; & viderunt ibi multitudinem Christianorum ad orationem procedere. Severus autem sciscitatus est unum ex accolis loci illius, dicens: Cujus hic Sanctorum memoria veneramini h? Cui respondentes dixerunt: Fuit hic quidam sanctæ conversationis Presbyter; Fortunatus nomine, ipse hic multa mirabilia ostendit; duos cæcos illuminatos, tres leprosos mundatos, unum puerulum a dæmonibus liberatum; ideoque nos eum hic adoramus. Tunc Severus hoc audiens, elevans oculos suos ad cælum, expansis manibus ait: Sancte Fortunate, si de vinculis his liberatus, & in pace reversus fuero; non prius domum meam ingrediar, nisi hic in nomine tuo basilicam edificavero.

8 Pergentes ita milites cum eodem viro, rectum iter arripuerunt, & pervenerunt h Lucioli, & ibi pauserunt. Eadem autem nocte, quando Severus ipsum votum voverat, venit S. Fortunatus in visione ad Patricium illum, qui jusserat eum ligari, dicens: Nisi Severum Magistrum militum dimitti jusseris; non te patiar vivere. Quo audito, statim direxit alios milites, qui ubicumque ei obviarent, statim dimitterent. Qui exeuntes invenerunt eum in Lucioli, & dixerunt ei: Misit nos Patricius, ut dimissus revertaris in pace in domum tuam. Ille tamen, postquam dimissus est, voluntarie perrexit Ravennam. At ubi vidit eum Patricius, pronus in terram corruit dicens, Ignosce mihi Pater, & ne memineris iniquitates meas, quas in te exercui, quia tu justus es; ideoque, peto ut indulgeas mihi; & dimisit eum cum magno honore. Qui cum cepisset carpere iter, pervenit ad locum, ubi voverat votum: & ibi stetit, donec a fundamentis ibi fabricaret basilicam S. Fortunati, quæ usque hodie cum omni veneratione posita constat. Spes i autem i

Prologus. Gregorius, Romanæ Urbis Antistes, cum Petro Archidiacono suo multorum Patrum de-
[sed] nescio qua occasione prætermiserunt scribere vitam Beatissimi Fortunati Presbyteri. Ego tamen, minimus omnium hominum, Audelaus, non sapientia præditus neque intelligentia imbutus, tanti viri & talis vitam scribere [aggredior] elingui a sermone. [Nihil autem ex nobis ipsi dicemus] quod vero a Venerabili* Simone Presbytero audivimus, scribere posteris studimus. Pro eo obsecro vos, quicumque lecturi estis parvum opusculum, ut detis veniam [si prætermisi] quod oris mei facundia minime potuit enarrare.

Presbyter laboris sui alio pauperi: a Fuit quidam vir venerabilis Fortunatus nomine Turritanæ Ecclesiæ Presbyter, quæ a Spoletana urbe plus minus duodecim miliaria posita est. In qua dum officium sibi commissum perageret, quotidie tamen laborabat manibus, unde victus necessaria consequeretur. Inde agitur, ut quidquid de labore prædicto suo consequeretur, sollicitus suæ paupertatis, pauperibus atque peregrinis fratribus impertiebatur. Cum pauperibus aiebat esurientes, nudis vestimenta præbebat, & orphanis, atque viduis, & peregrinis, quæ necessaria erant præbebat.

Angelo sub specie pauperis: g Contigit autem, ut quadam die, cum operaretur in agro qui dicitur b Agellus, boves manibus suis tenens arabat. Cum autem arasset, reperit duos denarios; quos statim colligens, oratio suo ligavit, & rursum opus quod cœperat faciebat. Mox vero e contra aspiciens, vidit peregrinum quemdam sibi elemosynam postulantem. Cui vir Dei ait: O quicumque es, vade ad Cellam, & ego veniam post te, & dabo tibi, quod petis. At ille magis ac magis clamabat, dicens succurre mihi, o homo Dei. Statimque memoratus est Beatissimus Fortunatus, quod invenisset duos denarios, vocavitque ad se Angelum, quem sperabat pauperem esse, dicens; Accipe istos denarios, Frater: quod tibi necessarium fuerit, eme. Qui dum ipsos denarios porrigeret, inventi sunt in manu ejus aurei; surgentes sicut sol. Ille tamen eos apud se omnino retinere noluit, sed libenti animo porrexerat petitori; deinde ille abiit, & B. Fortunatus, quod cœperat opus, perficiebat.

columba super caput visum: 4 Non post multum intervallum, subito venit columba nive candidior, & ascendit super caput ejus, [ubi] diutius residens perrexit ad cælos. Hanc autem columbam nos credimus, quod Dominus noster Jesus Christus pro corona ei misisset. Quod ita est: nam, & locus ipse in quo hoc contigit, usque hodie Meritanus appellatur. Post hæc autem vir Dei reversus est ad cellam suam, & non post multos dies migravit ad Dominum, & sepultus est in agro, qui dicitur Agellus, ubi usque hodie in pace positus quiescit c.

maritus: 5 Miracula autem quæ in vita sua operatus est, pro multitudine spatiorum præteritorum minime

Junii Tomus I.

A. AUDE-
LAO M.

claret m.
ramis.

e d

S. Severus

Magister
militum

E

g

compro-
batus,
jussu Pa-
tricii Ra-
vennat.

intelligo
miracula
S. Fortu-
nati

illi tunc
basilicam

F

h
ejusque
oratio

jussu di-
missus

oculus solo

i

Sp-

ST. D.P. Spoletanz civitatis Antistes, ablit cum Sacerdotibus & Clero suo, & ipsum sanctum corpus cum omni diligentia condidere, & in nomine Beati Confessoris ipsam Basilicam & consecraverunt; ubi exuberant beneficia ejus usque in presentem diem. Cujus Natalis celebratur Kalendis Junii I.

Idem virga in arborem crevit, contra beneficia salutem.

9 Cujus & virga, qua flagellare boves laborando consuevit, dum vixerat (ut omnes circumquaque loci illius habitantes affirmant) ab eo plantata fuit; quæ in tanta magnitudine subito radicata crevit, ut pro amore ejusdem Sanctissimi Patris ab omnibus ejus magnitudo pulchritudinis devotissime veneretur. Quare usque hodie locus ipse ad Arbo-rem-Sanctam ab incolis nuncupatur: cujus & particulas arboris, productas ad munitionem & defensionem artis dæmoniacæ, Christianus populus certatim in domibus devotissime conservare non negligunt; ad laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, cui sit honor, virtus, & potestas, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D.P.

a Ecgrapha nostra elicit: sed apparet sensum haberi mutilum, quem utrumque supplevi, addendo quadam, [] inclusa.

b Ms. Manni, Avellus. Fuisse autem prope Montem Falconem asserit Jacobillus.

c Addit idem, In devoto ibidem constructo sepulcro.

d Severus hic ut Sanctus refertur a Ferrario, in Catalogo Sanctorum Italiae & alio Generali ad diem 23

B Octobris, citatis Tabulis Ecclesie Spoletinae. At Jacobillus retulit eundem ad Kalendas Februarii; cui consentiunt Alia Mss. ab hoc nobis donata ex Mss. oppidi Gualdi.

e Martana, a barbaris destructa, ubi nunc parva D. chla S. Maria in Pantana, in territorio Tuderitino, vixit M. P. a Turrana dista. Ita Jacobillus.

f Honorio, inquit Jacobillus, & consensit atas Spei Episcopi max nominandi; quem Ughellus sedisse ait ab anno 420 ad 453.

g Vita S. Severi prædicta, Vaccum vel Graccum nominat, eumque describit ut hominem gentilem, Ravennæ positum a Longobardis, qui Severum ideo comprehendendi jussit, quod Romano Imperatori militaret contra jus Longobardorum, fines suos usque ad Tuderitnam civitatem extendentibus; & interim nominatur Imperator Constantinus: quæ valde male subsistunt: nam Longobardi non ante an. 568 in Italiam venerunt, imo nec Goti ante an. 476. Sed hæc melius in Supplemento Februarii.

h Luciola apud Urbinates, inter Engubium & Caltium, etiam a barbaris excisa.

i S. Spei aliquod encomium additur in Mss. Manni, & dicitur ejus festum celebrari vixit Kalendas Decembris, at 1x Kalendas referunt alii.

k Anno 422 id festum, scribit Jacobillus.

l Hic finitur ecgraphum, Spoletani Notarii addita formula: Regnante Domino Jesu Christo, & sequitur subscriptio hoc modo: Et quia ego Marcus Martanus de Spoletto, publicus Apostolica auctoritate Notarius, & ad præsens in Cancellaria Palatii Episcopalis Cancellarius constitutus superscriptam copiam ex suo proprio originali fideliter extraxi, & cum eo concordare inveni; ideo me subscripsi, & signum solitum cum nomine meo apposui & Fidem meam feci Laurentius Castrucci, Dei & Apostolice Sedis gratia Episcopus Spoletanus, sub data 8 Junii 1618. Sequentia autem de Virga Sancti, conversa in arborem, addimus ex duobus Mss.

DE S. PROBATIO &c. Vide Tom. 2. Junii initio, pag. LXXXIV.

DE S. MEDULPHO EREMITA, IN ARVERNIA GALLIÆ PROVINCIA.

G.H.

Ex Officio Ecclesiastico.

Iohannes Molanus, in secunda editione suarum Additionum ad Usuardum, hunc Sanctum nobis sic præfert: Arvernus S. Medulphi Confessoris, magnæ sanctitatis viri. Molano citato, eundem suo Martyrologio inscripsit Galestinus, & utriusque exemplo Ferrarius Catalogo generali. At Sansajus in Martyrologio Gallicano, pro Confessore, scripsit Monachum, hoc modo: Arvernus S. Medulphi Monachi, magnæ sanctitatis viri: qui cælestium contemplatione insistens, in beata confessione vitam finivit. Buccelinus in Menologio Benedictino, transcriptis ex Sansajo eisdem verbis, sui Ordinis eum fuisse, conatur persuadere.

2 Jacobus Branche, in tractatu de Vitis Sanctorum Arvernorum & Velaunorum, plus aliquid luminis confert, dum asserit primo, in Ecclesia Claromontana hoc primo die Junii, festum S. Medulphi Officio Ecclesiastico celebrari: secundo, S. Medulphum Gallice appellari Saint Mion, & sub hoc nomine parochiam extare, quatuor leucis ab urbe Claromontana distitam, in ditione Limaniz & Vaucensi. Hujus autem parochie ecclesiam Medulpho dicatam, atque olim præsentationi Abbatis Menatensis Ordinis Benedictini fuisse subjectam; idque ait, ex Bullis Paschalis II & Alexandri III Pontificum Romanorum concessis stare; hoc vero tempore attribui Canonicis Arconianis; Corpus autem requiescere in Ecclesia Men-

tensi. Hæc de cultu ex Branche & aliis allegat D.P. Henschenius; addens de vita & Latine reddens, quæ Abba in idem Branche Gallice scripserat, citatis Lætionibus Breviaris Claromontani, quod non habemus. Sed defectum hunc, post mortem Henscheii, nobis anno 1688 supplevit per litteras rogatus Petrus Allemand, Claromontani nostri Collegii Rector, ipse quæ nobis decant Lætionibus descriptis, atque humanissime transmissis Antverpiam, hoc tenore:

3 Venerabilis Christi Confessor Medulphus, nobili prosapia & sanguine in Arvernia Christianis parentibus natus; a tenera ætate, quam in baptismo suscepit eadem & gratiam, ita excoluit, ut coætaneos facile religione & pietate superaret. Hunc adultum Deus tantis supernaturalibus donis ditavit; ut ex omnium sententia, hominum religiosorum sui temporis princeps haberetur. Orando dies noctibus, & noctes diebus jejunus adorgebat; a quo ne diverteretur Angelico exercitio, fideliter silentium, etiam a pueritia, inusitata tenellæ infantiæ consuetudine, observabat.

4 Ipsi parentibus, ut vicinorum & affinium amicitiam patrio de more servarent, solemne celebrantibus convivium; cibis carneis bene coctis & conditis, palatoque sapientibus, vesci recusavit: non quod abominabiles crederet; sed ut concupiscentiæ

A piscentia edomita, attentius & castius Deo inhæret. Illum parentes, affines ceterique convivæ nihili faciunt, ludibrioque habent, quasi hiemali tempore, gelu rigentibus omnibus, sibi pisces apponendos in montanis Arvernici speraret: quibus Medulphus nihil motus, laudabili suæ consuetudini insistit. Ecce medio in convivio deficit aqua, mittitur ad fontem servus, qui situla hauriat. Mirum dictu! Prægrandis magnitudinis piscis in eam irrepsit; qui opipare Medulphi alimento toto die sufficeret.

transit
ad vitam
solitari-
am,

et sancta
obis.

B A Fonte rediens servus, cum aqua piscem effudit. Mirati convivæ Dei providentiam; quamque irriserant Medulphi abstinentiam, magno habuere in honore. Ille relictis omnibus mundanis illecebris, nihili faciens terrenæ dignitatis fastigia, Anachoretarum habitum & vitam sectatus, in Eremitio Tiernensi apud Arvernos delitescens, totum se Deo dicavit. Virtutis operibus inhians, ab oratione ceterisque religionis officiis, nusquam toto vitæ curriculo animum relaxavit; frequentibus miraculis clarus, in magna sanctitate Kalendis Junii animum Deo reddit. Reliquias in loculis asservat cœnobium Menatense.

Locus en-
eritatio-
nis et
culus:

6 Ita Lectiones pro secundo Nocturno compositæ, eaque (ut apparet) non valde antiquæ. His hoc solum addiderim, Tiernensem eremum, quam incoluit Sanctus, invenendam in vicinia oppidi, quod Gregorio Turonensi Thigernum, alii Tiernum, & vulgo Thiers dicitur, ad amnem Durellam; eo forte loco, qui secunda ab inde leuca etiam hodie nomen Cellæ, tenet & Claremonte

x, Menato xiv leucis distat; est enim montuosa illa & D Silvestris regio. Ipsum vero Menatum, a S. Menaleo temporibus Brunehildis conditum monasterium, atque a Ludovico Pio sub Benedictina Regula observantia restauratum, versus confinia Borboniensis tractus, adjacet fluviæ Sioule vulgo dicto: ubi, sicut & per reliquam diocesim, cum præmissis Lectionibus, hæc etiam propria usurpatur Oratio. Quorsumus omnipotens Deus, ut plebs tua tibi toto corde deserviens, Intercedente Beato Medulpho, Confessore tuo, & beneficia mereamur jugiter & pacem. Per Dominum nostrum &c.

7 Pralaudatus Douche, relato quod Lectiones habent miraculo de pisce, hoc etiam addit, ex traditione videlicet populari vel antiquis picturis, unde & priora habentur: nec enim videtur quidquam antiquitus scriptum existisse. Alio tempore equus alicujus vicini in rabiem lapsus videbatur flammis oculis ac nervibus spirare, & currebat tam terribiliter, ut ad eum accedere nemo auderet. Hunc S. Medulphus facto sanctæ Crucis signo arripuit; adeoque quietum reddidit, ut absque ullo periculo auderet eum parvulus puer ascendere. Porro ex Castellani Hagilogico vocabulario dico, S. Medulsum, vulgo etiam Saint Mion appellari, sicut S. Magenolfus, Paderbornensibus suis dictus Menolphus, Francis vulgo dicitur S. Meynon. Magis autem abeunt Namnetenses, cum suum quemdam S. Madulsum, nescio quo die colendum, vocant S. Molf, juxta pralaudatum vocabularium.

Equus furibundus dandi in pignus Crucis.

DE SANCTO CAPRASIO,

ABBATE MONASTERII LERINENSIS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

Veterum de eo testimonia alique memoriz.

CIRCA
CCCC.
xix.

Laudatur
a SS. Eucherio, et
Sidonio Apollinari-
vi.

item a
Reverendo Arla-
censi

Perrepi-
atur cum
SS. Ho-
norato &
Venancio,

Sancto Caprasio testimonia illustra perhibent duo Auctores cœvæ, ambo Episcopi, ambo ob sanctitatem vitæ Calistibus adscripti; scilicet S. Eucherius, Lugdunensis, cujus verba infra in Actis n. 7 referuntur & S. Sidonius Apollinaris Episcopus Arvernorum, qui eodem cum S. Caprasio sæculo vivit, sed aliquanto junior, & in suo Eucharistico ad Paulum Reversum Episcopum, Lerinensis eremi laudes describens, ista canit:

C Fratribus insinuans, quantos illa insula plana Miserit in cælum montes, quæ sancta Caprasii Vitæ senis, juvenisque Lupi, quæ gratia patrem Mansit Honoratum. &c.

2 His duobus accedit is, qui vitam Sancti Honorati scripsit, quam dedimus, sicut etiam hic allegatur, sub nomine S. Hilarii aque cœvæ Episcopi Arelatensis, ad diem xvi Januarii. Verum postea cognovimus, eam, non ab Hilario scriptam, sed ab aliquo juniore, verosimiliter Reverendo, si non Hilarii successore, certe vicario alicujus Sedis Episcopo, cujus verba placet inde hic accuratius transcribere, quam infra fiet num. 7 jam indicato. Exeunt, inquit Auctor iste, agens de peregrinatione S. Honorati, ejusque fratris S. Venantii; Exeunt de terra, & de domo, & de cognatione sua, & exemplo pari vere Abrahæ filii demonstrantur: Nequid tamen juvenili ausu temere ab ipsis inceptum putaretur; assumunt senem perfectæ consummatæque gravitatis, quem semper in Christo Patrem computantes, Patrem nominabant, S. Caprasium; Angelica in terra adhuc conversatione degentem. Cujus quamquam Dilectio vestra nomen hæc hucusque ignoraverit, & adhuc nesciat vitam, amicis eum suis Christus annumerat. Hunc, tamquam

Junii Tomus I.

ordinatorem in Domino atque custodem suæ ætatis, assumunt, quos custodes sibi plurimum juvenus elegerat. Quæritur ergo peregrinationis latebra, fugitur fama virtutis. Ubicumque itur, ibi alia, velint nolint, fama patiebatur. Felices terræ & portus beati, quos cælestem patriam siciens peregrinus illustrat. Alii Orientis oras, & quæcumque alia plena Sanctis loca, accipiendi exempli gratia, accedunt; hi quidquid edeunt, exemplis bonis suscitant. Spargitur ubique substantia, & in omni accessu eorum bonus Christi odor fragrat. Hæc S. Hilarius mortuus anno CCCCXLIX, id est annis novemdecim post obitum S. Caprasii, si hujus decessus apte in Actis proferatur.

3 Peracta peregrinatione, secesserunt Sancti Caprasius & Honoratus in insulam Lerinensem, ubi S. Honoratus monasterium construxit, ab eoque etiamnum insula & monasterium S. Honorati appellatur. Sub hoc consensit Sanctus Caprasius; ac tandem circa annum CCCCXXX ex hac vita, ad optata gaudia supernorum, transiisse traditur in ipsis Actis, quæ vel ex hac annorum Christi supputatione colligimus, non nisi septimo Christi sæculo fuisse conscripta. Ea en anno 430. codice ejusdem cœnobii Lerinensis a se descripta, vulgavit Vincentius Barralis Salernus Monachus Lerinensis, uti inde translata sunt ad editiones Surianas, unde ipsa hic addimus.

4 Ibi dies obitus assignatur hæc Kalendis, ad quas Sanctus celebratur apud Usuardum, Adonem, Notkerum, aliosque recentiores, cum bodierno Martyrologio Romano his, fere ubique verbis: Ipso die, 1 Junii, S. Caprasii, Abbatis monasterii Lerinensis,

et hoc
mortuus

cum S.
Honorato
degit Le-
rini,
mortuus
circa an.
430.

Acta 7
sæculo
scripta

Memoria
in Fastis
sacris.

etiam Benedi-
mi, sed
perperam.
A Petrus de Natalibus lib. undecimo Catalogi cap. 162
ista habet: Caprasius, Abbas monasterii Lerinen-
sis, quievit in Christo Kalendis Junii. *Tribemius*
lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 179
cum ipse ita adscribit: Caprasius, Abbas Lerinen-
sis monasterii, vir maxime humilitatis & mansue-
tudinis, regularis disciplinæ zelosus observator,
magna sanctitatis suæ monumenta reliquit. Eius
gesta habentur, cujus festum agitur Kalendis Ju-
nii. Ad quæ a se relata Vincentius Barralis Salernus
non sine stomacho subiungit hæc verba: Vide quæso
quæ ratione illum sibi assumit in Ordinem divi Be-
nedicti, cum Caprasius sanctus divum Benedictum
præcesserit spatio centum fere annorum. Porro gesta
eius, quæ asserit haberi; aut non vidit, aut ositanter
legit.

Corpus
Lerini.
B Idem Vincentius Barralis, parte secunda Chro-
nologice Lerinensis, edidit Corollaria sanctarum Reliquia-
rum, in Lerinensi Ecclesia asservatarum; & pag. 183
primo loco, inter Reliquias Sanctorum Confessorum non
Pontificum, collocat S. Caprasii Abbatis corpus, quod
etiam nunc istic in veneratione habetur. Reliquias ejus
nonnullas in sua Lipsanographia recenset Collegium Socie-
tatis nostræ Monasterii Westphalæ, sed quales aut quan-
tas non exprimit.

V I T A

Ex Ms. Lerinensi a Vincentio Barrali edita.

Vita San-
ctorum
Lerinensium
scribit.
Videmus quamplurimos homines, Gentilium
libros studiose perlegere, fabulas poetarum
comœdiasque & carmina perscrutari: alios cerni-
mus Ethnicorum gesta, quibus juxta hujus mun-
di stultitiam aliquid strenue gessisse cernuntur,
curiose perquirere, tenacique memoria retinere;
quosdam etiam perpendimus, talium perditorum
hominum libentius historias allegare, quam San-
ctorum doctrinas, virtutes & exempla referre: cum
tamen Sanctorum vitam & merita recitando, quam
maxima cunctis imminet utilitas. Nam in hoc
(ut Propheta admonet) Dominum laudamus in
Sanctis ejus, qui in illis semper mirabilis apparet;
insuper ejus propitiationis gratiam Sanctorum inter-
ventionem promeremur; & eorum consideratione, vir-
tutum nobis incitamenta præparamus. Omissis igitur
stultorum hominum studiis, gloriosi Patris no-
stri Caprasii, cujus hodie festum colimus, virtutes
ac merita ad memoriam revocemus.

Caprasius
post Philo-
sophicæ
studia.
1 Fuit itaque B. Caprasius ingenuus ac specta-
bilis genere, sed, quod laudabilius est, virtute
mentis excelsus, a primævo juventutis flore Phi-
losophicæ artibus imbutus, miroque claruit inge-
nio. Sed tandem, divina præveniens gratia, pru-
denter attendens, quia, juxta Apostoli dictum,
Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum; &
quia scientia inflat, caritas autem ædificat; elegit
potius stultus ab hominibus reputari, ut apud
Deum sapiens mereretur haberi; illa secreta sapien-
tiæ divinæ adipisci cupiens, quæ Pater celestis
abscondit a sapientibus & prudentibus, sed mira
dignatione, parvulis id est humilibus & simplici-
bus, revelavit. Nec suo est desiderio fraudatus;
nam pius & misericors Deus, qui tam salubre pro-
positum cordi ejus inspiravit, gerendi gratiam &
perficiendi virtutem ministravit.

3 Beatus igitur Caprasius, verus Christi disci-
pulus, mundanam illam relinquens Philosophiam,
Evangelicam aggressus est disciplinam. Inprimis
possessiones, & quæcumque in hoc sæculo habere
poterat, amore Christi contemnere, pauperibus-

que distribuere disposuit. Evangelicam ergo, illis D
expeditus, aggreditur paupertatem; onusque mun-
danæ sollicitudinis deponit, & juxta Apostoli do-
ctrinam, quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ
anteriora sunt se extendit. Omnia hujus sæculi
concupiscibilia arbitratus est ut stercora, ut Chri-
stum lucrificaret: & ut soli Deo liberius vacaret,
non solum corde, sed etiam corpore ab hominum
aspectibus & sæculi conversatione recessit; & in
quadam arcta aridaque solitudine monasticam vitam
ducere, solitariamque institutionem aggredi delibe-
ravit.

4 In qua nimirum eremi solitudine ad tantum
virtutum apicem provectus est, ut non solum sibi
ipsi proficeret, sed etiam quam plurimorum Deo
militantium Monachorum Pater & dux efficere-
tur: qui ejus exempla sectantes pariter & doctri-
nam, latam viam & spatiosam quæ ducit ad mor-
tem deferentes, arctam quæ ducit ad vitam æter-
nam, Christo auctore ingredi contendebat. In-
terea ejus magisterio se subdidit ille Christi Præsul,
virtute, sacerdotio & nomine a Honoratus, Leri-
nensis monasterii Pater, qui postmodum Arelatensi
Ecclesiæ præfuit Episcopus: cui etiam adhæsit præ-
tiosissima illa gemma, interno splendore perspicua,
beatus videlicet Venantius, b ejusdem S. Honorati
frater, qui ambo præfatum sanctum senem Capra-
sium, pro suo vitæ merito & eximie sanctitatis præ-
rogativa, Domino sic ordinante, tamquam Patrem E
& Ordinatorem in Domino, atque custodem suæ
adhuc teneræ ætatis elegerunt.

5 Qui videns prædictos egregiosque duos Juve-
nes, Christum sitientes, Honoratum videlicet atque
Venantium, patriam ac parentes pro Christo velle
relinquere, eorum approbans propositum, per
terras marique eos assidue comitatus est, licet
jam esset ætatis gravitate confectus. Transcursum
igitur e Nicomedia c immensis terrarum marisque spa-
tiis, vir Domini Caprasius cum duobus regalibus
gemmis, Honorato scilicet & Venancio, Cisalpi-
nam ingressus provinciam, talibus lampadibus, fi-
dei igne fulgentibus, sanctam insulam d Lerinen-
sem illustravit. In quorum adventu illa sacra Leri-
nensis insula divino mox est cultui mancipata,
summæ religionis privilegio decorata. O felix vir-
tutum Magister, qui tantos ac tales meruit habere
discipulos! O laudabilis Pastor animarum, qui ta-
lium gloriatur in Christo spiritualium propagine fi-
liorum. Quanti putamus fuisse meriti, quantæ vir-
tutis virum hunc, qui, ut ita dicam, Magistrorum
valuit esse Magister! Quam felix & beata habita-
tio illius sanctæ Lerinensis insulæ, quæ tam præcla-
ris est munera Patronis, per Dei providentiam ac
multorum utilitatem de tam longinquis ignotisque
regionibus adductis!

6 Vir ergo Domini Caprasius servidus erat cari-
tate, humilitate dejectus, mirissimus pietate, in
spe firmissimus, modestus in incessu, obedientia
promptus, abstinencia singularis, aspectu serenus,
contemplatione sublimis, longanimitate fortis, ora-
tionis instantia continuus, nihil in hoc sæculo con-
solationis querens, nihil desiderans, nisi Christum,
quem solum desiderando assuebatur. Beatam qua-
rendo vitam, beatam agebat: optabat a peccatori-
bus segregari, & jam non solum a peccatoribus,
sed etiam a peccatis segregatus erat: omne in
Dei laudibus tempus habere volebat, & toto tem-
pore Deo vacabat: appetebat Sanctorum congaudere
cœtibus, atque etiam in præfenti adhuc vita positus
similiter gaudebat: Christo frui cupiebat mente, &
fruebatur.

7 Vir

A 7 Vir iste beatus pro virtutum magnitudine tantum fuit opinionis & famæ, ut multi sanctorum Doctorum suæ tempestatis, ejus dignæ conversationi testimonium perhiberent, ac de ipso in suis tractatibus memoriam facerent. Unde præcipuus ille Lugdunensis Ecclesiæ Antistes & Eucherius, in fine libri, quem de Eremiti laude conscripsit, cum de sanctis Lerinensis insulæ incolis loqueretur, hunc virum Dei inter reliquos præcipue nominavit, ita dicens: Hæc videlicet Lerinensis sancta insula, nunc possidet venerabilem gravitate Caprasium, veteribus Sanctis parem. Hæc nunc habet Sanctos senes illos, qui diversis cellulis Ægyptios Patres nostris Galliis intulerunt. Et beatus Hilarius, in sermone, quem funebrem in S. Honorati laudem habuit, B. Caprasium perfectæ consummatæque gravitatis fuisse, angelica in insulis conversatione degisse, & inter Christi amicos connumeratum describit.

B Cum ergo beatus Caprasius annosus plurimum grandævusque esset atque decrepitus, & tempus suæ resolutionis instaret, ut g legitur; apparuit ei S. Michael Archangelus, atque suum felicem exitum post biduum imminere, divino nutu revelavit. Nec incongrue quidem, ut angelico viro migraturo ex hac vita, angelica legatio occurreret; quæ sanctam illam animam, & ab hostili improbitate defenderet, & cælestium civium gloria sublimaret. In ejus igitur extremis conveniunt gloriosæ & inclitæ memoriæ Sacerdotes, b Faustus scilicet, i Theodorus, k Maximus & Hilarius, cujus mentionem jam dudum fecimus: qui beati viri Caprasii conscius meritorum, suæ Pontificalis dignitatis oblitus, ad ejus pedes residens, ipsius se orationibus commendabat; atque ut sui memor esset, grandi cum humilitate efflagitabat; non indignum reputans tanto eremi incolæ obsequium impendere, ipsiusque eximie sanctitati dignitatem Sacerdotii subternere.

C Quid igitur officii nos peccatores & indigni huic beato viro, jam cum Christo regnanti, poterimus exhibere; cum audimus, tantum Pontificem, ejus adhuc in terris positi suffragia tanta cum humilitate deprecari? Ejus ergo intercessionis opem ardentem imploremus, auxilii ejus beneficia poscimus, illius vitam atque mores pro nostræ modulo virtutis imitemur. Transit autem ex hac

vita vir Dei Caprasius ad optata gaudia Supernorum, die Kadendarum Juniarum, in sacra Lerinensi insula, circa annos humanæ redemptionis triginta super quadringentos inibi sepultus; regnante Domino nostro Jesu Christo, in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA. G.H.

a Nam S. Hilarii Arelatensis dedimus 3 Maji.

b S. Vincentii, 30 ejusdem.

c Hinc Saussajus in Martyrol. Gallicano opinatur, Nicomediensem patriam fuisse S. Caprasium; uti 30 Maji patriam S. Venantii statuerat Græciam; & tamen 16 Januarii S. Honoratum, fratrem ejus, dixerat Arelatensem: nos hos tres in Gallia prognatos arbitramur, & peregrinos Nicomediam, inde navim in Syriam & Ægyptum; ut vel sic infra, Ægyptios patres dicantur intulisse Galliis, id est sanctitatem Eremitarum Ægyptiorum.

d At S. Venantius, in peregrinatione vita sanctus, non pervenit vivus Lerinum; sed postea corpus ejus translatus est. Quod videri Saussajus & alii non notant, sed fecit sunt.

e Colitur S. Eucherius 16 Novembris.

f Jam locum integrum dedimus, sed monuimus Sermonem illum videri Episcopi, tunc multo junioris, quam fuerit S. Hilarius, idque jam ostensum est in Appendice ad diem 3 Maji Comm. Pr. ad Sermonem istum § 2.

g Non satis liquet quo spectet hæc parenthesis: nish indicetur antiquior aliqua Lerinensis monasterii scriptura, nunc ignota; vel saltem Antiphona quædam, de ipso cantari solita, aut quid simile: nec enim præsumendum est antiquiorem aliquam Vitam huic Auctori visam, qui tam parum scivisse se ostendit.

h De S. Fausto, Episcopo Rejensi, eximus 16 Januarii; sed postea intelleximus eum potissimum coli 28 Septembris.

i Vincentius Barralis, parte 2 pag. 149, recenset Sanctos Lerinenses, quorum dies natalis non scitur; inter quos est S. Theodorus, Monachus & Martyr; nunc autem de eo hic agatur, non constat.

k S. Maximus, successor S. Honorati in regimine Lerinensi, delin Episcopus Rejensis, colitur 27 Novembris.

DE S. PROCULO EPISC. MART.

BONONIÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De cultu, duplici translatione corporis; ac Martyrii tempore, ejusque diversitate a Proculo Interamneni.

D.P.

ANNO
DCLII.

Post exhibitum hoc die Commentarium Henschenianum de S. Proculo, Milite Martyre; nihil hoc loco dicendum videri posset, de contumelato eidem S. Proculo Episcopo Martyre, si hic, quod jam Henschenius fecerat, esset rejiciendus ad 1 Decembris, quo Interamna colitur S. Proculus Episcopus Martyr, cuius ibidem etiam corpus ostenditur. Id vero crederetur tanto in speciem æquius, quanto minus ipsemet Bononienses, qui similiter eo nomine corpus ostendant, cum Interamnenibus nunc certant de eo; credentes, quod is qui Bononiæ passus est, Interamnenis Episcopus fuerit, ex Syria cum S. Anastasio in Italiam ad-
et innotatur ab Auctore.
Ita enim credimus: fuisse Interamnenis Episcopum;
ferre conveniunt, ut duos SS. Valentinus, totidemque
Proculos Episcopos Interamnenes faciant; quorum
primus Interamna, secundus Bononiæ obierit; sicut fa-
ciunt Perusini Herculanos duos, & Narnienses, duos Iani,
Juvenales. Sed hoc, meo quidem judicio, aliud non
est quam velamen ignorantia, indiciumque maxime
confusionis, temporibus locisque induta, ex variarum
personarum homonymia; eo etiam aucta, quod S. Her-
culani Perusini, Alia quatuordecimque, mutatis dimittant
nominibus, applicata fuerunt S. Proculo Interamnen-
si. Istis ergo omnibus sepositis, de eo qui Bononiæ etiam-
num requiescit, & communem cum S. Proculo Milite
cultum habet, hic seorsum agendum, tamquam Bon-
oniæ nato, & verosimiliter ex antiquiori ea in urbe Pa-
trone

de applica-
ta ei Alia
S. Hercu-

AUCT.

D.P.

Melior
dicitur
fuisse
S. Theodo-
ro Bona-
niensi Ep-
suo an.
540; no-
minatus
ipse.

trono nomen a parentibus nullo, ibidemque Episcopo or-
dinato.

2 Ac primum retro illud, quod Appendice ad diem
7 Maji, atque ad nomen S. Theodori Episcopi Bona-
niensis dixi, num. 4; omnibusque iterum consideratis
fidentius jam dico; nihil esse causa, seclusa tam per-
pleonorum Actorum sarragine, quin credatur, mor-
tuo prædicto S. Theodoro, suffectum fuisse hunc
S. Proculum, assumptum ex ipso Cleri Bononiensis
corpore, circa annum DXL. Hic vero Gothorum
Regi Totila, post suas circa Padum Justiniani Du-
ces, torrentis instar Florentiam properantis, ad eum
Bononia advertendum occurrens, pastoralis sua cura
mercedem a barbato victore consecutus mortem anno
DXLII. Scio, Totilam cum Gothis suis non fuisse Gen-
titem idololatram, qualem Acha ipse & S. Herculani
sunt; sed sub Arianismi professione Christianum; scito
etiam apud Procopium legi, quod victoria illa aliis-
que potius Totilas, multa in captivos humanitate
sibi devinciebat animos, ita ut eorum plerique Ro-
mani homines Gottho Duce in Romanos arma ser-
rent.

B

quam ex
falsitate
S. Ana-
stasi &
filiorum
venisse ex
Syria:

3 Quam vero parvi facienda fuit illa qua dixi
Acha, apocrypha quam qua maxime, vel hinc Lector
intelligat, usque nihil moveri discat; quod Sanctos,
cum aliis octo sociis omniumque duce & institutore S.
Anastasio, ex Syria Romam advenisse, ab Urbano
Papa susceptos, ordinatosque dicant tempore Juliani
Apostatae; quo ipse ad necem querente, dispersi per
varias Italiae civitates, fidem illi annuntiaverint, &
ecclesias singulis singulas illustraverint; ac tandem duo ex
illis, Herculani scilicet & Proculus, a Totila Got-
thorum Rege sunt interfecti; cum ab Urbano ad Toti-
lam fuissent anni omnino CCC ac xx; ut frustra hic
se torquant, qui isti peregrinorum Syrorum adventum
alia tempora nituntur aptare. Nam si omnium istarum
Legendarum fons primus requiratur, inventientur ipsa
primigenia S. Anastasii filiorumque ac nepotum
Acha, ex veris quidem Sanctorum verorum nominibus
constata esse, sed locis temporibusque diversorum. Nam
qui ibi dicitur ad Aquas-Salvias Juliani jussu decolla-
tus, cujus nomen credum eo loco monasterium sit, ubi
integrum caput ostendatur; est S. Anastasius Monachus,
in Syria capus a Persis, atque in Assyria Martyrium pas-
sus anno DCXXVIII. Tum narratur Martyrium nepo-
tum trium, quasi diu post patrem, & tamen sub Dio-
cletiano ac Maximiano passorum, qui tanto seniores
Juliano fuerunt. Fusc etiam describuntur S. Brictii,
unius ex filiis crediti, gesta cum Eugenio Papa, qui
primum creatus fuit anno DCLIV: ut nihil absurdius
fingi possit. Sed non propterea minus credibile mihi sit
Martyrium Proculi Bononiensis, attendenti, quæ To-
tilas tam in S. Herculani Perusinum perpetravit, teste
Gregorio Magno in Dialogis, quaque Proculo huic per-
peram inapte applicatur: tum quæ designavit in S.
Fulgentium Episcopum Utriculannum, testis eodem Gre-
gorio lib. 3 cap. 12, a nobis relato ad xxii Maji,
quem ut reverentius haberet Rex Totilas, non nisi ma-
ximo miraculo inducitur fuit. Nempe clementis illi vole-
bat videri, quos armorum socios malebat quam adver-
sarios; sed erga imbelles Episcopos truculentior erat,
zelo Arianae impietatis actus. Non est tamen hac nostra
de S. Proculi Bononiensi Episcopatu, Martyrioque sub
Totila recens opinio, ut alicui forsitan videri possit: sed
ante annos centum multis Bononie communis fuit, teste
Constantio Felicio; in eo quod sub annum MDLXXVII
Italico edidit Kalendario Historico: ubi cum 1 Decem-
bris referret Proculum, Bononie martyrizatum sub
Totila eique dedisset titulum Narniensis Episcopi, mox
addit, live (ut alii dicunt) Bononiensis.

4 Isti ergo omnes, & Proculo Bononiensis

Episcopo dato; ipse, eo quem dixi, vel alio quocumque
modo aut tempore defunctus, fuit tumulatus a civibus
(teste Antonio Pauli Masini in Bononia perlustrata
ad hunc diem) juxta viam vulgo Mirasol grande
dictam, pone palatium Rovinorum. Neque dubita-
verim, quin pro affirmanda sanctitatis ejus fide mul-
tis tumulum miraculis clarificaverit Deus: non tamen
inter illa numeraverim defuncti pueri suscitationem, &
incorrupti post plures annos corporis integritatem, nul-
lo apparente vestigio vel seditionis in collo, vel lacerati-
onis in dorso; quia hæc omnia verbatenus accepta esse
video ex Actis S. Herculani. Ceterum quocumque mo-
do in primo illo sua sepultura loco clarificatus sit S.
Proculus Episcopus; ablatum inde fuit nescio quo tem-
pore, & Cruz quæ ibi steterat, inquit Masinius, posi-
ta est in media pila, ad sinistram angulum ejus
viz, quæ ducit ad Deiparam de Miramonte dictam:
in qua etiamnum cernitur vetus effigies Crucifixi.
Ipse vero tumulus valde parum aberat ab ecclesia
S. Ambrosii, circa annum MDLXXVI profanata;
ejusque ibi adhuc cernuntur vestigia. Ecclesiam il-
lam adjunctasque ei domos ad jus Monachorum S.
Proculi olim pertinuisse, patet ex contractu Caroli
Rovini, anno jam dicto cum ipsis initi, ad eum lo-
cum, ubi palatium struere volebat, eximendum ab
onere census annui, ipsis Monachis solvendi.

5 Possidebant hi locum & ecclesiam subterraneam, inde trans-
latus ad
primus S. Sixto dictam; in eamque, ad suos usus reso-
cliam, aut potius a fundamentis extructam novam, sub
honore & nomine S. Proculi, utriusque Sancti corpus
transfulerant, circa annum DCCCC: hoc enim colligi-
tur ex monumento, quod allegatur, quodque mox vide-
bimus transcriptum esse ex celatura arca, intra quam
Joannes Abbas anno MCCCCLXXX, die xvii Fe-
bruarii feria 4 post Cineres, sacra Corpora composuit;
ut oporteat ea ibidem jacuisse, vel sub sua quemque ara
divisim, vel conjunctim sub communi una. Allegant
hanc inscriptionem Paleontius atque Masinius. Hic vero
etiam nominis inspecta solenniter arca ante sequisæcu-
lum ex fide authentici instrumenti, cujus egraphum le-
gitimum nobis curavit Illustriss. Comes Valerius de Za-
nis, quodque ex Italico sic Latine reddo.

6 Anno MDXXXVI, Indictione viii, die xv
Januarii; cum Reverendi Fratres monasterii S. Pro-
culi Bononiæ, Ordinis S. Benedicti Monachi, re-
ædificarent ecclesiam suam; volentes ex veteri &
ruinosa novam atque magnificam facere, ad hono-
rem Dei & S. Proculi; cumque ideo movenda loci
esset arca, continens corpora prædicti S. Proculi
Martyris, Sanctique Proculi Episcopi; aperuerunt
eam coram Rev. D. Augustino de Zanettis, Sus-
fraganeo atque Vicario generali Reverendiss. D.
Episcopi Bononiensis, & Magnifico D. Comite Ale-
xandro Pepuli, Mag. Vincentio de Ursis, & Mag.
Joanne Anzaro Curato, Patriciis Bononiensibus,
assumptis, deputatis atque electis a Magnifico Re-
gimine Dominorum Quadragenta-virorum, Refor-
matorum status libertatis Bononiensis. Mota au-
tem fuit prædicta arca a loco suo solito, & depo-
sita intra capellam ab Isolani fabricatam, existen-
tem in dicta ecclesia; quoad usque a Magnifico
Regimine deputatus ei fuerit locus conveniens:
ipsa vero inveniebatur ut sequitur. Est arca illa
grandis ex marmore Lucensi, longa pedes Bona-
nienses sex, larga duos cum dimidio, alta tres:
pes autem Bononiensis excedit Geometricum tres un-
cias sive pollices cum dimidio. Habet illa ad utrum-
que caput festonem (ut vocant) unum, & zonas
duas cum pancarpiis, duabusque columellis canni-
culatis ad angulos: crucem vero parvam sub festo-
nibus, atque operculum supra quatuor ejusdem co-
loris

non ob-
stantibus
Actis apo-
cryphis
contrari-
um asse-
rentibus.

Fuisse
tumulatus
primo ad
viam pu-
blicam

E

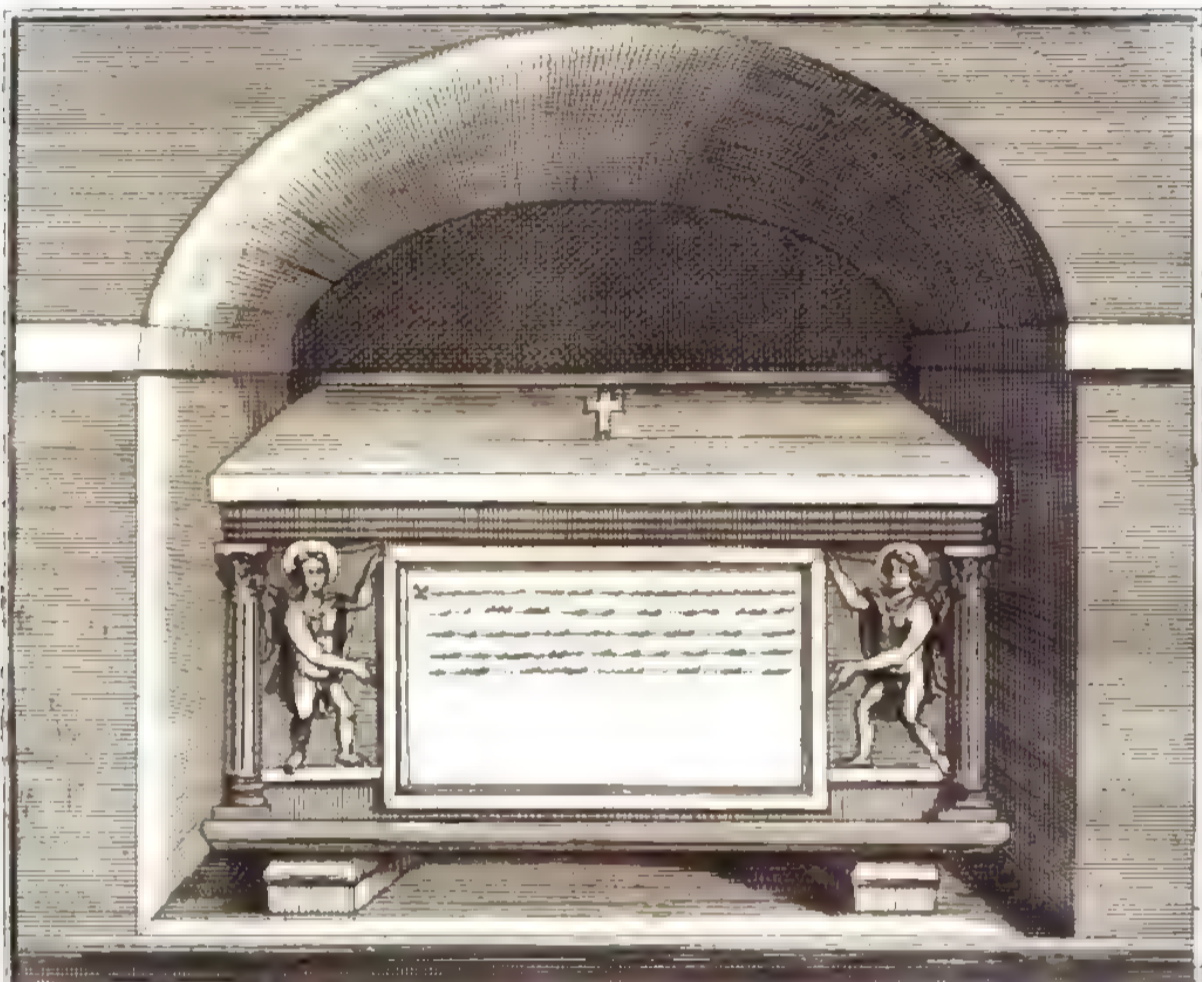
inde trans-
latus ad
ecclesiam
S. Sixti,
nunc di-
ctam S.
Proculi:

ubi an.
1536 loca
mota est
aperta
suis arca,

*cum mo-
ria depo-
sitorum in
excep-
tum an.
1290.*

A loris laterculos positum, superneque insignitum Cru-
ce, & regula terminatum. Sub hoc operculo in
fronte arce spectantur duo Angeli, tenentes tabu-
lam, sic incisam + MCCCLXXX, die xxvii
Februarii, fuerunt posita in ista arca [integra] cor-
pora beatiss. Proculi Episcopi & Martyris, & Proculi
Militis & Martyris, de Bononia, quæ latuerunt in
isto loco circa quingentos annos; & in isto mona-

sterio fuerunt reperta, tempore Rev. Patris Dom. ^{ABCT.}
Fratris Joannis, Abbatis dicti monasterii, & sic per ^{D. P.}
eum collocata, ut videtur. Quæ ut clarius intelligas,
ecce tibi formam ejus arci incisam, una cum mensura al-
taris, & ipsius arce titulo ad longum expanso, iisdem
quibus exprimitur litterarum ductibus, in quinque lineas
partitis: infra quas cum plus quam dimidia pars spatii
nullis litteris insculpta vacet, aliis divinandum relinquo.

Mensura altaris erecti ante arcam in qua sculptum Epitaphium hoc.
X. M. CCC. LXXX. DIE XXVII. FEBR. FIG. B. T. P. O. T. T. F. I. S. T. A. T. A. C. E. P. A.
C. O. P. A. B. T. U. S. S. I. O. Y. P. C. A. L. T. E. P. I. & M. A. R. T. Y. R. I. S. & P. C. A. L. T. M. I. L. I. T. U. S. &
M. A. R. T. Y. R. I. S. O. B. O. N. Q. L. A. T. U. E. R. U. T. F. I. S. T. O. L. O. C. O. C. I. C. H. Q. U. I. N. G. E. N. T. O. S.
A. N. O. S. & F. I. S. T. O. M. A. R. T. Y. R. I. S. R. E. P. T. U. R. T. I. P. R. E. C. U. E. R. A. N. D. I. P. A. T. R. I. S. D. N. I. P. A. T. R. I. S.
F. O. N. I. S. A. B. B. A. T. U. S. D. C. I. M. O. N. A. S. T. E. S. I. C. P. E. R. E. U. C. O. L. L. O. C. A. T. A. U. T. U. T. A. D. E. T. U. R.

*quæ sigil-
lata
transfer-
sur,*

7 Arce isti prætendebatur munimentum quod-
dam figlinum, tribus compositum partibus, cum
portula in medio, duabusque figuris ex utroque la-
tere, disjunctum tamen ab arca: quod cum deberet
removeri, in plura frustra confractum est. Eo re-
motio, apparuit in medio arce fenestella, ferro inter-
ius affixo craticulata; per quam cratem videbatur
capsula, cooperta panno floribus figurato, cum as-
sere supraposito; in qua capsula dicebantur esse Re-
liquiæ prædictorum gloriosorum Proculorum. Por-
ro cum moveretur arca, D. Suffraganeus prædictus,
stolam indutus Sacerdotalem; & Fratres, cum ce-
reis ardentibus multaque reverentia, Te Deum con-
cinentes; atque ingens virorum & mulierum turba,
cum candelis ad ecclesiam venerant, ipsam arcam

ad locum ubi servanda erat comitaturi. Deinde
cratis ferrea obecta fuit folio uno chartæ regie,
quinque locis sigillato per Dominos Regentes;
addito etiam sexto sigillo monasterii: & de omni-
bus sic actis, ex commissione Magnifici D. Con-
salonerii justitiæ, ego Evangelista Matulianus,
Notarius & Cancellarius Magnificæ Communita-
tis Bononiensis, tamquam publica persona, con-
feci scripturam publicam. Actum in ecclesia Sancti
Proculi, coram Correctore utriusque Facultatis,
Doctore Mag. Francisco Marci Antonii Torelli,
D. Hippolyto Zacchini Secretario ecclesiæ, testi-
bus vocatis & rogatis. Nota & rogitum mei Evan-
gelistæ Matuliani, Notarii rerum præfatarum ro-
gati.

ADCT
D. P.

iterum
firmis si-
gillatur,

seruatis
extra eam
capitulus

Notus
altaris
ornatus

cur alij
dno Sar-
cophag.
hic addi-
ti s.

8 Ad maiorem porro securitatem & reverentiam prædictarum Reliquiarum, prædicta arca, sigillata ut supra, sublata est cum debita veneratione a Fratre quodam, in conspectu Rev. D. Abbatibus multorumque Fratrum, & Magnificorum DD. Assumptorum prædictorum, absente dumtaxat Magnif. Mag. Joane Jacobi Curato, qui postea supervenit. Deinde foramina omnia prædictæ craticulæ gypso fuerunt obturata, sic ut inspicere arca interius nequeat: eidemque gypso rursus toti crati inducto, impressum fuit tribus locis sigillum majus Cancellariæ Bononiensis, in quo spectantur leonculi duo, unus tenens vexillum Cruce insignitum, alter simile vexillum cum inscripta voce LIBERTAS. De quibus rursus Joannes Evangelista qui supra confeci scripturam publicam &c. Et ego Franciscus Fani, Professor in S. Proculi, transcripsi præfens egraphum ex originali, delato in domum D. Vincentii Matuliani, Nobilis Bononiensis ex nostra C. S. Proculi Parochia, anno MDCXXIV. Hactenus missum nobis egraphum, absque ulla mentione inspectarum propius Reliquiarum; cum earum capsula non modo non reserrata, sed nec educta quidem extra arcam fuerit; ut nihil hic dici possit de numero aut qualitate ossium intus contentorum. Saltem non debent in his censeri Capita: nam hæc a Joanne Abbate debuerunt jam olim fuisse sequestrata, cum ipsa hodie dum per Monachos publice exponantur, die prædicta Translationis, proposita etiam Indulgentia plenaria ex largitate Gregorii XIII, signata die xxx Junii MDLXXXIV, sicut docet Masinius.

9 Eadem sic composita altari, circumdatus nuper est ex gypso ornatus satis elegans, curante, & pro sua in utrumque Sanctum Proculum pietate Illustrissimo Comite Valerio de Zanti, parietem utrumque, intra quem arca cum altari consistit, complexus, cum pulcherrimis duabus statuis, a Guidone Rheno excellenti pectore designatis, quas utrique pila, arcum medium sustinenti, dorsum obversum applicaturas, formari idem Zanti significavit; sed potiori parte jam sculpta, non fuit opera prestium illarum causa totum novum opus facere. Satis fuerit chartæ, alias hic vacaturæ, inferere iteratam mentionem duorum illorum tumulorum, quorum supra feci mentionem, de Sancto Proculo milite agens; & Proculi nomen, quam antiquum, tam usitatum Bononiensibus fuisse docens. Exhibuit cor nobis Illustriss. Comitibus Caroli Casarlis Malvasia, Canonici Bononiensis, insignis opus, huc dono missum ac nuper allatum, cui titulus Marmoræ Felsinæ: in quo pag. 383 reperio etiam ampliore dictorum sarcophagorum illustrationem ab Illustrissimo ac Reverendissimo D. Abb. Antonio Felice Marfilio, Aretropolitana Bononiensis Archidiacono concinnatam. Et Malvasia quidem diem suum obiit, ipso quo hæc scribo anno MDCXCIII; gratanter tamen commemorandus est ejus erga hoc opus affectus singularis; quo etiam nomini meo inscriptum voluit aliquid suum elegantissimum opusculum, cui Phanteon

in Pindo titulum fecit; eo quod elegantissimis Epi. D. grammatis canas celeberrimos quosque per annum Sanctos. Porro ubi, & a quo tumuli isti reperi fuerint, titulus indicat, ipso quo nunc consistunt loco affixus hujusmodi. Marmoreos Q. Venei & Scatiz Marcellæ sarcophagos, post mille quadringentos circiter annos, e propriis fundis, Castro S. Georgii conterminis ductos, patriæ & domus ornamento consulens, Philippus Senator Cospius huc transferri curavit, anno MDCLXXXI.

10 His in gratiam amicorum, & pro honore nominis Proculi deductis, transeo ad S. Proculum Interamnensem; quatenus is creditus fuit ad Bononienses spectare. Quamquam autem ad 1 Decembris pertineat desinit, unusus an plures Proculi Interamni dandi Episcopi sint; anticipando tamen hic significo, propendere me magis, ut unum solum fuisse opiner; eumque Sancti Valentini Martyris, anno CCLXXIII passi, discipulum atque Levitam; qui, una cum sociis Ephebo atque Apollonio, Magistri & Episcopi sui sepulturam curavit; ipsemet deinde cum istis Sociis Martyrio covenatus, nec fortassis unquam consecratus Episcopus; eo quod tempore persecutionis non ita promptum esset, tradidit uno, max e vicinia adducere comprovinciales Episcopos ad alium ordinandum. Episcopum tamen passim haberi puto, quia saltem Sede vacante vicariam curam ejus gessit, quo ad usque comprehenderetur etiam ipse. Ab hoc alium secundum comminiscendi nulla est necessitas, siquidem duos induxit sola fides habita Actis apocryphis S. Proculi Bononiensis, velut Interamnenfis.

11 Ex hac tamen fide processit, quod cum Interamnia anno MDCV inventa essent corpora Sanctorum Valentini, Proculi, Ephebi atque Apollonii; cupientes Canonici etiam habere aliquid de corpore Proculi, ut sibi jam persuaserant, Secundi; egerunt per Cardinalem Franciscum Rapacciolum, ab anno MDCXLVI datum sibi Episcopum, ut a Cardinali Ludovico, tunc etiam Archiepiscopo Bononiensi, impetraret cranium seu partem capitis, ut scribit Jacobillus in Catalogo insignium Reliquiarum Umbria pag. LIV. Sed fallitur, cum ejus corpus haberi ait in ecclesia Sancti Pauli; quod Masinio suam Bononiam recedente sub annum MDCLXVI, id est quinquennio post editum Tomum III Jacobilli, adhuc habebatur in ecclesia Sancti Proculi. Franciscus Angelonius, Auctor Historiæ Interamnenfis anno 1646 vulgate, Narvia Bononiam cum Proculo (nam & ipse fabulose Legendæ inhæret) Volusianum quendam nominat, qui Interamnam vententem hospitio exceperit; & allegat Lectionaria Bononiensia, in quibus scriptum habeatur, quod idem Volusianus partem effusi sanguinis in vasculo collegit, cum eoque Interamnam redierit: qui sanguis? sanguis multis ibi miraculis claverit, ac nominatum illuminatione oculi, atque curatione femina sanguinis fluxum patientis; qua mallem ad S. Proculum Interamnensem, S. Valentini aut successorem aut vicarium, referre.

DE S. RONANO EPISCOPO,
EREMITA IN BRITANNIA ARMORICA.
COMMENTARIUS PRÆVIUS

Circa ejus ætatem, Vitam & reliquias,

SEC VI

Visit in
Leonensibuset Corisopitani
juxta
diocesisAbba
datus ex
hujus Bre-
viario,collata
cum Vita
ab Alberto
le Grand
scripta.Visit sub
Rege
Gralloni

6 seculo.

Finitem
Capella
primaria

Britanniæ Gallicanæ, sive Armoricæ, incolæ S. Ronanus vixit in inferiore ejus regione, primum autem in oris Leonensibus, ad Oceanum Britannicum, illuc ex Hibernia appulsus. Urbs regionis hujus Episcopalis appellatur Leonensis S. Pauli, vulgo Saint Pol de Leon, a primo suo Episcopo Paulo, cujus varia Acta illustravimus ad diem xii Martii. Inde S. Ronanus ad Silvam Cornubiæ Nemeam migravit, ibique vitam reliquam peregit. Est Cornubia in sua Oceani Armorici sinu, cujus urbs Episcopalis est Corisopitum Curiosolitarum, vulgo Kempercorentinum appellatur, a primo suo Episcopo & Patrone præcipuo S. Corentino, cujus Acta danda erunt xii Decembris die ejus natali. In hac urbe & diocesi, bisse Kalendis Junii, celebratur festum S. Ronani, Episcopi & Confessoris, sub ritu duplici: ex cujus antiquo apud nos Breviario damus aliqua Acta, olim ad Matutinum recitari solita, quæ etiam fuerunt jam pridem a Petro Bernardo Societatis nostræ Sacerdote submissa. Habemus insuper Proprium Sanctorum Ecclesiæ Corisopitensis, anno MDCXLII excusum, in quo ad hæc easdem Kalendas, sub ritu duplici Ronanus colitur, & Lectiones secundi Nocturni sunt ex eadem Vita, sed magis contractæ: sub finem vero, quæ in priore decrant, de ejus obitu & Reliquiis nonnulla referuntur. At citato Breviario Corisopitensi, & alia Leonensi, quod non habemus, vitam S. Ronani edidit Gullicus Albertus le Grand inter Vitæ Sanctorum Britannicæ Armoricæ, ex qua nonnulla infra & in Annotatis observamus. Et is quidem in titulo solum Anachoretam appellat, in ipsa vero Vita relatione citam Sacerdotem. Interim, præter Lectiones secundi Nocturni, omnia præscribuntur in Officio Ecclesiastico recitanda de Comuni Confessoris Pontificis, & oratio est: Exaudi, quæsumus, Domine preces nostras, quas in B. Ronani Confessoris tui atque Pontificis solennitate desiderimus &c. In scripto autem Nocturno legitur Homilia in Evangelium, Vigilate, quia nescitis &c. de Comuni.

C De tempore quo vixit S. Ronanus hæc habentur. Infra in Vita invisi eum Grallonus, Britonum Rex, de quo pluribus egimus die xii Martii, ad vitam S. Winvaloëi Abbatis, qui in monasterio Landeveneco a se constructo, dicitur Grallonum, Regem Cornubiæ aut occiduorum Cornubiensium, ultro ad se venientem excepisse; & hunc Winvaloëum floruisse sæculo Christi sexto ostendimus, idemque de S. Ronano dicendum arbitramur. At quod Bertrandus Argentreus lib. i Historia Britannicæ cap. 22, cumque secutus Albertus le Grand voluit, dictum Grallonem sive Grallonem mortuum esse anno quatercentesimo quinto, & tunc in monasterio Landeveneco sepulchrum, atque ante sub eo floruisse SS. Winvaloëum & Ronanum, fassi resurreximus ad vitam dicti Winvaloëi, ad quam Locorem remittimus.

3 Petrus Bernardus, ad vitam nobis submissam, scripserat asservari costam S. Ronani integram in Cathedrali: & sic in Proprio Sanctorum dictæ Cathedralis Corisopitensis dicuntur ejus Sacre Reliquiæ in Ecclesiam Cathedralem illatæ. Albertus vero le Grand adjungit, corpus ejus ab initio in eremitorio

sepultum; dein lapsu temporis modicum oppidum in cacumine montis S. Ronani ab ejus nomine, patria Armorica lingua, appellatum Loc-Ronan-con-Neven, quod ædes Ronani fuerit: ubi ab antiquis Principibus, ut ejus memoria ibi celebraretur, Reliquias, pulchra capella constructa & dotata fuit, a peregrinis totius Britannicæ illius frequentata, ad ejus Reliquias, arcæ splendide exornatæ inclusas, debite honorandas: quarum reliqua pars in Ecclesia Cathedrali Corisopitensi asservatur. Præterea in dicto S. Ronani eremitorio postmodum plures habitantur Eremitæ, qui sanctitate vitæ illustres fuerunt: inter quos fuit Robertus anno MCII consecratus Episcopus Corisopitensis, cujus meminerunt Sammartani in Episcopis ejus Ecclesiæ, a quibus dicitur Episcopus xix Eremita apud Locinianum, ab eoque Ecclesia Cathedralis restaurata, cum esset vetustate diruta; ac debitum naturæ persolvissè anno MCXXX. Demum, uti adhuc apud Albertum legitur, singulis septennii instituitur ad hæc Kalendas Junii solennis processio, cum sacris S. Ronani Reliquiis, gestatorio splendido adornato impositis, & circa montana ejus delatis: ad quam processionem accurrit maxima hominum ex tota regione multitudo. Plures etiam per dictam Britanniam capellæ S. Ronano sunt dicatæ, inter quas aliqua est apud Leonenses dicta Loc-Ronan-arfrancq, ubi septem regum est, & est parocchia Sancto Ronano sacra, Renan dicto.

4 Venerabilis Beda, lib. 3 Historia Anglicana cap. 25, refert Ronanum Sixtum, in Synodo Pharenfi anno DCLXIV habitæ, strenue Catholicam Pascha observationem contra Finanum Episcopum defendisse. Hunc Colganus viii Januarii, ad vitam S. Finani in Notis num. 6, ait in Britannia Armorica coli primo Junii; quo die vitam ejus dare cogitabat ex Breviario Corisopitensi. Verum in hoc nihil simile habetur: ac plane integro sæculo junior iste fuit S. Ronano, de quo hic agimus. Nos de Ronano Scoto, egimus vi Februarii, inter Prætermisos.

V I T A

Ex Breviario Corisopitensi.

S Sanctus Ronanus, in Hiberniensi regione oriundus a, & in pueritia litterarum studiis a parentibus traditus, celestium fluente doctrinarum subundo pectore hausit, puer irreprobus: quod autem legit ac didicit, sapienter intellexit, & menti memoriter mancipavit. Fuerat ei quotidie summa vigilantia, in mandatis Dei insatigabiliter seipsum exerceundo. Deinde virtutum meritis sibi suffragantibus, ad usque solium b Pontificale Dei gratia sublevatus, boni operis notitiam in populo sibi commisso Doctor sparsit egregius. Qui Sacerdotii sui diebus, placens Deo inventus est justus, per gratiam sancti Spiritus illum custodientis, in omnibus Domini justificationibus. Postea, vero, illud Evangelii in animo evolvens, Qui vult venire post me, abne-

Reliquias,

eremitari-
um;E
processio
singulis se-
ptenniis:alia capel-
la.Alnus ab
eo Ronan-
us in
Anglia

F

Episcopus
ordinatus
in Hiber-
nia,

b

Luc. 9:23.

Ex BRIT.
CORIS.
Mat.
19. 20
transfre-
tas in
Armen-
iam, ad
Leonem

abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, &, Omnis qui reliquerit domum, aut fratres & sorores, aut patrem & matrem, aut uxorem aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit; patria, amicis rebusque paternis pariter omissis, transfretato Oceano in Britanniam delatus est; & applicitus oris Leonensibus, ibidem mansit, in Dei servitio die nocteque persistens. Moram autem faciente viro Dei in prædicto climate, miraculis crebris populo cœpit innotescere, quæ per eum Dominus operabatur assidue. Cæcis enim orando visum restituebat, ægrotantibus sanitatem; ex obfessis corporibus dæmones eiciebat! unde hominum frequens multitudo quotidie veniebat ad eum, in angustiis deprecatura subsidium, qui obtenta salute in sua cum gaudio redibant.

miraculis
claris.

migrat in
filiam
Cornubiæ
Nemeam.

a Sciens autem vir Dei inibi, secundum Apostoli præceptum, orationi sine intermissione, non posse vacare, propter hominum ad se venientium multitudinem; remotiora eremi loca cupiens penetrare, Angelo Dei comitante, venit in Cornubiam usque magnam silvam, vocabulo c Nemeam: juxta quam silvam erat quidam vir, fidei Christianæ cultor specialissimus præ omnibus inibi commorantibus: ad ejus domum cum vir sanctus pervenisset, ab illo ad hospitium vultu hilari receptum est. Cum vero per aliquot dies in præfati rusticolæ domo mansisset, rogatus est ab hospite, unde veniret aut quot tenderet, sibi narraret. Cui Sanctus Ronanus dixit: Ego quidem genere Scotus, natione transmarinus, egens omnium, quæ mei patris fuere, sponte factus, ob illius amorem qui pro nobis gratuita pietate factus est egenus; in hoc exilium veni ultroque, dimittens ea minora, & majora in die retributionis ab ipso recipere certus. Evolutis autem paucorum dierum curriculis, sæpe dictus vir sanctus quoddam cœpit oratorium struere, in quo orationi vacaret assidue, suo sibi hospite suppetias inferente. Edificatum est hoc oratorium juxta, silvam Nemeam, scilicet nemus olim nimis amplum, ac belluarum ferax latibulum: quo in loco vir sanctus, Domini se mancipavit obsequio, creber persistens in oratione & jejunio.

oratorium
struit.

cisus a
Saxo et
Abbe:

ab usore
inspicit
temper.

3 Temporis autem interea prætereunte spatiolo, sancti viri per prædictum clima felix sit cognitio, sanctæ operationis ejus indicio, quæ ad usque summi Principis notitiam pervenit; nam civitas supra montem posita diutius abscondi nequivit. Unde factum est, ut d Grallonus Britonum Rex, qui tunc temporis illius gentis monarchiam tenebat, colloquutionis ejus gratia usque ad ipsum volenti animo perveniret. Comque a S. Ronano, unde & cur ad has partes venerat animadvertisset; benedictione ab illo percepta, repedavit ad propria. Cœpit interea plebium multitudo sancti viri frequentare oratorium, & desideranti animo mellissimum ejus appetere colloquium. Verum præ omnibus prædictus hospes, ejus inhiabat sermonibus; nam cum illo sæpe per totum diem incubatus manebat: quæ de re uxor ejus male sollicita, illum irritare cœpit, illum sui vocans immemorem. Aliquando ad virum Dei iracunda currebat, atque illi imputabat, quod vir suus eam desereret: quam Sanctus, ut

solebat, piis affatibus demulcebat. Quadam autem die, cum vir sanctus ante ostium staret, vidit lupum, ovem ore ferentem, & ad silvam properantem: & superno fretus juvamine, imperavit illi invasam ovem dimittere: & citius dicto lupus ovem dimisit. Nec solum hoc semel aut bis vel ter ab ipso factum est, verum etiam quotiescumque in tota illa vicinia factum consimile accidebat.

coris a lu-
po liberat.

4 Quadam die eadem mulier scelestissima, nomine Queban, filiam suam quinquennem in arcam reposita, panem ei cum lacte ne ploraret adhibens: quæ primo morsu strangulata expiravit. Interea per totam viciniam discurrens, filiam suam quaesitura, quam in arca posuerat, perditam simulabat; & ante cellulam sancti viri proruit, ita clamans: Bisforme portentum, devorator hominum & seductor: parumne tibi erat meum mihi surripuisse maritum, nisi insuper & filiam devorares. Tunc sanctus vir eam intuens, dixit: O mulier, cur me, Christianæ fidei confessorem, tuæ filiz asseris voratorem? Illa nihilominus prædictum Regem Grallonum adivit & Ronanum, non solum pecorum, sed etiam hominum & præsertim suæ filiz voratorem asseruit. Rex autem hoc nolens relinquere indiscussum, ad sanctum Dei virum nuntium destinavit; qui eum ad se venire fecit. Interea spiritu Sancto revelante, Sancto Dei patenter innotuit, quod de filia Queban fecerat, & ubi eam occultaverat, quidque eidem occiderat. Quod sanctus vir, in conspectu Regis & omnium qui aderant, ut evenerat, veraciter narravit. Currunt ergo plurimi ad domum mulieris, & filiam in arca mortuam invenerunt; quam ob rem Queban lapidibus obruere voluerunt, quia in sanctum Dei virum tam nefandum fingere præsumpsit opprobrium: a quorum manibus vir Dei lapides excutens, ipsorum iracundiam compescuit; & filiam Queban oratione facta resuscitavit. Qui cum in Christo postmodum sanctissime quievisset, ejus sacræ Reliquiæ in Ecclesiam Corisopitensem illatz fuerunt.

eadem fin-
gente fili-
am suam
a Sancto
devora-
tam,

ipse eam
vire imo-
tem re-
suscitavit

ANNOTATA.

a Albertus le Grand asserit, habuisse parentes mediocris fortunæ & idololatrias, ipsumque fuisse eruditum scientiis profanis: sed divinitus cognovisse superstitionem paganismi, & amore veræ religionis transivisse in Britanniam magnam, ibique instructum fuisse ac baptizatum: Verum Britanniam, magna ex parte, occupant Anglo-Saxones idololatriæ, Hibernia autem tota satis Christiana fuit sæculo 5 & 6.

b Idem Albertus ait, eum, post susceptos Minores Ordines, Subdiaconatum & Diaconatum, fuisse consecratum Sacerdotem: & Episcopum colli, supra diximus.

c Nemea silva, Alberto Nevei, tribus leucis Kempercortino distita.

d Idem Albertus addit, coram Grallone Rege, puellam fuisse resuscitatam.

e Sequentia adjunximus ex Proprio Ecclesiæ Corisopitensi.

DE S. PHOTINO CONFES.
IN NAMURCENSI BELGII DIOECESI.

Ex traditione & usu loci, ubi colitur.

Namurcensis inter & Bovinium ad Mesam, prope Abbatiam Molinensem, vicus est Anthee vulgo dictus, ubi anno MDCXLVII, cum per diocesim istam transitum haberet Bollandus noster, prater ecclesiam & domum Pastoris nihil videbatur, habitationibus rusticorum longius inderemoris; sed magna festivitate, prima quoque Dominica Junii, coli dicebatur S. Photinus Confessor, vulgo S. Stan vel S. Stamp (mirabili sane conversione nominis) qui contra morbos puerorum invocatur. Plura & distinctiora rogatus quare Collegii nostri Namurcensis Rector, Petrus de Troyen; respondit per litteras, anno MDCLXXXIX, die 22 Septembris datas, in hac verba: Bis fui in vico d'Anthee, ubi S. Photinus, vulgo S. Stamp, honoratur: sed nihil de eo ibi discere potui, nisi quod seniores loci credant, Reliquias inde ablatas a Francis. Prior autem Molinensis Abbatix, mihi dixit, ab uno ex senioribus Monachis audivisse, quod femina, quæ infantem, invalidum & gradiendi facultate destitutum, attulerat ad sacellum Sancti, ipsum invocando, eundem reduxerit gradi incipientem. Ve-

rum nihil talium beneficiorum authentice habetur scriptum; solum dici pro certo potest, magnum esse concursum feminarum ad sacellum istud, apportantium illuc liberos suos, ad formandum gressum imbecilles. Hactenus ille. Quia autem de Francis facta mentio, recorder, inter ipsos 12 Augusti, contractionem & podagram celi S. Scapinum, quem Theophilus Raynaudus, in Opusculo de Tienlis oculis Sanctorum specialis, n. 24 Episcopum Castrensem facit, licet eo loci nesciatur fuisse Episcopatum ante annum MCCCXVII; quando Albigenis in Gallia diocesis divisa primum fuit. Propter veterum autem omnium de eo silentium, ac similitudinem gratia ipsi cum S. Photino attributa, inducor ut suspicer, eundem esse; cujus notitia ex Belgii semi-Tenonici confinibus ad Francos pervenerit, non ita pridem sub ejusdem aut similis significationis nomine, non proprio, sed ducto a genere gratia, ab illo spectari & impetrari solita. Etenim Belgis Stan, pedibus insistere est; Stampen, pedibus terram pulsare, quod firmitatem notat; Scappen, gradum ponere passusque formare: qua eodem spectant omnia.

similiter
cum S. Sta
phus Po de
gratiam
Patrio.

DE SANCTO WVISTANO,

EREGIA MERCIORUM PROSAPIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Circa ejus natales, eadem, miracula, cultum.

Heptharchia Anglo-Saxonia apud Britannos, latissimum unum regnum Mercie, quam plurimas complexum fuit provincias, ubi inter ultimos VVitilafius Rex, anno DCCCXXVI constitutus, præsens usque ad annum DCCCXXXIX; tunc mortuus, & in monasterio Ripadio, vulgo Rependon & contra Repton, in provincia Darbiensi, sepultus. Habuerat filium VVimundum, sed dysenteria mortuum, jam ante sepelias. Ex hoc filio erat ei nepos S. VVistanus, de quo hic agimus, qui quæ invalescente Danorum irruptione, ob ætatis defectum, non potuit regno præesse. Insuper, teste Ingulpho in sua historia, VVitilafio successit in regnum Bertulphus frater suus, regnavitque similiter tredecim annos, Athelwulphi Regis VVest-Saxonie tributarius, scilicet usque ad annum DCCCLII, quando ei ab Ethelwulfo, Rege Occidentum Saxonum, subrogatus est, ob peritiam bellicam, Burthedus, ultimus Rex Merciorum. Interim sub regno Bertulphi, anno DCCCXLIX, Bertulfus filius suus, ut scribit dictus Ingulphus, in sancta vigilia Pentecostes, consensu patris sui Bertulphi, cognatum suum S. VVistanum, filium VVimundi, filii VVitilafi & Alhedæ filie Ceolulphi quondam Regis (tanta ferebatur ad regnandum ambitione) crudeliter ac impie interfecit. VVilhelmus Malmesburienfis, tam in Regum quam in Pontificum Anglorum Gestis, hanc eadem ita describit; Nec vacabunt laude tua pagina nostræ, felix puer VVistane, fili VVimundi, filii VVitilafi Regis Merciorum, Alhedæ filie Ceolulfi, qui fuit patruus Kenelmi. Te, inquam, non tacebo, quem Bertulfus cognatus nefarie peremit; norintque posteri, si qui has litteras Junii Tomus I.

ras cognitione dignas duxerint, nihil in seculo indolis tux nobilitate gloriosus, qua irritatus infestus latro te mortificaverit; nihil in Deo puritate tua innocentius, qua invitatus internus arbiter te honorificaverit. Nam exlo dimissa columna lucifera, densaque noctis dirumpens pallia, profunda cavea scelus detexit, carnificis nequitiam arguit. VVestmonasteriensis, dicto anno DCCCXLIX descripta eade illa, addit: Illius martyrio non deficere miracula. Nam de loco, ubi innocenter occisus est, columna lucis usque ad caelum porrecta, omnibus loci illius incolis per dies triginta stabat conspicua. Hac VVestmonasteriensis, quem describunt Joannes Bromton in Chronico, & Cardinalis Baroni in Annalibus dicto anno n. 19.

2. De corporis sepultura & translatione ita Ingulphus: Corpus innocentissimi Martyris, tunc Ripadio delatum, juxta VVitilafium avum suum humatum, posterioribus annis, per fidelium devotionem, ad Eveshamium est translatus. Quod sic explicat Malmesburienfis: Venerandæ Reliquiæ levatæ parentum officio, Rapandæ locatæ sunt; tunc temporis famoso monasterio, nunc est villa Comitum Cotstrensis: cujus gloria pro sua vetustate exoletæ, nunc Eveshamum inhabitat, dignus qui faventium vocis serenus indulgeat.

3. Hisce prælibatis magis secure ducemus Lectorem ad aliquam Alia S. VVistani, a Capgrave in Legenda Sanctorum edita, qua conscribi possunt cetera, quatenus etiam a præcatis Auctoribus attinguntur, & ibi plenius explicantur. Appellatur autem in iis Alis Rex VVistanus, propter jus regnandi debitum ipsi, licet de facto regnum non obtinuerit, Secutus est

G H

ca. 1000
littere
littere

F

sepulchrum
Ripadii.

translatum
Evesham.
mon.

Alia de
tunc Cap
grave.

H

ad hanc

AUCTO-
RE
G.H.
Eiusdem
Martyro-
logio
lib. II.

ad hasse Kalendas Junii distam Legendam Richardus
VVisfordus, in Martyrologio Anglice Londini sub an-
no MDXXVI excuso, quod Latine translatus ita so-
nat: In Anglia Eveshami festum S. VVistani, Regis
ejusdem regni & Martyris, qui a tyranno quodam
gladio est occisus. Qui tyrannus contra omnes leges
matrem occisi cupiebat sibi ducere in uxorem, hac
ratione eum volens solio deturbare. Hic porro ty-
rannus magis effractus est, postquam Regem suum
occidit, de cujus sanctitate publice constabat, ut
qui columnæ adinstar pulcherrimæ ab ipso martyrii
sui loco in calum usque se porrigebat, eaque specie
ad triginta omnino dies apparuit.... Multa quoque
alia miracula Dominus noster in Sancto suo opera-
tur. Hac ibi non absque mendis, nisi ex diis apparet.

4 Aliud elogium est in secunda editione Martyrologii
Anglicani VVilsoni hisce Kalendis Junii, quod in editio-
ne prima, pridie erat collocatum; & secutus fuerat
Ferrarius, qui tamen iterum hoc die retulit VVistanum.
Verum infra dicitur passus Kalendis Junii, idque
(ut ex Ingulfo, VVestmonasteriensi, & alii vasilimus)
in vigilia Pentecostes: ergo anno DCCCXLIX, quo
Cyclo Solis xviii, Luna xiv, littera Dominicali F,
Pascha celebratum fuit xiv Aprilis, & festum Pen-
tecostes secunda Junii.

V I T A

Ex Legenda Joannis Capgravei.

1 S Anctissimus & eximius Christi a Martyr VVi-
stanus, Regali Merciorum ex prosapia extitit
oriundus, Rege b VVimundo & Elfrida Regina pa-
rentibus progenitus. Qui in pueritia constitutus
quam bonæ indolis fuerit, quantisque pietatis indi-
ciis floruerit, cum annos pubertatis attingit, bonis
actibus comprobavit. Mortuo autem c patre eius,
in regnum ejus successit: malens tamen celestis he-
reditatis heres fieri, quam hereditati peritura adhæ-
rere; exemplum Domini secutus, imperia terrena
respuo; commutansque ea pro celesti hereditate, d
Reginæ matri & regni Proceribus, regni commisit
habenas. Erat autem Princeps quidam, nomine
Brithfardus, qui ut Domino suo in regno vel viventi
substitueretur, vel mortuo succederet, sive juste,
sive injuste, operam omnimodam dare cepit. Cupi-
ditate itaque regnandi succensus, cæco amore Reginæ
succenditur; ut si ad ejus matrimonium posset at-
tingere, per eam regni gubernacula adeptus, facilius
C Regis nomen consequeretur. Cumque ad Reginam
nuntios misisset, illa fraudis ejus nescia, donec su-
per his cum filio suo & Proceribus consilium ha-
buisset, responsum distulit. Beatus itaque VVi-
stanus super his requisitus, Spiritus sancti gratia
edoctus, tale matri suæ fertur dedisse consultationis
responsum: Mater mea carissima, Brithfardus co-
gnatus meus & compater tuus, qui me de sacro
fonte baptismatis suscipiens ad regnum celeste re-
generavit, te petit uxorem: sed acquiesce consiliis
meis, & sponsum tibi non moriturum tradam. Qui-
cumque enim nubunt Christo, accipientes ipsum
sponsum, perpetuo dote dotantur in regno celorum.
Et illa, Sicut est, inquit, impleatur sermo, quem
dixisti, ut Brithfardo vel alii morituro non nubam.
VVistanus igitur de matris continentia spe certissi-
ma concepta, nuntiis præfatis matrimonii impedi-
menta revelavit. Quo audito, Brithfardus conatus
est de morte VVistani tractare: ut eo de medio
sublato, propositum suum sceleratum ad finem per-
ducere nefandissimum.

a Furor itaque tyrannico accensus, trimentum

majestatis incurrere non veritus, Dominum suum b
verbis pacificis, sed cogitationibus fraudulentis, ad
colloquium supplicatorie, ut ipsum dolose perime-
ret, invitavit. Acquiescens autem Rex dum collo-
cationi advenisset, apud locum, qui usque [nunc]
VVistanostorve nuncupatur, conveniunt: & Brith-
fardus cogitabat, qualiter Dominum suum seorsum
a turba dolo teneret & occideret: quod quidem non
bene ausus fuerat attentare ob plebis timorem, quæ
cum Rege venerat. Recogitabat tamen ille, quod si
Principem prius percussisset, milites ut acephalos
non timeret: venerant enim, Brithfardus, & qui
cum eo erant clanculo armati contra inermes. Illis
igitur in unum convenientibus, Dominum suum,
sicut filiolum, ad pacis osculum invitavit, seorsum
dicens: Veni, & in pace sancta osculum da mihi, fi-
liole mi. At ipse pacis amator accedens ad eum ait:
In nomine sanctæ pacis, quæ est Deus, osculor te,
ut in ejusdem nomine osculera te. Brithfardus vo-
ro, nec Domino terreno parcens, nec caelestem ve-
ritus, deosculando eum extraxit gladium, quem
sub latere suo clam habebat: & caput Domini sui
quassando, cum capulo letale vulnus in conofeju
infexit: quidam vero alius de circumstantibus mucro-
ne corpus Regis perforavit. Supradictos autem nun-
tios, scilicet Jubaldum Mân, & Edulphum (eo E
quod post veritatem agnitam semper beato Marty-
ri, veritatis assertori, ut vero Domino, veritatis imi-
tatores adhæsisent) detestabiles ministri ejusdem Brith-
fardi gladio interemerunt. Nec mora, idem Brith-
fardus divino judicio percussus, statim amens effectus
est: & nec ad Reginæ matrimonium attingere, nec ad
Regiam dignitatem sublimari a Domino permittitur.

3 Passus est autem Kalendis Junii, & pretiosum
corpus terræ relinquens, gloriosam animam calo-
intulit. De loco autem, in quo innocenter occisus
est, columna lucis usque ad calum porrecta, omni-
bus incolis loci illius apprensus, per triginta dies sta-
bat perspicua. Delatum est autem corpus Martyris,
ab his, qui tunc præsentibus aderant, ad monasterium
de Rependon; & in mausoleo avi sui VViglavig con-
digno honore & summa reverentia est habitum.
Nec multo post specialis filius & Martyr Regis su-
perni, ad specialem filiam Romanæ Ecclesiæ, eccle-
siam videlicet b Evishamensem, divina disponente
gratia est translatus: ut locum, quem Kentedus Rex
regia potestate regis libertati donavit, ejusdem Regis
consanguineus, B. VVistanus, ut alter quodammodo
substitutus Patronus, regia potestate protegeret, &
Martyris præsentia sanctificaret.

4 Cum autem B. VVistanus martyrio, ut præ-
fertur, coronaretur; omni anno per unam horam
illius diei, qua gladiis impiorum occubuit, in eo-
dem loco ubi columna lucis apparuit; capilli, qua-
les videntur in capite hominum i, oriuntur; ut per
capillos, a capite ejusdem adolescentis avulsos, in
eodem loco effusos & dispersos, qui a fidelibus tunc
ibi præsentibus colligi non poterant, adhuc tamen
ibidem permanentes, & annuatim crescentes, ve-
ridica Salvatoris approbetur sententia, qua dici-
tur, quis capillus de capite vestro non peribit.
Et cum multi Martyres capitis abscissione marty-
rium compleverunt; iste non abscisso capite, sed
tantum cono capitis quassato, in modum coronæ
victor occubuit. Cum enim k Balduinus Archiepi-
scopus Cantuariensis super prædictis certificari vel-
let; instante die natali ejusdem Martyris; misit il-
luc viros religiosos & fide dignos, qui illuc acce-
dentes per spatium unius horæ diei passionis suæ, in
eodem loco circa capellam, quæ ibi sita est, in-
ter herbam viridem capillos quasi hominis, quos
mani-

A manibus suis palpaverunt & ore osculabantur, videre meruerunt. Et iterum post modicum nihil in eodem loco nisi solam herbam perspexerunt.

*Reliquias
ex illa
permanere.*
I Cum enim VValterus Abbas, qui primus Francigenarum Ecclesie prefuit Evishamensi, multas Sanctorum invenisset Reliquias, igne illas probari decrevit. Reliquias etiam B. VVistiani, de cujus sanctitate dubitabat, in ignem copiosum immisit. Sed Dominus ita illas illasas conservavit, ut flammis divisis intacte permanerent, colorque in ossibus mutatus non est. Unde perterritus Abbas, tremulis manibus testam capitis gloriosi Martyris, cum ab igne ad locum pristinum deportaret de manibus ejus subito in terram cecidit, tantumque rivum saporis emisit, quantum aliquis virorum quolibet accidenti de se emittere posset. Quo viso, omnes Dei laudantes magnalia, voces ad sidera tollunt, & caput cum ceteris membris in feretrum honorifice reponunt.

ANNOTATA.

a Martyr, ex communi olim consuetudine, quia violenta morte occubuit.

B b Immo vero VVitalasio Rege, & patre VVimundo, ante avum defuncto, ac proinde non obtinuit regimen Merciorum, nisi sub patre, & forsan in aliqua Merciorum provincia; unde potuit Rex appellari.

c Immo vero, cui debuisse succedere.

d At Bertulphus, frater VVitalasi, fuit constitutus Rex Merciorum.

e Bertulfus, alius Berterus, filius Bertulphi, tunc regnantis.

f Conus dicitur, Apex galee, forsitan a figura, pincam nucem referente, hic autem sumitur pro Vertice capitis.

g Aliis VVitalasi, ut supra dictum.

h Eveshamense cenobium, in VVigornensi Comitatu & Hundredo Blakenburst, ad Avonum fluvium; a Rege Merciorum Kentredo & S. Egvino Episcopo VVigornensi, circa annum 708 constructum.

i Etiam hoc miraculum in suo Martyrologio descripsit VVulfstanus, loco superius signato per cuius ibi verba idcirco omisimus exhibere, quod sensum commodum non facerent; ita digesta, ac si capilli isti, miraculo a terra nascentes, succrescerent ex capite Martyris, juxta capitis adipem, adeo firmiter, ut nemo hominum avellere queat aut frangere, aut etiam die mox sequenti.

k Balduinus, post 8 annos Sedis mortuus dicitur, anno 1191.

l VValterus, ex Monacho canobii Corasia Abbas prefuit fere 60 annos, mortuus 19 Januarii anni 1086, vide Monastici Anglicani tomum 1 pag. 151.

AUCTOR
G.H.

DE SANCTO SYMEONE,
RECLUSO IN PORTA TREVIRENSI
COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti ecclesia & cultus; Vita a plurium teste oculato scripta; annique adventus, obitus, & Canonizationis.

G.H.

ANNO
MXXXV.

Ecclesia S.
Symeonis.

Reliquias
ejus.

Canonizatus
fuit.

resepulta
tumba.

E Se in urbe Trevirensi Ecclesia Collegiata S. Symeonis, eaque una ex septem ibidem eminentioribus, de cujus sita & consecratione Joannes Eren & Joannes Schekmannus in Epitome seu Astedalla Gestorum Trevirorum anno MDXVII excusa, hac scribunt. Ecclesia S. Symeonis Confessoris, juxta portam nigram live Martis, magnis quadratis lapidibus & grossis quidem fabricata est. Primum turris erat altissima, ut adhuc apparet, & locus munitionis, quam inclitus Præsul Poppo vertit in domum orationis. Nominis etiam S. Michaelis dicata, sortita est nomen Symeonis, ex frequentibus miraculis, quibus sacer Symeon coruscaverat: multis gradibus ascenditur ad eam Sumptuosissima testra per singula habitacula loci illius erecta sunt, non petris, sed plumbu. Hic Symeon Syracusis oriundus fuit, Constantinopoli litteras didicit, Hierosolymis septem annis ductor peregrinorum fuit; Monachus præterea in monte, ubi legem Moyses in tabulis lapideis percepit; post ductus ad Treverim, per inclitum Popponem Archiepiscopum Trevirorum, & eidem turri inclusus, tandemque in ea sepultus, anno Domini MXXXV obiit. Hunc canonizatum iri procuravit inclitus Poppo prædictus a sancta Sede Apostolica, exigentibus illud miraculis continuis. Anno MCCCC, nona die Januarii, aperta fuit tumba S. Symonis, nec non inventum corpus ejus, præsidente in Metropolitana Sede Trevirensi VVernhero Archiepiscopo. Deinde variis de Popponis Archiepiscopo, interpositis, enumerantur titula secundo Reliquiæ hujus Ecclesie potiores seu majores, his verbis. De sancta Cruce præstans particula. Caput S. Symeonis, birretum ejus, unus calceorum ejus, scapulæ ejus, spina dorsu integra, & alia membra ejus: item cilicium ejus: de cere-

bro S. Symeonis, de sudario ejus. Et multæ aliæ Reliquiæ, de instrumentis passionis Christi & vestibus, de Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, quas hic ad unguem prosequi inutile ratifumus Ofsensio Reliquiarum fit quarta feria in Hebdomada pœnosa. Hac ibi. Etiam apud Abbatiam S. Maximini, inter Reliquias, in Annalethi post Vitam 29 Maji n. 9. enumeratas, recensentur aliqua de S. Symeone Confessore Trevirorum: item articulus digiti ejusdem: item pars scapulæ ejus: item vitta seu birretum lineum ejusdem.

2 Vitam & miracula S. Symeonis scripsit Ebervvinnus, Abbas S. Martini in urbe Trevirensi. Ita antiquissimi codices Mos attestantur, quorum aliquis extat in ipso S. Martini monasterio; alius (ut sub finem legitur) est descriptus anno MCLXXXVIII, in quibus est hujusmodi titulus: Præfatio Ebervvini Abbatis S. Martini in Vitam S. Symeonis. Idem scripsit Vitam S. Magnifici Trevirorum Archiepiscopi, in Ecclesia S. Martini hujus monasterii a se fundata sepulti, a nobis die xxv Julii illustrandam: in qua stylus prorsus similis apparet. Præterea in Actis S. Richardi Abbatis S. Vitoni dandis xxv Junii, dicitur ei in itinere Hierosolymitano adjunctus comes; & cum eo acta referuntur ab Hugone Flaviniacensi cap. 20 & 26 Chronici Virdunensis tom. 1 Bibliotheca Mss. Latini nostri. Porro Richardus VVassenburgicus, in suis Antiquitatibus Gallie Belgice & Episcoporum Virdunensium, asserit fol. CCXX, S. Richardum abiturum Hierosolymam, primo venisse Trevirim, ibique assumptis comitem itineris hominem sanctum, nomine Eurinum, dicti loci Abbatem. Ita variè nomen scribitur. Ebervvinnus, Evervvinnus, Everbero, Ebrounus, Eurinus, Ebervvinnus. In hac peregrinatione adjunctis illis Antiochia socius S. Symeon,

Reliquias
capitis
fuit.

F
Vita scripta
ab Eber-
vvino Abb.
S. Martini
Treviri.

ABCTO-

RE

G.H.

ex certa

fidei.

procul

ab obitu

annis

datur

omnibus

sum An.

C. m. l. a.

tunc.

de obitu

annis.

Epistola

sibi m. l.

(ne infra num. 13 dicatur) exposuit per ordinem quæ sibi injuncta essent, vel quæ contigissent. Hinc in Prologo testatur se scribere, quæ ex eus ore audivit; & num. 8, se huic operi adjungere, quæ suis temporibus in monasterio montis Sinai sibi retulit contigisse. Præterea n. 19 Ebervino ad se vocato exponit Sanctum, quæ de sua sepultura desideraret fieri: & num. 20, monens de agonia ejusdem concitum concurrere se ait, infirmum corpore, & debilem invalidudine pedum, & reperisse adhuc viventem, & jam ultimum spiritum trahentem; & exequias, seu preces tunc recitari solitas, expendisse. Quæ nullo modo dici possunt de procul absente Abbate Theologienfi seu Dolegiensi, de quo monasterio mox ad vitam S. Conradi designati Archiepiscopi Trevirensis agimus. Vita ergo hæc ab Ebervino, Abbate Trevirensi S. Martini, scripta est; & quidem proximis ab obitu Sancti annis, cum miraculis quibus tunc clarebat; & ut Canonizatio impetraretur, Romam ad Summum Pontificem delata. Illis vero aliqua deinde miracula adjuncta sunt: potissimum ultimum, quod indicatur contigisse anno M. LXXXVI.

3 Ait hæc integra, cum distis miraculis, damus ex Ms. codice Ultrajectino, in quo sub finem ista adnotantur. Habetis omnia Divi Symeonis miracula, & totam ejus vitam: nihil deest neque vitæ neque miraculis, sed omnia de verbo ad verbum habetis, ut scriptum est, & habetur in libro originali Ecclesiæ Sancti Symeonis: Eadem autem omnia continentur in eisdem Ait, ex Hollandia nobis transmissis, & forsitan ex codice Ultrajectino descriptis. Omissis vero illis miraculis, quæ capite IV sive ultimo habentur, eadem Ait leguntur apud Laurentium Suriam; sed ut præfatur, modice hinc inde eliminato stylo: ex Surio autem accepit Ollavins Cajetanus, & inseruit Tomo 2 de Vitis Sanctorum Sicilorum. Nos omnia ea habemus primigenio stylo, non solum in prælaudatis Mss. sed etiam in quodam vetusto Ms. nobis per Dominum Gaudium Geldria dum viveret Cancellarium donato; nec non in Legendario perquam insigni, quondam Valcellensi, nunc nostro, cujus mentionem sæpe fecimus mense Maji, sapiens eandem iteratam usque ad finem operis; procedit enim per menses singulos distinctam in pluribus tomis. Eadem quoque Ait habemus ex Mss. Trevirensibus Carthusianorum & monasterii S. Maximini: sed in hoc addebatur miraculum de lapso ex alto in congeriem lapidum, & a suis vulneribus sanato. Contulimus etiam illa ipsa Ait cum quodam Ms. Regina Suecia, in forma ut vocatur quarta exarato. Insuper habemus eadem Ait usque ad num. 28 in alio insigni codice litteris BB. signato, itemque transumpta ex Ms. monasterii Bonifontis in diocesi Remensi. Denique, sine Prologo & capite ultimo miraculorum, inventa sunt eadem in Bibliotheca Casarea Vienna. Hisce subjungimus, quæ con-

tigerunt circa Sancti Canonizationem descripta ex Ms. codice Ecclesiæ ipsius & Annalibus Trevirensibus Christophori Brouveri. Denique Historiam elevationis, facta anno mccc, auctore Frederico Præposito S. Paulini (qui eidem elevationi interfuit) damus ex eodem codice Ecclesiæ Symeonis desumptam. Nec quiescit indicare, varia hæc spectantia contineri in duorum Sanctorum Ait, hoc mense Junio elucidandis, scilicet S. Meinverci, Paderbornensis Episcopi die 7, S. Richardi, Abbatis S. Viti supra relati, xiv. His pro die xvi addit possent Ait Popponis Archiepiscopi Trevirensis, qui cum S. Symeonis longum iter Hierosolymam usque peregit, indeque reversus eundem a se Turri nigra inclusum fovit, ac postmodum ejus Canonizationem procuravit, atque Ebervino in ejus gestis & miraculis illustrandis plurimum juvit: ut ipsa merito fuerint ab Auctore inscripta, illi, qui & Ecclesiam ipsi fabrica-

vit, & Canonorum in ea fundavit Collegium, & ad pedes, jam Sancti declarati sepeliendum se curavit; sed cur prædicta illius Ait non audiamus tamquam Beati aut Sancti dare, licet in titulo sic vocetur, rationem reddimus inter Prætermittas.

4 Memoria porro S. Symeonis reperitur deinceps Martyrologiis passim inserta. Habemus nos unum valde illustre, sub nomine Usuardi, ex quo Molanus suum sacradis & auxit; quodque præ aliis nobis visis hactenus antiquius æstimavimus; nunc autem cogimur mutare sententiam; quia ibi reperimus elogium S. Symeonis; sed cum solo titulo Beati, unde conjectura verosimilissimamur, ipsum quidem ante ejus Canonizationem, sive annum m. l. l. id est intra annum ab obitu Sancti scriptum, fuisse exaratum, non autem citius. Elogium illud est hujusmodi. Treveris civitate depositio Beati Symeonis Monachi, qui profectus ex monasterio in Monte Sinai constituto, Recloris sui obsecundans imperiis, inque memoratam Metropolim deveniens, non paucis annis remotiorem vitam strenue exercuit; ibidemque vocante Domino ad caelestia migravit, quo se feliciter vivere, miraculorum celeberrima testatur exhibitione. Sunt & alia apud nos plura Martyrologia, nomen Usuardi & Adonis præferentia, in quibus sic legitur: Treveris civitate depositio S. Symeonis Diaconi, Monachi, Inclusi, aut Reclusi in Turri nigra. Imo in Bedæ vulgato, expressè legitur, Treveris S. Symeonis Reclusi: quo nostra de illius Martyrologii suppositione sententia, ante 2. Idum Aprilis indicata, valde confirmatur; cum quadragesimo annis ante S. Symeonem & vita decesserit Venerabilis Beda. Istos antiquiores, secuti sunt passim recentiores Martyrologi, quorum catalogum texere radiosum foret.

5 Joannes Trithemius, in Chronico Hirsaugensi, asserit, Symeonem anno MXX clausisse, in civitate Trevirensi inclusum, ejusque vitam descripsisse Evervinum Abbatem de Doleja, & anno MXXXVII mortuum, ubi tria simul menda accumulatur, exiguum scriptoris illius accuratorem, alias sæpe notantem testantia. Nam anno MXXXVIII inclusus est, & anno MXXXV vita finitus Symeon: vitam vero scripsisse Ebervino Abbate non Theologienfi, ut supra ostendimus, sed Trevirensi S. Martini, Baronius, ad annum MXXXVII. & mortuum scribit, & in numerum Sanctorum relatum; ac res præclare gestas extare apud Suriam, omni fide consignatas. Verum si optum ei fuisset ad eas ipsas relegendas, scivisset obisse Sanctum anno MXXXV, relatum vero esse in numerum Sanctorum, post septem ab obitu annos, scilicet MXLII. Brouverus quoque in Annalibus Trevirensibus, sedulus a fallaci inscriptione, mortem retulit ad annum præcedentem MXXXIV; secutusque Trithemium, ut & Cajetanus noster, auctorem Vita fecit Abbatem de Doleja, sive Theologiensem: quæ omnia ex prædictis ipsiusque Ait corrumpunt. Idem Trithemius lib. 3 de viris illustribus Ordinis S. Benedicti, eundem Symeonem ipsis inserit; & vel oblitus vel corrigens notat in Chronico, Vita scriptorem facit Ebervino Abbatem Trevirensi, ac Sanctum ait clausisse anno Domini MX. Trithemium sequuntur Wion, Dorgenis, Menardus, Bachelius. Sed ex Ait non satis constat, eum vivisse secundum regulam S. Benedicti; neque id præsumi debet, nisi aliunde saltem probetur eum Benedictinos habitasse in Monte Sinai, aut Bethlehem in Palaestina.

6 Codex Ms. Carthusie Trevirensis, omisso Prologo præponit sequentia Disticha, quæ in alio Ms. ex Hollandia ad nos missa una cum Prologo referebantur, ut hic subjungimus, licet non satis elaborata. Perlege mente bona (mones) hæc, præclare viator; Namque preces dulces hæc tibi charta refert.

Quæ

A Quæ aures mulcebuntque tuas, ceu cantus amœnus,
 Omnibus atque rebus frugiferæque magis.
 Hic puer, hic discas & normam recte vivendi,
 Præclari exemplo nunc Symeonis hujus.
 Huc igitur propera: variis hæc prata redundant
 Floribus haud humile stirpe viri geniti.
 Dæmonis adversus laqueosque profecto dolosos
 Nunc (mihi crede) utiles, ingeniose puer;
 Qui insidias nostræ sine fine parare salutis
 Nititur, & nobis nocte dieque malum;
 Atque, laceßiti semper de more leonis,
 Fugit, & intendit reticulosque homini.

V I T A

Auctore Ebervvino, Abbate S. Martini Treviris.

Ex VIII codicibus Mss.

P R O L O G U S.

Domino & Venerabili Popponi Archiepiscopo, frater Ebervvinus, Abbatis nomine indignus, devotos utriusque hominis famulatus. Mœnes, imo jubes, sanctissime Pater, ut impar ingenio, stultus eloquio, aliquid de vita & conversatione & obitu viri Dei Symeonis, & de miraculis, quæ per eum Dominus operatus est, edisseram multisque, ad laudem & gloriam Domini desiderantibus scire, notum faciam. Fateor grande onus mihi infirmo imponis: maxime cum toto corpore debilis tremendum Dei judicium pertimescam, si aliquid falsitatis consingam. Confusus igitur de Dei adjutorio, tuis jussionibus, quamvis tremens, obtempero; plano, brevi, & simplici sermone describens, quæ vel ipse ex ejus ore audivi, vel a fidelibus viris ab ipso audita, sive de miraculis visa, didici. Tui igitur examinis est judicare, si istud tantillum opus jubeas in publicum venire: sive tuis Scholasticis ad corrigendum, exornandum, dilatandumque tribuere. Quidquid enim in me reprehendetur, tibi potius præcipienti, quam mihi obediendi necessario imputabitur.

C A P U T I.

Pia educatio. Peregrinatio. Vita eremitica

& monastica variis locis.

Igitur vir Dei Symeon, patre Græco, Antonio dicto, matre Calabrica, in Sicilia civitate Syracusana progenitus, a nobilissimis & Christianis parentibus Christianiter est educatus. Cum vero bonæ indolis puer septem annorum esset, a patre, qui militaturus erat, Constantinopolim deducitur; ibique eruditissimis viris sacris imbuendus literis traditur: & in timore Domini diligenter enutritur. Adultus itaque incremento virtutum indies cœpit augmentari: videntque quosdam ex nostris partibus, desiderio insatigabili currere ad sepulchrum Domini; desiderabat & ipse pro nomine Christi peregrinari. Despectis ergo cunctis mundi vanitatibus abjectis desideriis carnalibus, domum, patriam, parentesque relinquens, pauper pauperem Christum sequi cupiens, sanctorum gratia visitandorum locorum, Hierosolymam venit; ubi insatigabili desiderio, quo venerat, loca passionis, resurrectionis, atque ascensionis sæpius frequentando, aliquamdiu mansit.

3 Post hæc cum Hilario quodam sanctissimo vi-
 Junii Tomus I.

ro, qui pro hoc negotio a ibidem habitabat, per septem annos ductor peregrinorum fuit. Jam jam quidem, totus in amore Christi fundatus, requisivit, si illis in partibus aliquis inveniretur, pro nomine Christi solitarius; cujus instrui moribus, cujus subdi valeret dogmatibus. Audivit quemdam super ripam fluminis Jordanis, in cujusdam reclusionis turris, commorari, virtutibus præclarum, sanctitate conspicuum. Illum ergo tota mentis intentione sitiens, illius alloquio atque consortio frui concupiscens, requisitum reperit, inventum dilexit; eique tota dilectione inhæsit; & ei quantum potuit devotissime ministravit.

4 De illo Christi servo vir Dei Symeon multa solitus erat narrare: & quod prophetæ spiritum habuisset, plenius his verbis edicere. Cum quadam die in inferioribus ejusdem turris partibus habitarem, & mulierculas, quæ camelos & cetera animalia in flumine adaquare venerant, inaniter & lascive per fenestram prospicerem; per spiritum, quidquid vanitatis retinerem in corde, vir Dei in superioribus manens, & me omni modo videre non valens, cognovit; factoque signo in loco quo verba loquentis audire possem, evocavit; mihi stupenti, quæ egeram vel cogitaveram, increpando retulit; atque tali sermone dulciter corripuit; Quid tibi fili prodest, patria bona reliquisse; si mundi desideria & carnis illecebras in corde vis retinere? Si ergo cupis discipulus Christi fieri, non debes deinceps vanitatibus mundi implicari. Decet enim Dei servum, spiritali virtute esse circumseptum, ne callidus tentator decipiendi inveniat aditum. Cumque inter has & alias sermocinationes verecundo me videret rubore persusum; Noli sic, noli, fili, timere, bonam spem, per Dei gratiam, habeo de te. Tuum est enim contra hostem pugnare, Dei est, auxilium præbere ut possis evincere. Credo in Deo meo, quia majora tibi parantur certamina; sed confide, quia divina præseus aderit clementia. Et inter cetera; Deus, inquit, retribuatur tibi carissime servitium, quod mihi per hos annos impendisti: ego vero, quia frequentiam populi amplius non possum pati; cedendum est mihi alio, ubi secretiori possum vivere loco: inter turbas enim frequentantium meum non valeo implere propositum. Cumque multis lacrymis illum rogarem, ut quocumque iret sequi possem, non assensit; sed, me ad alia occupato, aufugit; meque, ignorantem quo abiret, occulte reliquit.

5 Igitur Symeon Dei famulus, tanto Patre viduatus, cogitare cepit, quid ageret; anxiam, quo se verteret; nec erat qui nutantem animum consolaretur; unde magis magisque turbabatur. Jam tunc eremiticam & solitariam vitam concupierat: sed quomodo inciperet fas non erat. Igitur Vitas Patrum frequenter legens & relegens, intellexit nullum in eremo sibi posse præesse, nisi prius in monasterio didicerit subesse: nec perfectum aliquem fore in contemplativa, qui exercitatus non fuerit in activa vita. Consolatus ergo, Bethleem, nativitate Christi præclaram civitatem, addit; seque in monasterio S. Mariæ Monachum fieri expetit, quod & obtinuit. In omni ergo monasterii distributione probatus, atque Diaconatus officio functus; post duos annos, ad aliud monasterium, quod est situm in radicibus Montis Sinai, in eo scilicet loco ubi S. Moyses ardentem vidit non ardere rubum, secessit: ubi ab Abbate receptus, per aliquot annos in servitio Fratrum mansit. Crescente siquidem desiderio Abbatem humiliter rogavit, ut liceret eum in aliquo secretiori commanere loco, & impetravit. Super ripam

A. EBF. A. VVIN. MSS.

Co. ibi de- dicit per. e. 21. 1037. 10011.

Restit. f. m. 10011.

Co. per f. m. 10011. 10011. 10011.

E

Illeque etiam fugiente de- scribit.

F

Monachus Co. Diaconus Bethleem. 10011. 10011.

Sum in Monte Sinai 10011. 10011.

A EBER- ripam igitur Rubri mari parvulam sibi speluncam
 VIN MSS. in quadam rupe invenit, ubi per duos ferme an-
 deia MSS. nos solus habitavit. De monasterio vero, secundum
 vinas prope mare Rev. numerum dierum, numerus sibi omni Dominica
 hunc m. 2 mittebatur paup: aqua stillans de rupe sienti
 haustum praebebat: hoc passus edulio, aliquandiu
 in eodem mansit loco.

6 Cum vero a navigantibus, vel etiam ab his,
 qui propter varios usus sanitatum oleum collige-
 bant, quod firma de petra prope speluncam illius
 fluebat, frequentari coepisset; Fratrem quoque qui
 sibi panem deferbat frequentatione & longitudine
 itineris fatigari vidisset; sciensque se homines am-
 plius latere non posse, ad monasterium repedavit;
 & juxta cujusdam viri sancti habitatione u cellu-
 lam sibi acquisivit. Hujus fidei se totum commen-
 dans, & magistrum cum post tantos labores ado-
 ptans, illius vivebat imperio: quippe qui cum ali-
 quando ab oratione, lectione, vel opere vacantem
 paternae reprehendebat; & quasi noviter conversum,
 instanter arguebat. **In** vertice autem Montis Sinai,
 eo videlicet loco quo Moyses gloriam Domini, vidit
 & legem in tabulis lapideis scripsit, aliud monaste-
 rium erat, quod propter Arabitas incurstantes, qui
 per illam eremum semper vagantur, omni habita-
 tore desertum remanserat: ubi, posthac exercitia, vix
 Dei Symeon mittitur, & ut ibi moritur precipitur.

7 Implet quod jubetur: & nunc machinamenta
 antiqui hostis perpetitur. Nocturnis horis Midam
 ut celebres demon hortabatur: ipse, non plene dor-
 miens, nec perfecte vigilans, contradicit; non de-
 bere sine Presbyterii ordine aliquem hoc ministe-
 rium implere. Econtra inimicus instat, se Dei le-
 gatum esse, Christum hoc velle; nec decere sanctum
 locum ministerio tali diutius privari. Renitentem
 ergo & contradicentem, adunato sibi consortio al-
 terius diaboli, de lectulo educunt: ante altare jam
 vigilantem statuunt, Alba induunt: de Stola utrim-
 que altercatur. Hostis, more Presbyteri, Symeon
 more & Diaconi, contendebat sibi imponi. Tandem
 Dei famulus ad se reversus, virtute orationis &
 signaculo sanctae Crucis, inimicum repellit, seque
 delusum ingemiscit.

8 Posthac ad monasterium regreditur, suo ma-
 gistro iterum subditur; cui confitens perperas in-
 lidias diaboli, districtiori se abstinentia constringit;
 per aliquot hebdomadas, in die tantum Dominica
 cibum sumens. Regula autem monasterii talis erat,
 ut non prohiberetur quicumque jejunare vellet.
 Dignum ergo duxi huc operi adungere, quod
 suis temporibus in eodem monasterio mihi retulit
 contigisse. Per totam Aegyptum orta est fames va-
 lida, ita ut in sola civitate & Babylonia mortuo-
 rum corpora numerarentur usque ad centum millia:
 civibus, refertis auro, gemmis, ceterisque ornamen-
 tis, morientibus praeter inopia panis. Fratres igitur
 monasterii, pari tempestate contristi, ex toto corde
 Deum invocant; ut qui filios Israel in eodem deser-
 to paverat pene caelesti, servis suis dignaretur misce-
 ri. Sicque facto consilio, cum psalmis & oratio-
 nibus, ad modicum cumulum qui superfuerat fru-
 menti accedunt; & quia ab Abbate in mandatis
 acceperant, ut unusquisque quo abire vellet, licen-
 tiam haberet, unanimiter se consolantur, ut quam-
 diu unum granum ibi inveniri posset, nullus reco-
 deret. Mira res! Ab ipsa die usque ad novum fru-
 ctum non defecit illud frumentum, cum quotidie
 sumeretur: & non solum victui Fratrum paraba-
 tur, verum Arabitis, quicum mulieribus & parvulis
 clausuram monasterii obsederant, abundantissime
 distribuebatur. Sed ad propositum redeamus.

A N N O T A T A. D.P.

a Ibidem, id est Hierosolymis: ita legitur in Mss.
 S. Maximini & alio nostro: & hoc sensus exigat.
 Apud Sarium legitur in Lycaonia; in aliis Mss. Lao-
 diciae, & intelligitur Laodicea urbs ampla Syria ad
 Orientem sita. At Lycaonia aut regio Asia minoris,
 aut urbs Phrygiae minoris procul aberant, & perperam
 intrusa huc sunt.

b Hugo Flaviacensis in Chronico Virdunensi cap. 26
 ista interfert: Monachus montis Sinai moris est, die
 Dominico montis supercilium ascendere; & Missis ibi
 celebratis, duos vel tres ibidem semper Fratres di-
 mittere, ob excubias sacri corporis S. Catharinae,
 quibus alii vicissim Fratres succedunt: sacrum oleum
 quod de illo effluere non desinit, vitro vase suppo-
 sito, debitum usibus reservandum, summa cum ve-
 neratione excipiunt: Inter quos cum B. Symeon suae
 septimanae fungeretur officio, cum illo salutaris olei
 liquore, tria minuta de sarcophago distillantia me-
 ruit excipere oïsa. Quae diligenter collecta, & in
 concha vitrea cum ipso oleo recondita secum con-
 servari, & Ecclesiae sanctae Trinitatis, Rodomi con-
 tulit, auro & argento pretiosiora. Hac ibi.

c Nempe Presbytero Stola, ex collo dimissa, decussa-
 tur ante pedes; Diacono, per humerum dextrum de-
 fluit ante & retro, colligiturque sub axilla sinistra:
 noster autem Martinus del Rio ex hoc loco observat,
 demoniacam illusionem censendam, qua quid suadetur
 contra canones infirmis quoque majorum.

d Babylon nova, ad Nili bifariam se dispergentis,
 & Aegyptum proprie dictam sive Delta conficiens, di-
 versaria, vulgo Cayrus, a monte Sinai 270 millibus pas-
 suum circiter distat.

C A P U T I I.

Iter in Gallias destinatum, variis periculis expostum.

9 **V**Ir itaque Domini Symeon, omnes labores
 suos quasi nihilum ducens, & amore soli-
 tudinis interius ardens, de monasterio caute exiens,
 eremum pervagatur: & ubi sine humano auxilio
 solus vivere posset, inquit diligenter, & specula-
 tur. Itineris equidem sui vestigia, molli sabulo im-
 pressa, arte qua poterat destruebat, ne insequi vel ab
 aliquo posset inveniri. Panem, quem secum porta-
 bat, lassus frequenter rejiciebat: sed recogitans se
 diu non posse vivere sine cibi sustentatione, gau-
 dens resumebat. Tandem de altissimis rupibus de-
 oesum spectans, parvissimam planitiem, contra mo-
 rem eremi raro gramine virentem, respicit: seque
 illuc, non sine magno periculo, deponit. Parvam
 fontem reperit: Deo gratias reddidit: ibique mane-
 re disponit. Deliciae, quas secum detulerat, erant
 Psalterium, sanctum Evangelium, vas ad potandum,
 panis, semina dactyli; praeter pauca vestimenta ni-
 hil aliud possidebat. Data semina, post dies triginta,
 jocundum sine igne praebuerant victum. Cum ca-
 preolis & aliis eremi bestiolis, ne sibi caules au-
 ferrent, cum ad potandum venissent, frequens ha-
 bebatur praelium. Post multos ergo dies ab Abbate
 requiritur, ubi Frater Symeon haberetur. Respon-
 sum a quodam Fratre est, in eremo illum esse, se sci-
 re; sed ubi locorum, nescire. Ad requirendum Fra-
 tres circumquaque mittuntur: & ut ad monaste-
 rium revertatur per obedientiam mandatur. Diu re-
 quisitus, vix post aliquot dies invenitur: & secun-
 dum Abbatis praeceptum, ad monasterium regredi-
 tur.

A 10 Interea Fratres aliqui, pro necessitatibus loci Occidentalibus partibus directi, moriuntur. Pecunia, pro qua Fratres abierant, quæ de terra Richardi & Comitis Normanniæ; monasterio debebatur, ab ipso diligenter conservatur; & ut aliquis fidelis frater mitteretur, qui eam monasterio deferret, per legatos mandatur. Communi consilio ad hanc obedientiam, famulus Dei Symeon destinatur. Ille prius tenuere, aliud sibi animo dicens inesse; multum abesse sibi vanitatibus hujus sæculi deinceps immisceri: propositum, quod retinebat in corde, ut liceret implere, quibus poterat verbis humiliter cœpit precari. Cum vero prædicaretur non suam voluntatem, sed Præpositorum sequi debere jussionem, assensum præbuit; sed dicens per visionem agnovisse, illud iter inutile fore; multa se adversa in via pati debere, quod & contigit. Nam cum, paraturus quæ ad navigandum erant necessaria, Babylonem venisset, a portariis tenentur; & quasi ignotus & patriæ delator, cum suis supellecile ad palatium ducitur, trahitur, calumniatur. Expurgatus igitur de quibus criminabatur, liber abire jubetur. Portarius, quod virum innocentem ad sedem adluserat Imperialem, eundem, colaphizatur, propellitur. Igitur famulus Dei Symeon libertate donatus, per aliquot dies in civitate moratur.

11 Interea navis de Venetia illuc cum mercibus venerat; hanc compositis rebus cum quodam Fratre Monacho intrat. Cum igitur prosperis ventis per Nilum navigatur, sorte aliz naves obviant; in illis & illis locis piratas, ad prædam congregatos, nuntiant: illorum gladios evadere non posse, nisi per aliquod tempus, dum segregentur, libeat eis navigationem expectare. Cumque aliz atque aliz naves eadem frequentarent; & nauta, consiliis in sua virtute & armis, non attenderet; famulus Dei Symeon, proprio eum vocans nomine, dixit; Si tibi frater, de cælo Christus Angelum misisset, tu territus aspectum illius ferre non posses: nunc vero quia hodie, heri, & perendie, non unum, sed plures legatos misit tui consimiles, legationem Dei non negligenter suscipere deberes. Crede consiliis meis, & vel per istos tres dies expecta: fortassis ab isto periculo liberabit nos miseratio divina: quod si non faceris, & te & nos omnes perdis. Ille ergo, non acquiescens omnimodis, sequenti die in latrones incidit. Ab hora diei tertia usque ad prope horam nonam utrimque debellatur: sed cum latrones viderent se pugna nil prævalere, ad dolos convertuntur: ut in navim recipiantur, pugnaturi adversus alios latrones, humiliter exposcunt; contradicente Symeone famulo Dei, ne in navim recipiantur. Depositis igitur armis, & omnibus quasi post laborem quiescentibus, prædones, qui novem erant unanimiter insurgunt, & gladios impie stringunt: fortiter undique feriuntur; inimica cædes exercetur; ipsi quoque navarcho primum caput amputant, ceteros crudeliter mactant, omnes pariter occidunt & jugulant: solus Christi famulus Symeon in puppe stat; illum qui non deserit sperantes in se, toto corde exorat: ah omnibus acclamatur, ut inimicus consiliator perimatur: ut caput amputet, ferus gladiator adest. Ille, rejecta veste, projecit se in flumen. Multa post illum jacula jaciuntur; sed non potest perire, quem Christus vult salvare. Per fundum graditur, psalmus in corde ruminatur; In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis. Ergo per vices natando, per vices in fundo gradiendo, in littore, valde lassus, tandem nudus exponitur.

12 Post hæc ad vicum qui proximus erat tendit, si homines illi Christiani an Pagani essent, scire non potuit. Instructus enim Ægyptiaca, Syriaca,

Arabica, Græca, & Romana eloquentia, linguam illius gentis intelligere non potuit. Biduo ita nudus mansit: tertia die quidam ex illis hominibus miseratus, vilissimum vestimentum illi projecit: quo indutus, per multas tribulationes & angustias, Antiochiam venit: ubi a fidelibus viris caritative susceptus; induitur, amplexatur, & honorifice sustentatur. In brevi Patriarchæ & ipsis Principibus habetur notissimus: omnes enim qui eum noverant, quasi dulcissimum Patrem venerabantur & diligebant.

13 Ea igitur tempestate contingit & Richardum Abbatem, virum perfectis viris imitabilem, piz devotionis gratia sancta Hierosolymæ velle invisere loca. Dum ergo per Antiochiam iter habuissimus, ibique necessitate itineris cogente aliquamdiu moraremur; famulus Dei Symeon junctus est nobis in amicitia, prædictum Abbatem Richardum adoptans sibi in Patrem: cui cum exposuisset per ordinem quæ sibi injuncta essent, vel quæ contigissent; addidit, nullis periculis vel angustis se retineri posse, quin Abbatis sui mandata impleat pro posse. & d. Imus ergo & redimus; eumque nobiscum venire paratum invenimus. Cumque in comitatu nostro esset frequenter injuriatus atque flagellatus, quasi micissima ovis patienter portavit. Pervenientes itaque usque ad civitatem & Bellegradam, quæ est in confinio Bulgariorum atque Ungariorum, a civitatis infelicitissimo Principe prohibitus est nobiscum transire. Igitur fletus, & Deo gratias agens, reliquit nos tristes atque fientes.

14 Per multas denique angustias & latronum insidias, revertitur usque ad mare; quo transacto, prosperumque iter faciens, per Romam pervenit in Franciam. A quodam igitur sibi noto Comite f. Wilhelmo benigne suscipitur; & apud eum aliquamdiu moratur. In illis ergo partibus quidam Monachus Cosmas g nomine, vir sanctissimus, quem secum de Antiochia adduxerat, moritur: unde multum contristatus cum recogitasset, quia nihil sit sine dispositione Dei, post multas lacrymas consolatur. Destitutus vero omni humano consilio, totam spem suam ponens in Domino, solus venit g Rothomagum, quæ est civitas Normannorum nobilissima, S. Audoeni Confessoris corpore & meritis valde præclara: ubi cum Richardum Comitem jam h. mortuum reperisset, & de pecunia & censu, qui de terra illius pro elemosyna suo monasterio debebatur, nullus sibi responsa daret; mœstificatus aliquantulum, non pro suo labore, sed quod locus montis Sinai frustratus esset tanta utilitate: toto corde conversus ad Deum, quid ageret quærit consilium. Occurrit autem animo ut suum carissimum Patrem, Richardum scilicet Abbatem, nosque suos comites inviseret: quod & fecit. Per longum autem tempus moratus est nobiscum; & ut leviter concludam, quamdiu apud nos mansit, irreprehensibiliter vixit.

A N N O T A T A D P.

a Hic est Richardus II Dux Normanniæ, post longum regnum mortuus anno 1026. De ejus & Normannorum pietate Glaber Rodolphus, Chroniconis Monachus, lib. 1 Historiarum sui temporis cap. 3. Ista scribit: Docti amplissima sacris Ecclesiis pene in toto orbe mittebant, ita ut etiam ab Oriente, scilicet monte denominatissimo Sina, per singulos annos Monachi Rothomagum venirent, qui a prædictis Principibus plurima redeuntes auri & argenti suis deferrent xenia. Hierosolymam vero ad sepulcrum Salvatoris centum auri libras secundus misit Richardus, ac quosque cupientes illo devoto peragraré, donis juvabat immensis.

L Ri-

A. EBER-
VIN.
MS.

b Richardus, Abbas S. Vitoni, in diocesi Viridunensi, mortuus an. 1044 die 17 Junii. De hoc pluribus agit in Chronico Viridunensi, indeque intelligitur hanc ejus peregrinationem anno 1022 fuisse institutam.

c Aderat Ebervinus scriptor, hinc reliqua hujus capituli in prima persona plurali numeri profert.

d Relicto S. Symeone Antiochia dum eo redirent, uti legitur in Chronico Viridunensi cap. 20 & 23.

e Bellegrada, alias Alba-Græca, ad confluentias Savii & Danubii in Rascia provincia a Turcis an. 1422 & 1456 frustra oppugnata, & tandem an. 1521 capta, anno 1688 a Duce Bavaria feliciter recuperata, portam Christiani aperuisset usque in Thraciam ipsamque Constantinopolim, nisi iterum fuisset amissa an. 1690.

f Forfan Guilielmo IV, Pictavorum Comite & Aquitania Duce; de quo pluribus x Febr. egit Henschenus ante Vitam S. Guilielmi Bremis n. 14. Cognominabatur Ferreum-brachium, & ab anno 1000 ad 1030 Provinciam tenuit.

g Hujus Co'mæ fit mentio in Concilio Lemovicensi 2, anni 1032, tamquam is quoque venisset ex monte Sina, & diu Angolismis fuerit cum S. Symeone, expectantes Principem civitatis: laudantur autem ambo ab eo qui familiariter cum illis egerat, ut moribus graves, doctrina Catholicæ fidei persuentes, vita per omnia honesti, & litteris Græcis & Latinis ad unguem imbuti. Apud Syrium nomen Co'mæ excidit, fortassis librarii oscitantia prætermisum. Eos autem Angolismis fuisse circa an. 1020, colligitur ex etate Hugonis Abbatis S. Martialis, a quo primum suscitata questio de Sancto illo inter Apostolos nominando: Interrogati enim ea de re dicuntur hospites illi ex Sina; & ipse tunc recens Abbatiam obtinuerat: inde vero usque ad tempus Concilii multi anni censentur.

h Mortuus Dux erat anno 1026, adeoque prius quam ex Syria discederet Symeon, ad eum delegatus: sed hoc ibi potuit ignotum fuisse: hinc autem succedens filiorum natu major Richardus III, solum biennio supervixit, anno 1028 extinctus veneno, fortassis per fratrem Robertum præbilo, quem tunc rebellem sibi passus, mox habuit successorem.

C A P U T III.

Notitia cum Poppo Archiepiscopo Trevirensi,
Recluso, Obitus, Sepultura.

Cum P.
Poppo
Archiepiscopo
Trevirensi
fuit
ab eo
dictum.

Itala 11.
20

ab eo
dictum
fuit
trevirensi

15 **I**nterea Dominus Poppo, Archiepiscopus, sanctæ Trevirensis Ecclesiæ strenuus provisor, audiens devote Prophetam de Christo dicentem, Et erit sepulcrum ejus gloriosum, gratia orationis Hierosolymam ivit: huncque famulum Dei eundo & redeundo secum comitorem ac conviatorem habuit: eique post reditum, in suo Episcopatu quocumque vellet manendi facultatem obtulit, & libentissime concessit. Ex revelatione igitur Dei prospectans sibi locum Symeon famulus Christi, ubi solus posset vacare orationi; in turri quæ antea Nigra-porta vocabatur, parvum tugurium expetiit: ubi Dominus Præsul Poppo, præsentem Clero & populo, in festivitate S. Andreæ, illum recluserat; & quasi mortuum, ut vere erat seculo, devotissime sepelivit. Reclusus igitur, ut vere credimus, vir sanctissimus, silentio & multis jejuniis attenuavit corpus suum, in primis aliquando solo pane, aliquando vero reficiens aqua infuso legumine. In nostra siquidem terra, propter infirmitatem stomachi, ulus est semper modico vino.

16 Illo etiam tempore non desuerunt graves sententiarum insidie. Per noctes enim audiebat rugitus leonum, ululatus luporum, grunnitus porcorum,

ceterarumque duras infestationes ferrarum: quæ quasi impetum facientes ut eum devorarent, illud tugurium, & ut verius dicam sepulcrum, immensus clamoribus replebant. Cum siquidem voces audiret, & impetus sentiret, nihil cernere valebat. Expansis denique manibus stans in oratione, cum se nec inclinare nec vertere auderet, nec etiam somnum capere posset, fideli mente conversus ad Dominum, oravit, dicens: Domine, si corpus meum est traditum his feris ad devorandum, credo tamen quia tu misereberis animæ meæ, quam redemisti tuo pretioso sanguine. Confidentem ergo in te, scio quia vi nulla me vivum extrahent de ista reclusionē: quidquid ergo disposuisti de me, fiat mihi secundum multitudinem misericordie tuæ. Respectu igitur divinæ clementiæ, liberatus ab hac infestatione, sensit sibi in proximo aliam adesse. Videbatur nempe sibi, quod vultures, corvi, aquilæ, milvi, & omnes volucres cæli congregatæ, ad ipsum per fenestras irrumpere vellent: sed cum sæpius facto impetu nihil prævalerent, ingenti clamore ipsum locum replebant. Voces igitur audiens, nihil penitus videbat. Certus itaque quod diabolus hæc monstra immitteret, ut terrorem sibi incuteret; attentius orabat, & supra vires jejunabat. Liberatus etiam ab hac tempestate, quadam nocte, cum pervigil maneret in oratione, sensit totam fabricam illius turris fundo tenus concuti, & quasi facto terræmotu in profundum mergi. Recognoscens vero insidias diaboli, fiducialiter canere cœpit; Si ascendero in cælum tu illic es, si descendero ad infernum, ades; si sumptero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Et sic illa commotio quievit.

17 Alia quoque nocte, cum expergescens oculos aperuisset, vidit cellulam ipsam immenso lumine fulgere: & primum miratus, cum recordatus esset Apostolum dicentem, quod Satanæ transfiguratur se in Angelum lucis; Domine Jesu Christe, ait, non istud lumen quero in terris; sed tuum lumen, quod est inextinguibile, in cælis: sicque clausis oculis in oratione usque ad diem mansit. Corporalibus siquidem oculis ipsum antiquum hostem terribilissimum & multiformem frequenter aspiciebat, quem savientem multimodis argumentis, oratione & signo Crucis repellebat.

18 Sed cum ipse inimicus nulla infestatione per se valeret nocere, insidias adversus Dei famulum per membra sua mox conatur excitare. Tunc siquid in temporis, peccatis nostris promerentibus, nimia aquarum inundantia increvit sæculis. Causa periculi hujus Symeon imputabatur ab omnibus: hunc maleficum esse, pro suis sceleribus hoc malum mundo imminere, ut deponatur a Pontifice populus acclamat quotidie. Ex urbe tandem concursus agitur, ad cellulam viri Dei properatur, saxa in altum projiciunt; tugurii fenestras obruunt, Symeonem lapidare contendunt. Vidimus fateor fenestram fractam: sed athleta Christi Symeon, fundatus supra firmam petram, immobilis persistebat; atque Deo gratias reddens pro persecutoribus gaudens orabat. Quantas postea croces, quantas inibi pertulerit passiones, quis nosse valeat? quis digne describere queat? Solus hæc novit scrutator cordium: ipse enim fuit sibi vivere, & mori lucrum.

19 Interea volventibus annis, vir Dei Symeon resolutionem sui prævidit corporis. Denique Dominum Episcopum rogat, ut expensas & operarios, qui sibi lectum componant, mittat: ipse in parte sui diversorii locum sepulture parat: Hæc inquit, requies mea in sæculum sæculi: hic expectabo diem Do-

ANNOTATA D. P.

*Expositio de
s. sepulchro*
A Domini hic habitabo, quoniam elegi eam. Paucis postmodum transactis diebus, ipsum ego humilis adii vocatus: & qui pedum illius osculo eram indignus, in cellulam ob eo sum intromissus. Post orationem, amplexus, oscula, & fletus confestim. Revolvuntur in primis multa de thesauris sanctæ Scripturæ, de orthodoxa fide, de salute animæ: postremo, Revelante Deo, inquit, dissolutionem mei corporis in proximo adesse cognovi. Peto humiliter, ut hoc corpusculum meum his vestibus exuas; istisque quas mihi ad hoc paravi, ornatum reinduas, & in hoc locello diligenter componas. Cui cum obstupefactus responderem, Quid, Pater, si Dominus Præsul ad Domum e S. Petri vel ad aliud monasterium vult sepeliri? Respondit: Indica illi ex nostra parte, ut pro Christi nomine hæc peregrina membra consentiat hic putrescere, & me permittat hic diem Domini expectare. Igitur cum iterum interrogarem, quid si præsens non fuero; Eris, inquit: eris: & sicut disposui, de me ordinabis. Cumque valde tremens attentius in illum intenderem, sensi fateor odorem de corpore ejus fragrantem, omnibus aromatis suaviorem. Miratus ergo multum, alia secreta ex illius ore audiivi, quæ hic scribere non libuit.

*Expositio de
s. sepulchro*
B 20 Interpositis ergo centum & quinque diebus, in octavis Pentecostes a infirmatus; Stephano, qui ei serviebat, injungit, ut sibi per aliquot dies requiem daret, quatenus plus solito contemplationi vacare posset. Ille unum diem expectat: in tertia feria ad vesperam signum facit: corbem cum pane ad fenestram suspendit: mane facto sicut dimiserat intactum reperit, multumque anxius ad eum ascendit. Interrogatus, hoc solum respondit: Quid vis? vade in pace. Ille timens, Gozeloni Clerico, qui viro Dei factis familiaris extitit, per ordinem pandit, quia Dominus Symeon valde infirmaretur; nec sibi, sicut solitus erat, loqueretur. Clericus in quinta feria illum visitat: Famulus Dei nullum responsum dat: sed tamen de manu ejus potum suscipit, sequens in lectum suum recolligit. In die octava, dum revisit illum valde diluculo, in extremis reperit, mihiq; notum facit. Concitus cucurrit: infirmus toto corpore, & maxime debilis pedum invaliditudine, quasi sanus ascendit sine dolore: reperi adhuc viventem, & jam ultimum spiritum trahentem. Exequias quæ pro absolutione animæ debebantur, cum solis duobus Fratribus, Anselmo scilicet & Roberto, qui mecum adve-

*Expositio de
s. sepulchro*
C nerant, prout potuimus expendimus: sicque anno Domini incarnationis millesimo trigesimo quinto animam sanctam, hora tertia Dominiæ diei, in Kalendis Junii, benignissimo cui semper servierat reddidit Creatori.

*Expositio de
s. sepulchro*
21 Subito fit concursus omnium: Monachi, Clerici, Deo sacratæ Virgines, vulgus promiscui sexus, & quicumque audire poterant, ad tanti viri funus properabant. Igitur, sicut ipse disposuerat, imo prædixerat, corpusculum more suæ patriæ componimus, & cum psalmis & laudibus Dei in sepulchro collocamus: quod apertum dimittentes, qui vigiliis & obsequiis deservirent, deputamus. In crastino tota civitas quasi vir unus congregatur: interior domus ornamentis Ecclesiasticis decoratur. Dum ergo exequiæ communiter celebrantur, sancti viri corpus, sicut solent homines in calidissimis balneis, sudare cœpit. Miramur omnes; aliqui sudorem extergebant, vivere eum credentes. Sed cum multis modis probatum esset, quia non de vivo corpore ille sudor profunderet, & hoc sine providentia Dei non fieret; visum est omnibus ut illud tanti viri corpus non negligeretur, sed a Clericis per proximos triginta dies deputatis vicissim custodiretur.

1 Anno 1028, uti indicatur in Vita S. Popponis, haud diu post reditum ab urbe Sancta, quæ videtur applicuisse 2 Maji: tali enim die invenitur in Diario Trevirensis ecclesiæ natatum Jejunium, quod promiserunt Domino facere quotannis, qui fuerunt in Hierusalem cum Tr. Archiepisc. Poppone. Ita Breuvius.

b In Vita Popponis ita explicatur: Poppone conveniunt: sed ille sciens virum sanctum, pudicum, ornatum moribus, eorum animadversioni & pravitati refugit animum inclinare.

c Id est, ad Cathedralē ecclesiā. Eximia autem antiquitatis & infirmitatis fabrica hæc est, S. Petrosæ, de qua multis Ortelius in Itinerario Gallo-Brabantino pag. 324, quales ecclesias Italici, Galli & Germani absolute Domum vocari, notius est quam ut hic debeat indicari; ut mirum sit id non notari in Glossario Cangii, ubi tamen ex S. Hilario in Ps. 126 scribente, Domum Dei vel Templum vulgo promissæ dici indicatur.

d Die 25 Maji: nam festum Pentecostes fuerat celebratum die 18 Maji, unde si retro numeres 1005 dies intermedios, venietur ad 7 Februarii, quo priora acta fuerint.

e Dominica secunda post Pentecosten: quando anno 1025 cyclo Solis 10 littera Dominicali E, Pascha celebratum fuerat die 30 Martii. Fallax igitur est Diarium S. Petri, allegatum a Breuviero, & Romanis grandioribus litteris ab eo expressum, ac si monumentum aliquod lapideum foret, hisce verbis: Kalendis Junii anno MXXXIV. Indic. 11, Conrado secundo regnante anno x, imperante autem viii, Poppone videlicet Trevirorum Archiepiscopo honorem sui Pontificatus regente xviii; obiit B. Symeon. Quanto melius congruant Characteres ceteri omnes cum anno 1034, tanto certius sit errorem non esse librarii, sed auctoris; qui proinde nullatenus presumi possit, ipso quo Sanctus obiit averscriptisse, sicut præsumit Breuvierus.

CAPUT IV.

Miracula varia, meritis S. Symeonis patrata, post mortem & in vita.

22 Igitur, post horam nonam, sepulchrum diligenter clauditur: cumque Clerici vice sua in cellula, ubi humatum erat corpus viri Dei, psalmos canerent; unus negligentior dormire cœpit; qui gravi depressus somno, audit quasi de celo ingentem sonitum supervenisse sancto loco: quo territus, aliis excitantibus, est expergestus. Oculis igitur apertis vix sensum recepit: sed per aliquot horas officium linguæ perdidit. Admonitus ergo ab aliis, ut, quam non poterat sermone, confessionem faceret in corde; ante sepulchrum viri Dei veniam petiit, pectus tundit, sicque ejus meritis absolutionem linguæ recepit, & quæ contigerant sibi enarravit. Cumque eadem sibi contigissent iterum dormitanti, omnibus nimio terrore perterritis, extra cellam, ad pedes scilicet viri Dei, deinceps psallere placuit: credimus liquidem Angelicam ibi visitationem advenisse, quam mortalia corpora non poterant ferre.

23 In tricesima itaque obitus viri Dei Symeonis die, multus populus, cum cereis & aliis donis, ad sepulchrum cœpit confluere. Quædam ergo anus de civitate, quæ per plures annos curve incedebat, & se omnino erigere non poterat, cum reliquis multitudine

Corripitur
ad corpus
dormitans.

Dr. 10. 28
ab eo

A. FERR.
VVIN.
MSS.cunctis
multis
conuallioc. v. v. l.
ag. l.c. d. l. v. l.
c. l. v. l.
c. l. v. l.V. l. v. l.
c. l. v. l.
c. l. v. l.c. l. v. l.
c. l. v. l.Ad spul-
crum suum
c. l. v. l.c. l. v. l.
c. l. v. l.

itudine venit; & ceteris ascendentibus ad sepulcrum viri Dei, & ipsa si ascendere posset tentare cepit. Erecta igitur toto corpore ascendit, viro Dei gratias reddidit; sicque, mirantibus civibus qui eam noverant, sana & incolumis ad domum remeavit. Multi etiam infirmi, variis doloribus & infirmitatibus detenti, in ipsa die sunt liberati. Ex tunc sepulcrum viri Dei a populo frequentatur ac veneratur.

24 Cum ergo commodus ascensus in edificio turris pararetur, quoddam lignum a multis trahebatur, & cum jam in altitudinem elevaretur, rupto fune cepit multitudinem, quæ convenerat & subitus stabat, mortem minari. Exterritis ergo omnibus atque ut vir Dei Symeon adjuvet acclamantibus, mirabile dictu! quasi manibus sustentaretur, fluctuando paulatim deponitur; atque multitudine perterrita utrimque locum dante, ad terram sine periculo acclinatur: qui autem periculum evaserunt, laude Christo referunt; & Symeoni, tanti miraculi ministro, gratias reddunt.

25 Hic quo miracula libet inferere, quæ iidem ipsi qui sanati sunt testificantur in ejus vita contrigisse. Cum per longum tempus quædam femina, Cæcilia dicta, valida invaliditudine corporis vexaretur, & præ nimia ægitudine oculorum visu omnimodis privaretur; quædam nocte in somnis vidit, quod si de manu viri Dei Symeonis cibum sumeret, ab ipso morbo liberata fieret. Mane facto maritum interrogat, quis Symeon esset; dicens se illum per visionem vidisse, & si de pane illius gustasset sibi salutem promissam esse. Ille saluti uxoris congaudens, cepit diligenter inquirere de viro Dei Symeone. Dictum est a quodam Gozelone Clerico, quia is esset, qui cum Domino Episcopo de Hierosolymis venisset, & cum eo maneret. Deo gratias ille refert: visionem suæ uxoris profert, & ut de manu ejus cibum accipere mereatur humiliter deprecatur. Clericus per ordinem viro Dei nuntiat: & ut quod petebatur impleat multum rogat, & vix impetrat. Cum ergo panem & piscem, cum viri Dei benedictione sancta transmissum jam desperata & pene mortua mulier suscepisset; panem comedit, de pisce oculos inunxit, atque ita obdormivit. In galli cantu expergescens, & cum lumine oculorum, plena corpori sanitate recepta, ad opus resedit; & mirantibus amicis, Jesu Christo gratias reddidit, qui per merita famuli sui Symeonis perfectam sanitatem sibi concessit.

26 Quidam puerulus, nomine Bezelinus, hydrophis morbo miserabiliter distentus, cum etiam a medicis desperaretur (venter enim, virilia, & quæque interiora ita intumuerant, ut vix incedere, stare, vel federe valeret) petiit se ad virum Dei Symeonem deduci; dicens quod medici non possent illum curare. Adductus igitur, & per tres dies de illius potu potatus, quarto demum die cepit inde meliorari; sicque oratione viri Dei restitutus est pristinae sanitati.

27 Quædam mulier, de Mettensi pago progenita, quæ manum dexteram, digitis in palmo adhaerentibus, aperire numquam potuerat, ad sepulcrum viri Dei Symeonis venit: manum cum fide supponit: moxque digitis extensis dextram sanam viri Dei meritis extraxit. In festivitato, quæ dicitur ad Vincula S. Petri, alia mulier, quæ sinistram brachium cum manu contractum habebat, ad sepulcrum viri Dei Symeonis venit; quæ, extensis nervis & rupta cute, sub omni celeritate medellam promeruit & sana recessit.

28 Eodem tempore quidam puer mutus ad sepulcrum viri Dei est adductus: officio linguæ est resti-

tutus. Alius similiter mutus ejusdem Adelardi Presbyteri puerulus, dum ad viri Dei sepulcrum mittitur, in via loquitur. Domum reversus sicut antea mutus efficitur, iterum autem cum votis ad sepulcrum remissus, perfecte sanatur. Quædam Dominica die, dum quædam puella, cujus brachium ventri inhærebat, ad sepulcrum famuli Dei Symeonis venisset, brachium, quod excrecente carne jam vix videri poterat, præsentem populo exilivit, & perfectam sanitatem quam petebat promeruit.

29 In alia Dominica die quædam mulier, de Villa fratrum quæ vocatur Mandricium, cum parvula filia, quæ cæca a nativitate fuerat, venit ad viri Dei sepulcrum. Dum ergo Missa celebratur, puella illuminatur. Matrem igitur respicit, sed non cognoscit. Illa interrogans quid sibi esset, cognovit quod filia sua videret. Gavisæ, factam in se misericordiam populo nuntiat: populus virtutem Christi in meritis viri Dei Symeonis laudat. Sed cum Clerus magnitudinem tanti miraculi non crederet, subito parentes illius mulieris & ministeriales de Villa adveniunt; qui illam a nativitate cæcam testificati sunt. Mox tota ecclesia Christum laudat, qui famulum suum Symeonem tot miraculis glorificat. Quidam Adalmannus Presbyter, civis Treverensis, iter faciens, hospitatus est in domo cujusdam hominis, qui filium habebat cæcum. Suasit ergo, quia si illum ad sepulcrum viri Dei duceret, misericordiam inveniret. Ille votum faciens censum aliquot annis viro Dei promittit; moxque in domo ejus puer lumen recepit. Videntem itaque ad sepulcrum adducit, & gratias viro Dei Symeoni reddit. Quædam mulier de pago Treverensi, per multos annos visu oculorum privata, dum sepulcrum viri Dei per aliquot dies frequentaret, meritis illius est illuminata. Ad sepulcrum viri Dei, quædam dæmoniaca adducta, quæ quod poterat dentibus mordebat & manibus laniabat, per noctem ibi ligata mansit: & mane facto a dæmone liberata, incolumis remeavit ad propria.

30 Quidam servus Palatini Comitum habuit ancillam, cujus una manus arida, imbecillis, & tam parva erat, ut ad nullum opus valeret. Cum ergo sibi non prodesset, ipsam ancillam tradidit ad sepulcrum viri Dei Symeonis. In ipsa nocte mirum in modum, ipsa manus in tantum crevit, atque sanata est, ut alteri dissimilis non esset.

31 Quidam Miles, nomine Bertramnus, quædam in servitio habuit ancillam, quæ ita paralyti toto corpore dissoluta est, ut de lecto surgere, nec in latus aliud se vertere posset. In cophino igitur ad viri Dei sepulcrum deportata, per aliquod hebdomadas ibi prope est hospitata. Cum igitur in quædam solennitate populum videret ad Missam festinare, & ipsa subito de lecto exiliens, cum eis cepit ambulare. Ad sepulcrum igitur viri Dei veniens, & sua vota coram populo promittens, quæ deportata fuerat aliorum manibus, & sana & incolumis propriis ad propria repedavit pedibus. In Kalendis Novembris, cum placuisset Domino Episcopo in edificio turris, ubi corpus viri Dei sepultum erat, unumalcare in honore omnium Sanctorum consecrare; multus undique populus cepit confluere. Dum ergo sit apparatus, & Dominus Præsul expectatur, quidam puerulus contractus ante sepulcrum viri Dei erigitur.

32 In eadem die, cum quidam juvenis, cum ad tantam lætitiæ ascendere vellet, cum reliqua multitudine; nullo modo valet. Impingitur ergo a populo; trahitur atque portatur: sed vires portantium deficiunt, & ipse toto corpore sanus magis magisque fit ponderosus. Consultus igitur, Confessionem, de

EMBOLISMUS D. P.

De Canonizatione S. Symeonis, ejusque ecclesia.

A de peccatis suis facit; & tandem ad vesperam levis factus ascendit; emendationem vero vitæ viro Dei Symeoni promittit, sicque lætus domum redit. Alio tempore cum quædam meretrix ad sepulcrum viri Dei accedere vellet, quasi a quodam repellente repulsa de gradu cecidit: & exanimis facta, cum putaretur a populo statim moritura, foras trahitur. Sed cum de illo edificio exportata esset, quasi nihil mali passa in pedes constitit, & de illa civitate concita aufugit.

33 Quidam rusticus, Godefridus nomine, cum debile corpus ac pene dissolutum manibus atque genibus rependo miserabiliter traheret, & quinque menses viri Dei sepulcrum indefinenter frequentaret: quadam die profusus lacrymis virum Dei his vocibus interpellare cœpit: Eja, famule Dei Symeon, quam durus & quam immisericors mihi factus es? quotidie te quero, quotidie te invoco; tu ad misericordiam non flectere, soli mihi denegans beneficium quod aliis impendis. Certe deinceps ad te venire recuso: jam jam desperatus domum remeo. Sed quid dicam vicinis, amicis, & propinquis meis? Noli, noli, Sancte Dei, tam immisericorditer me miserum dimittere, vel quantulumcumque tui benignitatis munusculum mihi indigenti concede. Tunc

animo conturbatus ad hospitium se retrahit, ordinaturus in crastinum, qualiter ad patriam reportari possit. Igitur præ nimio dolore gravi somno depressus, post galli cantum quasi in extasi factus, vidit quemdam venusto vultu cum magno lumine assistere sibi, hisque verbis delectabiliter affari: Quid jaces, homo? Surge velociter, & ad viri Dei Symeonis sepulcrum concitus procedo. Cumque ille responderet, se non posse ire; sæpius illuc venisse & nihil profecisse. Ad hoc ille, Ego te, inquit, adjuvo, egote sustento: jam nunc noli tardare: præsto sum auxilium tibi præbere. Excitatus denique, sensit membrorum virtutem sibi redisse: sicque melioratus, qui solebat curvus atque prostratus infirmis reperere manibus, ad viri Dei sepulcrum, mirante nimis populo, toto corpore erectus, resolidatis ascendit pedibus.

34 Ea tempestate, cum Trevirorum civitas tantis polleret miraculis, ad domini Symeonis sepulcrum apportatus fuit puer octo annorum, cui morbus ambulandi eripuerat officium, pro quo jam triduo Symeonem interpellarat devotio parentum. Forte erat apud nos de Alemannia Monachus, non mediocriter liberalibus institutus disciplinis, verum tantis non bene credens miraculis, qui etiam tunc præsens aderat. Cum ibidem Dei effulgens miracula, & exorabile beati Symeonis meritum votis aspirat adstantium; puer utrique manibus altari adhaerebat, donec membrorum resoluta compage, sano adstitit erectus in corpore. Itaque ingreditur pedibus, sed tremuli citabant incessus, quos nondum natura docuerat usus. Tandem sanus rediit: isque, de quo diximus, visis credidit, Deum laudavit, hæcque commemorans lætus abcessit.

A N N O T A T A.

1 Hæc sunt Acta in Ms. Bonifontis & aliquo illustri Ms. nostro. Invenio &c. Vide Append. pag. 981. col. 1.

b Mandericium alias Madricium, an forte Manderen bodio dictum, a leucis ab arbo versus Euro-africum? proprius alias abest Wallerich, vix una leuca distans, si forte legendum Waudericium.

c Addebatur pro clausula in Ms. Man. Per omnia benedictus Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

1 Eodem anno MDCLXXXV, quo ego Antverpia in lucem dabam Tractatum meum Chronico-historicum, ad universam Romanorum Pontificum Seriem, sub titulo *Prophetæ ad Acta Sanctorum Majorum*, quo cum tunc pariter prodibant *Tomi quartus ac quintus*; etiam *Parlisis* publicata fuerunt *Acta Sanctorum Benedictinorum*, ad sæculum quintum Ordinis spectantium, colligi cepta a Luca Acherio, absoluta autem & illustrata a Joanne Mabillone, viro eruditissimo & sæpe mihi laudato atque laudando. Contigit autem, mira profus dispositione, ut nihil alter sciens de altero, inter condenda operis principalis *Parenga*, uterque in idem argumentum, de Canonizatione Sanctorum, non dogmatica ratione, ut alii antehac plures, sed *Historica deductione tractandum* incidit. Sicut ergo mihi contigit Pontificatus Joannis XV, a quo S. Udalricus Augustanus Episcopus anno DCCCCXXXIII est canonizatus, subijcere *Dissertationem* xx (in altera, qua designata habetur editio, futuram xxxv) de solennium Canonizationum initiis atque progressibus; sic illa *Prefationis* sue *Paragraphum* vi inscripsi de Canonizatione Sanctorum, *Indulgentiis*, cultu, ac *Rosario* B. Virginis &c. Hæc duas lucubrationes, inter se collatas, magnam sibi mutuo *lucem* adferre, assumptumque argumentum ferme exaurire, deprehendet quisquis utramque attente leget.

2 Paragraphum istum prælaudatus Mabillio in hunc modum orditur, in *Pref.* pag. LVII Inter alia, quæ sæculi x religionem probant, illud non prætermittendum, quod, ad referenda in Sanctorum classem nova priorum nomina, postulata est Romani Pontificis auctoritas. Scio, Hellarminum & alios viros doctos in ea fuisse persuasionem, hujusce rei originem ad S. Svibertum, id est ad sæculum viii esse revocandam. At cum eorum fundamentum falsis Actis atque literis innitatur; non ante hoc sæculum x, indubitata ejus rei exempla reperire licet. *Dissertationis mea hoc est principium.* Quando loco jam plus quam uno declaravimus, Epistolam, quæ circumfertur sub nomine S. Ludgeri, de Canonizatione S. Suiberti facta a Leone III, purum ac merum esse figmentum (demonstratum hoc qui volet videre, legat *Bollandi nostri super ea re Commentarium 1 Martii*) nec minus fidenter rejecimus priores illa Canonizationes, S. Kiliani & Sociorum, atque S. Trudperti, a Luca Castellino attributas Zacharie Pontifici ejusque successori Stephano II: (fidenter, inquam, quia demonstratione & auctoritate evidenti subnixi, ut videre est ad Pontificatum Zacharie) non est præterendum hoc loco, exemplum Canonizationis solennis, a Romano Pontifice celebratæ, quia primum de quo nequeat dubitari; Sancti scilicet Udalrici Augustani Episcopi, vita hac mortali functi anno DCCCLXIII die 14 Julii.

3 Simile principium utriusque lucubrationis, dispar valde secutus est progressus; sed talis, ut neutra quidquam contradicat alteri, invicem vero (sicut jam dixi) egregie juventur amba; & præteritum uni suppleat altera; quamvis quoad hoc nulla alterutri effulserit notitia tam similis utriusque studii. Ea scilicet evidentia fuit & vis comperta utriusque veritatis, quæ subiret esse contraria nunquam potest. Haud tamen eadem fuit utriusque fortuna. Illi cum suis Benedictinis res erat in Gallia, uni veritati sic intenti, ut ea causa non agere ferrent Subvertitum Canonizationem scilicet dici, est scilicet auctoritas scirent ea suo Ordine existisse;

Canonizationem Romanorum Pontificum præcedentem.

saltem esse iudicium.

similiter Jo. M. Mabillio in Actis.

ergo in *Prophetæ Majorum* in *Actis*.

sed dissoluitur.

AUCTOR
D.P.

ego, in Germania inferiori scribo, ubi necdum tantae sunt disquisitiones historicae, ut vulgo etiam persusum sit, utiliter vocari in controversiam ea, quae saeculorum aliquot tolerantia inertis, ius alicujus praescriptionis videntur obtinuisse. Hinc minus placet aliquibus, quod ad Zachariae Papatum dixi de Alexandro VII, summo Bollandi amico & assmatore, qui in Canonizatione S. Thomae de Villa-nova usus fuerat exemplo Canonizationis S. Elizabethae; nihil dubitare me, quin si Epistolam, unde haec sumpta apud alios, invenerat, sapientissimus Pontifex legere potuisset, ut est a Bollandi examinata, optavisset quidem ista numquam a se dicta; haud tamen credidisset, refutatione ista quidquam detractum suae Pontificiae auctoritati: neque enim hac uti se putabat, cum in argumento pure historico ea protulit, quae plurimi ante ipsum alii in tali occasione. Experiantur eruditorum nunc Romae virorum iudicia, si qui dubitant; & desinent mirari quod ita scripserim.

4 Proximum ergo Udalriciana Canonizationi exemplum, quod quidem noverim hactenus, a Symeonis Canonizatione petitur: quam sicut a Benedicto Popponem Archiepiscopum postulasse Brouverus docet, ita eius super ista re Epistola, ex vetustis membranis transcripta, nobis legendam exhibet his verbis: Reverendissimo Patri Patrum, gratia & nomine Benedicto, Poppo, licet indignus, divina tamen largiente clementia, sanctae Trevirensis Ecclesiae Minister, cum totius affectus dilectione, debitam subjectionem. Superiore tempore, cum annuente venetandae memoriae Joanne, in hac sancta Sede Apostolica praedecessore vestro, amore vitionis sepulchri Dei hominis Jesu Christi, Jerusalem profectus peregre fuisset; in regione nostra pravorum hominum supercrevit iniquitas, ita ut nec adhuc manus possint ab inceperat retrahere nequicia, omnia per circuitum diripientes ac devastantes. Super quo saepissime deprecatus faciem Domini mei Regis, quatenus manum mihi porrigeret suae animadversionis, nihil profeci. Saepius etiam supra nominato Praedecessori vestro pro eodem supplicavi, nec quidquam usque adhuc consolationis impetravi. Quamobrem desidero, ut vel nunc solatietur mihi Deo amabilis Paternitas vestra: mittatque virum de honoratioribus ac prudentioribus vestris, qui mihi in necessitatibus meis consilio simul & auxilio suffragetur. Auxilietur, dico, de adversis; consiliatur vero de his, quae latere non credo aures vestrae Sanctitatis. At vero si hactenus Vos latuerunt, jam nunc oscro, uti benignum litteris meis accommodare velitis auditum. Sed Joannes XIX, hujus Benedicti decessor ac pater, ab anno MXXIV ad MXXXIII, imperante Conrado, ad quem se quaque frustra conjugisse Poppo scribit; interim vero, sicut Eribelo & Bertramus, Episcopos Advocati, multis Abbatibus quam tueri debebant faciebant injurias; ita alii, qui Adalberonis Praepositi Pauliniani contra Popponem sectati fuerant partes, credibile est Trevirensis ecclesiae diu & impune graves fuisse, de quibus hic queritur Archiepiscopus. Ejus porro pro Symeone supplicatio talis fuit.

5 Vir quidam vitae sanctitate laudabilis, apud nos diebus istis ex hac vita migravit: quem, si signis & virtutibus, quae per eum Dominus operatur, credere debeamus, procul dubio eum cum Sanctis aeternae beatitudinis habere consortium non dubitamus. Sed non tam signa, quae fidelibus & infidelibus communia sunt; quam fidei virtus, quae fideles ab infidelibus sequestrati sunt, quae ipsa, dum adhuc in corpore maneret, plurimum viguit, de ejus sanctitate nos certos reddit. Proinde accersivit nos tam Gloriam quam populus Ecclesiae nostrae, obsecrantes, uti litteris nostris ad hanc Apostolicam Sedem, cui vos auctore Deo praesidetis, cum illius Viri sancti Vita & Miraculis missis peteremus; quatenus, si ita vobis tantum videatur, dato nobis vestri Apostolatus decreto, nomen ejus liceat cum Sanctorum nominibus conscribi, ceteraque honoris Sanctis debiti ipsi impendi: itaque, quid solatii, quid consilii, super allevatione angustiarum nostrarum, hinc & inde obortarum, prudentia Vestra mihi ineundum decrevit, sine longa temporis dilatione dignemini insinuare. Honor vester & meritum apud Deum & homines augeatur. Erat Benedictus, cum anno MXXXIII contra ius fasque ordinaretur, puer annorum circiter duodecim, ut scribit Rudolfus Glaier, haud facile hoc in puncto refutabile, uti suo loco ostendi; & usque ad annum MXLV, quo Gregorio VI. Pontificatum cessit, semper luxuriis inquinatum cum fuisse, queritur S. Petrus Damiani: neque hac latere Popponem poterant. Vide tamen quomodo personam Christi, in ejus tam indigno Vicario, sanctus Archiepiscopus veneretur. Ille, cum Epistola scribatur, fortassis annum necdum vigesimum attigerat; nec enim in tanta Romana Curia corruptione cito res expedita est; sed crebris nuntiorum indicis crebrisque litterarum characteribus istam causam, significat Bulla, anno MXLIII expedita; ut inter praenotatam Epistolam & Responsum Benedicti facile ponere effluxisse triennium aut quadricennium. Responsum ex Mss. ecclesiae S. Symeonis, una cum Bulla descriptum nobis ita sonat.

6 Benedictus Episcopus, Servus Servorum Dei, Popponi Patri, tam suis meritis quam divino charismate Trevirorum Archiepiscopo, salutem carissimam cum benedictione Apostolica. Sumptis Reverentiae vestrae litteris, & lectis, atque relectis; in imo cordis earum vim reposuimus, ut vobis petentibus desiderata concederemus. Nam illius regulam Magistri nos oportet, in quantum possumus, imitari, qui se bene petentibus non est obstinatus, se in veritate querentibus non est prolongatus, nec ad fores suas perseveranter pulsantibus ad aperiendum retardatus. At nos licet tardius quam cupivimus, ad forum tamen paginae vestrae, ut debemus, pro affectu respondemus. Neque enim facimus quod volumus: sed divinitus ut faciamus accipimus, quaeque suis temporibus superna dispositio coaptavit. Quod igitur meministis, Sedem Apostolicam, cui ex divina dignatione praesidemus, totius ecclesiasticae Pastoralis esse refugium, ut votis vestris ad eam confugientibus annueremus, meritis amplexibus haec ipsa verba donavimus. Quippe cum sit origo & fundamentum Ecclesiarum, Domino confessionem Petri taliter compensante, Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; dignum plane videtur, ut omnis Christiana fidelitas ad eam concursum habeat, & ipsa omnibus manum solatii porrigat. Vobis vero, in congressu positis, ad iniquitates pravorum hominum debellandas, ac spiritali gladio puniendas, quem in rebus divinitus vobis commissis vicis Adjutorem Praesulem a nobis poposcistis... dirigimus; quem quidem & honestas morum, sicut nomine indicat, & sagax animi pulchritudo decorat. Quem huic negotio aptissimum censuimus, quia Domini fidelem servum, & prudentem cognovimus; ut cui & astutia serpentis est & columbae simplicitas, de cujus quodammodo labiis fluunt mella, pro capto audientium caelestis ambrosiae plena. Quare & eum a corpore nostro velut dextrum separavimus brachium, precantes ei salutem & gaudium. Dirigimus ergo illum ut solatiatur vobis in necessitatibus vestris, tam scilicet in opere Consecrationis, quam & in unctione Confirmationis:

secrantes, uti litteris nostris ad hanc Apostolicam Sedem, cui vos auctore Deo praesidetis, cum illius Viri sancti Vita & Miraculis missis peteremus; quatenus, si ita vobis tantum videatur, dato nobis vestri Apostolatus decreto, nomen ejus liceat cum Sanctorum nominibus conscribi, ceteraque honoris Sanctis debiti ipsi impendi: itaque, quid solatii, quid consilii, super allevatione angustiarum nostrarum, hinc & inde obortarum, prudentia Vestra mihi ineundum decrevit, sine longa temporis dilatione dignemini insinuare. Honor vester & meritum apud Deum & homines augeatur. Erat Benedictus, cum anno MXXXIII contra ius fasque ordinaretur, puer annorum circiter duodecim, ut scribit Rudolfus Glaier, haud facile hoc in puncto refutabile, uti suo loco ostendi; & usque ad annum MXLV, quo Gregorio VI. Pontificatum cessit, semper luxuriis inquinatum cum fuisse, queritur S. Petrus Damiani: neque hac latere Popponem poterant. Vide tamen quomodo personam Christi, in ejus tam indigno Vicario, sanctus Archiepiscopus veneretur. Ille, cum Epistola scribatur, fortassis annum necdum vigesimum attigerat; nec enim in tanta Romana Curia corruptione cito res expedita est; sed crebris nuntiorum indicis crebrisque litterarum characteribus istam causam, significat Bulla, anno MXLIII expedita; ut inter praenotatam Epistolam & Responsum Benedicti facile ponere effluxisse triennium aut quadricennium. Responsum ex Mss. ecclesiae S. Symeonis, una cum Bulla descriptum nobis ita sonat.

6 Benedictus Episcopus, Servus Servorum Dei, Popponi Patri, tam suis meritis quam divino charismate Trevirorum Archiepiscopo, salutem carissimam cum benedictione Apostolica. Sumptis Reverentiae vestrae litteris, & lectis, atque relectis; in imo cordis earum vim reposuimus, ut vobis petentibus desiderata concederemus. Nam illius regulam Magistri nos oportet, in quantum possumus, imitari, qui se bene petentibus non est obstinatus, se in veritate querentibus non est prolongatus, nec ad fores suas perseveranter pulsantibus ad aperiendum retardatus. At nos licet tardius quam cupivimus, ad forum tamen paginae vestrae, ut debemus, pro affectu respondemus. Neque enim facimus quod volumus: sed divinitus ut faciamus accipimus, quaeque suis temporibus superna dispositio coaptavit. Quod igitur meministis, Sedem Apostolicam, cui ex divina dignatione praesidemus, totius ecclesiasticae Pastoralis esse refugium, ut votis vestris ad eam confugientibus annueremus, meritis amplexibus haec ipsa verba donavimus. Quippe cum sit origo & fundamentum Ecclesiarum, Domino confessionem Petri taliter compensante, Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; dignum plane videtur, ut omnis Christiana fidelitas ad eam concursum habeat, & ipsa omnibus manum solatii porrigat. Vobis vero, in congressu positis, ad iniquitates pravorum hominum debellandas, ac spiritali gladio puniendas, quem in rebus divinitus vobis commissis vicis Adjutorem Praesulem a nobis poposcistis... dirigimus; quem quidem & honestas morum, sicut nomine indicat, & sagax animi pulchritudo decorat. Quem huic negotio aptissimum censuimus, quia Domini fidelem servum, & prudentem cognovimus; ut cui & astutia serpentis est & columbae simplicitas, de cujus quodammodo labiis fluunt mella, pro capto audientium caelestis ambrosiae plena. Quare & eum a corpore nostro velut dextrum separavimus brachium, precantes ei salutem & gaudium. Dirigimus ergo illum ut solatiatur vobis in necessitatibus vestris, tam scilicet in opere Consecrationis, quam & in unctione Confirmationis:

scribitur
p. 100 ad
Benedictum
Poppo
Archiep.

Legendum
est in
Mss.

de S. Symeone
canonizatione
proponitur.

Ita, post
canonizationem
aliquot comp.
scribitur.

landat
Popponem
ab anno
canonizationis
ad Sedem
Apostolicam
anno 1

subscripta
in auxilium
in fine
proponitur.

Ans; & si quid in necessitatibus aliis Domino favente valebit, pro libitu Sanctæ vestræ Fraternitatis. Ut autem illum tractare uti decet non detrectetis vel dissimuletis, nulla credimus admonitione indigeris; cum vestra benignitas inde sit profusior, unde est sanctior.

*forte Ar-
ch. P. 116
Gratianum* 7 Quod fuerit Apostolici hujus Legati nomen, quæve condicio, nusquam expressum Bravverus reperit; prima nominis sui littera signatum eo loco fuisse, ubi egraphum nostrum posuit En, nullum sensum aptum faciens, conjectura hand invero similis (ne mihi quidem videatur) datur; cum id ejus avi perpetua conjunctio ferret. Ex omnibus autem litteris, nulla occurrit quæ ab eam non intelligentibus ecclesie S. Symeonis litteris citius potuit videri En, quam littera G, more ejus avi ab infimo labro deorsum protrahita cauda, quæ esset Cn. Porro, honestas morum, quam nomine ipso indicare Legatus dicitur, conjectura nostra propius admovent Gratianum Archipresbyterum, laudatissimum virum; qui deinde Benedictum & Silvestrum, de Pontificatu contendentes, ab ejusdem usurpatione prudenter deduxit; & Pontifex electus, ipsemet dictus est Gregorius IX. Hanc autem Electionem fuisse legitimam, licet postea minus probatam Imperatori Synodique Sutrina, ostendimus Dissertatione propria; secundum quam deponi non potuisset, nisi ulro cessisset. Sed prosequamur Responsum Benedicti, ad id quod precipue petebatur, sic venientis.

*affert a se
Symeonem
S. autis ad-
scribit* 8 De cetero ad virum illum Symeonem veniendum, quem numerosis coruscantem miraculis, divinis præfulgentem virtutibus, ostenditis. Ex quo liquet, cum in fragili corpore thesaurum bajulasse spiritualis gratiæ, ut non solum sibi præviderit ad salutem; sed aliis quoque atque aliis ad multiplicem sanitatem. Quia igitur ad illam æternam beatitudinem, illamque summæ felicitatis perpetuitatem, ac cælesse consortium pervenisse creditur; sicut opere signorum frequentius panditur; nostræ Apostolicæ auctoritatis sententia, judicium divini arbitrii secuta, & consensu complurium Fratrum nostrorum suffulta, decernit eundem virum Dei Symeonem, posthac semper & ubique Sanctum debere nominari, ejusque Natalem sicut aliorum Sanctorum, reverentissime singulis annis celebrari: non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat, dicit Apostolus. Ergo laudetur, viget, placeat, celebretur, peramietur & colatur, nomenque illius Martyrologio inseratur. Ipsi intercedat pro peccatis & negligentis nostris, & omnium commissorum nobis, apud clementissimam divini Numinis majestatem; ut mirabilia, quæ visibiliter exhibet circa infirmorum corpora, in animabus nostris occulta virtute dignanter exhibeat. *Hortensius Epistola, a
Cancellario Pontificio vel aliquo inferioris notæ mini-
stro nomine Pontificis, moribus parum Apostolici, Sy-
lo tamen Apostolico conscripta. In egrapho nostro
appensum representatur sigillum, cui altera quidem
facie, alias vacua, circum ductum in orbem fuerit no-
men ✠ BENEDICTI; altera impressum caput S.
Petri, cui semper ✠ incumbat, unde in orbem circum-
ducta tres litteræ, P P E, idem valens quod, P A P A
sed lineamentis tam rudibus, ut nisi ex autographo (si
tamen hoc inveniri adhuc possit) vel saltem ex alio ejus-
dem Pontificis, accuratior expressio mihi mittatur,
opera pretium non putem talis sigilli figuram arripien-
dam curare, quod alias facere voluissim, nullibi adhuc
nactus genuinum Pontificis istius Sigillum. Sed neque
satis discernere potui, voluerint egraphi nobis missi
scriptor significare; Sigillum istud ab Epistola dependisse,
an vero (quod alias verosimilius foret) a sequenti Ca-
nonizationis Bulla, cujus accepimus hanc sententiam.*

Junii Tomus I.

9 Benedictus Episcopus, Servus Servorum Dei, omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Sacerdotibus, & universo Clero, cunctisque Populis, tam regni Teutonici, quam etiam quorumcumque nationum vel linguarum, salutem carissimam cum benedictione Apostolica. Divinæ majestatis inenarrabilis auctoritas, semper inenarrabilia faciens, sicut in Sanctis suis mirabilis prædicatur, ita & operibus declaratur, dans eis virtutem & fortitudinem curare omnem languorem & omnem infirmitatem. Quod donativum ipse Deus, spiritualium donorum distributor & auctor, militibus suis, quorum non est numerus, in hoc etiam mortali corpore, dum in sæculo degerent, propterea concessit; ut & iidem ipsi super, ipse divinæ retributionis habentes sancti Spiritus fidele pignus; fiducialius ac fortius inniterentur, & gentes, divina mysteria intuentes, omni superstitione postposita, ad viam Christianæ veritatis, ex intimo cordis converterentur; alios vero, quorum similiter incomprehensibilis est multitudo, post vincula tantum carnis, his opibus virtutum donavit atque magnificavit; ut corporeis exuviis in sepulcro positus, & membris in favillas resolutis, sentientibus atque videntibus mirabilia fides inculcaretur & cummlaretur; eos illic feliciter vivere, ubi vera est & æterna vita: ad quam nemini accedere licet, nisi vitæ temporalis oblectamenta exosus, ad illam tota semper mentis intentione suspiret, si quando mereatur de peregrinatione ad patriam, de exilio ad postliminium revocari. Igitur quoniam crebris nuntiorum indicis, crebrisque litterarum characteribus, clamor magnus strepensque rumor ex Trevirorum partibus usque Romam pervolavit, esse inibi viri cujusdam Symeonis admirabile corpus, signis & prodigiis, virtutibus & miraculis radians, ut sol meridie sereno aere; terram striculus osculati, Dominum benediximus toto corde, tota mente, totis viribus; qui nostris temporibus dignanter, inter sanctam suam corpus Ecclesiam, hoc præcipuum membrum divino lumine accendit, ut sit lucerna ardens, posita super candelabrum, quæ luceat omnibus qui sunt in domo Domini.

10 Itaque conventi atque pulsati a clarissimo fratre nostro D. Poppone, ejusdem Treviris Archiepiscopo, ut quod nobis visum fuisset de celebratione ejusdem sanctissimi viri salubri definitione nostræ Apostolicæ auctoritatis statueremus atque decerneremus; omnibus, quos in salutatione prænotavimus, notum his litteris facimus, quid ex ea recensuerimus. Nam collecta Romani nostri Cleri splendida Fraternitate, cum partus sacratissimæ Virginis annuo recurso per hunc orbem radiaret, concordii deliberatione determinavimus, & alta sententiæ radice fundavimus, eundem virum Dei Symeonem, quem Dominus commendat atque probat, significatione tantarum virtutum, sanctitatis & gratiæ plenum, ab omnibus populis, tribubus & linguis sanctum procul dubio esse nominandum, ejusque natalem singulis annis recurrentem passim sollemniter observandum, & ferialiter celebrandum & vebendum, adinstar diei festi: nomen quoque ipsius Martyrologio cum Sanctorum nominibus suo loco inferendum. Cui sententiæ hoc etiam subdidimus, ut quisquis hujus nostræ constitutionis temerarius contemptor & cervicosus refragator exstiterit, primo se noverit Dominum graviter offendere, deinde Sancti illius patrocinia, inno omnium Sanctorum, quorum contubernio gratulatur, nostramque de cetero Apostolicam nullatenus debere benedictionem sperare; conservatoribus ea multipliciter donatis, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

AUCTO-
RE

D. P.

Ex Bulla
quomodo
subscripta
fuerit.ex illa fu-
it huius-
modi.Fuit autem
ordinata
Genuina
die 17 No-
vembri.1641. Item
dicitur qd
Poppo
vixit.

11 Nullus dubito, quin hac Bulla fuerit expedita sub forma Cancellarie Romane usitata, atque adeo consuetis tali in re subscriptionibus, quales invenio sub Bulla, apud Ugellum Tom. 1 col. 126, huius ipsius Pontificis nomine data, anno MXXXIII; ubi post clausulam in secula seculorum. Amen, legitur Scriptum per manus Sergii Scrinarii & Notarii sacri nostri Palatii, mense Novembris, Indictione sexta (imo secunda, computando Indictiones more tunc Romanis adhuc usitate, auspiciantibus illas a Kalendis Septembris, Et is error librario, sexta pro secunda transarbitrii imputari potest) Bene valete.

Benedictus, Sanctae Fallaritanæ & Castellanae Episcopus.

Ego Gregorius, S. R. E. designatus in regimine sanctae Tudertinae Ecclesiae.

Ego Leo, Diaconus sanctae Romanae Ecclesiae.

Benedictus, Oblationarius.

Benedictus, Cardinalis tituli Equitii.

Bonizo, Presbyter, & Vicedominus sanctae Rufinae, & designatus gratia Dei Episcopus Tuscanen.

Ego Crescentius, Subdiaconus de Joanne de Romano.

Ubi, vel primo ante omnes scribendus, Benedictus sanctae Romanae Ecclesiae Episcopus, qui transcribenti excidit, propter mox subscribentem alium aque Benedictum; vel, si ipsius originali subscriptio summi Pastoris defuit, deprehenditur dissoluti hominis tanto in munere negligentia; per quam nec diplomata quidem, suo nomine expedienda, agnabatur manus propria subscriptione firmare.

12 Quomodo porro praedicta Bulla fuerit executioni mandata, tertio post rem Roma altam mense, ad illius calcem, in Codice ecclesiae S. Symeonis, sic legitur subnotatum. Anno Dominicae Incarnationis MXXII Indict. x (auspicando hic Indictiones a Kalendis Januariis; quod hinc videri potest jam tum in Gallis usum habuisse; secus atque Roma tum fides, uti modo notavimus; cuius usum Indictio xi forte, a Kalendis Septembris inchoata) Benedicti Papae nono, Regisque Tertii Henrici, Contradi Regis filii, iv, canonizatus est Beatus Symeon Trev. iv feria, xv Kalend. Decemb. * puillimo Archiepiscopo Poppone, anno Ordinationis suae xxvi, iussu & litteris Nostri Benedicti Papae, est Congregatio Canonorum ibidem ordinata. Annum recte notatum certo probat concursus feria cum Kalendis, secundum litterarum Dominicalium ordinem apte cadens; cum eoque etiam optime convenit Archiepiscopalis Ordinationis annus xxvi, ducendus juxta Broverum a Kalendis Januarii anni MXXVII, Recte etiam se habet annus Regis, cui pater suus obiit iv Junii anno MXXXIX. Eadem quoque habet Broverus usque ad *; nisi quod legitur Indictione ix, Benedicti Papae decimo, inversis scilicet per nescio quam inadvertentiam numeris, pro eo quod originaliter, ut vidimus, legitur, & legi debeat, Indictione x, Benedicti Papae nono. Nam hic ordinatus quidem est MXXXIII anno, sed exente, videlicet die ix Decembris; atque adeo in Novembri anni MXXII adhuc curabat ei annus nonus, non decimus, perperam apud Broverum suppositus; fortassis ab eius interpolatore. Neque enim, qua composuerat ipse, ad ipsius quoque arbitrium fuerunt impressa; sed ad Consiliariorum Electoralium, in quibus tunc scilicet aliqui, iudicium correpta & mutata; cumque ne sic quidem placerent satis, suppressa denique fuerunt omnia. Non tamen ita suppressi potuerunt, quin esset unde fieret secunda impressio; non quidem, qualem vellet posteritas, ex ipsius Broveri autographo, quod nusquam repertum fuit; sed qualem interpolatores prae se ferverant subijci, uti ea nunc habetur, allaborante Adaseno sub

auspiciis Caroli Caspari a Petra, Archiepiscopi & Electoris Treverensis curata, anno 1670.

13 Secundum hanc ergo editionem a nobis allegatur Broverus; qui Popponis gesta prosequens, Subinde, inquit, idem Poppo, tametsi, quod Benedicto Pontifici conqueritur, improborum crescente licentia, plurimum ex direptionibus & hostili populatione damni undique caperet; pro eximio tamen suo in B. Symeonem amore, memoriam vitae ejus impensis honorare cupiens, templum ei locavit in veteribus iis ruinis antiquae molis quam vivus infederat; eundemque locum, nobili illic adducta congregatione Canonorum, ad incrementum honoris, luculento patrimonio stabilivit. Atque hinc collegium B. Symeonis manavit, Virgini-matri & B. Michaeli dicatum, quod ad nostram usque memoriam viris, inter ceteros doctrinae morumque probitate claris, egregie floruit. Et hoc est quod paucis verbis indicat A. Non multi porro posturam anni, quin exhibitae S. Symeonis liberalitatis fructum reciperet pierrissimus Antistes. Siquidem anno Dominicae Incarnationis MXXVII, Henrici secundi Regis xvi, Imperatoris autem primo, xvi Kal. Julii, obiit hujus Trevericæ dedis Deo dilectus Archiepiscopus Poppo: ut refert Broverus, ex Epitaphio quo erat inscriptum sepulcrum, quod ipse sibi in eade a se adificata elegerat, uti inferius indicat idem, apparens Bavariae quidam matrona. Signandus erat annus Henrici tertii ix.

14 Annalibus Treverensibus praefigitur, per medium Tractatus praefamiliaris, Propraefatus Trevericarum antiquitatum quorum Caput xxi, de porta Martis, nunc templo S. Symeonis, dignum hic describi, sic deducitur: Inter urbana opera, elegantia praestat & magnitudine molis, B. Symeonis collegialis aedes; quae a septemtrionibus ad publicam urbis portam se offert; tenerque spectantium oculos admiratio fabricae, quam non abs re, clarus memoria nostra Geographus Abrahamus Ortelius, modo scripsit admirandam; & cui nec in tota hac Gallia paravit superesse parem. Quippe incredibili saxorum leucophaei coloris magnitudine surgit in excelsum; junctis, non cemento aut interlita calce, sed ferro lapidibus, tanta firmitate, ut ropis in modum coalita, adversus omnem impetum subsistat. . . . Forma est quadrangula, altera parte scilicet longiuscula, duabus utrimque turribus ad Romanum exemplar instructa, quatuor ab imo solo concamerationibus invicem sibi suprapositis, & opere parietum circumquaque duplicato. Qua in publicum urbis obvertitur, terno conspicitur fenestrarum ordine inter columellas semiorundas: quae vero respicit Aquilonem, partem explet mœnium, proportionem ad decorem usque exactissimam. At ubi se portae praebeat civitatis, a Poppone clarissimo Treverorum Archiepiscopo, novis operibus exulta est, adjectis spectaculi causa circa ambitum odzi podiis & mœnians, ut forma congrueret. Denique multo aggere comportato & affuso, ab urbis foro insigni eminens altitudine, per clivum aditur gradibus lapideis, infra supraque Clero & religione frequens. . . . Interior species operis nulla laxitate, fornicibus undique restricta, & impedita concamerationibus, nisi quo ad usum templi a posteris explicata cernitur, arguit vix ulli usui locum eum fuisse, praeterquam aris, simulacris, idolis, cujusmodi in Capitoliis erigi colique mos erat.

16 Ita Broverus Masenius, qui ejus opus Notis & Additamentis, a primo contextu secretis, amplificavit & illustravit; ad praecellatam Caput adjectis amplam Appendicem de Portis urbis Trevericæ, ex quibus Nigra hodieum superest, in templum con-

Adificatio
ecclesiae
Canonici
fundatioMortuus
Poppo 103
16 Junii.

E

Descriptio
ecclesiae
Broverus

F

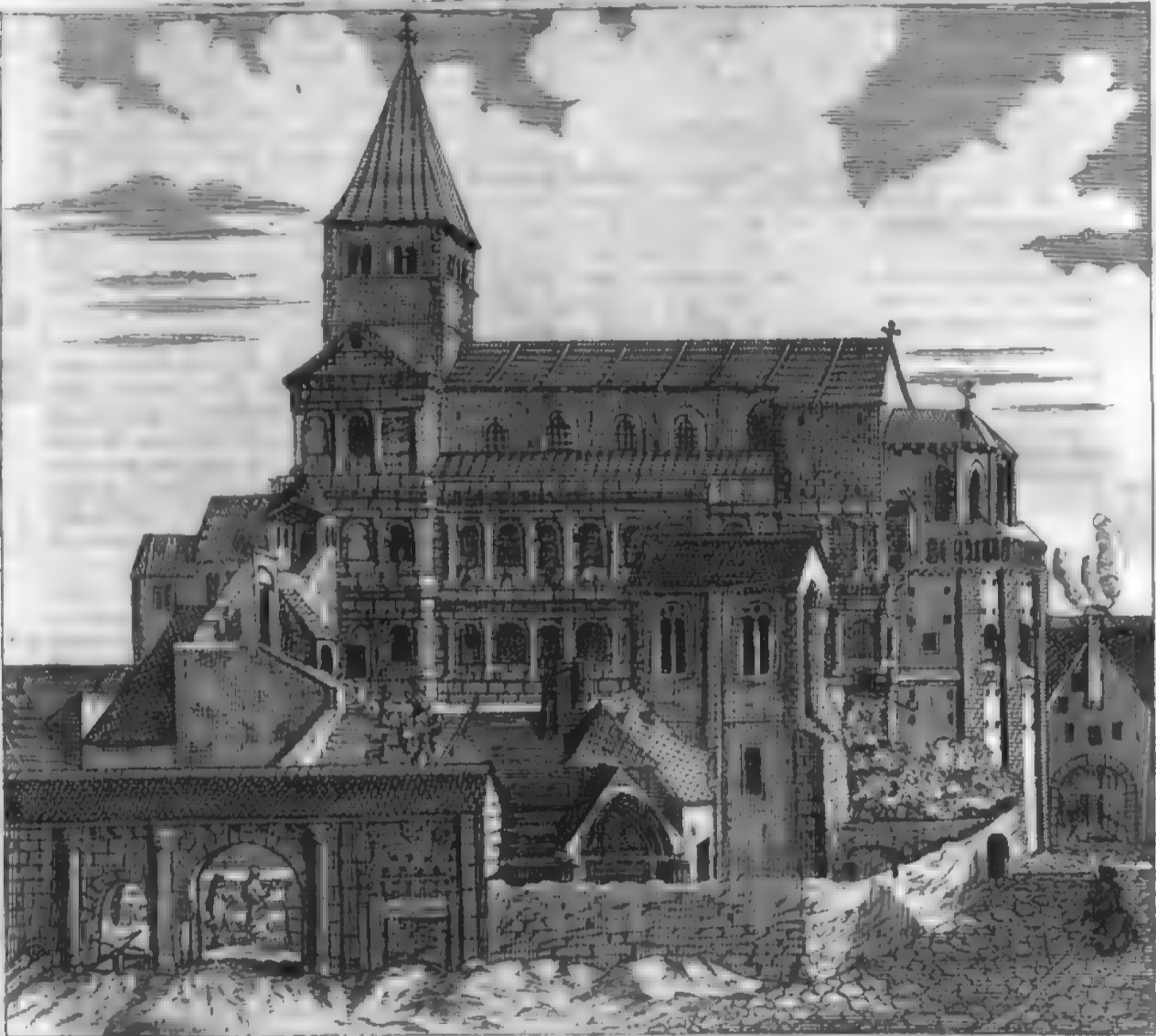
Adificatio
ecclesiae
Broverus
Masenius

A conversa. Ac primum Casparis Meriani proponit sculptam eleganter tabulam, qua latus ecclesie ur-
bem respiciens spectandum datur, quod hic minorem in
tabulam contractum vides. Deinde laudata veteris
structurae elegantia, quam melius oculis iudicibus,
quam auribus aestimabis. Hoc inquit opus, tam prisca
quam novis structuris conspicuum, argumentum
posteris esse poterit, quantum haec aetas in archite-
ctonica a veteri discreper. Nova atque accessoria
opera suo se vultu habitaque manifestant; minuti
lapides, planique ac minus solidi parietes; fenestra-
rum arcus longiores, sed inculti; columnae ac lim-

bi proscripti, satis indicant superiorem turrim na-
vim totam templi posterioris saeculi opera, minus
laboriosa, accessisse; ut & adiculas in templi capi-
te, & sacellum in latere, & geminum in fine versus
portam orbis chorum, suis tamen non invenisse
cornicibus inter columellas coronatum In la-
tere Septentrionali versus novum chorum S. Symeo-
nis, aliquot annis ibidem inclusi mortuique, an-
gustum tugoriolum, abditumque velut sub gra-
dum recessu cubile, quod erectum vix capis ho-
minem, etiamnum visitur: notaturque in tabula li-
tera O.

• Ius Me-
ridionali.
D. P.

Spemus ad
f. m. l. a. m.
op. m. ad-
m. m. m.

16 Structura vetus, olim sine tecto, pluviae pa-
tebat; porticibus tamen elegantissimis quaquaver-
sum per utramque turrim mediumque circumdata,
per quas sese ad facilem defensionem circumferre
liceret. Illae ad septentrionalem pedes quatuor,
ad meridiem septenos complexae sunt; & ad dex-
tram levamque largis fenestris, quae aequalia me-
diarum columnarum spatia intersecant, decenti sym-
metria exornantur. Fabrica haec, qua ab ortu in
occasum vergit, procurrat longius, & centum ac
triginta pedum esse censetur; a septentrione in me-
ridiem non nisi quadraginta sex pedes assequitur.
Clauditur utraque tam occidentalis quam orien-
talis facies turribus validissimis; illud quod interja-
cet spatium fornicibus ductis conjungitur, sub qui-
bus olim portarum arcus patentes liberum dabant
commoentibus aditum; ut etiamnum superne emi-

nentes ad septentrionem arcus demonstrant, qui
aggesta nunc terra clausi propemodum sepeliuntur.
Ad meridiem, praeter congestum terrae clium, hac
aetate per gradus late explicatos, sensim in ipsum
primum fornicem, qui inferioris templi pavementum
est, enititur, quod pavementum per ipsas quoque
turres fornicibus stratas extenditur; quae tunc in-
feriori sui parte recessum vel ad vina vel etiam ad
arma pyriumque pulverem recondendum praebent.
Unde Philippus Christophorus, proximus ante Ca-
rolum Casparum elector, translatis alio Canonicis,
locum hunc in militare rursus munimentum trans-
ferre statuit: sed improvisa captivitas, haec illius
consilia intercepit.

17 Credo id suis apud Deum precibus obtinuisse
Sanctum, ne locum deserere cogeretur mortuus, quem
tam constanter tenuerat vivus. Idem memoria nostra

AUCTO- eundem fecisse dixerim; quando Francis, absque ulla
RE facti profanisque discrimine omnia circum urbem vastan-
D. P. tibus, ipsiusque secundum Symeonis templum patenti por-
te munimenta demolentibus, non fuit venire mentem,
qua fatis rebus ab eiusmodi molis conseruatione vel me-
tuere periculum aliquod vel commodum sperarent ab
eius ruina. Quia tamen humanis manibus condita opera,
quantumcumque firma, & lapidibus contexta, quos (ut
ait Masenius) seni ac deni quandoque viri locuvix
d-moveant, siue junctura in moris firmissima, oc-
cultis tantum plumbi ferrique vinulis devincta, sic
ut murorum robur omnem facile machinarum belli-
carum vim eludat, frustra eternitatem speremus isti S.
Symeonis ecclesia.

C A P U T V.

Quadam paulo postiora miracula.

A 35 Puer quidam scholaris, VVigericus nomine,
cum, ut hæc ætas affolet, die quadam vino
intemperanter abusus, secretum sibi requiescendi lo-
cum eligeret; altissimum ex latere ecclesie con-
scendit solarium, ibique se inter columnas domi-
tium incautus extendit. Cum subito quo nescitur
motu expergefactus, priusquam se recipere posset,
lapsus est in præceps; & super congeriem lapidum,
qui forte subitus positi erant, ita graviter cecidit, ut
in toto ipsius corpore nil foret reliquum, quod non
dissolutum videretur aut attritum. Ad sonitum ita-
que ruinae qui propinqui erant trepidi accurrunt,
eum vix spirantem, & corpus fere exanime reperiunt.
Levatus in alveolo componitur, & cum despera-
tione omnium ad lectulum deportatur. Visum in-
terim est Præposito ecclesie, ad dominum pueri
ipsius postulationem oportere fieri, quatenus altari
Beati Confessoris traderetur; si forte ejus servitio;
divina eum clementia reservaret. Quod mox ut im-
petratum est, & effectum; brevi ita efficaciter con-
valuit puer, ut nullum pristinae sanitatis detrimen-
tum postea sentisset.

B 36 Deselinus quidam, Tolmari Choriepiscopi
servus, & rei domesticæ procurator, subitotibiarum
b correptus dolore, augefcente indies morbo ita
paulatim tabescebat, etiam omni tandem membro-
rum distictus officio, ut inutilem & invisam sibi
met vitam duceret. Quem recuperandæ salutis vo-
to, cum dominus ejus ad memoriam Sancti viri
deductum obtulisset, non multo post integræ reddi-
tus sanitati, in officiis ecclesie, ut nemo expeditior,
continuatim permansit.

C 37 Cæcus quidam, e partibus longinquis, tot
beneficiorum fama ipse quoque in spem adductus,
cum parentibus & amicis ad jam dicti Sancti me-
moriæ venit, ubi aliquot dierum spatio continua-
tim in oratione perseverans, divini respectus gratiam
expectabat. Cujus dum vota tardior sequeretur even-
tus, amaro satis animo; Quantum est, inquit, ser-
ve Dei, ut me infelicem consueto in quolibet be-
neficiorum munere excludas, & tantæ concivium
meorum expectationi vacuum dimittas? Sicque de-
sperando a sociis reduci se in patriam expetit. Jam
iter arripuerant, jamque per portam civitatis ipsi
ecclesie contiguam exibat; cum oborta sensim
oculis luce tenui, cæpit quodammodo quasi per
obscurum præcedentes se comites notare; & reper-
cussus insolita [luce], eos ut quantocius reduceretur
invocare. Quod dum illi accelerare contende-
rent, priusquam ad sepulcrum ascendisset, visum
ex integro recepit: moxque humo prostratus, pro
increpatione, dignas intercessori suo gratias egit.

D 38 Simili quoque devotione mutus quidam, co-
mitantibus se amicis, ad sepulcrum sancti viri pro-
ficiscebatur: dumque pertupes, quæ valli Treveri-
cæ imminet, descenderet; inter alias quas prospici-
ebat ecclesias, hanc, ex qualitate operis sæpe audi-
ta, cognovit: quam dum ille, utpote fidei assuans
desiderio, secum miraretur, subito in verba prorump-
ens, Estne, inquit, B. Symeonis ecclesia? Hinc
sane, ut ex multis, æstimari potest, quantum distent
divina judicia: quia gratia sanitatis, quæ vix tandem
cæcum, cum desperatione jam descendentem, revo-
cavit; muti sperantis votum prævenit.

E 39 Alius etiam diverso tempore mutus, celebri
quadam solennitate, cum ipso loci sui Presbytero
magnaque suorum frequentia, in ejusdem sancti
Confessoris ecclesia, divinum, quod a Clero ageba-
tur, auscultabat Officium; cum interim divina mi-
seratione in vocem resolutus, laudes D. o sæpius
repetendo, sermonis concessi primitias Christo mi-
sericorditer dicavit auctori. Ad vocem autem ex-
clamantis turba circumstantium confluenta, & quid
jam accidisset perquirendo, narranti vix exhibita
est fides; quoad Sacerdos, quem diximus, cum om-
ni civium quibuscum venerat comitatu accedens,
in conspectu ipsius Pontificis & omnium qui tunc
aderant, rem suo testimonio comprobaret.

F 40 Matrona quadam ex Bavaria nobilis, gra-
vi & diuturno languore lecto affixa jacebat, mul-
tisque medicorum stiliis perterrita, omnem se-
re, quantum ad hominem, recuperandæ sanitatis
spem proiecerat. Noste vero quadam per visio-
nem beatæ memoriæ Dominus Poppo Archie-
piscopus astitit, & manifesta quasi allocutione per-
suasit, quatenus absque mora ad memoriam S.
Symeonis proficiscens, ejus intercessionem pro im-
minente ne cessitate expeteret. Cui dum illa, & va-
letudinis suæ difficultatem, & loci ubi requiesceret
obtenderet [ignorantiam] d; Age, inquit, modo
professionem præ, ego iter monstrabo, ego te ad
illum perducam, ad cujus pedes ipse requiesco.
Post visionem mulier statim evigilans, receptis in-
credibili modo viribus, eadem hora surrexit, do-
mumque circueus, totam familiam excitavit, & ut
necessarios comitatus itineri sessini parent, servis
indicit. At illi languoris vehementia, ut sit, alienatam
mente putantes, correptam violenter ad lectum ro-
ducunt; atque inter manus ne domo erumperet op-
usque detinent, donec sano ejus attendentes sermo-
ni, rem, ut erat, simulque & jam quid pararet,
certius agnovissent. Missis itaque de nocte cunctis,
maritum, qui tunc sorte aberat, celeriter revoca-
vit: quo ducente Treveros profecta, ante sepul-
crum Beati Confessoris vota sua & gratias ipsi re-
tulit.

G 41 Quidam ex familia Hasperoi, noti admodum
& illustris viri, de possessione ejusdem quæ Osternia
dicitur, pro sua qualibet necessitate oblationem San-
cto Dei devoverant, quam consueta appellatione
Repenfime vocant. Cumque costos paves undecim
Treveros reportarent, atque in villa, qua in itinere
pernoctabant, relevantes sarcinulas, viatici sui partem
relinquerent; contigit forte unum ex vociva summa pa-
nem ibidem inter cetera remansisse. Hunc in redeun-
do, cum aliisquæ ibi fuerant, pariter assumentes, abun-
dantibus in via cibariis domum referunt integrum. Ibi
demum incisus, mirum dictu ita cæpit sanguinem
manare; ac si animali cuilibet vulnus inflictum cer-
neres. Stupescitis autem ad quos res pertinebat
omnibus, & negligentia suæ reatum cum tremore
profecti, delatus est in ecclesiam ibidem panis; ubi
mirandum simul & terrificum videntibus, non par-
vo

*Legenda
dantur,
marchi in
ipso ecclesia.*

*Quæ aliter
ser officio
divinum.*

*Matrona
Ervana,
valde ægra.*

*S. Poppo
archiepiscopus.*

*Treveri-
co.*

*Sanctam
se
sepulcrum
adit.*

*Paulo ex
voto
oblatas.
[magnum
munus]*

ANNOTATA D.P.

A vo tempore, spectacula praebebat. Hoc nobis, si quando inter nos de virtutibus Beati Confessoris sermo oriretur, narrare f solet Frater noster & Canonicus Ecclesiae Majoris, filius videlicet domini ejusdem familiae, & possessionis ubi res accidit; ad quem etiam quadra ejus panis, causa fidei transmissa est, indurato jam cruore undique infecta.

*en lobe de
spectus de
vita.*

42 Quidam inquilinus de Barna g, super Mossellam (ut nostis) flumine sita, gravi correptus languore, toto paulatim corpore tabescebat; jamque inveterata valetudine, integro aut eo amplius anno in tantum sumendi victus fastidium devenerat, & panis maxime quo potissimum corpus sustentaretur, ut gustum ejus, quasi mortiferum aliquid, omni modo abhorreret. Cumque jam de vita in desperationem omnium venisset, penitusque lectulo jaceret affixus, nocte intempesta salubri quodam recreatus visu; citatam nomine uxorem ad se festinanter vocavit, stipulam sibi praeberi postulans, b qua (ut moris est) fidem sponsonis faceret, Treveros se iturum. Quem illa increpans,

*o fons
dura
mors.*

Quoniam, ait, modo tantum iter miserande suscipies, qui nisi alienis sustentatus manibus, ne minimum quidem e lecto progredi valeas? Et ille, Certum est, inquit, mihi, ut intendi, viam tentare, & Deo auxiliante utcumque vel manibus reptando Beati Symeonis attingere limen. Nam modo mihi quidam assistens voce consolatoria monuit, ut ad memoriam ejus quantocius properarem, ibique me per meritum ipsius sanitati reddendum considerem. Itaque sponso, & sine mora ad civitatem iter instituit; ubi, inter eundem receptis per incrementa viribus, eo usque convaluit, ut ad sepulcrum viri sancti consilens, vix aliqua perpeffa infirmitatis vestigia persentiret. Inde ad me, qui tunc forte aderam, domum meam divertens, ut primus illi in profectum excutiendi fastidii panem porrigerem, exposuit. Cui congratulatus ego, mox subeineritium panem tenuem & delicatum deproperare comparavi, & eo quo oportuit divinae miserationis respectu, manu mea praeberi comedendum. Igitur postquam aliquantum ex eo sumpserat, pariter & cibi fastidio & languoris omni debilitate recreatus est: receptaque brevi ad integrum sanitate Deo & Sancto ejus gratias agens, laetus domum rediit.

*ad sepul-
crum (mors)
vult*

43 Alius quidam, nostri juris homo, Odo nomine, de Villa quae Roie i dicitur, tanta jam inde a puericia membrorum fuerat affectus vulneratione, ut scabellis innitens per terram dissolutum traheret corpus. Hunc cum propinquorum sollicitudo ad urbem delatum, ad confessionem viri Dei statuisset; oblati ibidem pro copia, fufisque pro xgroto precibus, supernae consolationis respectum expectabant. Nec diu salutaris effectus fidelium vota suspendit, quin mox in pedes resurgens toto erectus est corpore; sicque membrorum restitutus officio, Sancti Confessoris, [ope] perseveranti incolumitate usque modo perfruitur.

*tem alius
scabellis re-
puit*

Anno Dominicae incarnationis secundum Dionysium K MLXXXVI, 11 Idus Maji, in Ascensione Domini, venit ad sepulcrum Sancti Symeonis Confessoris mane juvenis quidam, nomine Bertinarius a nativitate surdus & mutus, qui confestim officium linguae recepit, & auris: in ipsa vero receptione divinae misericordiae, dum lingua referatur & auris, sane a sathana mundatur; cujus impedimento credi poterat fuisse ligatus. Sanguis [enim] erupit sibi auribus, ore, & naribus: ubi manifestata visitatio Spiritus sancti non dubitatur, & emundatio demonii, cui simile in Evangelica veritate reperimus.

*Avi 1516
mutus &
surdus lo-
quutus &
audire co-
cepit.*

Junii Tomus I.

a Hoc miraculum, in Ms. S. Maximini & apud Sarinum (unde totum hoc Caput accepimus) praeponebatur ei miraculo, in quo finivimus Caput 4; quodque priora tempora ideo spectare credimus, quia solum meministis sepulcri; etiam ante Canonizationem frequentati; non autem Ecclesiae, post illam constructae, cujus sequentia omnia faciunt mentionem, ab eodem tamen auctore verosimiliter conscripta, excepto ultimo anni 1068, quod omnino videtur alibi additum, ipso quo contigit tempore.

b Mss. Tabearum, quod per conjecturam correximus.

c Eadem, Comes quidam, quod sensum nullum facit.

d Ita sensum suppleo, alias nullum, nisi quis malis, longinquitatem, substituere.

e Portassis Repensimmer; est enim Simmer Germanica mensura 26 librarum, Repa seviris sacri operculum: cui imposita ad istam aut aliam certam mensuram panum oblatio, tale nomen accepit.

f Mss. Maxim. Netel, quasi proprium nomen hoc esset: sed tunc desiderabitur verbum.

g Bern-seu Beronis-castellum nominat Broverus lib. 11 num. 13, a praedonibus diu acriter defensum: quod, eis ejectis, cum Poppo Archiepiscopus in suam redeisset potestatem, dissipatis ac dirutis propugnaculis, funditus excidit: atque ex hinc sola ista mansisse videtur colonorum habitatio, nomen antiquum retinens, quod tamen topographi nusquam expriment.

h Ita corruptum in Ms. sensum restitui, pro eo quod legabatur, postulans Treveris se stipulationem aqua etc.

i Neque Royz hac usquam exprimitur.

k Characteres conveniunt cyclo Luna 4 Solis 4: & littera Dominicali D Pascha celebratum fuit die quinta Aprilis: apparet autem hoc saltem postea ab aliis esse additum.

HISTORIA ELEVATIONIS

Sancti Symeonis & Venerabilis
Popponis;

Auctoribus istis etiamque testibus oculatis, Frederico Praeposito ecclesiae S. Paulini, & Joanne Schekmanno Monacho S. Maximini.

§ I. Elevatio S. Symeonis, ex ipsius ecclesiae veteri manuscripto.

Vero devoto populo Trevericae urbis, indeque felici, humilis urbis ejusdem indigena Fredericus, Ecclesia Sancti Paulini meritis & nomine indignus Praepositus, in pugna acrisque hominis feliciter triumphare.

Nositis, ut reor, non tam patrum majorumque nostrorum relatis, quam veteribus histor. Prof. & Auct. riis, propriisque nostris vetustissimis codicibus, quantis virtutibus quantisque laudum praconiis omnium Creator aspectu singulari hanc urbem sanctam

ASCHIZ
MANNO.

nam concessit polleat prae ceteris: quae transactio
vanitatis a tempore, digneque perditio homine, b
quem perituit Creatorem plasmasse, cum legali-
bus est orsa e praeceptis, atque operose condita,
Septimo anno Abrahæ d Patriarchæ. Porro hæc
urbs beata hoc legum tempore virtutibus exstitit
adeo per orbem famosissima, ut etiam antequam
caput mundi Roma [esset,] ejus potentiam longe
lateque pertimesceret. Itaque plenitudinis succe-
dente tempore, dum idem Creator omnium miseri-
cordia motus, per Verbum incarnatum plenitudi-
nem gratiæ mundo infunderet universo, hanc etiam
urbem beatam, sub anno octavo Apostolatus Romæ
beatissimi Petri Apostolorum principis, prae ceteris
fide illustravit & gratia. Namque idem ipse Cla-
viger tres probatissimos viros Eucharium f videli-
cet, qui & tertius erat in ordine Septuaginta duo-
rum, Valerium, & Maternum (qui præclaram
gentem Trevirorum in Christi fide efficaciter in-
struxerunt) ad eandem famosissimam urbem de-
stinavit. Post illos quoque beatissima Helena Au-
gusta hanc sanctam urbem, de qua & originem g
duxit, cujusque vir Constantius (de quo & Con-
stantinum genuit Imperatorem plurimum) de Cam-
po Martio, nunc in Ecclesia S. Paulini memorata,
honorifice b tumulatus; per beatissimum Agrici-
um, Patriarcham i Antiochenum, Domini nostri tunc
inconsulti, f & clavo ejusdem, corpore B. i Ma-
thiæ multisque aliis religiosis (ob natalis amorem,
beatissimo etiam cooperante Sylvestro) ditavit mu-
neribus. Quot putas postea religiosissimi viri eandem
sanctam civitatem præmissorum audierunt contem-
platione, ipsamque propriis suis cruoribus, & glo-
riosis consecraverunt obitibus: quorum revera, re-
lectis voluminibus hujus sanctæ civitatis veteribus,
tot reperiuntur, quod eorum beatissima corpora m
sacratissimæ basilicæ in se continere non sufficient:
atque horum seiscitator devotus nimirum dicere
poterit, Terribilis est locus iste: vere quidem Do-
minus est in eo, & ego prius nesciebam.

2 Inter quos, ut proposito vacem, ad hanc sanctam
civitatem novissimus venit, divina dispositione, ar-
denti ad hoc desiderio Sancti patris Popponis hujus
urbis Antistitis, tunc Hierosolymis peregrinationis
causa morantis, quidam vir de Graecia natus, vir san-
ctissimæ vitæ & religionis, vir revera magnorum
miraculorum tam in vita quam in morte; Sanctus vi-
delicet Symeon, ecclesiæ Nigrae portæ Patronus: qui
etiam in monte Sinai, ubi felicissimus Moyses gloria
Dei fruebatur, strictissima vita monachi, sub ordine
Levitico, religiosissime potius est: quique ad hanc
sanctam veniens urbem, ut solitarius divinæ contem-
plationi strenuissime vacaret, in memorata Nigra por-
ta (ideo olim sic dicta, quod bellicis congressibus, tri-
stibusque inde ingruentibus novellis fuerat disposita
e; nunc vero in honore ipsius beatissimi viri spi-
ritualiter militantibus consecrata) per præfatum
sanctum Antistitem Popponem magno spiritus ar-
dore includit; atque inibi venturi Judicis diem desi-
derabat expectare supremum. Denique in eodem
loco septem annis inclusus malignorum spirituum
insidias, infestationesque multiplices perpedus, vi-
cit vivendo sanctissime; atque nactus hujus calami-
tatis triumpho, multis contestantibus miraculis sub
anno Domini millesimo tricesimo quinto, ei qui
dedit animam reddidit Altissimo, propter quod &
digne Catalogo Sanctorum connumeratus est. De
cujus quidem vita, virtutibus, & miraculis magna
apud nos reperiuntur p volumina: ad cujus bea-
tissimi viri pedes commemoratus sanctus Pater
Poppo, singularis dilectionis titulo, voluit tumulari;

& quemadmodum in vita sua dilexerunt se, ita & in D
morte etiam non sunt separati.

3 Igitur succedente modo anno Domini millesi-
mo quadringentesimo, placuit Altissimo hunc Tre-
vericæ urbis thesaurum felicissimum, a tanto tem-
pore absconditum, inveniri; atque hanc beatissi-
mam lucernam, divina succensam virtute & gra-
tia, in hac quoque sancta civitatis Porta, multis
signis & miraculis coruscantem, aliquo modo sub
modio non latere; sed supra Portam eandem veluti
poni supra candelabrum; ut devotis ingredientibus
cordibus lumen sæ virtutis, Domino auxiliante,
pio ministraret affectu. Exiit igitur sermo ille divi-
nitus inter quosdam Fratres Ecclesiæ memoratæ:
qui, ut firmiter creditur, instinctu sancti Spiritus,
tanto desiderii ardore pro hac re sunt accensi, ut ea-
dem hora, gaudenter assumpta se ad hoc disponendi
facultate, postpositisque aliis, operam duntaxat
huic rei quam poterant præbuerunt devotam. Adve-
niente vero sancta feria sexta, quæ fuit quinto
Idus Januarii; ego indignus, cum Michaeli Deca-
no, Joanne urbis Officiario ac Jacobo Canonico &
Fratribus carissimis, de conscientia Joannis Ecclesiæ
Præpositi; ipsam Ecclesiam, appropinquante nocte,
gratia hujus desiderati thesauri reperti, cum
ingenti ardore introivimus pariter & tremore. Cum
que sancto hoc cepto negotio cum desiderio valde
diu fuisset laboratum; multorumque pavimentorum
dura perforata soliditate, in eo loco quo ejus tum-
ba post = altare stat eminenter creta (ne despera-
tio caderet) auxiliante Domino, in medio fere no-
ctis silentio, hoc sacratissimum corpus, a die ejusdem
depositionis, ut apparuit, integrum reperimus & in-
tactum. Supra cujus etiam pectus beatissimum plum-
bea resedit tabula, litteris conscripta sic vetustissi-
mis. Hic jacet quidam Symeon, de Babylonia s na-
tus; in Sinai Monachus; hic autem solitarius obiit,
Kalendis Junii. Valde utique gavisi in Domino, at-
que hujus beatissimi viri Symeonis Caput, cum par-
te una Brachii sinistri, ceterisque ipsius manuum & pe-
dum reliquiis, de hoc sacratissimo corpore sumptis,
Impetrata indulgentia Reverendissimi Patris & Domi-
ni, Domini V Vernerii, hujus sanctæ urbis Archipræ-
sulis, cum gaudio summaque quæ potuimus exce-
pimus veneratione. Porro residuum corpus, in plum-
bea reconditum tumba, cum plumbeto =, indigna
manu mea super re gesta conscripto, priori est loco
recommendatum.

4 Et quidem ut hoc sanctissimum lumen supra
candelabrum poneretur; sancta Clericorum, & Civium
congregatione die post hoc Dominica, prima videlicet
die Februarii, cum Missarum solenniis, multa que tam
Cleri quam Populi in Christo devotione, sicuti & ipsi
vidistis, religiosissime omnibus est ostensum. Propter
ea, ob perpetuam memoriam, qualiter omnipotens
Deus hunc sanctissimum virum, in hac ostensionis ho-
ra, visibiliter de caelo mirificaverit, cordibus non sub-
ticebo devotis. Noscitis quippe, & vos ipsi vidistis,
quomodo Sabbato præcedenti, die noctuque, tenebro-
sa aqua in nubibus aeris tantam atque adeo succeden-
tem infudit pluviam, ut etiam Dominica die memora-
ta, sine aliquo spei intervallo, & per ipsam totam post-
ea continuaret hebdomadam; quod, præsertim ipsa
die Dominica, apud nos non fuerat spes, in proposito
loco, retro tumbam per fenestras foras præparato,
propter populi multitudinem, eidem posse hoc sa-
cratissimum lumen ostendere. Igitur fuis ad Do-
minum & hunc beatissimum virum precibus devo-
tis, pro competenti aera, saltem in hujus sanctissi-
mi Capituli aliarumque reliquiarum ostensione; ec-
ce mirificavit Dominus sanctum seum. Nam, ad-
veniente

de urbe
Trevirorum
transfere.

f
corroboratio
ad. fidem.

de Sanctis
etiam etiam

Post istam
sancti per-
fectionem, a S.
Symeon

etiamque ob
a miranda
post obitum
per te
Sanctissimam
scriptum.

serio d. die
Januarii.

noctem die

caput de-
positum in
sepulchro.

caput sancti

caput a-
lissimam
sancti

etiam die

Caput cum
alio ostensum
est de
sancti

post caput
sancti
viam.

*sed illa re-
pente fore-
mori*

A veniente hora qua huiusmodi beatissima tractaban-
tur Reliquiæ, ostensioneque earundem, lucerna
cæli, clarissimo videlicet solari aspectu hac turbidissi-
ma aura citius penetrata, illi sacratissimæ lucernæ
adeo visibiliter de cælo arripit, ut etiam nobiscum
clarificato cælo, contra naturam temporis, Sol ipse,
non hiemales, sed omnibus sensibiliter radios infun-
deret æstivales; & hæc sancta Porta cum Propheta
digne clamaret, Dominum glorificando, Quantum
tu illuminas lucernam meam, Domine! Quot putas
& quanta in hac hora devota corda, præ gaudio tan-
ti cælestis miraculi, sua pectora lacrymis profluentibus,
a quibus & nos similiter continere non potui-
mus, contundebant, atque laudes omnipotentis Deo
dignas referre conati sunt: quia & huius beatissimi
viri precibus visitavit Dominus plebem suam Treve-
ricam, oriens ex alto. Quis ergo præmissorum sci-
ficator de hac Porta nigra non queat dicere; Vere
non est hic modo aliud nisi domus Dei, & amodo
Porta cæli [vocabitur]. Quis quoque cum ele-
ctionis vase non audeat enarrare; Etatis aliquando
tenebræ, sub hac quidem nigra Porta; nunc autem
lux in Domino, sub hoc beatissimo viro. x

ANNOTATA. D.P.

B a Videtur intelligere tempus ante diluvium, quo
Deus humanum genus quasi suo dimisit arbitrio, nullum
alteri legi quam naturæ, in sola ratione fun-
data, adstrictum.

b Id est, humano genere universo per diluvium
extincto, præter Nos cum suis.

c Alteram mundi ætatem sive Legis scriptæ in-
telligit, qua censetur cepisse cum Abraham.

d Datur hæc venia antiquitati, inquit Livius, ut
miscendo humana divinis, primordia urbium augu-
stiora faciat. Non usque adeo desipere Trevirenses,
Christianitati luce inter primos persusi, & ex sacris
litteris saniora edocli, quam ut a Marte cum Romanis,
de quibus loquitur Livius, vel alio filitiorum Deorum,
conditoris sui genus deducere: similis tamen antiquita-
tis quam maxima studio datus eorum aliquis, sumpto
ex veteri historia fundamento, commentus est Trebetam,
Nini filium, Semiramidis privignum; qui incestos no-
verca sua detestatus amores, in hanc Galliam Belgi-
cam venerit, ac Treveros, a nomine suo dictos condi-
derit. Quia autem ea de re Treveris dubitare piaculum
habetur, neque propria, sed alieno arbitrio Annales

*cu in gaudis
et iure
nulli estis*

C suos exhibet Broverus, quos etiam sub prælo plurimum
interpolatos dedignabatur, non potuit idem evitare, quin
isti narrationi caput 3, 4 ac 5 daret: non tamen se con-
tinuit, quin Caput 6 adderet sub titulo censuræ, sic
exordiens. Speciose quidem, nisi me multa fallunt,
hæc eam in partem disputata sunt (adductis scilicet
Auctoribus non contemnendis, qui talia susceperunt)
quam ut concessam & exploratam, lubentes (scio)
sument tollentque philopatrides, id est patris ni-
mio plusquam studiosi. Qui tamen si penitus nihil
habebunt aliud, quam majorum origines illustrari
seu opinione seu cæta via; retineant sane per me li-
cebit, non Trebetam modo urbis suæ conditorem,
sed Catholdum suæ civitatis principem, ... &
Arimaspm ... hæc enim libri Gestorum fronti
apta emblemata nexaque pulchre prætenduntur.
Equidem, qui in veritatis, si non possessione, ac vestigi-
is, semel pedem posui, ne patrocinium accommoda-
dasse foro videar, facere non possum, quin illam su-
periores orationem, quasi Penelopes telam, illico
reteram: siquidem Marco Tullio teste, nihil esse
tam incredibile constat, quod non dicendo fiat pro-
babile. Hoc sperasse videtur Masenius in suis ad hoc
caput Additamentis, sed quibus aliud consecutus non

est, quam ut iudicaretur orator melior quam historicus,
non solum ab exteris, sed etiam a sociis suis paulo eru-
ditioribus, Viltbemio, Turkio, aliisque. Henschenius
omitti totum hunc primum numerum iusserat: sed fide-
litate esse credidi, nec ista quidem oculis lectoris sub-
trahere, superioris sæculi credulitati libentius ignosci-
turi, cum intelliges quod ea ne hoc quidem calori ævo
satis excusari ex animis Trevirensium possit. Interim no-
ta, septimum Abrahami annum, secundum Salianum
nostrum, incidere in annum mundi 2005, ante Romam
conditam 1295, ante Christum natum 2010.

e Hinc ille vulgatus apud Trevirenses versiculus:

Ante Romam Treveris stetit annis mille trecentis.

f Coluntur S. Eucharis 8 Decembris, quando li-
cebit expendere, qua fide ejusmodi niscatur opinio; Ma-
ternus, Turgrensis potius adscribendus, 14 Septem-
bris; Valerius, 19 Januarii; ad quem diem omnium
vrium communia Acta edidit & Notis illustravit Bol-
landus.

g Broverus ad an. 327 num. 4 allegat perveius En-
sebi Chronicon, in majoris ecclesiæ Bibliotheca asser-
vatum, ubi hæc narratur, & Treveros Gallicæ
indigena nuncupatur Helena. Locum hunc vulgato
Eusebii Chronico exemptum mala fide fuisse, Eusebii
quiritatur: facit autem, deprehendisse se caracte-
re dissimili & extra ordinem, ad obitum Constantii
Cæsaris, ita ibi scripsisse. Masenius, eo non obstante,
nititur veritatem Trevericæ traditionis hac in parte
in Additamentis probare. Sanior opinio Bishynam
Helenam facit, qua de regem 18 Augusti; vide in-
terim quæ Bollandus habet ad n. 32 de Vita S. Agri-
cii 13 Januarii.

h Constantius obiit Eboraci in Britannia. Corpus
Treveros translatum nec Broverus nec Masenius ausi
suerunt asserere, sed hanc rem silentio præterierunt, nisi
locus querentem me fugerit.

i Hoc fuisse S. Aggicium, non admittit Broverus:
putat tamen quod potuerit designatus fuisse, sed prius
quam ordinaretur traditus in Gallias: verum frustra
omnia, cum is anno 314 Concilio Arelatensi & inter-
fuisse invenitur, multo prius quam Palatinam He-
lena præter, Crucis Dominica querenda causa.

k Tunica illius ac Clavi figuram & mensuram, æri
accurate insculptam, exhibet Masenius, in Additam.
ad an. 327.

l De Corpore S. Matthiæ Treviris, Vide 24 Fe-
briarii nostri: sed quoad modum, auctorem, ac tem-
pus translationis, scio paria ibi quæ hic dici, neque cum
veritate consistere; nupote multis post sæculis scripta a
quodam anonymo Trevirensi, sed secundo traditiones po-
pulares, parum distinctas.

m Martyres Trevirenses potissimum intelligit,
quorum pene innumerabilium in persecutione Dio-
cletiani, sub Rictio Varo Præside, ob Christi fi-
dem vario mortis genere necatorum (ut habet Ro-
manum Martyrologium) Commemoratio agitur 6
Octobris.

n Græciæ nomine comprehendendo etiam utramque
Siciliam: quarum ea quæ cis Phærum est, olim etiam
Magna Græcia dicebatur, & matri Symeonis patria
fuit, ipsi vera Sancta Syracusa, ut scribit auctor fa-
miliaris.

o E contrario altera ad Orientem, Porta-alba vo-
cabatur, æmœnis, inquit Masenius, educta & ornata
turribus, quæ, post res feliciter militiæ gestas,
ovantes triumphantesque exelpebat; unde ad re-
ferendas diis gratias, Romanorum more incede-
bant ad Capitolium, quod in editiori situm fuisse
clivo, quem nunc occupare S. Crucis oratorium
videmus, haud immerito existimamus; quamvis
Broverus, ad Martyres, humili nimis loco & Por-
ta-

ADCTO.
KE
D. P.

A tæ-nigræ vicino, fluctuanti tamen opinione, collocet: recte autem fluctuanti opinione id fecisse Brovverum (addo, vel ejus interpolatores) dicit Mase-nius; cum in Propatascove dixit, meo quidem judicio nihil ulla hujus urbis regione, ad Capitolium inveniendum, statui potest illustrius vel accommodatius, quam opus ipsius Nigræ portæ: ita tenet arcem hæc fabrica, atque ex Vitruvii descriptione excelsores occupat aream, unde civitatis olim pars maxima conspici potuit. Nam quæ in Imperio Romano splendidæ civitates habuere Capitolia, ex principem Urbem imitatur, loco ferme condiderunt illa editissimo, quo spectatior & augustior esset Deorum cultus, quorum in tutela quæque civitas.

P Magna quidem Volumina ad S. Symeonis ipsimet vidimus an. 1668, sed in quibus de Symeone præter jam edita nihil, quam aliorum per annum Sanctorum Passionis & Acta: si quæ propria de ipsius miraculis fuerunt, ea dolemus intercidisse.

Q Currente tunc littera Dominicali D. Fuit autem ad 9 Januarii adscripta hæc S. Symeonis elevatio in Ms. Florario Sanctorum, in Martyrologio sub annum 1490 Lubecæ & Coloniae cuso, atque in Auctarh Greveni ad Usuardum. Brovverus; hujus inquit, Inventionis anniversariam Clerus, titulo Apparitionis aut (ut scribunt quidam) Apertionis, conservat memoriam.

In Vita num. 22 dicitur, corpus viri Dei humanum in cellula, eadem scilicet in qua vixerat, angusta & sub gradus retrusum, quæque in tabula notatur littera O, & num. 24 dicitur, accurrenti ad sepulcrum venerandum populo, commodus ascensus paratus in ædificio turris: ac denique num. 31 in eodem ædificio turris, ubi corpus viri sepultum erat, unum altare consecratum, quinto post Sancti obitum mense. Isti autem loci cum hoc collatis, ubi dicitur laboratum fuisse, multorum pavimentorum dura perforata soliditate, in eo loco quo Sancti tumba, post altare stat eminenter eruta; aliud non possum intelligere, quam altare istud fuisse erectum, non in ipsa Sancti cellula, sed supra illam; in capite scilicet ejus pavimenti, quod per totam inferiorem ecclesiam supra priorem ordinem portarum extenditur. Post altare vero existimo constructam fuisse tumbam, vacuum illam quidem, sed quæ nomen venerationemque habebat sepulcri, cum verum sepulcrum directe subtus illam esset, loco tunc forsitan undique clauso. Hic locus antea foras **C** per fenestram patebat, & intus verosimiliter per ostium in turri; per quod ostium Archiepiscopus atque familiares ingrediebantur ad Sanctum, quos non est credibile per fenestram ascendere solitos. Ita capio, quomodo multiplex pavementum fuerit pertundendum: quod non fuisset faciendum, si ad locum sepultura ingressus paratus fuisset.

S Brovverus, eandem inscriptionem referens, omittit, natus, utpote contrarium Vita, in qua dicitur, in civitate Syracusana progenitus; cum Babylone solum dicatur injuriose detentus, quando volebat in Europam transire. Fortassis Sanctus, querentibus cujus esset, solebat, De Babylone, respondere, Babylonis nomine, mundum intelligens quem dimiserat. Manet nihilominus mirum, quomodo id plumbo insculpi fuit passi, qui distinctus patriam ejus norant; nisi ipsemet ita scribi præcepit.

V Vernerus, a Cunigstein cognominatus Crætopolio, præfuit ab anno 1388 usque ad 1418.

U Plumberum, Gallica terminatione, diminutivum a plumbo, sumitur hic pro lamella plumbea, cui quæ verba Auctor inscripserit, ipso tacente, nemo dixerit, nisi fuerit capsula resecta; quod factum videtur aliquando fuisse; quandoquidem num. 1 Comm. prævis, multo major pars ossium sacrorum nunc dicitur

in ecclesia Cathedrali asseruari, quam hic indicatur D sublata.

X Mirum est, nihil addi de loco & ornatu, quo deposita arca fuit: nihil de translatione Reliquiarum ad eadem Metropolitanam: nisi hæc, post absolutam descriptionem, curata fuerint. Si autem etiam curata disposita, mirum, quod nullum aliud extet indicium temporis vel auctoris, saltem in hieratbecis deprehendendum, per tessera scuta, notasque numerales. Ipsi arca nunc leguntur inscripti hi versus:

Plebs Trevirum gaude, Sancto Symeone Patrobo,
Illius hic tumulum supplice mente cole.

Et quoniam eadem in arca recondita sunt etiam quedam Reliquiæ SS. Nerei & Caroli, hæc (ut credo) Imperatoris, cognomine Magni, Aquisgranæ allata; ista Romanæ Martyris, ex Urbe advecta; adduntur Germanici Rythmi duo, quorum primus monet, auribus vel oculis ægros debilesque, & mutos ad Symeonem recurrere; alius indicat, a S. Nereo curari podagram, & a S. Carolo pestem pellit. Neuter &c. Vido Append. pag. 981. col. 1.

§ II Elevatio Ven. Popponis ex Ms. Sanmaximiano.

S Equebatur præmissam Relationem, proluxa exhortatio ad peccatorem impitentem, qui dicebat in corde suo, Non est Deus; Numquid Deus dormit? Numquid & Sancti ejus dormiunt? qui modo neque signis & miraculis nobis non apparent? ostenditque Auctor, hæc merito talibus subtrahi; eosque hortatur ad penitentiam de commissis agendam, utque exemplo & doctrina beatissimi Symeonis, nostræ carni non plus serviamus quam sit opportunum; sed ejus infirmitatem ita reficiamus, ac cibo potuque nutriamus, ut absque relucta, ad usum, non vitiorum, sed exercendarum habeatur virtutum: & sicut ipse beatissimus Symeon, ipsam, divina concurrente gratia, feliciter triumphavit; sic & nos, resectis carnis semper ad mortem trahentis concupiscentiis, eandem etiam opitulante Domino salubriter vincamus. Nos, istis omiffis quæ nihil faciunt ad historiam, subiungemus Elevationem venerabilis Popponis, a Schekmanno descriptam; quantum neque satis ejus probatur cultus, ideoque visus ipse fuit referendus inter Prætermittos die XVI hujus mensis; neque Acta, quæ duplicata habemus, tam antiqua sunt tamque singularia, ut mereantur saltem ad calcem diei istius poni, per modum Appendix, præter indicia alicujus incerti cultus. Damus autem illam Elevationem, prout ab Alexandro nostro VViltibemio accepimus an. 1647, ex autographo, cui præfatio Epistolaris hæc proponitur: Magnificentissimo excellentissimoque Principi, Domino maximo, D. Maximiliano Romanorum Imperatori electo, invictissimoque Cæsari Augusto, ac Germaniæ & Hungariæ Regi serenissimo, illustrissimo Archiduci Austriæ, Clarissimo Duci Burgundix, Brabantix, Lotharingix, Lutzenburgi &c. Splendidissimo Comiti Flandriæ, Tyrolis &c. Langravio Alsatix, Palatino Salzburgi, suo gratissimo Domino, Joannes Schekmannus Trevir, solo nomine cognovita Maximinicus, salutem optat & felicitatem.

6 Præfationem sequitur Vita, vitam narratio, quomodo inventa fuerit Tunica inconsutulis D. N. Jesu Christi XIV Aprilis anno MDXII, ipsomet Maximiliano ad eam requirendam divinitus inspirato; & die 111 Maji, Imperatori exequias uxoris Blanca celebranti, Proceribusque & populo universo ostensa; ac rursus quinto post anno, in die Epiphaniæ, exhibita. Tum additur, quomodo, Altera Epiphaniarum a, quæ quat-

E

Schekmannus
Vitam Popponis.

F

Maximiliano
Imperatori
electo
Vitam Popponis.

Ata Sabbati fuit, S. Symeonis ecclesiam, ubi incliti Popponis diu Trevirensis Antistitis, corpus quiescit, Missarum solennia auditurus adiit D. Imperator, Heroum comitatus caterva. Missæ officio, non strenue minus quam reverenter perfecto, 1. Augustus abdita quædam & secretiora ejusdem visitabat ecclesiæ loca; & reperit, non tam magnificam & fortem structuram, quam mirificam & humilem Anachoretæ habituram. Movebatur exinde pius ejus animus, & totus incaluit spiritu, subministrante mirificationis materiam hinc abjecto & angusto (ut ita seram) tugurio Symeonis, illinc mirabili ædificio Popponis. Cum ecce cor devotissimum piissimi Domini Maximiliani tetigit divinus ardor, & Sanctorum cultus cumulator: datque mandatum, pariter & preces admittit, apud R. D. Richardum Archiepiscopum, qui & ipse tunc aderat, super inquisitione assentiat corporis incliti Popponis, sui antiqui prædecessoris. Assensus est Præsul, statuitque rem, in Capitulo illius decentissimi Collegii, Canonicorum judicio discutiendam simul & determinandam. Conciliantur venerabiles Canonici, petunt de super consultaturi factum quid opus sit. Tandem pariter convenientes, & opportunam se nactus oportunitatem inquirendi corporis gratia gaudentes, ac Imperialis Majestatis sublimati grato concurrentes assensu, venerandum corpus postera die inquirendum decernunt. Percipit hoc Dominus Imperator, fitque alacer & hilarior; lætatur & omnis amica cohors, quæque necessaria sunt disponuntur.

7 Advenit crastinus dies, & ordinantur qui huic negotio solennizando interessent. Augustalis potentia direxit illuc spectabilem virum D. Joannem Spronts, Præpositum Brixinensem, ad hujusmodi actum principalem Commissarium; egregium etiam D. Balthazarem Merklyn, Præpositum in VValkkirch, ejusdem ecclesiæ S. Symeonis Decanum ac Cæsareum Consiliarium. D. Archiepiscopus vero misit R. D. Joannem, Episcopum Cirenensem, generalem suum in Pontificalibus Vicarium; & nobilem D. Ropertum Montreal, Abbatem & Dominum Epternacensem; nec non eximium D. Joannem de Ave, tum Pontificii tum Cæsarei juris Doctorem, Officialem & Ordinarium Curie Trevirensis. Comparuerunt & alii clari & ingenni viri, D. Joannes de Hoechperch, Præpositus in Phortzen, Spirensis diocesis, Orator illustris Principis D. Marchionis Badensis, Secretarius item ejusdem Principis; Emericus, Comes in Lynygen; VVilhelmus Montreal nobilis Armiger, germanus D. Episcopi Tornacensis; alique plures, Prælati, Doctores, Sacerdotes, nobiles, ignobiles, cives, intranei & extranei; præsentibus quoque illius ecclesiæ Canonicis, D. Mattheo, Decretorum Licentiatum, ejus ecclesiæ Præposito; cæterisque omnibus Capitularibus loci, cum singulis membris & personis.

8 Quibus in nomine Domini congregatis, post meridiem dici memoratæ, circa primam horam, cum devotione & reverentia, divertunt ad mausoleum, ubi pretiosa illa margarita, corpus loquor D. Popponis, humata seu potius reclusa jacebat. Et primum quidem tabulam ligneam reperiunt, in qua incliti Popponis imago sub forma Episcopi, cum diademate & depicta erat, tenentibus duobus Angelis mitram Pontificalem; in cujus circuitu, per gyrum laminæ inauratæ, in summitate, Salvatoris imago fusilis, ænea æque & deaurata, in pede rursus imago Popponis (ut conjecturari facile est) configurata, dum vitales carperet auras, Popponis faciei. Præsert enim calvitium & maxillas depressas, elevatas autem genas; ut Popponem effigiatum fuisse asserunt. Porro in quatuor angulis quatuor Evan-

gelistæ, sub figuris animalium, per circuitum vero duodecim Apostoli, quibus mediabat hoc sequens Epitaphium, ex parte mutilum & sententiæ imperfectioris; tamen integrum cerneretur, quod syngraphum hic annotavimus: ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS M. XL. V. XVI K. LEND. JULII, OBIT HUIUS TREVERICÆ SEDIS DEO DILECTUS ARCHIEPISCOPUS POPPO, CLARA MANENS POPULI LUX, SPES GRATISSIMA CLERI, CINER. DOC. HUNC UT CONSOCHIS AGGREGET ANGELICIS, CONFLORADA CEDRUS, VENERABILIS REDDERUS PRÆSUL SPIRITUS OSSA TEGEBAT, HENRICI IMP. AUGUSTI PRIMMO.

9 Dehinc fufum & quid lapideum coloris jecorii, superficiem tumulitegens. Amoto illo, rursus (ut moris est sepulcrorum) conspicitur coopertorium: quod sublevantes, optatum se invenisse thesaurum gavisi sunt gaudio magno valde: & intrantes (ut ita loquar) domum sepulcri, invenerunt corpus incliti Popponis, reclinatum in saxi, & Episcopalis insigni involutum. Nuntiatur interea maximo Principi Maximiliano Cæsari Augusto jam jamque abituro; & quasi hujus rei experimentum præstolanti, quod tantopere desiderabatur inventum. Qui mirum in modum exhilaratus, ovanter equum inscendens, & in hoc Treverianis se salutem & lætitiâ procurasse gavissus, urbem egressus est.

10 Puto, narrationis series exigit, quomodo repperit sit corpus odorum, & qualiter adhuc jaceat, differamus. Excisum est monumentum in saxea f. f. grandæa testudinis, ab intus delinitum sive obductum cæmento subtili: cui impositum corpus venerabile, mirificante Domino Sanctum suum, nullam vidit corruptionem. Nempe totum integrum, totum solidum, totum nervatum, membratum, articulatimque coherens; ut cerneret Popponem, jam non quingentis ferme annis defunctum; sed proxime vita excessisse. Cervical, cui caput inclinabatur, solum tabidum. Supra pectus illud in plumbo habetur ænaglyphum, magnis & antiquis litteris, POPPO TREV. ARCHIEPS. OBIT DECIMO SEXTO KALEND. JULII. Brachia per latera extensa: dextrum aliquanto curvius. Manus dextra Baculum pastoralem gestat: porro in digito quarto ejusce manus annulus aureus, cum lapide pretioso (uti apparet) griseo. Inde, quinto digito adhibito, paterulam tenet auream: læva manu patula, servat calicem parvum aureum, intra palmam & pollicem. Casula Sacerdotalis, sericea coloris nigri, præstans valde & integra, cujus subductura aforis conspicitur: verum sericum intus versum: extremitas ejus per circuitum ligatura quam pretiosa ambitur. Oraria seu Stola duæ, humeris & scapulis circum ligatæ, ut celebrantium mos est Presbyterorum, ad genua usque dependentes, utraque sanguineo colore, quæ auro mundissimo & ruticante in oris decoratæ, ceu pridie imposuisses. Dalmatica sericea glauca sive crocea, adeo pura & recens ut hesternæ die crederes reconditam. Manipulum sericum albi coloris. Sandaliis calceatur mira arte & operositate confectis.

11 Contemplabantur hæc omnia, & gyrabantur ac regyrabantur absque ulla læsione. Corpus exanimatum, aridum & contractum, indicat adhuc suam longitudinem, Popponem, dum viveret, statum elegantis fuisse hominem. Præsert caput calviciei adhuc indicia, foras prominens. Profundi oculi, quod serio si hominis esse dicunt: nasus procerus, quod providi & considerati; os exiguum, quod temperatam moderatamque locutionem [indicare] asserunt; mentum

A. SCER-MANNO.

C. eplæ p. 161.

C. eplæ p. 161.

ad hoc inter-

C. eplæ p. 161.

C.

C. eplæ p. 161.

ad hoc inter-

ad hoc inter-

ad hoc inter-

A. SECK-
MANN

tum longum, arcumen inferius angustum, modellum & pium præfigurare; maxillæ humiles, sublimiores aliquantulum genæ, facies, manus, digiti, ungues oblongi; totum denique corpus modineatum aptatumque; & ut paucis absolvam, declarat mortuum Popponem, industria fuisse notabilem, & (ut de Salvatore legitur) blandum bonis & mitibus, severum perveris & terribilem. His omnibus ita visis & compertis, clausum est monumentum.

Itaque
supra
27 Jan.

12 Verum, licet verbum fidei sit ex auditu, veritas tamen in visu & tactu potissimum latet: aliter enim visa & tacta, aliter audita narrantur. Quocirca mihi abiecit illud, Fratri scilicet Joanni Schekmanno, Cirsobitz b. Maximini extremo, id gratiæ, id beneficii collatum est, quod merui & ipse videre, tractare & tangere. Siquidem post præfatam reclusionem, sexto Kalend. Februarii, reaptum fuit monumentum viri Dei Popponis, quo tandem firmius & sollicitius [rei veritas] roboraretur: accessitque sui & adductus, ut viderem & scriptis traderem conspecta. Veni, vidi, credidi, & gavisus fui. Vidi, inquam, omnia ita se habere ut præscriptis credidi, vere hunc Sanctum esse & Sanctorum numero catalogoque insertum celo; quem indolui nihilominus terris incognitum, & (quod ajunt) nec Kalendariis nec Martyrologiis inscriptum: gavisus autem, quod tanto tempore mortuus Poppo non computruerit.

Itaque
supra
27 Jan.

13 Levavi hinc in corde meo orationem, juxta illud Isajanum, pro reliquiis, pro induviis, pro exuviis, quæ inventæ fuerant incontaminatæ. Contrectavi indignus singula: devotione inflammatus venerabilem capitis verticem adii, exhorui, expavi, sed honore, sed amore. Reperi membra fixe coherentia: tractavi casulam & id genus ornamenta; traxi hac & illac: non seindebantur, non dissolvebantur, sed dabant gloriam Popponi sanctitate amicto. Baculum Pontificalem e manibus tuli, aspexique sollicitè, si quid memorabile foret in eo: deprehendi in summitate ejus laminulam argenti ductilis connexam per circuitum, aureis floribus exornatam, inter quos hi quinque continebantur apices, divisim unus ab altero, P. T. P. G. T. Interpretationi animum appuli: & quod Dominus dedit utile ratus sem infere, salva tamen cuiusvis meliori expositione, id meo iudicio videntur sonare apices præscripti quinque, **POPPO TRANQUILUS PRÆSUL GREGIS TREVERICI**; vel certe illud, **POPPOTUTTUS PASTOR GREGIS TREVERICI**; aut aliud, **POPPOTUTOR PUSILLI GREGIS TREVERICI**.
C Virga Pastoralis de ligno quercino vel sagino creditur, differentis tamen ligni & pretiosioris est uncus.

de devotione
diligenter
et audite

14 Et quid longius immorer? Quid vidi, quod manus meæ palpaverunt, de viro Dei scribo, & posteritati relinquo enarrantum in sæculum sæculi, ad laudandum nomen Sancti Domini, ad magnificandum & exaltandum Popponem alium: quem Deus optimus maximus dignetur notum facere hominibus, & lucernam de sub modio tollere & supra candelabrum collocare, ut videant & confundantur zelantes populi, quoniam non sit abbreviata, sed adhuc extensa manus Domini, & patrare mirabilia, potiora quam unquam fecit, patrata. Diligenter post hæc linteaminis cooperuimus corpus clarissimum, & demisso lapide polyaedrum sollicitè communivimus (prius enim facile patebat accessus) foramina rimasque obstruximus, ne aut vermium vel foricorum irrupentium lederetur corrosione, aut penetrantis auræ tactu confunderetur. Et quidem sic reliquimus corpus odorem in tumba, sine aliqua diminutione; donec provideat de servo suo Poppone Altissimus; & exaltaverit eum,

Infer in
sempus
Cano
nizatio-
nis.

nedum ad proximos suos, verum & apud gentes remotiores; concelebratque eum sublimari in ecclesiis plebis, & in cathedris seniorum laudari, concelebrari; ut juxta Prophetam, laudabilis mereatur esse populus, cujus est Dominus Deus ejus, quem benedixit Dominus exercituum: cui laus, honor, potestas & gloria in sæcula sæculorum. Amen. &

15 Non deerunt forte, non deerunt quidam fluctu submurmurantes, quod non in præfati ævo, ut in priori, ad sepulcra Sanctorum miracula fiant; ignorantibus profecto, & nihil pensi habentes, quia necesse fuit tunc virtutibus innotesci, ut improperantiam, Ubi est Deus eorum? vox insultationis de medio tolleretur (signa enim infidelibus data sunt) ac nunc confirmatis in fide, horum nihil opus est: majusculum eos munus manet profusiorque merces, offerentibus jam Sanctis vota precesque fidelium intra sacrarium exauditionis, obtinentibus veniam peccatorum, & gratiam impetrantibus. Ille datus intelligi nequaquam, quod Poppo hic noster miraculis non claruerit, quod frivolum esset dicere: sed ut obviemus, si qui forte fabulaturi essent, non eum Sanctum reputari debere [ab his], qui scriptis minime perceperunt, eum miraculis coruscasse. Quid quæso, quid præferat illa frequens confluentia muliercularum imprægnatarum ad ejus tumulum? quid jam in partu laborantium vota portendunt? quid denique jam exeuntium puerperio vult concursus? nisi quia olim in subveniendis hujusmodi præsto fuit, & est, semperque erit. Partes periclitantes in partu invocatus liberavit confectum, semineces revivificavit pueros, plerumque exanimis fortificavit. Sed generare solet lassidia copia magna, & cito vilescent quæ crebro vota ferunt; præsertim non reputantur miracula, quod frequenter fiant.

Propter
nam ad
inducere
fuit
quædam.

E

ANNOTATA. D. P.

a Anno 1517, currente littera Dominicali D, Epiphania cadebat in feriam 112, sicut etiam ceciderat anno 1512. Quod igitur in cyrillo nostro sic legebatur, Vix biui post hoc effluerant anni, & D. Maximilianus Imperator Augustissimus, Epiphaniam Domini celebraturus, ipsius festi Vigilia Treviros venit; non Schekmanni, sed librarii spbalma esse credidi; & fidenter correcti, Vix quini.

b Richardus, ex nobili familia Gysen-clau a f Wolfrats, electus an. 1512, præfatus usque ad 1540.

c Cum Diadema, nota sit Sanctitatis, posset sufficere habendo inter Beatos Popponi, si publica id auctoritate factum constaret; & si talis imago, non in sepulcro condita, sed in altari fuisset exposita.

d Broverus: Ceterum incisum æri, eleganti litterarum forma, quondam Epitaphium, lam nis plebisque velantissimis vel detractis sic legitur. ANNO &c. versuum hæc vestigia.... CLARA MANENS LUX.

.... SPES GRATISSIMA CLERI.

HUNG' ET CONSOCIIS JUNG'ERET ANGE-
LICIS. Ubi notat idem Broverus, quod prima mox fronte deprehenditur, præpostere repositam structuram versuum. Hoc vero soli transcribenti imputandum est, qui perperam exorsus legere versus prosæ præposuit; quod in ejusmodi circumditiis per limbum epitaphii facillime imperitis contingere, patuit Boppardæ; ubi repertum epitaphium, quam male præterque usum & sensum legerint qui primi illud transcripserunt, ostendi tum in Propylæo ad 2 Tomum Aprilis, pag. xxxvii, tum accuratius in Chronologia Patriarch. Hierosol. ante 3 Tomum Maji pag. LXVII. Utinam aliquis similiter exprimere lineamenti curasset

1a-

tabulum in sepulchro Popponis inventum (nam ut nunc superhi, vix possum ex Brovverii verbis sperare) licuisset fortassis coniectura haud infelici supplere hiatus, per hemistichia ipsi proportionata; neque difficile foret indicare eorum inter se ordinem. Hac autem spe cessante, dedi quae scripsit Schekmannus; in cuius autographo relinquitur vacuum pro linea plus quam una spatium; et additur (quod ne contentum turbare omisi) — Ut autumo, quia erravit laicus, apicum fabricandorum ignarus, simul & omittens: tum iterum scribitur ANNO &c. ut supra, mutatis dumtaxat duobus voculis, suggerendo quod videatur, pro CIVIUM DOCTOR, scriptum fuisse CINER. DOC.

e Fusum lapideum, id est (ut puto) crusta gypsum.

f Granea: ita egraphum nostrum: quid si Granchia legatur, intelligaturque area supra fornem plana; quomodo etiam aream triturariam dicit, docet exemplo allato Cangius in Glossario; licet alioqui vox ea proprie significet horreum. Sed et nos Granatium dicimus supremam cuiusque domus contubulationem.

g Anaglyphum creda hic, in significatione prorsus contraria, sumi pro exarato.

h Mirum, nullam hic fieri mentionem Pallii Ar-

chiepiscopalis, nullam Tunicellae qua subtus Dalmatica induit Episcopum oportuisset, aut etiam Cinguli.

i In margine etiam addebantur haec duo: Poppo Trev. Praesul, gratia Trinitatis, vel, Poppo iuvare pusillum Gregem tuum. Verum vehementer fallor, si Popponis nomen aliqua harum litterarum signent, ipsaeque non fuerant ibi sculptae etiam diu ante ordinationem Popponis. Deinde arbitrarium est, illis ita positis in orbem, ut singulis flos aureus interscurrat, ordiri lectionem a quacunque littera volueris: nolo tui tur divinare.

k Hic finiebatur liber secundus: quod sequitur summus ex fine libri prioris de vita; ad cuius calcem etiam dicitur, quod Popponis obitum comperientes Dani, quorum dici & esse meruit Apostolus (ut fideliter testatur antiquitas) sepulchrum ejus frequentiter aditu visitantes, se suaeque illi commendarunt. Antea autem narraverat Schekmannus, quomodo ante Pontificatum in Daniam se contulerit; invitatu Ottonis cuiusdam Danorum Ducis, quam antea ibi laboravit Poppo. Sed, ut animadvertit Brovverus, alius Poppo iste fuit, Slesvicensis Episcopus, longe senior Trevicensi, ab Ottone Imperatore & Adalago Bremensium Archiepiscopo, missus ad Ericum Regem, uti Adamus Bremensis lib. 2. cap. 26 scribit, varia ejus miracula narrans.

DE S. ENECONE ABBATE, ORD. S. BENEDICTI, ONNIÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

Fundatio ac Reformatio Oniensis, Sancti cultus, & Vitae scriptores.

ANNO
MLVII.

Chro. 1010
fundatum
fuit huius
monasterium
anno 1010
reformatum
anno 1010
anno 1010

Cum Plinacense vetus in Aragonia monasterium, Rege Sancio curante, ex Archimonaasterio Cluniacensi in Gallia Paternum Abbatem simulque disciplinam accepisset sub annum MXX, uti dictum xxix Maji ad vitam primorum ibi Eremitarum SS. Joannis & Viti; denique istis efflorescere capitis Regula Benedictina observantia, quin enim aliqua ibi antea fuerit nolim ego disputanda controversare. Hinc ergo educti nonnulli anno MXXIX, fuerunt in Onniense S. Salvatoris monasterium induti, anni abinde circiter viginti, videlicet Aera MXLVIII, primo fundatum Santhimontibus, sub Trigidia Comitissae Sancti filia, prima istius Abbatissa constituta, ut praesent ad regendos Dei cultores & omnes Deo devotas, sive ut Dei famulis famulabulque curam regiminum penderet; unde intelligitur illud quasi duplex monasterium fuisse, qualia nunc sunt Ordinis S. Birgittae. Siuam ejus necdum potui accurate cognoscere, nullis quod sciam tabulis Onniam exprimentibus, nec historicis Hispanis de eo signando quidquam sollicitis, quia de notissimo loco agebant. Magnam enim celebritatem ei jam pridem conciliarat miraculosa Desipare imago, ad quam cum filio S. Ferdinando extremum agro ac tum forte duodecimi, sub annum MCCXC excurrit Burgis mater ejus Regina Birengaria, uti deducitur legitur Patergo 1 ad Chronicon Sancti Regis, num. 10 & 11, die xxx Maji. Junior Sanctus, in quodam privilegio apud Tepezium tom. 3 pag. 469, situm monasterium dicit juxta fluvium Visicæ: sed nec hunc tabulis expriment. Propius eo nos ducit Tamajus in Vita num. 12, ipsum agens & oppidum Begoviscam ingenti fame laborasse: hoc autem oppidum, vulgo Birbiesca, in Castella est ad confinia Cantabrie, Burgis distans leucis 7 ad Septentrionem. Quae Birbiesca cum fluvio in charis anonymo adjaceat, verosimile est, ipsum esse supra dictum Visicam, vulgo Birbiesca

dictum, qui & loco nomen dederit quasi Burgum Visicæ, & Onniam habeat sibi adjacentem. Is deinde labitur in Iberum, a fonte suo catenis tenuem.

2 Secundus huius loco Abbas praefuit S. Eneco vel Henneco; alius Ynicus, vulgo Ynigo, penultima correpta, licet in veteri de Vita sermone scribatur Eneco; quod nomen sanctus nostra Societatis fundator, sibi in baptismo datum, credidit Latine reddi debere Ignatium, & sic eo usus semper est; idque exinde obtinet apud omnes Hispanos hoc nomine dictos, cum ipsum patria lingua sua expriment. Est illud nomen aliqui Gothicum videlicet posses Teutonico Innich vel Ennech respondere, Internumque seu Domesticum & familiarem significare. Sancti illius antiqua & originalia Acta penitus exciderunt; neque ex his quidquam superesse invento, praeter breve compendium, insertum Processui dissolutionis nationis Osenis & Jacensis, invento a nobis & descripto Roma, uti praefata xxix Maji dictum. Compendium istud collatum cum aliis similibus, ex Casoravugustano & Burgensi Breviario veteri transcriptis, primo loco dabimus; deinde prolixam alteram vitam ex Martyrologio Hispanico Joannis Tamaji de Salazar, allegantis idem ipsum Burgense Breviarium aliosque Scriptores in Notis citatos, ex quibus accepisse debuit multa illa miracula, quae vitam reddunt tam prolixam. Inter istos autem praecipuum (nam alii allegati, puta Villegas, Maldenatus, Marietta &c. brevissimi sunt) praecipuum, inquit, oportet fuisse P. Joannem Baptistam Damerum, qui Acta Sancti Bilbili scripsit tribus libris; ipse in eadem Bilbili, vulgo Calatayud natus, humanitatis atque rhetorices Professor in Collegio ibidem Societatis Jesu, uti ait Tepezus tome 6 Chronici Benedictini pag. 273 V; ut mirum sit, quod ejus nomen neque in Bibliotheca Scriptorum Societatis nostra reperitur, neque etiam in Bibliotheca Scri-

2 Abbatem
accepti S.
Enecum.

de cultu
Vita
in
quodam
Breviario.

notitia in
Vita per
Damerum
collecta
anno

prope Alro-
visicam.

AUCTO-
RE
D.P.

Scriptorum Hispanicorum Nicolai Antonii: eoque sollicitius
egi, ut eos libros abinverem, sicut & obtinui anno MDC-
LXXXVIII, beneficio nostri tum ibi Rectoris R. P.
Joannis Gregorii. Ex illis tam Tepezius praeclatus quam
Tomajus sumpserunt quidquid habent de viventis mor-
tisque miraculis, acceptis ex veteri libro Mr. cuius
mentionem faciens Breviarium Burgenfe, incerti, in-
quit, quae nunc potissimum miracula referamus,
consulto omnia praetermisimus ad gestorum ejus vo-
lumina lectorem cupidum relegantes. Maluissim equi-
dem illa ipsa antiqua volumina nancisci; neque scriben-
dis Onniam ac Burgo litteris peperci, ut obtinerem:
sed frustra. De recentioribus autem miraculis, quae si-
militer petii, respondit mihi Angelus Bonitus Archivista,
ea propter frequentiam a pluribus retro annis scribi de-
fuisse, quasdam autem notitias recentiores contineri tom.
7 Fr. Argatz, qui modo non facile haberi a me potest.

dumant-
quora non
t. p. p. p. p.
et.

B

P. m. in
f. m. m.
u. h. u.

Pr. m.
m. m. m.
P. m. m.

3 Edidit opus suum Damasus anno MDCXII adeo-
que triennio citius quam quintum Chronici Benedictini
Tomum vulgavit Tepezius (questus, parce admodum
informatum sese ab Onniensibus fuisse) & antequam
idem egeret biennio post Tomum suum sextum, ea inde
sumpsi, quae suo videbantur instituto sufficere, quaque
ex ipso Latino reddimus, quando fontem ipsum adire
nequid licet, ex eoque haurire totam miraculorum
seriem. Osiodecim annis ante Damasum litterum prodierat
Casaragustae alius liber, per Doctorem Michaelem
Martinez del Villar compositus, de Patronatu, anti-
quitatibus, regimine, ac viris illustribus Bilbilitan-
civitatis, atque Archidiaconatus ejus, quem similiter
nancisci cupere. Etenim inter primos S. Eneconem
recensens, multis eum laudat; dumque allegat,
S. Joannis Pinnatenfis Martyrologium, ubi legitur.
Heneco Aragonensis & Monasterii Divi Joannis
Baptistae Monachus, probare videtur, id quod ex an-
tiquis de Vita ejusdem memoris non intelligitur, ip-
sum, prius quam ad ecclesiam secederet, indeque ad Ab-
batiale munus assumere, habitum religiosum sum-
psisse in ipso monasterio. Hoc confirmatur in ejusdem
monasterii historia Joannes Bellus Martinez pag.
404, adducit instrumenti cujusdam veteris, coram
Enecone loci Priore facti transumptum hoc tenore.
Ego Eneco Lopez, una cum uxore mea Omnica,
votum rovimus Deo & S. Petro, ut iremus Ro-
mam: & antequam illuc iremus, venimus ante
praesentiam Domini Abbatis; & Eneconis Prioris,
quem Magistrum assumpseramus nobis; & Senio-
rum S. Joannis, qui tunc erant cum Abbate: & pla-
cuit nobis, omnes facultates nostras, praesente Ene-
cone Priore, in tres partes dividi &c. Verum neque
nomen Abbatis Paterni, neque annus Aera tunc cur-
rentis exprimitur, unde dijudicari possit, an saltem
tempus conveniat: & solum inde refertur Eneconis no-
men his partibus satis celebre fuisse. Quod autem dic-
tur Martyrologium, quantum ad allegata ex eo verba,
potius dici debet Necrologium, Martyrologio adju-
ctum; ubi Eneco iste Aragonensis, idem fortassis qui
supra Prior, mortuus indicatur; & forte alio longe die
(nam hic dissimulatur) quam quo constat obiisse S. Ene-
conem Abbatem.

4 Interim his nixus recentioris pro eodem monaste-
rio Martyrologii conditor, ita scripsit: Kalendis Junii
Luna N, Onnia cenobio, Religiosis, sub Paterno
Regulari primo Pinnatenfi Abbate, edoctis & refor-
matis, a Rege Sanctio tradito; post Garziam, pri-
mum ejus Abbatem, & inter alios praefati Paterni
discipulum, cum vir Dei Eneco Aragonensis, &
monasterii Divi Joannis Baptistae Monachus, opi-
nionem sanctitatis praeclarus, in illa montium solitu-
dine, vitam religiosissimam asperitatis sub monacha-
li habitu multis annis ageret; cumque neque litteris

neque nuntiis a Rege sollicitatus nihil proficeret;
tandem ipso Rege ad virum Dei accedente, vix
multis precibus obtinuit, ut Onniam se transfer-
ret, ibique Praesidem ageret: qui piam & exempla-
rem vitam agens, ipsamque multis ac stupendis
miraculis claram, in caelum evolavit, anno millesi-
mo quinquagesimo septimo. Aera scilicet vulgaris,
pro qua antiquiores notassent Aera Hispanica annum
MXCV.

5 Simili styli novitate procedit Sancti Comitissae
Epitaphium, lingua vulgari positum, & Eneconis ac
Tigridis memoriam cultumque confirmans, sic Latino
reddendum ex Tepezio tom. 3 pag. 323. Serenissimus
Dominus Comes Sancius, fundator Regiae hujus do-
mus Onniensis: qui fuit filius Comitissae Garciae Fer-
nandii, & nepos Comitissae Fernandi Consalvi, Do-
minorum Castellae: qui quidem Dominus Comes
Sancius fundavit a suo principio hoc monasterium
Onniense, in honorem Salvatoris nostri, ac gloriosae
Virginis Dominae nostrae, beatique Archangeli Mi-
chaelis; multisque possessionibus ac largis redditibus
magnifice dotavit: ibique ab initio posuit D. Ti-
gridiam filiam suam Abbatissam, cum aliis virgini-
bus multis, sub ea Deo servituris. Haec autem D.
Tigridia habita fuit pro Sancta; jacebatque sepulta in
praedicto monasterio, in capella Crucifixi (nunc ve-
ro, inquit Tepez, decentius composita jacet intra ligneam
quidem, sed pretiosam arcam). Post mortem vero
istius Virginis, reformatum fuit istud monasterium
Onniense, per Serenissimum Regem D. Sancium se-
niorem, generum Comitissae Sancti praedicti, colloca-
tis in eo Religiosis sub Regula & Ordine gloriosi
Confessoris S. Benedicti; quos Religiosos accersive-
rat praedictus Rex Sancius ex Cluniacensi in Francia
monasterio: posuitque ibi primum Abbatem glorio-
sum S. Eneconem, cujus sacrum corpus jacet in hoc
monasterio, intra propriam capellam. Transiit au-
tem D. Sancius Comes ex hac praesenti vita, ad
beatam gloriam, v die mensis Februarii, anno Do-
mini MXXII.

6 Concordat hic annus cum Annalibus Sobrabienfibus
apud Ambrosium Morales, ubi dicitur; Aera MLX obiit
Comes Don Sancius, qui bonas leges condidit. Jux-
ta autem in secunda arca, ad latus Epistolae (nam latus
alterum obstant Reges) posita est Urraca Comitissa, ma-
ter Tigridis, inter filias tertio gentis, defuncta xx Maji
anno MXXV; ac denique unigeniti eorum filii Garzia, &
ipso suae dominationis initio extincti anno MXXVIII:
per cujus mortem Castellae possessionem adiit Rex Arra-
goniae Sanctus: jure uxoris suae Dominae Majoris, dictorum
Comitum primogenita. Ex his intelligitur Tigridia sub
idem tempus obiisse: siquidem charta reformationis On-
niensis apud Tepezium, num. 45 in Appendice, ita si-
gnatur & facta charta Privilegii Aera MLXXI, noto
die Sabbato, v Kalendas Julii, id est anno Christi
MXXIX: quo tamen anno currente littera E Sabbatum
cadebat in iv Kalend. Julii ut videntur aliquid transcri-
bendo erratum. Placet interim ipsam chartam, ad pra-
ecedentium confirmationem & sequentium illustrationem,
quatenus historica est, ex Tepezio accipere.

7 Sancius, gratia Dei Hispaniarum Rex, cum
omnibus Episcopis, Ducibus, Comitibus & Opti-
matibus, in Provinciis suo imperio subditis degen-
tibus, Domino Papae sanctae Romanae Sedis & Apo-
stolicae Ecclesiae (Joannes XIX hic erat) & totius
orbis Archiepiscopis, & omnibus ecclesiastici Or-
dinis, cunctisque populis Christianis, prospera vitae
praesentis, & gaudia supernae felicitatis. Dum nullo
meo merito, sed solo gratuito dono & misericordia
Dei, ad regni gubernacula perveni; regimen & cu-
ram, solitudinem & vigilantiam, tam ecclesiasti-
carum

et m. m.
m. m. m.
m. m. m.

in quo m.
m. m. m.
m. m. m.

etque Ab-
batissa Ti-
gridis, m.
m. m. m.
m. m. m.

etiam
Comitissae
m. m. m.
m. m. m.

A carum rerum quarum secularium mihi esse commissam intellexi: de quibus omnibus Deo & immortali regi, æquissimo judici, rationem me redditurum esse cognovi; pro bene dispositis præmia recepturum, pro neglectis vero lucturum. Et propter hoc ingenti timore pressus, anxietateque magna sollicitatus, ad exorandam Domini misericordiam me omni anxietate converti. Pondus enim oneris mihi impositi vires meas, intellectum, & sapientiam excedere vidi: & idcirco quod mihi deesse sensi, hoc a Deo fore impetrandum duxi dignum, & in corde meo optimum judicavi. Et quoniam monente Apostolo in fide postulavi, & in oratione mea non hæsitavi, effectum meæ justæ petitionis, Domino concedente, accipere promerui; & dispositionem totius Regni, præeunte misericordia Dei, nobiliter ordinavi; & ut notum est universo orbi, magna parte oppressa Hispania & expugnata a spurcissima gente Agarenorum, decentissime fines nostrarum provinciarum ampliavi.

8 Tandem itaque respectu divinæ miserationis, omnibus occurribus malis & cunctis adversitatibus remotis; omniumque sacrilegorum hæreticorum, quondam religiositatem patriæ pestifere opprimentionum, versutis canonicali disciplina refecatis; incidit meæ menti summa Christianæ perfectionis, quam Dominus juveni, salvationem animæ suæ querenti, demonstrans ait; Si vis perfectus esse vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Quam perfectionem dum imperio, mihi a Deo commissæ, deesse comperi, vehementer dolui. Nam Ordo monasticus, omnium ecclesiasticorum Ordinum perfectissimus, tum temporis omni nostræ patriæ erat ignotus. Dum ergo assiduis precibus Dominum exposcerem, ut mihi dignaretur auxilium præbere; ut id, quod mente retinebam, possem ad effectum perducere, & perfectione monastici Ordinis tenebras nostræ patriæ illuminare; tandem, inspirante Deo, a prudentibus ac religiosis viris salubre reperi consilium; quibus referentibus didici, quia perfectionem hujus sanctæ quam requirebam professionis, nemo perfectius ostendere poterat, quam Congregatio monasterii Cluniacensis; quæ in eodem tempore, clarius ceteris monasteriis S. Benedicti, perfecta florebat regulari religione, auxiliante Deo, & Abbate Odilone administrante.

9 Igitur super hoc negotio accepi ab omnibus Episcopis nostris & Optimatibus consilium; & unum ex patriotis nostris, virum (quantum hominibus possibile est ad cognoscendum) religiosum & timoratum, vocitatum Paternum, cum devoto comitatu religiosorum sociorum, misimus ad prædictum Cluniacense cœnobium, ut in ipso perfectionem monasticæ vitæ cognosceret ac disceret; quæ sufficienter imbutus, ad patriam nostram rediret, & sitienti patriæ nostræ potum monasticæ professionis propinaret. Quod, donante gratia Dei, ut ordinavimus, factum est. Nam isdem vir, doctrina disciplinæ regularis cum suis sodalibus perfecte instructus, prospere ad nos reversus est. Quem primo doctorem monasticæ vitæ in monasterio S. Joannis de Peña constituimus; & ut Fratres sub ipso regulariter viverent, eum Pastorem animarum præfecimus; & prædictum monasterium, ut firmiter in stabilitate regularis vitæ peristeret, regalibus donis atque firmitissimis privilegiis munivimus, quatenus hoc irritum facere nulli liceret ex nostris successoribus.

10 Hoc ergo monasterio regulari dispositione decenter ornato, omnes Episcopi & Princeps totius regni communiter consilium inierunt, & ad me venientes unanimiter petierunt; ut, sicut monaste-

Tomus I. Junii.

rium S. Joannis de Peña decoraveram monastica religione; sic etiam honorarem eadem regulari B. Benedicti professione Onniense monasterium, a religioso Sancio Comite in honore S. Salvatoris constructum, & amplissimis donationibus prædiorum ac pretiosissimis suppellectilibus sanctæ Dei ecclesiæ congruentibus ditatum. Quam eorum petitionem justam esse considerans, libenter accepi, & tota mentis intentione. Destinavi ergo viros nobiles, semper lateri meo adhaerentes, ad monasterium S. Joannis de Peña; & Dominum Paternum, quem ibi Abbatem venerandæ Congregationis præfeceramus, ad nos venire, cum aliquantis religiosi Fratribus, postulavi. Qui benigne obediens meis justis petitionibus, quod ab eo petebam sine aliqua dilatione impetravi: depulsiisque mulieribus, in Onniensi monasterio sine aliqua reverentia habitantibus, consensu & voluntate atque petitione omnium patriæ nostræ Episcoporum ac Clericorum, statuimus ibi Congregationem religiosorum Monachorum, quibus Abbatem Garfianum nomine, secundum Regulam S. Benedicti, communi etiam Fratrum acclamatione, præposuimus; Dominum vero Paternum, Abbate loci diligenter instructo, & Congregatione honorifice ordinata, ad proprium monasterium remissimus.

11 Ut ergo inconvulsa & stabilis in perpetuum remaneat hujus Congregationis ordinatio, auctoritate & jussione Domini Papæ, omniumque in regno nostro degentium Episcoporum, munivimus eam Regali & Pontificali Privilegio: placuitque mihi & omnibus, ut scriptis traderetur hujus Privilegii assertio, quatenus omnibus malignis, Abbatem & Congregationem hujus loci opprimere conantibus, omnis auferretur occasio &c. Hinc sequitur tenor privilegiorum loco concessorum; cui primo loco subscribunt, Julianus Burgenfis, Pontius Palentinæ, & Joannes Alabensis Ecclesiæ Episcopus, & Ego inquit Sanctius, Dei gratia Hispaniarum Rex, coram omnibus Episcopis &c. hoc Privilegium S. Salvatoris & omnibus Monachis ibidem Dei famulantibus, tradens confirmo, & manu propria hoc signum & pono, coram præsentate Abbate Garfiano; factum Domini Regis & Patris sui similiter confirmantibus, Ranimiro, Garsea, Ferdinando, post quos, Ego inquit, ancilla Christi, licet indigna Regina, nomine Domina Major, factum Domini Regis ac filiorum meorum coram omnibus confirmo; subscribentibus ex ordine septemdecim, & concludente Garsea Scriba.

12 Atque hic de Onniensi monasterii initio præfandi finis esse, occasione S. Eneconis: quem novus ab illo Dominicus Abbas, in Sermone de quo mox, transivisse de hoc sæculo ait tempore Ferdinandi, in Castellæ Regione & Gallecia regnantis, anno regni ejus xxiii, id est (siquidem a patris Sancti morte numeres) anno Christi MLVII, ex quo regimen pastorale susceperat, denarii geminati & amplius spatium consummato; ut oporteat eum capisse circa primos menses anni MXXXVII. Teptius tamen Abbatem constitutum ait Æra MLXXVI, qui foret annus sequens. Tum porro & ceteros Abbates loci enumerat usque ad annum MDCXIII; cum antea pag. 331 tenuisset Catalogum monasteriorum LXXIII, olim a monasterio Onniensi dependentium. Quibus omnibus omis- sis, redeo ad S. Eneconem, cujus corpus de terra elevasse dicitur octavus monasterii Abbas Joannes, habito etiam Sermone, quem ex parte repræsentat Tamas. Cum autem anno MDXCVIII sacrum corpus retygeretur, inventum est supra corpus membrana, qua dicebat; ipsum translaturum ad altare, in quo tunc

AVCT. D. P.

deinde & Onniense reformatum;

postea ibi Abbatem Garfianum,

E

insumque multis privilegiis ornaturis.

F

Garfiano successit S. Eneco ab anno 1038 ad 1057

ejus corpus anno 1598 translatus;

K

re-

A reperiebatur, ex clauſtro; prima ſcilicet ſepultura loco; & quod floruit mira ſanctitate & miraculis, & ideo auctoritate Apoſtolica relatus eſt in numerum Sanctorum. *Exiit Monasterium iſtud Joannes Abbas, ſecundum Tepezii Catalogum, ab anno MCVII ad MCXI; & hinc ſucceſſit Dominicus uſque ad annum MCXV; quem Tepezius dicit Latino ſermone ſcripſiſſe vitam & laudes S. Eneconis. Dicitur non ſuſtine- re hoc auſus deſcribere: ſed ignotum ſibi Auctorem eſſe confeſſus, ipſum Latino primum, dein Hiſpanice dedit poſt cap. 2 lib. 2, qui nobis in Vita prolixiori inchoabit Caput 4, ubi ſuſe agemus de ſacri corporis translatione & miraculis. Itaque hic ſub Praſationem cum hoc quae alibi inveniuntur, oratione propria: Excita Domine in eccleſia tua Spiritum, cui B. Eneco Abbas ſervivit; ut eodem nos replente, ſtudeamus amare quod ama- vit, & opere exercere quod docuit.*

VITA BREVIOR

Ex Ms. Monasterii Pſanenſis,

B Inventa Roma inter Mss. Card. S. Severina, & collata cum vetuſtis Breviariis.

Sanctius Cantabrorum Rex, cum Mahometanorum Hispanias occupantium vires multis preliis perdomuiſſet; ad ea, quae Chriſtianae pietatis ſunt, poſt bella conuerſus, in hoc totus erat, ut monaſticus Ordo, (cujus ea tempeſtate vix tenui veſtigium apud Cantabros extabat) ſuo regno illuſtrando induceretur. Cluniacum itaque, Galliae clariffimum Monachorum coenobium, cujus ſanctitatis fulgor ſub Odilone Abbate latiffime tunc ſplendebat, Paternum virum religioſum miſit: ut ſanctioris vitae normam inde reportans in Hiſpaniam transferret. Unde reuerſus Paternus primum coenobio Divi Joannis, Penae nomine, inſignito, praeficitur.

C Tandem Episcoporum, & Regis Procerumque conſenſu Onniz coenobium viris religione inſignibus, qui ſub Paterno edoſſi erant, incolendum traditur, (pulis ex eo Monialibus, quarum vita parum monaſticae regulae respondebat. Onniz namque coenobium Sanctius Comes, hujus Sanctii Regis ſocer, a fundamentis condiderat. Primus igitur Onniz Abbas Garſias conſtitutus, omni ſanctitate coenobium illud moderabatur. At vero cum exceſſiſſet e vivis Garſias, Sanctius Rex omni ſollicitudine ſatagebat, ut coenobio quod tam mira dilectione proſequabatur, dignum Abbatem imponeret. Erat eo tempore apud Aragonenſes vir Dei Enneco, opinione ſanctitatis praeclarus, qui in montium ſolitudine vitam rigidiffimae aſperitatis ſub Monachi habitu multis annis agebat: quem cum Sanctius Rex Onnienſi coenobio praefiſſe cuperet, pluribus illum nuntiis, ut ad ſe veniret, ſollicitabat: quibus cum nihil proficeret, Rex ipſe ad Dei virum acceſſit, a quo vix multis precibus obtinuit ut Onniz Praefulem ageret. Nec eo contentus pius Rex, plurimis donis ac muneribus & privilegiis donatum coenobium, multo illuſtrius quam antea fuerat reddidit.

3 Enneco ergo, ſtatim ut Monachorum regiminiſ habenas ſuſcepit, veri Paſtoris officio fungebatur: aiebat ſcilicet pauperes, agrotantibus aderat; quae ſua erant oblitus, alienis proſectibus invigilabat; miraculis & adeo quotidie clarus, ut Dominus ſervi ſui ſanctitatis ſumam latiffime diſfunderet. Nam & nobiles quidam, ſed peſſimis moribus praediti, cum Dei virum crebris injuriis divexarent,

mutuis ſe vulneribus conſecerunt, cum amiciffimi inter ſe ſemper exiſtiſſent. Sed & ruſticus quidam, qui in coenobii agro colendo ſuam operam Dei viro negarat, hortum ſuum reliquis virentibus aridum conſpexit; quouſque viri Dei juffu, aqua benediſta ſparſus hortus, in nativum virorem ariditatem commutaret. Impetravit praeterea ſuis precibus a Domino largiſſimum imbrem, cum tota illa regio xſtu & ſterilitate nimia pene interiret.

4 His igitur pluribuſque aliis miris iodies clarior factus Enneco, apud Sotum-longum ſextra coenobium, agrotare graviter coepit. Qui dum ad coenobium deportatur, viſi ſunt illi occurrere eximia pulchritudine pueri, accenſas lucernas deferentes: quorum laborem itineris miſeratus vir Dei (crediderat enim illos pueros eſſe, cum revera Angeli fuiſſent) ad circumſtantes converſus hortabatur, ut pueros, labore itineris feſſos, ſoverent; cum nil tale cerne- rent qui cum comitabantur. Ingraveſcente denique morbo evolavit in caelum Kalendis Junii, anno Domini milleſimo quinquageſimo ſeptimo; cujus meritis poſt obitum, ad illius ſepulcrum, multa & ſtupenda miracula Dominus quotidie operatur.

A N N O T A T A D. P.

a Brev. Burgenſe addit, ditionis fines latiffime produciendo, ad Pyraeneos uſque faltes.

b Idem, ſeminis parum pudicis; occaſione ſcilicet ſuggerente periculoſo Clericorum ſeu Monachorum contubernio, qui iſtic ſacra miniſtrabant ſub Abbaſſa obedientia.

c Ita etiam Breviaria. Quidam regimen ejus deſcribit ab Era 1155 ad 1162 id eſt ab anno Chriſti 1117 ad 1128. Aſt Tepez tom. 3 pag. 326 promotum vult ad Episcopatum Aragonenſem: additque temporibus iſis ſolitus etiam Episcopos a Provinciis nominari, ſicut in Charta Sancti Regis notatur Episcopos Alabenſis. Quia autem in Concilio quodam anni 1162 decretum fuerat a Ramiro Rege, juxta ordinationem Sancti Patris in priori Concilio (cui cum aliis quatuor Garſias Najarenſis Episcopos interfuſiſſe dicitur) ut Episcopos Aragonenſes ex Monachis coenobii S. Joannis Pſanenſis habeantur & eligantur; conſequens eſſe vult Tepez, ut inde Monachus Garſias fuerit; & exinde forte dumtaxat ſumptis ejusdem Episcopatum Aragonenſem. Verum, ſicut ex inſtrumento reformationis praenotato, ſatis clare habetur Garſia Monachus; ſic ex eo quod in Append. tome 3 pag. 11 proſert inſtrumento, non ſatis conſtat de veritate Synodi utriuſque; quippe cui ſubnotatur Data ſententia vii Kal. Julii Era MLXII: quod ut excuſet Tepez, annos Chriſti notari vult praeter uſum Hiſpanorum eo tempore, quorum Era communem praecurrebat annis 38. Quod ſi tamen aliunde probetur Garſias Najarenſis vel Aragonenſis Episcopos, cum malim diſtinguere ab Abbate.

d Brev. Caſaranguſtanum addit, cujus celebris fama longe lateque, frequentibuſque miraculis reſonabat.

e Idem pro miraculis lectorem remittit ad geſtorum ejus volumina; quae deſideramus nancifci.

f Solduegum nuncupant Tepez & Tamajus: prior etiam, duabus leuſis a monaſterio abeſſe, ait. Caſaranguſtanum Brev. etiam Sotum-longum nominat. Burgenſe omiſſo nomine, vicum quemdam.

g Idem Burgenſe annum tacet, ſed exprimit eum Caſaranguſtanum. Tepez tom. 6 pag. 272 reſert compendium vita, Onniz ſibi ſubmiſſum vulgari lingua, atque adeo recentiffimae compoſitionis; ubi dicitur obiſſe Sanctius, an. 1073, & hinc mavult habere; ſatetur tamen ipſemet ſaltem annum unum detrabi debere numero, tom. 5. pag.

A pag. 463 Y. Instrumentum producent Regis Sancti, ejus qui ad Zamarram perit, & regnare cepit an. 1057, datum in favorem Ovidii Abbatis Onniensis 27a millesima centesima octava, id est, 1070. Quem quidem Ovidium pag. 338 Y. vixisse ait usque ad an. 1085: & eundem dicit etiam Obecum nuncupari a quibusdam. Similiter autem tom. 6 pag. 273 Y. ex Chartis Onniensibus probat aut, S. Enneconem etiam nominari Obecum. Sed ex dictis mihi verosimilius fit, donec aliud probetur, Obecum seu Obizonem, ab utroque diversum, medium collocandum inter Enneconem & Ovidium.

ACTA PROLIXIORA

Ex Tamayo, Yepezio, & Dameto.

CAPUT I.

S. Enconis pia Initia & anachoresis.

Igitur postquam nobilissimus Sanctius Comes migravit a saeculo, & Garsias filius ejus apud Legionem prodicione & interfectus est, Rex Sanctius Minor, praedicti Comitis gener, Aragonensium scilicet & Cantabrienium Rex eorum successit imperio: qui, Redemptoris nostri opitulante clementia, magna ex parte ejecta & expugnata spurcissima Agarenorum gente, fines regni decentissime ampliavit. Ab ipsis namque Pyrenaeis usque ad oppidum b Nagera, quidquid infra continetur a potestate paganorum eripiens, iter S. Jacobi, quod barbarorum timore praecepto calle peregrini declinabant, absque impedimento, recto tramite direxit. Accensus itaque zelo ejusdem Redemptoris, cujus ope saepius de inimicis victor extiterat, statuit regnum suum a sordibus & profanationibus dictae gentis penitus emundare, & ecclesias atque monasteria quae olim jam diruta fuerant renovare, Christi-que servorum gregem & B. Benedicti Regulam per monasteria ordinare. At vero divina gratia concedente, omnibus occurribus malis remotis, omniumque haereticorum quondam religionis puritatem pestifera inquinantium versutis canonicali disciplina resectis, incidit in ejus mentem summa Christianae religionis perfectio. Jam Ordo monasticus, lucidissimus ecclesiasticae hierarchiae splendor, omni nostrae patriae, tunc temporum fere ignotus erat.

Audient igitur laudabilem famam Cluniaensis monasterii, quod eodem tempore regularis ordinis perfectione pollebat; cupiens velut apud prudentissima fructus bonos facere, quemdam religiosum virum, Paternum nomine, qui ex longo jam tempore, a saeculo cum sociis suis remotus sedebat, ad Venerabilem Odilonem Cluniaensem Abbatem cum convenienti sibi apparatu direxit. Quem Venerabilis Pater Odilo Abbas, in amorem gloriosi Sancti Regis Hispaniarum, honorifice recepit, & eum apud se non parvo tempore retinuit. Qui postquam doctrina disciplinae regularis cum suis sodalibus plenius est instructus, ad patriam cum magno gaudio est reversus. Quem statim Sanctius Rex primum Doctorem monasticae vitae in monasterio S. Joannis Baptistae de Penna constituit. Deinde, petitione atque consensu Episcoporum & Principum Regni, hoc idem agere disposuit in Onniensi Canobio, quod religiosus Sanctius Comes, pater ejus, a fundamento construxerat. Feminas denique, quae ibidem sine reverentia habitabant, expellens, congregationem religiosorum Monachorum, per supradictum Paternum Abbatem, introduxit;

Tomus I. Junii.

quibus Abbatem Garsiam nomine, secundum Regulam S. Benedicti praeposuit: tunc vero Paternum Abbatem, Pastorem loci diligenter instructo, & Congregatione honorifice ordinata, ad proprium remisit monasterium.

3 Erat eo tempore in Aragonensi provincia quidam vir Sanctus, Eneco nomine, qui ab ipsis suae aetatis principiis, omnipotenti Deo deservire dispiciens, ejus gratia praecunte, in omnibus bonis exercitiis vitam agebat. Hic autem, sicut ex antiquitatis memoria retinetur, a saeculi tumultu segregatus, solitudines montium petiit; ubi, juxta desiderium suum, plenius Deo posset vacare. Fuit ergo sanctus vir (ut constans traditio est) ex urbe oriundus Bilibilitana, quae hodie Calatayud & creditur in Celtiberia, ex Muzarabibus parentibus progenitus: quos & alios Christianos, etsi oppressos servitute retineret Saracenorum jugum; attamen ad fidem Catholicam deferendam nulla compellebat violentia. Ex hisce quippe parentibus, in commune bonum, inter rudera sectariorum, velut rosa inter spinas, natus est Eneco; cujus primaevo infantiae & pueritiae progressus obliteravit penitus aut temporum lapsus, aut scriptorum incuria. Credibile est, illum Deum, quem in exemplar Monasticae perfectionis elegerat, a primis, ut ajunt, unguiculis, aequalibus dotibus implevisse, & maximis charismatibus expolivisse, ut tempore messis pingue fertili copia semen in Ecclesiae abacis splendidioribus appreret.

4 Transacta liquidem primae aetatis aurora, cum primum perfectae discretionis corpisset animo lux oriari, qualem ad virtutis portum semitam eligeret cogitabat. Et licet Religionis anchoram continuis & repetitis amplexibus arripere destinarer; ast naturae imbecillitas & antiqui serpentis virus fere omnia adolescentis conamina deturbabat: quousque Numinis aura iterum spiritum vivificans, velocius ad iter perditum traducebat. His auxiliis ad viam redux tiro, saepe saepius intra se cogitabundus audiebat: Nonne vides, infirme pugil, quas ubique diabolus extendit insidias? quos struit laqueos, ut quotidie hominum animas decipiat? Hic blasphemias innodatos inspectabis; illic perjuriis deditos intueberis: alii te ad turpitudinem proprio exemplo perducunt; alii te avaritiae nexibus implicabunt. Iste te seducet ad vindictam; ille te praecipitem verbis fallacibus propulsabit. Quo ergo te vertes? Quid nisi malorum in saeculo pelagum conspectabis? quid nisi undantium peccaminum volumina perscrutaberis? Quid aviculam a laqueis liberat, nisi ejus pennae? Ergo quasi columba candida alas tuas extende, in desertum evola, & cape tegumen in foraminibus petrae. Sic, per varios tentationum anfractus, cor Eneconis diu videbatur procellis obrui; donec Deo favente, sedatas maris undas respexit obtutus, & salutis lucifer coepit in naufragantis visceribus exoriri; quo ad superiora claritatis specimina perductus, patriam, parentes & omnia deserens, Dei protectione vallatus, ad Pyrenaei juga, volut alter Loth a patriis flammis diffugiens, solitariam ut duceret vitam strenuus eremita conscendit.

5 Tunc temporis per Hispaniae circulos, celeberrimum praelibatum S. Joannis de Penna, virtutibus, refectione, & sanctitatis fama florebat; de quibus instructus Eneco, gressus illuc dirigere proposuit; ut sub S. Benedicti Regula, quae totius orbis ambitum mirificae sanctitudinis symbolo collustrabat, subque tantorum virorum disciplina & consortio, quorum opinio universos terrae terminos adimplebat, agonista militaret strenuus. Haec sane ad adum perducens spiramina, ad monasterii ostium accessit

K a ado-

EX TL MAYO.

S. Eneco Bilibilitana.

E

religionem ingredi cupis:

ad Pyrenaei jugum futuris abis:

F

Celebre tunc monasterium Pinnae se ingreditur.

Sanctius Castella Comite de filio minoris;

fuerat Rex Sanctius;

volensque monasteria restaurare;

Paternum Clunia-cum misit;

Omniense canobium monachis datus:

EXTA
M.YO.

adolescens : qui Monachis intentionem & singula propositionis & itineris accidentia propalans, cucullam humiliter poposcit. Sancti etenim viri omnia a juvene relata ruminantes, ipsiusque humilem efflagitationem contuentes, & intra se reputantes, quod illius viri receptio in maximum Dei honorem Ordinisque glorificationem esset futura; unanimiter in eorum consortium, opitulante Domino, cooptarunt. Ergo Christo nomine dato, exutis secularibus indumentis, insimulque omnibus mundi fomitibus, novus miles monachali præcinctus lorica, proposuit omnia inimici irritamenta calcare. Sic in arenam tiro descendens, diaboli insidias ita facillime propulsabat, ut licet ille tanquam leo rugiens sæpius circumiret novitium, cogitans illius pia conamina perturbare; attamen Dei præsidio, & monachi strenuitate toties victus recessit, quoties cum pugile arma fuit ausus diabolica temeritate conferre.

Professio-
nem omisit

B

6 In hisce & similibus congressibus Eneco tirocinii tempus consumpsit; quo expleto, secundum Regulam S. P. Benedicti, adstantibus & probantibus illius Regis domus Abbate & cœnobitis, voluntarie votum emisit. Quo nexu denuo latus, sic primo se præbuit nomine & re verum religionis sectatorem; postmodum ita vita & moribus regulæ leges servavit, ut voti dulci vinculo adstrictus, omnia virtutum semina in cordis intimo, ad sui Patris imitationem, religiosa speculatione plantaret. Abhinc in choro divinas laudes persolvebat quotidie, pœnitentiis carnem domabat, eamque spiritui subiciebat; & demum lectione sacra mentem feliciter illustrabat. Semper fuit senioribus obediens, æqualibus humilis, inferioribus affabilis & mansuetus, ita ut omnes & singuli in eo speciosum invenirent perfectionis & religionis exemplar. d

d

7 Post hæc, cum plurimum temporis, in hujus vite sociabilis & activæ ministerio, salubriter exegisset; solitariam & contemplativam profundo viscerum ardore peroptabat, qua suæ peregrinationis cursum compleret. Hujus perfectionis stimulos proprio referavit Abbati: qui Eneconis spiritum examinans, variisque religiosis machinationibus ejus mentem exercens, cognito divini Numinis consilio, & trutinato perfecti hominis conamine, illi facultatem non sine lacrymis impertivit. Qua obtenta, vale dicto Fratribus, Anachoreta inclitus in Aragoniæ montes secedens, oratorium ædificans, & tugurium effodiens, primævos illos solitariæ perfectionis Ægypti, Thebaidos, Nitriæ, & Syriæ antesignanos fuit ad amissum, quantum Deus permiserat, imitatus. Ab hinc scias abstinentiam esse primum Eremitæ gradum, sic cupidiarum sarcinam contempsit, ut nequaquam, nisi panem cum sale mixtum, aut campi gramina comedisse probatum sit. Cetera equidem jejuniorum, mortificationum, pœnititudinum, & humiliationum opera communia felici semper implevit spiritu; & licet eremi durities & laborum rigor proorsus sancti viri consumere vires viderentur; tamen ejus spiritus divinis sic fuit inspirationibus, oratione interveniente, confortatus, ut quidquid asperitas destruere conaretur, Dei pietas solidaret.

plurimis
ejus fructum
sive susti-
gio.

8 Non ergo potuit lux ista diu sub modio spelæi obscurari, quin potius passim ejus virtutum lumen, per vicinos territorii vicos resurgens, universam fere regionem illustravit. Ex hinc oppidani in eremum accurrentes, illud sanctitudinis prodigium demirantes attoniti, ad ejus pedes provoluti, ut eorum misereretur, gravi submissione petebant. Illos Anachoreta beatus benigne suscipiens; in fidei regulis instructos, & salutaribus monitis imbutos

dimittebat; qui in propria repedantes contriti & alacres, viri Dei virtutem, laxatis linguarum membranulis, evulgabant. Alii intra illius montis cavernas domicilia struentes, ibidem vitam anachoreticam eligebant; ubi ab Enecone instructi, & ejus exemplo attriti, perfectissimum in posterum agone eremiticis congressibus explevere s. Quo non solum fama operum sancti viri intra parietes circumscribebatur privatos, sed etiam ad opulentiores urbium domos Regumque aulas pertingebat mirabilis & sonora.

A N N O T A T A D. P.

a Scelus id creditur fuisse Veremundi Legionensis qui secundum Castellani filiam Tarasiam uxorem habebat, speranti sibi Castellam vindicare: ejus hoc Epitaphium legitur in ecclesia S. Joannis Legionensis, H. R. Dominus Garzia, qui venit in Legionem, ut acciperet regnum, & interfectus est a filiis Velæ Comitissæ: sed corpus Onniam exinde translatus putat Tepez, ista referens Tom. 3 pag. 325

b Vulgo Najara in Castella, inter Iberum flumen & oppidum S. Dominici de Calceasa, olim Episcopalis civitas.

c Calatayud, civitas Aragoniæ, a Casaragusta in occasum levius circiter 20 distans, Castella veteris finibus propior: ibi, inquit Dametas, parentes creduntur habitasse, ubi nunc est monasterium S. Benedicti, juxta portam Casaragustanam: talis autem credulitatis fundamenta citat Codices MSS. olim visos, nunc deperditos; & quod Princeps Berengarius, Petronilla Aragonum Regina maritus, an. 1148 de navibus Onniensi monasterio prædictam S. Benedicti ecclesiam, sitam in vico Mosarabum; utique quia ibi credebatur natus S. Eneco.

d Hæc de Sancti monachatu prius suscepto satius verosimilia tantum sunt, quatenus in Breviario dicitur Sanctus, sub Monachi habitu in eremo vixisse: adeoque vetustiori resse egent. Neque dixeris non convenisse ut Monachis præficeretur, qui ipsemet nunquam in monasterio vixerat, esse habitum forsitan ab aliquo Abbate susceperat, ut S. Torrellus 16 Martii: idem enim & S. Benedicto evenisse in ejus vita legitur.

e Dametas tribus Bilbili leucis pænis primum Sancti eremitorium, nomine Thobet, quod vult derivari a Græco Θωβη. Desipara.

f Hæc quoque, ut & alia plura ex Donato, rhetorica facultate usque accepta videntur, non ex ætate auctoritate.

C A P U T II.

Abbas factus Eneco, virtutibus & miraculis claret.

9 Cum enim apud Montanæ Aragoniæ hæc ab Enecone ageretur; evenit, quod Garzia, primus Abbas Onniensis, B. Odilonis discipulus, & Paterni socius (qui Regis Sancti jussu illud cœnobium, ad formam Cluniacensem, regendum susceperat, ubi monasticam Regulam diu collapsam erexerat) a vivis sublatus est. Quod Rex egre ferens, totis viribus constituit præfato monasterio talem virum præficere, qualem illa novella plantatio, quæ Garziæ directione concreverat, exposcebat. Ad id pectus volvens qualem in Abbatem eligeret, Deo inspirante, in ejus regiam mentem S. Eneconis devenit opinio, quam variis monitionibus experimentisque præcognitam satis ha-

A habebat. Ex quo sibi persuadens, nullum inveniri posse in regnis suis virum, qui Abbatis defuncti locum impletet, nostro Monacho sanctiorem; quanto-
*a Regi
dignatus
Eneco,*
 cius nobilibus oratoribus electis, illos ad Eneconem exlegavit, quatenus sanctum Anachoretam ad illud ministerii opus attraherent; ipsique conscripserunt, ut voluntarie sub sua protectione & directione monasterium acciperet Onniense; præferens propriis commoditatibus & consolationibus commune bonum & omnium necessitudinem: confulto, quod Dei munificentia ad hoc illum tot virtutibus imbuerat, ut corda illuminaret aliorum, & viscera proximorum divini amoris flammis incenderet.

*qui mo-
dum ejus
munitis va-
spontus:*
ro Obstupuit Eneco orationi Nobilium; & Regis litteras demiratus, postquam illos caritative suscepisset, & Principis scripta velociter ruminasset, humi-
 li & silensio murmure respondit: Quod in me Rex prudentiæ specimen invenit & discretionis, ut; ad istam Abbatiatus sarcinam perferendam, cogere imbecillum destinaret homunculum? Quo pacto, si meam non est expertus fragilitatem, contendit me Prælatum eligere; hominem, patientia vacuum, ut debiliū imperfectiones sufferam; spiritu alienum, ut deviantium torpores accendam; scientia nudum, ut errantium ignorantias edoceam? Hei mihi! si pro aliorum salute corruo, si pro alterius bono de proprio deficio, si propter publicam utilitatem ab ipsis meis rationibus aberro. Ergo tutius est inter silentium & securitatem memetipsum custodire & tueri, quam inter aliena pericula periclitari. Melius est enim Christo parere, quam Regi: cui ista dicite, ne quem perfectum concepit Præfulem, imbecillum postmodum agnoscat peccatorem. Eremitæ profundam Oratores demirantes modestiam, accepta a Dei viro benedictione abiit; & Sanctio, quæcumque inspexerant & audierant, admirabili compendio retulere. At Rex (cujus cor in manu Dei est) non ex illa eventus ambagine cedens, quin potius resistencia beati viri animum erigens; alios religiosos viros emisit, qui B. Eneconis obstacula diluerent: & ad implementum electionis, exemplis propositis, cohortarentur. At ille omnia postponens, in suo semper proposito remanebat.

B pro aliorum salute corruo, si pro alterius bono de proprio deficio, si propter publicam utilitatem ab ipsis meis rationibus aberro. Ergo tutius est inter silentium & securitatem memetipsum custodire & tueri, quam inter aliena pericula periclitari. Melius est enim Christo parere, quam Regi: cui ista dicite, ne quem perfectum concepit Præfulem, imbecillum postmodum agnoscat peccatorem. Eremitæ profundam Oratores demirantes modestiam, accepta a Dei viro benedictione abiit; & Sanctio, quæcumque inspexerant & audierant, admirabili compendio retulere. At Rex (cujus cor in manu Dei est) non ex illa eventus ambagine cedens, quin potius resistencia beati viri animum erigens; alios religiosos viros emisit, qui B. Eneconis obstacula diluerent: & ad implementum electionis, exemplis propositis, cohortarentur. At ille omnia postponens, in suo semper proposito remanebat.

*sed ipsius
mores pro-
denti al-
dequie*
11 Iltius vero reluctationis constantia Regi provido calcar erat, ut sicut in viro Dei tugurii afflicto vires contra ejus augebat instantias; ita Principis prudentia, omnibus nervis, sancti Monachi humiles renixus ad suum placitum traducere properaret. Quod ut efficacius consequeretur, ipse Sanctius personaliter in eremitorio Eneconis conscendens spelæum, ab eo benedictionem exposcullans, ita prosequitur. Dei voluntas, a quo, Pater, est mea, in æternum fuit & est, constituere in cœnobio Onniensi talem Abbatem, quod ejus prudentia & virtutibus, non solum religionis fervor conservetur in illo, sed etiam magis ac magis perfectio monastica adaugeatur. Hoc perfici quo jure poterit, nisi electo tali viro, qui hisce dotibus ornatus, & antiquam soveat disciplinam, & suo exemplo in posterum religionis apices extendat? Regni cœnobita sum scrutatus, & licet plurimos religione conspicuos, sanctitudine claros, observantia famulos, & prudentia celebres adinvenirem; Deus, cujus inscrutabilia sunt judicia, meum direxit animum, ut neminem nisi te, in hoc muneris pensum sublimare curarem; forte quia nullus Dei voluntatem meamque intencionem aptior te inter tot millia esset impleturus. Hoc ergo cognito, ut quid pertinaci humilitate Dei & meo placito resistere conaris? Si quod a Deo accepisti, non tibi accepisti; ut quid sine fructu de accepto rationem dabis? Agricola sane ille cœlestis, qui nec
*et pro-
denti:*
 Tomas 1. Junii.

injustus est nec avarus, licet de sterili & inculto campo usuras non exigat, attamen severus est in expetendo decimas fructuum, quos in cordibus seminavit justorum. Nonne legisti de servo, qui cum ex talento nihil lucrificasset, propter hoc immisus in tenebras exteriores, infructificationis pœnas luit? Nec profunt præfensa imbecillitatis conamina, quæ potius ex humili & timido pectore, quam ex veritatis ratione profiliunt. Et esto quod sit, ut cogitas; quo sensu de Numinis providentia dissidis? Ille ergo qui impertitur onus, nonne potens est dare vires, ut perferas? Qui in manu servi fidelis clavum ponit, nonne sapientiam, constantiam, & spiritum ministrabit, ut illum regat & moderetur strenue? Ergo de istis dubitare, remissionis est, timiditatis est, & Spiritui sancto resistere est; quod in tanto viro, nec suspicari, nec credere Regia nostra valet auctoritas: cui obedire, Apostoli præceptum est. Omnia hæc Regis verba, servus Dei auscultavit corde submisso: & postquam utrimque fortiter & clamore disceptatum est; tandem B. Eneco Principis cessit voluntati, statuens humili potius obedire fide, quam proterva resistere timiditate. Ergo cognita per Sanctium sancti Anachoretæ acceptione, lætabundus illum secum traxit; & in Onniense introducens monasterium, regimen illius tradidit & commendavit. Cui cœnobio non tantum de celebri Abbate dignatus est providere, sed etiam illud copia munerum ditavit, inter quæ, insignia peripetasmata, aurea vasa, & gutturnia argentea, munificentiam Regiam & Christianam pietatem significantia.

12 Non ergo Dei servus istum quæritabat honorem, ipsa eum dignitas perquisivit: nam ut ex prælibatis apparet, istius favoris pensum, non ex humano processit conamine, sed ex Numinis descendit afflatu. Abhinc Deus, qui istam Ecclesiæ militantis fabricam suo nutu disponit, eo ipso quod Eneconem ad aliorum regimen attrahere decrevit, Patremque ac Magistrum suorum elegit servorum, illico ipsum tantis charismatibus ornavit, quanta ad opus monasterii peragendum prospexerat expedire: ita ut nec Monachi alienum quærerent Pastorem, nec Abbas extra metam gregis aliud investigaret imperium. Quale sit discrimen inter electionem divino placito factam, & ambitionis dispendio consecutam, in hoc dignoscitur. Nam illam subsequitur auctoritas, prudentia, directio, concordia, & cetera quæ Deus ministrat timentibus se; istam comitatur superbia, avaritia, injustitia, carnificina, & alia plurima, quæ ipse electus intra se generat mala, aut ad populi exterminium, aut ad sui celerem ruinam. Hæc etiam differentia magistratus, qui ex judicio, vel qui ex gratia venit: ille ut meritis datus, spem sui debet æquare; iste, ut per munera quæsitus, a periculo expectationis alienus est. Omnia hæc in nostro cognoscimus Enecone: qui tamquam a Deo per merita sublimatus, tantam, ut Dei ministrum [debet], adhibuit curam circa sui contemptum & officii gloriam, quod nihil in eo tam antiquius Fratrum observaret speculatio, quam unicam illam resignationem ad Numinis placitum, & profundam dispositionem, qua ad recipienda divina & cœlestia beneficia humiliter capax efficeretur. Tum vero licet pristini illius mores accurata essent castigatione compositi; tamen non ignorans aliam esse privati hominis rationem, aliam præfatum gerentis conditionem; vitam omnemque mores pro officii dignitate transformandos decrevit, præcipue illos quos ad muneris exercitium convenire putavit.

13 Ergo in eo primum obtinuit locum Caritas, qua sic Fratres profundo dilexit amore, cujuslibet

EX TA-
MAY. J.
EXIMIO
CORIATO

bonum desiderans, ut unusquisque pars ejus viscerum videretur. Hac enim dilectionis exuberantia, ignorantes docebat placidus, afflictos solabatur mitericors, debiles sublevabat pacificus, infirmos recreabat pius, devios reducebat providus, & omnibus pater ac magister absque fastidio erat & suavis. Nec ob hoc, quotiescumque exposcebat occasio, a rigoribus abstinebat: nam cum perfectionis monasticæ augmentum in subditis existeret satageret, nec nimia facilitate peccamina remittebat, nec summo jure negligentias increpabat. Istis sane temperamentis, sic subditos in statum religionis pondere æqualiter pensabat, ut nec summo rigore denicerent, nec nimia mansuetudine insolescerent: ideoque nec asperitate formidabilis, nec benignitate videretur contemptibilis, quin potius reverentia dilectus & amore cultus, ad usque vitæ terminum, fuit a singulis. Nec tamen propter aliorum curam in suæ perfectionis augmento claudicabat; quia quanto sollicitus erat in proximorum procuranda & dirigenda salute, tanto in colligendis virtutum manipulis singulos providus anteibat; ex quo ejus pœnitentia & mortificatio ita sublimis & inimitabilis visa fuit, ut quamquam solitariam deseruisse cognoscimus vitam, non tamen ejus rigorem, quo corpus assidue aspero mucrone domabat. Abhinc ejus sanctitatis & prudentiæ, qua Onniense regebat Cœnobium, sic per Hispaniæ limites fama personuit; ut plurimos a Domino permotos, calcatis mundi illecebris, ad portum Religionis attraheret. Inter istos unus fuit quidam Episcopus Gotholanensis, nomine Aëtus: qui cum sine Sede vagaretur, monachatum induens, tantam vitæ monasticæ perfectionem est affectus, tanta abstinentia præditus, contemplatione donatus, silentio imbutus, ut dum viveret, religionis pondus super ejus humeros reportaret; postque a vivis sublatus, miraculis clarus, & juxta magistri sepulcrum tumularus, merito inter Sanctos fuerit absque dubitatione conscriptus.

oratione
superbum
patrem
corrigis:

14 In Oratione tam frequens erat, & præter solitam in choro adeo mentali vacabat, ut ejus vi singularia a Domino beneficia retulerit. Inter Onniensis Cœnobii ascetas erat quidam Monachus, asperrima conditione elatus, & inæquali superbia imbutus: illum sanctus Abbas suavi verborum lenocinio monebat, & aliorum exemplo rebellem animum mansuafacere procurabat, disponens, ut cognita sui vilitate ad altiora haud erigeret spiritum. Frater monita reducere ad calculum promittebat, sed frustra: quia aut propter diaboli suggestionem, aut propter pravam naturam, & nimium proprii amoris fastum, protinus tamquam canis ad vomitum ad pristinos redibat errores. Monachus quippe desiderio correctionis ista perpendens, & periculum in quo ex defectu humilitatis (quæ semper est mater & radix aliarum & totius perfectionis) versabatur agnoscens, humiliter lacrymabundus e sancto deposcebat Abbate, ut donum humilitatis illi oratione a Domino flagitaret assidue. Annuit Dei servus, & Numini petitione proposita, lacrymis insistit; donec Dei visceribus commotis, quidquid petere destinaverat, impetravit. Ab hinc Monachus sic ingenii rationem mutavit, ut ex superbo humilis, ex aspero mansuetus, & ex turbulento fuerit inventus pacis amator.

p-ulos
dissidentes
placet:

15 Sed nec hic totus orationis apex. Inter duos populos monasterio proximos, circa lucri rationem, dura contentionum altercatio versabatur: quæ omnis juris apicibus, conjuratione inixa, aliis in aliorum ruinam irrumpentibus, bello aperto, utriusque, oppidi exterminium jamjam minabatur. Hæc in aures devenit S. Eneconis discordia: qui zelo Dei ac-

census, & proximi excidium averfatus, utriusque D populi jurgia exterminare constituens, illorum duces est humiliter allocutus. Altera pars illico arbitrum nominavit Abbatem; altera vero, latronis famosi & strenui, militis ductu superba, nequaquam ad pacis commoda devenire constituit. Quod cum sanctus vir agnovisset, statim hominem istum perditum, homicidiis & latrociniiis contaminatum adiens, sua illi aperuit maleficia, ejus in seminandis inter illos acolas conflictationibus insolentiam deturpavit: quibus ut obliteret, & Dei misericordiam consequeretur, necessario opus erat; ni æternæ mortis experiri vellet supplicia, & ad deploranda scelera præterita animum erigeret: excitatam a se jurgiorum tempestatem sedare niteretur; deincepsque a similibus flagitiis abstinere: ei toto corde promittens, se a Domino orationibus suorum remissionem scelerum impetraturum. Hæc audiens homo ille nequam, luminis jam celestis illustratus auxilio, ad sancti Abbatis pedes provolutus, pœnitens, lacrymis & suspiriis instanter suorum veniam peccaminum expetebat. Exhinc & ad suos verba convertens, a proposito iniquo illorum contumaciam revocans, inter utriusque oppidi acies trophæum pacis erigens, odiis sedatis, in sœdera amicitiae utrumque militem mira auctoritate traduxit.

16 Hæc insigni victoria lætus Eneco, socio pœnitente latrone (qui vestigia sancti Abbatis, donec promissam culpæ veniam adipisceretur, haud deserre constituerat) in cœnobium repedavit. Illum in itinere Christiana animadversio edocuit suorum facinorum gravitatem; & ut redivivus ad veniam accederet, contritionis antidotum propalavit: ejus necessitatem expressit, illius essentiam demonstravit, formam per confessionem placida elocutione detexit. Ergo ad cœnobium appulsi, cellulam est ingressus Prælati: qui orationi vacans, a Domino lacrymarum imbre perfusus, ut maculas illius miserabilis peccatoris pretioso Filii sui sanguine diluere ac dele-re dignaretur, exposcit: cui orationis penso persistens, aut itineris sagitatione compulsus, aut somni potentia devictus, debitum naturæ b persolvit. Vix mortis imago viri Dei potentius implicaverat, quando ipse & latro ante Dei tribunal in spiritu arrepti, sibi visi sunt audire vocem dicentem: Esti nulla sic paritas de lumine ad tenebras, nec comparatio adit inter servum fidelem & infidum mancipium; attamen, Eneco, istius hominis, pro cuius salute rogasti, criminibus veniam concedimus indul-genter. Quo audito alacer Abbas e somno excitatus, latronem adivit: a quo insomni relationem faciens, illum ad perseverantiam conversionis admonuit. Quod ut facilius & felicius adipisceretur latro, cucullam potens, antiquo homine exuto cum operationibus suis, novum induit; & Fratribus humilitatis, caritatis, obedientiæ, & ceterarum monasticæ perfectionis virtutum exemplar impofterum extitit.

17 Nec Abbatis orationis efficacia minus apparuit potens in alio, etsi dissimili, successu. Juxta Onniense sane cœnobium duo erant Proceres, tam amicitia conjuncti, quam pravis moribus & insolentioribus operationibus familiares. Isti, demonis suggestionem compulsi, sancti viri opera deridebant; & ad majora prolapsi, non solum verbis præclara ejus facinora lacerabant, sed & opere bona cœnobii & possessiones destruere sunt aggressi. Ista quippe Deus aliquando permittit, ut malorum insultibus exercentur & boni: nam sine labore patientia, sine controversia humilitas, aut sine agone quo pacto persulgeret corona? Omnia hæc arrogantia Pro-

humini
perditi fa-
cinora re-
velat:

omneque
suo oratio-
ne corre-
ctum.

in mona-
chum re-
cipit.

Proceres
ipso infes-
tor Deus
punit.

A Procerum tentamina sanctus Abbas perserebat patienter, quousque insigni modestia illorum molestiam, sibi & Fratribus impactam, cœnobii quoque possessionibus facillitam, verbis ad pietatem moventibus compescere conatur: quorum nec emendatione secuta, nec a proposito animos avertere cognoscens; ad Orationem confugiens, vindictam adversus Procerum proterviam a Domino est humiliter expetitus. Ejus precibus auditis, mane Proceres inter se irruentes (nulla cognita causa) transiit ensibus occubuerunt. Quo audito sanctus vir de divino judicio stupefactus, & de successu dolens, rigidam Numinis ultionem, e suis flagitationibus obvenientem, toto vitæ tempore deploravit.

spe in
Deum
fuitus.

18 Spes, certa expectatio futuræ beatitudinis est: & cum hæc virtus defumat suum esse perfectum a solo Deo ex toto corde; ideo nullus firmiorem consequitur spem, quam ille qui Deo familiariter adhæret: quia quanto profundius cum Numine commercium initur, tanto spei firmitas peraugetur.

B Ratio est, quia hæc fiducia ex cognitione perfecta bonitatis generatur, ex quo qui Dei familiaritate perfruitur, ejus habere præcognitam bonitatem necessum est. Ista igitur virtutis praxis, sic ossibus adhærebat Abbatis, ut nihil umquam extra Dei placitum speraret, nihil nisi spe divina perficeret. Ab hinc quotidie a Domino innumera impetrabat mirabilia. Onniense sane oppidum & Berovisca interterribili fame laborabant: agricolæ, & aliorum pauperum catervæ, famelici absque auxilio jacebant. Aliqui, prout est subtilis necessitas, adire Cœnobium; ubi cognito, quod Monachi per tempus, Dei miseratione, vitam transigebant imprans, populos ad miraculum convocantes, partem in prodigio, corde contriti & profusis lacrymis, expetebant. Omnia quæ erant in cœnobio edulia pauperibus distribuens Eneco, eorum famem pro tempore refecit: ast postea subventionem intellecta, tanta hominum & mulierum cum familiis facta est conventio, ut camporum planities adjacentium maximas occuparet. Hæc ingens turba cibum a sancto deposcebat Abbate: qui tres tantum panes in cœnobio adesse cognoscens, illos in cophino adportari jussit; & spem in Domino reponens, fidei zelo succensus, & caritatis ardore flagrans; Nonne (dixit) potens est Deus, ut ex petra panem ministret? Quo dicto, panes in frustra scindens, pauperibus erogavit: quos postquam pane saturatos dimisit, tres integri panes inventi sunt: quibus per quatuor mensium spatium, omnem illam multitudinem, & quotidie accrescentem, absque diminutione pavit.

tribus pa-
mibus in-
gentem
multitudi-
nem alit.

C Quo dicto, panes in frustra scindens, pauperibus erogavit: quos postquam pane saturatos dimisit, tres integri panes inventi sunt: quibus per quatuor mensium spatium, omnem illam multitudinem, & quotidie accrescentem, absque diminutione pavit.

Latrones
sibi in-
dignos
constantia
sua com-
pemis.

19 Ab hac firma in Deum spe traxit originem contemptus ille, quo omnia adversantia despiciebat: ideo nec agritudinum incommoda timebat, nec mortis turpitudinem formidabat, nec casus ceteros miserandos evenientes, aut propter virtutis probationem, aut ex hominum malitia procreatos, pertimescebat. Ab hinc tanta ejus constantia fuit, ut cum, a cœnobio per sex miliarium spatium, ut orationi quietæ vacaret, secoderet; eveniret, quod quidam latrones, potius terroris incutiendi causa, quam spoliis lucro, sancti Abbatis tugurium invadere conarentur. Ast cum sequenti nocte ad istud perficiendum facinus cellulam quæritassent, talem Deus in eorum conamine obsecrationem induxit, ut toto noctis tempore per montem vagantes, penitus a sancti viri diversorio aberrarent. Tandem multo mane in eum incidentes, unus eorum ad instar tonitruum audaci voce infrenduit: Quid Eneco faceres, si inter latronum laqueos esses detentus? Sanctus vir placido ore respondit: Cantabit vacuus coram latrone viator.

Cui fur: Forte si non divitias, donne tibi vitam adimere possumus? Sanctus Abbas dixit: Optime loqueris: sed cum vita mihi potius pondus sit, quam subsidium; illam si ademeris, præmium; si reliqueris, sarcinam præstabis. Tum prædonum turma, illud animi & constantiæ specimen demirans insigne, venia postulata recessit, & explosis latrocinii moribus, propriam unusquisque salutem correptus pœnitundine quæritavit.

EX TA.
MAYO.

20 Communis fuit, inter sanctos Anachoretas & religionibus addictos viros, admirabilis usus conjungendi, cum exercitiis spiritus interioribus, aliqua exteriora corporis & pœnalia; ita ut sæpe sæpius suavem Mariæ quietem cum Marthæ curis conneſcerent & vigiliis: isto enim opere, nec aliis molesti erant, sed potius pauperibus auxiliares: quia ex lucro laboris manualis, & sibi edulium & famelicis dapēs colligebant. In hoc ergo Eneco, antiquorum Patrum vestigia sectans, per aliqua temporum intervalia, in hisce exterioribus operibus manus ad aratrum apponere satagebat. Non extra lineam erit, aliqua circa hoc mirabilia, a sancto Præsule, patrata, proponere. Vineam juxta monasterii circulos conferere Dei servus propriis manibus decrevit; & aliquibus convocatis in subsidium agricolis, omnes libenter præceptum Eneconis subiere; dempto uno, qui agrestis & durus, potius ad proprium lucrum, quam ad opera caritatis aspirans, sancti viri monita despexit. Sed quicquid campestris iste, tunc temporis & antea, in hortulo plantaverat, Deo sic volente, nec fructum emisit, nec in posterum usui fuit; donec rusticus stupefactus, ad sancti Abbatis pedes accurrens, veniam de præterita inurbanitate postulavit. Cujus misertus Eneco, vocato Fratre, illi pelvim aqua lustrali plenam tradidit, monens ut arborum radices aridas aqua illa rigaret. Monachus præceptum adimplens, virtute divina, eo ipso quod stipitem radices humorem illum benedictum bibebant, frondibus & floribus arbores visæ sunt plenæ, suo tempore fructus domino reddituræ.

exercitiis
manuali-
bus sa-
cram.

volentis
juvare ru-
stici,
idcirco
parati

arboribus
vigorem
reddidit.

A N N O T A T A D. P.

a Astus sive Atto, Tamayo perperam Tactus, cujus vitam ex veteri Ms. ita refert Tepez. Tom. 3. pag. 326 V. sed Hispanice; qua lingua si scriptus liber est, non est valde antiquus; si Latina, mallet verba ipsa dedisset; nunc accipe ex Hispanico Latine facta. Beatus S. Atto fuit Episcopus Catalauniz seu Aragoniz, & S. Eneconi familiaris, cujus amore dimisit patriam suam, quam Interdicto subjecerat propter multa ejus peccata: volensque Deo soli cum ipso servire, ipsum valde laudat adventu suo. Benigne autem exceptus est atque honorifice habitus per aliquot dies, quibus infimul vixerunt, divinis laudibus sanctisque de Deo colloquiis intenti. Postea vir sanctus assignavit ei locum prope monasterium, qui Aldenal (hodie Aldea) dicitur; ubi aliquanto tempore S. Atto laudabiliter conversatus requievit in pace, (Era 1080) notat hac annum Christi 1032) eumque B. Eneco in suo monasterio sepelivit, ac fere quindecim annis postea vixit, adeoque mortuus esset anno 1076. Hodienus Ms. quo relato. Mox, inquit Tepez, referuntur aliqua miracula, quæ Sanctus patravit tempore suæ translationis, quæ prætermitto, quoniam de S. Enecone multa me deficiunt, ut videatur loqui de miraculis Eneconis, non Attonis; postea tamen dicit quod Attonem tanti fecit Conventus Onniensis, ut deposuerint eum in capella, in qua depositus erat S. Eneco, eumque venerentur ut Sanctum; nullo tamen (quod sciam) assignato die. Martinus de Villar, in Patronatu Bilbilitano, etiam meminit cujusdam Episcopi Sancti ex Catalaunia, qui Episcopatum dimiserit.

Vita S.
Attonis
Episcopi
Catalauniz.

P

defuncti
an. 1032

Omnia
pro Sancto
habiti,

EXTRA
MAYO.

rit desiderio Eneconis; hunc vero ipsum ait ad multos in Hispania Episcopatus suscipiendos invitatum, semper eosdem recusasse, pro sua Abbacia, in qua se credeant majus Deo obsequium præstare.

b Phrasus hæc mortem significare solet; Tamayus somnium intelligit.

c Addit Terez, pacificum Sanctum, una cum S. Dominico Silensi (de quo agemus 20 Decembr. vixit autem hoc ipso tempore, defunctus 1073) multum laborasse in pacificandis Sancti Regis filiis, Garcia & Ferdinando; sed frustra: videtur tamen & morienti Garcia extrema officia Christiani Sacerdotis exhibuisse. Fuisse id anno 1053; quo bellum inter fratres, Garcia majoris natu cæde finitum, narrat Mariana lib. 9 cap. 4.

CAPUT III.

Alia vitæ miracula, & felix obitus.

B 21 **N**ihil est scelestis horribilius nihil contempnibilius justis, quam opera Satanz. Ratio differentiarum est, quia cum illi jure belli, ut mancipia, diabolo subiaceant; & isti ut victores quotidie de illo strenuas palmas obtineant, sic est, quod illi timeant, isti triumphant. Singularia de hoste communi noster obtinuit Abbas trophæa, quorum expressim numerare longum: aliqua tamen subjiciemus. Erat in urbe Burgeni mulier, unicum filium a dæmone obsessum habens: quæ cum primum intellexit, S. Abbatem Onniensem innumeris clarere miraculis; filium ad pedes traduxit Eneconis, a quo salutem energumeno flagitabat. Vir Dei, lacrymarum matris misertus, manu puerum accipiens, in ejus os insufflavit, & protinus malignus spiritus juvenem magno cum stridore deseruit. Homo quidam uxorem suam, a dæmone vexatam, ad Onniense Cœnobium perduxit; & infirmitate, sancto Abbati proposita, salutem conjugii beati viri precibus recuperavit. Vir quidam nomine Thimotheus, sic a maligno spiritu torquebatur, ut passim cogeretur caput in parietes impingere; ex quo multis periculosisque vulneribus affligebatur, ira ut miser ad ultimum vitæ terminum properaret; nam cum tabes ex vulneribus emanans sædos progenuisset vermiculos, isti autem, ossa, & cerebrum corrodebant. Tantam miseriam videntes consanguinei, ægrotum ad cœnobium Onniense advexerunt. Cujus spectaculum intuens Eneco, cor ad Deum elevans, fide & spe plenus, signum Crucis super energumeni corpus expressit, cujus tactu dæmon vociferans, liberum reliquit Thimotheum; & quod plus est, vulnera, vermibus scætentia, illico curata sunt, nec locum dedere cicatricibus.

demoni
totam
sapien
tiam.

22 Leviora sane fuere hujusmodi trophæa contra diabolum parata, quæ sancti Abbatis virtutem commendarent; alia secreta, & ab oculis hominum aliena, illustriora perhibentur. Horum ergo certamina inter hominem interiorem & vitia mentalia peraguntur: nam ibidem superbia, nimio sui amore faucia, adversus humilitatem decertat; ibidem livor effusus, odio conjunctus, cupit expellere caritatem; hic illecebræ castitatem deturpare constituunt; hic antiquus serpens, vitiorum & scelerum pædagogus, astuto imaginum colore virtutes subvertere nititur; ex quo sæpe minatur, ut detrudat; aliquando promittit, ut fallat; multoties erigit, ut evertat; & denique semper laudat, ut animus intumescat. Hoc sanctum Abbatem embolio passim fraudulenter petebat a tergo, quia cum illum devincere aperto Marte non posset, ad fabulas altota fraude confugiens, virum Dei in laqueo instantiæ comprehen-

dere destinavit. Abhinc miraculum panis pauperibus erogati ob oculos ponens, ejus excellentiam verborum lenocinio extollebat. Ast sanctus Abbas, cognita inimici fraude, intra cor humiliter submissus, totam miraculi virtutem Deo tribuens, diaboli figmentum ad nihilum reduxit. Hoc victus serpens congressu, alios quantocius exercere decrevit: sed cum ejus machinamenta destruerentur, hastam abiciens, digitum est exercere compulsus, & Eneco triumphans victoriam alacer decantavit.

23 In sanitatis dono singularis fuit: nam quos ægritudinum gravitas jam extra potentiam Phylitæ confluxerat, a sancto Abbate ad sanitatem redactos, passim cum medicorum tum plebium cœtus mirabatur. Erat apud Vallem-Oleti, quidam Comes Asturicensis, nomine D. Gonçalus Muniz, qui in lectulo per longum temporis tramitem, paralyticus jacebat. Ad hujus ægritudinis curationem, quidquid medicina paraverat, effecit, sed frustra; miracula demum Eneconis auscultans, protinus sibi persuasum habuit, quod per illius Sancti merita proculdubio erat ad sanitatem reversurus. Istius persuasionis efficaciam cum uxore pertractans, illi ut ad sanctum Abbatem pergeret persuasit: quæ conjugii placitum adimplens, magno stipata famulatu, ad Onniense cœnobium protinus properavit. Illic viso sancto Abbate, ad ejus pedes provoluta; Credo equidem, dixit vir Dei, te meam agnoscere necessitatem, quoniam suspicor, spiritu divino cordium te penetrare secreta. Cui sanctus Abbas: Scio virum tuum per sexennium prolixa laborare paralyti, cujus ut periculo occurras, hanc meam scapularem suscipe vestem; cum qua revertere, & super illum extendere, sicque illius Dominus miserebitur. Hac Comitissa responsione contenta, oblatis viro Dei pretiosis muneribus, quæ sanctus Abbas recusavit, in patriam rediit, vestem super Comitissæ corpus extendens, illico salutem integram omnium admiratione recepit. Qui postmodum in obsequii gratitudinem cœnobium adiens, viri Dei benedictionem promeruit.

24 Nec hocce solum caritatis officium ad divites proceres Dei servus specialiter dirigebat, quin potius illud ad pauperum solamen apertis visceribus porrigere destinabat. Ad ejus ergo miraculorum famam, Lugduno Galliarum, quidam pauper, amicum suum, manibus & pedibus truncum, Onniam advexit; illumque coram S. Abbate prosternens, ægri miseriam, & tanti itineris laborem significavit. Unius miseria, & alterius caritate motus Eneco, oleo lychni in ecclesia ardentis ungens infirmum, illi integram sanitatem restituit actutum.

25 Serpens, horridus & exitiabilis, totam Onniensis territorii plagam miserabiliter depascebat, adeo ut hominem integrum deglutiret, bovemque aliaque animalia duobus morsibus dilaniata devoraret: cujus tanta erat strages, quod nec bubulci, nec ceteri pecuarii armenta secure agere valerent. Omnia cum isthæc conspiceret Eneco, caritate proximorum exarsuans, agricolis & aliis rusticis præcepit, quod in excelso montis cacumine rogam extruerent capacem. Quo facto, omnibus a tergo genuflexis, sanctus Abbas stans preces ad Dominum direxit, ut suorum misereretur populorum. Statim imperantis voce draconem interpellavit, qui coram accedens, collum erigens, & caudam vibrans, præceptum viri sancti quasi ratione præditus expectabat. Tunc Dei servus imperavit serpenti, ut sese in rogam conjiceret flammantem; animal obediens

A obediens, brevi ejus atrox compago consumpta est. Abhinc totius regionis circuli, a tanto periculo liberi, gratias Domino, & sancto reddiderunt Abbatibus.

sermone pro-
lem impo-
strat. 26 Quædam mulier, quæ per tria lustra marito conjuncta vivens, filios nondum suscepit, ex quo vitam cum conjuge in amaritudine transigebat; nimis afflictæ ad pedes evolavit Eneconis; qui feminæ speciem diffugiens, vix ejus verba auscultare curabat. At mulier, vocibus causam sui doloris intonans, solamen a sancto deposcebat Abbate. Ille re intellecta, & feminæ lacrymarum occasionem prospectans, firmam de futura sobole spem promittens, domum lætam dimisit; quæ post annum elapsam, marito peperit primogenitum.

Prophetia
domi illu-
stratur. 27 Prophetiæ donum a Domino singulariter accepit, ut ex duobus, quos traditio refert, casibus ianotesceret. Ingens inter duorum oppidorum accolæ contentio exorta est, quorum aliud Catholicorum erat, alterum Saracenorum civium. Ita quippe utriusque bilis exarserat, ut extructis aciebus, signato milite, & aperto Marte, quodlibet vi armorum defendere, quod ratione non poterat, com-

B nabatur. Hujus rebellionis insolentia ad sancti Abbatibus pervenit auditum; qui relicta cella, ad palæstræ locum conscendens, utriusque agminis primarios reducere sermonis efficacia destinavit. Ducem Agarenorum phalanx habebat, hominem hispidum, & barbara conditione notatum, qui licet ceterorum consensus esset, ut armis abjectis ad pacem confugerent, ipse pertinaciter in horrida congressus feritate persistit. Hunc Eneco semel & pluries humiliter & efficaci verborum pondere est allocutus, ut a proposito desisteret, sed frustra: quia immanis ille homo, potius subitum se mortem, quam concordiam permissurum, obsecratus est. Tunc vir Dei, cælesti Numinis cognitione adflatus, audientibus cunctis respondit: Tu tibi ipsi, fili, legem posuisti, quia inter tot militum turmas, tu solus mortem obibis. Neque hic supplicii finis; nam tuum corpus, non humus, sed vultures & feræ deglutiunt. Eventus Eneconis verba firmavit, quia prælio inito, nullus alius necis inventus fuit, nisi homo ille incultus; cujus corpus, licet arena & frondibus sui tegere sunt aggressi, tamen demum partim laniatum & a feris devoratum, tantum relictis ossibus, invenerunt. Hoc miraculum corda omnium admiratione complevit, præcipue Saracenorum; quia

Duci Sa-
racenis
mortem
prodixit.

C Dei mirabilia credentes, omnes protinus cæterarum Christo nomina dedere, &

sermone
mona-
stii de-
positi
prædicat. 28 Nec illud missum faciemus oculos. Plantaverat vir Dei vineam juxta fluminis ripas, quæ Dei irrigatione crescebat, quam ut destrueret, & sanctum virum molestius afficeret, homo quidam aggressus, & iurbanus, ex oppido e Tamisensium oriundus, suum omne pecus quotidie in novalia immittebat: nec his contentus, etiam arbores, quas sanctus Abbas suis manibus confecerat, eradicabat. Illum Eneco pacifice monuit sæpius, nec propterea ab incepto opilio recedebat. Hominis contumaciam Dei servus demirans, potius ore prophetico quam ultrice, dixit hubulco: Ego te sum caritative cohortatus, & tu ab impio facto non desistis; cito super te justum Dei perveniet judicium, ita ut risus & populi fabula conspexeris. Quod & evenit: nam brevi furcus & gibber apparens, cachinnum accolis & exteris excitavit, ita ut erumperet in risum universa vicinia.

D 29 Ergo nostra sancti Abbatibus Eneconis ad felicem exitum tramitem perveniens oratio, sciendum est; quod existens servus Dei in Solduogensi oppido, annorum plenus & meritis dives, ultimam vitæ ho-

ram præcivit, qua a carnis vinculis solutus, ad Sponsi thalamum accedere festinabat. At ut Fratres suos solaretur, ad cœnobium iter arripens, cum juxta illius terminum noctu pervenisset, duo pueruli facie decori, candidis vestibus induti, facemque quilibet in manibus habentes, viæ occurrunt; & sanctum senem comitantes, itineris semitam collustrabant. Quod cum scirent Monachi, conventualiter ad cœnobii ostium occurrentes, suum Præsulem exspectabant; qui accedens, & illis benedicens, nonnullis jussit, ut duobus illis adolescentibus, qui viam facibus aperuerant, aliquid subsidii & levaminis propinarent. His quæsitis, haudquaquam ullus inventus est, credentes Fratres sanctum virum, aut ægritudinis gravitate oppressum, aut, quod verosimilius est, vi profundæ contemplationis gravatum, illud præcepisse.

EX TA-
MAYO.

Ergo &
donum
redamini

per lucens
Angelus

30 Eneco vero, supra pauperem lectulum recumbens, cum jam corporis sui fabricam ossium stridore resolvi, & spiritum cæli cacumina conscendere paratum præsentiret; sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum expostulans, & illud profunda devotionis humilitate & lacrymarum imbre suscipiens; exhortatis ad religionem Fratribus, & ultima benedictione donatis, animo quietus, & intra sermepsimum contractus, in hæc verba prorupit: En, Domine mi Rex, & animæ meæ Sponse, hora a me diu desiderata instat, qua hujus vitæ laboribus resolutis, tuam gloriam spiritus desiderat æternam. En jam, discisso corporis tegmine, nubisque densæ opacitate distracta, lucis perennis radios conspiciere non gravabor. En jam; ex Babylonice vinculis servitutis liber effectus, in Sion pergere pacificam animus exardescit. Te amo, tuum conspectum desidero, in te speravi; non me ergo confundans in æternum. Cum ista sanctus Abbas ruminaret, Angelicæ voces audire sunt, & totus cellæ ambitus cælesti lumine suis repletus: deinde alia vox de fulgore erumpens, dixit: Anima beata, exi de corpore servi mei; qui a longinquo veniens, ut mihi obediret, omnia quæ possidebat reliquit, & secutus est me: ergo veni in gaudium Domini tui, ut cum eo in æternum glorieris. His dictis visus est Eneconis spiritus, luce præeunte in celum conscendere, & Angeli concinentes; Benedictus est, Domine, electus tuus, ut intret in tabernacula tua in sæculum. Monachi vero, qui ista inter læticiam, & mœrorem conspectabant, magna voce clamabant, dicentes: Pater venerande, Abbas excellens, Confessor illustris, Beatissime Eneco, respice afflictionem nostram; & nobis tuis filiis, adhuc in hac lacrymarum valle exulibus, impetra a Domino, ut misérias diluat, mala avertat, & ad æternam salutem omnia concedat benignus auxilia, quibus tecum in cælis sine fine lætemur. Obiit sanctissimus Abbas Kalendis Junii.

E

visumque
animam
deducens
huc

F

G

maritus
Junii

Tumulo-
rum

miraculis
clarifata

passio-

EX TA-
MAYO.Oratio fu-
nebris, a
successore
edita.

passionibus liberi, gaudentes repedarunt ad propria f. Post tenebre Officium, Joannes illius cœnobii Monachus, qui S. Eneconi in Prælatum successit, g in sui Patris laudem concionem tenuit hujusmodi.

32 Vidimus, Fratres carissimi, vidimus, & inter lacrymas atque singultus vidisse gaudemus: vidimus quomodo tollitur justus, & nemo contiderat. Neque ulli Christianorum incredibile debet videri, si in transitu sanctissimi Patris nostri Eneconis, unus angulus speciali terremotu b concussus est, in cujus obitu pene totus orbis ingemuit. Et sane quis locus est in orbe terrarum tam remotus aut abditus, quem transitu Sanctissimi Patris Nostri Eneconis non commoverit? Aut quis Christianæ Religionis ita alienus effectus est, qui audita morte ejus non planxerit? Flevit tamen Ecclesia, quod talem Sacerdotem atque Abbatem amisit: sed exultat Paradisus, quod talem Sanctum suscepit. Plangunt populi, & lætantur Angeli: gemunt provincie, sed gaudent loca Sanctorum, ad quæ quotidie evolare cupiebat, cum diceret; Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine Deus virtutum; concupiscit & deficit anima mea in atriis tuis. O virum sanctum, & omni ore laudabilem! qui sic vixit, ut non sibi tantum, sed etiam nobis; quia quotidie erat pro nobis. Fuit sicut lucerna ardens in domo Dei, non sub modio posita, sed super candelabrum constituta, ita ut etiam multos super præclaro lumine redderet luminosos. Suavis enim & mitis fuit, etiam cum in superbia sæculi versaretur. Cum autem ad Christum conversus esset, aperuit horrea sua pauperibus, apothecas suas ad se venientibus patefecit: nam parum egerat proximos alere, nisi etiam undique evocaret, quos pasceret atque vestiret. Quantos, inquam, oppressos erexit? quantos captivos redemit? quantos ioticatos ære alieno creditoribus suis reddita pecunia liberavit? Una scilicet negotiatione, & planctus debitorum extersit, & creditorum gaudia separavit. Numquam sic iratus est, ut in ira misericordie immemor fuisset: neque enim poterat vir ille irasci, qui contumelias despiciebat; & odia vitabat. Numquam in iudicio sine misericordia sedit, qui noverat misericordiam vestiendum esse omni Christianorum iudicium; dicente venerabili Scriptura proprio. Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Iustitiam quoque benignioribus Spiritus sanctus elargitur: & quantum æquitati & iustitiæ favet, tantum suis gratiæ pietatisque benignus indulget: & ideo tenebat rigorem in examinatione iustitiæ, misericordiam autem in definitione sententiæ proferebat. O admirabilem virum, atque omnium Sanctorum laude confendum! Hic etenim omnium Patriarcharum exempla secutus fuit: fidelis, ut Abraham; credulus, ut Isaac; benignus, ut Jacob; magnificus, ut Melchisedech; providus, ut Joseph: rapax, ut Benjamin: rapuit enim divitibus, ut pauperibus erogaret: & tamen plus divitibus, quam pauperibus profuisse cognoscitur; quia pauperibus in hoc sæculo profuit, divitibus in futuro providit. Ergo ut dicere cœperam, fuit mansuetus, ut Moyses; Sacerdos, ut Aaron, innocens, ut Samuel; misericors, ut David; sapiens, ut Salomon; Apostolus, ut Petrus; amabilis, ut Joannes; cæcus, ut Thomas; doctor, ut Paulus; videns, ut Stephanus; servens, ut Apollo. De solitudine autem & cura sui monasterii & ecclesiarum, in fide & caritate omnes Apostolos, Episcopos, & Abbates imitatus est. Hæc omnia in se habuit, hæc in tempore conversationis suæ fideliter custodivit: & ideo, cum de hoc corpore ad cæleste habitaculum vocaretur, sicut superius dixi, doluit terra, sed

lætatur cælum; flevit caro, sed spiritus gloriatur, D denique non solum Christiani, sed etiam Judæi atque Pagani, ingenti sletu, scissis etiam vestimentis, ad S. Eneconis exequias conveniunt I.

A N N O T A T A

a Addit ex Dameto Tepezus, tom. 6 pag. 277. Exierat in hortum monasterio vicinum Sanctus, non tam solatii capiendi causa, quam orationis quietioris. In limine offendit hominem paralyticum, rogavitque quis esset. Illa, se horti dominum professus, quid patiebatur exposuit. Misertus ejus Eneco, imperavit, ut surgeret: ipsoque instanti surrexit æger, dimissus ab infirmitate tam gravi. His aliisque curationum signis longe lateque diffamatus, undique requirebatur ab ægris. Quos licet modis omnibus subterfugere conaretur, vincente tamen, totosque circum agros perferunt diligencia eorum, qui suis suorumque morbis postulabant remedia, cogeatur tandem iis se dare: sed ita, ut gloriam exinde proventuram declinans, sanitatem cunctis redderet; uni post duos, alteri post tres dies, aut etiam post septem, manifestandum.

b Vereor ut miraculum, diversum sit ab eo quod supra, mutatis circumstantiis & exitu, relatam invenitur num. 13; nisi in antiquo codice eadem ut diversa referantur.

c Oppidum Onnia vicinum concipio, unde & ipse Auctor cognomen familiae suæ traxerit, Tamajo.

d Salduendo, media fere inter Burgos & Vallisoleum via, a quo loco si solum duabus leucis distat monasterium, ut ait Tepez, toto cælo erraret qui ipsum circa Birshestam quæreret. Quare vel hic vel illic vitium est, cum Burgos medium sit inter duo ista oppida, utrumque aequali 6 leucarum intervallo. Mallet ergo Socum longum mihi demonstrari, ubi infirmatum Sanctum indicant Breviaria: & quod mox a Tamajo vocatur terminus monasterii; de hoc vero crediderim solum duabus leucis abfuisse.

e Hæc omnia rhetoricam Dameti artem sequuntur; quæ mallet apud auctores legere antiquiores.

f Tepez ait, sepultum fuisse in latere uno claustrum, quo Monachis æque ac secularibus facilis erat accessus.

g Successit, sed intervallo notabili: nam (ut Obecorem taceam, de quo supra) successerunt Eneconi, Ovidius, Theodorus, Articius, Martinus, & Julianus: post quos demum Joannes Aera 1143, M est, an. Chr. 1107 incepisse dicitur in Catalogo Abbatum, ab Tepez ex monasterii monumentis collecto tom. 3 pag. 338. Nisi forte Joanni perperam adscribitur Sermo, Obeconi adscribendus; vel Eneconi Joannes, Joanni Obeco, & huic domum Ovidius successerit; quod facile crediderim, patente intervallo id annorum 13, quot inter Eneconis mortis & Ovidii primam notitiam intercedunt. Certe oratio omnis quæ sequitur, cujusque sententiam antiquum Latinum etiam Tepez delibat (ut Barnetum auctorem suspicari non possis) immediatum successorem sonat.

h Hic terremotus morebatur specialiter Adis vitæ interseri, nisi metaphorica ea locutio est.

i Hactenus, inquit Tamajus, Acta & Concio; quæ, licet trunca & imminuta conspicitur, multam redoleret antiquitatem: integram ergo exhibeat qui possit; vel saltem indicet, ubi tam sic trunca inveniat.

E

F

CAP.

A

CAPUT VI.

Alius sermo in Laudem Sancti, ex veteri Ms. quo continetur ejus Canonizatio, & pœna festum violantium.

33 **T**emporibus Garcie Regis, & Ferdinandi Serenissimi Regis fratris ejus, qui corpus Beati Ildori Episcopi ab Hispalensi civitate Legionem transtulit, florebat in Hispania in Regione Castellæ, virtutibus & sanctitate duo clarissimi viri, quasi duæ lucernæ ardentes super candelabrum positæ, ad illuminandam Ecclesiam Christi; videlicet S. Eneco, & S. Dominicus: tales enim erant, de quibus Apostolus discipulis dicebat; In medio nationis prave, & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in cælo fixa. Si siquidem venerabiles viri a glorioso Rege Ferdinando plurimum venerabantur, & pro sanctitatis suæ reverentia in magna gratia habebantur. Erant namque vita beati, sermone veraces, humilitate præcipui, caritate diffusi, castitate pollentes, eleemosynarum largitionibus clari, abstinentia præditi, virtutibus celebres, vigiliis & orationibus assidui, Scripturarum lectionibus intenti, verbo prædicationis & doctrinæ amabiles. Talibus cælestis conversationis exercitiis fulgentes, tam Deo, quam hominibus placebant. Cum itaque inter ambos germanos Reges, gravissimum bellum fuisset exortum, prædicti Reverendi Abbates ad locum certaminis advenisse traduntur; hac procul dubio causâ & intentione, quatenus si fieri posset, precibus & exhortationibus suis, instantis belli certa pericula vitarent, & sævientium fratrum inexorabilem discordiam, pace composita, ad concordiam provocarent. Sed quia animositas Garcie Regis, sicut fertur, nullatenus superari potuit, nec ad pacis fœdera inclinari; bello infestissimo inchoato, Garcias Rex peccatorum suorum mole prægravatus, victus interficitur: ad quem venerabilis Eneco Abbas accedens, caput ejus dum adhuc spiraret (sicut traditur) in manibus suis accepit; & precibus suis animam ejus commendans, usque ad locum sepulture regalibus ejus exequiis indefessus adhæsit. In vita quippe sua prædictus Rex Garcias supradictum famulum Dei Eneconem valde dilexerat, & eum regalibus muneribus ornaverât, atque pro ejus amore venerabile cœnobium S. Salvatoris, cui Deo auctore præsidebat, plerisque possessionibus & monasteriis locupletando dilataverat.

34 *Dubitat Dametas, cum eodem fere tempore floruerit in Hispania duo Sancti Dominici, alter de Calceata dictus, cujus Acta illustravitur XII Maji, tamquam defuncti anno MCIX; alter Silensis cognomine, cujus Vita edita a Tamayo xx Decembris, ut mortui an. MLXXIII; sed omisso miraculis, quorum integrum codicem ex originali hactenus non potuimus orando obtinere; cum, inquam, duo cœvi S. Dominici fuerint, dubitat Dametas, uter hic intelligendus videatur. Sed ratio temporum facile persuadet Silensem, ætate priorem, hic intelligi. Etenim dicti duo Reges Ferdinandus Castellæ & Garcias Navarra primū regnare coeperunt a morte patris eorum Sancii anno MXXXV; eorumque contentio finem habuit in morte Junioris, qui prælio victus, juxta Marianam anno MLIII, ex vulneribus obiit, tumulatus per S. Eneconem apud Navaram, intra ecclesiam S. Maria, quam idem Rex Garcias a fundamentis erexerat. Hæc interfectus, redeo ad ceptum sermonem.*

35 Postquam autem per multa tempora vivendo, prædictum monasterium sanctitate & vita laudabili decoraverat, & ipsam patriam exemplis bonorum

operum, & verbo doctrinæ illustraverat; senex & veneranda canitie decoratus, denarii geminati & amplius numeri spatio annorum consummato, ex quo regimen & pastorem curam regendi monasterii susceperat, vitæ suæ cursu finito, lætus ad sidera regum migravit. Transivit autem ab hoc sæculo tempore præcellentissimi & Christianissimi Regis supradicti Ferdinandi, vigesimo tertio Regni ejus anno; qui tunc temporis, non solum in Castellâ, sed etiam Legionem, & in Gallecia regnabat. Post transitum vero suum in Onniensi cœnobio, ubi sanctum corpus ejus habetur, omnipotens Deus ad laudem nominis sui, & ad declaranda merita illius hominibus, plurima miracula dignatus est operari, quorum quædam per negligentiam scripta non sunt. Nam eæci ibidem illuminati sunt, energumeni plurimi mundati: & claudi erecti, plerique incarcerati, liberati; & alii a diversis languoribus; meritis illius erepti sunt. Operantur autem illic divina, beneficia, orante beatissimo Patrono nostro Enecone, omnibus qui fide recta & mente devota auxilium Domini Salvatoris perseveranter petunt; & benedicunt ac laudantur ibidem quotidie a servis suis Jesus Christus filius Dei; in cujus honorem quondam a nobilissimo Comite Sanctio idem Cœnobium constructum fuit.

36 Procedente deinde tempore incredibili populi devotione, circa venerabile sepulcrum ejus, accrescente; Petrus bonæ memoriæ Burgenis Episcopus, auditis beati Eneconis miraculis, ad monasterium venit. Quidam cæcus (sicut fertur) in ejus præsentia beati viri meritis lumen oculorum, quod non habebat recipiens, plenariæ restitutus est visioni. Quod videns venerabilis Pontifex, tanti miraculi stupore repletus, Deum & beatum Confessorem cœpit glorificare; & indutus Pontificalibus vestibus, sicut in mandatis acceperat a beato Papa Alexandro, in memoriam Dei Electi divina mysteria gaudentes celebravit: decantando altisona voce, cum religioso cœtu Monachorum, unius Confessoris Officium, scilicet, Os justii meditabitur sapientiam, &c. Quod deinceps in ejus honorem decantari præcepit; instituens Episcopali auctoritate festum ejus annualiter, Kalendis Junii, cum reverentia celebrari: concedendo, pro beati Confessoris honore, omnibus fidelibus ad diem festum Natalis ejus occurrentibus, quadraginta dierum absolutionem. Deinde post multum temporis, ad usus divini Sacrificii, in ejus nomine fabricatum est altare, in quo divina frequentantur sacramenta, orante beato Patrono nostro Enecone pro omnibus, qui suam fideliter gaudent frequentare memoriam.

37 *Sedit Alexander Papa II (neque enim de Alexandro III, nonaginta fere annis posteriore, sermo hic esse potest) ab anno MLXI ad MLXXIII: quo interim tempore Tamayo, ad diem xx Julii Burgenis Episcoporum Catalogum texens, nullum invenit Petrum; sed ejus nomen primum inducit in Sedem anno MCXXXVIII: & tamen ab anno MXLII, quo Gomezus Concilio Viliensi interfuit, usque ad MLXXV quo Auceps Episcopus Scemenus Burgo translatus, utramque Ecclesiam inseparabiliter connexuit, Apostolica fultus auctoritate; nullum alium nominat, quem, aliquem fuisse ab utroque altum facile quivis concesserit; nec laborabit ut credat Petrum nominatum, si consideraverit, eundem Tamayum, in suis Episcoporum Catalogis, plus quam vice simplici in Actis S. Ferdinandi a me convictum omissionis aut transpositionis importunum circa Episcopos Hispalenses & alios. Hoc porro notatum oportuit, non causa carpendi Tamayum, cujus non tam require diligentiam, subinde nitentem; quam prudentiam*

S. Eneco cum S. Dominico

Phil. 2, 25.

frustra conatur fructum Regum diffundere.

Garciam eorum sepelivit.

Quis ille Dominicus?

EX DAMETO.

Ipse natus est anno 1057

Et Onnia sepulcrum miraculis clares

B

Petrus Burgen. Episc.

inssu Alexandri Pape Sanctum declarat.

F

videtur id factum circa annum 1070.

EX DA-
METO.

dentiam in veris suppositisque auctoribus discernendis ; sed ne ob istuc pratermissum ab eo Peccatum , quisquam dubitare velis de S. Eneconis Canonizatione , Alexandri II auctoritate facta , & tam luculento testimonio asserta ; cui inherens Gregorius XIII per expressum Breve , capellam ejus visitantibus , tamquam Sancti , a suis Prædecessoribus Canonizati , Indulgentias largitur pro 1 Junii , inquit Tepez pag. 280. Hædeus ad Sermo-

His In-
carnate
life,

38 Nos itaque Fratres carissimi, beati patris nostri Eneconis, honorabilem transitum celebremus; & debitum laudibus & officiis Christum Regem collaudemus, qui cum in vita sua, sanctitate decoravit; & hodie in cælis, æterna beatitudine remuneravit. Hodie beatus Confessor, a terrenis ærumnis ereptus, in cælestis ædificii structura, beata sorte, per manus summi Artificis collocatus est. Hodie B. Eneconis anima, feliciter a carnis corruptione soluta, comitantibus Angelis, ad cælestis patriæ gaudia æterna pervenit. Congrue in hac die, qua beati Patris nostri transitus celebratur, Davidici psalmi versiculus decantatur; In memoria æterna erit Justus; digne etenim in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit Angelorum. Huic etiam beatissimo viro illud Davidicum eloquium recte potest aptari: Justus ut palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Palma est arbor pulcherrima, & inferius tactu aspera, & quibusdam tumoribus inæqualis: quæ cum pulchra sit ubique, pulchrior tamen est in superioribus. Radix vere ejus circa terram, hispida & quasi aridis corticibus involuta: ubi vero ad superiora procedit, visu & amplitudine pulchræ viriditatis expanditur, & dulcissimorum fructuum spavitate repletur, & quasi quibusdam radiis ornata distenditur. Similiter Electorum vita in hoc mundo, quasi despecta videtur, & multis corticibus obvoluta, qua asperitatibus & tribulationibus angustatur: superius vero, id est, in illa summa æternitate, quasi pulchræ viriditatis foliis & amplitudine beatæ retributionis expanditur. Bene ergo dicitur, quod Justus sicut palma florebit; quia sicut palma non arescit æstate nec hieme, sed semper virescit; sic Justus ille beatissimus (de quo loquimur) non aruit sicut arbor infructuosa, quæ scinditur, & in ignem mittitur; sed etiam bonorum operibus floribus virescens, remuneratione jucundæ viriditatis expanditur.

preparation
in the
lab.

39 Vir iste bestus , sicut palma florebat : quia dum fuit in hoc saeculo , nec prosperitate elevatus , nec adversitate fractus est . Florebit sicut palma : quia nec viruit aetate , sicut foenum ; nec decidit in hieme sicut flos foeni ; sed serviens Conditori sine querela , actione bonorum operum semper floridus exitit . Florebit sicut palma , quia sicut radix palmae aspera est , coma vero in cacumine pulchra , & fructuum suavitate plena , & quasi quibusdam radiis ornata distenditur ; sic conversatio illius in mundo fuit laboribus plena , sed jam in supernis probatur esse pulcherrima , cum jam fulget sicut Sol in regno patris sui , ornatus pulchritudine immortalitatis , & satiatus suavitate caelestis dulcedinis . Florebit sicut palma : quia sicut arbor palmae tota est pulchra , sed tamen pulchrior existit in fine ; sic vita B. Eneconis , diversis decorata virtutibus , pulchra fuit ; sed mors multo pulchrior exitit , cum praesenti vita consummata , in fine laborum suorum mercedem a Salvatore percepit , Propheta attestante , qui ait : Cum dederit dilectis suis somnum , ecce hereditas Domini . Omnis qui dormit in morte , perdit hereditatem quam videbatur in saeculo habere ; quia moriens , eam secum ferre non valet : cum autem dederit dilectis suis

PL 116

somnum, recipit hereditatem; quia pro contemptu temporalium, incipit possidere hereditatem paradisi, quam non habebat. Sic nimirum inclitus iste Pater noster, migrans a seculo, perdidit in morte temporalia cuncta, quæ possidebat sine amore; & cœpit æterno possidere amore cœlestia cuncta, quæ nec visa habere gestiebat ex corde. Cedrus est arbor magna, & palma multo excellentior, lignum scilicet bene olens, & ad portanda pondera fortissimum; quod licet procerum nascatur ubique, tamen in Libano monte celsius invenitur. Ita justus multiplici laude celebratus, & cedri proceritatem, & pulchritudinem palmæ dicitur habere. Sic ergo justus multiplicatur ut cedrus, & sicut palma florebit: quia sicut palma tarde & post longa tempora fructificat, & refert hominibus fructum diu desideratum: sic beatissimus iste Confessor, post longos vitæ præsentis labores, recepit diu desideratum gaudium paradisi: multiplicatus sicut cedrus Libani in supernæ patris ampla hereditate, eleemosynarum & bonorum operum fructu, florebit in æternum ante Dominum. Fœno vero comparantur peccatores, quod delectabili viriditate oritur, sed celerrimo tunc siccat.

40 De hoc etiam beato viro, ejusque consimilibus per Salomonem dicitur, Formicæ, populus infirmus: qui parat in messe cibum sibi. Quid per formicæ, nisi strenua vita Monachorum significatur? quia Deo, in comparatione amatorum sæculi istius, per vilem habitum & humilitatis gratiam, velut formicæ in tempore messis, fructum bonorum operum, unde in futuro satientur, congregare non cessant. Unde scriptum est: Qui operatur terram, satiabitur panibus: qui vero sedatur oxium, in egestate erit. Ille ergo terram suam strenue laborat, qui per labores corporis, & quotidiana bonorum operum exercitia, panes vitæ æternæ acquirit. Vir autem iste beatus, terram corporis sui operando, saturabitur panibus: quia juxta Apostolum, castigando corpus suum, & in servitutem redigendo, nocturnas exercuit vigilias, uberesque pro peccatis fudit lacrymas, & carnem suam maceravit jeuniis: pro quibus modo panibus supernis, & præmiis saturatur æternis. Hodie, Fratres, beatus Confessor Eneco, a corporali eductus ergastulo, cælestem Hierusalem stola gloriæ indutus, lætus ingreditur; ubi sine fine Dominum in æternum laudabit, sicut concinit David dicens: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Non est laboriosa, sed amabilis & optanda servitus, in Dei laudibus perpetuo assistere: hæc nimirum est quietissima ac felicissima civium supernorum actio, gratiarum hymnorumque vota suo semper dicere Conditori. Perfectorum omnium animæ, solutæ a corporibus, usque ad diem universalis judicii, sanctæ & individue Trinitatis præsentis visione persfruuntur: in novissimo vero die omnes Electi, resuscitati a mortuis, in contemplatione sui ejusdem Conditoris, qui in tribus Personis unus est Deus, æterna spiritus simul & carnis immortalitate gaudebunt. Beatus (inquam) Eneco, in illa æterna patria collocatus, & jam animæ stola ditatus, laudes semper lætus suo decantat Creatori: peracta tandem generali resurrectione, sicut ceteri Sancti, duplici stola remunerabitur; quia corporis simul & animæ æterna jucunditate lætabitur.

41 Nunc qualiter Omnipotens Deus plurimos, qui sui famuli Eneconis festum colere negligebant, salubriter flagellaverit, breviter dicamus. Presbyter quidam apud Spinofam, Petrus nomine, commissam sibi regebat ecclesiam; hic in die Sancti Eneconis, cum operariis suis ad agri opera perrexit: & non dans honorem diei festo, quamvis corripereetur a qui.

Compara-
tive studies
needed

I

Prov. 12.

de formid-
no. Sola-
FAMMINE •

Prev: 616

• **Case 9:** A 45-year-old male with a long history of alcohol abuse presents with a 2-week history of increasing weakness, weight loss, and abdominal pain. He has a history of chronic liver disease and is currently on no medications. Physical examination reveals a jaundiced patient with a palpable, tender, and enlarged liver. Laboratory tests show a total bilirubin of 3.5 mg/dL, aspartate aminotransferase (AST) of 150 U/L, and alanine aminotransferase (ALT) of 180 U/L. A CT scan of the abdomen shows a large, heterogeneous mass in the right lobe of the liver. What is the most likely diagnosis?

Pl. 38.

F
post labores
fructus
et: pueri
municato .

Effluents
des vi-
vants pa-
rissent.

quibusdam, subito pede lapso cecidit, & crure col-
liso per aliquot dies in lecto jacuit: & adeo debilita-
tus extitit, quod omni tempore vitæ suæ numquam
absque baculo incedere valuit. Insuper tres boves, ex
illis qui terram vertebant, subito ceciderunt, &
mortui sunt. Præterea incendium ignis invasit domos
eorum qui laborabant, quod vix potuit extingui la-
bore multorum undique concurrentium. Irruit ergo
timor super omnes, qui viderant & audierant, &
cœperunt deinceps colere festum B. Eneconis Abba-
tis. Alio tempore quidam Abbas Salientis, Domini-
cus nomine, in die S. Eneconis cum operariis suis
ad arandum ecclesiæ agros exivit: redargutus tamen
a quibusdam redeuntibus ad sepulcrum beati Confes-
soris, eo quod non coleret diem festum, fertur talia
verba dixisse: colamus & nos patrii nostri Salvato-
ris, hujus ecclesiæ quondam Abbatis, diem, quia
bonus homo fuit. Vix verba compleverat, cum ec-
ce subito divino verberare percussus, ad terram proster-
nitur; & tremantibus membris cœpit spumare, angu-
stari, & quasi ad exitum appropinquare. Eadem in-
super hora facta sunt fulgura & tonitrua; & lapides
prægrandes corruentes de celo, coegerunt agricolas
ab opere cessare, qui volebant gratis diem sanctum
colere. Et nos ergo, Fratres, sicut Propheta admo-
net, levemus corda nostra cum manibus ad Deum;
& beatissimum Patrem nostrum Eneconem assidue
veneremur; ac sicut ad Ezechielem dicitur; Fili
hominis, speculatorem dedi te domui Israel; illum
non solum speculatorem & defensorem istius loci &
patriæ suscipiamus: sed etiam intercessorem & advo-
catum apud Deum cum habeamus; quatenus, meri-
tis & precibus ejus, ab omnibus periculis & angustiis
liberati, mereamur cum eo, in æterna beatitudine,
Christum Dei Filium collaudare: qui cum Patre &
Spiritu sancto vivit & regnat, per omnia secula sæ-
culorum. Amen.

42 *Hic ex sermone Abbatis Domitici sumptis, aliud si-
mille sic aliunde adjungit Tepez: Mulier quædam Onni-
ensis, habitans in oppido Fria, ad ultimam Iberi rî-
pam posita, baud procul a Bilibisca atque adeo Onniæ pro-
ximo, ibique marito juncta, mulieribus ad festum San-
cti agendum procedentibus, sola præsumpsit operi con-
suetudo se accingere: unde scandalumpatientes alie, red-
arguebant eam; quæ cum esset natu Onniensis, Fria-
ziarum mulierum saltem non sequebatur exemplum.
Quibus illa indignanter respondit; Non provisurum
Sanctum necessitatibus domus suæ. Vix ea dixerat te-
meraria; cum ecce subito obmutescens, non potuit
ultra os blasphemum aperire: & brachia, quæ ad la-
borem extenderat, retrorsum tracta, nulli deinceps
usui illi fuerunt.*

43 Tempore Adepsonsi, cognomento Imperatoris
Hispaniæ, venerabilis Joannes ejus nominis II Abbas
Onniensis, ex Sedis Apostolicæ facultate, sacrum cor-
pus B. Eneconis, ejusdem cœnobii Abbatis, in alium
sublimem locum transferri decrevit. Ad Imperatoris
ergo prælibati, hoc (consilium) Joannis Abbatis per-
venit auditum: qui fama sancti viri miraculorum ar-
reptus, actus translationis specialiter auctoravit, ac-
citis secum Episcopo Burgenfi, & aliis Præsulibus &
Proceribus. Cum autem primum theca, qua recon-
ditum erat corpus venerabile, fuit aperta; sic odor
cælestis & suavis totum cœnobii ambitum occupavit,
ut omnes in admirationem rapti glorificarent Domi-
num, corde, voce, & opere: imo quod plus fuit,
fragrans odoris nebula, ad quinque ægrotorum nases
pertingens, protinus eos restituit sanitati. Ita ex Da-
meto Tamajus ad XIX Januarii, qui deinde in Notis,
Crediderem, inquit, eam primum Translationem (ego
Elevationem dixerim in tumbam, supra clausi pavu-
Junii Tomus I.

mentum extantem) evenisse circa annum Domini
MCXLII (tunc autem secundum eundem, Burgenfi Epi-
scopus fuit Petrus, non I, ut putat ipse, sed II, annum
jam quintum ecclesiam illam regens & usque ad deci-
mum tertium superstes) quia tunc Onniense cœnobium
cœpit ab Imperatore Alfonso muneribus & honoribus
sublimari; ut notavit Prudentius de Sandoval in Hi-
storia Alfonso VII fol. 174. Addit Tepez T. 3. p. 338 V,
quod idem Abbas, qui S. Eneconem, etiam transtulit SS.
Acti & Tigridis corpora, eaque loco decenti posuit.

CAPUT V.

Capitulum S. Eneconis ope liberati.

44 *Narrata translatione prædicta, & eam comitatis
miraculis in genere laudatis; Ut autem appa-
reat, inquit Tepez pag. 278, non hac solum vice De-
um pro Sancto suo operatum miracula; ponam hic
etiam alia, ipso quo in veteri historia narratur stylo.
Eodem tempore magna siccitate laborabat regio cir-
cumjuncta monasterio: itaque ad Onniensium accola-
rumque instantiam, instituta fuit devota supplicatio
populi, & corpus Sancti per omnes plateas circum-
latum, non frustra: nam eodem die copiosus imber
de celo lapsus, siccitatem humum copiosissime inun-
davit. Quod exhinc perpetuum quasi beneficium locis
istis fuit, quoties terræ ariditas pluviam postulabat,
ut infra videbitur; nunc cetera ex Tamajo Dametum
transcribente prosequor. Post multum temporis a cele-
brata Translatione prædicta, ad usus divini Sacrificii,
in nomine S. Eneconis fabricatum est altare, sub
cujus cavo beati Confessoris exuvie sunt reconditæ;
ibidemque divina frequentabantur Sacramenta, oran-
te beato Patrono nostro Enecone pro omnibus, qui
suam fideliter gaudent frequentare memoriam. Ora-
tionis ejusmodi efficaciam probant miracula, quæ ex ve-
teri Ms. plura profert Dametus apud Tepezium pag. 281
sic exordiens lib. 3 cap. 2. Nullus est locus, quantum-
cumque clausus, qui non referetur ad vocem Do-
mini, Sanctos suos honorantis; ejusdem potentie par-
ticipatione quadam, aperiendo carceres, firmis pes-
sulis & portis ferreis clausos, atque defensos armato
milite, ad hoc solum exceptato, ut cetera suis oculis
contuentes, videre nequirent per medium eorum
transcuentes fideles, qui S. Eneconem invocant.*

45 In oppido Salas juxta Onniam, Miles erat
nomine Petrus Martinez, quem Rex Aragoniæ,
cujus nomen non exprimitur, Populerum in Catala-
niæ deportari captivum jussit, & carceri perquam
obsuro claudi. Hic famen & frigus aliasque æru-
mnas patientem, cum deficerent humana consilia &
auxilia omnia, ad S. Eneconem invocandum se ver-
tit, ut sibi in tanta calamitate succurreret. Id cum
sepius semperque ardentius faceret, crescente cum
ærumnis postulandi instantia & impetrandi fiducia,
vidit die quodam post solis occasum senem ad se in-
gredi, toto vultu splendidissimum; qui dicebat, Ne
timeas: frater enim tuus modo est in ecclesia S. Sal-
vatoris, cum cereis atque oblationibus, tui causa
serventer atque humiliter Deum deprecans. Interro-
ganti autem Militi quis esset: Ego, inquit, sum S.
Eneco, de celo ad te missus, ut orationem tuam
exaudiam, & vincula disrupta nuntiem. Surge ergo,
& me sequere. Ad hanc vocem surrexit Miles,
ruptasque catenas in humeros sustulit, testimonium
daturus facti in se miraculi, & sequebatur Sanctum.
Euntibus autem illis patuerunt ambæ carceris portæ:
quas successive pertransierunt, nec non & custodes
ante eas positos, sed somno sopitos. Iam egressus
Miles vix ad clivum montis vicini pervenerat, cum

L exper-

EA VA-
RIIS.

Eodem
circumla-
to impo-
nitur

pluvia,

E

dein ipsum
sub altare
reponitur.

milii
captivo
apparent
Sanctus.

F

rum e con-
cre edu-
cit

Ex VA-
K. 115.

Ex quare-
ribus in-
fidelium
redditis.

Liberam-
tur plures
capti a
Mauris:

item Eques
brachii
ac tibiae
fractis:

ac denique
aliis:

expergesti custodes, & fugisse captivum suum vi-
dentes, coeperunt post eum cum canibus currere.
Unde perterritus nec jam ultra liberatoris sui me-
mor, recepit sese sub quasdam petras; viditque, ipse
nemini agnitus, non solum prætereuntes illos, sed
etiam canes, quorum idem tunc obstruxerat fauces,
qui olim conclusit ora leonum. Irrito ergo conatu
fatigati redierunt unde venerant; & Miles Onniam
veniens, appendit ibi cum gratiarum actione cate-
nas, quas sibi miraculo solutas narrabat.

46 Nihilominus illustre fuit quod sequitur. Cum
ante tempora Serenissimorum Regum Ferdinandi &
Isabellæ (qui Hispanias noxa & periculosa Mauro-
rum societate liberarunt, omnes ejiciendo) plurimæ
civitates & oppida in eorum potestate permanerent,
indeque existerent frequentia inter ipsos & Christia-
nos certamina; contigit nostros incursionem adversus
eos facere, qui in Valentino atque Aragonensi re-
gno adhuc residebant; sed infelici successu, ita ut
florem nobilitatis infidelibus captivam cogerentur di-
mittere. Inter hos Oseam abducti sunt Capitanei ex
generosioribus duo, Dominicus Perez Aragonius,
& Gomezus Tellii Castellanus; Casaraugustam item
Ferdinandus Gonzales & Lupus Sanchez alique;
Secorbiæ vero Equites alii quatuor. Hi omnes
cum gravibus affligerentur ærumnis, venerunt in no-
ticiam frequentium gratiarum, quas S. Eneco Abbas
Onniensis, tali in casu vocatus, conferebat infelici-
bus captivis. Eum ergo invocarunt etiam ipsi, sua-
que prece frustrati non sunt. Apparuit enim illis
senex, habitu venerabilis, jussitque ut sine metu car-
cere quique suo egrederentur. Dictum, factum. Et
quamvis eos in equis sequerentur Mauri, ad hoc
solum videbantur adesse, ut ipsos ab aliorum occur-
su tuerentur, nihil eisdem quos minime conspicie-
bant molesti. Ita simul omnes, intra unam eam-
demque hebdomadem Onniam pervenerunt, gratias
agentes Deo ad sepulcrum sancti Abbatis, ibique
dimiserunt captivitatis suæ signa.

47 Alius ex Aragonia Eques, Stephanus nomi-
ne, ex vico Cubel dicto, multis annis miliciam se-
cutus, cum domum regressus esset, divendita ibi-
dem majori substantiæ suæ parte, venit ad glori-
sum S. Eneconis sepulcrum; ædificumque velut libera-
tori gratias, ejus porro patrocinium sibi postulavit.
Redeunti voluntas subiit Romam eundi, sed eun-
tem apprehenderunt Mauri; qui nulla alia causa
moti, quam innato sibi contra Christianum omne
nomen odio, brachia illi ac tibiae confregerunt. Ita
male habitum cernens transfuga quispiam; Vide-
mus, inquit, an iste vester S. Eneco, qui tam mul-
tos ex carcere liberavit, te quoque liberaturus sit,
brachiis tibiisque contractum. Mirum dictum! ipsa ea-
dem nocte, illum qui ex animo interim opem po-
poscerat, monuit Sanctus, ut ad maris litus acce-
deret, inventurus ibi quatuor Christianos, cum na-
vicula ipsum præstolantes. Surrexit homo totus jam
sanus, & inventis in littore sociis sese jungens, cum
ipsis rediit Hispaniam, atque pro hoc novo benefi-
cio gratias suo egit liberatori.

48 Conchæ vir erat S. Eneconis devotissimus,
propter multa quæ narrari audiverat stupendaque mi-
racula ejus. Hic venatum progressus in densam sil-
yam, factus ipse est præda Maurorum, ibi in insidiis
subsistentium, qui captivum suum deduxerunt Xa-
tibam in regno Valentino. Invocavit ille sanctum
suum Patronum, exinde devotior ei futurus, si
quoque dignaretur favore optato. Audijt autem
orantem Sanctus, & apparens monuit infelicem, ut
sese ad egressum accingeret: postea vero iterum ap-
parens, jussit iter carpere. Verum ille fidei parum,

multum autem timoris habens cum ne tunc quidem D
egredi præsumeret; tertium conspiciendum se præ-
buit Eneco, & diffidentem increpans dixit: Ut quid
hæres hoc loco contra mandatum meum? Surge &
sequere me. Sic animos indeptus, sui que jam secu-
rus, exiit in carcere: Vix autem Xatibæ portas trans-
ierat, quando occurrerunt ei tres lupi, ad ejus de-
fensionem cum ipso per diem procedentes, & cum
ipso dormientes noctu; atque sic comitatus Trevelam
venit, indeque Concham, ubi favorem a Sancto sibi
præstitum enarravit. Finis nullus foret si singula hoc
in genere facta prosequi vellem: solum dicam, quod
omnium linguis calamisque cessantibus, eorum mul-
titudinem testarentur catenæ & compedes, superiori
 sæculo in capella Sancti conspici soliti. De his testa-
tur P. Fr. Turibius de Mellea, qui anno MDCL
centenarius obiit, in conventu Onniensi legitime in-
terrogatus, dum ibi de Vita & miraculis Sancti in-
formationes juratæ sumerentur; quod tempore tu-
multuum civilium in Castella, tota circum regione
in armis posita, Onnienses Patres, inter quos fuerat
educatus a puero, formidasse ne irrumpens in mona-
sterium seditiosorum multitudo diriperent pretiosam
omnem suæ domus gazam; ideo adductis fabris fer-
rariis assumpsisse compedes & catenas pendentes in
capella S. Eneconis, ex quibus confectæ sint quatuor
grandes crates, ad tuitionem ipsius capellæ atque do-
mus: idemque affirmavit alius tum centenarius, ha-
bitans in Penchez, Thomas Fernandez; tantoque id
potuit affirmare certius, quod suis ipse manibus cu-
dendis cratibus allaborasset, numerassetque vincula,
unde debebant confici, plus minus quingenta. *Hæle-
nus ex Dameto Tepezius: nunc ex eodem narrante Tam-
mayum audiamus alterius translationis historiam.*

49 Cum locus, in quo priori vice sacrum corpus
fuerat depositum, aut Monachorum incuria aut tem-
porum lapsu, penitus in oblivionem redigeretur, non
sine magno Cœnobitarum mœnore; evenit ut
Joannes Bacca, Abbas Onniensis, religione & gra-
vitate conspicuus, forte Dei inspiratione commo-
tus, corpus sanctissimi Patris exquirere decreverit;
cujus intentionis propositum Monachis aperiens,
tot contradictionum agmina sunt exorta, quot Fra-
trum capita notabantur. His demum devictis, accitis
secum S. Mariæ Maparensis, S. Emiliani, & Ova-
rensis cœnobiorum Abbatibus, altare prædictum
evertere cepit die xviii Januarii, anno Domini
MDXCVIII quorsque sub eadem ara invenit sacra
pignora sancti A. oatis: quæ, in pervefusta lignea
arca inclusa, suavissimam odoris fragrantiam respi-
rabant. Supra corpus hæc in pergaminea pelle in-
venta est epigrapho. Corpus beati Eneconis, Abba-
tis hujus monasterii, qui floruit mira vitæ sanctitate
& miraculis, & ideo auctoritate Apostolica relatus est
in Catalogum Sanctorum. Obiit an. Domini MLVII.
Sepultus fuit in claustris, & inde translatus est in
hoc altari. *Ex hujus Epigraphæ stylo & verbis, pri-
mum colligo, in supra memorata corporis elevatione nul-
lam loci factam mutationem fuisse; sed solum altiorum
tumbam in claustris excitatam, in qua corpus lignæ ac
portatili arca ad processiones depositum, servaretur: mul-
to autem post, ab illa tumba ad hoc altare factam esse
translationem, quam vel ex anno Christi notato pro Æra
Hispanica, nec non ex phrasi recentiori, intelligas cele-
bratam fuisse sub finem sæculi xiv; postquam Joannes I
Castella Rex ejusdem Æra usum abrogavit, in Comitibus
Segobia celebratis, anno MCCCCLXXXIII.*

50 Sic invento corpore Magistri, inquit idem qui
supra Tamayus, protinus magnum gaudium omnium
ora implevit, maxime Joannis Abbatis, illius opo-
ris assertoris, qui argenteam capsam affabre labora-
tam

ter apra-
rentes sam-
diti:

cetera hujus
generis
testantur
apud On-
niam ca-
pita.

E

Negle-
tam
sacri cor-
poris loco,

edictum
illud anno
1598

F

de alani,
sub quo
videtur
positum
sac. 14
centum.

et repen-
tur in ar-
cam ar-
genteam,

p. 160
p. 161
p. 162
p. 163
p. 164
p. 165
p. 166
p. 167
p. 168
p. 169
p. 170
p. 171
p. 172
p. 173
p. 174
p. 175
p. 176
p. 177
p. 178
p. 179
p. 180
p. 181
p. 182
p. 183
p. 184
p. 185
p. 186
p. 187
p. 188
p. 189
p. 190
p. 191
p. 192
p. 193
p. 194
p. 195
p. 196
p. 197
p. 198
p. 199
p. 200
p. 201
p. 202
p. 203
p. 204
p. 205
p. 206
p. 207
p. 208
p. 209
p. 210
p. 211
p. 212
p. 213
p. 214
p. 215
p. 216
p. 217
p. 218
p. 219
p. 220
p. 221
p. 222
p. 223
p. 224
p. 225
p. 226
p. 227
p. 228
p. 229
p. 230
p. 231
p. 232
p. 233
p. 234
p. 235
p. 236
p. 237
p. 238
p. 239
p. 240
p. 241
p. 242
p. 243
p. 244
p. 245
p. 246
p. 247
p. 248
p. 249
p. 250
p. 251
p. 252
p. 253
p. 254
p. 255
p. 256
p. 257
p. 258
p. 259
p. 260
p. 261
p. 262
p. 263
p. 264
p. 265
p. 266
p. 267
p. 268
p. 269
p. 270
p. 271
p. 272
p. 273
p. 274
p. 275
p. 276
p. 277
p. 278
p. 279
p. 280
p. 281
p. 282
p. 283
p. 284
p. 285
p. 286
p. 287
p. 288
p. 289
p. 290
p. 291
p. 292
p. 293
p. 294
p. 295
p. 296
p. 297
p. 298
p. 299
p. 300
p. 301
p. 302
p. 303
p. 304
p. 305
p. 306
p. 307
p. 308
p. 309
p. 310
p. 311
p. 312
p. 313
p. 314
p. 315
p. 316
p. 317
p. 318
p. 319
p. 320
p. 321
p. 322
p. 323
p. 324
p. 325
p. 326
p. 327
p. 328
p. 329
p. 330
p. 331
p. 332
p. 333
p. 334
p. 335
p. 336
p. 337
p. 338
p. 339
p. 340
p. 341
p. 342
p. 343
p. 344
p. 345
p. 346
p. 347
p. 348
p. 349
p. 350
p. 351
p. 352
p. 353
p. 354
p. 355
p. 356
p. 357
p. 358
p. 359
p. 360
p. 361
p. 362
p. 363
p. 364
p. 365
p. 366
p. 367
p. 368
p. 369
p. 370
p. 371
p. 372
p. 373
p. 374
p. 375
p. 376
p. 377
p. 378
p. 379
p. 380
p. 381
p. 382
p. 383
p. 384
p. 385
p. 386
p. 387
p. 388
p. 389
p. 390
p. 391
p. 392
p. 393
p. 394
p. 395
p. 396
p. 397
p. 398
p. 399
p. 400
p. 401
p. 402
p. 403
p. 404
p. 405
p. 406
p. 407
p. 408
p. 409
p. 410
p. 411
p. 412
p. 413
p. 414
p. 415
p. 416
p. 417
p. 418
p. 419
p. 420
p. 421
p. 422
p. 423
p. 424
p. 425
p. 426
p. 427
p. 428
p. 429
p. 430
p. 431
p. 432
p. 433
p. 434
p. 435
p. 436
p. 437
p. 438
p. 439
p. 440
p. 441
p. 442
p. 443
p. 444
p. 445
p. 446
p. 447
p. 448
p. 449
p. 450
p. 451
p. 452
p. 453
p. 454
p. 455
p. 456
p. 457
p. 458
p. 459
p. 460
p. 461
p. 462
p. 463
p. 464
p. 465
p. 466
p. 467
p. 468
p. 469
p. 470
p. 471
p. 472
p. 473
p. 474
p. 475
p. 476
p. 477
p. 478
p. 479
p. 480
p. 481
p. 482
p. 483
p. 484
p. 485
p. 486
p. 487
p. 488
p. 489
p. 490
p. 491
p. 492
p. 493
p. 494
p. 495
p. 496
p. 497
p. 498
p. 499
p. 500
p. 501
p. 502
p. 503
p. 504
p. 505
p. 506
p. 507
p. 508
p. 509
p. 510
p. 511
p. 512
p. 513
p. 514
p. 515
p. 516
p. 517
p. 518
p. 519
p. 520
p. 521
p. 522
p. 523
p. 524
p. 525
p. 526
p. 527
p. 528
p. 529
p. 530
p. 531
p. 532
p. 533
p. 534
p. 535
p. 536
p. 537
p. 538
p. 539
p. 540
p. 541
p. 542
p. 543
p. 544
p. 545
p. 546
p. 547
p. 548
p. 549
p. 550
p. 551
p. 552
p. 553
p. 554
p. 555
p. 556
p. 557
p. 558
p. 559
p. 560
p. 561
p. 562
p. 563
p. 564
p. 565
p. 566
p. 567
p. 568
p. 569
p. 570
p. 571
p. 572
p. 573
p. 574
p. 575
p. 576
p. 577
p. 578
p. 579
p. 580
p. 581
p. 582
p. 583
p. 584
p. 585
p. 586
p. 587
p. 588
p. 589
p. 590
p. 591
p. 592
p. 593
p. 594
p. 595
p. 596
p. 597
p. 598
p. 599
p. 600
p. 601
p. 602
p. 603
p. 604
p. 605
p. 606
p. 607
p. 608
p. 609
p. 610
p. 611
p. 612
p. 613
p. 614
p. 615
p. 616
p. 617
p. 618
p. 619
p. 620
p. 621
p. 622
p. 623
p. 624
p. 625
p. 626
p. 627
p. 628
p. 629
p. 630
p. 631
p. 632
p. 633
p. 634
p. 635
p. 636
p. 637
p. 638
p. 639
p. 640
p. 641
p. 642
p. 643
p. 644
p. 645
p. 646
p. 647
p. 648
p. 649
p. 650
p. 651
p. 652
p. 653
p. 654
p. 655
p. 656
p. 657
p. 658
p. 659
p. 660
p. 661
p. 662
p. 663
p. 664
p. 665
p. 666
p. 667
p. 668
p. 669
p. 670
p. 671
p. 672
p. 673
p. 674
p. 675
p. 676
p. 677
p. 678
p. 679
p. 680
p. 681
p. 682
p. 683
p. 684
p. 685
p. 686
p. 687
p. 688
p. 689
p. 690
p. 691
p. 692
p. 693
p. 694
p. 695
p. 696
p. 697
p. 698
p. 699
p. 700
p. 701
p. 702
p. 703
p. 704
p. 705
p. 706
p. 707
p. 708
p. 709
p. 710
p. 711
p. 712
p. 713
p. 714
p. 715
p. 716
p. 717
p. 718
p. 719
p. 720
p. 721
p. 722
p. 723
p. 724
p. 725
p. 726
p. 727
p. 728
p. 729
p. 730
p. 731
p. 732
p. 733
p. 734
p. 735
p. 736
p. 737
p. 738
p. 739
p. 740
p. 741
p. 742
p. 743
p. 744
p. 745
p. 746
p. 747
p. 748
p. 749
p. 750
p. 751
p. 752
p. 753
p. 754
p. 755
p. 756
p. 757
p. 758
p. 759
p. 760
p. 761
p. 762
p. 763
p. 764
p. 765
p. 766
p. 767
p. 768
p. 769
p. 770
p. 771
p. 772
p. 773
p. 774
p. 775
p. 776
p. 777
p. 778
p. 779
p. 780
p. 781
p. 782
p. 783
p. 784
p. 785
p. 786
p. 787
p. 788
p. 789
p. 790
p. 791
p. 792
p. 793
p. 794
p. 795
p. 796
p. 797
p. 798
p. 799
p. 800
p. 801
p. 802
p. 803
p. 804
p. 805
p. 806
p. 807
p. 808
p. 809
p. 810
p. 811
p. 812
p. 813
p. 814
p. 815
p. 816
p. 817
p. 818
p. 819
p. 820
p. 821
p. 822
p. 823
p. 824
p. 825
p. 826
p. 827
p. 828
p. 829
p. 830
p. 831
p. 832
p. 833
p. 834
p. 835
p. 836
p. 837
p. 838
p. 839
p. 840
p. 841
p. 842
p. 843
p. 844
p. 845
p. 846
p. 847
p. 848
p. 849
p. 850
p. 851
p. 852
p. 853
p. 854
p. 855
p. 856
p. 857
p. 858
p. 859
p. 860
p. 861
p. 862
p. 863
p. 864
p. 865
p. 866
p. 867
p. 868
p. 869
p. 870
p. 871
p. 872
p. 873
p. 874
p. 875
p. 876
p. 877
p. 878
p. 879
p. 880
p. 881
p. 882
p. 883
p. 884
p. 885
p. 886
p. 887
p. 888
p. 889
p. 890
p. 891
p. 892
p. 893
p. 894
p. 895
p. 896
p. 897
p. 898
p. 899
p. 900
p. 901
p. 902
p. 903
p. 904
p. 905
p. 906
p. 907
p. 908
p. 909
p. 910
p. 911
p. 912
p. 913
p. 914
p. 915
p. 916
p. 917
p. 918
p. 919
p. 920
p. 921
p. 922
p. 923
p. 924
p. 925
p. 926
p. 927
p. 928
p. 929
p. 930
p. 931
p. 932
p. 933
p. 934
p. 935
p. 936
p. 937
p. 938
p. 939
p. 940
p. 941
p. 942
p. 943
p. 944
p. 945
p. 946
p. 947
p. 948
p. 949
p. 950
p. 951
p. 952
p. 953
p. 954
p. 955
p. 956
p. 957
p. 958
p. 959
p. 960
p. 961
p. 962
p. 963
p. 964
p. 965
p. 966
p. 967
p. 968
p. 969
p. 970
p. 971
p. 972
p. 973
p. 974
p. 975
p. 976
p. 977
p. 978
p. 979
p. 980
p. 981
p. 982
p. 983
p. 984
p. 985
p. 986
p. 987
p. 988
p. 989
p. 990
p. 991
p. 992
p. 993
p. 994
p. 995
p. 996
p. 997
p. 998
p. 999
p. 1000

CAPUT VI.

Offis unius translatio Bilbilitana, patronatus assumptus, secuta miracula.

B 51 **U** Tinam, inquit Tepez Tom. 6 pag. 283 §. S. Eneco sic nosceretur & honoraretur, ut in civitate Bilbilitana, vulgo Catalayud dicta, ubi natum esse pro certo tenent incolae, & innumeros praestaret favores. Hinc illi miro desiderio exardescere obtinendi aliquam ipsius Reliquiam: scientes autem corpus integrum in monasterio Onniensi servari, varia interposuerunt officia apud Religiosos istos, ut voti sui compotes fierent. Hujus anno MDC (hunc nobis annuum Tamarus notat) tandem potiti sunt, relictis quidem aliquamdiu Monachis, propterea quod grave damnum aestimarent, vel tantilla sacri corporis parte privari; sed denique persuasus, Sancto ad incrementum honori futurum, si tam devotis erga se civibus quadamtenus praesens exhiberetur. Aperta igitur arca est, tot annis intacta, & legatis Bilbilitanis datum os unum brachii, quod summa cum reverentia & gaudio recipientes, in patriam suam deportarent. Ad hujus rei nuntium exhilarati cives, nulli pepercerunt operae atque impendio, ut quam dignissime exciperent, quod tam diu concupierant. Dometus, ut qui privatim Sancti hujus historiam scribendam assumpsit, late excurret ad singularem quaeque magnifice explicanda: mihi, Chronicon Ordinis generale texenti, tam prolixo esse non licet. Legatur igitur Auctor ipse, & videantur in eo processiones solennes, illuminationes ædium; poemata varia & hieroglyphica, representationes, taurilia, ludi, & quidquid excogitari potest ad publicam lætitiā explicandam. Missam pontificaliter cecinit Fr. Didacus de Yopez Episcopus Tarraconensis, & per totam Octavam Ordines varii; habiti quoque sunt sermones quotidie in monasterio Virginum Benedictinarum, apud quas deponere Sacram Reliquiam placuit.

52 Neque his contentus fuit civium affectus. Voto insuper publicitus facto obligaverunt se, ad Natalem quotannis 1 Junii feriatum habendum, sub hac formula: Quandoquidem gloriosus Pater S. Eneco, Ordinis S. Benedicti, & Abbas monasterii Onniensis, filius fuerit hujus Bilbilitanæ civitatis: quodque ad supplicationem Prætoris ac Magistratum ejus, Abbas, Monachi, & Conventus prædicti monasterii, ipsi fecerint gratiam unius ossis brachialis ex sancto ejus corpore, quod modo depositum est in ecclesia Collegiata S. Mariæ Majoris, mox transferendum & cullocandum in eccle-

sia monasterii S. Benedicti, tamquam ipsius Sancti domo paterna (quam quidem translationem hæc civitas mandavit ut quam sollemnissima potest pompa procedat) ad Dei Domini nostri gloriam, majorem sancti Patris Eneconis honorem; atque ut ei acceptior sit devotio & gratiora sacrificia civitatis; velitque tamquam ejus filius esse specialis ipsius Patronus & Advocatus, in quacunque necessitate, averruncando grandines, fulmina, tempestates, contagiosos morbos & alias quascunque calamitates: idcirco prædictus Senatus in Patronum & Advocatum civitatis recepit gloriosum Patrem S. Eneconem, contra quascunque calamitates & miseras, quibus inquilinos hujus civitatis, peccatis ac demeritis suis id exigentibus, contingeret divinitus flagellandos subjacere: promisitque omnium civium & habitatorum, tam præsentium quam futurorum nomine, observare festum sui singularis Patroni & Advocati S. Eneconis. Sacra Religio Benedictinorum celebrat festum illud prima die mensis Junii, qui fuit dies gloriosi transitus ejus, sicut & Archiepiscopatus Burgesis universus: Senatus autem noster speciali voto obligat se suosque successores omnes, ad curandam ejusdem festi observationem, tamquam Patroni, ea forma & modo, quo in Ecclesia Catholica solent observari festa Sanctorum aliorum, ex mandato speciali tamquam Patronorum, specialiter a civitatibus electorum.

53 Haslenus formula illius voti, quod Episcopus Tarraconensis Dom Fr. Didacus de Yopez confirmavit, & annue summa cum religione impletur; Sancto crebris favoribus & miraculis demonstrante, quam accepta sibi ejusmodi devotio sit, quemadmodum mihi scribit P. Fr. Eneco de Catalayud, quædam etiam in particulari referens, quibus prætermittis, exhibeo particulam cujusdam epistolæ, quam idem Religiosus mecum communicavit, scriptam a Joanne Hieronymo Gonzalez de Sisamon, Jurato majori civitatis, ad Fr. Petrum de Torrecilla Abbatem Onniensem: ubi inter alia leguntur hæc verba: Quod ad devotionem versus S. Eneconem attinet, ea usque modo belle procedit; confidoque de misericordia Domini nostri eandem magis magisque augendam, quia civitas nulli pepercit sumptui, ad talem occasionem congruo. Fecit enim ædificari magnificum sacellum, cum picta eleganter tabula: & affirmo Paternitati vestræ, quod licet in hac civitate alia sunt sacella, majora isto; nullum tamen futurum sit elegantius elaboratum, & magis ad sensum præsentis ævi. Etenim quantum procedebat opus, tantum etiam in anima mea augebat Deus desiderium ipsam partibus omnibus absolutum reddendi. Idem sensus operatorum omnium erat, maximo cum animi sui sensu festinantium ad tanti Sancti fabricam consummandam. Habet insuper sacellum hoc tabernaculum cum clathris, ceruleo colore & auro tinctis portulisque speciosis, in formam adamantum laboratis argento & auro: cujus tabernaculi quinque sunt claves, ita distributæ, ut Prætor unam, Jurati majores duo singuli singulas, Judex & Præfectus Confraternitatis totidem servant; hæc autem illis committuntur sub juramento, ore ac manu præstito coram publico Scriba, id in Acta referente: neque potest tabernaculum ipsum nisi omnibus præsentibus & Notario publico referari: in eo autem reponitur Reliquia gloriosi istius Sancti, inclusa argenteo brachio, centum quinquaginta uncias appendente; cujus curandi officium mihi impositum fuisset gratulor.

En VA-
RIS.

54 Anno MDCIX die 7 Aprilis tanta fuit Bilbili
aquæ penuria, quia jam inde ab Octobris vix quid-
quam pluerat, ut ex arefacta prorsus tellure nullus
rusticani laboris fructus ab agricolis speraretur.
Decreverunt igitur Prætor atque Vicarius genera-
lis, una cum civibus, solennissimam processionem,
a toto simul Clero Religiosisque Ordinibus & Con-
fraternitatibus omnibus, cereos arduos gestaturis,
instituendam, ad ecclesiam S. Benedicti, pro de-
portanda inde Reliquia S. Eneconis in ecclesiam
S. Petri Francorum; ubi Missa cantaretur celebra-
returque Octava in honorem Sancti, quatenus eo
intercedente Deus necessariam terris pluviam lar-
giretur. Erat tum dies serena atque clara, nulla

indistincta
supplicatio
cum Osta-
na.

uspiam apparente nubecula: & tamen, mox atque
efferrî Cruces cœperunt, & Confraternitates proce-
dere, tam copiosi defluerunt imbres, ut nulla ratio-
ne potuerit pompa progredi: quare, civitate non
minus exultante quam admirante, ibidem in loco
cantari solennissime facere Te Deum, pro beneficio
tam singulari. Tanta autem subito collecta est
aqua, ut quæ platea principalis est urbis omnium-
que largissima, instar fluvii aut sinus marini redun-
daret. Postquam autem imber cessavit, decreve-
runt ad eadem S. Benedicti procedere, non jam pe-
tituri recipiendum, sed gratanter agnuri receptum
beneficium; deductaque est quæ fuerat promissa
Octava, cum maximo concursu & solennitate.
Deinde in Acta publica relata res est, & ad S.
Benedicti reportata Reliquia, sicut adducta fuerat.
Neque tunc tantum, sed alias sæpe experta est
civitas, Deum celorum clavis manibus Eneconis
quali commissas credere.

pluviam
ex aratro
vixit:

exque tim-
la præci-
pue ab
agricolis
colitur
Sanctus.

55 Itaque licet illum multa magnaue miracula
decoraverint, usque ad mortuorum suscitationem;
tamen per omnia montana cœpit haberi & coli S.
Eneco, tamquam Patronus & Advocatus, pro ea
quæ petenda judicatur aeris constitutione obtinenda.
Quod, præter exempla a Dameto adducta, mihi
etiam testatur relatio Archivistarum Onniensium,
Fr. Didaci Nuñez & Fr. Eneconis de Catalayud
prælaudati, qui etiam complura scripta mihi com-
municarunt, quibus istiusmodi veritas multipliciter
confirmatur. Prolixum esset referre singula, clau-
sulam tamen unam, ex epistola Fr. Eneconis, ne-
cessè habeo huc adducere, qua mihi dicit: Etsi
istic habes miraculum Virovescæ patratum, ad-
dam tamen testimonium quod hic accepimus ex
ore Alfonso de Soto, scribæ, Notarii & Secretarii
ecclesiæ Archidiaconalis Virovescæ; scilicet, col-
legisse ipsum testimonia de pluribus quam quadra-
ginta vicibus, quibus oppidum Virovescæ misit
Onniam deputatos suos, modo ad pluviam, modo
ad serenitatem exorandam, & semper optatum exi-
tum habuisse preces: se vero ab annis circiter qua-
draginta usque tunc, adhibitum fuisse ad excipien-
dum testimonis istius rei, etiam Religiosorum ipsius
domus, omnia idem affirmantia.

Alia mi-
racula ad
50 anti-
que.

56 Ad alterius generis miracula quod attinet;
non vacat, ut jam dixi, colligere omnia quæ Da-
metus retulit, vel ego aliunde accepi. Duorum
præmemoratorum Archivistarum, quorum supra
memini, unus, plus quam quinquaginta vetusta
miracula ad me misit, alius vero ab anno millesimo
centesimo recentiora supra viginti, quæ Domi-
nus operatus est per S. Eneconem, liberando ad
ejus intercessionem miseros multos mortales, a variis
infirmatibus; illuminando cæcos, auditum surdis
reddendo, & demonia expellendo: quæ juncta jam
editis a Dameto sufficere possint, ut S. Eneco
agnoscatur ab Hispania, imo a Christianitate uni-

et 20 re-
missionis
Omnia
scripta.

versa, velut unus ex nobilioribus & clarioribus
Sanctis, quos olim habuit Ordo Benedictinus. Ita
quidem Tepez: ego vero, diversum ab eo propositum ha-
bens, omnia, præsertim vetustiora, de Sanctis quibusli-
bet monumenta colligendi, & ad posterarum memoriam
præli beneficio transmittendi, mihi non defuit quo mi-
nus, per nostri Burgenfis Collegii Patres, ab Onniensibus
Canonicis impetrarem transsumptum plenum ex codice
antiquo miraculorum originaria sua Latina lingua, si-
mulque ex Bilbilitano Collegio petiti Hispanicum Dameti
librum, ex quo ad jam deducta miracula addo alia quæ
sequuntur.

medum
inde po-
runt ha-
beri.

CAPUT VII.

Alia Miracula Sancti Eneconis, ex lib. 3
Dameti.

57 Volabat quaquaversum fama miraculorum
S. Eneconis, quæ cum oculis suis spe-
ctare cuperent Castellani aliquammulti, Onniam
profecti sunt, onusti muneribus Sancto offerendis.
Jamque ad Iberi ripam pervenerant. Hunc vado
transituri, dum aliquantum quietis in ripa capiunt,
notant eum tam vehementer inrumuisse, ut vada-
bilis nusquam inveniendus speraretur. Ergo inven-
tam ibidem cymbulam, solo ducti impetu perve-
niendi ad locum optatum, nullaue prudentia usi,
plures simul conscendunt quam portare illa posset;
moxque in medium abrepti torrentem, fundum
subsidente navigiolo petunt. Oritur confusus om-
nis ætatis ac sexus clamor, Deum Sanctumque
Eneconem in auxilium vocantium; qui continuo,
divina quadam sustentante virtute, super aquas
visi sunt ferri, magni æque ac parvi, & ad alte-
ram ripam pertingere. Fuerunt ex accolis qui cym-
bam terræ attraherent, & tentando iterum traje-
ctui aptarent: non enim priorum exemplo alii
absterreri potuerunt, quo minus eandem experiri
fortunam vellent; sed res ita caderet, favorem etiam
eundem sperantes. Nec sua eos spes fecellit. Rur-
sus subsidente navigio apparuit in ripa veneranda
canicie senex, barba prolixa & pedo notabilis: qui
cum elevata manu benedixisset periclitantibus, salvi
evaserunt omnes veluti de faucibus mortis; senex
autem disparuit, relinquens eos novo obligatos be-
neficio.

Onniam
peregrin-
antes
complecti.

subsidente
hi navi-
gio, salvi
perducuntur.

58 Dominica quadam Adventus anni MDXCIX,
puer dictus Joannes, filius Michaelis Alfonso hor-
tulani Onniensis, & Mariæ Rufæ, biennium na-
tus, cum pueriliter alluderet rivolo, versus con-
ventum currenti ad usum vertendi molendini,
abstulit eum torrens usque ad puteum....; ita-
que obtexit aquis, ut solum extremitates pedum
extarent. Ea sorte hora omnes indigenæ, ad tem-
plum egressi, domibus suis aberant, præter puel-
lam unam; quæ viso casu cucurrit quiritans, auxi-
liumque implorans. Eo clamore interpellata con-
cio, dicentem subsistere fecit, turmatimque ac-
currit ad molendinum. Tollunt de aqua puerum
jam mortuum, feruntque cum viva fide ad eccle-
siam. Monachi acceptum corpusculum imponunt
altari Sancti; cuius meritis conciliatus Deus suam
mox exhibuit misericordiam. Aperuit enim oculos
& os parvulus, exclamavitque: Sancte Eneco, San-
cte Eneco. Hinc effusa omnium secuta lætitia, in
primis parentum: sed cum hi puerum vellent do-
mum reducere, abnuic ille; dicens, vidisse se istic se-
nem quidem, sed tamen formosum valde Monachum.
Mater vero, quæ eodem anno vel paulo post debi-
litem pedum incurrit, cum identidem Abbatem
On-

puer sub-
mersus.

ad altare
Sancti vi-
suscitatur.

ejus ma-
tri pedes
curantur.

A Onnienfem invocaret, subito erecta in pedes fuit, & absque furellarum usu cepit commodè ambulare.

*Muta lo-
quiam
recipit:*

*sed ingra-
ta contra-
bitur ac
penitus
sanatur:*

B In Rivo-ficco mulier erat, nomine Maria, usu linguæ privata. Hæc cum multa audisset de beneficentia mirabili Abbatis Onnienfis, decrevit ad ejus domum conficere se, non sine firma spe recuperandæ loquelæ. Neque spes vana fuit. Ut locum attigit, solutum est vinculum linguæ ejus: quare nihil morata præ gaudio, redire festinabat. Monuit eam in somnis Deus, ne ante solutas debitas gratiarum actiones discederet e loco; quod tamen illa contempnens, perseverabat in voluntate statim abeundi. Tanta pervicacia non impune abiit; sed mox toto contracta corpore, agnovit ingratitudinis suæ meritum. Tribus tamen hebdomadis ita permansit, donec ad sepulcrum regressa, sanitatem petere & sperare cepit: eaque obtenta, non eguit amplius monitore, ut cereis donisque oblati geminatum in se beneficium testaretur. Simile quid accidit cuidam Urtacæ; quam cum S. Eneco liberasset a tanta corporis totius debilitate, ut necesse haberet manibus pedibusque reptare, domum redibat lætèbunde, nec quiquam receptam gratiam indicare curabat. Verum mox ubi domum suam attigit; eadem ipsi infirmitas rediit: cujus cum illa causam non agnosceret, aperuit eam cuidam ipsius filio manifestus sanctus Abbas; iussitque ut mater Onniam regressa, denuo salutem ibi peteret, eaque obtenta miraculum prædicaret, sicut & fecit.

*Manu
mancam
sanatur:*

C 60 Mulier Castellana, manu manca, cum audivisset meritis Sancti multa miracula fieri, sumptis secum candelis aliquot, in consanguineorum comitatu cepit Onniam proficisci, ad sepulcrum sancti Abbatis; sed eunti occurrunt latrunculi nonnulli, & cereis vestibusque spoliata dimisere. Pervenit illa nihilominus Onniam, ibique cum lacrymis ante altare cepit Sancto exponere infortunium suum: ceteris autem qui aderant, causamque planctus intelligebant, suas etiam preces adjungentibus, recuperavit misella manus suæ usum intra biduum; latrunculi autem nequitiz suæ mercedem cito retulerunt: unus enim eorum decimo quinto post die invasus a dæmone, crudeliter ab eo torqueri cepit: alter vero, toto corpore paralyticus, venit ad sepulcrum Sancti, clamans; Sancte gloriose, adjuva me, quamvis graviter contra Deum & te peccaverim. Cumque delictum sum coram secularibus æque ac Monachis palam enuntiaret, pollicereturque curaturum se, ut quidquid ablatum mulieri erat confestim restitueretur, statim restitutus est pristinae sanitati.

*Abblata
recipit,
furibus
punis.*

*Servile
fomicida*

D 61 Pejus simile delictum successit alteri. Burgis Onniam venerat mulier, nomine Juliana, cum filia. His autem preces ad sepulcrum per duos dies totidemque noctes continuantibus, visum cuidam Martino est, venisse illas multa pecunia instructas; qua ut potiretur, nulla habita loci sanctitate, utramque crudeliter interfecit. Eo facto voluit de loco egredi, sed non potuit. Prætor, nesciens quo indicio deprehenderet homicidam, coram sepulcro Sancti in orationem se dedit, ut sibi iis dignaretur auctorem facti revelare: ne forte innocens aliquis, ex suspitione apprehensus, immerito violaretur. Dum autem sic abiret suum executurus officium, incidit in hominem solitarium, & toto vultu consternatum: qui conscientie stimulis actus ultro in ipsius manus se dedit, crimenque confessus meritum supplicium luit. Nec minus memorabile est quod sequitur.

Junii Tomus I.

E 62 Anno MCC Laurentius quidam Francus, Murciz in præsidio collocatus, cum alearum lusui perditæ addictus, post amissas pecunias, chlamydem, vestem, indusium apposuisset victori, voluit etiam gladium obligare. Verum alter negavit, licere militi arma exponere. Quare rabie percitus; Meos ergo, inquit, oculos obligo, in ejus qui ipsos dedit opprobrium. Ipso momento, quo blasphemiam eructabat impius, oculi ambo illi retro versi in caput sunt: unde corporaliter excæcatus impius, oculos mentis aperuit; & delicti quidem veniam obtinuit poenitens, sed cæcitatem sibi relictam ferens rediit in patriam; indeque peregrinatus Compostellam, denique Onniam venit ad ecclesiam & capellam S. Eneconis. Hic cum otidium egisset, die nocteque incumbens orationi; mane quodam apparuit ei S. Eneco, dicens, Acceptam a Deo esse poenitentiam ejus, visumque protinus restituendum. Expectatus ad hæc totus alacer, ut oculos sibi redditos sensit, tanti æstimavit receptum divinitus beneficium; ut sæculo toti renunciatis, ad quoddam desertum se receperit, ubi poenitentiis asperam vitam egit.

F 63 Agricola quidam, nomine Pefia, consueverat occulto subintrare in hortos monasterii, ex eisque quos maturos notaverat fructus colligere. Neque his contentus, hamis injectis furabatur truttas aliosque pisces, ibi in quodam stagno asservatos. Venit in suspicionem facti homo ex quibusdam indicibus; sed ab Abbate monitus crimen negavit, dicens ex flumine sese truttas capere. Hinc deinde fidentior, statuit simul & semel auferre pisces quotquot illic erant, injectis quibusdam herbis, quarum vi omnes a fundo ascenderent, quos mox injecto recte colligeret. Huic intentus operi, divinitus ita excæcatus est, ut portam qua intraverat, reperire nequiret: unde consternatus animo, intra fruticeta quædam se abdidit. Mane autem facto veniens hortulanus, pisces omnes mortuos reperit, Monachisque nuntiavit. Qui cum Deo Sanctoque Eneconi supplices petiissent malefactorem revelari, sub vespere ingressi hortos sunt, ibique repererunt hominem prorsus cæcum orantemque delicti veniam. Hæc obtenta, petiit etiam in qualitate Donati inter Monachos recipi, eorum servitio totam deinceps vitam impensurus: quæ ut monasterio esset utilior, placuit Deo & Sancto, visum diutius postulatum reddere, itaque ad mortem usque videns servivit.

F 64 Erigebatur paries quidam Onniz juxta capellam Sancti: cui operi cum passim auxiliares manus porrigerent quotquot aderant peregrini; adolescens quidam, qui simul venerat, monitus a Monacho fabricæ præfecto, ut quid adstaret sic otiosus, manum exhibuit mancā, cui Monachus: Ne dubites, fili, mox ut coeperis laborare cum aliis, divinum senties adjutorium. Tum vero cepit ille manu una petras porrigere laborantibus: statimque expertus est alteri quoque manui vigorem reddisse, & lætus perrexit utraque uti. Puer quidam laboravit febribus tam ardentibus, ut utriusque oculi visum amiserit. Rogavit is suos parentes, ducerent ad S. Ceciliam: nec frustra id factum, unius enim oculi lumen ibi recuperavit, noctes aliquot insomnes ducens in ejus ecclesia. Ipsa autem sancta Virgine revelante, alterius oculi restituendi honorem servari sancto Onnienfi Abbati, oblatam sibi in somnis noticiam parentibus indicavit; & Onniam delatus, utroque oculo lumen hausit.

65 Juliana, mulier Lazanensis, tam gravi tenebatur infirmitate, ut brachium sinistrum non posset ab humeris removere, quibus quasi agglutinatum

L. 3

vido-

B. VA-
RILS.

blaspho-
mæ nig-
ror

amissum
ideo vi-
sum

Omnia re-
superat.

E

Eur. horto
piscinam
injectus

excæca-
tur.

deinde ab-
solvit reci-
pit.

F

Manu
mancam,
dum opus
juvat,
sanatur.

causa cu-
febris illa
minuitur &

brachium
dorso offi-
cium ge-
nerat.

E. VA.
KLIS.Onnia
falsitas.

videbatur; extremitates autem digitorum adeo fixe inhaerebant spinæ dorsi costisque, ut hedera non possit firmius trunco cui adnascitur, adherere. Triste erat cunctis spectaculum; dum varia obibat infelix sanctuaria, nec uspiam inveniebat remedium. Tandem autem Onniam appulit Sabbato quodam, totamque noctem pervigilavit, tanto sollicitius remedium postulans, quanto gravior calamitas premebat. Mira sunt Dei per Sanctos suos opera. Ipso articulo temporis, quo cepit ille misellam visitare, incepit illa toto corpore tremere, livescere atque distendi: itaque paulatim brachium, humeris affixum, refigi & statui naturali restitui. Factum id extra ecclesiam ante tumulum Sancti: ipsa vero mox ecclesiam ingressa, ante altare S. Salvatoris brachia in gratiarum actiones explicuit, mansitque eo loco aliquamdiu, quo miraculum pluribus manifestum fieret.

Curatio
extremæ
debilis.liberatur
a morbo
debili.

66 Adolescens quidam, Martinus nomine, Gamma oriundus, gravissime infirmabatur, & præ salutis desiderio omnem expendebat pecuniam: qua cum nihil proficeret, remediaque humana nullam amplius spem facerent; in somnis admonitus est ad domum atque sepulcrum S. Eneconis se conferre, ubi procul dubio fieret voti compos. Postridie suum is desiderium indicavit parentibus, atque ad illud implendum postulavit viaticum. Negabant illi id adeo debili jam convenire. Cumque persistenter in negando ipsi comiteat; videns Martinus non posse se, cum bona illorum gratia, ire quo vocabat cælum; secreto exivit domo, ut melius potuit; quantumque magis appropinquabat monasterio, tanto ampliores sumebat viros; quas tunc plenas se habere sensit, cum tertio die Onniam advenit.

67 Pampelonæ habitabat mulier possessa a demone, a quo ut liberaretur omnia fero Occidentis obivit Sanctuaria. Onniam ut venit, ibique cepit insistere precibus, die quadam obdormiscens, vidit senem venerabilem, candidis indutum, baculoque Pastoralis conspicuum: qui cum tantæ illius deprecationis causam quaesivisset, & responsum accepisset, septem annos esse quod importunum hospitium circumferebat; bona illam animo esse iussit;

proxima enim Dominica liberandam ab inimico. D. Factum est ut dixerat; ipso enim die & hora in forma flammæ exivit demon, misellam haud parum consolatam relinquens. Fuit & alia nobilis mulier, cujus filiam cum possideret demon, aliis nonnullis mediis frustra tentatis, adhibuit ipsa omnium vanissimum, magicas scilicet incantationes: quas etiam frustra experta mater, & facti pœnitens, ad sepulcrum Sancti Onniam accurrit; ibique obtinuit facillime, quod per humanas vel diabolicas artes frustra quaesierat.

68 Vetustiori isti prodigio recentius aliud nostrorumque temporum adjungamus. Eques Salamanticensis, gignendi heredis cupidus, cum obtinuit festo S. Eneconis: suadebant ergo familiarium aliqui Eneconem nominandum puerum; alii, illum minus notum habentes, volebant paterno nomine dici: & hæc prævaluit sententia, eo quod istis in partibus minus notus S. Eneco haberetur. Sic ergo baptizatus est infans: sed diebus aliquot post baptismum transactis, cum nulla ratione lac caperet infans; accesserunt parentes, ignari quod consilium caperent, ad ecclesiam S. Vincentii Martyris, ubi Onniensis quidam Monachus, Fr. Andreas Delgado, re intellecta, declaravit patri quis esset n. Eneco: unde mutata appellatione, puerum Eneconem vocandum decrevit, ideoque scapulari nigro ipsum induerunt: quo facto revaluit qui mori censebatur, & lac sugere cepit. Præteritis nuper annis pestilentia ingens per Castellam est grassata; in qua multi ad auxilium Abbatis Onniensis non frustra recurrerunt, sed imprimis Molinæ incolæ, qui ad suggestionem Monachi cujusdam nuncupato voto festi celebrandi, immunes a contagio remanserunt. Eodem tempore quidam Eques, cum uxore & familia, nudis pedibus Onniam advenerant, ut a pestilentia præservarentur. Reversus ergo illis, omnes per viciniam mortui, solusque cum familia mortem evasit Eques iste, sicut & Presbyter quidam Sancto devotus. Quis porro dubitet quin erga externos tam benignus, simili in necessitate succurrere soleat Onniensi suæ domui? Hæc sane quater afflata contagio, Patronum semper experta est, non umquam grave damnum tulit.

DE S. CONRADO SEU CUNONE, DESIGNATO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI, MARTYRE, THEOLOGII DEPOSITO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

De ejus cultu Aëtorumque Auctoribus corvis.

ANNO
MLXVI.In Theolo-
gensi mo-
nasterio.

Theologienſe monaſterium Archidieceſis Trevirenſis, oppido S. Wendelini, qui ibidem Abbas fuit, proximum, ita nuncupatum ferunt, quod frequens ibi de divinis rebus commentatio fieret, & insignis olim ſacris addiſcendis literis erecta ſchola; cum ante Doleia ſive Thabuletum appellaretur, & præterfluens rivulus adhuc Toley dicatur. Ad illud monaſterium, translatum eſt corpus S. Conradi ſeu Cunonis Martyris; quod ipſum, ut Acta infra num. 18 habent, ſui juris eſſet; unde etiam pluribus ex Abbatibus loci, fuerunt promoti ad Episcopatum Virdunenfem, cui ipſum quoque monaſterium ſubjectum aliquando fuiſſe, patet in Actis infra num. 18. Ex iſtis primus fuit Sanctus Paulus, cujus Acta illaſtravimus viii Februarii. Bucelinus, Tomo 1 Germaniæ ſacrae par. 2, addit alios

oſſe Abbates. Verum neque ipſe parte 1 eos omnes, quorum nomina retulerat, inter Episcopos Virdunenſes reſenſet; neque Tomo 2, inter Abbates Theologienſes. Nos, ſolliciti de Eccleſiaſtica S. Conradi veneratione, intelleximus ex literis Nicolai Antonii Societatis noſtræ, Treviris reſidentis, S. Conradum ſeu Cunonem, in monaſterio Theologienſi, Kalendis Junii ritu Martyris ſolemniffime coli.

2 Tranſtulit corpus, in feſto S. Apollinaris xxiiii poſt Conradi martyrium die, LIII Episcopus Virdunenfis Theodericus, cognomento Magnus, Virdunontis Comitæ filius; qui poſt hunc annum MXVI adhuc viſiſſe aſſeritur, uſque ad annum MXC. Huic Episcopo inſcripſit Ytham, Martyrium, & hiſtoriam miraculorum S. Conradi Theodericus monachus Theologienſis, impe-

Hujus
Acta ab
Auctore
ſcripta.

A imperio Fratrum seu Monachorum constitutus, *Auctor scilicet coeuvus*; qui num. 19 testatur, miracula, quae Deus per eum operatus est, se partim vidisse, partim seniorum relatione didicisse. *Ex Acta damus ex pervetusto codice nostro, quem anno MDCXLVIII, cum Ruremunda essem, donavit mihi Amplissimus Dominus Gaudius Gelria Cancellarius, in quo codice etiam habetur Vita S. Symonis reclusi Treviri, his itidem Calendis Junii anno MXXXV defuncti, jam a nobis relatam. Eandem S. Conradi vitam descriptimus ex pervetusto codice Trevirensi monasterii S. Maximini, eandemque reperimus anno MDCLXVIII Luxemburgi in thesauro antiquario P. Alexandri Wiliberti Societatis Jesu, unde et descriptimus Prologum, qui in aliis codicibus deest. Horum illustre compendium nobis subministravit codex Ms. Carthusia Colonienfis.*

3 Christophorus Brouverus, lib. 12 Annalium Trevirensium; ad annum MLXVI, deducta vitam et martirium Conradi; et subiungit, quae de eo leguntur apud Lambertum Schafnaburgensem de rebus gestis Germanorum, ad eundem annum MLXVI, nec non in Chronico Hermanni Contradi, quod defuit cum martyrio hujus Sancti. Loca horum, quae ibi videri possunt, ita habentur in Chronico Sigeberti Gemblacensis.

B Conradus, Primicerius Colonienfis, ab Imperatore Henrico ad suscipiendum Archiepiscopatum Trevirensis missus, captus a Comite Trevirorum Deodotico, et a militibus ejus in silvam ductus, de rupe tertio precipitatur, et adhuc illaesus, gladio transverberatur. Corpus ejus foliis silvae obtegitur: quod a rustico inventum, ad villam deferretur et sepelitur. Inde a Deodotico Viridunensium Episcopo transportatum ad Tolegium monasterium, multis statim miraculis a Deo glorificatur. *Qua ex ipsis Actis sunt descripta, et a Wassenburgio in Episcopis Viridunensibus Gallice redduntur; atque paucioribus verbis referuntur in Chronico Conradi Abbatis Urspergensis. Addit Brouverus, ex Annalibus domesticis, facinoris hujus indignitate tanta exarsisse ira Caesarem, ut civitati Trevericæ excidium comminatus fuerit, sed Sapientum monitis placatum posuisse satorem. Subjungimus ipsi Actis expostulationem Sigefridi Archiepiscopi Moguntini, ad Alexandrum II Pontificem Romanum.*

4 Memoria porro S. Conradi, bisce Calendis Junii, refertur in Calendario Ms. S. Maximini, et Catalogo Ms. Sanctorum Trevirensium, atque in Ausario Greveni ad Usuardum, sub annis 1313 et 1321 Colonia excuso, his verbis: Cunonis, qui et Conradus dicitur, Praepositi majoris Ecclesiae Agrippinae Coloniae et Martyris, Qui anno Domini MLXVI ab impiis de altissimo monte tertio precipitatus deorsum, cum mansisset illaesus, gladiis impiorum interfectus, miraculis claruit. Secuti Molanus, Canisius, Ferrarius, Gibinus, Saussanus, Gelentus. Majus ex Actis elogium extat in Ms. Florario Sanctorum, sed ad XIX Maji.

A C T A

Auctore Theodorico

Monacho Theologienfi coevo,

Ex variis Mss. codicibus.

P R O L O G U S.

A. Ta. h. c. Theodoricus Mon. dedicat Theodoricus Episc. Virid.

Cum summa veneratione excolendo, Domini exercituum Angelorum Deodotico, advena ejusdem nominis, minimus cuculligeri agminis, inestimabiles divitias Dei gloriae supereminens. Sit benedictum nomen Domini Altissimi, cujus

vos, o Praesulum decus, juramento impoenitentem aeternaliter, decore aeterni estis decoratus Sacerdotii; non impar utique Melchisedech, Dei filio assimilati: imo consimilis ei que coequalis, secundum ordinem Pontificalis officii. Quia enim semper decorem dilexisti domus Domini, non immerito effici meruisti sacrarium Spiritus sancti; cujus unctio docet vos prae omnibus, qualiter sublimibus se equiparare, et infirmis vestra sublimitas norit condescendere. Inde est, Pater sanctissime, quod opprobrium ego hominum et abjectio, ausum sumpsi vestrae innocentiae Celsitudini; et insulsum hoc et agreste pulmentum, a sale vestrae nulli modernorum comparabili scientiae offerre condidi, et ab auctoritate si placet roborari, si displicet cassari. In quantum unum cum Deo estis, sapientia nobis et iustitia ab ipso factus estis. sapientia, ut insipientiam corrigatis; iustitia, ut aequa lance justa et injusta pensetis; ut ait Philosophus Plato, beatas respublicas fore, si has vel studiosos regere sapientiae, vel earum rectores studere contigisset sapientiae, qualem vos unum non adulatio, cui nescimus deservire; sed ipsa fateri docet veritas, quam nostri est ordinis corde et ore proferre. Inter hos, qui pro posse suo diversas in tabernaculo Dei offerunt species munerum, non vacua manu apparere conatus sum. Arbitratus etiam vobis praestare obsequium; non diutius paterer oblitteratum, illius Mantuani concini stylo dignum, Martyrem vestrum. Vestrum, inquam, vestrum: quia omnis gloriae, quam habet in terris, vobis Deus cooperator est; vestraeque adscribitur caritati, quod saltem sedem habet sepulcri in Episcopatu olim commissio sibi. Ego hoc non aliquo supercilio sectabor; sed Fratrum constitutus imperio, quibus etiam ultra vires debitor sum in omnibus parere, cum me noviter desolatum et destitutum, pro Christi nomine et respectu Regulae, in sui dignari sunt collegium aggregare.

1 Igitur, et praesidium et dulce decus nostrum, qui et in catalogo sanctae Ecclesiae Pontificum per Decalogi observantiam Viridunensis; et per angelicam in terris vitam, in aeternae quietis et libertatis filiorum Dei jubiloz, divinae remunerationis denarium, et ultimo die bravium octo suspiratis beatitudinum; hoc munusculum spirituale vestri adventus aequivoci gratificanter suscipite: et quia in mystico Rationali pectoris vestri mirifice fulget doctrinae et veritas; secundum datam vobis a Deo sapientiam, spiritualia spiritualibus comparando discutite; et, quantis vigiliis et sudore hoc nobis constiterit perpendentes, si non est oblitterandum, recidite superflua, hiantia supplere, minus lucentia clarificare, incompta comite; ac, si magis hoc idoneum iudicatis timeas quam mentes pascere, aliud caute sectantes vestris meritis condignum opus dignemini procudere, quia non magnopere super insumpto inani labore dolemus, si sub tam iusto et incorrupto iudice causam perdimus, si pretiosa pro vilibus, si pro coeli lateris munere mundum aurum recipimus.

3 Merito omnium sententia reprehensibilis iudicatur; cujus merito non habetur, quod habitum honori et utilitati prodesse plurimorum: unde et nequam servus illo divino oramine Dominica gratia privatur, qui talentum sibi commissum maluit terra occultare; quam, eo ad lucrum dato, tum conservis prodesse, tum dominicis usibus deservire. At nos cum habeamus in promptu iade torpendo similiter iram, unde rursus operando mereri valeamus gratiam; si ille dignetur adesse, sine quo nihil possumus facere; a quo est omnis sapientia et omne

A. TH. DORICO
Ex Mss.

Scripta in
dehderio
Monacho

ejusque
judicii
subijcit

ne talentum
in terra de
fodiat

A. THEO-
DORICO
in MSS.Eccle.
9, 10E. epistola
sua in
simplici
sermone.Unde &
Conradus
& Cuno
appellatur.

omne donum perfectum, qui disertus fecit linguas infantium, & cum voluit animal brutum fecit facundum. Si, inquam, ille apertum os nostrum dignetur implere; & suum, qui ubi vult & quando vult spirat, Spiritum cordi nostro inspirare; optamus non pigrum servum male otioso imitari, sed potius aliquantum nos exercitando eum æmulari, qui duplicatum in negotio talentum suo domino retulit, & bonum gradum acquisivit, & majora adipisci promeruit. Ad hoc etiam sapientissimus Ecclesiastes, omnium salutis consulens, quasi uni loquens, hortatur omnes dicens; Quodcumque valet manus tua agere, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec scientia erit apud inferos, quo tu properas: quo ne umquam nos contingat properare, B. Conradi patroni nostri succurrant interventiones; ad cuius laudem atque honorem posteris laboramus mittere, quanti martyrii passione coronavit eum Dominus gloria atque honore. Ubi lector cupidus novorum, non requirat phaleras verborum, quia vulgari atque aperto sermone, ex industria, quæ scribimus studuimus reddere lucida atque aperta: interdumque, quod non erubescimus fateri, interveniente imperitia, consimilibus nobis idiotis condescendit latinitas inculta atque impolita.

¶ Sed de nominis ejus varietate primo congruum videtur multis dissidentibus satisfacere, si non & ipsi teneremur eadem scrupuli dubietate. Alii enim eum Conradum nominant; alii, & præcipue sui patriæ & consanguinei, Cunonem appellant; alii utriusque nominis, quasi binominem fuisse autumant; nos veto diversorum opinioni cedentes, Deique illud notitiæ relinquentes, dum cujuscumque sit nominis non dissidimus scriptum in cælis, tandem in nomine Domini aggrediamur textum narrationis. *Hæcenus Auctor, Gallica verosimiliter lingua, quam Teutonice peritior: cujus idiotismos si notes habuisset, intellexisset utique quam familiare sit cunctis gentibus, communi cum Belgis Teutonismo utentibus, primam propriis cujusque nominis syllabam pro integro nomine usurpare: atque ita (quod omnes norunt) passim Cuno dicitur idem, qui Counraet; voce composita, & Consilio strenuum significante.*

C

C A P U T I.

Ortus, Presbyteratus & Præpositura, Archiepiscopatus & Capitulatus.

Natus in
in Suevia
parentibus
luxuriantibus.E. scriptura
eius in
fructus.
1 Cor. 1,
20

¶ **B**Eatus Martyr Conradus, qui & Cuno, ex nobili prosapia oriundus, fuit ex Suevia oppido a Pulinga, patre Eylonso, matre Azecha: qui cum essent secundum sæculi dignitatem non infimi, rebus & divinis opulenti, & amplissimis prædiis dilatati; in hoc dabatur intelligi, quod hic eorum filius, vas dilectionis esset futurus, quia non ad ipsa secularia, quæ licet temporaliter, tamen libere, utpote tantorum patrimoniorum heres, uti potuisset, sed ad Ecclesiastica officia divina prædestinatione deputatus est; tamquam ipse parentibus ejus, a Domino diceretur, Ego sum pars hereditatis ejus. Itaque datur a genitoribus sanctæ litterarum doctrinæ; prima ætas illa, quo plus crepitantibus sub ferulis fiebat, eo amplius de die in diem ibat de virtute in virtutem, cum processu ætatis ad incrementum probitatis, visurus Deum Deorum in Sion caelesti; cujus etiam mensuram Philosophia mater in aliquando continebat: huncque suis laribus obversantem, lacte & alimentis usque ad virilis animi robur, enutrire gestiebat: quem Dei gratia ita reddi-

dit sapientem, ut de his minime esset de quibus D dicitur; Ubi scriba, ubi sapiens, ubi conquistor hujus sæculi? nonne altam fecit Deus sapientiam Rom. hujus mundi? sed ex his quos docet Apostolus, 16, 19 dicens; Volo vos quidem esse sapientes in bono, simplices autem in malo.

¶ Inde bivium Pythagoræ ingressus, sinistram ramum cavens, [studuit] dextro incedere. Qui cum matura ætate positus & sui juris esset effectus, qualiter natalis solum reliquerit, qualiterque metropolim Germaniæ Coloniæ Agrippinam expecterit, sicut a diversis diversa comperimus, diversa referre censuimus. Ferunt quidam, quod studio majoris exercitii (ut illa minor assolet ætas) apud eandem urbem peregrinari voluit: quidam, quod amore b. B. Annonis, ejusdem Sedis Antistitis, qui affinitate & propinquitate sibi proximus putatur, illo advenit; quidam, quod isdem Antistes, tempore suscepti honoris, secum huc advexerit; nam & ipse Suevus erat natione. Quid tamen horum verius sit, ipse melius novit, qui eum præscivit & prædestinavit, conformem fieri passionis filii sui; & quem prædestinavit, vocavit; & quem vocavit, justificavit; & ut hodie cunctis liquet, magnificavit. Unde nulla inest dubietas cordibus nostris, quin, qualiscumque fuerit causa a patria digressionis, portenderet auspiciis beatæ passionis. Et quis dissidat huic a Domino, etsi non aperte, E dictum tamen in cor jussu illud: Exi de terra tua, & de cognatione; & veni in terram quam monstravero tibi, & benedicens benedicam tibi.

¶ Ipsam terram sibi omnipotens Deus monstravit, in qua & non parum gratiæ dedit ei, sicut laus testatur, quæ nunc in fine canitur. Nam prædictus Præsul sanctissimus Anno (cujus laudabilia opera etiam quorundam invidorum siluerit lingua, muta lapidum clamabant ædificia, quibus ædificavit, & ædificata auxit Episcopi sui monasteria) Beatum hunc advenam ipse advena, sed exaltatus Dei dextra, benigne collegit, humane tractavit, & cum libuit & dignum judicavit, majori gradu evectum & assumptum extulit, propius stare jubens ordine proximo, honoreque Presbyterii sublimatum, secundo loco post se statutum, majorem Præpositum majoris domus suæ Sedis hoc est S. Petri collocavit. Prima hæc cura credita est sibi, quam quam strenue & idonee in conspectu Dei & hominum administraverit, tot testes adhuc existunt, quot eum nosse potuerunt.

¶ Sub eodem tempore quartus c. Henricus, patris æquivocus, teneris sub annis, noviter patre Augusto de medio factis, strenue in sceptris agebat; quem sæpe dictus Pontifex S. Anno, veluti vir rotius prudentiæ & aulicæ nutrituræ, rogatus ab Augusta vidua matre educandum susceperat; huncque liberalibus litterarum studiis tradidit, in divinis & humanis imbuebat, utque regiam prolem decebat, & decenter educabat. Cujus occasione magisterii, aliquando & regni negotia procurabat, & ubi res exigebat, discipulo manum consilii porrigebat; quantoque illud, quod scriptum est: Ad magistrum respicit, quidquid a discipulo delinquitur, meruebat; tanto ne quid sinistri, quod sibi esset imputandum, reipublicæ eveniret, cavebat: recolensque illius Salomonici, Diligite justiciam, qui judicatis terram, recto legum moderamine fratres nobilium urbium juvabat regere, jus civile bonis reddere, reos terrere, sua cuique recte dispensare. Quapropter rectos & sapientes quosque ad regimen Ecclesiarum provehi suadebat, quia Sap. 6, 16 scriptum sciebat, Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum. Inde est, quod cum, ut sibi visum est,

Coloniæ
migravit.

b

Gen. 12, 1

a. S. An-
no Ar-
chiepiscopo
electus.ordinatus
Presbyter
& præ-
positus Eccl.
Coloniæ.ab eoque,
Henrici
IV adju-
tor in re-
gimine.

c.

Sap. 1, 1

Sap. 6, 16

est,

definitur ad Archiepiscopatum Trevirensem: Tim. 3
A est; rei utilitas ita poposcisset, & ut urbs Treverica *f* suo Pastore viduata esset; memoratum videtur Conradum, quem quidem ad hoc aptum noverat, & idoneum censuit, subrogavit. Et licet inscrutabili Divinitatis arcano, talis viri Dei promotio sui Martyrii esset occasio; tamen nulli dubium, quin si, ut dicitur, hunc desideravit Episcopatum, desideravit opus bonum; quia hoc esse moribus affectabat, quod esse debere nomen ipsum indicat. Itaque sæpe dicti Præfultis sui instinctu & consilio, Martyr Christi ante futurum quam Episcopus, adductus in medio & dignus acclamatus, suscepit a manu *g* Regis Pontificatus insignia scilicet *h* Pastoralem baculum, & sponsalem Ecclesie annulum, interim dum sacri chrismatis unctione ordinaretur sponsus Ecclesie.

i Nec mora commissus ipsius Regis Legatario, venerabili, videlicet Spirensis urbis Episcopo Einhardo, *j* Sedi commissus, id est, urbi Trevericæ dirigitur. Quæ, licet sanctissimis, & nusquam terrarum majoribus Episcopis dudum a Deo fuerit insignita, ut non immerita secunda diceretur Roma; suis tamen peccatis exigentibus, indignam fuisse his ultimis temporibus tali Pontifice credimus; quod & rei probavit eventus. Nam audito ejus adventu, unde infelix in hac parte in melius proficere debuit, inde in deterius male confecta ruit. Mox quippe ab initio homicida diabolus, *k* (cujus invida mors intravit in orbem terrarum, quem imitantur qui sunt ex parte ejus) quos in ea suæ partis scivit, vesaniæ suæ furore inflammatos, ad sui imitationem, id est, ad homicidium incitavit. Et ubi urbs post Romam in toto orbe, in qua plures quam ibi olim habuerit ipse Diabolus & sui cultores, & suæ nequitie satellites? & licet, quæ fuerat magistra erroris, jam sit discipula veritatis; tamen, pro dolor! adhuc in ea reperit de suis membris, quæ ad persequenda & perimenda Christi membra commovit. Similia passionis Domini, in hujus quoque Sancti viri passione videmus evenisse. Sicut enim Judæorum Sacerdotes & Pontifices, docti Lege & Prophetis, indoctum populum ad necem Salvatoris incitabant; ita &, quod dictu nefas est, quidam de Clero, laicum populum, quem debuerant compescere, magis ad tale flagitium studebant provocare. Nam & *l* Theodoricum, urbis Præfultum convenientes, cum multis suavoris verbis, tum diversis assertionibus verisimilibus, ad extinguendum beatum virum animabant. Hinc tumultuantes, vulgarique more perstreptentes, Episcopum, non electum, non recte statutum, numquam suam urbem intraturum, numquam sui dominaturum, modo sacramentis, modo contestationibus, modo maledictis jurabant: eundem Præfultum, defensorem urbis & patronum, nec talia pati debere inclamantes adulatorie, hunc aiebant perimi debere, hoc sui honoris esse, id sanctis locis gratum fore, non speciem criminis, sed esse zelum justitiæ & rectæ defensionis; & insuper, quod in hoc peccabitur nobis adhæreat, nobis reputetur: quod quasi aperte dictum videtur, Sanguis ejus super nos & super filios nostros.

a Theodoricus Comes
10 Vir gloria temporali suffukus, his & hujusmodi malis adhortationibus, ineptisque sponsionibus illectus; milites inquit, arma corripit, & præcone clamante, quicumque non affuerit, Præsidem offendit; omnis civitas occurrit. Majus etiam signum, ad concitandum vulgus sonatum, quod debuit esse ad completionem divini Officii, extitit ad incitationem totius mali. Erat siquidem tardior hora, cum debuerant servi Dei diurna co-

lebrare Officia, secundum Canonicum institutum. Tunc ii, quibus erant in corde peccati nox & tenebræ, eadem hora, cum armorum apparatu concurrunt; ascensisque equis, venienti Pastori, non ut oves, sed ut lupi rapaces, ad devorandum obviam exeunt. Qui quarto ab urbe miliario, habita mansione in oppido quod / Bideburch dicitur, cum ipso venerabili Episcopo, cui eum diximus commissum, nihil tale suspicatus, pernoctabat; futurum mane ut putabatur, ut ab eodem Domino, Regis vice urbi præsentaretur; & ut est consuetudinis, a clero & populo solenniter exciperetur. Sed frustra pietas omnipotentis Dei viduæ & destitutæ urbi pium Rectorem procurabat: frustra ei paterna voce dicebat, Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit tibi mansuetus; cum mallet ipsa ejus sanguine pollui, quam ab eo saltem ad horam regi. Facto mane, data quinta decima Kalendarum Junii die, jam sole illucescente, clientulorum turba accelerat surgere, se invicem ad eundem convocare, accurate (ut illud nobile collegium solet) ornare, equos sternere, & quidquid hujusmodi est decenter parare. Cum subito, insperate, & improvise ab hostibus se, non tam circumventos, quam & obfessos vident.

11 Quid agerent, qui nihil more dignum in eos delinquerant, cur ab his rei habebantur? Tandem & ipsi ad arma concurrunt: pro vita, si possit fieri, decertare disponunt. Sed quomodo persequeretur unus mille, & duo sugarent decem millia? Prævaluerunt multi, ubi obstabant pauci; effrastructisque januis, non tamen sine utriusque partis sanguine, atrium domus introgressi, cubiculum quo uterque senior quiescebat proruperunt: qui eorum strepitu jam ante expergesciti, inter judicium quod adesse cernebant, misericordiam Dei expectabant: quam ipse, permittens modo ad damnationem horum fieri quod nolebat, ideo ut credimus differebat, quia majorem gloriam servo suo Conrado reservabat. Cuncta ergo, quæ manibus occurrebant, equos, vasa, vestes, reliquamque suppellectilem eorum diripientes, memoratum Spirensis Episcopum, non sine injuria, utpote rebus suis spoliatum, abire siverunt; Beatum vero Conradum, captum & cinctum, immisericorditer & inhumane, cum cachinno & exprobatione, ad municipium super amnem Mosellam situm, cui nomen Uraich *m* pertrahentes, in custodiæ mancipaverunt; fortassis dum apud se tractarent, quam exitiali more eum perderent.

12 Sed *n* interim reor hic supersedendum, ut cum eis, qui canino dente garrunt, hunc non electum, quia non canonice; & quia non electum, ideo, non canonice promotum, de modo promotionis habeamus conflictum. Non ab hominibus solum & non a Deo, sed a Deo pariter & ab hominibus eligi debere, non solum affirmamus, sed & contradicentibus, non debere, frontem defensionis opponimus. Dicit in amoris Cantico sponsa de sponso Christo, id est, Ecclesia de Episcopo Christi sponsi sui Vicario, Dilectus meus electus ex millibus; aperte dans intelligi, non qualemcumque facile assumi, sed a multitudine ex multitudine eligi, qui boni sit testimonii. Et in initio nascentis Ecclesie, Mathias ad Apostolatam divina electus est sorte: Stephanus quoque ad Diaconatum Apostolorum, immo sancti spiritus electione. Et quid prodest mille testimoniis paginam nostram occupare? Qui ergo hunc a sancto viro Annone divinitus inspirato promotum, a Deo non credat electum; eadem mentis amentia non credant, a Deo electos,

A. THEO.
DORILLIO
EX MS.

in oppido
Bideburch

18 Maji

circum-
eligitur.

Omnia
diripi: &
Episcopo
Spirensi
dimisso.

destinatur
captivus.

Cant.
5, 10
Interim
vite electus
et prom-
tus ostenditur.

A. THEO-
DORUS
1. MSS.exemplum
repperit
S. Annonis.

electos, quos a sanctis Apostolis divinitus inspiratis diximus constitutos. Sed & sancti Patres, sanctorum Canonum auctores, cum viderent, abundante & refrigescere caritate, in sancta Ecclesia tales per simoniacam hæresim subintrare, qualium uni clamat Beatus Augustinus, O Episcopo, nisi centum solidos dedisses, hodie Episcopus non fuisses; laxerint in ipsis sententiis Canonum, ut eorum verbis utar, ubicumque possit inveniri dignus, statueretur ubicumque fuerit opus. Hoc ex ipsis Canonibus, hoc ex Pontificum Decretis, hoc ex Registro Beati Papæ Gregorii, multis lectionibus approbamus. Multos quoque tales in Chronicis regia potestate constitutos ostendimus, quorum constitutionem Deo placuisse, post patuit in eorum operatione. Talis extitit ipse, cujus sanctitatis iam in omnem terram exivit auditus, a quo Patrem nostrum Conradum promotum supradiximus: quem si Agrippina, utpote sibi antea ignotum, nescivit eligere; modo tamen digna fuisse tanto gloriatur Præsule. Sed fortassis obijciunt qui illorum partis fautores sunt, quia ex suis elegerunt quem dignum estimaverunt. Sed cavendum ne eis occurrat illud

II. 3. 20 **II** Propheticum, Vx qui dicunt bonum malum, & malum, bonum. Nam si ex Deo, & cum Deo, & in Deo, qui elegerunt essent, numquam sanguinem innocentem invidia & concupiscentia intumescere condemnassent. Quisquis ergo sapientie motibus institutus, studiis improborum luberis dissimilimus; nihil est quod admireris, si in hoc sæculo Sancti circumstantibus agitantur procellis, quibus hoc maxime propositum est, pessimis displicere; quorum quidem tametsi est numerus exercitus, spernendus tamen est, quoniam nullo duce regitur, sicut de hujus Sancti persecutoribus post suo in loco dicemus.

A N N O T A T A G. H.

a Plura in Suevia reperiuntur oppida quorum nomina terminantur particula linga (quod veteri Flandrico limum seu lacunam significare, Corn. Killanus notat) maxime circa Danubium & Neckeram, ut Vilinga, Uberlinga, Eslinga, Rutlinga, Etlinga, Nerlinga, Dillinga, Gisinga, Fridlinga, Dutlinga, Palinga, Ridlinga, Weudlinga, &c. omnia humilis & irrequiescentia loca, sicut & Pulinga in Wirtembergensi Ducatu, leucis a Tubinga versus Ortum.

b S. Anno, creatus Antistes anno 1033, mortuus anno 1073 die 4 Decembris quo colitur, & quo Vita ejus erit elucidanda, ubi dicitur, quod ex Alemannorum populis duxit originem. Suevia autem, præsertim superior, inter Danubium & Rhenum, propriis dicta Alemannia est.

c Henrico III mortuo, 3 Octobris anni 1056, successit Henricus IV, natus annos 8 aut 9.

d Agnete, sapientissima muliere.

e Hæc etiam in Vita S. Annonis explicantur.

f Eberhardus Archiepiscopus anno 1066, in Vigilia Pasche, Judæorum fraude interit. Tunc inquit Schafnaburgensi, Episcopatum ejus, per interventum Colonienfis Archiepiscopi, suscepit Bruno Præpositus Colonienfis.

g Ita etiam de S. Anno: Auctor Vita: Suscepit regis ex manibus virgam pastoralem, patris ad magistri figuram prætendentem; suscepit & annulum, in dotem fidei conservandæ ad Deum & ad sponsam suam sanctam Ecclesiam. De qua consuetudine, tunc sub Investituræ nomine introducta ac postea meliori jure abrogata, sapius egimus.

h Ms. nostrum, seculam regiminis indicem.

i Einarhardus, alibi Einardus, Ederdus, Elinhardus, creatus anno 1038, mortuus anno 1067, qui dicitur consilio & prudentia sua plurimum juvisse dictum Henricum IV Imperatorem.

II Dudericus Comes, adolescens, Major-Domus Ecclesie Trevirensis, tam natura ferrox quam ætate. Ita Schafnaburgensi.

l Bideburch, seu Bideburgum, oppidum Luxemburgensi Ducatus, hujus & Trevirensis agros terminat.

m Ms. S. Maxim. Castrum cui nomen Urtich. omisso situ loci: Vicinum ea tempestate castrum, asserit Brodverus: Addit Sigefridus Archiep. Mogunt. infra, quod gravissima de loco ad locum transportatione assidius sit factus, ut locus cadis deinde patrat, longius a Treviris, in conspectu Leitharingie, requirendus videatur.

n Omnia hujus numeri usque ad finem capituli desunt in Ms. nostro.

o Auctor Vita S. Annonis. De hoc ista habet. Coloniam ingressus, protinus caninis rictibus oblatrantes audivit; Quis iste est? vel, Quis eum constituit Principem & Judicem super nos? &c.

C A P U T II.

Martyrium S. Conradi & sepultura prima.

13 **I** Am redeamus ad propositum, & nobilem, Martiris triumphum notitiae tradamus fidelium. Diebus a quatordecim athleta Christi

apud memoratum castrum custodiæ fuit deditus; non quia dies mortis ejus, Pietatis gratia, ab his esset dilatus, quorum interim crudelitatis non erat modus; sed quia nondum venerat hora qua erat vocandus, a quo est & in utero formatus. Die vero b quinto-decimo, cum prædicto Theodorico, Præsule sacrilego & Christiani nomine proorsus indigno, profanæ crudelitatis rabies aspirasset, ut jam innocentis sanguine satiare cuperet; a custodia eductum, quatuor filiis nequam, qui suæ rabiei satisfacerent, tradidit illudendum; hoc eis sub mandato interminatus, quia si ejus vitam levi cruciatu auferrent, se sua gratia privandos scirent. Qui optatam sibi occasionem in eum cessisse scivendi, suoque posse Domino officio tam levi placere givisti, demonico spiritu exagitati; ad supercilium montis eum duxere propinqui; qui tantæ erat densitatis & altitudinis, ut ab hoc præcipitatus, ante membratim divulsus, quam putaretur mortuus. In hujus ergo cacuminis vertice, veste nudatum, sola interola tectum, facie velatum, ligatis manibus post tergum, statuere. En, inquit, experiri habemus, an ad Episcopatum elegerit te Deus: quod tunc liquebit, cum incolumen te e ruina hæc stabilierit. Cumque, cum hujusmodi derisione non timuissent reverendum virum præcipitare; divinæ pietati libuit manifestare, hunc quidem se elegisse, sed eos indignos esse. Nam ab alto deorsum ruens, non solum vivus, sed etiam toto stetit corpore illæsus; non sine admiratione ejus qui velit attendere, membra collisa fuisse, nisi revera confiteretur Dominum manum supposuisse. Visa hæc virtute, saxum pectus impiorum non est motum pietate: sed assumptum denuo; Hoc ipsum, inquit, experiemur iterato. Secundo experti, tertio attentare sunt ausi. Jam ter probatum a Deo glorificatum, ter ab ipso servatum illæsum, parvipendit obsecrata mens perfidorum, corde impœnitenti thesaurizans iram sibi in die furoris Domini. d

Quis

A 14 Quisquis signa & miracula requiris, quibus hunc Sanctum fuisse jure fatearis; perpende, an fuerit virtutis divinæ, molem gravis corporis ter (uta ita dicam) avolare, vel ab alto solotenus ruere, aut certe per devexa scabrosa montis interpositis ubique scopulis deviare, salva sui integritate; cum nec quid haberet indumenti quod [spicarum] vel sentium aculeos posset tueri. Quod si non invidum, immo fidelem habes oculum; non inconvenienter illud Davidicum hujus in laude fateberis cantandum; Angelis suis mandavit de te, ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Simili etiam præcipitio Fratrem-Domini & Jacobum, legimus ludibrio habitum; sed quod semel ille, ter subiit iste; quia fortassis minoris adhuc meriti, majori habebat supplicio augmentari. Sed tanto ambo feliciores, quanto & illius Dominici verbi non immemores, Non est servus major Domino suo, quem videlicet adhuc f. juvenem, per susceptæ carnis infirmitatem, diabolus altius assumptum, hortatus est ad præcipitium; quem & postmodum ejusdem diaboli, membra duxere ad montis supercilium, ut præcipitarent eum.

B 15 Nondum de pœna satiati carnifices crudelis tyranni, Quia, inquit, non bene saliens substitisti, gladius noster dominabitur carni tuæ. Hinc ad tumulum damnationis suæ gladii cum appetiere, sicque decollatum, collegio Martyrum, Martyrem sociaverunt. Ita ille ter beatus, ludibria & verbera expertus, insuper & vincula & carceres, in occisione gladii mortuus est. Cujus spiritus assumptus ab Angelis, cum multiplicibus triumphis vultui præsentatus est Omnipotentis; ejusque odore innovata est curia cælestis, dum hinc lilia ex stola Sacerdotali candentia, hinc redolent rosæ vernantes ex passionis sanguine. Corpus exanime vepribus & frutetis operuerunt, suoque Domino tale nuntiare gaudium abiire. A quo requisiti; Ubi nam esset Episcopus; Illi, inquit, Pontificalem mitram imposuimus, sed Treverim non venturus ultra, nec Pontificalem Cathedram est resturus. Tali derogatione sancto viro insultantes, forsitan ignorabant, quod sit ventura dies, in qua præ angustia spiritus gementes, dicent intra se poenitentiam agentes; Hic est quem aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperii; nos insensati, vitam ejus æstimabamus insaniam, & finem illius sine honore: quomodo ergo computatus est inter filios Dei, & inter Sanctos fors illius est? Quia ergo ejusdem tyranni timore, membra Christi hostiæ nemo audebat terræ mandare, diebus g. quadraginta inhumata jacuere, instar beati Stephani Protomartyris, avibus cæli & bestiis agri exposita, sed Dei providentia a nulla harum fuere contacta, Inde ea proxime villæ hoc est Lonseti b. convicanei, pietate moti, tandem clam elevavere; & apud eandem villam, sexto Idus Julii, ante fores ecclesiæ, honore quo potuerunt sepelierunt. Passus est itaque anno millesimo sexagesimo sexto Incarnationis Dominicæ, quarta Indictione, data 1. prima die Kalendarum Junii.

16 Paulo ante quam pateretur, cælitus missus k. & cometes; in Occidentali parte multis noctibus apparuisse visus est, divinæ nimirum ultionis index: nam vox ejus innocentis sanguinis, a Deo vindictam postulantis, tantum clamorem intulit cælis, ut adhuc de manu totius orbis ultionem videatur expetere ira superni Judicis. Si quidem nec differendo responsum est ei, Modicum tempus sustine; sed statim eodem anno, eodemque tempore, sancta Ecclesia & maxime Metropolis Treveri-

ca, tanto dissensionum & perturbationum cœpit agitari turbine, ut diutina bellorum per civile bellum fluctuatione, quid sit pax, videatur ignorare. Iam, nisi tribuat tempus miserendi, cujus populus & oves pascuæ sumus, quem confitemur Dominum ac Deum laudamus, in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA. G.H.

a Scilicet a 18 Maji usque ad finem ejusdem mensis.

b Hoc primo die Junii.

c Hermannus Contractus: Dum cum ter per quoddam præcipitium dejecissent, & nihil ei, nisi brachium collidere possent; unus ex illis poenitentia ductus, ab eo veniam impetravit, quod postea est factum. Alius autem volens eum decollare, maxillam ejus tantum abscidit.

d Quæ hoc numero referuntur, desunt in Ms. nostro.

e S. Jacobi, Fratris-Domini Acta dedimus prima Maji.

f Imo annorum ætatis triginta, ut accurate alibi deduximus.

g A prima Junii ad 10 diem Julii, seu vi Idus Julii, ut infra habetur.

h Broverus vel editor ejus Masenius, in margine notavit, Lonsetum trans Mosellam. Ms. S. Maxim. Lonset.

i In Ms. S. Maximali enormi mendo scriptum, tertis Nonas Julii.

k Cometes apparuit incunte Majo, & duravit per 40 dies, sed sub finem magnitudo ejus decrevit: quo tempore Sanctus Conradus fuit occisus. Ita Henfchenius oblitus audirem notare, quem necdum reperi. Broverus, hac Vita citata, ait quod hoc anno crinita stella paschalibus apparuit: Pascha autem celebratum fuit 24 Aprilis.

l Inferbantur in Ms. S. Maximali verum nulla, de Hildebrando sacro Pontifice Romano, & Gregorio VII dicta, ac diu post (scilicet anno 1073) creata. Quæ nos accurate deduximus ad Sancti hujus vitam, die 24 Maji.

CAPUT III.

Inventio & translatio Corporis. Varia mox patrata miracula.

17 Juxta quod scriptum est, Justus quacumque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit, quia gratia & misericordia est in Sanctos ejus, & respectus in Electos illius; beneplacitum fuit Deo memoriam Martyris & Sacerdotis sui honoriori decorare sepulcro, & Theologienste cœnobium tali augere Patrono: qui videlicet uno ex latere a Mauritio astaret, & ex alio pauperculæ Congregationi manum conferret. Et quia, qui recipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet; hujus æternæ mercedis non erit expertus Theodericus venerabilis Antistes, cujus pio favente studio, utraque provenit exhibitio Martyris, scilicet & de loco viliori elevatio, & ad decentiorem translatio. Unde mirabilis Deus in sanctis suis, qui fidei suo Conrado, a duobus unius nominis, sed diversæ qualitatis, diversa exhiberi tribuit dona honoris, a Theodorico crudeli Tyranno, coronam Martyrii; ab ejus æquivoco, Præsule dignissimo, honesti quietem sepulcri. Sed quia ipse retributor honorum & ultor malorum, diversa utrisque infert stipendia meritum; jam post passionis textum, Martyris ad nos scribamus adventum. Idem honesti-

A. THEO
DORICO
Ep. MSS.

D. P.

F

Sap. 4, 7

a

Theodori-
cus Ep.
Vindun.

A saculi decore, cujus in Agrippina dudum fuerat filius ipse; cujus & Vicarius fieri debuerat in Treverica urbe. Postea curvati duarum mulierum digiti, ejus nominis invocatione sunt erecti. Sibi famulantes tardius, multis aliquando terrorum increpationibus corripuit idem Beatus, quæ nos, ob incredulos, præterimus. Filia cujusdam noti Regini, credi, utroque orbata lumine; sed & ancilla cujusdam similiter noti Militis, languore detenta; mulier nihilominus alia, cujus fuerat remota a suo loco maxilla; pariter consecutæ sunt ad ejus sepulcrum sanitatis operata gaudia; illa lumen oculorum, istæ incolumitatem membrorum.

con-
gruè

emergens
mit

6 ca-
piti libe-
ratur.

22 Tria in uno homine Sanctus ostendit beneficia: qui cum esset a domonæ obsessus, & careret officio linguæ & auditus, ad tumultum ejus hæc utraque est adeptus, & ab hoste maligno liberatus. Rustici sex, quorum pariter pedes, culpa insolventiæ cippo stricti erant ab exactore, sancti nominis ejus invocatione, nullo manum apponente, solvi meruere. Puer deinde lunaticus, & alius cujusdam Militis Wigerici puer domesticus, cujus jam per annum panem fastidiebat stomachus, pari voto advenere, sui que recuperatione pariter Sancti virtutem persensere. Sed & ex familia & B. Willebrordi adveniens cæcus, sui illuminatione, similia est expertus: cui licet facile isdem Beatus Confessor, hoc ipsum valuerit conferre, tamen in hoc Martyris non invidit gloriæ. Duo denique claudi, in anniversario sepulture suæ, ad sepulcrum ejus sunt erecti. Mulier quoque cæca & paralytica, sanitati est reddita. Quidam etiam puer a calculi liberatus est molestia.

Ubi cor-
nificum
punitur,
bis ex-
am-
ditur.

23 Dicendum est hic cujus fuerit pietatis, cum cuidam Falcardo Militi, qui unus fuit ex hostibus qui injecerunt in eum manus, reddiderit bona pro malis. Qui videlicet cum divina ultione, multo jam langueret tempore, tandem rediens ad se, & in Sanctum Dei se clamans & confitens peccasse, juxta cordis veram poenitentiam, ejus meruit indulgentiam. Qui ut convaleuit, non ingratus collati beneficii, vota veniens solvit, gratias egit, & nunc usque singulis annis censum suæ liberationisolvere non desinit. In eo tamen signum insanabilis infirmitatis apparet, ut quamdiu vivat, peccatum in servo Dei commissum luat. Eundem denique ab hostibus captum & compedibus vinctum, ejus nominis invocatione constat liberatum.

Theodori-
cus pro-
fatur.

24 Det certe frontem qui vult in parietem, quia non reticebimus de ejus persecutore Theodorico, quæ sunt nota orbi universo. Hic denique, auditis tot miraculorum præconiis, nequaquam fidem accommodans asserentium verbis, incredulo corde, an hæc vera essent, temeravit experiri per se. Qui dum adveniens, non sine fastu superbiæ, valvis appropriaret basilicæ, qua sacra pullulant pignora martyrizati a se; non sine sui persensit verecundia, quanta intro haberetur virtus divina. Nam repente invisibili obstaculo sacras ingredi ædes prohibebatur immeritus homo, cui nec Martyris tumultum videre, nec sui Oratorii limina concedebatur attingere. Cumque iteratis conatibus ingredi niteretur sæpius, huicque ex adverso resisteret eadem virtus; tandem quæ experiri venerat, cum nimia confusione abiit expertus. Quem dum, ut suæ consuleret salutem, hortarentur fideles & propinqui; Sancto scilicet satisfaciendo, & aliquid prædiorum pro elemosyna suæ pauperi Ecclesiæ conferendo; surda aure floccipendit vir vanus audire, cui imminabat respectus iræ supernæ. Non post multum temporis, nescio quo spiritu, tendens Hierosolymas, Junii Tonus L.

6 sub-
mergitur.

nausfragium in passus, motus incurrit maris; & ad ima descendens profundis, irrevocabili fato, Deo judice, solvit poenam in sui sceleris. De quatuor his qui eo jubente eum peremere, potius quam loqui, malimus silere: hoc tantum sufficiat dicere, diversis poenis & evidentibus malis ab hac subtrahtos luce.

A. THEO-
DORICO.
L. MSS.

25 Sibi famulantes tardius, his aliquando correxit signorum increpationibus, Beatus Pater Conradus. Semel Natalis Domini die, cum excubitorum negligentia coram se posita non arderet candela; repente divinitus est accensa. Simili modo, ut superius diximus, cum vice altera eadem culpa inibi dresset lucerna, subito, fabrica totius sepulcri mota, eadem virtute cereus, qui forteaderat, luce enituit clara. Non dissimile & illud exitit, quod coram se non firmus hærens cereus, dum super sarcophagum velamine opertum corruit, diutius ardendo jacens, & ardens jacendo, ipsum velamen inustum servavit.

et est
complicis
male per-
mit,

miracula
candelæ
runt ad
sepulcrum,

26 Non expectet quisquam a me tam multa audire, quam ad indicium sanctitatis suæ divina gratia voluit declarare: quia, ut sæpius me memini dixisse, priorum nostrorum desidia, multa manent oblitterata; plura etiam nos omittimus ex industria, partim multorum invidiæ, partim incredulorum condescendentes misericordiæ, qui nec scriptis, nec verbis præbent assensum, nisi viderint oculo ad oculum. Credant saltem ex suis uni, id est Folcardo suo comiti, cujus in præsentia cæcus alius amissa recepit lumina. Jam avidis auditoribus modum de his imponat stylus, quia (ut ait B. Gregorius) signa infidelibus monstranda sunt, non fidelibus; quibus ad salutem sufficere posset, etiam si minus dicta essent. Si fides non desit petentium, numquam deest suffragium: quia quod sibi adhuc carnis infirmitate circumdatus fieri noluit, utique aliis facere non refugit. Cujus assidua interventio nos commendet omnipotenti Deo, cui sit laus in sæcula sæculorum.

Alia plura
omissa.

ANNOTATA G. H.

a S. Mauritius Canobil Patrons, Dux Martyrum Thebaorum, colitur 22 Septembris.

b Mss. nostrum & Colon. Navelis.

c Ms. S. Maxim. die quadam. At festum S. Apollinaris incidit in diem 23 Julii.

d Subuculam videtur intelligere Casulam, phrasi factis incongrua.

e S. Maxim. devotione, minus velle: nisi enim infra dicitur, ipsam tunc juris Vindanensis fuisse.

f Ipso festo S. Jacobi 25 Julii. Idem dicitur ad calcem Actorum in Ms. Sancti Maximini: & additur quod Octavo Idus Julii fuit inventio corporis ipsius, ad rupem ubi decolatus est.

g Hoc miraculum deest in Ms. S. Maximini.

h Idem Ms. Maceria ejus sepulcri quadam die funditus est mota.

i Die itaque 27 Julii Ms. S. Maxim. In Solennitate Apostolorum Petri & Pauli, & ibidem mutato ordine res hæc narratur, post beneficia Militi Folcardo impensa num. 24. Sigebertus asserit, exilio multatum a Deo.

k Id est, ad Epternacense S. Willibredi monasterium spectantes.

l Hermannus Conradus, Tres autem Milites, loquitur, mortis illius auctores, digna ultio postmodum subsecuta est: nam unus illorum acceptum cibum deglutire non valens, alii duo manus suas lacerantes periere. De quarto ob poenitentiam emendato jam egimus.

M

in Floris

A in *Flores temporum Hermannus Jannenſis iſta habent*: Anno Domini MLXXII Ditricus, (alius Theodericus) Comes de Lutaelborgh, qui Conradum occidit, poenitens Jeruſalem ivit, & cum multis in mari ſubmerſus fuit. *Andreas du Cbeſne, in Hiſtoria Genealogica Luxemburgenſi, inter quinque filios Frederici primi Comitſs Luxemburgenſis eſt Theodericus: ſed num idem hic reſatus fuerit, non conſtat, niſi quod tempora conveniant.*

n Bertholdus Conſtantienſis in Appendice ad Hermannum Contractum, de ſalute aeterna Theoderici bene ſperans, ita ſcribit ad annum 1073. Theodericus Comes, poenitentia ductus ... licet multa pericula obſtarent, ardenti tamen fide cum multis aliis Hieroſolymam cepit ire. Qui cum mare navigio intrarent, ſubita tempeſtate circumventi, ſtatim obtenebrata die, quo irent incerti, celeſti lumine ſæpius exhilarantur. Deinde non jam mortem in periculis timentes, ſed vitam æternam præmeditantes, marinis fluctibus emundati a peccatorum ſordibus, migrarunt ad Dominum, xiiii Kalendas Martii, ſcilicet Theodericus Comes, Wideroldus, Marquardus, cum aliis centum & tredecim.

EXPOSTULATIO

Sigefridi Archiepiſcopi Moguntini,

ad Alexandrum II Pontificem Romanum.

Quia maxima quæque Eccleſiaſtica diſciplinæ negotia ab ipſo Præſulum vertice debent examini, cujus, ex injuncta omnium Eccleſiarum ſollicitudine, ſpeciale privilegium eſt; quod per nos non poſſumus corrigere, ad patrocinium Almitatis Veſtræ referimus. Quod etiam pridem ad vos perveniſſe cognovimus, de crudeliſſima & inaudita vere designati Treverienſium Epiſcopi, qui Chriſtianis temporibus nefandiſſima & ſceleratiſſima Neronianæ & Decianæ perſecutionis cruciamenta expertus, horribili & execrabili poenarum

genere addiſtus eſt morti. Ad cujus monſtruosæ necis ultionem, teſtamenti ſui recordatus, primum aſſurgat Dominus Jeſus Chriſtus, deinde veſtræ Auctoritatis fortiſſima & patrocinalis manus. Sacris namque Canonum decretis ſancitum eſt, ut ſicubi Epiſcopus ordinetur, qui vita vel moribus a tanta diſcrepet dignitate, vel qui ad tantum aſcendat apicem ſubreptione, non electione; ei audientiam non negari, & hoc etiam præter ſententiam Romani Pontificis non debere fieri. In qua re ſi Clerus vel populus cujuſlibet civitatis ſe ſeculari potentia viderit prægravari, ad ſacram veſtræ Sedis deſenſionem habeat confugium: cui, præcipiente Domino, delegatus eſt Primatus omnium Eccleſiarum. Nunc vero, nedum iſti, de quo agitur, canonica daretur audientia, nedum veſtri examinis expectaretur ſententia, quaſi ſurtiva latrocinantium manu captus & ſpoliatus, dein graviſſima de loco ad locum transportatione afflictuſ; tandem, ut aſſerunt, communi eorum conſilio, morte turpiſſima multatus eſt. Qua re quam graviter unanimitas Fratrum ſit concuſſa, quam atrociter audacia facinoroſorum hominum ad ſacri Ordinis injuriam ſit erecta, veſtræ ſanctitatis eſt prudenter perpendere; & hoc nefarium ſcelus canonicè ulciſcendo, ne de cetero tale quid præſumatur, poſteris exemplum relinquere. Orat ergo Sanctitatem Veſtram ſocialis Fratrum noſtrorum concordia, & hoc a Veſtri Culminis patrocinio tota implorat Eccleſia, ut tanti ſceleris auctores diligentiffimè perquiratis, inventos diſtinctiſſimè punitatis. Qui ſi ſorte diſſimulando latent, gladio Spiritus ſancti, velut putrida membra de corpore Chriſti abſcindatis: & ut omnes etiam Sacerdotes noſtri eos perpetuè maledictionis anathemate ſeriant, ſimiliſſimè præcipiatis.

Hec, de communi Epiſcoporum ſententia, Sigefridus Archiepiſcopus apud Brevernium: qui addit: Nec dubium, quin tandem non ſolum in facinoris auctores, ſed in ipſum quoque Trevericum Clerum, juſta expetierit ultio atque cenſura.

DE SANCTO GAUDENTIO,

EPISCOPO ARBENSI IN DALMATIA.

G.H.

Sylloge ex Philippo Ferrario, & S. Petro Damiani.

A Rbe, urbs Epiſcopalis in iſula ejusdem nominis, ad oram Dalmatiae, ſub Dominio Veneto & Archiepiſcopo Jaderino, inter Vegliam ad occaſum, & Curiam ad Orientem, Epiſcopis ſuis adnumerat Sanctum Gaudentium: cujus meminit in Catalogo generali ad hunc primum Junii Ferrarius hiſi verbis: Arbe in Liburnia, Sancti Gaudentii Confeſſoris. Eſt autem Liburnia, pars Dalmatiae inferioris, cum parte maritima Croatia. Citat Ferrarius in Notis Tabulas Eccleſiae Arbenſis, additque cetera ignorari. Joannes Lucius lib. 2 regni Dalmatiae & Croatiae cap. xi, indicat Gaudentium Epiſcopum Dalmatiae, cujus ſanctitatem paucis deſcribit Petrus Damianus, opusculo xix de Abſolutione Epiſcopatus, ad Nicolaum II Romanum Pontificem: ubi Capite primo, inter alia exempla, iſtud inferit: Venerabilis quoque Gaudentius, Abſarenſis Epiſcopus, cujus ego familiaritatis dulcedinem merui, per quem Deus jam non ignobile miraculum fecerat, Epiſcopatum dimiſit; & de Slavonico regno navigans, littoribus Anconitanæ urbis applicuit: a qua non longe, poſt biennium, feliciter

obiit. En Sanctitatis inſignia in Gaudentio: qui, ob dimiſſum Epiſcopatum, forſan a Ferrario ſolum Confeſſor cognominatur. At pro Arbenſi aut Arbarenſi urbe, nominata eſt a Sancto Petro Damiano Abſarenſis: cujus mentio eſt apud Lucium lib. 2 cap. 6, ubi Abſarus dicitur pene deſerta. Sed Sedem ibi fuiſſe Epiſcopalem cum ſtudi- necdum potuiſſimus uſum legere, niſi jam citato Petri Abſarenſi? Damiani tractatu. Hæc ſunt, quæ de Sancto Gaudentio proponimus vobis in Dalmatia eruditis, ut nobis dubia; quorum cupimus ulteriorem ſcientiam adipiſci. Sed ab Anconitanis quoque, quoniam prope illos obiit, intelligere vellem, ſi aliqua ejus, in urbis vicinia, ſuperſit memoria. Habemus Notitias Hiſtoricas Anconæ a Juliano Saraceno, Eccleſia illius Decano vulgatas anno 1675, abſque ulla talis Gaudentii mentione, ubi tamen debuiſſet præcipue coli: ſed forte, translato in Sedem propriam corpore, ceſſavit omnis ejus colendi apud Anconitanos occaſio. Interim tempus Epiſcopatus ejus referimus ad ſæculum Chriſti undecimum, quo & Nicolaus II Papa & Petrus Damianus floruerunt.

DE

A

DE SANCTIS MONACHIS RUTHENIS

D

AGAPITO ET DIONYSIO

Ex gentis Synaxariis.

D.P.

ANNO
MACV.Accepta
Kioviensis
Synaxarii
versumquo etiam
Moschi
muntur;ac veteri
Menologio
Slavo-
Ruffico;aliterque
recentiori
interpre-
tatione;

Post editam anno MDCLXXX primam Maji nostri partem, cui Ephemerides Græco-moschas præmiseram, pro modulo tunc nostro explicatas; accepi Moscha litteras P. Georgii David, impigri nostræ Societatis operarii, rem Catholicam ibidem cum Collega procurantis, quibus sic a me petebat iuvare in comparandis necessariis libris; ut omnem vicissim offerret operam circa istarum regionum Sanctos, eos præsertim, qui etiam a Russis Romanam communionem professus suscipiuntur. Nihil poterat iacundius accidere mihi, jam pridem persuaso, sicut in Prefatione ad Ephemerides prædictas ostendi, Genti illi, ad Christianam fidem adductæ circa annum DCCCCXC, a Græcis quidem, sed tunc bene Catholicis, nihil obesse debere schisma diu post susceptum, quo minus proprii illius Sancti, ante illud mortui, a Catholicis quoque ut tales recipiantur. Nisi ergo eidem exemplaria aliquot tabularum nostrarum, cum melis super illas Commentarii; & præter correctiones, quas optaveram (nec enim dubitabam, quin per ignorantiam lingue hallucinatus aliquoties fuero) accepi Latino redditum Sobornik, id est Synaxarium Ruthenorum, diocesis Kioviensis; continens non solum Sanctos, a Græcis acceptos; sed etiam Peczerienses, id est in Pieczary primario gentis prope Kioviu monasterio colatos.

2 Anno deinde MDCLXXXIX Amstelredamum venit nosque iuvavit Prænobilis D. Joannes Gabriel Baro de Sparvvenfeld, pro Rege Suecia diu Moschæ versatus, ac lingue scientissimus, cujus etiam Dictionarium confecerat. Is patrie historia causa directus in Hispaniam, nostrorumque Miss. eo spectantium inspectionem atque usum ad aliquot dies nactus, Menologium Slavo-Russicum, vetustissima impressionis nobis reliquit; atque ex propriis Miss. distinxit alterum, quod ipsum se verbatim transulisse aiebat, facta cum variis variarum editionum exemplis, nec non cum Miss. codicibus collatione; præcipue autem ex eo, quod anno mundi VII m CLXXXVII secundum Moschos, anno autem Christi, secundum nos MDCLXXIX Indictione xi mense Augusto prædixit Moscha, sub magno Duce Theodoro Alexeide & Patriarcha Joachim, adhuc vivente, cum istud Synaxarium seu Menologion nobis distabatur. His prædictis ita comparatis addidimus erat prælaudatus P. David prædicti Synaxarii, pleniores Sanctorum Vitas continentis, versionem Latinam, nisi emigrare coactus fuisset, & cedere turbini qui nuper Imperium

Moscoviticum concussit, relegata in monasterium Principissa Sophia, quæ pro duobus fratribus minorennibus Imperium administrabat. Placet interim, ad aliorum existimandam diligentiam, qui possent ultiores distinctionesque Sanctorum istorum notitias suppeditare; pauca hic proponere de prædictis duobus Monachis Sanctis.

3 Utriusque Justini ex Græcorum Menais memoriam; ad Kalendas Junii, qui Moschis Tschervvets dicitur, in Menologio Sparvvenfeldi, sequitur commemoratio sancti ac beati Agapiti, medici, non cupidi vindictæ Patshurici, qui vixit anno MCXV, id est proxime ab inducâ ad Ruthenos fide. Georgius David eundem in Synaxario ponit, non primo, sed secundo post Justinum loco, cum solo titulo Monachi Peczeriensis. Impressa utrique Justino subjungunt solum Agapitum: in cujus elogio vereor ne vocabulum aliquod Ruthenicum, ad vindictam & mercedem significandam ambiguum, qualis est in scripturis vox Retributio, Interpretem fecerit, ut vindictæ non cupidum scriberet; quem præstitisset dicere non cupidum mercedis; hæc enim Sanctis Medicis passim apud Græcos laus datur, quod gratis curant, unde & ἰατροὶ ἀργύριον non capientes, cognominantur SS. Cosmas & Damianus; & xiv Aprilis, ad vitam priorem S. Lidvina Virginis Hollandæ num. 24 list. c. nota, Godefridum de Haga, medicum Alberti & Wilhelmi Ducum Bavariæ & Hollandiæ Comitum, cognominatum vulgo fuisse Sonder-dank, id est Gratuitum. Nihil autem impedit eundem simul & Monachum & Medicum fuisse; & talis in Actis Martyrum Sabellarum xx Martii num. 63 invenitur Thomas quidam, expertissimus Medicus simul & religiosissimus Abbas. Quod Patshurici titulum attinet, is an a monasterii nomine vel aliunde sit sumptus, alias discere ac docere potero.

4 Post Agapitum Sparvvenfeldio, sed Georgio David ante illum, indicatur Memoria B. P. N. Dionysii Gluschinici, vel Hlustinensis, Thaumaturgi: de cujus ætate, virtutibus, miraculis, plura extare existimo, & aliquando obtinenda spero. Nunc nomen solum retulisse sit satis, in spem futuri temporis; idque occasione ejus cui adjunctus invenitur Agapiti, quem sua ætas extra dubium ponit; similes post hæc relaturus inter prætermisissos, donec de eorum orthodoxia aliisque adjunctis plenior nobis adferatur instructio.

DE BEATO THEOBALDO

ALBÆ POMPEJÆ IN INSUBRIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P.

De anno mortis, die cultus; Vita & miraculis, antiquitus scriptis, hoc sæculo perditis; atque eorundem versione Italica.

AN. MCL

Alba Pompeja provincia Montisferrati, prope suviam Tanarum, juxta Apenninum apud Insubres civitas antiqua, & saltem a sæculo Christi quarto Episcopalis est, sub Archiepiscopatu Mediolanensi; quam Tom. 4 Italia sacra describens Ughellus, offert col. 402, in ejus Cathedrali requiescere corpora SS. Eufredii, Cassiani, & Frontiniani Martyrum, Theobaldi Junii Tomus I.

civis Albensis, & aliorum. Est illa S. Laurentio dicata, eratque exigua satis, cum viveret etque ministraret Theobaldus; qui idcirco videtur inter ipsam & ecclesiam Sancti Silvestri via media sepeliri voluisse, quia futurum erat, ut miraculis ad tumultum crebrescentibus tanta afflueret copia elemosynarum, quod aliquando commoditatem præberet ejus a fundamentis in formam

Colitur in
Ostia
Al. regionis

M 2 tam

ANCT.
D. P.
anno quo
11 obit
1150

cadente
in 1 Ju-
ni;

tam amplam edificanda, ut ipſus ſepulcrum ei inclu-
deretur, ſerietque paucis eorum ſecunda quas ſpecioſo-
res habet Italia. Obiit ipſe anno MCL, quando
Cyclo luna 11, ſolis 11 lit. Domin. A, Paſcha cele-
bratum fuit xvi Aprilis, atque adeo feſtum Aſcenſionis
(cujus die Oſtava annue colitur) xxv Maji. Ferrar-
ius, notavit annum MCCL; & quia hic annus Paſcha
habuit xi Aprilis, atque adeo Aſcenſionis feſtum xx
Maji, ideo in utroque Catalogo adſcribit Theobaldum
xxvii diei; eundem haud dubie adſcripturus Kalen-
dis Junii, ſi centum annis citius mortuum eſſe ſcri-
ſſet.

2 Ambiguum forte notam numeri, in Vita ſcrapho
quod acceperat ſignati, poterat explicuiſſe et (ſi vidiffet)
marmoreus titulus, qui pridem ſic legebatur juxta al-
tare:

SANCTUS THEOBALDUS.

In ſepulcro, ſub altari iſto conſtructo, jacet
venerabile corpus Beati Theobaldi; qui de villa
Vico oriundus, & Albæ vita ſunſtus MCL, de-
funſtus latuit, & a mente hominum alienus fuit.

B Sed divina inſpirante clementia, Reverendiſſ. DD.
Alerius de Rambaudis, Episcopus & civis Albæ,
die ultima menſis Januarii MCCCCXXIX, circa
horam quartam noctis, adſtantibus venerabilibus
Dominis, Presbytero Gilio de Vitia Archidiacono,
Presbytero Antonio de Bernardis de Pontremulo
Præpoſito, Stephano Ruben Diacono Canonico Ec-
cleſiæ Albenſis; Egrediſſique Joanne Rambaudo,
Borghinio Cerrato, Franciſco Bergogno, Antonio
Ruber, & Thoma Rambaudo, civibus Albæ, di-
ctum corpus reperitur: & die 1 Februarii, adſtante
populo civitatis Albæ, levata ſuere, per præliba-
tum Dominum Episcopum, caput & cuncta oſſa,
genuum, coſtarum, digitorum, manus & pedes,
ad honorem & gloriam B. Theobaldi. Amen. Hoc
opus fieri fecit prælibatus D. Episcopus Albenſis
& Comes, MCCCCXXIX.

3 Ita ſignanter expreſſos haberi numeros Interrogan-
tem me anno MDCLXXXII, certum fecit ipſa
Albenſis Civitas, ad alia etiam plura quaſia publi-
ca auctoritate reſpondens, cum humaniſſima diligentia
noſtra in rebus etiam minutioribus requirendis accepta-
tione, ne nihil niſi exploratum de ſuo hoc Sancto im-
primeretur: & eoſdem numeros auſer Vita B. Margare-
tae Sabaudæ, anno MDCXXVIII edita, ſimili modo
expreſſerat, ex Protocollo Notariati D. Theobaldi Regii,
contingente Inventarium Sanctorum quæ ſunt Albæ,
ubi etiam de noſtro hoc Sancto, partim Italice, par-
tim Latine, ſic habetur. Eſt ibi inſuper corpus B.

C Theobaldi Confeſſoris, nondum Canonizati, re-
poſitum in reliquiario, quod invenitur in ſacriſtia
eccleſiæ Cathedralis; de quo Sancto habentur
ſcripturæ antiquiſſimæ, & multa ejus miracula, a
Notariis authenticis ſubſcripta. Et hic Albæ ſemper
in Oſtava Aſcenſionis ſolemnizatur feſtivitas ejus,
atque in eccleſia Cathedrali Sancti Laurentii; ubi
eſt Capella cum altari & ſtatua, ex marmore
omnia, jam inde ab anno 1525 conſtructa per Il-
luſtriſſ. D. Andreæ Novellum Episcopum. Sub
altari autem prædicto, ad latus Evangelii, anti-
quus eſt lapis ex marmore, una cum imagine
præfati S. Theobaldi inſertus parieti, inſcripta
Latina verba inſculpta habens; ea ſcilicet quæ hic
num. 2 legiſſi. Ex antiquis illis ſcripturis, quarum
Notarius meminit, ille ſaculo verofiſſimè ſuperiori iſtud
Inventarium tenens, habuit Ferrarius & poſt prælium
Sancti elogium allegat, Vitam Ms. in qua ad quin-
quaginta novem miracula leguntur, & in iis tres
pueri ad vitam revocati, & quamplurimi ab inſa-
nabilibus morbis curati.

4 Utinam theſaurus ille plarium Vitarum, ſideliter D
transcriptarum & ad Ferrarium undequaque transmiſ-
ſarum, adhuc alicubi integer conſervetur, atque no-
biſcum communicetur? Suppleret ille defeſum plarium, ſub ruina
quarum exemplaria jam perierunt; ſicut perierunt illa,
quæ de Sancto Theobaldo habebantur. Nam ſicut
ſcripſit mox laudandus Malabaila, in ſine Vita a ſe
Latine reddita: Albenſis Episcopi tabularium, in
turre palatii Episcopalis ſervabatur; quæ turris ve-
tuſtate fatiſcens corruit; omneſque ſcripturæ, in-
tegro ſere ſexennio, quo ea Sedes vacavit, ſub
illius ruina temporum injuriis obnoxia, ita cor-
ruptæ a moderno Episcopo repertæ ſunt, ut nulli
omnino uſui eſſe potuerint. Episcopus hic Paulus
Briſſius fuit, qui ſub annum MDCXLII Romæ af-
ſumptus & conſecratus, cum primum ſolenni pompa
Albam eſt ingreſſus, duplicem jacturam, quam ſarvata
turris campanaria ex ruina inopinata attulerat,
Episcopaliū nempe ædium & antiquorum recen-
tiorumque monumentorum, reſarcire aggreſſus;
nonnulla ſummo labore & induſtria congeſſit, ſedes
autem magnifice reſtauravit, ut ſcribit Ugbeſius.
Sed Vitam & miracula Sancti Theobaldi reſtaurare non
potuit: eſſetque jactura prorsus irreparabilis, niſi Bac-
calanreus Dominicus Paſſoni, ex ordine Conventualium
Sancti Franciſci, poſtquam Sanctum hiſ pro concione
laudaverat, ex antiquo originali ſua manu tranſcripto
eandem, una cum miraculis circiter triginta, Italico
ſcripſit, & Taurinenſibus Cavalleriis typis vulgaſſet
anno MDCXXXVI, nulla ſacta prædicta ruina men-
tione, quæ ipſemet vel ſequenti anno debuit contigiſſe.
Hanc Italianam Vitam rursus Latinam fecit Philippus
Malabaila, Congregationis reformatæ Sancti Ber-
nardi Ordinis Cisterciensium Generalis emeritus; Vita Ita-
lica, prout illam nobis donavit, in eadem dignitate anno
MDCLXI conſtitutus, ac poſtea S. R. E. Cardinalium
numero adſcriptus, Joannes Bone, bene de hoc opere
merendi cupientiſſimus: quare verſione illa libenter hic
utimur ex Italico ſuppleturi quidquid amiſſum compe-
rimus ſacta collatione diligenti; optantes nihilominus ut
originalis ſtyli egraphum, quale vel Ferrarius vel
Paſſoniſ habuit, inveniatuſ uſpiciam ſervitutum operis
Supplemento.

5 Primum miraculum, cujus authenticam ſidem Paſ-
ſoniſ reperit, ſcriptum erat anno MCCL; & hoc
forſan cauſa Ferrario fuit exiſtimandi, quod tali ætate
Theobaldus obiit. Sed quod miracula nulla prius
ſcripta fuerint, ſallum ego dixerim, quia Sancti ſe-
pulcrum, inter duas eccleſias poſitum, a neutroſ Clero
(ut ſeri natum eſt) initio procurabatur; poſtquam
autem convenit ut eleemoſynæ illuc collatæ applicaren-
tur eccleſiæ Cathedrali, capſique S. Theobaldus inter
Patronos urbis haberi; major quoque cura videretur ad-
beri capta iſi notandis, quæ impetranda ſolenni cano-
nizationi aliquando ſervirent. Tali etiam occaſione aper-
tum idem ſepulcrum fuerit, & ex uno inde ſublato,
quod ipſo feſto aliſque diebus venerabundo populo pere-
griniſque oſculandum daretur; furto autem ſublato at-
que in Burgundiam delatum eſt. Feſtum Albæ agitur,
non ſolum die Oſtava Aſcenſionis, quo forſaſſis mortuus
eſt, & ex tali præſumptione a nobis ad hunc 1 Junii Feſtum in-
collocatur: ſed etiam 1 Februarii, quo corpus tranſla-
tum fuit in portatilem arcam, ſacriſtia committen-
dam. Manſit autem ſepulcrum vacuum, ad quod anno
MDXXI excitatum eſſe ſacellum, nobis aſſerit reſpon-
ſum civitatis Albenſis, corrigens errorem, forſaſſis typo-
graphicum, quo in Vita B. Margaretae (ut ſupra vi-
dimus) id adſcribitur an. 1525.

6 Etenim ibi nominatus Episcopus, Andreas No-
vellus, apud Ugbeſium dicitur ipſo anno MDXXI lo-
cum ſeciſſe nepoti ſuo Hippolyto Novello: laudatur ve-

A re in Epitaphio suo apud eandem Ugellum, quod proprio publicoque aere basilicam restituit, Canonicos, proventus, choros, sacramque suppellectilem addidit. *Cesperat Ecclesiam Albensensem regere Andreas anno MCCCCXCIII; videturque per eum factum esse, ut B. Theobaldi sepulcrum, translatis ad sacristiam ossibus vacuum, nova ampliorisque basilicæ spatio includeretur. Si enim tempore Alerini Episcopi, ea quæ nunc est amplitudo fuisset; nihil apparet causæ, cur in Sacristiam transferret, Episcopus elevata e sepulcro ossa; magna vero, si illud adhuc stabat in platea sub dio. Ita autem manserunt omnia usque ad annum MDCLV: quando (sicut nobis Alba scribitur) ipsum altare, cum marmorea tumba tituloque præmemorato & statua, in aliud satis magnificum translatum est, ubi hodieque visitur marmoreum totum, & pluribus iconibus decoratum. Modus autem, quo memoria inventionis seu translationis, anno MCCCCXXIX factæ, colitur anniversarie, hic est. Veniente 1 Februarii, iv hora noctis, unius circiter horæ spatio, pulsantur campanæ Cathedralis ecclesiæ; & per Collegium Canonicorum exponitur Caput ipsius Sancti, super ejus altari, cum cantu Litaniarum & Hymnorum, iste Confessor, atque, Te Deum laudamus; ad ejusque adorationem pars populi major devote accurrit.*

transla-
tum 1655;

B *Ecclesia Montis-Regalis, cui proximum adjacet Vicus oppidum, patria Sancti, ipsi Metropoli nomen tribuens, qui vulgo Mondevi dicitur; eundem Sanctum colendum suscepit, feria 11 post festum Sanctissimæ Trinitatis; insitum fortassis non admodum antiquo, sed ad annum MDCIV referendo, quo prædictum oppidum Vicus aliquam S. Theobaldi Reliquiam accepit, Clemente VIII per Apostolicum Breve sic annuente. Clemens Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Universitati & hominibus loci de Vico, Montis-regalis diocesis, salutem & Apostolicam benedictionem. Meritis devotionis vestræ induemur, ut piis & honestis petitionibus vestris, iis in primis, quæ in venerationem Sanctorum suarumque Reliquiarum, hujusque vestræ singularis devotionis augmentum cedere dignoscuntur, favorabiliter annuamus, easque ad exauditionis gratiam admittamus. Cum itaque, sicut exhibita Nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, ob singularem devotionis, quem erga S. Theobaldum, qui ex loco vestro de Vico Montis-Regalis Diocesis, Provinciæ Taurini, oriundus existit, cujusque corpus in civitate Albeni reconditum veneratur, geritis affectum, & alias aliquas Reliquias ejusdem Sancti ad eundem locum transferri facere summopere desideratis; Nos vestris votis hujusmodi annuere, vosque specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, nec non vos & vestrum singulares personas a quibuscumque excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & penis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existitis, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolucos fore censentes, vestris in hac parte supplicationibus inclinatis, vobis, ut aliquas ejusdem S. Theobaldi Reliquias sacras a dicta civitate de licentia inibi præsentium extrahere, & ad dictum locum transferre, ac in ejusdem loci Parochiali vel alia ecclesia decenter & honorifice, pro ut convenit, collocare seu extrahi & transferri & collocari facere, libere & licito valeatis, Apostolica auctoritate tenore præsentium, licentiam & omnimodam facultatem concedimus & impertimur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat*

occasione
Reliquia
Vicini
translatæ,

permissu
Clementis
VIII an.
1664.

Junii Tomus I.

hanc paginam nostræ absolutionis, concessionis, & impartitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo quarto, sexto Kal. Maji, Pontificatus nostri anno tertio-decimo.

V I T A

A Philippo Malabayla ex antiquis monumentis collecta, & a Fr. Dominico Passoni Ord. Minorum Italice aucta.

C A P U T I.

Ortus, educatio, & reliqua tempore vita gesta.

Qui pia sedulaque perpendet mente, qualem **E**rga hunc Sanctum sese Deus exhibuerit, facile intelliget, quam vere de ipso Deo pronuntiet Ecclesia, Qui licet sis magnus in magnis, mirabilia tamen operaris in minimis. Minimum siquidem fuisse Theobaldum, natales ipsius; minimum; res familiaris; minimum, instituta vivendi ratio; minimum, denique existimatio, in qua vivens apud mortales fuit, aperte ostendunt. Et nihilominus, quæ in commendationem hujus sui minimi servæ operatus est, perpetuoque operatur Deus, adeo sunt mirabilia, ut ex iis conjicere liceat, inter magnos quosque Sanctos locum obtinuisse. Nec sane immerito. Quamquam enim in his, quæ modo recensuimus, minimus idem fuerit; non minimus tamen, immo maximus in humilitate & caritate, quarum prior exaltationis, ac proinde magnitudinis; posteriori vero essentialis beatitudinis mensuram constituit, sacre Paginæ testantur: quemadmodum perspectum fiet ex iis, quæ de ejus vita, ex probatis vetustisque monumentis, scripturi sumus.

In ea Liguriæ parte, quæ ex planitie inter Tanarum & Sturiam posita, subterfluente fluvio Ellero, in colles assurgit; extat oppidum, Vicus dictum, jam olim ex Julii Cæsaris Commentariis notum, nostra vero ætate longe notius, ob Beatissimæ Virginis imaginem, ab anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto innumeris apertisque miraculis coruscantem, & inaudita populorum frequentia inibi cultam ac celebratam. In hoc igitur oppido, integro sæculo antequam in proximo monte, tunc Vici dicto, Montis-Regalis coalesceret civitas (Astensis Episcopo id concedente, quod quidquid intra Sturiam & Apenninum ac Alpes continetur, ad Astensis Ecclesiæ tum spiritualement, tum corporalem ditionem, Regum a Longobardorum ac b aliorum a b in Italico Regno successorum munificentia, tunc pertineret) in hanc lucem editus fuit Theobaldus: sui nominis celebritate & familiam, & patriam, & Albensensem civitatem aliquando illustraturus. Parentum nomina etiam exciderint, memorie tamen proditum est, genitorem e Rugerorum honesta familia extitisse; & ab utroque, uti erant non vulgari in Deum pietate, puerulum in Dei timore educatum: huncque adeo fecisse eorum votis satis, ut in ipsamet pueritia futuræ sanctitatis non obscura argumenta præberet. Unde cum adolevisset, & de illa consequenda sedulo cogitaret, Deoque inspirante persuasum haberet, ipsius fundamentum esse humilitatem; ne quodpiam impedimentum afferret illi jaciendo existimatio, in qua apud suos erat; statuit

In oppido
Vico prope
Montem-
Regalem,

natus &
educatus.

M 3

statuit

ITAL.
PASSON.

statuit cum Patriarcha Abraham egredi de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui; eoque ire ubi pro libito se demittere, & contempnui haberi magis liceret.

Abte ser-
vit com-
dum:

3 **E** natali igitur solo Albam proficiscitur; & ne otiosus panem manducaret, cuidam cordonis se instituendum tradidit. Erga quem, & illi inserviendo, & variarum virtutum exempla præbendo, qualem se præstiterit, quæ nunc subiciemus manifestum facient. Jam eam artem callebat Theobaldus, cum cerdo ipse, adversa ac suprema laborans valetudine, domesticis rebus se optime consulturum cœnsuit, si eas Theobaldo administrandas committeret. Ipso itaque advocato, summa amoris cum significatione, ita illum alloquitur: Theobalde fili, optime tu nosti, a me ad hanc diem loco filii te habitum; quandoquidem quibus sis virtutibus præditus optime perspicies, singulari amore te sum prosecutus. Nunc igitur, cum exitus mei horam instare intelligam, summo animi affectu hunc meum filium Jacobum tibi commendo: quoniam filius tuus efficiatur secundum spiritum, qui secundum carnem fuit a me genitus. Quapropter te deprecor, ut tu illum educes, & in pietate instruas; eamque artem quam tu a medicisisti, illum edoceas, & indissolubili juncti amore vitam simul ducatis. Te præterea rogo, ut hanc meam filiam Veridam in uxorem ducas: quo vinculum amoris & te & filium ac filiam firmius devinciat, hacque ratione & dominus & maritus huic sis, & filio simul & pater & frater; ac utrique humanus ac pius consolator efficiaris. Non mediocriter ad ejusmodi verba atque preces commotus fuit Theobaldus: quippe qui & morituri erga se tam egregiam cœneret voluntatem, futurorum orphanorum sortem summo opere miseraretur: & tamen quod rogabatur præstare non poterat. Ab ipso namque tempore quo rationis compos esse cœperat, virginalem puritatem retinere animo præstaverat. Quod cum heri ipsi, ne negantis verba alio retorqueret, significare cogeretur; ille tam sanctum propositum comprobando, eidem in Dei nomine benedixit. Quam benedictionem cum propior morti factus etiam familiaris fuisset impertitus, in Christo obdormivit: eique defuncto Theobaldus, ut iusta solerentur, curavit.

a quo obla-
tam fili-
am ducere
cœperat
veridam:

B Tum vero aptiorem viam, ad humilitatem animique demissionem consequendam, existimans esse omnimodam paupertatem, quam esset ad eam diem instituta vivendi ratio; heræ suæ quadraginta

peregrina-
tur Com-
postellam,

C 4 Astenses libras quas habebat in pauperes erogandas tradidit: & illi ac filiis valedicens, cum ipso Salvatore egenus factus, arrepto baculo, ad S. Jacobi Galiciæ peregrinationem, elemosynam ostiatim corrogaturus, aggreditur. Ea vero devote perfusus, Alensem civitatem repetiit; & cum suam heram adiisset, domum quamdam apud S. Mariam de Ponte incoleantem, quæ Patribus S. Francisci legato deinde obvenit, summa exultatione ab ea excipitur ac detinetur. At ipse longe diversum vivendi modum tenere sibi præfixit. Siquidem humilitatis ac paupertatis amore magis ac magis accensus, rejecta cordonis arte, tollendis sarcinis se dedit: quod ejusmodi ministerium, vilioribus jumentis commune, abjectissimum crederet. Pecunia vero ex eo percepta panes comparabat; quibus tres in partes divisit, retenta earum una in sui sustentationem, duas reliquas in pauperes erogabat. Cumque uno pane se cibare consueffet, deliciarum loco placenta illi erat; quas in tres patres item dividens, iis solerter inspectis, minimam sibi reservabat, ceteris eisdem pauperibus elargitis. Id porro cum perspi-

rem-fur
hujusmodi
agere:

ceret quidam pistor e Frumentorum familia; in quo animo hoc ferens in viro pauperculo; demonis instinctu percitus, placente adipem foillum aliquando miscuit, ac Theobaldo dono dedit. Qua fraude a Theobaldo animadversa, quamquam irasci ab eo alienum esset, tamen ob rei indignitatem, Deo permittente, in hæc verba prorupit: Maledictus cum sua generatione iste sit, ne semen ejus multiplicetur. Quæ verba incassum minime fuere prolata. Res namque ipsa docuit, pistorem subisse illam Psalmistæ imprecationem: Dilaxit a maledictionem, & venit ei. Verum Theobaldus, ubi animum ab ira collegit, & terminos sibi propositæ patientiæ se excessisse cognovit; errorem detestatus, illum Confessione sacramentali expiare festinavit. Nec hoc contentus, in illius penam S. Laurentii Cathedralē Albæ ecclesiam everrendi, ac ipsius lampades concinnandi & accendendi, quamdiu viveret, munus sibi desumpsit.

electio-
nis largi-
tur:

pl. 108

verris ec-
clesiam:

5 Nec vero sola ab aliis cibis abstinentia corpus suum afflictere consueverat: sed jejuniis, quantum permitteret vitium sustentandarum necessitas, & duris flagellis, & longis vigiliis: ita ut neque in ipsa quiete ab illius afflictatione quiesceret; quandoquidem pro cubili nuda terra, pro cervicali truncus illi usque ad obitum fuit. Quæ quidem, non tam quod ad subiciendam spiritui corpus opportuna, & ad expianda peccata adque meritum consequendum essent idonea; sed quod ad orationis studium plurimum conferrent, ipse præstabat. Huic enim adeo deditus erat, ut nec etiam inter ferenda onera ab illa cessaret: sed vultu quidem ad terram demisso, mente vero cælo intenta procederet, præ caritate, qua totus in Deum semper & ubique ferebatur. Cujus quidem caritatis quanta esset excellentia, quæ ab ea dimanare in proximis caritas solet, indicio erat. Neque enim solum dividendo cum pauperibus coemptos panes, quotidiana mercede sui laboris, illam, uti supradiximus, exercebat; sed quibuscumque poterat modis misericordiz & spiritualis & corporalis opera erga omnes, maximo vero erga pauperes & infirmos præstando: in quo quantum Deo se gratum redderet, ex miraculo, quod hic sumus enarraturi, datur intelligi.

et omni-
ad.

6 Die quadam ipsius hera, frumenti saccum ad pistrinum ferendum, illi tradidit, & ut apte molituraret, rogavit. Paruit lubenter ac solite Theobaldus: verum e pistrino egredientem eum cum sacco farinæ, pauperes, qui ob ingruentem eo anno annonæ caritatem frequentes pistrinum obsidebant, circumstant, morantur, persequuntur, occurrunt. Illos itaque miseratus, cujusque esset farina oblitus, hanc inter illos distribuit. Ubi vero saccum ille vacuus, damni adeo de se bene meritis heræ illati ipsum commonefecit, tanto pudore afficitur, ut vix respirandi facultas ei daretur. Quo pudore etiam permotus, Deo utique inspirante, saccum ipsum arena complevit: adiensque domum heræ, & ea sorte absente, contra januam projecit. Mox ut dedecus subersugeret, quod ubi fraus apparet, ipso prout rebatur, erat subiturus, ex Alensi civitate egressus, ad castrum, Rhodum dictum, se contulit. Hera igitur domum reversa, viso sacco, illum in domum intulit, in eoque farinam optime molitam deprehendit: & ex ea statim panem, longe majoris quantitatis & bonitatis, quam farinæ copia aut conditio ferret, confecit. Memor præterea Theobaldi, placentiam in ejus gratiam, quod illum eo genere panis delectari cognovisset, compegit. Eo vero non comparente, illum tota urbe inquirere cœpit. Cumque obvios quosque percunctaretur, & in iis mulie-

Loco farinæ in pauperibus distribuitur.

e
saccum
implens
arena.

que in farinam convertitur.

rem

A rem quamdam Rhodo tunc venientem; hæc se illum ibi vidisse respondit; eademque Rhodum reversa, Theobaldum quodam loco metu delitescens conspicuens, qua solitudine ipsius hera cum inquireret, ut placentam ex recens molita farina illi traderet, significavit. Hæc audiens Theobaldus, & divino prorsus miraculo panem ex arena confectum intelligens, Albam rodiit, domumque heræ recta contendit; quæ summo gaudio eum excipiens, placentam illi tradidit. Ipse vero, veluti quadam religione tactus, placentam nequaquam comedit; sed communi pane ab hera simul tradito respectus, illam pauperibus Christi erogaturus, seposuit.

A N N O T A T A D. P.

a Diploma Luitprandi Regis Langobardorum, Evangelio secundo Episcopo Asteni anno 743 datum, edidit Ughellus in Episcopis Astenibus columna 478.

b Diploma Ludovici II Imperatoris, concessum Staurato xxi Episcopo, habet idem Ughellus col. 480, ac B. de aliorum.

c Passonus Pontem Tanari appellat.

d Idem eodem Psalmi versu utitur; omninoque apparet, Malabaylam fere verbatim secutum esse phrasim Passoni.

e Hanc quoque arenam ex Tanaro sumptam, idem ait.

C A P U T II.

Morbus, obitus, sepultura, miracula.

OB huic igitur tam insignem favorem etiam ac etiam Dei amore succensus, vitæ activæ simulque contemplativæ ardentius incumbere perrexit. Infirmos quosque, & pauperiores in primis, sollicitius visitabat. Se omnibus debitorem profitebatur: & quodcumque poterat auxilium sive subsidium cuivis ultro etiam præbebat. Ab iis operibus ubi vacatio dabatur, in ecclesia S. Laurentii, sive interdiu sive noctu, orationi totum se dabat. His igitur tum corporis macerationibus, tum caritatis operibus, tum denique sacris meditationibus seu precibus perpetuo intentus Theobaldus, lento corripitur morbo. Quo cum hera illum diu acriterque affligi cerneret; suadere ei conatur, ut pro unda terra, truncoque, molliori strato ac cervicali uti veller. Ad quod ipse respondit: Si corpus meum in prospera valetudine ejusmodi quieti dedi, quanto magis in adversa hoc facere pergam, illius amore, qui pro nobis in duro ligno vitam profudit. Ubi autem eadem mulier ad finem vitæ Theobaldum appropinquare cerneret; petiit ab eo, quo loco, si ex hac vita eum Deus tunc evocaret, corpus suum condi optaret. Cui Theobaldus, spiritu sancto utique dictante; Si Canonici Cathedralis S. Laurentii acquiescerent, vellem sepeliri in spatio * illo, quod inter ipsorum & S. Silvestri ecclesiam interjacet: si vero non consentiunt ipsi, voluntas Dei fiat. Quam audiens mulier, viri sanctitatem admirata, sese illius precibus commendat: Theobaldus, ea abscedente, sentiens se ad extrema deductum, Deo totum se commendat; & oculis ad cælum elevatis humilem spiritum emittit, ab eo æternam gloriam consecuturum, pro quo humanam gloriam, exemplo sane æque memorabili ac novo, ceteraque humana omnia posthabuerat. Accidit hoc porro anno a millesimo centesimo quinquagesimo; eoque ipso temporis momento, campanarum omnium, quæ erant in civitate, sonitus, divina prorsus virtute,

exaudiri est coëptus. Ad quem commota universa civitate, singuli a singulis qui obviam fierent, quidnam hoc prodigium sibi vellet percunctari; & illius causæ pariter ignari, universi contremiscere. At Theobaldi hera, rem suspicata, locum ubi jacebat Theobaldus adiens, corpus ejus in tabula humi imposita extentum & exanime reperit. Qua re perterrita, domoque egressa, Theobaldi obitum vulgare festinavit: & quæ sibi cum illo accidissent, Episcopo & Clero significavit.

Episcopus itaque, indicta supplicatione, cum Clero ac populo, prælata Cruce, ad locum ubi Beati viri cadaver jacebat, accessit: ipsoque super eadem tabula elato, solenni ritu ad Sancti Laurentii ecclesiam procedit, sacrum Missæ sacrificium pro illius anima oblaturus. Quo peracto, cum sacrum cadaver humi condere vellent; neque eo ipso loco terram egerere, neque cadaver alio ferre, ulla ratione dabatur. Ad quæ Episcopo ceterisque omnibus stupefcentibus, procedens quidam mendicus e Narbonensi provincia, Episcopo, omnibusque aliis audientibus, ita locutus fuit. Ego ab hoc homine, dum viveret, audiui, in illo spatio (e regione sitam aream digito indicando) aliquando ostentum aliquod esse appariturum. Erat autem hoc idem illud inter S. Laurentii, & S. Silvestri interjacentis satis grande spatium: ad quod cum, ad mendici verba & designationem, oculos intendissent astantes; conspiciunt in eo duo candelabra, iisque superpositas accensas faces, inque illorum medio, in monumenti modum, elaboratam e candidissimo marmore capsam. In qua cum nullum, quantum discernere licuit, repositum fuisset cadaver, in eam opinionem omnes sunt adducti, ut in hujus Beati honorem divino prorsus opere ea inibi fuisset statuta. In hoc igitur sarcophago, cum divini nominis glorificatione, conditur Theobaldi corpus; ipsoque met tempore campanarum sonitus finem accepit. Exequiis igitur solenni more celebratis; tot miracula ad hujus Beati invocationem coruscant, ut haud facile sit illa sigillatim recensere: siquidem harum rerum fama, celebritasque nominis B. Theobaldi nequaquam intra viciniore loca sese continuit; sed in circumstantem omnem regionem, ac etiam longius manavit. Verum ac numerando singula prolixiores sumus, neve copia ipsa nos pauperes effecisse videatur, defunctorum, ad ipsius invocationem vitæ redditorem, mentionem dumtaxat faciemus; ut ex eorum numero, quod hoc miraculorum genus omnium maximum habetur, nec ita frequenter aliorum Sanctorum meritis factum legatur, ceterorum miraculorum frequentia facile conjici possit, hoc tamen prænotato, ex elemosynis, ab invisentibus hujus Beati sepulcrum oblati, intra breve tempus ædificatam turrim campanariam, fornices Cathedralis, & Hospitale in egenorum gratiam. Itemque in Burgundia in ejus honorem excitatam ecclesiam, ratione hic subjicienda.

Nonnullis a morte S. Theobaldi decursis annis, ædituo ecclesiæ S. Laurentii attributus fuit in socium quidam Clericus Gallus: qui temporis opportunitate capta, B. Theobaldi sepulcro clam reserato, ex ipsius corpore detractam costam, in capsula ad id comparata reposuit: & Alba discodens, versus Galliam iter arripuit. Cum vero Burgundiam ingressus esset, viæ laborem quiete ac somno levaturus procubuit, capsulamque ipsam lateri devote atque admovit. Ubi vero evigilavit, & institutum iter prosecuturus, capsulam e terra levare voluit; tanti ponderis divina prorsus virtute illam sensit, ut nec movere eam quacumque ratione posset.

Es ITAL. PASSONI.

maritur
compans
microso-
nans. ius

Sepeliri
nequis in
ecclesia S.
Lauren-
tii:

E
sed in mo-
numento
magis notum

b
claret mi-
raculis,

Cassa fuit
in Bur-
gundiam
delata,
neque
nequis:

Agro
canonico-
rum in lo-
co spernit,

disponit de
sepulchro
* Ital.
Buggia o
Secca

ITAL.
P. SSONI.

posset. Quid igitur faceret? Abscedere sine illa nequaquam volebat; loco ab hominum habitatione remoto se diu non posse consistere, optime intelligebat. Inops igitur consilii, ipsoque miraculo perterrefactus, veniam opemque ab ipsomet B. Theobaldo, cujus sepulcrum violaverat, lacrymans & ejulans efflagitare coepit. Forte autem evenit, ut Archiepiscopus d. ejus regionis illac iter haberet. Hic cum Clericum stentem ac ejulantem conspexisset; quidnam causae esset illum interrogavit: isque quomodo res se haberet ex ordine exposuit. Ad quae Archiepiscopus permotus, ex equo descendit, capsulamque ipsam sustollere nititur. Verum omni conatu in irritum cedente; id divinitus factum existimat; quo hujus Sancti memoria in illis etiam regionibus recoleretur. Quamobrem ipsomet loco ecclesiam, & apud ecclesiam nobile monasterium excitari curavit: quae utraque ad hanc diem in felici perseverant statu. Sed jam ad enarranda miracula veniamus, ab eo quod in ipsamet Burgundia accidit incipiendo.

10 Apud Vesontium in Aeduis, adolescens, decem & octo annos agens, patrique, utpote unicus filius, unice carus, eo absente morte correptus, ac jam in linteum ad sepulcrum deferendus, inter natus decantantes jacebat. Quod cum patri nuntiatum fuisset, huicque simul in mentem venissent, quae de miraculis, B. Theobaldi meritis a Deo patris ferebantur; summa cum fide & lacrymarum vi ad ipsum Beatum conversus, votum vorit, si ad vitam adolescens revocaretur, se illum Albam ducturum, ante ipsius sepulcrum gratias acturum. Ad hoc votum reddita statim desuncto vita, maximo cum omnium stupore. Et pater, voti memor, gratias pro beneficio relaturus, Albam venit; secum detrans publicum documentum a septem juratis testibus subscriptum: quo de re plena fides fiebat. Et filius, ubi ecclesia, in qua jacebat Beati corpus, illi ostensa fuit, genua submisit; linteum, quo fuerat obvolutus, secum delatum, capiti imposuit, ac ita ad illius sepulcrum cum patre accessit; ad tam pium spectaculum commotis qui aderant, & omnibus simul laudes Deo concinentibus, [ipsumque linteum devote osculantibus; sicut etiam fecit Fr. Aubertus, Conversus & Massarius ipsius Sancti; testificans, se & alios plures quam mille virile dictum juvenem, & linteum quod ferebat prae devotione osculatos esse, idque anno MCCC.]

11 Apud Rhodellum, castrum haud longe ab Alba situm, mulier quaedam suo puerulo integrum tradiderat panem; ex quo cum ille frustum majus quam oesophagi latitudo ferret, deglutire coepisset; in ipso oesophago illud ita haesit, ut nec pervadere ad stomachum, nec rejici quoquo modo posset. Cui malo cum nullo omnino remedio occurrere posset, & puer pro mortuo jam haberetur; conversa mater ad B. Theobaldum, ut filio subveniret, illum deprecatur: statimque puer, rejecto frusto, omni periculo eximitur. [Et hoc in dicto castello accidit anno MCCCXXVII.]

12 Apud castrum f. Aynaldum, Diocesis ac ditionis Astensis ecclesiae, duo viri specum quemdam ingressi, subsequente eos puella, terram in ea fodere & egerere pergebant; cum ex superiori specus parte terrea moles excisa ac delapsa; viros simul cum puella longe superans, omnes intercluso halitu vita privavit. Vulgata per locum hujus rei fama, inter ceteros accurrit mater puellae: & ubi cum viris terrea illa massa contestam filiam intellexit, ad B. Theobaldum conversa, vovit, se cum filia altare ipsius visitaturam, si illam sibi vivam

incolumemque redderet. Mirum dictu. Egesta sensim terra, duo viri mortui efferantur; puella vero viva & illaesa deprehenditur: [idque anno MCCCXIX.]

13 Anno millesimo trecentesimo trigesimo, die prima Junii, & Guilielmus quidam ex Alexina conjugis filium susceperat, Martinum nomine; qui adversa extremaque laborans aegritudine, parentibus vitaeque simul subtrahitur. Qua orbitate percussus illi, puerum ipsum se delaturos ad B. Theobaldi tumulum spondent, si vivum illum, ipsius meritis, reciperent. Annuat Deus illorum votis; puerumque ad vitam revocavit. Quem iidem parentes, ubi primum per bellorum tumultus licuit, ante Beati sepulcrum sistentes, coram [D. Job Archipresbytero & D. Francisco Raggio Canonico dictae ecclesiae] pluribusque e Clero & Civibus, illum & mortuum, & suscitatum suo juramento affirmant, [ac nominatim Joannes Cavalerius, Petrus de Ancisa, atque Jacobus Faucilla.]

A N N O T A T A D. P.

a Per errorem notus infra notatur apud Ughellum ex Ferraribus annis 1230: sed & in Italico tenet mendum crepiti, impressusque legitur annis 1230.

b Malabaila solus verba haec sunt. Passonus ipse hoc Caput sic prosequitur: Grandia certe fuerunt dona & elemosynae, in honorem Sancti collata a populo undique concurrente; adeo ut ex iis, per Dei inspirationem, intra praedictam civitatem facta fuerint quatuor insignia opera: primum ecclesia ipsa, tum campanile, deinde fornices Cathedralis, ac denique Hospitalis pauperum. Atque haec ita ordinata fuisse videntur, ut per aedificationem ecclesiae, cui alia duo aedificia connectuntur, demonstraretur ipse Albensibus futurus pacis mutuaeque unionis conservator; per campanilis erectionem, civitatis defensor; per fornices Cathedrali inductos, consiliarius opportunus; & denique per Hospitalis foundationem, procurator pauperum, velut heredum a se relictorum. Haec Passonus: qui mox aggreditur narrato miraculo, aliquanto post mortem (ut ait) tempore, puta intra paucos menses, undique coepit annuntiari. Primum autem quod Notarialiter excerptum fuit, signatur numero anni 1230. Tum demum sequitur, quod, priori omisso, hic Latine exhibet Malabaila.

c Ferrarius in Annotatione ad elogium supra indicatum, arbitratur hoc & sequenti numero relata, perpetram huic Beato attribui, sed congruere S. Theobaldo Eremitae & Abbati, quem ipse retulit ad Kalendas Junii, non absque magna rerum confusione. Nos hujus S. Theobaldi Eremitae varia Acta & miracula praelo paravimus danda ad xxx Junii, diem ejus natalem: in quibus nihil de mortuo apud Vesontionem suscitato reperimus: proinde putamus dubium posse relinquere utrius Theobaldi cultus in Burgundia prior ac posterior sit; est nunc ignoretur Albensis, confusus cum altero, per Gallos reliquas celebrari.

d Passonus solum ait, Quidam Archiepiscopus: sed Vesontionensem fuisse merito interpretatur Malabaila: quis enim alius loco isto ecclesiam & monasterium struxisset?

e Panca haec, sed ad Ferrarii dubitationem tollendam perquam necessaria, omiserat Malabaila; uti & deinceps aliqua, quae similiter ex Italico restituimus: eademque opera palam faciemus, verum esse quod dicitur, Compendia, dispendia.

f Italico, Castellinando, exprimitur.

g In Italico est dies 3 Junii.

h Quod sequitur Caput continet miracula praetermissa a Malabaila, quae hic immediate ex Italico reddimus.

C A-

A

CAPUT III.

*Alia miracula, intra annos fere ducentos, ab obitu
Sancti patrata.*

*Capitulum
a carcere
liberatur.*

24 **A**liquanto tempore post mortem B. Theobaldi, cœperunt ex omni parte audiri miracula, quibus magis magisque inclarescebat ejus fama: ut sanctitas, quam vivens manifestaverat, infinitas animas adducendo in viam virtutis, etiam hic in terris manifestaretur post mortem. Inter alia singulariter adnotatum est, quod tempore Archipresbyteri Jacobi occidit, qui tamquam oculorum testis veritati perhibuit testimonium. Vir quidam, in die Parasceves hebdomadæ sanctæ, præparabat sese ut instans Pascha cum sua familia hilariter celebraret: sed ipso sabbato comprehensus injuste, atque in obscurum carcerem detrusus est. Hic intra se considerans eminentiam festi, suæque familiæ mortificationem, vovit S. Theobaldo, quod si dimissus a custodia, diem istum cum familia posset devote celebrare, suas ipse compedes portaret ad locum sepulture illius. Voto autem facto, miraculose liberatus est a carcere isto, suasque illuc compedes attulit. Qua de re prædictus Archipresbyter, homini ipsi locutus, atque de cunctis quæ acciderant optime instructus, confecit publicum testimonium anno MCCL.

*Item
alibi:*

25 Quidam Jacobus Ferrarius, ex loco Calociosus abductus in vincula, ab incolis Castellii Cissonis in diocesi Albensi, in vicem cujusdam rei, istuc detenti, tenebatur intra vas ligneum tabulis coopertum, appositis ad diurnam nocturnamque custodiam duobus ut minimum aut tribus hominibus. Hic sciens quanta sit Dei & sanctorum ejus misericordia, iis sese ex intimo cordis affectu commendavit, auxilium poscens. Cumque non exaudiretur, recordatus B. Theobaldi, maxima cum devotione poposcit ejus opem; promittens, quod si ex illa custodia liberaretur, ad ejus altare visitandum veniret cum compedibus quibus tenebatur adstrictus, & facie cerea ad mensuram longitudinis suæ. Contigit ergo, cum prædicti custodes prorsum recessissent, & sua in prece perseveraret compeditus; ipsum absque violentia vel instrumento quopiam educere pedem unum de ferro. Quod sentiens, mœrensque ne strepitu ferri proderetur, ipsum alligavit alteri pedi, itaque aufugiens, factum coram multis declaravit anno MCCCXXVII, die xvi Junii.

*Item
alibi:
Item
alibi:
Item
alibi:*

26 Alio tempore contigit ut quidam Henticus Tugliarinus nomine ex Agliano diocesis Papiensis, prope Astam, circa festum S. Martini proxime præteriti, gravissimum patiebatur cruciatum in brachio, ita ut nullatenus posset illo se juvare. Hic facto voto, quod, si intra istum & sequentem diem sanaretur, cum facie accederet Albam ad visitandum ejus altare; subito liberum se sensit ab omni cruciatu. Idem vehementer patiens ex oculis, quibus jam admodum parum aut nihil videbat, fecit votum de visitando altari cum certo numero candelarum atque facum: & intra brevissimum tempus recuperavit ex integro videndi facultatem: atque eodem die votum suum adimplens, prædicta enarravit, anno Domini MCCCXXVIII, die xxi Februarii.

*Item
alibi:
Item
alibi:*

27 Anno MCCCXXXI die xiv Aprilis, in clauastro S. Laurentii Albæ, volens D. Faciotus Mussus, ex plebe Lezii diocesis Albingaunensis, coram D. Francisco Baggio Canonico ipsius ecclesiæ, ad honorem & gloriam Dei Sanctique Theobaldi, manifestare in societate Richinæ uxoris suæ, miraculum

& gratiam divinitus receptam, per merita supradicti sui Beati; dixit & juramento suo affirmavit, coram testibus præsentibus D. Archipresbytero ecclesiæ, & Theobaldo de Zoppis, & adm. Rev. Petro Vaccone, aliisque multis, quod liberis carerent, eosque se impetraturam speraret uxor sua, & votum S. Theobaldo fecisset; vovit, quod si prolis masculæ gratiam sibi faceret, positura ei esset nomen Theobaldi; eamque ipsa vel maritus suus Albam adduceret ad ejus altare visitandum, ibique curaret celebrandam Missam cum oblatione certæ elemosynæ. Quod cum exequeretur, etiam addidit, se votum ejusmodi fecisse, persuasam a D. Alegranza, uxore quondam Friderici Nigri, in prædicto loco habitantis, quæ sibi dixerat; quod cum solum haberet filias, facto simili voto duos pepererit filios, quorum unum appellaverit Theobaldum, alterum Jacobum: quos ipsa Richina vidisse se & cognovisse affirmabat, atque etiam tum vivere unum ex iis Jacobum: & hunc esse adventus sui causam affirmabant ambo conjuges; excusantes quod, propter impedimenta bellorum, prius venire Albam non potuerint.

28 Invenitur etiam quod anno MCCCXXXVI, quidam nuncupatus Guilielmus Vitiola, ex Delfinatu, affirmavit cum juramento, coram D. Raimundo Raphaele Vicario D. Episcopi Vintemilienis, quod cum unico suo filio Mentonem veniens a Castello Capistelli, simul ambo capti fuerint a quibusdam ferocibus grassatoribus: qui postposito Dei timore & animarum suarum salute, filium in conspectu patris crudeliter jugularunt; ipsum autem immaniter verberatum ligarunt, concluderuntque intra obscurissimam quamdam speluncam, inde per nocturna silentia alio abducendum. Hic ergo, considerans quanto in periculo versabatur, toto cordis affectu commendavit se S. Theobaldo; promittens quod si per ejus intercessionem a tali discrimine salvus evaderet, septem continuis annis peregrinabundus oberraret, ubique & semper manifestando, ad ejus honorem & gloriam, hujusmodi miraculum. Ecce autem contigit venatores Comitis Gorbiani aprum insequi; qui mox atque speluncam attigit, ubi vir iste ligatus tenebatur, divina dispositione & meritis B. Theobaldi conversus in mansuetudinem, ad illius pedes sese prostravit. Cumque etiam venatores illuc pervenissent, nec audent propter obscuritatem loci speluncam ingredi, in qua nesciebant hominem ligatum teneri: ipse eos audiens, contenta voce cepit clamare: Intrate, Domini mei, intrate securi, quia hodie Deus miranda operatus est per merita B. Theobaldi, ut sanctitas sua omnibus mundi partibus manifestaretur. Tali voce animati venatores intraverunt, inveneruntque ligatum hominem & aprum jacentem ante pedes ejus; & hunc quidem ceperunt absque violentia; illum vero interrogaverunt, quomodo illuc inductus itaque alligatus esset. Audito deinde eo quod acciderat, solutum vinculis dimiserunt liberum; latrones autem insculti, unum ex iis apprehenderunt occideruntque. Ut autem magis confirmaretur devotio erga B. Theobaldum, prædicta omnia fuerunt authentice descripta coram prædicto Vicario.

*Ex ITAL.
PASSONI.*

*salvatur
mirandus
a latro-
bus.*

F

*ex obscura
in quam
erat detrusus
spelunca.*

29 Anno Domini MCCCXXXVI Indictione * male xv. xv, die xviii Septembris, præsentibus in clauastro S. Laurentii civitatis Albensis D. Martino Hassa Presbytero dictæ ecclesiæ, Auberto Borolo, & Bergerono Tabernario; Joannes Cerrutus, filius Manfredi Cerruxi de Pauca-palea, affirmavit cum juramento, Dominis Jacobo ecclesiæ Archipresbytero

*Item
car-
ceris clau-
strum.*

FATALI
PASSIONE.

bytero & Cratvaneo ejusdem ecclesie Archidiacono, quod cum se contulisset ad trituram faciendam in quamdam arcem prope Lombriacum, coeperint inter se verbis contendere Augerius Coja de Cherasco & Jacomellus Porta de Pauca-palea. Cumque prædicti Castellus Dominus prædictum Augerium vellet captivum abducere, spondit pro eo ipse Joannes in sex libras Viennenses. Augerium deinde fuga elapsum intelligens Lombriaci Toparcha, ipsummet Joannem comprehendit facit, ferreisque compedibus constrictum habuit in carcere. Qui se eo redactum videns, Deo sanctoque Theobaldo vovit, quod si per ejus merita ab ejusmodi carcere liberaretur, compedes ipsas ferret ad ejus altare. Hoc autem voto facto, nocte sequenti mirabiliter egressus est de custodia, transiens appositam sibi custodiam geminam atque sex canes, per muros excelsos fossasque spinosas; itaque in Pauca-paleam venit, portans prædictas compedes, & quæ sibi acciderant sub juramenti fide enarrans.

mirabiliter
evenit.

20 In nomine Domini & gloriose matris suæ, sanctique Laurentii & B. Theobaldi, nec non totius Curie celestis, registratum fuit sequens miraculum in civitate Alba, in ecclesia S. Laurentii, anno MCCCCLIV Indictione VII, die IX Junii, coram infra scriptis testibus, Presbytero Alexandro Benevelli Capellano d. ecclesie, Antonio Berruto, Nicolino Mazabarra, Jacobo Baudjao, Manfredino Busino, Daniele Ferreto, civibus Albensibus, & aliis pluribus testibus advocatis. Coram quibus Arnulphus Albi, filius qu. Petri Albi de Bastia-nova, cum Bermunda uxore d. Petri diocesis Papiensis, juratus affirmavit, in præsentia D. Guilielmi Gassa Archipresbyteri d. ecclesie, & tantæ multitudinis virorum atque mulierum, in prædicta ecclesia congregatæ, volens publicare & palam manifestare miraculum & gratiam, sibi divinitus factam per merita B. Theobaldi. Dixit autem & confessus est, quod cum existens adhuc puer, tam gravi infirmitate detinebatur, ut septem continuis diebus loqui non posset. Venit interim ad Bermundam, matrem ipsius Arnulphi, quædam mulier, nomine Asturga de Alba, suadens ut filium suum commendaret S. Theobaldo, allegansque miraculum aliud, quod B. Theobaldus fecerat, his fere verbis: Filius Gerardi Martini, vicini nostri, eadem qua nunc filius tuus Arnulfus laborabat infirmitate, seque commendavit B. Theobaldo cum voto visitandi Albæ ejus sanctum altare; pater ejus Gerardus insuper obligavit quamdam portionem terræ arboribus constam. Et ille quidem subito sanatus est, inquit; sed cum terminum adimplendi voti transire permisisset filius Gerardi, neque Albam se conferret; omnes prædictæ terræ arbores nocte una subito exaruerunt, nec una quidem planta viridi remanente.

Pater
Bermundæ
v. a. c. p.audita
curacione
aliorum.voto facto
et operat
filio loquens.

21 Hæc audiens Bermunda mater d. Arnulphi dixit, quod nollet eum in finem obligare arbores, sed potius maritum suum patremque ipsius Arnulphi & quemdam hujus fratrem, pollicens Deo & S. Theobaldo, quod si filius suus liberaretur ab ista infirmitate, volebat eum post exactum annum unum deducere Albam, ad visitandum ejus sanctum altare atque sepulcrum. Quibus dictis votoque per matrem facto, cepit loqui Arnulfus, atque dicere hæc verba: O mater, perquam difficulter fieri poterit, ut ego adhuc parvulus visitem istud sanctum altare: verumtamen (post annos quinque eo ibimus. Stupebant quotquot præsentibus aderant, cum scirent certo d. Arnulfum tot jam diebus fuisse pri-

vatum loquela: nunc autem & sanum videntes & D loquentem audientes; dabant gloriam Deo & B. Theobaldo. Postquam vero Arnulfus annorum duodecim ætatem attingit, venit Albam comitatus quodam Arenoso Restagno, visitavitque altare B. Theobaldi. Sed quia erat juvenis, non præcise implevit quantum promiserat, citiusque recessit. Itaque paulo ante præteritam mortalitatem recidit in eandem infirmitatem, rursusque septem continuis diebus loquela destitutus mansit. Tum vero recordatus gratiæ, olim a Deo receptæ meritis B. Theobaldi, denuo se ipsi commendavit, promittens venire Albam ad visitandum ejus beatum corpus: & subito liberatus fuit, atque Albam venit impleturus votum: quæ omnia ipse Arnulfus juravit super sancta Evangelia.

quam
idem
granditer
isrum f-
mili voto
recipit.Toto corpore
paralyticus
sanatus.

22 Anno Domini MCCCCLIV Indictione VII, die X Junii, in ecclesia S. Laurentii Albæ, coram altari B. Theobaldi, comparens Petrus Tenscus de Morra, dixit, & tactis sacrorum Evangeliorum scripturis cum juramento confessus est, in præsentia D. Garavagni Mavensci Archidiaconi d. ecclesie, & Capellanorum Alexandri Benevelli & Stephani de Nuce, nec non Theobaldi Maleri, Joannis Gerrini & Joannis Ferreri, civium Albensium; quod tanta correptus infirmitate, ut se neque manibus neque pedibus posset juvare, ideoque cogeretur manere in lecto, in quo jacuerat jam inde a Dominica Carnisprivii usque ad IX Junii; volens inde liberari, fecit ad se vocari Mag. Bertrammum de Monte-viridi. Adfuit hic statim cum nonnullis ipsius Petri amicis, quibuscum definivit, quod infirmus adduceretur sibi Albam. Ergo mox atque Morra discessit Bertrammus cum sociis, idem Petrus votum fecit Deo atque B. Theobaldo, quod si ab illa infirmitate evaderet, iret visitatum sanctum ejus altare & sepulcrum: idque tanto cum spiritus ardore vovit, ut vehemens ei supervenerit sudor, quo durante manuum ac pedum junctura crepuit ediderunt, ac si violenter distractæ ab aliquo fuissent; duranteque adhuc eodem sudore indormivit Petrus; & postquam evigilavit, ab omni malo liberatum se sensit, meritis B. Theobaldi.

CAPUT IV.

F

Inventio corporis & mortui post eam fasciati,

23 Jam a ducenti & septuaginta novem ob obitu & sepultura B. Theobaldi decurrerant anni; & licet pro certo haberetur, ipsius corpus in sacello eidem dicato humatum existere, ipsa tamen temporum diuturnitas, frequensque mutatio ecclesie inservientium, quin etiam ipsa rerum humanarum vicissitudo, locum quo proprie conditum esset marmoreum illud sarcophagum, oblivione contriverat. Quæ res cum sensim antiquam erga hunc Sanctum devotionem non parum indies imminuisset; placuit illi, qui, cujus meriti apud ipsum hujus Sancti caritas & humilitas ac ceteræ virtutes essent, tot miraculis olim significarat, ut istudmet corpus innotesceret: indeque efficacius ad ipsarum Reliquiarum venerationem, & ad ipsius Sancti viri exempla sequenda, fideles quique novis miraculis invitarentur. Hæc itaque cura cum b. Alarinum Albensem tunc Episcopum aliquamdiu sollicitasset, tandem se liberare sequenti ratione decrevit. Anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono, ultima die Januarii, quarta hora noctis, adhibitis secum

Anno
1429, 31
Januarii

Gilio

A Gilio Vitis, Albenfi cive, Cathedralis Archidiacono; Antonio Bernardi, Apuano Præposito; Stephano Rubeo, Diacono ac Canonico; nec non Joanne Ribaud, patruo; ac Thoma Ribaud, ipsius Episcopi fratre, aliisque e præcipuis civibus, adivit S. Laurentii ecclesiam; ingressusque S. Theobaldi sacellum, præmissa oratione, jussit refodi terram, eo loco, quo traditio etiam incerta ferebat, fuisse humatum S. Theobaldi corpus. Haud alte vero egesta terra, apparuit marmorea capsula; & ejus operculo remoto, ipsius Sancti corpus. Quo ipso temporis momento, innovato priori miraculo, quo sancti viri obitum Deus denunciaverat, campanæ omnes civitatis, nullo mortalium eas trahente, sonitum edere cœperunt. Eo vero civium auribus complexis, attoniti ad ecclesiam Cathedralē omnes accurrunt. Cumque inventum detectumque S. Theobaldi corpus cognovissent; certatim omnes, cum Episcopo & Clero, immensis laudibus Deum pro accepto munere glorificaverunt. Quia etiam in Sancti patrocinio exinde veluti postliminio excitata fiducia, prior etiam miraculorum frequentia fuit innovata: [quemadmodum ex designatione temporis, quo rursus nonnulli mortui (aliis miraculis ratione jam allata prætermittis) suscitati post hanc inventionem leguntur, apparebit.]

B 24 Anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono, eo ipso tempore, quo Alarinus Episcopus, S. Theobaldi corpore invento, ut illud decentius & tutius custodiretur, novum locum ad ipsius sarcophagum collocandum parari curabat, accidit, ut Catalani Falletti ex Dominis Burginali quadrimus filius, posteaquam idem ejus pater, itemque Parochus pro more, ultimum spiritum trahentem Crucis signo munivissent, animam exhalaret. Qua ex re ipse pater summo dolore percitus, ipsius menti occurrentibus miraculis, quæ Deus ad S. Theobaldi invocationem operabatur, genua flectit, & lacrymis persusus, votum orationemque in hæc ipsa verba emisit: O Beate Theobalde, o Beate Theobalde, qui tot miracula in mundo facis, subveni quæso mihi famulo tuo, ita ut quod a te minime vereor petere, tuis meritis consequi merear. Nimirum ut hic meus filius, quem modo expirare conspexi, per tuam intercessionem vitæ sanitatque restituatur: quod quidem si obtinere dignus fuero, integro anno oleum in sustentationem lampadis, quæ in tuo sacello super tuum sepulcrum accensa perseverat, erogabo. Hoc voto nuncupato, ad locum, ubi puerum defunctum reliquerat, & unde ad sepulcrum erat jam jam deferendus, rediit: & ex ipsius conspectu ingravescens dolore, gemens ac lacrymans, super illum projecit se. Cumque inter ipsos gemitus oculos in defuncti faciem identidem desigeret, semel tandem animadvertit puerum movere palpebras, tum oculos duloem in modum aperire, moxque suspirium emitte, ac si e terræ sinu vitæ spiraculum tum excepisset. Hæc igitur videns, qua lætitia res ipsa exigebat gratias egit; deinde Albam petens, easdem ante sepulcrum Beati repetiturus, Alerino Episcopo, prædicto operi insistenti, hæc omnia, audientibus [ipso Domino Episcopo], Canonicis, aliisque pluribus [quos longum esset nominare singulos] enarravit: votumque suum studiose persolvit.

C 25 Apud Malianum, castrum item & diocesis & ditionis Astensis Ecclesiæ, Lorenzina ex Dominis Montisboni exorta, uxorque quondam Manu-
lis Alferii Maliani Condomini, posthumum ediderat filium, patris nomine (ut assolet in posthumis) Manuelem appellatum. Hic cum quartum jam at-
tigisset annum, gravi febre corripitur, omnique re-

medio incassum adhibito, morti debitum solvit. Id cernens mater, tota lacrymis persusa, in genua concidens, hæc verba effatur: O beate Theobalde, qui te adeo celebrem mundo miraculis exhibes, reque invocantibus benignum præstas: adjuva me miseram servam tuam, inter infelicitissimas quasque matres merito recensendam, quod hoc unico filio me mors orbavit. Unde, o Beate Theobalde, te exoro, ut precibus tuis vitæ reddatur hic meus filius; promittoque ubi resuscitetur, illum propriis brachiis deferre, quousque super sepulturam tuam illum deponam, o Beate Theobalde, sub tua custodia commoraturum, ac in pietate omni cura instituendum. Mirabile dictu! Voto emissio, a morte ad vitam ac ad sanitatem rediit puer. Et mater, cum vivum & incolumen cernens, lætitia gestiens, in humeros, sustulit; & e vestigio Albam pedes contendens, ingressaque sacellum B. Theobaldi, super altare deposuit; coque Sancto Theobaldo oblato ac commendato, rem uti se habuerat [adm. Rev. D. Archidiacono & D. Archipresbytero, &] multis qui convenerant enarravit, quæ publicis monumentis fuit consignata. **d**

26 Anno millesimo quadringentesimo trigésimo quinto, decima Februarii, in ipsa Albenfi urbe, Jacobo Vero, Albenfi cive, lectulo cum uxore Corresina, & eorum puellula Florina, decumbente; Corresina mater nocte intempesta ipsam puellulam aliquaratione affligari sensit. Surgens igitur, accensoque & admoto lumine, gravi morbo eam laborare apprehendit. Excitat itaque non maritum modo, sed duas alias mulieres, quæ in eodem cubiculo quiescebant. Qui omnes, cum præter alia ingravescens morbi signa, lac sugere infans recusaret, reliquam noctis partem illius curæ intenti transegerunt. Ubi vero illuxit dies, frigidam, & animam exhalantem signo Crucis pro more communiat. At pater, inter seminarum ejulatus in mentem revocans miracula, quæ identidem de B. Theobaldo aliunde ferebantur, ad hunc conversus; vovit se, si filia vitæ redderetur, oblaturum ad ipsius sepulcrum ceream statuam, & formam, & magnitudine ipsam puellam referentem. Quæ cum usque ad eandem intempestatam noctis horam, qua morbo correpta fuerat, frigida, immobilis, & exanimis, uti apparebat, jacuisset; ea ipsa hora repente suspiria emisit, oculos aperit; & statim uberibus admota, lac suxit; & nedum vivens, sed omnino incolumis extitit quemadmodum Jacobus ipse, ad sepulcrum B. Theobaldi accedens, præstato in manibus [adm. Rev. Stephani Rubei Præpositi ecclesiæ Cathedralis, coram Augerio Rapano, Vincentio & Thoma Fratribus Tullinis, atque Guilielmo Clerico de Rocca] idoneis testibus, sacramento affirmavit.

27 Anno eodem, die secunda Junii, [in quem diem ipsius Sancti festum isto anno cadebat] & Guilielmus Zavaterus quinquennis puer, gravi febre correptus & affligatus, e vita tandem demigravit. Id ubi Georgius illius pater materque Beatrizina, nec non Georgii parentes Odinus & Violanda, conspexere; eodem pariter instincti spiritu ad B. Theobaldum conversi [sunt. Singulariter autem Beatrizina defuncti mater, & uxor Odini Violanda] votum nuncupant, si vivus ac sanus redderetur eis puer, ceream imaginem, ejus magnitudinem ac pondus exæquantem, ad illius sepulcrum delaturos. Cumque inde Odino abscedente, ad aliorum comploratum concursu vicinorum factio, rumor percrebesceret; Odinus ipse eo rediit, ut clamitantes feminas compesceret; quod & præstitit, feliciori sane ratione. Nam ubi in puerum oculos defixit, ipsum caput movere, manumque ad faciem attollere con-

invenit
corpus
campanæ
ultra son-
nans:

mirabile
invenit-
ur:

C

quadragesimo
extinctus

per votum
parvis de
oleo lamp-
adis affe-
rentis,

proiecit:

R infel-
tanur,
alium qua-
dragesimo

et anno
1435
puellula,

F

e

et puer
quinquenni-
tis,

F. ITAL.
PASSONI.

conspicit: & alta suspiria, veluti ex profunda aby-
so emittere audit: quocirca ut finem lacrymis im-
ponant jubet, quandoquidem puer a morte appare-
bat revocatus. [Hæc audiens Beatrixina, & filium
vivum intuens, Deo atque B. Theobaldo gratias
plurimas egit, votumque a se factum Odino indi-
cavit]: statimque apparuit pristinae sanitati puer
redditus, & quamprimum voto se exolventes, rei
gestæ amplissimum testimonium, in acta redactum,
præbuerunt] coram adm. Rev. Presbytero Salomone
de Grincis Archipresbytero, Stephano Rubeo Præ-
posito, Thoma de Regibus, & Bassiano de Lauda
f Canonico. f

28 In eadem Albeni urbe anno eodem, Step-
hanus Barberius e Certina uxore filium sustulerat: qui
cum altero ab ortu vix exacto mense, quieti tra-
ditus esset die tertia Martii, circa horam quartam
noctis vociferari longe altius, quam pro ætate cor-
pit. Ad quam vociferationem excitati parentes,
confurgunt; infantemque jam intermortuum ad
ignem deferunt: ubi inspectantibus eisdem paren-
tibus, aliisque qui ad eorum clamores conveni-
rant, idem insanextremum efflavit spiritum. Un-
de supremo dolore perculsa mater, simulque in
memoria repetens ea, quæ hujus generis de B.
Theobaldo ferebantur miracula; spe concepta, cum
gemitu & devotione ad illum conversa, ita illum
affatur. O! B. Theobalde, si hunc meum filium
mortuum, vivum sanumque recepero, illum pri-
mo mane ad sepulcrum tuum deferam, rem omni-
bus patefaciam, vigiliamque tui festi quamdiu vixe-
ro jejunabo. Emisso a matre & a circumstantibus
comprobato voto, puer statim vivus & ita sanus
apparuit, ac si numquam morbo aliquo laborasset:
[& mane sequenti in capella B. Theobaldi præsen-
tatus fuit, ipsique commendatus, & Stephanus at-
que Bertina præsentibus miraculo, nec non Bernardus
Berecottus, aliique ex adstantibus, omnia
sicut dictum est acta fuisse juraverunt; Evangelia
tangente Stephano in manibus Dominici Galliani
Notarii, instrumentum conscientis, rogatu ipsius
Stephani, coram adm. Rev. Thoma de Regibus &
Salomone Archipresbytero atque Canonico majore
Cathedralis Albeni, & magna populi multitudine,
die vi Martii MCCCCXXXVI.]

29 Apud Podium Varinum, g Peninum vulgo
dictum [diocesis Taurinensis, mulier quædam Ri-
cha nomine, uxor Bartholomæi de Scavaronis,
professa est & tactis corporaliter Scripturis jura-
vit, in manibus Dominici Galliani Notarii, coram
adm. Rev. Salomone de Grincis Archipresbytero,
Stephano Rubeo Præposito, Presbytero Bassiano
de Comitibus Palatinis de Laudo, Canonico majore
Cathedralis Albeni, in sacristia præd. ecclesiæ
S. Laurentii; quomodo anno MCCCCXXXV, circa
festum S. Michaelis, quidam suus filius] Joannes,
quatuordecim annos natus puer totis octo diebus
febri vehementi exagitatus, omni cibo potuque
abstinuerat, nullum penitus cognoverat, nullum
omnino verbum protulerat, & nono tandem die
ex hac vita ad aliam transitum fecerat. Quod cum
ipsius parentes Bartholomæus Scavaronus, & Ri-
cha perspexissent, funeri necessaria jam parabant,
libitinarioque linceo cadaver involverant; cum su-
perveniens quædam ex vicinioribus mulieribus eo-
rum commater, ad Richam conversa, spem illi
fecit, si B. Theobaldum invocaret, ejus meri-
tis filium resurrecturum. Unde illa vovit, si vi-
vum sanumque filium reciperet, eum se ad ipsius
facellum deducturam, integramque noctem ibi per-
vigilem traducturam, & tantum salis quantum fi-

lius ipse penderet oblaturam. Mira res! His ab ea D
vix prolatis, emittit puer alta suspiria, ac si e
profundo excitaretur somno & intra breve spatium
sanitati plene restitutus, Albam a matre votum
perfolutura deducitur, die vigesima quinta Aprilis,
anno millesimo quadringentesimo trigésimo sexto.
Ubi excipiente Notario, publice coram pluribus
hæc omnia deposuit.

A N N O T A T A. D. P.

a Solum centum septuaginta novem anni sunt apud
illos, qui anno 1250 mortuum scribunt, consequenter
errantes.

b Alarinus Rambardus, vir sanctitate illustris, ad-
ministravit dictam Ecclesiam annis 37, ab anno 1419
usque ad 1456, quo obiit 21 Julii.

c Verba sequentia Malabaila sunt, cujus paralipomena
mox supplebimus: nam quod hic sequitur, secundum
dumtaxat in Italico est.

d Hæc vero inter impressa est quartum: & quod mox
sequitur, ibi est novum.

e Latine numerum binarium 11, pro 257a 11 E
qua significantur undecima, Passonus sumpsit, cumque
secutus Malabaila: sed secundum diem notandam esse,
probat Pascha anni 1433, celebratum 17 Aprilis, ut
Ascensio incidit in 26 Maji, ejusque Octava in 2, non
11, Junii.

f Quod sequitur habes ante se in Italico contenta alia
quinque miracula, hic omissa.

g Impressum Italico, Poggio-Marino,

C A P U T V.

Alia miracula, inventionem secuta.

30 Tribus post inventionem gloriosi S. Theo-
baldi diebus elapsis, acerbissimis partus
doloribus urgebatur uxor Gerardi, ab Alexandria
quidem cognominati, civis tamen Albeni, sicut
& illa; neque poterat quidquam cibi aut potus
sumere: quapropter mulieres circumstantes coeperunt
de ejus vita desperare, scientes ipsam toto biduo
gustavisse nihil. Instabant ergo primum quidem
precibus blanditiisque, deinde etiam acerbioribus ac
minacibus verbis, ut sumeret aliquid: sed frustra
omnia. Quo viso, nec aliam producendæ vitæ
spem videntes superesse, converterunt se ad B.
Theobaldum precibus invocandum. Aderat inter
alias illuc vocata D. Joannina de Marchionibus In-
cisa, uxor D. Borghini Covati: quæ recordata,
quod cum corpus B. Theobaldi inveniretur, fecisset
ei pro sua devotione quasdam reculas suas admo-
veri, dixit adstantibus; Si vobis videtur, faciam huc
adferri quædam, ante biduum admota corpori B.
Theobaldi: quo reverenter atque devote invocato,
si illa applicentur ventri mulieris hujus, credo equi-
dem per illius merita mox liberandam; atque hoc
tanto mihi videtur convenientius, quanto aliunde
minor spes vitæ apparet, cum illa jam tertium
diem jejuna maneat, incipiatque alienari a sensibus.
Suggestionem probare omnes, orareque ut statim
executioni propositum mandaretur, priusquam mori
misellam contingeret. Mox autem atque allata sunt
quæ Joannina dixerat, & parturienti ventri admo-
ta; sine sensu doloris (sicut ipsa affirmavit) enixa
est filiam, eo ipso articulo quo se jam mori arbi-
trabatur, & Theobaldam vocari fecit, in memo-
riam sui liberatoris: quod ita revera contigisse,
multæ ex ibi præsentibus mulieribus, atque in pri-
mis D. Joannina, jurejurando affirmaverunt.

31 De-

Successus
periclitan-
ti parpe-
ra.

admoti
in qua
corpus san-
ctum assi-
gerant.

A 31 Decimo post dictam inventionem die, acci-
dit Jacobo de Carmaniola diocesis Taurinensis,

a ut a Carmaniola Albam in equo veniret; equus au-
tem, veluti diaboli ipsius occursum consternatus, fero-
citer rugire, excutere frangere, erigere se in pedes
posteriores, moxque calcitrando in priores redire
inciperet, tanto cum impetu, ut equitem suum ever-
terit; denique, pedum altero intra stapedem impli-
cato calcar adhereret ipsius equi ventri. Hinc au-
cta animalis consternatio simul, & duplicata a stre-
pitu raptati per terram corporis, ad effusissimum
cursum illud impulit fere ad medium milliare. Ne-
que sibi ratione ulla poterat procurentis imperus;
quoties enim Jacobus pro dolore clamabat conten-
tius, toties novo terrore ad currendum vehemen-
tius impellebatur equus. Tandem recordatus, se
vidisse corpus B. Theobaldi, atque considerans,
fieri posse, ut per ejus merita ipsum misericordia
divina salvaret, votum concepit, de adeundo, mox
atque Albam advenisset, ejus sepulcro, ibique unius
libre cereum offerendo; si in presenti discrimine
adesse sibi & equum sistere dignaretur. Et ecce
subito mansuetus ille & immobilis constitit, ac si

B multis vinculis constrictus teneretur: itaque Jacobus,
toto illo raptationis tam terribilis spatio nihil ma-
gnopere latus, glorificavit Deum atque B. Theo-
baldum, & utrique debitas cum votiva oblatione
gratiarum detulit actiones.

b 32 Gratiā quoque particularem a Beato obti-
nuit Bartholomæus Palidus, civis & Astensis, cum
summum dentium pateretur cruciatum, isque quo-
tidie recrudescens intolerabilis omnino evaderet: eo
miserum cogeret in omnem se partem torquere,
nullo uspiam invento solatio, nedum remedio. Id
videns illius uxor Margarita, & recordata quod ha-
beret aliqua sibi donata ex iis, quæ B. Theobaldi cor-
pus attigerant, indicavit marito suo, addens quod
intellexerat ipsum multa & illustria miracula facere:
consideret ergo, & reculas illas gingivis ac denti-
bus suis applicaret, sub invocatione ipsius Beati,
qui eum ab immani illo cruciatu esset liberaturus.
His auditis Bartholomæus: Eia, inquit, confestim
adfero quæ dicis: nam ego mori omnino mavelim,
quam diutius tale tormentum sustinere. Ivit mulier,
attulit reverenter quæ habebat, accepit Bartholo-
mæus cum reverentia non minori, & tacturus do-
lentes sibi partes; O. B. Theobalde, inquit; Il per
tuam intercessionem & merita, atque ad contactum
C harum tuarum Reliquiarum, merear ab hisce pœnis
liberari, promitto offerre tibi dentem argenteum,
tuamque gloriam qua potero predicare. Dixit:
tactisque gingivis & dentibus, statim dolore omni
liber fuit: & quid acciderit sibi, coram Episcopo
atque aliis multis, juratus enuntiavit.

33 Ambrunensis quidam in Delphinatu civis fi-
lium habebat extreme ægrum, sic ut pro mortuo
jam haberetur, nulla vitæ spe amplius apparente, &
letali frigore membra omnia occupante; ad quod
spectaculum impatiens doloris genitor, pene extra
mentem rapiebatur, Deum Sanctosque in auxilium
advocans. Ita dum angitur, supervenit ab Alba ju-
venis quidam, Blasius de Asta dictus, filius Anto-
nii; & dixit: Commenda hunc filium, pro quotan-
topere te affligis, B. Theobaldo, cujus corpus atque
Reliquiæ in urbe Albeni novis & novis quotidie
illustrantur miraculis. Nec pluribus opus fuit: con-
versus ad S. Theobaldum Ambrunensis ille, vovit
filium illum suum, si ab hac infirmitate salvus sibi
præstaretur, Albam adducere ad ejus sepulcrum:
statimque restitui sibi puer corpit; atque intra bi-
duum perfecte sanus, non tantum parentem, sed to-

Junii Tomus I.

tam civitatem admiratione complevit, propter tam
citam a morbo tam desperato curationem. Non diu
autem cunctatus voti memor pater, filium suum
Albam adduxit, sepulcrum visitavit, promissum im-
plevit, & res tota fuit exposita collecto ad Missam
populo, per adm. Rev. Patrem Theobaldum de
Bosco, Ordinis Prædicatorum, in Cathedrali Alben-
si, prima Februarii anno MCCCCXXXIII. c

c 34 Alius Bartholomæus de Baudifero, Alba com-
morans, dolebat gravi infirmitate oppressum filium
ad extrema tendere: itaque positis humi genibus,
Beatum cœpit orare Theobaldum, ut qui tam mul-
tis ubique clarebat miraculis, etiam filium hunc
suum servando a morte, cujus jam frigore tenebatur,
vellet efficaciam suorum meritorum ostendere; ad-
dens, quod in gratitudinem pro tali beneficio quotan-
nis jejunaturus esset in ejus privilegio, festumque ce-
lebraturus, & imaginem ceream libre unius oblatu-
rus, atque filium deduciturus ad ejus altare. Vix
autem votum pronuntiavit; cum ecce puer pristina
redditus sanitati, visus est velut a somno evigilare.
Quare, post redditas Deo Sanctoque gratias, de man-
dato adm. Rev. D. Archipresbyteri Dominique Præ-
positi & aliorum Canonicorum, ipsiusque inprimis
B Bartholomæi rogatu, tam certum miraculum publico
instrumento consignatum fuit, per manum Jacobi
Ambrosii civis Albeni, anno MCCCCXXXIII.

d 35 Mulier quædam, nomine Simona, uxor Pe-
tri Maliani civis Albeni, ambulabat per domum
quodam vespere in vigilia Sanctæ Catharinæ, anno
MCCCCXXXIV, habens in manibus accensam
ex cannabina virga faculam: qua una cum lumine
deficiente, videns mater sequentem a tergo filiolam
septennem, reliquum adhuc ardentis virgæ frustum
pro iracundia projecit versus illam, abire jubens;
sed adeo infelicitur, ut impacta dextero oculo pru-
na, ipsum excuteret a capite; atque ejus loco ibi-
dem maneret duabus integris d horis ardens, nemi-
ne audente ignem cavo inhaerentem extinguere;
propter nimios quas puella patiebatur dolores. Tan-
dem eo per se deficiente, insipientes filiolæ vul-
tum Petrus atque Simona, viderunt oculum pro-
fus amissum, nec illius absque miraculo restituendi
spem ullam esse. Mater ergo fiduciam concipiens
erga B. Theobaldum, ex notorum sibi miraculo-
rum ab eo factorum multitudine; positis humi ge-
nibus ei commendavit filiam; vovitque, si oculum
redderet, adducituram se ipsam ad ejus altare, Nec
p mora; obtinuit gratiam concupitam, votumque im-
plevit, una cum marito. Consenserunt etiam ambo,
ut ad honorem Dei Beatique Theobaldi ipsum mi-
raculum, idemque supra adm. Rev. P. Theobaldus,
coram Reverendiss. D. Episcopo Dominisque Cano-
nicis & multa populi frequentia, explicaret, die
prima e Februarii, anno MCCCCXXXV.

e 36 Erat Henricus Canosus, de loco Publicarum
diocesis Astensis, quodam in prato supra fines Al-
beni, cum duobus bobus curruque, habens secum
filium Bernardinum, aliosque duos homines de loco
prædicto. Volens autem redire domum, tam gravi
subito correptus fuit infirmitate, ut nullo modo po-
tuerit de terra surgere, aut omnino se commovere.
Quod videns Bernardinus filius & duo ejus comi-
tes, ut melius potuerunt, exceptum inter brachia
Henricum detulerunt in locum Piobensem, du-
centes una carrum & boves. Postea domum rela-
tus æger, cum nihilo melius habere pergeret; atque
alieno ad quemcumque motum egeret auxilio; &
in memoriam reduceret beneficia, quæ rite invo-
cantibus opem suam præstabat quotidie B. Theo-
baldus; vovit, si ab ista infirmitate liberaretur oblatu-
rum

N

rum

de homini,
raptati ad
longum
spacium
ab equo.

Curatur
dolor den-
tum,

feratur
puer mori-
bundus
Extremum,

A. ITAL.
PASSONI.

item alijs
Alba:

restituit
oculum
vixisse
emissus,

feratur
subito sa-
lus inno-
censile,

Ex ITAL-
PASSONI

rum se ex cera formatam tibi librarum duarum: quo facto convaluit, & hoc ita esse cum juramento affirmavit, in manibus adm. Rev. D. Salomonis Archipresbyteri Albenſis, anno MCCCCXXXV die vii Junii, aſſerens ea ſibi accidiſſe die 1x Februarii anni jam dicti.

moritur
diu abſent,

37 Cum nobilis vir Bartholomæus Bertone de Chieri, diœceſis Taurinenſis, verſus Franciam, indeque in Flandriam iter inſtituiſſet; eoque digreſſo, uxor ejus neque per litteras, neque per miſſos expreſſos ad id nuntios, quidquam de eo reſcire poſſet; adeoque mortuum potius quam vivum crederet virum eſſe, ſciret tamen, quam multis morrentibus opportune ſuccuriſſet B. Theobaldus; ipſi & Deo votum ſecit, dicens; Intellexi, o glorioſe Sancte, quod magna indies atque infinita miracula patres: placeat etiam miſeræ mihi atque afflicte indulgere hanc gratiam, ut maritus meus Bartholomæus, de quo pluriſus jam annis abſente nihil plane poſſum reſciſcere, brevi mihi nuntietur ſanus eſſe, & domum ſuam revertatur incolumis: promitto autem, quod, ſi ſueto exaudita, capellam tuam Albæ viſitabo perſonaliter, ibique ex argento inaurato calicem offeram, ac feſtum tuum quoad vixero devote celebrabo. Nec diu dilatum mulieris piz votum fuit: tertio enim poſt die prædictus Bartholomæus, ſanus & incolumis domum rediit: Quo viſo pene extra ſe rapta mulier, cum marito, quem lætiſſima receperat, Albam venit, impletura votum; & ſub Miſſâ, quam ſecit celebrari die xxiv Novembris, calicem obtulit, coram adm. Rev. D. Archipreſbytero Cathedralis eccleſiæ, & Francisco Bergogno, atque innumera civium Albenſium multitudine; in quorum præſentia juravit mulier, omnia ſic accidiſſe uti narrabat.

ad domum
mariti
preſent
ſibi tunc:

convaleſcit
puz depo-
ſuit a
medicis,

38 Bertolina, uxor Petri Millini, de Placolino diœceſis Aſtenſis, die 1v Februarii anno MCCCCXXXVI, coram adm. Rev. D. Salomone de Grincis Archipreſbytero, & Baſiliano de Comitibus Palatinis de Laude, ambobus Canonis Cathedralis Aſtenſis; & Guilielmo Moreno cive Albenſi, perſonaliter conſtituta in eccleſia prædicta, ſuper ſancta Evangelia juravit, inter manus Domini Galiani Notarii, rogati de ſequentibus publicum conſcribere inſtrumentum; quod menſe Septembri, die ejusdem menſis ſeptimo, in Vigilia Nativitatis Deiparæ, graves febres ſupervenerint filio ſuo Gangulfo; quæ tredecim hebdomadarum ſpatio ſic illum fatigaverunt, ut mentis impoſ vix jam amplius niſi balbutiens loqueretur, idque debili voce, quam ægre quiſquam caperet: præterea neminem amplius agnoſcebat æger, ſicut ipſemet Gangulſus, in prædicti Notarii manibus, ſub jurisjurandi religione aſſeruit. Inſuper dixit Bertolina mater, quod medici ad filium curandum advocati, eum pro deſperato & cito morituro dimiſerant: quare magno cum planctu afflicta ipſa, ſe convertit ad Dei & B. Theobaldi auxilium implorandum; vovent, ſi ab illo tam gravi atque letali morbo convaleſceret Gangulſus, adducturam ſe ipſam Albam ad ejus ſacellum, cum cerea face ad filii longitudinem dimenſa, & tota vita jejunaturam in Vigilia ipſius feſti. Et hoc voto nuncupato, ad maximum ſtuporem omnium, ſanari Gangulſus coepit: & brevi liberatus ab omni infirmitate, pene oblitus fuit ſe umquam ægrotaviſſe, ſicut ipſemet coram prænominaſis teſtibus affirmavit.

39 Jacobus Abellonius, filius Antonii civis Albenſis, currum cum bobus ducens, ei impoſuerat filium ſuum Abellonium, annorum octo puerum: ſed cum acrius ad curſum ſtimularet boves, decidit ſubtus currum puer, ſic ut ejus dux rota per illum tranſierint; & rotarum vi oppreſſus, ſemimortuus

videretur, quippe qui nec linguam ultra poſſet movere. Hoc intuens afflictiſſimus Jacobus pater, animoque turbato, vix ullam de vita filii ſpem amplius habens, acceptum inter brachia domum detulit cum lacrymis. Quo viſo, tam mater pueri quam avus Antonius & uxor Agneſina, ipſeque Jacobus, ſimul omnes lugentes lamentabantur; cum dicti Antonius atque Agneſina, aſſurgente eis divina gratia illuminati, coeperunt B. Theobaldum in vota vocare; & Antonius quidem promiſit nepotem, ſi a contritione illa ſanus evaderet, adducere ad altare Sancti cum face unius libræ; Agneſina vero addidit, quod eſſet ibidem vigilatura totam unam noctem in oratione. His dictis coepit loqui puer, poſtque de lecto tolli in quo jacebat, & ſtatim voſſit manducare: poſtero autem die tam ſanus apparuit, ac ſi ejuſmodi infortunium numquam ei accidiſſet. Omnes itaque pro tanto beneficio debitas Deo ac B. Theobaldo egerunt gratias; & Antonius atque Agneſina votum indilate implentes, juramento ſingula confirmarunt, coram Illuſtriſſimo Epilcopo Albenſi, die v Martii anno MCCCCXXXVI; ad dentes ſe firmiſſime credere, quod puer non aliter quam ope S. Theobaldi viveret; quippe quem medici omnes dixerant morti proximum, & vivere nulla ratione poſſe.

D
item alius
ſub currum
oberimus,

40 Eodem die & anno, & coram eodem Illuſtriſſimo Albenſi, multiſque civibus, idem Antonius Abellonius juravit, quod præcedentis anni MCCCCXXXV menſe Junio, tam gravi fuerit oppreſſus infirmitate, ut abſque alieno auxilio nec convertere quidem in lecto ſe poſſet. Hæc infirmitas cum multos dies eum tenuiſſet, deſperatione motus, in ſuum auxilium advocavit diabolum; ſæſtique mox poenitens, coepit amare plangere, & ad Deum ſanctumque Theobaldum converſus dicere: Oro Deum cæli atque B. Theobaldum, qui tot ſecit miracula, ut indulgeant mihi errorem hunc quo diabolum invocavi, & ut per ejus preces merear hoc morbo abſolvi: atque promitto, quod priſtina redditus ſanitati, curabo fieri ſacem unius libræ; quam, a domo uſque ad capellam ejus genibus reptans, offeram ſuper altari in eccleſia Cathedrali. Deinde quietem ac ſomnum etiam capere coepit, a quo expergeſcens perſanatum ſe ſenſit, & ab omni liberum infirmitate: quod & teſtatus eſt, votum ſacrum complens.

E
item vir
deſperante
æger.

ANNOTATA. D.P.

a Carmagnola vulgo, pari fere ſpatio Italicorum decem milliarum diſtans Taurino & Alba, nonnihil a recta via declinando ad Lybanotum.

b Alſæ ſeu Villæ novæ Aſtenſis, ſimilis in contrarium ſitus eſt, declinando ad Euboream: ſic ut quatuor Alſæ loca rhombum conſtituant æquilaterum, ſed diametro inter Carmagnolam Aſtamque duplo breviori, quam inter Albam atque Taurinum.

c Zyfra quidem Italici impreſſi eſt 1434; omniſino tamen puto abundare unitatem, & legendum * eſt 1433, tum quia ordinem temporis videtur ſervare Abellor, & ſequens miraculum adſcribitur anno 1433; tum quia hoc anno, habente litteram Dominicalem D, 1 Februarii incidit in Dominicam, qua populus obligatur Miſſam audire, non item anno ſequenti.

d Non eſt credibile hunc fuiſſe verum ignem, cum nec integra quidem virga cannabina ardere diu poſſit; ſed apparentem aliquam lucem in oculo, qualis ab oculis catentorum ſolet in tenebris abſistere, dum inſtar prunæ videntur ardere.

e Fortaſſis in ſolemnibus ad feſtum Purificationis Virginis; erat enim feria 3, & littera Dominicalis B. CA.

A

CAPUT VI.

Gratie recentiori memoria, ad invocationem B. Theobaldi obtenta.

*Innotuit
parturienti
ca. 2*

41 **Q**Uantumcumque sint magna atque eximia miracula saeculis antegressis per S. Theobaldum patrata; nihilo minora sunt illa, quae nostra hac aetate ac pene sub oculis nostris fecit: ex quibus cum sint quotidiana & innumera, pauca dumtaxat hic juvat attexere, idque ipsis fere authenticarum attestationum verbis. Sic ergo lego. Ego Olinus Corteveggius de Alba, fidem facio & attester in verbo veritatis, quod anno MDCXXIII die x Augusti, uxor mea Violanta, partus doloribus pressa, nec tamen editi fuerunt toto biduo valens; ideoque ab omnibus desperata; mox atque commendata fuit B. Theobaldo, sub voto curandi, ut illius benedictum Caput exponeretur supra suum altare, cum debito luminarium apparatu; peperit filium saluum salva ipsa: qui hodieque adhuc vivit, per Dei & B. Theobaldi auxilium.

*memor. diff.
sermo a
magistrate*

42 Anno Domini MDCXXV die xxxi Maji comparuit Nobilis Franciscus Boatius, civis Albenfis, coram adm. Illustri & Rev. D. Cesare Antonio Der-
B tonensi, Doctore utriusque Juris, Comite Palatino, Archipresbytero Cathedralis ecclesiae & Vicario Generali Illustriss. ac Reverendiss. D. Episcopi Albenfis: qui testis ex more Scripturis cum juramento manifestavit atque narravit, qualiter ante annos tredecim uxor sua, nomine Isabella, peperit sibi filiam, in baptismo dictam Bernardinam, cui manuum altera una cum brachio usque ad cubitum in contrarium versa, magno mœrore afficiebat matrem. Quapropter ipse advocavit chirurgum, nomine Mag. Bernardinum Parruzza; qui inspecta infantula manu, dicit fieri posse, ut, cum ea adhuc parvula esset, in naturalem statum reduceretur distortum membrum; ideoque applicavit ei ligneas quasdam regulas. Sed quia his adstricta vehementius clamabat infans, & intolerabilem ei dolorem creari, testabantur signa quaedam imminens spasmus; ipse Franciscus vocavit alium chirurgum Mag. Baptistam Cruce, qui de consensu uxoris suae Isabellae regulas ligneas dissolvit, a brachio & manu filiolae praedictae; man-

C dans ne amplius iis uteretur, quandoquidem inde nasceretur periculum spasmus. Afflixit ea denuntiatio matrem, quae naturali jam privata remedio, ad spirituale respiciens, licentiam a suo marito petiit sciendi votum B. Theobaldo: qua orenta votoque nuncupato, absque ullius applicatione medicinae; intra menses duos sanata est parvula, brachiumque cum manu ad suum locum rediit: quod ipse ac uxor miraculo factum esse crediderunt semper; saepiusque voluit idem Franciscus vocivam ea de re tabellam confici, ad S. Theobaldi altare affigendam.

*in statum
naturalem
reformatum*

*salvatur
puella duas
in fluxum
laxa:*

43 Ad gloriam & summam laudem B. Theobaldi, Nobilis Joannes Baptista Abellonius deposuit casum memorabilem, & grandi admirationis dignum, coram praed. D. Dentonensi Vicario & D. Petro Antonio Comite, Notario ac civis Albenfis Cancellario Curiae Episcopalis, hoc qui sequitur modo. An. MDCXXVI die xxv Junii; ego Joannes Baptista Abellonius stabam trans Tanarum, eo loco ubi quoddam ipsius fluvii brachium per instratas desuper tabulas transiit: & vidi ex distis tabulis in flumen cadere puellas duas, annorum circiter decem, illuc ubi magna erat aquarum profunditas: quare coepi alta voce clamare & invocare Deum ac Dominam nostram sanctissimam & B. Theobaldum, dicens: O

Junii Tomus I.

B. Theobalde, ora Dominum ac Dominam nostram, ut duas istas creaturas juvare velint. Cumque identidem replicarem, O B. Theobalde, adjuva creaturas istas; una quidem earum, nomine Aurelia, filia quondam Mag. Octavii Valsica, per seipsam emerfit ab aqua & litus tenuit; altera vero, nomine Catharina, filia qu. Mag. Baptistae Canis, semper manebat sub aquis velut mortua, nec quidquam ejus supra aquam apparebat nisi vestis: quapropter pergebam orare & dicere; O B. Theobalde, adjuva creaturam istam. Paulo post advenerunt viri piscatores tres, quorum unus Baptista Orion, alter Joannes Jacobus de Angelis, tertius Baptista de Valle nuncupantur, & simul adhuc omnes in vivis sunt: qui procurrentes in aquam, praedictam puellam inde extraxerunt velut mortuam. Sed statim atque Tanaripam tenuerunt, loqui illa coepit, admirantibus illis quomodo adhuc viveret, quae tamdiu sub aquis fuisset. Ego vero Joannes Baptista Abellonius respondi: Videte, fratres, Dei hoc miraculum est, per intercessionem B. Theobaldi, cui ipsam commendavi. Et hujus rei fidem fecerunt etiam ipsi piscatores prae nominari, inter manus praefatorum D. Vicarii & Cancellarii, cum juramento testis Scripturis. Eorum

*Ex ITAL.
PASSONI.*

que examen & attestatio fidelis conservatur, ad perpetuam magni hujus Beati memoriam, una cum ejus antiquissima Vita quae scripta reperitur.

44 Anno MDCXXVI, die viii Julii comparuit Antonius Aimale de Vico, coram Illustri & adm. Rev. D. Scipione Valimberto Vicario generali Montis-regalis: qui per suum juramentum praestitum inter illius manus affirmavit, quod ante annos decem plumbea glante trajectus in latere sinistro, etsi periculosum eo loci vulnus letale omnino esse crederetur; quia tamen, mox atque se ipsum sensit, commendaverat se intercessionem B. Ubaldi, & exinde semper firmam fiduciam habuerat consequendae per ipsum sanitatis; cum jam vulnus illud tribus quatuorve annis apertum, & multum semper puris emittens portasset; vovit B. Theobaldo, quod pro parochiali ecclesia Vici mappam emeret, semper ejus altari servituram; deinde venit Albam, accedensque ad ecclesiam Cathedralis, coram altari Sancti iterum se ipsi commendavit, petiitque sanari ab illa passim credita incurabili plaga. Minus autem quam media hora fluxit, quin toto corpore sanum se senserit, & aptum cuivis humanae actioni, qui antea

*curatur
vulnus im-
medica-
bile*

45 Anno MDCXXVI die viii Julii, comparuit Andreas Mollea de Vico, coram praedicto Illustri & adm. Rev. D. Scipione Valimberto, Vicario Generali Montis-regalis: qui per juramentum suum intra illius manus praestitum affirmavit, quod annis abhinc octo, in festo sanctissimae Trinitatis, rediens Vicum a loco Trinitatis, vidit tres milites volentes spoliare quosdam circumforaneos, habentes in humeris officinulam ligneam. Quibus cum ipse Andreas se opponeret, volens eos ab hominibus istis spoliandis abducere dissuadendo, illi simul omnes contra ipsum gladios hastasque verterunt; quibus jam aliquantum laesum se viciens, neque posse mortem evadere, commendavit se B. Theobaldo, cujus festum Vici agendum erat die sequenti. Et hoc facto venit in suum auxilium alius quidam miles, ex eorundem trium cohorte; cujus interventu evasit saluus, una cum duobus aliis, quemadmodum constat ex testimonio rogato a D. Joannino Burio, Notario & Cancellario Episcopali Montis-regalis, die & anno praedictis.

*alibi a la-
tronibus
liberatur.*

46 *Hactenus reperta apud Dominicum Passoni: quod sequitur, ex ipso originali instrumento, sic immut-*

diata

F. ITA.
PILSONI.

date ad verbum accipe. Anno Domini MDCLII, die Veneris, 11 mensis Maji, coram Perill. & Rev. adm. D. Dominico Bonello J. V. D. Præposito Ecclesie Cathedralis, & Illustriss. ac Reverendiss. D. D. Fr. Pauli Britii, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Albensis & Comitum, Vicario generali, comparuit D. Octavius Bonanatus, oppidi Cherasci, qui suo juramento præstito exposuit, lingua sua Italica ut infra: Cum præterita Quadragesima, die 11 Martii, graviter infirmus essem, & depositus a medicis, D. Vincentio Ferrarii & D. Michaeli Morretto; eo quod chirurgus, ex eorum præscripto aperiens mihi venam brachii dexteri, ferrum trans ipsam venam adegisset. Ego vero, qui paucis diebus antea legeram Vitam B. Theobaldi, & grandia quæ per eum Deus fecerat miracula; ipsum mihi advocavi in adiutorem; totoque corde ei commendans salutem meam, vovi quod gratia impetrata, ad suum altare in ecclesia hac Cathedrali offerrem facem & candelas duas ex cera, ibidemque curarem celebrandam Missam in gratiarum actionem. Voto autem nuncupato melius habere coepi, atque intra paucos dies recuperavi pristinam sanitatem nihil dubitans eandem acceptam referre glorioso illi Sancto, sicut hodieque facio votum meum complens. Interrogatus de certitudine scientiæ, respondit: Scio quod medici mihi dixerint, vix unum e centenis tali accidenti supervivendum, idque etiam sciunt domestici mei omnes, quorum ipsorumque medicorum testimonia promitto huc dirigere. Interrogatus de generalibus; respondit; Sum de Cherasco, ætatis annorum circiter XLVI, & possideo circiter mille libras annuas: & se subscripsit una cum Testibus ad hæc adhibitis, adstantibus & rogatis. Suprascriptæ depositioni, medio juramento factæ, præsens interfui, ac de mandato

suprad. D. Vicarii generalis recepi & scripsi. Ego D. Bernardinus Curtius, Civis & Notarius Albensis, Curiaque Episcopalis d. Civitatis Cancellarius.

47 *Alia an addenda haberent interrogati Albenses, in sua ad me epistola, nomine Civitatis solus data, Pudet, inquit, respondere; nam post annum MDCXXVI, quo impressa est Vita, plura visa fuerunt miracula: quæ tamen, ob incuriam Albensium Sutorum (Regunt hi sacellum dicti Sancti, propter Sodalitium inibi ex iis compositum) non fuerunt in authenticas scripturas redacta. Extat tamen memoria celebris gratiæ, nempe ecclesia pervenusta in civitate Astæ Sancto dicata, & iussu constructi a D. Marchione Ghirone Villa, anno MDCLVII, in gratiarum actionem pro beneficio accepto, in persona D. Marchionis Galeatii Villa ejus nepotis; qui letale vulnus in bello passus, præter spem medicorum, ut sanitati restitueretur, S. Theobaldo commendatus a Marchione patruo, pristinam valetudinem illico obtinuit; obtuleritque eidem Sancto argenteam lampadem, egregiæ magnitudinis, Albæ appendendam. Ceterum quotquot fere Albæ vivimus, eo Protectore vivimus: nam cum adversa valetudo aliquem ex civibus ita obruit, ut amplius non obtineant humana remedia, ad S. Theobaldum recurritur; ejusque capite, quod deaurato argento circumtegitur, super suum altare ad publicam venerationem exposito, cum toto & Capituli & civium confluxu, vix est ut infirmi non convalescant His Civitas Alba ad quæstam R. P. Papebrochii respondet, Beatumque Theobaldum ejus calamo enixe commendans, ejus pariter precibus seipsam vovet; deprecans Deum optimum maximum, ut qui adeo mirabiliter pro suis Sanctis laborat in terris, ei æternum det cum ipsis vivere in celis. Amen. Amen.*

DE BEATO PILINGOTTO,

TERTIARIO ORDINIS S. FRANCISCI,

URBINI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

Circæ Vitam & cultum Beati.

ANNO
MCCCLIV.Primi
inter Ur-
binates,Beati cultum
solum
mem obti-
nemis,

QUerebatur Maynardus, Urbini Episcopus, apud Fulcum Episcopum Tifernatem, nullum suæ civitatis proprium Patronum haberi; eoque titulo ab eo impetravit corpus S. Crescentiani Martyris, sicut hoc ipso die diximus, sub annum MLXVII: neque postea per duo aut amplius secula, alius Urbinatibus obtigit (res in Italica civitatibus rara) ante hunc de quo agimus B. Pilingottum, quem aliqui Pelinum-Gottum nominari debere censent. Vixit is ibi paterna in domo Tertiaris seculo XIII; vltæ fundus anno MCCCIV: Et mox ab obitu miraculis tantis claruit; ut in communi ecclesie Franciscane cimiterio humatum corpus, coacti sint Fratres elevare, transferreque in ecclesiam suam, super quo altari constructo, Missarum solennia ad ejus commendationem & gloriam quotidie celebrantur, uti num. 24 testatur Auctor Vita coævus; scribens vivens, sicut ex secum conversantibus reperit, ut habet num. 4. Non est tamen altare istud sub ejus nomine consecratum; sed S. Laurentio Martyri sacrum esse, scribit Lucas Waddingus Tom. 4. Annalium, ubi ad an. 2399 num. 37 latius agendum sibi sumit de Urbinatitate sui Ordinis Conventu, cujus, sub annum MCCLXXXVI fundat), alibi breviter meminerat; pluribus hic etiam

acturus de B. Pilingotto; nisi id fecisset ad annum obitus, proximam vitam epitomen texens.

2 Scripserunt de eo, inquit idem Waddingus, Marianus Florentinus, qui, ut notatur in margine, citat Legendam Ms. Veterem) Marcus Ulissipontensis, Auctor Anonymus Ms. Et cives Urbinates aliam mihi Vitam miserunt longiorem, vetustio caractere scriptam, incerto Auctore, additis multis & variis miraculis. Hæc procul dubio illa est, quam supra laudavi; nec aliam puto visam Mariano Florentino: Eccegraphum ejus fidele transmissit mihi Roma sub annum 1676 dignissimus Waddingi successor Franciscus Haroldus, super vltæ fundus, una cum ejusdem Vita translatione Italica (cujus auctor ad calcem fuisse dicitur P. Fr. Franciscus Undeciesi Minor Observans) usui nobis nonnulli in Annotatione futura: notavit autem ad calcem Latini eccegraphi Haroldus, in prima facie folii albi, quod præcedit hanc Vitam, esse sequentem Notam:

Vita Beati Pelini Gotti Urbinatis
N. B.

D. Augustino Veluti d'Urbino.

Scripto

A Scriptoris ne an possessoris nomen id sit, quis certo dixerit? Possessoris, ego divinarim, propter nomen, recensitori stylo divisum. Ut est, interest illud non tacere; si forte Urbinatium alicui occasionem id præbeat, quiddam ulterius investigandi, nosque plura docendi.

plures re-
centiores
eundem
referunt
inter Ter-
tianos

3 Meminerunt illius, non solum Arturus a Monasterio, in suo Martyrologio Franciscano; sed etiam qui vulgari lingua de Teritatis Franciscanis scripsere, Italice quidem Hieronymus Comboni, Belgice vero Jacobus Rapi: nec præterivisset illum diligentissimus Umbrosum Sanctorum ac Beatorum Investigator Ludovicus Jacobillus, nisi se continere statuisset inter hodierna Umbra limites, a quibus Galli Senones putantur obsidisse eam omnem regionem, quæ nunc Ducatu Urbinate continetur, pulsus inde Umbria, & Umbriam Senoniam appellasse. Quomodo idem Beatus, Philippi Ferrarii diligentiam in utroque Catalogo fugerit, magis mirari quis possit; verum parvi refert, quis Haglogorum Pelingotti meminerit, vel non meminerit; quando constat de publico ejus cultu, cujus certissimum testimonium ex Actis civitatis, Rubrica 4 Statutorum Illustriss. Communitatis Urbini pag. 3, hoc accepti, beneficio P. Fr. Gregorii Mantoni Urbinatis.

B Item quod per eosdem Dominos Priores, cum assistentia Potestatis & Civium, alia fiat luminaria & oblatio, in honorem S. Pilingotti, die ultima Maji de sero, honorifice discedendo ab ecclesia S. Augustini, & eundo ad ecclesiam S. Francisci, ubi illius sanctissimum Corpus residet. In qua luminaria portari debeant duo dupleria, ad minus septem librarum pro quolibet; ante Dominos Priores, sumptibus prælibati Illustrissimi Ducis, cum tubis præcedentibus; & eos sequi teneantur omnes Capitanei Artium dictæ civitatis, cum eorum dupleriis, Artium sumptibus conficiendis; prout hactenus observatum; & omnes duplerios offerre ad ecclesiam S. Francisci, Hactenus formalia verba ipsius Statuti, Latine scripti, atque adeo ante inducendum in publica Acta linguæ vulgaris usum, idque sub aliquo Duce Urbinate, Titulus vero Ducis, Comitibus Montis-Feltri, primum a Sixto IV collatus fuit in Frederico, anno MCCCCLXXIV. Notandum tamen, novi nihil ibi statui, sed hactenus observatum. Incipiat ergo festum Sancti post primas Vesperas, ultima die Maji cantatas; & sicut Gregorius Mantoni mihi scribit) continuatur toto sequenti die 1 Junii ex devotione populari: neque aliud quid sit, in Missa scilicet nus in Officio. Est autem Duplerium (ut hoc obiter dicam) fax cerea, a funtum seu elychniorum intertorum numero nomen sortita, quod Intorritium alibi nominatur.

Obiit tem-
pore Coe-
radi Ep.
Urbini.

4 Incidit mors B. Pilingotti, atque adeo initia cuius eidem delati, in tempus Fr. Conradi, ex ordine Eremitarum Sancti Augustini, viri longe doctissimi, teste Ugello; quem a Capitulo Urbinate electum Episcopum Clemens V confirmavit, anno MCCCGLX, ut ex Pontificis Regesto offert idem Ugellus; isque fuit usque ad annum circiter MCCCXXIX. Hunc Herrera, in Alphabeto Augustiniano existimat illum esse, cui Fr. Augustinus de Ancona, Beati titulo in Ordine decoratus, suum in libros Priorum Commentarium præscripsit, Viro religioso, Fr. Conrado, Fratrum Eremitarum Ordinis Sancti Augustini, filio nobilitate & sapientie viri D. Guidonis Comititis de Montefeltro: qui si postea factus Episcopus Urbinas esset (ut verosimile factum ejus natales ex Comitibus Urbini, collati cum nomine Episcopi hoc tempore sedentis) non esset existimandum, eo inscio quidquam actum circa elevationem Corporis & translationem ejus sub altare, Et quia ex Comitibus Feltri (ut dicitur) erat; quidam idem sit, de quo in Vita agitur num. 8, quique Junii Tomus I.

a quo si-
detur de-
votum
Corpus.

exemplis Beati istius eo profecerit ad mundi contem-
ptum, ut factus Eremita Augustinanus sit; factus autem Episcopus, auctor extiterit oblationis, Comitum sumptibus a Magistratu faciendæ, & a Successoribus Ducali jam titulo ornatis continuatæ.

AUCT.
D.P.

V I T A

Auctore coevo Urbinate.

Ex Ms. civitatis per P. Haroldum communicato.

P R O L O G U S.

Signum magnum apparuit in celo, & lux clura data est mundo; quæ cum Angelis jam in triumphanti Ecclesia manens, tanto lumine & claritate membra quædam Ecclesiæ militantis irradiavit, & eorum corda sancti Spiritus amore tam ardentem inflammavit, ut peccatorum obscuritatem & foveas dimittentes, seipsis & mundi deliciis contemptis, solum Christum colerent, qui solum novit congruis temporibus generi humano exhibere medicinam. Hæc est enim stella matutina, in medio nebulae claris vitæ micæ fulgoribus, quæ sedentes in tenebris peccatorum & umbra mortis iniquitatum, illuminatione præfulgida dirigit in lucem gentium, ut sit solus mea in æternum. Hæc, est lux, de qua Propheta clamat: Populus qui ambulat in tenebris vidit lucem magnam: de qua bene Armarium secretorum Dei, Apostolus & Evangelista Joannes, in Apocalypsi vaticinatione veridica loquitur; Vidi, inquit, alterum Angelum, ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: qui & Dei Angelus non immerito dici potest propter summam & odoriferam puritatem, nec non virginitatem quæ secum ab infantia sua semper crescebat. Hic est etiam vellus Gedeonis, qui, terra universa salutis humilitate carente, solus dilectionis Dei, & proximi, & pauperum compassionis tantæ pinguedine perfundebatur, ut de plenitudine sua, omnes qui perfecte ad Deum accedunt, possint accipere.

Laudatur
Beatus,
mundo da-
tus pro
salute,

B

12, 9, 2

Quia
Angelus
fuit casti-
tatis:

Unde quia, secundum Redemptoris nostri sententiam, lux accensa sub modio poni non debet, sed super candelabrum ut omnibus luceat; indignum valde videtur & durum, de vitæ, moribus, & miraculis tam gloriosi Confessoris & Militis Christi sic surda aure transire, ut de ea nihil ad posteros transmittatur. Sed quia insufficiens sum ad hujus venerabilis Patris vitam plenarie conscribendam, non ut historiam texam, opus istud sum aggressus; sed potius, ut de vitæ, moribus & miraculis particulas, aliquas breviter & succincte, sicut a viris dignis fide reperi, conscribam; ne in oblivionem propter memorie labilitatem ducatur; sed potius mens bona & Christo secreta, vitam ipsius memorando, in ejus dulcedine conquiescat, & ipsius exemplo ad currendum post crucem fortius animeatur.

cujus Vita
tractat ac
simplici
style scri-
bitur.
Mat. 5, 15

F

C A P U T I.

Specta mercatura, totum se Deo tradit Pilingottus, solitudinis, orationis, elemosinis intentus.

Pilingottus igitur, servus & amicus Altissimi, de civitate Urbini non infimis a ortus natalibus, ab infantia suæ nativitate, semper Christum gerobat in pectore; & ut mirabilis dicam, tanta ipsum Pater misericordiarum puritate firmavit, ut non solum diabolicas versutias, & mundi delicias, &

Ab infan-
tia Deum
exorsus
amare,

N 3

in-

Et MS.
VETERI.remis
non caton-
is laus
incederetunc quo
se tradit
devotioniDominica
Passio-
nis in
de, raptusme indu-
re duci
duo natus

inquinamenta deseruit, verum & puerilibus omni-
bus rejectis, omnia velut fetidissima stercore repu-
tans, semper videbatur ad majora pertendere;
sicut ex vitæ ipsius cursu luculenter apparet; ut jam
ex certis indiciis dici posset, Puer iste aliquid ma-
gni erit. Jam enim igniculus quidam cordis ejus
tenderit, ad Redemptoris sui amores, tanta
perfectiōe disponebat, ut quasi cera liquefens so-
lum divinum, velut imprimendum sigillum, expe-
ctaret. Nam cum pater suus mercator esset, &
pannos quamplurimos venales haberet; si quando
bonæ indolis juvenem dimisisset, ut de iis petenti-
bus responderet; non ut mercator vel sui ipsius
negotii curam gerens, respondebat; non bonitatem,
ubi non erat, promittebat; non spondebat, ubi se
non posse credebat, sicut mercator dudum sollicita
cura facit; immo, ut vir consiliarius & venientium
advocatus, semper agebat minora, ad eorum utili-
tatem, nolens ad suum damnum sequi majora: sic
divino deducebatur consilio. Cernens itaque pater,
mentem hujus in divinis captam, & lucrativis mer-
cationibus non præbere assensum; cepit eum ab
hujusmodi, velut insufficientem, retrahere.

4 Quid plura? Etiam si de omnibus Christi Con-
fessoribus legatur; Non est inventus similis illi; &
intelligatur hoc, quantum ad aliquam gratiam per-
fectionis; de Confessore isto, omni laude dignissimo
excellenter dici potest, respectu illius altissimæ
puritatis, quæ animæ & corporis ita medullitus
inhærebat, sicut ex secum conversantibus reperi,
ut jam ex hoc mereretur, non humanam, sed an-
gelicam sortiri vitam. Sic a multiloquio cessabat,
ac orationi instanti vacabat; & divinum officium,
velut animæ cibum spirituales, omnes ecclesias
circueiens, semper quærebat. Cum autem, ex fre-
quenti orationis usu, flamma desiderii celestis in
eo vehementer succresceret; & jam, propter amo-
rem supernæ patriæ, terrena omnia despiceret quasi
nihil; cepit ad Christum tanta anhelare dulcedine,
ut illum solum & non alium sui cogitatus appre-
henderent.

5 Denique, dum incepta Quadragesima, in je-
junio & contemplatione non modica, pervenisset ad
Dominicam quæ dicitur de Passione, tanto ipsum
ardore ignis Spiritus sancti inflammaverat, ut jam
humanam conversationem abominans, quasi ebrius
spiritu, bellum contra inimicum intire disposuerit.
6 Surgens itaque mane in fervore spiritus, pro vexil-
lo sacrum sumpsit; sunc ad collum ligato, quasi
accusatus se tantum tardasse. Versus Episcopatum
iter arripuit, & ante altare Virginis gloriæ gra-
dum figens, ipsam cepit genitricem invocare.
Cumque in hac meditatione diu persisteret, tanta
fuit illius animæ ibi divini amoris dulcedine pen-
etrata, ut per diem medium ibi permanens quasi
abstractus, videretur in celestibus habitare. Deni-
que dum hæc agerentur, rumor per civitatem in-
sonuit, quasi vir pius ad suspendium cucurrisset,
præsertim cum aliqui ad collum ejus funem vide-
rent ligatum: & factus est concursus populorum ac
religiosorum, eo quod vir bonus reputabatur.

6 Accedentes autem & parentes ejus, impera-
bant ei præ dolore, ut jam stultitiam hujusmodi
deponeret. Ipse vero cepit ut bonus æmulator exi-
stere, & ad ea quæ dicebantur nihil penitus respon-
dere; & quasi sortis Eliseus & tam amabili & suavi
perfruebatur raptu, ut extra seipsum stans, de iis
quæ circa ipsum gerebantur penitus non videbatur
auscultare. Novissime vero huc accedens mater sua,
venit eum lacrymis, amplectens eum ut secum lo-
qui dignaretur. Qui naturali pietate motus; matri

respondum negare non potuit. Audientes autem & D
parentes ejus reliqui, coeperunt eum quasi violenter
ad domum retrahere, ut una cum eis jus heredita-
rium possideret, Quibus ille ait: Nolite quæso,
fratres mei, nolite mihi molesti esse. Sentio enim
me thesaurum reperisse absconditum, quem cupio
venditis omnibus acquirere, & quæstum conserva-
re: habeo enim Dominum Jesum Christum, qui
pretiosior est omni lapide, pulchrior omni luce,
suavior omni odore, dulcior omni sapore, superior
omni thesauro, & excellior omni virtute. Videns
itaque quod eos quietare non posset, talem a patre
accepit promissionem; videlicet, quod in mundi
conditionibus, quas in corde suo Deo voverat hor-
rere, nullatenus se implicaret; & de facultatibus
suis pauperibus Christi, juxta suum posse caritatis
elemosynam exhiberet. Et aliis multis ab eo ac-
ceptis promissionibus, quas longum foret enarrare
per singula, una cum eis ad domum rediit.

7 Manens præterea sic Vir sanctus, tanta cepit
mentis elevatione ad Dominum conscendere, ut jam
videretur humanum abhorrere consortium. Plateas
aliquando vel vicos non circuebat; per domos non
discurrerebat: sed in sua manens domo, soli Deo vivo
& vero servire cupiebat. Si quando vero ad eccle-
siam pergens per plateas iter haberet, non capite
sursum levato, non circum vagis oculis huc atque
illuc prospiciebat: sed, sicut probus miles Christi,
ne ictus alicujus vanitatis & tentationis cor suum
vulnerari posset, mente ad cælum levata & oculis
defixis in terram, sic ubique incedebat; &, quasi
transiens per inimicos, suum iter cito perficere
cupiebat (velut sagitta ab arcu egrediens non de-
sistit, nisi scilicet quo a sagittario dirigitur) in tan-
tum ut vix salutationem ab aliis factam perciperet.

8 Denique dum Comes quidam c tantam con-
spiceret in juvene tenerrimo perfectionem, cepit
admiratione non modica simul & dilectione ad ipsum
perfringi, taliter ut omnino secum colloquium ha-
bere proponeret. Observabat igitur quando eccle-
siam egrediebatur; & accurrens, cepit per manum;
atque eum, per magnum spatium tenuit, expectans
aliquod ab eo audire responsum. Ille vero, ut aliter
Elias in curru igneo ascensus, quasi insensibilis nihil
penitus respondebat. Quod cernens, admiratio su-
percrevit, nec non dilectio non desistit. Videns
itaque eum non humanum immo angelicum sicut
consortium, liberum abire permittit. Hic solita-
riam vitam amabat, amicam moribus; & ut Deo
posset servire libenter, sæpe proposuit in eremum
aliquam se transferre; ut orationis dulcedine vacans,
justa desideria, quæ secum ab infamia socereve-
rant, posset implere. Sed retractus violenter a pa-
rentibus frequenter, impressa manens in caritate &
humilitate, studebat Domino servire.

9 De abstinentia quid dicam? Quadragesimam
& quolibet jejunia singularia, quasi de eis fameli-
cos, perquirebat: aliis autem temporibus super his
diebus, quæter sibi in hebdomada corpus pro-
prium in jejunio macerabat. Proinde non solum
cibos delicatos; velut obominabiles refugiobat; ve-
rum etiam, admixtione æque vel liquoris alterius,
ut plurimum reddebat insipidos. Quoties autem de
comestibilibus, quæ sibi in partem succedebant,
aliquid præter sustentationem naturæ de industria
poterat reservare, non de hoc gutte propriæ com-
placebat; sed, ut prudens negotiator, continuo de
mensa proficiens, ad pauperum sinus proponebat
deferre. De infinitis autem unum referam.

10 Accidit in die quidam magni festi, in quo
solent homines inter epulas congruere, ut dum
mater

tunc quo
se tradit
devotioniSolius
est
per urbem
incedere

E

C
aliquando
denique
Comiti
nihil res-
pondebatd
F
aliquando
denique
Comiti
nihil res-
pondebatFrequen-
ter jeju-
navitsibi subtra-
ha largi-
tur pauper-
ibus

A mater & pater cum universa familia epulando ad mensam sederent comiter; coepit gloriosus iste Dei famulus cogitare, quod non sufficeret sibi soli vivere, si pauperes Christi fame moriebantur; praesertim cum inter omnes virtutes, quas cordi suo medullitus impresserat, cura de pauperibus nutriendis excelleret. Rememorans denique pauperculum quemdam convicinum, qui inopia peribat & fame; coepit, sicut bonus pater, panem in luctu & tristitia comedere, semper illum praeparat oculistenens. Dum igitur ultra se continere praeparat compassionem non posset, aliquantulum juris cum pane, quantum ad sustentationem sufficeret, deglutivit; carnes vero & reliqua pretiosa, quae pro parte acceperat, sub chlamyde deferens, perrexit ad virum: & his ante positis, hilari vultu discessit, memorans quod ait sermo Apostolicus; Hilarem enim datorem diligit Deus: quanta autem compassione & caritate hic fuerit motus, & quanto gaudio qui suscepit, fuerit profusus, dicant hi qui sentiunt. Quoniam autem de operibus pietatis referre coepi, non praeteribo, quod cum sibi innata esset quaedam ad pauperes inclinatio naturalis, quia tanta compassione pro eis stringebatur, ut si quando temporum mutationes ad frigora cerneret, velut pater de ipsis curam gerens clamabat: Heu! heu mihi! quid modo facitis pauperes Christi? quid facitis inopes & mendici? Fame & frigore peribitis, & ego vos juvare non possum; anteponeis semper, quod ait sermo dominicus, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

A N N O T A T A D. P.

a Vita Ital. Natus (ut videtur multis) anno MCCXL; ejusque baptismale nomen, sicut ex personis fide dignis intellexi, fuit Pellinus: sed quia majores ejus genus duxerunt a Gotthis, nominatur communiter Pelingottus. Si de Gotthis antiquis agatur, non facile hanc familiam istius originem Urbinae probabunt. Potuit majorum aliquis saeculo 12 vel 13 nomen Gotthi habuisse, quod postea pro cognomine fuerit, & forte etiam nunc sit. Giottum, ex Guidotto contractum pro Guidone, novit Italia, pictorem famulum, & ad vitam S. Humiliani Florentiae nominatum nobis 19 Maji.

b Lib. 4 Regum, ubi de Elizeo nihil invenio, quo respicere videatur hac comparatio.

c Verosimiliter Guido Comes Montis-feltri, Urbini Dominus; ut filius ejus Conradus, factus deinde Bremensis Augustinianus & forte Episcopus Urbinas, sub quo Pelingottus obiit.

d Adde Vita Ital. qui continuo accurrit ad majus altare, coram quo in terram prostratus, oculisque & corde in sanctissimum Sacramentum defixus, totum diem immotus perstitit: neque hoc una tantum vice, sed saepius etiam ipsi accidit.

C A P U T I I.

Alia Pelingotti virtutes, & gratia divinae ei concessa.

11 Humilitatem autem, velut omnium virtutum & meritorum conservatricem tam tenerrime diligebat, ut despectus & vilis omnium conspectibus apparere studeret. Dum enim nocte quadam sancte considerans, videret se ab hominibus quamplurimum venerari; coepit considerationem insistere, qualiter sic agere posset, ut ab omnibus fatuus cerneretur: & Christi passionem qualiter fuerit ligatus, qualiter verberatus, qualiter ab omni-

bus vilipensus, rememorans, ad mane in die Veneris, tempore frigoris intensissimi, in fervore spiritus surgens, ad plateam magnam perrexit; & ibi se catenis ligavit ad locum, ubi consueverunt latrones & fures vinculari ad spectacula detineri; & ibi tamdiu sic stetit, ut praeparat frigoris immanitate semimortuus ab omnibus cerneretur; accurrentes autem parentes ejus, ipsum ad domum reportaverunt. Et ex tunc coepit Deus Pater sibi in secreto mirabilia operari. Alebat siquidem & matrem infirmissimam, cui tanta reverentia & sollicitudine serviebat, ut, quasi pendissequa vel servus empticius, humilitatis officia domus suis manibus perficere non desisteret: ipsam levabat, ipsam portabat, ipsam si necesse erat lavabat, ipsamque in omnibus adjuvabat, quasi mater suam consuevit filium educare.

12 Molliciem autem vestimentorum summa perfrictione correxit, portans ea de saccis & aliis petiis diversimode repetita, in tantum ut parentes ejus praeparat rubore ipsum videre non possent. Super unam assidem continuo jacens, dormiebat solum, quantum naturae negare non poterat; & statim surgens ad orationem pergebat. [Nihil] ducebat ad gaudium, nisi omnes suos actus consolidabat ad statum debitum. Et tunc omnia extrinseca deponens, tanta dulcedine, tanta suavitate, tanto ardore sursum ejus anima trahebatur in Deum; ut, quasi spiritali cibo letatus ad seipsum rediens, amare & ad portandum difficillima, pro Christi amore, sibi dulcia videbantur. Reculit tamen cuidam amico secretiori, quod ad eam excellentem mentis elevationem numquam conscendere poterat, nisi in oratione persistens multum fuerit fatigatus. Et ideo dicebat, quod frequenter Christi passionem suis cogitationibus anteponeis, oculis ad caelum elatis, brachiis ad modum crucis protensis, & mente ad spiritum tota levata, tanto spacio orationi ardentem insistebat, ut ad se redenti muscoli brachiorum & nervi, venae reliqua organa corporis; quasi disrupta praeparat nimietate laboris, cadere videbantur.

13 Tempus continue furabatur, si poterat, ut orando cibum animae quæreretur, quem amabat. Reperi autem a viris dignis fide, eum tantam orationis excellentiam habuisse, quod orando sic inflammabatur, ut in virum alterum mutatus quasi ebrius spiritu sopiretur. Si quando autem de Christo cum aliis loquebatur, anima ad consuetam recurrens, tantalegitia perfundebatur, ut in ipsius laudes prorumperet statim. Et ut de multis unum referam, accidit ut die quadam, ipse cum duobus Christi famulis caritative insimul comedentes, corporalem cibum sumentes, fortiter coeperunt divinis colloquiis insistere: & usque ad finem perseverantes, tanto ardore mentis, contigit ut vir Dei in vocem prorumperet talem. Hic est, inquit, Christus. Illi exorantes eum dixerunt, Tace, Frater: tace, ne fatui deputemur. Et ille subjunxit: In veritate, si me ire permittatis, ad plateam pergam; & illic astantibus cunctis me accusabo, deferens in manibus de his quae manducaui, quia vorator & comestor sum, & Deum meum, ut possum, non laudo.

14 Accidit praeterea die quadam, ut honesta Christi famula, quae sibi honesta familiaritate conestebatur, instanter posceret eum secum comedere, ob illius amorem, qui propter nimiam caritatem omnibus se familiarem exhibuit. Tandem vir Dei suis precibus acquiescens, die una ad eam divertit ut secum comederet. Dum ergo ad mensam pariter sic sederent, panem tantum & aquam sumentes; coepit illa rogare, ut in scypho aliquantum sui potus dimitteret, quem ob ejus devotionem

Ex MS. VETERI.

Ex infima domus ministerio obiit.

vili vestitu, & parcos sumas vestit.

E

multum se in oratione fatigat.

pro fervore spiritus.

F

dixit compos apert quandoque.

Apud nam omnium praevalent.

Ex MS.
VETERI.

aperta
tunc
venit:

adriter se
ipsum &
sape flagellat:

obsequia
patienter
sustinet:
Joann. 30

propheticis
insinuat se
clarissimum
dum post
mortem,

et fratrem
suum a
vita la-
sciva com-
vertentem
dum:

alibi
scrupul
omni:

quod bel-
lissimum
confiteretur
descripto.

nem sumere cupiebat. Videns ergo mulier quod suæ petitioni non præberet assensum, observavit quando aquam sumebat; & ei surripens scyphum de manu, alacri facie cœpit bibere. Et cum gustasset, comperit, aquam puram in vinum optimum fore mutatam: & ait ad virum Dei; Vides, Frater, qualia tuis meritis Christus dignatus est operari: ecce enim aqua, quam tibi obtuli, vinum optimum facta est. Quod cum ille audisset, doluit ex intimis cordis visceribus, & præcepit, ut nemini panderet, donec Altissimus eum de terra dignaretur levare. Non potuit tamen hæc celare mulier, quin aliis Christi servus ex nimia alacritate panderet.

15 Proinde corpus proprium subiciebat disciplinis, multis asserens, per hæc, vitia de nostra fragili carne extirpari. Accipiebat enim furculos olivarum subtilissimos, & ipsis aliquantulum retortis se tam acriter verberabat, ut diebus plurimis corpus semivivum remanens, humana cogitare nequibat. Hoc tam sæpe frequentabat, ut ex hoc natura prostrata non modicum pateretur laborem. Sic autem ipsius anima, per orationis frequentiam ac passionum tolerantiam, Christo suo redemptori erat amoris vinculo unita, ut jam Spiritu sancto edoctus, futura & occulta cognoscens, frequenter de ipsis veluti propheta aperto sermone loquebatur. Cum enim secundum Scripturam; Omnis qui male agit, odit lucem; erant aliqui contra eum & [actus] suos, velut canes latrantes, & eis suis sermonibus detrahebant, [& conabantur] ad certam interpretationem deducere; dicentes, quod de his humanam laudem, non divinum beneplacitum expeteret.

16 Cum autem die quadam cum suis sociis, de huiusmodi quasi conturbatis, sermonem revolveret; aliquantulum in loquendo gradum fixit, velut super hoc divinum expectaret responsum: & postmodum aperiens os suum, sociis ait; Vere, Fratres, tempus veniet, quo universo mundo, utrum filii Dei legitimi vel naturales simus, ex operibus apertissime demonstrabitur. Et, ut mirabilius dicam, cum hoc suis aperiret in ecclesia, sedebat recto supra locum illum, ubi jacet nunc honorifice tumulatus; quasi minus dicens, plus sub velamento intelligebat; volensque, quid Deus pro sui amore post felicem transitum esset facturus, patenter insinuare. Insuper, cum fratrem quendam carnalem haberet, cui universorum Gubernator in tantum piissimam suam manum subtraxerat, ut de peccato in peccatum cadens, quasi cæcus & sus lota in volutabro luti; loquens peccatorum quotidie circuibat; de quo omnes, quasi Christo jam mortuo, diffidebant: omneque quidam de illo in dolore præ tristitia loquerentur; ipse eis hilari facie respondit; Nolite, inquit timere: adhuc enim, his omnibus rejectis bonus Christi servus efficietur.

17 Alio quoque tempore Frater quidam, sibi amoris vinculo fortiter alligatus, cum in conscientia scrupulum quendam haberet, obscurum non modicum; cœpit eum precibus flagitare, ut de hoc quid esse deberet, ostenderet. Cui vir Sanctus, divino irradiatus fulgore, tanta mentis serenitate dubietatis vulnus amputavit, ut postmodum Frater, conscientia solidata, Christo conformiter vivere non dubitaret. His autem & aliis pluribus interpositis, quæ reperi, quorum enarratio in longum multum protenderetur, sincero cordi & intellectui non obscuro satis constat aperte, eum fuisse sancti Spiritus eruditione illustrem, & prophetali spiritu non ignarum. Conscientiæ autem & animæ puritatem tam sollicito studio conservabat, ut si quandoque cogitatione, locutione, vel aliqua operatione leviter deli-

quisset, continuo accurrens in charta scribebat, ac de ad oblivionem ductus, quod Deum offenderat, occultaret: & saltem omni die Veneris ad suum Confessorem accedens, chartam deferebat in manibus, de omnibus humiliter se accusans.

C A P U T III.

Peregrinatio Romana, obitus, sepultura, translatio propter miracula.

18 Inter omnia vero quæ Deus pro suo servo operari dignatus est, unum referam mirabile de suppressis. Cum enim secundum divinum eloquium, si ipsi homines virtutes Sanctorum tacebant, lapides clamabant; quod homines occultare nitebantur, Angeli revelabant; ut quod humana lingua aliis non prædicabat, sancti Spiritus scientia ubique per orbem terrarum in occultis mentibus imprimebat. Tempore enim indulgentiæ Romanæ, ipse cum duobus sociis & pariter incedens, obviam viro cuidam ignoto. Quos cum ille vidisset, quasi alius per ipsum loquens, in vocem talem prorupit: Nonne hic est ille vir sanctus de Urbino? Quod cum socii audissent, stupefacti, inter se cogitare cœperunt, quid hoc esset; præsertim cum illum extraneum & incognitum cernerent. Deinde unus de sociis Viro Dei ait; Audis qualia de te ab incognitis proferuntur? Ille vero ad partem aliam conversus, flere cœpit amare; eo quod semper desiderio fuerat fatigatus conspectibus omnium vilescere, ut ex hoc Deo in occulto vacare posset liberius, & ex nunc cerneretur, se ab humana laude tam velociter exaltari.

19 Deinde vero perveniens ab Urbem, matronam quandam venerabilem & sanctam in suis comperit foribus; quem cum illa vidisset, illico accedens ad eum, compellebat ad ipsam divertere. Cui acquiescens ipse cum sociis, secum nocte illa permansit. Quæ introductum cœpit eum honorare, & juxta se positum affabilitate quadam cœpit alloqui eum velut fratrem; ipse vero tanto rubore affligi cœpit, ut jam se pœniteret intrasse. Cui illa sic ait: Ne quæso, frater, rubore conturberis: quadraginta enim anni sunt & quibus juxta me hominem non permisi sedere: nunc autem anima mea tanta irroratur læticia, stans juxta te incognitum, & hoc sine causa provida & occulta fieri non posset. De mane vero surgens visitatis Sanctorum liminibus, ad eleemosynam Summi Pontificis accessit, quam pauperibus singulis diebus jusserat erogari: quem cum dispensator conspexisset, distribuenti sic ait, Noli huic, sicut & aliis partem minimam dare; sed ut petierit, quantum & quando, semper impende; quasi superno ductus consilio, intus perfectionem agnosceret, quæ foris hominibus lateret.

20 Ut autem sit ad unum dicere, quantumcumque divinas consolationes & revelationes, quas Pater misericordiarum ubi faciebat, ad quantum cerneretur abscondere, nec non & propriam perfectionem vel virtutem occultare; semper occultata, cordium Persecutor in tantum hominibus propalabat, ut jam de eo, mundo & Ecclesiæ Christianæ lumen & claritatem non modicam expectarent; & civitatem propriam suis meritis a periculis omnibus protegendam. Sed, ut principio diximus, a sua cœpit pueritia Domino servire, potissime tamen a duodecimo anno & supra, tanta vitæ austeritate corpus proprium fatigavit, ut in orationibus, jeuniis, flagellis, frigoribus, itineribus, disciplinis, lacrymarum effusionibus, & aliis operibus maceratus, natura sic prostrata esset, ut sibi durum vivere foret, & desiderio expe-

Romanam
professus
ad Indulgentiam,

ab hominibus
ignotis
Sanctus
prædicatur.

hospitio
ultramarino
honorifice
conspicitur.

incorrupte
perpetuo
giori eleemosynam
donatur.

Sic a Deo
falsum
minibus
manifestum
fuit.

vari
quæ

A expetivit animæ suæ ut moreretur: quem suus Magister ex alto prospiciens, tamquam bonus militem & fidelem, voluit exaudire.

*Extremo in morte
solum de
Deo lo-
quutus
audis:*

21 Cœpit ergo famulus Dei gravi infirmitate tam fortiter detineri, ut jam eum omnes fere proximum morti conspicerent. Venientes autem ex Confratribus suis causa visitandi, & si necesse fuisset, obsequium impendendi, videbant ipsum semimortuum amissa loquela jacentem: & incipientes de Deo aliquid loqui, prope vir Dei, licet recessurus in proximum, hæc tam subtili auditu percipiebat, ut statim in vocem laudis exterius diserta lingua prorumpebat, quasi incolumis persistisset. Cum vero anima illa purissima

d

*visitatione
ab Angelo
sua facie
aut viso:*

ad recessum se præpararet, bella quædam & volucris, alba & pulchra, quasi de suo ei congratulans transitu, circa ejus faciem evolare non desinebat. Quidam vero circumstantes, eam abigere nitebatur, sed pro importunitate non poterat; ita ut ab omnibus crederetur certissime, ejus Angelum fore, qui eum custodiens usque in finem, animam illam gloriosam carne solutam expectaret, ut eum socians ad vitam illam perduceret, quam Christus illi pretioso suo sanguine acquisivit.

*clari da-
monum
sententia-
se,*

B

22 Accedentes autem & maligni spiritus, sibi errores præsentare non desistebant, ut a quo in vita semper devicti fuerant, saltem in morte laqueo aliquo capere possent. Ipse vero in agone existens, frequenter dicebat: Quare errores hujusmodi ad me desertis, cum eis acquiescere non proponam. Comque in tentatione sic diu fortiter in fide mansisset, quasi aurum electum & igne probatum, adversariis omnibus devictis clara voce ait; A modo securi eamus. Unus autem de astantibus dixit: Quo ibis, Pater? At ille ait, Ad gloriam paradisi. Et hæc dicens pulchra facta est facies ejus, & membra omnia per se ipsa ordinato collocata sunt; & aliquantulum subridens, anima illa gloriosa, beata, sancta, & immaculata, æternum præmium receptura, sumpto vexillo victoriæ de inimicis, carne soluta, & Angelis sociata, quasi jubilando ad patriam tam dulciter & suaviter migravit, ut simul astantes per longum spatium dubitarent, utrum esset mortuus vel vivus. Migravit ergo famulus Domini ex hoc mundo ad

*et plac-
diffine
moritur.*

*an. 1304
3 Junii.*

C

Patrem anno ejusdem Domini MCCCIV, prima die Junii, & prima hora noctis, qua solent matutinæ laudes Domino decantari: iussit autem suum corpus apud Ecclesiam B. Francisci tumulari, ut quem vivendo in mundo conatus est imitari, in morte quoque ab eo nolebat separari.

*celebratis
honorifico
exequiis,*

23

Mirum in modum, dum suus ex hoc mundo transitus omnibus innotuisset, factus est concursus populorum, hominum & mulierum, juvenum & senum, & una cum Clericis & Religiosis ad ecclesiam cum hymnis & canticis detulerunt: & ibi circa ipsum omnibus completis exequiis, corpus Sancti cum multis laudibus honorifice commendarunt. Sed quia omnium providus dispensator Deus, Sanctus suos & amicos humana lingua vel industriis non vult exaltari, ex altissimo suo consilio factum est, ut communi cœmeterio conderetur; ut ibi a Deo primo initium suæ exaltationis acciperet; & homines hæc attendentes, eum crederent omni veneratione fore condignum.

*communi
cœmeterio
conditur:*

f

*duobus ad
ejus invo-
cationem
jacentis,*

24 Cum unus ergo [pauperum] f, infirmitate gravissima detentus, diebus octo sic ab ejus oculis somnus discessisset, ut quasi amens effectus satius videretur; die sequenti sibi se devotissime commendavit, ejus subsidium postulando. Adfuit pius Pater, cui cura de ipsis fuerat; & eum subito sic pristinæ reddidit sanitati, quasi semper incolumis persistisset. Hoc vero audiens alius, cujus brachium sic confractum fuerat, ut per artificiale remedium sibi subveniri non posset; fusus lacrymis ad ejus confugit

auxilium, cui etiam pius Pater non defuit; imo ut Christi medicus bonus, statim brachium tanta sanitate consolidavit, ut quasi jam pristinæ fracturæ immemor esset effectus. Quid plura? tot & tantis cupit vir Dei coruscare miraculis, & populorum undique ad ejus sepulcrum in tanta multitudine turma cœpit confluere, ut ecclesiam ipsam & locum omnem circa sepulcrum diebus ac noctibus sic incessanter occuparet, ut Fratres ipsius loci ex hoc molestiam non modicam paterentur: qua de causa compulsi sunt, exhumatum corpus in ecclesia cum hymnis & canticis deportare. Mirabile certe, licet multis contradicentibus, divina tamen deducere virtute, in ecclesia supra locum illum g, ubi jacet honorifice tumulatus, ut supra expressi, de sui & suorum [ossium] exaltatione mirifice prophetavit, supra quo altari constructo, Missarum solennia ad ejus commendationem, & gloriam quotidie celebrantur.

*Ex MS.
Vatic.*

*convenit
Fra. res
transfere
corpus ad
ecclesiam,*

25 Porro sicut vir iste beatus mirandis virtutum signis in vita claruerat, sic & a die transitus sui, & in præsens per diversarum regionum partes, præclaris miraculorum prodigiis, divina cum præcedente potentia, coruscat. Nam cæcis & surdis, mutis & claudis, hydropicis & paralyticis, & demoniacis, naufragis & captivis, ipsius meritis remedia conferuntur, omnibusque morbis, necessitatibus & periculis subvenitur. Igitur hic est ille, qui languores multorum purgat, aquas salvas peccatorum in dulcedinem lacrymarum vertens. Hic est flos, a rebus purgans, cujus odore mortui peccatis, reviviscunt; hic rubus ardens, cujus ardore debiles & repidi accenduntur; hic est lapis angularis, tentationibus conquadatus, in superna Hierusalem collocandus; hic est Sampson dux fortissimus, inimicorum opera per omnia devastans; hic est fons de paradiso dulcedinis egrediens, per exempla salubria irrigans universam cordium inimicorum Christi ariditatem; hic est balsamus odoris, ad cujus influentiam nares peccatorum ab æternis gehennæ laqueis absolvuntur; hic est Moyses ille sanctissimus, viam præbens populo per desertum, ut eos ad terram promissionis conduceret; hic est Judas ille Machabeus, qui multum orat pro populo & pro universa civitate sancta Hierusalem, ita ut omnes qui puro corde, & conscientia non ficta, ejus implorant auxilium, petitiones eorum firmiter salutare consequantur effectum.

*quod ex-
de omni-
genis cha-
res mira-
culis.*

B

*Londono
ab Autor*

*et anti-
quis Pa-
triarchis
compara-
tur,*

F

26 Ad Confessorem ergo istum piissimum nostrorum cordium vota medullitus convertamus, ut per ejus merita amore sancti Spiritus inflammati, æterna fiducialiter appetamus: in Christum quoque oculos nostri intellectus celeriter dirigamus, ut per sua lucis exempla monstrata nostros actus lucidos reddere valeamus; ut dulcedine suavitatis æternæ gustata, cordiales angustias & tentationes facilius deponamus; & inde nostras animas atque corpora, actus quoque, sensus & operationes, cuncta cordis & oris, flexis ante eum genibus, & lacrymis contritionis & pœnitentiæ irrigari, fiducialiter committamus. Quia ipse, ut pius & misericors, veniet & salvabit nos; & si moram fecerit, nihilominus expectemus, eum incessanter precibus invocando, quia veniens veniet & non tardabit, illuminans abscondita tenebrarum, & tunc laus erit unicuique a Deo. Ita quod ipsius meritis & intercessionibus corda nostra interior sic ardore sancti Spiritus accendantur, ad congrue operandum, oculi nostri radio lucis æternæ sic illuminentur, ad caute incedendum; mens nostra sic æternorum dulcedine repleatur, ad caduca reliqua non appetenda; gressus nostri & operationes sic perducantur, ad non dijudican-

*innocen-
das &
imitandus
prop. nro*

*omnibus
omnia fu-
turus*

Ex MS.
Vaticani.

dicandum; ut his malis omnibus, quæ nostris meritis patimur, exuti, vitam illam beatam feliciter intrare possimus, quam Christus nobis suo pretiosissimo sanguine & super crucem de plagis sacratissimis effuso acquisivit; ubi ipse cum Angelis & Archangelis, atque Sanctis omnibus, cum Patre, in perfecta æternitate Personarum, manet gloriosus Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

A N N O T A T A.

a *Jubilæum celebravit Bonifacius VIII anno 1300, quo fuisse Beatum sentit Waddingus.*

b *Vita Ital. addit, Tertiariis.*

c *Eadem:* Multi enim anni sunt, quod ex revelatione de te mihi facta, adventum tuum singulari cum desiderio expectavi.

d *Eccegraphum nostrum, bellua quædam velut hic alta: quod perperam scriptum correxi per conjecturam ex Waddingo sumptam, ut & alia paucula, sed nullius momenti, quorum tam evidens patebat correctio, ut eam indicare fuisset superfluum. Vita Italica, Columba alba.*

e *Ætatis anno LXIV, inquit eodem.*

f *Hanc additionem exigere videntur sequentia verba, cui cura de ipsis fuerat.*

g *Vita Italica, Id est ad Altare Martyris Christi S. Laurentij.*

C A P U T IV.

Quædam miracula post mortem.

27 **U**T autem de bonis, per ipsum a Deo nobis collatis, gratias referamus; ad Omnipotentis gloriam & honorem, & Confessoris sui veridicam commendationem, aliqua ipsius per fideles testes approbata & conscripta miracula breviter intexere disposui; sed sufficientia propria negat, & miraculorum multitudo ac varietas studium plurimum & laborem cum sudore requirit; maxime cum ipse quotidie per diversas mundi partes, divina se protegente virtute, novis & innumeris decoretur miraculis. Quare per omnia scribendo discurrere non propono, quasi numerum invenire cupiens; sed aliqua solum breviter tangam, secundum quod langorum diversitas, & infirmitatum varietas deposeit.

Et primo de Cæcis illuminatis.

28 Apud Castrum-Leonem a, mulier quædam a magno tempore sic visum ex toto amiserat, ut aliquid minime cernere posset. Audiens ergo famam viri sancti, per omnes circumstantes partes crebescere, & quod Deus suis precibus multos de cæcitate ad visum revocasset, interius ardore devotionis accensa, & spem recuperandæ sanitatis assumens, ad ejus sepulcrum cum grandi fiducia se poposcit deduci. Cum autem super ejus sepulcrum, lacrymabili facie suum exposcens auxilium, diu permansisset, aliquantulum mulier obdormivit: tandem consurgens, ad propria cum suis cœpit redire, nullo in ea sanitatis signo apparente. Dum ergo juxta civitatis portam egressa esset, elevans oculos suos, subito & præter cursum ordinemque naturæ, omni velamine ablato, res per tantam itineris distantiam percepit, ut jam viderentur oculi vetulæ senescentis in juvenilem vigorem fere mutari. Proripit itaque mulier, alacri vultu & prudenti animo, in Confessoris Christi laudes debitas & honores, ejus meritis interventione sentiebat se esse sanatum.

29 In Comitatu Anconitano, vir quidam oculum dextrum sic ex toto contractum per magnum temporis spatium habuerat, ut non solum illius intuitu aliqua cernere non posset; verum etiam, propter magnam ejus deformitatem, ab omnibus monocolus videbatur. Tandem audita fama Viri, devotione qua decuit, se suæ protectioni commisit. Mirabile certe. De sero emisit votum, cui pius Pater affuit, velut languorum perfectissimus curator, & ei oculum prius contractum debita harmonia subito reparavit, ut in eo vestigium livoris alicujus minime appareret. Surgens vero mane, & se liberatum intuens, clara luce ad ejus sepulcrum quam cito venire disposuit, ubi laudes gratas redderet Deo, qui dignatus fuerat eum, ob merita Sancti, a tali plaga curare.

De Mutis & Paralyticis.

30 Apud Castrum Tavoleti b in Comitatu Arimini, ubi sanctus Pater multa dignatus est operari miracula, pater & mater filium habebant, qui jam quintum ætatis annum compleverat, & nulla ei facultas loquendi videbatur adesse. Cum pater ipsius & mater tristitia plurima & dolore vexarentur, præsertim cum posteritatem aliam non haberent, votum vovere Domino, quod si vincula linguæ ejus solvere dignaretur, ejus sepulcrum honorifice una cum puero visitarent, & miraculi novitatem omnibus innotescere procurarent. Emisso autem voto, subito audientibus cunctis puer aperiens os suum dicit; Mater, volo portari ad ecclesiam Sancti qui me liberavit. Stupescit vero qui aderant ad tam insoliti miraculi novitatem, & votum adimplere studentes, ex tunc cœperunt ad Sanctum devotione interna sollicitè famulari.

31 Sacerdos quidam de Monte c Coupiolo, per annos quadraginta paralyticam linguam vehementissimam passus est, & per artis remedium alicujus sibi subvenire non poterat. Cumque se Confessori Christi devotissime suis lacrymis commendasset, tantam meruit linguæ ejus ob merita Sancti recipere sanitatem, ut ex tunc in disertâ lingua, & aperto sermone loqueretur, ac si nunquam impedimentum aliquod habuisset. Veniens ergo ad sepulcrum ejus, sibi gratias de tanto beneficio referens, retulit Fratribus gestæ rei ordinem, sicut fuit; promittens ob hoc se ad Curiam summi Pontificis accedere, si necesse foret aliquando, propter ejus Canonizationem, & ibi de omnibus verum testimonium reddere, sicut in veritate habebat.

De Contractis.

32 Vir quidam Joannes nomine, de Civitate Fuligni, dexteram tibiam a tempore suæ nativitatæ sic contractam & aridam habebat, ut sine baculo & difficultate non modica ambulare non posset: in genu vero grossitiem quamdam ex nervorum contractione habebat, propter cujus tumiditatem genua invicem ambulando collidebantur, cujus causa dolorem continuum patiebatur. Cum ergo sui animi angustiam cerneret tantam, ad illius Confessoris Christi auxilium implorandum, omnes sui cordis affectus convertit; & veniens ante suum altare, lacrymas fundere & tacitos ululatus emitte- re non desistebat; firmiter credens, Sancti pietatem, quam tantum commendari audierat, ad suam exaudiendam petitionem desistere. Præ nimia vero lassitudine cœpit aliquantulum obdormire. Dum autem sic dormiret, sibi in visu apparuit sanctus Pili-

A Pilingottus : qui apprehenso genu & tibia , vertit se ad Crucem Christi , quæ ibi depicta erat : & ait ; Domine , libera eum . Infirmus vero hoc audiens , ex desiderio liberandi , responsum alteri surripuit , & ait : Et ita , Pater , libera me . Ex hæc dicens , extendit manus suas , ut Sanctum caperet : & excitatus est ; statim duos panes reprensens , sibi in manibus dimissos a Sancto . Audientibus autem cunctis qui aderant & videntibus , ceperunt tibia & genu quodam stridore concuti , & nervi contracti extendi . Alii autem accurrentes acceperunt pallium , quod Sancti fuerat , & super ipsum imposuerunt . Et statim membra illa ita perfecte consolidata sunt , ut ibi infirmitatis vel doloris alicujus nullum de cetero signum videretur .

33 Vir quidam de Monte-locco , a per annos viginti duos , pedes contractus & ad invicem retortos habuerat ; itaque ambulando non pedis plantam , sed quod vulgariè collum dicitur , super terram ponebat : nec propter hujus infirmitatis inveterationem tam longam , dolores cessaverunt ; sed potius ex abundantia humorum ad locum defluentium , quotidie augmentabantur . Dum ergo Sancti merita vigoroſe ut potuit invocasset , statim cœpit ita visibiliter liberari , ut sine difficultate quocumque vellet posset accedere . Porro vir iste non fuit tanti beneficii immemor vel ingratus ; sed statim iter arripens ad ejus sepulcrum , ei gratias rependere debitas non postposuit . Mirum in modum ! Consueverunt homines ex itineris labore quamplurimum fatigari , nervi vero & organa corporis fortiter debilitari : iste autem ut venire cœpit , continuo virtute quadam supernaturali fortificatus est , atque membra omnia consolidata sunt , ut de cetero ambularet , ac si numquam infirmitate aliqua fuisset detentus .

De fractis ; Rubrica .

34 In civitate Fani vir quidam per longum tempus periculosam fracturam sic passus fuerat , ut intestina omnia ad virilia membra & descenderent : non valens autem ambulare præ cruciatu , quo diu noctuque torquebatur , votum fecit S. Pilingotto , & subito sanum se reperit .

35 Erat Urbini vir quidam , adeo graviter infirmus , ut aliquando dies & noctes octo insomnes egerit , ac pene a mente alienus videretur : sed & hic , mox ut se B. P. Pilingotto commendavit , sanitatem recepit . Quod cum alius quidam eadem in civitate infirmus rescivisset , cui fractum brachium nulla adhuc potuerat arte sanari ; invocavit etiam ipse auxilium Sancti , & similiter dimissus est ab infirmitate sua .

ANNOTATA D.P.

a Castro-leone , inter Urbinum & Æsum via fere media , Urbino distat 18 p. m.

b Decem miliaribus Urbino , inquit Vita Ital. & omittit ad quem Comitatum spectet . Recte : nam hodie videtur ad Urbinatem spectare , cujus metropoli duplo prior est , quam Arimino , & sic Topographia Italia Jo. Ant. Magini , atque hunc secutus Jo. Blavii Atlas , Tavolettum notant intra fines Urbinates .

c Vita Ital. Capiolo : neutrum nomen exhibent Topographica mappa .

d Ita etiam locum nominat Vita Ital. sed neque hunc in tabulis reperto .

e Hic deficit Ms. in quo verosimiliter olim plures alii tituli notabantur . Quæ autem sequuntur , adjunxit auctor Vita Italice : quia insuper reperit , vocem resanatus , quæ etiam est in egrapho nostro .

SECUNDA DIES JUNII.

SANCTI QUI QUARTO NONAS JUNII COLUNTUR.

c	Sanctus Pothinus seu Photinus		S. Apollonius,)	f
	Episcopus , Martyr Lugduni in Gallia.		S. Geminianus,)	
	S. Zacharias Presb.	S. Rodana,	S. Julia altera,)	
	S. Verius Epagatus,	S. Biblis ,	S. Aufona,)	
	S. Macarius ,	S. Quartia ,	S. Æmilia altera)	
	S. Aschlibiades ,	S. Materna ,	S. Jamnica,)	Martyres Lugduni in Gallia .
	S. Silvius,	S. Helpis ,	S. Pompeja altera,)	
	S. Primus .	S. Maturus ,	S. Domna ,)	
	S. Ulpius ,	S. Sanctus Diaco.	S. Justa ,)	
	S. Vitalis ,	S. Attalus ,	S. Trophima ,)	
	S. Comminus ,	S. Alexander ,	S. Antonia ,)	
	S. October ,	S. Ponticus ,	S. Vincentius , S. Felix ,)	
	S. Philomenus ,	S. Blandina ,	S. Nina , S. Castula ,)	Martyres ibidem .
	S. Geminus ,	S. Justus ,	S. Priscus , S. Epagatus ,)	
	S. Julia ,	S. Aristeus ,	S. Sepaca , S. Amelia ,)	
	S. Albina ,	S. Cornelius ,	S. Hilarius , S. Donatus ,)	
	S. Grata .	S. Zosimus ,	S. Barbarinus Presb.)		
	S. Æmlia ,	S. Titus ,	S. Humatus ,)	
	S. Potamia ,	S. Julius ,	S. Evastus ,)	Martyres
	S. Pompeja ,	S. Zoticus ,	S. Honorata ,)	
			S. Rogata ,)	

Sancti

Sancti triginta octo Mart., apud Græcos.	S. Fontejus,	S. Piscina,	
Sancti Mater & tres liberi, Martyres apud Græcos.	S. Tertulus,	S. Castulus,	
Sancti plurimi Martyres Antiochiæ.	S. Paula altera,	S. Saturninus alter,	
S. Theemeda cum filiis,) Martyres in	S. Rogatus alter,	S. Victorianus,	
S. Armenius cum matre,) Ægypto.	S. Secunda altera,	S. Fortunatus quart.	
S. MARCELLINUS Presb.)	S. Januaria tertia,	S. Nina altera,	
S. PETRUS Exorcista,) Marty-	S. Martialis,	S. Nundinus,	
S. Thomatus,) res Ro-	S. Felix quintus,	S. Saturnina quinta,	
S. Rogatus.) mæ.	S. Sextus,	S. Cæcilia,	
Sancti Quadraginta duo,)	S. Fortunatus alter,	S. Marina,	
S. Secundus,	S. Januarius alter,	S. Luciola,	
S. Maxima,	S. Adjutor,	S. Felicia,	
S. Martinianus,	S. Fortunata tertia,	S. Maxima quarta,	
S. Silvinus,	S. Nomitia,	S. Prima altera,	
S. Flavianus,	S. Paula tertia,	S. Firmina,	
S. Paulus,	S. Rogata,	S. Evafius,	
S. Petrus,	S. Victoria altera,	S. Sildinus,	
S. Victorina,	S. Donata quinta,	S. Tertius,	
S. Matrona,	S. Mavorus,	S. Fuscus,	
S. Faula,	S. Posinna altera,	S. Marcellina,	
S. Extricata,	S. Prima,	S. Rota,	
S. Antonina,	S. Urbana altera,	S. Evafia,	
S. Saturnina,	S. Turninus,	S. Sermaria,	
S. Donata,	S. Januarius tertius,	S. Rodilia,	
S. Reducta,	S. Senecio,	S. Maria tertia,	
S. Maxima,	S. Julia tertia,	S. Salpurnia,	
S. Saturnina altera,	S. Marciana,	S. Castula,	
S. Paula,	S. Nondinarus,	S. Saturnina sexta,	
S. Julia,	S. Castus,	S. Iusta,	
S. Florentina,	S. Datus,	S. Jocunda,	
S. Fortunata,	S. Florentina,	S. Julius,	
S. Maxima altera,	S. Victoria altera,	Alii leptuaginta sex,	
S. Urbana,	S. Marius,	S. Oratus,) Martyres	
S. Felicissima,	S. Jovinianus,	S. Latina,) ibidem	
S. Iusta,	S. Fortunatus,	S. Sabina,)	
S. Flavia,	S. Fortunatus,	Sancti Quadraginta octo Martyres Romæ.	
S. Matrona altera,	S. Saturnina quarta,	S. Thamatus,	
S. Marciola,	S. Julia tertia,	S. Pafilus,)	
S. Valentina,	S. Nina,	S. Honoratus,	
S. Fortunata altera,	S. Honorata,	S. Eltiaus seu) Martyres	
S. Venuſta,	S. Donata tertia,	S. Seleucus,	
S. Donata altera,	S. Victoria,	Palæstinus) Cæſarex.	
S. Maria,	S. Marcia,	S. Porſirus,	
S. Gallica,	S. Donata quarta,	S. Rogata,)	
S. Titula,	S. Calpurnia,	S. ERASMUS Episcopus, Martyr For-	
S. Vitalica,	S. Extricata,	miis in Campania.	
S. Evantia,	S. Felix quartus,	S. Eugenius I, Papa Romanus.	
S. Julia altera,	S. Saturninus,	S. Adalgisus, Presbyter in Theoraſcia,	
S. Summata,	S. Donatus,	Picardiæ regiuncula.	
S. Posinna,	S. Cenonus,	S. Guido, Episc. Aquensis in Inſubria.	
S. Saturnina tertia,	S. Primola,	S. Stephanus, Episcopus Martyr Noralæ	
S. Concordia,	S. Secunda,	apud Helfingos in Suecia.	
S. Donata tertia,	S. Januaria altera,	S. Nicolaus Peregrinus, Trani in Apulia.	
S. Felix,	S. Rogatus,	B. Joannes, Eremita in monte Hispaniæ	
	S. Faustus,	Urticenti.	
		S. Joannes Megalo-martyr Bialogrodi in	
		Bessarabia.	
		SS. Martyres, Sendomiriæ in Polonia,	
		trucidatis a Tartaris.	

Martyres Romæ passi.

Martyres Romæ passi.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera R. P. Godefridi Henschenii pie memorie, nisi aliud indicent litteræ additæ in margine.

- S**ancti Hermilus & Stratonicus Martyres, memorantur in pervetusto Synaxario Ecclesiæ CP. uti pridie apud alios Græcos. Eorum Acta martyrii illustravimus. xiii Januarii.
- Ceolachus, Cellacus, Colatus, vel Colachus, Episcopus Lindisfarniæ & Leichfeldensis, Apostolus Merciorum, ut Sanctus memoratur a Camerario in Menologio Scotorum, & in quodam Ms. Calendario Ordinis S. Benedicti, Ven. Bedæ lib. 3 Hist. Angl. cap. 21, inter Episcopos Mediterraneorum Anglorum & Merciorum nominat Ceollach, de natione Scotorum, qui Episcopatu relicto reversus est ad insulam Hy. Egimus de eo inter Prætermisos (quibus quædam addimus non occurrunt.) xiv Febr.
- B**S. Nicephorus, Patriarcha Constantinopolitanus, solenni veneratione colitur a Græcis, & eorum exemplo memoratur a Malano, Ferrario & aliis. Nos cum Latinis illustravimus ejus Acta xiii Martii.
- S. Walarici Abbatis Relatio de Flandria, ad proprium locum, inscripta est Ms. Centulensi. Historiam relationis cum illius Actis dedimus i April.
- S. Marcellini Episcopi Depositiō indicatur in vetustissimo Epitaphio Martyrologio S. Hieronymi, post relictas Martyres Romanos quamplurimos, ut videatur indicari S. Marcellinum Papa sive Episcopum, postissimum cum ejus mentio in dicto apographo, antiquiores omnes Ecclesiæ Romanæ Episcopos referente, nusquam habeatur. Hoc si admittatur, mutanda erunt, quæ de ejus fine & sequenti Pontificatus initio dicit in Conatu Chronico hist. ad Pontificum Rom. seriem. In Mss. Vaticano S. Petri, Parisiensi S. Victoris, & alio Regiæ Sueciæ, adjungitur Saturninus, & forsitan cum eo depositus. Est Saturninus hoc die inter Martyres Romanos, ut videatur his facile potuisse adjungi. In Ms. Trevirensi legitur, Romæ S. Marcelli Martyris cum aliis cccc, & in apographo Lucensi appellatur Marcellus Episcopus; Socii vero ibidem, si non tanto numero, saltem ultra trecentos, referuntur. In Blumiano scribitur nomen S. Marcellini Presbyteri. Colitur autem Marcellinus Papa xxvi Aprilis.
- C**S. Romanus Martyr Tarsus in Cilicia refertur a Rabano hoc die & a pluribus die quinta Junii. At dies natalis est xiv Maji.
- Damianus, Comes S. Reguli, indicatur a Camerario in Menologio Scotico. De eo egimus inter Prætermisos i Junii.
- Pyrhus Episc. refertur in Synaxario Claremontano, cum sanctis Patribus nostris Gerasimo & Erasmo; de his nihil ultra scimus, de illo egimus i Junii.
- S. Acacius Martyr ponitur in Ms. Synaxario Ecclesiæ CP. nullo addito loco aut tempore seu persecutione, ut difficile sit de hoc judicare, cum plures Acacii Martyres in hoc opere occurrant.
- Dorotheus, qui decollavit SS. Marcellinum & Petrum, cum vidisset animas illorum ferri ad cælos, pœnitentiam agens, baptizatus, sub Julio Papa quievit in pace. Uti in Actis martyrii eorum infra refertur num. 11 & 14. De eo seorsim ut Sancto agitur in Martyrologio Colonia & Lubeca edito anno 1490, & apud Grevenum atque Canisum. Ibidem omnia sunt relata: sed quia neque Ferrarius
- aliqui Romani de eo seorsim agunt, neque nomen antiquis Martyrologiis ullis reperimus inscriptum, hoc indicasse sufficiat.
- B**S. Marcellini Martyris Romani exuvie, ab Urbano Papa VIII concessæ, in monasterio Sanctissimæ Trinitatis Excalceatorum, apud oppidum Socuellamos Hispaniæ, honorifice coluntur. Ita Tamajus de Salazar in Martyrologio Hispanico, addens, se memoriam in hunc diem reposuisse, quia de alio ejusdem nominis agunt hodie antiqua & recentiora Martyrologia, in quibus de hoc altum silentium. Et nos de S. Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ Reliquiis, vasis in locis servatis, infra egimus: a quo hunc plane diversum arbitramur.
- SS.** Nicolaus & Tranus, Eremitæ in Sardinia, hoc die referantur a Ferrario, in Catalogo Sanctorum Italia, occasione S. Nicolai Tranensis. Eorum corpora religiose elevata dicuntur ante 1227, Vita autem & miracula describi in veteri libro edito per Ludovicum Episcopum Civitatisensem; quem librum, æque ac librum Francisci Fata de rebus Sardinia, optaremus nancisci, maxime si prædicti Sancti certum aliquem cultus vel elevationis diem habeant, prout indicare videntur Dimas Serpi & Dionysius Bonfant. Quod si festi illius dies certus, in quo etiam Indulgentiæ proponuntur, digna quarum a nobis mentio fiat, indicatus fuerit, sive ipsorum proprius, sive cum Despara loci Patrona communis, conabimur ad eam de eisdem plenius agere.
- Anastasia Oliveti, scilicet Monacha, Sanctorum ac Beatorum Ordinis Carmelitici Acti bene ordinata inscripta per Philippum a Visitatione: nescius unde eius Sancta, vel hoc die mortua, innotuerit; neutrum dicit in Annalibus Lerana, agens de ea velut Ordinem suum professa ad an. 121. Certe ultima ejus memoria, quæ exstat in Vita S. Sabæ, de ea solum agit, ut tum, cum illa scribebatur, in monte Olivarum adhuc virtutibus florente, nusquam vero ut jam defuncta.
- SS.** Deodati Episcopi, Maldegarii, Fulberti, Amfilioni, Lamberti, & unius Innocentium translatio, in monasterio Latiniaco, inscripta est Additionibus Molani ad Usuardum anni 1583 sub fine, minore charactere: quo citato referuntur in Martyrologio monastico Arnoldi Wionis, addens, fuisse tres illorum monachos, Maldegarium scilicet, Amfilionem & Lambertum. Wionem sequitur Dorganus. Verum Menardus, ejusdem Ordinis Benedictini monachus, cum Latiniacensibus, Parisiis scribens & sen solum leuclis Latiniaco distans, rem totam silentio involvit, uti & Bachelius. Sanssajus minore charactere, quasi inter Prætermisos, eorundem meminit, qui tamen etiam ipse Parisiis potuit rem examinasse: rogavimus nihilominus nostrum P. Harduinum, ut & ipse eam vellet explorare; qui opera usus P. Mabillonis responsum accepit, Reliquias quidem a Calvinistis exussas simul cum chartis, docturis unde & quando vel quomodo allatae ea sint; singulorum nihilominus festis coll ut sequitur:

O

S. Fui-

A S. Fulberti Episcopi, scilicet Carnotensis, quod notatu dignum, quia a nobis defectu cultus inter Prætermis-
relatus est x Aprilis.

S. Deodati Episcopi, forsitan Nivernensis: sed hic colitur xix, iste xxii Junii.

S. Lamberti Episc. & Martyris, Leodicensium Patroni xvii Septembris,

S. Ansilionis Monachi, aliunde adhuc nobis ignoti, xi Octobris.

SS. Innocentium, sub ritu primæ Classis xxviii Dec.

S. Maldegarii nullum proprium festum indicatur in responso, nec causam invenimus suspicandi, ipsum quæstantibus in Hannonia colitur xiv Julii.

Odo, ex Priore monasterii Cantuariensis S. Salvatoris, Abbas Bellicensis in Anglia, & scriptis, in Pentateuchum, libros Regum & Placerium notus, indicatur a Menardo, Maibevo, & Bucelino: diciturque tam excellenti pietate fuisse, ut post obitum inter Divos sit relatus. Quod primus, quantum scimus, sed irridendo, dixit herethus Balsus. Secuti tamen sunt Pissans, Harpsfeldus, Menardus & Bucelinus. Non est in Martyrologio Anglicano Wilsoni: quare & nos cum differimus, donec fuerimus de ejus cultu certiora monumenta assecuti.

B Beatus Dubdale heus, filius Kellaci, Comorbanus (id est successor) SS. Patricii & Columbæ, die 3 Junii, ætatis suæ anno octogesimo, in pace quievit. Ita Colganus parte 3 ad Acta S. Patricii, ex brevi Chronico pag. 297. & addit, cum, juxta quatuor Magistros, successisse Muredac'o, anno 965 deposito, & sedisse Archiepiscopum Ardmacanum annis 33, proinde mortuus esset anno 998.

Ratruda Virgo, in monasterio Plumbariolæ prope Montem Casinum, cum titulo Sanctæ profertur a Bucelino; sed a nemine ante illum, quod sciamus: ab illo autem citantur Leo Ostiensis & M. Ant. Scipio, non indicatis locis. Quæstimus ergo ea & reperimus, Leonem lib. 1 Chronici Casinensis cap. 8 de illa agere, tamquam filia Ratchisi Regis Longobardorum, facti monachi, quæ cum matre Tasia, in eoloco, propriis sumptibus extructo dotatoque, sub magna cautela, & districtione regulari vitam agens, ultimum diem clausit. Verum tamen neque ipse Leo, neque Angelus de Nuce in Notis, et tribuunt titulum Sanctæ, ut nec M. Ant. Scipio in Elogiis Abbatum Casinensium, ubi de S. Petronace Abbate, (de quo egimus 6 Maji) Ratrudæ meminit; nec denique Mabillon in 3 Sæculo Benedictino. Diem vero videtur Bucelinus suo legisse arbitratu.

C

Conallus Episcopus, S. Colombæ discipulus, in monasterio Divini-Juris, memoratur in Menologio Scotico Dempsteri, ejusque Historia Ecclesiastica pag. 167, ubi monasterium Divini-Ruris appellat, asseritque floruisse anno 609. Dempsterum describit Ferrarius, citatque tractorem Boethium, sed loco omisso. Certiora monumenta de ejus veneratione libenter haberemus.

Zacharias Monachus, discipulus Abbatis Silvani, qui pallum pedibus conculeans, dixit: Nisi quis sic animo omnia conculeasset, monachus esse non potest; laudatur in Vita Patrum & refertur a Greveno in Austario Usuardi, Heraclidem Ponticum allegante; sed in suo Paradiso talis dicti non meminit nec alius quod scimus. Idem nihilominus refert Canisius, Galestinus autem atque Ferrarius, satis habent commendasse sanctitatem ejus in genere. Est aliquis S. Zacharias inclusus, qui in pace quievit, ex Græci a nobis relatus ad xxiv Martii, sed nec tunc patuimus, nec modo possumus affirmare, nam unus idemque hic refertur.

Thomas de Argentolio, Præpositus Ecclesiæ Atrebatensis, in ipso Ecclesiæ suæ gremio, propter justitiam ac libertatem Ecclesiæ, a sicariis interfectus

anno MXXVI, memoratur a Molano in Natalibus D Sanctorum Belgii, ex libro obituum diocesis Ecclesiæ. Forte exciderunt Molano cc. Nam in Martyrol. Atrebatensi, nobis a DD. Canonici donato, ita legitur: Eodem die occisio Thomæ Præpositi, pro quo dantur quinquaginta solidi, anno MCCXXVI. Ejus memoria, sed alio charactere, excusa est in Martyrologio, Gallice Leodii an. 1624 impresso & Piss adjungitur a Saussajo.

B. Sadoc. Ord. Prædicatorum cum sociis 48, occisus a Tartaris in Diario Dominicano Marchesi Italico, nec non in Anno Sancto Ordinis Flandricæ edito per Dominicum de Herre, conjunguntur hoc die cum Martyribus Sendomiriæ per Tartaros occisi, de quibus agimus ad calcem hujus diei.

Joannes, in monasterio Brabantiz Villariensi Ordinis Cisterciensis admissus, adhuc probationis annum agens, post innocentissime vitam peractam mortuus, cum titulo Beati profertur ab Henriquez, Chalesmote, Bucelino. Laudatur in Chronico Villariensi.

Adelheydis, cum quinquaginta Virginibus, vixit in Innessi oppido Sueviæ Imperiali, & laudatur plurimum a Joanne Nider, lib. 1 Formulæ cap. 12 & lib. 2 cap. 11, non indicato die obitus: quem assignat Arturus a Monasterio hunc 2 Junii, & primus & eam honorat titulo Beati.

Udalrici Comitis de Zile, dein monachi Zvvisalten-
sis depositio, ut venerabilis viri, memoratur a Bucelino in Menologio Benedictino.

Arnoldus a Gertrudis-Berga, Capellæ Hannoniæ pargo prope Enghiam, Carthusianus, cum opinione sanctitatis mortuus, post Dorlandum refertur a Rayffio; sed Venerandum solum compellat.

Ludovicus de Estrada Abbas monasterii Horti B. Mariz, in diocesi Hispaniæ Siguntina, Ordinis Cisterciensis, & totius Congregationis Castellæ Superioris Generalis, mortuus hoc die anno MDLXXXI; ante Societatis Jesu propugnator; inscriptus est Menologio Henriquez, Chalesmote & Bucelini; sed solum cum titulo beatæ recordationis, aut piæ memoriæ, aut venerabilis.

Leonardus Alitias, S. Francisci socius, refertur a Jacobillo, quod alium pro hoc die non haberet. Allegatis verba Martyrologii Franciscani, in quo primo loco ad præcedentem diem habetur, ut tunc inter Prætermis-
relatus.

Jacobus Coppenus, Alemariæ anno 1575 ab hæreticis occisus, ut Martyr, post Opmerum, indicatur a Rayffio. E

Joan. Bernardus, an. 1599 ab Indis occisus,) Ordinis

1 Joan. Luneburg, in Saxonia, an. 1240,) S. Fran-

2 Joan. a Rupe-scissa, Villa-Fran. an. 1357,) cisterci-

4 Rubinus Mirtilli, in Lusitania, an. 1447,) mran-

7 Alphons. de Tapia, in Hispania, an. 1598,) tur ut

3. Guill. a Castellione, in Italia, an. 1413) Beati in

5 Gaspar a Josepho, in Hispania, an. 1576,) Martyro-

6 Joannes Laicus, Salmantica, an. 1577,) logio

Paula Isabella, Virgo Mediolani, an. 1447,) Franci-

scano Arturi, Paula Isabella in ejusdem Gynæceo sacro.

Horum varii laudantur a sanctitate vita apud Wadingum & Haroldum; sed de cultu aliquo, saltem iacinto, silent: neque eorum quemquam titulo Beati honorant.

Joanna de Guilhem, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Oriolæ in regno Valentia, anno 1607 mortua, miraculis clara, translata est anno 1616 ad altare.

Vita, per paginas 30 deducta, extat apud Simplicianum de S. Martino, in Historia S. Augustini & aliorum Sanctorum, Beatorum & Illustrium Ordinis: sed in hac Vita abstinet auctor a titulo Beati, quem tamen ei tribuit Arturus a Monasterio, in Gynæceo sacro.

Isaac, Monachus & Martyr Cordubæ, memoratur in Miss. Pragenfi & Ultrajedino. In aliis cum Martyrol. Romano

111 Junii.
S. Per-

- SS. Pergentinus & Laurentinus fratres, in Tuscia, sub Decio gladio necati, referuntur in *Ms. Trevirensi S. Martini*. Ab aliis 111 Junii.
- S. Genesius, Episcopus & Martyr, Lemovicis in Gallia, indicatur a Ferrario, ex *Kalendario Ecclesie Lemovicensis*; sed addit; cujus urbis Episcopus fuerit, quandoque Martyr effectus fuerit, necdum se potuisse scire. Habemus *Breviarium Lemovicense anni 1623*, in cuius *Kalendario* nusquam fit mentio ullius Genesii. Esse tamen duas parochias S. Genesii in *Archipresbyteratu Brivatensi*, indicatur in *Registro beneficiorum Lemovicensis diocesis*. Forte est S. Genesius, Episcopus *Claramontanus*, sed Confessor: qui colitur sequenti die 111 Junii.
- D. P. S. Lisardus, Episcopus Confessor, indicatur in *additionibus scriptis Carthusie Bruxellensis ad Grevenum*. Est Lisardus, Episcopus Martyr, 14 Februarii; aut Lisardus, Presbyter Confessor, sequenti die 111 Junii.
- B. S. Attalus est in *Ms. Synaxario Ecclesie Cpolit.* Videtur ille esse, qui ab aliis refertur. 11 Junii.
- S. Arthemius cum suis indicatur a Greveno in *Auditorio Usuardi*. Putamus eundem esse, quem alii nobiscum differunt ad 11 Junii.
- SS. Vincentius, Primus, & Felicianus, Martyres Agenni, celebrantur in *Martyrologio Gallicano Saussaji*. Verum Primus & Felicianus passi sunt Romæ; & Vincentius, Agenni; perperam hic conjuncti: quos, sub debita distinctione, referemus 11 Junii.
- S. Odo, origine Danus, ex Episcopo Wintoniensi Archiepiscopus Cantuariensis, hoc 14 Nonas Junii, inscriptus est *Martyrologio a Richardo Wilsfordo edito*, & *Londoni Anglice anno 1506 excuso*. Verum, 14 Nonas Julii, relicto seculo cælestia penetrasse, dicitur in *Vita a Capgrave edita*, & assensumur aliis. *Varia ergo ejus Acta*, datur sumus 14 Julii.
- S. Procopii Abbatis in Boemia Canonizatio, hoc die facta, recollitur a *Wihne, Menardo, Ferrario, & aliis*. Dies ejus natalis est 14 Julii.
- C. S. Udalricus, Episcopus Augustanus, inscriptus est *Ms. Leodiensi S. Laurentii, & Ms. Florario*. Ejus natalis est 14 Julii.
- Malcolmus Rex Scotiæ, maritus S. Margaritæ, ab Anglis anno 1097 occisus, ut Sanctus Martyr, a *Wilsone* inscriptus est *Martyrologio Anglicano*, anni 1608: suntque cum secuti *Camerarius & Ferrarius*. Allegatur *Molanus* in *Appendice ad Usuardum*: sed is in prima editione habet illum ad diem 24 Octobris, & secuti sunt *Canisius* in *Martyrologio Germanico*, *Ferrarius* in *Catalogo generali*, atque *Dampfsterus* in *Memologio Scotico*: qui etiam variis aliis diebus eum referri, non tamen hoc secundo. Quia autem omnia ipsum spectantia fere continentur in *Vita uxoris S. Margaritæ Regine*, constitimus (nisi alia certior ratio indicetur) utriusque simul causam agere, non ad 24 Julii, quo solebat *Margarita coli*; sed ad diem, D qui cultus ejus sacro destinatus jam est, 1 Junii.
- S. Helenæ, Matris Constantini Imp. memoriam Venetiis, asserit *Arturus a Monasterio in Gynæceosa*, esse celebrari in *Anthologio Græco*, *Additionibus Molani ad Usuardum*, *Ferrarii Catalogo generali*. Hi autem non 2 Junii, sed 2 Maji cum S. Constantino filio ipsam referunt: de ea autem cum *Martyrologio Rom.* agemus 24 Aug.
- B. Isidorus Confessor, a S. Neophyto Episcopo Oeconomus Ecclesie Sanctorum Fratrum constitutus, dicitur ab auctore *Glorie Leoninorum* anni 1683 primum vulgata, *Carolo scilicet Antonio Conversano*, laudari in *Vita S. Neophyti Episcopi apud Capetanum*. De illis egimus 2 Maji & S. Neophyti *Vita* examinabimus 1 Septemb.
- Caprasius, Prior Carmeli cui *Joannes Hierosolymitanus*, inscripserit librum de *Institutione Monachorum*; nullis (quæ viderim) Carmelitarum *Kalendaris* hactenus adscriptus; cum titulo Sancti collocatur, in *Corolla selectorum ex Carmelo forum*, *Teutonice edita ad usum mensuræ sortitionis*, an. 1683 *Antverpiæ*. Alii, cum *Lerineni Caprasio confusum*, adscribunt 1 Julii. licet *Bosius & Palæonydorus* obisse dicant 25 vel 26 Octobris.
- S. Pelagii penitentis translatio agitur *Parisiis* in Ecclesia inde nominata, ad forum a puteo *Eremitæ Puilermite*, cognominatum, intra parochiam S. *Médardi*. Natalis ejus recollitur 24 Octobris.
- S. Florus, Episcopus Confessor, colitur *Officio novem Lectionum* in propriis Ecclesiis *Claramontana*, & in *Ordine excuso* pro anno 1636. De eo egimus pridie scilicet *Kalendaris Junii*, inter *Prætermisissos*; quia ab eo die, propter festum S. *Modulphi*, hac translatus est. In Ecclesia autem *Cathedrali S. Flori*, uti & in *varietate Fastis* colitur 111 & 14 Novemb.
- S. Ermenburga Angli, indicatur in *additis a Carthusia Bruxellensi ad Grevenum*; ab aliis refertur 24 Novembis.
- Udalricus Anachoreta, socius B. Nicolai in Helvetiæ *Vitam* habet apud *Murum inter Sanctos Helveticos*: & quia ex *Bavaria oriundus*, jam ante habebat apud *Raderum* in *Bavaria Sancta*, *Vitam Nicolai*, probato utcumque antiquo cultu, dedimus 22 Martii, ubi num. 68 agitur de hac illius factis: sed neque ibi, neque ab *Auctoribus supra allegatis*, ullum pro *Udalrico* publici cultus argumentum adfertur.
- Stanislaus Polnaniensis, Carmelita, Concionator severissimus, in *Prussia* confusus ab *Idololatriis* & an. 1420 hodie sepultus apud *Suas*, *Hydgestia* in *Cujavia*, ex *Catalogo Patronorum Poloniae*, *Roma* probato & *Cracovia* reviso, refertur inter *Vitas Beatorum Polonorum*, a *Martino Baronio* collectas, cujus hic fere verba dedimus, neque de cultu aliquid requirendo comperimus: videlicet *Lezanam*, in *Annalibus* alios *Ordinis Auctores* allegantem, ad annum prædictum.

DE SANCTIS XLVIII MARTYRIBUS LUGDUNENSIBUS,

POTHINO SEU PHOTINO EPISC. ET ZACHARIA PRESB.
 VETIO EPAGATO, MACARIO, ASCLIBIADE, SILVIO,
 PRIMO, ULPIO, VITALE, COMMINO, OCTOBRE,
 PHILOMENO, GEMINO, JULIA, ALBINA, GRATA,
 ÆMILIA, POTAMIA, POMPEJA, RODANA, BIBLIDE,
 QUARTIA, MATERNA, HELPIDE, MATURO, SANCTO DIAC.
 ATTALO, ALEXANDRO, PONTICO, BLANDINA, JUSTO, ARISTEO,
 CORNELIO, ZOSIMO, TITO, JULIO, ZOTICO,
 APOLLONIO, GEMINIANO, JULIA, AUSONA,
 ITEM ÆMILIA, JAMNICA, POMPEJA, DOMNA,
 JUSTA, TROPHINA, ANTONIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G.H.

Circa Nomina Martyrum & quædam de ipsis dubia.

ANNO
CLXXVII

Lugdunum, antiquissima urbs Gallie, & celeberrimum estiamun emporium, triumphat hoc die in suis Martyribus, quorum memoriam celebrant passim omnia Martyrologia. Nos nomina in quatuor decurias distribuiamus. Harum prima est, Pothini Episcopi, Zachariæ Presbyteri, Vetii Epagati, Macarii, Asclibiadis, Silvii, Primi, Ulpii, Vitalis, Commini. Ex his Vetius Epagatus unus idemque est: in Martyrologio Hieronymiani apographis solum Vetius seu Vethius appellatur: apud Adamum & alios Epagatus duntaxat: apud Gregorium Turonensem lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 49, videntur ob interpunctionem duo censeri. Altera decuria est SS. Octobris, Philomeni, Gemini, Juliz, Albina, Grata, Æmiliz, Potamiz, Pompeje, Rodanz. In aliquibus Mss. variant lectiones, Albini, Miliani & Rodiani. Apud Gregorium Turonensem loco Potamiz, est Pusthumiana, & Rodane scribitur. Tertia decuria est SS. Biblidis, Quartiz, Maternæ, Helpidis, Maturi, Sancti Diaconi, Attali, Alexandri, Pontici, Blandinæ. Pro Helpide, est etiam Helpis quæ & Amnas: apud Gregorium Turonensem Elpen ipsa Stamas, & deest Attalus: post Helpidem vero additur, Hi sunt autem, qui bestiis traditi sunt. Quarta decuria est B. Iusti, Aristei, Cornelii, Zosimi, Titi, Julii, Zotici, Apollonii, Geminiani, Juliz. Tres ultimi cum Ausona desunt apud Greg. Turonensem, apud quem iterum ante Aristem ista leguntur in Mss. & apud Adonem, Hi sunt, qui in carcere spiritum reddiderunt. Deinde quintam decuriam, sed non integram faciunt nomina Ausonæ, Æmiliz, Jamnicæ, Pompeje, Domnæ, Iustiz, Trophinz, Antoniz: quarum tres priores, in Beda suppositio, seorsum habentur etiam in Janii. Apud Turonensem additur Mamilia, & alia nomina exprimuntur diversimode. Et hi quadraginta octo Martyres, Lugduni passi isto numero asseruntur in tribus Martyrologiis Hieronymiani Apographis. Apud Adonem omittitur Sanctus Diaconus; & post Grata additur Rogata; sed hanc cum Martyribus alibi passim iungendam, de quibus infra agimus, indicatur in dictis apographis. In Corbejensi solum quadraginta sex prætitulantur, & interim enumerantur nominibus expressis, quadraginta octo: Julius autem, in quartam decadem a nobis relatus, solum in dicto Corbejensi reperitur. Beda in suo genuino Martyrologio, & Mr. Regina Succia, quod Holstenius valde laudat, nominant S. Blandianam cum aliis XLVII. In Mss. Gellonenf Augusano, Labbeano & S. Galli, indicantur Photinus & quadraginta octo Martyres, sed tot sunt simul cum Photino.

numero 42.

Uuardus memorat Fotinum Episcopum, Zachariam Presbyterum, Sanctum Diaconum, Epagatum, Maturum, Attalum, Albanam, Grata, cum aliis quadraginta; atque ita, etiam juxta illum, simul censentur quadraginta octo: quo etiam numero illos computat Turonensis, sed in nominibus variant.

2. Acta martyrii descripta fuerunt ab Ecclesia Vien-nensi & Lugdunensi, ad Ecclesias Asia & Phrygia, suntque edita libro quinto Historia Ecclesiastica, Græce primum apud Eusebium Pamphilum, dein Latine a Rufino Presbytero: & hanc Latinam editionem habemus in pretio habuerunt Ecclesie Latinorum; adeo ut passim inde eruta extant Acta in Mss. codicibus; quorum autem ad nos egrapha pervenerunt, hi sunt: Codex Lugdunensis, ad Collegium S. Iusti pertinens; Augustanus, Marci Velferi; Trevirensis, monasterii S. Maximini; Bodecensis, Canoniarum Regularium in Westphalia; deinde nostrates aliqui, & unus a Petro Loveto Jurisconsulto Bellovacensi repertus. In horum aliquibus Acta inventiuntur contracta, aut mutato ordine prolata nomina, vel vitiosa: & sic in tomo secundo Mombrilli proponitur Passio SS. Pontici & Balbinæ Martyrum; & alibi eadem inventiuntur sub titulo SS. Photini & sociorum Martyrum. Ex eadem Latina editione desumpta sunt verba Martyrologiorum. Hinc apud Uuardum, Episcopus Lugdunensis per litteras P scribitur Fotinus, pro quo tamen Ado per litteras Ph nomen Photini, expressit, quod conformiter ad eymon nominis, uti si ovit, sumpti, Latino Lucidus diceretur: & hoc secuti passim posteriores. At S. Hieronymus de Scripturis in Irenæo Phobinum cum aspiratione in medio; & Græci, apud Eusebium atque Nicephorum, Photini scribunt, uti si tido, quasi dicens Desiderabilem: in apographo autem Epternacensi Hieronymiani Martyrologii, Potinus habetur, omisa prorsus aspiratione. In Mss. vero Lucensi & Corbejensi loco Pothini, legitur Rogatiani, nescio qua librorum oscitantia. Rahnus in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, Pothinum cum aspiratione in medio desinit esse exarandum. Res ea parvi momenti est, modo unus idemque sanctissimus Episcopus Lugdunensis intelligatur.

3. Beda in suo genuino Martyrologio elogium SS. Blandinæ & Pontici profert huiusmodi: Ipso die in Lugduno, S. Blandinæ cum quadraginta septem Martyribus: cui a prima luce usque ad vesperam tormenta semper innovantes, ad ultimum victos se tortores consentunt: quæ & secundo die pulsata cruciatibus, non superatur. Tertio quoque die reli-gata

Elogium
SS. Blandinæ
& Pontici
in Beda

A gata ad stipitem, atque in crucis modum distenta, bestis pabulum praepratur. Quam cum nulla exbestis auderet attingere, rursus revocata ad carcerem: quarto etiam verberibus acta craticulis exusta, & multa alia perpeffa, ad ultimum gladio jugulatur. Tunc & Ponticus, puer annorum quindecim, per omnia tormentorum genera cum ipsa circumactus, & materna ejus cohortatione roboratus, ante illam martyrium consummavit, sub Antonino Vero. Scriptum in Historia Ecclesiastica libro quinto, scilicet a Rufino Presbytero.

4 Sed difficultas exoritur, quod Balbina secundo die, pulsata cruciatibus, non superata dicatur, & ipse apud Bedam & apud Rufinum etiam laus; apud Eusebium autem eodem tribuentur Biblidi, ad fidem, semel negatam, constantius profitendam reversa: de qua differentia inter utrumque Auctorem, ut judicare per se possit lector, arbitrium et relinquimus in Notis. Jam sicut Biblidis non meminit Rufinus, ita etiam Eusebius non facit mentionem S. Zachariae Presbyteri, quem laudat Rufinus, & quem commemorant omnia Martyrologia Hieronymiani agrapha; Turonensis etiam, Usuardus, Ado, Notkerus & alii. Num ergo Rufinus, codicem Eusebii sinceriorem natum, aliter reddiderit, quam fuerant omnia exemplaria, ad qua curata editiones: aut ex germana Viennensium & Lugdunensium epistola supplevis qua de S. Zacharia Eusebius omiserat? aut denique, solita interpolandi libertate, qua de S. Zacharia, S. Pothini collega aliunde comperta habebat, intravit in epistolam Eusebii, paraphrastes hac in parte, potius quam interpret? Nos cum Raynando id disquirentes, ratam habemus notitiam S. Zachariae Presbyteri; cum ipse etiam Eusebius fateatur truncatam se proferre dictam epistolam; paucorum duntaxat Martyrum in illi gesta contineantur, ceterorum nomina aliunde debeant innotuisse Auctori Martyrologii Sanctique Gregorio. Ita Henschenius &c. Vide Append. pag. 981. col. 1.

5 Hic vicesimo primo loco videtur numerare Rodonem qua Rodana Martyrologio est, nobisque secundum Decuriam claudit; & Paradiso, Historia Lugdunensis memorias colligenti, atque Joanni Maria de la Mure Pagi Forensi, vulgo le Porez, Historiam scribenti, amplam dedit conjectandi materiam. Nam vetus apud Lugdunenses domus, in qua iustitia administrabatur, sive Curia, antiquis in titulis Rodona dicitur, & vulgo Roanne; quod nomen retinuisse conjectant ab ista Sancta Martyre, qua ejus olim domina fuerit aut inquilina. Sed hoc non plus verosimilitudinis habere censeo, quam quod Aravis, suscepto Martyrum sanguine copiose tinctus, nomen mutaverit, ut vulgo deinceps diceatur Saone.

6 Nec minus gratis cogitatum videtur, quod eadem sancta Martyr civis fuerit Rodumnaensis oppidi, vulgo Roanne dicto, nec nisi xiv leucis Lugduno distet. Habrant sibi signenta istae novitiae quicumque salibus delectantur: majorem fidem meretur vetus qua extat Homilia de S. Blandina, in qua Pothini & aliorum mentio habetur. Hanc S. Eusebio Episcopo Lugdunensi attribuitur; licet eam S. Fausto Episcopo Rejensi addicere malit Philippus Labbe, de Scripturis Ecclesiasticis, ubi de Eusebii Scriptis agit sub fine. Auctor istius Homiliae gratulatur urbi Lugdunensi tam illustre Martyrum trophaeum: quod scilicet populos Martyrum possideat. Gregorius Turonensis, lib. 1 de gloria Martyrum cap. 49, Athanaci passor scribit, discessit Martyres Athanacenses. Est Athanacum apud Lugdunenses, ubi nunc abbatia S. Martini, & Societatis Jesu thesaurum, ad ipsam Rhodani Aravisque confluentiam.

7 De tempore persecutionis ista apud Rufinum legatur in Proemio libri quinti. Igitur Soteri Episcopo, octo annis in urbis Romae Sacerdotio ministrato, duodecimus (non distinguendo scilicet Cletum & An-

cletum) ab Apostolis succedit Eleutherius. Quomodo Auctores legantur apud Eusebium diximus xxix Aprilis, ante Acta SS. Epipodii & Alexandri & Sociorum quatuor & triginta, in eadem persecutione & in eadem urbe Lugdunensi martyrium passorum; imo & eodem die xxix Aprilis dedimus Acta S. Soteris Papa; ostendimusque eum vltima functum esse CLXXI, atque tunc accepisse successorem S. Eleutherium; cujus Pontificatus tempore, septimo decimo anno Imperii Antonini Veri (is est annus Christi CLXXVII) per multas orbis Romani provincias, ex acclamatione & seditione vulgi, persecutiones dirissimae concitatae sunt, ita ut multa millia Martyrum per loca singula fierent, uti passim ex hoc nostro opere constabit. Ex his dedimus xxix Maji SS. Glyceriam Virginem & Laodiciam carceris custodem, Heracleam in Thracia Martyres; & xiv Maji, SS. Viduam militem & Coronam, in Aegypto passos. Sed & inter tot Martyres, quorum sola nomina singulis diebus proferimus, arbitramur plurimos ad haec tempora referendos. Ex Actis Sanctorum, ad seculos mensis pertinentium, placet hic adducere, quae de S. Marcello, Cabilionensi Apostolo, ex veteri Legendario Ecclesiae Cabilionensis & aliis Mss. danda erunt ad diem iv Septembris, ubi ista legantur: Igitur sub Antonino Imperatore, generaliter adversum omnes Christianos praecipua impietate persecutionis extiterant, quae a Praefectis Vicariisque eorum, Praesidibus ac Praepositis provinciarum, & obtemperandi studio, & Christianae religionis odio, & sacrilegae persecutionis instantia, custodita vehementissime complebantur... Eodem igitur tempore in urbe Lugdunensium quinquaginta praestantissimi viri, pro Christianae religionis cultu, in ergastulorum custodia subdendi immanibus suppliciis retrudebantur. Ex quorum numero S. Marcellus & S. Valerianus venerandi Martyres fuerunt. Quibus obleratis, nocturno tempore, Angelicae visitationis affectu, ad egressum liberum denuo reclusa divinitus claustra patuerunt. Reliquorum vero felix consummatio a Lugdunensibus [perscripta fuit; &] Proceribus summoque Senatui, vel circumjectis ejusdem urbis Cabilionensis oppidis populisque, per manifestum passionis ordinem, ut de ipsis legitur, gloriosi certaminis victoria non habetur incognita. Si non fuerant publica contra Christianos omnes edita Antonini, (qualia Tertullianus cap. 5 apologiae negat fuisse) agnoscenda saltem sunt privata rescripta contra eosdem aut contra eorum aliquos, qualia infra num. 13 contra S. Attalum facta dicuntur.

7 Rufinus caput primum sic inspicatur. Galliarum nobilissimae urbes Lugdunensium civitas habetur & Viennensium, quas praecipui lapsu praeterfluit Rhodanus nobilissimus fluviorum. In his quae & quanta erga Dei Martyres gesta sint, supra memoratis Antonini Veri temporibus, descripta per ordinem ab eis ad Ecclesias Asiae & Phrygiae, fidei relatione transmissa sunt. De quibus, ut fides certior habeatur, ipsa scriptorum exempla subiciam. Ado Viennensi Episcopo in Martyrologio, Lugduni hoc passus esset: sed in Chronica ait, ex Viennensi & Lugdunensi urbe impleffe martyrium, scilicet Viennae Lugdunum adducit, ubi Praeses aderat: & Sanctus num. 5 infra, dicitur Diaconus Viennensis. Merito igitur, horum XLVIII Martyrum esse ecclesiam Viennae, legitur in Vita S. Clari Abbatis Viennensis, Kalendis Januarii edita num. 12. Ceterum cum nominatur Asia, ut a Phrygia distinetur, intelligitur ea Provincia Asia, cujus caput est Ephesus, uti etiam Adorum cap. 2 num. 10 famitur.

Nota differ-
entia inter
Eusebium
& Rufi-
num.

Novitiae
conjecturae
de S. Ro-
dano.

de S. Blandi-
nae veteris
Homiliae.

Locus memo-
rabilis Atha-
nacii.

Tempus
dixit per
quod ab-
batia.

Acta S. Euse-
bii.

anno 17 An-
tonini Veri.

B

Idem habet
et ex Actis
S. Marcelli.

F

Rufinus &
alii.

A

ACTA MARTYRII

Et Epistola Lugdunensium & Viennensium,

Græcè edita ab Eusebio, Latine reddita a Rufino.

CAPUT I.

Occasio persecutionis. Acta aliqua SS. Vettii Epagati, Zacharia, Balbina, & Sancti,

Servi Christi, habitantes apud Viennam & Lugdonum Galliarum urbes, Fratribus omnibus, qui per Asiam & Phrygiam, eandem quam nos redemptionis Christi fidem & spergerunt; pax vobis, & gratia, & gloria a Deo Patre & Christo Jesu Domino nostro. Tribulationis nostræ magnitudinem & Gentilium furorē, quem sanctis Martyribus intenderunt, sicut est, enumerare, ne præsentibus quidem ipsi sufficimus, nedum scriptura comprehendere. Omnibus etenim viribus congressus est inimicus; tamquam qui jam per acerbissimam persecutionis adventus sui ostentaret initia, & per hunc instrueret & informaret ministros suos, adversum servos Dei, omne ministerium sceleris celeritate explere: ita ut primo a domorum nobis prohiberetur habitatio, tum deinde usus balnearum, post etiam processus ad publicum; ad ultimum ne omnino in quolibet loco, domi forisque, publico privatoque, videremur. Sed aderat Dei gratia, quæ fragiliores quoque nostrorum de manibus eorum eripiebat: producebat autem in medium viros stabiliores columnas, qui possent per patientiam suam non solum ferre impetum, quos excogitabat inimicus; sed & ultro experere, & sponte se omnibus vel opprobriorum vel tormentorum cruciatibus obicere; & latescentibus jam pene tortoribus, ipsi adhuc parum putare, pro eo quod moram sibi hanc esse quodammodo, ad Christum festinantibus, crederent, rebus fere ipsis ex patientiæ virtute clamantes: Quia non sunt dignæ passionēs hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Ferebant ergo fortiter acclamationes contra se, & probra atque injurias populi, & contumelias eorum laudes suas ducebant. Sed & verberari se ab eis, ac lapidari, & concludi patienter accipiebant æquanimitate suscipientes quicquid illa furens vulgus excogitasset infamia. Denique quodam tempore, astante Tribuno & Primoribus civitatis, pro solis acclamationibus populi correpti, & in carcerem trahi sunt trahes, usque ad præsentiam præsidis, eique adveniens offeruntur: in quos ille tanta crudelitatis usus est, ut scilicet ejus species singulas nemo posset exponere.

2 & Vettius igitur Epagatus, unus ex Fratribus, qui & in Deum perfectam caritatem, & in homines integram custodiret, cujus vita, cum esset adolescent, ita examinata erat omnibus & probata, ut etiam gravissimis senibus præferretur. Incedebat enim in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela, ad obsequiaque servorum Dei promptissimus erat. Is, cum zelo divino & fervore spiritus plenus, tam crudelia servis Dei supplicia videret inferri, & contra jus fasque torpentes humanis visceribus excogitari; indignitatem rei ultra non ferens, poposcit se audiri, pro civibus optimis,

& quibus nihil impietatis commissum probari poterat, locuturum: erat enim nobilissimus inter nos & eruditissimus. Verum cum defensionem non reciperet obstinatio Judicis, inquit tantum ab eo, si & ipse Christianus esset. Utrique Christianum se esse, clarissima & libera voce testatus est, Tamquam Advocatus, inquit, Christianorum: & ipse vinorum numero sociatur.

3 Sed in hoc illi, quid dicerent, quidem ignorabant: ille vero habens in se advocatum pro nobis Jesum, hoc nomine meruit honorari, sancti Presbyteri & Zacharia, qui erga Sanctos plenitudinem caritatis ostenderat, secutus exemplum: qui & ipse, dum Fratribus adest, & defensionem libertatis, quæ in nostra religione consistit, exequitur, Dominicum secutus exemplum, animam suam pro ovibus suis posuit & pro amicis: & ideo cum hoc pariter, velut, discipuli fideles Christi, in regno vêturo sequentur Agnum quocumque ierit. His igitur optimis & fidelissimis ducebus usus omnis reliquus Sanctorum chorus, prompti & alacres animas suas pro fidei libertate ponebant. Aliqui autem impares & infirmiores inventi, & ad illarum persecutionis subvehendum pondus invalidi, decem ferme numero, lapsu suo, lucum nobis & ingentem tristitiam reliquerunt; & multorum animos, quos prior fides accenderat, infregerunt. Unde & omnes valde perterriti sumus; non propter tormenta quæ crudelius videntur inferri, sed pro cauta confessionis incerto; quia multo nos gravius lapsus nostrorum, quam ea quæ inferebantur tormenta, cruciabant. Comprehendebantur tamen quotidie, quos dignos Dominus judicabat in lapsum numerum subrogare; ita ut ex eutraque Ecclesia, omnes qui studiosi & magni videbantur, & quorum labore & industria regebantur Ecclesie, universi pariter tenerentur.

4 Accidit autem etiam servos comprehendi quorundam ex nostris, Paganos; quoniam quidem publice iustum fuerat requiri omnes & teneri. Quique demonis instinctu, cum tormenta pertimescerent quæ inferri Sanctis videbant, monentibus se in hoc ipsum militibus quibus ita fuerat præceptum, commenti sunt adversus nos, velut Thyestras cœnas & incesta Oedipia perpetrantes; & alia quæ nec proloqui aut cogitare nobis fas est, & qualia nec credere quidem possumus, aliquando apud homines gesta. Quæ cum de nobis dictamata fuissent in vulgus, horrore maximo & execratione apud omnes homines esse cepimus; & etiam apud eos, qui prius aliquid moderationis erga nos servandum esse censebant; & omnes simul fremere adversum Christianos atque insanabili odio furere ceperunt. Tunc vidimus compleri illud quod a Domino dictum est. Quia venit tempus, in quo omnis qui occiderit vos, putet se obsequium offerre Deo.

5 Post hæc jam supra omne narrationis genus est, & suppliciorum & cruciatuum modus, qui sanctis Martyribus inferebatur, perurgente sarana: quo scilicet etiam illorum confessione, tale aliquid eliceretur a nobis esse commissum, in quo omnes pari atque eodem furore persistebant, vulgus, iudex, officium, milites; perurgentes, præcipue nomine Sanctum quemdam, Diaconem Viennensem; & Maturum, neophytum quidem, sed in fide & patientia robustissimum; sed & Attalum Pergamenum civem, qui columna & firmamentum ecclesie nostræ in omnibus fuit; & Blandinam feminam, per quam Christus ostendit, quia ea, quæ apud homines despecta sunt & in contemptu habentur, in magna gloria apud Deum ducuntur; & quia caritas ejus, quæ fragilia sunt per naturam, facit esse fortissima. Cum enim omnes de ea trepidarem, sed & ipsa car-

A carnalis ejus Domina, quæ erat una ex numero Martyrum, vereretur, ne forte Blandina cederet in tormentis, & pro debilitate corporis vix ad primæ confessionis tormenta sufficeret; tanta tolerantie virtute firmata est, ut resolverentur prius & conciderent carnificum manus, qui sibi pro contumacia judicis animositate invicem succedebant. Denique a prima luce usque ad vespæram, tormenta semper innovantes, ad ultimum victis se considentur; stupentes, quomodo in ea spiritus permaneret, cum nihil in illa ex corporis sanitate resedisset. Sed illa vero Beata, ut postmodum nobis ipsa differuit, quoties vocem confessionis emisit, & Christiana sum, exclamavit, toties novæ vires corpori reddebantur; & tamquam ablatis per confessionem doloribus, instaurabatur recentior ad agones; eoque magis quo intellexerat, quod vox pia sensum doloris exstingueret, sæpius & alacrius, Christiana sum, & nihil apud nos mali geritur, proclamavit.

6 Diaconus quoque, Sanctus nomine, etiam ipse supra quam dici potest, & supra quam humanam fas est ferre naturam, acrius insistentibus ministris demonis, quoad aliquid ab eo elicere possint confessionis illicitæ; nova pœnarum genera pertulit, & quæ longe substantiam humanæ constitutionis excederent. At ille vir Deo plenus, in tantum crudelitates eorum risit, & serinam in quæstione servitiam, ut nunquam dignatus sit, vel quis esset genere, unde domo, vel patria, nomen saltem suum eisfateri: sed de his singulis interrogatus, nihil aliud in omnibus tormentis, nisi & Christianum se esse, respondit: hoc mihi nomen, hoc genus & patria est: aliud, inquit, omnino non sum quam Christianus. Unde & incredibilis eos agebat insania, quod tantis pœnarum generibus consumptis, extorquere ei ne professionem quidem proprii vocabuli potuissent. Ad ultimum candentes laminas æris & ferri, erga inguinis loca & delicatiora quæque membrorum, instauratis ignibus adhibent: ex quo carnes quidem ejus adultæ igni defuebant, ipse vero permanebat immobilis, inconcussus, intrepidus; cælestibus æternisque fontibus, qui procedunt h de ventre Jesu, humanas in se temperans flammæ. Verumtamen membris omnibus Martyr erat, & toto corpore unum vulnus horrebat. Perit in eo humanæ formæ agnitio, & non solum quis esset, sed & quid esset, tormentorum crudelitas ne agnosci posset, abstulerat. Christus tamen in eo solus per martyrii gloriam recognoscebatur, qui per ejus patientiam destruebat adversarias potestates, & suos milites per tolerantie roborabat exemplum; ostendens omnibus, quia terribile nihil est, ubi diligitur Pater; nihil doloris est, ubi fides Christi est.

Sed artifices scelerum nequaquam Martyris erubere virtutem. Post paucos etenim dies, considerantes, quod si tumentibus adhuc vulneribus, quæ indignarentur etiam ad molliissimum manus tactum, tormenta rursus inferrent, & denuo membra jam putrefacta vexarent; unum e duobus fore, aut in suum eum impietatis jura cessurum, aut si in tormentis animam posuisset, terrorem crudelitatis & metum ceteris intentandum. Sed hoc longe contra quam impii cogitaverant cessit. Nam quod vix credi ab infidelibus potest, restitutum est in primam speciem corpus ejus, per secunda tormenta: & officia membrorum, quæ abstulerat prima crudelitas, secunda reparavit; ita ut iterata supplicia non levam pœnam contulerint, sed medelam.

A N N O T A T A G. H.

a Intelligatur cortæ domus, Græce *κλιμα*, seu *ba* fuerint ædificia publica, ut veris *Christophoro*

us, seu ædes amicorum, propinquorum, opificum, ut interpretatur *Valesius*. Quis & concludi (scilicet in domibus) suis patienter ferebant.

b *Præfide*, Græce *πρόεδρος*. Quid si Legatus intelligatur, & forte Severus, postea Imperator? Nam cum tunc provinciam Lugdunensem Legatum accepisse, scribit *Spartianus*.

c *Gregorius Turonensis lib. 1. Historia Francorum cap. 39* asserit, Leucadium quemdam, primum Galliarum Senatorum, fuisse de stirpe Verii Epagati, quem Lugduno passum pro Christi nomine superius se memoravisse ait, scilicet cap. 27; eumque addit inter XLVIII Martyres primum fuisse. Immo ipsum me *Gregorium Turonensem*, per *Leucadium* aviam, genus duxisse ab eodem, asserunt *Clarici Turonenses*, in *hujus Vita* 17 Novembris danda.

d *Hujus S. Zachariæ Presbyteri in Martyrologiis antiquis, etiam S. Hieronymi, memoria secundo loco post Pothinum refertur, & confirmatur hac Rufini historia contra Eusebium, qui videtur Zachariam Presbyterum, ideo dumtaxat nominare, uti Epagati laudem extollat, tamquam iusti, & in hoc comparandi seniori Zachariæ, id est, patri Joannis Baptiste.*

e Utraque Ecclesia, scilicet Lugdunensis & Viennensis, & in hac tunc fuisse Justum Episcopum, longo tempore exilio maceratum, & Martyrem gloriosum effectum, asserit *Ado in Chronico*. Ejus natalis incidit in diem 6 Maji, quando *Ado* ex variis collecta dedimus. An autem is qui supra intra Martyres trigesimo primo loco habetur Justus, censendus sit fuisse Episcopus Viennensis, eo quod dicantur illis *adjuncti*, quorum labore & industria regebantur Ecclesiæ, non audeamus resolvere; nudum enim nomen Justii legitur, nulla addita dignitate; quæ tamen in aliis annotatur.

f Hæc tunc Christianis objecta, docent illa *Albenogora* sub *Initium Apologiae*: Tria nobis rumoribus impingunt scelera, Deorum impietatem, cœnas Thyestæas, Oedipodis concubitus. *Tertullianus cap. 7 Apologiae*, illa sic explicat; Dicimur sceleratissimi, de sacramento infanticidii, pabulo inde, & post convivium incesto, quod everforum luminum canes, lenones scilicet, tenebras, tum & libidinum impiarum inverecundiam procurent. *Similia Minutius, Arnobius, aliorumque illius ævi scriptorum Apologia docent. Arbitrantur aliqui nomen Patris & Sororis inter Christianos commune, ad incesta commercia detortum: mysterium Eucharistiæ tractum ad eadem infantis, ferre contecti, &c.*

g Hanc passim vocem Martyrum fuisse, constat in hoc opere. Ita *Ado S. Concordii Episcopi Spoletani* habent *Kalendis Januarii*: Item *S. Luciani Presbyteri Antiocheni* vii Januarii; qui cum ter dixisset, Sum Christianus, cum ultima voce emisit spiritum: & sic de aliis.

h Alluditur & illa verba Christi Joannis c. 7, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

C A P U T II.

Fetore carceris necati S. Pothinus & alii: Blandina ipsa: martyrium SS. Maturæ & Januæ, Alexandri & Attali.

7 Sed & Blandina, quam paulo ante commemoravimus, simili exemplo ad supplicia secunda revocatur: quæ cum semiviva pene, & in mortis quodam confinio posita, iteratis fuisset pulsata cruciatibus; velut somno quodam subito evigilans, in memoriam futuræ beatitudinis venit, & voce

EXEPI.
IUG-
DON. ET
VIEN.

E

F

S. Blandina
inter reliquos
pro supplicia
et em.

EX EPIS.
LUG-
DUN. ET
VIEN.

voce constanti, tamquam de excelsis & edito con-
cionaretur ad populum; Multum, inquit, erratis o
viri, quod putatis infantium visceribus vesci eos,
qui nec motorum quidem animalium carnibus utun-
tur. Et sic in confessione perdurans, iterum nume-
ro Martyrum sociata recluditur.

ad carcerem
fuerunt
et illi quoque
singulorum

8 Sed posteaquam per beatorum Martyrum pa-
tientiam tyrannica evanescere supplicia, aliis rursus
diabolus machinis oppugnare parat famulos Dei: quo
scilicet afflictione carceris & pœnalis squalore con-
sumpti, ac septimo, ut dicunt, puncto & in nervo
pedes (contra quam credi fas est) dissenti, intimo
tenebrarum loco, per omnia pœnarum genera, que
furentium sævitia excogitare poterat, deperirent.
Quam plurimi ergo huc genere in ergastulis consu-
muntur, Domino suscipiente eorum hujuscemodi
exitum, cujus nec ibi defuit divinæ majestatis auxi-
lium. Aliquantum etenim ex his qui sævissima tor-
menta pertulerant, nec humanæ aliquid medelæ
permitti sunt consequi, mirum in modum virtute
Domini convalescere & subitam mentis alacritatem,
ad desperatum corporis robur, recuperare compe-
runt; ita ut cohortatione sua ceteros ad patientiam
confirmarent: & impatientes erant pœnarum illi
magis, qui nuper fuerant correpti, & quorum cor-
pora nondum tormenta solidaverant: illi denique
erant, qui factoris horrore & conclusionis tenebris
necabantur.

S. Pothini
post variis
corporis &
tormentis
victis
obit.

9 Verum Beati b Pothini, Lugdunensium Epi-
scopi, gloriosam martyrii confessionem fas non est
silentio præterire: qui cum nonagenario major es-
set ætate, & corpore (utpote illius ævi) invalidus;
seculo jam mortuus, solo martyrii amore vivebat.
Ducitur autem ad tribunal, imo potius deservit, se-
nio & languore resolutus: cujus ad hoc solum ani-
ma servabatur, ut Christus per eum magnificentius
in fragili corpore triumpharet. Statuitur interea se-
nior pro tribunalibus: impiæ plebis undique clamor
attollitur: Hunc ipsum esse insontem & Christianum.
Tunc vero a Præsede interrogatur, quisnam esset
Christianorum Deus. Respondit: Si dignus fueris
scies. Hinc vero cunctos velut rabies immensi cu-
jusdam furoris invasit, ita ut qui prope adstant,
pugnis, alii calcibus subigerent senem, nec ætati
nec gravitati aliquid deferentes; illi vero qui longius
erant, quidquid furentibus reli venisset in manus,
eminus jacebant, ita ut unusquisque summi sibi esse
delicti duceret, nisi aliquid in senem sceleris intulisset:
in hoc etenim vindicandos Deos suos esse cre-
debant. Quem cum seminecem projecissent in car-
cerem, incontaminatum paulo post spiritum reddidit.

disposita
cum reli-
quis in-
clusi
debantur

10 Per idem tempus immensa Dei quædam
dispensatio procuratur, & misericordia ex inspirata
Christi Domini arte conquiratur, quod numquam
fere prius a persecutoribus gestum meminimus.
Omnes hi, qui primo comprehensi negaverant fidem,
correpti traduntur in carcerem: & quo inselicitibus
ne solamen quidem pœnalis præstaretur exitii, non
quasi Christiani jam, sed tamquam homicidæ &
incesti detinebantur, habentes miseri duplicem pœ-
nam: quoniam quidem ceterorum supplicia miti-
gabat spes & corona martyrii, Christi que caritas
& sancti Spiritus gratia relevabat afflictos; in istis
autem, ipsis pœnalibus catenis & pondere carceris
gravius conscientia metuebat, ita ut vultu ipso &
aspectu discernere a ceteris: quod illi produ-
cebantur de suppliciis læti; & divinum nescio quid
in ipsis vultibus præferentes, vincula sua, monilia
pretiosa ducebant; per squalorem carceris, Christi
bonus odor effecti; ita ut viderentur sibi, non in er-
gastulo, sed in myrotheca conclusi: at illi aliteritres,

sem dispo-
siti per
omnes
quos car-
ceres

demersi, ipsis quoque conspectibus horridi, & omni D
turpitudinis deformitate sœdiores, sed & ipsis Gen-
tilibus in multo opprobrio expositi erant, tamquam
degeneres & ignavi, qui fidem perdiderint, & cri-
men invenerint; & qui Christianorum quidem no-
mine caruerint, homicidarum tamen pœnas non
effugerint. Quæ cum ita viderent ceteri, incredibili-
ter corroborati sunt; ita ut comprehensi, absque
ulla animi mutatione constantes, se nihil aliud
quam Christianos esse constiterint. Et cum quæ-
dam in his locis fuissent longius profecuti, post ali-
quanta, iterum hæc subjungunt.

11 Post hæc jam per diversas species, martyrii
eorum velut coronam quandam, variis floribus
compositam, Dominus Jesus Christus intexens,
offerebat Patri; ut ab eo velut victores, magni ago-
nis remunerationes æternorum sumerent præmio-
rum. Nam Maturus, & Sanctus, & Blandina, & At-
talus, f. munerum diebus, innumeris millibus Gen-
tium diversarum ad spectaculum congregatis, sta-
tuuntur in medio arenæ. Et rursus Maurus cum
Sancto, quasi nihil prius gestum fuisset, ad omnia
tormentorum & verberum genera renovantur; cer-
tantibus omnimodis adversariis, quatenus eorum
patientiam frangerent, & ab ipso ut ita dicam verti-
ce, coronas eorum diriperent, insanis populi vo-
cibus instigati. Sed illis eo magis animos roboraba-
bat spes vicinæ jam gloriæ, quam sibi jam jamque
manu contingere, & contrectare dextris videban-
tur. Cumque & suppliciorum genera, & spectacu-
lorum pœnæ jam tempus fuisset absumptum, nec
moveri nullatenus a sententia valuisse, dum etiam
sellæ ferreæ superpositi, consumptam verberibus car-
nem ignis subter ministratus exurerat; ad ultimum
infatigabiles Martyrum spiritus, ferro cæcis cervi-
cibus effugarunt.

SS. Maturus
& Sanctus
hæc omnia
supplicia
afflicti.

capite plan-
tatur

12 Blandina vero, religata ad stipitem, atque in
crucis modum distenta, bestiis pabulum paratur.
Quæ tamen in ligno pendens, multo interrito & sa-
tis læto; orationem fundebat ad Dominum, quæ &
sibi constantiam, & ceteris agonis sui consortibus
perseverantiam precaretur; & facile vota sperabat
implenda, quæ propriis juvabat exemplis; simul &
illud edocens, quod passionum Christi consortibus,
certum sit etiam gloriæ ejus donanda esse confor-
tia. Sed cum nulla ex bestiis corpore ejus auderet at-
tingere; deposita de ligno, rursus revocatur ad
carcerem, aliis adhuc agonibus præparanda; ut per
multas victorias caput quidem tortuosi serpentis
auteretur, Fratrum vero animos ad tolerantiam con-
citaret per hoc, quod ipsa in parvo & fragili cor-
pore tot certaminibus permaneret invicta, & per
singulos agones discederet coronata.

S. Blandi-
nae ferre
stipes
vinculum
in carcere

13 Attalus quoque populi vocibus postulat. Erat
enim valde nobilis, & quod cunctis nobilior est, vir
optimæ conscientie, & in fide Christi per omnia
semper exercitia Martyr. Cumque circumactus fuisset
in amphitheatro, titulo se præcedente, in quo scri-
ptum erat, Attalus Christianus; fremere vulgi insani-
entis furor vehementius cepit. Sed cum Præsidi indica-
tum fuisset, esse eum Romanæ civitatis virum, ju-
bet eum cum ceteris in carcerem recipi; simul &
ad Cæsarem refert, ejusque sententiam, quid de eo ju-
beret, exspectat. Verum inter moras positi in carce-
rem, non infructuosum sibi tempus transire patiuntur;
sed vigore animi & alacritate fidei suæ, eos qui infirmio-
res videbantur animabant; & ipsi nondum Martyres,
cohortationibus suis Martyres faciebant. Ex quo ma-
gnum gaudium matri nascebatur Ecclesiæ, videntis
filios suos, qui pene decidisse videbantur in mortem,
per hos reparari ad vitam; & monitis eorum multi, qui
jam

ad eum-
dem S. At-
talus, quæ
Romanus
civitatis

ad multum
reducuntur
ad fidem

A jam negando velut aborsum quoddam effecti fuerant, quasi iterum parturiebantur, & Christus in eis iterum formabatur. Docebantur enim ab his, quia Deus non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.

14 Igitur cum a Cæsare rescriptum fuisset, ut persistentes quidem punirentur, negantes autem dimitterentur; die quodam celeberrimo, in quo ex omnibus provinciis coeuntes, & undinas apud nos agere solent; in ipso frequentissimo conventu tribunal ascendens, presentari sibi Judex Christianos & introduci, ad suppliciorum pompam præbendam cunctis qui aderant, jubet. Rursum itaque cruces, rursus poenæ, rursus tormenta reparantur: & si qui forte cives Romani reperti sunt, hos plecti capite decernit, ceteros vero bestiis tradi. Ingens tamen ab omnibus gloria Christo conferebatur, pro his qui antea negaverant, & dimitti, neque negantes potuerunt; nunc vero, cum negantibus venia præstaretur, in confessione persistentes, & de perditionis grege revocati, in numero Martyrum jungerentur. Igitur cum erga supradictos quaestio haberetur, Alexander quidam, genere Phryx, medicus disciplina, vir religiosus & prudens, & vitæ ac morum probitate cunctis carus acceptusque, amore Dei concitatus, cum assisteret tribunali, nutibus hortabatur ad confessionem eos, in quos quaestio agitabatur, ita ut omnibus qui astabant palam fieret, quid animo gereret. Cumque id populi notassent, indignantes maxime pro iis, qui quod prius negaverant, rediviva nunc confessione revocabant, conclamaverunt adversum Alexandrum, hæc ipso instigante committi. Qui iussus a Præside in medium statui, & quis esset interrogatus, Christianum se esse, libera professione testatur. Quem continuo præparandum bestiis condemnavit: & postera die simul cum Attalo producit: quem contra præceptum Cæsaris, gratificari populo volens, etiam ipsum tradi bestiis iussit. Sed cum ferarum nulla Sanctorum corpora contigisset, omnibus eos verberum, ceterarumque [poenarum] suppliciis cruciatos; ad ultimum in conspectu populi, in medio arenæ, jugulari jubet; B. Alexandro, in omnibus quas perpassus est poenis, ac unum quidem penitus proferente sermonem; sed ab initio usque ad finem intra semetipsum semper cum Deo loquente, & in laudibus ejus ac precibus permanente. Attalus vero, cum prunis subterjectis in sella ferrea torreretur, cumque nidor carnis ad nares & ora inspectantis populi perferretur; voce magna exclamavit ad plebem; Ecce hoc est homines comedere; quod vos facitis. Quid a nobis, velut occultum, inquiritis facinus, quod vos aperta luce committitis? Nos enim neque comedimus homines, neque aliud quid mali egimus. Et cum interrogaretur quod nomen haberet Deus, respondit; Qui plures sunt, nominibus discernuntur: qui unus est, non indiget nomine.

ANNOTATA. G. H.

a Sequenti non de S. Blandina, sed de Biblide, quæ inter Martyres est vicefima prima, isto modo explicatur apud Eusebium. Porro Biblidem, unam ex eorum numero, qui fidei confessionem pernegassent, cum jam diabolus a se prorsus absorptam putaret, cupiens etiam per blasphemiam in Deum, condemnationem ejus augere, ad supplicium deducendam curavit; eamque velut fractam & ignavam, impia in nos & flagitiosa probra loqui impulit. Illa tamen in tormento rediit ad se, atque (ut ita dicam) ex profundo somno excitata est, presenti supplicio quomodo submonita, ut de æterna gehennæ poenâ serio cogitaret: ac contra, quam di-

bolus expectabat, malevolis Christianorum obrectatoribus ex adverso sic respondet: Quomodo ejusmodi viri liberos suos devorare in animum poterunt inducere, quibus ne licitum quidem sit sanguinem animalium ratione carentium comedere? Et ab eo tempore se Christianam ingenue confessam esse, & sorti numeroque Martyrum adjunctam. Hæc ibi. At Rufinus consentis Beda supra relatus, ubi hæc lectoris judicio reliquimus.

a Hinc intelligo Nervum (id est, penale lignum, super quo Martyrum corpora, velut nervi in cistara, tendebantur) septem panibus notatum fuisse, tamquam gradibus levioris graviorisque tormenti, a Judice præscribendi; nec ultra septimum procedere tendendo licuisse, aut potuisse, citra præsens periculum mortis, quam opus erat caveri in quaestionibus.

b S. Pothinus sive Photinus primus Lugdunensium Episcopus appellatur a Gregorio Turonen. lib. 1. Hist. Fr. c. 27. Rainaudus de S. Pothino ista addit: Altaris, a B. Pothino primo Lugdunensi Archiepiscopo (sic denominat) primo trans montes in honorem Beatæ Virginis constituti, meminit Innocentius IV in diplomate ad Rectorem & Clericos Ecclesiæ S. Nicetii, olim a S. Petro denominatæ, & (ut ait Innocentius) primæ Sedis & Cathedralis Lugdunensis. Hæc Rainaudus.

c Aliqua Mss. Christum aut Deum. Eusebius ut autem dicitur in Xerxi; tamquam ipse Christus esset.

d Lubet addere quæ S. Eucherius Lugdunensis Episcopus in Sermone de S. Blandina, de martyrio S. Pothini, primi sui Episcopi, scribit. Præstitit, inquit, inter ista divina providentia, ut in tantis patris sacrificiis etiam Pontifex non deesset: rapitur ad impiam quaestionem grandævus & plenus dierum beatus Pater noster Pothinus, Ecclesiæ hujus Antistes, & pro eruditionis ut credimus merito, gregi suo jungitur, ac post Dominici corporis sacrificium, profanis tribunalibus, novam de se hostiam Christo oblaturus infertur. Senilis infirmitas, per injurias & afflictiones furentium ministrorum, ita celerem sortitur exitum, ut intelligeres ad tempus illud soli martyrio reservatum. Felix cui, in ipso vitæ limine constituto finem suum non tam naturæ contigit debere, quam gloriæ. Corroborantur hic pia mentes tanti parentis exemplo, & parata supplicia non tam excipiunt quam invadunt.

e Haltenus fuerant Epistola verba: quæ hic succedunt, Eusebii ejusque interpretes Rufinus, connexionis causa, de suo interponunt, ut max ad aliam Epistolam ejusdem partem transeant.

f Munerum dies solennes & ordinarii erant, quando licebat spectacula ferarum populo exhibere. Hinc cum populus rogaret, ut Asiarcha Philippus in Polycarpum leonem immitteret, respondit Philippus, id sibi integrum non esse, cum jam venationes absolvisset; ut legitur in Epist. latina de Polycarpi Martyrio apud nos 26 Januarii n. 10, pag. 782, vel ut Christophorus vertit; Quoniam jam ferarum certamina confecta erant, vel ut Rufinus exposuit; Quia jam editionis suæ munus expleisset. Ubi notamus loco citato lib. O, quod editionis illa, munera, certamina, venationes dici soleant, uti fæse docet Halloix.

g Locum hunc Græc. Vide Append. pa. 981. col. 2.

h In vita S. Justii Episcopi Viennensis 6 Maji dedimus, ex Archivio Viennensi, epistolam S. Pii Papæ ad ipsum Justum, ubi is assertit, Athalum, epistolam Martyrum portantem, ad se venisse, & gaudium ineffabile facisse de triumpho eorum. Baranins anno 166 n. 3 conjecit, ipsum esse de quo hic agimus.

EX EPIS.
LUGDUN.
ET VIEN.

CAPUT III.

Martyrium SS. Pontici & Blandine. Corpora canibus obiecta, igne adusta, & submersa. Virtutes Martyrum.

SS. Blandina & Ponticus
pauca sunt
quae de
eorum
vita & morte
scriptae sunt.

In quibus
de moribus
eorum
scriptum est.

De virtutibus
eorum
scriptum est.

De virtutibus
eorum
scriptum est.

Apoc. 12.

Corpora
Martyrum
ob: cinerem
canibus.

Corpora
Martyrum
ob: cinerem
canibus.

13 **P**ost hos, novissimo jam munerum die, Blandina rursus inducitur cum Pontico, puero sero annorum quindecim; quique & in primorum cruciatibus iussi fuerant semper astare; quo magis ceterorum videntes supplicia, terrentur. Statuuntur ergo in medio, iubentur jurare per Deos. Illi vero e contrario nullos esse aiebant istos, per quos jurare cogentur. Cumque aliis quamplurimis verbis exprobrarent Gentilium Deos, insanire magis in eos coepit populi multitudo, neque teneram pueri aetatem, neque sexum seminae miserantes: sed per omnia tormentorum genera, quasi quodam eos circulo peragentes, nihil deesse pœnis patiebantur, quod crudelitas invenisset. Tunc Ponticus, maximum patientiae robur & materna cohortatione suscipiens, & perseverans in confessione fidei, impollutum spiritum reddidit.

16 Beata vero Blandina, ultima omnium, velut omnium nobilis mater, praemissos ad Martyrii coronam filios, insequi jam secuta festinat, exultans & ovans velut ad thalamum sponsi, invitata ad nuptiale convivium. Ex quo fiebat ut in verberibus non trepidaret, & craticulis adusta gauderet, ac tam hilaris videretur & laeta, quasi inter dapes regias accubaret. Post hoc ad bestias traditur: sed intacta ab his perdurat. Inde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus, ut rete constricta obijceretur tauro ferociter instigato: a quo cum fuisset innumeris ictibus lacerata, & toto arenae ambitu iactata, nihil penitus laeditur; sed permanebat laeto semper vultu, mento constanti, spe ipsa & animi praesumptione cum Christo jam colloquens. Ad ultimum gladio jugulari iubetur, stupentibus ipsis etiam impiis & dicentibus, quod numquam fuerit semina, quae tanta ac talia ferre potuerit.

17 Sed ne sic quidem satietatem aliquam capere crudelitas quivit. Antiqui etenim serpentis virulentia concitati feri ac barbari mores, mansuescere nesciebant. Ex ipsa quippe Sanctorum patientia, saevior eis contentionis rabies accendebatur; & volut pudore quodam fatigabantur, quod major inesset cruciatu, quam cruciantibus virtus: & ex hoc ad nefanda odia Iudex simul instigabatur & populus, ut scriptura impleteretur quae dicit, iniquus adhuc inique agat; & iniustus adhuc faciat iniuste. Igitur inaudito saevitiae genere, eorum qui necabantur in carcere corpora, canibus videbantur exponi; adhibita simul custodia die noctaque, ne qui collectas reliquias, humanitatis intuitu traderet sepulturae. Sed si quid forte vel bestiis vel igni reliquum ex corporibus Martyrum fuerat, ipsaque cum truncis suis capite punitorum, insepulta per custodiam militum, servabantur; & querebatur, si quid ultra posset humana crudelitas, etiam in eos qui jam vitae limen excefferant. Exultabant tamen Gentes, magnificantes simulacra sua, quorum virtute datam in illos vindictam dicebant: si quis vero inter ipsos paulo mitior vel humanior videbatur, Ubi nunc est, aiebat, Deus eorum? & quid eis profuit ista religio, pro qua etiam animas posuerunt? Igitur apud illos erat varium istud insultationis genus, apud nos vero ingens luctus habebatur, praecipue quod non possemus humi tradere; quippe quibus ne noctis tempore aliqua ad hoc opportunitas pra-

bebatur, neque muneribus placare custodes, neque precibus, aut ullo alio genere copia erat; ita attente & solícite curabant, ne daretur extremis ossibus sepultura.

18 c Post aliquot autem dies, cum nullam sepeliendi gratiam praestitissent, incensa ossa Martyrum & in favillam redacta, cum reliquo terrae pulvere in Rodanum fluvium disperdere, ne usquam eorum reliquiae residerent. Quasi vero hae agentes, Deum vincerent, & sicut dicebant, spem eis per hoc resurrectionis adimerent. Sperantes enim, aiebant, de sepulcris quandoque se esse resurrecturos; idcirco, nova nescio qua persuadente sibi superstitione, laeti se tormentis mortibusque subijciunt; nunc videamus si resurgent, & si potest eis adesse Deus eorum; & eripere eos de manibus deorum. Hae sunt quae illis temporibus gesta, ex Epistola Fratrum Lugdunensium, declarantur: ex quibus, quid etiam per ceteras provincias geri potuerit, conjectura capienda est.

19 Referuntur adhuc in ipsa Epistola, quaedam etiam de humanitate & mansuetudine Peatorum Martyrum, quae dignum puto ad hae suis sermonibus, sicut cetera, sociari. Quique ajunt, ad imitationem Christi (qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo) in tanta gloria positi, & semel & iterum, ac frequentius Martyres facti, post bestias post ignes & laminas, neque se ipsi Martyres dicebant, neque aliis, ita se appellantibus, indulgebant. Sed si forte aliquis nostrum, vel in epistola, vel in sermone, eos Martyres nominasset, increpabant acriter, dicentes; quod hae appellatio soli Christo debetur, qui solus fidelis veritatis est Martyr, & qui primogenitus est ex mortuis & auctor vitae aeternae; vel certe illis solis aptum hoc esse vocabulum, qui post bonam confessionem discedere de hac vita & pergere meruerunt ad Deum. Nos autem, aiebant, humiles & egeni, optamus, ut ipsa saltem in nobis confessio tuta permaneat: in quod etiam Fratres cum lacrymis obsecrabant, ut pro eis Deum deprecarentur, quo perfecto confessionis signaculo martyrium mererentur accipere: & tanta in eis humilitas erat, ut cum rebus ipsis essent Martyres, nominis tamen iactantiam fugerent. Apud Gentiles vero cum omni fiducia consistebant, nobilitatem animae, per contemptum injuriarum & suppliciorum patientiam, demonstrantes. Erant ergo inter Fratres, humiles; inter persecutores, elati; suis mites, adversarii terribiles; Christo subiecti, diabolo erecti; humiliabant se sub potentissima manu Dei, per quam nunc sublimius exaltati sunt. Placabant omnes, accusabant neminem; solvebant omnes, ligabant nullum; orabant etiam pro persecutoribus suis, utentes sermone S. Stephani primi Martyris, & dicentes; Domine, ne statuas hoc peccatum: adversum quos eo vehementiora diabolus praedia concitabat, quod per nimiam caritatem, quam habebant in Christo Jesu, etiam ipsos qui lapsi fuerant, & quos jam immanis illa bestia absorbuisset crediderat, rursus in os de internis ejus visceribus educebant; & velut matres erga parvulos suos, ita erga eos totis profusi miserationum visceribus, inharebant omnipotenti Deo; effundentes pro ipsis fontes ac flumina lacrymarum, vitam petebant eis a Deo, & tribuebatur eis: nec sibi gratum iter ducebant eundi ad Domini, vel laetam putabant martyrii fore coronam; si partem membrorum suorum, de Ecclesiis raptam, velut spolia quaedam, detentari a diabolo permisissent. Super omnia autem, pacem & ipsi diligebant, & nobis servare mandabant: nec aliam sibi, nisi per pacem, viam ad martyrium construebant.

Offensa
in Rodanum
pulvere
dispersa.

Laudes
quae de
vita & morte
scriptae sunt.

Martyres
appellati.

Orabant pro
persecutoribus.

Ad.

Lapsus ad
fidem
conducunt.

Parum
omnibus
commendabatur.

carentes, ne ultra jam post se disensionem Fratribus, ne Ecclesie matri munitionem derelinquerent: sed semper pacem habendam, pacem Fratribus custodiendam, & caritatem precipue tenendam, quæ est unitatis & concordie vinculum, commonebant e. Hæc non inutiliter (ut opinor) a nobis, ad ædificationem legentium, memorie tradita sunt: quæ ex tantorum virorum auctoritate descendunt propter eos qui tumidi & inflati adversum Fratres feruntur; & si qui forte titubaverint, miserationum Christi viscera ab eis putant penitus excludenda.

S. Asclibiades
de. p. 100
fale. Cr. op. 100, 101.
B
C
Refertur adhuc in eadem scriptura & alia narratio, quam cognitionis causa, his inferre dignum putavi. Asclibiades / quidam erat in numero eorum, qui pro Christo vindictam tenebantur. Hic vitam satis arduam & austeram gerebat, nihil cibi volens accipere, sed tantum sale & pane cum aqua utebatur. Cumque hujus vite rigorem vellet etiam in carcere tenere; Astalo, post primam confessionem suam, quam in amphitheatro confessus est, revelatur, quia non recte faceret Asclibiades, creaturis Dei & ipse non utens, & aliis formam scandali derelinquens. Quibus cognitis B. Asclibiades cepit omnia cum gratiarum actione percipere; quia quæ illi revelabat Spiritus ut doceret, & huic ut sequeretur, idem Spiritus persuadebat; adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA G.H.

a Hinc nonnulli S. Blandinam fecerunt matrem S. Pontici. Verum apud Eusebium dicitur, Sororis exhortationibus excitatus, ut & alibi reperimus. Igitur non aliter dicitur materna exhortatio, quam mox, velut omnium nobilis mater, & dicitur periphrastice. Viennæ beatæ Martyris Blandinæ sanctorumque XLVIII Martyrum ecclesiam esse indicatur in Vita S. Clari Abbatis 1. Januarii c. 6, ubi apparet Virgo beatissima Blandina cum consolans, & quod cum ad celestia regna cum S. Marcello sic ductura, addicens,

b Exultat S. Eusebius in Homilia de hac S. Blandina: Honorant bestie, dum latere non norunt. Ubi sunt qui dicunt, venerationem sacris Martyrum deferendam non esse corporibus? Ecce cruentæ feritatis immanitas; quæ religionis non recipit sensum, desert venerationis obsequium . . . & ad malorum damnationem, quid honoris Sanctis debeat, agnoscit.

c Loco sequentium, apud Gregorium Turon. de Gloria Mart. c. 49. leguntur ista. Postquam hæc gesta sunt, cum Christiani mororem maximum haberent, quasi deperissent beatæ Reliquiæ; nocte apparuerunt viris fidelibus in eo loco, quo igni traditi sunt, stantes integri & illæsi. Et conversi ad viros, dixerunt eis: Reliquiæ nostræ ab hoc colligantur loco, quia nullus perit a nobis ex hoc enim translatus sumus ad requiem, quam nobis promisit rex celorum Christus, pro cuius nomine passi sumus. Hæc renuntiantes viri illi reliquis Christianis, gratias egerunt Deo, & confortati sunt in fide; colligentesque sacros cineres, ædificaverunt basilicam miræ magnitudinis in eorum honorem: & sepelierunt bona pignora sub sancto altari, ubi se semper virtutibus manifestis cum Deo habitare declaraverunt. Locus autem ille, in quo passi sunt, Athanaco vocatur; ideoque & ipsi Martyres a quibusdam vocantur Athanacenses. Hæc Gregorius, & ex eo Ado in Martyrologio, qui addit ista: Horum festivitatem cives Lugdunensis urbis, omnibus undequaque latanter accurrentibus per descensum fluminis, cum hymnis & canticis gratulationis concelebrentes, Missarum-

que solennia in Apostolorum ecclesia (ubi sancti D. cineres eorum conditi servantur) festive Domino reddentes, ex antiquorum traditione, ipsam diem Miraculorum appellant. Hæc Ado. De loco Athenaco supra; ecclesia autem Apostolorum, sive S. Petri, jam sub titulo S. Nicetii habetur.

d Hic iterum interfatur Eusebius, illa ipsa forte mox relatus ad finem, quæ superiori capite lit. e. abstraxerat e medio Epistola, quam unanimem & invariabilem servari contigisset!

e Rursum Eusebius loquitur.

f Varia Atsi, Alcibiades: verosimile est quod Alcibiades vel Alcibiades germana sit lectio. Ego nihil mutare præsumpsi; sed concordem in hoc nomine Martyrologiorum scripturam secutus sum: quomodo etiam Epagathus retinui, etsi melius scriberetur Epagathus.

g Non quia ipsa communium ciborum abstinentia culpabilis erat; sed quia coram aliis usurpata, singularitatem habebat, caritati & mutua unioni, tali in articulo non convenientem: quod non debet ad omnem casum trahi; multo minus ad Religiosorum catus, in quibus abstinentia non reputatur singularitas; sicut nec indulgentia Regula conformis, immoderatio.

B

APPENDIX D. P.

De ecclesia S. Blandinæ.

1 Sicut iterata sapimus certamina, eaque atrociora, S. Blandinam præ aliis celebrem fecere; sic venerationem etiam peculiarem ei conciliarunt apud majores, ut & ecclesia eidem nominatim nuncuparentur. Hujus rei testimonium insigne in lucem eruit D. Louvet Doctor Medicus, ac Serenissima Domina de Domba Consiliarius; & Tomo 12. Spicilegii Acheriani pag. 136 anno 1674 inferendum dedit, ubi nunc legitur sub hoc titulo. Bernuinus, Viennensis Archiepiscopus, dæ facultatem Ratberto instaurandi ecclesiam S. Blandinæ. Interfuit Bernuinus Synodo Cabilonensi anno DCCCLXXXVII, subscriptusque habetur privilegio Confirmationis, Ingelario Abbati Caritocensi per eandem Synodum concessio, Brevis ipsius contentus talis est:

2 Curam rerum ecclesiasticarum penes arbitrium & vigilantiam Episcopalem remorari, nullus qui jura ecclesiastica novit, dubitare potest; ut omni studio intendat, qualiter diruta, vel vetustate aut negligentia dissipata reparari debeant. Quapropter ego Bernuinus, sacre Sedis Viennensis Archiepiscopus, cum in Dei nomine & amore, studium hujusmodi gererem; adiit nostram præsentiam quidam venerabilis Presbyter & Abbas, Ratbertus nomine, pro quadam ecclesia, quæ est in honore S. Blandinæ Martyris dedicata, atque in Monte Quiriaco fixa; quatenus ei licentiam daremus, uti de suo proprio, tam pro Dei amore, quam pro æternæ mercedis retributione, studiosissime illam rædificaret: siquidem penes destructa & annihilata, tam pro vetustate quam & pro obsidione civitatis, decorem & honorem domus Dei amiserat. Cujus benevolentiam & studium pietatis collaudantes, non solum benigne annuimus, sed etiam ut summopere perficeret & omnimodis, cum maximo gaudio hortati sumus. Et aut major accresceret tantæ bonitatis voluntas, insuper ei libentissimo animo concessimus, ut tam ipse, quam nepos illius, nomine Scradarius, dum ad viveret, res ad effectum perveniret, pro tanti laboris sudore, tam de ipsa ecclesia, quam & de his quas habet rebus & acquirere potest, potestatem habeant construendi, & usu fructuario operandi.

3 Notum itaque sit omnibus, sanctæ Dei Ecclesie

Exonatus
Venerabilis
Archiep.

Alto co.
Ego talia
p. 100
F.

Ratbertus
Ab. repa-
randum.

IN jam citato Ms. Græco Synaxario Divionensi seu Chiffetiano celebratur H. egyptiæ Mariæ, matris tribus liberis suis, gladio martyrium complet: Deinde ex more Distichon subiungitur huiusmodi:

Σὺν τοῖς τριῖν Μάρτυρ ἀδελφῶν,
Ἰδὲ Αἰὶ, Ἰγῶν, ἔτι μαρία.

Percussa gladio prole cum tota parens;
Adsum, ecco clamas, egomet & pueri mei.
Sunt autem hæc verba Isaia Prophetæ, in persona Christi loquentis de se ac discipulis suis, Cap. LVIII versu XVIII; quo ensu eadem allegat Paulus ad Hebræos II versu XIII, Ἰδὲ ἰὺ ὃς ἐγὼ μαρία, ἔτι ἰδὲ οἱ υἱοί. Ecce ego & pueri, quos dedit mihi Deus.

DE PLURIMIS SANCTIS MARTYRIBUS, ANTIOCHIE PASSIS.

Circa tempus Martyrii, ex Eusebio Conjectura.

CIRCA
AN. CCC.

Videntur
2-8

sub Dico
lms.

Celebravimus cum Martyrologio Romano, ad diem xi Martii, commemorationem plurimorum sanctorum Martyrum, qui Antiochiæ, mandato Maximiani Imperatoris, severissimis affectu suppliciiis, ad palmam martyrii pervenerunt. At modo, cum per vetustæ Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitana (quod spectat ad Collegium Claremontanum Societatis Jesu Parisiis) exhibemus multitudinem Martyrum, ibidem sub Decio Imperatore coronatorum. Verba Synaxarii sunt ista: Καὶ οἱ ἑξήκοντα μύρια καὶ ἑκατὸν τὸ ἀριθμῶντο οἱ Ἀντιόχειοι ἐν τῇ συνάξει τῶν ἁγίων. Ubi τὸ μύριον per se significant decem millia, sed illo nomine etiam copiosa multitudo indeterminata absque ullo certo numero intelligitur, sicut apud Latinos sexcenta dicere usitatum est. Inducatur ergo commemoratio Sanctorum quamplurimorum Athletarum, qui Antiochiæ sub Imperio impii Decii ceciderunt. Fuit hæc septima in Christianas persecutio, anno Christi CCL excitata; qua inveteratum in Christianos olim Gentilium omnis sub Romano Imperio fuit inundavit Ecclesias, ut e sententia Rationis de ea merito dici poterit: Nisi abbreviati

fuisse dies illi, non fuisset salva omnis caro: In hac persecutione Decii, teste Eusebio lib. 6 cap. 32. E martyrium subierunt S. Fabianus Papa Romæ xx Januarii, S. Alexander Episcopus Hierosolymorum Cæsareæ in Palæstina x.iii Martii, & quod hæc porissimum spectat, S. Babylas Episcopus Antiochenus xxiv Januarii, quando horum Acta illustravimus. Horum meminisse videbatur sufficere, ut possent huic tempori applicari, quæ de Martyribus sub Diocletiano passis scripsit Eusebius his verbis: Quid nunc opus est reliquos nominatim commemorare, aut multitudinem hominum recensere? Et deinde: Ea quæ Antiochiæ gesta sunt, quid opus est in memoriam revocare? & similia, quæ ad citatum supra xi Martii retulimus. Forte de hisce Sanctis Martyribus, aliquibus saltem, etiam nominibus expressis, in hoc opere nostro ex antiquis factis mentio fiet: tamen, ne memoria illorum deficiat, iudicavimus illorum venerationem communem, in Ecclesiæ Constantinopolitana ab annis septingentis aut etiam pluribus solitam celebrari, Lectori hic proponendam.

proinde
quam maxime
proponenda.

teste Eusebio.

DE SANCTIS MARTYRIBUS EGYPTIIS, THEEMEDA ET FILIIS EJUS; ARMENIO ET MATRE EJUS.

Ex Fastis Copticis & Habessinis.

In E. b. o.
Fastis suis
relat.

LAudari, die precedenti, Alexandrinæ Ecclesiæ Fasti; ad diem viii decimi mensis, Sene Habessinæ, Coptis Baune nominari; id est ad diem secandum Junii hæc proferunt nomina; Teemeda & filii ejus, Armenius & mater ejus: & in columna, media inter Æthiopicum textum ac Latinam Ludolfi versionem, ubi ponuntur verba ex Copticarum Fastis, lingua litterisque Arabicis descripta, legitur Latine addita vox Martyres. Fastos ipsos Copticarum Joannes Seldenus, in ultimo suo ac postumo de Hebræarum Synedrion libro, proficitur haberi penes se, ad calcem Evangeliorum exemplaris, Arabice antiquitus in Ægypto perpulchre conscripti seu absoluti, viii die Mufri mensis Coptici, id est, 1 Augusti, Juliani, anno æræ Martyrum MIL, seu Christi MCCLXXXVI. Hic vero legitur memoria solius Thamedæ & prolis ejusdem, Martyrum.

2. His tamen recte jungi Arminium, persuadet Poetæ Junii Tomus I.

sa Habessinæ, in suo Hagialogio metrico, utriusque conjunctim salutem dicens, hoc modo: Saluto Teemeda & filios ejus, Armenium & matrem ejus, qui inter se diviserunt onus ipsius (matris interpretatur Ludolfus, ego Christi jugum intelligere mallem) scriptis in columna Jerusalem effigie & nomine; scilicet Christi & Dei. Ipsi, per sui martyrii sanguinem fidejubeant, in retributione futura, pro male & recte factis, sive propriis Poeta eos invocantis, sive fidelium communiter omnium. Videntur autem sic nominari utriusque, ut unicam Martyrum turmam constituent, in quibus verificatum sit illud Apocalypses 3 v. 12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo.

3. In sensu Ludolfi intelligentis onus matris, quod inter se diviserint, filia Theemeda cum liberis, & filiis

in H. b. o.
Fastis suis
relat.

F.

D. P.

P

filiis

Alius Armenius; fuerint illi forsitan pro matre sua, hic anonyma, frustra quasi a persecutoribus, adducti ad tribunal fidemque professi: quibus superveniens ultro ipsa, facta sit particeps communis cum liberis & nepotibus corona. Sed hac mea conjectura est, tum dijudicanda, cum ex alterutro gentis monumentis, maxime illius notitia plenius eruta fuerit. Interim eos qui utrique genti communiter coluntur ut Martyres, Ægyptiis adscripsimus potius quam Hæbæis: cum hi ab ipsis fidei Imperatoribus Christianam tempore S. Athanasii, fuitis persecutionibus Gentilium Imperatorum, quæ absque fundamento exendi non debent ultra provincias Romanæ Imperio subjectas, qualis nunquam fuit Hæbæia sive Auximica Æthiopia.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS.

MARCELLINO PRESBYTERO, PETRO EXORCISTA, THOMATO, ROGATO, ET ALIIS QUADRAGINTA DUOBUS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. H.

Eorum cultus, Ecclesiarum, Acta.

SUB DIO-
CLETIA.Plurimæ
hæc dicit
Marcellinus
et Petrus

Illustris est hic dies secundus Junii Martyribus Romanis & Lugdunensibus. De hiis supra egimus: de Romanis, in pervetusto Ms. Martyrologio Trevirensi Ecclesia S. Martini, ista leguntur: Romæ Marcelli Martyris, cum aliis quadringentis. Princeps hic tot atheniæ ab aliis Marcellinus appellatur. Damus nos suis nominibus expressis Martyres centum sexaginta quatuor, & certo numero signatos centum sexaginta sex, universos trecentos & triginta, quos in quatuor classes universales distribuimus, ut lector de singulis suum iudicium ferat. Notkerus cum de SS. Marcellino & Petro egisset, addit ista: Item Romæ centum octoginta Martyrum, & multo plurium, quorum nomina Deus scit solus. Omnia porro Martyrologia aspiciantur hunc diem ab iisdem SS. Marcellino & Petro, de quibus & aliquibus sociis, in vetustissimo Martyrologio Hieronymiani apographo Epternacensi, ista leguntur, 14 Nonas Julii, Romæ natalis Petri Exorcistæ, & Marcellini Presbyteri, Thomati, Rogati, cum aliis quadraginta duobus. In aliis tribus ejusdem apographis nomen Marcellini præponitur, in reliquis illa cum Epternacensi consentiunt, nisi quod in Lucensi mentio Thomati non fiat: qui etiam in nro Tomajus scribitur.

Inter quos
et Marcellinus
et Petrus.

2 At solennissima mansit veneratio SS. Marcellini & Petri, etiam Canon sanctissima Missæ inferiorum: quorum memoria in omnibus Latinis factis sacris, quam manu exaratis quam prælo excusi, celebratur. Ususque ista habet: Romæ beatorum Martyrum Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ, qui multos in carcere ad fidem erudientes, post dira vincula & plurima tormenta, decollati sunt sub Judice Sereno. Quibus in Martyrologio Romano additur; sub Diocletiano, in loco, qui dicebatur Silva-nigra, quæ postea in honorem Sanctorum mutato nomine Silva-candida appellata est. Plura ex ipsis Actis referuntur apud Rabanum, Adonem, Notkerum, & alios posteriores.

S. Leo
et alii

D. P.

3 Horum corpora, ut in iisdem Actis legitur, collegit Lucilla, & posuit in vehiculo nocturno, & adduxit via Labicana milliario ab urbe tertio, & sepelivit sub die 14 Nonas Junii in pace. Verum Ado, cum aliis Actis MSS. ita legit. Quorum corpora, revelantibus se beatis Martyribus, tulerunt postmodum Lucilla & Firmiana Christianissimæ femine; & juxta S. Tiburcium, inferiore parte cryptæ, sepelierunt, quinto Kalendas Septembris. Quidquid de ista depositione sit confutandum, certe natalem eorum hoc 14 Junii celebrari consuevisse, Martyrologia omnia confirmant, usque ad stipulantur liber Sacramentorum S. Gregorii Papæ, eoque antiquior Codex, fere ex SS. Leonis & Gelasi ordinatione, ante nonaginta annos descriptus, atque a Josepho Maria Thomaso Romæ non

ita pridem vulgatus; vetus item Kalendarium Romanum, a Joanne Frontone illustratum. De titulari eorum Ecclesia ista leguntur in Vita S. Silvestri Papa apud Anastasium Bibliothecarium: Eisdem temporibus Augustus Constantinus fecit Basilicam beatissimis Martyribus Marcellino Presbytero & Petro Exorcistæ, inter duas Lauros & Mausoleum, ubi beatissima mater ipsius sepulta est Helena Augusta, in sarcophago porphyretico via Lavicana, milliario ab Urbe tertio. Hæc ibi, quibus similia habentur in Vita S. Helene ad diem xviii Augusti excutienda, propter aliquos Græcos, afferentes Constantinopoli sepultam fuisse. At antiquissima Acta S. Silvestri, a nobis edita in Catalogo Antiquorum Pontificum ante Tomum primum Aprilis, ista habent in Constantino Magno: Eodem tempore fecit basilicam sanctorum Martyrum Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ; quæ, ut diximus, explicat Anastasius cum aliis, in ejusdem Silvestri Actis. Idem Anastasius asserit, in Actis Honorii Papæ, qui ab DCXXXVI. ad DCXXXVIII. Ecclesie præfuit, cum innovasse cæmeterium beatorum Martyrum Marcellini & Petri, via Lavicana. Ibidemque adhuc retineri venerandas imagines Marcellini & Petri, musivo opere nobiles, asserit Baronius Tom. 9 Annalium ad an. 826 num. 16 Iconographiam ecclesiæ, forma rotunda extructa, atque amplissimi atrii in quadrum circumducti, & parietinarum etiamnum residuarum iconismum, vide Tom. 2 Romæ subterraneæ pag. 51. Imagines ipsas nobiscum rogatus communicare, tallum eruditor curiosissimus illustriss. Joannes Clampus, Magister Brevium gratiæ, ac litterarum Apostolicarum Major Abbreviator, nec non in utraque signatura Reformatarius, uno alterove veterum Monumentorum præsertim Muscorum Tomo, Urbi ac Orbi notus, respondit, se quidem eo statim pictorem direxisse; sed hunc, cum nihil inveniret, ex accola fene didicisse, injuria temporis prorsus esse delapsas, ab ipso tamen ibi olim visas.

G. H.
Ibi quæ ex
Actis Constantini
Magno.

E.

D. P.

casus adhuc
superius
paratus.

4 Alia fuit ecclesia SS. Marcellini & Petri, in urbe Romana, quæ juxta Lateranensem basilicam fuerat, & ipsa vetustissima, quam nonnulli etiam a Constantino Magno constructam opinantur; sed hoc asserere volumus. Eius in Synodo Romana, sub S. Gregorio Magno habita & libro Registri cap. 33 relata, sit mentio; ubi inter Presbyteros subscribit, Albinus SS. Marcellini & Petri: quem tunc fuisse titulum Cardinalitium censet Onuphrius, de septem Orbis Ecclesiis cap. 2: ibidemque mansit statio xviii, Sabbato post Dominicam secundam Quadragesimæ. In eadem, aut f. r. in priore basilica, ab eodem Gregorio Magno habita fuit Homilia sexta in Mattheum, quæ ejusdem Ecclesie titulo hunc in modum prænotatur; Homilia habita ad populum, in basilica SS. Marcellini & Petri, die natalis eorum.

G. H.

Alia prope
Lateranensem
est illa
vetusta.in altera
tra hanc
hanc habita
S. Grego-
rius.

De

A De hac Ecclesia scribit Anaslatus, Gregorium III fecisse a novo ecclesiam SS. Marcellini & Petri juxta Lateranis. Præfuit hic Papa ab anno DCCXXXI ad annum DCCXLI, quo obiit & colitur xxviii Novembri. At sæculo nono Benedictus Papa III & Nicolaus primus restaurarunt ecclesiam quamdam eorumdem Sanctorum; sed utram, plurimum disputat Aringhus lib. 4. Romæ subterranea cap. 9. quem consule. Ibidem adhuc eorum Reliquias esse scribit Carolus Bartholomæus Plazza, in Sanctuario Romano anni 1675.

B Ipsa Acta martyrii edidit Laurentius Surius, sed eliminato stylo. Nos eadem damus primigenia pbrasi, ex vetustissimis codicibus Mss. scilicet Audomarensi, Ecclesiæ Cathedralis; Windbergeni, Ordinis Præmonstratensis in Bavaria; Trevirensi duplici, altero S. Maximini, altero S. Martini; ac duobus nostris, signatis AA & B, tertioque continente Acta mensis Junii. Habuimus eadem in quatuor Mss. codicibus Regina Suecia numero 13, 31, 482, & 863 signatis. Eademque extant Capua in monasterio S. Joannis & in Casaris-Insula, & in Ms. Passionali anni 1148 apud Præmonstratenses in Partheni prope Lovanium abbatia servato, intelleximus ex litteris Silvestri Ayoßi Presbyteri Capuani, Joannis Grothausen Societatis Jesu; & Adriani de Vadder Supprioris Partheni. Nec lubuit plures codices examinare, aut etiam Acta in aliis reperta annotare, potissimum quod esset magnus in plerisque Mss. consensus. In Ms. Trevirensi S. Martini erant hinc inde nonnulla omisa: in Ms. Ultraiektino erant plurima contracta. Simile hinc compendium ab Adone editum est in ejus Martyrologio, quod sæculo 1x conscriptum fuit. Multo brevius est eloquium, quod in genuino Bedæ Martyrologio, ex octo Mss. ante Tomum secundum Aprilis a nobis edito habetur hujusmodi. 1x Nonas Junii, Romæ Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ; qui multos in carcere ad fidem erudientes, post dira vincula & plurima tormenta decollati sunt, sub Judice Sereno: & qui eos decollavit, vidit animas eorum splendide ornatas ab Angelis ferri in cælum; & pœnitentiam agens, sub Julio Papa baptizatus est in senectute sua, nomine Dorotheus. Hæc ibi. Subjungimus Acta martyrii horum Sanctorum descripta versibus trochaicis, non omnino perfectis, quorum Auctorem Surius, & cum eo passim alii, censent Eginbardum, de quo infra agemus; quin & in Floriacensi Ms. reperisse se ait Mabilio hunc titulum; Incipit rhythmus Einhardi, viri eruditissimi, de Passione Christi Martyrum Marcellini & Petri. Cum Eginardo vixit,

C sed aliquanto junior, B. Rabanus Abbat Fuldensis, dein Archiepiscopus Moguntinus, eruditione & sanctitate clarus; qui inter sua poemata edidit Hymnum xxviii, de SS. Marcellino & Petro Martyribus, ac præclare confirmat ipsa Acta martyrii; quem Hymnum, quia brevis est, etiam hic dabimus. Porro non de solis istis duobus hystoria hæc agit; partem ejus occupant Sancti, Arthemius, custos carceris; Candida, ejus uxor; & Paulina Virgo, a demone liberata; omnes per dictos Sanctos ad fidem Christi conversi & martyrio coronati: de quibus infra ad diem sextum Junii, cum Usuardo, Martyrologio Romano, aliisque, seorsum erit agendum.

D Cremonæ in Italia, cultu admodum celebri, honorantur prædicti Sancti Martyres, ubi a Synodo diocesana anni MDXCIX, proposita fuit tabula de diebus festis, ex præcepto seu consuetudine veteri colendis; præscribiturque ad hunc secundum Junii, festum SS. Petri & Marcellini, in civitate Patronorum. Josephus Brescianus, in Diario Cremonensi anni MDCXXXVIII, etiam scribit, colui hos Martyres ut Protectores hujus urbis: additque, in ecclesia Cathedrali sub Confectione asservari eorum sanctissima corpora. Esse eam Desparæ Virgini in cælos assumpta dedicatam, Junii Tomus I.

D indicat Ugellus Tomi 4 Italia sacra in sua de Episcopis Cremonensibus præfatione: & in Arnulpho XLIII Episcopo de his Reliquiis ista scribit: Hujus Episcopi temporibus, satagentibus Guilielmo S. Benedicti Cremonensis, Abdoneque S. Laurentii Abbatibus, SS. Petri & Marcellini sacra vasa transfulerunt in ecclesiam S. Thomæ, a Benizone Episcopo Sutirino Legatoque Apostolico consecratam, anno MLXXVIII, die xii mensis Maji.

E 7 Carolus Sigonius, lib. 16 de Regno Italia ad an. 1213, indicat exarhise bellum Cremonenses inter & Mediolanenses, hosque ab illis in prælio caesos tanta felicitate, ut non solum multi Mediolanenses fuerint occisi, sed etiam ad sex millia capti. Hanc, inquit, victoriam tam inopinatam cum mirabunda spectaret civitas, religiosa ac pia illa statim incessit opinio, eam non humano auxilio, sed præsentis sanctorum Martyrum Petri & Marcellini subsidio esse partam. Etenim cum imminente pugna imbellis multitudo supplex in urbe, ad eorum sepulcra, vota in ade Divi Thomæ pro victoria faceret, duas exinde exire, atque eodem subinde se referre columbas aspexit. Qui vero in castris erant, duos juvenes, equis albis insidentes ac vestibus albis indutos, aeri sese impetu in aciem Mediolanensium incitantes, ac vi & virtute sua cuneos eorum tamquam caelesti quodam fulmine perfringentes, ac demum terga dare cogentes, viderunt. Quare animadversa, & cum durum columbarum urbano omine comparata, Cremonenses pro certo habuerunt, se caelesti duorum Martyrum præsidio tanta victoria esse potitos. Itaque communi decreto festum eorum, quod 1x Idus Junias agebatur, in posterum 1x Nonas celebrari sanxerunt. Hæc ibi: quæ citato Sigonio Brevius ad annum MCCXII retulit. Nec plura de hisce Reliquiis nostri sumus, unde, quando, & qua occasione, acceptæ sint. De eisdem corporibus in Germaniam (ut creditur) anno DCCCXXVI translatis infra agemus; itemque de Reliquiis S. Marcellini, hæc primum sæculo Roma translatis Pedemontium, Campaniæ felici nobile oppidum.

ACTA MARTYRII.

Ex pluribus prævetustis Codicibus Mss.

F **B** Enignitas Salvatoris nostri, Martyrum perseverantia comprobata, eo usque proceffit, ut & fidei amicos a coronaret, & inimicos eorum ex ipsis inferorum claustris erueret. Denique, dum Roma a Paganis teneretur; Petrus, Exorcistæ officium gerens, cum multis vicibus cæsus, missusque fuisset in obscurissimam habitationem carceris, atque ibi in vinculis ferreis maneret immobilis; custos carceris, nomine Arthemius, unicam habens filiam, nomine Paulinam Virginem, quam unico diligebat affectu, cum a demone vexaretur, & quotidie plangeret; dixit ad eum vir Dei Petrus Exorcista: Audi consilium meum, Arthemii; & crede unigenitum filium Dei vivi, Dominum Jesum Christum, qui est liberator omnium in se credentium: si vere credideris, mox salvabitur filia tua. Cui Arthemius respondit: Miror prudentiam consilii tui: te Deus tuus liberare non potest, cum illi credas, & quotidie pro ejus nomine plagas & vincula perferas: quomodo poterit filiam meam liberare, si ei ego credidero? Et Petrus dixit: Dominus meus potens est liberare me de istis vinculis, & de omnibus pœnis, sed non vult impedire coronam meam: vult enim ut cursum meum perficiam per temporalem passionem, ut possim adipisci gloriam sempiternam.

P a a Ar.

EX MSS.

2 Arthemius dixit: Si me vis credere Deo tuo, ecce ego hodie multiplicabo super te catenas, & claustra omnia carceris moniam; te autem ipsum in tenebrosa custodia solum includam: & si de his omnibus liberaverit te Deus tuus, credam illi: & hoc tamen tunc faciam, cum liberatam videro filiam. Tunc B. Petrus subridens, ait: Infirmitas fidei tue poterit curari, si hoc ipsum quod asseris facias. Arthemius dixit: Credam illi, si te existis vinculis eripuerit. Petrus dixit: Vade in domum tuam, & prepara mihi mansionem: quia, te non aperiente mihi neque absolvente me ab his vinculis, neque mihi ducatum praebeante, ibi ad te veniam, in nomine Domini mei Jesu Christi. At ubi illuc venero, palpabunt manus tuae, & probabunt me oculi tui, & eosdem sermones tecum loquar: & si sic credideris, salvabitur filia tua. Hoc autem fiet, non ad libitum tentationis tuae, sed ad declarationem deitatis Domini mei Jesu Christi. Tunc agitando caput Arthemius dixit: Iste homo, nimis passionibus fatigatus, aliena loquitur.

3 Ex hac dicens abscellit: & veniens in domum suam, enarrare cepit conjugi suae nomine Candidae. Cui Candida dixit: Miror te existimare insanum, qui tibi sanitatem promittit; aut non esse sincerum, qui sanitatem nostrae filiae se asserit collaturum. B Numquid tibi longa tempora constituit? Arthemius dixit: Hodie venturum asserit. Candida dixit: Si hoc fecerit, quis dubitet verum esse Deum Christum, quem credit? Arthemius dixit: Horreo fatuitatem tuam. Si enim dii ipsi de caelo descendant, non eum absolvent a vinculis: etiamsi ipse Jupiter ad eum vadat, & aperire ei non poterit. Respondit Candida: Utique ideo magnificabitur Deus ejus, & credendum illi erit si hoc tegerit, quod facere non potest, (ut asseris) nec Jupiter ipse. Ex hac dum ambo loquerentur, & clauso diei lumine nox initium suum splendore stellarum demonstraret; adest homo Dei Petrus Arthemio & Candidae, indutus vestibus candidis, habens in manu sua triumphum Crucis. Ad cuius vestigia corrui: Arthemius cum uxore sua Candida, & clamaverunt dicentes; Vere Deus unus est, & verus Dominus Jesus Christus, Statimque filia eorum, nomine & corpore Virgo Paulina, a spiritu immundo vexata, & ipsa Deum e confessa, ante pedes ejus corruens, purgata est; ita ut in aere clamaret ipse daemon, dicens: Virtus Christi, quae in te est, Petre, ipsa me relegavit, & separavit a virginitate Paulinae.

C Et cum hac fierent, omnes qui in domo Arthemii erant, baptizati sunt & crediderunt. Nuntius vero cucurrit ad eos, qui in vicino loco morabantur, ita ut fieret amplius quam trecentorum virorum multitudo; mulierum vero abundantior numerus, clamantium omnium & dicentium, Praeter Christum non est alius Deus omnipotens: in conspectu enim eorum & a daemonibus obsessi liberabantur, & omnes infirmi sanabantur. Cumque omnes unanimiter, qui in domo Arthemii conveherant, cuperent fieri Christiani; abiit vir Dei Petrus, & adduxit S. Marcellinum Presbyterum, a quo omnes unanimiter baptizati sunt in domo Arthemii. Qui Arthemius, cum esset custos carceris, ingressus est ad eos qui erant in vinculis; & dixit ad eos; Si quis vult credere Christo, exeat liber, & veniat ad Joannem meum ut faciat se Christianum. At illi omnes, promittentes se Christo credere, egressi sunt, atque venientes ad domum Arthemii; a S. Marcellino Presbytero baptizati sunt, consecratione illuminati. Interea dum hac agerentur, pestilentissimus judex, Serenus nomine, incurrit infirmitatem & in omni spatio agritudinis ejus, datum est tempus omnibus

baptizatis, ut sermone quotidiano Marcellini Presbyteri & Petri in fide Christi confortarentur, per quadraginta & amplius dies.

4 Post hac Commentarienses miserrunt ad Arthemium Carcerarium, ut noctu praesto esset cum personis quae erant in carcere. Illi autem omnes qui baptizati fuerant, osculabantur manus eorum & dicebant: ut si quis vellet ad martyrium venire, intrepidus iret; si quis autem vellet excedere, abiret illisus. Cum ergo primo pullorum cantu sederet Serenus Vicarius, & juberet audiendas intromitti personas; ingressus Arthemius dixit: Petrus, Exorcista Christianorum, quem castigatum & semivivum in carcere esse praecipisti, hic in nomine Dei sui vincula omnia solvit, & ostia omnium patefecit; atque omnes faciens Christianos, fecit eos abire quo vellent. Ipse tamen cum Marcellino Presbytero nusquam abscellit sua voluntate: nam quotiescumque volui eum custodire, nusquam comparuit.

6 Tunc Vicarius Serenus, furore nimio accensus, iussit Marcellinum Presbyterum & Petrum Exorcistam intromitti sub voce quaestionaria. Quibus intromissis, Serenus dixit: Minus vobiscum carnifices agerent, si sacrilegium vestrae Christianitatis omitteretis: nunc autem & noxios & criminosos egredi carcerem fecistis. Marcellinus Presbyter dixit: Tandiu criminosus in suo crimine est, quamdiu Domino Jesu Christo non credit: at ubi crediderit, statim omni culpa ablutus, summi Dei filius nuncupatur. Cum hac & his similia diceret Marcellinus Presbyter, iussit eum Serenus pugnis caedi in arteriis ambabus. At ubi defecerunt cadentes, praecipit eum separari a Petro, & mitti nudum, ubi vitrum fractum aspergi fecerat; & ibi vinctum claudi, & lumen & aquam ipsi negari.

7 Petrus Exorcista, conversus ad Serenum, dixit: Cum sis Serenus nomine tuo, totum te nubilum & tenebrosum factis ostendis: & cum sis homo mortalis, poenas promittis; minis & terroribus concutere te existimans immortalem fidem, quae regnat in mentibus Christianis: insuper & Sacerdotem Dei summi Marcellinum Presbyterum, quem debueras exorare deprecari pro te, ut a criminibus incredulitatis tuae potius fuisses absolutus, pugnis caedi fecisti, & gravissimae mancipasti custodiae: de quo factus ille quidem gloriatur & gaudet, tu autem in aeterno luctu & lacrymis sempiternis eris. Tunc Serenus iussit & Petrum in vinculis recipi, & pedes ejus in cippo arditissimo confringi.

8 Factum est autem, dum separati essent in custodiis, & Marcellinus Presbyter in vitreis acutis nudus mitteretur, Petrus vero Exorcista in ferro & cippo; apparuit Angelus Domini Marcellino Presbytero, oranti modo, & induit eum vestimentis suis, & dixit: Sequere me. Et dum sequeretur Angelum Domini Marcellinus Presbyter, ingressus est cum eo ubi Petrus Exorcista erat in cippo & ferro: & hunc absolvit, & dixit ad eos: Sequimini me. Et dum sequerentur eum, pervenerunt in domum, in qua erant omnes qui baptizati fuerant unanimiter orantes. Quibus dixit Angelus, ut per septem dies confortarent populum, qui per eos crediderat, & post septem dies ostenderent se Vicario Sereno.

9 Postero die mittitur ad carcerem, & non invenitur Petrus neque Marcellinus ab inquisitoribus: & dum non essent inventi, nuntiatum est Judici. Tunc Judex iussit mitti ad Arthemium, & uxorem ejus Candidam, & filiam eorum nomine Paulinam virginem: quos cum vidisset, coartari fecit ut sacrificarent diis. Arthemius & uxor ejus Candida, una cum filia, sic dixerunt: Nos Dominum Jesum Christum confitemur, filium Dei vivi, & ideo

omnesque
per 40 dies
confortati.

Quid er-
ant. 7a.
diti ind. e. ad
Arthemius.

si inter
filios San-
cti

E
ex paginis
remanebant
collatum
carere
claudis.

ex deinde
etiam de
fuit.

omne ab
Angelo
eduxitque
ad proprios
baptizatos.

S. S. Arth.
miser. Cui
dida. 7a.
Pau. na
edotti ad
mortem.

A & ideo nulla ratione sacrificiorum possumus pollui-
ritu. Quibus auditis, Vicarius Serenus totos simul
iussit immenso pondere rudera obrui in via Au-
relia. Factum est autem ut hora, qua ad passionem
pergerent, in eodem loco omnes Christiani occur-
rerent S. Marcellino Presbytero & Petro Exorcistae;
videntesque Officiales tantum populum, fugerunt.
Sed post eos sequentes juniores de populo Dei, te-
nuerunt, & blandis sermonibus ceperunt eos hor-
tari ad fidem. Illi autem dum nolent credere, tam-
diu a populo custoditi sunt, quo usque Missas fac-
eret S. Marcellinus Presbyter in crypta, in qua pu-
niendi venerant Sancti. At ubi completa sunt, quae
sunt Dei, abcessit & a Presbytero omnis popu-
lus.

10 Cumque silentium factum fuisset; Marcelli-
nus cum Petro steterunt, dicentes ad eos, qui credere
nolebant; Ecce in potestate nostra fuit ut laedere-
mus vos, sed non fecimus: in potestate nostra fuit,
ut tolleremus vobis Arthemium & Candidam atque
Virginem eorum, sed nec hoc fecimus: nunc autem
in nostra potestate fuit, faciente Dei gratia, ut
abscederemus, nec hoc fecimus. Quid vobis ad
huc? At illi, frementes in Dei homines, Arthe-
mum gladio percusserunt, sanctam vero Candidam
atque Virginem per precipitium, id est per liminare
cryptae iactantes, lapidibus obruerunt: Marcellinum
vero Presbyterum & Petrum Exorcistam alligave-
runt, manibus a tergo ligatis, ad arborem, & re-
liquerunt qui eos custodirent, quousque nuntiaretur
Vicario.

11 Cumque Vicarius omnia quae gesta fuerant
cognovisset; iussit eos duci ad Silvam-nigram quae
hodie in honore Sanctorum f. Silva-candida appel-
latur, & in eadem ambos pariter decollari. Cumque
ventum fuisset in media Silva, ipsi sibi manibus suis
mundaverunt locum a spinis: in quo orantes &
sibi dantes pacis osculum, genu posito decollati
sunt. Hic autem qui decollaverunt eos, testificaban-
tur, se vidisse animas eorum, exeuntes de corpore,
quasi virgines, ornatas gemmis & auro, splendidissi-
mis vestibus indutas, atque Angelorum manibus
sublevatas, ad caelos per auras ferri gaudentes.

12 Erant autem Lucilla & Firmina Christianis-
simae feminae, parentes g. S. Tiburtii Martyris b,
cujus nobilitas & in terris inter Senatores magna fuit,
& inter Martyres magnificentior probatur in caelis.
Hae dum amore parentis i. Martyris a sepulcro non
recederent, & sibi construxissent cubiculum, atque
ibi [diu] nocturne perseverarent; apparuit eis in
visu S. Tiburtius, cum his duobus Martyribus; &
instruxit qualiter ambulant, & corpora eorum de
Silva-nigra auferrent, atque ibi juxta se in inferiori
parte in crypta sepelirent: quibus adiutorio fuerunt
duo Acolythi Ecclesiae Romanae.

13 Haec omnia Damasus, cum Lector esset pue-
rulus didicit ab eo qui eos decollaverat, & postea
factus Episcopus & in eorum sepulcro his versiculis
declaravit.

Marcelline tuos, pariter Petro, nosse triumphos
Percussor retulit i. Damaso mihi, cum puer essem,
Haec tibi carnificem rabidum mandata dedisse,
Sentibus in mediis vestra ut tunc colla secaret,
Ne tumultum vestrum quisquam cognoscere posset,
Vos atque vestris manibus mundasse sepulcra,
Candidulo occulte postquam jacuistis in antro.
Postea commonitam vestra pietate Lucillam
Hic placuisse magis sanctissima condere membra.

14 Ipse autem qui eos decollavit, nomine Doro-
theus, publicam poenitentiam gessit paganus, S. Ju-
lio Episcopo. & omni populo indicans quae vidis-

set, & baptizatus est in senectute sua, & per bo-
nam confessionem pervenit ad misericordiam Sal-
vatoris, cui est honor & gloria, in saecula saeculorum.
Amen. n. Quorum corpora, beatissimorum scilicet
Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistae Marty-
rum, collegit Lucilla, & posuit in vehiculo noctu &
adduxit via Lavicana & milliario ab urbe tertio, &
sepelivit sub die quarto Nonas Junias p in pace.

A N N O T A T A G. H. & D. P.

a *Varia Mss. comprobaret.*
b *Mss. Trevia. S. Martini, non poterit cum libe-*
rate,

c *Varia Mss. diu obfessa.*
d *Ita & melius nomen nostris Mss. Mss. Trevir.*
S. Martini; Et omne spatium ætitudinis ejus da-
batur eis baptizandi, aliud Datur tempus baptizan-
di, baptizati autem.... confortabantur.

e *Aliqua Mss. Sub Presbyterio. Mss. Andomar.*
jussu Presbyteri.

f *Ibidem an. 160, pro Christo capite plexa fuerant*
SS. Rufina & Secunda, milliario ab urbe octavo, 10
Julii; ubi hodieque superest vias dictus Casale S. Rufi-
nae, civitas olim Episcopalis & Cardinalitia; quam
deinde desertam ab incolis, Calixtus II an. 1120 Por-
tueni conjunxit, unde dictum Casale distat 7 p. m.
Inter utrumque autem locum, sita est Silva, Kircheri
judicio eo loco sita, ubi veteres Silvam-candidam no-
minarint. Vide ipsius Chorographicam tabulam, La-
tine illustrato praefixam.

g *Parentes, id est, Consanguineæ.*

h *S. Tiburtius M. videtur esse is, qui sub Imperato-*
re Diocletiano & Judici Fabiano, circa hoc idem tem-
pus, passus Roma, recollitur 11 Anguli, notus ex
Actis S. Sebastiani.

i *Mss. Parentum Martyrum, cum interim solus no-*
minetur Tiburtius; quare id sciolis impetrimus, ratio
ag. de SS. Marcellino & Petro.

j *Creatus est Damasus Pontifex anno 366, inter ca-*
jas Carmina, a Marcio Milefo Sarazano collecta, &
cum aliis opusculis ejus edita Roma an. 1638, hoc xii
numeratur.

k *Desit in aliquo Mss. nomen Damasi, & versus sic*
incubatur; Olim percussor retulit mihi....

m *Julius, Episcopus creatus fuit an. 337, ergo an-*
nis minimum 30 post mortem Sanctorum; & sic cum po-
nit puer novisse Damasus; qui cum anno 384 oboge-
maris obierit, debuit natus fuisse ultimo anno Persecu-
tionis; adeoque hoc audivisse ex Dorotheo, diu ante
ejus baptismum sub Julio, cujus initio Damasus jam
tricenarius erat.

n *Sequentia desunt in variis Mss. & apud Surium,*
neque satis apte cohaerent praecedentibus.

o *Notat Baronius ad 11 Aug. Non ab ipsis urbis*
portis milliarium numerari, sed a columna in foro
Romano ad hoc posita, ut auctor est Plinius lib. 3
cap. 5, & ea Columna dicitur etiamnum Roma in Ca-
pitolio servari.

p *In pace promissum inscribi epitaphia, tam marty-*
rum quam aliorum, hinc intelligit: ut ergo ex hac for-
mula non recte negabitur alienus Martyrium; sic prae-
sumi hoc non debet, ubi ea adest; nisi certiora passionis ar-
gumenta, pro corporibus sic reperti, pariter adfuerint.

M. T. S.
M. T. S.
M. T. S.

Arthemium
gladio

SS. Candi-
da & Petri
una lapidi-
bus obruen-
turi

Marcellinus
& Petrus
decollati

g. b.
Lucilla &
Firmina

Epitaphium
S. Damasus
in sepulchro

Epitaphium
S. Damasus
in sepulchro

m

Junii Tammis 1.

P 3

ACTA

A. EGIN-
HARTO.

ACTA METRICA,

Auctore (ut putatur) Eginharto,

ex Editione Sariana.

S. Petrus
comprehensus
in dno co-
dici* Iam Petrus
in alia
Psalterio.fandit An-
themi-
fili-
fili-
fili-
fili-oratio vlt.
huius
clausula.

E Rat quidam Exorcista, [sanctus] Petrus nomine,
Qui doctrinam magni Petri secutus Apostoli,
Veram fidem Jesu Christi predicavit gentibus.
Malignorum adjurator fuit iste dæmonum,
Atque atros verbo potens effugabat spiritus,
Perque signum sanctæ Crucis ægros sanos fecerat.
Quem Pagani comprehensum duris neclunt vinculis,
Ac per multa laniatum tormentorum genera,
Ad extremum tenebroso manciparunt carceri:
Imprudenter arbitrari, quod per artus corporis
Pœna inflicta prævaleret Christi fidem tollere:
Sed cor cælo fixum manens nescit flagris cedere,
Cui custos deputatus præfuit Arthemius,
Qui reorum turbam diris constringebat vinculis,
Atque claustra caligosi servabat ergastuli:
Erat cui cara valde nata, Virgo * nomine,
Quæ invasa præferoci vexabatur dæmone,
Et paterna sæva pœna cruciabat pectora.
Quod cum Petrus comperisset, compellat Arthemium,
Monens simul & exhortans Christi miles inclitus,
Mercaretur sancta fide ut salutem filiz.
Deum, dixit, crede Christum, qui creavit omnia,
Qui cælum terramque sua continet in dextera,
Et qui mihi potentatu protegit quod possidet,
Hæc beato proferente Petro Christi famulo,
Custos ille tenebroso carceris Arthemius,
Plura dicta contra refert, sed eadem frivola:
Non est, inquit, verum, Petre, neque verisimile,
Meam tuus possit Christus ut salvare filiam,
Qui nullum exhibet suis solamen cultoribus:
Feret, puto, si valeret, opem suis famulis.
Sed hoc illum non valere produunt illa verbera,
Quæ tu dudum propter ipsum tolerando deficis,
Ad hæc Petrus vultu læto pauca verba referens,
Christum, inquit, confitemur, & in ipsum credimus;
Qui est solus sæculorum Salvator & Dominus.
Ipse valet, quicquid sibi placuerit, facere,
Tam cælo terræque potens, quam & ponti fluctibus,
Cui servit totum suis cælum cum sideribus.
Ille potest, quandocumque sibi placet, solvere
Duros ævus catenarum, quibus vinctus teneor,
Et de cunctis tormentorum pœnis tutum reddere,
C Sed meum credo quod nolit impedire bravium,
Quin peccatis depurgatum pervenire faciat,
Per tormenta passionis, ad perennem gloriam.
Vellem tamen, o Arthemi, faceres periculum,
Verum fiet, anæ falsum, quod de Christo credimus,
Quodque illum tam potentem omnes esse dicimus.
Ad hæc antri carceralis custos, nondum credulus;
Fiat, ait, quod hortaris, hodieque clareat,
Valcat quid Christus tuus, quem me rogas credere.
En ego nunc tuis vinculis superaddam vinctula,
Teque ipsum tenebroso clauso linquam carcere,
Atque antri postes seris stringam firmioribus.
Si te tantis innotatum liberarit nexibus
Christus vester, ac solum sospitem reddiderit;
Credam illum, atque Deum colam sine dubio:
Ea tamen ratione, si redemptam videro,
Ipso Christo faciente, meam caram filiam,
Ab illius dominatu, quo vexatur, dæmonis.
Tunc subridens fortis ille Petrus Christi famulus,
Fides, ait, imbecilla confirmari poterit,
Si, quæ verbis promissisti, factis adimpleveris;
Meque, humana sine ope atque adminiculo,
Isto tetro quo includor liberatum carcere,

Domus tuæ limen pede peneptasse videris:
Et non tantum contemplatu, sed palmarum tactibus,
Explorando comprobabis ipsum tibi assistere,
Quem inclusum dimissisti tenebroso in carcere.
Ad hæc verba crebro caput agicans Arthemius,
Et non credens Deum posse tanta bona facere,
Tali Petro servo Christi respondet affamine:
Homo, inquit, mente captus, aliena loqueris,
Quod ex multis accidisse reor passionibus,
Quæ tu diu propter sectam Christianam sustines.
Ita dixit, & abscellit, seque domum contulit,
Conjugique cuncta suæ, cognomemmo Candidæ,
Valde stupens atque mirans dicta Petri retulit.
Cui conjux dubitanti corde satur credulo,
Se mirari quod insanum voluisset dicere,
Quem audisset sospitem filiz promittere;
Nec hoc diu differendum esse quod promiserat,
Sed præsentem se facturum sateretur tempore,
Et quod dixit ac spondidit, hodie clarescere.
Ille vero contra nitens, uxorem increpitat,
Cur his verbis fidem daret: & appellat fatuam,
Quia Christum Deum Petri tam potentem crederet.
Non est, ait, numen ullum, sed nec ipse Jupiter,
Quod eundem sic conclusum possit vinculis solvere,
Vel ex antri petro lacu liberum dimittere.
Illa Petri verbis credens, quibus se promiserat,
Per virtutem Jesu Christi mira posse facere,
Tali sibi resistentem repulit elogio:
Hoc est, inquit, quod augebit Dei sui gloriam,
Cum per illum erit factum, quod patras nequeunt
Illa magna, quæ a nobis nunc coluntur, numina.
Hæc dum simul ac vicissim alternando conferunt,
Atque solis orbe merso, stellæ noctem proferunt:
Ecce Petrus, ut promissit, adest admirantibus,
Signum Crucis manu gestans, velle fulgens candida;
Seque verum Christi servum, & non falsum aliquid
Esse monstrat, dum multorum contrectatur manibus,
Hæcernentem stupor ingens arripit Arthemium;
Atque Petri sine mora pedibus advolvitur,
Deum solum verum Christum magnis clamans vocibus
Hoc & conjux, hoc & cuncta consonat familia,
Esse nullum nisi Christum, rerum potentissimum,
Quem beatus prædicasset Petrus atque coleret.
In adventu cujus ipsum, quod eorum filiam
Diu male possidendo vexabat, dæmonium
Fugit statim; & invitus Dei virum prædicat,
Ut in alto masum atrox audiretur aere:
Virtus, dicens, Christi, Petre, in te manens pepulit
Me de illa, quam tenebam usque modo, Virgine.
Hæc tum Petro faciente per virtutem Spiritus,
Fama velox per vicina statim loca volitans,
Multos valde congregavit viros atque feminas.
Nam non minus quam trecenti convenere masculi,
Mulierum quoque major numerus confluxerat,
Simul omnes admirantes sanctam Christi gloriam.
Etenim cernebant cuncti, quod in Christi nomine
Omnes morbi sanarentur per supernam gratiam,
Perque sacra Petri iussa pellerentur dæmones.
Et videntes, corde puro capere desiderant
Fidem Christi salutarem: simul atque flagitant,
Ut in sacri mererentur unda fontis abluï.
Huc statim, vocante Petro, venit Christi famulus,
Magnus Martyr & Confessor Marcellinus Presbyter,
Ut novellum confirmaret baptismo populum.
Quæ dum essent adimpleta competenti ordine,
Nutu Dei quaterdeni dies evoluti sunt,
Per quos Sancti novæ gentis nationem roborant;
Ut in Christo permanentes, creaturas colere
Noliant, vitam neque istam velut magni quippiam
Amplectantur; immo velint propter ipsum perdere.
His exactis, adest sævi missus licitor Judicis,
Jubens omnes, qui fuissent tetro clausi carcere,

D
ad hunc
ad hunc
ad huncIdem A.
Arthemius
nunciat

E

superioris
cum Cruce
in manuO filiam
liberat

F

accidentibus
partibus
interfuit
sextusArtemius S.
Marcellinus
no 1

Ad

A Ad conspectum nocte prima Arbitri assistere.

*Arthemius
vultus ter-
roris*

Quod extemplo cum audisset atri custos carceris,
Blandis vinctos, qui aderant, vocibus alloquitur,
Irent cuncti, quoquoersum vellet quisque pergere;
Qui ad palmam, inquit, regni pervenire cogitat,
Ille mecum ad Sereni Judicis praesentiam,
Poenas ibi subiturus, pergere non haesitet.

Si quis vero nondum vitam mundialem spernere
Valet, atque tormentorum est pavore territus,
Erat liber, quo voluntas illum sua tulerit,
Ecce autem Judex, primo noctis gallicinio,
Surgit vigil, ac furenti voce jubet noxios,
Suis omnes alligatos exhiberi visibus.

Huic praesto tenebroso custos astant carceris,
Petrus, ait, Exorcista, quem puniri jusseras,
Per virtutem sui Christi cunctos vinctos solverat;
Et catenis absolutos, ire jussit liberos.

*Plumbo
claudium*

Ipse tamen Marcellinum quemdam secum retinens;
In qua semel missus erat permanet custodia.
Hec dicentem furibundus imperat Vicarius
Plumbo caesum, atque vinctum carceris Arthemium
In obscuram atque arctam recipi custodiam,

*Quoniam
et iudicem
Sacerdos*

Sanctos vero Marcellinum atq; Petrum Martyres

Questionem habiturus de illorum actibus,
Suo jubet saevus Judex tribunali assistere.

B Quos ut torvis coram stantes conspiciatur vultibus,
Blandis primo compellendos arbitratur vocibus:
Ut eorum permutaret mentium propositum.

Poenas, dixit, vos minore plecti posse dicerem,
Nisi cunctos criminosos, qui vobiscum carceris,
Antro clausi tenebantur, effugisse cernerem,
Et hoc factum vestro nossem Christiano dogmate,
Per quod male miserorum mentibus illuditis.
Fascinantes ac fallentes magicis versutiis.

*Marcellinus
responsum
ad iudicem*

Cui magnus Christi martyr Marcellinus Presbyter,
Forti pectus pietatis plenum gerens spiritu,
Pauca quidem, sed non parva, verba contra reddidit;
Non est, inquit, criminatus, nec dicendus noxius,
Qui, omisso paganismo, Christo cepit credere,
Atque illi sana mente serviendum iudicat.

*De caesum
pugnis*

Hoc qui facit, Dei summi filius vocabitur,
Et a cunctis peccatorum absolutus sordibus,
Vere esse, quod vocatur, Deo dante visitur.
Hec dicentem Marcellinum imperat minaciter
Saevus Judex, sub duorum pugnis caesum subigi;
Et in locum, omni luce qui careret, projici;

C Ac desuper assertorem veri nudum sternier,
Atque vinctum volutari illis in fragminibus,
Omni victu abstineri Christi iubens famulum:

Ut his poenis enecatus, interiret propere,
Cui fidem extorquere se non posse viderat.

9 Tum deinde Petrum videns, talibus alloquitur;
Nolo, inquit, arbitreris, iterum eculeo

*Petrus
super vultu
fragminibus*

Te torquendum, vel ignitis exurendum saculis,
Immo noris, quod nestendus nodis fortioribus,
Stipitique applicatus luce stabis crassina,
Ac ferarum laniatu vitam brevi finies.

Tum beatus respondendo Petrus forti pectore,
Iram volens contumacis concitare Judicis,
Tali voce sevientem provocat insaniam;

Cum Serenus vociteris, miror validissime,

*Petrus qui
que iudi-
cem et iudi-
cat*

Cur tam tetro vultum geras obscuratum nubo,
Ut mensuram pervidere propriam non valeas.
Esse namque te mortalem universi novimus;
Et ut, velut quiddam magnum in te vicens lateat;
Grandes poenas minitaris Christiano populo;
Stulta nimis ac feroci confidens audacia,
Immortalem Christi fidem, de credentium cordibus,
Exturbari unquam posse poenis temporalibus.
Sacerdotem quidem Christi, quem rogare poteras,
Ut pro tuis exoraret plurimis excessibus;

Pugnis caesum atque vinctum mancipasti carceri:
De quo tamen tristi facto, vero latus gaudio,
Magnus ille Martyr Christi modo nihil queritur;
Immo rerum Conditori dignas refert gratias.

*A. EGIV.
HARIO.*

His auditis, effertus tormentorum arbiter,
Petrum jubet catenarum, comprehensum pondere
Oneratum, in obscuram recipi custodiam;
Et in cippo furibundus praecipit, arctissimo,
Plantas simul atque crura pretiosi Martyris,
Ne abire praevaleret includendo comprimi.

*Quoniam
gradum in
carcerem*

10, Sed cum essent isto modo separati Martyres,

Celso missus visitator caeli venit culmine,

Ad beatum Christi testem consolandum, Angelus,

*Unde
et angelus
educit de
carcerem*

Qui dum Sanctum invenisset vitro superpositum

Marcellinum, sine veste nudo vinctum corpore,

Christo Deo supplicentem, sicut erat solitus;

Solvit statim, & opertum indumentis propriis,

Quoquoersum praecedentem se sequendum imperat,

Eo dicens perducendum, ubi Petrus fuerat.

Cumque esset illo ventum, verus Dei nuntius,

Petro statim absoluto, Marcellino praecipit,

Ut se ambo praecedentem sequerentur pariter.

Quem sequentes intraverunt domum quamdam subito,

In qua erat congregatus Christianus populus,

Qui per ipsos ad divinam doctrinam pervenerat.

E

Tum praecipit ille magnis Angelus Martyribus,

Ut catervam congregatam conformare studeant,

Per septena proximorum dierum volumina:

Ac tum demum saevienti se tyranno proferant,

Ostendantque parum posse illius potentiam,

Contra Dei continentis cuncta providentiam.

*ut baptizem
per carcerem
mentis*

11 Tum sequenti luce jussit Judex crudelissimus,

Ut ministri visitarent loca, quibus Martyres

Clausos simul & ligatos custodiri jusserat.

Cumque ibi non repertos referentes dicerent;

Ire jussit, & adduci, una cum Arthemio,

Ejus quoque mulierem cognomento Candidam,

Atque natam eorundem, nuncupatam Virginem;

De qua Petrus Exorcista daemonem expulerat;

Et purgatam, Regi Christo credulam reddiderat.

Hos adductos ille truci insuitus oculo,

Diis jussit, immo terris ut licerent larvulis,

Atque sacram Christi fidem abnegando linquerent,

Et cum nolle pervidisset imperata facere,

Jussit saevus in ingenti rudum congerie,

More pressi noxiorum, necarentur pariter.

Qui cum vincti ducerentur viam per Aureliam,

Vident simul Marcellinum atque Petrum Martyres; **F**

Et cum eis multam valde populi frequentiam.

Quibus visis, profugisse tremefactos asserunt,

Qui beatos Confessores, catenarum pondere

Prægravatos ac depressos, puniendos traxerant.

Quos ut pii fugientes turba vidit populi,

Præcurrendo festinavit prævenire pavidos:

Ac mulcere cor furentium verbis cepit mitibus.

Sed non valens quod valebat pia plebs perficere,

Loco fixos retentavit, donec Christi famulus

Marcellinus obrulisset salutarem Hostiam.

Nam in specu, quo futura sperabatur passio,

Martyr Christi celebravit Missarum solennia.

Queis completis, abscesserunt quos abire-jusserat.

12 Tum conversi Marcellinus atq; Petrus Martyres;

Ambo simul perfidorum alloquuntur populum,

Atque tali furibundos compellabant fame:

En vidistis, quod in nostra ditione fuerat,

Ut vos modo, quo vellemus, valeremus laedere,

Et quos vinctos tenebatis, vi ereptos tollere.

Sed hoc nolle Christiana fecit patientia,

Quam suorum inferendo famulorum sensibus,

Suo mixtes ac modestos Christus facit munero.

Et nunc quidem nos, superna suffragante gratia,

Hinc abire poteramus, si hoc ferret animus.

Vot

**A. EGIN-
HARDUS.** Vos contra quid possitis, tandem palam dicite.
Tum frenlentes ac frementes satanæ satellites,
Primo ipsum, quem trahebant, trucidant Arthemium,
*per de-
collatur* Ense duro ferientes effecerunt Martyrem:
Cujus neci conjunxerunt conjugem ac filiam.
Quas per cryptæ liminare præcepsdatas, obruunt
*per Co-
fina fatis
obruuntur* Saxis simul atque magnis arenarum molibus.
13 Tum beatos assertores veritatis alligant
Marcellinum atque Petrum, avidos martyrii;
Annectuntque catenatos arborum stipitibus,
Donec tetra nuntiarent tormentorum arbitro,
Atque ipso comperirent decernente Iudice,
Quasi morte magis forent consumendi Martyres.
Qui dum cuncta cognovisset gesta, quæque jusserat;
Nigram jubet intra silvam sanctos duci Martyres,
Et inibi capitalem capere sententiam.
Quo cum eos deduxissent dæmonum satellites,
Illi læti & alacres laudantesque Dominum,
Locum suæ passioni largiorem faciunt:
Nam & spinas atque vepres evelebant manibus
Ipsi suis, ut purgando terram puram redderent,
*plumbar
caput.* Sacrum erat quæ illorum exceptura sanguinem.
Tunc orantes, atque pacis sibi dantes osculum,
Genu flexo percussorem patienter perferunt,
B Ac projecta gravi petunt cælum carnis sarcina.
Quorum ipse, qui eosdem magnos Christi Martyres
Ferro jussus jugulavit, se vidisse fassus est,
Carnis vinclis absolutos evolasse spiritus
Forma quasi virginali, testos veste sulgida,
Auro quoque radiantes ac gemmarum lumine,
*et Antioch
in c. 10
d. 10. 11.* Angelorum coruscantem circumdatos agmine,
Lætabundos cum immensa lucis affluentia,
Supra cuncta penetrando celsa mundi sidera,
Sublevatos ad æterna cæli regna scandere.
14 Unæ quædam referuntur Romæ natæ semine,
*et Lucilla
et Priscilla
deponuntur.* Una dicta est Lucilla, Firminaque altera,
Veram puris retinentes Christi fidem cordibus;
Quæ propinque ter beati Martyris Tiburtii,
Ad illius sacrosanctum assidentes tumultum,
Ipsæ gratas vigilando ducebant excubias.
Quibus ipse, cum beatis semet comitantibus
Marcellino atque Petro, manifeste retulit
Per soporem, ubi sacra jaciissent corpora
Eorumdem electorum: atque simul admonet,
Ut euntes absque mora, illa statim auferant,
Et in crypta suum prope eurent corpus ponere.
Quæ præceptis obsequentes, Nigram silvam adeunt,
Sublatosque Beatorum inde portant cineres;
Et in specu deponentes, jussu loco tumultant.
C Quas ad ista peragenda adjuvisse referunt
Duos quosdam de sacratæ Sedis Apostolicæ
Clericis, quos ordo sacer nominat Acolythos.
15 Hæc ut gesta referuntur, retulisse asserunt
Illum ipsum, qui eosdem interemit Martyres,
Et ab illo didicisse Damasum Pontificem,
*et Antioch
in c. 10
d. 10. 11.* Cum ætate puerili, per eadem tempora,
Sub magistro ministraret, & ad magnum cresceret
Rerum culmen, tunc Romana Lector in Ecclesia;
Post hæc cuncta memorasse, ac mandasse litteris,
Cum illius almæ Sedis obtineret apicem,
Et in tota Principatu polleret Ecclesia.
Ille autem, qui bratos Martyres percusserrat,
Dorotheus cognomento, per divinam gratiam
Ad baptismi sacramentum pervenisse dicitur:
Sacram Sedem tunc regente Julio Pontifice,
Publicani simul puramque geisit pœnitentiam:
Atque morum probitate consequi promeruit
Sempiterni Salvatoris salutarem gratiam,
Per illorum, quos percussit, beatorum Martyrum
Nunc & semper memorandam miram patientiam.
Qui de mundi triumphantes principe diabolo,
In supernis collocati semper gaudent sedibus,
Coram Christo, per æterna seculorum secula.

H Y M N U S

*Auctore B. Rabano Abbate Fuldenf, Dehn
Archiepiscopo Moguntino.*

C Laras laudes ac salubres, posco Fratres, dicite.
Quas proferre cogit apte nunc Sanctorum gloria:
O victores gloriosi his ovate laudibus.
Quot virtute Regis almi sortes vidi Martyres,
Marcellinus atque Petrus jam vicerunt sæculum.
O victores gloriosi &c.
Quos arx orbis & regnia Roma quondam protulit,
Ipsa misit ad supernum Regis Christi solium.
O victores &c.
Exorcista Petrus extat, Marcellinus Presbyter,
Plebem sacram convocantes, ambo Christo
preparant.
Verbo curant, ac medelam ægris præbent artubus,
Ex insanis foras arcant vim horrendam dæmonis.
Qui torquentur, cæsi flagris, exarantur unguibus.
Vincti retro hi catenis includuntur carcere:
B Nam in cippo Petrus arcto, Marcellinus crustulis
Fracili vitri decubando, toto nudus corpore.
Iudex ater, quos Serenus certat pœnis vincere,
Illi laudes valde dignas Christo Regi personant.
Qui de cælis misit ipsis mox solamen Angeli,
Ut de vinclis liberati, quoquo vellent, pergerent.
Ipsi vero roborati, confortati Martyres,
Post Sereno jam parati præsentari properant.
Tunc Serenus turbulentus, valde iratus præcipit,
Ut in silva tracti foras truncarentur candida.
Quo profecti gratulantes celsa scandunt sidera,
Laudes illic sempiternas Christo dicunt Principi,
Hoc Hymnistæ carmen offert pauper vobis, Martyres,
Qualecunque sit, tenete; servus vester obtulit.
O victores gloriosi, his ovate laudibus.

DE TRANSLATIONE
RELIQUIARUM IN GERMANIAM.

COMMENT. PRÆVIUS.

§ I. Historia Translationis scripta. Loca ad quæ
translatæ Reliquiæ, a Ludovico Pio Im-
peratore donata Eginhardo.

F

Inter eximios ac summa claritudine nominis ex-
cellentes scriptores, qui sub Imperio Caroli Ada-
gnt ac Ludovici Pii floruerunt, merito censendus est
Eginhardus sive Einhardus; a cujus eleganti calamo
exarata est Vita Caroli Magni, (hic autem a secretis
sive Notariis fuisse dictum) illustravimus ad diem
xxviii Januarii. Edidit etiam Andreas du Chesne, to-
mo secundo Scriptorum historia Francorum, Annales
Regum Francorum Pipini, Caroli Magni, & Ludovi-
ci, quos ab eodem auctore conscriptos ait, & ab anno
DCCXLI ad annum usque DCCCXVIII deductos, atque
in Appendice ejusdem tomæ secundi adjunxit ejusdem
Eginhardi epistolas, ante non excusas. Verum quod hic
potissimum spectat, digna tam illustri auctore est hi-
storia de Inventione & Translatione sacrarum Reli-
quiarum, sanctorum Martyrum Marcellini Presbyteri
& Petri Exorcistæ, deque illustribus ad eorum merita
atque intercessionem patratis miraculis. Egregium,
inquit Baronius ad an. 826 num. 10, monumentum,
quo cum historiarum sincerissima asseratur veritas
Deum plane mirabilem in Sanctis suis, novis signis
atque prodigiis, omnes qui legunt, intelligant
Idem

*editio h-
istoriarum
Translationum
num 25.
Marcellini
& Petri.*

*Idem Baronius, cum quamplurima inferuisset suis Anna-
libus miracula, num. 35 sub finem Interrogando ista
subjungit: Sed quid ista divinitus prænuntiata inven-
tio sanctorum Martyrum, translatio, & circumdu-
ctio, & editio facta miraculorum? Nisi ut populis
tunc extantibus, atque posteris successuris, cultus
sanctorum Martyrum, velut in silice sculptus, am-
plissimis notis remaneret perpetuo consignatus; cum
voluerit Deus ab eodem ista scribi, qui Caroli
Magni res gestas scriptis mandasset, quo nullus fi-
delior, nec existeret (sententia Lupi Ferrarionis
docti viri) hoc tempore luculentior. Hæc Baronius.
Nos dictam Historiam reperimus in Ms. codice Regina
Suecia num. 863 signato, & consultimus cum editione
Laurentii Surii, ac more nostro illustramus. Attilio,
ipsam, quia prolixior est, noluit saculi sui iv parti
inferere; sed compendio tradidit præcipua puncta, cui
præfigit insignem Epitomen de vita Auctoris; qui cum
inter alias plures Abbatis etiam Pontanellam in Gallia
possedisset, cum ibidem ut Sanctum coli ait xx Februa-
rii; quamquam eundem esse putet, cujus Commemo-
ratio in vetusto ibidem Breviario notatur xviii;
nec tamen de eo agit inter Sanctos Benedictinos, ac
ne inter Prætermittos quidem ejus meminit: neque ip-
so nobis ad jam dictos dies alicunde innotuit ut San-
ctus.*

*2 De sepultura horum Martyrum apud Romanos
supra egimus. Nunc, quia de locis, ad qua ab Egi-
hardo destinata & delata fuerunt, agendum nobis est;
arbitramur gratum Lectori fore, si proferamus diploma
Ludovici Pii, quo ea dicto Eginhardo donavit: quod
est hujusmodi. In nomine Domini, Dei & Salvatoris
nostri Jesu Christi. Ludovicus, Divina ordinante
providentia Imperator Augustus. Imperatoris Cel-
situdinis moris est, fideliter sibi famulantes donis mul-
tiplicibus atque honoribus ingentibus honorare atque
sublimare. Proinde Nos, morem parentum nostro-
rum, Regum videlicet prædecessorum nostrorum se-
quentes, libuit Celsitudini nostræ, fidelem quemdam
nostrum, nomine Einhardum, de quibusdam rebus
proprietas nostræ honorare, atque in sui juris po-
tatem liberalitatis nostræ gratiam conferre. Nec
immerito: quippe cum & fidelitatis obsequio & obe-
dientie devotione hoc apud Serenitatem nostram di-
gne mereretur adipisci, qui totis nitiis usquequaque
nostro servitio, & nostris jussionibus fideliter parere
studeret. Inde noverit experientia atque utilitas omnium
fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futu-
rorum, quia concessimus eidem fidei nostro Einhar-
do, nec non & conjugi suæ Immæ, in partibus
Germaniæ, locum qui vocatur Michlinstat, in silva
quæ vocatur Odonavvalda: in cujus medio est ba-
silica lignea modica constructa, de qua in omnem
partem quaquaversus pertinent ad eundem locum
inter campum & silvam leugæ duæ, id est rasta
una. Intra cujus mensuræ circumplexum, manent
præsentis tempore, servi nostri proprii quatuordecim,
cum uxoribus suis & filiis. Præter hos sunt in
eodem loco, inter masculos & feminas, mancipia
quadragenta. Hunc locum cum terminis suis, sub
integritate, & mancipiis suis, nec non & villam
quæ dicitur Mulinheim, quæ est in pago Moyas-
gorve, sita super ripam fluminis Moyai, quæ quon-
dam Drogonis Comitis fuit possessio, & habet ba-
silicam parvam muro factam; in qua villa sunt
mansæ novemdecim, & servi præsentis tempore ma-
nentes cum uxoribus & liberis numero tredecim:
sicut & in altera villa eodem vocabulo, supra eum-
dem fluvium, quæ vocatur inferior Mulinheim, in
qua sunt mansæ quatuor, & servi manentes totidem,
cum uxoribus & parvulis, qui pertinent ad supe-*

*rius dictam villam. Hanc villam, id est superiorem
Mulinheim, cum appendiciis suis & mancipiis pro-
priis ad eam pertinentibus, & hæc omnia superscri-
pta, cum ecclesiis, villaribus, domibus, mancipiis,
silvis, terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumve de-
cursibus, cultum & incultum, cum omnibus adja-
centiis & appendiciis, totum, & ad integrum, prædi-
cto fidei nostro Einardo, & conjugi ejus Immæ, in
proprium per hanc nostræ donationis auctoritatem
concessimus; ita videlicet, ut quidquid ab hodierna
die in futurum, de prædictis rebus & locis, ut &
de his ad eas pertinent, jure hereditario facere
voluerint, in omnibus potiantur arbitri faciendi; &
nullus ex fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris,
de præscriptis rebus, memorato fidei nostro & con-
jugi suæ a nobis concessis, aliquid abstrahere aut
minuere tentet: sed liceat eis ipsas res quiete ha-
bere & possidere, & cui voluerint jure hereditario
relinquere. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ,
per curricula annorum, inviolabilem atque incon-
vulsam perpetuo obtineat firmitatem, & a fidelibus
nostris tam præsentibus quam & futuris, seu etiam
a successoribus nostris, a nobis facta verius certius-
que credatur, ea manu propria subterfirmavimus, &
& annuli nostri impressione signari jussimus.*

Signum

H Ludovici

Sereniss.

Imperatoris.

Helisachar recognovi. Data iij Idus Januarii, anno,
Christo propitio, primo Imperii Domini H Ludovi-
ci piissimi Imperatoris Augusti, Indict. vii. Actum
Aquisgrani palatio regio, In Dei nomine feliciter,
Amen. Annus is erat DCCCXV.

*3 Hæc est Diploma Ludovici Pii, nobis Helingensta-
dio, de quo mox agemus, transmissum, & apud Ju-
stum Reuberum inter veteres scriptores Germaniæ ex-
cussus: quod omnino genuinum sincerumque censemus.
De formula, quæ diploma est inchoatum, egimus ante
Tomum secundum Aprilis parte 1. Proprietat antiquarii
de Diplomatis discernendis num. 29, & diximus, quod
Ludovicum Pium patrem atqueque secuti fuerint Lo-
tharius Imperator & Lotharius Junior. Signum seu
monogramma est ipsius illius Ludovici Pii. Eodem
modo Helisachar recognovit diplomata signata pro
monasterio S. Dionysii & pro monasterio S. Maximini,
& in hoc ista habentur. Signum Ludovici Serenissi-
mi Imperatoris. Helisachar recognovi & notavi.
Datum iv Nonas Junii, Christo propitio, anno se-
cundo Imperii D. Ludovici piissimi Imperatoris
Augusti Indictione viii. Actum Aquisgrani Palatio
regio I. D. N. F. A. Id est, ut supra exponitur, In Dei
nomine feliciter Amen. Arbitramur autem superius re-
ponendam Indictionem viii, facili descriptoris errore in
vii mutatam. Jam vero ipsum diploma expendamus.
In hoc primum donationes sunt Einardo & conjugi
suæ Immæ, ut si ipse prius ex hac vita decedisset, ista
frueretur donationibus.*

*4 Quæ fuerit ista Immæ non constat. Lupus Ferra-
riensis epistola 2. ad Eginhardum, agens de ejus obitu, eam
appellat, venerabilem conjugem. Mortua autem est
sub adventum Reliquiarum SS. Marcellini & Petri,
uti constat ex epistola tertia Eginhardi ad Lupum, &
quarta Lupi ad Eginhardum. Quod aliqui scripserunt
fuisse filiam Caroli Magni, in citati diplomatis silentio
& ipsius Eginhardi in Vita Caroli Magni, atque alio-
rum.*

A nam antiquorum, plerique recusant admittere.

D. P. ab ipsomet patre deprehensus, & indulto ad dedecus operiendum matrimonio honestatis, narrat Chronici Laurisbamensis scriptor. Sed quid facias, si ipse Eginhardus, id quod in Vita Caroli dissimulavit, videtur prodere Epist. 34 ad Lotharium Imperatorem, hunc appellando suum nepotem? non aliter utique quam per uxorem, que illi amita fuerit. Ita Mahilio, ubi de S. Agilberto agit, qui ex Bertha, ejusdem Caroli Magni similiter filia, & similiter Eginhardo praterita, negari non potest, Nithardum & fratrem ejus Harmadam genuisse; nisi ipsimet Nithardo id asserenti fidem quis audeat derogare. Neptitas quidem, sua Neptismus Lotharii ad Eginhardum, salvari posset, etsi ambigere non fuerit gener Caroli; si Imma concipiat fuisse filia Engueranni Hasbania Comitis, soror Ermengardis Imperatricis, unde natus Lotharius est, primogenitus filiorum Ludovici Pii. Sed Nithardi mater, filia esse Caroli non potuit, nisi notha vel spuria; quales cum etiam fuerint Pippinus Gibbosus, ex Hilmitrudenatus; Euphrasia, S. Laurentii apud Bithuriges prima Abbatissa; Rothildis, Mater Hetti Trevirensis Episcopi; & Anonyma, mater Richtodi Abbatissae apud Lahnem in Tabulis Genealogicis, liquet Carolum, oñes vel novos viduum, saltem viduitatis tempore aliquos liberos genuisse extra matrimonium; inter quos Angilberti & Eginhardi uxores numerari, curant opere absurdum censetur, non video; sed bene cur eam Ludovicus Pius in pralaudato diplomate, dissimulet sororem agnoscere: item cur omnes tales nominare pratermiserit Eginhardus in Vita num. 23. suis utique habens nominasse liberos, aut gloriose genitores Reginis tribus, aut saltem sine dedecore procreatos ex Concubinis quinque; quarum primam post mortem secundae uxoris Fastrada; alias quatuor, post mortem tertiae Luidgardis successive duxit Carolus. Ha quippe, licet nec Uxorum nec Reginarum decore & privilegiis gauderent, erant tamen verae conjugis, Christianae, re-coniunctae, adeoque honeste proles sic nata. Huiusmodi matrimonia (qua aliqui hodie vocant, matrimonia conscientia, aut sinistra lateris) antiquo Juri Romano satis nota, etiam ecclesiastico obviante ne absque turpitudine essent, sicut erant absque peccato, apparet ex Concilio Polesani I can. 17, ubi praecipitur, quilibet unius mulieris, aut Uxoris aut Concubinae (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Atque haec dicenda mihi semel fuerunt, ne extrema Caroli Magni aetas, tanta tum virtutis opinione tradita, ut Sanctissimum mortuus meruerit, fornicario concubitu existimeretur polluta, ex vulgi errore, Concubinae Appellationem solis illi eribuentis, qua corporis sui usum ani viro commodant, nullo interim legitimo nexu devincta. Imma porro & vir ejus, mutuo consensu sequestrati thoro fuisse cognoscuntur, ex huius epistola ad Lupum Ferrariensem, in ordine altarum tertia, cujus tale est exordium; Omnia mihi studia omnesque curae exemit atque excussit dolor, quem ex morte olim fidelissimae conjugis, jam nunc carissimae sororis sororis, gravissimum cepi. Sejunctio autem illa videtur falsa esse ante annum DCCCXXVI; si jam tum Abbas & Sacerdos erat, uti videtur, Eginhardus.

G. H.

Lorum
distribuitur
amor Zelus
boudas.

6 Donationes in pralaudato diplomate factae sunt duarum locorum, de quibus mox in ipsa Translationis SS. Marcellini & Petri historia late agitur. Harum locorum primus nominatur Michlinstat in Silva Odonavalt: quem locum, inquit infra sub initium, Eginhardus, secretum atque a populari frequentia valde remotum, se liberalitate Ludovici Principis consecutum, inter Necetarum & Moinum fluvios medium interjacentem: & addis num. 24, a Moino fluvio circiter leucas sex dis-

stantem. Est etiamnum illud oppidum in Comitatu D Franconia Erpacensis super fluvium Alimimilingum. At Silva Odonavalt, atque hodieque Ottenvald, ubi spatium terra latissimum & aliquot veterum pagorum capax. Consule Marquardum Freherum par. 2. Originum Palatinarum c. 6, & Mattheum Merianum in descriptione Franconiae pag. 34. Hunc ergo locum valde amavit Eginhardus; in eoque, non solum domus & habitacula ad manendum, verum etiam basilicam, divinis officiis faciendis congruentem, non indecoris operis aedificasse se testatur, in quam Reliquias SS. Marcellini & Petri Roma delatas curavit inferri, & velut in perpetuo permanendas deponi. Hinc porro varia visione monitus, sacras Reliquias transulis in Mulinheim, quando (ut Sacerdos & Abbas) sicut inquit n. 20, in loco editiore altare sub divo creximus, ac feretro prope altare deposito, Missarum solennia celebravimus.

Et ibi
sacris
Reliquias.

§ II. Reliquiae Selingensstadii asservatae, quando eo translatae: ut variis ecclesiis aliis atque aliis.

7 **E**st Mulinheim alter locus, liberalitate Ludovici Pii Imperatoris donatus Eginhardo, in pago Moynegovve, super ripam fluminis Moyni, seu Alani & habebat basilicam parvam muro factam, uti supra in diplomate legitur, cui villa Mulinheim inferior adjuncta. De hac Translatione Rudolfus, Presbyter & monachus Fuldensis ac discipulus B. Rabani, in praefatione Vita huius necdum Archiepiscopi, a nobis edita ad diem 14 Februarii, ista habet: Ossa quoque beatorum Martyrum Marcellini & Petri, Proti atque Hyacinthi, cum Reliquiis S. Hermetis, non minore miraculorum gloria, in diversis sanitatibus infirmantium quotidie fulgent: quae & ipsa Roma translata, & Einhardo Abbati adducta, juxta Mœnum Germaniae fluvium, in villa quae prius Mulinheim, nunc autem Saligunstat dicitur, digna celebratione a fidelibus venerantur. De quarum translatione simul & virtutibus, quas per eos Deus operatus est, quia diligenter memoriae traditum est, hic dicere omitto. Vides ut post scriptam ab Eginhardo Translationis historiam, quam laudat iste Rudolfus, ipsam Mulinheim, ob virtutem miraculorum patratorum, meritis & intercessionem horum Martyrum, Saligunstat seu Saligenstadium, id est Beatorum civitas, appellari ceperit. De Reliquiis SS. Proti & Hyacinthi, nec non S. Hermetis, agitur sub finem cap. 10 historia jam dicta. Distat autem Saligenstadium, Francofurti tribus leucis, Aschaffenburg adiacens, in diocesi Moguntina situm. Nos anno MDCLX per Germaniam tenentes iter in Italiam, pervenimus Saligenstadium xxv Augusti; humaniterque ab Abbate excepti, sequenti die sacris operati sumus in Abbatiali templo, quod a SS. Marcellino & Petro nomen praecipue habet: in choro autem vidimus sepulcrum Eginhardi fundatoris & primi Abbatis, absque alio religiosiori cultu, quem Fontanella ipsi deferri, potius quam ibi, mirum est.

Transfere
sar Reli-
quias Mu-
linheim.

max Seli-
genstadium
dictum.

8 De novo templo, a se construi capto, Eginhardus Epistola XLVI ista alteri Abbati scribit: Quando in Palatio simul posui, de testamento basilicæ beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, quam ego nunc, licet cum magna difficultate, construere molior, locuti sumus; constitit inter nos de plumbo emendo, contra pretium quinquaginta librarum. Sed quamvis opus basilicæ nondum ad hoc perducum sit, ut regendi necessitas me admonere compellat: tamen propter incertum vitae mortalis terminum,

Novum
ibi eccle-
siam con-
struit Egi-
hardus.

AUCTO-
RE

G. H.

minum; semper videtur esse festinandum, ut bo-
num, quod nobis inchoatum, Domino auxiliante
perficiatur. *Hac ibi. Eiusdem constructionis mentio ha-
betur epistola quinquagesima: perfecti vero ab Eginhardi
successore Ratlaico operis, meminit B. Rabanus, qui co-
dem cum Eginhardo tempore vixit, sed aliquanto junior,
his edita verbis:*

Salvator mundi, qui cæli sceptrâ gubernas,
Imperio & dominans cuncta regis proprio,

Adhis propitius, servorum atque annue vocis,

Tu miserans præsta quæque rogant famuli:

Martyribusque tuis hoc addas iustus honori,

Reddere quod possint munera larga suis.

Hos Christi testes Romanâ ascivit ab urbe

Vir probus Eginhardus, constituitque locum.

Cujus successor, perfecta Presbyter aula

Ratlaicus, Sanctis tradidit hunc cinulum.

Quos tu, Christe, Deus æterna in sæcula serva,

Cumque tuis Sanctis præmia redde poli.

Christophorus Broverus, in suis ad hos versus scholâs,
Eginhardum, inquit, basilicæ conditorem memorat;
hujusque successorem Ratlaicum, Presbyterum &
Abbatem (cujus industria solertiaque corpora illa
in Urbe extracta & ad Moenum translata sunt) basi-
licæ novam fabricam vel aulam adposuisse, qua Mar-
tyres decentius accubarent; atque ad tituli decus po-
posuisse ingenium amici poetæ. *Hac ibi latius expli-
cantur. Nonnulla etiam attinguntur in Eginhardi Epita-
phio, per eundem Rabanum conscripto, quod inter Poe-
mata ejus videri potest.*

9 Translationem parvo istam factam esse decimo sex-
to Kalendas Februarias, testatur infra num. 20. Egin-
hardus: qui dies Seligenstadii celeberrimus mense, festo
S. Antonii, Abbatibus in alium translati, & inscribitur
Florario Sanctorum, memoraturque a laudato Rodolpho
in dicta Vita B. Rabani num. 13. Annus tunc fuisse
DCCCXXVII constat ex sequentibus. Nam ordinatis
Clericis, ad Palatium Imperatoris Aquisgranense, ma-
gna cum exultatione regressum se fuisse assertit Egi-
hardus num. 21; ac dein cap. 3 describit congressum cum
Hilduino Abbate, & Reliquias, olim ablatas, ab eoque
sibi Aquisgrani redditas, deponit in oratorio: ac tunc
(ut num. 68 & 69 dicitur) anno quarto decimo
Imperii Ludovici Pii (is est Christi DCCCXXVII) ali-
quæ Reliquiæ SS. Marcellini & Petri Aquisgrani
ab Eginhardo Abbate acceptæ, & inde ad monaste-
rium S. Salvii versus Valentinas sunt delatæ, ad quas
in pago Hasbanio tertio decimo Kalendas Julii mira-
culum factum, ibidem narratur. Deinde cum præmemo-
ratis Reliquiis discessit Mulinheimium Eginhardus: qui
inde mense Novembrio (ut dicitur num. 44 in pala-
tio hiematurus ad Comitatum ire disposuit, & conven-
tui Procerum interfuit mense Februario. Inde regressus
Mulinheimium, rogatu monachorum Gandensium monaste-
rii S. Bavonis, misit ea Reliquias memoratorum Marty-
rum: quo illuc (ut num. 76 dicitur) anno DC-
CXXVIII venerunt, quinto Nonarum Julii. Quæ etiam
anno misit idem Eginhardus partem aliquam suarum Re-
liquiarum Trejectum, ubi miraculum factum xviii
Kalendas Julii die Dominico num. 83 narratur, anno
scilicet eodem DCCCXXVIII.

10 Et hi sunt characteres temporis, circa transla-
tionem horum Sanctorum ab Eginhardo indicati, opti-
maque inter se coherentes. Ex quibus corrigendi An-
nales ipsiusmet Eginhardi, aut potius sub ejus nomine
editi, vel sub hæc ab aliis aucti, potissimum dum ad
finem anni DCCCXXVII ista leguntur addita. Corpora
beatissimorum Martyrum Marcellini & Petri de
Roma sublata, & Octobri mense in Franciam
translata, ibi multis signis atque virtutibus clarifica-
ta sunt. Ubi Francia Orientali intelligitur, cujus

pars Franconia hodieque, & Metropolis Maguntia est. D

11 Verum, ut ex supradictis liquet, jam a die xvii D. P.

Januarii anni DCCCXXVII sacra ista pigra Mulin-
heimium allata erant, cum aliquantulo tempore Mi-
glinheimi quiescent, quo mense Octobri præcedentis
anni debent advehi dicti; adeoque auctor prædictarum
Annalium, quisquis est, loca jam allegata utramque
translationem dici debet confudisse. Sed quomodo, in-
quit, jam a mense Octobri anni DCCCXXVI erant in
Franconia Reliquiæ SS. Marcellini & Petri, quarum,
Romæ requirendarum occasio prima, sumpta est ex ser-
mone Eginhardi cum Hilduino de translatione S. Seba-
stiani? hujus autem Reliquiæ, ut patet ex Actis 20 Ja-
nuarii editis, illata in ecclesiam S. Madardi primum
fuit, die 11 Decembris anni jam dicti. Respondet, ser-
monem illum fuisse de translatione, non facta jam tunc,
sed faciendâ, destinandâque cum in finem Legato ad
Pontificem. Ea enim res operosior tractatus fuit, ita-
que facillime fieri potuit, ut Eginhardi Notarius, qui
rem suam fursum egit, prius fortassis eam peregerit,
quam Hilduini legatus Romam appelleret. Preceperat
enim eam ante mensem Junium: siquidem is jam in re-
ditu constitutus, Ticini fuit pertransitus fama adve-
nentium Legatorum illorum, qui Ingelheimi ab Impera-
tore auditi fuerunt illo eodem anno, circa Kalendas Ju-
nii, ut scribitur in gestis Ludovici Pii.

12 Ratiſſus in Hæragazophylacio Belgico non solum G. H.
meminit Reliquiarum, cum Hasnonienſi Abbatis compen-
sationem; sed etiam asserit particular de ossibus SS.
Marcellini & Petri asserari Duaci in Ecclesia Col-
legiata S. Amati, & Cameraci in cœnobio Canonico-
rum Regularium S. Auberti. Item duo ossicula esse
in monasterio Cuspiniensi Ordinis Benedictini, dua-
bus a Valentini leucis. Et hæc de Reliquiis eorum, in
Belgio hærentis. Eginhardus epistola 2, Heut Archiepi-
scopo Trevirensi circa hæc Reliquias ista scribit: Sicut
ex litteris Sanctitatis vestræ vos velle cognovimus,
ita sine dilatione facere curavimus, mittendo videli-
cet vobis Reliquias, quas vos habere velle ad dedi-
cationem novæ basilicæ vestræ scripſistis. Et quidem
libenter id facimus, qui ealem fiduciam in vobis ha-
bemus, ut quæcumque pars de sacris beatorum Mar-
tyrum cineribus ad vos pervenerit, talis ei honor
exhibeatur, qualem totis eorum corporibus exhibere
debueramus. *Hæc ibi, quæ de SS. Marcellino & Pe-
tro intelligenda esse ostendit singularis ejus erga hos Mar-
tyres affectus, passim in epistolis Eginhardi cinctis, ac
potissimum epistola XL, XLIII, XLV, XLVI, L, & F
aliis. Est in diœcesi Trevirensi infra Confluentiam pagus
Valendar, oppido similis, amplius & pulchra ecclesia de-
corus, in qua dicuntur asserari notabiles Reliquiæ
SS. Marcellini & Petri, earumque memoria ad diem
xvii Januarii inscripta est Martyrologio Colonia & Lu-
becæ sub annum 1490 excuso, his verbis: In villa Va-
lendar, sub Confluentia territorio Trevirensi, SS.
Marcellini & Petri Martyrum. Quæ fere eadem le-
guntur apud Grevenum in Aulario Ujordi, & in Mar-
tyrologio Germanico Canſi: atque intelligenda esse puto
de Reliquiis, prænominate Archiepiscopo Trevirensi con-
cessis.*

13 Carolus de Presat Dominus de Cange cum ma-
gno republica litteraria damno vita fundus Parisiis
anno M. CLXXXVIII, pro sua humanitate & affectu
erga studia nostra, misit Amiani anno MDCLXVIII
quoddam extractum ex Tabulario Abbatia Bonæ-vallis
in diœcesi Carnotensi, cujus istud est exordium: Anno
ab Incarnatione Domini octingentesimo quadragesi-
mo secundo, regnante Karolo, fratre Lotharii &
Ludovici, anno tertio regni ipsius Karoli, instructum
est cœnobium Bonæ-vallis, per ipsum Imperatorem
& quendam militem, Fulconem nomine, in hono-
rem

ad hunc
ReliquiamEx Reli-
quias istis

an. 149

aliquæ Re-
liquias
transfor-
maturaliquæ Re-
liquias
transfor-
matur14 et 2 post
curam ab
auctore
fuerunt
editæ.Reliquias
aliquæ in
vago
est Belgii
locis.Aliquæ de-
notæ Ar-
chiepiscopo
TrevirensiIn pago
Valendar
hærentBonæ-vallis
diœcesi
SS. Mar-
cellini &
Petri.

AUCTOR.
RE.
GHE.

tem sanctorum Martyrum Marcellini & Petri, quos Eynardus de partibus Germaniae in Gallias transtulit. Praedictus miles bonis moribus, scilicet Fulco, videns locum habitabilem ad habitationem Monachorum... tradidit praedictis Sanctis & Monachis totam Bonam-vallem, cum omnibus, quae ad se pertinere videbantur. An etiam aliquae Reliquiae horum Martyrum ibi asservatae fuerint, non indicatur. Gabelius Bucerius in *Sacrario Benedictino*, ad hunc diem, 11 Junii, assertis, SS. Marcellini & Petri corpora requiescere in cenobio Hasnoniensi, plura tamen ossa in S. Victoris Massiliæ: quae per auctum sunt in chartam conjuncta. Nam Hasnonii sunt solum ea Reliquiae, quas Eginhardus dono misit Gandavum ad monasterium S. Bavonis: & Honoratus Bouche lib. 4 Chorographiae Provinciae cap. 4 §. 2 enumerat sacras Reliquias monasterii S. Victoris, absque ulla mentione horum Martyrum. Accuratior est Masius in Bavonia perlustrata, qui indicat ibidem antiquam esse ecclesiam SS. Marcellini & Petri, eamque anno MCCCXII fuisse hospitale sub regimine S. Marci, de Unitarato dictae, & anno MCCCLXXIII fuisse adhuc parvulum, sed anno MDCXXIV exoneratam, datam S. Barbottano, in eamque anno MDCCCXXVI translata in confraternitatem S. Georgii. Praeterea scribit, aliquas horum Martyrum Reliquias esse in basilica S. Stephani. Denique in Metropolitana Pragensi S. Viet habentur eorum Sanctorum particulae, de quibus Pessina Decanus in *Phosphora* pag. 113 ait, quod sunt simul in fascia sericea rubri coloris religatae: sed unde allatae, non constat.

§. III. Inspectio Reliquiarum Selingensadii, facta anno MDCVII.

Joannes Suicardus, Elector & Archiepiscopus Moguntinus, ob contagionem circumcirca grassantem, in cenobio Selingensadiensi anno MDCVII commorans, devotione erga sanctos Martyres Marcellinum & Petrum motus, solennem lustrationem Reliquiarum instituit: quam Joannes Conradus Baur, dicti monasterii Prior, ocularis inspector & testis, sequentibus verbis descripsit. Anno supra millesimum sexcentissimum sexto, gliscente in Germania passim epidemica morbo, praesentim Moguntiae Metropoliticae, & Aschaffenburgi Archiepiscopali, residentia insigni, dum quilibet asyllum tutioribus in locis requirit, Reverendiss. Illustrissimus Archi-Præsul & Princeps Elector Moguntinus, Joannes Suicardus, habita secum deliberatione cum suo Comitatu aulico (relicta tamen sua Cancellaria ordinaria in arce oppidi Hostensis) ad nostrum sanctis Martyribus Marcellino & Petro dicatum monasterium in oppido Selingensadiensi, velut ad locum aeris temperie præcipuum, de consilio medicorum, quinto Octobris dicti anni, se contulit; ac ibidem in septimam Maji anni sequentis MDCVII permanfit. Fuit vero tanta hiberni istius temporis humiditas & imbrium inundatio, ut cuius admirationi esset; aeris autem tepiditas, ut vix glacies reperiri potuerit, quæ unius aëris ponderositati resisteret. Interim Illustriss. Princeps Elector, pro animi sui magnitudine, diversis muniis & exercitiis se occupans, sedulo divinis assistebat Officiis; ita ut dies nunquam præterierit, quæ non vel ipse Sacrificium in altari incruentum Deo offerret, vel offerenti assisteret, ac festivis Dominicisque diebus, superpelliceo seu rochetto indutus, crucem pectoralem gestans, summo Sacro & Vesperis devotissime interesset. Interdum etiam munia Episcopatus, licet grandævus, libenter & generose obibat. Nam cimiterium prope Ofseide sacravit; & in solennitate S. Thomæ Apostoli, decantata prius solenni

Missa, in Pontificalibus & Pallio Archiepiscopali, D pluribus utriusque sexus personis diversæ ætatis, Sacramentum Confirmationis contulit. Erat quoque ei solenne, nonnumquam pro animi & corporis relaxatione venationi operam dare.

13 Certis etiam temporibus sacre se dabat lectioni, atque Doctorum virorum discursibus seu colloquiis delectabatur; inter quæ incidit historica quædam relatio de gloriosis Sanctorum Martyrum Patronorum nostrorum Marcellini & Petri Reliquiis, eorumdemque miraculis, quam in Annalibus suis Ecclesiasticis Illustriss. Cardinalis Baronius ad annum Christi DCCCXXVI intertulerat. Perplexitatis occasionem dedit, quod in Gallias translatae asserebantur, & nonnulli scriptores Belgici idem referrent. Hinc incitati animi ad veritatis inquisitionem; præsertim quod ex antiqua traditione & historica relatione viderent & intuerentur sacram illam tumbam præsentem, in qua firmiter censerentur sacra illa Lipsana recondita esse; quæ sibi Galliz, sinistro forsitan rumore, non viderentur assere. Itaque Illustriss. Archiepiscopus pro ratione officii sui, ad omnem submovendam dubitationis ansam, proque maiore Dei Sanctorumque gloria & honore, resolvit thecam illam sacram, pretiosissimum continentem Reliquiarum thesaurum, solenniter lustrare & elevare. Itaque ut angustiori id fieret ritu, penultima Januarii MDCVII, quæ incidebat in feriam quietam, triduanum omnium vigiliis ac orationibus indixit jejunium. Unde triduo illo pendente, quod Purificationis B. Mariæ festum antecederet, magna devotione tumba sacra ex altari summo, per Religiosos vestibus sacris indutos, ipso etiam Archi-Præsule devoto manus applicante, in mensa decenter ad hoc aptata, ante summum altare deposita est, perque diem noctemque continuatae preces. Et quia summum altare non inveniebatur more ceterorum munitum sepulcro, nisi quod sacra tumba cum Reliquiis in eo firmata fuisset; a viris summis & sacre Theologiz Doctoribus breviter est ventilata questio, num amota sacra arca liceret super eo altari Missas tenere vel celebrare. Habita ergo inspectione loci ac altaris constitutione, visisque in saxo signis consecrationis, resolutum est licere: pro majori vero scrupulorum assècuratione, superpositæ sunt minoribus thecis inauratis inclusæ prædictorum Sanctorum Reliquiarum particulae, simulque caput S. Marcellini, quod extra sarcophagum servabatur. Finis vero precibus primæ diei, accessit ad tumbam sacram Archi-Præsul curiosior, eam nonnihil aperturus & scrutaturus: metuebat enim, ne forte per dolum Reliquiæ aliquando fuissent sublatae, signanter, quod nulla extaret hominum memoria deservatis iisdem, sicque actum ageret. Sed vix introspexit, qui subito percussus divino quodam timore, supernaturalem quamdam virtutem in iis quæ viderat persentiens, statim reclusit; & scrutationem lustrationemque accuratam in diem Purificationis Virginis Matris distulerit. Quo autem festivitas illa celebrior redderetur, delata sunt Aschaffenburgum, aliisque locis ornamenta Ecclesiastica, ut pluvialis, dalmaticæ, ex auro argenteove fabricata, quibus Præfules præcipueque persone amicerentur.

14 Adveniente igitur sacro B. V. Mariæ Purificationis die, Illustrissimus Archi-Antistes divina peracturus, Basilicam ingrediens, sacrisque indutus, ante omnia, recepto ac laudabili Catholicorum ritu, & juxta Sanctæ Romanæ Ecclesiæ antiquam institutionem, benedicens dispositos cereos, singulis distribuit adstantibus. Deinde sacrum Missæ officium decantaturus, Thiaa Pontificali ac Pallio redimitur,

A dimitus ornatuſque, altare acceſſit; Cantoribus interim omni instrumentorum Muſicorum genere, nec non vocum dulciſona modulatione, adſtantium aures demulcentibus, devotionemque excitantibus. Diaconi officio ſungebatur Rev. & Præſtibilis Dominus Fredericus a Sickingen; Subdiaconi vero Rev. itidem ac Prænoobilis Dominus Daniel Adamus a Vechenbach; Sacellanorum officio ſungen- tibus Rev. & Eximiis Viris. P. Joanne Nellingio, Ordinis Prædicatorum Concionatore; & Friderico Hamerman, S. Theologiæ Doctore.

ſolemniter circum- ſecti
B 14 Peracto Miſſæ ſacrificio, ſolemnis admodum inſtituta eſt proceſſio, ex æde Monafterii ad Pa- rochiam, deportantibus ſacrum ſeretrum quatuor Presbyteris Religioſis, albicaſulis indutis. Præbant Religioſi Conventuales, canticis ſpiritualibus Deum in Sanctis ſuis laudantes. Subſequebatur Reverendiſſimus Archi-Myſta, Venerabile Sacramentum Eucharistiæ deferens, quem antecedeabant Nobiles Ephœbi, rædas ſeu ſaces accenſas portantes. Latera Antiliſitis claudabant Miniſtri altaris; thurificanti- bus Rev. & Eximiis Dominis Stephano Weberto Juniore, S. Theologiæ Doctore; & Joanne Bert- zio, Collegiatarum Eccleſiarum B. Mariæ ad gra- dus Moguntiz, & SS. Petri & Alexandri Aſchaf- ſenburgenſis, reſpective Canonicis & Scholasticis. Pone tubibant Reverendiſſimus D. Stephanus We- berus Senior, Miſienſis Episcopus, ſuffraganeus, & in Pontificalibus Vicarius Moguntinus; Et Rever. Dominus Monafterii noſtri Abbas, Martinus Kreys; uterque pluviæ, mitra, & baculo paſtorali decora- ti. Poſt quos Proceſſionem ornabant, & ſequeban- tur Rev. D. Chriſtophorus Weberus, Decanus Aſchaffenburgenſis, & in ſpiritualibus Commiſſa- rius; R. D. Cornelius Cobelius, Sigillifer, & Ca- nonicus S. Petri Moguntiz; ambo S. Theologiæ Doctores, ac decurſu temporis ſibi invicem ſucce- dentes Suffraganei Efordienſes; R. D. Judocus Dreyſerus, Canonicus Aſchaffenburgenſis; Duo Pa- tres Societatis Jeſu, P. Joannes Buſſus ſcriptis clarus, & P. Joannes Michaelis; cum nonnullis aliis Eccleſiaſticis, modo memoriæ non occurrentibus.

in Magna comitata ordine æquifque
C 17 Nobilium vero ſubſequentium hæc ſunt no- mina; Guillelmus a Exonenberg, Magnus Balivus, Equeſtris Ordinis Joannis Commendator Mogunti- nus; Caſparus ab Eltz, Supremus Aula Præſectus; Hartmutus a Cronenberg Senior, Vicedominus Aſchaffenburgenſis; Joan. Philippus ab Hobeneck, Maieſcallus; Hartmutus a Cronenberg frater Junior Illuſtriſſ. Principis, Satrapa in Hoſt; Joannes Ada- mus ab Hohenneck, Satrapa in Beeneſſeim; Marſilius Chriſtophorus ab Ingelheim, Venatorum Magiſter; Joannes Florentia Blumingen, Scabuli Præſectus; Joannes Conradus a Vœburg in Delsburg, Conſi- liarius ſulicus; Wolfgangus Fridericus ab Ulm, Erardus a Muckentall, Caſparus ab Eltz, Gualterus a Cronberg, Philippus Julius a Weiler, Antonius Loefch ab Hiltcherhauſen, Joannes Wolfgangus von der Leyen, Fridericus a Diſonborn, Joannes Ni- colaus a Stockheim, Conradus Nicolaus a Spon- heim, Joannes Udalricus ab Hedersdorff; Nobiles Ephœbi, Quirinus Wolffkeel a Wolkenburg, Joannes a Weichſell, Rudolphus a Wilderſtein, Hermannus a Belnicz, Reinhardus a Schurz ab Holtzhaufen, Otto a Kerſlingeroda, Philippus a Florentia a Blumingen. Hos ſequebantur Clariffimi Jurium Conſiliarii; Caſparus Fleiſerheim Joannes Petrus Ebersheim, Joannes Fabricius Medicinæ Doctore, Joannes Ludiger Cameræ Magiſter, Jaco- bus Henſel, Wendelinus Faber, Conradus Scherer, Secretarii; Wendelinus Rodt Quaſtor, Adamus

Junii Tomus I.

Hoffman ſcriba Cameræ, Wolfgangus Erlenbach Cancelliſta, ceterique Aula ſeſtatores, ſecundum ſtatum ſuum, qui plerique cum ſua Ceſſitudine Selingenſtadium venerant, ibidemque permanſerant. Claudebant proceſſionem Senatus populusque Seli- genſtadienſis, cum vicinis incolis & parochianis, qui frequentes convenerant.

18 Hac igitur ſolenni proceſſione finita, reposita- que in Chori medio tumba ſacra, cum benedictione dimiſſus eſt populus. Et quia tardior ſe hora pro- traxerat, Reverendiſſ. Archi-Præſul, ſumpta prius reſeſtione, ad Baſilicam ſeſe ruruſum contulit, co- mitatus præcipuis ex antenominatis perſonis, ſimul- que Præſato noſtro, & duobus Patribus Conventua- libus; ac clauſis undique oſtiis, præmiſſis orationi- bus, Illuſtriſſ. Princeps diſcooperuit, & prout *inſcriptum- ur Reli- quiarum* Eginhardus monafterii Fundator, ſequenti in hiſto- ria ſua de translatione Sacrarum Reliquiarum bea- tiſſimorum Martyrum Marcellini & Petri ſcribit, magnis ſaccis ſericis ſacras Exuvias involutas, cum ſingularum inſcriptionibus, magno cum ſtupore re- perit. Nec eo contentus, reclusa decenter tumba, oblatoque pretioſo tapete ſerico, aurea cruce in- ſignito, quo ea cooperiretur, continuo ad luſtran- dum quoque eas, quæ in ſacrario ſervabantur, Re- liquias perrexit, & ſingularum catalogum fieri man- davit: completaque viſitatione, Caput S. Marcellini Presbyteri & Martyris, quod ſeparatum a ceteris erat, in tumba pro majori custodia repositum, atque diverſis ſignaculis arcem obſignavit. Quibus omni- bus peractis, cum debita devotione ſacrum ſeretrum in loco priſtino repositum eſt, abſolutoque omnium indice, ad ſua quiſque ſe recepit.

19 *Hactenus Selingenſtadienſis Prior, baud paulo melius poſteritatis inſtructioni conſulturus, ſi indicem repertorum intra tumbam ſacrarum oſſium voluiſſet exhibere, cum ſui ſingularum inſcriptionibus; unde intelligi poſſet, quid & aliis quantum de uniſcujuſque corpore iſte conditum aut reli- quum fuerit. Certe ad irruptionem hæreticorum, præſi- plantibus ſe in fugam Monachis anno MDCXXXI, minori cum incommodo accidiſſet, SS. Marcellini ac Petri Reli- quias in ſacci conſundi, cum Reliquiis SS. Marii, Mar- the, Audifacis & Abacue, item Proti & Hyacinthi, ſicut conſuſas fuiſſe didicimus, cum ibidem anno MDCLX eſſemus; unde nec data fuit opportunitas eas videndi. De Reliquiarum earundem translatione Sueſſionas, eſt Episto- la, ſub nomine Odilonis Monachi ad Ingran- num, cuius partem pridem edidit Andreas du Chesne, Tomo 2. Francoſorum pag. 650; integram vero inſeruit Mabillon Sæc. 4. part. 1. pag. 411: ſed ea tam contraria eſt relationi Eginhardi, totque ſcater ſegmentis, ut omnino indigna hoc opere videatur, ſcripta fortassis ſæculo XII.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore Eginhardo

tunc Selingenſtadienſi Abbate,

ex Adſ. Regina Suecia & Surla.

PROLOGUS.

Veris veri Dei cultoribus, & Jeſu Chriſti Domini noſtri Sanctorumque ejus non fictis amatoribus, Einhardus peccator. Qui vitas & ſacta juſtorum, ac ſecundum divina mandata conver- ſantium hominum, litteris ac memoriæ mandave- runt, non aliud mihi efficere voluiſſe videntur, niſi ut ad emendandos pravos mores, & collaudandam Dei omnipotentiam, per ejuſmodi exempla, quo- rumcumque animos incitarent. Feceruntque hoc,

Q

non

*B. Regin-
baldus*

*Et hujus
scriptio-
nis.*

non solum, quia livore carebant; sed quia caritate, quæ omnibus cupit esse consultum, granditer abundabant. Quorum laudabile propositum quia tam in propatulo est, ut, præter ea quæ dixi, nihil aliud eos moliri voluisse lucidissime clareat; cur a multis imitari non debeat, omnino non video. Ac proinde quia mihi conscius sum, quod libri, quos de translatione corporum beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, signisque ac virtutibus quæ per eos Dominus ad salutem credentium fieri voluit, quæ potui facultate conscripsi, eadem sunt voluntate atque intentione compositi; eosdem edere, ac Dei amatoribus ad legendum offerre decrevi. Arbitror enim, quod hoc opus non solum inane ac supervacuum cuilibet fidelium videri non debeat: sed etiam fructuose atque utiliter me laborasse præsumo, si efficere potuerim, ut in laudem sui Conditoris animus illa legentis affurgat.

C A P U T I.

B. Missi ab Eginhardo Romam ad procurandas Reliquias. Obsecra Sanctorum Marcellini & Petri.

Eginhardus sollicitus, cui Sancto dedit, et Eccliam.

CUm adhuc in Palatio positus, ac negotiis secularibus occupatus, otium quoaliquando persui cupiebam, multimoda cogitatione meditarer; quemdam locum secretum atque a populari frequentia valde remotum nactus, atque illius, cui tunc militaveram, Principis Ludovici liberalitate consecutus sum. Is locus est in saltu Germanie, qui inter Neccarum & Mœnum fluvios medius interjacet; ac modernotempore ab incolis & circummanentibus a Odanvald appellatur. In quo cum, pro modo facultatum ac sumptuum, non solum domos & habitacula ad manendum, verum etiam basilicam, divinis Officiis faciendis congruentem, non indecori operis ædificassem; dubitare cœpi, in cujus potissimum Sancti vel Martyris nomine atque honore dedicari deberet. Cumque in hac animi fluctuatione plurimum temporis esset evolutum, contigit ut quidam Diaconus Romanæ Ecclesiæ, nomine Deusdona, pro suis necessitatibus Regis opem imploraturus, ad Palatium veniret: ibique aliquamdiu moratus, cum, peracto propter quod venerat negotio, Romam redire pararet; quadam die humanitatis causa velut peregrinus, ad prandium nostræ parvitatis a nobis est invitatus: ibique inter prædandum plura locuti, eoque sermocinando pervenimus, ut de translatione & corporis B. Sebastiani ac neglectis Martyrum sepulcris, quorum Romæ ingens copia est, mentio fieret. Inde ad dedicationem novæ basilicæ nostræ sermone converso, percontari cœpi, quonam modo ad id pervenire possem, ut aliquid de veris Sanctorum Reliquiis, qui Romæ requiescunt, mihi adipisci contingeret? Hic ille primo quidem hæsitavit, & qualiter id fieri posset, se nescire respondit. Deinde cum me de hac re sollicitum simul & curiosum esse animadverteret, altera die se percontationi meæ responsurum esse promisit.

*Et sum
facienti,
concedit
viaticum,
Et socium
Ratleico-
num.*

3 Post hæc, cum iterum a me fuisset invitatus, protinus e sinu libellum mihi porrexit, rogans ut eum solus perlegerem; sibi que de his, quæ in eo scripta erant, quid mihi placeret, indicare non dedignarer. Accepi libellum, & ut ille petiit, solus secrete perlegi. Continebatur in eo, esse sibi domi plurimas Sanctorum Reliquias, easque se mihi dare velle, si meo fultus adiutorio Romam reverti potuisset. Compertum sibi fore, quod deus multos

haberem, quorum si alterum sibi darem, ac secum **D** hominem meum fidelem mitterem, qui illas Reliquias ab illo reciperet, mihi que deferret, statim eas mihi se missurum. Complacuit mihi suadentis consilium, statuique fidem spemque incertæ celeriter experiri: ac proinde, dato quod petebat jumento, addita propter viaticum pecunia, notarium meum, nomine Ratleicum, quia & ipse orandi causa Romam eundi votum habebat, cum eo pergere jussi. Igitur de Aquisgran Palatio profecti (nam ibi eo tempore Imperator cum suo comitatu erat) & Augustam Suelionis venerunt: ibique cum **C** & Hildoino Abbate in monasterio S. Medardi locuti **d** sunt, quia memoratus Diaconus ei pollicitus est, se efficere posse, ut corpus B. Tiburtii Martyris in ejus veniret potestatem. Quibus ille promissionibus illectus, misit cum eis quemdam Presbyterum, hominem callidum, nomine Hunum, jubens ut acceptum ab eo memorati Martyris corpus sibi deferret. Inde iter ingressi, Romam, quanta potuerunt celeritate, perrexerunt.

4 Contigit autem, postquam Italiam intraverunt, **U** ut puer notarii mei, nomine Reginbaldus, tertiana febre correptus, non modicum professioni eorum suis laboribus faceret impedimentum: quoniam his horis, quibus ille febrium æstibus tenebatur, iter agere non potuerunt. Erant enim pauci, ac per hoc ab invicem separari volebant. Cumque hoc incommodo iter illorum non mediocriter fuisset retardatum, illi tamen prout poterant illud accelerare contenderent; tribus diebus priusquam ad Urbem venirent, apparuit in visu illi feblicitanti quidam homo in habitu Diaconi, perquirens ab eo, quam ob rem donatus suus Romam ire festinaret? Cui cum ille & promissa Diaconi de Reliquiis Sanctorum mihi mittendis, & de his quæ Hildoino Abbati pollicitus est, prout illi comperta erant, exponeret; Non ita erit, inquit; sed longe aliter, quam vos existimatis, causarum propter quas venistis, exitus adimplebitur. Nam Diaconus iste, qui vos Romam venire rogavit, aut parum, aut nihil de his, quæ vobis promisit, facturus est; ac proinde volo sequaris me, atque ea quæ tibi ostensurus atque dicturus sum, mente sollicita cures advertere.

5 Tunc manu comprehensum, ut sibi videbatur, montis præcelsi cacumen secum conscendere fecit: in quo cum simul positi consisterent; Convertere, inquit, ad Orientem, & subjectos oculis tuis campos intue. Quod cum fecisset, & campos, de quibus sibi dixerat, fuisset intuitus, vidit in eis molis immensæ fabricas, in modum magnæ cujusdam civitatis extructas: & interrogatus ab eo, si sciret quid hoc esset; se nescire respondit. Tum ille; Roma est, inquit, quam vides; statimque addidit; Dirige oculos in interiora civitatis, & contemplantur si aliqua tibi in his locis appareat ecclesia. Cumque sibi quamdam ecclesiam & apparere dixisset; Vade, ait, & Ratleico nuntia, quoniam in ecclesia, quam modo vidisti, illa res est recondita, quam ille Domino suo debet adferre: & ideo det operam, ut eam quanto celerius fieri potest accipiat, & ad dominum suum revertatur. Cumque ille diceret, quod nemo de his, qui secum venerant, in hujusmodi re fidem dictis suis esset habiturus; respondit & dixit: Tu nosti, quod omnes qui tecum hoc iter agunt, tibi conscii sunt, quia complures dies in febre tertiana laborasti, & nondum te ab illa ultam habuisse remissionem. Et ille, ita est, inquit, ut dicis. Quapropter, ait, volo ut pro signo tibi sit, atque his quibus verba quæ dixi relaturus es, quoniam ex hac hora, febre, qua usque

*adjuvante
viam
Hildoinum
Ab. Hunum
Presb.*

*Unus
comitibus
febre po-
nenti,
apparuit
Sanctus
habitu
Diaconi*

*ostendit
Romam,
& eccle-
siam*

*in qua re-
periende
Reliquias*

A usque modo detinebaris, sic per Dei misericordiam cariturus es, ut te ulterius in hoc itinere non contingat. His dictis expergefactus, omnia quæ sibi vidisse vel audisse videbantur, Ratleico referre curavit. Quæ cum Ratleicus Presbytero secum pergenti exposuisset, visum est ambobus, ut experimentum somni ex veritate promissæ sanitatis approbarent; nam eadem die, juxta qualitatem febrium, quibus laborare consueverat, febricitare debebat is qui somnium viderat. Et ut non vana illusio, sed potius vera revelatio fuisse ostenderetur, neque illa die, neque ceteris quæ illam secutæ sunt; ullum in corpore suo consuetarum febrium sensit indicium. Sicque factum est, ut & visioni crederent, & fidem Diaconi promissis non haberent.

7 Igitur Romani venientes, juxta basilicam B. Petri Apostoli, quæ dicitur Ad Vincula, in domo ipsius cum quo venerunt Diaconi, hospitium acceperunt; manseruntque cum eo per aliquot dies, opperientes promissorum ejus adimpletionem. Sed ille, qui suas pollicitationes perficere non valebat, ipsum quod non poterat, quibusdam procrastinationibus palliabat. Tandem locuti cum illo, cur eis illo modo vellet illudere percontati sunt; rogantes simul, ne se diutius fallendo detineret, & revertionem suam vanis spebus impediret. His ille auditis,

B cum cerneret se hujusmodi calliditate eis jam amplius non posse imponere; primo notarium meum certum fecit de Reliquiis mihi promissis, quod eas habere non posset; eo quod frater suus, cui & domum, & cuncta quæ habebat, inde abiens commendaverat, negociandi gratia Beneventum esset profectus, ac se penitus ignorare quando esset reversurus. Et quia ei Reliquias illas, sicut & ceteram supellestem, ad servandum commiserat; nec omnino se scire posse, quid de his fecisset, quoniam eas in eadem domo nusquam invenisset: proinde videret quid faceret, quia de parte sua nihil restaret, quod sperare posset. Postquam hæc notario meo dixit, ille se ab eo illusum ac male sibi impositum quereretur; nescio quibus vanis ac frivolis etiam Presbyterorum Hildoini allocutus, spe simili animatum, a se fecit abscedere. Postridie vero cum valde tristis videret, hortatum est ut simul cum illo ad cœmeteria Sanctorum pergerent, videri sibi quod in eis aliquid tale inveniri posset, quo eorum desiderii satisfaceret; nec fore illam necessitatem, ut in patriam vacui reverterentur. Cumque eis hoc consilium placuisset, vellentque ut quantocius id, ad quod faciendum eos hortabatur, inchoarent; more solito negotium dissimulavit, & eos, quorum animi tunc paululum erant erecti, in tantam desperationem hac dilatione dejecit, ut, omisso illo, statuerent in patriam, quamvis infecto negotio reverti.

7 Sed notarius meus, recolens somnium quod puer suus viderat, cepit comitem suum hortari, ut sine hospite suo irent ad cœmeteria, ad quæ visenda ille eos se ducere velle promissit. Itaque invento atque conducto duce locorumque monstratore, primo ad basilicam B. Tiburtii Martyris, in via Lavicana, tribus ab urbe passuum millibus distantem, veniunt, Martyrisque tumbam quanta possunt diligentia contemplantur; & utrum sic, ut alii non sentirent, aperiri posset, cauta circumspectione considerant. Deinde in cryptam ejusdem basilicæ contiguam, in qua beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri corpora erant tumulata, descendunt; atque explorata etiam illius monumenti qualitate discedunt, æstimantes hoc factum hospitem suum posse latere. Sed aliter evenit, quam arbitratu sunt. Nam licet ipsi nescirent, quibus iudiciis, cito ta-

men ad illum hujus facti notitia pervenit: veritusque ne sine illo voluntati suæ satisfacere debuissent, statuit consilio eorum festinando prævenire. Et quia ille eorundem locorum plenariam atque omnimodam notitiam habebat, blande illos alloquitur, hortaturque ut illuc simul veniant; & si Deus vocis eorum favere dignaretur, communi consilio facerent, quidquid eis videretur faciendum.

8 Assensu sunt ejus voluntati, tempusque id aggreddendi pari consensu constituunt. Tunc peracto jejunio triduo, noctu ad locum nullo Romanorum civium sentiente perveniunt: ingressique basilicam S. Tiburtii, primo altare illud, sub quo sacrum ejus corpus situm credebatur, aperire tentarunt. Sed parum successit eorum voluntati molitio operis inchoati: nam monumentum, durissimo marmore extructum, inermes id aperire conantium manus facile repellebat. Igitur, omisso illius Martyris sepulcro, ad tumbam Beatorum Marcellini & Petri descendunt; atque ibi, invocato Domino nostro Jesu Christo, & adoratis sanctis Martyribus, lapidem, quo summitas sepulcri tegebatur, de loco suo levare moluntur. Quo sublato, videns sacratissimum S. Marcellini corpus, in superioribus ejusdem sepulcri partibus positum, tabulamque marmoream ad caput positam; quæ titulo, quem continebat, evidens indicium dabat, cujus in eo loco Martyris membra jacuissent. Quod, ut par erat, cum summa veneratione suscipientes levant, & munda sindone involutum Diacono ferendum atque servandum tradunt. Ac ne ulla sublatis corporis indicia remaneret, lapidem loco suo reponentes, in urbem ad hospitia sua revertuntur. Diaconus autem corpus beatissimi Martyris, quod acceperat, juxta basilicam B. Petri Apostoli, quæ vocatur Ad Vincula, ubi & ipse domum habebat, se servare velle ac posse affirmans, fratri suo nomine Lunilioni ad custodiendum commisit, arbitratusque, notario meo hoc satis factum esse, cepit illum hortari, ut accepto corpore B. Marcellini, rediret in patriam.

9 Sed ille longe aliud meditabatur ac mente volebat. Nam (ut mihi postea retulit) videbatur illi nequaquam sibi licere, cum solo B. Marcellini corpore in patriam regredi; quasi nescis esset, ut corpus B. Petri Martyris, qui ei socius in passione fuerat, & per quingentos & eo amplius annos in eodem sepulcro una cum illo requieverat, illo indetranseunte, ibi remaneret. Atque hac cogitatione mente concepta, tanta animi sui parturitione simul ac perturbatione laborabat, ut nec cibum capere, nec somno acquiescere dulce sibi videretur atque jucundum, nisi Martyrum corpora, sicut in passione ac monumento conjuncta fuerant, sic etiam peregre profectura jungerentur. Sed de hoc qualiter fieri posset, vehementer ambigebat: noverat enim neminem a se Romanum inveniri posse, qui sibi ad hoc ullum ferret auxilium; sed ne talem quidem, cui hæc animi sui secreta auderet ostendere. In hac cordis anxietate constitutus, reperit quemdam Monachum peregrinum, nomine Basilium, qui ante biennium de Constantinopoli Romam venerat; atque ibi in monte Palatino apud alios Græcos, qui ejusdem professionis erant, cum quatuor discipulis suis hospitium habebat. Hunc adiit, atque ei quam patiebatur sollicitudinem aperuit. Tum consilii ejus animatus, & orationibus fretus, tantam accepit in corde suo constantiam, ut statueret rem, quamvis cum periculo capitis sui, celerrime experiri. Voca- toque ad se comite suo Hildoini Presbytero, cepit cum eotractare, ut iterum ad basilicam B. Tiburtii,

Q 2

sicut

H. EGIN
A. AKDO.eogit huf-
pitem rine
se comita-
77

E

S. Mar-
cellini
corpus:S. Petri
Reliquias
naucl. i.Confessio
mona-
chum
Græcum:

Junii Tomus I.

A. EGIN-
HAKDO.

sicut prius fecerant, clanculo pergerent; ac tum-
bam, qua Martyris corpus reconditum credebatur,
aperire denuo molirentur.

corpo ju-
vante il-
las solit,

10 Placuit consilium; assumptisque, quos secum
adduxerant, pueris, hospite eorum penitus igno-
rante quo irent, clam noctu profecti sunt. Cumque
ad locum ventum esset, votis pro re prosperanda
ante ædis januam factis, ingrediuntur: divisi-
sue sociis inter se, Presbyter ad corpus B. Tiburtii
quærendum in ipsius basilica cum aliquibus remansit;
Ratleicus cum reliquis in adhaerentem eidem eccle-
siaz cryptam, ad B. Petri corpus accelsit: aperto-
que sine ulla difficultate sepulcro, sacra sancti Mar-
tyris membra nullo prohibente sustulit; & serico
pulsino, quem ad hoc paraverat, recepta diligen-
ter includit. Interea Presbyter, qui corpus Beati
Tiburtii quærebat, magno labore frustra consum-
pto, postquam se vidit nihil posse proficere, relicto
opere, in cryptam ad Ratleicum descendit; & quid
sibi faciendum esset, ab eo quærere cœpit. Cui cum
ille arbitrari se diceret, quod S. Tiburtii essent in-
venit, eique id de quo dicebat ostenderet (Nam
paulo ante, quam idem Presbyter ad eum in cry-
ptam venisset, reperit in eodem sepulcro, in quo
SS. Marcellini & Petri sacra corpora jacuerunt,
foramen quoddam rotundi schematis, trium ferme
pedum longitudine introrsus excavatum, pedali
amplitudine patens, & in eo minuti pulveris non
modicam portionem repositam) visum est ambo-
bus, quod hic pulvis de corpore B. Tiburtii ossibus
inde sublati remanere potuisset: & ob hoc, ut dis-
cilius inveniretur, medio loco inter B. Marcelli-
num & Petrum in eadem tumba fuisset repositus:
convenitque inter eos, ut eum Presbyter sumeret,
& pro Reliquiis B. Tiburtii secum deferret.

n'c non
cineres
credider
esse S.
Tiburtii;et aliam
quandam
ab huius-
se accipit,

11 His ita transactis atque dispositis, cum rebus,
quas reppererunt, ad hospitium sua reversi sunt. Post
hæc Ratleicus cum hospite suo locutus, rogat ut
sibi sacros B. Marcellini cineres, quos ei ad servan-
dum commendaverat, reddat, seque in patriam
redire volentem nulla non necessaria dilatione deti-
neat. Cui ille non solum quod repetebat sine mora
restituit, verum etiam de sanctorum Reliquiis in
una ligatura collectis, haud parvam portionem mi-
hi deferendam obtulit; & requisitus de nominibus
eorum, mihi se illa dicturum, quando ad me ve-
nisset, respondit. Monuit tamen, ut eadem vene-
ratione, qua ceteræ sanctorum Martyrum Reliquiæ
colerentur, eo quod non minoris apud Deum essent
meriti, quam B. Marcellinus & Petrus: & hoc me
esse crediturum, cum primum ad me nominum
illorum notitia pervenisset. Suscepit ille munus
oblatum, atque id, ut sibi persuasum erat, sancto-
rum Martyrum corporibus sociavit.

A N N O T A T A D. P.

a *M. Regina*, Hodanuhvald, alibi Odonvald.

b *Nondum quidem facta, sed postulanda, ut supra
dicit.*

c *Sunt Augustam Suefforum, quo etiam modo in
Vita S. Medardi & Junii a Fortunato appellatur num.
36 post Alia qua dabimus.*

d *Hilduinus factus Abbas anno 817, sed anno 830
in exilium pulsus, & revocatus anno 833, mortuus
in Abbacia S. Medardi sepultus anno 842. Fuit idem
etiam Abbas S. Dionysii & S. Germani apud Parisienses.*

e *Hanc esse ecclesiam SS. Marcellini & Petri, a
Constantino Magno constructam, assertit Baronius
anno 826 num. 16, quod esset ob sui amplitudinem
& altitudinem longius perspicua.*

D

C A P U T II.

*Sacra Reliquiæ per diversa loca delata in Michilmslat,
& post varias visiones in Mullinheim, postea
Selingenslat dictam.*

12 **I**nito consilio cum hospite suo, sacrum illum
ac desiderabilem thesaurum, in scriniis re-
conditum atque signatum, per Lunisonem fra-
trem ejus, cujus superius fecimus mentionem, nec
non & Presbyterum Hildoini, qui secum venerat,
Papiam usque deportari fecit: ipse cum eodem ho-
spite suo Romæ substitit, opperiens atque auscul-
tans per continuos septem dies, si de sublati San-
ctorum corporibus aliquid ad noticiam civium per-
venisset. Cumque vidisset nullam a quolibet ex-
traneo de hoc facto fieri mentionem, latere illud
existimans, post eos, quos præmiserat, sumpto
secum hospite suo, profectus est. Quos cum Tici-
ni, apud basilicam B. Joannis Baptistæ, quæ vulgo
a Domnanæ vocatur, ac tunc ex beneficio Regum
ad meam pertinuit potestatem, adventum eorum
præstolantes invenissent; statuerunt etiam, ut &
ipsi aliquot diebus ibi morarentur; & propter ju-
mentorum, in quibus venerant, refectorem,
& propter seipsos ad longiorem viam præparan-
dos.

13 In hoc morarum suarum articulo fama exiit,
Legatos sanctæ Romanæ Ecclesiæ a Pontifice ad
Imperatorem & directos, illo brevi esse venturos.
Itaque veriti de adventu illorum aliquid sibi incom-
modi, vel etiam impedimenti accidere posse, si se
ibi deprenderent; decreverunt ut quidam ex eis
abeundo, adventum eorum festinando prævenirent;
alii in loco remanerent, & re, de qua solliciti
erant diligenter investigata, post eorumdem Lega-
torum abscessum socios suos, quos præmiserant,
sequi properarent. Cum ita inter eos de hac re
conflixisset, Deusdona cum Presbytero Hildoini
Legatos Roma venientes præcessit: & Augustam
Suefforum, ubi Hildoinum esse rebatur, quanta
potuit festinatione contendit: Ratleicus vero cum
thesauro, quem secum habebat, Papiæ remansit,
expectans donec Legati Sedis Apostolicæ præteri-
rent: ut illis Alpes transgressis, viam suam secu-
rius carpere potuisset. Veritus itaque ne Presbyter
Hildoini, qui cum Deusdona præcesserat, quique
omnium, quæ apud eos gesta vel tractata fuerant,
plenariam atque integram noticiam habebat, quia
vaster ac lubricus fidei videbatur, aliquid impedi-
menti sibi in via, qua ire dispositum habebat, ma-
chinari debuisset, altera sibi eundem judicavit;
misitque ad me procuratoris nostri Ascoli puerum
cum litteris, quibus me & de reversione sua, &
de allatione thesauri, quem divinitus adjutus inve-
nerat, certum efficeret; ipse, postquam Romanos
ex conjectura mansionem, quæ eis parabantur,
Alpes superasse putavit, Papiæ relicta, sexta die ad
S. Mauritium venit. Ibique, comparatis quæ ad
hoc necessaria videbantur, sacra illa corpora, loculo
inclusa, feretro imposuit; atque inde promovens,
palam & aperte, cum adjutorio populi occurrentis,
portare cœpit.

14 Ubi autem locum, qui Caput-laci d vocatur,
prætergressus, bivium e, quo itinera in Franciam
ducentia dirimuntur, attingit; dexteram viam
ingressus, per Alamannorum fines usque ad Solo-
dorum f Burgundionum oppidum venit. Ibi obvius
habuit, quos ego, post indicium adventus illius
mihi

Ratleicus
fecit P.
papiam
missa jo-
quintur.

a

E

et Deus-
dona cum
socio suo
papiam
dimisso,iste cum
Reliquiis
Agamno

c

d

e

Solodorum
pervenit;

f

A mihi factum, de g Trajecto ei occurrere jussi. Nam
 ego tunc temporis juxta Scaldim fluvium in mona-
 hasterio S. Bavonis b eram, quando litteræ notarii mei
 per puerum procuratoris nostri, ejus superius men-

atque inde
 post accep-
 tos Cleri-
 cos sub-
 missos,
 tione de adventu Sanctorum certior factus; illico
 unum ex familiaribus nostris Trajectum ire, ibique
 Presbyteros atque alios Clericos, nec non & laicos
 secum sumere, ac Sanctis venientibus ubicumque
 primum potuisset, obviam festinare præcepi. Et is
 nihil moratus, cum his quos secum duxerat in loco
 memorato, post paucos dies his, qui Sanctos adse-
 rebant, obviavit: junctique simul, comitantibus jam
 atque hinc inde concurrentibus hymnidicis populorum
 turmis, cum ingenti omnium læticia Argentoratum
 i urbem; quæ nunc Strasburg appellatur, celeriter
 veniunt. Inde per Rhenum secunda aqua navigan-
 tes, cum ad locum, qui Portus k vocatur, venis-
 sent, orientalem fluminis ripam egressi, quinta
 l mansione ad locum Michilunstat / nuncupatum,
 cum immodica hominum in Dei laudibus exultan-
 tium multitudo perveniunt. Is locus est in eo sal-
 tu Germaniæ, qui tempore moderno m Odonovald
 appellatur, & distat a Mæno flumine circiter leu-
 gas sex. In quocum basilicam noviter a me constru-
 ctam, sed nondum dedicatam invenissent, in hanc
 illos sacros cineres intulerunt, & velut ibi perpe-
 tuo permanfuros deposuerunt.

15 Cumque id mihi fuisset allatum, confestim
 illuc, quanta potui celeritate n, venire festinavi.
 B Ubi cum triduo post adventum nostrum exacto,
 quidam puer Ratleici, jubente eo, officio Vespera-
 rum completo, ceteris exeuntibus solus in ecclesia
 remansisset; & clausis januis, juxta illa sacra cor-
 pora in parva sellula quasi vigilaturus consedisset;
 subitaneo somno depressus, vidit quasi duas colum-
 bas per dexterem absidæ fenestram volando intra-
 re, & in culmine lecti super ipsa Sanctorum cor-
 pora confidere: quarum altera tota alba, altera cani
 & albi coloris mixturæ variz videbatur. Cumque
 in eodem culmine diutius deambulant, & consue-
 tum columbis gemitum vicissim velut colloquentes
 ederent, rursus per eandem fenestram egressæ, non
 comparuerunt: secutaque vox supra caput pueri so-
 nuit: Vade, inquit, & dic Ratleico, ut indicet do-
 mino suo, quia isti sancti Martyres nolunt, ut eo-
 rum corpora in hoc loco requiescant: alium enim
 elegerunt, ad quem celeriter migrare dispositum
 habent. Hujus vocis auctor ab eo videri non potuit:

C qua tamen finita, evigilavit, somnoque excitus,
 reverso ad basilicam Ratleico, quid vidisset indica-
 vit. At ille in crastinum ubi me primum conveni-
 re potuit, quid sibi puer suus retulisset, mihi nun-
 tiare curavit. Ego autem, licet hujusmodi visionis ar-
 canum spernere non auderem, statui tamen operien-
 dum alicujus signi certioris indicium: atque interim
 illos sacros cineres, de lintheis, in quibus ligati vo-
 nerant, sublatis, sericis ac novis pulvinis infuere
 feci. Cumque in eorum inspectione Reliquias B.
 Marcellini minoris quantitatis, quam S. Petri esse cer-
 nerem; arbitratus sum eum in statura corporis sui
 minoris fuisse mensuræ, quam S. Petrum. Sed hoc ali-
 ter se habet, sursum postea patefactum approbavit: quod
 ubi, vel quando, vel a quo, vel qualiter admissum
 ac proditum sit, suo loco dicturus sum: nunc ordo
 narrationis inchoatæ texendus atque tenendus est.

16 Igitur postquam illum magnum atque mira-
 bilem, omnique auro pretiosorem, inspexi thesau-
 rum; locus, in quo idem continebatur, propter
 vilitatem materiz, de qua compactus erat, cepit
 mihi oppido displicere. Quem emendare cupiens,

quadam die, post completum vespertinum Officium, A EGIV-
 præcepi uni ex ædituis, ut mensuram loculi virga HARDJ.
 collectam mihi afferret. Cum ille hoc facturus ce-
 reum accenderet, & circumpendentia pallia, quibus Sanguis a
 idem locus tegebatur, sublevaret; animadvertit Reliquias
 loculum mirum in modum humore sanguineo undi-
 que distillantem: & rei novitate perterritus, hoc carum
 quod viderat propere mihi nuntiare curavit. Tum suis die-
 ego, cum his, qui aderant Sacerdotibus accessi, & bus se-
 illud stupendum atque omni admiratione dignum pen;
 miraculum aspexi, Nam ut columnæ atque abaci
 vel signa marmorea, pluvia instante, sudare ac cir-
 cumfluere solent; sic locus ille, qui sacratissima
 corpora continebat, vero cruore madeas, & ex omni
 parte perfusus inventus est. Terruit nos insolita &
 numquam prius audita miraculi species. Quapro-
 pter, inito consilio, triduanum jejunium cum sup-
 plicationibus facere decrevimus, ut ex revelatione
 divina scire mereremur, quid sibi vellet, quidve fa-
 ciendum moneret magnum illud & ineffabile pro-
 digium. Itaque peracto illo triduo jejunio, cum
 jam advesperasceret, humor ille cruoris horren-
 di subito cepit arescere & mirum in modum, qui per
 continuos septem dies more perennis aquæ sine in-
 termissione distillabat, sic intra paucissimas horas
 exsiccatus est, ut eo noctis tempore (nam Dominica
 erat) quo signo dato ad antelucanum Officium ce-
 lebrandum ecclesiam intravimus, nullum jam in lo-
 culo vestigium illius posset inveniri. Linthea vero,
 quæ circa loculum pendebant, ut eodem fuerunt
 humore respersa, ita ut erant sanguineis maculis in-
 fecta servare jussi, in quibus adhuc magnum illius
 inauditi portentis patet indicium. Constat enim hu-
 morem illum saporis fuisse subfalsi, ad lacrymarum
 videlicet qualitatem: & tenuitatem quidem aquæ,
 colorem autem veri sanguinis habuisse.

17 Eadem nocte cuidam ex pueris nostris, no-
 mine Ruodlando, per quietem duo juvenes visi sunt
 adstitisse, qui ei, ut ipse testatus est, de transferen-
 dis Sanctorum corporibus multa mihi dicenda man-
 daverunt; & ad quem locum, vel qualiter id fieri
 deberet, ostenderunt: & ut hoc mihi sine mora
 fuisset nuntiatum, terribiliter comminando præce-
 perunt. Qui mox ut me adire potuit, omnia quæ jus-
 sus fuerat, mihi intimare curavit. Quibus auditis,
 curis ingentibus æstuare, & quid mihi esset agendum,
 animo tractare cepi: utrum iterum jejunia & sup-
 plicationes celebrandæ, ac Deus rursus pro nostra
 curiositate sollicitandus; an aliquis, Deo devote ac
 perfecte serviens, esset querendus, cui anxietatem
 cordis nostri & curarum nostrarum querimonias
 indicare, quemque rogare potuissemus, ut orationi-
 bus suis a Deo nobis hujus rei manifestationem im-
 petraret. Sed ubi vel quando ille talis Christi famu-
 lus a nobis posset inveniri, præsertim in illa regio-
 ne, in qua tamen quædam cœnobiaz, ab eo loco in
 quo eramus, haud longe posita, esse constabat; ta-
 men, propter rudem in his locis ejus conversationis
 institutionem, aut rarus aut nullus erat, de cujus
 sanctitate tale aliquid vel tenuis fama loqueretur.
 Interea dum his anxius curis sanctorum Marty-
 rum suffragium implorarem, atque omnes qui una
 nobiscum erant, ut idem facerent, sedulo commo-
 nuissem, factum est ut per continuos dies nulla nox
 præteriret, in qua vel uni vel duobus, vel etiam tri-
 bus sociorum nostrorum, in somnis revelatum non
 fuisset, quod illa Sanctorum corpora de eo loco in
 alium essent transferenda. Ad extremum autem
 cuidam Presbytero de his qui ibi nobiscum erant,
 nomine Hildfrido, apparuit in visione, ut ipse fate-
 batur, vir quidam habitu Sacerdotali, canicie vene-
 randa

A. EGIN-
HARDUS

randa conspicuus, candida veste indutus, qui eum talibus verbis compellavit: Cur, inquit, Einhardus tam duri cordis tantæque obstinationis est, ut tot revelationibus non credat, ac tot monita ad se divinitus missa arbitretur esse contemnenda? Vade & dic ei, quia hoc, quod beati Martyres de suis corporibus fieri desiderant, insectum remanere non poterit, quamvis ille hactenus voluntatem eorum in hac re facere distulisset. Etiam nunc, si non velit ut huius facti meritum ad alium transeat, festinet eorum adimplere iussionem; & ad locum, quem ipsi elegerunt, corpora illorum deportare non negligat.

18 Post has aliasque multimodas ad me perlatas admonitiones, visum est mihi illam sanctorum translationem non esse diutius differendam: ac proinde, inito consilio, decrevimus, ut id, quanto celerius fieri potuisset, perficere certaremus. Igitur omnibus, quæ ad hanc devectionem necessaria videbantur, raptim & cum summo studio præparatis; prima luce, post completum matutinum Officium, sacrum illic & inestimabile thesaurum, cum ingenti luctu ac mœrore illorum qui in loco erant remansuri, sustulimus, atque iter ingressi portare cœpimus; comitante nos pauperum turba, quæ illo per eos dies ob eleemosynam accipiendam undecumque confluxerat: nam circa manentes populi, quid apud nos ageretur, penitus ignorabant. Erat cælum grave sordidis nubibus, & quæ in ingentem pluviam cito resolvi possent, nisi id divina virtus fieri prohiberet: nam tota nocte illa in tantum sine intermissione pluebat, ut nobis iter illud ea die inchoari posse minime videretur. Sed illam nostram dubitationem, ex infirmitate fidei venientem, superna gratia per suorum merita Sanctorum, longe aliter atque existimavimus, habere se fecit; quando viam, per quam incessimus, in aliam quam sperabatur qualitatem vidimus fuisse commutatam: nam & luti parum invenimus; & rivos, qui in tam grandi ac jugi pluvia, ut ea nocte erat, crescere solebant, pene nihil crevisset reperimus. Ubi vero de saltu egressi, proximas villas accessimus, frequentibus obviorum ac Deo laudes dicentium turbis excipimur: qui nos per octo fere leugarum spatium comitati, nobis ac nostris & in sacro onere ferendo devoti adiutores, & in divinis laudibus dicendis impigri fuere concentores.

19 At ubi vidimus, quod ea die ad locum destinatum pervenire non poteramus, divertimus ad villam Ostheim & appellatam, quæ viæ nostræ congrua cernebatur. & inclinante jam vespere, in basilicam B. Martini, quæ in eadem villa, est, sancta illa corpora intulimus: & sociis nostris ad excubias ducendas ibi dimissis, ego cum paucis, ad locum quo tendebamus, festinando præcævi; & ea, quæ ad receptionem sanctorum corporum usus postulabat, per noctem præparavi. Ad basilicam vero, in qua illorum sacrosanctum thesaurum dimisimus, sanctimonialis quædam paralytica, nomine Roudlang, de monasterio Machesbach, quod ab eadem ecclesia unus leugæ spatio disparatum erat, ab amicis suis ac propinquis in carro adducta, cum juxta feretrum Sanctorum inter ceteros vigilans atque orans pernoctaret, recepta omnium membrorum sanitate; propriis pedibus, nullo sustentante, vel quolibet modo adminiculante, ad locum undò venerat, in crastinum regressa est.

20 At nos albescente cælo surgentes, sociis nostris venientibus obviam ire perreximus, habentes nobiscum immodicam vicinorum nostrorum multitudinem; qui fama adventus Sanctorum exciti, ad hoc primo diluculo pro foribus nostris constite-

runt, ut una nobiscum Sanctis obviam procederent. Et occurrimus eis in eo loco, ubi Gaspenia p. fluvius Mœno miscetur. Inde pariter incedentes, ac Domini nostri Jesu Christi misericordiam collaudantes, sacras illas beatissimorum Martyrum exuvias ad Mulinheim & superiorem (sic enim moderno tempore locus ille vocatur) cum magna omnium, qui ibi adesse potuerunt lætitia & exultatione, detulimus: sed præ nimia populi multitudine, quæ præcedens cuncta compleverat, neque ecclesiam adire, neque feretrum in eam inferre valuimus: idcirco in campo adjacente, atque in loco editiore, altare sub divo ereximus; ac feretro pone altare deposito, Missarum solennia celebravimus. Quibus expletis, ac multitudine ad sua recedente, in ecclesiam a beatis Martyribus iussam, eorum sacratissima corpora intulimus: ac feretro propter altare locato, iterum Missam celebrare curavimus: ibique inter celebrandum, puer quidam, annorum circiter quindecim, nomine Daniel, de pago Portiano, qui illuc inter alios pauperes mendicando venerat; atque ita curvus erat, ut nisi supinus atque jicens cælum aspicere nequivisset, ad feretrum accessit; ac subito, velut ab aliquo impulsus, corruit: cum diu velut dormienti similis jecisset, correctis omnibus membris, & recepta firmitate nervorum, coram oculis nostris surrexit incolumis. Facta sunt hæc decimo sexto Kalendas Februarias, & erat ejus diei tanta & tam clara serenitas, ut æstivi splendorem solis adæquaret; atque ipsius aeris tam mitis atque jucunda tranquillitas, ut veris temperiem apricitate blanda præcederet.

21 Postridie vero sacra beatorum Martyrum corpora, novo loculo recondita, in absida basilicæ locavimus; & (sicut in Francia mos est) superposito ligneo culmine, linteis ac sericis palliis ornandi gratia contexamus, apponentes altare; ac duo vexilla Dominicæ passionis, quæ in via feretrum præcedere solebant, hinc atque inde erigentes; locum illum divinis Officiis celebrandis, pro modulo paupertatis nostræ, idoneum atque aptum facere curavimus: Ordinatisque Clericis, qui inibi assidue & excubias ducerent, ac divinis laudibus dicendis, curam solemnes impenderent ipsi non solum nostra sponte, sed etiam regali diplomate, quod nobis in via obviam venerat, evocati, Domino iter nostrum prosperante, ad palatium & sumus cum magna exultatione regressi.

A N N O T A T A. D. P.

a Impresse Donnarum, seu Dominarum: duæ enim erat Papæ S. Joannis Bapt. Ecclesiæ, quarum una, a Theodelinda Regina fuit magnificentissime extructa & dotata, de qua Bernardus Scaccus Hist. Ticinens. lib. 9. cap. 3. eandemque Stephanus Brevenianus, lib. 3. cap. 11, ab a Burgo cognominari, quia sit extra primum murorum ambitum; aut etiam a Palude. Aliud tamen vetus cognomen fuit: nam Paulus Diaconus, de gestis Longobard. lib. 4. cap. 49, de Gundiberga Regina, Theodelinda filia, agens; Hæc, inquit, ad exemplum suæ genitricis, sicut illa in Modicia, sic & ista intra Ticinensem civitatem, basilicam in honorem B. Joannis Bapt. construxit. Scaccus addit, lib. 9. cap. 9, quod eam, in honorem sui sexus Donnarum (id est mulierum) nuncupavit. Quomodo autem aut quando hæc data sit Monachis, atque ita in Eginhardi jurisdictionem venerit, Ticinensibus indagandum relinquo: interim Platinam recte corrigit Scaccus, qui in Vita Joannis IV, illam ecclesiam Terracina adscripsit, & in eundem errorem (cujus nulla uspiam occasio apparet) traxit Sabellicum.

■ Scriptor

illam con-
diti, re-
natura-
pene calo.Ad in
Ostheim
deposuit,
oparalytica
sanatur:a dem in
Mulin-
betno pre-
feruntur,coram sic
missa sub
die cri-
bratur,E puer
misere
curat afflu-
revalis: 11-
rIbidem re-
conditis,
adungi-
tur Cleri-
corum col-
legium.

C

■

CAPUT III.

A b Scriptore Gestorum Ludov. PII, ad an. 826, hujus legationis meminit, & Ingelheimi auditam ait ad Kalendas Junias; eaque sanctos, Leonem Centumcellen. Episcopum, & Theophylactum Nomenclatorem, pro tunc Romano Pontifice Eugenio II.

c Agaunum intelligit, ubi S. Mauritius cum Thebaeis martyris coronatus, nomen loco dedit, uti dicitur 22 Septembris: est autem locus Sabaudia ad Rhodanum, 9 circiter Leucis distans Seduno Helvetiorum, quod ei ad Orientem jacet.

d Lacus Lemanus seu Genevensis, initium sumit ad oppidum Neuville, ita forsitan mutato nomine hic dictum, 5 leucis infra S. Mauritium.

e Bivium hoc haud longe ultra Lacum concipio, distinctiorem notitiam libenter a locorum peritis accipitur.

f Hoc tempore Solodorum seu Solodurum est urbs federatorum Helvetiorum, quorum tota ditto olim inter Alamannos & Burgundos divisa fuit, sic ut horum pars etiam Minor Burgundia diceretur. Distat autem Solodurum ab oppido S. Mauricii plus quam 40. leucis in Boream.

g Trajectum ad Mosam infra Leodium intelligitur.

h S. Bavonis monasterium erat in urbe Gandensi, B quo loco castrum nunc est erectum: nam & hanc Abbatiam, etque vicinam S. Petri in monte Blandino, Eginhardus tenebat, qui utriusque in suis epistolis meminit.

i Iter Soloduro Strasburgum, civitatem ad Rhenum sitam, atque Alsatia Metropolitim, censetur esse leucarum circiter 30.

k Videtur hic Portus inveniens paulo infra Neckari & Rheni confluentes, id est, infra Manhemium, unde 8 circ. leucis distat, qui signatur locus. Mansiones autem hic dicuntur, quae Germanis Rast, loca quietis, & sesqui hora fere ab invicem distant, ad commoditatem onera portantium instructa reclinatoriis, 4 fere pedes elevatis a terra.

l Michelstadium, seu Michelstad in Comitatu baderno Eppachensi.

m Hodie Ottenvald.

n Emenso circiter 120 leucarum itinere, quantum Gandavum (ubi tunc erat Eginhardus) distat Michelstadio: adeo ut, si mense Octobri illata illuc Reliquia sunt, credi possit Ratleicus hic appulisse mense Novembri, vel etiam Decembri.

O Ostheim, notatur ad exitum Silvae Ottoniana, tribus fere leucis antequam veniatur Selingensstadium.

p Utique inter Selingensstadium & Aschaffenburgum; quarevis nullum ibi rivulum exprimant tabula topographica, nudum Gaspentis nomen.

q Mulinheim, est Selingestadt, ut supra dictum.

r Festo scilicet S. Antonii, eo anno 827 cadente in Periam 5.

s Putat Mabilio, quod Eginhardus, hoc in opere, Clericorum nomine Monachos intelligat; Aut certe dicendum est, inquit, Clericos primum, postea Monachos institutos fuisse eo in loco. Posterior conjectura magis genuina mihi videtur: nec etiam tam facile fuit statim monasterium condere, quam Clericos alique, interim ibi deservituros, ordinare; monasterium tamen vivente adhuc Eginhardo factum, colligit Mabilio ex ejus Epist. 4, ubi Werdricus quidam Fuldenfis Monachus, per sui Abbatis licentiam, dicitur Selingensstadii conversatus: quae licentia haud ita facile data fuisset, si nullos tum Monachos locus habuisset.

t Intelligitur Aquisgranense, ubi tum Ludovicus Pius Imp. residebat.

Aliae Reliquiae S. Marcellini, olim ablatae, impetrantur, & ad alia loca transferuntur. Miracula falsa.

22 T Ranfactis admodum paucis, postquam ad Comitatum a veneram, diebus; ego, secundum consuetudinem aulicorum maturius surgens, primo mane palatium petii. Ibi cum ingressus, Hildoinum, cujus libro superiore mentionem feci, ante fores regii cubiculi sedentem, atque egressum Principis opperientem invenissem; ex more salutatum surgere, atque ad quamdam fenestram, de qua in inferiora palatii conspectus erat, mecum accedere rogavi. Ad quam pariter stando incumbentes, de translatione sanctorum Martyrum Marcellini & Petri, nec non & de miraculo, quod in fluxu cruoris, quo loculum eorum septem diebus sudasse commemoravi, ostensum est, mirando multa sumus locuti. Cumque ad id loci fermocinando venissemus, ut etiam de vestimentis, quae cum corporibus eorum inventa sunt, mentio fieret; atque ego mirae subtilitatis vestem B. Marcellini fuisse dicerem; ille, velut qui rem aequae ut ego notam haberet, vera me de vestibus dixisse respondit. Hic ego stupefactus atque admirans, percontari coepi, unde illi haec vestimentorum, quae numquam viderat, notitia contingere potuisset. At ille me intuitus, paululum siluit: ac deinde, Satius, inquit, esse arbitror, ut per me cognoscas, quod me tacente, tamen per alios celeriter es cogniturus: & ego illius rei sim proditor simplex, quam fortasse alter si prodiderit, non simpliciter enuntiabit: neque enim potest, quia sic natura comparatum est, ut hoc quisquam veraciter dicere nequeat, cujus notitiam non per seipsum, sed aliorum relatione fuerit attectus: tua tantum fidei committo, qualiter inde mecum acturus sis, postquam meo relatu omnem rei gestae veritatem agnoveris.

23 Cui cum me non aliud acturum, quam quod inter nos conveniret, brevi sermone respondiissem; Presbyter, inquit, ille, qui ad ferendas B. Tiburtii Reliquias Romam meo jussu profectus est, cum id, propter quod illo venerat, ita ut volebat perficere nequivisset, jamque notarius tuus, acceptis, de quibus loquimur, sanctorum Martyrum Reliquiis, domum redire statuisset; iniit cum illo consilium, ut illo Romae paululum moras faciente, ipse, cum Junifone & fratre Deusdonae, & cum hominibus ejus, qui illos sacros cineres ferre debebant, Papiam usque praeceperet, ibique illius ac Deusdonae praestolaretur adventum. Placuit ambobus ista conventio, illisque Romae substantibus, Presbyter cum Junifone ac pueris Reliquias ferentibus Papiam proficiscitur. Quo cum esset perventum, scrinia sacros cineres continentia in ecclesia tua pone altare sunt posita, atque ab excubantibus in eadem basilica Clericis, ac laicis diligenti solertia custodita. Quadam vero nocte, cum & ipse inter ceteros ad eandem excubias in ecclesia vigilaret; contigit, ut ipse asserit, circa mediam fere noctem, ut obripiente paulatim somno, universi qui intra eandem basilicam vigilandi gratia convenerant, praeter se solum obdormirent. Tum sibi in mentem venisse, visumque fuisse non sine magna quadam causa factum, ut tot hominibus tam subitaneus sopor obrepserit: ratusque sibi oblata occasione utendum, surrexit, atque accenso lumine, ad scrinia silenter accessit. Tum filis sigillorum admota cerei flamma crematis, scrinia

LIBER II
a
Aquif-
gram colo-
laquent
cum Hil-
duino de
Reliquiis
Auctor.

B

b

partem
earum
Papae sub-
lancum
audis.

A. EGIN-
HARDO.

et ipse
Hildoinus
allatum:

scrinia sine clave celeriter aperuit; ac de utroque corpore portionem, quæ ei videbatur, accipiens, sigilla ut erant integra filorum crematorum summis annectit; nulloque id factum sentiente, in loco suo refedit. Post hæc sublati tali furto Sanctorum Reliquias, cum ad me fuisset reversus, detulit: primoque illas non S. Marcellini vel Petri, sed S. Tiburtii esse asseveravit. Deinde cum nescio quid vereretur, secreta mecum locutus, quorum Sanctorum essent Reliquiæ, quoque modo eas fuisset adeptus, patenter aperuit. Habemus illas apud S. Medardum in loco celebri honorifice collocatas, ubi ab omni populo cum magna veneratione coluntur; sed utrum eas nobis habere liceat, in tuo manet arbitrio.

quod quia
jam fama
spargere
in rem:

24 Hic auditis recordatus sum, quid in itinere, quo proxime ad Palatium proficiscebam, a quodam hospite meo audierim. Qui inter cetera, quæ mecum loquebatur, Numquid nosti, ait, qualis de sanctis Martyribus Marcellino & Petro per hanc regionem fama dispersa sit? Cumque id me nescire responderem; tum ille; Dicunt, inquit, qui de S. Sebastiano veniunt, quod Presbyter quidam Hildoini Abbatibus qui una cum notario tuo Romam profectus est, cum inde reverterentur, & in quodam loco communi diversorio uterentur, tuis omnibus ebrietate ac somno depressis, & id quod agebatur penitus ignorantibus, scrinia quibus Sanctorum corpora continebantur aperuisset, eaque inde sustulisset, atque abiens Hildoino detulisset, & modo apud S. Medardum fuit: in scriniis vero tuis parum quiddam sacri pulveris remansisse, quod ad te per notarium tuum perlatum sit. Horum reminiscens, eaque cum his quæ ab Hildoino dicebantur conferens, non modica mentis perturbatione commotus sum; ob hoc præcipue, quia nondum inventum habebam consilium, quo illam execrabilem atque astutia diaboli ubique divulgatam famam extinguere, ac de cordibus deceptorum multitudinis depellere potuissem. Illud tamen optimum judicavi, ut Hildoinum rogarem id ipsum mihi reddere, quod de meis scriniis sublatum, & ad se delatum atque a se acceptum, post illam spontaneam confessionem, negare non poterat. Quod etiam quanta potui instantia facere curavi: & licet ille paulo durior ac difficilior, quam optaveram, in assensione fuisset; victus tamen est sedulitate precum mearum, cessitque improbitati meæ, qui se paulo ante nullius iussioni, in hac præsertim causa, cessurum pronuntiaverat.

illis fur-
gum Romæ
se confectis
sacellum
asserunt
his.

25 Interea missis ad Ratleicum & Lunisonem litteris (erant enim in eo loco, ubi Martyrum corpora collocavi) qualis per totam pene Galliam de iisdem sanctis Martyribus fama esset, eis indicare curavi: commonefaciens eos, ut cogitarent si aliquid tale vel simile his, quæ Hildoinus de facto Presbyteri sui assererat, in via eorum factum advertere vel reminisci potuissent. Qui statim ad me in palatium venientes, valde disparem his, quæ Hildoinus dicebat, fabulam detulerunt. Nam in primis omnia, quæ Presbyter ille Hildoino retulerat, falsa esse testati sunt; neque ullam posteaquam Roma exierunt, vel illi Presbytero vel cuilibet alteri datam fuisse occasionem, per quam ad ejusmodi facinus perpetrandum aditum habere potuissent. Sed hoc ipsum, quod de sacris Martyrum cineribus aliter atque debuerat accidisse constabat, Romæ in domo Deusdonæ, per avaritiam Lunisonis & vafritiam memorati Presbyteri contigisse: eo videlicet tempore, quo corpus Beati Marcellini de tumba sua sublatum, in domo Deusdonæ servabatur: modum facti talem fuisse dixerunt. Memoratus ille Hildoini Presbyter, spo-

rat, frustratus, ne omnino vacuus ad dominum suum reverteretur, quod fide non poterat, fraude assequi molitus est. Nam Lunisonem aggressus, quia pauperem ac proinde cupidum esse cognoverat, oblati ei quatuor aureis nummis, quinisque argenti solidis, ad proditionem faciendam illexit. Accipiens enim oblatam pecuniam, arcam in qua corpus beati Marcellini erat a Deusdonæ depositum atque inclusum, aperuit; & illi nequissimo nebuloni auferendi ex ea, quod veller, qualem ipse optaverat potestatem fecit. Nec ille in ea rapina parcus fuit: nam tantum de sacris beati Martyris cineribus sustulit, quantum vas, sextarii mensuram habens, capere posse videbatur. Hoc eo modo factum esse, ipse qui id cum memorato Presbytero machinatus est Luniso, pedibus meis provolutus flendo testatus est.

26 Tum ego, rei veritate comperta, Ratleicum ac Lunisonem eo unde venerant redire præcepi. Ac deinde cum Hildoino locutus, conventionem inter nos facta, quando sacras mihi Reliquiæ redderentur, duos Clericos de domo nostra, Hiltfridum videlicet ac Filimarum (Alter Presbyter, alter Subdiaconus erat) ad recipiendas eas Augustam & Sueffionis pergere iussi: mittens per eosdem ad locum, de quo eadem Reliquiæ auferendæ erant, benedictionis gratia nummos aureos numero centum. Qui ubi ad monasterium S. Medardi in die Palmarum venissent, per triduum ibi morati sunt: & recepto illo, propter quem missi fuerant incomparabili thesauro; comitantibus secum duobus ex eodem monasterio Fratribus, quanta potuerunt celeritate, ad palatium reversi sunt: Reliquias tamen non mihi, sed Hildoino detulerunt. Quas ille recipiens, in oratorio domus suæ fecit custodiri, usque dum transactis Paschalis festi occupationibus vacuum tempus haberet, quo mihi id, quod reddendum erat, priusquam redderet, ostendere potuisset. Completisque post sanctum Pascha octo vel eo amplius diebus, cum Rex venandi gratia de palatio fuisset egressus; Hildoinus, secundum quod inter nos convenerat, memoratis Reliquiis de oratorio suo, ubi servabantur, sublatis atque basilicæ sanctæ Dei Genitricis illatis, altarique superpositis, me ut eas susceperem fecit acciri. Tum capsam, in qua Reliquiæ continebantur, aperiens, ostendit mihi ut viderem quid esset, quod & illi redderet, & quod ego reciperem.

27 Exin sublatam de altari eandem capsam manibus meis imposuit, dataque oratione competenti, præcentoris etiam officio functus, antiphonam laudis Martyrum convenientem Clerici ad psallendum paratis imposuit; nosque cum illo inestimabili thesauro recedentes, usque ad ostium basilicæ concinendo profectus est. Processimus inde paulatim cum crucibus & cereis, laudantes Domini misericordiam, usque ad oratorium, quod erat in domo nostra vili opere constructum; eique, quia aliud ibi non habebatur, illas sacras Reliquias intulimus. In illa vero processione nostra, quam de basilica usque ad oratorium nostrum nos fecisse dixi, quid miraculi acciderit, censeo non esse tacendum. Egredientibus enim nobis de ecclesia, laudemque Domino Deo nostro excelsa voce capentibus, tanta vis suavissimi odoris eam partem vici Aquensis, quæ ab ecclesia ad Occidentem respicit, totam implevit; ut illa fragrantia pene omnes ejusdem partis habitatores, itemque universi, qui pro quibuslibet causis atque negotiis eadem in parte fuerant constituti, ita divinitus commoverentur; ut omissis quæ in manibus habebantur operibus, cum ei cursu rapidissimo primo ad ecclesiam, deinde quasi per vestigium ad oratorium nostrum, in quod il-

idem de
corpo S.
Marcel-
lini?

Misit
tamen
Sueffio-
nem, qui
ablatas
Aquifera-
num se-
ravit:

d
e

f

ubi ab
Hildoino
altari
imposita
recipi:

f

Ex ai ra-
torium
suum
deseri.

odoro su-
avissimo
viam im-
plevit:

A illas Reliquias illatas esse audierant, somnoperes festinarent. Fit immodicus intra septa nostra exultantis simul atque admirantis populi concursus: & cum magna pars eorum, qui confluxerant, id quod agebatur quid esset ignoraret; gaudio tamen & exultatione repleti, Dei omnipotentis misericordiam collaudabant.

28 Postquam autem fama crebrescente divulgatum est, Reliquias S. Marcellini Martyris in eum locum esse delatas; non solum de eodem vico Aquensi, & vicinis atque adjacentibus villis, verum etiam de longinquiore locis ac pagis adeo frequens atque immanis multitudo congregata est; ut nobis ad Officium in eodem oratorio celebrandum, præter vespertinas horas atque nocturnas, haud facilis pateret introitus. Adducebantur undique debiles, & variis affectu languoribus, circa oratorii parietes, a propinquis suis atque amicis collocabantur. Videres ibi pene omnia infirmitatum genera, per virtutem Christi Domini, & per meritum beatissimi Martyris, in omni sexu & ætate curari. Cæcis visus, claudis incessus, surdis auditus, mutis sermo redditur: paralytici etiam, & qui totius corporis viribus destituti, alienis manibus apportati sunt, sanitate recepta, propriis pedibus ad sua revertebantur. **g**

B **29** Hæc ubi ad regias aures relatione Hildoini perlata sunt, statuit primo, ut ad palatium regressus, oratorium nostrum in quo hæc fiebant, Martyrem venerabundus accederet: sed ne id faceret, eodem Hildoino suggerente prohibitus, ad maiorem basilicam Reliquias deferri præcepit: ibique delatas, humili supplicatione veneratus est: celebratque Missarum solenniis, obtulit beatis Martyribus Marcellino & Petro quoddam prædolum, situm juxta fluvium Aram, vocabulo b Ludovelsdorf, habens menses quindecim, & vinearum aripennas novem. Obtulit & Regina cingulum suum, ex auro & geminis factum, pensans libras tres. Quibus expletis, relictæ sunt Reliquiæ ad locum suum, in oratorium videlicet nostrum, fueruntque ibi diebus

i quadraginta vel eo amplius, usque dum Imperator palatio egrediens, venandi gratia solenni more silvas peteret. Quo facto, & nos comparatis, quæ ad professionem nostram necessaria videbantur, cum eisdem Reliquiis de vico Aquensi promovimus. In ipso autem nostræ egressionis articulo, cum Missarum solennia celebrarentur, ausus quædam in palatio notissima, annorum circiter octoginta, nervorum contractione laborans, in conspectu nostro curata est. Quæ ut ipsa narrante didicimus, per quinquaginta annos hoc morbo detenta, more quadrupedum genibus manibusque nitendo, officium ambulandi reptando impleverat.

C **30** Inde iter ingressi, suffragantibus Sanctorum meritis, sextodecimo die Mulinheimum vicum, in quo sacros beatorum Martyrum cineres ad Comitatum profecturi dimisimus, Domino adjuvante pervenimus. In quo itinere quantum gaudii, quantumque lætitiæ, de illarum adventu Reliquiarum, populis in eadem via consistentibus accesserit, neque mihi silendum est, nec tamen ita ut fuit, plene dici atque enuntiari potest. Dicendum tamen est, ne res ad Dei laudem maxime pertineans, quasi per desidia silentio suppressa videatur. Ac primum quidem gessit animus id referre, quod palatio egressi, in multorum præsentia nos vidisse reminiscimur. Vurmius & dicitur fluviolus, duobus fere passuum millibus ab Aquensi palatio distantem habens pontem. Ad quem venientes, propter multitudinem, quæ nos eousque de palatio prosequabatur, jamque redire volebat, ut orandi locum haberet, parumper constitimus. Ibi quædam de orantibus cum alio ad

Reliquias accedens, sociumque respiciens; Propter amorem, inquit, atque honorem hujus Sancti ære alio, propter quod te mihi obnoxium esse non ignoras, absolvo: debebat enim ei, ut ipse fatebatur, dimidiam argenti libram. Itemque alter socium suum manu comprehensum ad Reliquias, trahens, Patrem, ait, meum occidisti, ac proinde inimici eramus ad invicem: nunc autem, propter amorem atque honorem Dei, & hujus Sancti, deposita simultate, fœdus tecum jungere atque inire volo, ut abhinc in futurum perpetua inter nos amicitia permaneat: sitque hic Sanctus conditæ in invicem caritatis testis, & ultor in eum, qui hanc pacem prior irrumpere tentaverit.

31 Hic illa turba, quæ nobiscum de palatio fuerat egressa, adoratis atque osculatis sacris Reliquiis, cum multis lacrymis, quas præ nimio gaudio continere non poterat, domum revertitur: alia multitudo, quæ ibi nobis obviavit, nos comitante, atque Kyrie eleison sine intermissione cantante, usque ad eum locum, in quo simili modo ab aliis occurrentibus excipiebamur: quæ tunc similiter, ut prior, supplicatione facta ad sua reversa est. Hoc modo per singulos dies, a prima luce usque ad vespem, comitantibus ac Domino Christo laudem dicentibus populorum turbis, ab Aquensi palatio usque ad memoratum Mulinheim vicum, Domino iter nostrum prosperante, pervenimus. Atque ibi illas Reliquias super altare, pone quod locus sacros Martyrum cineres continens positus erat, gemmata capsula reconditas collocavimus: fueruntque ibi sic positæ, usque dum nos mense Novembrio ad palatium ire parantes, per revelationem admoniti sumus, ne prius de illo loco proficisceremur, quam eas corpori, de quo sumptæ erant, conjungeremus. Qualiter autem revelatum fuerit, ut hoc fieri deberet, non est silentio transeundum: quia non solum somnio, ut fieri solet, sed etiam signis quibusdam ac terroribus, ad vigilantium curam pertinere, ostensum est, beatos Martyres omnimodis voluisse, ut in hac re jussio illorum fuisset adimpleta.

32 Erat unus de Clericis, qui ad exequias basilicæ deputati fuerunt, nomine Landolphus, cui tunc signi tangendi cura commissa fuerat, habens stratum suum juxta australem basilicæ januam. Qui cum, secundum consuetudinem nocturni ac matutinalis Officii, solenni more surgeret, signumque moveret; completoque ante lucem eodem Officio, rarsum dormire vellet; clausis ecclesiæ foribus, coram sanctis Martyrum cineribus supplicandi gratia se prostravit. Ibi cum Psalmum quinquagesimum, ut ipse asserit, dicere inciperet; audivit juxta se in pavimento velut sonitum pedum hominis, huc atque illuc ibidem deambulantis. Consternatusque pavore non minimo, erexit se paululum in genua, & in omnem partem circumspicere cepit, æstimans aliquem de pauperibus, clausis ecclesiæ januis, in quolibet angulo delituisse. Cumque nullum aliam, quam se solum intra parietes basilicæ esse cerneret; iterum se ad orationem inclinavit, ac Psalmum, quem prius inchoaverat, repetivit: sed antequam unum ejus versum complere potuisset, capsula quæ altari imposita sacras B. Marcellini Reliquias continebat, repentino crepitu tam vehementer insonuit, ut quasi malleo percussa dissiluisse putaretur. Duo quoque ostia basilicæ, quæ jam clausa erant, occidentale videlicet atque australe, velut aliquo pulsante atque impellente, simili modo sonuerunt.

33 Quibus exterritus ac stupefactus, cum quid sibi agendum esset penitus ignoraret; surgit ab altari, & in lectum suum se pavitando projecit: subito-

A. EGIN-
HARDO.

Et filius
mortem
parit im-
mense can-
denas:

illa ma-
gna devo-
tione
deferunt
in Ma-
linheim

Et in gem-
mata cap-
sula re-
conditas;

S. Mar-
cellini
cinis
velle socio
conjugi:

Contrastia
S. Marcellini
januam.

Inaccessa
Reliquia
rum,

k
creditor
debitorum
a se suis,

A. F. G. IN-
H. A. D. O.ac dein
etiam cla-
ris verbis
id man-
das:quo facto
jordanus &
claudus
senex sa-
natur.

toque sopore depressus, vidit sibi quemdam ignoti vultus virum assistere, qui se talibus verbis compellaret: Certumne est, ait, Einhardum sic ad palatium properare velle, ut Reliquias S. Marcellini, quas huc detulit, prius in locum, de quo sublatae fuerant, non reponat? Cum ille se hujus rei ignarum esse respondisset; Surge, inquit, primo diluculo, eique ex auctoritate Martyrum praecepe, ne hinc abire vel alicubi pergere praesumat, antequam Reliquias illas loco suo restituat. Expergesfactus surrexit, & ubi me primum convenire potuit, hoc quod sibi fuerat imperatum, mihi intimare curavit. Sed neque ego segnitè in hujuscemodi negotio aliquid agendum arbitratus, imo id quod jubebatur sine ulla morarum interpositione adimplendum esse judicans; ipsa quidem die ea, quae ad hoc necessaria videbantur, praeparare jussi; sequenti vero sacras illas Reliquias corpori, de quo sumptae fuerant, cum summa diligentia sociare curavi. Quod factum quam gratum beatissimis Martyribus foret, attestatione miraculi subsequenter liquido comprobatur. Nam proxima nocte, cum ad matutinum Officium in basilica solenniter sederemus; senex quidam gressuum officio destitutus, genibusque ac manibus nitens, reptando ad orationem intravit. Is coram omnibus nobis, per virtutem Dei & merita beatissimorum Martyrum, eadem qua ingressus est hora, ita perfecte curatus est, ut ad cedendum ne baculi quidem sustentatione ulterius indigeret. Qui etiam & surdum se per continuum quinquennium fuisse, simulque cum officio pedum auditum sibi redditum affirmabat. His ita peractis, ad Comitatum, sicut superius me facere voluisse retuli, ibidem hiematurus, multa mecum reputando profectus sum.

A N N O T A T A. D. P.

a Haec ad annum 827 peracta fuisse censuit Baroni-
nus, qui eodem retulit. Comitatus autem hic dictus
Curia Imperialis, tunc, ut dicit, Aquisgranum
manens.

b Hic jam quater Junizo scribitur, usque ad num.
23, ubi iterum recurrit Lunizo.

c Scilicet ex monasterio & ecclesia S. Medardi, ubi
Reliquias Sancti Sebastiani collatas jam supra diximus:
ita rursus infra num. 27 quidam ductus dicitur ad
S. Sebastianum.

C d Aliquis Diaconus.

e Surio Successorum.

f Ergo 14 Aprilis: nam Pascha eo anno 827 cele-
brandum erat 21.

g Aliqua ex miraculis infra toto capite sexto refe-
runtur.

h Surio Ludovestropf. Fluvius Ara, cui adjacet,
in Juliacenfi Ducatu oriens, per Byssiam intrat diocesi-
m Colonensem; seque Rheno immergit inter Coloniam
& Consuentiam, ad Zutichium oppidum.

i Ergo usque ad exitum Maji, vel initium Junii.

k Vulgo Worm, haud longe supra civitatem ex-
oriens, ac circa Hensbergam Rara influens. Mabillo,
nescio quo errore, Wimiohum legit, ad eumque locum
Mulinheimium vicum, contra expressam hujus loci
sententiam.

C A P U T IV.

Miracula in sardis & mutis, contractis & aliis
agris, Mullenheimi patrata. Cerevisia in
vinum mutata. Cereus ulero accensus.

34 S CRIPTURUS virtutes atque miracula, quae LIBER III.
beatissimi Martyres Christi Marcellinus & Petrus, postquam eorum sacratissima corpora de
Roma in Franciam delata sunt, per diversa loca
fecerunt; imo quae, per illorum beata merita & Proferunt
in narra-
tione mi-
raculo-
rum.

pias orationes, ipse Rex Martyrum Deus & Do-
minus noster Jesus Christus, ad salutem homi-
num, operari dignatus est; necessarium judicavi
brevis praefatione perstringere, quod ex his quae
scribere disposui, major pars ad notitiam meam
aliorum relatione perlata est: quibus tamen ut
fidem haberem, ex his quae ipse vidi & coram
positus agnovi, tam firmiter mihi persuasum est,
ut sine ullo dubitationis scrupulo vera esse crede-
rem, quae ab his dicebantur, qui se illa vidisse
testati sunt; tamen personarum, a quibus haec
audieram, aut parvam aut nullam eatenus notitiam
haberem. Ceterum de his omnibus ea primum
scribenda videntur, quae in eo loco gesta, & a
meipso visa sunt, ad quem suos sacratissimos cine-
res iidem beatissimi Martyres transferri praecepe-
runt. Deinde illa, quae in Aquis palatio sub ipsis
aediculis obtutibus facta memorantur. Tum ea
quae per diversa loca, quae, religiosis viris petenti-
bus ac me tribuente, sacrae illorum Reliquiae delatae
sunt, gesta referuntur, censui esse ponenda: ut
hoc ordine in relatione servato, nihil remaneat
ex omnibus signis atque miraculis, quae ad nostrae
parvitas notitiam pervenire potuerunt. Sed jam
nunc praefatione completa, ipsa quae dicenda sunt,
miracula proferamus.

35 Postquam sacra beatissimorum Martyrum cor-
pora, sicut jam in superioribus demonstratum est, ipsis jubentibus & nobis morem gerentibus, ad lo-
cum, in quo nunc requiescunt, cum ingenti fide-
lium populo exultatione perlata; & celebratis
in campo Missarum solenniis, manibus Sacerdo-
tum, quorum ibi tunc non parvus numerus erat
congregatus, in basilicam deportata sunt; feretrum-
que quo vehebantur juxta altare positum est, &
iterum aliud Officium ibidem celebrari coeptum;
subito quidam adolescens, renum dissolutione affe-
ctus, atque ideo curvus ac baculis innitens, de
media circumstantis populi multitudine, prorupit,
seque ad adorandum inclinare cupiens, in genua
procubuit; sed mirum in modum, velut aliquo se
revellente vel potius retrahente, supinus cecidit,
similisque dormienti diutissime jacuit. Tum quasi
evigilans, in sessum se erexit: ac deinde post pau-
lulum, nullo adminiculante surrexit; stansque in
medio circumfusa multitudinis, una cum ceteris
de recepta sanitate gratias agendo, Dei misericor-
diam collaudavit. Hic se de pago Portiano cum
aliis pauperibus ac peregrinis illuc venisse, Danie-
lemque vocari, nobis percontantibus indicavit. Eadem
fere hora, eodemque (ut ita dicam) momento, quo
is de quo nunc diximus, intra ecclesiam & coram
ipso altari, per virtutem Christi & intercessionem paralyti-
Martyrum, sanitatem est consecutus; mulier quae-
dam paralytica, & pene omnium membrorum
officio destituta, pro foribus ecclesiae jacens, in
auxilium sui sanctos Martyres invocavit; & mox,
cunctis cernentibus qui circa steterant, coepit com-
motis

Sanctum
ad def. ras
comra-
dus.

F

paralyti-
ca.

A motis visceribus velut nauseabunda concuti, ac deinde magnam vim phlegmatis ac bilis vomendo projicere. Quo facto, paululum aquæ frigidæ sumens, de loco in quo jacebat se levare rogavit, & baculo nitens basilicam introivit; adoratisque Martyribus ac recepto membrorum vigore, ad propria repedavit.

36 Interea quidam homo, Vuillibertus nomine, haud longe a basilica, in qua nunc beatorum Martyrum corpora requiescunt, domum habens; inter ceteros, qui ad venerationem Sanctis exhibendam conveniant, ad secretum accessit, & quasi pro dono quadraginta denarios obtulit. Qui cum a nobis fuisset interrogatus quis esset, quidque sibi vellet hujusce muneris oblatio; retulit, se ante paucos dies gravissimo languore correptum, ad extrema fuisse perductum, adeo ut ab omnibus, qui se viderant, desperatus admoneretur, ut omnes facultates suas pro remedio animæ suæ celeriter erogaret. seque ita fecisse. Jamque omnibus quæ habebat, ad quæ pia loca danda forent dispositis, unum ex servis suis cum ingenti gemitu fuisse conquestum, quod perperam ac valde negligenter ab eis factum esset in eo, quod nihil de bonis ejus Sancti nuper de Roma venientibus datum esset. Tum se circumstantes interrogasse, si aliquid de rebus suis superesse scirent, quod ad Martyres mitti potuisset. Erant enim adhuc in Michilunstat, & nondum aliquibus signis inclauerat, quod inde migrare deberent. Tum quemdam respondisse, quoniam de omnibus rebus ejus unus tantum porcus remansisset, & non esse deputatum, quo dari deberet; tunc sibi complacuisse, seque præcepisse, ut venundaretur; & post obitum suum pretium illud ad Martyrum luminaria mitteretur. Quibus verbis expletis, tam subitam se afferit sensisse medelam, ut protinus omni dolore fugato, etiam edendi desiderium habuerit; ciboque sumpto in tantum brevi confortatus sit, ut in crastinum ad omne opus, quod rei familiaris necessitas postulasset, procurandum vel faciendum percommode ire potuisset. Post hoc porcum illum fuisse venditum, & hoc esse pretium ejus, quod ex voto beatis Martyribus offerebat.

37 Reliquas virtutes atque miracula, quæ per eos Dominus ad salutem hominum operatus est, quoniam quo ordine dicantur nihil referre video, ita ut memoriz occurrerint casui describenda: quia in earum relatione magis quid & quare, quam quando aliquid gestum sit, considerandum est. Collocatis igitur in eadem basilica more solenni beatorum Martyrum Reliquiis, cum secundum ecclesiasticæ institutionis consuetudinem sacra Missarum solennia quotidie celebrarentur; contigit ut quadam die, cum divina res ageretur, & nos superioribus ejusdem ecclesiæ locis constituti, super subiectam atque in inferioribus constitutum populum intenderemus; Clericus quidam seminudus, qui inter ceteros ad idem Officium venerat, atque in media multitudine consistebat, tam gravi ruina subito collapsus est, ut mortuo similis in pavimento diutissime jacuisset. Quem cum stertentem aliqui ex circumstantibus levare atque erigere conarentur; tanta vis sanguinis ex ore & naribus erupit, ut tota anterior pars corporis, id est, pectus & venter, & usque ad vestem qua inguina tegebantur, hac esset exuberatione perfusa. Qui cum allata aqua fuisset refocillatus, resumptis viribus clare locutus est. Nam postmodum a nobis interrogatus, testatus est se ab infanzia sua usque in præsens neque audire aliquid, nec loqui potuisse. Patriam sibi esse Britanniam, se natione Anglum; matrem suam visitandi gratia, quæ Romæ peregrinaretur, iter arripuisse, atque ita

inter ceteros peregrinos, qui una Romam ire volebant, in illum locum pervenisse: sed . . . eis suis abeuntibus se substituisse; ipsumque diem, quo sanus factus est, septimum esse ex quo in locum illum venerat. Cumque ab eo nomen ejus quæreremus, respondit se nomen suum penitus ignorare, pro eo, quod ex eo tempore, quo absurdum, nunquam nomen suum audierit.

38 Exin post aliquot dies, cum more solenni ad vespertinum Officium in ecclesia fuisset congregati, puella quædam surda & muta, quam de pago Biturigum pater ejus ac frater, salutem quærendi gratia, per multa Sanctorum loca trahentes, tandem illuc perductam inter ceteros in eadem ecclesia stare fecerunt, subito velut insania quadam excitata, tabulas, quarum crepitu ad eleemosynam petendam utebatur, quanta potuit virtute concussit, atque in populum ante se constitutum furibunda projecit. Tum ad sinistram ecclesiæ parietem accurrens, velut in eundem altensura, trium vel eo amplius pedum saltu in altum dato, supina corruit: & cum ibi paululum mortuo prius quam dormienti similior jacuisset; atque eruptione sanguinis, qui ex ore ac naribus nimius profluebat, esset pene tota respersa; a circumstantibus sublata, atque in medium basilicæ deportata est. Cumque & ibi aliquamdiu jacuisset, velut de gravi somno experrecta resedit: ac deinde manus his qui assisterant porrigens, ut in pedes erigeretur, quibus poterat nutibus oravit. Erecta ad altare deducitur: ubi cum Ratleicum inter alios Clericos, qui juxta altare constiterant, stantem ac se respicientem cerneret, protinus in hæc verba prorupit: Tu es, inquit, Ratleicus: tu, ait, hoc nomen vocitaris: tu es servus horum Sanctorum. Quam cum ille percontaretur unde hoc scisset, vel quis ei nomen suum indicasset: Sancti, inquit, isti, qui hic requiescunt, quando velut dormiens jacui, accesserunt ad me, & miserunt digitos suos in auriculas meas, dixeruntque mihi: Cum surrexeris, & ad altare accesseris, Clericus ille juvenis, quem coram te assistere ac te intendere videris, scito quod ille Ratleicus vocatur, & ille servus noster est: nam ipse est, qui ad hunc locum corpora nostra detulit. Et revera ita erat. Siquidem ipse erat, quem, propter Sanctorum Reliquias a quodam Diacono recipiendas, nobisque deferendas, Romam nos misisse in primo libro memoravimus. Et hæc quidem hoc modo coram nobis, per virtutem beatissimorum Martyrum, depulso infirmitatis spiritu, integerrimam corporis sui sanitatem est consecuta: quam pater ac frater qui eam illo deduxerunt, a tempore natiuitatis suæ surdam & mutam semper fuisse testati sunt.

39 Miraculum autem, quod nunc narraturus sum, ego ipse non vidi, sed verbis eorum, quorum hoc relatione mihi compertum est, non minus quam propriis oculis credere possum: ideoque non ut auditum, sed prius ut a meipso visum, incunctanter ac sine ulla dubitatione proferre decrevi. Mercatores quidam de civitate Moguntiaca, qui frumentum in e superioribus Germaniæ partibus emere, ac per fluvium Moenum ad urbem devehere solebant, cæcum quemdam natione Aquitanum, nomine Albricum, mercedis a Deo promerendæ gratia navi suæ impositum, sicut ipse petiverat, ad basilicam beatorum Martyrum deduxerunt. Qui cum ibi egressus, atque in domo custodis ecclesiæ esset hospitio receptus: septem vel eo amplius dies ibidem moratus est. Habebat enim præter cæcitatem (quæ ei propterea quod oculis carebat, naturalis jam esse videbatur) horribilem ac fœdum totius corporis

*languore
inhabiti
corruptus*

*Similiter
mulier,
b*

E

*a Sanctis
apparen-
tibus no-
men &
genua
Ratleici
idola.*

*a nativi-
tate ju-
dæi ut
matur
Clericus.*

*Item toto
corpore
exemplum
mercator*

c

A. F. HEN-
RIANDO.

corporis infirmitatem. Erat enim omnium membrorum ingentis tremor, qui eundem tam gravi quatiebat incommodo, ut propriis manibus cibum oris suo porrigere penitus non valeret. Is cum die quadam, horis antemeridianis in hospitio jacens, obdormisset; vidit per soporem quemdam sibi assistentem, seque monentem, ut cito surgeret, atque ad ecclesiam festinaret; tempus dicens advenisse, quo de illa miserabili passione per virtutem Sanctorum liberari deberet. Expergesfactus, atque ad ecclesiam ductus, pro foribus in quodam lapide consedit. Agebatur tunc in ecclesia more solenni divinum Officium, & expletis orationibusque sacram Evangelii lectionem præcedere solent, ipsum legi cœptum est. Cujus cum vix duo versus fuissent legendo completi, ecce repente velut vim patiens, tremulosus ille vociferatus est, dicens: Adjuva me, S. Marcelline. Quo clamore tametsi omnes, qui in ecclesia erant, haud parva forent perturbatione commoti, majore tamen parte propter reverentiam Evangelicæ lectionis in loco remanente, plures ad videndam quamvis causam hujusce clamoris existeret accurrerunt: & ut postea testati sunt, invenerunt eundem, in eo quo confederat loco, extento ac resupinato corpore jacentem, mentumque ac pectus cruore ex naribus profluente inundatum. Qui cum ab eis erectus, & paululum aquæ frigide sumens fuisset recreatus; retulit sibi visum fuisse, tunc cum illam vocem emisisset, quod aliquis cum pugno in cervicem percussisset, atque ideo beati Martyris auxilium implorasset. Ceterum hunc ictum tam salutarem ei fuisse constat, ut ex illo temporis momento nullum illius fœdæ agitationis vestigium in ejus corpore ulterius appareret. Is postea per duos fere annos in eodem loco mansit, & ut ipse testatus est, nulla nox in hoc biennio fuit, in qua per somnium eisdem, qui eum salvum fecerunt, Martyres non vidisset; multa quoque ab eis audisset, quæ aliis dicere jubebatur: ex quibus pleraque nunc impleri cernimus, quæ ille tunc futura esse prædixit.

40 Post paucos dies vidimus & alium quemdam, simili morbo implicitum, in eadem basilica, per eundem Sanctorum merita, non dissimili modo curatum. Nam quadam nocte, cum ad matutinum Officium celebrandum, & divinæ legis lectiones audiendas in ecclesia sederemus, intravit quidam habitu Clericali, tremantibus membris; baculoque nitens, titubantia vestigia ægre gubernabat. Cumque se juxta parietem ad orandum inclinaret; ingenti voce emissâ, repentino casu cernuus ruit; ac parva temporis mora interposita, ab eo quo tenebatur incommodo sanus surrexit. Is, cum ab eo quæreremus, si aliud aliquid præter quod nos omnes videre potuimus, sibi visum fuisset ea hora, qua salutem est consecutus: dixit, se paulo ante quam basilicam fuisset ingressus, ad ecclesiam veterem (quæ Occidentem versus a nova basilica, in qua Martyres tunc quiescebant, parvo spatio distabat) orandi gratia venisse, & cum eam clausam offendisset, pro foribus orasse. Deinde cum se erexisset, & ad ecclesiam ire cœpisset, vidisse quemdam Clericum, veneranda canicie, stola alba indutum, eo quo & ipse ire volebat se præcedentem. Quem, ut ipse asserit, secutus est usque ad ostium basilicæ: quo cum ambo venissent, is qui præcedebat substitit, sinistro possi se appropinquans, quasi vellet ut ille prius ingrederetur, quem ipse paulo ante præcesserat: cunctantique ut ante se intraret, annuendo imperavit: Qui cum intrasset, & ad orandum se inclinasset, post tergum ejus stetit, & cum pugno in cervicem percussit atque prostravit, & confestim evanuit. Quem tamen

nemo alius, nisi solus ille qui sanatus est, videre potuit. **D**

41 Sub idem fere tempus, cum quadam nocte surgentes, ad ecclesiam iremus, invenimus pro foribus ecclesiæ quemdam puerum, in porticu jacentem, adeo miserabiliter contractum, ut mento genua jungerentur. Qui unum, ex his qui nos sequebantur, rogavit, ut se in ecclesiam deportaret; & ille, misericordia motus, sustulit eum, & in ecclesia juxta cancellos jacere fecit. Qui confestim irruente sopore, ubi jacuit obdormivit; nec prius evigilavit plene, quam de illa miserabili contractione, per suffragia Sanctorum, ita perfecte sanatus est, ut exilians per se, de loco in quem alio portante delatus est, surgeret, atque ad altare Deo gratias acturus accederet. Is tamen, ubi dies illuxit, & nos cum eo loqui potuimus, retulit se tribus vicibus, prius quam signum ecclesiæ sonuisset, a quodam sibi ignoto Clerico excitatum, atque admonitum, ut nequaquam prætermitteret, quin tempore matutini Officii in ecclesiam veniret. Se quoque ita fecisse, ac postea, sicut nos vidimus, in ecclesia dormientem integram sui corporis sanitatem recepisse. Et hic quidem annorum circiter quindecim esse videbatur.

42 Alium itidem vidimus, non puerum, ut hic erat, sed valde senem atque decrepitem, pari morbo affectum, eodem in loco, simili modo, simili tempore curatum: quem & ipsum nocte quadam, cum propter matutinum Officium celebrandum ad ostium ecclesiæ venissemus, in ipso limine reperimus, qui genibus nitens, duobus se baculis sustentabat, ac sic illo tardissimo motu ad ingrediendum nos morabatur. Cumque post tergum ejus constituti, illam pingram promotionem præstolaremur; tanta suavissimi odoris fragrantia, de basilica procedens, nares nostras implevit, ut omnium aromatum, ac thymiamatum artificiosam compositionem sua præstantia superaret. Intravit tandem, & coram nobis juxta cancellos quasi ad dormiendum procubuit: nos quoque basilicam ingressi, nostris locis constitimus, ac simul cum aliis Psalmos, qui dicebantur, solenni more cantavimus. At ubi prima Lectio recitari cœpta est, audivimus eundem senem gemere, & quasi qui vim pateretur, auxilium implorare; ac deinde interjecto parvi temporis spatio, vidimus in sessum se erigere; ac protinus baculis, quibus incessum regere solebat, assumptis, etiam in pedes constitisse. **F** Et nos quidem hæc vidimus: ipse autem fatebatur sibi visum fuisse, quod se jacentem quasi duo quidam apprehendissent, unus per humeros ad brachia, alter per crura & pedes, ac si trahendo, nervos suos qui contracti erant extendissent. Et quia præter hoc contractionis incommodum etiam surdum se fuisse assererat, dixit sibi cum in sessum fuisset erectus, velut ictum pugni validissime ferientis in caput supervenisse; vocemque simul ut in futurum audiret imperantis audisse. Hic senex hoc modo sanatus, de pago Helvetiorum qui nunc d' Aragozin vocatur, se venisse, & natione Alamannum esse testatus est.

43 Alius, autem simili modo nervorum contractione debilitatus, qui se de vico Leodico, ubi S. Lambertus e corpore requiescit, venisse dicebat, quadam Dominica nocte, post peractum matutinale Officium, nobis jam de ecclesia regressis; cum, propter eos qui de longe venerant, & ad sua redire festinabant, Hostiæ salutaris sacramenta Presbyter ex more celebraret; coram omnibus qui aderant, in pavementum cecidit, ibique parvo temporis spatio velot soporatus jacuit; dein, quasi de somno expergesfactus, nemine se sublevante surrexit. Cumque unus ex circumstantibus baculos, quibus ante uti solebat; & cum caderet, de manibus ejus elapsi procul

Contra si,
quidam
mit puer**E**Et senex,
etiam
senex.**F****d****e**et Leo-
dicens
quidam.

A procul jacebant; fumeret, eique porrigeret; renuit, dicens: Absit a me, ut eos ulterius attingam. Sed & iste ad hunc modum curatus, in patriam repedavit, de qua, reptando potius quam incedendo, ad Martyrum limina pervenerat.

*Audierit
percella-
tore Sin-
ciaci,
nuntiat*

44 Nec multo post, cum ego mense Novembrio secundum consuetudinem in palatio hiematurus, ad Comitatum ire disponerem; jamque iter ingressus, transmissio flumine Rheno, in villam regiam, cui Sinciacus / vocabulum est, ad manendum venirem; & post cœnam, quæ aliquam noctis partem occupaverat, in cubiculi secretum, ubi quierurus eram, cum familiaribus meis me recepissim; minister qui potum nobis porrigeret solebat, quasi novi aliquid nuntiaturus, festinanter intravit. Quem ego intuitus; Quid tu, inquam, narrare vis? Nam ut video, habes nescio quid, quod ad nostram vis perferre notitiam. Tum ille, Signa, inquit, duo coram nobis modo facta sunt, quæ vobis indicare veni. Cumque eum, quidquid vellet, dicere jussissem; Modo, ait, cum de cœna surgentes hoc cubiculum intrastis, ego cum sociis meis descendi in cellarium, quod huic cœnaculo subiectum est. Ubi cum cervisiam ministris petentibus distribuere cœpissimus, supervenit puer missus a quodam conseruo nostro flasconem ferens, quem sibi impleri flagitabat. Qui cum esset impletus, petiit ut etiam sibi de eadem cervisia quantulumcumque daretur ad bibendum. Datum est in vase, quod casu vacuum supra cupam, in qua cervisia erat, positum fuerat. Sed ubi hoc hausturus ori admovit, cum ingenti admiratione, vinum hoc, non cervisiam esse, clamavit. Cumque eum is, qui & flasconem impleverat, & idipsum, quod illi datum fuit, de eodem foramine traxerat, mendacii cœpisset arguere: Summe, inquit, & gusta; & tunc me non falsum, sed potius verum dixisse probabis. Sumpsit ille atque gustavit, sibi que similiter vinum hoc, non cervisiam sapere testatus est. Tunc tertius & quartus, ceterique qui aderant, singillatim gustando & mirando, totum quod in vase fuerat ebiberunt. Quotquot autem inde gustaverunt, meri, non cervisiz ad saporem habuisse, testati sunt.

*cervisia
mutata in
vinum:*

B Qui cum esset impletus, petiit ut etiam sibi de eadem cervisia quantulumcumque daretur ad bibendum. Datum est in vase, quod casu vacuum supra cupam, in qua cervisia erat, positum fuerat. Sed ubi hoc hausturus ori admovit, cum ingenti admiratione, vinum hoc, non cervisiam esse, clamavit. Cumque eum is, qui & flasconem impleverat, & idipsum, quod illi datum fuit, de eodem foramine traxerat, mendacii cœpisset arguere: Summe, inquit, & gusta; & tunc me non falsum, sed potius verum dixisse probabis. Sumpsit ille atque gustavit, sibi que similiter vinum hoc, non cervisiam sapere testatus est. Tunc tertius & quartus, ceterique qui aderant, singillatim gustando & mirando, totum quod in vase fuerat ebiberunt. Quotquot autem inde gustaverunt, meri, non cervisiz ad saporem habuisse, testati sunt.

*et cerens
discrimine
a consue-*

C 45 Interea, cum in hujus signi admiratione attoniti stuperent, contigit ut cerens, cujus lumine ibidem utebantur, & tunc propter cupam parieti affixus ardebat, nemine contingente in madens humore pavimento caderet; atque ita esset extinctus, ut ne parvissima quidem in eo scintilla remaneret. Quem unus eorum arripiens, ad ostium cucurrit; sed horrore tenebrarum permotus, priusquam egrediretur, in ipso limine stans, Sancti, inquit, Martyres Marcellinus & Petrus nos adjuvent. Ad quam invocationem cerens ille, quem manu tenebat, accensus est. Hæc ubi audi, confestim Deo omnipotenti, ut par erat, laudem dixi & gratias egi, qui Sanctos suos semper & ubique glorificat, & nos famulos suos, qui sacras eorum Reliquias tunc nobiscum habebamus, de tantis virtutibus lætificare dignatus est. Illum autem, qui hæc mihi nuntiavit, expleta narratione ad mansionem suam secedere jussi. Ceterum cum me ad quiescendum in lectulo collocassim, cœpi mecum muka volvendo tractare atque mirari, quidnam sibi veller, quidve portendere posset illa cervisiz in vinum, id est, deterioris potionis in meliorem facta mutatio; aut cur in eo loco, id est, in regia domo, ac non potius in eo, ubi beatorum Martyrum, qui hæc prodigia per virtutem Christi fecerunt, sacratissima corpora recondita sunt, hujusmodi miraculum evenisset. Sed licet ad hujus quæstionis certam indaginem longa

Tomus I. Junii.

ac sollicita cogitatione pervenire nequirem, certum tamen habui & certum semper habeo, illam divinam atque supernam virtutem, per quam hæc atque alia hujusmodi miracula fieri creduntur, nihil umquam sine causa vel facere vel fieri sinere in creaturis, quas ad suam providentiam & gubernationem pertinere non dubito.

A N N O T A T A

a Id jam supra num. 20 legitur: sed Pagus Potianus quis sit, adhuc requirimus.

b Scilicet in Aquitania prima, ad quam fama miraculorum devenerat.

c Scilicet ex Marchionatu Culmbachio, Episcopatu Bambergensi, & contiguis Bohemiz locis.

d Nunc Argovv, ab interficiente Ara sic dictus Pagus, totius Helvetia veluti centrum occupat, ac Lucernatibus parit.

e S. Lambertus, Episcopus Trajectensis, colitur 17 Septembris.

f Sinciacus, vulgo Zinsich, oppidum diocesis Coloniensis, supra Bonnam levis 4.

C A P U T V.

E

Alia miracula Multheim facta, surdis & mutis, paralyticis & amentibus sanatis. Lumen iter agentibus nocte concessum. Libellus Imperatori oblatus.

46 I Gitur inde digressus, sicut superius dixi, ad Comitatum perrexi. Nam Imperator Ludovicus eo tempore Aquisgrani palatio consistens, conventum Procerum ibi fieri a media fere hieme præceperat: ubi & ego inter ceteros adesse jussus, quia de vicinia beatorum Martyrum abesse cogebar, parum jucundas in palatio moras faciebam. Ideoque post unum ex quo illo veneram mensem exactum, nisi quemdam ex nostris, nomine Ellenhardum; præcipiens ei, ut ad limina beatorum Martyrum quanta posset celeritate festinaret; visitatisque Fratribus nostris, quos inde digrediens ad divinum servitium faciendum ibi dimiseram, atque omnibus quæ ibidem agerentur diligenter exploratis, ad nos cito recurreret. Qui cum illuc venisset, tribus ibi mansit diebus. Quarto vero cum jam ad nos reverti disponderet, cæcus ille, nomine Albricus, cujus in superioribus * fecimus mentionem, detinuit abire parantem; affirmans eum non prius iter suum ingressurum, quam tale signum fieri vidisset, cujus relatione me lætum atque oppido gaudentem efficeret. Addidit etiam, beatissimos Martyres præterita nocte sibi in somnis apparuisse, atque hoc in mandatis dedisse, ut perquireret quemdam pauperem, nomine Gisalbertum, immani gibbo depressum, ac proinde curvum & brevibus baculis inaitentem; atque inventum in cœnaculo, quod supra porticum basilicæ est, tempore matutini Officii, juxta Reliquias quæ ibi erant, collocaret; eo quod ibi, per merita & virtutem Sanctorum, quorum illæ Reliquiæ essent, de illa gibbi deformitate atque curvaturæ incommodo liberari deberet. Paruit ille suadenti, atque iter, quod aggredi paraverat, distulit in crastinum. Ac cæcus ille, jussu pauperem perquirens, invenit; & ut sibi præceptum erat, in superioribus ecclesiæ partibus juxta prædictas Reliquias, Officii matutini tempore, collocavit. Erant autem illæ Reliquiæ, quod nondum noveramus b. B. Marii Martiris, & uxoris ac filiorum ejus, Marthæ videlicet,

*Ad Con-
ventum
Procerum
Aquigrani
num. pro-
fesso
Fribur-
go.*

*F
num. 39*

*moniti ut
gibbosus
et curvus
curaretur.*

*ad Reli-
quias SS.
Mariæ,
Marthæ,
Audisastæ
et Hato-
cæ.*

b

R

Au-

A. EDIN-
MARCO.

Audifacis & Habacum. Quæ utique simul cum Sanctorum Marcellini & Petri corporibus, & in eodem loculo ad nos perlatæ sunt: sed is qui eas detulit, ejus essent Reliquiæ nescivit: nam ille, qui eas mihi miserat, promisit se ad me esse venturum, ac nomina Sanctorum, quorum hæc Reliquiæ forent, per semetipsum mihi indicaturum, quod postea factum est. Pauper vero, qui juxta illas a memorato cæco fuerat collocatus, cum secunda Lectio ad nocturnum Officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non modicum pavorem audientibus iniecit. Ad quem cum nonnulli Clericorum, una cum illo qui hoc ibi opperiri jussus fuerat, accurrissent; invenerunt eum, primum atque extantem propter altare jacentem; pavimentoque, quod ori ejus subiectum erat, plurimo sanguine madens. Quem levantes, & allata aqua refocillantes; sanum & rectum, neque ulla camelinæ illius tortitudinis signa retinentem, in inferiores ecclesiæ partes gratulabundi deduxerunt. Quo miraculo in hunc modum peracto, is quem illuc miseram, ad me cum summa festinatione regressus, cum ea quæ viderat retulisset, magno nos gaudio atque exultatione replevit.

B 47 Nec multo post Ratleicus, qui sacros Martyrum cineres, sicut in superioribus demonstravimus, Roma detulit; ut ipse asserbat, jussus venit, deferens libellum, complura capitula continentem: cujus rationem talem esse retulit, dicens, sibi cæcum illum, cujus modo fecimus mentionem, ex auctoritate Martyrum præcepisse, ut ea capitula describeret, mihiq; deferret, ac diceret ut ea susceperem, atque Imperatori legenda offerrem. Suscepi ab eo libellum atque perlegi, emendatumque ac noviter scriptum Imperatori, ut jussisset, obtuli. Et ille quidem suscepit atque perlegit: sed de his quæ per hunc libellum facere jussus vel admonitus fuerat, perpaucæ adimplere curavit. Quid autem illa capitula continerent, aut quid ab eo factum, quidve dimissum sit, alio potius in loco, quam in isto, commemorandum est. Illud tamen non solum non prætereundum, quin imo aperte ac dilucide cenfeo conscribendum, qualiter revelatum & justum sit, ut libellus ille fieri, atque Regi dari debuerit: quæ Ratleicus hoc modo contigisse retulit. Ante paucos, inquit, dies, cum in ecclesiam ad agendum nocturnum Officium ex more convenissemus, adiit me cæcus ille, quem nostis, rogans ut in partem aliquam secretiorem cum illo secederem. Feci ut volebat, & cum eo cellulam, in qua quiescere solebam, ingressus sum. Tum ille prior, Hac, inquit, nocte, paulo ante quam sono signorum excitati surgeremus, apparuit mihi per visum quidam vir, canitie venerabilis, veste candida indutus, virgam auream manu tenens, ac talibus me verbis compellavit: Vide, inquit, Albrice, ut cuncta quæ tibi dixerò, bene intelligas, eaque adeo tenaci memoria retineas, ut etiam aliis qui illa scripturi sunt exponere valeas. Volo enim ut scribantur, & Ludovico Imperatori ad legendum per Seniores vestrum ostendantur: sunt quippe valde necessaria, non solum ad cognoscendum, verum etiam ad faciendum Principi, in cujus regnum isti Martyres divina jussione venerunt.

Angelus
Gabriel
jubet
scribi;

48 Tunc incipiens, duodena vel eo amplius capitula per ordinem pronuntiavit; mihiq; præcepit, ut tibi & aliis quatuor, quos tibi dicturus sum, illa enumerem atque exponam: & post hæc tu libellum facias, eumque Seniori tuo, qui nunc in palatio moratur, deferas; eique ex Martyrum auctoritate præcipias, ut eundem, quanto celerius possit, Imperatori offerat. Deinde subjungens, Nostine, inquit, quis ego sum, qui tibi ista præcipio? Tum ego

nihil hæsitans, S. Marcellinum eum esse respondi. D Et ille, Non ita est, inquit, ut opinaris: sed Gabriel Archangelus ego sum, personamque ac formam Marcellini idcirco assumpsi, quia Dominus Deus, omnium rerum atque causarum ad istos Martyres pertinentium, curam mihi commisit: & nunc veni, ut hæc tibi indicarem, quæ scribere præcepi: quoniam divinæ voluntatis est, ut ea ex auctoritate eorum ad notitiam Regis sine morarum interpositione perveniant. Tu vero, sicut tibi præcepi, primo diluculo post completum matutinum Officium, nuntia quæ audisti his quibus ea nuntiare jussi. Tum ego, Nemo est, inquam, qui credat, quod Angelus mecum locutus sit, aut me ista nuntiare mandaverit. Non erit, inquit, ita; sed dabo signum, quid facias coram eis: quo viso, nullam ultra dubitationem habebunt, de his quæ ad eos ex mea jussione pertuleris. Proinde volo dicas Ratleico, ut exhibeat tibi duos cereos novos, qui nondum accensi fuissent: & unum ex eis dextra, alterum sinistra tenens, sta coram altari: & cum omnia quæ tibi præcepi narrando compleveris, dic eis qui hæc audiunt, ut in hoc credant vera & ab Angelo Dei esse mandata, quæ dixisti, si hi cerei in manibus tuis; sine adhibitione ignis visibilis, fuerint videntibus illis illuminati. Quo facto, scriptus est libellus, mihiq; allatus, ac per me Regi oblatus, ab illo quoque acceptus atque perlectus est. Idcirco visum est mihi, inter cetera miracula libelli hujus facere mentionem: quia per occasionem, qua ille scribi jubebatur, contigit illa mirabilis & inusitata cereorum accensio, quam per merita beatorum Martyrum fieri debere, ipse qui eos illuminavit Angelus prænuntiavit.

49 Sub idem fere tempus, cum Ratleicus a nobis ad basilicam Martyrum regressus est, allatus est nobis inde alter libellus, continens verba & ratiocinationem cujusdam demonis, qui se Vuiggonem nominavit: quæ facta est ab eo coram multis testibus ante altare, juxta quod sacri Martyrum cineres repositi sunt, ad interrogationem Presbyteri, qui exorcismum super energumenum legerat: quod hoc modo contigisse narratur. Prædium est in pago d Nitbagonne, vocabulo Hecgstat, pertinens ad e Monasterium S. Nazarii, de quo puella quædam, annorum circiter sedecim, ab eodem erratico spiritu possessa, ad basilicam Martyrum a parentibus suis adducta est. Quæ cum ante tumbam sacra corpora continentem venisset, & Presbyter super caput ejus exorcismum, secundum consuetudinem, perlegisset; ac deinde demonem, qualiter & quando in eam fuisset ingressus, percontari cœpisset; non Barbara lingua, quam solam puella noverat, sed Romana locutione Presbytero respondit. Cumque Presbyter miraretur atque interrogaret, unde illi Latine linguæ notitia, cum parentes ejus, qui ibi præsentibus astabant, hujusmodi sermonem penitus ignorarent? Parentes, inquit, meos numquam vidisti. Tum Presbyter, Tu ergo, inquit, ude es, si isti non sunt parentes tui?

50 Et demon per puellam, Ego, ait, sum satelles atque discipulus satanæ, & multo jam tempore apud inferos janitor fui: sed modo per annos aliquot, cum sociis meis undecim, regnum Francorum vastavi, frumentum & vinum, & omnes alias fruges, quæ ad usum hominum de terra nascuntur, juxta quod jussi eramus, enecando delevimus; pecora morbis interfecimus, luem ac pestilentiam in ipsos homines immisimus; omnes quoque adversitates & cuncta mala, quæ jam diu pro meritis suis patiuntur, nobis facientibus atque ingredientibus eis acciderunt. Hic cum Presbyter ab eo quæreret, quam de causa ei fuisset hujusmodi concessa potestas; Propter

C v-ita-
tam vifio-
nisultrone
accensum
& cereo-
rum præ-
bati.
EDiabolus
per disci-
pulum puer-
tam multa
Latine
loquitur;asserunt,
se ad po-
puli &
magistra-
tur per-
cussio pu-
niendo de-
putatum;

Apter malitiam, inquit, populi hujus, & multimodas iniquitates eorum, qui super eum constituti sunt: qui munera & non justitiam diligunt, qui plus hominem quam Deum metuunt, qui pauperes opprimunt, viduas & pupillos ad se vociferantes exaudire nolunt, nulli justitiam nisi mercanti faciunt. Præter hæc sunt & alia multa ac pene innumerabilia, quæ tam ab ipso populo, quam a rectoribus ejus quotidie committuntur; ut sunt, perjuria, ebrietares, adulteria, homicidia, furta, rapinæ; quæ nemo fieri prohibet; & cum facta fuerint, non est qui vindicet. Potentiores quique turpibus lucris inferviunt; & loco superiore, quem propter regendos inferiores acceperunt, ad superbiam & inanem gloriam abutuntur: odium & invidiam, non tam inter extraneos, quam inter propinquos & affinitate conjunctos exercent: amicus amico non credit, frater fratrem odit, pater filium non diligit: rari sunt, qui fideliter ac devote decimas dent, rariores qui eleemosynas faciant: & hoc ideo, quia quidquid Deo vel pauperibus dare jubentur, id sibi perire arbitrantur. Iniquas mensuras & injusta pondera, contra Dei præceptum, habere non verentur; fraude se alterutrum circumveniunt; falsa testimonia dicere non erubescunt; dies dominicos ac feriatos non custodiunt, sed in his, ac in ceteris, prout voluntas eorum tulerit, operantur. Propter hæc & alia multa, quæ Deus aut præcepit hominibus ut facerent, aut prohibuit ne facerent, quia populus hic per contumaciam mandatis ejus inobediens effectus est; permisi, immo jussi sumus ea facere in rebus humanis, quæ superius enumeravi, ut perfidiæ suæ poenas luant. Sunt enim perfidi atque mendaces, cum hoc servare non curant, quod in baptismo promiserunt. Hæc omnia dæmone per os barbaræ puellæ Latine locutus est.

sed sanctorum tempore eos ad deservendum.

B Et cum Presbyter imperando urgere cœpisset ut exiret, Exibo, inquit, non propter tuum imperium, sed propter Sanctorum potestatem, qui me in illa diutius manere non permittunt. His dictis, puellam in pavimentum projecit; atque ibi aliquantulum, velut dormientem, prono corpore jacere fecit. Post paululum vero illo recedente, quasi de somno evigilans, per virtutem Christi & merita beatorum Martyrum, puella, cunctis qui aderant cernentibus atque mirantibus, sana surrexit nec post exactum a se dæmonem Latine loqui potuit: ut palam posset intelligi, non illam per se, sed dæmonem per os ejus fuisse locutum. Heu! prohi dolor! ad quantas miseras tempora nostra sunt devoluta, in quibus non boni homines, sed mali dæmones doctores sunt; & incentores vitiorum, ac persuasores criminum, de nostra nos correctione commonent.

Paralytica annis 10 fœtibus iterumque evalescit.

C Eodem fere tempore Sanctimonialis quædam, nomine Marethrudis, de pago f. Vuetareiba, quæ dira paralytis ægitudine per decem annos tam immaniter tenebatur, ut tanto temporis spatio pene nullo ad humanos usus corporis officio fungeretur: & jam a parentibus suis erat desperata, quoniam ad omnia Sanctorum loca, ad quæ ipsi poterant pervenire, eandem deduxerant. Sed tandem ab eisdem tunc ad basilicam Martyrum adducta, & tempore nocturnalis Officii juxta cancellos posita, per merita & intercessionem eorumdem Sanctorum, diu desiderata sanitate sine mora donata est, adeo integre atque perfecte, ut omnium membrorum firmitate recepta, quæ illuc lætica venerat, pedibus ad propria remearet. Sed ubi domum redire cœpit, in ipso itinere eadem, qua liberatam se gaudebat, infirmitate corripitur. Itaque reversionis suæ poenitentiam agens, iterum se ad Martyrum limen reduci

Junii Tomus 1.

rogavit. Moxque ut reducta est, quam discedendo amiserat sanitatem, sine ulla dilatione recepit. Voto igitur facto, ut sua sponte de Sanctorum obsequio jam amplius discedere non deberet, parvam sibi cellulam haud procul ab ecclesia ad manendum construxit: ac deinceps religiose conversata, in obsequio beatorum Martyrum cum magna devotione permansit.

femina os dispartum.

53 Aliam quoque feminam constat, non multo post, per eosdem beatissimos Martyres, magno incommodo liberatam: quæ res hoc modo gesta esse cognoscitur. In pago Nithagonne fundus est, Ursella vocatus, qui a basilica Martyrum sex fere leugarum intervallo dirimitur. In quo mulier quædam, cum mane facto de somno evigilans in lecto suo resideret; & juxta consuetudinem expergiscientium, protensione brachiorum & assidua oscitatione, ad discutiendum marcorem, se extenderet; os paulo diductius, quam debebat, aperuit; disjunctisque juxta aures maxillarum coagmentis, hians rictus constitit immobilis: nec jam os claudere valens, personæ g. quam homini similior effecta, gravillimas incautæ oscitationis poenas luebat. Hoc ubi mulierculis in eodem fundo habitantibus innouit; accurrunt, herbisque & frivolis incantationibus male habenti succurrere moliantur: sed non habuit effectum vana ac supersticiosa præsumptio, vexabatque potius laborantem atque lædebat, quidquid imperitæ manus, velut studio medendi, eidem adhibuerunt. Interea frater mariti ejusdem mulieris supervenit, salubrique consilio rogavit, ut ad basilicam Martyrum sine mora duceretur, ibi affirmans esse sanandam, si umquam foret receptura sanitatem. Statimque jumento impositam ducere incipiunt: appropinquantem autem basilicæ, de jumento depositam pedibus incedere faciunt. Cumque eo loci ventum esset, ut jam turricula, quæ signa basilicæ continebat, ab eis conspici potuisset; eique ut ad eam videndum oculos levaret, hi qui eam ducebant imperarent; aspexit, vidit, ac sine ulla interposita mora sanitatem recepit. Ibi omnes pariter in terram corruunt, divinam misericordiam, quibus valent laudibus extollunt, surgentesque ad basilicam properanter pergunt; & adoratis sanctissimis Martyribus, ac votis pro modo facultatum persolutis, ad propria cum multa exultatione revertuntur. Vidimus nos eandem feminam, & cum illa locuti sumus; & ea, quæ circa illam gesta fuerunt, ipsa narrante didicimus.

Sancti & mulier, triennio ibi morantur.

54 Nunc illud referre volo, quod ipse in die natalitio beatorum Martyrum contigisse vidi. Puer quidam surdus & mutus, qui ante triennium illuc venerat, & in domo custodis ecclesiæ ostiarius ab eo fuerat constitutus, festo die jam finito & Officio vespertino consummato, cum juxta ostium sederet, repente confurgens basilicam intravit; & a dextris altaris pronus corruit. Cumque eum ædituus, qui candelabrum cum cereo ante altare ponebat, ibi jacentem invenisset, continuo mihi hoc indicare curavit. Nos autem, qui tunc una eramus, ecclesiam celeriter ingressi, eundem, sicut ab ædituo repertus est, jacentem invenimus. Quem cum levare juberemus, velut gravissimo sopore depressus, excitari non potuit. Tandem igitur quasi evigilans erexit se, cernensque nos circumstantes surrexit, atque ad eos qui prope sibi assistebant, Latine locutus est. Sunt quidam ex nostris qui dicunt, eundem puerum fere ante sex menses, cum in cujusdam hominis nostri domo noctu dormisset, duo quædam verba per soporem fuisse locutum; & auditum, quo eatenus itidem ut loquela carebat, in illa hora recepisse: quod ita factum inde conjiciebatur, quia,

R a

post-

Sancti & Latine loquuntur;

A. EGIV.
HARDJ.

postquam de illo somno experrectus est, cuncta quæ ei a quolibet imperabantur, ac si intelligeret, facere curavit. Sed hoc videtur in hac virtute præcipuum, quod idem, non Latine, sed Barbarice sibi loquentem intelligebat; curatus autem, non Barbaro, sed Latino sermone loquebatur. Qui etiam beatos Martyres se vidisse, & multa quæ aliis dicere deberet, ab aliis se audisse narravit; sed cum ea, velut in crastinum dicturus, in præsentem referre distulisset; in tantum illi per oblivionem deleta sunt, ut nihil de his omnino se audisse recoleret. Hunc ego, quia nomen suum ignorabat, propter prosperum virtutis effectum, Prosperum vocari jussi. Qui adhuc superest, & apud custodem ecclesiæ, in eodem quo prius fuerat, permanet officio.

35 Pridie vero quam hic Prosper loquelam recepisset, hoc est, in vigilia ejusdem festivitatis, venit quidam juvenis, similiter surdus & mutus, in basilicam: & cum supplici gestu operam Sanctorum imploraret, adjuvante Domino, & ipse plenariam de utroque morbo meruit recipere sanitatem. Hunc itidem, ut priorem, quia nomen suum numquam audierat, Godescalcum appellavi. Is tamen, non ut Prosper, sed ut sibi gentilium erat, Barbaro sermone loquebatur, postquam ei per merita Sanctorum copia fandi concessa est.

36 Cum me quædam necessitas, secundum consuetudinem, Comitatum Regis adire compelleret mense Decembrio, in ipsis (si bene recolo) Kalendis de loco Martyrum promovens, sequenti die ad Castrum, quod moderno tempore Vuisbada b vocatur, ibi mansionem habiturus, adveni. Ibi cum, propter saltum, qui eidem loco contiguus est, commodius transeundum, solito maturius surgeremus; profecti sunt pueri, qui nos cum impedimentis præcedere debuerunt. Sed postquam, de vico in quo mansimus egressi, viam carpere cœperunt, tanta eos terræ noctis caligo circumdedit, ut quo se vertere deberent, omnino scire non possent. Erat præterea frigus ingens; & tecta pruinis terra, videndæ viæ copiam denegabat. Ipsa quoque montium iuga, per quæ eundem erat, nubibus obfusa, quam longe vel prope essent videri non poterant. Accessit ad hæc etiam vallibus insidens nebula, quæ sua crassitudine visum impediens, iter inoliri cupientes remorabatur. Qui cum tot obstaculis se impediri cernerent, nec quid agerent in promptu haberent; equis desiliunt, & viam, quam videre non poterant, palpando quærere tentant. Sed ubi hoc parum successit, ascentis denuo equis, errori quem abominabantur, se potius committere, quam moras facere decernunt. Igitur paululum per tenebras procedentes, ad Crucem, quæ in via, per quam ituri erant, ob memoriam B. Marcellini erat posita, perveniunt. Causa autem ejusdem Crucis ibi ponendæ erat, quod in eo loco habitatores vici, in quo eadem nocte mansimus, mihi ante biennium de palatio revertenti, & Reliquias beati Martyris Marcellini, quæ tunc mihi reddidit fuerunt, deferenti occurrerunt; eamque ob recordationem hujus facti, ad venerationem beati Martyris, quasi pro titulo vel monumento ponere curaverunt. Quo cum prædicti pueri, errando potius, quam iter agendo pervenissent, inierunt consilium, ut ibi socios suos qui sequebantur opperiri deberent; eosque, ne aberrarent, sonitu buccinæ ad se congregarent; ac deinde cum simul essent, Martyres ad opem sibi ferendam invocarent, sublatisque in altum vocibus Kyrie eleison ter decantarent.

37 Quo facto, tantus super eos totidem vicibus exlitus emissi luminis fulgor emicuit, ut diurnæ claritatis candorem adæquaret. Quæ coruscatio tantum

eis commodi ad iter suum agendum attulit, ut con-
sumpta nebula renebrisque discussis, via quoque qua
ire debebant clare conspecta, iter suum, quamvis per
silvas & opacos nemoribus montes, absque erroris
impedimento, usque ad ortum auroræ peragerent. In
prima siquidem coruscatione tantus calor una cum
illo lumine venit, ut eum se velut accensæ fornacis
vaporem sentire saterentur: cujus afflatu non solum
nebula, verum etiam illa, quæ cum & montes to-
tamque silvam operuerat, pruina ita consumpta est,
ut tertia coruscatione peracta, nullum illius algoris
vestigium penitus appareret. Hæc nobis ad vesperam
ejusdem diei, postquam ad mansionem venimus, hi
qui viderunt atque experti sunt, narraverunt, Quo-
rum verbis fidem adhibentes, Dei omnipotentis mi-
sericordiam cum gratiarum actione laudavimus, eo
quod nos per merita Sanctorum suorum in omnibus
necessitatibus nostris adjuvare & consolari dignatus est.

38 Quamquam omnia magna sint, & ad divi-
nam debeant referri potentiam, quæ propter mor-
talium salutem ex meritis beatorum Martyrum ge-
sta cognovimus; in eo tamen miraculo, quod nunc
memoriæ mandare decrevi, tam patenter Dei omni-
potentis virtus clare cognoscitur, ut nulli dubium
relinquatur, quin in omni creatura sua quidquid
voluerit facillime possit efficere. Sunt illigua i dicitur
villa in pago Nichagonne, in qua Presbyter
quidam, nomine Vualtbertus, tenebat ecclesiam. Is
mente captus, magno suorum mœrore, ad basili-
cam Martyrum adductus est. Ex quibus tres erant
fratres ejus, unus Presbyter & duo laici, quartus
erat Monachus propinquus ipsius de monasterio Horn-
bach, & in quo & ipse Presbyter a parva ætate
fuerat educatus. A quibus cum requirerem, si ad-
huc aliquid medelæ a quolibet medico eidem salis-
set impensum; Statim, inquit, cum eum hac pas-
sione comperimus fuisse correptum, ad monasterium
in quo nutritus fuit, a nobis adductus est. Ubi
cum ei medici secundum artis suæ periciam multa
fecissent, nec morbum ab eo depellere potuissent;
suaserunt nobis amici nostri, ut eum ad horum
Sanctorum misericordiam duceremus: confidimus
enim, quod illum salvare possint, sicut alios mul-
tos accepimus hic fuisse salvatos. Post hæc hospitio
recepti, quatuor diebus fuisse nobiscum, ducentes
eum quotidie ad ecclesiam, & coram sacris Marty-
rum cineribus jacere facientes. Quinta vero die,
frater ejus Presbyter, & Monachus qui cum eo ve-
nerat, petierunt ut eum cum duobus fratribus suis
laicis reciperem, donec ipsi reverterentur: nam post
triduum se dicebant esse reversuros. Feci ut volue-
runt, eumque Presbytero nostro Hilfrido commen-
davi. Is cum a Presbytero receptus, & in cellulam
in qua ipse manebat fuisset inductus; circa vesperam
ejusdem diei, commota vehementius qua tenebatur
insania, unum e fratribus suis, qui eum custodie-
bant, arrepto cultro, quod furenti casus obtulerat,
voluit occidere: sed ille necem fugiendo declinavit,
& nostris hominibus, qui prope erant, de vesania
illius indicavit. Tum Presbyter, cui cura eum cu-
stodiendi a nobis erat injuncta, suggestit mihi si-
mulque persuasit, ut eum vinciri permitterem. Vin-
ctus igitur catenis ferreis, in lecto collocatur; ob-
feratisque foribus, solus in cubiculo relinquitur.
Excubant ante ostium fratres ejus, & velut erum-
pere valentem pervigili cura custodiunt. Ceterum
vincula, quibus tenebatur adstrictus, ejusmodi erant,
ut dum in his esset, non in dextrum aut sinistrum
latus se convertere, neque aliter nisi supino corpo-
re jacere potuisset.

39 Dormivit itaque, ut ipse testatur, neque an-

A te mediam noctem evigilavit. At ubi galli cantare cœperunt, expergefactus, vidit se non solum vinculo-
menti red-
ditur;
ablatis ul-
tro vincu-
lis,
 lorum nexibus solutum; verum etiam morbo insanie, quo laboraverat, liberatum: statimque ad laudes Deo dicendas tota mente conversus, Psalmis & Hymnis, quos præ nimia gratulatione tamen solus erat satis clare decantabat, omnes in vicinia ejusdem cubiculi dormientes excitavit. Tum surgens, ad ostium accessit; fratresque suos, qui ibi excubabant, ut se ad requisita naturæ foras exire permitterent, rogavit. Illi autem hunc insanientis dolum rati, nequaquam ei assentire ausi sunt; sed accersito hospite suo, qui eum ibidem incluserat, ut cum eo loqueretur exorant. Qui postquam cum eo locutus est, atque ex rationis responsonum suarum sanæ mentis esse intellexit; aperto ostio, quo volebat, ire permisit; reversumque recipiens, quid de vinculis, quibus eum oneratum incluserat, factum esset, inquisivit. Et ille, Catena, inquit, qua me vinxisti, salva est: & si vis scire ubi sit, quare eam & invenies. Accenso itaque lumine, invenerunt eam ante lectum, in quo ipsum quiescere fecerant, jacentem eo modo compositam, atque eisdem nodis adstrictam, quibus tunc fuerat, quando eum cum ea in eodem lecto collocarunt, ac solum in eodem cubiculo dimiserunt. Quis hoc fecisse credendus est, nisi ille qui de nihilo creavit omnia; & qui in rebus quas condidit talia potest facere, quæ nec intellectu comprehendi, nec humanis possunt sermonibus explicari? Quis enim aut cogitatione conjicere, aut

B verbis valeat enarrare, qualiter ille Presbyter his vinculis fuerit absolutus; cum nobis certissimum sit, neminem esse, qui se solus possit ejusmodi nexibus exuere, si eis fuerit simili modo constrictus, sicut idem Presbyter fuit, quando solus in illo cubiculo inclusus est? Hi vero, qui eum ibidem dimiserunt, postquam reversi sanum & mentis ac memoriæ suæ compotem invenerunt, læti & laudantes Deum simul cum eo ad propria regressi sunt. Hoc ita gestum, non quorumlibet testium relatione didicimus, sed ipsi per nos, quia ibidem tunc eramus, Deo volente cognovimus; atque ideo fiducialiter scribimus, quod nos contigit oculata, ut dicunt, fide cognoscere. Verum quia cuncta, quæ de Martyrum virtutibus scribenda suscepimus, nequaquam possunt præsentis sermone compleri; hic liber iste finem accipiat, ut ea quæ restant, ab alio rursus exordio commodius inchoentur.

C

A N N O T A T A D. P.

a Eginhardus in *Annalibus de Gestis Ludovici Pii* asserit, ad annum 818, Convantum Aquisgrani factum esse mense Februario.

b Hac late deduximus ad diem 19 Januarii, quo coluntur hi Martyres Marius, Martha, Audifax & Habacuc.

c *Annalium Fuldensium* Auctor, ad an. 874 putat, quod si Ludovicus ea observare curasset, forsitan passurus non fuisset in purgatorio per annos 34 quæ se pati filio suo Ludovico, Seligenstadt Comitæ habenti, revelavit, petens inde suorum precibus liberari.

d Existimo legendum, tum hic, tum infra num. 53 Nithagouæ: est autem tractus ille sic dictus a Nitha fluvio, vulgo Nid, qui Marno illabitur infra Francofurtum, eo loco ubi nunc est oppidum Hoechst; quod hic nominari Heccostat voluit drolmundo suggerere; cum inter Moguntinæ dioceseos loca inventam nominari Hecstat, haud profus ab simili vocabulo, sed in topographica tabula præterito.

e Monasterium S. Mazarii ultra fluvium Rhenum, Junii Tomus I.

vulgo Laurisham aut Lorishaim, ubi corpus S. Nazarii depositum esse a S. Godefrando Episcopo, diximus ad hujus Vitam 6 Martii: idem latius dictum ad Vitam S. Nazarii 12 Junii. Consule Marquardum Frcherum parte 1 de Originibus Palatinis cap. 6.

f Hoc quoque nomen, ut velle scriptum sit, verum; quia suspitor, VVetteraviam legi debere, VVettera fluvio irriguam regionem; inter Liebam oppidum, ubi la oritur; & Assenbeim, ubi se Nitha jungit.

g Persona, proprie ac Latine, dicitur larva; hinc personatus id est larvatus.

h Vulgo VVisbaden id est Alba-balnea, in Rhingavia, fere a regione Moguntia, sesquileuca ab urbe.

i Fortassis Suntilinga, terminatione Alamanni famulati; ipsam tamen nusquam expriment tabula.

k Horenbach, duabus leucis a Bipontina civitate distans, oppidum sub diocesi Metensi, in finibus Palatinatus, paulo propinquius ad urbem, habet sibi contiguum Alt Horenbach, id est, Vetus; quod ibi forte monasterium fuerit, postea, heresi ibidem prevalente, in profanus usus conversum, teste Buccelino.

C A P U T VI.

Miracula in palatio Imperatoris ad Reliquias horum Sanctorum facta. Cæcitas, contractio, paralyss, febris sublata.

IN relatione signorum atque virtutum, quas me in hoc libro scribere velle proposui, illæ in capite ponendæ videntur, quæ in palatio factæ, non solum ad plebis, verum etiam ad ipsius Principis ac Procerum ejus, omniumque (ut ita dicam) aulicorum pervenere notitiam: & non tantum propter hoc, sed etiam propter illud, quod in oratoriolo nostro, ubi eadem miracula gesta sunt, non aliæ tunc temporis, quam beatorum Marcellini & Petri Reliquiæ fuerunt: ut quidquid ibi sanitarum atque signorum factum esse cognoscitur, singulariter ac proprie ad illos pertinere ac referri debeat, quorum solas constat ibi fuisse Reliquias. Fecerunt ibidem beatissimi Martyres, sicut in sequentibus demonstrabimus, in aliorum Sanctorum locis multas virtutes atque miracula, quæ quibusdam velut communia illis, cum his Sanctis in quorum basilicis facta sunt, non immerito videri possunt; ob hoc præcipue, quoniam qui apud Deum æqualis creduntur meriti, non absurde putantur in patrandis miraculis communiter operari. Sed hoc aliter esse ea ratione vincitur, qua liquido demonstratur, nullas in his locis factas fuisse virtutes, antequam in illa memoratæ beatorum Martyrum essent delatæ Reliquiæ. Sed jam nunc, ut promisimus, ea quæ in prædicto palatio sunt gesta miracula proferamus.

61 Erat quidam juvenis inter cubicularios Regis, natione Græcus, nomine b Drogo, qui febre correptus, aut negligentia suorum, aut incitia medicorum, jam per aliquot menses longa atque adversa valetudine laborabat. Is, posteaquam Hildoinus Abbas Reliquias B. Marcellini, sicut in secundo libro demonstratum est, nobis reddidit; admonitus in somnis, ut ad oratorium nostrum veniret, ibique cereum quatuor denariis emptum accenderet, ac S. Marcellinum Martyrem, cujus caput ibi esse asserbat, sibi in adiutorium invocaret; sciretque se, si hoc faceret, ea quæ jam diu laboraverat infirmitate cito esse cariturum; credidit admonenti, & id quod imperatum fuerat, quanta potuit celeritate complevit.

R 3

LIBERIV.
Præfatio,
de ordine
sequen-
tium mi-
raculo-
rum.

F

Curatione
febris.

A. EGIN-
HARDO. vit. Statimque sanus factus, & receptis membrorum viribus, propriis pedibus ad sua regressus est.

62 Erat ibidem alter æque juvenis, nomine Gerla-
cus, de urbe Remorum, inter eos, qui, propter
edificia palatii construenda, jussi de illa civitate ve-
nerunt. Is ante dimidium fere annum in eodem vi-
co, tam valida atque immensi nervorum contractione
corruptus est, ut pedes natibus & genua mento co-
hærent. Hunc socii atque propinqui in ulnis suis
ferentes, ad memoratum oratorium detulerunt; &
quia aliter non poterat, primum jacere fecerunt; san-
ctumque Martyrem, ut ei sanitas redderetur, cum
magna devotione rogaverunt. Dies erat Dominica,
atque hora diei tertia, quando illuc allatus est: ja-
cuitque ibi usque ad horam nonam. Cumque Offi-
cium ejusdem horæ a Clericis esset solenniter imple-
tum; ecce de capsâ, quæ sacras beati Martyris Re-
liquias continebat, tanta suavissimi atque insueti
odoris fragrantia egrediens sic totam oratorii cellulam
implevit, ut in admirationem ejus, omnes qui ade-
rant, incunctanter assurgerent; ac se mutuo, an
idem omnes æqualiter sentirent, curiosa interrogatio-
ne perquirerent. Cum subito vident eum, qui juxta
jacebat, velut a quibusdam tenentibus trahi; &
membra, quæ mobo erant contracta, extendi: intel-
ligentesque divinam adesse virtutem; tulerunt homi-
nem, & coram altari collocaverunt. Qui cum ibi
positus, cum multis lacrymis divinum imploraret
auxilium; cunctis cernentibus ita correctus est, ut
qui manibus alienis subvectus in oratorium venerat,
propriis pedibus de oratorio procederet. Testimo-
nium tamen quam perpeffus est passionis, adhuc in
suo corpore circumferre cognoscitur: nam crure ac
pede sinistro sic postea claudicavit, ut ad regendum
incessum baculo semper indiguerit. Hoc cur non sit
percuratum, dicant qui velint: ego enim id me vi-
deo non aliter posse conjicere, nisi ut existimem, in-
teriori ejus salutem competere, ut aliqua in eo exte-
rioris debilitatis vestigia remanerent.

63 Julius & vocatur antiquum municipium, a
vico Aquis octo leugarum spatio disparatum, de
cujus territorio puella quidam, simili morbo, si-
milique modo affecta, a matre atque aliis propin-
quis suis ad memoratum oratorium adducta; cum
præ multitudinem hominum, qui tum forte propter
Missarum audienda solennia illuc convenerant, in-
troferri non posset; extrinsecus eam ad orientalem
oratorii fenestram collocarunt, expectantes oppor-
tunitatem, ut recedente populi frequentia, facilius
oratorio inferri potuisset. Sed ubi ad medium fere
Officium ventum est, & expleto Evangelio Hostiæ
salutaris oblatio peracta est; cernunt eam angus-
tiis affici; & erumpente per totum corpus sudore,
velut in somnum labi. Quibus signis divinam
adesse virtutem haud inaniter conjicientes, de illo
loco levatam, quadro lapidi, qui propter jacebat,
soporatæ similem superponunt. Ibi coram omnibus,
qui hujus miraculi conspiciendi gratia concurrerunt,
integerrimam omnium membrorum sanitatem, in
unius horæ momento, Domino opitulante recipit.
Erant ibi inter ceteros spectatores & Judæi, quorum
unus David nomine, post hujus signi expletionem,
ad fenestram cubiculi, in quo ego tunc eram, cele-
riter accurrens, meque compellans; miraculum quod
viderat indicavit, gratias agens Deo, qui per Mar-
tyres suos tanta miracula ad salutem mortalium ope-
rari dignatus est.

64 Erat in eodem vico cæcus quidam prope-
tatis, qui, ut ipse asserbat, ante triennium
subita cæcitate percussus, inter alios pauperes sti-
pem oblatam mendicare solebat. Is cum in tugurio-

lo suo dormiret, vidit per soporem, quemdam sibi
assistentem atque dicentem, ut si videre vellet, ad
oratorium nostrum iret; ibi esse medicum, qui ei
roganti lumen reddere potuisset. Renuit ille, & ho-
men quod offerebatur abominatus, Quid, ait, mihi
nunc cum visu, quem jam olim perdidisti? melius mi-
hi est, si eo caruero, quam si habuerim. Modo men-
dicantem omnes exaudiunt, & ea quæ necessaria
sunt, præstant: nam videntem mendicare non decet:
senex autem & debilis operari non possum. Tum il-
le qui cum eo loquebatur, Vade, inquit, & noti-
morari: nam velis nolis visum recepturus es. Paruit
ille imperanti, perrexitque ad oratorium, atque in
eo pernoctavit; & cum illa nocte nihil esset factum,
ad tugurium suum reversus est. Cum de novo is qui
prius per soporem apparuit, & similiter ut ante im-
peraverat, ad oratorium pergere præcepit. Fecit
ille, ut jussus fuerat, sed ne tunc quidem aliquid
actum est. Tercio vero commonitus venit, & ubi
coram altari ad orandum se prostravit, visum rece-
pit. Hunc nos, dum adhuc cæcus esset, inter alios
pauperes ac debiles multoties in domo nostra mendi-
cantem vidimus: ideoque alium illuminationis ejus
testem non quaesivimus, quia sufficere nobis credebamur
testimonium non fallentis conscientie nostræ.

65 Cum ex his aliisque compluribus virtutum
operationibus, per circumpositos vicos & pagos, sa-
lutaris fama crebresceret; mulier quædam de pago
Ribuariensi, multo jam tempore cæca, visum re-
cipiendi & desiderium simul & fiduciam habens, ad
memoratum oratorium se rogavit adduci. Cumque
illo venisset, tres totos dies, totidemque noctes
ibidem orando & jejunando continuavit. Sed cum
ad præsens nullum in se exoptatæ sanitatis sensisset
indicium, domum rediit: paucisque interpositis
diebus, spe recipiendi luminis haud vane concepta,
iterum se ad sacras Reliquias deduci rogavit. Quo
cum ab uno puero duceretur (nam qui prius eam
illo deduxerunt, spem ejus velut inanem ac super-
vacuam judicantes, ulterius cum illa ire volue-
runt) ubi ad cœmeterium Aquis palatii, quod
in monte, qui eidem vico ab orientali parte immi-
net, situm est, eodem comitante atque ducente per-
venit; ibi, quasi obviam sibi divina gratia, diu
desideratum lumen recepit. Tum mirans atque at-
tonita constitit, pueroque ducenti ut sequeretur
imperavit: Hactenus, inquit, quo tu præcedens
ducebas secuta sum: modo autem tuo ductu non
egeo: quia viam, qua ire debemus, video: & hunc
vicum in quo sacre Reliquiæ sunt, ad quas veni-
re disposui, Domino adjuvante conspicio. Tu tan-
tum vide & cura, ut me recta via ad oratorium
Martyrum in ipso vico adducas. His dictis ad ora-
torium perrexit, gratias egit, factique in se miraculi
nobis indicium fecit, videasque & gaudens ad pro-
pria remeavit.

66 Asevilarem vocant fundum Regium, ab A-
quis palatio quatuor leugarum spatio distantem,
in quo quidam homo erat diutina præcordiorum in-
firmirate detentus atque laborans; jamque a suis eo
modo desperatus, ut non aliter nisi cauterio cura-
ri posse videretur. Queritur ad hoc medicus, &
ustioni non profuturæ dies constituitur. Interea
cuidam femine, in eodem fundo habitanti, in
somnia revelatum est, non debere illum ad suam
curationem ejusmodi medelam admittere, quæ &
pro sui molestia vix tolerari posset, & quia su-
pervacua esset, salutem patienti non afferret. Ce-
terum si sanus fieri vellet, ad Aquense palatium
iret, oratorium nostrum inquireret, inque eo se
collocari faceret, & ante triduum completum inde
non

A non recederet: hoc modo plenariam cum consecuturum sanitatem. Quod ubi ei annuntiatum est, convocatis amicis ac proximis, petiit ut erga se illius revelationis iussa complerent. Qui mox jumento impositum, ad oratorium adducunt; atque in eo, ut iustum fuerat, collocantes, abeunt, post triiduum reversuri. Ille autem ibidem dimissus, per tres dies & noctes, Domino pro salutis suae recuperatione haud inaniter supplicans, ita perfecte sanatus est; ut nullum in suis visceribus morbi, quo multo tempore tenebatur, assereret remansisse vestigium. Suis igitur sicut promiserant ad se reversis, ac sanum, sicut optaverant, invenientibus; non desolati jumenti, ut venerat; sed pedum suorum officio ad propria, cum ingenti & sua & illorum gratulatione atque letitia, regressus est.

f *Paralyti-
ca cura-
tio.* Est item feudus regius in pago Mosano, octo circiter leugis ab Aquensi vico disparatus *f*. Gangluden habitantes appellant: in quo mulier quaedam, quae octo fere annorum filiam dira paralytis aegritudine adeo confectam habebat, ut jam ex longo tempore nullum pene membrum ad officium suum movere potuisset: audita virtutum fama, spera de recuperanda filiae salute pio corde concepit; protinusque sublatam ulnis propriis, ad memoratum oratorium deportare curavit. Quae cum illo antemeridiano tempore, hora videlicet prandii, pervenisset, & Clericorum neminem ibidem invenisset (nam refectendi causa paulo ante discesserant) tamen introgressa, filiam juxta se in pavimento collocavit. Ipsa autem perparvum cereum, quem pro munere detulerat, accendens; ante illam in eodem pavimento posuit, seque ad orandum coram sacris cineribus cum summa devotione prostravit. Quo facto, sine ulla interposita mora, puella, per supernam gratiam omnium membrorum sanitate ac firmitate recepta, matre non sentiente, surrexit; cereumque qui coram se jacebat sustulit, ac post tergum jacentis constitit. Quae cum oratione completa, caput de pavimento levasset; & nec cereum, nec filiam in eo quo posuerat loco esse vidisset, surrexit; conversaque, filiam pone se cum cereo stantem, Deum laudans ac letabunda, conspexit. Igitur cum nullum ibi, cui de virtute quae gesta fuerat referre posset, adesse videret (nam praeter pauperes; qui ibidem mendicandi gratia excubabant, nemo intra oratorii parietes, excepta se ac filia sua, tunc erat, quando illud miraculum factum est) votis cum gratiarum actione solutis, domum cum filia sana atque incolumi repedavit. Cujus virtutis indicium qualiter ad nos perlatum sit, paucis expediam. Gervardus, *g* Palatii Bibliothecarius, cui tunc temporis etiam palatinorum operum ac structurarum a Rege cura commissa erat, de Noviomago veniens, palatium Aquense petebat. Is cum in memorato fundo quadam nocte mansisset, quaesivit ab hospite suo, si aliquid novi de palatio nuper audisset. Cui ille, Nihil, inquit, modo apud aulicos tam celebre est, quam signa & virtutes, quae sunt in domo Einhardi, per quosdam Sanctos, quorum Reliquias in oratorio domus suae habere dicitur: ad quarum venerationem omnes vicini nostri quotidie festinant, & quicumque infirmus illo fuerit adductus, illico curatur. Coepitque ei de filia mulieris illius, qualiter ante paucos dies salva facta sit, intimare. Tum Gervardus: Vade, ait, & eandem mulierem adduc ad me, ut ipsa mihi dicat, quod audire desidero. Venit mulier, & omnia prout gesta erant, patenter exposuit. Gervardus vero, cum in crastinum ad Regem venisset, ea quae de hoc signo revelatione illius seminae compererat, eidem indicavit.

Rex autem, cum ego secundum consuetudinem ingressus coram illo starem, quid sibi Gervardus de hoc miraculo retulisset, tam mihi, quam ceteris sibi astantibus, divinam misericordiam atque potentiam admirando simul atque laudando, insinuavit. Sic nos contigit, signum, quod nobis ignorantibus in domo nostra gestum est, ex hujusmodi relatione cognoscere.

A N N O T A T A D.P.

a Huc spectant, quae supra habentur num. 21 & 22 de Reliquiis in oratorium perlatis.

b Teutonice nomen agri crediderim allatum ex Graecia, sed potius in Germania assumptum; nisi forte legendum sit Graecius seu Gracienus, id est, Graecum in Styria natus.

c Juliaceum, oppidum munitissimum cum arce, & caput illustris Ducatus Juliacensis sub Archiducibus Coloniaensi.

d Ribuarii seu Ripuarii, a ripa Rheni custodienda dicti, quorum regia olim Colonia Agrippina erat: sic infra num. 93 dicitur, hanc Metropolis esse in finibus Ribuariorum, super Rhenum posita.

e Hoc fere intervallo distat locus in Juliacensi districto prope Linnichium, vulgo VViler dictus; olim forte addita Als, quod cineres significat, distinctus ab altero duabus leucis remotiori, vulgo Holzvviler, quod lignorum-villare.

f Gangelt est oppidum agri Juliacensis, ex quo ortundus Jacobus Krietzrad indicavit nobis, Gangluden fuisse circum illud oppidum districtum aliquem certum, & sic saepius appellari *bei lande van Mille, Gangelt*, unde *Vuchs* atque loca dici supiculum triplicem fuisse.

g Huc Gervardo scribens Eginhardus Episcopus 14, inter alia habet ista: Hortaris, imo consilium das, ut omnis Martyrum excubiis, quibus indefinenter adesse & interesse iustus sum, Palatium petam.

C A P U T VII.

Miracula Valentis in Hannonia patrata ad Reliquias horum Sanctorum. Ceteri decem illuminati, alii agri sanati.

HÆc de miraculis beatorum Martyrum, quae in Palatio gesta sunt, in presenti opere commemorasse sufficiat. Nunc ad eas virtutes veniendum est, quae in locis factae sunt, ad quae, religiosi viri petentibus ac me largiente, veneranda eorumdem Martyrum Reliquiae venerunt, & in quibus hactenus cum magna reverentia coluntur. Quas primus omnium Georgius Presbyter & Rector monasterii S. Salvii a Martyris, quod in pago Fanomartensi, in vico Valentianas appellato, in ripa Scaldis fluvii situm est, me dante suscepit, & per quemdam Diaconum ad memoratum monasterium de Aquensi palatio destinavit. Is unum tantum comitem secum habens, cum in pago Hasbanio ad vicum regium, quem *b* Vualidium vocant, venisset; atque in prato, quod vico proximum erat, reficiendorum jumentorum gratia descendisset; ecce unus de habitatoribus loci gibbo depressus; maxillis etiam, ex nimio dentium dolore, quem ut ipse dicebat, diutinum patiebatur, nimio tumore distentis, furoram ferratam in collo ferens, idem pratum furibundus intravit; & cur pratum suum depascerentur, stomachando percontatur. Cui Diaconus, qui Reliquias Martyrum ferebat, & eas tunc in summitate virgae, quam ob hoc in eodem loco fixerat, suspendere parabat; Melius, inquit, tibi

*Curatur
tumor fa-
cisi, dolor
dentium
& gibbari.*

*ex reatu
regii bi-
bliotheca-
rii, Au-
thori inno-
tescit.*

A. EGIN-
HARDO.

tibi est, ut coram his Sanctorum Reliquiis, quas hic in manibus habeo, prosternaris; Deumque roges, ut te, per merita eorumdem Sanctorum, de dolore, quem pateris, liberare dignetur: nam tumor, qui in facie tua videtur, testatur aliquem magnum in ore tuo esse dolorem. Ad hæc homo, projecta furca quam manu ferebat, ante Reliquias pronus corruit; & ut Diaconus ei suavis, pro salute sua Domino supplicavit. Nec longa interposita mora, ita sanus ab oratione surrexit, ut nec tumor in facie, nec dolor in dentibus, nec gibbus, quo premebatur, remaneret in dorso. Ac proinde concito gradu vicum ingressus, omnes propinquos ac vicinos suos, in eodem loco constitutos, ad laudem Deo dicendam, & gratias Christo Domino referendas, invitavit. Confluxit in pratum ingens populi multitudo, & pro eo qui sanatus fuerat, gratias actura circumjacentis regionis turba congregata est. Rogans omnes Diaconum, ut illam noctem ibi moraretur: nec ille eis hoc negare poterat, quia parati erant, nisi assentiret, etiam invitum detinere. Ducunt deinde pervigilem noctem, & in Dei laudibus tota regio resonabat: in crastinum autem, cum Diaconus iter suum

B capere cepisset, omnis illa congregati populi frequentia abeuntem cum ingenti devotione comitata est; nec ante vel subsistere vel discedere voluit, quam ab aliis, quos miraculis hujus fama commovebat, obviam sibi venientibus fuisset exceptus. Hoc modo sacre Martyrum Reliquiæ, ex hujus occasione miraculi; a populis illarum regionum exceptæ, & ad basilicam S. Salvii, quo eas memoratus Georgius miserat, Domino ducente perlatae sunt. Hoc signum ipsius Georgii relatione constat mihi esse comperitum: de ceteris autem, quæ nunc dicenda sunt, ab eo libellum accepi, cujus ordo vel series hunc modum habere cognoscitur.

69 Anno quarto decimo, Christo propitio Imperii Ludovici Augusti, cum ad corroborandam Christiani populi fidem, sicut in initio nascentis Ecclesie, signa & prodigia in ipso Regis palatio, per merita Sanctorum suorum, Dominus dignaretur ostendere; petiit & obtinuit Georgius Presbyter Aquisgrani palatio, ab Einhardo Abbate, Reliquias beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, quorum corpora ipse de Roma per homines suos allata nuper acceperat: easque in capsâ, quam auro & gemmis decenter ornaverât, reconditas per Diaconum suum, nomine, Theothardum ad basilicam S. Salvii Martyris, quam ipse tunc temporis per beneficium Regis tenebat, dirigere curavit. Qui Diaconus cum ad villam regiam, quæ Vuasidium vocatur, venisset, occurrit ei homo gibberosus, & ex dentium dolore ita vexatus atque confectus, ut jam per dies quindecim nullum alium victum quam solam aquam posset assumere. Qui cum hortante Diacono coram Reliquiis, quas ille ferebat, se ad orandum prostrasset; & Dominum Christum ut sui miseretur, devote ac suppliciter invocasset; per intercessionem Sanctorum Marcellini & Petri, cuncta corporis incommoditate depulsa, sanus ab oratione surrexit. Factum est hoc miraculum tertio decimo Kalendas Julii, [quod a me superius plenius est enarratum: quia ego illud juxta relationem memorati Georgii conscribere curavi,]

C 70 Diaconus autem cum Reliquiis tertia die Valentianas veniens, cum eas in basilicam S. Salvii, sicut ei fuerat imperatum, reverenter & honorifice inferret; quidam juvenis de villa regis, quæ Lissina vocatur, Dominicus nomine, qui eo morbo, quem Græci spasmus appellant, jam per annum integrum sic vexabatur, ut manus ejus dextera penitus contri-

neri non posset; sed agitatione continuâ, quasi qui molam verteret, moveretur in gyrum; statim in ipso introitu, per merita beatorum Martyrum, coram omni populo ita curatus est, ut post hæc nullum illius horrende agitationis pateretur incommodum. Exinde die quarta, in festivitate videlicet B. Joannis Baptistæ, anus quædam, nomine Gerrada, quæ se annum unum cæcam fuisse testata est, dum Missarum solennia celebrarentur, invocatis beatis Martyribus, lumen, quod ex fide petierat, cunctis, qui aderant videntibus, per illorum merita recepit. Similiter in festivitate S. Salvii, quæ evenit sexto Kalendas Julii, quidam homo surdus & mutus, inter solennia Missarum, per suffragia Martyrum, & auditum & loquelam recipere meruit. Eadem die anus quædam de pago Laudunensi, Rodeltrudis nomine, quæ per tres annos lumen cæli non vidit, in eadem celebratione Missarum, visum recepit. Quinto Kalendas Julii, puer quidam annorum circiter septem, f. Donitianus nomine, qui fuit cæcus a nativitate, dum divinum celebratur Officium, per merita beatorum Martyrum illuminatus est.

71 In vigilia vero beatorum Apostolorum Petri & Pauli, id est, quarto Kalendas Julii, puella quædam parva, nomine Theotbalda, habens ætatis annos, ut putabatur, novem, quæ tribus annis nihil viderat, tempore salutis Officii in media populi multitudine constituta, Martyrum suffragantibus meritis, lumen amissum ex divina miseratione recepit. Eadem die quidam homo, nomine Dado, de villa Ponticuli vocata, qui annos sex curvus erat, & ad cælum se erigere non poterat; ideoque brevibus anticulis sustentandi se gratia sub axillis positus, cernuus incedebat: is eadem hora, eodemque in loco, per misericordiam Dei & per merita beatorum Martyrum, erectus ac sanus effectus est.

72 Die quarto Nonarum Juliarum, quædam vidua nomine Adalrada, quæ annis quatuor oculorum lumine privata nihil videbat, audita virtutum fama, spem visus recipiendi non vana fide concepit; arreptoque baculo, sola sine ductore ad Valentianas ire contendit. Cumque vico appropinquare cepisset, visum est ei, quod velut unum solis radium oculo dextro conspiceret: ac proinde divinam clementiam puro corde deprecata est, ut per intercessionem Sanctorum suorum ecclesiam B. Salvii se videre permitteret. Statimque exaudita est, & quod optaverat, Domino miserante, sine mora est consecuta. Ipsa quoque die, altera quædam semina de pago Noviomensi, nomine Ruoitla, quinquennio cæca, inter Missarum solennia lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante, recepit.

73 In octavis Apostolorum, id est, pridie Nonas Julii, quidam homo, Gunthardus nomine, de eodem pago, velut paralyti percussus, ad basilicam S. Salvii a suis adductus est: qui (ut dicebant) jam unum annum habebat in eadem infirmitate; & tam vehementer in sinistra parte corporis sui debilitatus est, ut nec manum ad os ducere, nec se vel lavare vel calceare valeret. Hic, per misericordiam Dei meritaque Sanctorum, tempore matutinalis Officii, in ipsa solennitate sanus effectus est.

74 Similiter & alius homo, nomine Hildebonus, veniens de monasterio, quod ad duos Gemellos appellatur, cum ab infantia cæcus esset, ac lumen cæli in tota vita sua non vidisset, in celebratione Missarum, eadem die, in eadem basilica, per eosdem Sanctos, eodem Domino miserante atque auxiliante, visum recepit, & omnia quæ prius non vidit, clare videre meruit. Die vero Nonarum Juliarum, puella quædam parvula, nomine Reginlindis, quæ non amplius quam septennis esse videbatur,

quod &
libello,
scripto de
miraculis
confirmat.ex quo
referuntur
etiam cu-
rationes,spasmi in-
terro anno
solerati,et cæci-
tatis,item surdi
et muti,caeli &
annis,f. cæci
natus,et cæco-
rumtrium ac-
commodati,

E

g

p

non non
paralyti,

b

item duo-
rum cæco-
rum etcæcorum
eadem,

CAPUT X.

A tur, cum tribus annis oculorum suorum lumine caruisset, & inter ceteros in basilica ad divinum Officium audiendum constitisset; intervenientibus Sanctorum meritis, coram omni multitudine, illuminata est. Quarto Idus Junii circa quendam, nomine Alagia, quæ duobus fere annis visu carebat, intra sacra Missarum solennia, suffragantibus sibi Sanctorum precibus, a Domino Jesu Christo illuminata est. Eadem die cæcus quidam valde senex de villa i Gauliacas, Ermenvvardus vocabulo, qui annis quatuordecim nihil videre potuit, ad vespertinum Officium ecclesiam ingressus, beatos Martyres invocavit; ac statim cæcitate depulsa, diu desideratam lucem, Domino adjuvante, recepit.

atque
enigmate
not.
B 75 Septimo Kalendas Augusti, puella quædam, quæ ab immundo spiritu vexabatur, in basilicam adducta, dum sacræ oblationis Officium celebratur; per virtutem Christi & merita beatorum Martyrum, fugato dæmone, integerrimam mentis & corporis meruit recipere sanitatem. Hæc sunt miracula atque virtutes, quas Dominus noster Jesus Christus, per merita sanctorum Martyrum suorum Marcellini & Petri, in vico Valentianas, ad salutem humani generis, operari dignatus est: quæ memoratus Georgius Presbyter brevi libello collecta nobis mittere curavit, & nos huic operi nostro censuimus inferenda. Hic est k Georgius Veneticus, qui de patria sua ad Imperatorem venit, & in Aquensi palatio organum, quod Græce hydraulica vocatur, mirifica arte composuit.

A N N O T A T A D. P.

a *Colitur S. Salvus 26 Junii, ubi ostendimus fuisse cœnobium Clericorum, quod Baldericus lib. 1 Chronici Cameracensis cap. 31 appellat monasterium Canonicale S. Salvii Episcopi & Martyris. Est modo Prioratus Ordinis Cluniacensis ab anno 1103, prope Valentinas ac fere in suburbis, quem locum vulgo Famaris dicit, notat Mabillon.*

b *VValidium, forsitan VVeset, seu Veltrveset inter Trajectum & Bilsenam, quod VValed potest fuisse dictum.*

c *Est is annus Christi 827, potissimum mense Junio, quo hæc contigerunt.*

d *Hæc verba, ab Eginhardo interposita, [] includenda censui.*

C e *Forte Lessina oppidum Hannonia, aut Liptines prope Laubium, ubi sub Carolomanno in villa Regis Synodus habita est.*

f *Putem scribendum, Domitianus, vel Donatianus.*

g *Sunt quidem in vicina Valentensis Flandria Gallicani, inter Duacum & Tornacum, Pont a Ruche, & Pont a Marq: sed alterutrum locum hic signari nomine Ponticuli, temere quis dixerit.*

h *Monasterium ad duos Gemellos hic dicit videtur, quod Ambians in Picardia vulgo nominatur S. Martin des jumeaux, a Guidone Episcopo sub anno 1073 postea restauratum.*

i *Gauliacas adhuc nescio invenire circa Valentinas.*

k *In Annalibus Francorum Pithevanis ad an. 826, ista leguntur: Georgius quidam Presbyter de Venetia, cum Baldrico Comite Forojuliense veniens, organum hydraulicum Aquisgrani fecit. Quo perfecto, factus est Rector monasterii S. Salvii; & anno 827 obtulit Reliquias dictas.*

Miracula Gandavi, in monasterio S. Bavonis, ad Reliquias horum Sanctorum. Cæci octo illuminati: alii acri adjuti.

A 76 Alter libellus mihi oblatus est de monasterio S. Bavonis, quod situm est juxta Sculdin in loco Ganda vocato, ubi idem annis Legia flumini conjungitur, a a Fratribus ibidem Deo fervientibus: quorum rogatu Reliquias memoratorum Christi Martyrum ad idem monasterium missi, in quo hæc per ordinem gesta reperta sunt. Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo vicesimo octavo, venerunt Reliquiæ sanctorum Christi Martyrum Marcellini & Petri ad monasterium S. Bavonis, die quinto Nonar. Julii feria sexta b, Indictione vi. Tertia vero die, id est, Dominica proxima, quæ fuit tertio Nonas Julias, quædam puella cæca, nomine Hartlinda, de villa quæ c Fursenum appellatur (quam pater & mater testati sunt octo annis oculorum officio caruisse) cum ante altare, super quod sacræ Martyrum Reliquiæ erant positæ, fuisset adducta; coram omnibus qui aderant, visum, Domino miserante, recepit. Inde post dies octo, id est, quarto Idus Julii, adducta est altera puella similiter cæca, nomine Helmrada, de villa d Magle nuncupata: cujus parentes de ea retulerunt, quod octava die postquam baptizata fuit, subita cæcitate percussa sit. Quæ & ipsa statim coram sacris Martyrum cineribus lumen, quod jam dudum perdidit, Domino sibi reddente, recepit. Exin die tertia, quod fuit pridie Idus Julii, venit illuc puella quædam curva, nomine Bildrada, de villa e Boderetico, quæ pertinet ad monasterium S. Vedasti. Quæ cum ante memoratas Sanctorum Reliquias, pro restitutione salutis suæ, Dominum Christum suppliciter invocasset; coram omnibus qui aderant erecta est, & integrum corporis sui statum in momento temporis recipere meruit.

77 Postea vero, duodecimo die Kalendarum Augustarum, femina quædam, nomine Eddela, ancilla Sancti Amandi, de villa Baceroda vocata, quæ plurimis annis oculorum lumine caruisse dicebatur, ibidem fideliter orans visum recepit. Eodem die servus quidam S. Bavonis, Eberaldus vocabulo, de villa g Millinio, qui & ipse per plures annos lumen cæli non vidit, cunctis qui aderant cernentibus, eodem in loco diu desiderata luce donatus est. Ipsa quoque die duæ viduæ, quæ plurimis annis cæcæ fuerant, ibidem illuminatæ sunt: quorum altera nomine Blidvvara, de villa h Accinio; altera Ricberta vocata, de villa i Vuerminio fuisse narratur.

78 Deinde post dies viginti quinque, id est, in festivitate Assumptionis S. Mariæ, femina quædam vocabulo Angarihilda, de Villa Goliaco k, coram sacris Martyrum Reliquiis, omni populo cernente, & id, quod evenerat admirante, ita incurvata est, ut penitus se ad cælum videndum erigere non posset. Eademque sequenti die, id est decimo septimo Kalendas Septembris, in eadem ecclesia cum Evangelium legeretur, eodem populo teste, ita erecta atque in statum pristinum restituta est, ac si nunquam per ullam corporis sui læsionem ad terram fuisset inclinata. Postea vero, secunda & vicesima die mensis Septembris, id est decimo Kalendas Octobris, homo quidam de pago l Texandria, ex villa quæ Apennia nominatur, vocabulo Liodoldus, qui præter sinistri cruris ac pedis imbecillitatem duobus se baculis ad incedendum sustentabat; ita ibidem in conspectu

A **ECJN-**
HARD. spectu populi perfecte curatus est, ut ultra jam in ambulando baculorum adminiculo non egeret.

79 Quarta vero die post patratiorem hujus miraculi, id est septimo Kalendas Octobris, juvenis quidam surdus & mutus, sinistra quoque manu contractus, nomine Hunrvaldus, de villa in Corvio nuncupata; cum ante sacras Martyrum Reliquias venisset, atque ibi suppliciter orasset, statim per virtutem Christi, depulsis universis quibus afflictebatur incommodis, ita sanus effectus est, ac si numquam aut surdus, aut mutus, aut ex contractione nervorum in manu fuisset aliquo modo debilitatus. Sequentique die, hoc est sexto Kalendas Octobris, femina quædam, nomine Engilgarda, quæ per multos annos dira paralytis passione tenebatur, eadem in basilica, per merita beatorum Martyrum, coram omni populo, est curata. Erat eadem ancilla pertinet ad Episcopium Tornacense, de villa quæ Vverecundia nominatur: in crastinum vero, id est quinto Kalendas Octobris, altera quædam femina, nomine Ramburga, de villa Bertingaheim, simili passione in inferiori corporis sui parte valde debilitata, cunctis qui aderant videntibus, coram eisdem Sanctorum Reliquiis, perfectam membrorum suorum firmitatem recepit; atque a morbo, quo per decem annos laborasse ferebatur, Deo volente, in momento temporis liberata est.

80 Eadem die vir quidam cæcus, nomine Germanus, de villa p Schaltheim, quæ juxta ostium Scaldis fluminis in maritima Frisonum regione posita est; cum ibi, pro calamitate quam patiebatur, Domini misericordiam & beatos Maryres invocasset, diu negatum lumen cum læticia recipere meruit. Quarta autem die, postquam hoc signum Domino volente contigit, id est, pridie Kalendas Octobris, quædam ancilla S. Bavonis, vocabulo Gundrada, de villa q Aldingheim, quæ tribus fere annis solem non viderat, ubi se coram altari ad orandum prostraverat, lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum largiente, recepit.

ANNOTATA G.H. & D.P.

a Horum Fratrum sive Monachorum Abbatem fuisse Eginhardum, ab anno 826, scribit Meyerus in *Annalibus Flandriæ*; addens, quod is, Sacerdos Cæsaris Ludovici, cœnobium, incendio deformatum, restituerit, vagosque Monachos in unum reduxerit. *Hæc addit Sanderus lib. 4. Rerum Gandavensium cap. 4, cum impetrasse a Ludovico Imp. approbationem privilegiorum cœnobii Gandensis & alia privilegia nova. Quæ utinam extarent, ad confirmandam collationem hujus Abbatis Eginhardo fœdam. Quod autem asseratur eum scripsisse in Vita Caroli Magni, ambos frequentius simul Gandavi fuisse, non habetur in hujus Vita, ad diem 28 Januarii a nobis illustrata. Sed anno 826 se fuisse Gandavi in monasterio S. Bavonis scribit ipsemet supra num. 4. Fuit Lupus, ejus familiaris, Abbas Ferrariensis in diocesi Senonensi, & simul S. Judoci super mare in Pontico. Ita potius simul habuisse Eginhardus aliquam curam monasterii S. Bavonis, licet habitaret Heltingstadit. Idem Epistola 12 petit censum sibi apud S. Bavonem & in Blandino debitum.*

b Hæc accurate conveniunt in dictum annum 828 cyclo Solis 25 litteris Dominicalibus ED.

c An Fursenum, contractiori nomine dictum sit 12 sæculo Furnas, alteri conjectandum relinquo, donec aliquid propius hoc referibile inventiatur.

d Videtur esse hodiernus Machelen, inter Contracum & Gandavum via fere media. Reliquæ sive bonum

*Sanctorum Reliquiæ in dicto S. Bavonis monasterio usque ad annum 1070; quando Balduinus Montensis, Comes Flandriæ & Hiannoniæ, in cœnobio Hasnonensi ad Scarpum fluvium, tribus ab urbe Valencenensi leucis, pro Canonicis secularibus monachos Benedictinos introduxit, eisque templum reparavit: ad quod curavit transferri ex dicta S. Bavonis ecclesia Reliquias SS. Marcellini & Petri, capsæ inauratæ impostas, & gemmis pretiosis exornatas, ut referunt Guillelmus Gazetius in *Historia Ecclesiastica Belgii*, in Lietberto 32 Episcopo Cameracensi & Atrebatensi pag. 162; Henricus Doutermannus lib. 1 *Historia Valencenensis*, cap. 8, Lactius & alii. De hisce Reliquiis ista annotat Razzius in *Hierogazophylacio Belgico*: Quod Molanus asserit, iconomachorum rabie seretrum ac omnia pene eorum sacra ossa devastata esse, ex falsa aliquorum relatione scripsisse autumo. Ea enim piarum quorundam hominum studio Valentianis occultata, hodieque salva Hasnonienses Ascetæ pie in pulcherrima ac pretiosissima auro argentoque celato capsâ commonstrant; quod ex solenni informatione, facta & exhibita Domino Georgio Colvenerio, Universitatis Duacensis Cancellario, ac sacre Theologiæ Doctori, nec non ordinatio Professori, mihi certissime constat. Hæc ibi.*

e Bodereti vestigium nullum tota Flandria invenio.

f Baceroda, vulgo Baesroy, ad Scaldim in Brabantia, in capite via Alosum ducentis, sub Episcopo Gandensi in Decanatu Teneramondano.

g Millinium, an Melle? item ad Scaldim in Flandria, duabus leucis infra Gandavum? an potius Mullem, in districtu Aldenardensi?

h Accinium, verosimiliter Ecclene, prope Dixmudam, sub Episcopatu Iprensi.

i VVerminium, nunc fortassis deflexum VVormhout, quasi VVerminii silva, in Castellania Berghensi.

k Gojacum, hodie forsitan Coyegem, unus ex Pagis XIII Castellanie Contracensis.

l Texandria, alias Taxandria, hodierno usu Campinia seu Campania Brabantica; ubi tamen Apenninam necdum repert.

m Corvium ubi querendum sit, necdum potui divinare.

n VVerecundia in diocesi Tornacensi, vulgo VVarcoim ad Scaldim, inter Contracum & Tornacum, buic quam isti propior.

o Bertinghaeim, fortassis contractum Bernem, in Decanatu Ardenburgi sub Episcopo Brugiensi.

p Schaltheim, mutatis per tot sæcula vehementer assuatis Scaldis, verosimiliter nunc latet, aquis haustum & deletum.

q Aldinghaeim, forte Maldinghaeim, ut sit hodiernum Maldegghem, Brugi distans ad tres leucas, Gandavo ad quinque.

CAPUT IX.

Ad Reliquias Trajecti depositas sanati cæci, surdi, muti, contracti, paralytici.

81 **T**ertium quoque libellum detulerunt mihi Fratres de monasterio a S. Servatii Confessoris, quod situm est in ripa Mosæ fluminis, in vico qui hodieque Traiectus vocatur, & distat ab Aquensi palatio octo circiter leucas, estque habitantium & præcipue negotiatorum multitudine frequentissimus. Cujus textus, si bene recolo, in hunc modum videtur esse compositus. Adventus Sanctorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, ad

Traje 91 ad Ma- sam

A ad vicum Traiectum, contigit pridie Nonas Junii. Nam ipso die venit eis obviam de eodem vico immanis multitudo populi, ad susceptionem illorum congregata, laudans & benedicens Deum super imensa atque inenarrabili misericordia sua, qua per tantos Patronos populum in se credentem & confidentem visitare dignatus est. Cumque his laudibus, & letitia spiritali usque ad basilicam B. Servatii perventum esset, celebratisque cum magna omnium gratulatione Missarum solenniis, & universis ad sua reversis, feretrum, quo sacri cineres advesti sunt, a dextris altaris juxta cancellos collocatum est: totusque ille dies, cum ingenti eodem in vico consistentis populi exultatione atque jucunditate, consummatus est.

post accedens
deus
Reliquias

B Cumque ad vespertinum Officium juxta consuetudinem celebrandum, eandem basilicam fuisset ingressi, aderat inter ceteros puer quidam, nomine Bernigisus, quem propinqui sui de pago b Cundenio, ante paucos dies illuc venientes, adduxerunt cæcum a nativitate. Qui subito coram omnibus in pavementum cecidit, ibique aliquamdiu velut sopore depressus jacuit; moxque apertis oculis lucem, quam numquam ante vidit, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante, conspexit. Exin quinta die, id est, sexto Idus Junii, homo quidam, cognomento Hildimar, qui surdus erat & mutus, coram eisdem sacris Sanctorum Reliquiis, & auditum pariter & loquelam per virtutem Christi recepit.

sonantur
eius
muti
sardi

C Eodem quoque die puella quædam, de familia S. Lamberti, nomine Adallinde, quæ non solum surda & muta, sed etiam cæca, totoque corpore tam miserabili modo ex nervorum contractione erat complicata, ut genua pectori jungerentur; juxta sacras Martyrum Reliquias a suis posita, & visum & auditum, loquelam etiam omniumque membrorum restitutum ac salutem, coram omnibus, qui aderant, mirabili celeritate divino munere consecuta est. Postridie vero, id est, quinto Idus Junii, quidam servus regius, nomine Berohadus, de villa Cresciaco e, in dextera sui corporis parte per totum ex nervorum contractione debilitatus & inutilis factus, cum ante memoratas Sanctorum Reliquias venisset, statim erectus, & sanitati quam desiderabat sine mora est redditus. Similiter & puella quædam de ipso vico Traiecto, vocabulo Theothildis, cujus dextera manus erat simili contractione in tantum complicata atque distorta, ut ad omnem usum esset inutilis: hæc, eadem die, ante easdem Sanctorum Reliquias, pari modo curata est.

contra

Reliquias
al-
tius el-
vatis

D Quibus visis, populus in basilica congregatus, cepit, præ nimia exultatione atque letitia, in hymnis & litanis, sublati in altum vocibus, laudes Domino decantare. Cum subito intravit puer quidam surdus, atque in media plebis multitudine stupefactus & attonito similis constitit. Ac deinde, cum ante altare sancti Salvatoris, quod in media ecclesia positum est, pervenisset; erumpente protinus de naribus ejus sanguine, quo diu privatus fuerat, auditus officio donatus est. Id crastinum autem, id est, quarto Idus Junii visum est nobis, ut feretrum, quod sacros Martyrum cineres continebat, altius elevari deberet; ad hoc videlicet, ut aliquanto eminentius esset, quam altare cui appositum erat, & facilius ab accedentibus cerni potuisset. Idque nobis facientibus, & inter faciendum Litanias cum Dei laude canentibus, puella quædam de familia S. Servatii, a nativitate sua pedibus ex contractione distortis, manibus etiam ex nervorum distensione dissolutis, insuper & muta, quam paulo ante in basi-

paralytica
et muta

licam sui deculerunt, & coram feretro posuerunt, subito sanitati est reddita; ita ut eadem hora & loqui, & incedere, & manibus ad omnia necessaria perfecte uti potuerit.

A. EGIN-
HARDO.

E Femina quædam de ipso vico Traiecto, cum haberet ancillam cæcam, nomine Adalgardam, ingressa basilicam tradidit eam sanctis Martyribus Marcellino & Petro, ut per eorum suffragia visum recipere mereretur, ibique dimisit. Quæ cum, post peractum vespertinale Officium, in eadem ecclesia substitisset; subito, velut ab aliquo impulsæ, in pavementum cecidit; atque ibi diu volutata, tandem, cum ingenti circumstantis populi stupore atque admiratione, clare videns surrexit. Contigit hoc Idibus Junii ad vespertinum, ipso noctis incipiente crepusculo. Homo quidam de Provincia Burgundia ex territorio d Gennavensi, nomine Theogarius, ea passione laborans, quam medici Græco vocabulo Spasmon appellant, Latine autem, ab assidua membrorum agitatione, Tremulosa non incongrue vocari potest; venit in basilicam: atque in media populi turba, quæ ad audienda Missarum solennia, ut in die Dominico moris est, fuerat congregata, constitit. Cumque, post recitatam Evangelii lectionem, Christianæ credulitatis symbolum recitaretur; tremulosus ille subito ad terram corruit; & dum divinum Officium peragitur, pene immobilis ac mortuus quam viventi similior jacuit: multoque ex naribus ejus sanguine manante, post completum sacrum Officium, cum magna inspectantis populi admiratione, sanus ac sine ulla trepidatione surrexit. Factum est hoc miraculum decimo octavo Kalendas Julii e die Dominico, sicut superius comprehensum est.

spasmon
patient

F Quarta autem feria, id est, decimoquinto Kalendas Julii, puer quidam, nomine Folchardus, de monasterio quod f Meldradium vocatur, qui erat cruribus ac pedibus mirabili contractione distortus, eodem in loco, coram omni populo, curatus est. Undecimo Kalendas Julii venit quidam homo ad ecclesiam, & inter ceteros intravit, cujus dextera manus simul cum brachio modo mirabili movebatur in gyrum, ac si molam vertere deberet, idque incessanter agebat. Is dicebat, ob hoc sibi hanc inquietudinem accidisse, quia die Dominica contra vetitum moleret; & jam annum integrum evolutum esse, ex quo hujusmodi poena multatus est. Qui cum ad sacras Martyrum Reliquias appropiasset, ibique fideliter eos invocasset, molaris illa commotio subitanea quiete sopita est. Hic homo de monasterio Scotorum, quod Fossæ g vocatur, se venisse, Dothiumque appellari dicebat.

tremulatur

G In vigilia S. Joannis Baptistæ, quæ est die nono Kalendarum Juliarum, venit quidam vir Traiectum ad basilicam S. Servatii, qui se de civitate Tornaco esse fatebatur. Is, ut ipse agebat, fuit ab infantia surdus & mutus: ductusque a suis ad S. Sebastianum, cepit ibi & audire & loqui, sed inefficaciter, quoniam verba ejus vix intelligebantur: ipse quoque, cum alii ad eum loquerentur, tenuitatem auditus sui dissimulare non poterat. Qui ubi ad matutinum Officium venit, coram sacris Reliquiis procumbens, obdormivit. Nec multo post, velut aliquo excitante evigilans, quis os suum pugno percussisset, a circumstantibus perquisivit. Cui cum omnes, neminem hoc fecisse, respondissent, surrexit: eademque hora sanus factus, perfecte, sine ullo impedimento, & audire & locutus est.

furdus &
mutus

H Eadem die, dum sacra Missarum solennia celebrantur, femina quædam, nomine Adallinda, duos cereos ad lumen in ecclesia faciendum detulit: quorum

Corrus
altus ac-
cenditur

A EGIN-
HARDJ.

rum unum dextra manu cuidam ex custodibus, ut accenderetur, porrexit; alium autem interim, quasi de illo postea illuminandum, manu sinistra retinuit. Sed mirum in modum, dum custos sibi datum accendit, ille qui in manu feminae remansit, cunctis cernentibus divinitus accensus est.

b
Paralyti-
ca, ter
in visu
monita
Traje-
ctum ire,

89 Monasterium Sanctimonialium, Eike b vocabulo, situm super Mosam fluvium est; in quo quidam Deo sacra, nomine Saliga, toto corpore, excepto dextro brachio, diro paralytis morbo dissoluta jacebat. Huic per quietem quidam ex vicinis suis assistisse, ac tali sermone eam compellasse visus est, ut diceret: Quid agis? Cui cum illa non aliud, quam se in lecto suo quiescere, respondisset, Audistine, inquit, aliquid de Sanctis, qui in Traiecto ad S. Servatium venerunt? Cui cum nihil de his se audisse respondisset; Surge, ait, velociter, atque illuc properanter venire contende; nam ibi es omnium membrorum tuorum receptura sanitatem. Sed cum expergescens nihil de his facere curasset, iterum sequenti nocte ab eodem simili modo est admonita, ut Traiectum pergeret: illa tamen, ut prius, spreta monentis voce, quo jubebatur discessit proficisci. Tertia vero nocte vidit eundem sibi stare, & cum quadam severitate, cur monita sua contempsisset, interrogare; baculoque, quem tunc manu tenere videbatur, latus ejus percutere, atque ut Traiectum velociter pergeret, imperare. Nec illa jam ausa trinx visionis auctoritati resistere, accitis ad se propinquis & amicis, Traiectum ut sibi jussu erat deducitur, & in basilica B. Servatii juxta sacros Martyrum cineres collocatur. Cumque ibi promissae sanitatis praestolaretur eventum, quinto demum die postquam illuc venerat, cum magna omnium admiratione, perfectam totius corporis sui meruit recipere sanitatem.

ibi (suo-
tur.

A N N O T A T A G. H.

a De hisce Reliquiis ibidem repertis, ista nobis pro sua humanitate transmisit D. Alardus Laurentius van Eyll, Canonikus Ecclesiae Traiectensis: Anno Domini MDCXXIII, mensis Aprilis die xxv, cum aliquantulum elevaretur lapis altaris S. Petri Apostoli, in crypta Ecclesiae Collegiatae S. Servatii, & nonnihil ex una parte inclinatus esset; deprehensum est corpus altaris, cui lapis innititur, intus esse cavum & confectum ex unico lapide, intus cavato, ad instar valis, ad capacitatem duorum pedum in longitudine, & sesquipedis in latitudine & profunditate; in eaque concavitate repositam capsulam plumbeam, longitudinis fere unius pedis, cujus operculo insculptum & exaratum erat, RELIQUIAE MARCELLINI ET PETRI MART. Erant autem dictorum Martyrum cineres, involuti sudario adhuc integro, sed quod minimo tactu in cineres resolvebatur. Erant autem cineres illi in ea quantitate, quam sudarium capere poterat. Has Reliquias viderunt in dicto altari, Reverendus Dominus Decanus VVinandus a Gelria, Guilielmus Tophius Cantor, & Joannes Scavart, Canonici praedictae Ecclesiae S. Servatii. *Carmen de dicto S. Petri altari.*

Hac Marcellini cineres clauduntur in ara,
Nec non ossa Petri, patratiss inclita signis:
Hunc dedit Einhardus thesaurum nobilis Abbas,
Quando recensabant a partu Virginis almae
Bisque quater centum annos, nec non bis decem
& octo.

Haec a dicto Canonico van Eyll submissa, S. Servatii acta & miracula illustravimus ad diem xxi: Martii.

b Condensium, an forte Condrosium? Diocesis Leodiensis portio, vulgo le Condroz?

c Ex pluribus Cresciaci nomine dictis locis, celestius est illud, quod in Melodunensi Gallia diocesi situm, regia etiam nunc jurisdictione pollet.

d Gennabum in finibus Aurelianensium ad Ligerim, hodie Gien, ut quibusdam cum aliquo in nomine fundamento placet; Genabus, Lucano.

e Cum hic concursus exigit litteram Dominicalem D, & hac habeatur anno 828, nec deinde ante annum 834; verosimile sit, eodem circiter tempore Valencenas & Traiectum Reliquias missas fuisse. Idemque opinari licet de Gandavo.

f Meldradium, vulgo Meldert, in Brabantia prope Hugarum, ubi B. Pipinus, ad honorem S. Ermenindis Virginis, Sanctimonialia constituit, uti pluribus dicitur ad 29 Octobris.

g Fossae, oppidum districtus Leodiensis, de quo actum a nobis 1 Maji ad Vitum S. Ultani, primi illius Abbatis.

h De huius monasterii constructione egimus 22 Martii, ad Vitam Herlindis & Relindis Virginum & sororum, quae cum patre Adalardo dictum monasterium construxerunt.

C A P U T X.

E

Duo miracula, intercessione SS. Proti & Hyacinthi
atque S. Hermetis in ecclesia SS. Marcellini & Petri patrata.

90 **R** Estant adhuc duo valde praeclara miracula, quae non solum tegenda silentio non censeo, quin potius illorum conscriptione convenientissimum quarto volumini, quod in manibus habetur, finem me facturum esse confido. Et licet eadem signa beatis Martyribus Marcellino & Petro cum aliis Sanctis possint videri communia, ex eo quod unum ex his in adventu Reliquiarum Sanctorum a Proti & Hyacinthi, & juxta ipsas Reliquias gestum est; alterumque in die natalitio S. Hermetis, suis ipsius Reliquiis contigisse certum est; ideo tamen ipsis praecipue adscribenda videntur, quoniam in ea basilica facta sunt, in qua eorum sacratissima corpora requiescunt. Gestorum autem fides ad nos pertinet, qui praesentes fuimus, & quibus ea divina pietas videre concessit. Ac proinde omitta praefatione, ad ipsa quae dicenda sunt miracula veniamus.

91 Gregorius Romanae urbis Episcopus, qui b Eugenio simulque Valentino in Pontificatus honore successit, cum Titulum S. Marci Evangelistae, in quo Presbyter fuerat, ampliare, & in eo monasterium vellet extruere; quaesivit per coemeteria & ecclesias longius ab Urbe constitutas, sibi Sanctorum Martyrum corpora posset invenire: inventaque Titulo, quem opere magnifico extruxerat, curavit inferre. Casu igitur factum est, ut eo tempore, quo sepulcrum beatissimi Hermetis erat aperturus, & sacrum illius corpus inde fuerat sublaturus; unus ex nostris, qui eodem anno supplicandi gratia, ut moris est praenitentibus, Romam venerat, congregatae ad basilicam Martyris multitudini cum ceteris peregrinis interesset. Is negotio, quod agebatur, diligenter inspecto, spem adipiscendarum memorati Martyris Reliquiarum, licet corde simplici, non tamen sine causa concepit: & Deusdonam Diaconum, cujus in primo libro crebram fecimus mentionem adiens, obnixè rogavit, ut ex his quantumcumque a custodibus loci acciperet, mihi deferendum sibi praestaret. Qui confestim precibus ejus annuens, id se sine mora facturum pollicetur; datoque custodibus pretio, non solum S. Hermetis, sed etiam Sanctorum Proti atque Hyacinthi, quo-

Alia duo
miracula
a scriptore
vsa.F
b
sub Gregorio II.post intro-
par Reli-
quias SS.
Proti &
Hyacin-
thi,

rum

A rum in eadem basilica corpora erant posita, Reliquias accepit. Et illas quidem per quemdam familiarem suum, cui Sabbatino cognomen erat, simulque & nostrum, qui ei ut hoc faceret persuasit, mittere curavit: quod autem de corpore B. Hermetis potuit adipisci, ipse ad nos veniens, pro ingenti munere detulit. Cum autem de adventu Reliquiarum Sanctorum Proti & Hyacinthi nobis esset indicatum, obviam illis processimus, easque, ut par erat, honorifice suscipientes, atque basilicæ cum hymnis & orationibus inferentes, propter corpora beatorum Marcellini & Petri, cum feretro quo venerant, collocavimus. Ubi cum in crastinum mulier quædam de proximo prædiolo, quod Baldradestat nuncupatur, dæmone possessa cum cetero populo fuisset ingressa; cœpit nequam spiritus fremere, ac prostratam in pavimento collidere, suamque malitiam coram omnibus confitendo publicare. Cumque a Presbytero se exorcizante fuisset interrogatus, quis esset, unde venisset, quando & cur in eam intrasset; ad singula respondit, seque non solum dæmonem, sed etiam omnium viventium pessimum esse testatus est. Et cum Presbyter ab eo causam tantæ nequitie requisisset, malam voluntatem hanc sibi tribuisse fatebatur. Rursus cum ab eo quæreret, si umquam in cælo fuisset; in cælo se fuisse, & inde propter superbiam dejectum esse, confessus est. Eidem percontanti, utrum Christum Dominum, nec ne vidisset; ait, in inferno eum a se visum, tempore quo pro humani generis salvatione mori, atque illuc defendere dignatus est.

*Dæmon per eum-
currens
multa
loquitur.*

*Et fatetur
per Mar-
tyres con-
queri se.*

*qui ali-
quandiu
altercantur.*

*tandem
discedit.*

92 Ubi vero ad id ventum est, ut eum interrogaret, si nomina Martyrum nosset, quorum Reliquiæ pridie eidem ecclesiæ illatæ sunt; notissima, inquit, mihi sunt eorum nomina: quia quando passi sunt, præsens astabam, ac de eorum sempiterna gloria ingenti torquebar invidia: quos etiam hoc modo patior infestissimos: cruciant enim me tormento ineredibili, atque invitum de hoc vase, in quo diu latitabam, exire compellunt. Cui Presbyter, Cum exieris, inquit, quo perrecturus es? Ego, ait, in viam pessimam perrecturus, & longinquas desertasque regiones petiturus sum. Post hæc cum & occasionem & modum ingressionis suæ jubente Presbytero exposuisset, conversus ad feminam; Ego, inquit, infelix mulier, antequam exeam, ossa tua collidam atque confringam, teque debilem ac nostræ societatis memorem relinquam. Et cum illa, velut infirmitatis suæ conscia, cœpisset voce supplicis atque submissa Sanctorum auxilium implorare; ille statim, per os ipsius cum ingenti auctoritate fremens & increpitans, loqui volenti silentium imperavit. Erat enim nobis, qui præsentem eramus, ad videndum valde mirabile, quod ille spiritus immundus per os ejusdem mulierculæ tam diverso modo loquebatur; & nunc masculinæ, nunc femininæ vocis qualitatem suo ad purum exprimebat, ut non una sed duæ in ea acriter altercantur, seque adinvicem convitiis lacerantes personæ, esse viderantur. Et revera duæ erant, diversa inter se voluntate dissidentes: dæmonis una, possessum a se corpus collidere cupientis: mulieris altera, hoste quo tenebatur liberari desiderantis; quæ diversitas voluntatum, ex disparitate vocum ac dissimilitudine verborum, quæ inter se jactabant, satis clare atque aperte poterat intelligi. Completo igitur juxta consuetudinem Mysterii celestis Officio, nobisque ad curanda corpora de basilica egredientibus; jussimus feminam cum custodibus ibidem, donec reverteremur, opperiri; fiduciam habentes, quod per virtutem Christi & merita Martyrum suorum, perfidus possessor ejus cito foret exiturus. Neque nos spes nostra fefellit. Nam post

Junii Tomus I.

refectionem ad ecclesiam regressi, exesto dæmonio, sanam illam & incolumem, ac per omnia mentis suæ compotem, atque in Dei laudibus exultantem invenimus. Et hoc quidem signum in adventu Reliquiarum beatorum Christi Martyrum Proti & Hyacinthi, juxta modum a nobis comprehensum, constat esse completum; illud autem, quod S. Hermeti adscribitur, quo sit ordine gestum, præsentis narratione clarebit.

93 Colonia metropolis est in sinibus Ribuariorum, super Rhenum posita: ex qua semina quædam erat, a renibus deorsum diutina nervorum distensione in tantum debilitata, ut negato sibi crurum ac pedum officio, non aliter quam sedens, porrectis in anteriora pedibus, ac manibus in terram positis innitens, seque hoc modo promovens, vicem ambulandi explere potuisset. Hæc, auditis miraculis atque virtutibus, quas Dominus per sanctos Martyres suos Marcellinum & Petrum, in curatione infirmorum atque debiliū, operatus est; ad basilicam eorum venire gestivit: & quoniam aliter commode nequiverat, in nave mercatorum, qui illo ad festivitatem eorundem Sanctorum ibant, advecta est: venitque illuc ad diem natalitium, atque ibi spe recuperandæ salutis aliquamdiu morata est. Sed ubi vidit curationem suam esse dilatam (& revera dilata erat, non negata: quia non alibi, sed ibi; neque tunc, sed alio tempore fieri debuit) statuit Moguntiacum proficisci. Erat enim in proximo festivitas S. Albani & Martyris, cujus apud eandem urbem & basilica & percelebre monasterium est. Quo cum venisset, & apud memoriam Martyris, pro restitutione salutis suæ, Domino supplicasset; vidit per soporem quemdam juvenem Clericum sibi assistentem, ac novos calceos manu ferentem, atque ut eos acciperet pedibusque indueret imperantem: se quoque ita fecisse. Illum deinde præcepisse, ut his calceatæ ad locum, unde illo venerat reverteretur, ibique adventum Medici præstolaretur, qui eam esset proculdubio sanaturus. Quæ ubi evigilavit, visioni fidem accommodans, quanta potuit celeritate ad Sanctorum Martyrum salutifera limina reversa est: ac per duos menses in eodem loco inter alios pauperes conversata, pollicitationem visionis opperiebatur. Cum interim circa medium fere mensem Augustum Deusdona Diaconus, cujus in primo operis hujus libro crebram fecimus mentionem, Roma veniens, unum articulum digiti B. Hermetis Martyris pro magno nobis munere detulit. Quem accipientes, capsula reconditum, in superiore parte basilicæ, supra ipsum occidentalem ecclesiæ introitum, collocavimus. At femina, quæ, ut dixi, visione divinitus admonita illuc venerat, & duobus jam exactis mensibus, nihil promissæ opis sibi advenisse cernebat, delusam se vano somnio existimans, reditum in patriam meditari cœpit. Statuitque cum negotiatoribus, qui se reducerent, ut proxima d. Dominica, quæ quinto Kalendarum Septembrium die simul cum anniversaria S. Hermetis solennitate erat futura, navem eorum in regionem suam reversura conscenderet. Jamque instante nocte, quæ diem profectioni conditum erat sine dubio præcessura, cum nos secundum consuetudinem, completo nocturnali Officio, ad quiescendum fuisset egressi; ceteris exeuntibus, femina illa introire volens, in ipso limine consedit: ibique coram omnibus stupore quodam oppressa, parumper obticuit: ac deinde erumpente ex omnibus pedum unguibus aliquanto sanguine, ad se reversa, manum circumstantibus porrexerat; erectaque in pedes, ad sepulcrum Martyrum ambulare cœpit. Quo cum per-

*Femina
contesa.*

*Et ad S.
Albanum
profecta.*

*per visionem
jussu
radit.*

*in festo S.
Hermetis
sanatur.*

S

venit-

A EGIN-
HARDUS.

venisset, ad orationem coram altari prosternitur, ibique tamdiu jacuit, quoadusque Hymnus, quem exultantium simul atque mirantium multitudo Deum laudans devotissime cantabat, compleretur. Quo finito, sana surrexit, sed in patriam ulterius redire noluit. Merito igitur miraculum istud B. Hermeti adscribitur, cujus die natalicio, & sub cujus Reliquiis gestum esse constat. Sed nequaquam sanctissimi Martyres Marcellinus & Petrus ejusdem operis exortes esse possunt, in quorum basilica patratum est; & quos ipsa, quæ curata est femina, toto peregrinationis suæ tempore, ut se adjuverent, semper invocavit.

colloquii
de veritate
fuerunt.

94 Hæc sunt, quæ de innumeris Sanctorum virtutibus, aut a nobis visa, aut fidelium veraci relatione comperta, litteris ac memoriz mandare decrevimus; quæ Christi amatoribus ac Martyrum ejus veneratoribus ad legendum grata fore non ambigo: quoniam nihil eis videtur impossibile, quod ut fiat, Deo omnipotenti placuit. Incredulis autem ac Sanctorum gloriæ derogantibus, quia fastidiosa esse non dubito, ne omnino legere velint, suadendum cenfeo: ne forte vilitate nostri sermonis offensi, blasphemiam & invidentiam devitare non valeant; ac sic Deum & proximum, quos amare jubentur, se odisse declarent.

A N N O T A T A. G.H.

a Columbar Ss. Protus & Hyacinthus 11 Septembris, ac S. Hermes 18 Augusti.

b Eugenio 1 anno 827 die 27 Augusti mortuo, constituitur Valentinus: eique, post 14 dies circiter vita functo, succedit Gregorius IV, mortuus 11 Januarii anni 844, secundum nostram Chronologiam. De re hic gestas refert Baronius ad annum 829.

c S. Albanus Martyr Moguntia colitur 21 Junii.
d Annus hic fuit 830, littera Dominicali B.

A P P E N D I X I D.P.

De præsentia earundem Reliquiarum existentia in Sueffionensi S. Medardi ecclesiam, ex Epistola, sub nomine Odilonis ad Ingrannum edita.

C95 **I** fuit Eginhardus, auctor præmissæ Historiæ, ut nihil de eo scriptum in illa credi possit, nisi id fide quam optima verum existimavit; nihil autem tale ab eo affirmatum, nisi prudenti judicio; quod & stylus ipse scribentis per se suadere potest. Narrat ille, ingenuus ac sine furo, n. 23, quo modo in sacrorum cinerum inspectione, Reliquias B. Marcellini minoris quantitatis invenerit, quam S. Petri; ignorans majorem illarum partem furtim sublatam. Narrat deinde num. 23, quid sibi, de loco ac modo patrati furti, narraverit Abbas Hildoinus; & num. 25, quomodo & alibi & aliter id factum juraverit is, qui præcipuus fuerat adjutor facinoris. Utrique consentiunt, ad solum S. Marcellinum pertinuisse rapinam, quamvis interim diffamatum fuerit per Gallias, de Ss. Marcellino & Petro nihil ad Eginhardum pervenisse, nisi parum quiddam sacri pulveris; quapropter is apud Hildoinum insisterit, & facile impetraverit, ut ablata sibi pars sacri thesauri restitueretur, eo successu qui reliquo cap. 3 exponitur. Non dissimulat præterea Eginhardus, de eodem thesauro communicasse se aliquam Valentinenfem S. Salvii, & Gandensim S. Bavonis monasteriis; unde mirandum non fuerit, si Sueffionensi quoque S. Medardi cenobio, post fideliter reddita quæ male erant ablata, similem quoque gratiam fece-

Eginhardi
summa in
ramis
auctoritate
tali;de furti-
viti;

rit. Verum id factum esse ante annum DCCCXXX, D & ante completam jam scriptionem, præsumi non debet in illius ea de rescriptio. Si enim id factum citius esset, non videbatur prætermittendum a tam accurato scriptore fuisse.

96 His non obstantibus, semel impressa Monachis contraria San-Medardensibus, aut potius vulgo Sueffionensi opinio Epistola, prior, ex mendaci relatu ipsorum raptorum, non sic tota potuit aboleri, quin prava quedam æmulatio, religionis prætextu fallens illam resuscitaret, ampliore etiam quam nata fuerat. Nam cum de solo S. Marcellino subdulo se jactaret Presbyter Hildoinus, idque etiam de Petro vulgus crederet; resuscitata postliminio fabula illis addidit etiam ceteros Sanctos, quorum pulveres Eginhardo deferendos tradiderat Deusdona numero 11, & nomina præsens postea indicavit, ut dicitur num. 46; quamquam de ipsis prior apud Sueffiones fama siluerat; nec non aliorum nomina, qui quando vel quomodo istuc pervenissent fortassis ignorabatur, Reliquiæ autem ostendebantur. Deerat sic aucta historela idoneus scriptor: sed hic ne longe quæreretur, fecit Liber de translatione Reliquiarum S. Sebastiani Martyris & S. Gregorii Papæ, in Sueffionense S. Medardi monasterium, scriptus ab Odilone Monacho sæculo x, ut habet titulus apud Mabilionem. Quibus titulus in Ms. Jolyano talis est: Epistola Oydolonis ad Ingrannum. Hujus autem exordium hoc legitur: Merito magnificæ fidei reverendo, omniumque laudum præconio effereudo Ingranno, omnium sub norma cœnobitalis disciplinæ degentium peripsema. Ergo similimodo, sed stylo & fide valde dissimili, composita est, nescio quando, certe non nisi xi vel xxi sæculo, Epistola Odilonis ad Ingrannum, de adventu & susceptione corporum sanctorum Martyrum Tiburtii, Marcellini & Petri, Marcelliani & Marci, Probi & Hyacinthi, Marii & Marthæ, Audifax & Abacum, Abionis & Sennis, quæ est pridie Idus Julii. Sic Epistolam illam edidit Mabilio, non indicato unde accepta sit loco: sic nos eandem transcriptam habemus, ex Ms. Codice perantiquo ecclesiæ S. Stephani Bizantinensi, manu nostri Petri Francisci Chiffetii.

adscripta
Odilonis,eidem qui
dissimili
fide et
stylo edidit
translationem
S. Sebastiani;

97 Zelo ducam se fatetur Auctor, quia multa loquuntur de Beatorum Marcellini & Petri Martyrum translatione, ab urbe Roma in Gallias; & repaulationis eorum locum, vel se nescire distillant, vel negligenter dissimulando invidiose abnegant: quibus verbis haud dubie Germanos perstringit. Tum addit; Nihilominus & B. Tiburtii Martyris adventus, & exceptio corporis ejus ratiocinando describitur, & gloriosa sanctorum Reliquiarum depositio, Hermetis, & Juliani . . . describenda suscipitur. Passi sunt Ss. Abdon & Sennen xxx Julii, & corpora creduntur in Basilicam S. Marci a Gregorio IV illata. Hic vero cum eodem inferre veliet corpus S. Hermetis, de quo agendum erit xxviii Augusti, an. DCCCXXX, quidam ex Eginhardi Monachis ibi casu præsens, concupivit ex eo aliquid; & sicut num. 91 narratur, adjuvante Deusdona accepit; nec non ex corporibus Ss. Proti & Hyacinthi, quarum Natalis occurrit xi Septembris. S. Julianus, cum S. Petro & aliis xviii passus Romæ, refertur vii Augusti: sed neque de hoc, neque de S. Hermete verbum posthac in Epistola nullum. Ss. Marcus & Marcellianus celebrantur xviii Julii; eorumque corpora jam olim in ecclesiam Ss. Cosmæ & Damiani in Campo vacetino illata, ibidem etiam anno MDXXII fuerunt reperta, uti suo loco dicemus.

auctorem
arguit ex
omni re
Fmulta in
congrua
commem-
m.

98 Horum quia non meminit Eginhardus, uti nec Ss. Hermetis atque Juliani, præsumere possumus, particulas aliquas, velut ab eorum corporibus sumptas, Ro-

A Roma esse advehas Sueffonem; licet auctor & tempus translationis lateat. De S. Tiburtio narrat Eginhardus, quomodo frustra quaesitum ejus corpus fuerit; ejus tamen habitus sine cineres, reperi in sacculo, corporibus SS. Marcellini & Petri adjuncto: quæ quia non valde fundata præsumptio fuit, placuit Presbytero Hilduino de Reliquiis S. Marcellini subducere: & de his fortassis verificabitur, quod pridie Idus Julii, sicut in fine hyperbolyrica Epistola dicitur, venerabilis Hilduinus suscepta corpora sanctorum Martyrum Tiburtii & Marcellini: non item, qui pariter nominatur, Petri, Marii, Marthæ, Audifax & Abacum. Non etiam hoc factum fuerit anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXVIII, ut ibi præmittitur: jam enim ostensum est, id factum esse biennio citius; idque prius quam S. Sebastiani Reliquias idem acciperet, sub finem anni xxvi. Proinde fallitur aut fallit Epistola auctor, quando istorum septem sanctorum corpora dicit insinuat fuisse apud S. Medardum, in loco celebri honorifice collocata, penes venerabile corpus incliti Martyris Sebastiani, cujus adventus & exceptionis corporis ille tertius annus tunc extitit. Nam (ut taceam, quod a die ix Decembris anni DCCCXXVI, usque ad xiv Junii DCCCXXVIII, solum intercesserit annus unus, mensis vii, dies xv) non est ulli ratione verosimile, quod restituta fideliter S. Marcellini Reliquiis, ex tunc Roma allatis quidquam remanserit penes Hilduinum, præter cineres, sub nomine S. Tiburtii acceptos: si quid autem ex aliis ad Eginhardum delatis postea idem Hilduinus suscepit, suscepit illud post scriptam ab Eginhardo Historiam translationis; & hæc scripta non fuit ante annum xxx istius sæculi.

B Ex his intelligitur scriptoris San-Medardensis, res ac tempora confundentis zelus, quam fuerit indiscretus. Fide autem nihil meliori processisse, demonstravit ex eo potest, quod Historiam ab Eginhardo descriptam habens præ oculis (hoc enim probant integræ linæ inde sumptæ ipsissimis ejus verbis) dissimulat tamen quidquid ille de se sueque Notario Romam misso narrat: imo Eginhardum eo solum nominat, quia ipsius hospitio usus fuerit Aquiligrant Deusdona, & cum ipso Sueffonem venerit ad Hilduinum. Deinde corpus S. Tiburtii, quod num. 10 Eginhardus negat potuisse inveniri; adhibito frustra primo conatu, reperiendum fuisse asserit auxilio supervenientis illuc Basilii Monachi; quem quidem studiosè requisitum, ducemque & præcipuum ministrum præfate actionis adhibendum fuisse, sed frustra, Eginhardus testatur. Tertio fingit, inter optandos trium jam reperiendorum sanctorum corporibus loculos, contigisse, ut dum sanctorum Martyrum Marii, Marthæ, Audifax & Habacum, noctu causa orationis, cum præfato Archidiacono (Deusdonam intelligit; quem satis erat Diaconum dixisse) circumirent cœmeteria; divinæ communionis perceperint oracula, quorum consolationibus, & indiciis evidenter instructi, eorum pariter quatuor tollerentur corpora, & præfatorum celerius admiscerentur loculis sanctorum, restante interim Eginhardo, quod eorum cineres alteri sibi obrulerit Deusdona, servandos in Franciam. Denique comminiscitur Auctor Epistola, Hilduinum legatarios, cum legatis Apostolicis Papæ reperi in Gallias venisse; & quos in solleto furto prius querulos habuere derogatores, postmodum per omnem viam fidelissimos reperisse suffragatores; edoctos scilicet quantum Legationi suæ pondus accedere posset, per gratiam Hilduini apud Imperatorem Ludovicum maximam: cum tamen ex Eginhardo sciamus, quod Deusdona, cum Presbytero Hilduini, Legatos Roma venientes præcessit (utique male sibi ab illis metuens) ut in tutum subduceret. quas Eginhardi Notario furatus erat S. Marcellini reliquias cum cineribus, creditis esse S. Tiburtii, Augustam

Junii Tomus I.

Suefforum quanta potuit festinatione contendens.

100 Unum ergo ex tota hac Epistola videor mihi posse, ad honorem S. Marcellini, excerpere, quod missi Sueffonenses, æque atque Notarius Eginhardi, transitu Alpibus jam in tuto positi, seque SS. Tiburtii Marcellini & Petri corpora adferre professi, Thesaurum desiderabilem palam & aperte, cum adiutorio populi accurrentis, usque ad diu præoptati ruris continia, deportavere. Jam tunc temporis adventus sanctorum fama non minima longe lateque sese respererat; & ideo, velut ex umbilico terræ, innumeralis erumpebat populus circumquaque. Ipsa denique Augusta Suefforum, a duobus fere millibus, tota pene civitas eis obviam ruit; & sacras illas beatorum Martyrum exuvias, usque ad transitum fluminis Axonæ, laudantes Deum in jubilo vocis, cum laudibus deduxere. Ex alia parte fluminis religiosa Monachorum concio, ecclesiasticis redimita insulis, cum pluribus aderat fidelium turmis; quæ geminatis gaudiis, tantis se frui gaudet patrociniis, & adesse præsentium Martyrum spectaculis. Inde pariter incedentes, & diem variis luminibus augentes, cum thymiateriis procedunt & Crucibus, auro gemmisque affabre pretiosis, distinctis ordinibus solenniter exultantes; inque hymnis & canticis spiritualibus invehunt in secretis basilicæ S. Medardi penetralibus.

101 Atque hæc etiam eo servant, ut librum de translatione SS. Sebastiani & Gregorii, serium totum ac grave, & stylo pro ætate sæculi x satis elimato scriptum, cum hac Epistola, turgida magis ac minus puræ Latinitatis conferens, discernere possit Auctores diversos, quorum primum Oydilonem vocatum, quam facile credimus Jolyano M. alius nomen retinentibus; tanto difficilius recipimus Odilonem, scripti secundi Auctorem, eoque magis suspectabilem, quod etiam ipse ad Ingrannum sicut & ille dirigat descriptionem suam. Quamquam enim Sammartban, nobis Ingrannum nominent, ex Priori Corbejensi, primum Abbatem Marchianensem, dein Sanmedardensem factum anno MCXLVIII, cujus tempore scripta esse potuerit fallax epistola; Translatio tamen SS. Sebastiani & Gregorii omnino videtur dirigi ad multo seniores Ingrannum, Decanum Monasterii S. Medardi, Episcopum postea Lauduni ordinatum, ut constat ex Chronico Flodoardi ad annum DCCCCXXXII: ubi observat Mabillon, tum temporis pleraque monasteria, quibus sæculares Abbates præerant, administrata fuisse per Decanos Monachos, quos etiam Pro-Abbates & Propositos vocabant. Hinc etiam tamquam superiori suo scribens Oydilo, suscepto, inquit, paternitatis vestræ minime spernendo imperio, stupens hæreo: licet enim Monachale cingulum in agonia spiritualis militiæ professus sim; & ad omnia tametsi difficilia imponantur, paratum me esse debere, decretum sanciat regulare; ingenue tamen testor, ad exequendum id quod injungitis, nequaquam me fore idoneum.

102 Ita ille, de se humiliter & erga Ingrannum reverenter, utrumque autem præfati clara: & contrario suppositus Odilo, nihil tale præfatus, incipit a fide, relationi suæ fallaci superciliosus sic exigenda; Omnia quæ dicuntur, nequaquam certæ rationis auctoritate discutuntur: quæ vero visa dicuntur, audita referuntur, habita demonstrantur, veridicis attestationibus approbata roborantur. Ita ille.

Quid dignum tanto dabit hic promissor hiatu? Eginhardi contextum truncatum mala fide, pejori interpolatum; ut vel hoc titulo discernendi Auctores fuerint, ne unius scripti accusatio fidem destruat narrationi alterius, nullo alio ex capite suspensibilis. Hic enim, licet non fuerit res gesta coarctas, uti Hollandus

S 2

nosser

AUCT. D.P.

in hoc tamem error, quod Reliquias habuerit Eginhardus Sueffonem dicat.

E

Fallit Oydilo potius videtur, sicut.

F

verum ad Ingrannum Decanum De- canum scripsit ante anno 932

non autem uno sæculo citius.

AUCT.
D. P.

noſter 10 Januario ſuſpicatus eſt, tractis eo nonnullis phraſibus auctoris Anonymi, propter Tituli Prologique defectum; tamen proximo ſeculo vixit & ſcripſit, quo longe poſtiorum eſſe eam de qua agimus Epistolam, omnino crediderim; ut diuturnitas præterlapſi temporis poſuerit fiduciam dediffe fingendi relationem, tam contrariam indubitabili Eginhardi ſcripto.

ori Bellan-
di, vijum,
antece-
gatum
illius
nomen.

103 Quod autem Oyſilo ad Ingrannum ſcribens de translatione S. Sebaſtiani, hoc quo facta eſt tempore vixerit; adeo non probant verba in Comm. prævio n. 37 allegata, ut ex Hiſtoria num. 83 contrarium poſſit argui poſſit. Cum enim gratulatur Auctor ſibi ac ſuis, quod ſuorum dapſilitate Patrum tanti pignoris meruerint eſſe participes; numquid non patitur plures (ut ſic loquar) generationes interſici Translationi illorum & ſcriptioni ſuæ? Dicit quidem num. 84 de-
muntiationem Sucſionis everſionem, per S. Sebaſtiani Reliquias propulſatam: quam rem, inquit, a multis qui noſtris ſuperſuere temporibus, ſine ſuſpitione falſi, conſono relatu audivi: ſed non dixit id ſe audiviſſe immediate; ſolumque præſatur audiviſſe ab illis, qui ab his qui audire ſe proteſtantur accepiſſe, demuntiationem illam. Corrigendus ergo in Januario erit hic locus.

APPENDIX II. D. P.

De Reliquiis S. Marcellini, Roma Pedemontium in Campania, hoc ſeculo translatis.

Rerum
allata
eſſe duo,

104 **H**orum Sanctorum Reliquias aliquas ſervari in eorum eccleſia Romæ, ad radices montis Celii, de qua in prævio Commentario Henſebentus num. 4, offerre Octavius Pancirolius, in libro cui Titulus, Theſauri abſconditi urbis Romæ, edito ſub nota anni MDCXXV. Idem in ſuo Sanſuario Romano anni MDCLXXV ſcripſit Carolus Bartholomæus Piazza pag. 184. ubi veretur, ne ſi ſimpliciter tranſcripſerit Pancirolium, abſque ullo prævio examine, utrum eadem ibi adhuc habeantur. An autem revera adhuc habeantur, dubium fuit, non ſolum Translatione in Germaniam præmemorata, ſed etiam recens memoria oſum quorundam S. Marcellini, translatorum Pedemontium Alifana diœceſis in Campania Felici oppidum. De hoc, deque ipſiſ eo allatis hoc ſeculo Reliquiis, Fr. Bartholomæus a S. Joanne Baptiſta, Guardianus ibidem Fratrum Minorum ſtrictioris Obſervantiæ, a S. Petro de Alcantara introductus, ſcripſit, in hunc modum, ad P. Joſephum de Lucis: qui nobis primam dictæ translationis noſſiam rogatus dedit, & ſpectantia eo monumenta ſubinde miſit anno MDCXCII, ſic ex Italico Latino ſonantia.

ad eccle-
ſiam Ma-
ria Ma-
joris Pe-
demontii;

105 Pedemontium, ad Mateſii montis, qui Apennini procurſus quidam eſt, radices ſitum, Dominos Cajetanos de Aragonia, pluribus jam ſæculis toparchas agnoſcit; oppidum duodecim millibus animarum hodieſum habitatum, poſtquam totidem ſuſtulit celebris illa anni MDCLVI epidemia. In eo propter aëris ſalubritatem Alifanus Episcopus ordinariæ reſidet; & tres Collegiatæ numerantur eccleſiæ, præter alias variorum utriusque ſexus religioſorum plures; ſub Titulis S. Mariæ Majoris, S. Mariæ Annuntiæ, & S. Crucis. Prior hoc etiam præcellit duabus aliis, quod dotata ſit Reliquiis S. Marcellini, Presbyteri ac Martyris Romani, cujus cranium ſerme dimidium illuc attulit anno MDCXLII Petrus Paulus Medices Episcopus Alifanus; & nuper, anno ſcilicet MDCLXXXV, os brachiale integrum adjunxit Episcopus Lazzara.

an. 1642
et 1685;

106 Ambo honorantur intra capellam, ſub

Episcopo Mediceo ædificatam, incluſa ſtatuz ar-
gen-
teæ: quam, mox ut prior Reliquia allata eſt, fabricanda curavit Illuſtriſſ. D. Diana de capua, Ducisſa Laurentiani, avia Ducis nunc dominantis; qui majorum ſuorum inſiſſens veſtigiiſ, non deſinit curare, ut quotannis ad diem 11 Junii quam ſolen-
niſſima ordinatiſſimaque ſupplicantium pompa inſtituatur, novo hujus ſui Domini Patrono. Talem enim decreto publico optavit Pedemontana Com-
munitas, & habere conceſſit ſacrorum Rituum Congregatio, per Decretum anni MDCLXV; addito etiam, per novum ſequentis mox anni Decretum, præcepto, quo aliz etiam duz Collegiatæ, neſcio quo æmulationis ſpiritu detreſcentes, obligari ſe intelligerent ad Officium ritu Duplici de S. Marcellino celebrandum.

107 Ex hinc innumerabiles pene gratias Pedemontani cives acceptas referunt novo ſuo Patrono: ſed earum litteris authenticis conſignandarum curam ſumpſit haſtenus nemo. Ex his quædam ſunt tam publicæ notæ, ut impoſſibile ſit eas oblivione deleri. Puta, quod urgente communi neceſſitate, numquam proceſſionaliter fuerit elata prædicta ſtatua, quin ſemper ſecuta ſit optata vel pluvia vel ſerenitas. Imo notatum ſæpius eſt, quod cadente pluvia eduſta pompa, numquam fuerit impedita progredi, quaſi ſuſpenſis tantisper imbribus, donec ea regreſſa in eccleſiam eſſet. An. quoque MDCLXXVI ſuperſenit locuſta tam copioſa, ut de totius anni meſſe actum omnes exiſtimarent: cum autem Episcopus ſacram ſtatuum perduxit ad locum, ubi ea nocte peſtis iſta conſederat; viſa eſt tota in momento diſſugere, & agros noſtros inviolatos reliquit. An. MDCLXXXVII die v Junii, cum gravi terræ motu concuſſa Campania, tot oppidorum ruinam luxit; Pedemontium ſe præſervatum proſitetur, mediante tributo ceræ quotannis ex voto offerendæ, quod etiamnum ſervatur.

108 Denique hoc anno MDCXCII, cum propter reſuſcitatas duorum Collegiorum Canonicalium adverſus primam contradictiones, novæ a ſacra Congregatione impetratæ litteræ, ipſis ab Episcopo prælegerentur, quibus declarabatur S. Marcellino competere omnes prærogativæ, quibus gaudent ex Apoſtolica conſtitutione primarii quique civitatum Patroni; cum ſorte per ædituorum incuriam ex-
tinſta eſſet lampas in ipſius Sancti ſacello ardere ſolita; eadem, inſpectantibus omnibus, calitus accenſa reluxit, quemadmodum juratis teſtibus mox declaratum fuit, ſcriptiſque publicis conſignatum. Ad ejuſdem cultus confirmationem facit, quod nonnullis abhinc annis ferrarius ſaber, obloquiis æmulo-
rum prædictorum ſtimulatus, cum contempto celebrandi feſti mandato præſumeret ſolito operi diem iſtum impendere; rupta ei intra manus eſt forceps qua ferrum formandum apprehenderat a fornace: idemque accidit etiam ſecundæ eidem uſui applici-
tæ: quibus ille experimentis culpam ſuam agnovit, & quod evererat, ad honorem Sancti ſciri etiam publice voluit.

109 Haſtenus litteræ prælaudati Guardiani: qui non omiſſiſ notarialiter tranſcripta mittere Decreta ſacra Congregationis præmemorata: necdum tamen miſiſ, quas requiſieram majoriſque momenti eſſe cenſeo litteras teſtimoniales prædictorum Alifanorum Episcoporum, non ſolum de donatis eccleſia iſti Reliquiis S. Marcellini; ſed etiam de ipſiſ, a Romana Sanctorum Marcellini ac Petri eccleſia ſumptis, miſiſ tamen de illiſ a ſe curioſe cum legerentur auditiſ, ſidem certam ſucceſſor Guardianus Fr. Joannes Joſeph a Cruce, ſuo & quatuor Diſcretorum chirographis ſignatam, aſſe-
rens

Arens omnia in Archivis Episcopalis mensa custodiri. festum agitur. Quamquam ne tali quidem casu impro-
Abque istis interim nunquam cessabit rationabilis banda sit pietas Pedemontanorum, verum Martyrem,
formido, omnibus Roma allatis Reliquiis communis, ne sub aliena forsitan persona, venerantium; eoque digno-
illa, quibus Pedemontani gloriantur, alicujus Anonymi rum ipso intercedente frui gratis, quas is, cujus Reli-
quo ac- aut etiam sub tali nomine revera inventi, sint, nuper quis haberi putantur eisdem potest divinitus obtinere;
cepte Re- ex cimiterio quopiam elevati, cum notis Martyris pro cum in talibus saps secundum orantium fidem contingat,
liquia sua. Christo tolerati, & ad cultum publicum exponi permis- quod curiose scrutantium non impetraret diffidentia.
§; qui sine fundamento & omnino gratis credatur esse Appendix III. &c. Vide tom. 6. Junii part. 1. pag.
sanctus Presbyter Petri Exorcistæ socius, cujus nunc 1.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,

SECUNDO, MAXIMA, MARTINIANO, SILVINO, FLAVIANO, PAULO,
 PETRO, VICTORINA, MATRONA, FAUSTA, EXTRICATA,
 ANTONINA, SATURNINA, DONATA, REDUCTA, MAXIMA;
 ITEM SATURNINA, PAULA, JULIA, FLORENTINO,
 FORTUNATA, MAXIMA, URBANA, FELICISSIMA, JUSTA, FLAVIA,
 MATRONA, MARCIOSA, VALENTINA, FORTUNATA, VENUSTA, DONATA,
 MARIA, GALLICA, TERTULA, VITALICA, EVANTIA;
 ITEM JULIA, SAMMATA, POSINNA, ITEM SATURNINA, CONCORDIA;
 ITEM DONATA, FELICE, VALENTINO, JANUARIO, MASTILLA,
 LUCIO, MARIA, MARCELLA, PERCO, DATULA, VICTURIA, JOVIANO;
 ITEM MAXIMA; ITEM FELICE, TERTULA, CASTULINA, TULLA;
 GAUDOLO, MODIANO, JUSTO, SATURO; ITEM SATURO;
 ITEM FELICE, DONTULA, SAMINA, JANUARIA, FORTUNATO, SATURNINA;
 ITEM JULIA, NINA, HONORATA, DONATA, VICTORIA, MARCIA,
 DONATA, CALPURNIA, EXTRICATA, FELICE, SATURNINO, DONATO,
 GENONO, PRIMOSA, SECUNDA, JANUARIA, ROGATO, FAUSTO,
 FONTEIO, TERTULO; ITEM PAULA; ITEM ROGATO;
 ITEM SECUNDA, JANUARIA, MARTIALE, FELICE;
 ITEM FELICE, FORTUNATO, JANUARIO, ADJUTORE, FORTUNATA,
 NOMITIA, PAULA, ROGATA, VICTORIA, DONATA, MAVORO,
 POSINNA, PRIMA, URBANA, TURNINO, JANUARIO, SENEZIONE,
 JULIA, MARCIANA, NONDINARO, CASTO, DATO, FLORENTINA,
 VICTURIA, PISCINA, CASTULO, SATURNINO, VICTURIANO,
 FORTUNATO, NINA, NUNDINO, SATURNINA, CÆCILIA, MARINA,
 LUCIOSA, FELICIA, MAXIMA, PRIMA, FIRMINA,
 EVASIO, SILDINO, TERTIO, FUSCO, MARCELLINA, ROTA, EVASIA,
 SARMATIA, RODILIA, MARIA, SALPURNIA, CASTULA;
 ITEM SATURNINA, JUSTA, JOCONDA, JULIO,
 ET ALIIS SEPTUAGINTA SEX.

Notitia ex Martyrologio Hieronymiano.

G.H.

P Regredimur cum antiquis Martyrologiis Hieronymianis
 apographis; & cum Francisco Maria Florentino,
 in suis ad hunc diem Annotatis, arbitramur, aliam
 hanc esse sacrorum Pugilum utriusque sexus nume-
 rosam cohortem Romanæ urbis indigenam. Itaque
 Athletas bosco in suas decurias seu decades distribu-
 mus, uti supra ad primum diem fecimus; quo facilius
 magisque ad captum Lectorum possimus varias lectiones
 indicare. Primam ergo decuriam constituent nomina
 Sanctorum; Secundi, Maximæ, Martiniani, Silvini,
 Flaviani, Pauli, Petri, Victorini, Matronæ, Fau-
 stæ. In his parva differentia est; & solum pro Fla-
 viano legitur etiam Flavianus, & Victorinæ loco Vi-
 cturionæ scribitur. Secunda decuria hac sit series; SS.

Extricata, Antonina, Saturnina, Donata, Reducta,
 Maxima; item Saturnina, Paula, Julia, Florenti-
 nus; ubi variante lectione scribuntur, Extricatus &
 Florentina, atque loco Reductæ etiam Neducia. In
 tertia decuria consistunt SS. Fortunatus, Maxima,
 Urbana, Felicissima, Justa, Flavia, Matrona,
 Marciosa, Valentina, Fortunata. Inter hæc plura-
 que feminas variatur scriptura, dum nomina Maxi-
 mi, Orbanæ, Martiæ, Valentiæ & Fortunati alieni
 notantur. Quarta decuria manipulus sic recensetur:
 SS. Venusta, Donata, Maria, Gallica, Tertula,
 Vitalica, Evantia; item Julia, Sammata, Posina.
 Hic major occurrit differentia scriptoris: nam pro
 Tertula, etiam nomen Tertullæ; Tertuli, & Te-
 stula.

- A** stulæ legitur: pro Evancia autem etiam Evantia, Evantus & Evancus item pro Sammata etiam Sommata, & Sammatia habetur; ac demum loco Posinæ, etiam Pollina reperitur.
- VII**, Quinta decurie classis sic enumeratur. Item Saturninæ, Concordiæ, item Donatæ, Felicis, Valentini, Januarii, Mastillæ, Lucii, Mariz, Marcellæ: Pro varia autem lectione servantur Jannaria, Mastula, vel Mustilla seu Mascula, Marta, Marcilla. Sexta decurie ordo est SS. Perci, Datulæ, Victuriæ, Joviani; item Maximæ; item Felicis, Tertulæ, Castulinæ, Tullæ, Gaudoli. At alio modo scribuntur nomina Proci, ac Maximi: & nomen Tullæ in aliquibus abest. Pro septima decurie offeruntur SS. Modianus Justus, Saturus; item Saturus; item Felix, Donatula, Samina, Januaria, Fortunata, Saturnina. Ex his in aliis desunt nomina Secundi, Satyri, Saminæ;
- IX**, pro quo legitur etiam nomen Sarminæ, & Fortunatæ; ac loco Dontulæ habetur Donatus; nisi censeantur diversi. Octava decurie adscribuntur Sanctæ, Julia, Nina, Honoria, Donata, Victoria, Martia, item Donata, Victoria, Marcia, Donata. Ex his tamen omittuntur a nobis tres ultimæ, quia desunt in omnibus Ecgraphis, licet isto modo legantur in antiquissimo Epitaphio: plures alie etiam in Ms. Blumiano desunt. Nonæ decurie manipulus confertur esse SS. Calpurniæ, Extricatæ, Felicis, Saturnini, Donati, Zenoni, Primosæ, Secundæ, Januariæ, Rogati. Sed variant nomina Extricati, Saturninæ, Donatæ, Cegonæ & Zenoni, Primosæ, Secundi, Rogatæ.
- X**, In decima decurie coordinantur nomina SS. Fausti, Fonteii, Tertuli; item Paulæ; item Rogati; item Secundæ, Januariæ, Martialis, Felicis. Ex his variant lectio subjecti appellationes Fontaci, Tertullæ, Rogatæ; aliquibus vero deest nomen Felicis secundi. Undecimam decuriam implent SS. Fortunatus, Januarius, Adjutor, Fortunata, Nomentia, Paula, Rogata, Victoria, Donata, Mavorus: cum aliqua tamen varietate scribuntur, Januaria, Fortunatus, Nomentia, seu Nomentia, Donatus, Majorus & Maturus. Duodecimam decuriam nomina sunt SS. Posinæ, Primæ, Urbanæ, Tunnini, Januarii, Senecionis, Juliz, Marcianæ, Nondinari, Casti. Pro differentia scribitur etiam Urbani, Senecionis, seu Senicionis & Sintionis. Decima tertia decurie classem faciunt SS. Datus, Florentina, Victuria, Piscina, Castulus, Saturninus, Victorianus, Fortunatus, Nina, Nundinus. At differunt in scriptione Castula & Catulus, Fortunata, Nica, Nundina & Nonnidus. Decima quarta decurie ordo continetur nominibus SS. Saturninæ, Cæciliz, Mariæ, Luciosæ, Feliciæ, Maximæ, Primæ, Firminæ, Evassii, Sildini: variant autem Saturninus & Sildina. Decima quinta decurie hæc est: SS. Tertius, Fulcus, Marcellina, Rota, Evassia, Sarmatia, Rodilia, item Maria, Salpurnia, Castula: ubi iterum aliqua lectionis varietas est in nominibus: Tusci, Sarmatiz, Rutillæ, Calpurniæ. Demum pro epilogo additur memoria Saturninæ, Justæ, Jocundi, Julii, cum aliis septuaginta sex. In alio Ms. contrahitur numerus ad sexaginta septem: & tres ultimi, nominatim expressi, solum sunt in Ms. Corbejensi.

DE SANCTIS MARTIRIBUS ROMANIS.

CH.

MARIO, JOVINIANO, FORTUNATO,
ORATO, LATINA, SABINA,

Ex eodem Martyrologio.

Adjungebantur hi sex Martyres precedenti quidem exercitui, ideoque videntur etiam Roma coronati: ut tamen lectori defatigata quies detur aliqua, jungimus a ceteris nomina SS. Marii, (in alio Ms. Mariz) Joviniani, (pro quo etiam Jovinianus & Joviniana scribitur) Fortunati, Orati, seu Oratii, Latinæ & Sabinæ. Subjungebatur depositio Marcellini Episcopi, quem arbitramur esse S. Marcellinum Papam sive Episcopum Romanum, de quo egimus xxvi F Aprilis, ut supra inter Prætermissos diximus, & sic finitur longa classis Martyrum Romanorum simul conjunctorum.

DE SANCTIS QUADRAGINTA OCTO

CH.

MARTYRIBUS ROMANIS.

Ex eodem Hieronymiano Martyrologio.

In quatuor vetustis Martyrologii Hieronymiani apographis reperimus hanc Martyrum classem, a precedentibus hactenus Romanis Martyribus prout separatam, interposita longa serie Martyribus Lugdunensibus, supra honoratis, & aliis de quibus mox agemus, ac tandem sub finem hujus diei ista subdantur: Romanorum Martyrum quadraginta octo: de quibus cum Nothero promittere possumus, quorum nomina Deus scit solus; esseque putamus ex numero illorum, quos ille centum & octoginta, & auctor Martyrologii Ms. Trevirensis ecclesie S. Martini quadringentos Romæ hoc die passos scribit: forte autem ad hunc diem relati sunt, quod fuerint a S. Marcellino & Petro; quorum Alia supra dedimus, in carcere ad fidem eruditi, ac postea martyrio coronati, eaque de causa, non cum aliis, sed sub finem relati.

DE

A

D

DE SS. THAMATO, HONORATO, SELEUCO, PORFIRO
PAFILO, ESTIVO, SEU PALESTINO, ROGATA,
MARTYRIBUS CÆSAREÆ;

Ex eodem Martyrologio.

G.H.

Post relictos Martyres Romanos, referuntur in omnibus quatuor Martyrologiis Hieronymiani apographis, ubi sex Martyres, passi Cæsarem civitate, ut arbitramur, Palestina, ubi & precedenti die septem coronati memorantur, Horum primus est Thamatus, tum Honoratus, dein Seleucus: quamquam aliqui etiam huius nominis sit precedenti die, quia hunc ab illo diversum arbitramur. Sequitur Porfirus, in Mr. Blumiano Porphurus; tum Pafilus seu Paphilus, in Mr. Corbejensi Phumfilus: dein Estivus in Mr. Epiternacensi, pro quo alius est Palestinus. Denique consensu omnium additur Rogata. Horum Antesignanus Thamatus indicatur in Mr. Gellonensi, Augustano, S. Galli, & Parisiensi Labbei,

DE S. ERASMO EPISCOPO,
MARTYRE FORMIS IN CAMPANIA,
COMMENTARIUS PRÆVIUS,

B

E

Circa Acta, Translationem, Cultum, Reliquias, inter plures Synonymos verosimiliter partiendas.

G.H.

Illustre martyrium S. Erasmi Episcopi declarant aliqua Acta, eisque conformia Martyrologia. Acta habemus in quamplurimis codicibus Mss. quorum unus, characteret vetustissimo a nonnullis forsitan aut saltem obliuientis annis exaratus, apud nos est: ceterorum acceptissimus fidelis ographa; nempe ex duobus codicibus Treubrensihus S. Martini & S. Maximini, ex Passionali pergameno Ecclesie Fridharicensis, atque ex Mr. Ultrajectino. His accedunt Acta a Mombrizio edita, nec non Mr. Gracum in Bibliotheca Vaticana, signatum 166, a nobis cum Mombrizii editione collatum, cui etiam Similia habentur recusa in editione 3 Suri. Acta habemus in alio Mr. codice nostro, qui olim pertinuit ad monasterium Ultrajectinum S. Pauli, sed hinc inde aliis verbis deducta. Alia copiosiori perasi composuit Gelafus Papa secundus, cum adhuc esset Joannes Cajetanus, sacri montis Casini Monachus & Subdiaconus, eaq. avunculo nem Joanni dedicavit, qua Roma una cum Vita Auctoris excusa an. MDCXXXVIII, ibidem lectur poterit reperire. Simili modo Michael Monachus, in Sanuario Capuano pagina 510, allegat aliqua Acta hoc eordio, Triumphales victorias; qua nobis nepos ejus ex sorore Dominus Silvester Ajassa submisit. Denique & alia, diversa ab his omnibus, accepimus; sed similiter a posteris interpolata. Proinde solum unica Acta damus, ex principis primoque indicatis Mss. Nam & hac, utcumque vetusta sint, non sunt tamen prima & mollis nota, sed aliquot seculis post Sancti martyrium ex traditione composita; neque carent iusta suspitione gratuita falsitatis. Præter illa tamen non omiserim etiam indigere, qua Vincentius Bellouacensis lib. 11 cap. 23 & tribus sequentibus, ac Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 75 habent.

Florianus Rabanus, Inter Martyrologia, eminet id, quod confectum a S. Hieronymo exaratum, & in apographo Epiternacensi, post varios Martyres jam relictos, ista habet ad hunc secundum Junii, In Campania Erasmi; in apographo Lucensi, In Campania Erasmi Martyris; in apographo Corbejensi Parisiis excuso, In Campania Erasmi Episcopi. Rabanus Episcopus Moguntianus, in sua Martyrologia, hoc cum ex Actis ornât elegio: Eodem die, 11 Junii, natalis est Erasmi Martyris, qui in Libano monte eremum petivit, ibique mansit annis septem, ubi & multa miracula fecit. Hic a Dio-

eletiano Imperatore comprehensus, propter fidem Christi multa passus est Quia illum, jussu Imperatoris nequissimi, carnifices fustibus & plumbatis exdebant, plumbo & pice & sulphure, cum cera & oleo ferventi perfundebant: postea in carcerem missum pondere ferri gravabant, quod Domini virtute in cinerem versum est, & nihil cum læse, ipse vero mortuos suscitavit, & multos debiles sanavit. Deinde vero ab Angelo Domini admonitus, in Italiam perrexit, ubi & Maximiano Imperatore multa tormenta passus, ad extremum cum palma martyrii ad æternam vitam migravit. Usuardus ad Usuardo, diem 11 Junii, primo loco cum refert his verbis: In Campania natalis S. Erasmi, Episcopi & Martyris. Hic sub Diocletiano Augusto, primo plumbatis, dein fustibus graviter maceratus; post resina, sulphure, plumbo, pice, cera, oleoque perfusus, illæsus apparuit. Deinde sub Maximiano diversis atque immanissimis suppliciis cruciatus, tandem vocante Domino, sancto sine quievit. Adde & tertium eucumium ab Adone, ad diem etiam tertiam, Neapolatam: F In Campania natale B. Erasmi, Episcopi & Martyris, sub Diocletiano & Maximiano, Qui jussu impii Diocletiani Imperatoris, primo plumbatis crudeliter cæsus, deinde fustibus durissime maceratus, post resina, sulphure, plumbo, pice, cera, oleoque solutis perfusus, ingenti miraculo illæsus apparuit. Quod cum multi viderent, fidem Christi, relictis idolis, susceperunt. Inde immenso pondere ferri constrictus, in carcere reclusus est sub dira custodia: de qua Angelica visitatione solvitur atque eripitur. Verum postmodum, clarissima miraculorum ipsius gesta fama vulgante, tentus est ab atero Imperatore Maximiano, a quo diversa supplicia tortus fuit in tantum, ut tunica ærea ignita vestiretur; iterumque in olla, quæ plumbo, pice, cera, resina, & oleo servescata erat, missus, virtute Domini omnia superans, illæsus exinde progreditur: sicque tandem, ad confirmandum ceteros, a Domino servatus, Campaniam munus Angelico solatio pervenit. Ubi cum plurimosive in fide roborasset, sive ad fidem convertisset, vocante Domino, martyrio clarus, sancto sine quievit. Hæc Ado: Quæ, sed contraria sunt etiam apud Nothorum & Bedam

AUCT.
G.H.

dam suppositum. Secuti passim recentiores Martyrologi, quos enumerare omittimus. Sufficiant enim tres illustres Auctores jam relati, qui ante annos octingentos aut septingentos floruerunt, ut sciamus quid antiquitus ex Actis vetustioribus, licet non probatissimis, creditum fuerit circa varia tormenta, sub utroque Imperatore tolerata a Sancto.

Palæstra
martyris,

3 Palæstra sub Diocletiano fuit Antiochia Syriæ, in cuius Provincia seu Patriarchatu fuerat alienigena civitatis Episcopus. At sub Maximiano primum constantiam Sancti probavit Sirmium, metropolis Illirici Occidentalis; deinde haud procul inde positum Sidrugidum, seu potius Sigidunum, aut Singodunum; utraque civitas aliis ibidem Martyrum triumphis celebris, & in Notitia Imperii sub dispositione Præfetti Prætorio Italia collocata, atque ita etiam Italia annu-merata. Inde Angelico solatio Curratium deductus Erasmus fuit, quod est insula Hadriæ, alii Carricia seu Carricium, nunc Veglia dicta. Hinc navigatum est in Italiam, & Formias appulsus Erasmus, ibi tandem sancto sue quæsit. Fuerunt Formiæ, Ciceront, Litio & aliis antiquis memorata, olim urbs Episcopalis: sed ea a Saracenis excisa, translata inde Sedes est ad vicinam urbem Cajetam, unde jam dicitur Italis Golfo di Gaeta, qui antiquis erat Sinus Formianus. Et Cluverius, lib. 3. Italia antiqua, Liquide apparet, inquit, ipsum oppidum Mola, antiquas illas esse Formias, xv. p. m. ultra Cajetam sitas. Etenim toto illo Appia via spatio passim occurrunt plurima Romana vetustatis monumenta, passim aliquam Formianorum mentionem facientia; quorum unum e marmore exhibetur a Leandro Alberto in Latro, & ex hoc in Theatro Urbium Neapolitanarum Joannis Blavii, quod Antonino pio Trib. potest. xi. Conf. 1113. PP. (posuere) Formiani publice. Nunc Molæ nomen factum loco a frequentia Molærum, quar e vicinis collibus defluentes, cum quatuordecim strepitu, aqua circumagunt.

D. P.

ubi corpus
refta S.
Gregorio;

4 S. Gregorius Magnus illustre testimonium præbet lib. 1. Registri Epistola 8, relata etiam ab Auctore Vita Joanne Diacono lib. 3. num. 14; dum scribit Bacandæ Formienſi Episcopo, quatenus Formianæ Ecclesiæ in qua corpus B. Erasmi Martyris requiescit, adungi debeat Ecclesia Minturnensis. Verum illud Cajetam deinde translatus, quo etiam Gregorius IV. Pontifex Romanus Episcopatum tranſtulit, offerit præcætat Leander Albertus. Obiit Gregorius IV. anno DCCCXLIV. Ughellus T. m. 1 Italia sacra col. 579, acturus de Episcopia Cajetani, docet, quod, sicut Gregorii Magni temporibus, eversa Minturnarum veterum fortuna, creverunt Formiæ, unica sibi dixerit illa, ut jam unus utriusque Episcopus esset; ita eversa Formiæ per Saracenos successerit Cajeta anno DCCCXLII, qui fuit Gregorii IV. annus XVI. Leander ex Blondo excidit Formiarum adscribit anno DCCCLVI. Utrumque sic putem conciliari posse, ut ibi in Formias Saraceni incurrerint; ac primum quidam spoliis amplis contenti, pepercerint ædibus sacris ac profanis; tantum tamen devotum incusserint civibus, ut Clerus populusque migrandum Cajetam statuerint, secumque abstulerint ossa sui Patroni: reversi deinde post tredecim annos Barbari, & desolatam ferme civitatem invenerunt, conceptam ex frustrata spe præda opulentioris valem converterint in muros atque tellus, funditusque evertent quæ auferre non poterant. Ita salvabitur id in quo consentiunt omnes, de nova translatione sub Pontificatu Joannis VIII, facta anno post priorem translationem trigesimo. Creatus est enim Joannes iste anno DCCCLXXII; & sedis annis x, inter ultimum autem Gregorii & primum Joannis annos, triginta omnino anni intercedunt. Gloriantur etiamnum Cajetani se possidere corpus S. Erasmi Epi-

inde trans-
latum
Cajetam
saeculo 9.

scopi & Martyris: cuius memoria celebratur in Bre- viario Romano, & passim in variis antiquis Breviariis. Ipse vero Sanctus, ob miraculorum & cultus toto fere orbe Christiano frequentiam, numeratur inter xv. Auxiliatores Sanctos, uti diximus cap. 7. miraculorum S. Georgii, xxvii. Aprilis.

5 Sanctissimus Patriarcha Benedictus videtur S. G.H. Erasmo additus fuisse. Etenim in Vita S. Placidij discipuli, die v. Octobris elucidanda, scribit Gordianus, aut sub ejus nomine alius, ista: Benedictus ad Casinum castrum pergere cepit, relicto scilicet Sublaco. Cumque juxta civitatem Alaternam (Alatrinam & Alatrium alii appellant, urbem in Hernicis) devenisset....inde juxta civitatem Herculaneam devenit, in locum scilicet, qui Aureola ab accolis appellabatur: in quo dum pervenisset, agnovit per Spiritum sanctum, congregationem religiosorum virorum ibidem esse futuram: fundamentaque ipse, pro Ecclesia construenda, manibus suis jaciens, præcepit discipulis suis Placido atque Mauro, quatenus eandem ecclesiam, in honore sancti Martyris Erasmi a se fundatam; ad finem perducerent, sicque Casinum venirent, quod & fecerunt. Et nonnullis E interpositis referuntur possessiones, a Tertullo patre S. Placidi tradita S. Benedicto, interque illas, Domum, inquit, in qua Placidus filius ejus natus fuerat, in urbe Roma in Cælio monte, B. Erasmi nomini dicans, Patri Sanctissimo ex toto concessit: ubi monasterium Benedictinis Monachis extructum fuisse, in eoque Monachum extitisse Adeodatum Papam, asserunt Antonius de Tepez ad an. 531 cap. 2, & alii. Præfuit ab Adeo- Ecclesia Adeodatus a morte S. Vitaliani vna fundi anno DCLXXI exeunte, ex calculo Collegæ mei Papæ- brochi, usque ad xviii. Maji, anni DCLXXVII. De quo Anastasius Bibliothecarius, in ejus Vita, inter alia ita scribit: Monasterium S. Erasmi, situm in Cælio monte, in quo concrevisse visus est prædictus sanctissimus vir, multis novis ædificiis augmentavit, & multa ibi prædia conquisivit, Abbatemque & congregationem ibi constituit. Ita Mss. Hujus monasterii vix ulla extant vestigia indicat Carolus Bartholomæus Piazza: sed festum celebrari, & in vicina ecclesia S. Stephani Romani aliquas ejus servari Reliquias: item in ecclesia S. Mariæ in Campo sancto, vicina ecclesia S. Petri, ibique in sacello illi dicato haberi pedem ejus: aliquas etiam esse in ecclesia S. Mariæ-Majoris, & in ecclesia Ss. Sergii & Bacchi.

7 Insuper prælaudatus S. Gregorius Magnus, lib. 1. Registri Epist. 23, agit de Paulino, Presbytero monasterii S. Erasmi, quod in latere montis Soracis situm est. Maffius in Bononia perustrata, ad hunc diem Junii, asserit in ecclesia S. Jacobi majoris esse caput S. Erasmi, Episcopi & Martyris, repositum in altari majori, cum variis aliis Reliquiis, acceptis a Cardinale Alexandro Riario: Fuit hic a Gregorio XII. anno MDLXXVIII inter Cardinales assumptus. Interim Casar Eugenius Caracciolus, parte 2 Neapoli sacra pag. 319. scribit, S. Erasmi, Episcopi & Martyris, medium caput & duo brachia, asseruari in ecclesia S. Georgii Majoris Patrum Piorum Operariorum: & par. 1 pag. 71 ait, aliquam S. Erasmi Reliquiam in ecclesia S. Mariæ de Sapienza honorari. Rev. Pater Joannes Filomarinus Societatis nostræ, ab amicitiam Neapoli an. MDCLXI nobiscum contractam, antecedenti scripsit de aliqua Reliquia insigni, hoc est cruce S. Erasmi Martyris, Romæ a Reverendissimo Domino Vicegerente, in forma authentica donodata nobilissimæ eisdem Domini Neapolitanæ, tunc ibi degenti: transmissam mox Neapolim, ubi, servatis servandis, auctoritate Ordinarii aperta & exposita venerationi & cultui fidelium fuit. Pessima quoque Deca-

Monaste-
rium S.
Erasmi
S. Bene-
dicti con-
struam
in Her-
nicis;

& Roma

dato Papæ
ambum;Reliquia
Romamonaste-
rium in
Monte-
SoracisReliquia
Bononia

Neapoli

Deca-

A Decanus Pragense, in sua Metropolitana Ecclesia Pbo-
sporo pag. 111. numerat S. Erasmi Ep. M. partem
insignem, allatam a Carolo IV Imper. an. MCCC-
LXX; & aliam minorem, ex Italia. Sed nulla aut
tunc potuit, aut modo dari potest certitudo, quod omnes
ubique Reliquiae sint ejusdem S. Erasmi, Episcopi &
Martyris.

7 *Ægidius Gelenus, in Fastis Agrippinensibus, ad*
Coloniae, hunc quoque diem meminit S. Erasmi, Episcopi &
Martyris, cujus Reliquiae apud S. Severinum Co-
loniae ob multa beneficia in magno honore sunt, &
ibidem pervetus sacellum existit. Caput vero in
Carthusia Coloniaensi conservatur: & in majore
Nazaretho, apud Ubios, caput S. Erasmi Thebæi
militis & Martyris. Quidam & Caput in Carthusia
asserunt fuisse aliquod ex sociis aut S. Gereonis aut
S. Victoris, aut ex aliis Martyribus Coloniaensibus? quod
etiam videtur dicendum de Reliquiis S. Erasmi, qua
ibidem in Ecclesia Collegiatis S. Severini & S. Mariae
ad Gradus, & in Ecclesia Parochiali S. Lupi, & Ab-
batis S. Pantaleonis dicuntur haberi. Simili modo cor-
pus S. Erasmi, quod Serrarius asserit Moguntiae in re-
neratione esse, sit alicujus Martyris ex sociis Aurei &
Justinae, aut ex Martyribus Trevirensibus, aliusve as-
sumptum. Georgius Cardosus, in Hagiologio Lusitano,
longissimum encomium de martyrio S. Erasmi texit,
& sub finem subdit, sanctum ejus caput in Carthu-
sia Eborensi, cum aliis Reliquiis devote asservari,
acceptum ab Ecclesia majore Cajetana, scilicet ut in
Commentario additur, per Theotonium Briganti-
num Archiepiscopum, istius Carthusiae Fundato-
rem. Et nostra Professio Dominus S. Rochi Ulispone,
inter multas insignes Reliquias illuc illatas a Joanne
Borgia, & solennissima pompa receptas anno MD-
LXXXVII die xxv Januarii, Fercula viii attri-
buit Reliquias hujus Sancti, uti tunc inter Prætermis-
sos dictum. Item Collegium Monasterii Westphaliae par-
tem aliquam habere se ait in Armario D, ara sua
summa.

DP. 8 Sed deficiente ulteriore probatione, admittimus
quidem, Ulispone ac Monasterii Reliquias aliquas,
Ebora vero Caput haberi alicujus S. Erasmi; non ta-
men continuo Martyris Cajetani; quod non amplius
adesse inter alias Reliquias ejus, Cajetæ hactenus ad-

C servatas, prius esset demonstrandum; ac deinde illud
potius Eboram delatum, quam Coloniae, Bononiae,
aut Neapolim. Idem eodem in casu, circa alias alio-
rum Sanctorum Reliquias, esset observandum, prius
quam adeo asseveranter alicui adscribantur loco, cum
præjudicio alterius, certiori possessione fuit; ut de
aliis taceam, idem jus ex sola homonymia prætenden-
tibus. Hoc autem de Reliquiis, Eugubii atque Vero-
næ expostis sub eo nomine, tanto justius dixerim;
quanto plura sunt ossa quæ istis habentur. Franciscus
Corni, apud Augustinum Valerium Episcopum, inter
Veronensium Sanctorum monumenta, in libro, quem
(ut ait hic pag. 1) pedestri & nativo sermone con-
scripsi anno salutis MCCCCLXXVII, de antiquita-
te Veronæ ac de Sanctorum Reliquiis, quæ in ea
reperiuntur, asserit (ut idem Episcopus habet pag. 83.
V.) quod in ecclesia S. Mariæ antiquæ asservantur
ossa S. Erasmi.

9 Jacobillus, post Tomum 3 de Sanctis Umbrae in
Append. de Reliquiis pag. v. In ecclesia S. Secundi
extra muros Eugubii habentur, inquit, caput & bra-
chia S. Erasmi Martyris, illuc allata anno MDCXX
a Parochia S. Erasmi, quæ sesquimillari distat a
civitate. Eo in oppido a multis jam sæculis serva-
batur corpus ipsius Sancti, & usque in hodiernum
diem monstratur sepulcrum, Longobardicis in-
scriptum characteribus. Hoc autem Latinis saltem

characteribus expressos oportuit, si legi poterant; sin D
minus representari formas, a talium peritis forsitan
explicandas. Sanctus hic, inquit idem, maxima in
veneratione rusticorum est, patronus habitus con-
tra morbos hominum, qui quoties male habere judi-
cantur, ad ipsius ecclesiam & corpus adducti, ultro
dicuntur procumbere in genua; orantibusque pro eo-
rum sanitate dominis, ipsam recuperare. Ad ejus-
dem Sancti honorem, consecrata etiam est Parochia-
lis ecclesia Fractæ (oppidum est ad Lese ac Tiberti
confluentes situm, x p. m. ab Eugubio, in conspectu
Prusici Ducatus) quæ ecclesia jam inde ab anno
MCCCCXCIX, mensæ Episcopi Eugubini unita
fuisse invenitur.

10 Fortassis autem hic Erasmus, Longobardicam
irruptionem non præcesserit; sed prope Eugubium re-
peritus, sicuti Camerini Venantius, ab istis adhuc
Arianis Barbara immanitate disceptus fuerit, &
propter homonymiam cum priori ac vetustiori confu-
sus. Certe in hujus Actis antiquis nusquam legitur,
quod intestina ei fuerint extracta de ventre, in quo
tamen tormenti genere, Romanis Tyrannis ignoto, sed
Barbaris non insolito, constitutus Erasmus, in Belgio
& Germania passim exprimitur; idcirco invocari solitus
contra ventris tormina colicosque dolores, sed & a
prægnantibus ac parturientibus Patronus postulari. Ita
in Antverpiensi suburbii Borgerbantana adicula, con-
spicitur tabella, nudum cum insignibus Episcopalibus
Martyrem representans humi stratum, sub cornatili cylin-
dro (alii veru pingunt) cui circum volvantur lente ex-
tracta e ventre intestina: similisque pictura in Pader-
bornensi diocesi est, antiqua cultu & miraculis cele-
bris hodieque, de qua infra. Die autem vii Novem-
bris ægemus de B. Ernesto, Zvolsallesi in Suevia Ab-
bate, qui sub medium sæculi xii cum Crucis-signatis
profectus in Terram-sanctam, abductusque in Persicam
servitutem, martyrium complevit, visceribus per umbi-
licum extractis, ad palam terra infixum, circum
quem currere flagellatus adgebatur, quoad mortuus col-
laberetur.

ACTA SUSPECTA.

Ex septem antiquis codicibus Mss. Galasso II.
Papa, & Membrillis.

CAPUT I.

Vita in Libano Asia. Tormenta sub Diocletiano
tolerata. Mortuus suscitatus, plurimi
conversi.

FActa est persecutio a Christianorum a Diocle-
tiano Imperatore, ut si quis inventus fuis-
set, qui non sacrificaret diis, multis interiret sup-
pliciis. Hoc audiens B. Erasmus, aremum petivit
annis septeni; ubi multa mirabilia fecit, in monte
qui dicitur Libanus, die ac nocte Dominum depre-
cans, nam & esca ei per corvum veniebat. Multas
enim virtutes per eum Dominus faciebat, ita ut
Angeli cum eo loquerentur. Diversæ etiam feræ
veniebant in cellulam ejus, & prosternebant se ad
vestigia ejus: & facta est ad eum vox de celo, di-
cens: Erasme, descende ad tuam civitatem. Et
statim surrexit, & descendit in civitatem Antio-
chiam. Cumque descendisset, multi qui vexabantur
a spiritibus immundis, occurrebant ei. Tunc B.
Erasmus imponebat eis manus in nomine Domini,
& statim salvi fiebant: multos etiam per bap-
tismum convertebat ad Dominum.

Hoc audiens Diocletianus Imperator, iussit
B. Era-

allata en
v. c. S.
Erasmus

cui inte-
stina de
ventre ex-
tracta sunt
a Longo-
bardis.

F

a

S. Eras-
mus in
eremo di-
vinitus
conversus

rediens
Antiochi-
am am-
gummas
liberat

b

c

EX MSS.

etiam
Diocletia-
no Chri-
stiano con-
fiteor.

remis
Dixit sa-
crificare.

plumbatis
caditur

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

effusa
a-litar
cristianet
bonitas

B. Erasmus teneri, & presentari sibi. Cumque intro-
duceretur, sedente Imperatore pro tribunali, in-
terrogavit eum, dicens; Quid vis esse; aut de quo ge-
nere es? Tunc B. Erasmus dixit: Christianus sum
& Christum confiteor. Erat autem B. Erasmus, non
solum spiritu, sed & corpore pulcher, vultu etiam An-
gelico: oculi ejus sicut radii solis, loquela ejus sine
ulla offensione. Respondebat securus, non trepidabat:
ad quem ait Imperator: Acquiesce, & sacrificia diis
meis, ut non male moriaris. Dicit B. Erasmus: Hoc.
Imperator, numquam facturus sum, ut lapidibus &
sculptilibus, quibus tu ipse similis es, ego sacrifici-
cem; sed ego sacrifico Deo vivo, qui fecit caelum
& terram, mare & omnia, quae in eis sunt: ipsi soli
serviet anima mea, nam tibi numquam consentio.

3 Tunc Imperator furore repletus, jussit mini-
stris, plumbotundi ejus latera. Qui dum caderetur,
respexit in caelum & dixit: Gratias ago tibi, Domi-
ne Jesu Christe qui es via in te credentium, quia
pervenit ad quod desideravit anima mea; adjuva ser-
vum tuum, ut non absorbeat me abysus mortis.
Tunc Imperator dixit: Erasme, video te juvenem
pulcrum: consule animae tuae, & sacrificia diis meis;
& dabo tibi aurum & argentum, vestemque inasti-
mabilem, & faciam te nobilem & in palatio meo.
Dicit ei B. Erasmus: Lupe rapax, seductor anima-
rum, non praemia tua separabunt me a caritate
Christi: aurum, & argentum, vestes & tuae inasti-
mabiles, sint tecum in diem perditionis tuae: ego
autem habeo loriceam fidei, quam infernus corrup-
pere non potest: tu vero, cum patre tuo diabolo,
eris in igne aeterno arsurus.

4 Imperator furore repletus, jussit B. Erasmus
sustibus mactari, & ter nonis a mutavit: & cum vi-
deret dorsum ejus, nulla in eo macula videbatur:
universa vero plebs clamabat, dicens; Vere magnus
est Deus Christianorum, qui tantam virtutem opera-
tur in illo. Imperator dixit: Erratis, populi, artes
maleficiorum operatur iste. Dixit B. Erasmus: Non-
ne & tu diabolus es, similis illi qui protoplastum de
paradiso eiecit? Impie carnifex, draco iniquitatis, dux
maleficiorum, maleficia mea Christus est, filius Dei,
quem Virgo genuit Maria f ex Verbo Dei, quem
Prophetæ venturum prædicaverunt, qui solvit peccata
mundi, g illuminans tenebras ignorantiae nostrae, qui
te percutiet in aeternum, cui tu rationem redditu-
rus es. Imperator furore repletus, jussit B. Erasmi
carnes ungulis ferreis effodi. Ille autem gratulans
& psallens, Propheticum psalmum Deo canebat,
dicens: Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam,
morticina servorum tuorum bestiis terræ.

5 Tunc Imperator, furore repletus, jussit mini-
stris plumbum, & picem, & sulphur, & resinam,
cum cera & oleo solvi, & B. Erasmus perfundi.
Stabat autem Angelus Domini cum eo, qui refrige-
rium præstabat. Tunc B. Erasmus dixit Impera-
tori; Ubi sunt minae tuae, & furor tuus magnus?
ecce corpori meo præstitisti magnum refrigerium.
Universa vero plebs clamabat, dicens: Dimitte homi-
nem justum & Episcopum civitatis h tuae, quia
Deus Christianorum operatur cum illo. Et ecce
subito factus est terræ motus magnus, tonitrua &
coruscationes, ita ut pene tertia pars populi more-
retur. Angelus vero Domini cum B. Erasmo stabat,
& cæcos homines in Christi lumen deducebat. Im-
perator autem fugiens, putabat civitatem ab ira
Deorum perire. Qui locutus est ad populum, &
dixit: Ille, quem vidistis, deos blasphemavit, ideo
talis est conturbatio.

6 Tunc Imperator, furore repletus, jussit B. Era-
smum in carcerem introduci, & sexaginta pondera

ferri in cervicem vel in manibus ejus imponi: & D
præcepit ministris, ut si quis inventus fuisset vel
aquam ei dare, morte moreretur. Imperator autem
annulo suo signavit ostia carceris: & circa mediam
noctem exclamavit Erasmus, dicens: Domine Jesu
Christe, accelera & libera me, ne gloriatur inimicus
in servis tuis, neque dicant gentes, Ubi est Deus
eorum? Et ecce subito carcer illuxit & fragravit,
quasi fuisset aromatibus plenus: & visa sunt velut
duodecim candelabra ardentia ante B. Erasmus
Martyrem & Episcopum. Angelus Domini ingres-
sus fuerat ad eum, dicens: Erasme, ecce ego veni
ad te. Et statim liquefactum est ferrum tamquam
cera; & in medio eorum stabat psallens, & bene-
dicebat Dominum, dicens; Benedictus es Do-
mine, qui fecisti caelum & terram, cui adstant
Angeli & Archangeli cum tremore, & numerus
Martyrum qui passi sunt propter te; qui fecisti mi-
sericordiam cum servis tuis, & liberaisti Zydrach,
Misach & Abdenago de medio fornacis ignis ar-
dentis, & de manu Nabuchodonosor Regis; &
Daniel servum tuum de lacu leonum, oblato pran-
dio per Abacuc Prophetam, & Susannam de falso
crimine liberaasti, & mecum fecisti misericordiam. E

Et ecce, Angelus Domini dixit ad eum: Erasme,
exsurge, & ambula in h Italiam: ibi tibi Domi-
nus æternam vitam tribuet in sæculum sæculi. Et
quasi columba Christi plaudens, Sidugrido l se de-
posuit. Alia vero die Imperator currens ad carce-
rem, signaturam annuli invenit: cumque designa-
set, præcepit ministris: Adducite magum, qui deos
nostros pro nihilo fecit. Ingressi autem carcerem,
nusquam illum invenerunt: ferrum vero sicut cinis
inventum est. Et factus est clamor magnus: Ho-
minem non invenimus: jam & ipsum ferrum cinis
nobis esse videtur. Quod ut audivit Imperator,
alapam sibi in fronte percussit, dicens; Vae mihi!
delusum est regnum meum. Quid dicturus ero po-
pulo? Venerunt enim quasi quadraginta millia vi-
rorum & mulierum, ad spectaculum militis Chri-
sti: turbabatur tota civitas timore grandi posita:
Christiani [servum] Christi quærebant; viduae &
orphani Episcopum requirebant, dicentes; Quid
fecisti de homine isto? Tunc Imperator, timore
perterritus, dixit, quod a Deo ejus in caelum ra-
ptus esset, & per præmium magnum se redemit. F

7 Cum autem B. Erasmus in Sidugrido venis-
set, multos in Christi nomine baptizans, omnia
virtutibus operabatur: nam infirmos & cæcos ora-
tionibus salvabat. Erat autem nobilis & primarius
civitatis, nomine m Anastasius: cujus filius mor-
tuus fuerat, & corpus ejus ad sepulcrum deduce-
batur. Jussum enim fuerat a Domino S. Erasmo,
ut eum suscitaret & redderet parentibus suis. Et
apprehendens B. Erasmus sepulcrum ejus, dixit;
Anastasi, si credis in Domino Jesu Christo, qui
natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, re-
cipies filium tuum salvum; multa autem turba po-
puli mirabatur ad hæc verba. Anastasius dixit: Be-
tu potes filium meum resuscitare? B. Erasmus dixit:
Non ego, sed Dominus meus Jesus Christus, cui
ego servio. Anastasius dixit: Si filium meum mihi
sanum reddideris, credo ego & domus mea, & po-
pulus universus. Tunc B. Erasmus jussit corpus ejus
deponi, & secreto patrem & matrem jussit stare:
& flexis genibus super corpus ejus, dixit: Puer,
in nomine Jesu Christi surge. Cumque surrexisset,
voce magna exclamavit, dicens: Vere magnus est
Deus Christianorum. Pater, usque nunc erravi-
mus: dei quos colebamus nihil sunt: vidi enim eos
in inferno. non habere requiem a tortoribus. Deus
autem

carceri in-
chatur:

Ab Angelo
educitur.

Sidugri-
dum trans-
fertur:

turbato
Imperato-
re &
civitate,

m
Anastasi
resuscitatur,

et mulier
conversit,

CAPUT II.

*Tormenta sub Maximiano tolerata. Varii conversi
& Martyres effecti. Obitus S. Erasmi.*

A autem unus famuli sui Erasmi magnus est. Et credidit Anastasius, & tota domus ejus, & populus universus. Qui in illa hora fuerunt ibi baptizati, sunt quasi a quadraginta millia hominum. Tunc B. Erasmus exclamavit voce magna dicens: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui congregasti populum tuum in via veritatis: tu enim Evangelica voce dixisti: Petite & accipietis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis. Benedic Domine populum tuum hunc, quem acquisisti tibi. Et facta est ad eum vox de cælo, dicens: Erasme, serve bone, qui pro me laborasti in terra, omnia quæcumque petieris dabuntur tibi. Et benedixit Dominus populum hunc, qui & credidit in illa hora: & omnia idola, quæ colebant, evertébantur. Per septem annos Erasmus docens populum & confirmandus in doctrina Christi, dicebat: Custodite mandata ejus quæ audivistis, & magnalia Dei quæ fecit in vobis. Induite vos fide, & etiam fideles estote.

ANNOTATA G. H.

B a In variis Mss. etiam Græcis, incipiunt *Acta*: In Antiochia civitate facta est *Gr.* Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ πόλει ὅσους διὰ τοῦ ἐκείνου διόκησαν. In *Mss. Capuano* plura, & a Gelasio II Papa plurima præponuntur, ut dictum est supra.

b Hinc ortu aut origines Antiochenus habetur.

c *Mss.* aliqua addunt, & imperabat dæmonibus & statim effugabantur.

d *Mss. nostrum* 2, in civitate ista: *Gelasius*, in urbe hac, *Græc.* ἐν πόλει ταύτῃ, in civitate mea.

e *Idem Mss.* ternos bis mutans. *Græc.* τριπλάσιον ὅτι νεώτερον, fustigari a ministris.

f *Variant Mss.* Ex Verbo Patris, seu Christi, Ex Verbo Christum, per Verbum Patris.

g *Mss. nostrum* 2. Qui omnia ligata & abscondita patefecit, & ubi erant tenebræ, lumen fecit oriri: qui & portas sua virtute & potestate confregit, ubi religavit patrem tuum diabolum; qui te sibi lucratus est: qui in fine sæculi venturus est judicare vivos & mortuos.

h Hinc colligimus fuisse non Antiochiæ, sed in *Patriarchatu Antiocheno, Episcopum.*

i *Mss. Capuanum*: adeo ut omnes qui aderant illic populi, subitaneo se interire crederent interitu; *Vincentius*, ita ut civitas ab ira Dei tota perire putaretur.

k Italia hic late sumitur pro regno Italico, quod a Diocletiano commissum erat Maximiano; ut idem videatur regnum Maximiani, & regnum Italicum, seu Italia. In *Notitia autem Imperii*, sub dispositione Præfecti Prætorio Italici erat Illyricum Occidentale.

l Nomen varie exprimitur. In antiquissimo *Mss.* nostro habetur, Sidugrido: ubi arbitramur, litteris transpositis, intelligi Sigudunum, vel Singodonum, urbem Episcopalem in Illyrico Occidentali sub *Sirmia* metropoli, vulgo Sigerinz Lasho, aliis Zenderim, & Semender. In aliis *Mss.* legitur Lucrido. *Mombritius* Lucida, *Vincentius* Lucoida. Porro locum ibidem assignandum, ad Tibiscum aut Danubium, sequentia exigunt. Si enim iter Sancti fuit ex Syria per Armeniam, potuit transfretato Ponte Euxino venisse in Illyricum Occidentale, aut propter verbum ambula, iterum terrestri versus Septentrionem circumdovisse.

m Forte in baptismo, propter filium resuscitatum, est Anastasius appellatus.

n Ita passim *Mss.* At *Mombritius* cum *Vincentio*, centum triginta animarum promiscui sexus, *Mss. Capuanum* quatercenti, forsan quadringenti.

A Udiens Imperator Maximianus quæ facta fuerunt in civitate Sidugrido, a a Probo, iniquissimo homine & sacrilego, dicente; Audi, pie Imperator, quæ facta sunt in civitate tua: Regnum tuum delusum est, & Dii nostri nescio a quo homine & sacrilego Antiocheno subversi sunt: qui constitetur illum Jesum Christum, qui crucifixus est ab hominibus in Judæa, Dominum esse. Quod ut audivit Imperator, jussit B. Erasmus teneri, & præparatum tribunal ascendit, & ingressus est B. Erasmus: ad quem ait Imperator: Dic tu, scelerate homo, quæ tibi est religio? Tunc B. Erasmus tacuit, sed oculis in cælum respexit. Imperator dixit: Nihil loqueris? Et jussit maxillas ejus concundi: Tunc B. Erasmus dixit: Lupe rapax, plene iniquitate malefice, quid persequeris servum Dei? Imperator dixit: Quem confiteris? B. Erasmus dixit: Jesum Christum filium Dei. Imperator dixit: Nonne hic ipse est, qui crucifixus est ab hominibus in Judæa? Tunc B. Erasmus dixit: Ipsius ego servus sum. Imperator dixit: Talis sis, qualis & ille est, & sic moriaris. Tunc B. Erasmus subridens, dixit illi: Optime Imperator, bene dixisti mihi, ut illius ego merear vestigia sequi: & effusio sanguinis illius illuminatio nostra est, quem si velis agnoscere & in illum credere, salvus eris. Imperator dixit: Tu in illum credas, & genus tuum. B. Erasmus dixit: Optime dixisti mihi: plane, quia sic credimus, & hostias laudis & jubilationis munera offerimus ei, qui salvavit mundum suum a peccatis eorum. Imperator dixit: Consule tibi, atque acquiesce: & sacrificia Deis meis. B. Erasmus dixit: Si videro Deos tuos, forte facio.

9 Tunc gaudio repletus Imperator, cum universo populo perrexit usque ad templum Jovis, & jussit hominem Dei deduci ad civitatem b Sirmitanam; & præcepit organa & omne genus mulicorum in templo præparari. Et hoc vides B. Erasmus, ingemuit corde; & oculis suis ad cælum respexit, dicens: Christe fili Dei vivi, esto præsens in ista hora; & mitte Angelum tuum, qui mihi auxilietur & confirmet me in ista pugna diaboli, quam mihi præparavit. Cumque pervenisset in templum B. Erasmus, conversus ad Imperatorem dixit: Quid est Imperator? Ubi est Deus, quem me jubes adorare? Imperator autem, apprehendens manus ejus, ingressus est templum, & ostendit ei statuam æream magnitudinis cubitorum duodecim, & dixit: Ecco hic Deus meus, cui ego servio. Statim ut diabolus aspexit in faciem Martyris Christi, cecidit statua, & in cinerem versa est, & exivit c draco magnus ex illa, & d occidit pene tertiam partem populi. d Imperator se videns esse delusum, ascendit equum, & ad palatium pergebat, percutiens pectus suum, & dicens: Væ mihi! delusum est regnum meum, nescio a quo homine Antiocheno. Media autem pars populi clamabat: Sancte serve Dei, ora pro nobis, ut non pereamus ab isto dracone. Tunc B. Erasmus dixit: Credite in Domino, in quo ego credo, & salvi eritis, & nolite seduci. Tunc B. Erasmus imperavit draconi, ut ultra quemquam hominum non contaminaret.

10 Videns autem universus populus Christianorum, quantas virtutes operabatur Deus per servum suum, cœperunt laudare Christum. Tunc Beatus Erasmus

*Justi
Maxi-
miani
causæ
Erasmi*

*idem alie-
rior c. no-
fuitur:*

*Sirmii
adducitur
ad Sirm-
itanam
Jovis:*

*maximæ
legionis:*

*Draconem
corripit:*

EX MSS.
1. 7. 11. 12. 13.
mss.

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

e

Erasmus dixit: Ecce, quales virtutes operatur, qui credit in illum. Et tunc baptizati sunt quasi e quadraginta millia hominum: erat enim certamen in celo & spectacula Angelorum, & pars diaboli quodammodo pugnabat. Tunc B. Erasmus exclamavit voce magna, dicens: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Qui autem conversi erant ad Dominum, responderunt: Amen. Conturbata est civitas omnis Sirmitana: conterritus vero Imperator misit armatos, & iussit omnes qui ad Deum conversi erant gladio puniri. Martyrizaverunt autem trecentos triginta homines, qui commendaverunt se orationibus sancti Martyris Erasmi: quibus ait: Ite in nomine Domini feliciter in sanctam civitatem, quam præparavit Dominus, & ego post modicum tempus ibo. Erant autem Angelicurrentes per nubes cæli, suscipientes animas eorum, & triumphantes Martyres per gloriosam passionem, usque ad cælum audita est vox psallentium, Via iustorum recta facta est, & iter Sanctorum præparatum est. Quod videns B. Erasmus, gratulatus est, ut bonus Pastor super oves suas, quos tradidit Christo.

11 Tunc Imperator, furore repletus, iussit B. Erasmus teneri, & diversis tormentis torqueri: & iussit ministris tunicam æream adversus staturam ejus adferri, & igneam fortiter eum vestiri, dicens: Nunc vibebō, si Deus tuus eripiet te de manibus meis. Tunc B. Erasmus dixit: Carnifex plenus iniquitate, filios diaboli, verecundiam tuam laudo, quia deterior es cane: dixi tibi, & nunc dico, non timeo minas tuas: & si ampliora supplicia facias, cor meum non trepidabit. Et signans, se signo Crucis vestivit se tunica ignea, psallens propheticum Psalmum, dicens: Transivimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Item, tamquam aurum in fornace probasti omnes, qui in te credunt, & sicut holocausti hostias suscepisti. Statim tunica ignea, qua indutus fuerat, facta est frigida, sicut nix; ut nulla macula super eum inventa fuisset. Tunc B. Erasmus dixit: Ecce, Imperator, confusus es, & cum patre tuo diabolo eris in igne arsurus. Populus autem clamabat: Vere magnus est Deus Christianorum, qui tantas virtutes operatus est in illo. Imperator dixit: Artes sunt maleficiorum, ut igni imperet & deos nostros deludat. Tunc B. Erasmus dixit: Stulte Imperator, mecum est Christus filius Dei, qui igni imperat & deos tuos deludit; lapides & æramina surda, ab hominibus confecta, quibus tu ipse similis es. Nam Dominus meus Jesus Christus vivus est, & virtutibus vincit. Imperator dixit: Quamdiu injurias tuas tolerare possum? Tunc B. Erasmus dixit: Etiam & ego miror inverecundiam frontis tuæ, quia non erubescis.

12 Tunc Imperator, furore repletus, iussit ministris suis ollam urnarum viginti parari, & plumbum & picem, simul cum cera & resina & oleo solvi; & replere & succendi. Et fecerunt ministri, sicut præceptum eis fuerat: & servata est olla, & fluctuans sicut mare. Tunc B. Erasmus dixit Imperatori: Ista olla est meum refrigerium. Et, facto signaculo Christi, descendit in eam: statimque vox Domini super aquas, Dominus majestatis intonuivit, & effudit unam undam ex olla, & ustulavit Imperatorem. Qui clamavit: Ardeo homo Dei, ora pro me. Tunc B. Erasmus dixit: Væ tibi, lupo rapax & filios gehennæ ignis, quem paravit tibi Deus, simul cum patre tuo diabolo & ministris ejus: scio quia cor tuum obduratum est, sed propter populum istum circumstantem erit tibi bene. Et quievit illi dolor: multi autem in illa hora crediderunt.

13 Imperator autem, videns se falsum esse, iussit D Martyrem Dei recipi, & in arcta custodia haberi, & ingenti ferri f pondere colligari. Cumque orasset, apparuit ei juvenis similis filio Dei, vocans illum, & dixit ei: Erasme, surge, ego sum Michael Angelus, missus ad te ut ducam te in Campaniam provinciam, [in civitatem] quæ vocatur Formia, ad docendum populum. Et apprehensum eum ejecit illum de civitate Sirmitana: veniensque g Curratium, naviculam a Domino paratam invenit, & transmigravit eum in provinciam b Campaniam. h Alia vero die turbatus est Imperator, quod eum non invenisset, dicens: Quia Deus eripuit eum. Servus autem Dei Martyr Domini venit & sedit in civitate Formiana; & septem diebus per divinam gratiam quiescebat. Angelus autem Domini panem ei quotidie ministrabat. Et facta est ad eum vox de celo dicens: B. Erasme, veni & quiesce in civitate, quam paravit Deus fratribus tuis Martyribus & Prophetis, & recipe fructum laboris tui: E per te enim ego honorificatus sum in celo & in terra. Et respiciens B. Erasmus in cælum, vidit coronam inenarrabilem, & occursum sibi decoram multitudinem Apostolorum & Prophetarum; & inclinavit caput suum, & dixit: Domine, suscipe animam servi tui: & completa oratione reddidit spiritum. Et visa est anima ejus candida tamquam nix, & quomodo ab Angelis deducebatur cum gloria magna, & cum illis lætus cælum penetrabat quarto nonas Junii. Tunc B. Erasmus pro viduis & orphanis precabatur: Domine, unigenite Dei Patris, qui me fecisti quiescere in loco meo, qui est locus habitationis tuæ, concede, ut qui me petierit in nomine tuo, recipiat k [a te] suam mercedem Sabbato & Dominica. [Ego autem Erasmus] non secedam a loco isto. * Passus est autem beatissimus Martyr Erasmus temporibus Maximiani & Diocletiani regnante Domino nostro Jesu Christo,] cui est honor & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA G. H. & D. P.

a Erat in præcipuo Ms. Lucido: sed ex priore reposuimus, Sidugrido.

b Sirmium metropolis Illyrici Occidentalis, seu Pannoniæ inferioris, sive Servie, a quo prior locus non procul absuit. Consule Geographiam sacram Caroli a S. Paulo pag. 75. Fuisse autem Sirmium palæstram plurimorum Martyrum ex nostro opere constat: & quidem F sub Maximiano Imperatore passum ibi S. Sirenum seu Sinerium, diximus 23 Februarii.

c Gelafus, ingens serpens.

d Ms. nostrum: Et gyrans per totam ædem templi, statu suo fere occidit tertiam partem populi. Sed hoc & alia plura fabulam sapiunt.

e Ita passum Ms. & Mombrilius, quasi mille homines: Gelafus, fere mille homines: Ms. nostrum a, plures conversi sunt.

f Ms. Ultrajectinum & nostrum a, mille pondera ferri imponi super collum ejus.

g Curratium, Ortellio, in Pannoniæ & Illyrici veteris tabula, insula Curicium, seu Curicia, baud procul ab Istria distat, nunc Veglia dicta.

h Potuit navis appulisse in aliquo portu Aprutii, & inde Formias ambulare.

i Idem etiam Grace legitur. In nonnullis Mss. tertio Nonas, atque hoc secuti sunt Uguardus, Ado, & alii. Mombrilius, non simpliciter mortuum tali die, dicit; sed, Passus est autem, inquit, beatissimus Martyr Erasmus, quarto nonarum Juliarum. Ubi, præterquam quod creatum sit in mense, deficiat ab Actis, sicca morte

morte defunctum Erasmum scribentibus; adeoque solum ob tolerata sapienter mortalia tormenta, Martyrem vocantibus. Qua porro hic sequuntur rectius omisit scriptor *Legenda*, quam *Mombricius* fecit esse.

¶ *Sensum* hic nullum habebant *Miss.* ubi legebatur, recipiat mercedem Sabbato & Dominica, cui est honor &c. sed sensum supplere partim ex *Gracis*, partim ex *Mombricio*: in *Gracis* enim sic legebatur: ἀφ' οὗ τῆς μίθης αὐτῆς παρὰ τοῦ ἱεροῦ δι' Ἐρασμοῦ ἐκδόθη ἐκ κοινῆς αὐτῆς καὶ τῶν τῶν αὐτῆς ἐκδοθέντων. Ego vero Erasmus Sabbato & Dominica a loco istonon recedam: quæ verba Martyri affixa nihil dubito.

APPENDIX D. P.

Actorum censura: tormenta alia Sancto adscripta: miracula quædam.

14 **Q**uisquis hac *Alta* contulerit cum paucis illis, quæ ex *Proconsularibus* Martyrum quaestionibus excepta fide publica inveniuntur, subacta manibus tyrannorum, ecclesiasticas omnes scripturas abolis volentium; satis mecum agnoscat, non esse ipsa prima illius nota; ac neque secunda, quæ fidelium memoria aliquamdiu infixæ, sine furore atque simpliciter scriptæ sunt tradita; sed omnino tertia, quibus *Passiones* Martyrum, cultus & venerationis celebrum, iis habentur circumstantiis adornata, quas opportunas sibi scriptores censuere, admirationis cienda quam veritatis explicanda studiosiores. Hinc tot illa caliginis allapsa voces, hinc ipsorummet Imperatorum singulis in quaestionibus præsentium altercationes, ut plurimum infra personarum suarum dignitatem, iisdem infixa, & ad Martyrum preces ablatæ pœna; hinc accumulata supra fidem tormenta, & solis instrumentorum nominibus diversa; hinc præsentis populi, aut divinitus præstrati, aut ad fidem conversi, numerus supra verosimilitudinem auctus, aliæque similia, quæ omnia in *Altis* præmissis invenias, eo etiam diffiditiora credita; quod quæ *Antiochia* & *Sirmii* gesta dicuntur, censeri debeant *Formis* scripta; quo eorundem tam distinctam pervenisse, ex locis adcorematæ, noticiam, haud est credibile; præsertim post aliquot sæculorum lapsum, quibus scriptum nihil ea de re fuerit.

15 *Istis* tamen, antiquitus scriptis, & ex parte confidis, non consentia posteritas, in augendas eas narrationes prona, quæ excitanda pietati ornandaque religioni videntur conducere; eisdemque sic auctis eo facilius credula, quo minus licitum æstimat de talibus dubitare; alia atque alia tormenta passioni, jam plus quam satis exaggerata, adscripsit. Horum series, una cum priori tota *Legenda*, quæ sumpta suis in argumentum novemdecim tabularum pictarum, ecclesiam *Cajetanam* ornansiam, circum illam spectatur, cum hisce subscriptionibus a nostro *Nicolao Beatis* quondam ad *Bollandum* transmissis, 1. Mundo editus, sacro fonte baptismatis abluitur, atque litterarum studio traditur. 11. Fidem Christi B. Erasmus Gentibus prædicat, atque Episcopus consecratur. 111. Vincit Diocletiano Imperatori præsentatur, quem Christi fidem consistentem pugnis in faciem cædi jubet. *Hæc Sirmii* jussisse *Maximianum*, habent *Alia*. 1v. Plumbeus cæsus, in bullienti olla immergitur (hoc etiam *Sirmii* factum istis dicitur) & populus adstant infidelis fulmine prostratur. v. Jussu Angeli Evangelium Christi Gentibus annuntiat, ac denuo comprehensus, in altissimam foveam præcipitatur; sed ab Angelo extrahitur: non denno comprehensum dicunt *Alia*, sed post primam quaestionem carceri mancipatum. vi. In oleo pice ac resina torquetur, num. 3, sub prima quaestione; deinde campanam ardenti sup-

ponitur, quæ aura divino est fracta. Merum hoc signum est: nec enim campanas, & quidem tantas ut hominem suppositum operirent, noverat sæculum istud: tacent autem de tali tormento *Alia*. vii. B. Erasmus sua prædicatione multos ad Christum convertit, n. 7. viii. Quos in fide Christi instruxit, baptizat, & ut aliis Gentibus Evangelium Christi prædicaret illinc discessit, *Antiochia* videlicet. ix. Dum verbum Dei Gentibus prædicaret (*Sigidani* scilicet) a satellitibus rapitur, atque in aterrimo carcere clauditur. Tacent hoc *Alia*, uti & quod sequitur. x. Ab Angelo meruit consolari, atque a vinculis liberari: sed denuo capitur, quartæ jam vice juxta has picturas, ac juxta *Alia* solum secunda; & Imperatori *Maximiano* sistitur, n. 8. xi. Jussu tyranni tunica ferrea candenti induitur: sed rore cælesti in- frigidatur, illæsusque servatur, n. 11.

16 Quæ porro sequuntur, nulli certo loco adscribuntur, & in *Alis* non attinguntur. xii. Diocletianus, se vinci erubescens, jussit B. Erasmum exulare. xiii. Dolio, clavis acutis intrinsecus repleto, immisus, ex monte devolvitur: & ab Angelo extrahitur, jubetur annuntiare Christum. xiv. Virgis ac flagris acerrime cæditur, dentes ei excutuntur; ac jubente Deo iterum vivit prædicatum. xv. Prunis subjectis assatur, ac postea unguibus manuum ejus acutissimi clavi infinguntur. xvi. Quatuor equis decerpitur, sed a Christo denuo curatur ac sanitati restituitur. Sic distractus, non erat resistendus famitæ; sed reductis ad invicem partibus jam inanimis, revocandus in vitam. xvii. Ejus intestina extrahuntur: sed Christus illum in vita conservans, jussit ut nomen ejus Gentibus annuntiaret. Subisto quidem tormento jam passim Sanctus pingitur, sed alter forsitan Erasmus hoc supplicii genere martyrium consummavit; quod causam dederit multa miscendi. xviii. Constante prædicans multos ad Christum convertit, ac in fide stabiles baptizat. xix. Angelus ei diem obitus sui annuntiat. Coronam e cælo sibi missam aspicit, & sic orans spiritum cælo reddidit, idque *Formis*, secundum *Alia*.

17 *Hæc* de picturis *Cajeta* spectandis, & qualemque historiam representantibus vita, quæ Joanne *Casimiro*, postea *Damaso* Papa II. ad historiam Translationis *Cajetani* facta venturo, sic concluditur: Sepultus est autem S. Erasmus ad Occidentalem ejusdem civitatis *Formianæ* partem, juxta Amphitheatrum, a Probo Episcopo, hinc dumtaxat nora: & in eodem loco multis temporibus, videlicet usque ad ejusdem Urbis excidium, requievit. Plurimorum namque post ejus transitum annorum curriculum fuissent *Formiæ*; *Cajetani* cives, metuentes ne, vel vi vel furto, pretiosum beati Martyris corpus, si ibidem relinqueretur, amitterent; illud intra urbis summa transulerunt, & in adito sanctæ ac gloriose Dei genitricis & virginis *Mariæ* recondiderunt. Post annos triginta cum Summus Pontifex & universalis Papa Joannes Sanctæ Romanæ & Apostolicæ præfesset Ecclesiæ, Bonus, *Cajetanæ* civitatis Episcopus, una cum Docibile Joannis Patricii jam defuncti Filio Patricio, B. Erasmi Martyris requisivit exuvias. Inventas autem, eo loco, quo superius positas memoravimus, terra profundius fossa occultuit, & desuper adversus meridiani climatis aspectum, in honorem Martyris altare construxit: lapis etiam in gradibus, qui juxta altare sunt, positus est, quibusdam characteribus insignitus, in quibus continentur hæc scripta: In hoc loco inventum est corpus Sancti Martyris Erasmi, illibatum & integrum, temporibus Joannis Papæ, a Bono *Cajetano* Episcopo.

T

18 Ea-

AUCTOR

RE

D. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

S. P.

18 Eadem ex jam dicta Vita Cajetana inventa, trans-
misit nobis praeaudatus Beatus, sed nonnihil interpola-
ta. Nam ad verba, Annorum curriculum evolutis, *
additur, scilicet ab Incarnatione D. N. Jesu Christi
anno octingentesimo quinquagesimo sexto, temporis
Gregorii Papae IV, & Joannis Magni Cajetani
Patricii; ubi apparet annum eversarum funditus For-
mularum cum Pontifice, ante duodennium mortuo, per-
peram juncti. Certior verosimiliter notitia ad secundum
* apponitur facta Translatio, septimo Kalendas No-
vembriis. Sed ad tertium *, Joannis Papae nomen
additus numerus X, processisse non potuit ex errore
priori, per quem secunda post annos xxx Translatio,
anno DCCLXXXVI debuisse facta fuisse: tali enim
anno omnes consentiunt Stephanum V sedisse. Joannes
autem X, secundum nostram Chronologiam, primum se-
dere cepit anno DCCCCXIII. Sed redeo ad Gelasianum
contextum, qui sic continuatur. Quibus autem modis
ad hoc usque tempus (puta usque ad annum circiter
DCCCLXX vel LXXX) quibus, inquam, modis
beatus Martyr suae patrocinetur civitatis civibus,
quantisque virtutum signis praesentem se eis sem-
per esse demonstrat, non est hujus descriptionis evol-
vere. Punt autem & in loco, ubi nunc requie-
scit, & in loco, ubi ante apud Formias positus
erat, crebra ejus meritis & intercessione miracula:
omnibusque digne pulsantibus aperitur, digneque
petentes accipiunt quae precantur, praesente Domi-
no nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu
sancto vivit & regnat Deus, per omnia secula sae-
culorum, Amen.

Ex his
p. 110
p. 111

19 Ex istis tamen miraculis ad nostram notitiam per-
venit nullum, praeter unicum, in quadam sacrorum
monumentorum collectione, a Cardinali S. Severina di-
missa suo ex sorore nepoti, Illustriss. D. Josepho Costa,
apud quem tam vidimus Romae anno MDCLX; ubi in-
ter alia legebatur quod sequitur, sub hoc Titulo, No-
vum miraculum S. Erasmi factum, regnante Domino
nostro Carolo II: qui fuit filius Caroli Andegavensis,
utriusque Siciliae primi ex Francorum gente Regis,
defuncti anno MCCLXXXV, superstes patris usque ad
MCCCLX. Praefatum Titulum sequebatur exordium ta-
le: Deus noster, lux vera, quae omnem hominem
illuminat venientem in hunc mundum, in tantum
odit opera tenebrarum, ut Apostolos suos in mun-
dum universum, praedicaturos evangelium omni crea-
turae, missurus, eis praeceperit, dicens; Quod dico
vobis in tenebris dicite in lumine, & quod in aure
auditis praedicate super terra. Quoties ergo gloriosus
in Sanctis suis, & in maiestate mirabilis, suam di-
gnatur Ecclesiam, Sanctorum meritis, decorare mi-
raculis; non talia ponenda sub modio, vel in tene-
bris relinquenda; sed potius divulganda voce prae-
conia super terra, & quantum possibile est quotidie sin-
gularum auribus inculcanda; ut spes nos pulcherrima
foveat in eo qui est omnium vera salus.

Ex his
p. 110
p. 111

20 Sane, meritis & virtute mirabilis Christi
Martyris & Pontificis Erasmi, miraculum cunctis
sensibus admirandum [contigit] diebus proximis in
majori ecclesia Cajetana, ubi ipsius corpus sanctis-
simum requiescit; praesidente venerabili Patre Do-
mino Matthaeo, tunc ipsius Civitatis Dei gratia
Praefule; & coram pluribus Clericis & Sacerdoti-
bus Cajetanis divulgatum extitit seriatim, prout
describetur inferius, per quemdam Catalanum: qui
cum quodam gallione Provincialium ad portum
Cajetanae venerat, die secunda mensis Septembris,
quintadecimae Indictionis, Pontificatus Domini
Bonifacii octavi anno sexto. Omnia haec annum M-
CCC recte notarent, si cum anno Pontificatus conveniret
Indict. xv: nam Bonifacius tunc adhuc numerabat an-

num vi Pontificatus, ad quem ordinatus fuerat xxiii D
Januarii MCCXCV: ex quo errasse intelligitur qui
millesimo trecentesimo primo factum miraculum scri-
psit in titulo. Retulit enim, ipso eodem die secun-
do mensis praefati, dictus Catalanus, lacrymabili
vultu, pio affectu, & mente devota, offerens primo
ante ipsam relationem, in altare dictae Ecclesiae, pro
voto quasi adimplendo, quasdam furcas cereas, in
quibus furcis quaedam statua hominis cere pendebat
suspensa: quia nuper ipse relator injuste fuerat in
partibus Provinciae condemnatus ad furcae suspendium,
& post latam sententiam ductus ibidem ut suspenderetur:
verum antequam suspensus existeret, B. Eras-
mum Martyrem invocavit ut sibi assisteret, ipsumque
adjuvare suis meritis & divino praesidio dignaretur.
Ex post haec per gulam more solito suspensus fuit,
abeuntibus ab ipso loco suspendii omnibus qui inter-
fuerant in eodem. Deus autem, veniz largitor &
humanae salutis amator, cujus benignae aures Prophe-
tam clamantem de profundis in ventre ceti post tri-
dium non abique mysterio exaudivit, suspensi cla-
morem, B. Erasmi meritis exaudivit, in puncto quo
mortis instantia distantiam renuebat. Stante itaque
praedicto suspensio, & pro mortuo ab omnibus dere-
lictio, ibidem statim apparuit super furcas invocantis
invocatus Antistes Erasmus, in specie seu forma ho-
minis, tenentis in manuensem evaginatum: & cum
dicto ense praecidit funem, in quo pendebat suspen-
sus; & praeciso fune, suspensus ipse in terram ca-
dens, illusus evasit; magnificans Deum & Marty-
rem gloriosum Erasmus, ad cujus invocationem a
morte tam crudelissima sic subito mirabiliter extitit
liberatus. O beata urbs Cajetana, quae talem ac tan-
tum habere meruit protectorem, qui praedicta scri-
bentem una cum legente protegat ac etiam auditorem.

21 Est Neapoli insigne castrum, in summo monte a Neapolita-
Carolo V Imperatore extructum; quod urbi imminens,
plebi ad seditiones prona pro frano est, Castell Sant-
Elmo vulgo dictum, de quo Leander Albertus in Cam-
pania loquens, Sancteromense castellum nominat, quasi
a Sancta eremo: sic enim penultima correpta pronun-
tiant Itali ex usu Graecorum, quorum etiam lingua &
accentus toto Neapolitano regno praevaluit, ad multa post
Christum natus saecula. Summontinus, historiae Nea-
politanae Italica scriptor, Sanct-eremo, & in Indice
Sanct-eramo pronuntiat iubet. De hoc magnopere non
labore, cum sciam quam facile usu vulgi commutentur
liquida l in r, & contra. Sed cum Sant-elmi nomen
usque in Lusitania maritima promotum videam, eo-
nomine jam olim, ad portum a S. Sebastiano dictum, ec-
clesiam fuisse, quae nato deinde Ordine Praedicatorum
cessit; merito censui, xv Aprilis ad Alta S. Petri Gon-
zalvi, ex eo Ordine, cui vulgus Santelmi cognomen-
tum trivit; ex ejusmodi cognomento non probari,
ipsum ad Santelmiorum in Lusitania familiam per-
tinere; sed illud aptatum et fuisse a nautis, praesentem
ejus opem inter tempestates invocati experiri solitis,
apparente super navim sacula, quam prius Helenam
nuncupabant, ipsi vero Sant-Elmum vocare didicerint,
a Neapolitani litoris nautis, solitis in tali necessitate
S. Erasmus, Formis & Cajetana civitatibus littorela
nominatissimum, appellare. Sane non minus Erasmus
(sic enim Graece scribitur) quam Erasmus, portus in
Erebo usu vulgi contrahi, ac deinde Erasmus pro-
nuntiar. Est enim Erasmus nomen Graecum, ab
ἐρεβος, Arno, idem quod Erasmus Amabilis, parti-
cipiale contractum ex ἐρεβος, Amandus, sicut a
γελέος rideo, γελέος ridendus derivatur. Magis
autem natum est fieri, ut titulus Sancti praefigatur nomen
vulgi Erasmo, tot miraculis claro, cujus eo in monte
facillimum aliquod vel etiam parochia fuerit; quem
Eremo

Invocatus S.
Erasmus ab
eodem sus-
pensus fuit
vultus.

E

F

Ex his
p. 110
p. 111

ab his S.
Erasmus
nomen vulgi
conferunt.

A Eremita, sanctitatem nullam nisi ab incolis apte habere. Maneat ergo, quod alias dixi, istam nautarum religionem, Sanctelimum invocantem, originem potius habere ab Erasmo vespertino Sancto, quam ab alio diversis propterea nominis longeque recentiori, neque hactenus probato ad Santelmiorum familiam pertinere, qui Gonzalviicognomen aque nobile in Ordinem intulit. Quare conjecturam tam rationabilem nemo velit carpere propostam ex litore, erga decora Ordinis, maximam in hoc opere nostro pariem atque adeo etiam laudem ex eodem habentis.

22 Porro ad probandum quod cultus S. Erasmi toto se orbe Christiano diffuderit, etsi, prater Romanum Breviarium ubique nunc vulgatum, faciant vetera Ecclesiarum Hispanicarum, Gallicanarum, Germanicarum, & Belgicarum Breviaria, apud nos acervata; habes tamen VVarburgo, Paderbornensis in VWestphalia veteris Saxonia parte haud ignobili oppido, proferre descriptionem sacelli & cryptae Sancti ibidem dicatae, sicut eam a nostris per eam diocesim Missionariis accepi hoc tenore. Warburgi, in monte iisdem moribus incluso, terra, qua pene occultabatur, permisso dumtaxat angusto ingressu, erutum nunc visitur sacellum. Ei olim quidem spectabile templum incubuerat, cujus nunc prater relationes majorum vix quidquam est reliquum: nisi illud ipsum rude sacellum, an crypta S. Erasmi nomine olim consecrata, tam omni religionis antiquo usu superiore etate exuta, ut mulieres tantum accepto a progenitoribus more, morbidis mancisque pueris isthinc salutem peterent, reportarentque cum aliae clam, tum palam & perspicue anno abhinc tertio una aliqua. Hæc eo loci, tridui ex voto comprecatione simul atque perfundita, vidit repente erectum in pedes, & e sacello præcurrentem sibi duodennem filium, qui semestri spatio, omni pedum officio destitutus ad movendum se loco, ad eum usque diem succollantium eguerat fueratque usus beneficio; frustra opem antea a mortalium chirurgia præstolatus. Res illa uti in oculis civitatis evenit, ita & magnam ille admirationem, & sacello nomen fecit, atque fama per juramenta liquidius confirmata, calamitosos aliunde homines Warburgum traxit; movitque & Missionarios nostros, ut hoc demum anno, bona Celsissimi Principis pace, illustrando Thaumaturgo S. Erasmo ejusque clientari loco diem aliquem statuerent, quo celebriore atque ad pia hominum vota & postulationes opportuniore, id loci supplicatio duceretur.

23 Placuit in rem post Divi festum proxima SS. Trinitatis Dominica, qua supplicationis solennia, supra quam exspectari pro auspicio poterat, religiose magnificeque habita sunt; tanto e longinquo etiam affluentium hominum numero, ut repentinè ex oppido opus fuerit mutuaque opera Patrum Prædicatorum, qui tribus e Societate nostra Sacerdotibus, binos e sua familia in secretas confitentium expiationes mitterent auxilio, reliquis in proprio templo eadem re occupatis. Suntque prædicti Patres meriti bene, cum hoc nomine, tum quod re di-

vina, quam faciebant, exstructam stationem nullam honorarent: subinde composito ad familiare vexillum ordine, in sacram ambulationem officiose se ipsi inferrent comites; sed ad & aptiorem festivæ pietati circuitum transitumque, permitterent asceterii sui ambulacra, aliaque offerrent omnia, quæ vel ad augmentum facere viderentur, vel ornamentum. Utrique Warburgensi oppido, suo & utriusque Ecclesie suæ cultu, decore prodeunt; invitatu nostro e vicinia pagi, ad sacra sua signa dispositi se addebant, ibantque distincti ad Parochorum ductum atque approbationem universorum; ut quiraram istam ordinatamque in tam numeroso hominum confluxu continuationem, multum prædicerent, aliisque hoc certe capite longe anteferrent. Amplum nec levis pretii vexillum, eviscerati in glomum Thaumaturgi martyrio graphice signatum, aliaque ejusdem Sancti monstrabilis statua, quæ ad splendorem deferbantur: perinde & Missalis liber non inelegans, qui non ita pridem advenit, corrogato aliunde per Missionarios ære, illi sacello nova omnia obrigerunt. Sed ne, dum adscititius sacelli cultus instruitur, sacellum ipsum incultum maneat, testoque suo ut hactenus nudatum: rogatus modestissime per Missionarios Celsissimus Princeps, clementissime annuit, ut quo magis in administranda usurpandaque divina sacraque re concurrentium commodis serviat; non testum modo, sed præ testis aliud paris cum sacello fornicato dimensionis fastigium, velut sacellum sacello, sumptu Principali atque ad Missionariorum moderationem, proximo vere imponatur.

24 Hactenus ad me illorum unus, anno MDC. LXXIX, tribus ante annis quam moreretur ipse Celsissimus Princeps, Ferdinandus Furstenbergius, Paderbornensis ac Monasteriensis Episcopus, operis nostri Patronus singularis; cujus etiam liberalitate VVarburgi erectum stabat prædicatorum Patrum Prædicatorum cenobium; & utraque in diocesi aliq plurima loca, vel a fundamentis educta, vel splendide restantia, vel insigniter ornata locupletaque numerantur: quorum tot benefactorum meritum secutum est animam, ex hac vita mortali abeuntem anno MDC. LXXXII, 1x Junii, & merces in æternum manebit. Quod apud me est Sanctuarium Paderbornense, olim a nostro P. Joanne Gamans congestum, ex cujusdam VVeneri libro 3 de VWestphalia cap. 8, quod est de Sanctis VWestphalia; hæc suggerit: I VVarburch est capsa S. Erasmi, cum tribus Virginibus sacris, scilicet Alheide, Armgarde, Gertrude. Hinc suspicabar, eo loci olim Parthenonem fuisse, in quo tres illæ insigni sanctitate clauerint, & sepultæ sint, ac forte etiam elevatis de terra corporibus in unam simul capsam sint condita, cultaque ut Beata. Sed R. P. Joan. Kloppenborg, quo ad prosequendam & lucidandam historiam VWestphalicam utebatur Princeps prælaudatus, quoque etiam nunc utitur illius dignissimus in Paderbornensi Sedo successor, suspicionem istam exemit, firmiter asseverando, nullum VVarburgi unquam Parthenonem fuisse, atque adeo Virginum istarum Reliquias aliunde eo allatas.

AUCTORE
D. P.

in hunc locum
religiosum
du. 10. 79.

fontem
signis
Episcopo
Paderborni

S. Erasmi
ibi olim
capsa cum
3 virginibus
sanctis.

F

A Roma ordinatis, deque Vicariis Episcopalis, tam ipsius quam aliorum plurium successorum. Scilicet ostendi, optime salvari veterum Catalogorum calculos ab anno qualiscumque etiam Vicariatus Ordinationis, sumendo Episcopos Romanorum Episcoporum; quo titulo iustus dicebantur tales, etiam priusquam Pontifices farent, cum prerogativa supremi Capituli; quam quidam de illis etiam fuerunt Episcopi Romani, & nunc Episcopi Cardinales nuncupantur.

5 Istit sic deductis, conformiter ad Eugenium procedens scribo, quod tempore Constantis Imperatoris, ab invito aliquamdiu Clero declaratus pro Electo, vel potius pro absentis Martini Vicario, anno DCLIII mense Junio, die circiter XXI; postea, eodem Martino ex Insula Naxo verosimiliter annuente, ordinatus (nam de eo in Epistola 2 loquens pro eodem precipue erat, tamquam pro Romani Cleri populi Pastore, qui eis, ut ait, nunc praeesse monstratur); Ordinatus, inquam anno DCLIV, 14 Septembris in Dominica; ac tandem, ex verosimili ejusdem Martini cessione, facta anno DCLV, circa Pascha summus Pontifex; sedit universum annos 11, menses VIII, dies XXV, computato etiam die mortis, quem non

videtur Anastasius comprehendere; defunctus anno DCLVII, XXXI Maji, id est, post mortem S. Martini (obitum anno DCLV die XVI Septembris) anno 1, mensibus VIII, diebus XV: quo saltem toto tempore fuit summus & indubitatus Pontifex, independentem a nostra praesumptione de Martino, aliquot mensibus ante mortem se abdicante: qua de re videbimus ad XII Novembris, quando Roma colitur idem Martinus, ob corpus illuc translatus. Baronius, cum subductis aliter, sed erronee, calculis, scripserit Eugenium superfuisse Martino non amplius quam sex menses & dies viginti tres, obiisse autem anno DCLV; cumque non inveniret ab Anastasio mentionem ullam fieri ordinatorum ab ipso Presbyterorum Diaconorumque, scilicet Cardinalium, sed tantum Episcoporum XXI per diversa loca; visus est, inquit modeste usus Pontificia potestate, quod vivente Martino optime sciret, se non legitime sedere potuisse Pontificem, sed tantum loco ipsius veluti Vicarium se gerere. Equidem ipse quoque tanto magis miror istud Anastasii de Presbyteris Diaconisque ordinatis silentium, quanto plus temporis eidem in supremo Pontificatu concedo; nolim tamen dubitare, utrum Eugenius unquam se pro vero Pontifice gesserit, sicut dubitare videtur Baronius.

6 Hujus temporibus, inquit Anastasius, Petrus Patriarcha Constantinopolitanus, in locum Pyrrhi successus, direxit Synodicam ad Sedem Apostolicam, juxta consuetudinem, omnino obscurissimam & ultra regulam; non autem declarans duas operationes aut voluntates in Domino Jesu Christo. Et accensus Populus vel Clerus, eo quod talem Synodicam direxisset; minime est suscepta, sed cum majore strepitu a sancta Dei Ecclesia projecta; ut etiam nec eundem Papam dimitteret Populus vel Clerus Missas celebrare in Basilica sanctae Dei genitricis semperque Virginis Mariae, quae appellatur ad Praesepe, nisi promississet hic ipso Pontifex, minime eam aliquando suscipere. Addit vero Baronius: Ex quibus plane innouit Imperatori, impossibile esse haerese in Ecclesia Romana plantare; cum perspicue intueretur, quod non Pontifex tantum, sed Clerus omnis & Senatus Populusque Romanus, adeo libere ingenuoque detestari solerent & exorari, quidquid suspicionem haberet haeretice pravitatis. Factum id crediderim in festo Nativitatis Dominicae, quando Romanis Pontificibus moris erat in Liberiana S. Mariae-majoris Basilica Missas facere; idque primo post Martini depositionem semestri: nam

Junii Tomus I.

anno DCLIII Petrum Pyrrho successum, recte ex Nicephoro colligit Baronius, & ex Theophane clarius apparet. Jam tum ergo Pontificalia munia obibat Eugenius: hoc autem facere non potuit, nisi Ordinatus Episcopus; neque Episcopus, etiam Vicarius tantum, legitime ordinari, nisi assente Martino; unde hunc tali Ordinationi annuisse confirmatur. Nam ut sacrilegam Ordinationem susceperit Eugenius, in eaque praesumpserit ministrare, non patitur sanctas viri suspicari; nec etiam Populi ac Cleri zelus, qualem jam vidimus, id passus fuisset; idque adeo recenti Bonifacii III Constituto anni DCVII, quo vetabatur sub anathemate, ut nullus Pontifice vivente praesumat loqui de successoris, aut partes sibi facere; necdum invito illo alium ordinare, etiam Vicarium.

7 Sic autem de Deusedit Papa dixit Anastasius, pro anno DCXVI, divisit per obsequia sua & ad omnem Clerum rogam unam integram; atque de ejusdem successore Bonifacio V, quod Clerum amavit, & rogam integram Clero suo dedit; ita etiam laudat Eugenium, quod rogam Clero solitam tribuit, & indigentibus eleemosynam ministravit. Atque hoc quidem in die Ordinationis factum videtur, uti etiam facendum praescribit Pontificalis, explicatum a me ad XIX Maji, inter poemata Jacobi Cardinalis, de Coronatione Bonifacii VIII versu 333 Annot. V. Eo autem non contentus Eugenius, addidit, ut etiam die transitus sui, pauperibus vel Clero suae familiae Presbyteria in integrum erogari praeciperet. Causus in Glossario, & Mazius in Hieronymico conveniunt, fatique patet Anastasium legenti, tam Rogam quam Presbyterium, largitionem pecuniarum esse, eoque solum differre, quod Roga etiam daretur laicis, & a laicis, puta Imperatoribus & Regibus; Presbyterium vero duntaxat dicebatur id, quod in Presbyteros suos atque etiam Diaconos Cardinales, aliosque Curia ministros Clericos distribuebat Pontifex. Quo autem respectu dicatur, hoc integrum, illa integra, nusquam repertum explicatum: grande quidpiam tunc fuisse debuit, quod adeo flaganter meruit apud Anastasium notari.

8 Idem Anastasius dixit, Eugenium sepultum fuisse ad S. Petrum: & ideo Romanus Canonicus, qui sub Eugenio III annis post istum quingentis Vaticana Basilica descriptionem edidit, recedendum post Commentarium nostrum de SS. Petro & Paulo, nomen ipsius retulit inter Pontifices ibidem cumulos; sed nec ipse, nec ejus Scholasticus Paulus de Angelis sub Innocentio X, ullam suo tempore inventam superstitem memoriam ejusmodi sepulturae allegant: id quod nobis argumentum est, nec saculo quidem XII notum fuisse illius cultum, & sepulcrum penitus obscuratum. Pius aliquid, sed temere, praesumit Georgius Cardoso ad hunc diem, in Hagiology Lusitano. Cum enim P. Ludovicus Lobo, nostra Societatis Sacerdos, anno MDCXIX in Lusitaniam detulisset corpus alienigenae S. Eugenii Martyris, ex coemeterio Callisti erutum de licentia Pauli V, in gratiam Dom. Catharinae de Mendoza Ducissa de Aytona, maritum suum Legatum Regis Catholici Romae secuta; quia capsula, in qua Reliquiae tradebantur, inscripserat aliquis, studiosius placendi quam salum certo comperta afferendi, Corpus S. Eugenii Papae, cujus festum celebratur a Junii; ubi dubitavit in suis Annotationibus afferere Cardoso, Martyrem Eugenium Papam obisse; & in coemeterio S. Callisti, vel ab initio sepultum, vel illuc a Basilica Vaticana translatum.

9 Horum nihil vel minimum veri similitudinem habet; cum saculo VII nulla Roma occasio fuerit martyris tolerandi; neque in coemeteriis, antiquis ac fere obscuris, sepeliretur tunc aliquis; necdum ex urbana Basilica quoque illuc vel tunc vel postea inferretur.

T 3

Hac

ANCTO-
RE

D. P.

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

etiam quod
viresque
fuerunt

cum Corpore
S. Lucii
F. 24. G.
A. 100. 4. 6.
C. M. 111.
v. 11.

Hac ergo retulisse, refutasse sit. Quia tamen Lusitanis placet eo usque esse credulitas, & indicatum sibi, ad arbitrium desilio cuius diem retinere; addatur etiam ex Cardoso, illud cuiuscunque S. Eugenii corpus, cum ipse scriberet anno MDCLXVI, fuisse in potestate Don D. dacti Lobo Baronis de Alvaro, Metropolitanae Ulisipponensis Canonici, qui illud a P. Ludovico fratre suo acceptum in Oratorio domestico collocavit. Quid autem factum sit corporibus duobus, praeconcordat Ducissa pater indidem extraxis ac tradidit, sub titulo S. Lucii

Papae & Mart. atque S. Anastasiae Virg. & Mart. non vacat quærere. S. Lucium Papam, una cum corpore S. Catiliae ac Socrorum, in huius ecclesiam a se constructam pridem transfudit Paschalis Papa Ianno DCCCXXII; uti dictum est ad illius Vitam 14 Martii. S. Anastasia, Virgo Martyr, sub Aureliano Roma passa cum Cyrilla, colitur xxviii Octobris: sed & huius corpus pridem elevatum fuisse oportet, si vere ad illud spectant Reliquiae, quae ut tales Roma ostendantur in ecclesia S. Mariae, a Populo nuncupata.

DE S. ADALGISO SIVE ALGISO PRESBYTERO,
IN THEORACIA PICARDIAE REGIUNCULA.
COMMENTARIUS PRÆVIUS

Circa cultum Corporis, & Acta parum sincera.

SEC. VII.

Monasterium S. Michaelis in Silva Theoracia, ad eam Picardiae partem attinente, quae inter Hannoniā Campaniamque procurrit; testibus Auberto Mirae in Fastis Belgicis, atque Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, Ecclesiastico cultu veneratur hodie S. Adalgisum; alibi Algisum, Confessorem Presbyterum, cuius sacrum Corpus, ad se relatum opera Eilberti Comitissae Fundatoris sui, magno cum honore & religione suscepit, circa annum DCCCCLXX: ut habent Acta Translationis S. Eloquii data 3 Decembris, ex antiquo Ms. Valenciensensi monasterii, circa annum MLXXX exarato: in quo sic legitur: Religiosus Comes (Eilbertus) venerabili Heresindi coniugi suae, denominatum a B. Forannano aperuit consilium, ut ipsa consors illius propositi solertia sua investigaret cum eo actionem, quam suo conamine ad profectum utilitatis niteretur adducere: sua namque opera basilicae B. Michaelis Archangeli memorabile Corpus B. Adalgisi Confessoris, paulo ante acquisierat, & ipsum in ea cum ingenti devotione & venerationis honorificentia reposuerat. Cum igitur Translatio S. Adalgisi ad monasterium S. Michaelis celebrata fuisset, paulo antequam Eilbertus Comes, de transferendo S. Eloquii Corpore, cepisset consilium, quod sub Valenciensi Abbate S. Forannano perfecit; cumque is munus hoc auspiciatus fuisset anno DCCCCLXIX, & ab hoc septem dumtaxat annis supervixerit Eilbertus (ut habent Acta S. Forannani xxx Aprilis illustrata) oportet medio inter haec tempora celebratam esse Translationem S. Eloquii, & paulo ante S. Adalgisi; adeoque circa annum, ut dicitur, DCCCCLXX.

en 5. 10. 11.
en 12. 13. 14.
en 15. 16. 17.

P. 111.
Ma 111.

2. At cur ante omnia de Reliquiis: cum quidquid ad verum, tum elevationem, tum translationem spectet; ultimo loco reponi soleat in hoc opere? Id eo consilio factum, ut de cultu antiquo constaret, priusquam ad Acta procederemus; existimo enim translationem hanc certissimum esse monumentum venerationis ab immemorable tempore. Eodem multum conferret, quod ait Rayssius in Hieroglyphylacto Belgico, brachium huius Sancti inter Reliquias Marticensis monasterii numerari: verum cum in catalogo manuscripto Reliquiarum illius monasterii (tam earum, quae ibidem antiquitus fuerant asseruata; quam aliarum, quibus haec eadem ecclesia ab anno MDLXXXVI ad MDXC ornata fuit) non reperiam hunc sacrum thesaurum; cogor suspicari, habitas eas fuisse in veneratione non magna, aut hoc primum saeculo huic monasterio donatas.

3. Ex eo autem, quod prima Corporis Translatio facta sit ad ecclesiam Ordinis S. Benedicti, situm in Gallis & Belgii confinis; principium sumptisse existimo, ut nomen ejus in pluribus celebraretur Benedictinorum, Belgarum, Gallorumque Martyrologiis; Menardi in primis, Dorganii & Vionis: quamvis in antiquis

Ordinis ejusdem Breviariis nullam repererim huius Sancti memoriam. Florarium Sanctorum nihil de eo habet, praeter nomen & titulum Confessoris. Sanffayus in Martyrologio Gallicano 11 Junii, brevi S. Algisum ornari elogio; vero quidem, sed quod Sanctis pluribus posset applicari: In territorio, inquit, Laudunensi depositio B. Algisi, Presbyteri & Confessoris, divine gratiae operibus & reificationibus clari. Atque proprium eidem dedit Baldwinus Villotius, in Hagiologio Belgico Gallico edito, quod ex Molano aut Buccellino haurisse videtur. In monasterio S. Michaelis in Thierachia honoratur corpus S. Adalgisi, Presbyteri Hiberni, qui catechizabat & predicabat circa Leuoniam. Sed cum sancti huius festum differt in 11 Junii contra reliquos Martyrologos, exerrasse potius eum crediderim, quam id iusta quadam de causa fecisse, erroremque suum intra annum correxisse. Longius ab his Camerarius in Menologio Scotico, memoria S. Adalgisi assignans xx Januarii, idque citato Mirae: qui tamen (sicut ibi inter Praetermissos diximus) aequae ac Molanus, agit de eo hac die. Molani & Buccellini elogium in appendicem rejeci, cum lectoris iudicium de Actis formaverit, ex quibus elogium suum composuit. Claudius Bellanus in Hagiologico vocabulario vulgare nomen ait esse Angis.

4. Acta habemus ex Monasterio S. Foillani apud Rhodum, quae Aulser (ut ipse asserit) ex Patrum scriptis & fideli seniorum relatione collegit. Quae eadem in Batlemitano Canonico Regularium monasterio prope Lovanium vidisse se testatur Molanus. Sed eam varia in iis reperiantur, quae totam historiam reddant minus credibilem, non facile adducam ut credam, illa Patrum scripta ipsius aetate multo antiquiora fuisse; & ipse satis manifeste indicat, usque ad suum tempus, Acta S. Algisi in unum non fuisse collecta. Quapropter suspicor, nihil ipsum habuisse praeculis, quam Acta S. Fursi melioris notae, & Bodani: in quibus de sociis quidem S. Fursi agitur, sed de S. Algiso mentio est nulla. Cum tamen hic passus tantè crederetur in eorum comitata Gallias accipere; credidit Collector ille, quae de Hibernorum Sanctorum vita monastica, transiitque in Gallias scripta erant; de S. Algiso quoque posse narrari. Caetera de fonte miraculoso, de extructa cellula, de accepto Corbiciensi Corpore, de S. Petro Apostolo in visione apparente, ex Patrum fideli relatione scripsit: sed non propterea omnino certa narravit. Porro Molanus ex praememorata Vita suam haurit quod de hoc Sancto proponit Elogium; quo omnia fere complexus est, quae ad historiam seriem faciebant: ita ut reliqua exornandi ergo ab Aulser addita, omnibus sanctis Monachis facile possent adaptari. Quam ob causam iudicaverat decessor noster P. Godesfridus Hünichenius, Vitam illam longiore

*A*giorem suppressendam, nihilque de hoc Sancto imprimendum prater Molani Epitomen. Verumtamen expedire mihi visum est, ut etiam de his Actis publice propositis, additisque (uti solemus) Annotationibus, unicuique liberum relinquamus, quod placuerit iudicare; ex eoque deducere, quam fidem Molanus & Bucelinus aliique eos secuti hic mereantur.

proponitur
in studio
1670 11.

Alto S. Et-
non studio
1670 11.

monente S.
Alto S. Et-
non studio
1670 11.

Exstant etiam Acta S. Ettonis Episcopi, in quibus mentio, sit de S. Algiso, nihilo tamen majoris sunt auctoritatis, imo forsitan minoris; dum Auctor Sanctum hunc, quem ubique reperio unicum, dividit in duos; alterum Algisum, alterum Adelgisum & Aldegisum vocans, utrumque S. Fursi socium aut fratrem: ita enim habet; erant igitur tunc temporis septem fratres, animo & fide in Christo concordantes, licet de omnibus non sumus certi, utrum fuerint carnali natiuitate germani (ut sincere, ita recte hoc inferuit) Foillanus Episcopus, & fratres ejus, Ultanus & Furseus, Eloquius & Algisus, Etto & Aldegisus. Ex paulo infra, alio in monasterio Algisus obisse dicitur, in alio Aldegisus. Ego vero, ubi de uno laboramus satis, alterum querendum non existimo, ut laboramus magis; praesertim cum scriptum sit, non alia ratione ad divisionem illam motus videatur, quam aliqui, apud varios Auctores non antiquos, reperta nominis dissimilitudine.

ACTA SUSPECTA

Ex Manuscripto Monasterii S. Foillani prope Rodinum.

PROLOGUS AUCTORIS.

*Q*UAE de vita & virtutibus beatissimi & praeclarissimi Patris nostri Algisi Patrum in scriptis reperimus, & Patrum seniorum nostrorum fidei narratione comperimus, in unum redigere curavimus. In uno quidem ea quae scripta erant, inconvenienter tamen dictata, corrigere volentes; in altero autem illa quae scripta non erant, & a majoribus fideliter referebantur, litterarum apicibus tradere cupientes. Hoc autem quod fecimus, nemo deputet praesumptioni, quoniam non egimus hoc typo elationis, sed causa devotionis: non ut nos jactaremus aliquid esse, sed ne divina opera indecens negligere, & negligenter oblivioni traderemus.

Ex fidei
venerabilium
Patrum scriptis
Auctoris.

CAPUT I.

Natiuitas, suscepiens Sacerdotium, iter in Franciam, Fons miraculose elicitus, locus extramundo monasterio inventus.

*M*agnifica omnipotentis Dei opere, quae ad laudem sancti sui nominis, in Sanctis suis patrare voluit ipsius benigna potentia, fidelium devotio, saluti posterorum profutura, describere curavit; indignum ducens, non saltem vilibus paginis ea, quae aeterna sunt atque salubria, committere; cum mundi hujus amatores transitoria quaeque & noxia operosis sculpturis studeant commendare. Etenim Sanctos suos praescia futurorum Dei sapientia ante mundi constitutionem sola elegit, & post mundi constitutionem suo quosque tempore sublimiter glorificavit. Quorum primi fuerunt Patriarchae & Prophetae, de quorum semine longe ante promissa benedictio omnibus gentibus collata est. Quos subsecutus est gloriosus Apostolorum chorus, qui Christum Dominum corporeis oculis intueri, & ei ad-

Ex fidei
venerabilium
Patrum scriptis
Auctoris.

haerere meruerunt: quem videre multi Reges & Prophetae voluerunt, nec viderunt. Cum ipsis, & post ipsos, elevato jam Christo ad Patris dexteram, triumphatrix Martyrum turba, stolis albis candida, Agnum Dei sequi devotissime non recusavit, & pro ejus amore glorioso certamine usque ad mortem certare non dubitavit. Post quos ordo gloriosus Confessorum ecclesiam Dei, verbo praedicationis & exemplo pie conversationis, sublimare laboravit: qui licet gladio humanae persecutionis vitam non finierint praesentem, tamen seipsos Deo in ara cordis immolare jugiter studuerunt hostiam vivam, sanctam, Deo placentem. Inter quos, quasi sidus quoddam lucidissimum inter alia caeli sidera, beatissimus Confessor & Patronus noster Sanctus Algisus virtutum fulgore rutilabat, & lucis suae radios ad effugandas de cordibus hominum peccati tenebras, mirabiliter remittebat.

inter quos
S. Algisus
eminebat.

Hic de transmarinis partibus, de Hibernia scilicet, claris parentibus ortus, laudabili vita in hoc mortali corpore laudabiliter conversatus, Christo Domino devota mente studuit adherere. Parentes vero ipsius, pro sibi concessa caelestis pignore, pia vota Deo omnipotenti offerebant, orantes Deum, quatenus suae proli conferret sensum & intellectum, ad serviendum sibi in perpetuum. Quem a pueritia litterarum studiis tradere decreverunt, ut gemina eruditus scientia, ad salutem audientium, de thesauro cordis sui valeret proferre nova & vetera. Quod per Dei gratiam efficaciter adeptus, Domino servire decrevit, cunctis vitae suae diebus. Eo tempore fulgebat praeclarissimus & Deo amabilis vir a Furseus, insulae Hibernensis Scottorum Episcopus, qui piis insistens actibus, sedulum Domino exhibere curabat officium. Qui soli Deo cupiens omnimode placere, socios secum ad serviendum Christo aggregavit, quos Deus omnipotens gloriosissimos sibi famulos, gratuita bonitate praelegit. Cum quibus beatissimus Algisus, & venerabiles fratres sui beatus Echus & sanctus Gobanus, pariterque, sanctus Eloquius famulatum debite servitutis Deo solvebant pleni sapientia, & spiritu sancto, eruditi doctrina divinarum Scripturarum, parati reddere rationem omnipotenti de ea, quae in Deo erat, fide. Et vere beati viri isti, quos elegit Dominus in caritate non ficta, qui docti de lege divina, die ac nocte meditabantur in ipsa, quoniam voluntas eorum semper erat in ea.

In Hibernia
natus est
vixit paucis
annis.

S. Furseus
fuit.

b
c
d

Quae ab eo
dantur Sa-
cerdoti ordi-
natio.

Colapsi eo.
et subter-
rati cum
facile.

Cum igitur sic in Dei laudibus, una cum beato Praefule Furseo, venerabilis Pater Algisus, & fratres ejus, multique alii unanimiter perdurarent; adveniente opportuno tempore, supradictus Antistes eisdem Christi famulos cum Clericis Episcopatus sui convocavit, & cepit eos hortari, precipiens eis, & dicens: Fratres & filii mei dilectissimi, ite, & induite vestimenta vestra; & praeingite lumbos vestros, in virtute sancti Spiritus, & fide sanctae Trinitatis; & preparate vosmetipsos ad sacros Ordines, & ad gradum Sacerdotalem; ut mereamini benedictionem illius suscipere, qui vos redemit de aeterna morte. Qui monitis ejus lubenti animo assensum praebentes, ab eodem beatissimo Praefule, sancto cooperante Spiritu, sacrorum Ordinum accipiunt consecrationem, pariterque corporis Christi vivificationem participationem. His ergo rite secundum Ecclesiasticam consuetudinem expletis, ad propria reversi sunt, gratias Deo agentes. Sequenti ergo nocte, quae erat Dominica, cum singuli in stratu suo quiescerent, & circa sextam horam noctis vigilarent; tamquam in excessu mentis effecti, meruerunt simul audire vocem Domini dicentis, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego refici-

E MSS. reficiam vos, super mensam meam regalem in regno meo. O vox lætitiæ & salutis! O vox exultationis & consolationis in tabernaculis Iustorum! O vere beata istorum Sanctorum gloriosa devotio, quæ de corde puro, & conscientia bona procedens, jam paulatim dulcedinem æternorum gaudiorum degustabat; ut magis ac magis per fidem justificaretur, spe futurorum bonorum lætificaretur, donec tandem per caritatem, quæ nunquam excidit, illic glorificaretur.

4 In crastinum ergo die Dominica, venerabilis Pater Algisus, eum germanis fratribus suis, beato scilicet Gobano & sancto Ethone, viroque Dei Eloquentio, & aliis quamplurimis, beatissimum Antistitem Furseum festinanter adiit, licentiam eundi Romam a bono Pontifice requisivit, ut cum ipsius benedictione ad limina Apostolorum Petri & Pauli & aliorum Sanctorum, piarum orationum munus valeret offerre. At venerandus Pontifex hæc audiens, & de his, quæ in visione audierant, gratias agens; voti eorum atque peregrinationis esse comes pio affectu desiderans, beatissimo Algisio, fratribus ejus, & aliis, qui cum eo ad se venerant, hilari voce respondit: Certe absque me non dimittam vos illuc ire.

5 Convocatis ergo beatus Antistes s. Furseus germanis fratribus suis, S. Ultano & B. Foillano, dixit ad eos: Fratres carissimi, vultis mecum Christum sequi? Qui respondentes, Domine, Pater, inquit, quocumque ieris, & nos tecum. Similiter beatissimus Confessor Algisus, convocans ad se venerabiles fratres suos, Ethonem Presbyterum, Eloquentium quoque, & B. Gobanum, una cum filio suo spiritali,

6 quem a sacro fonte susceperat nomine Corbicano, simulque servum suum nomine Rodalgum, dixit ad eos: Carissimi, eamus & sequamur Christum, & offeramus illi nosmetipsos in holocaustum. Responderunt & dixerunt ei: Fiat nobis secundum tuam loquelam. O beatum virum, qui non solum sibi, sed etiam aliis prodesse studens, eos quos carnis propinquitate habebat affines, etiam in divinarum operum exercitatione habere volebat confortes. Acceperunt ergo simul benedictionem atque absolutionem a beato Antistite Furseo, seipsosque Domino commendantes, & ipsi gratias agentes. Beatus quoque Furseus, accepta ab eis benedictione, Domino Deo auxiliante, venit cum eis in pace ad litora maris. Navim igitur ingressi, cum magna tranquillitate mare transierunt; sicque apud b. Corbejam, in territorio Ambianensi sitam, venerunt: ubi est c. ecclesia in honore B. Petri Apostolorum Principis satis honorifice constructa.

6 Ubi cum magno honore suscepti, monasterium sunt ingressi; & ante altare beatissimi Petri solo prostrati, devota mente hanc orationem effuderunt: Oramus te, Domine Deus, Rex omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es; qui cum magis tranquillitate nos mare transire fecisti, per medios fluctus maris, & salvos atque incolumes usque hoc nos venire fecisti; te, clementissime, deprecamur, ut deducere digneris unumquemque nostrum ad locum destinatum, quem nobis preparasti ab origine mundi. Amen. Hæc oratione completa exurgentes cum lacrymis, & suspiria longa trahentes, de monasterio exierunt; & invicem se osculantes, in Christi nomine sunt separati; corpore quidem alter ab altero recedentes, sed tamen vinculo caritatis & fidei sibi indivisibiliter adhaerentes. Qui per diversa Gallicæ provincie loca Dominum predicantes, unusquisque ad locum sibi a Deo destinatum pervenit: ubi orationibus & vigiliis atque piis actibus singuli insistentes, usque ad finem vite Domino Deo devotissime famulari studuerunt.

7 Beatissimus ergo Algisus, Domino Deo omnipotenti seipsum attentius commendans, & vias ejus sibi notificari humiliter deposcens, Laudunum usque pervenit. Ubi a Rege Clodoveo honorifice susceptus, accepit ab eo licentiam providere condignum suæ habitationi locum, ubi cum sociis, qui eum sequebantur, Christo Domino libere posset piæ exhibere famulatum. Cui beatus Algisus cordis sui secreta insinuans, egressus est ab eo, veniensque cum sociis suis, i. Corbicano, viro scilicet Dei glorioso, & duobus servis suis, Rodaldo & Careberto, in quadam eremo silvæ Terascinæ, quæ Cellula vocabatur, juxta locum qui mons S. Juliani dicitur, super fluvium k. Oysie fixit baculum suum in terra: statim meritis beatissimi viri ebullivit ibi fons magnus, qui usque / hodie locum irrigat, & multis ac diversis infirmitatibus præstat medicinam. Viso autem hoc miraculo, beatos Confessor Algisus, gavisus est gaudio magno valde, laudans Deum & dicens; Domine gloria tibi. Moxque ibi adven-runt duo energumeni ad beatum virum, orantes ut in Christi nomine liberaret eos a dæmonio. Pro quibus dum in oratione se humiliter prostravisset, corde pio & mente devota Deum exorans, surrexit ab oratione, & imposuit illis manus. Cumque fecisset signum Crucis super eos, statim Liberator omnium, precibus Sancti sui, liberavit eos a dæmonio. Adum est autem hoc miraculum coram omnibus, & restituta est sanitas illis, ut noverint cuncti legentes, quod Dominus hoc signum pro beato viro ibi fecerit primum: longum est enim enarrare, quanta in partibus transmarinis per eum omnipotens Deus operari dignatus est miracula.

8 Recessit ergo vir Dei, & locum quemdam non longe a fonte adiit, ubi congruum sibi habitaculum invenit, & noctem illam in orationibus & vigiliis transegit. Illucescente die, conesciente, servi ejus abierunt in montem; & ibi silvam securibus cadentes, ceperunt viriliter laborare. Et ecce Angelus Domini in columbæ specie apparuit illis ibi laborantibus, portans in rostro rami de silva cum foliis, ipsis cernentibus, ab eo loco, usque ad locum, qui eis a Deo fuerat prædestinatus. Ex tunc appellatus est locus iste Cellula m, ubi egregius & pius Confessor propriis manibus construxit ecclesiam. Recesserunt autem illi a monte, & persecuti sunt Angelum Domini usque ad supradictum locum, ubi suum Patronum orantem invenerunt, & Angelum Domini stantem juxta eum. Quem videntes servi ejus, nimio timore corrupti sunt. Surrexit autem vir Dei ab oratione, & accepta securi cum servis suis cepit laborare in eo loco, ubi Angelus frondes attulerat in ore. Sanctus igitur Algisus & supranominati servi ejus, beatus scilicet Corbicanus, pariterque Rodaldus & Carebertus, laudabant Dominum nostrum Jesum Christum, qui eis ostendere dignatus fuerat tam pretiosum & tam grande miraculum.

A N N O T A T A. F. B.

a 16 Januarii dedimus Acta S. Fursei, qui per Gallias Angliamque miraculis claruit, idem frater SS. Foillani & Ultani. Verum an Episcopus ille fuerit, merito dubitant aliqui; cum neque in Vita ejus, neque apud Bedam, ulla mentio fiat talis Ordinis suscepti. Quidam enim a S. Martino Papa ordinatum existimant, nulla ipsi certa assignata diocesi: adversantibus iis, qui asserunt, nunquam illum ultra Galliam fuisse profectum, & Italiam ne vidisse quidem. Sane qua ratione persuasus S. Martinus Furseum Episcopum ordinasset, reversurum in Galliam, Angliam aut Hiberniam, qua suis propriis non carebant Episcopis?

per omnem
Clodoveo
Rege Jurum
exultando
monasterio
quædā Al-
gisus.

Or post ill.
claudens mira-
culosa sum-
mam

curramus
unius car-
tæ.

dalla A-
gelico im-
mole.

m

P

A pis? in villa S. Mochemaci seu Pulchelli Abbatis, 13 Martii numero 41, Fursus aliquis appellatur Episcopus; sed quis persuadet de eodem esse sermonem? Colganus, in Appendice ad Acta S. Fursei cap. 3 in fine, dicit eum in villa S. Cronani a suo Synchro Episcopum vocari: dedimus illam 28 Aprilis; sed auctoris Synchro non est, quatuor aut quinque seculis post mortem Sancti composita. Concedamus nihilominus ei Episcopalem dignitatem, non alibi quam in ipsa Hibernia susceptam; eo quod ordinavit Abbatem regionis illius tum temporis simul essent Episcopi. Nec tamen credo, quamvis illam habuerit, in Gallis usum Episcopali potestate: nisi forsitan ad ecclesiam sui monasterii consecrandam, suosque Monachos ordinandos; sicut in Vita secunda numero 27 dicitur ecclesias edificasse ac consecrasset; & hoc loco, Sacerdoti Ordinem S. Algiso aliisque consulisse. Itaque facile dabitur ratio, cur apud Hibernos scriptores videatur vocari Episcopus, quamvis apud Francos nulla de Episcopatu ejus reperitur memoria.

b Collitur S. Ecto Episcopus 10 Julii, ad quem diem B poterunt examinari, quae de eo supersunt manuscripta.

c Celebratur festum S. Gobani 20 Junii.

d S. Eloquius 3 Decembris referendus.

e Videntur uno die tres sacros Ordines simul suscepisse, sed hoc ignoscendum Hibernis.

f An S. Fursus Romam peregrinatus sit, dubium omnino manet, ut supra diximus: quamvis illa fortassis intentione egerit Hibernia.

g Molanus existimat, filium spirituales S. Gobani fuisse, sed potius id referendum est ad S. Algisum, ut dicitur num. 10.

h Difficile est Auctorem hoc loco ab anachronismo expedire: nodum proponamus. S. Algisus sub S. Fursei disciplina in Hibernia egit, ut paulo ante dictum est; eoque ibidem relicto, cum sociis suis recta navigavit in Galliam: Fursus autem aliquanto post tempore transiit in Orientalium Anglorum provinciam, quo appulit regnante ibidem Sigeberto, ut testatur Beda, adeoque saltem ante annum 636: nam 638 Sigebertus obiit, & constructum ibidem monasterium facile duas annos consumpserit. Et his consequens esset; S. Algisum ante annum 636 Galliam attingisse, quo S. Fursus attingit Angliam. Quomodo ergo Clodoveum II, ut dicitur num. 7, Laudum invenisse potuit, ab eoque facultatem monasterii extruendi accepisse? qui anno 638 primum regnare cepit. Quomodo Corbejense intravit monasterium? quod anno 657 primum fundatum est, Clotarii III regnantis anno 2? Tale enim ejusdem Regis de fundatione Corbeja exstat mandatum Tomo 1 conciliorum Galliae, & apud le Comte ad annum 657 num. 13. Clotharius Rex Francorum vir iustus. Ad mercedem nostram in Dei nomine credimus pertinere, quidquid pro animae salute locis Sanctorum conferimus, ut perenniter proficiat, & gloriam Deo auxiliante habere mereamur. Igitur dum Nos & praecelsa genitrix nostra, Domna Baldechildis Regina, Monasterium in honore Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum, & S. Stephani Proto martyris, super fluvium Somna, in loco qui dicitur Corbeja, quem Gunlandus quondam possederat & ad fiscum nostrum pervenerat, ubi praestitit venerabilis vir Theodefridus Abba, pro aeterni Numinis intuitu edificari praecipimus, ut Monachi sub sancta Regula ibidem debeant conservari. Cognoscat strenuitas vestra &c. Opponet aliquis in hoc mandato Regis Clotharii, non de extruendo primum monasterio agi, sed de ejus confirmanda fundatione, redituque ampliandis; quod indicatur his verbis, ubi praestitit venerabilis vir Theodefridus Abba: non enim recte inchoari dicitur, cui Abbas jam tum praerat.

Item postpositum edificari praecipimus, videtur hoc indicare. Fatore verba haec patiuntur aliquanto citius extruendum, aut inchoatum credi monasterium: nam tamen adeo retrotrahi tempus primae fundationis potest, ut ad annum 636 perveniat; cum Theodefridus primus Abbas adhuc praesesset, nec videatur Baldechildis Regina ad viginti annos discessisse monasterii a se extructi confirmationem & dotationem. Neque ad Acta S. Ettonis prius citata confugiendum, ut nodus dissolvatur: nam ibi reperitur multo difficilior alius. Ignoscendum potius Auctori, bona fide, ut ab aliis audierat, scribenti.

i Novum hunc servum forte in itinere sibi adiunxerat, quod nomen Francicum reddit verosimile.

k Oyla, id est Oesla vel Aesla, (quem multi scriptores) sicut & hic numero 12 (Iharum etiam nuncupant) fuvius Picardiae, cujus Theorascia pars est: Mons autem S. Juliani, fons miraculosus & monasterium, ubi sita sit, aut fuerint, nemo propius assignat, hoc Auctore.

l Cum adeo hic sincere scribas, neque haec asseras tantum ex antiqua relatione; sed de fonte, suo tempore adhuc existentis; fides et habenda est, ut Auctori Synchro: credendumque fontem miraculosum tunc existisse, qui passim credebatur a S. Algiso elictus. Ceterum frequens adeo in Hibernis Sanctis tale miraculum, praesertim ubi aqua quotidiano usui necessaria ad manum erat in ipso flumine, non tollit mihi omnem de ejus veritate formidinem; potuit etiam fieri, ut bona fides ex eo fonte in honorem Sancti bibentium, beneficia varia, etiam supernaturalia, impetraret.

m Id est, monasterium, quod quatuor aut quinque Eremitas capere posset: nam Cella antiquitus monasterium dicebatur; ut exempla passim obvia probant.

CAPUT II.

S. Corbicanum remittit in Hiberniam, mortui cadaver per mare recipit. Romam peregrinatur: moritur.

9 POST non multum temporis relatio horum pervenit ad quosdam transmarinos; qui & ipsi gratias agentes de his quae audierant, reliquerunt omnia quae habebant, & simul cum sancto a Nonano mare transierunt, ac Domino Deo ducente pervenerunt ad beatissimum Algisum in Cellulz-loucum. Quos ut vidit vir Dei, cum ingenti gaudio omnipotenti Deo gratias agens, grater eos suscepit, & voce clara dixit: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum. Et osculati sunt se invicem; & sic cum gratiarum actione sumpto cibo, illa nocte quieverunt in pace. Cumque die crastina illuxisset, beatus Annanus & socii ejus, cum B. Algiso & servis ejus, coeperunt Deo auxiliante labori fortiter insistere.

10 In tempore illo condidit ibi beatus Sacerdos Algisus basilicam, in honore B. Petri Apostoli & ceterorum Apostolorum, nec non & Sanctorum omnium. Qua peracta, vocavit beatissimum Corbicanum, suum in baptismo filium, dixitque ad eum: Fili carissime, Corbicanus, expedit ut vadas in patriam meam trans mare, & indices patri meo & matri, fratribus & sororibus, quod tibi videtur de nobis. Te autem illis imperante, venundetur portio mea, quae ad me pertinet de rebus proprietatis meae, & mittatur mihi per te. Hoc unum illis edicto, quia jam amplius me visuri non sunt, nisi huc venerint ad me. Te autem ad me revertente, scias tu me iterum Ro-

EX MBS.

E

a
F
S. Alabo
fama acci-
dant non
facti ex Hi-
bernia

qui illud S.
Corbica-
nam re-
miserat.

EX MSS

6 Romam ad limina Apostolorum Petri & Pauli. Ad hæc gloriosus & Martyr Dei Corbicanus respondit: Domine mi, et si mors evenierit mihi, quid erit de thesauro? Beatissimus Confessor Algisus dixit ad eum: Ecce, si tibi mors evenierit, indica patri meo & matri meæ, ut thesaurum ponant juxta latus tuum, & te involvant linteamine cerato, & corpus tuum ponant in duabus cutibus animalium, & te consuant undique; deinde in mare ponant, & divinæ gubernationi te committant: confido enim in Domino, quod ipsius clementia te huc recto cursu reducet.

Vir cum thesauro rediens ad Algisum

11 Gloriosus vir Dei Corbicanus, dictis beatissimi Patris Algisi humiliter acquiescens, cum ipsius benedictione iter arripuit, & Deo ducente ad mare usque pervenit. Quod cum Christo opitulante pertransisset, venit ad parentes sanctissimi patris sui Algisi, ipsius mandata ad eos deferens. Qui super tali nuntio immensa lætitia repleti sunt, de filio suo carissimo tam piam & jucundam relationem audientes. Hoc autem quod de portione sua venumdanda eis mandaverat, benevole compleverunt; & pretium eorum, quæ vendiderant, B. Cordicano ad S. Algisum deferendum detulerunt. Cumque vir Dei Corbicanus ad Patrem suum cum thesauro suo jam disponeret regredi, viribus corporis cepit destitui. Sentiens ergo per spiritum vir sanctus mortem sibi vicinam adesse, vocavit ad se parentes B. Algisi: quibus, secundum quod a sancto Patre de morte sua in mandatis acceperat, retulit, & ut ita facerent ex parte ipsius imperavit; quod illi grater se facturos sponderunt. Ingravescente ergo dolore, gloriosus vir Dei Corbicanus, longe a beatissimo Patre corpore positus, sed tamen fide & caritate semper proximus, ex hac luce substractus est, beatarum cœtibus animarum gloriose a Christo in cœlestibus sociatus. c

Vir cum thesauro rediens ad Algisum

Vir cum thesauro rediens ad Algisum

12 Cujus venerabile corpus, secundum sanctissimi Patris mandatum linteamine cerato involutum est, & sic a parentibus B. Algisi in cutibus animalium, thesauro juxta latus ejus reposito, decenter (ut decebat) reconditum. Post hæc, ut sibi jussum fuerat in mari illud posuerunt, divinæ custodiæ devotis precibus devotissimi viri membra commendantes. Ecce, inquam, dominator Domine, tibi soli derelictus est pauper Corbicanus, qui propter te sua omnia, quæ possidebat, reliquit, & te secutus, seipsum, ut tibi placeret, contempsit. Numquid tu, Domine, pupillo & peregrino non eris adjutor? De te enim confidens piissimus Algisus, sic fieri de eo mandavit, cum de tua potentia omnino non dubitavit. Venerabilis quoque filius ejus Corbicanus, non de se, sed de gratia tua, quam fideli famulo tuo Algiso contuleras, magnanimiter confusus est; cum ad mandatum Patris sui, corpus proprium tradi permisit undis marinis, non veritus allidi membra propria scopulis, vel absorberi abyssi profundis, sive conteri undarum procellis, vel transportari in locis peregrinis, aut vorari piscibus marinis: credidit enim fidelis servus, fidem Patris sui apud te plurimum valere: & de tuo, non de suo, tam stupenda jubere. Voluit potentia tua, bone Josu, in hoc facto fidelis famuli tui Algisi magnifice implere, quod fidelibus tuis dignatus es promittere; Qui credit, inquit, in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet. Etenim Petrum, dilectum tuum devotumque discipulum, super undas maris sicco vestigio ad te venire, adhuc in corpore viventem, potenter fecisti; & hujus gloriosi viri corpus, per tot maris pericula, per tot diversorum fluminum volumina, sine mortali remige ad Patrem suum adducere dignatus

Vir cum thesauro rediens ad Algisum

es. Magnum illud: majus istud. Plus enim fuit per D longissima marinorum fluctuum spatia, per ignota diversarum regionum loca, per multimoda fluminum inferius defluentium curricula, ad partes superiores corpus exanime referre fidelis famuli; quam te præsentialiter jubente, solidum se mare præbuisse plantis devoti discipuli. Ut quid enim te tacent ad Petrum, Veni, ambigeret Petrus ad te venire? Cum te videret præsentem, te audiret jubentem, nil ad-versi timuit te præsentem: etenim si timuit, non de te habuit, sed de se. Magnum ergo utrumque miraculum: utrumque tamen cui ascribendum est? Potentia tua, gloria tua. Sine te nihil potuit Petrus, nihil possit Algisus: apud te enim nihil impossibile, qui facis omnia possibilia credenti. Tu quoque, Domine, qui Jonam Prophetam, in ventre ceti a te servatum, tua potentia de abyssu revocasti; ad Patrem Algisum corpus Corbicani reducere facile potuisti. Nam, sicut quidam ait,

Subditur omnis

Imperiis natura tuis, rituque soluto,

Transit in adversas, jussu dominante, figuras.

Angelis quippe tuis mandaveras de eo, ut corpori ejus ubique non deesset eorum custodia; & manus tua deduxit eum, & dextera tua tenuit eum, donec veniret recto cursu per Isaram fluvium, usque prope locum, ubi manebat beatissimus Sacerdos in cellulæ locum. Erant autem ibi pastores supra ripam fluminis, animalia sua in pratis pascetes; qui cum viderent sacrum corpus super aquam natando superiora petere, licet ignorarent quid esset, coeperunt magno conatu insistere, quatenus hoc quod videbant, valerent ad se attrahere: sed quanto magis hoc implere conabantur, tanto magis conatu suo frustrabantur, cum enim ex una fluminis parte illud apprehendero vellent, ad aliam ferebatur. Quo miraculo stupefacti, mirari coeperunt quid hoc esset.

13 Interea numiantur hæc beatissimo Patri Algiso. Qui per Spiritum sanctum intelligens hoc esse corpus gloriosissimi Corbicani, ad locum quantocius properat. Qui ut super ripam fluminis advenit, statim, ac si ab eo vocatum fuisset, ad eum corpus beati viri se contulit. Ac beatus Sacerdos hæc videns, quantum in Domino exultaverit, quantas gratiarum actiones Domino nostro Jesu Christo reddiderit, lector facile poterit agnoscere, si magnitudinem facti tacita secum mente studuerit inspicere. Accepto ergo corpore sanctissimo, beatissimus Algisus Pater ad suum oratorium jussit deferri: & recepto thesauro, qui ad latus ejus positus fuerat: honorifice ibidem fecit sepeliri, in hymnis & confessionibus laudans clementiam Dei, qui tam grande miraculum in servo suo dignatus est operari.

Vir cum thesauro rediens ad Algisum

14 Post hæc beatissimus & Deo amabilis vir Algisus, sicut longe ante voverat, quodque in proposito habuerat, Romam perrexit, per totum iter Deum sibi invocans adiutorem, ut ipsius Deitati debitam digne posset persolvere servitutem. Qui Romam veniens ad Beati Petri basilicam, piis orationibus studuit excubare: & quod diu ardentem desideraverat, locum, ubi steterant pedes ejus crebris lacrymis irrigare. Ferrur, quod dum idem vir Deo dilectissimus, in eadem basilica clementiam Dei, & B. Petri aliorumque Sanctorum sanctis interpellaret precibus, inter cetera orationum suarum vota, dari sibi Sanctorum pignora devota mente divinæ Majestati deposcebat, quæ secum deferre ad locum sibi a Deo delegatum cupiebat. Cui per visum B. & Petrus Apostolorum Princeps apparuit, & ea quæ petierat, Sanctorum scilicet pignora, detulit.

15 Inter quæ pilum de barba B. Jacobi Apostoli cum eidem sancto viro dedisset; Domine mi, inquit, Petre,

*Reliquias
S. Petri cum
imperat
S. Petrus
sibi appo-
nere.*

A Petro, modicum est quod mihi contulisti. Ad hæc B. Petrus respondens, Quia tibi, inquit, hoc visum est modicum, non remanebit tibi totum: recipiensque B. Petrus pilum, rupit medium. Stacim sanguis de pilo cœpit stillare: viso autem hoc B. Algisus medietatem pili gratanter recepit; & cum aliis Sanctorum reliquiis gaudens, & Deo gratias agens, recondidit. Peragratis ergo Sanctorum oratoriis, beatissimus Sacerdos Algisus, seseque Deo attentius commendans, ad locum proprium regredi disposuit.

*reversus
ascendit
domum suam
satis.*

16 Rediens ergo Roma venerandus Dei amicus, itineris sui Deum comitem habens, Sanctorum meritis & orationibus fultus, laudabat & glorificabat Deum omnipotentem, qui & desiderium suum clementer impleverat, quod ad Sanctorum Apostolorum limina orare diu concupierat. Cum ergo ad cellulam suam redisset, ibi cum discipulis suis in Dei laudibus usque ad finem vitæ permansit: Deum semper ficiens, mente sedola cælestibus inharens, corpus castigans & servituti subjiciens, ne aliis prædicans ipse reprobareretur. Quanto desiderio Deum videre anhelabat ipsius beatissima anima! quam ardentem satiari cupiebat æternæ beatitudinis gloria!

B qui ut Christo Jesu valeret magis placere, non solum sibi, sed & aliis curavit prodesse. Profuit sibi, cum omni custodia servans cor suum, vitam suam custodivit sine crimine; profuit aliis, cum doctrinæ spiritualis alimenta commissis sibi ovibus solerter studuit ministrare. Ut autem efficacius in cordibus auditorum proficeret ejus doctrina, quod monebat verbo, commendabat exemplo, & quod dicebat loquendo, demonstrabat vivendo; sciens & intelligens, quod doctrina est rectæ vitæ ornamentum, vita autem doctrinæ firmamentum. Idcirco prius curavit implere, quod postea debuit docere. Carnem suam mortificans cum vitiis & concupiscentiis, suggestionibus adversantis inimici non consentit; voluptates & blandimenta hujus vitæ non dilexit; quoniam in his omnibus sibi requiem non quaesivit. Ubi requiescere vir beatus concupivit? In hereditate Domini, in monte sancto Dei. Ergone quod quaesivit, non invenit? Numquid mentiri potest, qui dixit, Querite, & invenietis? Invenit utique sanctus Pater requiem cum Christo, quia quaesivit eum in toto corde suo; non pedibus de loco ad locum currendo, sed sermones ejus diligenter custodiendo, quibus fideles suos ipse Christus salubriter admonebat ita dicendo: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum: & iterum,

*Mat. 16,
24. &
Luc. 9, 23
Mat. 10,
37. Mat.
19, 29 &
Mat. 10,
29*

Qui amat patrem aut matrem super me, non est me dignus: & alibi, Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

*omnes pro
calcedonensibus
colloquens.*

17 His studiose & sedula meditatione [attendens] beatissimus coheres Christi Algisus, maluit parentum carnalium carcere consortio; quam Jesu Christi non obedire imperio; maluit terrenæ habitationis contemnere patriam, quam tam beatæ promissionis, non acquirere gloriam. Ut ergo Christo expeditus deserviret egregius vir Algisus, domum, gentem, cum patria sprexit, se Dei gratia non dissus. Quid ergo? Numquid vana facta spes ejus? Estne invalida manus tua, bone Jesu, quin quod promissisti impleas? Absit. Etenim si contempsit terrestria, adeptus est cælestia. Beata plane commutatio! Dedit lutum, ut possideret terram viventium: dedit plumbum, ut æternæ claritatis reciperet argentum: dedit stannum, ut divinæ sapientiæ mereretur aurum: dedit vile aramentum, ut æter-

narum ditaretur thesauris gemmarum. Sed cur in laudibus tanti viri hæc cum dicimus dimisisse, quas divitibus hujus mundi satis vilia videntur esse? Aurum autem & argentum & gemmæ, hujus mundi amatoribus pretiosissima sunt. In hoc mundo tamen nihil pretiosum reputandum est, quia transitorium est. Quia vero in hac mortali vita auro & argento & gemmis nil pretiosius est, comparatione eorum quæ videntur, ea quæ corporaliter videri nequeunt insinuantur. Quidquid ergo beatus & Deo dilectus sanctus iste mundi amatoribus pretiosissimum cernebat, ad comparationem futurorum bonorum vilissima reputabat. Reliquit ergo transitoria, ut assequi valeret æternaliter manentia: reliquit domum mortalem, ut cælestem ingrederetur Jerusalem; parentum suorum carissimos erga se affectus, pro Christi amore contempsit, ideo ad Patrem gloriæ gloriose coronandus ascendit: cujus meritis & precibus ab eodem Patre mereamur adjuvari, qui nos redemit sanguine unigeniti Filii sui, cooperante gratia Spiritus sancti, cujus honor & imperium floret & permanet in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA F. B.

E

a S. Annanus necdum aliunde nobis innotuit.

b Martyr hic vocatur, non quia violenta morte obiit, multo minus pro fide; sed potius, quia moribus Christi fidem testatus est; & martius, Dei omnipotentiam, fluctibus & mari imperantem.

c Nullas quidem divine omnipotentia terminos pono: optarem tamen certiorum tantum miraculorum, & donec saltem repererimus, tantisper judicium suspendimus.

d Non abhorrent hæc a figuris similibus Hibernarum, præsertim quod de pilo dicitur; simile tamen quid legitur de S. Gregorio Magno, in Vita per Joannem Diaconum lib. 2. n. 42; ubi, pro Reliquiis S. Leonis, datum ejus brandeum, & cunctis punctum sanguinis fluxit, ad corrigendam quorundam exigentiam fidem, qui majoris nota Reliquias speraverant.

APPENDIX F. B.

De S. Adalgisi elogiis, apud Molanum, Myræum, & Bucelinum: & quid de illo per conjecturam credi possit?

F

*18 H*æc hinc fontem omnium, quotquot de hoc Sancto exstant Elogiorum; non usquequaque limpida, sed fabulosis additamentis, velut cæno quodam, turbida. Hinc primo profanus, quod Adalgis composuit, & ex eo postea monachus est Atyrans. In Basilica S. Michaelis in Therasia silva, natalis S. Adalgisi Confessoris gloriosi. Fuit is Presbyter Hibernus & fratrem habuit S. Ettonem, qui Lutiis ad Helpram quiescit. Ipse vero (ut in historia Ettonis posteritati proditum est) inter Isaram & Helpram Christum prædicabat. *Acta S. Ettonis, de quibus in Commentario Prævio sic habent.* Sanctus autem Eloquius, cum B. Algiso, in loco quodam habitaverunt ab hominibus remoto, intra Elpram fluvium & Isaram in Therasensi pago, usque dum excesserunt vita. Existimo ergo non aliam prædicationem hic intelligi, quam rudium, in vicinis agris & silvis degentium, instructionem. Helpra fluvius Flannonia, sapiens in Sanctorum gestis memoratus, brachium quoddam Sabie esse videtur. In suæ historię libro priore, inquit Molanus, describitur B. Forsei exemplo, cum aliis collegis, Corbejam venisse, & inde

*Plotum ex
Molan.*

ANCTO-
RE
F. B.

inde divinitus distributis locis, Laudunum cum Corbicano viro glorioso, & servis ejus Rodaldo & Careberto, qui Angelico indicio cellulam construxerunt juxta montem S. Juliani, super fluvium Oisæ, ubi etiam S. Adalgisus fontem multorum medicinam ebullire fecit.

19 Exierant autem cum eo, venerabiles Fratres ejus B. Etto, & S. Gobanus, Corbicani Patres spiritualis, pariterque S. Eloquius: e quibus Corbicanus, pro vendenda hereditate, in Hiberniam remissus est; eoque peracto reditum parans, pie obiit. Ipse nihilominus cum thesauro remitti voluit S. Adalgiso, unde ad eum cum thesauro per mare advectus est, inclusus cutibus animalium, & involutus linteamini cerato. Beatus vero Adalgisus, postquam e Roma Reliquias contulerat, & Sanctissima vita doctrinam suam firmaverat, cursum suum explevit, secunda die Junii. Eilbertus autem Comes, qui suis Walciodorensibus Eloquium dedit; is idem suæ foundationis monasterio, quod S. Michaelis dicitur in Therascia, Beati Adalgisi corpus acquisivit. *Hadenus Melanus.*

20 Hunc secutus Bucelinus: In territorio, inquit, Laudunensi, depositio S. Algisi, Presbyteri & Confessoris. Fuit Algisus Hibernus natione, professione Monachus, regio ortus genere (Regium istud genus nescio quo testimonio probet) &, ut nonnulli volunt, Sanctorum Fursei & Foillani frater Germanus. (S. Fursei fratrem fuisse, falsum convinctur ex prior Vita, si qua illi fides.) Quibus cum orationis gratia ad limina Apostolorum Romæ invisens, inde cælitus admonitus in Galliam se contulit (limina Apostolorum, post edificatam cellulam, solus invisisse dicitur in prior Vita.) Substitere apud Corbejam primum, dehinc propagandæ fidei zelo, divisus inter se provinciis, in diversas demigrarunt. Adalgiso Laudunum cum confiniis obtigit, ubi monente Angelo, cellam struxit: & ex arida fontem prodigiose elicuit, cujus aquæ diversissimis postea morborum generibus medebantur. Fuit Adalgisus populorum inter Isaram & Helpram Apostolus, quos profligata idololatria, ad fidem Christi & gremium sanctæ Matris Ecclesiæ perduxit: & æternis demum cumulatus meritis, ad præmia æternitatis concessit. Claruit anno DCL.

21 Conferantur hæc duo inter se Elogia, elidam ex fontibus hausta. Quoad res rerumque ordinem quanta diversitas! Ita fieri necesse est, ubi hæc debita discussione, perleat Sancti cujuspiam Actis, eorum compendium componitur, prout memoria habuerit, & calamo celeriter scribentis effluerit. Videmus autem, quam nihil certi de Sancto hoc, præter cultum ab immemorabili, haberi possit; conjecturis igitur, dum alia deficiunt, tantisper indulgeamus.

22 Ante omnia certum notissimumque est, sæculo Christi septimo, plures Episcopos & Abbates, natione Hibernos, e patria sua in Gallias trajecisse: de S. Ultano, constat ex Vita S. Gertrudis xvii Martii, a coevo conscripta; de S. Furseo, ex Beda xvi Januarii; de S. Forannano, ex Vita xxx Aprilis. Probant id etiam variorum monasteriorum fundationes, sub ejusmodi Sanctis Abbatibus aut Episcopis extruitorum: quin, si alia deessent, ipsa Sanctorum quorundam Acta, tribus quatuorve ut minimum sæculis post mortem eorum conscripta, etsi non omni fide digna, quia tamen uniformiter hoc narrant, aliquid veræ historiae designant indicium. Contigit autem iste tam frequens Hibernorum in Gallias transitus, vel propter crebra inter Regulos illarum regionum bella, per quæ in eorum patriam, minus aptum præbebatur vita monastica otium; vel quod, cum usitata esset Hibernis ad limina Apostolorum peregrinatio, sæpe feret, ut in itinere aut reditu, Deo ita disponente, locus idoneus extruendo monasterio offerretur & acceptaretur; pro ingento nationis, ad vitam peregre agendam proclivis.

23 Sed inter tales Sanctos, natione Hibernos, numerare S. Adalgisum aut Algisum, non fuit nomen Francicum, non fuit silentium Beda aliorumque meliorum Auctorum, nusquam enim inter Fursei socios numerantium, dum de illi faciunt mentionem. Quapropter credibile mihi fit, quod Sanctus ille, se B. Furseo, ejusque sociis in Galliam vententibus, adjunxerit, & in Lotinacensi monasterio vitam monasticam aliquamdiu duxerit; donec Sacerdotio initiatus ejusdem Fursei ministerio aut mandato, ad vitam solitariam aspirare cepit. Impetrata igitur ab eo venia, cum uno alterove socio alium in solitudine locum requisiverit, saltemque divino nutu repertum annis aliquot inhabitavit; usque dum peregrinationem Romanam susceperet ad visenda Apostolorum limina. Ubi etiam Sanctorum quorundam sacras enutrias sibi comparare potuit; hæc a S. Petro in visione apparente, seu potius ab ejus aliquo successore vivente, forsitan S. Martino Pontifice. Ita diximus xiii Maji in Commentariis de S. Servatio Tungrensi Episcopo, iterumque dicimus xxix hujus, Clavem eam quæ in Trajectensi gazophylacio servatur, tamquam ipsi a S. Petro cælitus donata, eorum unam videri, quas de sepulchro Apostolico Romani Pontifices consueverant, pro grandi munere, donare aut mittere; & ideo ejus formam exhibebimus. Ut ut est, potius S. Algisus in reditu, etiam Corbejensi monasterio intuitu sua præsentia exornasse, atque ita prioris adventus fugendi causam præbuisse. Post hæc ad cellulam suam reversus, plenus meritis abierit ad Dominum, currente adhuc Christianæ ætæ sæculo vii, puta sub annum DCLXX.

For eandem
etiam ex
di potest.
Sanctis Hibernis in
Galliam vententibus

Adalgisum
nomen
Francicum.

utique
etiam
diximus.

usque ad
mortem.

DE SANCTO GUIDONE,

EPISCOPO AQUENSI IN INSUBRIA.

G.H.

Comm. prævius. De cultu & Auctoribus Vitz.

ANNO
MLXX

Cultus in
Episcopis &
Patronis.

Montisferratum amana est Longobardie Cispadana regio, a Principibus Palæologis deficiente prole mascula, ad Ducem Montanum Fredericum ejusque Successorem per matrimonium translata. Inter hujus civitates, est urbs Episcopalis ad Bormium fluvium ob balneum, quæ fundunt aquas morbis salubres, Aquæ appel-

lata; olim Aquæ Statiellæ, hæc Statiellorum dicta; ut pluribus deduxit Cluverius lib. i Italia antiqua cap. 10. Sedis hujus Episcopus fuit S. Guido seu Vido. præcipuus ejus urbis & diocesis Patronus; qui ibidem requiescit in Ecclesia Cathedrali, ab ipso constructa & Desiparæ Virgini consecrata. Hanc postea incolas Guidoneam

A doneam dixisse, indicat Ughellus *tom. 5 Italia sacra in Episcopis Aquisgranensibus, ubi illud Visig compendium habet.*

Compendium Visig.

a S. Vido, Aquisgranensis Episcopus, nobilibus ortus parentibus in castello Meladio hujus diocesis, Bononiæ litteris operam dedit, nobilioresque disciplinas feliciter affectus est: reversusque in patriam, Cathedralis primum Canonicus effectus est. Ea in dignitate adeo perfectioris vitæ præbuit exempla, ut defuncto Episcopo a Canonicis nullo refragante sufficeretur. Detrectans autem, ex obedientia compulsum est ad onus, rexitque Ecclesiam ab anno MXXXV usque ad annum MLXX, miro pietatis ardore, instituitque Clerum ad puriores mores. Cathedralis, quæ ibi hodie spectatur, ipse in honorem B. Mariæ Virginis edificavit, quam postea de nomine Sancti Vidoneam dixerunt. Cœnobium monialium ex Ordine S. Benedicti fundavit, illudque amplissimis fortune adauxit. Alteras duas ecclesias construxit, ditissimumque suum patrimonium Ecclesiæ sibi creditæ legavit, ejusdemque ditionis fecit Meladium, Bistaurum, Satehrium, Castellotumque, oppida quæ ipse possederat. Igitur plenus meritis evolavit ad Superos iv Nonas Junii, anno MLXX; sepultusque est in Cathedrali, in marmoreo sepulchro; fultusque sicut in vita, sic & in morte quam plurimis spectatissimisque miraculis. Ejus festum solenni ritu ab iis populis concelebratur, tamquam Aquisgranensis civitatis Divi Tutelar. *Hæc Ughellus. Loca in iecum ejus digesti continentur: ex illis præcipuum Meladium sive Malatium, vulgo Malazzo Sancti patriæ, satis vicinum civitati ipsæ est.*

3 *Alia duplicia, nobis Taurino submissa fuerunt anno MDCLIV a Joanne Jacobo Turinæ, ibidem Collegii Societatis Jesu Rectore, & studiorum nostrorum insigni fautore: quem anno MDCLXII Roma redeuntes Taurini adhuc invenimus, senem grandævum, veterisque affectus retinentissimum. Priorum Actorum hic erat titulus: Vitz Divi Guidonis, Præsulis Aquisgranensis & Patroni, brevis translatio. Alia Vita, ex qua solum notamus aliqua, & nonnullam Appendicem damus, est recentior, Laurentio Calceato anno MDLVIII Aquis Scripta; ubi hæc Oratio sub finem addebatur: Beati Guidonis Confessoris tui, Domine, supplicatione placatus, & veniam nobis tribue, & remedia sempiterna concede. Habemus & Ms. carmen in Vita S. Guidonis, auctore Dominico Nano de Mirabelle, civitate Aquisgranensi, cujus diligentia litterati debent Polytechnam, omne genus scriptorum sententiasque profertem. Carmen tamen istud etiam omittimus, tum quia sollemniter pariter inferior humore corrupta est, tum quia nihil singulare continet, quod in primis Artibus non habeatur. Deinde de S. Guidone agit Ferrarius in Catalogo generalis, & in alio Sanctorum Italia, ubi etiam compendium Vita præfert. Sunt etiam, teste Claudio Castellano, qui Latine S. Vidum, alii qui vernaculo S. Guis appellant.*

V I T A

Ex Ms. Aquisgranensi, Taurino submissa.

IN Provincia Lombardiæ, ineunte Principatum Rodulpho a Imperatore, gloriosus Dei Confessor & Pontifex illustris Guido, claris natalibus ortus, plurimum castrorum, & Meladii videlicet, Carroli, Castelleti, Bestagni, Septebrii, Aberi, Ursarie, ac ceterorum, simul cum octava parte civitatis Aquisgranensis, antiquus Dominus. Hæc Aquisgranensis urbs est olim Silva, a Silvio a conditore denominata, una ex nobilissimis & opulentis tunc temporis urbibus, quæ in Provincia haberentur; celeberrima ob aquarum in ea undique scaturientium excellentiam & Junii Tomus I.

Dilectissimus parentibus & datus.

diversitatem, ac virorum bello & virtute strenuorum, & Romanis olim confederatorum (quos Stalites, ut historici referunt, appellabant) cognita; easi hodie (heu temporum calamitas!) ad instar parvi oppidi redacta sit. Ab ineunte igitur ætate Guido memoratus, dum moribus honestis a nobilissimis & gravissimis ejus parentibus institueretur; utroque brevi tempore orba: us, ut erat virtutis & sanctitatis æmulator, patrimonialibus quibuscumque tutori simul ac nutritio commendatis, hisque una ac patria relictis, studiorum causa Bononiam contendit.

a Ubi aliquot annis, non minus sanctis moribus quam litterarum disciplinis incumbens, socios & æmulatores sui in utroque studii honore devicit; ac spiritu supra cælum transcendens, Dei optimi maximi servituri se totum devovens, Sacerdos religiosissimus consecratur. Sic patriam repetens, paternos lares, non ut dominus & princeps, sed velut peregrinus & ignotus, humilitate illustratus ingreditur: grateque propterea a parentibus recipitur, atque (ut mos erat) ubi lotio pedum ei imprimis offerretur, quam longo itinere fatigatus libenter admisit, Dei nutu ita ab eis recognitus recitatur. Siquidem devotus hic Christi imitator, notam quamdam a teneris in crure gerebat, nutritoribus ipsius cognitam. Hæc eundem in pedum lotione prodidit: sicque exclamantibus iis Dominum & Patronum suum, exinde magno (ut decebat) honore in ædibus interior receptus fuit, congratulantibus & exultantibus undequaque omnibus.

3 Fama dehinc reditus Guidonis fufius increbrescente, ad eum subditi extemplo consueunt; omnes hunc muneribus cursitanti (ut Patronum decet) honorant; nonnulli quoque illorum, fortassis de ipsius reditu non ultra sperantes, qui propterea Guidonis prædia ceteraque id genus bona usurperant, restitunt, remittuntque continenter omnia. Is vero e contra eos humaniter benigneque excipiens, munificentiam hos & illos absque distinctione muneribus dicit, operaturque: ac liberalitate splendidissima perfectæ indolis adolescens strenuus adeo elargiebatur, ut mox omnium in se oculos mirabiliter verteret, virtutum omnium & sanctitatis splendore ex tunc in adolescentia perfecte adeo illustrato.

4 Interim vita cessit Episcopus Aquisgranensis, & Canonicique, quibus jus erat Pontificem eligendi, in unum ex more congregati, divino afflatu Guidonem, ob vitæ sanctimoniam & integritatem, magno omnium consensu & expectatione, sufficiunt, tametsi hujusmodi onus egregia humilitate recusantem; quod divo quoque Ambrosio, & aliis ad Pontificium ascitis, legitur contigisse. Suscepto igitur Pastoralis regimine, quod mira devotione simul & auctoritate regebat, Evangelicum illud, quod jam pridem imbiberat, alte retinens; videlicet talentum sibi traditum totis viribus exaugendum, universo patrimonio, quod habebat, Cathedralis imprimis ecclesiam, ante sub titulo S. Petri in dicta civitate nimis antiquatam, & aeris intemperie fere inhabilem, eminentiori dictæ civitatis loco, ampliorem & ornatorem sub invocatione Assumptionis Beatæ Virginis, quam Advocatam ex corde gerebat, ab imis fundamentis instituit proprio ære; illamque Archidiaconatu, Præpositura, Archipresbyteratu, & Canonicatibus duodecim exornavit & auxit, prout hodie adhuc cernitur: sacerdotisque una Reverendissimis Dominis & Episcopo Dertonensi & Otherto Episcopo Januensi, viris undequaque laudabilibus & dignissimis, eam devote consecravit, anno a Nativitate Do-

V

mini

12 MSS.

Benedictus

Celsi Sacerdos.

Reverentissimus

g

Archiepiscopus

Possessores

recipit

f

F

g

Ordinarum

Episcopos

Aquisgranensis

transfuit

Cathedralis

tem

h

g

mini millesimo sexagesimo septimo; & Indictione sexta, Henrico Imperatore tertio. Monasterium quoque monialium Ordinis Divi Benedicti, ad nomen nobilissimae matris ejus ~~in~~ Lanceæ, sub eodem titulo, S^a Maria de Campis nuncupato, ad ejus & totius populi publicam utilitatem & devotionem, una etiam cum palatio Episcopali extruxit, ditavitque patrimonialibus bonis.

Prole exemplum
 y Vixit autem semper abstinentissimus, jejuniis
 & orationibus vacans; libidinisque omnis omnino
 expers tota vita perseveravit; ut clarissimum sancti-
 tatis exemplum posteritati reliquerit. Contigit au-
 tem, divina (ut creditur) dispositione, quod san-
 ctus hic Christi sectator in gravem capitis invale-
 tudinem incideret, ut de salute non immerito du-
 bitari posset: ob quam causam, cum gregi sibi cre-
 dito non se satis praeesse posse animadverteret, fra-
 tre ejus n Oppizone Episcopo Laudensi accersito,
 eidem in manibus o memorati Henrici tertii Episco-
 patui cessit; quem restituta exinde sanitate iterato
 resumpsit, eumque indies majori semper sanctitatis
 fervore, multo post tempore adeo religiosissime ro-
 xit, ut vivens adhuc miraculis claruerit.

6 Ceterum adveniente die, quo laboris & ærum-
narum maximarum premium se propediem rece-
pturum sentiebat, ne quid deesset ad tantorum o-
perum perfectionem, in his totus dependens, reli-
quum patrimonium simul cum p. castris prænomi-
natis omnibus, & parte urbis prædictæ, in spiri-
tualibus & temporalibus, libere in perpetuum, &
irrevocabiler donavit dicavitque Ecclesiæ Cathedra-
li Aquisgranensi, succedentibusque pro tempore Epi-
scopis: hæc omnia approbante Imperatore Longo-
bardorum, anno ab Incarnatione Christi millesimo
sexagesimo quinto, constantibus de hisce omnibus
etiam hodie privilegiis & scripturis authenticis.

7 Quibus postremo feliciter & sancte, per annos triginta sex, quibus Pontificatum prudentissime administravit, expletis, multisque insuper miraculis undequaque clarus; cum in sanandis aegris, mancis, ac corpore multifariam viciatis; tum in succurrendo pregnantibus ac vinctis in compedibus seu catenis, & hujusmodi infinitis, ad ipsum in Dei honorem passim vota exponentibus, mirabiliter liberando; viam demum universæ carnis ingressus, immaculatum & sanctum Deo reddidit spiritum; anno Domini millesimo septuagesimo, die secunda mensis Junii. Corpore [autem] ipsius splendidissime ac miraculis indefinenter in vita, in mortis articulo, & post mortem, ut decuit, sanctificato, marmorea-que hic in arca usque in præsens recondito, meritis- sime veneratur.

ANNOTATA D. P.

a Rodolphus Imperator, & in alio Ms. Imperator Italiae, est alius Rodolphus III Rex Burgundiae Transjuranae & Alamanniae, alius Rodolphus II Rex Arelatensis & Burgundiae Cisjuranae Superioris, cognomento Ignavus & Iners, quod sub eo regnum illud divisum sit in clientes, occupantes singula dominia. Quae praefata deinde Honoratus Bauche lib. 6 Historia Provinciae in Rodolpho III, qui regnavit ab anno 993 usque ab annum 1032.

b *Calceatrus in Prologo, Regia stirpe progenitus scribit, & fabulam narras de Imperatore, qui in Podio. Aquæ, uno ab urbe milliari, hospitio exceptus a rustico, ejus filiam adamavit, genitorem ex ea filio Dominum totius fere contraxit assignavit.*

o Meladio dicuntur parentes ab Imperatore, sci-
litz: Rodolpho, diti, ibique S. Guidonius.

d *Hoc finis explicat Mirabellus Pæta, hisce versibus: D*
Hanc situs Ænea Trojano condidit urbem
Silvius, atque illam proprio de nomine dixit.

Illo scilicet, quem Vergilius lib. 6. *Æn.* ex Lavinia post mortem Æneæ, privignum Ascanium metuente, fingit in silvis editum, ac postea Alba Regem, ex quo successorum eius diti sunt Silvii: sed quid huic, ut fabulosus non sit, in Infabria tam procul a Latio rei aut spei fuisset, ut urbem ibi conderet? Perosimilius est Aquas-Statellorum Strabonis, aut Statyellorum Plinii has esse; cujus incolæ Livius Statellates, Cicero Statiellenses nominat: nam quod *Morala* & *Thermolans* appellationem eam trahant ad Alexandriam-palestrinam, minus probari potest: fortassis autem librarium mendum est quod hic Statillices scribantur.

■ *Parentes intelliguntur Consanguinei. Calcatus*
exceptum Sanctum dicitur ab uxore Castaldi absentis,
penes quem cura bonorum erat, & ab illa pedes ejus lo-
tas: qua, ut matris ejus, reveras signum innotum cruri
sen tibia; ipsumque marito indicaveris.

I Nomen laet, effugit hiatu apud Ugbrillam, a Go-
sfredo, sub annum 967 Episcopo, usque huc.

Calceum Canonicum sans fausse air.

h Petrus Derthonensis, electus anno 1014, ultra 60 annos Episcopus, & vivis sublatu8 dicitur anno 1077.

i Obertus Genuensis donationem Ecclesie S. Syri
fecisse anno 1052 legitur apud Ughellum, habuitque
successorem Conradum anno 1084.

■ *Additur apud Calceaturnum, tertio Idus Novembris, qui dicto anno littera Dominicali conveniebat in diem Dominicam & festum S. Martini, & erat Indictio sexta, a Septembri incipiente.*

1 Hic Henricus, pater adhuc vivo, coronatus est
quinquennis anno 1054: eidemq; patri sub annum 1056
mortuo successit, postea Ecclesia rebellis.

in Fortasse legendam nobilissimæ Matronæ Lanceæ
nam initio dixerat utroque parente brevi orbaturum
fuisse adhuc patrum Guidonem. Calceas hoc anim-
adversens, monasterium ab eo conditum ait, pro
remissione animæ, nobilissimæ ac reverendissimæ
matris suæ D. Lanceæ; addit etiam quod monas-
terium istud permanet, distans parum a civitate.

In Ita cum vocat Calceatus, additque titulum Marchionis: Obiit scribitur in Episcopis Laudensibus apud Ughellum, qui cum a Gregorio VII laudatum sit, & memoratum in gestis Nicolai II. Papa anno 1061, In egrapho nostro, nescio quo errant, scriptum oras Caz.

o Necdum scilicet damnato & abrogato Laicalium
Investiturarum abusu.

¶ *Calceatus ea sic nominat: Castrum Meladini,*
& villam totam cum habitantibus in ea, quod fuit
edificatum de patrimonio suo super unum monti-
culum ex opposito Meladii, versus Orientem, di-
stans a Meladio quantum iactus est arcus: quar-
tam partem Meladii; totum castrum & villam Car-
tolii; totum Castellertum, & Bistagnum, & Seto-
brium; quartam partem Alicis, & quoddam aliud
castrum quod Urfas vocabatur; & octavam partem
civitatis Aquensis. Ita ille, qui deinde post miracu-
la sequentia addit, quomodo Alexandrini, Aquen-
sium inimici, ipsum castrum anno 1300 funditus de-
struxerint, habitatoribus ad ecclesiam S. Crucis mi-
grare compulsi. Inimicitias autem illas oras ait
ex oppugnatione castri Satebrii, facta anno 1260 per
Ugonem Episcopum pro libris Papiensibus 8000, fru-
stra comantibus successoribus, reddita ex condito po-
tencia, locum redimere: Alexandrinis vero pignus
reddere desistantibus.

MIRACULA

Ex Vita Mⁱ. per Laurentium
Calciatum.

7 **A**D Omnipotentis Dei honorem & gloriam, Beatique Guidonis Patris nostri commendationem, aliqua ex miraculis, per eum demonstratis divinitus, post ipsius in caelis glorificationem, breviter enarrabo. ^a Fuit quidam de civitate Aquenti, Manfredus Engeramus nomine, qui propter guerras captus apud ^b Niciam tenebatur in vinculis. Iste propter nimiam paupertatem, non poterat sibi impositam redemptionem solvere; & quia nullum auxilium humanum ad sui liberationem expectabat, quotidie multum corde affligebatur & tribulabatur spiritu. Accidit autem Deo inspirante, ut beatum ac venerabilem Guidonem ad sui miserendum cum summa devotione multis precibus & fleatibus invocaret; eo quod pluries audiverat, Deum per ipsum multa signa & miracula ostendisse; promittens quod sacras ipsius reliquias cum catenis in manibus visitaret, si eum de illo carcere dignaretur eripere. Illico voto facto, vincula pedum suorum fracta conspexit cecidisse in terram: & apertum sibi iter ad exeundum conspiciens, catenas in manibus deferendo, per hostes liber transivit. Qui gaudio magno repletus ad corpus B. Guidonis, cum summa devotione, ac reverentia venit: & vincula ad sepulcrum ipsius, in rei memoriam sempiternam, fecit appendi: quae servantur ibi usque in praesentem diem.

8 Quidam de castro Setebrii Aquentis diocesis, Arnaldus nomine, cum vinculis arctissimis tenebatur apud Vidisbonum ^c in quadam arca lignea, valde clausa & constricta fortissime ferro, in tantum ab inimicis affligebatur, quod vix poterat propter nimiam carceris arctitudine respirare. Qui videns se humano auxilio destitutum, cum devotione maxima & lacrymis invocavit auxilium beatissimi Guidonis sui patroni. Et voto facto, arca subito aperta est. Et sic Deus, meritis B. Guidonis, carcere fracto, ruptisque compedibus, illi hominem reduxit ad propria. Et licet hic ad praesens non omnia scribantur; tamen multi in vinculis adstricti, propter guerras & propter alias causas diversas, invocato ejus auxilio de carceribus sunt liberati. Fama enim currebat antiquitus, quod nullus de sua diocesi, invocato nomine ipsius, poterat in carcere teneri: & hoc pluries patuit per effectum.

9 Vir quidam, nomine Scotha de Bistagno, Aquentis diocesis, dum quadam die vanitate repletus ivisset Aquas male dispositus, accessit ad sepulcrum Sanctissimi & venerabilis Guidonis: & vi-

dens ibi liorem quoddam, quo arca ipsius coope-
riebatur, subiectione non humana, linteum illud accepit, & furtim exportavit, atque ex illo fecit unam camiliam fieri. Quod cum factum esset, dum vellet redire ad terram suam, omnes portas civitatis quaesivit, nec per aliquam potuit exire; dum esset clara dies, & omnes portae essent apertae. Tunc funestus homo, videns & cognoscens virtutem Sancti, penitentia ductus, voto facto & furto restituito, liber ad terram suam ivit.

10 Clericus quidam natione Aquentis, vir honorabilis, & ecclesiae majoris Canonicus; qui postmodum Episcopatum & multo tempore rexit, gravem corporis infirmitatem incurrit: & quia specialem devotionem habebat ad S. Guidonem, ipsius suppliciter exoravit auxilium, petendo ab infirmitate liberari. Oratione completa, illico sanatio sequitur corporalis.

11 Cuidam Clerico, dum culpam inhonestissimam commisisset, periculum imminerebat maximum confusionis & verecundiae, & etiam vix poterat evitare mortis periculum; nec humano auxilio, absque sui maxima diffamatione, poterat liberari. Ipse autem, videns se positum in tanta arctitudine & periculo, devote invocavit Sancti Dei auxilium, petendo a confusione & periculo liberari, & voto emisso, & perpetua correctione promissa, illico honestissime liberatur. Multa quidem & alia, tam in vita gloriosissimi Patris hujus quam post obitum, perpetrata innotuere miracula, quae styli non sunt officio designata: haec autem breviter annotata sunt, ad instructionem sanctitatis ipsius, ad edificationem fidelium in Aquenti diocesi commorantium, ad laudem quoque & gloriam ejus qui facit mirabilia magna solus, qui Trinus & unus Deus vivit & regnat, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

^a Antea dixerat: De sanctitate autem vitae, ac virtute miraculorum B. Guidonis, quaesivi diligenter; & quae certa reperi, brevissimo compendio annotare curavi.

^b Nicia vulgo Nizza, in Provincia & ora maris Ligustici, sub Duce Sabaudia Episcopalis civitas.

^c Vidisbonum qua regione situm sit, necdum reperi, ^d Et si apud Ughellum imperfectus satis habeatur Episcoporum Aquentium Catalogus, ex iis tamen quos recenset, nullus hac aptius adducetur, quam Aelius sive Azzo, qui jam inde ab anno 1103 Episcopus fuit, & anno 1135 translatus dicitur ad Sedem Vercellensem.

DE S. STEPHANO, EP. MART.

NORALÆ APUD HELSINGIOS IN SUECIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I. De vita, martyrio, & cultu, ex Joanne Magno.

Sæc. 11. **C**Orbeja Saxonica Monasterium Ordinis Benedictini est, a Ludovico Pio Imperatore ejusque conjugē Juditha, sub annum DCCCXX, fundatum ad Virginitatem; non solum ad universam Saxoniam, cujus tunc latissime patebat nomen, in recens suscepta Religione Christiana verbo exemploque firmendam; sed etiam in spem fidei per provincias septentrionales, tunc adhuc barbaras & paganas, aliquando diffeminanda. Hinc assum.

Junii Tomus I.

penus S. Ansharius, Bremensis Episcopus quartus, cujus Alia noster Henschenius illustravit 111 Februarii, cum Archiepiscopatum Hamburgensem fundasset; Apostolatus sui insignia in Daniam Sueciamque promovit; primum quidem ad eas gentes missus legatus, anno DCCCXXIX; deinde eodem ultro profectus, sub annum DCCCXLIII; quando liberum Christianismi exercitium ab Olao Svecorum Rege impetravit, Ecclesiasque ordinavit, indi-

V 2

tuto

facinus flo-
rentum, ca-
regula.

liberatum
ad a mor-
bo.

alias ab ter-
familia.

deum alias
arca huius
modi

unde edu-
ctus S. An-
sharius fi-
dem Doms
Suecicae
predicavit.

AUCTO-
RE
D. P.

intu qui eas regeret ac promoveret Episcopo. Quis de-
inde Christiana rei istic status fuerit, non vacat hoc
loco examinare fufiusque deducere.

ad com-
dum resti-
tutum
ordinatus
Stephanus.

2 Joannes Magnus, anno (ut ipse scribit) MD-
XXXII consecratus Bononia Archiepiscopus Upsalensis
in Suecia, cum ex Italia regressus Gedani ageret anno
Ordinationis sua quarto, ibidem scripsit vulgavitque
Historiam Pontificum Metropolitana ecclesia sua, in
Regnis Suecia & Gothia. Ibi cum narraffet, quomodo
deficientibus a fide Olai successoribus Regibus, ipsa ibi-
dem vacillaverit; donec insigni Deipara Virginis mi-
raculo moti populi, qui jam fere ad pristinam idolola-
triam relapsi erant, resipiscere coeperint cum Rege suo
Erico Stenckillo; Quia, inquit, mellis multa erat,
operarii autem pauci; curavit Rex Stenckillus ora-
tores mittere ad Bremensem Archiepiscopum, pro
viris doctrina & sanctitate præcipuis, qui reparandæ
Christianæ rei essent idonei, & prodivini cultus aug-
mento nulla adversa formidarent. Missos autem ait
Adalvardum atque Stephanum: quorum primi elo-
gium aliquod cum tenuisset, subiungit elogium secun-
di, rursus eadem quæ de Adalvarde dixerat compen-
dio referens, tamquam utrique communia: verum
omissis istis, utpote sequenti & certius ex Adamo
B conuo discendis, sola ea excerpo, quæ Stephanum,
eidem Adamo ignotum, tangunt.

dictum illi
profectus
cum Adal-
varde &
Episcopo.

3 Stephano, in monasterio Corbejensi ab adole-
scentia educatus, & in divinis legibus ita institutus
est, ut dignus haberetur, qui supra candelabrum in
domo Domini collocari posset. Igitur ab Archie-
piscopo Bremensi (cui tunc cura & legatio Sedis
Apostolicæ imposita erat, de convertendis ad Chri-
stum regnis Aquilonaribus) datus erat in socium &
comitem individuum Adalvarde; ambo Episcopi,
ambo apostolica vita & doctrina clarissimi, ambo
Evangelicæ prædicationis gratia insignes, ambo pro
Christo mori parati. Hi postquam amplissimo ho-
nore, a Rege & populo terræ in Sigtunenſi civita-
te excepti fuissent, & illam civitatem (quæ tunc
inter grandiores regni habebatur) cum, tota vici-
na regione ad Christum convertissent Adal-
vardus, in civitatem Birchenſem divertens, atque
in orationibus & divini verbi prædicationibus reli-
duum vitæ suæ continuans, vitam finivit tempora-
lem; Stephanus autem ad Helſingos se convertit,
omnium Suecorum optimos, etiam quando pagana
superstitione seducti idolis serviebant. Huic genti
non tam difficile erat virtutis viam prædicare, cum
terra illa ex sua natura probos homines gignat &
educet. Proinde Stephanus non parvum populum, ex
illis Aquilonaribus terris, Christo acquisivit: Historia

Stephanus
conversus

de Martyr
Natali.

C enim Suecica aperte faretur, quod innumerabilis po-
pulus ejus sanæ doctrinæ acquireret. Tandem decurso
tam laudabili stadio, cum nihil restaret, nisi ut mer-
cedem laborum suorum acciperet gloriosam; placuit
Deo, omnium bonorum auctori, ut per palmam mar-
tyrii coronam & felicitatem consequeretur sempiter-
nam. Itaque in terris Helſingorum, quorum primus
& præcipuus Apostolus erat, martyrio coronatus est,
sepultusque in ecclesia & villa Norala, Australiori
parte Helſingiae, ad nostram usque ætatem signis
& miraculis per divinam clementiam illustratus
a Deo, cujus honorem & gloriam quantum potuit,
cum viveret, illustravit.

4 Hactenus Joannes, Upsalensis Archiepiscopus, &
Helſingos sua digressi complexus, testis continuati S.
Stephano cultus; sed nihil sollicitus, nec in hoc,
nec in aliis de quibus agit, ut annum diemque mortis
explicaret. Primum fortassis non potuit, eo quod an-
tiquorum nemini cura fuerit Suecicorum, non dico
Episcoporum, sed saltem Regum tempora per annos

dirigere. Nec scio quæ vel cuius sit Suecica illa Histo- D
ria, quam allegat Joannes; quamque oportet minime
veterem fuisse ac parum fidam, si ipse ex ea errores
hauserit infra notandos. Secundum, scilicet diem, quem
nosse facile poterat, perdurante ad sua usque tempora
cultu, accipimus infra, nempe 11 Junii, a P. Joanne
Kloppenburgio. Hunc ego interim satis laudavisse
mihi videtur, si dixerit, quod Celsissimus Macenas noster,
Ferdinandus Furstenbergius p. m. idoneum consuerit,
qui Westphalicam historiam, ex præparata ab ipso
met Principe materia inchoatam a Nicolao Schateno,
perficeret ederetque in lucem, qualem jam typis sub-
jectam accepimus libris decem, usque ad obitum Caro-
li Magni; nec non ductam ex hinc primam partem An-
nalem Paderbornensiam, usque ad annum MCCXX-
VIII; reliquas vero propediem expellamus.

§ II. De tempore missi in Sueciam gemini Adal-
vardi, ex Adamo Bremensi.

5 D Efiniendi quadamtenus temporis in Titulo
quæsitæ, optimam rationem suggerit nobis A-
damus Bremensis, qui Historiam suam ecclesiasticam
usque ad Obitum Adalberti Archiepiscopi produxit, id
est, usque ad annum MLXXII. Ex hoc namque certi
reddimur, quod illius Adalberti & suæ ætate contige-
rit miraculum, cujus supra facta est ex Joanne Ma-
gno mentio; quodque eodem tempore regnaverit Sten-
killus, advocandorum Episcoporum auctor: unde mis-
sionis istius & prædicationis resumpta ordinem certius
licet discere. Hic ergo sub finem Historiæ, Septen-
trionalia regna, Adalberti Legationi subiecta & per
eundem curata, describens; cum etiam Sueconæ vel
Suediæ brevem fecisset descriptionem; In eadem,
inquit provincia nuper res contigit memorabilis, &
pro dignitate gestorum longe divulgata. Quidam
enim e Sacerdotibus, qui ad Ubsolam dæmonibus
adstare solebant, nequidquam juvenibus diis, fa-
ctus est cæcus. Cumque vir sapiens infortunium
orbitatis suæ culturæ idolorum imputaret, quæ su-
perstitiose venerans potentissimum Christianorum
Deum offendisse videbatur; ecce ipsa nocte appa-
ruit sibi Virgo, decora nimis; interrogans in fi-
lium ejus credere vellet, ut visum reciperet, ab-
jectis quæ ante colebat simulacris. Tunc ille, qui
nihil ardui renueret subeundum pro hoc dono, ita
se facere lætus spondit. Ad hæc Virgo; Scito, in-
quit, certissime, hunc locum, ubi nunc tantus in-
nocentium cruor effunditur, in meo dedicandum
proxime honore: in qua re ne tibi aliqua dubietatis signa
remaneant, in nomine Christi, qui est filius meus,
tu recipe lumen oculorum tuorum. Mox ille lumi-
ne recepto credidit, pertransiensque totas in circui-
tu regiones, facili fide Paganis persuasit, ut crede-
rent in eum qui cæcos illuminavit.

Ex Adamo
Bremensi
lib. 1.

P

post me-
dium factum
est.

coram sa-
crificium
a Deo per
curatum.

II

6 Quibus miraculorum causis impellentibus;
statim noster Metropolitanus, obediens ejus voci
qui dicit, Respice & levate oculos vestros, quo-
niam regiones jam albæ sunt ad messem; ordina-
vit in illas partes Adalvardum Juniores, de Bre-
mensi Choro assumptum, virum litteris & morum
probitate fulgentem: cui etiam per legatos clarissi-
mi Regis Stenkil Sedem posuit in Sictona civitate,
quæ distat ab Ubsola itinere diei unus. Ita tunc
Bremavivens Adamus, absque ulla Stephani mentio-
ne; quem etiam distinctius excluserat antea, ubi annu-
merans quos Metropolitanus Adalbertus ad gentes
ordinavit; in Suediam, inquit, consecravit sex,
Adalvardum & Acelinum; item Adalvardum &
Tadicum, nec non Simeonem atque Joannem Mo-
nachum. Ubi duos Adalvardos distinguere vides, quo-
rum

totum occu-
pant missi-
onem Brema-
Adalvardum
Juniores

post alterum
in fine an-
1043 / 1045
Emendo R.

rum

Arum Senior, inquit Adamus; olim nostri Decanus claustrum, anno Archiepiscopi Adalberti, id est Christi MXLIII vel sequenti, Sueonum genti ordinatus Episcopus; ac primum repulsus, dein ab assillis divinitus barbaris revocatus, tanta omnium suscipi alacritate meruit, ut gentem Wirnelanorum & Scritisingorum integram Christo lucratus, etiam miracula virtutum in populo fecisse legatur.

7 Eodem quo ista Adalvardus senior agebat tempore, mortuus est Emund Rex Sueonum; post quem Steinkil nepos ejus levatur in regnum; qui fidelis erat Domino Jesu Christo, & de cujus religione omnes Fratres testimonium perhibebant qui eas partes adierant. Idem autem Christianissimus Rex defunctus est, circa annum Adalberti xxi Christi MLXV: post quem duobus Ericis de regno certantibus, omnes Sueodorum potentes in bello occubuisse feruntur. nam & ambo Reges ibi perierunt. Ita prorsus deficiente omni regali prosapia, & status regni mutatus, & Christianitas ibi turbata est valde. Episcopi quos illuc Metropolitanus ordinavit, pater Simon atque Joannes Monachus, supra nominati, persecutionem metuentes, domi sederunt; solus Episcopus Schoniz procuravit Ecclesias Gothorum, & quidam Sueonum Satrapa Gniph ad Christianitatem populum confortavit.

8 Aliqua hæc ex Adamo descripta eo servant, ut intelligatur, quam parum verosimile sit, quod scripsit Joannes, pariter cum Adalvardo, occasione miraculi prænarrati ordinato, ordinatum quoque fuisse S. Stephanum de quo agimus. Et ille quidem primo scripserat, ordinatos ac missos eos fuisse ab Anshario, vel ejus successore. deinde, in post scripta Regum historia, dixit, quod tunc Metropolitanus erat Adalgarius vel ejus successor, Hagerus scilicet, ignorans prior anno DCCLXXXVIII, secundus anno DCCCCXV obiit. Neque postea idem Joannes melius supplicavit temporum rationem. Cum enim lib. 4. c. 2 dixisset; quod Ludovicus, Caroli Magni filius, convertit Suecos per S. Ansgarium, anno salutis DCCCXVI (quamquam per errorem) c. 16: numerat centum fere & sexaginta annos usque ad tempora Olavi, cognomento Schotkonung, cujus ingenita benignitate & summa prudentia effectum est, ut Christiana fides, quæ hætenus in aliquos Suetici Regni partibus viguerat & vigeat, ab universo Gothorum & Sueorum Principatu efficaciter constanterque, abjecto ubique salforum deorum cultu, assumeretur. Etenim Olavus iste, prælaudati Stenkilii (ut ipse censet) frater aut filius, certe successor, regnasset ex illo calculo anno Christi fere DCCCCLXXVI, id est annis fere 20 citius, quam obiit ipse Stenkilus. Invenitur quidem apud Joannem lib. 18. c. 2 Stenkilus alius, Olavi Schotkonung ex sorore nepos qui omnes animi sui vires ad augendam propagandamque Christi fidem ita accommodavit, ut prioris Stenkilii, non solum nomen, verum etiam pietatem in se transtulisse videretur: & ut hic, ad Adalgarium missis legatis, Adalvardum & Stephanum; ita ille ab Adalberto divinæ legis doctores impetravit. Sed sic Stenkillos & Olavos geminando, aliud non facit Joannes, quam declarare incertissimam & confusissimam Regum seriem a se contextam, neque visam fuisse Adamo historiam, ex quo certius discere potuisset.

9 Alius ejusdem Joannis error, & ex Adamo corrigendus, prædit se in elogiis Adalvardi & Stephani Episcoporum; quos cum male Episcopos Upsalenses fecisset, multo prius quam urbs illa, Suecorum tunc Pantheon, postmodum Regia, Sedem acciperet Episcopalem; dicit Upsalam excurrere, atque idola confregisse: sed eo successu, ut commotis ad seditionem

popularibus, Stenkilus regnum ac vitam amiserit; Episcopi autem virgis casti, necesse habuerint alio se conferre. Contraria omnia scribit Adamus. Postquam enim in fine operis narraisset, quomodo Adalvardus, magno prædicandæ fidei fervore Suediam ingressus, omnes, qui in Sictona erant & in circuitu, brevi temporis spatio ad Christianam fidem adduxit; addit etiam, quod conspiravit cum sanctissimo viro Eginone, Schonienfi Episcopo, ut pariter adirent illud templum Paganorum, quod Ubsala dicitur, si forte aliquem Christo laboris sui fructum ibi possent offerre; omnia tormentorum genera libenter suscepturi, ut illa destrueretur domus, quæ caput erat Barbaricæ superstitionis; illa enim diruta vel potius cremata, fore ut tota gentis conversio sequeretur. Quam Confessorum voluntatem piissimus Rex Stenkil in populo murmurari sentiens, callide submovit eos a tali crepto, asserens, & illos statim morte damnandos, & se regno depellendum; quod malefactorum in patriam duxerit, & facile omnes ad paganismum relapsuros. Talibus autem Regis allocutionibus consentientes Episcopi, omnes Gothorum civitates peragrabant, idola confringentes & multa Paganorum millia deinceps lucrantes ad Christianitatem.

§ III. De tempore missi post Adalvardum in Sueciam Stephani, hujusque statua Corbeje inter Sanctos, & die Natali.

10 I Doncus auctor mihi videtur Adamus suo illo de Stephani ordinatione ac missione silentio, ut creditur eum, qui neque in SS. Ansharii & Remberti, Vitis invenitur nominatus, neque inter ordinatos pro Suecia ab Adalberto, hujus Pontificatu posteriorem esse, & post historiam ab Adamo eandem primum inclavisse. Erpoldus Lindebrogius, qui inter Rerum Septentrionalium Scriptores, an. 1609 a se Francfurti collectos editosque, primus nobis dedit Adamum; aliam Bremensium Archiepiscoporum Historiam eidem subtexuit, perducimusque ad annum MCCCXCV; in qua proximus ab Adalberto censetur Leimarus, vir litteratus & prudens, qui sedit annis xxx, & obiit anno Domini MCI. Ad hunc ergo pertinet, pacatis & poscentibus Sueonibus Episcopos dare, postquam ordinati ab Adalberto defecerant; maxime si verum est, ut præsumere licet, quod totagens fuerit sub Olao, Stenkilii successor, conversa. Certe hujus Archiepiscopi tempore eorum numerus & auctoritas tantopere crevit, ut cito potuerint, tam ipsi quam vicinorum regnorum alii, Hamburgensis Archiepiscopi jurisdictioni subtrahi; unde & in antiquis Notitiis Episcopatum, ante annos quingentos aut sexcentos scriptis, apud Carolum a S. Paulo, inveniuntur recensitis Archiepiscopi, Londenfis, Nidroniensis atque Ubsalensis, cum suis quique Suffraganeis; & in Historia Archiepiscoporum Bremensium laudatur Hartovicius, anno MCXLIX creatus, quod magno studio enisus est pro recuperandis Suffraganeis Episcopis universæ Daciæ, Norvegiæ, Sueciæ, quos Hamburgensi Ecclesiæ pertinuisse quondam memorat antiquitas: sed cum obsequiis & largitionibus variis, apud Papam & Cæsarem, nihil profecisset; ne omnino careret Suffraganeis, aggressus est jam pridem oblitus Episcopatus Sveciæ suscitare.

11 Videmus ergo posse tenere, quod S. Stephanus (de cujus apud Helsingos Apostolatu & cultu non possumus dubitare) fuerit inter primos, qui sub Olao Christiano Rege & Christianismi promotore, post mortem tamen Adalberti, ordinatus Suecia genti Episcopus, Martyrium apud Helsingos, & in eorumdem oppido No-

1020
RE
D. P.

aque Mr.
llaus Ujra
traje ab
Adalberti
da eorum
Lectio.

E

Adalberti
Archep.
Lectio.

sub Olao
Stenkilii
Lectio.

modum
erecta An
chiep. ita
pau Upsa
Lectio.

videtur
Suetici
archiep.
Lectio.

ANTO-
RE
G. H.

cala sepulcrum invenit, idque ante finem seculi xi. Idem etiam vero potuit, ob tentatam Upsalensis fani everfionem, flagris casus fuisse, sicut scribis de eo Joannes Magnus, hoc solum deceptus, quod decus illud commune fecerit cum Adalvardo, a simili animositate iam antea Stenkilli Regis suasionibus dimoto. Est autem Hellingia Sueciae regio, secundum finem Botnicum sita, & ab Uplandia (cujus caput Upsala est) interjecta Gestricia semota, atque in mediterranea protenditur versus Occidentem ad leucas plures quam triginta, band paulo minus protensa versus Boream in longitudinem. Ad hujus Provinciae ingressum sub gradu LXI. Polaris altitudinis, Noralaia habent tabulae, velut oppidum medietate: ubi utrum occisus pro fide Stephanus sit, an vero ex plagis Upsala acceptis mortuus, vel etiam post obitum alibi mortem ad Helsingos suos reverenter translatus, divinare nolo.

12 Habuit Hamburgensis Ecclesia, & habet forsitan etiam nunc, per vetustum Codicem, in quo conjunctim & consequenter scriptae leguntur Vitae SS. Willebadi, Anselmi, atque Remberti, Archiepiscoporum & Septemtrionalis Apostolorum; unde eadem Vitae accepit, atque anno 1642, sub titulo Triapostolorum, Coloniae vulgavit Philippus Caesar. Ibi post ultimam earum leguntur subscripta nomina Episcoporum Septemtrionalium septemdecim, si ut ea inde, produxit Huscenius in Commentario praefato ad Acta S. Anselmi num. 43. Et hic quidem satis recte observat, fieri non posse, ut qui postremam Vitam scripserunt Corbejenses monachi, S. Remberto synchroni, eidem addiderint tam multorum nomina, qui tribus post Anselmum saeculis (addo, & post Rembertum) ordinati sunt; sed frustra conatus est inter illos invenire sex ordinatos ab Adalberto, cui coevali etiam fuerint ceteri per Norvecliam ac Daniam. Quid igitur? Mabilio libro 2 de re Diplomatica cap. 20 docet, quod Synodicis diplomatibus non solum praesentes Episcopi subscriberebant, sed etiam absentes, imo & futuri: unde factum est, ut vetustis illis monumentis, post praesentium nomina, aut certe inter finem contextus & eorum subscriptiones, amplum non raro sit relictum spatium, quod absentium & futurorum subscriptiones capere poterat. Causas addit, ne novas semper ad Privilegiorum confirmationem litteras obtinere necesse esset; nec cunctarentur futuri ea confirmare, quae in vetustis monumentis ab antecessoribus suis roborata vidissent.

13 Cum ergo ad calcem Codicis Hamburgensis lego tot Episcoporum nomina, una manu scripta (sicut Nota 79 testatur Philippus Caesar) primum cogor credere, Codicem istum transcriptum esse ex alio antiquiori ac verosimiliter Bremensi, cui singuli illi diverso propriae manus charactere sigillatim subscripserint; causam autem subscribendi non fuisse Synodicum aliquem conventum Episcoporum; sed proprium aliquod Lelmari inventum. Hic nempe, ex fide per Septemtrionalia regna, suae provisioni commissae, incremento tam grandi, futurum prospiciens id quod factum est, ut tandem datis cuique regno Archiepiscopi propriis illa suo Archiepiscopatu subtraherentur; unum in librum conscribi jussit tres illas Apostolorum Boreallium, suorum decessorum, Vitae, quibus nomina sua subscriberent, quotquot vel ipse, vel sui successores ordinaturi essent gentibus illis Episcopi; itaque & auctoritatem Vitae illis adderent, & Sanctis ipsi honorem facerent; revera autem argumentum indubitabile relinquerent posteris, subjectionis suae.

14 Primus ibi subscribit Slep, Episcopus Scalternodenensis; secundus Symon Episcopus Helsingodenensis; tum alii quidam ex tribus regnis, Episcopatum illis partim inventendis in antiqua Notitia geminae apud Carolum a S. Paulo, partim ignotis cum hac scriberetur. Ex illis certe ad Sueciam pertinent,

Ecilinus Scarenensis, Adalbardus Sictunensis, Joannes Dircacensis, & Thodolfus item Sictunensis. Huscenius num. 74 praefati Commentarii, eorum aliquos ab Adalberto ordinatos credit, eosdemque esse quos Adamus nominat, Acilinum, Adalvvardum, Joannem Monachum, imo etiam Tadicum atque Simonem; cum unum aut supra scribit Thiedolfum, aliorum Stempni, ejus etiam Helsingodenensem Episcopatum Helsingia adscribit. Fuisse sane Helsingodenensem Episcopatum, alias ignotus, in Helsingia; quam nomen nadiam putant aliqui ab Hals seu Halsa, salubritate seu salute, Heyl Beige pronuntiant. Ego ex Stempni (quod nomen et apud Adamum, nec alibi reperire habemus potui) potius Stephanum fecerim, quam Simonem, cum quo eundem fecit Joannem Vastovius in Vite Aquilonia, seu Vitae Sanctorum qui Gutborum Suecorumque regna illustrarunt pag. 43. Si tamen mihi constaret, in Gutbia Sueconave aliquem aliquando fuisse Scalternodenensem Episcopatum, potius quam in Dania vel Norvegia; crederem Slep, male transcriptum lectumve fuisse; & originaliter exaratum Steph, atque ita signari Helsingorum Apostolum, qui primus ordinatus a Lelmario, primus quoque subscripserit; alii vero successive, sub eodem aut ejus successore; omnes tamen prius quam Upsala proprium haberet Episcopum, necdum Archiepiscopum; & eo tempore, quo Sictunensis & Barchacenses Episcopi, postea Upsalam translati, ad hoc nominabantur.

15 Nunc prius quam veniam ad cultum S. Stephani, pro hoc 11 die Junii, exhibenda mihi est notitia Sanctorum Beatorumque, quos Corbeja colit, vel ut Patronos, vel ut in ea Monachos. Dabit hoc gemina Rloppenburgii praeaudati epistola, anno MDCLXXXVI data; quarum prior nomina, altera dies singulorumque natales, diverso charactere interponendo, exprimit hoc eodem. Fui nuper (videlicet in Octabri anni elapsi MDC. LXXXV) cum cellissimo Principe nostro Hermano Wernero Wolff-Metternich de Grachi, Episcopo Paderbornensi, Corbeja; quo tempore in eleganti illic templo, vidi in summo altari collocatas justae magnitudinis humanae statuas, cum titulo SANCTI. Nimirum, a dextro latere, S. CAROLI MAGNI (xxviii Januarii) in sinistro, S. LUDOVICI PII (xx Junii); deinde in choro sequentes Divorum statuas, qui aliquando monasticen in hoc asceterio professi fuerint, cum titulo S. aut B. ut subjungo. B. HEIMERADI (qui tamen Monachus non fuit, colitur autem xxviii Junii) S. LUDOLPHI, Abbatis Corbejensis (xiii Augusti); S. WARINI, Abbatis Corbejensis (xxvi Septembris); S. ALTFRIDI, Episcopi Hildesienensis (xv Augusti); S. HOGERI, Archiepiscopi Bremensis (xx Decembris); S. REMBERTI, Archiepiscopi Bremensis (14 Februarii); S. STEPHANI, Episcopi Upsalensis in Suecia (11 Junii); B. DRUTHMARI, Abbatis Corbejensis (posset hic conjungi S. Ludolfo, quicum est elevatus); S. PASCHASII RADBERTI, qui aliquando in hac nova Corbeja vixit (xxvi Aprilis); S. ADELARDI, Abbatis Corbejensis (11 Januarii), S. WIMONIS, Archiepiscopi Bremensis & Hamburgensis (xxi Octobris); S. ADELGARI, Archiepiscopi Bremensis & Hamburgensis (xv Maji); ANSCHARI, Archiepiscopi Bremensis & Hamburgensis (11 Februarii), S. GREGORII V. Pontificis Maximi (xxviii Februarii).

16 In fenestris sequentes erant effigies depictae, cum titulo Sancti, ut subjungo. S. MERCURII, Patroni Corbejensis (xxv Novembris); S. JUSTINI, Martyris Patroni (1 Junii); S. STEPHANI, Patroni (xxvi Decembris); S. MARTINI, Episcopi Patroni (21 Novembris); ob Reliquias notabiles, quas de praedictis quatuor Sanctis habent; deinde S. THIAGRI.

In codice
Hamburg.
p. 170
S. Remberti
et. repetita
subscriptio
est.

non solum
notum
Ep. Lopen
cum illi
eadem nom.

Adm. S.
codic. per
fiscollat.
Brem.

verum po.
t ut sacros
fuo addit

ab illius
non fuisse
das S.
ph. mai. esse
videtur

Carolo in
no. Choro
p. 170
S. Stephani
et. 1

et. in 6.
S. Stephani
et.

1. in 11.
NO. 11.

ab illi
non fuisse
das S.
ph. mai. esse
videtur

algue ror-
pau B.F.
Loulis ou
ou D.azle
sur i Abbe
Bons

1100
 1100
 1100

Sister M^{rs}.
 Dear Mr. M^r.
 My friend
 to you.

B

**AUCTO-
RE
D.P.**

prof. Ste-
phan Joubert
Joubert
du 18/10/1900.

Circa ejus cultum, ac Vitæ, Miraculorum, Translationumque scriptores.

ANNO
MXCIV,

S. T. Truesdell
Architectural
Engineering

на 1000
всего 1000
реша 1000
1000

eundem Dei hominem in Sanctorum Catalogo annumerari instantissime postulavit; cui mox per speciale Breve commisit Pontifex, ut quod ei revelante Domino visum fuerit, maturiori deliberatione constituat. Ipse vero hoc fecit statim credita, fundamentaque jecit nova Metropolitana Basilica; qua, post annos quadraginta sub altero Bizantio absoluta, Deiparaeque assumptae titulo consecrata, S. Nicolaum, illuc illos corpore, Patronum praecipuum colit, teste Ughello; prout hodieque facit.

a Scriptum, coram Urbano Papa recitandum, composuerat Archiepiscopi sui iussu Adelserius: quod quia vitam Sancti in Gracia, adventumque in Italiam vix paucis verbis attingebat, decrevit Bizantius Junior, dum adhuc viveret Bartholomæus, Græcus Monachus, & Sancti in Italiam pergens comes, litteris quoque mandari quædam de multis jam dicti Sancti viri virtutibus & miris actibus, quæ nondum fuerant figuris linearum impressa; & qualiter, quamque honorifice ipsius sacri corporis sit celebrata translatio. Primum qui præstitit, nomen suum non curavit exprimere; sed satis habuit num. 17 & 18 indicare quod scribenda sibi narravit Monachus prædictus, verbo temperatus & verax, prout partim ab ipso Sancto, multa precum obsecratione & prudentia extorsit

D.P.

particularly
 men at all
 subjects.
 character
 superior to
 others

scripta de
tudo Vira
fais ex-
ceção.

per.

AUCTO-
RE

G. H.

delenda
Translatio
ab Antonio
re Diacono
Tranen.pates
Episcopi
Vigilanti.Tria illor
um in Co
dice aut
quibus col
lecta.sed paulo
post mani
festa.Et in con
pro diu
bi m
suetudine
fuerunt.Epitoma
alia ex solo
Adelferit
scripto
sumpta.

partim propriis oculis vidit. Posterus complevit Diaconus Amandus; non is qui postea Bizantio II successit in Archiepiscopatu, & in Concilio Lateranensi anni MCLXXIX dicitur Amandus; uti suspicatur Lgbellus: sed quem ipse eidem Concilio interfuisse ait cum titulo Episcopi Vigilientis, eo nomine secundum. Hic enim in Prologo ad Translationem SS. Sergii, Mauri & Pantaleonis, xvii Julii illustrandam, testatur, se scribere, sicut, inquit, jam dudum, apud nobilissimam urbem Tranensium, nos scripsisse B. Nicolai Peregrini, Confessoris Christi Translationem recolimus. Doctor Antonius Pauli, Generalis Vicarius Tranensis, in Prologo Vitae a se Italicè editae anno MDCXVII, existimavit, etiam prius illud opusculum, de vita Sancti anteriore, compositum ab Amando esse; & hoc videtur innuere Prologus scripti posterioris: sed contrarium suadet utriusque scripti stylus perquam diversus, & forte lingua Graecae usum non habebat ille tantum, ut per se agere cum hospite posset.

3 Archiepiscopus Caracciolus, anno MDXCVI Romanam mittens omnium trium istorum scriptorum egrapha (in quibus primum locum obtinet illud quod tempore secundum fuit) testatur, qualiter in archivio, sua Metropolitanae Tranensis ecclesiae, conservatur quidam vetustissimus liber, in charta membrana scriptus, in quo vita, mors & translatio B. Nicolai Peregrini continetur: ex quo libro, de mandato & ordine suo, fuit facta copia, quam nos in Vallicellana Patrum Oratorii Bibliotheca reperimus Romae, & transcribi curavimus; aliam similem, ex ipso illo antiquo libro immediate sumptam nacti Neapoli, a P. Nicolao Beattillo nostro; tertiamque item Romae a Ferdinando Ughele nobis donatam. Suspiciamus autem, praedictum Amandum, omnium trium sic insimul conscribendorum curam habuisse: quod tamen malleus posse confirmare, ex aliquo tribus illis Partibus communi Prologo, qualis non invenitur; sed solum in tertiae Partis Prologo dicit Amandus, quod Archiepiscopus, quem alloquitur, se, Diaconum & famulum ejus, quae litteris formari querebant, memoriae commendare jussit. Ut ut est: vel ipse, vel alius ejus collectionis curator, videtur sub finem primae Partis omitti jussisse immediatam morbi ac mortis causam, verbera scilicet Sancti Trani inflicta; atque ita invidiam omnem inhumanitatis illius decessisse in Tarentinum Archiepiscopum, cujus jussu antea quoque fuerat suffragani Sanctus. Sed de hoc intelligi nequit, quod cum mortuus Sanctus, injuria immemor, ad se fecit vocari: id enim debet de Tranensi sumi; quem C hoc ipsum magis stimula verit, ut agnitam peregrini pueri sanctitatem tanto honoraret propensius, quanto ignotam habuerat inclementius.

4 Ex istis sic tripartitis Actis, insignem mox epitomen, Sapphico metro haud inelegram, composuit Franciscus Camenus Perusinus, quam ex veteri Ms. post suam Italicam Vitam dedit Antonius Pauli; una cum duplici Hymno ad Vesperas & Laudes, ex vetustis Brevariis Mss. afferens, in istis etiam haberi Lectiones de Vita, non solum secundam ac tertiam, sed etiam primorum Actuum partem confirmantes. Hae tamen abrogatae fuerunt, postquam novae, & ex solo Adelferit scripto collectae, Clementi VIII approbandas obtulit Archiepiscopus Andreas de Franchis, quas Sacra Rituum Congregatio, referente Casare Cardinale Urbanio, permittit posse Tranensibus censui sub Officio per modum Duplicis cum Octava, anno MD III die 11 Julii. Solum quoque Adelferitum praeculis habuerunt Petrus de Natalibus, lib. 3 Catalogi Sanctorum cap. 78; Paulus Regius, Vico Aequensis Episcopus pars 2 pag. 348; qui (nescio quo auctore) Nicetam sive Nicolaum vocat; & Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italia ad hunc diem, Neque id mirum; quia solus ipse libellus, Romanae Synodo

Pontificique lectus & approbatus, mox etiam inter Sanctorum Legendas referri cepit, annis aliquam multis prius quam alii duo Partes scriberentur: & tale Legendarium, ait Antonius, etiamnum asseverari, scriptum fortassis a tempore Bisantii Senioris. De cujus nomine, intra dimidium saeculum bis recurrente, minus miraberis, si videas apud Ughelem inter Vigilientes Episcopos col. 1272, donationem ecclesiae S. Margaritae factam anno MCXCVII; cui subscripserunt, Bisantio Vigil. Episcopus, Bisantio Archidiaconus, Bisantius Presb. & Primicerius, cum Leone Archipresbytero: si aut inter quatuor Ecclesiasticos subscribentes (alii enim duo ibidem subscripti, Falco Imperialis, & Damarus, Regiae Curiae Judices, laici erant) tres ipsius nominis fuerint, quod proinde debuit illi partibus valde frequens fuisse.

3 Hoc per transennam dicto, recto ad Acta, quae ex Auctorum coarctum vel ore vel calamo habemus tripartita: quartam, partis auctoritatis, in his quae noviter adiunguntur, & spectant inventionem sacri corporis, secundumque Translationem, factam anno MDCXI, adiungit praefatus Antonius Pauli, Archiepiscopalis Vicarius, testis oculatus; post Vitam, ex tribus praefatis Latinis Partibus Italicè redditam, eodemque anno Neapoli impressam, cum Dedicatoria ad ipsius Translationis auctorem, Fr. Didacum Alvarez, Archiepiscopum Tranensem & Salpensensem, signata die x Decembris. Hic ergo Parte Latinae redita, quidquid hic edimus appello Acta quadripartita, ex coarctum Auctorum monumentis; & quartae Parti, per modum Prologi praemisso, epistolam ipsiusmet Archiepiscopi Didaci, praedictam Vitam, Trani recusam anno MDCXVII, una cum partibus Reliquiarum, offerentis Philippo III Hispaniarum Regi, die x Aprilis. Adde denique Appendicem, ex Historia Panegyrica de vita & miraculis ejusdem Sancti, superprime, id est anno MDCLXXXVI, edita Neapoli, auctore P. Agnelo Bruni Societatis Jesu, ad instantiam Illustriss. Reverendiss. D. Pauli Ximenii Alexandri, Archiepiscopi Tranensis & Salpensis, atque per hunc die xxii Februarii dedicata, Excellentiss. Domino Gaspari de Haro & Guzman, Marchioni del Carpio &c. Vice-regi & Capiteano Generali pro regno Neapolitano. Qui P. Agnellus biennio post Neapoli perit, collabente parte templi istius nostri speciosissimi obrutus, & damnum grande nobis sua morte grandius civitati fecit, cui erat percarus. Omnibus autem antiquis & novis sic collectis, existimo vix ullum esse in hoc opere Sanctum paulo antiquiorem, de quo pari jure dici possit, nihil nisi prima notae ac certitudinis allatum a nobis esse; nec quidquam aut superflue iteratum, aut historia detrimento omissum.

6 Obiit, beatissimus Nicolaus Peregrinus anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo quarto, Indictione secunda, mensis Junii secundo die, feria sexta. Ita, Characteribus omnibus optime inter se coarctantibus, pro anno habente litteram Dominicalem A, Adelferius testis oculatus: & quia eodem anno Pascha celebrari contigerat xx Aprilis, contigit etiam ut mors illa caderet infra Octavam Pentecostes. Interim ipse S. Nicolai notitia, trans Alpes in Germaniam delata, & usque ad mare Balbicum propagata fuit, tamquam si xxx Maji obiisset. Docet hoc (quod tamen nescio unde acceptum censeam) Martyrologium, sub titulo Doctrinalis Clericorum impressum Lubeca anno MCCCCXC, ubi dies iste sic terminatur: In Apulia S. Nicolai Peregrini, miraculis clari, Florarium Ms. & Viola Sanctorum Haguenae impressa anno MDVIII, prolixius elogium illi texunt, Florarium quidem sic incipiens, In territorio Apulix depositio S. Nicolai &c. Viola autem sic; Item cujusdam S. Nicolai. Tam communiter progre-

Translatio.
nam fecim
da a. n. i
1611 scrip
psit Anton
ius Pauli.

P

Et Appen
dicem sag
gesta a
1611 c. Agn
elo Bruni.

E

In Germa
nia Mar
tyrologio
referat po
stest

*com elegis
prophetis
ex Pha-*
A *grediuntur, & addunt*; cognomento Peregrini, qui Apuliam intravit; & Crucem manu bajulans, tamquam simplex & rectus, simpliciter discurrebat, benedicens Deum: dabat etiam poma & similia pueris & aliis, ut cum eo Deum laudarent. Pro quibus in *Additionibus Grevini ad Usuardum*, sic legitur: Hic columbina simplicitate ductus, præceptum Domini de Cruce tollenda implere cupiens, ligneam Crucem manu gestans, Kyrie eleison insonans; innocentes pueros, qui hæc secum clamitarent, post se ducens, oppidi loca percurrebat: tandem in pace quievit, miraculis clarus. Eadem in *suum Martyrologium Germanicum Canisius* refert; sed ita ut sibi quoque *hæc vitam indicet*, dum insuper originis Græcæ meminit, vilisque habens. *Est Doctrinale & Florarium sic finiant elogium*. Hunc Archiepiscopus, & alii qui sibi sapientes videbantur, spernebant; [& verberibus] affectum tamquam perpissima abiciebant. Patuit demum quis fuit, quia & in vita & in morte miraculis claruit, & Patronus illorum esse meruit, quorum ludibrium aliquando fuit.

9 *Habebat Trani Sanctus, veteri pillura expressus; sed signellus similiorem ipsi Sancto ex ultimis statumam, etiam antiquam, de qua n. 97; & utrobique ait, capillum leviter crispum exprimi; sed in Batnanasum aque ac faciem decentius in longitudinem protendi quam contrahatur in pillura: ab hac vicissim suppleri, quod dare nequivit statua, colorem scilicet oculorum, splendide ac gratiose nigricantem. Tali indicio motus petii Trano statua illius lineamenta transmitti, qua ari incisa darem, & accipi, curante R.P. Nicolao Parthenio Gianettasio, editis Piscatoriis Nanticiisque Virgiliæ Bucolica Georgicæque feliciter imitato. Est autem tanto pluri ea facienda (& hoc spectasse Agnellum censeam) quod Sanctus egregio cuiusdam apud Neapolim sculptori apparet, cantantem similem statumam effingere, jussit vultus, atque habitus sui lineamenta considerare diligentius. Dicitur autem infra n. 97, eo facto ita artificis successisse opus, licet Trani nunquam is fuisset, nec aliam inde accepisset ideam, quam auribus susceptam ab eorum qui spectaverant ore; ut omnes juraverint simillimam esse Tranensium. Sumpta igitur hinc lineamenta accipe, potius quam ex pillura.*

EX M.S.

Statua
Trani fa-
cto.Alia Noa.
pall appa-
renti tan-
to salu-
tior
effigata.

ACTA QUADRIpartita

E

In Coætorum Auctorum monumentis.

PARS PRIMA.

De vita S. Nicolai in Græcia.

Ex relato Bartholomæi, Sanctum comitari.

CAPUT I.

Quomodo divinitus instructus puer, cepit ambulare, clamando Kyrie eleison: & quid ea causa passus in patria sit.

1 **F**irmam, utilem, sufficientem, & veram substantiam constituit virtus a Quantus igitur iste est, qui nobis propositus est Sanctus... *Magna san-
cti
pau.*
Nicolaus: qui ab infantia sua gratia Dei plenus, omnes in se virtutes continuit, ac per ipsas quasi ipsius celi itinera calcans, spei ardens incendio, heres regni fieri summopere studuit, ut sine macula criminis perveniret ad Christum. De ipso namque dici potest, Beatus vir qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunie thesauris: quis est hic, & laudabimus eum: fecit enim mirabilia in vita sua.

a Hic venerabilis puer, ex quadam villa regionis b Helladis, quæ circa S. Lucæ c Stirensis celebre monasterium sita est, atque sub ejusdem monasterii potestate consistit, trahens originem; parentibus, secundum sæculi dignitatem infirmis, agricultoribus videlicet & pauperibus genitus, nec litterarum disciplina aut artis cujusquam industria doctus fuit. Sed, cum jam fere octo esset annorum, ad pascendas per varias partes oves a matre dirigitur: quas modico tempore custodivit. Nam sancti Spiritus splendore succensus, & divinæ gratiæ benedictione præventus, mutatus in virum alterum, repente clamare quadam die, Kyrie eleison, altissima voce cepit: quodque semel inchoatum est opus, divinam scilicet misericordiam, devoto corde ac voce perseveranter usque ad finem [invocare], secundum quod sibi Christus visibili specie suggerens docuit, diebus ac noctibus consummans, ad magna vir-

b c

Prope St.
ram in
Achala
notus.hæciple
offensu
et amore
Kyrie elei-
son;

En MS. virtutum culmina, & gratiarum incrementa pervenire promeruit.

3 Ex hoc igitur mater ipsius vehementissime dolens, ipsum minis ac verberibus cepit dure cogere, cupiens filium a tali (ut putabat) stultitia revocare. Sed ut cognovit, quod eum a cœpro cursu distrahere non valeret, cum jam duodecim factus esset annorum, ipsum de domo repulit; ac ne in eam ingredi ulterius audeat, amaro animo contestatur. Qui corde pacifico de villa secedens, ascendit in quemdam altissimum montem, villæ, propinquum: in cuius latere speluncam invenit, in qua ursa aspectu horribilis habitabat. Quo cum ingredi voluisset, ursa, fremens & irata consurgens, impetuose cucurrit ad eum. Quam cernens vir sanctus, corde magnifico, signo Crucis se muniens, securus dixit ad ursam: Præcipio tibi, in nomine Jesu Christi, ne hunc locum intrare præsumas. Quo audito, parens Christi discipulo, loco cessit, & ab omni regione illa disparuit. Ipse vero habitavit ibidem, herbis crudis & silvestribus solum vescens, & diebus ac noctibus, Kyrie eleison, in cælum oculis ac manibus sublevatis, si-

ducialiter agens, devoto corde clamabat.

4 Hoc viro Dei sine intermissione agente, Monachus quidam subito ei adflixit quadam die, aspectu venerabilis, barba prolixa, corpore nudus, capilliscanus; & Ave illi dicens, ac nomine eum proprio vocans, ad virtutum incitavit amorem; in multisque ipsum exhortans, cum eum plenarie instruxisset, vale faciens ei, velox in desertum aufugit. Post hæc mater ipsius, anxia eum affectionequirens, cum suæ habitationis locum sollicita didicisset, dato pretio filium capi fecit. Quæ suspicans eum demonio agitari, Monachis degentibus in præfato S. Lucæ monasterio, quod Strum dicitur, obtulit, sicut moris est; existimans eum Sanctorum virtute liberari: ubi multo tempore afflictus, curationis gratia, a prædictis innumera mala cum gratiarum actione sustinuit. Quæ autem mala nobilis hic athleta a Monachis non est passus? Nam primum, vexatum a demonio suspicantes, post multas plagas & verbera, de ecclesia ejecerunt. Qui expulsus, quæ adeo patienter flagella portaverat, ante fores ecclesiæ perseverans, & Kyrie eleison clamando orans, Deo referebat.

5 Deinde ipsum in turri summa cum diligentia recluserunt, desuper lapidem magnum ad turris ostium devolventes. Qui ibidem positus, cum Dominum jugiter laudare non cessaret; circa noctis medium, ipso Kyrie eleison clamante, subito tonitruum factum est, & cum tonitruo lapis ablatus est ab ostio turris. Qui egressus, ad ecclesiam abiit, ac more solito alta voce clamabat Kyrie eleison. Propterea detentus a Monachis, iterum catena ligatus, in quadam cella retruditur. Sed sacræ Missæ mysterio celebrato, ipso consueto modo orante, catena, velut aranæ tela resoluta, cecidit super terram. Qui sumpta catena accessit ad refectorium, ubi Monachi convenerant ad prandium: & Kyrie eleison orans, posuit eam in oculis eorumdem. At iterum extra monasterium expulsi, ut insanus. Repulsus vero, divina virtute, dum orat, supra solis radios sublevatur; ac intra monasterii muros latus, & in ecclesiæ trullo portatus, miro modo ascendit, Kyrie eleison more solito orans. Quo audito Monachi, qui post prandium in suis cellulis quiescebant, hinc inde discurrunt. Quorum unus, ex obedientiæ mandato, cum gravi baculo ascendens ad eum, ipsum graviter ac dure cædens, de ecclesiæ trullo descendere fecit, cum multa festinantia & furore.

6 Post hoc autem contra Sanctum Monachi,

quin imo potius vastatores consilium inierunt, ut Deum maris profundo demergerent, & innocentem suffocare decernerent; eo quod a clamore præfato, secundum quod optaverant, eum commutare nequirent. Nam & quod nequiter decreverunt, confestim student effectui mancipare: ipsumque furtive capientes, posuerunt in navi; ac ligatis manibus & pedibus, inverso capite, in maris pelago submerferunt. Sed misericordiarum Deus suum servum in tanto periculo non neglexit: nam de profundo eum piscis, qui delphinus dicitur, apprehendens, oreque manuum ac pedum ligamina solvens, Sanctum sine læsione portavit in terram. Qui super lapidem magnum conscendens, Kyrie eleison alta voce clamabat, gratias agens Deo, qui eum sua benignitate liberaverat. Venti autem subito procella consurgens, fœtempestatem suscitavit in mari. Cumque fœtem Monachi, qui eum mari immerferant, ipsimet] pene submergerentur; humili corde, & immemor sine ira malorum quæ in ipsum ostenderant, de terra ad eos clamavit dicens; Clamate, Kyrie eleison: quod devoto animo facientes, sancti viri orationibus liberati sunt a periculo mortis. Qui salvati, ex tunc Sanctum dimiserunt in pace. Ipse vero recedens ab eis, & cohabitationem eorum, ad quos invite fuerat introductus, fugiens, ad matrem reversus est: & accipiens de domo 2 mannariam, asciam, & cultellum, g ascendit in montem; ubi aliquanto tempore manens, cedrina ligna cædebat; faciensque ex eis Cruces, erigebat eas in locis inaccessibilibus, triviis, & præruptis; & sic Dominum laudans, diebus singulis faciebat.

7 Angelico fervore vestitus simul & puritate hic puer mirabilis, dulci caritate flagrabat: pioque zelo motus, unicum fratrem, se minorem, Georgium nomine, quem habebat, cogitavit una secum in Dei nomine retinere. Quem a matre segregans, in quemdam montis locum solitarium valde tulit, ac dixit ei: Hic obsecro te, frater carissime, mecum unanimis persevera, & usque ad tres dies in oratione vigiles perduremus: spero enim quia Dominus, qui secundum consilium suæ providentiæ super nos futura disposuit, nobis [providebit] ex sua misericordia & bonitate, quam cito monstrabit. Ora igitur ut mecum clarificeris, & nomen tuum clarificetur per ipsum; Georgio autem morante cum ipso, in specie columæ igneæ, cujus summitas pertingebat ad cælum, adflixit ei Angelus Domini; & sumpsit eos atque portavit in locum excelsum, qui Orachus b nominatur; & dixit ei: Hic locus glorificabitur per te usque in finem sæculi, Nicolæ.

8 Georgius autem detentus somno, graviter dormiebat: cum vero sanctus Dei Angelus recessisset, interrogavit & dixit, In quo loco sumus, o frater? Cui Nicolaus respondit, in loco sumus Dei, qui Orachus dicitur. Cui Georgius: Non sufficiebat tibi, o frater, solitariam in hoc loco vitam tenere, nisi & tecum me similiter morari compelleres? Quomodo matrem nostram desolatam relinquimus, præter me & te non habentem solatium vel juvamen? Cui sanctus dixit: Pater misericordiarum, qui omnium curam gerit, eam custodiet ab omni malo, proteget, & defendet; consolans eam & salvans eam in hoc sæculo, & etiam in futuro. At vero Georgius, Sancti exhortatione & salubri consilio spreto, elegit mundanam solitudinem atque curam; & recedens a fratre, ad matrem quam citius revolavit. Unde namque prophetia dicit? Dilexit maledictionem, & veniet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Sanctus vero in loco ubi eum Angelus portaverat, remanens, ligna cedri-

A cedrinis lignis faciens Cruces, per desertum more solito erigebat.

9 Non post multos dies domum rediens, spiritu Dei ductus, anxia caritate querebat, si quomodo posset fratrem suum Georgium similiter secum in Dei servicio detinere, veraque vite bonam viam instruens eum, obsecrabat cuncta relinquere, quarens ex toto corde salutem ejus, evangelica quædam verba inferens & efficacia penitus ad salutem: & dicebat ei: Veni, & gradiamur invicem ac moremur, & simul Christo, Deo & Domino nostro, nihil solliciti militemus: sed quod ipse Dominus noster Jesus Christus discipulis suis dixit, Nolite solliciti esse quid manducetis, aut corpori vestro quid induamini. Propterea, frater, nihil sollicitus sis super matre nostra: speremus in eum qui fecit cælum & terram, & non despiciet observationem nostram, sed exaudiet nos in quibus & quando invocaverimus eum. Qui audire ipsum omnino noluit. Secessit ergo Sanctus, & iterum ascendit in montem, in quo sibi celulam ipse paraverat, & habitavit ibidem.

A R N O T A T A. D. P.

B a Truncandus mihi fuit Prologus hic, lineis aliquot primis tam male ubique transcriptus, ut sensus nullus commodus haberetur; ea tamen verba legebantur, quæ nihil ad historiam facere (etiam si sensus integer haberetur) apparebat satis.

b Eccegraphum unum Hellade. Est autem E. m. Græcia.

c Est hic S. Lucas Stylita, cujus vitam, sub cujusmonio Junioris, illustravit Hruschewitz ad 7 Februarii. Hic enim ultimum habitavit, in loco, Soterium, dicto, Soterium autem contrahitur dici Soter, idem notat in Camm. parvum num. 1: quidam etiam contrahitur Soter, prout hic num. 3 scribitur Stirum: nam Græcum (quod a veteribus pronuntiabatur sicut oves balant) medii & bodivni avi usus offert ut 1, sic infra num. 14 Irene scribitur Irini, quia Græce: vivit. Obiit Lucas iste an. 946, cuius sepulcrum crebrentibus miraculis, monasterium excitatum fuit, ex vita num. 70. Ferrarius, nihil bonum sciens, pro Stirro, legendum credidit Sceyrum Insulam; sed illud locus mediterraneus est: inter Achaïam & Epirum, ut testatur Agnellus Brunus, quas inter sita producta bodie Livadia dicitur, continens Phocidem, Locridem & Etoliam.

d Trullus, vulgari nomine Cupula, Latius Tholus diceretur, rotunda fabrica, supra templi solium plerumque & in hujus umbilico assurgens.

e Agnellus paucorum malignitati hoc tribuit, qui moribus dyssolis, importunum admonerem de medio sublatum cupiebant. Sed si apud nos, tanto melius instructos, nefarius ille usus invaluit, ut ex eant rabidi marjura-bidos suffocare, ne alius noceant ipsos quoque admonendo, putetur genus misericordia esse (quod tamen merito redarguit noster Joannes Roberts, in questionibus Hubertinis qu. 10) quid mirum, si rudis ista Monachi, ut tunc erant res in Græcia, consultum putaverint tollere de medio eurgumentum (ut rebantur) cui sacri exercitii nihil penderant.

f Illudcum subinde sensum in eccegrapho nostro, per securiam librarii (ut par est credere) pauculis verbis additis inter has notas [] supplendum censui.

g Vulgo Mannaja, quod secutum interpretantur Academici Cruscanti, in suo vocabulario Hetrusco; quasi Mannariam dixeris, quia utraque manu vibretur.

h Sic etiam legit Antonius Pauli, ut dubitare nequeam quia vera sit lectio: est ejusmodi nomen necdum repertum ubi sit.

C A P U T II.

Sancti vita eremitica; & varia ejus in illa probationes: deterfa calumnia.

10 CUM puer iste sanctus, continuo orans, laborans & vigilans, ac Kyrie eleison clamans, in superscripto loco, in mira cordis læticia, perduraret, una dierum Angelus Domini sibi apparuit, atque dixit, Ave, Nicolae: & intulit post hæc hujusmodi verba dicens: Quare hoc opus sine utilitate fecisti? Qui respondit, Quidquid vult Dominus meus, fiat. Angelus autem dixit ei: Ex quo voluntatem Dei fieri dicis & optas, utique bene facis: aquam autem hic non habens, quomodo in hoc loco poterit habitare? Qui ait, in miserantis Dei misericordia spero, quia & hic mihi aquam sua bonitate præparabit. Angelus autem Domini, modicum inde secedens, ostendit ei locum quemdam, & dixit: Hunc, quem tibi ostendi, locum effodies, ac in eo aquam invenies emanantem: sed hujus loci homines hic te morari non sinent. Et Sanctus; Si nolunt me in hoc loco manere, avertat ab eis Dominus vultum suum.

11 Post hæc una dierum voluit ascendere homo Dei in locum qui a in Zerichiis nominatur: quem a cernens a longinquo illius loci Abbas, Theodorus nomine, Kyrie eleison suo more clamantem; probare eum volens, Monachis suis dixit: venite, imponamus eum super equum ferocissimum; ut cognoscamus, si vere vir sanctus est. Ipso autem solito more orante, Angelus Domini sibi apparuit, atque dixit: Viriliter age, Nicolae, ac confide: quia Dominus tecum est. Quem apprehendentes Monachi, equo superimpositum dimiserunt. Equus autem, omni feritate deposita, cum esset effrenis & præceps ad currendum, statim Sancti virtute in omnem mansuetudinem est conversus, & deinceps ove vel agno mitior est effectus: quod videntes Monachi, cognoverunt, quia vere eum Dominus sancta sua gratia affecisset. Nocte igitur superveniente, cum Sanctus modicum obdormisset; ecce consuetus Angelus Domini adstitit illi, assumens eum portavit in montem, ubi ei speluncam plenam luminis monstravit. Quam ingredienti, invenerunt in ea tres imagines, videlicet Jesu Christi Domini nostri, & gloriosæ virginis Mariæ matris ejus, atque Joannis Baptistæ ipsius Domini Præcursoris: ante quas tres imagines, tres lampades plenæ lumine dependebant; & adoraverunt eas. Angelus autem Domini sustulit eum; & in Longobardix b partibus, in locum juxta mare situm qui Trantum dicitur, transportavit, & dixit ei: Iste locus per te usque in finem mundi glorificabitur, Nicolae: quia hujus regionis homines te expellent, ut non maneat cum eis, vel retardes diutius cum eisdem.

12 Qui evigilans, locum speluncæ præfatæ cum summa diligentia sæpius requisivit: fuerat enim hæc ei ab Angelo Domini in extasi præstensa. Pertransiens igitur locum montis frequentius ac inquitens, cum visam speluncam invenire non potuisset, ad locum, qui Orachus dicitur, remavit: ubi ligna cedrina cadens, & ex eis Cruces faciens, secundum quod sibi videbatur, eas in locis congruis erigebat. Quidam autem homo, Petronius nomine, de villa unde ipse exiterat oriundus, qui pecora pascebat in monte; quodam die accepit ei mannariam, asciam, & cultellum, & in domum suam occulte portavit. Sanctus autem hæc per Spiritum sanctum præsciens & cognoscens, ea reperit, eique

frustra
frustrum
frustrum
frustrum

ut. 11. 22.

La loco
arque con-
facillitas
aque d. vi-
nitas d. 11.
sa

E

equo feraci
impastus

cum reddis
mansuetum

regressa la-
visu Tran-
nam a se
clarifican-
dam

oblata sibi
ferreus
miraculo
causa

En MSS. eique dixit: Frater, per Dominum, redde mihi ferramenta quæ sustulisti, cum quibus Dei servitium operabar. Qui confestim ea sibi negavit. Sanctus vero dixit ad eum: Nonne habes ea reposita in domo tua, in angulo? Qui nec sic redargutus aperte, acquiescere voluit. Dixit ei Sanctus: Vis vadam in domum tuam, & inveniam ea? Quiait: Vade. Qui statim sine mora discedens, invenit ea in angulo domus, in sporta reposita, secundum quod dixerat: suscipiensque ea, festinus ad cellam propriam repedavit.

foliatur a Periculis S. Nicolai 13 Non cessabat autem vir Dei laborare & fatigari sedulo propter Dominum: & laboranti obviavit quidam Monachus equo insidens, nomine Maximus, Scirensis monasterii Dispensator: qui homo immitis & austerus verbis & actibus existerat: quem Sanctus humiliter & reverenter salutans alloquitur tali modo: Quomodo, venerande Pater, subiectos tuos pauperes homines male tractas, injuste opprimis & affligis, ac sine misericordia ipsos supra virtutem agere & operari compellis? Cumque Sanctus, hæc verba & alia similia dulciter protulisset; de equo descendens Monachus Maximus, antiquo ad cor odio revocato, a prædictis verbis sumpta materia, Sanctum baculo, quem portabat, tam crudeliter verberavit, quod ei pedes ac crura confregit ex toto, sicque dissipatum semimortuum derelinquit. Jacens igitur Sanctus, plagis ac doloribus repletus, Deo gratias agens, somno præreptus, vidit in somnis S. Lucam, Scirensis monasterii fundatorem, sibi assistentem ac dicentem: Viriliter age, Nicolae, ac confortetur cor tuum, quia Dominus tecum est: ipsumque Crucis signaculo muniens, continuo resnavit. Qui surgens, abiit in Zerichius, ubi Monachus qui eum percusserat, dormiebat; & Kyrie eleison alta voce declamans, [eum] evigilavit. Qui turbatus quosdam convocans, una simul cum canibus, eum persequi iussit: qui eum manibus contrectantes, ipsum divino miraculo tenere nesciebant. Sanctus autem conscendens arborem quamdam, sibi salutem bene mercatus, de ipsorum manibus exilivit.

Mentem, ab modo d'entiam mure, lo- que-er reddet. 14 Secedens inde, ad sororem matris suæ, Irinæ nomine, ivit, secum vestimenta sua deportans: cui quidam prætereuntium dederunt olerum aliquam quantitatem. Ipse autem olera dividens, Irinæ mediam partem dedit, dicens; Hanc partem tu comedes, & aliam intactam matri meæ reportabis. Quæ sumens, comedit de parte quam Sanctus iusserat reservari: quo facto confestim vocem & loquelam amisit. Sanctus autem, quod venerat sciens, abiit; ac Crucis signaculo consignatam restituit sanitati. Post hæc autem prima die intrante Julio, in monasterio Phari metochio, quod & Stirisca dicitur, secus mare sito, adveniente solennitate gloriosorum Martyrum Cosmæ & Damiani, quos & Anargyros vocant, Stirensisque Abbate cum suis Monachis ibidem annua festa colentibus, in gaudio concurrentibus cunctis, venit Sanctus pariter cum eisdem. Cum igitur divinæ Missæ assisteret, volens Christi sacrosanctum Corpus & Sanguinem sumere, ab Abbate velut anathema cum injuria de ecclesia jubetur expelli. Contristatus Sanctus super hoc & modicum lacrymans, iterum ecclesiam introivit: ac post tres dies, solennitate peracta, secum Romam ire proposuit.

et receptum de suo com- munita parillam. 15 Et accedens ad quamdam propinquam villam, cepit solito more clamare Kyrie eleison. In qua dum moraretur, iterum malignus diabolus, hominum salutem contrarius, adversus Sanctum paravit insidias, ac rursus perplexitatem tentationis suscitavit contra eum. Juvenis quædam pulchra facie,

aptum observans tempus, prostravit se coram Sancto, obsecrans cum lacrymis, quod eam tonderet; & suæ peregrinationis, habitu mutato, consociam faceret, ac sic sequeretur eum quocumque iret. Hoc audiens homo Dei, super fervore, facie tenus offenso, simpliciter admiratus, & instructam decenter ex corde fidei, secundum debitum, breviter vitæ forma monstrata, dimisit. Agitata igitur intrinsecus impetu vehemente, muliebria vestimenta deposuit, ac vestimentis monasticis se vestivit; & ingressa quamdam vicinam ecclesiam, Sanctus ei comas abscidit, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, omnibus servatis, quæ secundum morem in assumptione habitus monastici dicuntur.

palatium san- ctu-riam. 16 Comitabatur igitur hæc mulier Sanctum ut fo- cius: cumque ad villam aliam pervenissent, Kyrie eleison clamaverunt. Quam quidam ex domesticis & propinquis, inspectam attentius cognoscentes, comprehenderunt: a quibus inquisita, inculpabilem se & innocuam hujus rei asseruit; omnem vero culpam Sancto imponens, ipsum seductorem & stultum ac pestilentem deceptorem esse, dicebat; & quædam accusationis & calumniæ alia verba plurima, mendaciis plena, Sanctum infamando componens: propter quæ affectus injuriis atque verberibus casus fuit graviter prædictis. Plurimis igitur ex affinis puellæ super- venientibus, appellavit Sanctus ad villæ Principem, postulans quod de falso sibi imposito crimine inquisitionem faceret. Princeps autem feminam [haud] negligenter roquirens, interrogavit eam, unde aut quomodo ipsius tonsuræ causa & habitus mutatio ex- titisset. Femina vero, propriam conscientiam habens sui redarguentem, eam super hujusmodi negotii veritate statim confessæ est; seipsam hujus rei fuisse radicem & causam, Sanctum vero tali vicio & negotio innocentem aperte manifestavit & dixit.

A N N O T A T A D. P.

a Mr. Euzichia, itaque hic etiam legit Antonius: sed infra num. 13 idem nomen verosimiliter scriptum recurrit; nisi quod Antonius singulariter legit in Zerichio.

b Hic quæssit a se eographo adnotat Beatus, Longobardiam dicit Apuliam: quia Longobardi eam diu possederunt, & tunc possidebant cum locis vicinis, totoque Beneventano Principatu: & sic etiam rem intellexit Antonius, mutata pro tempore phrasi scribens cap. 3, quod Sanctus in visione illa delatus sit ad maritimam terræ Barii, ac nominatim circa Tranum.

c Jam dixit sic Grace prænotant, quod alias scribit & pronuntiare deberet, Irene.

d Antonius, & ex eo Agnellus, Olivarum legisse videntur, semel iterumque.

e Stirisca videtur diminutivum dici a primario Stiri monasterio, & fuisse ad litus maris juxta Phorum aliquando, unde etiam cognominatur; atque Metochium adjective dicitur, quod omnibus ad eam oram, appellentibus, causa adveniendi monasterium & venerandi corpus S. Luca, pro hospitio esset: Memmi enim, teste Partio, in suo Romano, id est Constantinopolitano bodiorum Idiomatis Lexico, Vicus est. Cangius quoque in Glossario mediæ & infimæ Græcitatæ plures allegat. Auctores, quibus Metochium sit cella monastica a majori monasterio dependens, aut etiam quoddam monasterium. Supra ex n. 6 intelligitur, ipsum etiam primarium monasterium non longe fuisse a mari, cum in illud mergere Sanctum voluerint Monachi.

f Anargyros, id est sine argento, quod gratis curarent. Coluntur autem SS. Cosmas & Damianus a Græcis 1 Julii, tamquam Romæ passi, & diversis a Synonymis aliis Confessoribus in Asia, 1 Novembris celebris.

C A.

A

CAPUT III.

*Transgressus in Italiam Sanctus, non sine miracu-
lis Lupias venit.*

17 **P**ropterea Sanctus inde recessit, & abiit in terram quæ Nepastum appellatur; ubi quidam Monachus, Bartholomæus nomine, Sancto adhæsit cum aliquibus, & ipse peregrinationi deditus: qui Bartholomæus de hoc mirando viro cuncta nobis narravit, secundum quod sunt superius annotata, quæ ab ipso idem audivit, vel cum multa precum obsecratione & prudentia extorsit: quæ autem subsequuntur propriis oculis vidit, ab eo tempore quo Sancto in itinere comes fuit. A Nepasto igitur transfretare volentes, dum in littore morabantur, consummat & perficit huiusmodi utile, congruum, & miraculo dignum. Mare namque ingressus semoralibus utebatur, & sive stans, sive sedens, sive incedens, sive aliquid aliud faciens, solite Kyrie eleison devote clamabat, sua solita consuetudine ductus: qui autem simul pergebant & peregrinabantur cum ipso, eum submergere ac suffocare optabant. Ipse autem non post multum de navi exilient, in maris pelago se præcipitavit: unde, se Dei protegente virtute, eductus, in terram, quæ Hydruntum dicitur, transportatur: sed a Bartholomæo Monacho coactus, [narrare] causam & modum suæ salutis, dixit: Domina quædam, de cælo descendens, apprehensum de profundo pelagi huc me portavit.

B *Hydruntum venit, hic per mare transiit.*
 18 **I**tem autem qui cum Sancto mare transibant, similiter ad castrum e Hydruntum applicuerunt.

C *ecce de-
pollens
facit na-
vim, ad-
verso vento
prohibi-
tam in-
gredi
portum.*
 18 Erat autem tunc Hydrunti navis quædam permaxima, quæ multis diebus extra portum vento contrariante permanerat, nec perducere eam valebant ad terram. Dixit autem Sanctus navis rectoribus & patronis: Si vultis quod navis ad portum veniat, quod vobis dicam implete & facite. Qui dixerunt ei, Dic, Pater. Qui ait: Quando in navi ero & vobis inquam, tunc navim trahite. Qui dixerunt ei, Vide ne forte nos derideas, Nicolæ. Qui sublevatis oculis in cælum, & consuetam orationem Kyrie eleison faciens, magna voce dixit ad eos qui extra manebant, Tollite, trahite. Tunc navis per seipsam confestim incepit incedere, nec destitit donec pervenit ad terram. Ex hoc didicerunt Hydrunti habitantes, qualis virtutis & directionis hic sanctus puer existeret, qui ipsius crucem & canulastrium a summentes cum fide, a vexationibus & infirmitatibus curabantur. Non enim desinebat Dominus sanitates & mirabilia facere, Sancti meritis & orationibus sacris: ipse autem sine intermissione cum pueris die ac nocte clamabat, Kyrie eleison.

D *ibidem
captus pro
Sancto
bonis viri.*
 19 **C**œperunt ergo tam masculi quam femine in viro Dei cognoscere & sentire virtutem: propterea supplices dicebant ei: Scimus, & Pater, quia omne quod postulaveris a Domino, continuo impetrabis: igitur nostri miserere, pro nobis Dominum interpella, ut a barbarorum captivitate perpetuis tuis orationibus liberemur, & nostri parentes, qui captivi tenentur, per te participant & obtineant libertatem. Sanctus autem dixit eis: Confidite, fratres, & credite ex omni virtute vestra, quia Dominus noster Jesus Christus in suis sanctis Evangeliiis dixit, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, omne quod postulaveritis fiet vobis. Igitur post Sancti mortem, secundum quod prædixerat, e factum est. Erat autem consuetudo civibus Hydruntinis, Virginis gloriosæ imaginem, cum processione psalmis & himnis, de ecclesia in ecclesiam transportare, pro

Junii Tomus I.

peccatis ipsorum & omnium indulgentiam postulantes. Una igitur die, cum Litanie celebrarentur & Sanctus, processionem sequens, Kyrie eleison cum ceteris decantaret; obviavit cuidam viro seni, quem adorans, ei dixit; Salve, mi frater & domine, unius factoris mecum similisque plasmatis, & amplexus est eum. Dixerunt autem ei Christiani qui aderant; Videte, quis Judæos adorat & salutat. Et ponentes Virginis Dei genitricis imaginem coram ipso dicebant; Abba, Dominam nostram, Dei genitricem, adora. Qui ipsorum dictis acquiescere noluit. At ipsi eum aliquantulum percusserunt, ipsique dixerunt; Adora, Abba. Qui dixit, Nolo eam adorare. Cum autem ab eis percussiones multas & verbera suscepisset, repente de terra surgens, cœpit hymnos, gratiarum actiones ac laudes psallere ei; in cælumque oculis sublevatis clamabat: Gloria tibi Domina; gloria tibi, Domina mundi & Regina, quia, propter superlaudabile nomen tuum & gloriam, hodie anima mea glorificata est.

E *Inde
digerunt
E*
 20 **E**xtunc recessit de Hydrunto, & ivit ad quamdam villam quæ dicitur Sugiana g, quæ sub eadem civitate consistit: intransque ecclesiam S. Nicolai Myrensis, adstantibus hominibus dixit: Clarificabitur locus iste usque ad finem mundi. Multisque ibidem moratus diebus, miracula plura fecit: indeque recedens, ad viam sui itineris cursum vertit. Occurrit autem ei in monasterio S. Laurentii, quod est secus viam, homo quidam multo tempore a dæmonio agtatus. Sanctus autem, propter inhabitantem in se spiritum Jesu Christi hoc intelligens, dixit ei: Frater, aperi os tuum. Qui aperiens os suum statim, post trianam Crucis impressionem sibi a Sancto factam, fuit a dæmonio liberatus. Qui castrum ingressus quod Olympium h nuncupatur, extra civitatem, Kyrie eleison more solito clamavit. Intrans autem in templum S. Zachariæ, quasi circa horam diei primam, cum pueris Kyrie eleison clamans, ingreditur civitatem. Obviavit autem ei quidam, cui nomen erat Joannes, qui cum vidisset Sanctum talia facientem, glorificavit Dominum, & dixit; Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia vidi hominem, tuo nomini ex toto corde gratias referentem; Sanctumque modicum comitatus est. Et ecce quidam alius homo, occurrens eis, Joanni dixit; Adhære illi, quia futurum est te cum ipso esse, & conglorificare Dominum omnibus diebus vitæ tuæ. Admirans autem Joannes ait; Vere gerit Dominus curam mei, quia vult me cum isto Monacho simul esse beatum. Id ipsum ab alio discens, super ea quæ sibi dicebantur stupebat; parentesque timens, in semetipso dicebat; Quomodo hunc sequens a parentibus potero occultari? nam me omnino hoc facere prohibebunt: occulte autem eum sequebatur.

F *Innotuit
ut San-
ctus.*
 21 **C**um autem ibidem diebus pluribus extitisset orationis gratia, ad propinquum k Episcopatum profectus, cœpit Kyrie eleison profundo mane clamare. Quem Theodorus Episcopus cernens talia facientem, detentum crudeliter verberavit. Ipse autem ut immobilis, verbera & plagas viriliter sustinens & portans, ab ecclesia elongatur; & secedens in partem aliam, Kyrie eleison suo more clamabat. Erat autem ibi duo fratres, quorum unus vocabatur Joannes & alius Rumeibertus: ii una mane Sanctum comprehendentes, ligatis manibus & pedibus, reclusum posuerunt in cubiculo domus suæ: quibus recedentibus, lux magna in domo resulsit, invisibiliter solutis vinculis, clavisque signatis portis apertis, Kyrie eleison clamans, illatus de domo potenter exivit. Qui videntes Sanctum tam cito eductum, sine læsione de domo; detentum iterum inquirebant, quis ejus solvisset vincula;

X

EX MSS.

la, & portas aperuisset. Quibus ille respondit: Deus meus, invisibiliter veniens, me de vestri carceris vinculis liberavit. Multa itaque miracula & sanitates in illo loco fecit: consolabantur autem omnes, & laudabant Dominum, dicentes; Gloria tibi, Domine, quia vidimus mirabilia de servo tuo, puero isto & ministro Nicolao.

40 aut plures Sedem istam tenuisse, si ei immediate D successit Formosus sive Formulus, cujus prima notitia Uzheilo occurrit pro anno 1114. Pro eodem Lyciensi Episcopatu hic intelligendo facit, quod Agnellus infra num. 94, affirmet ipsam post Hydruntum primam fuisse, quae Sancti jam canonizati cultum sibi arrogaverit, extrudat ipsi ecclesia.

ANNOTATA D. P.

CAPUT IV.

a Nepesinum, Antonio Pauli Hepattum scribitur: vix autem dubito quin Naupactus signetur, portus Leontidis, hodie Lepanto, ad ostium fluvii a se nuncupati, inter Achelam & Peloponnesum, Classis Turcicae clade saeculo superiori, & nupera Venetorum victoria nobilitatus locus.

b Nescio cur hanc rem omiserit referre Antonius.

c Hydruntum, vulgo Orranto, Japygiae portus, horarum circiter 130 navigatione Lepanto distat.

d Canulasthium quid sit, nesciens divinare Antonius, dissimulavit Italice reddere. Suspiceret viatorum baculum seu scipionem Sancti intelligi, ut sit diminutivum a *Kavla* Graeco Barbaravoce; nisi in ipsius imagine viderem, pendulam a zona vel in latere peram Sancto fuisse, qua sibi oblatas elemosinas condebat, indeque empta poma, dispensanda pueris ipsum sequentibus, ad cantandum Kyrie eleison. Invenio autem quod *καυλίστριον* canistrum quoque significet Graecis, quidni etiam Ascopteram?

e Antonius addit, praedictionem de captivis liberandis impletam fuisse, quando sub Urbano II, Christiani Terram sanctam occupaverunt, id est circa annum 1098. Quod autem ad civitatem Hydruntinam attinet, fuit illa quidem an. 1480 occupata a Turcis; qui magnam civium in fide constantium multitudinem martyrio coronarunt; sed recedente hostili exercitu, cito ac fortiter recuperata est ab Hispanis. Nos de isto civium Martyrio agimus 24 Augusti.

f Non quia Deipara aut imaginum ejus cultum improbat Sanctus, cujus contrarium mox ostendit; sed quia eo loco, ubi in tanta erat sanctitatis opinione, volebat similitudinem simulare, & plebis iram contra se irritare; exemplo non facile imitandum, in rebus praesertim sacris; ideo prudenter fecit Antonius, hunc articulum transiens, ne vulgus, cui scribebat, inde scandalum sumeret.

g Sic etiam locum nominat Antonius: sed distinctius situm ejus non indicat: neque nomen Sugianae exhibet tabula topographica illius tractus.

h Similiter nec Olympi nomen invenitur; quod hodie antiquatum esse, videtur Antonius indicare, & Agnellus absolute affirmat: utrumque locum inter Hydruntum & Lupias quaerendum censuerim.

i Paulus Regius, in tabula Sanctorum Regni Neapolitani, praefixa operis tomo 1, indicat Zachariam & Socios Martyres in terra Tauriani, ea forte quam Nicolaus Sanson, in sua Geographia Regia Italiae, Taurisanum vocat, idque in territorio Hydruntino collocat. Libenter sciam, quo die Sanctus iste colatur; & quo loco de eo agat Regius; necdum enim potui invenire: quia praedicta Sanctorum tabula satis constat nominibus, absque nota paginarum quibus tractetur de singulis.

■ Agnellus Episcopatum Tarentinum intelligit. Sed hic Archiepiscopatus erat, & distat ab Hydrunto itinere horarum 20, sive p. m. 60 circiter, neque sciatur saeculo 11 si profuisset aliquis Theodorus. Adde quod infra num. 27 Sancti Tarentini adventus describitur, tamquam ad urbem ab hac diversam. Hydruntino autem Episcopatus ita proximus Lyciensi est, ut utriusque Cathedralis solum 22 p. m. sive leucis 7 distet ab invicem: hic vero reperio Theodorum Episcopum, apud Uzbellum, qui florebat an. 1037, & debet per annos

Post varia miracula, Tarentum abiit Sanctus; indeque Tranam, ubi moritur.

21 Hic igitur una dierum, hanc eandem civitatem ingrediens, & perveniens ad portam, cuidam praepotenti civitatis a Principi & ex officio terram regenti, obviavit, qui cum suis servitoribus equitabat: extensisque in caelum manibus, Kyrie eleison exclamavit. Expaverunt equi a subita voce & manuum extensione; retroque conversi qui erant sedentes ceciderunt in terram: unus autem ex eis non paucis alapis Sanctum cecidit. Militibus igitur suum carpentibus iter, subito qui Sanctum percusserat, de equo cadens, dispersa sunt omnia viscera ejus, & crura confracta; & manus, quae Sanctum percusserat, arida est effecta; diebusque pluribus quasi semimortuus miserabiliter jecuit. Ad quem vocatus Sanctus misericordia motus est. Accidit autem quod Comes, ratione regii tributis, duos fratres in carcere detinebat, quia jus regiumolvere non volebant. Hujus rei causa rogatur a consanguineis praedictorum, Comitibus adire praesentiam, & supplicare pro eis qui in carcere tenebantur: quod Sanctus audiens, abiit clamans Kyrie eleison. Obviavit autem ei primus de familia Comitibus, qui procidens coram Sancto dedit ei cappam & sandalia, rogans quod ea susciperet propter Dominum. Quae Sanctus suscipiens, & aliquantulum ambulans cum homine supradicto, caeco cuidam occurrit. Quem ut vidit Sanctus, totus in lacrymas est conversus, & inclinatus in faciem, ad pedes ejus cecidit; procumbensque orabat Dominum, ut caeco peccata remitteret, & poenitentiae participem efficere dignaretur. Caecus autem procidens dicebat, Pater, indulge mihi.

22 Hic caecus quemdam habuerat socium & in meratione consortem: cum quo dum semel pergeret ad mercandum, insidians ei occidit ipsum, & abstulit pecuniam quam portabat. Post haec, non multis diebus elapsis, Princeps hoc audiens civitatis captum detinuit & excavit. Ipse vero, suum peccatum intelligens & cognoscens; dolens deprecabatur Dominum, quod sibi propitius indulgeret. Sanctus autem, sic cuidam adhuc cecus, & amare pro caeco plorans, rogabat Dominum, ut caeco miseretur: & interpellabat Dominum Jesum Christum dicens; Certifica me, Domine Jesu Christe, si dignus est hic caecus de peccato suo apud te veniam invenire. Qui dum sic attentius orat, in cujusdam turris verticem transportatur. Debebant autem eum illa die quidam ad prandium tenere, in domo in qua ipse hospitabatur. Angelus autem Domini accessit & dixit ei: Confide, Nicolae, Dominus tibi compassus est. Ipse autem seipsum Crucis signaculo consignavit. Dixit ergo Angelus ad eum, Exaudita est oratio tua, ac caeci peccatum dimissum est: & hoc tibi nuntiare sum missus; & te eum illumina. Qui Dominum glorificans, de turri cum Angelo sanus descendit in terram: & accedens ad caecum, caeco oculorum loco, statim & visum & oculos mirabiliter reparavit.

24 At

A 24 At quidam ipsum detinentes, ad templum
c S. Demetrii c Martyris induxerunt; vindictis pe-
victus & in-clusus ecclesia S. Demetrii,

Quibus Sanctus respondit, Penitus virtus Altissimi obumbravit mihi, & a nocumento custodivit me: ipsi vero Sanctum in templo dimiserunt inclusum. Ipse vero non desinebat Dominum exorare & glorificare, gratias agens super iis, quæ gloriose per eum operabatur. Et ecce circa horam noctis mediam, Angelus Domini addidit, & lumen resulsit magnum in templo: resolutisque vinculis, Kyrie eleison clamans, mirabiliter de templo est eductus: & intrans ubi campanæ pendebant, campanas pulsare coepit. Qui autem ibidem propinqui erant, tenentes eum interrogabant: Quis te solvit a vinculis? aut quis tibi templum aperuit? aut quomodo huc tali hora noctis veniens introisti? Qui dixit ad eos: Dominus ac Deus meus hoc in me fecit. Sacrista autem tenuit eum, volens manifestare gloriosa miracula, quæ per Sanctum suum Dominus virtuose patrarat. Sanctus autem, suum pallium ante imaginem S. Demetrii Martyris suspendens,

ibi palli-um relin-quit, ex- inde mi- raculis clarum;

B dixit; Non cesset Dominus per ipsum prodigia facere & miracula in iis qui infirmi sunt usque consummationem sæculi. Quod & fit usque in hodiernum diem: omnes enim, quotquot fide accedunt & tangunt, liberantur, Sancto interveniente & mediante, a quacumque detinentur infirmitate.

25 Perseverabat autem in ecclesia Sanctus. Quædam autem femina, eum probare volens, virili habitu se vestivit, & cum eo remansit: ipse vero adversarii astutias ignorabat. More solito igitur Sanctus tota quasi nocte in oratione & vigilia perduravit; volensque aliquantulum obdormire, in medio eorum posuit Crucem pretiosam Domini, quam portabat. Vidit igitur tunc illa mulier tentatrix, columnam igneam, quæ a cælis usque ad caput S. Nicolai irradians pertingebat. Quæ cum vidisset mulier, sobria facta, egressa narravit omnia, quæ de Sancto miranda gloriosa conspexerat. Hæc & his similia Sanctus in Longobardia facere non cessabat: nam puerum quemdam, quasi annorum

& cum femina tentatrix mollem requiescens;

ob hoc igne & columnæ descendit;

d cessabat: nam puerum quemdam, quasi annorum Octo, cui nomen Pulexetus d, qui erat primorum & nobilium civitatis filius, Sanctus signavit sanctæ Crucis vivifico signo; & ex tunc coepit puer miracula facere vice Sancti infirmitates expellere, demonia ejicere, & omnes languores curare.

puerum confert gratiam miraculorum;

e 26 Ex tunc Sanctus iode recedens, in castrum e Evectum abit, unius diei itineris spatio a prædicta civitate remotum, Kyrie eleison more solito clamans; ubi in cujusdam viduæ pauperis domo manens, per quosdam devotos viros Christi dilectores, ei quæque necessaria ministrare studebat. Nam ligna proprio dorso ferens, ad hospitium reportabat, dicebatque ei, Mulier, Domino dispensante, in hac domo non deficiet tibi, per me servum suum, gratia & misericordia Dei nostri. In hoc autem castro, quemadmodum & in ceteris villis, civitatibus & castellis, indefinenter Kyrie eleison clamabat. Sic Sanctus iste, Kyrie eleison psallens, Pœnitentiam agite, omnes Christiani, clamabat; quemadmodum impiis Judæis gloriosus Christi Præcursor clamavit. Propterea quidam f....

viduæ pauperis benedictis.

pœnitentiam prædicat:

f Christi Præcursor clamavit. Propterea quidam f.... illutores, Sanctum Domini capientes, in modum g Crucis consum, Diaconum g derisive fecerunt: Deus autem ipsum opere in Ordine Diaconatus h instituit.

27 Egressus autem inde in aliam civitatem b, Junii Tomus I.

Tarentum nomine, venit clamans, Kyrie eleison, & Pœnitentiam agite. Ad clamorem igitur ejus civitatis i Episcopus conturbatus: erat autem nox: die vero lucente, multas vehementes plagas Sancto infligi fecit. Tantum namque eum inhumane & dire verberaverunt, quod sanguis ejus terram circumquaque tingeat. Qui inde discedens, in civitatem k Trantum nomine venit; ab importabilibus & multis prædictorum plagis corpore laniato, nimis male sentiens, in infirmitatem cecidit dolorosam & gravem; vocatusque recubuit ante fores ecclesiæ sanctæ virginis Dei genitricis / Mariæ. Ubi lumen inenarrabile & ineffabile ipsum cælitus circumfulsit, eique a corpore peregrinationem prædixit ad Dominum Jesum Christum. Ad hæc nihil curans Sanctus hic innocens de offensa, eum qui se percusserat Episcopum m convocans, indulgentiam ab ipso accipere postulavit. Equidem remittens Episcopus, Indulgentiam Sancto dedit; sed, propter offensionem quam in eum secerat, verius eam ipse suscepit. In ultimis autem Sanctus quasi spirans, signa & mirabilia faciebat. Nam in extremis adhuc vivens, quale miraculum Salvator in nuptiis, fecit: aquam enim postulans, & ex ea aliquantulum bibens, residuum cuidam assistentium dedit: qui accipiens & bibens, non aqua, sed dulce erat vinum redolens & suave, multo delectabilius nostro, ac E longo ab ipso medio distans.

EX MS.

i Idem Tarentum i. e. civitas iugur;

k unde Trantum regnum;

l

m ibi se monasterium dicit;

n aquam in vinum mutat;

E

o de demonio dicitur;

p post vitam rigidissimam;

q per monasterium.

28 Hæc omnia mihi Monachus Bartholomæus narravit; qui erat homo humilis & affabilis omnino, verbo temperans & verax. Hic autem Sanctus numquam phantasma demonum habuit aut vidit; excepto quod semel in littore dormiens, in eoque circa noctis medium facto tumultu evigilans, se videre putabat quamdam de quodam sinu navem egredientem, Agarenorum multitudine plenam, contraque ipsum portati impetu vehementi: ipse autem Kyrie eleison clamans, eam confestim exterminavit. Indutum vero se, quasi per ludum, habitu n monastico a Sciri Monachis, asserbat; unde nihil secundum morem abrenuntiantium sæculo per fecerunt. Decentius vero & honestius hoc contemplando & bene vivendo [illum] ornavit; & usque in finem, simpliciter & innocenter, sine macula & offensione, se custodivit. Sic igitur hic B. Nicolaus vivens, talemque conversationem, & institutionem a cunabulis & juventute ostendens, sicut bonus & Domino collectus, placentia ei opera & F virtutes demonstrans, a laboribus terrenis assumptus, ad bona amabilia & concupiscibilia transigravit; ut bonorum sibi repositorum a dilecto frueretur, eorumque perenni voluptate satiaretur, & oraret pro nobis ad Dominum, ut æternorum bonorum consortes efficeremur, gratia & misericordia Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre & Spiritu sancto est gloria, honor, & imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

A N N O T A T A D. P.

a Ughellus Tom. 7 Italia sacra col. 95, exhibet instrumentum donationis, anno 1115, 15 Augusti. Indist. b facta Ecclesiæ Lycenfi, cui præmittitur † Signum Crucis, manu Domini Goffridi, Lycii & Hostuni Comititis, donatoris, & primus subscribit Joannes Vicecomes. Iste autem Goffridus potuit etiam fuisse Comes hic notatus, aut saltem hujus filius.

b Agnellus credit Nicolaum Sandalia pauperibus cessisse, eo quod nudipes perseveraverit incedere: Capam certe seu pallium, ut infra nominatur, cito dimisisse legitur.

X a

c S.

EX MS.

c S. Demetrius M. a Latinis 8, a Græcis 26 Octobris commemoratur, etiam in Calabria, Græcis ritibus ut plurimum & diutissime usa; celeberrimumque, ibidem habet cultum; unde ab ejus nomine istuc invenitur dictum oppidum, inter Gallipolim & Hydruntum media fere via positum.

d Errat Agnellus, cum Hydruntinum facit hunc puerum: ipse autem Antonium secutus, Dulcettum vocat.

e Antiochus rem narrat, sed locum relinquit anonymum: unde intelligo Ms. Tranense haud satis legibile hic fuisse. Quid si Castrum S. Viti intelligi credas? Absit hoc Loco p. m. 26, itinere bovarum 8.

f Eccegraphum nostrum civitatis illustres, legendum forte, Sanctitatis; ego vocem non necessariam omittere malui.

g Neque Græcorum, neque Latinorum Rituale Diaconus tonsurando prescribunt: sed Clericis Monachisque ordinandis tonsuram impendit, incisus in fronte, in occipizio, & ad utramque autem capillorum extremitatibus: ac denique in vertice claviculis tribus, veluti ad Corona sacra inflamentum. Hac deinde tam Monachis quam Clericis, si prius formata non est, a tonsore perficitur. Verum quid miremur nihil rite factum in ordinatione derisorio? Antonius cap. 5, ait Capillos Sancti, cum Tranum venit, fuisse longos more Græcanico, & in formam coronæ circum caput sparsos.

h Distat Tarentum a Castello S. Viti 22 p. m. in Occidentem, intercurrente Apennino.

i Ughellus, in Correctionibus, ad tomum 7 post Indices, correctum volens quod in Archiepiscopo Tarentinis scripserat col. 171 ex Juvene; & Albertum (quem hic Draconi successorem dederat pro anno 1072) sufficiens Basilio, pro annis 1084 & 85 noto, nitiur donatione, cui Albertus cum Archiepiscopo Casentino Rudolfo subscripsit anno 1092 seu potius 1093, Indit. 15, v Idus Decembris.

k Distat Tranum Tarento p. m. circiter 60; Reatilius autem hic aliquid deesse putat, quo, intelligatur, sequentia, antequam Tarento Sanctus discederet, accidisse. Equidem deesse aliquid, censeo etiam ipse: sed non aliud quam similem scilicet suscitationem, Tranensis quoque Episcopi iussu instigantem: qua tamen omissa fuerit, non quidem ab Auctore, cuncta ut acceperat balenus similiter referente, sed iussu Amandi aut alterius trium partium collectoris; non satis animadvertentis, quam male omnia, istis sublati, cohesura essent.

l Hac Cathedralis Trani erat: quod etiam facti ad prenotatam suspicionem firmandam: nam qua eidem Virgini sacra habetur Tarenti, ad litus maris sita, non videtur prima excipere potuisse ex adversa prorsus parte adventantem Nicolaum. Cathedralis autem S. Cataldo urbis Patrono sacra est.

m Quis credat, Tarentinum Episcopum, tanto intervallo requisitum a Sancto, aut Trani presentem tunc fuisse? Tranensis Episcopus Bisantius, utcumque pius ac postea de Sancto optime meritis, potuit tamen, ad primam nocturni clamoris insolentiam, idem fecisse, quod Tarentinus Albertus; factum deinde excusasse ipso eorum audito, quod tamen sequenti partis auctor Adelferius, ipse iussu scribens, dissimulavit, æque ac alibi instita verbera.

n Antonius ait simplici penula usum, qua usque ad genua solum pertingeret, cetera nudum ambulasse. Agnellus cap. 20 indicat, quod illa, licet tam diu gestata, inventa sit quasi nova, nusquam lacera, nusquam decolor: quod forte ex Processu adhuc inedito sumpsi.

P A R S II.

De Sancti adventu Tranum, & obitu eumque secutis miraculis, Auctore Adelferio, teste in pluribus oculato.

Ex tribus Mss. & Ughello.

P R O L O G U S.

29 **F**rustuosum ac posteris commodum & futurum est, cum Sanctorum memoria, literario tradita studio, legentium vel audientium corda ad vite celestis exemplar informari. Hoc itaque non paucis pernecessarium fore animadvertens, reverendissime Pontifex Bisanti, & divini juris cultor ac praeceptor, mihi Adelferio, vestrae sanctitatis famulo, de vita & miraculis beatissimi Nicolai, agnomine Peregrini, quæ certiora compererim, precipis enarrare. Quod profecto dilective prosequer, nisi ignorantiae conscientia confunderet mentem. Ast cum tam profunditatis intueor pelagus, in me reversus, quibus queam superare remigiis, non invenio: funemque a portu convellere expavescō, ne procellosis quassus fluctibus, naufragium patiar, & placidi sinum æquoris minus attingam. Cujus rei causa, in tanta doctissimorum copia; cur me potissimum, venerabilis Pater, nullius prerogativa solertiae suffragatum, secernas, mirans stupeſco: cui & naturæ & ætatis debilitas officit.

30 Sed quoniam divinorum praeceptorum non immemor, Christi Ecclesiarum atque Sanctorum diligentissimus procurator existis; iussis tuis (quia repugnare nullo modo ausim) non audaciter temeritate, sed obedientiae devotione parere conabor: confido enim, quod si praeceptum obedientiae, obedientiam quoque sequetur affectus. Miracula igitur beatissimi Nicolai Peregrini, Confessoris Christi, quibus Archiepiscopatus ac a Synkellatus tui beata floruerunt tempora, quæ nullius scilicet mihi relatu comperta, sed proprio oculorum intuitu cognita; carptim explicare aggredior: indubitanter credens, Praesul insignis, meritis tuis & precibus, omnipotentis Dei Matrisque ejus & Virginis gloriosissimæ Mariæ, hujusque Sancti, cujus gero affectum, patrocinium obtinere; ut, quod animus fideliter exprat, exprimat lingua.

A N N O T A T A D. P.

a Iisdem plane verbis styloque tam simili utitur in Praefatione, is qui Vitam S. Leucii edidit, Joanni, Archiepiscopo Tranensi inscriptam (sed ante hunc paulo ante Bisantium, ob conventum cum Græcis depositam a Nicolao Papa II an. 1059) ut dubitatur non sine, in recognoscenda die xi Januarii, eum, qui istuc Anonymus est, Adelferium nuncupare. Quid sit Synkellatus, male hic scriptus Synkillatus, explicat ille infra num. 41, dum Bisantium appellat Archiepiscopum Tranensem & Augustalem Synkellum. Non solum ergo inter Ecclesiasticas dignitates Synkellatus censetur, proximus ab Episcopo gradus; sed etiam secularium titulum unus, honoris causa fuit Tranensibus Archiepiscopis ab Imperatoribus Constantinopolitanis attributus; itaque Archiepiscopali titulo non inferior, sed par æstimatus, & pluribus verosimiliter Episcopis Græciae communis, quomodo inter xii Pares Franciæ, sex numerabantur Ecclesiastici; videlicet Archiepiscopus Remensis, cum Episcopis Laudunensi, Lingonensi, Belvacensi, Catalaunensi, Noviomensi, Bi-

Auctori
enunciat re-
nuntiationem:

E

A

scribit a
sa visa
miracula.

F

^A Bifantii autem huius tempus concluditur intra annos 1071 & 1118, quibus ultima ac prima notitia invenitur decessoris Delii & successoris Hucbaldi; licet nequeas descriptis, quanto citius hic ceperit, ille diutius vixerit.

CAPUT I.

Vita Sancti adæ. Obitus eius.

^a **C**um Romanæ Sedis secundus Antistes gloriosissimus a Urbanus, opere & doctrina præpotens, & eloquentiæ fonte redundans, Apostolorum & Apostolicorum vestigia prosequens, ac pastoralis cura intentus, Ecclesiarum feliciter gubernaret regimina; & b Alexius Imperator excellentissimus, Catholicæque fidei cultor, Constantinopolitano subnixus solio, Romani Imperii retineret habenas; adolescens quidam, genere Græcus, Nicolaus nomine (qui postea a peregrinationis eventu Peregrinus a nobis cognominatus est, ad Italiam transfretavit. Hic vero in S. Lucæ monasterio Styro, quod in Græciæ partibus situm est (prout ajunt) diutius c observatus, vitam egit Angelicam. Cumque Dominica præcepta, quæ crucem tollendam, sicque Dominum jubent sequendum, sollicitus animo pertractaret; non modo spiritu, sed carneis manibus crucem ardenti desiderio complectens, monasterio discessit; & ut Christum sequi valeret, secularia damna oblectamenta, peregre profectus est. Qui ubi Hyduntum appulit urbem, ibidem paululum commoratus, populum sese ignorantem deseruit, arreptoque itinere venit Tarentum: quo aliquamdiu d commanens, quidam (ut perhibent) miranda patravit, ob idque omni fere vulgo honori est habitus. Sed quia summa deliberarat Majestas, Transensem urbem tanto decorare Patrono, & pretioso dicare cadavere, ob iustorum merita; Tarento valedicens, per urbes e maritimas incedens, quas enumerare supervacaneum ratus sum, tertio decimo Kalendas f Junii Transam demum adventavit.

^e **T**agressus itaque civitatem, & Christi crucem, sicut ei vulgo solitum erat, bajulans, puerorum ex more collegit multitudinem: quibus præviis quæque urbis loca circumiens, in Dei laudibus semper accensus, Kyrie eleison clamitare nunquam cessabat: puerosque consequentes, ut & ipsi quod præcinebat succinerent, Argiva lingua adhortabatur. Quibus, ne se desererent, sed magis magisque multi assequerentur, pomorum fructibus variorum dulciter blandiebatur. Namque si quos acciperet

^c eleemosyna nummos, non tenaci illectus ambitione, marsupiiis postmodum reservandos anhelabat inferre, sed ex ipsis poma emptæ pueris dissipare. Quod Transenses, insolito perculsi negotio, insani hominis esse arbitrabantur: ipsum (pro nefas! referens horresco) illusioni ac contemptui velut dementem plerique habebant. At nonnulli, quibus altior erat sensus, huiusmodi opera perspicacius contemplantes, miræ sanctitatis meriti eum esse (sicut paulo post in propatulo claruit) constanter asserabant: atque eundem tamen, etsi longe aliter g atque decebat, venerabantur, de ejus vita & moribus nemini est facile cuncta proferre; non si Tullius orator clarissimus nunc ab inferis reviviscat, & præsens adsit. Quis enim tam est secundæ loquacitatis, ut depromere queat ejus spiritum, nunquam ab oratione laxatum? Quippe etsi interdum silere videbatur, in ipso (ut ita dicam) silentio divine gratiæ introitum susurrans vacabat.

^g **T**anta inerat ejus abstinentiæ frugalitas, ut singulis decursis diebus perduraret jejunus; neque

Junii Tomus I.

alia hora, nisi vespertina dumtaxat parumper panis & aquæ sumere consuevit, non saturitatis causa, sed ne longiori jejunio deficeret: cui [tamen] non, ut assolet, ex juniorum sedulitate macis; verum, acsi numquam abstinere, pinguedo contigit. Qui cum esset primæ indolis, ac novo lanuginis flore genas vestiente, continentie deditus, nequam sæculi labem, qua hæc ætas coinquinari solet, fugiens exhorruit. Paupertinis indutus panniculis, nudis pedibus semper incedebat. In vigiliis vero adeo pernoctabat, quod plerumque noctu assans oraret. O virum omnimoda dignum veneratione, cujus vox melliflua suavissimis insonabat eloquiis! qui tantæ se ostendebat efficaciz, ut columbinam servaret simplicitatem, & serpentis prudentia non careret! Sed ecce dum beatissimi Nicolai Confessoris Christi singula merita monstrare conatus sum; longius altiusque processi, & ad quantitatem virtutum ejus peno nihil dixisse videor. Nunc ad narrationis ordinem stylum verto.

^h **C**um beatissimus Nicolaus, officiis insistens divinis, puerili agmine urbis moenia sæpius circumiret; Bifantius, præclarus Archiepiscopus & litterarum industria non mediocriter præditus, vulgi rumore permotus, quidnam esset, sollicitus exquisivit. Cui cum foret relatum, juvenem Græcia oriundum in urbe applicuisset, nescium aliud agere, nisi Kyrie eleison vocitare; ad se eum confestim venire jubet. Cumque vir Dei coram Præfulis præsentia ductus adstaret, interrogatus ab eo, cur hæc ageret; sereno vultu, mitibus aloquiis, tale dedit responsum: Domine, ait, quem aulla latent Evangelica jussa, nequaquam tibi occultum est, qualiter Dominus noster Jesus Christus præceperit, ut, si quis post eum vellet abire, crucem colleret suam, seque sequeretur: ipsique discipulis iterum dixisse nosti, quod nisi conversi essent, & sicut parvuli efficerentur, in cælorum regnum non intrarent. His igitur animadversis, Crucis signaculum interioriusque gerere, & sub parvuli forma pergere non erubui, nec hominum illusiones vitavi. Quod utrum oporteat agere, tuo judicio derelinquo: nam apud vos, nisi tibi displicuerit, mihi velle est immorari; sin alias, hac ultroneus urbe proficiscar. Cum hac, & alia summa ratione connexa sermocinantem beatissimum Nicolaum sagacissimus Archipræsul audiret; intellexit, eum Dei famulum, & magni meriti esse: ac deinde hujusmodi protulit verba: Cum tua, inquit, oratione cognoverim, quod divino præcepto tanta susceperis, cur ergo te jubeam recedere? Malo equidem ut usque in solennitatem beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli hic immoreris, consuetas laudes non deserens; & quæ victui sunt necessaria, tibi assidue venienti ultro concedam.

ⁱ **T**alibus inter se dictis, Christi athleta Nicolaus, cælesti motus instinctu, Archiepiscopum, plura dicere volentem, medio sermone reliquit; eoque salutato, ejus aspectu ocius abscessit. Quem diu expectatum ubi puerilis cernit frequentia, læta omnis ad obsequendum ruit. Lætus ergo & ipso, cum vidisset pueros, veloci ut solebat incessu, vultu hilari, spirituque ferventi præcedens, voce canora urbis loca implebat: nam & pueri subsequentes (quos pomorum demulcebat largitione) consonis respondabant vocibus. Plebem videas universam jam desiderare illum videre. Quis enim oris ejus dulcedine non cuperet satiari, cujus allocutio Angelis erat comparanda? Sed quia ingenii angor paupertate, non est mex opis omnia quæ occurrunt seriatim evolvere. Ideo ad rei exitum pergo festinus.

X 3

37 Bea-

A. ADEL.
FERIO
EX MSS.

per
aqua
victu:

moderatus
in vestitu
& summo:

Bifantio
Archiepiscopo
red-
disratio-
nem facit:
E

h

Lu. 9, 23;
Mat. 23, 3

F

suppetis
cum pueris
Kyrie
eleison:

A ADEL-
FERIO
EX MSS.oper imp-
fuit a
pluribus,

37 Beatissimus igitur Nicolaus cum apud urbem Tranensem triduo degeret, puerisque stipatus Dei misericordiam indefinenter postulare, quarto denique die languore correptus, cuiusdam hospitis (Sabinus i nomine) lectulo occubuit, & febricitari acriter cepit. Quod ubi Tranensibus est cognitum, sanctus quidem erat concursus omnium, sed maxime mulierum, quæ nimio amore flagrant, eum visere exoptabant, ut domus qua jacebat vix eos caperet. Nullus femineus prætermisus est gradus, qui non ad eum visendi confluerat gratia. Ipse virginum chorus, quia luce adesse nequibat, tenebras tota intentione & desiderio præstolabatur, ut vespere ascendente ad ipsum properarent. Nullo temporis momento domus erat vacua: sed ex visitantium copia diurnis plena, nocturnis plenior spatii, populo multiplici frequentabatur: circa lectulum assistentes quo sibi benediceret, supplices exorabant. Pueros quoque, quos paterno fovebat affectu, constat plurimum doluisse; stratumque circumdantes, ac si parente orbi, flebiliter conquerebantur. Quibus vir Dei, mansueti ut erat pectoris, leniter locutus, solatii causa Crucem gestandam tradidit, solitas laudes circumquaque cantaturis. Cum autem omnipotens Deus famulum suum in labore positum vellent quiescere, & mundo virtutum ejus merita demonstrare; ut Tranensis civitas ejus radiis illustrata semper luce sceret, ad convivii sui epulas invitare dignatus est. Secundo itaque die mensis Junii & carnis soluto debito, celo spiritum reddidit.

maritus 2
Junii,

t

corpus ac-
curfu
omnium
bonora-
sum,

38 Cujus sanctimonia quam præcella, quamque fuerit veneranda, hic jam liquidius enituit. Nimirum, quasi Angelica tuba clangore intonaret ingenti, sic velox fama totam repente percussit urbem; & beati viri nuntia mortis, populum omnem replevit: qui protinus, velut cælitus foret inspiratus, & divino oraculo commonitus, ad beata funus ejus obsequia gratulabundus concurrat. Nemo plane usquam remansit in urbe, qui hoc declinaret spectaculum; non viri, non mulieres, non defuerunt adolescentulæ, non defuerunt infantes. Verum omnis vicinitas in unum collecta (mirabile visu) certatim confluerunt. Neminem opera detinuerunt officia: sed mirum in modum, omnibus posthabitis & parvipensis, eo concurrebant; quo & honestus ordo Clerorum, nunquam alias copiosius devotiusque, festinavit. Quod primum maximumque miraculorum fuisse, nemo quis dubitet: cum in adventu & peregrini funere, necdum per eum signo ostenso, tanta utriusque sexus congregata est copiositas: quod idcirco gestum reor, ut miraculorum insignia plures testes haberent.

desertur
ad eccle-
siam B.
Maria:claret mi-
raculis.

39 Postquam autem funereus explevere exequias, gloriosissimum corpus impositum feretro, populosa præcedentium sequentiumque frequentia, ad B. Mariæ ecclesiam, non sine divino numine, honorifice detulere. Repleta vero ecclesia, major pars foris astabat, quia populo exclusa, ingredi non valebat. Cumque in medio ecclesiæ B. Nicolaus foret locutus, universa plebs manus pedesque ejus osculatum devotissime pergebat. Gaudebant omnes illum cernere, illumque membratim deosculari: ac si quis forte quorundam impru præpeditus Sancti careret osculo, magna afficiebatur molestia. Quantus equidem deosculantium fuerit accessus, grabati indicat fractio: cujus compages populo irrumpente minutim soluta est. O inenarranda benignitas Redemptoris! Quem nulla viderant prodigia facientem, jam pro Sancto colebant: quippe & infirmos quosque deferentes, super Sancti corpus spe restituendæ salutis ingerebant: neque ea res eos habuit

falsos. Ubi enim perfecto feretro, nitidissima B. Nicolai membra luculentissimum, jussu Archiepiscopi, qui secus altare est locus contineret, & ex Missali Officio parum superesset; innumera deinceps per eundem Christi famulum virtutes ostensæ sunt: quæ non solum hoc temporis, quando beata Christianorum fides est florida; sed in exordio, ad Ecclesiæ ædificationem sufficerent.

A N N O T A T A D P.

a Urbanus II præfuit Ecclesiæ a die 12 Martii anno 1088, usque ad 29 Julii anni 1099.

b Alexius Comnenus Imperator CP. a Kalendis Aprilis anni 1081, usque ad 15 Augusti anni 1118.

c Fortassis ab anno ætatis 13 usque ad 17. adhuc enim puer vocabatur & videbatur, undevicens cum obijt. Grati autem dicit Ferrarius, quod Institutum S. Basilii sit amplexus: jam enim ex num. 28, vidimus nihil circa ejus receptionem aut vestitionem legitime actum; unde nec Monachi habitum in Italiam attulit, sed simplicis Eremitæ vestitum, scilicet penulam, absque capucio, absque scapulari, & absque pallio; quomodo etiam pingitur, & quidem imberbis adhuc.

d Imo potius Lycii: nam brevior et Tarenti mora fuit, juxta num. 27.

e Si Tarento Ostunum ivit Sanctus, ad Adriaticæ maris oram, unde discesserat, regressus unius diei itinere; præter oppida littoralia complura, attingisse potuit Episcopales civitates, Monopolim, Conversanum, Barium, Bituntum, Bitonum, Molfettam, Vigiliam, Andriam, omnes aut mari aditas, aut unde non remotas longe. Neque plus requirit prima partis contextus. Agnellus tamen caput 9 ait, quod Sanctus, utriusque Calabriae littora legens, ingentem quasi arcum peregrinando formaverit: quo casu in prima illa parte, multa vel omissa fuerint a Monacho Bartholomæo, vel longe major, quam alias videatur, factus in originali Tranensi hiatus.

f Ergo die Sabbati post Ascensionem Domini. Nam anno 1094 Pascha celebratum est 9 Aprilis.

g Id est, multo infra condignum.

h In consequentibus demonstrata Sancto per Episcopum benignitas, non prohibet durioris initio tractationem ab eodem susceptam, priusquam reverentibus illis cepisset dubitare, sustine vaciferato talis esset, an sublimiori instinctus effectus. Verbera autem prius Transi inflicta, tam potuit hic auditor dissimulare, quam dissimulavit similem a Tarentino Episcopo injuriam; nec non causam postremi morbi.

i Addit Agnellus cap. 24, hospitale cubiculum illud meruit deinde, ob reverentiam Sancti, in sacellum converti; magisque etiam honorari a tempore, quod cum omnes circum ædes solo straverit annorum sexcentorum decursu, tugurio tamen isti aut non potuit aut noluit adferre documentum.

k Baronus ad annum 1094 num. 38. Hoc eodem anno, inquit, Tranensis in Apulia Ecclesia nobilis, magis illustratur S. Nicolao cognomento Peregrino, dum ex hac vita migrat in cælum 24 Nonas Junii. Ita Deus copioso imbre gratiarum secundiorum reddidit eandem Ecclesiam, quæ merito ejus cultum propensiori studio semper est prosecuta.

l Antonius, & post eum Agnellus, eandem ecclesiam appellat S. Mariæ de Ursis; quod et cognomen postea crediderim additum a cognomento restauratoris: & forte a Familla Ursina, ex qua tres consequenter Archiepiscopos Transum habuit, Latium, Joannem & Cosmam, ab anno 1439 ad 1481.

CA.

CAPUT II.

Miracula ante & post sepulturam facta.

QUædam igitur puella Tranensis indigena, cui Mundellæ vocabulum est, lumen, quod trium annorum spatio amiserat, cupiens; ad ecclesiam, quo Sanctus detinebatur, anxia cum cetera turba convenerat, sperans salutem posse adipisci, temetli Sancti fama nondum vicina compleverat. Quæ ubi super venerandum irrui corpus, nobis astantibus, diem clarum prospexit. Quæ res miraculorum initium, & B. Nicolai vitæ testis exitit, & infirmantium corda in maximam spem arrexerit. Hoc ergo signum mulierem aliam, Bisantiam nomine, cominus astantem, cujus brachium jam dudum aruerat, propius accedere compulit: quæ circumfusa multitudinis densitatem vix irrumpens, ad desideratum corpus tandem pervenit. Cumque osculans inhæreret, pristina restituta est saluti: & spectantium animos in Christi laudem permovit erumpere. Mulier etiam quædam, Alva vocabulo, doloris nimietate fatigata, corporis nodositatem ab olim fuerat passa. Cumque ad ecclesiam ducta, super Sanctum fuisset effusa, sacrum corpus corporis extemplo nodum absolvit.

Cum hæc & alia quamplurima per beatissimum Nicolaum essent miracula, jamque dies inclinaretur; Bisantius Tranensis Archiepiscopus, & Augustalis Synkellus, genere clarus, facundia clarior, nullique secundus, cum omni Clero accedens, venerabile corpus reverenter abstulit; & in quemdam ejusdem ecclesiæ angulum, cum laudibus & honore debito deducens, dignæ tradidit sepulturæ: glorificans Deum, qui urbem Tranen tanto locupletavit thesauro. Recondito itaque sacro corpore, non solum virtutum magnalia non cessarunt, verum uberiora fiebant, sicut subsequens insinuat sermo. Puer igitur quidam Tranigena, cum ab infantia esset contractus ætate, longævojam ægritudinis labore defecerat. Is ergo B. Nicolai opinione percepta, contractione desiderans enodari, ad ejus tumulum propere allatus, optato potitus est beneficio. Adolescens quidam, Petracca nomine, nobili genere ortus, cujus artus proprio officio destitutos continua innodarat & contractio, cum juxta venerabile corpus adhaereret; quod optanter poposcit, populo astante, munus obtinuit.

CHis ergo peractis, beatissimi Nicolai fama passim discurrens, non tantum finitimos, verum longinquos, Tranensem accersibat ad urbem. Qui inopinato exiti terrore, infirmos variis ægritudinibus laborantes, ad sanctum corpus devotissime deferabant. Porro languentium copia numerum superabat, e quibus plurimos reddita sanitas repatriare concessit. Vigiliensis quidam, nomine Desigijs, cujus membra sedulo cruciatu detenta, jam dudum nodosa torpuerant; dum B. Nicolai deprehenderat mirabilia, ad ejus arcam desideranter accessit: qui paulo post extensus, domum propriis pedibus repedavit. Interea homo quidam Calabria incolæ, audiens innumeras virtutes, quæ per Christi famulum Nicolaum in urbe Tranæ jugiter ostentabantur, in ipsius sarcophagum credula spe advenit, resumendi luminis, quo indigebat, fiducia. Qui post pusillum clari visus adepta gratia, ad propria ovanter discessit.

CPaucis interim decursis diebus, quædam mulier & Terliciensis, quæ nuncupabatur Maria, cujus corpus totum erat nexibus colligatum, ut singula membra suis vacarent officiis, ad sanctum deducitur

tumulum. Hæc autem urbem Tranensem ingressa, respicientium intus terruit: quippe quia in asino sedere non poterat, in cophino ad instar globi allata est. Cumque coram Sancti procumberet tumulum, incredibile memoratu est quam facile pristinam receperit sanitatem.

CModico temporis elapso, cum Beatissimi Nicolai celebre nomen per totius Italiæ climata latius increvisset; contigit quemdam Flandrensem, Andream nomine, quem, præter brachii dextri ariditatem, demonis manciparat nequitia, Tranensem profectum ad Ecclesiam, Sancti suffragium oraturum [adesse]. Hic itaq; prope reverendum corpus assistens, spectanti populo pavorem addidit; nempe, ubi spiritus immundus molestius infestaret, solo tenus consternatus semianimis palpitabat. Taceo equidem quod marmorea capite pulsaverit pavimenta, quodque sui oris spumæ ora linierint. Quadam tamen die juxta altare, quo Sanctus prius jacuerat, astant; subito effectus & integer, palmas utraq; multis videntibus, ad cælum erexit illasas; & demonem, interventu B. Nicolai, abscellit gavissus. Omnipotenti grates egit immensas. Hoc profecto gloriosum miraculum neminem Tranensium latuit; nam in Curia benignissimi Archiepiscopi diu permanens, ejus denique jussu Hierosolymam adiit lætus.

CEodem fere tempore mulier quædam, Anastasia vocabulo, ex oppido f. Mutilæ, quam nequissimus superirruens spiritus crudeliter vexabat, sanguinolenta crines, oraue lacerata, ad beatissimi Nicolai peregrini refugium accessit anhela: quem alacrem illico sensit adiutorem: siquidem ante ejus obdormiens sepulturam, demonio est liberata. Quæ expergefacta, interrogantibus se qualiter hoc acciderit, respondebat; vocem dicentem sibi audivisse: Surge, mulier, quia sana facta es &c. Post multum temporis, cujusdam nostri concivis uxor, vernaculo nomine Rossula, demonio tenta, ad Sancti ducitur tumulum. Cumque eam pessimus demon instanter fatigaret, pluraque execranda ejusdem ore loqueretur, nonnulla etiam de B. Nicolao Peregrino proferret: multis præsentibus, ab ea discessit. Quam ante præclari Archiepiscopi conspectum dominus ejus libertate donavit.

CSub ipso denique tempore puer quidam, Urso nomine, quem nodositas artuum thoracis servare coegerat, B. Nicolai Peregrini, cujus nomen acceperat, auxilium expetivit, & in præsentiarum suæ afflictus est petitionis effectum. Siquidem eadem hora infirmitate solutus, quo Sanctus quiescebat plurimis comitantibus civissimis passibus properavit. Hoc itaque gesto, mulier quædam, cujus vocabulum erat Germania, infirmitatis magnitudine enervata, quatuor annorum cursu membrorum officio ita erat destituta, ut saltem manus neque ad os ducere posset. Hæc vero lectulo domi recubans, B. Nicolao, de quo multa & magna audierat, preces effudit. Quæ haud mora exaudita, incolumis assurrexit; & ad Sancti tumulum, magna comitante caterva, velocissimis incessit gressibus; Deo gratias agens, qui per famulum suum Nicolaum Peregrinum sui misertus est.

CHæc de beatissimi Nicolai Peregrini, Confessoris Christi miraculis paucis dumtaxat, itemque breviter delibatis perstrinxi; optimum factum ratus prolixitatem vitare: cum nec omnia, nec per omnia, uti gesta sunt, prosequi valuerim, quem tempus deseret, copia nunquam. Ad notitiam igitur sufficientiam sagaci lectori abunde æstimo dictum, cui ex his, quantum, qualisve Beatus extiterit Nicolaus, evidenter patebit. Iteque, porro, quo mi-

A. ADEL-
FERIO
EX 1 MS.contra-
alla;emerge-
m, sup
munt;

C

f
mulier
duæ;item cili-
miel duo.

F

Epilogus
breviter
tem ex-
cas;

A. ADEL-
FERIO
EX MSS.
et San-
ctum in-
cat.

hi erat cursus, contractio, tempestivum est ancho-
ram jacere, classemque stabilire. Gaudeat igitur,
& exulet Trane, quæ in fine sæculorum contemnit
videre miracula. Gaudeat; inquam, semper, cui
beatissima virgo Maria tantum concessit Patronum.
Gaudeat, quæ tantarum virtutum irradiata splendo-
re, inter urbes Apuliæ quasi lampas æterna luce
splendebit. Committamus ergo nos ejusdem beatissi-
mi Nicolai suffragio, quatenus suæ benignitatis
precibus poscat nobis salutare remedium, & con-
tinua protectione nos a præsentibus & futuris mu-
niet adversitatibus; quique a nobis digne celebratur
& colitur, pro nobis existat perpetuus intercessor:
ut, sicut ipse unus de Angelicæ militiæ numero
perenniter jubilat in cælestibus, ita & nos æterni
gaudii concedat esse participes. O beatissime Ni-
colae, supplicum vota respice, precesque attende:
cunctisque Tranensibus auxiliare propitius; præci-
pue Bisantio, Tranensium præclaro Archiepiscopo, nec
non imperiali Synkello, cum universo sibi Clero
commisso; qui tuæ celebritatis desiderantissimus
institutor, mihi Adelferio, suorum famulorum in-
fimo, ad tui nominis laudem, hæc præcepit scri-
benda; quatenus te protegente, perpetuo tueatur
præceptor & scriptor. Obiit autem beatissimus Ni-
colaus Peregrinus anno Dominicæ Incarnationis
millesimo nonagesimo quarto, Indictione secunda,
mensis Junii secundo die, feria sexta. Regnante
Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre, &
sancto Spiritu, vivit & regnat Deus, per omnia
sæcula sæculorum. Amen.

48 Cum non sim tanti, Præsul venerande Bisanti, g
Nec distare bonus, tu tamen addis onus.
Vestris præceptis parens hortamine mentis,
Scribere conabor, sit licet ipse labor.
Epist. Advent partes has, has qui noverat artes,
Proclamare: Meus, tu miserere, Deus. b
Dextra crucem gestat, Christi laudamine præstat.
Hunc populus ridet, cum sua facta videt.
Nam loca, cum turbis puerorum, circuit urbis:
Quos pomis placat, non tamen ore vacat.
Progreditur lætus, gaudens, ac corde facetus,
Spiritus afflatus cælitus estque datus,
Clamans quoque foro, dum pergeret ore canoro;
Junctum languori contigit ecce meri.
Educens luctum vulgus ruit undique cunctum:
Illum jure petunt, ecclesiamque ferunt.
Hic sunt offensæ virtutes denique densæ;
C Quas plebs miratur, huic stupor atque datur.
Nam cæci cernunt, & claudi quam bene pergunt,
Quot bona dantur eo, non numerare queo.
Gaudeat ergo Trane, cui fultis amabile mane:
Quæ meruit donum tam retinere bonum.
Te rogo defenses, Nicolae beate, Tranenses.
Pontificemque tuum, Alferiumque suum.
Omnia cernenti sit gloria Cunctipotenti,
Qui Deitate manet Trinus & Unus. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Agnellus cap. 26, omisso hoc tertio miraculo, aliud
secundo loco narrat, de quadam muliere, Nua nomi-
ne, cui paralytis sic dissolverat membra, ut ossa
nequaquam coherere, sed in pelle velut in sacco
jacere viderentur: quæ alienis manibus ad sacrum
deportata corpus, priusquam ipsum attingeret, sani-
tatem totius corporis receperit.

b Ita MSS. contradictio: at Ughellus excudit, con-
trictio.

c Vigilæ, vulgo Biseglie, urbs Episcopalis sub
Metropoli Tranenſi, quæ ab ea milliaris distat.

d Terlitium, pulcrum opulentumque oppidum, D
inquit Leander Albertus, vulgo Terlorzi, sex M. P.
a mari, apud Ughellum Tellicienſis mulier.

e Integer. Ughello liber.

f Mutila vulgo Motala, in agro Hydruntino, band
procul a civitate Barienſi. In Ms. Reatilli Fantila.

g Desunt bi versus apud Beattillum, qui etiam ante
Vitam pont cum Prologo potuissent.

h Sic namque, Kyrie eleison, Latine redditur,
Domine miserere.

P A R S III.

De S. Nicolai Canonizatione & Translatione.

Auctor Amando Diacono Tranens.

Ex MSS. & editione Ughelli.

P R O L O G U S.

49 P Uræ voluntatis conceptus, ex quo sancti Spi-
ritus semine procreatus excrevit, opportu-
no tempore ad lucem quærit egressum, honesta
imitatione nutritur, perficitur & roboratur. Cum
igitur, Bisanti, venerabilis Archiepiscopus sacre
Tranensis Ecclesiæ, innata benignitate animum in-
tenderes, ut B. Nicolai Corpus, solenniter & festi-
ve, ad domum in suo nomine constructam, trans-
ferres; non solum ad hujus tam honesti propositi
executionem, divina gratia, insita bonitas, honestas
negotii, sancti viri reverentia te armavit; verum
etiam præcessoris tui beatæ memoriæ Bisanti Archie-
piscopi (qui te a pueritia Ordinibus sacris insti-
tuit, & doctrinis Ecclesiasticis educavit) sollicitudo,
& studia erga eundem virum beatissimum incitavit,
ut cordis cogitatum digno effectu perficeres; & [ope-
ri] quod ipse magna devotione incepit, a te perfe-
cto, devotius ultimam manum imponeres. Sed quo-
niam præfati Archiepiscopi præcessoris tui pietate ju-
bente, litteris est commendatum, quod in ejusdem
viri sanctissimi transitu multiplex divinæ virtutis in-
dicium patuit; æque litteris quoque mandari decre-
visti quædam, de multis jam dicti sancti viri virtuti-
bus & miris actibus, quæ eo temporis nondum fue-
rant figuris linearum impressa; & qualiter, quamque
honorifice ipsius sacri corporis sit celebrata transla-
tio. Quippe pii Patris vestigiis, pius filius & Epi-
scopalis dignitatis heres egregius, innici studuisti.

50 Eodem igitur divinæ caritatis ardore me
Amandum Diaconum, quamvis immeritum suæ pa-
ternitatis famulum, quæ litteris formari quærebant,
memoriæ commendare jussisti, onus laboris, cum
honoris munere temperans. Quare, quia numquam
jussionem tuam in quolibet negotio, meo exequi of-
ficio, pro viribus recusavi; huic tam præclaro desi-
derio minime sum ausus contradicere: licet res sit
ardua, & exercitatori pertractanda ingenio: ne, si
aliquatenus a tam pulchro munere declinarem, vel
callida ignorantie simulatio videretur, vel ad in-
obedientiam præcipitium simulatio laberetur. Ut ergo
cujusdam sapientis viri utar eloquio: difficillima
tuæ jussionis recusatio, sit mihi audacis incepti ex-
cusatio. Verum quoniam libellus iste scilicet ad tantæ
censuræ præsidium confugit; ut eum ab æmulatorum
morsibus, auctoritatis clypeo tuearis, vehementer
efflagitat, Christi Confessoris officiosus, jussioni tuæ
pronus, compendii studiosus, multis profuturus:
hinc ad virtutum profectum & appetitum cælestium,
hinc ad vitiatorum detestationem & terrenorum con-
temptum.

CA-

A

CAPUT I.

Canonizatio S. Nicolai Peregrini. Ecclesia constructa.
Miracula patrata.

31 **D**ivina igitur pietas, ubi B. Nicolao Peregrino Confessori liberum ex hac luce ad celos dedit egressum; sacro ejus corpore in angulo ecclesie collocato, signisque mirificis caelitus decorato; visum est dignum fore justitia, humilitati congruum, posteris utile, si viri Dei miracula, quae jam sacris vivebant apicibus, in Sanctorum numerarentur catalogo, Auctoritatis Apostolicae mandato subnixi. Hoc, inquam, venerabili Archiepiscopo, de quo supra mentio facta est, animo revolvente, eaque propter Clero populoque Tranensi collecto; an, quod ipse faciendum fore praevideret, communi favore ratum omnium censeret assensus, vocem modesta, veneranda gravitate, inquisivit. Ubi, quod cunctis placeret, clamaturnum est; quasi divino firmatus oraculo, cum viris egregiis de Clero & populo.

a Synodale concilium petiit, quod eo tempore Romae felicitis memorie secundo Urbanus, summus Romanus Ecclesiae Pontifex, celebrabat. Cum autem primum, coram sacro conventu Domini Papae, sancti data est copia; post salutationis affectum & osculum, vitam sancti viri & ejus transitum declaratum miraculis, breviter idem Archiepiscopus (ut erat) ore modesto, expressit; reputans hoc quoque ad gloriam Dei, & sancti viri praeconium, & urbis Tranensis successum pertinere. Quae res a tanto etiam sacrorum virorum confesso attente audita est, & fide verba consequente accepta; & quod Deus in Sanctis suis est gloriosus; sic communiter ab omnibus collaudatus.

32 Mox beati viri miracula, sicut chartis nuper erant impressa, sacris Domini Papae manibus sunt praesentata. Quibus avide perlectis, communi Fratrum Consilio, Romanus Antistes, ea (ut erat) lenitate respondit; se totumque oetum venerabilem devote hausisse, & credere quidquid de viro sancto, tanto testimonio didicisset: ejusque honestae petitioni praebere assensum, totumque ipsius quod peteret voluntati committere; a nulla parte gestorum fidem subtrahentes. At Reverendo Archiepiscopo instanter postulante, sententiam ore sacro editam, sacris summus Praeful jussit litteris informari, plumbeoque sigillo (ne quis ambiguitatis locus resset) insigniri. Et ne obliviae sacrae nocere possint historiae; Apostolicae litterae in armario Tranensis Ecclesiae sunt repositae: quarum sententiam, omnium exponendam notitiam, huc me jussisti, Archiepiscope venerabilis, inferere.

33 Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, clero & ordini, nobilibus & plebi Trani consistentibus, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum, largiente Domino, nuper cum magna Episcoporum Abbatumque frequentia, synodale concilium ageremus; Venerabilis frater noster Bisanthus, vestrae civitatis Archiepiscopus, venerabilis viri Nicolai (qui apud vos Peregrinus cognominatur) nonnulla miracula coram universo concilio, scripto edita recitavit; & eundem Dei hominem, auctoritate nostra, in Sanctorum Catalogo annumerari instantissime postulavit. Nos igitur causam ipsam eidem Fratri nostro commisimus; de ejus nimirum probitate ac scientia nihil haesitantes, ut quod ei revelante Domino visum fuerit, maturiori deliberatione constituat; ad laudem & gloriam illius

qui gratuita misericordia famulos suos mirifice gratificare consuevit.

34 Praedictus autem Archiepiscopus, in suam reverentiam Ecclesiam, commissione Apostolica & benedictione comitante, in B. Nicolai Peregrini honore incepit ecclesiam; tanti viri veneratione dignum existimans, ut qui jam in caelo a Deo sedem receperat, ab hominibus quoque in terra oratorii mereretur honorem: in quo suppliciter postulanti-bus mitis adesset; in cujus fundamentis primum lapidem cum benedictione constituit, ut & suam devotionem ostenderet, & populi desideria incitaret. Ex eo autem tempore, quot quibusque suorum fidelium Deus omnipotens, ejusdem sancti viri meritis, pristinae salutis statum reddiderit; quotque periculis oppressus liberaverit; humana lingua enarrare non sufficit. Ego tamen, Pater colende, tuae jussioni obsequens, in ejusdem Dei viri ope confusus, de innumeris quaedam elegi, plurima id genus intacta relinquens.

35 Quodam itaque tempore, dum servus cujusdam, Petrus nomine, navicula duceretur, piscationis exercitio deditus, eum daemon invasit, mentemque priorem expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit b pectore. Tunc rabiem spuma prodidit: & a diro c vectore possideri, morsus & concussio dentium patefecit. Domum ducitur coarctatus, & qui quos non potest manibus moribusve laedere, verbis lacessit. Tremor videntes occupat, omnes divina ultio ad sui cognitionem reducit, & ad morum correptionem hortatur. Tandem salubri consilio, quem daemon possidebat (ut erat manus collumque innexus, ante tumulum Christi Confessoris adducitur. Quod ubi hostis callidus dirusque invasor persensit; velut jam nunc aeternis cruciatibus ardeat damnandus; eum reniti summo conamine videres; & eos, quibus constrictis nexibus nocere nequibat, voce horribili, oris fremitu volebat terrere. Ubi tandem suas insidias vexator incassum videri procedere, neque prospicit aditum evadendi; praedicat se hominis Dei meritis a domo sua urgendum, & infra noctis vigilias vas quod invaserat relicturum. Locum, in quo erat ille quem daemon infestabat, frequentia civium utriusque sexus celebrem fecerat: orationes ad Dominum fundi communi voto, gemitus adstantium edocebat, omnes una voce virum Dei flagitabant. Cum subito, circa galli cantum, vir Dei orantibus affuit, immundum spiritum ejecit, & Dei creaturam ab invasore liberam fuisse sanguinis vomitu patefecit. O quanta tunc fuit hominum exultatio: quanta & quot Dei sunt celebrata praeconia! qui sic Sanctum hunc glorificare voluit, sic in illius gloria collaudari. Tunc vir ille, quem Sanctus Dei liberaverat, a servitutis quoque jure solutus, longo tempore sub S. Nicolai servitio se devovit. Postea vero sacrae religionis habitum sumpsit, eumque religiosam agere vitam in S. Benedicti d monasterio (quod Salerni est) d plerique nostrorum videre.

36 Plerique quoque carceribus mancipati, hujus beati viri opem in suis miseriis invenerunt. Quidam enim, cum arctius praeter carcerem ferreis compedibus urgerentur, hujus hominis Dei auxilio suppliciter postulato, seris emotis, ferro pedum virtute divina soluto, eum datorem libertatis propitium, & ducem itineris invenerunt. Quoties quoque ejus oratorium petentibus, depulsis morborum varietatibus, integritas sua restituta, plurima imaginum species cerearum, formaeque argenteae indicant: quae votorum pignora, in templi viri Dei fastigiis, ad honorem Dei & gloriam, sunt suspensa. Saepe ubi sacrum

Bisanthus
Senior
Archiep.
de Canonizatio-
ne agit.

et rem
proposita in
Concilio
Romano:

et Miracula
testata
probandur.

et Canonizatio
concedi-
tur.

Bullam
ed. me
Urbanus
II.

AUCT.
AMANDO

Ecclesia
construi-
tur:

Miracula
patratur.

b
c

E
Servus
urgem-
ment.

liberatur
et fit Mo-
nachus.

F

d

et
agri:

ALIT.
DO

crum limen tetigere, quorum ventrem vel brachia orbes ferrei pœnitentiæ nomine ambierunt, ad divinæ virtutis testimonium, crepante ferro, corporis animæque salutem adepti sunt.

item mon-
f. agnitionem
mentem,

57 Quanta navibus laborantibus facile impendantur beneficia nemo digne sufficere explicare. Nam cum quædam navis, sanctum hominis sepulchrum petentibus onerata, alta pelagi jam teneret; hiems horrida æquora movit, puppes socias usque ad cautes Dalmatici littoris vexatas eiecit, præter navium naufragia magna pars naufragorum interiit. At navis illa, quæ a leonis signo navis Leonis dicebatur, cum pro libitu tempestatis fortunæ commissa duceretur, scopulo cuidam in medio maris imposita, hinc inde procellis impugnatur, jam jam invaditur, periculum mortis fluctus insurgens minatur, rectores enim & nautas artis ratio & vires reliquerant, salus jam pene erat exhausta; cum omnes nautæ atque peregrini, opem Christi militis Nicolai Peregrini efflagitant. Tunc Peregrinus Nicolaus subvenit peregrinis se petentibus, singulare auxilium benignus largitur, adest in extremis agentibus. Res mira! Sub ea specie, qua per urbem incedebat, expeditus in gubernaculo adstare visus est, navem a scopulo & a periculo liberavit; ad portum quemdam, per mediam hiemem & densas noctis tenebras, procellis invitis, advexit. Hoc multis narrantibus fidem meruit: & ne quis maligno animo Deo deroget, quia per Sanctos suos usque ad consummationem sæculi operatur; ad rei patratiæ memoriam, navis cerea, cum omnibus suis paratibus, adhuc in eadem pendet ecclesia: Confessorque Christi Nicolaus, in ejusdem navis gubernaculo, sicut apparuit, exstat: quod quidem navis rector, ut vovit, reddidit.

e
item alii
cum ipso
scripserunt,

58 Quod autem nunc narro miraculum oculata fide comperi. Cum navis quædam, Palmiferis onerata, rediret a Syria, in qua etiam cum ceteris ego existerem; ventus a cardine Australi primo lenis aera movit, paulo post vehemens irruit: cælum tenebris clausit, vires pelagi suscitavit: navis cursu rapido pellitur; utriusque veli sinutumente, insolita celeritate rapitur. Cum furor venti repente proræ tumida vela, in partem oppositam sinu converso, supinat, atque circa malum implicuit: nam in modum crucis illa puppis mali utriusque brachia deducebat. Spem salutis & rationis usum timor urgens abstulerat: navis magis magisque interitum minabatur: vis maris flaminisque crescebat. Tunc metus instans vocis clauserat iter, & colore plumbeo imminens mors ora cuiusque infecerat. Nova vota timori sunt inventa novo: nam vovum erat nautis, malum crepare per medium, quatenus levioze incommodo a majori eriperentur periculo. Cum subiro nautarum quidam a puppe, Nicolai Peregrini opem voce maxima invocant, dicens: Sancte Nicolae, cujus hodie festum agitur, adjuva pereuntes: eo enim die ipsius viri Dei natalia colebantur. Ad hanc vocem omnium peregrinorum ora laxata sunt, dicentium; Sancte Nicolae Peregrine, adjuva peregrinos. Statim vis venti retorta est, velumque ad status rectitudinem cunctis stupentibus constitit, interventu viri Dei ab imminente periculo fuisse liberatos, cujus etiam ope Hydrunti littus eodem die contigimus.

Sancti in-
vocato.

ANNOTATA G. H.

^a Concilium Romanum duplex habitum sub Urbano II, in quo potuit id alium fuisse, anno 1098 & 1099; post obitum S. Nicolai anno 4 aut 5.

^b Apud Ughellum est excusum, peccatore, sed mendo

typographico pro pectore, prout legitur in Mss. Añis, D ab ipso nobis donatis.

^c Ms. Vallcellanum, rectore.

^d De hoc Salernitano monasterio, Benedictinis restitutum, plura habet Leo Marsicanus, lib. 3 Chronici Casertensis cap. 14, & in suis Notis Angelus de Nuce.

^e Palmiferi. i. Peregrini, ab Hierosolymis revertentes, ubi, in signum impleti voti, palma ramum benedictum accipiunt, eum deinde in processionibus solennibus circumlaturi, præsertim in Dominica Palmarum: qua de re videndus Quaresmius lib. 3 cap. 16.

C A P U T II.

Translatio corporis ad novam Ecclesiam: Miracula facta.

59 CUM autem jam tempus accederet, in quo beati viri Reliquias ad domum propriam divina pietas vellet transferri; idem B. Nicolaus quibusdam religiosis personis per somnia persuasit, quatenus nuntiarent se velle suas Reliquias loco sibi parato reponi, nec oportere differi ulterius. Vestra igitur electionis tempore, Præsul venerabilis, est servatum, quod præteritis temporibus aliis non est concessum. Hoc enim prius vehementer optabas, hoc satagebas explere: ad hoc exequendum te dignissimum reddidit longus votorum affectus. Quid enim Deo gratius? quid cælesti præmio dignius? quid in hac vita honestius? quam Christi militibus deservire, eos digno cultu excolere, atque debitam illis reverentiam exhibere? Cum itaque tempus visum est opportunum, quo & motus Apulie fuisset sedatus: & si qua divina gratia vellet ad suam gratiam & gloriam, & honorem sui militis exhibere miracula, multitudo undique collecta eorum fieret testis; tuæ prudentiæ placuit, & vicinos & longinquos Episcopos invitare, ut sacer Episcoporum cœtus sacro corpori ad proprium oratorium ferendo famulatum impenderet, illudque honorifice collocaret. Abaplardus igitur Brundusina Ecclesie Archiepiscopus, tam generis quam morum claritate illustris, vir magnæ scientiæ, cui Tranensis affuit; Ostunensis & Episcopus & Arianensis Ecclesie Præsul; Rappollensis Episcopus, Andriensis Episcopus, cum aliis Episcopis, & denso Abbatum & Monachorum Collegio convenere. [Præterea tota fere Apulia est excitata.]

Ad trans-
lationem
Reliquiarum

conveni-
unt multi
Episcopi,
Abbates,
Monachi.

60 In hoc etiam magna Omnipotentis virtus apparuit: Nam catervatim quæque Apulie urbs, vicus vel municipium, suos populos ad sancti viri mittebant honorem: tantus enim fuit concursus hominum, quod eos spatium urbis vix caperet. Quis tunc ferreus, nulla etiam sancti hominis adhuc signa expertus, ex sola tantæ multitudinis devotione, hunc virtutibus perfectum non judicaret? hunc Deo per omnia placuisse non intelligeret? hunc pro se non exoraret? Scilicet, hunc vere sanctum non prædicaret, qui ad suæ translationis honorem tot urbium domos, tot villas & castra exhauriret? Unum omnium votum, unus erat affectus, præstolantium signa cælitus exhiberi: nam diversorum morborum varietatibus læsos cum tanta frequentia convenisse cernebant. Quis verbis sufficeret explicare, quanta exultatio, quanta spes infirmorum? ut jam esset indicium, sanitate proxima, eos ad sospitatis statum esse divina ope redituros.

61 Noctis igitur captato silentio, cui dies Dominicus succedebat, cum prima quies animalium artus implicando soveret; locum illum, ubi corpus sanctissimum quiescebat, paucis religiosis Sacerdotibus

AUCT.
AMAN-
DOet Gallus
diciturqui redit
sancto ec-
clesiam
construit :m
E
nsanctus
2 paraly-
tici;item tem-
plum;et a'ia
diciturnaufragi-
um metu-
entibus
succurrit
apertum
sanctus :

A tibus comitatus, Archiepiscopo venerande, ingre-
deris: ad sacrum tumultum non sine magno timore
accedis; modeste aperis. Cum subito thesaurum,
sacri corporis glorioso nitore micantem, conspicias:
odori suaviissimi novitatem miraris; ossa ipsius, sic-
ut erant, roseo colore nitentia, intentus intueris.
Illud corporeum, in quod ejus caro sanctissima tran-
sit (nec enim ipsum terram, vel pulverem audeo
appellare) novitatis specie oculos mirantium tenet
infixos. Tunc timor & reverentia, ne sacras con-
tingas Reliquias, te retardant: quibusdam tuorum
comitum hoc officium, sub obedientie jure com-
mittis. Quare præcepto coacti faciunt; quod dum
faciunt, expavesunt. Thesaurum itaque illum in
arca cypressina; quæ ad hoc erat parata, cum sum-
ma reverentia reponunt; sigillo consignant; custo-
dibus ecclesie nocte illa servandum committunt.

Religio
suum
suadefinitur
ad eadem
proprietatem3 colo-
rum mu-
bium be-
nignitas :e'arem
miraculisIlle vi-
menter
cari, Com-
miseratus;Salpina-
dum

62 Vixdum sol terras luce laxaverat, ecclesie
ambitum & atria populosa multitudo replevit.
Christi Sacerdotes conveniunt, hymnos concinunt,
laudes consonant, ora omnium ad Christi præco-
nia resolvuntur. Oneri sancto Episcopi subeunt,
qui postea reserebant, numquam se in re ejusdem
mensuræ tantum pondus fuisse expertos: morum
enim gravitas & constantia est ad ossa collecta.
Dum autem sancti viri Reliquiæ, serenibus Episco-
pis, ad propriam domum portantur; cum nulla
ubique nubes serenitatem aeris impediret; repente
duæ columnæ nubium, ab illius ecclesie culmine
ad cælum erectæ, adstare visæ sunt, tota eas mul-
titudine quæ erat extra ecclesiam intuerent. Milites
etiam Templi Domini, qui paulo remotius ab urbe
distabant, hoc cernentes, dixerunt, illud stupendum
miraculum sacri corporis translationem indicare.
Erant enim luce quadam perfusæ, recto ductu æthera
contingentes: per quas, ut opinor, cælestium
civium, ad sui concivis honorem, erat descensus.
Collocato igitur hominis Dei corpore, columnæ il-
læ nubem visus aciem reliquerunt. De illo autem,
quod in tumultu viri Dei per ossa sacra remanse-
rat, quidam Episcopi secum tulerunt, & per ejus
haustum variis infirmitatibus subvenerunt. Quot
autem & quanta virtutum signa ostensa sint &
sunt quotidie, me fateor ad ea scribendum defi-
cere. Quæ tamen litteris commendabo, verissima
ratione cognovi. Hæc enim, quæ præfata servat
oratio, ab ore Domini Russonis Sacerdotis vene-
rabilis avido pectore hausi, qui est ejusdem sacri
corporis custos, & nostræ ecclesie Primicerius:
ideoque multa de sancto viro perspicacius est ex-
pertus, quædam, magno studio quaesita invenit.

63 Quidam Comitatus, videndi officio sic
privatus, ut ei mox continua rerum differentias
demeret, inter populi frequentiam ante aram Chri-
sti Confessoris est ductus: & cuidam columnarum
ionixus, ne aliquo impetu populi [dimoveretur]
cum lacrymis opem viri Dei rogabat, sperabat;
cum improvisum viri Dei sensit auxilium; nube
remota visum promeruit. Mirabile dictu, quod erat
mirabilius factu. Inspecta luce, per se ad altare
accedit, Sacerdotibus se præsentat, gratias Deo agit
innumeras, B. Nicolaum Peregrinum magna do-
votione collaudat, ad celebres laudes ora populi la-
xat; in ore omnium nil resonat, nisi Dei & B.
Nicolai præconium. Haud dissimiliter & Salpitanum
quemdam, longo tempore lucis adeptæ incom-
modo infelicem, divina pietas respexit. Nam cum
ad beati viri ecclesiam cum ceteris conveniret, su-
bita visione cælitus illustratur; videt & sine duce
ambulat, quem ductor secum ad tam sancta traxit
spectacula.

64 Gallorum quidam dives & nobilis, dum Sy-
riam peteret, casu lumen oculorum prorsus amisit,
ut nec rerum colores, nec lucis & tenebrarum vi-
ces aliquatenus valeret discernere. Qui reversus,
sanam beati viri audivit, turbæ se inseruit, famu-
lorum ductu ad ecclesiam venit, lampades duas
utraq; manu coram sacro altari prætendit; prece
continua manantibus lacrymis Beato supplicat Ni-
colao; corde, ore clamat ad Deum. Cum tandem
vultus hominum, jam diu defuetos, divina clemen-
tia conspicit, gratias Deo debitas reddit, beatum
virum laudibus extollit ad cælum; postremo con-
versus ad turbam mirantium, & Deum in tanta
virtute laudantium, cordis votum manifestat ser-
mone, dicens; Deo & B. Nicolao devoto promit-
to, mox ubi rediero, me fundaturum ecclesiam
in honore B. Nicolai Peregrini, eamque tot præ-
diis & redditibus dotaturum, quæ ad trium Clerico-
rum usum sufficiant. Quis tunc præ gaudio lacry-
mis non manaret? quis Deo non benediceret? quis
divinæ virtutis potentiam satis admirari valeret? in
cujus ore nomen S. Nicolai non resonaret? Virtus
rebus exhibita spem præbet miseris, invalidis tristi-
bus optatam potiendi salutem.

65 Puer igitur quidam = Asculanus, cum dira
paralysis valetudine teneretur, ad domum viri Dei
ductus, ad incolumitatis statum rediit. Itemque qui-
dam vir = Potentianus, qui simili laborabat pericu-
lo, simili ope viri Dei evasit. Puella quædam Trani
degebat, quæ sic erat movendi officio a pectore
deorsum destituta, ut membrorum majori parte præ-
mortua, solo usu capitis & brachiorum vivere vi-
deretur. Quæ simul ac juxta sacram viri Dei aram,
sub cujusdam globi specie, propinquorum manibus
est deposita; intervenit beati viri divina virtus eam
respexit; multis videntibus surrexit, stetit, & am-
bulavit. Quod miraculum ubi per populum est
vulgatum, concursus omnium replet ecclesiam.
Rex mira. Vident in ea membra vivere, quæ prius
mortua fuisse dedicerant; perspiciunt, nervis ad
usum movendi laxatis, ambulantes, quam solum
corpore nodoso & pene lapideo pressisse cognove-
rant. Quis igitur digne possit exprimere, quanta
laudum frequentia ecclesie ambitum opplevit;
quot vocibus æthera pulsavere? merito enim in San-
ctorum beneficiis Deus est extollendus, qui facit
mirabilia magna solus. Haud secus quædam = Ru-
bensis puella, membrorum motu ab humeris deor-
sum privata, haud dissimilem B. Nicolai opem pro-
meruit. Similis eventus de simili periculo, in quo-
dam Vigiliensi puero, viri Dei ope, multis innotuit.

66 Puppis quædam a Syria rediens, fere jam
vota tenebat, Leucada visum & cognitam jam
transibat, cum Circæ procellæ, subito motu ma-
ris & aeris, terræ prospectum auferunt. Navis vi-
venti ducitur, ars eam rectoris destituit: bis dua-
bus diebus & noctibus amisso gubernaculo ventis
quassatur & fluctibus: omnes opem flagitant Ni-
colai, ejus auxiliare soliumque præsidium corde
petunt & voce. Cum vir Dei orantibus affuit; eam
formam & habitum, quæ per nostram urbem sole-
bat incedere, assumpsit; rectori & palmigeris osten-
sus, navim munit, inordinata ordinat. Mox paula-
tim navis illa minas pelagi, quæ prius vincebatur,
exuperat. Cum rectora peregrinis perquirat, an illum
adulescentem, sic Græce vestitum, umquam alias fuis-
sent intuiti. Qui se numquam nisi modo eum vidis-
se, ipsius etiam ope se a periculo eripi, credere [re-
sponderunt]. Mox nec veli nec remigii arte, sed sola
viri Dei ope, Trinacriam sunt advehi, portum Syra-
cusanum tenentes. Hoc ultimum, hoc insigne mi-
raculum-

AD 77.
DO

qui inco-
matur

Et trans-
fertur an.
1143, 4
O. Febr.

raculum ab ejusdem rectoris ore audiui.
67 Sed quoniam libellus iste jam pertingit ad metam, finem votis & precibus omnes communiter exoremus. O Beate Nicolae Peregrine, cujus opem infirma & laborantia corpora sentiunt, medere animabus, morbos vitiorum tuo interventu repelle, motus carnalis concupiscentiae sedare, statum mentis roborare, fer opem miseris, adfide invocantibus, nautas rege, peregrinos, Peregrine, gubernare; urbem Tranum tuere; Archiepiscopum Bisanthium, prorsus tuo cultui devotum, ab omni nocivo incursum defendo; Clerum & Tranensem populum protege; meque humillimum tuum famulum, in tua ope confisum
9 custodi, omnesque quos tuo festo per annum bis q
latos efficias, ad aeterna gaudia & festa continua exemplo & imitatione levato; donante mediatore Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu vivit & regnat per infinita saecula saeculorum. Amen.

68 Sancti autem & beatissimi Nicolai Peregrini Translatio celebrata est, ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi anno millesimo centesimo quadagesimo tertio, sextae indictionis, quarto nonas
r Octobris, totius Catholicae Ecclesiae jura tenente Innocentio secundo Apostolicae Ecclesiae Antistite; Rogerio vero magnifico Rege Siciliae, Ducatus
B Apuliae, & Principatus Capuae Sedis potentiam pacifice obtinente; praesente Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

ANNOTATA

a Cum Rogerius I, utriusque Siciliae Rex, ab Anacleto Antipapa coronam accepisset; tota pene Apulia privatus fuit ab illis qui Innocentio II Catholicas partes tenebant. Et hanc ille quidem fere recuperaverat anno 1138; sed non Barium cum circumjuncta regione, sub qua ipsum etiam Tranum censetur: recuperavit autem ante mortem ipsius Innocentii, obitam anno 1143 24 Septembris: atque adeo cessabant motus bellici, omnique fuit anno 1142 celebranda Translatio, ut infra notabitur.

b Abailardus, alius Bailardus, Archiepiscopus Brundisius in agro Hydruntino, sedis ab anno circiter 1119 ad annum 1144 aut sequentem. Primus istius Episcopus habetur S. Leucius, cujus Acta illustravimus XI Januaria: distat autem urbs ea Trano p. m. 66.

c Ita corrigo, quod in Ms. & apud Ugellum scribitur Astunienis, qualis nullus usquam fuit. Correctionem autem probat ipse Ugellus, qui texens Catalogum Ostunensium Episcoporum, proxima Brundisinae metropoli subiectorum, sed satis imperfectum, post Datum (ante quem alias nullas reperi) anno 1071 praesentem dedicationi Cassinensi, indicat Anonymum, qui Translatio huius interfuit an. 1143: atque hinc transiit ad Maroldum, pro anno 1185; praetermisso Petro, quem ante hunc constat anno 1170 transfuisse Reliquias S. Barsanuphi, sicut ostendi ad XI Aprilis num. 21. Distat autem Trano Ostunum p. m. 60.

d Arianum, oppidum mediterraneum Hirpinorum, in Principatu ulteriore, urbs Episcopalis sub Beneventana metropoli; cujus Episcoporum catalogus apud Ugellum valde imperfectus est, & desunt qui inter Gerardum pro an. 1098 ex Guillelmo Tyrlo usque, & Bartholomaeum an. 1179 praesentem Concilio Lateranensi, reverterunt Ecclesiam istam, quae Trano distat p. m. circiter 50.

e Rapella, urbs provincia Basilicata, nunc fere deserta & Episcopatus Melfiano unita, Trano distat p. m. 42. Nomen ejus qui tunc fuerit Episcopus, apud Ugellum desit: cui praeter Ursulum, anno 1079 notum; nullus nominatur usque ad annum 1237.

f Andria urbs Episcopalis sub Tranensi metropoli, a qua sex p. m. distat, de qua pluries infra 9 Junii ad Acta S. Richardi Episcopi, primi inter nominatos: ceterorum Episcoporum nomina, praeterquam unius Christophori, latent usque ad an. 1179.

g Fortassis Vigiliensis, unus e duobus Archiepiscopis Tranensis Suffraganeis, haecenus nobis Anonymus, quia latent nomina Episcoporum ab anno 1107 ad 1179. Proximi inter p. m. 20 alii, omnes fere Baricensi Archiepiscopo suberant: qui Archiepiscopus, triplo propior Trano quam Brundisius, cur vel non invitatus fuerit, vel adesse non potuerit volueritve, causam videtur ex Ugello eruere; cum de Joanne tunc Archiepiscopo, in locum depositi ab Innocentio II Angeli substituto, loquens dicat, quod, sede eam Sedem regens, una cum ipso Angelo, ab Eugenio III depositus est anno 1151.

h Infra num. 82 dicitur ea arcula, fuisse longa palmos tres, larga duos.

i Cornerum aliquod invenitur in Pontificia ditione: sed vix possum credere ipsum hic indicari; etsi toto Neapolitano regno nullum nominent Chorographi.

k Salpe, nunc vicus sub Episcopo Tranensi, olim ipsamet civitas Episcopalis trans Ausidum fluvium, Salapia dicta, in vicina Capitanata, olim Daunia
B provincia, haud procul a mari: distat Trano p. m. 13.

l Hic mihi imploranda Gallorum curiosorum diligentia, ut ejus ecclesiae locum requirant & indicent. Consultus enim a me Claudius Castellanus, Canonicus Parisiensis, respondit, veteri, ne antiquata spectatiori nobilitate, ibi nunc patronus colatur S. Nicolaus Myrensis.

m Asculum in jam dicta Capitanata provincia, vulgo Ascoli di Satriano, a quo diversum Asculum in ditione Pontificia, quod Asculum Picenum dicitur; primum autem illud distat Trano p. m. 40.

n Potentia urbs Basilicatae provinciae Episcopalis, ad radices Apennini, distans Trano plusquam 50. p. m.

o Rubus, vulgo Ruvo, urbs Episcopalis ditionis Bariana, Trano octo p. m. distat.

p Leucas promontorium Epiri, fere e regione Italiae & Hydruntinae ditionis.

q Duplex festum intelligi debet, hunc 2 Junii; & diem translationis, a die 4 Octobris, festo S. Francisci impedita, ex antiquo usu translata ad diem 5, ut infra videbimus.

r Cum moriebatur Sanctus, anno 1094, initium anni sumebatur Tranensis a Kalendis Januarii, ut probat concursus feria 6 cum 2. Junii. Hic vero, vel dicendum est initium sumi a 25 Martii, novem mensibus citius; vel corrigendus est textus, scribendumque anno 1143: hujus enim anni mense Septembris incobabatur Indictio sexta, & sequenti max Octobri adhuc vivebat Innocentius II, qui alterius anni Octobrem non vidit, sed obiit (ut supra dictum) 24 Septembris. Antonius enimque secutus Agnellus, ut annum 1143 retineant, nec Dominicam admitterent, seque anniversaria commemorationi aptarent, pro 14 Nonas scripserunt diem quintum Octobris, quasi Amandus dixisset 111 Nonas.

s Haecenus Codex Tranensis; unde sumptum egraphum Vallicellanum (ipsum illud credo, quod Romanum missum fuerat, ad impetrandam proprii Officii recitandi licentiam) subiectam sibi habet attestationem Notarii transferentis, sub hac forma, Ego Joannes Baptista Petrus, Presbyter & Canonicus majoris Archiepiscopalis Tranensis Ecclesiae, publicus Apostolica auctoritate Notarius, de ordine & mandato Illustrissimi & Reverendissimi Domini Julii Caraccioli Archiepiscopi Tranensis, ex quodam vetustissimo Codice in pergamento scripto, conservato in Archivio dictae majoris Tranensis Ecclesiae, prae-

A presentem copiam Vitz, Obitus, & Translationis nostri gloriosi Confessoris & Protectoris Nicolai Peregrini, mea propria manu extraxi & exemplavi, de verbo ad verbum, ut jacet: faslaque diligenti collatione concordat: meliori tamen semper salva. Ideo ad fidem & requisitionem qui supra Notarius, hic meum, quo in publicis utor, signum, rogatus & requisitus, apposui. Hunc testimonio attestatur deinde ipse Archiepiscopus, subsignante prater ipsum Secretario ejus, Vincentio Dethio. Hic autem Archiepiscopus creatus anno 1593, testimonium istud signavit anno 1596, sequentique mox anno translatus ad Castrensem ecclesiam, locum fecit Andreæ de Franchis, qui etiam ipse post impetratam proprii Officii concessionem, anno 1603 ad Acheruntinam Metropolim transiit.

Ceterum non tunc primum capiti Officium de S. Nicolao fieri; ad cujus Matutinum more prisco verosimiliter sumebantur Lectiones ex praeaudato vetusto Codice. Etiam ad calcem utriusque vitæ Italica mox laudanda habentur Hymni duo, pro Vesperis Laudibusque, una cum Lectionibus brevioribus reperti in vetustis Tranensis ecclesiae Breviariis Mss. Alius item prolixior Hymnus; a Francisco Cameno Perusino ante annos quingentos, adeoque ante annum 1117 editus fuit, ac forsan immediate post Canonizationem ante finem sæculi xi: qui potuit pro sequentia ad Missam servasse. Hunc ergo placet, quia elegans vitæ compendium continet, hic subnectere; ac deinde minores duos ex Breviariis, tamquam luculentissima veteris cultus & patronatus argumenta.

HYMNUS VETUSTISSIMUS.

A Francisco Cameno Perusino composuit.

Solus o Cæli Nicolae fulgens,
Magne protector populi Tranensis,
Da (precor) vires tua concinenti
Inclita mira.

Helladis Græco genitus parente,
Et gregis pastor Dominum vocabas,
Mote Mystrarum, Miserere semper
Kyrie clamans.

C Altius spirans, ovibus relictis,
Eligis specum recubantis ursæ:
Quam fugas signo, Dominique jussu,
Quo tremit orbis.

Hic senex forma Monachus verenda
Astitit nudus tibi, canus oca,
Teque confirmat monitu salubri,
Inde refugit.

Anxia tandem caperis jubente
Matre percussus retineris arce,
Calicus facto tonitru sed exis,
Obice rupto.

Rursus incassum cohibent catenis:
Solveris semper manibus Tonantis,
Et super solis radios canoro
Tolleris ore.

Redditum terris scelerata furtim
Turba te vinctum mare mergit alto:
Excipit delphin laqueis resectis,
Teque revexit.

Mox salutarem repetens cretum,
Erigis cedro Crucis alma signa;
Ducis & fratrem: videt ille miram
Igne columnam.

Angelus transfert radians utrumque:
Tu tamen constans toleras in antro
Quidquid excelsi monuere sancta
Dogmata Christi.

Tomas I. Junii.

Hinc rapi vivus toties mereris,
Et modo spectas radiosa luco
Lucido supplex simulacra Divum,
Lampade trina.

Hic Tranum monstrat, tibi mox futurum,
Nuntius cæli, titulum perennem,
Usque ad extremum genus hujus orbis
Æde sacrata.

Quot subis pœnas meritis olympi?
Immerens ictus quoties tulisti?
Saucio tandem Superi medentur,
Numine summo.

Dum parant nautæ tibi machinari
Fluctibus letum, pia Virgo tutum
Vexit Hydruntum: variasque pellis
Illico pestes.

Ad Tarentinos gradiens, cruorem,
Dive, sudisti graviter repressus:
Inde migrasti celebres Tranenses
Hospite grato.

Kyrie hic tutus miserere clamas,
Teque sectatur puerilis aura:
Namque concentum similem rogabas,
Munere pomi.

Pane cum lymphæ reficis pusillum
Corpus, indutum tunicam miscellam;
Et nudis semper pedibus meabas,
Supplice lingua.

Hic adhuc spirans, sitiens aquarum
Poculum poscis, bibis; ac relictus
Humor est nectar, velut egit olim
Christus Jesus.

Quis tuas plene, Nicolae, laudes?
Mira quis posset numerare magna?
Tu Crucis signo redimis loquelam,
Dive, sorori.

Quot tua incedunt ope claudicantes,
Quot vident orbi? movere expedite
Ante contractos numerosus artus
Undique supplex.

Dæmones pellis miseris ab alvis,
Compedes multis manicasque solvis,
Naufragas puppes hiemem ferentes,
Hostis & arma.

Dive, tranquillum mare siste nantis;
Dive, pro nostra vigiles salute:
Ut poli æterna requie fruamur,
Sospite cursu.

Sit Deo Patri decus, atque Nato,
Spiritus sanctum veneremur æque:
Trius ac unus Deus est ubique
Perpete sæclo. Amen.

ALII DUO HYMNI

Ex Mss. Breviarii Ecclesiae Tranensis.

Exultet cælum laudibus,
Fulget terra virtutibus,
Colit Mater Ecclesia
Nicolai solennia.

Castus ab annis teneris,
Mundique spretis prosperis,
Pauper factus pro paupere
Christo, dicatur æthere.

Notis discedens laribus,
Abraham novus æmulus,
Urbes lustrat agminibus,
Vacans orationibus.

In Crucis laude jubilat
Mente, quam manu bajulat:

Y

Cr.

EX ITAL.

Crucis virtus est gloria,
 Laus, & ejus victoria.
 Jacob assumens baculum;
 Jordanis transit loculum:
 Tempus athleta perdidit
 Hostem, stravit & saeculum.
 O summi Regis signifer
 Nicolae sat celebris;
 Preces funde pro populo
 Degente in periculo.
 Praesta Pater ingenite,
 Jesu cum sacro Flamine,
 Ut Nicolai meritis
 Bonis fruamur caelici. Amen.

JESU nostra redemptio,
 Amor, & vita pauperum;
 In Nicolai laudibus
 Preces admitte supplicum.
 Hic manna pastus caelitus,
 Corde mitis, Angelicus,
 Dulcis fuit alloquio,
 Alacer in obsequio.
 Solis occasu modice
 Se pane cibavit, latice.
 Non afficit esuries,
 Nec gravavit ingluviem;
 Joseph abiecit pallium,
 Affectans vitam bravium;
 Christum sequendo Dominum,
 Catervas fugat Daemonum.
 Sacro repletus Flamine,
 Ac puerorum agmine
 Stipatus, mente sedula
 Dei sator magnalia.
 Hic nudus nudum sequitur,
 Ejus Crucem amplectitur,
 Hostem nudus aggreditur,
 Caelum dives ingreditur.
 Praesta &c.

P A R S IV.

En Vita Italica edita per Antonium Pauli.

De secunda sacri corporis translatione.

PROLOGUS ARCHIEPISCOPI.

Majestati Catholicæ Philippi III Regis, Domini
 nostri devotissimus ejus Vassallus & Capellanus,
 Fr. Didacus Alvarez, Archiepiscopus Tranensis.

A Pud omnes ferme nationes, Rex potentissime,
 lex fuit inviolabiliter observata, ut quoties-
 cumque thesaurus aliquis reperiebatur, indicium ejus
 daretur Principi ipsius loci. Id autem tunc maxime
 fieri convenit, quando repertæ sunt res magni pre-
 tii, talesque ut facere multum possint ad Regni to-
 tius conservationem, amplificationemque, aut sanctæ
 fidei dilatationem, cujus tam studiosa est Majestas
 tua, exemplo Regum Catholicorum, decessorum
 ac progenitorum suorum.

69 Sciat ergo Majestas tua, quod ab annis pluri-
 bus quam quingentis, in hac Archiepiscopali Tra-
 nensi ecclesia, fuerit cum maxima solennitate, mul-
 torumque Praesulum concursu, coram grandi extra-
 neorum multitudine, depositum corpus venerabile
 gloriosi S. Nicolai Peregrini, Patroni ac Protecto-
 ris hujus Metropolis & Dioceseos: cujus sepul-
 crum multis annis visitatum honoratumque fuit,
 non solum a Tranensi populo civitatibusque vici-

nis, sed etiam ex regnis longe semotis; allicien-
 te peregrinorum frequentium fama, tum ipsius San-
 cti, cum miraculorum grandium, quibus illumina-
 bantur cæci, erigebantur claudi, & omnis generis
 infirmi curabantur. Hinc tam largæ undique elec-
 tæ mofyæ conferebantur ab iis qui propter recepta di-
 vinitus beneficia testes se profitebantur gratiarum,
 per illius intercessionem obtenturum; ut ex iis fabri-
 cari potuerit ecclesia Archiepiscopalis nova, tam
 speciosa tamque sumptuosa, ut omnibus intuentibus
 ipsa quoque pro miraculo sit; evidenterque declaret
 reverentiam, quam Sancto ipsi habuerunt tanti ope-
 ris conditores.

70 Verum processu temporis valde refraxit ejus-
 modi religio: sive id fecerint bella quibus sæpius
 concussum est Regnum, seu discordiæ civiles intra
 ipsam civitatem gliscientes, seu alix denique causæ
 cognitæ Deo, cujus occultissima judicia nequit in-
 tellectus humani debilitas penetrare. Usque eo au-
 tem hic defectus processit, ut penitus etiam amissa
 memoria fuerit loci, tantum thesaurum continen-
 tis, quamquam dubitaret nemo, quin is etiamnum
 haberetur in Archiepiscopali ecclesia: utpote quem
 constabat illuc allatum fuisse, ex ea quæ hodie S.
 Jacobi nuncupatur, & olim metropolitana fuit. Qua-
 propter complures Tranenses Antistites, ac nomina-
 tim Don Talsa & Don Caracciolo, eundem stu-
 diose requirendum assumpserunt: sed irritò conatu
 Felicio illis fuit Don Andreas de Franchis, qui
 majori diligentia usus, quemadmodum in progressu
 historiarum dicitur, reperit quædam illius ossa a genu
 deorsum; majori ac præcipua corporis parte ignota
 remanente: donec placuit Majestati tuæ ad hujus
 Ecclesiæ Tranensis Archiepiscopatum benigne me
 deligere, cui non requirenti contigit felici casu il-
 lam quoque reperire; ut posset Sanctus ipse Pro-
 pheticum istud usurpare, Inventus sum a non que-
 rentibus me: palam apparui iis qui me non interro-
 gabant.

71 Quapropter gloriari potest Majestas Tua, se-
 que felicissimam reputare, quod ex tribus gloriosis
 istius nominis Sanctis, quorum corpora divina pro-
 videntia voluit in Italia reverenter servari, duo, vi-
 delicet S. Nicolai Bariensis, & S. Nicolai Peregrini,
 intra tuum regnum Neapolitanum habeantur; ter-
 tium vero, quod est S. Nicolai Tolentinatis, licet
 alibi honoretur; ad hoc tamen Regnum quasi ra-
 dicaliter pertinet, cum is fuerit a parentibus sterili-
 bus impetratus, voto ad primum facto. Neque glo-
 riari tantum, sed etiam secunda degere sua Majestas
 potest: eo quod veneranda, tam istorum Sanctorum,
 quam aliorum toto Regno inveniendorum ossa, ipsis
 ubi servantur civitatibus & oppidis sint pro firmissi-
 ma ac munitissima arce, maxime ubi debitus
 illis honor servatur.

72 Id sane experti sunt Tranenses cives tui.
 Dum enim memoria apud eos vigeat sancti sui Pa-
 troni ac Protectoris, ejusque corpus visitabatur at-
 que honorabatur a populis; conspiciebatur hæc ci-
 vitas bonis spiritualibus æque ac temporalibus abun-
 dare; ornata publicis privatisque palatiis; copiosa
 familiis nobilitate præstantibus; plena civibus, pru-
 dentia ac gravitate conspicuis; frequentata ab ex-
 teris nationibus, omnis generis pretiosas merces eo
 venum afferentibus. Fama autem gloriosi Peregrini
 nostri sic diffundebatur, tantumque creverat fe-
 storum illi decretorum numerus, & processionalium
 pomparum, quibus natalis eius colebatur, magni-
 ficentia; ut cum insignis quidam navarchus Tra-
 nensis, Comes Martinus vulgo nuncupatus, salvam
 deduxisset classem quamdam numerosissimam Re-
 gis

Episcopus
 Regi,
 tamquam
 fundi do-
 mino;

indicas
 thesaurum
 a se re-
 perit;

qui omni
 summo in
 pretio ha-
 bentur;

deinde duo
 nescitur
 latuerat;

E

quo a de-
 cessore
 a frustra
 quæsit

Rom. 10, 10

omni rege
 loco glo-
 riari Regi
 possit;

Per omni
 enim olim
 floruisse
 Tranen;

Agis Alfonsi hoc nomine primi; possetque rem quamlibet aliam sibi ac posteris suis mercedis loco postulare; aliud petere non voluerit, quam ut sibi illisque stabiliretur prerogativa perpetua, deferendi ad processiones istas vexilli, sub ipsius Sancti nomine benedicti. Verum statim atque cum memoria loci, ubi corpus erat, etiam elanguit prisca erga Sanctum devotio; pariter deficere cepit incolarum numerus, Nobilium frequentia, copia facultatum, ædium venustas; & platearum civitatis, quasi spinis ac vepribus confixæ, deserti alicujus potius quam habitationis humanæ speciem præ se ferre: ut optime ei conveniret de Jerusalem dictum Isaia v capite; Domus multæ desertæ, grandes & pulchræ, absque habitatore; idque quod apud eundem sequitur capite xxxii, Super humum populi mei spinæ & vepres ascenderunt; quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis.

defuisse
autem e-
dem no-
glio,

et nunc
vixit
quasi resu-
scitari.

B

73 Nempe hæc omnia venerunt super illam, quia domi non erat S. Nicolaus Peregrinus, seu verius sic erat quasi non esset. Erat, quia revera ipsius corpus servabatur in ecclesia; non erat, quia diffluerat ejus notitia ac veneratio. Ex quo autem divinæ bonitati placuit, ut eo quem supra insinuavi casu a me retegeretur; dicere potuimus, domi esse S. Nicolaum. Neque enim exinde tantum frequentior cepit esse Sacramentorum usus, ferventior spiritus, ecclesiæ cultiores; sed etiam manifeste apparet auctor frequentia popularis, crevit numerus nobilium familiarum, proficiunt opes, restaurantur ædes; ac tota denique civitas, velut e profundo miseriarum eruta, assurgit ad priorem paulatim fortunam; adeo ut sperandum sit, quod, si ad hunc modum pergat Deus eam perfundere divino suarum gratiarum rore, quo ipsa in devotione erga Sanctum proficiet, pristinum omnino splendorem recuperatura brevi sit. Hic ergo est thesaurus, Rex potentissime, cujus inventionem significare Majestati tuæ mei esse officii censui: de quo ut certior esse possis, mitto particulam Reliquiarum, & Vitam ipsius Sancti; de tua insigni religione ac pietate confidens, quod utramque gratissimam habebis, ex utraque fructum capturus suavissimæ voluptatis; maxime cum videbis eodem vix dum reperto commoda exinde tot provenisse: quod totum vertat Deus ad laudem suam, exaltationem sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, & gloriam tuæ Majestatis, quam ipse nobis annis multis felicissimam servet. Ita vovebam, in tua fidelissima civitate Trani, die x Aprilis, MDCXVII.

Mini ergo
cum parti-
cula co-
paris Vi-
tam an.
1617 re-
cessam,

C

74 Hanc Epistolam sequebatur ipsiusmet Auctoris Dedicatoria, directæ ad Archiepiscopum, qui Historiam vulgari lingua scribi jusserat, qualis impressa fuerat in prima libri editione, sub die x Decembris MDCXI; ad cujus compositionem usum se fatetur Auctor, gemino Codice perquam vetusto, altero quidem ubi inter aliorum Sanctorum Vitas continebatur scriptum Adelferii, quale ad Canonizationem ab Urbano II impetrandam oblatum ipsi fuit; altero, quo Amandus Diaconus Vitam sancti ab initio ad finem translationemque corporis complexus est. Hæc autem duo opuscula non tam assumpsit ille in novæ scripturæ argumentum, quam verbosius ex Latino Italica fecit: posterioris autem certitudinem confirmat, primum ex tabula Græcica, quæ in ipsius S. Nicolai ecclesia etiamnum cernitur, & proxime a morte ejus pi-
ta creditur, effigiem venerabilem repræsentans cum multis circumcirca miraculis eodem Amandi opusculo explicatis; veteribusque duobus Breviariis Miss. ante plura sæcula, ubi Lectiones & Hymni exinde sumpti inveniuntur; & bi quidem quales supra exhibui. Postquam autem totum illud assump-

unde hic
dantur ut-
tina in-
vatio et
Transla-
tio.

Junii Tomus I.

prum fideliter explicavit Antonius, capite xiv descriptis angustissimam amplissimæ Basilicæ fabricam, ab utroque Bisuntio in nomen S. Nicolai erectam, cui in proximo dixerat impensa plus quam ducenta millia ducatorum fuisse; ingens eo tempore summa: deinde progreditur ad Caput xv, unde nobis fiet Capituli sequentis initium.

CAPUT L

Inventio partium aliquarum an. 1603, &
reliqui corporis an. 1611.

75 **L** Abente tempore, usque adeo refrixit Tranensium erga Sanctum religio, ut neque sciretur ubinam esset sacrum illius corpus, neque ullo in honore haberetur sacellum ejus; quod jam potius formam cæmeterii habebat, quam oratorii. Tandem vero Tranensis Archiepiscopus, D. Andreas de Franchis, filius illius Vincentii, qui non solum eruditis libris suis sæculum illustravit, sed etiam felici nobilium Prælatorum ac Jurisperitorum prole; in eam cogitationem venit, post restauratam ecclesiæ fabricam, & officinas pro Nundinis fabricatas, in dextro latere vix ad illam ducentis, locupletatam Sacristiam & mensam Archiepiscopalem, non sine impendio millenorum aliquot scutorum; venit, inquam in eam cogitationem Dominus Archiepiscopus de Franchis, ut resuscitaret memoriam venerationemque S. Nicolai, requirendo ipsius corpus. Variis ergo ecclesiæ locis suffodi pavimentum jussit: sed nihil reperiens, accersiri ad se jussit D. Joannem Vincentium Baracchiam, nunc Canonicum præbendam, tunc Subdiaconum prædictæ ecclesiæ; eo quod fama esset, cognitum ipsi haberi locum desideratum.

Archiep.
de Fran-
chis,

E

ex Sub-
diacono,
servati divi
arcani
consecro,

76 Hic varie requisitus interrogatusque cum nihil proderet; flecti tandem cepit, dicente Archiepiscopo, decretum sibi esse, suffodere totum pavimentum chori circa princeps altare: quod ne contingeret cum tam insigni ecclesiæ detrimento, lassus demum est, sibi a suo patruo, D. Petro Baracchia, sub extremum vitæ articulum dictum esse, quod Reliquiæ S. Nicolai Peregrini desolæ jacerent, in angulo ecclesiæ, in cornu Epistolæ altaris Majoris; itaque per succedaneam revelationem annorum plus quam quadringentorum, solitam sub obitum fieri, ex illo se accepisse. Ipso ergo eodem die, scilicet xv Maji anni MDCIII, post Vesperas, ad ecclesiam se contulit Archiepiscopus, Vicario suo Generali, Archipresbytero, & Canonicis non nullis comitantibus; jussitque adductum eodem cæmentarium fabricum, eo quem Subdiaconus indicaverat loco, terram effodere: qui post impressum aliquoties lignum, detexit duo candida marmora, sub iisque capsulam æque marmoream coloris varii, ad modum basis, cum suo operculo item marmoreo, longam palmum cum dimidio, largam unum. Dissoluto autem quo operculum atque connectebatur plumbo, reperta intus sunt humana ossa parvula, digitorum & genuum, nonnullaque longiora, cum parte hepatis intra byssinum album convoluta. Nulla quidem scriptura apparebat, quæ fidem faceret S. Nicolai ea esse: fides tamen ab universo populo habita est, mox ut de inventionem tali constitit; propter indicia plurima concurrentia, in Processu desuper confecto explicata. Erant Reliquiæ illæ omnino sicce, multumque accedebant ad candorem: prorsus enim sicce erat locus: vetustissimas autem probabat earundem fragilitas. Sic repertas reponi in sacristiam Archiepiscopus jussit, cum intentione earum-

extrema lo-
ci nstitutio
fuit, an.
1603,

partes ali-
quas San-
cti Corporis
invenit
et muni-
me.

Y a

earum-

EX ITAL.
A. PAULI.

earumdem veritatem populo declarandi, mox atque a Clemente Papa VIII desuper requisito habuisset responsum; quod non habuit, morte praeventus, non sine luctu civitatis totius.

Didacus
Alvarez
successor

77 Vacavit post D. Andream Sedes triennio, interimque elanguit negotium totum, quoad usque ad hunc Archiepiscopatum regendum electus fuit D. Fr. Didacus Alvarez, ex ordine Praedicatorum. Hic eodem quo suus decessor zelo impulsus, pro populo Tranensi, nihil ardentius desideranti, quam ut procederetur ad declarationem praedictam; cum Romam profectus ad limina Apostolorum, Sanctissimo D. N. Paulo Papae V ex ordine narravisset quae acta erant, nec ullum alicujus momenti dubium examinantibus occurreret, quod moram longiorem suaderet; responsum a Pontifice accepit, ut, secundum formam a Concilio Tridentino praescriptam, ageret. Hoc constituto rediit Tranum Archiepiscopus, anno Domini MDCX, mense Decembri: suoque Generali Vicario Antonio Pauli imperavit, recognosceret quam diligentissime Processus, sub Archiepiscopo de Franchis formatos, prosequereturque institutum examen civium seniorum ac fide dignorum. Tum vero convocata est Synodus diocesana, in Calendas Septembris anni MDCXI; in qua, praeter Metropolitanam hujus, Barlettanam, & Coratensis ecclesiarum Dignitates, conveniunt plus quam ducenti Religiosi, Theologi, Canonistae, Doctores, alique ex praecipuis hujus civitatis. His omnibus Archiepiscopus causam quae agebatur exposuit; factaque relatione Processuum, & argumentis pluribus adductis per Vicarium generalem, quibus facienda declaratio suadebatur; conventum unanimiter ac sine controversia in eam sententiam est, quae sine haesitatione decernebat, veras illas esse Reliquias S. Nicolai Peregrini, atque ut tales inferendas in ipsius sacellum.

78 Id ut faceret ab universis continuo rogatus Archiepiscopus, magno cum animi sui solatio, per universam Provinciam & circumjacentes regiones, publicari fecit novam Translationem, faciendam die v Octobris; eodem nempe, quo a tempore immemorabili consueverat celebrari prima, cum solenni processione Indulgentiaque plenaria, ad instantiam ipsius Archiepiscopi a Pontifice Paulo V concessa. Praeterea mandavit idem Antistes, ut inferior ecclesia Sancti, quae coemeterii instar squaliebat, repurgata restaurataque, novis fenestris cratibusque instrueretur. Quod cum factum esset, eodem quoque illata est grandis ex candido marmore tumba, cui sic imponeretur arcula, ab Archiepiscopo de Franchis reposita, ut sub altari S. Nicolai posita, pluribusque marmoribus & saxis operata, nequiret furtim subduci a quoquam. Verum ultimo die Septembris, cum eum in finem humus post altare Sancti effunderetur, apparuit agere processuum consilium, ponendi istuc tumbam praedictam. Etenim, statim in principio operis, deprehensa est moles durioris cimenti, altare ipsum cingens: quod altare, cum totum sit ex pretiosorum marmorum tabulis compositum, metuebant fabri, ne illud auferentes referentesque, ipsum aliqua in parte frangerent.

In quem
finem al-
tare suffo-
dientibus,ex curvis
solidior
compages
marmo-
rum,

79 Sancto autem omnia ad sui inventionem disponente, contigit eodem mane Tranum advenire peritissimum latum: qui auferendum reponendumque altare oblique ulla laesione pollicitus est, tanto majori cum gaudio Archiepiscopi, quod jam coepisset suspicari alicujus Sancti corpus sub ara illa delitescere. Hac ergo sublata, inventa primum est tabula marmorea cum foramine figurae ovalis: in quo foramine narrabant Canonici vidisse se praeteritis

annis, ferruminatam inhaesisse tabellam aeneam, simili figurae, cum insculpta S. Nicolai Peregrini effigie, quam tunc temporis domi suae asservabat D. Joannes Antonius Ventura, ipsius capellae Prior. Allata ergo tabella illa aenea, ab ipsoque Priore agnita, & ovali imposita foramini, inventa est eadem congruere. Tum marmore illo praegrandi sublato occurrit camentarii operis & mixturae subrubra massa durissima: quae maximo cum labore cuneis ferreis paulatim distracta, retexit duo Graeci marmoris saxa, tam firmiter inhaerentia marmoreis altaris gradibus, ut necesse fuerit malleis ferreis grandioribus ipsa comminuerent.

80 Inter haec supervenit Archiepiscopus, comitante cum P. Mag. Fr. Damiano Alvarez fratre suo, & Canonicis aliquot. Videns autem quam egre, quamque grandibus malleorum ictibus diffringerentur tabulae istae marmoreae; cogitare coepit, fieri posse, ut sub iis inveniretur reliqua pars corporis S. Nicolai: in eandemque opinionem multi etiam alii venerunt, verosimile id faciente ipsius Sancti effigie, olim collocata supra foramen primi marmoris, ut dictum est. Quapropter, mandante Archiepiscopo, ut usque ad imum altaris fundamentum fodiendo procederetur; tandem multo molimine eo usque perventum est, ut vacuum aliquid resonare inciperet: inventaque est laterum atque lapidum minorum firma compages, qua una ex parte resoluta, detecta fuit capsula lignea. Hoc viso, mandavit Archiepiscopus, ut auferretur a capsula omnis circumcirca calcis lapidumque materia: noluit tamen eandem prius aperire, quam accuratissime summa, nec sine lacrymis teneroque cum sensu devotionis, omnia contemplatus, ipsam quoque considerandam obtulisset Dignitatibus, Canonicis, Syndicoque atque Electis Universitatibus; qui tunc erant, ex Nobilitate quidem, Franciscus Mondellus, Dionysius Sisola, Angelus Liazarus, & Joannes Lucas Scaffa; ex Populo vero, Mutius de Luca, Claudius Palumbus, Franciscus Ventura, & Caesar Campilia, istuc eum in finem advocati.

81 Viderunt ergo cupressinam esse capsulam, tres palmos longam & duos largam, antiquitus ab Archiepiscopo Bisantio curatam, qualis etiam nunc in tabula vetusta picta conspicitur. Hanc cum Presbyteri duo reverenter aperuissent, statim in loco aliquantulum profundo & vivis saxis undique cincto; admotis eo facibus viderunt majorem partem eorum omnium ossium, quibus humanum unum corpus integratur, coloris inter rufum ac rubrum, quae propter vetustatem & loci humiditatem fragilia valde erant; sicut etiam ipsa capsula: quare cum eam attollere Presbyteri vellent, in frustra discessit. Ergo Archiepiscopus ipse, injecit collo Stolum sacram; & genuflexus, propriis manibus ossa singula extraxit; atque tribus in pelvibus collocata, deferri iussit in Sacristiam, ubi conservabantur Reliquiae ceterae. Tunc palam conspectum est caput, licet non integrum; maxillae cum dentibus, pectus, costae, humeri, spina dorsa, aliaeque multa ossium fragmenta: item fragmenta quaedam vestis rufae, manticae atque chordae, quas gestare Sanctus solebat cum viveret, cum quinque nummulis aetatis istius, quos ipsum credibile est elemosynae nomine accepisse: pulvis denique cinerum rubicundus, sigillum appressum capsulae omnia denique signa, comprobare apta, quod a tempore primae translationis ea sic composita fuerint.

CAPUT II.

*Translatio celebratur 5 Octobris, Sacrarium
inservatur, in quod etiam alia Reli-
quia inferuntur an. 1616.*

*Spasorei 2a
fama.*

AD illius inventionis famam repleta est jubi-
lo civitas universa; affirmantibus unani-
miter omnibus, nolle Sanctum membra sua divisim
coli, sed insimul velle conservari omnia: quan-
doquidem, occasione paucarum Reliquiarum ejus
reponendarum sub altari, repertæ fuerint ceteræ
omnes. Ab urbe per circumjectas late regiones di-
dita fama eadem multo plures excivit, ad præsen-
tiam futuræ Translationi impendendam: invitati
nihilominus sunt nominatim, Reverendiss. D. Saluzius
Episcopus Rubensis, & D. Bovius Episcopus Mol-
fettanus; indictaque est Synodus diocesana universo
Tranensi Clero, in diem primæ Translationis anni-
versarium. In hunc etiam diem ornata est ecclesia
a summo usque deorsum variis pannis, non solum
Italicis, sed etiam Flandricis, diversimode configu-
ratis; sic ut omnes faterentur numquam in hac
provincia visam ecclesiam, tam splendide excultam;
ad quam ipso die solennitatis communiori calculo
censendi sunt concurrisse ad octo millia extraneo-
rum. Primæ autem Vesperæ fuerunt quam solen-
nissime decantatæ ab Archiepiscopo, residente in
throno suo, atque ex adverso in alio confidentibus
Antistitibus prænominatis.

*Tranum
inveni fide
concursum.*

*ubi 303.
causa
Synodo
diacsa-
no.*

83 Sequenti mane, prius quam ad ecclesiam
procederetur, congregata fuit coram Archiepiscopo
Synodus in Palatio ejus; cui, præter Prælatos jam
nominatos, intervenerunt Dignitates Ecclesiæ ac
Diocesis Tranensis; deinde Archipresbyter atque
Cantor Bituntinus, Archipresbyter Rubensis & Pri-
micerius Molfettanus, cum multis Doctoribus atque
personis in urbe honoratis. Coram his proposuit
Archiepiscopus negotium, quod erat præ manibus:
querivitque, an prænarratæ inventioni subesse possit
scrupulus aliquis vel dubium. Cœperunt ergo
Episcopi ambo jam dicti, ratiocinio perquam bene
fundato, demonstrare, atque evidenter comproba-
runt, Reliquias, tam primas, quas reperit Archie-
piscopus de Franchis; quam recens inventas, ha-
bendas esse ut veras certaque Reliquias S. Nicolai
Peregrini; propter manifesta ac supra relata indicia,
quorum singulorum efficacia diffusius explicatur in
Processu. Declaraverunt insuper, quod nova in-
ventio nullatenus derogabat priori; quia inter se
comparata ossa, peritorum medicorum & chirur-
gorum judicio, ejusdem inter se proportionis erant;
accurateque numeratis omnibus nullum reperiebatur
superfluum, aut ad unius ejusdemque corporis con-
stitutionem incongruum; deficiente solummodo
Brachio, quod in argentea liphanotheca vetustissi-
mi operis, & imagine Sancti insignita, contine-
batur; servari solitum supra sepulcrum, in sacri-
stia ipsius ecclesiæ. Addiderunt etiam & probave-
runt, nequaquam esse novum, quod intra unam
eandemque ecclesiam, unius ejusdemque Sancti Reli-
quias variis locis partim sepultæ, partim aliter com-
positæ haberentur; imo id ipsum communiter inve-
niri factum, propter bellorum furtorumque peri-
cula.

*C
declarata
est veritas
inventæ
reum Reli-
quiarum.*

*que f. 6
vesperam
processio-
naliter
circumla-
ta.*

84 His aliisque rite expensis per jam dictos Præ-
latos, eorundem sententiam universa Synodus com-
probavit; additis etiam rationibus aliis, vi quarum
decreta conscriptaque declaratio, secundum statuta
Tridentini Concilii, publicata est inter Missarum

Junii Tomus I.

solennia; in eandemque diem indicta Translatio
solennis, post Vesperas faciendæ: & ad hunc finem
utræque Reliquiæ compositiæ fuerunt intra arcam,
holoserico rubro obductam, quo possent facilius cir-
cumgestari. Cœpit autem post horam vigesimam
tertiæ pompa precedere ab ecclesia; quam in lon-
gissimam seriem extenderunt, non solum Religiosi
ex tota collecti Provincia, sed etiam Confraternita-
tes, Barletta Vigiliisque adductæ, Clerusque Dic-
cesanus: & hos inter censebantur tres chori musi-
corum, laudes atque hymnos Sancto canentium;
post istos vero sequebantur Canonici hujus Metropo-
lis, per vices sacræ arcæ ferendæ humeros commo-
dare jussi; ac denique clauderetur agmen ab Ar-
chiepiscopo Tranensi, Rubensique & Molfettano
Episcopis, Pontificalia indutis. Hoc ordine per
omnes præcipuas plateas circumducta est pompa,
circuitu plus quam mille passuum, duarum & semis
horarum spatio; deponebanturque Reliquiæ ad Sedi-
lia quatuor regionaria, ad quæ astabant totidem
perquam splendida altaria; ubique autem explode-
bantur tormenta bellica, mortariola, & sclopi, va-
rie dispositi; collucentibus etiam ignibus festivis, in
formas draconum, pyramidum, atque gigantum ar-
tificiose compositis: adeo ut Civitas, licet gravata
tantopere, videatur hic voluisse exhibere specimen
magnificentie suæ veteris.

85 Finita processione, tres jam dicti Antistites,
manibus suis extra arcam sustulerunt Reliquias, in-
tra velum sericeum viride sigillatas, collocaruntque
supra altare S. Nicolai, intra rumbam marmoream,
ex unico saxo totam; & supra eam poni jussērunt
tres marmoreas tabulas, atque altare, in formam ac
situm priorem reduci. Ex ipsis autem Reliquiis præ-
ter brachium antiquitus separatum, placuit Domino
Archiepiscopo foris etiam asservari Caput, Hume-
rum, & Maxillam, cum pauculis fragmentis ossium,
ad commune populorum solatium intra proprias liph-
anothecas recondenda: quæ aliæque majoris momenti
ac pretii in honorem Sancti tam gloriosi designata,
faciat Deus executioni mandari. Facturum autem,
sperare possumus: quia jam nunc tantopere crevit
vulgi devotio erga ipsius ecclesiam capellamque, ut
nullus præterlabatur dies, quo eo non confluant plu-
rimi, non solum cives, sed etiam exteri, non sine
anathematis ac luminaribus, in testificationem rece-
ptarum gratiarum, infirmantibus collatarum, offe-
rendis. Neque hic omiserō ad conclusionem confir-
mationemque prædictorum subjungere, quod propter
famam miraculorum ingentium S. Nicolai, statua
ejus marmorea fuerit Neapoli, nobilissima civitate,
posita antiquitus ad latus dexterum portæ majoris
Archiepiscopalis, supra capitellum columnæ unius,
inter imagines Sanctorum Januarii, Agnelli, alio-
rumque: ubi ipse conspicitur in habitu Peregrino,
cum hoc lemmate: SANCTUS NICOLAUS PE-
REGRINUS, TRANI PROTECTOR.

*in novam
marmoram
deponen-
tur.*

*præter
paucas
serpentes
servandas.*

*Statua
veteris
Neapoli.*

*Sanctua-
rium Tran-
ni nunc
crematur
opera.*

86 Neque istuc constitit servor & diligentia Ar-
chiepiscopi D. Fr. Didaci Alvarez; quin potius
accensus magis magisque est zeus, cupientis de-
votionem gregis sui erga Sanctum extimulare no-
vis novisque incitamentis. Quapropter consilium
cepit omnes Reliquias, quæ superius in sacristia
servabantur, transferendi in capellam ipsius Sancti,
velut in commune sanctuarium. Cum enim neque
locus, neque modus quo istic detinebantur, esset
talis, ut frequentius possint a populo honorari; vi-
debantur sacra istæc ossa debito cultu veneratione-
que destituti. Jussit igitur ex nuce eleganter labo-
rata construi portas quatuor columellatas; quarum
dum, etiam dum clausæ starent, prospectum

Y 3

ta-

EX ITAL.
A. PAULI.

tamen darent in chorum minorem, ubi singulis fab-
batis canitur Completorium cum musica; duz ex
utroque latere fictæ soli servirent ornatui: omnes
autem cum postibus ac superliminaribus suis, egre-
gie ex eodem ligno sculptis, palmorum septem al-
titudinem attingerent, sustinerentque percurrentem
supra totum opus coronidem, duobus palmis, subli-
miorem ipso altari Sancti. Exhinc vero incipit pa-
ries cavari in repositoria, interstincta octo columnis
Corinthii operis, atque portarum postibus perpendi-
culariter imminensibus: super has vero rursus altera
circumducitur coronis, cui velut quatuor frontispicia
insistunt, singula singulis portis respondentia: clau-
dunturque repositoria ista quatuor, totidem grandi-
bus vitreis. Duo porro repositoria lateralia dividun-
tur, singula in oculos decem; quorum septem ca-
paces sunt iustæ mediis corporis statuz, ceteræ mi-
noribus lipfanotheis relinquuntur, hoc ordine, ut

Et aptam
calicem
dis lip-
fanotheis
44.

B

his superemineant, alti palmos duos, lati sesqui-
palmo; supremum autem locum occupent oculi
tres, alti palmo ac semis, lati palmo & quadrante;
inter quos ad ornamentum operis excavantur in he-
micyclum tres alii, pro minoribus, quas dixi,
lipfanotheis. Hinc sequuntur fenestraz duz, supra
portas ad chorum ducentes; & inter ipsa reposito-
ria medium locum supra altare obtinet repositorium
quintum, configuratum in formam Crucis, altæ
tres & latæ circiter duos palmos. Supra secundam
vero coronidem circumducuntur in modum fenestel-
larum quatuor repositoria mediis statuis aptata; in
cento autem ipsius frontispicii excavantur tres mi-
nores oculi, partim ornamenti causa, partim repo-
nendis minoribus reliquiariis designati; ita ut totum
hoc Sacrarium universim numeret oculos quadragin-
ta quatuor, pro totidem lipfanotheis distincte ordi-
nateque digerendis. Porro hoc sacrarium clauditur
quatuor portis, ex nunc sculptis; quarum singu-
la tribus pulcherrimis feris firmantur; ut ne pro-
miscue patens accessus reverentiam minuat, pro-
spectum autem non excludant sepimenti columellæ,
quibus pars superior portarum ornatur: inter portas
vero, & quæ ipsas stipant utrimque columnas, nu-
ceam coronidem sustinentes, post intimum sepimen-
tum assurgunt ex ferro hastilia longa, in lilium
auratum desinentia.

ordini
pulcherrimi.

C

87 Hunc in modum adornato Sanctuario, intra
capellam Sancti instituit Archiepiscopus, anno
MDCXVI, die v Octobris, generalem denuo pro-
cessionem: in qua prænotatæ lipfanotheæ omnes
circumferrentur per civitatem: de quibus Reliquiis
haud abs re fuerit referre aliquid. Prima maxime-
que memorabilis est frustum carnis, in quod mira-
culose conversa fuit Hostia Eucharistica, quodque
ad stuporem omnium hædenus incorruptum serva-
tur. Est autem traditio apud Tranenses vetustissi-
ma, quod Deus miraculum illud secerit, cum Ju-
dæa mulier propositum haberet sacrum illud pignus
in sartagine torrere: monstraturque etiamnum ubi
id accidit, post decursum plurium sæculorum. Ser-
vatur vero hæc Reliquia, in tabernaculo argenteo;
quod ex speciali affectu fabricavit vir nobilis Fabri-
tius Cornei. Huic appositæ sunt duz particule
Crucis Dominicæ, quarum una includitur Cruci
argenteæ, tres palmos altæ, cum tali ad pedem
inscriptione, Don Fabritius de Lagni, Miles S. Ja-
cobi de Spada, & Camilla de Franchis, conjuges,
ex legato hoc opus anno MDC. Subtus autem in-
veniuntur notata hæc verba. Ex antiqua Canonico-
rum & urbanorum traditione, signum hoc sanctæ

miraculo-
sam Cru-
cis parti-
culam,

Crucis, auro cinctum, dum furto subtrahum in
peccere cujusdam detinetur, scissa zona in Metro-
politanz ecclesiæ solum decidit. Andreas de Franchis,
Frater Archiepiscopus, hic annotari jussit, anno
ejusdem Jubilæi.

88 Ibidem conservatur Brachium S. Febroniz vir-
ginis Martyris, sua adhuc carne vestitum; pars
Humeri S. Blasii, Episcopi Martyris, unde conti-
nua emanat fragrantia, ad stuporem cunctorum eam
percipientium; pars Brachii S. Leucii, Archiepiscopi
Brundusini & Protectoris Tranensis; aliud item Os
ex corpore ejusdem; Os ex corpore S. Petri Aposto-
li, tres Digni S. Cosmi Martyris, pars Costæ & Di-
gitus S. Agathæ Virg. & Mart. Os ex corpore S.
Stephani Papæ & Mart. Digitus S. Roberti. Os ex
corpore S. Christophori Mart. Digitus S. Ambrosii,
Archiepiscopi Mediolanensis; Brachium S. Philippi
Apostoli; Os ex corpore S. Barnabæ Apostoli. Est
ibi etiam capsula argentea, plena Reliquiis pretio-
sis, donata cuidam apud nos ecclesiæ S. Marci a
Republica Veneta, inter quas nominantur spectabi-
liores aliquæ partes ossium, SS. Juliani Mart. Jaco-
bi Apost. Margaretæ Virg. & Mart. Philippi Apost.
Catharinæ Virg. & Mart. atque Agathæ, præter
minutiores particulas Sanctorum plurium, quos lon-
gum sit nominare singulos. Invenitur quoque co-
dem in Sanctuario Brachium gloriosi S. Nicolai Pe-
regrini, jam inde ab anno MCXLI in prima
Translatione seorsim habitum; nec non capsula ar-
gentea, intra quam Archiepiscopus de Franchis
bonæ mem. partem Hepatis ejusdem S. Nicolai, cum
quatuor illis obolis vetustate corrosis, quos intra
peram Sancti repertos supra diximus; sigillumque
ferreum veteris arcæ cupressinæ, intra quam inven-
ta fuit potior pars sacrorum ossium. Est ibi deni-
que mediis corporis inaurata ex ligno statua, cum
capite argenteo, ex liberalitate prælaudati Archie-
piscopi D. Didaci Alvarez: qui intra eam condi-
dit partem Capitis Maxillæque cum nonnullis Den-
tibus ipsius Sancti, qui publicis privatisque civita-
tis hujus calamitatibus remedium, & nostris anima-
bus auxilium ferat, ut cum ipso mereamur æternæ
gloriæ participes in celo fieri. Amen.

aliæ alie
infirmitates
Reliquias
continuat,

quibus
accidit
singularem
quædam
S. Pere-
grini.

A P P E N D I X

De Ecclesiis in honorem S. Peregrini constructis.

Ex altera Vita, Italice ab Agnello Bruno edita.

A Uctor hic, priore posterior totis annis septuaginta,
Caput xxviii Historia sua Panegyrica, im-
pendit Basilica Tranensi; non tamen eam sibi sumis,
architectonice delineandam, sicut fecerat Antonius,
accuratione majori, quam ut tam minutam singularum
partium descriptionem dimensionemque patienter quis
legere in hoc opere possit: sed eam rhetorice summa-
timque laudat, & stylo nobis aptiori. Cum ergo di-
xisset, in elaboranda vassa illa mole, pietatem Tra-
nensium cum magnificentia certavisse, sic ut tota Ita-
lia paucas alias sit invenire magnitudine & elegantia
pares; Sita est, inquit, in parte altissima civitatis,
ad litus maris; ut Sanctus, inde & huic & illi
prædens, ipsam haberet pro theatro beneficentiz
utrimque dispartienda; ipsiusque ecclesiæ uni ser-
viret ad custodiam pro arce, alteri pro pharo ad
securitatem: quibus sane titulis apte decorabi-
tur,

Descriptio
Metropoli-
tana Tra-
nensis,

frumissimo opere laborata,
 A tur, cum propter firmitatem murorum, sexcentis omnino annis nullam a tempore injuriam sentientium; tum propter eximiam sublimitatem operis, ad ipsas pene dixerim nubes assurgentis. Non potest tamen unum templum dici, quod revera trinum est; non quidem conjunctis lateraliter ædificiis tribus, loco distinctis; sed uno supra alterum fabricato, ad similitudinem globorum cælestium, aut potius Paradisi, cujus fundamenta æque pretiola describuntur ac muri.

*substru-
clione tri-
plici, qua-
rum pri-
ma supra
terram
ædificatur,*
 90 In prima ecclesia, quæ ceteris major per communis soli superficiem extenditur, contemplanda deficit oculus; pluriesque eum intendere opus est, ut illa bene consideretur; tantum usitatam vulgo mensuram excedit, in tres divisa naves, quas utrimque sustinent arcus, duplici fultæ ordine viginti octo columnarum utrimque, ex uno solido marmore omnes; quibus in media navi correspondet superior ordo alius columnarum totidem, qui ipsi, angustius ultra alias assurgenti, pro corona est. Cetera omnis tam frontispicii quam murorum fabrica, ex quadratis lapidibus sic assurgit, ut quam solida est eorumdem connexio, tam sit etiam ordinata, lineis æqualiter ductis, acsi panni unius texturam referrent. Jam vero quæ infra solum depressæ per gradus subeuntur ecclesiæ duæ, vix quidquam a superiori nec inter se differunt, nisi quod secunda ecclesia fulciatur columnis, infima vero pilis quadratis, instar turrium solidis, magnitudinisque immensæ. Fabrica autem tam nobilis, nostra memoria magis etiam fuit decorata, sub ea operis parte quæ templi supremi tribuæ subjacet, quam solemus ecclesiastico vocabulo appellare Confessionem, ubi S. Nicolai corpus servatur; quamque in prægressis Sanctuarium nominavimus. Hoc autem novum opus fieri curavit Don Franciscus Andreæ Tranensis, Presbyter & Canonicus Metropolitanus ac Prior S. Nicolai. Hanc partem, quæ potest Gazophylacium dici, sustinent viginti octo columnæ; eamque discernunt in fornices quater replicatos; parietes autem circumcirca, sub dimidiatis per singula intercolumnia arcibus, vestiuntur picturis, manu peritissima efformatis, partemque ex vita Sancti referentibus; ex quibus pendent imagines Sanctorum Protestorum Episcoporumque civitatis hujus, qui videntur non tantum ornare locum, sed etiam idem in terris facere S. Nicolao, quod in cælis; id

*duæ aliæ
in funda-
mentis;*
 C est, accipere & refundere mutuo splendorem gloriæ.
 91 Altare ubi tumba est, sacri custos corporis, quam speciose simul ac pretiose sit fabricatum, vix potest exprimere lingua vel calamus; totum mûlico, ut vocant, opere, tam mira varietate lapidum pretiosorum distinctum, ut dubites materia opus, an opus materiam superet. Id tamen quod Sanctuario huic, meo quidem judicio, præcipuum confert ornamentum, est frequentia atque devotio, tam civium quam peregrinorum, illuc accurrentium: sine quibus ardentium istic jugiter cereorum ac lampadum multitudo aliud non essent, quam tenebræ meræ. Verum singulis diebus Veneris (quoniam tali die cessit ex hac mortali vita Sanctus) & diebus quindecim, mortis diem prægressis (quorum tres sanus, & duodecim infirmus Trani est commoratus) non exaggerata istic spectatur religio accurrentium, ut singuli videri possint totidem majores festivitates; eo maxime, quod visitationi sancti Corporis plerumque jungatur Confessio & Communio sacra: quamquam illi ipsi quindecim dies solum possent nominari Vigilia, respectu eorum quæ sunt die secunda Junii, Sancti Natali.

*habent
eleganti-
ssimam con-
suetudinem
et sacel-
lum San-
cti,*

*atque et
tunc;*

*ubi fortis
omnibus
festis, &
quindecim
ante fe-
stum,
frequenter
usur Sa-
cramentum.*

92 Hinc transit Agnellus Capite xxxix, ad mirabilem mutationem sacri Corporis, in eo positam, quod Amandus, scriptor primæ Translationis, num. 60 Archiepiscopum Bisantium junlorem alloquens, Osta, inquit, sicut erant roseo colore nitentia, intentius intueris; illud enim corporeum, in quod caro sanctissima transit (nec enim ipsum terram vel pulverem audeo appellare) novitatis specie oculos mirantium tenet infixos. Dicit autem Agnellus, quod sacrum corpus illud, licet viventis formam amiserit, non tamen conversum sit in terram aut cineres, sed in materiam quasi igneam; in qua tempore inventionis discernebatur ab ossibus caro: & illa quidem rubebant, ut corallia; hæc vero, rosarum massas æquabat colore, fragrantia vero multum superabat. Accipiat hanc paraphrasin ut volet lector, & præsumat (si lubet) Panegyricam aliquid distinctioris notitia invenisse in Archivio Tranensi, quam declarant Amandi Diaconi verba, satis abscura. Certe non altunde haussisse potuit, quam ex processu anni MDCXIII, quod tacuit Antonius, quodque Cap. xxxi asserit, Joannam Sifoli & Annam Bellarborem, virgines devotissimas, cum juramento testatas; eo tempore, quo de translatione S. Nicolai cogitabat Archiepiscopus Alvarez, visum a se fuisse supra novæ ecclesiæ campanile ipsummet Divum, splendida circumfusus luce, specioso in amictu, & statura gigantea. Insuper quod, cum Archiepiscopus idem, eodem anno, Episcopo Minerbiniensi dedisset in pyxide particulam sancti Corporis, ejusque lator, Lucas Petri-Angeli, ipsam vellet Minerbinum auferre, die xxviii Martii, admodum pluvio, (sive quia tunc pluvie non timentur in Apulia, sive ex quadam præcipitandi reditus necessitate) & iret una cum pluribus aliis eandem viam tenentibus, secutus eum imber est, toto itinere continuus, qui omnes a capite ad pedes perpluit, præter thesauri sacri latorem. Hic autem testatus est insuper, ambulavisse se velut sub papillone crystallino, in quod deciduæ guttæ videbantur circum ipsum cadere, quo certius miraculum esset, quod tam multos habuit spectatores ac testes, quam multi fuerunt viæ comites.

93 Exhinc sequitur Caput xxxxi, priusquam veniatur ad summarium miraculorum supra narratorum ex Amando; quod Caput inscribitur, De aliis ecclesiis S. Nicolao fabricatis in regno Neapolitano; & honoribus in ista metropoli atque alibi eidem exhibitis, quæ sic pertexuntur. Tranensis quidem civitas initium fecit ædificandi ecclesiæ suo sancto Protectori; sed ejus devotionis laudem non semper sola tenuit. Prima hac in parte illius imitatrix (quantum equidem rescire potui) fuit Hydruntina, quæ prima etiam Italicarum urbium illum excepit hospitio. Hanc secuta urbs Lupiensis est, provincie caput: ubi inter plura alia illustre est templum, a Guilhelmo Bono Siciliæ Rege ædificatum Sancto, propter sanitatem illius intercessione ista in urbe recuperatam. Istic enim sic infirmatus, ut a solo cælo medela speranda videretur, votum pro ea ipsi fecit, & exauditus, non sibi tantum, sed etiam toti Regno fuit, suam incolumitatem a vita Regis pendere æstimanti. In ejus autem beneficii memoriam sempiternam, donavit eidem ecclesiæ Princeps piissimus castellum unum, quod ab optimi mellis inde provenientis copia, nuncupatur Lyciense Meledunum, quasi Mellis-donum. Castellum istud decursu temporis (ut sit) translatum ad alios dominos, modo numeratur inter antiquiores ac nobiliores Baronatus, quos in hac Provincia obtinent Domini Comites Lezzanelli, ex illustrissima Paladinorum familia.

94 Sed

Ex ITAL.
A. BRU-
NI.

Ossa &
caro, quæ
haru in-
orma.

Sauit
super cam-
panili vi-
sit.

Reliquia-
rum lator
intestus
ab imbre.

Ecclesia
fabrica
Hydrun-
tina.

& Lupi.

EX ITAL.
A. PAULI.
Neapoli
Statua Sa-
ncti,

94 Sed praestitus Hydrunti ac Lupis honos S. Nicolao nihil habet ad illum, quo dignata eundem est Neapolitana civitas; utpote qui uno solum gradu censetur inferior summo. Etenim Metropolitana illa ac Regia urbs marmoream S. Nicolai statuam reposuit inter alias Neapolitanorum Patronorum statuas, in frontispicio Archiepiscopalis Ecclesiae. Tribus inde miliaribus distat amplissimum oppidum, Casoria dictum. In huius loci ecclesiaeque ministerio cum anno MDCLXII versaretur D. Franciscus Andreæ, idem qui Trani cultum Sancti amplifica-
verat, ornando sepulcrum ejus; innotescere istic Sanctum fecit, referendo quæ noverat de vita & virtutibus ejus. Semen hoc, quasi fortuito jactum, tam altas radices in animis Casoriensium egit, ut primas sibi in Nicolao venerando viderentur ambire, fabricando eidem argenteam statuam; & hac male perditâ, alteram similis metalli majorisque pretii substituendo. Eadem Casoria, incredibili cum apparatu, anniversarium Nicolai diem ita celebrat, ac si esset unus in praecipuis anni solennitatibus: ejusdemque honori instituit Sodalitatem parvulorum, solitorum die Natali ipsius procedere, cum sua quique in manibus Cruce, ad exemplum S. Peregrini; quo nomine multi istic nuncupantur in baptismo, quia ut Protector universum ipse ibi colitur.

Ex Italia
A. Pauli
Neapoli
Statua Sa-
ncti,

Ex Italia
A. Pauli
Neapoli
Statua Sa-
ncti,

95 Pervenit hujus rei fama ad aures Fr. Francisci de Sarria, ex Ordine Praedicatorum Tranensis Archiepiscopi: qui impulsus desiderio, auditu percepta etiam oculis usurpandi; Neapoli, ubi tunc commorabatur, Casoriam accessit, anno MDCLXIII die xvii Maji; & famam vero minorem fuisse comperiens, atque inquilinorum erga Tranensem Protectorem collaudans, pietatem, eandem dignatus est confirmare, concessâ particula Reliquiarum. Nec minus Sanctus egit, ad demonstrandum quam sibi gratus esset ejusmodi affectus: quod equidem probare possem exemplis pluribus variarum gratiarum, S.

Nicolaum ibi invocantibus concessarum: sed iis omnibus praetermissis, sufficere unam retulisse, quæ singulariorem paterni erga Casarienses affectus demonstrationem continet; & juratis testimoniis affirmata, in archivio Tranensis Archiepiscopi descripta invenitur, verbis quoad substantiam hujusmodi.

96 Desiderabatur Casoriae estypon statuae, Trani veneratae, formatum ex creta; ad quod deinde exigeretur statua S. Nicolai, quæ tunc curabatur, & postea facta argentea est. Hujus rei cura commissâ fuit cuidam ea in arte præcellenti Andreæ Falconi: qui opus quidem faciendum promisit, sed aliis pluribus praeventus, modum ac tempus non reperiebat solvendi promissi. Jam dies xvi Aprilis transierat, & de statua non plus cogitabat Andreas, quam si de ea nemo sibi umquam locutus fuisset: imo egressus Neapoli operis cujusdam causa, securus commorabatur in domo Patrum Operatorum Piorum, a Deipara montana nomen habente. Hic, quodam die respiranti ab opere & quietem meridianam captanti, videndum se obtulit S. Nicolaus in habitu Peregrini; dixitque: Surge ejus & fac ut quam primum absolvatur statua mea. Id ille somnium esse ratus, reddidit sese sopori captando. Cum ecco iterum ei Nicolaus apparuit, rursus ipsum suscitans, & segnitiam redarguens, ac denique commendans, ut quam simillimam sibi faceret; eoque dicebat, Considera me attentius; simulque conspicuum magis ipse se præbuit, & disparuit. Experrectus Andreas, nihil dubitavit, quin a oculis esset somnium istud; eo quod inveniebat imaginem Sancti, tam vivaciter phantasiae suae impressam, ut eam nequirit credere effectum esse simplicis ac naturalis somni. Statua vero, secundum istam ideam formata, verum id esse demonstravit. Cum enim lineamenta vultus sacri accepisset, rudi dumtaxat verborum ambitu commendata sibi, collata tamen illa cum Tranensi, quæ creditur ad viventis expressâ vultum, tam similis apparuit, ac si ab una manu ambæ essent.

item
statua
Sancti

E

phantasia
statuae
impressam
a Sancto.

DE S. JOANNE EREMITA PRESB.

URTICÆ IN BURGENSE CASTELLÆ VETERIS DIOECESI.

D. P.

Commentariolus prævius, de cultu & vita ejus.

P

C

ANNO
MCLXII

In loco
antiquo
fuit
colbris,

Castella veteris Regiam, Burgos vulgo dictam, antiquis nuncupatam fuisse Aucam, Villanovanus apud Ortelium asserit: sed hic optat, ut Auctores suos produxisset, quos vir Geographiae veteris studiosissimus nusquam potuit reperire. Non admodum procul Burgis Aucam illam fuisse, probant Montana, diocesis ejusdem partem septentrionalem percurrentia ab Occasu in Ortum, vulgo Montes d'Oca, antiquam nomenclaturam retinente. In his montibus, qua asperiora sunt, fixus est vicus ab Urtica dictus, xix dumtaxat miliaribus ab urbe, palestra eremitica prætitulati Joannis, & monasterii istic vel ab illo vivente, vel eidem jam mortuo & miraculis declarato erecti sedes. Hic ille mortuus: hic ejus sacrum corpus habetur, hic cultus præcipuus, tota autem diocesi minime vulgaris. Siquidem Burgensis apud nos Breviaris Calendarium ad hunc 11 Junii præscribit festum Johannis de Orthea, 1x Lectionum. 1111 capparum. Duplex: ipsas autem Lectiones, consequenter recitandas, proponit Breviarium ex initio Vitæ mox proferenda, cum hac propria Collecta: Omnipotens sempiterne Deus, qui B. Joannem, Confessorem tuum atque Presbyterum, Sanctorum tuorum collegio sociasti; concede nobis, ad-

proprio
officio per
Castellam
celebratur.

huc in valle lacrymarum laborantibus, ut ejus preces & merita, ad impetrandam gratiam tuam tota præstent auxilia. Neque per Romani Breviaris susceptionem abolitum est festum, sed mutatum Officium. Similia, aut eadem fortassis omnia, inventiuntur in Breviariis Compostellano, Salmantino, Calaguritano, Palentino, Seguntino & aliis, ex quorum aliquo cum accepti Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum.

2 Vitam, unde Lectiones sumptas diximus, ex tribus antiquis Legendariis, Burgensi, Asturicensi & Segobicensi, diligenter (ut ex margine apparet) inter se collatis, edidit Tamayo, miraculis tamen pauculis auctam, sumptis ex nostro Ribadineira: qui, sicut & alii Vitarum ejusmodi Hispanice redditarum evulgatores, in suo Flor-Sanctorum illam proprio stylo exposuit. Ipsam ex Tamayo hic damus, post operam frustra datam ad obtinendum fidelius & nusquam interpolatum exemplar. Et in illis quidem Mss. quæ Tamayo vidit unus communis error est, quod is, cujus res omnes gesta initium ducunt ab an. MCXI, uti ex annotatis apparebit, obisse legatur anno MLXIII, quod per meram antiquioris librarii oscitantiam factum, omissa littera numeri centenarii C evidens censet Tamayo: nec abbor-

Assidam
in a Ta-
mayo ex
Mss. 3.

A *ret a verosimilitudine conjectura quod usque eo Sanctus vixerit, cum num. 10 dicatur ad senectutem devenisse. Sed si ultimi duo articuli ab eodem quo priores auctore sunt, non possunt illa, ut ex Legendarili antiquis sumpta dicantur, multum excedere annorum ducentorum aetatem; scripti enim articuli illi fuerunt, postquam Urticense canobium anno MCCCCXXXIV Hieronymianis Eremitis obvenit, loco cedentibus qui cum prius tenebant, Canonicis regularibus. Itaque valde propendeo ut credam, vetusta Legenda, cum num. 12 finita, & saeculo fortassis XIV composita ab aliquo ex Canonicis Regularibus, Appendiculum istam auctoris Hieronymiani postea accessisse. Fortassis etiam ampliatorem Legendam Ribadineira habuit, in qua miracula erant ab eo relata. Plura de Joanne praefari non est opus, cum cetera quae hic faciunt ad vitam ipsam annotari commodius possint.*

A C T A

B

Ex Legendarili Mss. edita a Joanne Tamayo de Salazar.

Ex mss. Ecclesia Vitalis Sancto- rum scri- bendi,

Solennem Sanctorum memoriam ad hoc sancta retinet Ecclesia, ut illorum pia gesta, minus eruditis pie vitæ fiant exemplaria. Sicut enim prava pravorum dogmata imitatores suos prava imbuunt doctrina; ita pia Sanctorum gesta fidelibus sanctæ Ecclesiæ veritatis monstrant vestigia. Inde est, quod Religio consuevit Christiana commendare memorie, mediante scriptura, quæ ad augmentum fidei esse cognoverit auxiliaria, juxta illud Apostoli: Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Ab ista igitur commendabili consuetudine, occasione sumpta, Vitam B. Joannis, Presbyteri & Confessoris Christi, proposuimus compendiose commendare scripturæ; non tam præsumptione scientiæ nostræ inhærentes, quam illi divino eloquio incumbentes, quo dicitur: Aperi os tuum &c. Remota igitur præsumptione, adhibitaque pie mentis devotione, illo Prophetico utentes eloquio: Audiam quid loquatur in me Dominus, rem ultra vires ingenii nostri arduam incipimus. Quod si forte defecerit intelligentiæ nostræ ratio, sufficiat pie mentis intentio devotio.

Rom. 15

etiam hanc edendam fuit Aul- lar. Pl. 20, 21

Pl. 24, 6

Adole- scens Jo- annes sa- cris Ordini- bus ins- tituitur,

Pl. 19, 2

C Beatus igitur iste Joannes, Confessor Domini, & amicus, natione Hispanus, in territorio Burgen- si, in rure campestri, Quintana Fortunii a nomine, ex parentibus non infimis oriundus fuit. Qui cum adhuc teneræ esset ætatis, inutilia declinans exerci- tia [humanæ mortalitatis b], & quasi Deo se offerens, litterarum studio adhæsit; ut cum Psalmi- sta posset dicere: Hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri magnificabimus. Inde est quod implevit Dominus petitiones suas. Transeunte deinde temporis curriculo, sancto instans proposito, jam juvenis, exutus puero, ad sacros Ordines promotus est; quibus adscriptus, attentius solito, corde, voce, & opere, divino obtemperavit obsequio.

propter ci- vilia bel- la, ab Aragonia suscitata,

c

d

3 Factum est autem in diebus illis, quod semi- nata discordia, tota ferme in guerram converteretur Hispania. Post mortem namque e Ildephonsi, po- tentissimi Regis Hispanorum, qui sine herede viri- lis sexus obierat, Rex quidam surrexit de Arago- nia; qui habens prædicti Regis filiam in uxorem, totam sibi subjugare volebat d Hispaniam, cum non esset qui ei in bello resistere posset. Quod at- tendens pacis amator B. Joannes, propter afflictionem patriæ nonnullas ni (fallor) profundens lacrymas, indoluit. Cumque dispersionem & exterminium gen-

cis agricolæ, ingruente militia, consideraret, sciens in tumultu bellorum, causa consimili, propriam perdere posse substantiam; diffiniens apud se, eam quantulumcumque multo rectius in operibus miseri- cordiæ expendendam, aiebat intra se: Vix mihi! Quare affligitur populus Dei? Quare perversitas superbix ostendit metas innocentie? Hic figmentum illud verum est poeticum:

Quidquid delirant Reges plestuntur Achivi.

4 Et sic pietatis visceribus affluens, substantiæ suæ partem pauperibus erogavit, quorum possessiones hostilis asperitas subrueret; partem sibi retinens, non ad avaritiam, sed potius ad omnipotentis im- petrandam gratiam. Quia cum videret nullatenus in posse habitare in terra nativitatis suæ, sumpto con- silio contemplationis divinæ, proficisci proposuit Je- rusalem. Sumpta igitur supradicta parte substantiæ, quæ quasi obnoxia erat temporali perdicioni, & eam in itinere sanctæ peregrinationis expendens, in the- sauris scientiæ, ubi rubigo nec tinea demolitur, collocavit; & sic vir Dei, virtuti innitens fidei, pacem querens, guerram fugiens, locum pacis Je- rusalem visitavit; ut juxta Psalmistam, adoraret, ubi steterunt pedes Domini. Completo itaque proposito, adeptoque voto, aliquantulum temporis moram Jero- solymæ faciens, ad propria repedare destinavit.

5 Cumque reverteretur, cum instantia mare in- gressus, cum magna peregrinorum turba, ventus pe- stilens conturbavit maria, ut eorum pene confringe- rentur navigia. Quod vir Dei attendens, pro se & aliis peregrinantibus misericordiam Dei exposcens, oratione vix consummata, ex improvise pestilentia sedata est. Quæ de re proposuit cum mente devota, si Deus cum prosperitate eum reduceret ad Hispano- rum regna, ad honorem B. Nicolai fabricare eccle- siam, cujus precibus se credidit evasisse maris contu- maciam. Quid plura? Mare evasit, per terram iter arripuit, Christo duce Beatoque Nicolao Confessore, & summa cum incolumitate ad propria repedavit. Quo facto, divinæ constanter maluit vacare con- templationi, quam terrenæ inhiare commoditati; juxta illud quod scriptum est, Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit.

6 Sed quoniam quandoque sollicitudines terrenæ, populi que frequens instantia, mentem retrahunt a contemplatione divina, adoptavit eremum, in qua Deo, remuneratori in se sperantium, vitam suam penitus dedicavit. Erat autem in Ocenis e Silva locus terribilis, prope stratum B. Jacobi, Urtica, nomine, in quo latrones totius silvæ suæ habebant disugia; & ibi nocte transgredientibus insidiantes, cupiditate tem- poralis pecuniæ, quæ semper avidas mentes hominum exerceat, quamplures necabant, alios suffocabant, & alios spoliabant; ut neque etiam indigenæ ad illum locum accedere ausi essent. Hunc locum vir Dei ele- git habitare, hoc affectu & desiderio, ut excluso per- versorum latrocinio, ibi divino vacaret servitio; reco- lens fortassis illud quod legitur de B. f Bonifacio, qui a Pantheo Romano templo exclusa multitudo demonum, illud construxit in memoriam omnium Sanctorum.

7 Sed quia, sine Regali consilio & auxilio, tale quid incipi videretur præsumptio; sumpto a viris industriis consilio, ad Ildefonsum honoratissimum Regem Aragoniæ, qui longa exercitatione militiæ jam sibi regnum subjugaverat Hispaniæ, petrexit: quem vir Dei justis precibus aggrediens, locum im- petrauit ab eo optatum. Inde summa cum lætitia re- pedans, ut Deus suæ operationis fundamentum esse appareret, ad honorem ipsius & in B. Nicolai reco- dationem, oratorium fabricare incepit. Sed quo- niam, ut superius est dictum, maxima latronum mul-

EXTA- MAYO. peritias patriæ se turbata;

bona sua vendis

Hierosoly- mam pe- regrina- tur:

Pl. 13, 7

B

in redim- ex adie po- riculum naufragii.

S. Nicolao inven- titio

Mat. 24, 13

si quis ad eremum confert.

e

latronibus infestam.

f

Ilidem extru- it oratorium S. Nico- lai,

Ex TA-
MAYO.

multitudo ibidem latitabat; quidquid Vir Dei in die faciebat, latronum perversitas in nocte diripiebat; quia timebant opus sancti Viri suae iniquitati fore nocivum, vehicula & ea quae erant operi necessaria fraude arripiebant, & temerariis ausibus confringebant; & sancti Viri corpori mortem, operi combustionem, substantiae dispersionem minabantur: quae omnia Vir Dei contemnebat, sciens consummationem boni operis non esse ex humine, sed ex Deo.

8 Cumque consummata esset ecclesia, aedificavit & juxta eam asylum, in quo peregrini haberent refugium, quibus ipse pro posse necessaria ministrabat. Quod attendentes fideles, ad eum confluebant, & summa cum devotione de rebus suis ei offerebant: quem etiam quasi Christi vicarium, in penitentiis suis reconciliatorem habebant. Nec tantummodo vulgus, sed & Principes, ac etiam Imperator

9 Hispaniae, qui praedicti Regi successit in regno; inter sese & Deum, mediatorem ponebant: & divina favente gratia erant ei oves, & boves, & pecunia sufficiens. Sed ne forte putaretur omnia haec congregare velle ad avaritiam, in fluvio, qui dicitur Iberus, a quo tota Hispania alio nomine vocatur Iberia, pontem firmavit in vico, qui dicitur

Lucronium, in quo partem non modicam substantiae sibi a Deo commissae expendisse dignoscitur. Similiter in urbe Naxara, de novo pontem fabricavit; qui impetu aquae multoties corruptus, summo cum labore & expensis, ab eo multoties est restitutus.

Juxta vicum B. Dominici pontem ligneum fecit, super torrentem de montibus Cucullae descendentem, cujus longitudo quingentorum passuum spatio distenditur. Inter locum etiam habitationis suae, & villam Octaportam & nomine, manibus propriis stratum posuit in locis humentibus & aquosis, ut Jacobipetæ, longo secti labore, facilem transitum haberent.

9 His & aliis operibus, quibus Vir Dei studebat, ejus fama sonuit in finibus Hispaniae; unde sanctarum domorum & hospitalium Rectores ad eum confluebant, ut eos viam vitae & disciplinae docerent, & in regimine sanctarum domorum instruerent. Qui se cum possessionibus sancti Viri arbitrio determinationique [subjiciebant]: & omnes fere domus & hospitales, a Lucronio usque ad civitatem Burgesem, ejus consilio & auxilio regebantur. Erant enim tantae abstinentiae, ex quo eremum habitare coepit, quod in die semel tantum cibum sumeret. Singulis etiam annis tres Quadragesimas jejunabat, abstinens a cibis omnibus, qui motus carnis illicitos excitare possunt. In gestu autem, habitu, & persona, etiam ignotis verus Eremita apparebat.

10 Deinde cum Vir Dei devenisset ad senectutem, & habitaret in civitate Naxarense, accidit ut asinus, quem pro vehiculo habebat, eum de corio factum discumperet; quem cum Vir Dei manibus propriis repararet, subula pupillam oculi sui perforavit. Qui cum cassum lumen sentiret, & auribus Pontificis Roderici, summæ honestatis viri, qui tunc temporis illius diocesis curam gerebat, infortunium insonuisset; ad sanctum Virum, quem pro Patrono habebat, accessit. Cui cum Vir sanctus, tam senectute quam infirmitate gravatus, asurgere vellet, lumine caelitus sibi reddito, eum inspexit.

11 His & aliis virtutibus Vir Dei illustratus, ad caelestes epulas est a Domino invitatus. Sed antequam ad obitum veniret, eum Dominus carnali infirmitate correxit: & cum obitum suum praesentiret, & ut verius loquar, praesciret; vocato Consule Lupo, qui dominium civitatis obtinebat, & omni Consilio, eos communiter exoravit, ut eum

jam morti proximum, apud Urticam, ubi propriam D. habitationem habuerat, transmitterent. Qui honorifice, summo cum luctu & mœnore, eum a civitate sua eduxerunt; & facta oratione pro pace Ecclesiae & terrae fructibus, & pro vivis & pro defunctis fidelibus, benedixit civitati, & ejus pariter habitatoribus. Deinde a suis conservis & aliis pluribus ad locum deportatur optatum; in quo paucis vivens diebus, rebus benigne dispositis, obdormivit in Domino, anno Domini, MCLXIII, quarto Nonas Junii.

12 Post cujus mortem, miraculorum fama crebrescente, multorum concursus factus est populorum; inter quos quaedam puella de Burovia, spiritu maligno cruciata, adfuit; quae postquam ad sepulcrum sancti Viri accessit, callidus hostis sentiens se non posse resistere, quasi ludens, ait se perversi viri cujusdam imaginem gerere, qui nomine Castellano Garbias Pelidri dictus fuerat. Sed quia fas non est ab hoste doceri, non sine divino nutu haec dicta fuisse possumus arbitrari; ut scilicet perversi caveant, ne post mortem suam imaginem informant diabolo. Ob hoc ergo tota cum tripudio laetatur Hispania, quae talem Patronum meruit habere in gloria.

13 Mira hujus patrocinii lux spirat in eo, praecipue in conjugibus; ut qui multis annis steriles & improles convixere, seque ipsi commendavere, prolem impetrent. Nimirum quemadmodum S. Joannis parentes, qui multis annis in matrimonio convixerant infœcundi, postea filium, fufus ad Deum precibus, impetrarunt; ita vult Dominus, ut idem sanctus Eremita similium beneficiorum sit, & agnoscat, & colatur Patronus.

14 Marita quaedam sterilis, Viri sancti meritis insperatam filiam impetravit; quae cum nonnihil adolevisset, matre lactucas in ripa fluminis abluente, non procul molendino, praecipue in aqua decidit; quarum vortice impetuque abrepta, in molendini rotas incurrit. At mater protinus exclamavit: S. Joannes de Urtica te servet: quo dicto puellula molendini rotas illaesa, comi renidens ore, transit & evasit. Infans biennis, item Urtica oriundus, profesto Dominicæ Ascensionis die, in altum praecipue puteum delapsus, fuerat suffocatus; qui a patre ad sacellum Viri sancti delatus, ejusdem patrocinio fuit ad vitam revocatus.

15 Festo quodam ejusdem sancti Viri die, non nemo suum tonderi gregem curavit; & ne quid ejusmodi servilis operis pro tunc fieri curaret admonitus, neglexit, sed non impunis. Nam cum postridie, juxta templum monasterii illius, ducentae ex eo grege, qui pridie tonsus fuerat, oviculæ ducebantur, omnes collapsæ simul extinctæ sunt. Quotannis festi solennitas ejus celebratur, maxima populi frequentia; qui de cunctis illis confinibus, aliisque remotioribus oris ad eam solennitatem concurrunt; multaque funebria affert vestimenta, quae velut anthemata in templo suspendantur, in eorum sempiternam memoriam, qui vel a limine mortis ad vitam revocati, fuerant iis induti; vel jam ea moribundis parata habuerant, & postea Viri sancti prece pristina valetudinem recuperarunt.

16 In hoc S. Joannis de Urtica domicilio diu vixere Canonici & Regulares, usque ad annum Christianum MCCCCXXI, quibus Priores ab ipsius electi praesuerunt. Sed Burgenfis episcopus Paulus de S. Maria, qui Judaicam execratus impietatem Christo nomen dederat, vir longe doctissimus, postea id domicilium S. Hieronymi cœnobitis concessit certis conditionibus, assentientibus

tribus

A tribus, qui superstites adhuc erant, Canonicis Regularibus; a quibus denique jus omne resignatum est, anno Christiano MCCCCXXXIV, sexto Idus Januarii. Praefectus est cœnobio F. Alphonsus de Bonilla, sicque jus omne domicilii illius in ordinem S. Hieronymi transiit: quod Eugenius Papa IV bullis Apostolicis confirmavit.

qui anno
1434
corpus
transfere
17 Dein anno Christiano proximo numerato postridie Kalend. Martii, cum transferre vellent Viri sancti Corpus, ex S. Nicolai sacello, ad templum monasterii, in operosum quod ei extruxerant mausolæum; multique Praefules & Viri principes, ad eam solennitatem cohonestandam, convenissent; sub ipsum processionis instituendæ tempus, subito impletum est templum sacellumque aviculis, nive candidioribus, alias numquam visis; quæ hinc inde lætabili concinio circumvolantes, caelestem suavissimi & gratissimi odoris fragrantiam spirant, populumque recreant. Ipsum vero S. Joannis Corpus immotum restitit: itaque Dominus significavit, velle se sacras illas sui Famuli exuvias illic relinqui; sicque immotæ restiterunt.

frustra
minuunt
B 18 Ante paucos annos idem sanctum Corpus, in aliud operosius mausolæum, tamen in eodem sacello, translatum est; repertæque sunt omnes ejus carnes consumptæ, præter ipsum cum ossibus cor; quod erat omnino recens, integrum, illibatum, tabisque purum. Atque in hoc domicilio magna Deo gloria accessit, postquam S. Hieronymi Cœnobitis traditum est; non eo tantum quod cultus divinus auctus fuerit, sed quod raro suæ religionis atque virtutis exemplo, cunctos illos accolæ ad virtutum studia (ut amant) incitarint, & quod multas erogent elemosynas omnis nationis hospitibus, ad S. Jacobum in Gallæciam peregrinantibus: nam quoties annonæ caritate pestilentiaque laboratum est, semper unicum miseris in ea tota regione fuere perfugium. Quod Christianæ Religiosæque caritatis officium Deus, qui caritas ipsissima est, sæpe miraculo probavit; & reditus eorum, quamvis exiles, si tot tantisque expensis conferantur, liberaliter auxit; pro magna scilicet fiducia in S. Joannem, qui Cœnobium hoc in eum finem fundavit.

ANNOTATA D.P.

C a Quintana, & Quinta, Hispanis dicitur villa, prædium. Brevarum Burg. Quintana Hortuno, ex usu recentiori, pro II initiali H pronuntiantium.

b Verba inclusa [] Burg. & Astur. deesse notat Tamayus: & sic alia, quæ inclusa inveniunt, scias vel istic vel in Segobienfi deesse.

c Alfonso 6 Castellæ Rex, qui Toletum a Mauris recuperavit, obiit anno 1109, relicta filia Urraca, quæ vidua Alfonso Arragonie nupsit. Hic cum parum fideret Castellæ proceribus, omniaque administranda daret Arragoni, ac se non quasi pro tutore privigni Alfonsi ex Berengario Comite Burgundie nati, sed pro Rege gereret; multum perturbatis Castellæ intus, modo contra uxorem, modo contra privignum belligerando.

d Id est, quantum fere in ea Christianorum erat: nam Batticam adhuc totam Saraceni tenebant.

e Tamayus Oscensi, sed hoc ab Osca civitate, vulgo Huesca ducitur.

f Bonifacio scilicet IV, qui Pantheon dedicavit sub anno 608.

g Alphonsus Urracæ filius, Imperator coronatus anno 1135, eo quod ceteris in Hispania Regibus potentior esset: hinc a consiliis & aliquando a Confessionibus fuisse Joannem, ait Ribadineira, sed sine ipsis.

h Lucronium, vulgo Logroño, in consiliis Navarra, antiquis Juliobriga.

i Naxara, inter Iberum & oppidum S. Dominici Calceatensis, ad eundem torrentem, quem Marietta Nagerillam nominat.

k Eidem Marietta Atapuerca; & forte melius: Atar enim, alligare dicitur, Ostar nihil significat.

l Frequenter scilicet eo tractu: ad usum peregrinantium Compostellam, ex Navarra & Gallia.

m Rodericus, Tamayo Calagurritanus & Naxarenis Episcopus; idemque varia ejus Acta proferi, signata anno 1145, 51, 5, & 6.

n Supplevi deficientem centenarium, quem Tamayus satis habuerat notasse in margine: patet autem correctio ex eo, quod sento gravis tunc fuerit, ut supra dictum, & initio civilium bellorum juvenis.

o Videtur hic haberi fuisse veterum Asturum, sequentia miracula Ribadineira adjunxit, nescio unde accepta.

p Quoniam præfatur Tamayus antiquis Actis hæc miracula a se addita: videtur indicare quod sequentia etiam accepit ex vetustis Legendariis quæ allegat: fieri tamen potest ut Acta vitæ sint uno seculo antiquiora, quam Appendicula hæc.

q Quia num. 11 dicitur Sanctus, a suis conservis delatus Urlicam, consequens esse putat Tamayus, ut cum locum priores tenuerint Eremita, istic a Joanne instituti; quod non negaverim, mallet tamen certiori testimonio reborari.

DE S. JOANNE MARTYRE

BIALOGRODI IN BESSARABIA.

Sylloge, ex Slavo-Russicis monumentis.

D. P.

CIRCA
SÆC.
XIII.

D Acta Inferioris ad Pontum Euxinum pars extrema, Tyra (vulgo Nieser dicta) & Istri seu Danubii fluminibus intercepta, Tartarorum Budziaccensium, Turcis Tributariarum, hodie sedes Bessarabia est; cujus præcipuum oppidum, ipse Tyra ostio aditum, Moscis Belogrod, Polonis Bialogrod, Slavis Belgrado, Turcis Ac-Girmen, Monasterio VValachis, Græcis Asprocastroon dicta, asserit in sua Geographia Michael Antonius Baudrandus; docetque tot nominibus eandem subesse Albicæstris notionem. Hoc famosum satis emporium, & an. 1484: unde ipsa quoque regimacula tota Bialogrodenfis Tartaria sæpe nuncupatur, anno MCCCCXXXIV, esse Matthia de Michovia Chronicorum Polonicorum lib. 4

cap. 73, Bajazetus Turcarum Imperator, cum maxima potentia, tempore veris Bessarabiam ingressus, obsidendo expugnavit. Quandonam eandem Provinciam, Polonis verosimiliter aut Moldavis olim subditam, occupaverint Tartari, mallet scire; quia Menologium & Synaxarium Ruthenicum, unde prætulati Martyris notitiam accepimus, antiquiora esse opinor prædicta Turcarum invasione.

a Illa certe antiquiores sunt figurarum Epibemeridum Tabula, quas ante primum Tomum Maji vulga- ante quod vi; quarum ætatem, mihi tunc nondum observatam, temporis hac deprehendi ratione. In fine primi mensis, id est anni 33 Septembris, representatur omnium ultimus S. Gregorius,

ANCT
D. P.

falle

Ephemerides

figura

Mosaica

Icarum

B

Joannem

habent

habent

quidem

Græco

C

sed cum

titulo Mo-

saica Mar-

tyris

gorius, Magna Armenia Apostolus & primus Patriarcha; capiti autem non solum supra scribitur nomen, Α. ΙΡΙΤΟΡΙΗ, uti in edypo nostro; sed juxta originarias ligneas figuras, addi debet, ΙΝΔ. Β.Ι. id est, nota Indictionis XII: qua formatas tabulas primum fuisse, licet saepius forte inusitatas, prorsus mihi persuadere cepti, postquam ad ipsius Sancti pedes, in eodem prototy-po, reperi notatas litteras Θ. Μ., quæ Latino numero XLIX respondent: nec enim dubitare potui, quin hic haberetur annus tum currentis sæculi, tali Indictioni respondens. Quævis ergo in chronologica Glossarii Can-giani tabula, ad id confecta, annum aliquem XLIX, cum XII Indictione concurrentem, primum apud Græcos, quorum Æra annos octo pauciores numerat quam vul-garis nostra; sed nullum reperi: reperi autem a tempo-re conversa Moscovia, in æra nostra vulgari, post MCX & post MCCCC. Hinc confirmatus in eo quod audieram, Moschos, in annis numerandis, more La-tino progredi; non diu hesitavi, utrum annum e duobus eligerem; cum in Tabulis illis inventem nonnullos sæ-culo XII verosimiliter posteriores; & Harduinus nosset, Tabulas meas accuratius scrutatus, certo compertum sibi esse scribat, ex argumentis necdum publicandis, quod ipse fuerit sæculo XV confecta. Interim etiam sic con-sequens sit ipsas Tabulas esse Turcica in Bessarabiam in-ruptione annis xxxv priores.

3 His ita deductis, curiosus contuli Junii nostri fi-guras cum originariis, & deprendi Sanctos Joannem, de quo hic, & Martianum Martyrem Ægyptium die VI, non omnino ad fidem prototypi Moscovitici vestitus, sed pro talari ac longiori veste, cum qua ibi expri-muntur eodem fere quo S. Theodorus schemate; indutus fago militari, quod sicuti debet in Marciano corrigi, sic verosimiliter debet etiam corrigi in Joanne. Non est tamen firma illa illatio; cum SS. Alexander die .xx, & S. Leontius die xviii (quos certo constat fuisse milites) togati quoque exprimentur in prototypo, veste circa hos a nobis correcto. Tamen, cum tam hic, quam isti vestitus, eorum sit Sanctorum, quos antiquitas apud Græcos cultos eadem Tabula representant; manet hæcenus, quod sicut dixi in Notis ad Ephemerides, Vestis forma non præfert indigenam, id est, Rutho-nicum Sanctum; qualem manifeste præfert vestitus SS. Antonii, Joannis & Eustatii Martyrum, Vilnae in Lithuania sæculo XIV. Verum conjecturam istam de pe-regritate Joannis eatenus verosimilem, valde dubiam mihi reddit, distinctius jam cognita præcipua quadam ejus hoc die celebritas apud Moschos, cum Ignorantione ejusdem apud Græcos comparata. Neque enim solum in Moschorum Ephemeride figurata, de qua hæcenus, componitur cum S. Justino, Græcis celebratissimo, his ignotus S. Joannes: sed in Menologio Sparwvnsfeldii sic legitur, post memoriam duplicis S. Justini a Græ-cis acceptam. Item S. Melago-martyris Joannis No-vi, passi Bielogoradii.

4 Sanctos & Sanctas Melago-martyras id est Ma-gnos Martyres, invenio a Moschis dici inter viros quidem xv Septembris Nicetam, xx Eustachium, xx Octobris Artemium, xxvi Demetrium; xxv Novembris Clementem Papam, viii & xvii Fe-bruarii, utrumque Theodorum Ducem ac Tironem;

xxiii. Martii, Georgium; inter Virgines vero, Ma-riam, Euphemiam, Ecaterinam, Barbaram, Ana-stasiam: quos omnes magnifico isto titulo appellare Ru-theni didicerunt a Græcis. Hi autem cum nullum

Joannem sic appellent; imo nullum habeant tantæ notæ, ut istius respectu hic, de quo agimus, Novus seu Junior vocetur; primum quidem ita vocari cum censo respectu S. Joannis Baptistæ; sicut respectu S. Stephani Proto-Martyris, Junior dicitur is qui sub Ico-nomachis est Constantinopoli passus; Maria Neptis Abra-hami Patriensis, respectu Ægyptiæ; Bacchus sæculo x passus in Palestina sub Saracenis, respectu ejus qui cum Sergio coronatus est sub Maximiano. Existimo deinde, Joannem non solum Martyrio & cultu, sed etiam nativitate, vel saltem commemoratione Bialograden-sem fuisse; cum adhuc Bessarabia tota, & quidquid intra Borysthemem atque Danubium Euxino Ponto adja-cent regionum, Russorum jam Christianorum nomine & imperio continebatur: sæculo autem XII vel XIII ac-cidisse, ut Lithuani adhuc gentiles, vel etiam Crimenses Tartari, (ambo enim Russorum hostes fere con-tinui fuerunt ab illo tempore) facta incurfione Bialo-grodum occuparint; ibique reperiunt Joannem excarni-ficari, multo prius quam ea regio, Russis adempta, Tartaris cederet in possessionem. Titulus enim Megalo-martyris non potuit ipsi nisi longiori tempore, per multa miracula, & celebrem corporis venerationem, acquiri.

5 Liceat porro, occasione hujus Melago-martyris Joannis quadam hic attingere ex Gallica relatione Gul-lielmi le Vasseur Domini de Beauplan, tom. 2 Atlantis Blaviani lib. 5 Latine reddita. Describitur ibi vicus Pieczary, dimidio infra Kioviam milliario situs, cum clauistro in quo Archimandrita totius Russiæ, ordina-rius; Metropolitæ vero, honorariam habet sedem. Ibi inquit, subitus montem clauistro vicinum reperire est cavernas plurimas, plenas cadaveribus, ultra mille ac quingentos annos sepultis, necdum tamen dissolutis: tum addit hæc: Dicitur passim cavernas hæcæ, a priscis Christianis, gentilitæ violentiæ se subducentibus, Deoque vero quiete servitutis, condi-tas esse (neque id dissimilem vero videbitur consideranti, Romanum Imperium usque ad Borysthemem extensum illuc usque, etiam sensisse ferociam persequentium Christianos) corruptore habitatasque eremitis; sicuti ex simili occasione isdem fuerunt habitata deserta Ægypti extremæque Thebaidis. Ibidem videre, inquit Auctor, est cadaver Sancti cuiuspiam Joannis, integrum ad lumbos usque con-spicuum, inferior enim pars infossa est terræ, ut videri nequeat. Hujus loci Monachi referebant, di-ctum S. Joannem, prævisio obitus sui tempore, ma-nibus suis effodisse foveam, corpusculo suo condendo aptam; non in longum quidem more consueto, sed profundum versus: cumque adstantibus Fratribus ul-timum vale dixisset, in eam sese dimisisse: Dei ve-ro nutu factum, ne totum corpus, quamvis satis fossæ esset, terræ immergeretur; sed ut dimidium sal-tem extaret, velut ad prærogativam sanctitatis. De hujus ætate & vita opera pretium fuerit certiora doceri; & num forte is ille sit, cujus Georgius David, ad diem 1x Novembris, reperiit in illius gentis Synaxario memoriam, his verbis: & Venerabilis Patris nostri Joannis Kolovæ.

Vide: de Bialogro-den

rad sec. 12 post-nere.

E

Pieczary, reme pro- de Kio-vium ca-nobium;

cum in-corruptore corpore alicuius S. Joan-nis,

F

forte 9 Novembris co-lendi.

DIE SEXTA JUNII.
DE SANCTIS MARTYRIBUS,
SENDOMIRIÆ IN POLONIA PER TARTAROS CÆSIS,
COMMENTARIUS HISTORICUS.

265

D

De tempore modoque Martyrii & cultu, ex Cromero & aliis.

D. P.

ANNO
MCCLX.

Tartari
Vistulam
trans-
gressi

per socios
Ruffos ad
se eli-
cunt
Præfe-
ctum ar-
cis Sen-
domiriæ.

eoque per-
fide mo-
rato im-
provisè
irruerunt

et sa-
domiæ
gen-
tibus

sicut an-
1247.
fuerant
in Mo-
nast. Co-
pruni-
censi.

Cromerus
opinatur
arce
captam

Martinus Cromerus *Origines ac Gesta Polonorum*, adhortante Sigismundo Augusto, libris triginta complexus, usque ad annum MDVI; cum lib. 9 pag. 237 narrasset civiles motus, quibus post annum MCCLVIII Polonia distracta fuit; non subiungit quomodo interitum Tartarorum ingens vis, Nogajo & Celebuga ducibus, in Poloniam sese per Rußiam mense Decembri effudit, Russis ipsis adiutoribus atque ductoribus; summaque celeritate usi, & Lublinensem oram prætergressi, in Sendomiriensem fecerint impetum: ubi direptis monasteriis Zawickoßensium Virginum Clarissarum, atque Lyßterienßi, Sendomiriense oppidum incendierint; & arcem, nullo respirandi spatio defensoribus dato, die nocteque ceperint, oppugnare. Verum id illi faciebant, inquit, nullo operæ pretio: nam a multis arx graviter defendebatur. Pleraque enim omnis vicina nobilitas, & oppidani atque agrestes multi, cum uxoribus, liberis & fortunis suis, ad primum adventum hostium, eo confugerant. Ibi Russorum Duces, qui in castris Tartarorum erant, primum per internuntios, deinde per se, cum Petro de Crempa Præfecto arcis agunt, ut, si se arcemque servatum ire velit, ad Tartarorum Duces in castra veniat; & imperata se facturum professus, parvo se arcemque & omnem multitudinem redimat: fidem dant nihil in ea re fore periculi; se hæc ita confecturos.

Credidit Præfectus, Russos, Christiani sanguinis misericordia commotos, quemadmodum præferebant, illa suadere & recipere: confirmabant autem promissa sua, impetratis aliquot dierum induciis. Itaque Præfectus, cum Sbigneo fratre & Primoribus ex nobilitate, ad castra hostium proficiscitur: Duces barbarorum, ut erat edoctus a Russis, adorat; de salute sua & arcis supplicat agit. Barbari, ut sunt fallacissimi fideique expertes, in supplices impetum faciunt; spoliatos & verberatos immaniter obtruncant; & confestim sublato clamore, effuso cursu in arcem, nihil tunc huiusmodi expectantibus defensoribus, invehuntur; & in corde hominum, omnibus perterritis & latebras quærentibus, promiscue grassantur... defessi autem cædendo, reliquum vulgus gregatim in Vistulam impulerunt. Tanta vero cædes in arce tunc facta esse dicitur, ut sanguis caesorum ad Vistulam usque deflueret. *Abramius etc.* Vide App. Tom. 2 Junii initio p. LXXXV. Pluvius, uti & ceteri tunc, glacie concretus, ripæ suæ sinistra adhaerentem Sendomiriam habet, Polonicarum versus Rußiam regionum ultimam: quæ ante annos circiter viginti hanc cladem prægressos, scilicet anno MCCXL, similem ab iisdem Tartaris fuerat incursionem passa. Etenim illi, ut ab eodem Cromero narratur lib. 8 pag. 211, similiter transmissio Vistula flumine glacie concreto, Sendomiriam expugnare: Coproniense monasterium, quod etiam Procrivuniense appellatur, diripere; utroque præter cives magnam agrestium & nobilium multitudinem, quæ illuc confugerat una cum Monachis, interfecere.

3 Hæc ideo ita inter se comparavi: quia Cromerus, loco prius citato, dubius hæret an revera an. MCCLX, an autem præcedenti invasa arx Sendomiriensis sit, propter auctoritatem Duglossi, priori anno id factum Junii Tomus I.

scribentis, in secundo scilicet, qui necdum typis prodit, sed manuscriptus servatur, *Historia Polonica* tom. 1. Dubium vero utrumque soluturus, suspicatur, his Tartaros tunc in Poloniam incurrisse; quod quidem mihi, inquit sit credibile, quod priorem illam sub brumam initio mensis Decembris factam esse scribit idem Duglossus: eam vero, qua Sendomiria capta est, ætatis initio accidisse constat ex eo, quod in hodiernum usque diem strages illa, quasi Martyrium Christi, anniversaria celebritate, postriedie Kalendas Junii, Sendomiriæ magno populi concursu recolitur, magna Alexandri quarti Pontificis maximi Indulgentia cumulata ac dedicata. Sedit Alexander IV ab anno MCCLIV ad MCCLXI, eadem istam immediate secutum, defunctus xxv Maji; cuius ultimam Bulla præferretur, verosimiliter certius aliquid nos edocitura de tempore & veritate Martyrii! Etenim vix mihi possum persuadere, voluisse Pontificem, omnes & singulos quos publica ista calamitas involvit, Martyrum titulo honoratos. Nam licet Religionis Christianæ odio præsumi possint moti fuisse Barbari ad scelus tam immane; verosimile tamen est, aliquorum specialiter emuluisse virtutem, in amplectenda morte potius quam fidem oblatæ vitæ causa ejurarent. Hæc certe, non alia de causa, xiv Augusti censentur colli Hydrunti illi circiter occingenti cives, quos anno MCCCCLXXX, terribili post captam a Turcis urbem die, recusantes ad Mahometismum transire, barbarus gladius contrucidavit; non autem alii longe plures, quos cum Archiepiscopo suo, enecavit primus furor irruentium in urbem, nullo Ducum imperio.

4 Sicut autem istos, uno in loco extra urbem profide trucidatos, varia postmodum caelestia prodigia docuerunt esse venerandos ut sanctos; ita crediderim, digressis barbaris & redentibus, qui mortem aut vincula evaserant provincialibus, accidisse Sendomiriæ aliquid, quo isti docerentur, certam aliquam caesorum congeriem speciali veneratione dignam censeri a Deo, corporibus forsitan per miraculum conservatis, aut caelesti lumine circumfusi. Illa autem in urbem illata fuerint 11 quorum Junii, præhabito Romani Pontificis assensu atque Indulgentiæ anniversarie duraturis. Quibus postea, sicut vidimus Tartaros, in populatione anni MCCXL, occupasse, pata Sendomiriæ, expilavisse Procrivuniense monasterium (ita enim & Topographica tabula locum nominant, alias Copronitz dictum, sesquileuca spatio Sendomiriæ distitum, ad eandem Vistulam ripam circa annum MCLXXXV Cisterciensibus fundatum) sicut, inquam, tunc monasterium illud expilavisse Tartaros vidimus & Monachos occidisse; ita credibile est fecisse eosdem etiam altera vice novemdecim post annos; & quidem in his circumstantiis, in quibus dictorum Monachorum fides & constantia eluxit certius, & singularius meritis honorari. Id omnino supposuit Gaspar Jongellinus, in Notitia Abbatiarum Cisterciensium per regnum Polonia, de Monachis Martyribus in hoc cœnobio, jubens legi Cromerum pag. 236.

5 Auctoritatibus istis nixus Cœlestinus, in serie Sanctorum, Beatorum ac Illustrum Virorum Ordinis, diem 11 Junii sic exorditur: In Polonia, in cœnobio Clarz-provinciæ, seu Cuprunicensis, memoria beatorum Martyrum, Monachorum hujus loci, qui in odium fidei a Tartaris Sendomiriæ occisi, suo

quia tunc
festum
agitur
caesorum
in ea;

E
sed non
est vera-
simile
quod pro-
miscue
omnium.

Quorum-
dam spe-
ciali ho-
nore di-
corpora
tunc ho-
norari
capisse;

eoque
fuisse
Mon-
achorum
Copruni-
censium.

præfatus
voluit
Cister-
cienses,

facto-

ANCT. sanguine locum illum illustrarunt; eorumque triumphus ibidem singulis annis fidelium concursu recollitur; concessis quibusdam Indulgentiis sacra eorum corpora visitantibus, ab Alexandro IV summo Pontifice, hac die qua inscripti sunt Calendario. Sed cui? An Sandomiriensi? Utinam! Nam si ibi expressus est titulus Monachorum, facile credam, non solum Cuprunicenses, ante vicennium expertos furorem Tartarorum, hac vice in Sandomiriensem arcem confugisse; sed etiam, quod arce per dolum sic capta, aliquid circa eos vel vivos vel mortuos contigerit, ob quod eorum corpora fuerint deinde honorificentius quam aliorum collecta & publicæ venerationi exposita. Donec autem certius informatus circa hac fuero, tenebo festum, cujus idoneum testem habeo Cromerum, Varmienensem Episcopum vel tum cum scribebat vel postea creatum; atque illud Sandomiriensium Martyrum appellabo; suspensio ad Cuprunicentium Monachorum appellationem calamo & iudicio.

6 Hactenus scripseram, quando opera R. P. Ignatii Dietrich, post administratam laudabiliter supremo jure Provinciam nostram Flandrobelgicam; missi in Poloniam Visitatoris, cum titulo Viceprovincialis, quod deinde etiam in vicinia Lithuania fuit; accepti anno hujus seculi nonagesimo, ex Actis Actorum Officialatus Consistorii Sandomiriensis, sub sigillo Perilli & adm. Rev. Domini, D. Christophori de Dembika J. V. L. Canonici & Officialis Sandomiriensis, Propositi Stolnicensis, S. R. M. Consiliarii, extractum & extraditum, quod fecit Albertus Carolus Mrouczynski, sacra auctoritate Apostolica & Consistorii Sandomiriensis Notarius Actuarius M. PP. transumptum egraphi authenticæ, ex quodam Brevis, quod fuit per Bonifacium PP. VIII datum Romæ apud S. Petrum 11 Idus Novembr. MCCXCV: quod egraphum anno MDCXLVI, die Veneris xvi Martii, fieri rogavit ad Officium Consistorii Sandomiriensis Actaque personaliter veniens Vener. Matthæus Brzostovskii, Vicarius & Vicedispensator Vicariorum ecclesiæ Collegiæ B. Mariæ Sandomiriensis, tenens in manu schedam certam legibiliter descriptam, Indulgentiarum certarum, ad ecclesiam suprad. Collegiatam B. M. V. spectantium, & petens eandem ad Acta suscipi & ingrossari. Schedæ vero ejus tenor talis erat.

7 Bonifacius Octavus Episcopus, Servus Servorum Dei, Filiis suis in Christo dilectis ac fidelibus, ad quos præfens scriptum pervenerit, salutem sempiternam & Apostolicam benedictionem.

Venientes ad nos Filii nostri dilecti, Rodzella, Decanus Sandomiriensis ecclesiæ, cum suo socio nomine Alberto, qui dicebat se esse Canonicum ejusdem ecclesiæ; nobis lacrymose narraverunt quod venientes impii Pagani, quos dicebant Tartaros, terram Sandomiriensem subintrarunt; & castrum Sandomiriense subvertentes, multimodam ibi multitudinem Christianorum occiderunt, quorum non erat numerus, & quorum sanguis defluebat usque ad fluvium qui vocatur VVista. Hoc facto intraverunt ecclesiam S. Mariæ, quæ ibi est; & ipsam spoliaverunt, & incenderunt, & multos ibidem Christianos interfecerunt, & captivaverunt, & cremaverunt; & multas Sanctorum Reliquias, quæ ibi erant, disperferunt: & hoc factum esse dixerunt, in Festo Purificationis S. Mariæ Virginis. Et sub an. Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo nono, prædicti Pagani, sic talia mala facientes, recesserunt. Nos vero eorum petitionibus & lacrymis annuentes, interrogavimus quid postularent. Qui dixerunt petimus, ut ecclesia prædicta possit relevari, & reparari adhuc, & a vestra Paternitate aliquibus Indulgentiis & Privilegiis communiri.

8 Nos vero inito consilio Fratrum nostrorum Cardinalium, auctoritate omnipotentis Dei, & sanctorum Petri & Pauli, & auctoritate nostra eidem ecclesiæ S. M. Sandomiriensi, dedimus, donavimus & assignavimus, easdem Indulgentias, quas habet Ecclesia Nostra Romana, quæ S. Mariæ ad Martyres nuncupatur. Ut ergo ad eandem solennitatem, avidius & cupidius Fideles convenirent Christiani; omnibus penitentibus & confessis, in die S. Mariæ ad Martyres in ecclesia S. M. Sandomiriensis existentibus, secunda die mensis Junii, stipendia spiritualia, Apostolica largitione concedimus, trecentos sexaginta & sex annos, vel tot quot sunt dies in anno, de vera Indulgentia cum totidem carenis. Carena autem continet in se triginta dies, quibus anima in purgatorio penitere debet, una Carena delebitur; & eandem Indulgentiam vere penitentes & confessi Fideles, in eadem ecclesia, per Octavas festi ejusdem, quærentes, misericorditer consequuntur. Statuimus etiam in eadem ecclesia S. M. Romæ, & similiter Sandomiriæ, quod fiat Processio omni feria sexta, cum Vexillis & Reliquiis Sanctorum, excepto festo Duplici vel novem Lectionum, cum Offertorio, Protege, & Litanis; & a prædicta Processione, toties quoties contigit, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ibi tunc interfuerint, septem annos & totidem carenas misericorditer præsentibus æviterne indulgemus.

9 Ex hac Bulla primum constat annus & dies cæditæ, scilicet MCCCLIX, 11 Februarii, non Junii: ex eadem deinde intelligimus præfensum Alexandri Papæ Privilegium, cujus nulla hic mentio, perquam ambiguum esse; & Alexandri nomen ex hoc fortasse obrepisse Cromero, quod audiens Indulgentias Roma obtentas fuisse, crediderit obtentas ab eo qui tunc, cum recens adhuc clades erat, Pontificatum obtinebat. Proinde nequaquam certum est, quod vel iste, vel alius ullus Romanus Pontifex, vel etiam ipsimet tunc Sandomirienses, consueverint pro Martyribus venerandos, quos Tartari mactaverant; itaque corrumpit universa ratiocinatio conjecturalis prior, in eo fundata, quod illi nunc pro Martyribus habeantur. Apparet enim Bonifacium VIII aliud nihil intendisse, quam ut desolata ante annos xxxvi ecclesia, Indulgentiarum in ea constitutarum beneficia relevaretur, per elemosynas fidelium eo alliciendorum: eundemque Pontificem concessisse ecclesiæ Sandomiriensi, in qua tanta fuerat cades Christianorum a Barbaris patrata, easdem Indulgentias, quas Roma concesserat pro die 11 Junii ecclesiæ S. M. ad Martyres, vulgo Rotundæ, sub tali titulo ante annos fere DCXC dedicata a Bonifacio Papa IV.

10 Offendi ego in Conatu Chronico historico ad Pontificum Catalogos Dissertatione 2, alias futura 13, Indulgentias ecclesiæ aliquam visitantibus primum concessas sæculo xi; easque initio paucorum dierum; sed easdem successu temporis sic fuisse amplificatas, ut tempore Nicolai IV, qui Bonifacium VIII ferme immediate præcessit, singulis pene diebus obtinerentur aliqua in Vaticana Basilica. Proinde mirum videri non debet, si ipse Bonifacius tantas dedit alteri isti Bonifaciano; quam si ab ipso restauratam exornatamque conjectaverim, non puto id absque verosimilitudine futurum; jam enim fluxerant anni ferme DCC quod S. Gregorius id ultimum fecerat, plumbo ipsam contegens. Tali etiam occasione crediderim, potius quam sub Bonifacio IV (quod in ipsius ecclesiæ Codice Ms. reperisse se ait Baronius in Notis ad xxi Maji) illata illuc esse duodeviginti curribus ossa Sanctorum Martyrum; & diversis Urbis cæmeteriis effosa, solenniterque comportata ac decentissime collocata. Quam enim alienum fuerit prioris Bonifacii tempore commovere Sanctorum corpora; patebit ex Epistolis S. Gregorii, promittentis inter Analecta de SS. Apostolis Petro & Paulo

Indulgentias
esse dedit
pro 2 Jun.

quædam
tunc
erant Ro-
ma pro
festo S.
Mariæ
ad Mar-
tyres

E
non an-
tem pro
Martyri-
bus habi-
tos se
casos

F
aut ipse
tale fuit
sum Ro-
ma in fi-
nitum;

sed ob
tunc illo-
ra in Ro-
mandam
plurimum
Marty-
rum ossa.

scripta
anno
1646,

scitur de
solatio ih-
le festo
an. 1259
2 Febr.

A Paulo 6. 6. Processu tamen temporis exolevit Roma Christianis fuisse institutum festum, quod fuerat institu- **D**
festivitas diei 11 Junii, & quidem cum Octava cele-
branda, remansit autem Sandomiria, unde hac nobis
notitia affulsit; credique paulatim capis, ibi occisis
tum Martyribus Romanis, in Bonifacianam Basilicam
comportatis. Vide Propylaeum Maii, ubi de Bonifacio
Papa IV. Appendix etc. Vide t. 6 Junii par. 1. p. 3. col. 1.

TERTIA DIES JUNII.

SANCTI QUI III NONAS JUNII COLUNTUR.

S anctus Cæcilius, Presbyter Char- thagine, in Africa.		S. Severa,	S. Januaria 11.	} Martyres Romani.
S. Peregrinus,)	Fratres } Martyres Arerii in Hetruria.	S. Januarissa,	S. Silvanus 11,	
S. Laurentinus,)		S. Honorata,	S. Felix 11,	
Sancti Quadringenti,)		S. Saturninus,	S. Veneria 11,	
B S. Lucianus Senex,)		S. Victoria,	S. Victor,	
S. Claudius,)	Martyres Byzantii in Thracia	S. Matura,	S. Fortunata 11,	
S. Hypatius,)		S. Lucia,	S. Exuperia,	
S. Paulus,)		S. Neptunalis,	S. Flavia,	
S. Dionysius,)		S. Crescens,	S. Justus,	
S. Paula, seu Paulina Virgo		S. Pompanus,	S. Matrona,	
S. Quirinus,)		S. Cyprus,	S. Faustina,	} Martyres.
S. Abidianus,)		S. Tertula,	S. Gallicia,	
S. Gagus,)		S. Lucas,	S. Januaria 111,	
S. Donatus,)		S. Silvana,	S. Fortunatus 11,	
S. Nepor,)		S. Publius,	S. Publius,	
S. Papozinicus,)	Martyres in Africa.	S. Obercus,	S. Romanus,	
S. Januaria,)		S. Iusta,	S. Petrus,	
S. Demetria,)		S. Domitius,	S. Urbanus 11,	
Sancti CXLVII,)		S. Procula,	S. Apenus,	
S. Juliana V,)		S. Rufina,	Sancti LXXXIV	
S. Marcellus, S. Victuria,)		S. Valeria,	aut CII.	
S. Avidus, S. Sinereus,)		S. Silvanus,)		} Martyres.
S. Gagus, S. Cassianus,)		Sancti LXXXIII,)	Martyres.	
S. Donatus, S. Quintus,)		vel LXXXVIII,)		
S. Mefomus, S. Zetula,)		S. Eremita,	S. Orasus,	
C S. Possemus, S. Victurinus,)		S. Septinius,	S. Luccanus,	
S. Saturnus, S. Silvanus,)		S. Saturninus,	S. Servulus,	
S. Januarius, S. Gagia,)		S. Amasius,	S. Erasmus,	
S. Victor, S. Rogatianus 11,)	} Martyres Romani.	S. Perseverantius,	Martyr in Africa.	
S. Virianus, S. Aurelius,)		S. Auditus, sive Ovidius,	Bracaræ in Lusitania.	
S. Urbanus, S. Apronus,)		S. Hilarius,)	Episcopi Carcassonenses	
S. Felix, S. Nabor,)		S. Valerius,)	in Occitania Galliz pro- vincia.	
S. Veneria, S. Quintus 11,)		S. Chrotildis Regina,	uxor Chlodovei primi, Regis Francorum, Parisiis.	
S. Rogatianus, S. Miruana,)		S. Liphardus,)	Abbates Magdunenses in	
S. Fortunatus, S. Libofus,)		S. Urbitius,)	Gallia.	
S. Extricatus, S. Emeritus,)		S. Adelbertus,	Episcopus Comensis in Italia.	
S. Victurina, S. Sextus,)		S. Coemgenus, sive Keivinus,	Abbas Glindelacensis in Hibernia.	
S. Gorgonia, S. Fructus,)		S. Genesius,	Episcopus Claromontanus in Arvernia.	
S. Toga, S. Severus,)		S. Isaacus Monachus,	Martyr Cordubæ in Hispania.	
S. Felicitas, S. Secundus,)				
S. Valeria, S. Januarius 11,)				
S. Prisca, S. Florus,)				
S. Paula, S. Titonia,)				
S. Fortunata, S. Donata 11,)				
S. Donata, S. Januaria,)				

Junii Tomus I.

Z a S. Atha-

- A S. Athanasius Thaumaturgus, Monachus in Asia Minore.
 S. Davinus, Peregrinus Lucæ in Hetruria.
 S. Adamus, Galionisii, in Italia.
 S. Oliva Virgo, Anagninæ in Italia.
 S. Morandus, Monachus Cluniacensis in Suintgovia.
 S. Conus, Monachus Ordinis S. Benedicti, Dianii in Italia.
 Ven. Hildeburgis Vidua, juxta Pontisfaram in Francia.
 B. Andreas, Ordinis Minorum Hispelli in Umbria.
 B. Peregrinus, Eremita Camalduli in Hetruria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI,

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ appositæ Margini.

- S**ancti Danielis, Levitæ & Martyris Patavii, translatio inscripta est Catalogo generali Ferrarii, citatis Tabulis Ecclesiæ Patavinæ. Aliqua ejus Acta dedimus, alia habemus danda. **111** Januarii.
- P**ega Virgo Angla, soror S. Guthlaci, Romæ mortua, indicatur a VVilsono, in secunda editione Martyrologii Anglicani: & hoc secutus Alfordus est ad annum 720 num. 4. Edvardus Maiberw, cum xi Aprilis egisset de S. Guthlaco, sequenti xii Aprilis agit de S. Pega. Nos cum Menardo Acta ejus dedimus. **111** Januarii.
- T**ergeminorum Lingonensium susceptio Reliquiarum, ad primum S. Antonii templum in agro Viennensi, celebratur apud Viennenses, teste Saussajo in Supplemento Martyrologii Gallicani. Illorum Acta illustravimus ad diem. **111** Januarii.
- F**errus, Episcopus & Confessor in Gallia, inscriptus Catalogo Ferrarii, asserentis se ita doctum ex Catalogo sibi e Lotharingia submisso. Hinc Saussajus in Supplemento. In Lotharingia S. Ferri, Episcopi & Conf. titulis divinz beatitudinis gloriosi. In Ms. Florario aliquid ulterius habetur his verbis: Ipso die S. Ferri Episcopi, primitus panni-tonsoris. Hic multis loquelam præstitit, & multis aliis ægris sospitatem. Optavimus aliquid accedere luctu de ejus Episcopatu & Actis. An forte S. Severus, Episcopus Ravennæ panni-tonsor? ejus Reliquiæ in Germaniam delatæ. Colitur. **1** Febr.
- S.** Trefanus Confessor, indicatur a Camerario in Menologio Scotorum. De eo, inquit, Dempsterus & alii. Verum apud Dempsterum nullus reperitur Trefanus, sed 3 Decemb. Trefanus in Campania Galliz: ejus Acta dedimus. **111** Febr.
- T**ranslatio ossium S. P. N. Martyris ac Regis Demetrii, Moscoviz ac totius Ruthiæ Thaumaturgi, indicatur nobis ex Ruthenorum Synaxario quod P. Georgius David vertit, ubi puto Rectoris, non Regis debere legi, & ipsum esse ejus in Calendario figurato nomen indicatur, tamquam natali suo die, cum titulis Hegumeni Prylukensis & Volobodenfis Thaumaturgi. **11** Febr.
- S.** Elpidius, B. Jacobi Apostoli discipulus, Toletanus Episcopus, in Chersoneso passus, refertur a Tamajo Salazar in Martyrologio Hispanico, ex Juliani Petri Chronico, atque Hali carmine, sed nuper adinventis. Egerat ipse 4 Martii, de eo & aliis sex; nos autem figurata illa rejecimus die, quo ipse Sanctus, in vera, non ficta, Chersoneso passus, coluntur. **111** Martii.
- S.** Conus Abbas, Panormi in Sicilia, indicatur a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italia, Lectore remisso ad Martium, ubi de ejusdem nominis Monacho Naxi seu Nesi in eadem Sicilia egerat, sicut D. P. & nos fecimus. Idem Ferrarius in Catalogo Generali eorum qui non sunt in Romano, eundem Abbatem recollit ex Tab. Eccles. Panorm. sed merito in dubium revocat, si ne idem qui Naxi colitur, cum Acta non viderit. Neque nos alia vidimus, quam iste dentur; neque Cajetanus aliquem ejusmodi Abbatem novit, Panormitani proprium: quin etiam Panormo responsum accepimus an. 1689, omnino unum solum Conum esse, ejus ibi Reliquiæ quidem habeantur, sed moto nuper an ea satis insignes essent dubio, desitum sit celebrari Officium, qua de re agi poterit in Supplemento ad **111** Martii.
- I**saac, Abbas Spoleti, legitur apud Mantolycum. Vitam dedimus. **11** Aprilis.
- S.** Richarii Sacerdotis relatio corporis, ad cœnobium Centulam, celebratur in Martyrologio Ms. Centulensi. De ea egimus ad diem natalem **111** Apr.
- G**aufridus, Abbas Saviniaci in Gallia, suggeritur ab Henriquez in Menologio Cisterciensi, inter Omissa referenda ad hunc 3 Junii, citato Menardo, qui de illo agit Kalendis Maji, occasione elevatorum corporum hujus & aliorum. Consule dicta inter Prætermissos & alios rejectos. **1** Maji.
- S.** Dunstanus Abbas, indicatur in Menologio Scotico Camerarii, citata historia Leslii, sed non indicato ejus loco, & VVione lib. 3: sed hic agit de S. Dunstano Abbate Clusteniensi, dein Episcopo VVigornienfi & Londinenfi & Archiepiscopo Cantuariensi: ejus varia Acta illustravimus die **111** Maji.
- B.** Bona Pisana, a **111** Aprilis ad hunc diem perperam a nobis olim transmissa, dimitti debuit (quod ipse corripit) ad **111** Maji.
- S.** Erasmus, Episcopus & Martyr, memoratur ab Uuardo, Adone, Netkero, & aliis; nec non Synaxariis Græcorum cum titulo Πατριάρχης, a multitudine agonum sumpto; & in nonnullis Actis dicitur hoc die quiescente; addunturque **111** Martii. Nos cum ex antiquioribus & pluribus tam Actis quam Martyrologiis dedimus. **11** Junii.
- A**udiani nomen insertum est Calendario, addito post Martyrologium Patricianum, acceptulum repertum a nobis Neapoli apud Antonium Caracciolum. Quis ille sit optavimus scire.
- S.** Uuardus Confessor colitur hoc die Tutela in inferiore

viore Lemovicensi agro: is a Bertrando Turriano, Decano Tutelenfi, appellatur, Liphardus, ad cujus Vitam num. 8 adducimus, qua de eo habet Stephanus Baluzius Tutelenfis. Coli etiam dicitur Nontis Augusti, si qua suggeruntur certiora, poterunt tunc illustrari.

S. Kevinus, Abbas in Livinia prope Mentoth, notus in insula Roxhefan quæ postea Buta: & sane in Ducatu Rosæ cella visitur vulgo Kilkevin, postea tamen curam nescio cuius monasterij gessit, Alexandro Millo auctore. Putat non nemo, eundem esse cum Koengo: de quo Giraldus Cambrensis in Typographia Hiberniæ. Scripta non extant. Dixit anno 807, colitur 3 Junii. Ex nundinis concursu maximo celebratis id constat. Ita Dempsterus in Historia Ecclesiastica gentis Scottorum pag. 419, eundemque refert in suo Menologio Scotico ad hunc eundem diem. Sunt notæ provinciæ Levinia vulgo Lennox, & Mentotha ei vicina. Alius est.

B Kevinus, Abbas in Hibernia; relatus hoc die in Ms. Florario; item a Greveno, Canisio, Ferrario; potissimum si idem sit cum S. Coemgino ut sentit Ufferius pag. 956 & 1048. Unde a Scottis & Hibernis plus laudis desideramus.

Cronanis cognomento Coriarius, ut dicitur in Vita S. Cormigini, quam infra dabimus vic sanctus & pius, qui claram Cellam Domino ædificavit. Juxta Prophetiam in eadem vita num. 44 relata, hac die colli solebat. Nam Cronano rogante, ut eodem cum sancto Cormigino die ex hac vita migrare liceret; respondit hic sanctus: Non uno die nos ambo ibimus ad cælum, id est, non eodem anno: sed tamen in ipso die migrationis meæ, post tempus migrabis ad Christum, & uno die postea solennitas nostra erit, & sic factum est. Optaremus plura & certiora de hujus sancti cultu scire.

C Eleutherius, Eremita Anglus, post Hierosolymitanam peregrinationem, in Italiam reversus, sancte obiisse in Apulia dicitur, in Martyrologio Anglicano Wilfoni coli in oppido Arca, cujus meminit Leander Albertus in Saxonibus, & alii in Aprutii clivore. Soles Ferrarius in Catalogo generali describere Martyrologium Anglicanum: at hic de hoc S. Eleuthero filio, etiam in Catalogo generali Italiae. Eius etiam meminit David Romani in Indice Divorum, qui nati vel humati sunt in Neapolitano regno. Non potuimus etiam invenire ejus memoriam apud Alfordum, & alios Anglorum scriptores: ideo fortassis quia tempus vite & mortis aut omnino ignoratur, aut a Wilfoni indicatur. Optantes ergo informari de veneratione ipsius sacra & rebus Gestis, in Apuliam scripsimus.

B Berneredus seu Bernardus, Abbas Benedictinus SS. Crispini & Crispiniani apud Sueffonenses, dein Cardinalis & Episcopus Prænестinus, dicitur obiisse hoc tertio Junii anno 1181, in monte Casino. Ejus aliqua Vita, Gallice scripta, nobis submissa est e monasterio Corbejensi: quia de veneratione nihil constat. Ughellus in Episcopis Prænестinis columna 227 & sequenti de eo quidem agit absque titulo Beati: felicem tamen ejus obitum miraculis clarum fuisse ait, ex epistola Petri Cellensis. Nulla ejus mentio in Fastis Benedictinis aut Catalogo Sanctorum Italiae. Quare & nos certiorum venerationis alienius publicæ notitiam expellamus.

Maria, Peregrina vocata, & Conversa Ordinis Cisterciensis Loriani in Lusitania, quæ in spiritu loca sacra Palæstinæ visitavit, cum titulo Beate indicatur in Menologio Henriquez, & in alio Cisterciensi citato a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano; qui nihilominus abstinet a titulo Beate, ac solum inter Venerabiles eam recenset.

Junii Torus I.

Lifardus, Conversus Hemmerodensis cœnobii Ordinis Cisterciensis laudatus a Casario Heisterbatenfi lib. 4 Historia memorabilium sui temporis c. 4 & lib. 10. c. 54. Hoc die (quo colitur S. Lifardus Presbyter Aurelianensis) refertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino, qui dant titulum Beati. Gelenius in fastis Agrippinensibus, solum appellat Venerabilem, atque antea fuisse Colonensem Patricium.

Micia ab Apostolis, ut Beata Soror Ordinis S. Dominici, refertur in Anno sancto ejusdem Ordinis, & cum longo elogio a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano.

Richardus Rosbel) Guardiani Ordinis S. Francisci; Hugo Richeus) sub Henrico VIII Rege Angliæ occisi. Refertur in Martyrol. Franciscano.

Paulus Jovia, Ordinis Minorum Sacre Theologiæ Magister, pietate & miraculis clarus, memoratur a Waddingo ad an. 1289 num. 45, & alibi; & ab Haroldo ad an. 1283 num. 23, sed absque titulo Beati; quem tribuit ei Arturus in Martyrol. Francisc. Waddingus ait, non mediocrem Sanctitatis opinionem obtinuisse.

Gonzalvus Vaz, natiuitate Maurus, professione fidei Christianus, post militaria multa contra suos contribules facinora, in eorundem manus lapsus, & Tentanum abductus, crudelissimeque excarnificatus, tam generose mortem istam multiplicem sustinuit, Christum invocans & Mahometem execrans, anno 1516 die 3 Junii, ut Joannes III Lusitania Rex, rite de omnibus informatus, eundem a Leone X canonizari petierit, & ab eodem Commissoriales ad Episcopos Septæ atque Plinthalis obtinuerit; quæ tamen per ipsius Regis mortem effectus caruerint, forsitan aliquando resumenda: quare eundem Hagiologio suo inseruit Cardoso, cum utrimo ejus fratre Joanne, sub annum 1524 similia passus: quod hic volui indicare.

Antonius ab Elvas, in Lusitania an. 1497) Ordinis S. Onuphrii a Caramanico, in Aprutio,) Francisci, Laurentius, laicus in Hispania, an. 1517) indicant Elisabeth Peralta Segobiz, an. 1519) tur in Martyrologio Arturi ut Beati, & Elizabeth etiam in ejus Gynæceo.

S. Cyrinus, Episcopus & Martyr Aquilejæ, cum aliis ducentis, profertur in Ms. Trevirensi S. Martini, ut dicitur iv Junii.

S. Illidius, Episcopus Massiliæ, cujus corpus requiescit in ecclesia S. Victoris, indicatur in Saussji Supplemento, & ante ipsum in Catalogo generali Ferrarii: qui addit, se nescire cujus loci Episcopus fuerit, neque se illius Acta vidisse. Habemus Officia propria S. Victoris, inter quæ sunt Lectiones tres de S. Illidio Episcopo Claromontano, sed ad diem ejus natalem, quo Acta damus, v Junii.

Failbeus Abbas in Trioit proponitur in Menologio Scotico & Historia Eccles. Dempsteri, in qua dicitur Acta S. Columbæ scripsisse, ad quæ de ipso agitur ix Junii.

S. P. N. Achilles, Papa Alexandriæ, repertus a nobis in Ms. Synaxario Conventus S. Ludovici Parisi in Vita S. Honorati apud Combesium: in fastis Habeshorum, Sanctos ab Alexandrina Ecclesia acceptos notantibus, omnino prætermittitur; idcirco (ut existimo) quia Arum suscepit in Ecclesiam: quapropter eia morte percussus divinitus scribit Auctor Historia Patriarchalis, ab Abrahamo Eccebellensi Latine edita: quæ ipsum nominat Archelaum; & dicit obiisse decima nona Bunæ; quo tamen die de illo inter Sanctos nobis agendum non putamus. Est autem nobis xiii Junii.

S. Theodechildis, ut filia S. Chrochildæ Reginæ, & Fundatrix S. Petri Vici Senonibus, refertur una

Z 3

cum

- cum hoc a Sanfajo & Arturo. Videntur nobis in unam conflata persona plures: quas conabimur discernere propriis unius eorum die. xxviii Junii.
- S. Numerianus, Episcopus Trevirensis, memoratur tertio Nonas Junii, a Molano in prima editione *Ufuardi aucti*, Canisio, Ferrario. In *Martyrologio Romano & Breviario Trevirensi* tertio Nonas Junii proinde agendum de eo v Julii.
- Bonizo, Episcopus Sutrinus, & Placentinus, & Martyr, antea Abbas S. Savini, refertur a *Bucelino in Menologio Benediktino*, At Ferrarius, die quo obiit, xiv Julii.
- Samuelis Prophetæ festum, ut ex celeberrimis annis, rubrica notatur a Ioh. Ludolfo in *Festis Aethiopicis*, Postam Hagiologum Habessinum secuto: colunt cum Græci & Latini xx Augusti.
- S. Gregorii Episcopi Ultrajectini translatio inscripta est *Ms. Florario*, & *Martyrologio Germanico Canisii*. Dies ejus natalis est xxv Augusti.
- S. Osiha Virgo inscripta est *Martyrologio Ms. Altempsiano*, in *Anglia aucto*, & *Ms. Bruxellensi S. Gudila*. Colitur ab aliis vii Octobris.
- B. Festum Joannis, & descensus libri Abraham, super quem sit pax, reperitur inter festa Christianorum Capitarum, recensita secundum ordinem *Kalendarii apud Seldenum*, lib. 3 de *Synedrion Hebraeorum* pag. 371, ex *Ms. cujusdam Calcajendi Mahumeta*. ni, sic a Christiano aliquo edo. Neque aliunde divinare quis ipse Joannes sit. Si loco libri liceret legere D Limbi, idque Arabicus textus pateretur, (multa enim ex *Seldeni* autographo viriosissime contulisse post ejus mortem impressa) suspicari possemus, de Joanne Baptista agi: cujus ante Christum mortui descensus ad Limbum, seu sinum Abraham, hoc die recolatur. Librum Abraham nullum novimus; ipse vero Abraham colitur a Græcis & Latinis ix Octobris.
- B. Sindulfi Episcopi Confessoris translatio inscripta est *Ms. Ufuardo vetusto & optima nota*, & S. Sindulfi Episcopi translatio legitur in *Ms. Florario*, Nudum nomen B. Sindulfi est in *Martyrologio Ms. Colonie*, apud *Carmelitas* assertum. Sindulphus, Episcopus Viennensis, colitur x Decembris: Sindulphus, Confessor in agro Remensi, xx Octob.
- Erpo, Abbas Siburgi & S. Annone institutus, indicatur cum titulo Beati in quibusdam *Festis Westphaliae*, recensiter collectis a Joanne Velde, citata *Vita S. Annonis*, ad quam poteris fieri mentio Erponis iv Decembris.
- S. Thomas Apostolus inscriptus est antiquo *Martyrologio S. Hieronymi*, & variis aliis. Colitur is xxi Decembris.
- S. Thomæ, Martyris & Archiepiscopi Ordinatio, inscripta est *Ms. Altempsiano*, aucto uti dixi in *Anglia*. Videtur intelligi S. Thomas Cantuariensis, qui colitur xxix Decembris.

DE S. CÆCILIO PRESBYTERO,

CARTHAGINE IN AFRICA.

G.H.

Sylloge, ex variis Scriptoribus, & hodierno Romano.

SÆC.
III.Memoria de
Martyr.
Rom. &
apud S.
Hieronymum.idem de
S. Cypriano
per
S. Pontianum.requisiti
fuit.apud Pontianum
Dionysium.

Sæcra *Martyrologii Romani*, sub Gregorio XIII recogniti & aucti, Tabula, ad hunc tertium Junii, ista habent; Carthagine, S. Cæcilii Presbyteri, qui S. Cyprianum ad Christi fidem perduxit. S. Hieronymus de *Scriptoribus Ecclesiasticis* cap. 67, ita utriusque meminit: Cyprianus Afer primum gloriose Rhetoricam docuit: exinde, suadente Presbytero Cæcilio, a quo & cognomen sortitus est, factus Christianus, omnem substantiam suam pauperibus erogavit; ac post non multum temporis electus in Presbyterum etiam Episcopus Carthaginiensis constitutus est &c.

2 Omnia hæc in S. Cæcilio Magistram redundant. De quo S. Pontius Diaconus, S. Cypriani Episcopi discipulus, a nobis memoratus die viii Martii, in *Vita ejusdem S. Cypriani*, ad diem xiv Septembris illustranda, sic habet: Erat sane illi etiam de nobis contubernium viri iusti & memorabilis memorie Cæcilii, & ætate tunc & honore Presbyteri, qui eum ad agnitionem veræ Divinitatis a lœculari errore correxerat. Hunc toto honore atque omni observantia diligebat, obsequenti venerationem suscipiens, non tam ut amicum * animæ corqualem sed tamquam novæ vitæ parentem. Denique ille, demulso ejus obsequiis, in tantum dilectionis immensæ merito provocatus est, ut de sæculo excedens, accessione jam proxima, commendaret illi conjugem ac liberos suos; ut quem secerat de sceleris communione participem, postmodum faceret pietatis heredem. S. Pontianum in laudando Cæcilio secuti passim posteriores sunt, inter quos Paulus Diaconus ita exorsus est *Passionem S. Cypriani*: Tem-

poribus Valentini iniquissimi Imperatoris, fuit in Carthagine, quæ est in Africa, gloriosissimus vir, nomine Cyprianus: qui primo quidem Rhetoricam docuit, deinde a quodam Presbytero, nomine Cæcilio, conversus ad fidem Christi, nomen quoque sortitus est Cæcilius.

3 Inter alia *Vita Martyris S. Cypriani* aliqua *Mss.* in *Vallibus Patrum Oratorii Bibliotheca* reperimus, cum hoc initio Prologi. Cyprianus Afer, Rhetor præcipuus, Carthaginensis Cathedralis Episcopus, a quodam Cæcilio Presbytero illectus, etiam ab eodem venerabili Sacerdote cognomen sortitus est: cujus peritiam ac sanctitatem non solum Carthago emicat, sed pene universa Ecclesia suo fulget eloquio. Atque hæc esse patet *Mss. allegata in Baronianis ad Romanum Martyrologium Notis*: neque enim vestigia illa *Mss. Martyrologia* (vidimus autem quæ Roma sunt omnia) Cæcilii nomen uspiam habent. Denique Jacobus Pamelius in *Vita S. Cypriani*, a se expressis scriptis collecta, ista habet: Catechistam habuit, qui & illum ad agnitionem veræ fidei traduxit, Cæcilius Presbyterum; a quo & Cæcilii prænomen sortitus est: cujus ipse quoque meminit Cyprianus, ad Florentinum epistola. Est hæc epistola LXIX, in qua se Cæcilius Cyprianum Episcopum Christianorum appellat.

4 Hæcenus noster Henschenius, diligentissime scrutatus, non solum illa quæ Gregoriani *Martyrologii* Compositores vidisse potuerunt *Mss.* sed & centena alia: ut omnino certum videatur, illos hic quoque usas ea libertate, quam vidimus assumpsisse etiam alibi & præsertim ad *Vita S. Gregorii Nazianzeni* ix Maji, cujus consanguineos & amicos plures, cum titulo Sanctitatis

in *AB*
tam *Mss.*quam a *Per*
modis *Mss.*

D.P.

Tantus
Sancti quor-
modo a
100 anni.
et tribuitur

Ro.

A Romano Martyrologio primi inferunt; electo ad id qui commodior visus est die, nullo vel exemplo vel auctore. *Est quidem in antiquissimo Carthaginiensi Ecclesia Kalendario, quod tertio Tomo Analectorum veterum Mabillonii insertum edidit anno 1682, aliquanto post Henschenii mortem, ad 11 Idus Majas inscripta memoria Sanctæ Felicis, Cæcili, & Comitum; esseque verosimile, hos esse illos Quadragesima, qui in Hieronymiano Martyrologio nominatim recensentur, veluti Nonis Maji in Africa passi, inter quos Felices duo, Felicia una, unus item Cecilius sive Cecilius; sed hunc esse Cæciliium Presbyterum, Cyprianus institutorem, quis nisi temere divinaverit? Ad hunc autem 11 Nonas Junii altum ibi est de illo silentium; nec alibi istuc aspiciamus ejus nomen.*

B Presumere tamen possumus sancte mortuum, qui sancte vixit, & tam egregium Episcopum ac Martyrem enutrivit. Quibus vero facultas data a Pontifice fuit Martyrologii, non solum ad vetera Mss. corrigendi, sed etiam additis aliunde Sanctis augendi, ut licere etiam sibi putaverint, cum Sancti titulum, tum diem certum in commendata sibi opere attribuere laudatis apud veteres atque id bene mereri visis. Utrumque certe jam olim fecisse videntur Latini illi, qui Martyrologis inseruerint multos, etiamnum in Romano legi solitos;

quorum vel miracula vel virtutes in libris Dialogorum sic narrat S. Gregorius, ut de modo aut die mortis eorum habeat nihil, neque aliunde sciatur eorum corpora, in locis ubi vixerant obierantve, ullam venerationem habere. Liberaliores etiam hoc in genere fuerunt Græci, dum suis Synaxaribus inseruerunt quam plurima eorum nomina, qui vel in Sacris Scripturis, vel in Sanctorum Actis, vel denique in Vitis Patrum ut nuncupamus, inveniebantur laudati, absque ulteriori notitia. Sed hæc exempla ut valent excusandi, ante Urbani VIII decreta Baronto & sociis, ad Romani Martyrologii editionem adhibitis; quorum judicium quamdiu non improbat Ecclesia, neque nos presumimus improbare: non tamen ideo tenebitur etiam probare aut sequi Fastorum monasticorum aut nationum conditores, qui post illa Decreta licitum sibi esse voluerunt, illustribus sui Ordinis aut Nationis viris Sanctitatis aut Beatitude titulum addere, & diem illis quasi Natalem, quem nusquam invenerint, arbitrato suo legere. Sed hoc quoque judicium Sacra Rituum Congregationi dimittimus; cuius arbitrio si nunc fieret Romani Martyrologii reformatio, fortassis omitterentur nonnulli, de quorum antiquo cultu & cultus die non satis constat. Nostrum non est in Martyrologio isto mutare quidquam. Ideoque & S. Cæcilium, sicut invenimus, ita relinquimus.

DE SANCTIS FRATRIBUS,
PERGENTINO ET LAURENTINO,
ET CCOC MARTYRIBUS, ARETII IN HETRURIA.
COMMENTARIUS PRÆVIUS

De eorumdem cultu & Actis.

SUR DE-
CIO.

Aretium, sive prima consonante duplicata Arretium, antiquissima Hetruriae urbs, & a Livio inter tres nobilissimas numerata, sicut sub Gentilibus scriptoribus illustris fama habita fuit, ita non minori gloria fuisse censetur, dum Christianam fidem suscepit: quod factum memorant prædicante S. Romulo, S. Petri Alumno, & Hetruriae Apostolo ac Pasulano Episcopo, sub Nerone vi Julii per martyrium coronato. Sed ea civitas, ob continuam persecutionem, non potuit nisi paulatim Evangelii lucem accipere. Interim sub Decio Imperatore patriam suam illustrarunt SS. Pergentinus & Laurentinus fratres, fortes Christi veri Dei Athleta, strenuæque Prædicatores, qui eandem moverant martyrii palam obtinere. Horum Acta antiqua, quæ mutato stylo edidit Surius, quæque Josephus de Casellis Aretinus anno MDCXLII elegantissima paraphrasi Italica donavit, & Renata Austriaca Polonorum Suecorumque Regina dedidit; damus primigenia præfati, accepta ex perve-
rto Codice Trevirensi monasterii S. Marimini, & ex collectione Galloni, quam licuit nobis Romæ per-
frare; ubi inter alia hæc illorum Acta descripsimus, ad id ut benevola gratia Patrum Congregationis Orato-
rii. De illis autem intelligi videtur, quod Baronius in Notis ad Martyrologium asserit, ea fuisse accepta ab Ecclesia Aretina. Eadem, sed contracta, habemus ex M. Ultrajectino S. Salvatoris, & illustre compendium edidit Petrus de Natalibus, lib. 3 Catalogi cap. 30. Ad eadem Acta alludit Ussardus in suo Martyrologio, dum ad hunc diem tertium Junii ita scribit: Apud Aretium, civitatem Tusciæ, sanctorum Martyrum Pergentini & Laurentini fratrum; qui persecutio-
ne Decii cum essent pueri, post dira supplicia tole-
rata, & magna miracula ostensa, gladio cæsi sunt.

Eadem habentur in Martyrologio Romano; & Additur sub Tiburtio Præfide, circa quem consentiunt plu-
rima Mss. Martyrologia, etiam sub nomine Adonis, & posterius a variis excusa: ipse Wandelbertus his olim eos versibus honoravit.

Pergentinus item Laurentinusque, cruoris
Et generis Ternas gemino fulgore venustant.

2 Dicuntur in Actis num. 3 Verbo prædicationis suæ multos ad fidem Christi perduxisse: & per eorum miracula num. 4. multi crediderunt Domino Jesu Christo, & ipsi ministri crediderunt Christo. *Lidem num. 6 conversos ad fidem instrunt, & mittunt ad Cornelium Sacerdotem, ut baptizentur. Sed & baptizati sunt fere sexaginta viri; & num. 5 amplius quam ducenti viri crediderunt. In antiquo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi ista leguntur: Apud Aretium Tusciæ, Laurentii & aliorum quadringentorum. Rabanus in suo Martyrologio: In Tuscia, Laurentii, & aliorum quadringentorum. Notkerus; Apud Aritium, civitatem Tusciæ, sanctorum Martyrum Pergentini & Laurentini fratrum... & aliorum plurimorum quadringentorum.*

3 Verosimile sit, hæc spectat: suppositum Be-
dam, cum ad diem sequentem posuit, S. Laurentium cum aliis quadraginta in Tuscia, ac voluisse scribere Quadringentos, quamquam in Actis nihil de ipsis legatur. Verosimile quoque sit trium auctorum testimonio eos revera Aretii passos esse: quapropter eosdem in titulo proposuimus. Fortassis inter illos etiam fuit Cornelius Presbyter, qui in Actis Sanctus appellatur: & Pergentina soror in M. Florario, Grevæ Camillo aliisque recentioribus indicatur, partim hoc, partim die 7 Junii. Qui supra Laurentius, & non Lau-
rentinus

G. H.

Ac. 400
Martyr
longuod.

et ut
vita
Martyr
215.

UCTO-
re.
G.H. rentinus appellatur, is apud Bellinum, in editione Veneta anni 1498, est Valentinus: sed in editione Parisiensi anni 1521, facta correctione, dicitur Laurentinus; ut mirum non sit, si errore amanuensis scriptus est Laurentius. Non tamen arbitramur hos quadringentos cum SS. Pergentino & Laurentino, eodemve aut die aut anno martyrium subisse; sed diversis, eos autem post mortem Decii fuisse coronatos, ob aliquam cum his martyribus connexionem, atque simul cum illis collocatos.

D. P. 4. In fine Actuum dicitur, quod Christiani nostrum collecti, una cum Pergentina Sanctorum sorore, sepeli-
Corpora
runt eos non longe a Civitate prope fluvium qui dicitur Castrum, quomodo etiam ad XIX huius mensis videbimus Sanctorum Martyrum Gaudentii Episcopi & Culmatii Diaconi corpora sepulta, non longe a civitate Aretii, juxta Theatrum & flumen Castrum, idem forsitan de quo Lauder in Tuscia, supra Aretium flumen, e jugis ubi Mons acutus, in Arnum profluens Cialla. Hoc certius, templum Sanctorum Martyrum Pergentini & Laurentini non longe ab urbe Aretia situm vili, ut scribit Augustinus Florentinus Hist. Camald. lib. 2 c. 33; eodem verosimiliter, aut vicino loco, ubi condita primum corpora fuerant: quod

B templum circa MCCXXVII Camaldulensibus traditum fuisse idem Autor ibidem ait. Illic etiam ipsa sacra pignora servari atque in veneratione precipua haberi via dubito, nisi forte ob varias temporum calamitates intra urbem ablata illa sint: quod nihil prohibet quominus Reliquia nonnulla etiam alio translata credantur. Aliqua certe S. Laurentini Martyris asseruntur Bononia, in ecclesia Santimonialium sub nomine Jesu & Maria, in via Galiera, indicat Masinius in Bononia perlustrata, ad hanc 212 Junii. Si sciri posset, unde eas habuerint, certius definiretur, sintne Patroni Aretini, an non. Verum intelligo ex responsu Illustriss. Comitris Valerii de Zanis, non modo instrumentum donationis nullum; sed nec Reliquiam quidem ipsam, licet diligentissime quaesitam, nunc inventi; ut oporteat exiguum plane fuisse particulam, cui affixum nominis schediasma Masinius quidem legerit, sed ipsum postea casu delapsum perierit.

Postula
a quo
Romano?

C ACTA VETUSTA MARTYRI

Ex Mss. codicibus variis.

IN diebus Decii Caesaris urbis Romae, multae
Sub Decio
persecutiones erant adversus Christianos, multaque praecepta proposita, ut si quis Christum cole-
ret, diversis poenis interficeretur; iuventi vero si non sacrificarent, capitale subirent sententiam. Eodem tempore, dum peragraret impiissimus Decius Caesar universas civitates regionesque, cum suis consiliariis & ministris, venit in civitatem Aretinam. Erat autem unus ex Consiliariis Decii Caesaris, nomine Tiburtius, exercens crudelissimam persecutionem adversus Christi nomen. Tunc unus ex Paganis dixit ei: Sunt hic duo viri, fratres uterini, Pergentinus & Laurentinus nomine, de genere nobili; qui Christianos se professentes, quotidie ad scholam pergunt & erudiuntur litteris, ut plenissime Christi praecepta, quae scripta sunt, cognoscere possint. Si eos sic dimiseris, magnum malum adveniet civitati istae, totumque populum istum ad Christi culturam perducent. Tunc Tiburtius his auditis, in ira furoris sui iussit eos accersiri, & ante suum conspectum adduci. Milites vero cum festinatione comprehenderunt eos, dixeruntque ad Sanctos: Dominus noster Tiburtius vos vocat: nam non nostra potentia ducimini. Cumque ducerentur dixit Pergentinus ad Laurentinum fratrem suum:

apud Aretinam
Christi
fuerunt
fides

comprehensi
si amant
se mutuo

Modo appropinquabit certamen nostrum. Respondit B. Laurentinus, & dixit: Domine frater, non metuemus ista tormenta, sed potius timeamus aeternum supplicium, & Redemptorem nostrum, Matt. 10. qui docuit ut non metuemus eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Pergentinus dixit: Eamus viriliter, & stemus in fide, praecepta tyranni non metuentes. Sed ego eligite priorem, ut respondeas Judici: quoniam tibi data est scientia loquendi & respondendi, major quam mihi.

2. Cum autem perducti fuissent ante conspectum Tiburtii; dixit eis: Quare ista audio de vobis, ut relinquatis Deos quos colunt piissimi Imperatores, & quibus Dominus noster cervicem flectit, & sequimini Christum, qui a Judaeis interfectus est? B. Laurentinus dixit: Nos alium Deum nescimus praeter ipsum Jesum Christum, filium Dei vivi, qui fecit caelum & terram, mare & omnia quae in eis sunt. Deos, quos tu dicis, scimus esse omni pollutione coinquinatos, surdos & mutos, sine visu vel auditu; & nisi custodiantur ab hominibus, rapiuntur; & ne ab aliquo deiciantur impulsu, vinculis terreis coarctantur & plumbo: qui nec sibi, nec aliis auxilium prestare possunt. Tiburtius Consiliarius dixit: Parco modo vobis, quoniam de genere nobili estis. Ite & relinquitte istam vanam religionem, quam colitis: nam si iterum ista audio de vobis, diversis cruciatibus vos interire faciam.

3. Tunc Beatissimi Laurentinus & Pergentinus exierunt de conspectu Tiburtii; magisque accensi in fide Christi, quotidie Dominum deprecabantur, die noctueque flectentes genua sua. Per singulos itaque dies crescebat fides sancta in operibus multis; & verbo praedicationis suae, multos ad fidem Christi perducebant. Et quia veritas abscondi non potest, Evangelista testante, qui ait: Non potest civitas abscondi super montem posita, neque accedunt lucernam, & ponunt sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt; & quia lux lucet in tenebris: Pagani, videntes mirabilia quae Deus operabatur per Sanctos suos, & quia multi ad fidem Christi convertebantur, indignati sunt, & comprehenderunt eos, duxeruntque ad Tiburtium Consiliarium. Qui dixerunt ei: Nihil profuit verbum praedicationis tuae. Ecce isti, quos docuisti ut recederent a vanitate superstitiosa, non solum non audierunt te, sed etiam per magicas artes suas totum populum subverterunt. Tiburtius Consiliarius dixit ad Sanctos: Quare sic fecistis, ut nec piissimum Caesarem, nec me volueritis habere propitium? S. Pergentinus respondit: Nos propitium habemus Dominum Jesum Christum. Propitiationem tuam illi quærant, qui Christum propitium habere non merentur; & terrores vestros illi metuant, qui Regem aeternum non metuent.

4. Statim Tiburtius, exiliens de sede sua, scidit vestimenta sua, & ait: Numquid non vobis inducias dedi, ut relinquereis vanam doctrinam? Sed Christum vestrum nunc me praesente a praedicatis. Iussitque Sanctos levare catenis, & fustibus ducissime caedi. Cumque caederentur, psallebant Sancti, dicentes: Domine Deus in adiutorium nostrum intende, Domine ad adjuvandum nos festina: & subito arescunt brachia eorum, qui caedebant eos. Videns haec Tiburtius, stupefactus est: ministri vero pro dolore clamabant: Brachia nostra velut arescunt: rogamus vos servi Dei, orate ad Dominum vestrum pro nobis: & si nos salvos fecerit, credimus in ipsum. Sancti vero deprecati sunt Dominum, & salva facta sunt brachia ipsorum. Videntes ea multi qui aderant, crediderunt Domino Jesu

adducti ad Tiburtium.

et confestim
fidei

E
dimittuntur

multos vero
convertunt

Matt. 5.
15

adducti ad Tiburtium

assumpti cor-
dibus suis

brachia
eorum
rescuerunt

A Jesu Christo: sed & ipsi ministri crediderunt Christo, & laudaverunt Dominum una voce, dicentes: Non est alius Deus præter ipsum, quem prædicant Laurentinus & Pergentinus servi ejus. Dixit S. Pergentinus ad eos qui crediderunt: Audite Fratres, audite & intelligite nostra præcepta, & baptizemini, & eritis liberi ab omni nexu iniquitatis.

*Et con-
vertunt
multos.*

*In carce-
rem re-
tinetur.*

*post sui-
diciam
jesuam.*

*refectum
per pane-
m per Ange-
lum dato.*

*comperit
ad fidem
infirmum.*

*Et bapti-
zandi
mittunt
ad Car-
nelium
Presbyt.*

5 Videns hæc Tiburtius, timuit: Beatissimos autem Laurentinum & Pergentinum jussit retrahi in carcerem: & jussit ut neque panem neque aquam darent eis. Cum autem introducti fuissent in carcerem; dixit S. Pergentinus ad Laurentinum fratrem suum: Frater, surge, invocemus Dominum nostrum Jesum Christum in auxilium nostrum. Et surgentes psallebant dicentes: Domine Deus salutis nostræ, in die clamavimus & nocte coram te, inter oratio nostra in conspectu tuo, inclina autem tuam ad preces nostras, Domine. Itaque per tres dies & noctes non sumpserunt cibum: Angelus enim Domini de celo veniens, fere in medio noctis tempore, attulit eis panem cælestem, & dixit: Surgite & comedite, quæ Dominus vobis transmisit ut manducetis. Ingressus vero est Angelus Domini, & totus carcer illuminatus est; & carcerarii, præ pavore exterriti, facti sunt velut mortui, & obdormierunt. Sancti vero, refecti panis & vestiti, psallebant dicentes: B. Misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.

6 Post hæc venerunt qui crediderunt in Christo, ut visitarent Sanctos, una cum Pergentina germana ipsorum: & attulerunt ad custodes munera, ut eos ad Sanctos intrmitterent: sed carcer apertus erat, & carcerarii velut mortui jacebant. Intraverunt ergo ad Beatissimos Pergentinum & Laurentinum, & jactaverunt se ad pedes eorum, & cum sletu dixerunt: Domini Patres, ecce carcer apertus est, & custodes tamquam mortui jacent. Venite & exite hinc, & alibi moramini (quia vita vestra nobis necessaria est) & nos amplius instruite, de nomine Domini Jesu Christi. Responderunt Sancti dicentes: Absit a nobis, Fratres, ut hanc rem faciamus; & coronam, quam per fidem nostram meruimus, perdamus nunc: sed audite præcepta nostra, Fratres. Est hic unus de Sacerdotibus, nomine Cornelius, propter timorem Tiburtii nunc latitans: Ite & inquirite eum, & si invenire potestis nuntiate ei hæc omnia: & quanta Dominus noster Jesus Christus in nobis operatus est: quia ipse nos, & parentes nostros, vel nostram germanam, docuit de nomine Christi, & baptizavit. Ipse vos baptizabit aqua & Spiritu sancto. Baptizati vero, permanete in fide. Jactaveruntque se iterum ad pedes eorum, & planxerunt diutissime, & rogaverunt Sanctos, dicentes: Rogamus vos, Domini nostri, ut oretis pro nobis ad Dominum nostrum, ut salventur animæ nostræ. Sancti vero prædicaverunt eis, & oraverent pro eis ad Dominum, & dixerunt: Domine Deus, Rex immortalis, qui permitisti nos ad fidem tuam venire; tu permitte & hos omnes ad tuam misericordiam pertingere. Et signantes eos emiservunt a se: excuntes autem, quærebant b Sanctum Cornelium Presbyterum. Cumque invenissent eum, nuntiaverunt ei omnia de Pergentino & Laurentino. Gavisus est autem Sanctus Cornelius gaudio magno: statim catechizavit eos: & baptizati sunt fere sexaginta viri.

7 Audiens hæc omnia Tiburtius Consiliarius,

jussit Beatissimos Pergentinum & Laurentinum, ex MSS. cum omni festinatione, ante suum conspectum perducere. Cumque perducti fuissent, ait illis: Per maleficia vestra everistis totam civitatem istam. Respondit S. Laurentinus & dixit: Non sunt maleficia, sed beneficia Dei. Nos malefici non sumus, sed servi sumus Domini nostri Jesu Christi. Tiburtius dixit: Quid multum verbosamini? Aut sacrificate Deo Jovi, aut diversis pœnis nunc vos interficiam. S. Laurentinus respondit: Tu adora Deum Jovem, & genus tuum: nam nos Christum adoramus. Tiburtius vero indignatus est, jussitque adduci prunas viventes, & super prunas jussit Sanctos nudis pedibus stare. Cum autem starent super prunas, subito mortui sunt carbones, & facti sunt sicut frigida aqua. Populus itaque magis credebat in Jesu Christo. Dixerunt Pagani ad Judicem: Vides quoniam nobis nihil proficit: si eos amplius dimiseris: & civitatem & totum populum perdes. Tiburtius itaque jussit adduci Jovem ante suum conspectum, & ait ad Sanctos: Sacrificate Deo Jovi. Dixit S. Pergentinus ad Tiburtium: Modo videbitis sacrificium nostrum. Et accesserunt prope idola: populus autem timorem faciebat, & credebat ut ipsi sacrificarent Deo Jovi. Posueruntque Sancti genua in terra, & adoraverunt diutissime ad Dominum: cumque elevalsent capita a terra, statim idolum liquefactum est tamquam c plumbum: jactaveruntque se iterum in terram, & egerunt gratias Domino Jesu Christo.

8 Factus est clamor magnus in populo, & crediderunt in illa hora, in Christo Jesu, amplius quam ducenti viri. Pagani vero irruentes super Sanctos, & diutissime eos cædebant. Videns hæc Tiburtius, & se victum esse a Sanctis, seriens alapam in fronte sua, dixit: Væ mihi! superatus sum. Et jussit statim Sanctos capitalem subire sententiam. Milites vero duxerunt eos foras civitatem ad decollandum. Cumque ducerentur, Sancti dixerunt ad milites: Rogamus vos, fratres, sustinete paululum, ut deprecemur Dominum nostrum Jesum Christum. Et jactantes se in terram, adoraverunt, & dixerunt: Tu es Protector noster, Domine; in manus tuas commendamus spiritum nostrum. Statim unus ex militibus, evaginato gladio amputavit prius caput Laurentini, & Pergentini similiter abscidit. Milites vero reversi sunt ad Dominum suum Tiburtium, renuntiaveruntque ei quæcumque fecerunt. Tunc Christiani, una cum Pergentina sorore ipsorum, collegerunt se noctu, & sepelierunt eos, non longe a civitate Aretina, fere mille passus, prope fluvium qui dicitur Castrum. Passi sunt autem Beatissimi Martyres Christi, Laurentinus & Pergentinus, sub Decio Imperatore in civitate Aretina, tertio Nonas Junii; regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est laus & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

A N N O T A T A G. H.

a Ms. Aretinum Roma asserdatum, deprecamini.
b Nomen hujus Cornelii Presbyteri, necdum reperimus Sanctorum Catalogo aut Fastis adscriptum, sed forte inter 400 Martyres comprehenditur.

c Ms. Aretinum, tamquam pulvis. Petrus de Natalibus, idolum in pulverem redactum est.

d Ms. S. Maximini, mactaverunt eos, & diutissime cædentes, semivivos reliquerunt.

DE SANCTIS LUCILLIANO SENE;
CLAUDIO, HYPATIO, PAULO, DIONYSIO, PUERIS;
ET SANCTA VIRGINE PAULA SEU PAULINA;
MARTYRIBUS BYZANTII IN THRACIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. J.

Memoria in plurimis Fastis, præsertim Græcorum.

CIRCA **C**ERTE Romani Imperii hæcenas Aurelianus anno CCLXX-III. vulgari CCLXX, tenuitque ad annum CCLXXV, movens interea in Christianos persecutionem, quam S. Augustinus nonam appellat. In hac, per Gallias quidem Christiana fidei confessionem sanguine suo subscipsere SS. Reverianus Episcopus, Paulus Presbyter & socii decem; de quibus 1 hujus egimus. Byzantii vero in Thracia, mirabile martyrium passi sunt hoc 111 die, SS. Lucillianus (qui aliter Lucianus dicitur) Claudius, Hypatius, Paulus, Dionysius & Paula. Ex his Lucillianus, cum in provecta ætate e sacrificulo idolorum factus esset Christianus; comprehensus, cruciatus, conjectusque in carcerem, quatuor ibidem pueros isdem Christianos, modo nominatos, invenit, confortavit, secum ad palmam martyrii caelumque duxit. Denique Paula (quæ & Paulina) cum vulnera horum Martyrum curasset, mercedis loco & ipsa comprehensa, varie cruciata, ac tandem necata, post illos ad sempiternam celi gloriam Martyr evolavit.

2 Horum ipsorum Martyrum memoria celebris, apud Græcos præsertim, agitur hodie; ac primo quidem in Ms. Menologio Basilii Imperatoris, annos ab hac facile septingentos exarato; quod ita habet: Λουκιλλιανός, ὁ τῷ Χριστῷ μάρτυς, ὡς μὲν εἶπὶ ὁ βασιλεὺς Αὐρηλιανὸς ἄριστον ἱερὸν καὶ εἰδώλον ὑπάρχον ἐν τῇ πόλει Νικομηδείας, γυναιὶ τῷ ἡλικίᾳ μετασθείς ὃ ὅτι τῷ εἰς Χριστὸν πίστευ, ἐκρωσθὲν καὶ παραδίδω Σιλβανῷ τῷ Κόμμῳ καὶ μὴ πηδῆς ἀρτίσας δὲ Χριστὸν, συνετρέψη κίδου τὸ ὅριον· καὶ τυρδίς βαβδίσι, ἐκρωσθὲν καὶ κεφαλὴν εἰς ξίλιν· εἰτα βλαδίσι εἰς φυλακῷ, ἔρον ἐκαὶ παιδία πένσα, διὰ τῷ εἰς Χριστὸν πίστιν ἀποκλεισθέντα, Κλαύδιον, Τυνῶνον, Παῦλον καὶ Διονύσιον καὶ περὶ χαρὸς γινόμενοι, ἐσώζον αὐτοὺς ὅτι τῷ πίστιν· καὶ μετ' αὐτῶν τῷ Κόμμῳ αἰδὲς παραίσι, καὶ μὴ πηδῆς ἀρτίσας δὲ Χριστὸν, ἐνβλάδου εἰς κάμινον πυρὸς· καὶ ἐξελθὼν ἀβλαβῆς, ἔχον δίσκους καὶ τῶν παιδίων εἰς τὸν Βυζάντιον· καὶ μὲν παιδία ἀποκλεισθέντα, αὐτῶν ὃ σαυρὸν ἀρτίσας, ἐσώζον.

3 Lucillianus, Christi martyr, sub Imperatore Aureliano passus, antea idolorum Sacerdos Nicomedie fuerat; deinde vero ætate jam provecta ad fidem Christi convertit sese, captusque & Comiti Silvano traditus est: cumque induci non posset ad negandum Christum; lapidibus faciem confusus, virgis cæsus, in caput e ligno suspensus est: tum in carcerem conjectus, invenit quatuor pueros, ibidem fidei Christianæ causa inclusos, Claudium, Hypatium, Paulum & Dionysium; quos delibutus gaudio in fide confirmavit, & socios habuit, cum denuo Comiti præsentatus fuit: a quo, nequidquam persuadere conato, ut Christum negaret, in caminum ignis immissus, & sine noxa indidem egressus, cum pueris vindictus Byzantium deductus est: ubi pueri quidem capite minuti, ipse vero in crucem suffixus, vivere desierunt.

4 Hæc Menologium Basilii; quibus continuo subi-
ciunt encomium S. Paulæ, interpositum tamen novo hoc
titulo (Καὶ ἀδελφεὶς ὁ ἁγίας μάρτυρ Πάλλα, ὁ παρ-
δίδω. Et certamen sanctæ martyris Paulæ Virgi-
nis) contra quam faciunt Menæa, quæ Paulæ nomen
cum nominibus Lucilliani & puerorum conjungunt,
contextum utriusque encomii continuant sine interruptio-
ne. Sic igitur de Paula legitur in Menologio præfato:
Ἡ τῷ Χριστῷ μάρτυρ Πάλλα, συμπάρεσα τῷ ἀδελφῷ καὶ
τοῖς ἀγωνίσμασι καὶ ἁγίῳ Λουκιλλιανῷ καὶ καὶ τοῖς παιδὶν,
καὶ οὐ τῷ φυλακῷ καὶ τῷ ὄδῳ, ἐπισημαίνοντες καὶ ὁ-
ματα καὶ τῶν τραυμάτων πένσα, διατάσσοντες καὶ δυνά-
μιν καὶ ἁγίῳ καὶ σώματι· ὡς γὰρ ἐκ ἀποστόλων Χρι-
στὸν, καὶ αὐτὸ ἔργον ὡς αὐτῷ, τὸ ἐπισκέντωσθαι αὐτὴν
φυλακῇ, καὶ οὐ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσας καὶ διατρέ-
φον· διὰ ταῦτα οὐκ κρατερόντα ἔχον καὶ αὐτὴν ὅτι
Κόμμῳ Σιλβανῷ· καὶ μὴ περδίσει δύναι τοῖς εἰδω-
λοῖς, ἐνέφθον σοδορῶν· καὶ τῶν ἐπισημαίνοντες καὶ βαβδῶν
τὸ σῶμα διακρίσει, ἐπισκέντωσθαι ἁγίῳ ἐνέφθον ὅτι
καὶ πάλιν ἀρτίσας τῷ Κόμμῳ, εἰς κάμινον ἐνβλά-
δου πυρὸς· καὶ ἐξελθὼν ἀβλαβῆς, ἐνέφθον καὶ αὐτὴν
εἰς τὸν Βυζάντιον, καὶ ἀποκλεισθέντα ἔχον καὶ ὁ ἁγίος
Λουκιλλιανός.

5 Paula, Christi Martyr, cum præsens adesset certamini & conficiationibus Sanctorum Lucilliani & Puerorum, tam in carcere, quam per viam, sponsia detergebat eorum sanguinem, & vulnera mundabat a pure; itaque pro viribus curabat Sanctorum corpora. Erat enim ex parentibus Christianis prognata & fidelis, in id præcipue intenta, ut visitaret carcere detentos, & mederetur atque aleret pro Christi nomine martyrium subeuntes. Quamobrem comprehensa, & ipsa ducta est ad Comitum Silvanum: cumque induci non posset ad sacrificandum idolis, crudeliter cæsa & verberibus virgarum toto corpore laniata, Angeli, visibilem se monstrantis, curatione sanitatem recuperavit. Deinde ad Comitum reduta, in ardentem conjecta est fornacem, e qua exivit illæsa: tum missa etiam ipsa Byzantium, præciso capite, Martyr obiit, eodem quo S. Lucillianus loco. Perperam ab hisce discrepant quæ de memoratis Martyribus leguntur in magnis Græcorum Menæis excusis, ut etiam in Synaxario Ms. Ecclesiæ Constantinopolitaneæ, quod Menologio Basiliano fortasse vetustius est, servaturque in Collegio Parisiensi Societatis Jesu; nisi quod addant, S. Lucillianum domicilium habuisse non procul ab urbe Nicomedia: pueros (quos tres tantum ponunt Menæa) cum sancto sene in caminum ignis immis-
sos; flammæque superveniente imbre extinctas esse.

6 In encomio S. Paulæ vix plura superaddunt prædicta Menæa & Synaxarium: quia tamen de illa mentio nulla fit in Actis encomiasticis, quæ mox datur sumus; juvat hic textum integrum Synaxarii, saltem latine profertur; qui sic sonat. Sancta autem virgo Paula, quæ præsens erat, in via curabat eorum vulnera, & finito martyrio colligebat Reliquias.

Aliquas. Hauserat enim a parentibus Christianam fidem, & exercere se gaudebat adeundo carceres, fovendo, medicando, alendo pro Christi nomine patientes. Hinc ipsa quoque comprehensa, ad Comitumque deducta, cum idolis litare noller, spoliata vestibus, primum loris, deinde virgis caditur: & postquam iteratis verberibus & multiplicatis plagis crudeliter saucia & laniata esset, ab Angelo ipsam visitante sanitati pristinae restituta, atque ad perferendum martyrium animata est. Post hæc de novo sistitur Comiti, cui quod crudelitatem suam exprobrare ausa esset, os contunditur graviter, & custodiæ redditur: ex qua porro iterum protracta in quæstionem, & in fornacem injecta, integra & inviolata inde exivit. Denique, prolata sententia, capitis damnata; & Byzantium, uti jusserat Comes, aucta; eodem in loco, ubi S. Lucillianus cum pueris certamen absolverat, & ipsa, cervice resecta, martyrii palmam reportavit. Celebratur autem horum (nempe Lucilliani, quatuor Puerorum, & Paulæ) festum in sacratissimo eorumdem templo, quod prope abest ab æde Archistrategi Michaelis in Oxia.

quod re-
cler
duas pro-
fess Can-
gio igno-
rat,

7 Neutra illarum ædium nota est crudelissimo Can-
Bglo in Constantinopoli Christiana. Quare in gratiam illorum qui antiquitatum Byzantinorum studiosi sunt, ipsum contentum Græcum, ea continentem, hic representare ex Menais impressis lubet, cum Synaxarium ad manum non sit, ut inde proferre nunc possum. Ajunt igitur menæa: Τελείται ὁ ἅγιος σὺν τοῖς ἄλλοις μαρτυροῖς, τῇ ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Μιχαήλ, ἐν τῇ Οὐσίᾳ. Codex Ms. Bibliotheca Ambrosiana in quarto, signatus 1, num. 364, simile elogium S. Paulæ (quam Paulinam appellat) exhibet, præter clausulam modo dictam de templis. Codex Ms. Chiffletianus, eadem fere quæ Menæa excusa profecutus, hosce qualescumque versus subiungit.

Σταυρῶ ἀμφὶ τρίτον Λυκίλλιανόν θανάτωσαν,
Οὐχ ὡς ὁ Χρῆστος καὶ ἄλλοις θείων ἄνδρ;
Lucillianum tertia occidit cruce,
Christi ferentem numquid ut ticulum supra?
Οὐκ ὅτιν ἀπὸς μέλλων, ὡς Πέτρος καὶ
Τὸ τῷ πᾶσι θάνατον, τῇ αὐτῇ Πάυλᾳ.
Quæ patimur hic, nil sunt futuram ad gloriam,
Paula, inquit, uti Paulus; & gladio cadis.

Τὸς παλαιότατος, ὡς ἀρχαῖος δις δέο,
Θεὸς ταῖς αἰσῶσις οὐδὲν ἔσθ' ἄλλο.

C Ætate pueros bis duos, Dei patris
Mucrone diro filios ensis facit.

8 Encomia præmissa, sed contraria, legere est etiam
in Menologio Græcorum Jacobi Sirleti, eoque citato in
Martyrologio Romano. Magni Menæis impressis simi-
lia sunt quæ habentur apud Maximum Cytherorum
Episcopum in Vitis Sanctorum: utrobique enim tres
tantum Pueri adnumerantur, Claudio prætermisso, &
passi dicuntur sub Libanio Prælide; qui aliis Silva-
nus Comes appellatur. Antibologium novum, auctori-
tate Clementis VIII excusum Romæ, de Lucilliano &
Pueris illa fere habet, quæ supra jam dedimus, sed de
S. Paula ejusque elogio nihil meminit. Horologium, se-
cundum vetustum ordinem & Typicum monasterii
Cryptæ-ferratæ anno MDCLXXVII Romæ impressum,
in adjuncto sibi Menologio aliud non habet III Junii,
quam, ὁ ἅγιος μαρτυρῶν Λυκίλλιανόν, Sancti Mar-
tyris Lucilliani. Ejusdem Meminit Molanus; ejusdem
& Sociorum, Galestinus. Certamen S. Lucilliani &
Pauli (Paulæ potius) Puerorum, qui cum ipsis
erant, notat Kalendarium Arabo-ægyptiacum, ex Ara-
bico Latine factum a Gratia Simonio, Collegii Maro-
nitarum Romæ pridem alumno, deinde Archiepiscopo
Tyrensi in Syria creato. Kalendarium item nostrum
Græco-Moscu, primo Maji Tomo præfixum; tam

Horolo-
gium Cy-
pta Fer-
ratæ,

Molanus,
Galesti-
nus,

& Kalendarium
Arabo-
ægyptia-
cum,

Paulæ, quam Lucilliani & Sociorum quatuor puerorum
notitiam habet, representans omnes in una eadem-
que imagine ibi videnda. Menologium vero Slavico-
Russicum, quod Baro Sparvovsfeldius Latinum nobis
dixit, sancti Martyris Lucilliani & sociorum pas-
sionem sub Aureliano adscribit anno CCLXXIII; unde
rursus convincimur annos Moschis computari secun-
dum Æram vulgarem: nam secundum Græcos, octennio
nobis lentiores, computatur mortuus esse Aurelianus,
anno CCLXVII, qui nobis obiit anno CCLXXV, atque
adeo si computum Græcorum sequerentur Russi, dicere
deberent passum esse Lucillianum anno CCLXV, aut
saltem ante obitum Aureliani.

9 Ejusdem Reliquias, Constantinopoli in propria
collocatas ade, ut supra dictum est, multis claruisse
miraculis, patet ex epitogo Encomii mox dandi: an
inde, ante vel post captam urbem a Latinis primum,
deinde a Turcis; & quo ablatae sint, nobis non con-
stat. Nicolaus Des-Guerrois, de Sanctis Ecclesiæ Tre-
centis agens, proponit ordine mensium festa Sanctorum
istius diocesis: & die 111 Junii affert S. Lucillianum
Martyrem cum Sociis suis: moxque in indice Alpha-
betico ait, brachium ejus esse in S. Stephani: porro in
corpore libri sui anno 350, postquam juse ac fere su-
pervacancis verbis historiam protulit, pro conclusio-
ne asserit, S. Lucillianum cum sociis martyrium sub-
tisse tempore Juliani Apostatæ, circiter annum CCC-
LXII; ac Trecentis, in ecclesia Collegiata S. Ste-
phani, possidere brachium ejus. Si tamen ultima
istius asserit pars non sit fundatior quam prima, ambas
pro conjecturis habendas existimo: in tempore enim
Martyris assignato, centum fere annis aberratur; quo-
niam illud non sub Juliano, sed Aureliano contigisse
constat, ex præmissis. Antonius Masini, in Bononia
perlustrata, ad hunc diem scribit, in civitate illa, Re-
liquias S. Claudii Martyris, asseruari in ecclesia S.
Petri; & S. Paulæ Virginis & martyris, in ecclesia
S. Mariæ Servorum. Suspexar Reliquias hic intelligi
aut insignes, ob quas divinum Officium dici posset, aut
certe admodum notabiles, quæ in peculiari honore es-
sent: sed id suspicari, saltem de Reliquiis S. Paulæ,
non patitur Eruditissimi Comitis Valerii Zanti, illa
super re a nobis consulti, rescriptum sic inquentis:
De S. Paula Virg. & Mart. apud Patres Servitas nulla
reperitur authentica scriptura, nulla memoria; nec
scitur unde Reliquiæ istæ sint extractæ, aut quo-
modo illuc apportatæ. Porro frustulum exiguum
ossis est, reconditum cum aliis Reliquiis in grandi
tabernaculo; exponiturque solennioribus festis in ara
principe, cum aliis Reliquiarum capsis, inauratis &
crystallo tectis. Quamobrem cur ad hunc diem po-
tissimum retuleris Masinius Sanctos hosce, aliam sub-
esse causam non opinor, quam quod in Martyrologio
Romano hodie eadem nomina occurrant.

10 Quæ jam præmissimus elogio, fundamentum
laudationis suæ suppeditant Encomiastæ, cujus mox sumpta
orationem subjiciemus. Quidquid enim ille amplificat,
inde videtur hausisse; nisi quod sub calcem insinuet,
aliquod beneficium curationis sibi ægroto a S. Lucillia-
no, cum Pueris apparente, collatum esse. Oratio illa
Ms. hactenus nusquam per typos publicæ luci data,
extat in Bibliotheca Vaticana; estque illa ipsa, quam
in Ephemeridibus Græco-Moscis die 111 Junii queri-
mur nobis adhuc deesse. Postea vero exemplum ejus,
Romæ describi curatum, ipse mecum non ita pridem in
Belgium contuli, Latinum feci, & illustrare conatus
fui: atque inde nunc primum tam in una quam altera
lingua publici juris per typos sit. Titulus, qui nomina
Martyris præcipui & Auctoris continet, iste præfigitur:
Φαῖν, ὁ μακαριώτατος Ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἅγιος Ἀποστόλος
καὶ Ἀποστόλος, ὁ ἅγιος καὶ ἁγίος ἱερομάρτυρ Λυκί-
λιανός

AUCT.
C. J.

Græco-
Moscu.

Reliquia
en &
qualer
Trecie

E

& Bono-
nia

F

Alaudo

sumpta

f

litæ

AUCT. C.). *Lucill. Sancti Martyris Lucilliani Encomium, auctore beatissimo Photio, sanctorum Apostolorum Sceuophylace ac Logotheta. De auctore nihil nobis aliunde innouit. Per ecclesiam sanctorum Apostolorum, cujus Sceuophylax fuit, illa verosimiliter intelligenda est, quæ a Constantino Magno primum excitata sub illo titulo, & Imperatorum sepultura destinata, amula deinde fuit sanctæ ac celeberrimæ Sophiæ.*

An Presbyter Lucilliani? *11 Aliam quoque Vitam eorundem SS. Lucilliani & Sociorum incerto Auctore indicat Leo Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 119, cum hoc exordio: Βασίλειος Αὐγουστίνου τῷ ἀσπριανῷ μίγας τῆς Χριστιανικῆς ἐκ τῆς Νικηατικῆς πίστεως. Sed illam habemus nunciari non potuimus. Fortassis ea nobis dubium solueret, fueritne post conversionem suam Christiani Sacerdotii Ordine initiatus Lucillianus, nec ne? Tacent de tali Sacerdotio omnia, quæ hucusque adduximus, monumenta: sed asserit Oratio Photii, mox danda, num. 2 his verbis; Οὐ μὲν γὰρ Χρηστὸς γινώσκων, quod Sacerdos gratiæ factus sit. In eam-*

dem sententiam propendit jam cum P. Papebrochius D in Ephemeridibus supra citatis, priusquam vidisset orationem Photii; credo, quia istuc representatur Lucillianus in casula, cum libro Evangeliorum in manu, uti fere Sacerdotes solent.

12 Haglogium Metricum Habessinorum, cujus Latine versionem Jobus Ludolfus nobis commodavit, certos nos reddit, S. Lucilliani ac Sociorum passionem in Ægypto quoque notissimam fuisse; imo apud eosdem Haglogolim existisse pleniorum integriorumque illius hystoriam. Siquidem ejus notitia, per Ægyptios ad Æthiopes translata, etiam maxillas ei confractas fuisse docet: sic enim ibi ab Auctore salutatur: Saluto Lucianum, (nam sic ibi scribitur) qui consecutus est laudem cum quatuor [pueris] patienter sustinendo tormenta: quia sacrificium Excelsi præferebat sacrificiis idolorum: quapropter maxillam ejus confrangerunt saxi, & transfoderunt eam: itaque animam suam reddidit. Ubi etiam haud obscure confirmatur Presbyteratus ejus, a Photio assertus.

ENCOMIUM

Auctore Photio Sceuophylace & Logotheta C. P.

Ex Ms. Bibliotheca Vaticana.

Interprete Conrado Janningo.

CAPUT I.

Lucilliani vita, ante & post conversionem.

O Lim incensus cupidine laudandi præclara eximii Martyris Lucilliani gesta, abstini ab opere, propter tenuem quæ mihi erat facultatem dicendi: excellentia quippe certaminum & magnitudo præclare gestorum deficere animum, silere linguam juhebant. Vere enim, vere magna fuere, quæ Martyres sustinere labores ac certamina; quæ omne laudandi argumentum & dicendi facundiam superant. Si namque tolerantiam ipsorum summam considerantes, animo percellantur ipsi etiam corpore carentes spiritus; quo pacto poterit mortalis homo dignis illos prosequi encomiis? Posteaquam vero temporis lapsu exarsit magis in animo meo cupiditas, & vehementius succendit amorem, quo Martyrem Lucillianum prosequor; præsertim cum accedant amicorum præcepta, ad illud ipsum incitantium & excucientium torporem; demique cum exolutio debiti, non ostentatio sermonis, facta sit præsens tractatio; existimavi æquum non esse, me, si minus pro dignitate virum commendare possim, id quod facultas dicendi mihi tribuit, non conferre. Quibus enim laus, non extranea sed domestica, affert fundamentum dicendi; his profecto deficit eloquendi facultas, multo inferior manifesta operum exhibitione. Ad hæc cum laudationis hujusce luctum respicio, & quod inde proventurum est emolumentum considero (erit enim legenti lux animæ, & in audientibus excitabit zelum divinum atque exemplorum imitationem) sperans in Deo, qui copiam orationis mihi conferret; & supplex orans Sanctum, cujus laudes percurramus, ut cooperetur nobiscum; prompto animo palæstram hanc ingressus, initium dicendi feci; sciens gratum fore acceptumque Deo & Martyri ejus, quidquid pro viribus dixerō.

2 Beatissimus igitur Lucillianus (ut hinc narrationis exordium summam) lucida mundi stella, alifonus veritatis præco, omnium mihi æstimatissimum

Πάλαι μὲν ἐγκωμιάζων αὐτῷ ὡς μεγάλῳ Μάρτυρι Ἀντικλητικῆς ἀρετῆς ἱσχυόμενος, ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὸν λόγου σπουδαιότητος ἀνικητὸν αὐτῷ ἐγκωμιάζοντι· τὸ σὺ γὰρ ὑπερβύς τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν κατορθωμάτων μεγάλος, ἐκτείνῃς μὲν τὸ νοῦν, σιγῇ δὲ τὴν γλῶτταν καλῶς ὑπεσφίγγεις. Μεγάλοι γὰρ αἱ ἀληθείαι, μεγάλοι δὲ Μάρτυρες οἱ πόνοι τε καὶ ἀδελφοί, καὶ πᾶσαι ὑπεραίρουσι ἐγκωμίων ἐσθλότητες καὶ λόγων δυνάμεις. Εἰ γὰρ τὸ αὐτῷ καρτερίας ἀντὶ τοῦ ὕψους, καὶ ἀσώματος ὡς κατεπλήγῃς, πῶς ἂν βροταῖος εἰς ἀξίως αὐτοῦ ἐγκωμιάζον ἐξισχύσκει; Ἐπεὶ δὲ πᾶσι, ὑποσώζων ἐνδοξὸν τὸ περὶ τῶν ἀδελφῶν διαπύριον ἀνίσταται ἔργον, ἄλλοι τε καὶ τὸ αὐτῷ φιλοπῶν ἐπίταγμα συνελθόν, εἰς αὐτὸ ἔσθλῳ προστρέχουσιν καὶ τὸ ἔκπρην ἀνικητὸν αὐτοῦ, καὶ χρεὶς λοιπὸν ἐκπῶσι, ἢ ἐπιδόξῃς λόγον, ἢ ὑποδίοξις γιγνέσθαι· ἢ διμυτὸν ἐκπῶσθαι αὐτῷ καταξίαν δέουσαν ἀποκρίναι καὶ αὐτῷ δυνατῶς ἀμειλῆσαι. Οἳ γὰρ ὁ ἴσταιος ἢ ἐπίσκατος, ἀλλ' οἰκοδομῇ τὸν τὸ βίβανον, αὐτοῖς αἱ ἀληθείαι ἐπὶ τῷ καὶ τῷ λόγῳ ἢ δυνάμει, καταπολεῖται παρὶν αὐτῷ ἐναργεῖ τῷ παραμάτρων ἐμφάσει. Ἐὰν δὲ καὶ αὐτοῖς τὸ αὐτῷ ἰσχυρὸν κέρδιον ἀφορῶν καὶ τὴν ἐνδοξὴν ἀναλογιζόμενοι ἀφίλειαν (ἵσταται γὰρ τὸ σὺ λίγοντο φαντισμὸς ψυχῆς, καὶ τοῖς ἀκῶσι ζῆλος ἰσχυρὸς, καὶ τῷ ὁμοίῳ μέμνησι) ἐπὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ πάροχον Θεὸς ἐλπίσας, καὶ τὴν αὐτῷ ἐγκωμιάζοντι πρὸς βίαν σωτήριον γενέσθαι καθικεπέσας, ἀρδύμενοι ἑμαυτὸν αὐτοῖς ἀγῶνα εἶναι τῷ λόγῳ ἐπιδόξῃς, εἶλον ἐπισπόμενοι Θεῷ καὶ τῷ Μάρτυρι τὸ καταδωκῆναι.

Ὁ μακαριώτατος τῶν τῶν Ἀντικλητικῶν (ἵνα τῷ αὐτῷ ἀπαρχῇ τοῖς αὐτοῖς αὐτῷ διηγέσθαι) ὁ διμυτὸς ὁ οἰκουμενὸς φανερῶς, ὁ μεγαλοφρόνως τῷ ἀληθείας κέρδι, τὸ πάντων ἐμοὶ ἀμύνασθαι καὶ πᾶσι ὁμοίως ποδόμενον ὄνομα, ἐρῶς ἐκδοῦν ὑπάρχειν τὸ φρόνως, καὶ τῷ αὐτῷ ἀγῶνας μὲν τὸ διμυτὸς αὐτῷ ψυχῆς ἐκκλύπτει· μυστῶς αὐτῷ χρεὶς γενέσθαι δυνάμει, καὶ τῷ αὐτῷ αὐτῷ πύσσει καταλάμει.

525

INTER, ras deprimerebat. Denique timorem Dei veluti custo-
C. J. dem tantarum virtutum constitutus, ad Dei tandem
pervenit amorem; a quo in virtutibus, quorum modo
catalogum texui exercitatus fuerat; & ad quem vir-
tutes ipsas, quas acquisierat, postliminio referebat.

Hisce igitur aliisque instructus luculenter vir-
tutibus, totus amore Dei incaluit, lumini gratiz
lumen adjecit, & de virtute in virtutem sublimio-
tem ac præstantiorem quotidie gradum fecit. Dum
autem tam præclare suas res agit Lucillianus, ferre
non potuit invidiam parens progressum ejus tam in-
signem; sed bellum eidem docernens, propere ad
arma concurrit, ac prælium iniecit, terribilis hostis &
truculentus adversarius apparere cupidus; sed ig-
norans, ipsi se præparare quod ei maxime erat in
votis: oportebat quippe illum, qui ne ad latum qui-
dem unguem ab honestate recedebat, etiam Mar-
tyrii corona redimiri; & illum qui Christi passio-
nem in membris suis circumferebat, etiam illustre
præmium mereri.

hic in-
diadema
emula
cum
exerfit.

B

b Eccegraphum περιέχον, quod visum est correctionis
Hianes animi.

γον παιδοτραβήδης, καὶ ὁρὸς τούτων πῶς καλῶς πι- D
ραμδαίς.

Talis de τοιαύταις ἀρεταῖς καὶ ὁμοίαις ἀγλαΐζονται,
τῷ δὲ τῷ ἑαυτοῦ ὅλοι ὀφείντο κἀταχοί, ὅτι προσλαμ-
βάνει ὡς ἀλλοδαπὸς φῶς, καὶ ἐκ δυνάμεως εἰς δυνάμιν
ὑπελασπόμενος καὶ σιβασιμωπόμενος ὁσμήναι ἀναγόμενος.
Ἐπεὶ ὁ ταῦτα οὕτως αὐτῷ καλῶς διατίθεσθαι, ἀκ-
λῶ ὁ ἄρα τῷ πᾶσι φέρον γινώσκων τὴν τοσούτων αὐτῷ ἀ-
φῆς ὑπερυγκλιν ἀποκοπῇ καὶ λαμφοτότητα, ἀνιστραι-
στέλλει διαγνώσκειν, καὶ ὁρὸς τῷ κατ' αὐτὸν τάλαν χυ-
ρίν ὑπείκειτο, δυνάμις ἀνταγωνιστὴς καὶ δυσμενὴς ἀν-
σπῆλος διαχόμενος φιλονεικῶν " ἐλάττωσε ὁ ἄρα τὸ δὲ
ἄλλοις αὐτῷ καὶ ἐξίσταται ἔργον ἀρξάντων " ἴδαι γὰρ τὸν
ἐν μηδὲν τῷ καλῶν ἀπολαφδόντα, καὶ τῷ αὐτῷ μαρ-
τυρίου σπέρματι κοσμοδύναν, καὶ Χριστῷ πλὴν παθήματα
ἐν τοῖς οἰκείοις μέλεσι περιφέρειντα, λαμφοῖς καὶ αὐτῷ
ἀνταγωνιστῇ τυχόντι.

a Metaphorice duntaxat Sacerdos gratiz hic
vocatur Sanctus, an ordinem Presbyterii suscepisse in-
dicetur, supra quaesivimus & indecisum relinquitur.
egere: spirituales autem scias, intelligo, vitiosas affe- E

C A P U T I I.

Ejusdem, orta persecutione, in tormentis constantia.

PERVASIT itaque universum terrarum orbem per-
secutio gravis, & fluctuum in modum com-
movit omnia. Litteræ namque ab Imperatore qua-
naversum dimissæ, impuris dæmoniis jubebant im-
molare eos qui in manus venissent; id vero facere
volentes per omnimodos cruciatus extremo mortis
supplicio afficiendos. Cum ergo cruor, ad idolorum
simulacra per scelus effusus, omnem late terram pol-
lueret; ac nidor, è sacrificiis ac libaminibus ascen-
dens, aera inficeret, dæmoniis ob miserorum cultu-
rum amentiam tripudiamibus & exultantibus gau-
dio; ipsa naturæ lex, contra naturam ignorabatur,
patribus naturalem affectum in rabiem ferinam mu-
tantibus, & prognatos ex sese liberos manibus ty-
rannorum tradentibus; filiis vero propisquitati san-
guinis nuntium omnino remittentibus, & genitores
suos ad miserabilem amandantibus mortem; ab
iisdemque tam nefanda committentibus, negabatur
& ludibrio afficiebatur & rerum omnium conditor
Deus; dæmones vero, quorum hereditas infernus
ac tartara sunt, divinitatis nomen sortiebantur.

Excitata
persecutio
no.

filiis apo-
statis,
et hi a
filiis
tradentibus
judicibus.

C

7 Tunc temporis scilicet famulus Christi Lucil-
lianus, a ministris impietatis inquisitus, & (cum
nequeat civitas abscondi supra montem posita, ut
divina ajunt eloquia) inventus, tyrannoque præ-
sentatus fuit, ab Hebræo aliquo proditus: qui mi-
litum cohortem jussus assumere, ad comprehenden-
dum atque adducendum Sanctum emissus erat. Ad-
ducitur itaque præclarus Martyr ad tribunal tyran-
ni, facie serena divinæque gratiæ decore perfusa,
mente vero ad conspectum instrumentorum quibus
torquendus erat impeterrita. In hunc intuitus ty-
rannus, ob constantem Martyris vultum pavore
plenus, sic inquit:

capitur
etiam Lu-
cillianus.

et a ty-
rannorum
in gaudium
Christum
fuisse.

7 Quid tandem hic, qui deorum nostrorum sa-
crificia cultumque negligit, ac novitium Deum, re-
cens necatum, quemque majores nostri non tradi-
derunt nobis, in superos refert? Hujusce tu hæte-
nus cultui adhæcisti? Quem vero tandem, quam
pulchrum, quam amabilem, ex falsa & vana ista
fide tua, fructum cepisti? Non vides quid Impera-

Διαγὰρ τοῖνυν τῷ σύμπαντι γῆν καταλαμβάνοντες,
καὶ κυμάτων θάλασσαν πάντες σαρκοτόμοι, γραμ-
μάτων τε πανταχῶ παρὰ πᾶσι τόποις κραιπνοὶ ἐκπαινο-
μένοι, καὶ θύειν δαίμοσιν ἀκαθάρτοις αἷς ὑποχίμα
διακιδόμενοι, ὅτι αἱ ἀνιστραινοὺς παντοίας ὑπεβαλ-
λομένης ἀμωρίας δύνανται τῷ ζῆμινι πλάττων ἑπι-
φύκειν, ὅτε ἰδιωτικῶς λύδρην καὶ μύρματι τῶν
γῆν καταχράνεται καὶ τῷ ἐκ θυσιῶν καὶ στοιδῶν
κρίσας τὴν αἶρα καταμολύοντες, δαίμονες τε αἱ αὐτῶν
ἀδελφῶν διαρκέσων ἀνδρείας κατοχυρίων, ὅτε δὲ
καὶ φύσιν τῶν παρὰ φύσιν ὕγνεται, πατέρων τῶν
φυσικῶν στοιγῶν ἐκ θυσιῶν γινώμεν μεταλλαττόντων,
καὶ αἱ αὐτῶν φύσιν τυραννικῶς χερσὶ ἀφαιρόν-
των, παιδῶν ὁ τῷ ὁρὸς πατέρων οἰκιστοῦς ἀμωμῶν
ἀρναμένων, καὶ οἰκιστῶν δυνάτων τούτων παρασκευά-
των, ὅτε καὶ ὁ πάντων κτίστης καὶ Θεὸς παρὰ αὐτῶν
τοιαῦτα τολμώντων ὑπερβίβει τε καὶ ἐνυβρίζει τε, οἱ
ὁ ζῶντες καὶ πᾶντα κληρονομήσαντες δαίμονες δυνάμεις
ὁρῶντες ἐπισημίζοντες.

Τότε δὲ καὶ ὁ αὐτῷ Χριστῷ δυνάτων Λυκίανος πα-
ρὰ αὐτῶν αἱ κακίαι διαρκέσων ἀνιστραινοί, τότε καὶ αὐ-
τοὺς ἀνδράσιν (καὶ δὲ ὁ γὰρ δυνάται πόλιν κρυβάναι ἐπεί-
νω ὅρις κειμένη, καὶ ὁ αὐτῶν λόγον) τῷ τυραν-
νῶν δόλοις καθίσταται, ὁρὸς αὐτοῖς Ἐβραῖος τῷ γένει κα-
ταμνησθεὶς ὅτι γραμματικῶς φάλαγγα ἐκ προσώπων ἀνα-
λαβὼν, συλλαβάνων ὁ ἅγιος, καὶ ὁρὸς αὐτῶν ἀ-
γῶν ἐκπαινοῦται. Προσάγει τοῖνυν ὁ καλλίστοις Μάρ-
τυρι τῷ αὐτῷ τυραννῶν βίβαν, λαμφοῖς ἔχων τὸ ἀρσεν-
τον, καὶ θεϊκῆς χάριτος μεμυσσόμενος, καὶ ὁρὸς
οὐδὲ ἐν αὐτῷ ἀμωμωμένων ὁρῶντων ὁ ἰσὺς ἐκπαινοῦται
τοῖς. Πρὸς δὲ ἀπείσους ὁ τυραννῶν, καὶ δαίμονες ὑπὸ
πλῆθι τῷ ἀπρόμῳ αὐτῷ Μάρτυρι γινόμενος, ἀπεφθί-
γναι.

Τί δὲ καὶ αὐτοῖς, αἱ αὐτῶν ἐμωμῶν θύων ἐκ-
παινοῦται τε καὶ διαρκέσων ἐκπαινοῦται, καὶ αὐτῶν
θεῶν καὶ ἀρσεντον, καὶ δὲ αὐτῶν οἱ πατέρων ὁ πα-
ρίδοσαν ἐκπαινοῦται, ὅτι αὐτοῖς αἱ πᾶσι δυνάμεις ἐκ-
παινοῦται; αἱ δὲ λαμφοῖς καὶ ζῆλῶν ἐκ πᾶσι
καταμνησθεὶς καὶ αὐτοῖς πᾶσι κακάρτων; Οὐκ
ὁρῶν αὐτοῖς αὐτῶν κρατούντων διαρκέσων παρακιδόμενος;
αὐτοῖς

A πὺς τοὺς ὅ Χριστὸν θεὸν ἐνομαζόμενοι διὰ δι-
χοῦται πικρῶς ; τοῖς ὅ τοῖς ἀντὶ δισπίσματιν δι-
χοῖς καὶ αὐτοὺς ἀρνημένοι , πλάτος καὶ δόξα , καὶ
ἐν μεγίστῳ παρ' αὐτῶν ἀποδέχεται ; Ἐννοήσαντα τοῖ-
σιν τῶν ὅ καλῶν ἐπιφορὰν καὶ ὅ καλῶν τῶν
ἐπαγωγῶν , φέρεσθαι οὐ καὶ ἰδίῳ γένει παρακαλῶ , καὶ
μὴ ἔτσι οὐκ ἔστιν οὐκ ἔστιν παραδόντα θανάτῳ . Τί γὰρ
ἔστιν σοὶ κέρδις ἐκ αὐτοῦ ὅ θανάτῳ ἐλίσθαι ; ὅτι ἀγα-
θόν σοὶ ὅ καὶ ἀκαρπώτου φασὶν αὐτῷ σπέρματι , ὡς
μὴ καλῶ , ὡς ὅ γλυκύν , ὡς ὅ πᾶσιν ἀφροσύνην
παρίχουσι ; Ἀλλὰ περιμένει σοὶ ὅ διὰ μαρτύρων καὶ
ἑξῆς ὅ μάλον ἰακωβ . ἄλλ' ὅδεον ὅ διὰ τῶν πε-
λάγῃ . ἄλλ' ἀσπασίον ὅ μὴ κακούργων συγκαταρίθ-
μους . ἄλλ' ὅδεον ὅ ὅτι ἀμαρτωλὸν θνήσκον καὶ ὀρέων
βορᾶ . καὶ ὡς ἔχει σφραγίδα τοῦ , καὶ ἀνίσταται ἀπο-
κρίσας τῶν τοιαύτων ἰακωβ βούλῃ ; Εἰ τοίνυν
ἐμοὶ τοῖς , ὅ ἰσχυρὸν λογισμὸν ἀπορρίψαμεν , καὶ ὅ
οὐκ ἔστιν Χριστὸν ἀκαρπώμενος , καὶ ὅτι μὴ αὐτοὺς ὅ
θάναντα διαδράναι , καὶ πλάτος παρ' ἑμὲν μέγιστον ,
καὶ αὐτῶν ἐν βέλῳ πλάτος , γυνώσκω οὐ κατασταθῆναι
Βασιλεῖσι , περίστοι καὶ ἐπίδοξοι ἐν πᾶσιν ἀπεδου-
μένοι . ἰδίῳ γὰρ ὅτι ταῦτα ἀνατίθεται , ἰδίῳ ὅτι θανά-
τῳ πικρῶς τὸ σῶμα κατακαλῶν , οὐκ ἔστι θανάτῳ πα-
ρακατέμενος .

B οὐ ὅ καὶ Χριστὸν γεννᾶται στραπύλῃ , πλὴν τῇ
ἐν Χριστῷ ἀπαρτήσας φρονήσας , καὶ ὅτι δὴ δὴ
γενόμενος ἰακωβ , ὅτι τῶν τύραννον θρασυῶς ἀ-
πεκρίνατο . Τῶν μὲν ὅ θῶν ὅ ἰσχυρὸν ἰακωβ , μάλ-
λον ὅ καὶ ὅ πλάτος ὅτι (ἐν δὴ καὶ ἀλλοῖς ἰακωβ)
ὅ διακρίνει , ἰσχυρὸν μὲν τὸ καὶ διεισδυμένης κλύμα
τῇ ἐμῇ ψυχῇ περιέχεται καὶ τὸ ὅ διανοίᾳ ὅμα ἐ-
πισκιάζει , ὅτι πλάτος οὐ καὶ πανταίῃς αὐτῷ ἰδρύ-
πῳ . ὅτι γὰρ κρατῆς αὐτῷ ὅτι πλάτος οὐ καὶ πλάτος .
Ἄφ' οὗ ὅ καὶ τῶν καὶ πλάτος καὶ δαμιουργῇ θῶν ἰσχυ-
ρῶν , καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἀκαρπῶς ὅ καὶ τῶν δὴ ἰσχυρῶν ἀκαρ-
πῶν καὶ πλάτος ἰσχυρῶν , καὶ ὅτι πλάτος ἰσχυρῶν ἰδρύ-
πῳ , ὅ καὶ θῶν , ἄλλ' ὅ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν ὑπάρχον-
τας , ἰσχυρῶν τῶν ὅ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν
μῆναι , οὐκ ἔστι ἀκαρπῶς ἰσχυρῶν , λόγῳ πλάτος πα-
ρὰ ὅ καὶ πλάτος , καὶ ὅ καὶ πλάτος διακρίνεισθαι . ἄλλ'
ὡς ἰσχυρῶν , τὸ πλάτος οὐ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν ,
ὅτι τῶν οὐ καὶ πλάτος θρασυῶς ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν
μῆναι , πολλὰ μῆναι ἰσχυρῶν καὶ ὅ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν
καὶ πλάτος . Τί ὅ καὶ ἰσχυρῶν οὐ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν
ἐκ αὐτοῦ ἐπιγινώσκω καὶ πλάτος ; ὅτι γὰρ πλάτος
καὶ πλάτος ἰσχυρῶν ὅ καὶ πλάτος , καὶ ὅ καὶ πλάτος
διχομῆναι αὐτῶν ὅ γὰρ ἐπιγινώσκω αὐτῶν , πλάτος ἀκαρ-
πῶν ὑπάρχον καὶ πλάτος ὅ καὶ πλάτος , καὶ πλάτος
πλάτος ἰσχυρῶν , ἀκαρπῶς γὰρ διδάσκαλος , καὶ πλάτος
πλάτος ἰσχυρῶν , σμῆναι οὐ καὶ πλάτος , φιλαδελφίας καὶ
ἀγάτης σμῆναι , καὶ τὸ ἐκ μῆναι , ἀκαρπῶς
πλάτος , σμῆναι ἀκαρπῶς , δακρύας ἀκαρπῶς , ἀ-
καρπῶς καὶ πλάτος , ἰσχυρῶν βασιλείας ἀκαρπῶς ,
ὅτι τὸ ἀκαρπῶς καὶ πλάτος ἰσχυρῶν , ὅτι ὅ καὶ πλάτος
ὅ καὶ πλάτος .

C Μὴ τοίνυν λέγε θεὸν ἀρνησάμενον , ἐκ αὐτοῦ αὐτῶν
ἐκ αὐτοῦ Πατρός ἀκαρπῶς γεννᾶται , αὐτῶν καὶ ὅ καὶ πλάτος
δαμιουργῇ ἰσχυρῶν , καὶ αὐτῶν ἰσχυρῶν ὑπάρχον καὶ πλάτος
καὶ πλάτος ὅ καὶ ἰσχυρῶν πατέρων , ἰσχυρῶν καὶ πλάτος
πλάτος ἰσχυρῶν μῆναι , ἰσχυρῶν , καὶ δαμιουργῇ
πλάτος ἰσχυρῶν ὑπάρχον . Πρόσφατοι γὰρ ὅ καὶ πλάτος
πλάτος οὐ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν , ὅ καὶ πλάτος καὶ πλάτος
ἀκαρπῶς ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν ὑπάρχον , καὶ πλάτος τὸ
ὅ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν πλάτος ἰσχυρῶν , ὅ καὶ πλάτος
πλάτος καὶ πλάτος ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν , καὶ πλάτος
πλάτος τῶν πλάτος τῶν πλάτος ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν . ὅ καὶ πλάτος
πλάτος γὰρ ἰσχυρῶν καὶ πλάτος πλάτος , καὶ ὅ καὶ πλάτος
πλάτος ὅ καὶ πλάτος ἰσχυρῶν , ἀκαρπῶς ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν
πλάτος ἰσχυρῶν .

Junii Tomus I.

torum jussa postulent? quam horrenda illos maneat INTER-
tormenta, qui Christum asserunt Deum esse & no- C. J.
minant? illis vero, qui mandata faciunt Imperato-
rum Christumque negant, quam magna distribu-
antur, divitiarum gloria, honor? Quamobrem te hortor,
ut cruciatuum violentiam & adstantia supra caput
pericula considerans, senio tuo parcas, & in mor-
tem adeo miserabilem non te conjicias. Quid enim
utilitatis tibi inde; si mori eligas? Nempe utili-
tatis tibi est, privari serenissima hac luce, quæ pulcher-
rime juxta ac suavissima, lætitiā affert omnibus:
voluptas tibi est, flagris & gladiis membra omnia con-
cidi: suave tibi est, igni ustulatum occumbere: opta-
bile tibi est, in numerum sceleratorum hominum ad-
scribi: gratum tibi est, feris avibusque carnivoris pa-
bulum fieri. Ecquis, amabo te, sana præditus mente,
libertati præferet tam insanam cupidinem? Quapro-
pter si me audieris, mentemque illam deposueris, & si
quem veneraris Christum negaveris, mortem effugies,
& divitias amplissimas honoresque summos, si volue-
ris, per nos consequeris, insuper familiaris fies Im-
peratoribus, & conspicuus ac gloriosus apparebis in
paucis. Si vero tenueris, scito, gravibus tormentis
toto corpore excruciatum, dixi tibi tradendum te.

9 Ad hæc generosus pugil, magis confirmatus
in Christum animo, ac zelo plenus divino, tyran-
num intrepide sic contra aggreditur: Fateor deo-
rum me quos dicis sacrificia, aut potius (si verum
eloqui fas est) fraudis mysteria, o Juxta, obtulisse
olim, & eorum cultui impense studuisse, quamdiu
superstitionis velum obvolutam animam meam &
mentis aciem obumbratam tenuit: ignorantia quip-
pe, exca superstitionis causa erat. Ex quo autem
omnium creatorem & artificem Deum cognovi; ex
quo summa ejus demissio auribus meis illapsa est; ex
quo, quos olim studuisse colui, non Deos, sed dæ-
mones esse didici, qui in perniciem animarum ipsos
venerantium laudantur; non amplius ferendum pu-
tavi, me ratione donatum ab illo qui me condidit,
a ratione aliena & absconsa operari; sed uti mente
præditum decet, quod honestum est inhonesto præ-
ferens, ad Creatoris mei venerationem prudenter
accurri; multis incusans me ipse, meamque in qua
pridem versabar ignorationem ac temeritatem. Quid
porro bonorum consecuti non sumus ex ipsius agni-
tione atque cultu? radix enim intelligentiæ & ani-
marum cibus est fides, quæ vitam confert illis a
quibus suscipitur. Dei quippe cognitio omne virtu-
tum genus in animum inducit: utpote quæ castita-
tis magistra est, munditiæ auctor, modestiæ confi-
liaria, fraternæ charitatis & dilectionis vinculum;
quodque amplius est, immortalitatem confert, salu-
tem impertitur, servitute liberat, purgat peccata,
regni cælestis hereditatem adit, ad pristinum decus
reducit animam, & creatori suo similem reddit.

10 Ne itaque dixeris novitium Deum nostrum, qui
ante sæcula & tempora genitus ex Patre, ipsius tem-
poris conditor fuit, nostræque substantiæ causa extitit:
quem majores nostri, mentis oculum sponte sua
malitiosa claudentes, ignoraverunt, ac diabolicis frau-
dibus in perniciem inducti sunt. Novitii enim vero
dii vestri, elaborata materiæ & humani ingenii
opus, vana honoris specie circumvestiti; quibus si-
quis ademerit attributam stolidæ ac vane, glorio-
sam vestem; despiciet omnino totum fabulæ appa-
ratum, & veritatem agnosceret, detegentibus dolum
sensibus. Habent enim oculos, ut magnus testatur
David, & non vident; aures & non audiunt; na-
res, & non olfaciunt; manus, & tactu privati sunt;
pedes, & progredi nequeunt; imo ex ore suo vo-
cem emittere nullam possunt, qua respondeant in-
voca-

Αα α

voca-

Α ἰωσήφ ἰδοὺ φερόμεντος· Ἐν τῇ γενέσει πάντας
οἱ ἐκείσε τῇ τοῦ ἀλφειῆς ἐκτεταγμένῳ λόγῳ· ἐν τῇ
καὶ Παύλῳ, διωκτῶν καὶ βασανίων, καὶ τῷ ἀλφειῶν
λαμπρῶς ἀνακρινόμενος, πατρὶ τῷ ὄντι γινώσκον·
οὗτος γὰρ διδασκαλὸς σαρκῶν πατέρων δι-
δάσκων, τοῦτοι δὲ πίστις πνευματικῇ πατρὶ συνήρμο-
σεν· καὶ ὅτι οὗτος ὁ σωματικὸς φύσις τῷ πατρὶ προσγο-
ρίαν ἐκ ἐχρήσατο, ὁ δὲ Πνεύματος χάρις διέκλυ-
σεν διωκτῶν παύσας ἀνταρμήσαντο. Οἱ οὖτοι ἐκείσε
τυσαν αὐτῷ τῷ πνεύματι μορφῇ διδασκαλῶν, καὶ
τῷ, δι' οὗ τὸ πνεῦμα αὐτῷ βίβη λαβόμενος, μαρτύριον
ἀπὸ Θεοῦ τῷ ἀνδρὶ τοῖσιν αὐτοῖς, νεοῖς αὐτοῖς ἀπο-
μνηστικοῖς (ὅτι οὗτοι γὰρ αἱ καθαροὶ ψυχῆς ἀπὸ τῷ
μελλόντων ἐπιγινώσκον) χαρῆς καὶ δακρύων ὅμῃ λαφ-
ρίαντες, τοῖς αὐτοῖς τοῖς ἀποκρινόμενοι, ἀπὸ αὐ-
τῶν τοιούτων ἀποδείκνυντο. Καλῶς ἀπὸ ἡμῶν ἐκείσε
δαί, ὁ δὲ Χριστὸς γενναίως τραπέσιν, ὁ πᾶσαν με-
χανὴν τοῦ δολίου τυράννου καὶ τοῦ δὲ ἀντὶ ἐργαζο-
ντος ἀκαθάρτων πνευμάτων καταργήσας, Χριστὸν ὃ
τοῦ πάντων κῆρυκα καὶ Θεοῦ ἀποδείκνυντο ἀνακαρῶν·
καλῶς ἀπὸ ἡμῶν ἐκείσε, ὁ τῷ φαρισσαίῳ πλάττειν
διαβόλου καὶ τοῖς διπλοῖς ἰδωλολατρῶν δολιχόδοξοις,
ὅσοι δὲ διωγμοῖς αὐτῷ ἀνδρῶν ψυχῆς φετα-
γῶνται. Οὐ παρίδιν ὁ, δι' οὗ ἡμῶν τῷ τοιούτῳ
Β ἐκείσε κατηκρινόμενος, διωκτῶν καὶ Κύριος αὐτῷ ἡμ-
αῖς δαίσεως· πνεύματι ἡμῶν πᾶσαν πνευματικὴν, τῇ
ἀπὸ τοῦ τοῦ δαίσεως λόγῳ αὐτῷ ἡμῶν ψυχῆς ἐκείσε,
καὶ τῇ τοῦ ἀλφειῆς πνεύματος δόξης ἀποδείκνυντο· πνεύματι
ἡμῶν εὐλογίαν πνεύματος, ἡμῶν ἀποδείκνυντο καὶ αὐτῷ
Θεοῦ διδασκαλῶν ἀποδείκνυντο ἰδωλῶν· ἰδωλῶν ἡμῶν,
μετ' οὗ αὐτῷ ἀγῶνι ἀποδείκνυντο διδασκαλῶν, αὐτῷ τοῦ
μῆνους αὐτοῦ πνεύματος.

Οὐκίς ἡμῶν ἐκείσε αὐτῷ διακρίνειν αὐτῷ ὅτι γλυκύ-
ται συναφῆς, ὁ πᾶς, καὶ πᾶσαν αὐτῷ καὶ ἡμῶν
κρίσειν πνεύματος, μετανενοῦν τῷ δαίσεως. Οὐκ ἔ-
σπασαμεν σαρκῶν γενετήρων, σχίσαι τὸ δαί-
σειν ἐκείσε· ἀλλ' ἰδοὺ δὲ ἰδωλῶν πνευματικῶν πα-
τῆρα, ὁ δὲ Πνεύματος χάρις ἡμῶν ἰδωλῶν.
Μετανοήσαντα παρὰ τοῦ διωκτῶν τῷ ἀλφειῶν, ἀλλ'
ἐκτεταγμένον παρὰ τοῦ σπινθηρῶν τῷ ἀλφειῶν·
καταπεφρονημένα ὑπὸ τοῦ ἰδωλομαρτύρου, ἀλλ' ἐκ-
μετανοήσαντα παρὰ τοῦ διωκτῶν. Ἀλλ' ἀγῶ-
νι, γλυκύτατα πᾶς (ὅτι γὰρ αἱ οἱ διὰ Χριστὸν
διδασκαλῶν ἀποδείκνυντο ἡμῶν ἀποδείκνυντο) ἀγῶ-
νι αὐτῷ ἀποδείκνυντο, καὶ λόγῳ μετὰ αὐτῷ ἐκ τοῦ διω-
Γ κῆρυκα σου γλυκύτατα ἀποδείκνυντο, ὁμολογῶν ἡμῶν τῇ
πνευματικῇ διδασκαλίᾳ, καταπεφρονημένος τῇ τοῦ διω-
κτῶν πνεύματι· διότι ἡμῶν συνειδήσιν αὐτῷ φρονήματα τῇ
χρηστίᾳ κακῶν· ὅτι οὗτοι ἡμῶν τοῖς αὐτῷ δαίσεως γρηγο-
ρήσιν, ὅτι οὗτοι ἀπὸ αὐτῷ μετὰ αὐτῷ ἀποδείκνυντο
ἀποδείκνυντο. Καλῶς, ἀπὸ τοῦ αὐτῷ, αὐτῷ τοῦ αὐτῷ μετὰ
πᾶς, ἀπὸ αὐτῷ παρὰ αὐτῷ, οἱ αὐτῷ συνειδήσιν
διωκτῶν· ὅτι οὗτοι, ἀπὸ αὐτῷ ἀγῶνι, αὐτῷ ἀπὸ αὐτῷ
συνειδήσιν ἀποδείκνυντο· ἀποδείκνυντο, ἀπὸ αὐτῷ συμ-
βόλῃ, ἰδωλῶν ἀποδείκνυντο. Τότε γὰρ ἐκτεταγμένον
καὶ ἡμῶν τοῖς ἀποδείκνυντο συμπληρώμενος, ἀπὸ αὐτῷ
καὶ ἀλλὰ τῷ ἰδωλῷ ἀποδείκνυντο· οἱ γὰρ ἀπὸ αὐτῷ
τῷ ψυχῇ μετὰ ἀποδείκνυντο, ἀπὸ αὐτῷ τοῖς δι-
δασκαλῶν ἐκτεταγμένον ἀποδείκνυντο· τοῖς δ' ἐκ μετὰ
καὶ ἀποδείκνυντο ἀπὸ αὐτῷ ἀγῶνι, ὁ ἰδωλῷ γινώσκον
καταπεφρονημένος.

Τότε τοῖς λόγῳ ἀποδείκνυντο ὁ Μακαριώτατος καὶ δακρύων
ταῖς τοῖς ἀποδείκνυντο ὅτι ἰδωλῷ πνεύματος ἀποδείκνυντο (οἱ γὰρ
αὐτῷ ἐκ τοῖς ὅμοις ὅσα ψυχῇ καὶ δακρύων ἐκ συμπληρώσεως
ἀποδείκνυντο) ἀπὸ αὐτῷ ὑπὸ Θεοῦ χαρισμένης αὐτῷ πᾶ-
σαι, αὐτῷ λίγῃ ἔτσι ἀποδείκνυντο· Εἰ μὲν ἰδωλῷ ἡμῶν,
ὁ ἀποδείκνυντο πᾶς, ἀποδείκνυντο ἀπὸ αὐτῷ ἀγῶνι
Junii Tomus I.

ritum. Ibi quotquot reperit, verbo veritatis ad si- INTER-
dem convertit. Ibi puerorum aliquot, Deo caro- C. J.
rum, venerabilium, & veritatem egregie prædican-
tium, verus pater revera effectus est. Quos enim In carce-
supersticio parentum carnalium vinxerat, eosdem si- rem red-
des Christi spirituali patri conciliavit: & cui cor- dus san-
poralis natura vocabulum patris negaverat, Spiritus ctus pa-
sancti gratia illud ipsum, cum magna piorum filio- tris
rum felicitate, attribuit. Illi siquidem fulgurantem
ejus faciem intuiti, & martyrium, per quod vitæ
hujus terminum attacturus, viamque ad Superos si-
bi facturus esset, ingenue considerantes (celeriter
namque mundæ animæ perspicunt quæ eventura
sunt) gaudio simul & lacrymis perfusi, ad pedes
viri sancti prociderunt, locutique in hunc modum
sunt. Commodum ad nos ingressus es, generose
Christi pugil, qui omnia fraudulentæ tyranni atque
impurorum spirituum, per ipsum operantium ma-
chinamenta fecisti irrita, Christumque rerum o-
mnium conditorem ac Deum religiose prædicasti. bonis
Commodum ad nos venisti, qui de nefandæ idolo-
latræ errore per diabolum excogitato triumphasti,
quique lumine cognitionis divinæ animas hominum
informasti. Vere non despexit orationem nostram
Dominus ille, propter quem hoc carcere damna-
sumus; sed misit spiritualem nobis patrem, qui ser-
monis divini pabulo esurientium animas confortet,
ac potu pietatis reficiat: misit nobis columnam ig-
nis, quæ nos præcedat, gressusque nostros recta ad
Deum dirigat: commonstravit nobis, quocum cer-
tare alacriter certamen nostrum, ac desideratam con-
sequi victoriam debeamus.

14 Nemo posthac separare poterit nos a suavif-
sima consuetudine tua, o Pater, tametsi universas
contra nos creaturas concitaret ad inducendam frau-
de aliqua separationem. Frui carnalium parentum
conspectu nobis non licuit, postquam religionem
hanc amplexi sumus: sed ecce opportune inveni-
mus spiritualem Patrem, quem gratia specialis Dei
donavit nobis. Oderunt nos quidem qui persequun-
tur veritatem; sed qui eandem diligunt, diligunt
nos quoque: despiciunt nos qui insana colunt idola,
sed qui verum colunt Deum laudabunt nos. Et confor-
Nunc age, suavissime Pater (sic enim compellandi ti-
te causam præbent suscepta amore Christi vincula)
age aperi labia tua, & melliflua verba ore tuo divino
prolocutus, irriga animas nostras, cruciatuum æstu
absorptas, salutaris doctrina tua: excita mentem, diu-
tina adversitate deficientem: circumda nos armis sacræ
Scripturæ, ut firmi robustique inveniamur ad insul-
tus hostiles. Præclarum est, ante bellum bellum præ-
meditari: pulchrum est, ante aciem, quæ ad aciem
spectant, examinare: suavissimum est, ante certa-
men, quæ ad certandum conferunt, in promptu habe-
re: decorum est, ante conflictum comparere paratum.
Tunc enim dextere atque perite cum adversariis
congressi, præclaram gloriosamque reportabimus pal-
mam: nam qui prudenti mentis consilio præmuniti
non sunt, facili conantibus fallere præda sunt:
qui vero meditatione atque exercitatione ad certa-
men periti veniunt, non facile superantur.

15 Hisce dictis beatissimus Lucilianus gaudio
delibutus, & lacrymis, præ voluptate manantibus,
tota facie rigatus (etenim volupe nonnumquam est
animæ, quæ iisdem quibus alius affligitur adversis,
ex commiseratione ejus, etiam lacrymas fundere)
ad Pueros, divino munere sibi datos, sic dicere
accepit: Si animadverterem, pietissimi filii, in-
vito vos animo certamen aggredi, & dolore talem
animum consequente frangi; [& in promptu oratio
foret] quæ ad id quod honestum est excitaret vos
F

INTER. eos, gladio caput imminutos, vitam finem accipere:

C. J. bestum vero Lucillianum, cruci confixum, violenter e vivis tolli. Ducebantur itaque ad desideratam diu cædem, ut innocentes Christi agni, qui omnem diaboli malitiam & fraudem in mente sua, sceleris dolique nescia, destruxerant; ut fragrantissimi flores paradisi, qui suavissimum Christi odorem fidelium cordibus adspirabant; ut pretiosissimæ rosæ, quæ omnem malefanz idololatricæ foetorem dissipabant, & rubore gloriosi sanguinis sui credentium cæ-
ex pueri gladio cap
ovis lan-
dentur,
tum condecorabant; ut lilia Deo digna, quæ fulgorem juxta ac candorem puræ atque inculpatae fidei latæ spargebant; ut fertiles veræ vitis, quæ Christus est, palmites, per quos mysticus salutis botrus ac lætitiæ vinum nobis donata sunt; ut fecundi Deorami, per quos jucundissimus nobis porrigitur pietatis fructus.

21 Admirabilis profecto est historia, quæ de tribus olim pueris Babylonicis conscripta fuit, illorum constantiam mundo manifestans, ardente superbissimi tyranni camino superiorem: attamen admirabilior fuit perseverantia concordiaque nostrorum Puerorum. Illi quippe ab incunabulis Deum verum edocsi, & sacre Scripturæ doctrina enutriti, adole-

Bverant: illi vero nostri generosuli, sine duce, sine hortatore viam virtutis ingressi, sponte sua pietatem amplexi sunt. Quod si illos cum igni congressos dicas; scito, hos quoque igni probatos, probi instar auri fulsisse, & puros pietatis radios emisisse. Et illis quidem finem certaminis non attulit ignis; duratura tamen ad posteros gloria secuta est, & auro plenæ manus super ipsos extente sunt: hos vero aliud ex alio certamen, alia ex alia lucta excepit, tandemque secuta mors consignavit admirationem, quam stupenda eorum generositas excitat.

22 Machabæi, qui Antiochi superbiam calcarunt, fortitudine animi sui omnes perculerunt; sed matrem habuere, cujus impulsu & hortatu animati sunt: hic vero quaternarius divinorum Christi Puerorum, amoris Dominici poculo ad mortem obeundam incitatus, incomparabilem nominis claritatem adeptus est. Quis igitur, mente repetens horum constantiam Puerorum, non stupeat? quis non mireretur ardentem, quo Deum persecuti sunt, amorem? quis eorum certamen inaudiens, non optet, quasi rebus pridem gestis interesset, amplecti pugiles, & osculari? O mysterium vere stupendum, & quod cogitatione humana comprehendere non potest! Pueros, ætatis primo in flore versantes, & verba balbutiente

Cadhuc lingua formantes, nulla labe a sæculi malitia aspersos, alacri lætoque animo necem Christi causa subire. Quomodo non emarcuerunt carnificum manus, adadigendum in pectora eorum gladium? quomodo ipsis commiserationem sui non movit tenera ætas? quibus oculis spectare sanguinem innocentem, instar aquæ in terram effusum, sustinuerunt? Oportet profecto, turpi superstitione ministros ejus in insaniam versos, saxum cordibus suis obduxisse calum. Certe Angeli talia videntes obstupere; inhorruere demones & fugam arripere, splendorem generositatis, oculos eorum percellentem, non ferentes. Cæli, valvas suas aperientes, Martyres excepere, planum sine obstaculo ullo ingressum præbentes. Ipse rerum omnium Dominus, coronas manu protensas, capitibus suorum imponi jussit. Venerandus eorum sanguis, per terram manans, cruorem idolis effusum expiavit: ex quo etiam tempore columella ex porphyrite, beneficia posteris conferens, erecta est, in memoriam quidem magnanimitatis ipsorum, in expiationem vero cujuscumque demoniacæ fraudis & morborum.

23 Et hæc quidem tanta ac talia a generosis

Προσώπων τοῖνυν ἐν ἱερῷ τόπῳ ἀπαχθύνει, ὁ οὐ μὴν γενναῖοι παῖδες, τῇ αἰ ἐξέως τοῦ τῷ πύ-
ραι αὐ βίῃ λαβεῖν· ὅ ἡ μακάριοι Λυκαλλιανὸν εὐαγγ-
ελοποιήσαντες, βίῃ αὐ σκῆμα ἀπολαύσαντες. Ἡ-
γοῦντο τοῖνυν ἀπὸ τῆς ἐκείνων σφαγῆς αὐ ἀκακῶς
Χριστὸν ἀρρία, αὐ τὰς αὐ καλὰ καὶ ποταμῶν αὐ δολί-
κῶν δράκοντες ἐν τῇ αὐτῇ ἀκακῶν γούρῳ καὶ ἀτλά-
σαντοῖς καταβαλόντες, αὐ αὐ παραδείσου ἀδελφότητα
ἀδελφῶν, αὐ τῷ ἐσθλῷ αὐ Χριστῷ ἀδελφῶν ἐν τῇ αὐ
πύρῳ καρδίας διακρίνοντες, αὐ ῥόδα αὐ ἄμια, αὐ
πύρῳ εὐαγγελίου ἐδωλοματίας διώκοντες, καὶ τῇ ἐν-
δρόνῳ αὐ σπέρμῳ αἱμάτων τισὶν καταγαλίζοντες, αὐ
κρίνα αὐ ἰσθμῶν, αὐ τῷ σπαρτόνῳ ἐμῷ καὶ ἀκακῶ-
ν αὐ καθαρίσας καὶ ἀμαρτίας τισὶν ἀπαστρέφον-
τες, αὐ αὐ ἀλαδινῶς ἀμπελὸς αὐ Χριστῷ ἀφαιρέματα
κλήματα, δι' αὐ ἐμῶν ὁ μυστικὸς αὐ σπέρματος βετρί-
ας καὶ τῷ αὐ ἀφροσύνης γλῶσσῳ δεινῶνται, οἱ δὲ δόξατοι
ἐρπύκας, δι' αὐμὴν ὁ γλυκύτατος καρπὸς αὐ διεισβύτας
παρίχεται.

Θαυμάσι μὲν ἐν ἡ τῇ αὐ τῇ Πάτρὶς τῶν Πάτρων τῶν
ἀνάγκῃς ἱστορία, τῷ τούτῳ καρτερίας τῶν κα-
δοποιήσαντες, καὶ τῷ αὐ ἀκακῶν καὶ τῶν κα-
μινῶν τούτοις καδυνωσάμεντες· θαυμάσιον ἡ ἡ αὐ
πύρῳ Πάτρων ἱστορία αὐ καὶ ἐμφορῶν. Οἱ μὲν γὰρ
ἐξ αὐτῆς παρρησίας τῷ εἰδέναι Θεῷ ἐπαυδῶντο, καὶ
τῇ αὐ δόξῃ γρηθὶ μαθήσαν συνυψάζοντες· οἱ ἡ γινώσκοντες
Πάτρων αὐ ἐδωλοματίας σπέρματος, καὶ ὅ αὐ αὐ αὐ
τῷ μὴ ἔχοντες ἐπαυδῶντες, οἱ αὐ τῷ ἀσπίδῳ
ἐπαυδῶντες. Εἰ δὲ μοι τῷ αὐ πύρῳ τῶν ἀλγῶν,
ἐδωλοματίας πύρῳ καὶ ἔτοι, καὶ αὐ δόξατοι χρί-
στος ἐξίσταται, καθαρίσας ἀποσπάρσαντες τῷ ἀσπί-
δῳ. Ἀλλ' ἐκείνοις μὲν, τῶν αὐ ἀλγῶν ἡ αὐ πύ-
ρῳ [ἐκ] ὁ εἰδέναι ἀποτρέφοντες, καὶ διεισβύσαντες
μακάριον ἀφαιρέματα, καὶ χρυσὸν ῥίψας χεῖρας ἐπαυδῶν-
τες· τούτοις ἡ ἀλγῶν ἀποσπάρσαντες ἀλγῶν, καὶ τῶν
τῶν διεισβύσαντες, καὶ δόξατοι τῷ αὐ δόξατοι ἐπαυ-
δῶν κατελπίζοντες.

Οἱ τῷ Ἀντίχῳ ὅρῳ καταπαύσαντες Μακα-
βῶν, τῶν αὐ κατέλαξαν τῇ σπέρματος φρονήματι·
ἀλλ' ἔχοντες ὅσους τῷ μυστικῷ καταπαύσαντες, καὶ
κατέλαξαν αὐτῶν ἐπαυδῶντες· ὁ ἡ πύρῳ αὐ
δύναμις Χριστῷ Πάτρων, φιλῶν δόξατοι τῶν δόξα-
τοι ἐπαυδῶντες, ἀσπίδῳ τῷ ἀκακῶν ἀπο-
τρέφοντες. Τίς τοῖνυν ἐκ αὐ ἀλγῶν, εἰς τοῦ λα-
βῶν τῷ πύρῳ καρτερίας; αὐ ἐκ αὐ δόξατοι τῷ
αὐ Θεῷ αὐτῇ διακρίνοντες φιλῶν; αὐ τῇ αὐ
ἀλγῶν ἐπαυδῶντες, ἐκ αὐ ἀλγῶν, τοῖς ἀλγῶ-
ν αὐτῶν τῶν παρῶν, μοιροῦντες αὐτῶν ἐπαυδῶ-
ντες, καὶ τῷ αὐτῇ στόμα φιλῶντες ἐπαυδῶ-
ντες; ὁ παραδόντες αὐ ἀκακῶς μυστικῶν, καὶ ἐ-
δωλοματίας τῶν ἐπαυδῶντες. Πάτρων, αὐτῶν αὐ
κρίνα τῷ αὐτῶν ἀλγῶν, καὶ γλῶσσῳ ἀκακῶ-
ν πύρῳ αὐτῶν, μαθήσαν μὲν ἐν τῇ αὐ πύρῳ
κακίας ἐν αὐτῶν ἐπαυδῶντες, ἀποδύσαντες τῷ δι-
Χριστῷ σφαγῇ ἐπαυδῶντες χαίροντες. Πῶς ἐκ ἐν-
δρόνῳ αὐ δόξατοι χεῖρας τῷ ἐξέως τούτοις ἐπαυ-
δῶν; πῶς ἐκ ἐκαμῶν αὐτῶν εἰς συμπάσαντες ἡ
κατέλαξαν αὐ ἐπαυδῶντες; ποῖοις ἡ καὶ ὁδῶν αὐ
αἱμα αὐτῶν, αὐ ὕδωρ εἰς γλῶν ἐπαυδῶντες, ἀπαι-
ζοντες ἐπαυδῶντες; Οὕτως δὲ δόξατοι αὐ αὐ
δωλοματίας εἰς μακάριον πύρῳ αὐτῶν, καὶ ἀκακῶν
μακάριον τῶν πύρῳ ἡμῶν ἐπαυδῶντες. Ἀγγελοὶ τοῖνυν
ἐπαυδῶντες κατελπίζοντες· δόξατοι ἐπαυδῶντες, καὶ τῷ
φιλῶντες ἐπαυδῶντες, τῷ αὐτῶν ἀπαστρέφοντες αὐ
γενναῖοι αὐτῶν μὴ φέροντες· ἔρανοι, αὐ πύ-
ρῳ ἀκακῶν αὐτῶν, αὐτῶν ἐπαυδῶντες, ἀκακῶν τῷ
ἐπαυδῶντες παρακαλοῦντες· αὐτῶν ὁ πάντων δόξατοι,
αὐ σπέρματος ἀποσπάρσαντες, αὐ οἱ αὐτῶν σπέρμα-
τας ἀκακῶν· γὰρ τῷ σπέρματος αὐτῶν αὐ δόξα-
μῖν,

Α μέν, πῶς ἀδωλεματίας λυδρὸν παθόντα, ὃς δὲν καὶ σπῆλον ἐκ πορφυροδύσας, τοῖς μινύματα τῷ χά-
ρον μεταδίδουσι, εἰς μινύμα μιν πῶς αὐτοῖς ἀ-
χίας, ἀποτροπῇ ὃ πῶς δαμνιῶδες βλάβος καὶ
δοσμήτων.

Ἀλλὰ πῶς μὲν τὸν ἦν γενναῖον παῖδον, ταῦτ' ἐν
καὶ τοιαῦτα, καὶ ἔτοι οἱ ἀγῶνες καὶ καὶ κατορθώματα.
Ὁ ὃ μακάριος Ἀνικλητὸς, καὶ αὐτοῖς ἡ τῷ φρονέ-
βλαβὸς τυράννῳ ἀνίσταται ταῦτ' ἀποσπασθεῖς, καὶ εἰς
ταῦτ' ἐν χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ, ὃ μὲν ἀλλὰ καὶ μαζοῖς
καὶ γένους καὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀνταχμαῖς
διαπορευθεῖς, τὸ ἰαυτὸν πνέμα εἰς χεῖρας πᾶντων
δωδίζοντος Θεοῦ ἐνταπείδο, χορήγει ἀγγέλων παρα-
σπόμενος. Τίς τοῖσιν ἦν πάλαι πᾶν ἔχιστος; πῶς
ὃ αὐτῷ ἀπὸ συγκλήτων παραβαλλόμενος, ὃ ποδῶσι
τοῖς δαίμονι ἐγκατατίθεται.

Ἀβραάμ ὁ φιλόδοξος, φωνῇ καλῶσαι δόξας τατῆρας
ἐκείνους γὰρ ἀκούει, ἀποδύμενος ἔσπελον τὸ φρονέ-
μενος· ἀλλ' ὁ Μάρτυς, καὶ μωδὸς ἀποσπασθέντος,
εἰς τὸ τῷ Θεῷ δοκῶν ἰαυτὸν μετακλίνει. Ἐκείνους μὲν
ἀνέδραον ὁ ξοιστίας, γὰρ μωδὸς ἀκαρπία ἐξεδί-
χαστο, καὶ ἐν ἐπαγγελίᾳ τῷ πατρὶ ἐξιδὼν πολλῶν κε-
καλῶσαι ἐσπεμμένον· ἔτοι ὃ ἀνίστα τῷ ἀρετῷ μετα-
χόμενος, εἰς τὸν Θεοῦ ἰαυτὸν ἐνταπείδων. Ἰωβ, ὁ ἐν
τῇ ἦν δυνάμει καρτερὸν δαμνιζόμενος, μετακλινόμενος
τῷ ἔσπετον ἐν τῷ πᾶν Χερσὶ Μάρτυρος, πολυχρόνιον κα-
κῶσι τῇ δαμνιῶσι καὶ σφοδρῇ ὃ πᾶν ἀλγυδῶσι
ἐξιδὼν μὲν δυνάμει. Ἐκείνους ὁ δαμνιζόμενος καὶ πολυ-
δραῖ, καὶ ἦν ἐν νόμῳ διακαμψάντων τῶν ἀρεστίαις
καρτερῶν, ὑποκαρπία ἦν ἀρεστίαις τῷ Μάρτυρος· ὁ μὲν
γὰρ ὑπὲρ νομικῶν παραγγελλόμενος, οἰκιστὴν ἰδέσθαι
τῷ ἔσπετον, ὁ ὃ Μάρτυς, ὃς ἦν ὁ χάριτος, ἐπὶ
ἐξιδὼντος πατρὸς ἐν καὶ δαμνιῶσι καλῶς ἠγωνίζετο.

Τοσούτῳ ὁ ἐπαινετὸς λόγος ὑπερναβαίνει δειξάς ὃς
ἐν νόμῳ διακαμψάντων, καὶ τῶν πᾶν χάριτος ἐν πᾶ-
τον παραβάλλων ἀρεστίαις, εἰ μὲν νόμος μωδὸς ἐκ-
τακτῶν, δαμνιζόμενος τῷ ἐν πᾶσι συγκλήτων· πάλαι, τοῖς
μὲν ἀμειψόμενος, ἦν ὃ ὃ ζῶν ἀρεστίαις, ἦν ὃ
τὸ καρτερικὸν μετακλινόμενος, ἡδονῇ φανῶν δαίμονι
ἐφιδραῖσιν, ὁ καρτερικὸς ἐπιδραῖς πᾶν Θεοῦ παραπ-
ξίως, ὁ ἦν ἀγγέλων ἐφιδραῖς, ὁ ἦν ἀποστόλων
ἐφιδραῖς, ὁ ἦν ἀδελφῶν ἐφιδραῖς, ὁ Χερσὶ δαμνιζ-
ἐφιδραῖς καὶ μωδὸς· ὁ τῷ ἔσπετον τῶν πᾶν γενναῖον
ταῖς καὶ ἀνδρείαις ἐνταπείδων ἀνδραγαθίας ἀποσπασ-
τῶν ὁ δαμνιζόμενος ἦν κατεπαινεμένος, ὁ ἐξιδὼν
παραμυθία ἦν δαμνιζόμενος, τὸ πᾶν οἰκιστὴν ἀπ-
σιν ἐνταπείδων, τὸ δαμνιζόμενος ἐπιδραῖς, ἐν ὃ οἱ κατε-
φιδραῖς, τῷ λύσιν ἦν νομικῶν καμψάντων, τὸ
πᾶντος ἦν ἰαυτῶν, ἐν ὃ βυδίζετο πᾶν ἦν ταδ-
μῶν ἐπιδραῖς, ὁ πᾶν ἦν δαμνιζόμενος, ἐξιδὼν ὁ ἔσ-
σιν ἦν ψυχῶν καὶ σωματῶν ἀρδύων ἀρεστίαις ὁ μω-
δικῶς ἐπιδραῖς πᾶν ἦν καρτερικῶν πᾶν ἀλγυδῶν τα-
χίως ἀνταλλάσων, ἦν δαμνιζόμενος ἐν αὐτῶν κατεπαινε-
μενος, ὃς ταῦτ' ἐνταπείδων πᾶν ἦν οἰκιστὴν πᾶν ἀλ-
γυδῶν πᾶν πᾶν Θεοῦ τῷ χάριτι κομισάμενος,
ὁ σπῆλον ἦν ὁ Χερσὶ Μάρτυρος, ὁ ἐμὲ ἐν κινδύνῳ
ἀρεστίαις, ὃ ἐν ἀνδρείαις παρῶντος, ὃ ἦν πολυ-
τρόπον νομικῶν ἀνταπείδων.

Ἀλλ', ὁ Μάρτυς σιγῶν ἐγκατατίθεται, καὶ
ἦν πᾶν ἰδέσθαι, ὁ δαίμονι ὃ ἰαυτὸν πᾶν πᾶν Πνέ-
ματος κατεπαινεμένος, καὶ πᾶν Χερσὶ ἐκακιστίας πᾶν
ταῖς ἀλγυδῶν, δειξάς τὸν δαίμονι ὃ ἐκακιστὸν ἐκα-
γῶν πόρον πᾶν οἰκιστὴν, ἐν, ἐν δαμνιζόμενος λῶν
καὶ φθοροποιῶ κινδυνῶν καὶ ἐκακιστίας μωδὸς, ἀ-
πᾶντος πᾶν ταῖς παρῶντος καὶ τῶν μακα-
ρίων Παιδῶν ἐπιδραῖς, δειξάς, ἐνταπείδων μὲν ὃ πᾶν
μεγαλοψυχῶν κατεπαινεμένος γενναῖος ὑπάρχωντα,
ἐξιδὼν δαίμονι πᾶν πᾶν ἀρεστίαις. Τίς γὰρ
ἐν, καὶ ἐν γλῶσσῃ μεγαλόφρον ὑπάρχει κινημέ-
νος, ἐξιδὼν πᾶν πᾶν ἀρεστίαις δειξάς, τῶν ὃ νόμος

pueris gesta, hæc eorum certamina, hæc facinora INTER.
præclara. Beatus verò Lucillianus, & ipse e manu C. 3.
dato amentis tyranni in crucem suffixus c, clavisque c
manus & pedes, imò & mamillas, & genua, & ca-
put, & ipsa pudenda trajectus, spiritum suum in ma-
nus omnia regentis Dei emisit, deducantibus illum Lucillia-
cum tripudio Angelis. Quis igitur antiquorum huic nus in
adæquetur, aut quis in comparisonem adductus, cratem
non desiderabit secundas obtinere? mortui,

24 Abraham, Deo carus, voce divina jussus patria
terra excedere, protinus morem gessit: noster vero Martyr, nullo etiam jubente, beneplacito Dei sese
commisit. Et ille quidem pro compensatione peregrina-
tionis suæ terram uberiores, & honorificam pro-
missionem accepit, qua pater multarum gentium ap-
pellatus fuit: hic vero gratis virtutem exercens, Dei
filium se esse monstravit. Job, cujus constantia in Job,
arumnis admirationem civit omnibus, vincere discat
a Martyre nostro: neque enim diutinam miseriam
suam cum acerbitate & vehementia dolorum, quos hic
passus est, comparare poterit. Eleazarus, vario certam-
ine admirandus, & omnibus qui in Lege excellue-
runt fortitudine præferendus, primas cedat Martyri
nostro: alter quippe pro præceptis legalibus ostendit ze-
lum servilem; alter vero, ut filium gratiæ decet, pro
nomine Patris ac Domini præclarum certamen certavit.

26 Atque ita oratio nostra dilucide ostendens,
Martyrem hunc superasse illos qui in Lege eminue-
runt, eo progressa est, ut eundem cum illis qui
tempore Gratiae floruerunt compararet; nisi sola Lex,
ad id quod intenditur evincendum sufficiens ulte-
riorem comparisonem institui prohiberet; in qua
Sanctus cum aliis quidem certans, aliorum vero ze-
lum in exemplum sibi propositum habens, aliorum
exercens constantiam, nulli secundus apparere con-
tenderit, prævalidus in exercitu Dei miles; Ange-
lorum æmulus, Apostolorum imitator, Martyrum
contubernalis, Christi ardens amator; qui sacram-
caniciem suam generosissima ac virili perseverantia
venerabiliorem reddidit: qui amanter suscipiebat æ-
rumnosos; potenter solabatur afflictos, delicias au-
diebat omnium: officina medica, ad quam confu-
gientes miseri, medelam malorum suorum gratis
auferunt; pelagus curationum, in quo omnes mer-
guntur adversitates; fons miraculorum, ex quo sani-
tas animarum corporumque largissime promanat;
qui ipse arcanis curationibus confestim medetur o-
mnibus quotquot latentium ægritudinum dolore ex-
citantur; quasi hæc ei gratia a Deo collata esset in
compensationem cruciatuum quos ipse pertulit; co-
lumnæ Martyrum Christi; meus in periculis pro-
pugnator, in infirmitatibus consolator, in morbis
quibusvis recreatio.

26 Verum, o venerabile Martyrum decus, in-
conculsum fidelium fulcimen, divinum sacrumque
sancti Spiritus domicilium, o pulcherrimum Eccle-
sæ Christianæ ornamentum; suscipe hoc exiguum
in narrando gesta tua studium servi tui, quem e
consumente ac mortifera lue periclitantem, jamque
perparum ab interitu distantem, misericorditer ser-
vasti; cum desideratissimis beatissimisque Pueris mi-
hi apprensus, quando indigus admodum magnanimæ
generositate tue, benevole ad te accessum habui.
Quis enim, tametsi lingua valeat eloquentissima,
gesta tua præclara digne prosequatur? quodnam os
multitudinem mirabilium tuorum laudando adnu-
meret? quæ oratio in laudem eximie dignitatis tue
sufficiat? Omnia torpent, multitudini & magnitu-
dini rerum a te gestarum imparia. Ipse igitur a cælis
nos, ad templa tua properantes, & sanctissimam fe-
licitatem tuam lætanter celebrantes, hymnisque sa-

qui opem
ejus spero
implorare.

τῷ ᾧ σὺν θαυμασίῳν πλεονά ἰσχυρίσιν καυτοβόλ-
 λαν ζήσυχους ; τοῖς ὃ λόγος ζήσυχους πᾶσι ἔμμεν
 ὃ σὺν μεγαλοπρεπείῃ δουλεύετε ; αὐτοὶ γὰρ τῷ τῷ
 ὃ καὶ μεγάλῃ ὃ σὺν καρτερίας νικῶμενος . Αὐτοὶ
 ὃ δίδωσι ἡμᾶς πᾶσι τῷ ὃ δίδωσι τμήνι προσέχοντες
 ἰσχυρίων , καὶ τῷ σὺν ἰσχυρίων παύσασθαι χαρμοσι-
 κῶς ἐκπληνται , καὶ δίδωσι τῷ ἡμᾶς κατὰ
 ῥαίοντες , τῷ ὃ κύνι ᾧ τῷ τολμάδων λαβάνων
 κατὰπαζόμενοι , καὶ τῷ πολυέριον καὶ σιβασιῶ
 εἰκίνα σχεπκῶς ἀρσχυρίζεται , ὡς τῷ αὐτῷ ὃ ὡς
 ῥαίσι Τριῶσι λαμφοτέρῃ σὺ ἰσχυρίων κατὰπαζόμε-
 νοι καὶ τῷ τῷ σὺν τοῖς συνάδων ἐντροφῇ θαυ-
 ρίῳ , αὐτῷ καὶ κρίττοις ὡς καὶ τῷ τῷ τῷ
 ὃ παύσασθαι λῶν ἀρσχυρίζεται , καὶ τῷ ὃ καὶ
 ἰσχυρίων ἰσχυρίων , βασιλείῃ σὺ μισοῦσι ἡμᾶς τῷ
 σὺν ἰσχυρίων ἀρσχυρίζονται , ἰν Χριστῷ ἰσχυρίων τῷ Κυ-
 ρίῳ ἡμῶν ὃ ὃ δίδωσι καὶ τῷ κρίττοις ὡς πᾶσι ὡς
 ὡς . Αὐτοὶ .

brochii, in Annotatis ad Ephemerides Græcorum Metro-
 vocis κερκεραλῆς pro κασι κερκαλῆς sumpta. Id ipsum
 Maji a nobis edita in qua num. 10, ita legitur: Εἰτα
 κερκεραλῆς ἀρεποῖσις. Deinde funes talis Apostoli alligan-
 t. Fortassis erit, cui videatur locutio illa explicari
 qui est mysticum fidelium omnium caput.

QUIRINO, ABIDIANO, GAGO, DONATO, NEPORE,
PAPOZINICO, JANUARIA, DEMETRIA, ET ALIIS CXLVII.
ITEM JULIANA VIRGINE.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

Demetriæ, *legitur* Demetrii; & Julii loco Julianæ Vir-
ginis. *Galefmius*: In Africa sanctorum Martyrum Quiri-
ni, Abdiani, Totici, Julii, Saturnini, & Julianæ Vir-
ginis. *Ex his* Saturninus *speñat ad Martyres Roma-*
nos hac die relatos. De Totico alibi nihil legitur.
Notherus *hos ita recenset*. In Africa Quirini, Abi-
diani, Nephori, Pambo, Januariæ, Demetriæ, Zi-
nei, & aliorum centum quadraginta novem: ubi
Papozinicus *supra* *relatus* *dividitur in duos Martyres,*
scilicet Pambo & Zineum. In *Ms. Regiæ Sueciæ* ab
Höfstenio *vulgate ita legitur*: In Africa natalis SS. F
Quirini, Gagi, & aliorum quinquaginta quatuor,
numero centenario omisso. In quodam *Ms. Trevirensi* S.
Maximini *referuntur* Quirinus, Gagus, Donatus,
sed Romæ tribuuntur, ubi sequentes alii & plures
Martyres sunt coronati. In *Ms. Regiæ Sueciæ* per
Höfstenium *vulgate legitur*, Depositió S. Julię sacrę
puellę. An ea possit *conferri* ab aliis Juliana dicta,
non audent *desinire.*

A

D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,

MARCELLO, AVIDO, GAGO, DONATO, MEFOMO POSSEMO, SATURNO,
 JANUARIO, VICTORE, VIRIANO, URBANO, FELICE,
 VENERIA, ROGATIANO, FORTUNATO, EXTRICATO,
 VICTURINA, GORGONIA, TOGA, FELICITATE, VALERIA,
 PRISCA, PAULA, FORTUNATA, DONATA, VICTURIA,
 SINEREO, CASSIANO, QUINTO, ZETULA, VICTORINO,
 SILVANO, GAGIA, ROGATIANO, AURELIO, APRONO,
 NABORE, QUINTO, METUANA, LIBOSO, EMERITO, SEXTO,
 FRUCTO, SEVERO, SECUNDO; ITEM JANUARIO, FLORO,
 TITONIA, DONATA, JANUARIA, SEVERA, JANUARISSA, HONORATA,
 SATURNINO, VICTORIA, MATURA, LUCIA, NEPTUNALE,
 CRISCENTE, POMPANO, CYPRO, TERTULA, LUCA, SILVANA,
 PUBLIO, OBERCO, JUSTA, DOMITIO, PROCULA, RUFINA,
 VALERIA, JANUARIA, SILVANO, FELICE, VENERIA, VICTORE,
 FORTUNATA, EXUPERIA, FLAVIA, JUSTO, MATRONA,
 FAUSTINA, GALLICIA, JANUARIA, FORTUNATO,
 PUBLIO, ROMANO, PETRO, VERANO, APONO,
 ET ALII LXXXIV, AUT CENTUM DUOBUS,

B

E

Ex Martyrologio Hieronymiano,

G. H.

Virdi
Marty-
res Ro-
mani.

Tertius hic dies est, quo referimus plures Marty-
 res, Romæ pro fide Christi occisos, durante im-
 piorum lentia, & triumphante in sanguine effuso mi-
 litia celestis exercitus; de quo Notkerus primo loco ista
 habet, Romæ nativitas sanctorum Martyrum, Mar-
 celli, Avidi, Gagi, Donati, cum aliis amplius,
 quam centum quinquaginta. In antiquo Ms. Ultra-
 jectino Ecclesiæ Collegiatae S. Mariæ, ante annos sex-
 centos conscripto, ista leguntur, Romæ Marcelli Mar-
 tyris, cum aliis quadringentis. Apud Rabanum, &
 in Ms. Martyrologio Aquisgranensi, & Ms. Calendario
 S. Maximiani, post relatum Laurentium in Tuscia,
 additur, Et aliorum quadringentorum. Quæ videntur
 melius cum distinctione apposta in Ms. Adone Re-
 gine Sueciae his verbis: Item in Tuscia Aretio S.
 Laurentii, & alibi quadringentorum. Ita pluribus
 interpositis Grevenus ait: Item quadringentorum
 Martyrum. In alio Ms. Regine Sueciae quod Hoste-
 nius aestimabat, ita legitur: Romæ natalis S. Mar-
 celli & aliorum multorum.

Horum
Decuria
1.

2. Nos hic proposuimus nonaginta suis nominibus
 expressor, quos iterum in decurias distribuimus: qua-
 rum prima est, SS. Marcelli, Avidi, Gagi, Donati,
 Mefomi, Possemi, Saturnini, Januarii, Victoris,
 Viriani. Ex his aliquos in aliis Passis notavimus.
 Est præterea memoria SS. Marcelli, Avidi, Gagi,
 Methoni, Possemi, Viriani. In Ms. Rhinodensi SS.
 Marcelli, Donati, Gagi, Januarii. At Marcelli,
 Saturnini, in Ms. Romano Cardinalis Barberini, Tre-
 virensi S. Maximiani, Leodiensi S. Lamberti, & S. Lau-
 rentii, & Florario. Decuria secunda est SS. Urbani,
 Felicis, Veneris, Rogatiani, Fortunati, Extricati,
 Victurini, Gorgoniz, Togæ, Felicitatis. Ex his
 nomina Urbani, Felicis, Veneris sunt in Mss. Bar-
 beriniano, Trevirensi S. Maximiani, Leodiensi S. Lamberti
 & S. Laurentii, & Florario. At nomina Urbani &
 Felicis duplicantur in Ms. Lucensi, quod indicasse suf-
 ficit. Loco Togæ legitur etiam Dogæ & Tolæ. Ter-
 tia Decuria est SS. Valeris, Priscæ, Paulæ, Fortu-
 natæ, Donatæ, Victuriæ, Sinerei, Cassiani, Quin-

ti, Zetulæ. Variante autem lectione sunt nomina
 Paulæ, Fortunati, Donati, Victoris, Sinerei seu
 Sinerci. Est & nomen Victoris inter alios in Ms.
 Vaticano S. Petri. Quarta decuria est SS. Victorini,
 Silvani, Gagiæ, Rogatiani, Aurelii, Aproni, Na-
 boris, Quinti, Metuanæ, Libosi. At variant lectio-
 nes in nominibus, Victorinæ, Aurilii, Paporis, Met-
 tevani. Quinta decuria est SS. Emeriti, Sexti, Fru-
 cti, Severi, Secundi, item Januarii, Flori, Tito-
 næ, Donatæ, Januaræ. At scribitur etiam, Emeri-
 tæ, Tyturii seu Titorii, Januarii. Sexta decuria
 est SS. Severæ, Januarissæ, Honoratæ, Saturnini,
 Victoris, Maturæ, Lucis, Neptunalis, Criscentis,
 Pompani. Ex his Januarissa in aliis deest, & in uno
 ponitur Januarii: nos hic illam tenemus. Epternacensi
 scriptio alia est, Severi, Honorati, Matuni, Pom-
 poni. Septima decuria est SS. Cypri, Tertulæ, Lucæ,
 Silvanæ, Publii, Oberci, Justæ, Domitii, Procu-
 læ, Rufinæ: alias vero leguntur nomina, Luci, Ober-
 cæ seu Obraci, Justii. Octava decuria est SS. Valeris
 Januaræ, Silvani, Felicis, Veneris, Victoris, For-
 tunatæ, Exuperis, Flavie, Justii: qui omnes aliique
 plures desunt in apographo Corbejensi: Rufina autem in
 supposito Bedæ jungitur ad diem iv hujus tribus
 aliis, ex numero Lugdunensium Martyrum sumptis.
 Nona decuria est SS. Matronæ, Faustine, Gallicie,
 Januaræ, Fortunati, Publii, Romani, Petri, Ve-
 rani, Apuni: a quibus varia scripto, legens, Fortu-
 natæ, Veriani seu Veraci. Denique reliquorum Ano-
 nymorum istis junctorum numerus etiam est in variis
 variis. Nam in apographo Epternacensi centum duo-
 rum, in Corbejensi octoginta quatuor, in Lucensi se-
 ptem dumtaxat leguntur, deficiente forsitan majore nu-
 mero.

IV,

V,

VI,

VII,

VIII

IX,

X,

XI,

XII,

3. Die decima Junii indicantur in quibusdam addi-
 tionibus, a Carthusiis Brunellenfis ad Grevenum
 scriptis, SS. Saturninus Episcopus, Cassianus &
 Felix, qui omnes inter dictos Martyres reperiuntur,
 sed nam hic referri possint, an alio debeant, non li-
 quet nobis.

aliqui
10 Junii.

DE

A

DE SANCTO SILVANO,
ET LXXXIII VEL XCIII MARTYRIBUS.

II

Ex eodem Hieronymiano.

G. H.

Hos judicavimus etiam Roma passos, nisi in *Ms. Barberiniano*, *Treutrensi* S. Maximini, *Leonensi* S. Lamberti & S. Laurentii, post *relos* Roma Martyres passos, adderetur, Et alibi Silvani, cum aliis octoginta duobus. In *Epiternacensi* & *Blumiano*, ommissa particula & alibi, post Martyres Romanos subiungitur notitia Silvani & aliorum octoginta trium; In *Lucensi*, Silvani cum aliis nonaginta tribus. Apud *Grevenum* in *Austario* *Ufuardi*, Eodem die S. Silvani cum aliis octoginta duobus: In *Ms. Colo-*

nensi S. Maria ad Gradus, Silvani cum octoginta duobus. *Ms. Florarium*: Item S. Silvani, Petri & Luciani Antiocheni cum aliis LXXXII. Est Petrus supra inter Martyres Romanos, Lucianus Antiochenus Presbyter colitur vii Januarii: quo die ejus Acta dedimus: at Lucianus etiam inter sequentes Martyres numeratur. Nomen Silvani, omisso sociis, est in *Ms. Augustano* S. Udalrici, & *Parisiensi* Labbei, adjungiturque S. Marcello, ducti Martyrum Romanorum paulo ante hic laudatorum.

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

E

EMERITA, SEPTIMINO, SATUANENO;
AMASIO, ORASO, LUCIANO.
ITEM SERVULO ET ERASMO.

G. H.

Ex jam sapeditio Martyrologio.

Procedimus cum vetustis Martyrologii Hieronymiani apographis, in quibus ista leguntur: Emerita, Septimini, Saturnini, Amasii, Orasi, Luciani; pro quibus variante lectione scribuntur etiam nomina Emeritæ, & Saturninæ. Nomen Luciani addimus ex apographo *Lucensi*, quod & reperitur in *Ms. Florario*, sed additur Antiochenus, quia auctor alius non erat notus. Arbitramur cum precedenti classe, Silvani & sociorum, Roma passos esse: id

tamen asserere volumus. Supra inter Romanos Martyres Emeritus nominatur, sicut modo Emerita: neque arbitramur indicari, quod Augusta Eremita, arbs Lusitania, fuerit palæstra aliorum Martyrum. At SS. Servulus & Erasmus Martyres indicantur in *Ms. Colonienfi* apud Carmelitas servato, & in *Ms. Florario*, nec non in Martyrologio Colonia & Lubeca anni 1490 excuso; ac denique in Additionibus *Greveni* ad *Ufuardum*, licet ante de altero exigent.

C

DE SANCTO PERSEVERANTIO
MARTYRE IN AFRICA.

F

D. P.

Ex Veteri Carthagenensi Calendario.

Pulcherrimum illud Africana antiquitatis monumentum, quod in lucem Joannes Mabillon protulit, & nos supra in S. Cecilio laudavimus, ante *Vandalica* persecutionis tempora conscriptum fuit sub tali titulo: Hic continentur dies Nataliciorum Martyrum & Depositiones Episcoporum, quos Ecclesia Cartagenis anniversarie celebrat. Cum igitur ibi legimus 11 Non. Jun. Sancti Perseveranti Martyris; certissimi reddimur, eo nomine Martyrem aliquem passum in Africa; & quidem talem, cujus Natalicium anniversarie celebrare Ecclesia illa consueverit; ut major evidentia requiri non debeat, ad eandem hoc

loco *Sapthorum* Actis inserendum: solum optari potest, non item sperari facile, ut de Martyris loco, modo ac tempore distinctius aliquid innotescat. Interim apparet diversissimum esse ab eo, qui in Hieronymiano Martyrologio ad Kalendas Novembres refertur, Episcopus, ut Terracina in Campania passus. Multo etiam minus hic cogitare passus de Perseverantio Episcopo, absque designatione certa Sedis in Carthagenensi Collatione nominato ad num. CXXI; quoniam ea Collatio habita fuit anno ccccxI, & post hunc in Africa nulli martyrum pertulerunt, quam qui vel a Donatistis vel a Vandalis interfecti sunt.

DE S. AUDITO SEU OVIDIO

BRACARÆ IN LUSITANIA.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Offium sub nomine Auditi translatio ex veteri in novam arcam: nupera signenta sub Ovidii nomine recepta, & discussa.

D.P.

Off. S.
Auditi in
arcam
translati
sunt au.
1527

Didactus de Sousa, ex Episcopo Portuensi factus an. MDV Bracarensis Archiepiscopus, illis fere triginta annis quibus Metropolitam suam rexit, ita bene de ea fuit meritis, ut quasi alter conditor censeretur, & ex oppido fecisse civitatem diceretur. Intra alia magnifica pietatis opera, erexit, in sua Cathedrali ecclesia, insigne lapideum monumentum, ad parietem qui ingredientibus dexter occurrit, duobus cubitis supra pavementum, cui insculpi fecit hæc verba OSSA B. AUDITIEPISCOPI. D. S. ARCHIEPISCOPUS FECIT MDXXVII. Desuper autem composuit imaginem Sancti, Pontificaliter vestiti, & cruce ferrea totum opus circumdedit, ad ejus certioris conservationem venerationemque majorem. Eidem Sancto per Regnum Lusitaniz multa vetusta eremitoria nuncupata inveniuntur, omnia in altissimis montibus aut locis iis ubi Romanarum antiquitatum cernuntur vestigia. Eiusdem quoque Sancti miraculose ibidem inveniuntur imagines, ipsum representantes, vel in talari Romano habitu, vel in specie Eremitæ, vel denique cum mitra aliisque insignibus Pontificalibus; omnes vero ostentant sinistra insertum librum Evangeliorum, dexteram vero elatam supra humeros, digito in aurem intento; quod verosimilius factum occasione nominis, quod ipsum fecit passim invocari contra aurium morbos auditusque defectum, optimo cum successu; quemadmodum simili ex causa vicini ad Mammam nominis, a mulieribus lacte destitutis invocatur Patronus S. Mames.

enalla
om'io
venerabili
mod: an-
nulum
auribus
prebatur.

2 Hæc est antiquior certiorque notitia prætulati Sancti, sumpta ex Georgii Cardoso Notis ad Hagiologium Lusitanicum die 111 Junii. Addit ille, quod in eadem Cathedrali, juxta gazophylacium, etiamnum spectatur parieti insertus grandis cippus lapideus, totus purus & planus, nisi quod in eo sint foramina duo, per quæ surditate laborantes immittere solent digitos, eosque applicare auribus, atque ea ratione crebra divinitus experiri beneficia per ipsius Sancti merita: verum quia minus decorus hic situs videbatur, mulieribus ad eum se pronas sternerentibus, ut digitos inferere foraminibus possent, sumptum ab Archiepiscopo fuit consilium prædictæ Translationis curandæ. Ita nunc gemina unius corporis sepultura spectatur; vetus scilicet ac nova, & utraque in veneratione habetur, absque ulla certitudine vel argumento Episcopalis tituli Sancti istius attributi, nedum martyrii aut generis, serius etiam defuit. Poterat istud sufficere, ad credendum quod S. Auditus, ab omni retro memoria suam in Bracarensi Ecclesia cultum habuerit: si curiositas, ut videbatur pla, distinctius aliquid cognoscendi de Patrono, alias ignoto, non fecisset quibusdam ventre mentem committendi quidpiam, ultra quam a majoribus traditum tenebant Bracarenses.

et anti-
quum cul-
tum abinde
probatum.

Idem
quam
priore
acceptum
est pro S.
Alvito
Legion.
Episcopo,

3 Primus hoc in genere fuit Fr. Hieronymus Roman, Augustinianus: qui (ut in Bibliotheca Hispanica scribit Nicolaus Antonii) cum otii sui negotium proposuisset, historiz totius veteris, tam sacre quam profane, sumam eruditionem consequi, multaque hujus studii in longum ævum editis commentariis

Junii Tomus I.

dimittere, ab anno MDLXIX complura edere cepit opera Hispano idiomate, quibus Eremitani Ordinis Historicus generalis titulum obtinuit; plura alia manuscripta reliquit (quorum ultimum Historia Bracarensis inscribitur) finem scribendi simul ac vivendi faciens anno MDXCVII; nec tamen, inquit idem Eruditissimus Bibliotheca auctor, immensæ lectionis atque diligentiz solidam sibi laudem apud Hispanos comparare potuit; qui, in tam vasta rerum ab eo versatarum mole, judicii plus atque examinis desiderant, non perverse æstimantes iniqueve. Laudem certe non magnam retulit ex eo quod dixit, Ossa, **E** sub nomine B. Auditi ab Archiepiscopo Sousa translata, non fuisse ex veteri illo sepulchro accepta, sed Legionæ allata, ex dono istius tunc Episcopi Petri Emmanuelis, transferentis ad decentiorem arcam corpus S. Alviti, Legionensis Episcopi, xxviii Decembris commemorandi, qui quomodo pro corpore S. Isidori Hispanensis Episcopi missus ad Saracenorum Regem, Ferdinando I tributarium, in conatu illo decesserit, & pariter cum eo Sancti cultum meruerit, pluribus tradidimus die 14 Aprilis. Contigit quidem illa S. Alviti Translatio, Legionæ facta, eodem anno quo Bracara S. Auditus translatus invenitur; sed cum Archiepiscopi Didaci Secretarius, Triflanus Ludovici, in Summario operum Domini sui apud Cardosum, nusquam meminerit ullius a diocesi excursoris, nedum Reliquiarum Legionæ adhibitarum; quam facile negatur utraque; donec certius probetur; tam insulsum videtur, id quod supponitur, potuisse eidem Archiepiscopo obrepere, Auditi nomen pro nomine Alviti, ut illud faceret inscribi arce a se erecta, idque intra breve paucorum dierum aut mensium intervallum. Merito igitur potuit Cardoso, talia Hieronymi istius asserta appellare somnia; & mirari, quomodo Augustinus a Castro, Bracarensis Archiepiscopus, passus sit ea sibi obtundi.

et auctor
id asserunt
jammissis
dictum,

4 Eodem tempore quo Augustinianus ista scribebat in Lusitania; simili scribendi licentia apud Castellanos operam dabat, ejusdem nominis & cognominis alius, Hieronymus Roman, dictus de Higuera, ab anno scilicet MDXC ad MDCXI: qui vide an præclarum (ut quidem appellat) Elogium tulit a Nicolao Antonio, scribente: Plane industriam ejus & diligentiam summis in cælum laudibus efferunt vulgo nostri homines (qui cum fallere nesciant, falli se ab aliis posse haud facile credunt) quia ditasse nos ille dicitur quibusdam veteribus Chronicis, atque aliis non antea visis antiquitatum Hispanarum monumentis; quibus mirum valde quam obnoxii ac venerabundi hujus sæculi homines, atque in iis non pauci ex nostratibus, nec non & exteris, docti sagacesque assurrexerint: quæ tamen alii, exterorum nempe, eruditissimus quisque; nostrorum, hi qui ratione magis quam præjudicatis ducuntur opinionibus, sive conscio sive ignaro illo fuisse confecta, atque iis historicis quorum nomina præferunt supposita, luculentioribus indies argumentis convicti, liquido ipsi credunt, nec minus sperant persuadere se facile posse aliis, ad rem qui adduxerint mentem discendi cupidam. De Chronicis loquor Flavii Lucii Dextri,

quod legi-
tur in
Chronico
Pseudom-
dextri,

Bb

tri,

ATIGT.
D. P.

tri, M. Maximi Caesarangusti Episcopi, una cum Helecz Brailionisque successorum; fragmentis Luitprandi Ticinensis Diaconi, Julianique Toletani Archidiaconi, nec non eorumdem Juliani & Luitprandi Adversariis, quæ edita sunt omnia; ac de ineditis aliis, quorum ipse Hieronymus & ab eo moniti alii meminerunt, S. Athanasii primi Caesarangusti Præfatis fragmentis, Fasti Avieni opere de Mediterraneis Hispaniæ urbibus, Isidori Pacensis Epitome temporali, Joannis Egidii Zamorensis ad Juliani Chronicon additionibus, & hujus notæ aliis; de quibus omnibus & suppositionis flagitio, Deo nobis si otia fecerit, accurate sumus alio tempore tractaturi.

per nesciam
quæ ab
alio dilata-
tum,

5 Non edidit quidem quidpiam compositionum suarum Higuera; sed eas domi premens, multis aliis, speciosa ista antiquitatis larva deceptis, scribendi materiam suppeditavit; atque imprimis Roderico Caro & Francisco Bivarro, qui annis post illius mortem XIV & XVI, acceptum ab eo Dextri Chronicon atque prænotata vulgarunt, prior cum brevioribus, posterior cum prolatis Comentaribus & Apologeticis, ubi suppositus Dexter, cum ad annum Christi CXVII, Bracarensis Episcopatus initia Apostolorum ætati admoveisset, assignando illi primum Præsulem Petrum, inchoatam fabulam sic prosequitur: S. Ovidius, civis Romanus, Episcopus Bracarensis, succedit S. Basileo; hic vero S. Petro kal. Novemb. Ad quæ verba Carus notavit: Eodem vero Ovidium, civem Romanum, a Valerio Martiali celebratum invenio: sed de Bracarense solus mihi occurrit Julianus in Chronico, ubi hic scribit; Bracare post Ovidium S. Polycarpus Bracarenensis, ad annum CXXX. Ultra auctet procedere Bivarro; & illum Ovidium, inquit, crediderim fuisse, qui Cæsonio Maximo, in exilium a Nerone acto, Comes spontaneus fuit, qua de re Martialis duo dedit Epigrammata.

pro com-
posita ve-
ritate non
ratur in
Historia
Bracaren-
si.

6 Vix ita prodierant hyperbolica ista Dextri & sequentium Chronica, cum statim tota Hispania prurire coeperunt manus his omnibus, qui patrias antiquitates & historias illustratas cupiebant, atque in cunctis fere provinciis ac pene civitatibus cudi Annales, Hagiologia, atque Officia Sanctorum nova, secundum Decreta Pii V & Gregorii XIII. Pontificum, permittentium ut Sanctos suos indigenas (sive, ut Hispani vocant, naturales) quæque Ecclesia posset ecclesiastico cultu honorare. Nec segnes fuere Bracarenses: nam eorum Archiepiscopus Rodericus da Cunha, postquam tumbe a decessore Sousa erecta primum titulum eradi, pro eoque scribi iussit. Offa S. Ovidii Tertii Bracarenensis Episcopi; etiam veteri cippo, catenus puro, iussit insculpi, Offa B. Ovidii M. Romani: anno deinde MDCXXXV duobus tomis edidit Historiam ecclesiasticam Bracarensem, & parte 1 cap. 22 fute agens de S. Ovidio III. Episcopo Bracarense, prosequitur quidquid de suo Q. Ovidio Martialis habet, & quomodo amicitiam Cæsonii prætulit fascibus Consularibus; deinde veluti rem certissimam ponit, quod idem post Neronis mortem Romanum reversus ex Sicilia, factusque Christianus, a S. Clemente ordinatus missusque sit Pontifex pridem vacanti Bracarense Ecclesie, & septem sanctas Regis Castellæ filias Virgines Martyres baptizavit, ac tandem postquam annis xxxv præfuisse, Martyr obierit 1 Novembris, cuius tamen dies observantia per Maurorum tyrannidem oblitterata, Bracarenses suffecerint hunc 11 Junii ab aliorum Sancti cultu vacantem. Hæc omnia, ut posthac indubitabilis, Martyrologio Hispanico inscripsi Tamajus, ad Kalendas Novembris: Cardoso 11 Junii retinere maluit, exemplum sequens novi Breviarii Bracarensis, intra hujus sæculi annum LIX & LXVI editi. De veteri interim Bracarense Breviario tacens idem Cardo-

quæ B.
Ovidius
amicus
Martia-
lis, fuisse
3 Ep. Bra-
carens.

sur, satis indicat nullum in eo, si quod proprium illa Ecclesia habuit, aut in ejus Calendario, locum fuisse Sancto vel Audito, vel Ovidio, esse in sui nominis Eremiticis festum tali die haberet.

7 Porro cum sibi imaginatus esset Archiepiscopus, 1 Nov. kalendas Novembris, a qualicumque Dextro notatas, pertinere ad diem festum sui S. Ovidii, quod tamen adeo non liquet ex contextu, ut potius videatur notari dies, qua S. Basileus successerit S. Petro) satis id esse credidit, ut Martyrem diceret obisse, qui festum habuerit ætate Dextri, id est sæculo IV, qua vari aut nulli Episcopi non Martyres tali honore ab Ecclesia decorabantur. De filiabus Castellæ speciosam fabulam excussimus ad XXI Maji, agens de S. Quiteria, earum (ut præstenditur) una: neque movent quamquam Hymnus a nonnullis allegatus, venit ecclesiastico usu receptus, quo dicitur.

Gaude Sacerdos Ovidi, tu Bracharensis Pontifex, Qui meruisti filias tot ad polos transmittere.

Hunc enim Hymnum primus luci dedit anno MDCX Prudentius de Sandoval, in Antiquitatibus Tudensibus: ab Higuera suffraginatus; nullus autem Ecclesia usum allegans, simpliciter faceret ipsius Higuera compositionem esse.

8 Hic idem Higuera cum paucis ante obitum suum annis, in veteri Alfonso Sapientis Chronica invenisset S. Evodium, S. Petri in Sede Antiochena successorem, (errore verosimiliter typographico) scriptum Ovidium; in Epistola Cardoso visa & allegata, ad Alvarem Louzanda de Belmonte, anno MDCVI fæder nuntiis pronuntiavit: Ille haud dubie est Sanctus Bracharensis, quem Eusebius & Nicephorus Evodium nominant; qui post aliquot a sua ordinatione annos Romanam revertit, & quamvis esset secundus Patriarcha Antiochenus, non recusavit fieri tertius Bracharensis Episcopus. Nescio an ejusmodi Higuera epistola innotuerit Archiepiscopo Roderico, dissimulandam hic certi putavit sui, consequens inde fore prospiciens ut qui, secundum opinionem & calculum Baronii, anno Christi XXXIX fuerat Episcopus ordinatus, non potuerit Bracare Martyr obisse anno CXXXV, nisi annos plus quam CLX natus. Utinam Cardoso, uti postremum hoc sumentum reject, ita satis habuisset animi ad priora quoque omnia, totumque Pseudodextrum rejiciendum; multo quidem brevius, sed longe purius dedisset nobis Hagiologium; ac forte totum citius absolvisset, cujus nunc solum habetur dimidium.

E
posse mi-
hil melius
confusus
cum S.
Evodio
Petri suc-
cessore
Antio-
chie

eo quod is
liberario
mendis ali-
cubi vide-
tur Ovi-
dium,

9 Interim ex ipso libentur disco, quod antequam opera Flavii Dextri & Juliani Petri in mundum prodirent, ignorabatur quo præcise nomine vocandus esse Sanctus, qui jacebat in Bracarense ecclesia; aliis Alvitum, Ovinum, Avitum, Ivonem, Adautum, Euodium, Auditum & Ovidium nuncupantibus. Vellem tamen nominasset Auctores, qui talia nomina ante Pseudodextrum usurpaverint, verumque & solum antiquitus notum Auditum, cum Sanctis, ætate & patria tam diversis, confuderint. Quia autem vox Latina Auditus, sive substantivè sive adjectivè sumatur, Lusitanice dicitur Ovidio, facile crediderim, hoc quoque nomen fuisse in usu vulgi, ideoque non putari omnino refecandum a titulo; maxime cum eum ita nunc Ecclesia Bracarensis appellet in Collecta, quam de ipso sic recitat: Deus qui populo tuo æternæ salutis B. Ovidium, ministrum tribuisti &c. Neque dubitem quin promiscua, ista appellatio, sæculo superiori inducæ, occasionem dederit Dextrinarum fabularum figulis, Romanam originem, & quidem nobilissimam, ipsi ascribendi. Id autem eos fecisse adeo non miror, ut potius mirer illis non occurrisse nomen P. Ovidii Nasonis, Augustæ ævo poetæ celeberrimi, & vel pueris notissimi; qui si non poterat a Tomitano exilio Bra-

F
& Latini-
ana Au-
ditus, Lu-
sitanice
dicitur
Ovide.

Bra-

A Bracaram, jam senex & Christianus, adduct (sicuti Ca- Q. Ovidius, tam carus Martiali, ut Kalendas Aprilis, D
jo Plinio Secundo occidit, quem illam fabulatores ex Q. Ovidio Natales, colendas sibi putaverit, pro Kalen-
Creta Comum adduxerunt, martyrio coronandum) dis Martii, qua solam Martiali vitam dederant; non
poterat certe istus Ovidii vel nepos vel pronepos fuisse amicum, vitam potuerunt.

DE SS. HILARIO ET VALERIO, EPISCOPIS CARCASSONENSIBUS IN OCCITANIA.

Notitia cultus ex Scriptoribus recentioribus.

Vide T. 4.
Junii par. 2.
pag. 10.

REC. IV.

Elogium
S. Hila-
rii, ex
Catello,

Carcasso, posteris Carcassona, in Gallia Narbonensi
Volcarum Tectosagum urbs antiqua & Episcopalis,
ad hodiernam Occitaniam seu Languedociam inferio-
rem pertinens, in Atactis fluvii ripa, ac fere media
inter Tolosam & Perpinianum, Episcopi suis adnume-
rat SS. Hilarium & Valerium: de quibus Guiliel-
mus Catellus lib. 3. Historiae Languedocensis, dum pa-
gina 1004 de Episcopis Carcassonensibus agit, ista
scribit: S. Hilarius, quo tempore fuerit Episcopus
Carcassonensis, ignoratur. Ejus mentio celebratur
in antiquo hujus Ecclesiae Martyrologio. Cum Pe-
trus Auxillon (quem asserit anno MDXII una fun-
dum) Ecclesiam suae diocesis Carcassonensis visi-
taret, atque adveniens ad Ecclesiam & Abbatiam
S. Hilarii Carcassonensis, inquireret a Monachis
fundationem; responderunt illam fuisse deperdi-
tam; sed traditione antiqua haberi, illam a S. Hi-
lario Episcopo Carcassonensi fuisse fundatam ad
honorem Dei, Deiparae Virginis, & SS. Hilarii
& Saturnini, & magnis redditibus dotatam. Festum
hujus S. Hilarii Carcassonensis celebratur die 11
Junii. Ita Catellus. Sammarthani etiam faciunt fun-
datorem Abbatiae ejusdem nominis prope Carcasso-
nam, ibique sub tumulo marmoreo quiescentem,
summa veneratione coli, in Martyrologio Ecclesiae
Cathedralis Januarii tertio. Imo Junii tertio. Alter
est S. Valerius ibidem Episcopus, de quo asserit Ca-
tellus nihil reperiri, nisi quod nomen sit in Kalen-
dario Missalis, ad usum Ecclesiae Narbonensis exa-
rati, charactere Gothico valde antiquo, ad tertium
diem Junii. Quae inde descripta referunt Sammarthani.

S. Valerii
ex antea-
bus;

utroque
ex Saussaj-
jo;

a De utroque elogium in Supplemento Saussaji, ad
hunc 111 Junii, extat hujusmodi: Eodem die in
provincia Narbonensi, Sanctorum Confessorum pa-
riterque Pontificum Hilarii & Valerii, qui pro-
priis vicibus Ecclesiam Carcassonensem, cujus ex-
istere Episcopi, sanctissime gubernarunt: quorum
alter, nempe S. Hilarius, tanta meritorum celebri-
tate emicuit, ut a Narbonensi Matrice Ecclesia pro-
priis Tutelaribus provinciae suae adscriptus, ejus in
diptychis sacris colendus perpetuis honoribus confi-
guetur. At vero ipsa in diocesi Carcassonensi me-
moriam ejus etiam templo & coenobio ipsius nominis
nobilitata, incolarum perennem prodit erga eum
devotionem, qui & in Diocesi S. Pontii Tomeria-
rum ex antiquo more colitur. Hac ibi. Quo tempore
vixerint non satis constat. Primus habetur Episcopus
S. Guimera, de quo egimus 1111 Februarii, dein sub-
stituuntur SS. Hilarius & Valerius, cum Sergius, qui
Concilio Toletano interfuit anno DLXXXIX, ut si Ca-
telligi fides adhibeatur, ante eum floruerint.

Tempus
Sedis.

D. P.
Prior vi-
dendum
missis ante
S. 5.

3 Post haec ab Henschenio preparata, venit in ma-
nus meas Chronicon Historicum Episcoporum ac rerum
memorabilium Ecclesiae Carcassonensis, auctore Gerardo
de Vic Priore Canonico, editum anno 1667; ubi
dicitur, quod S. Hilarius vixit eo tempore, quo ha-
resis Ariana invalescebat adversus Ecclesiam, scilicet
post annum CCCLXXVI. Nam eo tempore, inquit
Junii Tomus I.

ille, vel potius infra, Gothi ceperunt occupare G.H.
Galliam Narbonensem, simul & haeresim Arianam
amplecti; potius dixerim, promovere: amplecti enim
eam ceperunt in prior, unde in Narbonensem provin-
ciam advenerunt, ad Danubium sede, sicut ostendi ad
Alia S. Sabae Gotbi 111 Aprilis. Allegato deinde mo-
nasterii ab illo Sancto dicti Breviario Ms. idem Gerar-
dus, narrat, B. Hilarium, Episcopi munus in sua
diocesi obeuntem, una cum duodecim Episcopis
proximioribus, consecrasset altare, a cujus parte po-
stica ipsius Corporis ipsa modo quiescant: ipsum
vero corpus, e terra extractum, ubi prius conditum
fuerat, & super altare delatum a Francone Episco-
po, suavissimum odorem efflasse; etiam duobus ca-
cis, quorum alter a nativitate talis fuerat, visum re-
cipientibus. Ita ille pag. 35.

Fuit cor-
por non
sine mira-
culis.

4 Ast vero pag. 56 de ipsomet Francone agens, dicit, transla-
quod 1111 kalendas Martii anno DCCCLXX alias
ipsis kalendis anno DCCCLXXVIII, imperante Ro-
gerio Comite Provinciae, praeside Benedicto Abbate,
una cum proximis Rogerio Comite & Guarino Ab-
bate, decrevit, ut Concilio inito simul cum Episco-
pis comprovincialibus & Abbatibus, Sanctissimi
Praesulis & mirabilis, clari Domini Hilarii corpus,
post altare, quod idem egregius sanctusque Hilarius
simul cum vicinioribus duodecim Episcopis conse-
craverat, cum honore & pietate, ut par erat, tu-
mulo condigno apponerent..... Igitur, condito die
kalendarum Martii, convenerunt Rogerius Comes,
cum Alaidicia conjugo sua, Franco Episcopus &
Abbatibus Guarinus ac Benedictus, cum ceteris Cleri-
corum ac virorum illustrissimorum; & postmodum ab
eodem repositum fuit post altaris arulam (ut haber
vetus monumentum translati corporis) in arca sa-
xae; & ab utroque latere Benedicti ac Celsi alum-
norum live discipulorum corpora. De his ego liben-
ter discam, an & quem proprium cultus sui diem ha-
beant: nec enim eorum Saussajus meminit.

1 Martii.

F

5 Quo tempore monasterium illud conditum sit non li-
quet, an enim DCCCXVII nominat ipsum Ladvicus
Plus inter monasteria, quae (utpote vastata a barbaris,
solumque restituta capta, & opibus tenuia) ad solarum
precum subsidium praestandum vult teneri. Latet etiam
nomen Comitis Carcassonensis, cui adversus hostes
depugnati, per aerem visus est S. Hilarius, proxi-
me praesto esse, suppetias & auxilium ferendo, cum
de victoria periclitaretur: cujus beneficii memoria
Comitem devinxit ad extruendum monasterium;
vel, si jam extructum illud erat, magnis redditibus
locupletandum. Ceterum non omiserim notare, quod
inducit Gerardus, solius S. Valerii nomen, ad hunc
diem scriptum haberi in kalendario Missalis, ad usum
Ecclesiae Narbonensis charactere Gothico maxime
antiquo, unde ille videtur dubitare, an satis certum sit
distingueres esse, inter quos nullus inventatur fuisse
modius. Dandum augeat, quod nulla mentio fiat corporis;
tamen tamen videtur usu Carcassonensis Ecclesiae stare.
6. Quod ad praedicta &c. Vide T. 2. Junii init. p. LXXXI.

Monaste-
rium ab
eo diducit.

Bb 2

DE

DE S. CHROTHILDE REGINA,
VIDUA CHLODOVEI I FRANCORUM REGIS.
TURONIBUS ET PARISIIS IN GALLIA.
COMMENTARIUS PRÆVIUS,

G.H.

Acta, cultus, Reliquiæ,

CIRCA
AN. DXL.

I Illustrissima sanguine Regio, matrimonio Regio, post-
ritate Regia, nec minus Regiarum virtutum excelsi-
tate floruit S. Chrothildis, veneratione Ecclesiastica
honore per orbem antersum, ac potissimum Parisiis
in Ecclesia S. Genovefa, ubi Sacras ejus Reliquias de-
ponit, ut par est, asseruat, testatur Joannes Mabilio,
in Notis ad ejus Vitam, quam tomo primo Saculi Be-
nedictini inseruit, acceptam ex Ms. S. Germani Pra-
ensis. Eandem nos in aliquo per vetusto Ms. codice ha-
buimus, ac prout accepimus submissam a Petro Fran-
cisco Chiffletio, reperimusque in quadam Ms. Cardina-
lis Mazarini; quia etiam in Lectiones distributam, &
ad Matutinum in Ecclesia S. Genovefa recitari solitam,
allegat Franciscus Pomerajus lib. 2. Abbatia S. Audoueni
Rotomagensis cap. 1. Aliquod compendium etiam habemus
ex Ms. Rubea-Vallis prope Bruxellas, Verum quia
ipsam aliquot seculis post obitum Sanctæ scriptam com-
perimus, malimus proprio studio colligere altam ex
historia Francorum, quam S. Gregorius Episcopus Tu-
ronensis libris pluribus descripsit, aliqua Analecta ex
diversis Mss. subjunxerunt, & tam hæc quam illam nostræ
Annotationibus illustraturi.

CIRCA
AN. DL.

2 Veneratio S. Chrothildis confirmatur ex Tabulis
Ecclesiasticis Martyrologii Romani his verbis: Parisiis
S. Chrothildis Regina: cujus precibus vir ejus
Chlodoveus Rex fidem Christi suscepit. Citatur a
Baronio Molanus in Additionibus ad Usuardum editionis
primæ, qui etiam in aliis editionibus eadem verba re-
tinet. Galestinus hoc ipsam elogio exornat: Lutetia
in Gallia S. Chrothildis Regina, quæ multis ad
ejus sepulcrum divinitus factis miraculis, in Sanctis
adscripta est. Plura in Ms. Florario Sanctorum addun-
tur his verbis: Apud Parisios S. Chrothildis, Regi-
næ Francorum, ac matris Karolidarum: quæ obiit
in civitate Turonensi anno salutis DLIV; sed Pa-
risiis deportata, ad latus viri sui venerabiliter est
tumulata. Postmodum vero, propter immensa Dei
per eam facta miracula, ex terra elevata, & retro
summum altare in honorabili feretro collocata, ibi
signis & virtutibus coruscans quiescit. Hæc ibi. Ita
infra ex Actis observamus matrem Imperatorum ap-
pellari. Annus autem obitus DLIV, desumptus est ex
Chronico Sigeberti, ubi Rhotildis Regina appellatur:
sub quo nomine refertur ad Kalendas Septembris, a
Greveno & Caniso. Verum infra, ad Gregorium Tu-
ronensem, ostendimus, citius ex hac Vita migrasse.

CIRCA
AN. DLV.

3 Saussajus in Martyrologio Galliano hoc 111 Junii
plurima de ejus rebus gestis, obitu & sepultura habet;
atque deinde ista subiungit: At coruscantibus ad ejus
tumulum subinde miraculis, pignora ejus sacrosan-
cta jam pridem elevata, in hierotheca honorifice
reposita fuerunt: quæ quoties urbs regia aliquo
discrimine pulsatur, ex avito more publicis in sup-
plicationibus pio apparatu perferuntur. Andeliaci
etiam ad Sequanam in territorio Rotomagensi, in
insigni Collegiata Ecclesia sanctissimæ Dei Genitri-
cis quam fundavit, claret anniversariis sacris glo-
riosa ejus memoria. Addit deinde hoc die aliquandem
Saussajus, de S. Theodechilde, monasterii S. Petri Vivi

apud Senones Fundatrice, quam S. Chrothildis filiam
fuisse ajunt, cuiusque xxviii Junii [ubi hæc contro-
versa discutitur.] Verum Carolus le Coigne, multis ra-
tionibus distinguit duas Theodechides, pari virtute præ-
stantes Reginas (quo nomine etiam Regibus progenerata
censetur) alteram senorem, S. Chrothildis, non filiam,
sed privignam, Varnorum Regibus, patri ac filio suc-
cessit nuptam, atque ob hoc, dimittere ipsam coacta,
remissam in Gallias; alteram juniorem, ejusdem Chro-
thildis ex privigno Theodorico Rege septem ac virginem,
quæ Senonense asceterium condidit, uti ad præfatum diem
docebimus. Hanc nemo adhuc monasticis fastis adscriptis; E-
licet in quadam Chlodovei Diplomate, ad xxviii Junii
examinando, dicatur se virginem Deo devovisse.

4 Redeo ad Chrothildem, quæ passim adscriptis
Fastis Benedictinis; & Arnoldus Wion, ad hunc 111
Junii, ista habet: Turonis in cœnobio S. Martini
depositio S. Chlothildis Regina, quæ viro suo Chlo-
doveo orbata, in eodem monasterio velata, religio-
sissimam vitam duxit, & miraculis clara migravit
ad Dominum. Secuti illum sunt Dorganus, Menardus,
Bucellinus. Imo Antonius de Trepz, tomo 1. Chronice ge-
neralis S. Benedicti, ad an. 552, caput tertium se
inscribit: S. Chrothilda Regina Galliarum, ac Ordinis
S. Benedicti Monialis: tum late exponit vitam. Præ-
terea Lucas d'Acheri & Joannes Mabilio, ejusdem S.
Chrothildis Vitam inseruerunt Actis Sanctorum Ordinis
Benedictini. Intitlo scilicet istius operis dandum aliquid
fuit receptionibus tunc in Ordine isto opinionibus: quod
ipsam tamen sic fecit Mabilio, ut sub finem annotet,
quod, Non constat an fuerit Monialis, imo neutri-
quam ipsi fuisse videtur: & hoc gesta Sancta perle-
genti mox apparebit. Chalemotus tamen inscripsit eam
Series Sanctorum Ordinis Cisterciensis, quod in cœnobio
B. Marie de Thesuro in Normannia ejus Caput asser-
vetur ad obei Monialium crates.

5 Certe Parisiis illud non amplius haberi testatus
est nobis Universitatis Cancellarius, vir clarissimus D.
d'Antecourt, per litteras 3 Febr. anno 1689 datas.
Nam cum anno (ut ait) MDCXLI Sanctæ illius
hierotheca solenniter aperta fuisset, jussu Ludovici
XIII, qui particulam sacri corporis religiose possu-
laverat, caput deesse deprehensum est, cum paucis
nonnullis particulis. Ita ille, annis octo post mortem
Henscheni, a quo superscripta cum Actis sequentibus
prælo pridem apparata habebamus. Idem vero ipsam
Sanctæ Hierothecam poscentibus nobis delineandam cura-
vit, qualem hic exprimimus; docens ex argento totam
elegantem opere fabricatam haberi.

6 In ejus (ut vides capite, Clodoveo suo, & qui in qua-
dam ut Sancto, juncta stat Chrothildis, velut ecclesia etiam R-
ipsum fundatrix: in qua eadem licet sepultus Clodo-
veus fuerit, nulla tamen amplius superest anniversaria
ejus memoria, sive ut Sancti, sive saltem ut benefacto-
ris. Saussajus nomen retulit in Catalogum eorum, qui huius
proprias historias vel natales non habent; nullo adnotato
die, & minori charactere nomen exprimens; cum ma-
juscule describat eorum nomina, quos Sancti appella-
tione honorat. Addit tamen, quod Gregorius Turon. lib.
2. cap.

An filia
S. Chro-
thildi.adscripta
Benedi-
ctini?Caput
apud Ci-
terciensis
in Nor-
mannia:

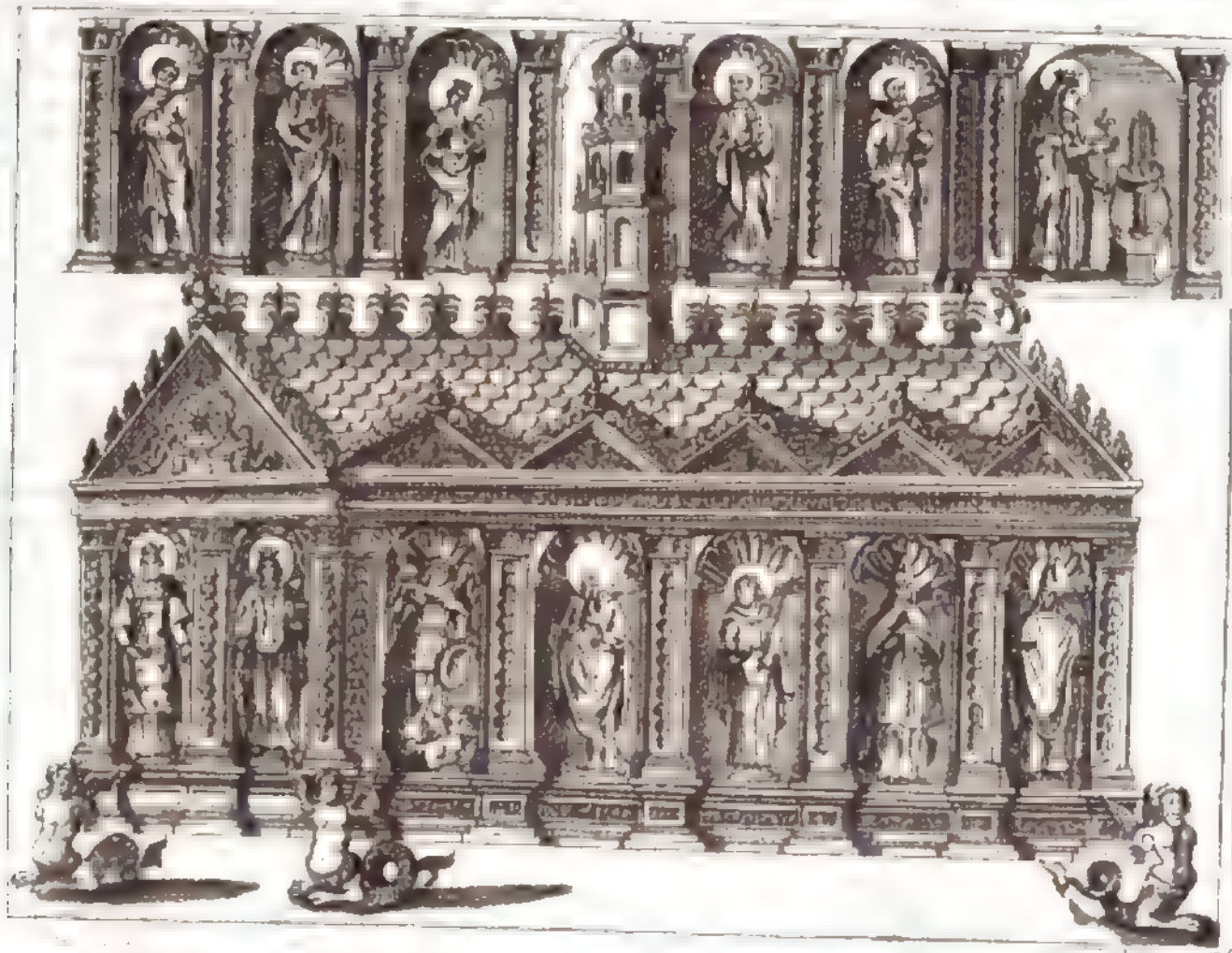
D. P.

illius pars
in hysano-
theca an-
tiqua;corpus
elevatio.

Abisso co-
ditur 27
Neomph.
A 2 cap. 49 cum laudet, quia Deus prosternebat quotidie hostes ejus, sub manu ipsius, eo quod ambularet recto corde coram eo, ut faceret quæ placita erant in oculis ejus; deinde laudatores ejusdem alios nominat Saussajus, usque ad duos sæculi XVI scriptores, Jacobum Almainum & Paulum Æmilium, qui recte Sanctum appellant; itemque Baronium an. 514. num. 21 dicentem, Nullum relinqueamus dubium hoc ipso anno Chlodoveum esse defunctum, ipsasque Christianissimorum Regum Francorum primitias in celum receptas. De anno dubium Baronio movent Franci recentiores fere omnes, & (aliis alium annum statuentibus) Henschenius, in sua novissime reformata Exegesi de Episcopatu Trevirensi ac Trajectensi cap. x, confirmat nova argumentis, quod antea statuerat in

Diatriba lib. 2 cap. 3, obisse illum anno DIX, die D XXVII Novembris: quem diem le Coigne (licet de anno dissentiat, DXI numerans) confirmat ex duobus vetustis Kalendaris, ubi legitur: v kal. Dec. depositio magni Regis Chlodovzi. Tali die alicubi cultum ut Sanctum nusquam legitur; etsi allegetur pars Hymni, Chronico alicui adscripti in Margine apud Savaronem hoc tenore:

Per hunc Christus colitur, & multum diligitur,
In mente serenus:
Bene regnum regitur, & satis protenditur,
Nam nunc cessat Venus.
Sic ad cælos vehitur, ubi bonis fruitur,
Et recipit sœnus,

alii in
eadem
ca San-
ctorum
statuunt:
C 7 Altorum Sanctorum statua, in eo quod hic exprimitur latere conspicuae, sunt S. Michaelis, S. Dionysii, & S. Genovefæ, absque interprete noscenda. Quartus videtur esse S. Ceraunus, Parisiensis Episcopus, cujus in eadem ecclesia corpus habetur, & venerationi exponitur die ejus natali XXVII Septembris. Ultimam qui habitu Abbatiati videtur assistere, si credere velimus esse S. Guilielmum, Roschildensem in Dania, aliquando eadem in Ecclesia S. Genovefæ Canonicum, cujus anno MCCIII mortui Acta illustravimus vi April. fortassis non insulse conjectabimus: nec enim usque adeo vetus arca ipsa est. Sed prælaudatus Cancellarius censet S. Augustinum esse, cujus Regulam Canonici Regulares profitentur, in habitu Episcopali. In altero autem latere assistere videmus statunculas Sanctorum Apostolorum Barnabæ, Pauli, Deiparæ, Petri, & Guilielmi Eremitæ, quem vulgus Aquitanorum Ducem credit, & cum galea exprimere solet. Denique ad pedes arcæ iterum assistit S. Chrothildis jam vidua & quasi sanctimonialis, benedicens fonti, qui etiamnum in pago Andeliacensi, intra ecclesiam ab ipsa fundatam & dotatam extat, & ab infirmis fidelibus devoto frequentatur. Ita prælaudatus Cancellarius.

8 Ipsa arca quandam facta, & in eam translata fuit sancti corporis ossa, nusquam inveniri scribit idem Cancellarius; mihi si quid conjectare licet, dixerim Junii Tomus I.

videri fabricatam arcam tempore Guilielmi le Duc, ab anno MDXX ad XXXIII Abbatis S. Genovefæ, cujus tempore S. Ignatius noster cum Sociis Magistri gradum in Universitate Parisiensi suscepit, ut habet elegendis Promotorum apud Cancellarium servatus. Conjecturam fundo in statuncula S. Guilielmi supradicti: solent enim plerisque talibus operibus suis addere effigiem Patroni cujus nomen gerunt; nec alius præter illum invenitur eo nomine Abbas fuisse usque ad annum MDCLII. Non scitur etiam quo anno facta sit prima Sanctæ de terra seu tumulo regio elevatio, etsi pluribus sæculis prius factam fuisse oporteat: unum, inquit Cancellarius, constat, multo ante sæculum XIII sacrarum ejus Reliquiarum partem aliquam, in monasterio Vallis-Sevii Ordinis Præmonstratensis asservari, cum in antiquo ejusdem monasterii diplomate legatur, S. Chlotildis Reliquias, ex arca veteri in novam & decentiorem, ibi translatas fuisse anno MCCXXXIV. Porro anno MDCLVI Ecclesiæ Collegiali Andeliacensi ad Sequanam in territorio Roto-magensi, de qua supra, nonnihil ex lipsanis suæ Fundatricis poscenti, Abbas & Canonici Regulares S. Genovefæ costam unam tribuerunt; quam cum Clerus atque Magistratus loci devote suscepissent, mirum quot & quantis miraculis illic evaserit gloriosa ac clara memoria S. Chlotildis. Addere licet

Quædam
Reliquiæ
diu ante
1236
Præmon-
straten-
bus,
et anno
1656 An-
deliacen-
bus Ca-
nonicis
data.

A quod quoties hæc Regia urbs in aliquo discrimine versatur, ejusdem Sanctæ Ipfanotheca, ex antiqua consuetudine circumfertur in publicis supplicationibus per urbem apparatu condigno, uti contigisse legitur anno MCCCXX, MCCCXXXIX & MDLXVIII ac deinceps frequentius.

V I T A

Ex Historia Francorum S. Gregorii
Turonensis.

C A P U T I.

Genus regium. Conjugium cum Chlodoveo
I Rege Francorum, & in eo peracta.

Lib. 2
cap. 28.

Ex Regi-
bus Bur-
gundio-
rum pro-
geniti.

• al.
Chrona

• al.
Chlodo-
veo Regi
Franco-
rum.

Cap. 19

quem ab
idolatorum
cultu

ad dei
veri noti-
tiam co-
natus ad-
ducere.

filium In-
gomerem
curat ba-
ptizari.

Fuit Gondivicus, Rex Burgundionum, ex genere Athanarici Regis persecutoris. Huic fuerunt quatuor filii Gundobadus, Godegisilus, Chilpericus, & Godomarus. Igitur Gundobadus Chilpericum fratrem suum interfecit gladio, uxoremque ejus ligato ad collum lapide aquis submersit. Hujus duas filias exilio condemnavit: quarum senior, mutata veste ^a Mucurana, junios Chrothildis vocabatur. Porro Chlodoveus, dum legationem in Burgundiam sæpius mittit, Chrothildis reperitur a Legatis ejus. Qui cum eam vidissent, elegantem atque sapientem; & cognovissent quod de regio esset genere, nuntiaverunt hæc Chlodoveo Regi. Nec moratus ille, ad Gundobadum legationem dirigit, & eam sibi in matrimonio petens. Quod ille recusare metuens, tradidit eam viris: illeque accipientes puellam, Regi velocius representant. Qua visa Rex valde gavisus, suo eam conjugio sociavit, habens jam de concubina filium nomine Theodericum.

Igitur ex Chrothilde Regina habuit filium primogenitum. Quem cum mulier baptismo consecrare vellet, prædicabat assidue viro, dicens: Nihil sunt dii, quos colitis, qui neque sibi neque aliis poterunt subvenire. Sunt enim aut ex lapide, aut ex ligno, aut ex metallo aliquo sculpti. Nomina vero, quæ eis indidistis, homines fuere, non dii. Ut Saturnus, qui filio, ne a regno depelleretur, per fugam elapsus adseritur. Ut ipse Jupiter, omnium stuprorum spurcissimus perpetrator, incestator virorum, propinquarum derisor, qui nec ab ipsius sororis propriæ potuit abstinere concubitu, ut ipsa ait: Jovisque & soror & conjux. Quid Mars Mercuriusque potuere, qui potius sunt magicis artibus præditi, quam divini numinis potentiam habuere? Sed ille magis coli debet, qui cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, verbo ex non extantibus procreavit; qui solem lucere fecit, & cælum stellis ornavit; qui aquas reptilibus, terras animalibus, æra volatilibus adimplevit: cujus natu terræ frugibus, pomis arbores, uvis vineæ decorantur: cujus manu genus humanum creatum est; cujus largitione ipsa illa creatura omnis, homini suo, quem creavit, & obsequio & beneficio famulatur. Sed cum hæc Regina diceret, nullatenus ad credendum Regis animus movebatur, sed dicebat: Deorum nostrorum jussione cuncta creantur ac prodeunt: Deus vero vester nihil posse manifestatur, & quod magis est, nec de Deorum genere esse probatur.

Interea Regina fidelis filium ad baptismum exhibet: adornari Ecclesiam velis præcipit atque cortinis: quo facilius vel hoc mysterio provocaretur ad credendum, qui flecti prædicatione non poterat. Baptizatus autem puer, quem Ingomerem

vocitaverunt, in ipsis, sicut regeneratus fuerat, Al-
bis obiit. Quæ de causa commotus felle Rex, non segniter increpabat Reginam, dicens: Si in nomine Deorum meorum puer fuisset dicatus, vixisset utique: nunc autem quia in nomine Dei vestri baptizatus est, vivere omnino non potuit. Ad hæc Regina, Deo, inquit, omnipotenti Creatori omnium, gratias ago, qui me non usquequaque judicavit indignam, ut de utero meo genitum regno suo dignaretur adscire. Mihi autem dolore hujus causæ animus non attingitur, quia scio in Albis ab hoc mundo vocatum, Dei oblutibus nutriendum. Post hunc vero genuit alium filium, quem baptizatum Chlodomerem vocavit. Et hic cum ægrotare cœpisset, dicebat Rex: Non potest aliud fieri, nisi & de hoc, sicut & de fratre ejus, contingat, ut baptizatus in nomine Christi vestri protinus moriatur. Sed orante matre, Domino jubente, convaleuit.

Regina vero non cessabat prædicare, ut Deum verum cognosceret, & idola negligeret: sed nullo modo ad hæc credenda poterat commoveri; donec tandem aliquando bellum contra Alamannos commoveretur: in quo compulsus est constiteri necessitate, quod prius voluntate negaverat. Factum est autem, ut, confligente utroque exercitu, vehementer exacerentur: atque exercitus Chlodovei valde ad internecionem ruere cœpit. Quod ille videns, elevatus ad cælum oculis, compunctus corde, commotus in lacrymis, ait: Jesu Christe, quem Chrothildis prædicat esse filium Dei vivi, qui dare auxilium laborantibus victoriamque in te sperantibus tribuere diceris; tuæ opis gloriam devotus expeto; ut si mihi victoriam super hos hostes induleris, & expertus fuero illam virtutem, quam de te populus tuus nomini dicatus probasse se prædicat, credam tibi ut in nomine tuo baptizetur: invocavi enim Deos meos, sed, ut superior, elongati sunt ab auxilio meo: unde credam eos nullius esse potestatis prædites, qui sibi obedientibus non succurrunt. Te nunc invoco, & tibi credere desidero, tantum ut eruar ab adversariis meis. Cumque hæc diceret, Alamanni terga præterentes in fugam labi cœperunt. Cumque Regem suum cernerent interemptum, Chlodovei se ditionibus subdunt, dicentes: Ne amplius, quæsumus, pereat populus: jam tui sumus. At ille, prohibito bello coarctoque populo, cum pace regressus, narravit Reginæ, qualiter per invocationem nominis Christi victoriam meruit obtinere.

Tunc Regina accersiri clam S. & Remigium & Remensis urbis Episcopum jubet, deprecans ut Regi verbum salutis insinaret. Quem Sacerdos accersitum secretius cœpit instigare, ut Deum verum factorem cæli & terræ crederet, idola negligeret, quæ neque sibi, neque aliis prodesse possunt. At ille ait: Libenter te, sanctissime Pater, audiam: sed restat unum, quod populus, qui me sequitur, non patitur relinquere Deos suos. Sed vado & loquar eis juxta verbum tuum. Conveniens autem cum suis, priusquam ille loqueretur, præcurrente potentia Dei, omnis populus pariter adclamavit, Mortales Deos abigimus, pie Rex; & Deum, quem Remigius prædicat immortalem, sequi parati sumus. Nuntiantur hæc Antistiti, qui gaudio magno repletus, jussit lavacrum præparari. Velis depictis adumbrantur plateæ, ecclesie cortinis albensibus adornantur, baptisterium componitur, balsama diffunduntur, micant fragrantibus odore cerei, totumque templum baptisterii, divino respergitur ab odore, talemque ibi gratiam adstantibus Deus tribuit, ut æstimarent se Paradisi odoribus conlocari. . . . Igitur Rex, omnipotentem Deum in Trinitate confessus

dein vero
tuum gaud-
et cælo
adscri-
ptum:

aliterum
Chlodo-
merem
prohibet
sanas.

Cap. 30

• Cum Rem-
igiano
in fide
ejus Chri-
sti.

E

Alaman-
nos vici-
vit.

Cap. 31
accersit
Remigi-
um.

• adornat
ecclesiam.

A fessus, f baptizatus est in nomine Patris & Filiae
f Spiritus sancti, delibutusque est sacro Chrismate,
cum signaculo Crucis Christi. De exercitu vero
ejus amplius tria millia: baptizata est, & soror ejus
Albofledis, quæ non post multum tempus migravit
ad Dominum... Conversa est & alia soror, Lan-
thildis nomine, quæ in hæresim Arianorum dilapsa
fuerat: quæ confessa æqualem Filium Patri & Spi-
ritui sancto, chrismata est.

Cap. 37. 6 Patrata post hæc victoria de Alarico Rege
sub finem Gothorum, Clodoveus Rex Turonos regressus est,
multa sanctæ Basilicæ S. Martini munera offerens...

Cap. 38. Egressus autem a Turonis Parisius venit, ibique

Cap. 43. Cathedram regni constituit. His peractis, apud Pa-
risius obiit, sepultusque est in Basilica sanctorum

Marito viduata, Apostolorum, quam cum Chrothilda Regina ipse
construxerat... Fueruntque omnes dies regni

ejus g triginta anni: ætas tota quadraginta quinque
anni. A transitu ergo S. Martini usque ad transi-
tum Chlodovei Regis, supputantur h anni centum

et duodecim. Chrothildis autem Regina post mor-
tem viri sui Turonos venit: ibique ad basilicam
S. Martini deserviens, cum summa pudicitia atque

B benignitate in hoc loco commorata est omnibus
diebus vitæ suæ, raro Parisius visitans.

ANNOTATA G. H.

Cap. 11. 2 In *Gestis Regum Francorum*, auctore Anonymo fa-
bulatore, hæc ita adveniunt: Quadam die Dominica,
cum ad Missarum solennia Chrothildis venisset, Au-
relianus Missus Chlodovei accepit vestes pauper-
culas, bonas vero vestes, quas secum detulerat, reli-
quit sodalibus suis in silvis, & ante Ecclesiæ ma-
triculam in medio pauperum confedit. Transactis
Missarum solenniis, Chrothildis, juxta consuetu-
dinem solitam, coepit eleemosynam erogare in pau-
peribus. Cumque ad Aureliandum, pauperem se si-
mulantem venisset, aureum unum in manu ejus
immisit. Ipse vero osculans manum puellæ, ipsius
pallium caute retraxit. Post hæc illa ingressa in cu-
biculum suum, misit ancillam suam, vocare pere-
grinum illum. At ille annulum a Clodoveo Rege
manutens, nec non & reliqua ornamenta spon-
salia, recondita tenebat in sacculum suum. Quem
post discedens in loco retro ostium cameræ secreto
reliquit. Cui ait Chrothildis: Dic mihi homo juve-
nis, cur tu pauperem simulas, vel pro qua causa
retraxisti pallium meum: Et ille dixit: Loquatur,
obsecro, servus tuus secreto tecum. Cui illa dixit:
Loquere. Orsus ille dixit: Dominus meus Chlo-
doveus, Rex Francorum, misit me ad te: vult te sibi
associare in Reginam. Ecce annulus ejus, & reliqua
ornamenta sponsalia. Respexitque retro ostium ca-
meræ, non invenit sacculum suum & perterritus
ob id timere coepit. Illa vero sollicita undique re-
quisivit dicens: Quis tulit pauperis istius sacculum?
Statimque prolatus est. Quo aperto, recepit illa
abscondita ornamenta sponsalia: acceptoque annulo,
quem Chlodoveus Rex miserat per Aureliandum,
reposuit illum in thesauro avunculi sui; Chlodo-
veoque salutem reprecans, dicere illi jubet: Non
licet Christianis, nubere Pagano. Vide ut hanc
causam nemo resciat. Sed sicut Dominus meus,
quem ego coram omnibus confiteor, vult, sic fiat.
Tu vero vade in pace. At ille reversus nuntiavit
hæc Domino suo. Anno inscuto misit Chlodoveus
Aureliandum Legatarium suum ad Gundobadum pro
sponsa sua Chrothilde. Audiens hæc Gundoba-
dus, territus in corde suo, ait: Ut sciunt omnes
fortissimi consilarii & amici mei Burgundiones,

qualem occasionem querit Rex Chlodoveus adver-
sum nos, quia numquam novit neptem meam. Et
ait ad Aureliandum: Tu explorare venisti domos no-
stras occasionem querendi. Renuntia Domino tuo,
quia frustra mendacium locutus es, sponsam habe-
re neptem meam. Et Aurelianus constanter loqui-
tur ei, dicens: Mandat tibi Dominus meus, Chlo-
doveus Rex, Si vis dare ei sponsam suam, ut locum
ei præpares denominatum ubi vis, quando Chro-
thildem sponsam suam recipiat. Sin autem non vis,
ille cum exercitu Francorum in occursum tuum ve-
nire disponet. Et ille ait: Ubicumque vult veniat,
& ego contra eum ire dispono, cum hoste plurimo
Burgundionum, ut decedat ruina ejus ad interne-
cionem, quam perpetratus est coram multis genti-
bus; & vindicetur sanguis multorum, qui effusus
est in manibus vestris. Audientes hæc Burgundio-
nes, qui erant consilarii ejus, metuentes valde iram
Francorum & Chlodovei, consilium dederunt Gun-
dobado, dicentes: Inquirat Rex a ministris & cu-
biculariis suis publicis, si non fuerint aliquando de-
serta munera per ingenium a Legatariis Chlodovei
Regis; ut non inveniat occasio super populum
tuum & regnum tuum, ut victor valeas superare
eum, eo quod nimis furibunda est Chlodovei ne-
quitia. Burgundiones, sicut est solitum, hoc consi-
lium dederunt Regi suo: requirentesque invene-
runt in thesauro Regis annulum, Chlodovei inscrip-
tione vel imagine insculptum, Tunc contristatus
valde Gundobadus Rex, jussit puellam de hac causa
inquirere. Et illa ait: Scio, Domine mi Rex, ante
hos annos tibi pro munere aurea munuscula a Mis-
sis Chlodovei deferta, & mihi ancillæ vestræ annu-
lum in manu positum parvulum: ego vero in the-
sauris vestris ipsum recondi. Et ille dixit: Simpli-
citer & sine consilio hoc factum fuit: acceptamque
eam cum ira Aureliano Misso Chlodovei tradidit.
Ille autem cum sociis suis accepit Chrothildem cum
magno gaudio & læticia, adduxeruntque eam Chlo-
doveo Sueffionis civitate in Francia. Hæc ibi, quæ
videntur ingeniose pro materia alicujus Comedie inven-
ta, & inde ad illa *Gesta Regum Francorum* ab Ano-
nymo fabulatore translata, atque contractius Vita S.
Chrothildis inserta.

b De Alamannorum tunc habitatione, & bella cum
illis in Chlodoveo gesto, legimus 6 Februarii, ad Vi-
tam S. Vedasti, auctore Alcuino cap. 1 littera c, d:
ubi ostendimus illud bellum confectum circa Argentora-
tum, non vero circa Tulpiacum.

c In *dictis Gestis Francorum* additur: Ad hæc sunt
hæc anno XV Chlodoveo regnante. Veram *dicto fa-
bulatori* fidem non habemus; & licet ista inde nuper
translata sint ad *historiam Turonensem*, defunt tamen in
Mss. & varis editionibus. Contigit porro ea victoria
anno 496. regni Chlodovei 17, ut alibi accurate pro-
bavimus.

d Ad S. Remigii illustranda erunt Kalendis Octo-
bris. De ejus autem ætate & anno obitus late legimus
ante *dictam vitam S. Vedasti* § 2 & 3.

e Hæc a S. Chrothilde præparata dicuntur in ejus
Vita apud Mabillonem.

f *Festo Nativitatis Christi*, anno *dicto* 496, ut legi-
tur in *epistola S. Aviti Episcopi Vienneusis*, data 5 Fe-
bruarii § 2. Alii, cum Hincmaro, id in Paschate fa-
ctum ajunt.

g Ab anno 480 ad annum 509, die 17 Novembris.
h Ab anno 487 & die 8. Novembris ad *dictum an-
num* 509 & 17 Novembris, ut alibi accurate proba-
vamus.

EX GRÆ.
TURON.

CAPUT II.

*Acta in viduitate post mortem Chlodovei Regis.
Obitus, sepultura.*Lib. 3
cap. 1

Cap. 6.

*Invenit
filium ad
vindictam
de nec
parentum.**Chlodo-
meris ac-
cipit filios
secum de-
tinuit.*

Cap. 10.

*Ejus filia
Chlothil-
dis, ob se-
dem mol-
tissima.**in itinere
mortua.*

Cap. 17.

*Constituit
Episcopos
Turoneses.*

Cap. 22.

*Filios
Chlodo-
meris
amat.*

Defuncto igitur Chlodoveo Rege, quatuor filii ejus, id est, Theodericus, Chlodomerus, Childebertus, atque Chlotharius regnum ejus accipiunt, & inter se æqualiter dividunt. . . . Amalaricus, Rex Hispaniæ, sororem eorum in matrimonium postulat, Chrothildis vero Regina Chlodomerem & reliquos filios suos adloquitur, dicens: Non me poeniteat, carissimi, vos dulciter enutrisse: indignamini, quæso, injuriam meam; & patris matrisque meæ mortem sagaci studio vindicate. Hæc illi audientes, Burgundias petunt & contra Sigismundum & fratrem ejus Godomarum dirigunt: . . . Chlodomerem, interfecto Sigismundo cum uxore & filiis . . . Burgundias petit: . . . irrumpitque in medium inimicorum suorum. Cujus amputatum caput & conto defixum elevat in sublime . . . Filios ejus Chrothildis Regina, exactis diebus luctus, secum recepit ac tenuit. Quorum unus Theodoaldus, alter Guntharius, tertius Chlodoaldus vocabatur.

3, Childebertus in Hispaniam propter sororem suam Chrothildem dirigit. Hæc vero multas insidias ab Amalrico, viro suo propter fidem Catholicam patiebatur. Nam plerumque procedente illa ad sanctam Ecclesiam, stercora & diversos sutores super eam projici imperavit. Ad extremum autem tanta eam crudelitate dicitur cecidisse, ut insectum de proprio sanguine sudarium fratri transmitteret. Unde ille maxime commotus Hispanias appetiit. Amalaricus vero . . . videns se non posse evadere, ad Ecclesiam Christianorum confugere cepit. Sed priusquam limina sancta contingere, unus, emissâ manu lancea, eum mortali ictu sauciavit, ibique decedens reddidit spiritum. Tunc Childebertus cum magnis thesauris sororem assumptam secum adducere cupiebat. Quæ nescio quo casu in via mortua est, & postea Parisius adlata, juxta patrem suum Chlodoveum sepulta est. & Childebertus vero inter reliquos thesauros ministeria Ecclesiarum pretiosissima detulit: nam sexaginta calices, quindécim patenas, viginti Evangeliorum capsas detulit, omnia ex auro puro ac gemmis pretiose ornata, sed non est passus ea confringi: cuncta enim Ecclesiis & Basilicis Sanctorum dispensavit ac tradidit.

9 Leone apud Turonos decedente, Theodorus & Proculus, qui de partibus Burgundiæ advenerant, ordinante Chrothilda Regina, tribus annis Turonicam rexerunt Ecclesiam. Quibus defunctis, Francilio ex Senatoribus substituitur . . . Quo decedente, Injuriosus unus e civibus, quintus decimus post B. Martinum Cathedram Pontificalem sortitus est.

10 Dum autem Chrothildis Regina Parisius moraretur, videns Childebertus, quod mater sua filios Chlodomeris (quos supra memoravimus) unico affectu diligeret, invidia ductus, ac metuens, ne favente Regina admitterentur in regnum, misit clam ad fratrem suum Chlotharium Regem, dicens: Mater nostra filios fratris nostri secum detinet, & vult eos regno donari: debes velociter adesse Parisius, & habito communi consilio pertractari oportet, quid de his fieri debeat: utrum incisa cæsarie ut reliqua plebs habeantur, an certe his interfectis, regnum germani nostri inter nosmetipsos æqualitate habita dividatur. De quibus ille verbis valde gavisus, Parisius venit. Jactaverat enim Childebertus verbum in populo: ob hoc hos conjungi Reges, quasi par-

vulos illos elevaturos in regno. Coniuncti autem miserunt ad Reginam, quæ tunc in ipsa urbe morabatur, dicens: Dirigite parvulos ad nos, ut sublimentur in regno. At illa gavisâ, nesciens dolum illorum, dato pueris esu potuque, direxit eos, dicens: Non me puto amisisse filium, si vos videam in ejus regno substitui. Qui abeuntes apprehensi sunt statim, ac separati a pueris & nutritoribus suis. Custodiebantur utrique seorsum pueri, & seorsum hi parvuli. Tunc Childebertus atque Chlotharius miserunt Archadium ad Reginam cum forcipe atque evaginato gladio. Qui veniens ostendit Reginæ utraque, dicens: Voluntatem tuam, o gloriosissima Regina, filii tui Domini nostri expemunt, quid de pueris agendum censeas, utrum incisus crinibus eos vivere jubeas, an utrumque jugulari? At illa, exterrita nuntio, & nimium felle commota, præcipue cum gladium cernebat evaginatum ac forcipem, amaritudine præventa, ignorans in ipso dolore quid diceret, ait simpliciter: Satiis enim mihi est, si ad regnum non eriguntur, mortuos eos videre quam vivos. At ille, parum admirans dolorem ejus, nec scrutans, quid deinceps plenius pertractaret, venit celeriter nuntians ac dicens: Favente Regina opus coeptum perficite; ipsa enim vult expleri consilium vestrum.

11 Nec mora: apprehensum Chlotharius puerum seniore, brachio elisit in terra, defigensque cultrum in axillam, crudeliter interfecit. Quo vociferante, frater ejus ad pedes Childeberti prosternitur, adprehensisque ejus genibus, aiebat cum lacrymis: Succurre, piissime patrue, ne & ego peream sicut frater meus. Tunc Childebertus lacrymis respersa facie, ait: Rogo, dulcissime frater, ut ejus mihi vitam tua largitate concedas: & quæ jusseris pro ejus anima conferam, tantum ne interficiatur. At ille furore actus ait: Aut ejice eum a te, aut certe pro eo morieris. Tu, inquit, es incestator hujus causæ: & tam velociter de fide resilis? Hæc ille audiens, repulsum a se puerum projicit ad eum. Ipse vero excipiens, transfixum cultro in latere, sicut fratrem prius fecerat, jugulavit: deinde pueros cum nutritiis peremerunt. Quibus interfectis, Chlotharius ascensus equis abcessit, parvipendens de interfectione nepotum. Sed & Childebertus in suburbana concessit. Regina vero compositis corpusculis feretro, cum magno plallentio immensoque luctu, usque ad Basilicam S. Petri profecuta, utrumque pariter cumulavit: quorum unus decem annorum erat, alius vero septennis.

12 Tertium vero & Chlodoaldum comprehendere non potuerunt, quia per auxilium virorum fortitum liberatus est. Is postposito regno terreno, ad Dominum transit, & sibi manu propria capillos incidens, Clericus factus est; bonisque operibus insistens, Presbyter ab hoc mundo migravit.

13 Chrothildis vero Regina talem se tantamque exhibuit, ut ab omnibus honoraretur: assidua in elemosynis, pernox in vigiliis, in castitate atque omni honestate puram se semper exhibuit. Prædia ecclesiis, monasteriis, vel quibuscumque locis sanctis necessaria providit, larga ac prona voluntate, ut putaretur eo tempore non Regina, sed propria Dei ancilla, ipsi sedulo deservire: quam non Regum filiorum, non ambitio sæculi, nec facultas extulit ad ruinam, sed humilitas evexit ad gratiam.

14 Childebertus autem & Theodobertus, commoventes exercitum, contra Chlotharium ire disponunt. Ille autem hæc audiens, æstimans se horum exercitum non sustinere, in silvam confugit, & concides magnas in silva fecit. Sed & Chrothildis Regina

*desep-
cor ad
Childe-
bertum &
Chlothar-
ium mis-
tis.**post erro-
rem in-
confidens
to dictum.**B**duor
vergi**sepultura
tradit:**S. Chlo-
doaldus
liberatus
Sacerdos,
obit.**S. Chro-
thildis
piscis
oribus se
imponit.**Cap. 18*

CAPUT III.

*Analeſta ex Vita M. & in Actis Benedicte
excusa.*

Agina hæc audiens, B. Martini sepulcrum adiit, ibique in oratione prosternitur, & tota nocte vigilat, orans ne inter filios suos bellum civile confurgeret. Cumque hi venientes cum exercitibus suis, cum obluderent, tractantes illum die sequenti interficere; mane factu, in loco quo erant congregati, orta tempeſtastentoria dissipavit, res diripuit, & cuncta subvertit, immixtaque fulgura cum tonitruis ac lapidibus super eos descendunt. Ipsi quoque super insectam grandine humum in faciem prouunt, & a lapidibus descendantibus graviter vulnerantur; nullum enim eis tegumen remanserat, nisi parmax tantum, hoc maxime metuentes, ne ab ignibus celestibus cremarentur. Sed & equites eorum ita dispersi sunt, ut vix in vicesimo quoque reperirentur stadio; multi etiam profus ex eis non sunt inventi. Tunc illi, ut diximus, a lapidibus cæsi, & humo prostrati, poenitentiam agebant, ac precabantur veniam a Deo, quod ista contra sanguinem suum agere voluissent. Super Chlotharium vero neque una quidem pluvix gutta decidit, aut aliquis sonitus tonitruum est auditus, sed nec anhelitum ullius venti in illo loco sentire. Hi quoque mittentes nuntios ad eum, pacem & concordiam petierunt: quadata ad propria sunt regressi. Quod nullus ambigat hanc per obitum Regine, B. Martini fuisse virtutem.

15 Igitur Chrothildis Regina plena dierum, bonisque operibus prædita, apud urbem Turonicam tempore e Injuriosi Episcopi obiit, Quæ Parisius cum magno psallentium præconio deportata, in sacratio basilicæ S. Petri, ad laus Chlodovei Regis, sepulta est a filiis suis, Childeberto atque Chlothario Regibus. Nam basilicam illam ipsa construxerat, in qua & Genovefa g beatissima est sepulta.

ANNOTATA G. H.

a De hac divisione latè egimus Kalendis Februarii, ad Vitam S. Sigeberti Regis Austrasorum §. 2, 3 & 4.

b Ad Vitam S. Sigismundi Kalendis Maji, hunc locum Gregorii damus & illustramus pag. 85. & sequenti.

c Est hæc Chrothildis inscripta Gynæco sacro Arturi ad diem 24 Februarii, sed eam nos nullidum quidem Fastis insertam reperimus.

d S. Chlodoaldus solennem habet venerationem die 7 Septembris.

e Injuriosus interfuit Concilio 2 Aurelianensi, anno Childeberti 29 aut 27, ergo Christi anno 535 aut sequenti; ac postea Aurelianensi 4, circa annum 541, quamdiu autem postea vixerit, non certo constat.

f Nihil certi de anno obitus habetur. Videri posset Turonensis bonoris causa obitum S. Chrothildis voluisse narrare sub initium libri quarti: alias quia conclusit librum tertium cum obitu Theodeberti Regis Austrasorum, anno 548 vita functis, circa illud tempus dicenda esset ex hac vita decessisse. Verum quod Injuriosus non videatur tam diu vixisse, citius eam obiisse circa annum 540 dicamus, dum certitorem vitam aliquis suggererit.

g In Vita S. Genovefa 3 Januarii pag. 143 num. 55, ita leguntur: Quin etiam Rex Chlodoveus honoris S. Genovefæ gratia basilicam ædificare coepit, quæ post discessum ejus, studio præcellentissimæ Chrothildis Regine suæ, celsum extulit ædificata fastigium, & postea S. Genovefæ dicta est.

16 Nemo æstimet hæc Sanctam, ante sæcula a Deo electam, & in sæculo regali prolapia exortam, & fastigio regni sublimatam, experientia martyrio, sine igne & ferro, quæ tot dolores & tormenta passa est in præsentis sæculo. Pertransivit enim gladius animam ipsius in interfectione patris, in decatione matris, in exilatione sororis, in eo quod Regi Pagano nupsit: corda gentis Pagana & ferocissimæ, scilicet Francicæ, blanditiis mentis emollivit, & sanctis exhortationibus & orationibus sedulis per B. Remigium ad Dominum convertit. Quanto dolore attrita est pro morte Regis, & filie suæ Chrothildis, & filiorum filii sui Chlodomiri? Quanta inedia, quibusque jeuniis, vigiliis & orationibus, & contritione corporis seipsam maculavit? Quanta largitatis copia, & eleemosynarum distributione thesaurum regium minuit? Namque antea regio more pretiosis & deauratis vestibus erat trabeata, postea laneis & vilissimis vestibus induta incedebat: & abjectis cibis regis & deliciosis, atque edulio carnis, pane tantummodo & legumine & potu aquæ reficiebatur.

17 Edificavit præterea multa Sanctorum monasteria per regiones plurimas, e quibus unum edificavit in honorem Petri Apostoli in suburbio Turonicæ civitatis, & ante portam Castelli S. Martini. Fecit & aliud monasterium super fluvium Sequanæ, in loco qui dicitur b Andeleus, non longe a muris civitatis Rotomagensis, in nomine Dei Genitricis: quo in loco dum maneret & prædictum opus inciperet, [quid acciderit] minime abscondendum, sed fidelibus manifestandum. Regio illa vinifera non est; operarii tamen præfati monasterii a Regina vinum exigebant: erat enim eo tempore tanta vini sterilitas, quanta nunquam audita fuerat. Quæ de re dum S. Chrothildis anxietur, apparuit prope monasterii ædificium egrediens de terra fons miræ pulchritudinis, visu delectabilis, & ad potandum salubris. Didumque est B. Chrothildi in somnis, ut dum ab ea quærerent potum vini, ædificatores monasterii; mitteret illis poculum, per unam famularum suarum a prædicto fonte haustum. Die vero sequenti, ut est natura æstivi temporis, dum sol serveret æstu maximi caloris; operarii vociferantur, S. Chrothildem proclamant, vinum expostulant. Sancta Dei famula celeriter mittit eis poculum, quod ei fuerat a Deo imperatum. Mox illi ut sumpserunt aquam conversam in vinum, dixerunt se nunquam tam optimum hibiſſe vinum. Quo sumpto sanctam Dei famulam adeunt, cervicēs solo tenus flectunt, grates gratulando referunt, se nunquam tam bonum sumpsiſſe poculum, dicunt. Electa vero Dei hoc ut audivit, non suis meritis, sed Dei bonitati deputavit, silentio textit, famulæ quæ detulit, ut nulli proderet, imperavit. Quicumque vero de prædicto fonte bibebat, aquam sentiebat: ædificatores autem monasterii quociens sumpserunt, eis vertebatur in vinum, donec consummarent totum monasterii ædificium; quo finito permanet idem fons in naturalem aquæ saporem usque in hodiernum diem.

18 Edificavit præterea in suburbio Lauduni castri Ecclesiam in honore e S. Petri, in qua Congregationem statuit Clericorum. Ecclesiam d S. Petri, quæ est infra muros Remenses ampliavit, & ditavit terris & Ecclesiasticis ornamentis. Hanc itaque Ecclesiam

Inter Martyres ab omni dolore præſecti haberi.

E

Monasteria per regiones plurimas, e quibus unum edificavit in honorem Petri Apostoli in suburbio Turonicæ civitatis, & ante portam Castelli S. Martini.

b

aquam præfati monasterii; mitteret illis poculum, per unam famularum suarum a prædicto fonte haustum.

F

ecclesiæ ædificat.

EX GRE.
TURO N.

eleham cunctis diebus quibus advixit, multum dilexit & excoluit, pro eo quod vel suus Rex Ludovicus in ea gratiam & sancti baptismatis accepit... Renovavit etiam ab ipsis fundamentis quoddam miræ magnitudinis f. monasterium, quod in suburbio Rotomagensis civitatis, prope muros ejusdem urbis, tempore B. Dionysii ibi ædificatum fuit & ab eodem Apostolico Viro dedicatum in nomine duodecim Apostolorum, die Kalendarum Septembris, sicut in quadam petra, quæ erat in fundamento altaris reposita, sculptum erat. Ibi etenim aggregavit non modicam Congregationem Clericorum Deo servientium.

19 His & aliis sanctis g. operibus referta S. Chrothildis olim Regina, tunc pauperum & servorum Dei famula, despiciens mundum, & corde diligens Deum, consenuit in senectute bona, a Christo receptura præmia sine fine mansura. Contigit itaque eam ad Turonicam urbem pergere, in qua pro dilectione S. Martini sæpius manere solebat. Ubi dum moraretur, didicit Angelica revelatione, in proximo adesse diem vocationis suæ. Tunc exultans in Deo orabat, corde dicens devoto: Ad te, Domine, levavi animam meam; veni & eripe me; Domine, ad te confugi. Hinc corporali ægritudine gravata lecto decubuit, tamen ab oratione & eleemosynarum largitione nullo modo cessavit: sed quid daret Christi pauperula non habebat, quia regium thesaurum minuerat, & per manus pauperum celo transmisserat. Misit ergo nuntium ad filios suos Childebertum & Chlotharium, jubens eos ad se venire. Qui mox ut audierunt, celeriter advenerunt. Quibus sancta Dei famula, plurima quæ eis postea evenerunt prædixit, sicut ei divinitus revelatum fuit. Tricesimo itaque die vocationis suæ, secundum Apostolum inuncta a Sacerdotibus in oleo sancto, & sacri corporis & sanguinis Christi percepto Viatico, in confessione sanctæ Trinitatis corpus exiit, mundum reliquit. Cujus anima Angelicis manibus ad cælum deducta, inter choros Sanctorum agminum est collocata. Exiit autem a corpore prima hora noctis, i. e. Nonas Junii. Quæ migrante tam immensa claritas domum replevit,

ac si esset sexta hora diei; tantusque odor nares & ora omnium replevit, ut putarent se thymiamatis & omnium aromatum odoribus confoveri, Hæc claritas & odor tam diu ibi permansit, donec dies illucesceret, & sol super terram clarissime luceret: ad laudem & gloriam sanctæ & individue Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti, cujus regnum permanet sine fine in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Nunc Collegium Canonicorum, intra muros urbis, dictum S. Petri Puellarum.

b Nunc, inquit Mabillo, Decanatus, vulgo Andely.

c Est ibidem Ecclesia collegiata S. Petri in urbe: sed & plures in vicinia.

d Nunc parœcia S. Petri veteris appellatur.

e Guillelmus Marlot lib. 2. Historiæ Remensis cap. 7. asserit, baptizatum in Ecclesia matrice, Deipara Virginis hodieque sacra.

f Franciscus Pommeraius, lib. 2. Historiæ Abbatia regalis S. Audoeni cap. x. num. 2 & 3, rejecti hanc opinionem, ut plane fabulosam: dein num. 3 ostendit, constructam fuisse a Chlothario I, filio S. Chlothildis; an hæc aliquid saltem consilii aut auxilii contulerit, E. non additur. Quæ potuerunt accuratius discuti ad Vitam S. Audoeni 24. Augusti.

g In Vita S. Bathildis Regine, 26. Januarii pag. 746 num. 27, dicitur S. Chrothildis cenobium, in honore S. Georgii, sacrum Virginum in Cala, prima construxisse, quod postea a S. Bathilde eversum & amplificatum fuit.

h In Ms. Mazarini addebantur aliqua de sepultura supra ex Turonensi relata: post quæ apud Mabilionem ista addebantur: Dignum namque est, ut Ecclesia, Sanctorum Apostolorum nomine dedicata, decoretur tantæ Virginis Genovesæ corpore, membrisque Regine tam gloriose, & Viduæ tam devotæ, Romanorum Imperatorum matris, & Regum Francorum genetricis, ad laudem & gloriam &c. Hæc constat quod sub Imperatorum Carolingorum posteris hæc Vita sit scripta, & propterea etiam Ludovicus non Clodoveus, ejus maritus appellatur.

C. DE SS. LIFARDO ET URBICIO,
ABBATIBUS MAGDUNENSIBUS IN GALLIA,
COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

Cultus, Acta, Translatio, ac Miracula.

CIRCA
AN. DL.

M Agdunum, oppidum Ducatus Aurelianensis ad Ligernum fluvium, quatuor leucis infra Aurellas, navigantibus Blasus in dextera Ligerni margine sese offert, vulgo Meun, sive Mehun dictum: quod S. Lifardi ejusque comitis S. Urbicii habitatione, veneratione, ac miraculis penitus in satis illustre oppidum erexit. In tribus antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis Epternacensi, Lucensi & Blumiano, adhuc Aurelianensi urbi adscribitur S. Lifardus his verbis: Aurelianis civitate depositio S. Lifardi Presbyteri: æt in apographo Corbejensi perperam apponitur titulus Episcopi. Illustre elogium est apud Florum, tempore Caroli Magni scriptum, his verbis: Aurelianis, vico Magduno, depositio S. Lifardi Presbyteri, qui tantæ abstinentiæ fuit, ut uncia hordeæ panis, manibus propriis compositi, & ad diem tertium, in bibitione aquæ solummodo, parce uteretur. Hic maximis pollens miraculis, in sublimi, cælestium

agminum chororum animæ Theodemiri, quondam Miciacensis Abbatis, vidit occurrere, & cum gaudio ad cælum canendo usque deferri. Scriptum in gestis ejus. Secuti sunt Ujnardus, Wandelbertus, Rabanus, Notherus, Bellinus, Maurolycus, Molanus, & alii recentiores cum hodierno Martyrologio Romano. Hinc quidem ex Suario, Liphardus scribitur, qui pro varietate dialecti Rabano Leofardus, Nothero Laifardus, nonnullisque Leifardus est; Ujnarde autem rectissime Lifardus, utpote aptius ad proprietatem Franci nominis, ex Teutonica lingua accepti; atque Amabili indole præditum significantis; aptius autem in istis literis f, usurpatur quam ph, Græca originis nota, quam tamen post Carolum Magnum multi affectaverunt, etiam in nostris nominibus Græcismum amantes. Suppositus Bedæ ad diem sequentem sic de eo scribit, Aurelianis S. Lifardus Presbyter.

a Gesta ejus, a Floro citata, edidit aliqua Laurentius

Cultus f.
ov S. Li-
fardi.

A ventus Surius; verum (ut praefatur) in compendium reddita, sed sine historiae detrimento. Nos ea integra damus, descripta ex bibliotheca Reginae Sueciae cum illa Antwerpiae esset, & extabant in Ms. codice numero 863. Eadem sunt in Ms. codice Erfurtensi Archiepiscopi & Electoris Maguntini, qua contulimus cum editione Lucae Dacherii & Joannis Mabillonii in saeculo primo Benedictino, a quibus allegatur Ms. codex S. Germani de Pratis & S. Benedicti Floriacensis. Scripta haec Acta videntur a quodam Monacho aut Abbate ejusdem cenobii Magdunensis, cum jam S. Liphardi annua solennitas celebraretur, adjungimus duplicem Tractatum, ex antiquis codicibus Mss. Ecclesiae collegiatæ S. Liphardi Magdunensis acceptam, quorum prior est de Dedicatione dictæ Ecclesiae & Translatione corporis S. Liphardi, quæ facta est anno MCIV, die xv Octobris, auctore vero ex ibidem presentibus vicinisque Abbatibus, cui nomen suum reticere placuit. Alter tractatus est de Miraculis, intercessione S. Liphardi patris, cujus Auctor Canonicus Ecclesiae Magdunensis praefatur se scribere, quæ aut certa relatione acceperat, aut ipsemet viderat. Ita n. 13. adolescens cum suo Magistro occurrit homini, qui cum annis viginti fuisset sardus, ibidem auditum recuperarat. Ultimum miraculum additur, a Bernardo Magdunensi Canonico dictatum: in quo duo fratres, Hierosolymis rediit, servati sunt, qui tempore Manassæ Episcopi Aurelianensis vixerant. Hunc autem arbitramur Manassæ primum fuisse, creatum an. MCXLVI, quo tempore urbs Hierosolymitana erat sub Regibus Christianis, & frequentiores illuc insitabant peregrinationes. Eadem Miracula, sed hinc inde contraria, extant in supra citato saeculo primo Benedictino, ex Ms. codice Domini d'Heroual.

B 3. Carolus le Coite, in Annalibus Ecclesiasticis ad annum DXLIX numero xviii, recenset vitam S. Liphardi, ac dein ita concludit: Primos Magdunenses Abbates Liphardum & Urbicium, qui sub Marco Aureliano Pontifice floruerunt, eorumque synchronos Abbates Miciacenses, Theodemirum & Maximinum Juniores (quorum infra in Actis fit mentio) Ordini S. Benedicti accensent in suis Martyrologiis auctores Benedictini: sed iis ad stipulandum quis putet? cum, sub eodem Marci Praefulatu, B. Maurus in Gallias primum venerit. Hæc Carolus le Coite. In Appendice saeculi primi Benedictini extant Acta Sanctorum Subditiciorum, qui paulo ante S. Benedictum decesserunt, & inter illos censetur S. Maximinus senior Abbas Miciacensis, post cujus vitam datur Liber miraculorum Auctore Lotaldo monacho Miciacensi, quem ait Mabillon sub finem saeculi x floruisse: in quo libro n. 4. insignes S. Maximini discipuli numerantur, & sub finem ita additur: Nam. B. Launomarus & S. Liphardus ex hac ipsius floruisse disciplina, nulli ambigendum est, ac dein n. 10. Theodemiro sepulto, inquit, vir Domini Liphardus, & Fratres monasterii Miciacensis, Abbatem eligunt Maximinum, & in loco decedentis substituant: cum satis evidenti signo, quod S. Liphardus eandem disciplinam, qua vivebat apud Miciacenses, introduxerit in suam Congregationem scilicet S. Maximini primi, sub quo cum habitum monasticum suscepisse infra dicitur. Quod autem Magdun fuerit unquam monasterium Benedictinum, libenter addissemus certius: nec enim id nunc audemus pro certo asserere.

C 3. Carolus Saussay, in Annalibus Ecclesiae Aurelianensis, cum libro tertio num. 25 & tribus sequentibus, vitam S. Liphardi nitido stylo protulisset, num. 29. ista subdit: Hujus monasterii Ecclesia Magduni est, quæ hodie S. Liphardi nuncupatur. Canonicos habet viginti, Capellanos multos, Dignitates quatuor, Decanatum, Cantoriatum, Succentoriatum, & Capice-

riatum. Conservantur porro in ea Ecclesia corpora SS. Liphardi, Urbicii, & Theodemiri. Et Urbicii quidem festum celebratur trigesimo die Maji, Liphardi secunda (imotertia) Junii, Theodemiri decima nona Novembris. Præter hanc S. Liphardi Magdunensis Ecclesiam, multæ ejusdem nomine nuncupatæ reperiuntur. Una in civitate Aurelianensi, in loco ubi natus esse creditur; altera, in pago Buciaci, alia Terniniaci, alia, Trigani, alia Oynvillæ & alia; quæ Gallicæ sic ibidem exprimentur: Bucy, Terminier, Trainovv, Oynville. Quod ad S. Urbicium spectat, nos ad dictum xxx Maji eundem inter Prætermisissos retulimus & adhuc 111 Junii rejectimus, quod S. Liphardo adfuerit comes ab hujus secessu in solitudinem Magdunensem, usque ad obitum, a quo tunc successor suis constitutus, & ab Episcopo confirmatus, qui postea fabricam monasterii sublimius erexit: at quam diu deinde monasterium vixerit, non constat. Adversus Mabillon, S. Liphardum vix uspiam Abbatem vocatum reperiri, præterquam in Martyrologiis Benedictinis. Nos etiam, quia in titulo legébatur Vita S. Liphardi Abbatis, libenter cum Martyrologiis istis SS. Liphardum & Urbicum Abbates appellamus; sicut & S. Maximinus primus Miciacensis, & in titulo Vitæ & a dictis Martyrologiis etiam Abbatis titulo honoratur, licet Mabillon in Praefatione generali pag. xi fateatur apud Miciacenses normam SS. Antonii & Pauli excultam: quæ potuit apud Magdunenses viguisse.

5. Temporis quo claruit S. Liphardus, unicus ebat, ut habetur, quod Marcus Episcopus Aurelianensis auctis virtutibus ejus, Magdunum venerit, illum Sacerdotem ordinavit, & medicum templum construxerit. Interfuit dictus Marcus Aurelianensis IV Concilio, circa annum Christi DXLI habito: sub quo creditur S. Liphardus a morte sepultus, & S. Urbicius Abbas confirmatus, quod potuit contingisse circa annum quingentesimum & quinquagesimum. Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 81, Liphardus, inquit, Presbyter & Confessor, S. Leonardi Magni germanus fuit, tempore S. Remigii Archiepiscopi Remensis, & Chlodovei Regis Francorum, ut infra dicitur in Legenda S. Leonardi, viii Idus Novembris. At Tribemio, lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 164 Liphardus Monachus, ut socius S. Leonardi Abbatis habetur. In Mss. Actis S. Leonardi aliquod hujus fraternitatis aut societatis fundamentum sic habetur. Cum præclaro cœnobita Maximino, dum S. Leonardus demoraretur, cognovit per Spiritus sancti revelationem, se non ibidem amplius commanere, sed potius apud Aquitanicam proficisci regionem. Cujus rei ministerium dignissimo fratri suo B. Liphardo, qui fidus comes ei erat, innovit, & secus eum ducere voluit. Beatus autem Liphardus S. Leonardo respondit: Sanctissime frater, si tuæ voluntati non habetur contrarium, hic super ripam Ligeris præparabo mihi aliquem locum meæ habitationis: tu autem vade, quocumque te duxerit Dominus Jesus Christus; quo tibi sit hic & ubique propitius. Et osculantes se mutuo, divisi sunt ab alterutro. Liphardus vero, ubi nunc requiescit, petiit Magdunum.

6. Hæc ibi, quæ videntur a S. Leonardo de Vendopera, ad alterum S. Leonardum translata. Vitam S. Leonardi de Vendopera dandam xv Octobris habemus ex Ms. codice Ecclesiae S. Liphardi Magdunensis, ex quo ista decerpimus. B. Leonardus ad cellulam B. Maximini juxta Ligerim sitam deferretur, cujus in introitu eundem quasi e regione obviam habuit; nec deerant religiosi comites Maximino, Victor, Euspicius, Dulchardus, Rufinus, Liventius, Ducatus, Florentius, Læus, & Liphardus germanus Leonardi, omnes Maximini discipuli, & ab eo ad

AUCT. G.H.

Et corpora SS. Liphardi, & Urbicii,

qui simul hic junguntur,

ut Abbates appellamus, sicut & S. Maximinus primus Miciacensis,

S. Liphardus non fuit frater S. Leonardi Lemovicensis.

F

sed potius S. Leonardi de Vendopera,

re-

A regulam religionis eruditi. Nullius ergo more sustinet intervallum fraternæ caritatis affectus... Gratulatur præcipue Lifardus, & pro germano suo reddito gratias multimodis non cessat Divinæ reddere Majestati... Leonardus & Lifardus ea nocte a Maximino non recesserunt. *Et nonnullis interpositis*, Leonardus, assumpto S. Lifardo, & valedicens aliis, solitariam vocis omnibus vitam amplectitur. Ligerim etiam fluvium, qui parum distabat, Dei gratia comite, transeuntes; ad rivum, qui Malva dicitur, pervenerunt: ibique Leonardus fratrem Lifardum dimisit, in loco satis amœno, & solitarie vivere volentibus satis idoneo: quo cellulam ibidem virgis & vimine contextente, Leonardus longioris silvæ latebras subire disposuit. *Discessit ergo in locum antiquo vocabulo Vendoperam nuncupatum & ecclesiā in honore S. Stephani ædificavit apud Cenomanos super fluvium Sartam, quæ cellula S. Leonardi nunc appellatur.*

Temporis ratio.

7 *His postis, dicendus esset S. Lifardus circa annum CCCCLXXVII ex illustri Aurelianensium civium prosapia & de castro Vindocinensi, cum fratre Leonardus oriundus; & annos natus quadraginta, circa an. DXVII, ordinatus Clericus & Levita, discessisse ad Miciacense cœnobium, ibidemque Leonardum fratrem excepisse; & circa annum DXX, quo S. Maximinus xv Decembris ad vitam immortalem migravit, cum Urbicio comite discessisse Magdunum; ibique circa annum DL animam ad cælestē præmiū transmississe, cum annos vixisset tres & septuaginta. Reliqua ad vitam S. Leonardi examinabuntur; & si erratum hic fuerit, corrigentur.*

8 *Hoc eodem 11 Junii colitur in Ecclesia Tutelensi S. Ulfardus, & inter ejusdem Ecclesiæ Patronos habetur, cum S. Claro Episcopo & Martyre, ut latius ad hujus Acta datimus Kalendaris Junii. Stephanus Balufus Tutelensis in Dissertatione de SS. Patronis Tutelensibus pag. 26 ista scribit. S. Ulfardus quis cujusve fuerit, ignotum est mihi: illud tantum scio, corpus illius esse delatum Tuxelam, ex Juliomago Andium Metropoli. Utrum autem confundendus sit cum S. Lifardo, quod quibusdam placere video, necdum mihi persuasum est, & expecto qui persuadeat. Certe nullum inveni, a quo Ulfardus, appellatur Lifardus, præter unicum Turrianum: alibi semper appellatur Ulfardus. Festus ejus dies in veteri Breviario Tutelensi notatus reperitur 11 Nonas Junii, & iterum Nonis Augusti, ubi semper appellatur Confessor. In sacello B. Mariz, quod est in claustris Ecclesiæ Cathedralis, S. Ulfardus pictus est in habitu Benedictino, pictura satis antiqua: Nos de eo majorem lucem desideramus.*

An sub nomine Lifardi colatur Tuxela.

V I T A

Ex antiquis codicibus Mss.

1 **G**esta sacratissimi venerabilis Lifardi Abbatis, stylo illustrare, operæ pretium duxi, volens ea patenter ostendere hominibus, quæ coram Dei constant esse clara conspectibus: ut eo magis, imitando sancti Viri vestigia, ad sui causam profectus invigilet animus; quo sæpius hujus egregios audisse eum contingerit alius. Et quidem ab eorum executione me extraneum esse considero: sed proinde digna mercede donandum æstimo, si quem ipse imitari nequeo, reliquis imitandum patefacio scribendo. Quocirca Lectorem suppliciter obsecro, ne in hoc parvissimo opere urbanitatis verba, sed gestorum potius requirat insignia; nec ei impolita sermonis connexio vilescat, cum vitæ perennis adeptio magis in fide, quam eloquentia consistat.

Prologus.

2 Beatus igitur Lifardus, ex inclita Aurelianensium civium prosapia ortus, dum in annis esset juvenilibus, instantis sæculi dignitatem nobiliter est assecutus. Erat enim in causarum temporalium legibus discretor præcipuus; sed divina favente gratia in eisdem judiciis æquitatis rationem considerans, a tramite non exorbitabat rectitudinis. Magna enim veneratione ab omnibus colebatur: quia idoneus Deo existens, sine querela conversabatur apud homines. Moribus namque probus, alloquio dulcis, aspectu præclarus, æque ab omni sellis amaritudine habebatur immunis: adeo ut inter laicos commorans, perfectorum vitam videretur ducere Clericorum.

Legimus peritus Lifardus.

3 Cum igitur octona ætatis suæ lustra, sæculi utens adhuc dignitatibus, peregisset; continuo sancti Spiritus afflatus instinctu, Pontificem loci illius adiit, seque fieri Clericum poposcit. Quem cum idem Pontifex erga religionis obsequium magno æstare desiderio conspiceret; assensum libenter præbens, Clericatus eum officio mancipare non distulit, confestimque benedictionem honoris accumulans, Levitæ ei ministerium injunxit. Quo suscepto vir Deo plenus, honore protinus rerum humanarum depolito, vera monachi a professione armatus. Est autem mons in Aurelianensi pago, quem ejusdem incolæ regionis Magdunum appellant; in quo ab antiquis castrum fuerat ædificatum, quod crudeli Wandalarum vastatione ad solum usque dirutum est. Nemine autem remanente habitatore, nemoribus hinc inde succrescentibus; locus idem, qui claris hominum conventibus quondam replebatur, in densissimam redactus est solitudinem. Cujus abstrusa latibula venerabilis Lifardus petiit, ibique uno tantum discipulo comite Urbicio contentus, propter b fluvium, qui nuncupatur Malva, cellulam sibi virgis contextens, solitarius habitare cepit; ut vitata plebium frequentia; ac temporaneis honoribus, liberius Dominicis supponeret colla præceptis.

ordinatur Clericus & Levita.

monachus factus Magdunum cum S. Urbicio.

4 Jam vero quantæ illic sanctitatis, quantæque conversationis vir extiterit, quis explanare humanis sufficiat verbis? Cujus vita tantum a terrenis se-juncta est actibus, ut corpore in terra seposito, mens sancta inter cives Angelicos versari videretur in cælo. Agebat namque bonus miles digna Deo opera, præparatus ad pugnandum contra omnia nefandorum spirituum certamina: cujus abstinentia tanta erat, ut panis hordeaceus, quo ejus corpus sustentabatur, quique ipsius fiebat manibus, unius tantum uncie pondus habere diceretur. Nullum omnino præter aquam in bibendo noverat potum: sed & ipsa, tertia solummodo die, parcissime utebatur. Porro de vestium ejus vilitate quid dicendum est, qui cilicio & sacco semper obvolvi delectabatur; a quo decor & suavitas vestimentorum tamquam sordidas contemnebatur; asperitas vero & informitas veluti decor eligebatur. Quemadmodum enim prius laicorum vitam, inter quos habitaverat, sanctis studiis supergredi nifus fuerat; ita demum ad monasticam perveniens normam, sanctissimorum vestigia Monachorum perfectis moribus constantissime sequebatur.

nititur omnia panis hordeacei.

& aqua solummodo.

cilicio obvoluitur.

5 De cujus miraculis quidam succincte tangendo perstringere libet, ut cunctorum hæc legere cupientium memoriz insigatur, quam apud Deum merito suæ religionis electus extiterit is, cui tam mirabile de Christi thesauro administrandum est supplementum. In præfata eremo, cujus cultorem Dei famulum fuisse locuti sumus, serpens habitabat immanissimus, qui immundis ferebatur plenus esse spiritibus. Hujus metus super proxime telluris habitato-

contra serpentes immanis conatur.

A bitatores ita exereverat, ut stulta temeritate assererent, eum ideo reservari; quod quandoque egrediens, omnia loci illius arva, & quæque in eis reperiret, flammis incendii sui consumpturus foret. Fons denique illic delectabilis emanabat aquas, quem nemo ob hujus bestie formidinem gratia potandi præsumebat adire, præter athletam Christi Lisardum, discipulumve ipsius, nomine Urbitium. Cumque jam supernus Arbiter sancti viri merita populis propalare decerneret, ut lucerna accensa non ulterius lateret, sed in Christi domo splendidissimo cunctis lumine niteret; die quadam, instigante humani generis inimico, serpens hic ferocissimus, contra virum Domini permotus, ad ejus habitaculum summo conamine properare nitebatur; ut vulnere letali inflicto, humanam ab eo vitam atrociter extorqueret. Quod virum Dei minime latuit: protinusque Urbitium advocans, direxit eum ad locum, ubi jam serpentem noverat esse: nec ei, quam ob causam illuc mitteretur, ostendit; ut fidem discipuli pius magister probaret. Qui velociter pergens, serpenti horribili obviavit; magnoque pavore perterritus, fugam arripuit: quid in via repererit, magistro pavidus nuntiavit. Cui Lisardus, placido subridens vultu; Cur, inquit, pertimuisse modicæ fidei? Dansque ei baculum suum:

B Vade, ait, ne timeas, & baculum hunc ante corvidi draconis aspectus in solum figere ne dubites. Abiit ille, & Crucis signo protectus, jussu magistri peregit.

C At vero Lisardus, orationi ardentius incumbens, Dei suffragium pro totius populi salute flagitabat; videlicet ut idem draco funditus extingueretur, ne per eum ulterius potestatem perfidus hostis hominibus nocendi haberet: suscepitque Dominus preces ejus, nec distulit, quin fieret, quod a servo petebatur. Nunc enim agente divino, mox ut cruentus coluber baculum coram se fixum furibundis aspexit luminibus, celeriter reptando se protrahens, ad superiorem ejus partem squamea colla tetendit: atque eam ore pestifero mordens, reliqua mole corporis longitudinem inferioris partis circumvolvitur; sed cum totus illic colligi ob sui magnitudinem non posset, anterior ejus pars ligno, posterior hærebat terræ: sicque draco fixissimus, dum virum, qui stipitem fixerat, lædere nequivit, contra idem lignum feritatis suæ furorē excitans, eum contractum deponere in terram satagebat: sed oratione militis Christi ita obfirmatum est, ut nullo pacto incurvari crudeli bestia potuisset. Dumque ita anguis terribilis penderet, propter immensum sui corporis pondus illico crepuit medius: quod ubi vir venerabilis expletum esse cognovit; ad videndum miraculum cum discipulo advenit: & pro tanto triumpho Conditori suo gratias retulit.

D Expulsi præterea demones, quorum fuisse sanum serpens perhibebatur, vociferabantur per aera. Parce, inquit, Lisarde, serve Dei excelsi: cur nos de habitaculo, cui dudum insidebamus, ante tempus eliminis? Ad hujusmodi clamorem tota resonat eremus, adeo ut etiam illius suris habitatores, horribilem audientes sonum, stupefacti mutuo percunctarentur; quidnam sibi vellent strepitus vocum, quæ audirentur in solitudine? Num forte, ajunt, pestifer ille draco, qui hæcenus latuit, de antro spelæi sui egreditur, ut nos & universa nostra consumat, per quem omnipotens nostrorum criminum exigentibus meritis, in nobis ulcisci disposuit. Sollicitius tandem, quid clamaretur, auscultantes, Lisardum a demonibus audiunt vocitari. Quo audito, ab his qui eum noverant jam pridem a populo defuisse, Lisardus edicitur. Confestim itaque ad solitudinem convolantes, Lisardum silenter requirunt;

Junii Tomus I.

metuentes videlicet, ne a formidabili dracone, si adhuc viveret, ferirentur: inveneruntque Sanctum virum, solitis orationum studiis vacantem; & serpentem, quem oppido reverebantur, in parte altera debita morte præventum. Quod cernentes cuncti præ gaudio flebant, & gloriam Deo in altissimis personabant, dicentes sibi salutem cælitus in exitio draconis fuisse attributam: atque hunc diem, ob tanti trophæi gaudia, celeberrimum dixerunt.

E Marcus interea Aurelianensis Ecclesiæ Pontifex, & Clariaco vico, qui ab oppido Magdunensium tribus millibus distat, quibusdam implicatus utilitatibus tum residens; cum virtutem sancti viri sibi a nuntiantibus audiret, non poterat, inquit, Levita Dei, sanctis præpollens operibus, diutius occultari. En ejus opus manifestissimis nobis Christus declaravit indicis, ut quanti apud eum foret meriti, vir a nobis per omnia imitandus, suis dignosci potuisset in actibus. Et continuo exurgens, ad locum ubi vir sanctus morabatur, citissime properavit: peractisque salutiferis cum eo colloquiis, Sacerdotali illum eadem die honore ditavit; ac modicum ei templum quod usque hodie permanet, ibidem construxit. Hisque ita gestis, Episcopus ad propria remavit. Perpendimus ecce jam in hoc viro esse completum, quod de Sanctis legimus, quia Angelos judicabunt: judicavit quippe Angelos, cum ad exemplum Christi demones vociferantes de proprio expulsi habitaculo. Ex hoc itaque tempore, hujus opinio per omnes provinciarum illius terminos adeo enituit, ut cuncti eum miro affectu venerarentur; cuncti se ejus meritis a dracone liberatos, ejus orationibus apud Dominum crederent esse protectos. Plurimi quoque, mundum relinquentes, fideliter ei adhærebant, ut ejus insisterentur disciplinis. Cujus quia miraculum reculimus, in quo per Dei suffragium illum in serpente ab homine victum, qui per serpentem primum deceperat hominem, cognovimus: libet ut aliud insigne, in quo hominum secreta, divina revelante gratia, idem nosse potuit, referamus.

F Quodam namque tempore, dum hiemis algor admodum, (ut solet) inhorreret; quidam in supra dicti montis latere vestimenta sua abscondens, nudis artubus ad eum accesserat, qui sibi indumentum largiri postulabat. Sed vir Domini, per spiritum quid gestum fuerat intelligens, mox unum e suis ad eundem locum direxit, & sibi vestimenta illic abscondita deferri præcepit. Quibus allatis ei, qui elemosynam petierat, reddidit, dicens: Cur, o infelix, mentiendo servum Domini tentare præsumpsisti? an non illic præsens aderam, dum hoc tibi metipsum furtum faceres? En, ait, tolle tibi quod petisti. Qui facillime se comprehensum esse cognoscens; quod suum erat, recepit, & confusus abscessit: sicque dum virum Dei illudere se posse putaverat, magis est ipse delusus.

G Sed & aliam ejus narrabo virtutem: qua in humanæ salutis restitutione, quantum per Dei gratiam effulserit, cognoscatur. Quadam die puella quædam nobilis, aridas manus & genua habens debilia, ad eum accessit; & procidens ad pedes ejus, sanitatem sibi restitui ab eo precabatur. Cujus motus ille petitionibus, continuo se solo prosternens, aliquantisper oravit. Christe, inquit, Jesu, qui Mariz & peccatrici ob affluentes lacrymarum fluxus universorum relaxasti crimina delictorum, & prioris vitæ reddidisti mundiciem; hanc obsecro puellam, de tua misericordia præsumentem, pristinae sanitati restitue: ut cognoscant omnes, te verum esse Medicum ac Salvatorem mundi. His dictis surrexit, & manus ac genua puellæ oleo benedicto per-

quem cum
vixit per S.
Urbitium
discipulum,

habitu suo
& præ-
sentis an-
te-

ob vocem
demonum
Lisardum
clamantem,

ab habitaculo
audirent
vocem:

EX MSS.

ordinem
Sacerdotis,

si quis ve-
nerabilis
omnibus;

hominem
sibi illude-
re vultum?
derogit:

F

puellæ
manuari-
das & ge-
nua debi-
lia sanas.

Cc

EX Mss.

paravit: quæ continuo corporis valetudinem, te Christo donante, recepit. Et quid mirum si hæc ille apud te obtinere promeruit, cujus cor, in gratissimum tibi templum conversum, gratiæ tuæ donis exuberabat. Illis enim Sanctis, illis per omnia Apostolicis est iste comparandus viris, quos super ægrotos manus imposuit, & bona restitutos, quondam prædixeras.

11 Illud interea mihi prætermittendum minime videtur, quod Domino f. Theodomiro, Miciacensis monasterii Abbate, a seculo migraturo, Lifardus in somnis est admonitus, ut ad ejus exequiis deservendum citius accederet. Qui cum exiguisset, uno secum e suis assumpto, ad monasterium, quo sibi iussum divinitus fuerat, pervenit: cum januam ingressus, aspexit in sublimi caelestium agrarum choros, sanctæ animæ psallendo occurrere, & eam cum gaudio ad caelum usque deferre. Hunc autem ab eis audit psalmum decantari: Beatus quem elegisti, Domine, & assumpsisti; hic habitabit in tabernaculis tuis. Quo audito vir beatus cellam, in qua Sancti corpus jam exanime jacebat, Prætribus debita illic officia persolventibus, ingreditur, atque obsequium ejus funeri præbuit: eoque sepulto, B. Maximini nepotem inibi Abbatem constituit, & facta oratione ad cellam propriam remeavit.

Vide: an-
mam S.
Theodo-
mirus in
caelum
deferri.

12 Ipse autem cum annis integristribus & septuaginta evolutis, imminere recessus sui diem cognovisset; convocatis discipulis sui corporis resolutionem prædixit, eosque divinis colloquiis & blandis sermonibus exhortabatur ardentius. Carissimi, inquit, abstinete vos a carnalibus desideriis, & voluptatibus sæculi: servate mandata, quæ sacri præcepit Evangelii dogma: non mœchaberis, non furtum facies, & reliqua. Contendite intrare per angustam & arctam viam, quæ ducit ad vitam. Resistite diabolo & mille ejus artibus nocendi: ita contra demones, veluti adversus cruentas bestias, repugnantes. In tentationibus eorum nolite deficere, scientes quod beatus vir qui suffert tentationem, qui cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. His & hujusmodi verbis diutius eos exhortans, Urbicium in medio advocat, eique sui regiminis curam coram omnibus tradit.

13 Nocte vero insecuta, præmissis ad Deum orationum ac lacrymarum studiis, felix anima rebus humanis excessit: h. quod cum Pontifici relatum fuisset, ad beati viri funus quam celerrime properavit. Corpus, jam in medio admotum, lugubri discipulorum tristitium frequentabatur obsequio: quod ille Pontifex magna admodum diligentia cum eisdem Fratribus sepelivit.

Urbicium vero, regiminis sibi officio ab eodem nihilominus Episcopo confirmato, post beatissimi Lifardi discessum, fabricam ejusdem monasterii sublimius erexit: ubi hætenus, exigentibus B. Lifardi meritis, erga diversorum infirmitates multa fieri signa videntur. Sed hæc ad te Christe referenda sunt, hæc tibi omnimodis deputanda, quo suffragante ea fieri posse haud dubium est. Siquidem ea quæ de tuo milite protulimus, tuæ sunt: tuæ sunt, inquam, universa miracula, quæ pio affectu tuos recolimus Sanctos peregrisse; sine quo nihil in eis mirabile, cum quo omnia admiratione digna parantur. Quæsumus igitur, ut per eorum nobis intercessionem, maxime quo beati Confessoris tui Lifardi, cujus hodie festivitatem celebramus, auxilium gratiæ tuæ concedas: quatenus tuo munere vegetati, & hic eorum exempla rectis exequamur gressibus; & quos imitamur in seculo, facie ad faciem tecum feliciter contemplari mereamur in regno; te auxiliante, qui vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen.

annus f.
no colitur.

ANNOTATA G. H.

a In monasterio Miciacensi sub S. Maximino Abbate.
b In rivum potius, ut in Vita S. Leonardi supra dictimus.

c Marcus anno 541 interfuit Concilio IV Aurelianensi, d Clariacum, illustre Despecta Virginis cultu, f. delium ad eam peregrinatione, vulgo Nostre Dame de Clery.

* a Videtur intelligi S. Maria Ægyptiaca, cujus Acta illustravit a. Aprilis.

f S. Theodomiri Acta aliqua habemus deinde 19 Novembris. Ejus sacrum corpus servari Magdani in ecclesia S. Lifardi supra indicavimus.

g Decret aliquibus Mss. annorum numerus.

h Hic fuit Ms. Erfurtense Electoris Moguntini.

* Vide
App. pag.
982. col.
1.

TRANSLATIO CORPORIS

Et Dedicatio Ecclesiæ Magdunensis.

ab Autore coevo & teste oculato.

Ex antiquis codicibus Mss. Collegiata S. Lifardi Magdunensis.

ANNO itaque ab incarnatione Domini millesimo centesimo quarto, Indictione 2211, Philippo Francorum Rege, ad Ecclesiam dedicandam, convenerunt, a Radulphus Archiepiscopus Turonensis, b Gualo Parisiensis, c Joannes Aurelianensis d Christianus Abbas S. Maximini, inter quos etiam invitata nostra mediocritas assuit; assuit etiam tanta Clericorum & populorum multitudo, ut, præ ipsorum multitudine, numerositatis innumera non fuerit cœtudo. Confluxerunt etenim non solum a vicinis, verum etiam a longinquarum civitatum regionibus, ut & interesset dedicationis celebritati, & beatissimi Corporis transportationi. Porro mense Octobris, Pridie Idus mensis feria sexta, tempore supra scripto, in ecclesiam die crastina Sabbato sancto dedicandam convenimus, ut de corpore, ipso die transportando, tractarem. Ad Miciacensem celebrandam se præparabat Pontifex Aurelianensis, & de visendo corpore procurabat Clerus Magdunensis. Dum huic & illi insistitur apparatus, res digna relatu contigit, quæ beatissimi Lifardi præsentem miraculorum exhibitionem nobis manifestavit.

a Puerulus enim, duorum annorum circiter natus, lumen oculorum in ipsam allatus ecclesiam recepit: quod casu contingente multis diebus amiserat & mensibus: quod qualiter acciderit, subjecta pagina promulgabit. Pater & mater, orbi filii valetudinem assidue condolentes, utpote quos pateris sine intermissione instigabat affectus, a vicinis multoties consilium poposcerunt, quid cæcæ prodesse posset infantulo. Ad divinam dicunt debere illos confugere medicinam, quandoquidem sic patebat nihil eis profuisse humanam. Est civitas, inquit, Geneva nomine, ubi Rhodanus collecto præcipitanter prorumpit de lacu; quæ in urbe, immo in ecclesia Joannis Evangelistæ, miracula Deus operatur copiosa: illic vestrum consulimus ducatis filium, si Deum volueritis illi promereri propitium. Sed quoniam via longa & ignota, & labor ingens eversionis, & expensæ vobis non suppetunt (quæ omnia præstunt vobis impossibilitatem) ad ecclesiam B. Lifardi, quæ nobis est proxima, festinetis laudat.

E

Anno
1104.

a

b

c

d

14 Oct.

dum de

Transla-

tione con-

suetudine

per tot-

tus

cui des-

cendit Ge-

neram ad

S. Joannis

Evangel.

disabat

via longi-

tudo.

laudamus, Dedicationem. Sicut enim audivimus, Sanctus ille Deo familiarissimus, a loco, in quo modo quiescit, die illo erit transferendus; & revera Deum sentietis placabilem, si Sanctum suum vobis supplicationibus vestris faciatis exaudibilem: & tanti meriti beatum Confessorem credimus, quatenus eum Deus non possit non exaudire, si pro vobis dignabitur supplicare. Agite jam ergo, moras rumpe, & nobiscum ad B. Lifardum visitandum properate.

detentus ad
S. Lifar-
dum,

visum cor-
poris

3 Incitatus est talibus eloquiis homo ille, & pede pernici cum uxore ad Dedicationem satagit festinare. Quid longius morer? Ecclesiam peregrinus intrat, oblationem quantulamcumque preparat, cum oblatione puerulum Deo sanctoque Lifardo præsensat. Mira res! Puer altari applicatus visum recipit: sed quoniam videre dedidicerat, aspicere quasi turbulentus incepit. Ad aures populi clamor utriusque defertur parentis. Infantulus in medio sistitur, & vicinorum noticia quod contigerat miraculum stipulantibus attestatur. De medio tollitur ambiguitas, quoniam sciscitantibus satisfacit reverenda legitimorum virorum auctoritas. Passim clamant Deo gratias, & a multis extorsit alacritatis intimæ motus sensuales lacrymas. Signa pulsantur, voces & gaudia multiplicantur, virtus pii Confessoris præsens dignoscitur, per quem Deus ex se sospitates consueta & disponat & largitur: sentiunt eum incolæ præsentiorem, quam letantur habere sibi Patronum peculiarem.

Transfer-
turo de cor-
pori depon-
tatur ad
Lifardum.

4 Interea Clerus Introitum Missæ inchoat, Episcopus Missam celebrat, populus laudes tumultuarias frequentat. Necessitas inevitabilis secundum tenorem Canonum exigebat, ut quoniam ecclesiæ Dedicationi instabat, ab ecclesia corpus sanctissimum, & omnes Reliquiæ asportarentur; & iterum in ecclesia rite dedicata, suis in locis competenter collocarentur. Induuntur Sacerdotes sacris vestibus; & ad mausoleum, in quo Sanctus quiescebat, aperiendum accessuri, orationum supplicationibus armantur. Abbas S. Maximini, & ego (quoniam nobis injunctum erat) nos diligenter accuramus, utque sanctissimam Domini Lifardi glebam nobis commendatam in foretro collocemus, timorati accedimus. Ego, quoniam Sancto credebam meam displicere miseriam, nostram mecum damnabam conscientiam: pulsabam cælum precibus, pectus autem tundebam manibus: tanto magis horrebam culpæ meæ deformitatem, quanto magis perpendere licebat beati viri sanctitatem.

in quibus il-
lus de sep-
ulchro eleva-
tus.

5 Consili tamen & Pontificum, & Cleri, & populi, qui genibus flexis, psalmis & letaniis incubebant, orationibusque & eulogiarum nostrarum qualibuscumque delibutionibus, ostio sepulcri astimus: & coopertorio sublato, sicut erant separatim sancta membra, in ipso sarcophago vidimus. Clericos qui intus aderant, & me, fateor, horror invasit maximus. Videbam ossa nuda, quæ sancti Spiritus familiaris incolatus extiterant; & quid stare inter Sanctos & peccatores recolebam. Accipiunt Sacerdotes ossa illa magna cum devotione, & ipsa diligenter reponunt in ad hoc preparata mundissima sindone. Multa cum diligentia servant cineres, & quidquid in sepulchro reperiri potuit abscondunt diligenter. Me miserrorum miserrimum! Me infelicium infelicissimum! qui de pio furto diu cogitavi, nec tamen quidlibet de furto poteram: ad hoc plus contristor, quia non potui, quam quod de furto pio impio cogitavi.

desertum fo-
derunt jam-
pore.

6 Collocatis igitur & consutis in sindone ossibus, & partim cineribus; & rursus corio desuper contextis, nobis astantibus thesaurum illum concupisci-

Junii Tomus I.

bilem, sed jam nemini diripiendum, committunt: nos autem fereulo palliato sanctum illud depositum imposuimus, colla voluntarie supponimus, & leve pondus ultronei subvehimus. Inchoat Joannes Pontifex Responsorium alta voce, & cum fletu & gaudio deducitur pius Pater ad altare majus: ibi turbis circumstantibus positus est, & debitis oblationibus a populis honoratus est. Videres misceri singultus, & cantica; lacrymas & gaudia: & singula moderate dispensabantur cum debita reverentia. Postquam assatum, quos ecclesiasticæ aulæ plena capacitas receperat, Sanctum vocis & donis honoraverunt, & si qui potuerunt flexis poplitibus oraverunt; quoniam forinsecus, turbis ad altare confluentibus, non dabatur vel aditus, vel decessus; iterum Clerici sacrosanctam farnam accipiunt, examina populorum offendentium tota virtute dissiliunt, & ad B. Petri Apostolorum Principis ecclesiam in eadem villa sitam, & ad venerabilem venturum hospitem suscipiendum honorifice palliatum, iter [adornant]. Incedebat pedes Pontifex, nosque cum innumera sequebamur multitudo; gloriosum nobis erat coram Sancto humiliari, & ideo jucundabamur turbam turbam perpeti. Magnus populorum concursus, idem populorum affectus: pervicos & plateas concurrentes seipsos impediabant. Audenter dico, nullius Regis sepulturam vel copiosiores vel affectuosiores sibi movisse exequias: non tamen dicimus exequias, sed obsequia; ubi qui convenirent exequiarum pristinorum reducebant historias. Ecce B. Lifardum cum Christo vivere credimus, cujus mortificationis pignora nostris temporibus letantes profecuti sumus. Venitur ad locum destinatum, suscipit Petrus Lifardum, Piscator Anachoretam, Apostolus Confessorem. Petrus cæli janitor in cælis pridem Lifardi collocaverat animam; ecce idem in terris ejusdem suscipit glebam. Felix hospes uterque, felix hospitium, felix tantorum hospitum collegium. In ecclesia præfata Lifardus collocatur, custodibus curiosis commendatur. Clerici pernoctantes celebrant vigilias, populi conglobati satagunt ad excubias, noctem illam plurimi duxerunt insomnem.

A. CO. E.
VO. EX.
MS.

ad altare
nam S. Petri.

E

7 Mane facto ab Ecclesia dedicanda omnis multitudo secernitur, Pontifices Clericis ministrantibus ex more dedicationis agunt celebritatem, & altaris majoris, in honore Apostolorum Petri & Pauli, & beatissimi Lifardi Confessoris, celebrant consecrationem. Omnibus rite peractis ad spatiosum tendunt Episcopi locum, eminentiorem conscendunt gradum, accurrunt qui undique convenerant, dispersi congregantur; liber nulli dabatur iocessus, agri & compita fluentium replebantur examinibus. Congregati de silentio præmonentur, sermocinantur Pontifices, instruunt plebem veritatis præcones, instituunt diem illam solemnem annis omnibus; & pro beati corporis Translatione, & pro Ecclesiæ celeberrima Dedicatione, solemnem pronuntiant eundem, quatenus in die anniversaria semper conveniant pro festivitate geminata; geminatam exultationem habituri, & poenitentiarum relaxationem, & peccatorum remissionem percepturi.

quo 15
Majis
dedicatur

F

Co. indat-
gentia tam
reducitur.

8 Denuo ad ecclesiam B. Petri procedimus, ut thesaurum divitem inde referamus. Sanctum depositum referimus, & in Ecclesia jam dedicata collocamus. Ecce positum corpus quiescit in crypta pristina, cura & labore non exiguo fabricata. Episcopus autem Joannes, ad memoriale sempiternum Canonicis quoque profuturum, ad honorem piissimi Confessoris, concessit seu constituit, ut quæque ex more darentur, usualibus Canonico- rum stipendiis impertirentur, neque ista largitas a successoribus suis revocata videretur. His omnibus

Corpus for-
tissimum in
crypta re-
conditur.

Cc a

cc-

A. COM-
V. EX
MS.

celebratis solenniter, & populis spiritualibus sermonum dapibus saginatis, unusquisque ad propria cum gaudio reversus est.

Adhuc
ad uiam
que fuit
solum cele-
brandum.

9 Hæc idcirco de translatione corporis sacratissimi B. Lifardi, de ejusdem Ecclesie dedicatione, Fratres carissimi, vobis succincte insinuavimus, ut nulli nostrorum successorum liceat ignorare, quo in sinu contigerit solennitatem illam emanasse. Interrogent igitur filii patres, & annuntiabunt eis; majores suos, & dicent eis; legant, & intelligant dedicationis causam. Si vero quam solennitatem præponere debetis, forte requiritis; Magna equidem est B. Lifardi Translatio, qua in die præsentata fuit revera votivis populis sancti Spiritus mansio; præponenda tamen est Ecclesie Dedicatione, quam & Salomon nobis mysticam commendavit, & ipse Dominus Jesus restaurati templi Encœnia corporis sui præsentia nobilitavit; & quanti habuerit dedicationem, cunctis manifestavit. Agite igitur Fratres, & B. Lifardi Translationem, utpote Patroni vestri; & quasi comparate Dedicationi Translationem. Agite etiam Dedicationem domus Dei celeberrimam, & pro duplici festivitate vestra duplicate merita; ut in promissionis terra possideatis duplicia, beatitudinem scilicet animarum & corporum; quam ipse nobis præstare dignetur, qui Deus ante tempora, in fine temporum pro nobis corpus & animam rationalem sibi coaptavit, Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

A N N O T A T A G. H.

a Radulphus 2 sedit ab anno 1081 ad an. 1119.

b Gualo, seu Galo, aut Walo, factus est Episcopus Parisiensis anno 1103: & hinc confirmatur, non anno 1105 ut tradunt Sammarthani, quos ad Vitam S. Anselmi 2 Aprilis, auctore Badmoro lib. 4 cap. 1 littera a secuti fuimus, & jam corrigendum indicamus.

c Joannes 2, creatus 1099, adstitit exequiis Philippi Regis, anno 1108 mortui, ut etiam unctiōni Ludovici Crassi Regis, illius filii.

d Christiano, dictus Joannes Episcopus confirmavit donationem Ecclesiarum SS. Gervasii & Sulpicii apud Sammarthanos.

e Dicitur anno 1104 cyclo Solis 21, litteris Dominicalibus CB dies 14 Octobris, incidit in Feriam, 21, cum confirmante Episcopatus Gualonis.

MIRACULA S. LIFARDI

Auctore Canonico Ecclesie Magdun.

Ex ipsdem Mss. Ecclesie Magdunensis.

P R O L O G U S.

Auctori
non
corra
viam
aut
videt
que
fuerit.

1 QUI miranda Sanctorum gesta memorie litteris tradit, Deum in Sanctis sui mirabilem honorat, seipsum in presenti honesta meditando efformat, futuro sui memoriam potest, temporis sui hominibus prodest, posteritati non minimum confert. Hoc ergo uno opere caritatem Dei proximi amplectens, non instructuosus vineæ Dei operarius æternæ retributionis denario nullatenus videtur indignus. Hæc spe animatus, ad audendum aliquid ultra meas vires dilectionis ejusdem manu pulsatus, quædam incliti Confessoris Christi Lifardi miracula, quæ gravium & honestarum personarum relatione didici, quædam etiam quibus ipse interfui, paucis verbis enarrare conabor. Hoc autem, non humanæ

sapientiæ verbis confusus, nec quasi rhetorico spiritu D facere præsumo; sed vobis, dilectissimi Fratres, qui sæpe hoc a parvitate mea exigere dignamini, parens; & de illius auxilio, de quo locuturus sum, non diffidens, quæ novi, simpliciter profero. Non enim artificiosa eloquentia sententias extollere studeo; sed rerum gestarum veritati insistens, quasi myrthus humilis, post cedros & abietes ad ornandum locum sanctum Dei venire laboro; nec pudet me insipientiam meam prodere, dum vobis obediam, quibus religiosum est, tam honesta petentibus non contraire. Malo enim, Carissimi, de me ipso vobis aliqua credere mihi, quos credo non sine divino instinctu talia postulare. Vult namque Dominus in Confessore suo laudem sui nominis dilatare, quatenus in Sancto suo mirabilis apparens, precibus ejus & meritis virtutem & fortitudinem plebi suæ tribuat; & sic ei, qui sibi tantum Patronum concedere dignatus est, fidelium populus benedicat. Nec refert per cujus os hoc faciat, quem ex ore infantium & lactentium, perfecisse laudem Psalmista commemorat.

2 De hoc Sancto antecessores nostri quamvis pauca admodum, sive scriptorum inopia, seu bellorum inquietudine, aliisve aliquibus de causis scripta; nobis tamen quanta fecerit, ex amplissima prædiorum largitione, manifestissime docent, Si enim præceptorum volumina revolvantur, quæ Reges Ducesque ac Pontifices, manibus suis subscripta sigillisque signata, nostræ reliquerunt Ecclesie; nullam in Aurelianensi Episcopatu libertiorem copiosiusve ditatam quisquam poterit reperire. Verum sicut majori ex parte prædecessorum beneficia paucis inhabitantium jam profanata videmus, ita majori & omni ex parte scripta de eo antiquitus periisse suspicamur. Unde quia directa prædia restaurare ex voto nequimus, laudes Dei in Sancto suo, quas possumus, quantumcumque ipse dabit posse, restaurare studeamus; nam ipsi ingrati existere videamur, cujus gratuita beneficia nos quotidie accipere negare non possumus. Superest ergo, Fratres carissimi, ut effectus hujus negotii ab eo postuletur, cujus instinctu hæc postulare videmini: & orate ut os meum rude, licet indignum, aperire dignetur & implere, qui de se loquentibus in simplicitate cordis & veritate, adjutorem se promittit adesse.

C A P U T I.

Capituli liberati. Invasor iniquus,
morte multatus.

3 M illes quidam, Gillardus nomine, quosdam innocentem ceperat; & immodicum redemptionis ab eis pretium exigens, gravissimis eos macerabat suppliciis: quos, quia domus ejus minus tuta videbatur, ad domum a matris mee, quæ in arce Magdunensium habetur, adduxit: ibique eos in carcere munitionissimo, vinculis & cippis arctatos reclusit, ubi vehementer afflicti, cum lacrymis & gemitu die nocteque auxilium piissimi Confessoris Christi Lifardi postulabant. Quadam autem die Dominica, illis unanimiter orantibus, egregius Confessor Lifardus hora diei prima visibiliter assistit; & mox solutis omnibus vinculis reseratoque carcere, eos abire præcepit. Qui abeuntes, antequam exteriorem portam domus exirent, a custodibus deprehensi & capti, ac iterum gravius vinculis arctati, in eundem carcerem, ingenti cautela observatum, sunt retrusi. Quibus iterum rogantibus, & beatissimi Lifardi juvamen cum fletu postulantes, idem iterum pius Confessor apparuit; & ut prius vinculi

plurima ab
S. Lifardo
prædicta pro-
curata.Invenimus
corpusliberati ab
parent.

A vinculis absolutos, ex aperto carcere discedere iussit. Qui rursus ante portam exterioris domus a custodibus retenti, mirantibus cunctis qualiter bis vincula dirupissent, & tam firmitimum carcerem tam subito evadere potuissent, ante matrem meam, ut quid de eis faciendum esset præciperet, sunt adducti. Quos cum sollicitè exquisisset, quis eis vincula solvisset, quis etiam carcerem aperuisset, cum magna fiducia responderunt; B. Lifardum bis eis apparuisse, & solutis sola sua præsentia vinculis, carcerem refovere; nullaque carcerali custodia se posse detineri, quibus evidens auxilium tanti non deerat Patroni.

4 Tunc mater, ut nobilis, & devota mulier, divinis voluntati & reverendo Confessori resistere amplius impium iudicans, Gillardum accersitum blande precari coepit, quatenus tam evidenti miraculo non contradiceret; sed homines, a Sancto bis absolutos, liberos abire permetteret. Cumque vir obstinatus & pertinax nullatenus ei vellet acquiescere, nec divinæ virtuti quod factum fuerat imputare; vim ei, quia beneficiarius erat, inferre noluit: sed a domo sua captos ejiciens illos, cum ira & execratione profano illi reddi præcepit. Quos cum ille victis post terga manibus ante ecclesiam S. Lifardi traheret, ira & superbia tyrannice efferatus;

B jurare coepit, tam arctissimè se eos traditurum custodi, quod neque Lifardus neque Lifardulus inde eos posset ullo modo eruere. O mira Dei patientia! O bonitas ineffabilis, quæ & per se & in Sanctis suis contemptum ab impiis tam clementer sustinet, irritari tam dissimulante patitur, ulcisci tam longanimitè differt, ut perpauorum sit non moveri pedes, non effundi gressus, dum zelantes sermones indignos, tantam peccatorum pacem vident. Sed quia cur ita fiat ad plenum scire labor est ante nos, donec intremus in sanctuarium Dei, & intelligamus in novissimis eorum; dimittamus hæc dispositioni divinæ, quæ fortiter & suaviter disponens omnia, alios ad correctionem expectare, alios ut intendant in sæculum sæculi videtur sustinere. Exemplum tantum benignitatis ejusque patientiæ, pro modulo nostræ fragilitatis, imitari studeamus; qui cum minimo nutu possit omnes, quæ sibi videntur inferri, injurias ulcisci, paternam tamen indulgens bonitate, spatium poenitentiae dignatur præstolari.

5 Igitur cum præfatus tyrannus miseros illos ad domum suam, quæ longe a claustrum erat, festinans pertraxisset; crura eorum duabus magnis trabibus intercopulatis, & ad usum hujusmodi tormenti aptatis, arctissime constrinxit; manibusque post terga victis, in obscuro inferioris domus ergastulo, cum magna diligentia clausit. Sic per totam diem illam Dominicam, fame ac siti, durissimaque vinculo attritione cruciati, cum sletibus ejulatuque maximo sanctissimi non cessabant auxilium implorare Lifardi. Cumque jam advesperascente die, prædictus tyrannus in porticu, quæ erat ante ostium domus in qua illi clausi tenebantur, jam quasi securus & victor conaret, Sanctoque tamquam impotenti insultaret; tertio Confessor egregius miseris se vocantibus apparuit, omnibusque vinculis eorum confestim resolutis, sequi se illis festinanter imperavit. Qui protinus exurgentes, dum clausis omnibus exitum circumspiciunt, pars muri, quo cludebantur, maxima corruit; eisque lumen reddens, liberum exeundi aditum præfecit. Cujus strepitu exterritus hostis tyrannus, re percepta induratus & contumax factus, Deo toties in Confessore suo mirabili reverentiam nullam exhibere voluit: sed abeuntes cum armata manu insequi coepit. Quem illico Dominus, cum omnibus qui eum com-

Junii Toms L

mirabantur, ad declaranda Confessoris sui merita tali genere cæcitatæ percussit; ut cum cetera circa se posita more solito videret, illos tamen qui eum fugiebant, licet ante se prope etiam positos, nullatenus videre posset, neque quamvis fame & vinculo attritione tardos consequi, quousque eos dux & protector eorum Lifardus, cum summo gaudio populi undique concurrentis, in ecclesiam suam introduceret.

6 Ter a Sancto solutos, bis capi potuisse nullus emiretur, qui Ægyptios duodecim plagis afflictos, cum una ad cogendum eos obedire mandatis Dei sufficeret, legit; & tot manuum Moysi elevationes, cum una præstare victoriam Deo permittente valeret, audivit. Propter indurata enim & incredula hominum corda, scrutatos cordium Deus talia operari dignatur; ut magnitudine & frequentia miraculi stupescerent, & convicti, non humanæ industriæ, nec alicui fortunæ mobilitati, opus divinum tam evidens imputare præsumant: ut qui non uno detinentur errore, non una miraculi ostensione, ad veritatis lumen redire cogantur.

7 Quam prius adjutor se humiliter invocantibus extiterit Confessor Christi Lifardus, dilectissimi Fratres, audistis; quam severus ultor in Ecclesiæ suæ persecutore sit, ex unius exemplo vindictæ, nunc obsecro, perpendatis. Præcentor quidam & Præpositus Magdunensis Ecclesiæ, Ervinus nomine, terram S. Lifardi, quæ est in loco qui dicitur c Alnetum, per aliquot annos Canonicorum licentia ad usus proprios excoluerat, ita ut annis singulis decimas ei redderet, aliosque redditus ex more persolveret. Quo defuncto filius ejus Eudo, Badinus cognomine, supradictam terram, quam pater ejus procuratoris Ecclesiastici more tenuerat, hereditario jure possidere cupiens, violenter invasit: & Canonico- rum boves, quos illuc aratum miserant, suffigatos inde ejiciens, bubulcos coepit; & crudeliter flagellatos vix tandem abire permisit. Quorum unus, scissus vestibus & sanguine oblitus, tempore quo Missa celebratur, ad ecclesiam venit, & rem ut facta fuerat Canonicis nuntiavit. Qui non tantum sua, quantum innocentis hominis injuria permoti; non ponentes carnem brachium suum, sed super Dominum curam suam jactantes, mox ut Sacerdos Pax vobis dixit, de pacis suæ perturbatore, ante Corpus Domini & sepulcrum venerabilis Lifardi, Ecclesiastico more clamorem facere coeperunt prostrati. Sic quo illis clamantibus, accidit ut Eudo ille, equo insidens clypeatus rediret; & superbo animo Canonicis adhuc multa comminans, ante ecclesiam per claustrum transiret arroganter. Cumque ad domum suam, quæ claustrum contingua erat, properans tenderet; percussus divinitus cum magno gemitu subito exclamavit, sed verbum ullum postea proferre non potuit. Et merito a Deo percussus obmutuit, qui impia facta verbis minacibus & superbis accumulare non timuit. Jamque non equum ducens, sed equo ducente domum advectus iniquus ascensor, descendere quidem non potuit; sed vix famulorum manibus exceptus, & ad lectulum deportatus, doloribus tamen afflictus & tormentis nimis, quasi truncus inutilis jacuit: & qui exheredare Sanctuarium Dei præsumpsit, tempestate Dei persecutus, & sicut stipula ante faciem venti raptus, post modicum temporis non comparuit.

8 Quo audito, Anna ejus uxor & noti, partim hominis compassione, maxime autem tam subitæ ultionis divinæ miraculo commoti, ad eum confluerunt; & instantes eum, quatenus & delicti poenitentiam ageret, & piissimo Confessori Lifardo pro posse suo satisfaceret, admonere coeperunt. Quo-

Cc 3 rum

En MS.

*mirando
magis
ad cor-
rationem
aliorum*

E

*Terra S.
Lifardi
iniquus
sacer-*

*inter super-
bat minas*

*diabolus
percutit*

Ex illis admonitione, magis quam devotas cordis compunctione, (ut rei exitus docuit) compulsus, chirothecam suam amicis tradidit, & super altare incliti Confessoris, non verbis, sed quibus potuerat tantum indicium, in satisfactionis signum præcepit poni. Scrutans vero corda & renes Deus, qui Antiochi superbi preces & promissa ingentia, diræ gritudinis metu extorta, contempsit; Judæque sero penitentis penitentiam non recepit, coacti satisfactionem recipere noluit, ulticemque suam manum, inquam horrendum est incidere, tabulis ab homine jam damnato *d* (signatis), non relaxavit: sicque tribus quibus supervixit diebus, potus & cibi expertus, creberrimos gemitus & alta suspiria dentiumque formidabilem stridorem edens, cum maxima astutium admiratione & terrore, expiravit: & qui modo viribus suis confusus, Ecclesiam Dei ejusque clarissimi Confessoris Lifardi ministros infestare non timuit; in momento viribus destitutus, & tamquam olera herbarum cito decedens, exemplum correctionis manifestum deestabili morte sua ceteris dereliquit.

A N N O T A T A G. H.

- a* *Mabilio*, domum ejusdem nobilis femine.
b *Reliqua* hujus numeri desunt apud *Mabilionem*.
c *Aloetum* nullum tabula nominant; sed bene *Olivetum*, *Aurellanis* quam *Magduno* propius ad *Merdium*.
d *Tale* quid deesse videtur.

C A P U T II.

Cæcus & mutus sanatus: captivus liberatus.

Hoc etiam silendum non æstimamus, quod pridem ejusdem Ervini tempore factum fuisse, honesti & religiosi viri, non solum Clerici, sed etiam laici, nobis non semel testati sunt. Cæcus quidam, nomine Petrus, ad ecclesiam B. Lifardi, miraculorum invitatus frequentia, a procul posita regione adductus est; ibique per aliquot dies rogando, & auxilium B. Lifardi humiliter implorando, amissum tandem oculorum lumen recepit. Qua de causa lætissimus redditus, omni reliquo vitæ suæ tempore in ecclesia illa se mansurum, & B. Lifardo, quibuscumque modis posset, famulatum spondit. Tali sancto proposito ecclesiam mundare, tintinnabula sonare, in festivis diebus ornamenta disponere, ceteraque necessaria pro modulo suo diligentissime cepit præparare. Hujus frequentiam & devotionem prædictus Ervinus Precentor conspiciens, in domum suam eum recepit, qui caritative ei plus etiam quam necessaria ministravit.

10 Post aliquot vero annos, humani generis peritæ inimicus, & salutis hominis, & gloriæ Confessoris Christi invidens; quem prius permittente Deo propter peccata sua corporali privaverat visu, tæneis etiam excæcare est aggressus lumine; quatenus ablato prius interiori, exterius posset iterum facilius lumen extinguere. Equum igitur, quem Ervinus habebat optimum, eidem Petro furari suggestit: & de facili, quia familiaris erat, & ob occasionem temporis (quia dies festus B. Lifardi, in quo minus a tanta solennitate occupatis caveretur, imminabat) facile callidus tentor persuasit. Itaque dum noctu more solito omnes vigilis interessent, equum domini sui jam dictus Petrus ascendit, & latenter discedens oppidum exiit, & usque ad locum Crucis publicæ nullo animadvertente pervenit: ibique mox permissione divina iterum a diabolo exterioribus oculis excæcatus, tota nocte per campos & vineas vagabundus erravit: nec tamen,

quin equus semper ad prædictam Crucem reverteretur Crucis contemptor cavere potuit. Mane autem facto, cum a vicinis locis undique fidelem populum, ad ecclesiam festivitatis gratia properantem, audiret; cepit clamare; Capite me, fideles infidelem, videntes cæcum, & ad dominum meum, cui equum ausu sacrilego furari conatus sum, reducite, ut meritas fur & sacrilegus suam poenas; qui & hospitem prodidi, & egregium Confessorem, cujus meritis illuminatus fueram, usque ad pristinam cæcitatem oriendi.

11 Sic vociferans captus, & usque ad altare reverendi Confessoris coram omni congregato populo cum equo suo adductus, videntium manibus deponitur cæcus; ibique iustum Dei iudicium confiteas; & quia B. Lifardum graviter offenderat, hæc sibi merito evenisse recognoscens, per mensis unius serè spatium, in cæcitate sua permansit, & hoc se meruisse plusquam cæcitatem ipsam flere non desistit. Cujus afflictioni Canonici loci istius compatiens, piissimas aures Domini precibus assidue pulsare, & benignissimi Lifardi sæpe expertum auxilium unanimiter ceperunt implorare; quatenus contrito & humiliato parceret; & in eo, cui jam semel salutem impetraverat, ad laudem & gloriam Dei & meritorum suorum evidentissimam declarationem, etiam nunc miraculum geminaret. Quorum petitionibus piissimus interventor Lifardus non desuit; & non tantum exteriorum lumen oculorum cæco illi reddi a Deo impetravit, verum etiam mentis firmissimam postmodum illuminationem dari meritis suis apud Deum obtinuit. Sic nempe iterum illuminatus in ejusdem ecclesiæ æstetis servitio, ut prius a præsentis luce quam a lucis suæ recederet obsequio. *a* O virum maxima admiratione & reverentia dignum, qui tam graviter ulciscitur læsus, & tam clementer parcat exoratus, nec solum corporum a Deo impetrat sanitatem, verum multo magis omnibus animæ salutem.

12 Aliud quoque non præteribo miraculum, quod puer adhuc, illo narrante qui liberatus fuerat, eadem qua factum est die, non solus audivi. Itaque quidam, qui per viginti annos aurium privatus officio, nihil nisi signis intelligere poterat; post multa diversorum Sanctorum implorata suffragia, p Magdunum veniens, Quadragesimali tempore, sexta feria hebdomadæ sanctæ, in qua Dominus Jesus Christus crucifixus est, ecclesiam reverendi Confessoris Lifardi orationis gratia, cum duobus sociis suis intravit; ibique ante tumulum beatissimi viri prostratus diutius jacuit; & Deum, ut sibi per intercessionem Sancti illius, cujus nondum nomen moverat, aures aperire dignaretur, toto cordis affectu exoravit. Cumque duo socii ejus, qui ei famulabantur, tamen moras orationis ejus graviter ferentes, invicem conquererentur, & dicerent, se non posse amplius tali tempore Aurelianum pervenire, quo Crucem Dominicam ex more Dominico, cum populo possent adorare; ille qui surdus erat, jam non surdus, sed apertissimo audiens, exclamavit: Audio, fidelissimi comites, Dei gratia; audio; & divinum audio, per tot Sanctorum domicilia quæsitum, hic per hujus sanctissimi viri merita, cujus nondum etiam nomen audivi, adeste mihi certissime sentio. Nomen ergo ejus exquirentes, Deo & tam glorioso fidei ejus ex nomine gratias referamus; ne tanti beneficii largitori ingrati existere videamur.

13 Cum percepto sanctissimi Lifardi nomine, flentes præ gaudio, immensas gratias retulissent; discedentes, mihi & Huberto magistro meo, vicere-

erudito, & religioso (qui me cum quibusdam aliis viris honestis per diversa oratoria, more diei illius, circumduxerat) oblatus sunt. Tunc ille, cujus aures apertæ fuerant, magistrum meum, hominem doctum & honestum ex ipso incessu & habitu (ut fieri solet) percipiens, diligentissime ab eo inquirere coepit, cujus patriæ incolæ B. Lifardus existit, cujus conditionis ac propositi fuerit, quamque vitam gerendo ad Christum pervenerit. Quæ singula Magister, ut vir peritus & eloquens, breviter ei lucideque exposuit, & ex læto lætissimum redens, sufficienter instructum reddidit. Postquam vero magister loquendi finem fecit, Italus ille, cum summo mentis affectu; Vera, inquit, reverende Pater, te per omnia prosequutum credo; & longe majora quam de eoditum sit libris, præsentibus experimentis fuisse credo: aures vero meas, quæ per viginti annos peccatorum meorum causa clausæ fuerat, modo (dum ante sepulcrum ejus misericordiam Dei, & intercessionem illius, ante cujus præsentiam prostratus aderam, postulare) Dominus aperire dignatus est; & quod mihi, per tantum temporis spatium, innumera Sanctorum patrocina perlustranti concedere distulit, ad declaranda gloriosi amici merita, in momento temporis largitus est. Hymnos ergo Deo & laudes debitas reddite, qui tanto ac tali Patrono patriam vestram dignatus est illustrare. His dictis convertens se ad ecclesiam B. Lifardi, humiliter flexis genibus gratias retulit; & nobis valedicens, cum gaudio & exultatione magna discessit.

14 Hoc etiam dignum videtur mandari memorie, quod nostris temporibus per Confessorem suum Lifardum Dominus operari dignatus est. Apud Castrum, nimirum Magdunensibus vicinum, quod Balgeniacum vocant, Pontius quidam nomine, genere Allobrox, in uno ac horrendo firmissimæ ac densissimæ turris illius castræ carcere tenebatur captus, gravibusque vinculis & jugi macerabatur inedia. Hic ergo omne humanum sibi deesse cernens solatium, ad divinum se convertit, quod nulli fideliter petenti denegatur auxilium. Plurimorum itaque Sanctorum patrocina invocans, B. Lifardi utpote prope positi, & miraculis tunc temporis opinatissimi, memoriam frequentius cupit agere. Et specialius fuis lacrymis se ei commendare. Quadam ergo nocte, vigilanti ei & oranti, toties vocatus Confessor apparuit, & a carcere eum confestim discedere iussit. Tunc ille, ingenti admiratione stupefactus, coepit requirere quis esset, qui tali tempore tam firmissimum carcerem intrare potuisset. Cui Sanctus, se Lifardum, quem toties invocavit, esse, respondit; & eum liberandi causa venisse, subjecit. Cujus nomine audito, lætissimus ille cui loquebatur redditus, coepit ab illo perquirere, qualiter victus compedibus [ostiisque] omnibus clausis posset exire. Tunc Sanctus, parvulam ei fenestram ostendens (quæ nec semipedalis latitudine, nec cubitalis altitudine, unicum carceri ministrabat lumen) per illam eum sequi se præcepit. Quod ille quasi impossibile reputans, dum fenestram illam permodicam, neque sine scala se posse illam conscendere, respondisset; Sanctus, quasi tacite illius pusillanimitatem & inobedientiam exprobrans, recessit, nec ei ultra nocte illa apparuit.

15 Alia vero nocte, dum flenti ei & oranti iterum Sanctus apparuisset; & ut prius per eandem fenestram eum exire juberet; idem a misero responsum dubitationis accepit, & ut prius dubitantem & inobedientem arguens discessit. Tertia quoque nocte graviter ejulanti, & B. Lifardi nomen sæpius in oratione iteranti, ad quod vocabatur misero illi

Sanctus adfuit, & pigritiam vecordiamque ejus increpavit, & sequi se absque ulla dubitatione imperavit. Quem ille protinus usque ad prædictam fenestram sequens, dum de ascensu & exitu ejus hæsitaret; ante a compede solutum, fenestram ascendens, se sensit, quam se a terra recessisse. Cumque jam de ascensione securus exitum circumspiceret, ingentes densissimi muri lapides quasi terrefactos sibi vidit cedere, & amplissimum exitum cedendo præbere. Toto itaque corpore emisso, manibus tantum a fenestra dependens, dum gravem ex alto præcipitio casum, utpote jejuno debilis & gravis compedibus, extimesceret; terram, quæ in præsentia Sancti quodam quasi gaudio intumuerat, pedibus [suis subesse] sensit; & ejus adminiculo fultus, illæsus descendit. Sic eruptum Sanctus usque ultra exteriorem oppidi portam duxit, ibique ne amplius timeret admonens, ab oculis ejus evanuit.

16 Tunc ille, qui præ nimia admiratione in extasi & quasi in somnio positus fuerat, ad se reversus, extra oppidi munitionem se eductum reperit, & uno compede se esse solutum recognovit. Imensas igitur Deo & ipsius piissimo Confessori Lifardo gratias referens, Magdunum, qua poterat festinatione, petere coepit. Interea custodes, qui ante ostium carceris excubabant, discessu ejus ex hoc quod vocatus non responderet comperto, conservorum undique contractis auxiliis, canibus etiam ad investigandum eum secum assumptis, quem Sanctus eduxerat, quasi furem & effractorium coeperunt insequi. Ille vero, per strepitum hominum canumque latratum, custodes se insequi animadvertens, procul adhuc ab eis a via declinavit: & tam bene expertum & adiutorem suum piissimum Lifardum toto mentis affectu sibi adesse deposcens, in quadam segete, quæ illic densa excreverat latitavit. Ad quem canes, dominorum suorum prævii, sagaci olfactu pervenientes, eo viso, protinus omni latratu intermisso, & divina virtute quæ eum comitabatur exterriti, recedendo fugiebant, & longe ab eo remoti averisque latrabant, sicque dominos suos deceptos in diversa ducebant. Picæ quoque, quibus est mos garrulitate & importunitate sua latentes prodere, jam lucente die super eum volitabant; visoque eo cum silentio confestim redeuntes, ut procul evolaverunt, tunc acsi ibidem aliquem invenissent, improbis vocibus perstrepebant. O perversorum hominum mentis excecata malitia! O brutis etiam animalibus confusor insipientia! Deum, quem canes reverebantur, homines, terrenum Dominum illi præferentes, non timebant; & quem picæ reverebantur, picis ipsis improbiore non intelligebant. Nequitia etenim illorum, inter Deum & illos, ut dicit Propheta, d texuerat, & miranda Dei opera sentire non permittebat, sicque canum latratibus, picarum garrulis clamoribus, persecutores illi decepti, & per avia discurrendo defessi, tristes & confusi, sole jam terris reddito, ad propria sunt reversi.

17 Tunc ille qui latebat, clamoribus præ longinquitate evanescentibus, hostes recedere sentiens, & de ducis sui protectione confidens, festinanter Magdunum pervenit; & dum adhuc, prima die Dominica post Pascha, nona Lectio in Matutinis legerebatur; adjutoris ducisque Lifardi ecclesiam lætissimus intravit: confestimque coram omni astantium multitudine, ante sepulcrum incliti Confessoris Lifardi prostratus, dum Deo ducique suo gratias ageret; clavus ferrens, quo compes ille residuus tibi hærebat, absque aliquo humano tactu resiliuit, & cum magno sonitu super pavimentum cum compede cecidit. Ad quem strepitum omnibus qui aderant concut-

sub modo eduxit.

E

Ex a p. f. q. u. n. t. b. a. s. p. r. a. t. i. o. n. e.

C

d

comp. de. la. ejus. Eccl. in. v. n. d. r. e. d. i. c. t. o.

A. COLE-
VOZAS.

currentibus, & qualiter hoc contigisset requirentibus, prædictus Pontius seriatim quæ facta fuerant retulit, & quasi quosdam verbi sui testes compedes suos super altare reposuit. Quo percepto Clerici, pro dominici diei solennitate, etiam pro tanta miraculi perpetratione, geminato gaudio, Te Deum laudamus, altissimis vocibus cecinerunt; & tota die illa cum eodem Pontio, in Dei laudibus & clarissimi Confessoris ejusdem Lifardi veneratione, exultantes assiterunt.

A N N O T A T A. G. H.

a Iterum desunt apud Mabilionem reliqua hujus numeri.

b Balgenejacum, Mabilioni Balgentiacum, vulgo. Inquit, Bagueney oppidum decimo infra Aureliam milliario supra Ligerim: inter quod & Aureliam est Magdunum.

c Iterum desunt aliqua apud Mabilionem.

d Locum indices, & sensum explicet, quisquis poterit: mihi nihil occurrit quod huic trahi possit.

C A P U T III.

B

A Bernardo Magdunensi Canonico dictatum.

Deo frater
in peccato
fuit.

de sollicitudine
decima per
mittitur.

liberatur.

18 Q Uod in nostris temporibus accidisse, relationis authenticæ testatur assertio, litterarum memoriarum mandare proponimus; ut in suo sanctissimo Confessore Lifardo laudemus Dominum; qui cum dignatus est in ætate nostra miraculis illustrare. Cum in gravi discrimine constituti, multoque lustramine maris & aeris duo fratres, cognomine les Potars, Guillelmus videlicet & Albertus, elementorum sevitia increbrescente, jam de mortis effugio desperarent; consistentes ministro Domini mala quæ gesserant, Dei subsidium & ipsius misericordiam super cunctis excessibus implorare cœperunt. Ad contriti cordis angustiam accedit Dominus, & in eo potenter inhabitat, & sinceri pectoris accepta compunctio visionem Angelicam promeretur. Laborantes enim, sicut jam diximus, & in voto finem imponentes reatibus, beatissimum Confessorem Lifardum viderunt assilire, tenentem baculum in manu dextera, qui vulgari vocabulo nuncupari a potentia consuevit. Assabat igitur in stola candida, colore candido, viva facie, vultu b flammeo, succinctis renibus, exertis humeris, pugnatori simillimus expedito. Requirebat insuper a jam dictis militibus sui juris decimam, inuafores cujus extiterant, & a longo jam tempore detentores. Est enim villa in Blesia, vicina Puteolo, quam c Dominici villam vocant, cujus decima, violenter ac nequiter occupata, prætaxati fratres fraudaverant Confessorem. Unde factum est, ut de visu terribili Confessoris fratribus memoratis incussa formidine, temeritatis errorem & præsumptionis audaciam faterentur. Sed peccati confessio, non facit ad veniam, nisi poenam excipiat poenitendo d. Non omnino rescidit arborem, qui radicem ejus deseruit irrecisam; nec omnino peccatum evomuit, qui peccandi retinuit voluntatem: tunc enim integre culpa remittitur, cum poenitentia rescidit affectum. Poenitentes ergo, non corde, sed labiis, & voventes de cetero nil tale committere, quamvis erant indigni venia, quia tamen voto se firmiter adstringebant, suffragante prece ac merito Confessoris, ab imminente periculo sunt erepti.

19 Reversos igitur a sepulchri Dominici visitatio-

ne promissionis conditio compellebat, abjuratum facinus omnino dimittere: sed humanæ cupiditatis contagium eos eatenus inquinavit, quod votorum immemores & evasi periculi, consuetam manum ad Decimam extenderunt. Ad eorum notitiam fortasse non venerat, quod recurrens ad vomitum plektatur acrius; & exputa nequitia plus habet criminis, cum ad eam sit reditus expuentis. Nam qui voto se alligat, & a voto disgregitur, patienter quidem a Domino supportatur; sed quod voto contrarium admittitur, justitiam præterire non vidimus impunitum. Ultionis enim dilatio delinquentem non liberat, sed cum voti transgressio delictum ingeminat, accendit judicem, & ad majus supplicium exacerbatur: recidiva namque malitia priori deterior, facit, ut peccatum ejus dupliciter imputetur.

20 Factum est igitur, ut adversus unum de fratribus, nomine Albertum, non multi temporis evolutu curriculo, post ejus reditum ab Hierosolymis, a strenuissimo juvene Willermo de Artheneyo super quodam fundo calumnia moveretur. Laborabat autem cautela plurium & conductâ facundia sopire calumniam: sed quod Dei judicio provisum fuerat, propter humanæ cupiditatis insidias & venalem astutiam, non debebat nec poterat impediri. In hoc litis articulo secedunt caudidici, & cambiones in area relinquuntur. Concurrunt communiter, & pugnant acriter; nec de fundo jam agitur, sed de morte contenditur & salute. Confidebant ergo de viribus, & membrorum de spatio præsumebant; & honorem certaminis expectantes, cum majori fiducia dimicabant. Sed eventus belli est semper dubius, & non bene certasse vincitur, quem in fine victoria non coronat. Evenit itaque, dum pugna fieret, ut beatus ille Confessor Domini, quem memoravimus, ad Alberti clypeum manus extenderet; & ad terram ipsum humilians, per umbonem tenaciter apprehensum, persecutorem suum adversis ictibus ferendum liberius aperiret. Ad hunc visum infremuit Alberti spiritus: & timore confusus, & suam cladem pariter imminere considerans, & agentem alacriter pro fundo juvenem, & offensum pro Decima Confessorem.

21 De fraterno metu Willermus inhorruit; & jam fratre formidine colorato, jam ad ictus languidius accedente; secessum pugilum & quietem brevissimam a campi custodibus obtinere promeruit; & missis nuntiis Dominum f Manassem Episcopum Aurelianensem advenire celeriter impetravit. Adventus autem Episcopi fratribus memoratis accrevit læticiam: nam eo medio compositionem certissimam expectabant. Audierant enim & sæpe viderant, prætaxatum Episcopum graves discordias, & de pacis beatitudine desperantes, interventus sui peritiam terminasse. Sevocantes igitur in partem Episcopum, visionem ei quam diximus explanarunt; & peccato transgressionis exposito, Confessori Domini sui juris Decimam per manum Episcopi reddiderunt: unde factum est, ut idem Episcopus supradictos Milites a reatu transgressionis absolveret, & præfatam de fundo calumniam utrique partium assignata justitia sopiret.

22 Non est tutum homini, Fratres carissimi, cum Deo contendere, neque Sanctos ejus ad iracundiam provocare. Nam adversus Deum moventi scandala, jucunditatis futuræ solatium & fructus amittitur, & æternæ calamitatis incendia præparantur. Non nos ergo deterreant adversi turbines, & irata tonitrua rerum fugacium, nec pompæ sæculi, nec inanis lætitiæ blandimenta decipiant; cujus finis absinthium. Desistamus. Fratres, a vitiis, oremus jugi.

Ad hunc
ad eadem
hujusmodi
regula.

alterum
non dant
causam.

alterum
contendit
perit.

certos
sunt
dus.

Co. a. l. o. r.
cog. t. ad
v. l. i. t. a. m.

Ad hoc ubi
superior.

A jugiter, ut ab omni contagio nos emundet, & perennis vite lætitiā nobis indulgeat Dominus noster Jesus Christus, cui honor & gloria per infinita seculorum secula. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Potentia, Gallis Potence, hic scipio est, superne ansam habens: alias etiam significat subaxillare fulcrum, utraque autem sic dici putantur, quod claudes aliosque impotentes sustineat.

b Ita corrigo, ubi legebatur semineo.

c Mabilio Domini-villam: sed neque hanc, neque Puteolum notat tabula Belsia.

d Hic sepius aliqua apud Mabilionem desunt.

e Cambiones, seu potius Campiones, pugiles qui sagulari depugnant certamine, uti exposuimus 16 Martii in Vita B. Joannis Episcopi Vicentini cap. 2. linc. 12 g.

f Is est Manasses I, circa an. 1130.

g Reliqua desunt apud Mabilionem.

DE SANCTO ADELBERTO,

G. H.

EPISCOPO COMENSI IN ITALIA.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Calculus: Acta Majori parte fabulosa.

ANNO
DLXV.

Comum seu Novocomum, urbs illustri sua antiquitate & Sede Episcopali, ad extremitatem lacus Larii in conspectu Insularum sita, multos nobis be-

B Henus suppeditavit Sanctos, & hoc mense Junio iterum datura est; atque inter hos quatuor suos Episcopos, quorum primus occurrit hoc tertio die S. Adelbertus. Hujus res gestas illustri compendio edidit Primus Aloysius Tattus, in Martyrologio Sanctae Novocomensis Ecclesiae, sub annum MDCLXXV excuso, quod est hujusmodi.

Electum
Martyr.
Comen.

Tertio Nonas Junii Novocomi, in basilica Cathedrali & in templo S. Joannis de Pedemonte, natalis S. Adelberti Episcopi & Confessoris: qui in magna temporum improbitate ad Comensis Ecclesiae regimen assumptus, verbi Dei pabulo & sanctimoniae exemplo eandem prudentissime gubernavit. Sed impiorum invidia & astu petitus, ac Romae apud Summum Pontificem salforum scelerum insinulatus, singulari Numinis beneficio, & hostium suorum elusit insidias, & suam Pontifici supernorum ostensione signorum innocentiam comprobavit. Nam avolantes in via perdoes, Romam adduxit; & Pontificem, caelestes Angelorum modulos audire cupientem, precibus voti compotem reddidit. Tandem cognita illius vitae integritate, multis a Christi Vicario affectus est honoribus: quibus cumulatus, cum superata inimicorum impudentia Comum rediisset, paulo post ab hujus mundi exilio liber caelestem migravit in patriam.

a Hac Tattus, qui in Notis addit auctores, S. Adelberti mentionem facientes, ut sunt, Breviarium Ecclesiae Comensis, cum Officiis propriis ejusdem Ecclesiae; Philippus Ferrarius in Catalogo generali, & Catalogo Sanctorum Italiae, cum Nova ejus Topographia: Benedictus Jovius, historiae Novocomensis libro 2; Thomas Boreacchius, Nobilitatis Comensis lib. 1; Felicianus Ninguarda, in sua Visitatione, ubi de Ecclesia S. Abundii; Philippus Archineus, in syllabo suorum Praedecessorum; Lazarus Carafinus, in dyptica Episcoporum Comensium num. 13, & in Catalogo Sanctorum ac Beatorum hujus Ecclesiae; Robertus Ruscha, Monachus Cisterciensis, lib. 1. Nobilitatis suae familiae; Joannes Michael Plodius, Ordinis Praedicatorum lib. 2 cap. 12 Progeniei S. Dominici apud Italos; Quintilius Lucius Passalacqua, in prima epistola historica; Franciscus Ballarinus, par. 2. Chronici Comensis, Ferdinandus Ughellus; tomo 5. Italiae sacrae in serie Episcoporum Comensium num. 13, Lelius Fravescus, in Diario Novocomensi num. 15; & ipse Tattus, lib. 8 Annalium Comensium.

3 Addit idem Tattus plurima fabulosa irrepisse Acta

hujus Sancti, nempe, ut Bonifacii IV Pontificis nuntium lauto exciperet convivio, eum raporum semina sub vesperam terrae commisisse, collecturum eadem mane, divino prodigio jam matura. Alterum addit absurdum; Pontificem hortatu Adelberti, qui in singulas noctes concentus Angelicos audiebat, ut ipse tantae hujus suavitatis etiam consors fieret, manus suas super humeros Adelberti locasse, ipsumque Adelbertum Pontificis tergo adhassisse. Demum Bonifacium IV Roma profectum esse Novocomum, ut defuncto Adelberto iusta perfoveret; & hoc ultimum rejicitur, eo quod dictus Pontifex integro anno ante hunc Episcopum vita functus esset. Sed hoc in calculo Baroniano: nam in nostro obijcet uterque eodem anno, & vix uno mense citius Papa. Rationes aliarum, ut inquit, fabularum latius apud ipsum deducas lectur habere potest, cum in his rejiciendis cum destituere volumus; sed dimittere malimus ad similes fere rugas, ad 12 Maji S. Gerontio Fiaccoensi affixas, atque ab hoc translatas etiam ad S. Nicephorum in Ithya, uti ostensum est ad hujus quoque diem xxviii ejusdem mensis.

Acta fabulosa
rejectione

4 Tempus Sedis assignatur, ab anno DXCI ad annum DCXV, quo mortui exequias solennes celebravit urbs tota cum Clero. Humatus primum est in basilica Sanctorum Apostolorum, nunc vero S. Abundii. E periori deinde tumulo ad novum sub ara, ipsius & S. Rubiani dicata nomini, delatus est. Denique anno Domini MDXC, consensu Eminentissimi & Reverendissimi Domini Ptolomaei Cardinalis Gallii, S. Abundii Abbatis ut vocant Commendatarii, a Feliciano Ninguarda Episcopo Comensi, una cum Corporibus SS. Abundii, Amantii, Consulis, Exuperantii, & Rubiani, summa civitatis ac dioecesis letitia atque ingenti populorum concursu, translatae sunt beati Antistitis Ossae: quorum medietas colitur in Cathedrali sub altare sanctissimi Crucifixi; altera vero medietas in S. Joannis Pedemontani deposita est, sub ara majori. Fuerunt hi omnes Episcopi Comenses: duorum ex illis Acta dedimus: S. Abundii quidem, die secunda Aprilis; S. Amantii, die viii ejusdem: hujus autem Ossae, ad Ecclesiam Societatis Jesu ipsi dicatam fuerunt die 8o anno MDXC translatae, S. Consul colitur vii Julii; Exuperantius, xxii Junii; At S. Rubiani natalis est xvi Decembris.

Tempus
Sedis, &
Translatio.

5 Hujus S. Rubiani & Adelberti corpora in eodem tumulo fuerunt reperta, neque unum ab altero discerni potuerat, & simul cum aliis sacris corporibus, in capis panno aureo opertis, supplicatione longo ordine & aequabili procedente, ad Cathedrali Ecclesiam, sub umbellis & magna luminarium copia

Corpora
mista SS.
Adelberti
& Rubiani
et

Memoria
in Brevi-
rio & apud
alios Scri-
ptores

A. copia deportata; ubi capsula una, cui inclusa medietas corporum SS. Rubiani & Adelberti, relicta est, & in altari sanctissimi Crucifixi in egregia arca marmorea collocata. Reliqua medietas delata ad templum S. Joannis Pedemontani Fratrum Ordinis S. Dominici, & in summo altari deposita, in sacello Cardinalis Gallii, ubi perfectum foret, reponenda.

Da. De hac translatione ad Cathedralē Ecclesiam talis facta est inscriptio: Sanctorum Corporum Adelberti & Rubiani, Episcoporum Comensium, pars altera ab Ecclesia S. Abuudii huc translata, anno MDLXXX die primo mensis Julii, celeberrima supplicatione. Nec dubito quin alia inscriptio, in Ecclesia Ordinis S. Dominici, fuerit etiam collocata.

DE S. COEMGINO SIVE KEIVINO,

ABBATE GLENDELACENSI IN HIBERNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

F. B.

Cultus Sancti, Adorum fides.

SEC. VI.

Glendelacum, olim urbs Episcopalis Hibernia in Lagena; nunc vicus, in Comitatu Dublinensi, primordia melioris sue fortuna, quamdiu floruit, debebat S. Coemgino, alibi Keivino: qui in loco deserto interque aspera montium juga vitam primueremitticam duxit; & ibidem, non sine divino instinctu, construxit monasterium. Hoc quia situm erat in valle, in quam ex vicinis montibus aqua descendens, in duo stagna seu lacus colligitur, a loco nomen accepit Gleandalouch, quod Valis duorum Scagnorum interpretatur. Monasterii celebritas, ut fere assolet, plures incolas excitavit, qui habitacionem circum illud sibi delegerunt: Itaque variis accessionibus auxitum, in magnam excrevit civitatem, Cathedra etiam Episcopali ornata. Perum, ut nihil in hoc mundo est stabile, monasterium & civitas pariter, diuturno temporum decursu, collapsa sunt; ita ut, sexcentesimo ferme post mortem S. Coemgini anno, cum vix vicus ex urbe superesset, Sedes Episcopalis Dublinensis unita sit. Hoc de ortu istius urbis, ex Actis S. Coemgini infra dandis, collegit Usserus in Primordiis Ecclesiarum Britannicarum pag. 956. Magnum, inquit, monasterium a Coemgino fundatum est in interiori parte valis, quæ quondam locum vocabatur Gleande, modo autem Gleandaloch, id est, Vallis duorum Scagnorum. Atque hinc in ipso loco clara & religiosa civitas in honore S. Coemgini crevit, quæ nomine prædictæ vallis, in qua ipsa est, Gleandaloch vocatur: ipsaque civitas est in Oriente Laginensium, in regione, quæ dicitur Fortuatha.

C De interitu autem urbis & Episcopatus translatione, ita habet Jacobus VVaranus in Archiepiscopis Dublinensibus. Illo præfidente (Henrico Londinensi, quarto Archiepiscopo Dublinensi) Sedes Glendelacensis, anno ferme sexcentesimo a morte S. Coemgini, (qui dicitur obisse anno DCXVIII) primi ibidem Episcopi, huic Cathedræ adjecta est & adunata. De unionis causis, testimonium Tuamensis Archiepiscopi (Felicis O. Ruadani, qui tum vixit) & Suffraganeorum suorum, ex hujus Ecclesiæ Archivis transcribere non pigeat: ipsum sic habet: Dominus Joannes Papiron, Legatus Romanæ Ecclesiæ, veniens in Hiberniam, invenit Dublini Episcopum habitantem, qui tantum intra muros Episcopale officium exercebat; invenit in eadem Diocesi aliam ecclesiam in montanis, quæ similiter dicebatur civitas, & habebat quemdam Episcopum. Constituit autem idem Legatus, illam optimam civitatem Dublinensem, Metropolim illius Provincie, tradens pallium Episcopo illi, qui tunc regebat illam Ecclesiam Dublinensem; & constituit ut divideretur illa Diocesis, in quam ambæ civitates, ut pars una cederet Metropoli, & pars altera remaneret illi, qui erat in montibus; ut firmiter credimus ea intentione, ut pars illa rediret Metropoli, obcur-

to illo, qui tunc præerat illi Ecclesiæ: quod statim fecisset, nisi detulisset insolentia Hibernensium, qui tunc habebant potestatem in terra illa. Quam intentionem didi Legati, cum Dominus Henricus Rex Angliæ a pluribus didicisset; concessit illam Metropoli, inhærens intentioni & voluntati Domini Legati. Similiter Dominus Joannes Rex Angliæ (qui nunc est) partem eandem Joanni, antecessori istius, qui præsens est, concessit habendam; auditis magnis viris & in terra vetustis, super facto & intentione prædicti Domini Legati. Præterea illa sancta ecclesia, quæ est in montanis, licet magna reverentia habebatur ab antiquis, propter Sanctum Keivinum, qui ibidem vitam duxit eremiticam, nunc tamen ita deserta est & desolata, per quadraginta fere annos, quod de ecclesia facta est spelunca latronum, & fovea furum; ita quod plura homicidia committuntur in illa valle, quam in aliquo alio loco Hiberniæ, propter desertam & vastam solitudinem. Hactenus testimonium. Pergit VVaranus: Concessionibus illis (Henrici II & Joannis) non obstantibus, constat Episcopatum Glendelacensem Cathedræ Dublinensi non fuisse conjunctum, ante annum MCCXIV; quo (si non paulo serius) e vivis excessit Guilielmus Piro, ultimus illius Sedis Episcopus.

3 Occasione hujus instrumenti, in quo solum memoratur S. Coemginus vitam duxisse eremiticam in loco Gleandaloch; inquirendum venit, an revera primus istius Ecclesiæ Episcopus fuerit, ut affirmat VVaranus, verbis supra ex ipso prolatis. Certum quidem est, in Hibernia priores Ecclesiarum fundatores & Episcopos, plerisque simul Abbates fuisse, & vita solitaria admodum studiosos; cujus utilitatem suavitatem & ipsi prius Monachi fuerant experti; ideoque solitos quandoque, interruptis Episcopalibus curis, in loca solitaria sese abdere, ut sepositis reliquis, soli Deo sibi vacarent; mox duplicato Spiritus fervore, ad priora ministeria redirent. Attamen cum in prædicto instrumento, nulla fiat mentio Episcopalis Ordinis, credibile omnino videtur, sæculo XII, quod illud scriptum est, ejus Auctores ignorasse, S. Coemginum primum Glendelacensem fuisse Episcopum. Cur enim id tacuissent, solum asserentes, locum illum in veneratione habitum ab S. Coemgino, qui ibi vitam eremiticam duxerat? Majorem sane Cathedræ ejus Episcopalis, quam spelunca eremitica, hoc illi poterat conciliare venerationem. Quomodo autem ignorare potuerunt Archiepiscopus Tuamensis & ejus suffraganei, S. Coemginum Episcopum fuisse, si revera fuerit? nam eo casu id scire poterant, & debebant, istis testibus quibus eremitam fuisse didicerant, si hoc ex actis conscriptis, seu testimoniis publicis, seu solum majorum traditione, ut loquimur, cognoverint. Quapropter non alia de causa credo Episcopum primum Glendelacensem hunc sanctum vocari, quam quod

Et Regem Angliæ.

E

B
Glendelacum
olim urbs
Episcopalismonasterio
EpiscopatusEjus
Cathedra S.
S. Coemgini

non vixit

constituit
Legatus
Apollol.vixit
S. Coemgini
Episcopus.

A quod successores ejus abbates, simul Episcopi fuerint; praesertim cum ne quidem inter fabulas de ipso scriptas, quidquam reperiam, quo vel fingi possit Episcopus fuisse. Tantum qui obijcere possit titulum *Vita mondana*, qui sic legitur: *Vita S. Coemgini, Episcopi & Confessoris*. Ipsa quidem *Vita* centum annis, ut minimum, Tuamenfi testimonio videtur antiquior, quod mox ostendam: sed existimo, titulum ab alio additum esse librario, cum in tribus ejusdem *Vitae*, quae habemus compendit, etiam antiquitus scriptis, alius omnino titulus habeatur: in primo, *Vita Coemgini, magnae sanctitatis viri*; in altero, *Vita Coemgini*; in tertio, *Vita Coemgini Abbatis*; in quarto etiam, quod invenimus in Bibliotheca Caesarea Viennae, legitur de S. Coengeno.

3 *Acta* vero, de quibus nunc agimus, pluribus videntur referre fabellis; quamvis saeculo, ut minimum duodecimo exarata. Siquidem cum ea scriberentur, adhuc Glendelacum florebat, cujus saeculo decimo tertio, quod numero secundo ostendimus, vix amplius exstabant vestigia. Ut autem civitas ampla & nobilis, temporis decursu, quo mutantur omnia, in pagum redigatur angustias, centum annorum spatium non immerito requiro.

B Solum itaque ostendendum est, scripta fuisse *Acta*, florente adhuc Glendelaco. Id vero colligitur ex num. 29, ubi inducitur Angelus prophetans, de celebritate futura monasterii & civitatis, ac inter reliqua promittens, usque in finem saeculi cernobium in magna gloria permanens; quam sane prophetiam Auctor falsam vidisset, si post deterioris urbis & monasterii fortunam scripisset: neque id dissimulasset; sed potius aliquam de interitu ejus affuisset prophetiam. Idem etiam demonstratur ex num. 27, in quo sic dicitur: In ipso loco clara & religiosa civitas in honore S. Coemgini crevit.... ipsaque civitas est in Oriente Laginensium: oras igitur adhuc civitas, cum *Acta* scriberentur. Quia tamen fabulosa sunt; decreveram his suppressis, solum compendium edere, ex nostro Ms. quod olim Salmanticensis Collegii fuit; ut in S. Silas xxi Maji, & alibi non semel est factum. Verum mutavi sententiam, cum adverterem, aliqua subinde narrari, quae non ex ore vulgi habuerat scriptor, sed ipsemet vidisse poterat, ut quae suo tempore adhuc exstabant; qualia sunt illa, quae situm locorum monasteriumve spectant; item prophetia quaedam & miracula, quibus non tam docemur, quid praedixerit feceritve Sanctus, quam quid fieret dicereturve quando

C haec scriberet Auctor. Praeterea quia his *Actis* usi fuerunt Usserius, Colganus, alique Hiberni Historici; opera pretium esse putavi ea luci dare; quandoquidem habemus nemo, quod sciam, integra ediderit: ut de eorum fabuloseitate vel credibilitate lector judicium ferat. Id autem faciat commodius, si legentia, quae xxvii Martii dicta sunt ad *Acta* S. Patricki, in Appendice § 3 & 4 de miraculis & prophetis ejusdem Sancti: Hibernis enim Hagiographis plerisque applicari illa possunt, quibus satis usitatum est miracula unius Sancti ad alium transferre, erronea potius pietate, quam fallendi voluntate. Quamvis autem verosimiliter eorum, quae narrantur, facta sint aliqua: cum tamen ex ore vulgi, quod ea sibi tradita a majoribus acceperat, scripta fuerint; circumstantiis tam fabulosis sunt adornata, ut metum videantur fabellae.

5 Horum *Actorum* habemus tria (ut dixi) compendia: unum, per modum minoris Elogii; alterum prolixius, ex codice Ms. commutato nobis a R. P. Henrico Fitzsimon Societatis nostrae, cujus Auctor ad conquirendas fabulas videtur fuisse studiosior; tertium, ex Codice Bibliotheca Salmanticensis, a tribus ut minimum saeculis conscripto, in quo nonnullis omisis, quae de fabuloseitate merito suspecta sunt, ea plerumque referuntur, quae tolerari possunt & credi, si non ex sordido

fonte fluxissent. Et quia subinde necesse erit, quaedam **AUCT.** ex duobus posterioribus compendit annotare, primum quod **F. B.** a P. Fitzsimon accepimus, *Acta* breviora; secundum, Salmanticensis compendium vocabo.

6 De celebri Sancti hujus cultu certiora extant monumenta. Primum nobis subministrat ea, ac qua modo probatur: *egimus, Vita*, exarata saeculo duodecimo; affirmans civitatem Glendelacensem in honore S. Coemgini crevisse: quo etiam indixi videtur eundem Sanctum, ut primum urbis fundatorem, ita primum Patronum fuisse. Alterum habemus ex instrumento Tuamenfi Ecclesiae, relatum num. 2, quod afferit; sanctam Ecclesiam Glendelacensem magna reverentia habitam ab antiquis, propter S. Keivinum, qui ibidem vitam duxit eremiticam. Tertium accipimus ex compendio Salmanticensi; ante trecentos annos conscripto, cujus est hoc exordium; Adest nobis, Fratres, gloriosi Abbatis Caymgini veneranda festivitas. Ex quo discimus, a tribus saeculis ejus festivitatem quotannis ecclesiastico cultu celebratam fuisse, & praedictum compendium, ad honorem Sancti publice in templo recitatum, aut pro Lectionibus in Choro cantatum. Accedunt Martyrologia Tamlachense, quod ejus memoriam habet xi Maji, ut diximus eodem die inter Praetermissas. Martyrologium item Ussardi per Grevenum, & Florarium Sanctorum Ms. quae tamen errorem committunt non medicum, dum Keivinum Abbatem distinguunt a Coemgino Confessore; quamvis Keivinus Abbas & Coemginus Confessor aliis omnibus unus idemque sit. Ferrarius etiam in Catalogo generali Sanctorum, ex Martyrologio Petri Canisi sic habet: In Hibernia S. Keuvini Abbatis. Denique post *Acta* breviora, in codice accepto per P. Fitzsimon; additur haec oratio: Deus qui Beatum Koengenum, Confessorem tuum atque Abbatem, Sanctorum tuorum meritis aequalem, gloriosis ostendis miraculis: presta quaesumus, ut quem nobis in terris donasti Doctorem, in caelo facias habere intercessorem. Per Dominum &c.

7 De Chronotaxi *Vita* ejus, quantum pauca dici possunt, dicamus aliquid. Usserius p. 1122, Anno, inquit, ccccxcviii Coemginus, qui & Keivinus, in Hibernia natus est: si, ut a quibusdam habetur traditum, annos cxx vixerit, & anno Christi dcxviii mortem ille obierit. Nullum haec Chronotaxis, duobus (ut loquuntur Dialectici) suppositis; quae si certo subsisterent, arithmetica demonstratio haberetur. Verum supposita sunt ejusmodi, ut nec tuto credi possint, nec refelli: cum neque idoneo Auctore afferantur, neque alius de quidquam certius habeatur. Interim vix dubium est, quin S. Coemginus saeculo sexto aliis plerisque Sanctis convixerit, quorum tunc ferax fuit Hibernia. Habito autem anno natalitatis ejus ccccxcviii, consequens erit, Sanctum puerum fuisse anno dv a parentibus S. Petroco traditum, literis ac piis moribus erudiendum; & anno dx ad SS. Eogant, Lochan & Anea cernobium concessisse: primum enim septenni, alterum duodenni contigit. *Acta* praecipuorum *Actorum* ejus tempora, ut, quondam Glendelacum inhabitare cepit, inde discesserit, iterumque reversus monasterium edificaverit, prudenti judicio definienda relinquuntur: verosimiliter tamen, ab ea qua dicenda sunt in *Vita* num. 30, haec peracta fuerint ante annum dxlix, quo Sanctus Kieranus de Cluain muc-nois, annos natus triginta tres, obitus dicitur ab Usserio.

ACTA SUSPECTA.

Ex Manuscripto R. P. Hugonis Wardi, Ordinis
Miporum.

CAPUT I.

Sancti nutritus; Baptismus, & vita sanctitatis
thronulum.

Pili po-
sensibil
arui.

Vir erat in provincia Laginensium, quæ est
quinta pars Hiberniæ, in plebe videlicet Dal-
mascoirb, quæ est in Orientali plaga Laginensium
super ripas maris, cuius nomen dicebatur Coinlo-
gha, fidelis satis & Deo idoneus: qui habuit ux-
orem, nomine Coenhellam: erantque ambo iusti apud
Deum & homines. **a** Quodam nocte apparuit An-
gelus Domini in somnis illi mulieri, & dicens ei:
Benedicta mulier, paries filium, & vocabis nomen
ejus Coemgenus; qui erit carus Deo & hominibus,
& ipse erit Pater multorum Monachorum, in cuius
loco magna erit gratia Spiritus sancti; & postquam
fuerit natus, statim ad baptismum ducetur. Et il-
lico ut natus est, sicut iussit Angelus, ductus est
ad baptismum. Occurritque portantibus eum in via
Angelus Domini, in forma pulcherrimi juvenis; &
interrogavit eos, dicens; Quid habetis, aut quo per-
gitis? At illi responderunt: Ad quemdam Eremitam
sanctum Presbyterum, hic prope habitantem, ut in-
fantem quem portamus baptizet. Tunc Angelus
Domini, in forma hominis insuflans, signavit in
nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & orans
benedixit eum.

Baptizetur
ab Ange-
lo.

a Deinde illi homines ad sanctum Presbyterum,
nomine Cronanum & venerunt, qui dixit eis: Quid
queritis hic? Illi responderunt ei; Ut baptizet
istum infantem, Pater: Et videns Sanctus Crona-
nus infantem ait: Iste sanctus infans rebaptizari
non indiget, quia a viro meliore & sanctiore me
baptizatus est. **d** Illis admirantibus de hoc verbo,
ait eis: Occurrit vobis aliquis in via? Et indica-
verunt ei, quomodo prædictus juvenis benedixit
infantem, & nominavit eum Coemgenum. Et ipse
senior ait eis: Ille est Angelus Domini, qui istum
infantem baptizavit: & sicut nominavit eum An-
gelus, ita ipse semper nominabitur, id est Coemge-
nus, quod latine sonat, Pulcher-genitus: pulcherri-
mus enim ipse erit. Et respiciens sanctus senex
Cronanus infantem, Dei plenum gratia, obtulit se-
ipsum ei dicens; O benedicte Dei infans, benedicat
te Dominus Deus omnipotens, & ego ero primus
Monachus tuus, & locum meum cum omnibus
meis tibi trado. **e** Et postea cum oratione & bene-
dictione sancti Cronani, sanctus infans Coemgenus
ad parentes suos reductus est.

d. Cronani
de re nati-
vitate:

nutritus
lacte vac-
ca pascit
effrenis;

3 In nutrire iam sancti Coemgeni, Dei dono
ad domum parentum ejus, pro gratia infantis, mira
vacca alba, mane & vespere sponte veniebat, de
cujus lacte sanctus infantulus Coemgenus aliquo
tempore nutritus est; & illi homines nescierunt
unde illa venerat, aut quo pergeret die & nocte;
sed duo magna vasa **f** de lacte in unaquaque die
mulgebantur ab ea: & post tempus, nemine illorum
adhuc sciente, Dei nutu unde venit ipsa rediit; &
per hoc sancti infantis nomen magnificatum est.

oves a dno
pascuntur
mibi im-
minuit
gregis:

4 Cum esset Sanctus Coemgenus puer, oves
parentum suorum cum aliis pastoribus pascebat; &
quodam die in pascuis pauperes venerunt ad eum,
dicentes: Miserere nostri, sancte puer Coemgene:
audivimus jam famam sanctitatis tuæ . . . in Dei

autem nomine, coram ceteris, tradidit illis pius puer **D**
quatuor oves. Sero numeratis ovibus domi, nume-
rus earum Dei dono integer inventus est: ne Christi
servus pro largitate charitatis suæ accusaretur; &
in hoc miraculo sanctus Coemgenus in Christi a-
more confortatus est.

5 Beatissimo Coemgeno adhuc in domo paren-
tum suorum manente, alia plura miracula per eum
a Domino Deo facta sunt, quæ hic non scribimus
volentes citius pervenire ad suam perfectam æta-
tem. Videntes parentes S. Coemgeni tantam gra-
tiam in eo, tradiderunt eum sanctis senioribus Eo-
goino, & Lochano & Enna, ut in cella eorum
Christo nutiretur; & apud illos Sanctos B. Coem-
genus sedule legebat: ipsoque in primis juventutis
suæ floribus crescente, videns illum quædam pul-
chra juvencula, foris in agro cum Fratribus operan-
tem amavit eum valde; pulcherrimus enim erat
ille, sicut prædiximus: & puella cepit indicare ei
amicitiam suam astutis verbis; insidiasque ipsi, pro-
ut poterat, semper agebat, visu, loquela, & aliquando
per nuntium: quæ omnia sanctus juvenis respue-
bat, & [ab] illa die quærebat ipsa opportunitatem
illum solitarium invenire. Quadam vero die, Fra-
tribus operantibus in silva, illa puella perrexit post
eos: & videns sanctum Coemgenum, seorsum so-
lum in silva operantem, adivit eum; & blandissimis
nexusibus manuum suarum eum amplexa est; roga-
batque illum dulcibus verbis, ut secum concumbe-
ret. Miles autem Christi, armans se sancto signo, &
repletus Spiritu sancto, resistit ei fortiter, & exiliit
de manibus ejus in silva: & inveniens ipse urticam,
involvit seipsum nudo corpore in eam. Et [quia]
illa juvencula adhuc persequatur eum, reinduit
se vestimentis suis velocius; & apprehendit occulte
fasciculum urticæ: & veniens illa ad eum, percussit
eam Sanctus urtica in faciem, & in manibus, & in
pedibus, multis vicibus. Et cum illa esset lacerata
urtica, extincta est voluptas amoris sui; & compun-
cta ipsa corde, flexis genibus veniam postulavit in
Dei nomine a Sancto Coemgeno. Et orans San-
ctus pro ea ad Christum, tunc ipsa Deo & Sancto
Coemgeno virginitatem suam promisit: invenien-
tesque Fratres eos ita sibi colloquentes, admiraban-
tur valde: narravitque eis virgo quæ gesta fuerant,
habens verecundiam pudicitie: & talia Fratres au-
dientes confirmati sunt in amore castitatis. Illa au-
tem juvencula, deinceps prudens & sancta virgo
effecta est; ac sancta & pia monita beatissimi Coem-
geni toto tempore vitæ suæ diligentissimo obser-
vabat.

floribus
miraculis
claris, om-
nibusque
traditur
Monachis.

E

Tentatur
ad impos-
sibilitatem:

in urtica
se velat
& reman-
entem
conversit:

F

6 Quadam die iussus est S. Coemgenus, ut per-
geret cum quodam Fratre in silvam prope cellam
positam, ut facerent in ea ignem pro aliqua causa
Fratrum; & erat ille Frater B. Coemgeno senior **b**,
& dixit B. Coemgeno; Frater Coemgene, porta
nobis ignem ad silvam: oblitusque est, Sanctus
Dei, ignem secum portare. Perveniensque ad lo-
cum ubi debebant ignem accendere, senior ille in-
terrogavit, ubi esset ignis; & sanctus Coemgenus
confessus est, quod oblitus esset ignem. Ait ei se-
nior; Percurre, Frater, citius post ignem, & tolle
tecum ignem. Et interrogans B. Coemgenus eum,
in quo portaret ignem; dixit ei senior per iram;
In sinu tuo. Perveniensque S. Coemgenus ad co-
quinam, posuit facem ardentem cum multis pru-
nis, juxta verbum senioris, in sinu suo; veniensque
ad locum prædictum misit ignem in terra de sinu
suo ante seniore; sed mansit vestimentum inta-
ctum igne ardente, ac si numquam in eo missus es-
set. Videns autem ille senior tale miraculum, per
S. Co-

Jussus
ignem in
sinu por-
tas:

A S. Coemgenum factum; humiliter dixit: O, sancte juvenis, video te Spiritu sancto plenum esse, & vero Abbatiam nostram debes habere. Ait ei S. Coemgenus: mirum esset, ut sancti seniores sub regula mea essent, stulti juvenis: sed nemini hoc miraculum dicas. Et ait senior; Jam convenientius est alios sub te esse, quam ut tu sis sub aliis. Vere veniet dies, quando nos omnes, & loca nostra sub te erimus. Et narrans ille senior hoc miraculum majoribus & omnibus Fratribus, displicuit multum S. Coemgeno, & recessit ab eis longe ad desertum solus.

ANNOTATA F. B.

a Salmanticensi Ms. nobiles fuisse ait; *Alia breviora, dicunt patrem Coemlugum, e prosapia Regum Lageniensium ortum: sed magis pie vivendi causa, terram suam & cognatos deseruisse, ac peregre labore manuum vixisse: quod si fuisse, satis apte videtur fuisse; nam si inopes non erant parentes, cur vaccam miraculose submisisset Deus ad lactandum infantem, quod habetur num. 3; at rursus, si adeo inopes, unde ipsi greges ovium? ut dicitur num. 4.*

b *Alia breviora narrant, Angelum patri apparuisse, non matri. Et vin ullus Sanctus Hibernus natus est, cujus natiuitas patri matriue non dicatur nuntiata fuisse ab Angelo, vel quopiam Sancto.*

c Cronanus, de quo hic agitur (sunt enim varii ejusdem nominis) non aliunde innotuit scriptoribus Hibernis: quod etiam accidit pluribus Sanctis hic nominatis; unde hic parum adjuvari possumus ad *Alia* hac elucidanda.

d Docet nos Ecclesia saltem Insufflationem non sufficere ad Sacramentum Baptismi, si desit affusio aquae: oportet igitur scriptorem hujus vitæ aut graviter errasse, aut ablationem Baptismalem per crassam inadvertentiam omisisse. In *Actis* brevioribus dicitur sanctus infans Insufflationem & unctionem accepisse ab Angelo, & postea a S. Cronano aquis salutaribus ablatus in propinquo fonte, qui exinde languidus factus est salubris. Salmanticensis Ms. Auctor videtur rem totam suspectam falsitatis habuisse, ut revera suspecta est: solumque dicit infantem ab Angelo benedictum in via, tum ad Baptismum portaretur.

e In *Actis* brevioribus inducitur ita propheta S. Cronanus: Et tota provincia ista Domino tuo serviet in æternum: & quando habitatores istius primæ dignitati tuæ adversabunt, ensis extraneus veniet, qui diversis modis eos eradicabit: ex quibus colligo, illam S. Coemgenti vitam brevioribus conscriptam esse tempore, quo Henricus II Rex Angliæ Hiberniam intercepit; & de transferendo Episcopatu Glendelacensi agi ceptum est, circa initium sæculi 13.

f Dux lactis magne vasa quotidie non poterat puer unus absumere: proinde in *Actis* brevioribus recte dicuntur, etiam parentes eo vixisse per biennium.

g Id contigisse anno ætatis 12 supra dixi ex *Ussero*, qui istud habet ex *Actis* brevioribus, uti etiam, quod an. 7 ætatis traditus fuisse S. Petroco Eremitæ, natione Cumbro; quem idem *Usserus* ex Joanne Timotheo narrat, relicto paterno regno monasticam vitam amplectum, & circa annum 498 sanctitate floruisse in Hibernia; sed quodnam patris ejus regnum fuerit neuter explicat; rationem vero temporis colligit ex his *Actis* fabulosis, ut dixi in Commentario prævio n. 7. S. Eugenius vero, de quo hic agitur, inter plures ejusdem nominis, videtur fuisse illi, qui numeratur inter discipulos S. Finiani, postea factus Episcopus Ardfratenfis: floruit autem adhuc sæculo 6 ultra medium prodeçto, adeoque cum hic vocatur senior, non potest intelligi ætate talis fuisse, sed officio; cum S. Coemgenus natus b. Janii Tomus I.

beatum anno 438, nisi ordinaria majorem ætatem, uti S. Coemgeno, ita etiam tribuere velis S. Finiano & Eugenio. Lochanum, Salmanticensi Lochranum vocat, cujus nominis nullum reperio: Lochani vero plures referuntur in utroque Colganii tomo; quomodo difficile sit assequi an is, de quo hic agitur, aliquis illorum sit. Ennam sive Eannam, aut Eneam, non inveni alibi.

h In Salmanticensi vocatur senior iste Braididicus, de quo alibi, quod sciam, nulla sit mentio. In *Actis* brevioribus narratur hoc miraculum sub S. Petroco contigisse.

CAPUT II.

Vita Eremitica, & monastica: miracula quadam, & fundatum primum Monasterium.

7 **A**mbulans beatissimus Coemgenus per desertum loca solus, invenit quodam die vallem quandam, inter concava montium altissimorum positam, irrigatamque pulchris aquis: duo enim stagna & clari tituli hinc & inde confluunt in ea de montibus. Et pertransiit illam vallem usque in superiorem partem ipsius, ubi est lacus in angustiori suo fine, inter cacumina montium altissimorum: sed lacus ad radices eorum a monte usque ad montem constat: illaque vallis quondam Scotice vocabatur Gleand De, modo autem dicitur Gleandaloeh, id est vallis Duorum-stagnorum: & se collegit Sanctus juxta prædictum stagnum, in quadam arbore cava, & mansit ibi quodam tempore in via angustissima: raro enim de illa arbore egrediebatur foras, & colligebat pauca olera, & cum modica aqua comedit, & ita vixit multis diebus.

8 Pastor quidam cujusdam patris familias, qui dicebatur By, aliquibus diebus colligebat armentum suum ad pascua in prædictam vallem, in qua erat S. Coemgenus Eremita. Et volens Dominus famulum suum Coemgenum ostendere hominibus; fecit unam vaccam de illo armento venire quotidie ad S. Coemgenum, in specu suo manentem; & ipsa veniens lingebat sedulo vestimentum Sancti. Audientisque illa vacca mugitum armenti, saturi de herbis virentibus & aquis, circa vespertinam redeuntis, & pastores altisonis vocibus pecora minantes, velocius ad primam armenti partem, contenta suo pastu, recurrebat; & omni die descendens armentum de gremio montis in vallem illam, ipsa vacca se furabatur a ceteris, & veniebat ad virum Dei, agebatque quotidie sicut in primo die fecit: & illa vacca abundantiam lactis incredibilem habebat de solo tactu vestis viri Dei. Admirantes autem caupones abundantes ex illa vacca lacteos fontes, narraverunt Domino suo; & ille ait pastori, scis tu, quid illi vacce contigit? Et pastor nescire se dicens, ait dominus suus ei; Observa eam diligenter, ut scias unde habeat illa hanc gratiam. Crastino autem die pastor ille commendavit armentum pueris junioribus, & secutus est illam vaccam quocumque ibat. Et ipsa vacca consueto more, exivit ad arborem cavatam, in qua erat S. Coemgenus. Et inveniens pastor vaccam lingentem vestimentum Sancti, admiratus est multum; & minans inde vaccam asperere, increpavit Sanctum Dei rustice: & hoc S. Coemgeno displicuit, timens quod ille homo se proderet. Postea ille rusticus minavit pecora ad domum suam; perveniens vero ad villam, versæ sunt vacce & vituli in tantam insaniam, ut non cognoscantes se invicem, matres vellent vitulos occidere. Hoc videns pastor timuit, & narravit domino suo quod vidit in valle. Et jussione Domini sui ille pastor statim reversus est ad S. Coemgenum; flectensque genua

D d

rogavit

EXMS.

Desertum positus

E

vixit in cava arbore.

Vacca vestimentum ejus lambit.

cujus indicio invenitur a pastore

Et vacca furiosa miraculose mitescens, sancti ætatis ejus famam increbruit.

EX MS. rogavit Sanctum Dei, ut daret sibi veniam: adjutusque ille a Sancto, promisit ipse de cetero se non proditurum eum: nescivit enim Sanctus quod ille narrasset antea de se hominibus. Et impetrata venia, ille homo aquam benedictam a S. Coemgeno accepit; & aspergens illa aqua vaccas & vitulos, cognoverunt se invicem consueto more, & mites illico facti sunt: statimque fama S. Coemgeni per regionem divulgata est. Audientes autem Sancti seniores supradicti, id est Eoganus, Lochanus, & Enna, quod S. Coemgenus in illa vale deserta esset; reducerunt eum inde, contra voluntatem suam, ad monasterium suum.

Prandium
monachis
propar-
tum post-
prandium
erogari
b
oratio
cibus aliis
miraculose
impulsi
c
lupam,
quae visu-
lum lupo
jubente
devenit
ras,
a lupam
pro visu-
lupam
facit:

9 Quodam die in autumno illi sancti seniores collegerunt plures in segetibus suis messores; & paratae sunt eis carnes & cerevisia abundanter. Manens aliquo circuitu a Sancto Coemgeno in coquina illo die, magna peregrinorum turba, petens in Christi nomine victum, tunc venit ad ostium. Jam beatissimus Coemgenus plenus misericordia, erogavit illis ante coquos omnia cibaria, quae erant parata mesoribus. Tunc S. Eoganus misit ut messores venirent ad prandium: cum hoc nuntiatum esset S. Lochano, venit ad coquinam, & ait ad S. Coemgenum; O bone juvenis, quid est quod fecisti sine nostro imperio? plures enim sunt messores, & juste debent habere bonum prandium, quia opus bonum agunt; illis autem peregrinis alium cibum daremus. Hoc audiens sanctus juvenis, veniam flexis genibus postulavit. Exeunte autem foras sancto seniore cum tristitia, B. Coemgenus coquinam clausit super se, & imperavit ministris omnia ossa colligere, & implere aqua omnia vasa cervicis. Postea autem misit foras coquos, & oravit suppliciter ad Deum; statimque Christi potentia aqua illa conversa est in vinum, & omnia carnibus plena apparuerunt. Vocansque ad se magistrum coquinæ, ostendit ei quod sibi Dominus donavit: & coquus currens narravit sanctis senioribus quod factum fuerat per S. Coemgenum. Et sancti seniores, videntes illud factum mirabile, glorificaverunt Deum; & benedixerunt suum sanctum discipulum, per quem fecit Deus tale miraculum; & illud donum factum a Deo, Fratribus illius loci & hospitibus atque messoribus, per tres dies abundanter suffecit.

c
lupam,
quae visu-
lum lupo
jubente
devenit
ras,
a lupam
pro visu-
lupam
facit:

10 Alio tempore S. Coemgenus perrexit ad quemdam sanctum Eremitam, nomine Beoanum, & mansit apud illum aliquot diebus. Ille Sanctus habebat unam vaccam; & ministro suo quodam die in alio officio occupato, dixit B. Coemgeno: Vade, Frater, & vide vaccam nostram, ne eam bestia eremi comedat. Pergens jam S. Coemgenus, invenit illam vitulum parturientem; & volens postea Sanctus eam cum vitulo minare ad domum, venit lupa macie tabescens ad eum; & sciens ipse, quod illa esuriret, jussit ei, ut comederet vitulum recens natum; & statim lupa occidit vitulum & comedit. Hoc videns pia vacca mater, tristissima effecta est; & mugiens miserabiliter cucurrit ad cellam domini sui: sciensque vir Dei causam illius, dixit S. Coemgeno: Fili quid fecisti? cum fregisti cor miseræ matris? Impero tibi in nomine Domini Jesu Christi, ut citius adjuves cristam illius mentem. Hoc audiens & S. Coemgenus, perrexit in silvam propinquam, & in virtute Dei lupam ad se vocavit: nutuque Dei illa illico venit ad Sanctum Domini, & ait ei B. Coemgenus: Tibi in nomine Jesu Christi Dei mei dico, ut vice vituli modo ad vaccam illam, cujus vitulum comedisti venias, & omni hora mulgendi congrua, quotidie usque dum alium partum habeat, simili modo venias: ipsa enim te

amabit Dei potestate, quamvis sit contra naturam. *D*
Mirum dictu, lupa illico post tale monitum cucurrit ad cellam, & stetit ante vaccam. Videns vacca eam, statim dilexit eam ut mater unicum suum filium; & postea omni die hora mulgendi, quanto tempore vacca lac illo conceptu habebat, lupa de silva veniebat; & lingens eam vacca, pie lac suum dabat. Hoc videns sanctus Eremita Beoanus signum, Deo gloriam dedit, & benedixit diligenter S. Coemgenum.

11 Deinde S. Coemgenus, accepta licentia & benedictione sancti senioris Beoani, ad sanctum d Episcopum Lugidum d exivit. Lugidus sanctus Episcopus monasterium Monachorum regebat pie *Furum*
& religiose, & ipse libenter suscepit S. Coemgenum inter suos. Quodam die fur, de grege monasterii S. Lugidi Episcopi, arietem furatus est & comedit: & cum ille coactus esset ad reddendum, sen ad jurandum, S. Coemgenus dixit ei; O miser, confitere quod fecisti, postulans veniam, vel ad perjurium audacter accede. Ille autem homo, parvipendens verbum Sancti, accessit ad signa sancta ut juraret. Illico jam accedens fur ad jurandum, aries ex ore ejus balando alte clamavit. *e*
Tunc omnes voluerunt illum post talem confusionem damnare ad mortem; sed Sancti liberaverunt eum; Et ait ei S. Coemgenus; O stulte homo, relinque hoc seculum, & salva animam tuam a languore *et coar-*
scelerum tuorum. Ille jam complevit consilium Sancti; & effectus est poenitens dignus in vita sua.

12 Quodam die S. Lugidus Episcopus misit B. Coemgenum in rure ad quemdam. Christi servus Coemgenus iter agens, invenit in via jacentes duas filias de nepotibus Dallayn, decollatas. Videns jam vir Dei nefarium opus, stetit ibi solus, ne dimitteret humana cadavera avibus vel canibus; & orans Sanctus in illo loco ad Deum, hostes, qui hoc scelus fecerunt, turbata mente eorum erraverunt, & ad locum perpetrati sceleris venerunt, habentes capita f occisarum. Et videns eos S. Coemgenus, verbis plurimis eos increpavit de occisione feminini sexus. Illi dixerunt: Propter odium & vindictam parentum suorum fecimus, qui nobis multa mala fecerunt. Et petens Sanctus ab eis capita, deponunt ea super terram: jungensque S. Coemgenus capita *refectum.*
corporibus suis, oravit pro eis: oransque Sanctus, ante omnes illæ filiae surrexerunt, sanæ & validæ gratias Deo agentes. Illi viri, videntes maximum miraculum coram se factum, postulaverunt suppliciter, veniam, & promiserunt se numquam facturos tale nefas, gratulantes multum de vita puellarum; puellæ vero pervenientes ad suos, narraverunt omnibus quæ sibi contigerunt. Et de hoc insueto miraculo nomen S. Coemgeni per regiones multum divulgatum est.

13 Quodam tempore beatissimus Episcopus Lugidus in juventute sua voluit deferre Hiberniam, & esse in aliena patria peregrinus: veniensque ad eum Angelus Domini dixit ei; Noli deferre Hiberniam, quia Dei dispensatione plures Sanctos in ea ordinabis. Ex hac jussione Angelica S. Lugidus retentus, mansit in Hibernia: & de illis Sanctis, quos sanctus Lugidus ordinavit, est B. Coemgenus. Postquam S. Lugidus jam fecit S. Coemgenum Sacerdotem, misit eum cum quibusdam discipulis suis ordinatis, ut cellam Deo edificaret, ubi locum posset invenire; & veniens ad locum qui dicitur Cluainduach edificavit ibi cellam, in qua aliquo tempore mansit, colligens Christi famulos.

14 Aliquando, in ipso loco adhuc manente S. Coemgeno, quidam plebejus ad ostium illius loci venit; & videntes eum duodecim viri, qui erant iniqui

A inimici ejus eucurrerunt post illum, volentes eum occidere. Videns ipse eos se persequentes, prostravit se ad terram, juxta ostium; & tunc erat clausum, & non potuit intrare. Venientes autem inimici, nihil ibi de homine senserunt; sed tantum lignum transversum super terram: mirabanturque valde, quia non viderunt ostium aperiri, nec eum inde exisse. Et dicebant inter se, Ubi est? aut quo exivit? Nescientesque quid agerent; quidam ex illis sederunt super eum, quasi super lignum. Tunc beatissimus Coemgenus, intus solus in oratorio orabat: cui divinitus revelatum est, quod factum fuerat foras; & discedens foras, vocavit ad se quemdam Fratrem, & ait ei; Fili, voca homines consistentes ante fores ad me. Qui cum venissent, ait illis vir sanctus: O miseri homines, cur voluistis hominem occidere ante ostium cellæ Coemgeni? Illi jam audientes nomen S. Coemgeni, & scientes ex gratia vultus sui & eloquii, quia ipse esset B. Coemgenus; corruerunt in terram, petentes veniam ex intimo corde. Tunc ait eis minister S. Coemgeni; O stulti, he, & videte hominem quem quærebatis, & super quem sedistis, apprensus ipse vobis quasi lignum, potentia Dei, per gratiam nostri Abbat. Videntes illi duodecim hominem ibi sedentem, & narrans ipse eis veritatem rei; obtulerunt se omnes Deo & S. Coemgeno; fecitque eos statim vir Dei Monachos; & manserunt apud eum pie & religiose usque ad obitum suum.

17 Faber quidam, de familia S. Coemgeni, quadam die g mortella lapidem terens, particula de lapide scissa exilivit, & fregit oculum fabri. Hoc S. Coemgeno, in oratorio oranti, a Domino revelatum est; & venit statim foras ubi erat luscus. Videntem illius miseriam, & Fratres de eo dolentes; posuit manum suam super oculum, & oravit pro eo, signans illius vulnus in Christi nomine: & illico ibi, coram omnibus, illius oculus redditus est sanitati, a cruore & dolore liber, ac si numquam esset percussus; & ille cum ceteris Fratribus gratias Deo egit, glorificans virtutem sancti sui Patroni.

18 Post hæc & alia magna signa, beatissimus Coemgenus illum locum, id est, Cluaindach deseruit; dimittens illic viros Catholicos; direxitque iter ad patriam suam cum Monachis, quos secum voluit ducere. Ambulansque S. Coemgenus quadam die per loca aspera solus post Monachos suos, vidit hominem a via parumper remota jacentem mortuum; & non valens Sanctus illum tegere humo ibi (quia discipuli sui omnes antecederant eum) rogavit Christum ut vivificaret illum; cepitque illico ille palpitare. Et orans adhuc Sanctus, surrexit vir qui erat mortuus, & benedixit viro Dei, gratias Deo agens; & secutus est S. Coemgenum, perhibens se morte repente illic suffocatum. Et pervenientes ad Fratres, ipsi interrogabant, unde esset homo ignotus. Ille jam homo indicavit eis se exanimem fuisse, & se a S. Coemgeno resuscitatum esse. Hoc audientes discipuli, Christo Salvatori laudes dederunt; & homo ille factus est a S. Coemgeno Monachus, & mansit apud eum obediens usque ad mortem suam.

ANNOTATA F. B.

a De hoc loco vide Comment. præv. num. 1.

b Id est, ordine suo, quo solebant Monachi per vias in culina ministrare.

c Tres aut quatuor Beatos reperio apud Colganum: sed nullum de quo affirmare possum hanc eundem esse.

Junii Tomus I.

d Lugidum vel Lugidium nullum reperio apud R. MS. Colganum, quod miror: Lugaidos plures, Lugbeos & Lugneos: sed quamvis eadem nomina conciderent, quis divinet, an de aliquo eorum hic agatur, aut de quo?

e Simile miraculum refertur de S. Patrick in ejus vita num. 129.

f Alia breviora habent, quod Sanctus revelatione divina cognoverit, capita illarum occultata esse in quadam cava arbore.

g Id est, mortuo.

CAPUT III.

Monasterii Glandelacensis fundatio: Sancti vite solitaria, fraudes demonis ipsi detectæ.

17 D E inde S. Coemgenus, cum ad patriam suam pervenit, cepit habitare in illa solitudine in Glandaloch, valle scilicet Duorum-stagnorum, in qua ipse in juventute sua Eremita erat, ubi vacca eum inventum prodidit, ut supra dictum est. Illam enim solitudinem ab initio multum dilexit B. Coemgenus, & in inferiori parte prædictæ vallis magnum monasterium fundavit, ubi duo rivi clari conflunt. Et multi hinc & inde ad eum venerunt; & fecit eos S. Coemgenus Monachos in illo loco; & plurimæ cellæ & varia monasteria per regiones Laginensium sub eo fundata sunt, & erat maxima multitudo Monachorum per diversa loca, sub cura S. Coemgeni. Ipse beatissimus Coemgenus prædictum suum monasterium & cetera, viris probatæ vitæ & sanctitatis commendavit, constituens singulis Religiosis officium suum; & exivit ipse ab eis solus ad superiorem ipsius vallis partem, quasi per unum milliarium a monasterio; & constituit mansuiculam ibi in loco angusto, inter montem & stagnum sibi, ubi erant densæ arbores & clari rivuli: & præcepit Monachis suis, ut nullum ciborum sibi genus darent; & nemo ad eum veniret, nisi pro maxima causa. Et ita solus, in superiore istius vallis plaga, inter montem & stagnum, in diversis locis, per quatuor annos Eremita fuit, in jejuniis & vigiliis continuis, sine igne & sine tecto; & habetur incertum, utrum radicibus herbarum, an fructibus lignorum, sive celesti pastu, suam sustentavit vitam: quia ipse nemini indicavit hanc questionem: sed sui Monachi claram cellam, in eremo ubi S. Coemgenus habitabat, inter superius stagnum & montem, in Australi parte, construxerunt; ubi modo est clarum monasterium, in quo semper viri religiosissimi habitant; & illud vocatur Scotice Disert-Caughin; quod sanat Latine; Eremita Coemgeni; Et ibi plures habitaverunt; & feræ montium & silvarum, feritate posita, mites comitabantur S. Coemgenum, & aquam de manibus ejus domesticæ bibebant. Et post prædictum tempus, multi Sancti convenientes, duxerunt S. Coemgenum de desertis locis invitum; & fecerunt eum habitare cum suis Monachis in prædicta cella; ibique S. Coemgenus semper voluit habitare, & ad Christum migrare; adhuc jam illic inter fratres satis stricte vixit.

18 Quodam die manens S. Coemgenus foris super lapidem, apparuit ei diabolus cum magna modestia, in forma pulcherrima, transformans se quasi in Angelum lucis; & dixit viro Dei: Ave, vir sancte Dei; ecce sum missus tibi a Domino, ut dem tibi consilium. Magnum jam laborem semper sustines, & laudant te sancti Angeli ante conspectum

Dd a

Do

Conferis monasterium Glandelacense.

Vitam Eremiticam ducit.

mites feræ cum comitantur.

Sancti demon habitationem magis commendat.

XXV. Domini; & imperat tibi Dominus, amantissime, ut de hac valle montana ad terram, habitabilem Monachis tuis post te, discedas. Et benedicens diabolus S. Coemgeno, illico post tale imperium in tenues evanuit auras. Sanctus autem Coemgenus, admirans de pulchritudine & modestia illius, si dæmon esset; & cur imperavit ei, ut discederet a loco, ubi vita sua a Deo & Angelis suis laudatur; si ille Angelus lucis esset, quia Deus potens est servis suis ubique bona preparare, ait: In hac valle, Deo permittente, ubi vita mea sive ab Angelo sive a dæmone laudatur, cursum hujus vite consummabo. Et postea ille Sathanas cum turba dæmonum ultra montem Tuayd, in Aquilonali plaga Hiberniæ, in regione scilicet Ultorum, S. Comgello a Abbati apparuit, & ait ei S. Comgellus: Unde modo venisti Sathanas, Sathanas respondit; De sinibus Laginensium, de valle videlicet duorum Stagnorum, ubi ille rigidus Coemgenus habitat, venimus; in illo jam loco ille rusticus cum miserabili cætu, meis discipulis septem annis multum nocuit indefinenter. Ego autem post omnes exivi ad eum, & ut de suo loco discederet, suasi ei; sed non profecimus; quia stabilitas illius nos omnes superat: nunc jam ego, cum mea familia, ad nostrum locum inanes vadimus; & vexilla nostra fracta esse ab illo, narrare ibi cupimus, volumus enim adhuc tentare eum. Tunc S. Comgellus ait ei: Revertere Sathana, cum meis Monachis ad S. Coemgenum, & nec post, nec ante eos venias ad eum, sed simul cum illis; & insidias tuas, tuumque dolum contra eum, præsentibus Monachis meis, manifesta illi: hoc tibi impero in Christi nomine. Et venientibus S. Comgelli Monachis ad S. Coemgenum, apparuit simul cum eis Sathanas, & narravit omnia S. Coemgeno secundum ordinem, sicut iussit ei S. Comgellus. Tunc S. Coemgenus gratias Deo egit, benedicens amico suo Comgello: & imperavit diabolo, ut nesciarium cætum suum de illa valle tolleretur semper. Dæmones jam statim imperio S. Coemgeni discesserunt de valle, ululantes terribili clamore, & perhibentes se nunquam acturos stationem in ista valle. Post discessum autem dæmonum rupes illa, de qua nocebant, hinc & inde, per orationem S. Coemgeni in stagnum cecidit magno fragore.

19 Consueverat S. Coemgenus in Stagno omnibus noctibus per intervallum horæ intrepidus orare; bestia vero horridissima de loco veniebat ad eum, & natans circuibat corpus ejus undique; sed tamen nihil Sancto nocebat. Patientia mira viri Dei imperium bestie sustinebat in aqua frigida, quasi nihil videret. Videns piissimus Deus maximam patientiam sancti servi sui Coemgeni, in visu horrendæ belluæ, & maximum ejus tormentum in frigida aqua; Angelum suum post tempus misit ad eum juvandum. Tribus de causis a Domino missus est Angelus ibi ad S. Coemgenum: Prima, ut a diversis suis gravibus laboribus levius viveret paulisper; secunda, ut horridam bestiam Sancto infestam repelleret; tertia, ut frigiditatem aquæ calefaceret. Adveniens enim Angelus Domini, statim omni nocte monstrum bestiale recedebat a viro Dei, & Angelo quasi in sinu ejus sedente, aqua circa eum calida fiebat.

20 Infra spatium prædictorum septem annorum, in margine aquilonali illius laci, S. Coemgenus oratoriolum sibi construxit ex virgis, ad Deum orandum quotidie; ibique Sanctus a nullo homine cognitus habitabat, & nullo humano alimento vescabatur, ut supra diximus. Quodam quoque die, venator Regis Laginensium Brandubh, & mac-Eathach, de se-

mine Enna (a quo nominatur gens Censelach, qui innumerabilem eadem in maxima plaga super Aquilonales Hiberniæ Provincias in bello magno fecit; & ille Brandubh regnum multarum Hiberniæ regionum, postquam ipse Regem Themoriz & Aileach, id est Edun filium Ammirach occidit in bello, tenuit) secutus canes suos aprum persequentes, venit in vallem illam: & aper oratoriolum S. Coemgeni intravit: canes autem non intraverunt, sed super petra sua ante ostium jacebant: & erat ibi sub arbore S. Coemgenus orans, & aves plures super manus & humeros stabant, & volabant circa eum, carmina suavia Sancto Dei canentes. Videns venator, stupescens de his, reversus est cum canibus suis illico, dimittens aprum liberum, causa benedictionis sancti Anachoritz; & miracula, quæ vidit ille, narravit Regi & ceteris omnibus. Et rami & folia arborum aliquando dulcia carmina S. Coemgeno canebant, ut intolerabilem laborem ejus cælestia carmina temperarent.

21 In tempore Quadragesimali, cum esset S. Coemgenus in deserto, Angelus Domini tribus noctibus venit ad eum, dicens: Rupes ista, quæ supereminet huic speluncæ in qua habitas, Christi famule, cadet super istam speluncam cito: ideo vade citius ad alium locum. S. Coemgenus respondit: Locus iste angustus est in quo maneo, & volo per tempus Quadragesimale in eo esse, nisi displiceat Deo meo. Angelus dixit: Vere manus omnipotentis Dei rupem istam, ne te occideret, pluribus diebus sustinet: & his dictis discessit. Beatus autem Coemgenus intra se ait; In Domino Deo meo Jesu Christo confidens, usque in Pascha hic manebo: veniente quoque vespere sancto Paschali, Angelus iterum S. Coemgeno ait; Cito de hac spelunca emigra, sequens me. Tunc S. Coemgenus secutus est Angelum sicis pedibus trans stagnum. Post discessum autem Sancti, rupes illa super speluncam prædictam cito cecidit, sicut Angelus prædixit.

22 Alio die beatissimus Abbas Munna in suo monasterio nomine Teach-Munna, quod est in Australi plaga regionis Censelach, audivit dæmonem alteri dæmoni dicentem: Ut quid tuus vultus, o amice, tam tristis est, & pallescit multum isto tempore? Alter respondit: Nempe cur non essem tristis? Nam ego & alii socii plures fortiter contra unum hominum multo tempore pugnavimus, & nihil valuimus. Locus enim, in quo ipse stat, proprius est noster ab initio mundi. Modo autem, sicut impossibile est homini viventi in flammis succensis consistere, ita nobis difficile est inter illum locum & cælum perlustrare; quia flammis orationum ejus urimur. Si vis nosse eum, ipse est Coemgenus, qui habitat in valle Duorum Stagnorum. Nos tamen in his diebus persuasimus ei, de loco illo ire in peregrinationem; & ipse modo est paratus ire, Deus non impediret iter ejus. Hæc audiens S. Munna, dæmonem illum in catena & ignita per virtutem Christi alligavit, per lapideum titulum, Dei auxilio huc usque in memoriam virtutis ligatum. Deinde S. Munna ad S. Coemgenum nuntios misit, qui S. Coemgeno verba dæmonum erga se per ordinem dixerunt. Et S. Coemgenus, gratias agens Deo & S. Munna, omisit vocem peregrinandi.

23 Quadam nocte S. Coemgenus cum suis Monachis hymnum e S. Patricii cantabant: repente autem B. Coemgenus admiratus tacuit, & suostribus vicibus hymnum cantare iussit. Hymno tertia vice deposito, benedixit eis S. Patricius. Quibus interrogantibus, cur iussit hymnum cantari, ipse tacens exposuit eis dicens: Sanctus Patroculus noster Patricius, cujus Hymnum cantastis, stabat in

aprum persequens ad Sanctum fugientem;

hunc orationem introitus profectus quæ circa canentes;

rupes jam casura

E

miraculose fulsit, donec evadat Sanctum.

S. Munna fraudem dæmonis detegit,

F

qui S. Coemgenum peregrinationem suaserat,

Hymnum de se canentibus;

pa-

A pavimento suffultus baculo, & benedixit nobis a carmine cessantibus. Ille est Patricius Archiepiscopus, qui Hiberniam de gentilitate convertit ad fidem, & ipse ante multos annos ad Christum migravit: ejus autem Hymni gratia in Vita sua narratur.

S. Patricius
a us bene
dicitur.

Per flammam
sacram flammam
pedibus
ambulantem.

24 Sequenti nocte S. Coemgenus nocturno silentio a loco ubi Hymnum S. Patricii cum suis cantavit, usque ad locum in quo nunc est civitas ejus, trans stagnum siccis pedibus ambulavit, putans quod nemo se tunc videret: tamen corarius ejus, nomine Cronanus, secutus est paulatim vestigia S. Coemgeni, similiter siccis pedibus, trans stagnum. Videns cum Pater sanctus de stagno post se descendentem ait ei: Quare, Frater, ausus es post me per insuetum iter sine mea licentia venire. Ideo tibi dico, quia tua ossa in loco, ubi erant Reliquiae meae, non erant sepulta. Sed tamen, ne sit desperatio, mecum eris in caelestibus. Ille autem Frater obediens, humilis & fidelis erat, & secundum varicinium viri Dei sibi contigit.

Secutus S.
Cronanus
qui prope
erat ab illo
respondente.

ANNO TATA F. B.

B

a Hic est S. Congellus Abbas Benchorensis, trium millium monachorum Pater; qui juxta Colganum obiit anno 600, juxta Usserum vero 601, octogenario major. Vitam dedimus 10 Maji.

b Illustrari potest hic locus ex Vita S. Aldani sive Meldoci 31 Januarii num. 23. ubi istam per nomina & circumstantias productur Brandubius Rex Legenia Australis, & narratur eadem Aldani filii Ammirech, quam refert Usserus in annum 198, ut dictum est in Comment. previo ad Aet. S. Patricii num. 36.

c De S. Munna ita habet Colganus in appendice 4 ad Vitam S. Columba: S. Munna, qui & Fintanus, Filius Tulchani, Abbas de Tegmuna in Lagenia, colitur 21 Octobris, quo vitam ejus prodigiis plenam exhibebimus. Ferror ut tam prodigijsa sit, ut etiam redatur suspecta sicut hac.

d Sicut Raphael Archangelus religavit demonium in deserto superioris Aegypti, Tobia viii.

e Vix dubium est, quin saeculo sexto & ultimo septimi extiterint plures Hymni compositi ad honorem S. Patricii; v. g. is qui a S. Secundino compositus creditur (forsitan non recte) in Vita ejus per Jocelinum n. 136. Potuit etiam compositus esse is, qui S. Bloco Slapensi Episcopo, non recte adscribitur; ut diximus in Commentario previo ad eadem Aet. num. 19. Creditur etiam esse, Sanctum pio se invocantibus benedixisse. Si tamen de Hymno hoc agitur, qui in Vita 3 S. Patricii apud Colganum, dicitur a quodam Sechenal compositus; videtur mihi fabula narrari.

f Alius hic Coronatus est ab eo, qui num. 2 dicitur S. Coemgenum baptizasse; quomodo ibidem ita inducatur prophetice loquens ad Sanctum puerum: Ego eroprimus Monachus tuus. Nam si idem esset, necesse foret, ipsum supergressum fuisse annum centesimum & quadragesimum aetatis ut minimum. Siquidem, juxta prophetiam num. 44 referendam, anno saltem supervixit aet. S. Coemgeno; qui annos centum & viginti dicitur implevisse: & ille saltem viginti annorum erat quando Presbyter S. Coemgenum baptizavit. Ubi vero hoc S. Coemgenum Reliquiae quiescerint, modo ignoratur.

CAPUT IV.

Monasterii ad alteram flammam ripam translatio.

S. Coemgeni cum SS. Columba, Kierano, aliisque amicis. Frater demonis detestatur.

25 Post haec Angelus Domini ad S. Coemgenum venit, dicens: **I**n nomine Dei, misit me te Deus, ut ad locum, quem constituit Dominus, in Oriente minoris flammam venias, & sis ibi inter Fratres tuos, quia illis erit resurrectio tua. S. Coemgenus dixit: Nisi Domino meo displicuisset, vellem in isto loco, in quo laborem pro Christo sustinui, manere usque ad obitum meum. Angelus respondit: Si tu cum Monachis tuis ad illum locum pergas, plures filii vitae semper in ipso usque ad finem saeculi erunt; & Monachi tui post te sufficientiam de terrenis habebunt ibi; multaque beatarum milliarum animarum tecum ex illo loco ad regnum caelorum resurgent. Coemgenus respondit: Vere, o sancte minister, impossibile est Monachis in ista valle montibus circumdata habitare, nisi Deus eos sua potentia adjuverit. Angelus respondit haec verba: Audi, vir Dei, quinquaginta sanctos viros in illo loco, caelesti pane de Monachis tuis, si volueris, satiabit Deus sine alimoniis terrenis, si unanimes in Christo permanserint post te: & unicuique ex eis morienti alius cum Dei timore & amore, in eodem habitu & professione, usque ad diem judicii succedet. Coemgenus respondit: Nolo jam ut sint Monachi mei tam pauci post me in illo loco. Respondit Angelus: Si ergo nolueris ut sint tam pauci in illo loco, multa millia in eo prospere & sine penuria, Deo eis jam preparante terrena commoda, per saeculum ibi erunt; tu vero de caelesti sede tuam terrenae familiae, sicut tu in Christo volueris, subministrabis: atque Deo juvante, tuos Monachos hic & in futuro gubernabis. Locus jam ille sanctus & venerabilis erit: & Reges, potentesque Hiberniae eum honorabunt, in honore Domini propter te, in terris, auro & argento, gemmis preciosis, ac sericis vestibus, in muneribus transmarinis; & Regum deliciis & fertilitate satis cumulabitur: Civitas enim magna illic crescit: Levitianaque a Monachorum tuorum tam sancta erit, ut nullus eorum illius introitus sub humo, tormenta inferni pertulerit: si vero volueris, ut isti quatuor montes, qui huic valli adherent, equi campi amenissimi & fructuosi sint, absque dubio Deus tuus faciet propter te. S. Coemgenus respondit: Creaturas Dei propter me moveri non cupio, quia aliter Deus meus potest locum adjuvare: & insuper omnes ferre horum montium domesticae & humiles mihi sunt, & de hoc quod dicis tristes essent. Haec & his similia sermocinantes inter se Angelus Domini & S. Coemgenus, trans stagnum ad locum illum super aquas ambula-verunt: & prospicientes, diligenter illum locum, Coemgenus Angelo dixit: Hic locus asper est. Scrobes enim multum abscondunt superficiem ejus, & nullus locus sepulturae aptus est in eo. Respondit ei Angelus: Isti lapides immobiles sunt ab aeo usque hodie; ab isto autem die semper mobiles erunt, & in ipsa terra, quam Angelus significavit S. Coemgeno, nullus lapis immobilis invenitur.

Monasterium
Sanctus ab
Angelo locum
monasterii
translatum.

Abbas locum
qui pro di-
citur locum
futuri mag-
nifici erit
gloria.

26 Deinde non longe superaditus Angelus iterum ad S. Coemgenum venit, dicens: In nomine Domini nostri Jesu Christi, surge tu cum tuis, & exite ad locum quem Dominus apertum resurrectioni vo-

Monasterium
Sanctus ab
Angelo locum
monasterii
translatum.

Ex. 10.

stræ ordinavit. Post hæc verba discessit. Adhuc S. Coemgeno in eodem loco manente; ecce vir bonus de nobili genere Laginensium, nomine Dymma b filius Tiagni, venit ad S. Coemgenum; cui ait vir sanctus; Die constituto tu cum tuis ad me veni, ut sarcinas & ædes Fratrum ad alium locum, a Deo nobis constitutum, transferatis. Veniensque ille homo sicut promisit, interrogavit eum S. Coemgenus dicens; Duxisti tecum omnes homines tuos, sicut dixi tibi? Respondit Dymma; Octo filios meos cum ceteris duxi mecum; nonus autem remansit domi nolens venire. S. Coemgenus dixit: Quo nomine vocatur ille? Respondit Dymma: Vocatur Moelguby. Dixit ei S. Coemgenus, Heu! proprium nomen est illi; ipse enim post paucos dies, in Australi Laginensium plaga quæ dicitur Censelach e, crucifigetur; & vere congruum nomen illi fuit Moelguby id est, Calvus lugubris, quia exitus lugubris sibi accidet. Iterum S. Coemgenus propheticè prædixit Dymma dicens: Tu vero & octo filii tui non jugulabimini; sed post penitentiam quiete ibitis ad cælum, quod ita completum est.

Absterge
pro suam
alia trans
fuit.

27 Post talia vaticinia Dymma, cum suis filiis & servis & ceteris, inde supellectilem & ædes elevantes, deposuerunt in loco signato ab Angelo S. Coemgeno. Postea S. Coemgenus ait: In hoc loco civitas mea crescet, in qua erit resurrectio mea. Interrogantibus Dymma & filiis ejus, ubi ecclesia & cæmeteriam illius loci ædificaretur; S. Coemgenus dixit: Hic olim pastor quidam sepultus est, & circa eum multi resurgent: nam cæmeterium hujus loci hic erit. Et ait sanctus Coemgenus Dymma & filiis ejus: O filii, spinas & tribulos abscindite, & facite initiationem hujus loci: in hoc enim loco sepulti eritis: ibi enim post multum tempus templum meo nomine ædificabitur Deo, & sub altari ejus jacebitis. Illa enim vallis possessio Dymma erat; & illam totam Dymma & filii sui Deo & S. Coemgeno obrulerunt. Octavus autem filius Dymma, nomine Dycoll, humiter supra vires præ omnibus laborabat: cui S. Coemgenus dixit: O fili, benedictus & amabilis Deo & hominibus eris: & sicut humiliores præ ceteris; ita tu, & semen tuum post te, sublimior eris; & fratrum tuorum dominaberis. Postea Dymma cum filiis suis gaudens de benedictione S. Coemgeni, ad sua exivit. Cæpit autem S. Coemgenus in illo loco sanctissime v vere, id est asperissimis vestibus indui, & sine lecto super nudam humum jacere, & nimis jejuniis; non gustando nisi herbas & raro aquam, & continuis vigiliis, & esse sine lecto & igne frequentius foris, & ita vixit ibi multo tempore; donec sancti Patres, rogantibus discipulis ejus, illum de hac asperitate, ad societatem Fratrum, per rationem revocaverunt. Et in ipso loco clara & religiosa civitas in honore sancti Coemgeni crevit, quæ nomine prædictæ vallis, in qua ipsa est, id est Gleamdaelach d vocatur: ipsaque civitas est in oriente Laginensium, in regione quæ dicitur Fortnatha.

Absterge
pro suam
alia trans
fuit.

28 Quidam homo, audiens zonam auream in elemosynam S. Coemgeno datam, venit plenus dolo, & petivit zonam illam; dicebat mendaciter, matrem suam captivam esse, & quod pro solutione ipsius quaesivit zonam; & hoc falsum erat: deditque Sanctus zonam auream, ut pro matre sua daret. Ille jam exiens cum zona tribus vicibus mirabiliter erravit, & nullo modo potuit viam suam agnoscere; tertia autem vice, cognoscens culpam suam, venit ad S. Coemgenum; & confessus est quod inique egit, & egit penitentiam.

29 Alio tempore audiens S. Coemgenus, tras Abbates, id est Columbam & Comgellum & Gai-

nicum congregatos in unum locum, qui dicitur D Hicysneach, perrexit ad eos; volens cum eis fraternitatem firmare; & erat illo die magna ratio splendorum, conveniens ad sanctum Columbam, ubi erant Sancti. Et videns S. Columba S. Coemgenum a longe [venire] ad stationem, surrexit ob honorem illius, & stabat quousque S. Coemgenus illuc pervenit. Appropinquans jam S. Coemgenus illi stationi, ecce canes ferocissimi & horribiles occurrerunt ei, volentes eum comedere; videntesque omnes putabant, quod Sanctus cum suis occideretur a canibus. Sed signans S. Coemgenus contra impetum canum, ipsi nuntii Dei mississimi effecti sunt, & pedes S. Coemgeni & vestimenta, gaudentes multum, auribus, & naribus, ac lingua lambebant. Et videntes tale miraculum, benedictionem Deo in Sanctis suis dederunt. Inceperant autem homines rustici illius stationis S. Columbam, quod stabat tam longe causa adventus Coemgeni. Dixitque eis S. Columba; Cur, miseri homines, non surgeremus in adventu famuli Dei Coemgeni; cum Angeli Domini in adventu ejus consurgent in cælo. Et de hoc testimonio multum edificati sunt omnes qui ibi erant.

Ipse adh. S.
Columbam

canes ferocissimi
volentes eum
comedere

Sancti
sunt enim
propter
dilectionem S.
Columba

30 Alio tempore beatissimus Coemgenus ad visitandum sanctissimum Kyeranum g Abbatem, qui instituit civitatem suam scilicet Cluain muc-Noyss, quæ est in Occidentali plaga regionis Midæ, super ripam fluminis Synna contra provinciam Connactorum, perrexit. Sed S. Kyeranus, antequam S. Coemgenus ad se venisset, tertio die de hoc sæculo ad Christum migravit; & corpus ejus in quadam basilica super feretrum constitutum est, donec S. Coemgenus & alii Sancti ad illud sepeliendum pervenirent. Pervenientesque S. Coemgenus sero ad monasterium S. Kyerani, intravit basilicam in qua erat sanctum corpus; & imperavit omnibus Fratribus foras exire; volens ipse illa nocte solus commorari ibi juxta sanctum cadaver. Et exeuntes omnes Fratres foras, S. Coemgenus ostium illius basilicæ clausit diligenter, & mansit ibi solus usque ad crastinum: sed quidam de Fratribus ante fores basilicæ vigilabant usque mane. Orantesque ibi S. Coemgenus, beatissima anima S. Kyerani reversa est ad corpus suum; & ipse surgens cæpit loqui salutiferis verbis ad S. Coemgenum; & voces utriusque liquido audiebant Fratres foris manentes. Rogavit S. Kyeranus S. Coemgenum, ut, in signum æternæ societatis, uterque vestem suam commutaret invicem; & sic fecerunt. Apertoque crastino die basilicæ ostio, invenerunt Fratres S. Coemgenum vestibus S. Kyerani indutum, & S. Kyerani vestibus S. Coemgeni circumdatum: & corpus Kyerani calidum erat, habens rubicunditatem in facie, indicavitque S. Coemgenus Monachis S. Kyerani fraternitatem & societatem, quas ipse & S. Kyeranus inter se, & tua loca, & Monachos suos semper firmaverunt. Et Fratres qui vigilabant illa nocte ante basilicam illam, hæc testificabantur. Traditoque S. Kyerani corpore honorifice humo, S. Coemgenus ad suam reversus est civitatem.

S. Kyerani
sunt enim
propter
dilectionem S.
Columba

canes ferocissimi
volentes eum
comedere

Ipse adh. S.
Columbam

31 Contigit aliquando S. Coemgeno cogitatio, ut vellet solus peregrinari, & perrexit solus de suo monasterio, volens longe peregrinari. Videntesque eum solum euntem sanctus Eremita, Garbanus nomine, ait ei; O homo Dei, quo pergis? Melius est jam in uno loco fixus manere in Christo, quam de loco ad locum in senectute discurrere: nullam enim avem sua ova in volatu fovere audivisti. Hæc audiens S. Coemgenus, compunctus est corde, & promisit redire ad suum locum, & tunc S. Garbanus Deo & S. Coemgenus se cum sua cella semper obrulit. Et ipse sanctus Garbanus propter civitatem Atheliath

Ipse adh. S.
Columbam

Ipse adh. S.
Columbam

A cliath habitabat, quæ est in Aquilonali Laginensium plaga, super fretum maris posita: & illud Scotice dicitur Dublus & quod sonat Latine Nigra therma; & ipsa civitas potens & belligera est, in qua semper habitant viri asperissimi in præliis, & peritissimi in clafibus.

32 Rediensque S. Coemgenus a S. Garbano diver-
tit ad sanctum seniore Berchanum, qui erat cæ-
cus, volens verba Dei audire ab eo: Sanctus autem
Berchanus, prævidens prophetice adventum S. Coem-
geni, ait discipulis suis: O filii, balneum sancto
seniori nostro Coemgeno, ad nos hodie venienti,
citius præparate. Postquam jam Coemgenus illuc
pervenit, dixit ei B. Berchanus: Sancte Pater, in
balneo tibi preparato divina ostensione, lava corpus
tuum. Cui S. Coemgenus respondit: Vero, Pater,
ex die quo hoc propositum in juventute accepi, non
balneavi usque hodie nisi in frigidis aquis, causa
corporis mei humiliandi; sed tamen, propter te, &
Deum cuius electus es, balneabo. Et S. Coemgeno
se lavante in balneo, S. Berchanus ait ministro
suo; Duc mihi, Frater, ficones & sancti Coemgeni;
vidit autem sanctus Berchanus spiritualiter demonem
sedentem in ficone S. Coemgeni, & dixit ei: Ut
quid stas hic, o nequissime demon? quomodo ausus
es intrare ficonem sancti viri? Respondit demon:
Demones nihil possunt ei suadere nisi sub specie
boni, ita ego ficonem ejus intravi, suadens ei pe-
reginari & deferere locum suum, quod est malum
in specie boni: & hæc dicens demon, clamavit al-
te, rogans ut dimitteretur inde exire (ante enim
conspectum Sanctorum Dei, demon potestatem sui
non habebat) habensque demon licentiam eundi,
evanuit ex oculis Sanctorum. Postea autem S. Coem-
genus & S. Berchanus, propinantes sibi invicem
verba salutifera, unus eorum rediit ad suos Fratres
glorificans Deum; alter vero in sua cella cum ti-
more & amore Dei mansit.

ANNOTATA. F.B.

a Levitiana, si bene scriptum est, videtur significare
sacra seu Levitica Monachorum ministeria.

b De Dymma & filiis ejus nihil legi alicubi.

c Censelach pars Australis Lagenia, vide num. 20.
d Vide Commentarium prævium, num. 1.

e Ex Actis S. Columbæ & junctis illustrandis, Sancti hi
notissimi sunt: quondam autem in loco, qui dicitur Hi-
cysneach simul convenerunt, nec per conjecturam assequi
possum, ut nec locum Hicysneach; nisi forte legendum
sit Hi-cuanach quæ est regio Mennela.

f Statio, id est Catus, Conventus &c. Vide Glossarium
Cangli.

g Ferocissimi sunt molossi Britannici; sed lapideos opor-
tet fuisse circumstantes, quod nemo eorum in auxilium
Sancto accurrerit.

h De S. Kierano ejusque monasterio, mentio fit in vi-
ta S. Patricki per Jocelinum 17 Martii num. 98, confir-
matur ad ea quæ hic dicuntur. Ufferus putat eum obiisse
anno 549, annos natum triginta tres. Collitur 15 Septem-
bris.

i Idem habemus ex vita S. Grellani, citata apud
Colganum in Vita septima S. Patricki num. 44.

j De eodem S. Berchano agit Ufferus ad annum 570
in Indice Chronologico: forsitan idem est qui collitur 12 Octo-
bris junta Colganum in Triade Sanctorum pag. 613.

k Fico, Calceamentum ligni genus, monachis Eboracis
usuratum: vide Cangium.

Miracula & beneficia a Sancto viri Præ-
dicti præstata.

33 Colmanus filius Carbri, Dux quartæ partis
Aquilonalium Laginensium, habuit in ju-
ventute sua quamdam nobilem feminam in uxo-
rem: cum vero non convenissent sibi invicem mori-
bus suis, illam dimisit, & accepit aliam uxorem
pro ea. Illa autem quæ dimissa est malefica erat
valde, in magicis artibus, & repleta est ipsa zelo
contra virum suum Colmanum Ducem; & occide-
bat illa omnes soboles alterius per incantationes suas
magicas. Illa enim ut audiebat filium vel filiam illi
natum esse; veniebat ex aliqua parte contra villam
in qua infans fuerat, & cantabat magies quousque
infantulus esset mortuus: Cumque esset illi in se-
nectute infantulus genitus, statim baptizatus est,
ne sine baptismo ab illa occideretur venetica, & vo-
catus est Foelanus: quem illico Dux pater suus mi-
sit ad S. Coemgenum, ut ipse defenderet eum per
virtutem Dei a prædicta muliere, & nutrirer eum in
seculari habitu: & obtulit illum S. Coemgeno, ut
ipse cum semine suo apud S. Coemgenum per se-
culum sepeliretur; & serviret ei, si vivus evaderet
Foelanus. Et suscepit eum S. Coemgenus gaudens,
& nutrit eum in habitu laicali, sicut præcepit pa-
ter suus, diligebatque eum valde. Et non habens
sanctus Coemgenus, unde haberet novum lac in-
fantulo nutriendo, quia mulieres & vacæ longe
erant a suo monasterio; oravit ad Dominum ut ali-
quod adjutorium tribueret ei. Et Dominus illico
misit de monte propinquo cervam ad S. Coemge-
num, de cujus lacte infans Foelanus nutritus est:
quæ cerva bis quotidie veniebat ad monasterium S.
Coemgeni, & mulgebatur ibi a quodam Fratre, in-
fanti Foelano, quousque ille adultus fuit, & missi-
me redibat ad pascua sua. Quadam quoque die
mulgens Frater illam foris, posuit vas cum mulso
lacte super terram; & veniens corvus rapax voluit
illud bibere, effuditque rostro suo vas cum mulso
in terram. Hoc videns S. Coemgenus ait corvo
illi; Multo tempore hoc nefas te & genus tuum
postea pœnitebit; id est multæ carnes, in die mi-
grationis meæ ad cælum, parabuntur, & non come-
deis ex eis: & si quis ex vobis per audaciam suam
tangere voluerit, de simo seu de sanguine occisorum
animalium illis diebus, statim morietur, & omnes
tunc læti erunt; vos autem super cacumina circum-
stantium montium tristes eritis, garrientes & litigan-
tes inter vos præ tristitia. a Hoc autem miraculum
usque hodie omni anno completur.

34 Audiens prædicta pestifera mulier, quod puer
Foelanus apud S. Coemgenum erat; venit & stetit
in cacumine montis Eanach, qui ab Australi plaga
civitatis S. Coemgeni imminet: & de illo monte in-
trespexit monasterium S. Coemgeni, ut puerum Foel-
anum venenis & incantationibus interficeret diabolici-
is. Hoc sentiens nutu Dei Pater Coemgenus, ait
Fratribus suis: O fratres, diligenter occultate pue-
rum Foelanum, ne videat illum diabolica mulier,
quæ respicit nos de monte propinquo; & hoc dicens,
surrexit ad Deum contra illam in orationem. Illa
deambulans hinc & inde circa cacumen montis, age-
bat magicam suam artem: sed a Deo creata est: &
nihil videns persistebat adhuc in malitia sua, & ceci-
dit de cacumine montis per aspera in præceps, in
vallem scilicet Cassain; & lacerata est membratim,
& ibi periit illa misera infelicissime.

35 Post hæc vernali tempore idem puer Foelanus
postu

Infans Col-
manus For-
lanus.

ut a for-
lanus.

S. Coem-
geno tradi-
tus.

Ex archiepiscopo
S. Patricki
traditum.

Corvus qui
illud effudit
vas cum mulso
in terram.

Verifica-
tio per
Saul.

*Ex MS. Idem, alio-
modo / no po-
mo a. d. d. u.
le. p. ac-
nat.*

postulavit poma a S. Coemgeno; & volens vir Dei satis placere illi, benedixit arborem, scilicet salicem, & illico dulcia poma Dei gratia apparuerunt in illa; de quibus puer faciatum est, & illa salix adhuc omni anno poma Dei nutu producit. Alia die ipse puer respuens frigidum lac, petivit calidum a S. Coemgeno. Coemgenus jam non inveniens patellam, lac effudit in cumicem b ligneam, posuitque manibus suis super ignem, & ignis nullo modo ligno nocuit; sed in eo intus lac mirabiliter Dei potentia calefactum est.

*Ex MS. Idem, alio-
modo / no po-
mo a. d. d. u.
le. p. ac-
nat.*

36 Alio tempore cum praedictus puer Foelanus esset juvenis, misit eum S. Coemgenus, & alioscum illo, ad S. Mochonne c; & ipse Sanctus praedixit e suis dicens: Homines de familia Sancti Patris Coemgeni ad nos hodie veniunt, & praeparate illis refectio- nem. Postea Foelanus cum suis illuc pervenit, & susceptus est cum gaudio; & interrogavit Sanctus Mochonne juvenem Foelanum dicens, Ad quid venisti ad nos? Respondit Foelanus. Non indicavit nobis, o sancte Pater, causam pro qua noscer senex Coemgenus misit nos ad te: sed hoc jam scimus, quod consilium secretum Coemgeni tu scis, & vult ipse ut confirmes illud. Dixit ei S. Mochonne; Sapienter respondisti, fili: hoc est enim quod vult noscer Pater Coemgenus. Opportunum tempus venit, ut tu, fili, ex nostro consilio & oratione, in regno patris tui sedeas, & semen tuum post te usque ad finem saeculi d. Sed quicumque de tua prole successoribus S. Coemgeni contrarius fuerit, omnia bona hic & in futuro auferuntur ab illo. Postea felix juvenis Foelanus in regno patris, cum oratione & exhortatione S. Coemgeni & S. Mochonne sedit: & prosperatum est regnum in manu ejus, per gratiam Sanctorum.

*Ex MS. Idem, alio-
modo / no po-
mo a. d. d. u.
le. p. ac-
nat.*

37 Quodam tempore ipse Foelanus venit ad salutandum nutritium suum S. Coemgenum. Hoc audientes inimici ejus, qui volebant regnum suum apprehendere, magnas insidias constituerunt contra eum, volentes eum occidere. Illud in spiritu videns sanctus senex Coemgenus, narravit diligenter Duci Foelano alumno suo, quem multum diligebat: & benedicens eum, praecipit ei, ut secure rediret ad sua, Ibi jam pauci erant cum Duce Foelano. Ipse siquidem, Foelanus, confidens in benedictione sancti Patris sui Coemgeni, exivit recta via ad regionem suam: & veniens inter insidias inimicorum suorum, apparuit ipse cum suis in formis & velocitate cervorum. Et sic evasit ille ab inimicis suis incolumis, per benedictionem viri Dei.

*Ex MS. Idem, alio-
modo / no po-
mo a. d. d. u.
le. p. ac-
nat.*

38 Tres aliquando scholastici, de campo Lipsi, qui nominatur pianities Lagenensium, venerunt ad S. Coemgenum, volentes consilium ejus observare: unus eorum Melcrium vocabatur: ipsi Philosophiam & inter se meditantes, supradictus Melcrium alios duos superabat in quaestionibus. Alii autem duo irati occiderunt eum, & decollaverunt in valle Castain, in qua praedicta mulier malefica occubuit. Sciens hoc S. Coemgenus intus in cella sua, dixit magistro hospitum: Duo juvenes scholastici, qui hodie homicidium perpetraverunt, ad te citius veniant: & ne sis latus in adventu eorum, sed responde eis dura verba obscure: & sic fecit minister. Tunc illi videntes asperitatem illius contra se, dicebant tristes ad invicem: jam sanctus Pater Coemgenus, sciens facinus nostrum, praecipit isti Fratri, ut ageret nobis istam asperitatem: faciamus ergo bonum consilium, id est coherentes illi scelus nostrum, poenitentiam agamus. Et ait eis S. Coemgenus: O filii, malum opus perpetrastis: sed adhuc in Dei misericordiam confidite, & revertimini ad quem occidistis, meumque baculum vobis

cum portare, & ponite super pedus illius: & caput illius, quod inter pedes suos dimisistis, congrue collo suo apponite: & credo quia resurget ad vos. Nulla jam bestia eum adhuc tetigit, excepta vulpe modicum de sanguine ejus bibente. Illis euntibus, & sic per omnia agentibus, qui occisus erat, quasi de gravi somno surrexit a morte: & simul ipsi tres gaudentes ad S. Coemgenum redierunt. Ille autem scholasticus, qui a morte suscitatus est, Monachus obediens, usque ad obitum suum, apud S. Coemgenum mansit: praecipitque ei S. Coemgenus, ut ne umquam longius irret a monasterio, nisi ducens hospites ad locum martyrii f ejus, ut viam eis ostenderet per montes. In illo nunc loco Crux g posita est. Aliis autem duobus redeuntibus praecipit, ut in peregrinationem irent, & postea religiose viverent, quod illi magno affectu compleverunt.

39 Quidam vir regius ad sanctum senem Coemgenum venit, ut zonam suam benedictam acciperet ne ab inimicis suis jugularetur: & revertens ipse cum zona benedicta ad sua, turba inimicorum suorum magna venit obviam ei in via plana: videntesque eum inimici sui impetum fecerunt fortiter in eum. Tunc ille, accinctus zona sua, cepit invocare nomen S. Coemgeni: & illico illi nullo modo potuerunt videre eum, circumdaturum ab eis: sentiensque ille ex loquela ipsorum quod se non vidissent, sic incolumis per medium eorum invisus per gratiam viri Dei evasit.

40 Aliquando Rex b Lagenensium, cum Nepotes Neill, & Aquilonales Provincie secum regionem Lagenensium ad eum devastandum intrarent, venit ad S. Coemgenum, querens ab eo consilium. Sed non permittens eum S. Coemgenus in vallem suam intrare, in supercilio montis Australis stetit, ubi nunc terebynthus est Regum: & misit legatos suos ad S. Coemgenum; quibus vir sanctus dixit; Rex ex jure humano, pro patria sibi commissa debet bellare, si aliter non poterit eam defendere. Hec verba sancti Dei audiens Rex, letus & promptus rediit ad bellum; & ante se ingens bellum factum est, in quo Nepotes Neill a Lagenensibus valde superati sunt, & Aquilonales ad internecionem redacti sunt. Ipse jam Rex cum Lagenensibus, post bellum, gratias egit Domino & S. Coemgeno.

41 Quidam Miles, nomine Rotanus, comam pulcherrimam habebat, quam valde diligens nutrebat omni cura; & propter eam luxuriose vivebat, nihil curans de anima sua. Hoc audiens sanctus senex Coemgenus, multum sibi displicuit; benedicensque ipse aquam, misit ei, & iussit inde caput suum lavaret, quasi pro benedictione. Ille jam caput inde lavans cum gaudio, totam comam deposuit: sciensque ipse quod hoc voluit S. Coemgenus, venit & egit poenitentiam coram Sancto; promissitque de emendatione vitae suae. Videnique vir Dei satisfactionem ejus; benedixit caput illius, & in eo alia coma statim crevit, quae fuit facis pulchra, sed non pervenit ad primam. Postea ille Miles, Deo & Sancto ejus in omnibus gratias agens, rediit ad sua.

ANNOTATA D. P.

a Non miror ultimam partem huius propheticae interpretationis quotannis impleri: corvi enim ubique sunt crecant.

b Scutella profundior Belgice komme.

c De Mochonna agit Colganus 8 Martii; cuiusque numerat inter discipulos S. Columba mille: oportet igitur, quod hic refertur, contigisse circa initium saeculi 7: nam in finem saeculi 6 S. Columba obiit. Nos de eodem S. Mochon-

A S. Mochonna de Eas-mac-neire, eadem 3 Martii egimus inter Praeternissos.

d Liqueat consideranti, prophetiam hanc non fuisse impletam.

e Que vel qualis Philosophia aut Philosophi fuerint in Hibernia circa seculum 7, equidem ignoro. Si Bardos aut Druidas induxisset Auctor, inter se pugnares aut litigantes, invenisset forsitan fidem aliquam: est enim facinus illis dignum.

f Ne martyris quidem hic umbra est.

g Cum dicat Auctor Crucem postea fuisse ob mortem miraculi, & suo tempore adhuc fuisse: facile credo occisum aliquem, ibidem a Sancto resuscitatum; quamvis haec circumstantiae fabulosa videantur; usitatum enim erat Hibernis Cruces figere in locis, quibus aliquid memorabile contigerat. Ceterum per Belgum moris est, forsitan & tunc in Hibernia fuit, Crucem plantare eo loco ubi aliquis trucidatur; ut moneantur fideles orare pro occisi anima: unde forsitan ob mortem interfecti dumtaxat, non autem resuscitati, Crux eo loco steterit.

B h Rex iste Lagenia videtur fuisse Brandubius, de quo supra num. 20. Nepotes Nielli, (si praelium hoc commissum est, post eadem Aldi secundi) fuerint Aldus tertius cognomento Slane, ex Dermotio Rege nepos Nielli, & Colmanus Regni consors; qui ambo anno 600 interierunt.

CAPUT VI.

Spiritus Propheticus. Spiritualia beneficia varis praestita. Obitus.

42 **L** Atrones de gente Degha, de regione Kemselach a, venerunt & absconderunt se in montibus juxta Monasterium S. Coemgeni, volentes quamdam villam in plebe nepotum Moel illa nocte sequenti rapere, & occidere viros ejus. Hoc a Domino sancto seni Coemgeno revelatum est. Tunc S. Coemgenus, in promptu alium nuntium non habens, cuidam viro caeco a nativitate nomine Guaire, jussit ut iret ad illos, & indicaret eis de latronibus. Ille jam resurgens sine excusatione, illuc Angelus Domini venit ad illum, & illuc duxit, & inde reduxit eum caelesti lumine eum incolamem. Habitatores praedictae villae gratias agentes, absconderunt se cum suis intus locis; latrones autem inde vacui reversi sunt.

Per eorum munus ab Angelo delectum.

43 Coriarius b quondam nomine Cronanus, postea autem vir sanctus ac pius coram Deo & hominibus, qui Claram-cellam Domino aedificavit, misit legationem ad S. Coemgenum, ut ipse Fratrem fidelem & idoneum ad se mitteret, per quem sua secreta S. Coemgeno remandaret. Ad quem sine mora sanctus Pater Coemgenus Berchanum c Monachum misit, secundum morem antiqui temporis solum. Illo jam Fratre iter incipiente per silvas & montes desertos, invenit quamdam mulierem speciosam, solam in via, expectantem conductum per desertum. Quae videns illum, dixit ei: O homo Dei, propter Deum omnipotentem, dimitte & suscipe me ire tecum per eremum. Frater itaque propter Deum concessit, & promisit in fide sua se expectare, donec per desertum ad villam suam reduceret eam. Et illa apprehensa est in amore ejus: ipse enim pulcher erat, valens flore juventutis; tentavitque eum frequenter blanda locutione. Postremo autem pervenientes ad quemdam amnem, dixit ei: Rogo te, Domine, in Christi nomine, donec aquam bibam, & balneum in aqua, expecta; ego jam lassus sum a via: ideo autem hoc fecit, volens pulchritudinem

Berchani Monachi.

sui corporis illi ostendere. Illa nudans se, d Berchanus caput suum in terram posuit, nolens eam respicere; & oppressus illico gravissimo somno, veniens mulier de aqua, videns eum dormientem, concupivit nimis cum eo cubare: tollensque Fratris vestimenta, cepit concumbere cum eo, amplexans eum manibus suis. Miles autem Christi expergesectus a somno, resistit ei fortiter ulnis & genibus; & saliens de manibus ejus, cepit flagellare eam per dorsum & latera. Sanctus autem Coemgenus & sanctus Cronanus divinitus haec omnia viderunt in cellis suis longe, & ait S. Cronanus: Viriliter age, o bone Frater Berchane, flagellando impudicam. Sanctus autem Coemgenus ait: O fili, charissime Berchane, indulgens parce, & noli miseram flagellare. Haec verba Sanctorum, sedentium in suis cellis, beatus Monachus Berchanus in deserto longe audivit Dei nutu: & audiens jussionem sancti sui Magistri, cessavit flagellare feminam; & illa poenitentiam agens, duxit eam Berchanus secum per eremum sicut promissit: & magnificans illa sanctitatem viri Dei, narrabat amicis suis quae gesta fuerunt in via.

EX MSS.

ad impudicam tentam,

constanti absentis SS. Coemgeni & Cronani:

44 Beatus autem Berchanus perveniens ad cellam S. Cronani, susceptus est cum gaudio; & gratias egit ei S. Cronanus de virili suo agone; & remittens eum ad S. Coemgenum, inter alia secreta ait ei: Indica Patri meo Coemgeno, quia desidero uno die secum migrare ad Christum. Hoc audiens S. Coemgenus, dixit propheticè: Non uno die nos ambo ibimus ad caelum, id est, non eodem anno: sed tamen in ipso die migrationis meae, post tempus migrabit ad Christum, & uno die postea solennitas nostra erit, & sic factum est.

ille de olim suo & Cronani prophetat:

45 Quidam crudelis miles, latrocinia frequenter inter juga montium exercebat, & nihil de bonis operibus curabat, nisi tantummodo quod nomen S. Coemgeni quotidie, credens in Domino, ad animam suam auxiliandam, invocabat. Die quoque quadam conclusus est ab inimicis suis, & jugulantes eum, posterius truncaverunt. Postea Angelus Domini venit ad S. Coemgenum, dicens; Quidam homo miser, qui quotidie contra periculum animae suae te invocavit, Christi miles, hodie truncatus est. Tu ergo in Dominum tuo viriliter age, & vade post daemones, qui trahunt animam ejus ad supplicia; quia licet corpus confectum est, animam tamen ejus de inferno per Dei potentiam eripias. Tunc S. Coemgenus confortatus, conductu Angelico in aera conscendens, animam illius miseri a daemonibus liberavit per Christi virtutem, & fuit in illo certamine a nona usque in crastinum. Monachi autem sui dolentes, mirabantur de absentia sui sanctissimi senis decrepiti: veniensque ad fratres suos crastino die de aere, statim dixit eis: O Fratres mei, corpus illius miseri, pro quo fui in caelo, inter sepulcra vestra sepelire; quia anima ejus liberata est a daemonibus, & in requie est coram praesentia Dei. Sic Fratres fecerunt, admirantes gratiam Dei in sancto Patre suo.

Se quotidiis invocantis animam

F demonibus eripit, &

& corpus sepeliri jubet.

46 Quaedam virgo sancta, nomine Cassayr, filia Aedha, videns in aere sanctum senem Coemgenum, aspersimis pellibus indurum, rogavit illum in nomine Christi, ut meliores vestes a se acciperet. Vir autem Dei respuit illas, ne per avaritiam sathanas ad se accederet. Sancta autem virgo de hoc tristis effecta est, quae postea se & cellam suam cum suis omnibus sub regula S. Coemgeni tradidit. Tunc venit Angelus Domini, & tollens aspera vestimenta sua a sancto senis & decrepito Coemgeno, vestivit eum praedictis vestibus sanctae virginis. Pro qua re vir Dei & sancta virgo cum suis gratias Deo persolvebant.

Vestimenta meliora vestiant.

ut ab Angelo in caelo indueretur;

47 Qui-

EX MS.

47 Quidam homo, Critanus nomine, & inimici sui, pacem fecerunt in conspectu S. Coemgeni, & ipse sanctus senex commendavit utrumque in fide alterius: sed post tempus suscitata spicula dissensionis inter eos, venerunt ipsi ad S. Coemgenum, ut restituerent pacem ante illum. Altercantes invicem in via, illi irati occiderunt eum: & postea venerunt ad S. Coemgenum, & male locuti sunt de illo, quasi nihil mali ipsi egissent ei. Quibus S. Coemgenus dixit: O miseri, quid dicitis coram me in dolo? vos occidistis eum hodie, non curantes de fide vestra: jam ego præsens spiritu sui, quando eum interfecistis: revertimini ad eum citius, dicentes ei, ut sine mora vobiscum ad me veniat; ut vos sciatis quantum valet custodia fidei in Christo. Illi ita agentes, qui occisus erat surrexit a morte, & cum illis ad S. Coemgenum venit: & illi omnes, secundum iussionem S. Coemgeni, poenitentiam egerunt: qui autem a morte suscitatus est, gratias egit Coemgeno, magnificans Deum in omnibus.

48 Duo, rei mortis, in campo Lissi, a Rege Laginensium sunt ad occisionem ducti. Cum jam pervenirent ad locum occisionis, rogaverunt simul S. Coemgenum: unus eorum rogavit, ut vitam æternam sibi peteret; alter vero, vitam præsentem postulabat. Sanctus videlicet senex Coemgenus spiritu præsens erat illis, licet corpore absens: & ipse in cella sua orabat pro illis Deum, & Deus largitus est eis secundum petitiones eorum, propter orationem fidelissimi Coemgeni. Unus enim illorum illico occisus est, commendans se Deo per gratiam senis Coemgeni, & anima ejus ab Angelis adducta est in cælum: alterum vero ipsorum volebant lidores Regis tota die occidere, nec occidere, nec crucifigere ullo modo potuerunt eum. Interrogantes autem eum circa vesperam, pro qua arte magica non poterant arma vel fustes corpus ejus laniare, dixit eis: Audistis hodie, quomodo rogavimus, ego & socius meus, sanctum senem Coemgenum; ille, pro vita æterna; ego, pro vita præsentis. Illum illico occidistis, & animam ejus acceperunt Angeli Dei: ego vero video sanctum Patronum nostrum Coemgenum circa me, jacula & ictus vestros a me rejectantem. Hoc cum nuntiatum esset Regi, iussit ut ille Deo & S. Coemgeno liber dimitteretur: & sic dimissus est ille, gratias Deo & S. Coemgeno jugiter agens.

49 Cumque jam sanctissimus senex Coemgenus, in venerabili senectute, de hac vita ad Christum vellet migrare; perfectæ, ab infantia usque ad senectutem, in mandatis Dei currens, in sanctitate

& iustitia, in multis virtutibus, signisque plurimis, duodecim probatissimos de Monachis suis misit ad locum, ubi, ter Hymno suo decantato, beatissimus Archiepiscopus Patricius assistit: qui quidem bonæ voluntatis homines, recte a Domino in ipso loco, sicut S. Coemgenus promisit, accipiunt; ideoque illos misit S. Coemgenus illuc, ut rogarent ibi Dominum pro petitione S. Coemgeni, quam ipse non indicavit eis: & rogaverunt Fratres Dominum pro petitione S. Coemgeni, nescientes adhuc eam: finitæque oratione reversi sunt ad S. Coemgenum. Tunc S. Pater Coemgenus, sciens esse donatum eis, quod postulaverunt; indicavit eis petitionem suam, id est, ut ipse de sarcina carnis deponeretur, quia ei olim a Deo promissum est, se de hoc sæculo non esse migraturum, donec ipse rogaret Deum pro hoc. Audientes Fratres hæc verba, valde tristes effecti sunt. Pater autem Coemgenus cepit consolari eos de promissione Christi, perhibens se regnum Dei adhuc vidisse in corpore vivens: docuitque eos, suam regulam & mandata Dei diligenter custodire. Postea elevans manus suas, benedixit eos, & locum suum: acceptoque Christi corpore & sanguine a Sancto Mocherog f Brittone, cujus cella est in Oriente ipsius civitatis S. Coemgeni, Fratribus jam in fletu gemituque constitutis, post centum viginti annos in præsentis vite [transactis, migravit] inter choros Angelorum Archangelorumque agmina, tertio Nonas Junii, ad Jerusalem cælestem, ad regnum sine fine, Dominum Deum nostrum Jesum Christum, cui est cum Deo Patre & Spiritu sancto gloria, honor, & potestas per omnia sæcula sæculorum.

A N N O T A T A F. B.

a Kenselach, Australis pars Lagenia.

b De Cronano coriario vide num. 24 & sequenti die inter prætermisissos.

c Alius hic ab eo videtur, de quo num. 22 egimus: ille enim cæcus erat.

d Tentata impudicitia satis inverecunda descriptio.

e De Sanctorum præsertim Hibernorum præliis cum demonibus, vide quæ dicta sunt in Vita S. Columba, num. 91, nona hujus.

f De Mocherog Brithone &c. nihil reperio, nisi forte si Mochuarocus Abbas, qui colitur 9 Februarii juxta Colganum; in cujus festo dicitur obisse inclitus Princeps Domnaldus Hua Lochlainn, apud eundem Colganum 27 Martii, in S. Gelaso Abbate n. 17.

DE S. GENESIO EPISCOPO,

CLAROMONTE IN ARVERNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

Sancti cultus & Acta. Fabulæ rejectæ.

GIRGA
DCLVII.

URbs Arvernorum Claromontensis, inter Sanctos suos Episcopos quamplurimos, colit hoc 11 Junii S. Genesium, vicessimum quintum Sedis suæ Antistitem: cui nunc dicata est Ecclesia Collegiata, per ipsum constructa olim, & S. Symphoriano, cum in ea sepeliretur, sacrata. Est ibidem in Ecclesia S. Petri altare S. Genesii. Præterea numerantur variae parochiæ, sub nomine alicujus S. Genesii in Registro beneficiorum diocesis ipsius; scilicet S. Genesii l' Infant, & des Pres, in Archipresbyteratu Claromontano; S. Genesii de

Retz, in Archipresbyteratu Limaniensi; S. Genesii de Thiers, in Billoniensi; pres Casmede in Saucilangensi; S. Genesii de Campestra, in Rochefortensi; & alia duo in Menatensi atque Hermanciensi. Venerum celebratur die quinto Junii alius S. Genesius, Comes Arverniz, quem asserit Savaro in Originibus Claromontanis construxisse quinque ecclesias Chamalortii, easque cum castro suo donasse S. Bonito Episcopo: & Jacobus Branche, de Sanctis Arverniz, in Vita ejus, appellat eum infantem & Comitem Arverniz. Præterea

A circa alius S. Genesius Martyr colitur xxviii Octo-
bris Thierrii ad fluvium Doram, vulgo Thiers: Eo-
die, licet sit festum Apostolorum Simonis & Jude, sit
tamen Commemoratio istius S. Genesii Martyris in to-
ta diocesi Claromontensi: in qua celebratur hoc xxi
Junii sub ritu semiduplici Officium Ecclesiasticum de S.
Genesio Episcopo & Confessore. Hinc intelligitur, ex
ipsius locis petendum discrimen plurimum huius nomi-
nis Sanctorum, quis & ubi colatur, quod nostri orti
modo non est; sed si id faciat Arvernorum aliquis,
habebit nos dociles in mensis huius Supplemento.

Asa-
bulfo
omss.
2 Alia ex codice Ms. submisit nobis Petrus Fran-
ciscus Chiffetius; sed quæ aliquot sæculis post ejus obi-
tum scripta minus placent. Dicitur enim ibi subrogatus
Felici Episcopo, quem habuisse scitur successorem; &
quia Episcopi olim etiam nomine Papæ honorari sole-
bant, cum Pontificem Romanum factum teneatur. Hanc,
autem fabulam ita apud Arvernos invaluisse scribit
Savaro, ut difficulter aboleri possit. Aliquam Vitamed-
derant Gallice dictus Savaro & supra nominatus Jaco-
bus Branche: quibus similia edidit Latine Saussayus in
Martyrologio Gallicano, unde elogium transumpsit Ca-
rolus le Coite ad annum DCLVI, quo arbitratur Epi-
scopum creatum: quod & nos daremus, nisi ex Illidiano
prope Claromontem monasterio, accepissemus antiquio-
rem contextum sincerioris Legendæ; quæ licet encomia-
stica magis quam historica sit, nec vetustatis valde
magna; est tamen fons eorum sepe ornatum quæ ba-
beamus de Sancto isto verosimilia habentur, nec fabulosis
ullis commentis permixta, prorsus autem congrua Le-
gendis in bodieno Claromontano præscriptis.

B **3** Quod ante Episcopatum Archidiaconi fuerit Ge-
nesius, ibi non dicitur; nec etiam quod ab ejus in-
stitutione processerit S. Præjæctus etiam Episcopus Cla-
romontanus; utrumque tamen ad huius diem natalem
xxv Januarii & annum prænotatum dederunt Saussayus
atque le Coite; & constat ex Vita illius; quam nos
ad dictum diem xxv Januarii auctore constanti ex
Mss. veteribus secundo loco edidimus: in qua num. 3
ista leguntur. Cum Præjæctus polleret industria can-
tus & literæ; parentes illius Genesio Archidiacono
studuerunt commendare, qui postmodum Arver-
nica urbe Præsulatus obtinuit dignitatem. Qui
cum vidisset naturæ nobilis puerum diligentius enu-
tritum, prius pecuniam ei credidit in alimoniam
pauperum; crescente postmodum eruditionis inda-
gine, suo eum frequentius faciebat interesse consi-
lio. Hæc ibi. At auctor coarctus in Vita S. Boniti,
etiam Episcopi Claromontensis, ex veteribus Mss. ad
diem xv Januarii illustrata, num. 17 ista habet:

C Magnilocense cœnobium Genesius nobilissimus Pon-
tiffex in propria constituit gleba, atque virum ve-
nerabilem Evodium instituit Patrem. Dicitur mona-
sterium Gallice Man-lieu & Grand lieu appellatur.
Hospitale vero ab eo est constructum prope portam san-
cti Spiritus, nunc ab Hospitali nomen sortitum.

4 Epitaphium in albo marmore, retro altare sui sa-
celli imperite sculptum, ita a Savarone representatur:
Huic sub arvo requiescunt membra Papæ Ponti-
ficis, Vir gente Romanus, natione Clarus, plerique
sux pius Pastor extitit. Hanc inquit de in propria
prædia opere suo sublimavit fabrega Pontificalem.
Quam accepit Cathedram rexit in pace. Annus
LXII ejus, quæ vita quod mansit in sæculo anni fue-
runt, megrans de mundo, imperante Principe Fran-
corum Rege. Carolus le Coite mortuum scribit anno
DCLXII, quo tempore Arverni suberant Austrasii, a
quibus tunc Rex assumptus erat Childericus II, filius
Chlodovei II & frater Chlotharii III, Regis Neustria
& Burgundie; sub quo ante degens videtur Princeps,
appellatus aut hoc nomine apud posteros indigetatus:

hinc in Epitaphio legitur imperante Principe Fran-
corum Rege. Cetera isto in epitaphio, verbis aliquot
forsen obrutis mutilo, obscura intellectu, non vacat
operosius excutere, ipso illustrandi conatu magis forsitan
obtenebrandi. In Breviario Claromontano, post pro-
prias, de quibus supra, Lectiones, hæc additur Oratio:
Tuere nos, misericors Deus, & B. Genesii, Con-
fessoris tui atque Pontificis, cujus natalicia celebra-
mus, tribus semper gloriari præsidii.

V I T A

Ex Ms. Legendario Illidiano monasterii, a Jacobo
Bardou, ibidem Religioso, communicata.

B Eatus Genesius Arvernica civitatis extitit
oriundus, nobilissimis parentibus ex Sena-
torio ordine procreatus, sicut in chronicalibus ge-
nealogiis legitur. Hic a primæva ætate liberalibus
literarum studiis traditus, omnibusque disciplinis
instructus, nec non & Ecclesiæ Christi mancipatus,
ita admodum æquipollere cœpit, ut nec practicæ vi-
tæ administrando cessaret officia, nec theoreticæ vitæ
contemplativa proculdubio aberraret a via. Student
siquidem sagacitati, quæ erant Cæsaris reddebat
Cæsari, & Deo quæ Dei erant. Omnes denique
populi ad eum, tamquam ad vivarium recurrabant,
sitientesque venam aquæ viventis ex ejus pectore
hauriebant, ita ut etiam flumina de ventribus eo-
rum aquæ vivæ fluere, & aliis propinarent; di-
cente Domino, Qui biberit aquam, quam ego do,
siet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Joan 4.14

2 Omnis itaque ætas, omnis sexus, & omniseum
conditio diligebat: unusquisque quod suum erat in
eo habebat, imitans Apostolum dicentem, Factus
sum Judæis tamquam Judæus, ut omnes lucriface-
rem. Juvenes eum diligebant, quia fraterna eos ad-
monitione exhortabatur, ut mundi malitiam decli-
narent, & astutiam serpentis & columbæ simpli-
citatem imitarentur, & saperent. Senes ipsum vere-
bantur & amabant; quia sedulo eos admonere, ut
qui primam vel secundam vigiliam custodire ne-
glexerant, saltem tertiam custodirent. Juvenulas
affabiliter hortabatur ut sorores, anus ut matres, ut
mundana desideria fugerent, & se immaculatas cu-
stodirent, atque uni soli Deo vero & immortalis
sponsio adhererent. Florens denique his atque hu-
jusmodi rebus, vigiliis atque orationibus intentus,
corpus ardebat jejuniis, faciem attenuabat, esu-
rientes & sitientes alebat, nudos operiebat, infirmos
& in carcere languentes consolabatur & visitabat,
hospitio vagantes & egenos suscipiebat, idem ipse
eis ministrabat, mortuos condiebat atque sepelie-
bat, Deum ipsum in membris suis suscipiebat.

3 Cum igitur migravit a sæculo Arvernica civi-
tatis Episcopus, Genesius ad Episcopatum pete-
batur. Ita etenim vox & sententia populi in unum
convenit, ut & omnes Genesium vellent, & omnes
Genesium peterent, & omnes Genesium Antistitio
dignum clamarent, nullumque alium Episcopum
fieri posse vociferarent. Ad quorum voces Gene-
sius, quasi sibi conscius trepidabat, & ne id sibi
fieret orabat. Accersiti itaque Episcopi, triduanum
jejunium omni Clero & populo indixerunt, & ut
de ordinatione Episcopi solliciti essent Deumque de-
precarentur, injunxerunt.

4 Transacta vero die tertia, Arvernica Sedis
Episcopum Genesium consecraverunt, ac resistan-
tem & invitum vellet nollet inthronizaverunt, con-
gruentibus & concordantibus authenticarum locis
Scripturarum: sicque cum Dei laudibus gratula-
bundi

AUCT.
G.H.

Oratio

Nobiliter
natusEt annis
vixit
etiam

Joan 4.14

maior
re
infruit
2, 20.
1 Cor.
9, 20.Et vacat
operibus
misericor-
diæ.
FAd Epi-
scopatum
populatureundem
aprimo
admon-
strat

EX MS. bundi recesserunt. Sanctus quoque Genesius, de impo-
 Mar. sito sibi honore quasi metuens & murens, Do-
 21, 30 minum Jesum rememorabatur, dicentem: Jugum
 meum suave est & onus meum leve. Quanto
 2. oc. namque se majori sarcina pregravari sentiebat, tan-
 24, 31 to magis sobrietati deditus erat; id secum metuens
 revolvebat, Quia hic homo cepit edificare & non
 potuit consummare. Inter homines quippe presen-
 tiliter degebat, sed cum Deo jam essentialiter vi-
 vebat, cum Martha quique satagens in exteriori-
 bus ministrabat, nec minus ad Domini Jesu vesti-
 gia cum Maria sedebat, & ex dominico ore verba
 viva recipiebat.

Postmodum vero quinquennio officium Epi-
 scopatus sui administrans, sed & frequentias & con-
 cursus populorum sustinere non prevalens, atque
 inter hujus seculi procellas naufragium metuens,
 qualiterque clavum jam putridæ navis ad litus tor-
 quere posset hæsitans; seculo se abrenuntiaturum
 decrevit; Romamque profectus est sub habitu pe-
 regrinantis; ubi multa per eum Deo operante facta
 sunt miracula, de quibus modo per singula non est
 narrandum. Multi etenim cæci illuminati, curati
 paralytici, mundati leprosi, obsessi a daemonio libe-
 rati. Nemini ægroto manum imposuit, qui non
 protinus redideretur sanitati. Plurimi quoque car-
 ceribus tenti, & ferreis compedibus astricti, mox
 ut B. Genesius advocaverunt, ejusque nomen me-
 moraverunt, miro modo vinculis emancipati, sed &
 carceribus sunt liberati. Tantam vero ei gratiam
 contulit Dominus, ut plurimorum miraculorum pa-
 trator mirificus efficeretur.

6 Sed & Arvernenses, diu de amisso Pastore
 morrentes, utrum viveret, utrum jam obiisset dubi-
 tantes, plurimi eorum Romam decreverunt profi-
 cisci, consilium quid facerent, vel quomodo se ha-
 berent, ab Apostolico accepturi. Denique Romam
 venientes, Antistitem suum, jam a longo tempore
 amissum, recognoverunt; ejusque pedibus provo-
 luti, clamare ceperunt; Curnos, Pater, deservisti?
 aut cui oves a Domino sibi traditas Pastor commi-
 sisti? Gaudebant igitur & flebant; & ne gregem
 suum desolatam relinqueret, attentius orabant.
 Gaudebant etenim, quia incolumem eum & sanum
 videbant: flebant vero, quia tamdiu eo caruerant.
 Beatus itaque Genesius, misericordia motus, sicut
 semper misericordiz & pietatis [visceribus] afflue-
 bat, talibus suadens verbis breviter est assatus; Fra-
 tres & filii, hortatur nos Dominus noster Jesus
 Lu. 13, 33 Christus, sicut in Evangelio secundum Lucam legi-
 mus, dicens, Qui non renuntiaverit omnibus quæ
 possidet, non poterit meus esse discipulus; omnis
 autem qui reliquerit domum aut patrem, aut uxore-
 rem, aut filios, aut agros propter nomen meum;

centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. D
 Quapropter vos, Fratres, non expedit tristari, quia
 Dominus Jesus memor suæ promissionis, tempora-
 lia bona mihi quamvis indigno centuplicavit: decu-
 jus clementia & bonitate confido, quia æterna æter-
 naliter accumulabit. Itaque libet exclamare & di-
 cere, Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei,
 ipse est qui restituit hereditatem meam mihi.
 Surgite, & iter nostrum apparate; quia, sicut vidi
 in visione, Arverniam Sedem habeo visitare.

7 Qui prope surgentes, atque de societate &
 regressu Antistitis sui gratulantes, quæ itineri ne-
 cessaria erant paraverunt; atque secum, Benedictus
 Deus & pater Domini nostri Jesu Christi; pater
 misericordiarum & Deus totius consolationis, qui
 consolatur nos in omni tribulatione nostra, musica-
 re ceperunt: & addebant; Quia non amovit a
 nobis misericordiam suam. Itaque die altera, illuce-
 scente, quasi peregrinaturus, cum magna civium
 frequentia civitatem exiit, sicque iter arripuit. Ve-
 niens denique Arverniam, non longe ab urbe resedit,
 ubi postea monasterium Virginum collocavit, quas
 regulariter vivere instituit. Cives ergo, adventum
 Episcopi sui audientes, & cum crucibus & cereis
 omniæ ecclesiæ apparatu obviam ei progredien-
 tes, Gloria in Excelsis Deo, canebant; &, Bene-
 dictus qui venit in nomine Domini, subungebant.

8 Appropinquante igitur eo ad civitatem, alii
 de muro præcipitabant, alii per portas & posternas
 irruerant, atque alii alios comprimebant, suum diu-
 tissime desideratum cupientes videre Episcopum.
 Multi quoque e villis, vicis, & castellis, audientes
 famam & adventum B. Genesii, infirmos suos tra-
 xerunt, ac coram eodeposuerunt; qui in momento
 a quacumque detinebantur infirmitate liberati, &
 sanitati pristinz restituti sunt. Degit autem post-
 modum parce vivendo quadraginta annis, in qui-
 bus ecclesias fabricavit, monasteria construxit, Dei-
 que voluntatem quoad vixit incessanter implevit.
 Ingruente vero mortis tempore, convocatis ad se
 turbis, & in Dei amore hortando corroboratis, va-
 le dicto viaticum accipiens, & oculos manusque ad
 cælum erigens, dixit; Pater mi, gratias ago tibi;
 quia oves quas tradidisti mihi, tu ipse custodisti,
 nullusque aliquam illarum de manu tua rapere po-
 tuit. Et hæc dicens spiritum exhalavit. Tanta vero
 odoris fragrantia ibi confestim adfuit, ut omnes
 qui aderant, sperarent totam domum aromatibus
 repleti. Sepultus est igitur in suburbio Arvernica
 civitatis, in ecclesia B. Symphoriani, ubi per eum
 multa dantur beneficia ægrotis: præstante Domi-
 no nostro Jesu Christo, qui vivit & regnat in uni-
 tate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculo-
 rum. Amen.

DE S. ISAACO MONACHO

MARTYR CORDUBÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

G.H.

De scriptore Martyrii, ejusque mentione in Martyrologiis.

ANNO DCCCLX
 Cordubam, urbem Hispaniæ Betica clarissimam,
 fuisse illustrium Martyrum palestram, septus dixi-
 mus & dictum sumus, potissimum hoc mense Junio; in
 quo plurimi passi sunt sub Saracenis, quorum urbs regia
 illa fuit. Horum Martyrum certamina descripsi in suo Me-
 S. Eulogio moriali Sanctorum S. Eulogius, Cordubensis Doctor & ele-
 scriptus Huius Archiepiscopus Toletanus (qui & ipse postea glorioso

martyrio coronari meruit xi Martii, quando ejus Acta
 illustravimus) prius autem per Epistolam, ipsomet an-
 no, Incarnationis DCCCLI, Æra DCCCLXXXIX
 datam Wilelmo Episcopo Pampilonensi, strictim indi-
 cavit, quod sequenti, postquam Perseus Presbyter
 xi Kal. Majas occubuit anno, 111. Nonas Isaac
 Monachus decedit: postea in Præfatione ad dictum
 Memo-

A Memorale agit de S. Isaaco Monacho: denique lib. 2 cap. 2 Martyrium ejusdem deducit. Memorale istud fuit Commentarii illustravit Ambrosius Morales, qui secus lib. 14 Chronici Generalis Hispania cap. 7. Martyrium S. Isaaci describit: sicut etiam fecerunt, Joannes Marietta, lib. 3. Historia Ecclesiastica de Sanctis Hispania cap. 10; Martinus de Rona, de Sanctis Cordubensibus fol. 87; alique. Pars autem post martyrium annis inscriptus est S. Isaac Martyrologio Usuardi his verbis: Civitate Corduba B. Isaac Monachi, qui cum esset annorum viginti & septem, pro fide Christi gladio necatus est. Secuti sunt Belianus, Grevenus, Molanus, Galefius, Canisius; & ante hoc Martyrologia varia manu exarata & typis cusa, ac postimum Romanum sapientis auctoritate Summorum Pontificum recognitum. Additiones Greveni ad Usuardum die 4 cum ponunt, Morales ad caput 2 lib. 2 aliquod encomium habet ex Indiculo Luminoso, ut auctoris antiquioris, quod est hujusmodi. Zelo Dei Isaac religiosus, non humana instigatione, sed divina commotus; nec usitatum callem nostris temporibus, sed oblitteratum incedens; antiquum persecutionis fumum non sufferens animo, Judicem adiit; & ea, quæ alter flagello duro vexatus negabat, quæ inter verbera se non dixisse iustator debilis personabat; athleta fortis, belliger miles, abundantiori persecutione firmavit, potiori prælio intentavit, & ingenua mente inclinavit, ingenua morte peregit, consummavit, implevit: ut ostenderet hominibus fidei se zelo commotam, non timore necessitatis præventum; ut constanti fiducia Ecclesiæ prælians bella, aperte proferret & patule, quod quibusdam indicibus super comprehensum stagebant firmare. Ut etiam produceret Dominus athletarum suorum mundo victoriam, & militum suorum rudi sæculo propalaret constantiam, & ostenderet quod in novissimis temporibus etiam victores haberet, qui bella Domini eo instinctu, quo primi intentaverant, præliarentur.

ACTA MARTYRII.

Auctore S. Eulogio Martyre.

EGO quidem volumen hoc Memorale Sanctorum appellans, illis tantummodo a archiepiscopis commentaveram; e quibus prior ille monachorum globus, ad resistendum mendacissimo vati, processerat. Sed postquam ex urbibus, viculis, oppidulis, & castellis certatim prorueret ad hoc certamen viros ac mulieres cognovi, neque quemquam vereri Præsidis tribunal comperi, sed omnes pro testamento, & legibus Dei nostri mortem incunctanter elegisse conspexi; universis illud Ecclesiis, supra solidissimam petram fundatis, dicavi; ut tantum haberent cuncti de triumpho eorum suæ consolationis & gloriæ exemplum & gaudium, quantum fuit illos ex diversis locis venisse, & in exemplum totius Ecclesiæ discrimina passionum subiisse. Sed reor quod inter ipsos principatum obtinet S. Isaac Monachus, qui prior e b Tabanensi cœnobio in forum descendens, Judicem adiit, atque his verbis eum aggreditur: Vellem (inquit) Judex, cultor fidei strenuus, fieri, si modo tu non differres ordinem rationemque ejus mihi exponere. Cui cum libenter, quasi jam circumculo fidei suæ credituro juveni inflatis buccis, surgenti gutture, crepitantia infra cava palati verba institutionis lingua fallax proferret, scetz hujus auctorem Mahomad fore prædixit, qui Angeli Gabrielis magisterio illustratus, verbum Prophetismi ab Altissimo nationibus

Juni Tomus I.

relaturus accepit; legem instituit, Paradisum diffudit, regnumque celorum plenum epulis & luxibus seminarum edocuit. Sed & alia plura, quæ hic disponi perlongum est, ex ritu pro vano arbitrio prosequente, protinus ephebus ille venerabilis Monachus, ut erat apprimè litteris Arabicis imbutus, Arabice dans illi responsum: Mentitus, ait, est vobis (ita maledictionibus tabescat divinis) qui tanto scelere implicatus, tantorum agmina perditorum invasit, secumque inferorum barathro mancipavit. Ille etenim dæmonio plenus, dæmoniacis favens præstigiis, letale morbidis propinans poculum, æternæ perditionis luet interitum. Quare vos scientia præditi a talibus non abdicatis periculis? Quare non renuntiantes ulcus pestiferi dogmatis, perennem fidei Christianæ Evangelicam sospitatem optatis?

2 Hæc, & his similia ore pudico, summis reverentiæ ausibus viribusque, lingua peracuta, Beato differente Isaac, stupore nimio Judex turbatus, ac veluti amens effectus, ubertim lacrymasse perhibetur: & quadam mentis hebetudine occupatus, vix potuisse fertur, exprobranti se Monacho respondere: sicque manu extensa faciem ejus verberanti, confestim Monachus dixit: Consimilem imagini Dei vultum audes ferire; vide qualem propter hoc redditurus sis rationem. Idcirco, a confedentibus secum sapientibus deprehensus arguitur, quod gravitatis censoris oblitus, leviter per semetipsum ad cædendum Martyrem egerit; & præsertim, quia secundum legum suarum sententiam, is qui pro crimine dignus est mori, nullius pœnæ convitiis lacerari debet. Tunc Judex ad Sanctum Isaac conversus ait: Forte madidus vino, aut phrenesi captus, ad ista, quæ profers, non facile potes advertere. Nam ipsius vatis nostri, quem tu temere convitiis impetis, sententia manet irrefragabilis, animadvertere debere in eos, qui talia de ipso non verentur profiteri. Ad quem venerabilis Isaac intrepida responsione ait: Ego quidem, Judex, nec vino madidus, nec quolibet morbo saucius sum; sed zelo justitiæ conflagrans; qua ratem vestrum, vosque expertes existere comperi, veritatem vobis exposui: propter quam si mors furibunda occurrerit, libens excipiam; placidus subeam, nec ab ejus casibus cervicem meas avertam. Novi enim, Dominum dixisse; Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum.

3 Tunc Judex carceri illum tradens, protinus Regi causam ejus innotuit; qui tantæ accusationis eventu perterritus, illico ferocioribus animis ferociter promittit edictum, dicens, morti usquequaque fieri debere obnoxium, talem in auctorem fidei suæ ferentem convitium. Hinc Dei servus, ad necem damnatus, vertice plectitur; hinc in stipite elevatus capite deorsum appenditur, atque ultra amnem in spectaculum urbis locatur, tertio Nonas Junias, Feria quarta, Era 6 octingentesima octuagesima nona. Cujus corpus post aliquot dies cum ceteris, qui eum imitando perempti sunt, igne crematum, & in favillam conversum, deinceps in amnem projectum est.

4 Sed necesse est exponere, quibus indiciis vel prodigiis hic B. Isaac extiterit in infantia denotatus: ut ex eo divinitus ad coronam martyrii illum fuisse credamus electum, ex quo in matris utero positus terribilem valde parentibus stuporem intulerit. Tribus namque vicibus una die, paulo antequam nasceretur, visus est loqui: cujus rei novitate perterrita mulier, pene mortua, vim verborum nequaquam potuit intelligere. Alio etiam tempore, cum adhuc

Ee septem

Eu 112

casus in facie

intrepidas respondes:

Mart. 10. F

Martyr obit an. 851,

in infamia prodigiis clor;

A septennis existeret, virgo quædam cernit per visionem globum luminis e celo descendere; & inter omnium præstolantium turbam solus hic ulnas extendens, manibus lumen excepit, rotamque ejus claritatem ori suo injectam ebibit; felicem tunc & vere beatum omnibus, tali condignum munere, nuncupantibus. Hæc sunt infantie ejus prodigia & signa, quæ illum dignum martyriolone antea portenderunt.

g Nam quidam Sacerdos ex cœnobio Tabanensi, ex quo idem Beatus ad agonem processerat, peractis Missarum Dominico die solenniis d, septimo scilicet Iduum Juniarum, qui post quintum martyrii sui diem evenerat, in quodam lectulo Fratrum recumbens, obdormire paulum cœpit; & ecce subito per somnium vidit puerum decoris pulcherrimi a partibus Orientis venire, schedamque miræ pulchritudinis manibus gestantem sibi adstiteret: quam ab eo accipiens, scripturam ejus legere cœpit. Erat enim his exarata sermonibus. Sicut Pater noster Abraham, Isaac filium Deo in sacrificium obtulit; ita & nunc Sanctus Isaac, in conspectu Domini, sacrificium pro Fratribus immolavit. Et continuo quidam e civitate venientes, dixerunt Beatum e Hieremiam Martyrio cum aliis fuisse coronatum, per Dominum nostrum Jesum Christum, cujus exemplo nonnulli ad publicum sub eandem professione perempti sunt.

Lib. 2. cap. 2. f Epitome vix & martyrii. 6 Beatus itaque Isaac, ex civibus Cordubensium nobilibus & locupetioribus parentibus natus, dum primævos adolescentiæ annos ingrederetur, atque inter opes bonæque genitorum tenerrime degeret, adeo ut peritus & doctus lingua Arabica f exceptoris reipublicæ officio fungeretur; ex improvise spiritali flagrans ardore, Monachorum vitam optans, Tabanos viculum petiit: qui in partibus Aquilonis, inter prærupta montium & condensa silvarum, septenis ab urbe milliariis distans, formosissimis in exercitatione vitæ monasticæ, virorum atque ancillarum Dei rumoribus decoratur. Siquidem in eodem cœnobio virum, summa timoris Dei reverentia præditum, Hieremiam patruelem habebat:

qui etiam inclitus opibus, rebusque abundans, & D conjux ejus venerabilis Elisabet, ac liberi, totaque pene cognatio, sumptu proprio fundamenta ipsius cœnobii facientes, divinarum legum perenni adhæsi obsequio, pridem sese eo contulerant. Ibi per triennium B. Isaac sub regularibus disciplinis, seu sub reverendissimo Abbate Martino, prædictæ femine fratre, in sancto proposito militans; exemplo divinitus illustratus, forum adiens, Judicem petiit, & ordine quo in præfatione libri disposui, felici obitu sub testimonio Domini Nostri Jesu Christi, in eadem regia urbe 211 Nonas Junias, feria quarta, Era octingentesimo octuagesimo nona, occubuit g. Cujus corpus equuleo suspensum, post aliquot dies cum ceteris, qui eum imitando decissi sunt, rapacissimo igni commissum, usque ad ultimam favillam minutum est, ac deinceps anni perendum immersum est.

ANNOTATA G. H.

a Socrates lib. 4 cap. 18 cœnitium Monachorum in Ægypto describit. Hinc Latini asceteria, & aristeria dicta: in Vita quoque S. Antonii num. 108 archisterium dicitur, ubi plura annotamus. E

b Tabanense cœnobium, a Saracenis destructum esse, Monachis in urbem confugientibus, dicit Eulogius lib. 3 cap. 10: sed ubi præfate finem fuerit, ignorat ait Morales.

c Era Hispanica 889 convertit in annum Christi 851, quo cyclo Solis 25 littera dominicali D, feria quarta in diem 3 Junii incidit.

d Recte, die scilicet 7 Junii, utroque (ut solet) termino incluso.

e Coluntur eodem 7 Junii Hieremias, & quinque ejus socii Martyres, etiam Martyrologio Romano inscripti.

f Exceptores, explicat Morales scribas publicos; Tamaguri, Tabelliones, sive Amanuenses.

g Anno ætatis 27, inquit Usuardus: quod nescio unde accepit.

C DE S. ATHANASIO THAUMATURGO,

IN ASIA MINORI MONACHO.

D. P.

Elogium ex Ms. Synaxario Divionensi.

Mecia
200

Sæpius laudatum nobis Collegii nostri Divionensis Synaxarium, a Petro Francisco Chiffletio ipsi comparatum, nobisque ad tempus aliquod benigne commodatum, inter plures aliunde vix aut ne vix quidem adhuc notos Sanctos, etiam hunc dedit. Dedit autem cum Elogio prolixiori, quam alios passim alibi reperit: sed absque ullo, ut ante ceteros solet, disicbo, atque ultimo loco: quod argumento nobis est, post eandem inscribi Synaxario capisse nomen ejus; & locum dat conjectandi, posteriorem quoque ætate fuisse, & x vel xi sæculo floruisse: alius enim character temporis nullus in elogio potest deprehendi. Ipsam quoque diuturnioris exercitationis palæstram prius ignoravimus, nisi nominaretur Sangaris fluvius, Sangarius alius, ΣΑΓΑΡΙΣ in nummo Julia piæ Augustæ apud Ortelium in Thesauro Geographico dictus, ac nomen istud bodieque restans. Hic varis ab Orta in Occasum, rursumque ab Occasu in Ortum reflexu, Phrygiam majorem percurrent, ad Pessinuntem denuo in Occasum torquetur, Bithyniam intrigaturus, ac Pontum Buxinum denique ad Chelam Sinus Mariandini subiturus. Intra hanc fluvium insu-

lare monasterium habuit Syncreticus quidam, nescio Eutran an proprio nomine a baptismo, an vero appellativo a genere vel officio Senatorio sic dictus; cui S. Athanasius junxisse se dicitur, ut immergeret illius subditos ad observantiam exemplo verboque reduceret, sicut & fecit; & bonorum operum ac dierum plenus ibi abijt; sed inde mox translatus in propinquum Trajani monasterium, illud miraculorum suorum magnitudine ac multitudine celebrius reddidit. Manet tamen & hujus monasterii situs ignotus adhuc nobis, nisi quod in minor Phrygia, seu Mysiam majorem malis dicere, inter Chrysen & Lamponiam, Trajanopolis quadam fuerit; quo tamen non ausim referre nomenclaturam monasterii, quod a conditore potius suo nomen crediderim ex usu medii ævi accepisse. Nihil facilius explicaverim, quam S. Athanasio huc patria fuerit: nam Kibyrrhoitarum in elogio nominata regio, nulla nobis innotuit. Kibyrrhoitia, si scriberetur a Cyparissio Messenice Promontorio, Peloponnesum diceremus Sanctum fuisse: sed hæc longe quaesita divinatio est. Dicamus ergo, quod præcipuum est, prædicta Synaxaria ad hunc diem inscribi,

ad San-
garem,
fluvium
Asia mi-
noris,
commeran-
tis,sub titulo
Thaumaturgi pro-
ponitur.

A *scilicet, Memoriam ad ipsam Patris huius A'θανασίου α' Θεοματουργῆ, Memoriam Sancti Patris nostri Athanasii Thaumaturgi, sequenti Elegia explicatam.*

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ μέγα Ἀθανάσιον, ὁ τῷ ἱστορημαζομένῳ α' Τραϊανῷ μονῷ τοῖς θαύμασι καταπλησμένος, χάρις μὲν ᾧ ἔξ' Κυβερνήτου. Οὗτοι εἰς ἡλικίαν ἔλθον, καὶ τ' ἀσπὸν βδελυζόμενοι, ἑξῆλθον ἀπὸ γαλι- καὶ μοναχίται· καὶ περιτρίχον ἐκ τῶν ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐνέμενοι πεδινάκῃσι ἀνδράσι, τὰς ἀρετὰς πάντων ἀνιμῶντο Συγγαλῆος δὲ αἱ Μοναχίαι γίνονται, ἰδίαν μίτην ἔχον ἐν τῇ Σάγγαρι ποταμῷ, καὶ Μοναχίαι σκληραὶ καὶ ἀνδρείαι· ἀποδείσαντες δὲ αὐτοὺς ἑξῆλθον εἰς μακρὰν χώραν. Τῶν συνεισέστων, οἱ ἐκ Θεοῦ περιτρίχον αὐτῶν, καὶ προσομιλῶντες, ἔλαβον αὐτοὺς, ὑπερτί- λαι ἐν τῇ ποτῇ αὐτῇ. Οὗτοι δὲ ὁ Μακάριος, τῶν αἰσίων ἀρετῶν καὶ ἐνέμεται καταπλησμένος ἐν πεπληρωμένοι, τῷ μὲν βλαπτόμενος παρ' αὐτῶν, πᾶσι δὲ παρακαλῶν καὶ νουθετῶν αὐτοὺς, μετὰ βαλὼν εἰς τὸν Θεὸν φέρον. Αὐτοὺς δὲ λαβὼν τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα, καὶ ἱερω- δὲς, ἱερῆς, καλλιγραφῶν καὶ νεοστυὼν ὡς ἱερεὺς· καὶ πολλὰ παραδείξας ὑπὸ τῆς δαίμονος, καὶ παρὰ ὑπα- κοῇ καὶ ἑκταγῶν ἔχον, ἀπαλλάξας, ἔξ' αὐτῶν γι- γοντοῖς αὐτοῖς. Γράψας δὲ πλείστα βιβλία, τῇ Γέροντι, ἔλαβον αὐτῶν οἱ ἐφθάρμοι. Κληροδοῖ δὲ τῶν αἰσίων, ἐν- νομιῶνται παρακλῶντες. Κύριε, εἰ ἐγὼ ἀξίος εἰμι, δαρέ- σαι μοι τὸ πᾶν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὅσα μὲν ὑπὸ σοῦ ἐνδύ- νηται γράψω, ὅσα μὲν πένεσι καὶ πτωχοῖς. Καὶ πεπλησμένος τοῖς χάρισι καὶ, μικρὸν αὖ πάλιν ἰδὼν αὐτοὺς, δίδωκε τοῖς πτωχοῖς, ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῶν, νομισ- ματα χάρις ἐνταύθα· αὐτοὶ δὲ ἀφ' οὗτοι ὡς, μετὰ βαλ- ταν δὲ προσομιλῶντες αὐτοὺς χάρις σαββάτου δὲ κυριακῆς. Εἰς γῆρας δὲ ἔλθον ἐπιφθάρμοι, αὐτοὶ Κύριον ἑκταγῶν, ὑπὸ Ἀνδρίας καὶ Γαβριὲλ τῆς Ἀποστόλων ἐδωγμένους, οἱ αἱ πεδινάκῃσι Πάτερ καὶ ἁγίοις ἰδύσαντο. Εἰς γὰρ ἀρετῶν δὲ φερόμενος, ἐκ τῆς ἐνδυνάτου δαλῶ- μενος αὐτοῖς Κυρίῳ ἑκταγῶν; καὶ αὐτῶν Ἀποστόλων προσεζήσαντες, αὐτοὺς μὲν δὲ αὐτῶν ἐδωγμένους ἀποστρί- λαι, μετὰ δὲ αὐτῶν τῇ Ἀθανασίῳ τῷ α' Τρα- ιανῷ μονῷ. Δι' ὃ καὶ παραπῆλα ἀποστήλεις (ὁ γὰρ μέκοδον) ἔρην αὐτοὺς ἔδωκεν αὐτοῖς. Καὶ ζῶν ὁ Μακάριος διαφόροις ἀπορήσας ἐφθάρμοι αὐτοὺς καὶ εἰς ἑκταγῶν ἔλθον καὶ μὲν θάνατον θαύματα πολλὰ καὶ ἀντιδωμάτων πεισιχάν, εἰς δέξας αὐτοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν Ἀμῆν.

II *Δις, ἱερῆς, καλλιγραφῶν καὶ νεοστυὼν ὡς ἱερεὺς· καὶ πολλὰ παραδείξας ὑπὸ τῆς δαίμονος, καὶ παρὰ ὑπα- κοῇ καὶ ἑκταγῶν ἔχον, ἀπαλλάξας, ἔξ' αὐτῶν γι- γοντοῖς αὐτοῖς. Γράψας δὲ πλείστα βιβλία, τῇ Γέροντι, ἔλαβον αὐτῶν οἱ ἐφθάρμοι. Κληροδοῖ δὲ τῶν αἰσίων, ἐν- νομιῶνται παρακλῶντες. Κύριε, εἰ ἐγὼ ἀξίος εἰμι, δαρέ- σαι μοι τὸ πᾶν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὅσα μὲν ὑπὸ σοῦ ἐνδύ- νηται γράψω, ὅσα μὲν πένεσι καὶ πτωχοῖς. Καὶ πεπλησμένος τοῖς χάρισι καὶ, μικρὸν αὖ πάλιν ἰδὼν αὐτοὺς, δίδωκε τοῖς πτωχοῖς, ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῶν, νομισ- ματα χάρις ἐνταύθα· αὐτοὶ δὲ ἀφ' οὗτοι ὡς, μετὰ βαλ- ταν δὲ προσομιλῶντες αὐτοὺς χάρις σαββάτου δὲ κυριακῆς. Εἰς γῆρας δὲ ἔλθον ἐπιφθάρμοι, αὐτοὶ Κύριον ἑκταγῶν, ὑπὸ Ἀνδρίας καὶ Γαβριὲλ τῆς Ἀποστόλων ἐδωγμένους, οἱ αἱ πεδινάκῃσι Πάτερ καὶ ἁγίοις ἰδύσαντο. Εἰς γὰρ ἀρετῶν δὲ φερόμενος, ἐκ τῆς ἐνδυνάτου δαλῶ- μενος αὐτοῖς Κυρίῳ ἑκταγῶν; καὶ αὐτῶν Ἀποστόλων προσεζήσαντες, αὐτοὺς μὲν δὲ αὐτῶν ἐδωγμένους ἀποστρί- λαι, μετὰ δὲ αὐτῶν τῇ Ἀθανασίῳ τῷ α' Τρα- ιανῷ μονῷ. Δι' ὃ καὶ παραπῆλα ἀποστήλεις (ὁ γὰρ μέκοδον) ἔρην αὐτοὺς ἔδωκεν αὐτοῖς. Καὶ ζῶν ὁ Μακάριος διαφόροις ἀπορήσας ἐφθάρμοι αὐτοὺς καὶ εἰς ἑκταγῶν ἔλθον καὶ μὲν θάνατον θαύματα πολλὰ καὶ ἀντιδωμάτων πεισιχάν, εἰς δέξας αὐτοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν Ἀμῆν.*

C *3 Sanctus hic & magnus Athanasius, qui cele- bre Traiani monasterium miraculis suis locupletat, natus erat in regione Cibyrhiorum. Congruam autem ætatem nactus, mundumque excuratus, exi- vit, secundum Evangelii normam, una indutus tu- nica; atque de loco in locum discurrens, virisque spiritualibus sese conjungens, singulorum in se transferebat virtutes. Erat porro Syncleticus qui- dam Monachus, proprium monasterium habens in fluvio Sangari, ibidemque Monachos asperos & im- morigeros: quorum causa affectus cædio, abiit in*

longinquam regionem. Huic obviam factus Beatus, O & cum tamquam divinitus sibi missum allocutus, excepit ipsum atque ad ejus reduxit monasterium: ipse vero, plenus omni virtute atque spirituali in- dustria, partim suo conspectu & exemplo, partim admonitione & cohortatione adduxit effrenes illos ad Dei timorem. Dein magnum atque angelicum habitum suscipiens, & Presbyter ordinatus, sacrifi- cabat; scribens deinde atque jejunans usque ad ve- speram. Tum multipliciter tentatus a dæmonibus, perfectamque obedientiam & sui abnegationem af- secutus, eo usque profecit, ut a passionibus im- munis esset. Cum autem multos libros scripisset, jam senem defecerunt oculi. Hac de causa cuidam loco inclusus, in angustia animi sic oravit: Domi- ne, si quidem dignus sum, redde mihi lumen ut a principio: & quidquid a te confortatus scripsero, mendici egenique comedant. Talem in modum multa patiens, per annos viginti octo paulo plus minusve, tradidit pauperibus de manuum suarum labore aureos nongentos. Numquam ille prodibat foras, nec videbat vel alloquebatur aliquem, nisi in Sabbato, & Dominica; ad grandem vero ætatem provectus, transivit ad Dominum, ab Apostolis An- drea Joanneque deductus, quemadmodum spiritua- lis quidam & sanctus Pater vidit. Conspexit autem terribiles viros duos, instar fulminis coruscantes: qui ex interiori Domini Regis thalamo progressi, præcipiebant Apostolis, ut quem deducebant redu- cerent, & ut Traiani monasterium pro ipsis susci- peret Athanasius. Igitur confestim ad eum misit: nec enim procul aberat: sed qui missi erant jam defunctum repperunt. Et hic quidem Beatus multa cum viveret prædixit, quæ suum sortita exitum sunt; post mortem vero miracula plurima atque innumera fecit, ad laudem clementissimi Dei nostri. Amen.

4 *Ex hac colligimus Traiani monasterium, San- ctis Apostolis Andrea & Joanni fuisse consecratum; quibus Patronis jussus sit succedere Athanasius; & quidem divinitus offensa miracula extimuit a su- spicione schismatis vel hæreses, quibus pestibus ni- mium quam crebris, sub Patriarchatu Constantinopo- litano viventes, etiam Monachi, laboraverunt: ipsa tamen in illo laudata Apathia (quævis sano sensu intelligi possit, ut non extinctas omnino & mortuas, sed mortificatas passiones significet) præcipis mediis & sequioris ætatis, familiarisque Apathistis hæreticis, qui statum cujusdam quasi Stoica insensibilitatis, nulli mutationi obnoxium, exercitatione virtutis longa vo- lebant acquiri posse in hac mortali vita: in qua etiam perfectissimos quosque cum passionibus quandoque suis luctari vult Deus, unde humilitati cognoscant ex Deo esse quidquid habent virtutis, & illi soli gloriam omnis boni debere.*

DE SANCTO DAVINO,

PEREGRINO LUCÆ IN HETRURIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Astorum antiquitas; cultus Sancti, etiam apud Regulares Canonicos: ecclesia S. Michaelis, in qua Corpus.

D. P.

ANNO
MLI.
Nomen
indictæ
Romani
in scri-
ptum,

Quamquam Lucensis in Hetruria civitas, antiquissi- ma & nobilissima, multos habuerit præclaros San- ctos, quorum etiam corporibus locupletatur, a Casare Francosco opere peculiari descriptis; nescio ta- men quomodo factum sit, ut eorum nemo (nisi forte S. Paulinus Episcopus, Bellini Maurolytici Martyrologis, Junii Tomus I.

& nonnullis ad Usuardum Additionibus inscriptis) in Romane Ecclesie sacris locum inveniret, usque ad Gre- gorii XIII Pontificatum; quo mandante, cum Romanum Martyrologium, quod solo fere Usuardi contextu defini- batur, viri quidam eruditæ recognoscendum, & præ- cipue cujusque nationis Sanctis augendum suscep- sent;

Ee 2

tionem S. Davini celebrasse, et si memoria talis transitus atque nulla in scriptis reperitur. Quis enim credat Ferrario aut Castellino absentibus missa Mss. qua presentibus Florentinis & tam diu post illos scribentis, archiepiscopus omnia summa cum possidentium voluntate scrutati, diligentiam fugerint? Interim oportet circa S. Davinum, plus aliquid factum esse, quam fuerit simplex elevatio corporis, & translatio a camerario ad ecclesiam, qualem constat solius Episcopi auctoritate factam esse. Secunda autem Translatio sub altari, eo saeculo quo id fieri non solebat, nisi post Canonizationem a Romano Pontifice impetratam; & separatio unius brachii, quod argens includendum extra arcam reservatum fuit, plus arguit. Plus etiam indicat ille tam solennis & peculiaris cultus S. Davini in ecclesia forensis S. Pantaleonis; cum corpus esset in ecclesia S. Michaelis, nihil ad Canonicas Regulares, ut mox videbitur, tunc pertinentem. Licet ergo certum habeam, istam secundam Translationem, post conscripta Acta factam esse, adeoque Canonizationem talem non esse factam ab Alexandro II; censeo tamen

quod verosimile sit, eam saeculo XII permissam esse ab aliquo Romanorum Pontifice, & forte ab Alexandro III; eamque fuisse tam solennem, ut omnes diocesis Lucensis ecclesiae festum quotannis celebrandum assumpserint.

7 Existimat Franciottus, praedictam S. Michaelis ecclesiam, adiunctumque ei monasterium, a sui initio usque ad saeculum XIII fere dimidium, habuisse Monachos nigros Ordinis S. Benedicti, unde in antiquis chartis semper venit sub titulo Prioratus, etiam postquam in Commendam datus locus transit ad usus saeculares, factus Palatium, in quo Anciani cum Potestate seu summo Pratore commorabantur; donec anno MCCCLXX novum Palatium conderetur, & prius ad S. Michaelis ecclesiam Potestati soli relinqueretur. Verum Franciottus, ista scribens, debuit excidisse e memoria, quod in hisce S. Davini Actis legerat, & Italico reddiderat, de Canonico huius Ecclesiae, dignum ex incorrupto corpore auferre conato, cum id adhuc in suo sepulchro contineretur. Si enim id ipse cogitasset, dixisset haud dubie, saltem tunc cum Lucam venit S. Davinus, ibique obiit, Canonicos saeculares ista in Parochia fuisse.

8 His qui Regulares successisse putat Gabriel Pennotus, in generali Historia Ordinis Canonici lib. 3. cap. 20, num. 9, nullo alio nititur fundamento, quam interpolata Jacobi Philippi Bergomensis Chronica cum supplemento, secundum editionem Parisiensem anni 1535; ubi ad annum MCX longa interijctur parenthesi, de Canonico Regularium monasterio, tunc per S. Rufum in Hetruria & maxime in urbe Luca erectis, in quibus & ista S. Michaelis de Platea videtur numerari; & alia ferme Parochiales ecclesiae omnes urbis illius, suppositae dicuntur fuisse huius sancti viri Rufi regulari disciplinae. Sed parenthesi ista, aequae ac alia plurima sublesta fidei, deest in genuina editione Bergomensis, Brixiae curata anno 1475: nec potuit ignorasse Pennotus, in litteris Celestini II atque Eugenii III, ecclesiam S. Michaelis haud nominari. Quod autem post illos aliquando illuc induti sint Regulares, nulla auctoritate probatur. Si ergo illic antiquitus Monachi Benedictini fuerint (ut est verosimile) qui paulatim defecerunt, succedentibus in eorum locum Clericis saecularibus; ejusmodi mutatio facta est dum ante saeculum XIII.

9 Sub idem tamen tempus quo Regularium disciplina tantopere effloresceret, caperetur etiam illi ad meliorem vivendi normam per emulationem suscitari. Nam ecclesia sub eisdem renovata fuit, & in hanc quam modo habet formam reducta anno MCXLII, ut ex veteri illidem inscriptione testatur Franciottus. Vix autem dubito, quin id successerit, clero magis, ad novi Patroni Davini honorem oblati, vehementer promoveri.

Junii Tomus I.

tribus opus; multumque eo conferente, felicissimo tunc statu Republica, ad magnam paulatim potentiam assurgens. Etiam cum Henricus IV anno MLXXXIX, urbem absolveret ab onere Palatii & Hospitii Imperialis, ubi Marchiones Tusciae atque illi subordinati Comites auctoritate Regia iudicia exercebant; caput paulatim ipsa sese ad libertatem erigere, suaeque arbitrio regi. Id quod initium habuisse videtur sub materno ac pio Comitissa Mathildis dominio: quandoquidem ea adhuc vivente caperint vicini Florentini Potestatem habere, Imperiali assensu electam, idemque de Lucensibus dicat eorum historicus Nicolaus Tuccius, in Mss. nobis a Florentinis indicatis. Et Anciani quidem praedicti in veteri Imperiali Palatio conventus haud dubie suos habebant, isto XII ac sequenti saeculo: sed cum illud ruinosum fortassis & angustius esset, aut etiam loco minus commodo (nec enim scitur ubi fuerit) & Monasterium S. Michaelis, ipso in foro situm, magna sui parte vacaret; ceperunt illud Potestas & Anciani pro Palatio habere, Concilium autem majus in ipsa ecclesia cogere; ut constet ex Actibus a Franciotto allegatis.

10 Interim, sicut flaccescente, inter pacis prospera & bellorum adversa, religione sequentium temporum multum decessisse debuit de verum sacrarum ista ecclesia cultu; sic etiam videtur defuisse numerus & disciplina Canonico-rum: de quibus nunc dicere sufficit, quod constat ex tertia Translationis historia, infra danda, quod, cum anno MDXLVI S. Davini tumba aperiretur, ecclesia illa habuerit, sicut etiamnum habet, pro Commendatario Priore Decanum. Hunc enim Franciottus docet, auctoritate Leonis X anno MDXIX istuc ordinatum, cum novem Canonicis aliisque Clericis, idque cum jam Canonici aut omnes aut pene omnes defecissent: quandoquidem ex scripturis publicis doceri possit, quod LX annis prius quam Decanatus institueretur, idem locus traditus fuerit quibusdam Fratribus Ordinis S. Augustini. Et si verosimiliter fuerint ex Regularibus S. Prigidiani: neque enim Bremia Augustiniani, apud Herreram aliove, quidquam istuc sibi juris fuisse pretendunt. Et hoc occasionem dederit Interpolatori supplementi Chronico-rum, isto praefixe tempore scribenti, Regularium Ordini ecclesiam illam adscribendi; quamquam non absolute; velut quae ab anno MCVII talis fuerit; sed quatenus praesumitur probatum, quod tales tunc fuerint multi in Hetruria, ac praesertim Luca, ea quippe in urbe, inquit, sunt in primis S. Frigidiani & S. Michaelis de Platea; & extra, a Bosco & aliae duae, uno sub capite, scilicet a S. Frigidiani Priore gubernatae.

A C T A.

Auctore Anonymo supparis XVI.

ex Ms. Basilica Lateranensis, Luca Romanam allato.

C A P U T I.

Adventus & obitus Luca: elevatio corporis.

1 AD laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui est mirabilis & gloriosus in Sanctis; ad edificationem legentium & audientium, compendiose descripsimus vitam, cum virtutibus miraculorum, quae Dominus noster Jesus Christus, per famulum suum Davinum, in ecclesia B. Michaelis Archangeli, quae dicitur ad Forum, in civitate Lucana, multis indicis dignatus est operari; sicut, relatione antiquorum virorum & maxime

E c 3

xime

AUCTO-
RE
D. P.

a b
Auctum
D. P.
v. b. 111
v. b. 111
v. b. 111
v. b. 111

Mat. 1. 1

p. 111
v. b. 111
Mat. 1. 1
v. b. 111

xime Catholicorum, nobis comperta & manifesta habentur.

2. a Hic denique vir Dei Armeniz b partibus extitit oriundus, nobilique prosapia exortus, magnif- que divitiarum facultatibus ditatus & sublimatus.] Sed cum ab ineunte juventutis ætate in Dei servitio devoto perseveraret, audiens illud Domini manda- tum, ad divitem ejusdem Domini ore prolatum, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in celo. Ardore itaque sancti Spiritus inflammatus, vendidit omnia quæ ad se pertinebant, & hilariter pauperibus distribuit in hoc sæculo, [ut Domini mandatum impleret] essetque de numero illorum, de quibus dicitur, Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est Regnum celorum. Cumque ita jam esset nudatus omni gloria & pompa sæcu- li, fecit, sicut Dominus dicit in Evangelio; Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me. Tollens itaque Crucem Domini, hoc modo secutus est Dominum Redemptorem. Reliquit omnes suos carissimos pa- rentes & affines, cum omni familia & patria sua, & peregrare profectus est.

3 In qua utique peregrinatione, David eximium Prophetarum, iste Beatus Davinus actu & opere imitatus est. Sicut enim David pugnavit, & dimi- cavit Goliath, & contra Philisthæos quos devicit & superavit; sic iste Davinus Sanctus, ope divina suc- cinctus & corroboratus, Goliath, videlicet diabolum & Philisthæos, id est suos ministros, devicit & conculcavit, cum omnibus vitiis & hujus sæculi con- cupiscentiis. Assiduis namque vigiliis & orationibus [intentus, erat] offerens Domino hostiam immaculatam & Deo placentem; jejuniis vero & absti- nentiis ita maceravit corpus suum, ut sine omni querela verus Dei cultor viveret in Christo: cui illud eloquium divinum veraciter potest aptari: Ecce homo sine querela, verus Dei cultor, abstinens se ab omni opere malo & permanens in innocentia sua. His ergo virtutibus ornatus & redimitus, cum jam sepulcrum Domini, & alia loca sancta arden- tissime & diutissime videret, pervenit ad limina Apostolorum Petri & Pauli. Cumque ipsa, & alia multa quæ Romæ habentur insignia & venerabilia loca, flagranti desiderio circumfisset, & devoto perlu- strasset, tandem ad limina B. Jacobi Apostoli, qui in partibus Galliciarum mirifice est collocatus, magno flagravat pervenire desiderio, & magno ardore animi sancta ipsa invisere loca.

4 Magno ergo desiderio commovens se a partibus urbis Romæ, ad unam Tusciarum civitatem, quæ Lu- ca dicitur, fulgens inter alias civitates Tusciarum, ac- cidit ad pervenire. Cumque ad illam pervenisset, hospitatus est in domo cujusdam nobilissimæ matro- næ, quæ Atha vocabatur, quæ fuit de parochia & vicinia B. Michaelis Archangeli, quæ dicitur & ad Forum. Cumque per aliquot dies apud eam mane- ret, & ille vir Dei solito more in sedulis orationi- bus, & vigiliis perseveraret, & quotidianis jejuniis corpus suum maceraret; ita ut ter in hebdomada, exceptis solennibus diebus, pane & aqua contentus esset; intellexit eum prædicta matrona Spiritu san- cto repletum. Cumque inibi per aliquot tempus in- firmitate gravatus maneret, & illa circa eum pluri- ma beneficia exhiberet; jam ille Dei famulus morti se sentiens appropinquare, obitus sui diem prædictæ indicavit matronæ. Adveniente itaque die, videlicet tertio nonas Junii f, in eodem horæ momento, sicut prædixerat, animam reddidit Deo, celo gaudente prædictæ matronæ valde moerente.

5 Igitur illa, dum cognovit spiritum prophetie D eum habere, [quia] sicut prædixerat evenit; obse- quium circa venerabile corpus ejus cum Sacerdoti- bus fideliter peragens, more solito circa prædictam ecclesiam B. Michaelis, summa cum devotione ho- norifice sepelivit. Cumque per aliquantum tempus in eodem loco quiesceret, & viri & mulieres super sepulcrum ejus indecenter pergerent; contigit ut quædam mulier, a fluxu sanguinis diu detenta & nimium fatigata, super sepulcrum deambulet, & frequenter sederet. Quod cum sæpe faceret, apparuit ei per visum famulus Dei Davinus; sibi interdico- do prædicens, ne amplius super ejus sepulcrum per- geret ac sederet: attamen, divina annuente clemen- tia ejusque intercessionibus, ab illa agitudine est li- berata. Quæ vigilans a somno, immensas gratias egit Domino; & omnibus tam manifestum declara- vit miraculum. Quare statim in ecclesiam pergens, votum vovit Domino & omnibus Sanctis ejus, quod amplius non pergeret, nec sederet super sepulcrum ejus: sed toto tempore vitæ suæ melius observaret & veneraretur, quod & factum est.

6 Per idem ergo fere tempus, vitis miræ pulcri- tudinis exoritur super sepulcrum ejus; ut appare- ret, quantus & qualis vir ille fuisset, & quia gratus & acceptabilis Deo extitisset: de cujus vitis fructu sumentes multi male habentes, statim, per gratiam Dei & merita B. Davini, jucundam meruerunt adi- pisci sanitatem. Insuper etiam nocturnis temporibus, incensum Angelicis manibus præparatum, super sepul- crum ejus assidue ardere videbatur. Quod Clerici & vicini illius loci videntes, & audientes tanta & tam magna mirabilia, magno timore percussi, reverentiam circa sepulcrum ejus magnifice coeperunt exhibere. Et dum hoc sedulo agerent, factum est, ut hæc tan- ta miracula ad aures Domini Episcopi & Alexandri devenirent, qui postea Romanæ & Apostolicæ præfuit Ecclesiæ. Ex cujus jussione & consilio, cum sum- mo honore elevaverunt Corpus ejus de sepulcro, & in ecclesia B. Michaelis Archangeli juxta altare san- ctissimi Lucæ, in quodam Capella a Domino b [N.] parata, ipsum honorifice collocaverunt.

Annotata requirere poss Caput sequens.

C A P U T II.

Miracula ad sepulcrum sancti patrata.

7 P O S T aliquantum igitur tempus, quædam mulier, prædictæ matronæ cubicularis, quæ illius in- firmitati nimium compassa fuit, & ei fideliter deservivit; accidit, ut in secunda feria resurrectionis Domini nostri Jesu Christi arrepta a dæmonio vexaretur. Cum- que in tam præclaræ festivitatis die, super hujusmodi eventu, virorum ac mulierum maxima fieret pertur- batio, Sacerdotibus intervenientibus tulerunt eandem mulierem, & eam in ecclesia B. Michaelis statuerunt ante corpus illius. Itaque dum a dæmonis vexatione nimium discerpta, semiviva, & quasi in extasi posi- ta [jaceret]; affuit per visum supradictus famulus Dei Davinus, confortans eam & dicens: Constans esto in fide Christi, & noli timere; tantum accede ad sepulcrum meum, & in nomine Domini Jesu Christi mei, liberaberis. Dumque illa expergescens surgeret, Sacerdotibus sibi astantibus, famulum Dei sibi adfuisse & locutum esse, narravit; & quomodo, & qualiter eam hortaretur, indicavit. At illi læti ef- fecti, gratiasque Deo agentes, summa cum devotio- ne ad sepulcrum ejus accedentes, divina annuente ele- mentia, est liberata.

8 Alio

A 8 Alio etiam tempore, quidam nobilissimus vir, cujus filius oppressus moriebatur, dum Deo & famulo suo Davino pro filio suo votum voveret; mox de aqua, qua manus ejus lota fuerat, bibit, & sanus effectus est. In eodem quoque tempore, dum quidam peregrinus, surdus & mutus, venisset ad ecclesiam B. Michaelis Archangeli, pro appetenda elemosyna, & videret magnam multitudinem populi circa sepulcrum ejus, cum cereis & lampadibus adstare; cepit ipse surdus & mutus venerabiliter permanere, & memento qua poterat humiliter exorare Deum. Cumque singulis diebus hoc frequenter faceret, evenit, per gratiam Dei nostri liberatoris, ut & auditum reciperet & loquelam. Pro tanto itaque bono, quod Deus illi surdo, & muto per intercessionem Beati Davini impendit, ipse talem recompensationem reddidit Deo & Davino servo suo. Quam diu enim supervixit, a servitio illius ecclesie & B. Davini non discessit, mundando pavementum illius ecclesie, & lampadas accendendo, & assiduis vigiliis & orationibus circa sepulcrum ejus perseverando. Quidam etiam juvenis, lumine oculorum privatus, dum ad sepulcrum ejus cecus veniret; mox ut de aqua, qua manus viri Dei fuerat lota, oculi ejus sunt liniti, Dei nutu desiderabilem visum recepit. Quendam autem puella, cum per plures annos lumine oculorum privata, nimium molesta maneret, Domini misericordiam implorando; ad sepulcrum viri Dei pergens, dum predicta aqua oculi ejus linirentur, Christi pietate annuente, visum recepit.

B 9 Alio quoque tempore, quendam etiam mulier hujus civitatis a fluxu sanguinis nimium detenta, & jam fere in exitu posita mortis; memorie tradens confessa est, predictum sanctum virum aliam quamdam mulierem ab eadem aegritudine liberasse. Cumque parentes & consanguinei ejus hoc audissent, leti effecti, sperantes & confidentes de ejus sanitate, statim ad sepulcrum viri Dei magna cum devotione pergentes, pannum quo corpus ejus tegebatur tollentes, & ad eam quantocius redeuntes, super illam pannum imposuerunt: quæ statim, mira Dei gratia, effecta est sana. Alio quoque tempore, quendam mulier ejusdem loci, quæ Imilia vocabatur, arrepta a dæmonio acriter vexari cepit: quam ut in ecclesiam duxerunt, & eam ad sepulcrum viri Dei statuerunt, ad laudem Domini nostri Jesu-Christi & B. Davini Confessoris meritis, continuo cum magno stridore cepit evomere phlegma mixtum cum sanguine, in modum scarabii & mira omnipotentis Dei gratia continuo est liberata. Adhuc etiam supersunt quidam, qui de quodam cæco ab eo illuminato, & de quodam surdo & muto ab eo curato, de predicta etiam muliere ab eo liberata, testantur se vidisse, & audisse, & hæc quæ modo diximus, & alia multa. De quibus multis ne prolixitas miraculorum tardum generaret, pauca sunt ponenda.

C 10 Illi. iidem ipsi, qui adhuc supersunt, referunt, quod quidam paralyticus, omnibus membris dissolutus, cum multo tempore adductus ante sepulcrum viri Dei adstaret; mirum in modum cepit surgere, & magna voce clamare & dicere, Deo gratias, quia liberavit me Dominus per hunc servum suum Davinum. Qui multo tempore in ecclesia stetit, & in tantum quam potuit Domino, & in ecclesie studio servire, omnibus manifestando & declarando hoc manifestum miraculum. Quidam etiam nobilis vir nostre civitatis, dum acutis febribus acriter vexaretur, & a medicis de vita desperaretur; consilio quorundam viro- rum, qui nimium de ejus morte contristabantur, ex eo quod se ad invicem diligere- rent, eum adduxerunt ante sepulcrum viri Dei.

Votum vero, pro ipso infirmo & carissimo amico^o Es M. faciebant Domino & Beatissimo Davino Confessori suo, ut si Deus meritis Beatissimi Davini vitam illi concederet, quod sepulcrum ejus honorifice cooperiret mirabili pallio, quod Deo offerret & illi Sancto. Qui statim, per gratiam Dei, somnum cepit habere; & antequam de ecclesia exiret, sanitate recuperata propriis pedibus ad domum repedavit.

11 Quidam etiam Canonicus nostre ecclesie, cum tot & tanta miracula audisset & vidisset, cupiens aliquid de ejus Reliquiis habere; intempesta nocte surrexit, & ad sepulcrum ejus clam pergens, statim aperuit, & digitum ejus nixus est auferre. Sed cum predictum digitum apprehendisset, subito mira Dei potentia apprehensus est & ipse. Cumque Clerici & laici, qui ad Matutinum venerant, eum ita reperissent; ceperunt admirari, & eum increpare cur ita maneret. Ille, nimium erubescendo & maxime timendo, confessus est reatum suum. Convenientes itaque Clerici & maxima multitudo populi (cum adhuc non poterat liberari, neque absolvi) ceperunt summa cum devotione litanias & orationes facere Deo, ut non secundum sua delicta faceret, sed, per merita Beatissimi Davini Confessoris sui, eum dignaretur liberare & absolvere; & sic, per gratiam Dei nostri liberatoris, & magna instantia precum populi Clericorumque omnium, liberatus est a periculo tante presumptionis.

12 Hæc autem scripta sunt, ad declarandam & manifestandam sanctitatem & bonitatem hujus tam sancti & optimi viri Dei; & audientes & imitantes vitam & sanctitatem ipsius, gloriam & beatitudinem cum ipso mereamur habere in celis; sempiternis etiam gaudiis fruente, Dei laudes perenniter cum electis suis resonare valeamus. *Hæcenus Lucensis Codex apud S. Michaelis Decanum, in quo originalem fortasse, vetustissimam certe characterem, recentiori superinducto renovatum, dixit: Lateranensis vero Codicis scriptor, conclusionem paucioribus verbis comprehensam, prolixiori phrasi alicubi exornatam reperiens, ipsam maluit geminare, quam quod invenerat prætermittere: itaque in dicto Lateranensi Codice sic insuper legitur.* Hæc & alia (ut prædiximus) multa & maxima miracula operatus est Dominus per famulum suum Davinum: sed hæc scripta sunt ad gloriam & laudem omnipotentis Dei; qui sane mirabilis est in Sanctis suis; & ad honorem Beati Davini Confessoris sui, ut cognoscamus & credamus, quantus & qualis ipse vir Domini fuerit, & ut ejus sacratissimi obitus diem, qui fuit tertio Nonas Junii devotissime, & cum maxima reverentia, celebremus ac honoremus; ut ejus meritis atque piissimis intercessionibus mereamur adipisci præmium, a Jesu Christo Domino ac Redemptore nostro promissum; nec non cum ipso Beatissimo Domino Confessore in gloria sempiterna regnare: per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit, & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

A N N O T A T A. D. P.

a Hic deesse aliquid patet ex sequenti paragraphi initio hujusmodi: Sed cum abeunte etc. defectum supplevi ex Lucensi membrana, veteri illa quidem, sed recentiori manu renovata; ac porro similes supplere conabor, inter [...].

b Ita Franciscus & omnes ceteri; hanc dubio quin in illo quem sequimur textu.

c Elogium hoc usurpat Ecclesia in 1 Responsorio ad 3 m. Annuum de communis Confess. non Pontificis.

d Franciscus advenisse cum ait an. 1530, circa Maji finem.

A e Vulgo San Michele in Piazza, ubi Franciscus, de dicta ecclesia agens pag. 383, Hospitalia fuisse, ait; munus pro pauperibus peregrinis, quod etiamnum superest, & ubi S. Davinus exceptus fuit; alterum pro infirmis, quod sub titulo misericordie an. 1297 translatum est ad regionem urbis, a porta S. Donati nuncupatam, ubi est ecclesia S. Luca.

f Anno, ut Lucenses volunt, 1051, quando dies 3 Junii incidit inferiam 2, quæ sequitur Dominicam a post Pentecosten.

g Franciscus eadem miracula prius recognita fuisse ait a Joanne Episc. Lucensi; quem pag. 601 sedisse ait ab anno 1026 usque 1058, interimque fatetur pro an. 1033 Ottonem Episcopum inveniri: Ubellus, Ottonem istum pratermissit; qui si revera tunc sedisse probetur, cogitur duo Joannes, unum ante, alium post Ottonem, admittere; Joannem vero successit Anselmus, hic ex posteriori nomine dictus Alexander, anno, non 1085 (ut vult Franciscus) sed 1056; idque probatur ab Ubello tom. 5 col. 1319, ex elocatione ab eo signata 1057, 9 Kal. Apr. Indi. 10.

h Hic omnino deest nomen vel ipsiusmet Episcopi, vel alterius, cujus sumptibus aut capella illa primum extructa fuit, aut aptata ad corpus Sancti excipiendum. In Ms. Lucensi pro Capella legitur Capsula.

i Franciscus primam Translationem ad ecclesiam, cum secunda sub altari manifeste confundens, addit collocatum corpus intra arcam figlinam, & hanc inclusam fuisse intra aliam marmoream, honestam atque decentem, in altari S. Lucæ supposita exterius inscriptione, quæ indicaret ibi esse corpus S. Davini. Verum ex num. 9 & 11 manifeste apparet, quod sola figlina fuerit in principio adhibita, & quidem talis quæ facile posset aperiri ac claudi.

k Scarabius, videtur poni pro Scarabeo; sed quomodo hoc nomen usurpetur pro p̄legmate sanguinolento, necdum diximus.

l Credibile est hinc sumptam occasione faciendam marmoream arcam, de qua infra.

EPITAPHIUM

Arca marmorea incisum antiquitas.

UT Confessorum sit perpetua vita tuorum
Efficis, ex meritis, o bone Christe, piis.
In quibus emeritis jacet hic pius ecce Davinus,
Adveniens Lucam partibus Armeniæ.
C Hic studuit vitæ miracula condere mille,
Nam claudis gressum, lumina restituit.
Sic hujusmodi curatos reddidit ægros;
Dimittensque solum, transit inde polum.
Post mundi fluctus abiit nullus ubi luctus,
Invenit ac requiem, gaudet habere diem.
Femina, mas orat, quo morbo quique laborat,
Fleditur hic Sanctus, sit, dat ut ipse, salus.
His versibus insculpta erat Arca marmorea, figlinam continens; utque versus essent conspicui magis, literæ fuerunt auro illitæ: sed in Translatione arca ad altare, de qua mox, placuit illius auctori eosdem versus, quia forte displicebat simplicitas styli, subducere oculis & partem ipsos admove, itaque alterum latius purum ab omni titulo exhibere conspicuum; quo factum est, ut Franciscus nesciverit, in altero latere Epitaphium delitescere. Cum autem anno MDCXLVI faciendæ esset ultima seu quinta translatio, vidit & transcripsit Epitaphium senior Florentinus, ex cujus schedis a filio submissis ipsum supra dedi. Tempus arca figlina in marmoream conclusa, sive secunda translationis, nos latet: hanc interim, vel forte primam, credo a Carthusiensi Bonnellensibus in suis ad Usuardum additamentis, sed perperam scripto nomine, ad xx Maji vocatam huius verbi, Translatio S. Davini in civitate Lucensi.

APPENDIX

De tertia, quarta, & quinta translatione.

13 **P**ost primam sacri corporis Translationem, quæ illud ex cimiterio in ecclesiam; ac deinde, post illa scripta, in marmoream arcam compositum fuit, quæ secunda Translatio censeri potest, tertia dici debet, ea quam suggerit Codex Lucensis, jam aliquoties nominatus: qui, descriptis istis, minores atque recentiori characteri exhibet id quod sequitur: Ad perpetuam rei memoriam, mentibus legentium inhæreat infixumque sit, qualiter quinto kalendas Augusti, anno a Virginis partu MDXLVII, ad effectum ut altare & capella S. Davini melius ornaretur, fuit ejus sepulcrum necessario a suo loco depositum & apertum; ejusque sanctum cadaver inventum, existens in arca terrea decocta, in alia marmorea interclusa integraque existente, cum capite desiccato, dentibusque integris, parumper labiis nareque corosis; cœcis, genas, crura, cum pede sinistro integra cum pelle, ac carnem tantum desicca: cetera autem corporis membra unita, carne & pelle tantum deficientia, cum brachio sinistro integro; dextero paulo post ejus mortem amoto, quod argento ornatum quotidie ostenditur in ecclesia. Tria lintheamina, mirabile visu! integra reperta, bonitate candidoque colore, ac si dicta fere die fuissent ibi apposita. Primum videlicet de lino, brachiorum duorum, unius vero latitudinis; quod ipsius caput tegebat. Secundum erat de taffeta, ut vulgo dicitur, candido, longitudinis brachiorum quatuor, latitudinis vero brachii unius, quod totum corpus desuper tegebat extensum. Tertium vero, de lino desuper, prædictæ longitudinis ejusdemque latitudinis, quod totum corpus similiter cooperiebat, cum Cruce rubra in medio depicta: tabulaque lignea desuper tegebatur arca. Erant in prædicta arca palmæ, candelæ (ut creditur) benedictæ, quatuor baculi lignei, de medio brachio pro quolibet, & una parva crocia: nihil corrota, scilicet sane & salde in omni ipsorum parte apparebant.

14 Quod sanctum cadaver, uti decebat ornatum 11 Idus Septembris MDXLVII, in dicta arca prædictæque cum lintheaminibus & rebus, pro quinque horis in ecclesia, ut publice videretur, collocatum fuit. At res visu mirabilis pulcraque fuit, quanta fidelium turba, quaque religione, ad tale pium divinumque spectaculum, in ipsa die confluxerunt. Dicta die, hora xxiii, dictum sanctum cadaver, cum omnibus antedictis suis inventis ornamentis & rebus, nil addito, nil diminuto, prout inventum ita coopertum fuit, honorificeque in sua duplici arca reconditum, suoque altari ut cernitur collocatum; tunc in ecclesia S. Michaelis Silvestro Gilio Lucensi, Decano II, residente. Eadem Italice narrans Franciscus, prædicti Silvestri mandato totam rem actam ait, & qui in Memoria prædicta vocantur lignei baculi, eos inter se coaptatos docet, integrare formam & mensuram scipionis, peregrinantibus opti, a quibus nunc abest prædicta crocia, sive ansula ferrea; qualis passim in talibus cernitur, & unde ejusmodi peregrini plerumque appensam cucurbitulam vel scutellam ferunt, aut quid simile. Inferior quoque pars excavata, ostendit vestigium ferrea cuspidis, qua præmuniebatur baculus, quæque nunc etiam deest. De brachio denique servatum indicat quod in die ipsius Sancti festo exponitur una cum quodam ejus galero, ad morem patriæ factis, & per tot sæcula mirabiliter conservato: qui pariter offertur populo, certatim ad osculum dandum accurrenti; de quo etiam Philippus Fer-

Ac. 1747
Inventum
corpus fuit
integrum.

Postea alio
suo tribus.

Transla-
tioque
11 Sept.

cum pariter
servatum ha-
bitis & pi-
lis.

A Ferrarius in Notis ad hunc diem ita scribens. Asservatur in memorata ecclesia Davini pileus, qui capiti ægrotantium impositus, vel auferre malum vel levare solet.

15 Rursus in prædicto Codice, iterumque alio eodem factum, hæc leguntur: Die 111 Septembris MDXCII, Illustris & Reverendiss. Martinus Gilius idem fecit, quod supra fuit factum; & invenit in capsa d. B. Davini eadem quæ fuerunt inventa, ut supra dicitur: & fuit sepulcrum a suo loco remotum, & repositum in altare majus d. ecclesie. Et d. corpus in sua capsa de die fuit positum in medio d. ecclesie, ubi stetit per horas sex ad minus de mane: & dictus Reverendiss. D. Decanus Missam pontificalem more solito celebravit: qua finita, fuit corpus repositum supradicto loco: & de his sunt testes multi Religiosi, & præcipue ego Joannes Baptista Stephani, in d. ecclesia Clericus Seminarii, qui hæc verba scripsi manu propria. Quibus similiter Italice relatis, rursus addit Franciottus: Habetur autem ex traditione majorum, quod omni anno consueverit ex Armenia venire turba peregrinorum, ad Sanctum suum gentilem devote venerandum: cumque huc venisset quidam nationis istius Episcopus; post salutatum corpus sacrum, ingressus sacristiam, poscebat librum de vita & miraculis Sancti; eidemque litteris, primum Armenis, deinde Italicis, utroque idiomate subscripsit: Davinus, ad S. Jacobum peregrinus, obiit Lucæ, vivusque ac mortuus multa fecit miracula: erat autem natione Armenus: Ego Joannes Episcopus Armenus scripsi prædicta verba, anno MDXCVI, die XVI Julii, in sacristia S. Michaelis. Qui nobis prædicta authentica describenda curavit Illustriss. Marius Florentinus, simul etiam exhibuit illi adjundam, & a Franciotto omisit attestatorem hanc. Ego Jacobus Pinelli præfatus fui, quando suprad. Episcopus præmissa scripsit; itemque translationi factæ a capella, quæ est ad ingressum portæ S. Lucie, ubi nunc est confessionale D. Decani, ad majus altare.

16 Librum suum vulgavit Franciottus MDXCIII; quod autem sequitur, triennio ante gestum, sic idem describit. Cum anno MDX Roma rediret Comes Saffi de Arabia ex Armenia, missus illuc a Rege Persarum, contra Turcas auxilia postulante; & Lucam veniens magno cum honore exceptus fuisset; interrogavit ubinam requiesceret Sanctus suus gentilis; ostendendo se pridem de eo scire, quod Lucæ sepultus haberetur. Ductus ergo fuit ad ecclesiam S. Michaelis cum suo comitatu, affirmans Armenum natione fuisse; idemque affirmant quidam Sacerdotes Armeni, nunc Romæ commorantes. Hæc dicit Franciottus, cujus indicium de patria Sancti, vulgata apud Lucenses traditione innixum, tanto fidentius secutus sum, Actorum nobis Romæ descriptorum manifestum hiatum supplens ex Lucens, licet multo recentioris characteris egrapho; quod præsumere licuerit, eadem verba vetustiori quoque characteri ipsa in membrana fuisse expressa, & unius librarii secundam ab alio accuratiori fideliter esse suppletam: consequenter autem præsumere licuit, quod Armenum Davinum fuisse, habitum sit ex ipsiusmet Sancti ore proprio, lingua, vel habitu, ab eisdem qui viventi hospitium, mortuo dederunt sepulturam.

17 Quod si præsumptio talis scientie, velut ab olim habita, licet valde rationabilis videatur, non satis in veritate fundata esset; vereri cogerer, ne eidem innixa determinatio provincia, ex qua Sanctus advenit, rutilantem quo nota etiam sit, ac similis ei, qua Trajectenses nostri in Belgio persuaderi sibi fuerunt circa annum DCCCCXI, suum S. Servatium, cujus Acta Illustravimus 2111 Maji, fuisse in Armenia natum, filium Emii, filii

Eliud, fratris S. Elisabethæ, ex qua natus in Judæa est S. Joannes Baptista; atque adeo, ut hunc in tertio, sic illum in quarto gradu fuisse Christi Domini consanguineum. Sed quid exemplum tam longe accerso? cum Lucæ habeamus S. Frigidianum Episcopum; de quo cum antea nihil sciretur, præter id quod de eo S. Gregorius Papa scripserat lib. 3 Dialog. c. 9 (scilicet de S. Servatio nihil sciebatur, nisi quæ de eo tradiderat S. Greg. Turonensis) venit Lucam Hibernus aliquis, Ultonique in Hibernia Regis filium Frigidianum afferens, aptavit eidem Acta S. Fiantant sive Finbari, Magbilensis apud suos Episcopi; qualia nunc passim in vetustis Legendaris extant Lucæ & alibi. Sic autem semel assumpta de S. Davino opinatio, tam facile plures Armenos inducere posset potuit, ut annuam peregrinationem ad ejus corpus visendum instituerent; quam simili ex errore factum esse docuimus, ad Historiam Elevationis S. Symonis, Treveris sub Archiepiscopo Poppone defuncti, ut ad ipsius Popponis eadem in ecclesia elevati tumulum quotannis venerabunde accederent Dani, persuasi ipsum fuisse sue gentis Apostolum, quia ejusdem nominis, sed illo longe senior alius, Slesvicensis Episcopus, fidem apud ipsos prædicaverat. Suspicionem autem circa Davinum auget ipsum ejus nomen, non magis Armenicum, quam nomen Frigidiani Hibernicum sit; utpote diminutivum Italicum nominis David, sicut Tobiam Juniores dicit Tobinum a Papiensibus vidimus x Maji, agentes de S. Jobo; cujus & utriusque Tobie corpora apud se fuisse, illi dicunt. Verum Davini nomen potuit Sancto ascriptum fuisse, causa latendi; sicut multi peregre solent mutato nomine appellari; atque ita illud nihil officit quo minus vere Armenus fuerit.

18 Sed his in transitu dictis; venio ad ultimam S. Davini translationem, in qua impressum Italicum hæc narrat. Anno MDXCVI D. Ignatius Gigli, in præfentiarum Decanus, augendæ populari pietati divinxque gloriæ amplificandæ intentus, denuo depoloni Sanctum jussit ab altari majore, ubi oculis devotorum suorum absconditus manebat; & corpus reperit eodem prorsus in statu, quo illud reperebant antecessores sui; legitimeque recognitum statuit eodem loco reponendum; cum hoc discrimine; quod corpus, antea nudum in arca, indueretur habitu peregrini, & quæ sigilla fuerat, cypressina fieret, telaque auro texta operiretur; atque marmoreæ arcæ reddita, per transparentem in ea crystallum, satiaret oculos pie contemplari cupientium. Figlinam autem prædictam infirmis prodesse voluit idem D. Decanus, ponendo eam ad portam majorem ecclesie, unde omnes libarent aquam, consuetoritu benedictam; eodem cum successu, quo manus ejus superflua olim aqua, moribundum puerum servavit in vivis. Quidni enim virtutem, quam hæc momentaneo contactu attraxit, participaverit illa, tot annis custos integri corporis? Id ut perveni conspiceret memoria, sculptus in marmore, litteris auro inductis, hic titulus supra prædictam figlinam est. Vas hoc fictile, unde nunc aqua infirmis pie ministratur, thesaurum corporis S. Davini, Alexandri II. Pont. Max. opera annos DLXXXV servavit; donec Ignatius Gilius Decanus, augendæ pietati intentus, in hunc usum hic inferendum commisit anno MDXCLVII. Hæc observare potui Ego Franciscus Maria Florentinus, die xv Julii MDXCLVII, & raptim annotare: quod cum excuset ille, licere mihi credidi extemporalem phrasim nonnihil concinnatorem reddere; sicut ipse faciurus fuerat, si prout aptare voluisset testimonium suum, privata dumtaxat memorie scriptum.

19 Hæc ad præfens idem Florentinus senior, non solum curavit ad lucem reducere Epitaphium, pluribus jam annis occultatum sicut illud supra exhibui; sed cum

ANCT.
D. P.

& Hibernus S. Frigidianus.

E

An. 1646
corpus
vesti per
peregrini
inducitur,

& in arcam cypressinam translatus;

figlina ad majus aqua benedicta translata.

AUCT. etiam totius corporis tunc inspecti statum studio per-
D. P. hant observavit, & litteris consignatum reliquit, in
hac fere verba compositis: Corpus huius Sancti inte-

Illud ac-
curvate
descri-
bens Flo-
rentinus,
centimus,
gratias
grandis
vultus
infinitum
capiti,
membra
eum fin-
gitorum
basum,
mirum
omnium
adorem,
C
allaque
nonnulla,
19 Julii
exponitur
in altari
speciosum
corpus:

grum est quoad ossa, ac præcipue caput; sed mul-
tis in locis exsicca omnino apparet caro; solisque
musculis ac pelle servatis, formam pristinam ut-
cumque retinet. Deest ex brachiis alterum, femur-
que item dexterum, atque pes unus. Cranium su-
perne nudatum, futuræ coronalis loco, vestigium
retinet profundi iūs; fortasse ligone impacti, cum fos-
fores operam darent resodendo corpori, cuius nihil se
reperituros credebant præter nuda ossa; resecto autem
luteo præter spem capite, cautius porro processerunt in
reliqua terra amovenda, & sic remanserit saluum cor-
pus: quod licet lapsu temporis passum sit alterationis
aliquid; apparuerunt tamen, etiam post annos ferme sex-
centos, ut scribit Florentinus ipso in capite, oculi cum
eorum tunicis, sed exsiccati: nares, non consump-
tæ, sed forte in prima sepultura, terræ incum-
bentis pondere depressæ & exsiccata; superius la-
bium, fere consumptum, quo sit ut dentes omnes
appareant: sed labium inferius prorsus integrum est,
cum mento & dextera præcipue gena: dextera item

B auris depressa, sed integra: talis denique est facies
tota, ut iis quibus notus vivus fuit, si adessent,
forsitan etiam mortuus agnosceretur: capilli tamen
& barba nusquam apparent.

20 Guttur & circumjacentes partes integræ sunt.
Dexter cubitus cum manu, in theca argentea seor-
sim conditus, circa sui medium & ad exteriorem
manus partem carne vestitur; uti & index digitus,
adhuc integer. In interiori autem manus parte, ap-
parent capita musculorum, qui tendones vocantur,
quemadmodum etiam in manu altera; desunt vero
in ambabus manibus digiti aliquot, per indiscretam
forsitan devotionem avulsi. Qui supersunt integri
in dextera duo, & minimus in sinistra, recurvi
sunt: non quemadmodum solent incurvari morientibus,
sed quasi in actu manus elevantis ad orandum,
vel aliquid iisdem comprehendentis. Redolet totum
corpus & capsæ odore grato, non tamen molli, nec
aromatico, sed ignoto: similisque omnino odor est
brachii, in theca argentea adeo pridem reclusi,
quem ego certissime percipere merui, peccator licet
indignus, cum super nudam carnem ipsum oscula-

rer. Corporis statura grandis, major etiam salva
proportione mensura est capitis, respondens magno
illi purpureo pileo, qui fidelium caputibus imponi-
tur quotannis, & in nullo hactenus invenitur attri-
tus. Eadem in arca præter alia quædam reperta sunt
fragmenta linearum ac sericarum vestium, auro in-
textarum, præsertim pars manicæ holosericeæ auro
striatæ: pannus item sericus levis & albus instratus
corpori; & alter instar lintei sepulchralis ex serico,
pluribus coloribus variegato. Baculus quoque vito-
rius interius cavus, in quatuor aut quinque divisus
partes, quæ conjungi ad invicem poterant; infimæ
vero dudum inhaerisse potuit cuspis ferrea, ad ge-
stantis tutelam. Denique crus ligneum, longitudi-
nis cubitalis, miræ alicujus curationis testimonium.

21 Redeo ad Italici impressi contextum, audiendi
Florentinis causa interpolatum. Die, ut ibi dicitur
xxx Julii eademque Dominica, comparuit in ec-
clesia sacrum corpus, supra majus altare, intra crys-
tallinam capsam, nubibus artificiose contextis &
Angelorum inter eas volantium choro circumda-
tam; quorum etiam duo, ad utrumque latus positi,
incensum offerre videbantur; quasi iterantes thuri-
ficationis obsequium, quod primo ejus tumulo olim
detulerant. His accedebat copia ingens ardentium
cereorum, atque per crystallos illas in corda civium

transfundebat radios merissimæ devotionis. Ecclesiæ D
formosa facies, novis autem nunc ornamentis splen-
dide exulta, excitabat prætereuntes ad interioris
ornatus spectandi desiderium: qui sane tantus fuit,
quantum tali occasione poterant magnificentia reli-
gioque conferre. Nec deerant inter artificiosas pi-
cturas, paræ eruditionis elogia, Latinis sententiis in-
geniose expressa, ad quædam illustriora Sancti mi-
racula explicanda. Interim aderat Missæ solennioris
hora: ad quam comparuerunt Excellentissimi Domi-
ni urbis Rectores, cum ea pietate atque devotione
erga Sanctum, quæ huic Reipublicæ propria semper
fuit, suppliciter invitati rogatique a Decano; qui
vestitus Episcopally eandem Missam cantavit, con-
cinentibus quatuor musicorum peritissimorum choris.

22 Sequenti die, decantatis pari solennitate Ve-
speris, circumiatum per civitatem processionaliter
fuit sacrum corpus, in eadem crystallina arca: cui
gestandæ, præter designatos ad id Sacerdotes nobi-
liores, operam suam humerosque commodarunt
Domini quidam mercatores Armeni, qui ab eodem
D. Decano admoniti, Liburno huc venerant ad
duodecim, cum suo Consule D. Antonio Borgii,
eodemque cum devotionis affectu, cum quo majores
sui fuerant soliti ejusdem secum gentis Sanctum
revereri. Ipsi quoque delatus fuit honor portandi
supra corpus gloriosissimum baldachini: quo in
ministerio non minus edificabant animos spectan-
tium civium, quam ipsi ore habituque præferebant
insignem ac cordialem pietatem. Idem denique,
generosa liberalitate, obtulerunt centum quadraginta
libras ceræ; magnæque cum satisfactione dimissi,
reliquerunt chirographum, manibus suis litterisque
Armeniis signatum, de summa scutorum ducento-
rum, quibus fabricaretur lampas, arsuræ continuo
ante Sanctum. Frequentia concurrentis undique
populi fuit ex majoribus, quæ umquam hoc sæ-
culo visæ in hac civitate fuerunt. Quæ autem hac
occasione miracula per S. Davinum patrata, quæ
divinitus gratiæ collatæ sint pie ipsum invocantibus,
etsi multa fuerint, reverenti tamen occultantur si-
lentio, quoad usque secundum sacros Ecclesiæ ri-
tus examinata fuerint & approbata.

23 Huc facit, quod in prælaudato Codice recentissi-
me adscriptum Italici verbis est, in hunc sensum. Je-
sus Maria. Die xxx Julii, MDCXLVI Luca. Nos
infra scripti, Armeni Italicique characteribus, dici-
mus, quod nuper præterito die interfuerimus fun-
dioni & translationi processionaliter factæ gloriosissi-
mi S. Davini, Armeni ac gentilis nostri; & suffi-
cienter ac plene eum ut talem agnoverimus atque ab
Illustriss. & Reverendiss. D. Ignatio Gigli, Decano
meritissimo, sumus cum summa benevolentia & ho-
norificentia permitti manus admoveere portando,
tam gloriosissimo corpori, quam baldachino. Gratias
autem agimus primum divinæ Majestati, deinde
ipsimet Sancto, quod inspiraverint præd. Illustriss.
ac Reverendiss. Domino, ut nobis pro majori parte
cognita facerent miracula, per eundem Sanctum
patrata: pro quorum cognitione obligatos credimus
non solum nos, sed etiam alios quoscumque gentis
nostræ homines, (qui vel Liburni vel alibi existen-
tes, propter occupationes suas huc accedere non po-
tuerunt, nobis autem mediantibus eadem sunt cogni-
turi), & universam patriam nostram, ac gentem
quaquaversum diffusam. Amen. Sequuntur deinde
subscriptions Armenæ, ac postea Italica, hoc modo.

Ego Coggia Zasser, Coggia Sinani, de Sin in
Oriente prope Aleppum, assermo.

Ego Bairam Cilibi, Coggia Mapsciz, de Chif-
saria Orientis, assermo.

Ego

cantatur
ante illud
Missæ.

Et die 30
ipsum de-
portatur
in pro-
cessionem

E

comitan-
tibus a
Liburno
mercato-
ribus Ar-
menis.

P
prout ipse
met fuit
chirogra-
phis testa-
tum reli-
quimus.

A Ego Coggia Budache, Catergiolis, de Chiffearia Orientis, affirmo.

Ego Jacobus Cilibi, Coggia Varicamefcie, de Ingurbi Orientis, affirmo.

Ego Coggia Alexander, Coggia Curfari, de Torrit, affirmo.

Ego Coggia Bagori, Ufumi Jaramofi, de Chiffaria, affirmo.

Ego Coggia Ponos, Bogofi, de Smirna, affirmo.

Ego Joannes, Coggia Moratti, de Smirna, affirmo.

Ego Matthias Liorgius, de Smirna, affirmo.

Ego Antonius qu. Petri Borgii Florentinus, tamquam Consul nationis Armenæ Orientalis, omnia affirmo, & transtuli in linguam Italicam ex Armena præmissa duodecim nomina: vidi & interfui, die & loco prædictis, ac mea manu propria me subscripsi.

Antonius Borgii prædictus.

24 Præsent etiam alia nomina Armena, cum translatione in Italicam linguam modo sequenti.

Coggia Serchis, Aslami, ex Vor vicino Persie.

Coggia Aslam, Pauli Borcosis de Chiffaria.

Coggia Esai Mussos, Nofchevanori.

Coggia Marias, Lechdi, de Vam.

B Hi venerunt simul cum Domino Alexandro, Coggia Corfari de Toratt supradicto, ad videndum corpus gloriosi S. Davini, die xxix Octobris anni MDCLXVI: venerunt autem ad id expresse Liburno.

Ignatius Gigli Decanus Lucensis.

In his vox Coggia titulus proprius est Mercatoribus, utpote Divitem significans Armenis.

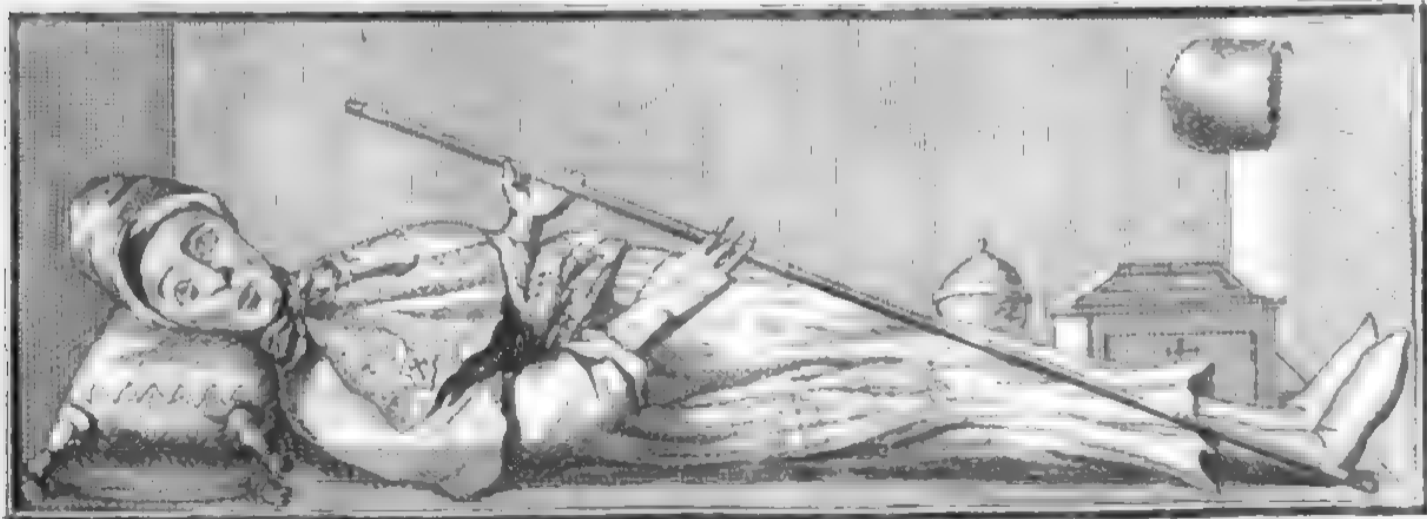
25 Redeo ad Franciottum; superest enim aliquid quod notem in imagine Sancti, quam lignea incisam tabella præmittit Vite a se excusa, sicut & aliis Sanctorum Lucensium Vitis suam præmittit imaginem. Representat illa senem grandævum, magna macie ac barba proluxa, talari indutum tunica & pallio largo, cum largiori in capite galero, ex quo ad utrumque tempus pendet proluxa ac larga infula; superius vero eidem cernitur assuta alterius materiae Crux, qualis fere est Equitum Hierosolymitanorum S. Joannis, huc (ut modo vocantur) Melitenum; quæ Crux ad extremum usque limbum protrahit, totam galeri superficiem pervadit, in ejus forme modum, quo mihi in

Euchologio Jacobi Guar pag. 113 representatur Joannes

Beccus, Constantinopolitanus Patriarcha, is qui anno AUCT. MCCLXXVII celebrata Synodo schisma damnavit, & in suscepta semel veritate Catholica unitatis constantibus sub Andronico schismatico cedere dignitate maluit, anno MCC. XXXIV, ac liberate carere, mortuus in semis, carcere, quam ad vinctum regredi. Eam utriusque galeri similitudinem ut melius concipias, Lector, utramque imaginem conjunctim sculptam hic intue.

Hæc videns, & credens antiquam aliquam ac veram S. Davini effigiem Franciotto præluxisse, vehementer falleris, facileque suspicaberis, grandævum omnino venisse & obisse Davinum, fortassis etiam fuisse gentis sue Episcopum. Verum tantisper suspende animum, & inspicere veram delineationem corporis quadamtenus integri, sicut ipsum accuratissime delineatum nobis misit junior Florentinus, & quale illud vidi ego anno MDCLXI. Fallor enim, nisi mecum judices, videre te juvenis robusti cadaver, & quidem adhuc imberbis; tum vero, sicut præsentis habitus nihil sacrum facit opinari; sic nec in veteri quidquam tale apparuisse docuit forma pilei, quem Sanctus Lucam attulit, ubi etiamnum servatur, qualem hic intra arcam ad pedes fecit appendi, vulgarem plane ac laicum.

26 Hanc delineationem comitabatur epistola, quam modo claudet præsentem Appendicem, testis bodierni statutus, in quo sanctum corpus monstrari solet. Die v Junii hujus anni MDCLXXXIX, diligenter perlustravi corpus S. Davini, adstante Reverendiss. D. Martino Giglio ejusdem ecclesiæ Decano (diceres Gigliorum familiæ, quasi a principio, obstrictum Decanatum istum esse, hic enim jam quartus nobis occurrit) &

coram eruditissimo Canonico Arneo Saminiatio; animadvertique, repositum esse in cupressina arca (quæ aliam marmoream inplet, altare constituentem) attalico & rubro serico intus ornata, atque ex anteriori parte pellucidis Venetis crystallis clausa; quibus superinducitur cortina ex tela, argento & serico cæruleo contexta, deinde mobilibus ex ligno insurato cancellis occluditur arca. Indutum est corpus

Ex MS.

omnes ac-
curatissi-
me de-
scribitur:

pus tunica brevi, serico pertenui ianthino seu violaceo. Circa humeros & pectus penula, non scorrea, sed sericea, superponitur vestī, more peregrinantium concinnate, ejusdem serici & coloris: cujus sinistro lateri adhaeret concha marina, ut sæpe portare solent, ex S. Jacobi Gallæci æde reduces peregrini. Crura ac pedes caligis ex textili serico periampelino vestiuntur. Amictorium, floribus variegatis acu pictum, collaris vici pendet ex collo; lamella quoque aurea, sericeo appensa filo, Crucifixi imaginem præferens, fortassis alicujus devoti viri munus. Circa lumbos cinctum est corpus baltheo holoserico flammæ coloris. Caput tegitur caputio ex serico villosa purpureo, & sustinetur duobus pulvillis ex opere atralico, quorum superius albi coloris, inferius violacei est. Longitudo baculi vistorii, ex ligno obsoleto intus excavato, septem circiter palmorum est; corporis vero, ut nunc jacet in arca, non plusquam octo. Quod cum mirarer, memor scripsisse patrem, proceram viro staturam fuisse; deprehendi tibiarum ossa fuisse nonnihil decurtata, quia longitudinem majoris altaris excedens venerabile corpus, alias intra ipsum non poterat apte collocari: quis autem scit, an eadem, pene B dixerim barbara pietate, non fuerit ex spina dorsi sublata aliquid: quod etiam affirmant duo adhuc superstites Canonici; illique adstipulatur mensura figlinæ arcæ plusquam trium ulnarum, quam credibile est fuisse corpori proportionatam.

omnes rebus
pariter in
arca servan-
tibus.

28 In supradicta arca, alia quædam arcula, serico & auro ornata conspicitur, crystallis circumsepta, in qua servari puto antiqua vestium fragmenta & cetera, quæ ante novum ornatum sacrum corpus cooperiebant. Huic proximum vas crystallinum positum est. Capitulum quod extra arcam

servatur & ostenditur, ex lana confectum est, in D consutile & villosum coloris rubri. *Ne autem in aliquo contradicere patri videatur filius, & missa ab eo delinatio discrepare ab illius relatione; ex posteriori ad me missa epistola adnoto sequentia verba:* Quando pater meus calamo notavit quæ legisti nu. 19 & 20, cubitus quidem dexter cum manu servabatur in theca argentea, atque in festivitate S. Davini ostendebatur populo, eidemque ad osculum porrigebatur: sed quando sacrum corpus elegantioribus, ut dixi, vestibus ornatum fuit, omnium venerationi publice exponendum, ac deinceps etiam particularibus quibusdam occasionibus ostendendum visui honoratiorum personarum, id devote postulantium; manus cum ossæ cubiti suo loco reposita, & argenteis filamentis tenuioribus ad reliquum brachium alligata fuit; solumque radius cubiti minor in dicta argentea theca remansit, & sic in prædicti Sancti festivitate solus nunc exponi solet.

29 Arca figlina, in qua primitus corpus Sancti jacuit, ejus quam supra dixi longitudinis, posita est ad dexterum latus januæ majoris, servaturque in E honore, exterius Carrariensibus marmoribus, at ferrea, sed inaurata circum crate præcincta: & die festo ipsius Sancti impletur aqua, quæ devote pe- tentibus potanda porrigitur. Ipsi vero arcæ, imminet desuper marmorea tabula, litteris aureis in hunc modum relata: Vas hoc fidele, unde nunc aqua infirmis pie ministratur, thesaurum corporis Sancti Davini, Alexandri II Pontificis Maximi opera, annos DLXXXV servavit; donec Ignatius Giglius Decanus, augendæ pietati intentus, in hunc usum hic inferendum commisit, anno Domini MDCXLVII.

Ista arca
figlina cui
usui nunc
servatur.

DE S. ADAMO CONFESSORE,

G.H.

GUGLIONISII IN ITALIA APUD SAMNITES.

ANNO
MCLII

Guglionisii

eandem sa-
cr.Historia
transla-
tionis ex
Ms.

G Uilliniacum nobile castellum, mille passibus a Phiterno, millibus octo a mari, *his ipse verbis descripsi Leander Albertus in Samnitibus, quibus illud attribuit: Clavertus vero alique, Samniti populi Florentis. Verum flavius, ad quem situm ipsum castrum est, non Phiternus, sed litteris transpositis Tifernus, vulgo nunc Biferno appellatur. Est autem in divisione regni Neapolitani per provincias, Capitana infera, regiuncula in consiliis Comitatus Molisani, ubi castellum Guilliniacum, in Mappe Geographici Guglionisii, & infra Guglionisium vocatur.*

2 Collitur hoc in loco festum S. Adamitertii Junii, cujus sacrum corpus ista die reconditum fuit in ecclesia Dei Gentileis Maria, anno millesimo centesimo secundo: quod ante depositum fuerat in ecclesia S. Pauli prope civitatem Potatensem, si recte descriptum nomen est, ut infra dicetur.

3 Historia translationis accurate descripta fuit a viro erudito, cui mox primam de Adamo visionem enarratam ipse num. 2 affirmat. Eam Historiam repetimus Neapoli anno MDCLXI, apud reverendos Patres Clericos Regulares, in Collectione Antonii Caraccioli tom. 2 Variorum; eamque curavit nobis describendam Scipio Penulcius Societatis Jesu Sacerdos, ibidem nostris studiis addictissimus, & apud dictos Clericos Regulares valde gratiosus, dum viveret.

HISTORIA TRANSLATIONIS,

Auctore Teste contemporaneo.

Ex Ms. Neapolitano Antonii Caraccioli.

F UIt Vir quidam religiosus, Benedictus nomine, timore Domini atque amore repletus, qui animum suum, & voluntatem circa divina præcepta libenter exercebat, & plura venerabilis Sanctorum loca per singulos annos devote requirebat. Accidit autem, ut festum beatissimorum Martyrum a Primiani & Fratrum ejus, ut mos est ab Ecclesia annuntiarent. Ipse hoc audiens, gaudens & exultans, ad tantæ festivitatis venerationem se præparavit: atque honeste b Lesinam & veneranter perrexit. At homo ille cum ibi esset, soporis gravitas illum arripuit, & clara quædam Angelica visio sibi facta est, clamans & dicens: Benedicite, vobis a Deo gratia prædestinata est: vult ipse Deus, qui orbem universum regit & salvat, ut Beatus Adam, Confessor suus, de cetero vestri fiat adjutor. Est quidam locus prope civitatem c Betatensem, quasi unum milliarium aut plus, ubi est B. Pauli Apostoli ecclesia, in qua supradicti Christi Confessoris Corpus jam per plurima tempora reconditum fuit: nunc autem superna voluntate constitutum est, ut ejus sanctæ Reliquiæ apud Guglionisium deferantur, quatenus illius sanctitatis fama satis accrescat. Et hoc dicto ab aspectu ipsius Angelus Domini abla-

Benedi-
ctus Lesi-
na visum
monstrat.ut corpus
S. Adam
transfere-
retur
Guglionisium

A tus est. Tunc homo Dei a somno evigilans, de visione perterritus, scrutabatur in corde, ac mirabatur in animo valde, quia numquam de Sancto isto aliquid audierat. Surgens autem, laudem Deo ac Martyribus Sanctis agens, iter arripuit, & ad patriam reversus est.

2 Post itineris reversionem, ea quæ ab ipso operata sunt nobis convenit enarrare. Deo Omnipotenti semper gratias referebat, & jeuniis, orationibus, vigiliisque die nocteque vacabat, ut in opere suo a Deo mereretur auxilium. Angelus autem Domini secundo apparuit ei in somnis dicens: Benedicte, nunc surge festinatur, & fac quod suscitatus es: cum omnia possibilia sint apud Deum, potens est vobis præbere auxilium. Hoc dicto ab oculis ejus disparuit: ipse vero mox evigilans, in corde hoc valde præcogitans, de lectulo suo festine surrexit, & per totam noctem usque ad mane orabat, Deumque laudabat, quia illum de hac re certiores reddidit. Statim vero sphaera ingens, terris lucem proferens, est facta clara dies. Vocavit ad se puerum, & iter cepit ad ecclesiam supradictam Pauli Apostoli. Et cum pervenisset ad locum, foras ante januam stetit: intus enim clausa erat, introireque non valebat. Cum autem ibi moratus esset, præ nimio æstu maximoque labore juxta murum sedens, obdormivit: ipso enim dormiente quidam infantulus venit, & ecclesiam januam aperuit, & introivit. Tunc vir Dei a somno excitatus ostium apertum invenit, & ingressus vir Dei, & in oratione permanens, ut ostenderet illud, scrutabatur quod per Angelum ei nuntiatum fuit: orationem complens, sursumque aspiciens, vota circa ibi pendentia prospexit. Hoc viso ivit ad puerum, dixitque ad eum: O bone puer, indica mihi, quomodo ista vota hic pendent. Qui ait ad eum: Ideo talia sunt hic vota, quoniam Corpus gloriosi Christi Confessoris Adæ hoc requiescit in loco. Dixitque vir Dei ad eum: Dilecte mi, ut illuc conducas me, te deprecor: quoniam gloriosum Corpus adorare volo. Tunc puer ille duxit secum virum Dei; & ambulans perrexit ad locum, ubi sanctissimum Corpus jacebat, & indicavit ei. In illa hora homo Dei procidens, fufis præ gaudio lacrymis, Dominum rogabat; totumque osculans loculum, munus, in Dei sanctissimique Corporis honorem, ibi prægrande offerebat.

3 Postquam vero peractum est hoc, debitas laudes, gratiasque Deo omnipotenti agens, exultans & lætus ab ecclesia exiens, & puerum suum, quem secum attulerat, advocans, reversus est ad domum suam, unde venerat. Cum autem sero domum venisset; totam noctem, cogitans quid agere deberet, duxit insomnem: & quia dictum Propheticum audivit, Media nocte surgebam ad consistendum tibi, per singulas noctes de strato suo surgebat, & ad Ecclesiam Deum exoraturus pergebat: ipsa enim nocte corde & corpore evigilans, numquam ab oratione cessavit. Altera vero die valde mane ad ecclesiam Dei Genitricis perrexit. Tunc ille appropians ad Archipresbyterum dictæ Ecclesiæ, Albertum nomine, clam locutus est, dixitque illi: Domine, vestram benignitatem deprecari nitior, ut vestras aures meis accommodetis verbis: Arcanum quoddam mihi peccatori per Angelicam visionem revelatum est, vestraque paternitati pandere volo omnia, quæ vidi per visionem Angelicam apud Lesinam: & qualiter vidit loculum illum, ubi sancti Confessoris Christi Corpus jacebat, ipsi Archipresbytero ostendit.

4 Archipresbyter hoc audiens, nimis gavisus est: intraque se quid inde agere posset cogitans, clam ad se præclaros ac sacre religionis tres instructos con-

vocavit Presbyteros, atque per ordinem sibi revelata secreta illis enarravit. Tunc ad invicem consiliati sunt, aliosque homines bonæ conscientie atque prudentie usque ad numerum duodenum in hac adhibuerunt revelatione. Congregatis vero in Ecclesia, qui ad illud bonum perficiendum opus aderant, cum illis erat Dominus, operabaturque ipso dicente: Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, in medio illorum sum. Tunc sapienter consilium statuerunt, diemque, in quo Deo favente iter arripere volebant, decreverunt. Die autem constituta venientes duodecim omnes ad Ecclesiam, Matutinale officium recitaverunt, & postea insimul jejunium in die illa decreverunt implere, ut eos Deus in jeuniis, vigiliis, orationibus ac elemosynis adjuvaret. Advesperascente die alios prudentes viros, armisque fortissimos, ad hoc arduum opus plus quam sexaginta conjunxerunt: ac clam dictum est illis, ut in nocte proxima foras cum armis caute exirent; Et certe sciatis, quia opus Domini operari volumus. Cum sero autem advenisset, & nox totam terram obtexisset caligine; tunc omnes illi viri, qui vocati fuerant, surrexerunt; armataque manu ex hac civitate egressi sunt, juxtaque eum, qui Asiaticus dicitur, invicem sunt congregati torrentem. Cum autem ibi convenissent, Archipresbyter elevans vocem dixit: Fratres, & filii carissimi, notum vobis facio, quoniam Dominus omnipotens hoc præcepit, ut devoto animo ad B. Apostoli Pauli Ecclesiam pergamus; & Christi Confessoris Adæ corpus, quod ibi manet, Dei adjutorio nobiscum deferamus. Ecce vir Dei adest, qui mihi hoc dedit verbum: Tunc homo ille in medio eorum stetit, & omnia per Angelum sibi revelata per ordinem enarravit. Audientes hæc omnes, in terram se prostaverunt; Dominumque, ut de incepto opere ad bonam possint pervenire consummationem, deprecaverunt. In illa hora omnes ab oratione surgentes, rectoque itinere pergentes, ad loculum illum, quem eorum desiderabat animus, pervenerunt.

5 Alii deforis remanserunt, ut viam armatis custodirent manubus, ne aliquis in eorum offensionem adventare possit. Nontantum autem in armis, quantum in Christi adjutorio confidebant. Alii vero ad ecclesiam perrexerunt; faciemque in terram ponentes, lacrymisque Deum deprecabantur, ut eis auxilium præberet. Oratione completa levaverunt se, ac ecclesiam circumdederunt, & sursum per murum ascenderunt, ab unoque latere testum aperuerunt. Hoc acto quidam, Joannes Falconus nomine, intus descendit, laternam ferens, januamque omnibus, qui foris erant patefecit. Tunc in ecclesiam sancti Presbyteri & Religiosi viri intraverunt, alii vero deforis permanserunt, & orantes toto deprecabantur corde. Introeuntibus autem illis, ad illum ubi S. Adæ jacebat corpus loculum, multis cum precibus lacrymisque perrexerunt: & cito illud quærentes, Domino adjuvante invenerunt: apertoque loculo, sanctissimum est repertum corpus. Tunc gaudio magno exultantes, magno fletu Dominum glorificabant de omnibus, quæ apparuerant. Tunc unus ex his toto corde oravit, & dixit: Domine Deus omnipotens, universæ creaturæ Creator atque Gubernator, qui voluisti, ut tuorum Sanctorum corpora de loco ad locum translata essent; ideo tuam deprecamur clementiam, ut nos adjuvare & custodire digneris, ut tua adjuvante gratia, sine aliquo impedimento, & absque aliqua offensione, ad propria redire possimus. Hoc dicto omnes se inclinauerunt, & genu flexo aspexerunt, & gloriosum Corpus viderunt, & amplexantes illud osculati sunt,

ff

E. MS.

M. 15. 100

E. aff. 101. 101. 101. 101.

E

E. 101. 101. 101. 101.

E. 101. 101. 101. 101.

E. 101. 101. 101. 101.

F

E. 101. 101. 101. 101.

E. 101. 101. 101. 101.

E. 101. 101. 101. 101.

De M^{ss} sunt, & magna lætitia ac veneratione in sindone munda involyerunt. Videntes vero sanctissimi Confessores vestimenta sacra, quæ ibi posita erant, insimul cum ipsis Reliquiis, in velamine illo honeste ac reverenter posuerunt. Illis hoc in ecclesia facientibus, omnes homines illius loci, tanti soporis gravitas Dei virtute opprimebat, quod nullus a somno se excitaret.

Idemque
effertur
in
saclo
se-
rent,

commode
nec in
pluvium
verso.

genuis
p^{re}sent

secundum
in
ecclesia S.
Mariæ

6 Tunc quidam bonus Sacerdos preclarum ac nitidum velum, quod intra suas occultabat ulnas, libenter suscepit, & de tali pondere lætus nimis exultabat; & sic omnes supernæ Majestati gratias referentes, de Ecclesia egressi sunt. Cum igitur corpus sanctissimi Christi Confessoris Adæ levabatur, tanta per totum aerem erat serenitas, quod nulla ibi videbatur nubecula. Illis vero de ecclesia egredientibus, illico maxima de celo a Domino in loco illo largita est pluvia, ut sum per soporis gravitatem, cum etiam propter pluvie inundationem, ad nostrum detrimentum homo surgere posset nullus. A Domino factum est hoc, & fuit mirabile in oculis nostris, quod non solum homines, verum etiam & canes, qui in circuitu ecclesiæ ipsa nocte jacebant, & latrare solebant in nocte, contra gloriosum corpus deferentes insurgere latrando nolebant. Continuo autem omnes, foris in custodia stantes, coadunati sunt, & cantantes gratias cælesti Domino referebant. Quibus peractis iter inchoantes, cum gratiarum actione suaviter redierunt.

7 Factum est autem cum non multum longe ab illo loco discesserant, & ecce facta est tanta aeris serenitas, ut nubes aliqua ab ipsis minime videri poterat. Et quia Dominus prosperum iter illis ostenderat, exultantes & gaudentes reversi sunt. Qui ante quam in hanc civitatem ingrederentur, apud ecclesiam S. Lucie commorati sunt, & illic statim ad eos pervenit nuntius. Quo audito illi absque mora, omnes Sacerdotes & Clerici, ac cives Gulionisii congregati sunt, cumque lacrymis & processionibus illis obviam exierunt; illudque sanctissimum corpus, cum hymnis & canticis ac orationibus, in civitatem introduxerunt & in ecclesia Dei

Genitricis Mariæ cum veneratione maxima recon- diderunt. Hoc autem adimplerum fuit sub anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo secundo, decima Indictione, mense Junii, die tertio intrante.

8 Præterea multa mirabilia & beneficia, per ipsius intercessionem, a Domino Jesu Christo operata sunt: multi cæci illuminati sunt, surdi & claudi ad pristinos sanitatis status redierunt, & multi a demonum vexatione oppressi liberati sunt. Alii multi ex diversis infirmitatibus detenti pristinae sanitati redditi sunt. Igitur in ejus laudibus omnes astantes rogo ut debite venerentur eum, cujus intercessionem his & in futuro adjuventur, ipso adjuvante, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ubi claret
miraculis.

ANNOTATA. G. H.

a Eccegraphum quidem nostrum habet nomen Primiani: sed repositus Primiani, nihil dubitans quin hic agatur de illo Martyre Lesineni, de quo & Alexandro, Firmiano & Tellario, fortassis fratribus, egimus 28 Aprilis: ea enim die coeuntur Neapoli, quod ad hanc urbem Lesina eorum Reliquæ tunc fuerint translata.

b Lesina urbs Capitanata in regno Neapolitano Episcopatus ad lacum cognominem, non procul a mari Adriatico, de qua egimus 9 Februarii ad vitam Ss. Sabini & Eunomii Episcoporum; & 10 Februarii, agendo de S. Paschasio Abbate: quorum trium Sanctorum Reliquæ etiam Neapolim sunt translata.

c Hunc locum, a Gulionisio haud procul distitum, ostendit ratio itineris infra descripti; ac nomen jam mutatum apparet, & a montano situ videtur appellari, ut Mons Hæatus, Mons Gilliani, & Mons Galliochius.

d De hoc loco supra egimus.

e Torrens, aut Is, qui mox in Tifernum insuit, & est inter Gulionisium & Montem Iscarum; aut torrens Asinaticus, qui videtur Leandro Alberto amnis Asinella dici, Aprutium & Capitanatam disserminans; quod viris in vacula eruditis definiendum relinquo.

DE S. OLIVA VIRGINE,

ANAGNIÆ IN LATIO APUD HERNICOS.

G. H.
C

Sylloge de cultu & Actis.

Memoria
in Basilis

A Nagnia urbs Episcopalis provincia Romana, immediate Sanctæ Sedis subiecta, olim Hernicorum inter Latinos antiquissimorum caput, creditur jam inde ab Apostolorum temporibus lumen Evangelii accepisse, ob quod palma Martyrii coronatam celebrant S. Secundam Virginem xv Januarii; ad quem diem nonnulla eius Acta in Vita S. Magni Episcopi Tranenensis & Ferrarii Catalogo dedimus; postea affecit prolixa alia nec non lectiones proprii Officii, quæ proferemus in Supplemento Januarii. Numerantur etiam inter Sanctas Anagninas Ss. Aurelia & Neomisia Virgines, quarum memoria est Tabulis Romani Martyrologii adscripta ad diem xxv Septembris. Præterea, quod huc spectat in Cathedrali Ecclesia, Delpara Virgini Annuntiata consecrata, uti scribit Ughellus tom. 1. Sancta Oliva Virgo tumulata servatur: cujus festum hac tertia die Junii habetur celebre, etiam Martyrologio Romano inscriptum: aliqua autem Reliquia servantur creditur Monasterio VVestphalæ, apud nostræ Societatis Patres, in unalipsanobecarum summa ara impositarum.

a Acta eius duplicia, hactenus inedita, Romæ anno MDCLXI, nati sumus; antiquiora & breviora una, ex

Ms. Cajetani; alia varis circumstantiis amplificata atque in Lectiones novem distributa transcripsimus, sicut ea in collectione Antonii Galloni, in Bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii, asservantur Tomo littera M signato. Sed prima sunt imperfecta, nullamque faciunt mortis mentionem. Lectiones vero sic inchoantur. Tempore illo, postposita superstitione idolorum, & per Dei nutum ecclesiastica crescente Religione, fuit in Campaniæ provincia Virgo quædam nobilis &c. quod quidem videtur sæculum aliquod tertioquartode proximum indicare, sed per meram conjecturam; unde non magni id facimus. Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italia, compendium Vita habet; & narrata ultima visione, concludit his verbis: Viraque cælesti luce obdormivit in Domino tertio Nonas Junii, quasi nihil aliud desideraretur. Meminit ejusdem Silvanus Razzius tom. 3 Illustrum seminarum: & Nicolaus Brantius Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio Poetico hac eam versa honorat:

Mammillis, tentata, stylos infixit acutos:
Quod genus armorum dæmonis arma ferit.

VITA

F

Vita dup-
plex en

A

V I T A

Ex Ms. Cajetani excerpta.

Oliva Virgo, nobilis genere, seu optimis moribus ac pudicitiz laude nobilior, Christi amore flagrans, nuptiis mortalis sponsi contemptis, quas ei parentes magno studio parabant, ad sanctam confugit ecclesiam, ut inter sacras Jesu Christi sponsas numeraretur. Quod cum impetrasset, carnemque jejuniis, cilicio, ferro, coercere assidue ac domare conaretur; ut humanas tamen inanesque laudes facilius vitaret, curabat ut ea quæ ageret, nemo plane mortalium nosset: quippe quæ cuperet uni sponso suo Christo Jesu placere: quem etiam assidue precibus ac lacrymis pro suis ac pro omnium Christianorum delictis obsecrabat. Quantum vero in vitæ religiosæ perfectione proficeret, vel illud ostendit, quod cum ei falsa quædam crimina obijcerentur ab invidis, contumelias non æquo solum animo, sed etiam hilari ferebat: quod ita sibi tutior ab inanis gloriæ ac fallacis auræ periculis videretur. Quod si membrorum suorum legem aliqua ratione mentis legi repugnare sentiret, confestim suis illa mamillis aculeos intigebat, nec eos antequam sanies erumperet avellebat: atque ita corpus suum castigando in servitutem spiritus redigebat.

Spiritus
nuptiis

Spiritus
Christi
placere
sponsi

contumelias
ferebat

B

aculeos
mamillis
intigebat

Cælum
apertum
intuebat

Quam vero vicissim Oliva a Christo diligebatur, ob animi corporisque pudicitiam ceterisque virtutes, facile vel ex his paucis intelligitur non obscuris in eam amoris argumentis. Cum aliquando ab opere manuum ad templum de more dato signo pergeret, in ipso templi limine seminam quamdam

plorantem offendit, & sua crimina confitentem: quam dum Virgo mitis blandis verbis consolari niteretur, sublati oculis cælum apertum lucemque incredibilem vidit: qua nimia luce Oliva repente perterrita, procidit in faciem. Cumque diu jacuisset, & vultum attollere non auderet; tandem in cælum lumen illud, & in cellam suam Virgo se recepit. Cui nocte insequentem vir statura procera secundum quietem apparuit, vultu gravi, aspectu decoro, qui ei diceret: Surge propera, amica mea, Sponsa mea, columba mea, & veni.

Et ad
illud in-
vitata

3 Proxima vero sexta feria cum Virgo se ad oratorium precandi causa coferret, visa est cuidam e Sororibus terram pedibus non attingere dum incederet: quæ id etiam ceteris annuntiavit. Illæ vero rem admirantes, Olivam quid hoc esset interrogebant. At ipsa, nihil elata propterea, sed animo simul ac vultu demisso, primum Deo supplicare, deinde veris profundisque gemitibus lacrymisque Sorores obsecrare cœpit, ne sibi quidquam laudis tribuerent, si se ex animo sancteque diligerent: omnibus indignam se esse virtutibus, atque adeo sceleribus coopertam. Ergo sancta Virgo, divinis absolutis Officiis, multisque profusis lacrymis, ad cellam reversa, in suo lectulo sessa confedit: atque ante sumptum cibum præter morem, ut Sororibus videbatur, obdormivit. Ibi a sensibus penitus abstracta, ut nonnullis Sororibus deinde narravit, cælum apertum splendoremque vidit immensum: ex quo progressus vir quidam plane admirabilis, cum ad eam usque pervenisset; Veni, inquit, & vide, quibus torquesatur suppliciis apud inferos improbi; deinde vero florentes cæli sedes contemplare, ubi sempiterna lætitia beati cœlites perfruuntur.

a terra
levatur:

capta in-
extrahi
cælum &
infernum
videt.

D E S A N C T O M O R A N D O

MONACHO CLUNIACENSI IN S U N T G O V I A .

C O M M E N T A R I U S P R Æ V I U S .

§ I. De Vitæ ac die cultus S. Morandi: & unde hi Commentarii potissimum desumantur.

C. I.

Cum anno MDCLXXXVIII, primo vere ego & P. Franciscus Barrius Viennam Austria profecti Bibliothecam sacrae Casareae Majestatis, illustrissimam sane ac nobilissimam, perlustravimus; ibidemque trimestri fere spatio morati, multa sanctorum acta, potissimum Græca, in usum nostrum descripsimus; in reditu declinavimus Constantiam; indeque Basilea Altkirchium, aut potius ad monasterium S. Morandi pervenimus; coram inspecturi, si quid de Sancto illo, cujus propediem Acta nobis illustranda erant, superesset, ad Vitam, Reliquias, cultum ejus pertinens. Pervenimus ad monasterium prædictum pridie solennitatis Sanctorum omnium, tam densa jam tum per medium diem continuum cadente nive, ut proficientibus nobis distinguere vias, aut ad jactum lapidis prospicere non liceret. Sub vespere ingressi monasterium, quod modo Residentia est Collegii nostri Friburgensis, duobus proximis diebus ibidem subsistimus, a R. P. Superiore Francisko Marimont humanissime invitati habitique, examinantes interea & notantes, quæ ad Sanctum spectare videbantur.

INITIO
S. P. C. XII.

Ex libro
Viennensi

ad S. Mo-
randum
declinamus

invenimus
eius codicem,
Vitam
ejus re-
centius
scriptam,

Oblatus autem nobis est inter alia scripta panconcionatum & paraphrasticum explicatum, ex antiquiori ejusdem Vitæ, quam & nos habemus & postea scriptam, hic daturus sumus. Paraphrasis autem illa sculpta fuit Junii Tomus 1.

a quodam Sockentis Jesu, qui nomen suum reticuit, quinquaginta amplius abhinc annis: de miraculis enim recentioribus & suæ memoriæ ait; Recentissimum est, quod exeunte anno MDCXXIX contigit; ut paulo post scripsisse debuerit. Dividit auctor opus totum in tria dumtaxat capita: quorum primo Vitam Sancti antiquiorem paraphrasticam, uti dicit, proponit; altero virtutes & miracula ejusdem, tum antiqua ex prædicta Vita, cum recentiora prosequitur; tertium denique in paragraphos omnia duodecim partitur, in hisque recenset honores Sancto collatos a Pontifice Romano, per Canonizationem; a Cardinalibus, per indulgentias concessas; ab Episcopo diocesano, per eundem confirmationem; a Serenissima Domo Austriaca, per anathematata oblata, a civitatibus varis, per Congregationem sub ejus patrocinio institutam; a Monachis loci, per restaurationem templi, ejus nomines impostorum appellandi, & elevationem Reliquiarum; a Cluniacensibus universis, per Officium ecclesiasticum solenne; a vinitoribus denique per picturas & cultum singularem ipsi exhibentium. Addit insuper monasterii, ex quibus uti & Altkirchii vicissitudines, incendia, vastationes, reparaciones, atque nonnulla; ex quibus hunc Commentarium potissimum compilamus; gratiam non modicam debentes & agentes supra memorato Patri Marimontio, qui totum codicem illum nostro discedentium

P

comple-
tam vitam
de cultu
ejus

bi com-
mentarii
conci-
nuntur.

¶ f 2

tum

ALCE.
C J.

tium inde regem describendum. Antverpianque submittendum benignè curavit.

Colinus S.
Morandus
3 Junii

cuin Vita
antiqua
& oleum
ex Cister
re de da
tor.

B

3 Dnos Ordinis sui Morandos habet Barcinus, in Menologio Benedictino; alterum Abbatem, de quo die XIX Februarii, sic loquitur: ex Not. Monach. & Indice Sa.ctorum Ordinis impresso: Eodem die S. Morandi Abbatis cujusdam in Burgundia, cujus vitam necdum potuimus indagare. Alterum Monachum Cluniacensem, de quo nos hic; uti & ipse ad diem III Junii cum Melano in Aulario ad Ufuardum, Wione, Dorganio, Menardo, Ferrario in Catalogo, Saussejo in Martyrologio Gallicano: quamvis idem (sitamen idem) in Calendario Ms. Benedictino referatur ad diem XXVII Junii cum titulo Abbatis: quamvis etiam, in Ms. nostro, sic legatur; Incipit Prologus in vitam S. Morandi, qui est III Kalendas Junii. Nam III Nonas scribi debuisset: uti scribunt omnes enumerati Auctores cum antiquo Ms. Ufuardo, ad usum ecclesiarum Alsatie aucto, ubi legitur, Tertio Nonas Junii. In territorio Basileensi S. Morandi, viri religiosi, & multis miraculis venerandi. Consensit his Bibliotheca Cluniacensis columna 1643, ita legens: B. Morandus fuit etiam sancti Patris nostri Hugonis discipulus; cujus gesta quis volens scire, ejus Vitam apud nos descriptam legat. Solennitas vero ipsius celebratur apud nos III die Junii. Citatam Vitam legere est in eadem Bibliotheca col. 302 & sequentibus; sed extractam & contractam ex amplioribus Actis, quae penes nos sunt in Codice perquam insigni, olim in Westphalia scripto, unde ex Paderbornensis nostri Collegii Bibliotheca ipsum per commutationem librorum redimus. Inducunt Acta illa, ad reformandum quoddam in Arverniam monasterium missum ab Hugone fuisse Morandum, deinde vero ad preces Constantii, ab eodem Hugone in Sunigoviam missi, ut Altkirchense S. Christophori monasterium Prior regeret, deducti, illuc Cluniaco Monachi, revocatum ex Arverniam, & Sunigoviam commendatum fuisse, ob peritiam patrie istius lingua: cui tamen Prioris titulum cedente Constantia obtigisse, haud satis clare indicatur in Actis.

scripta per
Monachum
Germanum

4 Vitam qui scripsit, natione Alemannus, & verosimiliter monachus S. Morandi fuit. At enim n. 9, prius missos e Burgundia in Sunigoviam Monachos non scripsisse nostrae locutionis modulos; & ideo accessum eo Morandum, prope a Rheno solum natale natum, & Wormatia studiorum causa diu versatum. At praeterea n. 15; ad exequias sancti venisse omnes nostrae diocesis Basiliensis; non ob cure indicans, se in eadem (& cur non in ipso monasterio Morandino?) vixisse & scripsisse. Idem Auctor queritur quidem in Prologo, quod Vita, Praedecessorum desidia, est oblivioni tradita, nec ad posteror scriptis delata, & num. 17 dicit Transactio longi temporis spatio, datam in incendio occasionem elevandi corporis; & tamen num. 12 narrat, quomodo sanctus etiamnum vivens curavit a quartana febre, quemdam Ulricum de Karolsbach, ut ipse, Fratribus, qui adhuc supersunt, retulit. Unde consequens sit, longum temporis intervallum annos quinquaginta vel sexaginta ab auctore aestimari. Quia tamen grandaevis valde sanctus fuit cum obitu, scriptori ipsi numquam visus, merito is quærit potuit de praedecessoribus, quod nihil curaverint scripto tradere eorum quæ viderant, necdum in Burgundia vel Arverniam, ubi diutius vixerat, aliquid de prioris vita dicitur indagare.

Vita eadem in
Bibl
Cassara
Vienne
Vide T. 1.
Junii par. 1.
24. 10.

5 Eandem Vitam, elegantissimo charactere exaratum in libello singulari, vidimus in celeberrima Augustissimi Caesaris Bibliotheca sub numero 268. In fronte libelli occurrunt non incongrue depicti duo sancti Abbates in habitu Benedictino, extensis in altum, ille sinistra, hic dextera manibus elevantes aquilam bicipitem nigri coloris in fundo auro: utriusque applica sunt insignia

alba in fundo rubro, sicut hic cernis. Non aulin &c. D Vide Append. pag. 982. col. 1.

Inferiori in loco aureis litteris sic inscribitur: Anno Domini MCCCCLXXXII divo Frederico III, Romanorum Imperatori semper Augusto, feliciter imperanti, Paulus de Stekeravv, Theologiae Doctor, hoc opus donq dedit. Habemus submissam nobis Vienna ipsanographiam ecclesiae Cathedralis sancti Stephani, in eaque notatur, ibidem offeruari Caput (aut potius pars Capitis) S. Morandi: constat, insuper ejusdem nominis altare olim istuc fuisse erectum. Quamvis de praesenti illorum statu inquirendum Vienna dunt, datis ea super re litteris ad P. Mattheum Soutermans Societatis nostrae, percelebrem verbi Dei Praeconem, qui quarta Septembris anni MDCLXXXIX quo hac scribo, respondit in hac verba.

Frederico
III dom
data

6 Inspexi & pervolvi registrum seu repertorium Reliquiarum ecclesiae Cathedralis S. Stephani Protomartyris, porrigente illud mihi Reverendissimo Domino Canonico Custode; & tamen aliis quibusdam Reliquiis adnotatum sit, unde advenerint, aut qua ratione cultusque coli consueverint, attamen de S. Morando aliud non legi aut reperi quàm hæc verba: Caput S. Morandi supra pulvinar holosericum. Reliqua, unde scilicet allatum sit, quod ejus altare, aut quo loco positum fuerit, omnino ignoratur. Neque ullus ejus cultus est vel in Missa vel in Officio: solum honoratur sancti caput, ubi cum ceteris Reliquiis in altari venerationi exponitur. Inter ea Caput sancti & ara, quæ olim fuit ratione allati Capitis verosimiliter erecta, occasionem dedisse possunt eodem tempore praefato Paulo inquirendi in Vitam sancti, describendi inventam, atque offerendi descriptam Imperatori Frederico: cujus patruus Fredericus, dictus Senior, Comes Tirolensis atque Ferritanus, anno MCCCXXVIII statum argenteam bipedalem S. Morandi, ad hujus monasterium dono misit; ejusque filius Sigismundus anno MCCCCLXIII in idem monasterium beneficis, hystoriam S. Morandi ad se mitti postulavit; uti h. 14 latini dicitur. Quidam igitur aut Fredericus Senior, aut filius ejus Sigismundus, imperio Frederici patruus sui contemporaneus,

ibidem in
Cathedrali
Caput
ejus, &
altare
F

quod av-
plurim non
entat.

A caput S. Morandi ipsi donaverit? quidam Vitam Sancti in ejusdem gratiam petierit Viennamque miserit; ibique a Doctore Paulo de Stekera elegantius descripta sit?

7 Dabimus hanc Vitam, hactenus ineditam, ex nostro flo, ut diximus, Codice Paderbornensi Ms. Dabimus deinde miracula alia, cluciter medium seculum xv in variis personis facta, ex commentariis D. Martini Granter, patria Colmariensis, qui sub eadem tempora ad S. Morandum rerum sacrarum primum Cultos, dein Praepositus, magna diligentia cultum divinum procuravit; prodigiola beneficiis, quibus suo xvo Deus S. Morandum fecit illustriorem, impigre litteris consignavit, ac petenti Sigismundo Austriaco vitam ejus submisisse videtur. Dabimus autem ea non primigenio stylo, ut sunt ab illo exarata; sed ut a Paraphraste nostro sunt ornatiore amplificata, quando ea aliter non habemus. Dabimus denique recentissima quaedam seu miracula seu beneficia, partim sub initium hujus saeculi ab auctore Vita paraphrastica conscripta, partim a Patribus nostris ab anno MDCLXXXII annuati cepta, & a nobis ipsis in Residentia illa nuper descripta.

8 Quod autem ab an. MDCLXXXIII, de novo notanda sunt miracula, videtur factum esse occasione grandis prodigii patrati in filio Nicolai Mulleri, a mortuis ad vitam revocato per S. Morandum die 22 Aprilis ejusdem anni, quemadmodum testimonia publica, quae post narrationem Nicolai patris inter miracula num. 35. subjicimus, declarant. Hinc de novo fuerit populi erga Sanctum illum excitata devotio, fiducia & concursus, hinc alia atque alia beneficia ipso invocato obtema: hinc alacritas Patrum in annuando, quae obtenta erant, ad majorem Dei & Sancti ejus gloriam, extimulata: quemadmodum pridem extimulatum fuerat studium Cleri Basileensis, qui inter proprios Diacones suos Sanctos hunc etiam reposuit, ejusque festam lucem hoc tertio Junii celebrans, Officium recitat sub ritu duplici, continens in Lectionibus secundi nocturni haec ejus vitae compendium:

9 Morandus, in Germania, nobili loco natus, parentes habuit non minus Christiana pietate, quam generis splendore & divitiis insignes: a quibus Deo consecratus, & religiosus viris Wormatiae commendatus, in litteris & virtute mirabiles fecit progressus. Itaque spretis mundi illecebris, ad perfectionis studium aspirans, Cluniacum profectus, se in S. Hugonis Abbatis disciplinam tradidit. Ab hoc benigne exceptus ita vixit, ut a professione monastica nulli haberetur secundus. Contigit ea etate ut Fredericus Pfirtenensis Comes, a S. Hugone Cluniacensi Abbate aliquot Ordinis monastici viros peteret, qui Ecclesiam Altkirchensem, a majoribus suis extructam curarent, & eo loci monasticæ vitæ institutum propagarent. Annuit Abbas pie Comitibus petitioni. Sed cum ii, qui primi missi erant, ob patrii idiomatis ignorantiam, proximorum salutem minus procurare possent, Morandum, Gallicæ juxta ac Germanicæ linguæ peritum, eo ablegavit. Altkirchium ut venit, non modo verbo & religiosæ vitæ exemplo complures homines ad sanctiorem vitam excitavit; verum & in vita & post mortem multis miraculis claruit. Incendium in monasterio extinxit; Fredericum Comitem a paralyli liberavit; Udalricum monasterii villicum, quartana febre laborantem, sanitati restituit; mulieres duas, a demone misere vexatas, oblato Missæ sacrificio, adhibitisque exorcismis omni molestia liberavit. Longo senio confectus, laboriosum vitæ certamen complevit, multisque ægris & energumenis, sepulcrum ejus adeuntibus, præsentem opem

Junii Tomus I.

artulit. Quibus miraculis per fideles testes comprobatis, Basileensis Episcopus, misso Romam legato, a summo Pontifice impetravit, ut pro meritis inter Sanctos publico ritu coleretur.

10 Sed priusquam ad Canonizationem deveniamus, reliquum Commentarium prosequamur, cujus præcipuam partem desumentes ex Vita, de qua n. 2, id imprimis monitum volumus Lectorem; quod, quidquid in Commentario hoc nostro Romanis characteribus impressum nullo citato Auctore legitur, id totum ex Vita illa desumptum sit, ut ne idem necesse sit cum radio legentis vitam illam paraphrasticam allegare.

§. II. De monasterio Altkirchensi S. Christophori, dein S. Morandi; & oppido Altkirchensi, eorumque fundatoribus.

11 Comitatus Ferratenus sive Pfirtenensis, ab oppido Ferretum, vulgo Pfirt, Comitum sede, nomen trahens, iisdem fere terminis olim continebatur, quibus nunc Samsgovia; clausus nempe Alsatia superiore ad Boream, Rheno & pago Basileensi ad ortum, ditione Basileensi Episcopi ad meridiem, & Burgundiae montisque Belligardi Comitibus ad occasum. Præcipua in eo Comitatu sunt oppida Ferretum cum nobili arce, unde Comitibus nomen; xv horarum iter Basilea distans; Altkirchium, Mezopolis, Dela, Belfortum, Seinheimium, Diatannium, Florimontum, Lansera. Piscos in eo fluvii Larga & Ellus, alias Alsa sive Illus dictus, orti ex radicibus Junæ, locis ita vicinis, ut aqua pluvia ex tecto cujusdam villæ Schlicz cœnobii Lucellenfis, hinc in Ellum, inde in Largam defluat: mox contrario cursu Larga in occasum tendit, Ellus in ortum, donec post aliquot meandros infra Altkirchium apud Ilfurtum vicum concurrant, simulque per mediam Alsatiam decurrentes, prope Argentoratum in Rhenum excurrant.

12 In hac regione antiquitus Comites Ferretani eadem sacram extruxerant, mediam inter Largam arcem & vallem Caninam, quam S. Christophoro Martyri dicant: eaque, aucto paulatim Christianorum numero novisque per viciniam templis erectis, dicta est posteris Altkirch, id est verus Ecclesia. Hujus primus fundator quis Comitum fuerit, aut quando fundaverit, nescitur: scitur tamen ex Vita S. Morandi num. 7, Comitem de castro Pfarto nobilissimum, ex prosapia Regum Francorum ortum, nomine Fredericum, (qui sub finem sæculi xi & initium sequentis vixit, ad ejusque annum saltem xv pervenit) quamdam ecclesiam, Altkirchiam nuncupatam, in allodio suo, a suis progenitoribus beatissimi Christophori Martyris nomini dicatam, plenius extruxisse, ac prædiorum largitate ampliassse. Erat autem ecclesia a supradditi Principis genitoribus, Canonicis secularibus primitus ordinata; sed peccatis exigentibus, illis secedentibus, pene desolata. Videns autem Comes prudentissimus locum, a se diligenter constructum, habitatoribus privatim desolari, Cluniacum misit, ac Hugoni Abbati sanctissimo suisque successoribus regendum, atque ad monasticum inibi Ordinem instituendum, in perpetuum donavit.

13 Movisse Fredericum potuit, cur Cluniacenses advocaret potissimum; quod hi regularis vitæ disciplina, sanctitatis fama, ac zelo animarum per interruptum eximio florere sub S. Hugone Abbate; sub quo (ut hujus Vita tomo 111 Aprilis primo loco edita diximus num. 6) augebatur de die in diem Cluniacensis religio cœnobii; & erat odor nominis illius sicut odor agri

Ff 3

AUG.
C.

agri pleni, cui benedixit Dominus. *Movisse praterea, potuisse ipse Hugo, qui, ut eadem Vita num. 27 tradit, Altkirchium aliquando diverterat, a Ludovico Comite & Sophia uxore ejus, verosimiliter parentibus Frederici prefati, hospitio susceptus: ibidemque sanctitatis sua memoriam reliquerat praeclaram, cum imminentem sic abegit signo Crucis tempestatem, ut circumquaque pluviiis deservientibus & tonitruis, locus ille tempestatis expertus & serenus remansisset perhibeatur. Denique movisse potuit Fredericum, dno & mox (quemadmodum discretis verbis testatur Paschalis II. Papa, in Diplomate anno MCVI Hugoni Abbati dato) Episcopus Basileensis Burcardus, qui Basileam advocaverat Cluniacenses Monachos ac fundaverat, Confirmat enim Diplomate isto Papa Hugoni & successoribus ejus, usque in perpetuum subiectum vult, monasterium S. Albani, a Burcardo Episcopo datum, in suburbio Basilez urbis. In eodem episcopatu monasterium Altkircha, a Frederico Comite, per supradicti Episcopi sollicitudinem, in manus vestras (alloquitur Hugonem) abdicatum atque concessum.*

Reperimus
data per
mimo

14 Donaverat Comes Fredericus, & moventibus fortasse, quas dixi rationibus donaverat Altkirchium Cluniacensibus; ac Hugoni quidem ipsi, Abbati sanctissimo, suisque successoribus regendum, atque ad monasticum inibi Ordinem instituendum in perpetuum donaverat; uti dictum est num. 12. Verum ut sunt inconstantes hominum animi, postquam deseruit primus ille in Deum famulosque ejus ardor, decerpere sibi nefcio quid juris in semel donata praesumpsit; & redigat ex praedio aliquo monasterii exigens, colonum in vincula conjecit. Hinc adfuit vindicta divina, invadente Comitem paralyti, atque ut ejus mirum in modum disforquente; donec medica Morandi manus, multa deprecanti ac meliora promittenti, opem tulit. Quo recreatus beneficio Comes, ut promissa solveret, putatur denno omnia Venerabili Pontio Abbati, Successori S. Hugonis, & monasterio Cluniacensi confirmasse per sequens scriptum:

Dataque
dono con-
firmat.

15 In nomine sanctae & individuae Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Notum sit omnibus, tam praesentibus quam futuris, quod ego Fridericus, cognoscens Deum largitorem bonorum omnium, ejus sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter, volens honorem mihi ab illo conceditum sic disponere, ut in eo aeterni regni lucrum mercari valeam; ecclesiam Altkirchenensem, in quantum ad me pertinet, religionis & monasticae disciplinae institutione reformari procuravi. Idcirco sub sanctae recordationis Patre Cluniacensis Congregationis B. Hugone, per internuntios verba & deprecationibus nostris, ejusdem Congregationis ab eodem Patre in supradicta ecclesia Monachos ad habitandum suscepimus. Post decessum vero ejusdem, cum successor illius venerabilis Pontius Abbas ad partes nostras ad eundem locum causa visitationis advenisset, praenominatam ecclesiam Altkirchenensem praesenti scripto eidem Abbati, successoribusque ejus & Cluniacensi monasterio, in subjectionem & in obedientiam & ordinationem, in perpetuum firmavimus, ita tamen, ut si adeo locus creverit, quod Congregatio Monachorum secundum normam Cluniacensis Claustrum ibidem Ordo teneatur, Abbas ibi, institutione & dispositione Cluniacensis Abbatis, utilitas hoc exegerit, praeponeatur. Testes hujus nostrae actionis sunt Rembaldus Presbyter, Azo Presbyter, Fridericus Advocatus, Azo Canonicus Basileensis, Vernerus Clericus, Rembaldus Advocatus ejusdem loci, Rembaldus Miles. Actum est hoc an. Dominicae incarnationis MCXV, praesidente in Sede Apostolica Paschale II. Rudol-

pho autem Episcopo Basileensi; iudante & confir-
mante Henrico V Imperatore; Scripta per manus Alberti Trevirensis, xix Kalendas Januarii, feria tertia, Luna xxiv.

16 Dicitur est supra, quod Altkirchium extructum sit medium inter Largam arcem & vallem Caninam. Quorum locorum cum nunc non satis expressa reperatur notitia; accuratius puto situm ejus assignari, si locetur ad fluvium Ellum, una fere lauca supra Isfurtum, ubi Larga in Ellum influit. Introducitur eo Monachis, salubriter rem divinam facientibus, affluxit eodem frequens habitator; ut brevi numerosus vicus evaserit circa monasterium: qui ubi incendio absumptus est, complures ex colonis, partim amoenitate collis vicini, aerisque salubritate ducti, partim ut minus praedae & latrocinii essent expoliti; res & recta sua in collem transtulerunt juxta vetustam arcem, quam antiquitus Largam in Antonini itinerario dictam putant. Ad hos deinde aliis atque aliis accedentibus, in eum modum excrevit locus, ut novo Principi Alberto Austriaco, Alberti Imperatoris filio (qui per uxorem suam Joannam, Ulrici ultimi Comitis Pfirtensium, an. MCCCXXIV sine prole mascula defuncti filiam, factus erat ditionis illius Comes) videretur vicus jure civico dignus. Is igitur novum Altkirchenensem vicum, vix quadrantis horulae spatio supra veterem castrum ad eundem fluvium situm, primus sub annum MCCCXXX muro cinxit, & in oppidi formam redegit.

Distinctio
v. Altkir-
chii situm
indicatur:ejus vicus,
flammas
nisi im-
petustransfe-
ritur in vi-
rum
collem,E
sitque an.
1330 op-
pidum,resin: no
nomen
Altkir-
chen

17 Manlit tamen idem Altkirchii nomen, quod olim vicus a veteri Ecclesia S. Christophori traxerat. Id compertum est ex publicis privatisque instrumentis ac litteris, in quibus ante annum MCCCXXVI nulla sit mentio oppidi. Ut cum scriptum legitur sine addito; Praepositus S. Morandi in Altkirchen; Colonius in Altkirchen; Actum in Altkirchen. At vero post annum trigésimum dicti saeculi monasterium ita desit appellari, & oppidus retinuit nomen Altkirchen. Hinc illarum litterarum formula; Praepositus S. Morandi prope oppidum Altkirchen; Civis oppidi Altkirchen; Actum in oppido Altkirchen. Cincta ita muris novo oppido mox in eo templum seu sacellum beatissima Virginis Mariae extructum, & a Joanne de Senna, Episcopo Basileensi, anno MCCCXLV consecratum fuit; ut patet ex inscriptione lapidis in fornice templi, quod postea auctum pro parochia civibus esse cepit.

18 Non lausillis fuit oppidantis sua tlla erga Delpha-
vam religio. Quippe vix natum oppidum, in suis incunabulis extinctum fuisset, nisi aliud ipsa dormientibus incolis fuisset tutata. Nam vastarat obvia quaeque igni & ferro in Alsaciam & Helvetiam ex Gallia prorumpens exercitus Anglicus, Duce Coucyio; qui tandem ab Helvetiis male mulctatus, cum multis suorum desideratis per Sundgoviam redirent, extrema fugitivorum cohors, obscura nocte muros Altkirchii scalis admotis transcendunt, in forum ante penetrant quam civium quispiam accurreret. Pro templo Deiparae constitierant, pars ignem aedibus, pars scalas & ferrum parabant; cum ex improvise fulgor ingens e sacello Caelitum Regiae emicans, militem oculos ita perstrinxit, ut turbatis animis in seipso arma verterint, excitisque tumultuatione civibus poenas dederint. Multi cecidi; reliqui in fugam versi, etiam intacto monasterio, praedam opulentem reliquerunt. Tradunt aliqui, beatam Virginem, eo loco quo nunc statua ejus lapidea visitur, quasi castrorum aciem ordinatam fuisse conspectam, & hostibus metum incussisse, splendoreque radiantium armorum oculos eorum reverberasse, & velut sideratos in mutuum perniciem fugamque vertisse. Quidquid horum sit, majores certe quar-

quod Deia-
vara ab
ex ido de-
fendit,basilium
a. u. l. s. &
monasterium
e. u. l. s. a. n. t.

tam

A tam seriam ante Purificationis festum solenni sacro quotannis in rei memoriam celebrandam statuerunt, & minores hodieum diligenter observant. Contigit hoc anno MCCCCLXXV exeunte Januario, nempe secundum Chronologiam Helveticam Joannis Henrici Suteri, quamvis secundum Joannem Simlerum in Republica Helvetiorum & alios, acciderit biennio post.

19 Altera non abfimilis invasio militum afflixit Sutzgoviā post annos exinde septuaginta propemodum, sed calamitosior Altkirchensibus quam prior; uti ex sequenti narratione discitur: In Concilio Basileensi Amadeus Sabaudiz Dux, Pseudo-papa electus contra Eugenium IV anno MCCCCXL, pernicioso bello causam dedit. Nam Basilea, Solodurum, Berna ex foedere inito cum Sabaudi filio, Pseudo-papam tuebantur. Delphinus Franciz, Caroli VII filius, magnis copiis Basileenses Helvetiosque aggressus est, copiarum ductore Comite Armeniaco, a quo bellum Armeniacum dictum est, quod annos complures Sequanos vicinosque graviter afflixit, & in his Altkirchenses. Monasterium templumque funditus eversum, non prius instauratum est, quam

Martinus Granter, patria Colmariensis, post Joannem de Luceria, qui hoc calamitoso tempore præsuit, Præpositus Altkirchii est renunciatus. Is templum a fundamentis & campanile (constat ex commentariis & insignibus ipsius) turrim pronuntialem (ita nuncupat) contra incursum hostium extruxit. Idem fenile, bovine, equile, partemque monasterii, cujus longitudo ab Oriente vergit ad Occidentem, parvo impendio pro temporum vel operarum facilitate reparavit; & S. Morandi ipsam, immanitate impiorum militum proterita disjectaque, reposuit suo monumento.

§. III. Canonizatio S. Morandi. Indulgentiæ concessæ, earumque Diplomata.

20 **S**ub *sanctæ Vitæ*, quam dabimus, legitur Monachorum studium in S. Morandum adeo exarsisse, propter multiplicata miracula, tum alias, tum maxime in Translatione Reliquiarum patrata; ut de canonizatione ejus capere agere, primum quidem apud Sedem Episcopalem Basileensem Ordinarii sui, ubi de Viri sancti gestis illustrium examen, adducti testes qui illa firmarent, & Cuncta ejus probata sunt tam singularia esse; ut porro Romam Legatus sit missus, Episcopi Basileenses diplomate ac testimonio instructus, qui summo Pontifici significationem feceret; quid actum esset in ordine ad canonizationem S. Morandi, ab eoque ipsum auctoritate suprema in Album Calitum curaret referendum. Quod & curavit ex voto, rediensque laetus, universum late regionem Sutzgoviensem gaudio implevit. Quo autem anno, quo Episcopo Basileensi, quo Pontifice Romano hæc curata sint, Vita non exprimit; nec facile erit aliunde explicari quidpiam certi.

21 Credibile tamen est, eodem sæculo xxi, cujus initio vixit Morandus, ipsum divinis honoribus dignatum esse. Auctor enim Vita, qui de Canonizatione tractat, eodem sæculo scripsisse debet; cum inter scriptorem illam & mortem sancti, spatium vitæ hominis unius dumtaxat intercesserit; scribente ipso, num. 12, quod Ulrichus de Karolspach, per S. Morandum in vivis adhuc agentem liberatus febre, idipsum Fratrem, qui adhuc supersunt, retulerit. Atque ipsa illa Canonizationis solennitas & lætitia publica causam dedisse videtur scribenda Vita, quo magis magisque studium ac religio populi acueretur erga novum Sanctum. Eandem Canonizationem sæculo xxi factam esse, confirmant Indulgentiæ sæculo sequenti concessæ, visitantibus ecclesiam S. Morandi: confirmat similiter Sodalitium, de quo mox, sub invoca-

tione ejusdem sæculo xxi credum. Ac de Indulgentiis quidem, antiquitus concessis, duo reperiuntur diplomata; quorum alterum, Reate anno MCCCXXXIX datum, ex autographo descriptum Laurentius Lergsfelder, Testamentarius juratus & Tabularius publicus; estque tenoris sequentis:

22 Universis Christi fidelibus, ad quos præsens scriptum pervenerit, Nos Dei gratia Petrus Arborensis, Philippus Salernitanus, Theodistus Andrianopolensis, Joanninus Metricensis, Rogerius Severinensis Archiepiscopus; Petrus Tirasonensis, Conradus Tullensis, Perronus Larinensis, Divitius Ploccensis, Guilielmus Dionensis, Guilielmus Calensis, Lexterius Nerulanus, & Marcellinus Turbulensis eadem gratia salutem in Domino sempiternam.

23 Quoniam, ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi pro ut in corpore gessimus sive bonum fuerit sive malum; oportet nos diem messis extremæ operibus misericordiz prævenire, & æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere valeamus in cælis, firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cupientes igitur ut Monasterium Sanctorum Morandi & Christophori in Altkirchen, Ordinis Cluniacensis, Basileensis Diocesis, congruis honoribus frequentetur, & a cunctis Christi fidelibus veneretur jugiter; omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad dictum monasterium diebus subscriptis, videlicet Nativitatis Domini, Resurrectionis, Ascensionis & Pentecostes, ac in singulis festis gloriolæ semper Virginis Mariz, in festis omnium Apostolorum, in festis Beatorum Nicolai & Martini Confessorum, in festis Beatorum Morandi ac Christophori Confessorum & Martyrum, in festo Beate Catharinæ Virginis, in festo omnium Sanctorum, in die omnium animarum, in Dedicatione ejusdem monasterii, & per Octavas omnium festorum ante dictorum causa devotionis accesserint; aut qui ad fabricam seu structuram, vel luminaria seu ornamenta, vel ad alia necessaria ipsius monasterii manum porrexerint adjutricem; sive in extremis laborantes, sive in vita quidquam facultatum suarum legaverint, vel alioquoque modo dederint, seu miserint; Nos de omnipotentis Dei misericordia & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate consili, singulorum dierum singulas quadragenas de injunctis sibi pœnitentiis, dummodo loci Diocesani ad id consensus accesserit, misericorditer in Domino relaxamus. In cujus rei testimonium nostra sigilla duximus apponenda. Datum Reate anno Domini MCCCXXXIX, Pontificatus Nicolai Papæ IV anno 11.

24 *Consimile Diploma est quod sequitur, an. MCCCXXVI datum*: Universis sanctæ Matris Ecclesiæ filiis, ad quos præsentis litteræ pervenerint, nos miseratione divina Elgerus Londonensis, & Rostagnus Neopatonensis Archiepiscopi, Petrus Nazivem, Ægidius Andrianopolensis, Zacharias Suaciensis, Andreas Croensis, Franciscus Sagitanensis, Petrus novæ-Civitatis, Guilielmus Luceolanensis, Lampridius Traurienensis, & Guilielmus Tartarorum Episcopi, salutem in Domino sempiternam.

25 Pia Mater fidelium Ecclesia, de ipsorum salute sollicita, devotionem populi fidelis per quædam munera spiritualia, remissiones videlicet & indulgentias invitare consuevit, ad honorem Dei & ipsius sacris ædibus imponendum; ut quanto crebrius illuc confluit populus Christianus, devote Salvatoris gratiam implorando, tanto & debitorum suorum veniam

ANCT.
C. J.

nam & gaudia consequi mereantur eterna. Cupientes igitur ut ecclesia Parochialis S. Morandi in Altkirchen & capella S. Mariæ, in eodem loco Basileensis Diocesis honoribus congruis venerentur, & a Christi fidelibus studiosius frequententur; omnibus vere poenitentibus & confessis, qui in Dedicatione ipsarum ecclesiarum & capellarum, festivitibus quoque Domini Dei nostri Jesu Christi, videlicet Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ Palmarum, Parasceves, Resurrectionis, Ascensionis & Pentecostes, omnibus diebus Dominicis, singulis festis gloriosæ Virginis & Matris Dei Mariæ, diebus Joannis Baptiste, BB. Petri & Pauli, ac aliorum omnium Apostolorum, B. Morandi ac BB. Laurentii, Vincentii, Dionysii, & Valentini Martyrum; BB. Nicolai, Augustini, Martini & Gregorii Confessorum; BB. Catharinæ, Agnetis, Margarete & Cecilie Virginum, in Commemorations omnium Sanctorum, & in dictarum festivitatum & festorum Octavis, dictam ecclesiam & capellam causa devotionis & orationis accesserint, annuatim, vel qui plebanum ejusdem ecclesiarum, in deportatione sacri corporis & sanguinis Domini Dei nostri ad infernum, & ejusdem Plebani reditu ad ecclesiam secuti fuerint reverenter; vel qui in elevatione ejusdem Domini nostri corpus & sanguinem infra Missarum solennia ibidem flexis genibus ac complexis manibus humiliter adorarint; aut qui ad libros, calices, casulas, albas, vel alia hujusmodi indumenta & præparamenta Sacerdotum & altarium, aut ad fabricam, ornamentum, luminaria, vel alia dictæ ecclesiarum necessaria, manus suas porrexerint adiutrices, aut in fine suarum quidquam legaverint facultatum, vel qui cœmeterium ipsius ecclesiarum circumverint, orationem Dominicam & requiem æternam pro sepultis ibidem & omnium fidelium defunctorum salute orantes; quotiescumque præmissa, vel aliquid fecerint præmissorum, nos de omnipotentis Dei misericordia, Beatorumque Petri & Pauli Apostolorum ejus merito & auctoritate consili, singuli nostrum singulas quadagenas Indulgentiarum de injunctis eis poenitentibus misericorditer in Domino relaxamus, dummodo loci Diocesanus ad id consensum præbuerit & assensum. In cujus rei testimonium præsentibus litteras jussimus sigillorum nostrorum appensione muniri. Datum Avinionæ anno Nativitatis Domini MCCXXXVI Kalend. Aprilis, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri Joannis Papæ XXII anno quarto, *imo decimo; nisi malis anno Christi M CCXX datum esse.*

anterior-
te or. lino-
ria con-
matum.

26 Extant insuper litteræ Ordinarii, appense præmissis Diplomati, quibus is consensum præbet & assensum, suntque tales: Joannes, Prior Monasterii S. Albani extra muros Basileenses, idemque Reverendi in Christo Patris ac Domini, Domini Joannis, Dei gratia Episcopi Basileensis Vicarius in spiritualibus ac temporalibus Generalis, universis Christi fidelibus, ad quos præsentibus litteræ pervenerint, salutem ab eo, qui est omnium vera salus.

27 Cupientes ut Christi fideles animarum suarum salutem votivis pietatis operibus operentur; & ab hoc veram paternam sollicitudinem, qua ad effectum salutis fidelium non indigne movemur, solliciti convertentes; universas & singulas gratias seu Indulgentias concessas gratiose ad Ecclesiam Parochialem S. Morandi in Altkirch dictæ Basileensis Diocesis, a venerabilibus Patribus Archiepiscopis & Episcopis in omnem modum, formam, & tenorem Litterarum eorundem Patrum, quibus nostræ præsentibus litteræ sunt affixæ, ratas & gratas habentes, ipsas tenore præsentium ratificamus, approba-

mus, auctorizamus, & in nomine Domini auctoritate ordinaria confirmamus, & ad prædictas Indulgentias quadraginta dies injunctæ poenitentiarum sub eodem modo, forma, & tenore, & in eisdem diebus seu festis in Litteris prædictorum Patrum expressis, auctoritate Ordinaria adjungimus & concedimus favorabiliter in his scriptis: nolentes has Litteras nostras per manus quæstuariorum aliquatenus deportari. Datum sub sigillo nostræ Vicariæ, in testimonium præmissorum, anno Domini MCCCXLII, feria quinta post Festum omnium Sanctorum. *Neminem porro commoveant peregrini Episcoporum Indulgentias tribuentium tituli: sunt enim illi vel accepti ex partibus Infidelium; vel inter librorum manus depravati; in quibus ad veritatem reducendis per conjecturas hac quidem vice, cum alia multa dicenda supersunt, laborandum nobis non putavimus. Qui supra in primo diplomate Nerulanus baud dubie Verulanus in Latio est, Uybello Loterius dictus, hic Leoterius: qui in secundo Luteolanensis Guilielmus, est Puceolanensis in Campania; & sic de aliis.*

§. IV. Cultus S. Morandi apud Cluniacenses, per Officium duplex; apud Domum Austriacam, per anathemata; apud visitatores, per picturas.

28 **O**do nominis sui secundus, ordine quadagesimus, primus Abbas Cluniacensium, ab anno MCC CXXIV ad usque LVII, in eorum Chronico laudatus a vigiliis atque silentii perpetuitate, a beatitudine in pauperes, a zelo religionis monastica ab edificiorum constructione; laudari insuper jure meritis suo poterat studio singulari, quo ferebatur in S. Morandum, conabaturque gloriam ejus propagare. Eritque studium illud præcipue an. M. CCCXXXVII, cum in solennibus Patrum suorum Comitibus prædictam Sanctum Officium ecclesiasticum, duodecim Lectionum sub ritu duplici, per totum Ordinem decrevit honorandum, sic statueret.

29 Immensæ Majestatis Rex, æternæ gloriæ, cujus est mirabilis ac miræ prudentiæ virtus, operatio, vis, magnificentia, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nuntiis incussa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cælestis pariter & terrena disponens; eum cunctis ejus ministros magnificet, alius decoret honoribus, & cælestis faciat beatitudinis possessores; beatissimum tamen Morandum, Cluniacensis ecclesiarum claustralem Monachum; per beatissimum Patrem nostrum consummate sanctitatis Hugonem, ad Ordinis reformationem, in Germaniam partes transmissum, dono specialis sanctitatis decoravit. Qui quidem beatissimus Morandus, ex illustri prolapia ortus, in Gallia mirabilibus retrolapsis temporibus, & adhuc dictum multiplicibus miraculis claruit & claret. Quod in omnipotentis Dei gloriam & totius Cluniacensis Ordinis famam, decus, & utilitatem multimodam non est dubium pervenire.

30 Eapropter, quia Dominum in Sanctis ejus laudare Propheta David nos omnes hortatur; Nos Frater Oddo, Cluniacensis ecclesiarum Minister & humilis Abbas, piis ductus consiliis dignisque studiis excitatus, præfatum B. Morandum specialis devotionis prosequentes affectu, de Reverendorum Patrum Dominorum Diffinitorum Generalis Capituli consilio & unanimi consensu, volumus, statui-
per totum
Ordinem
sum.

A die dictus Sanctus de miseria vite presentis feliciter migravit ad Dominum, festum xxi Lektionum, sicut de uno Confessore non Pontifice, in recitatione proprii Officii vel communis, sicut de B. Gervaldo Confessore, inlesibiliter celebrati: quatenus dictus gloriosissimus Sanctus, in vita pariter & in morte, nobis omnibus & successoribus nostris, suis sanctis meritis & precibus, perpetuo suffragari dignetur, & post presentes ærumnas ad gaudia paradisi, præstante Domino nostro Jesu Christo, fideliter faciat pervenire. Amen. Datum in Monasterio nostro & Capitulo Generali Cluniaci MCCCXXXVII, die Dominica Jubilate, xxi mensis Aprilis.

off. lo. le. clunium 12. Gervaldo 11. Octob.

B Sub hac ipsa tempora insigniter declaravit animi sui affectum & fiduciam erga S. Morandum, ut

Austria. coram religio erga Sanctum declarata,

9. i. tetigi, serenissima Domus Austriaca. Nam (ut de

illis taceam, omnis ordinis & sexus hominibus per Sunegoviam & Alsatiam, qui manifesta dedere signa sua erga Sanctum venerationis, quam & anathemata plurima ipsique saxa, illustrium familiarum nominibus & gentilibus insignibus inscripta, loquuntur) producam solummodo magis memorabiles & Principibus Austriacis, qui, ut sibi suisque S. Morandum redderent benevolam, regia munificentia sacram ædem, epulque incolae affecerunt. In his nominat vetus Ms. Codex Fridericum Seniore, Leopoldi Probi filium, Alberti Sapientis nepotem, Friderici III Imperatoris, quo nemo post Augustum Cæsarem diutius imperavit, patrum. Is an. MCCCXXXVIII dono misit argenteam S. Morandi statuam duorum pedum altitudine, quæ sinistra manu librum sustinet, dextera sublati prioribus digitis populo bene precantis effigiem refert. Hæc tot harpyiarum manus turbulentis temporibus evasit, & festis solennioribus in ara principe exposita adventantis populi pietatem & cultum excitat. Idem, ut sui & serenissimæ conjugis Annæ Brunsvicensis perennis esset in sacris annuis memoriis, religiosi certum numerum frumenti in annos singulos legavit. Fridericum Patrem secutus serenissimus Sigismundus Dux Tyrolis, Landgravius Alsatie, ceterarumque provinciarum anteriorum Dominus, an. MCCCCLXIII nuntium misit ad Martinum Granter Colmarensem, ea

C ætate monasterii & templi instauratorem, qui cereum brachium sex librarum, & complures nummos aureos, suo nomine, ad templi ornatum offerret; simul postulavit historiam S. Morandi ad transmitti.

quædam alii tam absterge com nati jam.

32 Mira hic videri potest elunisse providentia Dei circa gloriam sancti sui Morandi: quam cum nequam homines, absterge maxime voluerunt, ipse, per alios illustrissimos Principes & Ordinis sanctissimi Prælatos, mirum in modum auxit atque reddidit clarior. Exarsit namque circiter illa tempora Armeniarum bellum, quod monasterium templumque S. Morandi funditus everisse diximus §. 2. sic ut alterum exemplum venerationis Austriacæ erga Sanctum (ut & concessio indulgentiarum) contigerit aliquanto ante, alterum aliquanto post bellum illud; quæ nunquam potentius movere animos populi potuerunt, ad constituendam in S. Morando fiduciam suam, quam illis ipsi afflictissimis temporibus, quibus maxime indigebant ope, exemplo Principum a Superis imploranda & expectanda sibi. Similem in ipso fiduciam ab hominum memoria repositam habuerunt in Sunegovia vinetores; apud quos singulari in veneratione semper fuit.

Præsentia exprimunt infum cum dolo,

33 Nam ut nihil de aliis templis, aris, & statuis, quibus passim apud Sequanos vici sancti memoria perennat, attingam, in Steinbachensi Parochia S. Morandus & Deipara Virgo, jam olim de ædifici Præfides, pro summa ara locati sunt. Ibidem iterum S.

Morandus in pariete, & tertium in alia pone summum altare depictus cernitur; hic quidem elegantissime, illic rudi minerva & crassiore penicillo. In ara magnum vini dolium habet ante pedes, in quod vir sanctus uvam exprimit, & liquor purpureus per epistomium adfluens labia spumantia purpurat. Idem indicat in quo totius vite series: repræsentat enim S. Morandum in vineto versantem, & juxta alveum seu labrum ingens; huic vitis imminet, a qua decerptum racemum manu prestat in subiectum alveum. Rogati agricolæ quid pictura sibi veller, responderunt, ex majorum traditione, S. Morandum antiquitus vinitorum Præsidentem esse: confidete meritis ejus & precibus, quibus majores ipsorum cumulatissimam perceperunt vindemiam, se quoque Deo bene favente fruturos. Quamvis autem ex litterarum monumentis nihil certi constet, qua in re S. Morandus olim majoribus benefecerit: verosimilis tamen conjectura ex picturis desumitur, in aliqua caritate vinique penuria, Deum meritis precibusque ejus uberiores quam pro vitium fertilitate vindemiam cultoribus concessisse; unde ejus sanctitatem venerari & colere cœperint.

36 Ibidem sanctus Morandi obitus in pariete sic repræsentatur. Moriturientem circumstant Monachi, eumque & Celicibus quispiam ejusdem Ordinis, ut vestis monastica indicat, blandiente gestu evocat. (Hugonem forte Abbatem & magistrum ejus hoc schemate repræsentari crediderim) Is animam S. Morandi, inspectantibus cunctis, e corpore proficientem, ambabus amplectitur ulnis, secumque ad superna traducit gaudia. Aliud quoque sanctitatis ac venerationis ejus antiquæ monumentum, non admodum procul a monasterio, superest in saxo, quod capiti ejus celsius traditur; & in sacello, quod super saxum illud edificatum deinde fuit, in memoriam vel tam admirabilem. Fama enim refert, atque hodie perennat, B. Morandum, ut non domi tantum, sed etiam foris prodesse quam plurimis, sæpius vicinos pagos adivisse, librum altera manu, scipionem gestantem altera, aperto fere capite, ut non sine causa passim pingatur ore fusco. Non cum ab hoc laborioso itinere retardabat aeris inclementia, vel frequentes cacodæmonis insidiæ. Accidit aliquando ut ex pago Walheim, Sacris operatus, domum repeteret, cum ex improvviso, inter horrenda fulgura & tonitrua, maximus imber decidit; deprehensusque in patienti campo, cum nullum tegumentum aut refugium esset ab arboribus aut casis, videt propter viam ingens saxum: huic corpus ita accommodat, ut aliqua ratione sævientis pluvie & grandinis rabiem evitaret. Ecce autem saxum rigidissimum, mollis adinstar cere, recedit, & capiti, quod maxime ab Aquilone sæviens procella infestabat, opportunum præbet tegumentum; nam reliquum corpus facilius tempestatem sustinebat. Ne memoria tam prodigiosi eventus interiret, majores supra saxum illud sacellum condiderunt: & videtur etiam hodie in eo fixo foramen, velut magni capitis vestigium; cui peregrini caput inserunt, & dolorum levamen experti prædicant.

§ V. Sodalitium sub invocatione S. Morandi eratum, ejusque leges: merita Ordinis Cluniacensis eidem communicata.

35 Aliud antiquæ cultus, S. Morando impressum, argumentum est, quod sub annum MCCLXXX Sequani, quo magis sibi Sanctum suum propitium redderent, ut ejus eo beatissima Virg. Mariæ tutela Fraternitatem instituerint, Præposito monasterii

Sanctum patrum d. nico. rum.

Eius obitus ibidem depictus.

Sanctum superest quod capiti ejus celsius,

idque a tempestate defendit.

Mo-

AUCT.
C. J.Sodalitas
um S.
Morandi
institutaquibus
legibus?

Morandini Duce & Auctore, seque ad præcipuum eorumdem cultum conscriptis legibus adstrinxerint. In hanc relati primum, non tantum Altkirchenfes, sed & Steinbacenses prope Senheimium coloni, quique ad S. Morandum minorem in Alsatia apud Rappesvilam (uterque locus a Præpositura B. Morandi velut appendix dependebat) degebant. Adscripti inde sunt (ut ex Albo Sodalium constat) complures alii longius diffusi, & in his etiam viri Nobiles & Comites, præter diversorum oppidorum cives. Leges, quibus ea Respublica stetit adhuc, sunt in manibus; ex quibus aliquot transcribere videret operæ pretium, ut posteris ad colendos Cælites sint exemplo & incitamento. Fraternitati cum summa potestate præerit Sacerdos, qui Præpositi loco curam animarum gerit Altkirchii. Administratos gubernationis habebit. Præfectos duos, quorumvis a Sodalitate eligendos: hi Sodalium mores observabunt, quidquid censura dignum notaverint, Sacerdoti referent. Quæstrorum munus obibunt, oblata colligent, & Sodalitati rationem reddent expensarum. Quicumque Sodalitati nomen dare voluerit, soleenne sacramentum dicit, se omnia ejus decreta servaturum. Simili religione, qui adversus decreta deliquerit, evocatus Sacerdoti se sistet, & multam ejus arbitratu pendet. Nullus autem sub mortem suscipitur; ut vivi ac valentes, si pretium operæ putaverint, admitti sponte petant.

36 Singulis anni temporibus extra ordinem convenient in templo. Statuta Congregationis legent; quid cujusque muneris sit, intelligent: postmodum fustibria Sacra, & quidem singuli Sacerdotes singula, facient Sodalibus defunctis. Eodem tempore, re divina peracta, cuilibet pauperum dabitur pro stipe munus. Sub illis Sacris piacularibus & solennitatibus, quibus cæterus populi offerere tenetur, præterea quatuor solennitatibus Beatæ Virginis, nec non Dedicationis die, viginti luminaria supra pendulam Deiparæ coronam ardebunt, duo in aris singulis D. Nicolai, sex ad matutinum Officium & Vesperas. Quilibet Sodalitis moriens legabit Congregationi vestem, quam habuit optimam & tres solidos; quilibet autem, solidos quinque; admidiam partem concinandis templi luminaribus, alterum dimidiam partem Sodalitatis usibus. Quemvis e numero suo Sodales mortuum ex ædibus ad templum, inde ad sepulcrum, ardentibus cereis comitabuntur: accensum quisque cereum & nummum offeret ad aram pro mortuis facienti: facient autem singuli Mystæ, quamprimum Sodalitem excessisse cognoverint. Si quis præ inopia Sacra sua demortui procurare non possit, Sodalitas communi sumptu faciendam curabit. Si quis alibi sepulturam elegerit, Sodales omnes e templo B. Morandi eum aliquo usque prosequuntur. Si quis intra trium miliarium ambitum vita defungatur, neque sumptibus suis ad monasterium vehi queat, ab illius loci petetur incolis, ut eorum beneficio commode afferatur. Si quis longius moreretur, neque consultum esset hunc adducere, nihilominus pro eo funeralia fient. Denique tam Sacerdotes, quem Religiosi & Sodales vicissim omnes omnium bonorum operum mutua societate ac participatione perpetuum gaudeant ac fruuntur.

Sodalibus
communis
causa
mor ta
Ordinis
Cluniacensis

37 Hæc sunt Sodalitatis Morandini leges; quarum ultima de mutua omnium bonorum operum inter Sodalites participatione, ingens accessio facta est per liberalem Ordinis Cluniacensis benignitatem; quando eisdem Sodales anno MCCCXCI dignatus est communionem indulgentiarum atque meritorum suorum, per subsequens decretum. Nos Definidores concilii generalis sacri Ordinis Cluniacensis, auctoritate Apostolica electi

& deputati, totum Ordinem Cluniacensem repræsentantes, universis præsentibus litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Splendor paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium, de clementia Majestatis ipsius sperantium, tunc præcipue magno favore prosequitur, cum devota ipsorum humilitas Sanctorum precibus adjuvatur & meritis.

38 Cum itaque in capella intemeratæ perpetuæque Virginis Dei genitricis Mariæ, oppidi in Altkirch Basileensis Diocesis, ad monasterium S. Morandi Ordinis nostri Cluniacensis pleno jure spectantes, quædam Fraternitas devota, de eleemosynis fidelium singulis angariis, pro vivorum salute & defunctorum redemptione, cum officio Vigiliarum, Missarum, orationum, eleemosynarum, aliorumque pietatis operum frequentatione celebretur; Nos, cupientes dictam Fraternitatem totis conatibus augmentari, ob laudem Dei, Reginæ cæli, ac S. Morandi, in quorum honore ipsa celebratur, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, omnibus & singulis Christi fidelibus, qui dictæ Fraternitati se associaverint, vel pro manutentione luminarium, ornamentorum, aut aliarum rerum necessarium de bonis sibi a Deo collatis aliquid dederint, sive in extremis suis legaverint; omnium bonorum operum & spiritualium exercitationum, quæ per Dei elementiam in sacrosancto Cluniacensi monasterio, ac omnibus aliis monasteriis, ecclesiis sive capellis, in diversis provinciis & regnis ubilibet constitutis & dicto Cluniacensi monasterio subjectis, sunt, Indulgentiarum etiam ac remissionum spiritualium, benefactoribus nostri Ordinis a summis Pontificibus, Cardinalibus, Legatis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, sive Conciliis Generalibus misericorditer concessarum, quæ multæ & mirabiles sunt, in vita pariter & post mortem, participationem elargimur & concedimus; ut, per hæc & alia bona quæ fecerint, & Altissimo concedente facient, gratiam assequi mereantur in præsentem, & gloriam in futuro. Amen. In cujus rei testimonium Sigilla nostra solita his præsentibus litteris duximus apprimenda. Datum Cluniaci in Camera diffinitionum, an. Incarnationis Dominicæ MCCCXCI, vii Kalendas Maji.

§. VI. Posterior monasterii S. Morandi desolatio: aliquot Præpositorum ejus enumeratio.

39 **T**umultus rusticorum, qui anno MDXXV, buccinatore Lutero, ejusque signiferis, universam turbavit Germaniam, S. Morando prope exitialis fuit. Monasterium semel iterumque direptum, expilatum, & ex parte dirutum est. Sacerdotem unum in templi penetralibus furentes rustici interfecere. Henricus Goldelin, a Leone X Pontifice monasterio Præpositus, per alveum Elli fluminis nazando, evasit. Sedato tumultu, Ferdinandi I Imperatoris jussu, de perduellibus sumptum est supplicium: & in his quinque, qui de S. Morando spoliato & direpto confessi sunt, pœnas capite luerunt; Morandus Fromman, Nicolaus Bellerus, Petrus Schad, Joannes Eberlin, Antonius Rieberg. Verum illata damna tam facile reparari non potuerunt. Visuntur adhuc hodie tristia monumenta, rudera in primis ædium, cæmeterio proximarum; dein pars monasterii, & quæ ab Oriente vergit in Occidentem, olim Monachis habitata, nunc ita vastata, ut nulli religioso sit usui; tum custodia rerum sacrarum, ad inferiorem usque con-

A conflagrationem, disiecta. Denique, nequid posteris relinqueretur, grammatophylacium dilacerarunt, litteras, & instrumenta publica fortunarum omnium passim per prata (ita cives ex ore parentum memorant) disseminaverunt: quo factum, ut hodie muki fundi & proventus ab injustis Dominis occupentur, quoniam instrumenta eorum, aut furto subducta, aut discepta sunt, nequidquam tabulis rationum antiquissimis, e quibus liquidum Monasterii jus ac vetusta possessio colligitur, reclamantibus. Sic residuum crucis comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

40 Quis deinceps Monasterii Status fuerit liquet ex Philiberto Poissenoto, *Monacho Cluniacensi & Rectore primario Collegii Hieronymiani Dolæ*; qui anno MDXLVIII S. Morandi Præpositus factus, in epistola nuncupatoria, *Wilhelmo Tyrto a se anno MDLXIX edito præfixa, inscriptaque Reverendo Domino Christophoro Coquilie, Priori majori Cluniacensi, inter alia ita scribit*: Ceterum hic valde anceps fui, an inter beneficia, quæ mihi contulisti, annumerare deberem factam mihi collationem Prioratus S. Morandi Ordinis Cluniacensis, Basileensis Diocesis. Nam si spectes illorum opinionem, qui describunt beneficium hac ratione dici, quod bene faciat; non sum expertus quomodo id dicere possim; adeo domum illam inveni desolatam multis in partibus, in multis ædificiorum locis proximam ruinæ, multo insuper alieno æri obnoxiam; idque facto proximorum Administratorum, quorum non parva debita solvere cogor omni fere temporis momento, ex quo a te missus possessionem illius loci adeptus sum, idque auctoritate & consensu Romanæ regis Majestatis, celeberrimique Senatus Emseriani..... Hujus Senatus auctoritate plurimum jutor in juribus Ecclesiæ restaurandis: quæ res effecit, ne Prioratum illum, tantis obnoxium miseriis, jam dudum deferuerim: quem tamen te mihi contulisse scio, veluti satis pingue beneficium, communem secutum opinionem, qua plerique fallimur; non perpendentes rerum vicissitudinem, diminutionemque caritatis; quæ omnia, verius, quam velim, illi acciderant cernobio ab anno MDXXV, quo ille periculosissimus tumultus belli rusticorum incidit..... Hoc enim execrabili bello magnam ædificiorum partem destruxerunt rustici, omniaque iamenta documenta Jurium & Censuum abstruxerunt, laceraruntque, pro quorum omnium restauratione plurimum jam laborare cœpi. *Hactenus Poissenotus.*

41 Præter hunc fuere & alii viri virtute & doctrina spectabiles superiore sæculo, S. Morandi Præpositi, quorum nomina subjungam. Primus occurrit, Joannes Jacobus de Morimont, Liber Baro in Belfort & Morsperg: hic Monasterii partem, quæ vergit a Septentrione in Meridiem, & sola vim rusticorum superasse creditur, cum granario & ære campano restauravit. Ei successit, anno MDXX, Henricus Geldelin Constantiensis: anno MDXXVIII Petrus Gauvandus, qui, citato modo Poissenoto teste, primus Rector & Primarius Collegii Hieronymiani Dolæ institutus, deinde D. Morandi Prioratum obtinuit, & pulcherrime post rusticum bellum reparavit. MDXXXII, D. Joannes Burcardi; MDXL, Joannes Tulleri, bis a generali Capitulo constitutus Viscator Ordinis; MDXLVIII, Philibertus Poissenotus, Doctor, ante Collegii Dolani Rector; MDLII, Joannes de Junchiere; MDLXI, Petrus Garre de Czecilis; MDLXXIII, Hugo de Grammont; MDLXXXI Nicolaus Vieille, primus Abbas in Valle-Dei. Extant litteræ quibus Nicolaus Vi-

eille, Abbas Vallis-Dei & prior S. Morandi, per AUCT. D. Christophorum Vallot sacristam, vendidit quidpiam Petro Ekert Aitkircheni, pro 3 libris annuis 11 Decembris MDLXXXVI.

42 Hoc e vivis sublato, Præposituram a Sixto V. obtinuit Reverendissimus & Serenissimus Andreas Austriacus, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Constantiensis; ejusque possessionem adiit MDLXXXV, & fere per excelsum regimen in urbe Ger-vileriana administravit. Postquam anno MDC, die 111 Novembris, Romæ fidus illud occubuit, ad Rodolphum Cæsarem S. Morandus spectavit; a quo Philippus Lang de Langfels, Imperatoris sectator aulæ, beneficii loco adeptus est. Hic usum fructum elocavit Henrico Bryms, Decano Murba-censi, deinde Caspari Grunenvvald Juris Licentia-to. Philippo defuncto, Præpositura rediit ad Excelsum regimen Ensisheimianum MDCVIII, vtriusque exercitata est Procuratoribus ad decennium: tum Paulo Windeß, Professore Theologiæ Friburgi Brisgoiæ emerito, donata est. Tandem anno MDCXV, cum Serenissimus & Potentissimus Archidux Leopoldus Societatem Jesu Friburgum Brisgoiæ feliciter induxisset, Præposituram hanc inter alia professoribus ejus plenissime transcripsit, & anno sequenti in ea pedem figere jussit.

43 Legitur præterea in Basilea sacra, anno MDCLVIII edita, ubi de Episcopatu Rudolphi secundi ejus nominis, sub finem; quod Bulla propria translationem istam confirmavit Urbanus VIII, anno MDCXXV. Quæ res, ut alibi in simili causa sæpius accidit, magni omnino dissidii & altercationum, etiam religiosos inter viros, seminarium fuit; conflata in Patres Societatis invidia, quod multi translationem hanc.... improbarent; hanc mutationem, ejusque causas & rationum monumenta, aut non penetrantes ex æquo, aut animo solum ad diuturnam annorum possessionem converso, penitus adversati, cum tamen & ipsi, si oculos ad præterita tempora reflectant; similes quoque vicissitudines experti fuerint, ipsumque S. Morandi Prioratum majores eorum, a Canonici ad se translatus, olim acceperint.

6 VII. Præsens Residentiæ, Ecclesiæ, tumuli & Reliquiarum S. Morandi status, sub Patribus Societatis Jesu.

44 **E**rat is monasterii Morandini status, quem summa prænam. 39 descripsimus ex Auctore *Vite paraphrastica*, initio hujus sæculi compilata, quando possessionem adire jussa est Societas nostra: scilicet præter rudera ædium cœmeterio proximarum, solum ibi videbatur pars monasterii, quæ ab Oriente vergit in Occidentem, olim Monachis habitata, sed ita vastata, ut nulli religioso usui esset. Extende autem sollicita nostrorum cura reparatum templum, reparataque aut potius denuo extructa ades, quæ non incommodam modo habitationem præbent, tum pauculis illic morantibus Patribus, tum adventantibus subinde ex Collegio Friburgensi, aut amici, aut valetudinis causa, hospitibus.

45 Sed de templo ac monumento S. Morandi præcipua nobis hic tractatio est. At *Vita antiqua num. 14*, quod sancti viri cadaver in tumba gypsea, imagine ipsius desuper decenter expressa, in media basilica digno honore concluderunt. Perit tumba illa, convulsibus telio trabibusque, voraci incendio ambrusta, uti num. 17 *Vita* narrat; extructumque deinde aliud præstantius monumentum, similiter imagine ejus decorum, quod ibidem hodie videtur (& vidimus ipsi) in medio templo supra terram elevatum, sub quo

AUCT. C J.

Transf. Præpositura ad Au- priatus,

a quibus datur Col- legio Friburgensi.

confer- mante Urbano VIII.

p

Summa Monasterii

et post admiffam eo Socio- Jesu.

Prima Sancti summa destrutta,

ANOT.
C. I.
descri-
tionem

Et aliud intra terram excavatum: Et hoc, ajunt, idipsum esse, quo Sanctus a morte conditus fuit. Tegitur totum, quantum est cavum istud, unico, praevalido, antiquo lapide sepulchrali, qui & ab initio impositus fuisse putatur, effigiatum exhibente in medullis sui calcem Sacerdotalem; supra quem infraque duo foramina in orbem perforata sunt tam ampla, ut caput hominis quantumvis magnus per illa inferi in subiectum spatium possit, & vera frequentissime soleat, ab impetrare cupientibus per Sancti viri intercessionem beneficium quodlibet; praecipue tamen levationem doloris, caput cruciantis.

nam a
brun-
colant

46 Ad quatuor modo dicti lapidis angulos quatuor leones, suis singuli suppedaneis insunt, tam rudis quam antiqui operis, sustentantes dorso suo loculum, in solido lapide, ad sesqui pedem crasso, excavatum: in cuius extremis circum lateribus varia figura, parum constans, ne dicam insculpta, insculpta videntur. Et in parte quidem inferiori qua portam templi respicit, representatur Angelus, annuntians Virgini Mariae incarnationem Verbi Divini: in superiori vero versus altare, exhibetur Joannes Baptista, monstrans Christum Dominum, Agnum Dei. Utrumque latus adornant duodecim icones virorum, in scabellis sedentium & librum altero manu praesentium: Apostolos putamus esse, tum ex numero duodecim qui exprimitur; tum ex libris qui promulgationem Evangelii notare videntur; tum denique ex clavi, quam prima icon praeter librum manu tenet, quasi S. Petrum representant.

verbi
gredi-
cam in-
sculptis

B

47 Clauditur solidus hic & excavatus lapis superne operculo, similiter ex lapide solido, pedem unum crasso, extensam vixi iuxta magnitudinis statuam in se exsculptam ferente; sub cuius capite laurea, ad pedes vera pulvis jacet. Statua ipsa in habitu Sacerdotuli expressa est, videlicet in alba, stola & casula antiquae formae, ex omni parte fere aequaliter pendula sine ulla laterali fissura, quam exserta utriusque brachia, manibus ad zonam perque elevatis, sinistra insuper librum tenente, nituntur. Facies imberbis omnino est; circum caput corona monachalis, non continua, sed ad frontem vicinque intereisa, sic ut in ejus medio foccus capillorum, tenuior tamen quam ab utroque latere dependeat. Insunt & hinc operculo sua circum circa leones aliaeque sculpturae, representantes miracula per Sanctum patrata: inter quae illud manifestissimum est; quod statua dexteram, quam modo diximus de sub casula exsertam ad zonam usque elevari, apprehendat seu vir seu puer, toto corpore monstruosus, obortus, cruciatus, pectore gibboso, qualis fere describitur in Vita num. 15, & omnimodam incolumitatem dicitur recuperasse. Alio loco agrotantis lectum apprehendit demon quem ipse alibi e corpore energumini expellit, uti in eadem Vita num. 9, 13, & 16. Alibi etiam e seipso prodire videntur tres homines, tamquam per ipsum suscitati a mortuis.

in
operculo
parva
Sancti

Et omnia
etiam
miracula

C

48 Et octenus quidem de antiquo tumuli statu ac ornatu, cui anno, quo ipsi adsumus MDCLXXXVIII accessit novus per R. P. Franciscum Morimontium, Residentiae Superiorem. It videlicet in octogono altiquanto elatiori spatio, quam pavimentum reliquum sit, quatuor erigi columellas, seu potius pilas lapideas, ad trium fere pedum altitudinem iussit; nempe ad caput, ad pedes, atque ad ambo latera monumenti: quatuor pilis totidem Angelos, e ligno fabrefactos, imposuit; & singulorum manibus, alteri quidem tabellam, quasi clypeum, cum sua quemque epigrapha; alteri vero symbolum quoddam, praecipua Sancti opera referens, insculpsit. Symbola porro haec sunt, baculus, liber, sol, racemus: quae per appostas in clypeis epigraphas haecce, Apostolus Sanguis, Potens in verbo, Clarus genere & virtute, Potens in opere, non incongrue

Novus
tumulus
ornatus
additus
an. 1688

quatuor
angelis
symbolum
& epigrapha
pilis deco-
ratis;

explicantur, Baculus nempe, quo cum alibi etiam passim pingitur, exprimit Apostolatam ejus; percurrentis Sanguinem salutis animarum causa: Liber, indicat miram ejus facultatem dicendi & persuadendi incredulis ac perversis hominibus evangelicas veritates; Sol, uti omnia illustrat, ita claritatem generis virtutumque ejus representat; Racemus denique, potentiam ejus significat, qua vinitoribus praecipue opitulatus esse, supra num. 29 dictus est.

49 Talia praesentes, quorum modo meminimus, Angeli quadrato fere spatio consistunt, nisi quod laterales minus distent aliter ab altero, quam ad utrumque extremum consistunt. Sufficiens hi dorso ad se invicem tumulumque obversis machinam ligneam non inconcin-^{superneque} nam, unde paulatim quadrifariam ascendens arcuatur ac tandem sublimis committitur, eminentemque in culmine statuam gestat S. Morandi, dextera baculum, si-^{clavus} nistra litrum propter causas jam explicatas ferentis, habitu Benedictino Cluniacensi, omni ex parte nigro, nisi quod extremi ejus limbi aureo colore fulgeant, cum Angeli, & reliqua superimposita machina, alba sit, viridi colore & aureo hinc inde induta. Per totum templum varis tabulis depicta representantur, superius quidem acta & virtutes Sancti, inferiori vero miracula ab eodem patrata. Atque haec uti ipsi coram no-^{statuam} tavimus.

50 Juxta nunc etiam auctorem Vita paraphrastica de Reliquiis Sancti & tumuli ornatu antiquo (nam novus recentissime adjectus est) loquentem audire. Postquam egit de incendio, quod ecclesiam vastavit saeculo, ut putamus, primo post mortem Sancti; deque reparatione ejusdem (de quibus & vita antiqua num. 17) sic proseguunt: Ergo, ne beati viri ossa indigna amplius humectarentur fossa, unanimis decernunt Monachi, eadem levare humo, vasisque supplicanti-^{Antient} um proponere loco editiori; conficiuntque e solido marmore Lipsanoneam, & superiore parte corpus ejus insculpunt, ea similitudine, quam vi-^{Antient} vus creditur exprellisse. Ex utraque parte oculi artifex sculpsit omne morborum genus, quos S. Morandus invocatus curavit. Totam tumbae molem quatuor leones sustinent. In hanc Sancti Reliquiam, si caput excipias, quod argentea theca in-^{Antient} clusum separatim asservatur, quiescunt. Ab humo tribus palmis tumba distat: infra eam saxum biso-^{Antient} rum est; in quod aegri caput pie immittunt & supplicantes sordidati aliisque morbis praesens remedium flagrant. Sub eo primus ac genuinus S. Morandi sarcophagus, e quercu, cum sacris cineribus asservatur.

51 De hoc sarcophago idem nobis cretenus rotule-^{Quot} runt Patres nostri: de Reliquiis, marmorea tumba in-^{Reliquie} clusa, non item ausi sunt affirmare; nisi forte per Reliquias intelligat Auctor duo ossa praevalida, quae tum fuerint tumba illi inclusa; nunc vero decentiori in lo-^{superius} culo, in pariete prope cornu Evangelii principis ara exciso, recondita servantur una cum capite, aut potius dimidio cranto, incluso argentea statua, quae supra num. 31 dicitur ab Austriacis Principibus donata harpyiarum manus turbulentis temporibus evasisse, festisque solennioribus in akari exposita adventantis populi pietatem & cultum excitare. Praeter hasce Reliquias, quas ipsi vidimus ac venerati sumus, nulla ibi sciuntur superesse, saltem notabiles. De parte Capitis, Viennam Austriae translata, actum est § 1.

§ VIII. De vita &c. Vide tom. 6. Junii par. 1 pag. 10.

§ IX. Variantes &c. Vide ibid. pag. 12.

VITA

Morandi *erud.*, *puevils*, *peregrinatio*, *monach-*
us, *viventes*.

3 **B**eatissimus itaque Morandus, ex Gallis et parti-
bus, nobilissimis et est ortus natalibus, Pa-

Atta
San-
tus left
vacant
dominus.

Pl. 118,
37.
Eph. 5, 15

S. Maran-
di Vitis, a
majoribus
scribi ne-
glecta,

ob. du. 178-
re 2-178-
189

4 Beatus igitur Morandus, a suis progenitoribus
voluntarie salubriter derelictus, a Domino autem as- *ubi sacris*
sumptus; & in domo Dei, velut arbuscula recens & *litteris*
novella, postmodum justitiæ fructum paritura pluri-
mum, plantatus, sacris litteris initiatur, ac non
multo post, velut herbida tellus, divino rore persuf- *Et bonis*
sus, omnium liberalium artium fructu secundatur. *maribus*
Revera enim in discendo nulla mora est, ubi Spiritus *imbuitur,*
sanctus doctor adest. Itaque crescente Dei servo,
quotidie studebat implere, quod præcinebat in Psal-
mo, senes reverens, juvenes honore præveniens, &
sic de virtute in virtutem transiens. Talibus, ut dixi-
mus, cum fulgeret virtutibus B. Morandus; non, P
ut assolet ætas junior, ejus extollebatur animus, sed *si sacer-*
semper manebat hilarius & quierus; & ut magni *dos;*
Davidis adolescentulus, in Domini meditabatur ju-
stificationibus. His, inquam, humilitatis gradibus
athleta Christi emeritus, mundi calcavit imperus,
factus Sacerdos Dei dignissimus. Sed quo majore
potitur munere, eo ferventior sit in bono opere;
morque delectatur altius pro Christo insudare la-
boribus. Et convocatis suis hominibus, domesticis *Composui-*
& parentibus, eorum se commendans orationibus, *lam poli-*
ad memoriam S. Jacobi perrexit, cum pluribus ejus- *turnis*
dem viz sponforibus.

5 In eisdem vero partibus habetur vicus formosissimus, qui dicitur Cluniacus, amœnitate habilis, fertilitate secundus; &c, quod multo est felicius, Apostolorum Petri & Pauli insignitus nominibus, *omnis Cluniacus*; a Monachis sub Regula militantibus mirabiliter gubernatus. His præerat Pater Hugo, cognomento Piissimus, genere clarus, sermone facundus, sanctitate præcipuus. Ad hunc igitur locum B. Morandus cum suis devenit comitibus, Apostolorum patrocinia oraturus, ac servorum Dei suffragia petiturus. Quid multa? Ad noctiam piissimi Patris deductus, salutaribus ejus monitis, etu optima terra, tantum est irrigatus, quod se Monachum futurum diceret,

G R **G re-**

EX MS. si peregrinatione parata, Dominus sibi redire concederet. Benedictione itaque pii Patris ac Fratrum oratione munitus, exul egregius, cum suis comitibus itinerare cepit ocius; ac Domino ducente, quo proposuerat, Galliciam invehitur partibus: & B. Jacobi pignore adorato, concite rediit, ac Cluniacum pervenit: moxque suis valedicens comitibus, latantibus omnibus, rite consecratur Monachus. Qui mox in tantum exerevit sacris exercitiis, ut in professione monastica nulli haberetur secundus. In vigiliis, carnis lasciviam refrénabat; imperanti obediebat, fluctuantem pia exhortatione consolidabat, discordantes concordabat, orationibus continuis demones fugabat.

6 Talibus virtutibus cum fulgeret B. Morandus, venerabatur ab omnibus, & jam Arvernens cultoribus inquiritur diligentius. Nam ex eisdem partibus quidam nominatissimus, ejus fama incitatus, Cluniacum venit; & ut idem vir memorabilis, ad edificationem suorum, sibi per modicum tempus concederetur, venerabilem Hugonem Abbatem rogavit; quod etiam, beato viro annuente, obtinuit. Quem mox assumptum [ducentem] in Arverniam, pro-

7 peregre rediit, cunctisque suis Fratribus virum venerandum commendavit. Mirum quantis ibi vir Domini claruerit signis. Frequens id turba peregrinantium ob benedictionis gratiam, etiam ex nostris partibus, ad eum confluentium declaravit: quæ cum in nostris partibus [non] vulgari laude extulit: dicebant enim, sæpius se evasisse periculum per ejus suffragium. Multa igitur & pene innumerabilia viri Dei fuisse virtutum insignia, quæ si dicantur per singula, nulli scribenti sufficeret pagina. Sed ne tedium auditoribus inferamus, ad nostræ narrationis finem tendamus: qualiterque Dei dilectus superna providentia nobis sit collatus, quibus suis virtutibus vivus & defunctus fuerit redimitus, breviter dicamus.

7 Exiit itaque in territorio Basileensi de Castro Pforto Comes nobilissimus, ex prosapia Regum Francorum ortus, nomine Fridericus. Hic quamdam ecclesiam, Altikilcham & nuncupatam, in alodio suo, a suis progenitoribus beatissimi Christophori Martyris nomini dicatam, plenius extruxit, ac prædiorum largitate ampliavit. Erat autem ecclesia, a supradicti Principis genitoribus, Canonicis secularibus primitus ordinata: sed peccatis exigentibus, illis secedentibus, pene desolata. Videns autem Comes prudentissimus, locum, a se diligenter constructum, habitatoribus privatum desolari; Cluniacum misit, ac Hugoni sanctissimo suisque successoribus regendum, atque ad monasticum inibi ordinem instituendum, in perpetuum donavit. Venerabilis autem Pater, tanti Principis voto gratanter suscepto, illico ad locum jam dictum paucos primum Fratres misit; diutina quidem monastica disciplina probatos, sed idiomatis penitus ignaros. His præfecerat Priorem, nomine Constantium, religione præcipuum, consilio providum, in Fratrum utensiliis dispensatorem prudentissimum: qui cum convocatis delegatis sibi Fratribus, exulibus egregiis, sancti Patris ac omnium Fratrum se committentes orationibus, & valedicentes omnibus, Galliarum & in hunc partibus: moxque præfati Comitis se ingerentes conspectibus, gaudentibus omnibus, cum comitatu Principum ducuntur ad cœnobium, confirmationis suæ secum ferentes privilegium. Qui protinus, velut bonæ pecudes, locum collapsum diligentissime reparantes, ad armentarium divinæ reparationis confluerunt, in quo non multo post sæcum mundissimum spiritualium filiorum pepererunt: sed in hoc solum impediti fuerunt, quia nostræ locutionis modulum non noverunt.

8 Unde Constantio Priori solentissimo visum est D potissimum, cum Principis sui litteris redire Cluniacum, ac super hoc sanctissimi Patris Hugonis expetere auxilium. Moxque hujus itineris necessariis dispositis, ac supradicti Principis litteris acceptis, Cluniacum propere rediit, & opportunitatis suæ causam Abbati sanctissimo humiliter suggessit, asserens se suosque Gallicos sine interprete minime profuturos Alemannicæ esse. Quem Pater piissimus, potissimo quo semper erat plenus consilio, blande consuluit; eumque in Arverniam, ut Beatum inde Morandum, quem habebat Alemannicum, reduceret, direxit. Illico Constantius in Arverniam pergit concitus, & coadunatis ejusdem loci Fratribus mandatum pandit ocius: cunctisque contristatis cum beato viro valedixit omnibus, ac Cluniacum rediit quantocius. Quem protinus ut aspectibus sancti Patris exhibuit, illico in amplexus beati viri se ultro Pater sanctus obtulit; ipsumque secum detinuisse, si hujus legationis necessitas non incubisset. Neo mora Constantius, sancti Patris cum beato viro confirmatus benedictionibus, Galliarum partes repedavit, ac senem venerandum, vultu Angelicum, cygna albedine respersum, præfati Comitis obtutibus intulit, ac demum in hunc modum ora resolvit. En, inquit, Domine, noster Morandus, quem vestræ Excellentie pius flagitabat affectus. Illico Princeps devotissimus, cum suis Optimatibus, beati viri humillime se inflexit benedictionibus; sicque salutaribus ejus perfruitur colloquutionibus, & sacris ipsius quamplurimis eruditus admonitionibus, sanctis ejus se orationibus commendavit; ac demum cum Constantio, ad ceteros Fratres, ejus adventum ex intimo desiderantes, consulandos, ad cœnobium direxit. Qui beato viro occurrentes, ceu dignissimum consulem, una cum Constantio Priore reverendo, lætenter suscipiunt, ac digna reverentia cunctis præferunt.

9 Denique quantæ bonitatis, quantæque benevolentie beatus vir ille fuerit, quis enumerare queat? Mira illi erga omnes benignitas, mira caritas. Semper hilaris, semper serenus, numquam invidus, numquam severus. In docendo prudens & facundus; in corripiendo modestus & discretus; in consilio providus; in universa morum honestate præclarus. Erat vere omni veneratione dignus B. Morandus, & aspectu amabilis, colloquio affabilis, rectam conversationem habebat, ac forma perfectionis omnibus existerat; idemque omnes fieri optabat, & admonebat: sicque quotidie Sanctorum dignitatem proximabat. Verum, quoniam omnium bonorum invidus diabolus in Sanctorum professione succenditur acris, beati viri sanctis invidit laboribus; eumque, ut retulerunt qui cum eo fuerunt, crebrius diversis [imo] singulis pene noctibus, suis impetebat phantasmatibus. Quadam vero nocte, cum vir Dei post laborem se quieti dedisset, in teterrima specie diabolus affuit, & operimentum vehementissime ei detrahere cepit. Quo expurgatus vir Dei, illico cum monstrum horribile vidit, vim diabolicam esse cognovit, ac imperterritus manu injecta operimentum fortissime retraxit. Sicque diutius altercantes, tandem vir Dei signum victorie intulit; quo devictus inimicus, velut fumus evanuit. Erat in eadem nocte quidam pœnitens, apud virum Dei (quoniam fuerat ob infirmitatis molestiam a collegio Fratrum segregatus) salutis gratia hospitatus; qui hæc quæ diximus, tremebundus vidit, ac omnibus sub fidei testificatione narravit. His autem mirabilibus mirabiliora succedunt.

10 Quod

A to Quodam autem tempore, cum vir beatus solus sederet in caminata *f*, ob infirmitatis suae incommodum sibi deputata, contigit ut hanc incendium totam flagraret, & hoc vir Dei ac ceteri Fratres tamdiu ignorarent, quousque totius villæ homines, ignem deforis conspicientes, ad extinguendum velocius accurrerent. Cumque ex strepitu eorum Fratres essent percussi, atque ad auferendum Dei hominem concurrerent conciti; interrogavit vir beatus, quidnam esset, quod tam impetuose ad eum concurrissent. Qui cum dixissent, quoniam ignis jam omnia consumeret: protinus vir Dei a timore eos blande compescuit, moxque elevata manu triumphale Crucis signum igni opposuit, atque hunc velut aquarum inundantia penitus extinxit. Ex quo facto liquido cunctis innotuit, quanti meriti apud Deum vir iste beatus fuerit. Nam ex totius Galliae nostrae confinibus, universi variis collisi infirmitatibus, ob salutis gratiam ad eum confluebant: hinc potens, hinc impotens ejus suffragium flagitabat. Unde huic nostrae editiunculae quoddam mirabile dignum videtur inferere, de jam saepe dicto Comite, hujus loci fundatore, quodque ad correptionem nostrorum Principum valde constat [fore] utile.

A N N O T A T A C. J.

a Loquitur Auctor juxta mentem ac divisionem veterum Romanorum, quibus Gallia fuit quidquid Rheno clauditur. Nunc tractus, Cisterneanus etiam, in quo natus Morandus non procul Wormatia, Germaniae annumeratur. Eum vero Germanum fuisse constat ex num. 8, ubi expresse vocatur Alemannus.

b Concordat Oddo 11 Abbas Cluniacensis. in diplomate quo decernit Sancto Officium duplex per totum Ordinem, dicens illustri prosapia ortum.

c Castrum Pfert seu Ferretanum, in Suintgavia & Episcopatu Basiliensi; quod nomen dedit Comitibus suis, olim potentibus ac nominatissimis, sed an. 1324 in Ulrico ultimo mascula stirpe extinctis; transiente per filiam ejus Joannam Comitatu ad Austriacos, & quibus Alberto, Alberti Caesaris filio, nupsit.

d Germanica vox, Latine sonat vetus ecclesia, de cujus situ Comment. §. 2 actum est.

e Vide si Annotationem a supra.

f Cubiculum camino instructum, seu privatum illud fuerit, seu publicum pro usu monachorum. Forte ponitur pro hypocausto, quorum nunc frequentissimus & fere solus usus est in Germania, nec non Alsatia & Suintgavia.

C A P U T II.

Miracula ante & post mortem. Translatio & Canonizatio.

11 Jam quodam tempore contigit, ut idem Comes quemdam hujus ecclesiae villicum, immoderatum tributum dare cogeret, ac pro eodem captum acrius cruciaret. Pro quo dum vir Dei plurimum contristaretur, nec propter hoc Comes a sua austeritate desisteretur, illico ultio divina persequitur. Nam protinus paralyti gravissima invaditur, ac valescente aegritudine; vultus ipsius in tantum contrahitur, ut os auribus contiguum contractum videretur. Qui mox reatum suum agnoscens, beatum virum consulendum adiit, ac sibi ut subveniat humillime deposcit. Verum, quoniam probata virtus insipientem corripit, Comitem velut insipientem duris arguit. Quomodo, inquit, tibi me subvenire deposcis, qui nostrum injuste de-

Juni Thomas I.

tinens; saluti tuae ipse contrarius existis? Revera ex MS. noveris te graviore poena plectendum, si non celerius nostrum dimiseris villicum. His auditis, Comes terrore nimio concutitur; & non solum villicum dimittendum, pollicetur; verum etiam eundem ab omni tributo liberum fore, si sanitati restitueretur, clara voce proficitur. Cujus sponsonem Dei servus placide suscipiens, illico manum vultui ejus imposuit, ac integre sanitati restituit. Hoc itaque signo patrato, omnium qui assuere voces in Dei laudem extolluntur; ac virum sanctum, in terris positum, jam caeli consulem esse, clara voce preconantur. Circa virum vero sanctum Comitis tantae pietatis excrevit affectus, ut sibi hunc in spirituales Patrem eligeret, ac nil sine ipsius nutu & consilio agere praesumeret.

12 Beato autem Morando tanta contulit virtus divina, quod suis sanctissimis interventionibus omnem curaret infirmitatem ab insanis corporibus. Nam quotquot paralytici, seu febricitantes, vel energumeni, aut alia quacumque infirmitate tenti ad eum pervenerunt, solutis infirmitatibus remedia perceperunt. Sed ne tedium lectoribus interamus, si singulos quosque huic opusculo imprimamus: unum tantum de pluribus, scilicet Ulricum de Karolsbach excipiamus: qui, ut ipse Fratribus qui adhuc supersunt retulit, quartana febre diu gravissime laborabat, nec ullo medicamine curari poterat. Hic, cum ad virum Dei venisset; & ut sibi super hac infirmitate consuleret, flebiliter exorasset; illico vir Dei, gravissime febricitanti compassus, manum ejus apprehendens, benedixit, ac integre sanitati restituit. Qui in propria hilaris reversus, cunctis nuntiavit, quod beati viri meritis sanatus fuerit. Verum, quoniam beatum virum, omne genus febrium seu diversarum infirmitatum, veris indiciis curasse, probavimus; restat ut, qualiter in energumenis demonibus imperavit, breviter dicamus.

13 Eodem vero tempore, cum quadam die servus Dei more solito Missarum solennia celebrasset, duae mulieres, a spiritibus immundis miserabiliter infestatae, ob salutis commercium, ad eum de longinquis sunt adductae. In quibus, ut dictum est, cum spiritus immundi immaniter grassarentur, ut a pluribus vix detinerentur; illico vir Dei, ut erat piissimus, miserarum misericorditer compassus, exorcizando spiritus malignos exagitavit, ac per ventris fluxum exire compulit. Praedictae autem mulieres, integerrimae sanitati reddite, Deum benedixerunt: ac famulo Dei, prout poterant, gratias referentes, laetantes in sua redierunt. Sed ne quempiam moveat, cur hoc scripto non emineat, quod nostrae narrationis textus superius signorum numerositatem resonat; noveritis virum sanctum in hac vita plurima signa gessisse, quae solo Deo teste intra conscientiam potius maluit occultare, quam humano favore ab aeterno munere deperire. Praeterea sciendum, ob auditorum tedium multa esse praetermissa; ne, dum similibus necterentur similia, fastidiosius, ut dictum est, plurima inferrentur tedia. Quapropter ne velocitate nimia arguamur, ad ea quae restant, his ita digestis, redeamus; quibusve post transitum beatus vir multigenis micuerit signis, pauca de pluribus, fidelibus pandamus.

14 Igitur B. Morandus, longo jam senio affectus, cursum vitae hujus laboriosae gloriosissime complevit; ac corruptibili carne exemptus, fide reos coelos penetravit. Ad cujus exequias, omnes pene nostrae dioecesis, utriusque sexus & gradus Religiosi venerunt; ac summa reverentia, una cum

G 3

cum

extinguere
& alias
incen-
dium.

& resp.
piscem cu-
ratur a
Sancto,

qui &
febrem
pellit

E

apprehenso
viri manu;

et duas
mulieres
demonibus
liberas.

Comes
villicum
injussu
vixit
punitur,

mortuus
beneficent
sepelitur,

EX **ML** cum Fratribus, beati viri efferentes corpus, cum divinis laudibus in tumba gypsea, imagine ipsius desuper decenter expressa, in media basilica digno honore concluderunt. Verum, quamvis humanas insulas nonnumquam veteranorum reprobet auctoritas; hos tamen voto potiori non contunditur venerari Christiana pietas, quos digniores Deo, post hujus vitæ tardium signorum probavit moralitas. Unde & universorum fidelium B. Morandum eo diligentius excolit votivitas, quo [magis] hunc miraculis crebris glorificavit superna pietas. Nam [non] multo post transitum ipsius tempore, ingenti miraculo eadem divina clementia ejus memoriam cunctis celebrem reddidit, quod fraterna devotio fidelibus pandere statuit.

15 Erat itaque eodem tempore quidam mulier de Karolsbach, quæ filium satis elegantem habebat, qui jam octavum ætatis suæ annum impleverat. Hic quadam nocte, secreto Dei judicio, totus contractus, & non solum totius operis actualitate privatus, verum etiam omni corpore invalidus; manibus, pedibus, artubusque obriguis solo penitus reclinatur, ac manibus tripetitis sustentatis, modicum quasi serpere videbatur. Cumque per triennium fere inutilis esset, nec ullo remedio medicari potuisset; quadam nocte mater ejus soporando, voce quadam admonetur, quod hunc ad memoriam S. Christophori Martyris deferat, Sanctorumque inibi patrociniis implorato, debilem ad sepulcrum B. Morandi ponat, Sanctumque pro filio supplicare non desinat. Nec cunctatur mulier divinitus sibi inditum implere præceptum, protinusque in præfati Martyris festo, quod habebatur contiguo, ad Sancti pervenit cœnobium: ac cunctis, quod audierat, pandens præceptum; ad B. Morandi tumulum, ut docta fuerat, suum posuit filium. Pro quo dum ab omnibus divinum flagiturat auxilium, dumque Fratres tertium sancti Spiritus canunt oraculum; dictu mirabile! viderunt claudum paulatim Sancti ambire sepulcrum, atque arteticis manibus tumbam palpicare, seque solo protinus elevare; artubusque mire crepantibus, vigorem vitalem bases plantasque implere; cunctisque cernentibus, claudum sanctissimum exilire, ac in Dei Sanctique laudibus, cum ceteris fidelibus, ambitum ecclesiæ circuire. Huic autem miraculo placuit divinæ clementiæ aliud non minus mirabile, beati viri meritis, addere.

16 Denique eodem tempore quidam demoniacus, ligatis manibus corrigia fortissima post tergum, ad eandem memoriam salutis gratia est adductus. Hic cum ad Sancti sepulcrum, penitus excerebratus, a suo fratre fuisset ligatus, & jam biduo diu noctuque diligentissime custoditus, idemque III nocte quadam Dominica sopori dedisset, protinus energumenus inimicum venire videt anxius; beatumque Morandum, candida stola præfulgidum, velut ex sepulcro procedere; ac hostem, ne ipsum lædat, concite propellere. Moxque sanctissimus effectus, Fratrem appellavit crebrius; nexibusque ac si ferro ruptis, divinitus solutis manibus, cunctis adstantibus voce præconia sagaciter retulit, qualiter per beatum virum visitatus ac ab hoste liberatus fuerit. Verum quis hunc virum beatum, antiquis sanctis digne conferendum, non censeat; qui tam potenter, vivus & defunctus, cunctis demonibus imperat, omniumque laboribus plenissimum solamen suppeditat? Hunc ergo sibi suffragari omnium fidelium devotio expetat, huic pio affectu supplicet, quisquis juvenine indiget.

17 Hæc iterum pauca ex pluribus, de vita & transitu viri Dei excepta, sufficiant. At vero quæ

de revelatione Reliquiarum viri Dei suppetunt, penula nostra percurrat, protinusque operi finem imponat. Transacto itaque longi temporis spatio, peccato exigente plurimo, in nostro viculo oritur incendium, ex cujus immanitate totius cœnobii concrematur ædificium; ac ex collisura trabium, sancti viri conteritur epitaphium. Sed cum jam ejusdem ecclesiæ fabrica adjumento fidelium admodum fuisset restaurata; Fratrum devota præcordia non modica mœstificabat tristitia, quod beati viri reverendi ossa, tam indigna humectarentur fossa, quæ magis essent conculcationi dedita, quam debita veneratione habita. Unde unanimes eadem ab humo potius relevare statuunt: moxque receptaculum dignissimum sculpere satagunt, ac desuper cyborium opere polymito fortissime cœmetantur, ne ut prius aliqua læsura conteratur, condunt. Hoc itaque parato, die statuto quamplurimi Primores, universique utriusque sexus conveniunt: moxque sacras vestientes induvias, cum maxima reverentia beati viri exuvias efferunt; ac, divinis concentibus cunctis peritrepentibus, sarcophago decentissimo condunt.

18 Nec distulit superna pietas divinis miraculis sancti viri, ut prius, glorificare Reliquias. Nempe eadem hora duos cæcos, visu diu privatos, optati luminis excepit claritas: itemque claudos tres sospitati condonavit Sancti veneralitas; ceterum vero copiosa constat numerositas; quam, ne pigrescat aut frigescat auditorum caritas, innominatam prætermisit fraterna sagacitas.

Sed ne tanta esset vana pia veneralitas.

Prælatorum ac Confratrum hoc decrevit caritas,

Ut tam magna ac præclara sancti viri merita,

Confirmaret ac sacraret Sedes Apostolica.

Mox multorum assertorum veri testimonium,

Ante Sedem Basileensem illique parentium,

Præsentatur, comprobatur sancti viri meritum.

Hinc legatus sit paratus per Præfulis chirographum

Romam tendit & offendit vultum Apostolicum

Moxque datur quod optatur peragit negotium.

Sicque redit atque dedit signum Apostolicum,

Ut prodatur ac colatur sancti viri meritum:

Nec celatur, sed profatur tale privilegium,

Ex quo Sanctus sit colendus phalangibus fidelium.

Ergo Christum collaudemus ac lætantes jubilemus

Divinis concentibus:

Per quem mundum sprevit mundus noster Adam hic secundus

Cum suis principibus:

Quem; licet mundialem, non letalem sed vitalem

Admisit Vitalibus;

Intra Chorum Confessorum nunc resplendet meritum

Adornatus floribus;

Quod multorum compressorum probat vulgus, hic suorum

Resoluti nexibus.

Hic lætemur ac precemur, per hujus suffragium,

Nos soveri ac mereri vitæ perennis præmium.

Per Dominum nostrum &c.

ANNOTATA C. J.

a Viri est itinere unus hora Altkirchio distans, versus Ells fluvii fontem, sed in ripa adversa.

b Tripetia; quasi tripes, aut a Greco τριπύδι vel τριπύδων. Et enim fulcrum hic seu lignum tribus pedibus instructum, quod comprehendere poterat manus, etque laniens se promoveret.

Post in-
cradum
restaurata
ecclesia,

In novo su-
mulo con-
ducitur
Reliquia

sancti in
transla-
tione can-
tit 2 et
claudij 3.

Approba-
tur cultus
ejus a Se-
de Aposto-
lica.
F

MIRACULA.

Chrest medium saculi xv facta, pleraque in mortuis resuscitatis, & annotata a D. Martino Granter, Præposito S. Morandi.

I Idum est in Commentario nostro §. 1. num. 7. a D. Grantero collecta fuisse miracula S. Morandi, quæ tempore ipsius per Sanctum suum operari Deus dignatus est; eaque initio hujus saculi xv a Paraphrasæ nostro amplificata esse, qualiter hic, descriptis primitivo contextu, subjungantur. Quam Deo carus fuerit ac familiaris S. Morandus, testantur beneficia, quæ sibi aliisque impetravit. Etenim Deus in omni rerum creaturarum ordine ad ipsius preces mira præstitit. Mortui ipso invocato ex aqua & terra revixerunt, ignis ejus imperio cessit; turbati aeris tempe-

B tem sedavit; durissima rupes, nativi oblita rigoris, in modum ductilis argillæ, sacro capiti locum dedit; vitibus bene precatus est, & copiosam reddiderunt vindemiam; animalibus brutis collata beneficia testantur plurima rusticorum hominum anathematata, quæ votorum rei ex cera, ligno, ferro, ad tumbam ejus & septa ferrea suspenderunt: in hominibus quævis morborum genera curavit, mutis loquelam, surdis auditum, cæcis visum, paralyticis gressum, phreneticis & demoniacis saniores mentem & libertatem impetravit; ut deinceps sigillatim expositis exemplis demonstrabitur, ex Commentario Martini Granter cœnobio Præpositi, de S. Morando optime meriti: ex quo constat, complures homines utriusque sexus, invocato S. Morandi patrocínio ad vitam rediisse.

2 Anno MCCCCL, paucis ante Christi natalem diebus, in pago Wallbach a Elisabetha Lessingerina, Leonardi Stoffer conjux, prolem enixa mortuam, proximum & ipsa vitam periculum adiit; uterus maternus pro tumulo erat; in lucem tamen protractus fuerat, sed absque sensu & anima. Quare parentes, simul & Anna Herman patrui, cum obstetrice Anna Moumlin, opem S. Morandi invocant, eique exanimem partum dicant, & commendant. Non vane fuere preces: iofans divinitus animatus revixit, ut discerent ejus beneficio vitam proli redditam, cuius patrocínio eam commendarant.

3 Ejusdem sæculi anno LV, in pago Sundusdorf, alteri infanti simile beneficium S. Morandus contulit die, qui salutæ ab Angelo Deiparæ Virginis festum antecedit. Perfuncta partus doloribus mater, non gaudium, sed dolorem sibi conjugique peperit: infancem siquidem in ipso vitæ limine vita destituit. In auxilium vocatus S. Morandus, dolorem mutavit in gaudium: statim enim infans, vitæ expers, spirare primum, dein moveri & ploratum edere cœpit; sacroque lavacro rinctus, æternæ vitæ jus obtinuit. Eodem anno exeunte, die omnium Sanctorum memorie sacro, in pago quem Under-Michaelsbach & indigetabant, infans sequi horam exanimis & exanguis jacuerat: Mater Elisabetha Schurerina, cum aliis mulieribus præsentibus, Agnete Bilbilina, Margareta Voardenbergerina, Anna Hirsingerina, dicto Patrono preces & vota edidit; statimq; infans vitæ redditus est.

4 Excedit propemodum fidem, ac non merita S. Morandi, quod anno MCCCCL corrigit. Sirensen a pagum auriga transmebat; onerarat currum urinis vini quinquaginta, & ut id genus hominum solet jam magnis clamoribus incitare equos, jam ner-

vo & flagello promovere, jam subsistere currumque vigili oculo circumspicere, omnes partes officii videbatur exequi, nihilominus in gravissimum discrimen incidit. Elisabetha Flachstand puellula erat in foro, ut ea ætate solet, vel lufui vel discursibus intentata, certe salutis suæ negligens. Cum præterveheretur currus, puerili temeritate incurfavit, & labente vestigio corruit; mox rota collapsam obrivit. Miserabilem casum prima advertit Anna Brottbach, & femineo ululatu viciniam complens occurrit, exanimem puellam subducit, modo aurigam diris devovens, modo parentum calamitati condolens. Extemplo parens ipse Joannes Flachstand mortissimus adfuit; prolem emortuam complexus, calum suspiriis fatigat; acerbissimo casu non minus exanimatus, quam si rotam ipse subisset. Interea clamor plures propinquorum excivit: qui cum nec re, nec consilio juvarent, in immerentem aurigam exonerabant stomachum; illum rota, illum cruce dignum clamitantes. Inepti, ut qui unius infortunium alterius morte levandum putarent. Longe mitior, ut ad se rediit parentis animus fuit: etenim ut aurigæ consuleret & sibi, non aurigæ mortem, sed filie vitam optavit: B. Morandum supplicatione quam potuit intensissima propiciavit, rogans ut filiulam, nihil tale promeritam, pro ea qua apud supremum Judicem valet auctoritate, sibi salvam & integram esse velit. Auduit pro filia supplicentem vir sanctus; puella statim ad vitam & vires rediit, die Mercurii proxime antecedente natalem S. Joannis Baptiste; tanto majore parentum vicinorumque gaudio quanto minor recuperandæ vitæ spes plerisque fuerat.

5 Anno MCCCCLIV, in pago Uberstrasse, Elisabetha Martia, Henrici civis honesti ac locupletis filia, vi morbi ita pertinaciter vexabatur, ut nec somnum capere, nec quidquam cibi potusque sumere posset. Domestici potius de sepulcro quam sanitate recuperanda cogitabant: parentes tamen, majore fide & spe freti, vicariam operam a propinquis rogarunt, qui negotiorum causa iter Altkirchium habebant; impetraruntque ut ad S. Morandi, pro salute filie, supplices Deo fierent. Sed voti haud compotes facti redierunt, fortassis ideo, ut majoris beneficii loco ponerent, si mortua cum quatruiduano Lazaro ad vitam rediret; vel noluit Deus per amicos, sed per ipsos parentes exorari. Itaque vi Idus Decembris, puella expiravit. Tum demum parentes, nec itineris molestia nec domestica negotia retardarunt, quominus ipsi accederent; & quod ante per internuntios frustra sperarant, importunis precibus extorquerent. Filia namque, evidenti miraculo & vitæ & sanitati restituta, deinceps edere, atque more aliorum bibere perseveravit. Vides inquit S. Ambrosius lib. 7. in Lucam, quod iste, qui media nocte perrexit, tres panes ab amico suo postulans, & in ipsa petendi intentione persistens, non defraudetur oratis.

6 Basileæ, Rauracorum Metropoli, mater infantem in strato reclinaverat, curisque familiaribus occupata longius abierat: interim infans, longioris moræ impatiens, vagire primum, dein manibus pedibusque, omni demum nisu corporis, libertatem querere cœpit. Utcumque liber ab infitis, cura egredi conatur, e lecto decidit; casuque corpusculum in pavimento graviter affligens, ante spiritum amisit, cruorque per artus diffusus denigravit cadaver, quam quispiam subveniret. Tandem sollicita mater pro more ad prolem redit. Ut primum cubile subiit, conspexitque omnia in terram dejecta: præ dolore amens ipsa, se quoque in terram abjicit; palmas utrasque tendens, nunc desertum infantem queritur, nunc absentiam suam, rebusque

G g aliis

EX MS.

refusum.

illis impensam operam damnat; denique exanime corpus evoluit illacrymans, & vix prolem suam livore & concreti sanguinis nube confusam agnoscit. Optimi tandem consilii ipsa sibi sit auctor: S. Morandum flexis, ut erat, genibus obtestatur, ut pro meritis parem sibi gloriam conciliet apud Rauracos, qualem gloriolis operibus meruisset apud Sequanos. Et ecce anima rediit in ergastulum, cruor intra venas medullasque se recipit, & natus color vitæ succedit.

7 Inneunte anno MCCCCLI, in Locum Friderici zu Rhyn s renuntiatus est Basileensis Episcopus Arnoldus de Rotberg, & Decretorum Doctor, vir omni laude dignissimus. Hic ex fratre nepotem Ludmannum educaverat, adolescentem & majorum nobilitate & patris celsitudine beatum. Sed brevis fuit ei felicitas: nam extincto patruo MCCCCLVIII, post exactum in curia Episcopali septennium, Ludmannus ad patrem Bernardum de Rotberg rediit. Quarto post mense, S. Matthæi Apostoli festo, Ludibundus cum fratre minore, sub castro Rhynvyl-
ler b, scapham in ripa pendulam ingressus est: diuque pedibus divaricatis totiusque corporis agitatione vicissim latera scaphæ succussit, ut alterum latus altius subsiliret, alterum subsideret; tandemque alterutro nimium depresso, in Rhenum excussus est. Nemo aderat, qui periclitanti manum porrigeret. Præter ex ripa conspicatus, fratrem nunc spiritus vehementia sustolli & caput erigere, nunc fluctibus mergi; domum ejulans properat, & magna vociferatione fratrem natum, mergi, ac suffocari, testatus est. Accurrunt, ut quisque conto vel fude manum in fluctus armavit, & Ludmannum ex aquis & fluctuum ludibrio recipiunt, sed extinctum. Bernardus, Deo Sanctorumque patrocinio fretus, nudus pedibus & pullis vestibus indutus, emortuum filium humeris ipse suis Basilea ad S. Morandum i detulit, ut parenti filius duodennis & unice carus redderetur. At quo eventu? Hic calamum suspendit historicus, nec divinare lubet: ut eventus voto non responderit, voluntas certe & pietas patris laudanda fuit.

Utraque
pau. formo
fuz paco
qu. 1418

pol. Co. de-
facto, d. 1418
a porta ad-
finito.
1418.

8 Anno MCCCCLVI, in pago Zameffvyl, incautus puer, dum ad rivum luderet, nescio qua de causa longius progressus, in aquas incidit; submersus, ultra horæ spatium, vitæ expers jecuit. Parentes preces ad S. Morandum fundunt, roventque singulis annis quibus vivere daretur invisuros veteri in ecclesia ejus sepulcrum; gratique animi anathema, quo quid sibi accidisset testarentur, allaturos. Efficaces fuere preces: puer revixit. Porro dictum puerum, die qui proximum natalem SS. Petri & Pauli præcedit, exanimem absque ulla spe fuisse vitæ, testati sunt Joannes Schnevelius, Joannes Callus, & Henricus Werner monasterii Major, itemque uxor Joannis Flachsland.

9 Anno MCCCCLX, in vico Blozheim k, obstetrix Margareta Kremet infantem a partu suscepit, vegetum & membra cum fletu pro more jactantem. Eum primum balneum, quo a sordibus in utero contractis elui debuit, nescio qua fortuna vel imprudentia extinxit, cum vitæ temporalis & æternæ discrimine: nullus enim vitalis motus in manibus pedibus, aliisve membris curiose explorantibus deprehendi poterat. Obstetrix igitur, & quotquot aderant præsentem, S. Morandum in vota vocant; ut dignetur preces precibus suis jungere, quo vitæ usura infanti redeat, dum salutifero balneo contractas animo maculas posset expiare: suam dein fidem obstrinxerunt eum, si supervixerit, quot annis ad S. Morandi tumbam venturum cum hostia viva (pullum, gallinam, aliamve alitem intelli-

gunt.) Secundum hæc infans in vitam rediit, & parentes damnati voti absque procrastinatione infantem in cunis huc attulerunt, ne tardiores in exequendo voto forent, quam S. Morandus in ferendo subsidio.

10 Annus MCCCCLIV tragicum spectaculum dedit, sed ad S. Morandi gloriam insigne. Monasterium Beatissimæ Virginis Feldbachense, duarum horarum iter Altkirchio distitum l, locupletem habuit agricolam, Leonardo Webero nomen erat. Hic tempore quo agri steterantur ante alios industrius, forte quadrigam sumo onerarat. Erat ei filiola quadrimula Barbara, quæ blandiens apud utrumque parentem insistit, liceret sibi foras educentem carrum comitari patrem. Leonardus, ut est cæcus amor parentum in liberos & futuri improvidus, obsequitur puellæ; quadrigæ imponit, frustra reclamante matre imminenti periculi præfaga. Vehebatur igitur in summo sublimis, quadriga autem in orbita obvilis faxis impacta, crebro succussu eam e sinu, in quo reposita erat, sensim abduxit; tandemque maxima mutatione & declinatione præcipitem in terram dejecit. Hic infelix pater improviso filiz casu obrigit & steteruntque comæ: Barbaræ neque vox, neque sensus; ex casu pectus ruperat, oculique prominentes fœde orbium sinus deformaverant. Sustulit e luto pignus exanime, at quibus oculis, quo vultu? Veritus domum deferre ob uxoris luctum & furias, cuius consilium spreverat, ad foci sui Leonardi Muscoli ædes deportat. Hic amoris æstu percitus proci-
dit in genua, S. Morandum humillimis precibus obsecrat, uti sibi misero succurrat: si filiz vitam restituat, ad omnia obsequia ipsius se suæque offerre, spondetque se filiam ætutum ad ecclesiam ipsius delaturum, & beneficii memorem flexis humi genibus eo perreptaturum. Post hæc copiosius e filiz naribus atque ore sanguis prorupit; & quæ plus sesquihora exanimis fuerat, rupto pectore cerebroque comminuto & disperso, rursus spiritum ducit, lucemque aspicit. Itaque voti reus, genus flexus tenuissimis indutus caligis Leonardus, peregrinationem ex voto peregit; neque ulli spinarum aut lapidum aculei eo habitu peregrinantem offendunt, lætitiæ sensu omnem dolorem exsuperante.

11 Anno MCCCCLXII Morandum Burzium, infirmum truncique similem, materna profudit alvus. Jacuit tres horas depositus, planeque desperatus ab obstetricibus. Tandem suadent aliqui patri Joanni, solcarum equestrium sabro in pago Hirsingen, m ut invocata ope S. Morandi promittat, se quotannis accessurum ejus sepulcrum venerationis causa, si filius reviviscat. Vovit; & ecce infans oculos aperit, lucemque aspicit. Sic natum Parochus Joannes Fabri sacro fonte abluit: quamvis autem duo patrini, ut ea ferebat ætas, de lavacro susceperint, quorum alteri Burcardus, alteri Joannes nomen erat, neutrius tamen, sed Morandi nomen placuit; nec puer ad ullum aliud respondit, aut moveri visus est. Annum nondum excefferat Morandus, cum a fratre quinquenni, cuius indicio & fide publica utrumque in tabulas retulit Actuarius, intra brachia gestatus, per scalarum gradus decidit. Terminus fraterno casu Joannes, id fratri nomen erat, fletu excivit parentes: qui ut Morandum præcipiti casu, de gradibus simul, & de vitæ statione dejectum sustulerunt, ad preces & vota conversi sunt; mater mortuum quatuor comitantibus mulieribus recta ad S. Morandi tumbam desert, ut ibidem vel revivisceret, vel tumularetur. Ad pontem ubi devenerunt, revixit puer. Illæ voti compotes, non domum regressæ sunt, sed reliquum iter prosecutæ, gratiarum

Puella quadrimula,

o planctu prelagio.

postmodum, quo certum in. S. Morandus.

post sequi horam ad patris vota rediit vitam.

Enim in formam fuit spicula

voto a p. ore facile animatum.

Post annum a rafa mor- tano

dum fuerit ad S. Morandi tumbam respicit;

rum actiones Deo suoque Patrono solverunt. Idem Joannes Butzius affirmavit, cum in Ello flumine per aestatem lavisset cum aequalibus, & pro more deflisset e ripa in profluentem; fratrem quoque Morandum suo exemplo defluisse (quinquennis tunc erat & natandi imperitus) mersumque sub aquis mansisse, donec ab ipso fuerit retractus; domi vero cum omnia narrasset, patrem nihil stomachantem arrisisset, & fortunam Morandi admiratum, dixisse: S. Morandus sibi devotum puerum aquis suffocari non patitur. Certe jam virilem aetatem attingit annos natus LVI, miro in S. Morandum affectu; eademque, quae dixi, sibi saepius a majoribus audita & inculcata sancte confirmavit coram Notario publico Curiae Basileensis.

12a Joannes Wild, Lanius Altkirchii, ingravescente aetate, uxore orbatus, & letali morbo correptus, vovit, se auxilio venturum liberali manu Martino Granter, solertissimo Praepositorum, qui eo aro templum S. Morandi, bello Armeniaco profanatum & tantum non funditus eversum, instaurare moliebatur; vovit, inquam, si meritis S. Morandi convalesceret. Auditas fuisse preces, & placuisse Deo sacrae aedis instauracionem, eventus comprobavit. Joannes Wildius revixit, & quidem (ut habent verba Commentarii dicti Praepositi,) a morte revocatus est ad vitam. Itaque succellum Beatissimae Virginis, quod propter aedem S. Morandi est a sinistris (sunt qui illud esse existimant, quod in cœmeterio nunc pro ossario est) magnam partem aere suo voti reus construxit. Id Nicolaus, Dei gratia Episcopus Tripolitanus, consecravit feria tertia Pentecostes, an. MCCCCLI, in honorem Angelicae Salutationis, praesentibus Joanne Brand, Praeposito S. Albani Basileae; Petro Leulin, Priore in Chossesheim; & ipso Martino Granter, S. Morandi Praeposito. Eos sanitatis beneficio mirifice recreatus Joannes Wildius, domicilium suum ad cœmeterii primum aditum transtulit, forte ut ad mortis meditationem ipsa loci natura, & quotidiana civium suorum funera uberem sufficerent materiam. Porro ut liberior esset a praesentium rerum cura, fundos in liberos, propinquosque distribuit; pecuniam, qua deinceps viveret, certis legibus monasterio legavit.

ANNOTATA C. J.

- C
- a Inter Basileam & Altkirchium media fere via.
 - b Fortasse Gumerdorff pagus, sesquibora distans a S. Morando in occasum.
 - c Under-Michaelsbach, id est Inferior Michaelis rivus, ad distinctionem superioris. Duo sunt pagi equali fere spatio & leucarum distantia Altkirchio, alter in ortum prope Basileam, alter in occasum.
 - d An Sieretz? Notatur locus iste tribus leucis distans a S. Morando, orientem versus.
 - e Distat a S. Morando, tribus facile leucis boratilla (quales semper intelligimus per leucas) in Africum.
 - f Praefuerat ab anno 1437.
 - g Rexit ad usque annum 1458. quo obiit, natus annos 64.
 - h In dextera Rheni ripa, tribus fere leucis infra Basileam.
 - i Spatio 3 leucarum, ut minimum.
 - k Occurrit Basilea ad S. Morandum tantum post sesquibora iter.
 - l In meridieum Ferretum versus, a quo media via hinc distat.
 - m Leuca una abest a S. Morando in austrum.

MIRACULA RECENTIORA.

Initio saeculi XVII patrata, & descripta ab aliquo e Societate Jesu.

13 A Nno MDCXIV, Georgius Osvaldus Streitfeld, Entisheimianus, puer duodennis, semestri toto ita linguae usu captus erat, ut difficulter audiretur, & omnino non intelligeretur. Indoluit ingenuus puer, quod animi sensa domesticis nequiret exponere; nec minus parentes honesto loco natos diuturnum filii silentium anxios habuit; qui, medicorum ope desperata, ad eum confugiendum putarunt, qui infantium linguas facit disertas. Primum adierunt templum Deiparae Virginis in Vozagi radicibus, a tribus spiciis celebre per Alsatiā: dein petierunt Eremum Helveticorum, ubi eadem Caelitum Regina summa religione colitur: Verum decretum erat Deo, qui ubique praesens est, alio loco, alio interveniente patrono, miseris succurere. Quare per somnium objecit puero S. Morandi sepulcrum; ibi videbatur caput suum saxi foraminibus (quod infra tumbam viri Sancti visitur) inferere: dein venire in hominum cœtum, & patria lingua E quidlibet proloqui. Hoc ut potuit puer parentibus indicavit; qui proinde, velut caelesti oraculo moniti profecti sunt Altkirchium. Ibi apud S. Morandi tumbam dant se in genua, persolutis precibus summus caeruleus faciem pueri obumbravit; simul de se pulcro suavissimus odor aspirans, eum mirifice refecit. Parentes deinde, quod domestica negotia domum eos revocarent, Entisheimium redierunt, relicto filio apud patrum Arbogastum civem Altkirchii.

14 Post eorum abitum, iterum puero S. Morandus in veste monastica visus est, loquendi facultatem intra tres hebdomadas certo promittens. Ergo quotidie ex oppido descendit ad venerandum sacrae lipsanae. Die octava Augusti, pridie quam lingua solveretur, magna confidentia familiaribus nutibus & sucium stridore edixit, compensaturum se multiloquentia diuturnum silentium. Illi ejus vaticinio parum fidei tribuerunt, quod nullum indicium se proderet, ex quo tam felicem eventum sperare possent. Nocte sequenti puero S. Morandus multa luce coruscus, sacrificialibus vestibus indutus, jam tertium sit aspectabilis. Puer, eo viso tremefactus, clausit oculos; at vir Sanctus propius accedens, manum ejus prehendit, digitum ori immittit, & in altum soporem denuo Jedit: in quo persufum os multo madere sanguine per somnium existimabat. Materfamilias primo mane lecticam accedens, ut advertit, eum hians ore suaviter dormire, nihil profata perrexit ad Sacrum antelucanum. Regressæ domum, & rei familiari nescio cui studiosius intentæ supervenit, de quo agimus, Osvaldus. & clarissima voce felicem ei diem precatur; hæc verba iterum, iterumque ingeminans: Bona dies. Operi intenta hera neglexit respicere aut respondere bene precanti, rata filiam, quam habebat quinquennem, praepropere se lecto proripuisse. Tum Osvaldus inquit; Falleris, Domina, nonne dixi me hodie clare distincteque locuturum? iterumque alta ac sonora voce bonam diem, lacrymis praegaudio manantibus, precatur. Anna Koserin (hoc matrifamilias nomen erat) rem novam & inopinatam demirans, lata confestim marito nuntiat. Ille, miraculoso beneficio gaudens, cum adolescentulo recta ad S. Morandi aedem descendit, debitas Deo ejusque fideli famulo gratias acturus.

Quan-

A qui susceptis longinquis peregrinationibus, vel Compostellam usque in Galliciam, negarent se quiescentem animi quietem reperisse, quam iis S. Morandus plenissime contulisset. De multitudine horum, qui pietatis causa hunc locum adeunt conjectura fieri potest, ex eo, quod anno MDCXXVIII numerati sunt ducenti supra octo millia, qui in xde S. Morandi sacro Christi Corpore passi sunt.

ANNOTATA C. J.

a Ensisbemo distat in meridiem duabus fere leucis; Altkirchio vero tribus in ortum astitum.

b Vix leuca una abest Ferrato in occidentem; duabus Altkirchio in meridiem.

c Vix quadrante infra S. Morandum, in aduersa Elli ripa.

MIRACULA RECENTISSIMA

ab anno MDCLXXXII a Patribus Soc. Jesu collecta.

B 21 **A** Nno MDCLXXXII in Decembri voti religionis se exolvit civis Hirslingensis, post sacramentalem confessionem, sumpta sanctissima Eucharistia, & curato in S. Morandi honorem Sacro. Hic cum in curru obdormisset, tam infelicitur pedem implicuit volubili rotæ, ut in tres partes disfringeretur: itaque chirurgorum curæ commissus, post multa & varia adhibita cataplasmata, eo periculi venit, ut omnium iudicio pes a reliquo corpore necessario rescandus censeretur, si reliquus homo salvus esse vellet. Hoc audito inhorruit bonus homo, & in vota ac preces Sanctorum suffragia ardentius implorare cepit, atque imprimis ad sanctam Petram se magis Matri peregrinationem suscepturum; alteram vero, ad S. Morandum. Vix factis voto, tumor purulentus subsidere, cicatrices coire, & medicamenta vim suam exercere, cum omnium admiratione coeperunt. Inde paulo post sibi & pedi restitutus, licet claudus adhuc & innixus baculo, huc advolvit, archiatro suo gratus cliens; proxime in sancta Petra rei seriem suspensa tabula testaturus: sic enim se vovisse aiebat.

22 Circa finem Decembris MDCLXXXII, incutia cuiusdam civis Altkirchensis, qui in Pese boves emerat, illata quædam maligna lues, passim per urbem pecora depascebatur. Pro avertendo malo, per novem hebdomades, die Mercurii, in ara S. Morandi lectum votivum Sacrum: in quo propositum ejus sacrum Caput, atque ad initium in ejus honorem consecrata aqua, & ad finem, post recitatas Litanias Lauretanas, populo benedictum. Magnus semper affluxus hominum fuit, & magna copia aquæ pro pecoribus asportata: multique sui pecoris incolumitatem Sancti suffragiis adscripserunt.

23 Anno MDCLXXXIII in Febuario, quædam vetula ex Walheim, tribus continuis diebus Veneris, ad sacram tumbam S. Morandi accessit, & post confessionem divinæ Mensæ accubuit. Retulit suo Confessori, quod cum post diurnam ægitudinem usum pedum omnium amiserit, ut neque baculo inniti, neque ingredi posset; in somno sibi visum est ad S. Morandum ascendisse. Eo igitur soluta somno vovet, si posset ingredi, ter se ituram: quod mox die sequenti Veneris potuit facere, & semper relicto ad sacram tumbam bacillo bene domum reversa est, ac tandem integre sibi restituta. In Festo S. Marci xxv Aprilis, quod hoc anno in Dominicam in Albis incidit, venerunt quinque Parochie, Altkirchensis, Alpacensis, Witterstorfensis, Wah-

lensis & Doglasensis. Ilfurtenis propter encenia EX MS. non venit. Habita concio sub Officio, quod P. Superior cecinit. Feria tertia Rogationum venerunt Parochie Altkirchensis, Alpacensis, Witterstorfensis, Wahlensis, Doglasensis. Nulla concio: sed Officium cecinit P. Superior.

24 Adfuit hoc anno MDCLXXXIII die xxix Maji civis Richsheimensis Nicolaus Muller, cum sua uxore Margareta Graferin, & filio Morando, qui unius fere anni videbatur. Interrogatus, cur huc peregrinatum venisset; respondit, hunc præsentem filiolum mortuum ex utero materno prodixisse: ita & se, & matrem, & quatuor feminas, quæ parturienti adstiterant, omnino censuisse, adeo nullum signum apparebat, ut baptizari posset. Itaque obstetrix effusa in lamentationes, inter alia adhortata est matrem, ut votum ad S. Morandum conciperet; fore enim certo ut infans viveret: nam ab hinc octo annis similiter mortuum infantem prodixisse, qui, concepto a parentibus ad hunc Sanctum voto, vivere cepisset, & etiamnum viveret, eumque in E. Thaumaturgi sui gratiam Morandum vocari. Hoc audito ab obstetrice animati parentes, votum conceperunt, si præsens infans vitam acciperet, similiter Morandum nominandum; atque in septem annos se, singulis annis semel, cum suo parvulo Sancti sui Patroni xdes revisuros. Itaque nunc prima vice se voti religione exsolverunt; & addiderunt, in rei memoriam se tabellam appensuros, & (si necesse sit) potatos se, & juramento, & publicis litteris rem testari. Approbata est hæc historia a Iudice seculari xxv Augusti MDCLXXXIII, uti sequitur,

25 Ego Josephus Meufflin, Regii Consilii Advocatus, Præfecturæque Londserensis Fiscalis, præsentibus hisce litteris testatum facio, quod, postquam hic loci Richshemii spargeretur, & omnium passim ore celebraretur, Nicolai Mulleri civis Richshemensis filium primogenitum (cui nomen Joannes Morandus) mortuum ex utero materno protractum fuisse; quin etiam ipsis Religiosis renuntiaretur, prædictum infantem tamdiu absque omni vitæ signo pro mortuo jacuisse, usque dum magno Thaumaturgo S. Morando exanime hoc corpusculum ardentissimis precibus & votis fuisset commendatum: requisitus fuerim a prædictis Religiosis, ut ad majorem dicti S. Morandi laudem & gloriam, in rumorem hunc exacte inquirerem, testesque examinarem, totamque rem authenticè per instrumentum scriptum consignarem. Huic proinde a quissimæ petitioni satisfacturus, sequentes testes citavi, examinavi, testimoniaque conscripta, prout sequuntur, ad S. Morandum transmisisti.

26 Margareta Sybilla Lipšin, nata Wildšin, testatur in conscientia loco juramenti, quod xxix Aprilis anni MDCLXXXII circiter hora secunda post mediam noctem, Joannes Morandus filiolus Nicolai Mulleri, civis Richsheimensis, legitimus ex Margareta Graferin, uxore prædicti Mulleri, natus sit; fueritque jam tunc ex utero materno absque omni habitu omnino mortuus; sicque, mortuali prorsus colore obductus, nimirum per mediam horam exanimis jacuerit; usque dum pater, mater, puerperæque mater, & reliqui, qui præsentem aderant, Thaumaturgo divo Morando voto se obstrinxerint, deferendi singulis annis semel filiolum ad Divi Morandi tumulum, idque septem proxime securis annis continuandi; & quod voto emissio infantulus spirare, & corpusculum movere coepit. Hæc omnia protus ita se habere testatur sub juramento Agnes Mullerio, quæ parturienti adstuit. Anna Rickblein, mater puerperæ, testatur, hæc omnia se habere, prout

Fatus,
testimonio
ex personarum
mortuus,

falso a
sacramentibus
voto, vi-
vère inci-
pit;

quod testes
legitime
examinati
confir-
mant,

Implicatus
rotæ per
trifurcans
frangitur;

et apud S.
Morandum
votissimè
fecit.

Lues a
pecoribus
depelitur;

Mulier
gressum
recuperat.

EX.MS. prout supra relata sunt; additque, seipsam parvuli (ubi ex utero materno protractus est) frontem adussisse, ut experiretur, an vitæ saltem aliquid corpusculo inesset; sed nullam prorsus vestigium vitæ præsentis deprehendere potuisse; usque dum votum, de quo supra, ad S. Morandum fuit nuncupatum. Hæc proinde testimonia, veritati patrocinata, collecta & conscripta sunt in præsentia Admodum R. D. Joannis Maximini Schveizer, Parochi Rischshaimensis, uti & Leonardi Beckh & Ludovici Schmid, pro eodem loco Juratorum, qui etiam omnes propria manu subscripserunt. Datum Rischshaimii xix Augusti anni MDCLXXXIII.

Meußlin Fiscalis.

Joannes Maximinus Schveizer,

Parochus ibidem.

Leonardus Beckh.

Ludovicus Schmid.

27 Anno eodem MDCLXXXIII, die xv Junii, adfuit, voti solvendi causa, Maria Urban Rheynfeldensis, Ludimagistri Handsbadensis uxor. Hæc retulit, se diu infans doloribus capitis agitatam, præsertim in festo Ascensionis Domini, ut timeret, ne ad insaniam redigeretur. Monitæ ab alia muliere, ut se alicui Sancto devoveret, occurrit prima vice S. Morandus. Huic ergo vovet, si ab isto infano dolore liberetur, se proxime ad ejus sacram tumbam accessuram cum dono; & prævia Sacramentali Confessione, sanctissimam Eucharistiam sumpturam. Vix dicit, & vovit: & ecce continuo omnes dolores, ipsa & reliquis admirantibus, desiere: & ideo se hodie suo archiatro stitit. Dolores creabantur ex aliqua defluxione, quæ ex sinistra parte cerebri ad sinistram narem derivabatur: ac inde, quasi ebulliret, rursus ad oculum usque ascendebat mirisque causabat cruciatus.

28 Die v Junii ejusdem anni, civis Walthanensis Fridolinus Schmudlin, adduxit filiolum, ut grates S. Morando ageret, cui eum devoverat propter amissum auditum; quem post factum votum receperat, & modo commode loquentes audit. Die xxv ejusdem Junii, Magdalena Dammerin, ex Pallerstorf, voti Religione secepit exsolvere. Decubuit enim longo tempore ex gravi morbo, & cum aliquando inter summos dolores, ac maxime capitis, opem a suis invocaret, nemoque ad invocantis vocem compareret; fiducia in S. Morandum concepta, vovit, si ejus sancti suffragiis javaretur, se ter consequentibus diebus Veneris ad ejus sacros cineres accessuram. Ex quo statim dolores remiserunt; & hodie, debilis licet, tamen Sancti sui archiatri patrocinio innixa, hac prima vice peregrinationem suscepit.

29 Magdalena Wammerstin, ex Charspach, diuturno morbo vexata, adeo vires amiserat, ut omnino inutilis esset ad omnes rusticanos labores. Post multas frustra adhibitas medicinas, in familiari colloquio, ex veluta quadam se invisente intelligit, quam propitium sibi sensisset S. Morandum, cujus patrocinio amissum auditum, & paralyti fractos artus receperat, simul & a frequenti deliquio vel vertigine liberata esset; eaque de causa quotannis se eodem devotam, ad minimum semel, ad ejus sacram tumbam sistere. Sensit Magdalena se sensim in ejus amorem inflammari. Vovet igitur tribus diebus Veneris, si per viresliceret, eodem excurrere, atque S. Morandum terna Confessione & Communionem, præter alias preces & nonnullam oblationem, demereri. Vix facto voto advertit vires crescere, excurrit una alteraque vice tam feliciter, ut tertia domum redux cuivis labori rusticano par fuerit, vicinique omnes cum ea Deum

in Sanctis suis laudaverint, pluresque in S. Morandi frequentiore cultum exarserint. Ita eadem vetula retulit xxii Julii MDCLXXXIII, affirmavitque sibi illud beneficium ante novem annos accidisse, jussit a Confessario suo, ut in gratiarum actionem plures ad ejus cultum induceret: idque strenue se facere, ideoque hodie adduxisse suam ægram filiam, quam speraret S. Morandi auxilio propediem pristinae sanitati restituendam. Mirabile prorsus est, quod vetula iterato affirmavit, se, cum ex Charspach ad S. Morandum devotionis causa excurreret, seu reptaret potius baculo innixa; sæpissime quiescere coactam ob imbecillitatem virium, novem horas consumpsisse in itinere; in reditu vero, relicto ad ejus tumbam baculo, semihoræ spatio viam relegisse: cum prædictus pagus una hora a S. Morando distet.

30 Die xix Augusti ejusdem anni, adfuit vetula ex Niedersteinbach, quæ suæ devotionis causam rogata, asseruit, quod heri Dominus Schulthetus in Lanferen, in gravi morbo ad extrema deductus, nullum signum amplius dare potuerit. Quo statu perculsa familia S. Morandum in auxilium evocavit, crastino statim ad ejus sacrum sepulcrum peregrinationem destinata. Vix vovit, & æger sensim ad se redire, signa dare, & melius habere cepit. Se nunc ejus nomine destinata, ut S. Morando gratias ageret; & si pro eo pristinam sanitatem impetraret, ipsum Dominum Schulthetum venturum, & rei seriem tabella testificaturum. Hæc vetula xv Septembris MDCLXXXIII, post Confessionem.

31 Christina Begerin ex Charspach recensuit Confessario suo, quod ex invocatione S. Morandi ingens beneficium a Deo accepisset, cui proinde se agnosceret obligatissimam; & ideo rem hanc gratitudinis ergo recensere, ut aliis recenseret, & uti vera manifestari possit, aliique ad ejus cultum moveri. Aiebat autem se longo tempore gravissimis doloribus capitis adeo vexatam, ut pene ad insaniam redigeretur: aliorum vero adhortationibus stimulatam votum concepisse adeundi ejus sacram tumbam, & ejus patrocinium, persoluta Confessione & sumpta sacra Synaxi, demereri vovit: votumque xxxi Julii in festo S. Ignatii in templo S. Morandi rite persolvit: ex eoque die semper melius cepit habere, & jam se omnino ab omni dolore liberam, nulli alteri suam sospitatem, quam S. Morando adscribere.

32 Anno MDCLXXXVI Rusticana quædam femina, eaque vetula, peregre ac pedes huc ad S. Morandi tumbam ex voto adveniens; præter alios, quos jam antehac a S. Morando favores acceperat, edixit, se hoc anno, ejusdem Sancti ope ac intercessionem, omnium membrorum usum, quo per aliquot menses destituta fuerat, recepisse; filizque suæ auditum, quem amiserat, obtinuisse. Virgo quædam nobilis, S. Morando, utpote suo jam olim olim Thaumaturgo, peculiari cultu addicta, hoc anno duplex pro duplici voto, pro se & fratre suo nuncupato, recepit, & utrumque insigne beneficium. Nam & frater ipsius, qui repentino oppressus malo, de vita periclitabatur, implorata Sancti ope, periculo mortis ereptus est; & brachium, in quo ipsa gravissimos per aliquot dies patiebatur dolores, nullo alio adhibito remedio, persanatum. Alia femina, quæ toto corpore instar tympani incumuebat, voto ad S. Morandi tumbam peregrinandi concepto, sanitatem pristinam recepit; votoque perluto, gratam sospitatori suo se stitit.

33 Sequentia ipso anno MDCLXXXVIII, quo nos ad S. Morandum biduo substitimus, uti in Commentario prævio §. 1 dictum est, collata fuerunt beneficia; eaque ex deponentium ore sic annotavit R. P. Franciscus Mari-

A mont, *Residentia tum Superior*. Femina rusticana, quæ in oppido, Penisa dicto, & civitati Befortensi vicino, filiolum mortuum infelici partu ediderat, quamprimum voto, ad S. Morandi tumbam facta, ejusdem Divi opem imploravit, vitam proli impetravit, eamque ex voto ad Divi tumbam attulit. Expectatur pro majori confirmatione testimonium Parochi illius loci, & tabella picta, quam mater ultro fieri curabit. Alia femina in vicinia, ob acutos dolores capitis ad insaniam usque redacta, ipso quo

peregrinationem ad tumbam S. Morandi vovit mo-
mento, sensit se vehementissimis illis capitis doloribus liberatam. Rusticus quidam, febri tertiana subito correptus, nuncupato ad S. Morandum triduanæ devotionis ad tumbam ejus peragendæ voto, statim liberatus est. Civis Solodoranus, omni membrorum usu destitutus, ut primum Sacrum vovit, in honorem S. Morandi in ejusdem templo legendum, pristinum membrorum usum continuo recepit.

EX MS.
& febri
tertiana.

Uxor
membrorum
reddidit.

DE SANCTO CONO,

MONACHO ORDINIS S. BENEDICTI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

Loca cultus, Acta, Miracula.

Locus natalis S. Coni, est terra Diani, seu vallis Diania, in Lucania, regni Neapolitani provincia, nunc Principatu citeriore dicta, inter amantissimos Apennini colles & Tanegrim fluvium vulgo Negro. Incipit ea vallis post Polam oppidum, & continet tum oppida Sanctorum Arsenii, & Rufi: quorum Patroni qui sint & quibus diebus colantur (indigenas enim esse opinor) discam libenter. Tum Dianium, a quo vallis universa nomen. Sequuntur deinde Castellum S. Jacobi, Satianum & Bonum-habitaculum, in dextra vallis Dianie parte postremum. In sinistra vero sunt Atenum, Sala, Padula & Montefunum. In hac ergo valle natus est S. Conus, quæ dicitur in Actis terra Diani; non diocesis, more Ecclesiastico, quia caret dignitate Episcopali. Secundus locus in S. Coni actis nominatus est cœnobium S. Mariz de Cardosse, in quo Monachus factus vitam finivit. Situm est illud sub oppido Montis-sani, haud procul a Padula, locis jam citatis. Hoc vero monasterium, propter bellicas incursiones a Monachis derelictum, penitus manet excisum; sed cum fundi eo spectantes una cum redditibus Apostolicæ Sedis permisso essent translati in jus monasterii S. Laurentii de Padula ordinis Cisterciensis, domus ejus Prior Joannes Bapt. Manduccius (ut nobis scribitur) anno MDC ibidem construxit sacellum sectæ, juxta clibanum illum in quo ardente latuisse parentes suos Sanctus dicitur; quique etiamnum mundus integerque monstratur. Monasterio desolato conati sunt Padulani sacrum corpus refodere, atque ad se reducere: sed frustra per triannum in eo requirendo fatigati, a Dianensibus denique in fugam sunt abi: qui ipsum acceperunt, atque Dianum transtulerunt, & in templo S. Mariæ Majoris honorifice condiderunt anno MCCLXI; sed quot annis post ejus obitum id factum sit, nescitur. Est autem Dianum in Episcopatu Caputagenensi, ex ruinis Paſsi, ibidem vetusta civitatis, ad eam urbem conditam translato.

2 Habemus Breve Sixti Papæ V, una cum Vita S. Coni, Consentia anno MDXCV excusum; ex quo scimus civitatem Caputagenensem plane inhabitabilem redditam, concessum Episcopis esse, ut, si velint, possint perpetuis futuris temporibus in eodem oppido Diani residere, ob incolarum nobilitatem & frequentiam Clericorum, magnum numerum annonæ & rerum necessariarum, ac quod in tuto & munito salubrique loco situm sit, valde etiam habita ratione situs reliquæ diocesis, ad Episcopalem residentiam commodi & opportuni... Seminarium quoque Ecclesiasticum, auctoritate Concilii Tridentini, & permisso Sedis Apostolicæ erectum, Archivum Curie Episcopalis asservari solitum, atque ultra complura monasteria seu domus Regularium per-

sonarum in eodem oppido quinque Ecclesias Parochiales sitas esse; interque illas admodum insignem existere ecclesiam, S. Mariæ Majoris nuncupatam: in qua jacet Corpus Beati Coni, quod magno finitimorum etiam populorum concursu & devotione celebratur. Hac ibi.

3 Mihi nobis anno MDCXXXVIII Neapoli aliquam Vitam S. Coni, elegantiori stylo formatam Antonius Beattillus noster, adscripsitque, se Diani fuisse, & supra corpus S. Coni Missam celebrasse, ejusque brachium extra sepulcrum servari, eique se nates admovisse, ac sensisse maximam inde odoris fragrantiam exhalari. Editor positionis illius Vita fuit Fabius de Bono-homine U. I. D. Abbas S. Mariæ Dianensis, Protonotarius Apostolicus, Vicarius Generalis Consentinus, qui adm. Reverendo Clero & Dominis Dianensibus salutem scribens, anno MDXCV præfatur, quod non propria tantum fuit electio, sed plurimorum excitatio, ut typis curaret edi Vitam B. Coni, quam ex vetustissima traditione fidelissimam habuit patria; & novissime, post alios Prælatos, Perillustres & Reverendiss. D. Lelius Morellus, Caput-aquensis Antistes vigilantissimus, in sua generali visitatione anno MDLXXXVI (cum ipso etiam, Fabius, apud tantum Patrem, Vicarium generalem ageret) pro consueta sollicitudine diligenter exquiri, & habitam fideliterque emendatam, mandavit describi. Huic editioni, factæ Consentis apud Leonardum Angrisanum, accesserunt Epigrammata Pauli de Amico, Curtii Morelli, Pelei Daſili, Horatii Morelli, Camilli Passalacqua, Prosperi Romani, Antonii Ricciardi, Camilli de Bono-homine, D. Poetii, quorum hic Decanus, isti vel Canonici vel cives Consentini omnes fuerunt: Epigrammata autem sequitur vetus hæc Antiphona: O Lux Dianensis, Cone beatissime, funde preces ad Dominum pro nobis peccatoribus, qui liberavit te ab ardenti clibano; quo etiam plerumque versus alludunt.

4 Aliam, genuino ac vetustiori stylo, sed in substantia fere eandem nobis Neapoli existentibus anno MDC-LXI, donavit Scipio Paulinus, etiam nostræ Societatis Sacerdos, & nibilo minus operis nostri studiosus quam Beattillus, æque autem atque hic in nova Societatis Jesu Bibliotheca, per Nathaelem Sotuelum aucta, laudatus a libris & virtutibus. Hanc vitam, sumptam ex vetusta membrana ecclesiæ S. Mariæ de Diano, aptavimus prælo potius quam recentiore illam; eo quod nobis propositum sit, vetustiora quæque de Sanctis monumenta ab interitu hoc in opere vindicare. Non tamen hic, ut alibi fere, inventatum poterimus prælo dare, quod accipimus egraphum. Factum enim est, vel edictis

ubi corpus.

Acta, stylo
cultiori
edita an.
1595.

D. P.

F
una cum
vitis
Epigram-
matibus.

D. P.

daunt hic
stylo ge-
minis.

AUCT.
G.H.

dictis hinc inde corrossi, vel characteris evanescentis vitio, vel imperitia denique libraris, vitiosius multa quam revera erant transcribentis, ut saepius opus fuerit conjectura uti, vel verbis quibusdam additis interpolare contextum, beneficio [] uncorum hujusmodi: praecipui momenti mutationibus in Annotata relatis, uti etiam illi, quae mutato per editorem stylo, visus hic est explanationis causa aut aliunde adjecisse.

f. sum 3.
Juniisacella
monasterii

miracula

G.H.

ab hoc
alii, Com
Abbi
Lerino
fu,S. Co-
nus mona-
chus in
Sicilia.

3 Eadem sic a nobis edenda Vita, erant in egrap-
pho adjuncta Annotata R. P. Luca Mandelli Augusti-
niani, Sacrae Theologiae Magistri: ex quibus scimus,
solenne ejus festum 111 Nonas Junii magno popu-
lorum concursu celebrari; Indulgentias concessas
visitantibus Sacellum, ubi ejusdem sacrum corpus est
reconditum; in Caput-aquensi diocesi, plura sub
ejus nomine haberi dicata sacella; in oppido Ca-
merata diocesis Policastrensis, extare celebre mo-
nasterium S. Coni, de eoque apud sextare memo-
riam in quadam Bulla Innocentii VI sub his verbis:
Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilectis
filiis . . . Abbati monasterii S. Coni de Camerata
Policastrensis diocesis . . . Datum Avenione 14
Idus Octobris, Pontificatus nostri anno secundo.
Præterea addis, quamplura S. Coni miracula me-
morari, & præcipue, dum a Frederico Aragonio
Neapolis Rege Dianum obsideretur, atque tormen-
tis bellicis mœnia quaterentur, visum esse ab hosti-
bus S. Conum super muros discurrentem, & igni-
tus globos in hostem retorquentem: currim cam-
panariam corruentem ab ipso sustentari, visibiliter
esse compertum: præcipue vero ejus virtutem in
effugandis immundis spiritibus fulgere, prout me-
minit se vidisse in tabulis ecclesiae S. Mariae, ubi
ejus corpus est reconditum. Hæc Mandellus, ex cu-
jus Annotatis nonnulla secutus supra retulimus: &
pro valle Dianæ cognoscenda lucem contulerunt Leander
Albertus in Lucania, & Paulus Merula par. 2
Cosmographia lib. 4 cap. 26.

6 Puisse S. Conum Monachum Ordinis S. Benedi-
cti, testantur triplicia quæ diximus Alia: Interim nul-
la ejus mentio reperitur apud Wionem, Dorganum,
Menardum, Bucelium in Fastis Benedictinis, aliosque
hujus Ordinis scriptores. Habent illi ad xxix Maji
Cononem abbatem Lerini Insule, eumque ut Sanctum
recolunt, quem nos, secuti Vincentium Barralin Mo-
nachum Lerinensem, coacti fuimus ad Prætermissos
amandare: hujus loco jam damus istum S. Conum. At
Philippus Ferrarius, aliquo ut videtur vulgi rumore
intelligens hoc colit S. Conum, retulit Conum seu
Cononem monachum Ordinis S. Basilii Nesi in Sic-
ilia, cujus Alia aliqua dedimus xxviii Martii, quan-
do etiam de eo egit Ferrarius. Alia prolixiora propter
varias hujus nominis Sanctos male adjuncta Alia S.
Coni Dianensis, ideoque tunc a nobis non observata, da-
bimus in mensi istius Supplemento. Idem Ferrarius,
in Catalogo generali, ad hunc 111 Nonas, celebrat
S. Conum abbatem Panormi in Sicilia, sed in No-
tis dubitat, num sit Conus Ordinis S. Basilii qui
Nesi colitur: quod plane arbitramur, quia illum uni-
cum nominat Octavianus Cajetanus, in Idea & Vita San-
ctorum Siculorum.

V I T A

Ex vetusta membrana Dianensi.

1 Conus, de Ordine S. Benedicti ortus de tri-
bu inclita de terra Diani, priusquam con-
ciperetur in utero a matris, quadam nocte a suis
parentibus videbatur in somnis, quod ejus parentis
uterus, faciem claritatis voluminosæ prodebat in-

gentem. Tandem solis ortu lucem vibrante, ani-
ma mater intelligens pueri, suo viro, multum vi-
delicet tremebunda, inquit; Vir mi strenue, mihi
hac nocte in somnis quamdam faciem meus alvus
ingentem pandere videbatur: cui conceptum limi-
lem, suæ uxori vir ille pariter retulit tremebundus.
Pro qua soporis visione concordēs ad invicem, inito
consilio suum b Patrum consulere satagerunt.
Deiique somni visione perpensa, eorum Patrino
veraciter explicante, audierunt; Vobis proles par-
turietur, qui Conus a vulgo nuncupabitur in civi-
tate, eritque genealogiæ vestræ columna totaliter
crescitiva. Altera adveniente nocte, Conus iste a
suis parentibus, gratia operante divina, fuit conce-
ptus; veraciter & sincere [Conus dictus]: parta
namque prole, suisque parentibus & cognatis ju-
cunditate immensa nimis, ornatus vegetabat.

2 Vix cum esset ostensis, suprema gratia in-
fluente, non nisi semel in sabbato edere conabatur:
suisque cibariis cineres inspergendo a lacrymosis
oculis madefactos, in ore persepis revocabat. De
nocte quidem, spreto cubili atque ladicibus stro-
maticis, clam suis parentibus, nudam super hu-
mum, lapideo pulvinari subiecto, stratus videlicet
soporabat; matutinali hora surgente, cubilis panni-
culis revolutis, ne a suis parentibus impediretur.

3 Cum nimio desiderio esset instinctus divino
[se mancipando obsequio], Acolythatus Ordine
gratanter adepto, suis ignotis parentibus, ad eccle-
siæ S. Mariae de Cardosse cœnobium venit, alacriter
& sincere. Ubi quidem induto cilicio, sibi que cel-
lula constituta, Modesto pedagogo signato, Gram-
maticam & Logicam fuit propere consecutus: pro
cujus quidem [rei] causa sedulus, a Costa, Abbate
monasterii hujus constituto, amore immenso tene-
batur zelotype perstrictus. Tandem ejus inspecta
prudencia, sacriliæ, promptuarii, capisterii & atque
Prioris clavibus hinc inde collatis, cunctis cuncta
sagaciter disponebat.

4 Quadam die dum esset studens in cellula, &
viseretur a parentibus, qui deportaverant ligna,
difficiliter pulsantes; relicta cellula, ob metum pa-
rentum, in ardentem clibanum se concite [abdens]
latitabat; sed prunas penitus non sensit, & f quod
mirum videretur, algebat. Demum igitur ejus pa-
rentibus quodammodo sequestratis; Abbas Costa
quoque, per loca abdita & opaca, vehementer con-
clamabat, & ipsum accenso luminari quærebat.
Cumque in furnum oculos direxisset, ipsum vidit,
mordaci pruna hic inde conspersum: quo vocan-
te, ipse responsum continuo propalavit: atque ipso
imperante prunas excutens, æstuantem clibanum
illæsus prorsus exivit.

5 Quadam die, cœnantibus Monachis & Abba-
te, quadam desuper voce intonante, [dictum est]
Cone, Cone, hac nocte vocaberis a Deo: cui quidem
Conus humillima voce cantavit; Fiat mihi secundum
verbum tuum. Emenfa nihilominus nocte, acie An-
gelica circumdatus, suum spiritum in Domino exhala-
vit: siquidem deforis cernentibus humanari cellula vi-
debatur accensa. Erant ibidem bysso quamplures pur-
puraque amicti, qui dulce melos super ejus g capulo
Domino proferebant. Coruscante die ejus corpus Mo-
nachi honorifice tumularunt, super ejus cadavere
Officium Domino persolventes. 6 Postremo Italia-
no regno a profanis æmulis conturbato, relicto cœ-
nobio Monachi ad loca tuta timidi profugerunt.

6 Tunc ante parato consilio, Padulana cohors
exploravit corpus B. Coni, [volens] illud Padu-
lam, temporis intervallo repulso, clandestine aspor-
tare: denique summoto i sedorio atque pavimento
sub-

Proferio
amo con-
ceptum
mami,a puero
deditur
panison-
tia,traditur
Mon. his
Cardosse
rudimen-clibanum
ardentem
ingredietur

f

ut parum
vires
adjuv-

■

vix cele-
sti prae-
mio obit:

g

b

desolata
monaste-

f

sub-

A subito, jugi indagine sedulosa per triduum, corpus illud beatissimum non valuerunt aliquatenus invenire. Tum cohors circumsperta Diani, receptis offensoriis armis, illuc concite perrexerunt, in Padulanam gentem ampullosius irruentes. Mox Padulani, versis tergoribus ubilibet hinc inde dessexi, vix Padulam fugere valuerunt. At ecclesiam Cardossæ Dianensibus ingredientibus, sponte concusso sepulcro, tanta fragrantia resultavit, quod penitus cetera materiale nutrimentum homines poterat educare. Cadavere inde subducto, sineque imminutione aliqua carnosio reperto, acsi eo die tantum Domino redderetur; pecoribus & indomitis atque stratis, ipsoque cadavere super bene ornato [carpento], indutis Presbyteris, vexillo stipiti colligato, crucibus hinc inde portatis, Dianum agileret detulerunt, & in majori ecclesia feliciter humarunt, anno MCCLXI. Amen.

ANNOTATA D. P.

a In vita excusa dicitur mater, Igniva nomine, fuisse.

b Ibid. cum Religioso quodam re communicata: videtur autem hic Patrinus dici Parochus, qui ambos matrimonio junxerat, testis sponsionis conjugalis; nunc usus ecclesiasticus vulgo notior obtinet, ut sponsor Baptismalis, vel Chrismalis, respectu Baptizati vel Confirmati, vocetur eo nomine.

c Ibid. prolem suscipiendam, quæ esset divini amoris igne succensa, & superni luminis radiis præfulgens.

d Ecgraphum nostrum, cinere intergendo a maculis oculis & madefactis. Excusa: nisi cinere commisto atque magna lacrymarum vi profusa, non sumebat.

e Capisterium, in Vita S. Benedicti n. 1 dicitur instrumentum ligneum, ad purgandum triticum: hic autem videtur sumi pro Pistrino.

f Ecgraphum, eo minus videretur agebat. Excusa rem explanat, latiusque deducta, nec parum mutat quoad substantiam, his verbis utens; Parentes autem graviter ferentes, se a tam præclara prole destitutos, ad monasterium processerunt, eo consilio, ut sanctimonie laude præclarissimum adolescentem, a Religione abductum, revocarent ad propria. Cumque fores pulsarent, & Conus eorum animum perspexisset, nec haberet ubi tuto deliresceret, divino afflatu in ardentem clibanum se conjecit; atque quo minus videri posset, pruna se totum contextit: quo diligenter perquisito, nec invento, parentes domum abierunt.

g Ecgraphum, Capitulo.

h Addit excusa: Sed cum tota fere Italia a barbaris vastaretur, Monachi relicto monasterio in tutiora fugerunt.

i Ecgraphum: sumpto texorio. Est autem testorium, ipsius pavimenti æque ac parietum incrustatio, Et Italis frequens & marmorea levitate nitens, ac sæpe etiam variegatum.

K Excusa: Ac ut divinitus demonstraretur, Dianum, non alio, esse transferendum; curru ab indomitis bobus tracto, recta Dianum perlatum est.

DE VEN. HILDEBURGE VIDUA,

JUXTA PONTISARAM IN FRANCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Vita, unde, & cur ea hic detur?

D. P.

MCXV. PONTISARENSE, seu Pontæsanum S. Martini in Gallia Monasterium, de quo pluribus egit Henschenius noster viii Aprilis, ad Vitam S. Galteri primi istius Abbatis; secundum in regimine numerat Theobaldum seu Theobaldum; qui circa finem sæculi xi Galterio succedens, regimen tenuit usque ad annum MCXIV, juxta Sammarthanos. Sub hoc Religionis habitum iste induit (Sanctimonialis titulo idcirco donata a Colatore veteris ibidem Chartularii) Domina Hildeburgis; ibidemque in bona senectute obiit vii Nonas Junii, & sepulta est in ecclesia S. Martini: ad cujus tumbam miracula multa Domino faciente ostensa sunt, ut ait Auctor vitæ ex ejusdem Chartulario cap. 134. ex qua etiam intelligitur, obisse illam ante prædictum Abbatem: quem cum Sammarthani dicunt mortuum anno MCXIV, ad aliquot annos necessario aberrant, ut constabit ex Charta, cui signando interfuit anno ut minimum MCXVI, ante quem uno anno obierat Hildeburgis, adeoque anno MCXV, vel præcedenti.

a Hanc vitam habuit, elogiumque Hildeburgis ex eadem sumpsit Louvetus, lib. 2 historiarum & antiquitatum Bellovacensium cap. 2 § 16, prout eum in suo Gynæceo sacro allegat Arturus a Monasterio. Sed quia is fuerat oblitus diem mortis apponere, licet Arturus sibi credidit alium quemcumque eligere, & sic et placuit xiv Julii. Habemus alia quadam Louveti opera Gallie edita, etiam post Gynæceum præfatum, circa historiam Occidentalem & Aquitaniam, unde indicium nobis fit, quod non diu antea de Bellovacensium rebus scripserit; an autem Sanctæ vel Beatæ titulo usus sit, Junii Tomus I.

dum liber ad manum non est, nequeo divinare. Usus utroque illo titulo, in talibus jussu liberalior Arturus, non magnopere nos commoveat, ut eundem Hildeburgi adscribamus; imo nec ipse nos moveret Louvetus, si quoque alterutro usus titulo fuerit; sed excusaretur facilius, utpote laicus, neque ex professo de Sanctis tractans, ideoque minus quam illo obligatus scire, quid in hac materia decreverit Urbanus Papa VIII.

3 Equidem existimo nunquam ab Apostolica Sede canonizatum illam, uti factum circa S. Galterium; ac ne quidem sepulcro ejus honorem aliquem anniversarie habitum ut Beatæ; sed, si quis cultus et a Monachis aliisque fidelibus obigit, accensis luminaribus, appensis ambematis, aliave qualibet ratione, (quod persuadere miracula possunt) continuum illum nullique certa diei fuisse adscriptum: qui deinde cultus exoleverit paulatim; alias ad fundandum Beattitatis titulum, etiam secundum decreta Urbana, sufficiens, beneficio temporis immemorabilis. Quare abstinendum eo censuimus, contenti vitam ut accepimus dare, hoc proprio ejus die; optamusque ut, relictis quod nunc latet sepulcro, antiqua resuscitetur veneratio; totque confirmetur argumentis novis, ut, quod olim factum esse præsumi rationabiliter posset, probet Pontifex Romanus; & quod defuit, adjiciat; facultatem scilicet commemorationis anniversarie, tamquam Beatæ. Ignoravit eam Saussayus, hoc prænegavit etiam Bucelinus, æque ac priores Atonastorum Pastorum conditores alii, dependentibus unde damus ipsam cognoscere monumentis, ac ne Louveti quidem libro cum ipse scriberent adhuc vulgato. Quare

H h

corum

EX MS. *eorum silentium non potest in prejudicium trahi: varia autem ipsius monasterii fortuna facile excusabit obligationem veteris benefactricis.*

V I T A

Ex veteri Pontifarenſis Monasterii Chartulario.

Edita a Luca Ascherio Tom. 2. Spicilegii.

Nobiliter nata,
Tempore quo Rex Philippus, a Henrici Regis filius, Regni Francorum regebat habenas, fuit quedam femina, Hildeburgis nomine, de nobili prosapia in pago Carnotensi Castro-Galardone b exorta. Hujus pater extitit Hervæus Castri-Galardonis Dominus, potens divitiis & honoribus: genitrix vero illius, Beatrix vocata, & ipsa parentelæ generositate eximia. Quæ cum infantiz pueritizque transisset annos, jam adolescentili ætate subeunte, nobilis adolescentula, legaliter & honorifice, ut condignum erat, a parentibus in matrimonium conjuncta est viro generoso facultatibusque locupletato, Roberto c Ibrienti. Succedente deinde tempore congruo peperit tres filios; quorum primus Ascelinus, cognominatus Goellus; secundus Wil-
ac Roberto Ibrienti nuptus,
tinus, utrique Milites insignes; tertius Robertus, Clericali Ordine insignitus. Deinde Venerabilis Matrona, conservans quod ait Apostolus, Honorable connubium omnibus & thorus immaculatus, honorabiliter viro suo fidem conjugii custodivit; corpusque suum integerrime a corruptione adulterii, atque ab aliena commixtione impollutum, Domino, cui omnis mundicia & incorruptio placet, adjuvante, conservavit.

illo monasterio Beccense ingressa. Pl. 72. 28 a Joan. 2.
a Porro vir ejus memoratus Robertus, cum jam senescere inciperet, gratia Dei cor suum visitante, apud semetipsum pertractans cum Propheta David, quoniam adherere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem suam; & quia mundus præterit & concupiscentia ejus; omnia hujus mundi oblectamenta, nec non fugitivos honores, omniaque vanitatum deliria, quæ humana corda a celestis desiderio subtrahunt, atque ad infernalium tormenta trahunt, deferere decrevit; sanctorumque Monachorum contuberniis aggregare perseveranti animo semetipsum instituit. Desiderii itaque sui procrastinationem non ferens, uxori suæ venerabili Hildeburgi, filiisque suis, atque familiaribus amicis, votum suum patefacere curavit; quorum consilio, licet propositum suum differre atque perturbare diutius conarentur, ordinata domo sua dispositisque rebus suis; d Beccense cœnobium expetiit; ibique Monachus effectus, residuo vitæ suæ tempore religiose humiliterque conversatus, vitam finivit; atque, ut credimus, sanctorum Monachorum cœtibus sociatus, regnum Dei percepturus, requiem sempiternam introivit.

ad secundas nuptias induitur a filiis & amicis;
3 Post obitum vero Roberti, cum deinceps venerabilis vidua Hildeburgis in viduitate sua se castificare, atque a conjugio abstinere mallet; filii ejus & amici, timentes ne, quia adhuc juvenis erat, a consortio viri se abstinere non valeret; suaserunt ei, quatenus nimirum viro nuberet. Quorum consilio diu multumque reluctans, cessit invita; timens ne si eis credere detrectaret, aliquod turpe sibi filiisque suis ac parentibus, de incontinentia sua, emergeret. Cum ergo quidam Miles nobilis, divitiis honoribusque fulgens, ei nubere gestiret, constituto die venit cum multo militum comitatu, ut eam uxorem acciperet. Præparavit vero se venerabilis matrona, induitque se pretiosis vestibus multicoloribus. Ve-

cum cum per gradum ligneum de domo egredere. D tur, repente gradus ligneus corruit; ipsaque ad terram corruens, graviter per totum corpus, maximeque circa coxas allisa est. Quapropter evidentibus indicibus a Domino hoc flagello percussam se esse animadvertens, seque ipsam miseram meretricemque incusans, nullatenus amplius alicui se nupturam protestata est.

4 Quomodo autem reliquo vitæ suæ tempore vixerit, qualiterque corpus suum mortificaverit, quibusque elemosynis & abstinenciis, operibusque sanctis Domini misericordiam promeruerit, aliquantisper pro posse declarabimus. Monasteria Monachorum sanctorum Monialiumque perlustrans, societates participationesque orationum & beneficiorum expetebat & accipiebat, eisque caritatem pro viribus expendebat: unde locum morandi apud S. Petrum e Carnotensem, & apud S. Mariam f Columbensem, & apud S. Mariam Beccensem, & e f apud S. Taurinum g Ebroicensem, & apud S. Mariam Ibricensem, ab habitatoribus locorum istorum expetivit, & pro voluntate sua accepit. Apud Ibricum hospitalem domum, receptui hospitum, peregrinorum & pauperum, ex proprietate sua filii-
intento operibus caritatis,
que sui Guelli, furnumque constituit; quibus pro posse impensas præparavit.

5 Videns vero, propter frequentes guerras, quas filii sui finitimis suis faciebant, se ibi quiete vivere non posse; a filio suo Goello res, quas in confinio Gausiaci h villæ, quæ est juxta Isaram, jure hereditario possidebat, poposcit sibi dari, quatenus secure quieteque ibi vivere valeret, & ab ipso benigne accepit. Quo impetrato Pontisaram venit: est autem ibi juxta Pontisaram monasterium in honore S. Martini, quod tunc temporis regebat Theobaudus, sanctæ memoriæ Abbas. Cognoscensque loci illius habitationem opportunam, frequentare cepit; notaque Abbati & Fratribus facta est, participationemque beneficiorum loci expetens, pro voluntate sua adepta est. Postmodum vero xenodochium juxta prædictum S. Martini monasterium fecit, pauperulamque domum ad suam habitationem; in qua quia erat monasterio contigua, quoad vixit, morata est. Adamavit itaque locum monasterii Pontifarenſis, super omnes domos quas viderat & noyerat; fecitque ex proprietate sua intra claustra monasterii domum infirmariam, ornavitque ecclesiam multis ornamentis, quæ usque hodie in monasterio conservantur. Si quando victualia Monachis deerant, ipsa pro posse suo illorum indigentiam supplebat. Hæc & alia in laicali adhuc habitu posita faciebat; & cum religionis i habitu indueretur, facere non desisteat. Abbatem ex suo proprio ipsa vestiebat, multisque Fratribus vestimenta præbebat.

6 Quantum autem sibi parca fuerit, quam larga aliis, non facile valet edisseri. Domabat carnem suam multis cruciatibus, ne insolesceret spiritumque subjugaret, secundum Apostolum; Spiritu ambulat; & Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis. Quis vero audiat & facile credat, quantis vicibus & per æstatem & per hyemem ad orationem procumbens, ventrem & gēna nudabat, & sic terræ & pavementis adhærebat. Hoc plane ideo faciebat, quatenus caro frigeret, nec libidinis calorem sentiret. Tolerabat nimios algores, fame siti-
et austerrimam vitam ducens.
que arebat, ut tuam, Christe, consequeretur misericordiam: & quia Psalterium in juventute sua didicerat, Psalmos die ac nocte decantabat. His aliisque operibus bonis religiosa Sandimonialis insisterat.

7 Velens denique ecclesiam S. Martini redditibus

*multa ei-
dem bene
conferri :*

*ad quod
etiam post
obitum in
sanctis
monachis
filium*

Goëllum,

A ampliare, expetivit filium suum Goëllum, multis-
que enim precibus deprecata est, quatenus pro sa-
lute animæ suæ, uxorisque suæ, filiorum filiarum-
que suarum, omniumque antecessorum suorum ani-
mabus, daret Domino & S. Martino Monachisque
Pontifarenfibus in eleemosyna hereditatem suam,
quam habebat apud Gaudiacum: quod facere recu-
savit: verumtamen quoniam multis vicibus has po-
stulationes repetivit, tandem hoc concessit, ut Mo-
nachi tota vita matris suæ supradictam hereditatem
haberent, atque post decessum ejus uno tantum anno.
Factum est autem, cum uno anno post transitum
religiosæ Sanctimonialis Monachi tenuissent hanc
eleemosynam, ut post finem anni Goëllus eam in
suam redigeret potestatem. Quadam autem nocte

k jacebat Goëllus in lecto suo, videbaturque se esse in
ecclesia S. Martini Pontifarenfis, inter altare prin-
cipale & k matutinale, ubi mater ejus faciebat
l mandatum trium pauperum, lavans eorum pedes;
ipse vero tenebat bacinus cum aqua & manuter-
gium, uti matri suæ serviret. Ipsa aspiciens in eum,

B tamquam furibunda, loquebatur ad eum dicens:
Impie subreptor, quare subripuisti mihi eleemosy-
nam, quam dederam servis Dei? Et volebat eum
percutere de cultello, album manubrium habente,
quem tenebat in manu sua, dicens: Nisi reddideris
mihi hereditatem meam, morte morieris. Evigilans
narravit uxori suæ quæ viderat; statimque misit
nuntium, qui faceret ad se venire bonum Abbatem
Theobaldum. Cui venienti retulit Goëllus, quæ
viderat & audierat, & hereditatem omnem, quam
habebat apud Gaudiacum, Abbati supradicto Mona-
chisque Pontifarenfibus reddidit m. Hæc omnia fir-
miter concesserunt uxor ejus Elisabeth, & filii ejus
Robertus & Wilkinus n, coram adhibitis testibus.

l Alia vice apparuit prædicto Goëllo mater
sua, manu tenens marsupium vacuum, & dicebat
ei, ut præstaret sibi quatuor libras o Drocasensis
monetæ. Quod & fecit, misitque per Capellanum
suum Wilkinum ad ecclesiam S. Martini, ad faci-
endum anniversarium matris suæ: similiter fecit
omnibus annis quibus supervixit. Dedit etiam deci-
mam sterlinorum p suorum, de redditibus quos ha-
bebat in Anglia, omnibus diebus vitæ suæ. His
modis religiosa Sanctimonialis tenuit Goëllum fi-
lium suum, & mansuescit, & amicum fecit eccle-
siæ S. Martini Pontifarenfis, & Monachis ibi Do-
mino servientibus.

9 Mortua est autem Hildeburgis Sanctimonialis
in senectute bona, plena dierum & bonorum ope-
rum. Obiit autem tertio Nonas Junii, & sepulta in
ecclesia B. Martini Pontifarenfis, ad cujus tum-
bam q, post mortem ejus, miracula multa Domino
faciente ostensa sunt, regnante Domino nostro Je-
su Christo.

ANNOTATA D. P.

a Regnavit Philippus I ab anno 1060 ad 1106,
& anno 1069 Pontifarensem fundationem suo Privilegio
confirmavit.

b Gallardon oppidum Belsæ, Carnuto ad Orientem
distans 3 aut 4 leucis.

c Ibreium, vel Ibraicum, vulgo Ivrey, oppidum in
finibus Belsæ ad fluvium Auturam, Carnuto & Ponti-
fara pari fere leucarum 9 intervallo distat, hanc ad
meridiem, istud ad occasum habens.

d Beccense in Normannia celeberrimum monas-
terium, ss. Landfranci & Anselmi Cantuariensis Ar-
chiepiscoporum incolatus nobilitatum, de quo ad eorum
vitas 28 Maji & 21 Aprilis: erat autem tunc ibi Ab-
bas Junii Tomus I.

bas, tertius Anselmi successor, Guilielmus de Monte-D
forti, ab anno 1093; ad 1124, defunctus 16 Aprilis:
quem quia Arturus in sua Neustria propria Beatum ap-
pellat, erit a nobis in Supplemento de eo agendum, sal-
tem inter Prætermittos, nisi de cultu certiora discamus.

e Dicitur S. Petri in Valle Ord. Benedictini, sub
an. 950 ab Hugone Episc. Carnutenf. instauratum, Ca-
nonicis in Monachos conversis.

f Vulgo Coloms, ejusdem Ordinis & diocesis, juxta
Nogentum-Eremberti, anno 1028 a Fulberto Episc.
reinstauratum.

g Hæc quoque ejusdem Ordinis Abbatia est: sanctus
autem Taurinus, Ebroicensis Episcopus, colitur 11
Augusti.

h Gaudiacus in Carnutibus, vulgo Jouy, intra se-
cundam ab urbe leucam.

i Habitus hic videtur fuisse potius Reclusæ seu
Tertiariæ (quales juxta Canobla virorum frequenter
legimus habitasse, sub directione Abbatum) quam Mo-
nachæ strictæ dictæ, & inter Monachos sub Abbatis-
sæ viventis. Atque hoc solum sensu Sanctimonialis & re-
ligiosa Sanctimonialis dicitur infra, Belgæ, Devo-
tam; Hispani Beatam appellarent.

k Altare Matutinale fuit, & est hodieque in mul-
tis Monachorum ecclesiis, retro Altare majus sive prin-
cipale: in eoque sacrum fiebat & fit bene mane, ad
eorum usum, qui domesticis ministris impediendi sunt,
tempore majoris Officii.

l Mandatum dicitur lotto pedum, propter verba
Domini in cena, Mandatum novum do vobis, quæ
cantari solent a choro, quando ea ablutio solemniter fit
ab Abbate in die Cena-domini.

m Extat in Archivo Pontifarenf. Ludovici Regis
hoc de re privilegium. In Christi nomine. Ego Lu-
dovicus, Dei dispensante misericordia in Regem
Francorum sublimatus, notum fieri volo tam futu-
ris quam & instantibus, quomodo nostram adiit
præsentiam Goëllus de Juriaco, rogans ac obnixè
deprecans, quatenus pro animarum patris mei ac
matris meæ prædecessorumque remedio, terram
quam in valle Gaudiaci jure hereditario possidebat,
cum vineis & nemore & hospitibus, insuper quid-
quid ibi habebat, quam scilicet ecclesiæ B. Martini
Pontifarenfis pro sui & matris suæ anima dederat,
eidem ecclesiæ, quantum ad nostram regiam potesta-
tem pertinebat, in perpetuum concederemus: quod
ita & fecimus. Verum ut hoc ratum & firmum
permaneat in sempiternum, chartam, nostri aucto-
ritate sigilli firmatam & corroboratam fieri dispo-
suimus; quæ & istam eleemosynam, supradictæ
ecclesiæ datam, diligenter exponat, & in muni-
mentum stabilitatis perpetuo existat. Actum Parisius,
anno incarnati Verbi millesimo CXVI, regni nostri
VIII, Adelaidis Regine primo, adstantibus in Pa-
latio nostro, quorum nomina subscripta sunt & signa.

S. Anselmi Dapiferi,
S. Gisleberti Buticularii,
S. Hugonis Constabularii;
S. Guidonis Camerarii.

Data per manum Stephani Cancellarii.

n De his extant sequentia in prædicto archivo.
Universis sanctæ Ecclesiæ filiis, tam præsentibus
quam futuris, cognitum sit quomodo Hildeburgis,
mater Goëlli de Ibraico, dedit Deo & sanctis Con-
fessoribus Martino atque Germano in eleemosy-
nam, pro mariti sui filiorumque suorum animarum
remedio, quidquid habebat in valle Gaudiaci. Hæc
quidem eleemosynam noluit tunc temporis Guë-
llus concedere; sed Dei operante clementia com-
punctus, tandem concessit; uxoremque suam Ita-
bel, filiosque suos Wilhelmu atque Robertum

H II a con-

A concedere fecit supradictam eleemosynam; videlicet quidquid hereditario jure possederat in valle Gaudiaci, ecclesiarum memoratorum Confessorum, pro anima sua, & patris matrisque suae, & filiorum filiarumque suarum, & uxoris suae, omniumque antecessorum suorum. Ut autem hoc donum firmum & ratum in perpetuum constaret, testes hos adhibuit, quorum nomina subtitulata sunt.

S. Roberti, Bastardi Rufi, filii ejusdem Goëlli.

S. Gauterii de Sparnone, fratris ejusdem Roberti.

S. Ingenulfi de Salsiaco. S. Hugonis Rufi.

S. Goëlli Venatoris. Et hæc prolocutus est Willelmus, Capellanus de Ibrico, qui etiam huic dono interfuit.

Hæc charta fuit scripta jussu ejusdem Goëlli, in Abbatia Ibriciensi, coram Abbate ejusdem loci nomine Duranno, & Theobaldo Abbate Pontifarenensi. Sive autem scripta est ante, ut est verosimile, sive post diploma Regium, haud multum potuit intercessisse temporis, adeoque diutius debuit vixisse Theobaldus quam usque ad an. 1114. Nam in eodem

B Chartulario sic etiam legitur:

Quando Isabel, supradicti Goëlli, eleemosynam supradictam apud Auctum castellum concessit (existimo esse Augum, vulgo la ville d'Eu in Normannia) affuerunt eidem concessioni Willelmus Capellanus, Garnerius Major, & duo pueri obfides, quorum unus vocabatur Ormundus, filius Roberti Vicedo-

mini de Girberreio; alter vero dicebatur Robertus filius Roberti Gubui. Adfuit etiam Aulfridus famulus Monachorum. Rogante denique & jubente prædicto Goëlo excommunicati sunt ab Abbate Theobaldo & a Monachis S. Martini Pontifarensis omnes, qui hanc eleemosynam, quæ superscripta est, injuste calumniaverint, aut per violentiam auferre tentaverint. Fiat. Fiat.

n Drocenses Comites peculiarem sibi Monetam habuisse, constat ex Orderici Vitalis lib. 5. Sunt autem Drocæ medietas inter Carnutum & Ebroicæ.

p Sterlini, Anglicana seu Normannica moneta sunt: quorum libra, ætate prima, 120; media, 480 denarii continebat; nunc vero 728 transcendit, apud Canningum in Glossario ad verbum libra.

q D. Adrianus Charpentier, Prior Pontifarensis, a cujus manu prænotata Instrumenta accepimus mediante Dom. Mabillon, de hac tumba interrogatus, respondit; putari ab aliquibus eam esse, quæ ad quatuor angulos atque in medio æneis clavibus infixis distinguitur a ceteris, absque ullo epitaphio: nihil autem certi sibi compertum esse. Quia ergo illa reverenter aperitur? exhibitura forsitan aliquid, quod invenisse non possit; & siquidem appositus fuerit laterculus plumbeus (ut sæpe solebat) nomen indicans Hildeburgis; non video quare non posset cum approbatione majorum, corpus decentius collocari, & cultus pristinus renovari.

DE B. ANDREA HISPELLATE,

PRÆB. ORDINIS MINORUM IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P.

§ I. De Vitæ scriptoribus, obituque & cultu ipsius Beati.

ANNO
MCCLX.
IV.

Quartus
hic Pa-
tronus
Hispel-
lensium
est.

Quarta hæc nobis occasio est Hispellum nominandi, oppidum in Umbria conspicuum satis; postquam de tribus aliis ibidem Patronis egimus in prægressu mensibus; in Mayo quidem ad 111 & XVII diem, ubi de B. Ventura Crucifero atque Felice Episcopo; in Aprili vero ad XXV, ubi de S. Fidele Confessore. De omnibus tamen istis egimus ambiguesatis, quoad genus vitæ ac mortis tempus; de Felice vero etiam quoad Episcopatum, quem multi Spalatensem in Dalmatia fuisse volant, cujus nomen confusum fuerit cum Hispellensi, sive (ut vulgo loquuntur) Spelleni; cum tamen hunc revera olim existisse nullo satis firmo argumento probetur. Nunc exploratiora, atque etiam antiquiora dare licebit, de hoc novissimo illius Tutelari Divo. Quamquam, quod quidem ad auctores impressos attinet, nullus horum ejus meminerit ante Bartholomæum Pisanum, qui apud Conformatum, sæpius dein eusum recusumque, multo prius quam ars typographica inveniretur, composuit, atque anno MCCCXCVII obtulit Affili Capitulo Generali cujus & approbationem promeruit. Hujus verba, inferius referenda, præluxerunt aliis ejusdem Ordinis, Andreæ mentionem ut Sancti vel Beati facturis, Radulpho scilicet Tassigiano, Francisco Gonzaga, & Marco Ulisipponensi. Ex ordine autem S. Dominici, antiquior istis Leonardus Utinensis fuit, qui infra similiter allegandus, secutus eundem Bartholomæum videtur, eo in opere, quod editoribus placuit, recepta sui temporis phras, sermones aureos nuncupare: ipse enim locum habuit inter ejus Cancelli Patres, quod Ferraria inchoatum anno MCCCXXXVIII, Florentia absolutum fuit XXXIX; alii vero jam nominati solum sæculo superiori scripserunt.

2 Vaddingus, cum ad annum MCCLIII n. 11,

memoriam ejus faciens, promississet, alias gesta se Andreæ viae a daturum; promissa præstitit in Additionibus ad Tomum discipulo 3, Tomo 7 subnexis, ubi pro anno 1264 n. XI compendium ejus Vitæ relaturus, Decessit, inquit, hoc anno MCCLXIV die 11 Junii, in patria sua ætatis anno LXXXIII, Divus Andreas Hisspellas, cujus gesta, alias promissa, damus, ex libello Fr. Thomæ Hisspellatis, ipsius Discipuli, Hisspelli apud Patres Conventuales asservato; & ex Collectaneis Joannis Targurini J. C. Hisspellatis, Bartoli discipuli, qui decessit anno 1358: e quibus Guido Olorinus de Targurinis, J. V. D. Joannis pronepos, anno 1537 has notulas exscripsit. Ita VVadingus, continuo subiungens Notulas illas hoc initio: Andreas Presbyter anno 1223 a S. Francisco sui Ordinis habitum suscepit &c. Ludovicus vero Jacobillus, in Bibliotheca scriptorum Umbria, decimo post anno Fulgii edita, ex quo Additiones illæ VVaddingianæ Lugduni prodierant, de prælaudatis Auctoribus paulo distinctius ita scribit: Thomas Hisspellas, Ordinis Minorum, Beati Andreæ de Cacciolis Hisspellitis socius, scripsit anno MCCLXX Vitam B. Andreæ sui Magistri: & Joannes de Targurinis J. C. Hisspellas Bartoli discipulus anno 1358 dictam Vitam in compendium redegit, asservatam in Conventu S. Andreæ Hisspelli, ut refert Guido Norinus de Targurinis J. C. Hisspelli, ejusdem Joannis pronepos in Historia Hisspelli.

3 Ambo scriptores illi, quamvis celeberrimi sint, ac de tribus quodammodo domesticis, alter nempe de historia Ordinis sui Seraphici, alter de Scriptoribus provincie sue Umbria tractant; nihilominus de scripturis authenticis, quas nacti sumus, destituti, errorasse deprehenduntur in variis, quæ aliter doceret compendium

De eo
scriptores
antiquiores;

A pendium *Vita* primigenium, qualiter illud descripsi Joannes Targurinus; non qualiter illud ipsum, a Guldone Olorino Joannis Targurini pronepote, archiepiscopus in Notulas contractum & compendium compendii reditus appellandum Waddingus propositis loco citato. Compendium quod dico primigenium per publicum instrumentum nobis rogantibus submissum fuit Hispello, anno MDCLXXXIX die xviii Octobris; cui subscribit Petrus Lensus qu. Isidori filius, ab Hispello publicus auctoritate Apostolica Notarius, in archivio Romanæ curiæ descriptus, qui supradictam copiam fideliter extraxit & copiavit ex supradicta Copia simplici existente actu, cum qua facta collatione concordare invenit, salvo semper meliore, & se subscripsit Manu propria die 18. Octobris 1689. Apponebatur deinde Notarii nomen prædictum & signum proprium.

4 Jam vero exordium Instrumenti ejus, & Instrumentum ipsum subsequens, est ejusmodi: In nomine Domini. Amen. Hoc est sumptum de sumpro in simplici copia, existente penes Rev. P. Mag. Theodosium Branciam, sacre Theologiæ Doctorem, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci in Conventu S. Andreæ Hispelli per me Notarium publicum infra de ejus mandato, extractum de verbo ad verbum, prout jacet, die xviii Octobris anni MDCLXXXIX, Indiæ. xii, tempore Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris & Domini nostri D. Alexandri divina providentia Papæ VIII, anno ejus 2. Videlicet.

5. Copia. Summarium ex libereulo Fr. Thomæ de Hispello, extractum MCCCXXII. Anno Domini MCCCXXIII, Andreas de Hispello, ætatis sue xxix (Waddingus habet XLIV) defunctis parentibus & sorore, in Ordinem Minorum ingressus, a Divo Francisco inter LXXII discipulos, inter quos fuit primus Sacerdos, numeratus. Waddingus videtur Presbyterum ingressum dicere.

A. D. MCCXXVI adfuit morti sancti Patris, ab ipsoque accepit documenta, ad acquirendas animas concionando.

A. D. MCCXXVIII. Andreas una cum Fr. Morico, Gregorium IX Pontificem, venientem Alisium, permultis precibus exoravit, ut ecclesiam S. Laurentii, suæ patriæ matricem, consecraret. Addit Waddingus, quod Pontifex tunc ibat, S. Franciscum canonizaturus.

C A. D. MCCXXXI fuit in carcerem conjectus a Fr. Elia, cum aliis sociis sancti Patris, & liberatus a præfato Gregorio IX, instante sancto Patre Antonio Patavino. Hoc apud Waddingum non invenitur pro hoc anno.

A. D. MCCXXXIII ad Capitulum generale vocatus, celebratum Sorie in Hispania, acquisivit cognomentum ab Aqua, suis precibus impetrata, dum ibi concionabatur pro magna siccitate: & in d. Capitulo generali Concionator fuit declaratus. Ubi Waddingus notat, esse qui ab Italico idiomate dell'acque, corrupte transfulerunt de Lacchis.

A. D. MCCXXXV, usque ad annum MCCXLIII, fuit ad concionandum in multis locis, maxime inter Lombardos, quos ab inferis (revocavit), mediantibus maximis signis, etiam in resurgendis mortuis, ut accidit Regii. De quibus nihil Waddingus.

A. D. MCCXLIV fuit iterum ad carcerem adductus cum sociis B. Francisci, ad intuitum sequacium Fr. Elie, pro altercatione Regulæ ad litteram: postea a Fr. Joanne Parmensi Generali est liberatus. Semel tantum carceris meminit Waddingus, idque sine circumstantiis personarum, a quibus liberatus est.

A. D. MCCXLVIII missus (est) a sancta Matre Junii Tomæ L.

Clara de Affisio, cum Sorore Pacifica, ad Vallem-augustoriam, jam a Matre Sorore Balbina de Hispello reformatam, ad confirmandum eo magis illud monasterium, mirabilibus signis impetranda aqua pro d. monasterio.

A. D. MCCXLIX Andreas in conventu Carceris fuit a Bambino (vox Italica infantem aut puerulum sonat) Jesu sua præsentia consolatus, sed a sonando vespertino perturbatus, quoniam eum relinquere opus fuit, eundi gratia ad Vesperas. Et postea rediens subito, Jesus ei dixit: Bene fecisti, Andreas; si aliter fecisses, hic me non invenisses. Potes aliquando relinquere Creatorem pro creatura. Sequere, sequere, ego semper tibi propitius ero.

A. D. MCCL in præfato monasterio Vallis-gloriosæ Cæciliam Gualderiz Capte-guerræ de Spello, & Angelam Petri-Jacobi Vannis de Spello, supradictus Andreas accepit in Ordinem Minorum, sub regula data a Cardinali Prorectore sanctæ Matri Claræ.

A. D. MCCLIII Fratribus Minoribus & præsertim Fratri Andrez, Merico & aliis cœnobium S. Andrez, jam Camaldulensium, fuit concessum: & mediante d. Fratris Morici nepote, Domino Meneco de Hispello, Episcopo Sutirino & Pontificis Secretario, a Papa Innocentio IV, instante Publico Spellano fuit confirmatum.

A. D. MCCLIV & 111 (Junii) Andreas, ætatis suæ LX, ad astra evolavit secutis quamplurimis signis, & magno concursu infirmorum, qui sani & fortes, ad eorum patriam læti & ædificati redierunt, Deo & Andrez quamplurimas gratias agentes.

Ego Joannes de Targurinus, I. V. D. ad memoriam tanti viri, manu propria, anno MCCCLXVIII.

6 Hæc si ita originaliter vidissent Waddingus & Jacobillus, non scripserunt, Joannem de Targurinis vitam B. Andrez in compendium redegeisse: cum hinc observassent Joannem prædictum dumtaxat descripsisse compendium illud, jam pridem anno videlicet MCCCXXII ab Anonymo contractum ex Vita, ut liquet ex capite & calce ipsius compendii sive Summarii præmissi. Deinde non alligasset mortem Andrez Waddingus anno MCCLXIV, cum illam obierit decennio prius. Non asseruisset annos XLIV natum intrasse Ordinem, cum anno ætatis xxix ingressus sit. Non item ætati universim attribuisset annos LXXXIII, cum in præmissis expresse legatur obisse anno ætatis suæ LX. Denique non adstruxisset, Joannem Targurinum decessisse anno MCCCLVIII, cum is propria manu subscripserit præmissi Summario, anno MCCCLXVIII. Jacobillus similiter non docuisset, Joannem de Targurinis, modo dictum, in compendium redegeisse vitam B. Andrez anno MCCCLVIII; cum eo ne redegerit quidem ipse vitam illam, sed ab alio pridem redactam, uti vidimus, descripsisse tantum, idque anno non MCCCLVIII, sed LXVIII. Ervere insuper ex præmissis Compendio possumus annum, qui Andrez natalis fuit, videlicet MCXCIV. Nam ingressus est Ordinem anno Christi MCCXXIII annos natus xxix, quas si retrograde numeres ordine ab anno prædicto MCCXXIII, terminabitur primus in anno MCXCIV: his porro si annumeres annos LX, quot universim vivendo explevit Andreas, pervenies ad annum MCCLIV quo debet obisse, quamvis in scriptis nostris dubitant Librarii (ut manifeste apparet) & an 1 notaret, vetus transumptum, elegerit scribere MCCLVIII: quare ipsum in hoc correxi. Isti autem tam accurate descripto Altorum compendii, addo Processum super inspectione corporis & miraculis Andrez, anno MDXCIV, auctoritate ordinaria formatum; quem Roma inter Collectanea Waddingi reperi atque describendum curavi. Al-

AUCTOR- gat hunc Processum Jacobillus, Tom. 1. de Vita Sanctorum
RE ac Beatorum Umbria, edito antequam prodirent prae-
D. P. Additiones Waddingi; quare in ipsius Andrea Vita nonnul-
la etiam erravit, quae fuerat correcturus si illas Additiones,
et magis, si nostrum Compendium vidisset: puta, quod natus
fuerit Beatus circa annum MCC et obiit MCCLV. an-
no aetatis LV. circiter. Waddingus similiter fuerat suas
Additiones aucturus, si citius habuisset Processus supra-
dicti copiam, uti tam habuit Jacobillus, qui illos suos
qualescunque defectus abunde compensavit notitiis va-
riis, quas Olorinus Waddingi Informator non attigit.

7 Ac primo ex Mr. Historia Hispellensi Fausti Gen-
tilis Donnola, J. C. Hispellatis Italice composita anno
MDCXXI, uti in Bibliotheca notatur; de vita Andreae
ante ingressum in Ordinem, ait, quod a prima juven-
tute cepit mundum contemnere, seque totum Deo
tradere exercendo varia opera misericordiae, hospi-
tium peregrinis, male iodutis pauperibus vestes, ne-
cessitatem aliam quamcumque patientibus auxilium
praebens, magaque cum fervore vacans orationi. Fre-
quens autem erat apud Monachos Camaldulenses,
magna cum observantia degentes in monaste-
rio S. Silvestri montis Subassi, a regione & supra
Collem-lupinum, Hispellensis territorii castellum,
distante ad duo passuum millia, & per S. Romual-
dum olim fundato. Magna etiam reverentia & di-
lectione prosequabatur Monachas coenobii Vallis-glo-
riz, ipso in monte Subasso siti, inter Hispellensem
oppidum ac monasterium praedictum, unius utrim-
que milliaris intervallo; quas cum ingenti studio
perfectionis religiosae teneti animadvertisset, ipsae-
que eodem multum extimularet, postea ad S. Cla-
rae regulam reformavit.

tumalia
quadam
hellenur
de B. An-
drea,

tum quod
Hispellis
conven-
tum exor-
tus sit an.
1253.

8 Ipsi, ex eodem verosimiliter Donnola, addit Ja-
cobillus quod cum Andreas habitu Franciscano sus-
cepit, in eodem jam annis viginti egisset, & odor
sanctae conversationis ejus circum Assisium longe
lateque diffunderetur; proximi Hispellenses, & so-
lum vix P. M. distantes, propiores jure se credi-
derunt, ad eum sibi postulandum, anno MCCLIII:
quando communi Cleri Populique consensu, obtu-
lerunt Religioni Minorum, parochialem ecclesiam
S. Andreae Apostoli, medio in oppido sitam, una
cum hortis adibusque contiguis; quae cum antea
fuisset Monachorum Camaldulensium, ab anno
xxxix ejusdem saeculi commendata fuerat Presby-
tero saeculari, cum auxilio Clericorum duorum ad-
ministranda, in iis quae curam animarum specta-
bant. Sic factam donationem, anno MCCLIV Inno-
centius Papa IV die xxi Martii, & Bartholomaeus
Episcopus Spoletinus die vii Septembris ratam esse
jusserunt: atque ad loci possessionem incundam
missus Andreas, magno istic cum indigenarum fru-
ctu usque ad vitae finem est commoratus, iisdem
quibus antea misericordiae operibus sese impendens
erga peregrinos & pauperes, pro quibus etiam (ut
loquitur Rodulfus Tossinianus Hist. Seraph. lib. 10
pag. 73) elemosynam petebat, malens ipsemet
esurire, quam alios fame premi.

et qualis
ter ibi se-
pultus
habebatur,

inscriptio
sub an.
1360 fr-
ae.

9. Religiose uti vixerat defuncti corpus, capsa
fuit inclusum lignae, perquam concinnae; & hae
marmoreo imposita monumento, quod circulis
ferreis munitum, stabat ad pedem pulpiti conciona-
torii sub vicino altari, columellis lapideis innixio,
includente ibi sacrum depositum praeterea crate fer-
rea. Supra altare, imago ad vivum depicta reprae-
sentabat Andream cum radiis circum caput diade-
matum, ut Beati solent, in habitu sui Ordinis &
longo acuminatoque cappucio. Hispellates autem,
variis per eum beneficiis divinitus receptis obstri-
cti, Patronum ascrivere; cujus praesertim opem

experiebantur; quoties vel pluviam desiderabatur, vel D
serenior aura. Anno porro MCCCLX publico Po-
puli Hispellensis decreto ordinatum fuit, ut festum
ejus quotannis ageretur die xii Junii, & in ipsius
diei Vigilia publice cum luminaribus procederetur
per oppidum, ad venerandum corpus sacrum. Ha-
cenus Jacobillus: ejus ultima verba suspicionem mi-
hi ingerunt, quod isto anno MCCCLX Andrea corpus,
tatenus in arca lignea juxta altare requiescens, uti S.
Davini in sigilla Lucae, fuerit cum eodem compositum
in tumba marmorea atque sub altari collocatum, non si-
ne consensu Episcopi Spoletini. Erat hic tum Joannes
Pistoriensis, ab Ecclesia Tridentina sibi collata, cujus
possessionem homo exterius intire numquam potuerat, ad
Spoletinam translatus anno MCCCLIX, in eaque
cum opinione sanctitatis mortuus MCCCLXX, uti scri-
bit Ughehus.

§. II. De inspectione sacri corporis anno MDXCIV,
duorumque librorum eo spectantium.

10 Quidquid sit de prima sacri corporis elevatione,
a loco prima sepultura, de qua licet nihil
aspiciam legam, vix tamen dubitare possum, quin com-
munem tam initio habuerit Sanctus cum ceteris Fra-
tribus, eo in conventu praemortuus, quoad inde sublatus
fuit, suadentibus id vel signis divinitus ostensis, vel
miraculis ad Beati invocationem patris. Quidquid et-
iam sit de translatione ejusdem ad marmoreum tumulum
infra altare, ejus tempus non possumus, nisi per con-
jecturam divinare, certissima notitia alterius & hic pra-
tulata inspectionis translationisque nobis suppetit in su-
pra memorato Processu, ejus hic titulus: In Dei no-
mine Amen. Ad aeternam rei gestae memoriam.
Hic est Processus inspectionis corporis B. Andreae in
terra Hispelli, Spoletanae diocesis, jacentis in mo-
numento existente in Ecclesia S. Andreae dictae ter-
rae, sitae in territorio Mezlate juxta fines suos. Ab
Hispello autem, non longe Aquensis vicus abest. Ac-
qui dictus in tabulis, quarto circiter millario ab Hi-
spello in Occidentem: qui vicus si natalis Andreae fuit,
& ab eo vulgare cognomen de Aquis traxit, non ideo
omittet jus, ut Hispellas dicatur; sed cessabit necessitas
petendi occasionem talis cognominis a miraculis, de quo
non possumus certo dicere, id potius ad Andream quam
ad alios in Comitibus Sorani Patres pertinere. An au-
tem recte & qua certitudine recitationes eum adscribant
familia Cacciola, Hispellensibus judicandum relinquo, E
quandoquidem ante B. Andreae & diu post, non fue-
rit in usu Ecclesiasticorum, praesertim inter Ordines Men-
dicantes, usurpare cognomena familiarum; neque ba-
solita fuerint saltum habere rationem in construenda ge-
nealogica arbore.

Super ea
re audire
Provin-
cialis
Conven-
tualium,

apud Hisp-
pellam,
qui ad-
scribit
Beati,

11 Porro cum non proferendum Instrumentum,
tam in titulo jam posito quam in subsequenti authent-
catione vocetur, Processus, merito censo hunc cum-
dem esse, quem Jacobillus auctoritate ordinaria for-
matum fuisse ait. Annus certe conventus, neque ablu-
dunt cetera, sub praedicto Titulo & hoc initio posita.
Die prima Junii millesimo quingentesimo nonage-
simo quarto, Reverendus Pater Magister Bartho-
lomaeus de Monte-reali, Provincialis Provinciae
Seraphici Patris Francisci de Assisio, existens in in-
fra scripto loco, ac coram infra scriptis testibus, dixit
ut sequitur. Italico tamen sermone, quem Latini
facto.

12 Tres aut quatuor dies sunt, quod ad hunc
Conventum S. Andreae Hispellensis accessi, ad sa-
tisfaciendum animo meo, cumque levandum a tu-
diis,

*quod me-
tus des-
derio re-
sequen-
sionis
corporis
sancti,*

A diis, quæ solent majorum Conventuum visitationes consequi; tum etiam vel maxime, ad sanctius transigendum proxime præteritos dies Pentecostes, quæ scilicet eo anno celebrata fuerat xxix Maji. Visitanti autem prædictum Conventum incidit cupiditas quædam videndi corpus B. Andreæ, quod mihi dicebatur (sicut & legisse memineram) adhuc esse in hoc loco; eo præcipue, quia ipsius Conventus Patres istud a me requisiverant. Porro cum heri vespere ejusmodi cupiditas specialius me urgeret, Deum & Sanctum ejus precatus sum, illuminarent mentem meam; & si conveniebat dictum sacrum corpus a me conspici, magis magisque ad id me accenderent; sin autem, ejusmodi desiderium mihi tollerent. Sentiens ergo inflammari illud etiam amplius, accersivi tres ex Patribus hisce, scilicet P. Fr. Dionysium Lucidi a Porta, Guardianum dicti Conventus; P. Fr. Alexandrum Guernivum Pulginatem, Vicarium; & P. Fr. Bartholomæum Rosmarinum, sacristanum prædictæ ecclesiæ S. Andreæ; cum iisque præfacam meam cogitationem contuli, rogaviq; ut orarent mecum; sicuti etiam fecerunt, prout dixi.

*coram 3-
Patribus
tumbam
aperuerit,*

13 Dum sic orabatur, crescebat in me jugiter B desiderium supradictum. Quapropter iisdem imperavi, ut de peccatis confiterentur, facta eis potestate, ex ea quam habebam ego pro ratione officii, petendi absolutionem a quibuscumque censuris: quod etiam fecerunt, sicut & ego, ut contriti expiatiq; haberemur a Deo digni corpus sanctum videre. Tum illi atque ego vestes induimus sacrificales, atque inter nos conjuravimus, nulli hominum revelaturos nos, si forte non inveniremus ipsum eo ubi esse debebat loco; ac ne inventum quidem revelaret quisquam eorum, absque mea expressa licentia. Tum accensis facibus recitavimus Letanias & preces alias, coram altari sanctissimi Sacramenti. Deinde, cum quam maxima potuimus devotione, accessimus ad locum in quo erat sepulcrum Beati; ibique genuflexi, post plures ad Deum ac Beatum preces, sustulimus lapidem quo monumentum operiebatur, nisu non magno, quia cœmentum & calcem quibus compaginatæ ipse cum tumulo erat, ita consumpserat diuturnitas temporis, ut per hiantem latius rimam, non solum pulveres sed & aliæ immunditiæ subintrarent sepulcrum. Sublato lapide admovimus lumen tumbæ, conspiciendi quid intus contineretur; vidimusque capsam ligneam fere consumptam, ac multo ferro circulatam.

*in eoque
videtur
adesse
corpus.*

14 Cum ergo ipsi & ego vidissemus adesse revera corpus quæsitum, cantare cepimus, Te Deum laudamus, cum Antiphona & Oratione; atque campanas pulsari jussi, vetans ulteriorem omnem progressum in opere: Deumque pro recepto beneficio collaudantes, rediimus ad quietem capiendam: res enim acta fuit hac præterita nocte. Hodie vero mane, ego & Patres prædicti ad Officium Matutinum surreximus, eoque cum Laudibus decantato, imperavi prædicto P. Vicario, ut accerteret Dom. Vicarium Foraneum Hispellensem, Dominosque d. Terræ Priores; ut venientes, præsentisque nobiscum complerent cœptam sacri Corporis inspectionem, quam peragere intendebam. Tum vero Missam celebravi, eaque finita prædictus Rev. D. Vicarius & Magistratus & ego; Patres item dicti Conventus, multiq; Domini Canonici ac cives alii, propriis nostris oculis privatim inspeximus capsam corpusque jam dictum: idemque vidistis vos Notarius & Testes. Quamobrem gratias ago sanctæ & individue Trinitati ac prædicto B. Andreæ,

per infinita sæcula sæculorum. Amen. *Hactenus EX MS, Italice Provincialis, cetera Latine sic prosequitur Notarius.*

15 Completa solenni Missa, per R. P. Fr. Bartholomæum præfatum, Provinciale Provincie Seraphici Patris nostri Francisci, cum ministris, in ecclesia S. Andreæ d. Terræ, fuit visum, conspectum & inspectum, relata fide prout supra, corpus B. Andreæ de Hispello in capsâ lignea, fere consumpta, existente subtus pergamentum, extra duabus terraturis rotundis fere munitis, una a capite, & altera a pede, murum versus; cum lamina ferrea a pede ac etiam Crucibus tribus laminarum ferri, a parte superiori in coperchio d. capsæ, & tribus a tergo: in fronte vero ecclesiam versus, III Cruces adfuit velne, videri non possunt, quia adest tabula, & post eam capsâ lignea. Sacrosanctum corpus est nudum, carens vestimentis. Videtur caput, propter capsam dirutam; ossa penes pectus, nec non & tibiae, quæ sunt ossa nuda; & in pedibus apparet aliqua caro, licet obscura. Fuit visum & diligenter inspectum per Illustræm & Rev. D. Petrum Matthæum Venantium, Abbatem S. Silvestri de Monte-Subasio & Vicarium foraneum d. terræ Hispelli & pro Illustriss. D. Paulo San-Vitali Episcopo Spoletino; ac per Rev. P. Bartholomæum, Provinciale prædictum.

16 Quod sacrosanctum Corpus, per Magistratum terræ Hispelli, hoc est, per Dominos Joannem Angelum Verserium, Marium Tonium, Quintilium Cassolum, & Natalitium Romarium, Priores d. Terræ; ac per Petrum Fabium Marionum, de terra Gualdi Nucerinæ diocesis, Cancellarium d. Terræ; ac quamplures alios cives, [coram prædictis Vicario & Provinciali] meque Notario ac Testibus infra scriptis, nullum fœtorem afferens. Quæ quidem capsâ, in qua d. Sacrosanctum corpus concluditur, operitur capsâ alia lapidea, ab extra in columnis rotundis, & extra eam adest grata ferrea. In quo quidem loco adfuerunt Reverendi Patres Domini Franciscus Sforza, Macarius Cerarchus, Ambrosius Cerradus, & Matthæus Urbanus, Canonici collegiatæ ecclesiæ S. Laurentii; & Reverendi Patres Domini, Simon Cassias, Bonifacius Pinggia, Angelus Putius, Rinaldus Martinus, Canonici ecclesiæ S. Mariæ Majoris d. terræ; Reverendi Domini Dionysius Ciavendinus, Oliverius Paulutius, Faustus Lancellottus, Griffonus Jovius, Presbyteri; Domini, Sigismundus Paulutius, Ser-Nicolaus Blasius, Ser-Alphonus de Comitibus Raydæ, Ser-Christophorus Simoni Sbardellatus, Tranquillus Accorambonus, Pacificus Paulutius, Joannes Angelus Nutii-Diamantis, Tarquinius Urbanus, Joseph Andreæ Caciottæ, Mag. Gregorius Cecechi, Thomas Cæsaris Suredicti, Petrus-Paulus Christophori Buccilianæ, Pompeius Pisci, Julius Angeli-Venantii, Sebastianus Lamparellus, Julius Angelinus, Gentilis Stardellanus, Victorius Andreæ Dondolo, Chrysanthus Savelli, Marinus Jacobi, Ermetes Blasii, & quamplures alii cives d. terræ. Præsentibus ad præmissa omnia, Dominis Mariotto Pincardi & Salustio Urbano de Hispello, Testibus vocatis, habitis, & rogatis. Quibus peractis, fuit per præfatos Illustræm & Rev. D. Vicarium & Rev. P. Provinciale, clausum & repositum in pristinum d. monumentum B. Andreæ; & signati fuerunt lapides superiores quinque sigillis præfati Illustris & Rev. adm. D. Vicarii, ac aliis quinque sigillis præfati P. Provincialis, quorum sigillorum figura & cuneus infra signata sunt, rogantes me Notarium &c. *Locus sigillorum.*

17. Re-

*quibus
singula
accurate
contum-
platur,*

*tam
multis
ecclesi-
asticis ac
laicis.*

*conditor
publicum
ea de re
instru-
mentum.*

EX M^o. 17 Reperitur quidam liber, qui intitultur de Conformitate vite B. Francisci ad vitam D. N. Jesu Christi Redemptoris nostri, liber 1 Fructus viii, &

Conformitas 11 pro secunda parte, ad folium 61, sub his verbis, videlicet. Locus Speli. In loco Speli jacet sanctus Frater Andreas, qui fuit Sacerdos, qui multitudine miraculorum & vita sanctissima hominibus extitit mirabilis & gloriosus, & mortuos suscitavit. Et idem Auctor ind. [libro, pro] a parte lib. 1, Fructu xi folio 119 in a facie, in Verbo, Provincia S. Francisci, & Custodia Atilii quæ habet novem

& Ser-

monum

Leonardi

Utinensis

ubi men-

tio An-

dreæ.

B

an Re-

tiat

at veru

imago co-

picta

dia. 23

& statu-

ram Po-

puli de

festo fa-

ctum an.

2360.

C

tempore

Pontificatus

Innocentii

Papæ V

(imo VI)

& d. liber

Fr. Leonardi

fuit impressus

de anno M-

CCCCCLXXIV.

Quod quidem

statutum cum libro

præd. fuerat per me

Notarium visum,

lectum, co-

piatum & exemplatum,

in illis particulis ad causam

prædictam facientibus;

& in præmissorum fidem me

subscripti, ac solito meo sigillo rogatus & requisitus

&c. In qua conclusione placuit notare & corrigere

libraria menda, circa numeros, quos ad longam repræ-

sentabat authentica copia anni MDCXXIII, ne re-

mere videar & contra originarium textum superius

signasse tertium Junii pro quarto, quem illa nobis no-

tabat. Notarius autem, qui illa scripsit, infra nomi-

natur Ser-Joannes Baptista de Thalia.

§ III. De Translatione ossium in novam capsam novumque altare anno MDXCVII & aliis nonnullis Beati Reliquiis.

19 **I**N his non fuit cygraphum Rome inventum, sed iterum per aliud instrumentum sic porro continuatur. In nomini Domini. Amen. Anno a Nativitate Domini MDXCVII, Indictione x, tempore Pontificis, sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, D. Clementis divina providentia Papæ VIII anno 11, die vero xi mensis Aprilis, Illustris & adm. Rev. D. Vincentius Matthæus Venantius, Abbas S. Silvestri de Monte Subasio, pro Illustriss. & Reverendiss. Domino Episcopo Spoletino Vicarius foraneus terræ Hispelli, nec non & Reverendiss. P. Mag. Philippus Ser-Georgii, Provincialis Ordinis Seraphici Patris S. Francisci, se contulerunt in ecclesiam S. Andreæ terræ præd. Hispelli: & facta oratione more debito ad altare B. Andreæ, existente in d. ecclesia S. Andreæ, in angulo dextro subtus pulpitum; & retro d. altaris repperunt sepulcrum, lapidibus E ac rasura a dextra facie versus d. ecclesiam munitum. Quo quidem sepulcro discooperto, invenero adesse capsam ligneam, fere rosam & consumptam, crucibus tribus laminatum ferri munitam, cum duabus ferraturis rotundis. In qua quidem capsula aderant recondita ossa B. Andreæ nec non & cineres: inter quos fuerunt reperta fila serica rubricoloris numero undecim, in quibus apparebat appensa fuisse moneta, quæ temporis vetustate corrupta & consumpta videbantur. Quæ quidem sacra ossa fuerunt recondita, delavata, & postmodum reposita in capsula nuclea, & clausa clavibus duabus; quarum una remansit penes Magnificos Dominos Priores terræ Hispelli, conservanda in capsula d. Communitatis, per Priores in Magistratu pro tempore existentes; altera vero penes Guardianum d. conventus S. Andreæ. Post hac dicuntur exhibiti rursus duo libri, Conformitatis & Sermorum, eodem quo supra tenore.

20 **J**acobillus addit quod prædicta sacrorum ossium, & veteri in novam capsulam translatio facta est cum facultate Episcopi Spoletini, Provincialisque & Generalis Ordinis Minorum Conventualium, atque sacre Congregationis Ricuum: quodque ea causa facta est solennis processio die 1 Junii, innumero populo concurrente ex civitatibus locisque vicinis. Simul etiam ordinatum est, inquit idem Jacobillus, ut in die festo fieret alia processio per oppidum a toto Clero seculari atque religioso, omnibusque Confraternitatibus Hispelli ejusque territorio; existentibus: qua in processione venerabiliter circumgestarent Caput ipsius Beati, nobili argenteæ statuz inclusum; quæ statua nunc conservatur supra ipsum altare in capsula loco decenti reposita. Hac omnia profertur in margine Auctor sumptisse ex Nevio Feliciano, quem in Bibliotheca expressus offert, Spoletinum ac humanarum litterarum Magistrum, Italica lingua edidisse anno MDXCVII Descriptionem terræ Hispelli, atque Translationem solennem corporis B. Andreæ. Hunc libellum optamus nobiscum communicari: interim ex jam sæpe allegato Jacobillo subjungo, quod vetus marmorea arca, continens præd. novam capsam ligneam, bene clausa ac cementata, fuit posita sub novo altari, eadem in ecclesia erecto, e regione ejus altaris, sub quo antea servabatur, apposita eadem erate ferrea, per quam videri arca possit, simul cum lampade jugiter ante ipsum ardente: ibidemque videtur affixa

atque inscribitur processio die 1 Junii, innumero populo concurrente ex civitatibus locisque vicinis. Simul etiam ordinatum est, inquit idem Jacobillus, ut in die festo fieret alia processio per oppidum a toto Clero seculari atque religioso, omnibusque Confraternitatibus Hispelli ejusque territorio; existentibus: qua in processione venerabiliter circumgestarent Caput ipsius Beati, nobili argenteæ statuz inclusum; quæ statua nunc conservatur supra ipsum altare in capsula loco decenti reposita. Hac omnia profertur in margine Auctor sumptisse ex Nevio Feliciano, quem in Bibliotheca expressus offert, Spoletinum ac humanarum litterarum Magistrum, Italica lingua edidisse anno MDXCVII Descriptionem terræ Hispelli, atque Translationem solennem corporis B. Andreæ. Hunc libellum optamus nobiscum communicari: interim ex jam sæpe allegato Jacobillo subjungo, quod vetus marmorea arca, continens præd. novam capsam ligneam, bene clausa ac cementata, fuit posita sub novo altari, eadem in ecclesia erecto, e regione ejus altaris, sub quo antea servabatur, apposita eadem erate ferrea, per quam videri arca possit, simul cum lampade jugiter ante ipsum ardente: ibidemque videtur affixa

ad novum altare, ubi nunc quiescit:

ca-

A tabella, hujusmodi titulum legendum exhibens: Hic requiescunt ossa B. Andreæ Hispellensis.

*In sacri-
stia ser-
vantur
Beati
reliquie.*

21 Tunica cum Capucio, quibus vivens utebatur Beatus, hodie cum reverentia asservatur in capsula cypressina, quæ alteri nucem majori includitur, in sacristia sæpe nominatæ ecclesiæ S. Andreæ Apostoli. Et intra eandem cypressinam capsulam asservatur etiam vetus tabernaculum, intra quod est cinctura ejusdem Beati sive chorda, tribus crassissimis nodis implicata; & desuper affixa est membrana, vetustis litteris hæc verba continens: Ista est chorda sancti Patris nostri Andreæ de Hispello. Major autem arca aperitur & clauditur clavibus duobus, quarum una est penes Priores populi Hispellensis, altera penes Guardianum, eodem plane modo quo dictum est de arca ipsius sacri corporis. Neque his contenta Hispellensium pietas, iterum, post annos non multis plures quam viginti, exaravit ad solennem Canonizationem a Sede Apostolica postulandam: eumque in finem describi fecit supra positum Processum Inspectionis, instrumentumque secutus eandem tertio post anno Translationis; atque omnibus curavit fidem publicam addendam per hoc novum instrumentum.

*Profecti
Processus
transjunc-
tum*

B 22. In Dei nomine. Amen. Anno D. N. Jesu Christi MDCXXIII, Indictione vi, tempore Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, D. Gregorii divina providentia Papæ XV, anno ejus 111, die vero 21 mensis Maji ejusdem anni, in mei Notarii præsentia præsentibus & personaliter constituti, Illustres Domini, Joannes Maurus Paulinus & Joannes Angelus Salarius, Notarii terræ Hispelli; ac D. Joannes Baptista Passarinus, omnes de Hispello; bene & diligenter visis characteribus & manu supradictorum examinum, recognitionum, depositionum testium, ac omnibus contentis in præsentibus libris, scriptis in quatuor chartis, dixerunt, affirmaverunt, & medio juramento recognoverunt, prout tactis &c. esse propriam manum & characterem quondam Ser-Joannis Baptistæ Thalix de Hispello; tunc temporis Cancellarii Reverendiss. D. Vicarii foranei pro Illustriss. D. Episcopo Spoletino &c. & contenta in præsentibus libris esse scripta ab ipso D. Joanne Baptista: & ita pro veritate affirmaverunt, & ad futuram rei memoriam

*offi. Notari-
um Italiae,*

C omnibus indubitatam fidem fecerunt & attestarunt, & ita tactis &c. ut supra jurarunt. Super quibus &c. Actum in Palatio Dominorum Priorum &c., præsentibus Illustri Domino Equite Bernardino Angelo, & D. Francisco Mancino de Hispello testibus &c.

23 Et quia ego Franciscus Bongratius, de terra Gualdi Nucerinæ diocesis, publicus Apostolica atque Imperiali auctoritate Notarius, & ad præsens Illustris Communitatis d. terræ Hispelli Cancellarius, de suprad. recognitione manus qu. D. Joannis Bapt. Thalix, facta per præfatos Dominos Joannem Maurum Paulinum, Joannem Angelum & Joannem baptistam rogatus fui; ideo scripsi, subscripsi & publicavi requisitus, & sigillum d. Communitatis apposui.

Locus ✕ Sigilli Communitatis &c.

Et quia ego Franciscus Bongratius qui supra, de sumpta recognitione manus & alii &c. prout in præsentibus Processu rogatus fui, præsentem copiam, aliis negotiis impeditus per mihi fidem copiare feci, & facta diligenti confrontatione cum eodem Processu convenire inveni; ideo in hanc publicam formam redegi, signum nomenque meum apposui, una cum Sigillo Communitatis præfate, hac die xvii Novembris, anno MDCXXIII.

S. quo utor &c.

24 Hic fortassis animadvertens aliquis, transsumpti veteris recognitionem factam esse 21 Maji, mibratur, cur novi transsumpti Romam mittendi authenticatio, post sex demum menses, curata sit. Sciendum igitur, quod Gregorius XV, jam inde a sui Pontificatus initio tenui semper valetudine usus, eandem sic prostratam habuerit ultimis vltis mensibus, ut ad die xxii, quo ultima ejus Constitutio in Bullario data legitur, usque ad viii Julii, quo excessit, nihil aliud fere egisse sciat, quam morti, haud obscuris indicibus adrepenti, se preparare. Id ergo intelligentes Hispellenses, superfluum duxerint instruere causam apud eum, de cujus exitu (ut sit) quot hebdomades fere expectabatur nuntius, fortassis etiam sæpe veniebat aliquis, sed præpropterea. Mortuo deinde illo expectandus a Cardinalium Romanorum Conclavi successor fuit, creatus autem est vi Augusti Massius Card. Barberinus, antea Spoletinus Episcopus; cujus liberalitate fundatum Hispelli Seminarium habebatur, qui Urbanus VIII nuncupatus, atque xxix Septembris coronatus fuit.

25 Hic cum plurimum, diu in Rota Romana versantium, Canonizationum causas resumere jussisset; nihil sibi custodiendum ratum Hispellenses sunt; & quod adhuc capto operi deceret, addendum curaverunt, publicam scilicet fidem. Neque spe sua frustrata civium pietas est, obtentis mox remissorialibus; secundum quas, anno mox sequenti MDCXXIV, novum auctoritate Apostolica Processum conditum, testis est Jacobillus, qui eum allegat; sed ita, ut nihil ex eo proferens quod jam dictum non sit, credere nos faciat, nihil novi argumenti ad Processum priorem allatum: quare nec de eo obtinendo sollicitos esse nos oportuit. Cum autem tunc tractaretur de restringenda libertate nimia circa cultum pie defunctorum, nullo Apostolica Sedis expresso judicio approbatum; satis obtinuisse visum sunt Hispellenses, quod probare poterint, nihil novi a se inductum; sed quidquid circa B. Andreæ suum fecerant sub finem sæculi superioris, id vlti longissimi temporis scientia ac tolerantia Apostolicæ Sedis & Ordinariorum, cui nihil se velle præjudicatum Pontifex declaravit, per Bullam anno MDCXXV die iv Aprilis publicatam.

§ IV. Novissimus Processus ad probandum veterem B. Andreæ cultum.

Hic sic præparatis, accepimus authenticum Transsumptum quorundam examinum testimonium ad perpetuam rei memoriam coram ... Vicario foraneo, sub fide publica Prioris Populi terræ Hispelli, 11 Januarii MDCXC: cui Franciscus Passarinus Secretarius, ac duo Deponentes manu propria subscribunt; cum ego vii Aprilis anni superioris ad Guardianum Hispellensem scripsissem, rogans ut me dignaretur informare de præsentibus sacri corporis statu atque cultu. In nomine Domini. Amen. Die secunda Decembris coram Perillustri & Reverendiss. D. Petro-Paulo Lamparello, I. V. D. Priore insignis Collegiæ ecclesiæ S. Mariæ majoris Hispelli, dictique loci Vicario foraneo; ad majorem manifestationem gloriæ Dei illiusque Sanctorum, & præcipue nostri beati Patris Andreæ Cacciolæ, nostri concivis, Ordinis Seraphici S. Francisci Minorum Conventualium; & ad instantiam adm. RR. Patrum Guardiani & Fratrum conventus S. Andreæ terræ Hispelli Minorum Conventualium S. Francisci; examinatus est Hispelli, in mansionibus Prioralibus solite habitationis suprad. D. Vicarii, Perillustri D. Colonellus, Carolus de Lamparellis, Hispellas, ætatis sue annorum, ut dixit LXXVI: cui delato juramento veritatis dicendæ, prout tactis &c. juravit &c. ad opportunas d. D. Vicarii interrogationes, ut infra. Italico scilicet ibi, sed hic Latine loquens.

27 Ad

AUCT.
D. P.
post Greg.
XV
mortem,

Romanum
mittendum
ad Urbanum
VIII,

qui per-
mittit an-
no 1624
processum
authenticum
ad Apost.
E.

Et videtur
cultum
ut satis
antiquum
prestatum.

An. 1690
ad instan-
tiam Gu-
ardiæ

examinatus
est scilicet
annorum
76,

novumque
transsum-
ptum au-
thenticum
est,

AUCT. 27 Ad quantum me interrogat Dominatio vestra, possum dicere, quod Patres Conventuales S. Francisci Assisiensis, in hac nostra terra Hispelli, possident conventum, cum ecclesia, satis celebri & ampla, a tempore immemorabili, in publica area d. loci sub invocatione & titulo S. Andreae Apostoli. In qua ecclesia adest capella, dedicata B. Andreae Cacciola, representando in quadro miraculum celebre, quod fecit supra d. Beatus in resurrectione cuiusdam mortui, positi in sandapila, cum plurimis circum figuris, representantibus populum, miraculo presentem. Sub altari deinde d. capellae, adest corpus suprad. Beati repositum in capsula, inclusa crati ferrea inargentata; ubi continuo ardet lampas. Ad latera autem praed. capellae sunt duae fenestellae, clavis ex ferro deargentato munitae; ipsae vero fenestellae lignae sunt, supra quarum unam erat pictum caput, supra alteram tunicam B. Andreae: quia utrumque post illas servatur, post dexteram caput xpi inargentato & ex parte inaurato clausum; post sinistram intra capsulam decoram vestis: & utraque sub duplici clave clauditur, quarum una penes Guardianum conventus est, altera penes Magistratum loci; ita ut monstrari petentibus illa nequeant absque concursu utrorumque: nec umquam monstratur vel exponitur praed. caput nisi ad sonitum tubarum tibiatarumque cum cereis accensis.

28 Ingens illuc & quotidianus devoti populi concursus est, quo offerente multa dependent anathemata, tum ad tabulam supradictam tum ad loculum capitis, etiam argentea, propter frequentes quae ibi recipiuntur gratias. Insuper ad infirmos B. Andreae auxilium implorantes, cum venia Magistratus atque Guardiani, per singulas vices obtinenda, desertur ejusdem Beati chorda; cujus tactu plurimi eorum sanantur. Quoties in Hispelleni districtu vel deficiunt vel superabundant pluviae, pro iisdem vel reprimendis vel eliciendis in commodum agrorum, recurritur publicitus ad intercessionem B. Andreae, curaturque solennis Missa in ipsius Capella: cui intervenit Magistratus atque Gubernator loci cum frequenti populo, ad id pridie clangentibus tubis invitato, atque utriusque Collegiatz, scilicet S. Laurentii & S. Mariae Majoris, Clero. Pluries autem non sine miraculo contigit, ut vix finita Missa, dum populo datur cum Capite benedictio, desiderata gratia impetrata sit; cujus rei ipse ego testis esse possum, de visu quidem, quamdiu vixi; de auditu vero, ex

relatione seniorum pro temporibus antegressis. Quisquis autem illuc cum fide recurrit, compos voti efficitur: quod ipse ego expertus sum, recepta per Beatum sanitate mihi ac filiae, cui oculorum unus protus erat extinctus.

29 Festum quorannis celebratur in praed. capella cum expositione Capitis super altari, ad quod cantatur solennissima Missa, cum utrisque Vesperis, interveniente Gubernatore, Magistratu ac populo pene universo. Post Missam autem processionaliter circumfertur Caput, praecedentibus Confraternitatibus Laicis omnibus toroque Conventualium Ordine; & magna utriusque sexus multitudine, post Gubernatorem & Magistratum subsequente. Cum autem perventum fuerit ad hereditariam ipsius B. Andreae domum, quae hodie a me teste possidetur, constituta in vico Mezzotz, cui nomen a Calceo; subsistit pompa, & elevato Capite cum sonitu tubarum benedicit habitationi meae idque ab immemorabili servatum fuit, sicut hodie. Atque haec sunt omnia quae in praesentiarum possum ad interrogata respondere, tamquam de rebus publice noticiis. In causa scientiae. Ego Carolus Lamparellus deponens ut supra.

30 Die dicta & ad instantiam RR. Patrum Conventualium S. Andreae Hispelli, examinatus fuit Perillustis & adm. Excellens Dominus, Augustinus Berretta, civis Hispellas, cui delato juramento veritatis dicenda, prout juravit tactis &c. ad opportunas D. Vicarii interrogationes respondit. *Italica lingua:* Secundum quod interrogat Dominatio vestra: dico, quod Patres Conventuales S. Francisci, a tempore immemorabili possident in hoc oppido nostrae terrae Hispelli conventum satis amplum; cum ecclesia ipsi annexa valde magnifica & spatiosa, sita ad forum publicum sub invocatione & titulo S. Andreae. Ibi, inter alias plures capelles perbene ornatas, una est ad latus ipsius ecclesiae sinistrum, sub invocatione B. Andreae Cacciola, gypso inaurato induta, in suo quadro representans miraculum mortui resuscitati & cetera omnia, iisdem aut similibus verbis, quibus supra usus est Lamparellus; etiam confirmans quod ille dixerat; de processione ante suas edes subsistente: sed beneficium aliquod, vel sibi vel alteri in particulari collatum, nullum commemorat; finisque ut ille: In causa scientiae, Ego Augustinus Berretta deposui pro veritate quantum supra continetur, manu propria subscribens.

DE BEATO PEREGRINO

EREMITA CAMALDULI IN HETRURIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D.P.

Miracula & cultus antiqui indicia obscurata.

Camaldulensium historiarum collector Augustinus Fortunatus Florentinus, lib. 2 cap. 30 agens de Gerardo II, qui ab anno MCCLXXIV usque ad XCI Sacra Camaldulensi Eremita Prior, totique Ordinis praefuit Generalis, xxv a S. P. Romualdo; de praetitulato hic Beato, ita scribit. Claruit hac tempestate in sacra Eremita Venerabilis Christi servus, Peregrinus Eremita. Is cum sacrorum curam exerceret, ac sacras templi res de more tractaret; mirabiles illas visiones, quae in sacra Eremita habentur manuscriptae, meruit divinitus habere; quas alteri Venerabili Eremitae Simoni, magna itidem sanctitate viro, qui ejus Confessiones audiebat, seorsim enarravit. Flo-

ruit porro Venerabilis Peregrinus summa vitae innocentia: simplicitatem vero cum animi tum corporis adeo egregie excoluit, ut suis exemplis universae Congregationi vere frugi, vere omnis religiosae sanctimoniae, quasi quidam caelestis ardens facula fuerit.

3 Reddidit animam Deo vir benedictus 111 Junii, MCCLXXXVIII: in ejusque transitu Angeli Deo laudes canere, dum beatam animam reciperebant, auditi. In cuius rei testimonium venerabile corpus, supra majus templi altare reverendissime reconditum, usque ad haec tempora, maxima habitum est in veneratione, sicuti Deus optimus maximus

et quomodo festum celebratur.

E

eodem alio loco confirmat.

AN. MCC. LXXX. VIII.

Sanctitate clari;

et angeli eo cantu in morte honorati corpus;

Arimus multa beneficia indies ejus meritis, fidelibus præstat eum invocantibus populis. Ad ejus arcam hujusmodi etiam legitur carmen, Gabrielis ejus temporis Monachi.

Qui superas Eremiti perduras, n homo, cautes
Hujus, & ascendis devotus vota daturus;
Hic tu siste gradum, precibus de more peractis,
Ereclisque oculis pendentes cerne locellos,
Queis Eremita pius, Peregrinus jure Beatus,
Conditur: & vitæ merito sibi quippe dicato.
Ecce loco hoc templi clauduntur membra sacrata.
Si tamen & vitam cupis, & cognoscere mores,
Ipsiisque obitus, cælesti carmine ductos;
Hoc tibi suppositæ referent pia verba Tabellæ.

super al-
tari col-
locatum
est;

ibi adhuc
spectaba-
tur an.
1574 &
1601,

non item
in tabel-
la visa
synopsi.

ipso Ere-
mitæ vi-
sionem
1661

quoniam
ipso B.
Leonar-
di,

3 Hæcenus Augustinus, in canobio Angelorum Florentiæ annis XII intentus scribendo libro, quem anno MDLXXV in lucem dedit, quemque secutus anno MDCVI Thomas de Minis, in Catalogo Sanctorum ac Beatorum Ordinis, ipsos versus retulit, cetera in compendium redegit. Eadem, nec plura, Italice refert parte 2 de Vitis Sanctorum ac Beatorum pag. 61 Silvanus Razzius Abbas Camaldulensis, dolenter querens, quod tanta fuit majorum simplicitas, an negligentia; ut quem habebant pro Beato, & Reliquias loco tam honorato repositas; ejus actiones non curaverint distinctius describendas; vel ideo saltem, ut posteris probare possint, nequaquam sine causa habitum ei a se esse honorem tam singularem. Ad Tabellam quidem, versibus prænotatis suppositam, rem non item misit nos istorum auctor Gabriel; sed ea si conservata fuisset, amplius aliquid scribere potuisset Augustinus, idque baud dubie fecisset; Silvanus autem Razzius, annis solum XXVII post illum suam istam secundam partem imprimi faciens, iterum queri non debuisset, quod sibi ejusmodi tabella nunquam visa fuit.

4 Me quoque similis, ne dicam major admiratio, ac pene indignatio tenuit, majori viso neglectu ipsius etiam corporis. Veneram illuc anno MDCLXII, cum Henschenio nostro, XIX Januarii; ac iustrata qua ibidem erat Bibliotheca non contemnenda, duos inde Ms. codices de Vitis Sanctorum, Græcum unum, Latinum alterum nobiscum detulimus ad inferius monasterium, in quo solo moris est hospites recipi, post preces in superiori Eremita suas, ut huius quieti quidquam obstrepat. Postridie eodem solus ascendi, relicto, inferius seniori magistro, a via laisso; librorumque unum referens, pro altero Florentiam auferendo & per otium transcribendo licentiam a Majore (sic Præsidentem appellant) tunc commodum ad montem regresso, postulavi facileque impetravi: deinde peregi Sacrificium Missæ, in ea cella, quæ Papa nuncupatur; quia Cardinalis Ugolinus, postea Gregorius IX dictus, integro semestri spiritum in sacra Eremita exercent, ipsam edificaverat; ac miratus sum in ea ipsa cella B. Leonatidum, ipse postea reclusum atque sepultum, tam exigua in veneratione haberi; nec alia fere, quam quod elevata ab humo ossa, altius essent intra parietem locata, cum hac inscriptione: B. Leonardi Eremitæ reclusi ossa hic sita sunt: cujus anima, post longam carnis macerationem, visa est in sphaera ignea, cæli secreta penetrare; atque Eremita campana, absque mortali ope pulsari audita est. Hic quoque propheticum spiritu Reverendissimum Ugolinum Cardinalem, in hac tunc cella reclusum, futurum Papam prædixit; quod ita factum est, & Gregorius Nonus nuncupatus. Idem representabat (si bene meminimus) tabella vetus, in qua spectabatur Cardinalis ad aram faciens, cui sacra Congregationi intento, supra caput descendens de calo ac requiescere videbatur columba, pone spectante genu-flexo Leonardo: interim nec annus nec dies mortis scitur, neglectus annuati.

Sed de hoc recurrat infra sermo. Nunc ego ad cellam, ubi celebraveram, redeo.

5 Duxerunt me inde, sacrificio peracto, ad templum: ibique suis precibus ante altare majus, recenser ac speciose innovatum, ad sacrificium: ubi ostensa mihi fuerunt quadam Beatorum Eremitarum exueta corpora, sicut ab humo sublata fuerant, intra viles sarcophagos, quorum nec nomina quidem satis sciebantur. Solus Peregrinus, cujus corpus catenus veteri in altari steterat, appositumque nunc ceteris erat, occasione innovationis prædictæ, aliquanto honestius habebatur, impositum decentiori arca, interius holoserico jam pene consumpto obductæ, & velo non valde pretioso contektæ: cadaver vero nihil grave, sed potius bene olens, colorem in exueta cute referebat eundem quem ossa arida solent: totum autem nudum spectabatur, nisi quod capiti impositus erat ex alba bisso pileolus, ad levandos capitis dolores adhiberi solitus, ut præsentis Eremita referebant. Idem etiam indicabant consilia versari de nova elegantiori arca, intra quam translatum sacrum corpus, iterum venerationi publicæ exponeretur, supra vel retro altare: quod aut factum non fuerit, aut adeo oblivioni datum est, ut tam anno MDCLXXXV Roma Perusio Florentiam veniens Janningus noster, in transitu sacram Eremitam videret, templum quidem invenerit eleganter renovatum totum; ad idem vero altare ductus, nihil de B. Peregrini corpore intellexerit. Post ipsum tamen altare ostensum ei est corpus aliud, ut cetera aridum, sed recens exhumatum de sub veteri pavimento, tunc in marmoreum commutato, quod corpus cujusnam esset ignorabatur; ad Sacrificium autem deductus non fuit, quasi nihil ibi venerandum adesset.

6 Videntur Eremitæ isti Sancti, æque ac Patres Carthusiani, sacra suorum Beatorum corpora ideo minus in speciem reverenter habere, quod solitudini sue timeant ab affluu peregrinorum, quos impetrata ad eorum visitationem beneficia, majori quam vellent numero illuc attraherent; ideoque nec scribenda illa, nec ad Canonizationem cujusquam aut Beatificationem solemnem colligenda curare; quod ut ipsi fortassis utilius sit, aliis tamen occasionem præcipit Deum in servis suis magnificentius collaudandi, Ordinisque sanctimoniam latius celebrandi. Cessante autem in hunc modum publico omni Peregrini cultu, apud eos ipsos, qui, etiam ab aliis neglectum, videbantur omni ope ac studio revocare ad pristinum vigorem debere; dubitavi equidem, essent hic illi locum inter Beatos daturus. Tandem tamen visa est piorum istorum Eremitarum modestia, digna favore vel eo majori, quo ipsa minus celebrari se suæque ambit, horridarum rupium contenta recessu, & totum mundum latere cupiens, siquidem abscondi possit civitas supra montem posita. Dedi igitur ad eum, qui nunc est, loci Majorem litteras, per studiorum nostrorum diligentissimum apud Florentinos adiutorem illustrissimum Antonium Magliabechium; ut vel intelligerem, numquid aliud circa corpus B. Peregrini factum sit, a recessu abinde nostro, memoria dignum; vel excitarem sopita jam pridem ejus decentis collocandi consilia; simul etiam ut impetrarem copiam mirabilium istorum, & ab Augustino atque Silvano laudatarum visorum, quarum originale Ms. nobis ostensum fuisse non memini, publica illas luci daturus, pro Vita quæ frustra nunc desideratur.

7 Ecce autem, dum ista expecto, in memoriam mihi venit Eremita Camaldulensis descriptio, ab Andrea Magnifico Hispano Concheni ipso in loco composita, & Pio Papa V, postquam locum sua præsentia dignatus fuerat, præsentata, ac Roma impressa anno MDLXX, paucis annis citius quam Florentia in monasterio Angelorum historiam Ordinis absolvet Augustinus: qui licet ea

AUCTO-
TE

D.P.

Et multis
B. Peregrini ve-
nerationem in-
veni:

E

Eremitæ
sunt af-
fluxum
declinam-
tibus.

F

Andrea
Magnifico
circa an.
1563 sa-
cræ
Eremitæ
descri-
bens.

can-

AUCTOR causa his terque in ipsam Eremitum ascenderit, sigillatim
RE omnes scripturarum, instrumentorum atque privilegio-
D. P. rum paginas evoluturus, sicuti profectus in Apologia
 sub annum 1592 impressa; illam tamen Mugnoti ac-
 curatissimam descriptionem non videtur affectus, usque
 in Romam ab auctore ablatam, nec scripsisse ibidem im-
 pressam. Auctor ille, inter Religiosissimos istos viros di-
 ctus versatus, tum exercendi spiritus causa, tum ut
 veterem ibi disciplinam legesque sacras cognosceret
 (Antonius Augustinus in Bibliotheca Hispana Eremiti-
 ce vitæ cum ibi se mansisset credidit) sub finem
 libri primi, post collaudatos illic tunc viuentes, ha scri-
 bit de mortuis.

laudat
eximiam
sancti-
tatem
Beato-
rum
 8 Quiescunt præterea in eadem sacra Eremito
 multorum corpora, quorum animæ æterna fruun-
 tur gloria: præcipue tamen aliquorum distinctis
 sepulcris condita, cum veneratione ibidem servantur,
 quia multis miraculis coruscarunt. Fuit præsertim
 vir quidam, eximia sanctitate præditus, Leonar-
 dus nomine; qui cum secundi Ordinis tunc esset
 (Conversos appellant, ministeriis domesticis invigilantes) per multos annos oclusus mansit. Hic

Leonar-
di,
 9 sacram Eremitum, ut rebus divinis melius vacaret
 confugerat, dum in divinis quotidie ministraret,
 prophetico ductus spiritu, cum quadam die illi sa-
 cram rem peragenti more solito ministraret, pedes
 ejus deosculatus, creatum Pontificem summum il-
 lum dixit, ac propediem adfuturos, qui illum Ro-
 mam, a Collegio Cardinalium missi, evocarent; quod
 ita evenit, & Gregorius Nonus postea appellatus
 fuit. Qui cum pararet discessionem, cupiens opti-
 mum hunc ministrum secum Romam ducere, pro
 viribus id ab eo impetrare contendit. Hic tamen id
 admirabili humilitate recusans, summis precibus
 petiit, ut sibi liceret in eo domicilio reliquum vitæ
 tempus peragere, in quo ipse olim Cardinalis divi-
 nis rebus intentus, inclusus vixerat, quod ab eo hu-
 manissime impetravit. Cumque hinc ad meliorem
 patriam vocaretur, ejus anima visa fuit in sphaera
 ignea splendidissima ad Superos evolare; & cam-
 pana ejusdem Eremiti intacta, in ipso animæ egressu,
 sua sponte sonum edidit: ejus vero corpus in eo-
 dem sacello reconditum est, quod ab illo ipso Pon-
 tifice in beatæ Virginis laudem constructum, etiam
 nunc sub ejusdem Pontificis titulo manet.

Peregrini-
al,
 9 Neque minus illustrem sacrum hunc locum
 fecit, vir admirabili sanctitate, Peregrinus: cujus
 sanctitati cum vehementer invideret humani gene-
 ris hostis, suis illum artibus ita aliquando impugna-
 vit, ut a vitæ illius celestis vertice ad sæculi blandi-
 menta urgeret. Quem sane præcipitem egisset, nisi
 Angelus a Deo missus, ad sæculum properanti se

ostendisset; qui illum, non solum ratione & mo-
 nitis ad Eremitum revocaret, sed etiam divinarum re-
 rum contemplationibus mentem imbueret & illu-
 straret: quas contemplationes, scriptis exceptas,
 etiam hodie retinent Eremitæ, & antiqua Patris
 sancti monumenta, legenda omnibus, exposuerunt
 ad aram templi majorem, ubi ipsius corpus condi-
 tum magna cum veneratione servatur. Juxta quod,
 corpus etiam Michaelis, magnæ sanctitatis viri, cum
 veneratione servatur. Hic Coronam Dominicam in-
 stituit, ad commemorationem annorum vitæ Do-
 mini, triginta tres orationes Dominicas; & pro
 commemoratione quinque vulnerum ejus quinque sa-
 lutationes Angelicas persolvendas continentem. Ad-
 dit de eodem Michaelis adhuc aliquid Andreas, quod
 melius reservabitur ad Supplementum Januarii, cujus
 die XXI anno MDXXII is obiit, quando ipse vitam ab
 Augustino prolixius scriptam dari posse judicamus; cum
 privilegio casus, ab Urbanianis decretis excepti, frui
 debere videntur; qui plusquam centum annis ante
 eorum editionem exstiterat, & credi potest statim a mor-
 te in veneratione aliqua habitus fuisse.

10 Pergens porro Andreas, Unum, inquit, illud
 haud tacendum puto, quod ex aliorum Eremitarum
 ossibus, in communibus cryptis quiescentibus, sper-
 te conspicitur: quod scilicet nullo unquam tempo-
 re ossa ibidem inclusa, nuda simplicique cella ta-
 bula, fœtorem quempiam quo alia ut plurimum
 infici solent, a se emittant: quin imo, si tabulam
 ipsam submoveas, senties suavem inde naribus pro-
 venire odorem. Quod quidem argumentum est po-
 tissimum, earum socias animas gloriæ perpetuæ
 fragrantia recreari; & minime pati, ut corpora, quæ
 eas, dum in hac vita mortali simul conjungerentur,
 ad innumera lucra merita adjuverunt, fœtori
 putredinique subiaceant.

11 Annis MDCLXXXV & VI Joannes Mabilio Ita-
 liam perlustravit, & proxime sequenti ipsum iter de-
 scriptum edidit, sub titulo Itineris Litterarii: nec
 enim ipsi tam cura fuit res visas, quem litterarum va-
 riora monumenta, per excursionem illam reperta, anno-
 tare. Tamen die X Aprilis anni posterioris Camalda-
 lum advenit, & loci religiosissimi admiratione captus,
 continere se non potuit, quin paritatem verborum sup-
 pleret eleganti tabula, alias fortassis usui nobis futura,
 qua tota sacra Eremiti facies, cum subiecto eidem Boni-
 fanti hospitio, representatur. Magis hoc facit, quod
 inter novissimas litterarias, illic acquisitas, nusquam et
 nominantur Visiones seu Meditationes B. Peregrini,
 quas tanto in pretio fuisse majoribus, supra num. 1 &
 9 legimus. Quare incipio vehementer vereri, ne tan-
 tus thesaurus omnino deperditus sit; libenter cum datu-
 rus in Supplemento, si alicunde emergat.

& Mi-
 chaelis;

Offaque
 etiam co-
 rorant
 asperis
 semper be-
 ne colere.

Liber vi-
 sionum B.
 Peregrini
 videtur
 amissus.

F

^A DIES QUARTA JUNII. ^D

SANCTI QUI PRIDIE NONAS JUNII COLUNTUR.

- S** Sanctus Clateus Martyr, Episcopus Brixientis in Italia.
- S. Dinocus, S. Galdinus,)
S. Zoticus, S. Ninnita,)
S. Attalus, S. Fortunio,) Mar-
S. Euticus, Sancti xxv,) tyres
S. Camalus S. Cyprinus Episc.) Novi-
S. Quirinus, S. Æbustus,) duni.
S. Julia, S. Rusticus,)
S. Saturnina, S. Silvius,)
- B** S. Pictus,)
S. Aretus,) Martyres Romæ via
S. Dacianus,) Appia.
- S. Expergentus, S. Saturninus,)
S. Christa, S. Eiagonus,)
S. Italius, S. Momma,)
S. Philippus, S. Fortunus,)
S. Rustulus, S. Criscentia,)
S. Cana, S. Jocundianus,)
S. Julia, Martyres)
S. Rutilus seu Rustulus,) Martyres
Sancti duo Socii,) Sabariæ
in Pannonia.
- S. Sophia mater.)
S. Debamona,) fi-)
S. Bistamona,) liz) Martyres in
S. Warlinopha,) Ægypto.
& Mater ejus,)
- C** S. Quirinus Maryr, Tibure in Latio.
- S. Quirinus Episcopus, Martyr Siscie in Pannonia.
S. Metrophanes, Episcopus Constantinopolitanus.
S. Martialis, Episcopus Spoletinus in Umbria.
S. Opratus, Episcopus Milevitanus in Numidia.
S. Alonius, Abbas in Ægypto.
S. Saturnina, Virgo Matyr, apud Atrebatas in Belgio.
S. Alexander, Episcopus Veronensis in Italia.
S. Petrocus Abbas, in Cornubia.
S. Joannes Martyr, Hegumenus Menagrienensis, apud Græcos.
S. Sophia vidua, Æni in Thracia.
S. Galterius Abbas, Serviliani in Piceno.
S. Nennoca Virgo, in Britannia minore.
S. Lucentia Virgo, Pruvini in Francia.
S. Concors, Episcopus Hibernus, prope Camberium in Sabaudia.
B. Petrus, dictus de Bono, Monachus Cluniacensis in Gallia.
B. Pacificus, Ordinis Minorum, Ceredani apud Insubres.
B. Francisca, Virgo Sanctimonialis Ordinis Servorum B. Mariæ, Mantux.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI,

Opera R. P. Godefridi Henschenii pie memorie, nisi aliud indicent litteræ, margini appositæ.

- S** Sancti Andreæ, Episcopi Fesulani & Confessoris, nomen refertur a Carmelitis, in Calendario ante Breviarium anni 1564, & ante Missale anni 1574: egimus de eo xxx Januarii.
- S. Vedasti Episcopi repositio Atrebat, inscripta est Ms. Florario. Ejus Astitillustationis vi Februarii.
- S. Germanus Abbas in Syria, tempore Traiani, refertur in fasciculo florum Carmeliticorum Antwerpæ ad usum mensuræ fortitionis Patronorum excuso, anno 1683. Hæcenus ignotum Carmelitis suggestit Vita S. Eudociz meretricis, quam dicitur convertisse. Eam vitam primi erulimus ex Ms. Vaticano, & Græco-Latinam dedimus: sed nec ibi, nec alibi invenimus ullum morti vel cultui Germani assignatum diem: ipsa autem S. Eudociz Vita, an aliquam fidem mereatur, & non potius tota rejici debeat ut fabulosa, discutimus in Supplemto ad diem i Martii.
- S. Patricii Translatio, inserta est Ms. cuidam nostro. Dedimus ad xvi Martii.
- B.** Evæ, Reclusæ Leodiensis, Translatio, anno 1623 ex veteri sepulchro sub altare Venerabili Sacramento, cujus festum promove, posses hoc die commemorari; maxime cum Reliquia inde sumpta habebantur Vienna Austriæ & Brunellis, Ferdinando III Imperatori, & Isabella Clara Eugenia Belgarum Principi donata, & ad publicam venerationem exponantur: sed quia dies mortis ignoratur, & ad vitam petenda essent ex Vita B. Julianæ Cornelienfis; insuper autem quadam, a Decano S. Martini promissa, adhuc expectantur; decrevimus de illa agere per modum Corollaris, post Vitam prædictæ B. Julianæ v Aprilis.
- Helenus, Monachus & Confessor, inscriptus est Auctario Grevens ad Usuardum. Dum alius non occurrat, differemus ad S. Helanum, Presbyterum in pago Remensi, referendum ad vii Octobris. De aliquo Heleno Abbate in Ægypto egimus inter Prætermittos ad diem xvii Aprilis.
- S. Quirinus, Episcopus Laureacensis, indicatur in li Cata-

A *Catalogo generali Ferrarii, cunctis Tabulas Ecclesiarum seu Conobii Laureacensis, Annales Bojorum, & Cuspinianum in Historia Austriae, in qua ejus non meminit. Quid ni potius classet Wigulejum Hundium & Christophorum Gevvoldum in Metropoli Salsburgensi, atque Episcopis Laureacensibus & Pataviensibus, nec non Mathæum Raderum in Bavaria sancta? Sed hi partim assignant Quirinum, Episcopum Siscitanum, de quo infra agitur; partim S. Quirinum, cujus corpus servatur in Terfeseano monasterio, & Acta dedimus xxv Aprilis.*

D.P. Petri, Episcopi & Confessoris Ordinis nostri, nomen sic inscribitur cuidam novo-veteri Calendario (est enim varia manu interpolatum) Carmeli Mechliniensis, edito ante Tomum 2 novi Speculi Carmelitani: cui loco Editores addiderunt ex Annalibus Lexana, fuisse Episcopum Bethleem; ac miraculis claruisse. Philippus a Visitatione, in Actis bene ordinata, allegato eodem Calendario, tamen ad 2 diem, ponit nomen. Ejus tota notitia, atque utinam solida! petenda est ex Vita S. Angeli; uti etiam

D.P. B. Lazari, ope S. Brocardi resuscitati, qui in Actis praedicta hoc die refertur, nullo Calendario aut

B Martyrologio vel Autore alio allegato in Notis Mss. sed correcto errore circa causam miraculi, quod in praedicta Vita S. Angeli num. 24, ejus recens ad Sacerdotium ordinati Pallio adscribitur. Vitam istam examinavimus v Maji.

S. Elsgiva, Virgo & Abbatissa Schestonienensis monasterii S. Elfredi Regis Anglorum, indicatur in Calendario scripto Ordinis Benedictini, sed non absque mendis. Est Sceptoniense monasterium, vulgo Shastenburii, in agro Dorsetensi. Ait S. Elsgiva, non Virgo & Abbatissa, sed fundatrix dicti monasterii, uxor Edmundi Regis, peperit ei duos filios Reges, Edvium & piissimum Edgarum, uti latius exponimus in Vita S. Elgiva xviii Maji.

S. Zenobius, Episcopus Confessor, profertur in Florario Ms. Videtur esse Zenobius Ep. Florentinus, de quo egimus xxv Maji.

S. Ausonia, Esmilia, Jamnica, Rufina, insertae Audario Greveno ad Usuardum. Sunt Ausonia, Emilia, Jamnica, inter Martyres Lugdun. relatae 11 Junii,

C Et Rufina, inter Martyres Romanos 111 Junii.

S. Laurentius cum aliis XL in Tuscia, in Beda Suppositio. Est S. Laurentinus, de quo egimus 111 Junii.

S. Lisardus, Presbyter Aurelianensis, insertus est Martyrologio sub nomine Beda vulgato. De eo egimus 111 Junii

Cycini, Episcopi & Martyris, & aliorum ducentorum Martyrum in Aquileja, memoria celebratur in Ms. Ultrajectina ecclesiae S. Mariae, & alio Trevirensi S. Mantimii, ante annos fere 500 exaratis. Putamus esse S. Quirinum, de quo nos hoc die, quia ejus corpus, aut saltem pars aliqua, creditur Aquilejam allata: sed nullas hic habuit Martyrii sortis. Dicitur is fuisse inter multos, qui sub eadem persecutione in Christi exercitu triumphabant.

Festum referatarum edicto Justini Regis ecclesiarum, quae propter idololatriam fuerant Christianis clausae, celebrat Hagologus metricus Habessinus: quod de Aegypti ecclesiis, sub Diocletiano & Maximiano clausis, intelligendum puto, & Justum illum Regem fuisse Constantinum: sed ejus de talis referatarum legem non invenio. Existimo quod ea data esse debuerit an. 314, in conventionem cum Licinio, cui Maximianus in Aegypto dominans non audebat se opponere.

SS. Triphonia & Antonia, Virgines & Martyres,

adducuntur a Greveno in Audario Usuardi. Sunt nobis ignotae. Est Triphona Martyr Cyzici a nobis relata xxx Januarii. Est etiam Trophina, Martyr in Sicilia cum Agathone 5 Julii; sed has diversas arbitramur.

S. Bonifacii Mart. cujus festum colitur 1v Junii, insignem reliquiam, scilicet crus & fragmenta, cum pluribus aliis aliorum Sanctorum & Sanctarum nominatarum, anno 1669 Don Ferdinando de Thomafo & Caro, olim Duci terrae Palmae in Sicilia & Principi Lampadusa, donatam, per Fr. Eustadium a Leocata Concionatorem Capucinum; & a Dom. Rosalia de Thomafo Caro & Tralna, Ducissa Palmae, traditam filio Don Josepho Maria de Thomafo Clerico Theatino, lego in instrumento Notariali Palma nobis misso; libenter intelleximus, an in aliqua ecclesiarum ibi exposita illa sit, & uno simul omnes die honorantur, ad quem diem non gravabor instrumentum proferre: nunc ignorare me fateor, quae ista S. Bonifacia sit, & unde acceptus et hic dies.

Daluanus de Craoibheach memoratur in Vita tripartita S. Patricki par. 2 cap. 12 apud Colganum, E qui in Notis num. 40 ait, etiam Molanum appellari, colique 4 Junii vel 5 Octobris. Ad hunc diem, si ulteriorem notitiam assequamur, poterit de eo agi.

S. Columbi Ecclesia, Clusain-ernain dicta, indicatur in Vita tripartita S. Patricki par. 2 cap. 9. apud Colganum, qui Not. 29 ista addit: Est hae Ecclesia in regione Media Delbna, olim & aliter Magassuil dicta, in qua S. Columbus, qui Jocelino Columbanus, & aliis Columba vocatur, 4 Junii colitur, juxta dicenda de ipso ad illum diem. Quae erunt expectanda, cum inter tot Columbanos, Columbos, & Columbas non possit facile discerni. De S. Columba Abbate Hiberni agemus 1x hujus Junii, & de aliis alibi. In Vita per Jocelinum, a nobis edita, memoratur aliquis Columbanus num. 30, & inter Sacerdotes sanctos censetur; a Colgano autem Notatione 104 appellatur Presbyter de Kill-Ornain, & hoc die coli dicitur.

Cassianus cum Columbano inter Sacerdotes sanctos censetur a Jocelino in Vita S. Patricki; ad quam F. annotat Colganus num. 104 Cassianum coli hoc vi Junii, & plura ad hunc diem addit, quae erunt expectanda.

S. Erniaeus, filius Craskini, anno 634 obiisse ex Annalibus Roscrensibus asseritur a Colgano ad 4 Vitam S. Columbae Abbatis, additurque cum coli 4 Junii. Operamur plura intelligere.

Palumbus Monachus, qui in sacra specu S. Benedicti includi petiit, & rigidissime vixit. Ejus venerabile Corpus requiescit in arca marmorea (imo requievit) post altare S. Gregorii. Ita Barclanus, in Chronologia 1v Junii, Virum tantummodo Venerabilem appellans, & Acta perisse dolens. Certiora ego de ipso ejusque veneratione indagam, scripti in Italiam ad amicum P. Dominicum Pisan-tonium, qui mihi pridem Roma mentem suam de conscribenda historia Sablacenae patriae suae operu-vat, & varia in eam rem collecta monstraverat; ex ejusque responso Italico, noto sequentia. Fuisse Palumbum, ex mente Auditoris illius, Marficani origine, anno MLXV ingressum monasterium, & mox cum facultate Abbatis sui, ejusdemque postea Cardinalis sanctae Ecclesiae, Joannis nomine, incoluisse sacrum S. Benedicti specum, antequam eo Monachi transferrentur ad inhabitandum, quod primum anno MCXCIX factum auctorat. Vixisse illic annos xxv, & obiisse sub finem saeculi undecimi, atque

C. J.

A quo anno a morte trigesimo ab eodem Joanne Abbate, adhuc superstito, translatus fuisse sacrum ipsum corpus, & primo sepultura loco, in sacellum domesticum S. Nicolai, tunc temporis situm supra portam antiquam ecclesiam S. Scholasticam: querebisse porro ibi sacra ossa annos circiter CCCCL, donec anno MDLXXVIII die 4 Martii, destructo ob novum aedificium supradicto sacello, translata denuo sunt ad sacellum & aram SS. Joannis Baptistae & Joannis Evangelistae, quod est in ipso templo S. Scholasticae; ut scriptum reliquit P. Guillelmus Narniensis, qui in ultima hac translatione coram adfuit. Denique amoto etiam hoc sacello, ob novum quod jaciebatur pavimentum ecclesiae; Reliquias inclusas fuisse in arca marmorea, repositasque post aram S. Gregorii in eadem S. Scholastica basilica; testaturque P. Marcium, se initio hujus saeculi, cum primum Monachum induerat, illas vidisse; posteaquam vero in alio monasterio aliquamdiu moratus fuisset, reducem illas non amplius reperisse, nec rescire potuisse quid illis factum sit. Atque hoc ex responso P. Pierantonii, addentis insuper, in Chronicis Sublacensibus Palumbo nullum Beati titulum tribui, nusquam mortis diem 14 Junii assignari, atque hoc Bucelinum, ut etiam quod Reliquiae adhuc post aram S. Gregorii servantur, nimis leviter affirmare. Quid si Reliquiae jussu alicujus Visitatoris Apostolici ignoto in loco clam posita sint, quod cultus earum probari non posset, uti alibi subinde factum scimus circiter illa tempora? Fortassis certiora de his edocebit nos praedictus P. Pierantonius, cum Historiam suam, ulteriore inquisitione facta, ad calcem perduxerit: ac praesertim de aetate Abbatis Joannis, qui ex superiori relatione, ab institutione sua abbatiati annos, ut minimum, LV supervixerit. Item de Cardinalatu ejusdem; quando eo promotus, quando defunctus fuerit: ut sic Historia quoque Pontificia Olivini nostri, hic dubia mea non solvantis, notitia distinctior addatur.

B Potadus, Episcopus Kirleuli in Scotia, refertur a Ferrario, citante Martyrologiumoticum, scilicet Dempsteri, sed postea editum: eundem refert Camerarius, & Sanctum tam hic quam ille appellant. Laudatur a Leslao, l. 5 in Grimmo 2a Rege, quod sua gratia discordias inter Grimum & Malcolmum II sopiverit. Idem habet Hector Boethius, lib. 11 Historia Scotorum, sed neuter Sanctum appellat. Vide Vitam S. Dunstani, citatam a Dempstero in Historia pag. 289.

C Leopoldus, Monachus Bobiensis, discipulus S. Aetiae Abbatis, ut Sanctus proponitur a Bucelino, citatis canobii monumentis, & Menardo: apud quem, neque ad hunc diem, neque in utraque Appendice, neque in Auctario nomen Leopoldi reperimus; neque ejus mentio fit x Martii in Vita S. Attala Abbatis. Deest etiam apud Ferrarium: proinde plus luminis cupimus nancisci.

Stephanus Monachus Casinensis, (qui quo tempore moriebatur, vidit anus Agaudia columnam ad oelum deferri) ut Sanctus inscriptus est Menologio Bucelini. Citantur Monumenta Casinensa, & Leo Ostiensis tom. 1 Sanctorum Ordinis. Scripsit hic Chronicon Casinense, in cujus lib. 3. cap. 43 istud narratur; sed solum Frater appellatur, neque Angelus de Nuce de ejus veneratione in Notis aliquid addit, neque ejusdem meminit Petrus Diaconus de Viris illustribus Casinensibus, neque alii Martyrologi Benedictini.

Franciscus de Altria Cardinalis Ordinis Celestini, & discipulus S. Petri Celestini, cum titulo Beati collocatur in Appendice a Menardi, quod Junii Tomus I.

diem natalem ignoravit. Eum ad hunc diem refert Bucelinus.

Hilarius, Conversus Ordinis Cisterciensis Monasterii, in diecesi Hispaniae Zamorensi (qui super pallio flumen trajecisse dicitur) indicatur cum titulo Beati, ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino & aliis. Silet de eo Tamagus Salazar in Martyrologio Hispanico.

Margareta, Abbatissa in Valle Ducis, filia Ducis Brabantiae, cum titulo Beatae refertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino; at inter Pias seu Venerabiles a Saussajo, sed non nominatur a Molano, Miraeo, Ralffio: forsitan quia postea id monasterium incoluerunt sanctimoniales Ordinis S. Dominici: interim de veteri ejus cultu expressiora requirimus documenta, ut eum restituendum suadeamus.

Basilius, Prior Generalis octavus Ordinis Carthusiani. Vir eximiae virtutis, cum titulo Sancti inscriptus est supplemento Martyrologii Gallicani Saussaji: quem Grevenus, ad diem 14 Junii (quod eo die Magnus Basilus Doctor colatur) cum titulo Beatae memoriae resultit: at Saussajus ad diem 14, inter Pios eum recenset, addens pridie Nonas Junii defunctum. Laudatur is quidem a Surore, Dorlando, Perraeo, Scriptores Carthusiani, sed E. absque mentione ullius cultus Ecclesiastici, omisso etiam titulo Sancti & Beati.

Angelus a Florentia, Ordinis Praedicatorum, circa annum MCCLIV, ad Tartaros & alios barbaros Evangelii promovendi causa profectus, post plurimas calamitates toleratas, crudeli morte interfectus, memoratur in Anno sancto Ordinis Praedicatorum.

Eleonora a Cepeda, Virgo Carmelitana Abulae in Hispania, cum opinione sanctitatis mortua anno 1373 memoratur in sacro Gynaeceio Arturi cum titulo Beatae; quo passim is solet afficere omnes, cum singulari aliqua virtute nota mortuos.

D. Laurentius, Archiepiscopus Bracharensis, Hispaniarum Primas LXXXVI, sepultus anno Domini MCCCLXXXVII, translatus e medio sacelli integer & incorruptus, die 14 Julii MDCLXIII, cum hoc epitaphio in arca marmorea, per crystallas pellucidas, cernitur intra ecclesiam Primatiale, ad latus sacelli ejusdem, quod Regum cognominatur, dexterum. Hoc autem notare hic ex Cardoso placuit; si forte eidem Deo, qui corpus illud per annos 266 tam mirabiliter vividum conservavit & succulentum, ac situnc primum oblisset; novis insuper miraculis dignetur ejus causam promoveri apud Apostolicam Sedem, etque in hoc opere aliquando locum facere; qui nullus commodior ipsi assignaretur, quam hac die inventionis & translationis; quando diem mortis nec vetus quidem Epitaphium indicat, sed solum Aetate MCCCCXXXV, praenotato anno Christi 1397 respondentem.

Antonius Valiotus,) Ordinis Minorum,
Hubertus a Curia, in Gallia) rum, a Calvinian. 1567.) his occisi, refertur in Mar-

Joannes Tudertinus, in Transilvania an. 1603.) ratur in Martyrologio Franciscano Arturi a Monasterio.

Franciscus de Villamizar an. 1209,) viri illustres Or-

Marcus Bergomas in Piceno an. 1383,) dines Mi-

Gabriel ab Aesio 1491,) dinis Minorum

Didacus, Laicus Murcie 1505,) norum

Bernardus a S. Joanne Badojocii 1519,) cum titulo

Alphonsus Marinus in Hispania 1570,) Beatae

Michael Borrasius in Italia 1582,) tituli

Coleta in Germania an. 1273,) inscripti

logio Franciscano Arturi. Sed necdum potuimus asse-

li a

qui

- A** qui ulli coram cultum Ecclesiasticum assignatum aut habitum.
- Antonius a Monte Sicardo, a Patribus Observantibus ad Capucinostantigressus, Macerata anno 1550 mortuus, etiam in dicto Martyrologio cum titulo Beati memoratur.
- D. P.** Fr. Petrus Eremita Augustinianus, Laicus magnæ sanctitatis, sub hoc dumtaxat titulo inscribitur Martyrologio Lusitano, defunctus Combricæ an. 1559; a nobis autem hic commemoratur, quia vitam ejus scripsit Fr. Alexius de Meneses ejusdem Ordinis, ex Archiepiscopo Goano, factus anno 1610 Archiepiscopus Bracarensis: quam vitam pro alio forsitan opere successores nostri optabunt nasci.
- D. P.** Maria, Parmæ ac Placentiæ Princeps, Duci Alexandro Farnesio nupta, etque premortua, an. 1577 & apud Cappuinas sepulta, vitam habet Italice atque Hispanice editam, in qua merito virtutes ejus singulares laudantur, quare etiam a Vasconcello, in descriptione Lusitanie (fuerat enim Emmanuelis I ex filio Eduardo neptis) refertur inter Lusitanas feminas, sanctitate nobiles pag. 527; sed abstinet is a titulo Beate, quem ipsi Arturus in Synæco, liberaliter more suo, decernit.
- B SS.** Marcianus, Nicander & Apollonius referuntur in Ms. Casinensi, & seorsim in aliis. Ast in Martyrologio Romano v Junii.
- SS.** Martha & Maria mulieres indicantur in Menologio Silesti; i Synaxaribus vero & Menais Græcis vi Junii.
- D. P.** Martyres XL Iconii, referuntur a Maurolyco, Galefino, Caniso, Ferrario. Petrus de Natalibus l. i c. 86 numerat XLIV: Acta apocrypha SS. Quirini & Juliane CCCCLV, sed Tharsi passordicunt: agemus nos de CCCIV, Antiochia coronatis, xvi Junii.
- S.** Udalricus, Episcopus & Confessor, indicatur a Bellino, Greveno, Maurolyco, & Molano. Est is Episcopus Augustanus, & colitur iv Julii.
- S.** Procopii, Abbatis in Bohemia, Canonizatio indicatur a Ferrario. De eo agemus iv Julii.
- S.** Petri, Episcopi Anagninensis Canonizatio, a Paschale II facta, indicatur ab Hugone Menardo: at dies natalis est iii Augusti.
- C** Nicomedes Martyr, in vetustis Mediolanensibus Breviario ac Missali, communem hodie habebat cultum, cum S. Quirino; & quidem sic, ut ipsi soli propria esset Præfatio: in recentioribus vero non amplius D invenitur, solumque servata est memoria, pro die quo etiam Romæ colitur, xv Septembris.
- S.** Pipionis Levitæ translatio, apud Belnam in diocesi Senonensi, ut 4 Junii facta celebratur; Depositio autem a Saussay refertur 2 Octob. At Philippus Labbe, tome 1 novæ Bibliothecæ pag. 779 & seq. aliquam vitam edidit, asseritque festum potissimum celebrari 7 ejusdem mensis. Proinde agendum de illo nobis erit die 11 aut vii Octobris.
- Olitha**, Virgo & Martyr, filia Regis Orientalium Saxonum, proponitur a Greveno, Caniso & Geleno; ab aliis etiam 3 hujus. Verum, ut cum monuimus, ab aliis colitur vii Octobris. **D. P.**
- S.** Andreas, Cretensis Archiepiscopus, longo cum Elogio laudatur in Synaxario Ms. nostri Collegii Clavemontani Parisi. Vitam dabimus, juxta Romanum Martyrologium, & Menologium Silesti atque Catalogum Ferrarii xvii Octobris.
- S.** Fidelis Martyris translatio secunda, in propria apud Comenses ecclesia, facta hoc die anno MCCC-LXV recollitur in Martyrologio Comensi Alesii de Tassis; Translatio autem prima xv Junii; at Natalis ipse celebratur xxviii Octobris. **E.**
- Andreas de Perusio**, Ordinis Prædicatorum, Beatus appellatur a Dominico Maria Marchesio in sacro Diario Dominicano ad hunc diem. Ab illis, postquam præclare multa in Italia gesserat, in Orientem, Tartariis Evangelium prædicaturus, cujus causa ab ipsis mortis damnatus atque capite plexus fuit anno 1300. Cur de illo agat die 4 Junii potius quam alio nescit ipse Marchesius. Jacobillus martyrio affectum scribit die 15 Novembris anni prædicti, addens imagines ejus cum radlis circum caput, cum palma martyrii & libro in manu, a multis seculis depictas videri Perusi, in Capitulo, Sacratio, templo & claustra Dominicanorum cum hac subscriptione B. Andreas Catranus Perusinus, fidei ardore succensus in Isauricam Chersones insulam profectus est: mox transmissio Tanai, verbum Dei infidelibus prædicans, variis tormentis ibidem martyrio coronatus anno 1300, multis fulgens miraculis. Hæc, & si quæ ejusmodi alia interim reperiantur, movere poterunt posteros, ut in die martyrii, quem Jacobillus assignat, de illo agant, nempe xxviii Novembris. **II**

DE SANCTO CLATEO

EPISCOPO BRIXIENSI MARTIRE.

Explicantur ejus cultus, ætas, martyrium.

G. H.

I SÆC. **B**rixia, Longobardis urbs Episcopalis, sub dominio Veneto ad Alpium Reticarum radices, quamplurimos recenset Sanctos, partim Martyres, partim Episcopos aliosque, ex quibus ultra triginta hactenus protulimus, aliquos iterum hoc mense relaturi: & ad hunc diem quartum incipimus cum in fatis. Martyrologio Romano, in quo ista leguntur: Brixia S. Clatei Episcopi & Martyris, sub Nerone Imperatore. Petrus Galefinus plura in suo Martyrologio addit his verbis: Mediolani S. Clatei, Episcopi & Martyris. Hic Brixia Episcopus secundus, Anolini Judicis mandato, ab idolorum cultoribus Nerone Imperatore fustibus percussus, demum neci obiectus, coronatur. Quo nonnullis verbis adjunctis referuntur in Martyrologio Britanno Bernardini Rayni: qui & de eodem agit in Cælo Britannæ Ecclesiæ, & ad Martyrologium quamplurimos

allegat qui ejus meminerunt. Apud Ferrarium, in Catalogo Sanctorum Italia, istud parvum elogium habetur:

Clateus, S. Anatalonis Episcopi secundi Mediolanensis discipulus, ab eoque Brixia ordinatus Episcopus, assiduis prædicationibus populum Brixianum magna ex parte ad Christum convertit, doctrinam vitæ exemplo & signis confirmans. Cum autem Viatorem sibi subrogasset, ipse Mediolanum ad Cajum Episcopum Mediolanensem, condiscipulum suum, visendum profectus, ibi jussu Anolini Præfecti tentus, post multa verbera, cum Christo renuntiare nollit, capite truncatus est, Nerone Imperatore, pridie Nonas Junii: cujus corpus Mediolani affervatur. Joannes Franciscus Florentinus in Indice Chronologico Anstisium Brixianorum ait, constantem famam esse, quod sacrum S. Clatei corpus,

Elogium

A pus, ignoto tamen loco, Mediolani adhuc jaceat. Con-
tinentur relati Episcopi Anatalon xxv Septembris,
Viator xiv Decembris, & Cajus xxvii Septembris.

Qui ille
Anulinus
Judeus?

3 Circa Anolinum Judicem aut Praefectum al-
quis scrupulus est, quod Anolinus, Praefectus Praeto-
rio, temporibus Maximiani Imperatoris defecerit
Mediolani, Verona & vicinis locis; ut late deduxi-
mus ad diem xxiii Martii, ad Acta S. Proculi
Episcopi Veronensis: & in Indice sive Idea Romana
Historia, ab Andrea Schotto adjuncta Annalibus Ste-
phani Pigbil, ad ista tempora non reperitur gens seu
familia Anolina. Verum neque omnia tam accurate
fuerunt conscripta, ut non potuerint misse fuisse aliqua
familiae, primo Christi saeculo adhuc minus celebres,
postea clariores facta, quae etiam Romanos Consules de-
derint, ut ad annum CCXCV sub Diocletiano & Ma-
ximiano fuerunt Nummianus Tuscus, & Annius Cor-
nelius Anulinus: neque dicta de etate S. Clatheci,
ex tam longinquo repetita, adeo certa nobis sunt; ut
non potuerit sub Maximiano passus, primum Martyr
factus esse consulis saeculi III & IV; Neronis autem

persecutioni adscriptus, ex sola vetustatis presum-
ptione. AUCT. G.H.

4 De hac persecutione egimus ad Catalogos veteres
Romanorum Pontificum, in Diatriba praefixa ante
totum primum Aprilis ad elogium S. Petri num.
33; ubi docuimus, eam potissimum captam anno
LXIV, atque anno sequente SS. Petrum & Paulum
Apostolos martyrio consecratos: circa quod tempus oportet,
S. Clatheum etiam passum esse, secundum Bri-
xianensem de ordine Episcoporum suorum traditionem,
quam volumus in controversiam vocare, nulla certiori
Chronologia falsi. Fagnus in Annotationibus suis Mis.
ad nos missis, miratur illum, ex tot Sanctis Eccle-
sia istius Episcopis, unicum esse, qui suo sanguine
fidem consignavit, Martyr effectus; eoque magis optan-
dum esset, talem ei palmam certioribus & vetustiori-
bus auctoribus confirmari. Brantius Episcopus Sarzanae
in suo Martyrologio poetico; de Martyrio tacens ista
habet.

Confregit statuas, Clatheo Pastore jubente,
Et Christo nomen Brixia laeta dedit.

B

DE SS. MARTYRIBUS NOVIDUNENSIBUS,

DINOCO, ZOTICO, ATTALO, EUTICO

CAMASO, QUIRINO, JULIA, SATURNINA, GALDUNO,

NINNITA, FORTUNIONE, ET ALIIS XXV.

ITEM CIRINO, EBUSTO, RUSTICO, SILVIO.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

G.H.

IV JUNII

Nomina
varie
scripta.

A Ntiqua Martyrologii Hieronymiani apographa auspi-
cantur hunc diem quartum Junii cum aliqua
differentia circa palaestram Martyrum; nam ab aliis
Ninive, urbs scilicet Assyria; ab aliis Nividunum,
seu Nevidunum, aut Novidunum nominatur. Epten-
nacenae antiquissimum ita incipit. Pridie Nonas Junii.
In Ninive natalis Dinoci, Zotici, Attali, Eutici,
Camasi, Quirinae, Juliae, Saturninae, Galduni,
Ninnitae, Fortunione, & aliorum xxv. In aliis
videlicet Lucensiis duobus, Corbejensi & Blumiano,
omittitur nomen Dinoci. Variat etiam lectio, Amasi,
Quirini, Saturninae & Saturnini: & numerus addi-
tus modo est xxii, modo xxviii, & quandoque so-
lum xx. Rabanus hoc habet: In Ninive Dinoci,
Attali, Camari, Pirinae, loco Quirinae, Juliae. Ms.
Rhenodunense in Suevia & Rhinoviense in Helvetia:
In Ninive Dinocii, Attali, Eutici, Aquilgravenso
ordine inverso sic legitur: In Ninive Dinoci, Zotici,
Attali, Camasi, Juliae, Saturnini. Beda suppositi-
tus: In Ninive Natale Dinocii, Attali, Camarii,
Tyrini, loco Quirini, Juliae. At loco Dinoci legitur
Dieni in Ms. Catalogo, ante opera Isidori, Roma in
Vaticellana Bibliotheca. Interim, omisso Dinoco, ita
habet Uuardus: Noviduno civitate, Zotici, Attali,
Eutychii. Addit Netherus, Cum aliis multis.

Palaestra
Novidu-
num in
Europa;

21 Ms. Atrebatense: Novoduno natale sanctae
Saturninae, Zotici & Eutici. Hinc Saussojus arripuit
occasionem hoc attribuendi Nivernis, cum hoc elogio:
Noviduni, inquit Heduarum, id est Nivernis,
natalis Sanctorum Martyrum Zotici, Attali, Euti-
chii & aliorum multorum, qui fidei Christianae
accusati, non titubantes, sed libere constanterque,
sacratissimam religionem professi, obque hanc con-
fessionem acerbissime cruciati, praclaro certamine
ad aeterna premia pervenerunt. Hac ibi, qua passim
Junii Tomus L

de Martyribus quibuscumque fere dici possunt. Praeter
istam Heduarum civitatem, provincia nunc a se dicta
caput, est nihilominus celebris in Veromanduis, Episco-
patus etiam, vulgo Noyon dicta, ut tacram Novio-
dunum Bituricum, vulgo Neufvy; & aliud Perticensis
provinciae caput, Novigentum recentioribus, vulgo
Nogent. Sed & Mæsia inferior ad Danubium, ubi
nunc Bessarabia dicitur, suum apud Ammianum ac
Ptolemaum Novidunum habet; & Pannonia superior,
alterum ad Savum, Antonino ac Ptolemaeo recensitum, P
in finibus Carnioliae; in qua Pannonia cum Imperato-
res Diocletianus & uterque Maximianus saepe ac diu-
tius fuerint commorati, iuxta Sconlebi aliorumque suspi-
cio est, complures ex his Martyribus, quos vulgaris
opinio Galliae adscribit, Pannoniae relinquendos fuisse.

2 Idem & ego existimo: nihil tamen in particulari
de hic positis definire praesumo; nisi quod eos, in qua-
cumque Europae regione passos potius credam, quam in
Assyria. Etsi enim Ninus, dicta in scripturis Ninive, ^{Assyria}
urbs fuerit flante imperio Assyriorum ampla; cum ipso
tamen excisa penitus, solum nomen retinuit apud poste-
ros; neque tempore Christianae legis ulla fuisse vide-
tur, nisi sub alto forsitan nomine; quemadmodum pars
ejus aliqua fuisse putatur ea, quae hodie Mosol dicitur.
Est autem notatu dignum, quod in omnibus exemplari-
bus, in quibus Novidunum scribitur, Dinocustacean-
tur, & verisimile sit ex his verbis: In Nevidono ci-
vitate, vel Nevidoni civitate (nam & Nevidunum
scribitur & Nividonum, eadem semper significatione;
dum id quod Latine Novum est, Germanis Neu &
Niu pronuntiat, & Dunum id est civitas etiam
Donum vertitur) verisimile, inquam, sit, ei
scriptum pro civitate, legi fecisse in Ninive Dinoci.

4 Relinquimus tamen Dinocum in numero alio-
rum Martyrum, propter exemplariam cum nominan-
tiam

Addendum
ad h.

li 3

tiam

A tium multitudinem. Alia & ipsum omittunt, & recensendo alios nomen Palastra reticent, puta Gellonense perquam vetustum, Ms. Augustanum S. Udalrici, Helveticum S. Galli, & Parisiense Labbet; ubi fit mentio Zotici, Camasi, Quirini, Julii, Saturnini, & in Ms. Lotiensis Saturninæ, Zotici & Euticii: & additur nomen Rustici. In Corbejensi, Rustici & Silvii.

In Epternacensi Cyrini Episcopi, Ebuisti, Rustici D Episcopi: pro nomine autem Cyrini, alibi legitur Cyrci, Cyprini, & Cypriani: omisso etiam titulo Episcopi, quod magis placet, viderique potest ab eo qui ibidem sequitur, a nobis autem pramittitur, Quirino Sabaria passo, acceptum, & ad hanc Novidunensium Martyrum classem male velatum nomen esse.

DE SANCTIS PICTO, ARECIO, DACIANO,

MARTYRIBUS ROMÆ VIA APPIA.

D.P.

Cultus, & Hispanica de loco martyrii figmenta.

*J*am sepius citata vetusta Martyrologii Hieronymiani apographa quatuor, nobis suggerunt hos Martyres istis verbis: Romæ natalis Picti, Arecii, Daciani. In Ms. Casinensi & alio Regina Suecia additur via Appia, & quidem ut legitur in Mss. Tornacensi & Lotiensis, in cimiterio ad Catacumbas, & in Ms. Vaticano S. Petri, dicitur fuisse quarto milliario ab Urbe. De Catacumbis via Appia agit Aringhus lib. 3 Romæ subterranea cap. 12. S. Gregorius lib. 3 epist. 30, secundo milliario easdem collocare videtur; & potuit ibi captum cimiterium ad aliquot porro passum millia extendi. Nomina horum Sanctorum varie scribuntur, Pecti, Pesti; Picti loco Picti, tum Areci, Aregii, Aretii loco Arecii: denique Daciani etiam per litteram t enatur. In Romano Martyrologio referuntur Aretius & Dacianus, Martyres Romæ. At Pictus & Dacianus in Mss. Augustano, Gellonensi, S. Galli & Labbeano.

*D*acianus in Hispania Auctoribus qualibuscumque, si dies hic absque Sancto aliquo Hispano prateriret. Quid mirum? ergo? Hunc S. Dacianum arripuerunt, & Decianum quendam, Martialis poeta amicum, multisque ab eo laudibus celebratum, inventientes, quo apud se nato gloriatur Emerita lib. 1 Epigr. 62; Julianum suum in

pseudo-chronico num. 287 sic scribere fecerunt, Celebratur adhuc memoria S. Daciani seu Deciani, viri philosophi Stoici Emeritensis, quem adeo celebrat Martialis, patii sub Adriano Romæ cum aliis, die iv mensis Junii. Ne autem eboragium desit, addit Tamagus in Martyrologio Hispanico somnium a se sub nomine Auli Hali, quasi Saracenis adhuc dominantibus scribens, carmen ad B. Dacianum Martyrem Emeritensem, quo dicitur ab Evaristo Pontifice vera fidei Christiana dogmata sumpsisse, atque ante cum Martyr ad astra volasse. Cum autem Baronius Evaristi martyrium adscripserit anno CXXI (ego CVIII obuisse censo) arguit ipsum Tamagus, quod tam in Annalibus quam in Notis ad Martyrologium nulla ratione suffultus, aut autographi auctoritate vallatus, ejus martyrium ad tempora Diocletiani rejecit. Interim ipse Pseudo-Julianus commento iulxus, prolixa satis Acta compaginat, ex variis, ut ait: eumque aliquanto succinctior Cardoso in Hagiologio Lusitano sequitur; eo quod Emerita, nunc Castellæ nova accensa civitas, ad Anam fluvium in Extremadura vulgo dicta, Lusitanica sit Plinio & Straboni, multarum urbium conventu juridico celebris olim & Archiepiscopalis civitas; quare eam Lusitaniz caput idem Cardoso in Notis appellat.

DE SS. EXPERGENTO, CHRISTA, ITALIO, PHILIPPO,
RUSTULO, CAMA, JULIA, SATURNINO, EIAGONO,
MOMNA, FORTUNO, CRISCENTIA, JOCUNDIANO,

MARTYRIBUS, IN CILICIA AUT SICILIA.

G.H.

Ex Hieronymiano Martyrologio.

*P*alastra bonum Sanctorum varie signatur. In tribus & principis apographis Martyrologii Hieronymiani indicatur Cilicia, itemque in Ms. Barberiniano. At Sicilia legitur in apographo Corbejensi. Ms. Regina Suecia: In Sicilia SS. Itali, Philippi, Eutici, & aliorum decem. Ex his Euticius referendus videtur ad superiorem classem Martyrum Novidunensium. Notherus ita habet: In Sicilia SS. Expergentii & Christæ Martyrum: & Ms. Richenoviense Expergentum Siciliæ Martyrem memorat. Ex supra indicatis Cama est in solo Epternacensi, & Jocundianus in Corbejensi. In aliis scriptis differt: Pergenti, enim Crastæ seu Christæ, Rustici, Saturninæ, Jecaconi, Monæ seu Menæ legitur. Est ergo in Cilicia, aut

Sicilia natalis Sanctorum Martyrum Expergenti, Christæ, Itali, Philippi, Rustuli, Camæ, Julii Saturnini, Eiagoni, Momnæ, Fortuni, Criscentiæ, Jocundiani.

*O*ctavius Cajetanus noster Tomo 1 de Vitis Sanctorum Sicalorum pag. 123, plures in Sicilia Martyres, incerto xvo loco congerit: & ab illo ad 111 Nonas Junii, Expergentius & Chresta Martyres indicantur: in Animadversionibus autem citatur solus Notherus: sed hic eos habet 11 Nonas Junii, scribitque nomina Expergentii & Christæ. Nomina vero Expergentii aliquibus Expergentiæ, Itali, Rustuli, & Crescentiæ, habentur in Mss. Gellonensi, Augustano, S. Galli, & Labbeano.

D E

DE SS. RUTILO SEU RUSTULO,
ET SOCIIS DUOBUS MARTYRIBUS,

SABARIE IN PANNONIA.

Ex variis Martyrologiis.

G.H.

Concludunt hi Martyres diem presentem in quatuor Bononia in Ecclesia tertii Ordinis Franciscani, dic-
Martyrologii Hieronymiani apographis, ubi ista ta S. Maria a Caritate in via S. Felicis, indicat
habentur; in Sabaria civitate Rutuli seu Rustuli, ad hunc diem Masius in Bononia perlestrata. De illis
cum aliis duobus. Smilia leguntur apud Notkerum & dum amplius nihil dicitur, credimus perquam exigui
Grevenum, atque in Mss. Barberiano, Colontensi S. momenti ipsas esse, nec adeo specialiter coli ut comme-
Maria ad Gradus, aliquo Reginae Succie, & aliis. morari hic debuerint; sicut de aliis similibus jam
In bodierno Martyrologio Romano ita legitur: In Pan- edocti, abstinemus ab inquisitione ulteriori. Quidquid
nonia sanctorum Martyrum Rutili & sociorum. De autem ibi sit, id mediate vel immediate allatum fuisse
Sabarie urbe Pannonia infra agimus ad Vitam S. Quirini. ex Pannonia, non debebat presumi absque probatione
S. Rutili Martyris aliquas Reliquias asseruari aliqua.

DE SANCTIS MARTTRIBUS ÆGYPTIIS,

SOPHIA CUM FILIABUS,

DIBAMONA ET BISTAMONA:

ITEM SANCTO WARSENOPHA ET MATRE EJUS,

Ex Hagiologio Metrico Anonymi Habessinii.

D.P.

Temporibus Hadriani Imperatoris, habuit Urbs Roma
sanctam matrem, Sophiam nomine, cum tri-
bus filiabus Fide, Spe, Charitate: quarum nomina &
cultus inveniantur i Musae, id est xxv Julii, in
Cum Sophia
ejusque
dicitur
filiabus;
Æthiopicis; i Augusti, in Latinis; xvii Septembris, in
Græcis fastis. Habuisse videtur suam quoque Sophiam
Ægyptus, duntum sanctarum filiarum matrem, que-
rum prætulata nomina, cum passa eadem die Warsenopha,
conservant Fasti Habessinorum, a Paulo Poeta
Jacobitico metricè exornati, nobisque Latine communi-
cati a Jobo Ludolfo, Historia Æthiopica illustratione
bene de sacra æque ac profana antiquitate merito.
Straphes ad illas spectantis hanc ex Hagiologio isto
paraphrasim accipe: Saluto Sophiam & filias Diba-
monam ac Bistamonam: quæ consociatæ fuerunt &
convenerunt hodie in martyrio cum Warsenopha
ac Matre ejus, oriunda ex Densa; omnes orans ut
suo me complexu tueantur, ne cadam, sicut gal-
lina colligit pullos suos sub alis suis. Viri an sem-
na nomen sit Warsenopha non distinguere, nisi ad
xxix Abibi xxiii Julii Romani, occurreret Werfa-
nophia præclarus Martyr, cum sociis duobus. Ignobilis
verobecula Densa, quæ, & ubi sita sit, opto discere;
nec enim eam in suo Topographico indice notat Ludol-
fus: qui etiam contentus fuit solam Sophiam cum fi-
liabus & Warsenopha inscribere Fastis Alexandrina
Ecclesiæ a se continatis, omissa matre ejus; fortassis
quia obscurum et aliquid hic erat. Ubi is vel alius
distinctius quid de prædictis Sanctis docere potuerit,
gratanter discemus: interim conjectare licebit, sub Decio
vel Diocletiano ac Maximiano, vel denique sub Galerio
Maximiano contigisse omnium passionem.

DE SANCTO QUIRINO,

MARTTRE TIBURE IN LATIO.

Sylloge de ejus cultu & conditione.

G.H.

Tibur, vulgo Tivoli, urbs antiqua Latii, nunc
Campania Romana, in diocesi Pontificia, xvi
millibus passuum Roma distans, inter alios sanctos
colit S. Quirinum, ab alio S. Quirino Episcopo &
Martyre, de quo infra agimus cum Martyrologio Ro-
mano, diversam, & in eodem bis verbis prolatum:
Memoria
in capite
Tibure, S. Quirini Martyris. Ubi annotat Baronius:
Hujus corpus (ut accepimus ex veterrimis monu-
mentis Ecclesiæ Tiburtinæ) ibi reconditum habe-
tur in basilica S. Laurentii, sub altari sanctissimi
Salvatoris. Eadem fere repetit Ferrarius in Catalogo
Sanctorum Italiae, addens; ubi & quo genere mar-
tyrii coronatus fuerit, neminem docere; ac deinde
annotans: In indice seu tabula Sanctorum, qui Ti-
bure coluntur, ad nos inde transmissa, Quirinus,
non Martyr, sed Confessor annotatur ad diem v
Junii. Cujus corpus aliunde asportatum (non enim
Tiburinus fuit) in Cathedrali Ecclesia sub titulo
Salvatoris conditum est. Antea idem Ferrarius, in
Nova Topographia ad Martyrologium Romanum; cum
Baronio scripserat, corpus haberi in ecclesia S. Lau-
rentii sub Majori altari sanctissimi Salvatoris: quæ
inter se non videntur convenire.
Utrum autem seipsum cum Barone Ferrarius cor-
rectum voluerit, in isto annis quatuor post Topogra-
phiam edito Catalogo; an vero per oscitantiam, sic festi-
nanti ignoscendum, nomina commutaverit; nesciremus
divinare, nisi Ughellus, Tomo i Italia sacra, in
Episco-

AUCT. G.H. *Episcopis Tiburtinis offerret, templum Herculis aut maximam partem ejus, Constantini Imperatoris temporibus, in D. Laurentii honorem Christiano ritu in Ecclesiam Cathedralem dicatum fuisse. Ne autem de altari S. Salvatoris dubitemus, addit idem Ughellus, in Tiburtina Cathedrali ossa S. Quirini Sacerdotis conquirere, in eaque olim a Simplicio Tiburtino, Pontifice Summo, reconditam fuisse Salvatoris nostri Jesu Christi imaginem, a Divo Luca Evangelista depictam. Et postea; In magna esse eam effigiem apud Tiburtinos religione: ad quam asservendam, Gregorii IX temporibus sacellum excitavit, quod ab eodem Pontifice consecratum est, in eoque sacra Quirini Sacerdotis ipsa reposita fuerunt, de quibus inscriptio ibidem haec: Christo Servatori, memorizque perenni. Hoc in sacello Salvatoris nostri effigies, a D. Luca depicta, veneratione tam debita quam devota custoditur; in eodemque corpus B. Quirini servatur: cujus praeter cetera memoria cernitur in lapide, in ingressu a dextris. Huc tamen mulieribus ingredi nefas est, nisi unico die dedicationis dumtaxat ejusdem; quod*

intro sacellum S. Salvatoris.

a Gregorio IX consecratum extitit, anno a Dei-
parz Virginis partu MCCXXXIV, xvii Kalendas
Julii. Haec ibi. *Bruttus Episcopus Saxina hoc versu honoravit Quirinum istum:*

Ob spectas statuas caeli Veneranda Quirini
Herculeum Tibur Martyris ossa colit.

3 *Ecce, qui in inscriptione Quirinus solus appellatur; ab Ughello Sacerdos habetur, & apud Ferrarium Confessor: qui tamen ab ipso cum Martyrologio Romano praetitulatur Martyr: quod & nos cum Baronio facimus, dubium ipsum Tiburtinis eruditis solvendum relinquentes.*

4 *Si Ughellus Sacerdoti titulum vetustiori probaret argumento, possemus suspicari, hunc illum esse, quem cum titulo Episcopi (antiquioribus enim idem sunt Sacerdos & Episcopus) & sub nomine Cirini, una cum Ebusio & Rustico, similiter Episcopo, refert Martyrologium Hieronymianum supra post Novitaneenses Martyres; facile enim istuc potuit, nomen loci, Tibur, excidisse: & Tiburtini Episcopi omnes noscunt, usque ad Paulum S. Damaso adversatum in schismate Urbsiceni, anno CCCLXVI.*

Sacerdos, Martyr, an Confessor, incertum.

DE S. QUIRINO MARTYRE

EPISCOPO SISICIAE IN PANNONIA.

COMMENTARIUS PRAEVIUS.

D.P.

Antiquissima Acta, Corpus Romam translatum, indeque a variis possideri assertum.

SUB GALERIO

In Pannonia Christum crucifixum, mortuum, sepultum

Quo loco in Sacrum Pannoniae fluvium Colapis in-
fuit, Sisicia est, civitas olim Episcopalis, nunc
Seseg dicta, ac media fere inter Carlostadium
Windorum, & Zagabiam Hungarorum civitates. In hac,
Diocletiano ac Maximiano imperantibus, & fidei Christi-
anum nequidquam extirpare conantibus; eandem fru-
strum praedicavit, primus fortassis, solus certe notus,
Episcopus Quirinus; eandemque fidem ibidem generose
est confessus, sub tyrannide Galerii Maximiani, socerum
Diocletianum imitatus; postquam priores, Christianae
erae anno CCCV, ultro purpuram deposuerant. Saba-
riam deinde trans Arrhabonem idem Sanctus gloriosa
morte; ac paulo ulterius versus Aquilonem Scarabati-
am; Pannoniae superioris similiter civitates, Austria
propinquiores, sepultura sua cunctaque corporis consecra-
vit.

Acta vetustissima huc dantur

a Acta vetustissima, & Magni Constantini aetate ex
Proconsularibus monumentis scripta, exhibuerunt typis
excusa, ante annos quidem ducentos, Joannes Mambrit-
ius; ante centum vero Laurentius Surius. Sic autem
edita, cum Ms. Codice Vaticano, numerum 1191 prae-
ferente, nec diu post Innocentii II aetatem scripto, con-
tulit, ejusdem Bibliothecae Custos primarius, simul &
Basilicae Canonici, Emmanuel Schelstraten, ac vari-
antes a Mambritio lectiones annotavit. Surius illa se
profuerit habuisse ex quodam egregio Ms. Codice, ad-
dens; Auctoris nomen non adest ibi (ut in nullis an-
tiquis Passionibus, inter sacra recitandis, solebat) sed
est historia graviter conscripta, atque antiqua sa-
ne, ut equidem arbitror. Hanc certe habuit proba-
bitque S. Hieronymus, in additionibus Eusebiano
Chronico interpositis, utpote non solum Interpretis, sed
& scriptoris officio (sicut praefatur) functus; & non-
nulla, quae intermissa videbantur, adjiciens. Ejus ad
annum Domini CCCX; ex hisce Actis desumpta ver-
ba, sic sonant: Quirinus, Episcopus Sisicianus, pro
Christo gloriose interficitur: nam manuali mola
ad collum ligata, e ponte praecipitatus in fluvium

(scilicet Sabarim, Arrhabonem max influxurum) diu-
tissime supernavit; & cum spectantibus colloca-
tus, ne suo terrentur exemplo; vix, orans ut
mergeretur, obdormit. Eodem tempore quo in Pala-
stina Hieronymus, in Hispania scribens ac florens Pru-
dentius, libro xi. Hymno vii, illa ipsa
Acta digna censuit quae versu redderet: quod ejus Poe-
ma, ex novissima Danielis Helesii recognitione, da-
mus post Acta praeaudata; quorum utinam plura Mss.
exempla invenire nobis contigisset, ad supplendas quo-
rundam verborum defectus, Mambritio & Surio com-
munes, adeoque vetustos etiam ipsos: nunc conjecturis
uti subinde cogor.

3 Eorum Actorum diversa compendia inventimus
& descriptimus, sed hic non putavimus referenda, Transla-
fontem nacti, nisi quatenus agunt de corporis sacri tum ad
translatione: de qua ad calcom veterum Actorum, sic Catacumbas
posterius adscriptum legitur. Facta autem incurso-
ne barbarorum in patres Pannoniae, populus Chri-
stianus de Scarabateni urbe fugiens, sanctum cor-
pus Quirini Episcopi & Martyris afferentes, secum
deduxerunt: quem sepelierunt in lo-
co qui dicitur Catacumbas. Possumus id de popula-
tione illa intelligere, qua per Europam grassatos Go-
thos anno CCCXCV sic scribit Claudianus, lib. 2 in
Rufinum, cladi auctorem & proditorem imperii, Versu
36 & seqq.

Corpus Romae Translatum ad Catacumbas

anno 395: similiter

Acta S. Hieronymo

Gethicis Europa exterris
Ludibrio praedaeque datur, frondentis ad usque
Dalmatiae fines. Omnis qua nobile Ponti
Aequor, & Hadriacas tellus interjacet undas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis....
Thessalus audet ager, reticet pastore fugato
Pellion, Aemathias ignis populatur aristas.
Jam plaga Pannoniae, miserandaque moenia Thracum,
Arvaque Myforum; jam nulli flebile damnum:
Sed cursus solennis erat campusque furori
Expositus, sensumque malis detraxerat usus.

4 Prae-

A 4 *Prænotatorum compendiorum unum, quod, ex Prudentio fere acceptum, Basilica S. Mariæ trans Tiberim, die festo S. Quirini, trium Lectionum vicem præbens, ultimam ita fuit: Romam deinde ad Catacumbas delatum, postremo ab Innocentio Papa II in ecclesia S. Mariæ trans Tiberim repositum est, quæ multis latinis explicantur in Ms. Vatic. quod vel hinc patet, olim fuisse istius Ecclesiæ. Restauravit hanc Innocentius iste anno MCXL, quando Octavius Panchrolus ait, sub altare Majus ab eo collocata esse corpora SS. Cornelii Papæ & Quirini Episcopi Martyris, a Catacumbis sumpta; ultimi autem Caput donatum fuisse ecclesiæ S. Mariæ in Campo Martio. Hujus secunda Translationis cum nulla sint mentio in Codice quo usus sumus est, scimus prænotatum additamentum veteri ex Pannonia una cum corpore allato contentum, accessisse, ante Innocentii II aetatem, fortassis etiam diu, & seculo v vel vi. Interim aliud compendium, quod similiter in tres divisum Lectiones Ecclesiæ Aquilejensi servit, refert quod uno ante Innocentium seculo eidem Ecclesiæ corpus concessum sit, his verbis: Demum Popponi Basiario, Patriarchæ Aquilejensi, qui Pontifex maximus creatus, dictus est Gelasius II, concessum a Joanne XIX, & in basilica Aquilejensi, ab eodem Poppone ædificata, conditum est, ubi nunc asservatur & colitur.*

B 5 Numerant Aquilejenses Episcopos suos primos, hoc ordine: S. Marcus Evangelista, S. Hermagoras, S. Helarus, S. Chrysogonus, S. Quirinus; & hunc credentes esse ipsum, quem Siscia passum hodie colimus, de ejus utrobique Episcopatu successore gesto, primam texunt Lectionem. Sed uti errare istos in Chrysogono constat, dum credunt esse hujus nominis Martyrem, qui Aquilejæ passus colitur xxiv Novembris; ita veretur ne similiter erraverint in Quirino, duosque in unum confuderint; & quoniam Siscienfis Episcopi corpus Romam translatum fuisse indubitanter credebatur, consequens esse putaverint, ut illud Poppo suus inde accepit a Joanne XIX, tempore ejusdem Popponis universam Ecclesiam gubernante, ab anno MXXIV ad MXXXIII. Sed in his omnibus tanto minor nobis est Lectionum istarum auctoritas, quanto ignorantior etiam in rebus domesticis probatur fuisse auctor, qui Poppo nem Brixientem, anno MXLVIII creatum Gelasium Papam II, potuit cum Aquilejensi ejusdem nominis ac temporis Patriarcha confundere; & ex Galerio Imperatore, facere Galerium Præsidem, loco Maximi. Fieri ergo potest, ut quæ Aquilejæ aut habebantur olim, aut habentur etiam nunc S. Quirini Reliquiæ; ubi illi magis propriae sint quam sciat ipsa; domique inventæ, non aliunde allatæ.

C 6 Rudolfus Presbyter, in *Vita B. Rabani Mauri, Moguntini Archiepiscopi*, Magistri sui, 14 Februarii ab Henschenio illustrata, n. 3, enumerans Reliquias, anno DCCCXXXVIII Roma allatas in Alemanniam; primo loco ponit, Ossa S. Quirini; eundem esse supponens, qui in Siscia Pannoniarum oppido Episcopus ligata ad collum mola, præcipitatus est. Idem de similitis nomenclatura Reliquiis erodunt Mediolanenses: ex quorum sensu, Actis a se editis hæc subtexunt Mombritius: Postea per Dominum piissimum Angilbertum, venerabilem Archiepiscopum Mediolanensem, deportatus Quirinus, & honorifice apud monasterium B. Levitæ Vincentii, simul cum S. Nicomede Presbytero, summa cum reverentia est reconditus: quæ etiam Barontius in Notis ad hunc diem descripsit. Gelasius, in similibus suis Annotatis, ex litteris Pontificiis & Litanis Ambrosianis quæ allegat, idem videtur velle probare. Sed ejusmodi litteras inveniri ætatem gauderemus, certius forte docerent illis verene translatio talis facta sit sub Angilberto, cujus

nominis vel unum vel duos Ecclesia ista habuit ab anno DCCCXXII usque ad DCCCLX; an vero sub RE Heriberto, uti legitur in Breviario Mediolanensi ad D. P. hunc diem, cui Castillonæus & Ughellus inherens: is autem Carbedram obtinuit ab anno MXVIII ad MXLV. Idem Castillonæus duo Mss. Martyrologia Usuardi allegat, quibus additum sit, Cujus corpus tandem translatum est in ecclesiam S. Vincentii, pro eo quod Netherus, Auctor Florarii, & alii nonnulli habent, Cujus Reliquiæ translatae sunt Romam & posita ad Catacumbas. Interim de hujus quoque S. Quirini Episcopatu, genere, loco, tempore Martyrii, suspendimus judicium; scilicet, quam multi tum Romæ tum alibi fuerint hujus nominis Martyres, cum solus Asartius tres nobis profert dis quarta, duodecima, & trigesima: quæ autem de Reliquiis ejus multa hic dici ex Castillonæo possent, discernimus ad xv Septembris, quo colitur S. Nicomedes Presbyter. Diversum quoque possumus cum credere, quem Ferrarius dicit Tibure soli v Junii, ubi corpus ibi servatum.

7 Siscianum de quo agimus, Episcopum, exhibet nobis vetustissimum Hieronymianum Martyrologium, in Hieron. apographis Lucensibus duobus, Corbejensique ac Blumiano, his verbis: In Sabaria civitate, Quirini. Nec dissente ceteris antiquis Epternacense, cum transcato licet nomine, scribit: In Saba civitate Pannoniæ: sed in istis omnibus deest titulus Episcopi, per errorem additus Cyrino & Rustico immediate prægressis, & supra per nos relatis ad classem Nevidanensem Martyrum, forte in eadem Pannonia passorum. Tacent de illo Beda & Florus, unde intelligitur, prælaudata Acta ad eorum notitiam non perventisse, ut Natalem ejus designarent, quem alias non poterant ignorasse laudatum a S. Hieronymo in Chronico. Primus Usuardus ea Acta natus, diem hunc sic auspiciatus est. 11 Nonas Junii. Apud Illiricum, civitate Siscia, catalis B. Quirini Episcopi, qui pro fide Christi (ut Prudentius scribit) ligato ad manum molari saxo, in flumen præcipitatus; & cetera ex Hieronymo, sed qui manulem molam ad collum ligatam scribit; quod aliter apud Prudentium exaggerans Martyr, cum collo, inquit, scopulum traham. Eundem errorem, adeoque ex eodem fonte haustum, in Adone vident; aliter autem secuti sunt Netherus, Florarius auctor, Doctrinale Clericorum, Maurolycus, Bellinus, & alii: sed correxerunt eos Galestinus, & Galestinum, aut potius ipsa Acta, Hieronymumque & Prudentium hoc loco secuti, F. Romani Martyrologii Revisores, ligato ad collum saxo præcipitatum, scripserunt, sicut hodiecum legitur.

ACTA VETUSTISSIMA

Ex editionibus Mombritii & Serii, cum Ms. Vaticano cod. 1191 collatis.

CUM mundi istius Principes ad cruciandas animas diabolus commovisset, & ubique Domini Ecclesias diversis persecutionum tempestatibus ventilaret; suscitatis Regum amicis, per quos amplius adversus Dei populum prælia commoverat, agebat quotidie suæ incrementa sævitæ. **b** Premen- **b** In dira persecutione Diocletiani- **b** tibus itaque Maximiani Imperatoris legibus, Christianus infestabatur exercitus: per Illyricum vero Diocletianus sacrilegis præceptis in Christi populum hostiliter sæviebat, addito tyrannidi suæ alio Maximiano & in regno particeps, qui & suam rabiem & Diocletiani, per omnem Illyricum ostenderet. Fere tamen ad omnes provinciarum Judices nefandorum Principum sacrilegi apices mittebantur, ut in templis daemonum immolare cogerent Christianos; Christi ecclesiæ clauderentur; Christi Sacerdotes & ministri ut parerent legibus publicis, & confirentur

EX MISS rentur deos esse: quibus si thura nolint accendere, suppliciiis diversis & mortui subjacerent.

2 Inter multos autem, qui in Christi exercitu triumphabant, B. Quirinus Episcopus Siscianus a Maximo d. Præsides iussus est comprehendi. Quem cum studiose quærerent, & beatus id sensit Episcopus, egressus est a civitate: & fugiens comprehensus est & deductus. Cumque a Maximo Præsides interrogaretur, quo fugeret; Quirinus Episcopus respondit: Non fugiebam, sed iussum Domini mei faciebam: scriptum nobis est: Si vos persequentur in una civitate, fugite in aliam. Maximus Præsides dixit: Quis hoc præcepit? Quirinus Episcopus respondit: Christus, qui verus est Deus. Maximus dixit: Et nescis, quia ubique te Imperatorum præcepta poterant invenire; & hic quem dicis Deum verum, comprehenso tibi subvenire non poterat; sicut & modo fugiens comprehensus es & deductus? Quirinus Episcopus respondit: Semper nobiscum est, & ubique fuerimus, Dominus quem colimus subvenire potest: & modo, cum apprehensus essem, mecum erat, & hic mecum est, confortans me, & ipse de meo ore tibi respondet. Maximus dixit: Multa loqueris, & loquendo magnorum Regum instituta differs. Lege ergo divinos apices, & sic quod iussum est. Quirinus Episcopus respondit: Ego Imperatorum tuorum iussionem non audio, quia sacrilega est, & contra Dei præcepta jubet servos Christi diis vestris immolare, quibus ego non servio, quia nihil sunt. Deus autem meus, cui servio, ipse est in celo & in terra & in mari. Ipse est in omni loco: omnibus autem superior, quia intra se continet omnia: quoniam per ipsum cuncta facta sunt, & in ipso constant universa.

3 Maximus dixit: Per nimium tempus vivendo, quasdam fabulas didicisti: supponuntur tibi thura, & discere Deos esse quos nescis: non parvum consecutus es munus intelligentiæ, si præceptis obediens esse volueris. Quod si ipse tibi non suaseris, ut devotus appareas; cognosce te subijciendum diversis injuriis, etiam morte terribili vitam tuam finendam. Quirinus Episcopus respondit: Injurias quas mihi minaris, gloriam puto; & promissa mors, si merer, vitam dabit æternam. Propterea Deo meo devotus esse cupio, non Regibus tuis: neque enim deos credo esse, qui non sunt; & aris dæmonum thura non pono, quia scio aram esse Dei mei, in qua apta ei sacrificia boni odoris incendi. Maximus dixit: Video, quia te insania cogit ad mortem: sacrificia diis. Quirinus Episcopus respondit: Non sacrificio dæmonibus, quia scriptum est, Omnes dii gentium dæmonia; &, Qui sacrificant diis, eradicabuntur. Tunc Maximus Præsides iussit eum fustibus caedi, cui & dixit: Respice & agnosce potentes esse deos, quibus Romanorum servit imperium. Propter quod consentiens, eris sacerdos magno deo Jovi: alioquin ad Amantium Præsides primæ f. Pannoniæ dirigeris, a quo dignam mortis sententiam excipias. Ergo ab ultitia tua reversus, acquiesce. Quirinus Episcopus respondit: Vere modo Sacerdotio fungor, vere modo Sacerdos effectus sum, si me ipsum Deo vero sacrificium obtulero. Et hoc, quod corpus meum cæsum est, delector, nullum sentiens dolorem: ideoque offero me majoribus suppliciis, ut me quibus præpositus fui in hac vita, sequantur ad illam æternam vitam, ad quam per huiusmodi iter facile pervenitur.

4 Maximus Præsides dixit: Claudatur in carcere, & gravetur catenis, donec superatus efficiatur. Quirinus Episcopus respondit: Non expavescō carcerem credens Deum meum mecum esse in carcere, qui semper est cum suis cultoribus. Cumque

ligatus fuisset, recluditur in carcerem Quirinus Episcopus, & mittens se in orationem, dixit: Gratiarum tibi Domine, quia propter te hæc mihi illatæ sunt contumeliæ: & rogo, ut qui in hoc carcere detinentur, sentiant me cultorem veri Dei esse; & credant, quia non est alius Deus, nisi tu. Media autem nocte apparuit splendor magnus in carcere: quem cum vidisset Marcellus custos & personarum, aperuit carcerem, & prostravit se ad pedes B. Quirini Episcopi, dicens cum lacrimis: Ora pro me Dominum, quia credo non esse alium Deum, nisi quem tu colis. Multum autem hortatus est eum beatus Episcopus, & consignavit eum in nomine Domini nostri Jesu Christi.

5 Post triduum autem Maximus Quirinum Episcopum iussit ad Amantium Præsides ad primam Pannoniam duci, ut pro contumacia, quam in leges Imperatorum exhibuerat, ultimam sententiam sustineret. Cumque deductus fuisset B. Quirinus ad primam Pannoniam, (siquidem ad ripam Danubii per singulas civitates victus catenis ductus est) Amantio eodem die revertente de civitate i. Scabariensi offerretur ei B. Quirinus Episcopus: quem Præsides ad urbem R. Sabariensem ad audiendum censuit repedari. Tunc ingredienti ad S. Quirinum Episcopum Christianæ mulieres, cibum potumque obtulerunt ei. Quarum fidem intuens beatus Episcopus, dum ea quæ offerunt benedixit, catenarum quibus ligatæ manus ejus & pedes fuerant, ceciderunt. Accepta igitur esca, regressis mulieribus, hi qui eum custodiebant, Sabariam duxerunt. Quem Præsides Amantius per officium suum offerri sibi iussit in theatro. Qui cum oblatus fuisset, Amantius Præsides dixit: Requiro te, si ea quæ i. in Siscia apud juridicum Maximum gesta monstrantur, vera sunt. Quirinus Episcopus respondit: Apud Sisciam verum Deum confessus sum. Ipsum semper colui, ipsum corde teneo: nec me ab eodem, qui unus Deus & verus est, homo poterit separare. Amantius Præsides dixit: Ætatem tuam dolemus maculari verberibus: tamen sensum tuum optamus emendare sermonibus, & præmio promissæ vitæ corrigere, ut reliquum senectutis tuæ tempus juxta legum Imperialium sanctionem diis serviens perfruaris. B. Quirinus Episcopus dixit: Quid de ætate dubitas, quam fides inviolata reddere potest omnibus suppliciis fortiores? Nec tormentis frangitur mea confessio, nec vitæ præsentis delatione corrigitur, nec timore mortis, quamvis acerbæ, mentis meæ soliditas perturbatur.

6 Amantius Præsides dicit: Cur instantes ad mortem, ut diis Romani Imperii appareas indevotus, & contra humanum morem vitam tibi eligas denegandam; dum hi qui evadere mortem cupiunt, negando quæ gesserunt, tormenta deludunt? Tu autem ducis vitæ tuæ dulcedinem in odiosam, & festinus curris ad mortem, Imperatoribus contradicis. Propter quod adhuc te hortamur, ut vivas, & vitam tuam redimas, & cultorem te legum Romanorum exhibeas. Quirinus Episcopus dixit: Allocutio ista forte flectat animos pueriles, qui longioris vitæ spatia suspirant: ego autem didici a Deo meo, ut debeam ad illam vitam pervenire, quæ post mortem mortis intercessione non clauditur; & ideo ad temporalem hujus vitæ terminum fidelis accedo. Non enim similis sum noxiorum, sicut potestas tua loquitur: illi enim, dum vivere cupiunt, negando Deum vere moriuntur. Ego autem ad æternitatem vitæ consistendo pervenio; nec vestris legibus acquiesco, quia Christi Dei mei legitima, quæ fidelibus prædicavi, custodio. Amantius Præsides dixit: Diu te ad obedientiam regaliū præceptorum inclinare volui

A voluimus, sed quia rigore mentis domari non potuisti, eris in exemplum omnium Christianorum, ut formam tuam mortis, qui vivere cupiant, expavescant.

7 Tunc inter ceteras, quas pertulit, passiones, *Ligatus ad collum* iussit sancto Dei Sacerdoti vel famulo molam ad collum ligari, & in fluvii Sibaridis undas demergi. Cumque de ponte precipitatus fuisset in fluvium, & diutissime supernataret, & cum spectantibus locutus esset, ne suo terrentur exemplo, & vix orans ut mergeretur obrinuit. Cujus corpus non longe ab eodem loco, ubi demersum fuerat, inventum est: ubi etiam locus orationis habetur. Sed ipsum sanctum corpus in basilica ad Scarabatensem portam est depositum, ubi major est pro meritis ejus frequentia procedendi. Passus est B. Quirinus Episcopus Siscianus, Martyr Christi, sub die pridie Nonarum Juniarum: & coronatus est a Domino nostro. Jesu Christo, cui honor & gloria & potestas in secula seculorum. Amen. p

8 Facta autem incurusione Barbarorum in partes Pannoniae, populus Christianus de Scarabateni urbe Romam fugiens, sanctum corpus Quirini Episcopi & Martyris asserentes, secum deduxerunt. Quem via Appia milliario tertio & sepelierunt in basilica Apostolorum Petri & Pauli, ubi aliquando jacuerunt, & ubi S. Sebastianus Martyr Christi requiescit, in loco qui dicitur a Ciracumbas: edificantes nomini ejus dignam & ecclesiam: & ibique Venerabile corpus ejus diu latuit: sed Spiritu sancto disponente, qui non patitur Sanctorum suorum gloriam occultari, tempore Innocentii II Papae, Ecclesiae S. Mariae trans Tiberim fundentis oleum fundatoris, quando eadem ecclesia fabricabatur, eodem Spiritu sancto inspirante, consilio & mandato ejusdem Pontificis ac totius Romanae Ecclesiae, Clerici S. Mariae cum magna reverentia levaverunt pretiosissimum Corpus gloriosissimi Quirini Episcopi & Martyris, de eodem loco: quod cum timore Dei detulerunt in praedictam Ecclesiam S. Mariae trans Tiberim; ac cum hymnis & orationibus, in majori altari ejusdem ecclesiae recondiderunt] ubi praestantur beneficia ejus usque in hodiernum diem.

ANNOTATA D. P.

- C a Ita etiam Ms. Vatic. Mombrilius, regnorum.
b Idem, prementibus; Surtus, pari mente; malo, prementibus. Vat. pertinens, (lege perimens) Maximianus Imperatoris legibus Christianos.
c Omnino credebam librarii excidisse praenomen Galerii: cum superius absolute nominetur Maximianus, Diocletiani Collega in Imperio, atque adeo hujus generum videretur Auctor debuisse ac voluisse saltem sic ab altero distinguere: sed ad veram lectionem inventendam juvit Ms. Vatic. ubi legebatur alio Maximiano scilicet Galerio. Fuit autem Galerius Maximianus, Caesar dictus an. 291; & ab anno 305 ad 311, partim solus, partim cum aliis imperavit, ad extremum fere spiritum persequens Christianos, ubicumque erat & dominabatur,
d Simili modo sub Diocletiano Praefes Maximus nominatur, Ancyra, in Vita S. Clementis Ancyran, 23 Januarii; in Phantasia, aut Bithynia, ad Acta S. Anania & sociorum, 25 Februarii; in Cilicia, in Vita S. Calliopoli 7 Aprilis & alibi.
e Surtus, diffamaveris.
f Prima Pannonia, passim Pannonia superior, ubi nunc bona pars Hungaria inferioris, cum parte Austriae Styriaeque &c.
g Personarum: Ita concorditer Mombrilius atque Surtus: vix tamen dubitare possum, quin legi debeat,

Personatum; referendum ad aliquid elapsum librarii: *REMS.* quo per conjecturam restituito, hic sensus repraesentetur; Apparuit splendor magnus in carcere, [et omnes plagae Quirini Episcopi sanatae sunt] quem cum vidisset Marcellus Custos personatum.

h Mombrilius atque Surtus ob scurrilissimum sensum, ex inutili verborum quorundam replicatione, clarum nobis fecit Ms. Vatic. & brevi parentesi includenda docuit, quae illic perturbata omnino erant.

i Corrige Scarabateni: Mombrilius Scarabatenensi, Surtus Scarabateni & Scarabateni: est autem Scarabantia, Cluverio Sopron, Lazio & aliis Scapting, inter Sopronium jam dictum & fluvium Arrabonem: per quem si ad Danubium descendit Amanius, eique per eundem Danubium obviam ductus Sanctus applicabatur ad plures in ripa civitates; oportet ut concepiamus illum 100 fere passuum millia terrestri emensum itinere, ut Siscia missus ripam attingeret circa Budam; sursum autem attractum usque ad Arrabonis ostia, ad quae nunc sita est Comorra.

k Sabaria, Germanis Strain am Angers, ubi Severus creatus Imperator: distat autem Scarabantia solum 20 p. m. *E*

l Ita Mombrilius, & apte ad id quod sequitur. Vat. in Sirenia. Sur. in tua superbia.

m Surtus inepte, seniles.

n Ita Ms. Vatic. & sic omnino legendum puto, licet impressa habeant, dicis otiosam.

o En tibi ipsissima Hieronymi verba, quae minus dubites, an hac ordinaria Acta sint.

p Quae sequuntur posterioris scriptoris additamentum sunt, Romae factum.

q S. Gregorius Ep. 30 lib. 3 Constantinum Augustum asserit, ad secundum Urbis milliarium, ad Ciracumbas, collata corpora Apostolorum.

r Ms. Vatic. Catanympas.

s Hujus Ecclesiae vel potius Oratorii intra Basilicam hic nominatam nulla, quod equidem sciam, vel apud Anastasium mentio invenitur; ut diu ante ejus aetatem esse verosimiliter deserit. Basilica autem jam dicta nunc vocatur S. Sebastiani extra muros.

t Quae hic addit Mombrilius, desunt autem in Surtus, de translatione Mediolanum, supra retulimus, distulimusque ad 13 Septembris, ubi agitur de S. Nicomede Presbytero, cujus ossa pretenduntur, cum ossibus S. Quirini, Roma Mediolanum allata fuisse. Ms. Vaticanum subjungit sequentia [] inclusa & relata digna. *F*
u Nota quod necdum dicantur Canonici: atque inde intellige haud inepte credi, hoc Additamentum, factum haud diu post praedictam translationem ac restorationem loci; in quo qui dicunt ab initio fuisse Canonicos, quibus Regulares substituerit Gregorius IV an. 827 (ut est apud Pancrollum) gratis ista dicunt; constat autem Clericis successisse Sanctimentales, quibus anno 1213 alio translatis, Collegiatam fecit Calixtus II.

HYMNUS PRUDENTII

Ex editione & correctione Danielis Heinsii.

INSIGNEM meritis * virum
Quirinum, placitum Deo,
Urbis moenia Sisciae,
Concessum sibi Martirem,
Complexu patrio sovent.
Hic sub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur Catholicam fidem
Illustrasse per exitum.

* meriti

sub Galerio Sisciae capto,

Non

A Non illum gladii,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluvialibus
Gurges dum rapit, abluunt.
Nil refert, vitreo æquore,
An de flumine sanguinis
Tingat passio Martyrem:
Æque gloria provenit.
Fluctu quolibet uvida.

E pontis
cruditur in
flumen sicut
sanctus,
nec potest
mergi:

Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Episcopus
In præceptis fluvio datur,
Suspendum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Dejectum, placidissimo
Amnis vortice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,
Miris vasta natatibus
Saxi pondera sustinens.

Spectant eminus e solo
Doctorem * pavidæ greges:
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine sepserat.

B Sed Quirinus ut eminens
Os circumtulit; heu! suo
Exemplo * trepidos videt:
Nil ipse proprii memor
Inter stagna periculi:

sed super-
natant
certissime
piscines:

Confirmat pia pectora,
Verbis * mirificis rogans,
Ne quem talia terreat;
Neu constans titubet fides,
Aut poenam putet emori.

Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vadis;
Nec substrata profunditas
Saxoque, & laqueo, & viro,
Audet sponte dehiscere.

* Ductorem

* exemplo

* multis

Sensit Martyr Episcopus,
Jam partem sibi præcipi
Palmam mortis & exitus,
Assensumque negarier
Æterni ad solium Patris.

Jesu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc est insolita aut nova,
Calcere & fremitum maris,
Prona & flumina sistere.

Scimus discipulum Petrum,
Cum vestigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ subsidio tuæ
Subjecisse salum solo.

Jordanem quoque novimus
Tortis * vorticibus vagum,
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluus retro
Confugisse meatibus.

Hæc miracula sunt tuæ
Virtutis, Domine, ut modo
Suspendat, leve prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo scopulum traham.

Jam plenus titulus tui est
Jam * vis prodita nominis,
Qua gentilis habet stupor,
Absolvas, precor, optime,
Hujus nunc animæ moras.

Quid possis, probat amicus,
Qui vestat silicem, liquor.
Hoc jam quod superest, cedo,
Quo nil est pretiosius,
Pro te Christe, Deus, mori.

Orantem, simul halitus,
Et vox deserit, & calor:
Scandit spiritus ardua:
Fit pondus grave saxum;
Corpus suscipiunt aquæ.

D

oratur ut
mergi
possit

* vorticibus

E

* &

& mori
aut,

DE SANCTO METROPHANE

EPISCOPO CONSTANTINOPOLITANO,

C

COMMENTARIUS HISTORICUS.

C. I.

§. I Cultus apud Græcos & Latinos. Qualia de eo habeantur Acta.

F

CIRCA A.
CCCXXV.

Memoria
ejus in
Fastis
Græcorum:

Quam constat de veneratione publica, per ecclesias
olim & nunc adhibita S. Metrophani; tam
non constat de plerisque aliis rebus, ad ipsum
spectantibus; puta de origine ac familia ejus Imperato-
ria, de tempore ac fine Episcopatus, de ætate gran-
dæva, aliisque. Constat de veneratione, ex templo,
paulo post mortem Constantini Magni in honorem Me-
trophanis constructo, quod vetustate collapsum Justinia-
nus restauravit: constat de eadem veneratione ex Mar-
tyrologio Arabico-ægyptio; ex Calendario Syriaco, ex
Ephemeride Mosca, ex Typico Sabæ, Menologio Basilii
Imperatoris, uti testatur Codinus. Constat item ex aliis
Ritualibus Græcis, sed præcipue ex magnis Menæis
impressis, quæ solenne admodum de ipso Officium ex-
hibent hac die 14 Junii, etque amplum adjungunt elo-
gium, iisdem fere verbis, quibus id proponunt duo Sy-
naxaria Ms. alterum Collegii nostri Parisiensis, alterum
Chilensis; & est hujusmodi.

Vixit Metrophanes tempore Constantini Ma-
gni, inter Christianos Imperatoris primi, filius Do-
metii; qui frater extitit Imperatoris Probi, genuit-
que filios duos, Probum & Metrophanem. Erat

Dometius moderatus ac prudens: unde confide-
rans, idolorum cultum falsum erroneumque esse,
ad fidem Christianam accedens, baptizatus est, ac
Byzantium profectus familiaritatem contraxit cum
Tito, istius urbis Episcopo, viro sancto & Dei ple-
no; a quo & in ordinem Clericorum adscitus, post
mortem ejus Cathedram Episcopalem accepit. Do-
metio successit Probus filius (perperam addunt
Menæa, ut Basilii Imperatoris; quasi Probus hic,
fuerit filius Probi Imperatoris: quod adversatur dictis
iustis hujus Elogii) & cum annos xii ecclesiam ita-
liam rexisset, migravit ad Dominum. Statimque
Metrophanes, Probi frater, Dometii filius, Patriar-
chalem ascendit Sedem. Quem Constantinus Ma-
gnus cum reperisset Byzantii Episcopum, ejusque &
virtutem, & probitatem morum, & sanctimo-
niam vitæ contemplatus fuisset; dicitur, non mi-
nus propter ipsum, quam propter urbis situm
(quem commodissimum videbat, tum quod aeris
temperie, & frugum copia præstaret, tum quod
mari adjacens duabus mundi partibus immineret,
Europæ atque Asiæ) regionem illam in amoribus
habuisse;

Elogium
ex Me-
næis

A habuisse; & mirifice erga illam affectus, nullis percipisse sumptibus in excitanda ibidem urbe, quæ omnes, quotquot ab hominibus conditæ fuerunt, superaret cunctisque prævaleret: in qua & potentiam suam atque imperium constituit, ex antiqua Roma eo translatus.

3 In Synodo porro prima, quæ Nicææ coacta fuit, Metrophanes, tam senio quam morbo præpeditus, non comparuit (jam tum enim, aetate viribus ætate deficientibus, lectum tenebat) sed Alexandrum, virum venerabilem primumque inter Presbyteros suostenentem locum, eo pro se misit; eundemque deinde sibi successorem elegit. Reverso namque Constantinopolim Imperatore, cum sanctis illis Synodi jam solutæ Patribus; dicitur revelatum divinitus Metrophani fuisse, Alexandrum ipsi, & Alexandro Paulum, aptissimos plane viros ac Deo gratissimos, in Episcopatu successores fore. Atque sic demum beatus senex mortuus, & ad Superos translatus est: cujus festum celebratur in sanctissima magna ecclesia, in veneranda ipsius æde, quæ prope S. Acacii Megalomartyris sita est, in Heptascalo. *Hæc hucusque impressa Menææ; quibus duo citata Synaxaria superaddunt;* ἰδὲ τὴν αἰώνιον καὶ ἀγιὸν αὐτὸν κατανίσταται λέγουσαν. Ubi venerandæ sanctæque ejus Reliquiæ quiescunt. Menologium vero Basilii Imperatoris, quod superioribus contradiçtus est, inquit: τὸ λέγουσαν αὐτὸν ἰδεῖν ἐν τῇ αἰῶνι αὐτοῦ: Reliquiæ ejus positæ fuerunt in sacra ejus æde.

Ejusdem memoria apud Latinos in Martyrologio.

4 Ejusdem memoria a Græcis translata ad Latinos est; in quorum Martyrologio nunc legitur 14 Junii, Constantinopoli S. Metrophanis, Episcopi & Confessoris insignis. Intulit eum illuc primus (quod sciam) Baronius e Menologio, opera Sirleti in Latinum verso, & per Canisium deinde typis vulgato; quod tamen mendosum esse in Metrophane (ut reliqua taceam) lectorem monitum velim, cum hæc non pauca tribuat quæ patris ejus Domestici sunt, uti ea a nobis nunc. 2 narrata habentur. Cum hisce porro Elogiis partim conveniant, partim discrepant, quæ de Metrophane leguntur in Oratione historica, de iis quæ Nicææ gesta sunt a Synodo propter Arianæ depositionem, uti illam e Ms. Græco bibliothecæ S. Marci Venetiæ, interprete Petro Francisco Zino, editis Lipomanius tome VI Vitæ sanctorum præcorum Patrum; & ex illo Surius ad diem 14 Junii: estque eadem cum illa, quam Græco-latine reposuit Combessius ut notat Auctario bibliothecæ Patrum Græcorum tome 2 col.

Oratio de gestis in Concilio Nicæno.

573, sub hoc titulo; Τὸ ἀρχαῖον ἐν Νίκαιᾳ τὰ ἐν αὐτῇ ἐπὶ καὶ παλαιῶν Ἀρίων κ. τ. ε. Ἀπὸ Νικææ a Synodo in causa depositionis Arianæ &c. Combessiana hæc editio vix aut ne vix quidem, quoad Græcum textum, differt ab antiquiore Photiana; nisi quoad solum titulum, qui apud Photium talis legitur Cod. CCLVI: Ποιμένα ὁ ἁγίος Παῖσις Μετροφάνης, καὶ Ἀλεξάνδρου, ἐν ᾧ καὶ ὁ βίος Κωνσταντίνου καὶ Μεγάλου Βασιλέως. Conversatio Sanctorum Patrum Metrophanis & Alexandri, in qua & vita Constantini Magni Imperatoris. Utrique hæc Oratione prælixior extat alia in Vaticano Codice signato 1667, quam inde descriptam habemus cum hoc præfixo titulo, Βίος καὶ πολιτεία ὁ ἁγίος Παῖσις καὶ Ἐπισκόπων γινόμενος τῶν τῶν διωκτικῶν καὶ βασιλέων πόλεως Μετροφάνης καὶ Ἀλεξάνδρου. Εἰς ταῦτα ὅ καὶ ὁ βίος αὐτοῦ Κωνσταντίνου, γινόμενος Βασιλέως ἡμῶν. Vita & vivendi modus sanctorum Patrum & Episcoporum hujusce a Deo conservatæ & regis civitatis, Metrophanis & Alexandri. Ibidem legitur etiam vita pii Imperatoris nostri Constantini.

quæ non integram habemus.

5 Ex titulo bocce, ut de Orationis contextu nihil dicam, satis apparet; auctorem ejus, seu potius collectorem Junii Tomæ I.

rem, vixisse Constantinopoli. Si vero quis hunc titulum cum Photiano præmissis conferat, tantam utriusque compariet similitudinem, ut si minus verbis, reipsa idem videri possit. Ex hoc porro, & magis ex Orationum argumentis, inter se similibus, conjicere liceat; suam Photium ex illa contraxisse. Ea vero conjectura multo verisimilior evadet, consideranti sententiam Photii, quam ad calcem Excerptorum suorum pronuntiat de stylo Orationis, unde prædicta excerpti, his verbis: Ὁ δὲ συγγραφεὴς, ὅς ἐστι καὶ παλαιὸς ἀποστόλων ἐκλογὴ, ὡς παλαιῶν ἐν τῇ διανοητικῇ καὶ σοφίᾳ καὶ φρόνῳ καὶ δυνάμει ἐκμετρήσας, ὡς αὐτὸς τὸ χυδαῖον, καὶ ἀμειλίχον διατίθεται. Εἰ δὲ αὖτε παρὰ αὐτὸν ἄλλαι ἱστορίαι, ὡς διακρίσεις καὶ κρίσεις ἄλλαι, ἀλλὰ ὡς ἐκλογὴς ἰδὲ συγγραμμάτων. Historia, ex qua producuntur hæc selecta, neque omnino elaborata doctaque phrasibus ac sententia concinnata est; neque etiam vulgaris & neglecta evasit. Si qua aliter, atque alii, narrat; id alterius instituti ac judicii est, nihil ad excerpta & compendium attinens. Hæc Photius de primæ tractatu, unde sua hausit, quæ apte in nostrum etiam quædrant.

6 Hæc nunc anceps, expediat, an non, tractatum hunc nostrum hic edi. Editionem suadere possunt, quod excerpta inde hæc hucusque dumtaxat extent expressa; quod integer contentus desiderari ab eruditis possit; quod titulus promittat Vitæ SS. Metrophanis & Alexandri imo & Constantini Magni, quæ propria Operi nostro de Actis Sanctorum sunt, & neglecta perirent. Superfedere nihilominus editione nunc quidem placet, tametsi totum tractatum, seu dicere malis Orationem, exercitii causa pridem e Græco-Latinum fecerim. Ratio supersedendi non infima mihi est, quod non præsentur in oratione, quæ promittuntur in titulo. Minima siquidem ejus pars spectat ad Metrophanem, de quo hic, & ad Alexandrum, de quo XXVIII Augusti agendum; nec non ad Constantinum de quo XXI Maji actum est: nec plura fere de illis narrantur, quam quæ occasione Concilii Nicæni, cujus præcipue Acta memorantur, ipsi gesserunt, atque ideo posset ac deberet opusculo is potius titulus præfari, quem supra e Suriis produximus, quam qui præfixus est. Adde etiam ad præmissam rationem ipso supersedendi potest, quod in tractatu illo, licentia plus quam oratoria, subinde augeantur aliqua: quod non satis cum probatioribus aliorum auctorum scriptis interdum concordent narrata: quod (ut pauca delibem) numero 33 fingatur Alexander, qui pridem mortuus erat, Arium ab Imperatore Alexandriam redire jussu, non admisisse; quod factum Socrates lib. 1 cap. 27 recte Athanasio Alexandri successori attribuit: quod numero 34 legatur Constantinus ante Arium mortuus esse; contrarium docentibus Socrate cap. 38 & 39 aliisque: quod ibidem Constantinus narratur filium Constantinum testamento suo heredem scripsisse Orientis, cum Constantium vero scripserit: teste Socrate cap. 39: quod denique opusculi pars major desumpta verbotenus sit ex Gelasi Cyziceni historia de Concilio Nicæno, & ex Socrati historia ecclesiastica.

7 Sepes igitur Opusculo illo, ut est, inedito; juxta solummodo hic annotasse, Auctorem ejus, quem diximus Constantinopolitanum fuisse, videri collegisse sua ex tribus diversis monumentis; quorum unum Gelasium Cyzicenum auctorem habet, ex quo nosse descripsi libri secundi caput secundum, de Ario ejusque heresi; tertium, de Alexandro Alexandria Patriarcha ejusque encyclicis ad alios Episcopos litteris contra Arium; & quartum, de epistola Constantini, per Hosium Cordubensem Alexandriam ad Alexandrum & Arium reconciliandos missa: descripsi autem ea paucis omissis, inque suæ vetulitatis iisdem pene verbis. Hinc vero delibat initia capituli quinti, & sexti, nec non finem septimi, tum fere integrum descripsi decimum tertium.

Ejus pars media de sumpta & ex Gelasi Cyziceno.

AUCT.
C. J.

thum de disputatione sentit Episcopi, nil nisi Christum
Et hunc crucifixum scientis, cum callido Philosopho,
illiusque de hoc victoria; dein quasi gradum relegens
appone nonum, decimum, & undecimum de sanctitate
Et gestis Papbnalli, de facto Spiridionis erga prae-
dones, deque suscitata a morte filia, ut depositum indi-
casset thesaurum. Atque hac quidem ex Gelasio.

prima
Vitam
Constanti-
ni pro-
sequitur,

8 Pars prior paucis indicat Constantini pueritiam,
adulescentiam, virtutem bellicam, fugam ad patrem,
pietatem, imperium, bella contra Maxentium atque
Licinium. Ita autem hac indicat, ut pariter indi-
care videatur, Auctorem Constantino coevum. Dicit
enim de Constantino (non autem de Alexandro Epi-
scopo CP. uti perperam scribit Allatius in Diatriba de
Simone scriptis pag. 89.) Οτι καὶ ἰσχυρὸν ὄντα
ἐδεσπόμην ἐν ταῦτα ἡλικίᾳ καὶ τῷ Παλατιῶν χάριτι,
αὐτόν τε τῷ ἀριστοτέρῳ καὶ Βασιλεῶν Διοκλητιανῷ,
ἀντικαταστήσει τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὸν αὐτὸν ἐν-
εργασθέντα. Quem etiam adulescentulum hic vidi-
mus, iter in Palaestinam facientem, in comitatu
senioris Imperatorum Diocletiani, quando bellum

B inferebant Aegypto atque Alexandriæ. Neque vero
quidquam observo in parte illa priore, quod non possit
a coevo primitus scriptum fuisse. Non tamen continuo
id mihi persuaserit præmissus loquendi modus, cum
saltem reliqua duæ partes diu post scripta sint. Se-
cunda enim debet Gelasium Cyzicenum auctorem agno-
scere, uti jam diximus, aut certe illum, ex quo Ge-
lasius sua collegit.

postrema
ex Socrate
multa
mutua-
tur.

9 Tertia vero parte incipit aliqua Metrophanis &
Alexandri gesta prosequi, nescio unde hausta; inde So-
cratem in multis exscribit, & libri ejus primi cap. 25
& 26 de Presbytero, qui pro Ario apud Constantiam,
& per hanc apud Constantinum intercessit; deque Ario
Constantinopolim per litteras Imperatoris revocatione &
simulata fidei Nicæna professione fere totum narrat.
Postea ex capite 38 delibet quæ ad fraudulentum Ario
coram Imperatore iuramentum spectant: ac cetera de-
mum hujus hæresarchæ usque ad infelicem ejus exi-
tum, precibus Alexandri Constantinopolitani tribuendum,
prosequitur. Sed antequam paragraphum hunc finiam,
indicandum est, vidisse Allatium in Vaticano eandem
Orationem, ex qua nostra descripta est; & lecto for-
tassis initio, pronuntiare in Diatriba pag. 89 paulo
ante citata, Scriptorem ejus vixisse ipsa Metropha-
nis & Alexandri Episcoporum CP. ætate. Quam
autem id sustineri non possit, perspicue ex dictis ha-
bitum videre est. Induxerint ipsum, ut sic pronuntia-
ret, verba numero superiori a nobis illata; de Con-
stantino Imperatore, non de Alexandro Episcopo lo-
quentia: quæ ut obstant, quod vult Allatius, de
scriptore primæ partis, vitam Constantini compendio
narrantis, contemporaneum illum huic fuisse; de tota
Oratione nunquam certe obtinebunt; nec id prætere
voluisset Allatius si totam perlegisset.

§. II. Utrum ante, an post Synodum Nicænam obierit Metrophanes?

Clara scilicet
inde dis-
putando
obscuram
tur,

10 **A** Celsissime Metrophani dici potest, quod sideribus
solent, quæ plerumque latent, aut dubia tan-
tum luce indicium sui vix præbent. Si hæc insolito
astrorum concursu lucidiora subinde apparent, astrolo-
gum continuo in se oculos convertunt, animosque ad
disputandum parant; sicque sæpe ut qui lucem novo
ac splendens fidei sic afferre majorem nituntur, tene-
bras potius affundant luci; & quæ oculis per se clara
apparent, animis obscura reddant disputatione sua. In
tenebris delitescunt plerumque Metrophanis Axioma: In-

cidiuscula evaserunt illa, quæ spectant tempus Episco-
patus, lucem illis afferens Eusebio Pamphili, qui
& vixit, & Episcopatum gessit, & Concilio Nicæno
interfuit eodem tempore, quo vixit Metrophanes,
quo Episcopus fuit Byzantii, quo adesse in Concilio vi-
denon potuit ipse propter senium; sed misit pro se Pre-
sbyterum suum Alexandrum. Eusebius, de Vita Con-
stantini libro 3 cap. 7, postquam varias nationes &
Episcopos enumeravit, qui Nicæam conveniunt, ita
pergit. Αὐτῷ τε Σπάρτῳ ὁ πᾶν βοώμενος, εἰς τὸ
τοῖς πολλοῖς ἀμα συνιδρύνει. Τὸς δὲ γὰρ βασιλεύοντι
πύλαις ὁ μὲν ἀριστὸς ὑπὲρ διὰ γῆρας ἀριστοτέρων
δ' αὐτῷ παρόντι τῷ αὐτῷ μέγιστον ἐπὶ τῷ. Ipsorum
etiam Hispanorum unus celeberrimi nominis cum
reliquis confedit. Urbis vero regis Antistites abe-
rat quidem, senio præpeditus; sed aderant ejus
Presbyteri, qui vices ejus obibant. Ita Eusebius, de
ex ejus sententia intellectu, quæstionis proposita de-
ciso fere dependet; quis nempe per urbem regis, seu
potius regentis βασιλεύοντι, Antistitem intelligendus
sit Constantinopolitanusne an Romanus.

11 Socrates, qui centum annos posterior Eusebio quem de
vixit, lib. 1 cap. 8, eundem citat, textumque hic
allatum totidem verbis inserit historia sua: sic ut ni-
bilo plus intelligentia ex ipso, quam ex illo, haurire velle
liceat. Licet id ex Gelasio Cyziceno, qui eodem quo
Socrates floruit sæculo, quamvis 40 fere annos illo
junior. Is in historia Concilii Nicæni, lib. 2 cap. 3,
similiter citat Eusebium; describitque totum ejus caput
7 libri 3, καὶ λέγειν ad verbum, ut ait. Et vero
ad verbum omnia conveniunt cum Eusebio Valesiana
editione; præterquam quod illa tantum sententia, quam
supra produximus, verbosior aliquanto apud illum sit,
clarissimeque expressa duplicari non suat, quin supra
per urbem regiam Constantinopolis intelligenda sit: ut
non ex verbis ejus patebit. Vel igitur sic scriptum
lucens ipse Eusebius; vel Eusebium interpolans sic
explicavit. Si primum; decisa res est; cum tunc Eu-
sebius ipse loqui censendus sit. Si posterius; pariter
decisa videri potest: cum maxima auctoritas hic esse
debeat Gelasii, tum quod sæculo tantum uno post Eu-
sebiu vixerit; tum quod historiam tantum Concilii
ex instituto tractet. Verba igitur Gelasii loco citato
sunt hæc: Αὐτῷ τε Σπάρτῳ ὁ πᾶν βοώμενος ὁ ὁσίοις,
ἐπὶ τῶν καὶ τῶν αὐτῶν καὶ μάλιστα Πάμμοι ἐπισκόπου Σι-
βίου, καὶ ἀριστοτέρων Πάμμοι Βίτωνι καὶ Βικέντιῳ, τοῖς
πολλοῖς ἀμα συνιδρύνει. Τὸς τε τῷ βασιλεύοντι πύλαις ὁ
μὲν ἀριστὸς. Μετροφάνει πύλαις διὰ γῆρας ὑπὲρ ἀρι-
στοτέρων ὁ αὐτῷ παρόντι τῷ αὐτῷ μέγιστον ἐπὶ τῷ. ὅς ἐστι
Ἀλέξανδρος ὁ ἐμὲ αὐτὸν ἐπίσκοπος καὶ αὐτῷ γεγενῆς
πύλαις. Ipse etiam celeberrimus ex Hispaniis Hosius,
qui locum tenuit Silvestri Magnæ Romæ Episcopi,
cum Presbyteris Romanis Vitone & Vincentio, in
Synodo confedit. Illius vero civitatis, penes quam
nunc imperium est, Antistites, Metrophanes nomi-
ne, propter senium aberat: sed Presbyteri ejus ade-
rant & vices ejus obibant: quorum unus fuit Ale-
xander, qui post Metrophanem ejusdem urbis Epi-
scopus fuit.

12 Gelasium legit Photius, ex eoque sic scribit in
Bibliotheca sua Cod. 88. λέγειν ὅτι, καὶ μὲν ὁσίοις καὶ
Κασσιανῶν, καὶ Βίτωνι καὶ Βικέντιῳ Ρωμαίων ἐπισκόποις, ἐν
ἐπισκόπῳ Σιβίῳ καὶ Πάμμοι παρόντι. Εὐσέβιος δὲ
Ἀποχρίσας, αὐτὸν ἐκείνους. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ ἐμὲ ἀρι-
στοτέρων ἐπίσκοπος διὰ γῆρας, εἰς ἀριστὸν αὐτῷ καὶ Κασσιανῶν
πύλαις Μετροφάνει παρόντι. Εὐσέβιος γὰρ ἐκκλησίᾳ βασι-
λεῦσαι γὰρ ἐπὶ αὐτῷ ὁ χρίσας καὶ βίω ὑπὲρ τοῦ ἐκείνου
ἐκείνους ἴτω. Refert Gelasius, Hosium quidem Cordu-
bæ Episcopum, & Vitonem Vincentiumque Romanos
Presbyteros, Silvestri Romani Antistitis legatos, in
Concilio adfuisse: Eustathium vero Episcopum Antio-
chenum

Athenum, ipsum in persona; Alexandrum autem, jam tum Sacerdotali dignitate fulgentem, ipsius Constantinopolitani Episcopi Metrophanis legatum comparuisse. Ipse enim intervenire prohibitus fuit gravi senectute: quandoquidem tempus vitæ ejus annum excedebat centesimum. Hæc ex Gelasio Photius, qui sæculo ix floruit, & ipse Episcopus seu Patriarcha Constantinopolitanus, de Metrophane decessore suo.

13 Historia tripartita, quam in gratiam amici sui Aurelii Cassiodori, incunæ vi sæculo, Latinam fecit Epiphanius Scholasticus, & Sozomenus, Socrate, ac Theodorito, ita interpretatur Socratis textum (quem omnino convenire cum Eusebiano diximus) ut per regiam seu regentem civitatem, cujus Episcopus præ senio adesse Concilio non poterat, expresse intelligat Constantinopolim, quævis, animo ex præmissa Lectione Theodoriti occupato, manifeste erret in Episcopi nomine, quod addit, Alexander, sic inquit lib. 2, cap. 1: De regia vero civitate Præsul Alexander, propter senectutem, defuit: Presbyteri vero præsentem locum ejus implebant. Certissimum enim est Alexandrum illum non defuisse, sed interfuisse Concilio, siue jam tum Episcopum CP. uti hic non satis fundate asseritur, siue tantum Presbyterum & pro Episcopo Legatum.

14 Opponi allegatis auctoribus præcipue possunt Sozomenus ac Theodoritus, qui aliter atque illi intellexisse Eusebium videntur, aut certe aliter ipsi sentiant. Uterque sæculo v floruit, Socrati coævus. Et Sozomenus quidem lib. 1 cap. 7, enumerans Apostolicarum Sedium Antistites, qui in Concilio comparuerunt, Constantinopolitanam nullam facit mentionem; tantummodo dicens: Ἰούλιος ὁ Πάππας Ἐπίσκοπος διὰ γῆρας ἀπέστη ταύτῃ. Julius Romanorum Episcopus propter senium desiderabatur. Quod si quis velit pertinaciter sustinere, hic Sozomenum loqui e mente Eusebii, quasi is per Episcopum, senio impeditum quo minus veniret ad Synodum, intellexerit Romanum Pontificem; consideret ille, quomodo Pontificem istum possit Julium facere, qui ut minimum decennio post Synodum creatus fuit Pontifex, & annos amplius xv præsedet. Quod si hic loquatur e sensu & errore proprio Sozomenus, nihil omnino contra Metrophanem obinet, cum ne quidem de Episcopo agat Constantinopolitano. Neque vero plus obinet similis Theodoriti textus capite 7 libri 1, tametsi nomen Pontificis Romani subiceat, atque adeo de Silvestro intelligi possit. Nam ratio cur ad Synodum non venerit, videlicet senium, & quidem ex Theodorito extremum, hæc, cadere nec in Silvestrum commode potuit, qui annis omnino decem Synodo supervixit. Impeditur ipsum potius, uti & successores ejus Romanos Pontifices, quo minus ad Concilia in Oriente celebrata venerint, distantia locorum, difficultas itinerum, ac præcipue sollicitudo omnium ecclesiarum, quæ cogebantur veluti in specula diu nocturne perflare, suorum ubi positorum necessitatibus atque commodis invigilantes.

15 Fortius nos urgens idem Auctores in Alexandro Constantinopolitano, Metrophanis successore; quem innuere videntur jam tum tempore Synodi, atque etiam antea, fuisse Episcopum Byzantii. Verum cum ipsi ceterique omnes admittant aut admittere debeant, Alexandrum annos omnino xv post solutam Synodum vivendo explevisse, & contra Arium ejusque sectatores multa egisse strenue, teste Socrate lib. 2 cap. 6; fortiter vero, teste ipso Sozomeno; quo pacto per senium & extremam ætatem (quæ unica absentia causa ab omnibus Eusebium secuti allegatur) et non licuit Nicæam se conferre, via nec longa nec incommoda, & quidem ab Imperatore illuc evocato? Certe non nisi gravissima ætas, qualis non Alexandrum, sed Metrophanem, Junii Tomus I.

finita vix Synodo mortuum, premebat, potuerit sic evocatum retardare. Hoc posito, quæ contra militare videntur, explicanda veniunt. Atque illud imprimis non multum nos morabitur, quod Sozomenus libro 1 cap. 18 expresse vocat Alexandrum, ecclesie Constantinopolitanæ Episcopum. Nam casus ibi narratus, quod Philosopho pervicaci silentium miraculose imposuit Alexander, nullam habet connexionem cum Synodo; potestque tam post illam, uti ex Theophrasto verisimilius est, quam ante contigisse. Ut non dicam Sozomenum ipsum parum fidei adhibere, quemadmodum ex modo loquendi apparet, narrationi ipsi; & videri non satis Alexandrum novisse, cum eum disputandi imperitum facit, atque a sola probitate vitæ commendatum: cum tamen modo, etiam ex ipso Sozomeno, viderimus, cum strenue ac fortiter egisse contra hæreticos.

16 Nunc ad Theodoritum. Is manifeste censendus est, non ex Eusebii mente loqui, sed e sua, eaque fundata in Epistola Alexandri Patriarchæ Alexandrini, de qua postea. Nam lib. 1 cap. 3 enumerans Antistites primarios seu Patriarchales, qui viverunt circiter tempus, quo ob audaciam & conventicula Arii Alexander iste litteras misit circulares ad alios plerisque Episcopos; de Byzantina Ecclesia sic loquitur: Τὸν Κόσταντινου καὶ Ἰερουσαλὴμ ἡγετὸν ἀποστολικὴν χάρισμα λαμβανόμενος. Τότε τοῦτον ὁ καὶ Ἀλέξανδρος, ὡς καὶ Ἀριον τῷ φιλαρχίᾳ καταχόμενον οἶσεν, καὶ συλλόγου ἰδίους ποιήσαντος, τοῖς ἐκ ἐκκλησιῶν ὑγιαίνουσιν, τῷ αὐτῷ βλασφημίᾳ διὰ γραμμάτων ἰδέναι. Per illud idem tempus sacra Constantinopolitana sede dignatus fuit Alexander, apostolicis fulgens dotibus. Tunc igitur temporis Alexandrinus Episcopus Alexander, animadvertens Arium ambitionis æstu furere.... & conventicula privata cogere; Ecclesiarum Antistitibus blasphemiam ejus per litteras aperuit. Quibus innuit Theodoritus, Alexandrum Byzanti Episcopum jam tum fuisse; cum ab Alexandrino Alexandro data fuerunt litteræ ad Coepiscopos de Arii contumacia; quod aliquot ante Nicæanum Concilium annis factum fuit. Neque elevant auctoritatem ejus, circa quæstionem præsentem, qui disputando conantur evincere e membranis antiquis, epistolam Alexandri Alexandrini, a Theodorito editiois Valesianæ cap. 4 allatam, non prætulisse titulum, quem iste præfert, appellentem Alexandrum, Constantinopolitanum jam tum Episcopum. Nam, ut id eviceretur, constabit nihilominus sibi sententia Theodoriti; cum non tantum in titulo Epistolæ, sed etiam in contextu capituli 3, Alexandrum, ut vidimus, Constantinopolitanum Episcopum tunc facit, cum Alexander Alexandrinus epistolam de Ario circularem scripsit. Quod viros eruditos, opere de titulo epistolæ disputantes, non observasse, mirum videri potest.

17 Unde igitur illam hausert sententiam Theodoritus? Non ex Eusebio, utpote qui neque Metrophanis neque Alexandri Episcoporum CP. mentionem aspiam, quod sciam, nominatim facit; imo nec epistolæ Alexandrini Antistitis, Constantinopolitana inscriptæ. Debet itaque legisse Theodoritus alibi epistolam illam, aut potius illud ejus exemplum (encyclica enim fuisse colligitur ex argumento) quod Alexandro spectatum inscriptum, atque post mortem in Episcopatu obitam inter monumenta ejus repertum fuerit. Jam vero nihil prout est, quam quod illi, qui reppererunt epistolam, legentes in fronte ejus. Τὸ πρῶτον ἀδελφὲ καὶ ἐμοὶ καὶ ἡμῶν Ἀλέξανδρος Ἀλέξανδρος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Venerabilissimo atque unanimi fratri Alexandro Alexander in Domino salutem; adjecerat (ut fieri solet) exteriori ejus parti notam suam, quæ ab aliis

AUCT. C. J.

cujus disputatio cum Philo- sopho nihil aliud roinat.

Fortius arguit Theodoritus.

E

producta epistola Alexandri CP. inscripta.

nec dejectione auctoritate sua ex codicibus Mss.

F

Error in Eusebio.

sed forte ex ipsa epistola producta

AUCT. aliis epistolis primo intuitu distingui illa posset; atque
C. J. ita alteri Alexandro, epistola auctori, Alexandrini;
 alteri cui inscripta erat epistola, Constantinopolitani
 titulum, ex recenti memoria Episcopatum utriusque
 adnotaverint; tum ut utrumque inter se & ab aliis
 hominibus, distinguerent additamento isto; tum ut me-
 moria Alexandri sui, ratione Episcopatus Constantina-
 politani, diutius ac dignius in epistola illa perennaret.
 Nota porro, quae adiecta fuerit epistola, eadem potest
 fuisse, quam pro titulo praefigit Theodoritus Capiti suo
 quarto ubi epistolam memoratam integre proponit, nempe
 hac: Α'λεξανδρου Επισκοπου Α'λεξανδρινης επιστο-
 λη, απ' Α'λεξανδρου Επισκοπου Κονσταντινουπο-
 λης. Alexandri Episcopi Alexandrini epistola, ad Ale-
 xandrum Episcopum Constantinopolitanum. Nunc
 certe horum Antistitem addidisse epistolam notam illam
 praesumi potest. Addiderit igitur is qui monumenta
 Alexandri mortui collegit; ipsumque Episcopum ap-
 pellaverit Constantinopolitanum; non respiciens tem-
 pus, quo data epistola fuerat; sed quo ipse collector
 notam adscribebat, quando reipsa Episcopatum gesserat
 Alexander.

18 Age nunc, nactus fuerit ejusmodi exemplum
 Theodoritus; quid aliud transcriberet, quam quod in
 exemplo tam authentico legebat? Conflare ipsi poterat,
 alterum Alexandrum, cum epistola scribatur, Epi-
 scopum fuisse Alexandrinum; cur dubitaret, num eodem
 tempore alter quoque Episcopus fuisset Constantinopol-
 itanus; cum is eodem titulo suus utriusque aequaliter
 adscriberetur Episcopatus? Hanc porro nobis facile sol-
 vunt nodus, aliter sentientibus indissolubilis, uti supra
 tetigimus, quomodo Theodoritus inductus fuerit, ut sen-
 tiret, Alexandrum Constantinopolitanum, fuisse jam
 tum Episcopum, cum Alexandrinus Epistolam suam
 scripsit, uti cap. 3 asserat. Ita enim, secundum
 opinionem nostram, loqui debuit ex praconcepta tituli
 epistola praemissi intelligentia; non illa quidem quae
 veritati conformior erat, sed quae legenti magis obvia
 videri potuit. Quod si scrutatores codicum antiquorum
 objiciant, titulum illum, qui hodie legitur in editioni-
 bus Graeci Historia Ecclesiastica Theodoriti, non ex-
 tare in aliquibus Mss. Reponam, extare in aliis. Quid
 ut igitur tam extitisse quam non extitisse in primigenia
 Theodoriti collectione potuit? aut cur potius adiectus
 his, quam ablatas illis Mss. dicatur titulus iste?

C § III. Elucidatur idem argumentum, inquirendo,
 quam diu & quando Episcopus CP. fuerit
 Alexander, Metrophanis
 successor.

19 Postquam ostendimus, Eusebii textum esse intelli-
 gendum de Metrophane, qui senio gravatus com-
 parere in Concilio non potuerit, atque adeo tunc tem-
 poris vixerit: suum quoque tempus Alexandro, qui
 Metrophani successit, assignari necesse est; desinendo
 nempe, quando Episcopus praesse coepit, quando de-
 scendit. Plerique auctores, qui de illo agunt, adscribunt
 Sedi ejus annos xxiii: quem numerum duabus ter-
 tis & amplius immixtum contrahit Chronicon Pascha-
 le, & forte solum, ad annos vii: immensum vero
 augeat editio Nicephori Latina, annis abhinc facile
 octingentis, interprete Anastasio, facta; tribuens eidem
 annos LXIII, manifestissimo sane ac intolerabili excres-
 su. Sed & anni vii tanto pauciores aequo sunt,
 quanto plures aequo videri possunt anni xxiii. Id
 quod mox videbimus, ubi, pro fundamento Chronologiae
 nostrae fixum posuerimus annum, quo obiit Alexander.
 Socrates, praeterquam quod Episcopatus ejus concedat
 annos xxiii, distinde etiam asserit, ipsum obisse
 Consulibus Acindino & Proculo, qui annum aera

vulgaris designant CCCXL; quo & Collega meus Fran-
 ciscus Baertius, mortem ejusdem Alexandri & ordi-
 nationem Pauli successoris, in hujus Actis ad vii Junii,
 collocat: tenentibus eandem sententiam Pagio & ple-
 risque aliis. Hinc porro consequi deberet, antiorum
 numerando viginti tres annos, Episcopum creatum ipsum
 fuisse anno CCCXVII.

20 Sed hoc sustineri non posse, evincitur primo au-
 thoritate plurium, qui negant, Alexandrum tempore
 concilii Niceni, anno CCCXXV celebrati, Episcopum
 fuisse. Inter negantes censetur Auctor Actuum Metro-
 phanis & Alexandri, de quibus h. i. egimus; Gela-
 sius item Cyzicenus (non adeo profuturus fidei, uti
 cum depingit Natalis Alexander, in Actis Synodi non
 uno loco) & Libellus Synodicus, de quibus sequens h.
 uberius loquetur. Sustineri idem non potest secundo,
 ob auctoritatem Theophrasti, qui tamen & ipse Ale-
 xandro in Episcopatu annos xxiii asserat; Metro-
 phanem tamen praesuisse adhuc sub annum CCCXIX
 accurate docet pag. mibi 26; ubi tempora Constantini
 Imperatoris & Alexandri Episcopi specialiter supputans,
 ait: Constantinum, tertio ac decimo Imperii anno
 Byzantium profectum, Metrophanem, qui prior
 Alexandro Praefectum gessit, primum invenisse.
 Complectitur annus xlii Constantini, finem anni
 CCCXVIII aera vulgaris, a die xvi Julii, & in-
 tium CCCXIX usque ad eundem diem. Quousque au-
 tem porro vixerit Metrophanes, non desinit hoc loco E
 Auctor iste, desinere tamen utcumque posset ex ejus
 Chronotactis forulis seu loculis, textus interpositis
 (quos Canonici appellare Conri lubuit) nisi Papebro-
 chius ante iii Tomum Martii demonstrasset, non
 omnes ipsius Theophrasti esse; sed multos solo linearum
 ductu ab hoc designatos; quos librarii deinde supplere-
 rint, additis numeris, sed imperitis. Id si factum hoc
 loco non est, dici posset Theophrastes Episcopatus Me-
 trophanis principium dedisse cum anno imperantis Con-
 stantini sexto, qui incipit mense Julio anni CCCXI
 vulgaris aera. Cum vero Episcopatus ejus adnumeret
 Canoniorum auctor annos x, deberet Metrophanes
 mortuus fuisse post Julium mensem anni CCCXXI, quo
 etiam Alexandri successoris exordium idem auctor con-
 stituit, utpote illud coniungens cum anno xvi Constan-
 tini ejusdem.

21 Chronicon Alexandrinum (quod notissime Pape-
 brochius Constantinopolitanum, ejus autem illustrator
 Caninius rectius censuit nominandum Paschale) ad
 biennium prorogat obitum Metrophanis, cum eum
 Constantino Augusto iv (imo iii) & Licinio
 iii Cons. anno aera vulgaris CCCXIII, Byzantine
 Ecclesiae primum praesuisse, & quidem per decen-
 nium, affirmat: ut consequenter debeat mortuus esse
 anno CCCXXIII: quo & Alexander successit, teste co-
 dem Chronico, Cons. Severo & Rutino. Cedrenus,
 fortassis omnium distinctissime hic loquens, in Compen-
 dio pag. mibi 272, Nonum annum, ait, imperan-
 te Constantino (qui annus pro maiore sui parte no-
 tat CCCXV aera vulgaris) Metrophanes primus
 Episcopus Byzantii creatus est: qua in dignitate an-
 nis x vivendo expleto, obierit anno CCCXXV.

22 Nunc ego sic. Ait major pars Auctorum, Ale-
 xandrum Ecclesiae Constantinopolitanae praesuisse Episco-
 pum annos xxiii: sed vix unus alterve eorumdem,
 quod sciam, desinit tempus, quo aut ipse, aut de-
 cessor ejus Metrophanes praesidere coepit. Imo ille
 ipse unus alterve, (certe Theophrastes, vel ejus inter-
 polator, qui initium Episcopatus Alexandri desinit in
 forulis suis, & eidem annos xxiii concedit) tav-
 dius initium ejus collocat, quam ut spatium anno-
 rum xxiii desinisse potuerit ante annum Christi
 CCCXL, quo mortem Alexandri coniungit, vixit
 seu-

A sententia cum Socrate sustinet, uti supra vidimus. Qui autem initium praesidentis Metrophanis certo tempore locant, atque adeo potiore Chronologia curam, quam alii habuisse credendi sunt, ita illud determinant; ut post annos x ipsi dandos, omnino reperire non possint pro Episcopatu Alexandri annos xxiii praetensos. Considera enim definitiones Auctorum, quae modo protulimus. Conficiet, Alexandrum creatum esse Episcopum, ex Theophane quidem, anno CCCXXI exeunte aut sequenti inchoato; ex Chronico vero Paschali, anno CCCXXIII; ex Cedreno denique, anno CCCXXV. Atque hi tres praeter ceteris non modo distinde loquuntur de exordio Episcopatus aut Metrophanis tantum, aut etiam Alexandri; verum illi ipsi quoque (quod observasse juvabit) asserunt indubitanter; hosce Episcopos aut primos, aut inter primos Byzantii Ecclesiam rexisse.

23 Quae cum ita definite tractentur ab ipsis; aliis praeter annos xxiii Alexandri vix quidquam, huc spectans, asserentibus; videor concludere posse, quod priores accuratius temporum momenta examinarint; posteriores de tempore & origine Episcopatus memoratorum minus solliciti, narrationi rerum gestarum praecipue intenderint; atque ita unum post alterum, annos

B xxiii, nescio apud quem primum inventos, Alexandro in Episcopatu perperam contribuisse; aut per errorem, seu proprium seu librorum, posteros in errorem similem induxisse. Potest autem errandi occasionem dedisse Episcopatus Alexandri Alexandrini, qui annos xxiii Sedem illam obtinuit. Nam idem nomen Alexander, utrique commune; idem tempus, quo convixerunt; idem zelus religionis, contra Arium; idem Concilium, cui interfuerunt; eadem dignitas Episcopalis, efficere possunt, ut quis unum pro alio acceperit, & annos xxiii, Alexandrino debitos, Constantinopolitano adscripserit; atque hunc alii deinceps secuti sint.

24 Fieri etiam potuit, ut quod auctor per tota graecum addito accentu sic i scripserat, acceperit libralius pro ii, adjuvans accentus i Jota inferiorem antrosum apicem; sicque pro decem; quae i signat, expresserit viginti per x; ac universum numerum xy seu tredecim, qui proxime ad nostram sententiam accedit, sic mutaverit in xy seu viginti tria, per manifestum errorem; qui etiam manifestior est, uti supra tetigimus, in versione latina Chronographiae Nicephoriana, quam

C Anastasius annis abbe DCCC & amplius fecit; Conthius vero Parisiis, & Camerariis Lipsiae, cum suis uterque notis, saeculo superiori sub idem tempus imprimendam curarunt. In his enim editionibus attribuitur Episcopatu Alexandri anni LXIII, intolerabili plane excessu. Quid vero, si nota numeralis L hic per errorem praeposita dicatur litteris signantibus numerum XIII? Tam sane, remoto L, etiam ipsi confirmarent sententiam nostram.

25 Denique si erratum esse omnino neget in numero xxiii, cumque contendat e mente Socratis & Sozomeni scriptum fuisse; exerrant eorum memoria lapsus imputavero, nec grande placulum me commississe existimabo; cum & memoria in similibus facile aberret, & alibi sic erraverint praedicti auctores non semel. Exempli loco sit, Julius Pontificatus, cui Sozomenus lib. 4 cap. 7 attribuit annos xxv, suisque erroris sequaces habuit Cassiodorus & Nicephorus Callistus; cum tamen constet Julium nusquam implevisse annum Pontificatus xvi. Demendi igitur hic sunt ab annis Sozomenianis, novem aut decem, ut defectum habeantur tempus Julii; deme totidem ab attributis Alexandro; & habebis similiter definitum tempus Sedis ejus, annos xiii, aut, quae nostra sententia est xiv.

26 Antequam hinc ad Paragraphum sequentem progrediar, juvat in memoriam reducere textum Theophanis num. 20 citati, ubi Constantinus Imperator Byzantii

profectus, Metrophanem, qui prior Alexandro Praefectum gessit, primum invenisse legitur. Addit Nicephorus in Chronico, id accidisse, cum belli in Licinium suscepti causa, eo profectus esset. Profectio quidem, quo hac profectio facta fuerit, addit Theophanes decimum tertium Imperii, qui CCCXVIII & XIX Christi, pro parte signat. Nicephorus vero eundem annum defuit ex tempore belli, usque secundi, contra Licinium suscepti. Suscepit illud Constantinus anno CCCXXIII, & confectis sequenti, profligant Licinium duplici praelio, altero circa Adrianopolim mense Julio, altero ad Nicomediam Septembri mense; quando, Imperio Orientali ad Occidentale adjecto, utriusque Monarcha factus, Constantinopolim primum, ex quo imperare ceperat, ingressus fuit. Hoc igitur an. CCCXXIV, secundum citatos auctores, dicendus est vixisse Metrophanes: cum hoc anno, primum profectus sit Byzantium Constantinus Imperator; quantumvis alium annum exprimat Theophanes & sequaces erroris sui habeat Baranum aliosque, secundum bellum Licinianum anno CCCXVIII consignantes.

§ IV. Statuitur tempus & aetas quibus obiit Metrophanes.

E

27 **R**ationum atque auctoritatum momentis, quae Paragraphe superiori produximus, rite appensis; dubitari vix potest, de genuina sententia Eusebiana intelligentia. Loqui enim ipsum de Constantinopolitano Episcopo, qui grandaeva aetate prohibitus fuit Nicæam venire, apertissime asserunt Gelasius Cyzicenus, Eusebium citans; Photius Patriarcha in Bibliotheca, & Gelasio nonnulla decerpens; Epiphanius Scholasticus in Historia tripartita, Socratem explicans. Quibus addi debent Menae magna Graecorum impressa, quae paragraphe i Latina fecimus: nec non Synaxaria Msi. ibidem indicata, tam Claromontanum quam Chiffletianum; item Menologium Basilii Imperatoris; quae indubitanter in eandem conspirant sententiam. Quibus hic addi etiam potest postremus Eusebiani sensus interpret Nicetas Choniates, qui asserta nostra firmiter comprobat sic loquens apud Labbeum tomo secundo Conciliorum col. 106: Eusebius Pamphili lib. 3 de vita Constantini Imperatoris, Constantinopolitanum quidem Pontificem a Synodo Nicæna abfuisse scribit, propter senium: at nomen ejus supprimit: loco vero ejusdem ait comparuisse presbyteros. Sed ex Synodi Actis constat Metrophanem id temporis Constantinopoleos Episcopum fuisse. Illum tamen decrepitam ob aetatem in Synodo non confedissee; sed vicem ejus supplevisse Alexandrum Presbyterum, qui & Synodicas litteras per Europam distribuit. Haecenus Nicetas, cui in Actis Concilii facem praetulit Gelasius, quae defuncti Sozomenus ac Theodoretus aliter intellexisse videntur Eusebium: si tamen ipsam praeculit habuerint, & non aliunde in errorem induci sint. Certe equus verum aestimator nullus putaverit, tantum duobus hinc in praesenti questione tribuendum, ut aliorum (quos protulimus) possint convellere aut imminuere auctoritatem.

28 Neque moramur hic scrupulum Valesii, qui, in Annotationibus ad propositum Eusebii locum, autumat, ferri non posse explicationem illam: quia nondum dedicata fuerat Constantinopolis, nec regis urbis vocabulo decorata, cum Synodus congregata est in urbe Nicæa. Quasi vero Eusebius sic loquens, respicere potius debuisset conditionem urbis, quae tunc erat, cum Synodus celebrabatur; quam cum ipse gloriam suam de vita Constantini scribebat. Scripsit autem illam, mortuo jam Constantino, fere quindecim annis post celebratam Synodum, & decennio post deductam.

Kk 3

A cum imperare cepit Valerianus anno aera vulgaris CCLIII; sequetur in lucem editum fuisse anno CCXXX; cumque mortuum dixerimus anno CCLXXXII, sequetur porro, cum vivendo explevisse annos dumtaxat LII: quæ ætas laboribus ac itineribus ab eo susceptis parerat. Fac modo Dometium Probo paulo juniorem natum; aut, si vis, etiam geminum; gentis ex illo non fuerit Metrophanes ante annum Christi CCL: quod si natus statueretur; perveniret ad annum ætatis LXXXV aut VI, quæ, accedente infirmitate, tam gravis videri potest, ut conduceret ipsum ad Synodum prohibuerit, atque e vivis etiam eripuerit.

33 Hæcenus non male videtur procedere discursus, etasque Metrophanis aliquo modo definiti; si tamen discursus ac definitionis fundamenta non vacillent. Injicit enim mihi scrupulum Vopiscus, qui nullum agnoscit Probi fratrem, ubi agnoscere tamen deberet, utpote familiam ejus recensens. At enim, Probum oriundum e Pannonia, civitate Sirmienti, nobiliore matre quam patre, patrimonio moderato, affinitate non magna; ... patrem ejus, nomine Maximum: .. apud Ægyptum vitam sanctum esse, uxore ac filio & filia derelictis. Filium reliquit,

B esse Vopisco, Probi pater, non filius: nisi forte suspicari cuiquam lubet, de legitima tantum prole istuc Vopiscum ager, non item de illegitima & nobilitate, qualis Dometius potuerit esse. Sed cum fratribus illi passim annumerari non soleant, ipsique Menæa Probum ac Dometium fratres appellent, quid est cur notum suspicemur alterutrum; & hunc potius quam illum? Quamobrem si fratres sunt, uti loquuntur Menæa, sint uterini: si tales non sunt, ut Vopiscus censet, ne quidem sint notui.

34 Sed quid tandem, si Dometium non fratrem Probi Imperatoris, sed filium facimus? uti faciunt Adæ Græca S. Adriani, nuper e Codice Casareæ Bibliotheca, ubi XXVI Augusti referuntur, nobis descripta. Faciunt enim illa Adrianum suum ac Dometium fratres, Probi Imperatoris filios, qui post obitum patris religionem Christianam amplexi sunt. Dometio porro Episcopatum Byzantium post mortem Titii, duosque filios Probum ac Metrophanem, (quod & Menæa faciunt) adscribunt. Filios reliquisse Probum Imperatorem neque asserit Vopiscus, neque negas, nisi forte tacendo; asserit tamen, posterus Probi, vel odio invidiæ vel timore, Romanam rem fugisse; & in Italia, circa Veronam ac Benacum & Larium, atque in his regionibus, larem locavisse. Ubi fuga posterorum Probi, quæ odio, invidiæ aut timori adscribitur, rectius forte dicitur suscepta esse amore Religionis Christianæ; & quæ Veronam primum instituta est, potest postea Constantinopolim promota fuisse.

C Atque ita favere Vopiscus sententiæ, hoc ipso numero non multo propostæ, videri posset. Verum isthac conciliari non possunt cum grandæva senectute Metrophanis, sub Concilio Nicæno mortui. Collegimus enim supra ex Vopisco, Probum Imperatorem ante annum vulgaris aera CCXXX natum non fuisse: genuerit ergo anno CCL Dometium, & hic anno CCLXX Metrophanem, pro vita hujus non supersunt amplius quam anni LV aut VI, qui sane gravis ætas & longa senectus dici nullo modo possunt.

5 V. Episcopos fuisse Byzantii atque Metrophanem, non probatur auctoritate Nicephorum, sive Patriarchæ sive Calisti, Pseudodorotheum secutorum.

AUCT.
C. J.

35 **D**iximus quendam supra de successione Episcoporum Byzantium, Titi, Dometii, Probi, Metrophanis, de quibus hæcenus non satis certa potuit aliunde elicere, ac dubito an elici omnino alium de possint. Annuerat quidem etiam S. Nicephorus in Chronographia sua eosdem Episcopos Byzantinos una cum decessoribus eorum continua serie, initium ducens a S. Andrea Apostolo: sed annuerat istdem pene verbis, quibus in Commentario fœditi Dorothei leguntur: ita ut non immerito dixeris, Nicephorum in manibus habuisse ac secutum esse Commentarium istum; gloria atque antiquitatis Sedis suæ studiosum magis, quam inquirenda discernendæque veritati intentum. Corrigit tamen errorem Commentarii gravissimum; sed corrigendo non minus gravem committit. Nam postquam Castino Episcopatum VII annorum adjudicavit Commentarius, mox addit: Ο' ἐν Κωνσταντίνῳ ἐν τῇ Ε' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀλλὰ ἀνέστη ἰσχυρὸς καὶ Βίσιον, καὶ τὸ ὅριον μίσητος... Εὐφροῦς & Μάρτυρος τῶν εἰκόνων προσαγορεύσαντες, κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν τοῦ αὐτοῦ ἀνάστη. Constantinus igitur primo ejus anno ecclesiam excitavit aliam in ipso Byzantio, septemtrionem versus, ... eamque appellavit Euphemie Martyris, per illud ipsum tempus martyrio affectæ.

36 Vide hic si in τῇ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀλλὰ ἀνέστη ἰσχυρὸς καὶ Βίσιον, an explicare velis annum primum ipsius Constantini Imperatoris, an vero Castini Episcopi. Alterutrum quidem necessario dicendum; sed neutrum cum veritate componi ullo modo potest. Neque enim primo Episcopatus Castini anno (quæ explicatio tamen magis obvia est) edificare S. Euphemie ecclesiam parvis Constantinus; cum iuxta calculum ipsius Commentarii & stabilitam a nobis Metrophanis mortem, Castini obitus annis fere XXX præcesserit ortum Constantini. Sed neque primo ipsius Constantini jam Imperatoris id fieri potuit. Cum is primis imperii annis, sat multis, in Occidente domandis hostibus intentus, Constantinopolim toto illo tempore ne oculis quidem aspexerit suis: nec absens edificandam Christianis ecclesiam curare poterat in urbe, alterius, & quidem acceptissimi Christianorum & persecutoris, domino tunc subiecta.

37 Non potuit tam admodum non videre Nicephorus. Quamobrem edificationem ecclesiæ Euphemianæ non tribuit Constantino Imperatori; sed ipsi Castino Episcopo. Verum infelicitate Charybdim fugiens in Scyllam incidit, extruendo S. Euphemie Martyris templum, multo ante tempore quam ipsa martyrium subiit, imo fortassis ante quam vivere cepit; adeo ut dicendum sit, Nicephorum vel non considerasse tempus martyrii S. Euphemie, vel suum ipsum computum ostentanter nimis ac temere fecisse. Ponit enim ipse inter Castini mortem & initium imperii Constantini, Episcopos tres Titum, Dometium ac Probum, usque unumquemque adscribit fœditi suarum annos LXIX: quibus detrahitis ab anno vulgaris aera CCCVI, quo imperare Constantinus cepit, mors Castini debet incidisse in annum CCXXXVII. Jam vero Euphemiam constat ex Actis ejus, cecidisse pro Christo ac fide sub Diocletiano Nicomedia, & verosimiliter sub finem Imperii ejus paulo ante quam Constantinus illud suscepit. Nicephoro hinc sancto consonat (quod ad Episcopos Byzantinos attinet) Nicephorus alter, cognomento Calistus, lib. 8 hist. Eccles. cap. 6; sic ut ex illo vel Calistus,

Consensu
illi Nicephorus
Calistus,

AUCT. mutatus sit sua, vel uterque eundem Pseudo-dorotheum secuti, in eisdem inciderint errores. Quare alia refutatione opus non est contra Nicephorum Callistum, quam adduximus contra Sanctum. Unum miratus sum, quod Dominus du Cange, ceteroquin accuratissimus, citans utrumque Nicephorum pro templo Euphemiano, in Petrio per Castinum condito, non observaverit praeposteram eorum istuc chronologiam. Condidit quidem etiam Constantinus ecclesiam S. Euphemiae Constantinopoli, sed non in Petrio, neque primis Imperii sui annis.

Uterque 38 Quotum igitur Episcopum, seu Byzantinum seu Constantinopolitanum, statuimus Metrophanem? Nicephorum utrumque modo diximus perpetuam seriem Episcoporum, ab Andrea Apostolo ad Metrophanem usque, perducere. Sed cum isti, Procopius nescio cuius, et Pseudo-dorothei Tyrii Commentariis excerpta, omnino secuti sint, nihilo plus fidei ista in re, quam Procopius ipse, merentur. Cum autem Procopium hic dico, velim intelligat Lector, Dorotheum, Episcopum Tyrii vulgo appellatum; aut potius intelligat Synopsin de vita et morte Prophetarum, Apostolorum et LXX discipulorum, eidem pridem affixam, ideoque Pseudo-dorotheo Tyrio merito inscribendam. Refutat Synopsin illa se ipsam in Abdia, Jona, Hieremia, Elia et aliis: monetque Bellarminus de Scripturis Ecclesiasticis, istuc numerari inter LXX Discipulos Christi, qui ab Apostolo Paulo nominantur, etiam si ethnici fuerint vel seminae; et illos omnes non solum discipulos Domini, sed etiam Episcopos fingi. Non meminisse, inquit idem, libri tam fabulosi, nisi vidissem a multis citari et non minimi fieri.

Uterque 39 Assentiuntur nunc Bellarmino Eruditi omnes, qui Synopsin illam, in Bibliothecis Sanctorum Patrum atque alibi editam, aliquando legerunt. Assentiunt vero etiam magis, qui eandem a Cangeo superflue cum Chronica Paschali Graeco latine impressam consideraverint. Quamvis enim in multis, puta in Apostolis et LXX discipulis, concordent editiones illae, antiqua Latina et novissima Latino-graeca: discrepant ubi libellinus; quod illa vitas Prophetarum longiusculas pertexas; hac vero vix aliud quam unius aut alterius Prophetae nomen adscribat: rursus ac praecipue, quod hac (illa omnino tacente) fuisse recenscat primos Byzantii Episcopos ad quartum usque seculum; quodque in fine auctorem seu collectorem sui faciat Procopium

C quemdam, qui presbyterii dignitate donatus, vitae sanctitate et eloquentia praestans, et in omni circa disciplinas concinnitate et experientia semper versatus, cum in historicos sanctissimi et beatissimi Episcopi et Martyris Dorothei Commentarios incidisset, haec omnia scriptis nobis reliquit. Gratias igitur agamus illius laboribus et immortalis memoriae, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

Uterque 40 Ita terminatur Synopsin seu Commentarius iste editionis Cangiana. Ex quibus intelligitur Pseudo-dorotheum Tyrium, primum auctorem fieri Commentarii istius: ex illa vero sua omnia descripsisse sub annum Christi DXXXV, uti mox videbimus, Procopium: et hac ipsa Procopiana a tertio aliquo fuisse proposita, uti nunc sunt. Ubi consideranti mihi attentius Commentarium hunc Procopianum (ita enim rectius appellabitur quam Dorotheum) quod Synopsibus aliis de Apostolis ac Discipulis, quotquot vidi, superaddat, ut modo dixi, seriem Episcoporum Byzantinorum, aliisque, ad stabilendam antiquitatem atque adeo primatum ipsum (si Superis placet) Sedis Constantinopolitanae supra Patriarchales reliquas ac ipsam Romanam; hac, inquam, consideranti mihi suspicari lubet, hanc partem, tamquam novam laciniam, Synopsi reliqua, fortassis aliquando detursum, infeliciter adjectam esse sub

annum DXXXV; quo Joannes Papa Constantinopolim venit, ac nonnulla contentio, aut certe periculum contentioni fuit, de primo loco sedendi, inter Joannem Papam et Epiphanium urbis istius Patriarcham. Jubeatur enim istuc post recensitos Episcopos Byzantinos Procopius ille prodere aetatem qua vixit, et non obscure indicare intentionem qua scripsit; videlicet extollendi Ecclesiam Constantinopolitanam, non tantum supra reliquas Patriarchales (quod saeculo quarto jam conati fuerant Graeci per canonem Concilio CP. primo intrusum, certe a Pontificibus Romanis constanter repudiatum) verum etiam supra ipsam Romanam, si non dignitate primi praedicatoris Evangelici, saltem prioritatis (ut Philosophico utar vocabulo) praedicationis. Byzantini enim ante ab Apostolo Andrea annuntiatum esse Evangelium datosque Episcopos, contendit, quam Romanis a Petro. Sed audiamus ipsa fabulosa Synopsos verba.

41 Postquam seriem suorum Episcoporum in Metrophane absoluit, ita proseguitur: Hec ab omni virtutum genere insigni Dorotheo in Commentariis Latinis relicta, a nobis excerpta sunt, Philoxeno et Probo Cois., quando Constantinopolim venit Joannes Romae Episcopus. Persuadus enim ab urbis Archiepiscopo, ut secum in Natali Christi Sacris operaretur; id facere renuit, nisi ante urbis Episcopum primus ipse Sacra faceret: antea namque Romanam quam Constantinopolim Episcopum nascam fuisse. Ex hisce igitur oborta contentione, convenientes inter se Constantinopolitani, ex magni Dorothei Commentariis ostenderunt, Episcopatum Constantinopolitanum Romano antiquiorem esse. Et Joannes quidem Romanorum Episcopus, Dorothei scripta vera esse asserbat; praeterea tamen se debere Constantinopolitano contendit, quod Principis Apostolorum reperet locum: cujus tandem rei gratia praerogativa ipsi cessit, non quod ante Constantinopolitanum Romanus existeret Episcopatus.

42 Ita lubuit homini Graeco, in gratiam sui Patriarchae, Graeca fide loqui: cujus ut facultas clare pateat, suaeque plane percat auctoritas Commentario tam male concinnata, operam non perdidit, si delibavero absque quaedam ac inepta ex ista Episcoporum CP. narratione; quod hactenus neminem in particulari scribere scio. Incipit Commentarius iste de Episcopis hoc modo: Ipse igitur magnus Pontifex Dorotheus per scripto reliquit, venerandam aedem sanctae et invictae martyris Euphemiae in Petrio, a quodam Tito primum fuisse conditam. Qui quidem Titus, cum Byzantii esset Episcopus, in eaque urbe martyrio vitam terminasset, juxta veteres muros depositus est. Quam Tito hic adscribit fundatam ecclesiam S. Euphemiae, postea attribuit Castino Episcopo, aut certe Constantino Imperatori: quamque hic ponit in Petrio; postea collocat ad Anemodulium: cum tamen de eadem ecclesia agi utrobique necessario debeat.

43 Post haec continua addit, ex eo tempore quo S. Andreas Apostolus Byzantium, aut potius Argyropolim, advenit, tantum Christianorum multitudinem confuisse, ut aliis in locis nusquam invenirentur tot: ne Antiochia quidem, credo, aut Hierosolymis, aut Roma. Mox Licinii atque Diocletiani persecutiones ita conjungit, ut sub illis Titum martyrio affectum dicat. Cum tamen constet nusquam Imperatorem aut Caesarem fuisse Licinium, Diocletiano imperante. Ut nihil dicam, quod, juxta calculum Auctoris, jam obisse debuerit Titus, antequam imperare cepit Diocletianus. Quale vero monstrum quod subiungit? Interfectum ubi dixerat, Titum esse sub Licinio ac Diocletiano, ad-

antiquior
res facit
Romanis.

absque
quadam
Commentario
illo
delibatur.

de eod. f.
S. Euphe-
mia.

de Chri-
stianis
Byzantiis
conver-

fract

A fructu deinceps (nempe post Diocletianum) Caro ejusque filius Imperium, ordine omnino praepostero: quibus praeterea perperam affigit, quod ad Christianorum supplicia promiscue progressi sunt, ex iis ad mille singulis diebus necantes. Ecce autem mirabiliter resuscitat Licinium, quem modo dixerat ante Carum tyrannidem cum Diocletiano exercuisse; nunc post Carinecem Nicomediae versatum ait, ibique interfectisse Adrianum Probi filium, quem tamen sua Aelia praecitata, Probi (utique Imperatoris) fratrem faciunt, nescio qua utriusque fide.

44 Pergamus porro. Titum, de quo supra, primum existisse Constantinopoleos, pro ut hanc a Byzantio distinguit, Episcopum, affirmat: videlicet, annis facile 1. ante dedicatam Constantinopolim, Episcopatu, (si tamen Episcopus unquam fuerit) & vita functum. Sed haec ipsa quasi praebula ad Catalogum Episcoporum Byzantinorum auctori sunt. Hinc serio rem agere videtur, orsus ab Andrea Apostolo, quem Byzantium negat ingressum, ob crudelitatem Zeuxippi, locum illum tunc regentis. Quis iste Zeuxippus & unde? Dicam cum Baronio, ad annum XLIV num. 31, similem Nicephori textum, e nostro hoc

B verisimiliter desumptum, citante: Fide nutant huc, ob apertum invidacium de Zeuxippo tyranno: nullus enim incumbere tempore Claudii tyrannus in Thracia, quam provinciam Praeses summa pace moderabatur. Dicitur Andreas Argyropoli primum Stachym Byzantinorum Episcopum constituisse. Ex successit Onesimus, cujus meminit Paulus Apostolus in Epistola ad Philemonem. Reclamat hic tota antiquitas, in Epistolis S. Ignatii Martyris, & Martyrologiis plurisque vetustissimis, quae Onesimum, Pauli discipulum, & ab eo Philemoni commendatum, constanter appellant Episcopum Ephelinum, S. Timothei successorem ac Martyrem; ut videre est in Commentario nostro Historico de Sancto illo, die XVI Febr. & in Menologio Sirleti 1 Decembris.

45 Onesimo successorem dat noster Polycarpum, ac reliquos deinceps enumerat Episcopos suos usque ad Metrophanem, qui ponitur vicissimus secundus. Annos quoque Sedis adscribit singulis; nulla tamen sanctitatis, nulla martyrii aut obitus, nulla gestorum mentione facta, quasi haec omnia ignorasset, contentus assignasse aut affinxisse singulis durationem Episcopatus sui. Sed & hanc quam apte distribuerit, indagare voluit, comperique solum Episcopatum, nullis interepiscopatus annumeratis, annos CCCVI; quod si detraxeris ab annis CCCXXV aera vulgaris, quos effluxisse diximus cum Metrophanes obiit; concludes, anno ejusdem aerae vicessimo Stachym primum fuisse ordinatum Argyropoli Episcopum a S. Andrea Apostolo, annos ut minimum X antequam ipse ad Apostolatum vocatus esset; ac XIII ante ascensionem Domini nostri Jesu Christi. Quod si XIII istis annis adjungas alios XI, qui, scribis Baronio atque Henschenio, elapsi sunt ab ascensione Domini, priusquam Apostoli in suam quisque provinciam abierunt, Evangelium praeedicaturi; concludere cogeris, Stachym (quem noster primum Byzantii ab Andrea creatum vult Episcopum) jam ab annis XXIV ut minimum, illic Episcopum fuisse, antequam fuerit Andreas eo profectus.

46 Sed & Argyropolis; de qua frequens meminit auctor Synopsos, aurem mihi vellicat. Ait, istuc ab Andrea Apostolo erectum Christo altare, & Stachym constitutum Episcopum, multaque sanctorum corpora deposita esse. Quae, quae, Argyropolis ista, tot titulis celebranda, ubi hic statuuntur quadammodo lacunabula Ecclesiae Byzantinae & Constantinopolitanae? Nullam illius hactenus mihi contigit usquam invenire mentionem, primis aera Christianae saeculis, nisi apud hunc

nostrum. Primus, quem praeterea meminisse illius scio, AUCT. C. J. est Nicephorus Callistus; qui lib. 14 cap. 24. Argyropolim unum e suburbii Constantinopoleos, e regione Chrysopoleos ponit; illoque primum nomine donatam fuisse asserit ab Attico Episcopo CP. qui saeculo V incunte floruit. Nunc verounde hauserit is, qui primus Commentarii auctor fingitur, quippe in Metrophane Catalogum suum finiens, sub eodem scripsisse videtur; imo illum nuper Episcopatum trasse dicit: unde, inquam, hauserit is vocabulum Argyropolis, saeculo integro post Metrophanem dumtaxat inditum?

§ VI. Quotus Byzantii Episcopus fuerit Metrophanes.

47 **F**ateor, contra communem medii aevi, & communissimam recentiorum opinionem, scripturum, si primum Constantinopoleos aut potius Byzantii Episcopum ponam Metrophanem, tribus a primis; Christo nato saeculis jam elapsis florentem. Ponam tamen, pace aliter sentientium, tantisper, quod adstruere jam cepti, donec melior atque antiquior auctoritas sententiam me meam mutare cogat: videlicet, verisimilimum esse; primum, aut certe inter primos, Byzantii Episcopum sedisse Metrophanem. Auctoritas Nicephori utriusque huc spectans, quam posteri fere secuti sunt, jam convulsa est in Pseudo dorotheano seu Dorotheo-procopiano Commentario. Eidem Nicephori, quod dicant Byzantii Christum ab Andrea praedicatum, ecclesiam fundatam, Stachym Episcopum ordinatum fuisse, ex eodem haufere Commentario: arguunturque a Baronio ad annum 44 num. 31 (& argui ceteris, quos deinde annumerant Episcopis, eodem jure possunt) tamquam ex apocryphis illa acceperint.

48 Putat praeterea idem Baronius, Ecclesiam Byzantinam a Petro Apostolo fuisse erectam. Rationem cur ita putet, lego ad eundem annum 44 num. 12, desumptam ex Epistola Agapeti Papae, Constantinopoli scripta ad Petrum Hierosolymorum Patriarcham, de depositione Anthimi & subrogatione Mennae in Sede Constantinopolitana, quae lecta fuit in Concilio CP. sub Menna, ac refertur in fine Actionis ejus primae, apud Labbeum Tomo 5 col. 47. Leguntur in Epistola illa, ad commendationem Mennae, sequentia: Ex hac dignitati ejus (Mennae) additum esse credimus, quod a temporibus Petri Apostoli, nullum alium unquam Orientalis Ecclesiae suscepit Episcopum, manibus nostrae Sedis Ordinatam. Et forsitan vel ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad repellendos inimicorum insultus res tanta contigit; ut illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus, ipsius Apostolorum primi electio ordinavit.

49 Quemadmodum haec verba moverunt Baronium, ut foundationem Sedis Byzantinae attribueret Petro praeter Andream; ita mihi ne quidem satis argumenti afferunt, cur eam Petroctiam adscribam. Quod is, enim illic dicitur, Apostolus Petrus in his quandoque partibus, aliquos ordinasse, nescio cur ad ecclesiam CP. potissimum referendum sit. Cum enim paulo ante simpliciter loquatur Pontifex de ecclesia Orientali, eamque dicat a temporibus Petri Apostoli, nullum alium unquam, praeter Mennam a se institutum, suscepisse Episcopum, a Pontificibus Romanis ordinatum; optimo jure haec verba, in his partibus, intelliguntur de Orientalibus, pro ut Orientalis Ecclesiae distinguitur ab Occidentali; in qua passim Episcopi ordinabant Pontifices Romani, non item in Orientali; in qua tunc tandem post tempora S. Petri, qui Antiochie saltem successorem suum instituerat, Episcopum a se ordinari, ipsi sic ordinato honorificum & gloriosum

AUCT. sum existimat Agapetus; nihil afferens an a Petro C. J. Apostolo Constantinopoli, an Antiochia, an Alexandria ordinatus quandoque sit Episcopus: sed ordinatum ab eo esse in Ecclesia Orientali, cujus pars Antiochena est, prima Petri ac deinde institutorum ab ipso Episcoporum Sedes.

50 Quod si quis etiam omnino velit, verba promissa de Constantinopoli intelligenda esse; is non continuo nos coget, eorum auctori, Encomiasten potius Menna, quam Historicum agentis, deque re casu scriptoribus omnibus ignota post secula demum quinque obiter scribenti, fidem indubitata adhibere. Imo obijcere quis poterit Agapeto Gelasium, ejus decessorem itidem Pontificem Romanum, qui in Epistola ad Dardaniam Episcopos, Byzantium facti ecclesie Heracleensis parœciam; & Codinum, qui ius ordinandi Patriarcham CP. Episcopo Heraclea tribuit; quia, inquit cap. 20 de Officiis, Byzantium olim ad Episcopum Heraclea spectabat, videlicet tamquam parœcia, ut ait Gelasius, & pars territorii, Episcopo Heracleensi subiecti. Sumitur enim passim apud mediae ætatis scriptores parœcia pro districtu juris Episcopalis, uti provincia pro districtu juris Metropolitici, uti docet Cangius in Glossario voce parochia. Fuit igitur Byzantium parœcia, factumque deinde sit Episcopatus, quem sub annum æræ vulgaris CCCXXX, ab Europæ provincia, seu illius Metropoli Heraclea, ut ait Chronicon paschale, avulsit Constantinus Magnus, Præfetto prætorio & Præfetto urbi ceterisque majoribus Magistratibus in eo constitutis.

51 Sed potiora afferit nostri argumenta proferamus. Chronicon paschale, modo citatum, cui illustrando subiunxit Cangius Commentarium Dorotheo-procopianum sepe memoratum, nullum agnoscit Episcopum Byzantium aut Constantinopolitanum ante Metrophanem: sed Imperii Constantini anno VIII, id est, vulgaris æræ CCCXIII, ponit tandem initium Episcopatus illius, his verbis: Byzantina ecclesie primus præest Metrophanes annos XI: cujus deinde successorem subiungens, Consulibus, inquit, Severo & Rufino, id est anno Christi CCCXXIII Byzantina Ecclesie secundus præest Alexander annis VII. Tabule chronographica, Theophanis textui interposita, cujusvisque auctoris illa fuit, seculos Patriarchatibus designatos, quoad Constantinopolitanum incipiunt replere biennio citius, videlicet sexto Constantini anno, & tunc, cum ante solum noverint tres Patriarchas Orientales,

addendos Romano Patriarchæ, ordiuntur quintam ejusmodi seriem, scribendo; Byzantii primus Episcopus Metrophanes annis X. Confirmari horum auctoritas summopere debet e Patriarcharum CP. Catalogis Mss. quorum plures antiquos, ait Carolus a S. Paulo, Abbas Fulienfis, in sua Geographia sacra pag. mibi 217, in regia Bibliotheca reperimus, & in omnibus Metrophanes, Constantini synchronus, primus recensetur: qui etiam Archisacerdos primus magnusque civitatis Constantinopolis, in perantiquo Græco Ms. dicitur. Ipsa etiam verba Græca, in margine hæc addit, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀρχιεπίσκοπος πρώτος ἐν πόλει μὴ καὶ ἀπὸς ἀνὰ τὸν Ἰωάννην Μετροφάνην.

52 Cedrenus in Compendio non omnino primum facit Metrophanem Episcopum, inquit, Annum novum imperante Constantino, Metrophanes xv Episcopus Byzantii creatus est. Primum constituerat sub Antonino Caracalla, qui ab anno CCXI ad CCXVII imperavit, dicens, eo tempore primum Byzantii Episcopum constitutum esse Philadelphum (ignorat hunc Dorotheo-procopianus Commentarius) & annos xii præsedisse. Ante enim, uti idem proseguitur, per octennium Ecclesie præfuerat quidam Presbyter. Secundum ponti sub Maximino imperio Eugenium,

qui Episcopatum Byzantinum occupavit ac gesserit D annos xxv.

53 Tertium Episcopum non reperio apud Cedrenum, qui sane diutius quam credi potest sedisse debet, si recte suas invitet rationes Auctor. Nam Antoninus Caracalla, cujus tempore assertit sedisse Philadelphum, vivere desit anno CCXVII, annos fere centum ante Metrophanis Episcopatum: e quibus tres Philadelphus, viginti quinque Eugenius implentes, septuaginta circiter, tertio non nominato Episcopo relinquunt assignandos. Ut nihil dicam, a morte Antonini Caracalla ad imperium Maximini annos XVIII intercessisse; quorum tamen tempore Episcopatum quemque suum vult tenuisse; Philadelphum sub Antonino per annos tantum tres, Eugenium vero sub Maximino per annos XXV, sic ut inter utrumque Episcopum ingens hiatus xv ut minimum annorum interveniat; & longe ingentissimus subsequitur usque ad Metrophanem annorum facile L, vix ab unius Episcopatu implendus.

54 Vidimus hæcenus, quam insulse de primis Byzantii Episcopi loquantur Commentarius Dorotheo-Procopianus, & qui illum huc ex inadvertentia huc ex ambitione sequuntur Nicephori duo, tam Patriarcha quam Callistus: quibus annumerari etiam possunt Gregorius quispiam Monachus, & Catalogus Byzantinorum Episcoporum editus a Leunclatio. Vidimus quoque quantum retrahat initium istorum Episcoporum Cedrenus, Episcopos fortassis nominans, qui vice Heracleensis Episcopi, Byzantii sacra procurabant, Chorepiscopi potius dicendi. Vidimus etiam quam parum sibi coherentem faciat successionem, trium a se nescio ubi reperorum, usque ad Metrophanem, quem quartum appellat, appellandum verius primum, uti appellant Auctores paulo ante a nobis citati; Theophanes, Chronicon Paschale, codices Mss. quibus & nos omnino subscribendum putamus, nullumque ante ipsum, Byzantii agnoscendum Episcopum; nisi tum Theophanis, & Chronici citatorum, expresse ita asserentium, verbis; tum etiam (& ni fallor solidissime) silentio Eusebii, qui tam in historia Ecclesiastica & Vita Constantini, quam in Chronici, licet varietatum Ecclesiarum Episcoporumque illi præfidentium nominatim mentionem faciat, nusquam tamen, quod sciam, facit Byzantini, nisi tantum in Vita Constantini libro 3 cap. 7, ubi per τὴν reginam urbis Antiochitem; quod intelligendum diximus de Byzantino seu Constantinopolitano Metrophane.

55 Certe Valefius, qui inter Indices suos Eusebio adjector, recenset quoque ordinem Episcoporum urbis Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum juxta Eusebium, additque nonnullos etiam Laodiceæ in Syria, & Cæsareæ in Palæstina; nullum novit Byzantinum, nullum Constantinopolitanum: quos tamen æquum erat recenseri ab Eusebio, qui capite 1 Historie sue ecclesiasticæ præfatur, se sanctorum Apostolorum successiones ac temporum seriem, a Christo nato ad sua usque tempora, describere; nec non eos recensere, qui præcipue in celeberrimis civitatibus Ecclesiis non sine laude rexerunt; quique subinde per ordinem temporum sua quisque ætate verbum Dei vel voce vel scriptis prædicaverunt, denique qui tum superiori memoria, tum sua ætate, pro religionis defensione tormenta ac mortem ipsam perpassi, fortissime certaverunt. Et non multo post repetit, se, si non omnium, illustratissimorum certe, Servatoris nostri Apostolorum successiones in iis Ecclesiis, quæ etiamnum celeberrimæ habentur, posteritatis memorie commendare. Jam vero, amabate, quæ fuit ætate Eusebii celebrior civitas Constantinopoli? Cui Apostolorum, excepto Petro, cedere dignitate aut sanctitate debet Andreas? Nullusne in præfensa successione Episcoporum verbum Dei vel voce vel scriptis prædicavit? Nullusne e tanto numero, in tot persecu-

non recte
suo proprio
rei ponem-
tem.

Non sum-
dem Metro-
phanem Epi-
scopum I
ponimus

confirmamusque
Eusebio
silencia,
alios non
referemus
i

tum tam-
men et
instituto
suo debet
rei.

110-

A ctionibus, etiam Byzantii propriis sub Zenippo, ut vult Pseudo-dorotheus, fidem sanguine suo confirmatis? Adhuc Eusebius ipse, qui aliquot annos post edificatam dedicatamque Constantinopolim superstes, in laudem Constantini ac urbis ejus multa operose scripsit, num taciturnus fuerit summam laudem, quæ ex antiquitate fidei, Byzantini per Apostolum Andream aut, si malueris, Petrum annuntiatæ; ex perpetua Episcoporum serie, ad sua usque tempora perducta; e zelo, sanctitate, ac nobilitate eorum (præsertim si Imperatorum quoque fratres ac nepotes illic præfuerunt) derivari posset? Cum tamen taceat de his omnibus, quæ apostolica ac propria scriptura ejus materia erant, contraria auctoritas, & quidem Dorotheo procopiana major, præferri debet, ut credam Episcopos, qui prætenduntur, unquam extitisse Byzantii.

Obiicitur 36 In tanto prætorum Episcoporum numero, de uno dumtaxat Stachy reperio mentionem fieri in Martyrologio Romano, die ultimo Octobris, his verbis: Constantinopoli S. Stachys Episcopi, qui a beato Andrea Apostolo primus ejusdem civitatis Episcopus ordinatus est. Hæc primus Martyrologio Romano inseruit Baronius, desumpta in Menologio Sirleti, illo ipso die ultimo Octobris, ita referente: S. Stachys, ab Apostolo Andrea Episcopus constitutus est, qui & Ecclesiam in Argyropoli edificavit, in quam conveniebat Christianorum multitudo innumerabilis, quam beatus Episcopus docebat; cumque ita vixisset annos xvii, dormivit in pace. Coincidunt cum his Menæa impressa, hoc fere solo discrimine, quod nominant locum, ubi Episcopus ab Andrea Apostolo ordinatus est, Byzantium; quodque Episcopatus ejus tantum adscribant annos xvi. Sed hæc porro unde desumpta sunt? Quod Stachys constitutus sit Episcopus ab Andrea Apostolo; negabit Baronius, uti vidimus num. 48. Quod ecclesiam edificavit in Argyropoli; negat ipsa Argyropolis, quæ tunc nulla fuit ex num. 46. Quod Christianorum multitudo innumerabilis eo conflueret; credere vix sinunt ipsa Ecclesiæ præterita primordia, præsertim persecutione Zenippi, ut vult Pseudo-dorotheus, (cujus hæc & præmissa pbrahm sapient) agitata. Certe Menæa, æque ac Menologium citatum, in multis secuta videntur ineptum quo de agimus Commentarium; idque manifestius patebit, si cum hoc ipso contuleris, quæ illa & imprimis Menologium habent xxvi Augusti de duobus Adrianis Martyribus, altero Natalia marito, altero Probi Imperatoris, ut utrobique dicitur, filio, Domestici Episcopi Byzantini fratre.

B ipso die ultimo Octobris, ita referente: S. Stachys, ab Apostolo Andrea Episcopus constitutus est, qui & Ecclesiam in Argyropoli edificavit, in quam conveniebat Christianorum multitudo innumerabilis, quam beatus Episcopus docebat; cumque ita vixisset annos xvii, dormivit in pace. Coincidunt cum his Menæa impressa, hoc fere solo discrimine, quod nominant locum, ubi Episcopus ab Andrea Apostolo ordinatus est, Byzantium; quodque Episcopatus ejus tantum adscribant annos xvi. Sed hæc porro unde desumpta sunt? Quod Stachys constitutus sit Episcopus ab Andrea Apostolo; negabit Baronius, uti vidimus num. 48. Quod ecclesiam edificavit in Argyropoli; negat ipsa Argyropolis, quæ tunc nulla fuit ex num. 46. Quod Christianorum multitudo innumerabilis eo conflueret; credere vix sinunt ipsa Ecclesiæ præterita primordia, præsertim persecutione Zenippi, ut vult Pseudo-dorotheus, (cujus hæc & præmissa pbrahm sapient) agitata. Certe Menæa, æque ac Menologium citatum, in multis secuta videntur ineptum quo de agimus Commentarium; idque manifestius patebit, si cum hoc ipso contuleris, quæ illa & imprimis Menologium habent xxvi Augusti de duobus Adrianis Martyribus, altero Natalia marito, altero Probi Imperatoris, ut utrobique dicitur, filio, Domestici Episcopi Byzantini fratre.

C 37 Tribuamus tamen aliquid supra Commentarium istum virtualibus libris, quamquam illo posterioribus; & Stachym non modo Sanctum agnoscamus: sed & Episcopum fuisse concedamus, & quidem ab Andrea Apostolo, si ita vis, Byzantio præfatum: quis successionem ejus ad Metrophanem usque per tria fere secula confirmabit, non secutus Commentarium sæpe

memoratum? Nullusne inter tot Episcopos primitiva AVCT. Ecclesiæ, ab Apostolo fundata, Sanctus, præter unum C. J. Stachym? Solenne Byzantium inter tot procellas persecutionum, late circum grassantium, immune semper fuit; ut nullus illic Episcopus pro fide sanguinem fuderit? Nullum certe agnoscunt rituales libri ante Metrophanem, aut sanctum aut Martyrem Episcopum Byzantium; imo nec ipse Commentarius agnoscit, præter unum Titum, quem martyrio vitam terminasse dicit, multaque edidisse miracula, qualia Servator ediderat. Et tamen hæc omnia cum auctore suo sacros latent scriptores. Quidam etiam, cum sub Zenippo tam atrox persecutio in Christi sectatores mota dicitur, ut Apostolus Andreas Byzantium ingredi non sit ausus; quid ut, inquam, episcopatus ille in Stachy capisse, in eoque desisse non potuit?

38 Neque mihi auctoritatem Baronii quis opponat, Eleutherium in Martyrologio ad diem xx Februarii referentis Constantinopoli S. Eleutherium Episcopum & Martyrem; quem deinde in Notationibus suis Episcopum Byzantium ordinis octavum facit, citans in rem suam utrumque Nicephorum, Episcopum quidem in Chronographia; Callistum vero in historia lib. 8. cap. 6 & lib. 15 cap. 23. Sed illa Baronii auctoritas tanti non est fuit Decessoribus nostris, ut quem illo loco citato Sanctum & Episcopum sacre Eleutherium, ipsi inter Sanctos reponere ausi sint; contenti retulisse ipsum inter Prætermittos, & ostendisse quam frustra citentur testes sanctitatis Eleutherii hujus, qui de sanctitate ejus ne sanctuarunt quidem; neque in scriptis suis meminervunt, ut videre est apud ipsos locis citatis, & in Februario nostro inter Prætermittos ad diem xx col. 1 in fine.

39 Templum quoque, quod S. Eleuthero Constantinopoli sacrum fuit, & cujus Clericum dissoluta vita, calidius morte puniunt, scribit Callistus lib. 13 c. 23, perperam adscribit præterito Episcopo Eleuthero Baronius; cum sit Martyris tantum; quem ipse, ex Menologio Sirleti in Martyrologium suum transferens ad diem xv Augusti ait, Senatorii ordinis Constantinopoli fuisse; & pro Christo in persecutione Maximiani gladio cæsum esse. Huc eidem Martyri ecclesiam istam loco citato tribuere censendus est Callistus, cum Martyrem tantum, non item Episcopum eum appellat; quemadmodum eidem illam adscribunt, apud Cangium in CP. Christiana, Synaxaria ad xv Decembris, quo hujus S. Eleutherii Martyris festus dies agitur apud Græcos, quamquam & xv Augusti apud eosdem, uti & Latinos, agatur etiam. Celebris enim hujus memoria fuit Constantinopoli, tum quod Byzantio oriundus, tum quod Senatorii ordinis & Cubicularius Imperatoris fuerit: ut mirum non sit, indigena quoque suo templum struxisse Constantinopolitanos, qui struebant promiscue omnibus, martyrio & sanctitate celebrioribus, quorum apud se memoria specialis aut Reliquia erant.

DE SANCTO MARTIALE

EPISCOPO SPOLETANO IN UMBRIA.

Ex Ughello de Episcopis; & Jacobillo de Sanctis Umbriz.

G. H.

CIRCA **ANNO** **CCCL.** Spoleum illustris Episcopalis urbs Umbria, quæ variis hæcenus præcedentibus mensibus Sanctas nobis protulit, aliquos etiam hoc Junio offert: inter quos est S. Martialis, quintus Episcopus, de quo Ferdinandus Ughellus tome primo Italia in Episcopis Spoletanis ita scribit: Sanctus Martialis, a Sancto Papa Silvestro ordinatus, Romano Concilio interfuit

anno cccxxviii. Olim hujus Sancti festum solitum erat celebrari, ut clare perspicui potest in antiquo Calendario Spoletanz Ecclesiæ. Obdormivit in Domino die xxx Junii circa annum ccccl, sepultus in basilica S. Petri, de quo Ferrarius. Hæc ibi. Verum apud Ferrarium in nostro Catalogo sive Generali sive Sanctorum Italia, neque in ejus Nova Topo-

Festum celebratum olim 30 Junii.

AUCT. graphia ullam hujus S. Martialis memoriam reperi-
mus. Præterea videtur dies XXX Junii assumptus, ab
G. H. ignorantibus diem ejus natalem, eo quod dictus XXX
Junii sit sacer S. Martiali Episcopo Lemovicensi. Ut
loco sic certiori cognitioni propior, & Fulgintii in ipsa
met Umbria, de hujus Provincia Sanctis ac Beatis
scribens, Ludovicus Jacobillus, ad hunc IV Junii,
elogium illius aliquod hoc modo textit:

Creatus
Episcopus
an. 315

a Sanctus Martialis, ob vitæ suæ sanctitatem &
multam doctrinam, creatus est Episcopus Spoleta-
nus, in sua patria, circa annum trecentiesimum de-
cimū quintum Salvatoris nostri, & confirmatus
a S. Silvestro Papa: a quo Romæ celebrato anno
CCCXXIV Concilio interfuit, & cum aliis ducentis
septuaginta sex Episcopis subscripsit; cum iis sta-
bilis quæ circa res Ecclesiasticas ordinabantur.
Cum autem circiter annos triginta quinque magna
eum prudentia, zelo & fructu animarum, suum gre-
gem gubernasset; placuit Domino Deo eum ad se
evocare circa annum trecentiesimum quinquagesi-
mum die quarto Junii. Aliqui tamen scriptores as-
signant diem trigessimū hujus mensis, asserentes
eo die etiam celebrari ejus festum, forsitan alicujus
translationis. Corpus ejus in Ecclesia Cathedrali

mortuus
circa an.
350

B fuit sepultum, tunc temporis in basilica S. Petri
extra urbem sita. Inter alios Sanctos & Protecto-
res Spoletanos, in nova Cathedrali Ecclesia, glo-
riosisimæ Virgini Deiparæ dicata, visitur depicta
hujus Sancti imago vetus, cum hac subscriptione, an-
tiquis characteribus Longobardicis, SANCTUS MAR-
TIALIS EPISCOPUS SPOLETI. In aula palatii Episco-
palis hujus urbis, ubi coloribus expressæ visuntur ima-
gines omnium Episcoporum Spoletanorum; interponi-
tur etiam imago hujus Sancti, & ad ejus pedes illa ver-
ba: S. MARTIALIS EPISCOPUS, AN. DO. CCCXXV.

Antiqua
imagines

3 Hac Jacobillus, citatis ad marginem varis D
Auctoribus, quos secutus est, ejus saltem nomen rese-
rentes, nec a nobis operosius requirendos, cum recen-
tiores omnes sint, nec quidquam ab iis ultra sperari
possit. Concilium Romanum supra citatum, non fuit
habitu anno CCCXXVIII, ut legitur apud Ughellum,
sed anno CCCXXIV ut est apud Jacobillum: habetur
illud apud Philippum Labbe tomo primo, & in Actio-
ne prima indicatur Episcopi centum & triginta, ex
urbe Roma vel non longe ab illa, inter quos est Mar-
tialis; & creditur esse hic Spoletanus Episcopus, licet
nomen Sedis uti & reliquorum Episcoporum, ibi non
exprimatur. Bernardinus de Comitibus Campelli lib. 6
Historie Spoletane pag. 178, cum dixisset S. Martia-
lem interfuisse Concilio Romano, & Ordinationes va-
rias, fecisse de Paschate celebrando, Immunitate Eccle-
siasticorum, & Concilio Nicæno contra impletatem Arian-
corum cum S. Silvestro & aliis Episcopis; ad-
dit, sub hac vigilantissimo Episcopo fidem Christianam
apud Spoletanos mirum in modum fuisse amplificatam,
in tempore ibidem maxime tranquillo.

4 Quæ omnia utinam tanta illius Sancti vetustati
pares Auctores haberent, neque hoc aut superiori ut
summum sæculo primum scribi dictique cepissent! Quæ-
rentibus nobis de hodierno cultu, responsum est, nul-
lum superesse saltem in Officio Ecclesiastico. Expecta-
mus igitur ut accuratius nos doceat aliquis de fun-
damento, quo nixus Jacobillus, S. Martialem huc
diei adscripsit. Neque hic dissimulaverim, quod Ber-
nardinus ex Comitibus Campelli, novissimus Historia-
rum Spoletinarum scriptor, de Martiale Episcopo
agens, abstinerit titulo Sancti; veritus fortassis ne
ille mutuo acceptus sit, propter synonymiam, ab eo
qui XXX Junii colitur, Episcopo Lemovicensi.

D. P.

E

DE S ANCTO OPTATO,

EPISCOPO MILEVI IN NUMIDIA.

D. P.

Libri scripti: cultus, & ætas.

CIRCA
CCCL-
XX.

Milevum, in Numidia Africa provincia, Epi-
scopalem civitatem, celebrem sæculo IV incun-
te fecerunt Concilia duo, ibidem habita: sed prius in
ea claverat Episcopus ejus Optatus, qui, qualis
quantusque fuerit, ex eo reputa, inquit Baronius
in Notis ad Martyrologium hujus diei, quod adversus
Donatistarum erumpentem eluvionem, totamque A-
fricam inundantem, solus ipse eo tempore scripto-
rum suorum opposuit aggerem. Habemus ea Parisiis
edita libris septem (Hieronymo, in libro de Scripto-
ribus ecclesiasticis, obrepisse per errorem putatur, ut
solum sex numeraret) edita autem sunt, cum Gabrielis
Albaspinae Episcopi, & Francisci Baldini Juriscon-
sulti, Aurelianensis, Annotationibus ac Commenta-
riis, non minus prolixis quam eruditis; quos qui post
illorum mortem prælo admovit Carolus Paulinus, Au-
relianensis etiam ipse, ac nostræ Societatis Theologus,
in dedicatoria ad Cardinalem Richelium, Optatum ad-
mirabundus sic laudat:

Donati-
stæ
emergentem
in-
saniam

refutator
Optatus,
libris 7

& spiritus
magnus

a Quamvis contra Donatistas, hoc est contra
obstinatissimos & perveracissimos Christianæ rei
perduelles, libris suis Optatus, sermonibus ac dispu-
tationibus assurgit? Ut eos laceffit, ruit, provocat,
confutat, unus sexcentos? Neque Circumcellionum
impudentissimæ gentis & effrenis vim timet, non
minas, non arma intenta, eademque factam. Hoc
unum habet in votis Optatus, hæresi eversa, con-
flictu patriz, Imperatoris, ac Dei rebus, non o-

mni tantum honore libenter excidere, sed animam
etiam inimicorum telis expulsam edere, si fas, si
necesse est. Paulo post tamen, quasi dolens quod tantus
labor non magis fructuosus extiterit, superante mali
magnitudine; Scimus, inquit, quid omni suo co-
natu effecerit. Multos perfidæ stimulis actos au-
dioritate compescuit, ad frugem aliquos veritatis-
que lucem revocavit; quo plura posset, ipsamque
radicibus hæresim convelleret, non quotidianis vi-
giliis, non laboribus improbis, non fortunis, non
dignitati aut vitæ pepercit; homo ærumnosior (Il
fas est ita dicere) quam ab omni parte felicior.
Nam & Æthiops, ait Magnusille, ad Domitianum
scribens Metropolitanum Armeniæ, etsi balneum
niger intrat, & niger egreditur, sed tamen nummos
balneator accipit: ita pro exhausto labore, etsi Au-
giz, hoc est Donati aut Parmeniani stabulum non
purgavit, merito tamen pretio inter indigetes Di-
vos donatur Milevitanus Anxistes.

3 Utinam Paulino placuisset, elogiorum fontes in multa ve-
dicare nobis: neque enim libros Optati esse putem un-
de talia hauserit, in quibus nullus usquam locus oc-
currit ubi de se in singulari loquatur Auctor; in pri-
ma quidem persona multa narrans, a Catholicis Episco-
pis assa fortiter vel tolerata longanimitate; sed plu-
raliter per pronomina Nos & Noster; unde ut sum-
mum præsumere possis, ipsummet in talibus partem
habuisse non minimum, nihil tamen excerpere cer-
to,

F
sed quæ
fructus

A to, nedum specialiter adscribendum ipſi.

4 Quod ad titulum ſanctitatis attinet, hunc et adſcribit S. Fulgentius Ruſpenſis in eadem Africa Epiſcopus, ducentis circiter poſt Optatum annis, libro 3 ad Monimum cap. 13 locum ejus de Virginitate allegans ex libro 6, Sanctumque Optatum Milevitanum appellans, aequae ac S. Auguſtini, alioſque. S. Auguſtinus, aetate propior, lib. 1 contra epiſtolam praedicti Parmeniani, pridem defuncti, cap. 3, non ſine digno praetexto eum nominat, allegans et ſummatim referens, quae prolixè narrat; multisque perſuadet documentis, venerabilis memoriae Milevitanus Epiſcopus, Catholicae communionis Optatus. Libro autem 2 de Doctrina Chriſtiana cap. 4, eundem Auguſtinus adnumerat praecclaris ſcriptoribus, Cypriano, Laſantio, Viſtorino, Hilario, qui multo auro & argento ſuffarinati exierunt de Aegypto, id eſt, ſi qua forte vera & fidei noſtrae accommoda dixerunt Philoſophi gentiles, ab eis tamquam injuſtis poſſeſſoribus in uſum noſtrum vendicarunt.

5 Sed haec uti minime probant, cultum aliquem eccleſiaſticum Optato delatum a morte fuiſſe, Milevi aut alibi; ita parum prodeſſet quod Petrus de Natalibus lib. 1 Catalogi caput ultimum libri 7 inſcripſerit, De S. Optato Epiſcopo, reſatis quae de Milevitano habet Hieronymus lib. de ſcriptoribus. Etenim confundit illum cum Autiſſiodoreniſi ejus nominis Epiſcopo, qui ſaeculo vi in Gallia floruit, & xxxi Auguſti colitur, dum ſic concludit; Qui & ſanctitate vitae non infimus, apud Autiſſiodorum in pace quievit, pridie Kalendas Septembris: quod Hieronymus, per errorem allegatus, nuſquam habet. Id cum viderent Romani Martyrologiſtæ ſub Gregorio XIII recognitores amplificatoresque; cum vellent Optatum Eccleſiae univerſalis ſacris Faſtis adſcribere, nullam ſibi rationem habendam putaverunt diſt a Petro aſſignata; ſed (ut in S. Caeſilio S. Cypriani magiſtro, fecerant, eligentes ei diem 11 Junii) hunc 14 diem ſic attribuerunt S. Optato: Milevi in Numidia, S. Optati Epiſcopi, doctrina & ſanctitate conſpicui. Et hoc, uſu Eccleſiae jam receptum, ſatis nobis eſſe debet, ut ſequamur eam.
 ſed conſuſus cum Auguſtino doreniſi 31 Auguſti.

Non videtur ita, qui ſub Valentiano ſcripſit, Martyrologium Annotationibus ſuis illuſtravit, de tem-

pore quo vixit Sanctus, ita diſſerit: Clauit temporibus Valentis & Valentini Imperatorum, quando (ut teſtatur Hieronymus) adverſus Parmenianum eruditos illos ſcripſit Commentarios. At cum in ejus libro 3 reſertitur ab eo ſeries Romanorum Pontificum; eaque perducitur uſque ad Siricium Papam; neceſſe erit affirmare, eum uſque ad Siricii tempora perveniſſe, qui ſedit temporibus Theodoſii. Putavit autem, & jure quidem, Balduinus, ea verba, Damaso Siricius, non eſſe ejusdem auctoris, ſed ſuperaddita: quod quidem duplici ratione firmamus. Primo quidem quod S. Auguſtinus, cum de eo ſæpius agit, non tamquam de homine ſui temporis & æquali, ſed ut de eo qui ipſum longe præceſſerit, meminiffe videtur... Præterea ipſe Optatus lib. 1 & iterum 3, ab indiſta perſecutione Diocletiani, uſque ad illud tempus quo illa ſcribebat, numerat annos ſexaginta & (ut ait) quod excurrit. Cum autem conſtet ex publicis ediſtis, perſecutionem indiſtam eſſe anno Domini cccxi; ſatis liquet, primis temporibus Valentis & Valentini, juxta ſententiam Hieronymi, Optatum ea ſcripſiſſe, nec ad tempora Siricii & Theodoſii perveniſſe; niſi illud, Et quod excurrit, præter morem, laxatis habenis, longius nimis quis ſinat excurrere.

7 Balduini ſententiam, de interpolato iſtic textu Optati, admodum probabillem ſibi ſemper viſam, proſectur Labbeus in Diſſertatione hiſtorica de ſcriptoribus. Garnerius in Martini Mercatore, Chronologie diſputans de ſcriptis ante mortem Auguſtini contra Pelagianam hæreſim, anno 418, agensque de Sancti Donati epiſtola 157 ad Optatum Epiſcopum, negat hunc poſſe Milevitanum cenſeri; eo quod hic obit circiter annum ccclxx, id eſt dimidio fere ſaeculo ante iſtam epiſtolam, quæ cum ſcriberetur, Milevitanam Eccleſiam regebat Severus. Certo, ſi diu poſt libras ſuos ſcriptos vixiſſet Milevitanus Optatus, non deſuiſſet ipſi nova copioſiorque materia ad exaglandos Donatiſtas, per enormia quæ exinde deſignarunt ſactura, & turbas in Africana eccleſia ſuſcitatas, quas nunc debemus ex Auguſtino diſcere: nec poſuiſſet diſſimulaſſe eas ſi vixiſſet Optatus, exertum jam ſemel ſylum non facile poſiturus quamdiu licuiſſet, ac plura arma ſubminiſtraturus Auguſtino, quam nunc appareat hunc ab illo ſumpſiſſe.

C D E S A N C T O A L O N I O, F A B B A T E I N A E G Y P T O.

Ex Synaxario Ms. & Apophthegmatis Patrum.

D. P.

CIRCA ANNUM CCC. **O**ſervare jam pridem capti & indies magis magisque perſuador, nomina plerorumque Patrum Aegyptiorum, quorum diſta ſactaque celebrantur ab antiquis talium apud Græcos collectoribus, eorundem quoque Græcorum Menais ac Synaxariis haberi inſcripta; ut qui præſumi debeant vita ſanctæ congruam quoque mortem habuiſſe; atque adeo perpetua in caelis gloria frui, & in terris uſuſque honorari. Hoc autem facientes, videntur quoque ipſi ſumpſiſſe diem qui commodior occurrebat, velut eorum natalem, quando certus allunde deſinit non poterat; addideruntque nomini cujuſque Diſſichon, poſt aliorum cujuſque diem Sanctorum Elogia recitandum. Copioſius præ cæteris hoc in genere Synaxarium illud eſt, quod ſæpe Chiffletianum appellamus, ſæpe etiam Divionenſe, quia ipſum apud Petrum Franciſcum Chiffletium noſtrum reperimus Divione, ubi illud in noſtri Collegii Bibliotheca etiamnum ſervatur. Ibi ad hunc 14 Junii lego, ὁ ἅγιος Ἀλωνίου ἐπέφυε καὶ ἀπέθανε. S. Alonius in pace obit: & additur Dies Junii Tomus I.

ſichon, cum alluſione ad nomen ſumptum ἀπὸ τοῦ ἀλφους ποταμοῦ ἢ ἀλφονίας Ἀρεα, ἀλφονίζω unde in area verſor, ἀλφονίζω in aream deferor, quod frugum manipulis ad tritu- tam compertatis convenit; ipſique Sancto, ut in caſe- ſtem aream cum Eleſtorum manipulis devecſo, ἀπα- paretur. Ecceum ipſum:

Ψυχὴν Γεωργίου Ἀλωνίου ἡδύν,

Ψυχὴν ἀλφονιδεῖ καὶ ἀνὴρ διμογίαν.

Animas colentem, oblectat Alonius Deum,

Animæ ad acervum facere, quod moritur, putans.

2 Ex diſtis porro licitum mihi cenſeo huc applica- re, quod inter Verba Seniorum, ab Anonymo Græco collecta & a Palladio Latine reddita, libello xv, num. 36 & 39, ſic legitur: Dixit Abbas Paſtor, quia in- terrogavit Frater Abbatem Alonium, quid eſt con- temptus? Et dixit Senex. Ut ſis infra animalia ir- rationabilia, & ſcies quia illa non condemnantur. Iterum dixit, Quia ſedentibus aliquando Se-
Ll ni-

AUCT. nibus ad manducandum, stabat Alonius Abbas, & ministrabat eis; & videntes laudaverunt: ille autem nihil omnino respondit. Dixit ergo quidam secreto: Quare non respondisti Senibus laudantibus te? Et dixit Abbas Alonius: Quia si respondebam eis, inveniebar delectatus laudibus meis.

Idem Alonius & Allois dicitur, 3. *Alium similem Apophthegmatum librum, ordine Alphabeti secundum nomina Patrum digestum, reperit in Regia & Colbertina Bibliotheca Joannes Baptista Cotellierius, atque inter Ecclesie Græcæ Monumenta tom. 1. vulgavit Græco-latine; in Annotatis observans, eum qui in Regio codice Alonius, in Colbertino Aloniam scribit. Addo ego etiam Alloim alibi dictum fuisse: quæ enim sub nomine Allois habet prædicta Palladii interpretatio, libello xi num. 5 & 6, habent illi sub nominibus Alonii & Alonæ; eaque Cotellierius sic Latine reddit: Dixit Abbas Alonius, alias Alonas; Nisi homo dixerit in corde suo; Ego solus & Deus sumus in mundo, requiem non obtinebit. Dixit iterum; Homo, si voluerit, a mane ad vespertam, ad mensuram divinam perveniet. Tertium & a Palladio præteritum, utriusque isti dicto interponunt codices, a Cotellierio producti, hoc modo; Dixit iterum, nisi totum destruxissem, non potuissem meipsum ædificare atque construere. Addunt & quartum: Interrogavit aliquando Abbas Agatho Abbatem Alonium, quomodo potero tenere linguam meam, ut non loquatur mendacia, Huc autem interrogationi in codice Colbertino sic respondetur; Sit mens tua semper timori Dei affixa, & assidue memento mortis, & numquam mentieris.*

Agathoni respondet, 4. *Nullam dicta hac explicationem requirunt, cum eorum sensus facili sit omnibus, exercitatos in spirituali projectu sensus habentibus; non item responsio altera, ultimum notata interrogationi subijuncta in Codice Regio, unde eam sic Cotellierius reddit: Et ait illi, Agathoni, Abbas Alonius; Nisi mentitus fueris, multa peccata commissurus es. Ille: Quo pacto? Respondit Senex: Ecce duo viri coram te homicidium perpetrarunt, alterque eorum confugit in cellam tuam. Adest Magistratus & querit eum, ac te interrogat his verbis; Num in conspectu tuo carceres contigit? Nisi mentiaris, hominem tradis ad mortem. Præstat ut illum dimittas coram Deo absque vinculis; cuncta enim novit Deus. Non ita sibi faciendum censuit B. Lidvina virgo Schidamenfis, de qua, in partis perplexitate, casu deprehensa, Vita ejus secunda num. 19 ad xiv Aprilis sic loquitur:*

de necessitate non semper quod verum est dicendi: 5. *Dum famula Domini, tot quot ibi narrantur moribus afflicta, sub manu Domini tamquam pila rotaretur, factum est ut duo viri in platea rixarentur, & post verba ventum esset ad verbera: unus autem eorum, altero vel infirmior vel vecordior, sugam fumens, domunculam, in qua Virgo jacebat, ut in ea salvaretur, ingressus est. Statimque apro furentior hostis fugitivum suum adversarium subsequitur, & matrem Petronillam spumanti ore alloquitur dicens: Ubi est filius mortis iste? Nonne ingressus est domum tuam? At illa, videns quod gladio extracto vir virum, quasi sanguinis sitibundus, insequeretur, continue, virum intrasse, tremula negavit. Ille autem, quasi furibundus ad camerulam filiarum currens, simili modo ut prius, an illic hostis ejus esset, quæsit. Quæ respondit: Vir, quem quæris, ut reor, hic est. Mirum dictum! tamquam cæcitate percussus, circumquaque respiciens, neminem vidit: sed in mansuetudinem mutatus ex Virginis responsione, discessit; & vir qui quærebatur liber abiens, de salute gratias egit. Mater autem, humanum aliquid passa, cum filiam suam virum prodere putasset, & sic sua responsione peri-*

aliter quidem quærit S. Lidvina: 6. *Idem Alonius, de quo, tamquam Sene atque præmortuo, loquitur Pastor; & quem, veluti junior consuluit Agatho, Theodosii senioris ætate floruisse, atque adeo ad sæculi xv ac v confinia sic pertinere, ut eundem Imperatorem, an. CCCXCV defunctum, potuerit moriendo etiam præcessisse.*

mendum timuisset; objurgatoriis verbis cum alapa D cepit increpare crucifixam filiam, dicens: O vesana & impia, quid est, quod dixisti? cur prodixi virum, impiissimi hostis gladium fugientem? Hæc autem dicebat pietate naturali victa mater, putans quod suo officioso mendacio obsequium gratissimum Domino præstitisset. Illa vero, cum patientia multa matris alapam suscipiens, ait: Fides mea talis fuit, o mater, quod potens esset veritas animam viri salvare, qui confugerat ad me. Ex quo verbo quievit mater, & salvatus est sanguis innoxius in illa die: etenim dextra Domini fecit virtutem, fortiorque fuit muliere veritas: quippe propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam, hoc initium signorum in sponsa sua facere Dominus noster Jesus Christus dignatus est.

6. *Sed ut sancta hæc Virgo, Deo ipsam specialiter sed non confortante & dirigente, veritatem, adeo in specie noxiâ, occultandam verbis non putaverit, vellegue fecisse divino fuerit miraculo comprobata; an ideo improbanda sententia Alonii, quam postea etiam simili responsu probasse dicitur S. Franciscus? Si offendit aliquem nomen mendacii (quem autem non offendat absolute sumptum?) audiat, quæ simplicitate istac descripta dicat Cotellierianus Collector, in sua Præfatione, quod etiam ad alia multa notasse profuerit. Scire oportet, inquit, Sanctos Patres, qui monasticæ vitæ sectatores fuerunt ac magistri, divino celestique amore semel inflammatos, cunctaque apud homines præclara ac pretiosa pro nihilo ducentes, ante omnia ut nihil ad ostentationem agerent contendisse; sed latendo, & pleraque sortia facta præ exuperantia humilitatis occultando, iter a Deo præscriptum consecisse. Quapropter hanc eorum vitam accurate describere nemo potuit: sed qui multum ista in re susceperunt laboris, pauca quædam ab iis hominibus excellenter aut dicta aut facta litteris commendarunt. . . narrantium in morem, simplici ac incomposito sermone; id quippe unum respiciebant, quam plurimis prodesse. Sed & simplici ac incomposito sermone utebantur Sanctorum istorum plerique, utpote subtilioris litteraturæ expertes: & sic locutionem quancumque, in obvio, primoque verborum sensu veritati contrariam, tamen aliter accipi posset atque etiam deberet, mendacium nominabant.*

7. *Atque hæc ex occasione dicta sumo. Ad Alonium redeo, cujus ætatem videtur mihi posse desinere, ex Sanctorum ætate duorum hic nominatorum: Agathonis & Pastoris, Græco nomine Pæmenis, Paschasio Pimenii. Hunc, de quo pluribus cum Romano Martyrologio agemus xxvii Augusti, constat S. Arsenio notum fuisse, & Theodosii Junioris ætate vixisse. Nam in Apophthegmatibus, per Rufinum interpretatis, num. 19, dicit Beatus senior Pæmen Fratribus, Quoniam fuit quidam nuper Monachus in Constantinopoli temporibus Theodosii Imperatoris; idemque ex alto vertens Pelagius num. 66 ait: Manebat quidam Monachus Ægyptius in suburbano Constantinopolitanæ civitatis; & dum transiret Theodosius Junior Imperator per viam illam &c. Obiit autem hic anno CCCCL & ejus tempora vivendo transgressus est Pæmen, quamquam cum se. circa an. nem cognoverit S. Arsenius apud Rufinum, ubi supra 400 obis: num. 40 Agathon autem utrisque debet coætaneus fuisse, siquidem apud Palladium libello x num. 62, interrogavit Abbas Abraham, qui erat Abbatis Agathonis discipulus, Abbatem Pastorem. Ex his porro colligo, S. Alonium, de quo, tamquam Sene atque præmortuo, loquitur Pastor; & quem, veluti junior consuluit Agatho, Theodosii senioris ætate floruisse, atque adeo ad sæculi xv ac v confinia sic pertinere, ut eundem Imperatorem, an. CCCXCV defunctum, potuerit moriendo etiam præcessisse.*

D E

A

DE SANCTO ALEXANDRO

D

EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

Sylloge ex Augustino Valerio Episc. Veron.

G. H.

Verona, illustris urbs Italia ad Atthesum fluvium in ditione Veneta, quamplurimos suos enumerat Sanctos, & inter hos dignitate Episcopos sex & triginta: quorum omnino viginti tres hodierno Romano Martyrologio inscripti reperiuntur, postquam eosdem omnes, prater quatuor, Martyrologio suo inscripserat Galestinus; cum antea prater S. Zenonem, de quo xii Aprilis optimus, nemo eorum inveniretur Usuardi fastis adscriptus, quibus solis olim Romana Ecclesia utebatur. De horum pluribus saepe jam egimus, hoc etiam mense Junio tres datur. Unus ad hunc diem quartum sic inscriptus legitur: Veronæ, S. Alexandri Episcopi. In Martyrologio Galestinus additur, & Confessoris. Baronius in Notis transmissis lectorem ad Augustinum Valerium, ejus Ecclesie Episcopum & Cardinalem, in libello quem scripsit de ejus Sedis Episcopis. Creatus est hic, Episcopus quidem an. MDLXV, Cardinalis vero MDLXXXIII, vita functus MDCVI: quæ notasse juverit, ut intelligas ejus auctoritate fieri potuisse, ut Ecclesia Veronensis præ aliis tanta prerogativa frueretur, numeroque tam insigni eorum quos Sanctos habebat Episcoporum universalis Ecclesie fastos augetet. Libellum porro istum edidit typis Venetis anno MDLXXVI, in quo, folio 37 de S. Alexandro Episcopo Veronensi habet hoc elogium.

Fac-
tium Vi-
ta ex
August.
Valerio

Alexander, Episcopus Veronensis, in meditatione divinæ legis die noctuque versabatur. Laboravit vir sanctus in eo maxime, ut singulis momentis pro innumerabilibus beneficiis, quæ ipse ceterique omnes a Deo eorum auctore acciperent, gratias ageret. Studuit ut quotidie melior evaderet, & ut crescente ætate, pietatis atque Christianarum omnium virtutum cumulus in se cresceret. Ferunt crebro hoc verbum ab eo usurpari solitum: Non esse illum bonum æstimandum, qui se meliorem effici non studeret. Obiit pridie Nonas Junii: sepultus est in crypta S. Stephani, ubi ejus in honorem, & S. Blasii ejusdem urbis Episcopi, altare est erectum. Colitur S. Blasius die xxii hujus mensis Junii. Eadem elegia ediderunt Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, & Ughellus in Episcopis Veronensibus, qui eum statuit Episcopum xxi, quasi vixisset seculo Christi quarto; & postea S. Simplicium Episcopum xxxiv; interpositis duodecim aliis, statuit floruisse circa annum ccccxc. E contrario Ferrarius, asserit Alexandrum ex hac vita mortali ad Deum demigrasse, pridie No-

atque in-
certa.

nas, circa annum salutis DCCLXXXVIII. Prudentius Onuphrius Panvinius, lib. 4 Antiquitatum Veronensium cap. 7, refert Episcopos Veronenses ex Kalendario incerti temporis & ordinis, & secundum Alphabeticum numerum recenset, atque ita primus Alexander, dicitur obiisse iv Junii, sepultus ad S. Stephanum.

3 Supra laudatus Augustinus Valerius, nihil de tempore Sedis asserit, at folio 4 ista scribit: S. Alexandri Episcopi Veronensis corpus requiescit in Ecclesia S. Stephani: & allegans Lætionarium antiquum, ex membranis Ecclesie Cathedralis Veronæ scriptum anno Domini MCCCCLXXXIII, in Vita seu Lætionibus S. Theodori Episcopi Veronensis; inde describit verba sequentia: Est in civitate Veronæ ecclesia, in honore beati Protomartyris Stephani constituta, quam antiquitas asserit olim Ecclesiam Cathedralis fuisse: in qua etiam SS. Mauri, Alexandri, Simplicii, Felicis, ejusdem urbis Episcoporum... corpora requiescunt. Item ex vetusta tabula in membranis, in sacrario ecclesie S. Stephani addit, inter specialia corpora Sanctorum quæ ibi requiescunt, esse in confessione ipsius Ecclesie corpus S. Alexandri, Episcopi Veronensis. Præterea in crypta seu confessione ejusdem Ecclesie S. Stephani, tam in mensa quam in stipite altaris, ipsi S. Alexandro erecti & dotati, leguntur ista: Hic sanctorum Episcoporum Veronensium Blasii & Alexandri corpora veneratur antiquitas. Item in palla ipsius altaris sunt duæ imagines Episcoporum, depictæ cum his litteris, S. Alexander Ep. Ver. S. Blasius Ep. Ver. Denique Franciscus Corna testatur, in Ecclesia S. Stephani jacere corpora S. Alexandri & aliorum Episcoporum Veronensium. Et in Constitutione Synodali legitur die iv Junii S. Alexander in S. Stephano. Idem Augustinus Valerius subnectit Indicem Reliquiarum, quæ in Ecclesiis Veronensibus asseruntur, & pag. 87 asserit, in Ecclesia S. Stephani condita esse corpora SS. Alexandri, & aliorum viginti Episcoporum Veronensium: quorum ibidem nomina exprimuntur. Plura non speramus facile invenienda: solum optatemus scire, ex quo fonte & auctore acceptum sit præclarum, quod supra retulimus, Alexandri dictum: nam cetera elogii istius verba vix quidquam continent, quod non possit cuius Sancto Episcopo aptari.

Corpus in
ecclesia S.
Stephani,
E

Et in ejus
Confessio-
ne.

Imago in
palla.

DE S. PETRO CO ABBATE,

IN CORNUBIA BRITANNIÆ PROVINCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Varie Corporis Translationes & cultus.

G. H.

SÆC. IV

Oppidum
ab eo
nominan-
tum,

Guilelmus Cambdenus, in sua Britannia, primo describit Danmonios, & apud eos Cornubiam, Angliæ Cornwalliam ejusque septemtrionale litus, ubi est, inquit Alan fluvius qui & Camb-Alan, & Camel, a tortuoso motu (hoc enim Cam illis denotat) qui placcide in superum mare defluit, atque ad suum ostium Padstovv emporium habet, contracte pro Petro-

Junii Tomus I.

ekstovv,) ut in Sanctorum historiis legitur) a Petroco quodam Britannico in Sanctos relato, qui hic Deo vacavit: cum antea Lodere & Lassenac vocaretur. Situm vero ad negotiandum in Hibernia, in quam xxiv horis facile navigatur, habet per commodum. Hæc Cambdenus. P. Villelmus Malmesburiensis lib. 2 de Gestis Pontificum Anglorum, agens de Epi-

olim S.
d. i. Epi-
scopalis,

Li 2

scopis

AUCT. scopis Cridiensibus, Exoniensibus, Cornubiensibus, G.H. sub *finem ista scribis*: Cornubiensium sane Pontificum succiduum ordinem nec scio, nec expono, nisi quod apud S. Petrocum Confessorem fuerit Episcopatus Sedes. Locus est apud Aquilonares Britones supra mare, juxta flumen, quod dicitur Hegelmithe. *Hac ibi.*

2 Nunc Alanum flumen vocari *asserit Michael Alfordus ad annum DLXIV; additque, videri Corpus S. Petroci ex Padstovv translatus, cum Sede Episcopali, ad Bodminiam, sive Bomine, aut Bosvenam. Idem ad annum DCCCCXXXVI probat ex quodam Catalogo, ab Ethelstano Rege, dicto anno Ecclesiam Bodminiz erectam, S. Petroco sacram; ibidemque Sedem Episcoporum Cornubiensium positam: Dano autem provinciam turbante ad S. Germani oppidum, in Hundredo Basse situm, migravisse. Agitur tom. 2. Monastici Anglicani de Prioratu Bodminiz, & Prioratu S. Germani in agro Cornubiensi pag. 3. At S. Petroci corpus (ut *Usserius scribit in Antiquitatibus Britannicis pag. 1014*) Bodmaniz olim conditum fuit: quod inde furto sublatum ad S. Mevenni in Armorica Britannia monasterium translatus, & Henrici II Anglorum mandato restitutum fuit. Cujus rei historiam Rogerus Hovedenus, ad annum MC-LXXVII, ita narrat: Martinus, Canonicus Regularis Ecclesie de Bomine, furtive asportavit corpus S. Petroci, & fugiens secum detulit in Britanniam ad Abbatiam S. Mevenni. Quo comperto, Rogerus Prior Ecclesie de Bomine, cum saniore parte Capituli sui, adiit Regem Anglie patrem, & adversus eum effecit, quod precipiendo mandavit Abbati & conventui S. Mevenni, ut sine dilatione redderent corpus B. Petroci Rugero Priori de Bomine; & nisi fecerint, precepit Rex Rollando de Dinant, justiciario Britanniz, ut corpus illud sanctum vi tolleretur, & predicto Priori de Bomine traderetur. Quo audito Abbas & Conventus S. Mevenni, Ecclesie sue precavescentes indemnitati, & non audentes Regie resistere voluntati, corpus illud reddiderunt sine aliqua diminutione Rogero Priori de Bomine; jurantes per sancta Evangelia & super Sanctorum Reliquias, quod ipsum idem corpus, & non alternatum, cum omni integritate reddiderunt. *Hac Hovedenus. Est Abbatia S. Mevenni in diocesi Maclovienfi, & Mevennus Abbas colitur XXI Junii.**

3 Andreas Sauffayus, propter hanc in Armoricam translationem, suo Petrocum inscripsit Martyrologio Gallicano, hisce verbis: In Britannia S. Petroci Confessoris & Anachoretæ: qui natione Cimber, regio progenitus sanguine, Christi amore Principatum suæ gentis aspernatus, varique in loca devotionis ergo peregrinatus, post multa ubique patrata miracula, inter quæ e silice fontem refertur excitasse, in Occiduum transiens Britanniam, eremiticam vitam coluit. Dehinc nitidæ vitæ aggregatis alumnis, quos in Dei lege & famulatu tam factis docuit quam exemplis, meritis repletus, profectus est ad Dominum. *Hac ibi. Fulmus nos anno MDCLXII in Gemmeticensi Normannie monasterio, ibique reperimus Missale Anglicanum, dono olim acceptum a Roberto ejus quondam Abbate, tunc Episcopo Londinensi, deinde Archiepiscopo Cantuariensi. Quod Missale ex Tabula Paschali collegimus fuisse exaratum circa annum Christi millesimum. In eo ad hunc 17 Junii recollitur memoria S. Petroci Confessoris. Quibus etiam verbis refertur in antiquo Ms. Calendario ante Computum Bedæ præfixo. Grevenus sive Carthusiani Colonenses in Auxilio Usardi, annis 1515 & 1521 excuso, inservuerunt memoriam Petrocii Abbatis & Confessoris: & ita etiam scribitur in Calendario, ante vetus Bre-*

viarium Ecclesia Maclovienfis in Armorica. Longiore cum elogio refertur in Martyrologio Anglicano VVilsoni; eoque citato in Catalogo generali Ferrarii, ubi perperam Patrochus appellatur. Ita etiam mendose in Ms. Martyrologio Bruxellensi indicatur Translatio S. Petroci Confessoris; quæ de S. Petroco arbitramur accipienda.

4 Vitam aliquam S. Petroci descripsimus ex Ms. Vita *se-* codice canobii Canonorum Regularium Ruben-wallis *scrip-* prope Bruxellas, quam eandem edidit Joannes Cap- *scrip-* gravius in Legenda Sanctorum Angliæ, cujus auctorem *scrip-* Usserius & alii faciunt Joannem Tinmouthensem, & hunc Pitsens asserit claruisse circa annum MCCCLXVI, id est ultra septingentos post mortem S. Petroci annos, ut videatur plurima ex vulgi traditione, in re tam antiqua, parum certa collegisse. Desideramus ergo, ut *scrip-* lector accipiat ista in variis tamquam suspecta *scrip-* fidei. *scrip-* Interim etiam veneratio & sanctitas vitæ ex his probatur. De ætate nihil certi haberi potest. Videtur adscribendus sæculo Christi sexto. Herpsfeldius cap. 27 in sex primis sæculis, ait ipsum claruisse circa annum DLX, citius aliquanto obisse arbitratu Alfordus.

5 S. Piranus, qui dicitur coli in Padstovv (quod aliqui Petrok-stovv interpretantur) inter Prætermisissos relatus 11 Maji, necdum nobis innotuit ex ullo antiquiori scriptore; sed neque in Cambdeno, qui allegatur, vel Piranum vel Padstovv invenimus nominari. Petimus ergo locum Cambdeni indicari distinctius, & si quid ultra facere potest ad cultum, vel hoc, vel illo, vel alio quocumque die probandum.

VITA SUSPECTA

Auctore Joanne Tinmouthensi.

Ex Ms. & Capgrave.

1 **B**eatus Petrocus, natione a Cumber, ex regali ortus prosapia, ita vixit a puero, ut sequax fidei, & operum Apostolorum Principis imitator, quodam quasi prælagio, ex proprii nominis assignatione percepta divinitus, se etiam petram esse contenderet, in qua suam Ecclesiam ipsa Veritas superedificare promiserat: cui talem Deus contulerat gratiam, ut in omnium oculis beneplacitus & acceptus appareret. Erat enim modestus, humilis, dator hilaris; continua caritate servens, ad omnia religionis opera promptus. Mortuo autem Rege patre suo, Optimates quique, consona populi acclamatione, Regem hereditario jure ipsum constituere nitebantur. Illo vero, neglecta regali pompa, assumptis secum sexaginta sociis, monasterium intrans, habitum religionis suscepit. Lapsus post hæc aliquot annis, in Hiberniam proficiscens, litterarum disciplinis & sacre Scripturæ viginti annis se mancipavit. Repatriare tandem cogitans, in maris littore ratem, quam dudum ibidem nullo præter Deum custode reliquerat, nulla compage soluta, integram invenit. Expansis autem velis naveque vento commissa, prospere Britanniam applicuit.

2 Egressis de nave discipulis, messores illic operantes amare eis locuti sunt; insuper & importune petunt; quatenus ad restringendam sitim suam fontem eis dulcis aquæ de scopulo eliceret famulus Dei: sive ut irriderent advenam, sive ut ejus sanctitatem experimento tali cognoscerent. Ille vero, qui perentibus dare rogata consueverat, Dei exorata clementia, saxum percussit baculo: & mox inde fons aquæ dulcis & lucidus scaturire incepit; & usque in hodiernum diem manare non desinit. Mirabantur his visis barbari, Christianæ religionis peritus

A nitus ignati. Et quærente servo Dei, si quis Christianæ religionis cultor in illa esset Provincia, Sanctum quemdam ei monstrarunt & Sampsonem; narrationem facientes de solitaria vita ejus & parsimonia, vigiliis, labore, & precibus, & quomodo panis tantum hordeacci parco vesceretur edulio. Hæc audiens servus Dei, cum Sampsonem esset intuitus, ad Deum preces fudit, ne a loco illo abscederet, quousque colloquium ejus habere mereretur. Desiderium statim animæ ejus tribuit ei Dominus, voto ejus adjiciens, quod orare non præsumpsit. Nam statim Sampson ita membris dirigit, ut instrumentum, quo terram evertere solebat, manu movere non posset, orationis hominis Dei vinculo vinctus: & accedente Petroco, in ejus salutatione, Sampson saxo illo rigore solvit: & dato invicem pacis osculo, gratias & laudes Deo dederunt.

Sampsonem rigore membris dirigit

3 Petrocus autem in loco ibi propinquo cum suis sociis mansionem fecit; per triginta annos ita innocentem ibi vitam egit, ut nemini faceret, quod sibi fieri nollet. Carnem ita jejuniis & vigiliis afflixit & algore, ut ad reprimendos motus illicitos voluptatis, a galli cantu usque diluculum, in torrentis medio & pernoctaret. Ita gulam edomabat, ut non solum deliciosos apparatus non quæreret, verum etiam solo panis edulio gauderet. Diebus Dominicis, pro reverentia resurrectionis Dominicæ, aliquod pulmentum sobrie gustabat; quo depulsa esurie, nervorum ariditas a Domini militia illum debilitatum non redderet.

annis 30 degit in innocentiâ

4 Decursis igitur triginta annis f Romam peregre g profecturus, cum in Cornubiam regressus fuisset, concitato ventorum turbine facta est pluvia magna valde: & cum ob hoc conquesti essent discipuli sui, compescent murmurum vir Dei, pollicens in crastinum aeris serenitatem, & iter prosperandum fore. Et cum in crastino non cessasset pluvia, vir Dei coepit morsus fieri; seque ipsum præsumptionis arguere, qui aliter esset pollicitus, quam Deus providerat. Sedata tandem tempestate, die tertia palam se Romam profecturum confitetur, eo quod lingua temerarius extiterat, & adversus Dei dispositionem falso prophetaverat. Quo cum pervenisset & loca sancta visitasset, Hierusalem usque proficiscitur. Cumque ad sepulcrum Domini pias preces & lacrymas sudisset; versus Indiam iter

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

in insula Ceyloni Orientis sit degit.

filius qui ei successit hoc tormenti genus inhiberet, Ex ms. hujusmodi famelici serpentes insurgentes, alterutrum sese crebris congressibus dente livido attriverunt; ut de tanto numero solum unus remaneret, horrendus, enormi corpore, & rictu venenoso pecudes hominesque sævis faucibus laniet. Et accedens illic vir Dei, & flexis coram omnibus ad orationem genibus, mortuum quemdam resuscitavit; & monstrum illud, ex tunc nemini nociturum, jussit in solitudines transmarinas secedere. Et assumptis secum duodecim sociis in solitudine arida manere coepit, & terram baculo percutiens lucidum fontem, jugiter manantem, de humo produxit. Quadam die vidit cervum ad se fugientem, quem Constantini cujusdam divitis servi venatores cum canibus sequebantur. Hunc sanctus pietatis affectu conservavit illæsum; & venatores, cervum sub tutamine Sancti tangere verentes, rem Domino per ordinem retulerunt. Qui indignatus, & acri ira permotus, cum Dei servum gladio ferire oporteret; subito stupore totis membris dirigit, quousque humiliatum interventu militum, piis Sancti precibus persolvit; & sibi & viginti militibus suis fidem Christi docens, ex tyrannis mites & ex paganis reddidit Christianos.

monstrum resuscitavit

fontem sicut

multos ad fidem convertit

E

Epulante servo Dei, vas aquæ sibi appositum casu cecidit, & liquore effuso signum Crucis edidit, & vas integrum aqua plenum recepit: quæ gustata & Fratribus porrecta, liquoris dulcedinem potantes mirantur. Aliquando cum orationi sub dio vacaret, & circumquaque abundanter plueret, ne una quidem pluvie gutta virum Dei tetigit. Quodam die B. Petroco cum quodam sancto Episcopo sermocinante, ecce miri decoris palla inter eos de celo descendit: quam cum, honore prævenientes invicem, alterutrum porrigerent; causæque pia contentione, uterque exponeret, quare magis alterius esse diceret; statim ipsis intuentibus assumpta est in æthera, & repente ambobus inde dux emissæ descendere videntur. Quidam Tribunus patris gravissimo dolore torquebatur; cui soporato Beatus Petrocus apparuit, jubens, ut reos quos tenebat absolveret, & sanitatem reciperet: quibus solutis pristinae sanitati redditur. Mulier quædam annis plurimis fluxum perpeffa sanguinis, sancti viri veste clanculo tacta, sanitatem fidei merito perfectam recepit. Draco quidam magnus, secus ejus ceilam convolvans in eremo, ligno dextrum confixus oculum, deposita nocendi sævitia, ad locum festinavit ubi Sanctus vacabat orationi: & inclinato capite jacuit tribus diebus, Sancti patrocinium expectans. Qui B. Petroci jussu suffusus aspergine, facta latice permixto pavimenti pulvere, statim vi medicaminis exempto ligno ab ejus oculo, sanus ad solitum regressus est volutabrum. Mulier quædam, serpentem parvulum cum aqua bibens, cum nihil in ea medici proficerent, ad sanctum virum adducta est; qui facta mixtura terræ ac laticis, mulieri potum dedit. Quæ hausta, serpentem jam tripedalem evomens, sed mortuum; ipsa hora recepta sanitate, gratias egit Deo.

varia miracula passus

F

post data discipulis monita

monita

monita

monita

monita

monita

monita

monita

7 Convocatis tandem discipulis, de vera religione coepit eos diligenter instruere; ut qui sæculi negotia reliquerant, seductorias voluptates respicerent, furorē reprimerent, fugerent mendacia, invidiam exacerarent; nec solum non detraherent, sed nec male de proximo suspicarentur; exuperarent superbiam, darent locum virtutibus, ut corda sua munda Deo præpararent habitacula & templum Spiritus Sancti esse mererentur. Cumque hæc & multa discipulis documenta dedisset, plenus omni sanctitate & miraculis, celos penetrare meruit, pridie Nonas Junii.

Reversus in Britanniam

Reversus in Britanniam

Reversus in Britanniam

Reversus in Britanniam

Reversus in Britanniam

Reversus in Britanniam

Reversus in Britanniam

L1 3 AN.

Junii Tomus I.

A

ANNOTATA G. H.

a Cumber natione, quod idem est ac Camber natione, aliquibus cognomento Corinius, id est Cornubiensis. Potuit hac provincia ut Cambria proxima hinc annuata fuisse. Saussajo, Cimber, perperam dicitur.

b In Ms. Rubra-Pallis decet tempus hoc 20 annorum. Verum Lelandus, apud Baleum centuria 1 cap. 60, & apud Usserium pag. 363, ista ita narrat. Ibi, in Hibernia, studiorum insolito conflagrans amore, præceptores eximie doctos excoluit. Nec manum prius de tabula sustulit quam totos viginti annos in lectione bonorum operum exegisset. Quæ sit hac laboriosa scientiæ thesaurus cura, tandem est inventus: qui jam, ne deliteret inventor, Hibernicas gazas in Coriniam seu Cornubiam transtulit, & videndas omnibus exhibuit.

c Alfordus ad an. 503 num. 3 asserit hunc esse D Sampsonem illum, qui Meneviz primum, deinde in Doleni urbe sedit Episcopus: quod ad diem ejus natalem xxviii Julii poterit examinari.

d Inter socios Lelandus numerat discipulos, Credanum, Medanum, & Dachanum, viros doctrina & vitæ sanctitate illustres.

e Ita scilicet edoctus in Hibernia, ubi S. Patricii exemplo, talem orandi modum tenuisse invenies pluresque, singulari vitæ rigore conspicuos.

f Cum scilicet jam esset septuagenario major: siquidem viginti annis minor concepti non debet, quando in Hiberniam ivit, post annos aliquot in monastica exercitatione traductos.

g Ms. & Capgravius profectus: sed correctionem probat quod sequitur, ut Romam his profectus dicatur.

h Usserius sequentia summam attingenti adjungit: Si Joannis Tinmuthensis narrationibus fides hic sit adhibenda.

B

DE S. JOANNE MARTYRE,

E

G.H.

HEGUMENO MENAGRIENSI APUD GRÆCOS.

Ex Ms. Græco Sinaxario.

Cultus
apud
Græcos.

Multi fuerunt illustres Hegumeni, sive Abbates aut Præpositi variorum monasteriorum, sub Imperatoribus Iconoclastis, Leone Isaurico, Constantino Copronymo, & posteris, qui fidem orthodoxam, etiam martyrium passi, propugnaverunt. Eorum aliquem arbitramur hunc S. Joannem, relatum in Ms. Sinaxario Græco, quod nos in Collegio Divionensi apud Petrum Franciscum Obisletium reperimus. Sed ubi monasterium Menagriense extiterit, non possumus assequi, forsitan edocendi ab aliis, ubi quæ habemus protulerimus. Ista ergo in dictis Menais ad hunc 14 Junii invenimus.

a Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ὁσιος ἡγούμενος Ἰωάννης τοῦ ποταμοῦ Μεναγρίου, σακκοβλήθεος καὶ ἐν θαλάσῃ περὶ τοῦ πύλου. Eadem die, quarta Junii, sanctus Hegumenus Joannes monasterii Menagriensis, in saccum immisus, & in mare projectus, martyrium consumavit.

c Deinde illud Distichon adjicitur.

Καὶ σακκὸς ἵερ, καὶ θύρα πύλου τῆς θάλασσας.

Τὴν ἡμέραν ἔσται καὶ πύλος τῆς θάλασσας.

Ut saccus occulat, ut maris teneat sinus;

Tamen Joannem calica excepit quies.

Hadennus Henschenius.

3 Illustravi ego, inter prima hujus studii rudimenta, ad diem 21 Martii, Vitam S. Theophani, ex Ægeopelagitarum Præfecto illustris Monachi; qui cum, in Sigriana prope Cyricum; Agri monasterium condidisset (quod ad differentiam alterius minoris Parviagri nomine dici solit), Μεναγρίου deinde dictum fuit) tempore Leonis Armeni propter imaginum sacrarum defensionem cultum, exul obiit, sub annum DCCCXX. Quid autem si vulgus, brevitatis amans, μεναγριον dixerit, & per hoc μεναγριον quod vel Synaxarii scriptor Græcus comperit, mutato γ in υ (ut sunt vicinissima hæc in Mss. codicibus littera) vel ego ipse festinato transcribens quæ usui nobis futura videbantur, oculo calamine exerrante alteraverim? Hoc dato, opinari possumus, Joannem Theophani, discipulum magistro, in eadem Præfectura successisse, & mortem illam passum finiri. Et si ex causa; atque vel sub eodem Imperatore vel sub Theophilo iconoclastica impietatis zelatore summo, qui novem annis a Leonis morte Imperium suscepit, & ad annum usque DCCCXLII tenuit.

D.P.

conjectura de monasterio M. Agri.

DE S. SATURNINA VIRG. MART.

IN ATREBATENSI BELGII DIOECESI.

D.P.

Cultus & titulus Martyrii.

Post plures
huius
nominis,

I Inter gloriosas feminas martyrio coronatas, sub initium hujus mensis Junii plures vetulimus, Saturninæ nomine celebres. Ipsi Kalendis duæ occurrerunt, Thessalonice in Macedonia passæ; quatuor sequenti die celebrantur, Romæ palmam martyrii consecutæ: & modo hoc 14 die Junii, inter Martyres Neviduno Gallicæ Belgicæ, aut potius Pannoniæ urbi, adscriptos, est etiam una: cujus occasione factum existimo, ut alteri ejusdem nominis, Virgini & Martyri, in ejusdem Gallicæ Belgicæ agro ac diocesi Atrebatensi (eo quod proprius dies ignoraretur) attributus hic sit. Virginem ac Martyrem, nullo die indicato, laudat Baldericus in Chronico Cameracensi atque Atrebatensi, sæculo XII scribens, verbis mox referendis, utraque & Martyrii

synopsin proponens lib. 2, cap. 12. Baldericum in pauciora verba contraxit Adolantus, texens Indiculum Sanctorum Belgii; excusum anno MDLXXXIII, & diem Natalem ignoro, inquit: deinde addit: In Atrebatensis Kalendarii Breviario legitur: quarto Junii Saturninæ Virginis non Martyris memoria, quod putarem de hac intelligendum, nisi adderetur, non Martyris. Sed Georgius Colvenerius, Doctor Duacensis, in Notis ad Baldericum anno MDCXVII excusis, id male addi, scribit, ex dato sibi responso, a D. Gaucrico Boucquel Archiepiscopo Atrebatensi, post etiam De-

colitur hæc Atrebatensis Virgo tantum:

capite

A capite truncata a lascivo proco, quodque ejusmodi soleant ut Martyres colli, quales revera sunt. Hac tamen ratione non obstante, perrexerunt Atrebatenses Saturninam suam colere ut Virginem dumtaxat; etiam in Officiis propriis, impressis anno MDCXXXII, præscribentes die IV Junii S. Saturninæ Virginis Officium simplex, de Communi Virginis unius, cum Oratione Exaudi, & Lektionem III ex Sermonibus S. Ambrosii, Quoniam hodie natalis est Virginis.

Romano tamen Martyrologio, dicitur, 2 Proinde satis mirum est, quod Baronius alium Authorem nullum (quantum scire possumus) præ oculis habens quam Molanum, ita, ut vidimus, hæsitantem, nec audentem definire quod ipsi, quam ut non Martyrem inveniebat IV Junii notatam, esset laudata apud Baldericum Saturnina; Mirum est, inquam, quod Baronius hodierno Martyrologio, tam asseveranter inscribi permisit ad hunc diem, Atrebatæ S. Saturninæ Virginis & Martyris: magis autem mirum, quod in Notis addiderit de ea agere vetera Manuscripta, ex quibus recentiores acceperunt. Omnes & omnia, quibus ad istiusmodi Notas usus Baronius est, ac major etiam copia, apud nos sunt; nec tamen alibi quam in dicto Indiculo & Balderico invenitur Atrebatensis Saturnina, nec alio modo; quamquam nec Baldericum Baronius legerit, baud alioquin omisissus eum nominare.

B & dici potest; Retinimus tamen titulum Martyris, si non ut usurpatum ab antiquis, tamen ut ex more Romane Ecclesiæ congruum moris, propter virginitatis servandæ constantiam illata: atque in hoc antecessorem post Baronium habemus Arnoldum Rayssum, qui in Hierogazophylactio Belgico pag. 457. Sanctis, inquit, in Artesia, inter Cameracum & Atrebatum, visuntur duo beatrix ossa S. Saturninæ Virginis & Martyris. Guiljelmus Gazetius Canonicus Aertensis & Pastor Atrebatensis ad S. Magdalenam, in Historia Ecclesiastica Belgii pag. 170, tenens Catalogum Sanctorum diocesis Atrebatensis, solum asserit; Sanctis, prope Marquionem videri in ecclesia sepulcrum S. Saturninæ, eamque adiri & visitari magna cum devotione a circumvicinis populis, ob beneficia quæ ibidem obtinentur meritis hujus Sanctæ. Sed audiamus ipsum Baldericum, prædicto loco sic describentem Acta Martyris.

C 3 Haud procul inde (scilicet Barala, de qua egere Capite precedenti) apud Sanctos, id loco vocabulum, puellarum basilica, ubi S. Saturnina quiescit, traditur extitisse. Porro hæc Virgo de Germania præclaris natalibus orta, a puericia suam virginitatem Domino vovit: quam cum parentes juxta ritum sæcularem maritare disponent; integritatem pudoris cælesti Sponso servare malens, viriles thalamos procul abhorruit. Videns autem, quia aut voluntati parentum non posset resistere, aut protervi sponso appetitum evadere; a paternis ædibus latenter egressa, fugam iniit: & ad hanc viciniam usque perveniens, juxta prædictum vicum cursum vitæ martyrio consummavit. Nam vir ille, cui a parentibus parata erat, palantem usque ad ipsum locum persecutus est. Quem cum post tergum Virgo venerabilis eminus prospexisset, tota intremuit, & quomodo se moribus infestantis bestię eximeret, æscit. Quid enim faceret? Mox ut erat animal simplex, pastoribus,

qui illic gregem pascabant, abscondenda se interferit, taliterque quærentem latere æstimavit. D. P. Quod tamen juvenis aucupatus, ut lupus esuriens super innocentem oviculam irruit, evaginatoque gladio decollavit. Quæ mox, ut antiquitas relatorum audet asserere, proprium caput manibus sumpsit, populoque spectante usque in ecclesiam, quæ in ipsa villa in honore S. Remigii aderat, deportavit. Ad cujus ergo venerationem, a fidelibus Christianis factum monasterio, puellaris congregatio delegatur: sed prædictis causis intercipientibus, ad unius Presbyteri obsequium redigitur. Est autem antiqua relatio, quod longa post tempora Saxones, incertum qua causa, ad hanc viciniam devenerunt; & per ipsum vicum transeuntes, audita quidem sacra opinione, partem corporis sacræ Virginis asportaverunt.

4 Hæc Baldericus, & ex eo Aubertus Miræus in Fustis Belgicis & Burgundicis ad hunc IV Junii: quod autem Baldericus satis formidolose ac dubie, propter antiquitatem relatorum, addit eam proprium caput manibus sustulisse, tam Miræus quam Colvenerius in suis Notis conantur pluribus exemplis confirmare: sed eorum pleraque, ut sæpius indicavimus, suspecta nobis sunt, ne in eam de talibus opinionem venerint homines nimium simplices, eo quod capite minuti Martyres, sæpe apud pictores, sæpius a Statuariis (in Gallia præsertim, ubi abundant exempla) soliti fuerint representari, tenentes ante pectus præcisum caput, ut pingi solent S. Agatha cum mamillis, S. Apollonia cum dentibus. Non tamen diffitemur potuisse contingere, & contigerit etiam, ut aliqui sui capita assumpserint & transportarint. Idem Colvenerius Barale, inquit, & Sainct vel Sains, duo sunt pagi territorii Oisiacensis, sibi invicem vicini juxta Marquionem, medio fere itinere inter Cameracum & Atrebatum. Illius ecclesiæ parochialis dicata est S. Georgio Martyri, sub Patronatu Abbatis Aquilescinensi. Hujus vero. S. Saturninæ Virginis & Martyris, sub Patronatu Capituli Metropolitani B. Mariz Cameracensis. In neutro autem pago hodie superest alicujus monasterii vestigium, aut certe non nisi tenuissimum.

5 Quod ad Saxones, sive VVestphalos Saxonie inferioris populum attinet, venerantur illi S. Saturninam, xx Maji (ut credunt) passam: quam non ex Artesia, sed Roma allatam ibi dixerunt: videri autem sola nominis identitate persuasos, tam illos quam Atrebatenses, ejusdem Sanctæ utraque ossa credidisse. Hæc certe sola ratione inductus etiam Antonius Pauli Mafius, in Bononia perlustrata ad hunc diem, alterius meminisse Saturninæ, ut Virginis ac Martyris, cujus ossa quedam apud Bononienses sint, in basilica S. Stephani, & in ecclesia omnium Sanctorum: quam autem notabilia ea sint non indicant, facio nos credere, per similia jam alias notata exempla, exigui admodum momenti esse, neque cultum specialem obtinere. Tempus martyris nullum exprimit Baldericus: sed quæ ex Germania venit, credi potest baud multo senior fuisse ætate S. Bonifacii, Moguntinensis Episcopi, de quo, sub annum DCCLV martyrium passo, agemus die sequenti.

A Nam quod dicatur Aeno oriunda, adeo non probat ibidem etiam vitam transgisse, ut contrarium potius faciat suspicari.

5 Dignitas quoque Συγκλητική, Senatrici, pro Constantinopolitana Urbe praesumptionem fundat; ad cuius etiam usum conscriptum videtur Synaxarium, quo utimur: quia in ea sola ejusmodi titulum Mulieribus obtigisse, tanto magis credimus, quanto minus novimus, alibi quam in utraque Roma, veteri ac nova, fuisse Senatum ac Senatores, sic absolute & sine loci addito dictos. Neque solum a viris titulum Syncretices accipiebant Senatorum uxores; sed & ad filias videtur is transisse. Id persuadet nobis 7 Januarii S. Apollin-

aris, cognomento Syncretice. Quamquam & proprium AUCT. D. P. nomen id fuit tum aliarum, tum ejus cuius tot praecleara dicta inter Patrum Apophthegmata referuntur, & Vita eodem 7 Januarii habetur excusa: plane sicut apud Latinos etiam Senatores proprio nomine dicti fuerunt; quorum unus Veronensis Episcopus, a nobis commemoratus fuit VII Januarii; & alius Mediolanensis, XXVIII Maji: praeterquam Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae, tertium nobis indicat pro XIV Septembris, cum fratribus ac matre, Argentani in Bruttis (ea nunc S. Marci civitas in Calabria dicitur) martyrio coronatum, de quo plura ad istum mensem nancisci optamus.

DE S. GUALTERIO ABBATE,

SERVILIANI IN PICENO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus; Vita ex Ma. danda.

D. P.

B Firmiana in Piceno diocesi oppidum Servilianum est, de cuius appellatione & situ pluribus egimus ad diem XX Aprilis, occasione S. Serviliani, quicum socio Sulpitio Roma sub Traiano passus tunc colitur; eo quod incolae, accepto Roma cujusdam Martyris corpore sub nomine Serviliani, quasi idem cum celebri illo esset, ipsum quoque tali die calendum susceperint. Qui hujus rei tunc nobis notitiam per Patres nostros Lauretanos dedit, R. D. Franciscus de la Grange, Sacerdos Gallus, inde adventens, de ipso deque S.

Gualterio ita scripsit: Corpus S. Serviliani, ante paucos annos, scilicet MDCLXIII, ex urbe in oppidum cognomine translatus, ibidem magna religione asservatur, in ecclesia parochiali, in altari marmoreo, ad latus sinistrum altaris majoris: uti vicissim ad latus dexterum, extat in capsula marmorea, supra eximium altare cum crate, corpus S. Gualterii Abbatis, antiquissima veneratione & vicinorum populorum concursu, 14 Junii celebratum. Cujus monasterio penitus diruto (fuit autem illud infra dictum Servilianense oppidum, in monte positum) remansit tamen ædícula sacra, cum aliquo tugurio, alicui Eremitæ identidem capiundo, quod modo (id est anno MDCLXXI quo hac scribebantur) habitatur, a pia femina eremicola.

2 Ea est Joanna, Bernardini filia, ex oppido S. Victoris, ad duo milliaria posito, ubi & ejusdem Sanctæ, XXIII Decembris recolendæ, corpus servatur in summo monte, in ecclesia, olim Abbatiali Monachorum S. Benedicti, nunc vero Collegiata Canonice. Pia istæ femina, cum habitaret in vicinia sacre S. Gualteri ædiculæ, in domo rustica, ante viginti annos, audivit noctu pulsus campanæ. Unde admirabunda, cum aliqua vicina illuc cucurrit: & audientes intus cantum, ambas portas obsederunt, ut per rimas introspecerent. Tum irruptione facta, viderunt Eremitam juvenem, qui retro altare se recipiens, ibique quæsitus, non comparuit. Hæc clarius habebuntur ex Processu visitationis Episcopalis. Hæcenus plus ille, & (ut nobis scribitur Laureto) in sacra Scriptura perquam egregie versatus Sacerdos, tunc ibidem in ade Virginis Sacellanus, qui plura deinceps S. Gualterii miracula perscribenda promittebat. Interim prædictæ Visitæ Acha requirens, accepit ipsam factam anno MDCLVIII die II Julii, cum Carolus S. R. E. Cardinalis Gualterius, ab Innocentio X sub annum XLIV seculi hujus creatus, annum in Archiepiscopatu Firmano quartum ageret, vel ipso Gentili suo nomine stimulatus ad honorem S. Gualterii au-

gendum. Venit ergo ille, ut habent Visitæ Acha, & Ad Reliquias in ecclesia S. Marci; ubi adest corpus S. Gualterii Abbatis, in antiqua & magna veneratione habitum; & in vetusta arca magni ponderis relictum: cuius capse operculum elevatur arganis, cum sit quoque marmoreum. Caput vero dicti Sancti retinetur in tabernaculo æris inaurati, cum corona argentea. Nec plura ibi; ut aliunde oporteat Miracula expectare.

3 Nunc Acha dabitur ex veteri pergameno, intra arcam una cum ossibus servato, transumpta; sed (ut apparet) diu post obitum Sancti composita, vel potius interpolata, sæculo circiter XV, quando inter scriptores de Sanctis urgebat puerilis quadam sollicitudo scribandi ipsa eorum nomina, non ex vera originalis lingua ratione, sed ex Latina: nam etiam V. lterii nomen (sic enim ibi scribitur) quod Waltherus seu Gualterus est, & ex Teutonico idem sonat ac Silvarum-dominus) explicat quasi sit de tribus gaudens. Præterea totus stylus sæculum idem sapit; & quod aliquis ætate propior fecisset, inducitur Romani Pontificis mentione, neminem nominat, nec minimum usquam profert indicium temporis quo Sanctus vixit obieritque; tota autem narratio ejusmodi est, qualis per traditionem solet transmitti, uni scilicet alterius puncto memorabili inhaerens, nec ad particulares actiones minutissime descendens. Sed & contentus in fine apparet mutilus, & identidem omissa verba aliqua, quæ inter [] supplebitur, & libraria quæ corrigimus vitia plura, ut observaretur pro obversaretur, atque similia: hæc autem nos docent, vetustioris alicujus manuscripti, ejusque non integri & præ ætate difficulter legibilis, egraphum esse, quod mutato stylo in arca habetur; tunc fortassis exaratum & ibi positum, cum ex monte in oppidum sacrum corpus transferendum erat.

4 Ea Acha, primis quinque numeris in totidem Lectionibus distincta, postea vero nullis titulis discriminata, nobis Laureto miserat anno MDCLIII Henricus Lindanus, Societatis ibidem pro Belgis Penitentiarum. Eadem antea ex Baroniana Bibliotheca habuisse professus Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae, ipsa in epitomen contracta dedit. Eadem, nullo verbo quoad substantiam addito, Italice vertit & Cardinali Gualterio Archiepiscopo ac Principi Firmano dedicavit, anno MDCLVII Macerata impressa, Don Salvator Navarri Sacerdos Servilianensis. Hic sub finem probat populorum erga Sanctum devotionem, ex multitudine votivarum tabellarum, appensarum, tum in S. Marci parochiali ecclesia, ubi sacra ossa nunc

AUCT. requiescunt; tum in illa, in qua spiritum Deo reddidit, juxta fluvium Tinnam: & *addit:* die 14 Junii innumero populo accurrenti ostendi cranium, in occipite lucido Crucis signo notatum, ad stuporem intuentium: ad quorum religionem magis excitandam Innocentius X. in forma consueta expedivit Breve, signatum v Martii MDCLII; quo conceditur plenaria omnium peccatorum Indulgentia omnibus utriusque sexus fidelibus, pœnitentibus & confessis ac sacra Communione refectis, qui ecclesiam parochialem S. Marci loci Serviliani Firmanz diocesis die festo S. Gualterii, a primis vespere usque ad occasum festi hujusmodi, singulis annis devote visitaverint, & ibi ... pias ad Deum preces effuderint.

V I T A

Ex Ms. Membrana, intra arcam servata.

B Eatus Valterius, ex urbe Romana ex nobilibus parentibus originem duxit: cujus pater Eurikus, mater vero Victoria nuncupata est. Qui cum essent nobiles genere, sed nobiliores fide ac devotione, timentes ne decederent sine liberis, cum essent steriles, sæpe in eorum orationibus Deum exorabant, ut si pro meliori ipsorum animæ & corporis salute esse intelligeret, prolem sibi concederet descensuram. Multi libenter cum ipsis susceperunt munus Deum exorandi, quos divina providentia minime exaudivit. Sed ii non desecerunt, & considerata præsertim causa Deum verum multo magis exorant; memores Deum servorum suorum orationes denique non contemnere.

2 Ex dilatione proles confugiunt parentes ad alios etiam sanctissimos viros, attendentes illud evangelicum, Si perseveraveris usque in finem, consurget Dominus in misericordia sua. Inducunt etiam ad hoc sanctissimum Pontificem, virum eximie devotionis & sanctitatis; promittentes, si eis Deus prolem concederet, dotare Ecclesiam de omnibus necessariis, quæ prædictus Pontifex voluerit ordinare. Sed quoniam qui querit invenit, & pulsanti aperietur; & indecens erat, quod tantorum virorum preces non exaudirentur; pius Dominus aperuit fontem suæ abundantissimæ gratiæ, ita quod in determinato tempore a natura ad hoc ordinato, prædicta Domina gratiosissimum & pulcherrimum peperit filium, in cujus spatula dextra tale fertur habuisse signum. Ibi enim in carne speciosissima pueri, in spatulæ anteriori parte ad modum stellæ Crucem apparere proditum est.

3 Nuntiant patri novam uxoris prolem, cucurrit ad solenne & pretiosum spectaculum: portatur ante patrem puer pulcherrimus, mirabili signo insignitus: miratur ipse & mirantur adstantes, intuentes & videntes puerum: gaudent gaudio magno, & referunt gratias Domino piissimo de tanto dono, patrique congratulantur. Qui, cum vir providos esset & disertus, respondit, sibi hoc ex suis meritis non fuisse concessum; sed ex virtute aliorum hominum sanctorum, ac potissimum summi Pontificis, hanc gratiam recepisse. Non ingratus igitur de beneficio jam accepto, nec obliviosus existens, assumpta decenti societate, cum puero ivit ad summum Pontificem: & exhibita sibi debita reverentia, dicit pater pueri ad eum: Sanctissime Pater, ecce filius a Deo mihi datus, propter vestras sanctissimas orationes; offero eum vobis: ut de eo & de me faciatis & ordinetis quod judicaveritis expedire.

4 Respicens sanctissimus Papa pueri pulchri-

tudinem singularem, & signum novum habentem, elevans manus ad cælum, referens gratias Deo de tam eleganti puero, & accipiens eum in brachiis suis, baptizavit; imponens sibi nomen Valterius, hoc est, de tribus gaudens; scilicet de nativitate miraculosa, de pulchritudine speciosa, ac de cruce & stella gloriosa: & restituens eum patri, dixit voce prophetica, Spiritu revelante divino; Vere iste puer amicus Dei erit. Crescebat puer, non solum in corporali quantitate, sed longe plus in morum bonitate: ipse namque erat in cunctis suis actibus in omnium oculis graciosus. Vestivit eum pater panno optimo, in quibus vestibus posuit de serico, quod erat insignitum in carne ex divino munere: & sic homines intuentes vestem decoratam, cognoverunt carnem eodem signo signatam interius.

5 Post septimum annum ponitur ad scholas, in quibus puer, delicate nutritus, ingenio acutus, in tantum super omnes coetaneos suos profecit, ut singulariter cederet nemini: ita ut omnes judicarent, hoc non esse nisi ex divino munere. Continuando ergo scholas, in eundo & redeundo, transibat ante domum & ecclesiam unius Sacerdotis, nomine * Armandi, viri magnæ sanctitatis & devotionis; qui in tantam pulchritudinem & affabilitatem multoties [animum intendens], sæpius in suis orationibus, (ut fertur) hæc dicebat; O si Christus meus hanc creaturam præservaret incontaminatam in sui servitium, ut pulchritudo mentis responderet sui corporis pulchritudini. Et dum talem [orationem] in se ipso multoties replicaret, dum puer quadam die ante ipsum transiret; vocavit eum ex nomine, dicens, Valteri. Qui, tamquam puer morigeratus & nobiliter nutritus, statim voce humili complicatis manibus respondit, dicens; Pater, quid præcipis? ecce adsum. Tunc Sacerdos dixit; Quid vult significare signum, quod in spatula tua in veste exterius habes insignitum? Respondit puer dicens; Pater reverende, hoc signum quod habeo in veste, repræsentat illud quod habeo in carne: & discooperiens spatulam, ostendit stellam in carne impressam, Cruce insignitam.

6 Videns autem Sacerdos, Dei signum, admirans ait: O fili dulcissime, cave ne sis ingratus, ut valeas tantam gratiam agnoscere Domino, qui contulit in præsentis amoris sui signum, & in fine tribuet tibi æternum præmium. Unde studeas, fili, sibi servire delectabiliter, ut recipiaris in sua gloria æternaliter. Cui puer: Dic, mi Pater, in quo delectatur iste Dominus meus; ut cognita sua voluntate, sibi valeam servire ex toto corde. Ad quæ Sacerdos: Agnosce, fili carissime, quod Dominus noster fuit genitus æternaliter ex Patre: & temporaliter de purissima Matre: ideo in corporali & mentali delectatur [puritate]. His acceptis puer decrevit Domino servire, & cœlibem ducere [vitam] Dominoque in mentis & corporis * integritate servire.

7 Cumque in litteris, moribus, & multo magis in vitæ sanctitate quotidie majores progressus faceret, essetque jam natus annos [.....] qui maximam dignitatem pulchritudini afferunt; quæsitv humani generis hostis Lucifer, adolescentem a via Dei quam sequebatur avertere. Et quoniam fieri ad præsens non poterat; ut Valterio aliud ob oculos præter divinum amorem obversaretur, propterea Præsidis filiam impulit ut Valterii immenso amore caperetur. Hæc Valterii mores, fortunam, dignitatemque admirans, sic diesque noctesque urebatur, ut quanto magis flammam abscondere contendebat, tanto magis incenderetur. Statuit itaque, quia nobilissima erat virgo & a parente unice diligebatur, petere a parente; ut sibi Valterium, nobilissimum & pul-

A pulcherrimum adolescentem, cujus desiderio flagrabat, virum dare ne gravaretur. Quo accepto Præses obstupuit vehementer, parentem tamen adolescentis Euritum ad se vocandum curavit, cui filii suæ desiderium brevibus exposuit.

8 Ad hæc Euritus lætus respondit, placere sibi oblatam conditionem, ejusdem voluntati & petitioni libenter se consenturum. Domum itaq; reversus, Valterio filio, quidquid cum Præside egisset, renuntiavit. Ille autem: Meliora, pater, quæso mihi permittas: non enim quod vovi omnipotenti Deo votum, irritum facere velim: nam sic mentis & carnis puritatem, qua mirifice delectatur [Deus], corrumpere opus esset. Precibus igitur pater imprimis, deinde minis, denique verberibus a sententia [filium] abducere conabatur; nec diem præterire sinebat, quo eum non graviter objurgaret. Propterea Valterius, in his molestiis constitutus, ad Armandum Sacerdotem, cujus opera mentis & carnis puritatem servare decreverat, se contulit; eique quidquid domi sustineret, enarravit.

9 Armandus, auditis adolescentis molestiis, ad Dominum confugiendum judicavit: memor enim erat Prophetæ dicentis, Ad Dominum cum tribulaber clamavi, & exaudivit me. Valterio itaque suasset, ut ante Salvatoris Christi imaginem Virginisque Mariæ, quam præbuit ei, preces effunderet; quo, Domino inspirante, quid faciendum in ea re, discernere posset. Domum reversus, flexis ante imaginem genibus, mente in cælum erecta, post non longam orationem, audivit vocem de cælo dicentem, Puge, Valteri. Mane autem ad Armandum revertitur; & quam divinitus vocem audiverat, retulit. Quamobrem secreto, una cum adolescente, profectus est.

10 Venerunt ambo post aliquot dies in Picenum, in quamdam silvam in valle Marana, & prope Servilianum confederunt. Ibi cum tenui victu vitam ducerent, multaque miracula ostenderent, non diu

steterunt. Nam viri potentes ac divites ipsi hospitium, prope Tinnium flumen condiderunt: quod non multo post in monasterium erectum est, in quo nobiles plurimi viri se incluserunt; quorum pater & dux Valterius, vitæ sanctitate & morum integritate omnes antecellebat; & quid in via Dei servandum esset, omnes edocebat. Crescebat itaque indies Valterii fama. Quare motus Pontifex eum Abbatem effecit, ut tanto magis in ipso vita relaceret.

11 Præterierant jam multi anni, nec parentes de filio, ubi esset, scire potuerant. Ex Urbe itaque profecti, Domino inspirante, in Picenum perveniunt: & præ gaudio flentes, Quid sic fili nobis fecisti? dicebant. Cum aliquot dies apud Valterium fuissent, cum precibus & lacrymis ab ipso petierunt, ut secum Romam reverti vellent. Sed Valterius, plenus spiritu ab ipsis obtinuit, ne vellent se a via Dei & sancto proposito revocare. Itaque operante divina gratia, monitis B. Valterii parentes sui Romam redeunt, omnia vendunt, ac pro amore Dei expendunt: quibus expletis ad filium redeunt, & cum eo in sanctissima vita permanserunt usque ad ipsorum vitæ exitum.

12 Unde post Sacerdotis prædicti, & patris & matris obitum, qui omnes in eadem ecclesia sepulti fuerunt, bonum tempus B. Valterius supervixit, in fama clara & vita sanctissima. Et quia laborantem agricolam oportet de fructibus percipere; & dignum erat post laborem diurnum, quem in Dei vinea exercuit, denarium æternæ vitæ percipere; ideo pius pater-familias Dominus Jesus-Christus, post modicam infirmitatem, eum ex hoc sæculo vocavit. Qui prænuntians mortem, in suo exitu jam Spiritu sancto repletus, talem prophetiam suis Monachis & coram adstantibus aliis dicitur dixisse: Filii & Fratres carissimi, nolo vos ignorare quæ ventura sunt in futuris temporibus in his partibus.

Cetera desiderantur.

DE S. NINNOCA VIRGINE,

IN BRITANNIA MINORI.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

C

§ I. De certo Cuku ejus, sed Actis perquam male consutis, quoad ætatem, genus, & nativitatem Sanctæ.

F

F. B.

ÆC.
VIII.
Positur
cultus

ab eccle-
sia ejus
nam mi-
dicat

item a
miracu-
lis;

Albertus le Grand, Sacerdos Ordinis Prædicatorum strictioris observantia in Britannia Armorica, inter vitas Sanctorum Britonum a se conscriptas, profert hæc quarta Junii Acta S. Ninnocæ Virginis: quæ ex majori Britannia, sanctioris vitæ desiderio, in Americam transnavigans, ibidem exerevit monasterium, vocatum a fundatrix nomine Lan-Nennoc: præcipuum quod invenire potui & satis firmum antiqui cultus monumentum. Alterum, quod, cum Acta scriberentur, verosimiliter circa sæculum decimum scriptum, nondum cessarent miracula, ut illorum Auctor testatur, sic loquens de eo quo scribebat tempore num. 14. Quo in loco supradicta Dei famula, constructo monasterio, edificavit ecclesiam, pluraque servis Christi tabernacula: ubi usque ad exitum vitæ suæ per eam Dominus miraculorum insignia operatus est, & nunc post finem eadem etiam operari non desinit. Acta quidem fabulosa sunt, ut infra ostendam, adeoque vitæ fidem meretur Auctor, cum ea narrat quæ vitam Sanctæ spectant: verum cum de illis quæ suo tempore fiebant miraculis testatur; non est cur ei credere non possimus. Confirmat venerationem publicam sanctæ

Virgini delatam, supposititium donationis instrumentum, relatum in Actis num. 19: negari enim non potest, quin tum saltem publicus cultus exhiberetur Sanctæ, cum fingeretur istud qualecunque instrumentum.

2 Supposititium autem esse vel legenti tantum patet, præsertim ex eo quod Dux Britannia S. Ninnocæ donet locum, qui ex ejus vocabulo dicitur Lan-Nennoc. Non enim verosimile est, quod adhuc vivente Sancta, locus iste nomen illud acceperit: sed aliquamdiu post ejus obitum accepisse ipsum debuit, cum jam celebris esset apud incolæ ejus cultus, & ipsum monasterium terras illas possideret ab immemorabili tempore: juxta quidem, quamvis juxta possessoris titulum ignoraret. Titulus etiam Sanctæ, qui famula Dei Ninnocæ ascribitur in instrumento, indicio est, diu post mortem ejus istud esse compositum: est enim phrasis obvia in instrumentis sacrarum donationum, quæ ejusmodi Ecclesie benefactores dicuntur donare S. Petro v. g. aliisve Sanctis, quod donant templis eorum ornandis, aut fundandis monasteriis. Manifestior vero apparet fraus, quod donatio hæc facta dicatur sæculo quinto a Duce Britannia Guerrec: cum inter Duces aut Reges Bri-

et infra-
men: o
fundati
monaste-
rii;

quomodo
supposito;

tan-

AUCT. *sancta, qui apud scriptores Britones referuntur, nullus reperitur Guerec. Præterquam quod inter Comites Nannetenses eo nomine numeretur aliquis, qui Ducatum Britannia sibi vendicare voluit; sed machinatione Conani de Rennes, Ducis Britannia, per medicum suum toxico sublatu est, antequam partem aliquam pacifice possedisset. Sed hæc omnia sæculo decimo contigisse putantur, adeoque ad historiam hanc spectare non possunt. Est & alius Guerec inter Comites Venetenses, qui sub Alano I Rege Britannia, in fine sæculi VI, contra Clotarum, Childericum, & Gontram Franco-
rum Regum submissis identidem in Britanniam exercitus, fortiter decertans, res Britannicas utcumque sustinuit, Alano interim nihil Rege dignum agente: ideoque Venetensis Comitibus Guerec apud Historicos Britones illustrior, quam ipse Regis habetur memoria. Quid ut a posteris, rerum gestarum non admodum peritis, potuit Dux Britannia merito appellari, utpote qui eorum exercitus contra hostem duxerit? Potuisset etiam is fundare aut dotare monasterium de Lan-Nennoc ex bonis sibi propriis: sed non vivente Sancta, si hæc sæculo V vixerit; neque interveniente S. Turriano Dolensi Episcopo, qui sæculo VIII floruit; neque ipse Guerec se Ducem Britannia appellasset.*

B 3 Nihil melioris fidei sunt ipsa Acta, conscripta (ut colligitur ex num. 14) diu quidem post obitum Sanctæ, sed quando adhuc ad memoriam ejus crebriora erant miracula, quamvis, ob temporis vetustatem, jam vix superessent ruina monasteriorum, quæ credebatur Sancta construxisse, ad habitationem virorum qui secum venerant in Armoricam. Sic enim habent: Religiosorum quoque virorum monasteriola secum manentium, ibidem constructa, semirutæ maceriarum posteris usque hodie ostendunt. Auctor vero, qui Acta confinxit potius quam scripsit, adeo leviter versatus fuit in Britannorum Historiis, ut non potuerit consequenter quidquam comminisci. Nam, ut omittam anacronismum in Duce Britannia Guerec, superiori numero detectum; ut etiam condonem multa, quæ non videntur satis apte pro usu illius temporis & more agendi hominum narrari, benignaque interpretatione aliqua indigent: hæc, inquam, ut condonem omnia: quemodo potuit Sanctus Columba, ut dicitur num. 9, sacro fonte abluere S. Ninnocam initio quinti sæculi, qui non ante sæculum sextum in lucem prodit? ut ostendatur nona hujus in Comm. prævio ad ejus Acta num.

C 26. Quomodo potuit S. Turrianus, Archiepiscopus Dolensis, assistere sæculo V foundationi monasterii de Lan-Nennoc, ut narratur num. 18, qui demum sæculo octavo, juxta le Grand in Chronologia, cum tenuit Episcopatum? Quomodo mater S. Ninnocæ Meneduc, filia fuit Constantini Regis, ut dicitur num. 6, qui sæculo demum sexto vixit? Constantinus enim, de quo hic sermo esse posset, dicitur fuisse Dammonia sive Cornubia vel potius bodleria Vallia Regulus; & post varia patrata scelera, ad meliorem vitam conversus anno DLXXXVIII. Quo denique argumento ostenditur is fuisse ex stirpe Juliani Cæsaris?

4 Vereor sane, ne fabulator hic, ut male confudit tempora, ita etiam imperite Julianum Cæsarem & Constantinum Magnum atque hunc Constantinum Regem confuderit. Quod forsitan eidem etiam acciderit in S. Germano num. 11, qui auctor patri fuerit, permansit di. mittendi filie discessum in Britanniam minorem, dictam Letaviam, hic & in plurimum Hibernorum medie ætatis Actis. Ipsum autem S. Germanum Episcopum Autissiodorensis interpretatus est Albertus le Grand, qui scilicet Ninnocæ multum narravit de virtutum studio & sanctitate Virginum Deo servientium in minori Britannia: quod fecisse eum tacent quidem Acta, sed supposuit in sua interpretatione Gallica idem Al-

bertus le Grand: alias forte non invenisset causam ob quam sancta Virgo elegisset potius proficisci ad Britones, quam ad Hibernos. At vero quam inepte dicitur, S. Germanus Autissiodorensis ex Hiberniensium regione transmissus a S. Patricio Archiepiscopo. Fuit igitur alius S. Germanus, si fuerit aliquis; is nempe, qui prius, si placet, Canonicus Lateranensis cum S. Patricio Romæ ordinatus, & cum eo profectus in Hiberniam, missus fuit ab eodem in Manniam, ut habet Jocelinus in Actis S. Patricii, apud nos XVII Martii num. 79. Jam quod ad Sanctæ patriam attinet Combrensiæ regionem, hanc Gallice interpretatus est Albertus le Grand, certain Canton de la grande Bretagne. Gurthiernum vero Regem, ejusdem Sanctæ avum aut proavum, existimo ab Hibernis historicis Gurthiernum vocari, de quo apud Usertum ex Ninto aliisq; non una refertur fabella: is quo apud eundem pag. 1115 ab Ambrosio Aureliano combustus dicitur anno CCCXVI. Taliter preparato animo velim Acta legantur, quæ descripta sunt & nobis transmissa ex Codice Ms. Monasterii S. Crucis Ordinis S. Benedicti, Quimperlat in minori Britannia. Verum, ut ex Præfationcula librarii intelligitur, existerunt in antiquiori Codice; sic enim loquitur.

5 Vitam S. Ninnocæ, in quodam libellulo veteri, rustico stylo digestam reperientes, maluimus potius incompositæ materiei rectam simplicitatem ita scribendo servare, quam plus justo, tamen minus eam emendando, seriem narrationis depravare. Optandam librarii omnibus hæc sinceritas, Forsan invenit conscriptam lingua veteri Armorica, ut dicere potuerit rustico stylo digestam. Deinde primus Auctor inchoat Acta hoc titulo: In nomine Dei summi, incipit vita S. Ninnocæ: atque per modum Præfationis: Inquirendum est, Fratres carissimi, & explanandum per ordinem, de origine generis Ninnoc, & nativitate ejus, & genealogia, vel quomodo servivit Deo. Narratio porro sic procedit:

6 Quidam vir nobilis fuit in Combrensiæ regione, Brochan nomine, ex genere Gurthierni, Rex honorabilis valde in tota Britannia: dives quippe erat, & Deo offerebat frequenter munera duplicia, dicens in semetipso: Gratias ago Deo meo, qui mihi dedit omnia quæ habeo. Quoniam quidem ipse Brochanus, accepit uxorem ex genere Scotorum, filiam Constantini Regis, ex stirpe Juliani Cæsaris, Meneduc nomine: & ipse Rex Brochanus & uxor ejus Meneduc habuerunt quatuordecim filios ab invicem. Et ipsi recordati fuerunt quod Dominus in Evangelio ait: Qui reliquerit mundum & ea quæ sunt in mundo propter me, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Et idcirco dispersi sunt per regiones multas in exilio, & Evangelium Christi ubique prædicaverunt; & Sancti Dei fuerunt in postremis finibus eorum. Pater vero eorum atque mater irati sunt valde; dolebantque propter illos, quod existimassent eos fieri Principes super regnum regale posteris eorum; qui non ita fecerunt, sed amaverunt Christum, sicut supra diximus.

7 Dixit autem Rex Brochanus ad fideles suos, Quid faciam ego de miseria, quæ venit super me & super regna mea, & etiam super vos? Scio quid faciam; Meditabor ego in me metipsum, & dabo Deo omnipotenti decimas ex iis quæ possideo, & munera offeram in templo Dei, & decimam partem hereditatis ad altare Dei dabo; ut suscitetur Deus semen meum, & det mihi filium vel filiam, qui regnet post obitum meum super hereditatem meam. Tunc dixit Rex Brochanus uxori suæ Meneduc; Ibo in montem desertum, & faciam ibi tabernaculum Deo & Sanctis ejus; & ero ibi cum Sacerdotibus

Cum hac
sancta
legenda
Acta

sub dupli-
ci Præ-
fatione
laudantur,

quod Bro-
chanus
primus Re-
gulus,

et uxor
ejus Me-
neduc 14
habuerunt
filios,

omnes
Religio-
si.

Quod do-
lent pater
& Deo pro-
lem sibi
succes-
soriam po-
stieris,

A bus meis & Monachis: & non discedam hinc, jejunium & eleemosynam faciens, donec visitet Deus semen meum, prout sibi placuerit. Fecit itaque Brochanus, sicut supra dictum est. Exiit in montem deserti loci, & fecit tabernaculum & altare in honorem Dei; & fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus, non manducans neque bibens, nisi tantum tribus vicibus in hebdomada cum Sacerdotibus suis. Cum autem hæc essent impleta; in nocte Parasceve ante Pascha, venit Angelus Domini ad Brochan dicens: Surge diluculo, & vade lætus in domum tuam ad uxorem & familiam tuam, quia recepit Deus deprecationem & eleemosynam tuam atque jejunium: laborasti enim multum coram eo. Idcirco Meneduc Uxor tua concipiet filiam, vocabisque nomen ejus Ninnoc, & gaudium magnum erit in universa Britannia in nativitate ejus. Uxor autem ejus, Meneduc nomine, lamentabatur dicens, Lugens lugebo viduitatem meam: humiliavit enim me Dominus Deus meus.

de qua
nescit
ab Ange-
lo moni-
tur,

uxorem
solatur
sibi

7 Appropinquante autem die festo sancto Pasche, venit Rex Brochanus ad uxorem suam Meneduc, cum magno gaudio valde, sic dicens: Quare humilias animam tuam, Meneduc? Noli lugere; sed indue te vestimenta tua regalia, & da gloriam Deo & Sanctis ejus, & esto læta: quia sic & sic locutus est Angelus Domini ad me, dicens; Meneduc uxor tua concipiet filiam & vocabis nomen ejus Ninnoc, & cetera quæ prædicta sunt ab Angelo. Tunc respondit Meneduc cum gaudio magno valde, dicens: Gratias ago Deo omnipotenti, qui mihi dedit tantum gratiam atque honorem. Decimas itaque omnium quæ possideo illi dabo, aurum & argentum, terram atque animalia, hæc omnia ad altare Dei offero. Cum autem venisset tempus pariendi Meneduc peperit filiam.

matrem
vero S.
S. Colum-
ba bapti-
zandam
absolveris:

9 Eodem vero tempore venit quidam vir religiosus nomine Columchille, ex progenie Scotorum, ad colloquium Brochani Regis. Dixit autem Rex fidelibus suis: Obsecro vos, ut sanctum istum Columchille, Scotorum Abbatem, mecum rogetis, quatenus filiam meam sacro fonte baptismatis consignet & teneat; valde enim eum timeo, atque propter Deum amo. Quibus vir Dei respondit, dicens: Præsto sum. Vocavit itaque Rex Brochanus consanguineum suum Gurkentelium, qui vocabatur Ilfin, & uxorem ejus Guennargant, quia Guennargant & Meneduc uxor Brochani Regis, in tertia serie generationis erant: & ideo tenuerunt filiam Regis ad Baptismum cum Sancto Columchille, qui eam baptizavit; & imposuit ei nomen, ut prædictum fuerat ab Angelo, id est Ninnoc Guengustle. His peractis jussit Rex Brochanus Gurkentelio & uxori ejus Guennargant, ut revertentes in domum suam filiam ejus nutrent: quæ cum adulta fuisset, usque ad expletionem quatuordecim annorum apud illos mansit.

et postea
filium
Regis
Scotorum
optaveris
uxorem.

10 Transactis igitur hujus temporis curriculis, venit quidam juvenis Scotorum Regis filius ad Regem Brochanum, volens & petens dari sibi filiam in uxorem. Quod audiens Rex misit ad Gurkentelium consanguineum & uxorem Guennargant, ut venientes simul adducerent secum filiam suam ad palatium. Habito autem Rex consilio cum Primatibus regni, dixit coram eis ad filiam: Obsecro te, filia mea amantissima, per me metipsum, & per parentes tuos, ut tui cari pectoris secretum aperiens, mihi indices, utrum filium Regis Scotorum in conjugium accipere velis. Cui sancta Virgo Ninnoca, coram multis Combronensium Nobilibus, humiliter respondit: Domine mi pater, quod possis fieri non

Juani Tomus I.

abnego, certissimum enim mei cordis arcanum tibi AUCT. revelabo. Voluntatis liquidem est meæ, omnipotentem Deum filiumque ejus pura mentis intentione diligere; ipsumque, postpositis omnium regaliū puerorum copulis, cum momentaneis vitæ præsentis illecebris, casto cordis affectu, per omnia sequi. Huic jam meipsam tradidi, huic relictis omnibus famulam me obtuli: nil mihi carius, quam ut me in ejus servitio, cui me semel jam devovi, finis extremus inveniat.

F. B.

§. II. Transitus Sanctæ in Armoricam.

11 **S**ecunda Actorum pars nibilo felicius pertinetur, ipso in principio nominans S. Germanum, de quo præfatus sum num. 4. Sic enim habet: Interea S. Germanus Episcopus, ex Hibernensium regione transmissus a S. Patricio Archiepiscopo, venit ad Brochanum Regem Britannæ: qui ab eodem Rege honorifice receptus, per totam regionem sanitarum ægrotis beneficia præstando, Christi Evangelium seminavit. Ad cujus Sanctæ præconia frequenter audienda Sancta Dei Virgo Ninnoca veniens, sciscitabatur ab eodem viro sancto de doctrinis vitæ celestis. At ille quotidie de Scripturis sanctis eam pleniter imbuens, intimo Christi amore brevi corroboravit. Interim cum dies solennis Kalendarum Januarii solito adesset; Rex sui natalis cœnam fecit cunctis Principibus & Optimatibus regni sui: inter quos S. Germano rogato venire, & ante Regem ad mensam regii convivii residente; tunc intravit Ninnoca Dei famula in domum, & procidit ad pedes Regis patris sui dicens: Rogo Domine mi pater, ut coram his Primatibus regni tui tecum convivantibus, petitionem quam a te petam hodie mihi concedas. Cui Rex; Carissima mea filia, omnia quæ habeo vere tua sunt, daboque tibi quodcumque petiveris hodie coram his regni mei Nobilibus; licet ipsius regni dimidium cum omni auro & argento thesauri mei. Ad quem sancta Dei Virgo Ninnoca: Dulcissime mi pater, divitias & possessiones, cum omni cupiditate auri & argenti, & cetera quæ terreni regni esse videntur, pro summi Regis amore contemnere in animo jam proposui. Peto tamen, ut ad transmarinas partes Letaviæ navigandi mihi licentiam, cum his qui mecum una proficisci & ibi servire Deo voluerint, concedas. Nihil enim utilius potest credi in vita, quam ejus adhærere famulatui, qui sibi servientes centuplici ac mercede vitæ æternæ ditabit. Quo audito Rex omnesque discumbentes cum eo gravi mœrore perculsi sunt, ita ut ipsa dies tanti convivii, commutaretur in diem mœstitiæ: mater vero illius cum consanguinea sua Guennargant, & omni plebe, & familia domus Regiæ, nimio dolore commota has emittebat voces:

impetrare
Patris
assensum
E

Quid mihi divitiarum profunt? quid nobile regnum?
Jam tulit exilium natos, quos fuderat alvus:
Nunc superest ut me sine prole relictam,
Mors miseram rapiat.

12 His & aliis regalis Curie ejulatibus sanctus vir Dei Germanus permotus, hortatu quoque cunctorum præsentium Nobilium commonitus, ita verbis consolationis Regem alloqui cœpit: Contristari non debes, = Rex, super discessionem natæ tuæ: sed potius lætari, quia Rex Regum, Dominus noster Jesus Christus, qui tibi eam jam dudum divinitus dedit, ipse sibi annulo fidei signatam desponsavit, & in futuro cælesti hereditate dotabit. Desine ergo ab hac tristitia; & noli, Deum sequi volentem prohibere filiam, quatenus apud sponsum suum æternam tibi mansionem in cælis prece sua obtinere valeat: non enim in præsentis hujus vitæ exilio,

interueniens S.
Germanus,

Mm

exilio,

AUCT. exilio, quam quidquid nos velimus, nolimus, reli-
F. B. guri sumus, fides ponenda nobis debet esse; sed in
 illa celesti patria, ubi pro transitoriis mansura, pro
 caducis nobilia, pro minimis, si meruerimus, ha-
 bebimus magna. Labitur equidem mundus iste cum
 actibus suis, & concupiscentia ejus. Tandem his
 & aliis sancti viri sermonibus Rex animatus, vo-
 cavit ad se filiam suam, dixitque ei coram omnibus:
 Filia mea amantissima, in te mihi spes erat maxima
 tenendi post finem meum regnum: sed quia aliter
 contigit, & elegisti militare Regi celesti, quam
 terreno dominari imperio; pro ipsius amore, do
 tibi licentiam eundi ubicumque volueris, cum bene-
 dictione mea. Propterea commendo tibi Gurkentelium
 patronum tuum, cum conjuge sua, quos te-
 cum proficisci abrenuntiantes saeculo novi, teque
 illis custodiendam relinquo, & regendam, cum
 omnibus, quæ tuis usibus necessaria esse videntur:
 sint tibi, pro amore meo, loco parentum: te etiam
 per paternitatem rogo, esto illis obediens quasi filia
 propria, quæ jam spiritualis esse videris; nihilque
 quod eis displiceat aliquatenus facias, quatenus vi-
 xeris. Naves vero, cum omni apparatu, tam sum-
B ptuum, quam victualium copioso, quotquot neces-
 sitas exegerit, vobis præberi faciam.

13 His igitur paratis ita, exiit fama hæc per
 universam regionem, ita ut plurimi, venditis pos-
 sessionibus, & facultatibus in opera misericordiæ
 distributis, relicto proprio solo condunati, sanctæ
 Dei Virginis Ninnocæ propositum sequerentur,
 ejusque sancto comitatu se adjuugerent. Cum au-
 tem transferendi tempus jam immineret, congre-
 gata non modica multitudine, in qua (ut refertur)
 quatuor & amplius erant Episcopi, cum magna
 turba tam Presbyterorum quam Diaconorum, nec
 non & Sanctimonialium Virginum, atque utriusque
 sexus hominum, qui intraturi erant mare; venerunt
 ad portum ubi statio navium erat; ad quem Rex
 Brochanus filix suæ valedicturus advenit: datoque
 post multa colloquia pacis osculo, & percepta ab
 invicem benedictione, Rex ipse, quamvis mæstus
 ad propria rediit.

14 Ille autem sanctus Dei exercitus paratas sibi
 naves lætus intravit; qui quantum temporis resexi-
 gebat, prospero vento navigantes, ac fines Letaviæ
 circumcuntes, gubernante Deo, cum septem instru-
 mentis navium applicuerunt in locum, cui ex ejus
 adventu, usque in præsentem diem, Pullilfin voca-
 bulum est. Exeuntes autem de navibus, consilio in-
 ter se habito, miserunt ad Principem terræ Guerec
 nomine, nuntios, Morhedrum videlicet & Gurga-
 lonum Episcopos, atque Gurkentelium cognomine
 Istin, Sanctæ Ninnocæ patronum & consiliarium.
 Cui primum salutato retulerunt omnem peregrina-
 tionis suæ & exilii textum; vel quomodo prædicta
 Dei famula, Brochani Combrensiensis Regis filia,
 renuntians saeculo pro Dei amore exulaverit; &
 in partes suæ provinciae Deo servitura, jam cum
 magno fidelium cœtu navigio venerit; adicientes
 insuper, ab ea ad illum se transmissos ad hoc; &
 rogantes, ut pro nomine Domini, qui sibi potesta-
 tem dedit in terris, & pro commemoratione suorum
 parentum, dignetur famulis Dei locum providere,
 ubi diu nocturne servitio Christi insistentes, vitam
 præsentem cum quiete transigant. Quod audiens
 Comes, magno repletus gaudio, gratias egit Deo:
 jussitque eis ostendere locum desertum, in plebe
 quæ dicitur Pleumur, ad australem plagam circa
 mare. Quo in loco supradicta Dei famula constru-
 cto monasterio, ædificavit ecclesiam, pluraque ser-
 vis Christi tabernacula: ubi usque ad exitum vitæ

suæ per eam Dominus miraculorum insignia opera-
 tus est; & nunc post finem eadem etiam operari
 non desinit. Religiosorum quoque virorum monaste-
 riola secum manentium, ibidem constructa, semiru-
 ta: maceræ posteris, usque hodie ostendunt.

15 Nonnulli præterea ex ipso sancto comitatu
 sæpe dictæ Dei famulæ, tam Episcopi quam Abba-
 tes, & alii multi fideles, per Letaviæ regionem di-
 versis in locis Deo servituri ecclesias construunt,
 usque hodie in magna veneratione, meritis eorum
 miracula sedulo operantibus, apud incolas habentur.

16 Sancta autem Dei Virgo Ninnoca, intra sui
 septa monasterii contemplativam vitam agens, ita
 divinis se mancipavit obsequiis, ut evidentibus si-
 gnorum indicis, per eam Dominus petentibus lar-
 giri dignaretur beneficia sanitatum. Cæcis etenim
 visum, surdis auditum, mutis linguæ officium,
 claudis gressum, paralyticis reparationem membro-
 rum debiliū reddens, & leprosos mundans, mor-
 tuosque ad vitam revocans, ejus celebre nomen
 multis innotescere facit. Tantam etiam tam sege-
 tum quam arborum copiam, in tota Kemene The-
 bone terra (videtur id nomen fuisse tractus istius, in
 quo Sancta habitavit, nunc forsitan ablitum) ipsa su-
 perflite, ut refertur, ejus præcedentibus meritis, **II**
 Dominus contulit. Ita ut incolis, ipsius terræ cul-
 tura, & vicini maris piscium captura assidua, abun-
 danter administraret humanæ vitæ necessaria.

§. III. Monasterium constructum & dotatum.

17 Igitur post trium annorum circulum contigit,
 ut prædictus Dux Guerec in hac parte, qua
 S. Ninnoca intenta Dei servitio degebat, aliquan-
 do venandi causa veniret. Cujus venatores, dum
 dissolutis electis canibus, quemdam præstantiorem
 ceteris, prius fugatum multis vicibus, sed ab eis
 minime captum cervum prosequi intenderent, &
 ipse Princeps ex clamore eorum eos subsequeretur;
 transcuris nemorum saltuumque multis divortiis,
 nescius quonam modo vitam ab instanti nece eripe-
 ret, cervus ipse fere extinctus lassitudine, ad eccle-
 siam sanctæ Dei famulæ confugit; ibique ante pe-
 des ipsius mansuetus jacuit. Quo cum sequentium
 tam venatorum quam canum iugax impetus adve-
 nisset, nequaquam ipsi canes ultra rivum, qui præ-
 terfluit ibi, nedum intra atrium ante monasterium
 statum, illum prosequi sint ausi. Postremo Dux
 & ipse veniens descendit, & in ecclesiam intravit:
 tantique miraculi stupore correptus, Deo gratias
 egit; cernensque in medio psallentium tam Episco-
 porum & Abbatum nec non Monachorum & San-
 ctimonialium choro, ante beatæ pedes Virginis
 mansuetam bestiam jacuisse; credidit per seipsum
 visa, relata miracula: mansit autem ibi, tam glo-
 riosi miraculi novitate lætus effectus, septem diebus
 cum prædicta Dei famula, offerens ei plurima dona
 sanctoque suo conventui, atque orationibus suis se
 commendans.

18 Post enim multum temporis, divina in-
 spirante clementia, idem ipse Guerec, cogitans,
 quomodo sancti ejusdem conventus inopiam releva-
 ret, & possessiones, quæ eisdem Dei servis ad
 quotidianas expensas copiosius sufficerent, ampli-
 caret; directis per climata totius Letaviæ legatis,
 primum S. Thurianum Metropolitam, cum ceteris
 qui præsidebant ecclesiis ipsius regionis Præsulibus,
 nec non & Abbates ac religiosos sacri Ordinis vi-
 ros, statuto concilii termino accersivit: inter quos
 Ju-

A Juthiël Phedonensem & Budicum Cornubiensem Comites & fratres suos, ut refert antiquitas, precibus & scriptis suis advocare studuit. Cumque inito consilio causam hujus congregatæ Synodi explicasset, & quæ in animo se facturum vel daturum sanctæ Dei famulæ Ninnocæ ejusque successoribus, ibidem Deo servientibus proposuerat, eis aperuisset; omnesque tam sanctæ ejus voluntati gaudentes assensum præberent, tunc Dux ipse jam dictum Archipræsulem, ut ad celebrandum sacrosanctum Mysterium se præpararet rogavit; quatenus in præsentia tam nobilium virorum, donum jam dispositum, per manum tanti patroni, super altare alacri mente Deo offerret. Celebratis igitur ex more sacrosanctæ Missæ solenniis, jam sæpe dictus Princeps suæ donationis scripta munimentata bullataque, inde custodiri præcipiens, ita obtulit in verbis, inquit.

19 In nomine sanctæ & individue Trinitatis, & Beatissimæ Virginis Mariæ, & per virtutem sanctæ Crucis: Ego Guerec, Dei gratia Britanniarum minoris Dux, ex mea propria hereditate, pro com-

B memoracione assidua animarum parentum meorum, tam vivorum quam defunctorum, & pro salute animæ meæ, nec non posteriorum qui ex stirpe mea successuri sunt, & pro statu regni mei, in conspectu Episcoporum & Comitum ac Optimarum regionis Britanniarum hic adstantium, do, dono, concedo Sanctæ Dei famulæ & Virgini Ninnocæ ejusque successoribus in perpetuum, ibi in loco, qui ex ejus vocabulo dicitur Lann-Ninnoc, Deo servituris; totam plebem quæ dicitur Pleumeur, cum omnibus terris cultis & incultis, ut continetur penitus intra fines suos. Adjicio insuper aliud donum, terram totam videlicet in qua est ecclesiastica S. Julittæ, cum eadem ecclesia, quæ est in Renguis. Ad sustentandam quoque loci hujus quolibet anno procuracionem, trecentos modios tam salis quam vini atque frumenti, de terra quæ dicitur Bath-Guetran, similiter concedo, eosque deferri usque huc navigio faciam. Augeo etiam huic meo dono trecentos tam equorum quam equarum, & totidem boum & vaccarum, nec non & minutorum animalium. Ad corroborandum vero hujusdonationis meæ privilegium, calicem hunc aureum cum patena, vino mero plenum, in testimonium offero, & in dicambitione æterna promitto. Quicumque ergo hujus doni quantitatem violaverit aut minuerit, præsentis & æterni anathematis junculo transigatur, sitque pars ejus cum eis, qui in igne inextinguibili, in cumulum perditionis, pro sua nequitia semper involvuntur. Respondentes autem omnes qui ibi aderant, dixerunt Amen.

20 Sancta vero Dei virgo Ninnoca, de tanti collatione beneficii in Domino gratulata, eidem Principi gratias referens, benedixit eum dicens: Benedicat te Dominus Deus omnipotens, & multiplicet nomen tuum, multiplicet semen tuum in universa hac Letavia, detque tibi vitam longævam in hoc sæculo; & ut pro terrena ista donatione quam dedisti Deo, centuplicata mercede ab eo diteris in futuro. Præterea, Domine mi, valde quippe necessarium est nobis, rogo tuam excellentiam, ut istum cum suis rebus omnibus ad eum atinentibus locum, patrono meo nomine Gurkentelio, sub tua tutela regendum committas;

eumque in præsentia tua petitione præmonitum, in Pastorem promoveas: est enim vir summæ nobilitatis & providentiæ, cui a parentibus sub custodia ab infantia jam olim commissa sum; eumque in omnibus fidelem & utilissimum virum experta sum. Qui sanctæ Virgini assentiens verbis, eundem virum ipsius monasterii regimini præfecit, atque a præsentibus in Abbatem Episcopis benedici constituit. Hac igitur, pro qua convenerant constitutione patrata, & a Sancto Thurriano benedictione percepta, singuli læti redeunt ad propria. Vixit autem in regimine ejusdem Abbatiæ vir quadraginta & tribus annis. Factum est hoc in loco qui vocatur Lann-Ninnoc, in plebe Pleumeur, coram præscriptis Letaviæ Nobilibus, anno ab Incarnatione Domini Nostri JESU Christi quadringentesimo quinquagesimo octavo, regnante eodem Domino nostro Jesu Christo, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

21 *Hactenus Vita, perquam mala (ut ex præmissis apparet) confusa; in quibus quæ nominantur, loca, Pleumeur (quod Plebem seu Ecclesiam majorem significat, in non una Britannia Armorica parte invenitur, & quidem juxta urbem Ventrensem duplex) Renguis & Bath-Guetran, relinquo regionis ipsius pertine re. Unde nobis difficultas de hoc de Sanctis Arnoristis scribendi?* *quidam multa interrogans nihilum certi potui intelligere, de ipsomet, quod ante omnia nosse oportebat, Lann-Ninnoc, cisi de eo ut notissimo loquatur Sanctus Albertus. Nam, ut dicam quod res est, difficile nobis est cum Provincia illa commercium: in qua nonnullæ paucissimæ domos easque fere postas ad Aquitania confina habet Societas nostra, ut vehementer optemus illic invenire hominem rerum patrum studiosum, qui Sanctorum causa illic velit pro nobis laborare, perquirendis quas Albertus allegat qualiscumque Legendis: nec enim ipsi, deprehensio sapiens per conjecturam addere vel mutare quidpiam, acquiescere secure possumus, neque e re nostra est quæ ille ex Latino Gallica fecit, iterum ex Gallico Latine reddere.*

22 *Ut autem de S. Ninnoca, aliquid saltem per conjecturam hic statuam; dici posse videtur, quod illa cum Gurkentelio aliisque viris sanctis, pia peregrinationis causa venerit ex majore Britannia in Armorica, sicut postea sæculo VIII venit S. Walburgis cum sanctis fratribus suis in Germaniam. Deinde post obitum Sanctæ, circa annum DCCXL, vivente & forte curante S. Turriano Episcopo, fundatum sit monasterium de Lan-Ninnoc; non a Duce Britannia, sed a quodam Nobili, Guerec nomine. Solent enim in monasteriis, quamvis subinde scripta monumenta pereant, in memoria Religiosorum diutius perseverare primorum Fundatorum nomina, pro quibus quotidie inter divina Officia orationes funduntur. Nisi placeat magis alta de fundatione monasterii conjectura, dicaturque illud fundasse Guerec Comes ille Ventrensis, de quo num. 2 egimus, uno post obitum S. Ninnocæ sæculo. Sanctus vero Turrianus, alique duo fratres Ducis Guerec, ideo reperiantur in instrumento, quod sub illis nominibus variis temporibus benefactores monasterii fuerint. Et hæc, accedente notitia veterum possessionum ac jurium monasterii, fortassis ab uno donatorum, occasionem dederint comminiscendi cum instrumentum donationis, cum Vitam ipsam, qualem legendam dedimus, quia melius nihil sperare poteramus.*

23 Turianus &c. Vide tom. 6 Junii part. 1 pag. 13 col. 2.

D.P.

Ex relatu Claudii Castellani Canonici Parisiensis.

B Rhonensis in Gallia Pagus, cui Melodunum caput est, inter nobiliora sui ambitus oppida Pruvinum numerat, vulgo Provins, insigne sub Veste viruli fontibus municipium, leucis circiter octodecim Parisiis euntibus versus Euroasicum in Campaniam Francicam, cuius regimini cum tota Brionensi provincia subiacet; unde Pruviniensibus solidis nomen in Caroli Magni & Caroli Calvi Capitularibus, & Hadriano Valesio in Galliarum notitiis observatis. Huc excurrans anno MDCLXXXV mense Septemb. Claudius Castellanus, Canonici Parisiensis, cogniturus, numquid ibi reperiretur opus nostrum congruum, & in hanc curam

B ita intentus ac si studium hoc suum praeipuum foret; numeraret ibi plures quam viginti ecclesias, quarum una, inter tres Collegiatae praeipuae, S. Quiriaci sacra est, & ad hunc 14 Junii Fasti suis adscriptam habet S. Lucentiam Virginem; ita tamen ut festum ejus instar mobilium colatur postridie Ascensionis Dominicae, sub Officio toto de Comuni unitis Virginis.

2 Etiam, quomodo illa credatur ibidem nata, ibidem etiam vixisse & obiisse, aliud tamen de ea nihil vel scripto vel memoria retinent incolae; solum in praedicta Majori ecclesia, post aram principem, suggestum ostendunt, supraque ipsum capsam custodem sacri corporis; quae si aliquando aperiretur, spem aliquam concipio; inventum iri ibi aliquid notitiae amplioris. Ea dum expectatur, satis fuerit diligens praedicti Castellani studium, hac ejus notitia suggerenda, commendasse; ut & alii, qui similia possunt, exemplo tali antmentur. Etiam vix aliqua Galliarum provincia est, quae non plures sanctos numeret Martyrologii Gallicani Auctori praeteritos, atque communem notitiam fugientes;

prent facile animadvertet, quisquis topographicas singulorum Provinciarum tabulas percurrere voluerit; inventurus ubique loca plurima, suum a Sancto aliquo nomen habentia. Rem sane utilem ad Dei Sanctorumque gloriam faciet, quisquis eorum rationem ordine alphabetico quandoque inibat; deinde si, quod cuique Sancto vetus ac Latinum nomen sit (multa enim temporis lapsu incredibile quantum a pristina forma degeneravit) atque diem quo quisque ibidem colatur curabit annotare, non sine ulteriori aliqua vitae actorumque notitia, scripto vel traditione excepta.

3 De Lucentia aliquando incidit Castellano suspicari, ipsam eandem esse, cuius, sub nomine Lucegiae Virginis, ex Ms. Adone Leodiensi mistroque Florario mentionem fecimus, absque alia notitia, die xviii Maji dicit. Non esset quidem praesus a verisimilitudine aliena ejusmodi cogitatio; de ea, cuius festum habetur mobile, celebrandum postridie Ascensionis. Sicut enim, cum Pascha celebratur viii Aprilis, tunc Feria vi Ascensionem subsequens cadit in xviii Maji; & quando Pascha agitur xxv Aprilis, tunc eadem Feria concurret cum 14 Junii, ita factum esse potuit; ut occasio celebrandi tali Feria festi, sumpta sit a translatione alterutro die facta, cum die alterutro extra talem concursum mortua sit Sancta: quae olim quidem venerationem habuerit suo vero natali, postea autem, propter Translationem solennius factam, mutata ea sit in diem alterum tali concursa prima vice famosum. Sed plus aliquid rationi requiritur, ut quod fieri potuit, reipsa factum esse dicatur; alioquin vicina valde sunt Lucen-tia & Lucegia nomina; hoc usu valet emollium, illud Latinum magis.

Dabitur, an ea sit S. Lucegia vel: a 18

DE S. CONCORDE EPISCOPO,

C

PROPE CAMBERIACUM IN SABAUDIA.

F

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D.P.

Circa cultum, Episcopatum, orationem Sancti.

CIRCA
SÆC.
XIII.

Sub Archa
na cni
Geraldus
circa an.
1030

Ad Confluens Rhodani atque Araris, in urbe Lugdunensi, Athanacum dicebatur, vetustum Benedictini Ordinis Monasterium; cui Dompnus Geraldus Abbas, mixtae sanctitatis vir, praesse videbatur, quando Rodulfus Rex Burgundiae, hujus nominis III, intra annum DCCCCLXXXIV & MXXXII quo obiit, ejusque uxor Ermengardis Regina, casum humanae fragilitatis considerantes, & quantum hic in praesenti bonae actionis fructum perciperent, futuro vero aeternae beatitudinis praemia consequi mererentur, consilio Domini Leodegarii Viennensis Archiepiscopi, suae Ecclesiae Primatum obtinentis, nec non aliorum honestissimorum virorum, tam laicorum quam clericorum; villam, quae vocatur Lemenis, dederunt sacrosanctae Dei Ecclesiae Athanacensi: quapropter etiam praedictus Abbas, eorum justis petitionibus compellus, communi Athanacensium Fratrum suorum consilio, inibi Monachos misit, qui pro eorum atque omnium antecessorum suorum animabus,

sedulo Dei misericordia intervenirent.

2 Ita fundatus fuit Lemenis Prioratus; juxta diploma integre legendum lib. 6 Historiae genealogicae Domus Sabaudiae, a Gutchenone edita pag. 4. Hoc instrumentum non obstante, Symphorianus Campegius, lib. 3 cap. 6 de regno Allobrogum, texens Catalogum Abbatum Athanacensium, a Sammarthano editum, fundationem loci adscriptis temporibus Anselmiciusdam, unus ex Abbatibus, qui inventiuntur praefuisse ante instaurationem Athanacensis monasterii, veluti factam anno DCCCLVI, ab Arnardo Archiepiscopo Lugdunensi. Et qui nunc locum tenent Cisterciensis Congregationis Fullienfis, vetus Athanacense Missale allegant, apud se asservatum, ex quo probetur ibi Monachos fuisse jam inde ab anno DLXII. Quin etiam afferunt, ecclesiam ibi S. Petro dicatam, fuisse primitivam parochiam nobis Camberienfis, quae Camerinum Lemnicorum sit in Itinerario Antonini; & a Lemnicis remansisse nomen S. Petri de Lemenzo. Ex praedicto autem Catalogo discimus, quod praenominatus Geraldus, Symphoriano

Circa-

fundatur Prioratus Lemenfis

A Giraudus dictus, fuerit a predicta Institutione Abbas septimus, cui Germanus successit, & Germano Guichardus, anno MLXXI notus.

3 Porro invento Joannis Ferrandi nostri epistolam, anno MDCLIII scriptam ad Bollandum, qua et significat, Lemenſe cœnobium eſſe prope Camberiacum ſive Camberium, Sabaudia metropolim & veterum illius regionis Ducum antiquam ſedem, haud procul a conſilio Deſignatus; in quod expulſi Benediſtini ſucceſſerint ut quos dixi Fullienſes. Apud hos, inquit ille, S. Concordii Archiepiſcopi Hiberni integrum corpus, religioſe ſervatur & colitur: de cujus vita aliud nihil conſequi diſcereve potui, quam Hymnum, ante aram ipſi Divo ſacram per vetuſtis characteribus exaratum, quem ſedis eſcographiis (ut eorum temporum erat barbaries) inſcriptum, verbatim exſcripſi. Addunt Fullienſes exinde a me requiſiti per R. P. Balthaſarem Riondetum, Camberienſis noſtri Collegii anno 1689. Reſponſum: Habemus fundationes Miſſarum celebrandarum in capella S. Concordii (ſic enim ubique ſcribitur, non Concordii) jam factas trecentis annis ante currentem MDCLXXXIX: quarum, authenticas ſane optaremi videre, multum enim ſacerent ad ſolida probandam cultus antiquitatem. Interim ipſum Hymnum accipe, cujus hic in veteri tabula titulus: Oratio Confeſſoris Epſcopi B. Concordii, Archiepiſcopi Yllandia.

debet al-
tare &
corpus S.
Concor-
dii.

B

4 Ave Pater glorioſe,
Salve Præſul pretioſe,
Quondam Paſtor Yllandia,
Nunc decus Sabaudia.

Tu es Concors vir beatus,
Cum Chriſto concordans lætus,
Et cum Juſtis eras concors,
Sed nunc cum Sanctis ades conſors.

Hic cum eſſet vir Pontifex
Eccleſiam, ut opifex,
Augmentabat quotidie
Sancti Petri Yllandia.

Volens inde Romam ire,
Et Sanctum Petrum orare,
Abiit cum ſuſtudio
In Lemenſi Cœnobio.

Hic invenit conſecratam
Eccleſiam, & fundatam
Ad honorem Clavigeri
Sancti Petri Apoſtoli.
Ibi erant Cœnobitz,
Monachi honeſtæ vitæ,
Qui Præſulem ſuſceperunt,
Eumque honoraverunt.

Sanctus vero Concors inde,
Quaſi ſuſpirans profunde
Prophetavit, quod futurus
Erat ibi finiturus.

Dum ille infirmabatur,
Servi ſui turbabantur:
Illos dulce confortabat,
Et hæc verba proferebat,
In Yllandia ſervivi

Petro, Apoſtolo Sancto,
Romæ Petrum viſitavi,
Tumulabor in Lemenſo.

Post ſumptam Communionem,
Vir Sanctus junctis manibus
Chriſto tranſmiſit animam,
In ſupernis cæleſtibus.

6 In tranſitu hujus Sancti
Miracula ſunt multa,
Ægri ſunt ſani effecti
Per ſua magna merita.

Junii Tomus I.

Epſcopi
Yllandia

qui Ro-
mam ven-
dunt.

C

ibi ſe mo-
viturum
prædixit,

ubi cenſi-
git.

Depoſitio Præſulis

Fuit a Deo relata:

Nam in libris ab Angelis
Per Orbem fuit deſcripta,

Et in Martyrologiis

Festum Patris eximii,

Colitur in Eccleſiis

Pridie Nonas Junii.

Concors, beate Pater,

Impetra tuis ſervulis,

Ut cum Chriſto perenniter,

Tecumque regnent in cælis Amen.

7 Sancte Concors, ſpes infirmorum

Dirige nos ad regna Cælorum,

AUCTO-
RE
D. P.

Et a memo-
te mira-
culis cla-
rum.

colitur a
Junii.

ORATIO.

Creator mundi Deus, qui in Sanctis tuis ſemper es mirabilis, quique multa mirabilia in glorioſum Confeſſorem tuum Concordem atque Archipræſulem oſtendere voluiſti: & ut diem depoſitionis per univerſum Orbem [ſaceres venerabilem, nomen ejus] in Martyrologiis per Sanctos Angelos tuos, eodem die mirabiliter ſcribere ſeciſti; clementiam tuam ſuppliciter imploramus, ut meritis & interceſſione ejusdem ſancti Præſulis, mereamur in libro vitæ adſcribi, & ab omnibus adverſitatibus & infirmitatibus mentis & corporis liberari, tecumque firmiter in cælis cum Chriſto lætari. Per Dominum noſtrum Jeſum &c.

8 Yllandiam ſive Yllandiam nullam uſquam novimus; Irlandiam intelligens P. Ferrarius, Archiepiſcopum Hibernum nobis annuntiavit; Yllandiam ſive Islandiam, Fullienſes; itaque ratiocinantur. Arngri-mus Joannes Islandus, licet hæreticus, in ſuotradatu de Islandia gentis primordiis & veteri republica cap. 10. Epſcoporum illius populi meminit ſere uſque ad annum MCCL; & habemus fundatas ad tumulum S. Concordii Miſſas trecentis abhinc annis: datur ergo locus conjectandi, floruiſſe ipſum & ad nos tranſviſſe intra annum MCCL & MCCCL. Sed huic conjectura renuntiabunt credo Fullienſes, cum tome ſed mo-
primo Atlantia Blaviani inter Hyparctica pag. 46 & liuſu-
ſeqq. legent ſeries Epſcoporum, primo Schalbolienſum, meſur
ab anno MLVI; deinde etiam Hollenſum, ab anno pro Ir-
landia;
MCVII uſque ad MDXXV accuratiſſime deductas, abſq; landia;
ulla vel alicujus Concordis, vel Archiepiſcoporum mentione, niſi Mindenſum in Saxonia aut Lundeniſum in Dania, a quibus illi fuerint ordinati. Redundum ergo ad ſententiam Ferrarii, Yllandiam interpretantis Irlandiam, quod ſane proximum erat.

9 Hoc autem poſito, nibilo minus ſequitur, quod non ubi di-
multorum ſæculorum ætatem habere poſſet Hymnus ubi condit
Hibernia, antiquioribus Scotia & Ierna dicta, ex An-
glorum recentiori uſu vocatur Irlandia. Hæc porro in-
ſula, cum uſque ad annum MCLII Archiepiſcopalem ſi-
tulum ignoraverit; conſequens ſit, ut ſi Hibernus ſuit
S. Concors, & vere Archiepiſcopus dictus eſt: non
ante XII ſæculum vixerit. Illo autem quæſito dixi anno
(niſi ex Annalibus Cluin-educenſibus reſert Colganus,
poſt vitæ S. Patricii pag. 306). Nobile concilium in
Vernali tempore ad Dominicam, Lætare Jeruſalem,
apud Kenannus celebratum fuit, in quo præſidens
D. Joannes Cardinalis, Preſbyter B. Laurentii in
Damaſo, inter viginti duos Epſcopos & quinque
Electos, inter tot Abbates & Priores, ex parte Bea-
torum Petri & Pauli & Domini Apoſtolicæ Eugenii,
ſimoniam & uſuram omnibus modis extirpavit &
damnavit, & Decimas dandas Apoſtolicæ auctorita-
te præcepit: quatuor Pallia quatuor Archiepiſcopis
Hiberniæ Dublinenſi, Caſſelenſi, Tuamenſi, & Ar-
dmachano tradidit; inſuper Ardmachanum Archiepi-
ſcopum ſuper alios, ut decuit ordinavit. Ita Annales

ubi di-
condit
vix Com-
corſi Ro-
miſſe poſſ
inſtitutus
an. 1152.
Hiberniæ
Archiepi-
ſcopa-
tus;

M m 3

MD;

D illi; qui mox singulorum Episcoporum nomina Sedesque recensent, ac denique narrationem sic concludunt: Pridie Nonas Martii, hæc Synodus absoluta fuit, in qua Episcopatus Hiberniæ reformati & ordinati sunt.

10 Quam necessaria ea reformatio fuerit, quamque antea prostrata per insulam universam jacuerit ecclesiastica disciplina, sub Episcopis sæpe latis, & sacrorum Ordinum expertibus, aut etiam uxoratis; malim ex vita S. Malachie a S. Bernardo scripta, & ad **111** Novembris illustranda, intelligi. Concilio autem nullus invenitur adfuisse Concors: igitur posteriori aliquo tempore vixerit is de quo agimus, recens tamen adhuc vigore reformatæ noviter disciplina, ut ultra sæculum XIII videtur non debere referri. Dublinensium, Cassellensium, & Tuamensium Archiepiscoporum nomina & vitas, ut melius potuit, Dublini divulgavit ante hos sexaginta annos Jacobus Waraus: Colganus

postea, ad Vitam S. Patricki, Comorbanorum, id est **11** successorum ejus Primatus Ardmachanorum, seriem tenuit: sed nullus uspiam apparet Concors. Quam valde dubium nobis (qui enim possent aliter, tam sero contexti, & in tanto veterum monumentorum defectu?) non tamen suspitione vacat Archiepiscopi dignitas, non quam expressa in Hymno, sed in solo ejus titulo appicta. Neque novum nobis erit si in salibus deprehendatur aliquid obrepisse præter veritatem, cum XXI Maji viderimus S. Silao, Episcopo similiter Hiberno, & Luca mortuo sub annum MCCCIV, appictum in capsi corporis Archiepiscopale Pallium, quale ante prædictum Concilium numquam in Hiberniam delatum fuerat, ut scribit Hovedenus. Satis igitur habui Episcopum in titulo scribere Concordem, ulteriorem ætatis ac Sedis disquisitionem Hibernis eruditis relinquendo.

DE B. PETRO, DICTO DE BONO,

MONACHO CLUNIACENSI IN GALLIA.

G. H.

Ex ipsius Monasterii Chronico & Fastis Benedictinis.

MCCCCXXX **C**hronicum Cluniacense in Bibliotheca Cluniacensi excusum columna 1675 agit de Oddone II, Abbate XLI; ac dicit, quod is incepit regere anno MCCCCXXIV, & obiit die 11 Novembris anni MCCCCLVII, ac dein columna 1678 hæc subjungitur: Isto etiam tempore fuit alius quidam Petrus dictus de Bono, Monachus, qui primo quidem Burgensis fuit & mercator Cluniacensis, & satis locuples, habens uxorem honestam: quæ tandem cum debitum carnis persolvisset; idem vir suus sortitus est Presbyterii dignitatem: in qua statim decessit ab humanis, & delatus ad ecclesiam, restitutus fuit & ad vitam & ad sanitatem, ut nobis sæpe dicebat. Quo sic restituto, factus est Monachus Cluniaci: in quo Ordine vixit laudabiliter & religiose. Omni enim die Psalterium totum legebat, & Missam celebrabat. Quolibet die Horas de sancto Spiritu devote dicebat, & qualibet die Martis Missam de ipso sancto Spiritu celebrabat. Unde meruit, ut pie credimus, decedere in die Pentecostes, ea scilicet hora, qua **C**onventus cantabat, Veni Creator Spiritus: cujus animam pie credimus a sancto Spiritu in cælis esse

coronatam. Hæc ibi, quæ de ipso solum scimus, satis accurate proposita. Hunc Petrum cum titulo Sancti hoc die 14 Junii referunt Arnoldus Wion, cumque seculi **Memoria** Benedictus Daganus, & Gabriel Bucelinus in Fastis in Fastis, Benedictinis: Item Philippus Ferrarius in Catalogo generalis, & Andreas Saussajus in Martyrologio Gallicano. Solus Hugo Menardus ab omni titulo abstinet: quia tamen primo loco recenset, forsitan littera S per incuriam typographarum omissa fuerit. Quod vero Wion, Bucelinus & Ferrarius referant obitum ejus ad annum MCCCCXIX, minus placet: quia tunc Oddo II necdum erat Abbas constitutus, mallemus ergo assignare annum MCCCCXXX aut MCCCCXLI, quando, æque ac tunc, littera Dominicali A Pascha celebratum fuit XVI Aprilis, & Festum Pentecostes hac 14 Junii. Quia vero de **Tempus obitus.** Ecclesiastica ejus veneratione apud antiquiores Martyrologos nihil reperimus, solum Beati titulum præfiximus nomini; eo maxime, quod Cluniaci existentes anno MDCLXII, benigneque ad omnia spectata digniora nostrumque scopum spectantia deducit; neque sepulcrum ejus, neque reliquias, nec altam ullam memoriam, præci cultus indicem, vidisse nos meminimus

* DE BEATO PACIFICO,

ORDINIS MINORUM CEREDANI APUD INSUBRES.

G. H.

Vitz & cultus noticia ex variis.

AN. M. CCCCXXXII. **C**arolus a Basilica Petri Episcopus Novariensis, libro primo Novariæ suæ agens de locis diæcesis, pagina 56 ista scribit: Ceredanum, vulgo Ceranum, vicus Ticino proximior (Novaria distans versus Orientem circiter V. P. M.) aliis amœnitate præstare videtur: præstat vero magis beato viro Pacifico, quem protulit, & cujus corpus tenet. Natus dicitur ex familia hujus vici Ramota. Ordinis fuit Franciscani, doctrina sanctitateque insigni. Librum composuit anno MCCCCLXXIII, Sixti Pontificis anno 11 de Casibus, quos conscientie dicunt, qui ab ejus nomine Summa Pacifica dicta est; nuncque impressus lætatur. Ejus, uti Prædicatoris verbi Dei & Commissarii Apostolici in Pontificia indictione, quæ Crucata dicebatur, promulgata contra Turcas, qui

nonnullas Italiæ oras occupaverant, legimus litteras quasdam; Ceredanensibus concessas anno MCCCCLXXXI, nona Septembris die. Corpus ejus artubus compactum palpatur, vestitum ordinis indumento: & antiqua consuetudine ob famam sanctitatis **In altari corpus** servatur in altari ædiculæ, quæ majori ecclesiæ adjuncta est ad meridiem: ubi precibus, votis, oblationibusque fidelium colitur ut Beatus: præsertim postridie Nonas Junii: quo die magna Ceredanum convenit multitudo venerandi viscendique corporis gratia. Deest caput tamen, quod in Ecclesiæ majoris altari asservatur: & digitus dextræ manus, qui Mortarii dicitur haberi: brachium quoque sinistrum, quod in Sardinia servari fertur, ubi diem suum vir beatus obiit; & unde corpus olim trans-

* Quæ hic habentur de B. Pacifico conferenda erunt cum illis, quæ de eodem habentur die sexta pag. 302. & aliter commentariolus supplendus ex altero, qui emittendus judicabitur.

A transferri curarunt Ceredanenses, uti patrium solatium praesidiumque. Quo loco mox hospitium ejus Ordinis fundavere. *Hac dictus Episcopus edidit anno MDCXII.*

Fuit enim anno 1481 Commissarius Sardiniae,
 2 *Lucas Waddingus, in libro Scriptorum Ordinis Minorum, asserit, Pacifici Summam casuum conscientiae prodidisse Venetiis apud Guerræos fratres anno MDLXXIV, & MDLXXX apud Joannem Baptistam Sommascum, quam Italice Franciscus Tarvisinus Carmelita reddidit. Waddingus in Annalibus Minorum tomo 7 ad annum 1481 num. 7. In curia Romana, inquit, Commissarii instituti sunt... Sardiniae, Pacificus a Novaria seu potius a Ceredano, de quo infra dicemus; Et dein ad annum 1481 n. 71, Obiit, inquit, hoc anno in Sardinia (non in Corsica uti habet Marcus, neque ibi scripsit Summam Pacificam, ubi per unum tantum annum vixit) Pacificus Novariensis, sive potius Ceredanensis, quem anno praeterito diximus illuc destinatum Commissarium. Hoc anno decessisse mihi constat ex Registro veteri Observantium, in quo notatum, Vicarium generalem Florentiae die xiv Junii hoc ipso anno instituisse Commissarium Sardiniae Michaelem*

B Aquensem, celeberrimum praedcatorem, propter obitum, inquit, Pacifici a Novaria.

Brachium Mortarii.
 3 *Idem Waddingus cum ad annum 1476 num. 36 egisset de Conventu Vigilanti erecto, sequenti numero agit de duobus hospitibus huc subjectis, Ceredanensi & Gumhalensi, atque in primo, inquit, tumultus est B. Pacificus, eo prognatus oppido, sed in Sardiniae insula mortuus, atque Ceredanum furtim in sarcinulis mercatorum, expensis oppidanorum translatus. Errant qui in patria defunctum affirmant. Dum Mortario transirent qui ferebant, elevavit brachium,*

quod tandem obtinuerunt Clarissae Mortarienses, **AU-CTORE G.H.**
 habentque in magna veneratione. Caput, a reliquo corpore separatim, asservatur honorifice in ecclesia parochiali Ceredani. Saepè orta est contentio inter Fratres & oppidanos circa ostensionem corporis: cesserunt enim Fratres hospitium & ædiculam conjunctam, sub cujus altari jacet Pacificus, Confratribus Corporis Christi prope cæmeterium ecclesiae parochialis, ea lege, ut Fratribus domus & ecclesia commodiori loco construeretur. Quod promiserunt Confratres, compleverunt: sed corpus noluerunt reddere. Tandem conventum est, ut duabus feris clauderetur, primamque clavem haberent Fratres, tamquam legitimi possessores; secundam Confratres, tamquam custodes, demumque Ceredani Fratribus ædificaretur cænobium. *Hac Waddingus, & post ipsum Franciscus Haroldus ad annum 1481 num. 14. At brachium sinistrum, ait, alii in Sardinia relictum ferunt, alii Sororibus S. Clarae Mortarii datum.*

4 Philippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc 14 Memoria Junii: Ceredani in territorio Novariensi, Beati Pacifici Confessoris Ordinis Minorum, & in Notis al. 4 Junii. legat loci monumenta & Chronicon Minorum, & Carolus Episcopus Novariensem, in quo dicitur quidem coli postridie Nonas Junii; sed alii videntur existimasse, errore quodam sic scriptum fuisse, multoque melius fore si legatur, pridie Nonas Junii; cum alter dies solet appellari octavus Idus Junii. Ad diem quoque 14 Junii, eundem Martyrologio Franciscano inscripsit Arturus a Monasterio, ubi in Notis appellatur servidus concionator, & in lucrandis animabus verbo & opere potens: vita exemplari ac sanctis operibus, suique instituti observantia conspicuus.

DE B. FRANCISCA VIRGINE,

ORDINIS SERVORUM B. M. MANTUÆ IN ITALIA.

Synopsis vitæ atque cultus, ex Gianio & aliis.

D.P.

AN. M. CCCC. XCV. **A** *Rebangelus Gianius, texens Annales sacri Ordinis Fratrum Servorum B. Mariae Virginis, a sua institutionis exordio; postquam Centuria 111 lib. 5 cap. 2 egisset de viris eruditione præcellentibus, qui Ordinem paulo ante seculum xvi illustrarunt; Dum his inquit, & plerisque alijs peritissimis viris Ordo floureret; non deerant ex altera parte, qui sanctissimis circumberent moribus, & serviendo Deo magnopere invigilarent: ex quibus hac tempestate ad cælum evolavit B. Francisca de Cumis.*

An. 1481 Ordinem ingressa,
 2 *Hæc suscepto secundi Ordinis habitu, die 14 Februarii MCCCCLXXXII, inter sacras Virgines Monasterii Mantuæ cooptata, sanctissimam & optimis exemplis refectam vitam duxit, semper ad majorem religiosæ disciplinæ perfectionem tendens, quod exitus admirabili modo probavit; cum extremum vitæ perfolvisset, die Jovis 4 Junii 1498. (Error hic est in alterutra scripturæ: nam, secundum litterarum Dominicalium ordinem annus 1498, litteram G sequens, diem 4 Junii numerabat die, non Jovis, sed Lunæ) Itaque vel die 7 obiit Francisca, vel anno 1495 habente litteram Dominicalem D. Nobis satius videtur unum quam duos errores fateri & corrigere; maxime cum Hippolytus Donesmundi, tribus ante Gianium annis Historiam Ecclesiae Mantuanæ vulgans, diem 14 Junii retineat, aliumque annum, scilicet MCCCXCVI notet, sed tunc cadebat in Sabbatum dies ille.*

3 *Ut ut fuerit; Cum extremum vitæ perfolvisset*

Francisca, accidit ut sequenti anno, dum ecclesia & locus in ampliorem formam redigeretur, opor-
 teret Monialium ossa, ex priore in alteram foveam, infra septa monasterii inferioris ecclesiae transferre; & corpus B. Franciscae, quasi tunc fuisset tumulatum, recens & olens repertum fuit; ac insuper (quod fuit mirandum) manu tenens liliū vi-
 rens, ac si terra tunc vernans collectum fuisset. Quare Moniales, una cum Patribus nostris, Episcopo assentiente (Erat hic Ludovicus Cardinalis Gonzaga, ab anno MCCCCLXXXIII ad MDXI Cathedra illa potitus) statuerunt corpus illud seorsim sub altare interiori ecclesiae, in arca lignea, recondere: quosque ventum est ad annum MDLVII, quando D. Valentinus de Valentinis Mantuanus, graviter ægrotans, & hujus Beatæ meritis convalescens, maxima cum devotione curavit illud corpus honorificentius recondi in arca marmorea, cum ejus imagine his suppositis verbis **LA B. FRANCISCA DA COMO.**

4 *Quod vero plura ediderit miracula, unum illud apertissime testatur; quod in veteri quodam Diario expensarum illius monasterii, hanc legimus particulam. Die 25 Septembris MD emitur liber, pro conscribendis miraculis & gratiis B. Franciscae de Cumis, Sorore Anna de Mediolano mandante, quæ tunc erat Prior Monasterii Mantuæ. Hunc vero librum non vidimus, quod dicerent Sorores aliquando ad manus cujusdam Ducissæ Ferrarise delatum*

ANCTO latum, in Aula desecisse. Sperabam ego ex hinc ul-
 RE teriori cura requisitum fuisse, & repertum librum: ca-

D. P. que spe rogari anno MDCLXXXVIII Collegii nostri
 tunc Rectorem, Constantium Altmum, ut cognosceret;

quarum sed idem a Patribus Servitis responsum retulit. Roga-
 frustra veram etiam, ut de presenti corporis statu inquireret,
 queritur & effigiem (siquidem superstit) delineandam curaret,
 exemplum sed respondit; Corpus asseruari intra parietes mona-

sterii, ad quod quia nullus pater aditus, ignoratur
 an sit nec ne integrum. In ecclesia vero S. Bar-
 nabæ ipsorummet Patrum Servitarum cerni quam-

dam effigiem antiquam, sed injuria longi temporis
 fere consumptam. Nihil ergo ultra sperandum de his
 uti etiam video, nisi vel ipse Sanctimonialis per se delincent po-
 tuitatam imaginem, uti delinearunt Virgines Monasterii
 Beata S. Mariæ Angelorum Florentiæ imaginem B. Mariæ
 effigies Magdalene de Pazzi; vel cum Episcopi sui licentia
 ad sese ingredi ea causa pictorem finant, prout fve-
 runt Vallumbrosanæ monasterii S. Salvii, pro delinean-
 da veteri S. Humilitatis pictura; quæ utraque ex-

istat in Majo nostro, altera tomo V, altera post to-
 mum VII.

6 Hippolytus Donesmundi, ad prædictum ex eo
 annum 1496, de Francisca agens, asseruit, alios esse
 qui dicant, eam patriam Comensem fuisse; alios, qui

familie de Comis seu Comorum eam vindicent. Po. D
 stemis favere videtur Diarium prædictum: sed ob-

est, quod ea ætate non solebant in monasteria inferri
 resera gentilitia aut nomina familiarum, quisque au-

tem vel Frater vel Soror cognominabatur a nomine civi-
 tatis, unde prodierat, uti vel in ibidem nominata Prio-

rissa Sor. Anna de Mediolano apparet. Itaque non im-
 merito gloriam videtur Primus Aloysius de Tatis, in

suo Novicomensis Ecclesiæ Martyrologio ad hunc diem,
 quod Novocomi ignotam, ipse patria acquisivit, atque

sua hoc elogio dedit annue commemorandum: Eodem
 die 14 Junii, B. Francisce Virginis, Ordinis Ser-

vorum B. M. V. quæ Mantuz inter sacras illius
 asceterii Moniales adscripta, pulcherrimum virtutis

florem aliarum virtutum sosculis reddidit pulchrio-
 rem: quibus brevi ornamentis Sponso immortalis ac-

ceptissima, ab ipso in cælum evocatur. In Notis
 autem addit geminum Gregorii Lazzii, de eadem cum

virenti lilio reperta, Epigramma; quod in ejus Lan-
 vario Poetico num. 21 & 22, vel in dicto Martyrolo-

gio, legere licet. Arturus a Monasterio in Gynæco
 sacro, sic scribit: Mantuz B. Francisce de Cumis,

Virginis Ordinis Servitarum, quæ ad beatum con-
 sortium profecta, se signis admirandis glorificatam

esse in cælis manifestavit.

QUINTA DIES JUNII.

SANCTI QUINONIS JUNII COLUNTUR.

S	Anctus Marcianus,)	S. Felicitas, Martyr Romana, Antver-
	S. Nicander,)	piæ in templo Societatis Jelu.
	S. Apollonius,)	S. Zoelus,
	S. Leonides,)	S. Saturus,
	S. Arius,)	S. Thyminus,
C	S. Georgius,)	S. Saturninus,
	S. Hyperechius,)	S. Servulus
	S. Sellenias,)	Martyres in Istria.
	S. Irene,)	S. Felix,
	S. Pambo,)	S. Silvanus,
	S. Claudius)	S. Fortunatus,
	SS. Socii CXXI)	S. Mammerus,
	& alii LXIII)	S. Christophorus,
	S. Evastus,)	Romani Martyres,
	S. Privatus,)	S. Conon,
	S. Systus, an Confessor?)	apud Græcos.
	S. Felicula,)	S. Illidius,
	S. Felicitas,)	Episcopi Claremontani,
	S. Fappa,)	S. Leogontius,
	S. Gregorius,)	in Arvernia.
	S. Gagus,)	S. Autrobertus, Archiepiscopus Vien-
	S. Rurianus,)	nenensis in Gallia.
	S. Saturninus,)	S. Gregorius Martyr, Episcopus Lilibz-
	S. Rogata,)	tanus in Sicilia.
	S. Hilarius,)	S. Dorotheus Martyr, Episcopus Tyri
	S. Victurus,)	in Phœnicia.
	S. Multilus,)	S. Javinus,
	S. Ingenuus,)	Confessores.
	S. Secundus,)	S. Heraclius,
)	S. Justus,
)	Patroni Volaterris in He-
)	S. Clemens,
)	truria Martyres.
)	S. Eurychius, Episcopus Comensis in
)	Italia.
)	S. Bonifacius, Legatus Apostolicus Ar-
)	chiepiscopus Moguntinus, Martyr.
)	S. Eoban

- A S. Eobanus Coepiscopus,)
 S. Adalarius,)
 five Adalbero) Presbyte-)
 S. Wintrungus) ri,)
 S. Walterus,))
 S. Hermindus,)) Cum
 S. Scirbaldus,) Levitæ) S. Bo-
 S. Bofa,)) nifa-
 S. Wacarus,)) cio
 S. Gundecanus,) Mona-) Mar-
 S. Illeherus,) chi) tyres
 S. Hathenulfus,)) Docco-
 S. Hiltebrandus,) Laici,) mii in
 SS. Alii XL.)) Frisia.
 S. Felix monachus, Martyr Frislarie
 in Germania,
 S. Genesius Comes in Arvernia.
- S. Sanctius, Martyr Cordubæ in Hispa-
 nia.
 B. Elsiarius, Monachus Benedictinus
 in Valconia.
 B. Meinvercus, Episcopus Paderbor-
 nensis in VVestphalia.
 S. Francus, Eremita Alserici in Aprutio.
 B. Placidus Ordinis Apostolorum,
 Recineri in Piceno.
 B. Ferdinandus, Joannis R. filius,
 in Leriensi Lusitaniæ diocesi.

C O R O L L A R I U M

- S. Dorotheus Thebanus, in Ægypto.
 S. Dorotheus, Archimandrita in Pa-
 læstina.
 S. Dorotheus Junior, Abbas in Chi-
 liocomo ad Pontum.

B PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI,

Opera R. P. Godefridi Henschenii piz memoriz, nisi aliud indicent literæ, additæ ad marginem.

- S. Anđi Joannis Eleemosynarii, Patriarchæ Ale-
 xandrini, Translatio tertia corporis, hoc die
 facta, ut legitur in Vita xxiii Januarii.
 S. Severa,) Martyres fratres, celebrantur in
 S. Calendinus,) Maurolyco & in Mss. Vaticano
 S. Marcus,) Sancti Petri, Parisiensi Sancti
 Viatoris, Florentino Strozzi, & alio Regina Suecia.
 Acta Martyrii dedimus xxix Januarii.
 S. Precordii Confessoris translatio Corporis Cor-
 beje, celebratur in cappis & officio xxi electionum;
 eademque refertur in adjunctis apographo Mar-
 tyrologii Hieronymiani Corbejensi, ut diximus ad
 diem ejus natalem i Februarii.
 S. Felicis, Episcopi Metensis, depositio Inscripta est
 Ms. Florario. De eo egimus xxi Februarii.
 S. Proti,) Martyrum,) translatio facta an-
 S. Hyacinthi,) no 1618, feria 3
 S. Liberata,) Virginum,) Pentecostes hac v
 S. Faustina,) Junii, cum cele-
 S. Proveni Episc. Comensis,) bti per totam ur-
 S. Julianæ Virg. Martyris,) bem supplicatione &
 depositio in decentiores arculas. Ita Martyrolo-
 gium Comense Alexi de Tassis. En his colun-
 tur
 SS. Protus & Hyacinthus die xi Septembris.
 Liberata & Faustina Sorores, xviii Januarii.
 Provenus Episcopus Comensis viii Martii.
 Juliana Virgo & Martyr xvi Februarii.
 S. Silvester, Episcopus Vesontionensis, memoratur
 a Ferrario. Chiffetius ait, hanc esse ejus & S.
 Aniani decessoris communem Translationem. Nos
 ejus Acta dedimus x Maji.
 De S. Aniano adurt v Septembris.
 Sanctus Bonifacius Martyr, Tharsi in Cilicia,
 refertur a Molano, Adone, Nothero, & aliis.
 Opera hodie translata Reliquias Beneventum scri-
 bit. Nos cum Breviario Romano Vitam dedi-
 mus xiv Maji.
 Aglaë matrona indicatur a Greveno, Caniso, & in
 nonnullis Mss. De ea agitur in Actis dñi Boni-
 facii xiv Maji.
- Austus, Episcopus Pistoriensis, Inscriptus est Aus-
 rio cuidam, collecto a Carthusiis Bruxellensibus
 ad Grevenum. Est is S. Atto, ex Abbate Valli-
 Umbrosa Episcopus Pistoriensis, cujus Acta dedi-
 mus xxii Maji.
 S. Florentius,) Martyres Perusini, Inscripti
 S. Julianus,) Martyrologio Romano: quare
 S. Cyriacus,) etiam S. Florentius, occasione
 S. Marcellinus,) offi Duacum translati, ibidem
 S. Faustinus,) colitur festivus in Ecclesia So-
 cietatis Jesu; sed Perusia die quo obierunt, & ab
 aliis nobisque referuntur i Junii.
 S. Jovini, Abbatis Pictavis, memoria celebratur in
 Ms. Romano Ducis Altempsii, in Anglia aucto. De
 eo egimus i Junii.
 S. Proculi, Martyris Bononiæ memoria similiter in
 dicto Ms. fit: de quo etiam egimus i Junii. F
 Pergentina, Soror SS. Laurentini & Pergentini,
 nullius laureola addito titulo: indicatur in Ms. Flo-
 rario: & a Greveno & Caniso, ut diximus ad
 Acta fratrum i i Junii.
 S. Isaac Monachus additur in scriptis ad Grevenum.
 Colitur i i Junii.
 S. Quirinum, ob corpus asservatum Tibure, coli
 hoc die ibidem, asserit Ferrarius ad diem, quo de
 eo egimus. iv Junii.
 Dedicatio ecclesiæ S. Salvatoris apud Alexandrinos
 celebratur hoc die in Haglogio metrico Æthiopico
 Ms. & ex hoc in Fastis Ecclesiæ Alexandrinæ a
 Jobo Ludolfo nuper collectis & editis.
 Fulco, Abbas Cavenis sextus, memoratur cum ti-
 tulo Beati a Wlone & Menardo. Coluntur 4 Abba-
 tes primi, nec dubitamus quin etiam hic sanctitate
 clarus vixerit; sed tamen neque a Romæ aut Paulo
 Regio de Sanctis Neapolitanis, neque a Ferrario in
 suis Catalogis nominatur.
 Bonifacius, ex monacho Claravallensi Prior Villa-
 riensis novus in Brabantia, floruit circa annum
 1170, & ob sanctitatis celebritatem ossa ejus re-
 posita esse retro cancellum majoris altaris, indi-
 catur in Historia Villariensium Abbatum: Chryso-
 mus

- A** mus Henriquez & Claudius Chalemot cum referunt ad hunc v Junii, quo nempe plures nomine Bonifacii memorantur.
- Ordo militum Jesu Christi in Lusitania, sub instituto Cisterciensi, & Abbate Alcobatiz, anno MCCCXXX sumpsit exordium. Ita *Kalendarium Cisterciense* anno 1657 Divisione excusum.
- Guilielmus Truff, Abbas Fontanensis, & alius Abbas Reveriensis Ordinis Cisterciensis, Londini in Anglia sub Henrico VIII propter fidem suspensi, & in quatuor divisi partes, appellantur Beati & Martyres ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino: sed ut sales necdum sunt ab Ecclesia vindicati.
- Sigerus, Monachus Hemmerodensis, apud Casarium libro 21 *Historiarum memorabilium sui temporis* cap. 4, laudatur a mortificatione & ardenti amore Deiparæ Virginis. Hinc cum titulo Beati honoratur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino.
- Anonyma reclusa prope Basileam laudatur a Joanne Nyder lib. 2, *Formicarum* cap. 2, & cum titulo Beate in *Gynecæo sacro Arturi*.
- Petrus Arragonius, filius Jacobi II Arragonum Regis, cum titulo Beati refertur ab Arturo. De quo Haroldus ad annum 1380 num. 11 ait, quo tempore obierit incertum. Solum ex Francisco Gonzaga haberi, ejus ossa in capsula lignea cum veneratione servari in ecclesia Fratrum Minorum Valentiz, ipsumque vitæ sanctimoniam & piis moribus illustriorem fuisse, quam sanguine regio. Interim Haroldus a titulo Beati abstinere; & Waddingus anno 1239 num. 18, agens de his effibus, honorifice conditis, appellat Venerabilem, piæ sanctitate clarissimum.
- Reginaldus ab Urssunia, Nola in Campania, anno 1486 honestius reconditus.
- Nicolaus a Kostikio, laicus, Warsavie in Mazovia, circa annum 1470.
- Antonius a Burgo Reatino, Gressi in Latio, circa annum 1500.
- Ambrosius a Lombardia, Firmi in Piceno, circa annum 1501.
- Didacus Hernandez, Badojeiti in Hispania, anno 1550, omnes Ordinis Minorum; referuntur cum titulo Beati in *Martyrol. Franciscano Arturi*.
- D. P.** Stanislaus de Horzis, Ordinis S. Francisci de Obervantia, Cracoviz ad S. Bernardinum quiescit, hoc die mortuus an. 1430, & cum titulo Beati inter Sanctos ac Beatos hujus nominis relatus a Martino Baronto, post Vitam & miracula B. Stanislai Casimiritani, Arturo (quod intrecis) præteritus; nullum ibi cultum habet, ut inde responsum querenti est.
- C** Elisabeth Verdugo, tertiaria sæculo 16) Ordinis S. Mariae Baptistæ Butaroni, Virgo Fulginti) Francisci, an. 1552,) tamquam Beate inscripta sunt eidem *Martyrologio*. Jacobillus de Sanctis Fulgintibus, ad 22 Julii, de Sanctimonialibus nonnullis vitæ perfectioris agit, usque Mariam Baptistam accenset, sed nec hanc nec aliarum illi titulum Beate optat.
- Joannes Gray, Ordinis Minorum, Bruxellis ab hæreticis Geuziis anno 1579 occisus, indicatur a Razzo in *Austario Molani*, & cum titulo Beati in *Martyrologio Franciscano prædicto*.
- D. P.** Cerdo, 14 Patriarcha Alexandrinus, in *Chronico Patriarchali* quod edidit Abraham Eccbellensis, dicitur obisse die Sabbathi 21 Baumæ, nobis bodie. Laudatur, ut continens, humilis ac mansuetus tota vita sua: sed nullis hætenus Fastis adscriptum reperit, nisi forte Habessin, Latium nomen interpretati, Æthiopico vocabulo, mihi ignoto, expresse-
vint. Interim quæ Chronologiam spectant Lector in-
veniet in *Tractatu de hac re peculiari*.
- S. Hilarion junior, Hegumenus Constantinopoli, memoratur in *Ms. Synaxario Constantinopolitano* & *Ms. Menais Devonensibus*. At totum officium de eo in *Menais* excusum est, ejusque memoria in *Anthologio* novo vi Junii.
- SS. Zenais, Cyria, Valeria, & Marcia, Martyres Cæsareæ in Palæstina, memorantur in *Martyrologio Romano ex Menologio Sirleti*. Verum S. Zenais, separanda ab aliis, Cæsareæ non est passa; & socios habuit SS. Eusebiam fræ Alcam & Susanam. Nos cum antiquis Græcorum *Menais* singulas accurate distinctas damus vi Junii. C. J.
- S. Claudius, a Joanne Jacobo Chiffletio in sua *Vesontione* parte 2 pag. 149, notatur ex quodam Bisontinensi ecclesiæ S. Stephani *Martyrologio* coli, ut Archiepiscopus Bisontinus, Nonis Junii, in diocesi Lugdunensi. Potest id fieri, aut factum aliquando fuisse per anticipationem, quod sequens dies, quo obiit Sanctus ille, proprio aliquo Lugdunensibus festo aut aliter impeditus fuerit. Indicatur nihilominus S. Claudius etiam hoc v Junii, ut Episcopus Confessor, in *Martyrologio Bellini Parisiensi* aucto, forte ex prædicto *Martyrologio S. Stephani*. Nos utrobique eundem putamus intelligendum Archiepiscopum Bisontinum, proponendum, quo obiit coliturque die vi Junii. E
- Bathenus, Abbas in insula Himba, imo Hia, S. Columbæ Secretarius, memoratur in *Martyrologio Scotico Dempsteri*. S. Columbæ alumnus & successor dicitur, apud Adamnanum in hujus *Vita*; & familiarissimus discipulus, apud Nothærum in ejus *elogio*. Idem (si qua Dempsteri in *Historia Scotica* est fides) scripsit *Acta Columbæ Magistri*. Ejus *Vita* dabitur cum *Vita S. Columbæ* 1x Junii.
- SS. Nicander & Marcianus Martyres, inter Añum & Venassum, passi Nonis Junii, dicuntur a Petro de Natalibus lib. 5 cap. 90. Ab aliis, quando inscripti sunt *Martyrologio Romano*, xvii Junii.
- S. Bonifacius Episcopus, ad Russos missus & Martyr, occasione S. Bonifacii Episcopi, relatus a Petro de Natalibus libro 5 cap. 87 additur cap. sequenti; & hoc secuti sunt Manrolæus & Wilsfordus. De eo *Martyrologium Romanum* xix Junii.
- S. Apollinaris Martyr inscriptus est antiquo *Kalendario S. Maximini*. Plures hujus nominis Martyres reperiuntur, & inter alios reperitur in *Martyrologio S. Maximini* inter alios Martyres S. Apollinaris xxi Junii.
- S. Febronia Martyr, trium Lectionum, refertur in *Kalendario Ms. Aquilejensi*. Inscripta est *Martyrol. Romano* xxv Junii.
- Joannes Vicentinus, Ord. Prædicat. Conventus Bononiensis, tantis miraculis in vita clarus fuit, ut Gregorius IX hanc ei gratiam sit gratulatus per litteras, quorum fragmentum refert Barbaranus *Hist. Vicent.* lib. 2 cap. 38. *Cantipratanus*, lib. 2, cap. 3 num. 3, nulli antiquorum Sanctorum, in hac parte inferiorem habitum, dicit; & Ambrosius Tacitus in *Ms. fol. 31*, decem mortuos suscitasse, aliaque ducenta miracula operatum scribit, quorum aliqua etiam refert *Cantipratanus*. Nos, licet non omnia haberi antiquitus scripta doleamus, dolemus tamen magis, quod neque Vitam quisquam antiquorum scripserit, neque de ejus morte vel sepultura aliquid prodiderit quoad diem, annum, modum ac locum. Collegit quæ potuit Valerius Muscobeta ejusdem Ordinis, & ipsi Patavini Latine vulgavit anno 1590; ubi circa annum 1254 ab Eze-

A Ezeliuo tyranno inter cadavera casorum clausum, eorumque furore cunctum tenet: sed Barbaranus Cappucinus, easdem omnes pluresque memorias accuratius Italica prosecutus, cap. 19 ad 39 demonstrat, ipsum Ezeliuo supervivisse integro decennio; censetque verosimiliter extingui in sacra expeditione contra Manfredum Tyrannum. Priorem librum solum vidit & secutus est Auctor anni sacri Ordinis Prædicatorum, qui hunc ipsi diem elegit. At Carcanus in quadam Sanctorum ac Beatorum Vicentinorum tabula, maluit ei assignare 2 Julii, & hunc sequitur Marchesius, auctor *Diarii Domitiani*. Si probari posset, quod summi Pontifices, non solum permiserunt divulgari ejus miracula, sed & titulum Beati usurpari, adorari imagines &c. ut loquitur Barbaranus, poterimus etiam nos induci, ut de eo tamquam Beato agamus.

B 11 Julii Bonifacius Episcopus Carthaginensis, post duos alios hujus nominis Sanctos, ponitur a Petro de Natalibus lib. 1 cap. 89, quasi sub Zenone Imperatore vixisset: & citatur Sigebertus. Verum hic, non de Bonifacio, sed de S. Eugenio Episcopo, Carthagine valde illustri, agit: Eugenius autem colitur 21 Julii Petrus de Natalibus secuti sunt Manrobens, & Ghinius.

S. David, Abbas Cluniacensis in Anglia, indicatur in *Kalendario scripto Ordinis Benedictini*. Colitur in *Martyrologio Anglicano Wilseni* & apud Alfordum S. David, natus in Anglia, sed in Sueciam profectus. Si ille est hic notatus, memorandus erit 15 Julii.

S. Eustathii, Episcopi Antiocheni ab Arianis in exilium pulsi, ibique sancte mortui, relatio corporis Antiochiam, facta sub Zenone Imperatore, celebratur hoc die a Græcis, & cum prolixo elogio in *Ms. Ambrosiano*: at Natalis ejusdem apud Latinos recurrit 16 Julii.

S. Augustini festum juniorum inscriptum est *Ms. Florario*, de quo poterit agi ad ejus natalem 28 Augusti.

S. Nicolai Tolentini, Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, canonizatio, memoratur in *Ms. Florario a Greveno, Caniso, Ferrario atque Kalendario*

Missalis Romani Ventili impressi 1502 & *Dalili*. Dies ejus natalis incidit in 10 Septembris.

S. Aldricus, Episcopus Senonensis, indicatur in *Florario Ms. ab aliis* 10 Octobris.

S. Severinus, Episcopus Colonienfis, inscribitur in *Martyrologio Wilsfordi Anglice sub an. 1506 excuso*. Dies natalis est 22 Octobris.

Sanctorum Martyrum Chrysanthi, Cyriaci & Marcellini Corpora, annuente S. D. N. Urbano Papa VIII, procurante Illustriss. ac Reverendiss. Domino D. Philippo Frederico Viennensi Episcopo, S. R. I. Principe, Roma allata, Viennæ in Cathedralē divi Stephani ædem solenni pompa illata sunt; die 5 mensis Junii, an. MDCXXXIV. Ita frontispicium libelli, *Viennæ impressi*, (cui tamen nota diei ac mensis, manu adscripta est) *Compendium Vitæ dñorum Martyrum continens*. Gratium nobis facerent Domini Canonici Viennenses, si litteras donationis testes submitterent nobis, certius inde judicaturi, an revera præclarorum illorum Martyrum sacra exuvie sint, cum de singulis cum *Martyrologio Romano* agemus, de Chrysantho quidem, 22 Octobris, de Cyriaco vero 21 Augusti, de Marcellino autem, aut potius Marcello 11 Octobris.

S. Mauri Martyris susceptio & repositio corporis, E in monasterio Floriacensi, memoratur a *Sausajo*. Quis hic Maurus fuerit non satis constat. Roma sub Numeriano Imperatore & Celerino Præfeto passus celebratur 22 Novembris; quem hunc eundem esse cecinit in suo *Poemate Rodulfus Tertazius Floriacensis*, quod poterit accuratius dissentire dicto 22 Novembris.

S. Urbani Papæ V translatio, hoc die facta est. Ejus natalis incidit in diem 22 Decembris.

S. Willibaldus Presbyter, & S. Valpurga Soror ejus, adiunguntur a *Nothero S. Bonifacio Episcopo Moguntino*. Sed actum a nobis est de S. Walburga 22 Februarii. De S. Willibaldo, sed Episcopo Aichstadiensi, agendum 11 Julii. At horum frater, S. Winibaldus Presbyter, colitur 22 Decembris.

DE SANCTIS DECEM MARTYRIBUS ÆGYPTIIS,

MARCIANO, NICANDRO, APOLLONIO, LEONIDE, ARIO, GORIO, HYPERECHIO, SELLENIADÉ, IRENE, PAMBONE.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

Cultus apud Latinos ac Græcos: & martyrii modus ex *Ms.*

G. H.

Est celebris horum memoria apud Græcos, & trium primorum apud Latinos. Nam ab his diem præsentem exorditur *Martyrologium Hieronymianum*, in cuius apographo Epternacensi ista leguntur: Nonas Junii. In Ægypto Marciani, Nicandri & Apollini. In *Pastis* in apographis Lucensi & Corbejensi nomina duorum scribuntur, Nigandri & Apollini, sive Apolloni. In Corbejensi addebatur Felicitæ & Joci: sed Felicitæ est prima inter 22 Martyres Romanos mox proferendus, & forte Joci nomen ibi est Gagi. Sed esto alius sit, saltem hisce decem non arbitramur annumerandum. In *Martyrologiis Usuardi & Adonis* ista habentur; Apud Ægyptum, natalis Sanctorum Martyrum Martiani, Nicandri & Appollonii, quorum gesta habentur. At, ultimis verbis omissis, de gestis, reliqua eodem modo referantur apud *Nothorum*. *Beitinus & Mauroly-*

cus eadem habent cum Usuardo & Adone, sed loco Nicandri scripserunt Nicanoris: quod nomen est in *hodierno Martyrologio Romano* servatum, ubi ista sunt posita: In Ægypto, natalis sanctorum Martyrum Marciani, Nicanoris, Apollonii, & aliorum, qui persecutione Galerii Maximiani illustre martyrium consummarunt. In *Notis* allegantur Usuardus & Ado: sed hi Nicandrum appellant. In *Ms. Casinensi* sola trium primorum nomina habentur, sed die præcedenti. *Galesinius* adiunxit persecutionem Maximiani, & in *Notis* censuit nomen Nicandri retinendum, non Nicanoris, ob auctoritatem Græcorum. Maximiani nomen assumptum forsitan ab eo suis ex posteriori editione *Petri de Natalibus*, qui hoc die agit de Atinensibus & Venafrensibus Martyribus, Nicandro & Marciano, qui 22 Junii passi sunt. SS. Marcianus, Nican-

AUCT. Nicander & Apollonius, sed post primum nonnullis
G.H. interpositis, habentur etiam in Ms. Gellonensi, Augu-
stano, S. Galli, & Labbeano.

2 Menologium Græcorum, a Baronio in Notis cita-
tum, a Sirleto his verbis fuit contextum: Die v Junii
Sanctorum Martyrum, Martiani, Nicandri, Apolli-
nis, Leonidis, Ariti, Gorgii, Hyperechii, Sellenia-
dis, Irenes & Pambonis. Hi omnes Sancti sub Ægy-
pti Præside, eo quod Christum ipsum abnegare no-
luerint, fame, siti & æstu vexati, martyrii certam-
en sustinentes, animas suas Domino tradiderunt.
Hæc ibi, quæ eadem in Menais habentur, nisi quod
duo nomina ita scribantur, Μαρτιανὸς & Ἀπολλωνίος;
quodque dicantur fame, siti & frigore, Græcis πρὸν,
vexati; quod bene correctum a Sirleto, cum ex Actis
constet æstu necatos. Interim eadem quæ in dictis Me-
nais habentur, etiam repetuntur in Siris Ἀγίων, edi-
tis per Maximum Episcopum Cytherensem. Memoria
quoque decem Martyrum inscripta est Martyrologio
Ms. Arabo-Ægyptiaco per Simonium translato. Et illi
quidem dicuntur morte damnati a Duce Ægypti:
sed dum neque ipsius, neque Imperatoris cui suberat,
nomen exprimitur; nulla nobis relinquitur occasio quid-
quam divinandi de tempore, quo passi sunt.

3 Baronius in suis Notis asserit, ad Nonas Aprilis
de eisdem agi: quo die, imo & precedenti & sequenti,
lectorem ad hunc v Junii remissimus. Ac primo die quar-
ta Aprilis ex Galefio inter Prætermittos referuntur
Paulus, Victor, Nicanor, Apollonius, Martiniana
Virgo. Ex his Paulus & Victor cum aliis duodecim
ad diem iv Aprilis cultui sacro exposti fuerunt: Ni-
canor & Apollonius ad hunc diem v Junii reje-
cti, cum Martiniana, quod sequenti die v Aprilis Marciana
loco Marciani haberetur. At major difficultas oritur ad
diem v Aprilis, quæ die in Epitaphiis Martyrologii
Hieronymiani apographo indicatur memoria Marciani
in Ægypto; in Lucensi, in Ægypto natalis Mar-
cianæ, Nicanoris, Apollonii. Usuardus, Nonis
Aprilis, apud Ægyptum Martiani, Nicandri &
Apollonii. Notkerus Nicanoris, addit Ado & Mar-
tianam, unde & pridie Martiniana a Galefio for-
mata fuit. Demum vi Aprilis SS. Marcianus, Ni-
canor, & Apollonius, Martyres in Ægypto, in-
scripti fuerunt Ms. Martyrologio Bruxellensi ecclesiæ S.

Gudila, & ubique ad hunc diem rejiciendos omnes ar-
bitrati fuimus; neque etiam nunc quidquam invenimus
causæ, ob quam a priori sententia recedamus.

4 Fortassis mense Aprilis, tribus consequenter die-
bus, ea toleraverint Sancti, quæ in Menologio Basilii
Imperatoris habentur, sumpta ex Actis apud Usuardum
& Adonem, nec non in Hieronymiano Lucensi allegatis, sibi Imp-
riora
termen-
a
en Mæ-
logio Ba-
sili Imp-
quæ neque Græce neque Latine hactenus inventa fue-
runt; mense autem Junio, fame, siti, æstu consumpti
exspirant, ac forte tertio post ceteros die Marcianus,
at Martyr in Ægypto, iterum in Hieronymiani apo-
graphis alibi relatus v Junii. Menologii verba
sunt hujusmodi:

5 Die quinta hujus mensis Junii. Certamen san-
ctorum Martyrum Marciani & Nicandri & socio-
rum. Marcianus & Nicander Christi Martyres cum
sociis suis vixerunt in regione Ægypti, & propter
confessionem fidei Christianæ comprehensi sunt a
Præside, & violentiam passi, ut Christum abnega-
rent, & idolis cultum exhiberent. Verum cum id
nolent facere, primo diris verberibus excepti fue-
runt, mox latera lampadibus exusta, deinde suspensi
ferreis unguis lacerati sunt, adeo ut carnes eorum E
in terram deciderent. Postea semimortui carceri in-
clusi, ab Angelo Dei apparente sanati fuerunt, &
sic post multos dies plane sani ex custodia exive-
runt. Tunc in tribunali Præsidis presentati, propter
hoc miraculum multi infidelium ad fidem Christi
convertuntur. Illi rursus in custodia positi, in hac
Deo animas suas tradiderunt. Hæc ibi.

6 At qualis fuerit hæc custodia explicabit ultimus
Sanctorum ager, graviter eleganterque descriptus, Græ-
ce verosimiliter ab Eusebio, in opere de Martyribus; postquam
cujus supra memini ad diem i; ubi de S. Justino ac
Soclis n. 11. Est enim prosecutio quadam (ut ex in-
titulo apparet) simili argumenti, circumducti per va-
rias regiones, præsertim Orientis, Martyrum passionibus Martir.
Illustratas: hæc autem Operis talis pars a nobis in-
venta fuit, in Codice Vaticano Græco, sub num. 633
& hoc titulo, Μαρτύριον τῶν ἁγίων Δέκα Μαρτύρων,
Μαρτιανὸς καὶ ὁ Συροδίας αὐτῶν. Passio Sanctorum
decem Martyrum, Marciani & Sociorum ejus; cu-
jus etiam interpretationem Latinam, a Gulielmo Sirle-
to factam, ibidem descripsimus, & pariter hic damus.

ACTA MARTYRII.

C

Ex Ms. Vaticano, interprete Gulielmo Sirleto.

F

Pulcherrimus quidem, Carissimi, etiam eorum,
qui apud Ægyptum pro Dei confessione mar-
tyrium subierunt, chorus exitit, pulcherrimus, in-
quam, & narratione atque historia dignissimus. Viri
enim ac mulieres, animo convenientes atque concor-
des, cum divino cultui servire sibi proposuissent, &
ob eam causam, quidvis pati animo & corpore pa-
rati essent: parem quidem cruciatum omnes subie-
runt, sed communiter tamen devicto certamine,
inter se conjunctim martyrio functi, & splendida co-
rona amicti sunt. Cum enim carnifices cruciatibus
inferendis defessi essent, & qui Martyres ipsos eis
tradiderant a lapidatione in eos faciendâ abhorrent,
Ægypti Præses cruciatum quemdam excogitavit, ma-
jorem fere quam ut humano consilio excogitari possit:
ejus autem regionis conditio, ad eam rem, quam fa-
cere sibi proposuerat, multum adjumenti afferebat.
Nam cum sol ipse arderet, & multam æstus vim per
campos immitteret, Ægyptiæque regionis natura talis
esset, ut citius quam aliæ calefieret, & præter ceteras
terras solis æstu accenderetur; murum quemdam Præses
ipse in campo edificavit, eumque ita crexit, ut qui vellent

Καὶ οἱ ἀγαπῶντες, καὶ ὁ χορὸς τῶν Αἰγυπτίων
μαρτυρούσας Θεῷ, καλὸς καὶ διγυγῶντος ἀξίος.
ἄνδρες γὰρ σὺν γυναῖξιν ὁμογενεῖς ἀρμήγετες, λα-
τρεύοντες τῷ Κυρίῳ κεκοιμήτοι, ὑπέστασαν ἡ πᾶν ὅσον
τῷ δαίμονι καὶ τῷ σῶμα γυμνάσαντες, ὑπεβάλλοντες
μὲν μὴ ἀμαρτῆς οἱ πάντες, συντάλαισι ἡ κοινῇ
μετ' ἀλλήλων καλὸν ἀγῶνα νικῶντες, καὶ λαμπρὸν
στέφανον ἀναδεδωμένοι. Ὡς γὰρ ἀπαρτίσαντες οἱ πο-
νῆρες, ἠκύνθησαν ἡ οἱ παραδιδόντες καὶ λιβανίζοντες
αὐτοῖς τοῖν λοιπῶν ἐμυσάττοντο, ἐπειροῦσαν ὁ αὖτε Αἰ-
γύπτῳ Δεῖξαι καὶ πῶρα ἐπικρίσας ἀνδραγαθίας ἀμαρτίαν,
συνεργῶν τῷ τύπῳ δίδου λαβῶν· οἱ γὰρ ἴκανοι μὲν καὶ
πολλῶν ὅσων τυρὸς ἀκμῇ καὶ ὅσων πεδίων ὁ ἥλιος, ὅτε
ὁ δέσμιος ὁ Αἰγύπτῳ καὶ φύσει ἔχουσιν, οἱ δὲ τῶν
μὲν ὅσων ἀλλαν δερμαίνεσθαι, μάλλον ἢ ὁ τὰς ἀλλαν-
γὰς ἐπιολέγεσθαι· πῆχες οἰκοδομεῖ καὶ ὁ πεδῖον, οἱ
ποσοῦτον ἰσχύος, οἱ μὴ χεῖρας τοῖς βυλομένοις ἀπο-
διδράσκουσιν· κατωκλίσας ἡ αὖτε ὁμογενεῖς· Δίει δὲ
καὶ, φασὶ, μικροὶ πάντες· ἐπειδὴ καὶ τῷ αὐτῷ γνώ-
μην ἰσχυροῦν. Ἐπιστάτας ἡ φερούς, καὶ κατ' ὀλίγον
ἐκπύοντες ἀποστάτας, ἴδοντες ἀπόδοτον ἰσὺν πλημμελῶν τῶν
ἐπιτάδων, οἱ δὲ τῶν ἀρνήσαντων ὁ Θεὸς ὅμω καὶ
οὐκ.

illinc aufugere non poffent. Cumque concordet il-
los Martyres intra eum murum conclufiffet, Date,
inquit, vos omnes pœnam unam, quoniam una &
eadem amentia laboratis. Adhibuit autem cuftodes,
quibus juffit crebro a Martyribus quærere, an de
fententia difcedere vellent; eifque mandavit, ut
hæc Martyribus dicerent: Adest nobis aqua, & illa
quidem copiofa, adfunt & res victui neceffariæ.
Si ergo vos fititis, aut efuritis, negate Deum ve-
ftrum & falvi eftote; facite hoc, & neceffaria vo-
bis fuppeditabimus. Illi cum unam & veram liber-
tatem, martyrium ipfum effe, unam salutem a
Dei confeffione pendere, unam vitam a præfenti
morte proficifci, recte fentirent; neque ullo arden-
tis folis æftu, neque gravi fame movebantur: non
denique aridam fitim lenire curabant, fed pro cibo
pfalmos, & pro potu Dei laudem narrabant.

7 Itaque eorum fides, ab illa Evangelii voce non discrepabat, quam vocem Jesus respondit diabolo, in monte hæc proponenti, Dic ut lapides isti panes fiant; Scriptum, inquit ille, ita est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ab ore Dei. Et alio loco Samaritanæ mulieri dixit: Omnis qui bibit ex hac aqua sitiet iterum; qui autem bibit ex hac aqua quam ego dabo, ille non sitiet in æternum; sed aqua quam dabo ipsi fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Ita Martyres illi sanctissimi nutriebantur, ita bonarum rerum perseverantia verum potum, & fonti ad quem properabant similem, eis præbebat. Hæc erat illorum exultatio; hæc laus illis proposita, ad paradisi voluptatem percipiendam, eos maxime urgebat: quippe, qui a sancto illo fonte po-

tum haurire gestiebant . Post hæc cum tempus præsto esset, quo illorum animæ, ad propria loca & suum Deum, properarent; Martyres ipsi, multis hymnis & laudibus Deo prænuntiatis, purissimas, ut decebat, animas Deo tradiderunt . Ea res cum ad Ægypti Ducem perlata esset; murum, ad eos custodiendos ædificatum, eorumdem sepulcrum esse iussit : nos vero Christiani homines, gloriam canamus Patri & filio & sancto Spiritui, nunc, & in sæcula sæculorum . Amen.

C

F

D. P.

etiam Claudii Martyris nomen invenitur Inscriptum
primo Ordini Fastorum Copelcorum apud Seldenum lib.
4 de Synedrills pag. 401.

3 Nec alius ab hoc esse videtur, qui apud eundem pag. sequ. ex aliis similibus Fastis, adscribitur diei ^{en idem} mensis Beuna sen 14 Junii, his verbis: Climini Mar- ^{Climenus} tyris, filii Regis. ^{filius} Κλιμινος, enim pro Κλαυδιος a Regis? Κλαυ Claudio, haud inepte videtur Latine verbi Clau-
dii, & condonabilis est error scriptoris, in notando diei numero, cum solus hic ibi nominaretur inter 11 & 12 Junii. Porro quod is dicatur, Filius-Regis, non absudit a verbis Poetae Habessin: & fieri potest, ut vicinus aliquis & Romanis amicus Regulus, puta Nubienfis, licet Christianus, miseris Maximino ethnicis Casari Egyptum obtinenti, cum bonesso militem ac famulorum comitatu, Principem filium, arma sub eo tradaturum; qui una cum suis omnibus tali occa-
sione pervenerit ad coronam martyris. Nihil equidem assero, sed liberam profero conjecturam, donec certius aliquid aliunde offeratur.

solus
Claudius
reformat
in Copti-
cis Sch-
dani:

2. Joſus Ludolſus ſolum Claudium inſeruit conclu-
natis a ſe Faſtis Alexandrina Eccleſia: & in Notiſ
ſcripſit, cum reconſeri cum ſociis LXXXVIII: ubi ve-
reor ne præter illius mentem exciderit liſtera numera-
lis c & pro IIII obrepſerit VIII: nam XXI &
LXIII ſupra centum ſolum faciunt LXXXIV. Solius
Juſti Tomus I.

Na

DE

D E S S. E V A S I O E T P R I V A T O ,

M A R T T R I B U S I N A F R I C A .

G. H.

Ex Martyrologio Hieronymiano & aliis.

Refertur hi duo Martyres, in quatuor Martyrologiis Hieronymianis apographis secundo loco, his verbis: In Africa, Evasii & Privati. In unico Epternacensi scribitur Privatus, sed cum aliis tribus nomen Privati retinent Ms. Martyrologia Richenoviense, Barberianum, Trevirense S. Maximini, Regina Sue-

clic, & alia plura, cum Greveno in additionibus ad Usuardum, de quibus omnibus legitur. In Africa, Evasii & Privati. In Mss. Gellonenfi, Augustano, S. Galli, & Parisiensi Labbei, solus Evasius preferuntur, nec facile divinarum locum modumque martyris eorum.

D E S A N C T O S Y S T O ,

A N C O N F E S S O R E I N A F R I C A ?

C O N J E C T U R A .

D. P.

B

Ex Veteri Calendario Ecclesie Carthagenensis.

E

Dubius praeiudicium, si non Martyris, saltem cultus, addo S. Systum, ex vetustissimo Carthagenensis Ecclesie Calendario, quod post obitum Henschenii Mabilio vulgavit Tom. 2. Veterum Analektorum, ubi legitur ad Nonas Junii S. Systi, nudum quidem nomen & absque titulo: sed quem Episcopum, si non Carthagenensem, saltem sub Primatu Carthagenensi fuisse suadet ipsius Calendarii titulus. Hic continentur

dies Natalitiorum Martyrum, & Depositiones Episcoporum, quos Ecclesia Carthagenensis anniversarie celebrat. Suadet, inquam, sed non persuadet: cum alibi expresse addatur titulus Episcopi aut Martyris, qui hic & in aliis nonnullis deficit, fortassis Confessionis laurea clavis, post tormenta aut carceres toleratos. Plura obtinendi, in silentio antiquorum, spes nulla affulget.

D E S A N C T I S M A R T T R I B U S R O M A N I S .

FELICUCA, FELICITATE, FAPPA, GREGORIO, GAGO, RUTIANO, SATURNINO, ROGATA, HILARIO, VICTURO, MUSTILO, INGENUO, SECUNDO, MAURO, URBICO, SECUNDIANO, CASTULA, CANDIDA, PRIMA, FELICIANO, FORTUNATO, MARTIALE, JULIANA, NICANDRO, SACRINO.

I T E M F E L I C I T A T E , T R A N S L A T A A N T V E R P I A M .

G. H.

Ex vetustis Martyrologiis & Lipsanographia Domus Professae S. J. Antv.

Procedimus cum vetustis Martyrologiis Hieronymianis apographis; imprimisque notamus, quod de praestulatis Sanctis in Martyrologio breviori Regina Sueciae, a Luca Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum vulgato, haec legantur: Nonis Junii, Romae via Ardeatina milliario VII, Natalis SS. Felicitatis, Gregorii, Saturnini, & aliorum viginti duorum. Totidem nos in titulo suis nominibus expressimus. Ex illis in Mss. Richenoviensi & Rhinoviensi tres indicantur, his verbis: Romae Felicula, Felicitatis, Gregorii. In Mss. Gellonenfi, Augustano, S. Galli & Parisiensi referuntur nomina, Felicitatis, Gregorii, Gagi, Hilarii, Candidae, sed pro ultimis etiam Helari seu Clari & Candidi, nomina leguntur. Notkerus ista habet: Romae milliario septimo, Felicula, & Felicitatis, cum aliis multis. Eadem referuntur in Appendice Adonis, M. Florario, & aliis.

In anti-
quis Pa-
pis relati

2 In Hieronymianis apographis ita omnes referuntur. Romae milliario septimo, Felicula, (quae etiam Filocalae scribitur) Felicitatis, Fappae (sive Jappae aut Pappae) Gregorii (etiam Gregoriz) Gagi seu Gaji, Ruliani seu Rustiani, Saturnini, Rogatae, Hilarii sive Helarii, Victuri, Mustuli, Ingenui, Secundi, Mauri, Urbici sive Orbici, Secundiani,

Castulae, Candidae, Primae seu Primi, Feliciani, Fortunati (alibi Felicianae & Saturninae) Martialis, Nicandri, Sacriini seu Sacri.

3 Duae primae, reliquorum & plurium virilis sexus Martyrum antesignanae, videntur illustres matronae fuisse: ad quarum alteram, scilicet S. Felicitatem Martyrem, respexerunt majores nostrae hujus Domus Professae Antverpiensis, dum hunc diem quintum Junii elegerunt pro veneratione S. Felicitatis Virginis & Martyris, cuius Reliquias ex coemeterio S. Priscillae via Salaria, cum facultate sanctissimi Domini nostri Pauli V extraxit, & in aliqua Ecclesia Societatis collocandas, obtinuit Mustas Vitellesci, Societatis Jesu Praepositi Generalis; & donavit Jacobo Tirino, Domus dictae Praeposito. Litteras donationis habemus datas Romae xv Martii an. MDCXVI, & signatas manu propria dicti Musti Vitellesci & sigillo de cera rubra appenso. Postea, petente Joanne de Tollenare, ejusdem Domus Praeposito, approbavit has aliasque variorum Sanctorum Reliquias, Joannes Aldernus Episcopus Antverpiensis, facto diplomate die xxx Octobris anno MDCXXV, quod signatum erat Joannes Episcopus Antverpiensis, & sigillatum sigillo de cera rubra. Fuera templum marinarum ejusdem Domus Professae consecratum, cum quinque altaribus, die

F
venatio
& Reli-
quia S.
Felicitatis
Ant-
verpia.

A XII Septembris anno MDCXXI, quorum id quod perti-
cus superioris latus finistram claudis, dictum est no-
mini & memoria Sanctorum Maximi & Felicitatis 14.

&c. De S. Maximo Martyre, cujus corpus ibi-
dem est, regimus die XIV Aprilis pag. 221. numer. 22
G.H.

DE SANCTIS MARTTRIBUS,

ZOELO, SATURO, THYMINO,
SATURNINO, SERVULO, FELICE.
SILVANO, FORTUNATO, MAMMERO,
IN ISTRIA.

G.H.

Ex Apographis Hieronymianis & aliis.

Istria, Italici jure transmarina Provincia, in ulti-
mo sine Adriatici, sub dominio partim Veneto par-
tem Austriaco, hos habuit Martyres: cum quibus con-
cluditur Martyrologium S. Hieronymi, & ita referun-
tur in vetustis apographis: In Istria Zoeli, Saturi,
B Tymini, Saturnini, Servuli, Felicis, Silvani, For-
tunati, Mammeri. Ultimus solum est in Ms. Corbejensi,
Parisus excuso. At Tyminus & Saturninus desunt in

Ms. Lucensi, & pro Saturnino ibidem Saturnus legi-
tur, uti pro Servulo, Servilius. In Ms. Rhinoviensi
fit mentio Zoeli, Saturi, Servilii, sed omnes perpe-
ram Syriae tribuuntur. Accuratius referuntur a Not-
tero, his verbis: In Histria, Satyri, Thymini,
Saturnini, Servuli, Felicis, Silvani, Fortunati. In
Ms. Gellonensi, Augustano, Labbeano, & S. Galli ha-
bentur nomina Zoeli & Fortunati.

DE SS. CHRISTOPHORO ET CONONE,

MARTTRIBUS ROMANIS APUD GRÆCOS.

Ex Mss. Synaxariis Divionensi & Parisino.

G.H.

Christo-
phorus
gladius
cristi

Synaxarium Græcum, a nobis repertum Divione apud
Petrum Franciscum Chiffletium, saepe suggerit va-
rios Sanctos, ac potissimum Martyres, quorum in aliis
non invenitur memoria: & aliquorum quidem etiam
reperimus Acta, plerumque ulterius notitia deest. Ita
ad hunc quintum Junii hi duo Martyres reperiuntur,
forsan sub diversis Imperatoribus aut saltem annis passi.
Ambo dicuntur uti Papæ, ut videantur Romæ pro-
gnati, & alibi coronati. Prior Christophorus, gla-
dio percussus vitam finivit, de quo additur hoc Di-
alicon.

Μὴ δισπῶνς οὐ τίμημα Χριστοῦ,
ἀλλ' ὡς Χρῆς, οἶδα, τὸν ἐμὸν ὄψιν.

Christophorus ense, non secor gratis caput:
Multas coronas Christe, mihi dabis, scio.

Alter Conon, in mare dejectus martyrio coronatur,
illeque hi versus aptantur.

Εἰς τὸν Κόνον θάλασσαν, ὅτι λυμῆς,
Ἄνεκ' ὑποκαταβὼν ῥογῶν.

Pelagi sub undis reperit portum Conon,
Moderante clavum per bene Domini manu.

Conon in
mari sub-
mersus

Porro eorundem, sanctorum Martyrum, Cononis
& Christophori, memoria, absque aliis ullis circum-
stantiis reperitur ad sequentem diem vi Junii, in per-
veto Ms. Synaxario Ecclesie Constantinopolitane,
quod nostri Parisiensis Collegii est, dicti ante hac Cla-
F romontani, unde eos apud Græcos coronam obtinuisse,
haud inverosimile credo.

Memoria
6 Junii.

DE SS. ILLIDIO ET LEOGONTIO,

EPISCOPIS CLAROMONTANIS IN ARVERNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De utriusque cultu & Vita prioris, a S. Gregorio Turon. scripta.

G.H.

SÆCIV
S. Illi-
dius
clarom-
ontano
385, 3
Junii

FLoruit sæculo Christi quarto S. Illidius, aliquibus
Hillidius, vulgo Saint Allyre; quem asserit Joan-
nes Savaro, Praefectus & Praefectus Arverniae, in suis
Origines urbis Claromontanae, quantum hujus urbis
constitutum Episcopum, tempore Constantini Ma-
gni (ergo ante annum CCCXXXVII, quo is e vi-
ta decessit die XXI Maji ipso festo Pentecostes) diu-
tissime praefuisse suae Ecclesiae, & anno CCCLXXXV
migrasse ad Dominum, die v. Junii: quo die Of-
ficio Ecclesiastico colitur in Ecclesia & diocesi Claro-
montana, ac Massilia in Ecclesia S. Victoris, potissi-
mum vero in variis Ecclesiis ac Parochiis illi dicatis,
inter quas primum locum merito obtinet Ecclesia S.
Illidii in urbe Claromontana, quam Gregorius Tu-
ronensis, lib. de Gloria Confessorum cap. 35 asserit
Junii Tomus I.

proximam Basilicæ S. Venerandi; & cap. 36 de-
scribit sepulcrum S. Galla, inter egressum basilicæ
S. Illidii & ingressum S. Venerandi. Idem infra in
Vita meminit basilicæ S. Illidii. Hunc, a Normannis
anno DCCCCXIX everfam, Arnoldus Episcopus & Ray-
mundus Comes Claromontani restaurarunt in monaste-
rium Ordinis Benedictini, circiter annum DCCCCLVIII,
ipsamque Paschalis II Papa anno MCVI sexto Kalendas
Julis consecravit, uti observat dictus Savaro, in Praefatio-
ne ad Lectorem, ante libellos duos de Sanctis, Ecclesiis, &
monasteriis Claromontani, ex Viti S. Illidii & S. Marie Por-
tuenfis a se edito & eruditè illustrato: in cujus l. 1 c. 11 ista & verba
leguntur. In ecclesia S. Illidii altare S. Clementis, al-
tare S. Marie, ubi S. Illidius, & S. Desideratus, & S.
Gallus, & S. Avolus, & S. Justus, & S. Injuriosus
Na &

colitur in
propria
Ecclesia,

& verba
parochiis
ei dicatis

AVCTO & Scholastica in corpore quiescunt. Fuisse eam Ec-
TE clefiam primitus a S. Austremonio S. Mariz dedi-
G.H. catam, ac postmodum titulo S. Mariz ad Sanctos
 honoratam, in eaque per testamentum suum vo-
 luisse S. Illidium sepeliri, scribit idem Savaro. Jam
 præter hanc primariam Ecclesiam, sunt varia Para-
 chie a S. Illidio denominata, quales in Archipresby-
 teratibus Claromontano, Limanensi, Menzensi, & An-
 dillensi assignantur in Registro beneficiorum diocesis Cla-
 romontensis.

Idem a **ad Nonas Julii**, communi & sæpius indicato errore,
Monit transiit ipsum Galefnius: his verbis: Arvernus S.
Julii Illidii, Episcopi & Confessoris, cujus multa divina
 miracula narrantur, & in Notationibus assertis, perspicui
 ex catalogo apud Democharem, quartum fuisse Ar-
 vernorum Episcopum: sed quorsum ad dictas Nonas
 Julii ipsum referat præfatus filer. Baronius quoque ad
 dictas Nonas Julii inseruit S. Illidium Episcopum Ar-
 vernis Martyrologio Romano, & in Notis eisdem tabu-
 las Democharis allegat. Saussurus ad Nonas Junii ce-
 lebrat transitum S. Illidii, & ad Nonas Julii (ut
 aliquid videatur dicere) more suo appellat ordinatio-
 nem, quam difficulter probaret. In Officio divino Ec-
 clefiae Claromontanae festum ejus celebratur ipsis Nonis
 Julii, nulla facta ejus mentione ad Nonas Julii, &
 præter tres de Vita Lectiones, quas Mss. accepimus,
 sed non putamus hic addendas, hæc præscribitur OMA-
 RIO. Omnipotens sempiternus Deus, qui hanc diem
 in honorem B. Illidii, Confessoris tui atque Pontifi-
 cis, consecrasti; quæsumus ut ejus suffragia apud
 te sentiamus in cælis, cujus pio amore solennis ve-
 neramur in terris. Jacobus Branche inter Vitas San-
 ctorum Arvernia ad S. Illidii Gallice edidit ad No-
 nas Junii, & hoc die assertis festum ejus celebrari. Ad-
 dit Savaro, Albertum Episcopum, ex versibus sepul-
 cro inscriptis edoctum, anno MCCCXI, corpus effos-
 sum in sublime levavisse v Idus Decembris: eoque
 die commemorationem revelationis fieri a religiosis
 Illidianis placuit, ut habet vetus libellus de festo re-
 velationis B. Illidii; majus tamen & duplex festum
 XIX Kalendas Januarii, eundem libellum & Ordinem
 Claromontanum judicare. Verum hoc tempore fe-
 stum Translationis S. Illidii die XIV Decembris, sive
 XIX Kalendas Januarii, celebratur officio Ecclesiastico sub
 ritu semiduplici in Ecclesia & diocesi Claromontana. Ma-
 lannus, in suis ad Usuardum Additionibus, etiam VII Ju-
 ni adscripsit S. Illidium, Episcopum Arvernorum.

C 3 Deceffer ejus fuit S. Leogontius, quem habuisse
 dicatam ædem ad urbis mœnia versus Occidentem,
 ibique fuisse sepultum in Ecclesia sui nominis, scri-
 bunt Joannes Chenu, Claudius Robertus, & Sammar-
 thani in Episcopis Claromontanis, ac tituli Sancti ip-
 sam honorant. Addit supramemoratus Savaro, decess-
 sisse e vita mortali circiter annum CCCXXXVI. In
 secundo libello de Sanctis, Ecclesiis, & monasteriis Cla-
 romontii c. 18. ita leguntur: In Ecclesia S. Leo-
 gontii altare S. Mariz, altare S. Michaelis, altare S.
 Juliani. Ibi requiescit S. Leogontius. Andreas Sauf-
 saius, in sine Martyrologii Gallicani, in Catalogo San-
 ctorum qui proprias historias vel natales non habent,
 pagina 1233, eundem retulit cum memoria propriæ
 Ecclesiæ & trium in ea altarium; additque memo-
 rari in natali S. Illidii. Jacobus Branche, in Vitis San-
 ctorum Arvernia, eundem S. Leogontium cum S. Il-
 lidio retulit ad hunc diem quintum Junii, assertens ob
 clarum miraculorum evidentiam Sanctum habitum,
 eique constructam Ecclesiam, & corpus fuisse dela-
 tum ad Ecclesiam S. Cassii Martyris, de qua agitur
 in dicto libello primo c. 9 his verbis: In Ecclesia S. Cas-
 sii altare S. Petri, altare S. Juliani, ubi S. Cassius

**S. Leo-
gontius**
 vita fan-
 cini circa
 an. 336

**in proprio
Ecclesia
deposuit**

& S. Victorinus & S. Leogontia, & S. Georgia
 quiescunt: & in Tabula Illidiana appellatur S. Leogon-
 tia Virgo, pro qua tamen videtur dictus Branche sub-
 stituere S. Leogontium, ipsam vero S. Leogontiam
 penitus ignorare: unde nihil de ea ultra nunc sciri pos-
 se credimus: de S. Georgia egimus XV Februarii. Gre-
 gorius lib. 1 Historia Francorum c. 39, relato obitu S.
 Urbici secundi Episcopi, in cujus loco, inquit, Le-
 gonus Episcopus subrogatur: ubi nomen, per errorem
 amanuensium, contractum merito arbitratur prædictus
 Branche. Et hæc de S. Leogontio solum potuimus
 assequi, quem cum Branche ipse S. Illidio adiungimus,
 de quo Gregorius Turonensis capite 40 ista scribit.

4 Quo defuncto Sanctus Illidius successit, vir
 eximie sanctitatis ac præclaræ virtutis: qui in tanta
 sanctitate emicuit, ut fama ejus extraneos fines adi-
 ret. Unde factum est ut ab Imperatoris Trevirici
 filia expetitus, ut spiritu immundo curaret: quod
 in libro illo, quem de ejus Vita conscripsimus, me-
 moravimus. Fuit autem (ut fama refert) valde se-
 nex & plenus dierum, plenusque bonis operibus:
 qui felici consummatione vitæ hujus perfundus tra-
 mite, migravit ad Christum: sepultusque in crypta
 in suburbano civitatis illius. Habuit autem & Ar-
 chidiaconum, nomine & merito Justum: qui &
 cursum vitæ bonis consummans operibus, Magistro
 tumulo sociatur. Jam vero post transitum Beati
 Illidii Confessoris, ad gloriosum ejus sepulcrum
 tantæ virtutes apparent, ut nec scribi integre queant,
 nec memoria retineri. Hæc ibi: quod autem ad li-
 brum supramemoratum attinet, hunc quidem aliasque
 manus Sanctorum Vitas distinguunt a libro de Vitis
 Patrum Vossius & Sammarthani; sicut etiam cum
 cap. 30 de Miraculis S. Martini, dicit quod taci
 ab hoc illuminati meminit in libro de vita S. Ni-
 cetii. Verum uti hunc librum non putamus distinguen-
 dum ab ea Vita, qua constituit Caput Octavum in Vi-
 tis-patrum; sic nec istam ab ejusdem libri Capite 2.
 Fieri tamen potest ut de pluribus seorsim prius scripta,
 sub unius libri titulum collegerit Auctor sanctus, extrin-
 seca Vita sua anno; cum jam etiam obisset S. Avitus,
 Arvernorum Episcopus, ex cujus relato de S. Illidio
 scribere se proficitur. Habemus nos hunc librum, ex
 nostro Collegio Molsheimensi redemptum, grandi & ele-
 ganti charactere in pergameno, exaratum apud mona-
 sterium S. Dionysii prope Parisi, cum celebri illa clau-
 sula de Coronatione Pipini, Bertrada, ac filiorum
 Caroli & Carlomanni per Zachariam Papam; quam diano-
 clausulam primo scriptam fuisse oportet anno DCCL. F
 XVII, si non in illo ipso libro, saltem in exempla-
 ri, non nisi paulo antiquiori, ubi Gregorianus textus
 multo quam in editis correctior, & nonnullis intracu-
 lis valde insignibus auctor est, ut ex Annotatis pate-
 bit.

5 Post Gregorium, idem argumentum valde exten-
 dit, & multis miraculis additis auxit VVinebrandus
 quidam, Monachus Benedictionis, libris minimum duo-
 bus Historiam S. Illidii complexus, & a Savarone sa-
 pius allegatus; unde acceptas crediderim Illidiana Ec-
 clefiae Lectiones præfixas, ex istis tum alia multa,
 tum miracula quædam viventis ac mortui refert Bran-
 cheus Gregorio præterita. Ex istis illis, quod tamen
 agre fidem inventes, concludit, Episcopatum Illidii ab
 aetate magni Constantini, ad secundum sæculum & Im-
 perium Trajani debere retrahi. Ego potius quam ex
 Gallica versione aliquid Latine redderem, expectandum
 consui ipsam opus VVinebrandi prædixi, aut saltem
 acceptas inde Lectiones. Expectandum similiter Mss.
 de festo revelationis S. Illidii, nec non Vetus Mss. de
 Brachio S. Clementis, per ipsum Sanctum Chersone
 allata: cum ea res ad utriusque historiam nostrumque
 opus

non in ec-
 clefiae S.
 Cassii ibi
 enim S.
 Leogon-
 tia V. ha-
 betur.

S. Illidius
 fuit fan-
 ctus, mi-
 raculis
 clarus.

E

D. P.
 Vita scri-
 pta a S.
 Gregorio
 Turon. do-
 ctore

item in
 M. Illi-
 Caroli &
 Carlomanni
 per Zachariam
 Papam; quam
 diano-

illis mi-
 raculis
 aucta

cum M.
 de festo
 revelationis
 S. Illidii,
 nec non Vetus
 Mss. de
 Brachio S.
 Clementis,
 per ipsum
 Sanctum
 Chersone
 allata: cum
 ea res ad
 utriusque
 historiam
 nostrumque
 opus

A opus omniino pertinet; atque autem Ms. allegat prae-
laudatus Sabaro in Notis ad num. xi libelli de Sanctis
et Ecclesiis Claremontanis. Non expectavi autem ista
frustra, intercedente namque R. P. Petro Allemand
Collegii nostri Claremontani Rectore, R. Dom. Jacobus
Bardion, Monachus Illidianus descripsit nobisque misit,
ex veteri Breviario monasterii sui vitam desideratam,
si non ut fuit a Winebrando composita, certe ut postea
fuit ad usum Chori ex illius contextu aptata, una cum
eographo duplici Ms. praefati ex vetustis ibidem mem-
bris, quae hic fere omnia dare placeat.

6. Fiorus &c. Vide to. 6. Junii par. 1. pag. 14. col. 1.

VITA S. ILLIDII.

Auctore S. Gregorio Episcopo Turonensi,

Capite secundo libri de Vitis Patrum.

Inter a reliqua vitae perpetua semina, quibus
caelestis Sator ex illo Divinitatis fonte mentis
incultae arvum, vel irrigavit institutione; vel do-
gmate fecundavit, b ait; Omnis qui non accipit
crucem suam & sequitur me, non est me dignus.

B [Et alibi: Nisi granum frumenti cadens in ter-
ram, mortuum fuerit; ipsum solum manet: Si
autem mortuum fuerit multum fructum affert. Qui
amat animam suam, perdet eam: & qui odit ani-
mam suam in hoc mundo, in vitam aeternam cu-
stodit eam] Sed ille nihilominus vas electionis
Beatus Paulus Apostolus dicit: Semper mortificatio-
nem Christi in corpore nostro circumferentes, ut
& vita Jesu manifestetur in carne nostra & mortali.

Ergo Confessores Christi, quos tempus persecutionis
ad martyrium non lacessivit; ipsi sibi persecutores
effecti; modo ut digni Deo haberentur, diversas
abstinentiae cruces adhibuerunt; & ut mortificatis
membris soli Deo viverent, de quo idem Apostolus
dicit: Jam non ego vivo, vivit autem in me Chri-
stus. Et alibi allegans illud Psalmi XLIII; Propter
te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves
occisionis. Aspiciebant enim per illos mentis internae
oculos, Dominum caelorum descendisse ad terras,
non dejectum & ad humilitatem, sed humiliatum
misericorditer ad mundi redemptionem: aspiciebant
pendentem in patibulo, non deitatis gloriam, sed
assumpti corporis hostiam mundam, de qua Joannes
paulo ante praedixerat: Ecce agnus Dei, ecce qui
collit peccata hujus mundi. Habebant in se & cla-
vorum adfixionem, cum a timore ejus confixi, at-
que a judiciis divinis exterriti, nihil indignum ejus
omnipotentiae in corporis sui habitatione gerebant,
f [juxta illud quod Psalmo CXVIII scriptum est:
Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis
timui.] Fulgebat in his & illud resurrectionis
lumen insigne, quo g [Angelus refulsit, dum re-
volvitur lapidem monumenti, de quo Marci xvi.
Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem
sedentem in dextris, coopertum stola candida &
obstupuerunt. Quo &] Jesus splenduit sub illa
ostiorum operantium inclusione, cum improvisus
in medio Apostolici Senatus adstitit comitatu: quos
eisdem idem Dominus verbis vitae imbuens, caele-
stem est erectus in arcem.

Inter illu-
fiores Con-
fessores,
Christi
impligis
semita
Gal. 2
Rom. 8

Inter quos & beatus Confessor Illidius hanc
omnia in cordis sui tabernaculo collocavit: ut &
ipse quoque templum sancti Spiritus effici merere-
tur: de cujus vita aliqua scripturus, veniam peto
a legentibus. Non enim me artis grammaticae stu-
dium imbuat, neque auctorum saecularium polita
lectio erudit, sed tantum beati Patris Aucti b

Inter illu-
fiores Con-
fessores,
Christi
impligis
semita
Gal. 2
Rom. 8

Inter illu-
fiores Con-
fessores,
Christi
impligis
semita
Gal. 2
Rom. 8

Inter illu-
fiores Con-
fessores,
Christi
impligis
semita
Gal. 2
Rom. 8

Inter illu-
fiores Con-
fessores,
Christi
impligis
semita
Gal. 2
Rom. 8

Arverni Pontificis studium Ecclesiastica & sollicitavit
scriptura: si mihi non ad iudicium contingerent,
quae ipso praedicante audivi, vel cogente relegi,
quia ea nequeo observare; qui me post Davidici
carminis & cantiones ad illa Evangelicae praedicationis
dicta atque Apostolicae virtutis historias episto-
lasque perduxit: de quo ea tantum capere potui, ut
cognoscerem Jesum Christum Filium Dei ad salu-
tem mundi venisse; atque amicos ejus, qui accepta
Cruce austeram observantiae sponsum secuti sunt,
dignis obsequiis honorare. Qua de re crude rustici-
tatis temeritatem ostendens, quae de Beato cognovi
Illidio, illo quo possum proferam stylo.

3 Sanctus igitur Illidius, cum perfectae vitae san-
ctitate polleret, ac diversarum in se gratiarum cha-
rismata largiente Domino congestisset; illud quod
adhuc sanctitati & culmen deerat, Deo inspirante ac
populo eligente promeruit, ut Sacerdos Arvernae
Ecclesiae & Dominicarum ovium Pastor eligeretur.
Cujus sanctitatis fama, dum per diversos gratiarum
eventus ascensus; non solum ipsos Arverni territo-
rii terminos, verum etiam vicinarum urbium fines
implevit: unde factum est, ut haec gloria Tre-
vericiae Imperatoris aures attingeret. Cujus filia cum
a spiritu immundo correpta graviter vexaretur, &
non inveniretur a quo posset erui; Beatum Illidium
fama detexit: & dicto citius ab Imperatore directi
pueri, sanctum senem, in antedicta repertum urbe,
potestati Regiae celeriter repraesentant. Quo vene-
rabiliter excepto, pater de exitu infelicitis conqueri-
tur filiae. Ille vero confusus in Domino, in oratio-
ne prostratus; nosseque cum sacris hymnis canti-
cisque spiritualibus ducta, immixtis in os puellae di-
gitis, nequam spiritum a corpore abegit & obsessae.
Quod miraculum Imperator cernens, immensos auri
argentique cumulos sancto offert Sacerdoti. Quod
ille execrans ac refutans, hoc obtinuit, ut Arverna
civitas, quae tributa in specie triticea ac vinaria
dependebat, in auro dissolveret, quia cum gravi
labore penuri inferebantur Imperiali. Sanctus vero
(ut ajunt) impleto vitae praesentis tempore, in
ipso itineris curriculo migravit ad Christum, a
suisque delatus, in urbe sua sepultus est.

4 Sed forsitan (ut plerumque homines murmu-
rare soliti sunt) quispiam pergarrulabit, dicens: Non
potest locum hic habere inter Sanctos pro unius
tantum operatione miraculi. Nam si perpenditur
illud, quod Dominus ait in Evangelio: Multi mi-
hi dicunt illa die; Domine, Domine, nonne in
nomine tuo demonia ejecimus, virtutesque multas
fecimus? Et respondebo eis, dicens, Quia non no-
vi vos; profecto intelligitur, quod magis proficit ad
laudem virtus egressa de tumultu, quam ea, quae
quisquam vivens gessit in mundo: quia illa labem
habere potuerunt per residua mundanae occupa-
tionis impedimenta, hae vero omni labe aliquando
caruerunt. Ergo quia illa, ut credimus, quae S. Illi-
dus ante hoc tempus operatus est, oblivioni data
sunt, nec ad nostram notitiam pervenerunt; ea quae
propriis inspeximus oculis, expertique sumus, vel
quae a fidelibus agnita cognovimus, declaremus.

5 Tempore, quo Gallus Episcopus & Arvernam
regebat Ecclesiam, horum scriptor in adolescentia
degens, graviter aegrotabat, & hic ab eo plerumque
dilectione unica visitabatur, eo quod patruus ejus
esset. Erat autem valetudo cum nimia stomachi
pituita, ac febre valida. Interea advenit parvulo de-
siderium, & credo inspirante Deo, ut ad B. Illidii
basilicam deportaretur. Illatusque manibus puero-
rum, ad ejus tumulum susa oratione cum lacrymis,
leviorem se sensu esse, quam venerat. Sed reversus
domum,

A GREG.
TURON.
k

Episcopus
Arverni
m

m
n
E

filiam
Maximi
Imperato-
ris a
demonio
liberat.

Trenis
rediens
migrat ad
Christum.

P
q
II

r
s
miracula
clarus.

S. Grego-
rius Tu-
ron adbur-
nus libe-
ratus a
febre

A. GREG.
TURON.

domum, iterum a febre corripitur. Quadam vero die cum gravius agere cœpisset, eumque febris asperior solito aggravaret, & utrum evaderet, u dubia sub sorte jaceret; accedens genitrix ejus, ait ad eum: Mortuum hodie, dulcis nate, sum habitura diem, & cum te talis detineat febris. Cui ille, Nihil, inquit, prorsus, obsecro, contristeris, sed ad sepulcrum me remitte B. Illidii Pontificis: credo enim firmiter, fore ut virtus ejus & tibi læticiam, & mihi tribuat sospitatem. Tunc Sancti deportatus ad tumulum, orationem, ad Dominum fudit, spondens si eum obtentu Antistitis sui ab hoc contagio liberaret, Clericum se futurum: nec prorsus moraretur, si deprecatio obtineret effectum. Hæc effatus, sensit protinus discedere febrem: vocatoque puero, domum se reportari deposuit. Cumque in secubitum, ubi tunc sui epulabantur, fuisset illatus, erumpente e naribus sanguinis copia, febris simul cruorque defluxit. Quod meritis beati Confessoris præstitum, habetur probatum. Sed & nuper Venerandi Comitis servus, cum in diuturna cecitate resideret, celebratis vigiliis, sanus abcessit.

ræm il-
L. m. i. n. p.

6 De Reliquiis vero ejus hoc ipse præfatus scriptor, ut adum est, propria contemplatione prospexit. Dedicaverat oratorium intra domum Ecclesiasticam urbis Turonicæ in primo & Sacerdotii sui anno, in quo cum reliquorum Sanctorum pignori-

Reliquia
Turoni-
cus:

bus hujus Antistitis Reliquias collocavit. Post multos vero dedicationis dies admonitus est ab Abbate, ut Reliquias, quas in altario ipso locaverat, visiteret, ne ab humore novi ædificii humectatis aliquid putredinis infideret. Quas cum requirens reperisset infectas, ablatas ex altario contra ignem siccare cœpit. Verum ubi ligaturas illas singulatim resolvit, ventum est ad Reliquias B. Illidii Episcopi. Denique æ retinens easdem contra ignem, filum quo ligatæ erant, quod erat valde prolixum, super arduentes deiecit prunas: & [ipsum], tamquam æneum vel ferreum, ab ardore ignis incanduit: illoque parvi pendente quid de filo fieret, tantum ne sanctæ Reliquiæ læderentur, dehinc sequitur & filum illæsum. Hæc videns attonitus valde, beati Antistitis virtutem admiratur: qui non sine grandi metu hæc unde abstulerat referens, gloriam ejus omnibus revelavit. Filum autem illud erat ex lana,

ærum
fina ab
tunc illa-
ta.Sancti
aliquos
infans
monibundus,ad romu-
lans loqui-
tur & fa-
nat.

7 Puer erat parvulus quasi mensium decem (qui ut res veritatis edocuit, ipsius *bb* Beati abnepos habebatur) gravissimi incommodi accessu afficiebatur. Flebat autem illius genitrix, non minus obitum parvuli, quam quod non fuerat adhuc divino delibutus baptismatis sacramento. Denique consilio habito beati Confessoris adiit tumulum; exponit in pavimento ægrotum, qui nihil aliter quam solo spiritu palpitabat; atque in vigiliis obsecrationibusque coram sepulcro Antistitis excubat. Cumque plausum ales ille lucis nuntius percussis alis, altius prorulisset; puer, qui valde exanimis projectus fuerat, convaleuit; & gaudia cordis risu præcedente patefaciens, aperto divinitus ore, evocat matrem, dicens; Accede huc. At illa, cum tremore & gaudio accedens, quæ numquam adhuc filii vocem audierat, stupens. Quid vis? inquit, dulcissime nate. Qui ait: Curre quantocius, atque aquarum mihi pocula defer. At illa, persistens immobilis usque ad adventum lucis in oratione, gratias agens sancto Antistiti, sobolemque devovens, abcessit ad domum; porrectaque aqua, hausit infans; atque omni infirmitatis nexu absolutus, ad plenum convaleuit; deinde ad pristinos infantis vagitus rediens, loqui ultra non potuit, nisi cum ad illam ætatis seriem, in qua infantium lingua ad loquendum laxari solet, educatus accessit.

8 Sed nec illud silere arbitror, quod quodam D tempore, quo elibanus, ad coquendas calces basilicæ ipsius succenderetur, actum est. Jugum *cc* igitur, *cc* quod os fornacis validissime confirmabat, dormientibus cum ipso loci Abbate quiaderant, est effractum. Quo facto, addiit Presbytero repente per visum quasi Sacerdos dicens; Festina velociter, & excita dormientes, ne eos futuræ ruinæ casus anticipet: jam enim piratum est jugum, quod totam molem lapidum sustinet, cum ipso igne corruiere. Ille vero expergescit [expergescit alios; &] amotis ab ore fornacis omnibus, cecidit ab utraque parte acervus lapidum aggregatus, nullum de adstantibus lædens: quod non sine Antistitis intercessionem præstitum reor. Tunc Presbyter memoratus, oratione facta ad sepulcrum Sancti, reparatis jugis, lapidibusque relatis, in elibano opus cœptum, Antistite opitulante, peregit.

Ac calca-
riam mi-
stram dor-
mient.apertente
Sancto
sustine-
tur.et servan-
tur.Corpus a
S. Avito
altius alo-
rum.

dd

E

cc

ff

crebris
illustratur
miraculis.

9 Hujus Confessoris beatum corpus, ab antiquis in crypta sepultum fuit: sed quia arctum erat ædificium, ac difficilem habebat ingressum; S. Avitor, Pontifex urbis, constructa in circuitu miri operis absida, beatos inquisivit artus *dd*, reperitque in capta tabulis formata ligneis, & juxta morem sacrophago clausit; oppletamque cryptam altius collocavit. In hoc loco & meritis & nomine *cc* Justus requiescit, qui fuisse hujus gloriosi Pontificis fertur Archidiaconus. *ff*

10 Multa quidem & alia de hoc Sancto miracula sunt relata, quæ scribere longum putavi, hæc æstimans fidei perfectæ sufficere, quæ dicta sunt: quia cui pauca non sufficiunt, plura quoque non proderunt. Nam ad hunc tumulum cæci illuminantur, dæmones effugantur, surdi auditum, & claudi recipiunt gressum, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui credentibus repromisit a se petita sine ambiguitate largiri.

A N N O T A T A D. P.

a Hæc tam ampla, & adeo longe quæstia Præfatio persuadet nobis nihil aliud de S. Illidii Vita scripsisse Gregorium, quam quod modo damus, collatum cum vetustissimo Codice nostro: cujus scriptor, castigata prolixitate Præfationis, loca nonnulla, [] includenda, omisit.

b Edita, omisso verbo secundavit, imperfectum sensum relinquitur hoc modo ærum irrigavit institutione vel dogmate.

c Sequens Scriptura abest a nostro Ms.

d Edita, in corde vestro mortalis; Ms. in corpore nostro; nos verba Scripturæ representamus.

e Alias abjectum.

f g Etiam hæc loca in Ms. nostro desunt.

h S. Avitus, Savaroni 18 Episcopus, colitur 20 Septembr. Cum autem obierit S. Gregorius anno 593, nec multo citius obiisse credatur S. Avitus, consequens sit, ut hoc adhuc vivente, sed admodum grandævo, scribendam hanc Vitam suscepit Gregorius; esse librum de Vitis Patrum compilaverat solum paulo ante mortem, quam obiit annos dumtaxat 51 natus.

i Edita, ad ecclesiastica sollicitatum scripta: sed videtur ipse S. Aviti epistola indicari, quam ecclesiasticam vocet Gregorius; quia per modum exhortationis contexta, forte continebat Scripturæ loca superius allegata.

k Ibid. Cannas.

l Alias Sanctitatis culmini.

m Ib. adivit.

n Treviricus Imperator dicitur Maximus, qui anno 382 adversus e Britannia, Treviris domicilium collocaverat; ubi eundem a se conventum narrat S. Ambrosius, Epist. 27. Hujus autem loci auctoritate satis certo tenemus, non ante Constantini ætatem Episcopum

A scapum factum esse, qui nunc adhuc videbat, & cujus abnepos infra num. 7 adhuc infans, ad tantumum miraculo sanatus legitur.

o *Edita, obfista.*

p. Ms. Garrulatur, *forſen* Garrulabitur ſcripſerit
Gregorius. Garrulare tamen in Regula Templariorum
legitur apud Cangium, & apud Voſſium de Vitiis Serm.
ex Walsingham.

q Hinc suspecta redditur trium mortuorum suscitatio apud
Branche, aliunde relata, aliisque plura viventi tributa.

r Edite, Affidua.

s Radem, ad liquidum.

et S. Gallus, Savaront Episc. 23 circa an. 549,
colitur: Julii: videri autem possent hac æta circa
Gregorium quindennem, an. 559.

u *Edite*, admodum dubitaretur.

x Mr. Adveniet febris.

y Edita sc, Orationem fundit prostratus sponte,
 si cum Antistitis sui virtus.

2 Ergo an. 573 vel sequenti: videtur autem, Domus ecclesiasticæ nomine intelligi Episcopium.

B. 22 Reliqua hujus numeri in editis sic leguntur. Quæ cum contra ignem tenerentur, flum. . . . decidit. . . . Illo vero parvipendente. . . . dummodo sanctæ Reliquæ siccarentur, æstimans ipsum jam in favillam fuisse resolutum, comperit adhuc integrum & incorruptum: quippe quod vinculum & ligamen paulo ante fuisset hujus gloriosi Pontificis. Quæ porro sequuntur miracula, editis defunt, & habentur ex nostro Ms. quod vel inde discimus æstimare, plura fortassis aliis similiter suppleta inventuri, si aliquando prodeat nova editio a Chiffletio nostro, ex pluribus Mss. (quorum unum ipsum fuit) adornari coepit, sed ejus morte impedita.

bb *Mrs. Basilicz, libraria (ut omnino credimus) mendo.*

ce Jugum, & infra, juga, intelligo vestem vel
vestes nonnihil lunatos, instar jugi.

ad hujus elevationis nulla apud Savarenam aut
Branchenau mentio.

et S. Justus hic inscribitur Martyrologio Gallicano
Saussaji ad 21 Octobris: quod confirmat Savaro ex Il-
lidiana tabula; nescio an non confuso cultu cum cultu

*Iusti, sub an. 620 Episcopi, ibidem etiam sepulti.
Et sequens conclusio etiam in excusis adest.*

ALIA VITA

*Ex vetusto Breviario Illidiano Mss. a D. Jacobo
Bordion communicata.*

S Sanctus Illidius, ex nobili & antiqua Arvernorum prosapia ortus, filius fuit cujusdam Principis ditionis, Daleti & antiquitus dictæ: cujus parentes a divo Austremonio, b primo Arvernorum Pontifice ad fidem conversi sunt, ac filium ex legem in omni pietate instrui curaverunt. Qui singulis ætatibus morum probitate ac viæ sanctimoniam fulgens, & corvos suos antecellens, quo cum parentum suorum vota destinaverant, in sacrum Cleri ordinem in Claromontana Ecclesia, tunc Arvernum dicta, est assumptum. Et virtutum profectu in singulis Ecclesiasticis Ordinibus probatus, mortuo Divo Leogontio Arvernorum Pontifice, summa tam Nobilium quam Cleri Populique concordia, in Episcopum electus est & consecratus. Pontificali autem insula decoratus, & suæ functionis non immemor, Apostolicam sectatus doctrinam, quam irreprehensibilem & sine crimine duxerit vitam, velut in specula constitutus, non mediocriter perhibent testimonium miranda opera, quæ per Sanctum suum operari dignatus est, qui facit mirabilia solus.

a In nomine liquidem Christi dzemoniis impe-
rare & ea ab obsessis corporibus ejicere, languores
curare, mortuos suscitare, manifeste attestantur, <sup>ILLI-
DIA-
NO.</sup>
quam fuerit magnus coram Domino, qui hujusce-<sup>miraculis
inclare-
scit,</sup>
modi magnalibus voluit vere in se credentes in ex-
ordio Christianz fidei signari & agnosci. Quz au-
tem, dum adhuc in terris degeret, divinitus operatus
est, suo ordine sunt referenda. Habuit vir Dei pa-
truum, nobilem ac prxdivitem, Corbum nomine, <sup>heres a
patre in-
ditus,</sup>
qui moribundus, nulla prole superstitie, de disper-
tienda inter cognatos ampla sua possessione anxie
satis cogitabat. Occurrit autem ejus animo inter
primos nepos suus Illidius, jam tum Arverniz Se-
dis Episcopus; de cujus pietate certus erat, quod
creditas & legatas sibi opes ac possessiones in ege-<sup>litem mo-
ventibus
coheredi-
bus,</sup>
norum sublevationem & sacrarum xdium extru-
ctionem erogaret. Hunc igitur postrema voluntate
possessionum suarum maxima in parte discernit, &
simul animam essiat. Tunc e vestigio a coheredibus
sancto Pontifici commendari cœpta est, eo confi-
dentijs, quo sibi pollicebantur, ejus sanctitatem si-
mul & ingenii innocentiam facile posse eludi, qui
totus divinis rebus prædeditus & intentus, de terre-
nis minimum cogitaret.

3. Animadvertens autem vir sanctus, aut iniqui litigatoribus contra testatoris mentem relinquere oportere hereditatem, aut ipsorum animas misere periclitari, invocato Deo consilium capit, divina arte utrique malo esse occurrendum. Censebat enim indecorum esse Episcopo, cum cognatis de terrena hereditate concertare; e contra vero socordis esse animi, non audere injustis raptoribus contradicere. Itaque triduanis induciis postulatis, ut orationi incumberet, inter eos ceterosque heredes convenit, ut simul ad sepulcrum defuncti pergerent; & cui Deus, hoc quod querebant, adjudicaret esse suum, per os defuncti audirent: nulla enim ratione existimabat vir sanctus, posse eos reddere quietiores, quam ut evocatis omnibus, ipsisque adstantibus, juberet mortuum diserta voce sepulcro testari, si non delegasset sibi, in Ecclesie potissimum pauperumque favorem, impugnatam hereditatem. Quod utique factum est, ut vir sanctus instruit peragendum. Statuto igitur die, itur ab omnibus ad defuncti sepulcrum: & faciens Pontifex ter iustum de virga, ait: Præcipio tibi, o Corbe, ex parte Dei, ut loquaris mihi; & dicas, cui nostrorum habere concessisti, quod isti requirunt. Tunc vox audita est de sepulcro; Tibi, Præsul sancte, reliqui: quod illi audientes, nimium sunt admirati, nec non pudore ac metu perculsi; & sic ocus lis dissoluta est.

4 Accidit post hæc tres ephebos, Claramonta-
 nx urbis nobilissimos, Alexandrum, Floridum, & *Tres fra-
 tres subito*
 Pudentem, præmatura morte, atque adeo ex inspe- *defunctis*
 rato vita defungi, non sine magno totius civitatis *resuscitatos.*
 luctu: estque ad illudium festinato lamentabilis cas-
 sus delatus, & oblatae sunt eidem populi ac matris
 viduæ & merito desolatæ preces. Tum vir Dei,
 eorum compassus lacrymis, de propria virtute, in re
 paucissimis admodum mortalibus vix aliquando
 concessi, nihil certi pollicitus, ab uno Deo speran-
 dam esse opem hortatur. Porro nihilo secius ille,
 de divina potentia ac bonitate certus, ad funera pro-
 perat, fidelium confluxu populorum comitatus: &
 præmissa cum lacrymis oratione, adolescentibus ait,
 In nomine sanctissimæ Trinitatis, Patris & Filii,
 & Spiritus sancti, surgite. Et manibus sacris lin-
 gulos attingens, tres animas tribus rediivis corpo-
 ribus, eodem pene temporis momento, cunctis stu-
 pentibus & Deum in sancto viro collaudantibus,
 potenter salubriterque restituit.

Die

Ex nobili
apud
Armenos
fuerit,

for
Ergonomics
Class
room

EX MS.
ILLI-
DIA-
NO.

1. **Introduction**
 2. **Background**
 3. **Methodology**
 4. **Results**
 5. **Conclusion**
 6. **References**

brevi a
pairs in-
dicated,

1. *Illegible text*
 2. *Illegible text*
 3. *Illegible text*
 4. *Illegible text*

appellat ad
defun-
ctum,
E

coque de
sépulcro lo-
quent
confam
étrier.

F

Tres fra-
tres subito
defunctos
resuscitatos.

EX MS.
ILLIDII
DIA-
NO.S. Cle-
mentis
ecclesiam
natus;et bra-
chium
ejus
acquirat;conditum
quo in ec-
clesia sepe
noctavit
fuisse;demonis
id est sua
digni-
tatem
intellexit;et terri-
biliter
dissoluit.

3 Divo Clemente in mari extincto & atque per felicem martyrii triumphum calis recepto; accelerat S. Illidius ipsius memorie ac venerationi sacram ædem ædificare. Interea temporis vir Dei certa relatione intellexit, sepulcrum marmoreum, seu templum quoddam Divo Clementi, Angelico ministerio, in medio mari extructum fuisse; & quod ipsum mare divino motu, deserto littore, seferetro ad tria milliaria, die martyrii sui, annuatim septenus dies reciperet, ut liberum esset Christianis, per arenam sicco vestigio ipsum sepulcrum adire. Tum vir Dei mirum in modum flagrare cepit, si quo modo a sacro ejus corpore particulam aliquam promereri posset, decorandæ novæ suæ basilicæ gratia. Quamobrem longissima peregrinatione in Scythiam & ad Cherfonam urbem properat; & per maris recessum observata occasione, ad sepulcrum Martyris advolat. Ubi suppliciter procumbens intentissime orat, ut ex sacratissimo corpore aliquid reliquiarum suæ basilicæ, quam apud Arvernâ urbem ædificaverat, nobilitandæ causa a Domino & ipsius Martyre accipiat. Tunc brachium suum aperto sepulcro divus Clemens protulit, uti vetustissimæ etiam picturæ atque scripturæ testantur, & secum illud auferendi copiam fecit.

6 Tum beatissimus Præsul pro tanto munere Deo primum, deinde Martyri tam munifico debitas agens gratias, incredibili gaudio secum in suam basilicam detulit; & in præcipui altaris medio, quod ipsum Martyri sacraverat, modico extructo fornice instar capellæ cujusdam, decore perpetuo servandum indidit: quod etiam proprio sigillo compressit, causa securitatis ac religionis. Arvernorum autem Pontifice Begone, brachium illinc ablatum est, & conspicuum omnibus factum. Dictam divo Clementi extructam basilicam, nec non & sacellum quod B. Austremonius Deiparæ Virgini dedicaverat (quod ob sepultam in girum Martyrum multitudinem, B. Mariz inter Sanctos nomen accepit) vir sanctus in singulari habuit devotione, & antelucanis etiam horis eo secretius se recipiendi orationis causa consuetudinem habuit.

7 Cum autem nocte quadam illuc oraturus proficisceretur; hostis antiquus, qui semper bonis adversatur, in humana specie ei obviavit; & blandiuscule interrogat, quo eo tempore vir tantus solus pergit. Respondet vir sanctus, se orationis causa ad sacram suam ædem pergere. Tunc daemon; Bonum opus non recte facis, cum ea noctis hora per plateas Pontificem deprehendi turpe sit & calumniæ pateat, & suum cuique tempus a summo rerum Arbitro datum sit, dies operationi, & nox quieti. Regredere igitur ad Episcopium, & posthæc a tam in tempestiva discursione, diversis obnoxia calumniis, caveto. Non ignorans autem vir sanctus astutias satanæ, & quod se crebro in angelum lucis transfiguraret; illico fraudem ejus intellexit, contempto infido consulatore, Crucis signaculo se muniens, quo cœperat ire perrexit; & peractis precibus votisque persolutis, domum concitus rediit. Tum de improvviso idem hostis, humanam jam formam exutus, domum regredienti Episcopo sit obviavit, in figura cujusdam phalerati & immanissimi, comas protensas usque ad genua gestantis, qui per nares & os ardentes evomendo flammam mittebat; & per transversum sepiissime sese agitando, crebro calcium ictu e saxis ignem excutiebat, hiantem gutture & ad morsum parato, quasi mox virum Dei discerpturus. Ceterum istiusmodi demonis præstigiis territationibus nihil pavescens, Crucis edito signaculo, horrendum illud specie tenus larvatum spectrum, dicto citius abegit;

& ad locum desertum, in quo nulli umquam noceret, D ex parte Dei ire præcepit, quod & factum est. Abhinc sanctus Illidius, qui eatenus semper vir optimus habitus est, signipotens omnium sententia habebatur.

8 Contigit interea lacrymosis ad eum deferri querelis, pontem esse lapideum, sexto fere milliario a Claromonte, qui vulgo est Kambau dictus, super Elaverim fluvium stratum, prope ejus f. navalicium, f. sub quo latitabat in imo gurgitum dæmonium ferocitissimum, quod omnibus transeuntibus pavori esset, & non paucos etiam secum in voraginem detractos crudeliter suffocaret. Illacrymatus est illico suorum calamitatibus sanctus Antistes, & blande consolatus dimisit. Interea ipse orationibus & jejuniis incubebat, & diem statuit quo se eo loci conferre deberet. Ceteri autem maxima parte secum assumpta, ad pontem, sub quo latitabat dæmonium, processit. Confluit undequaque supplicibusundus populus, & in Pontificem singuli oculos figunt; & in cælum supplices manus protendentes, quidam vir sanctus effectus suspirant expectant. Ille vero spe certissima superni auxilii animo concepta, Pontificali auctoritate cæcæ dæmoni imperat, ut amnem illum innocuum relinquit, & nulli posthæc mortalium vel terrori sit vel documento. Paret præcepto frendens nequam hostis ille tartareus, a quo in posterum ulli hominum mali E quidpiam accidisse numquam est auditum. Ejecto autem dæmone, ut omnis omnino infirmis animis formido tolleretur, pontem jubet dirui, & alio proinde comodo loco reponi. Id quod factum est, relictis tamen prioris pontis vestigiis, quæ B. Illidii virtutem etiam hodie testantur, una cum vorticum voragine immensa durantes, quæ adhuc hodie ibidem cernuntur. g

9 Sancto Illidio Præfule regnabat in urbe Treveri Princeps quidam, qui late tam per Germaniam quam per Galliam imperium suum protulerat: qui ut magnus erat, potuisset simul utcumque beatus existimari, nisi filiam sibi carissimam Deo permitte a maligno spiritu detentam habuisset. Cum autem singula, tam divina quam humana remedia, quæ ad puellæ salutem pertinere credebantur, tentata forent, nec ulla salutis spes reliqua esset; non mediocri conficiebantur mœrore, non solum ipse Imperator, verum etiam cum suis aulicis etiam Germania universa. Fama desolati Principis, & oppressæ a dæmone ejus filiz per provincias volitante, tandem iis, qui tributo ejus nomine exigendo in Arvernia prærant, luctuosa res innotuit. Illi autem novitate casus trepidantes & animo discruciat, inter se conferunt, quo potissimum officio suo affectum erga Principem testari possent. Et demum ad mentem revocantes, quoties immundum spiritum Arvernorum Præsul Illidius occupatis sedibus exturbasset; fiducia concepta pro indubitato habuerunt, facile ei fore virginem a nequissimo hoste vendicare, si sanctus vir aliquando persuaderi valeret, ut Treverim usque se perferri pateretur. Missio igitur actutum cursore suum hac de re Principem certiores reddunt. Imperator insperato accepto nuntio exhilaratur; & nihil cunctatus, legationem ad virum Dei mittit amplissimam; & precatur quam demississime ex animo, ut dignetur signipotens Pater, tamen grandævus, Treverim accedere, & tartareum hostem virgineo corpore, ad omnipotentis Dei laudem, propellere. Exponunt legati Principis sui mandata, vehicula & quæcumque ad tam prolixi itineris absolutionem necessaria forent, præsto se habere affirmantes; hoc unum iterum atque iterum obestantes, ut desolatum Imperatorem sua vir sanctus præsentia dignaretur consolari.

10 Imperatoris preces, ubi intellexit vir sanctus, maturo

Alium
dæmonem,
viamibus
infestum,
comprehit.Ad Impe-
ratoris
filiam
Treveris
emergentem
nam cu-
randamper legatos
accersit
sanctus;

*illud se
confors:* A maturo ante responsum cum suis habito consilio, & rei exitum divina doctus revelatione, ad Dei honorem fideique augmentum, contra humani generis hostem ut olim pugnaturus, & Imperatori totique Germaniæ gratificaturus, itineri se jam capularis accingit. Treverim autem post unius fere mensis spatium incolumis pervenit. Ubi exceptus qua decebat reverentia sanctus Pater, pervigil in nocturna psalmodia, solitisque precibus peractis, expectante cum suis proceribus Imperatore, advocatoque Clero & populo, ad sacrum altare cum suis ministris procedit, pro salute puellæ Sacrificium oblaturus. Oblato Sacrificio, excoemonem intrepidus aggreditur: & in os puellæ sacris suis digitis missis (quos reductis dentibus æquam spiritus formidat attingere) demoni imperat, ut ocius relinquat obsessam virginem incolumem, nec quoquo modo post hac sit ei molestus. Porro jubet ut discedens, in fugæ & obeditionis indicium, secum columnas illas, quæ in palatii vestigio jacebant, festinato sublatis in suam basilicam, divo Clementi Papæ ac Martyria se dedicatam, prope Arverniam urbem illas transferat; eoque demum loci se recipiat, ut nulli mortalium nocumento esse queat. Paret e vestigio immundus spiritus; & virginis incolumi deserta, cunctis stupentibus, turbinis instar raptas & columnas, quo jussus fuerat, transfert & deponit integras, sicut adhuc hodie in Illidiano monasterio cernere licet.

*ciuitatem
suam rei-
bus libe-
rat.* 11 Tum divina pietas, undique concurrentibus magnatibus ac civitatum primoribus, in commune laudatur; per ora cunctorum Illidii sanctitas volitat, & Christianorum fides ac virtus etiam Paganorum præconiis effertur. Quibus peractis, Imperator cernens miraculum, immensos auri argentique cumulos sancto offert Sacerdoti. Quod ille exorans ac refutans, hoc obtinuit, ut Arverna civitas, quæ tributa in specie triticea ac vinaria dependebat, in auro dissolveret; quia cum gravi labore penu inferebantur Imperiali. Quibus peractis, vir sanctus ad regressum in Arverniam cum suis se accingit. Cernens autem Imperatoris filia liberatorem suum paratum ad iter arripiendum, flensque quod jam jam ejus aspectu privaretur, nec abeuntem comitari liceret; pedibus ejus provoluta, non prius surrexit, quam ejus sacris monitis, oratione item ac benedictione plenius confirmata fuisset. Abeuntem Imperator cum suis comitatur, & benedictione sibi a viro sancto data, C mutuoque salute impetrata, utrimque discessum est.

*et mori-
tur.* 12 Emenso autem aliquot dierum spatio, ubi ad primos Galliarum introitus perventum est, valida febris correptus, sentit vir Dei sensim sibi vires intercepti, & mortem e vicino imminere. Revocatis itaque suis, occumbendum sibi dicit in terra aliena; rogatque ut corporis sui exuvias secum in Arverniam deferant, & in sua basilica, in loco qui dicitur ad sanctam Mariam, inter Sanctos sepeliant. Qui mox ut spiritum Deo reddidit, de postremis ejus mandatis explendis solliciti, ocissime summaque veneratione instructo locello, ad convehendum asservandumque Pontificis corpus, ad Arverniam usque quam honorificentissime perducunt. Cum vero Arvernii sui Pastoris, optime de se meriti, obitus est nuntiatus; ut cujusque facultas viresque ferebant, obviam gemebundi properant. Tunc Clerus totus, populusque turmatim universus, suis quique ordinibus distincti, obviam procedunt, psallentibus quidem singulim vocibus atque effuse lacrymantibus. Omnibus autem honorificentissime expletis, tum demum quo jussu erat tumulo Pater patriæ inferitur, ubi & nunc in capsula quiescit miraculis clarus. Nam debilis, energumenus, loripes, hydropicus, claudus, cæcus, neu-

fragus, in necessitate quisque positus, levamen ejus precibus ac meritis consequitur; dæmonesque ibi quam plurimi ab humanis corporibus pelluntur, phrenetici sanantur, febricitantes liberantur....

13 Civis quidam Turonensis, Guarinus nomine, immenso hydropis tumore annis complusculis premebatur: diu divinam bonitatem jugiter invocans & sancti etiam Martini Turonensis Archiepiscopi tumulum corporisque Reliquias crebro quam devotissime adiens, ejus subsidium implorabat; verum sine petitionis effectu. Circumquaque autem perlata fama Divi Illidii, suorum amicorum consilio in Arverniam iter fecit; & spe recuperandæ sanitatis alacer, ad sancti Pontificis tumulum properat, tumuloque gemebundus & lacrymis infusus procumbit, auxilium ejus miserandis vocibus implorans. Multo autem diutius quam speraverat a morbi curatione dilatus est; sorte ut illa vexatione non corpus modo levaretur a noxio humore, sed & anima a vitiis purgaretur. At ille & ægritudinis & moræ impatiens jam de sanitatis recuperatione desperans, viro sancto convitiabatur. Statim autem recepta mente ad preces humiliatus redibat; adeo ut infirmitatem humanam & Christianæ fidei stabilitatem eodem pene momento in uno viro liceret intelligere. Itaque in extremam cadens desperationem, accersitis medicis ac chirurgis, etiam vitæ periculo corporis incisionem statuit experiri. Nihilotamen secius ad divinam pietatem & S. Illidii tutelam recurrit, necdum totaliter de illa desperans: qua etiam spe frustratus non est. Sub ipsa enim nocte, qua moribundo homini parabatur sectio, benignus Antistes Illidius sereno vultu blandisque oculis apparuit, & toto dejectum animo consolatur; jubetque spem recipere: & statim incolumem, omni admirante vicinia & Deum in sancto collaudante, reddidit.

14 Tres mercatores, & natalium splendore, & morum honestate, opibusque spectatissimi, communi consilio se suasque merces mari committentes, jam altum mare multa ex parte prospere sulcaverant: cum repente cæli facies tota immutatur, aerisque clementia in furorem vertitur, & ventorum inæquales flatus undecumque surgunt, totaque navis cum suis armamentis exitum extremum minatur: quin & ipsi nautæ, tota salutis spe perdita, tetro colore penè exanimes, perditisque viribus omnibus moribundi conciderant. Tunc demum Deo inspirante tres illi viri, quorum sumptibus auspiciisque eo loci forte fortuna ventum fuerat, ad mentem vel sero redeuntes, commemorant ea quæ de S. Illidio Arvernorum Pontifice aliquando audierant; & statim unanimes votis procidentes, opem, salutis spe concepta, sedulo implorant, pollicentes & suorum corpora, præsentis veneratione & opum honorifica collatione, viri Dei sepulcrum & exuvias sacras ex animo culturos.

15 Quo voto emisso, levi remigio navem moventes in altum deducunt, prosperoque cursu in optatum portum salvam cum omnibus animabus & mercibus statuunt. Singulis autem cum rebus suis, quo libuit exultanter digressis, tribusque illis viris in suas item ades cum mercibus ad suam familiam discedentibus; rebus negotiisque compositis, in Arverniam properant, Divo Illidio liberatori suo satisfacturi. Quo cum pervenissent, & solcite ubinam viri sancti corpus inhumatum coleretur, inquisissent; tandem ad eodem Divi Clementis substituerunt, & ab accolis ad tumulum Divi Præsulis perducti sunt. Quo viso infusi lacrymis, præ gaudio proni corruerunt, adorantes gratiasque immensas agentes. Ceterum alta e pectore ducentes suspiria, eo quod tanti viri exuvias tam despecto loco tumu-

EX MS.
ILLI-
DIANO

Hydropi-
cus adito
frustra
Sancti
sepulcro,

jam jam
fessionem
subiturus

E

ipso appa-
rente san-
natur.

Tres
mercato-
res, in
mari pe-
riclitati

toto ad
Sanctum
nuncupe-
nt.

quodam
salvis et
iam mori-
entibus

et ejus
sepulcrum
ornant.

Corpus,
ut mon-
datur,
fertur
in Arver-
niam.

EX MS.
ILLI-
DIANO

late jacerent, inter se statuunt, ad honestandum locum nullis sumptibus parcere. Et artificibus mox convocatis, jubent in sublimi arcuatam testadinem supra sepulcrum sanctum heri: quam gypso indutam, illustrissimis coloribus inumbratam, diversis imaginibus in omne tempus duraturis exornaverunt, ejus adhuc hodie vestigia permanent. Pavimentum vero tricoloribus lapillis sternunt, quod vetustate, usuque temporum, & loci mutatione obtritum est.

Alii, a
morbis
demoni-
um spe-
ctis

16 Horum fidem ac devotionem secutus est insignis quidam civis Claromontensis, inter primores dives ac honoratus, quem Apocrypharum vulgo ex officio appellabant: qui variis ægritudinibus affectus, multo tempore se domi continuit strato jacentes, & nulla medicorum industria remedii effectum sentiens. Spem igitur recuperandæ suspirantis amiserat: cum interea temporis demonum malicia horrendis visionibus spectrisque quibusdam per noctes turbabatur, quasi jam jam animam efflaturus, & cum iisdem intartara precipitandus. Ille vero terrefactus familiam totam advocat, poscitque Sacerdotes domum induci, dominicam Crucem & aquam lustralem afferri, seque eorum orationibus & Crucis signo contra malignorum spirituum incursum muni. Idque factum est. Evanuit enim tota illa latrata demonum effigies, sed non adeo diu conquievit. Siquidem post dies aliquot, & malicia & terroribus & numero ausi, virum per noctem denovo aggrediuntur: quos ille palpitans in tantum extimuit, ut de se actum extremo perpetuoque supplicio miserabiliter clamaret.

apparente
eodem
liberatur

17 Divus autem Illidius illico miserabili homini præsidio fuit, & ei se spectandum exhibuit, candido amictu decoratus, & humana specie longe excellentior, dextera Crucem ferens. Quem ut vidit, totus exhilaratus, supplex orat, ut propulset tartareis monstros securum se reddat, sanetque ab infirmitatibus quibus premebatur. Cujus votis vir sanctus annuit, & duplicata salutis venia concessit; diabolica enim agmina fugavit, & infirmum pristinae sanitati restituit. Redditus autem sanitati, qua gratitudine suum liberatorem amplius demeretur, anxie secum perpendens; vidensque tumultum ejus a tribus illis mercatoribus adeo magnifice illustratum; muneris sui fore existimavit, facta necessaria habitatione ad honorem Dei & Divi Illidii, ex opibus suis, illo in loco,

Illidii-
num mo-
nasterium
fundat

C Deiparæ Virgini olim jam a tempore S. Austremonii sacro, & ab ipso divo Illidio Clementi Papæ & Martyri dedicato, Monachos aliquot instituere: qui divino mancipati servitio, ecclesiastico more honoratim laudes Deo persolverent, sanctumque Pontificem venerarentur; & hoc viro auctore ac fundatore Illidianum monasterium est inchoatum & constructum k.

ANNOTATA D. P.

a Daletum, trans Elaverim, ad Orientem etolant, luctis tribus.

b S. Austremonius colitur 1 Novembris, quando in ejus ætatem quærens licet, nunc promovenda antiquitatis studio condonamus, quod hunc ad Apostolica evahant tempora: quocumque autem is tempore vixerit, non possunt parentes Illidii ab eo immediate conversi di.

c Anno 83 renuntiavit Pontificatus Clementem, & circa finem sæculi I martyrizatum 23 Novembris, alibi docuit: potius nihilominus, etiam post trecentos annos, moveri Illidius fama miraculi annue recedentis maris, ad ecclesiam sancto edificandam & peregrinationem hic narratam. Certe ante sæculum 9, Martyri alicui

dedicatam ecclesiam fuisse, illo saltem modo, qui exinde D caput, verosimile non est.

d M. in Lyciam: sed hæc Asia minoris ad mediterraneum mare provincia est, procul a Chersona.

e Scriptura istius missum nobis egraphum sic habet. Revertunt antiqui Patres, quoniam tantam amicitiam habuerunt ad invicem B. Clementis & S. Illidius, quod post decessum B. Clementis ierit ad sepulcrum ipsius B. Illidius; atque disponente Domino partem Reliquiarum ejus secum attulerit, scilicet brachium ejus dextrum; atque in quodam oratorio sub ara altaris, quæ in honore ejus erecta fuerat; cum suo sigillo assignatum honorifice condidit & post obitum suum Præsul sanctissimus, pro amore ejusdem Martyris, collocari [ibidem] se præcepit. Apparet quoniam hæc non antiquissima scriptura sit, adeoque minus antiqua Legenda, inde sumpta. Quare ignoscatur traditio, amicitiam fingentis inter sanctos tam disparis ævi; dicaturque fuisse singularis devotio S. Illidi, Erga S. Clementem, adeo pridem defunctum. Quid porro secutum sit, eadem scriptura sic narrat. Post multum vero temporis venit quidam Abbas nomine Mancidus; & adjunxit secum Arvernensem Episcopum nomine Begonem, celebravitque triduanum jejunium cum suis; & accessit ad altare principale, quod erat constructum in honore B. Clementis Papæ & Martyris, & [destru] xicaram altaris, & cepit fodere, donec pervenit ad locum in quo positæ erant sanctæ Reliquiæ. Erat quidem locus multo cemento & calce aptatus, & quasi lacunar profundissimum factus; ibique repperunt B. Clementis brachium; & cum magnis populorum laudibus in quadam serinio honorifice posuerunt. Postea vero reedificaverunt altare, in honorem ejusdem: ibique per eum Dominus multa mirabilia operatur, qui vivit & regnat Deus per cuncta sæculorum sæcula. Hic mihi nota, quod (sicut in margine scriptum D. Barbion) Bego Episcopus vivebat tempore Hugonis Capeti, qui obiit anno 998; Sanmarthani autem memoriam ejus invenisse se ajunt in tabulis Illidianis pro anno 993.

f Ita corrigo, ut intelligatur locus quo naves appellant, licet in egrapho sit Natalitium: neque enim potest intelligi Scaturigo Elaveris, vulgo Allier dicta, qui procul inde in Occitania nascitur. Interim super ipsum fluvium locum Kambau, ubi pons isto fuerit, nusquam expriment tabula.

g Quæ sic sequuntur aliud non sunt, quam amplificatio eorum, quæ Gregorius Turonensis præfatus scripserat.

h Veretur ne additamentum istud, de columnis a damene translatis, commentitium sit.

i Sequebantur Miracula post mortem, ac primum ex Gregorio, quod ipsemet de sua curatione scripsit n. 5 & seqq. quæ omittenda hic duxi, licet pluribus amplificata.

k Ante excidium urbis per Normannos circa an. 863, uti in margine adnotavit D. Barbion: quæ autem sequitur Appendix sumpta est ex libro cui titulus Agenda festivitatum Monasterii S. Illidii.

APPENDIX,

De Corporis elevatione & translatione.

Ex alio ejusdem loci M.

18 A Rvernensis Alberto a Præfulari presidente, a Omnipotens & misericors Deus, mirabilis in Sanctis, & Sanctus in operibus suis, aspiravit b b Abbati & Fratribus cœnobii almi Confessoris Illidii, in suburbio Claromontis, quod Corpus gloriosi sui prædicti Patroni relevari procurarent ut decebat.

A qui

Episcopus
Arvernensis
regatus a
Monachis

A A quibus emissa super hoc supplicatione devota ad Episcopum præfatum, idem Pontifex eam benigne recipiens; vehementerque miratus, eo quod tanto tempore tantum Christi thesaurum (membra scilicet præfati sui Antistitis) non (ut videbatur) sine restu negligentia, permillum fuerat sub occulto & humido terræ loco tegi; spondit, divina gratia concedente, se libenter & in brevi hoc accuraturum. Ad hæc tradita ei copia scripturarum, super vita & gestis ac aliis quæ de B. Illidio ab antiquo scriptæ habebantur; inspectisque diligenter Legendis, quæ locum sepulcri ipsius clare designabant; demum declinavit idem Episcopus ad ipsum cœnobium; & certificatur de loco sepulcri per distas scripturas, & per juramenta antiquorum Fratrum dicti cœnobii, & per Epitaphium ipsius sepulcri, ubi per quosdam versus & hoc ipsum declarabatur.

19 Anno ab Incarnatione Domini millesimo trecentesimo undecimo, quinto Idus mensis Decembris, decantatis ab ipso Episcopo & Abbate & Conventu simul Matutinis, circa mediam noctem, de proprietate & dicti Sancti in choro Ecclesiæ dicti cœnobii; Missaque consequenter per Episcopum celebrata super altare ipsius Sancti; & per manum ejusdem communionem sacri Viatici data singulis Fratribus dicti loci præsentibus, nec alias ea die celebraturis; assistentibus eidem nonnullis Canonicis Cathedralis Ecclesiæ, & pluribus Fratribus Minoribus & Prædicatoribus, aliisque multis bonis viris, pluribus etiam Nobilibus laicis, in Dei nomine primo per Episcopum, deinde per alios defossum exitit analogium, super ipso sepulcro constructum.

20 Interim apparuit, eo in parte defosso, infra altare, quod erat contiguum locus concavus; infra quem repertæ fuerunt in quodam calice cupreo Reliquiæ Galli & Petri & in uno osse & in pulvere, valde caute & reverenter impostæ, quarum memoriale per Episcopum & alios lectum, statim præ vetustate in cineres est resolutum. Ipsas itaque Reliquias, medio tempore cum aliis deponendas, disponebant præsentibus reponere infra dictum altare, cum reconsecraretur sicut opus erat, quod & postmodum juncta parte de Reliquiis B. Illidii factum est in re consecratione prædicta. Cum vero sutores ad solum pervenissent, expulsa parte soli, apparuit in pariete Ecclesiæ depictus Crucifixus, longus & magnus, absque magna sui læsione seu dilaniatura existens. Quem detegendo, murum etiam cœmentaneum sub analogio factum sequendo, præsumebant qui aderant, subtus eundem murum, ad pedes illius Crucifixi, corpus sancti Illidii, sepultum reperiri debere, & sic etiam verum esse compertum est.

21 Demum non sine labore ac difficultate perventum est ad lapidem, immediate sarcophago suppositum, ubi corpus erat prædictum. Qui lapis, cum tamen non speraretur haberi posse sine disruptione totius altaris, f ordinante Deo circa caput fractus est, non absque admiratione præsentium, ita quod sine sperata difficultate amotus est. Patuit tunc vas lapideum, pulchrum valde, & quasi de novo factum esset, nulla sorde maculatum; ibique Corpus sacratissimi Præfati Illidii, per singula sua quæque venerabilia membra distentum, cernere meruerunt præsentibus, gloriosissime requiescens. Videres tunc hos præ gaudio lacrymas fundentes, illos in sancto Deum contemplantes, alios Deo gratias multipliciter referentes, seque per orationes devotissimas Sancto commendantes. Quæritur scala, & intrans Pontifex locum illum, cum devotione maxima & reverentia qua decebat, sacra membra collegit, quæ propter tot temporum inter-

valla & humiditatem fuerant aliquantulum liquefacta & extenuata: & sub sigillo suo & Abbatis Illidii prædicti, in cophino clausa, reverenter posuit in loco tuto & secreto, usque in diem Martis sequentem, decantato prius Te Deum laudamus, & pulsatis cymbalis ac orationibus subsecutis.

22 Eo tempore quidam Frater devotus de Ordine Prædicatorum, ibidem assistens, claritati pristinae visus, in quo tunc patiebatur, exploratis ipsius Sancti suffragiis, divino miraculo restitutum se sensit, nonnullis aliis miraculis subsecutis. Verum interim vas prædictum, in quo sepultum corpus prædictum fuerat, de profundo abstractum fuit, & superius collocatum ut hodie monstratur; quatenus processu temporum, cum ad vas hujusmodi corpore S. Illidii consecratum, a devotis fidelibus recursus haberetur, intercedente ipso Sancto, obtineatur a Domino, quod digne fuerit postulatum, sicut etiam a multis constat esse factum.

23 Postremo felix Pontifex Arbertus, cui Dominus tantam gratiam conferre dignatus est, ut prætermittis tot & tam dignis suis prædecessoribus, tractandam & perficiendam sacram revelationem sanctissimi Antistitis sui omnino eidem duxerit reservandam; eidem inquam, natalibus orto in civitate propinqua, & (ut ab aliquibus præsumitur) generis dicti Sancti affinitatis scintillæ non experti; indito jejuniis in vespere diei Martis, prædictæ totæ Civitati mane sequenti, cum multitudine Prælatorum & Cleri, ac nonnullorum terræ Nobilium virorum, cum Conventibus & Collegiis ipsius urbis, processionally eidem assistentibus, & populari pressura, quod fuerat publicavit. Et demum per Prælatos, sancto corpore cum processione, non absque multis luminariis, infra muros civitatis deportato & honorifice reportato, facto sermone in prato muris monasterii propinquo, & Missa solenni in altari B. Clementis decantata, datoque uno osse, (ut putant quidam de Brachio) aliis assistentibus de Tibia beati Illidii, ecclesiæ Cathedrali; & quibusdam, paucis tamen, aliis ecclesiis concessis aliquibus partiunculis de sanctissimis ejus Reliquiis, fuit dictum corpus venerabile in alio firmiter collocatum, ubi non solum ab astantibus, sed etiam a Fratribus, seorsum in choro cantantibus vel orantibus, respici valeat & debite revereri. Pretiosum tamen Caput ipsius a Fratribus sepositum est ad partem; ut sicut decet, in vase pulcherrimo reconditum, præ manibus habeatur.

24 Profecto octava die sequenti, corpus beatissimi successoris S. Illidii, re & nomine B. Venerandi, translatus fuit, ut cum almo Antistite suo Illidio sub eadem theca sigillatim discretum aliis collocetur. Ibique duo Athletæ Christi Illidius & Venerandus, Confessores egregii, debite requisiti, impetrent a Domino corporum & mentium præcipue sanitatem. Porro nonnulla pars pulveris & ossium corporis beati Venerandi, dimissa fuit in capella sua sub suo altari, infra pristinum ejus sepulcrum sub analogio factum. Verum propter difficultatem quærendi corpus B. i Nepotiani, Confessoris & Episcopi Claromontensis, quod in eadem capella, sicut & multi alii Sancti, sepultum fuisse noscitur, fuit ibidem dimissum. Et eadem ratione constat idem omissum de illo re & nomine Justo, k Archidiacono discipuloque beati Illidii, qui juxta sepulcrum ipsius sancti Illidii legitur fuisse sepultus.

25 Ceterum eo tempore apertum fuit vas plumbeum, quod est infixum muro ecclesiæ dicti monasterii prope altare Beatæ Mariæ; ibique reperta sunt ossa filii Imperatoris quondam, quam beatus Illidius legitur a dæmonio liberasse, prout infra

EX MS.
ILLIDII
DIANO
se-
quod inde
tollit:

sequuntur
miracula

tumba
quoque
aliis at-
tollitur,

et pub-
licus jo-
hanniter
14 Dec.

circum-
fertur
corpus,

partes
aliqua
separan-
tur.

Elevatur
etiam
corpus S.
Veneran-
di,

dimissis
alio ibi-
dem quie-
scentibus:

et inven-
itur fa-
lia Ma-
ximi Imp.
l m

relevar
corpus S.
Illidii;

an. 1311
9 Dec.

omoto
pulpito,

primam
invenit
Reliquias
SS. Galli
& Petri
jelli:

deinde
sarcophago
S. Illidii,

in eoque
corpus re-
sum

EX MS. idem vas in memoriali quodam plumbeo visum est
ILLI- contineri.

DIANO. 26 Sane post & propter præmissa, ne processu
temporum ea quæ dicta sunt a memoria excidant,
& ut in diebus prænominatis, revolutis annis singu-
lis de beneficiis sacrarum revelationis & translatio-
nis prædictarum laus & gratiarum actio Deo spe-
cialius impendantur; ordinatum fuit inter Fratres
dicti monasterii, quod annis singulis in antea, inter
iplos fiat commemoratio de revelatione Beati Illidii
quinto Idus Decembris; at vero major dupla festi-
vitas, absque tamen Octavis, fiat decimo nono Ka-
lendarum Januarii, de revelatione sæpediti beati
Illidii. Verum de Translatione beati Venerandi
fiat commemoratio undecimo Kalendarum Januarii.
Nihilominus autem decimo nono Augusti fiet fe-
stum duodecim lectionum, vel in cappis ut est mo-
ris, de Inventione B. Illidii; quia eo die olim ab
antiquis quæsitum & inventum ac visum fuit, ubi
& qualiter corpus beati Illidii in sepulcro jacebat;
qua etiam die digitum dicunt beati Illidii inde ex-
tractum, & inter alias Reliquias dicti monasterii
ostensum tantum fuisse.

Institut-
ion festi-
vitas 26
Idii,

9 & 14
Decembr.

præter
festum
antiqua
inventio-
nis 19.
Aug. 8.

B

ANNOTATA D. P.

a Aubertum Ancelin de Monte-acuto, Sammar-
thani appellant, qui sedere ab anno 1307 ad 1329;
qui cum num. 23 dicitur natalibus ortus in civitate
propinqua & affinitatis ejusdem Sancti non expers:
videtur respici ad Montem-acutum tribus leucis situm
ultra Dalcum, quæ Sancto patria fuisse in Vita dicitur.

b Guilielmus de Bato-Maurelli anno 1306 factus D
Abbas, juxta eosdem Sammarthanos, in ea dignitate
vixit usque ad Martium anni 1312.

c Utinam ipsos versus hic descripsisset Auctor, vel
alibi illi adhuc invenirentur.

d Id est proprio Officio S. Illidii, tanto facilius as-
sumpto, quod dies 9 Decembris omni proprio Officio ca-
reat; nisi forte aliunde hic dies antiquitus proprius
Sancto fuerit, puta titulo Ordinationis Episcopalis.

e S. Gallus, Claromontanus Episcopus, S. Gregorii
Turonensis patruus, a Sammarthanis dicitur obiisse an.
571, 26 Martii, colitur autem 1 Julii, quando de eo
agemus. In nomine Petri, quo nullas Claromonte præ-
fuit ante an. 1106, errorem esse suspicor, & legendum
Præfati, de quo egimus 25 Januarii.

f Ms. Et aliter eum cum fatigationis magna:
quæ quia sensum non faciunt, expungere malui.

g Anno 1311 currebat littera Dominicalis C, adeo-
que proximus post 9 Decembris dies Martii fuit 14
ejusdem.

h S. Venerandus, post Sanctos Nepotianum & Ar-
temium successor S. Illidii, colitur 18 Januarii, ubi de
eo actum.

i S. Nepotiani Natalem incertum esse ait Saussagus,
Translationem colit 22 Octobris: Origines vero Claro-
montane Savaronis eum referunt ad 2 ejusdem.

k S. Justus 21 Octobris apud Saussagum.

m Scilicet, Imperatoris Maximi, sed mirum, no-
men puella istæ adscriptum non fuisse, quæ an extin-
cto patre tyranno sub annum 328 apud liberatorem
suum extremam vitam celebs egerit, an aliunde huc
allatum sit corpus, non divinaverim.

DE SANCTO AUSTROBERTO,

ARCHIEPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G.H.

Cultus & commercium litterarium cum Gregorio II ac Zacharia PP.

CIRCA A. CCC-
XLI. Memoria
apud
Sancti
Juliani.
C
& Per-
varium:
Elogium
ex Mss.
falsis
Viennen-
sibus.

Andreas Saussagus, in Supplemento Martyrologii
Gallicani, ad hæc Nonas Junii, de Sancto hoc
Episcopo istud dedit Elogium: Viennæ S. Austroberti,
Metropolitæ istius Sedis Episcopi: qui boni dis-
pensatoris munere undequaque perfundus, sub Za-
charia, Summo Ecclesiæ Pastore, eremitæ beatitu-
dinis præmia recepit, nomenque perpetuæ venera-
tioni consecratum reliquit, ut Tabulæ sacræ illius
Ecclesiæ testantur. Quibus etiam Tabulis citatis in
Catalogo generali sic scribit Ferrarius: Viennæ in
Gallia S. Austroberti, Episcopi ejusdem civitatis.
In veteri Breviario anni 1522 exigitur simplex de eo
Commemoratio. Plurima de ejus gestis accuratius indi-
cantur in Mss. Martyrologiis Ecclesiæ Viennensis hoc
modo. Nonis Junii, Viennæ natale S. Austroberti
Confessoris, Archiepiscopi Viennensis quadragesimi
tertii, viri nobilis & magnanimi, tempore Child-
rici secundi Francorum Regis. Hic donaria plu-
rima ac munera transmisit ad Papam Gregorium
secundum, pro juvandis captivis ac peregrinis.
Ad quem pro gratiarum actione Papa ipse episto-
lam inscripsit. Saracenis deinde regnum Burgun-
diæ ac fines Lugdunensium atque Viennensium in-
vadentibus ac devastantibus, sanctus Episcopus in-
edia pressus, ad suos redire coactus est juxta Se-
quanam fluvium: cui Papa Zacharias primus consola-
torias rescripsit epistolas per Clementem Presbyterum.
Tandem mænore consumptus, & miraculis illustris,
inter suos feliciter migravit ad Dominum. Hæc ibi.

a Joannes a Bosco, in Antiquitatibus sacris & pro-
fanis Viennæ Sanctæ & Senatoria, utramque diderunt J. Grego-
Pontificum epistolam edidit pag. 42 & sequenti. Prima
hæc est: Gregorius, Episcopus servus servorum
Dei. Austroberto, Reverendissimo Fratri sanctæ
Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Desiderabiles
litteras vestræ Sanctitatis accepi; in quibus indica-
stis, statum Ecclesiæ Catholica pietate firmum apud
Ecclesiam Gallorum manere. Beati enim Petri fi-
des in soliditate fundata est, quæ illuc plena ma-
navit, ac sincerissima Domino Deo nostro coope-
rante persistit, nec ullis errorum moribus suffunditur.
Munera quæ misistis, in odorem suavitatis pe-
regrinis & captivis Deo offerenda, gratanter quasi
benedictionem suscepimus, & indigentibus Christi
sustentationem præbuimus. Ipse Dominus noster
Jesus Christus, qui cepit in vobis opus bonum,
perficiet usque in diem Christi Jesu. Reverendum
Fratrem Bonifacium rudibus gentibus Episcopum
designavimus: quem vestra caritas Principibus
Francorum insinuare non gravetur, ut legationem
nostram adimpleat. Auctoritatem Ecclesiæ vestræ,
quam, venerabiliter usæ a B. Petro promeruit, quam-
que usque nunc prædecessoribus meis firmantibus
retinet, & roborare cupimus, & ut inde decoretur
Ecclesia vestra volumus, & Apostolico dono præ-
optamus, Data pridie Kalendarum Septembris, impe-
rante piissimo Leone Augusto, anno tertio Imperii
regni ejus. Id est annus Christi DCCCXIX, cum jam
Gre-

A Gregorius secundus sexto anno praeesset Ecclesiae, & Idibus Maji dicti anni DCCXIX, S. Bonifacio curam praedicandi in omnibus Germaniae populis commisit; uti in hujus Vita, hoc die etiam referenda, tradit Orbmann; & nos etiam narravimus in Vita S. Gregorii secundi XIII Februarii: ubi etiam ejusdem epistola ad Carolum Martellum pro S. Bonifacio addatur. Altera S. Zachariae epistola est hujusmodi.

3 Zacharias Episcopus, servus servorum Dei. Austroberto sanctae Viennensis Ecclesiae Archiepiscopo. Venit ad nos Presbyter Clemens, missus a Sanctitate vestra, referens nobis, a concussione gentium turbatas Ecclesias provinciae vestrae: unde & nos valde tristes effecti sumus. Sed quid Sanctitas vestra de talibus miratur, cum omnia praedicta a Domino esse in Evangelio cognoscat? Abundabit, inquit, iniquitas, & refrigescet caritas multorum. Nam & Longobardi, quorum saevitia ubique crevit, ita nostros fines devastant, ut sicut de Rege Babylonis Propheta dicit, exossaverunt nos. Consideremus Dei iusta iudicia, & contabescamus iniquitatibus nostris. Ceterum xi Kalendas Aprilis Synodum Romae fecimus: cujus exemplar dilectus

Presbyter noster vestrae Sanctitati portabit. Dalma- AUCT. ticam usibus vestris misimus, ut, quia Ecclesia vestra ab hac Sede doctrinam fidei percepit, & morem habitus Sacerdotalis, ab illa etiam percipiat decorem honoris. Data Nonis Martii, Constantino Augusto, anno Imperii primo: ergo anno DCCXLI. Vitam S. Zachariae illustravimus ad diem xv Martii.

4 Delin apud prelaudatum Joannem a Bosco ista Sepulchra adduntur: Hic Beatus Austrobertus sepultus fuit in villa quondam suae proprietatis, Inlidiaco, non longe a Sequana fluvio Nonis Junii. Quae potissimum sunt desumpta ex Chronico S. Adonis Archiepiscopi Viennensis, cujus ista sunt verba: Ostrobertus, vir strenuus & nobilis, Episcopus succedit. Hic sepultus est in villa quadam proprietatis suae Inlidiaco, non longe a Sequana fluvio. Eademque leguntur in Catalogo Sanctorum Episcoporum Viennensium, quem Petrus Franciscus Chiffletius noster transcripsit ex Codicibus Mss. duobus, altero S. Petri, altero S. Mauriti, nec plus istic habetur quod proprie ad S. Austrobertum pertineat. In Breviario Viennensi, anno MDXXII excuso, omnia praescribuntur recitanda de Communi, cum Oratione, Da quaesumus.

DE S. GREGORIO MARTYRE,

EPISCOPO LILYBETANO IN SICILIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H.

De ejus noticia, ex Actis S. Gregorii Agrigentini sumpta.

Lilybæum seu Lilybæum, promontorium & urbs antiqua Sicilia, unde in Africam breviter trajectus est, olim portu bellisque Carthaginiensium & Romanorum celebris, Christiano dein nomine atque Episcopali Sede illustrata, inter Antiquitates suas numerat S. Gregorium: quem Octavius Cajetanus in Martyrologio Siculo, & hunc secuti Philippus Ferrarius in Catalogo, atque Rochus Piribus in Notitia Ecclesiae Lilybetanae, referunt ad diem v Junii. De eo praedictus Cajetanus, inter Vitas Sanctorum Siculorum, haec scribit:

Ca Gregorius, Episcopus Lilybetanus, incomperum mihi quo tempore, quibus Caesaribus ecclesiam Siculam persequentibus, vitae aeternae iter sibi ferro aperuit. Non is modo Lilybæi sedem suam, sed Agrigentinum carcerem illustravit; ut inde praecelara vitae ejus, hinc mortis exempla posteris proderentur, nam comprehensus vinctusque, Agrigentum Lilybæo perductus ad Tircanum Tyrannum, ejus jussu in vincula detruditur. Sane Magno Justiniano imperante Agrigenti carcer ostendebatur, quem Beatissimus Episcopus Lilybæi Gregorius cruciatibus honestaverat suis. Miramur consecratum carcerem sanguine Martyris, tunc in usu fuisse; quippe eodem Principe, ut Leontius memorat, S. Gregorius Agrigentini Episcopus, impia Sabini & Crescentini factione in eam custodiam conjectus est, in qua supplicio affectus fuerat Gregorius Episcopus Lilybetanus; felicissimo carceris ejus fato, quem Gregorii Episcopi duo patientiae exemplis nobilitarent. Haud crediderim tamen, carcerem illum facinorosis omnibus communem; sed reverentiae Beati Gregorii Agrigentini datum, ut eodem, quo Lilybetanus, carcere clauderetur. Quid vero veterem morum disciplinam in eo perquiram, quod a Sabino & Crescentino impie factum est? Sed Gregorium Lilybetanum Episcopum, diu poenali carcere Agrigenti inclusum, multas ærumnas perpassum esse oportuit, quibus denique habitus est caelesti palma dignus. Nam Tircano Tyranno jubente, in eodem

carcere gladio transverberatus occubuit, ac gloriosum martyrium consummavit.

3 Idem Cajetanus in suis Animadversionibus, de tempore Sedis & martyrii sic disputat: Monumentum hoc Sanctissimi Martyris Gregorii, Episcopi Lilybetani, sumpsimus ex vita S. Gregorii Episcopi Agrigentini, quam scripsit Leontius Abbas urbis Romae & Simeon Metaphrastes. Quod spectat ad ejus martyrii tempus, anceps animi diu fui, utrum referrem ad Imperatorum Romanorum persecutiones, an Wandalorum. Putabam enim Wandalos, a quibus multi in Sicilia martyrio coronati, ut auctor est Victor Uticensis, Gregorium, Episcopum Lilybetanum, (quem Paschasius successisse dicendum esset) Agrigentum abductum, diu in carcere retentum demum ferro in constantiam ejus grassatos sustulisse. Movebat nomen barbarum Tircani Tyranni, ac praeterea Wandalos Siciliæ oram, ad occidentem maxime, afflixisse. Sed hæc conjecturae leves sunt: quippe sub Romanis Imperatoribus multi magistratus nominibus barbaris dicebantur; ut Pentagoras, a Diocletiano Imperatore in Siciliam delegatus ad Christianos inquirendos, nec facile probaverim, Wandalos Agrigentum diu tenuisse. Adde Tircani nomen ea tempestate insolens non fuisse: iisdem enim Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, Gregorius, Presbyter Spoletinus, passus est sub Tircano, Judice, Spoleti, urbe Italica. An idem Tircanus, in Siciliam missus, Gregorium Lilybetanum pro Christi fide interfecit?

4 Acta sancti Gregorii, Agrigentini apud Siculorum examinanda erunt ad diem xxiii Novembris, in Vita in quibus Leontius ista scribit, Praevalere sacrilegi ac male sanae mentis homines, Justumque, Gregorium Agrigentinum, in carcerem conjiciunt, compedibusque vinctum asservant: ubi S. Gregorius Lilybetanæ urbis Episcopus inclusus olim fuerat, martyrii denique palma decoratus, cum gladio cæsus obiisset sub Tyranno tyranno.

Oo

3 Hæst-

Juni Tomus I.

ANCT. 5. Haslenus Henschenius, ex editione Cajetani pag. 205: quibus additum velim, alterius istius S. Gregorii Acta tam recentis esse fabulæ, atque ex tot fidei non eventibus, fabulosis speciebus praeferentibus, cogmentata; ut ex eis nihil solide concludi possit; esse Leonis Sabalia, tamquam plurimum testis oculati, nomen praeferant illa, quæ Metaphrastes contradiatori & cultori stylo edidit; ut ad Ephemerides Græco-Moscas jam dicere coepimus, pluribusque dicitur mense No-

vembri. Non ideo tamen ausim, passim receptum a Sculdis Sanctum Lilybatanum, prorsus expungere ut falsum: cum verosimile sit, isti quam suspectam factum Vita, verorum alias Sanctorum nomina admisceri; sicut dixi ad Acta SS. Alphit & fratrum ejus x Maji num. 13 & seqq. Interim optandum est, ut veri ac veteris cultus argumenta certiora produci pro Lilybatano Gregorio possint, quam ex Agrigentini Vita habeantur.

DE S. DOROTHEO EPISCOPO TYRI,

ODYSSEOPOLI IN THRACIA MARTIRIZATO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G.H.

§ I. De duobus Dorotheis, uno Tyri Episcopo, altero Antiochia Presbytero.

ANNO 444. CC. LXII. **V**T commodius possimus explicare eas, quæ de S. Dorotheo hoc tempore agitantur, controversias; statim antiquiora de eo testimonia proferre, a S. Theophane, viro eruditissimo, incipientes. Hic cum de Concilio primo Oecumenico Nicæa habito egisset, sub finem istius anni ista scribit: Ejus quoque temporibus Dorotheus, Tyri Episcopus, pluribus sub Diocletiano malis exantlatis, exilium etiam & tormenta perpassus, florebat: qui ut utriusque linguæ, Græcæ pariter & Latine, peritissimus, & tum ob ingenii felicitatem, tum ob rerum experientia variam eruditionem adeptus, præclara nobis in utraque scripto reliquit monumenta. Hic de Byzantii & aliorum plurium locorum Episcopis diligenter disseruit. Idem ab exilio reversus interfuit Synodo; & propriæ restitutus Ecclesiæ, ad prævaricatoris Juliani tempora, permansit in vivis. Cum vero, non aperta, sed occulta vi per Magistratus, in Christianos scelestus ille debaccharetur, B. Dorotheus Odysseopolim rursus profectus, & a Juliani Magistratibus ibidem comprehensus, variis contusus injuriis, in extrema senectute ob Christi confessionem, centum & septem vitæ numerans annos, in tormentis occubuit. Hæc ibi Theophanes, qui iterum de Juliani Apostata prævaricatione agens, ita loquitur: Dorotheum, Tyri Præsulem, multis certaminibus præclarum, variarum Ecclesiæ historiarum scriptorem, dicendi peritia præstantem, eum, inquam, qui Confessoris nomen sub Diocletiano, & Licinii rursus temporibus, fuerat adeptus; secundo demum Imperii prævaricatoris anno; cum Magistratus ab eo nulli privatam vitam agentem Odysseopoli ostendissent, centum & septem annos provectum, verberibus & contumeliis ob Christi fidem obrutum, leto dederunt.

E. f. cunde.

item ab Anastasio Bibliothecario

a Hæc Theophanes, ex quo reliqui postmodum susceperunt: inter quos censeri potest Anastasius Bibliothecarius, qui cum de Concilio Nicæno egisset, ista subdit: Tunc & Dorotheus Episcopus Tyri, qui multa sub Diocletiano mala perpassus, exilia & tormenta pertulerat, pollebat, numerosa scripta conficiens Latina simul & Græca, utriusque nimirum dictionis non modicam experientiam consecutus, & multarum per ingenium rerum gnarus effectus. Hic diligenter etiam super Episcopis Byzantii ac aliorum multorum locorum historiam texuit: qui & in Synodo repertus est, & ad propriam parochiam remeans, perduravit usque ad refugam Julianum. Et quoniam, non manifeste, sed occulte per judices execrabilis vir in Christianos debacchabatur, iterum B. Dorotheus pergit Odysseopolim: ubi & comprehensus a Judicibus Juliani, multisque affectus verberibus, in suprema senectute pro Chri-

sti confessione supplicii obit, cum jam centum & septem annorum esset. Hæc Anastasius, qui in Præfatione assertit, se duxisse operæ pretium ex Georgii summatis quædam, & Theophanis Chronographia plura, sed succincte carpenda, atque inter illa de Dorotheo judicavit veriora hæc.

3 Ejusdem judicii cum Anastasio fuerunt Græci. E. Typico Ac primo in Typico S. Sabæ Abbatis dicitur Dorotheus Episcopus Tyri. Typico consentiunt auctores Synaxarii Ms. Ecclesiæ Constantinopolitane, cujus perve- nustum exemplar Parisiensis nostri Collegii aliquandiu penes nos fuit: ibi enim ad diem vi Junii ista habentur. Ἀθανάσιος ὁ ἱερομάρτυρ Δωροθέου Ἐπισκόπου Τύρου, ὁ ὡς καὶ καὶ χρόνῳ Λικινίου καὶ Κωνσταντίνου, ἐπὶ τῷ Διοκλητιανῷ καὶ Μαξιμιανῷ, διὰ τὴν ἐπιμένειαν διωγμὸν καταλιπὼν τὴν οἰκίαν παροικίαν, ἀπῆλθεν εἰς Ὀδυσεόπολιν, κέρην δὲ ποιῶν. Μετὰ τὴν τὴν αὐτοῦ καταστροφὴν, κατέλαβεν τὴν ἰδίαν πόλιν Τύρον, καὶ ὡς ἱδύων τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν μέχρι Γουλιανῷ καὶ Παραβάτου. Τότε δὲ πάλιν Ὀδυσεόπολιν κατέλαβεν ἰδὼν συσχεθεῖς ἐπὶ τῷ Γουλιανῷ Ἀρχιεπίσκοπῳ, καὶ πολλὰ βασάνους ὑπομείνας, ἐν βαδισμῷ γὰρ τὸ ἅγιον μαρτυρίαν ἐκείνην ὁμολογῶν, ἐν αὐτῇ τῇ πάσχῃ τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ παραδίδων, ἔδωκε τοῦτον χρόνον ἑκατὸν ἐπὶ. Κατέλιπε δὲ διάφορα συγγράμματα ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἱστορίας Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων γράμματα· καὶ γὰρ ὡς ἱμῶν ἐκαστὴν γλῶσσαν, ἀπεδὶ αὐτοῦ καὶ αἱ εἰσὶν ἐπιτελεσθέντα. Certamen Sancti Hieromartyris Dorothei, Episcopi Tyri. Hic erat temporibus Licinii & Constantini. Nam Diocletiano & Maximiano imperantibus, propter imminuentem persecutionem, dimissa propria diocesi, discessit Odysseopolim, ibique servatus est. Post interitum vero istorum & mutationem rerum, resumpsit propriam urbem Tyrum, ejusque Ecclesiam rexit usque ad tempora Juliani Apostata: quando rursus Odysseopolim reversus est. Atque ibi comprehensus a Præsibus Juliani; & multa passus tormenta, in extrema senectute martyrii coronam percepit. Qui dum pateretur, animam Deo commendavit, cum jam esset annos natus centum & septem. Reliquit autem diversa scripta tum ecclesiastica, tum historica, Latinis & Græcis litteris exarata; erat namque utriusque linguæ peritus, studio intento, & naturæ aptitudine plurimum valens.

Mr. Synaxario CP.

4 Hisce fere simile alterum elogium habet Menologium, Basilii Imperatoris Porphyrogeneta jussu conscriptum, ex quo, ad diem 11 Octobris relata, hæc Latine reddimus; Dorotheus fuit vir magnæ famæ celebritate, Episcopus Tyri, qui memoria tenebat historica scripta omnia. Hic dum causa vitandæ persecutionis, in Christianos commotæ a Diocletiano & Li-

A & Licinio, fugisset, atque post illorum mortem Tyrum rediisset, sanctæ Dei Ecclesiæ ad Juliani Prævaricatoris tempora præfuit. Sed cum Julianum prius occulte per Præfectos suos Christianorum cædes efficere didicisset, atque ob eam causam se in Thraciam recepisset; non tamen idolatrarum manus effugere potuit. Comprehenfus enim a Juliani Præfectis, & quæstioni subjectus, in ipsis tormentis, annos centum & septem natus, pro Christi confessione mortuus, beatam Deo reddidit animam, & multa non mediocri utilitatis scripta reliquit. Hæc ibi. Omissimus alia elogia, quæ reperimus Divisione & Parisiis, in variis Mss. aut quæ extant in excusis, ac Menologio Sirleti: qui non differunt, nisi pbrasi verborum, a jam relatis antiquioribus & maxima auctoritatis monumentis. Similem notitiam Dorothei, ut Episcopi Tyri, cum titulo Hieromartyris, acceperunt Moschi in suis apud nos Synaxaribus Mss. Hinc ad v Junii Genebrardus in suo Kalend. Græco, Dorotheus, inquit, Tyri Episcopus Martyr: & Molanus, in secunda & tertia editione Auctarii ad Uuardum, Die quinta sancti Hieromartyris Dorothei, Episcopi Tyri. Galestinus in Martyrologio, Tyri, inquit S. Dorothei Episcopi & Martyris, qui Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, pro religione Christiana sæpe multipliciter excruciat, demum ingravescente ætate martyrio coronatur. Ecce, ut apud omnes ubique incunctanter, ac velut certissime, Sanctus dicitur Episcopus Tyri: qui, ut Episcopus, inscriptus est etiam Martyrologio Arabo-Egyptiaco, nobis per Gratianum Simonium translato.

§ Baronius nihilominus, in notis ad Martyrologii diem v Junii, arbitratu de hoc Dorotheo agi ab Eusebio, lib. 3 Historia Ecclesiastica cap. 32, cum vult solum fuisse Presbyterum Tyri. Verba Eusebii, Latine reddita, sunt ista: Dorotheum, virum doctissimum, Antiochenæ tunc Ecclesiæ Presbyterum, cognovimus; qui cum studiosissimus esset sacrarum Scripturarum, Hebraicam quoque linguam addidit, adeo ut ipsos etiam Hebraicos codices peritissime legeret. Erat hic ingenio admodum liberali, & humanioribus disciplinis apprime eruditus, ceterum ab ipso matris utero eunuchus. Unde & Imperator, tamquam miraculo obstupescens, cum in familiaritatem suam adseivit, & tinctoris officinæ, quæ est apud Tyrum, Procuratorem constituit. Hunc nos, sacras Scripturas in Ecclesiis non infeste exponentem, audivimus. Hæc Eusebius: quæ etiam expressit Nicephorus lib. 6. cap. 33 dicens, eundem Tyri tingendæ purpuræ præfuisse. Jam conferantur Adæ utriusque, & (nisi fallor) plane diversa Invenientur. Hic, Antiochenus Presbyter fuit; Sanctus iste, Tyri in Phœnicia Episcopus habetur. Hic, ad linguam Græcam adjunxit Hebraicam; iste, Latinam. Hic, ante sacros Ordines Diocletiano Imperatori gratus, ab eodem ad Præfecturam purpurariam promotus est; iste, pluribus sub Diocletiano exantlatis malis, exilium & tormenta perpeffus. Hic nusquam appellatur Sanctus; appellatur iste. Hic denique videtur in Ecclesia Antiochena, cui ministrabat, obiisse; iste Odyssepoli in Thracia passus est. Ab utroque etiam diversus est S. Dorotheus cubicularius Diocletiani, & cum S. Gorgonio martyrium passus, cujus meminit Eusebius lib. 8 cap. 1 & 6, & coluntur ambo 22 Septembris.

§. II. Tyri Episcopatus, S. Dorotheo Martyri assertus.

6 **B**aronius in præfatis ad v diem Junii Notis, conatur ostendere, S. Dorotheum non potuisse administrasse Episcopatum Tyrensem, quod alii ibidem fiderint Episcopi. Inter hos primus habetur Methodius, de quo non minor occurrit difficultas, quam explica-

mus infra ad diem xx Junii, quando colitur S. Methodius Martyr, Episcopus Patara: ab hoc autem diversus nobis videtur S. Methodius Episcopus Olympi, sub illo titulo solum notus Socrati & Maximo, ut ibidem diximus; sed ob persecutionem videtur inde pulsus fuisse, atque Episcopatum Tyrum administrasse; verum cum nec ibi posset consistere, discessisse in Græciam; ibique in urbe Eubææ Chalcida Martyr obiisse: hoc vero admittimus sub Diocletiano contigisse. Deinde sub eodem Diocletiano, ut constat ex Theophrasto, Sanctus Dorotheus Episcopus Tyri, pluribus malis exantlatis, exilium etiam & tormenta perpeffus, successorem habuit Paulinum interitum; cui Eusebius librum decimum Historiæ Ecclesiasticæ dicavit, uti & onomasticon locorum sacra Scriptura a Bonfretio editum, cumque secum Arianum libro 1 contra Marcellum Ancyranum, sub initium capituli quærit, laudat his verbis: Iovehitur, scilicet Marcellus, in Paulinum, virum Dei ac proisus beatissimum, qui Presbyteri quidem dignitate exornatus est Antiochiæ; Episcopatum autem Tyri tanta cum laude administravit, ut Antiochenis Ecclesia eum sibi tamquam proprium bonum vindicaverit. Ita ibi, si Græca bene explicentur. Confirmat idem Philostorgius, lib. 3. Historiæ suæ Ecclesiasticæ cap. 15, assertens, Actium fuisse auditorem Paulini, qui ex Episcopatu Tyri ad Sedem Antiochenam translatus fuerat... & post sextum mensem sui Episcopatus mortuus, & Eulalius in ejus locum substitutus, cum quinque aliis successoribus a Nicephoro nominatis, Arianus etiam ipse. Suidas in verbo Αἰ. α., assertit, hunc accessisse Paulino, recens Tyro Antiochiam profecto. Et Theodorus Mopsuestenus, apud Nicetam Choniensem, editum lib. 3 Thejauri Orthodoxæ fidei, cap. 7, assertit, Paulinum Tyri Episcopum, cum Eusebio aliisque septem in Synodo Nicæna noluisse Synodi decreta sub initium admittere, sed postea finxisse se cum Catholicis sentire, Interim S. Dorotheus, ab exilio reversus, interfuit Synodo Nicæna, & dein propriæ restitutionis Ecclesiæ videtur præbuisse occasionem, ut Paulinus ab Antiochenis advocaretur, ibidemque post depositionem S. Eustathii orthodoxi Episcopi assumeretur.

7 Obijcit in Notis Martyrologii, Zenonem Episcopum Tyri interfuisse subscriptisque Nicæno Concilio, cumque longæva ætate pervenisse usque ad tempora Theodosii, præsentemque fuisse Concilio œcumenico Constantinopolitano, ut apparet ex subscriptione Episcoporum. Verum, quod ad concilium Nicænum spectat, præfatur Blinius, propria locorum personarumque nomina erroribus exposita; ast, cum passim exteat, omitti non posse: Surtius quoque & alii censent, condonandum collectori si errores commissi, nullius enim illorum cum altero convenientia fuit: & apud Seldenum, in Notis ad fragmentum historiæ Eutychii Patriarchæ Alexandrini, Londini an. 1642 excusum, alii atque alii Episcopi recensentur, ut nullum inde possit contrarium nobis formari argumentum; maxime quia collector ille Latinus ex Phœnicia solum decem Episcopos profert, licet viginti octo Sedes Episcopales in illa provincia numerentur. Præterea, si Zeno fuisset in Nicæna Synodo, alius ab eo apud Labbe in Indice censeri deberet Zeno Tyrensis in Concilio Romano ad annum CCCLXIX, & in Constantinopolitano ad annum CCCLXXXI. Arbitramur ergo, cum universa Ecclesia Orientali, debere S. Dorotheum appellari Episcopum Tyrium; qui tempore Juliani Apostata iterum fugerit Odyssepolim, & anno ejus secundo, Christi CCCLXII, martyrio fuerit coronatus: cui tunc, aut post aliquot annos, successit Zeno, perperam a Concilio Romano & Constantinopolitano ad Nicænum translatus.

AUCT. & *Palæstra ultima martyris appellatur supra Odyssopolis*, in *Menologio Basilii Imperatoris Thracia*. *Antiquissimus apud Græcos geographus Stylax*, in suo *Periplo agens de Thracia*, Ad Pontum, inquit, urbes Græcæ in Thracia hæ sunt, Apollonia, Mesembria, Odesopolis, Græce Οὐσσούριον, Callatis, & Ister fluvius. *Pomponius Mela*, lib. 2 cap. 2, *Thraciam describens*, Est portus, inquit, Crunos, urbes Dionysopolis, Odesos, Mesembria, Anchialos; & intimo in sinu, ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magno, Apollonia. *Plinius* lib. 4 cap. 11, *quid est de Thracia*, In ora, inquit, a Dionysopoli est Odesus Milesiorum, flumen Pamisus. Ita etiam a *Strabone* lib. 7, Odesus appellatur Colonia Milesiorum. *Ptolemaeus* lib. 3 cap. 20, Odyssus appellatur, & Myra inferiori in conspectu Thracia adscribitur. *Ejusdem* meminit *Ovidius* lib. 1 *Tristium Eleg.* 9.

Inde Mesembraicos portus, & Odeson, & Arcos Prætereas, dictas nomine, Bacche, tuo.

Ibi ergo, ut passim, sic & sepulchrum, & præcipue cultum fuisse credimus Dorotheum; ideoque *Constantinopolitani Ephemeridibus*, unicum fere Sanctum solitis dictum commemorare, insertum, præ aliis hoc hexametro Περὶ τοῦ Δωροθέου λέγουσι τὰς ἐκκλησιαστικὰς.

Dorothei quinta subiguntur membra flagellis. Hinc versus consonat *Dislicton Chiffletiani Synaxarii*, quod *Elogio præmittitur*:

Ὁ Δωροθέε, Κῆρ σπυρίδωρα, λέγει.
Αἰώνων τοῦδε σπὺς τῷ Χριστῷ καὶ τῷ Θεῷ.

Quamvis flagellis cædar, inquit Dorotheus; Christi inter & meam multum interest passionem.

§. III. De Synopsi Apostolorum ac Discipulorum Christi, Episcoporumque Byzantinorum, S. Dorotheo adscripta.

Nonnulla restant dicenda de S. Dorothei doctrina, deque lingua Græca pariter & Latina perita, quam *elogia* indicant; & secundum quam a *Theophane* & *Anastasio* dicitur de Byzantii & aliorum locorum Episcopis differuisse; & in *Mr. Synaxario*, reliquisse diversa scripta Ecclesiastica, & historias Latinis & Græcis litteris exaratas: in *Menologio* autem *Basilii Imperatoris*, multa non mediocri utilitatis scripta dimisisse. Verum quia illa scripta non extant, nihil de illis dicere possum, nisi quod S. *Nicephorus*, *Constantinopolitani Archiepiscopus*, suam *Chronographiam de Episcopis primis Byzantii* & aliorum locorum inde desumpserit, ac deinde ex aliis ad sua usque tempora suppleverit, idemque nonnulli alii fecerint. Postea sub ejusdem Dorothei nomine edita est quaedam *Synopsis de Prophetis, Apostolis, & LXXII Christi discipulis*; quam varitis fabulis confertam jam pridem *Baronius*, *Possavinus*, *Belharminus*, *Ratmondus*, *Labbeus*, aliique obelo nigro fixerunt, quod & nos insinuavimus ad *Vitam B. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani* num. 139, & ad *Synaxarium mensis Aprilis* post hujus tommum primum Græce editum die xi, ubi de SS. *Aristarcho*, *Puda* & *Trophimo Martyribus*, & inter septuaginta Christi discipulos habitis, agitur; diciturque cum Romæ esset, aut, Romæ natus, Dorotheus, ὁ Πῶρος γένους, Latino sermone de his Sanctis, & reliquis Apostolis ac sacris Prophetis gesta scripsisse. Sed hic, quem Romanum Abbatem vocare quis possit, a S. Dorotheo Episcopo Tyrio & Martyre, in eodem *Menologio Basilii Imperatoris* supra relato, plane alius fuit. *Baronius* in *Notis* ad hunc v. Junii assertit, se in bibliotheca Vaticana eundem Dorotheum (scilicet *Auctorem Synopsos*) Abbatem inscriptum invenisse, nec illud ignorasse *Petrum* in *Catalogo*, qui dum eum allegat, Abbatem appel-

lat. *Joannes Maria Braschellenfis*, sacri Palatii Apostolici Magister, in *Indice librorum expurgandorum* pag. 230, censet, multa inesse huic libello, quæ fide historica vacillant, indigna prorsus antiquo illo Sancto Martyre Dorotheo: quæque passim erroris arguuntur ab his, qui puritatem historiarum ex antiquis historiis eruunt. Hæc ille, qui, uti & alii, proferunt varia inepta & absorta Synopsi illi inserta; per quæ fit, ut plurima, forsam bona & vera, talia haberi nequeant, nisi aliunde confirmantur.

10 *Hæcenus Hefschentius*; prudenter non ausus laudare ejus scripta, de Byzantii aliorumque locorum Episcopis; quæ nuperime *Janningus* noster in *Commentario de S. Metrophane*, die præcedenti, communis fœderis nullius fidei esse, idque ex ipsis ejus scriptis, magis integre nuper editis ab eruditissimo *Cangio* post *Chronicon* (ut ipse censet appellandum) *Paschale*, antea dictum *Alexandrinum*: ubi idem *Cangius* in *Notis* ad pag. 212 explicat quodnam fuerit, in illis quæ Byzantium spectant conscribendis, auctoris consilium, quamque mala fides. In eis enim, inquit, omnia fere asystata, verisque falsa admista sunt, ubi nusquam sibi constat, anachronismorum quibus scæter nulla habita ratione; ut, cum *Diocletiano* & *Licinio* tyrannis successisse dicuntur *Cærus* & *Carinus*, & quod S. *Adrianus Martyr*, maritus *Natellæ*, fugatur *Probi* Imperatoris filius fuisse, passus sub *Maximino*, aliæque similia. Quin etiam auctoris nomen, fictitium est, inquit *Cangius*, quod facile ei assentior, non item, quod Dorotheus ille Tyri Martyr, qui prætitulatur, numquam in rerum natura fuit: fuisse enim, verosimile saltem facit *Hefschentius*. Quod autem ista, quæ ipsius nomine circumferuntur, Romæ non scripserit quicumque Dorotheus, uti præfertur, ex eo statuit *Cangius*, quod censet conficta ab otiosis & malæ fidei Græculis, qui Romæ Veteris primatum iniquo ferentes animo, Novæ prærogativam quavis ratione asserere semper sunt annixi.

Atque id sane consilii, inquit *Cangius*, satis aperit ille a quo confictus est, quique suam ætatem prodit, hyperbolizans ille Dorotheus; dum, post recensitos LXX Christi discipulos (ea qua ad xxx Junii ostendemus fugendi præfidentia) Byzantii, longe antequam Romanis Christianam fidem fuisse prædicatam contendit, indeque Constantinopolitano Episcopo primas partes deberi conficit; capta exinde occasione Byzantinorum Episcoporum, ab eorum primo *Stachy* ad *Metrophanem* usque *Catalogum* contexendi, aut forte etiam confingendi. Qui quidem *Catalogus*, licet futilis prorsus, ut diximus, auctoris sit; apud Græculos tanta invaluit auctoritate, ut pro vero habitus sit ac genuino: adeo ut *Nicephorus* ipse Constantinopolitanus Patriarcha ipsum in suam *Chronologiam* eadem omnino serie retulerit. Byzantii quippe Episcoporum *Catalogum* ab ipso S. *Andrea* repetit, vel certe a *Stachy*, quem ab eo factum Episcopum ait; eique successorum continuam seriem affingit; contra quam fidei paulo sincerioris *Georgius Cedrenus* in *Severo* p. 356, & *Symeon Logotheta* in *Chronico* Ms. ubi, illo imperante, primum constitutum Episcopum *Philadelphum* (cujus Dorotheus iste non meminit) & annos 111 præfuisse scribunt, cum ante Ecclesiæ isti octennium præfuisse quidam Presbyter. Huic successorem *Eugenium* sub *Gordiano* adscribunt, ac annos xxv sedisse volunt. Tertium nescio an illi prodiderint. Certe *Metrophanem*, quartum Byzantii Episcopum creatum, anno 11 Constantinii Magni, ait idem *Cedrenus*, quod in annum vi rejicit *Theophanes*, in vii vero scriptor *Chronici Paschalis*; a quo ipse *Metrophanes* primus Byzantii Episcopus nomi-

Synopsis illi præfixam ad scriptam.

est Abbatem Romanum.

D.P. vii Episcoporum CP.

E

anachronismis & asystatis

etque conficta, ut Byzantii Episcoporum prior Romano indicatur credatur.

contra fœderis Græcorum sensum

receptus a posteris.

A nominatur; ut Alexander, ejus successor, secundus, sub annum xviii ejusdem Augusti, quasi ante Metrophanem nulli antea Episcopi Byzantii fuerint; nisi hæc intelligenda sint, ex quo urbs a Constantino fuit restaurata. Hanc a Pseudo-Dorotheo confictam Byzantinorum Episcoporum seriem non modo amplexus est Nicephorus, sed & Auctor Catalogi eorumdem editus a Leunclavio; & nescio quis Georgius Monachus, alius ab eo quem Hamartolum vocant, qui Chronicon contexuit ab Adamo usque ad Alexium Comnenum, excerptis ad verbum aliis scriptoribus, cujus partem aliquam edidit Combe-

sius, inter Byzantinæ Historiæ scriptores post Auctorem Theophanem, licet in hisce nihil prorsus novi scribat. D.P.

12 Collega noster Janningus præfatus, in hujus diei Corollarium, præter Sanctum Tyri Episcopum, ab eoque distinctum Antiochia Presbyterum, & Pseudo-Dorotheum Synopsos auctorem, tres alios ejusdem nominis Sanctos Dorotheos reperit; Thebanum unum, Archimandritam alterum, tertium Juniores cognominatos; ubi quæ singulorum acta, tempora, & sedes spectant, accurate digesta inveniet Lector: quod hic sufficit indicasse.

DE SANCTIS CONFESSORIBUS.

JAVINO ET HERACLIO.

G.H.

Ex vetusto Martyrologio Ms. Archimonsasterii Casinensis.

Descriptum anno MDCLXI, in illustri Bibliotheca Casinensis monasterii, antiquum Martyrologium, charactere Longobardico exaratum, in quo ad Nonas Junii ista leguntur: Natale S. Bonifacii Martyris, & Sanctorum Confessorum Javini & Heraclii. Celsior adhuc & Junii in pluribus Martyrologiis velatus, S. Bonifacius Martyr Tarsi in Cilicia: cujus Acta, secuti Martyrologium Romanum, dedimus xiv Mæji. At qui

adduntur Sancti Confessores Javinus & Heraclius, ut simul conjuncti, nobis hactenus quidem ignoti sunt, fuerunt tamen ob antiquitatem dicti Martyrologii hoc loco referendi, sub titulo Confessorum; ita forsitan, appellati, quod alicubi in Campania exules obierint, cultumque obtinuerint: quem si quis adhuc vigere noverit, ac plura potuerit indagare, cum rogamus ut suggerere pro Supplemento dignetur. E

DE SANCTIS CONFESSORIBUS AFRIS,

JUSTO ET CLEMENTE,

VOLATERRARUM IN HETRURIA PATRONIS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Acta, ætas, cultus, & miracula Sanctorum.

D.P.

Quamquam Volaterranæ civitatis studium, in colligendis ad hujus operis instructionem notitiis, spectantibus Acta vel Reliquias Sanctorum suorum Patronorum, jure merito. Immo commendaverit Bollandus nos, ad diem 111 Februarii, agens de S. Candido Romano Martyre, Volaterras translati: illum tamen prolixissimum Commentarium, quo etiam in Martio, Aprili, Majo usque sæpe, sapius etiam in sequentibus mensibus usuri sumus, hoc loco totum verbatim dandum non promississet, credo, si prævidisset, in quantum molem excrescere deberet Opus, a se inchoatum, per alia magis necessaria, nec alibi locum habitura Acta. Itaque cum bona Volaterranorum venia, satis eorum studio facturos nos credimus, si in compendium contraxerimus rem totam; & de unoquoque ibi memorato Sancto proprio acturi loco ac die, de Sanctis Justo & Clemente, ex solum demus integra, quæ de eorum cultu atque Reliquiis scire magis attinet; quæ autem de anno adventus eorum in Italiam, ex hujus superiorisque sæculi scriptoribus, inter manus nostras versantibus, prolixius disputant, more ac stylo nostro percurramus succinctius, antiquioribus solis inhaerentes. Vetera eorumdem Sanctorum Acta (si tamen vetera dici possint, pluribus post mortem Sanctorum sæculis, paucioribus autem ante ætatem nostram scripta) vetera, inquam Acta, nusquam illi aligant, vel quia Volaterris amplius non habentur, vel (quod crediderim potius) quia illa nec probabant ipsi, neque nobis probanda esse credebant. Hoc supposito, majorem nos credimus apud eos gratiam inituros, illa prætermittendo, quæ Annotationibus, alias Junii Tomus I.

necessario addendis, censurari magis quam illustrari viderentur. Quoniam tamen fons sunt eorum omnium, quæ alii postea conati sunt emendatiora dare, fructum saltem indicandum, hic est, quæ illa & unde descripta nobis sint. F

2 Breviora ac vulgatiora exhibuerunt nobis Codices Ms. in Vaticana Vallicellanaq; bibliotheca Romæ, & in Camaldulensi monasterio reperi: quorum in Vallicellano hoc est principium, ab aliis nonnihil diversum magisque concinnum. Multi gesta Sanctorum, vitam, vel actus lucido stylo & dulci composuerunt modulatione, quos si imitari qualitatibus prudentia nequimus, fidei tamen unius stabilitate constamus. Inter multos istos censetur verosimiliter Bliederrannus, cujus Tractatum de Vita SS. Justii & Clementis, pro Decimo tertia Kalendarum Maji, verberosiorum quidem, sed a nitore styli modulationisque dulcedine nequaquam commendandum, Ad honorem Sanctæ & individue Trinitatis (verba initialia hæc sunt) inchoatum, invenimus descriptumque ex illo veteri Legendario Basilicæ Lateranensis, unde ad diem 111 hujus quoque mensis dedimus Vitam S. Davini. Auctor ille, post laudatum zelum utriusque Sancti Apostolum, narraturque, adventum ex Africa Volaterras: Non est silendum, inquit, quod illo tempore a Viris Christianis audivimus, quod isti Sancti Iustus & Clemens operari sunt: & ego equidem Bliederrannus, Spiritu sancto revelante, cognovi quæ Dominus operatus est per Sanctos suos: & quæ vera & probabilia sunt, propria manu conscripsi; quidque de vita & actibus venerabilium post eorum San-
cti se
fingent.

Oo 3 San-

AUCTO RE Sanctorum perspicue cognovi, diligenter & satis dilucide narrare curavi.

D. P. 3 Hec verba quanto majorem fidem facerent Actis longe in posteriori esse probatur; secundum se considerata, si auctoris fere coarctarent, aut divina revelatione edoceri: quod utrumque praetendunt, tanto minorem reddunt, collata cumsequentibus, ubi pagana gens Vandalorum dicitur duobus annis obsidisse Antoniam civitatem, quae Vultur-nensis vocatur, a quodam duce Vulturno possessa, sicut Antonia prius ab Antonio Consule condita, vel, ut quidam volunt Antonia, quasi Ante omnia, eo quod ante omnes urbes Tusciae dicitur esse fundata. Pluribus opus non est, ut saeculi xi aut xii scriptorem agnoscas, more sui aevi ludentem in nominibus, & toti antiquitati ignotas origines ex imperiti vulgi fabellis assumentem. Volaterrarum nomen ipsa urbe Romana antiquius, vulgus in Volterras contraxit, Vultur-nam nemo veterum dixisse invenitur, multo etiam minus Antoniam, aut olim, aut tempore incurfionis Vandalorum in Italiam: quam illi ante saeculum v numquam attigerunt, nedum tempore Constantis Imperatoris filii magni Constantini, quo adversus Arianam perfidiam certare Sanctos cepisse zelumque exercere, antea Auctor dixerat. Tolerabilis aliquid commentus Augustinus Fortunius, parte 2 Hist. Camald. lib. 2 cap. 5, urbem ab Ungarorum exercitu vastatam, ab Otthone I reedificatam ait, a quo Ottonia, & corrupto vocabulo Antonia, vocitata est. Sed & hoc gratuito fingi docet mox ab eo productum, infraque a nobis producendum instrumentum Guidonis, qui eidem subscribit, ut Sancta Volaterranensis, non Ottonianae vel Antonianae, Ecclesiae Episcopus, laudasse tamen ejusmodi fabulam saeculo xii, apparet ex n. 11 Miraculorum.

Et pro-
fus as-
serta
compo-
nisse.

B Scipio Ammiratus Junior, in Additionibus ad seriem Fasulanorum, Volaterranorum, & Arretinorum Episcoporum, collectam ab ejusdem nominis Seniore, ait, quod dicatur Raphael Volaterranus, anno MD. XIX, composuisse Lectiones de SS. Justo & Clemente: quibus Lectionibus, Roma approbatis, tunc utebatur, & forte etiamnum utitur Volaterrana Ecclesia. Verum nemo mihi persuaserit Raphaellem, virum doctum (quod ejus xxxviii libri Commentariorum Urbanorum abunde probant) eas componere jussu: esset, sic inceptum fuisse; Imperante in Oriente Christianissimo Principe Justiniano, Gotthis autem Totila duce Romanam tenentibus, anno salutis vigesimo supra quingentesimum. Nimis enormis est ea hallucinatio, cum

Non sum
a Volaterrano
Scipio
Lectione
noti.

C Justinianus imperare primum cepit anno DXXVII, & Totilas regnare DXLI. Longe aliter ille (si typographicum mendum corrigas quo illi irrepit loco M, significante Magnum) longe aliter, inquam tempora designavit Raphael lib. 5 pag. 51, ubi Vandalos (quorum infestatione pulsi ex Africa Sancti dicuntur) ad Populoniam applicuisse affirmat, indeque Volaterras excurrisse, Leone M. imperante, id est intra annum CCCCLVII & LXXIV. Nec vero aliter poterat is, qui duos Procopii Caesariensis de bello Vandalico libros ex Graeco verterat in Latinum; adeoque non poterat non respicere ad illa tempora, quibus didicerat Africanam Ecclesiam, capta anno CCCCLXXXIX Carthagine, durissimum Vandalorum Regum Arianorum jugum subisse; quorum primus Geinsericus (ut scribit Victor Viten-sis vel Viten-sis) nequaquam cunctatus est, ut Episcopos atque Laicos nobiles, de suis Ecclesiis & Sedibus, nudos penitus effugaret; quod si optione proposita exire tardarent, servi perpetui remanerent. Poterat autem ad illa tempora eo facilius respicere Volaterranus, quo distinctius apud Procopium legerat, quod ibidem Geinsericus, a morte Valentiniani, id est ab anno CCCCLV, in Siciliam atque Italiam quotannis vere novo se invehebat, urbibus partim in ser-

qui San-
cti non
dixisset,
sub Justi-
niano.

sed sub
Leone M.
in Ita-
liam ve-
nisse.

Volater-
rat a
Vanda-
lis defen-
dite.

vitutem missis, partim solo aequatis, omnia rapiens, D ac regiones non modo pecuniis verum etiam incolis exhauriens, quamdiu vixit, id est usque ad annum CCCCLXXVI; quod ita postea factum a successoribus, satis in Africa occupatis, non legitur.

3 Cum ergo antiqua traditio, ab Aetorum auctoribus expressa, teneat ex Africa advenisse Sanctos, post varia cum Arianis certamina; & Volaterras, obsessas a Vandalis, suo vel consilio vel auxilio liberasse; est lo. 6 postea pluries Vandalica recruduit persecutio, plurimosque Catholicos; praesertim Episcopos ad exitium seu voluntarium seu coactum compulerit; vix aliud tamen tempus invenias aptius, quo floruerint Sancti, quam tempora persequentis in Africa Ecclesiam, & in Italia urbes vastantis Geinserici, quibus praedicta contigerint. Nam quod eos cum S. Regulo, sub Totila deinde passo, venisse dicant Lectiones; id neque ex Sancti illius Vita confirmatur, quam 1 Septembris illustrabimus, neque ex illis quae habemus Sanctorum nostrorum Actis. Novum ergo istud commentum est, nec duobus antiquius saeculis.

6 Idem dixerim de eo, quo in iisdem Lectionibus traduntur, ambo fuisse Presbyteri; ac Justus quidem etiam Episcopus, ad Volaterranorum postulationem consecratus: cum antiquior traditio, a Blideranno litteris consignata, habeat, quod laicaliter sint conversati... honestis moribus Sacerdotes Domini imitantes. Atque quoque Acta nec minimum quidem ullius sacri Ordinis vestigium habent: qui autem profertur, ut antiquissimus Hymnus, qui dicitur, Justus hinc Praeful civibus electus, hoc ipso quod Blideranno contradicit, auctori non antiquissimo, suam non magnam antiquitatem ostendit. Sed neque cum vita eremitica, quam post urbem liberatam duxisse Sancti traduntur, illi in quibus deinde sepulti sunt locis, bene conveniunt Ordines sacri, in quibus populo ministrare debuissent potius, quam sibi vivere: Fuerint illi quidem sacrarum litterarum non in expertes, si vere (ut Acta habent) libros sanctae Trinitatis composuerunt, & ex Davidico carmine (ita potius quam Davidicum carmen legendum puto) per unumquemque titulum congruam sententiam inseruerunt. Habuit enim, ea aetate, Africa Laicos nobiles, non minus fortes, in consistenda, ut ex Victore liquet, fide; quam eruditos in propugnanda; ut vel unus sufficienter probat Marius Mercator, quem sancti S. Augustinus fecit, quantum hujus ad illum responsa proluxa docent; quemque laicum inter Auditoriales Scholasticos floruisse, cum scriberet libros suos, horum editor Garnerius noster ostendit c. 2 Praef. Gener. in ejus opera.

Non vo-
luerunt
illi cum
Regu-
lo fac. 6

verosimi-
liter nec
Presby-
teri fue-
runt, sed
laici.
E

littera-
rum ta-
men sa-
crarum
peritia.

Quodam
modum
facta di-
versimode
relata ex
traditio-
ne.

Modus
et tempo-
ris memo-
ria inveni-
tum.

7 De urbe Volaterrana, a SS. Justo & Clemente liberata, consentiunt omnes, panibus in hostes jactis id factum: sed varia res narratur; aliis miracula precisque Sanctorum addentibus; veneno quibusdam, quo medicati panes fuerint, id adscribentibus; nonnullis caritati erga hostes famelicos & comitatu destitutos; aliis denique cum Blideranno, sagaci industria copiam simulanti: quomodo scilicet variari solent, quae velenis dumtaxat picturis, vel oretenus per vulgi sermones tradita, litteris diu post commendantur. Piget in tanta sententiarum diversitate referre verba singulorum; satisque existimo, barbaris aut spem obtinendae urbis adeptam humanitas, aut mentem mutata fuisse divinitus. Sub simili varietate narrantur serpentes (metaphorice forsitan accipiendi) ex illis quae habitare volebant Sancti antris fugati. Illi ergo omnis, trans- eo ad certiora distinctioraque, de initio & progressu venerationis defunctis exhibita ut Sanctis: nam Bliderannus de morte eorum nihil certi habet, hoc solum post supra relata ait; quod Saxa montis exciderunt, ut in tempore obitus eorum corpora humana sepe- liantur, quia in eodem loco aedificanda erat futura eccle-

ecclesia. *Breviora Acta* fit scribunt: Hoc igitur modo locum sibi acceptum emundantes tenuerunt, in quo post aliquot manentes dies, cum sua corpora, sancto insinuante Spiritu, solvi cernerent, populis prædicaverunt Facta ergo oratione, una hora unoque momento in Domino quiescentes, spiritum emiservunt: quod ut posterius additum, nolim pro certo teneri.

Sunt qui
ferre
a Pentecostes
Junii
obisse
dicant:

8 *Lectio*nes, Fama est, inquit, illum, scilicet Justum, una cum fratre Clemente, eodem ferme tempore, quod Nonis Junii fuit, migrasse ad Dominum. Commentarius initio a nobis laudatus offerit, antiquissima traditione haberi eos secunda die Pentecostes obisse, quæ tunc in v Junii cadit, quando Pascha celebratur xvi Aprilis; quod Leone Magno Imperante, his tantum contigit, videlicet anno CCCCLXI & LXXI. Verum quomodo antiquissima ea esse traditio creditur, quæ nulladum erat cum scriberet *Bliderannus*, Vitamque Sanctorum prædicatorem, ut legendam in ecclesia xiii Kalendarum Maji, sive xix Aprilis, tamquam in eorum festo? Multum igitur tenere; quod dicunt *Lectio*nes, de die cultus utriusque nullam certam cognitionem extare, ac ne verosimilitudinem quidem conjecturæ fundamentum. Cum autem ex Augustino Fortunio infra allegando discam, anno mxxx restauratam S. Justii ecclesiam fuisse ab Episcopo Gunfredo, dieque xix Aprilis eo anno ceciderit in Dominicam iii post Pascha; suspicari possum ea Dominica consecratam novam ecclesiam fuisse, illato in ipsam corpore S. Justii.

sed cum
primo
Lectio
soli
Aprilis,
idque ob
transla-
tionem
factam.
an. 1030

B

instaura-
tum
altari-
an.
24. 0. cul-
tur

9 Sicut ergo diei xix Aprilis alia querenda est ratio, quam quod in ea obierint Sancti; ita quod mutatus dies sit, potiorque cultus ad secundam feriam Pentecostalem translatus, & in Kalendaris affixus hunc v Junii, alteri alicui occasionei tribuerint, quæ litteris non inventatur signata. Etenim Augustinus Fortunius, in mox laudanda *Camaldulensi* historiæ par. 2, lib. 2. cap. 8, narrat, quomodo anno mcccclxv instaurata ecclesia S. Clementis, facta est inventio multorum sanctorum corporum, quæ Justus Abbas in altari S. Sebastiani solenni pompa recondidit.... & Justus III, ex Priore S. Marci Abbas..... anno mccccxc altare S. Justii picturis Andreæ Grillandarii decoravit.

isque co-
leberri-
mus usque
hodie,

C

10 Ut ut ista se habuerunt, constat fuisse cultus utriusque tam Feriæ quam Diei, quomodocumque illæ vel conjungantur vel disjungantur: sic enim ea de re Volaterrani in prælaudato Commentario scribunt: Secunda dies post Pentecosten, ab universo civitatis populo, solennis, festiva, & peculiaris habetur & colitur. Imo, etiam si sancta universalis Ecclesia prædictis diebus celebret Spiritus Sancti solennitatem, Ecclesia tamen Volaterrana partim Pentecosten, partim Confessorum prædictorum olim peragebat Officium, quod etiam cum Octava celebratur a Clero, ut notatum est in Ritibus S. Ugonis. Fuit hic ab anno mclxxiv ad lxxxiv Episcopus Volaterranus, cumque adhuc esset ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopus Ritus edidit, quibus ad meliorem formam redegit divinum Officium, per totam diocesim, qui liber Ms. servatur in Archivio Episcopali: ipse vero colitur viii Septembris. Nunc quoque prima & secunda Pentecosten die, magna solennitate animorumque læticia, Clerus & Magistratus omnes universæ urbis, populo comitante, Justii & Clementis templum adeunt; ibique toto assistente Senatu, Vesperas & Missam solenniter canunt. Eorundem festum etiam Nonis Junii, ut principalium Patronorum, sub ritu duplici primæ classis & cum Octava celebratur, ac per totam diocesim ex præcepto colitur. Eorundem imagines ad Sanctorum templum lustratione frequenti deferuntur. Innumera fere miracula hi Sancti Deo auctore peregerunt, quorum nonnulla a Domino Augustino, in

tam a
Penteco-
stis quam
3 Junii,

& Dom.
2. 5. 1. 5.

seorsim edita dictorum Sanctorum Vita, describuntur.

11 *Hællenus* Illi, qui rursus post *Miracula allegandi* in Appendice 2 restabuntur, quod ipsorum Sanctorum templum Dominica 11 Septembris ab universo populo visatur, in memoriam beneficii illi re-lati. Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italia, de utroque ad hunc diem agit: sed in Catalogo generali eorum qui in Romano Martyrologio non sunt, diem quidem v relinquit Justo, diem vero viii assignat Clementi: allegatis Tabulis Ecclesiæ Volaterranæ; sed quarum nulla invenitur in Commentario prædicto mentio; adeo ut peculiaris ille S. Clementis cultus valde dubius sit nobis, frequentes Ferrarii hoc in genere hallucinationes experti, donec certius confirmetur ab ipsis Volaterranis; qui si nunc velint proprium Clementi diem dare, nullum Justii eligere poterunt, quam Kalendas Julii, quibus ejus corpus anno mdcxxviii sollemnissime, ut infra dicitur, translatus fuit. Insuper invenitur in Ms. Martyrologio Florentino apud Senatorem Strozium xvi Maji, quod Sancti, Justus Episcopus, & Clemens, fratres, Volaterræ vitam sanctam perfecto termino concluservunt: nec apparet quæ hujus tali die cultus causa esse possit.

AUCTO-
RE

D.P.
S. Cle-
mentis
iam & re-
latum

quipotius
Julii
coleretur.

E

12 Dominus Augustinus Florentinus, qui deinde seipsum resumpto gentili cognomine etiam Fortunium dixit, professione Camaldulensis Monachus, anno mclxxviii Sanctorum prædictorum Vitam luculentiori stylo extensam edidit; ex qua tamen nihil hic traducere possemus, nisi reperisset ipsorum Miracula, circa annum mclxl scripta, ut apparet ex num. 18, ubi narratur res gesta tempore paulo ante præterito, cui intervenit nominatus num. 19 Crescentius Episcopus Volaterranus, qui ecclesiam istam rexit ab an. mclxxx usque ad mclxxxix: scripta sunt autem stylo longe cultiori & clariori, quam quo usus *Bliderannus*, & *Blideranni*, compendiatior dicam, an interpolator? nam verbis strictior, rebus amplior & subinde diversus apparet. Ea miracula (quando descripta a duobus illis Acta dare non placet) hic recudimus, ut primum ac certum de his Sanctis monumentum. Sed quoniam Auctor aliquoties meminit Monachorum cœnobii SS. Justii & Clementis; convenit ut de ipsius monasterii origine præmittamus aliquid, primum ex Actorum utrorumque parte postrema; deinde ex historia Camaldulensis parte secunda, post primam anno mdlxxv editam, annis quatuor vulgata. Miraculis deinde ipsis, earumque Appendici ab Augustino addita, subjungentur, quæ de S. Clementis corpore, requisito & invento atque translato, Volaterrani in suo Commentario suggerunt.

Dantur
miracula
ex Ms.
veteri
edita ab
August.
Florenti-
no.

HISTORIA MONASTERII

Sanctorum Justii & Clementis,

Ex Veteribus Actis & Augustino
Camaldulensi.

1 CUM odorifera Sanctorum corpora quidam iter faciens jacentia cerneret; & non continuo Christo daret honorem; subito dæmon eum invasit, & strangulatus currere per plateas civitatis cœpit, quasi populum signo commonens, ut illico eo venirent, ubi redolentia Sanctorum viderat corpora. Venientes ergo seniores civitatis, & cum magna veneratione accedentes, sacratissima corpora aromatibus condiderunt, atque eodem loco cum magno metu spelierunt. Juxta quorum sepulcrum fontem invenerunt, miræ pulchritudinis laticem

Sancto-
rum cor-
poribus,
indicam-
te demo-
niaca re-
parit

fratris
fontem
laculo
fuit

ema-

AUCTO-
RE
D. P.

emanantem: ad quem fontem prius ille occurrit, qui suffocatus populo Sanctorum corpora indicaverat; & cum de aqua gustasset, statim sanus factus est; & populis retulit, qualiter ei acciderat. Quicumque autem populorum, si qua detinebantur infirmitate, ad beatissimorum Justi & Clementis occurrebant vestigia; & de aqua, Sacerdotum manibus propinata, cum gustarent, salvi fiebant. *Hic genus Ms. Vallicellianum, & addito, quod hzc & alia multa signa usque hodie, beatis SS. Justi & Clementis meritis, operantur largiente D. N. Jesu Christo, terminantur consueti hujus cum Patre & Spiritu glorificatione. Ast in Vaticano & Camaldulensi interponuntur alia nonnulla, quæ ex contextu Blideranni (ubi tamen prædicta non leguntur) velut antiquior placet dare verbotenus, simulque specimen ejus styli quo usus ille est, relata Sanctorum morte sic historiam prosequens.*

2 Cum corpora Sanctorum revelata fuerunt, tot miraculis omnipotens Deus illa inelucta fecit, quod nec verbis valet explicari nec litteris insigniri: idcirco memorandum est, quid contigerit post hæc.

Venerunt duo homines Mummo & Mammo ante monumentum Sanctorum, & deridebant eos coram illis qui aderant ibi ... Talia autem agentes ob-

stupuerunt, facti velut statuz, non videntes, non audientes, non loquentes, nec moventes; sed vix graviter palpitantes, per manus alterius ducti sunt in domum suam. Multis autem revolutis diebus, recordati sunt se male egisse, quod deluserint Sanctorum corpora; unde cito veniam petentes, votumque voventes & Dominum invocantes, commendaverunt se corporibus Sanctorum, statuente orphanos & viduas ante monumentum Sanctorum, & rogaverunt eleemosynas multas. Meritis vero Sanctorum exaudita sunt preces eorum: statim enim pristinam receperunt sanitatem. Tunc timorati fideles Christiani, audientes mirabilia quæ Dominus per Sanctos suos fecerat, venerunt & fecerunt tugurium supra corpora Sanctorum, & coopertorium ante ostium monumenti. Alii posuerunt cortinas, alii planctas, nonnulli pallia, alii calices aureos & argenteos, ceteri scolaces & lampades, reliqui vero candelabra diu nocturne coram Domino lucentia.

Hoc audito crevit opinio Sanctorum per regiones multas. Tunc debiles, claudi, muti, surdi, paralytici, & cæci venerunt ad Sanctorum sepulchrum, simul etiam leprosi atque demoniaci; & accepta sanitate, meritis Sanctorum Justi & Clementis, incolumes redierunt. Interea Judex civitatis, nomine Alchis, dum vidit miracula, quæ Deus per merita Sanctorum ostenderat, construxit ecclesiam, ad laudem & honorem Dei, supra corpora Sanctorum Justi & Clementis. Quapropter Maurus Senensis Episcopus dedicavit eam. Maurum *Augustinus ait fuisse Episcopum, & ecclesiam dedicasse circa finem Imperii Justiniani Magni: quod secutus Ughellus ad-*

scribit eundem anno DLXV, &: Hic ille est, inquit, qui templa S. Petri ac S. Clementis Volaterris consecravit, vacante tum, forsitan per Longobardorum incursiones, Episcopatu illo, cujus ab anno DXIV ad DCXLVI nullus Episcopus Ammirato occurrit. Verum cum Alachis sive Alhis nomen sit Longobardicum, non existimo ante gentis istius ab Arianismo ad fidem Catholicam conversionem, exindeque secutam ecclesiarum restaurationem, factas ejusmodi dedicationes: Ideoque censeo, hujus Mauri Episcopatum differendum usque ad tempora Gregorii Magni, aut etiam usque ad seculum VII.

3 Porro pro una quam Bliderannus notat ecclesia, duas habent Mss. Camaldulense & Vaticanum: sed hanc dissonantiam componens *Augustinus, parte 2 Historiæ*

sue lib. 2 cap. 5 Fuit autem, *inquit*, ædificium ab D initio bimbembre, adeo ut singulare sacellum cum ara tam S. Justo quam S. Clementi, in separata crypta sit erectum. *Augustinus consonant Volaterranum in eoque de-*

Commentario suo; expresseque docent, quod tumuli erant alter ab altero separati: nam D. Justicapella & bustum, ad dexteram in Occasum vergebat; S. Clementis ara & tumba, altius a sinistra consistebat. Idem vero Augustinus, cepit de origine monasterii (ut habet titulus Capituli prædicti) argumentum pro-

sequens, Ibi, inquit, confluente populi multitudine, excitatus est pagus S. Justi, & propter loci angustiam, pagus similiter montis Bradonis. Interea de-

inde desolatione urbis Volaterrarum, quæ ab exercitu barbaro Ungarorum facta est, quos accivit in auxilium Americus seu Albericus Regulus Etruriæ, contra Berengarium primum, qui ipsum expellere volebat; sacratissimum quoque templum imminutum est. Sed reedificata postmodum urbe ab Othone primo Imperatore..... Episcopi quoque ex augusta stirpe præeminere cœperunt. Cumque anno salutis MXXX esset Episcopus Gunfredus, is no-

dum templum venerabile instaurare aggressus est, quo antiqua religio innovaretur, ad locum cum populo & Clero profectus: sed ut divinus cultus exaugeretur, cœnobium cum templo in monte Nibio cum Monachorum collegio instituit: locum Pasto-

rali baculo designans, censumque ac prædia Monachis adjudicans, quotquot ad basilicam pertinuisent retroactis temporibus: confirmavitque Guido Episcopus successor, sicut ex Diplomate liquet, cujus apographum est hujusmodi.

4 In nomine sanctæ & individue Trinitatis. Dum divinis cultibus vigilantiter intenditur, ardentius propagantur; unde fit, quod licet sæculo ex necessitate videatur manere, quicumque hujusmodi est mente, tamen celestibus propinquans contemplationis motibus, labentia cuncta supergreditur; &, secundum Paulum Apostolum, dissolvi cupit, & esse cum Christo multo melius. Quod nobis, qui Pastoris nomine apud homines censemur, imitandum est: & sic ea quæ exteriora sunt inoffenso pede agere oportet, quatenus mansuris & æternis bonis animo semper intenti, ad illam hereditatem pervenire mereamur, quandoque coronandi. Unde hic in Psalmo canitur, Cum dederis, inquit, dilectis tuis somnum, hæc est hereditas Domini. Quia electi cum labuntur in mortem carnis, tunc celestem sortiuntur hereditatem. Hanc itaque hereditatis sententiam ego Guido, sanctæ Volaterranensis Ecclesiæ Episcopus licet immeritus, mente sedula revolvens, meique Præfatus ordinem magni ponderis mole onustum perpendens; ut illam celestis regni hereditatem divino adminiculante præsidio adipisci valeam, bonorum profectibus operum pro viribus incumbens, ad reparandos Ecclesiarum mihi commissarum honorem mentis meæ intentionem studio religiosi operis toto conamine direxi. Cumque multis insisterem operibus, & secularibus curis pressus devotionem mentis probis operibus ad votum explere non possem; tandem divino succensus desiderio, ad Sanctorum Confessorum monasterium, Justi videlicet & Clementis, prope prædictam urbem constructum, ordinationis novitate adhuc egenum, mentis intumum reduxi. Hic namque locus, prædictorum Confessorum patrocinio luculentus, tanto est & salvandis animabus amabilior, quanto est a seculari tumultu remotior, & Sanctorum ibi quiescentium extat religionis honore coruscus. Quamvis enim præcipuorum veneratione Confessorum locus fuisset eximius; usque tamen ad nostri prædecessoris felicitis memoriz Gunfredi tempora incultus,

ad quem sac. xi funditur monasterium.

Phil. 1. 22.

Ps. 126, 2

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

Phil. 1. 22.

A cultus, jecuit, & inordinatus permansit.

Prælibatus igitur Antistes monasterium ibi fieri decrevit, adhibitisque in eodem loco Fratribus, & venerabili Abbate constituto, qui usque ad nostra tempora Domino juvante perdurat, vicinioribusque necessaria, in quantum valuit, studiose ministrare curavit: qui quousque vixit, prædiis aliisque muneribus novi monasterii paupertatem fovit. Et quoniam quæque fuerant necessaria, mortis meta interveniente, explere non valuit; mihi, qui successio- nis Cathedram in præfata Ecclesia tenere videor, sacri loci reparationem, atque augmentum, credo relictum fuisse a Domino. Non enim diffido, me participem fore tantæ remunerationis, si adjutorium impendere satago tam sacræ venerandæque ordina- tioni. Ergo in primis quæcumque Guofredus felici- cis memorie Episcopus eidem prælibato monaste- rio concedit, ego Guido Episcopus confirmo, nulla necessitate contrictus, nec alicujus muneris pro- missione vel donatione infectus; sed corde perfecto & animo volente, pro Dei amore speque remunerationis futuræ, nec non & pro animabus antecesso- rum seu etiam successorum meorum, Episcoporum

videlicet istius Volaterrani Episcopi, nec non & pro anima Benedicti summi Pontificis & universalis Papæ, atque pro salute animæ Conradi serenissimi Imperatoris augustæ memorie senioris mei, nec non pro salute Henrici gloriosissimi Regis filii ejus, atque pro remedio animarum Imperatorum sive Re- gum istius Regni, atque pro salute & remedio ani- marum Ducum seu Marchionum Tusciæ, nec non pro animabus omnium illorum qui de suis rebus prælibato monasterio aliquod beneficium faciunt vel facturi sunt, concedo, confirmo, atque in per- petuum jungere exopto; eo videlicet ordine, ut si forsitan (quod absit) aut ego, aut aliquis ex meis successoribus, vel aliqua persona ecclesiastica, sive secularis, quacumque occasione tollere voluerit aut imminuere aliquid ex his rebus, quæ præfata eccle- siæ fuere, vel quæ nominatus Antistes inibi contulit, vel quæ ego, Domino juvante, per hanc confirmatio- nis & donationis chartam, dare modo videor, vel da- turus sum; cum Juda traditore in infernum partem habeant, & sint anathema maranatha, ut ejus ver- bis utamur, & alia quæ hic desunt. Actum anno MXXXIV. Ego Guido sanctæ Volaterranensis Ec- clesiæ Episcopus, quamvis immeritus, in hanc ordi- nationis chartam, a me libenter factam, subscribo.

6 Capite deinde vi, Abbatum monasterii jam con- stituit seriem prosequens Augustinus; Defuncto, inquit, Raimberto primo Abbati, subrogatur Andreas, an- no MLVIII: qui obtinuit ab Episcopo jugera qua- tuordecim terrarum in monte Nibio, & compara- vit prædia in Ruciano. Post Andream præfuit Ste- phanus, cui Episcopus exemptionem Fodri conce- dit in toto monte pagoque S. Justii & Podii ad an- tiqua anno MCVI. Post Guilielmus, sub quo cœ- nobium sacræ Eremitæ copulatum est. Instituta au- tem inibi Camaldulensi colonia, administravit cœ- nobium Boninus, deinde Guido, deinde Azo; qui multum laboravit in requirendo thesauro templi sanctissimorum Confessorum qui propter tumultus bellicos amissus fuerat. . . . Mortuo Azoni successit Guido, & ei Ugo, & ei Joannes humilis, qui an- no MCXCI requirens corpus sacratissimum S. Cle- mentis ad ejus cryptam, fossa humo marmoreum invenit lapidem, parieti inhaerentem, ubi sanctarum Martyrum Actinæ & Græcinianæ ibi sepultarum nomina præcipue legi poterant. Inventis igitur mox sacrosanctis corporibus & re divulgata, contulit se ad illas Pontifex Volaterranus cum omni clero &

populo; easque in feretro elatas sursum ad basilicam cœnobii solenni processione transtulit, atque sub ara maxima locavit xvi kal. Julii, quo die earum natalis celebratur decreto Innocentii Papæ III. De- nique apud eundem Augustinum Capite vii: hæc le- guntur: Anno MCCCCLXV instaurata ecclesia S. Cle- mentis, facta est inventio multorum Sanctorum Corporum quæ Justus Abbas in altare S. Sebastia- ni solenni pompa condidit. . . Justus Tertius, ex Priore S. Marci Abbas (fuit is post supra nomina- tum Justum quintus) Reliquias SS. Actinæ & Græcinianæ recognovit anno MCCCCXC, & altare S. Justii Picturis Andream Grillandarii decoravit.

MIRACULA

Circa annum MCXL conscripta.

Ex editione Augustini Florentini Camaldulensis.

NOste quapiam cum ipsius Monasterii a Fra- tres sese dormitum contulissent, fures sa- crilegi, basilicam Justii & Clementis clanculum ir- rumpentes, calicem & Evangeliorum tabulas, ar- gento auroque contextas, cum sericis polliis inde surripere. Qui, longius fugere cupientes, quibus- dam Pisanis nautis sociati, Sanctorum potentiam transfretando vitare conabantur.

Nec mora continuo tolluntur fluctibus undæ. Res mira, plenaque prodigii! Equor, paulo ante quietissimum, sic statim tumidissimum, minatur naufragium, & de Sanctorum indignatur injuria. Flent miseri nautæ, & reliquorum facta requirunt, dicentes: Misericordissime Deus, salus in summas angustias adductorum, protector omnium in te sperantium, qui neminem vis perire; succurre mi- seris & infelicibus, neque nos submergi permittas. Heu, quid peccavimus? quare tam terribili, tamquo gravi mortis discrimine cruciamur? Hæc, & his si- milia cum lacrymis replicantes, viritum singulos perferunt, direptores comperiunt. Erat enim in ca- liche sic scriptum: Hic est calix Sanctorum Justii & Clementis; statimque mari quiescente, ad littus prope revertentes, sacrilegos illos cum sacrilegio ad Confessorum sanctuarium remittunt; ac Dominum in suis Sanctis laudantes, Dei magnalia passim enarrabant. Raptorum quoque barbe abrase, ante Sanctorum limina, quasi memoria quædam tanti miraculi, super ramum diu pendentes arboreum, jam vetustate defecerunt.

Per idem tempus quidam Pisanorum remi- gantes, casu in Saracenorum devenere insidias. Cumque vi magna obsessi & mortis metu teneren- tur, ac letale periculum instare conspicerent; Ju- sti & Clementis memores, has humillime fundunt preces: Confessores almi, Juste & Clemens, subve- nite nobis oppressis, succurrite naufragantibus. Re- spice Domine de sede sancta tua, cogita de nobis, & eripe nos, ad te unicum remedium confugien- tes. Exaudivit autem Dominus voces eorum. Jam- que tribus diebus & noctibus totidem in hac affli- ctione consisterant; cum subito intempesta nocte; Justus gloriosus Dei Confessor gubernatori navis, Raynerio nomine, ter apparuit, dicens: Expergisce- re fili, convoca sodales, in Dei nomine arma capi- te; Dominus enim pugnat pro vobis. Viriliter agi- te, & roboretur cor vestrum, qui speratis in Domi- no. Tunc navarchus, ceteris excitatis & corrobora- tis, manu armata pugnam persuadebat incipien- dam, sic inquit: Nolite, nolite (inquam) timere; misit enim Dominus Patronum Justum Confesso- rem,

FX
AUG.
110.
REN.

rem, ut sit noster propugnator ac defensor. Animi igitur afflictorum, nec mediocriter recreati in potentia virtutis Dei, arma capiunt. Præcedebat autem inclitus Christi Confessor quasi primipilus, manifeste a Christicolis visus. Confectum vero tanta mentis alienatio Saracenos invasi, ut nec etiam sese tueri præsumerent. Denique barbaris omnino victis, duo hostium vexilla adepti, excalceati ad Sanctorum templa venientes, hæc & alia ibidem donaria obtulere, gratias quam maximas Regi sæculorum agentes.

3 Nec multo post haud dissimile per Confessores suos Deus operatus est miraculum. Nam cum quidam Christicola per pelagus ab Africa regrederentur, *b* Hierosolymitanorum peregrinorum reductores, perfida barbarorum turba æquore fervente eos adoriri, ac vehementer persequi cœpit. Dum cum aliquamdiu tot angustis affligerentur, clamaverunt ad Dominum & exauditi fuerunt. Nam diebus quinque, noctibusque totidem, magno procellarum turbine, atque hostili impetu fatigati, jam fere ad *c* Parthicos ducebantur portus. Tunc mulier quædam inter ipsos assistens, eos corroborans ait: Fratres, invocemus Justum & Clementis patrocinium: ipsi enim coram omnipotente Domino magnorum sunt meritorum; nec confundemur, si ex animo ipsis confidamus. Illico autem flexis genibus & multis cum lacrymis flagitabant Sanctorum intercessionem. Enimvero electi Confessores subveniunt, vento prosperante, nautas illuc a mane usque ad meridiem perducunt, unde diebus quinque propulsi fuerant. Fugatis itaque hostibus, ad sancta Confessorum sepulcra veniunt, laudes Deo agentes, qui numquam in se sperantes destituere consuevit. Obtulerunt quoque pallia pretiosa, se ipsos & sua Justo & Clementi committentes, & majorem in modum commendantes. His igitur rite patris, utriusque substantiæ incolumitate potiti, cum gaudio ad propria remearunt.

4 Eodem ferme tempore quidam Pisanus nomine Alcherius, nimix velocitatis navim impense rogatus construxit. Quam Confessoribus commendatam, Vernacio cuidam sedulo Confessorum cultori ad eundem Meisiam concessit, indubitanter dicens: Huic rati non deerit divina misericordia, *C* quia sanctissimos ac præcipuos apud Deum obinet defensores. Ecce autem cum Vernacius navigare cœpisset, sex illi Pisanorum naves factæ sunt obviam. Quibuscum, vicissim fide data acceptaque in homines a Christi fide abhorrentes impressionem facere decreverunt. Sed dæmonis astu atque suasu Pisani pejerantes, quod promiserant non observant: propterea pessumdedit eos Dominus fluante voragine. Ceterum navis B. Justo commendata, nulla prorsus coinquinata fallacia, multis barbaricis ratibus submersis, & non paucis infidelibus trucidatis, Evissam & applicuit. Exinde velifero malo disrupto ad portum *e* Deniz veniens Vernacius, decem sibi naves insidiari cognovit: Confessoribus tamen illum tuentibus, nationi illi barbare insultans, sospes ad suos rediit. Quamobrem ad Sanctorum rediens limina, illis ipsis gratias egit immortales, cum omnibus quotquot navi illuc vecti fuerant: atque etiam pallium non parvi pretii in ornamentum majoris aræ porrexerit.

5 Olim, non longe a nostra memoria, mulier quædam in Volaterrana civitate tanta contractorum pedum vexabatur ariditate, ut, nisi manibus scabellula tenentibus niteretur, nequaquam posset incedere. Hæc audiens tot Sanctorum mirabilia, ac videns reverendos Canonicos die quadam debitum lustrationis honorem Confessoribus exhibentes, ci-

tatis, ut poterat, gradibus anteire conabatur. Cujus D pedes licet longo tempore obtorpuissent, interna tamen cordis probitas Beatos quam ocissime habuit sibi omnino propitios: siquidem in conspectu omnium pedibus statim confirmata, recto tramite iter arripuit. Videntes autem hoc turbæ factum plane mirificum, toto mentis affectu magnæque corporis demissione supplicantes, omnipotenti Deo benedicebant, in cujus nomine Confessores huic mulieri gressum restituerant.

6 Die quoque eodem, Sacerdotibus Missam solenniter celebrare volentibus, chiragrica quædam, non brevi tempore contracta manibus, deprecatione assidua Justum & Clementis implorabat auxilium. Cumque indefinenter gemebunda ab oratione non cessaret, audivit Dominus, & misertus est ejus: prorsus etenim restitutam manuum promeruit sanitatem. Quo viso populo laudes ingeminat, hymni undique resonant, & jubilantes chori Confessoribus almis gloriam tripudiando decantant: quorum gloriosa merita diem præsentem duobus summis miraculis decoraverant.

7 Alio itidem tempore muliercula quædam, in villa quæ Quintum *f* dicitur, omnibus corporis membris male affecta, nullo modo suo conamine a grabato quibat exurgere. Continuis itaque fatigata doloribus, Confessorum postulabat suffragia; quos miris operibus splendere, fama nuntiante, didicerat. Creberrimis autem percussa singultibus, voce querula in hæc verba prorumpebat: Ut quid misera non morior, omni corporis parte præmorta? cur infelix non recedit anima? Heu mihi! quæ mori cupiens, in cruciatu vivere compellor. Viri Sancti, Justus & Clemens, quæso, intercedite pro me, saltem ut obire liceat cum superesse nequeam. Hæc & his similia sæpissime ingeminans, tandem ex animi sententia Justum & Clementem apud Deum interpellatores habere meruit. Namque Sanctis propitiatis, Dei misericordia, penitus fugit infirmitas, integra prorsus redditur incolumitas, nec ulla supervenire præteriti languoris indicia. Et sicut afflicta nimis diu fuerat, & gravibus affecta doloribus; ita recuperatæ sanitatis beneficio immortaliter gaudere, summaque gestire lætitia non dehit.

8 Invalescens quotidie magis beatissimorum Confessorum nominis claritate, vir quidam ab externis oris adveniens, manu utraque aridus, nihil prorsus facere, nec etiam cibum sine graghio vel alio quolibet instrumento capere, nedum manus ori admoveere poterat. Hic crebro Sanctorum deposcens adminiculum, vespere sub arboris umbra recubans, Confessoribus apud Deum intercedentibus, utriusque manus integram recepit valetudinem.

9 Erat præterea vir quidam in Castello Montis Gabri, qui jam dudum mutus nihil quidquam effari poterat. Hunc consanguinei cum in Sanctorum Confessorum natalitiis ad sacerrimos ipsorum sarcophagos adduxissent, multoque rogatu ad affinis loquelam obtinendam illos exorassent; atque etiam mutus ipse magno mentis affectu Deum, qui corda hominum inuenerat, rogasset; illico apertum est os ejus, & loquebatur recte, Jesu Christi nomen vehementer extollens. Hujus autem beneficii memor, olei, quoad vixit, urceum ad ecclesiam Sanctorum illuminandam quotannis obtulit. Ad hæc parvula virgo, linguae officio penitus destituta, cum in Confessorum solennitate ante sacra staret altaria, catervas hominum pro ipsa deprecantes exaudivit Dominus. Hora siquidem Vespertina expedire fando, ob tantum in se collatum beneficium Sanctis laudes rependebat: quocirca ab universis nomen Domini

E m-

Cap. 36
fomnium-
que mem-
brarum in-
firmas:Cap. 37
interum
contractio
manuum.S
Sanctus
montis

E m-

A mini benedicatur, per omnia regnantis secula.

10 Multimoda diverforum curatione explicata, cap. 28
 cecos quoque Confessorum meritis illuminatos esse, silentio præterire, incongruum fore putavimus.

6 Horum igitur quidam de b Valle-Arni oriundus, annis compluribus utroque orbarus oculo, auditis
 Cæcus, Justi & Clementis miraculis, sanctissimas eorum Reliquias, munuscula ferens, corde contrito sui fratris ducatu deposcebat. Interea loci, itinere pene confecto, amisit quam deferrebat, oblationem. Cumque id quod amiserat invenire non posset, humiliter ac demisse auxilium sic implorabat: Juste & Clemens, Confessores piissimi, quorum meritis & intercessione Deus Opt. Max. omnem protinus depellit infirmitatem; & corde & labiis utrumque precor, ut meos illustretis oculos; quatenus mihi illuminato extrinsecus, nulla prorsus mentis caligo relinquatur intrinsecus. Mirabile dictu! subito visum recuperavit, inventoque munere ad Confessorum sacraria properavit: ibique donis quæ detulerat oblatis, Deo gratias agens, lætissimus ad propria remeavit.

11 Item quæpiam externa mater, natam unicam hominibus captam, ad alia sanctorum Martyrum Confessorumque templa aliis in provinciis etiam duxerat; nec tamen lumen perditum filia recuperarat. Aliquamdiu vero i Antonie commorata, modo huc, modo illuc pergens, ad alia loca, frustra tamen, transierat. Divino igitur instinctu admonita, ut ad sanctissima Justi & Clementis corpora sese conferreret, simul ac primum templi valvas ingreditur, utraque supplicante, visus natæ confestim restituitur.

12 Iisdem fere temporibus faber quidam Ferrarius a Castro Sanctæ Mariæ in k Monte, dum ferum cuderet, favilla ignea oculum lædens, caput totum tumescit. Qui cum nulla medicorum arte curari posset, demum conjuge comitatus Confessorum requirit merita. Cujus post preces diutinas obdormiscentis, capite super uxoris genus inclinato, Justus inclitus exauditor assistens, oculumque penitus clarificans, omnem capitis tumorem, squamosa putredine ab oculo profluente, statim amovit. Tunc adstantium frequentia Domino, in cujus nomine tot fierent mirabilia, multas ex animo laudes decantabat.

13 Hisce interea mirabilibus Justi & Clementis operibus divulgatis, demoniaci ad Confessorum aras adducti protinus liberantur. Quorum unus, in loco qui dicitur l Vallis ortus, nomine Martinus Corbolini filius, sine intermissione a spiritu vexabatur immundo. Hunc enim tanta dæmonis infestæ nequitia conflictabat, ut dentibus frendens ipsa corroderet vincula. Quid quæris? Justi & Clementis exauditis precibus, post non parvum dæmonis conflictum, arreptitius ipse diabolicis omnibus exolvitur laqueis. Post paucos vero dies angelus invidiæ, de tali ejectione dolens, ejus filium, Petrum nomine, vehementer arripuit. Huic quoque Sanctorum Corporibus oblato haudquaquam defuit Dei clementia: nempe dæmone effugato, incredibili gaudio exiliens, ad suos rediit.

14 Item Angelina virgo m Politiana, cum a spiritu nequissimo modis omnibus torqueretur, cumque coram Sanctorum Confessorum Reliquiis aliquamdiu cum matre & propinquis aliquot stetisset, & omnes pro Virginis hujus liberatione Deum valde precarentur; in die Pentecostes sumpta Eucharistia, spiritus nequam ab ea statim discessit. Quam ob rem astantes omnes Deo, qui mirifice quotidie Clericus, per Sanctos suos operatur, gratias egerunt singulares. Ad hæc Clericus quidam, n n Geminianensi

agro oriundus, incredibili percitus infania, quasi dæmonis immanitate exagitatus, omnia sibi vestimenta discerperet. Hic cum ad sacram Beatorum Confessorum aram sisteretur, confestim resipuit: summaque deinceps & corporis & animi tranquillitate, vitam omnem traduxit. At longum nimis sane esset singula id genus recensere miracula: siquidem nonnulli dæmonum vexatione furentes, ut Albertus ab o Urceatico, ut homo alter a p Monte Zani, ut vir & uxor a q S. Cassiano, ut alii demum complures, qui de sanitate ac mente deturbati, Sanctorum Confessorum intervenu convalescere.

15 Temporibus Saracenice persecutionis, cum cap. 40
 barbara atque immanis illa natio a sacrosancto Sepulchro, in quo Servator noster positus fuit, Christi fideles expulsi; quidquam peregrinus in s Val-
 lis Elzæ finibus ortus, ab infidelibus illis ac barbaris hominibus, dum pugnacissime dimicaret, captus fuit. Hic in catenis habitus, cum summis ac diris cruciatibus afficeretur; noctes & dies, Justum & Clementem, his precibus & obsecrationibus utens, expetit adjuutores: Subvenite & opitulamini, Sancti Dei, mihi præ doloribus ac suppliciis innumerabilibus tabescenti; & immaturo interitu jamjam per-eunti præsto adesse festinate. Libera me, Domine Jesu Christe, qui liberaisti Petrum Apostolum tuum a teterrimi Herodis carcere. Audite, maxime pii Christi Confessores, preces meas; & pro me, in hac dura captivitate posito, apud omnipotentem Dominum intervenite. Attende quæso, & vide meas angustias, benignissime Deus, qui per Prophetam dixisti, Invoca me in die tribulationis, & eruam te. Ad hanc lacrymarum vim, ex imo pe-
 store profusam, Justus & Clemens vestes effingunt ferreos, ac duras statim dissolvunt & labefactant compedes, miscellumque hominem ex illa prægravi servitute ereptum ad loca tuta perducunt. Qui Byzantio pertransiens, tabellam graphice satis depictam, sui que gravissimi casus declarationem continentem, ibidem coemit, & ad Sanctos (Dei munere) sui liberatores illam attulit, ac pro tanti beneficii memoria appendit.

16 Fuit iisdem ferme temporibus homo quidam Pisanus, in Majoricæ i partibus a barbaris captus: cui catenas cum iniecissent, & ipse Justi & Clementis auxilium implorasset, libertatem facile consecutus, permultis muneribus Sanctorum templum adornavit, & pro tanti miraculi indicio, ponderosas compedes ibidem dimisit. Pisanus item alter, nomine Trampus, cum a Gualfredo de Pichena captus esset, atque in illum omne crudelitatis genus singulis horis adhiberetur; miser ille captivus, cum sese commendans in Sanctorum clientelam contulisset, ex illiusmodi tortoris atrocissimi sævitia tandem evasit. Ad hæc Guilielmo Presbytero de Serena, ab Ugone Guidonis filio in vincula coniecto, tantumdem ex animi sententia (implorato Sanctorum Confessorum auxilio) contigisse, proditum est memoriæ.

17 Nuper quoque Corradus Marchio, castellum cap. 4
 a Bulgari ad deditionem cogens, nonnullos inde suscepit obsides: quos in oppido, quod Silviculæ dicitur, prope Senas, turris ingenti atri carceris fundo, sub arctissima custodia, mancipaverat. Ecce autem, nullam prorsus in domesticis suis habentes fiduciam, Justo & Clementi multo cum gemitu sese ita commendabant: O Confessores magni, totius orbis Moderatoris amicissimi! o intercessores pietate præstantissimi! n exauditores, dicto citius, facillimi! quæsumus nostri misereamini: ostende nobis, Clementissime Deus, tuam misericordiam, & salutem tuam da nobis, in hoc tetra carcere omni pro-fus

EX AV. sus spe desitutus. Cumque fatigati jam obdormis-
FLOB. sent, B. Justus illis apparere visus est, dicens; Exur-
gite, nec trepidetis: ego enim sum Justus, quem
tantopere rogabatis. Nolite, nolite, inquam, time-
re: Dominus enim solvit compeditos. Hoc viso
excitati, confugiunt a nemine impediti: & in suam
relati patriam, Deo mirificas & agere & habere
gratias numquam desiere.

Cap. 42 18 Tempore paulo ante præterito, quædam mu-
lier a * Puppiano, Bellenda nomine, lacte care-
bat, quo suam ipsius nutrebat filiolam. Huic persua-
sit vicina malefica, ut ad cuncta quæ sibi comeden-
da essent die Dominica, aquam vivi fontis sibi tan-
tum quæreret necessariam; neque ea die Dominum
Deum oraret, aut signo Crucis se muniret; sed ter
faciem suam aqua ipsa aspergeret, manibus inde lo-
tis. Sine ulla mora, mulier nimis credula consilio
maleficæ omnino paruit: cumque aqua vultum suum
conspersisset, paucillulumque in os introisset, statim
non parvus corvorum croecantium ibidem affuit
numerus, scilicet dæmoniorum præstigia; eamque

ab ipso a per omnia membra maximus arripuit dolor. Cum
dæmonio, igitur sic ægrotaret; domum remeat & ab universis
B longe alia putabatur infirmitas: in illa enim latuit
diabolus usque ad Cœnæ Dominicæ diem. Tunc
duo Sacerdotes, viri sui affines, volentes in tem-
plum illam introducere, nulla umquam ratione il-
lud efficere potuerunt: nam cum diabolus jam sese
patefecisset, vehementer resistebat. Quapropter in-
terrogatus cur illam arripuisset? Ulro respondit,
ob nullam dæmoniacæ nequitiam hoc factum fuisse,
sed tantum propter multa & gravia populorum
scelera Omnipotentis Dei permissu contigisse. Sunt
enim homines permulti hoc in tempore blasphemi,
perjuri, adulteri, fornicatores, invidi, litigiosi, de-
tractores, sacrilegi, raptores, homicidæ, scenerato-
res, deceptores, avari, justitiæ corruptores, & sic
genus humanum prope universum in hujusmodi
flagitiis, quasi jumenta in stercore suo, computruit:
quo circa innoxia quoque vasa nobis vexanda de-
struendaque conceduntur. Talia vociferans hic ne-
quam spiritus, modo caninis latrabat rictibus, in-
terdum vero rabidorum more luporum diæ vocis
ululatum, os diversis distorquens gestibus, emitte-
bat. Hæc videntes populi finitimi, territi nimium,
triduo indicto jejuniis lites transigunt ac penitus
deponunt, a fornicationibus abstinere, rapinas e-
mendant, blasphemias ac juramenta cavent, avari-
tiam devitant, justitiam sectantur; mutuam vicissim
C caritatem amplecti, & omnibus denique peccato-
rum ac vitiis generibus in posterum finem sta-
tuere, omnes ad unum duce Deo, decernunt: nul-
laque mora interposita, ad B. Zenobii Reliquias
Florentiam supplicando concurrentes, cum intimo
cordis affectu, magnaue lacrymarum effusione,
divinam implorant misericordiam.

19 Item Justus & Clementis solennitate celeberrima
appropinquante, Sacerdotes, quos mulieri affi-
nes esse supra diximus, cum aliis ejusdem prosapiæ
viris, ad Confessorum Basilicam adducunt mulierem
ipsam, a dæmone obsessam. Ubi dæmon, coram
maxima populi frequentia, longe acius solito illam
divexare cepit; nam crines, quasi fugituri, supra
caput erigebantur: os modis omnibus distorqueba-
tur: cervix quasi contracta hinc inde collabebatur.

20 Cum vero Crescentius & Antistes, vir omni videret
virtutum genere præstantissimus, venerabili
Canonicorum corona illum comitante, juxta vete-
rem solennitatis consuetudinem omnia recte atque
ordine faceret; spiritus ille nequam vastis clamabat
vocibus: Ecce venit Episcopus; idque non semel,

sed iterum, ac sæpius iteravit. Ecce venit Episco- D
pus: itaque quem nondum viderat, mox cognovit
Episcopum. Astantes autem populi quam diligentis-
sime attendebant dæmonis furorem: nam interdum
precantis mores effingebat, quasi Sanctos Dei reve-
reri videretur; interdum convitiis illos confectare-
tur, & uti irrisor aliquis contemneret; atque id, ut
fidelium vota omnium impediret. Quid quæris?
Diebus undecim mulier ibidem persistit, multijugi
dolorum cruciatu affecta. Denique Monachis illius
sacri templi sine ulla intermissione, nudis pedibus,
nudisque genibus ex animo orantibus; ille demum
nequissimus spiritus, a Christi Confessoribus depul-
sus fuit: & quæ prius crudeliter admodum exagi-
tata fuerat, facta prorsus incolumis, a suis in pa-
tria demum reducit. Et omnes, quotquot ad
sacram Confessorum ædem tunc temporis accesserunt,
tanti sane miraculi testes fuerunt. Neque de tam
firmo & tam præclaro testimonio est quidquam du-
birandum: propterea quod ipsa etiam mulier mox
donariis quam plurimis Christi Confessorum Basili-
cam exornavit, & quoad mansit in vita, eandem
pie sancteque visitare consuevit.

20 Eodem ferme tempore, per Confessores suos Cap. 43
haudquaquam dissimiliter operatus est Dominus. E
Siquidem in agro Lucensi ad Suviliani Plebem, ut
ajunt, puella quædam, cui Judithæ nomen inditum
erat, juveni cuidam a parentibus desponsata, non-
dum paterna domo recesserat. Cui sponsus, quæ est
venereæ voluptatis in illa ætate titillatio, ut sui sibi
copiam faceret, persuadere conabatur: id quod pu-
dica & casta virgo non ante decere, quam nuptiæ
de more celebrarentur, perinde sapienter ac constan-
ter affirmabat. Cumque acceptis pannis lavatum iret;
vir, graviore quam dici possit iracundia commotus,
ait; Vade cum Dei maledictione, sique tecum dia-
bolus. Quibus verbis puella ad fluvium accedens,
adeo exterrita est, ut tentator statim affuerit; eamq;
improbissimus invadendi occasionem nactus sit: nam
sub horrendæ cornicis specie horribiliter cornican-
tis, illam præ pavore magno oscitantem immundus
arripuit spiritus. In qua diabolo adhuc latente, vir
post nuptias eam despuisse animadvertit: siquidem
omnia ab ipso affirmata penitus negabat, e contra-
rio denegata confirmans. Quamobrem conjux eam
sibi inutilem semper fore existimans, parentibus
custodiendam remisit. Ecce autem dæmon, certis
patefactus indicis, mulierem torquere cepit acer-
rime. Quapropter sui omnes, rem ipsam ægerrime F
ferentes, ad Beati a Potentis Reliquias illam de-
ferunt. Illico autem dæmon ore balbo exclamavit;
Potens iste numquam me ejicere poterit: Deus
enim omnipotens id uni Justo concessit. Inquisitus
vero de nomine officioque suo, se ipsum captivum,
& ranarum custodem appellat. His auditis, ad Divi
Justi & Clementis templa a consanguineis delata,
die noctuque sacris assistit altaribus: e cujus ore
nocte subobscura puer igneus egressus, Ara Con-
fessoris circumdata, inde iterum visus est regredi.
Porro Cœnobitis illis orationi instantibus; denique
post tricesimum fere diem mulier ab illa dæmonis
obsidione liberata, ac pristinae reddita sanitati, do-
mum recessit. Ab ipsa tamen Confessores almi dæ-
monem, nulla vi nullaue contumacia resistentem,
facillime propulsarunt. Hoc autem propterea accidisse
creditum est, ut ostenderentur, merita Justus &
Clementis apud Deum tanta esse, ut satan cum dispelli-
tur, in discessu obsessi corpus attingere minime audeat.

A N O T A T A G. H. & D. P.

a Ordinis Camaldulensis, quibus monasterium tradi-
tum a nigris Benedictinis fuit anno 1113.

b Erat

deinde
post 30
die libe-
ratur,

Puella,
ex sponsi
impreca-
tione,

obside-
tur;

a a

post 30
die libe-
ratur.

A b Erat Hierosolyma tunc sub Christianis; ab his anno 1099 capta, amissa anno 1187.

c Parthicus, seu potius Parthinicus portus, in mari supere prope Epidaurum, quae Plinio appellatur civitas Parthinorum, ad Sinum Saronicum.

d Evisa, aut potius Elvisa insula, vulgo Ilva & Elba, districtus Senensis.

e Pisanorum potius fuit Ligurus, aliis Liburnus vulgo Livorno, apud Leandrum variis nominibus appellatur; an etiam Portus Devix necdum legimus. Sed in Jo. Ant. Magni tabula Liguria, quam etiam suo distanti Jo. Blaeu inseruit, inter Portum Veneris & Portum Pinum, notatur Deiva, forte Denia scribendum, nec procul inde abest Vernazza, unde natus indicatur is cui navis concessa erat.

f Non Quintum, sed Quintini vicum notant tabulae, 16 p. m. distans Volaterris, prope S. Miniatis oppidum.

g Idem forte, qui nunc El Garbo notatur in eisdem tabulis, prope Liburnum.

h Arnus fluvius, per urbes Florentiam & Pisas, descendit ad mare; hinc Vallis Arni vicinos agros comprehendit.

i Antonia J. Volaterra, unde intelligas eam appellationem jam tum affuisse sceler, ut supra notavimus, velut antiquius nomen urbis, licet haecenus omni antiquitati ignotum.

k Situs est hic locus trans Arnem duplo propter Pisas quam Florentiam, Volaterris autem distat 25 p. m.

l Forte deest verbum, & legi debet Vallis-Cecinae, a flumine Volaterranum ducens percurrente.

m Politiana, sive de Monte Politiano, distante ultra Senas ab urbe Volaterrana ad 25 circiter millia passuum versus Orolietum. De ea urbe egimus 20 Aprilis ad vitam S. Agnetis de Monte Politiano dicta.

n Oppidum S. Geminiani, satis vicinum Volaterris, ad 7 circiter p. m.

o Uneaticum, vulgo Orciatico, distat versus occidentem 10 p. m.

p Mons-Sani, aliis Mons-Jani aut Fons-Fani in antiquissima divisione Senensi.

q S. Cassiano, in eadem divisione Senensi in consulis agris Urbevitanis.

r Puerum Christianum expulsus anno 1187.

s Elsa fluvius agris Florentinis labitur in Arnem, unde totus tractus ad illum vocatur Vallis Elsi.

C t Haec acta sunt cum Majorica subisset Saracenis; qui inde a Jacobo Rege Aragoniae pulsus fuerunt circa an. 1232.

u Bulgari oppidum sive castellum est in divisione Pisana. Gerundesia dicta, haud procul a mari, videtur autem hac obsidio spectare, ad an. circiter 1120, quando Conradus Henrici V nepos, ab eadem Matilda mortua relictus Marchio Tusciae, etiam Pontormum in agro Florentino obsedit; in quodam instrumento Lucae condito sub nota anni 1128, apud Florentinum in memoriam Matildae pag. 346, sic subscriptus: Conradus, divina gratia Ravennatum Dux, & Thusciae Praeses & Marchio, cujus successor an. 1131 subscriptus solum, Rampretius, divino munere Thusciae Praeses & Marchio.

x Puppium, oppidum Etruriae in Apennino, ubi in monasterio Vallumbrosani Ordinis descriptum vitam B. Torelli solitarii, a nobis editam 16 Martii, ad quam plura de Puppio habentur: suspicari tamen licet ab hoc diversum esse Puppianum, necdum nobis repertum.

y Acta S. Zenobii Episcopi Florentini dedimus 23 Maji.

z Crescentius Episcopus, scilicet Volaterranus, reperitur apud Ughellum, successisse Rogerio an. 1130, subscriptus cuidam conventioni an. 1134, qualem deinde successor ejus Adimarius signasse invenitur an. 1139. Junii Tomus I.

aa S. Potens Martyr colitur 7 Decembris estq; ali-
quis ex Martyribus qui coluntur Tusciae in Etruria sub
divisione Pontificia; uti S. Communis Martyr 8 Fe-
bruarii, & Theodidius Martyr 1 Aprilis, alique. Sedes
autem illa Episcopalis nunc est unita Viterbiensi.

APPENDIX

Addita ab Augustino Florentino.

21 **I**N regione a Radda, homines quidam popula-
res, templum in honorem Sanctorum Confes-
sorum edificare volentes, locum quemdam solari-
bus radiis expositum, concordi atque unanimi vo-
luntate elegerant. Hi die quodam illuc ad jacienda
fundamenta accedentes, cum arator quidam binos
forte juvencos prope locum ipsum arando exerceret
.... b Jam vero illis humum scabere incipientibus,
juvenco evestigio fugam arripiunt. Tum herus eos
anhelo pectore sursum, deorsum non modicum in-
secutus, ad quasdam salices forte pervenit; ubi,
optimum factu ratus, si virgis aliquas cum sibi,
tum his qui ad sibi opem ferendam cucurrerant, E
ad impediendam juvencorum fugam, exciperet, in
unam conscendit. Mirabile dictu! ut primum rusti-
cus ramum primo ictu serit, continuo guttae sangui-
nis de salice manant. Juvencoque cursum reprimen-
tes, mites, & quasi immobiles, stupentibus cunctis
& admirantibus, ibidem repente consistunt. Quo
prodigio homines illi templum ipsum ibi prorsus
divina providentia, in divi Justi honorem, relicto
priori loco, summa omnium voluntate construxe-
runt. Quod ab ipso prodigio Pleberium S. Justi in
salice, ad hanc usque diem, etiam appellatur. Ad
cujus perpetuam rei memoriam, picturarum sic gestu
negotii ornameto templi parietem decorandum cu-
ravere; nimirum in loco, ubi salix illa consue-
rat, notabili etiam lapide & ad posteritatis notitiam
collocato.

22 Anno d MDXXX, quo tota fere Etruria bel-
lo exarsit, Dux quidam militum, Christianae reli-
gionis penitus immemor, classem quamdam exerci-
tus, cum equis nonnullis, in aede sacra Justi & Cle-
mentis stationem habere permisit; ibidem in sacra
B. Clementis specu cellarium panis & vini simul
constituens. Mulieres autem quidam Montis Bra-
donii ac S. Justi suburbii, sub militum ad urbem Vo-
laterrarum accessum, ad ipsam aedem sacram, tam-
quam ad asylum, primum confugerant: deinde mi-
licibus ad templi valvas propius factis, in turrim,
atque sub testa tremebundae sese receperant, latitan-
tes. Hae de salute desperare incipientes, Deo ac San-
ctis Confessoribus effusis lacrymis sese etiam atque
etiam vehementer commendare non desinebant. Qua-
propter quia & illarum periculum, & sacri fani
pollutionem nemo omnium a saevi illius ac furentis
exercitus injuria vindicare posse videbatur: almi Con-
fessores ibidem quiescentes, sibi illatam injuriam
(ut aequum fuit) horribili prodigio propulsarunt,
& pavidas trepidantesque castitatis studio mulieres,
divina praestante misericordia, omni prorsus metu
ac periculo liberarunt. Et enim cum miles quidam
ad ipsam specum, inde nonnihil rerum extrahen-
di suffurandique gratia, accederet; ecce cujusdam
flammae globo evestigio circumventus, semianimis
a loco extraque templum, una cum astantibus,
rejjicitur. Quae re comperta, militares copiae tanto
quidem timore, simul cum illo militum Duce, af-
fectae fuerunt; ut cum admissi sceleris illos pœni-
tuisset, illuc in posterum accedere ausus sit nemo.
Atque ita mulieres principio perterritae, mox incurse
mi-

Cap. 44
Apud Ro-
dicen-
sum;

b
non fuit
prodigio;

ostendit S.
Justi con-
struere.

d
Cap. 45.
Militum
ejus ex-
celsa
visantur
P

fulmine
terrifici
disce-
dunt;

Pp mi-

EX militum liberata, multas ac magnas omnipotenti
AUG. Deo, ipsius mirabilia passim propalantes, gratias
FLO. egerunt; Quædam vero, quæ in humanis adhuc
REN. agunt, ipsum flammæ globum templum universum
circumire tertio se vidisse per fenestram, quæ Pa-
radisus appellatur, nobis etiam audientibus, sunt at-
testata.

Cap. 45 23 Proximis superioribus mensibus, cum D. Ja-
cobi Apostoli dies solennis illuxisset; atque ad ejus
aram singuli fere Monachi de more sacrificaturi
accessissent, & cuique sacrificantium non pauci utrius-
que sexus semper interessent (cum in domo & ope-
re Dei nemo plane sibi vitæ hujus periculum immi-
nere, sed æternæ gaudium usquequaque cogitet) sa-
ctum est, ut rebus omnibus sacris peractis, & omni-
bus qui ad templum venerant inde egressis, quædam
testi pars, tigno effracto, super sacellum, Divi ipsi
Jacobus dicatum, corruerit: quod templi detrimentum
ære publico statim refectum fuit. Cujus casus ru-
more extra templum excepto ab iis omnibus, qui
illuc sacræ rei faciendæ causa perrexerant; tanti
periculi expertes, atque ab eo, Dei benignitate &
sanctorum Confessorum protectione plane servati,
singuli perpendere cœperunt, quæ sit vita hominis,
& quot quantisque periculis ubique etiam obnoxia.
Ad hæc non abs re fuerit admonere, quemadmo-
dum in ipso Divi Jacobi sacello etiam B. Jacobi
& Certaldo, qui illius cœnobii Monachus & Abbas
fuit, sita sunt ossa; quæ illiusmodi casu resecta,
furtim aliquot præter calvariam sublata fuerunt: re-
liquæ vero, nobis præsentibus, qui hæc litterarum
memoriæ commendavimus, summo cum honore sum-
maque cum diligentia ibidem contestata restiterunt.

Cap. 47 24 Casus in urbe Volaterrarum circiter annum
MDVIII maxime notandus accidit. Cum Silvester
Fæus, inter cives suos non mediocri fortune ac
dignitatis habitus, ædes suas in vico Burgi cuidam
Baptistæ Novocomensi ædificandas locasset; hic,
quamquam Silvester ab urbe aberat, ædificationem
tamen ita urgebat, ut ad primarum fenestrarum an-
terioris partis fastigium ædificando jam pervenerat.
Cumque Divi f. Octaviani solennia, quæ in diem
Veneris ante Palmarum Dominicam quotannis in-
cidere consueverunt, jam adessent, & a Petro Co-
vacio Volaterrano cive, Christianæ Religionis ma-
xime studioso, qui illac forte transierat, moneretur,
ut ab ædificatione cessaret, cum diceret, Heu Ma-
gister Baptista, ecquid tunc hodie mane agis? Quin
potius Divi Octaviani Protectoris Patronique no-
stri festa colere nobiscum studeas, quam illa ædifi-
cando violare? Cui Baptista, ut est illud agreste
hominum genus irreligiosum ac lucri maxime cu-
pidum; Quid mihi cum Divo Octaviano? Silvestro
potius, a quo mercedem accipio, deserviam. Hæc
verba vixdum protulerat, cum una tabularum, e
quibus pontem construxerat, elocatur; atque ita præ-
ceps in terram statutus, disruptus, dilaceratus sta-
tim efflavit animam. Qui casus cum universæ ci-
vitati valde molestus fuit, tum Silvestro ipsi ad ur-
bem reverso illiusmodi terrorem injecit, ut ædifi-
cationem altius erigi, quod ipsum cuius hominum
etiam nunc videre licet, nullo quidem pacto permi-
serit. Atque hujus rei locupletissimi testes adhuc
extant primarii cives, ac fere omnes octogenarii, ut
Gabriel Ricobaldus, ut Michael Vintha, ut Mari-
ottus Leonardus; ut alii permulti, qui se, cum ipsius
Baptistæ funus efferretur, didicisse interfuisse.

25 Multa alia ac præclara quidem olim gesta
fuisse, quæ etiam quotidie geri ab iis Christi Con-
fessoribus, de quibus satis hætenus sermonis habui-
mus, nemini plane dubium sit. Ceterum ut huic

tenui labori nostro finem denique faciamus; extre-
mum illud est, ut tantorum Patrum caritatem imi-
tari pro nostra virili parte studeamus: quippe qui
arctissimo fraterni amoris vinculo vicillim contri-
bi, ea, quæ Deo Opt. Max. valde probantur, in-
dagare, ac re ipsa præstare, ut præclare satis intel-
ligere nemo non potuit, semper elaborarunt: atque
ob id in cælum sublatis, amplissimo suorum laborum
præmio decorantur ac perfruuntur. Ad illos igitur
humiliter ac demisse adeuntes, rogemus, ut sus-
ceptum nostri patrocinium sic tueantur, ut nostra
omnium flagitia a Deo nobis remittantur & con-
donentur, cui laus & gloria summa sit & æterna.
Amen.

A N N O T A T A G. H.

a Regio Raddæ, aliis Vicariatus seu territorium
Radicophani, in conspectu agri Senensis & distantis Pon-
tifficæ.

b Deest quidpiam ad sensum explendum.

c Operam dedit, ut lapidis illius inscriptionem nan-
cisceret, si adhuc supersit; sed ne hoc quidem rescire
hætenus potui.

d Didit anno 1530 fuit a Philiberto, Arachia Prin-
cipe, Florentia obsessa, & post obsidionem capta, didit
Principe ibidem occiso: & Fabricius Maromaldus, teste
Paulo Jorio lib. 28, in Valterra suburbis, civitatem
expugnaturus, castra posuerat.

e Vitam B. Jacobi Certaldi illustravimus ad diem
13 Aprilis pro cuius Supplemento optem nancisci delinea-
tionem imaginis, ibidem juxta campanas prope B. Ju-
sti aram pictæ.

f S. Octavianus, etiam Patronus Volaterranus, in
Officiis hujus Ecclesiæ anno 1519 excusis colitur a Se-
ptembris; dies autem Veneris ante Dominicam Palmarum
ipsi Sancto sacer habetur, propter tunc factam corporis
Translationem a Suburbano ad urbem.

A P P E N D I X II.

Ex Ms. Relatione Volaterranorum.

26 PRæterea anno MDXXX, ut Jovius & Ammi-
anus scriptum reliquerunt, cum Vassi Mar-
chio, feroci nisu Vulterram adortus, per S. Angeli
portam in civitatem irrumpere contendisset, & Ma-
ramundus impetum in eam fecisset ad S. Lini mona-
sterium, ibique tormentis bellicis muros dejecisset,
ita ut defensoribus retrocedentibus murus nudaretur;
& Franciscus Ferruccijs, equitum pedumque
Præfectus, sancius atque perterritus, se recepisset in
arctem; tunc S. Lini Moniales, furentis præda victo-
ris mox futuræ, ad SS. Justi & Clementis atque
Octaviani Patronorum auxilium confugerunt: qui
repente cum Angelorum cohorte Virginibus pre-
cantibus afflere: & hostibus adempta victoria, & au-
dacia militum repressa, Virgines sibi metuentes
cœperunt certam sperare salutem. Hostes retuli a
menibus coguntur recedere, murorum ruina San-
ctorum virtute defenditur; donec Joannes Broccar-
das, Vulterræ Patrius, multis cum civibus primo-
ribus superveniens, muros dirutos reparavit. Unde
non solum Moniales sanctos Patronos, ingenti cum
aulæ cælestis exercitu pugnantes & pro se stantes
vidisse asseruerunt; sed ipsi quoque milites, o muro
profligati & timore correpti, testati fuere. Præcipue
vero Amicus Arfula, militum Dux, cum in civitatem
ad mœnia ab hostibus tuenda cum Ferruccio reversus
esset, vehementer admiratus, confirmavit, se in-
finitam incognitorum pugnantium numerum pro
urbis

Urbem
jam jam
occupa-
dam ad
1530

Visti Sen-
si pro-
pugnare.

A urbis incolumitate propriis oculis conspexisse, inter quos tres præcipue Chiliarchos, virtute formidabiles, ætatis canicie reverendos, quos prædd. Sanctos fuisse, qui subito ad tollendum miserum civitatis casum de cælo confluerint, a nemine dubitatum fuit.

Lat. in præscriptum feruntur.
27 Suor quoque prope Sanctorum ecclesiam voragine quædam horribiles, profunditate vastitatis altissimæ, penitioribus locis eviscerata, quæ nostra etiam tempestate plerumque templi partem hauserunt. Nullum tamen qui in voragine illas fortuito ceciderit, gloriosi ac sancti Confessoris [merita] mori in illis aut opprimi passa sunt: nostra licet ætate Julius Battaglionus, senio confectus, & Luceria Julii de Pagninis, in profundum earum rupium hiatum casu miserabili dilaberentur.

Ubi a fame, peste & bello liberata est.
28 Anno MDXXVII, cum tota fere Italia ac præcipue Hetruria fame, peste, ac bello affligerentur, soli Vulterrani, cum quolibet anno usque ad vigesimum, Sanctorum templum visitandi, & virgines nimia laborantes inopia in matrimonium collocandi se voto obstrinxerunt; eorum meritis & intercessione liberantur. Cujus miraculi monumentum, marmoreo lapidi incisum, de veteri æde sacra ad

B recens erectam delatum, hoc argumento cernitur. Quod duce Te, Juste, hoc anno MDXXVII Vulterrani a bello, peste, & fame liberati sunt, quibus calamitatibus reliqua Italia vexata est; hinc populus universus, de Concilii sententia, quotannis statodie solennes ad tuum pulvinar supplicationes decrevit. Marius Mapheus Templi Max. Antistes ad memoriam sempiternam.

et m.
29 Anno pariter MDXXXI Vulterrani cum fame laborarent, & pestilentia multo magis urgerentur, se singulis annis, præfixo tamen viginti annorum spatio, antiquam & novam Sanctarum ecclesiam adire, elemosynam juxta vires & animi devotionem offerre, antecedenti Sabbato Dominicæ secundæ Septembris, qua illorum templum ab universo populo invisitur, jejunare voverunt, a peste ingruentia eripiuntur.

HISTORIA

Inventi, sæpeque translati, & recogniti Corporis S. Clementis.

Ex authentica relatione Volaterranorum.

Vulterrani, moti fama op. ris a Bollando caput.
IN Dei nomine. Amen. Cum jam iode e Belgio constans percubisset fama, adm. Rev. in Christo Patrem, D. Joannem Bollandum, e Societate Jesu, virum religionis pietate præcellentem, cum ad humaniores tum ad sacratioris litteras apprime eruditum, ac ecclesiasticæ doctrinæ & liberalium artium comprehensione felicissimum, in Sanctorum Vitis, quotquot in orbe coluntur vel a Catholicis scriptoribus celebrantur, accurate scribendis & notis illustrandis, ac in præclara Beatorum gesta ex reconditis & vetustissimis monumentis eruenda; ut quæ diu in tenebris latuere, ad Dei gloriam, ad majus Sanctorum decus, ad excitandum in populis imitationis exemplar, notiora elucescerent, vehementer laborare; eique operam & studium etiam conferre ejusdem Societatis Theologum, Godesfridum Henschenium; hinc auspicate contigit, ut omnes antiquissimæ & nobilissimæ urbis Vulterranæ cives (quæ, sicut humana præeminentia, duodecim præscarum in Hetruria urbium imperio præfuit; ita celesti dignitate ac Dei præordinatione, prima fuit quæ veræ fidei lumen agnosceret, & Christianæ religionis cultum reciperet) supientes heroica Sanctorum opera, tum eorum

statuunt ad eum se Sanctorum suis in (rum) domo.
Juni Tomus I.

quos in ipsius urbis solo genitos communis patria peperit, tum eorum qui Vulterram e nationibus exteris adeuntes, vel sancto sine in eadem quieverunt, vel ferventi sævitia gentilium Imperatorum martyrii palmam consecuti ad cælos evolarunt; & pariter illorum Ossa, Reliquias, Corpora, quæ etiam nunc in ipsius gremio requiescunt, ad animarum solatium & ad ipsorum honorem, palam fieri & in lucem prodire; ex parte Reverendissimi Capituli, Perillustres ac Reverendissimi Domini Canonici majoris ac matricis ecclesiæ Vulterranæ, totius Cleri nomine, per legitima votorum suffragia, sub die xviii Decembris anno MDCXLVI (sicut ego infra scriptus Notarius in Capitularium deliberationum libro vidi & legi) eruditos atque patricos viros Canonicos, D. Franciscum Broccardum, & D. Alexandrum Riccobaldum Bavam J. U. Doctorem & S. Michaelis Priorem elegerint; & ex parte Vulterrani Senatus Illustrissimi DD. Priores Populi & Urbis Vulterranæ, atque Perillustres eorum Universitatis & Senatus totius nomine (ut in Diaria Decretorum Collegii Vulterrani, sub die xii Junii MDCXLVII apparet, quod ipsemet legendo notavi) D. Raphaellem Maffium J. U. Doctorem, in quo omne in rebus humani agendis studium, omnis lucebat humanitas ac prudentia, propter quæ a Sereniss. Magno Hetruriæ Duce, ad indefessum Provisoris tam Salis quam Arcis civitatis Volaterrarum officium atque munus (res maximi momenti) summa cum voluntate est applicatus, & Cuttium Inghirami, Patricos Vulterræ, constituerunt; qui una omnes Sanctorum Patronorum, Civium, & aliorum Beatorum memorias, quæ Vulterræ reperiri possent, instaurando colligerent; & ipsorum corpora, ossa, vel reliquias adeundo agnoscerent, notarent, ac describerent; de quibus dictum sacrum Scriptorem fideliter edocerent; & omnes agnitionis actus ad illum sincero scripto deferendos curarent.

qui uno cum Epi. scopi Provisoris.
Hi omnes e Patriciorum delectu adsciti & unanimiter electi, unanimi coeuntes consensu, Illustrissimi ac Reverendissimi Dominum ac Patrem, D. Nicolaum Sacchetti Florentinum, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopum Vulterranum, & Sacri Romani Imperii Principem ac Comitem, ut tam pio operi præstideret, suppliciter exorantur. Qui *P* flagrantem civium cupiditatem prius laudavit, postea promovit opus, inde D. Frederico Ghetto, ipsius in spiritualibus Provicario generali, ut huic incepto adesset, & ordinaria auctoritate assisteret, commisit. Quare prædicti Domini (ut dictum est) electi, convenientes, excepto D. Maffeo, qui in hoc vices suas D. Curtio Collegæ demandavit; me Ser. Franciscum qu. Sebastiani de Contiis, Civem ac Ducali auctoritate Notarium Vulterranum, ad infra scripta acta roganda, & in publicam formam reducenda, pari consensu asciverunt.

av. 1647 17 Dec. 1647 a Sacris Cathedralibus.
3 Die vero xiii Decembris MDCXLVII, præsentibus suprasc. D. Provicario ac D. Ludovico de Minuccis, D. Horatio de Maffeis, & me Notario infrasc. & aliis, in majoris ecclesiæ sacratio, cum una afforent, convenientes, oraverunt D. Bonamicum de Bonamicis, ejusdem ecclesiæ Vulterranæ Archipresbyterum, ac D. Bartholomæum Bibonium Canonicum, nec non D. Alexandrum de Fris Militum Ducem, ac D. Julium de Maffeis, omnes Vulterræ Patricos, & ad præsens electi Sacarii Conservatores; ut insigniores Reliquias, quæ sub eorum custodia servabantur, agnoscendas & describendas ostenderent. Ideo pii admodum prædd. Conservatores, tam religiose annuentes petitioni, Presbyterum Paulum de Cortinovis, alterum e Sacristis,

Pp a

Reli-

EX
INST.
AU-
THEN.

post alias
quosdam
Reliquias
inspicias

Reliquiarum tabernaculum aperire iusserunt. Est autem tabernaculum medio in sacario instar altaris positum, asseribus confectum nucis, simulacris affabre incisum auratis, seris repagularum duabus, quæ duabus, discordibus tamen clavibus recluduntur, quarum altera apud D. Bartholomæum uti Conservatorem ecclesiasticum, altera apud D. Alexandrum uti Conservatorem laicum asservantur. Quo iidem omnibus Conservatoribus presentibus adaptato, cum Sacrista sericeum coccinei coloris velarium demississet, Caput S. Victoris Martyris argento inclusum exposuit Postea Presbyter Michael Leonius e Sacristis alter, unam S. Octaviani argenteam e sacro abaco extulit imaginem Inde Sacrista imaginem ex aurichalco, vel ære deaurata arculam, diversis insculptam imaginibus, in qua pars magna capitis unius Infantis de sanctis Innocentibus servabatur, apposuit Argentea deinde S. Ugonis Episcopi & Confessoris imago nobis cernenda proponitur ... Hac in locum suum relata; ostenditur nobis S. Candidi Mart. caput, cum collo, pectore, & humeris Capita postea pectore tenus SS. Iusti & Clementis, argento affabre incisa, videnda proponuntur.

visi capi-
tibus SS.
Iusti &
Clementis

4 Omitto, ut apparet, & signo, quæcumque de singulis DD. Deputati annotanda, & P. Bollandum docenda censuerunt. Nam de S. Victore egi post Tom. 7 Maji, in Appendice ad diem viii; de Sanctis Octaviano & Ugone, agendum erit ii & viii Septembris; de S. Candido egi Bollandus ad diem xii Februarii: quæ porro de SS. Iusto & Clemente consequenter tractantur, ex auctoribus partim huius partim superioris sæculi, eo spectant, ut tandem, relatis variorum opinionibus, pro certo concludatur, eosdem Sanctos cum S. Octaviano Vulturam advenisse anno DXX, Trasimundo in Afris dominante, qui tunc viginti & ducentos Episcopos eiecit in exilium, sicuti Paulus Diaconus lib. 17 cap. 3 commemorat; tempore item illo, quo Theodoricus, Ostrogothorum in Italia Rex Arianus, magnopere Arianis favebat. Sequuntur quæ supra in Comm. num. 10 transcripsi, de utriusque cultu atque relata in Append. 2 Miraculorum; ut denique de utriusque Sancti argenteo capite, ad tabernaculum suum relata; & tractur ad Caput argenteum S. Marii Martyris, de quo agendum in Supplemento Januarii ad diem xix Januarii.

de utroque
capite
utrum re-
latum

summa
3 temple
visitas
23. 14. &
26. Dec.

5 xiiii Decembris, iterum est ad inspicendas Reliquias, in ecclesia S. Petri in Silice asservatas, varisque mensibus commemorandas. Die xiv advenit Dominus, S. Francisci Minorum Conventualium templum; ubi inter alias multas corpus B. Bonamici de Bonamicis, de quo multa vide in Appendice Prætermissorum ad 1 Maji. Deinde ad diem xx ejusdem mensis vide Analec. de S. Bernardino Senensi, ubi num. 11 leges; quæ iidem Domini ipsa eadem die sub vesperam in templo Nominis Jesu viderunt. xvi Decembris iussu Reliquias, quibus ornatur templum Eremitarum S. Augustini; & sub vesperam in Cathedrali dissolutum altare fuit Crucifixi, in quo summa erat, vetustis scripturis roborata, multas & pretiosas diversorum Sanctorum Reliquias conditas esse.

de 17 ec-
clesiam S.
Marci

6 Die xvii Decembris præd. D. Provicarius & DD. Deputati ad D. Marci templum in suburbiis, & intra antiqua civitatis mœnia positum, Sanctorum corpora ibi posita visuri & agnitori, conveniunt. Erat ibi pariter D. Inghiramus Inghiramus, unus ex monasterii & monialium ejusdem loci Operariis; aderant D. Antonius Massius Canonicus, D. Eques Camillus Leonorius, D. Jacobus qu. Benedic. Incontri, D. Aloysius Falconcinus, D. Franciscus Massius, D. Ludovicus Minuccius, & alii quam plurimi, ad aram ecclesie majorem,

in medio adaptam, accessere. Erant in eadem D arcæ duæ, in quarum altera inscriptum legebatur, CORPUS SANCTI CLEMENTIS, in altera, RELIQUIÆ SANCTORUM CRESCENTII, DULCISSIMI, ET CARISSIMI. Denudato altari, D. Eques Camillus Leonorius & D. Inghiramus Inghiramus mihi Notario infra ser. juramentum præstiterunt, illud idem esse altare, in quo præcitatas Reliquias, a parte Evangelii, anno MDCXXVIII Kalendis Julii fuisse depositas ... asseruerunt, nihilque in eo de pristina forma mutatum; sed intactum & integrum, sicut d. die erat: permanere, cum ipsi adfuerint: & interrogati de contestibus dixerunt de se, de D. Equite Francisco Falconcinis, de D. Pyrro Liscio, de D. Camillo Massio, & de multis aliis.

7 Ut hujus rei veritas innotuit, statim DD. Deputati iusserunt Bartholomæum Massellium, fabricum cœmentarium, demoliri & aperire aram a latere, per quod Reliquiæ fuerant intrmissæ. Quæ adaptata, S. Clementis arca educta fuit, quæ accensis facibus super majori altari collocatur. Reforatur una clave, quæ est in Reverendiss. Capituli Vulterrani potestate, & fuit a D. Alexandro Bava Canonico tradita. Reclusa pariter fuit altera clavi, quæ apud Illustriss. Dominos Vulterræ Priores asservatur, quam detulit Doctor Thomas Brogius, Vulterrani Senatus Cancellarius. Quamvis autem triplici sera obfirmatam inspexerint arcem; apertis duabus, tertiam quoque apertam invenerant, eo quod non fuerit clausa, quando eadem Reliquiæ fuerunt ibi depositæ. Aperta igitur arca erat penitus per totum albo serico subsuta. Bombycino ablato quod ossa sanctissima cooperiebat, caput integrum & major pars ossium corporis S. Clementis a circumstantibus est inspecta. In pera vestis Attalicæ, ejusdem sancti Confessoris & Patroni cineres asserabantur: & in quodam vase fictili, nonnulla ex ejusdem ossibus fragmenta erant cautissime obfirmata. Quæ omnia, recognita & venerata, iterum eodem serico cooperta fuerunt: ibique in membrana inscriptionem, ne memoria periret, sequentis argumenti posuimus. Corpus S. Clementis Confessoris recognitum servatis servandis, prout apparet ex rogatu Ser-Francisci de Contiis qu. Sebastiani Augustini filii, Civis & Notarii publici Vulterrani, sub anno Domini MDCXLVIII, Indiæ. xv, die vero xviii mensis Decembris, Innocentio X summo Pontifice, Ferdinando II Magno Hetruriz Duce dominante. Hæc arca unica tantum clavi Vulterranz Civitatis fuit iterum clausa: Capituli namque clavis, propter lignum arcæ contractum, ocludendi perdidit usum.

8 Quomodo vero S. Clementis corpus in Divi Marci ecclesiam fuerit deportatum notandum porro est. Hinc stricte narratur pleraque eorum, quæ supra ex antiquioribus Actis posuimus in historia Monasterii SS. Iusti & Clementis, de gemina ecclesie extruptione, & consecratione facta a Mauro Senensi Episcopo; tum ex Sgonio aliisque narratur, quomodo Vulterra a Longobardis, per Narsetem in Italiam evocatis, tandem anno DLXXIX devastata fuit, & oratoria prædicta magnam passâ jacturam: quomodo item, evulsciente Carolingorum in Italia imperio, eadem sit redacta in potestatem Adalberti Alborici de Lombardis, qui tunc Lucæ residebat; & quomodo hic a Joanne X Roma pulsus Hungaros extorserit; qui ipsam aggressi Hetruriam, Vulturam civitatem pene totam incendio consumpserunt, qua in ruina Sanctorum Iusti & Clementis ecclesie, ab Alci ædificate, polluuntur evertunturque Anno autem DCCCLXII Ottomagnus Imperator in Hetruriam ingressus, ... cum Vulterræ mœnia restaurasset ...

ubi inven-
turi corpus
S. Cle-
mentis

reper-
tum

iterumque
recondit

fuerat
illud in
propria
olim
ecclesia

per Lon-
gobardos
& Hun-
garos mul-
tum passa

in

A in angustiore formam circuitum murorum redegit. Postea etiam Gusefredus Episcopus anno MXXX, cum suo Clero, SS. Iusti & Clementis oratoria reedificare exorsus est; *sicut satis vetulimus ex instrumento Guidonis successoris, de fundatione monasterii; ubi & de Abbatibus ex Augustino Fortunio ea dedimus, quae eo spectare videbantur. Ipsi autem ita perscrutatis, sic institutam narrationem prosequuntur Deputati.*

atque an. 1113. Camaldulensibus tradita;

9 Hi Monachi a Gusefredo instituti, nigrum deferentes habitum, anno MCXIII assumpsere candidam Camaldulensem vestem, & Rogerius Vulterrae Episcopus D. Boninum primum Abbatem, veste alba eum induens, elegit. Ambo autem cum S. Clementis spelunca, magno populi concursu & devotione frequentari solita, aliqua in parte ruinam minaretur; in eodem specu S. Clementis corpus summo studio requirere aggressi fuerunt. Quod eandem in humili tumulo, anno MCXL prope altare reperiunt, in urna tunc primum positum, sub S. Sebastiani ara condiderunt. Inde anno MDLXXIX recognita sanctae Reliquiae, a Guidone Ser-Guidio Episcopo Vulterrano in S. Jacobi capella sub campanis collocatae fuerunt. Item anno MDCXII, cum Cosmus secundus, Magnus Hetruriae Dux, Vulterram veniret, denuo adaperit & visit; & in eadem urna pumicosi lapidis decentius repositae, tela serica involutae, in eodem loco componuntur: ibique iterum apponitur vetusta plumbea lamina rotunda, cum antiqua inscriptione, in qua haec verba notabantur descripta. HIC JACET CORPUS SANCTI CLEMENTIS. Et in illa sanctorum ossium agnitione, omnes qui aderant, admirabilem odoris fragrantiam ex illis exhalantem obstupere. Id totum ex instrumento Ser-Raphaelis Tanegii, civis & Notarii publici Vulterrani, huiusmodi patet, die xii Septembris MDCXII.

reperit an. 1140. & recognitum an. 1579 & 1613,

10 Anno itidem MDCXXVII die 11 Septembris, horis meridianis, S. Iusti ecclesia in voraginem contriguam in praecipit decidit. Itaque S. Clementis corpus, simul cum ceteris Reliquiis, quae in S. Jacobi altari jacebant, in eadem S. Clementis speluncam post sanctissimi Crucifixi aram, fuit reportatum, speluncae ostio tribus seris clauso. Clavis prima Cathedrali Capitulo, secunda Vulterrano Senatu, tertia Monachis Camaldulensibus tradita fuit. Cumque honestiores arcae ex nuce pro dictis Reliquiis confectae forent; die xxv Aprilis anni MDCXXVIII, tertia die Resurrectionis Dominicae, ab Illustrissimo Domino Bernardo Inghiramo, tunc Vulterrae Episcopo, ex urnaeductae, in nova arca conduntur: & tunc (sicut in Abbatibus libris notatum & memoriz proditum est) ossa duo fuerunt extracta, in Cathedrali deferebunda. Erant ibi capita, pectore tenus ex argento assabre incisa: capiti vero argenteo S. Iusti, quod Mons-pietatis absolvit, nulla est inserta Reliquia. In effigie vero argentea S. Clementis, quam Domini Joannis Mariae Ormannii magnificencia donavit, in vase crystallino duo Sancti ossa, pedis scilicet nodus, seu nuxaut talus, & pars brachii, cum inscriptione in membrana, deposita sunt; quae dictus Inghiramus Episcopus anno MDCXXIX, praesentibus Canonicis & aliis, inseruit & inclusit. Postea utraque imago sive effigies in tabernaculum reclusa fuit, & ad Sanctorum templum lustratione frequenti defertur. Praeter duo ista ossa, reliquae partes in eadem recenti cassa conclusae, praesente universo populo, sub altare quod tunc erat Crucifixi, nunc vero Divo Iusto dicatum est, in eadem S. Clementis capella reponuntur.

an. 1618 in nova arca conditum;

11 Quoniam vero, propter imminentem ruinam, ibi quoque Sanctorum Patronorum Reliquiae non bene censebantur securae: sacra Episcoporum & Regularium congregatio (licet obstantibus & contradicentibus Monachis) e Divi Iusti ad Divi Marci templum easdem Reliquias censuit transferendas: ut ex Eminentissimi Cardinalis S. Sixti litteris patet, sub sexta die Maji anni MDCXXVIII, quod apparet in Registro Vulterrani Communis ejusdem anni. Quae quidem translatio ab Illustrissimo Vulterrano Episcopo, a Capitulo, a Senatu Vulterrano, ejusdem Communitatis sumptibus, die prima mensis Julii, quam maxima solennitate & pompa, facta fuit: & ipsae Reliquiae Operariis ejusdem monasterii in depositum traditae sunt hac conditione, ut cum perfecta fuerit insignis novae ecclesiae moles, quam in Sanctorum Patronorum honorem Vulterrani erigere exorsi sunt, in eandem transferendae forent, ut dicitur constare ex instrumento a Michaeli de Tanis confecto. Quoniam vero vetus quoque urna, in qua primum sanctum corpus positum fuerat, in dicti monasterii sacriservabatur; praedicti D. Provicarius & Deputati & alii qui aderant, eandem urnam invisere statuerunt. Est arca lapidea quadrata, duos pedes alta ac longa, lata vero uno pede: petra cooperiens, est sepulchro conveniens; summa simplex & omni ornamento & figuris nudata. Haec tamen verba in ea leguntur vetustissimis notis:

interpositis 2 ossibus in Cathedrali delatis;

Hic requiescit Corpus B. Clementis, & inventum est sub temporibus Innocentii Papae II, MCXL. Erant in eadem arca sex duz plumbo munitae, sed tamen apertae. 12 Urnam absque ulla clavi rufatam, ossibus plenam vidimus, quae unius corporis integri esse noscebantur. Supra quae ossa Dominus Eques Camillus Leonorius, & Inghiramus Inghiramus, praesente Domino Provicario, praestito iurejurando asseruerunt, urnam praedictam esse eandem, quae de S. Clementis speluncaeducta jam fuit, & ex qua anno MDCXXVIII ejusdem Sancti Reliquiae extractae fuerunt, ob cujus memoriam ad S. Marcum fuit translata. Asseruerunt etiam anno praedicto, dum S. Iusti corpus requirebatur, unius hominis ossa reperta fuisse in saxo (quod vulgo dicitur panchina) extensa quanta est hominis longitudo: cujus cadaveris partem fuisse sub S. Iusti majori altari, & partem extra longe a gradibus ad quatuor brachia absque ulla inscriptione in ipso tumulo, ex utroque latere imbricibus coopertam, & superne lateribus & petris latis munitam. Eadem ossa a Presbytero Lucantonio Franciscio ad D. Marci delata fuisse, in altaris mappa involuta, ac posita sub scamno in Sacratio. Item aliud corpus inventum fuisse sub gradibus, in penitenti loco ab ipsis gradibus introrsum quatuor cubitis: cujus ossa regulis ac imbricibus adoperata; &, quamvis ibi undique distilleret aqua, attamen erant pulcherrima, maxime candida & integra. Episcopus igitur Inghiramus eadem ossa, in dicta urna reposita, ad D. Marci ecclesiam deferenda suavit, maturiori consilio perscrutaturus, an prima vel secunda possent D. Iusti, an alterius Sancti dijudicari. In causa scientiae dixerunt; se in omnibus adfuisse: de loco, in Divi Iusti templo: de tempore, anno MDCXXVIII: de contestibus, de se, de Domino Benedicto Bava Vicario generali, de Domino Equite Francisco Falconcinio militiae Praefecto, de Dominis Canonicis Aloysio Inghiramo, Sebastiano Ciupio, & de aliis quamplurimis. Interim non explicatur cujusnam corporis fuerint ossa, quae deputati vidisse testantur in veteri arca: unde solum superest ut coniectemus, ea esse corporis alterutrum, reperti sub ara S. Iusti; ita ut resset quare quid factum sit de alterius corporis ossibus.

13 His ita peractis, inspecta etiam cassa, SS.

in eoque ossa unius hominis.

Intelligant, quod an. 1628 sub altari S. Iusti inventa sunt ossa corporis integri, & aliud corpus sub gradibus.

quorum aliquod si forte S. Iusti nam corporis fuerint ossa, quae deputati vidisse testantur in veteri arca: unde solum superest ut coniectemus, ea esse corporis alterutrum, reperti sub ara S. Iusti; ita ut resset quare quid factum sit de alterius corporis ossibus.

13 His ita peractis, inspecta etiam cassa, SS.

EX IN- Dulcissimi, Carissimi, & Crescentii ossa continente,
ST. AU- de quibus agendum vi Julii, D. Provicarius & DD.
TEN. Deputati duas cassas in vetus monasterii sacarium

idem post qua- deportandas statuerunt, ubi nunc est Monialium
dem alia, fenestella; diligentius rimaturi, apud quem tertie
clavis deficientis esset potestas.... Die autem xvii

Decembris, innotuit tertiam clavem apud Re-
verendiss. D. Abbatem existere posse, qui tunc ab-
erat.... quare utraque cassa sub altare majus, uspius
erat, fuit reportata: quas arcas idem taber cemen-
tarius, lateribus, saxis, cemento undique commu-
nivit. Die xix visitata sunt Reliquie, existentes in
Priorali S. Stephani Protomartyris ecclesia in subur-
bis: die autem xxix continuata inspectio Reliquiarum
in sacario ecclesie Cathedralis. Ac denique viii Ja-
nuarii, regressi Domini ad ecclesiam S. Marci sunt; &
cognito prædictam clavem tertiam apud Reverendis-
simum Patrem Abbatem monasterii SS. Justii &
Clementis existere, Domini Deputati prædictum Ab-
batem, ut cum sua clavi prædictarum Reliquiarum
recognitioni & descriptioni vellet interesse, precati
sunt. Abbas rei veritate inspecta, nihilque doli sub-
esse intelligens, cupidus ille quoque opus tam pium
promovendi; ut cum Reverendissimi Capituli & Il-
lustrissimi Vulterrani Senatus vota secundaret, tum
ut prædicti Sancti ad Dei gloriam magis magisque
exaltati colerentur; ipsemet cum Domino Provicario,
Deputatis & Doctore Thoma Brogio, civitatis
Senatus Cancellario, ad Divi Marci ecclesiam se
contulit: ibique pars altaris ab angulo die xviii
Decembris cemento iterum illita, ac saxis denuo
restaurata, recognita & bene diligenterque perspecta
fuit: quæ integra nulla ex parte præterita nec
amota, reperta est. Unde iterum præsentibus Do-
mino Provicario, Dominis Canonicis, Patre Abba-
te prædicto, & viris Patriis jam deputatis ac in-
fra citandis testibus, Jussus est Magister Joannes
Maria Sanfinochius cementarius, ut angulum dicti
altaris instauratum demoliretur.

regressi 2
Januarii
ad eccle-
siam S.
Marci,

14 Hinc cassa educta est, in qua S. Clementis
ossa quiescant: illaque arca, inspectante Reverendis-
simo Patre Abbate & monachis, Reverendissimi Ca-
pituli clave a prædicto D. Alexandro Bava Cano-
nico, Capitularis archivii conservatore oblata, &
etiam clavi Illustrissimorum Dominorum Priorum
a Doctore Thoma Brogio Cancellario Vulterranz
Universitatis nomine delata, aperta fuit accensis
facibus. Sublatoque operculo & amoto velamento
serico, sanctæ Reliquiæ visæ agnitæque sunt, quæ
eodem serico coopertæ sunt: & chirographum in
membrana, quod ibi die xviii Decembris relictum
fuerat, ablatum est, & aliud cum infra scripta me-
moriam fuit appositum.

recogno-
scunt Re-
liquias S.
Clemen-
tis:

15 Hinc cassa educta est, in qua S. Clementis
ossa quiescant: illaque arca, inspectante Reverendis-
simo Patre Abbate & monachis, Reverendissimi Ca-
pituli clave a prædicto D. Alexandro Bava Cano-
nico, Capitularis archivii conservatore oblata, &
etiam clavi Illustrissimorum Dominorum Priorum
a Doctore Thoma Brogio Cancellario Vulterranz
Universitatis nomine delata, aperta fuit accensis
facibus. Sublatoque operculo & amoto velamento
serico, sanctæ Reliquiæ visæ agnitæque sunt, quæ
eodem serico coopertæ sunt: & chirographum in
membrana, quod ibi die xviii Decembris relictum
fuerat, ablatum est, & aliud cum infra scripta me-
moriam fuit appositum.

casque
cum nova
inscrip-
tione

16 S. Justii corpus, non solum antiquissima traditio-
ne constanter & semper creditum est & creditur, fuisse
in eodem loco, in quo proxime ejus aram stare conspe-
ximus; sed etiam manifesto apparet ex libris Abbatiz
memorialibus, & Ecclesie Vulterranz testimonio, in
Hymno Officii Sancti, & Breviarii Ms. vetustissimi,
& ex claro titulo & inscriptione in ipso altari erecta:
verum numquam ejus tumulus ob reverentiam apertus
fuit. Sed cum corruisset antiqua ecclesia, anno MDC-
XXVIII die xxix Julii, & altare ex decreto sacre Con-
gregationis demolitum fuisset; inventum fuit, in tumba
in petra, quoddam corpus absque inscriptione, cujus
crura sub altari, reliquæ vero ossium partes extra a cornu
Epistolæ jacebant. Et statim Illustrissimi Episcopi iussu
eadem nocte, prædicta ossa ad S. Marci templum delata, &
in cassula, unica clave occlusa, in sacario prædicti mo-
nasterii recondita fuerunt, cum sequenti memoria, scri-
pta manu propria D. Aloysii Inghirami Canonici Vul-
terrani, ad id tunc temporis electi, quam multi tes-
tes medio juramento ex meo rogatu recognove-
runt. Ea ex Italico Latine reddita hunc sensum ha-
bet:

S. Clementis ædem, ex decreto sacre Congregatio-
nis, sub die vi Maji MDCXXVIII, transferen-
dum, iterum recognitum fuit. Ex rogatu mei Ses-
tiani Contii, quondam Sebastiani Augustini fi-
lii, Civis & Notarii publici Vulterrani, servatis ser-
vandis. Clausa igitur est cassula, Reverendissimi
Capituli clave, Illustrissimæ Communitatis, & Re-
verendissimi Abbatis S. Justii... Præsentibus Domi-
nis Francisco Masszo, & Ludovico Monuccio, &
Michaela Bonainicio, rogatis testibus.

17 Clausa igitur est cassula Reverendiss. Ca-
pituli clave, Illustriss. Communitatis, & Reverendiss.
Abbatis S. Justii; processumque ad arcam SS. Dulcis-
simi, Carissimi & Crescentii; die vero xviii Ja-
nuarii ad inspectionem SS. Adlinæ & Græcinianæ
..... Præterea DD. Deputati, maturo habito con-
silio, quid agendum esset in descriptione Reliquia-
rum, quæ in vetusto SS. Justii & Clementis tem-
plo remanserunt, communi consensu statuerunt,
actualem recognitionem fieri opus non esse. Quia
duo sunt earum genera: partem enim inventæ jam
sunt & notæ satis: partim & incognitæ & adhuc
reperiendæ. Reliquiæ jam repertæ, præterquam quod
a DD. Deputatis visæ fuerunt, fuerunt quoque di-
ligenter recognitæ mense Maji MDCXLII a Re-
verendiss. D. Alexandro Bava Canonico, & tunc
Illustriss. D. Nicolai de Sacchetti Episcopi Provi-
cario, qui etiam nunc temporis est unus ex DD. De-
putatis... idque factum est, quando Reverendiss.
D. Camillus de Monte-varchio capellam & altare
Crucifixi restauravit, & in majorem S. Justii trans-
tulit aram. Quia autem inter Reliquias cognitæ nume-
rabatur fere totum corpus B. Jacobi de Certaldo, de
eodem hic prælixiis agitur; ac denique ea adduntur de
Translatione corporis, quæ dedimus post Vitam xlii
Aprilis. Alia in urna diversæ pæcent Reliquiæ in-
signes, cum membrana, in qua Sanctorum sunt no-
mina descripta: sed quia sunt inter se confusæ, præ-
dicti DD. Deputati non censuerunt esse notandas. Est
quoque ibi altera lapidis pumicosi arca, levi subfuta
bombycino viridi, plurimorum corporum Reliquiis
referta, in qua scriptum est, RELIQUIÆ QUORUM
NOMINA IGNORANTUR. Hæc sancta corpora anno
MCCCLXV, a Domino Justo Guiducci de Gottis
Patricio Vulterrano, in ecclesia S. Clementis restau-
randa, & in muris extruendis, & in fornicibus ad
S. Justii speluncam sustinendam, fuerunt inventa:
quæ corpora ab eo in S. Clementis altari, quod
postea Crucifixi nominatum est, fuerunt recondita,
ut patet ex libro Abbatiz pag. 166.

18 S. Justii corpus, non solum antiquissima traditio-
ne constanter & semper creditum est & creditur, fuisse
in eodem loco, in quo proxime ejus aram stare conspe-
ximus; sed etiam manifesto apparet ex libris Abbatiz
memorialibus, & Ecclesie Vulterranz testimonio, in
Hymno Officii Sancti, & Breviarii Ms. vetustissimi,
& ex claro titulo & inscriptione in ipso altari erecta:
verum numquam ejus tumulus ob reverentiam apertus
fuit. Sed cum corruisset antiqua ecclesia, anno MDC-
XXVIII die xxix Julii, & altare ex decreto sacre Con-
gregationis demolitum fuisset; inventum fuit, in tumba
in petra, quoddam corpus absque inscriptione, cujus
crura sub altari, reliquæ vero ossium partes extra a cornu
Epistolæ jacebant. Et statim Illustrissimi Episcopi iussu
eadem nocte, prædicta ossa ad S. Marci templum delata, &
in cassula, unica clave occlusa, in sacario prædicti mo-
nasterii recondita fuerunt, cum sequenti memoria, scri-
pta manu propria D. Aloysii Inghirami Canonici Vul-
terrani, ad id tunc temporis electi, quam multi tes-
tes medio juramento ex meo rogatu recognove-
runt. Ea ex Italico Latine reddita hunc sensum ha-
bet:

19 Clausa igitur est cassula Reverendiss. Ca-
pituli clave, Illustriss. Communitatis, & Reverendiss.
Abbatis S. Justii; processumque ad arcam SS. Dulcis-
simi, Carissimi & Crescentii; die vero xviii Ja-
nuarii ad inspectionem SS. Adlinæ & Græcinianæ
..... Præterea DD. Deputati, maturo habito con-
silio, quid agendum esset in descriptione Reliquia-
rum, quæ in vetusto SS. Justii & Clementis tem-
plo remanserunt, communi consensu statuerunt,
actualem recognitionem fieri opus non esse. Quia
duo sunt earum genera: partem enim inventæ jam
sunt & notæ satis: partim & incognitæ & adhuc
reperiendæ. Reliquiæ jam repertæ, præterquam quod
a DD. Deputatis visæ fuerunt, fuerunt quoque di-
ligenter recognitæ mense Maji MDCXLII a Re-
verendiss. D. Alexandro Bava Canonico, & tunc
Illustriss. D. Nicolai de Sacchetti Episcopi Provi-
cario, qui etiam nunc temporis est unus ex DD. De-
putatis... idque factum est, quando Reverendiss.
D. Camillus de Monte-varchio capellam & altare
Crucifixi restauravit, & in majorem S. Justii trans-
tulit aram. Quia autem inter Reliquias cognitæ nume-
rabatur fere totum corpus B. Jacobi de Certaldo, de
eodem hic prælixiis agitur; ac denique ea adduntur de
Translatione corporis, quæ dedimus post Vitam xlii
Aprilis. Alia in urna diversæ pæcent Reliquiæ in-
signes, cum membrana, in qua Sanctorum sunt no-
mina descripta: sed quia sunt inter se confusæ, præ-
dicti DD. Deputati non censuerunt esse notandas. Est
quoque ibi altera lapidis pumicosi arca, levi subfuta
bombycino viridi, plurimorum corporum Reliquiis
referta, in qua scriptum est, RELIQUIÆ QUORUM
NOMINA IGNORANTUR. Hæc sancta corpora anno
MCCCLXV, a Domino Justo Guiducci de Gottis
Patricio Vulterrano, in ecclesia S. Clementis restau-
randa, & in muris extruendis, & in fornicibus ad
S. Justii speluncam sustinendam, fuerunt inventa:
quæ corpora ab eo in S. Clementis altari, quod
postea Crucifixi nominatum est, fuerunt recondita,
ut patet ex libro Abbatiz pag. 166.

20 S. Justii corpus, non solum antiquissima traditio-
ne constanter & semper creditum est & creditur, fuisse
in eodem loco, in quo proxime ejus aram stare conspe-
ximus; sed etiam manifesto apparet ex libris Abbatiz
memorialibus, & Ecclesie Vulterranz testimonio, in
Hymno Officii Sancti, & Breviarii Ms. vetustissimi,
& ex claro titulo & inscriptione in ipso altari erecta:
verum numquam ejus tumulus ob reverentiam apertus
fuit. Sed cum corruisset antiqua ecclesia, anno MDC-
XXVIII die xxix Julii, & altare ex decreto sacre Con-
gregationis demolitum fuisset; inventum fuit, in tumba
in petra, quoddam corpus absque inscriptione, cujus
crura sub altari, reliquæ vero ossium partes extra a cornu
Epistolæ jacebant. Et statim Illustrissimi Episcopi iussu
eadem nocte, prædicta ossa ad S. Marci templum delata, &
in cassula, unica clave occlusa, in sacario prædicti mo-
nasterii recondita fuerunt, cum sequenti memoria, scri-
pta manu propria D. Aloysii Inghirami Canonici Vul-
terrani, ad id tunc temporis electi, quam multi tes-
tes medio juramento ex meo rogatu recognove-
runt. Ea ex Italico Latine reddita hunc sensum ha-
bet:

ierum
reclu-
dunt,

neque
consens
requeren-
do qua
ad hoc la-
terant,
E

sed in-
spiciant
Reli-
quias
anony-
mas,
transla-
tas an
1365.

de S. Justo
incerti,
an ipsius
corpus

quod sub
ejus al-
tari in-
venit,
an 1628
eo trans-
latum
fuit;

*illud to-
men in-
spiciunt*

Debet: Corpus hoc inventum sub petra, ad cornu Epistolæ, ubi ex antiquissima traditione habetur, fuisse sepultum corpus S. Justi in tumba, cavata in panchina ad longitudinem corporis humani; eminente ad duas circiter ulnas supra fundum capellæ. Quare præfati DD. Deputati, cum cassulæ clavis deesset, eam tamen aperuerunt; & inventis omnibus, cum superscripta Italica inscriptione, in eadem cassula reposerunt, & operculum claviculis confixerunt, & sigillo Massorum & Minuciorum obsignaverunt, & totum Reverendissimo Capitulo & Generali Concilio referre statuerunt. De perquirendis vero ceteris Reliquiis, nondum repertis, quæ in dicta S. Justie ecclesia, in caveis, & in puteo Martyrum ossibus pleno, jacere dicuntur; & etiam de eruendis aliis Sanctorum corporibus, quæ ibi reperiri creduntur; præd. DD. Deputati, ejusmodi auctoritatem sibi non esse delegatam existimantes; & quando id etiam sibi demandatum foret, tempus ad hanc rem non esse accommodum judicantes; sed præcedenti jejuniis, communionis, & totius populi oratione id faciendum esse, maturo consilio censuerunt.

*Colligunt
etiam no-
tulas de
Beatis ad
S. Lini
sepulchris*

17 Quarta quoque pars Annalium Ordinis Fratrum Minorum, a Barezzo Barezzio descripta, fuit allata: qui quia cap. 30 affirmat Vulterræ in S. Lini Pontificis monasterio, multarum Sanctorum corpora tumulata jacere.... DD. Provicarius & Deputati recognosci ea non posse statuerunt, sed quædam memoratu digna de singulis a Barezzo nominatis notanda mandaverunt.... In eodem S. Lini templo, perquam nobilis Raphaeli Masso Vulterrano Sarcophagus consurgit. De quo, sub annum MDXXII defuncto VIII Kalendas Februarias, & infra Sancti aliquando culto, prolixè multa sequuntur digna quæ

*saltem per modum Corollarii dentur in Supplemento ad AUCTO-
XXV Januarii. Fluita porro visitatione, per inspectionem RE
Reliquiarum, in templo S. Dalmatii servatarum, die C. J.
XXIII Januarii; omnes quatuor Deputati, confide-
antes, de omnibus Vulterranis Sanctis aliquid scri-
ptum fuisse, præterquam de S. Leone Papa, qui Ma-
gni nomen accepit; de hoc quoque, tamquam Volater-
ris nato, docendum prolixius censuerunt Bollandum,
prout in Comm. prævio ad Vltim ejus XI Aprilis num.
12 indicavimus: idemque fecerunt de aliis etiam San-
ctis qui in oppidis, districtu vel diocesi Vulterrana
floruerunt. Novissime autem, proponentibus DD.
Deputatis, Reverendiss. Capitulo & Illustriss. Com-
munitati visum est, eisdem facultatem augere &
amplificare auctoritatem, ut S. Ugonis Reliquias ab
ara capellæ transferre possent, ad nobile sarcophagi
depositum, quod jam Illustriss. D. Eques Antonius
Incontriis ad altaris majoris dexteram faciendum
curavit. Prout factum describitur v Idus Februarii:
totusque Processus, seu Instrumentum Visitationis ac
Recognitionis Reliquiarum, firmatur subscriptione
solenni Notarii supra nominati, fidem ei facientibus
Prioribus Populi civitatis Volaterrarum, per suum
Cancellarium Thomam Francisci de Brogiis, die
XIII Maji anno MDCXLVIII, Indictione 1, cum ap-
pressionem sigilli Communitatis in cera viridi, prout apud
nos authenticum ipsum servatur, ad perpetuam memo-
riam studii tam singularis, & ad usum reliqui nostri
operis, quando de singulis agendum erit. Unum hic addo,
invenire me manu Bollandi notatum, quod tota res acta
sit, curante potissimum apud Capitulum & Senatum
N. N. fratre nostri P. Leonis Sanctii, Benedictino
& S. Theologix Doctore in Academia Pisana.*

DE SANCTO EUTYCHIO,

EPISCOPO COMENSI IN ITALIA.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus Cultu, Vita, Translatione.

G.H.

CIRCA **A**lter hic est Episcopus Comensis sive Novocomensis; quem hoc mense Junio celebramus, alios duos **DXXXII**

C infra ad dies XVII & XXII hujus etiam mensis Junii datur. Primus Aloysius Tattus Novocomensis, Congregationis Somasche Theologus, ac sacri Officii Consultor, in suo Martyrologio Novocomensi elogium S. Eutychii sic composuit: Nonis Junii. Novocomi in S. Georgii ecclesia Archipresbyterali, S. Eutychii Episcopi & Confessoris: qui a parentibus pie educatus, tantum in morum integritate & doctrinæ laude profecit, ut Eusebio Episcopo Comensi demortuo, summo ordinum omnium consensu suffectus sit in Episcopatu. Tam sublimi in dignitate locatus, sanctitatis suæ radios tota regione ac diocesi diffudit. Pro oribus sibi commissis jugi studio invigilans, pro iisdem divinam oraturus clementiam, ad arduam vicini mortis, cui etiam nunc ab ejus nomine Cruz ingens cernitur solitudinem se recipiebat. Ibi jejniis, precibus ac lacrymis addictus, assidue solus cum Deo versabatur, quando nulla suæ Ecclesiæ necessitas eidem alessie perurgebat. In hac præclara solitudine, miraculis admirandus & meritis, tandem obdormivit in Domino. Hæc ibi, quibus in Notis de sepultura ista adduntur. Statim ab Eutychii morte, magna inter cives contentio suborta est, omnibus certatim cupientibus tanti Corpus Antistitis. Cum in unam coire sententiam non possent, placuit demum nonnullis, quod postea & ceteri approbarunt, illud

plaustrum imponi, & juvencos indomitos alligari; ut quo traheretur ab ipsis, ibi tamquam in designato divinitus loco conquiesceret. Vix vehiculo admoti boves, cum illi citato cursu in templum Divi Georgii convolarunt, ubi post aram majorem in marmoreo sepulcro tumulatum fuit. Hæc ibi, quibus similia, & de rebus gestis, & de corporis per boves advectione habent Ferdinandus Ughellus tomo 3 Ital. sacre in Episcopis Comensibus num. 8, & Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, qui ejusdem etiam meminit in Catalogo generali.

2 Celebris est ejusdem S. Eutychii memoria die secundæ Maji, & apud eundem Tattum ita indicatur: Sexto Nonas Maji, Novocomi in Ecclesia Archipresbyterali S. Georgii dedicatio ejusdem Ecclesiæ, & prima translatio S. Eutychii Episcopi & Confessoris, ipsiusque in priori tumulo post aram majorem per Joannem Antonium Ulpium repositio. Et in Notis additur: Translationis porro hujus sancti Antistitis mentio quoque peculiaris habetur in tabella, ad usum Comensis Ecclesiæ edita Novocomi apud Hieronymum Frovam, sub Philippo Archinto Novocomensi Episcopo. Tam celebri tantoque populorum concursu peracta est hujusmodi supplicatio, anno præteriti sæculi MDLXIX, ut inter dies solenniores, quibus jura silent, fuerit ab eo tempore connumerata.

3 Secunda translatio ad diem XXVI Aprilis recolitur

AUCTORE *in eodem Martyrologio Comensi his verbis: Sexto Kalendas Maji, Novocomi in ecclesia Archipresbyterali S. Georgii, intra suburbium Vici, Translatio S. Eutychii Episcopi & Confessoris, cujus Ossa ex antiqua sede, in qua mille & amplius annos jacuerunt, ad aram majorem in eodem templo delata, sub eadem a Lazaro Carafino decentius sunt collocata. Quae majoris lucis causa in adjunctis Notis sic illustrantur.* S. Eutychii tumulum aperuerat olim Joannes Antonius Ulpus Episcopus Novocomensis anno MDLXIX. Sacra beati Praefatus Ossa singillatim recognoverat, & mox solenni pompa translata in eodem reposuerat loco: at illa post altare majus raro visu colebantur. Propterea autem quod jugis esset apud nostros cives B. Eutychii recordatio & cultus, decrevit priscum Lazarus Carafinus sepulcrum sub eadem ara transferre: ut sublato antependio sive arae amiculo, quod saepe fit, haec sacra pignora, crebro conspecta a populo, ab eo dignam venerationem acciperent. Tumulo tunc incisa fuit, ad perpetuam rei memoriam, subsequens haec inscriptio.

*cum hac inscrip-
tione.* Ossa corporis S. Eutychii Episcopi Comensis, a Joanne Antonio Ulpio Episcopo anno MDLXIX recognita, Lazarus Carafinus, ejusdem Sedis Antistes, pro

populi concursu & celebritate, in antiqua arca marmorea, sub altari decentius collocata, reposuit anno MDC-XLI, die xxvi Aprilis.

*Tempore
Sedis.* 4 Idem Tattus, in Annalibus sacris ejusdem urbis Comensis, similia possum habet; & cum Ferrario natum asserti in Vico extra urbem, qui locus Vici, inquit Ferrarius etiam Burgus appellatur, urbiq; adjunctus est; & cum Ugello refert initium Episcopatus ad annum DXXV, praefatus tamen nihil certi de eo posse affirmari; eodemque modo obitum ejus ponit circa annum DXXXII: in utroque etiam Tatti tractatu plurimi citantur Scriptores, potissimum Comenses & recentiores, qui S. Eutychii meminerunt, & apud illam *Officium* videri possunt. In Breviario autem Comensi, recognito proprium auctoritate praeaudati Ulpis Episcopi circa annum MDXCII, & cura Feliciani Ninguarda successoris typis vulgato, continetur Officium totum proprium, cum Lectionibus. Haec Lectiones sensu quidem nihil, verborum copia parum admodum, differunt ab Breviario supra relato: nunc vero sola usurpantur a Clero cum Hymnis, Antiphonis & Responsoriis ex Communi officio: quae cum nos non doceant aliquid singulare, nec magnam habeant a vetustate commendationem; iisdem, licet beneficio praediti de Tatti ad manum sint, abstinere placeat.

DE S. BONIFACIO MARTYRE,

LEGATO APOSTOL. ET ARCHIEP. MOGUNTINO,

SOCIISQUE MARTYRIBUS; EOBANO, COEPISCOPO,

ADALARIO SEU ADALHERO, WINTRUNGO ET WALTERO, PRESBB.

HAMUNDO, SCIRBALDO, BOSA, LEVITIS;

WACCARO, GUNDECARO, ELLEHERO, HATHEVULFO, MONACHIS;

HILTEBRANDO ET ALIIS XL LAICIS.

DOCCOMII IN FRISIA.

COMMENTARIUS PRAEVIUS.

G.H. § I. Varii vitae scriptores, quorum praecipuus Willibaldus Presbyter, ab Episcopo ejusdem nominis *F* verosimiliter diversus.

ANNO *Vita scri-
pta a
Willibaldo* **DCGLV.** **I**nter viros Apostolicos, ex Anglia in Germaniam & Frisiam divinitus destinatos, merito conscripsest S. Bonifacius, primus Archiepiscopus Moguntinus, Apostolus Germaniae, qui & sanguine suo Frisiam Martyr trigavit. Ejus res gestas plurimi scripserunt, inter quos, aetate proximus & auctoritate praecipuus, Willibaldus Presbyter, uti seipsum appellat in Prologo seu Praefatione, inscripta Dominis Sanctis & vere in Christo carissimis, Lullo & Megingozo Coepiscopis. Utrumque S. Bonifacius Episcopum constituit, Lullum suum successorem & Archiepiscopum secundum Moguntinum; Megingozum, S. Burchardo triennio ante S. Bonifacium vita sancto subrogatum, in Episcopatu Wirtzburgensi sive Herbipolitano. Ab his compulsus Willibaldus scribit Vitam dicti S. Bonifacii, sicut discipulis ejus, secum diu commorantibus, vel hisce ipsis referentibus comperit, uti in Prologo asserti, quod deinde sub initium Vitae repetit; & postea num. 8 addit: Sicut fideles conformitatis illius viri pro certo testati sunt: & num. 14 Quae & fidelium di-

dicimus relatione virorum, & manifesta equidem scripturae patefactione exferere curamus: & num. 19; subsequentia, quemadmodum rem rumigerulis referentibus gestam comperimus, patenter proferimus. Praefert autem ejusmodi testimonia Willibaldus, potissimum circa res in Anglia gestas, minus sollicitus pro illis quae postmodum aut Roma, aut inter Apostolica munia in Germania ac Frisia fuerunt peracta, quod ea partim ex literis Apostolicis & Epistolis ipsiusmet S. Bonifacii confirmari possent, partim oculis tunc adhuc viventium cernerent, quamquam etiam num. 60 referre se dicat, quod ad nos usque (ipsum scilicet Willibaldum) per venerabilem virum Lull Episcopum (Sancti in Moguntina Sede, ut dixi, successorem) delatum est.

2 Vitam istam primus edidit Ingolstadt anno MDC- *datur en*
III, tome 6 Antiquae Lectionis Henricus Canisius No- *Canisio*
viomagus, Jurisconsultus & sacrorum Canonum in *& M.*
Academia Ingolstadtensi Professor, usus Mrs. codicibus *Trenio.*
Rebdorffensis prope Eichstadium & Windbergenfis in *Bata-*

A Bavaria monasteriorum, nec non Alberti Hungari Pro-
cancellarii Academia Ingolstadtensis. Nos eadem Acta
habemus descripta ex antiquo codice Trevirensi Impe-

riae Sup-
plemento
haec sunt
inducta.

riae monasterii S. Maximini, ex quo subiungimus il-
lustre Supplementum variarum rerum, quae a Willibal-
do fuerant aut omisso aut non ita exakte prolata: cuius
Supplementi Auctor, narrata depositione sacri Corpo-
ris apud Fuldenses, ipsa subiungit: Postea Willibaldus
vitam conversationemque viri Dei, nec non & pas-
sionem, quia adhuc multi supererant qui eidem pas-
sioni interfuerunt, conscripsit in loco, qui dicitur
S. Victoris ecclesia: in conclavi unius cubiculi, pri-
mitus in ceratis tabulis ad probationem Domni
Lulli & Megingaudi, post eorum examinationem
in pergamenis rescribendam, ne quid incaute vel
superfluum exaratum appareret. Deinde describitur di-
cta S. Victoris ecclesia, in qua Lullus & postea Raba-
nus vacabant orationibus; & cui Willigisus, beatus
memoris Pater, tandem adiunxit monasterium: ut
Auctor huius Supplementi videatur scripsisse, non diu
post mortem ipsius Willigisi, circa initium saeculi unde-
cimi, forsan in ipso S. Victoris monasterio Canonicus.

B 3 Ex recitat de hac scriptura Willibaldi verbis,
inapte quadam excerptis, aut ab aliis impte excerpta
edidit Georgius VVicelinus, in Hagiologo de Sanctis Ec-
clesia Dei, Basilea anno MDXLI excuso, post Vitam
S. Bonifacii a se compositam, ubi habet ista verba: Ego
Willibaldus Episcopus &c. vitam & passionem Bo-
nifacii conscripsi, primum in ceteris tabulis ad pro-
bationem Lulli & Megengaudi &c. Quae ex Wice-
lio sub finem Vitae attexit Canisius, atque hunc secuti
Serarius, in hac Vita post S. Bonifacii Epistolae edita
anno MDCV; & Mabillon, in Actis Sanctorum Bene-
dictinorum parte 2 saeculi 3; qui propterea vitam huius
scriptorem Willibaldum, non Presbyterum (ut ipse-
met scribit) sed Episcopum Eichstadianum faciunt;
quod & nos hanc Vitam allegantes subinde fecimus.
Verum, re penitus nunc discussa, malumus appellare
Willibaldum Presbyterum; arbitramurque eum Ma-
guntiae sub Archiepiscopo Lullo vixisse, ac forsan praefu-
isse ecclesiae S. Victoris, qui non habuerit ullam aut
saltem singularem notitiam cum S. Bonifacio; ideo-
que profiteatur se scribere ea quae ab aliis acceperat,

Willibal-
dus scrip-
sit ali-
quibus
Episcopis
Eichstadi-
ensis;

nobis de-
bit Pres-
byter ar-
pollandus;

C non quae ipse viderat aut notarat, maxime in rebus
quae, ut supra indicavimus, & in Angliam confluxerant:
cum VVillibaldo Episcopo fuerit idem S. Bonifacius
carnali propinquitatis & sanguinis copulatione so-
ciatus & glutinatus, ut in antiqua Vita S. VVunibal-
di fratris S. VVillibaldi legitur; & in Vita ipsius S.
VVillibaldi dicitur S. Bonifacius genere Anglus &
S. Willibaldo cognatus: idemque confirmatur in Vita
S. VValburgis, auctore VVolfhardo Presbytero a nobis ad
diem xxv Februarii primo loco illustrata, ubi ejusdem
omnes patria fuisse dicuntur, scilicet in VVestphalia
prognati, his verbis: Hujus eminentis arboris ra-
mus exitit Bonifacius. Ejusdem floridæ atque fron-
dosae arboris Britanniae rami ad nos usque extirpere
proptensi, duo beati Confessores Willibaldus &
Wunibaldus, cum castissima sorore Virgine Christi
Walpurga. Interim Auctor Vitae, non solum nullam
suae cum istis consanguinitatis aut saltem familiaritatis
ingerit mentionem; sed etiam, ubi VVillibaldum Epi-
scopum a S. Bonifacio constitutum scribit, de eo tam-
quam plane a se distincto homine ista habet num. 46.
Duos bonae industriae viros ad ordinem Episcopatus
promovit, Willibaldum & Burghardum, & cetera,
quae ibi legi possunt. Quidni ergo dicamus hunc scrip-
torem, in gratiam S. VVillibaldi, baptismale nomen
VVillibaldi gessisse, ac postea Presbyterum hanc Vitam
scripsisse? Quidquid sit, vocando Presbyterum non de-
linquimus; in suo alii sensu abundat. Fuisse nomen

tamquam
ab illo, qui
familiaris
est cognom-
ine fuit;

diocesis
fuit;

Willibaldi etiam Germanis usitatum constat ex Epistola
xii Eginhardi Abbatis, qui Willibaldum Presbyterum
Gandavum misit, sed hoc junctorem.

AUCT.
G.H.

4 Actam S. Bonifacii Vitam, edidit Laurentius Su-
vius ad hunc v diem Junii, sed stylo mutato & sine Au-
thoris nomine, quod in membranis Rebderffensis mona-
sterii primigenio stylo inveniens supra laudatus Hen-
ricus Canisius post jam indicatam Vitam a VVillibaldo
scriptam edidit, docuitque auctorem esse Othlonum,
Presbyterum & Monachum cenobii S. Bonifacii;
qui ipsam inscripsit Fratribus Fuldensibus; videturque
in alio S. Bonifacii monasterio vixisse, & scripsisse
circa initium saeculi duodecimi. Is in hac sua scriptio-
ne duo praefatur se potissimum praefare: scilicet aper-
tiori stylo referre (ut erat rogatus) quae VVillibaldus
in locis quibusdam infimo intellectu ediderat obscura;
simulque varia, ex jam praefato Supplemento, in sua
Acta transtulit. Alterum est, quod epistolis S. Bonifacii
& Summorum Pontificum aliorumque in ejus gratiam
scriptis Acta illa illustret. Ceperamus etiam nos dicta
Acta ad praelum parare, & cum variis lectionibus a
Joanne Grothio, studiorum nostrorum dum viveret
studiosissimo, submissis conferre; cum depræbendimus
priora accuratius passim propostis esse, a VVillibaldo at-
que a Supplementi Auctore, neque illam ab aliis op-
prehensam obscuritatem reperiri, si particulam quippe,
nonnullasque alias inutiliter intrusus fuisse (prout
fecimus locis quibusdam, * asterisco indicatis) & non-
nulla in margine notata correxerit; Epistolae vero
Bonifacii multo accuratius scorsim editas a Serario
esse, in ejusque Notis explicari, atque inde in Biblio-
thecis Patrum reperiri; praeterea tam ejus quam Sum-
morum Pontificum epistolae legi in Tomis Conciliorum
cum Notis Berti, Sirmondi ac Labbei, imo & a Ba-
ronio Annalibus Sacris insertas explicari. Quare ut eo-
rum loco alia monumenta necdum excusa proferamus,
statuimus magnam illam molem, ab Othlono in
duos libros distinctam seponere; cum curiosus Lector il-
lam posse legere apud Canisium primo editam, deinde
a Serario libro tertio Rerum Moguntiacarum expositam,
atque ex illis apud Mabillonem 3 saeculo Benedictino,
& in ultima Suriana editione recusam. Si quae tamen
scitu necessaria judicavimus, in Anotatis nostris ob-
servabimus.

Alia Vita
auctore
Othlono;

expriori-
lari et
Epistolae
adornata;

E

omissionem

E

1, Vita
data ex
M. Ul-
trajectino

an forte
fuerit Ul-
trajecti
degenet;

AUCT. G.H. 6 Tertia deinde Vita subiungitur ex tribus Mss. co-
dicibus, scilicet ex nostro, qui Vitae Sanctorum per sin-
gulos menses & pluribus libris distribuitur habet, tum ex
dicto Mr. Ultrajectino S. Salvatoris & denique ex sche-
dis D. Lindani. Eandem tertiam Vitam etiam Mabillo
habuit ex Ms. codice Compendiensi; & nonnulla inde
ad suas observationes traxit. Quis aut qualis Auctor
consensus sit, non est unde definitur. Quid si dicatur
Monasteriensis aliquis fuisse? Dicit enim num. 4, S.
Gregorii Pastoris, Ultrajectini a S. Bonifacio constituti,
volumina virtutum apud se haberi; sunt autem haec
ex ipsa, quae S. Ludgerus Episcopus Monasteriensis scrip-
sit de Vita S. Gregorii, in quibus multa sunt de S.
Bonifacio, quae inde excerpta huius Vita subiunguntur.
Denique nonnulla Analetha dabitur, potissimum de Re-
liquis S. Bonifacii, & sociorum Martyrum; ac non-
nulla monumenta adjungemus de Translatione & Reli-
quiis SS. Adalarii & Eobani, Erfurti adseruatis.

§ II. Patria. Tempus vitae & martyrii.

Archiepiscopatus S. Bonifacii.

7 Sanctus Bonifacius, epistola prima ad Zachariam
Papam, quae est inter Severianas 134, & habetur
in Conciliis Labbei tomo 6 columna 1494, patriam
suam num. 5. indicat transmarinam Saxoniam, in qua
natus & educatus fuit: quae a discipulis S. Grego-
rii, id est, Augustino, Laurentio, Justo, Mellito Ar-
chiepiscopis constituta atque ordinata fuit: & haec
scribit S. Bonifacius Episcopus ex Germania; respectu
cujus erat Saxonia transmarina, eadem quae Britanni-
ca dici potest: ubi West-Saxonia, seu regnum Oc-
cidentalium Saxonum continebat provincias Sout-
hamptoniam, Bercheriam, Wiltoniam, Dorsetiam,
Devoniam & Cornvalliam. Cambdenus in sua Bri-
tannia & descriptione Devoniae ista habet: Ad Creden-
num fluvium, in primitiva Anglorum Ecclesia, Se-
des floruit Episcopalis in ejusdem cognominis op-
pido Crediantun, nunc contracte Kirton, quod na-
tale solum Winfridi illius sive Bonifacii, qui Has-
sos, Turingos, & Frisios Germaniae ad fidem con-
vertit. Nunc autem mercatu minus frequenti &
Exoniensis Episcopi sedibus notum, patrum autem
memoria multo notius erat Collegio duodecim Prae-
bendariorum, qui nunc evanuerunt. Haec Cambdenus.

8 In hoc ergo oppido Crediantuno sive Kirton na-
tus est S. Bonifacius, circiter annum DCLXXX; atque
post vitam a pueritia in monasteriis peractam, primo
Exonia in eadem Devoniam, deinde Nutselle in Sout-
hamptoniam, consecratus est Sacerdos, triginta aut am-
plius annorum habens aetatem, circa annum DCCXII.
Dein statuta Synodi ad Archiepiscopum detulit, & po-
stea predicaturus verbum Dei navigavit in Frisiam;
sed ob bellum, Carolum Martellum inter & Ratbodum
Regem Frisonum, reversus in Angliam est. Character
hic certus belli, anno MCCXVI gestus, confirmat anterio-
ra tempora, & a sequentibus gestis confirmatur. Aliquo
tempore in Nutsellensi suo monasterio peracto, acce-
pit a Daniele Wintoniensi Episcopo litteras, profectus est
ad S. Gregorium II Pontificem, & cum eius epistola
data xv Maji anno DCCXIX discessit in Germaniam,
atque in Turingia verbum Dei annuntiavit. Mortuus est
eodem anno DCCXIX Ratbodus Rex Frisiae, per cu-
jus obitum januam Evangelio Christi predicando aper-
tam intelligens, discessit in Frisiam, & cum S. Willi-
brordo, per tres instantes annos, in Christo labora-
vit, scilicet anno DCCXX & duobus sequentibus. Inde
post exultum aliquantulum Hamanaburgum in Hassia
& monasterium ceptum construxit, discessit Romam ad
dictam S. Gregorium Papam: a quo xxx Novembris
in festo S. Andreae Apostoli consecratus est Episcopus
anno DCCXXXIII. Tum litteris pluribus, & a dicto Gre-

gorio, & ex huius desiderio a Carolo Martello acceptis, D
operam dedit Hassi & Turingi convertendis, quas Roma fuit
sexies variis temporibus ab eo exentis indicat Vita
secunda. Intervim circa annum DCCXXV pervenit ad
Palatium monasterium, prope Trevirorum urbem, ibi-
que exceptus est a vidua Addala seu Adela Abbatisa,
Sorore S. Irminae Abbatisa in monasterio Horreo in
urbe Trevirensi, quas ambas filias fuisse Dagoberti se-
cundi Regis Francorum Austrasorum alibi docuimus. riam ac-
Ibi Bonifacius S. Gregorium, postea urbis Ultrajecti- cipis di-
na Pastorem (qui dicta Addala, ex filio eius Albrico scipulum
erat nepos) accepit discipulum & comitem laborum, an. 723
annum tunc XIV aut XV aetatis agentem, uti latius
infra ex huius Vita, a S. Ludgero scripta, reseretur.

9 Per annos deim tredecim laboravit in ulteriore
conversione Hassorum & Turingorum, atque in Turin-
gia ecclesiam construxit Erfordiae, nec procul inde mo-
nasterium Ordorsense. Quibus peractis accepto Pallio a
Gregorio III Archiepiscopus habitus, crevit apud Has-
sos canobis Fridlaricenses & Hamanaburgenses: Frisiam
interim adivit denuo, ubi tertium interpolatis vicibus
laboravit. In Bavaria etiam tempore Hugiberti Ducis
predicationis studium exercuit; ac dein pro tertio vice
Romam profectus est ad Gregorium III Pontificem, an-
no DCCXXXVIII; sequenti autem anno regressus in E-
Bavariam, venit ad Odilonem sive Utilonem Ducem,
tunc Hugiberto substitutum; ibique quatuor Episcopos
ordinavit, & singulorum districtus constituit. Ita postea
circa annum DCCXLI Eystadio & Heriboldi dedit Epi-
scopos SS. Willibaldum & Burchardum.

10 Mortuo eodem anno DCCXLI Carolo Martello
successerunt Carolomannus & Pippinus; sub Carolo-
manno autem quinque Synodalia Concilia Sanctus cele-
bravit. Successerat etiam Gregorio III S. Zacharias
Papa dicto anno DCCXLI, die XIX Novembris, ad
quem varias epistolas idem scripsit ab eoque recepit. scribit &
Epistola S. Zachariae signatur data Indictione XI, ab eo
XII, XIII, XIV, XV, iterum Indictione I & v pre- accipit
die Nonas Novembris, id est ab anno DCCXLIII us- epistolas
que ad annum DCCLI; ac sequenti anno, eadem In-
dictione v currente, S. Zacharias vita functus est, cu-
jus Acta illustravimus ad diem xv Martii, & Chro-
nologiam correximus in Prolego Maji.

11 Intervim, ut Auctor vitae secunda habet, cum
B. Bonifacio revelata esset Willibrordi sacratissimi P
Episcopi carnalis depositio, & ad caelestem patriam post mor-
transmigrationem... mox per undas Rheni fluminis tems Will-
Traiecto oppido delatus est. De obitu S. Willibror- librordi
di Ubbo Eminius lib. 4 Rerum Friscarum ita scribit:
Willibrordum, totos quadraginta annos Archiepi-
scopatu per omnem Frisiam naviter functum, grandi
natu Epternaci, in canobio quod sibi construxerat,
mors abstulit vii Idus Novembris, cum annum sa-
lutiferi partus DCCXLVI Christiani numerarent...
Audiens vero de obitu Willibrordi Bonifacius, non
sua tantum sponte, sed iussu quoque Carolomanni,
istius Ecclesiae curam suscepit. Hinc apud Joannem de
Beka, in Chronico Ultrajectino, Secundus constituitur
Episcopus: qui intelligens mortem S. Willibrordi, sedis Ul-
consentiente Carolomanno Duce, navigando Traje-
ctum advenit, & desolatam in nomine Dei Eccle-
siam gubernandam suscepit. Similia habet Joannes
Gerbrandus a Leidis lib. 3 Chronici Belgici cap. 3. Se-
cessit Carolomannus anno septimo regiminti, Christi
DCCXLVII, in Casuo monachus effectus. Ab aliis obitus
S. Willibrordi notatur aliquot annis citius; quod tamen circa an-
hinc successioni non obest, & ad diem ejus natalem erit
discutiendum. Fuit S. Willibrordus a Sergio Papa
consecratus anno DCXCIV: & quia quinquaginta
annos fuit Episcopatu functus, debuit anno DCCXLIV
ex hac vita migrasse, quod amplector. Tunc ergo Eccle-
sia

A *sa illa Carolomanno commendata fuit S. Bonifacio, quod ipsemet refertur epistola 97 ad Stephanum Papam, in qua anni predicationis quinquaginta scripti leguntur, cujus Epistola initium est hujusmodi: Tempore Sergii, Apostolicæ Sedis Pontificis, venit ad limina sanctorum Apostolorum Presbyter quidam miræ abstinentiæ & sanctitatis, generis Saxonum, nomine Willibrod, & alio nomine Clemens vocatus: quem præfatus Papa Episcopum ordinavit, & ad prædicandam Paganam gentem Fresonum transmisit in lictoribus Oceani occidui. Qui per quinquaginta annos prædicans, præfatum gentem Fresonum maxima ex parte convertit ad fidem Christi, fana & delubra destruxit, & Ecclesias construxit, & Sedem Episcopalem & Ecclesiam in honore Sancti Salvatoris constituens in loco & castello, quod dicitur Trajectum, & in illa Sede & Ecclesia Sancti Salvatoris, quam construxerat, prædicans usque ad debilem senectutem permansit, & sibi Coepiscopum ad ministerium implendum substituit, & finit longævæ vitæ diebus in pace migravit ad Dominum. Princeps autem Francorum Carolomannus commendavit mihi Sedem illam ad constituendum & ordinandum Episcopum, quod & feci.*

B *12 Hæc S. Bonifacius, præter quem non admittitur alius successor a Joanne de Beka, Wilhelmo Heda, aliisque rerum Ultrajectinarum scriptoribus. In Concilio Germanico sub Carolomanno anno DCCXLII, XI Kalendas Maji habito, post S. Bonifacium & alios Episcopos nominatur Dadanus, quem a S. Willibrordo ad ministerium implendum substitutum Coepiscopum arbitramur: quod etiam in suis Notis ad Vitam S. Bonifacii, licet paulo aliter, insinuat Severinus. At quemnam is ordinavit & constituerit Episcopum non exprimitur: sed die XVII hujus Junii colitur S. Adolphus, cum S. Botolpho, quo cum sepultus & translatus fuit; diciturque in hujus Actis ad Trajectensem Ecclesiam in Episcopum sublimatus esse quod ibi ut satis verosimile amplectemur. Bonifacius porro a morte S. Willibrordi Trajectum profectus dicitur in Vita 2, num. 12. Auctor vero Vita 3, num. 4. asserit, S. Bonifacium a morte S. Willibrordi mansisse longum tempus in eodem Episcopatu, divini verbi crudeli Fresonum populo afflicto subministrantem; ac rudimenta fidei, quæ initiata fuerant a S. Willibrordo sanctæ prædicationis confirmantem munitione. Tum ergo, ut eodem num. 4. legitur; S. Bonifacius, ut*

C *prudens dispensator, procurans gregis commissi providentiam, B. Gregorium Trajectensis Ecclesiæ Sedis præfecit Pastorem. Et S. Ludgerus infra num. 9. asserit, S. Bonifacium, adjutum a discipulis suis, quando doctrina sua B. Gregorius Trajectum antiquam civitatem, & vicum famosum Dorstad, cum illa irradiavit parte Fresoniz, quæ tunc temporis Christianitatis nomine censebatur, Deinde idem S. Ludgerus num. 12. recenset Archiepiscopos Ultrajectos, primum S. Willibrodum, secundum S. Bonifacium, cui, inquit, B. Gregorius præceptor meus successit, pius heres ejusdem, gentis Fresonum Pastor & Prædicator ordinatus a Domino & a Principibus supradictæ Ecclesiæ Dei. Osblonus etiam sub finem libri primi, cum indicasset Ordinationem Willibaldi & Burchardi, addit: Tunc Gregorium ad Trieht Episcopali (corrigere Sacerdotali) ordine consecratum direxit. Lullum etiam in Magontia ipse adhuc vivens sibi subrogavit Episcopum. Hisce omnibus ad invicem collatis, arbitramur S. Bonifacium per se quidem manens Archiepiscopus Apostolicus sæpe deberet abesse, eam diocesim ut Vicario suo generali tradidisse S. Gregorio, ob vitæ sanctitatem & regis sanguinis profectam ab omnibus aestimato.*

13 S. Zacharias Papa desiderans S. Bonifacium auctore constitui Metropolitam Colonia Agrippinæ, cum epistola XI ad diversos Episcopos Gallia & Germaniæ Archiepiscopum & Apostolicæ Sedis Legatum appellat. Verum quia illo tempore Gervelip, a Sancto montis, ultro reliquerat Episcopatum Moguntinum; electione Cleri & populi ipse Bonifacius adoptatus, anno DCCXL aliquam illius administrationem suscepit: & consilium præbuit Zacharias Papa ut nequaquam relinquere, & tandem absolute in eandem Sedem a prædicto Papa est confirmatus; anno DCCCLI pridie Nonas Novembri, ut patet ex epistola 13 in Concilio Labbei columna 1527, unde ista excerptimus: Dum in his piis operibus occupata esset tua Fraternitas, nunc usque Cathedralem Sedem minime sibi vindicavit. At vero ubi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere voluisti, ut tibi Cathedralem Ecclesiam vel successoribus tuis confirmare debeamus, juxta eorundem filiorum Francorum petitionem. Et idcirco B. Petri Apostoli auctoritate sancimus, ut supradicta Ecclesia Moguntina perpetuis temporibus tibi & successoribus tuis in metropolim sit confirmata, habens sub se has quinque civitates, id est, Tungris, Coloniam, Wormatiam, Spiraciam, & Trevis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua Fraternitas per suam prædicationem Christi lumen agnoscere fecit. Hæc ibi. Ab illo ergo tempore, quia non poterat sapius Ultrajectinam diocesim adire, videtur S. Gregorio adjungisse Eobanum Coepiscopum, cui una & aliis anno DCCXXXVIII Roma scripserat ut dilectissimis filiis, & hic Episcopus consecratus munia Episcopalia obierit. Cujus zelum, una cum S. Bonifacio exercitum annuulimo ante martyrium utriusque, laudant Willibaldus & Auctor tertia Vita. Ita post hujus martyrium a S. Gregorio assumptum fuisse Alubertum Coepiscopum & Chorepiscopum indicat S. Ludgerus.

14 *Anno DCCCLII cum Pippinus in Regem sublevatus esset, cepit S. Bonifacium habitu simul & honore præferre, & suis in Domino parere præceptis. Sed sanctus vir infirmitate corporis prægravatus, Lullum in Episcopatus gradum provexit atque ordinavit: ut pluribus infra refertur a Willibaldo n. Episcopum 32. Illi, discessurus in Frisiam Bonifacius, commendavit Turingiam & Fuldam, Synodaliq. auctoritate & consensu Principis Pippini ipsum Ecclesiæ Moguntinæ præposuit: Coloniensi vero Episcopo contendente, Sedem Ultrajectinam, non Romano Pontifici, sed sibi esse subiectam; idem Bonifacius Stephano Papæ scripsit epistolam (cujus partem priorem supra dedimus) circa annum DCCCLIV, ut statuit Aubertus Miræus in Codice Donationum cap. 9. Quam porro præclare totam jam senex Frisiam obierit, omnia Acta infra loquuntur: ac tandem, ut Willibaldus loquitur, anno quadragesimo peregrinationis revoluta, dum Incarnationis Domini septingentesimus & quinquagesimus quintus cum Indictione octava computatur, die Nonarum Junii; martyrii triumpho remuneratus migravit ad Dominum. Quæ inde descripta refert Osblonus: erat autem annus quadragesimus a prima peregrinatione in Frisiam ut supra notavimus. Sed difficultas est in adjungendis Willibaldi verbis: Sedit autem in Episcopatu annos XXXVI, menses sex, & dies VI. Conveniunt primo menses & dies, qui intercurrunt a festo S. Andrea XXX Novembri, usque ad V Junii; sed anni solam sunt XXXI, ut videantur anni V perperam adjecti, fortassis a librario aliquo, qui in Epistola Bonifacii, sub finem vitæ ejus ad Stephanum Papam II scripta, & tomo 6 Conciliorum Labbei col. 1634 impressa, legerit, ipsam legatione Romanæ per XXXVI annos fundum esse; illosque pro Episcopatu ejus intelligendos putaverit, parum sollicitus de diebus ac mensibus, quorum in Epistola prædicta nullus expri-*

AUCTO- exprimitur numerus, adeoque illos reliquos, ut no-
RE tatos, a Willibaldo invenerat. Potest etiam ipse Will-
D. P. baldus respexisse ad primum iter Romanum, quod
 anno DCCXIX obiit Bonifacius, Apostolatus officio
 fungi iussus atque in Germaniam remissus fuit a Gre-
 gorio Papa, ut supra indicavimus. Inde autem ad us-
 que annum DCCLV, quo obiit Sanctus Apostolus, an-
 ni fluxere integri XXXV, quot expressisse Willibaldum
 vidimus.

13 Quod Frisiam hodiernam attinet (vetus enim,
 inquit Regia Ultrajecti erat, multo latius patebat)
 eam scilicet, qua Apostolorum laborum palestra ul-
 tima Sancto fuit; hanc novissimus atque accuratissi-
 mus topographus, Schotanus a Sterringa, dividit in
 Oostergoam, Westergoam, ac Sevevoldiam (Latine
 Orientalem, Occidentalem & Septem silvaniam dicere-
 mus) sic ut prima continetur Dockomium hodie di-
 citur. Sum, ab Auditoribus autem secunda ac tertia Vita
 Dockinga. Aliam tamen divisionem indicatam vult
 Willibaldus, cum num. 31 dicit, Sanctum consedis-
 se secus ripam fluminis, quod dicitur Bordne, in con-
 finis eorum qui rustica lingua dicuntur Ostar &
 Westher. Hanc divisionem, ipsismet Frisii haud satis
 notam, ut intelligas, querendum flumen praedictum
 est: ut autem inventi exoletum nunc nomen possit, fa-
 cient Bornavert & Bornverthusen, conservantia
 vetus nomen ipsius rivuli, alias ignobilis, in ejus utrim-
 que ripa. Consistunt autem loca illa ad occidentum latus
 Dockomii, quique ea interfuit rivulus, priusquam ad
 oppidum pertingat, infunditur fluvio Paessens dicto,
 hic vero Dockingani agri partem septentrionalem bis-
 riam dividit, in Oosterzyde Paessens & Westerzy-
 de Paessens, id est Orientalis & Occidentalis ripae
 Paessens regiones; quarum confinia attingebat Bonifa-
 cius, ad Bordne consistens. Ipse vero fluviolus Paes-
 sens, gemino brachio partem Dockinga complexus, vi-
 detur insulam facere, eam scilicet ad quam Vita 2
 num. 14 ait appulisse navi sanctum, & sermone pa-
 trio Ostriki dicta. Ad hujus porro insulae oppidum Do-
 ckomienfis latus meridionale, scaturit fons S. Bonifa-
 cii, num. 14 Vita ejusdem a laudatus, ex quo citibus
 hodie omnis sua cerevisia coquitur; & iuxta est nemus
 Morevold vel Moorevaulde dictum, id est, Silva
 exdis, in Sanctos ibi patrata: quae omnia juverit pro
 facilius intellectu dicendorum adnotasse.

§ III. Cultus sacer S. Bonifacii & Sociorum

16 **V**enerabilis Beda vita sanctus est anno DCC-
 XXXV: viginti autem post illum annis de-
 cessit S. Bonifacius: sed ita continuo sacris Fastis ad-
 scripta est grata ejus memoria, ut etiam inserta ve-
 neretur optimis ac maxime genuinis exemplaribus
 Martyrologii Bedae, ac si ante ipsum ad Dominum mi-
 grasset. Itaque, sicut indicavimus ante Tomum secun-
 dum Martii, ubi idem Martyrologium pridem desidera-
 tum in lucem extulimus, in apographis Divisionensi,
 Vaticano S. Petri, & alio Romano Cardinalis Barbe-
 rini ad hunc 7 Junii, ista leguntur: S. Bonifacii,
 Archiepiscopi in Frefonis, martyrii passio peracta
 est, & Eobanci Episcopi ejus, cum aliis Servis
 Dei sociis eorum. Rabanus, sextus Abbas Fuldenfis
 creatus anno DCCCXII, suo quoque Martyrologio in-
 scripsit eundem, his verbis. Nonas Junii, Bonifacii
 Archiepiscopi, cujus in Frefonis martyrii passio
 peracta est, & Eobani Coepiscopi ejus, cum ser-
 vis Dei VVintrunge & VValthore, Scirbalde & Bo-
 san, Hamunde & Aethelhere, Wancare & Guada-
 care, Willehere & Hadavolfe. Uuardus & Ado
 elogium solius Bonifacii habent; quod signum est, ip-

sum saltem ita in antiquioribus Fastis repertum. Est
 autem illud his verbis conceptum: Item S. Bonifacii
 Episcopi, qui de Britannis veniens, & fidem Chri-
 sti gentibus Evangelizans, cum maximam multitu-
 dinem in Frisia Christianae religioni subjugasset,
 novissime a Paganis, qui supererant, gladio per-
 emptus martyrium consummavit, cum Eobano
 Coepiscopo & aliis servis Dei. Hisce nomina aliquot
 ex Rabano adjecti Northerus, sine quibus eadem fere
 quae apud Uuardum & Adonem, leguntur in hodierno
 Romano.

17 Celebratur memoria S. Bonifacii Episcopi &
 Martyris etiam in apographis Martyrologii Hierony-
 miani Corbejensi & Lucensi, scilicet sub finem apposta,
 eorum jussu qui ipsa scribi antiquitus curaverunt. Et
 in Lucensi quidem Sanctus adscribitur Austris, id
 est Francia Orientali, sive Franconia, in qua Fulda
 existit, in diocesi Herbipolensi. In antiquo Martyrolo-
 gio Ultrajectino Ecclesiae Collegatae S. Marie, cir-
 ca annum MCXXXVIII exarato, ex sensu istius urbis
 tale elogium habetur: Trajecti, B. Bonifacii Archie-
 piscopi & Martyris. Qui de Britannis veniens
 Trajectum, tempore S. Willibrordi Archiepiscopi
 primi Trajectensium Doctoris, cum eo moratus est.
 Post transitum vero sanctissimi Praefuli VVillibror-
 di, jam dictus Bonifacius Dei gratia ejusdem Ar-
 chiepiscopatus honore sublimatus est. Qui cum fi-
 dem Christi in Frisia constanter evangelizaret, &
 maximam multitudinem Christianae religioni subju-
 gasset, novissime a Frigis gladio peremptus, mar-
 tyrium consummavit, cum cooperatoribus Eobano &
 Adalaris Presbyteris, & aliis quinquaginta tribus.
 In Ms. Trevirensi S. Martini haec ultima distinguuntur,
 hoc elogio: In Frisia S. Bonifacii Episcopi & Martyris,
 cum sociis suis Eobano Coepiscopo, Athalaris Pres-
 bytero, & aliis quinquaginta tribus. In Martyrologio
 Ms. Reginae Sueciae, quod semper judicamus fuisse mo-
 nasterii Fuldenfis, longum extat encomium dignum quod
 hic addatur. Est ergo hujusmodi:

18 Nonis Junii Passio sancti Patris nostri Boni-
 facii, viri Apostolici, & omni sapientia adornati:
 qui de Anglorum gente nobilem ducens originem,
 ibidem in sancto proposito religiosissime educatus,
 & doctrina nihilominus insignis fuit & miraculis
 claruit. Postea vero divina admonitus pietate, Ger-
 maniae fines adiit: Francorum gentem, diversis erro-
 rum laqueis irretitam, nobiliter instruxit, & hze-
 reticorum pravitates instantissime superavit. Euange-
 lica etiam doctrina adeo praecipuus extitit, ut Apo-
 stolorum tempora in ejus predicatione laudares.
 Itaque meritis illius circumquaque clarescentibus,
 a viro sanctissimo Gregorio Papa Romano accersitus,
 ad illuminationem totius Germaniae transmis-
 sus & ab eodem Episcopus ordinatus, in civitate,
 quae Mogontia dicitur, Pontificatus honore me-
 ruit sublimari. Ibi inter homines constitutus, Ange-
 licam vitam exercuit. Francorum gentem, Turin-
 gorum & Saxonum populos Deo acquisivit, & in
 omni sanctitate gloriosissimus fuit. Novissime ve-
 ro cum multis ex Frefonibus Christianae religioni
 subjugasset, a Paganis, qui supererant, gladio
 peremptus, cum martyrii gloria migravit ad cele-
 stia regna: corpusque illius, comitante fidelium ma-
 xima turba, ad Fuldense monasterium, quod ipse
 sibi in solitudine Boconia construxerat, cum magnis
 Dei laudibus transportatum, & condigno honore
 tumulatum, miraculis ibidem plurimis claret. Passi-
 sunt autem cum eo & alii ex Clero ejus viri religio-
 si, Presbyteri, Diacones & Monachi: sed nobiliores
 inter eos fuerunt Eobanus Episcopus & Adalaris
 Sacerdos: qui primitus in monasterio, quod Trichte

in om-
 nique
 Mss.

Ecclesia
 Ultraje-
 ctina

Trevirensi

Pal-
 denfis

Fuldam
 translatum
 corpore S.
 Bonifa-
 cii,

A nominatur, honorabilem meruerunt sepulturam, sed emergentibus annis etiam ipsi Fuldam translati in Ecclesia Domini Salvatoris, juxta corpus sancti Patris sui & Martyris Christi Bonifacii, satis pulcherrime requiescunt. *Hac in dicto Martyrologio Fuldensi scripta fuerunt, tunc saltem cum Francorum Reges sive Imperatores, Caroli Magni poster, in Germania regnarent conscriptum; & aliquod huius elogii compendium extat in M. Martyrologio monasterii S. Cyriaci, a Baronio plurimi aestimato.*

19 Omitto alia quamplurima Martyrologia, tam manu exarata quam typis excusa, nec non Breviaria Moguntina, Ultrajectina, Erfurtensia, atque, in quibus ex ipsis Actis elogii deprompta extant. Satis fuerit adferre testimonium Cuthberti Archiepiscopi Cantuariensis: qui intellecto S. Bonifacii martyrio, convocavit Synodum Episcoporum & Abbatum communique suffragio statuit quintum diem Junii, quo Martyr obierat, solenniter in Bonifacii seclorumque ejus honorem ab omnibus Anglo-Saxonibus celebrandum. Qua de re litteras, & Synodo ad Lullum Archiepiscopum Moguntinum a dicto Cuthberto missas, refert Serarius inter

Cuthberti Synodo Anglo-Saxonica prescrip. p. 11.

B Epistolae Bonifacianae num. 70 insertas, ubi ita ait: Admirabili vel potius ineffabili Dei pietati tripudiantes, gratias agimus, quod tam praeclarum speculatorem caelestis bibliothecae, tam egregium Christi militem, cum multis bene educatis & optime instructis discipulis, gens Anglorum, advena Britanniae, meruit palam omnibus ad spirituales agones, & ad multarum per Dei omnipotentis gratiam salutem animarum de sese procul emittere; ut longe lateque ferocissimas nationes, per devia diutius errantes, de lata ac spatiosa voragine perditionis perpetuae, ad splendidas semitas supernae patriae, per sacrae exhortationis incitamenta, & per exempla pietatis ac bonitatis, ipse ductor & signifer antecedendo, & adversa quaeque opitulante Deo fortiter expugnando, feliciter perduceret. Quod ita adutum fieri, etiam rerum effectus gloriosius quam dicta demonstrant & in illis quoque locis, quos ante eum nullus aliquando evangelizandi causa Doctor adire tentabat. Unde igitur, post incomparabile toto orbe Apostolicæ electionis & numeri mysterium, aliorumque tunc temporis evangelizantium discipulorum Christi ministerium, hunc inter egregios & optimos orthodoxae fidei Doctores, & amabiliter habemus, & laudabiliter veneramus. Unde in generali Synodo nostra, ubi & de ceteris omnibus, quae vestrae modo Sanctitati paucis depromimus, plenius inter nos conferebamus, ejus diem natalitii, illiusque cohortis cum eo martyrizantis insinuantes statuimus annua frequentatione solenniter celebrare: utpote quem specialiter nobis, cum D. Gregorio & Augustino, & Patronum quærimus, & habere indubitanter credimus, coram Christo Domino, quem in vita sua semper amavit; & in morte, ut ipsius meruit gratia, magnifice clarificavit. *Hac atque plura Cuthbertus.*

C 20 De cohorte, cum eo martyrizante, ut supra dicitur, seu potius martyrizata, non satis in numero conveniunt auctores, & in aliquorum scriptis differunt. Apud Villibaldum, ut antiquissimum auctorem & fidissimum, nomina num. 35 sic exprimuntur: Eoban Coepiscopus, VVintrung & VValteri simul & Adelhere, Sacerdotes; Hamunt, Scirbalt, & Bosa, Levitarum obsequio deputati; VVaccar & Gundecar, Illehere & Hachevulf, monasteriali Monachorum ordine sublevati. *M. codex Trevirensis monasterii S. Maximini, apud Serarium in Vita S. Bonifacii, ita eosdem refert: Coebancus Coepiscopus; VVintrung, VValterus & Ethelherus Sacerdotes; Hamud, Scir-*

bald & Bosa Levitæ; Waccar, Gundecar, Illese. Auct. rus & Hachovulf Monachi. Apud Rabanum & Noricum ea scribuntur: Eobanus Coepiscopus, Wintrunge & Walthere, Scirbalde & Bosan, Hamunde & Athelhere, Wancare & Gundecare, Willehere & Hadovulfe. Othlonus apud Serarium, sic appellat: Eoban Chorepiscopus, Wintrung, Waltheri & Adalheri, Hamunt, Skirbalt, Bderfo (Surio Boso) Waccar & Kundecar, Surto Gundeharus, Williheri & Hadolf. Supplementi Auctor, aliis omisis quos Villibaldus nominatim exprefferat, satis habuit unum Hiltebrant nominare, ministrum mensae Episcopalis, ideo forte a Villibaldo praetermissum, quod laicus esset sicut & ceteri: supplementum autem istud non viderunt Martyrologi, unde nec ipsi illum nominarunt. Dempsterus, & hunc secutus Ferrarius, ad 1x Aprilis, de Kundecare Scoto ea dicunt, quae hic refertur debent, si dignus esset Dempsterus, cujus, diem ea cerebro suo summentis, ratio haberetur. Omitto recentiores auctores, qui ex hisce desumpserunt. Nos in titulo Latina terminatione donavimus nomina singulorum, praeter quos non memorantur alii apud Villibaldum & Othlonum: sed in secunda & tertia Vita indicantur cum S. Bonifacio E passi quinquaginta duo Martyres: & in tertia Vita dicuntur corpora nominatorum undecim, & aliorum tredecim translata Ultrajectum, aliorum vero sepulta esse in loco martyrii: proinde eorum numerus, quorum nomina oblivioni data, sed in libro ultio scripta sunt esset quadraginta. In Martyrologio Ultrajectino & Trevirensi supra relatis, dicuntur cooperatores Eobanus & Adalarus, & alii quinquaginta tres; & sic forent anonymi Martyres quadraginta tres. Posteriores alii, adjungunt socios LII, alii plures.

E 21 Altera controversia obijciatur de S. Adalaris, num unus idemque sit Adalherus Sacerdos, uti a Villibaldo appellatur. Verum eodem modo in Martyrologiis Ultrajectino & Trevirensi Adalarus sive Athalarus appellatur Presbyter. Et in Martyrologio Fuldensi, inter Martyres cum S. Bonifacio passos, dicuntur nobiliores, Eobanus Episcopus & Adalarus Sacerdos: qui etiam ipsi Fuldam translati sunt, & deinde Erfurtum & monasterio Fuldensi transportati, a posteris autem ambo Episcopi habiti; quasi a S. Bonifacio fuisset Erfurti Adalarus Episcopus constitutus, & interim relicta diocesi adjunctus in Frisia ipsi S. Bonifacio, ibidem Martyr obisset: cujus rei apud antiquos nullum extat vestigium. Interim ut talis in Breviario Erfordienfi colitur rite duplici 2x Aprilis, tamquam is sit dies Translationis, quae etiam variis, sed fere recentioribus Martyrologiis sic inscribitur; unde non nihil verosimilitudinis accedit traditioni ipsi, multo etiam verosimiliori futura (dempto tamen titulo Episcopali) si de existentia corporis Erfurti constaret. Constat ex epistola prima S. Bonifacii ad Zachariam Papam & huius responso, anno DCCXLIII dato, inter tres Sedes Episcopales recentiter institutas, esse tertiam in loco qui dicitur Erphesfurt, & in illis ordinatos Episcopos. Sed non additur quod pro Erfurtensibus datus sit dictus Adalarus: gratis ergo id posteris assumpserunt. Praeterea non dicuntur consecrati Episcopi, sed ordinati sive destinati: & petiti Bonifacius a Papa Sedes confirmari & stabiliri. Verum sub conditione permittit Papa, si loca mereantur habere Episcopos, quod in sacris canonibus praecipuum sit, ut minime in villulas vel in modicas civitates Episcopi ordinentur, ne vilescat nomen Episcopi. Quia vero dictus Adalarus primus & ultimus Episcopus habetur apud Serarium notatione 29 (ubi ait Erfordiam a Bonifacio dicti urbem paganorum rusticorum) quod Episcopus ibidem statutus fuerit Adalarus, debet confirmari; addit enim Serarius Not. 46, videri Adalarium

Auct. G. H.

alii anonymi 41 aut 44

Adalarus & Adalherus videntur unus idemque

F

A Episcopum a potestis Erfurtenfibus habitum, ficut S. Gregorius pagin tertius Epifcopu. Utrajectinus appellatur, licet folum Sacerdos, illiusque diacefis Pafcor fuerit. De reliquis SS. Eobani & Adalarii affervatis Erfurti, infra in Analectis agitur.

§. IV. Effigies S. Bonifacii, ex vetusto lapide
& sigillis, nec non Monastici tunc habitus
formæ ex picturis sæculi ix; R-gum item

D.P.

22 **C**um vir clarissimus Ba'thazar Moretus, Archi-
episcopus Regius, Plantiniana nobilis-
sima Officina, eodem nomine & cognomine ex Mar-
tina Plantina Cbr stophori Plantini filia, heres tertius,
sequentibus S. Bonifacii A&is illustrandis, pro sua
humanitate consueta, band gravate nobis concessurus

videre eas laminas, quarum usus fueras anno
MDCXII, in excudendis apud prædictam provinciam
B suam, tunc viduam, libris 14 Antiquitatum Fulden-
sum a Brodvero nostro conscriptis, sæpiusque alle-
gatis & allegandis ab Henschenio; ut hujus circa
eas voluntatem, mihi scribo relictam exquerer,
absque interruptione eorum qua ipse optimo ordine
judicioque præfari ad A&A voluit; hunc 4 § hic
locandum statui. Jamque in eo eram, ut ipsas la-
minas commodato peterem; cum satius visum fuit
omnes in unam contrahere, & suo quamque partem
numero distinguere. Primo igitur exhibetur ipse S.
Bonifacii effigies, quam libro 2, cap. 13 Brodverus
proposuit, ex veteri lapidea tabula, in monte S.
Petri, urbi vicino, inserta operi minime antiquo turris
exterioris; quam ille existimat ab ipsis loci incunabu-
lis, id est ab anno DCCCVIII, sculptam fuisse: puta
ego post mortem Caroli Magni, anno DCCCXIV obitam
cæcis annis aliquot, & causam infra reddam.

23 *Magnum inquit Broverus, hæc imago argu-*
mentum habet, singulis in partibus, veteris amictus
habetur Pontificalis, insularum, & mixtæ pedumque, quod
est et manugerit, ejus haud dissimile est, quod in Sacra-
Sancti in tio asservatur. Ego vero priusquam ad ejus considera-
lapide tionem transcam, noto, procul ab illius tempore sine-
veteri, ritate abesse, qui antiquis non contenti, ex sui temporis
cum Pal- usus etiam Sancto aptant hodierna Regum Angliæ in-
lio, signia, quod, inquit alia occasione Broverus (ubi de
C SS. Joanne & Paulo Martyribus lib. 2 c. 8.) commen-
tum est otiosorum hominum, vix Poetarum inge-
niis dignum, quasi genus & nobilitatem suam vir-
tus & sanctimonia, sine clypei & colorum discrimi-
nine, tueri non posset. Nunc in imagine ista animad-
versione dignum porro censeo, non tam circulum qui
caput ambit, Sanctis omnibus communem, quam con-
cham cui circumscribitur; ornatus quidem solus causa
post caput sculptam, antiquioritamen, quam facile co-
gitet, qui non videt Wilhem: nostri Diptycha; Ana-
stasium anno DXVII Consulem Orientis in habitu Consu-
lari exprimentia, cum simili plane post caput concha,
cujus tamen mysterium non ausim conjectando definire.

atque in
sigillis
Evidenti-
bus;

ideoque Albas ad lumbos succinctas indutus. Notat D
autem Brewerius, templi hic representati turrita
fastigia, quæ, si non situ, at figuræ modo, satis
expriunt culmen Basilicæ, scribentis ipsi præsentis.

15. *Constat autem ex ejusdem Broveri lib. 4. quod sculpis non solum anno MCCCCLXXXVII, post vincula S. Petri, luctuoso & exitiali incendio S. Bonifacii basilica conf. gravit; sed etiam anno MCCCXCVIII (postquam Bonifacii IX privilegio feminis aditus, quod numquam licuerat, in templi penetralia datus est) ipsa cum monasterio basilica, fulmine de caelo tacta, funditus prope flammarum & ignium exitio subjecta est. Cum ergo in praeiusto Sigillo sed juxta exprimi intelligis f. uram turritorum fastigiorum, qua- illa huius seculi incerta habent; consequenter intelligis*

Sigillum hoc ultimum, ac verosimiliter etiam primum, non excedit initium sæculi xv; licet probabile sit expressum utrumque esse ad formam temporum præcedentium, & Sancti ætati proximiorum. Et hoc saltem verosimile facit forma Capuciorum Monasteriorum, fere Capucinica; quæ Capucia etiam Albis induti Levitæ exerta habent, nescio annuda; an quod magis crediderim, velolinea (Amictum dicimus) obvoluta. E

Hoc autem ut clarius appareat, ex picturis Modesti & Canaldi, sub initium sæculi ix Fulde florentium, fig. 4 offero Abbatibus istius Monachos, ad Abbatibus benedictionem prostratos, in suis cuculis plerosque; in quo etiam Abbas confitetur, cum altero post tergum Monacho; altero prius manuato, qualis & prostratorum primus apparet: nusquam comparente scapulari, utpote abdito sub cucullo aut alta superiori veste.

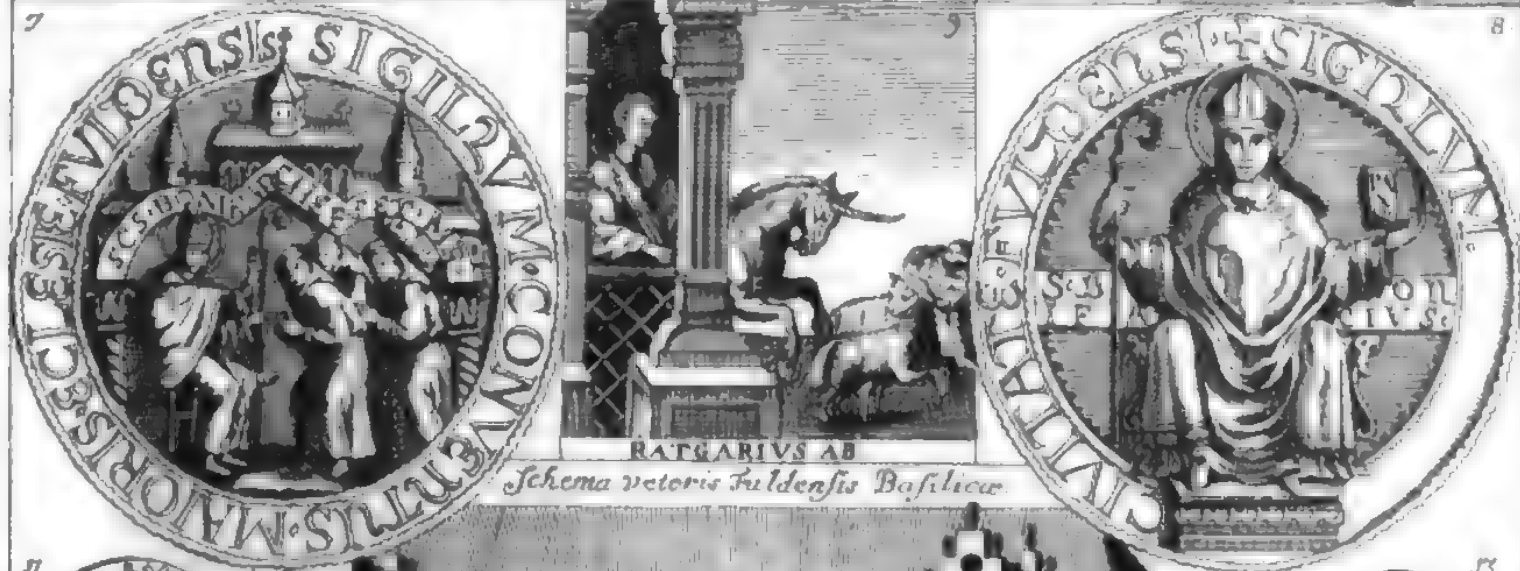
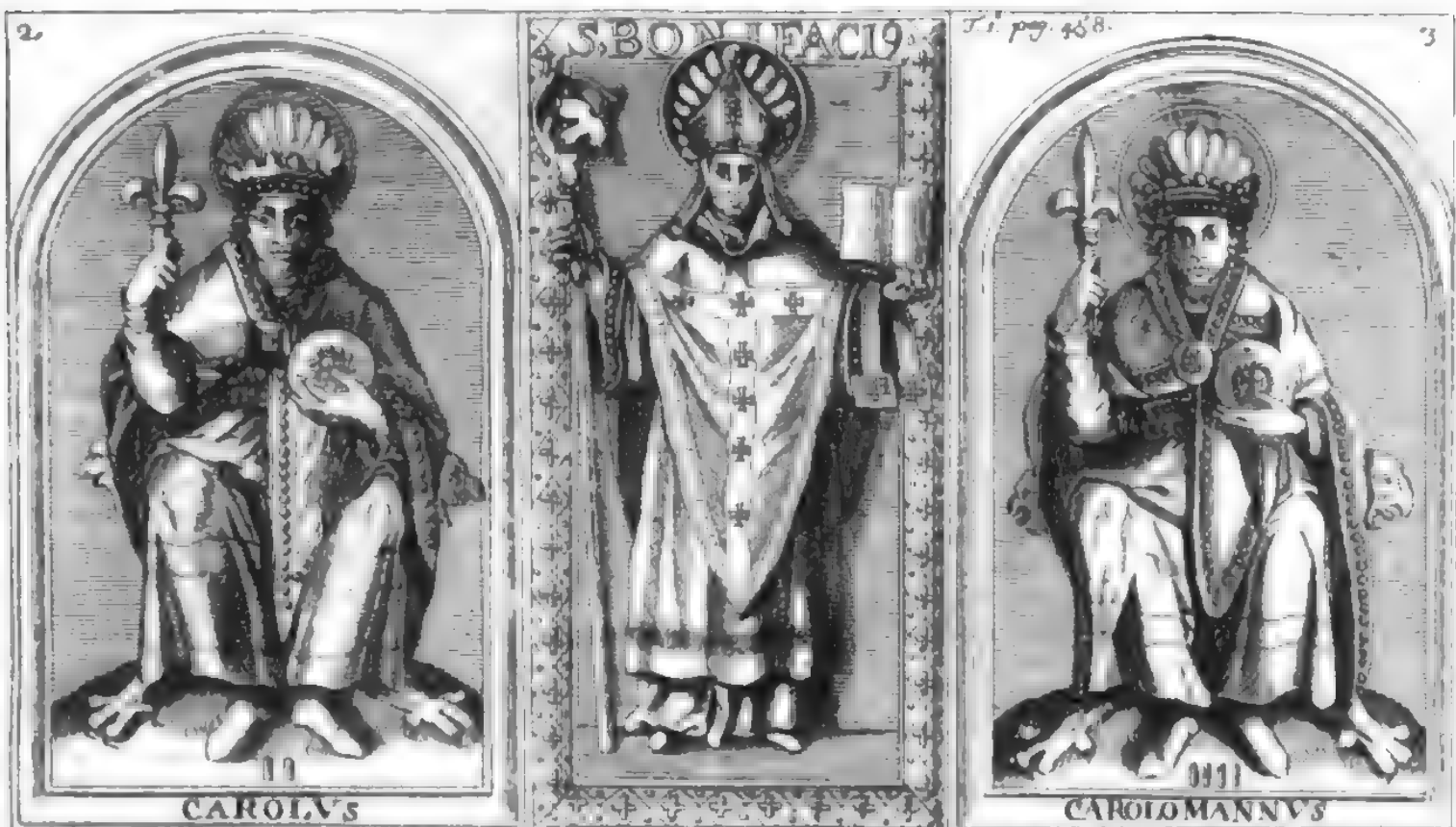
Habitus quoque Fuldensum in choro.

E

Habitus
quocumque
Fulden-
sum in
choro,

*Scapularis Beng-
dini*
petr.

MONVMENTA FVLDENSIA.

A 27 Post ita cognitum Fuldensium habitum, in figura 9, considerandus venit etiam is, in quo Ratgarium at denique Abbatem tertium, & ob sevitiam in Monachos anno DCCCXVIII depositum, illdem scriptores & pictores expressere, addito simbolo Monocroci, incurrentis in oves easque dissipantis, qualem ibi describit Ratgarium Candidus. Brouverus lib. 2. cap. 16 Archimandritæ amicum exprimi eo schemate putat; verum sicut in capite pleno crinito nihil video Monachale, sic neque in veste, quam indutus hic Ratgarus assitit, solo pedo poscendus Abbas. Existimo ergo illum hic proponi in habitu quasi saculari, sive ut summum Canonicum, quali tunc temporis utebantur Prælati saculares, qualemque indutus Marquardus Abbas anno MCCLXXXVIII (ut habet actorum ejus scriptor) cum frustra rogaretur a Monachis, ut, in ipsorum maxime præsentia, non nisi in cuculla vel cappa appareret; responderetque ipsorum esse chori disciplinam procurare; suum, tapardo vel toga vel qua libeat veste uti; itaque ad publicam prodire inciperet processionem, Domini instar adequitans.... id non ferentes Decanus, & cum eo primarii, Abbatem adierunt; togaque exutum veste Religionis vel reluctanter amicerunt. Igitur Tabardum hic etiam credo Ratgario injectum a pictore, non quia eo revera sit usus; sed quia Religionis veste indignum se probaverit: quamquam ille posset, privatam vitam agens, in monasterio montis B. Virginis, ubi olim & mansio S. Bonifacii, & prima Fuldensium parocchia fuerat, parem laudabilibus principibus exitum habuit, in Fuldensi Basilicam relatus ac tumulatus, non sine elogio.

B 28 Præter jam indicatas antiquitates sacras, adductis Brouverus ab eadem unde S. Bonifacii imaginem habuerat, ecclesia Montis S. Petri, accepta profana anaglypha duo, quæ ex antiquæ ædis ruinis memoria causa illuc illata, occultoque pariter sic adaptata ait, ut obtegantur cornibus altarium, hinc inde interiori in templo collocatorum. Opus sane per vetus, inquit Brouverus, & majestate plenum: ipse autem oris & corporis habitus, & geminus prope vestium ornatus, suadet par esse fratrum. Sed quorum? eorum credit ille: quibus incunabula Fuldensis monasterii debentur, Carlomanni & Pipini. Ast omnia quæ hic videmus figuris 2 & 3 Regia sunt; illi autem, licet post mortem patris sui Caroli Martelli, obitam anno DCCXXI, plena rem publicam procuraverint potestate; tamen æque ac pater Majorum domus titulo contenti, adeo non curaverunt Regium nomen & insignia usurpare, ut tertio communis administrationis anno, Regem sibi assumpserint Childericum: qui inane istum titulum gessit, usque ad annum LI: & ejus loco anno sequenti solus Pipinus (nam Carlomannus quinquennulo ante sæculum dimiserat, factus Casus Monachus) oblatum sibi a Francorum Principibus regnum, permissu Zacharia Papæ, suscepit, a S. Bonifacio coronatus.

C 29 Eundem postea Zacharia successor Stephanus, anno DCCLIV, denuo consecravit una cum filiis Carolo & Carlomanno: quorum primus tunc octennis, alter quadrimus dumtaxat erat. Commode autem isti possunt expressi credi in aliquo opere, totam Pippini Regis primi familiam ex ordine referente, cujus hæc duo dumtaxat fragmenta supersint. Conjecturam hanc firmant, non tantum juvenilis utriusque vultus, sic tamen ut alter altero annis aliquot appareat grandior natu; sed etiam numeri 11 & 111 subius expressi, ad quos Brouverus animum non relexit, quique nascendi ordinem videntur indicare. Pipino certe, præter filias quatuor, tres filie fuerunt, quarum dua Rothais & Adeleis juvenes obierunt, Gisla Suevionibus Abbatissa paucis solum annis ante Carolum fratrem obijt. Si ergo concipiamus filiarum unam ante Carolum natam, Junii Tomus I.

alteram anno DCCXLIX mediam inter fratres Reges, AUCT. D. P. ac suo deinde ordine proles reliquas; omnes autem simul sculptos juxta prototypum; tunc factum, quando annos circiter octodecim Carolus, Carlomannus autem quatuordecim numerabat; satis apte convenient omnia: nec enim multo senior exprimi potuit Carlomannus, qui obiit anno DCCLXXI. Itaque recte ille exprimitur. Sin autem ordinis rationem accersere quis velit aliunde, puta a serie successionis in regno, quasi primus Pipinus, secundus Carolus, tertius Ludovicus, quartus iterum Carolus scilicet Calvus, designati fuerint; is deficiat tamen necesse est, in reddenda ratione tam similis vultus vestitusque, quæ ex ibi expressorum germanitate commodissima habetur.

30 Fuit Carolus, appice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naso paululum mediocritatem excedente, facie læta & hilari, quamquam cervix obesa & brevior, prout eum seniores vidit & descripsit Eginardus in Vita num. 27: quorum omnium aliquod principium videas etiam in statua juvenili hic expressa, potius quam in altera posteriori geniti. Verum inquit, si Caroli & Carlomanni, primum a pueritia egressorum imagines hæc sunt; adeoque sumptæ ex prototypo, viventes etiamnum Reges & quidem juvenes exprimentes, quid sibi vult lucidus ille circum caput circulus, solis mortuis aptari solitus, & omnino talis, qualem post caput Bonifacii jam Sancti, exprimit similis hujus imago anaglypha? Equidem nullo adhuc exemplo didici, Francis Germanisque eandem fuisse, quæ Italici erat, consuetudinem, ut viventium mortuorumque figuras discernere, his aptando post caput circulum, istis pillam quadratam seu tabellam; ut tamen etiam ipsi morem istum tenuerint, dici possunt sculptores hujus de quo agimus operis, voluisse quidem omnes exprimere, quales erant vivente adhuc Pipino, Regis familia capite, id est ante Septembrem anni DCCCLVIII; illud tamen fecisse, cum ille jam esset una cum liberis omnibus annis pluribus mortuus. Argumentum sic respondendi suggerit ætas ipsius ecclesiæ, in qua reperi lapides sunt, eo quod prima ejus Dedicatio facta invenitur anno DCCCVIII, atque adeo dis post ætatem hic representatam; solo tunc superstiti Carolo, qui usque ad annum DCCCXIV vixit; & post ejus obitum inferri illuc potuit tale ornamentum, cum & ipse jam vulgo Sanctus haberetur, & alii crederentur pie in Christo defuncti. Istas autem tabulas si conferas cum tabula S. Bonifacii exprimente, ab eadem omnes manu esse haud difficulter persuaderis; agnita similitudine diadematis, seu rotæ, post capita ductæ circum concham arcuatum cavam, per egressos a centro radios plumarum fere speciem referentes.

31 Signum porro anterioris ac juvenilis ætatis etiam in eo deprehendo, quod cum hic Regia oblonga seu pallium, grandiori clavo seu monili ad pectus adstringatur, instar Cappæ (ut vocare solemus) pluvialis; eadem seniori jam Carolo semper invenitur nudum habere rejectum in unum humerum, more Romano; idque non tantum in signatoris annulis, ad similitudinem nummorum Casarcorum efformatis; sed etiam in picturis, totum corpus referentes, quales circa annum DCCC Romæ curavit Musæo exprimendas Leo Papa III, tam in triclinio Leoniano quam in æde S. Susannæ. Si quis tamen videre velit eundem Carolum, proprio sibi vultu cuiusque expressum, adeat Mabillonis Itinerarium Italicum pag. 70, & Capitularium Baluzii tomum 2 col. 1276 & seqq. ubi quater inveniet expressum Carolum, sic paludatum. De illis amplius hic nihil addo, omnes ejusmodi imagines forsitan collecturus ad Supplementum Jonuaris, ubi etiam dari poterit ex Monumentis Paderbornensibus S. VVittikindi Saxonum Ducis sub eodem Carolo monu-

AUCT. mentum, in quo ille sculptus jacet eodem fere cum
D.P. Francia Regibus cultus sceptroque ligiger.

32 Prætermittere tamen nequeo, quin observem, in illam
ultima
erecta
pectus
morem
myllacei, Carolum Magnum, quem tali, quam supra suppositum
mus, ætate, imberbem ac laevi mento sculpti mirum non
est; in Musæis Romanis, ubi cum Leone Papa in babil-
on Franco reperitur expressus, modice barbatum cer-
ni, cum superioris labri myllace utrimque erecta. Quam
myllacum erectionem, cum nusquam nisi Romæ Carolo
tributam videam, moveor ut suspicer, eam Romanis
Proceribus in usu fuisse, nec nisi in illorum gratiam ab
eorum novo Imperatore ad breve tempus assumptam:
quomodo vir peregrinorum nec morum nec vestium or-
dinarie patiens, semel tamen, Adriano Pontifice pe-
tente, & iterum Leone ejus successore supplicante,
longa tunica & chlamyde amictus, & calceis Ro-
mano more formatis indutus, dicitur ab Eginbarto
in Vita, num. 28. Alias quidquid myllacis superioris in
labro erat deorsum flecti cernitur, in ipsius Sigillis, ac
primo in imagine frontali Babylorum apud Alemanum
in parietibus Lateran. & Mabillonem in Itinerario Ita-
lico; quam esse pictam ante natos ex Hildegarda con-
juge liberos, adeoque anno circiter DCCLXXII, pro-
bat metrica imaginis explicatio, in hos versus deficiens:

Nobilis ad levam conjux de more venustat,
Qua insignis proles ad regnum rite paretur.
Hic ergo Carolus, annos jam xxvi natus, labro ac
mento leniter dumtaxat obumbratus, ac velutitum pri-
mum barbam emittens, conspicietur. Et talem credo
exhiberet Sigillum, si adisset charta, anno regni quin-
to, decimo tertio kal. Novembr. datæ monasterio
San-germanensi, apud Mabillonem de re Diplomatica
pag. 387; sicut similis charta fratris Carolomanni,
data in mense Martio anno regni primo (is erat
annus Christi DCCLXIX) illum prorsus imberbem, re-
fert in figura hic 13, utpote tunc natum dumtaxat an-
nos xviii. Progressu autem temporis, ut barba in
mento sic & in sigillis crevisse Carolo invenitur, sem-
per tamen decenter castigata fuisse. Talium unum est
ex Charta Dionysienfis monasterii, apud eundem Ma-
billonem pag. 381, data anno xiii & viii Regni
(Francici scilicet & Longobardici) & pag. 391 alter-
um ex data Idus Maji Indictione vi, anno Impe-
rii xiii, regni in Francia XLV, in Italia XXX-
VIII. in figuris hic 11 & 12.

33 Annus hic cum sit Christianæ aetæ DCCCXIII,
Carolus vitæ penultimus; patet quantopere exerceat
illi, qui posterioribus sæculis effingere Imperatorem no-
strum coeperunt, cum prolixa usque ad cingulum barba;
nec minus olim a me fuisse in contrariam partem erra-
tum, cum Maximinienfis noster diplomatis nixus sigillo,
imberbem Carolum representante pro anno vitæ xxx-
iii, in Propylæo ad Tom. 2 Aprilis, secutus sum as-
serentes, vasa aut saltem attausa fere ad cutem barba,
etiam extrema ætate, fuisse Carolum exprimentum; er-
rasse item me, cum eo titulo suppositiōis damnari Os-
nabrugense quoddam diploma, inter monumenta Paderbor-
nensia editum: quod justificari cupiens illorum Auctor ac
Mecænas noster, ipsum ejus originale videre me fecit, &
testimonium veritatis priori meo iudicio contrarium sine
cunctatione accepit; idque his etiam non illibenter facto
publicum, datam viventi fidem etiam mortuo servatam
cupiens. Non tamen Maximinienfense diploma solius si-
gilli causa suspectum reddiderim, agnoscens cum Mabillo-
ne pag. 133 Francorum Reger, et passim usque sint sigillis
suam cujusque imaginem exprimentibus; tam Pippinum
patrem, quam Carolum Magnum ejus filium, vel po-
tius ipsorum Cancellarios, deficientibus genuinis, usos
quandoque annulis signatorum qualibuscumque, etiam Bac-
chum, etiam Serapim profanos Deos referentibus. Pro-
inde jam desino in San-maximilianiano illo requirere vultum

Caroli, annum XL regnantis; sed suspicor adhibitam D
effigiem fratris Carolomanni, ante tot annos defuncti,
ideoque sigillum istud pro coronide adjicio fig. 14.

V I T A L

Auctore Willibaldo Presbytero.

Ex Ms. Trevirensi & editionibus tribus Canisi,
Serrati, ac Mabillonis.

P R O L O G U S.

Dominis sanctis & vere in Christo carissimis, Aucto-
Lullo & Megingozo Coepiscopis, Willibal-
dus, licet indignus, in Domino Presbyter. Perce-
pto piz Paternitatis vestre affectu pariter & voto,
non propriæ laudis literalis scientia confidens, sed
debitum obedientiæ obsequium vestre impendens San-
ctitati, libenter parui, arduumque quod suggessistis
opus, exiguis viribus inchoavi, ad perfectionis ter-
minum sine tenus deducens. Sed obsecro, ut si quid-
piam, aliter quam vestra voluntas expetierit, prove-
nerit, infirmitatis meæ imbecillitatem, operisque im-
positi sublimitatem æquo animo sustineatis: quoniam
maximum meæ reverentiæ est indicium, cum ve-
stræ Sublimitatis imperio obedientiæ operam non de-
nego. Quod si dignum aliquid & nostris temporibus
profuturum consecerim, divino utique muneri ac
præcepti vestri desiderio conferendum est: quoniam
pia quandoque desiderantis voluntas, & manum imi-
tatur emunctoris, & impressionis suæ violentia vel
minimam quandam desideratæ scientiæ dulcedinem
parat, famelicumque impertiendo reficit.

2 Dēcrevit enim Sanctitas vestra insipientem sa-
pientibus, & minus idoneum prudentibus corquā-
re ac præferre: & quod, sine nostro videlicet con-
suetu, prudenti sermone revelare potuissis, hoc mihi
velut ignaro imponere. Sed deprecor, ut quem præ-
cepti vestri torcular deprimat, precatus assidue ora-
tionis infundat; & mentem ignaviæ caligine obtu-
sam, voluntas spontaneæ dilectionis vestre e som-
no resuscitet; ut ad ea ad quæ cogentibus vobis in-
vitata est, tenacior vivaci sermonum narratione red-
datur. Compulsi enim me, ut ad normam eorum,
quorum aut vitæ castimoniam, aut morum sancti-
moniam, sancti proculdubio Patres eleganti verbo-
rum ambage chartis inferendo tradiderunt (petenti-
bus religiosi ac Catholicis viris, quibus vel in Tu-
scia partibus, vel in Gallia terminis, vel in Ger-
manicæ aditibus, aut etiam in Britannicæ limitibus, S.
Bonifacii Martyris fama miraculorumque coruscatio
perstrepat) sicut discipulis ejus secum diu commo-
rantibus, vel vobis ipsis referentibus comperi, proce-
mium mediumque ac finem vitæ ejus, quanta va-
leam indagatione, litteris inseram.

3 Et quemadmodum primæ prævaricationis re-
soluto chirographo, & veræ lucis radio illucescen-
te, Egesippus, qui sub Anacleto Romam venisse fer-
tur, quinque ecclesiasticorum aetuum libros, ob uti-
litatem legentium, edidisse perhibetur; Eusebius Ce-
sariensis, nominatissimus historiographorum Scri-
ptor, cum Pamphilo Martyre & adjutore suo, suo-
rumque sibi antecedentium temporum historias, mi-
ra eloquii disertitudine texentes, infinita scriptis vo-
lumina ediderunt; nec non & Gregorius, qui erat
vir beatæ memoriæ litterarum studiis eruditissimus,
glorioso Apostolicæ Sedis culmine sedens, beato-
rum scribens Confessorum Vitam, dialecticum miro
ostendens moderamine, quatuor logica expressit ra-
tiocinatione libros, qui hucusque Ecclesiarum in-
serti

Aucto-
Lullo co-
Megingo-
zo Episco-
bis in-
scribitur.

E
ol.
mecum

scribitur
proferitur,
quæ ipse et
alii ex dis-
cipulis
suggerunt.

F

A ferti bibliothecis, elucubratam posteris scientiæ afferunt dignitatem; ita beati viri vitam, præcellasque ejus virtutes, & cultum pietatis atque abstinentiæ robur, præsentibus ac post secuturis sæculis jubetis demonstrare.

Audio obediendi.

4 Sed quamvis, ad demonstrandam tantarum rerum rationem, exiguum me parvumque fieri auctorem agnoscam; tamen exigente benevolentie vestre voluntate, hoc quod demandastis, vobis jubentibus, non propriæ præsumptionis insolentia fretus, sed assertionem Catholicorum confusus, aggrediar opus; neque ex parvitatæ meæ stylo propriæ laudis præbens exemplum, dum his quisque instruitur formulis, & ad meliora profectus sui perfectione perducitur.

CAPUT I.

Infantia. Vita monastica. Studia. Virtutes, usque ad Sacerdotium.

** colloquia.*

5 Illustrem igitur ac vere beatam S. Bonifacii summi Pontificis vitam moresque ejus, Sanctorum magnopere imitatione sacros, licet opacitate præpediti scientiæ, exili tamen opusculi hujus flamine innectere, ac simplici historiæ tegmine, quemadmodum religiosi viris referentibus comperimus; qui quotidiana ejus * colloqui & religionis conversatione sedulo præsentati, ea quæ audierunt vel viderunt, in exemplum posteris tradiderunt, congregata verborum varietate, texendo nitimur enodare; & ab exordio usque ad finem, quanta possumus indagatione, divinæ contemplationis ejus sanctimoniam revelare. Cum enim primævo puerilis ætatis decore, multa (ut solet) maternæ sollicitudinis cura ablatus atque enutritus esset; magna nimirum * dilectione, ceterorum postposito amore filiorum, affectatus est a patre. Sed qui jam labentia cuncta animo subjecerat, & æterna magis quam præsentia cogitare disposuerat; cum esset annorum circiter quatuor seu quinque, Dei servitio se subjugare studuit, multoque mentis conamine de monasteriali jugiter vita insudare, & ad eam mentis quotidie nitibus anhelare. Cum vero aliqui, sicut illis regionibus moris est, Presbyteri sive Clerici, populares vel laicos prædicandi causa adissent, & ad villam domumque prælati patrisfamilias venissent; mox quantum possibilitatis ejus pusillanimitas in infantia sua prævaluit, cepit cum eis de cælestibus loquendo tractare; & quid sibi suæque infirmitati in futurum proficeret, interrogare.

patris primum obsequium.

6 Cumque ita diu de cælestibus diuturna mentis meditatione cogitaret, ac totum se in futurum extenderet, & ad superna erigeret; patri etiam demum hæc quæ animo gerebat revelavit, & ut suæ consuleret voluntati rogavit. Quo comperto obstupescens pater, magna eum increpationis instantia, partim midis ne se defereret prohibuit, partim etiam blandimentis ad secularis curam instigabat negotii; ut temporaneo eum transitorie hereditatis subjungeret lucro, & sese quandoque defuncto suæ terrenæ facultatis custodem, imo etiam heredem relinqueret. Verbis quidem quamplurimis fraudulenta humanæ calliditatis usus versutia, tenerum a cæpti perfectione propositi animum declinare tentavit; magisque hanc suæ tolerabiliorem esse infantis activam, quam vitam monasterialis militiæ contemplativam, multiplici sermonum adulatione promittit; ut vel sic a proposito hujus conamine eum cohiberet, & ad mundani luxur molliorem incitaret. Sed vir jam Deo in pueritia plenus, quanto

Junii Tomus I.

est a patre plus prohibitus, tanto mentis arrepta fortitudine cælestem sibi acquirere thesaurum, & sacris se conjungere litterarum studiis anxius anhelabat; sitque mirum in modum, sicuti semper divina agere solet misericordia, ut suo imbecillioris ætatis militi Deus & cæptæ rei solatium, & anxie voluntatis augmentum, obstitentisque repentinam patris mutationem mentis providens condonaret; ita ut uno eodemque temporis successu, & festina patrem ægritudo, subitaneo jam imminente mortis articulo, subreperit; & quia quantocius pueri, magno temporis intervallo præpedita, voluntas succreverit; Dominoque Deo adjuvante, succrescendo impietas sit ac perfecta.

A. WIL. LIBALDO.

7 Postquam enim, miro dispensationis Dei judicio, carnalem ingens sancti viri patrem arripuerat languor; deposita mox pristina mentis pertinacia, puerum, propinquorum facta conventionem, ad monasterium, quod præcorum nuncupatur vocabulo a Adestancastre, spontaneus, a Domino quidem correptus, direxit; & fideli viro VVolfardo, qui & Abbas extitit illius monasterii, per fideles suæ legationis nuntios redditum commendavit. Quem puerilibus adhuc in annis constitutus, sapienter suissecum adstantibus amicis allocutus est; & quod multo videlicet tempore, monasteriali se regulæ subiacere desiderasset, rationabili prolata petitione, sicut a parentibus pridem edoctus erat, indicavit. Cui protinus Pater monasterii, inito Fratrum consilio, & eorum accepta (sicut regularis vitæ poposcit ordo) benedictione, consensum præbuit & effectum. Sicque vir Dei, carnali orbatus patre, * adoptivum nostræ redemptionis secutus est Patrem; terrenisque sæculi renuntians lucris, mercimonium deinceps æternæ hereditatis acquirere satagebat; ne, juxta veridicam Veritatis vocem, patrem relinquendo ac matrem, aut agros, aut alia quæ hujus mundi, centuplum acciperet, & vitam æternam possideret.

imprecatio assensu,

E

in illud recipitur

** Adoptivum*

Matth.

Annus 4 aut 5 a. de monasterio co-gitanti.

8 Expleto igitur, licet summatim, primordiali expositionis nostræ ordine, quali se, in initio studiosæ conversationis, sanctimonie subdiderit, breviter protulimus; ut fabricæ a nobis fundamento confecto, structuræ paulatim sublimitas ad summa altius erigeretur. Postquam igitur infantis septem evolvuntur anni, puerilis adveniente decore ætatis, etiam mira in eo scientiæ prævaluit fortitudo. Magna siquidem mentis & ineffabili gravitate, cælesti inspirante gratia, sicut obsequentia hujus operis documenta declarant, ditatus est; & multarum castimonia virtutum, juxta ostensum Sanctorum exemplar, præcedentium & venerabilium institutis Patrum subditus, declaratus ac decoratus. Adeo enim divino exarsit ingenio, ac lectionis apprime se subdidit exercitio, ut singulis quibusque additis temporibus, momentis atque horis, annorumque curriculum, augerentur etiam in eo superna adjumenta, divinaque donorum incrementa protektoris; & quanto pastoralis pedagogy magisterii est provectus, tanto ad profectum æternæ beatitudinis (sicut fideles consamiliaritatis illius viri pro certo testati sunt) eum quotidiana ejus studia jugi laudis litterali meditatione die noctuque incitavere; & contra infestas diabolicæ suggestionis persecutiones, quæ tenerum sæpe apud mortales juventutis florem seu nebulosa quadam cæcitatis caligine obtegere solent, mirabiliter protexere: ita ut etiam, propter indefinentem diuturnæ sollicitudinis ejus curam & sempiternam sacrarum legum examinationem, illecebrosa in eo adolescentiæ incentiva, & carnalium desideriorum impetus primitus impingentes, Domino Deo auxiliante, maxima ex parte sedare, magisque ac magis

F piffque infirmis in piffis,

magis cum profectus

A. VII. ad communem provehant populorum doctrinam: quam non multo transacto temporis intervallo, secundum Pontificale Ecclesiasticæ definitionis decretum, inchoavit, dilatavit, ac perfecit.

9 Quoniam caduca hujus mundi contemnens ornamenta, monasterialis vitæ normam in infantia sua rite, sub moderata Patris præfati gubernatione, annos quamplurimos custodivit; donec pueritiæ faciente læscivia, & pubertatis inchoante adolescentia, ardentior illum ingenioli sui voluntas accendit, ut ad finitima quoque monasteria, magisterialis lætionis provocatus penuria, cum consensu atque consilio conservorum fidelium Patrisque monasterii perveniret. Cumque voto simul & intentione, Omnipotentis sibi adesse incessanter magna precum instantia suffragium postularet; tandem divina cælitus inspirante gratia, ad monasterium quod usque hodie b Nufscelle dicitur, pervenit; & beatæ memoriæ Winberchi Abbatis, qui venerabiliter prædictum sub regulari disciplina regebat monasterium, spiritali litterarum diligentia provocatus, elegit magisterium, Fratrumque secum in Domino B viventium contubernia.

10 Ac sic servorum Dei junctus consortio, devotum Domino Deo servitium, & laboriosam vigiliarum instantiam, lætionisque divinæ operam, ingenti meditationis studio, exhibuit: ita ut maxima demum Scripturarum eruditione, tam Grammaticæ artis eloquentia & metrorum medullatæ facundie modulatione, quam etiam historiæ simplici expositione, & spiritalis tripartitæ intelligentiæ interpretatione imbutus, distandique peritia laudabiliter tulit, ut etiam aliis demum paternarum extiterit prædagogus traditionum, & auctor magisterii, qui & discipulus antea subceptorum esse non recusavit. Quoniam sacræ mos est conversationis, ut præferre se ceteris pertimescat, qui subijci aliis maluerit (quia & rectæ obedientiæ operam subiectis impendere non valebit, quam superna Præfatis dispensatione iuste non exhibebit) hanc etiam ita omnibus in commune viventibus, & maxime suo sub regulari videlicet disciplina Abbati monachica subditus obedientia præbebat, ut labore manuum quotidiano & disciplinali officiorum administratione, incessanter secundum præfixam beati Patris Benedicti rectæ constitutionis formam intisteret; omnibus exemplum bene vivendi, in verbo, conversatione, in fide & castitate se præbens, ut omnes de fructu ejus perciperent; & ipse omnium mercedis æternæ perciperet portionem.

11 Sed humilitatis quoque ejus & caritatis excellentiam solus qui occultorum est cognitor Deus, intimæ inspectionis suæ consideratione novit, qua omnes sibi commilitones solerti cura subjunxerat, ut ab eis timori pariter haberetur & amor: & quem divina lætione haberent socium, mutuo Apostolicæ admonitionis honore prævenirent ut patrem. Tantaque in eo affabilitatis erga Fratres & celestis doctrinæ succrevit magnitudo, ut rumore sanctæ exhortationis ejus crebrescente, fama multis per monasteria tam virorum quam etiam Virginum Christi apertissime claretur: quorum quidem quamplurimi, virili sexus robore confortati, & lætionis instantia incitati ad eum confluxere, & saluberrimæ scientiæ fontem potantes, numerosa Scripturarum volumina legendo recensuerunt: quibus vero * sexus infirmioris imbecillitas inerat, & assidua pergendi abnegabatur facultas, tantæ sibi sapientiæ virum, divini instantis spiritus amoris, præsentari fecerunt; paginarumque transcurrentes seriem, cælesti instanter scrutinio inhæserunt, & sacramentorum arcana

mysteriorumque, abdita jugiter meditabantur. Quem D ita superna sublevavit gratia, ut juxta egregii Prædicatoris exemplar & gentium Doctus vocem, formam habens sanorum dictorum, in fide & dilectione Jesu Christi solite * currens, seipsum probabilem exhiberet Deo, operarium inconfutibilem, recte tractantem verbum veritatis.

ANNOTATA G. H.

a Adescanastria, *Anglo-Saxonibus* Exanceaster, vulgo Excester, *Latinis* Exonia, *Romanis* Ilea Dæmoniorum, sic dicta quasi Castrum ad Iscam seu Escam fluvium, eratque *Devonia* (in qua natus Bonifacius erat Cridiant), vulgo Kirtou) metropolis, etiam a Monachis apud Cambdenum Monketon seu Monasterium dicta. Consule 7 Februarii nostri, ad Vitam S. Richardi § 3 n. 17.

b Nufscelle, *Orbano* Nuiselle, in *Southamptonia*.

c Sæthet, Litterali, Tropologica & Anagogica seu Mystica.

CAPUT II.

Sacerdotium susceptum, iter in Frisiam vivens Ratbodo, deinde Romam, hinc in Germaniam, iterumque in Frisiam ad S. Willibrordum.

12 AD generalem ergo quotidianæ contemplationis ejus formam, & diuturnam parsimoniam continentiam, sermo a nobis aliquantisper directus derivatur: ut per singulos quosque ascensus, sublimia hujus sancti viri opera propensius, compendiosa verborum raritate sequamur, studiumque vitæ per omnia venerabilis Bonifacii subtilius indagando prosequamur: ut & æqua libraminis moderatione exemplar nobis æternitatis, & potens fiat Apostolicæ eruditionis norma. Qui per Sanctorum exempla arduam cælestis intelligentiæ semitam feliciter scandens, ac prævium populis ducatum præbens, portam Domini Dei nostri, quam Iusti intrabunt, ipse ingressus aperuit; & ab infantia sua usque ad decrepitam ætatis senectutem, præteritorum non mediocriter Patrum sapientiam imitatus est; dum Prophetarum jugiter & Apostolorum verba, stylo præ sanctitatis conscripta, & gloriosam Martyrum passionem, nimirum apicibus litterarum insertam, sed & Evangelicam Domini Dei nostri traditionem quotidie commendabat memoriæ; & secundum Apostolum, sive manducasset, sive bibisset, sive aliud aliquid egisset, laudis semper præconium & devotæ fastigium jubilationis tam mente quam ore persolvebat Deo, juxta illud Psalmographi: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. In tantum enim Scripturarum exarsit desiderio, ut omni se intentione earum imitationi & auditioni sæpius conjungeret: & quæ ob doctrinam populorum conscripta sunt, ipse, mira eloquii disertitudine & solertissima parabolarum assertionem, efficaciter prædicando retexuit. Cui tale discretionis temperamentum inerat, ut & vigori correctionis mansuetudo, & vigor prædicationis mansuetudini non deesset: sed quem zelus accendebat vigoris, mansuetudo mitigabat amoris.

13 Divinus ergo ac potentibus, liberisque ac servis æqualem sanctæ exhortationis exhibuit disciplinam, ut nec divites adulando demulceret, nec servos, nec liberos distractione prægravaret: sed juxta Apostolum, omnibus omnia factus est, ut omnes lucrificaret. Qui & doctrinæ cælestis documentum non suo ante tempus arripuit arbitrio; nec

Indiferentia

1 Cor. 10

Psalm. 33.

predicatione

1 Cor. 9.

ob-

A oblationis suae rapina usurpatum acquisivit: sed sanctae humilitatis profectu, triginta aut amplius annorum habens aetatem, magisteriali & familiari sublevatus electione, juxta canonicae constitutionis regulam suscepit, & ad Sacerdotalis officii gradum diversis donorum ditatus muneribus accessit; ita ut elemosynis quidem misericordiaeque operibus, quantum sub regulari monasteriali praevaluit distributione, opere penitus ac voluntate deserviret. Sed & nocturna vigiliarum spatia omnibus horis praeveniens, orationis se sollicitius laboriosa operatione exercuit: cujus nec patientiam ira subripuit, nec longanimitatem furor commovit, nec libido continentiam expugnavit, nec abstinentiam gastrimargia violavit: sed ita omni se jejunii frugalitate subjugavit, ut vinum & siceram non bibens, utriusque Testamenti imitaretur Patres, & cum egregio gentium diceret Doctore: Castigo corpus meum, & servituti subijcio; ne forte aliis praedicans, ipse reprobus efficiat.

B 14 Collecta ergo sparsim superius sublimitate sancti hujus viri virtutum, silentio quae subsequuntur minime praetermittenda aestimamus, quae & fidelium didicimus relatione virorum, & manifesta equidem scripturae patefactione exercere curamus; quanta suarum perseverantia virium & coeptis bonis inhaerere, & ad alia quaeque festine properando animum incitaret. Cumque diutius mentem supra enumeratis virtutibus edomaret, & de die in diem ad altiora bonorum documenta sub praedicto se Presbyteratus gradu proveheret; jam regnante a In, VVest-Saxonum Rege, subitanea quaedam locubuerat, nova quadam seditione exorta, necessitas: & statim synodale a Primatibus Ecclesiarum, cum consilio praedicti Regis, servorum Dei factum est Concilium. Moxque omnibus in unum convenientibus, saluberrima de hac recenti dissensione consilii quaestio inter Sacerdotes Ecclesiastici Ordinis gradus sapienter exoritur, & prudentiori inito consilio fideles in Domino legatos ad Archiepiscopum Cantuariensis civitatis nomine b Berctvvaldum destinandos deputarunt; ne eorum praesumptioni aut temeritati adscriberetur, si quid sine tanti Pontificis agerent consilio. Cumque omnis Senatus & universus Clericorum ordo tam providenti peracta collatione consentirent, confestim Rex cunctos Christi famulos allocutus est, & cui hujus praefatae legationis nuntium imponerent, sciscitatus est.

C 15 Tunc repente summus in Christo Archimandrita, qui praedicto praeerat monasterio, nomine c VVinbercht; & VVintra, qui monasterio quoddam dicitur Disselburg praesidebat; & Beervvald, qui divina cenobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo Glestingaburg d, regebat; necnon & alii multi hujus sancti propositi Patres, sanctum hunc virum accitum adduxerunt ad Regem: cui & nuntium Rex & legationis noticiam imposuit, & adhibitis secum sociis direxit cum pace. Qui etiam nuntio sibi imposito, juxta mandatum seniorum, prospero itinere pervenit ad Kent; & Archiepiscopo, summi Pontificatus insula praedito, sapienter cuncta, quemadmodum edoctus erat a Rege, per ordinem revelavit: & sic spontaneo accepto responso, post non multos dies reversus est ad patriam; praefatoque Regi, praedictis servis Dei secum adstantibus, a venerabili Archiepiscopo spontaneum scienter detulit responsum, & magnum universis contulit gaudium: ac sic deinceps, mira dispensationis Dei benevolentia, nomen ejus diffamatum est, & celebre apud omnes, tam seculares dignitates, quam etiam Ecclesiastici officii ordines habebatur; ita ut

amodo jam proficiens in futurum, synodali sapientia me eorum intererat instituto.

16 Sed quia mens Deo dicata favoribus non attollitur humanis, nec laudibus sublevatur; coeperat ad alia, multa sollicitudinis cura, attentius properare; & parentum affiniumque suorum consortia devitare; & peregrina magis quam paternae hereditatis terrarum loca desiderare. Sed cum sic longo temporis intervallo secum solertissime deliberaret, ut patriam parentesque desereret; tandem accepto beatae memoriae praedicti Patris consilio, cuncta animi sui secreta, intra conscientiam antea abscondita, patenter aperuit; & magna precum instantia ad consensum suae voluntatis sancti viri animum provocavit. Qui etiam magnam primitus admiratione obstupefactus, poscenti sane supplicantiue desideratum ad tempus contradixit iter, ut coepti propositi sedaret industriam. Sed ad extremum, invalescente omnipotentia Dei providentia, convaluit etiam sermo petentis: & tanta Abbatis Fratrumque suorum secum sub regulari disciplina viventium devotione adoptatum inchoaverat iter, Dominoque Deo dispensante compleverat ut ei etiam humani sumptus solatia libenter impenderent; & magna cordis commotione, lacrymarum diutius infusiones, orationumque supplicationes pro eo ad Dominum funderent.

17 Hic etiam dum spirituali confortatus armatura, & saeculari sublimatus sumtura, utriusque vitae stipendiis minime careret; adhibitis secum duobus aut tribus Fratribus, quorum corporali spiritualique indigebat sustentaculo, profectus est: ac sic immensis peragratiss terrarum partibus, prospero ovans Fratrum comitatu, pervenit ad locum ubi erat forum rerum venalium, & usque hodie antiquo Anglorum Saxonumque vocabulo appellatur a Lundenwic: ac non multo transacto postliminio, nautarum naviter novus quidem epibata, consentiente nauciero aggressus est navem, nauoque impenso, prospero ventorum flatu pervenit ad Dorstat; ibique aliquamdiu commoratus, debitum Domino Deo exolvit die noctuque praeconium. Sed quoniam gravi ingruente Paganorum impetu, hostilis exorta f dissensio, inter Karolum Principem gloriosumque Ducem Francorum, & Radbodum Regem Fresorum, populos ex utraque parte perturbabat; maximaque pars Ecclesiarum Christi, quae Francorum prius in Fresia subiectae erant imperio, Radbodi incumbente persecutione, ac servorum Dei facta expulsionione, vastata erat ac destructa; idolorum quoque cultura, extructis delubrorum fanis, lugubriter renovata; tunc vir Dei perspecta pervertitatis nequitia pervenit ad Trecht; ibique aliquantis expectatis diebus, advenientem Regem Radbodum allocutus est, ut multis illarum circumvallatis ac conspectis terrarum partibus, utrum sibi in futurum praedicationis uspiam patesceret locus, perquireret: proponensque animo, ut, si qua in parte hujus populi patesceret aditus, quo Evangelium claresceret, verbi quidem Dei semina ministraret: quod etiam multis transactis annorum curriculis gloriosa martyrii testificatio comprobavit.

18 Sed quia Sanctorum singulare munus est sanctitatis; dum ad tempus suum sine spiritualis virore germinis laborem minime pollentem perspiciunt, ad alia prorsus loca secunda laboris cum fructu migrant: quoniam incassum inhabitatur locus, si & fructus deest sanctitatis. Sanctus enim vir, dum sterilem aliquamdiu Fresorum terram inhabitaret, & aestatis autumnique aliquantulum tempus praeteriret; jam arida caelestis rore fecunditatis reliquerat arva; & ad natale, suis cum supradictis conviatoribus, solum migravit: ac monasterii sui secreta

A.VVIL-
LI-

BRON-
DO.

Abbate
agere con-
suetudine

R

discedit
Lunden-
wic,

et inde
navigat
Dorstatum.

f

Utraj-
si a
Radbodo
frustra
petit sa-
crilegium
praedicandi.

in An-
gliam ad
suum mo-
nasterium
revertitur.

pe-

A.VVIL- petens, etiam ibidem, secundi anni hiemem, tripu-
LIBAL- dianum Fratrum amore susceptus, hiemando *
DO. transegit, ut apostolicam Doctoris gentium vocem
* trans- imitaretur dicentis; Ibi enim constitui hiemare.

19 Transcurtis jam ex parte sancti viri virtuti-
bus, subsequencia ejus, quemadmodum rem rumi-
gerulis referentibus gestam comperimus, patenter pro-
ferimus; ut apertior in perpetuum vitæ morumque
ejus ad normam sanctæ conversationis illius ten-
dentibus, pateat callis. Cumque ingens peregrina-
tionis exegisset discrimen, gurgitumque maris eva-
lisset dispendium, & Fratrum suorum iterum rever-
sus se societati dedisset, eorumque contubernio dies
deinde plurimos injunxisset; demum mentis arreptus
est mœnore, & recenti oppressus animi tristitia; dum
senilia jam Magistri membra infirmari conspiceret,
extremumque adstante Monachorum congregatione
obitus sui diem, languoris convalescente immensita-
te, vibrando palpitandoque imminere; & tandem de-
posito corporis ergastulo, sub tristi mœrentium ad-
spectu Fratrum, ultimum efflare spiritum videret.
Quia in Sanctorum frequenter cordibus compassionis
specialiter condolens resulget pietas, qua ad tempus
sedulo solent contristari; sed Apostolico inhzrentes
præcepto in Domino jugiter consolantur; jam blan-
de adorsus est Fratres, & spiritualibus eos colloquiis
memor paternæ traditionis hortatur, ut regularis ju-
giter constitutionis formam & ecclesiasticæ definitio-
nis normam in omnibus conservarent; & ut Patris
cujuslibet spiritualis se subjungerent imperio, instrui-
rit. Tunc omnes unanimiter consensu instabant
vocibus, & sanctum hunc virum, qui illo dicebatur
in tempore Winfrid, cuncti precabantur, ut pastora-
le super eos Abbatis suscipere magisterium. Sed re-
futatis mox patriæ facultatibus, & primatu regimi-
nis abjectis, ad prædestinata jam promptus ac para-
tus, solerti se cura excusavit, omnemque heredum
substantiam abnegando renuit.

20 Cum vero hibernale jam tempus præteriret,
& calor ætatis candelceret, pristinaque labentis an-
ni renovaretur intentio; omni solitudine iter omis-
sum iterando renovare studuit. Tunc litteris etiam
commendatitiis a beatæ memoriæ g Daniele specu-
latores plebis Dei acceptis, ad limina Apostolorum
Romani venire tentavit. Quem tamen resistentium
aliquamdiu Fratrum orbata Patre impedivit neces-
sitas, caritasque ejulantium ac compassio utrobique
dolentium ad tempus obstabat; ita ut magno qui-
dem mentis angore promeretur, & in quam se
verteret partem ignoraret. Metuebat enim ne grex
magistro commissus, jam sine vigilantis pastoris
custodia eo decedente luporum morsibus pateret;
& ut peregre proficiscendi, autumnale sibi defice-
ret tempus, formidabat. Cumque Omnipotens, so-
lita non immemor pietatis sue clementia, servum
suum tanta animi pressura perturbatum ex anxio
veller dolore eripere, & jucundum gregi providere
magistram; jam præfati Antistitis erga Fratres in-
testina facta est meditatio, & bonæ indolis virum,
nomine Stephanum, huic præsidere fecit Ecclesiæ;
& sanctum hunc virum, per longas peregrinationis
vias ire volentem, ad loca incolumem destinata di-
rexerit.

21 Qui protinus quidem valedicens Fratribus,
profectus est; locumque, per longa terrarum spa-
tia, qui jam prædictus dicitur Lundenvic, voti
compos adiit; & celocis celeriter marginem scan-
dens, cepit ignoras maris tentare vias; tripudian-
tibusque nautis, immensa Coro flante carbasa con-
surgebant, & pleno vento prosperoque cursu offia
fluminis citius quod dicitur b Cuent, omni jam ex-

peries periculo naufragii adspiciunt, & ad aridam D
sospites terram perveniunt. Sed & castra metati
sunt in Cuentavvic, donec superveniens se collega-
rum multitudo congregasset; omnibusque collectis, gressus
per singulos quosque dies, imminente hiemis frigo-
re, profecti sunt; multasque Sanctorum ecclesias
orando adierunt, tutius opiculante Altitrono Al-
pina montium juga transcendere, Longobardorum
que erga illos humanitatem mitius sentirent, mili-
tumque malitiosam superbiz ferocitatem facilius eva-
derent. Cumque, Sanctorum suffragante patrocinio
& Domino Deo dispensante, omnis cohors contuber-
nialium, comitatu hujus sancti viri inhzrens, limi-
na B. Petri Apostoli prospere aggressus est; immen-
sas statim Christo pro sospitate eorum grates persol-
vunt; atque ecclesiam S. Petri Principis Apostolorum
magno cum gaudio ingressi, abolitionem peccami-
num postulantes, diversa quidem munera eorum quam-
plurimi detulerunt.

22 Transactis autem diebus non multis, sanctus
iste vir venerabilem Sedis Apostolicæ Papam, beatæ
memoriæ I Gregorium, a primo secundum, & no-
vissimo priorem, affatus (qui & vulgarica Roma-
norum lingua dicitur Junior) omnem sibi per or-
dinem itineris sui atque adventus occasionem ma-
nifestavit; & quæli anxius desiderio diutius desu-
dasset, aperuit. Sanctus itaque Papa, repente hilari
vultu arridentibusque oculis intuitus in eum, in-
quisivit an litteras ab Episcopo suo commendatitias
detulisset. At ille etiam exempto pallio, chartam
ex more involutam litterasque protulit, dedique mi-
rabili sanctæ recordationis viro; qui statim acceptis
litteris annuit ei ut abiret. Apostolicus vero Papa
perlectis litteris, & recensita commendatitiæ conscrip-
tionis charta, sedulum deinceps cum eo habebat
quotidianæ disputationis colloquium, donec profici-
scendi rendeundique æstivum instaret tempus.

23 Cum vero Nisan mensis, qui est Aprilis, præ-
teriret; & Jaur, qui est Majus, jam portæ patefce-
rent; tunc etiam postulata atque accepta benedictio-
ne & litteris a beatissimo Papa, ad inspiciendos
immanissimos Germaniz populos directus est; ut, an
inculta cordium arva, Euangelico arata vomere, præ-
dicationis semen recipere voluissent, consideraret. Ac
sic extemplo, collecta numerosa Reliquiarum multi-
tudine, reciproco suorum reditu conservorum Italiz
fines adiit; optimumque Longobardorum Regem
Liudobrandum I, pacificis salutarum muneribus, com-
pellavit; honorifice ab eo susceptus, lassata exitine-
re membra repausabat: ac sic remuneratus, ardua ac
plana agrorum peragrans spatia, prærupta Alpium
juga transcendit: incognitosque Bajoriorum & confi-
nes Germaniz terminos aggrediens, in Turingiam,
juxta mandatum Apostolicæ Sedis, considerando pro-
gressus est; ad instar videlicet prudentissimæ apis,
quæ sustin camporum circumvolat arva, & nume-
rosam redolentium herbarum copiam pennigeris mol-
liter perstrepsens alia circumvolat, carpentique rostro
pettentat, melliflua ubi nectaris lateat dulcedo; &
suis eam, omni penitus moriferi succi amaritudine
contempta, alvearibus invehit; & secundum quamdam
Apostolicæ ratiocinationis eloqui similitudinem, o-
mnia probat, & quod bonum est tenet.

24 Sanctus itaque vir Dei in Turingia, juxta in-
fixum sibi mandatum Apostolici Pontificis, Senato-
res plebis, totius denique populi Principes verbis
spiritualibus affatus est; eosque ad veram agnitionis
viam & intelligentiæ lucem provocavit, quam olim
ante, maxima siquidem ex parte pravis seducti Do-
ctores, perdiderunt. Sed & Sacerdotes & Presby-
teros, quorum alii religioso Dei omnipotentis cultu
in-

Abbat
merito
locum
suscipere
convis

a S. Da-
niele Ep-
acceptis
commen-
datitiis

navigat
in Gal-
las

Romano
venit

pluribus
tum S.
Gregorio
II agit

litteris
ejus in-
fructus

et salu-
tate
Lud-
prando
Regis

in Turin-
gia ter-
ram Dei
prædi-
cat

Theo-
2

magno
fructu

A inealeturunt; alii quidem fornicariis contaminati pollutione castimoniarum continentiam, quam sacris fervientes altaribus servare debuerunt, amiserant; sermonibus Evangelicis, quantum potuit, a malitiae pravitate ad canonicarum constitutionis rectitudinem correxit, admonuitque atque instruxit. Et Franciam deinde Fratribus secum comitantibus ingressus est, m statimque audita m Rathodi Fresonum Regis morte, alveum quidem fluminis, magno gavisus gaudio, navigio ascendit, optans quod etiam Fresi receperisset verbum Dei, & ad incultas caelestis praedicationis terras pervenit. Jamque atrocis cessante Regis Rathodi persecutione, doctrinae caelestis semina ministravit; & verbi Dei sames expulsa, famelicam paganicae superstitionis multitudinem aeternae praedicationis refecit pabulo.

Et merito
Rathodi
in Frisia
laborat;

cum S.
Willibrordus
de per-
trien-
nium;

25 Cumque desiderantis repente mentem spontaneus operis sequeretur affectus, & votiva praedictae doctrinae lux Domino & Deo dispensante claresceret, Karolique Ducis gloriosi super Fresones roboratum esset imperium; jam buccina caelestis verbi increpuit, & praedicatorum adveniente superni roris fertilitate, vox intonuit Dei: etiam per n Willibrordum virum venerabilem ac cooperatores ejus propagatus est sermo. Sed qui messem quidem multam, operarios autem paucos in messe cernebat sanctus hic Dei famulus, cooperator factus etiam est, per o tres instantes annos, Willibrordi Archiepiscopi: multumque in Christo laborans, non parvum Domino populum destructis delubrorum sanis & extructis ecclesiarum oratoriis, praefato Pontifice opitulante, acquisivit.

a quo suc-
cessi or-
dinar;

26 Cum vero summus hic tenuisset Pontifex, & aetatis plurimis gravaretur annis; decrevit etiam, suggerente discipulorum coetu, ut solatium tanti ministerii suae decrepita senectuti provideret, & fidelem de parva congregatione virum eligeret, qui tanto praesse potuisset populo. Accitoque hoc Dei famulo, salutari eum instructione admonuit, ut Episcopalis regiminis suscipere gradum, & ad regendum Dei populum sibi subveniret. Qui etiam humiliter repente respuens, minime se dignum esse Episcopatus gradu referebat; & ne sibi tantae dignitatis fastidium, p adolescentiae adhuc in annis constituto, imponeret, deprecatus est; & quoniam quinquagesimi anni, juxta q canonicarum rectitudinis normam, necdum plene reciperet aetatem, testatus est, ut omni se penitus excusationis tergiversatione ab hujus gradus celsitudine declinaret. Praedictus itaque tam sancti praeconii Pontifex, placidis illum verbis increpavit, & diligenti eum cura ad hujus propositi gradum instigavit, populi quoque subiecti maximam magnopere paupertatem praedicabat. Sed cum neque sic correptus, ad suscipiendum hujus celsitudinis gradum consentiret, per longas tricationum moras spiritualis inter eos exorta contentio, & consona pulchrae discretionis facta est dissensio.

constantem
se excusat;

et dimitti
posuit.

27 Hic vero grandi praeventus humilitate, tanti gradum contradixit honoris; ille autem piissimi appetitu lucris irretitus, salutem concupivit animarum. Cumque sic diversa jam sermocinationum verba invicem protulissent; sanctus hic Dei servus, velut in spirituali quodam stadio positus, placidae prorsus excusationis exerens sermonem, ait: O summae sanctitatis Pontifex, o spiritualis proreta agonis, ego enim a beato sanctae recordationis n Gregorio Papa Germanicis mandatum gentibus detuli: ego Apostolicarum Sedis legatione fungens, ad occidentales Barbarorum regiones, sponte tuae me dominio gubernationis injunxi, & propriae voluntatis arbitrio, ignorante Dominorum sublimatu,

copulavi, quorum usque in hodiernum diem sponsionis voto constrictus sum, servitutique subiectus, quapropter, sine Apostolicarum Sedis consultu, & authenticarum jussionis mandato, tam praeclearae sublimitatis ordinem suscipere non audeo. Sed & alia quaeque rationabili petitionis supplicatione verba proferebat, dicens: Obsecro igitur, ut me propriae sponsionis vinculum catenis, ad has ad quas primitus a Sede Apostolica missus sum terras, destinando dirigas. Cui protinus vir Dei, audita tantae professionis causa, data ei benedictione, licentiam dedit abeundi.

A. WIL-
LIBAL-
DO.

A N N O T A T A. G. H.

a In, sive Inz, Occidentalium Saxonum in Britannia Rex plus ac Catholicus, cujus Acta illustravimus ad diem 6 Februarii, diu regnavit, ab anno circiter 688 ad 726.

■ Berchtvaldus fuit Archiepiscopus ab anno 693 ad 731. Consule Bedam lib. 3 cap. 9 & 24. De eo egimus 9 Januarii.

c Disselburg Orblom Westesburgh, aliis etiam Tisselbourg. Videtur extitisse in pago jam Tisburie dicto, in Comitatu Wiltunensi.

d Est id Glastoniense, antiquissimum in agro Somersetensi monasterium, vulgo Glastenbury dictum: ubi hic memoratus Berchtvaldus Abbas creatus dicitur anno 705, in Monasterio Anglicano pag. 13.

e Londinum, ab Anglo-Saxonibus appellatum Londenvic, testatur Camdenus in Middelsexia.

f Bellum Caroli Martelli cum Rathodo, in Annalibus Francorum apud Chisacum, sub initium tomi 2, adscribitur anno 716.

g S. Daniel Episcopus Wintoniensis in Southamptonia ab anno 705 ad an. circiter 723, colitur 10 Decembris. Ad hunc extant tres S. Bonifacii epistola, & ad ipsum una S. Danielis inter Notas Serrarii, respondens eorum prima, quae ibi est tertia. Alia extat 33 data ad Christi fideles, ut in hoc itinere exciperetur. At data ad S. Gregorium, non extat.

h Cancium seu Quanciae flumen in Morinis, vulgo Canche, a quo Quantavicus portus, prope oppidum Scapulas, vulgo Estaples.

i Acta S. Gregorii II Papae illustrata sunt ad diem 13 Februarii, §. 4 ejusdem res gesta circa S. Bonifacium: ac propter ejus zelum in conversione Germanorum, dictum posse appellari Apostolum Germanorum, sicut S. Gregorius I Apostolus Anglorum, ab Apostolicis viros ad conversionem utriusque gentis ab utroque missos: quod autem Secundi successor immo-datus Gregorius III, hic vocetur novissimus, eo fit, quod Quartus non nisi 100 post illos annis creatus sit, postquam haec scripta essent.

■ His litteris Pontifex commisit illi curam praedicandi in cunctis Germaniae populis. Ea sunt data Idibus Maji, imperante Augusto Leone, anno tertio Imperii, Indictione 2. Is est annus Christi 719.

l Liodebrandus, aliis Liutprandus, regnavit ab anno 712 ad an. 743.

m Mors Rathodi annotatur in supra citatis Annalibus ad annum 719. Tunc de inimico Catholicarum Ecclesiarum Rathodo consternato gratulatur illi Bugga sive Eadburga Abbatisa, in crypta Fastis sacris ad 12 Julii.

n Colitur S. Willibrordus 7 Novembris.

o Anno scilicet 720 & duobus sequentibus.

p Adolescens scilicet in notitia functionis Apostolicae, & rerum istis gerendarum.

q Edvardus Majheu, in ejus Vita, arbitratur, in Anglia observatum, ne quis ante annum aetatis trigessimum Sacerdos, aut quinquagesimum Episcopus consecraretur: & hanc consuetudinem hic appellari capto-

A. WIL-
LIBAL-
DO

canonicam reſtitutionem, cum alioquin lex Eccleſiaſtica non eſſet: neque id poſſim obſervatum, imo & ipſe ante illam ætatem a S. Gregorio II ordinatus eſt. Martilio exiſtimat Bonifacium hic reſpicere ad illud Numerorum 8 V. 24, ubi præcipitur ut Levitæ uſque ad annum 30 miniſtrent, deinde cuſtodes ſint vaſorum ſacrorum, quod S. Gregorius lib. 2 Dialogorum cap. 2 aptat Paſtoribus animarum.

1 Eſt hic omnino memoria lapſus Vilibaldus, de Gregorio, quaſi de mortuo loquens: ille enim primum obiit anno 731, quando Bonifacius ex noſtro calculo ſupetabat annum ætatis quinquageſimum, natus circa annum 680.

C A P U T III.

Heſſis converſis, Episcopos Roma ordinatur Bonifacius: Turingiam excolit, monaſteria condit, & tertium Romam abit, dein Synodus celebrat.

Amana-
burgum
excurrit:
1 Tim. 1Et multas
in conſue-
tismonaſte-
rium con-
ſtruxitHeſſas
converſis:de ſucceſſu
informis
Roma-
num Pon-
tificem:ad eumque
proſectus
eſt

28 **Q**ui etiam ſtatim proficiſcens, pervenit ad locum cui nomen inſcribitur Amanaburch, a juxta Apoſtolum enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ quam aſſecutus eſt. Per ſingulos enim a præmio gradus, virtutis documenta & laboris in Domino conſtantiam hujus ſancti viri perſtrinximus, ut ſequentia ſubtilius honorum ejus exempla conglobatim ad memoriam revocemus. Cumque ingentem Domino populum in Freſonibus acquireret, multique ab eo ſpirituſuali doctrina edo-cti ad agnitionem veritatis, irradiantibus veræ lucis radiis, pervenirent; Domino patrocinate, alias Germaniæ prædicandi cauſa partes adiit; & ſupra dictum locum, cui gemini præerant germani, b Dec-
dic videlicet & Dierolf, Domino auxiliante obti-
nuit; eoſque a ſacrilega idolorum cenſura, qua ſub quodam Chriſtianitatis nomine male abuſi ſunt, re-
vocavit; ac plurimam populi turbam, rectæ pateſa-
ta intelligentiæ via, errorum depoſito horrore, a malevola Gentilitatis ſuperſtitione retraxit; & mo-
naſterii, collecta fervorum Dei congregatione, cel-
lam conſtruxit.

29 Similiter & juxta fines Saxonum, Heſſorum populum Paganicis adhuc ritibus oberrantem, a dæmoniorum, Evangelica prædicando mandata, captivitate liberavit; multisque millibus hominum expurgata Paganica vetuſtate baptizatis, idoneum nuntium ac fidelem ſuarum litterarum portitorem, nomine Binnam, Romam direxit: Patrique venerabili Apoſtolice Sedis Pontifici univerſa quæ circa illum Domino dante facta ſunt, muta quidem littera miniſtrante, per ordinem revelavit; & quod magna multitudo hominum, divino illuſtrante Spi-
ritu, regenerationis perciperet ſacramentum, ma-
niſeſtavit. Sed & de rebus, quæ ad quotidianam Eccleſiæ Dei neceſſitatem populique proventum per-
tinebant, plura ob conſilium Sedis Apoſtolice in-
terrogando conſcripſit. Cum enim aliquantos dies præſatus hic nuntius prædicto maneret loco, & jam reditus ſui tempus inſtaret, tunc etiam a præſato Sedis Apoſtolice Pontifice, mutuum legationis ſuæ reſponſum accepit; & ſtatim reverſus chartam Se-
dis Apoſtolice conſcriptionis, jam non multo tranſ-
acto tempore, Magiſtro attulit.

30 Cumque ſanctus vir allatas legiſſet litteras, carptim ſe invitatum ad Romam intellexit, feſti-
nuſque ſummum obedientiæ gradum implere ten-
tavit; clientumque conſeſſim ſtipatus caterva, & Fratrum circumſeptus agmine, Francorum ac Bur-
gundionum, Italiæ jam collibus Alpium tranſcen-
ſis limitum fines militumque terminos tranſmigra-

vit: & Romanæ urbis mœnibus conſpectis, Alti-
throno repente condignas gratiarum laudes repen-
dit, & ad B. Petri innox eccleſiam perveniens, di-
ligenti ſe oratione munivit. Cumque laſſata mem-
bra pauliſper quieviſſent, jam B. Gregorio Apoſto-
licæ Sedis Pontifici nuntiatum eſt, quod hic Dei ſamulus adveniret: qui etiam bene ſuſceptus, in xe-
nodochium adductus eſt. Adveniente itaque oppor-
tuno colloctionis eorum die, & ad baſilicam B. Petri Apoſtoli adventante glorioſo Sedis Apoſtolice Pontifice, conſeſſim hic Dei ſamulus invitatus eſt: & cum paucis ad invicem ac pacificis ſe ſalutaſſent verbis, jam de Symbolo & fidei Eccleſiaſticæ tradi-
tione Apoſtolice illum Pontifex inſiſcitavit. Cui mox hic vir Dei humiliter reſpondit, dicens: Do-
mine Apoſtolice, novi me imperitum, jam peregrinus, veſtræ familiaritatis ſermone: ſed quaſo ut otium mihi & tempus conſcribendæ Fidei mihi concedas, & muta tantum littera meam rationabiliter fidem adaperiat. Qui etiam protinus conceſſit, & ut feſtine hanc ſcripturam deferret imperavit.

31 Cum aliquanto temporis evoluto ſpatio fan-
ctæ Trinitatis fidem, urbana eloquentiæ ſcientia conſcriptam, detuliſſet, reddidit Præſato Pontifici: exſpectavit nihilominus dies aliquos, ſic ſaltem re-
invitatus eſt; & Lateranum inductus, humiliter prono vultu poſtulata benediſctione, pedibus Apo-
ſtolici Pontificis adſolutus eſt. Qui repente eum relevavit a terra; & chartam, in qua integra & incorrupta fidei patuit veritas, huic ſamulo Dei redidit; eumque conſedere ſecit, & ſalutari eum admonitione doctrinæ inſtruxit, ut hanc ſine inter-
miſſione intemeratam Fidei munitionem obſervaret, & aliis inſtanter ſuarum pro poſſibilitate virium prædicaret. Multa quoque alia de religione ſan-
ctitatis & fidei veritate ſciſcitando proſert; ita ut omnem pene diem pariter colloquendo alternatim ducerent; & ad extremum, qualiter populi per devia prius facinorum oberrantes, Fidei documenta ſua prædicatione perciperent, ſciſcitatus eſt.

32 Et cum pro certo comperiſſet, quod maxi-
mam quidem multitudinem plebis a ſacrilega dæ-
monum cultura ad conſortium ſanctæ Eccleſiæ ad-
ſciſceret; intimavit ei, quia Episcopatus ſibi impo-
nere gradum voluit, populis, paſtorali prius ſolici-
tudine privatis, &, juxta ſententiam Domini Dei F
noſtri, jacentibus ſicut oves non habentes paſto-
rem, præferre. Sed quia contradicere huic tanto Pontifici Apoſtolice Sedis præſato non auderet, conſenſit etiam & obedivit. Sicque ſummus ſan-
ctæ auctoritatis Pontifex diem conſtituit Ordina-
tionis, id eſt pridie Kalendarum Decembrium. Cumque ſacroſanctus ſolemnitatis dies & natalitius Andree & præſinitæ Ordinationis illuſiſſet, jam ſacer Sedis Apoſtolice Pontifex Episcopatus ſibi &
nominis, quod eſt Bonifacius, e impoſuit dignita-
tem: eique libellum, in quo ſacraſſima Eccleſia-
ſticæ conſtitutionis jura Pontificalibus geſta ſunt conventibus, accommodavit; & ut ex hoc incon-
vulſa apud ſe Pontificalis hæc diſciplina & inſtitu-
tionis ordo permaneret, populique ſubjecti his im-
buantur exemplis, imperavit; ſed & familiaritatem ſanctæ Sedis Apoſtolice, tam ſibi quam omnibus ſibi ſubjectis, ex hoc in ſuturum condonavit; d &
Karoli Ducis glorioſi, ſuis ſacraſſimis litteris, re-
gni munimine ac devotione ſanctum hunc virum, Episcopatus gradu pollentem, ſubjugavit.

33 Is autem dum per longos viarum anfrac-
tus ingentium populorum adieſſet conſinia, jam quidem ad præſatum Francorum Principem venit; & vene-
rabiliter ab eo ſuſceptus, litteras prædicti Romani Pon-

fidei ſua
formam
ſcripto
tradit
Papa:ab eo Epi-
ſcopus or-
dinatur
30 Nov.

e

d

ſub fa-
voris
Caroli
Martelli

Hessorum adit.
A Pontificis Sedisque Apostolicæ Karolo Duci detulit ejusque dominio ac patrocinio subditus, ad obsessas antea Hessorum metas, cum e consensu Karoli Ducis, rediit. Tum vero Hessorum jam multi Catholicæ Fidei subditi, ac septiformis Spiritus gratia confirmati, manus impositionem acceperunt: & alii quidem, necdum animo confortati, intemeratæ Fidei documenta integre recipere renuerunt; alii etiam f lignis & fontibus clanculo, alii autem aperte, sacrificabant. Alii vero aruspicia & divinationes, præstigia atque incantationes occulte, alii quidem maniteste exercebant: alii quidem auguria & auspicia intendebant, diversosque sacrificandi ritus incoluerunt; alii etiam, quibus mens sanior inerat, omni abjecta Gentilitatis profanatione, nihil horum commiserunt.

quædam adorari solis omnes.
B Horum consultu atque consilio, arborem quamdam miræ magnitudinis, quæ præscio Paganorum vocabulo appellatur Robur Jovis, in loco qui dicitur g Gicesmere, servis Dei secum adstantibus, succidere tentavit. Cumque mentis constantia confortatus arborem succidisset, magna aderat copia Paganorum, qui & inimicum deorum suorum intra sediligentissime devotabant. Sed ad modicum quidem arbore præcisa, confestim immensa roboris moles divino desuper flatu exagitur, & palmitum contracta culmine corruit, & quasi superni nutus solatio in quatuor etiam partes dirupta est; & quatuor ingentis magnitudinis æquali longitudine trunci, absque Fratrum labore adstantium apparuerunt. Quo viso prius devotantes Pagani, & jam versa vice credentes, benedictionem Domino, pristina abjecta maledictione, reddiderunt. Tunc autem summæ sanctitatis Antistes, consilio inito cum Fratribus, ligneum ex supradictæ arboris metallo b Oratorium construxit, illudque in honorem S. Petri Apostoli dedicavit.

in Turingiam profectus.
C Universis quæ prædiximus completis, & superno suffragante nutu peractis, ad Turingiam profectus est; & seniores plebis populique principes affectus est; eosque, relicta ignorantiz cecitate, ad acceptam dudum Christianitatis i Religionem iterando provocavit; quia facesscente suorum Regum dominio, magna quidem eorum comitum multitudo, sub Theobaldi & Hedenis periculoso primatu, qui lugubre super eos tyrannici ducatus, & infestum vastationis potius quam devotionis obtinebant imperium, vel corporali per eos præventa morte, vel hostili siquidem educatione captivata est; in tantumque diversis constricta malis, ut cetera quæ manebat residua populi turba, Saxonum se subiceret principatui. Quo cessante religiosorum Ducum dominatu, cessavit etiam in eis Christianitatis & Religionis intentio; & falsi seducetes populum introducti sunt fratres, qui sub nomine Religionis maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam: ex quibus est k Torchvine & Berchtere, Panbercht & Hunred, fornicatores & adulteri, quos juxta Apostolum Dominus judicavit. Hi validissimum adversus hominem Dei excitaverunt conflictum: sed veris verborum oppositionibus confutati, dignam reprehensionis sortiti sunt sententiam.

Ordor-pense monasterium construxit.
36 Cumque renovatus per populum fidei illuzisset candor, & plebs ab ingenti erroris erepta esset laqueo; jam expulsis profani hostis amicis, & infestis populi supradictis seductoribus, messiem quidem multam cum paucis admodum messoribus incoluit, & magnam primitus mundi hujus penuriam ac frugalitatem sustinuit, magnisque tribulationum angustiis coarctatus, verbi Dei semina propogavit. Sed cum credentium paulatim pollesceret multitudo,

prædicatorum quoque multiplicatus est & catalogus. A.VVIL. Tunc etiam Ecclesiæ repente instaurantur, & prædicationis ejus doctrina multiformiter emanavit; DO. monasteriumque, congregata fervorum Dei unitate & monachorum sanctitate, constructum est, in loco qui dicitur l Ordorp, qui propriis sibi more Apostolico manibus victum vestitumque instantier laborando acquisierunt.

37 Sicque sanctæ rumor prædicationis ejus diffusatus est, incantumque inolevit, ut per maximam jam Europæ partem fama ejus perstreperet; & ex Britannicæ partibus fervorum Dei plurima ad eum, tam Lectorum quam etiam Scriptorum, aliarumque artium eruditorum virorum, congregationis conveniret multitudo: quorum quamplurimi regulari se ejus institutioni subdiderunt, populumque ab erraticæ Gentilitatis profanatione plurimis in locis evocare; & alii quidem in provinciam Hessorum, alii etiam in Turingiam dispersi, late per populorum pagos ac vicos verbum Dei prædicabant. Cumque ingens utriusque populi multitudo fidei sacramenta, multis millibus hominum baptizatis, perciperet; jam defuncto beatæ memoriæ m Gregorio secundo Sedis Apostolicæ Papa, & glorioso prælatæ Sedis Gregorio Juniore Apostolici culminis Cathedram præsidente, denuo Romam nuntii ejus venerunt, sanctumque Sedis Apostolicæ Pontificem allocuti sunt; eique prioris amicitiz fœdera, quæ misericorditer ab antecessore suo S. Bonifacio ejusque familiæ collata sunt, manifestaverunt. Sed & devotam ejus in futurum humilitatis Apostolicæ Sedi subjectionem narraverunt; & ut familiaritati ac communioni sancti Pontificis atque totius Sedis Apostolicæ ex hoc devote subiectus communicaret, quemadmodum edocti erant, precabantur.

38 Statim ergo sanctus Sedis Apostolicæ Papa patricium proferens responsum, & suam Sedisque Apostolicæ familiaritatem & amicitie communionem tam S. Bonifacio, quam etiam sibi subiectis condonavit; sumptoque Archiepiscopatus Pallio, cum muneribus diversisque Sanctorum Reliquiis, legatos honorifice remisit ad patriam. Advenientibus ergo nuntiis, ac spontanea viri Apostolici referentibus responsa, jam gratulabundus Apostolicæ Sedis nimium confortatus devotionis suffragio, opeque divinæ misericordiz inspiratus, duas ecclesias Domino fabricavit; unam in Fridislar, quam in honorem Sanctorum Petri & Pauli Principis Apostolorum consecravit; & alteram in Hamanaburch, hanc etiam in honorem S. Michaelis Archangeli dedicavit. Duo quoque monasteriola duabus injunxit Ecclesiis, hisque non minimam servientium Deo multitudinem subrogavit; ita ut usque hodie gloria, & benedictio, & gratiarum actio Domino Deo devote conferatur.

39 His omnibus rite confectis, Bajoariorum, temporibus n Hucperti Ducis, adiit terras; prædicationisque studium apud eos diligentissime exercuit, & multas considerando circuit Ecclesias: tan- in Bano. riu zelum tunc. toque divinæ fortitudinis zelo armatus est, quod quemdam schismaticum, hæreticæ pravitate deceptum, nomine Eremvulfum, juxta Canonum decreta damnavit atque abiecit; & populum a perversæ sectæ ejus idololatria correxit, & ad Fratres suæ diocesis, constituta gubernationis causa, rursus migravit, juxta illud Apostoli, cupiditatem habens Rom 15. veniendi ad Fratres.

40 Igitur hujus viri aliquantisper meritorum documentis excerptis, quanto se religionis regimine per cunctos ætatis suæ gradus indefinenter rexit, brevi videlicet proferamus sermone. Quoniam quidem diutius Sanctorum usus est, ut quotidie aliorum per exempla ad meliora se provehant; & de-

plures cooperatores ad seiscin

Gregorio III nuntios suos misit.

ab eoque Pallium cum Reliquiis accepit.

erigit monasteria Fridislaris & Hamanaburchensis

in Bano. riu zelum tunc.

Rom 15.

A. VII. crescente dierum calculo, crescat incertitiamini
LIBAL- virtus amoris. Cumque Ecclesiarum esset non mini-
DO. ma in Hæsis & Turingia multitudo extracta, &
Tertio singulis singuli providerentur Custodes; tum etiam
Romano tertio propter familiarem sancti Apostolici Pontifi-
ad S. cis totiusque Clericatus communionem, discipulo-
Grego- rum comitante cœtu, o Romam venit; ut Apostolici
rium II, videlicet Patris salubri frueretur colloquio, & San-
ctorum se, jam ætate provectus, orationibus, com-
mendaret. At ubi, post immensam itineris vastita-
tem, Domino Apostolico Gregorio Juniori p secun-
do præsentaretur, benigne susceptus est ab eo; tan-
taque a cunctis, tam Romanis quam etiam advenis,
veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus
doctrinam confluerent: Francorum enim & Bajo-
riorum, necnon ex Britannia advenientium Saxo-
num, aliarumque provinciarum, ingens sedulo ejus
admonitioni adhærebat multitudo.

41 Cumque non minimum anni spatium in his
moraretur regionibus, & Sanctorum peragrande at-
que orando circumsisteret Reliquias; resalutato veneran-
do viro ac Sedis Apostolicæ Pontifice, cum munere-
bus & Reliquiis Sanctorum honorifice ditatus re-
meavit: Italiamque perveniens, Ticinæ urbis ingres-
sus mœnia, apud honorandum Longobardorum
Liudbrandum Regem, jam senio sessis membris re-
quiescebat. Et recedens, non solum invitatus Bajo-
riorum ab q Odilone Duce, sed & spontaneus
visitavit incolas, mansitque apud eos diebus multis,
prædicans & evangelizans verbum Dei, veræque
fidei ac religionis sacramenta revocavit, & destru-
ctores Ecclesiarum populique perversores abigebat:
quorum alii pridem falso se Episcopatus gradu præ-
tulerunt, alii etiam Presbyteratus se officio depu-
tabant; alii hæc atque alia innumerabilia fingentes,
magna ex parte populum seduxerunt.

42 Sed sanctus vir jam Deo ab infantia deditus,
injuriam Domini sui non ferens, supradictum Du-
cem cunctumque vulgus ab injusta hæreticæ salutis
secta & fornicaria Sacerdotum deceptione coer-
cuit; & provinciam Bajoriorum, Odilone Duce
consentiente, in quatuor divisit parochias, quatuor-
que his partibus præsidere fecit Episcopos, quos or-
dinatione scilicet facta in Episcopatus gradum sub-
levavit: quorum primus, nomine n Joannes, Ec-
clesiæ in oppido quod dicitur Saltzburg Episcopa-
tus Cathedram suscepit; secundus n Erembrecht,
qui Frisingensis Ecclesiæ superspeculatoris tenuit
principatum; tertius n Goibaldus, qui Ecclesiæ Ci-
vitatatis Reginæ pastorale excubitoris subiit magiste-
rium; quartus n Tivilo, qui super Patavensem
Ecclesiam sacre indagationis obtinuit dignitatem.
Cumque omnia confirmato Christianitatis ordine
rite agerentur, & Canonum essent jura in Bajo-
riis recuperata; jam ad proprias remeando rediit
Ecclesias: populique sibi commissi curam gerens, cau-
lasque gregum circumspiciens, & excubias plebis pro-
videns, oves a nefandis luporum moribus eripuit.

44 Cumque Karoli Ducis gloriosi temporale fi-
nitum esset regnum, x & filiorum ejus Karoloman-
ni & Pippini roboratum esset imperium; tunc Do-
mino Deo opitulante, ac suggerente S. Bonifacio
Archiepiscopo, Religionis Christianæ confirmatum
est testamentum, & orthodoxorum Patrum syno-
dalia sunt in Francis correctæ instituta, cunctaque
Canonum auctoritate emendata & expiata; & tam
laicorum injusta concubinarum copula passim, ex-
hortante sancto viro, separata est; quam etiam Cle-
ricorum nefanda cum uxoribus conjunctio, sejuncta
ac segregata: tantusque in supradictis Ducibus di-
vinæ caritatis per doctrinam S. Bonifacii fervor

exarsit, ut plebem a diversa inolitæ consuetudinis
D censura multum liberarent, quæ proprio implicata
arbitrio, & hæreticorum decepta suggestionem, jura
æternæ hereditatis amiserat. Adeo enim spiritualis
in populo doctrinæ lucem hæreticorum suffocaverat
secta, ut tenebrosa hæreticæ deceptionis caligo ma-
gnam plebis obtexerit partem: ex quibus quidem
Elberchtus, & Clemens, profana pecuniarum cu-
piditate seducti, a via veritatis populum jugi aver-
terunt studio. Sed a S. Bonifacio Archiepiscopo,
consentientibus Karolomanno & Pippino gloriosis
Ducibus, ab Ecclesiæ unitate expulsi, juxta Apo-
stolum traditi sunt sathanæ in interitum carnis, ut
spiritus salvus fiat in die Domini.

44 Convenientibus in unum Episcopis & Pre-
byteris, Diaconibus atque Clericis, omnique gradu
Ecclesiastico, quos incluz recordationis Karoloman-
nus Dux sub Regni sui imperio accersere fecit; x
quintum synodale factum est Concilium; in quo
Bonifacius, Archiepiscopus Moguntinæ civitatis, ipso
Karolomanno consentiente ac donante, Pontificatu
præsidens, Romanæ Ecclesiæ Sedisque Apostolicæ
Legitus, quatuor primitus principalium Synodo-
rum numerosa Canonum constituta, primum mis-
sus a sancto & a venerabili Sedis Apostolicæ Ponti-
fice Gregorio Juniore, a primo secundo; & Gre-
gorio a secundo Juniore, cum primo tertio, viro
honorabili; ob salutare doctrinæ cælestis augmen-
tum, admonuit conservari. Et quemadmodum in
Nicæa, Constantino Augusto orbis monarchiam gu-
bernante, Arianæ everfa est perfidia blasphemiz;
& centum quinquaginta Patrum, Theodosio senio-
re Constantinopoli imperante, congregatio, quem-
dam Macedonium, Spiritum-sanctum Deum esse
refutantem, condemnavit; atque ducentorum Epi-
scoporum unitas, sub juniore Theodosio apud Ephe-
sinam urbem adventata, Nestorium, geminas in
Christo personas profitentem, a Catholica justo ana-
themate segregavit Ecclesia; necnon & Chalcedo-
nensis Synodi sexcentorum triginta Sacerdotum con-
ventio, Eutychen, Constantinopolitanæ urbis Ab-
batem, & Dioscorum defensorem ejus, Catholicæ
fidei rebellantes, juxta præfinitam Patrum senten-
tiam anathematizavit; ita equidem apud Franciam,
omni funditus eradicata hæreticorum perfidia, &
extirpata iniquorum conjuratione, legis divinæ au-
gebantur incrementa, & synodales generalium Con-
ciliorum Canones recipiebantur.

45 Synodalis quoque spiritualis Concilii Epi-
scoporum congregatio, juxta præfinitam authenti-
cæ constitutionis definitionem, pariter conveniebat:
quæ ob quotidianas bellorum suspiciones, & infestam
circumvallantium barbararum gentium seditionem,
qua * extranei & alieni populorum prædones Fran-
ciam atrociter demoliri conabantur, vel * minimi
facta, vel etiam tantæ erat oblivioni tradita, ut
omni penitus oblitterata præsentium seculorum me-
moriam, jam nulla esset ratione cognita: quia mun-
dus in se quotidie naturaliter detrimentum dimi-
nutionis etiam recuperatus paritur; sed nec reno-
vatus, per omnia suo evanescit dispendio, & ad
prædestinatum anhelando finem festinat. Quapro-
pter n qua in hac mortali hujus peregrinationis
vita, ad communem in hoc mundo infirmantium
profectum, ab spiritualibus medicinaliter sunt com-
perta auctoribus, etiam quandoque humanis in-
serta fuerint mentibus, magnæ sunt munitionis
fortitudine a Catholicis conservanda, & præfixa
mentis immobilitate tenenda; ne vel oblivio hu-
mana obrepit, vel etiam mundanæ oblectatio-
nis illecebrosa delectatio instigante diabolo præ-
pediat.

Tertio
Romano
ad S.
Grego-
rium II,

o

p

in reditu
accedis
ad Luis-
brandum
Regem.

B
& Odilo-
nem Du-
cem.

q

Refor-
mat
Presby-
teris.

r

s

c

e

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

n

y

Cor. 3.

x

exemplo
& Conci-
liorum
genera-
lium.

E

F

in Syno-
da hero-
si intem-
perat.

* extra-
neos
* mini-
mo

A pediat. Quam ob causam hic sanctus Domini Antistes, hac solertissimæ sollicitudinis cura inspiratus, plebem a pestifera tortuosi serpentis persuasione eripere curavit; & Carlomanum Ducem ad congregandum supradictum Synodorum conventum sapissime incitavit; ut tam presentibus, quam posteris spiritualis scientiæ sapientia patefceret, & averfa animarum circumventionem cognitio Christianitatis innotesceret.

46 Cumque quoddam canonicæ reformationis speculum omnibus ad exemplum gradibus bene vivendi opponeret, & evidens cunctis veritatis vestigium oriretur; jam sibi suæ infirmitati longævo ætatis senio decrepitis, salubre exhibuit consilium, & juxta ecclesiasticæ dispositionis normulam, pastorale populis prævidit magisterium: ut, sive vivente illo, sive etiam moriente, medicinali plebs Pastorum officio minime careret; & duos bonæ industriæ viros ad ordinem Episcopatus promovit, Willibaldum * & Burghardum; eisque in intimis orientali-
ordinat
Episcopos
Eyfadi-
ensem S.
Willibal-
dum, &
Herdispo-
lesensem S.
Burghar-
dum.

B putavit; & usque ad gloriosum exitus sui diem, incessanter arctam regni celestis viam plebibus patefecit.

47 Cum vero Pippinus, felix supradicti germani successor, Domino donante, regale Francorum Regnum susceperet; & jam, aliquantulum sedata populorum perturbatione, in Regem sublevatus esset; cœpit anxius vota Domino devota persolvere, & Synodalia confestim recuperare instituta; ac canonica, a germano suo juxta exhortationem S. Bonifacii Archiepiscopi fideliter inchoata, instaurare ministeria; eumque habitu simul & honore præferre, & suis in Domino parere præceptis. Sed quod sanctus vir, infirmitate corporis prægravatus, synodalia Conciliorum conventicula per omnia adire non poterat; jam consultu atque consilio gloriosi Regis, idoneum proponere ministrum supradicto gregi designavit; & Lullum, suum, ingeniosæ indolis discipulum, ad erudiendam tantæ plebis numerositatem constituit, & in Episcopatus gradum provexit atque ordinavit; eumque hereditati, quam
confecrat
Lullum
Magnum-
num.
C in Christo instanti acquisierat labore, implicavit; qui & fidelis in Domino comes peregrinationis ejus erat, & testis utrobique passionis & consolationis.

A N N O T A T A G. H.

a *Serarius Notat.* 27 Amanaburgum, inquit, an sit Hamburgum aut Homborga, quæ a Frissaria minus distat, an Amelburgum, quod Marburgovi-
 cinum, ambigitur. Nam istud ad Omam fluvium seu Amanam situm cum sit, ex eo videtur Amanaburgum vocari.

b *Mr. J. Maximus Dethic & Deorulf. Othlone Dietich & Dierorolf. Mr. Rehdorf. Diettic & Deorulf.*

c *Othlone sequentia interponit:* nam antea Winfrid dicebatur. Deinde ut eum ad obedientiam sibi successoribusque suis exhibendam, nec non ad omnem sacræ fidei traditionem observandam arctius constringeret, exegit & accepit ab eo juramentum, quod scilicet in antiquis exemplaribus invenitur ita scriptum. In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante domino Leone Magno Imperatore, anno septimo post Consulatum ejus: sed

Junii Tomus I.

& Constantini Magni Imperatoris, ejus filii, anno quarto, Indictione sexta: Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Episcopus, tibi beate Petre Apostolorum princeps, Vicarioque tuo beato Gregorio Papæ & successoribus ejus, per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum Corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem fidei, De operante, persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur: nullo modo me contra unitatem communis & universalis Ecclesiæ suadente quopiam consentire; sed, ut dixi, fidem & puritatem meam atque concursus tibi & utilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui a Domino Deo potestas ligandi solvendique data est, & prædicto Vicario tuo atque successoribus ejus per omnia exhibere. Sed & si cognovero Antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem aut conjunctionem: se magis, si valuerim, prohibere, prohibeam; sin minus, fideliter statim domino meo Apostolico renunciabo. Quod si, quod absit, contra hujus promissionis meæ seriem aliquid facere, quolibet modo seu ingenio vel occasione, tentavero: reus inveniar in æterno judicio, ultionem Ananiz & Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere præsumpserunt. Hunc autem indiculum sacramenti ergo Bonifacius, exiguus Episcopus, manu propria scripti; atque ponens supra sacratissimum corpus S. Petri, ita, ut præscriptum est, Deo teste & iudice, feci sacramentum, quod & conservare promitto. Postquam ergo hujusmodi promissionem jurando coram Gregorio Papa peregit; tunc & ipse eam in omnibus adjuvare, præferre, & venerari studuit. *Annus indicatus est Christi 723, quando litt. Dominicali C indicat festum S. Andrea celebratum fuisse feria 3, in prima hebdomade Adventus.*

d *Idem Othlone.* Sicque cum litteris transmissis, non solum Carolo Regi glorioso, qui per id tempus Francorum regnum gubernabat; sed etiam universis Ecclesiasticis viris Principibusque, in Germania constitutis, muniendum curavit. *Ac dein omnes epistolæ adduntur, quæ et a Baronio ad distum annum 723 Annalibus inseruntur, & in tome 6 novorum Conciliorum referuntur, cum Notis Sirmondi, Bini, Labbei.*

e *Imo & cum epistola Caroli Martelli, quæ inter Bonifacianas apud Surium est 32, referturque a Barone ad annum 724, & in Conciliis Labbei columna 1446.*

f *Id olim a Germanis factum indicavit Tacitus, de Moribus Germania cap. 10 Lacus ac nemora consecrant, eorumque nominibus appellant secretum illud, quod sola reverentia vident. Auspicia sortisque, ut qui maxime, observant.*

g *Gicesmere, Othlone Gesmera. Serarius Notat.* 29, Geismaria, inquit, in Hassia inferiore pagus quondam, urbs modo novitiis imputata opinionibus, quæ a Lupo Servato, Wigbertinz cap. 20, vocatur villa Geismari, & ad Schonenburgensem hodieoparchiam spectat. *Matthæus &c. Vide Appendix pag. 982 col. 1.*

h *Serarius dista Notatione* 29. Excrevit sacra hæc ædícula procedente tempore in peramplum ac perinsignem ædem, prout etiam hodie cernere est, sed quæ, pro nefas! extructoris primique Doctoris sui doctrinam ac religionem amisit, S. Petri sedem ac honorem despuat. *Addit dein Serarius Notat.* 20, S. Bonifacium in Eichsfeldiam venisse, in edito ibidem monte, qui Adjutorii vocatur, idolum perturbasse,

Rr

A. Will.
LIBAL-
DO.

E

F

A. WIL-
LIBAL-
DU.

basse, & oratorium construxisse. Quae ibidem deduc-
ta legi possunt, uti & Notat. 21 quae de diis aliis
alibi a S. Bonifacio disiectis, idem narrat.

f Serarius Notat. 22 agit de prodigiis in Turin-
gia haereticis. Nam cum Turingia a Rege Theodorico,
Chlodovei primi filio, fuisset subacta; etiam Chris-
tianas leges suscepisse testatur Gregorius Turonensis, lib. 3
hist. cap. 7, & 9.

k Horum nomina vasis scripta indicat Serarius,
quem consulat istius rei curiosus lector.

l Ordorp sive Ordorf, id est pagus ad Orstuvium,
a quo aliisque auctus Jera labitur per urbem Erfur-
tam. Et jam Ordorf oppidum cum arce in Comitatu
Gliebenfi. De eo infra in Supplemento agitur. Disto an-
tem monasterio a S. Bonifacio praefectum S. VVigber-
tam, Abbatem Frislarieusensem, indicat Lupus Servatus,
in hujus Vita ad diem 13 Augusti illustranda.

m S. Gregorio a mortuo anno 731 successit S. Gre-
gorius 3, & praefuit usque ad 10 Novembrii anno 741.

n Hucpertus alius Hugibertus Theodoni filius, ab
Andrea Brunner lib. 3 Boicorum memoratur ad annum
730, & praefuit usque ad annum 739: quae huc con-
gruunt.

o Anno 738 venisse Romanam Bonifacium, & proxi-
mo inde reversum, ex sequentibus constat, quando jam
sepe senexagenarius erat.

p Junior secundus dicitur Gregorius III cum respo-
dit ad Gregorium II quem supra dixerat a Romanis
vocari Gregorium Juniolem; quod infra iterum num.
44 inculcatur.

q Odilo, alius Utilo, successisse Hugiberto dicitur
anno 739.

r Joannes 7 statuitur Episcopus Salzburgeris, ubi
prius fuerat S. Rupertus, cujus Acta dedimus 27 Mar-
tii. Hic a Camerario proponitur ad 9 Maji, tamquam
Apostolus Bavarorum & Sanctus, ut ibi inter Prae-
torios diximus.

s Erembertus a Frisingensis Episcopus, Super-specu-
lator Latine, frater & successor S. Corbini, a S. Grego-
rio a constituit, cujus Acta erunt illustranda 8 Septemb.

t Goibaldus, Gaibaldus, Garibaldus, post 10 Epi-
scopus a VVigulco Hundlo relatus, hic prius statuitur
illorum qui cathedram & successionem ordinariam
inchoarunt Ratisponae, seu Reginae civitatis, vulgo
Regensburg.

u Vivilo, 14 Episcopus Laureacensis, sed ea urbe
destruenda prius Passaviensis, seu Pataviensis, jussu
Utionis Sede translata. VVolsberus in Vita S. Godehardi
4 Maji num. 4 agit de 4 Episcopatibus constitutis, sed
loco Vivilonis collocat S. VVilibaldum, de quo mon.
num. 46. agitur.

x Carolus Martellus mortuus est 22 Octobris anni 741.

y Eibrechtus, alius Adelbertus, de quo in Supple-
mento infra agitur. Clemens luxuriae deditus ex
concubina duos filios procreavit, & sibi Sacerdo-
tium vindicans in custodia reclusus a S. Bonifacio,
qui ideo a S. Zacharia Papa epist. 4 laudatur.

z Non videtur quintum illud Concilium extare, uti
& quantum: nam tria solum in Novis Conciliis sub Ca-
rolomanno habita referuntur. Interim opinari licebit
alterutrum eorum esse Statuta quaedam Tomo 12 Spici-
legii Acheriani pag. 63 edita, ex parva sed vetusta
Canonum Collectione Ms. Corbejensis Monasterii, ubi
inter alia multa utilia § 31 monetur unusquisque
Presbyter, ut curet statim post acceptam Confes-
sionem poenitentium singulos data oratione recon-
ciliari, quod hoc tempore juveris annotasse: & §. 36
jubetur ut diebus Dominicis annuntient Presbyteri,
per annum sabbatizandum primo modo, i. solennis-
simo, diebus 13, praeter dies Pentecostes quos antea
jussorat ut Paschales celebrari: ex quo Acherius in

Praefatione videtur vult quam paucis diebus festis vi-
care seu feriari tenerentur laici Christiani: sed forte
ibidem sequebantur alia secundo modo sabbatizanda,
ne gratis dictum sit primo, & sic incerta nobis reddi-
tur observatio ista.

* Coluntur S. Willibaldus 7 Julii SS. Burchardus
& Lullus 14 & 16 Octobris.

C A P U T IV.

Martyrium S. Bonifacii & sociorum. Illius trans-
lato Ultrajectum, Moguntiam, Fuldam.

Disces-
sus com-
mendat
Lullo Tu-
ringiam
& Ful-
dam:

84 CUM autem servum suum S. Bonifacium
Dominus de hujus mundi vellet tentatio-
ne eripere, & temporalis vitae tribulationibus
solvare; tunc etiam Domino dispensante defini-
tum est, ut ad Friesiam, olim corpore, non qui-
dem mente omissam, servus Dei secum migranti-
bus, perveniret: ut ubi primitus, praedicationis
studium ingrediens, praemiorum inchoaverat in-
crementa: etiam a saeculo rediens, sumptus reci-
peret remunerationis. Sed miro quodammodo va-
ticipii praesagio, sequentem obitus sui diem pra-
dicto Episcopo Lullo praeuntiavit, & quali mun-
dum sine demum relinqueret insinuavit, eique per
ordinem de ecclesiarum structura & populi doctri-
na proposuit dicens: Ego enim propositum per-
gendi iter complere cupio; ego me a desiderato
proficiendi itinere revocare non potero. Jam enim
instat resolutionis meae dies, & tempus obitus mei
appropinquat: jam enim, deposito corporis erga-
stulo, aeternae retributionis revertar ad bravium.
Sed tu, fili mi carissime, structuram in Turingia
a me coeptam ecclesiarum ad perfectionis termi-
num deduc; tu populum ab erroris jonio instan-
tissime revoca, tuque aedificationem basilicae jam
inchoatae ad Fuldam comple: ibidemque meum
multis annorum curriculum corpus inveteratum per-
duc. Hinc completis sermonibus, adhuc am-
pliora hujusmodi addidit verba, & ita inquit
ait: Fili, tuo cuncta prudentissime provide con-
silio, quae in hoc nostro sunt utriusque itinere copu-
landam: sed & linteum, quo meum decrepitem
corpus involvatur, in theca librorum meorum
reponere.

E

P
in Friesiam
agitur.

49 Cum autem praefatus sanctae quoque reli-
gionis Antistes, suspiria non ferens, statim se in
lacrymas dedit; jam S. Bonifacius finito collo-
quio ad alia rediit; & diebus non multis interposi-
tis, ab accepto se minime retraxit itinere; sed sum-
ptis secum conviatoribus navem adscendit ac per
Rheni fluminis alveum penetrans, nocturna por-
tuum navigio exquisivit loca: donec aquosa Fre-
sonum arva ingrediens, trans stagnum quod lingua
eorum dicitur Elmere, sospes pervenit, infecunda-
que divino germine litora inspicendo circuit. Cum-
que periculosum fluminum, marisque, & ingen-
tium aquarum evasisset discrimen; in periculum
jam sine periculo incidit, gentemque Paganam Fre-
sonum visitavit, quae interjacentibus aquis in mul-
torum agrorum dividitur pagos: ita ut diversis ap-
pellati nominibus, unius tamen gentis proprietatem
praetendant. Sed quia longum est ut per ordinem
replicentur, eos tantum de nomine denudare aude-
mus, qui ad narrationis nostrae seriem veraciter pro-
feruntur: ut & locus & lingua relata a nobis
beati viri sanctimoniam aequaliter prodant, & quali
hunc mundum sine desereret, aperiat.

50 Per omnem igitur Friesiam pergens, verbum
Domini, Paganico ritu repulso & erroneo gentili-
tatis

*aliquo
cum se-
ciliis per-
bunt Dei
annun-
tiant*

A tatis more destructo ; instanter predicabat ; eccle-
siasque , nomine confecto delubrorum , ingenti
studio fabricavit ; & multa jam millia hominum ,
virorum ac mulierum , sed & parvulorum , cum
commilitone suo Coepiscopo Eoban baptizavit ,
quem ad subveniendum suæ senilis ætatis debilitati ,
Fresonibus inuncto Episcopo , in urbe quæ vocatur

Ad. 43

Trecht a subrogavit , cum Presbyteris ac Diaconi-
bus , quorum hæc nomina sunt : VVintrung &
VValteri , simul & Adhelheri , Sacerdotali officio
præditi ; Hamunt , Scirbald , & Bosa , Levitarum
obsequio deputatis ; VVaccar & Gundvvaccar , Ille-
sehere & Barthovvll , monasteriali Monachorum
ordine sublevatis . Qui etiam in tantum vitæ æter-
næ semen cum S. Bonifacio late per populum di-
vulgantes , Domino Deo patrociniante diffamave-
runt , ut quibus , juxta Apostolicæ institutionis nor-
mam , cor erat unum & anima una , eademque
esset & palma martyrii & remuneratio triumphii .

*diffin-
formatio
ni dando
die*

Postquam igitur fidei , ut prædiximus , per
Fresiam illuxerat splendor , & felix sanctæ hujus
vitæ appropinquaret finis ; jam quidem secus ripam
fluminis quod dicitur Bordne b , quod est in consi-
nibus eorum qui rustica dicuntur lingua Ostar &
VVhester , suorum tantum stipatus clientum nume-
ro , erexit tentoria . Sed quia festum Confirmatio-
nis neophytorum diem , & super baptizatorum ab
Episcopo manus impositionis & Confirmationis po-
pulo prædixerat , jam longe lateque disperso , ad
propriam unusquisque reversus est domum ; ut , se-
cundum definitam sententiam sancti Episcopi , uni-
versi prædestinato Confirmationis eorum die præ-
sentarentur . Cum autem prædictus dies illuxisset ,
& aurora lucis orto jam sole prorumperet , tunc
etiam versa vice pro amicis inimici , & novi deni-
que lictores pro novitiis fidei cultoribus advenerant ;
hostiumque ingens in castra , vibrantibus armis ha-
stata atque scutata , irruebat multitudo . Tunc re-
pente ex adverso pueri , e castris profilientes , utro-
bique se armis impetunt , & Sanctos postmodum
Martyres , contra insensatum furentis populi exerci-
tum defendere gestiunt .

*redunt
Frisi, in
amicis
dofes*

Sed vir Dei statim audito tumultuantis tur-
bæ impetu , accersito ad se Clericorum choro , sum-
ptis Sanctorum Reliquiis quas secum indefinenter
habere consueverat , ex tentorio procedit ; & con-
festim increpando , pueris pugnae interdixit certa-
men , dicens : Cessate , pueri , a conspectu , pugnae-
que deponite bellum : quoniam Scripturæ testimo-
nio veraciter erudimur , ne malum pro malo , sed
etiam bona pro malis reddamus . Jam enim diu
optatus est dies , & spontaneum resolutionis nostræ
tempus imminet . Confortamini igitur in Domino ,
& promissionis suæ gratiam gratanter sufferte : spe-
rate in eum , & liberabit animas vestras . Sed & ad-
stantes , tam Presbyteros quam etiam Diaconos , in-
feriorisque ordinis viros , Dei subditos servitio , Pa-
tris admonens voce , ait : Viri fratres , forti estote
animo , & ne terreamini ab his , qui occidunt cor-
pus , quorum animam manentem sine fine necare
non possunt : sed gaudete in Domino , & spei ves-
træ anchoram in eum defigite , qui exemplo per-
petuæ reddet vobis remunerationis mercedem , &
celestis aulæ sedem cum supernis Angelorum civi-
bus condonabit . Nolite vos vanæ hujus mundi de-
lectationi subicere , nolite caducis gentilium adula-
tionibus delectari : sed subitaneum hic constanter
subite mortis articulum , ut regnare cum Christo
possitis in ævum .

*quorum
sim vi
repelli
prohibet*

Cumque tali doctrinæ hortamento discipulos
ad coronam martyrii affabiliter incitaret ; confestim

Thes. 1

super eos furens Paganorum tumultus , cum gla-
diis cunctaque militæ armatura irruit , & felici
Sanctorum corde corpora cruentavit : statimque mon-
tali Justorum multata carne , tripudians Gentilium
turba victtricem suæ damnationis prædam arripuit ,
castraq; depopulans manubias diripiendo impetivit .
Sed & thecas , quibus multa inerant librorum volu-
mina , & Reliquiarum capsas abstulit ; magnam esse
ibi tam auri argentique copiam credens , ad naves ,
quibus quotidianus inerat Clericorum ac puerorum
victus , & aliquantulum adhuc residuum ejusdem
stipendii vinum , obsecratis (ut erant) vasculorum
claustris , asportavit : ac repente adamat comperto
liquoris haustu , cœpit gulosam ventris satiare in-
gluviem , & vino madidum inebriare stomachum ;
tandemque , de acceptis prædæ spoliis inito consi-
lio , mirabili omnipotentis Dei dispositione tractare ;
& qualiter non visum quidem aurum vel argen-
tum inter se invicem dispartirentur , consulere .
Cumque prolixius de tanta pecuniarum æstimatione
fermocinarentur , jam jamque jurgiorum disceptatio
exorta est , & tanta discordia demum inimicitia
inchoata , quod furore etiam vzsaniz insaniens tur-
ba , in duas divisa est factiones ; & ad extremum
arma , quibus sanctos antea Martyres jugularant ,
in seipso crudeliter pugnando verterunt .

*et cum
his co-
cumbis*

Tunc itaque maxima insanientis turbæ parte
prostrata , jam qui supervixerant ad lucrum , anima-
rum vitæque damno acquisitum , pœnitibus adverla-
riis qui super sibi desiderato cupiditatis thesauro ob-
sistebant , gaudentes cucurrerunt ; & contractis li-
brorum repositoriis , pro auro volumina , pro argento
divinæ scientiæ chartas repererunt : sique pretioso
auri argentique pretio privati , codices quos invenerunt ,
alios per campi planitiem disperferunt , alios paludum
arundinetis inferentes , alios etiam in diversis quibus-
cumque locis abscondentes projecerunt . Sed tam omni-
potentis gratia , quam etiam precibus S. Bonifacii sum-
mi Pontificis atque Martyris , illæsi & intemerati ,
magno postea dilapso temporis spatio c inventi sunt ,
& ad domum in qua usque hodie animarum profunt
saluti , a singulis quibusque inventoribus remissi . Car-
nifices autem super æstimate amissione pecuniæ con-
tristati , domum reversi , majus damnum domesticarum
rerum post trium inducias dierum , sed & vitæ dispen-
dium mortis recepto talione perceperunt : quia omni-
potens mundi Conditor ac Reformator ulcisci se vo-
luit de inimicis , & solum per se Sanctorum san-
guinem consuete misericordiæ zelo puniri , ac diu
procelatam idolorum cultoribus iram novo recentis
malitiam furore permotus publice ostendere .

*alii
otiom
Pagan
profi-
giantur*

Cumque improvisa sanctorum Martyrum
temporalis interemptio exin per pagos ac vicos
omnemque provinciam volitaret ; repente Christia-
ni , corporali comperta Martyrum morte ; maxi-
mam congregantes expeditionem exercitus , consi-
nium terminos prompti postmodum futuræ ultio-
nis bellatores expetunt ; & revoluta supradicta
dierum supputatione , infidelium sospites , sed in-
devoti hospites , aggrediuntur terram ; ac Paga-
nos eis e diverso obviantes ingenti strage prostra-
verunt . Sed quia Pagani primo populi Christiani
impetui obistere non valebant , in fugam versi ma-
gna etiam clade corruerunt : & terga vertentes , vi-
tam simul cum intestina eorum suppellectili & heredi-
bus perdidierunt . Sicque Christiani , superstitionum
tam uxoribus quam etiam filiis , nec non servis &
ancillis depredatis , ad propria redierunt : sique
modo mirabili , ut superstitibus Gentilium accole
presentibus contracti malis , æterna potius tor-
menta fidei fulgore illuminati devitarent ; & præ-
fati

A.
VVIL-
LIBAL-
DO.

Perussio-
res , di-
scordes ob-
prædam ,
verminum
in mu-
nem ca-
dem :

E

Et libros
pro auro
spemato
inventos
disper-
gunt :

F

ac brevè
male
perunt :

alii
otiom
Pagan
profi-
giantur

aut ad
fidem
reducuntur

A. VII-
LIBAL-
DO
sui Antistitis doctrinæ documentum, quod eo vive-
re xenerunt, eo jam moriente divinæ increpationis
moderamine perterriti susceperunt.

36 Corpus vero beati Pontificis, prosperis velis
ventorumque flatibus, trans fretum, quod dicitur
Elmere, & aliorum Martyrum, post dies non mul-
tos perductum est ad supradictam urbem, quæ di-
citur Trecht; ibidem conditum ac sepultum: do-
per a Maguntia religiosi & fideles in Domino Fra-
tres, a Lullo Episcopo, successore quidem hujus
sancti Pontificis & Martyris Christi, directi navi-
gio, ad perducendum beati viri cadaver ad mona-
sterium, quod eo vivente construxerat, & secus
ripam fluminis, quod dicitur Fulda, situm est,
advenit. Quorum unus, qui & auctor itineris
comitatusque aliorum extiterat, singularem sancti-
tudinis ac privatam castimoniam contemplantis que ge-
rebat vitam, nomine Hadda; cui privatim præ-
satus Præsul legationis hujus nuntium sanctique
corporis advectionem, cum Fratribus secum profi-
ciscensibus, imposuit; ut major, sanctæ reverentiæ
viro, devotionis impenderetur honor, & plurimo-
rum amplius testificatio, in his quæ auditu vel visu
perciperent, prævaleret.

37 Cumque honorabiles tam sanctæ consocietatis
B Fratres ad prædictam urbem pervenissent, aliquan-
tula obviam eis populi erat congregata collectio.
Ejus denique urbis Præfidi, eis audientibus, quem-
admodum a glorioso Rege Pippino exivit & edictum,
insonuit interdictum; & ne inde prædicti Ponti-
ficis corpus amoveretur indistinctum est. Sed quia
Omnipotentis magis quam hominum convalescit
fortitudo, mirabile statim ac memorabile cunctis
adstantibus, Angelica magis quam humana per-
fectum cognitione, auditum est miraculum; ecclesiæ-
que clocum, in signum admonitionis sancti cor-
poris, humana non contingente manu, commotum
est: ita ut omnes repentino timoris pavore percussi,
maximo timore obstupescerent, & Justi hujus red-
dendum esse corpus proclamarent. Sicque statim
redditum est, & a prædictis sanctæ recordationis
Fratribus cum Psalmis hymnisque honorifice abla-
tum, ac sine remigantium labore tricesima obitus sui
die perductum est ad civitatem supradictam Maguntiam.

38 Miraque Dei omnipotentis providentiæ fa-
ctum est, ut uno eodemque die, sipe statuto præ-
definitionis die, quasi ad statutum prædestinationis
diem, tam legati sapientum deferentes corpus, quam
etiam de longinquis longe lateque regionibus multi
virorum ac mulierum fidelium ad sancti viris mortis
obsequia convenerunt. Sed & supradictus dominus
Antistes, tam venerandæ dignitatis successor, qui
regali illo tempore præfatus erat Palatio, hujus o-
mnino ignarus causæ, adventus sancti corporis in-
scius, ad civitatem quam prædiximus, veluti sub
uno eodemque horæ momento pervenit: tantaque
omnibus aliunde advenientibus, vel etiam ejusdem
urbis civibus, & doloris incubuerat mœsticia, &
gaudii exuperabat læticia; ut etiam tanti Pontificis
perfecta temporaria morte corporis, & amissum
caraliter dolerent, & futurum sibi suisque in po-
sterum perpetuo Patronum crederent. Qua-
propter geminis his causis existentibus, compuncti
cordibus, cum Presbyteris & Diaconibus, omni-
busque gradu Ecclesiastico, ad eum quem vivens prædes-
tinaverat locum perduxerunt; & novo in ecclesiæ
confecto sarcophago, ex more sepelientes posuerunt;
omnibusque ritibus peractis, redierunt, & fidei robore
consortati ad propria pervenerunt.

39 Sed in loco ubi sanctum deposuerunt cor-
pus, divisa deinceps beneficia redundabant, &

sancti viri precibus hi qui ad eundem diversis in-
firmitatibus oppressi perveniunt locum, salubre tam
corporum, quam etiam mentium remedium conse-
quuntur: ita ut alii jam toto corpore præmortui,
penique per omnia exanimis, ultimum tamen in-
terim exhalantes spiritum, pristina redditi sint sa-
pitati; alii vero, luminibus cæcitate pressis, suum
repperunt visum: alii diaboli laqueis adstricti, &
jam mente capti & insipientes, animi postmodum
detinuerunt integritatem; & pristina dediti salute,
laudantes glorificarent Deum, qui suum dignatus
est servum tanto munere decoratum dicere, hono-
rare, & præsecuribus ac futuris seculorum tempori-
bus, patefactione corusca miraculorum ostensa, qua-
dragésimo peregrinationis ejus anno revoluta glori-
ficare; qui & Incarnationis Domini septingentesi-
mus & quinquagesimus quintus annus, cum Indi-
ctione octava, computatur. Sedit autem in Epi-
scopatu annos xxxvi, menses sex, & dies sex; &
sic ordine supradicto, die Nonarum Junii, martyrii
triumpho remuneratus, migravit ad Dominum, cui
est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

40 Enumeratis igitur beati viri gestis, quibus in
infantia & pueritia, vel adolescentia & juventute,
aut etiam in senectute floruerat; ad ea quæ post
emensam hujus mundi metam, & felicem vitæ
istius decursum, mirabiliter, ad ananendam mor-
talibus beati viri vitæ sanctitatem, Domino co-
operante peracta sunt, redeamus; & memorabile
quoddam miraculum populisque imitabile ad me-
moriam reducimus; quod & a glorioso Rege Pip-
pino, sicut ipsi sibi referentibus, qui hujus præ-
fatus erant miraculo, compertum est, & ad nos
usque per venerabilem virum Lull Episcopum de-
latum est, atque ita ipso nuntiante intimatum:
quod [contigit] in loco, ubi quondam præfatus
sancti Martyris effusus est sanguis, cum, consilio
plebis atque ingentis partis populi Fresonum, stru-
cturam cujusdam tumuli, propter immentis ledo-
nis & ac malitæ irruptiones (quæ diverso inter se
ordine maris æstu Oceanique recursum; sed & aqua-
rum diminutione infusioneque commoventur) ab
imo in excelsum usque construerent; super quem
denique Ecclesiam, sicut postea gestum est, ex-
struere cogitabant, ac servorum Dei habitationem
in loco eodem collocare. Sed cum præfatum colli-
culi opus jam ex integro edificarent, & omne edi-
ficiam ipsius structuræ complerent; & jam ad se
reversi incolæ habitatores loci ipsius, de insula
penuria lymphæ, quæ per omnem Fresiam, maxi-
mam tam hominibus quam etiam animalibus diffi-
cultatem gignit, inter se invicem disputarent; tum
denum unus, Domino miserante, qui officium
Præfatus, secundum indictum gloriosi Regis
Pippini, super pagura locumque illum gerebat, &
princeps operis ipsius erat, nomine Abbo; sumptis
secum collegis equum ascendit; ac circumagrato
colle, tumuloque inspecto, repente cujusdam pueri
caballus, ex improvise pedibus terræ impressis
ruinæ penitus casura tentabatur, anterioribusque
humo infixis crucibus volutabatur; donec ii qui
agiliores solertioresque existerant, descendit suis
præpropere caballus, equum terræ inhærentem ex-
traherent. Sed stupendum statim ac spectaculo di-
gnum iis qui aderant ostensum est miraculum: &
limpidissimus extra consuetudinem illius terræ son-
tus suavitatis gustu indulcatus, prorumperebat, &
per incognitos penetrasque meatus profluebat, ut ri-
vus jam maximus esse videretur. Quo obstupescit
miraculo, exultantes atque alacres domum reversi,
ea quæ viderunt plebibus divulgaverunt.

A

ANNOTATA G.H.

* Elmere dictum, quasi Mare nobile, jam Mare Meridionale, vulgo Zuyder-zee appellatur.

a Non annumeratur tamen Trajectinus Episcopus, quia S. Bonifacio non supervixit; annumeratur autem S. Gregorius, licet nec Episcopus quidem fuerit unquam ordinatus.

¶ Hujus nominis adhuc vestigia superesse dixi ad Comm. præv. n. 13 & qui hic Oker & Wester J. Orientales Occidentalesque dicantur, explicui.

c De libris istis vide infra dicenda in Analectis. Othobus non ad unam domum Fuldensem, sed ad ecclesias (plures indicans) in quibus usque hodie haberi possunt, a singulis reperiuntur reportatos, scribit.

d Forsan Praefectus urbis, ex auctoritate generali sibi data a Pippino Rege, sub hujus nomine, ut similia solent fieri sub edito Regis interdictione posuit: maxime quia Pippinus Rex in Italiam cum exercitu discesserat, liberaturus Romam ab obsidione Albusi Regis Longobardorum.

B e Mabilio notat, aliter omnino id referri in Actis S. Sturmii n. 15, ubi nulla campana mentio, sed corpus immobile mansisse dicitur, volentibus Trajectensibus illud transferre ad basilicam suam. Quid si hic VVilbaldum fecerit ex longinquo accepta relatio, & contrarium praesens acciderit? Ita videlicet, ut neque corpus moveri se siverit, neque motus trabentium manibus Clodius sonum dederit; unde intellectum sit, Sanctum istuc nolle collocari.

f Abundant anni quinque, forsitan ut supra diximus ab Apostolatu seu primo itinere Romano sumpta epocha, quod ab alio potius quam a VVilbaldo factum crederemus, nisi etiam n. 27 simile sphaema memoriale notassemus.

¶ Sequentia sunt in Ms. Trevirensi S. Maximini & Ingelstadiensis; omissa in aliis, eo quod illa cum depositione corporis apud Fuldenses concluderentur. Interim videntur ejusdem auctoris esse.

¶ J. Minoris ac Majoris aetatis, de quo vide dicta ad Vnam S. Hermelandi 25 Adm., c. 3. Annot. II

SUPPLEMENTUM

Auctore Presbytero Moguntino.

C

CAPUT I.

Deposito Geroldo & Aldeberti
Episcoporum.

a 1 **T**emporibus venerandi a Karolomanni qui senior dicitur, & Pippini fratris ejus, fuit quidam Antistes, nomine Geroldus, qui post b Raobardum sanctam Moguntinae Sedis rexit ecclesiam. c Eo tempore c inquietabant Saxones Turingiam regionem: ita ut compulsi sine sponte confugere ad supradictum Principem Karolomannum, quatenus suo patrocinio tutarentur. Quos ille susceptos, utcumque & muneribus onustavit, & consilium impendit. Contigit namque praedictum Principem, cum exercitu contra d Saxones ire, simulque Geroldum Antistitem cum suis, Karolomanno suffragando & hostibus refragando, certamini interesse. Quid plura? Certantibus utrinsecus exercitibus, Venerabilis Antistes Geroldus, irrepentibus javolorum nubibus interemptus occubuit. e Fuit autem eodem tempore quidam nomine f Gevvelib in palatio Regis acceptissimus, supra memorati Antistitis filius dictus; qui post obitum patris, eandem

Junii Tomus I.

gubernare suscepit Ecclesiam. Hic autem honestis moribus, ut ferunt, suam vitam circumsepsit, nisi tantum quod cum g herodis & canibus per semetipsum iocabatur. Sed tamen diligentius inquirens & explorans nomen viri, qui suum Seniores occiderat; exercitu non multo post hadumato, unacum venerando Karolomanno, ad eisdem Saxones, ubi pater ejus fuerat extinctus, perrexit: & sedentibus e regione exercitibus in ripa fluminis i Wisuralia; praecipit ipse Antistes nomen illius, qui patrem suum occiderat, inquiri: responsumque est eum affuisse. Rogate, inquit, illum in medio amne fluminis mecum sermocinari. Et ille haud segniter equo parato in occursum ejus, ut erat invitatus, festinavit: En, inquit Gevvelib, accipe quo patrem vindico, ferrum; distoque pariter transfodit eum, & ille cadens in flumine, exhalavit vitam: & ob hoc confectis cuneis, omni nisu utrimque dimicatum est: superatisque Saxonibus Karolomannus cum suis, spoliata strage, ad propria remeavit. Episcopus autem a eade regressus, rudi populo, rudis adhuc Praeful, licet etate maturus, tamen fide [immacuratus] praeficitur; non computantibus, nec Rege, nec ceteris Optimatibus, vindictam patris crimen esse, dicentibusque vicem reddidit patris morti.

a Eodem itaque tempore venerabilis Bonifacius Domino ducente, de Britannia Anglorum gente, Germaniam est ingressus; materiam, quam invenit, optimi operis quærens praedicandi & baptizandi: Rhenoque tenus cunctis lustratis civitatibus, caute ut prudens Pastor prospiciebat, qua parte errantes, quaque recto itinere gradientes conspiceret oves, usque dum ad magnam Metropolitanam sanctae Moguntinae civitatem, Domino secum commorante, pervenit. Illo nefando opere Episcopi comperto, statim ad caput Regni, & ad comprovinciales Episcopos, cum fervore Spiritus sancti, ut contracta solidaret, & diffusa acumine praedicationis Evangelii consueret, confluit: ne veteris consuetudinis pannus, totam fidei vestem foedaret: eisque, ut eret magni ingenii, de periculo gregis, & de habitudine Episcopi silenter intimavit. At ille ab eisdem vocatus & a S. Bonifacio admonitus, ne sibi periculum & populo pariter praecipitium [procrearet, statim sine repugnatione, honestis monitis consentit: & sine synodali disceptatione, sedem & Parochiam a quibus acceperat redonavit, suumque k elaboratum ad S. Martinum tradidit, in pecunia, & mancipiis; quia hereditatem aliam in istis regionibus non habebat; & in beneficium, Spanesheim villulam & ecclesiam quæ Caput-montis dicitur, acceperat: & exinde quatuordecim annos honeste in sua domo [vivebat] & maxime hospitalitatis gratia operam dabat; & numquam ad Conventum postea vel in Synodum venit, raro tamen ad lavationem pedum in Coena Domini, orationis causa in ecclesiis se repraesentavit. At Dominus Bonifacius, a supradictis Principibus magnificentissime honoratus, legationeque cum eo missa ad Dominum Papam i Gregorium, in Sedem Moguntinae Ecclesiae electione Cleri & populi constitutus est. Pontifex autem eum honorifice susceptum, Episcopum ordinavit, insula ditavit, nomenque mutavit: atque ad Pranciam direxit; ut veridice de eo scriptum per Salomonem putamus, Justum deduxit Dominus per vias rectas, & reliqua. Exin cœpere nobiles viri, ei suos filios commendare ad erudiendum: quos ille libenter susceptos, adjutores sibi quasi adoptivos filios enutrivit, secumque gregis Dei cautos fecit esse Pastores; ne aliunde, quam per ovile, haereticæ tortitudinis lupi Catholicam ingrederentur Ecclesiam.

R: 3 3 lis

EX MS. 3 lisdem temporibus fuit quidam pseudo-prophe-
TRE- ta, nomine *m* Aldebertus, qui in semetipso sancti-
VIA. tatis gratiam simulavit, qui quosdam [circumdu-
 cebat] mercede conductos, ut se dicerent debiles,
 claudos, sive cecos, quatenus in nomine Trinitatis
 eis fallendo daret sanitatem. Sic delirando errabun-
 dus & vagus, & numquam stabilis, ut scriptum est,
 inconstans in omnibus viis suis, seductus [erat] &
 seducens; ita ut pene venerandum Principem Ka-
 rolo-mannum in eandem simulationem adduxerat.
 Unde factum est, ut Dominus Bonifacius, ingenio-
 se calliditate ejus conspecta, suavit Principi ut cave-
 ret ejus venenosa colloquia sive consortia, quia ob
 pecuniarum avaritiam, quod Paulus idolorum servitu-
 tem nominavit, ei assidue cohereret: Karolomannus
 autem pia monita auscultabat, alter in sua vefania
 perdurabat. Novissime autem Karolomannus, jam vi-
 ctus altercatione eorum, permisit, ut utrimque dis-
 putando, quis veræ fidei cultor eorum esset, osten-
 deret. Ergo statuto die, cum perferre suas senten-
 tias in medium debuerunt; eadem nocte vir Dei in
 somnis putabat se cum tauro palæstrare: & contra-
 his utrisque cornibus, cum tali conjectura cogno-
 scebat superari. Mane autem facto, suadebant illi
 sui Clerici Lul & Megingaudus, nec non & Stur-
 mi, uti cum tali *n* gypsa disceptare desineret. At
 ille, somnium ejus asserens, dixit: Major est qui in
 nobis regnat, quam qui illum possidet. Et statim
 in congressione locutionis, adversarius victus, con-
 fusus, Sanctoque traditus, apud Moguntiam, ut de-
 cuit, degradatus est: & exinde Fuldensi monaste-
 rio translatus, carceris obscuritate detrusus, diu lon-
 geque vexatus est. Ad extremum miser ille fugam
 inivit, & nihil aliud ad viaticum, nisi tantum unam
 caligam plenam nucleis, secum tulit: & sic curso-
 tenus fluminis Fuldæ nesciendo errabat, & incidit
 in subulcos; qui etiam eum occiderunt, spoliave-
 runt, lignisque obruerunt: & hic finis erroris ejus
 exitit. At truncus quem rodendo de *a* carceris la-
 mina Suapanda conspicerat, transportatur ad Mo-
 gutiam; ibique diu supra portam, quæ ducit ad
 S. Albanum *p*, pro miraculo transeuntibus & aspi-
 cientibus, suspensus est.

ANNOTATA. G.H.

C *a* In *Ms. hic* & deinceps erat Carolus loco Carolo-
 manni, quod correximus: & hic potest senior dici, re-
 spectu Carolomanni ex fratre Pippino nepotis.

b Sunt Catalogi antiquorum Episcoporum Mogunt-
 nensium valde imperfecti, & forte hic alii Leovval-
 dus, Habwaldus, aut Labwaldus dicitur, ante Gerol-
 dum constituendus.

c Eadem referuntur in Concilio Germanico III co-
 lonna 1555; & mutata phrasi, narrantur ab Otthone
 sub finem libri 1.

d Anno 743 in Annalibus Francicis indicato.

e De hoc istud Distichon factum scribit Serarius.

Ense Geroldus obit Præsul, dum dimicat ense:
 Perplacet ergo, chorum, non adiisse forum.

f Gervelip, Otthone Gavvilibis; Serario, Gerui-
 lio, ubi & plura confert nomina.

g Otthone, cum avibus & canibus luderet.

h Anno 743 in eisdem Annalibus Francorum.

i Puto Visurgim intelligi, vulgo Weser dictum,
 qui in Franconia ortus Saxoniæ perfluit, tandemque
 ad Caroloburgum subit Oceanum, multis in via flumi-
 nibus auctus.

k Quid si pro Elaboratum, legas, Patrimonium
 elaboratum? *l* evindicatum ab Ecclesiasticis preventi-
 bus, quibus permixtum a patre acceperat.

l Hic auctor hallucinatur, nam istis temporibus Za-

charias erat Pontifex, & ordinatio diu ante peracta D
 a Gregorio a anno 723

m De Aldeberto actum in Concilio Germanico III,
 & Romano II, apud Labbe columna 1555 & seq. & in
 Epistola S. Bonifacii ad Zachariam Papam ibidem co-
 lumn. 1557 & seq. Attribit apud eos reperimus de ejus
 degradatione, captivitate & interfecione, quæ hic ad-
 duntur.

n Gypfas, Athelmo & aliis serpens: vide Cangium
 in Glossario.

n Suspicio legendum, redeundo de carceris limine,
 & quod Suapanda nomen viri sit.

p Ecclesia S. Albani in monte sita, ad partem civi-
 tatis meridionalem vally circumdata, parentum nostror-
 um memoria Nova-arcis nomen habebat: sed eam nos
 prorsus destructam vidimus; nisi quod Decanus Mo-
 gutinus, suam ibi vineam habens, sacellum Sanctæ
 crexit.

C A P U T II.

Varia a S. Bonifacio constituta, Episcopi
 ordinati.

4 Tanta etenim fames, divinæ prædicationis
 Orientales obsederat, ut nullus Presbyter
 trans flumen Wisurha esset, nisi unus, nomine V Vin-
 fric in Turingia: qui & ille ex patre, nuncupato
 V Varr, cognatus Episcopi fuit, ex matre vero de
 progenie Turingorum. Unde contigit, ut necessitate
 compulsus, de sua provincia evocaret seminari re-
 ligiosas; quatenus sui Clerici & nobilium filii ab
 eisdem nutrentur, & celestis prædicationis ministri
 imbuerentur. *a* Teclam namque juxta fluvium Moia
 collocavit, ut in illis locis quasi lucerna in caliginoso
 luceret loco, id est Chizzingim; ubi adhuc Domini
 Episcopi, ut ferunt, femoralia & subtalares pro Re-
 liquiis habentur: nec non & Liobam & Virginem,
 ad Bilscoltheim constructo monasterio constituit:
 quæ multitudini Virginum in eodem loco rectæ vitæ
 normulam docendo & vivendo præbuit.

5 In diebus etiam illis, errantibus præposuit ovi-
 bus Pastores, & pullulanti messi operarios immisit.
 Siquidem in primis dimisit de Regensburg & Au-
 gustsburg & Salzburg, Nordegervy, & Salafeld: &
 adunavit unum membrum Ecclesiæ, & Episcopalem
 Sedem ibi constituit, ibidemque V Villibaldum vene-
 rabilem virum ordinavit Episcopum; loco autem
 nomen, ut antea habuit, Eihstat imposuit: Burg-
 hardum autem, virum probabilem, ad Virzburg de-
 stinavit, ipsumque ibi Episcopum ordinavit. Quibus
 terribiliter suo baculo, oves suas commendavit, di-
 cens: Per illam omnium communem Deum vos
 obtestor, quatenus tantam diligentiam curæ gregis
 istius impendatis, quantum oneris vos scitis ade-
 ptor, & quantum ego usque in præsens impendi,
 & impendat pro animabus eorum.

6 Quodam autem tempore supradictus vir Dei,
 iter faciens de civitate Moguntia, in Orientalium fi-
 nes prædicando & baptizando pervenit; tendensque
 ad Turingiam, invenit amenissimum campum, neo-
 non & flumen jucundo alveo decurrens, ibique fixis
 tentoriis pernoctabat. Eadem quippe nocte, lux de
 czlo habitaculum ejus circumfulsit, & Angelica vi-
 sitatione & allocutione ibidem perfrui meruit: quod
 ex eo etiam conjici datur, quia & locum & eccle-
 siam in honore sancti Angeli illic dedicavit. Mane
 autem facto Missæ solennitate peracta, præcepit sibi
 mensam apponi, escamque deferri. Dicente ergo
 ministro, quo ille vesceretur se non habere cibum;
 respondit: Nonne qui multitudinem populi in de-
 sertis

*crutam
ab eis
portatam
accipis :*
A ferto quadraginta annis manna de celo misso potuit pascere, mihi ultimo servulo suo non potest ad unius diei refectiorem pabulum ministrare? Apposita itaque mensa, & laude Dei ante cibum decantata; ecce quidam aliger volando, portabat unam trutam, sufficientem ad illius diei refectiorem, & ante mensam unguibus elapsa in terram deiecit. Tunc Deo gratias Sancto referente, levata & assata ad mensam honorifice portata est.

*Adelberti
donatio
mon.*
7 Contigit etiam post modicum tempus Clericum quemdam, Adeltherum nomine, ingruente languore infirmari. Hic vero castis moribus Episcopo serventius inhaerebat: & secretorum ipsius sciulus, honeste servitia sibi impendit. Cumque cerneret appropinquantem diem mortis suae, cum consilio viri Dei suam hereditatem ad S. Martinum Moguntiae tradidit. Postea aegritudine ingravescente, vitam finivit: & statim & fratres ejus praecipiebant quidquid frater eorum S. Martino tradiderat in locis subterminatis, ad Amanaburg, & ad Preitenbrunnen, & Selehheim. Cum autem vocati & interpellati fuissent hujus rei causa, sponderunt se juramento illa in jus proprium evendicare: & Episcopus se ibidem praesentem assuturum promisit. Statutoque die juramenti, congregaverunt multitudinem suorum propinquorum, affuit etiam vir Dei pariter. Cumque secum ad juratores ad altare traxissent, dixisse fertur; Vos soli jurate si vultis, nolo ut hos omnes perdat. Illi autem juraverunt: statimque ad eos conversus Episcopus inquit: Jurastis? At illi. Juravimus, inquit. Et ait ad majorem: Ursus te in proximo occidet. Ad juniorem vero ait: Numquam ex tuo semine videbis filium aut filiam. Quod utrumque eventus rei probavit, & sic ecclesia B. Martini traditam sibi hereditatem obtinuit.

*fratribus
sibi p. ju-
re audi-
consibus :*
B Vir autem Dei, divina inspirante gratia, ubique gestiebat verba Dei semina pullulasse, gentes adhuc indomitas destinavit adire Fresonum, ut ritu supersticioso derelicto, cultura idolorum deposita, verum omnium Creatorem Deum colerent. Synodali [ergo] auctoritate & consensu Principis Pippini, Lullum Moguntiae ordinavit, secumque primitus ad Turingiam deduxit, & omnibus in illa regione Nobilibus illum commendavit, uti fidei Catholicae stipulatores ei assisterent. Novissime autem, precepto Romani Pontificis, & consilio venerandi Principis Pippini, & Synodalis auctoritatis licentia, & omnium Episcoporum & Abbatum, necnon Canonorum & Monachorum, omniumque Christianorum ad suam diocesim pertinentium, profectus est. Sed & Lullum ante juramento constrinxit, dicens: Equidem animose proficiscor, quocumque me divina gratia dirigere voluerit. Nunc autem da fidem: ubicumque obierim, meum corpus ad destinata transferas. Et ille quidem spondit se omnia, pro ut possibilitas linceret, custodire.

*Reditu-
rur in
Fresiam :*
C Eodem tempore contigit f Romanos Dominum Apostolicum Stephanum, & servitores Sancti Petri, insolenter (ut mos eorum est) infestare: & ob hoc arrepto itinere, insciis illis, sumpto secum gladio, venit in Franciam, ad supradictum Principem Pippinum, patrocinia poscens; eo modo, ut cum duobus Presbyteris tot denique Diaconibus, intra conclave unius oratorii, in cilicio & cinere, una cum antedictis Presbyteris & Diaconibus, in terra jaceret: & per nuntium Regem ad se invitavit. Eo quoque veniente, sic inquit Stephanus Papa: Honor S. Petri dejectus est, & gloria domus ejus imminuta est: ideo patrocinia Francorum & Regis eorum querimus: & sic producto gladio, dedit ei; & in eo, quantum sibi concessa esset, dedit patrocinandi potestatem. Et ille, missis nuntiis,

*Stepha-
num Pa-
pam, a
Pippino
auxilio
peten-
tem :*
F & injuriam Apostolici, & temeritatem quam in ex ms. Sanctos audebant, vindicavit: & postea aliquantum temporis in regionibus Francorum demoratus est. VIR. Tunc quoque accidit ut Dominus Apostolicus Rutgangum ordinaret b Metensem Episcopum. Quae de re venerabilis Episcopus Bonifacius in faciem ei resistit, dicens ei; non licere suam Sedem derelinquere, & terminos Patrum transgredi; & sine consensu i Episcopi, ad cujus Diocesim pertinet locus, i quilibet ille est, Episcopum ordinare: quod nec de- cessores ejus fecissent, nec Ecclesiastica regula do- cet. Atque in hunc modum ipsis in praesentia Re- gis contendentibus, illo contradicente, (isto vero affirmante) Apostolica auctoritate fecisse, Pippinus Rex in pace reconciliari eos nitebatur, dicens: Non oportet, ut qui caput Ecclesiae estis, ceteris mem-bris exempla contentiōis praebatis: sed me inter vos mediante, reconciliari convenit. Audito igitur ejus consilio, ut erat uterque eorum in lege divina eruditus, consenserunt sermonibus ejus, & in pace reconciliati sunt: acceptaque benedictione Domini Apostolici, ad destinata profectus est.

*arguis de
ordina-
tione Mo-
nachorum
Episcopi :*
E ANNOTATA. G. H.
a b Coluntur S. Tecla qua & Hadeloga 13 Octo-bris, & S. Lioba 28 Septembris, amba Martyres. Rom. inscriptae. Est hujus monasterium Bischoffsheim, jam oppidum, ad Tuberam fluvium, inter Wertheim & Königsbosen: Kitzinga ad Manum 4 leucis supra Würzburg, usque an. 1544 Nobiles solum Virgines habuit, medio tempore facta etiam oppidum.
c Ab Ostlono, qui supradictum Angelum nominavit Michaelē, etiam bi suis nominibus Asperth & Trudmundt appellantur.
d Hac ita Ostlono explicat: Aspertho ad mensam sedente venerunt, qui dicebant, ursum magnum discurrere per campum. At ille equo celeriter adscenso, & venabulo arcepto, cepit ursum persequi, antequam praepararent se comites sui, in quo itinere equo delapsus, totusque per membrorum compagine contractus, interiit. Trudmundt vero, audiens sancti viri prophetiam in fratre suo esse completam nimis expavit; & mox praedia injuste ablata ad altare S. Martini reddidit.
e Reliqua hujus Capituli omittenda censuerat Henschenius, ego vero corrigenda; ignoscendumque Auctori, si vel ipsemet in circumstantia aliqua erravit circa rem qua Italiam spectabat, vel librorum aliquis per inscitiam per aut malitiam commutavit nomina gentium.
f Error hic gravis est, quo Romani pro Longobardis nominantur: contra hos enim, non contra illos auxilia petentibus Stephanus venit ad Pippinum, una cum missis ad eum deducendum Legatis, quorum primus, ab Anastasio vocatur Rodigangus Abbas, ac flastim infra Sanctissimus Episcopus, quod notasse juverit pro mox dicendis. Igitur autem Pontifex per ipsam Longobardorum regiam Ticinam, exiitque cum eorum Rege Aistulpho (ut ex Anastasio patet) frustra dissuadere profectiōem conato, nec tamen impedire audente, propter metum Francorum. Non igitur insciis illis dicendus erat. Ivisse Papa (qui alter error est), sed invitis. Qui autem legere distinctius velit, quam graviter Pontifex cum suis Romanis pressus ab Aistulpho fuerit, Anastasium legat, aut ex illo Barontum.
h Imo jam cum Stephanus ordinaverat, sed Roma: ordinatus enim fuit (ut ad ejus diem vi Martii. 13 ostendit Henschenius) an. 752 Kalendis Octobris, tunc in Dominicam cadentibus, ad postulatiōem (ut est credibile) Pippini Regis, septimo postquam Stephanus Pontificatus intrat mense, ipsemet eodem anno consecratus 19 Martii.

EX MS. TRE-VIR. i Trevirensi Archiepiscopo suberant *Mosa*, hinc ergo *consuebat* Bonifacius factam injuriam in Ordinatione *Grodgangi*, qui hic & alibi etiam *Rurgangus*. Hujus autem *Acta* hinc lucem accipient, cum & Abbas *Romam* *ivisse* intelligatur, & Episcopus *redivisse*. Ceterum, cum *passim* *Annales* dicant *Stephanum* in *Franciam* *venisse* anno 753; oportet ut vel *diutius* *Roma* *manserit* S. *Grodgangus*, vel ut *adventus* *iste* ad *annuntium* *refe-*
ratur, forte a *Natali* *Dominus* *ecclesiastico* *more* *ducen-*
dum: nam ad hoc *festum* *solebant* *Reges* *Curiam* *seu*
conventum *Principum* *celebrare*, ubi de *belli* *pacisque*
rebus in *annum* *sequentem* *tractabatur*, *petendis* *auxiliis*
opportunitatem *tempus*.

CAPUT III.

Martyrium. Translationes. Villibaldus scriptor
indicatur.

10 Sicut enim per omnia divina mandata affec-
tus est, ita quod quasi de singulari praecepto
Dominus ex toto corde se diligendum, & proxi-
mum sicut se ipsum praecepit & custodivit; cam-
demque caritatem sectando, semetipsum, ut Christus
docuit, pro amicis suis dedit, & Fratrum lustrata
gente, thesaurum sibi commissum, non in sudario
ligatum vel in terra suffosum abscondit, sed aug-
mentum in eo quærentibus porrigit. Appropinquan-
te autem tempore passionis ejus, & suis secum cle-
ricis sive laicis caute contra insidias adversariorum
vigilantibus; nocte eadem lux de caelo tabernacu-
lum, in quo vir Dei gratus Deo tota nocte persol-
vebat laudes, emicuit, & sic in majorem partem
diei perseveravit. Illuscente igitur die exhortabatur
suos dicens: Viri fratres, fortes estote animo: qua-
tenus, quando diu optata dies venisset, parati essent.
Nec mora: irruentibus contrariis, & ipso interdi-
cente bellum, a Hiltibrant, qui suæ mensæ mini-
ster erat, semicalceatus se in pectus dedit; & post
eum frater ejus Habimunt Diaconus, statim ut egressus
fuerat ex tentorio occubuit; deinde alii atque alii, sicut
historia passionis ejus narrat. Ad extremum ipse
Episcopus martyrio coronatus, proprio sanguine in-
fusus, palmis ad caelum erectis, obiit. Statimque in
ipso tempore ut sanctus vir pro Domino carne occu-
buit. Trajectensis Ecclesiae Clerici cum suo Episco-
po rapuerunt sanctum corpus, & voluerunt illud omni-
no apud se retinere. Quod cum Lul compertum habuisset,
congregata multitudine Orientalium venerabilium
virorum, clericorum, monachorum, simulque laico-
rum, condito jejunio cum psalmodiis & orationibus
perrexerunt, & cum vi sanctum corpus abstulerunt;
honorificeque ad Moguntiam tricesimo passionis die
tulerunt.

11 Cumque corpus viri Dei ex more levatur;
quasi noviter facta vulnera ejus, sanguinem profude-
runt. Sed & Lullus & lotia in testaceum vas collo-
cavit, & sub terra fodit in loco, ubi nunc S. Boni-
facii Ecclesia constructa manet, a septentrione Ec-
clesiae quæ nominatur Baptisterium Joannis, in qua
usque hodie (ut ferunt) vestimenta, in quibus
passus est, in arca lignea jacent. In eadem quippe
civitate, ut accolæ illius putant, nusquam, exceptis
Martyrum corporibus, tam magna sanctitas claret,
ut in supradicta ecclesia. Multi etenim tunc fuere;
qui cupiebant sanctum corpus ibidem remanere. Lul-
lo autem renitente, reminiscenteque juramenti, ap-
paruit (ut dicitur) Sanctus cuidam Diacono nomi-
nato d' Otpercht, dicens ad eum. Dic, inquit, Lul-
lo: ut meum corpus ad locum requiescentis meæ
transferat. Multis ergo hæsitantibus, & non creden-

tibus; Lul Archiepiscopus, congregata multitudine D
Reliquiarum, fecit eum jurare quod ita se haberet,
sicut referebat. At ille, extensis utrisque brachiis
super altare & Reliquias, orabat Dominum & San-
ctos ejus, quorum Reliquiæ ibi præsentibus erant, se
ita adjurare, ut verum esset quod dixerat. Tandem
credentibus ceteris, Lullus Archiepiscopus transitum
viri Dei ultra Rhenum honorifice parabat.

12 Postquam ergo Lullus Archiepiscopus san-
ctum corpus lavit, & in sindone involvit; conve-
nientibus omnibus Presbyteris, Diaconibus, & omni
Clero nec non fidelibus laicis, qui ultra Rhenum
habitant, in unum; levatum est in feretro, leviori (ut
ferunt) ad navim onere, quam antea de nave por-
tarunt: & tanta multitudo hominum naviumque
tunc aderat, eorum qui ad translationem sancti viri
convenerant, ut Rhenum operiret. Et sic cum hym-
nis & psalmodiis utrasque implere ripas, usque
dum obviam haberent cum conjugibus & liberis
omnem nobilitatem Orientalium. Egrediventibus
igitur de navi Lullo & comitibus ejus, statim mi-
scentibus se turbis ingens luctus attollitur; alii præ-
gaudio atque fidei puritate, alii præ morore & do-
lore. Exin levantes loculum Lullus Archiepiscopus
& qui ei in obviam venerunt, Citeriores autem
transvadato amne Rheni, redierunt in sus; sic quo-
que prospere per omnia, Domino dirigente necnon
gubernante, agentes: ut in omnibus locis in quibus
contigit meridiare sive noctare, signa Crucis
imprimerent; Triumphatori omnium in suo agono-
theta triumphantes. Sed & in quibusdam eorum lo-
cis, nunc ecclesie constructæ cernuntur. Dum au-
tem ventum est ad introitum silvæ Boconiz, mulie-
res revertentes ad propria, viri quoque comitabantur
usque ad locum, quo ultimum decreverat corpus ex-
pectare judicium.

13 Fuit quidam Monachus eodem tempore, no-
mine Ritant, frater Wolsmari piscatoris, qui & ipse
piscator: cui ab Abbate suo Sturmione præceptum
est, ad adventum hospitem tunc venientium, quia
adhuc præter lac & butyrum & caseum non multæ
deliciæ fuerant, ut piscibus congregatis susceptio præ-
videretur. Tunc supradictus frater Ritant, sciens
locum propter ædificium, quod nominatur vulgari-
ce, Aucarium & domus, ubi sibi numquam pisces de-
erant; illuc propere, præcepto obediens, ad lacum
accurrit. Ut ad paululum jam dicta constringam,
tempore adventus sancti corporis, dum se apravit
extendere, subito omnes qui in lacu erant suppini in
superficie aquarum ostendebantur pisces: eodem-
que momento in inferiore parte fluminis audiebat
colleclam a cantante cantari, quo sanctum corpus,
super pontem portabatur. Et ita nihil laboriosius in
piscatione agebat, nisi tantummodo colligendo &
naviculam implendo piscibus, ad hujus diei hospiti-
bus sufficientem pastum, quos ad monasterium se-
cum derulit. Hoc signorum, de multis quæ per san-
ctum martyrem Bonifacium divina virtus dignaba-
tur ostendere, post martyrium ejus, in eodem loco
initium erat.

14 Postea igitur Villibaldus vitam conversa-
tionemque viri Dei, nec non & passionem, quia ad-
huc multi supererant, qui eidem passioni interfue-
runt, conscripsit, in loco qui dicitur S. Victoris ec-
clesia, in conclavi unius cubiculi primitus in ceratis
tabulis, ad probationem Domini Lulli & Megin-
galdi; & post eorum examinationem in pergamenis
rescribendam, ne quid incaute vel superfluum exa-
ratum appareret. Supradicta autem S. Victoris eccle-
sia, extra murum Moguntiae sita, a succedentibus
Episcopis honorabiliter adauclia refertur. Lullus
enim

carpus
transfertur
in Fal-
dum:

Ant:
marty-
rium
lucis
eglesi-
bonora-
mur:

occidit
& inde
Ultras-
Hum:

dein Mo-
guntiam
deferunt:

ubi san-
guis tunc
emanavit:

& offer-
feruntur
mur:

Mogunt-
is fru-
stra omi-
nitibus:

illud ad-
ferunt
copiosa
piscatione
refectum
mur:

Villibal-
dius vita
scriptur.

A enim & g Rabanus illic vacabant orationibus . b
 g b VVilligisus autem beate memorie Pater, mediante
 Domino Burchardo Camerario urbis & Præposito S.
 Victoris, supremam eidem ecclesie, divina gratia
 inspirante, imposuit manum: novum & egregium
 ibi constituens i monasterium, & viginti Canonico-
 rum in Dei servitio constituens pervigili cura obse-
 quium: ejusque ecclesie dedicationem, ob memoriam
 beati Patris Bonifacii, ipsius passioni continuavit,
 presente tertio Octone Imperatore: qui & ipse suo
 prædio in Turingia suo ecclesiam eandem, sub im-
 pressionem chirographi, docte confirmans dicavit, re-
 gnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre
 & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia
 secula seculorum. Amen.

A N N O T A T A G. H.

a Hunc Hyltibrant apud alios non memoratum in-
 dicat, reliquos omittit a VVillibaldo relator.

b Intelligit S. Gregorium Pastorem, a multis Epi-
 scopum appellatum.

c Serarius Notatione 47. exta appellat, arbitratus
 execrationem tunc Moguntia factam.

d Orbleno Orpetus dicitur.

e Aucarium, locus in quo Auc. i. Ausper po-
 scantur.

f Quam inep-ae hac apud VVicolum & sequentes ex-
 cerpta sunt, supra diximus.

g B. Rabanus, creatus Archiepiscopus Moguntinus
 anno 847, mortuus anno 856 die 4 Februarii, ad
 quem Acta ejus illustravimus.

h VVilligisus profuit ab anno 977 ad 1011

i Apud Serarium, Auctor Vita B. Burchardi VVer-
 matensis, de VVilligiso ista ait: Egregium monaste-
 rium simul & claustrum Canonorum in honore S.
 Victoris ibidem construxit, potiusque ad electionem
 Fratrum claustrum Primatibus, cursum certis tempori-
 bus ac signis decantari præcepit. Verum monasterio
 ibidem destructo, Canonicos in S. Joannis templo
 partes suas obire, scribit Serarius lib. 1 cap. 31

V I T A II.

C Auctore Presbytero S. Martini
 Ultrajecti.

Ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris.

P R O L O G U S.

1 I Ncertam ac lubricam vitæ hujus habitudinem,
 variosque mortalium eventus & fortune ro-
 tam, fatuus quidem plerumque delectabilem, sapien-
 tibus autem semper infelicem, nulla res aut fortius
 vincit aut imperiosius regit quam timor Dei, de quo
 scriptum est, Qui timet Deum, faciet bona. Quid
 enim rectius aut convenientius mundanis opponitur
 malis, quam id quod homini benefacere persuadet?
 Medicorum certe hæc disciplina est, ut contrariis
 contraria sanentur: quemadmodum frigida calidis,
 & calida frigidis, & cetera hujusmodi. Sic & ille
 qui modo laborat universali, antidoto curandus est
 spirituali: ut qui mortifero fortunæ veneno infectus
 est, timore Dei assiduo, tamquam saluberrima
 hellebori porione, sanetur. Timens quippe Deum
 quanto magis devitat mala, tanto propensius sequi-
 tur bona; eoque efficacius agit bona quæ potest,
 quo studiosius cavere mala desiderat, quæ penitus
 vitare non potest. Quapropter ego quoque, qui
 deprecior me esse cogitarem, eo amplius tam li-

lutare medicamentum admittor; per quod & a ma-
 lis evaditur, & ad bona perpetua pervenitur. O
 res vere digna ineffabiliter beata! quæ hominem ab
 omnibus errorum impedimentis absolvit, & per se-
 mitam justitiæ ducit ad cælum.

2 Hanc semitam triverunt Apostoli, & pro suis
 quisque viribus omnes Apostolici viri. Per hanc
 ambulaverunt Martyres, ad cælestem patriam festi-
 nantes. Ierunt quoque per hanc Confessores, plena
 virtutibus vestigia sequentibus se derelinqentes.
 De Virginibus autem taceri melius puto esse, quam
 ut gloriæ earum aliquid inconveniens dicam: quip-
 pe quas soli Sancti vix laudare sufficienter possunt:
 ceterum peccantibus hunc portum salutis maximum
 esse reor, si merita earum non dicam imitari, sed
 saltem admirari potuerunt. Omnes itaque Sancti
 suam per semitam, de qua diximus, profecti sunt
 ad Dominum: & tanto unusquisque beatius fuit,
 quanto minus ab ea divertit. Quorum infinitus
 numerus est in cælo; Petrus videlicet Paulusque,
 cum sanctissimo illo Apostolorum cœtu; &, ut
 vere dicitur, Corona Dominica Stephanus, primus
 Christi & genuinus imitator, cum copioso interse-
 ctorum triumphatorum exercitu; Agnes, Tecla,
 Agatha, Barbara, Cecilia, cum aliis, id est cum
 candidissimo Virginum choro; Silvester, Basilus,
 Martinus, Augustinus, Ambrosius, cum sacratissimo
 Episcoporum collegio; cumque nobilissimo Mona-
 chorum atque Eremitarum senatu: quorum in
 Aegypto præcipui, in Aethiopia fuere quam pluri-
 mi; quos Thebaida pastores, Nitria Doctores, omnis
 Ecclesia habuit propugnatores.

3 Gallia autem & Germania Martini se clypeo
 defendi præcipue gloriantur; qui easdem partim
 verbo absens edocuit, partim sua venerabili præ-
 sentia a malis imminuentibus liberavit. Hic igitur,
 quemadmodum & Apostoli, post transitum suum
 sub titulo nominis sui Sedes Pontificales habere
 promeruit, ob singularem credo doctrinam, qua ita
 Ecclesiam Dei illuminavit, ut neminem primis Gen-
 tium Doctoribus imitatione proximiorum dicas; si
 dicta omnia & bonorum operum exempla perlege-
 ris, quæ ipse gessit in vita. Harum quas dixi Se-
 dium una est Turonica; ubi sacri corporis reliquiæ
 locum illum omnibus Regum palatiis honestiorem
 faciunt: altera Moguntiacæ; tertia Trajectensis. Ve-
 rum hæc duæ, Moguntiacam dico & Trajectensem,
 post annos a transitu ejus plurimos, ob nimirum ejus
 amorem, privilegiis memorandi nominis insignitæ
 sunt: in quibus usque hodie Martinus a fidelibus
 laudatur & honoratur, propter admirandas & mul-
 tiplices sanitates, quas ibidem plerique egroti a
 Domino nostro Jesu Christo per suffragia tanti medici
 consequuntur. Multi itaque priscis fuere temporibus,
 qui has gloriosas Sedes, ob dilectionem Dei &
 beatissimi Martini, partim ædificiis grandibus &
 laquearibus pictis, partim auro argentoque ac ge-
 mis & ceteris hujusmodi pompis ornare studuerunt:
 quæ nimirum ornamenta quamdam gloriolam homi-
 nibus foris ostenderent, nisi se insipientes intrin-
 secus sauciarent.

4 At vero non multo ante nostra tempora mis-
 sus est a Deo quidam sapientissimus architectus,
 & re ipsa & nomine Bonifacius; qui præfatas
 Sedes alio ornamentorum genere decorare aggressus
 est. Nam pro lapidibus & cemento, fidem
 cum spe statuit construendam; pro auro, mysteria
 divine Scripturæ dixit intelligenda; pro argento,
 nomen Domino fidelibus prædicandum fore asseruit;
 pro laquearibus pictis, docuit mentes in sublimi
 levandas; illa scilicet varietate depictas, huic ip-
 sal.

EX MS.
UL-
TRA-
JECT.

Hæc si-
mere me-
riti San-
cti ambu-
lantes

Apostoli

Marty-
res,

E

Virgines,

Confessores,

et,

Benedicti,

Hæc si-
mere me-
riti S.
Martini

Hæc si-
mere me-
riti S.
Martini

Mogunti-
na &
Ultra-
jectina,

ab ipso
amore
perit
ornato:

sed quam
magis
ornavit
S. Boni-
facius,

EX MS.
UL-
TRA-
JEG.
Pl. 44, 25

Psalmo canitur, Reginam universalem esse circum amictam, pro gemmis fulgentibus, splendidam Doctorum vitam, & perspicuam fieri oportere testatus est: quo sic in illis tamquam in speculo auditores quique semetipsos considerare possent, nec curiosi altiora se scrutarentur; nec inflati, plusquam oportet sapere vellent: ne vana seducti gloria, cum nihil essent, aliquid se esse existimarent. His autem omnibus caritatem pro culmine supponendam esse praeemonuit: sane quia sublimis admodum est, & in virtutum genere nihil supra se habere dignoscitur. Taliter ergo vir iste edificabat; & coequentibus sibi taliter edificare suadebat. Et non sicut plerique nostri temporis Architecti, qui vacantes in hac parte otio, alieno autem insistentes negotio, infirmas & ruinosas faciunt structuras; satis imperiose jubentes, sed nimis delicate viventes: morem videlicet pigri & inutilis agricolae imitantes, qui dormiens & dissolutus alteri committit aratrum.

Sed nemo umquam ita lascivius suis sectatoribus profuit; nec Imperator quilibet desidiosa torpens, salvo umquam exercitu triumphavit. Verum ne quis sycophanta virum supra nominatum, quasi alterum Melchisedech subito cavilletur introductum; abhinc jam enarrare intipiam, unde tantae suavitatis flos emicuit; qui per nostras provincias odorem magnae virtutis longe lateque diffudit.

Atque utinam de ipso ita loqui merear, ut non vilescat audientibus tantae materiae dignitas, propter rusticitatem meam, quae certe mihi nimium familiaris est, omnibusque in triviis inertem me esse vociferatur & barbarum. Et vix misero mihi, qui totus sum pollutus, & in medio populi polluta labia habentis ego habito. Scio autem & vere fateor, me esse indignissimum, cujus lingua carbone illo tangatur, qui Testamenti utriusque forcipe de altari prolatus, secundum Isaiam, ad prophetandum accendit. Quocirca ipse me reprehendam, & poenitentiam agens erumpam in lacrymas, & orabo ad Dominum meum, dicens: Domine Jesu Christe

fili Dei vivi, qui pro Ecclesia tua incarnari, crucifigi, mori, & resurgere dignatus es; exaudi me elementem ad te, secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam; & da sermonem rectum & benesonantem in os meum, ut placeant verba mea in conspectu tuo, & sacrificium laudis tuae a me acceptare digneris, qui es benedictus in saecula saeculorum. Amen. Et ecce nunc, Domine, de sancto Martyre tuo, quantum tu concesseris, enarrare paratus, te radium moderante, primum telae hujus ordiar filum.

C A P U T I.

*Res gestae in Anglia, Frisia, Germania,
iter primum & secundum Romanum.
Consecratio Episcopalis.*

BEatus Bonifacius genitale solum in insula, quae Britannia dicitur, habuit; quam modo incolit gens Anglorum, quae a Saxonibus traxisse originem putatur. Angli vero ab angulo, id est firmamento regni, derivari non absurde dicuntur: qui revera sunt fortes & validi, Crisique opitulante gratia provincias suas armorum virumque robustarum praesidio tutissimas reddunt: aliquando autem piratas ex boreali parte venientes patiuntur infestos; quos tamen a finibus suis strenue pugnando rejiciunt. In praefata ergo insula quondam extitit paradisus Dei, ex quo tam pretiosa profluxerunt aromata; ut a Britannico mari usque ad arces Romuleas omnes

circumquaque regiones divino odore perfunderent. D' Ex his aromatibus fuisse legitur Purseus & fratres ejus; VVillibrordus quoque, magnus Christianae religionis propagator, & iste, de quo agimus, S. Bonifacius: multique alii, quos in libro historiæ Anglorum virtutibus claruisse Beda commemorat. Hic itaque, de quo series nostrae narrationis texitur, ubi primum pueriles annos evasit, illico se totum divinae legis contulit eruditio: in quo disciplinis caelestibus apprime eruditus, in brevi epinatissimus veræ philosophiae cultor effectus est; orationi scilicet insistere, jejunis corpus macerare, frequentes vigilias agere, gloriam mundi non ambire, favores humanos non querere, praepositis obedire, concordare cum fratribus, esurienti panem frangere, nudum induere vestimento, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo. Porro in his omnibus non inflabatur, non iritabatur, non cogitabat malum; sed in lege Domini meditabatur die ac nocte; eratque tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, ideoque fructum martyrii dedit in tempore suo.

7 Cum ergo tantis bonorum divitiis abundasset; E coepit agere secum, ut exiret de terra nativitatis suae, & properaret ad locum, in quo immolari Domino potuisset. Et tandem occasionem nactus, mare transfretavit, Frisonum insulis advehtus est, Trajecto oppido applicuit; ubi evangelizavit gentibus regnum Dei, multosque idololatriæ deditos convertit ad Christum. Sed cum plerique procaciter repugnassent, sentiens athleta Dei nondum sibi tempus passionis adesse, reversus est in patriam suam, ut curam suorum interea gereret, donec eidem Spiritus sanctus revelaret, ubi & quando martyrii coronam percepturus esset a Domino. Post aliquantum temporis, angelica (ut creditur) visione praemonitus, Romam perrexit; benedictionem quidem a summo Pontifice expetens, sed eam a Christo per Apostolos suos Petrum & Paulum excipiens. Cumque omnia quae illic erant oratoria circuisset; deductus inde cum honore a Papa Gregorio ceterisque timoratis viris, profectus est.

8 Audito autem quod Germanorum plurima multitudo sine Deo esset, illuc lxtabundus divertit, sperans se in his regionibus Martyrem fieri posse. Et cum effudisset illis opes, quae sine termino sunt; argentum & aurum nullius concupivit, nec quæsit ab illis agros fertiles, vineasque uberes, nec tunc ceta mollia, nec promptuaria vino Falerno condita sive redolentia; sed potius animarum salutem. Hanc quæsit; &, Deo gratias, hanc invenit: nam copiosam populi multitudinem in his partibus ad fidem Catholicam transtulit. Et illi quidem antea, in suis lucis ac delubris, larvas lemuresque coluerant; sed Bonifacius, salcem manu tenens divinam, omnes Faunos & Satyros, quos nonnulli Paganorum silvestres Deos appellant, funditus extirpavit. Similiter autem & Dryades Napæasque, & cetera hujusmodi magis portenta quam numina, Christianis omnibus nauci pendere persuasit. Verum quia non sufficit si mala deiciantur, nisi & bona stabiliantur; sicut non sufficit si evellas & destruas, nisi etiam aedifices & plantes; vir iste Spiritu Dei plenus, in locis, a quibus supradictas vanitates expulerat; illico monasteria inclita & basilicas eximias, altaria quoque divinis sacrificiis construxit; ibique invocari statuit nomen Dei vivi, ubi mortua idola ab indigenis eatenus colebantur.

9 His ita gestis, cum peragrasset omnes provincias Alemanorum, Noricorum & Turingorum, nec non quosdam fines Francorum, praeponebat illis Dei

destruere
& vitiis
in infirmitate

in Frisia
nam de
latui;

in patriam
revertitur;

ad Romanum
Pontificem
pergit;

inde in
Germaniam
venit;

idololatriam
proffigat;

monasteria
& ecclesias
construit;

Inter
Apostolos
et viros
Anglos

A ministros idoneos; valedixit fratribus: & sic in nomine Domini proficiscens, aliis quoque provinciis sese contulit, ut illas etiam ab erroribus suis per gratiam Domini liberaret. At primum Frisonibus, quibus jam antea prædicaverat, navigio relictus est; qui fere, quemadmodum & pisces, morantur in aquis, quibus ita undique concluduntur, ut raro ad exterarum regionem accessum habeant, nisi navibus subvehantur. Hos remotos a ceteris nationibus, ideoque brutos ac barbaros, celestis semini verbius adit; & sicut in quodam codice scriptum reperit, adhuc ibidem Willibrordus, & quidem clarissimo Ecclesiarum sanctarum candelabro, de quo supra mentio facta est: qui per idem tempus Trajecto residens, pauperis hortus custos erat: sed cum adhiberet tanti agricolæ adiutorium, crevit & prædium. Junctis quippe manibus hi duo egregii cultores, dominici spatium agri plurimum dilataverunt; efficientes orationibus suis ut pro filice, id est infidelitate, Catholicæ fidei novellæ succrescerent; pro urtica autem, id est libidine, continentia virginalis; pro vepre, id est avaritia, caritas germinaret, quæ est bonorum omnium radix.

10 Et cum hæc fecissent, orantes alter pro altero, ab invicem discesserunt: & Willibrordus quidem Trajecto subsedit, Bonifacius autem denuo profectus est Romam: quo cum pervenisset, officiosissime susceptus est a superius memorato Papa Gregorio. Et cum per dies aliquot de mysticis & supernis ageret rebus; videns eum Papa jam dictus Angelicæ doctrinæ scatebris redundare, adhibita sibi Sanctorum qui Romæ erant convivia, sacrum illi Pontificatus tradidit insulatum; hac eum, ut putatur, post benedictionem exhortatione corroborans: Audisti, Frater, & ipse vidisti, quot millia hominum apud Germaniam antiquis idololatricæ detineantur erroribus, & quanto filiorum numero fraudetur sancta Mater Ecclesia, sitam claræ familiaris fuerit lumen celeste subactum. Nunc ergo, quia vir probus es & insignis nostræ religionis Philosophus, consule tantæ multitudini ad salutem; ut talentum, quod tibi creditum est, duplicatum Domino reportare merearis. Tolle igitur tecum peram pastorem cum limpidissimis divinæ legis lapidibus, ut cum gigas ille, quitorum Israel demoliri cepit, de victoria sua certissima se ostentaverit; tu continuo humani generis adversario Davidicus bellator occurras. Et si tibi in hoc agone oblata fuerit corona martyrii, libens eam suscipe: nihil te hæsitans percepturum, pro istiusmodi transitoria pœna, divitias immortales. Et his dictis dimisit eum in osculo sancto. Porro Bonifacius, tam benedictione Archiepiscopali, quam munimentis doctrinalibus roboratus, Germanos suos illico revisit; fortissimum prælium cum spurio cyclope committens, & gladio verbi triumphans, castra Israelitica a depredatione Philistinorum, Christo manu ejus pugnante, eripuit.

CAPUT II.

Tertium iter Romanum. Archiepiscopatus Moguntinæ. Labores & horum fructus. Martyrium.

Tertio Romanus adit:

11 Denique quod priori victoriæ residuum fuit, hoc in isto congressu pleniter superavit: & tandem pace per omnes sine illos composita, Romam tertio adit; cupiens adhuc plenius instrui Christianæ militiæ disciplina. Verum qui didicerat a Spiritu sancto & loquebatur mysteria, non habebat necesse ullis orthodoxi ingenii argumentis am-

plius erudiri: potiusque iudicatur a cunctis, eum grandis Dei exercitus posse & debere fieri ductorem pariter & doctorem. Sic trina benedictione omnium Romanæ Ecclesiæ Sanctorum confortatus, iterum scit Germaniam suam adeo saluberrima reversione felicem; utpote cui tunc sexta vice sese præbens, veræ fidei lumen infudit. Figente autem illo tentoria secus alveum Rheni fluminis; ecce populus Francorum innumerabilis promiscui sexus ei obviam processit, obsecrans simul & contestans; ut se Moguntinæ Sedi, Episcopo destituta & tali Patrono egenti, inthronizari permitteret. Quod cum vidisset humo beatissimus, quem nunquam nusquamque revelatio Angeli deserebat, cessit sancto Spiritui; bonumque opus suscipiens, non adhibuit fastum; labori succumbens, delicias non admisit; Pontificium adeptus, humilitatem non perdidit; quin imo necessitates ærumnasque singulorum humeris suis imponens, & cunctorum oneribus colla submittens, in omnibus, juxta Apostolum, fidem se dispensatorem & irreprehensibilem Christi ovibus pastorem exhibuit.

12 Sed jam nunc tempus admonet, ut decursis his, quæ dignis ejus moribus, quos in adolescentia habuit; legitimis laboribus, quibus in juventute certavit; nec non & sanctæ conversationi, qua in Sacerdotio tamquam stella lucidissima fuit, conveniant; non tamen secundum gestorum dignitatem, sed secundum vires meat, ad martyrii ejus relationem historiuncula nostra perveniat: quod non ideo ei tamdiu dilatum est, quia ipse aut passionis supplicium aut mortis impetum formidaverit, sed, ut audaciter de Evangelio loquar, Nondum venerat hora ejus. Nam si decretum fuisset a Domino, ut inter ipsa initia prædicationis hujusmodi bravium perciperet, multimodis egerat vir ille, ut inter Frisones barbaros, sive inter ferocissimos Germanos capite truncaretur. Sed pius Deus, qui volebat ad hujus exemplum accendi quamplurimos, non permisit famulum suum gladio Gentilium trucidari, priusquam multa millia animarum uncino fidei ab ipsis Leviathan faucibus extraheret, ac sic consequenter ad Christum cum tanto agmine properaret. Horum itaque memoria & rei gestæ series ita se habet. Cum B. Bonifacius in Moguntinæ Sedis Præfatu plurimis diebus Domino ministrasset, revelata est ei Willibrordi sanctissimi Episcopi corporalis depositio, & ad celestem gloriam transmigrationis. Statimque sensit sortis athleta, sibi iterum peram cum lapidibus suis summendam, iterum cum Goliath Philisthæo bellum gerendum. At nequaquam incertus quid ageret (Spiritus enim sanctus eidem omnia revelabat) confestim navigio illuc properavit, ubi cum diabolo totis viribus certaturus erat; moxque per undas Rheni fluminis notissimo sibi loco, id est Trajecto oppido, delatus est. Et cum applicuisset, vidit sibi obvium exire chorum Angelicum, quem Willibrordus Doctor eximius in monasterio illo, ad laudem & gloriam nominis Dei, aggregaverat. Cum his ergo processit ad ecclesiam; & cum orantibus oravit, cum gementibus gemit, cum lamentantibus flevit, cum plangentibus Willibrordum acriter planxit: nam & ipse tanto Patri summo amore devinctus fuerat & confederatus.

13 Cum autem pertransissent dies luctus & tristitiæ, accensus est Præsul facundissimus ad prædicandum, accinctusque est miles invictissimus ad agonizandum: quærentique aptum prædicationi locum atque certamini, responsum est illi divinitus, esse quasdam gentes, in litore Oceani sitas, quibus

EXMS. ULTRAJ.

et in Germania: an progressus

ad missis Archiepiscoporum Moguntinæ

Tir. 17 Tim. 1

dein post ultimum laboris

Jca. 2, 20

et multa millia hominum fide imbuta

E

ordina morte S. Willibrordi

Ultrasum profectus benedixit

EX MS. UL-TRAJ. bus eum evangelizare oporteret; percepturum inter illas coronam viræ, quam repromisit Deus diligenter se. Protinus ergo procellis credidit se fluvialibus; Austroque iter secundante, delatus in insulam, quæ sermone patriæ Ostriki dicitur, gratias egit Deo; confidens sibi post hac neque luctum, neque clamorem, sed neque dolorem ullo modo nociturum, quandoquidem sit hæc omnia in eadem insula transiturus. Sic & olim Paulus, ad victimam properans, devenit Meliten. Sed Paulus est ab incolis illis humane tractatus; iste a Frisonibus contumeliis & terroribus laceratus. Illius manum viperam mordit, hujus caput spiculator impius amputavit. Paulus inde Romam navigavit, Bonifacius istuc cursum consummavit. Multa tamen concurrunt documenta virtutum, una voluntas, par navigatio, labor similis, affectus equalis. Sed Paulus magister, iste discipulus; ille Gentium Doctor, iste Germanorum Prædicator; ille sedebat ut judicet in throno Apostolorum, iste a dextris stabat in numero Sanctorum. Habebat itaque cum Paulo felicitatis consortium, ad cuius similitudinem suscepit istum, & dereliquit mundum, congratulabitur autem Martyr Martyri, Doctor Prædicatori, Apostolus Sacerdoti, in conspectu Domini nostri Jesu Christi. Peregit igitur sanctus Dei Bonifacius cursum suum stans & orans, tyrannoque jugulos ad decollandum præbens, quarto post kalendas Junii mensis die. Unde & illud tetrasicon scriptum habetur, & in Depositionis ejus solemnibus ab Ecclesia cantatur.

Junius in Nonis festum venerabile nobis
Advenit; exultant Fratres cum civibus in quo:
Tunc quia cælorum meruit Bonifacius alta

B Scandere, perpetuam mercatu sanguine vitam.
14 Mihi autem in eadem regione sciscitanti de eo, si quid scribere possem: relatum est adhuc superstitem esse quamdam mulierem, sed jam valde decrepitam, quæ jurejurando assererat, se decollationi militis Christi fuisse præsentem: dicebatque, quod, cum gladio feriendus esset, sacrum Evangelii codicem capiti suo imposuerit, ut sub eo idum percussoris reciperet; ejusque præsidium haberet in morte, cujus lationem dilexerat in vita. Perempti sunt autem & discipuli ejus cum eo, in loco qui Dockinga dicitur: ubi postea in honorem tanti Martyris constructa est basilica nobilis; juxta quam fons aquæ dulcis emanat, cum alibi per totam regionem illam salæ & amaræ sint aquæ. Et ferunt hunc fontem a Bonifacio inventum & sanctificatum esse, ideoque tanta dulcedine insignitum, & potationi cunctorum satis accommodum.

C 15 Itaque venerandum ejus corpus primum Trajecto perlatum est, postea ad Fuldense monasterium translatum est; quod quidem ipse a fundamento construxerat, & in quo pastor inclitus honestissimum veræ innocentie gregem adunatum Christo devoverat. In quatuor ergo felicissimis locis, id est, Dockinga, Trajecto, in Moguntia urbe, in Fuldensi cœnobio, beati Martyris præsentia visibilibus crebro sentitur indicis: in quibus per intercessionem ejus plurimæ sanitates a Domino aliaque præstantur beneficia, usque in hodiernum diem.

CAPUT III.

Excusatio ab miracula non scripta. Qualia ab eo patrata?

16 **H**æc dum styli officio assignata, & in tubellum digesta, rogantibus Fratribus publice recitarem, tamquam ex tricaria emergentes astiterunt mi-

hi quidam impuri, imo, ut dicitur, Flagelligeri homines, qui in Christi Martyrem quidpiam se audere dissimulantes, in me autem canino ore sævientes; ita oblatrare cœperunt: Tu, inquiunt, hunc tantum virum, immensis & fere divinis laudibus extollere cupiens, quamdam de pretio agri partem fraudasti; quippe qui signa & prodigia ab eo facta, quemadmodum de aliis legitur Sanctis, nulla narrasse convinceris; cum his vel maxime ostendi so- leat rebus, cujus sit meriti unusquisque apud omnipotentem Deum. Quibus continuo Evangelium illud objiciens: Nisi, inquam, signa & prodigia videritis, non creditis. Quasi vero aut ego bona quæ egit omnia memoraturum vel scripturum me esse promiserim; aut illi qui ante me fuerunt, si qua nos- sent de hoc viro pretiosa & laude digna, tacuerint. An forte quæ a me peccatore de eo scripta sunt, ita parvipendenda existimant; ut non attendant ad majestatem tantæ relations, sed potius ad personam scelerati vilissimique scriptoris? At non ita expedit, neque enim rosæ ideo negliguntur, quia spinoso crescunt in strutice; nec frumenta idcirco sordescunt hominibus, quoniam ea tellus fimo saturata producit; verum in utroque non quod horribile est perpenditur, sed quod necessarium atque dilectabile judicatur. Quamobrem & mihi, quæso, parcite, o inamabiles amici, ut si ego vobis ob mei sordiditatem puteo; thesaurus tamen iste, quem Britannicis finibus pretiosissimum offero, facesscente invidia gratus fiat.

17 Porro si me virtutes & signa tanti Martyris oblitum esse reprehenditis, ita excusatum accipite. Signa quidem & prodigia facerunt Apostoli; sed intus erat qui operabatur, intus qui moderabatur, quique idololatrias & incredulos trahebat ad fidem. Oo hoc siquidem non inflabant signa, sed ædificabant, non efficiebant ea jactantes, sed commiserantes; non superbientes, sed compatientes; non divitiis sæculi gloriosos, sed paupertate Christi præclaros. Itaque dividebat singulis [Spiritus] prout volebat: Unum dabat fidem, ut Petro; alteri secundam prædicationis, ut Paulo, huic virginitatem, ut Joanni, illi virilitatem, ut Andreæ; & ceteris quidem ad eundem modum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus; qui & istum similiter implevit, quia similiter amavit; perinde instruxit, quia primum dilexit, unde ipse quoque iisdem virtutibus clarus erat. Denique fidem habens, renuntiavit omnibus quæ possidere poterat, & tollens crucem suam securus est Christum; verbo ædificationis abundans, Germaniam Italiamque peragravit, bonum semen in agro Dominico ferens, Rhenique ostia doctrinæ flore perfundens, virginitate mundus, Sacerdotio dignus habitus est; virilitate suffultus, Martyrii palmam promeruit. Et si ratio index veritatis conjecturas rectas habere permittitur, reliquos etiam Apostolos imitatus esse credendus est, qui per Orientem atque Meridiem soli vicinis gentibus Solem justitiæ prædicarunt. At nunc isto tempore quidam nostrorum longe aliter faciunt: quæcumque enim acquirere possunt, absque consortio possidere contendunt: agrum agris copulantes, vix mari concedunt ut terminum suum faciat: tum si uspiam proficiscuntur, saccos pecuniarum tollunt secum; perasque non lapidibus complent, sed nummis argenteis; & totum mundum circummeunt ut aliquid consequantur.

18 Non sic ergo Bonifacius, non sic: sed quocumque ibat semper libros secum gestabat. Hic illi thesaurus, hæc possessio erat. Iter agendo vero vel Scripturas læstibat, vel psalmos hymnosve canebat; vel certe egenis aliquid dabat. Faciebat autem signa

Obmurmurantes mihi non carula non respondere

Joan. 4:48

deprecatu An. 9. re sua causa commissa in San. Bus,

signa autem & prodigia ejus adesse

virtute, consensu nec hominum

curam morbis spiritibus

signa

A signa & prodigia magna in populo; utpote qui ab ægroti-
mentibus morbos invisibiles propellebat, miro fa-
cis & mirabili modo naturam humanam conservans;
cum interiorem hominem, tametsi corpus debile ef-
set, spiritualis medicus intus secaret, intus ungeret,
intus sanaret. Curabat ergo omnes. Si qui essent
claudi, propter incredulitatem; cæci, propter igno-
rantiam; surdi, propter duritiam cordis; muti pro-
pter imperitiam legis; mauri, propter avaritiam;
scabiosi, propter detractionem; cardiaci, propter in-
vidiam, putidi, propter libidinem; stomachici, pro-
pter gastrimargiam; colerici, propter crapulam; hy-
dropici, propter ebrietatem; & siqua sunt alia, quæ
miseram animam dira contagione coequinant. Simi-
liter & eos, quos ira phreneticos, odium cephalagri-
cos, error stomachicos, impietas insanos, superbia
epilepticos, socordia letargicos secerat; cunctisque
mentis erroneæ passionibus, tam penitentium chirurgia
quam consolationis malagmate saluti restituebat. Sa-
ne hæc sunt vitia quæ naturam nostram corrumpunt;
& faciunt homines apostatare a Deo; ideoque non
immerito fuisse dicitur beatus Bonifacius, signorum
atque magnalium admirabilis operator; quandoquidem
sæpissime eos doctrinæ medicamento curabat; qui nul-
lis aliis argumentis quolibet remedia consequi pote-
rant.

claudi,
cæci
aliique.

In corpore
valibus
docet co-
quendam
jactan-
tiam.

19 Quod II ad solam corporum salutem attendi-
tis, & eos Angelis æquiparatis, qui membrorum de-
bilitates jejuniis & orationibus integritati restitunt;
magnum quidem est quod dicitis; sed hoc Sanctis
quodammodo & medicis commune esse crebris reme-
diorum manifestatur eventibus. Nam & David, li-
cet a Deo electus, insaniam tamen Regis Saul me-
dicinali arte mitigasse probatur, Et Pythagoras fer-
tur quemdam phreneticum, naturalibus exercitiis ac
somentis suavis, addita melodiarum dulcedine, cu-
rassè. Sed enim quemlibet in his talibus miraculis
sublimem, oportet magna seipsum circumspectione
munire; ut nec jactantia emergat, nec appetitus lau-
dis subrepat; ne forte, cum alios cooperante sibi vir-
tute sanaverit, ipse suo vitio vulneratus intereat.
Unde etiam nobis illa Dominica sententia non sine
terroris pondere meditanda est, qua eos qui virtuti-
bus gloriantur, in judicio se puniaturum esse præmo-
nuit, dicens: Discedite a me omnes operarii iniqui-
tatis; quia nescio vos.

exemplum
Sancto-
rum quæ
humili-
tas facit
has scien-
tias.

20 In illo itaque die securi erunt Apostoli; qui
hic inter infirmos discurrentes, & magna operantes,
infirmam suam semper ante oculos habere stu-
duerunt. Securitate potientur Martyres, Confesso-
res, & Virgines, eodem se humilitatis pretio coram
Deo & hominibus æstimantes. Securitate gaudebit
& ille flos noster pulcherrimus, qui cum Paulo
Galliarum Apostolus absque temeritate dici potest,
beatissimus videlicet Domini confessor, & Christiani
populi fulgor ingens, immobilisque columna
Martinus; qui cum suis Gallos signis & miraculis
super omnes pene mortales efferreret, ipse tamen
pauper & modicus, ac si quidam celestis erinacius
vere petram refugium habens, in ea se ab omni
arrogantia, & ab omni hujus sæculi vanitate ser-
vabat.

ut S. Be-
nificium
fecit S.
Martinus
imitatio.
viri.

21 Neque vero erit hujus securitatis expertus
Martyr præcellus & inter optimos numerandus,
torrens sacri eloquii Bonifacius; qui cum Germa-
niæ provincias, horrendis flagitiorum tenebris ob-
scuras, magno virtutum lumine sexies illustrasset;
Frisiam autem, rabidis undarum circumfremantium
æstibus naufragantem, tercio liberasset; ad ulti-
mum vero Dookingam villulam Martyrii sui san-
guine consecrasset; numquam diabolo cessit, ut sese

Janii Tomus I.

ostentaret; numquam a Martino suo dissensit, ut ex MSS.
humilitatem amitteret: quoniam imo in omnibus ejus
vestigia sequens, ita in terris conversatus est, ut cum so-
cietate in celestibus habitaret; ubi nunc feliciter
manens, gaudio perenni tripudiat, cum his qui ami-
ci sunt stolis albis, & sequuntur Agnum quocum-
que ierit: cui est honor & gloria in sæcula sæculo-
rum, Amen. Numerus quinquaginta duo fuerunt. Sed cor-
pora sanctorum Martyrum a fidelibus Christi colle-
cta sunt, & in navim cum beato Pontifice Boni-
facio immissa, felici gaudio cursuque prospero usque
Trajectum pervenerunt. Illic cum hymnis & psal-
modiis suscepta, & in ecclesia, quæ est in hono-
rem sanctæ Trinitatis consecrata, cum omni timore
& venerationis sepulta. His in locis, videlicet Tra-
jecto, Fuldense, Dookingæ, in signis & virtutibus
per sanctorum Martyrum merita fidei populo divini-
tus præstantur beneficia, crescente fide Catholica per
Jesum Christum in sæcula.

Ultrajec-
tum
translatæ

V I T A III.

Auctore forsan Monasteriensi.

Ex tribus codicibus Ms.

1 Postquam gens Anglorum inclita, per S. Gre-
gorii Romani Pontificis dogmata, Christiana-
ni nominis perceperat fidem, quæ longe ante totum
divulgata fuerat per orbem; ejusdem gentis quam-
plurimi, divini amoris in tantum accensi sunt igne
salubri, ut non solum hujus mundi divitias con-
temnerent, verum etiam parentes patriamque re-
linquerent. Hoc etenim in agendo, imitati sunt vo-
cem Veritatis, dicentis in Evangelio: Si quis reli-
querit domum vel fratres aut sorores aut patrem aut
matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter
nomen meum; centuplum accipiet, & vitam æternam
possidebit. De quorum numero fuit quidam vir,
nomine VVinsfrid, ab ipsis cunabulis Deo devotus,
nobilique prosapia Anglorum oriundus: qui juxta
vocem Dominicam, dicentem: Qui non renuntiat o-
mnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipu-
lus; pro Dei amore postpositis omnibus, æternæ vi-
tæ præmia largiturum, non minus opere quam fide,
securus est Christum. Ipse etenim omnem terreni
honoris ambitum refutans, parentumque familiarita-
tem derelinquens, elegit esse sibi pauper & peregrinus
in hoc sæculo; ut coheres ac particeps Sanctorum me-
reretur fieri in futuro. Hæc ut vir Sanctus mente si-
bi proposuit; haud surdus auditor Scripturæ, quæ di-
cit: Qui audit, dicat veni, quoscumque ad tantæ sa-
lutis propositum adhortari potuit, blanda exhortatio-
ne secum invitavit. Mox Christo comite, cum adu-
natis sibi Fratribus, spontaneum cepit iter agere.

S. Be-
nificium
fecit S.
Martinus
imitatio.
viri.

Mat. 19
20.

Luc. 14
33
F

Ap. 22
27
cum ac-
quisitis
faciatis

Ultrajec-
tum
n. 2.

Ultrajec-
tum
n. 2.

2 Peragratis autem illius regni finibus, procel-
losi maris pervenit ad littus. Illic quoque navem
conscendens, undosa vada transmeavit, & exinde
profectus, ostia Rheni subiit. Scilicet Spiritu sancto
duce ad castrum usque ducitur idem vir, quod
modo Tricht, antiquitus VVikenburch nuncupaba-
tur. Hoc quoque tunc temporis B. VVilibroedus ex
supradicta Anglorum gente viriliter rexit, & inibi
Frisonicæ genti, jam tunc noviter fidem habenti,
verbum Domini incessabiliter prædicavit. Cum au-
tem ille tantæ sanctitatis virum ad se intellexisset
adventare, confestim de adventu illius exhilaratus,
cum magno gaudio suscepit illum & honore. Sa-
lutaribus etenim monitis eum exhortari cœperat,

S 2

ut

EX MSS. ut ubi sanctorum ad opus Evangelii existeret, & ut col-
in scriba
vi. tum
Dei pro-
diset :
 latis amborum studiis gentem Fresonicam ab anti-
 qui hostis emanciparent obsequio, & Christi sub-
 jugarent imperio. Nam illa gens adhuc fide recens,
 & maxima parte diis & demonibus cecato corde ser-
 viebat, & eternæ felicitatis viam nesciebat. Cujus
 salubri consilio ac paternæ jam admonitionis præcepto
 sanctus vir confestim devotus obtemperat, secumque
 a tredecim annos imprætermisse Tricht Ecclesiæ si-
 bi commissæ moderamina gubernans, idolorum spur-
 citias ubicumque potuit extirpat. Vir autem Dei
 VVillibrordus, cernens illum ad hujus ministerii vi-
 cem valde strenuum, & juxta vocem Domini sim-
 plicem sicut columbam, & prudentem veluti serpen-
 tem, desideravit eum Episcopali gradu sublimare,
 sicque cooperatorem in eadem provincia constituere.
omnis
Episcopus
fieri :
 Quod ille multum renitens, econtra simili voce di-
 cebat, se tanti honoris dignitate indignum esse, nec
 adhuc propter immaturam ætatem debere gradum Pon-
 tificalem suscipere.

B Sed quia vir Deo VVillibrordus plenus, Spiritu
 sancto didicit narrante, majori eum sublimandum
 honore, suæ voluntati consensit; & Romam, sicuti
 voluit, ad limina Apostolorum pergere permisit.
Roma S.
Grego-
rium II.
adit :
 Quem beatissimus Papa Gregorius a primo secundus
 honorifice suscepit, totiusque suæ voluntatis se-
 riem ipso narrante per ordinem didicit. Videns au-
 tem beatus Papa Gregorius ejus propositi sanctita-
 tem, simulque comperiens illius industriz probita-
 tem; procius eum pio rogavit amore, quin etiam
 Apostolica auctoritate præcepit, ut ultra Alpes per-
 geret, & in illis partibus ubi hæresis maxime pullu-
 laret, suæ salubri doctrina funditus eam eradicaret.
Turingi
& Hefsi
conver-
sio :
 Qui præceptis summi Pontificis obtemperans, lega-
 tioneque functus, perrexit ad Turingos & Heflos;
 Evangelici sermonis dogmate, sanctoque Spiritu
 suffragante, mores illorum mutavit, hæresim dissi-
 pavit: & sic strenue opus Domini quod cœperat,
 implevit. His ita peractis, jam totam sancti viri fama
 pervolavit Franciam, quoniam in ea fidem extirpa-
 vit erroneam. Mox gloriosus Dux Francorum Ka-
 rolus, cum ceteris ejusdem Principibus popularique
 consensu, eum cum magno coegit precatu, ut ite-
 rum Romam adiret, & a summo Pontifice Pastora-
 lem acciperet benedictionem. Vir autem sanctus diu
 reluctans, tantæ dignitatis honore se indignum, asser-
 mabat esse: sed tandem precibus Principum evictus,
 Romam iterum aggressus est. Hunc vero Dominus
 Papa Gregorius cum omni veneratione suscepit, ac
 juxta gloriosi Ducis Francorum Karoli petitionem
 aliorumque ejusdem regni Principum, illum c. Ar-
 chiepiscopum ordinavit, nomenque illi propter sua
 bona opera Bonifacius imposuit, sicque Apostolica
 auctoritate sublimatum in opus Evangelizandi re-
 misit iterum.

C Sanctus vero Bonifacius Martyrque futurus,
creatur
Magni
no. Me-
ro, olita :
 ad Carolum Ducem Francorum rediens, ejus se
 patrocinio commendavit: ipso quoque consentien-
 te verbum Dei per Turingiam & Heforum regio-
 nem fiducialiter prædicavit. Sed non multo post
 universæ carnis solvante Karolo debitum, sui glo-
 riosi filii Karolomannus & Pippinus paterni regni
 subierunt imperium. Ille ergo cum Episcopis omni-
 quo gradu Ecclesiastico videlicet illius regionis syn-
 odum adunaverunt, & B. Bonifacium Archiepisco-
 pum Metropolitanæ civitatis Maguntiz præsidere
 fecerunt. Sanctus vero Bonifacius, circa se cernens
Luc. 10.2
 paucos esse Divini verbi propagatores, sicut in san-
 cto legitur eloquio; Multa quidem messis, operarii
 vero pauci; Velut prudens medicus copiam colli-
 git barbarum, ut vulnera sanet ægrotantium; sic ille

sapiens architectus elegit sibi quamplures medicos ani-
 marum. Alios etenim ex gente sua, alios ex parte
 Franciæ, nonnullos etiam de finibus Hiberniæ, qua-
 tenus adessent tibi cooperatores in vineam Domini:
coopera-
rios ac-
quirat :
 ex quibus fuerunt hi, VVigbertus ex parte Anglo-
 runi, beatus Gregorius ex nobili prosapia Franco-
 rum, Scurim vero venerabilis & Lul, & Mengoz, &
 VVillibaldus suusque germanus VVinibaldus, & alii
 quamplures, quorum nomina perlongum esset dinu-
 merare per singula.

5 Post hæc autem non multis transactis annorum
 curriculis, contingit B. Bonifacio relatu didicisse, S.
 VVillibrordum ex hac peregrinatione ad cælestem
 patriam obitu felici migrasse. Mox ut hæc audivit,
 pro tanti viri morte graviter ingemuit. Inter gra-
 vissima doloris lamenta profundique gemitus suspiria
 obviavit illi mente, quantocius synodum coadunare
 deberet. Nec mora, convenientibus in unum Episco-
 pis omniique choro Ecclesiastici Ordinis, cum con-
 sensu illorum omnium, & cum decreto Pippini Re-
 gis, qui tunc Karolomanno fratre defuncto Rex effe-
 ctus est, Lul venerabilem virum Moguntinz Sedis
 sibi elegit successorem, Scurim vero venerabilem in
Episcopus
& Abba-
tes con-
stituit :
 cœnobio Fuldensi constituit Abbatem, præcipiens il-
 li, curam gerere gregis committi, VVinibaldum qui-
 dem Pastoralis officii regimen in loco Heystede com-
 mendavit, & Burchardo ejusdem civitatis parochiam
 in VVirceburch delegavit, VVigbertum quoque in
 monasterio, quod nuncupatur Hersfelda Fratrum con-
 stituit gubernatorem. Hæc quoque B. Bonifacius Mar-
 tyrque futurus, ut sapiens architectus cuncta dispo-
 suit: & adhibitis sibi aliquantis Fratribus navim con-
 scendens, Trajectum usque pervenit. Illic condigne
 susceptus, consociavit sibi illud spectabile collegium,
 quod ibi fuerat a S. VVillibrordo congregatum.

6 Mansit autem longum tempus in eodem Epi-
 scopatu, divini verbi pabula crudeli Fresonum affa-
 tim subministrans populo, ac rudimenta fidei, quæ
 initiata fuerant a S. VVillibrordo, sanctæ prædica-
 tionis confirmans munitione. Cum autem Beato
 Pontifici Bonifacio Martyrique futuro, suæ pere-
 grinationis immineret præmium, ut pretiosa morte
 ab hoc sæculo migraret ad Dominum, quia pretiosa
 est in conspectu Domini mors Sanctorum ejus; di-
 didit per Spiritus sancti gratiam felicitis martyrii se
 subire debere victoriam. Sed quia illi vestis nu-
 ptialis non deerat, ad eandem palmam sibi socios
 elegerat, alios ex illis quos illic invenerat, alios ex
 illis quos illuc adduxerat, qui pro Christo vellent
 gloriosam mortem subire martyrii. Sanctus vero
 Bonifacius, ut prudens dispensator, quem constituit
 Dominus super familiam suam, procurans gregis
 commissi providentiam; ne nullo Pastore protegen-
 te, post ejus discessum, lupi rapaces invaderent
 ovile Dominicum; Beatum Gregorium, de quo
 supra mentionem fecimus, ejus etiam virtutum
 apud nos habentur volumina, ejusdem Trajecten-
 sis Ecclesiæ Sedi præfecit Pastorem. His ita per or-
 dinem digestis, navigium cum electis sibi subiit so-
 ciis; supernæque pietatis conductu, felicitique com-
 militonum stipatus comitatu prospero itinere trans-
 mensus est flumen, quod nuncupatur f. Alemere, &
 ad pagos Fresonum pervenit qui appellantur Ostro-
 che & VVestroche; ibique Bestorum vallatus ca-
 terva fixit tentoria. Nec mora, sumens quoque
 Christianos, quos jam olim a S. VVillibrordo præ-
 sciverat esse conversos, confirmabat eos in fide, suæ
 sanctæ prædicatione; Neophytisque more Apostolico
 per impositionem manuum septiformis Spiritus con-
 tulit donum.

7. Profectos inde, cælesti triumphæ spiritualium
 arma-

*verbum Dei prae-
dicant*

A armatus, una cum sibi Coepiscopo, nomine videlicet Eobano, pariterque felici comitum collegio, totam illam peragravit terram predicando, baptizando, gentem erroneam ab idolorum cultura revocando, & ad superni Regis cultum convertendo. Quid plura? Evangelici sermonis præco totam tuba salutari personavit Frieslandam. At serpens antiquus omnium bonorum invidus, & ab initio sæculi semper inimicus humano generi, quosdam instigavit de genere crudeli qui secum fuerant a diabolicis superstitionibus emancipati, suos scilicet satellites contra famulum Dei suosque commilitones: dicebant enim se mori malle quam patrios ritus derelinquere. Mox ut hæc athleteæ Dei audierunt, cum proprio Pastore quantocius ad vicum qui vocatur Dockinga gaudentes ibant: in quo noverant, carnifices

*Dockinga-
gon adis:*

cum cruenta multitudo congregatos, ut trucidarent Dei famulos. Sanctus vero Bonifacius adhortatus est socios dicens: Viriliter pro fide Christi Fratres stete, in spe unanimiter permanente; eosque timere nolite, qui possunt corpus occidere, animam autem minime. Illi autem unanimes inquirunt: Scimus, Pater, S. Willibrordum hoc nos docuisse,

*just ad
marty-
rium
animas:*

B ut ob id fidem susceperemus, quod pro Christo deberemus animas ponere; quoniam ille mortuus est in cruce, ut nos redimeret proprio sanguine. Sancti igitur Martyres, se invicem adhortantes, ibant ad spectaculum laudantes & benedicentes Dominum, qui eos ad vitam prædestinavit, & ad hoc ordinavit, ut intrare mererentur cælestem Jerusalem cum palma victoriæ, sanctisque Martyribus sine fine congaudere. Ilucente ergo gloriosi certaminis die S. Eobanus, ejus cooperator & Coepiscopus, una cum ceteris sociis, videlicet Presbyteris, Monachis, Diaconibus, quorum hæc sunt nomina Mintrung & Waltere simul & Adelhere, Sacerdotali gradu sublimati; Hamund & Scirbald, & Bosso, Levitici ordinis denotati; Waccar & Gundecar, Illehere & Batevlf, Monachicæ vitæ subditi. Hi omnes accesserunt ad beatum Pontificem, consilium ei dantes, ut nequaquam a sanctæ prædicationis instantia cessaret; sed tanto magis verbum Domini prædicaret, quanto amplius furans plebs sæviret: nam in illis omnibus erat cor unum & anima una, & dilexerunt animas suas usque ad mortem.

*Et ab illis
visissim
conforta-
tur*

*populo in-
mulluan-
ti Evan-
gelium
dicant*

C Pro tanta igitur exhortatione B. Bonifacius inenarrabili gaudio repletus; quantocius codicem verba Domini habentem suscipiens, cepit populo tumultuanti Christum prædicare, viamque salutis ostendere. At carnifices, cum illorum duce diabolo (qui illis subministravit vires, donavit audaciam, contulit vesaniam) cum gladiis ac lanceis armati sævientes, irruunt in famulos Dei, non secus quam lupi feroces in oves inermes, eos cruenta morte trucidantes, & ad terram sine contradictione prosternentes. Sancti Martyres autem persisterunt immobiles, bonum pro malo reddentes, benedictionem pro persecutione mutantes, vivendo prostrati, moriendo victores effecti; suæque corpora pro Christo sponte offerentes ad supplicia, quia crediderunt se sine mora perennis vitæ pro præmio suscipere gaudis. Sic quoque sancti Martyres, animo libenti gaudioque spiritali, gloriosum cum proprio Pastore consummare martyrium. Passi sunt autem sancti Martyres Christi sub die Nonarum Junii, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & potestas in sæcula. Numerus quoque sanctorum Martyrum, qui cum beato Martyre & Pontifice Bonifacio passi sunt pro Christo, quinquaginta duo fuerunt. Sed corpora supra nominatorum Martyrum & aliorum tredecim, a fidelibus collecta

Junii Tomus I.

sunt, & in navim cum beato Pontifice immissa, ex mss. felici gaudio cursuque prospero usque Trajectum pervenerunt. Illic enim cum hymnis & psalmodiis suscepta, & in ecclesia quæ est in honore Sanctæ Trinitatis consecrata cum omni timore & veneratione fuerunt sepulta. Alia quoque sanctorum Martyrum corpora, quorum propter delitiam & negligentiam oblivioni tradita sunt nomina, sed in libro vitæ proculdubio sunt scripta, in eodem loco ubi palmam martyrii susceperunt, a fidei populo sepulta sunt: in quo postea, Christo propitio regalique præcepto, pro honore sanctorum Martyrum constructa est ecclesia. His in locis videlicet Trajecto, Fuldæ, Dockinga, in signis & virtutibus, per sanctorum Martyrum merita fidei populo intus præstantur beneficia, crescente fide Catholica, per Christum Dominum nostrum. Amen.

A N N O T A T A G. H.

a Imo tres annos tunc tantum moratus fuit, & quidem post primum iter Romanum. Tredecim quidem annos numerat Vita S. Gregorii Ultrajectini: sed non dicit quod imprætermisse, seu continuo.

b Hoc iter factum ante prædicationem in Frisia cum S. Willibrordo.

c Imo Episcopum Apostolicum, ab aliis Episcopis independentem; ac propterea Archiepiscopum dictum etiam in litteris Apostolicis.

d Mengoz aliis Mengosus, Megingozus, & Megingaudus, cui supra Vitam S. Bonifacii inscripsit Willibaldus.

e An hac volumina sit Vita S. Gregorii, a S. Ludgero conscripta; an hic en illis ipsam contraxerit, dubitamus.

f Imo Elmere, ut Willibaldus appellat num. 49. Alemer autem facit nomen oppido nobili in Hollandia Septentrionali, nequaquam transseunda in Frisiam tendentibus. Deceperit scriptorem Vita S. Gregorii, ubi locus Almare nominatur, pro varietate dialecti, qua Adel & Edel, contrariumque Al & El, indifferenter dicitur. Ipsum nunc vulgo dicitur Mare-meridionale, vulgo de Zuyder-zee, de quibus iterum eadem occurrit questio 12 Junii, ad Vitam S. Odulfi n. 6.

E X C E R P T A

Ex Vita S. Gregorii, Pastoris Ultrajectini,

Audore S. Ludgero Episcopo.

1 E St mihi sermo de Domino Gregorio, Abbate, & Præceptore meo ab infantia: qui de nobili stirpe Francorum progenitus, nobilitate morum & sapientiæ documentis, nobilitatem sæculi ornavit ac superavit. Quam utique spiritualem nobilitatem & prudentiam assecutus est a sancto Martyre Bonifacio, Archiepiscopo & Magistro suo; qui in diebus nobilissimi Principis Francorum Regis Karoli, de Britannia & gente Anglorum clarissimum quoddam sidus Franciam veniens, sub Regibus Karolomanno & Pippino, ejusdem Regis Karoli gloriosissimis filiis, quasi sol rutilans in sanctitate, expandit radios virtutis suæ & prædicationis; omnisque prope regna, vivens in corpore, largissimis dapibus doctrinæ suæ reficiens, & fide melioravit & vita: atque post transitum suum de hoc mundo per sanctum martyrium, eadem Francorum regna per electa grana discipulorum suorum, in exemplum Dominici seminis fructificare fecit, & proficere usque in hodiernum diem. Inter quos B. Gregorius columna Ecclesiæ Dei inventus est: qui in diebus religiosissimi Regis

S f 1

Pip-

A. S. Pippini succedens Magistro, genti Fresonum missus
LUD- est Prædicator; cui Magistro & Bonifacio Marty-
GERO ri B. Gregorius hoc modo adhzrere cœpit, &
EP. discipulatum ejus subire.

a Cum ipse electus Dei Bonifacius Martyr, post
b tredecim annos peractis in Fresonia prædicationis,
quibus in Australi parte Laci Almari, pauper
Evangelicus, & propemodum solitarius sanctam
sessionem suam tribus in locis peregrisset, quorum

c vocabula locorum sunt hæc. Primus vocatur c VVy-
da, in ripa fluvii Rheni, ubi septem annis habitavit.

d Secundus vocatur d Attingohem juxta amnem Fe-
bra, ubi habitavit annis tribus, quo in loco primum
cœpit habere discipulum nomine Gembertum. Ter-

e tius locus appellatur e Felisa, qui proprius erat Gen-
tilibus & Paganis, ubi tribus similiter annis man-

in Palatiolo monasterio
ab Addula
exceptum,

fit. Post hos inquam tredecim annos, dum admoni-
tus a Deo ad Hassios & Turingios orientales regio-
nes Francorum iter agere cœpisset, lucrandorum
Deo populorum causa; pervenit ad Palatiolum mo-
nasterium Virginum prope Treveris civitatem, in
f ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatisa

g nomine f Addula, religiosa valde & timens Deum.
B Quæ, cum vidisset Athletam Dei peregrinum &
egentem, gratulabunda suscepit eum in hospitium

Mat. 23 eram & collegistis me. Cumque ille sacrosanctus
viator Bonifacius, secundum solitum morem suum,
Missarum mysteria peregrisset, ut propemodum omni
die agere consuevit; sederunt ad mensam, ipse
scilicet & ancilla Dei Addula Abbatisa cum familia
sua. Cœperunt autem ad ipsum sanctum convivium
plus quam epulas, solatium sanctæ Scripturæ expe-
tere, quo fieret fides audientium accensa, spesque &
caritas renovata in Deum, qui vult omnes homines
salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire.

3 Tunc quæsitus est lector: & juxta Dei volunta-
tem, inventus est electus puer Gregorius, qui per idem
tempus nuper a schola & palatio reversus, sub laico
adhuc habitu, quasi quartum decimum, aut decimum
quintum agens ætatis annum, Dei instinctu venit ad
aviam suam, id est, ad matrem patris sui Albrici, su-
prædictam Abbatisam Deum timentem Addulam; de-
tusque est ei liber. Qui accepta benedictione, cœpit
legere, & juxta modum ætatis suæ bene perlegere. In-
telligens vero Magister sagacem mentem pueri bonam-
que iadolem, cœpit eum consummata lectione, his
verbis moderate laudare & dicere: Bene legis, fili,

C si intelligis quæ legis. Ipse autem, ad hoc temporis
sapiens ut parvulus, & loquens ut parvulus, se sci-
re professus est, quæ legebat. Dic mihi, inquit, quo-
modo intelligis quæ legis? Ipse vero repetebat ab
exordio lectionem suam volens legere sicut prius.
Præceptor autem sanctus distulit eum paululum; &
dixit: Non ita, fili, quæro ut dicas mihi lectionem
tuam; sed secundum proprietatem linguæ tuæ, & se-
cundum naturalem parentum tuorum loquelam, edis-
sere mihi quæ legis. Hac ille ratione convictus, con-
fessus est, quia non posset facere. Sanctus vero ait
Bonifacius: Vis, fili, ut ego tibi dicam? Volo, inquit.

4 Tunc B. Bonifacius, repete, ait, ab exordio le-
ctionem tuam; & discrete lege. Quod dum faceret,
exorsus est sanctus Magister, & clara voce cœpit
prædicare, & Matri & omni familiæ. Quæ prædica-
tio ex quo fonte processerit, claret in conversione
Gregorii ingeniosi pueri & sagacis; quia non ab hu-
mana facundia, quæ frequenter ad tempus deludit;
sed ex Spiritus sancti gratia, secundum promissum
Evangelii in modum fluminis aquæ vivæ de ventre
fluxit Doctoris; & cor prudens ac docile pueri Gre-
gorii tanta virtute & velocitate penetravit, ut ad

Joan. 7.

unam incogniti eatenus Magistri exhortationem &
prædicationem, oblivisceretur & parentum & pa-
triar; ipsaque hora, dum compleisset Magister san-
ctus prædicationem suam, noverens ab eo ultra dis-
jungi, ivit ad aviam suam prædictam Abbatisam
venerabilem Addulam; dicens, se vellem cum homine
pergere, & ad discendos divinos libros discipulatum
ejus subire. At ipsa, carnali affectu constricta, ilico
repulit eum, & omnimodis hoc fieri posse renuit,
quia utique non nosset hominem, neque quo iret.
Sed sicut scriptum est, Aquæ multe non potuerunt
extinguere caritatem. Puer Gregorius in proposito
suo permansit, & dixit ad Addulam aviam suam; Si
non vis mihi dare equum ut equitare possim cum
eo, pedibus ambulando absque dubio vadam cum
illo, Sic ergo altercando de ignoto itinere diutius
disceptabant ad invicem: sed tandem prævaluit ca-
ritas electi pueri Gregorii, & ut digoum erat, carna-
lem amorem vicit dilectio spiritualis. Videns ergo fa-
mula Dei Addula, quia prudens erat femina, animum
inflexibilem pueri, dedit illi pueros & equos, & dimi-
sit eum ire cum sancto Magistro, in opus quod com-
pleverunt simul usque ad sanctum martyrium ejus. Cant. 3

5 Intelligis, Lector, pius & prudens, quem secu-
tus sit electus puer Gregorius in hoc facto, ut in-
consultis parentibus, omnibusque propinquis, & ipsa
quæ præsens erat resistente avia, tam subito muta-
retur: idem enim Spiritus videtur mihi in hoc tunc
operari puero, qui Apostolos Christi & dispensato-
res mysteriorum Dei ad illud inflammavit, ut ad
unam vocem Domini, relictis rebus & patre, se-
querentur Redemptorem. Contemptis igitur paren-
tibus & patria, omnibusque retro relictis, quæ car-
naliter blandiri poterant menti adolescentis; secun-
dum Psalmistæ dictum beatus puer Gregorius, pro-
pter verba labiorum Dei, securus est vias duras.
Durum namque erat & valde asperum, ut qui in
patris domo multum divitis in jocis & deliciis erat
nurtus, unum peregrinum & pauperem hominem
sequeretur, nesciens quo iret; & in tantum ei obedi-
ret, ut omnes alios homines & potentes sæculi, &
propriis parentes, tamquam surdus non audiret,
dummodo illius præceptis obsecundaret in omni-
bus. Quanta enim auctoritas lucebat jam nunc in fu-
turo Martyre Bonifacio, æstimare quis poterit, quæ
cor pueri tam subita immutatione incitavit; aut quis
ardor caritatis ad obediendum ignoto magistro men-
tem juvenis inflammavit, ut subito oblitus sui se-
cutus sit Christi pauperem, omnis mundanæ substan-
tiæ inopem? Non hoc fecit amor auri & argenti,
non cupido prædiorum & superba jactantia, quorum
nihil erat in causa; sed hoc fecit artifex summus,
unus atque idem Spiritus Dei, qui omnia operatur
in omnibus, dividens singulis prout vult. Cor. 16

6 Tunc electi Dei, iter desideratum peragentes,
venerunt Turingiam. Porro ad augmentum boni
sui, & ad comprobendam mentis eorum constan-
tiam & longanimitatem, in tanta paupertate inve-
nerunt populum illum, ut vix ibi ullus haberet unde
viveret, nisi de longinquo parum quid collige-
ret, ut ad modicum tempus sustentaret penuriam
suam: nam tota illa regio, in consensio Paganorum
rebellium posita, illo tempore incensa erat, & hosti-
li manu vastata. Quæ tamen penuria nequaquam
terrere poterat ministros Christi, ut ob id subter-
fugerent, quo minus annuntiarent eis omne consi-
lium Dei: sed juxta exemplum Apostolicum, cœ-
perunt laborare manibus suis, quæ opus erant sibi
& eis qui cum illis erant: atque cum illo populo
in tentationibus suis firmiter permanere, & circum-
quaque prædicando invicare ad cœlestia regna. In
his

Cor. 16
Psal. 16

laborat
in Turingia

1 Cor. 4

A his ergo studiis perseverantes secundum formam primitivæ Ecclesiæ, erat eis cor unum & anima una; & augebat Deus quotidie multiplici numero, qui salvi fierent in idipsum.

In magna penuria & persequutione:
7 Tunc fama sancti Magistri & futuri Martyris Bonifacii cœpit dilatari per omnia Orientalia regna Francorum. Cœpit quoque & electus adolescens Gregorius in discipulatu ejus proficere, ætate & sapientia; & in tantum amabilis fieri Magistro, ut quasi unicum filium eum diligeret, jam adiutorem fidelium illum habens in omni opere bono. Hic autem tantus profectus electorum Dei non est initiatum per opulentiam & mundanas delicias, neque per securitatem & prosperitatem vitæ mortalis: sed in fame & nuditate & laboribus multis: in quibus omnibus & opere manuum vivere cogebantur, & nonnumquam vicinam Paganorum persecutionem ob metum mortis cum populo simul in civitatem fugere, ibique in atro pane & angustiis per dies plures habitare; donec collecta multitudo sua cives, manu validiore eos iterum effugarent. Hoc ergo certamen quoniam per innumeras vias inter Paganos & Christianos gerebatur, idcirco hinc & inde magna pars regionum illarum redacta erat in solitudinem. In tam forti autem & periculosa in diebus illis decertatione, in tanta pugna & perturbatione dimicantium populorum, electus Pastor Bonifacius numquam cessare potuit a custodia & instructione gregis sui; verum tanto fuit constantior & paratior, pro ovibus suis animam suam ponere, quanto rabiem luporum frequentius vidit & atrocius imminere. Similiter & fidelis discipulus ejus Gregorius, adiutor insatigabilis in opere Dei, cum Magistro permansit in custodia & educatione gregis Christi, factus secundus Pastor.

Ingenti animarum fructu:
8 Eo usque autem hæc ita gerebantur donec per gratiam Christi triumpharet Christiana manus, & pax plena Dei Ecclesiis redderetur. Et erant magis ac magis crescentes ac proficientes in opere Domini, sicut in præsentiarum cernitur considerantibus regiones illas. Sed quid nos miseri, pigri & inertes, in pace Ecclesiæ Dei disturi sumus? qui non gregis lucra, sed commoda nostra semper querentes, vix unquam in custodia ovium, contra rabiem luporum vel unum latratum minimi sermonis emittimus: qui, sicut dixi, in pace Ecclesiæ pigri sumus, & somnolenti in custodia gregis, in lucris vero carnalibus nimium strenui & pervigiles. Isti autem, quibus loquimur, in tanta perturbatione & bellorum certamine, non solum in sui intima & casta custodia mundis cordibus permanserunt; sed etiam in lucro gregis & discipulorum documentis tanta benedictione Dei dilatati sunt, & propria vigilantia per Dei adiutorium multiplicati.

In Carolo Martello adiutor:
9 Tunc priores & prudentiores Francorum, qui electum Dei Martyrem Bonifacium, ejusque discipulos venerabilem Gregorium & socios ejus, in tanta virtute operum & fortitudine constantiæ nosse & intelligere potuerunt, cœperunt eis & sua offerre diligentius de die in diem, & laudem tantæ beatitudinis & unitatis apud Regem Francorum seniores Karolum non celare: cœpitque & ipse Rex virum Dei Bonifacium velle videre, iussitque eum venire ad se. Qui cum venisset, non statim in initio honore sibi condigno receptus est a Rege, sed sic competentem dilatus, quia fuerant quidam pseudodoctores & adulatores, qui famam sancti viri & discipulorum ejus obfuscare, & impedire conati sunt apud Regem. Verumtamen ex illo die crevit amor & honor hominis Dei & discipulorum ejus apud omnes, qui fidem illorum & vitam scire, & inve-

Juuli Tamas L.

stigare interius desiderabant; & juxta dictum Evangelii, Justificata est sapientia a filiis suis. Redierunt Electi Dei iterum ad sua, in cœpto opere sine ulla habitatione permanentes, in Turingis & in Hassis, ubi tunc temporis maxime opus erat doctrina illorum, ob vicinitatem Paganorum & indoctam plebem. Ibi cœperunt, offerentibus propter amorem Dei & salutem animarum suarum, modica loca territoriaque suscipere, & in eis ecclesias construere; & in hoc quoque opere, sicut & in prædicatione sua, cum benedictione Dei multum proficere. De quibus locis est unus in Turingia nomine Erpesford, & alius in Hassis Frideshlar cum ceteris nonnullis, quos initiaverunt electi Dei, & excolere cultu divino. Tunc creverunt loca divitiis, crevitque numerus discipulorum, ac virtute operum proficiebat. Crevit etiam beatus adolescens Gregorius cum suo Magistro, in omni operum virtute & decore sapientiæ divinæ, secundum formam Magistri, a quo dederat. Et sic in his omnibus secundum Psalmistæ dictum, qui electis Dei legem dedit in virtute operum, dedit & benedictionem in multiplicatione: & sic ibant de virtute in virtutem, quotidie in melius proficientes & crescentes in omni opere bono.

Ps. 83.
10 Interea, dum hæc ita geruntur ab electis Dei, Bonifacio & discipulis ejus, successerunt in regno Patri Karolo religiosi filii Carlomannus & Pippinus, patre debitum universæ carnis persolvente, & transeunte de hoc mundo. Tunc pii filii, patri succedentes in regnum, quia eis undique per gratiam Christi major quies erat largita bellorum quam fuisset patri; cœperunt in regno suo, inspirante Deo, religionis officia intentius querere & meliorare. Cœpit & hoc audire B. Bonifacius futurus Martyr & discipuli ejus, cœperuntque frequentius approximare palatio quam fecissent, & loqui cum Regibus, & prædicare secundum datam sibi a Deo gratiam populum Dei in ipso palatio. Et in tantam gratiam venerunt apud Reges supradictos & omnem populum Francorum, ut omnes una voce dicerent & concordarent, B. Bonifacium dignissimum esse Episcopatu & omni honore, exceptis illis pseudodoctoribus & adulatoribus, quos superius dixi, qui & eum interficere aliquando moliti sunt; sed non dimisit eum Dominus protector ejus venire in malevolas manus eorum, donec annuntiaret secundum dictum Psalmistæ, brachium & potentiam Dei generationi quæ ventura erat. Igitur ipsi soli cœperunt contradicere, & eum blasphemare quantum potuerunt, atque affirmare, non esse eum dignum Episcopatu, quod peregrinus erat.

adversarios vincit.
11 In tantum erant tunc sanioris consilii Latæi, quam Clerici, videntes sapientiam Dei & gratiam esse in homine illo, ut quo amplius perversissimi illi, non dico Episcopi, quibus nomen illud datum est immerito, eum vituperare conati sunt; tanto amplius diligeretur ab omnibus, & laudibus efferreretur, quoadusque in certamen venirent coram Regibus, & coram universo Senatu populi Francorum. Sed quid opus est dicere de illa disceptatione, quam habuerunt tunc ad invicem; illi scilicet perversissimi, quos nominare nolo ex una parte, & S. Bonifacius ex altera, cum discipulis suis Gregorio & sociis ejus? dum confusi & refutati ab omni Senatu, & ab ipsis Regibus, inde discederent adversarii; & S. Bonifacius futurus Martyr ad hoc perveniret, ut absque ullius contradictione, una omnium voce, eligeretur in Episcopatus sublimissimum gradum, & Maguntia Metropolitana Ecclesia ei daretur a Regibus providenda & regenda. Ex eo die quantum claruerit sapientia ipsius omni regno Francorum, quantasque Synodos cum religiosi Regibus ad correctio-

A. 2. nem populi postea instituisse, non in isto opusculo
LUGGE. modo dicendum est; dum in modum solis effulse-
RO EP. rit in templo Dei, ac prædicatione sua & exemplis
omnes nebulas effugavit infidelitatis & hereticæ pra-
vitatæ; quoniam ista omnia, in libello de passione
ipsius scripto, plene & lucide manifestantur.

12 Ad hæc autem universa, non modice adjunctus
est ab electis discipulis suis, post Magistrum clarissi-
mis prædicatoribus & columnis Ecclesiæ Dei; quo-
rum unusquisque civitatem & regionem suam, sicut

Lucifer mane oriens, illuminavit exemplis & doctrina
sua B. Gregorius Trajectum, antiquam civita-
tem & vicum famosum Dorstadi, cum illa irradi-
vit parte Fresoniæ, quæ tunc temporis Christiani-
tatis nomine censebatur, usque in ripam occiden-
talem fluminis, quod dicitur à Lagboke, ubi con-
finium erat Christianorum Fresonum ac Pagano-
rum, cunctis diebus Pippini Regis. Lullus Magun-
tiam Metropolitanam civitatem, cum maxima parte
Christianorum Fresonum, qui in parochia urbis
illius constiterunt, incoluit. Megingodus, venera-
bilis Pater & Pastor, gregis sibi commissi civitatem
VVirzburg, cum suis adjacentibus in sua sorte, sale
sapientiæ & doctrinæ suæ condidit & custodivit.

13 Villibaldus, electus Dei Antistes, Episcopatum quod
nuncupatur in Hehlstedt, in parte proxima nobis
Baguariorum: idem in Nordgœ in simili modo, ut
pius Pater, a fundamentis illud erigens melioravit
& custodivit. Nec non & germanus prædicti Villi-
baldis, nomine VVinnibaldus Presbyter, Magistro
meo B. Gregorio valde carus, & ipse locum & re-
gionem suam sancte & feliciter illustravit; qui post
obitum suum quid vivens fecerit, magis miraculis
ostendit. Scurmi verò venerabilis Abbas, unus ex
numero illo electorum Dei, quantum profecerit in
eremo sua post martyrium sancti Magistri, Bocanna
silva in testimonio est; quæ prius omnimodis incul-
ta erat ac desertum, nunc autem ab Oriente usque
ad Occidentem, a Septentrione usque ad Meridiem,
ecclesiis Dei & electis palmitibus Monachorum re-
pleta est. Qui etiam Scurmi Abbas hoc meruit pri-
vilegium a Deo & sancto Magistro præ condiscipu-
lis, ut ipsam locum, quem Magister sanctus elegit
ad sepulturam corpori suo, possidere mereretur &
iniriare, & sanctum corpus ejus martyrizatum in eu-
dem suscipere, & in tantum provehere & glorifica-
re eundem locum, ut ante obitum suum de hoc
mundo quadringentorum circiter Monachorum (ex-
ceptis pulsantibus & aliis minoribus personis, quo-
rum numerus multiplex erat valde in ipso monaste-
rio, posito juxta fluvium Fulda) Pater emerit &
Præceptor. Duo autem ex illis electis Dei, VVig-
bertus & Burghardus, ante Magistrum migrarunt
a seculo: sed non sunt illi absque palma electionis
sue, dum ad regna celestia Magistrum præcedere
meruerunt, & in regionibus suis pro Sanctis Dei ha-
bentur & coluntur ab omnibus, qui vitam illorum &
virtutem cum Deo nosse potuerunt. Cernis, o Lector
intelligens & diligens, quanta charismata in uno ho-
mine fuerint; & quid pauper ille, qui solitarius du-
dum in Fresoniæ partibus fuerat, per tempus osten-
sionis suæ fecerit ad fructum Ecclesiæ Dei. Non au-
tem ipse hæc per se potuit, sed secundum Aposto-
lum, Gratia Dei cum eo fuit hæc universa & sta-
bilivit. Igitur, quia paululum propter communem
laudem discipulorum sancti Magistri Bonifacii, pro-
posito itinere narrationis elapsus sum, nunc iterum
ad id redeam unde digressus sum.

14 Villibaldus, electus Dei Antistes, Episcopatum quod
nuncupatur in Hehlstedt, in parte proxima nobis
Baguariorum: idem in Nordgœ in simili modo, ut
pius Pater, a fundamentis illud erigens melioravit
& custodivit. Nec non & germanus prædicti Villi-
baldis, nomine VVinnibaldus Presbyter, Magistro
meo B. Gregorio valde carus, & ipse locum & re-
gionem suam sancte & feliciter illustravit; qui post
obitum suum quid vivens fecerit, magis miraculis
ostendit. Scurmi verò venerabilis Abbas, unus ex
numero illo electorum Dei, quantum profecerit in
eremo sua post martyrium sancti Magistri, Bocanna
silva in testimonio est; quæ prius omnimodis incul-
ta erat ac desertum, nunc autem ab Oriente usque
ad Occidentem, a Septentrione usque ad Meridiem,
ecclesiis Dei & electis palmitibus Monachorum re-
pleta est. Qui etiam Scurmi Abbas hoc meruit pri-
vilegium a Deo & sancto Magistro præ condiscipu-
lis, ut ipsam locum, quem Magister sanctus elegit
ad sepulturam corpori suo, possidere mereretur &
iniriare, & sanctum corpus ejus martyrizatum in eu-
dem suscipere, & in tantum provehere & glorifica-
re eundem locum, ut ante obitum suum de hoc
mundo quadringentorum circiter Monachorum (ex-
ceptis pulsantibus & aliis minoribus personis, quo-
rum numerus multiplex erat valde in ipso monaste-
rio, posito juxta fluvium Fulda) Pater emerit &
Præceptor. Duo autem ex illis electis Dei, VVig-
bertus & Burghardus, ante Magistrum migrarunt
a seculo: sed non sunt illi absque palma electionis
sue, dum ad regna celestia Magistrum præcedere
meruerunt, & in regionibus suis pro Sanctis Dei ha-
bentur & coluntur ab omnibus, qui vitam illorum &
virtutem cum Deo nosse potuerunt. Cernis, o Lector
intelligens & diligens, quanta charismata in uno ho-
mine fuerint; & quid pauper ille, qui solitarius du-
dum in Fresoniæ partibus fuerat, per tempus osten-
sionis suæ fecerit ad fructum Ecclesiæ Dei. Non au-
tem ipse hæc per se potuit, sed secundum Aposto-
lum, Gratia Dei cum eo fuit hæc universa & sta-
bilivit. Igitur, quia paululum propter communem
laudem discipulorum sancti Magistri Bonifacii, pro-
posito itinere narrationis elapsus sum, nunc iterum
ad id redeam unde digressus sum.

15 Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, libenti-
bus religiosis Regibus, cum consensu omnis Soma-
tus populi Francorum, missus est Romam ordinan-
dus in Episcopatus gradum ad Gregorium Papam, &
tertium a primo; ibique ei nomen suum, modo om-
nibus notum & divulgatum, simul cum benedictio-
ne & gradu Episcopatus, ob facundiam linguæ, &
gratiam laborum a Deo sibi donatam, inditum est
ab Apostolico Pontifice Bonifacius, qui antea VVim-
fridi vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, &
grado decoratus & nomine, coram omni Clero &
familia B. Petri Principis Apostolorum, & coram
ipso Gregorio Papa prostravit se, & oravit, ut pro-
pter Deum & amorem S. Petri ibidem illico in ipsa
Ecclesia, cum supplicii devotione pro se flecteret ge-
nus omnis Clerus, qui præfens aderat, & unanimiter
omnes orarent Dominum, Beatumque Patrum inter-
cessorem invitarent & auxiliatorem orationis suæ, ut
bono sue & Deo placabili terminare mereretur & con-
cludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo,
unanimes cum summa devotione, inclinantes se co-
ram Reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, com-
pleverunt petitionem ejus, sacra oratione & Pastoris
& Gregis iussa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis
mæritis ipsius conveniens, quantum valuerit apud
Deum omnipotentem, testatur sanctum Martyrium
ejus, peractum in diebus senectutis, & jam tunc ni-
mie imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate
positus, vivere in hoc mundo non valeret diutius.

16 Ecce quomodo sapiens architectus & electus Dei
Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humi-
li consilii & superbiæ contumaciæ, sed super tutissi-
mam petram divini consilii & Apostolicæ humilitatis,
ædificavit domum suam. Et ideo, dum veniente
flumina humanæ adversitatis ac perturbationis, starent-
que venti diabolicæ tentationis & caliditatis, & im-
pingerent in domum ejus, non potuerunt eam movere;
quia, secundum Domini dictum, fundata erat super
firmam petram, quæ petra erat Christus. Noster
modo intercessor, & certissimus Patronus apud Deum,
consideravit perpendens, in quanto periculo & mis-
eria humanæ constituta sit infirmitas, non in semet-
ipso posuit fiduciam suam, juxta morem superborum
partis adversæ; sed ad humilitatem Apostolicam &
filiorum Dei recurrit, in largientem divinæ miseri-
cordiæ, & devotam supplicationem Ecclesiæ Dei so-
lidavit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi co-
rumque successores & coheredes in regno Dei, in
omni labore & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ
Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt im-
plere, quæ eis præcepta erant a Domino. Eia, Præ-
sules & Prædicatorum populi Dei, eodem honore &
pari gradu in hoc seculo decorati, aspiciet & intel-
ligite, & assumite exemplum justi hominis, ut, cum vo-
cati a Deo & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus ob-
cæcati, ad gradum Episcopatus & ad regimen sanctum
accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructum-
que adferre valeatis permanentes in vitam æternam.

17 Et in illo quoque itinere, dum sanctus Mar-
tyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, su-
cro gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor
meus, electo Magistro infatigabilis comes perman-
sit; intrans & egrediens & pergens ad imperium
ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et
non solum in hoc eodem itinere, meritum humilita-
tis & obediendi sui peregit, ut dignum est junio-
res subdi senioribus & majoribus suis in omnibus;
sed etiam plura volumina sanctarum Scripturarum,
largiente Domino, illis acquisivit; & sicut inde
ad profectum proprium discipulorumque suorum
non modico labore advenit domum. Sed & pue-
ros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum
suum, p. Marcellinum videlicet & Marcovinum, de
gentis Anglorum, secum inde adduxit. De quorum
fatis.

18 Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, libenti-
bus religiosis Regibus, cum consensu omnis Soma-
tus populi Francorum, missus est Romam ordinan-
dus in Episcopatus gradum ad Gregorium Papam, &
tertium a primo; ibique ei nomen suum, modo om-
nibus notum & divulgatum, simul cum benedictio-
ne & gradu Episcopatus, ob facundiam linguæ, &
gratiam laborum a Deo sibi donatam, inditum est
ab Apostolico Pontifice Bonifacius, qui antea VVim-
fridi vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, &
grado decoratus & nomine, coram omni Clero &
familia B. Petri Principis Apostolorum, & coram
ipso Gregorio Papa prostravit se, & oravit, ut pro-
pter Deum & amorem S. Petri ibidem illico in ipsa
Ecclesia, cum supplicii devotione pro se flecteret ge-
nus omnis Clerus, qui præfens aderat, & unanimiter
omnes orarent Dominum, Beatumque Patrum inter-
cessorem invitarent & auxiliatorem orationis suæ, ut
bono sue & Deo placabili terminare mereretur & con-
cludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo,
unanimes cum summa devotione, inclinantes se co-
ram Reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, com-
pleverunt petitionem ejus, sacra oratione & Pastoris
& Gregis iussa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis
mæritis ipsius conveniens, quantum valuerit apud
Deum omnipotentem, testatur sanctum Martyrium
ejus, peractum in diebus senectutis, & jam tunc ni-
mie imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate
positus, vivere in hoc mundo non valeret diutius.

19 Ecce quomodo sapiens architectus & electus Dei
Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humi-
li consilii & superbiæ contumaciæ, sed super tutissi-
mam petram divini consilii & Apostolicæ humilitatis,
ædificavit domum suam. Et ideo, dum veniente
flumina humanæ adversitatis ac perturbationis, starent-
que venti diabolicæ tentationis & caliditatis, & im-
pingerent in domum ejus, non potuerunt eam movere;
quia, secundum Domini dictum, fundata erat super
firmam petram, quæ petra erat Christus. Noster
modo intercessor, & certissimus Patronus apud Deum,
consideravit perpendens, in quanto periculo & mis-
eria humanæ constituta sit infirmitas, non in semet-
ipso posuit fiduciam suam, juxta morem superborum
partis adversæ; sed ad humilitatem Apostolicam &
filiorum Dei recurrit, in largientem divinæ miseri-
cordiæ, & devotam supplicationem Ecclesiæ Dei so-
lidavit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi co-
rumque successores & coheredes in regno Dei, in
omni labore & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ
Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt im-
plere, quæ eis præcepta erant a Domino. Eia, Præ-
sules & Prædicatorum populi Dei, eodem honore &
pari gradu in hoc seculo decorati, aspiciet & intel-
ligite, & assumite exemplum justi hominis, ut, cum vo-
cati a Deo & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus ob-
cæcati, ad gradum Episcopatus & ad regimen sanctum
accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructum-
que adferre valeatis permanentes in vitam æternam.

20 Et in illo quoque itinere, dum sanctus Mar-
tyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, su-
cro gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor
meus, electo Magistro infatigabilis comes perman-
sit; intrans & egrediens & pergens ad imperium
ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et
non solum in hoc eodem itinere, meritum humilita-
tis & obediendi sui peregit, ut dignum est junio-
res subdi senioribus & majoribus suis in omnibus;
sed etiam plura volumina sanctarum Scripturarum,
largiente Domino, illis acquisivit; & sicut inde
ad profectum proprium discipulorumque suorum
non modico labore advenit domum. Sed & pue-
ros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum
suum, p. Marcellinum videlicet & Marcovinum, de
gentis Anglorum, secum inde adduxit. De quorum
fatis.

tertium a primo; ibique ei nomen suum, modo om-
nibus notum & divulgatum, simul cum benedictio-
ne & gradu Episcopatus, ob facundiam linguæ, &
gratiam laborum a Deo sibi donatam, inditum est
ab Apostolico Pontifice Bonifacius, qui antea VVim-
fridi vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, &
grado decoratus & nomine, coram omni Clero &
familia B. Petri Principis Apostolorum, & coram
ipso Gregorio Papa prostravit se, & oravit, ut pro-
pter Deum & amorem S. Petri ibidem illico in ipsa
Ecclesia, cum supplicii devotione pro se flecteret ge-
nus omnis Clerus, qui præfens aderat, & unanimiter
omnes orarent Dominum, Beatumque Patrum inter-
cessorem invitarent & auxiliatorem orationis suæ, ut
bono sue & Deo placabili terminare mereretur & con-
cludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo,
unanimes cum summa devotione, inclinantes se co-
ram Reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, com-
pleverunt petitionem ejus, sacra oratione & Pastoris
& Gregis iussa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis
mæritis ipsius conveniens, quantum valuerit apud
Deum omnipotentem, testatur sanctum Martyrium
ejus, peractum in diebus senectutis, & jam tunc ni-
mie imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate
positus, vivere in hoc mundo non valeret diutius.

14 Ecce quomodo sapiens architectus & electus Dei
Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humi-
li consilii & superbiæ contumaciæ, sed super tutissi-
mam petram divini consilii & Apostolicæ humilitatis,
ædificavit domum suam. Et ideo, dum veniente
flumina humanæ adversitatis ac perturbationis, starent-
que venti diabolicæ tentationis & caliditatis, & im-
pingerent in domum ejus, non potuerunt eam movere;
quia, secundum Domini dictum, fundata erat super
firmam petram, quæ petra erat Christus. Noster
modo intercessor, & certissimus Patronus apud Deum,
consideravit perpendens, in quanto periculo & mis-
eria humanæ constituta sit infirmitas, non in semet-
ipso posuit fiduciam suam, juxta morem superborum
partis adversæ; sed ad humilitatem Apostolicam &
filiorum Dei recurrit, in largientem divinæ miseri-
cordiæ, & devotam supplicationem Ecclesiæ Dei so-
lidavit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi co-
rumque successores & coheredes in regno Dei, in
omni labore & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ
Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt im-
plere, quæ eis præcepta erant a Domino. Eia, Præ-
sules & Prædicatorum populi Dei, eodem honore &
pari gradu in hoc seculo decorati, aspiciet & intel-
ligite, & assumite exemplum justi hominis, ut, cum vo-
cati a Deo & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus ob-
cæcati, ad gradum Episcopatus & ad regimen sanctum
accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructum-
que adferre valeatis permanentes in vitam æternam.

15 Et in illo quoque itinere, dum sanctus Mar-
tyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, su-
cro gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor
meus, electo Magistro infatigabilis comes perman-
sit; intrans & egrediens & pergens ad imperium
ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et
non solum in hoc eodem itinere, meritum humilita-
tis & obediendi sui peregit, ut dignum est junio-
res subdi senioribus & majoribus suis in omnibus;
sed etiam plura volumina sanctarum Scripturarum,
largiente Domino, illis acquisivit; & sicut inde
ad profectum proprium discipulorumque suorum
non modico labore advenit domum. Sed & pue-
ros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum
suum, p. Marcellinum videlicet & Marcovinum, de
gentis Anglorum, secum inde adduxit. De quorum
fatis.

16 Ecce quomodo sapiens architectus & electus Dei
Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humi-
li consilii & superbiæ contumaciæ, sed super tutissi-
mam petram divini consilii & Apostolicæ humilitatis,
ædificavit domum suam. Et ideo, dum veniente
flumina humanæ adversitatis ac perturbationis, starent-
que venti diabolicæ tentationis & caliditatis, & im-
pingerent in domum ejus, non potuerunt eam movere;
quia, secundum Domini dictum, fundata erat super
firmam petram, quæ petra erat Christus. Noster
modo intercessor, & certissimus Patronus apud Deum,
consideravit perpendens, in quanto periculo & mis-
eria humanæ constituta sit infirmitas, non in semet-
ipso posuit fiduciam suam, juxta morem superborum
partis adversæ; sed ad humilitatem Apostolicam &
filiorum Dei recurrit, in largientem divinæ miseri-
cordiæ, & devotam supplicationem Ecclesiæ Dei so-
lidavit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi co-
rumque successores & coheredes in regno Dei, in
omni labore & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ
Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt im-
plere, quæ eis præcepta erant a Domino. Eia, Præ-
sules & Prædicatorum populi Dei, eodem honore &
pari gradu in hoc seculo decorati, aspiciet & intel-
ligite, & assumite exemplum justi hominis, ut, cum vo-
cati a Deo & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus ob-
cæcati, ad gradum Episcopatus & ad regimen sanctum
accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructum-
que adferre valeatis permanentes in vitam æternam.

17 Et in illo quoque itinere, dum sanctus Mar-
tyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, su-
cro gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor
meus, electo Magistro infatigabilis comes perman-
sit; intrans & egrediens & pergens ad imperium
ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et
non solum in hoc eodem itinere, meritum humilita-
tis & obediendi sui peregit, ut dignum est junio-
res subdi senioribus & majoribus suis in omnibus;
sed etiam plura volumina sanctarum Scripturarum,
largiente Domino, illis acquisivit; & sicut inde
ad profectum proprium discipulorumque suorum
non modico labore advenit domum. Sed & pue-
ros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum
suum, p. Marcellinum videlicet & Marcovinum, de
gentis Anglorum, secum inde adduxit. De quorum
fatis.

18 Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, libenti-
bus religiosis Regibus, cum consensu omnis Soma-
tus populi Francorum, missus est Romam ordinan-
dus in Episcopatus gradum ad Gregorium Papam, &
tertium a primo; ibique ei nomen suum, modo om-
nibus notum & divulgatum, simul cum benedictio-
ne & gradu Episcopatus, ob facundiam linguæ, &
gratiam laborum a Deo sibi donatam, inditum est
ab Apostolico Pontifice Bonifacius, qui antea VVim-
fridi vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, &
grado decoratus & nomine, coram omni Clero &
familia B. Petri Principis Apostolorum, & coram
ipso Gregorio Papa prostravit se, & oravit, ut pro-
pter Deum & amorem S. Petri ibidem illico in ipsa
Ecclesia, cum supplicii devotione pro se flecteret ge-
nus omnis Clerus, qui præfens aderat, & unanimiter
omnes orarent Dominum, Beatumque Patrum inter-
cessorem invitarent & auxiliatorem orationis suæ, ut
bono sue & Deo placabili terminare mereretur & con-
cludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo,
unanimes cum summa devotione, inclinantes se co-
ram Reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, com-
pleverunt petitionem ejus, sacra oratione & Pastoris
& Gregis iussa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis
mæritis ipsius conveniens, quantum valuerit apud
Deum omnipotentem, testatur sanctum Martyrium
ejus, peractum in diebus senectutis, & jam tunc ni-
mie imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate
positus, vivere in hoc mundo non valeret diutius.

19 Ecce quomodo sapiens architectus & electus Dei
Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humi-
li consilii & superbiæ contumaciæ, sed super tutissi-
mam petram divini consilii & Apostolicæ humilitatis,
ædificavit domum suam. Et ideo, dum veniente
flumina humanæ adversitatis ac perturbationis, starent-
que venti diabolicæ tentationis & caliditatis, & im-
pingerent in domum ejus, non potuerunt eam movere;
quia, secundum Domini dictum, fundata erat super
firmam petram, quæ petra erat Christus. Noster
modo intercessor, & certissimus Patronus apud Deum,
consideravit perpendens, in quanto periculo & mis-
eria humanæ constituta sit infirmitas, non in semet-
ipso posuit fiduciam suam, juxta morem superborum
partis adversæ; sed ad humilitatem Apostolicam &
filiorum Dei recurrit, in largientem divinæ miseri-
cordiæ, & devotam supplicationem Ecclesiæ Dei so-
lidavit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi co-
rumque successores & coheredes in regno Dei, in
omni labore & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ
Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt im-
plere, quæ eis præcepta erant a Domino. Eia, Præ-
sules & Prædicatorum populi Dei, eodem honore &
pari gradu in hoc seculo decorati, aspiciet & intel-
ligite, & assumite exemplum justi hominis, ut, cum vo-
cati a Deo & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus ob-
cæcati, ad gradum Episcopatus & ad regimen sanctum
accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructum-
que adferre valeatis permanentes in vitam æternam.

20 Et in illo quoque itinere, dum sanctus Mar-
tyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, su-
cro gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor
meus, electo Magistro infatigabilis comes perman-
sit; intrans & egrediens & pergens ad imperium
ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et
non solum in hoc eodem itinere, meritum humilita-
tis & obediendi sui peregit, ut dignum est junio-
res subdi senioribus & majoribus suis in omnibus;
sed etiam plura volumina sanctarum Scripturarum,
largiente Domino, illis acquisivit; & sicut inde
ad profectum proprium discipulorumque suorum
non modico labore advenit domum. Sed & pue-
ros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum
suum, p. Marcellinum videlicet & Marcovinum, de
gentis Anglorum, secum inde adduxit. De quorum
fatis.

A seniore Marchelmo, religiosissimo & sancto viro, ut
ut dignum est donante Deo, suo loco aliquid plenius dicam. Tunc felix comitatus, Magister videlicet sanctus, & discipuli ejus electi, & propriis meritis & intercessione omnis Cleri ac familiae S. Petri commendati Deo & Sanctis ejus, reversi sunt domum, crescentes & proficientes ex illo die in omni opere bono; docentes & instruentes in via Dei, qua ipsi ibant, non solum populum & Proceres Francorum, sed etiam ipsos Reges religioso sale sapientiae divinae non mediocriter condierunt. Et sic in consensu & unanimitate Regum & cuncti populi, per omne regnum Francorum, comperunt quotidie magis magisque detrimenta fieri diabolo, & incrementa Ecclesiae Dei; haereticae pravitates non apparere, & Catholica fides in omnibus rutilare, ac religio munda & immaculata longe lateque clarescere.

16 Sed & hoc silentio minime tegendum est, quod Marchelmo venerabili viro narrante didici,

B ejus superius memoriam feci. Quia post martirium sancti Magistri, a quo, per gratiam Christi & meritum sanctitatis ejus, omnes confines nationes illuminatae sunt; ipse quoque beatus Gregorius a Stephano Apostolicae Sedis Praefate, & ab illustri & religioso Rege Pippino suscepit auctoritatem seminandi verbum Dei in Fresonia: in qua primus S. VVillibrordus, cognomento *q* Archiepiscopus, in conversione gentis illius initiavit rudimenta Christianae fidei cum discipulis suis: deinde, senescente eo in opere Dei, & stabilito Episcopatu in loco qui nuncupatur Trajectum, & alio nomine VViltaburg, & migrante ad Dominum de hac luce, successit S. Bonifacius idem Archiepiscopus & Martyr, quem oculis meis ipse vidi, candidum canitie & decrepitem senectute, plenum virtutibus & vitae meritis. Quo tempore in ejus discipulatu, sicut superius memoravi, B. Gregorius Praeceptor meus ab ineunte aetate fuerat enutritus, cui & successit pius heres, ejusdem gentis Fresonum Pastor & Predicator ordinatus a Domino, & a Principibus supradictis Ecclesiae Dei. Eademque caritate, sicut & fidei firmitate, qua praedecessores sui, Sanctus videlicet VVillibrordus Archiepiscopus & Confessor, & Bonifacius Martyr atque Archiepiscopus, larga & melliflua eruditione, populum irradiavit simul cum Chorepiscopo & adjutore suo *r* Aluberto, qui de Britannia & gente Anglorum veniebat, magnis vitae meritis pollens, & eadem benevolentia juxta vires Domino studuit animarum lucra acquirere.

ANNOTATA. G.H.

a Scilicet Dagobertus II Regis Francorum Austrasiorum ex Adela filia promissus, uti verosimile conatus sum facere tam in Diatriba Dagobertina pag. 127, tum in Eusebio & Prætoriano ad tom. 3 Martii n. 31.

b Tredecim anni etiam leguntur in Vita 3, ubi ex prioribus Vita distinctis legendus tres annos. Verum cum in Vita 2, n. 20 dicatur tertio in Frisia laborasse, sed diversis temporibus; videri possunt simul omnia jungi, nisi omnes isti ponerentur ante professionem ad Ihesum & Turingos.

c VVyrda ad Rburum, adduc VVurda seu VVourda appellatur, infra Ultrajectum, ab eo duobus locis distinctum. Aliquis videtur Caesario VVerda inter Coloniae & VVesaliam, sed hoc extra Frisiam sua est.

d Attingohem fuit in parte Hollandiae, qua jam vulgo Goedelandis dicitur, ubi oppidum VVesopum fuita seu Vesta fuit in duas partes scatur, qui fuit deinde ad eandem insulam in Mare Australe.

e Felix autem nomen videtur VVulfen esse, in hodie-

na Transsilvania: malim ego intelligere Velsen prope D. Harlemum.

f Hadela filia ut jam dixi, Dagobertus II Regis Francorum Austrasiorum, anno 680 intercepti ac pro Martyre habet.

g Hic est Carolus Martellus, qui Major-domus regnum administrabat, ac Regis titulo abstinuit, quem tamen multi postmodum ei tribuerunt.

h Ex his Carolomanus regnum Austrasiorum ut Major-domus administravit, deinde in Casim monachus; ac Pippinus postmodum Rex est factus.

i Scilicet Adelbertus & Clemens, de quibus in illis Actis dictum.

k Lagbeke fuit, verosimiliter is qui nunc Lecke dicitur, Ultrajectinae diocesis, hodiernae terminus meridionalis.

l Colantur, VVillibaldus Episcopus 7 Julii, VVunnebaldu Abbas 18 Decemb. & Scurmius Abbas 17 ejusdem Decembris.

m Nordgou, ea fortassis regioncula, qua Heggledio occidentalis, praefati nominis vestigium retinet, in praecipuo istius oppido Nordlinga.

n VVigbertus Abbas Prithlartensis mortuus est anno 747, & Burchardus Episcopus Herbipolensis anno 791: colantur 13 Augusti & 14 Octobris.

o Lino a Gregorio II ordinatum esse anno 723 supra diximus.

p Marchelmus, alibi Marcellinus, colitur 14 Julii: cui spuris comitata de S. Suiberto tribuuntur, uti huc ad hujus Vitam & Martii deductum est.

q Eodem scilicet sensu, quo Bonifacius, necdum ulli Sedi affixus, ab ipsomet Pontifice ut vidimus vocatur Archiepiscopus, quia ad gentium conversionem ordinatus, nullique alteri subiectus.

r Alubertus in loco Eoband, Coepiscopi & Martyris, assumptus est, qui munia pastoralia obiret: Chorepiscopum hic Audon appellat ex usus saculi: de quo vide Cangium in Glossario, nunc Vicarium Episcopalem dicemus.

ANALECTA BONIFACIANA.

CAPUT I.

An & quid a Zacharia Papa & S. Bonifacio actum sit in promotione Pippini ad regnum Francorum.

1 *S*tatuimus suam de elevatione Pippini Principis in Regem Francorum, ejusque unitione, praefus filere, eo quod eandem neque in variis S. Bonifacii Actis, neque in epistolis Zachariae Papae ulla invenitur mentione. Quia tamen utriusque rei antiquissimum testimonium adscriptum invenitur vetustissimo Ms. libro Gregorii Turonensis de Vitis Patrum, quod absque dubio amatores veritatis libenter cognoscunt, in gratiam illorum istud hic dare placeat, & quod ibi dicitur collatis aliunde attestantibus corroborare. Privilegium olim hic codex ad Collegium Apsolbomense Societatis Jesu in Alsatia, a quo ipsum facta cum aliis libris permutacione acquisivimus & prout nos jam pridem detinemus. Hic libro ad calcem ita adjungitur: Si nosse vis, lector, quibus hic libellus temporibus videatur esse conscriptus, & ad sacrorum Martyrum pretiosam editus laudem; invenies anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo septimo, temporibus felicissimi atque tranquillissimi & Catholici Pippini, Regis Francorum & Patricii Romanorum, filii beatae memoriae quondam Caroli Principis, anno felicissimi regni ejus in Dei nomine sexto decimo, Indictione quinta

Testimonium factum anno 767 scriptum

AUCTORE; & filiorum ejus, eorumdemque Regum Francorum, Caroli & Carolomanni, qui per manus sanctae recordationis viri beatissimi Domini Stephani Papae, una cum praedicto patre, Domino viro gloriosissimo Pippino Rege, sacro chrismate in Reges, Dei providentia & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli intercessionibus, consecrati sunt anno tertio decimo. Nam ipse praedictus Dominus florentissimus Pippinus Rex Pius per auctoritatem & imperium sanctae recordationis Domini Zachariae Papae, & unctionem sancti chrismatis, per manus beatorum Sacerdotum Galliarum, & electionem omnium Francorum, tribus annis antea in regni solio sublimatus. Postea per manus ejusdem Stephani Pontificis de novo, in beatorum praedictorum Martyrum Dionysii, Rustici & Eleutherii ecclesia (ubi & venerabilis vir Folradus Archipresbyter & Abbas esse cognoscitur) in Regem & Patricium, una cum praedictis filiis Carolo & Carlomanno, in nomine sanctae Trinitatis unctus & benedictus est.

a personis in vestris militibus Monacho Dionysio
B In ipsa namque beatorum Martyrum ecclesia, uno eodemque die, nobilissimam atque devotissimam & sanctis Martyribus devotissime adhaerentem Berteradam, jam dicti florentissimi Regis conjugem, praedictus venerabilis Pontifex, Regalibus indutam cycladibus, gratia septiformis Spiritus benedixit; simulque Francorum Principes benedictione & sancti Spiritus gratia confirmavit: & tali omnes interdictu & excommunicationis lege constrinxit, ut nunquam de alterius lumbis Regem in xpo praesumant eligere; sed ex ipsorum, quos & divina pietas exaltare dignata est, & sanctorum Apostolorum intercessionibus, per manus Vicarii ipsorum & beatissimi Pontificis, confirmare & consecrare disposuit. Hae ideo caritati vestrae breviter in novissima paginula libelli inseruimus hujus, ut per succedentium temporum & vulgi relationem propago in xpo valeat cognoscere posterorum. *Hae scriptor eruditus, & verosimiliter Monachus Sandionysianus, annis ab obitu S. Bonifacii elapsis dumtaxat duodecim: indicat autem, Pippinum auctoritate & imperio Zachariae Papae, & unctione sacri Chrismatis per manus beatorum Sacerdotum, & electione Francorum, in regni solio sublimatum.*

confirmatur in A. nath. b. T. liani,
C 3 Quomodo ista fuerint peracta, explicabunt antiqui Francorum Annales, quos Andreas du Chesne, Geographus Regius, ac vi viri judicio, selegit, & tomo secundo Scriptorum historia Francorum inseruit. Apud hunc in his quos exhibuit nuper Codex Tiltanus, ab anno DCCVII ad annum DCCCVIII deductor pag. 12 sic legitur. Anno DCCXLIX Zacharias Papa per Fulradum mandavit, ut Pippinus ad Regem levaretur. Anno DCCL Pippinus, secundum Francorum morem, electus est ad Regem: & unctus per manus sanctae memoriae Bonifacii Episcopi, elevatur a Francis in regno, Sueffionis civitate. Annales Loiseletii, ab anno DCCXLI ad annum DCCCXIV protrahit, pag. 25 Anno DCCXLIX Burghardus V Virzeburgensis Episcopus & Fulradus Capellanus missi fuerunt ad Zachariam Papam, interrogando de Regibus in Francia, qui illis temporibus [erant] non habentes Regalem potestatem, si bene fuisset an non. Et Zacharias Papa mandavit Pippino, ut melius esset illum Regem vocari, qui potestatem haberet, quam illum, qui sine Regali potestate manebat, ut non conturbaretur ordo. Per auctoritatem ergo Apostolicam jussit Pippinum Regem fieri. Anno DCCL Pippinus secundum morem Francorum electus est ad Regem, & unctus per manus sanctae memoriae Bonifacii Archiepiscopi, & elevatus a Francis in regno suo, Sueffione civitate.

4 Eadem extant ex autographo Bavariae Bibliothecae apud Henricum Canisum, sed solum ad annum DCCXIII deducta, & apud Eginhardum in Annalibus de Gestis Pippini Regis. Eadem etiam leguntur Tomo 3 Chesnei in Annalibus Bertinianis, a Joanne Bolando submissis. Eadem demum habemus in pervetusto codice nostro, ubi anni duo sequentes, nulla re annotata vacui, ita supplentur: Anno DCCLI Hildericus, qui falso Rex vocabatur, tonsoratus est & in monasterium missus. Anno DCCLII Pippinus, monente S. Bonifacio, quibusdam Episcopis, vel mediocritates, vel tertias, rerum reddit, promittens postea omnia reddere. In Annalibus Francorum Fulradus hae simul ad annum DCCLII continentur: Zacharias Papa ex auctoritate S. Petri Apostoli mandat populo Francorum, ut Pippinus, qui potestate regia utebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Ita Hildericus Rex, qui ultimus Merovingorum Francis imperabat, depositus & in monasterium missus est. Pippinus vero in civitate Sueffionum a S. Bonifacio Archiepiscopo in Regem unctus, regni honore sublimatus est. Smilia de Pippino, auctoritate Zachariae Papae in Regem elevato, & a S. Bonifacio consecrato, sive uncto, habent apud Labbe in Nova Bibliotheca, Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi, & Chronica Rerum Francorum digesta usque ad obitum Lotharii Imperatoris; tum etiam Ademarum Monachum S. Eparchii in suo Chronico. Plures praeterea producuntur a Scravio Notatione 43 ad vitam S. Bonifacii; videlicet, Egilwaldus lib. 2 Vitae S. Burchardi Episcopi Herbipolensis c. 1, Marlianus Scotus, Regino, Siebertus, Lambertus Schafnaburgensis, Otlo Erlingensis, aliique. Baronius ad annum 752 n. 1 asserit, scriptores omnes rerum Francicarum, sive veteres sive recentiores, absque controversia adscribere.

5 His ita productis non meo, sed aliorum sensu, absque ulla interpolatione, sed solum aliorum verbis; rogatum velim eruditissimum scriptorem Annalium Ecclesiasticorum Francorum, ut iterum ego Henschenius, gloriae regni Francici injurius dicar, uti dicor in Indice Tomi 3, remisso lectore ad annum 673, ubi arguor num. 20, homo Hispano-Beiga in Epistola Nuncupatoria, Diatriba de tribus Dagobertis Regibus Francorum praefixa, scripsisse, quodam adversus maiestatem Coronae Francicae, quae superiorem in temporalibus numquam agnovit. Diatribam istam edidi anno MDCLV, quando scilicet a Joanne Jacobo Chiffletto suscitata erat controversia de natali Childebrandi; de quo contra ipsum scribens Parisiis aliquis anno MDCLIX, ita probavit affectum meum, cuiusque parti pro veritate aequissimum, ut, licet Hispano-Belga essem, meo unius arbitrio, omnes illas Chiffletianas controversias dirimi ac definire veluerit, modo Chiffletius eo stare sponderet. Vidi obiter libellum Francofurti, Romam proficiscens anno MDCLX; utinam etiam postea, inde rediens atque Parisiis totum trimestre commorans, sollicitus fuissim ut illum mihi compararem: si non alio fuit, certe in testimonium mea erga Francos aequitatis, ipsismet Francis tam clare agnita, ut non dubitarem, in questione historica laturus sententiam, contra ipsos quoque Hispanos, si contra hos certior probaretur stare ratio: neque enim ad talem de me opinionem formandam, aliud movisse scriptorem istum potuit, quam Diatriba praedicta, summo per Franciam applausu excepta, ut plurimum eruditum inde data littera nuntiabant. Sed id ipsum causa erat, quod ea ex parte omnium securus, nihil cogitaverim de Francorum approbationibus colligendis, a nemine admonitus, esse in meis scriptis aliquid, de quo vellet quisquam queri.

6 Quid autem Dedicatoria, nominatim in crimen

A vocata? Non enim quidem ipse composuit: pro ea tamen reddere rationem obligatus, auctorem & scopum ejus paucis explicare. Cum totus ego essem in conscribenda & edenda dicta Diatriba edidis praedictus Cōsiliarius Anastasius Childericianus, accepta occasione, ab hujus Regis effosso sum forte Tornaci cadavere. Hunc tractatum legit Magister meus ac studiorum arbiter Joannes Bollandus optima memoria; legit deinde & Diatribam meam; atque ex suo erga me discipulum & collegam affectu, voluit Dedicatorem scribere. In hac usum est est comparationem instituisse, inter Childericum Cōsiliarium, erutumque a me e tenebris Dagobertum II, ex eo petitam, quod prior tribuens ditiores Romani Imperii occupaverit armis; Christianus alter quiete possederit hereditarium regnum, pridem majoribus ejus confirmatum assensione populorum, Pontificis Romani auctoritate, Imperatorumque Orientalium approbatione. Quid hic obsecro tantopere peccavit, aut Dedicatorem auctor Bollandus, aut ego qui illam praefigi Diatribae meae sum passus? De assensione populorum, gratulatur sibi ultro Annalista ipse; de Imperatorum Orientalium approbatione, Procopium testem vocat aut explicat. Dissidens ergo, aut solum aut praecipue, Romani Pontificis auctoritas, in partem adducta.

B Poterat hac quoque commode intelligi. Cur enim non poterat? Quando in ipsamet Francia inventus est fortior, Pippino equalis, & tot alii cum secuti, qui in transferenda in Pippinum regno agnoverant auctoritatem & imperium Zachariae Papae, cui adhaerere omnes sive veteres sive recentiores rerum Francicarum Scriptores testatur Baronius.

7 Mallem equidem nullam unquam litteram scribere, quam ad alicujus etiam privatae personae, nedum Regiae Majestatis injuriam. Uirum igitur dū dātor. Quae omnia anas habent. Rogo igitur omnes, ne ita finire velint interpretari quodcumque meum vel sociorum meorum verbum, aliud agentibus fortassis elapsum, & in alium quam intenderimus sensum trahibile. Sicut Annalista Dedicatorem relegat, invenit multa, non tam facile in meliorem sensum accipienda ab Hispanis, etiam moderatissimis, quae tamen ipsi nolim exprobare, aut venum laesa Majestatis agere, ut ipse me. Haec scripsi, & absolvi hanc de S. Bonifacio tractatum ipso jussu Sanctorum omnium, anno MDCLXXVII, jam senex; & annos, transitorios quidem cum saeculo supputans, cujus initio natus sum; sed juxta aeternis in mentis C habens, antequam optans cum Sanctis Dei in gloria numerari.

D.P. 8 Vixit post hac scripta Henschenius annis ferme sex; & me in Maji editione occupato, totus incubuit Junio preparando, sicut ad ultimum usque mensis hujus diem fecit, etiam ea ordinans quae mihi ac fortis relicta volebat; ad ea autem perficienda, vix deinceps accedere mihi licuit anno post obitum Magistri octavo; adeo multa assumpseram curanda pro Maji, in Tomis septem extendendo. Interim oblitus etiam Francicarum Annalium scriptor Carolus le Cozette, qui quam parum suo sit moderatus affectus, ubicumque vel minima ansa offertur sugillandi nationes diversas a Francia, ut hanc extollat, ipsimet Franci judicandum relinquo. In una certe re valde dissimilis fuit Henschenio, quod cum hic nonnullis etiam nimis videatur in nominandis cum laude omnibus ac singulis, quorum ex labore studioque profecit, interque eos ipso Annalium dictorum Conditor; iste, multa ex Henschenio sumens, aut raro aut nunquam Auctorem cum fassus sit, cujus sententiam vellet suo calculo addito confirmatam; nec fere alibi nominavit, nisi cum diversam sententiam sibi putabat.

9 Utrique tamen jam mortuo, dubitavi equidem num Caput hoc totum, neque jam amplius ab eo cui scriptum erat legendum, fuerem ire in lucem; montime

cum descriptum initio monumentum, pridem a me propositum Francis fuerit num. 35 Exegetis praesumptis de Genealogia Regum Dagobertinarum ante Tomum 3 Maji; ad quod non videtur Henschenius memoriam advertisse cum hac scriberet. Sed cum ego ignarus vicissim eorum quae ipse in hunc locum reulerat, xxi post id anno dederim, inter Paralipomena ad meum de Pontificibus Romanis conatum, Dissertationem novam, futuram in ordine aliarum vigesimam sextam, de Titulo Regio apud Francos, Zacharia Pontificis auctoritate translato a prima ad secundam Stirpem; cumque in ea Dissertatione paulum sine progressu ultra simplicem Auctorem citationem, intra quam hic sese continuit Henschenius; cogitavi, fieri etiam posse, ut hac illius excusatio, quoque mihi aliquando serviat; si forte (quod hactenus necdum auctori) malignioris ingenii quispiam, inveniret verbum, minus commode ex sensu suo tornatum, de quo mecum vellet exposulare, tamquam Francica gloria invidio.

10 Cum autem gentem hanc deprecor, ne facile credat, ad suam injuriam scriptum a me quidpiam; longe equius censeo id me impetrare ab Hispanis, Italis, & Belgis, si quando Veritas, omni nationali affectu potenter, me corgerit nova quadam aut vetera commenta traducere, & falsitatis arguere; posthabito populari favore, quem illis aut pertinacius propugnandis, aut ignaviter dissimulandis, acquirere poteram. Idem rogas velim Religiosos Ordines universos, Religiosus ipse, & quidam ejus Societatis, quae libenter se, ut tempore novissimum, sic in comparatione aliorum profuerit minimum, Nam & ipse post annos triginta quinque in hac litteraria ad Sanctorum Acta studio, & ferme quinquaginta in Religione, traductus, incipio metam prospicere, ad quam reddenda sit supremo judicii aeterni & scriptorum omnium meorum ratio, in quibus si quid vel per ignorantiam peccatum vel ex zelo illustranda veritatis minus caute prolatum sit, id adeo non volo tenere mordicus, ut promptitudinem in talibus corrigendis, quae usus sum hactenus, & magis quam ullis forsitan ante me, augere & intendere studio acriori proponam, eo quod Deus reliquum fecerit vitae tempore, impendendo recognitionem & supplemento primi huius semestris, ad quod omnes rogo, animadvertentes si quas habent conferre.

CAPUT II.

Monasterium Fuldense constructum a S. Bonifacio; ejusque corpus ibi depositum, ac deinde in novam ecclesiam translatum: Historia Translationis & dedicationis.

G.H.

11 IN ea parte Germaniae, quam Franci qui dicuntur Orientales inhabitant, locus est, ex nomine vicini fluminis Fulda vocatus... in quo S. Bonifacius monasterium constituit Monachorum, anno ante passionem suam decimo, qui fuit ab incarnatione Domini quarta quartus & quadragesimus & septingentesimus annus. Ita in Vita B. Rabani, a nobis ad diem 14 Februarii edita, Rudolphus Presbyter, Monachus Fuldensis, discipulus ipse Rabani anno DCCCLVI vita functi. Imo S. Bonifacius, uti idem Rudolphus in Vita S. Lioba danda xxviii Septembris addit, in Casinum montem Sturnia discipulum suum, virum genere & moribus nobilem misit, ut in monasterio, quod beatus Pater Benedictus instituit, disciplinam regularem & vitam moresque agnosceret, Pastorque futurus discipulos fieret, atque in sua subiectione disceret, quomodo aliis praesse deberet, S. Bonifacius ab illo Abbas Fuldensis constitutus. Tunc, ut Christianus Brouverus lib. 2 Antiquitatum Fuldensium c. 4

Canonium Fuldae anno 744 erectum: secundum Regulam S. Benedicti

en

AUCT. ex Monumentis pervetustis, de finibus & terminis Ful-
 G.H. denfibus habet, ista chartula est descripta. Bonifacius,
 Legatus Germanicus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, vi-
 ris religiosus ac Deum timentibus in regno Franco-
 rum constitutis. Non incognitum esse reor pluribus,
 qualiter Carolomannus vir illustris, qui in regno
 Francorum simul cum germano suo Pippino domi-
 natus, locum in Buchonia silva aptum ad monaste-
 rium construendum nobis concessit, & perpetualiter
 servis Domini condonavit. Ideo placuit nobis, ut
 eundem locum, qualiter certis terminis consistit,
 adnotemus; & idoneis testibus, qui prædicti Prin-
 cipis traditione & vestitione ipsius loci adfuerunt,
 subter firmemus. Est ergo terminus ecclesiæ & mo-
 nasterii Sancti Salvatoris, quod situm est in littore
 fluminis Fulde, primum in Orientali plaga fons
 vivi, qui vocatur Crumbenbach. & reliquis omis-
 sis, quæ ibi legi possunt, ita concludit. Sic enim iste locus
 traditus est a Pippino, & a prædicto Principe Ca-
 rolomanno, ut sit commendatus idem locus & utilis
 Salvatori nostro usque in finem sæculi, ad congre-
 gandos & nutriendos servos ejus, absque ulla im-
 peditione vel usurpatione aliorum. Signum Bonifacii
 Archiepiscopi, qui hanc chartam pro notitia omnium
 conscribi fecit, & Signum Burchardi Episcopi. &
 Sturmii Abbatis... Anno Dominicæ Incarnationis
 DCCXLVII, Principatus vero nobilium virorum
 Karolomanni & Pippini fratris ejus anno vi, mense
 Martio xxii die, scripta est Notionis charta in
 Fuldensi monasterio, primum a Megenhelmo Pre-
 bytero jussione & permissione divina. Hæc ibi. Sece-
 sit Carolomannus adhuc dicto anno DCCXLVII in Ita-
 liam, & in Casino monte factus est Monachus.

12 At non desistit S. Bonifacius, promovere hoc
 sibi dilectissimum monasterium Fuldense, & scripta
 epistola ad Zachariam Papam, a Broverus relata l. 3
 cap. 10, procuravit ut statueret Papa, quatenus in-
 quit, monasterium Sancti Salvatoris, sub jurisdic-
 tione sanctæ nostræ Ecclesiæ constitutum, nullius al-
 terius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur; ita ut
 nisi ab Abbate monasterii fuerit invitatus, nec Mis-
 sarum solennitatem ibidem quispiam præsumat omni-
 modo celebrare. Tota epistola est 14 in Conciliis
 Labbei, & continetur tomo 6 columna 1328 Florebat
 tunc Fulradus, Abbas & Pippini Regis Archiepella-
 nus, quem in epistola ibidem a Broverus relata, rogat
 Bonifacius, ut deprecetur Regem pro cætu suo. Sunt
 enim, inquit, pene omnes peregrini; quidam Pres-
 byteri, per multa loca ad ministerium Ecclesiæ &
 populi constituti; quidam sunt Monachi, per cellu-
 las nostras; & infantes, ad legendum litteras ordi-
 nati; aliqui seniores, qui longo tempore mecum
 viventes laboraverunt & me adjuverunt. De his
 omnibus sollicitus sum, ut post obitum non disper-
 dantur, sed ut habeant mercedis vestræ consilium
 & patrocinium celsitudinis vestræ &c. In eodem
 Fuldensi monasterio S. Bonifacium ædificationem basi-
 licae inceperat, & S. Lullo ut completeretur in suo ul-
 timo ex urbe Moguntina discessu commendasse, ac præ-
 scripsisse ut illuc suum ab obitu corpus perduceretur,
 indicat supra Willebaldus num. 33. Quod quomodo
 factum sit, ibidem narratur. Porro ad situm sepulcri,
 inquit Broverus lib. 3 c. 1, liquet, Martyrem in por-
 ticu seu arcuato opere, inclusum medio templo, ver-
 sus ortum solis in abside quievit, atque distinctis
 intervallis hinc a Septentrione Liobam, inde Stur-
 min Abbatem ad Australem plagam, in sua quem-
 que absida, conditum.

13 Mortuo S. Sturmio Abbate xviii Decembris an-
 no 779, subrogati fuerunt, primum Bangolfus, tum
 anno DCCII Ratgarus, & hinc anno DCCCXVIII

Ægil quartus Abbas. Ab his tribus constructa est nova D. P.
 Ecclesia, cujus magnificentiæ lib. 2. c. 2 describit, ut
 potuit, Broverus; quodque verbis non potuit, conatus
 est oculis subjicere in tabella ærea, cui insculpi cura-
 vit, qualem in fig. 10 supra vidisti, formam ærea li-
 gnea, Bonifaciano sepulcro olim impati solita, quæ tum
 cum scriberet adhuc servabatur in odæ præcipui cryptæ.
 Quamquam enim nulla veteri invenitur pictura, quæ
 huius, de qua agimus, Basilicæ formam repræsentet; forma
 tam ipsam tamen in lignea ista machina conservatam
 haberi, hoc persuadetur argumento, quod sibi Hers-
 feldensis Basilicæ jam profanæ monumentis æ-
 canæ similem spectare contigit, quæ ad amissim ex-
 primeret templi veteris descriptionem, ut petiti
 narrabant. De istius ecclesiæ dedicatione in Annali-
 bus Fuldens. ad annum DCCCXIX, Abbatis Ægilli secun-
 dum, ista leguntur: Hoc anno basilica S. Bonifacii
 Martyris, in cænobio Fuldensi, ab Hecstulfo Ar-
 chiepiscopo dedicata est, in honorem Domini Sal-
 vatoris & omnium Sanctorum eius: translataque sunt
 ossa sancti Martyris Kalendis Novembris. Ad quem
 diem Rabanus, quintus Abbas & dicti Ægilli successor,
 Martyrologio suo ista inscripsit: In monasterio Fuldensi
 dedicatio ecclesiæ S. Bonifacii, & translatio corpo-
 ris ejusdem sancti Martyris. Seriem dedicationis &
 translationis carminis hujusmodi explicat Candidus in
 Vita Ægilli.

14 Venerat alma dies, radio illustrata corusco
 Solis perpetui; Præsul processit ad aulam
 Sacrandam. Tunc Reliquiæ tolluntur in altum,
 Condendæ interius. Præcellerat ordine claro
 Pontificalis apex; subra vexilla triumphi
 Regis magnifici pariter tolluntur in auram;
 Luminibus rosei apte stipata deinde
 Turba Sacerdotum, Monachum, Comitumq; potentum,
 Ordinis atque etiam clamans post terga minoris
 Consequitur, Christumq; vocans ter voce tonantem.
 Invitatur enim Christus virtute potenti,
 Ipsaque sancta Dei genitrix virgoque Maria:
 Compellantur in auxilium cælestia votis
 Agmina, Sanctorumque dehinc exercitus omnis.
 Cumque etiam his precibus ternos expleverat orbes
 Præsul, & ipsa sequens pariter lato agmine turba;
 Protinus, ante oculos plebis oraque virorum,
 Regi virtutum, Regis præcone jubente,
 Victoriq; Deo, patuerunt limina templi.
 Ingreditur Præsul, divino Numine ductus;
 Presbyterique simul intrant aræque Ministri,
 More suo interius acturi iussa Potentis.
 Importantur enim lætis vallata choreis
 Sanctorum spolia, exterius nam cetera turba
 Insistens precibus, altis exclusa respectat,
 Donec cuncta bonus famulis alteria Præsul
 Consecrat altithroni Regis præsentibus, absque
 Quinis, quæ mihimet iterum memoranda relinquo.

15 Protinus interea rursus, liçore jubente,
 Panditur alta atque alma Dei domus omnipotentis.
 Irruit agmen ovans plebis; subito quoque semet
 Inque vicem valvæque intro pressere ruendo.
 Dextram namque tenet dextra, inducitq; virum vir,
 More Laicorum porgentes basia buccis.
 Hinc sopito etiam & turbis clamore remotis,
 Ecclesiasticus, hinc atque inde collectus in unum,
 Martyris ad tumbam extemplo convertitur ordo.
 Quæ tunc noscitur in medio consistere templo,
 Plebs quoque testis adest præsens: sit testis & ipse
 Conditor omnipotens, qui majestate perenni
 Semper ubique manet, ejusque exercitus omnis,
 Quod eadem ipsa hora adventus tunc Numinis alti,
 Quæ rapitur Christi Martyr de sede priore,
 Perspicue in sacra multis innouit aula.

Præ-

cursu
drinde
novæ
clausasupra
capituli
credimusanno 81:
N.
ded e

E

Omnibus
præfenti-
busE. Lira
miseret
tatis

F

confr-
catione
altariainvitato
nomine

A Præfulis interea insiluit veneranda vetustas
Hæstolfi precibus, Christi solamina poscens,
Ut opus inceptum divino munere sacrum
Cum sociis sacro possit concludere fine.

*Corpus S. Bonifacii assolu-
li. u.*
16 At post hæc propius, Christitratamine fretus,
Idem Præful iens, tolli venerabile corpus
Instruxit. Levat ipse prior hunc voce valenter
Hymnum, magnifico laudis nidore refertum
Gignentis Genitique simul ac Spiritus almi,
Te ergo Deum laudamus, te Dominumque facemur,
Te genitorem perpetuum, terra veneratur
Cuncta: tibi Angelicus, adstans mirabilis ordo,
Namque, poli, cunctæque potestates venerandæ,
Cherubin quoque, Seraphin pariterque verenter
Jure tibi soli incessanti voce reclamant;
Sanctus, Sanctus, Sanctus: nam Dominus Deus unus
Sabaoth, cæli magni tellusque replentur
Doxa perpetuæ majestatis: quoque temet
Cætus Apostolicus, pollens atque inclitus ordo,
*& hym-
nus Te
Deum
censatur;*
B Teque Prophetarum numerus laudabilis æque,
Te nitidus testum laudat exercitus ardens.
Ecclesia te sacra canit diffusa per orbem.

Majestatis enim Patrem immensæ venerandum,
Atque tuum proprio verum de pectore Natum,
Sanctum nam Paracletum æquali numine statum.
Tu doxæ Rex ac lucis, lux ardua Christus:
Tu Genitoris es æternus sine tempore Natus:
Tu hominem suscepisti, mundum ad liberandum,
Virginis atque uterum non horruit alta potestas:
Devicto mortis stimulo tu victor ubique,
Fidis nam miserans referasti regna polorum,
Tu Patris in dextra regnas virtute perenni:
Desuper advenies certus namque arbiter orbis.
Te petimus proni, proprios defende colonos,
Mundi quos proprio redemisti sanguine Soter.
Salvum fac populum, hostis de sauce reductum,
Atque tuam dignare Deus benedicere sortem,
Auxilioque tuo rege, sublimare per ævum:
Omni quippe die temet benedicimus alte,
Laudamusque tuum cuncta per sæcula nomen,
Hæcce die nos, Christe potens, dignare tueri;
Neu nos commaculent spurcæ contagia vitæ.
O nostri miserere Deus, nostri miserere.
Sitque tua circa nosmet miseratio larga

C Corde quidem fixo veluti confidimus in te.
In te summe Deus spero, non turber in ævum.

*ipsum de-
inde in-
fertur in
ecclesiam;*
17 Hunc hymnum subito trepidus suscepit ab ore
Pontificis forte simul Ecclesiasticus ordo,
Alithrono cantans alto modulamine laudem.
Nam seretrum loculi, sacra qua Martyris almi
Membra inclusa jacent, in prima fronte gerentes,
Ambo graves amboque senes, Hæstolfus & Aigil;
Scilicet a tergo pariter Monachusque Sacerdos
Ercanbertus, Baugolphi germanus; & Abbas
Theotgarius, Bruunvarque, simul Hrabanus, & ipse
Presbyter & Monachus, multorum jure Magister,
Ibant æquati numero, Christumque canebant:
Cum quibus admixta parshinc atque inde piorum
Presbyterum, turbaque, premens cum lumine circum
Vi multa, loculum gaudet contingere dextra.
Regia quippe via, pannis candentibus apte,
Regis perpetui magnum quæ ducit ad altar,
Strata fuit, illuc idem quos ipse Sacerdos
Ercanbertus ovans, Christi devotus amore
Martyris, exhibuit; ostro peptumque rigentem
Insuper accumulans anxie pro seque suisque.
His ita perceptis, gressum porrexit ad aram
Pontificalis apex, magno comitatus honore,
In parte occidua Romano more peractam.

18 Elevat interea populari voce repente
Advena plebs Kyrie electum; sic clamor ad æstra

Christicolis; ardent penitus fervore recenti
Numinis infusi; verum, mirabile dictu!
Tu scis, non solito laudis vox omnibus æqua
Efficitur, lacrymas profundunt gaudia mentis;
Lætitia, lacrymæ, & cantus miscentur in unum.
Hinc aliud cecinit simili moderamine carmen
Sors Domini, magna laudis dulcedine plenum,
In celsis Domino gloria magno,
Voti sitque boni terrigenis pax:
Laudamus quoque te & sanctificamus,
Propter magnificum & decus altum.
Hæc tam-quippe diu celsæ jubilatio vocis
Personuit, donec saxoso membra sepulchro
Includunt, clausaque dehinc pausanda relinquunt.
Hoc namque occidua Martyr tumulatus honore,
Alithroni Regis compta jacet altus in ara;
Absida quam super exstructa namq; imminet ingens,
Quamque egomet, quondam hæc Christi nutritus
in aula,

Presbyter & Monachus Bruno vilisque Magister,
Depinxi, ingenio tenui parvaque minerva
Formans, expressi varios ferrugine vultus.
His quoque patrat, summæ celebratio Missæ
Laudibus insonuit dignis; qua rite peracta,
Lassi cum sociis, multa crepitante caterva,
Hæstolfatque Aigil ducti sub testâ recurrunt.
Mœnibus en altis Præful convivia lætus,
Pastor & ipse simul, utrorumque inde minores
Mox adeunt: Patris celeres tum sorte ministri
Dona ferunt Cereris, multo sudore canistris
Quæsitæ: ast alii vario nidore respersas,
Instant ferre dapes; alii namque inclita vitro
Ordine composito miscebant pocula Bacchi.
Nec minus intererat epulis simul alma paternis
Lectio: namque cibus sortis solidusque virorum
Intentos satians superi pinguedine verbi.

AUCTO-
RE

G.H.
ubi post
Kyrie
electum, &
Gloria,

Includi-
tur sub
absida

ab ipso.
aut au-
dore pi-
da.
E

CAPUT III.

*Leus S. Bonifacii, Fulde miraculis clari. Donationes
& Indulgentia concessa. Reliquia nunc servata
Fulda, Moguntia, Colonia.*

19 **Æ**GLE Abbate post regnum quinquæ annorum
vita sancto, subrogatus B. Rabanus anno
DCCCXXII, postea anno DCCCXLVII creatus Archie-
piscopus Moguntinus, inter sua Poemata, quæ plurima
edidit, unum in S. Bonifacii laudem scripsit, quæ miraculis
clarum fuisse ostendit, hoc tenore.

Inclita Sanctorum cum gloria crescit ubique,
Et meritum splendor fulget in orbe soli;
Asia magnificat Jacobum, Ausonia Petrum,
Joannemque Ephesus, Africa Cyprianum;
Non minus exultat celebrans Germania laudes,
Et Bonifacii opus Martyris almi sumum.
Ordinat hunc Roma, mittitque Britannia mater
Doctorem populis hoc decus Ecclesiæ,
Pontificem summum, signorum fulmine clarum,
Eloquio nitidum, moribus egregium,
Tanta prophetalis quem gratia fulcit honoris,
Ventura ut multa rettulit, uti nova.
Quam Francus, Fresque simul, Saxoque ministrum
Æternæ vitæ prædicat esse sibi.

20 Quamquam Fresonum gens, moribus effera semper
Martyris ergo manus sanguine polluerit.
Prædixit Christi sed vox verissima, quod nunc
Cernitur impletum pluribus esse locis;
Quod terra moritur frumentum, plurima confert
Semina, fructumque multiplicare studet.
Sicque Sacerdotis Domini latissima crescit
Paucis ex gravis glorificanda seges.

ut Apes-
tis com-
parandus,

Dollor,

Prophe-
ta,

Martyr,

Mor-

ANCTO. Mortuus ecce modo, valensque, solebat ut ante,
RE Lucrat Christum agmina multivaga.

G.H. Signa movent populos, cernunt magnalia cæci,
& illa- Surdorumque sonus auribus ipse tonat.
fuit m- Morborum fugiunt labe, furor impius atri
vocatus Dæmonis abstulit Martyris ex precibus.

Sicque suum famulum Christus ditavit honore,
Ut regnet cælo, imperet atque solo,
Multorum æternas Dominus dei crescere laudes,
Quos fidei meritum secerat esse sacros.

laudam- Sed merito Ecclesie laudantur in orbe Magistri,
dus ab Quos opus & verbum præparat atque fides.

merito, Ergo vir Domini, spernens mundana, reliquit
Pro Christo cuncta, qui meliora daret:
Centuplicemq; merens fructum hic accipit amplum,
Insuper æternam possidet & requiem.

vitam fe- 21 Dignus laude quidem est vitam sine crimine ducens
liciter Qui ævi sic metas clauserat & numeros.

peractam Accola jam Domini sævum jam vicerat hostem,
Cum Christo regnat accola jam Domini.

& eorum Gaudia magna Dei jam intravit lætus, & illinc
martyrio- Invitat nos ad gaudia magna Dei.

adeptum, Sanguine nempe suo requiem sibi comparat almam,
Impetrat hanc nobis sanguine nempe suo.

Martyrio decorat quidquid Germania nutrit,
Et propriam sobolem martyrio decorat.

atque ut O patria! o populus! tanto ditata Patrono
Patronus Per quem vita venit: o patria! o populus!

nobis da- Digna que fueras, o terque quaterque beata!
tur. Præfule hocque regi digna que fueras.

Gloria digna Deo, talem qui illum dedit esse,
Quique dedit nobis, gloria digna Deo.

Gloria magna Deo semper per sæcula cuncta,
Dicamus omnes; Gloria magna Deo.

Altera Altera summi Dei gloria & bonus postumus S.
gloria Bonifacii eminet in pietate & beneficentia, qua homines
elinet in presciti sunt Fuldense monasterium, eo quod sacra ejus
donatio- ossa in illo quiescerent. Hujus rei varia documenta ex-
hibet Brovverus lib. 3 c. 11, quorum Primum elucet

in quatuor Sedibus Episcopalibus, ab eo in Bavaria
divisi & ordinati; quarum singula illustrata loca aut
alia munera suis erant conferre. Secundum exhibetur
in traditione S. Lulli Archiepiscopi, & quatuor nobilif-
simorum virorum; quos is, ut una conferrent partes suas,
ex arat. Tortum consistit in liberali donatione S. Wil-
libaldi Episcopi Egladiensis. Accedunt illis quantum &
quidam ex plurimis & illustribus oblationibus, tam
populorum Christiana lege S. Bonifacii studio imbutorum,

quam cunctorum promissæ Christi fidelium. Hæ dona-
C tiones & traditiones bonorum ac mancipiorum, accurate
ex ipsis Originalibus chartis exceptæ, extant libris tri-
bus a Joanne Pistorio, cum Magno Chronico Belgico &
Vita Contradi Salici, Francofurti editæ anno MDCVII
a pag. 445 ad pag. 588. Ex omnibus autem constat
singularis omnium erga S. Bonifacium pietas ac devotio,
cum passim signentur singula loca & possessiones tradi ad S.
Bonifacium: sunt vero distinctæ donationes ut minimum
quadringentæ sexaginta. Utinam tanta diligentia fuissent
conscripserunt miracula, quæ Deus meritis & intercessione S.
Bonifacii ibidem patravit. Non enim dubitamus quin illa
numero & præstantia prædictas donationes superassent. In-
terim ex relatione B. Rabani novimus, cæcos illumi-
natos, surdis auditum datum, agros quibuscumque
verbis afflicto fuisse sanatos, & energumenos pulsi da-
monibus liberatos.

25 Brovverus lib. 1 cap. 9 agit de Sanctorum Reli-
quiis, quæ Fulda exhiberi solebant, ubi ista scribit:
Extant & vetustis librorum monumentis inscriptæ
Pontificum condonationes, quibus ad Patronorum
venerationem & frequentiore cultum invitati ma-
jores. Hisce ex libris perspicere facile sit, quo il-

Concessa
indulg. n-
tia.

olim in pretio & honore extiterint. S. Bonifacii ima- D
gini adstat Alexander IV Pontifex cum hac scri-
ptura: Alexander omnibus vere pœnitentibus &
confessis, ad monasterium S. Salvatoris in festo S.
Bonifacii, Simplicii & Faustini, quorum corpora
hic venerabiliter requiescunt, ac in anniversaria de-
dicatione ecclesie venientibus, centum dies de in-
iuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus.
Anagninæ V Idus Decembris, Pontificatus anno v.
Is est annus Christi MCCLIX. Sed pergit Brovverus.
Longa hic sequitur Pontificum series, id genus ex-
piationum de Ecclesie thesauro huc similiter expro-
mentium. Sed repetitis ignium & bellorum dam-
nis, quibus cum templi veteris moles, cum aliæ
vicinæ ecclesie non semel ab ipsis prope fundamen-
tis succussæ, dubium esse nequit, quin confuso ru-
deribus pavimento, & cryptarum intestinis ambu-
stis, varia hic Reliquiarum & abolitio extiterit &
detractio partium præcipuarum. Quare ubi minima
omnia non possumus, hæc maxima confectari, quæ
Deus nobis reliqua fecit, ut gratum Patronis Cæli-
tibus, ita nec injucundum spero posteris fore. An-
teit virtutum omnium & memorie principatu S.
Bonifacius: cujus ossa, ut desiderii flagrantis impetu
in alia quoque terrarum loca subinde dispersa sint, E
titulum tamen hæc ecclesia sibi retinet in indice Re-
liquiarum. Arca S. Bonifacii, in qua continentur
Reliquie ejusdem S. Bonifacii Archiepiscopi & Mar-
tyris, qui corporaliter requiescit in hoc monaste-
rio. Porro caput, a cetero corpore demptum in-
venio, anno Domini MCCCXX: cujus cranium
argenteæ statuæ mitrati & insulati Præsidis pectore
tenus impositum fuit; & ipso die S. Lucæ Evangelistæ
ab Everardo Sebastienti Episcopo, Herbipolensis Eccle-
siae Suffraganeo, donarium illud consecratum.

24 Hæc Brovverus: qui iterum de iisdem agens, lib.
2 c. 9, inter alia sancti Pontificis Lipsana, primum
reponit cultus Sacerdotalis ornamenta, Manipulum, D.P.
Stolam, Annulum, Cingula: Pedum quoque, rudi
& Reli-
quæ quæ
aliæ,
opere expolitur, quod velut eburneum nect, sed ex
osse marini piscis fabrefactum potior opinio tenet.
Caput autem istud Brovvero claudit Amictus excellens:
in quo Martyris corpus involutum jecit: qui cum
hominum fugeret memoriam, accidit anno salutis
MDCV, ipso die S. Lucæ, ut Reverendissimi Bal-
thasaris notu disquisitio Reliquiarum fieret, quo
nobili Dynastæ Germano gratum faceret. Aderat
ibi tum Reverendus & Nobilis Joannes Fridericus
a Schvvalbach, Fuldensis ecclesie Decanus, cu-
jus voluntate & studio cum rimamur interiora (In-
quit Brovverus, quasi & ipse præsent) sorte in ab-
ditam arculam delatis, vellis hæc, subtilissimo
lini byssive textu, sponte se in conspectum dedit,
cum hac inscriptione; SUDARIUM S. BONI-
FACII MARTYRIS. Religionem sindonis attestaba-
batur partium exsectio frequens, quas animæ pie,
ad instaurandum Martyris honorem & impetranda
suffragia, hinc olim exportaverint. Addunt Collegæ
mei, sibi, anno MDCLXXXVIII, Fulda transuen-
tibus, xxix Maji offensum, præter omnia jam dicta
etiam pugionem, spithama una longum, quo occi-
sus Sanctus fuisse putatur. Hujus quoque Brachium
Moguntie adservari ex Suario notatur a Beierlink,
in Theatro orbis sub titulo Reliquiarum pag. 283.
Colonie in Sacello Collegii Hollandici SS. Willibordi
& Bonifacii, nunc Lovanium una cum Reliquiis
translati, fuerunt, & adhuc Lovanii sunt, hujus
costa & alia quædam; imo ibidem in custodia Re-
liquiarum dicitur servari pars cranii S. Bonifacii.
Item Colonie in Ecclesiis Collegiatis SS. Geronsi,
Severini, & Cuthberti, inter Reliquias reper-
bra. S.ium
Mogun-
tia
Of. Co-
unia

Corpor
adhuc
anno
1259
Fulda
adser-
tum

per incen-
dia &
bella dis-
spocum-

Cranium
a. g. r. e.
statua
incluam
anno
1420

D.P.
& Reli-
quia
alia,

com Sa-
dario
quod an-
1605 in-
venimus;

bra. S.ium
Mogun-
tia

Of. Co-
unia

Ari aliquas ejusdem S. Bonifacii, testatur Gelenus in sua Colonia Agrippina. Mechtildae sunt etiam aliqua in Collegio Societatis Jesu, dono Dominae Adrianae de Ridder, quas ex Hollandia arbitramur adveclas: & nos Antwerpiae in sacratio Domus Professae Os magnum habemus, sub ejusdem Sancti nomine, Ecclesia quoque Progenfis Decanus, in Phosphore, inter Metropolitanae suae Reliquias censet, S. Bonifacii Episc. & Mart. ac Sociorum Martyrum partes aliquot, quarum major una allata ex inferiori Germania per Carolum IV anno MCCCLXXII. Rome autem dicitur Bonifacii & Sociorum: existimo enim non posse prudenter definiti, horumne an ipse sit, quae passim sub ejus nomine habeantur.

25 Quid autem Dabomil fuit Dockinga? Nec ipsa caret Reliquiis Sancti, pro se & apud se Martyris facti. Nostra enim Societatis Sacerdos, rem ibidem Catholicam curans, partem sacri Cranii asseruat bene magnam; verticem scilicet, capite argenteo inclusum, cum Casula & Pluviali veteris moris. Illa clausa undique & coloris albi, hoc coloris varii praesertim caerulei est, habetque acuminatum caput superne adhaerens, quae

Bomnia religiose venerantur fideles, imprimis festo Sancti annuo. Juxta proximam autem oppidoflaviam, Moordvvaude, a eade istic patrata dictam, creditur habitasse pistor; qui a Sancto ejusque familia panem rogatur exhibere, pretium offerentibus; cum decessisset, quod omnes, a se tunc recens coctos, mallet in lapides commutatos videre, quam patriorum deorum ac vivum hostibus vendere; factum videtur quod optaverat; ostendunturque illi lapides, oblongorum panumformam habentes, in variis Catholicorum eas asseruantium domibus.

26 Serarius noster Notatione 47 ad vitam Sancti, hujus Reliquias enumerans, Fuldae solitas exhiberi; addit etiam libros S. Bonifacii: de quibus, magno post eadem dilapso temporis spatio inventis, & ad domum, in qua usque hodie animarum profuit saluti, a singulis quibusque inventoribus remissis, ut dicitur num. 54 Vita prima, cum hic agendum promiserim; accipe sequentia ex Breuero. Primae in his notae est, qui breviori pergamento (sive folio fere justo, sed breviori, ut loquitur Serarius) martyrii cicatricibus lacer, Longobardicam scripturam refert..... Etenim gemino rectus hic liber operimento, pro subtegmine corium habet inauratum, quod per varias

Cfiguras tralucens venustam efficit speciem, sed ita mucrone deformatam, ut a summo ad dimidiati digiti latitudinem, atque hinc rursus ad sinistram propria cicatrice gladii vestigia penetrent: denique haec simul vulnera fere in scaleni figuram cuneatim descendunt. Una quoque libri parte vibices insistent, punctis una, ceterum altera, penetrans latitudine pollicis; postremo ictu transverso corium & lignum operimenti destitutum. Argumenta tractatum, qui huic libro inscripsi, Moguntiacis nostri Serarii inserta sunt. Horum ordinem Epistola Leonis Papae, ad Theodorum Episcopum Foro-Juliensem. Dispositio B. Cerealis, contra Maximinum Ariomanicem, de Trinitate de Unitate. Epistola Agnelli ad Arminium, de ratione fidei. Libellus S. Faustii Confessoris. Sermo S. Ambrosii Episcopi, de Spiritu Sancto. Testimonia de Patre, Filio, & Spiritu sancto. Regula Fidei Catholicae. Libellus S. Ambrosii, de bono mortis. Notitia regionum & civitatum, in quibus sanctorum Apostolorum & Evangelistarum venerabilia corpora requiescunt, Synonymorum Isidori lib. 2. Ita Serarius, a quo mirum est praetermissis potuisse, quam primo ibi loco invenimus ac notaverunt Collegae mei, Epistolam Paulini, ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanum.

27 Vita 2 auctor num. 1402 ore mulieris, cum cum Junii Tomus I.

ipse scribat adhuc superstitis, velatum sibi fuisse ait, quod cum gladio feriendus esset Sanctus, sacrum Evangelii codicem capiti suo imposuerit, ut sub eo ictum ferientis exciperet. Tale quid etiam intellexerat Orblonus, itaque addidit, hunc quoque Evangelii librum inter ceteros repertum; qui quamvis gladio, ut adhuc ab insipientibus probari vellet, per medium incisus fuerit, nullius tamen litterae integritatem eadem incisione perdidit. Hinc usus obtinuit, ut Bonifacium sculptum vel pictum, dextrae ejus imponant gladium, cui inhaeret transfixus libellus. Estque omnino simile vero, quod ejusmodi librum, sicut Orblonus ait, beatus vir pro sanctitate sua secum jugiter ferre solebat, aliorum plurimum Sanctorum exemplo, cum autem maxime cum procedebat ad mortem, ipsum penes se habuerit. Talis etiam Fuldae servatur: ut tamen Breuerus notat Sociique nostri observant, mole exigua, & circumgestari idoneus, sed nullius incussu plagae violentus. Neque etiam hoc offeris Vita 2, sed ex traditione incerta id scripsit Orblonus, atque a grandiori illo nec ita facile circumgestabili libro, quem dissectum audierat, incisionem transiit ad manuales Evangeliorum librum: eademque facilitate, grandiori imputavit miraculo, quam si impactum gladium illius liber excepisset, quod nulla incisi littera delebatur. Non enim deleri littera per incisionem, sed dividi solent, sic ut etiam post illam legibiles maneat, quales Collegae nostri reperisse se meminimus: miraculum autem grande fuisse, si nec incisa quidem litterarum ulla foret: quare nec Serarius, nec Breuerus, magnam in ea re vim esse crediderunt ad sanctitatem Martyris comprobendam. Iterum verosimile est grandiore, qui dissectus invenitur, librum, ita male habitum post Sancti mortem a percussoribus arceat scrutantibus, freudentibusque nihil in eis aut repperit, sed libros dumtaxat.

28 Qui hunc majorem librum cum Evangelio praedicto considerant Collegae praedicti studioseque considerant, asserere audent, ab eadem utrumque manu esse, adeoque ipsiusmet S. Bonifacii. Sic enim de posteriori Breuerus: Alter Codex est Evangeliorum, in octava breviuscula, hoc sanctior, quod litterarum sulci manu S. Bonifacii impressi sint, litteris sic invicem implexis, ut laqueos mentiantur & plagas reticulorum. Ad calcem insignis attestatio, aureo caractere rotundae manus... cuius tenor hic est. Hoc Evangelium S. Bonifacius, Martyr Domini gloriosus, ut nobis seniorum relatione compertum est, propriis conscripsit manibus, Quod enim Venerabilis Abbas Huoggi (venit hic ab anno DCCCLXXIV ad DCCCCXII) obnixis precibus a Rege piissimo Arnulfo impetravit, & sanctae Ecclesiae Fuldeni honorabiliter restituit: cui Salvator Christe, praemia sempiterna pro devotione sua in caelestibus clementer redde, eumque nobis feliciter dominari tempora longa concede: dominatus est autem ab anno DCCCLXXXVIII ad DCCCXCIX; adeo ut appareat haec scripta sic esse, & Abbate & Rege adhuc viventibus. Sed cum littera aurea, licet perquam bene ac distincte exarata, temporis tamen diuturnitate evanida, visum fere fugerent; curatum est, ut in aversa pagella facile eadem recentiori manu rescripta legi possent, quod praedicti Patres se vidisse testantur; nec non Icones, in fronte cujusque Evangelistae coloribus expressas, addito cujusque nomine; quod sane oportuit, cum aliqui simillimo inter se omnes sint schemate. Singulis quoque adiecti sunt versus, quos forte idem composuit, qui librum scripsit aut imagines pinxit; Breuerus autem, ut potuit eruere, ita reddidit:

MATTHEUS instituit virtutum tramite mores,
Et bene vivendi iusto dedit ordine leges

MARCUS. Amat terras inter caelumque volentem

Te JOAN.

non tam
is vide
esse quon
capiti im
posuit San
tus, sub
istis posi
tus.

sed hic
fuit ab
circum
gestari
semper
solitus
Evan
gelium li
bellus.

E

propria
Sancti
manu de
scriptum, non

et ut tota
Fulden
bus reddi
tus a Ar
nulfo imp.
circa an.
890:

F

A JOANNES aliquam, Sancto regit omnia lapsu LUCAS, & uberius describit praelia Christi.

seu & nomen ad Epistolam S. Jacobi.
28 Tertius Codex, folio stricto palmi vix latitudinem exzquans, harmoniam Evangelistarum & ejus canonem, per tabulas & numeros, in fronte monstrat, omnia majusculis & semiuncialibus ferme litteris: nisi quod ad Epistolam S. Jacobi, exiliore & mire catenata scriptura, annotationes & glossæ leguntur, ipsius Martyris chirographo, ut reor, Inquit Bravverus. Præ illis tamen, ut magis genuinum Bonifacianæ manus ac devotionis partum, astinendam putarem Vitam S. Livini, Gandavensium apud Flandros Patrum; si ex, quod Aubertus Miræus credidit, Serarique Moguntiacæ sua paranti persuasit, vere esset Auctore Divo Bonifacio, Moguntiacensi Episcopo, scripta. Esse talem crediderunt Passionarii Ultrajectini pro Ecclesia S. Salvatoris scriptores, quando hunc ei fecerunt titulum: Incipit Vita seu Passio beati Livini, Martyris eximii, quam scripsit B. Bonifacius Archiepiscopus Maguntinensis, ad instantiam, preces ac relationem discipulorum præfati Martyris, videlicet Foillani, Helix, & Kyliani. Ut autem illi alique ita crederent, faciebat nomen Bonifacii præfixum Pro-

eadem tribuitur Vita S. Livini.
go, quem ex Mss. S. Barons Gandavi, S. Maximini prope Treviros, & Acquicliniano habemus, hoc initio: Bonifacius, homo peccator, servus servorum D. N. Jesu Christi, universis sub auctoritate sanctæ & individue Trinitatis super firmam petram fundatis Ecclesiis in summa felicitate gloriam felicitatis eterne. Sed cum S. Bavo (ad cujus sepulcrum tertio post mortem ejus anno elapso venisse dicitur S. Livinus, unoque vel altero mense post occisus) obierit anno DCLVII, fuit ad Vitam S. Amandi 6 Febr. 13 ostendit Henricus; Bonifacius autem Moguntinus solum natus sit circa annum DCLXXX, nec ante annum DCCXX coepit Frisus Germanique predicare; non apparet, quare hunc is potuerit a discipulis S. Livini ad ejus Vitam scribendam postulari.

discipulis hujus rogantibus scripta.
B 30 Adde, quod ad hoc faciendum postulari debuisset, vel in Anglia vel Trajecti; apparet autem vel ex hoc principio, Beatissimi... Livini venerandus gloriose passionis triumphus, hodiernam solennitatem gaudii nostri, in magnæ venerationis honore, ceremonialiter nobis celebrandam sancivit... exhortante nos ad hujus devotionis gaudia ipso roantis (forte novantis) anni solenni tempore, quo... idem Agno-

sed hi prius anierant quam ex Anglia venerit Bonifacius.
C notheta victoriosissimus... lætus transmigravit... in confessione Martyrum inthronizandus. Apparet inquam vel ex tali principio, ista composita fuisse pro-
et ista, bene testis illor habere resse fuisse.
lis, quibus annua Passionis festivitas recurrere solebat, id est Hautbemiensibus in agro Alostano, veteri Brabantia olim accensitis, apud quos sacrum corpus fuit usque ad annum Mvii; vel post hunc annum Monachis S. Barons Gandavi, qui dicto anno ipsum corpus ad se receperunt. Quamquam autem Auctor Legenda se Bonifacium nominet; seque scribere profiteatur rogatum a prædictis tribus S. Livini discipulis, qui etiam manus Auctoris osculando, provolutisque in terram genibus, per ægra lacrymarum suspiria, ea scribi, quæ de Sancto suo Magistro renuntiaverant, & memoriz in posteris conservandi mandari; Quamquam, inquam, ista præfando assereret Auctor, multo tamen recentiore ipsius etiam Bonifacii sancti ætate, probat idem omnino tam Vitæ quam Translationis prædictæ stylus, isque minime similis ei quo S. Bonifacius longe cultiori utitur in epistolis; neque gravis satis, sed propendens in fabulas, nec loca vel tempora apte discernet. Nam præter usum illor primorum sæculorum, Scotigenas ab Hibernensibus distinguit; & tamen Livinum Scotum, facit Oceanum trajicere quasi in Hibernia natum, ut hec ad Augustinum Angliæ Apostolum, a quo baptizatus fuerat cum nasceretur; qui

sculo 12 vel 13 scriptam.
annis quinque apud se retentum Presbyterum ordinavit, remiserique in patriam, non ibi ex voluntate Colomanni Regis, defuncto Menalecho Scotia Archipraefuli substituendum. Toti historia Scotica ignota Regi Archiepiscopi nomina pro sæculo vxi, non audemus recipere ab Auctore, circa ipsum Augustinum adeo turpiter bullucinato, ut auctus sit fingere, ab eodem Augustino baptizatum infantem, & Presbyterum consecratum; ignorans illum anno DXCVII appulsum primo in Britanniam, nec ultra DCVIII visisse. Absit igitur ut credamus S. Livini legendam a S. Bonifacio, necdum ab alio antiquiori scriptam: quia potius existimamus, figmentum ipsam esse sæculi xii vel xiii: nam etiam meminist alterius Translationis, a Valtero Episcopo Tornacensi circa annum MCCL facta.

CAPUT IV.

Reliquia aliorum, ac potissimum SS. Eobani & Adalarii, Erfurti adscripta.

G.H.

31 **A** Cta secunda S. Bonifacii, auctore Ultrajectino quodam jam edita, habent, quod corpora

sanctorum Martyrum, qui cum B. Bonifacio passi sunt, fuerunt a fidelibus Christi collecta, & in avim cum Pontifice Bonifacio immista, felici cursu Trajectum devenerunt, & in ecclesia sanctæ Trinitatis cum timore & veneratione sunt sepulta. Verum

tertia Acta dicunt, solum corpora undecim nominatorum Sanctorum, & aliorum tredecim Trajectum pervenisse, & in dicta Ecclesia sanctæ Trinitatis sepulta. Alia sanctorum corpora, in eodem loco ubi palam martyrii susceperunt, a fidei populo esse sepulta, in quo postea pro honore Sanctorum Martyrum constructa est ecclesia. Hæc ex antiquis Actis. Quid de præcipuis corporibus actum sit, ignoratur. Supra laudatus Gelenius asserit, quod in dicto sacello SS. VII.

librordi & Bonifacii, Colonia ab Hollandis erecto, observabatur tria parva ossa Martyrum ex Societate S. Bonifacii, & aliqua alia ibidem in custodia deposita: quæ omnia arbitramur pariter translata Lovanium esse. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc v Junii ecclesiam, supra sanctæ Trinitatis appellatam, at nunc vocari sancti Salvatoris, propter sacram Christi Domini Salvatoris imaginem miraculis claram;

ibidemque corpora SS. Eobani Coepiscopi & Adalarii Presbyteri, & aliquot aliorum in feretris fuisse elevata eorumque nomina in Litaniis Trajectensis Ecclesie exprimi, ut sit in Collecta pro Oratione ista: Deus qui multitudinem populorum, devota Sanctorum tuorum Bonifacii, Eobani atque Adalarii, & sociorum ejus instantia, ad agnitionem tui nominis vocare dignatus es; concede propitius, ut quorum solennia colimus, eorum apud te patrocinia sentiamus. Adde denique, Corpus S. Athalarii in tumba portatili quiescere Trajecti in ecclesia S. Salvatoris.

Verum ibi olim quiesvisse quidem, sed deinde cum corpore S. Eobani delatum fuisse Fuldæ, & juxta corpus S. Bonifacii pulcherrime requievissse, constat ex M. Fuldensi Martyrologio supra relato.

32 Hæc traditioni congruit Historia Translationis SS. Adalarii & Eobani Martyrum, ex M. codice monasterii Bodecensis in Westphalia a Joanne Gamansio descripta, ubi dicuntur corpora SS. Eobani & Adalarii Erfordiam transvecta, & in monasterio B. Mariz condigno honore tumulata, Eobani ad Australem, Adalarii ad Septentrionalem plagam collocata.

Annis autem multis evolutis B. Mariz Virginis monasterium, quod S. Bonifacius construxerat, ex vetustate corruit contritum, nullum ledens. Quod cum edificari debuisset anno Domini millesimo, cente-

Corpora Trajectum translata aliorum Martyrum

aut in loco martyrii deposita:

aliqua Reliquia Colonia:

Corpora SS. Eobani & Adalarii Ultrajecti,

deinde Fuldæ

nunc Erfurti

translata anno 1153

A centesimo quinquagesimo [quarto] translata sunt duodecimo Kalendas Maji ossa B. Adalarii, ossa vero B. Eobani septimo Kalendas Augusti. In quorum translatione tantus odor exoritur, ut omnes qui aderant mirarentur. Nam omnium infirmitatum genera ibi remedium invenerunt: propter quod etiam multi de alienis partibus ad Suffragia Sanctorum defluerunt. Unde Archiepiscopus Moguntinus Dominus * Christianus, cupiens Sanctorum merita venerari, præcepit ut Clerus & populus Erfordensis dies translationum eorum, infra muros civitatis, singulis annis celebriter agerent & devote. *Hæc ibi. Serarius lib. 3 Rerum Astoguntiacarum, in Arnaldo xxix Archiepiscopo, allegat Breviarium Erpbordienſe, & illa describit: Anno Domini MCLIV ossa S. Adalarii xii Kalendas Maji, ossa vero B. Eobani vii Kalendas Augusti, translata sunt: in quorum translatione tanta suavitas fragrantie miri odoris emicuit, ut omnes qui aderant mirarentur. Nam cæci, claudi, surdi, muti, leprosi, phrenetici, epileptici gratiam sospitatis ibidem consecuti sunt. Habemus Breviarium Erpbordienſe anno MDXIII excusum, in quo præſcribitur sub ritu duplici cultus S. Adalarii Episcopi & Martyris xx Aprilis, & Eobani Episcopi & Martyris xxvi Julii. De ultima autem inspectione Reliquiarum hæc nobis Erfurto tranſmiſit Petrus Richart Societatis Jeſu.*

* imo
Arnoldus

miraculis
clarantur.

Inspectio
ossium
facta
anno
1613.

B 33 Cum anno MDCXXXIII prædictas Reliquias lustrantibus, & extremam pedis unius partem ligneam esse advertentibus, ambigendi occasio data sit, integritate dictorum Sanctorum & incorrupta sint corpora, an ossium dumtaxat ibidem Reliquiarum; ad rem manifestandam, palamque faciendam, die xxvi i Octobris, circa horam primam pomeridianam, Collegiata Ecclesie Erfordensis Decanus, Scholasticus, Cantor, reliquique Capitulares, coram Notario, requisitis testibus, nec non diversorum ordinum Religiosis, in sacello sacri Sanguinis convenerunt; Corpora cum debita reverentia exposuerunt, lustrarunt, & ioverunt, quod in dicto eminentiori tumulo corporum compages lignea contineatur duplex, una cum ossibus S. Adalarii, cum Reliquiis S. Eobani altera: prior sita est ad plagam Septentrionalem, posterior ad Australem. Hæc compages utraque ex ligno, ut dictum, ad formam humani corporis hoc modo constructa est; ut anterior pars tota humanam formam repræsentet, pars posterior in dorso excavata sit. In hac utraque lignea statua sunt cum ligno quædam ossa conjuncta; potissima vero ossium pars, ipsis corporibus ligneis a parte dorsi excavati est inclusa. Conjunctæ extrinsecus sunt, capitibus quidem partes cranii, in superiori utriusque capitis parte in modum circuli incisi: de quibus cum dubitaretur, quantæ illarum essent, chirurgi opera unius caput in antiqua fissura fuit apertum, in quo partes quædam cranii, occiput & sinciput pro veris (exceptis inferiori mandibula, auribus, naso, & oculis; quæ omnia, ad deformitatem & horridum aspectum vitandum, ex ligno fabricata, & corporeo colore perlita) habitæ sunt & judicata. Interius in dicto capite reclusa sunt omnis generis ossa, etiam principaliora; scilicet pars cranii, & quatuor partes (ex chirurgi arbitrio e spina dorsi; sunt & aliæ inclusæ particulæ minores; de quibus judicium suspenditur, an sint de manibus vel pedibus, eo quod tractu temporis fuerint diminutæ. Hæc omnia postquam lustrata, reverenter, deinde sunt in ipso excavato capite recondita. In faciebus ac mandibulis ligneis utrobique inserti dentes aliquot veri, binorum insuper brachiorum ab humeris ad cubitum usque ossa vera sunt. De partibus a

Junii Tomus I.

cubito usque ad manus ambiguum est. Costæ, superioriorē partem hominis cingentes, dubiæ, quarum ex iis nonnullæ, forsitan temporum, vetustate, & alia ex causa, subnigræ, arenosæ, ac spongiosæ apparent, cum primis S. Adalarii. Ex iis etiam, tamquam aliis nonnihil eminentioribus, videre licet, quomodo reliqua ossa ipsi ligneæ statui agglutinata sint in utroque corpore. Ab utraque etiam utriusque corporis parte coxæ veræ, cum poplitibus & cruribus, a femore usque ad pedes exclusive tendentes, & in ipso excavato dorso multum eminentes. Reliqua vero ossa quam plurima, veluti dictum est, ipsi ligneæ compagi, ex parte excavati dorsi, sunt imposita, panno lineo desuper strato, & claviculis affixo: ita ut in utraque compage pleraque ex ossibus adesse existimemus, quæ ad compositionem totius humani corporis requiruntur.

CAPUT V.

Reliquiæ SS. Bonifacii, Hilarii & Cyrobaldi, Brugis asservatæ. Variæ illarum translationes. D. P.

E 34 Pulcherrima amplissimaque est Flandarum civitas Bruga, in qua eminet Collegiata Virginitatis Deiparae Mariæ basilica, ab anno MXCI edificata. Hæc primum Canonicorum Præpositum habuit Gummarum, secundum Reifridum, de quo in vetustissima Tabula, continente Electionem Præpositorum, habentur sequentia. Reifridus, secundus Præpositus, electus a Capitulo hujus Ecclesie anno Domini millesimo centesimo decimo quarto, supervixit annis circiter quadraginta: hujus temporibus, anno scilicet Domini millesimo centesimo decimo quinto, Domini Canonici hujus Ecclesie obtinuerunt a Godebaldo, Episcopo Trajectensi, Reliquias sanctorum Bonifacii Sociorumque ejus in quodam scrinio eburneo, quod ab eisdem huc delatum est cum magna reverentia & devotione. Eandem tabulam allegat Antonius Sanderus, Flandria Illustrata pag. 223; sed Hundebaldum appellat, qui, testibus Beke & Heda, Chronographis Ultrajectinis, ipsaque illa tabula, Godebaldus fuit, suæque Ecclesie præfuit ab anno circiter MCXXII; usque ad annum MCXXVIII, quo pridie Idus Novembris defunctus est. Annus MCXXIV, & dies XXII Augusti acceptarum Reliquiarum indicatur in vetustissimis capitibus Ecclesie, quibus hoc discriptionem habetur intextum.

Reliquiæ
Brugarum
translatæ
anno
1194.

M semel & C, ter triplicatis octo, Maria Corpus habet Bruga, Octavis Assumptio lucet.

35 Jacobus Meyerus lib. 17 Annalium Flandriæ ad annum MCCCCLXX ista scribit, ut sequenti anno perferretur: Sexto Idus Martias, Brugis, ad Virginis Mariæ ædes, translatio Reliquiarum in novum feretrum Divi Bonifacii Episcopi, per Episcopum Sareptanum Suffraganeum Episcopi Tornacentis, præsentibus sex Abbatibus & multa nobilitate. Plura discere cupiens, querenda quædam Brugis misi per P. Glisenum Perduyn, Societatis Jeſu in dicta Ecclesia concionatorem: quæ cum is obtulisset adm. Rev. Domino Petro Balibasari van Corsthemde, Presbytero Juris utriusque Licentato, Canonico istius insignis Ecclesie, & RR. DD. Præposito & Canonicis a Secretis & Actis Capitularibus; facta diligenti examine, submissa mihi ab illis est: Copia instrumenti translationis sanctorum Reliquiarum gloriosorum Sanctorum, Bonifacii Archiepiscopi, Hilarii & Cyrobaldi Martyrum, in parvo scrinio novi feretri, juxta dictas sanctas Reliquias reconditi. Ea annum notat MCCCCLXXI,

10. non
13. Mar-
1611.

T 1 2 Indi.

AUCT. Indictionem xv, diem vero x Martii, concurrentem cum Dominica Reminiscere, id est xi Dominica Quadragesimae, quando Pascha celebrandum erat xiv Aprilis. Qui characteres tam bene inter se conveniunt omnes, ut mirum sit cujus informatione adductus Saussayus in suo Martyrologio Gallicano, Translationem istam factam scripsit xxi Martii. Instrumenti autem praedicti hic est tenor.

36 In nomine sanctae & individuae Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Notum sit universis, praesens publicum instrumentum visuris & auditoris, quod anno, die & loco infra scriptis, reverendus in Christo Pater Dominus V Vilhelmus Episcopus Sarreptanus, reverendissimi in Christo Patris & Domini, Domini Guilielmi Tornacensis Episcopi in Pontificalibus Vicarius & Suffraganeus, deque ejusdem Domini Episcopi Tornacensis expresso consensu & mandato, assistentibus sibi Venerandis Patribus Dominis, Raphaeli S. Petri Oudenburgerensis, Petro S. Andreae juxta Brugas, S. Benedicti; Jacobo Capelle, B. Mariz de Thofan Cisterciensis; Nicolao S. Bartholomei de Eechoute, Brugenis, & Adriano Dulcis-Vallis, S. Augustini Canonorum Regularium Ordinum, Tornacensis Diocesis monasteriorum, Abbatibus; Pluvialibus & aliis Ecclesiasticis ornamentis indutis; baculisque pastoralibus utentibus; nec non Venerabilibus & circumspiculis viris Dominis Theodorico Lesdarve Decano Tullensi, Petro Vlenke Cantore B. Mariz Cortracensis, Praefati Domini Episcopi Tornacensis Vicariis generalibus, Petro Bogaert Archidiacono Valencenensi Cameracensis, Carolo de Campis Praeposito S. Petri Thoraltensi Tornacensis diocesis Ecclesiarum, ad preces perhumiles Dominorum, Vicarii Venerabilis, & circumspiculi nobilisque Domini Domini Arnoldi de la Laing Praepositi, absentis tunc & in remotis argenti, Canonorum, Curatorum & Capellanorum, Magistrorum fabricae, ac mensae pauperum Provisorum Ecclesiae Collegiatae B. Mariz Brugenis, in nostrorum Notariorum & maximae plebis multitudinis ibidem adstantium ac testium infra scriptorum; ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum, praesentia, Venerabiles & sanctas Reliquias gloriosorum Martyrum Bonifacii, Hilarii & Cyrobaldi, in dicta Ecclesia ab antiquo reverenter & decenter in quadam vetusta capsula reconditas, ab ipsa vetusta capsula solenniter & devote transfudit, & in capsula nova auro & argento ac lapidibus pretiosis valde ornata ad hoc fabricata, in qua praesens instrumentum includitur, posuit & collocavit; indulgentiasque quadragesimae dierum, ex parte praefati Domini Tornacensis, & totidem ex parte sui, universis Christi fidelibus inibi interessentibus, & qui annue in festo hujusmodi Translationis Ecclesiam ipsam visitabunt, concessit & indulxit, adhibitis aliis solennitatibus in talibus adhiberi solitis & consuetis. De & super quibus omnibus & singulis praemissis praefati Domini Vicarius, Praepositi, ac Canonici, Curati, Capellani, Magistri fabricae, & mensae pauperum Provisores dictae Ecclesiae B. Mariz Brugenis, petierunt a nobis subscriptis Notariis sibi fieri atque tradi unum vel plura publica instrumenta. Acta fuerunt haec in Navi ejusdem Ecclesiae B. Mariz, anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo primo, Indictione quarta, die vero Dominica qua in Ecclesia Dei ad Introitum Missae decantari solet Reminiscere, decima mensis Martii indilate ante summam Missam, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri D. Martii, Pauli divina providentia Papae secundi anno septimo, praesentibus ibidem Venerabilibus & magnoz

circumspectionis Viris, Dominis & Magistris Jacobo D Schellevaert, alterius portione sancti Salvatoris Brugenis Portionario, Joanne Parmentier & Joanne de Pascuis religionis praefatorum Monasterii & Ordinis de Thofan, sacrae Theologiae Professoribus, Presbyteris; ac nobilibus Dominis Joanne Raefst Milite Burgi-magistro, Joanne de Nieuvenhove Sculteto; Magistro Paulo van Overtelde, Illustrissimi Domini nostri, Domini Caroli, Burgundiae, Lotaringiae, Brabantiae, Limburgiae, & Lucenburgiae Ducis, Flandriae &c. Comitis, Consiliarii, incolae dictae Villae Brugenis, & quam pluribus aliis Testibus ad praemissa vocatis pariter & rogatis. Signatum per venerabiles Viros Dominos & Magistros Joannem Flamingi S. Donatiani, Joannem Allarts B. Mariz Brugenis Capellanorum scribas, Martinum le Bulleteur Presbyterum sacros & Apostolicas venerabilisque Curiae Episcopalis Tornacensis, & Adrianum Dullaert Clericum Tornacensis Diocesis, Imperiali auctoritate publicos Notarios Juratos.

Ista autem sunt Metra in base feretri suprad. subacta. cum Vita

37 Nobilis Anglorum puer, is V Vinfrid vocitatus, Christo pergratus, cupiens documenta bonorum, Hic Romam tendit linquens patriamque parentem. Navim conscendit, Treth castrum fert venientem, In Treth tunc Praefes V Villebrordus relidebat. V Vinfrid dando preces mitram gerat, hic renuebat. Romam pervenit: Gregorius hunc perhonorat Papa, Turingis praedicet Hefsis, praecipit, orat. Factus perrexerit Legatus, eos bene rexit. Christi fando fidem, sectas destruxit ibidem. Sectas dimisit, Francorum fama volavit, Et Ducis hinc Caroli precibus Romam remeavit. Gregorius bona facta videns, nomen variavit V Vinfridi, Bonifacius, Archiepiscopus addens, Hic Maguntinus fit Praeful, Pontificatus Lul tenet officium: Trajectum suscipit ipsum: Frisia post capit hunc: ibi praedicat, idola quatit, Consortat socios, hos turba ferox nece lassat: Quinquaginta duo mortem secum subierunt, Corpora per navim Trajecti fossa fuerunt.

38 Qua porro occasione pretiosa istae capsula distracta sit, non invenitur expressum: unum constat, suffragam et aliquo post secuto tempore fuisse stanneam, de qua sic scriptum habetur. Temporibus Rev. adm. & Ampliss. D. Praepositi Gaspari de la Torre, anno Domini MDCXXIV die quarta mensis Junii, pridie festi S. Bonifacii Martyris, hujus Ecclesiae Patroni, solenniter celebrata fuit nova Translatio Reliquiarum sanctorum Martyrum & Sociorum ejus, qua nimirum praedictae sacrae Reliquiae ex capsula seu feretro stanneo, in argenteam venerabiliter collocatae fuerunt, per Reverendissimum Dominum D. Dionysium Christophori, Brugensem Episcopum sextum magna multitudine Clericorum & popularium, ad hanc Ecclesiam confluentem in hunc modum. Primo, in facie Ecclesiae ante Doxale erectum fuit theatrum tapetibus ornatum: circiter horam secundam totus Chorus in sacristia (ubi Reliquiae quiescebant) congregatus, more processionali ad illud theatrum venit. Praecedebat Reverendissimus Dominus praedictus, ferens sacras Reliquias cum Reverendo Domino Nicolao van Troostenberghe Abbate de Eechout. Et quando eo omnis Chorus pervenisset, & in circuitu per ordinem sedisset, etiam tunc praesente Reverendo Domino Praeposito, Reverendissimus praefatus, stans in medio omnium, aperuit feretrum antiquum (prius tamen habita concione ad populum confluentem) sanctasque Reliquias articulatione omnibus ostendens, in novo feretro argenteo imposuit. Interea vero temporis continuus pulsus omnium can-

U campanarum auditus fuit per tres horas. Facta autem hac impositione Reliquiarum, solenniter per Ecclesiam more processionali translatae fuerant usque ad medium Chori, illicque collocatae per octiduum: quo tempore magnus concursus populi ad hunc locum factus est, partim ad sacras Reliquias venerandum, partim ad hoc magnificum feretrum conspiciendum.

Solemnitas in festo observata:
39 Adscripsit hae praedictus Dominus Cortbemde Secretarius, Festum S. Bonifacii die quinta Junii solere olim per totam parochiam Driparae Virginis celebrari a populo, ab omni opere servili vacante, quod ab aliquo tempore est mutatum. Verum jam adhuc ipso quinto Junii mane solennem per aliquam parochiae partem institui processionem, in qua sacrae Reliquiae in feretro argenteo, pretiosis laminis adornato, a Clericis ibi omnibus praesentibus, cum magna populi frequentia circumferuntur. Subsequitur concio de sanctis hae Reliquiis, & dein solenne Missae Sacrificium, dictis Reliquiis in Choro expositis: ad quam Missam adhibentur pretiosissima illa, qualia nescio an toto orbe inveniantur, ex gemmis & auro paramenta, hac solum vice proferri solita: quae dono Maximiliani Caesaris uxorisque Mariae, Burgundiae Ducum ac Flandriae Comitum heredis ultimae, Ecclesia habet & spectantibus pro miraculo sunt. Si autem hoc festum incidat intra Octavam Corporis Christi, dictae Reliquiae exponuntur in Choro, & post Laudes Vespertinas cum processione deferuntur ad Sacristiam. Habemus Breviarium ad usum Ecclesiae S. Donatiani anno MDXX excusum, in quo praescribitur Officium de S. Bonifacio & Sociis; & Lectiones defumuntur ex eorum Actis. Ex quibus cum haberi non potuerint nomina Hilarii & Cyrobaldi, praesumere licet, accepta esse ex traditione Ultrajectinorum, ad quos praeter nominatorum sociorum duodecim, etiam alia tredecim corpora perlata scribit Auctor Vita tertia n. 3, quorum nomina ipsi novisse potuerunt.

Interea
40 Denique P. Henricus Labus, nostrae quoque Societatis ibidem Brugi Concionator, quid actum deinceps circa praedictas sacras Reliquias sit anno MDCLXXIX transcripsit nobis, per Epistolam XVII Aprilis sic datam. Heri post meridiem in templo D. Virginis hora IV summa cum solennitate, ad instantiam Ducis Nortfolciae hactenus hic commorantis, resignatae fuerunt Reliquiae D. Bonifacii, dictae Ecclesiae Patroni, ab Illustrissimo nostro, quae dein excolandae fuerunt oblatae. Ea resignatio ab annis LXXIV * facta non fuerat: quis igitur concursus ad dictum templum fuerit, postquam a ceteris concionatoribus eo fuissent invitati omnes, facile conjeceris. Turbae pars aliqua sui. Elatae prius e sacello in quo quieverant Reliquiae in theca argentea majori, vulgo Rive, succollantibus Reverendiss. D. Abbate Quercetano mitrato, & Ampl. D. Praeposito D. Virg. Sequebatur immediate ipse Illustrissimus, in habitu suo Pontificio mitratus, dein Dux cum Nobilibus, Ducissa cum Gynaeceo, ac tandem promiscua turba. Erectum in templi medio erat pegma, in quo mensa & sedes aliquot, e palatio Episcopali eo allatae. In mensa reposita primum est theca, dein pegma cum suis Assistentibus conscendit Episcopus, ubi sigilla diffregit, exemitque Reliquias; quas singulas manu ostentans, seseque in orbem cum iis vertens, populo exhibebat, praegente interea Secretario ejus ingentem Bullam, quae in eadem capsula fuerat reposita. Quid ea contineretur audire non potui. Dux alique Rosaria sua offerebant, quae dein ab Episcopo & Abbate in urnam immittebantur. Postea Laudes solennes decantavit ipse Illustrissimus.

41 Rem totam possulantibus nobis, & curante P. Philippo Taisne p. m. Secretarius Episcopalis D. Junii Tomus I.

Bruckman fecit anno MDCLXXXIX transcribi, ex Registro Actorum Episcopatus Brugensis, in quo subdata XVI Aprilis MDCLXXIX inter alia habentur sequentia: Hodie, Dominica videlicet 11 post Pascha, Illustr. ac Reverendiss. Dominus Franciscus de Baillencourt, Episcopus Brugensis, satisfactorius pio desiderio & magnae devotioni Excellentissimi D. Ducis de Nortfolk, ex Anglia, ob immaniter servientem isthic adversus Catholicos persecutionem, in hac civitate refugi, instanter supplicantis, suis, familiae suae, & populi oculis ac venerationi exponi Reliquias S. Martyris Bonifacii, Angliae Patroni, in insigni Ecclesia Collegiata B. Mariae hujus urbis asservatis; ad eandem Ecclesiam circiter horam quartam pomeridianam se transtulit: ubi, absoluta exhortatione brevi ad populum de veneratione piarum Reliquiarum habita, pontificaliter indutus & ei assistentibus RR. adm. ac VV. DD. Josepho Beerblock, Monasterii S. Bartholomei in Querceto Brugensi Canonorum Regularium Ordinis S. Augustini Abbate; Hieronymo Alberto Megrode de Liedermans, dictae Ecclesiae Collegiatae Praeposito; & Joanne Pynckel, Archidiacono Brugensi; processionaliter ex Choro dictas Reliquias, thecae argenteae pereleganter elaboratae inclusas, concomitans; theatrum, in navi Ecclesiae de industria erectum, conscendit; ibidemque thecam praememoratam, cum caeremoniis in talibus adhiberi consuetis, palam aperiri jussit: in qua, conformiter ad litteras patentes Illustriss. & Reverendiss. Dominorum, Remigii Druitii & Dionysii Christophori, Episcoporum Brugensium respective, de data 14 Junii MDLXXXV & MDCXXIV eidem inclusas, integras & sanas, ac debite signatas & sigillatas, invenit duos fasciculos, serico rubro & filis aureis obductos, cum Reliquiis respective sanctorum Martyrum Bonifacii Episcopi & Illarii, una cum cistula quadam, defectu clavis non quidem aperta, sed tamen (juxta praefatas Episcoporum praefatorum litteras) S. Cyrobaldi Reliquias continere existimata.

41 Quibus ita clausis remanentibus, solas SS. Bonifacii & Illarii Reliquias, Illustriss. ac Reverendiss. D. Episcopus praefatus, supradicto Excellentiss. Domino Duci, ejus familiae, ac toti populo adstanti, qui ad eam solennitatem numerose confluerat, cum reverentia conspiciendas ostendit, & venerandas exhibuit. Quibus ita peractis, interea dum decantarentur varii Hymni, Responsorio & Collectae, praememoratas Reliquias, in dictis binis fasciculis sigillo suo debite munitis, una cum scripto, solennitatem hanc commemorante, rursus collocatas, reposuit lignae cistulae: quam deinde clausam, & in variis illius partibus sigillo suo consueto munitam, praefatae thecae argenteae inclusit, utrobique assistentibus supra commemoratis RR. adm. ac VV. Dominis, nec non praesentibus RR. adm. Dominis, Paulo Baudens, Curato primae portionis, Judoco Frans, Joanne Mol, Vincentio Ignatio Letins, Jacobo Coddesmit, Francisco de Gooris, Joanne du VVault, Petro Balthazare van Cortbemde, Joanne d' Egels, & Roberto van de Goesteeno, Presbyteris dictae Ecclesiae Collegiatae Canonicis, ac diversis Presbyteris & ejusdem Ecclesiae Capellanis, permultisque aliis tam Ecclesiasticis quam Secularibus personis, signanter nobilibus, honestis ac discretis viris, Cornelio van Hegelson, Petro Nieulant Toparcha de Bruaene, Joanne Wouters, Antonio de Menlenaere, Francisco Crits, & Alexandro van Bisthoven, praefatae Ecclesiae auditis: quibus omnibus eo, ut praefertur, modo peractis, Illustriss. Dominus praefatus thecam argenteam ad

AUCTO-RE Chororum processionaliter, ut ante retulit, & in Pontificalibus Laudes solennes celebravit. Quod testor, D. P. Brugis, hac XVI Aprilis MDCLXXIX: & erat signatum L. Collart Secretarius.

CAPUT VI.

De cultu & Reliquiis S. Bonifacii in Eichsfeldia.

43 **E**st inter Hassiam & Turingiam ditio Archiepiscopo Moguntino subjecta, inquit *Scrarius Notatione xx ad Vitam Ottonianam S. Bonifacii pag. 472*, quæ vel a veteribus quercetis Eichsfeldia, vel a gelu ac frigore Eischfeldia dicitur. In hanc ex Hassia, Warram fluvium transgressus, venit S. Bonifacius. In præcelso autem regionis illius monte idolum, cui divinos exca & miseranda gens honores tribueret, Stultus vocabatur; indeque mons ipse Stufenberg seu Stufonius. Cum igitur e cæcitate miseriaque illa, populum illum extrahere, ac liberare serio adlaboraret Sanctus, montem illum ascendit; cassumque hoc montanum numen execratus, **B** demonem, qui ex eo responsa dabat hominesque dementabat, in Christi Jesu nomine illico excedere, imperavit, & simulacrum ipsum dejecit penitusque confregit. Fama porro ad hodiernam usque posteritatem tulit, tanto imperio tantaque vi nominis pressum nequam illum genium excelsisse statim, seque in montis cavernas, nescio quas, proripuisse & condidisse, unde supersit hodie nomen Stufensloch & Stufenshole.

44 Similia persequitur idem *Scrarius Notat. 21*, atque ex quodam *Prædicante Vitam Caroli Magni scribente, Lutherano quidem, sed codicibus tam manu quam prælo scriptis eatenusque in usum, & de S. Bonifacio quadam delibante cap. 11; transcribit sequentia eodem spectantia*, S. Bonifacium e Stufonio monte Aquilonem versus in Goettingense territorium progressum. Illic, in monte, ubi hodie Hardselianum oppidum, Fortunæ nomen stetit; quod cum disjicere vellet Sanctus, a furente Gentilium multitudine impeditum tunc quidem fuisse, atque Goettingam versus in solitudinem, ubi nunc Wenda pagus est, venisse, ibidemque pernoctasse; atque in S. Petri honorem erigi sacellum, prout postea factum est, voluisse; postmodum vero in Eichsfeldiam revertisse. Hinc ait idem ille cap. 12 Moguntiam venit Sanctus, & pro summa, quam a Pontifice adeptus erat potestate, monasteria & ecclesias visitavit; & in Frisiam per Hildesheimensem ditionem, Bremenli via, excurrit; tumque inter Brunsteinium & Wilbrechtium monasterium, inclitæ famæ sumptuosarumque victimarum idolum, cui Retto nomen, deturbavit, a quo nunc etiam Rettonis-mons, des Rettersberg. Hinc in Turingiam sese contulit Sanctus: & in itinere in Bielis montanis, Rhumam flumen versus, ubi hodie Katelnburgum est, deastrum alium Bielem dejecit: eoque loco, ubi nunc Osteroda monasterium, olim Brunonisroda, rursus alium, qui Astarod vocatus. Suum tamen illum Bielem curam magna requisierunt idololatræ Saxonum aliqui; & juxta locum, in quo Hefeldense modo cœnobium, illum rursus erexerunt & adorarunt, unde adhuc hodie appellatur locus Bielstein. Vestum ista cum accepisset S. Bonifacius, hostem infecutus est, & pristinas idololatriæ copias renovantem rursus prostravit, prostratumque penitus comminuit. Eodem sero tempore alia confregit idola Sanctus, Lahram & Jecham, a quibus hodie arx Lahra in Hagensibus montanis, & Jecheburgum.

45 Atque hæc per transennam dicta sunt, tum quia

in Bonifacianis Actis hic editis, non leguntur; tum D ad demonstrandum morem illum perpetuum Sancti, quem Stufione everso tenuisse illum diximus, cum in illius montis vertice sacram ædiculam extruxit, ubi, inquit *Scrarius*, e suis unum Sacerdotem reliquit, a quo uberiores posthac in sacrosancta Christi fide institutionem & Sacramenta circumfusi præciperent populi. Sed ex illa ædem postea fieri curavit Carolus Magnus; in eaque Crucem, quam per insignem quemdam virum Heizonem nomine copiis præferre solitus erat, collocavit, cum illustrem de Saxonibus victoriam post transita tria Vertæ vada, quæ hodiernæ urbi Treifurt nomen dedere, Dei auxilium consecutus esset. Tunc enim Deo gratias acturus, ad S. Bonifacii sacellum ascendit, & propalam clareque dixit, Hic nos adjuvit Deus; atque hinc mons ille Auxiliaris, aut vero Adjutorii mons, der Hulfersberg, dictus est: eamque appellationem corroboravit crebra postmodum & mirifica opiculationum variorum, in morbis, vulneribus, claudicationibus, aliisque id genus difficultatibus, divinitus concessa operatio: cujus testes tot illic anathemata, sigilla, grallæ, oblationes, ut ex harum parte Carthusiam Erfurtensem pius exerere Sacerdos, reditibusque constabiliere.

46 *Nicolaus Schaten, item nosse, in postumis suis Paderbornensium Annalibus, postquam ad annum DCC-LXXXIII narrasset victoriam, ab eodem Carolo Magno relatum ad Dethmoldiam, eadem in planitie ubi Arminius Varum assecutus prælioque acerrimo congressus prope ad internecionem delevit, cum ingenti Caesaris Augusti damno ac iussu; sicut tunc Widikindum totumque Saxonum robur prostravit Carolus; his, inquam, narratis addit, quod ea tam illustri victoria, primus eorum temporum Christianos impulit, ut haud procul a loco prælii, grata in Deum memoria, ædem sacram in montem construxerint, quæ Capella divini auxilii appellata est, vulgus Montem sancti Adjutorii dixit, ob cæleste beneficium ut Crantzii memorat, quo Deus pugnantem Carolo, in ancipiti prælio, adstiterit. Monumentum hæc omni trophæo illustrius, quod ad Crantzii ætatem, cultu religionis, & vicinorum populorum accessu, multisque cælestibus beneficiis ac miraculis conspicuum persistit: & quo, ut Fasti perhibent, ex urbe Tremorienti frequentes quotannis populi supplicatio ducta, atque ab omni retro memoria, ad annum Christi MDXLVIII continuata est. Post quæ deinde tempora, quia hæresis ea Comitatus Lippienlis loca majorumque religionem corripit, peregre eo venientes ludibriis divexavit, intermissa pietas. Ipsa deinde ædes sacra, quæ in monte S. Antonii inter Dethmoldiam & Osterhollium monstratur, collapsa, nil nisi rudera exhibet.*

47 Non desinoritur per conjecturam, utra victoria prior tempore fuerit; quamquam præsumptio pro Eichsfeldia stet, & nota jam ibi appellatio montis, ex simili causa traduci facile alio potuerit. Solum noto, feliciter illam fuisse, quod modico dumtaxat tempore intermissa apud eam religio, cito & uberius repulsi fuerit. Constat hoc mihi ex libello Germanico, auctore P. Joanne Mullero Societatis nostræ Duderstadii imprimi curata, sub nota anni 1671, quem Latini tunc litteræ numerales sic proponunt; MONS ADJUTORII SEU SALVATORIS CHRISTI. Et postquam ex *Scrario* narrasset, quomodo ibi pars terribilis oblationum assignata fuerit Presbytero, sacra cuvant; qui illi indices auditoribus sic dictus fuerit, ut unus illorum anno MCCCLXXII tantum testamento reliquerit, quantum ejus executor sufficere crediderit fundanda Carthusia Erfurtensi. Hæc, inquam, cum narra-

etiam in
notis
Sancti

quod in
ecclesia
reversus
Carolus
M.

E

Mons
adjutorii
dictam, a
victoria
ibi facta

fuit &
alia ad
Dr. b.
moniam

F

Prioris
historia
an. 1671
German.
condita

ubi col-
lapsa per
baros et
religio-
m. cano-

set,

A *fr.* Quemadmodum *Inquit*, ex dictis constat, locum istum a Caroli Magni tempore, usque ad exortam ab inferis Lutheranam hæresim, constanter floruisse religione; sic fieri non potuit quin illa paulatim prevalente, hæc quoque per annos quadraginta plurimum obsolesceret ac pene extingueretur apud populum ex novi Evangelii decretis persuasum, orationes, jejunia, afflictationes corporis, peregrinationes, oblationes, aliaque ejusmodi pia ac pœnalija opera, nihil homini conferre ad salutem.

48 Duravit autem ea calamitas, quousque Daniel, Moguntinus Archiepiscopus anno MDLV electus, regionem, frustra frumenti seracillimam, ad vitam corporalem sustentandam, cum vix quisquam animis spiritali pabulo reficiendis attenderet, per seipsum visitandam suscepit, ductis secum illuc aliquot e Societate nostra Sacerdotibus Heiligenstadii (*quod de loco pluribus agendum nobis erit XVI Junii ad Acta S. Auvet*) Collegium fundavit, concionibus & catechesibus rudem populum vel ab hæresibus revocarent, vel in avita fide confirmarent. *Quod illi cum annis*

II *aliquot strenue facerent, mota est Anrodenium Virginum Ordinis Cisterciensis pietas, ad quarum jus Mons-adjutorii spectat, ut ipsos invitarent illuc, ad eadem ibi præstanda per temporarias excursiones, quæ tam utiliter videbant Heiligenstadii continuari. Datum vel isti initium anno MDLXVII, ad quem in Ms. Historia Collegii sic legitur: Instituta ad XIV. Kal. Julii felici auspicio prima a nostris proleptio ad montem Adjutorii; habitaque concio, quæ mirifice placuit, ut etiam ea audita, Concionatorem Lutheranus Prædicans salutaris curavit. Hic Mons a temporibus Caroli Magni, ob divini Numinis auxilium, quod ibi manifeste senserat, adversus Infideles acie pugnans, quod-*

que anno 1567 illuc campis exierat,
C *sacra se Confessione expiare, & Eucharistiam sumere. At postquam nostri concionari cœperunt, sedere etiam ad audiendas Confessiones, auctus est vehementer advenientium numerus, & usus Sacramentorum increbuit.*

49 Ex eo tempore, *Inquit Serrarius pag. 473* tanta illuc peregrinantium, e locis etiam interdu hæreticis, hominum multitudo est, ut aliquot subinde millia in processione numerentur: ejusque rei auditione & fama excitatus hodiernus Pontifex Clemens VIII, pœnarum quæ peccatis debentur Indulgentiam illis concesserit, qui, vera cum pœnitentia & peccatorum remissione, sacrosanctam ibi Eucharistiam, certis quibusdam anni temporibus accipiunt, prout hujus diploma Romæ anno MDXCVIII die XX Januarii datum, totam hanc historiam copiose refert prædictus Lutheranus Prædicans in suo Carolo Magno cap. 19. *Ad quem annum Historia Collegii idem sic confirmat.* In Montem Adjutorii ingens vis hominum convenit, hæreticorum juxta ac Catholicorum: quia enim adjuvari divinitus isthio homines vident, licet animis & religione a nobis dissentiant, subinde huc, tum missis legationibus, tum illi ipsi ventitant, & opem sibi a Deo præstari postulant. Ex hoc genere duos viros nobiles Brunsvigie Dux graviter afflixerat, ut etiam possessionibus exuere & sedibus pelleret conaretur; primum a nobis Heiligenstadii preces pro se fieri submitte petiverunt, deinde in montem hunc profecti, adjuti sunt. Catholici a tertia matutina ad horam nonam Sacerdo-

rem nostrum in faciendis confessionibus detinuerunt. **BRUNSV.** Eturpi vita, ex adulterio, ex gravibus peccatis emerferunt multi. Unus post decem annorum intermissam confessionem, tanto sensu Sacramentum illud obivit, ut templi pavimentum copiose humectaret, lacrymæque in sinum Sacerdotis confertim defluerent; qui eodem tempore, voto ibidem facto & S. Eucharistia resectus, magno animi gaudio domum discessit. Adfuerunt Eichsfeldii omnes Catholici Proceres, nobiles item Virgines ac Matronæ, & nobiles Adolescentes, qui accensis cereis supplicationem mirifice ornarunt.

19 Obscurare hanc lætitiæ voluit unus de grege Prædicantium: ausus enim fuit, cum populus fere dilapsus esset, in suggestum se inferre; & ad pauculos, qui reliqui erant, magis stulte ac petulanter quam vere, concionem habere; sed mox ab excubiis insigni sustuario acceptus fuit, & e templo atque monte pene elumbis extorbarus. Non multo ante, ad radicem montis, homo insigniter Lutheranus nuptias celebraverat. Ex Nuptialibus duo in templum irruerunt, ut concivibus suis spectaculum inde aliquod adferrent. Suffurati sunt duo fulcra seu grallas, ex illis quæ vel restituendæ salutis spe, vel in acceptæ salutis testimonium, ex voto dependere istic miseri solent. Illis utroque brachio nixi, claudicantibus similes in symposium repserunt; querentes magnum in se divinitus esse editum miraculum, quod sani montem ascendissent, nunc claudirent. Non paucos stetit illis hæc irrisio dicitur: nam paulo post Tribochorum tumultu excitati, qui primas partes in scena egerat, in prima statim volitatione concidit.

11 *Diem, a Clemente VIII Indulgentiis lucrandis designatum & peregrinis confluentibus frequentissimum, Mullerus indicat festum S. Bonifacii; atque eandem gratiam renovatam fuisse anno MDCLXX, ab ejusdem nominis Clemente Papa IX, Prius autem Alexander Papa VII anno MDCLXV, simul Indulgentiam concesserat pro festo S. Michaelis Archangeli, XXXIX Septembris, ibidem quoque festo solennius colit, ut initium suisque æstivi temporis pari devotione egatur. Quotidiam autem horis dumtaxat quatuor aut quinque locus Heiligenstadii distat; eodem, Inquit in sua ad me Epistola Joannes Knachrich, frequenter per annum præsertim in æstate, certisque festis ea excurrimus ad minimum quater, rheda monasterii Virginum Anrodenium vestî, non sine spiritali animi nostri solatio, ob insignem fructum animarum, quem ex sacramenti Pœnitentiæ administratione & concione ad quatuor aut quandoque sex mille homines, pietatis causa illuc confluentes, reportamus. Adeo sane ardens est populi ibi concurrentis devotio, ut anno MDCLXVII commorantem in Eichsfeldia Archiepiscopum Moguntinum, Joannem Philippum a Schoornborn, eodem pertraxerit: qui celebrato ibidem pontificaliter Sacro, aliquot mille personis sacram Eucharistiam manu sua impertit. Auxit quoque non parum eam devotionem Reverend. & Celsiss. Princeps Joachimus, Abbas Fuldenis, qui anno MDCLXX ecclesie illi donavit notabilem particulam brachii S. Bonifacii, quam pastoralis statuæ brachiisque deauratis inclusam, cum solennitate eodem deferri jussit, quæ festis consuetis populi venerationi exponitur. Popularem denique devotionem multum accendunt decem patientis Christi stationes, opera duorum nostrorum illic dispositæ ante hos sex vel septem annos, cum pulcherrimis picturis mysteria singula representantibus. Hæc illi non solum ibi aliquando Rector, qui me primus adnotavit Bonifacianis istic cultus inter Analetha commemorandi. Nunc porro miracula quædam accipe ex Ms. Elise.*

non tam fere facientibus ejus contempnunt ad-versariis

E

Propositis indulgentiis pro festo S. Bonifacii & Michaelis

illius stationis reliquiis ex altari.

ovellique stationibus.

Elise

EX MSS. Historia Collegii eiusdemque Annulis litteris (utraque enim apud nos distinguuntur & ex his saepe suppletur illa) ab eodem nobis descripta accipe , quae etiam in libello Mulleri Germanice referuntur , ex potiori parte , velut inde accepta.

CAPUT VII.

Miraculosa gratiae, cultui S. Bonifacii in Monte
Adjutorii adscripta.

52 **A** Anno Christi MDLXXXVIII erat Heiligenstadii puella, Catholica quidem, sed, propria ac patris confessione, depravata jurandi consuetudine aequales facile omnes antecellens. Ea ad impium morem etiam hoc adjecerat, ut cum sacram Synaxin in Paschate vellet adire, contra Ecclesiasticas sanctiones adierit non jejuna. Vix dies intercessit, cum utriusque temeritatis suae graves poenas dedit. Postridie enim quam sanctissimum Sacramentum accepisset, in potestatem sagarum tradita, mensibus aliquot miserrime fuit & carminibus delusa, & acerbissimis corporis doloribus afflicta. Jacebat domi lecto affixa, omnium membrorum sensu acusu destituta, trunco magis quam homini similis: non auribus vocem haurire, non oculis quemquam aspicere, non movere pedem poterat. Spumabat saepe ore, fremebat dentibus, in epilepsiae morbum una hora octies deciesve abalienata mente incidebat; & quasi ad cumulum malorum tam multa satis non fuissent, asportabatur subinde in abditissimos domus angulos; nunc in imam, nunc in summam partem; nunc extra parietes in pomarium: ibique diu quæsitâ, tandem inveniebatur, aut interclusa voce pendere ex arbore, vel obtorto collo pene strangulata jacere in tignis, vel ingenti saxo in pectus imposita, & ore atque naribus obstructis, esse morti proxima. Parens, inusitato spectaculo obstupefactus, consilium capturus ad nos advolat: rogat supplex, ut se adire, & filiam e tantis malis eripere vellemus.

53 Paruimus roganti: tentavimus omnia, quæ tentari ea in re & ad depellendas præstigias quoquo modo facere putabamus. Primum & maximum præsidium in precibus fuit, quæ civium concursu factæ sunt plurimæ; privatim, publice, in templis, in scholis, in ædibus. Lustrata domus solenni cæremonia; appensæ in cubiculo Christi crucifixi imagines, ad collum ejus sacræ Reliquiæ & Agnus Dei; indictum familiæ trium dierum jejunium, ceteraque omnia quæ ad placandum Numen divinum pertinere videbantur. Verum nihil tantis impensis est effectum: omnem operam & studium nostrum tantum non elusit versipellis hostis. Abdebat se aliquando, quasi perterritus, in latebras; paulo tamen post, iterum erepebat e dumeris, multoque quam ante agebat immanius; effundebat lustralem aquam, discerpebat sacras imagines, sanctasque Reliquias strepitu quodam & fremitu avellebat a pectore; earum hierothecas cum diebus aliquot aservasset, per ludibrium reddebat aut vacuas aut summo repletas, ad extremum & ipsas Reliquias: itaque ludificabat nos miseris modis, ut nihil esse videretur vel ad videndum horribilius, vel ad ferendum difficilius. Unum restabat Montis-Adjutorii asylum. Huc eam sumptu publico Senatus devehit, ea spe, ut ibi remedium inveniret. Neque vana augurati sunt: cum enim domi voto nuncupato, in locum secundo esset deversa, omnis illa carminum vis fracta atque debilitata est, sanitate huic uni reservata, ut antiquam peregrinandi pietatem in Catholicorum animis recentâ miraculo Deus confirmaret.

54 Anno MDXCIII, mulier quædam quatuordecim annos, ex initis nuptiis, loco hæretico vixerat, & de prophana illa cæna participarat aliquoties. Sed cum naufragium suum tandem recognosceret, cepit gravissime conscientiae agitari fluctibus, & horribilibus spectris vexari. Consilium capit de portu, unde exierat, repetendo. Intentantur idcirco extrema a tentatore hominum; aquis nimirum perituram (ut sibi per vocem audire videbatur) ni a cæpto desisteret. Sed cæpta illa prosequitur, & Montem adjutorii petit: detestatur coram nostro Sacerdote præteritam vitam, portum tenet Ecclesiæ, & serenitatem mentis consequitur.

55 Anno MDXCV erat Halberstadii vir Catholicus & jurisperitus; qui cœnobiorum & ecclesiasticorum jura libertatemque sustentabat ope quanta poterat, religionem profitens avitam; quoad causas civiles multis victoriis celebris, magis tamen ab ingenii solertia quam magistro aut institutore. Hæc quæ laudi ei esse poterant apud prudentes, vertit invidia in odium & calamitatem: nam operatus gravibus suspicionibus primum, tum in carcerem conjectus, ejus longinquitate multas toleravit ærumnas. Tenduntur a propinquis supplices manus Principi, harum machinationum non ignaro: sed nec prece nec rationibus flecti potuit acerbissimus animus. Operæ pretium visum amicis, ut captivi nomine, votivam nuncuparent ad montem Adjutorii in Eichsfeldia peregrinationem. Et quidem vota non fuerunt irrita. Mutatur repente voluntas alienissimi Principis, vinculus laxatur carcere, huc in Eichsfeldiam ad montem contendit, voti solvendi ergo.

56 Anno MDXCVIII venit eodem, cum anicula sua, homo septem annis centenarius major, olim Monachum professus, in Palatinatu, post Prædicans Hassiæ; nunc verò a Prædicantis officio amotus. Venit magno conatu & desiderio invisendi Montis, Librum Missalem templo obtulit, quem annis quinquaginta affirmabat se domi occultasse; hoc autem cum deprehensum esset, a gregalibus suis concionandi munere sibi interdictum esse, quasi minus Lutherano vitæ integro; itaque istis librum reddere, quibus si jam dudum reddidisset, in istud fortunarum suarum discrimen non devenisset.

57 Anno MDCIII Virgo nobilis, Catharina à Keusfel, aunum quintum decimum dum agit, sub mento tuber innascitur collo, quod quotidianis incrementis in deformem abiit strumam. Adhibent parentes quam possunt curam: excindit semel, iterum, tertio, nec sine vitæ periculo, malum vulnerarii medici manus; nec proficit tamen. Increscit vulneribus ulcus, nec spes amplius formæ & valetudinis reliqua virgini ac parentibus. Adit interea e vicino loco virginem, mœrore præmortuam & dolore, femina rustica, veteris fidei ac fiduciae in Deum. Hæc, inter alios sermones, videri sibi omnino affirmat, nisi in divina manu, huic malo medellam non esse. Votum ergo suadet concipiat, Deo Salvatori, in vicino monte exsolvendum. Infedit hæreticæ puellæ animo opinione altius consilium; ardua tamen visa res, cum & contrarium religioni suæ votum, & in parentum cura positæ proprium sit nihil: a parentibus porro anathema emendicare intutum, clam surripere invisum Deo munus. Incidit hæc inter virginis menti, bimum inter domestica armenta vitulum inerrare, suum donatione. At enim Deo hunc dare visum nimium, minori posse se voto defungi. In proximum ergo supplicationis solennem diem cæra libram novam votum concipit, vel suis (si bona parentum venia possit) vel alienis manibus deferendum. Et, creditu mirum! Nullo

A nullo medicamento pederentem detumescit colli deformitas: egressui apta, die statim viam inquit; montem conscendit, votum exsolvit. Sed audi quid domi factum virulo. Vixerat. Mortuum eo ipso die ipsa redux invenit, sine ullo antegresso morbo: & sensit puella amicam Dei manum, sanantem malum, sed & avaritiam vindicantem.

38 Elabitur unus & alter annus, nec memor sal-
neque di-
luta re-
gressus;
va haeretica puella Salvatoris sui, intermittit peregrinationem: & uti placuit puellae anima Deo, ita paulatim paterne recrudescere fecit & dolere cicatricem, & collum retumescere sentit. Tacet: regit quo potest muliebri mundo; verum non diu. Advertit turpitudinem paternus oculus. Heus tu, inquit, mea filia, grandescit denuo sub mento collum. Pupugit verbum paternum virgineam mentem, gravius quam ferre possent proni ad lacrymas oculi. Proximum hinc ocyus se subripit in conclave, affatim lavat habenas aqueis rivulis; euntyque ubertim & libere decedentes guttae, quia libera ipsa a comitatu & sola ibat, qua interne medicus suus vocabat necessitatem. Voti inter singultus memor sui, suo iudicio ingrata benefactori; innovat, resumit. Nec frustra, evanescit dolor & tumor. Facta cautior monita, quotannis frequentat solitum pietatis opus, peregrinationem. At enimvero dum morbi, qua collum effugit deformem dolorem, in animi sui arce graviorem coepit perferens tyrannidem, quam sua sibi jam suspecta pariebat religio; ut quam virtutis & pietatis ut minimum, ita plurimum secum convolvere vitii & impietatis animo advertit. Auget conscientiam librorum Catholicorum (invenerat eos inopinato ab avo relictos) lectio frequens. Nec factum diu: sit certa, Ministros praedicantes, non Pastores, sed proditores esse suarum & vulgi animarum: nec tamen quisquam uspiam, cui haec secreta committere posset, quique dirigeret, doceret, firmaret. Exin pectore obfirmato, omnibus concionibus & ceteris valere iussis, inter suos palam proficitur, se quidem tuto, nec posse nec velle his verbi Ministris animam suam credere. Occasionem igitur capiat, excurrit huc (Heiligenstadium) ut nostros audiat & adeat. Obiit etiam vicina Virginum sacrarum monasteria, in quorum uno sub Paschales serias, invento ac quaesito nostro Sacerdote, rem omnem exponit; haeresim abjurat, sacra Confessione in gratiam cum Deo reddit integram, & sacra fruitur Mensa; manetque haecenus immota, inter omnes parentum cognatorumque vexationes; a quibus omni ope destituta, vitam agit, quoad conditionem suam, miseram.

solus au-
ferant,

et ipsa
conver-
siunt

C

A dam-
no socia
loquela
privatus;

39 Anno MDCV, triduo ante S. Michaelis, agricola quispiam, pocula inter multa, memorat de fallenda fide virgini ducendae data. Invitatus a comitibus duobus, ad vicini pagi dedicationem, an computationem? comitem se iturum annuit. Egressus at enim, dilapsis alio sociis, alium offendit ducem & socium, ignotum hominem. Dum iter una carpunt, aliquamdiu oculos in hunc socium defigens, facie atrum, oculis ardentibus, ore circum ac collum ignem spirantem animo advertit. Horret & haeret in vestigio, mox etiam exanimis prolabitur: Cruce dein pectus obarmans, spectrum draconis forma flammæ in aera avolare facit. Non factum diu tamen, redit spiritus, denuoque invitat ad reliquum iter; & vero territo insultat, quem se ita tractasse gloriatur, ut intra hoc triduum se quis sit, non sit proditurus. Ita sane: linguae enim usum ademerat homini. Ubi se collegit mutus viator, ad suos redit loqui nescius: signis agit, quod agit; spei hinc & auxilii inops ad Collegium nostrum cum sociis properat. Montem-Adjutori nostri suadent, & instan-

eam i-
dem reci-
pi:

tem peregrinationis diem. Paret, & inibi coram Ex MSS. Sacerdote nostro comparet: signis nutibusque acta vitae recenset, ut potis est. Divina manus operam animo concipiat, votis exoret & mente, jubetur. Facit impiger, ac una cum sociis, in ipso templo, ut moris, pernoctaturus, quieti se dat. Mox in somno Angelum sibi adstare prospicit: qui leni tactu labia sua contingens, ut linguae usum recipiat, affatur. Et vero statim, omnibus qui elinguem noverant attonitis, integre proloquitur, In genua ergo de integro provolutus, gratias Deo refert: ac prima luce de novo Confessionem iterans & integrans, fidem dat se linguae hunc usum non nisi in bonas res resoluturum umquam, & redux domum concedit. *Addit P. Mulerus (forsan ex Annals) Miraculo hoc vtrum quemdam septuagenarium adeo permutum, ut fidem Catholicam amplexus sit.*

60 Anno MDCVI Ecklingerodam, pagum in Ruina agro Duderstadiano, habitat Andreas Spilner, cum uxore Margareta, rustici. Is vir cum duabus operis sociis egressus, Bremen versus vicinum pagum, ut una simul margam terra erueret; ingressi specum dum operi instant, ruit superna excavata moles, & hominem illum involvens ruina obruit. Viri socii, operam quam possunt latenti, ad alteram horam laborem omni conatu urgent, quo onere obrutum exonerent. Caput ut primum hominis, sed sine sensu conspiciunt, reliquomerso corpore, rati vixisse, ad pagum secum adproperant: triste nuntium uxori familiaeque rei acta referunt. Uxor, ut audiit, in genua provoluta, in votum animum vocemque resolvit: Virum meque istam monti Salvatoris, si superstes sit periculo maritus. Inde omnes ad specum. Eruitur mox reliquum inossu corpus, deforme, attritum: os in quatuor fissum partes hiat, dentes anteriores faucibus ingesserat terra: tergi spina depressione fracta, costae comminutae, rupta vesica; unus animus leniter spirabat inter dolores. Opem negat medicam medicus, & ipsa ars humana despondet, quia diviniore iam sese praesentaverat manus qua factum ut brevi vires collectas perferensceret.

61 Porro autem, ut illustrior divina haec sanitas humanam falleret opinionem, malum malo excipitur. Pus enim humorque multus in collo collectus, fauces intercludit spiranti; nec quidquam propius, quam mors altera, nisi & altera adsit per sanatio. Certe uxori nec altera spes, quam in altero voto, quod concipit; duas ex cera candelas, unam S. Virgini ac S. Valentino, Patronis paganæ suæ ecclesiae; una S. Salvatori, in monte jam nuacupato. Audiunt votum, & nemine nec quidquam curante, detumescit tumor, pus abiit. Instat peregrinationi sacer dies Pentecostes, annuus Montis Adjutori. Fulcris ergo duobus nixus Andreas, reptare occipit ex pago; & quatuor bene magna miliaria arreptat montem versus; tam quidem felici conatu, ut quo propior abest & validior, quo vires, quo animum; quem hic Confessione purgans, rem omnem ex ordine Sacerdoti nostro pandit, una cum socia uxore: & sacra deinde Communione ita sibi redditur, ut stipitibus infirmitatis, fortunæ, & sanitatis divinae testibus, pro anathemate depositis, pedibus eodem ipso die (instabat undecima hora cum monti valediceret) eadem miliaria quatuor terens, ad proprias ædes, integer viribus & gaudio plenus, reverent. Nil postea, in eisdem suis ædibus narrat eidem Sacerdoti se invisenti, nil animæ suæ exoptatus accidere potuisse, eo quod sibi visus sit hac ruina æternam mortem evasisse; unicam equidem hanc, dum mole terrena sepultus jaceret vivus, cogitationem identidem recurrere; O hominum miserrime, quid iudici tuo responsurus es? in æternum gratias tanti

E

ad votum
uxoris
servatur

idem ab
angina
periclit-
ant

F

sanita-
tem reci-
pi.

EXXSS. tanti accepti beneficii loco rependere necesse est.

62 Anno MDCVIII, mulier quædam nomine Catharina Henle Calmerodensis, filium habuit annorum quatuordecim, nomine Joannem. Hic cum in currum incidisset, tibiam fregit, quæ tentatis omnibus remediis, nulla arte poterat consolidari: Ergo humana ope desperata, ad divinam confugit, pie semine hortatu, quæ se per quietem sibi visam fuisse moneri asseverabat, auxilium a monte Adjutorii S. Bonifacii meritis esse expectandum. Vovet igitur mater, si filii crus pristino reddatur vigori, se cum filio, Confessionis & Communionis gratia, ad montem Auxiliarem iter suscepturam; cereumque anathema, beneficii præstiti monumentum, D. Bonifacio suspenduram. Hoc voto nuncupato, vulnus pueri obducitur, ossa consolidantur, spes redintegratur, ut nec veltigium læsionis cicatrix remanserit: itaque feria 11 Pentecostes, mater cum filio votum solvunt: Confessione facta & sacra Communionem sumpta, ceratum pedem publice S. Bonifacio suspendunt.

63 Anno MDCIX emicuit in monte, cui ab auxilio nomen est, multo major populi religio ac pietas, quam annis præteritis. Videre enim fuit, non solum hujus patriæ maximo numero, ad promerendas Indulgentias, diversis temporibus anni accurrentes; sed insuper summæ dignitatis viros, longissimis itineribus, vario anathematum genere onustos, ad sacra hujus loci adyta, cum maxima ædificatione aliorum, properantes. Quod quidem hoc tempore singulari Dei beneficio adscribimus, cum proximis in locis, sacrum hunc montem ambientibus, hoc ipso anno pestilens Calvinistarum lues propagata fuerit: unde hujus populi crescenti religioni promovendæ, aptissimum contra tantum virus a Deo transmissum alexipharmacum arbitramur. Neque divina bonitas tantæ pietati suum subtraxit auxilium: siquidem aliquot evidentibus miraculis, veluti certis fidei Catholicæ divinæ misericordiæ testimoniis, celebritatem hujus loci, frementibus licet hæreticis, illustrare voluit; quibus omnibus enarrandis, ne molestior sum; paucula hic annotasse suffecerit.

64 Fuit unius pagi, huic urbi fere proximi, VVesthausen nomine, incola Georgius Schuler. Is utroque oculo brevi tempore orbatus. Uxor, ignara consilii ac remedii humani, confugit ad caelestem, ad certam videlicet hujus montis opem; voto se suumque maritum obstringens, occasione proxima in hoc sacro loco se sistendi, si Deus succurreret. Res admiratione digna! Postridie quam voverat, licet aliqua tanti mali vestigia ad miraculi certitudinem relicta fuerint, integram tamen oculorum sanitatem recepit: pro quo beneficio uterque, præmissa Confessione ac divini Pabuli sumptione, ingentes hoc loco gratias egerunt. Alius, ex diocesi Hildesienfi, morbo gravi ac periculoso laborans, quem medici ob perpetuum fluxum humorum fistulas appellare solent, postquam jam magnam in medicos pecuniam, vulnus sanandi causa, nequidquam consumpsisset; voto ad hunc sacrum montem emissio, non modo fluxus retardari coëptus est; sed insuper integra valetudo pedis subsecuta est. Quare ut se tanto gratiorem erga benefactorem suum ostenderet, annuam professionem ad eundem locum vovit....

65 Clarius adhuc ejusdem montis in homine perditio eluxit præsidium. Is temulentus e popina egressus, repetiturus adhuc endem vespere penates, vix medium iter emensus, obruitur a tenebris noctis. Mox in bivio hærentem invadit e dumis exiliens lupus, seu, quod verius est, dæmon ipse: cum

quo multis horis irritò conatu luctatus, misere vapulavit; cujus rei non exiguum fuit argumentum, quod mane pronus in terra repertus, tantum ore ac ventre frigoris hauserit, ut vocis ac pedum usu destitutus penitus videretur. Ultimo, cum jam triduum jacuisset a suis & ab aliis desperatus, non sine divini Numinis instinctu, supervenit ex nostris Patribus unus: qui misero, post exceptam Confessionem, persuasit, ut caelestem montis Adjutorii opem invocaret, cum humana negaretur. Acquiescit is monenti. Quid multa; postridie venienti Curioni illius loci, ut porrigeret sacram Eucharistiam, præter omnium expectationem, ad omnia postulata, jam non nutu, sed plena voce respondit: imo resocillatis per sacram Synaxin animæ viribus adeo sibi restitutus fuit, ut eadem die ad vicinam urbem profectus, sua negotia sit prudenter executus.

66 In genere conversionum ad fidem & meliorem vitam, Mons Adjutorii uberrimam nobis materiam subministrat, quem Deus in hisce partibus, ob maximam frequentiam Sacramenta salutis obeuntium, veluti caeleste quoddam pharmacopolium delegisse videtur, ex quo omnis generis amuleta ac antidota, contra quasvis animi pestes, homines afflicti deposcant. Confirmat æstimationem sancti Montis summa frequentia languidorum, non tam corpore quam anima, quos Dei bonitas in gravibus tentationibus solatur spe certæ salutis, in hoc loco obtinendæ. Argumento esse potest mulier una, ex remotis Saxonie locis oriunda, quatuordecim minimum miliaribus huc adrepens, multis animi morbis afflicta; quibus frustra novi Evangelii buccinatores suis mellitis ac blandulis verbis mederi conati sunt. Verum tandem in hoc monte medicinam, pro omnibus animæ suæ vulneribus, per sinceram totius antecæ vitæ Confessionem invenit; cum tanto animæ suæ solatio, ut maximas cum Deo tum spiritali suo medico gratias egerit. Auget hanc æstimationem Deus opt. max. non solum in animis Catholicorum, verum etiam circumjacentium hæreticorum, variis miraculis, quæ per æstatem anni MDCX. ad invocationem sancti Montis, patrata fuerunt. Et multis unum aut alterum annotasse suffecerit.

67 Fuit Adolescens quidam, ex Eichsfeldia oriundus, qui anno fere integro tibias habuit inflatas, ad quarum tumorem gravius postea malum accesserat, videlicet sacer ignis, ut vocant. Quod malum intra breve tempus, frustra consultis chirurgis, in tantum excrevit, ut spes omnis curationis in sola sektione posita videretur. Desperato saluti fuit devotio in hunc montem sacrum: nam voto emissio brevi pes sanari coëpit; ut illud sanis tibiis exolvere, illumque suum gratum animum caelesti epulo reficere potuerit. Eadem pietas mulieri, quæ octo septimanis beneficio oculorum destituta fuerat, oculorum lumen integre restituit. Majorem admirationem peperit hominibus unius ex discipulis nostris curatio, per votum hujus sacri montis adeundi collata. Hic alibi Epilepsia correptus, ubi in domum paternam reversus fuit, morbo ingravescente, spes indies omnis longioris vitæ abjicitur. Evocatur Sacerdos noster ad Confessionem ægroti excipiendam. Sollicitis demum & anxiiis parentibus de salute filii, suadet noster votum ad hunc montem sacrum. Mater filii, concepta in Deum huocque montem auxiliarem fiducia, non solum salutare consilium acceptat, sed insuper ipso opere complet; respicit Deus affectum maternum, ejusque filium, præter omnem expectationem, in pristinam sanitatem restituit, adeo integre, ut ab illo tempore nullas consuetæ morbi reliquæ recurrerint. Prætereo plures

item per
valysi a
dæmonio
inducta.

et multi-
pliciter
morbi in
una mo-
liore.

E

F

Curantur
ignis se-
cer, oph-
lepis,
caritas.

res

A res qui e vicinis remotisque locis, etiam hæreticis, divinitus admoniti fuerunt peregrinationem ad hunc sacrum locum suscipere, divinam opem rebus adversis adesse senserunt. Hisce tam variis tum corporis tum animæ beneficiis, dici vix potest, quanto pere animi omnium Catholicorum, qui in his borealibus regionibus commorantur, ad hujus tam salutis montis cultum ac reverentiam inflammantur.

68 Anno MDCXI, in eodem monte civis quidam Heilighentadianus salutem corporis invenit, cum diu ex gravi morbo decubisset. Nam familia ipsius, ipso die Pentecostes, sacris Mysteriis apud nos vacante; ipse domi solus sensit sibi injici a prandio montis adeundi desiderium, sacrumque inibi die sequenti Mensam adeundi. Ergo suos domum reversos obtestatur, ut se viæ comitem assumant. Illi negant posse eum quinque minimum horarum iter conficere, qui nec parochiam vicinam adire potuerit. Sed pervicit tandem constantia: in viam se dat, & quo longius ab urbe progreditur, eo sibi magis confirmari vires sentit; donec monte ipse superato, Sacrificum munitus, pristinis viribus omnino restituitur.

69 Anno MDCXII, ad sacrum Adjutorii montem concepta vota, saluti fuerunt pestifera lue infectis: unus ab hydropo convaleuit. Civis Heilighentadianus amissæ vocis usum recepit; dumque ibidem ex voto conscientiam explicat Sacerdoti, vocem sibi clariorem redire sensum expertus est. Tres in furorē acti, votis suorum mentis sanitatem receperunt. Mulier quidam in puteum se præcipitem dederat: quam maritus & mente & membris sanam ex eo extraxit. Alia, cum effictum e cera pedem vorisset, qui ex pede graviter laborantis malum depulit.

et alia mala complura.

Anno MDCXIII cum quidam supplicantium turbis se aliquoties misisset, nondum fidei lumine illustratus; tandem subortis dubiis de religione, ob miracula quæ ibi a Deo patrari vidit, illuminatus est: quod idem pluribus evenire solet. Ad eundem montem cum non nemo voci solvendi gratia contenderet; ubi ad radicem montis pervenit, sublatum humeris grave saxum, corporis attingendi causa, ad verticem usque defert; idemque voto exsoluto, ad locum unde sustulerat refert; & quamvis aliquoties sub onore satiscens, animo & viribus deficeret; resumpto semper spiritu non cessit oneri. Præstiterunt autem hæc Adjutorii montis exercitia auxilium toti Provinciæ. Cum enim illa in eo vigerent, incideretque gravissima tempestas, cælum fulmine arderet, nubes disruptæ fragore suo & imbribus exitium omnibus minarentur; manserunt nihilominus vicinæ segetes intactæ, subversa tantum casa una vel altera rusticana; cum in contermina Thuringia & Hassia, non solum agris illata damna, hominum & pecorum greges suffocati, sed etiam pagi, arces & oppida si non prorsus subruta, siccamen proruentium aquarum impetu labefacta & convulsa, ut accepta clades multa steterit. Anno MDCXIV cuidam ex occulto vitio adeo intumuerat crur grum, ut etiam scipione sultus vix incederet. Hic emissio voto, maximo cum labore & difficultate, adrexit ad montem Adjutorii, offert ceram in modum cruris affecti formatam, & sanatur.

Gratiam de facultate reddi.

70 Anno MDCXXI, quidam ex patria Fuldeni, cum duabus grallis humero impositis alacer ad montem venit, easque e tholo templi posteriore suspendit: quem videns Sacerdos noster, ad se vocatum, invenit virum mediæ ætatis, viribus membrisque corporis bene constitutum ac validum: hunc rogat, qua de causa cum grallis ita lætus accurrat: respondet Peregrinus (Henrico Fell ei nomen est e Buchonia) Rem ipsam loquar, sed paucis. Biennio

toto consistere pedibus nequivi; cum vero de sanitate recuperanda desperato non superesset remedium, ad aures & mentem venit, votum esse faciendum ad hunc locum. Vovi peregrinationem, & sanitatem recuperavi. In hujus rei testificationem, ecce tibi quos attuli mecum pedes ligneos, e tholo convexo suspensurus, in perpetuam prodigiosæ rei, a Deo opt. max. impetratæ memoriam. Deo laudibus datis, Sacerdos ad beneficium hoc grato animo recolendum ipsum est hortatus, & ad oblationem conceptam dimisit. Postea vero Sacerdos idem, cum dictas grallas, aliis presentibus, accuratius dispiceret; notavit eas inferne ferro, sed bene attrito esse obductas (sic enim in mali desperati signum infirmus fieri curaverat) quod non parum celebre reddit miraculum; ut & illud, quod tredecim miliaria germanica a Buchonia pedes, deportans humeris grallas ligneas, sine defatigatione confecerit.

biennium debili.

71 Alii quoque ægri, quorum plerique a medicis desperati fuerunt, hoc anno, in hoc loco divinitus sunt adjuvi. Fuit qui capitis molesto morbo laboraret; duo alii brachiorum malo, alii duo pedum; una lateris & cordis tremore; tres alii pectus desperata pressura vexatæ fuerant: hi omnes voto edito, ad locum hunc miraculis celebrem, divinam senserunt opem, ut ipsi cuidam e nostris Sacerdoti, post Confessionem peregrinationis eorum causam obiter querenti, confessi sunt. Ad annos quidam triginta cum brachium gestasset aridum, a quo die & anno ad montem hunc solet itare, nihil sensit amplius molestiæ.

et variis morbi curantur.

72 Anno MDCXXVIII, nostrorum alicui (Magistro Joanni Richler) insolens quidam pertinaxque dentium dolor per aliquot dies nullam quietis partem indulserat: jamque tumore maxillarum malum, scævitiæ suam prodens adeo hominis faciem deformaverat, ut vix a nobis agnosceretur. Is igitur cum hujus loci, tot jam retro sæculis miraculorum magnitudine juxta ac multitudine incliti, fama indutus, suo quoque malo hinc medicinam petendam censuisset; eam in rem primam suam peregrinationem, ad gratias adjutori suo habendas obrulit. Nec sefellit medicus: vix enim hoc suum vel votum vel propositum animo conceperat, cum ecce tibi secundum hæc illico suppuratio fluere, maxilla detumesce, omnisque abscedere cœpit dolor, nihil deinceps molestiæ exhibiturus.

Levissimum odon-talgia.

73 Miles quidam, nomine Wilhelmus Flinsberg, F alias Messerschmit vocatus, in bello contra Danos, vulnus sub ala dextri brachii acceperat, quod chirurgus quidam castrensis eatenus curarat; sed per tussim rupta cicatrice recruduerat, ut sanari denuo nequiret, sed continuo haret, & spiritum velut per os emitteret ac reciperet. Vulneri ergo huic aptam quamdam argenteam fistulam fieri curarat miles, quem multis annis gestabat, & alternis diebus novo emplastro fovebat. Contigit vero quod metu cujusdam Officialis bellici seu Magistri Equitum Mulhusii, quod est nobile oppidum Thuringiæ, commorantis sugere debuerit, veneritque ad pagum Friede: ubi ab hospite persuasus fuit remedium malo suo in monte Adjutorii querere. Quod consilium secutus, hieme per altas nives montem conscendit, eo effectum, quod fistulam deposuerit, & intra octo dies a tabido vulnere perfecte curatus sit, relicta solum tenui cicatrice. Unde ad Catholicam fidem conversus, hoc miraculum perpetuo, etiam apud eos qui ingratum illud auribus audiebant, prædicabat. Cauponariam deinde, primo Gelsmariz, postea Bickenrode exercuit. Totius ejus rei gesta testem veracem superesse, ait P. Mullerus in suo libello; paucula deinde alia recenset, quæ non ex Annals vel Historia Collegii, sed alium.

solius incurabile solidatur.

EX MSS. *altunde accepisse videtur: ex quibus ultimum solum commemoro*

74 Dominus Sebastianus Schmier, Senator & Camerarius urbis Mulhusinz (qui speciali Dei gratia illustratus anno MDCLI ad Catholicam fidem conversus, & absoluto ætatis suæ anno septuagesimo feliciter, ut speramus, obiit anno MDCLIII) tanta vertigine capitis laborare cepit, ut sæpius in platea publice ad ædes civium saxo insidere coactus fuerit. Igitur votum ad montem Adjutorii concepit, & in Vigilia S. Jacobi duos filios suos DD. Sebastianum & Christophorum eo ablegavit; quos ipse die altero insecutus est, & a malo infirmitatis suæ perfectissime liberatus est, ut nihil inde molestiæ amplius senserit: cultique vel ipse posterioribus annis singulis, vel per alios misit ad sacrum hunc montem oblationem suam. *Post hæc & similia miracula gentiarum, referuntur deinde aliquot miracula divinarum pupillarum contra derisores, ex quibus duo supra memoravi, addo nunc duo alia.*

75 Anno MDXCIX, juvenis quidam Lutheranus, imitatus Catholicis, quos identidem ridebat, sacrum hunc montem conscendit: cumque ad fontem a S. Bonifacio cognominatum & excitatum (ut ferunt) pervenisset; Catholici magna pietate de fonte hauriebant ac bibebant; cum & irrisor accedit, & aquam haurire vult. Mira res! Aqua, quæ per syphunculum continuo effluere solitabat, actutum hæret, ut nec guttam dimitteret. Quod dum Catholici viderent, & ob præsentem Dei vindictam irriforem reprehenderent, quod & aqua ipsum fugeret; juvenis animo vehementer consternatus, nullum verbum ad defensionem sui profertens, instar bovis muti abcessit. Quo recedente, aqua iterum fluere cepit, non sine admiratione Catholicorum, qui in devotione sua roborabantur.

76 Anno MDCXLIX, feria secunda Pentecostes, Minister Calvinianus ex vicino oppido, cum aliquot civibus hunc montem, non devotionis, sed

euriotatis causa, quo Catholicorum Sacra observaret ac rideret, conscendit. Cum ergo in processione circa templum (ut moris est) Venerabile Sacramentum sub umbella a Sacerdote gestaretur; Verbi minister ille in has blasphemias voces auditus est erumpere; Ecce ibi venit diabolus: & iterum; Nonne hoc opus est diaboli? Finita processione, ipse solus, sine comitibus quibuscum venerat, domum volens repedare, ex monte descendit. Sed justus Deus blasphemum hunc impune haud permisit abire. Nam cum & reliqui, paulo post ejus tergo inherentes, monte descenderent; Pastorem suum juxta Lapidicinam (quod loco nomen) humi jacentem, velut epilepticum aut apoplexia tactum reperiunt. Ergo inclamant eum; Domine Magister, quid hoc rei? quomodo infortunium istud accidit vobis? Sed nil responsi aliud ab eo obtinent, quam: Ah, ubi est Mons Adjutorii? Ubi est Mons Adjutorii? quod pluries repetivit. Cum igitur concives ejus vidissent, eum se nec locomovere nec surgere posse, illum humeris suis currui impositum domum reduxerunt: ubi diu pluribus medicamentis usus, cum jam vires sufficientes se recuperasse putaret, quo suggestum pro habenda concione posset conscendere; ascendit eum quidem circa festa Natalitia; sed concionem adorsus, tam languida, in concinna & insipida verba protulit; ut Consul ejus loci, per publicum apparitorem, de suggestu illum rursus descendere mandaret. Infirmas vero illa ad mortem ejus perduravit, quam anno sequente MDCL, ex iusta Dei punientis vindicta, obiit. Plura utriusque generis exempla afferri possent, quæ singulis annis & adhuc dum contingunt, si sumptus & studium adhiberentur, ad ea publicis tabulis consignandum. *Atque hic finem habet ultimum ad me perlata de istis epistola, data die v. ejus Maji, quo absolvenda erat horum Analectorum impressio, sic ut plurima annis hisce postremis non potuerint expectari: sed nec est cur plura desideretur.*

DE SANCTO FELICE MARTYRE

G.H.

C

MONACHO FRISLARENSI IN GERMANIA.

Frislaria urbs est Germania in ditione Electoris & Archiepiscopi Moguntini, sed Hassia fere inserta ad Ederam fluvium, ubi S. Bonifacium erectisse monasterium supra in ejus Vita num. 26 legitur. In hoc monasterio professum fuisse S. Felicem Martyrem, scribit Trithemius lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 237 his verbis: Felix, Monachus Frislarientis cœnobii (quod dudum alienatum est ab Ordine) vir sanctus, & verbi Dei ferventissimus prædicator, post multa bonorum operum studia, cum Gentibus annuntiaret fidem Christi, ab eis martyrium recepit. Colitur Nonis Junii. *Hæc*

Trithemius, qui in eisdem regionibus vixit & ista scripsit. De vicinis Saxoniis adhuc ethnicis & Frislarientum hostibus præclare differt Serarius lib. 3 Rerum Moguntiacarum Notatione 27 ad Vitam S. Bonifacii.

a Eundem S. Felicem Martyrologis Benedictinis inscripserunt Arnoldus VVion, Benedictus Dorganus, Hugo Menardus, Gabriel Bucelinus, cum Calendario Ordinis Benedictini Ms. Item Ferrarius in Catalogo generali: sed unum Trithemium secuti omnes: cui, ut jam diximus, videtur posse hic fidere, etiam si in aliis fœlis Germanicis nomen non reperiamus, donec aliunde plus lucis affulgeat.

DE SANCTO GENESIO

COMITE ARVERNIO APUD CLARUM MONTEN.

D.P.

Synopsis de cultu, ætate, actis, e Scriptoribus Arvernus.

ANTE DCCXL

Bonitus, Arvernorum Episcopus sanctus, cujus Vitam dedimus xv Januarii, creditur usque ad annum circiter DCCIX Sedem istam tenuisse. Hinc familiaris fuit S. Genesius Comes, qui deinde & S. Menicio Menatensi Abbati morienti adfuisse, & ab hujus successore S. Saviniani Abbate traditus fuisse dicitur se-

pultura. Colitur Meniceus xxii Junii, Savinianus xxii Novembris: sed annus quo hic illi successerit non definitur: præsumere tamen possumus, S. Genesium ad mediætatem sæculi viii vivendo non perigisse. Apud Jacobum Branche, inter Vitæ Sanctorum Arvernæ editas anno 1632, Vita illius Gallice legitur, ex Ms. Chro-

A Chronica Camaleriensis ecclesie, in suburbis Claramontanis sita, quod suum castrum Sanctus iste quinque extructis ecclesiis illustratur secte. Savaro in libro de originibus Claramontanis allegat aliquoties Historiam S. Genesii cap. 4, ut in plura capita eam distingui appareat: fuit etiam Parisiis Vita aliqua excusa.

Officium
b. b. in
Brev. Ca-
malerien.
2 Horum hactenus nihil potuimus obtinere, quidquid egerint Patres nostri Claramontani: solum in Breviario Collegiata istius tres de Vita Sancti reppererunt Lektionen non valde antiquas, quas ut accepimus ita damus, cum Annotatis ex Branche acceptis, supponendo quod is ex Chronica vel Historia predicta, & presentis notitia rerum, acceperit omnia. In Combronicensi ecclesia, qua sepulturam Genesio dedit & adhuc Reliquias servat, licet solum quatuor leucis remota, scriptum aliquod reperiendum non spero, quando illud ibi non reperit praelaudatus Branche alias etiam allegaturus. Finem ergo præfandi facimus, cum hac pariter nobis descripta Oratione. Deus qui eximium Confessorem tuum Genesium supernorum civium collegio sociali; tribue quæsumus, ut qui ejus natalem diem venerando colimus, ipsius interventu a malis omnibus liberemur.

OFFICIUM

Ex Breviario Capituli Camaleriensis.

Lecc. 17. **G**enesius, avita nobilitate a clarus, Arvernix Comes, Patre Andustio, matre Tranquilla, Cordubensi, b regia stirpe oriunda, natus e; quantæ futurus esset sanctitatis, miraculo probavit. Nam adhuc puer cæcum, nomine Gondum, ad ostium paternæ domus stipem importunius rogantem, perhumane excepit; ejusque petitionem non modo pia elemosynæ largitione, sed etiam lucis beneficio compensavit. Cumque indies fama sanctitatis ejus propagaretur; ei claudus, nomine Herimundus, Mauriaco d adducitur: qui dum valetudinem enitissime rogat, Genesio Deum precante, & Christi Jesu nomen invocante, tam integram obtinuit; ut, quem deferri ad Sanctum oportuerat, nullius jam opis indigus, firmatis plantis, domum rediret. Pietate & observantia in parentes maxime enituit. Asperam moribus matrem, & in domesticis acriter sævientem, blandi alloqui vicit modestia; & Moysen imitatus, virga in anguem e conversa, miraculo mitigatam, ad pietatis amorem novo miraculo traduxit. Parentibus orbatus, contra mundi illecebras, in sæculo vivens, instituta privatim monasticæ vitæ forma se munivit. Asperiori victu, longis jejuniis, & nocturnis vigiliis corpus afflixit; nec unquam exercendis misericordiæ operibus defuit; & f ut liberior orationi vacaret, non longe ab arce f Combronia, paternis munita propugnaculis, in prædio suo, Aula-maura ab incolis dicto, supra rivum g Trundinem dictum, circa lauream silvam sæpius degebat. Edes sacras h quinque in castro suo Camaleria extruxit, quas piis muneribus insignitas, locuplete fundo ditatas, ecclesiasticis autem ac religiosis utriusque sexus familiis amplificatas, cum suo castello, juris S. Boniti Arvernorum i Episcopi esse voluit. Mœnati k Cœnobii reditus munifica liberalitate; nec minore pietate S. Meneleo, ejusdem monasterii Abbati morienti, adfuit. Corpore tandem continuos pœnitentiæ labores ultra non se-

rente, virtutibus plenus, Nonis Junii migravit in D celum. Enatus repente per cubiculum cælestis odor, quam pie Genesius vixerit, quam sancte obierit, testatus est. A Saviniano, venerandæ virtutis viro & B. Menelei successore, sepulturæ traditus est. ^{miraculis clarus.} Nec post mortem miraculis minus claruit quam vivus: nam duos, nervorum contractione incurvatos, ad tumulum orantes, in integram sanitatem restituit: puella cæca, oculis sanata est: & inter varias morborum curationes, a dæmonibus vexatos mira virtute liberavit. Cujus sacræ Reliquiæ, in ecclesia Combronicensi pia fidelium veneratione servantur.

ANNOTATA D. P.

a Branche addit, avum ipse fuisse Agelippum, qui sub Clodoveo clarus, Aquitania bonam partem, ac nominatim Burdegalem districtum, gubernandum suscepit, Arverniamque acquisivit armis: & accepta in uxorem Severa; Euobildis Reginae nepse, Andustrium genuerit. Sed nominis istius Regine nullam novit E Francorum historia: Clodoveo alia quam S. Clotildis non fuit: & ipse obiit an. 511. Proinde quem is Aquitania vltus præfecit, potuisset proavus vel tritavus Genesii Comitibus fuisse.

b Fortassis legendum Cordubanensi: nam Corduba in Hispania est, qua Clodovei ætate Gothis suberat, usque ad an. 586 adhuc Arianis: Cordubanum, vel Corduanum insula est exigua in ostio Garumna, instructa pbatro speciosa, quam Papirius Massonus describit in suo de fluminibus Gallie erudito opere p. 560, putatque reliquias esse majoris insule, qua Pomponio Mela Anteros vocatur.

c Branche ait, septimo a natiuitate die relatum inter Catechumenos, & anno tertio ac dimidio baptizatum.

d Mauriacum, leucis circiter 20 distat Claramonte, versus Dardonnam & fines Lemovicenses, clarum Vetericella S. Stremonti Prioratu, ad Cluniacenses pertinet. Sunt qui Mauriacos campos hic ponunt, sed Vallesio non probantur.

e Virgam aquæ injectam ait Branche, cujus motu facile potuit virga visa formam angulis habere, maxime concurrente ad mulieris conversionem Deo, & ob filii merita illius phantasmæ turbante.

f Vulgo Combronde, 4 leucis ab urbe versus Boream, quam a Sancti patre munitam, ait Branche, post excidium urbis Lucie: sed hanc nullus veterum f novit.

g Nomen neque Branche neque Tabula expriment: ille solum indicat rivum silvæ, quæ est ad Montem Herbenum.

h Nomina hæc refert Branche, S. Salvatoris S. Mariæ, SS. Petri & Pauli, S. Cæcilie, Exaltatæ Crucis.

i Idem ait contrariam cum eo amicitiam dum simul ad S. Michaelis proficiscerentur. Quomodo ibi orans S. Bonitus ab apparente Despara donatus sit Casula miraculosa, refertur ex Bellovacensi & veteri Rhythmo post Vitam: sed ubi ecclesia ea sit, non indicatur. Invenio ego prope Urbem S. Flori, 16 leucis Claramonte ad meridiam, vicum S. Michaelis. Sancto autem Bonito exhibe adeo devotum vixisse Genesium, ut quot Dominici, audita ejus Missa, ex ejusdem manibus Communionem acciperet, ait Branche.

k Vulgo Menat, distat Claramonte ad Boream 8 leucis.

A^A DE SANCTO SANCTIO, ^D

MARTIRE CORDUBÆ IN HISPANIA.

G. H.

Ex Memoriali S. Eulogii Cordubensis Presb. Mart.

ANNO
DCCCLI

Cultus
sacer

eulogium
Eulogii.

B

D.P.
Vita a
Martino
de Roa
scripta
emittitur

C

quia so-
lum est
paraphra-
si verbo-
rum
Eulogii

Tabula Martyrologii Romani celebrant S. Sanctium his verbis: Cordubæ in Hispania B. Sanctii adolescentis, qui etsi in aula regia educatus, pro Christi tamen fide, in persecutione Arabica, martyrium subire non dubitavit. In Notis addit Bertonius: Scripsit ejus martyrium S. Eulogius lib. 2 Memorialis Sanctorum cap. 3, passumque tradit Æra octingentesima octogesima nona, a Christo Domino octingentesimo quinquagesimo primo. Verba S. Eulogii sunt ista: Sanctus vero Sanctius, auditor noster, laicus adolescens, ex Albeni oppido Gallic-Comate olim captivatus, nunc autem inter militares Regis pueros liber præscriptus, & regalibus annoris nutritus; in eadem urbe regia, sub eadem professione, Nonas Junias, Æra qua supra, feria sexta prostratus & affixus. Hec Eulogius, qui capite a precedenti egerat de Martyrio B. Isaacii monachi, & feria v dicta Æra DCCCLXXXIX passum dixerat, uti & nos tunc retulimus. Qui etiam priusquam suum Memoriale componeret, ipso passionis prædictæ anno, XVII Kal. Decembris, Epistolam, Willelmo Episcopo Pamplonensi mittendam, sentiens cum enumeratione quorundam tunc recentium Martyrum: post Isaacum, inquit; Sanctio Laicus, de oppido Albeni, Nonas Junias in hac ipsa Æra, martyriali obitu triumphavit. Laudes ejus reserunt Galestinus ad hunc diem, Ambrosius de Morales lib. 14 Historia Hispaniarum cap. 6, Joannes Marietta lib. 3, cap. 69, Martinus de Roa de Sanctis Cordubensibus fol. 90 & duobus sequentibus, quæ afferit Joannes Tamayus Salazar se ex Hispanico dicti Roa Latine reddere.

2 Hactenus Henschenius, nostro relinquens arbitrio, an ipsa sic a Tamayo Latine reddita hic addi mereantur. Sed cuncta mature relegens, in longa illa duarum paginarum paraphrasi, nihil omnino reperio substantia, quam non complectantur pauca Eulogii verba, & præter quæ nihil habere Roa potuit, quo argumentum assumptum solide amplificaret. Sic regionum pueros militiam, cui adscriptum Sanctium Eulogius ait, & Tiocinium appellat, Roa nominat opus a Rege Isen inventum, ut juvenes hisce militaribus exercitamentis imbuti, necessitate cogente, facile ad arma properarent, quos ea ætate Doncellos nominabant: addit autem in Notis Tamayus, quod ab iis adhuc hodie apud Turcas Genizari convertantur. Dicitur erat S. Isaacus, judicem ultro adisse, fidei profrendæ causa, Sanctius ab Eulogio sub eadem professione prostratus & affixus dicitur. Hoc extendens Roa: Regium palam, inquit, remisit stipendium voce libera Pseudoprophetam objurgavit, quem ariolum, veteratorem, & obscenissimum dixit men-

daciorum architectum. Hinc longa ingratitude exprobat, & Christiana legis quasi eam doceret Sanctius accusatio ab iudice, defensio a Martyre prolixior sententia.

3 Denique hisce verbis res tota ex Roa a Tamayo & capite concluditur: Cervicibus abscissis evolavit ad Dominum. Corpus e regione urbis ultra Bætim in stipite affixum reposuerunt, donec cum aliorum Martyrum cadaveribus in rogam injectum, & in cinerem resolutum, undas fluminis sacravit favilla. Scribit de Isaac dixerat Eulogius vertice plexum sufful- se, & quod Corpus post aliquot dies cum ceteris, qui eum imitando precepti sunt, igne crematum & in favillam conversum, deinceps in amnem pro- jectum est: de Sanctio autem solum ait, quod prostra- tus & affixus sit, modum illum supplicii indicans; quantum nobis videtur, quo hodie apud Turcas & Hungaros, vel proditionis, qualis censebatur Sanctius, extenduntur humi, transacto per corpus palo configendi, cum coque in altum erigendi in longam mortem & cru- dele spectaculum, quod impalationem illi vocant: ca- daver tamen cum Isaac corpore combustum, recte sus- picatur Roa ex prædictis.

4 Jam quod Albeni oppidum Tamayus in Notis intelligit Albam, quæ & Augusta Elicocorum ap- pellatur a Ptolemaeo, a Plinio autem Alba Helvo- rum; quamque Brietius postea Vivarium dictam, hodieque dici Viviers affirmat; id omnino probare non possum, ubi agitur de auctore sæculi ix. Tunc enim Viviarum nomen vulge notum fuisse probat Gregorius Turonensis, qui lib. 3 cap. 23 non nisi Vivariensem urbem novit: Ado Viennensis in Chronico, Patriciam Vivariensem; Usuardus ad 1 Maji, Territorium Vi- variense; ac denique paulo post obitum Eulogii scripta Divulso ditonum Lorbarii, inter Reges Ludovicum & Carolum, portione Caroli bis adscribit Vivarias. At civitas Albiensis (quæ & Albigenis, dicta vulgo Al- by, non modo in veteribus Notitiis reperitur, sed & inter octo provinciæ primæ Aquitanicæ civitates quarta ponitur) identidem a Gregorio appellatur; & in An- nalibus Eginhardi pro anno DCCCLXVII Albiensis pa- gus dictus invenitur. Quæ omnia & multo plura apud Hadrianum Valesium in Notitia Galliarum videri pos- sunt. Ex Albiensi igitur vel Albigeni oppido, scripsit Eulogium, verosimilius est, etsi litteram unam libra- rius omiserit. Civitatem illud vocat suus Episcopus Constantius, in Epistola ad Desiderium Cadurcensem; & Pyrenæis duplo propinquius erat quam Vivarium, adeo incurfibus Saracenorum Hispaniæ dominantium Mau- rorum, jam inde ab anno DCCXX occupata pene tota, citius obitum.

capite
plexum
dicitur

qui viden-
tur obisse
impala-
tionem

E

item Vi-
vari
natis

F
qui mo-
liu Albia
tribuitur

A

DE BEATO ELSIARIO,

MONACHO IN VASCONIA.

Ex Veteri Ms. & Martyrologio Gallicano Saussaji.

G.H.

Nomen in
fossis

Erat per vetustum S. Savini monasterium, Ordinis
S. Benedicti, de Levitania dictum; in diocesi Tar-
bensis, ac Principatu Bigorritano, ad montes Pyrenaeos
situm; in quo monasterio astitit auctor Gallicani Mar-
tyrologii Andreas Saussajus, haberi vetustissimum Mar-
tyrologium Ms. abhinc circiter quingentis annis
exaratum in pergamento, ex eoque verbatim fidelis-
sime sumpta aliquorum Sanctorum ad Gallias spe-
ctantium, non ita cognitorum, nomina, inter quae
ad dictum v. Junii notetur festum B. Elsiarii. De hoc
ergo in Supplemento sui Martyrologii ista scribit: Eo-
dem die v. Junii, in monasterio S. Sabini de Le-
vitania, super Pyrenaeos montes, S. Elzeari Mo-
nachi & Confessoris, ibidem annuæ solemnitatis
(quæ hodierna est) officio celebris. Hæc Saussajus,
qui videtur omnia ex dicto monasterio accepisse, eique
fidendum esse, licet in Fastis Monasticis non reperitur
talis Sancti memoria.

2 De monasterio S. Savini in valle Levitana agunt
Sammaritani, tomo 4 Gallia Christiana pag. 318:
proferuntque diploma Raimundi Comitis Bigorritani,
anno DCCCCXV de præditi suis & aliis bonis be-

nedictis donatis locum, ubi S. Savini corpus ja-
cere sine dubio cognoscitur, ut ibi monasterium & loci anti-
Monachi, sub Abbate regulariter degentes, in per-
petuum durarent.

3 Antiquior nihilominus notitia ejusdem ipsius loci
habetur in Constituto Ludovici Imperatoris, ad annum
DCCCXVII; ubi inter quinque Monasteria Vasconiarum
ultimum censetur Monasterium S. Savini, ex judicio
Caroli le Coite in Annalibus Francorum, una cum
aliis xxxvi pertinentis ad eorum classem, quæ Regi
nec dona nec militiam debebant, sed solas orationes;
eo quod pridem a Saracenis destructa, ipsiusque Ludo-
vici impensis utrumque restaurata, nec opibus ad mili-
tiam donaque, nec etiam ad sola dona satis abundabant.
Interim verosimile mihi apparet, S. Elsiarium, post mo-
nasterii restaurationem floruisse; atque adeo eundem
posse Benedictinis adscribi, quorum nunc locus ille est;
etsi ignoretur an etiam a principio fuerit. Claudius
Castellanus in suo Vocabulario nominat illum antiquioris
formæ nomine Adalzarium. Idem autem nomen in S.
Elzeario Ariani Comite aliter variatur cum in veteri
ejus, quam habemus Gallica vita, S. Augens dicitur.

PIIS MANIBUS

CELISS. ET REVERENDISS. PRINCIPIS,

FERDINANDI
FURSTENBERGII.

EPISCOPI PADERBORNEN. AC MONASTERIEN. &c.

DE SANCTORUM ACTIS OPTIME MERITI.

SI benefactis, ut fama apud homines, gratia apud Deum extenditur, et-
iam prorogaretur moralis hæc vita, hac Tu etiamnum, Munificentissi-
ma Anima, nos Te frueremur. Sed ita visum est supremo rerum huma-
narum Arbitro, ut illis laboriose multiplicandis tempus breve, fructibus
eorundem jucunde percipiendis nullus terminus esset. Nos quoque ad suam
similitudinem factos Creator voluit eandem, qua possemus, tenere regulam,
& beneficiorum cum tempore disfluentium memoriam conservare perpe-
ruam. Hoc quam æquum sit, Gentilitas quamvis cæca cognovit. Ut enim
Gratias nullo ætatis fluxu marcidas, simul & immortales habendas benefa-
ctoribus, doceret; juvenculas Charites, & Deas finxit. Hinc fit, ut quot-
quot in prolixo Sanctorum Acta illustrandi stadio decurrimus, ac porro de-
cursuri sumus, numquam possimus non esse memores Tuorum in nos col-
latorum beneficiorum; neque horum tantum, sed eorum quoque, quæ fue-
ras eodem collaturus, si diuturnior Tibi vita in terris fuisset. Quamquam
nec cum hac quidem videris nobis desuisse bene velle ac facere; sed affe-
ctum istum Tuum etiam de cælis, quibus Te receptum confidimus, deri-
vaturus in opus, quondam Tibi tam carum, aliis quoque inspirando bene-
volum beneficiumque ad ejus promotionem affectum. Novæ hujus erga Te
obligationis nostræ, ut aliquod ad posterum monumentum extet. Nomini

Junii Tomus I.

V n a Tuo

A Tuo inscribimus novi operis partem unam; Acta scilicet Sancti tui in Paderbornensi Episcopatu decessoris Meinverci, etiam nunc inter nos viventi Tibi oppignorata, quando ipsa cum originariis codicibus diligenter collata, & observationibus eruditis accurate illustrata præcurrere, lente apud nos procedenti Junio voluisti, quo levior nobis labor foret. Ergo etiam in hoc beneficium Tuum in opus Sanctorum animum gratanter agnoscimus, & agnoscere reddimus, quod commodasti; reddentes autem præsumimus supplicare, ut qua apud Divum ceterosque Sanctos & Sanctum Sanctorum polles gratia, obtineas nobis nosque secuturis feliciter operis reliquum perficere, ac tandem in eorum Tecum Societatem recipi, quorum erudere & illustrare conamur, ipsis bene faventibus, monumenta,

DE BEATO MEINVVERCO,

EPISCOPO PADERBORNENSI IN VVESTPHALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P.

B

Vita, Auctorisque ætas, & Beati cultus.

ANNO
MXXX-
VI.Broom-
out, inter
Sidera
Germani-
a, Vi-
tam ex
M. d. d. d.
vms.Mein-
verci
infigo
elegium
grammaticum

Chrisophorus Broomerus, Societatis nostræ vir eruditus, ac variis lucubrationibus in lucem datus, orbi notus, Treviris obiit anno MDCXVII, intentus excudendis, quas composuerat, ejus Diocesis Annalibus; anno autem prius quam moreretur, Veterum MSS. beneficio, in unum volumen collegit varias Sanctorum Germanicorum Vitas, jam inde ab anno MDCXIV publica luce paratas, sicut ex Dedicatoriis cuique præfixis apparet; titulumque volumini isti hunc fecit: Sidera illustrium & sanctorum virorum, qui Germaniam, præsertim Magnam, olim gestis rebus ornarunt. Eos inter quam merito collocaverit sancta ac venerabilis memoria Episcopum Paderbornensem Meinvercum, ex ipsa Dedicatoria apparet, xxvi Augusti inscripta Theodoro Fursenbergio, Principi & Episcopo Paderbornensi, nostri in sua Urbe Collegi munificentissimo Fundatori, sic illam exordiens:

a Ut rara Phœnix avis, & non nisi quinto quoque sæculo ex rogo suo renascens, Indis vicinitatem & cedrina nemora in Libano permeare dicitur, & vix se credere oculis mortalium; ita ætatum certis intervallis Dei optimi parentis summo beneficio, viri quidam heroicis virtutibus excellentes, humani generis commodo exoriri, & tamquam Phœnices rari apparere solent; qui vel Ecclesiæ præclare consulant, vel Rempublicam cum laude & multorum insigni utilitate, feliciter & tranquille gubernent. In his ego Meinvercum numerare non verear, ornatissimum cum aliis virtutum insignibus Paderbornensis Ecclesiæ Pontificem; tum hoc supra ceteros omnes, qui multis retro annis eum antecesserunt eximium, quod civitatem & sedem, quam templo exusto nactus erat inopem & afflictam, sic opibus ac operibus ornarit, ut, quod de quodam dicitur, ex lateritia fecerit marmoream, id est, ex lutea & ruderibus immerfa, cultam & splendidam. Sed Clerum, quem censu mediocrem & exemplis ac disciplina prope modum nactus erat orbem, idem quoque locupletavit, non solum vestigalibus, sed Bustarpiano a fundamentis exstructo fundatoque novo Collegio auxit; quin & Cluniaco ab usque Burgundia, præclaris morum institutis ad se vocatis Monachis, &

cuT

peramplo cum basilica iis constituto domicilio, omnes suos juvit, rarissimis pietatis exemplis. De populo quid dicam? cujus ut salutem tueretur & tranquillitatem, mœnibus oppidum cinxit, leges civibus optimas dedit; stipe multa & liberalitate egentium inopiam sublevavit. Jam etiam de literarum studiis & optimarum artium cultu num tacebo? cum Meinverci ætate Paderbornensis Clerus gymnasium habuerit, præstantium ingeniorum humido & doctrinarum usu florentissimum. Denique, ut in pauca rem conferam, Meinvercus is Sacerdos & Episcopus fuit, cujus opera, studio, munificentia, pietate, & religione, perfectum est, ut ubi morum barbaries & agrestis hominum austeritas olim domicilium collocarant, istuc virtutis cultus, & humanitas eruditioni juncta, mutatis quasi edibus, commigrasse videretur.

3 Hæc encomia omnia, quam in se magna, tam in Meinverco vera esse probabit Vita, præ manibus hic sumpta. Primus eam publicavit ipse Broomerus, ex Authenticis manuscriptis, ut ait; ab eoque acceptam Vitis Sanctorum a Surio collectis inferuerunt tertia editionis, Surio jam mortuo, curatores Carthusiani Coloniaenses anno MDCXVIII. Simile MS. ipsi etiam (ut existimo) Broomero visum, accepimus nobisque acquisivimus, aliis libris repensis ex Collegio Paderbornensi; Membrancus is Codex est, continens primo Dithmari Chronicon, in anno MXVIII desinens, & multo, quam quod editum habetur perfectius; deinde Vitas Sanctorum, Hidulphi Archiepiscopi Trevirensis, xi Julii; Severi Presbyteri Viennensis in Gallia, xviii Novembris; Margaritæ Hungaricæ, xxviii Januarii; Romualdi Abbatis, vii Februarii; Hugonis, Episcopi Licolensis, xviii Novembris; Morandi, Monachi in Sautgovia, iiii Junii; Popponis Abbatis, xxv Januarii; Hildigundis Virginis, xx Aprilis; VVeruheri pueri a Judæis occisi, xix Aprilis; Arnoldi sub Carolo Magno Sanctis adscripti, xviii Julii; atque Magistri Alberti Magni, xv Novembris. His subjungitur Vita Meinverci Episcopi Paderbornensis, quam sequuntur Acta S. Heymeradi Presbyteri, xxviii Junii; & S. Edburgis Virginis, xv ejusdem. Hinc disctemus jam olim habitam rationem Meinverci,

F
Codex
antiquus
Sancto-
rum Vitis
isam in-
terferensante an-
num
1300

A vverci, tamquam inter Sanctos, aut saltem Beatos connumerandi. Et quoniam, duobus prioribus exceptis, ceteri omnes, (quorum Vitae partim jam dedimus, partim daturi sumus) aut coevi ipsi Meinverco fuerunt, puta SS. Romualdus & Poppo, Abbates; aut uno alterove saeculo posteriores (nam Albertus usque ad annum MCCLXXX vixit; VVernherus septimo post anno martyrizatus est) videtur nobis auctor istius collectionis, ex comparatione tali voluisse illustriorem Meinvercum facere. Interim vero ex ultimo nominatorum aetate monemur, quod codex hic noster, ut antiquus videatur, ultra saeculum XIV aera Christiana attolli nequeat.

Eundem
p. 10
p. 11
p. 12
p. 13
p. 14
p. 15
p. 16
p. 17
p. 18
p. 19
p. 20
p. 21
p. 22
p. 23
p. 24
p. 25
p. 26
p. 27
p. 28
p. 29
p. 30
p. 31
p. 32
p. 33
p. 34
p. 35
p. 36
p. 37
p. 38
p. 39
p. 40
p. 41
p. 42
p. 43
p. 44
p. 45
p. 46
p. 47
p. 48
p. 49
p. 50
p. 51
p. 52
p. 53
p. 54
p. 55
p. 56
p. 57
p. 58
p. 59
p. 60
p. 61
p. 62
p. 63
p. 64
p. 65
p. 66
p. 67
p. 68
p. 69
p. 70
p. 71
p. 72
p. 73
p. 74
p. 75
p. 76
p. 77
p. 78
p. 79
p. 80
p. 81
p. 82
p. 83
p. 84
p. 85
p. 86
p. 87
p. 88
p. 89
p. 90
p. 91
p. 92
p. 93
p. 94
p. 95
p. 96
p. 97
p. 98
p. 99
p. 100

4 Brovverii editionem, ad autographum recognitam, recudere se professus anno MDCLXXXI, amicus noster, Adolphus Overham, Monachus dum vixit VVerthimensis, hoc inprimis praestitit, quod locorum & personarum nomina, saepius a Brovvero levigata, antiquae suae formae reddidit; & post expensa Brovveri Scholia, copiosissimis Notis omnia illustravit: quas magno nobis usui fuisse libenter profiteamur: sed quod autographum ipse appellat, eo sensu, quo ipsemet Auctoris manu scriptum aliquid significatur; adversabuntur menda quaedam, haud facile ex auctoris non ineptissimi culamo profluxura, salique librorum incuriae imputabilia, aequae in ipso Ms. atque in nostro occurrit; ut, cum n. 18 bis notatur Aprilis, pro Martio; idque in re alias notissima, qualis posteriori loco est festum S. Gregorii. Si autem hoc solum velis Adolphus, se usum eo ipso scripto, unde Brovverus Vitam edidit; non repugnabo, sed tam illud quam nostrum ex uno eodemque originali transcriptum fuisse dicam; hoc excepto, quod Caput V, VI, VII, & VIII, quibus continentur possessiones a privatis personis acquisita sub Meinverco, absint a nostro; sicut etiam ab eodem nostro absint Decreta Synodi Saligenstadenensis, ad calcem unius Codicis reperta, & Capituli apud nos XII a Brovvero inserta, praeter mentem Auctoris. Hic vero non solum liberaliter usus est Dithmari praedicto Chronico, & S. Godehardi Hildesheimensis Episcopi atque S. Heimeradi Vitis, eodem, quo illi obierunt saeculo XI scriptis; sed etiam Chronico illo Magdeburgensi, quod manu antiqua exaratum in membranis habemus usque ad annum MCLXXXVII, laudatum in Paralipomenis nostris ad Catalogos Pontificum, ubi de Gregorio V n. 2, & sequenti die magis laudandum in Analectis Norbertinis cap. 4. Hinc non inepte videmur argumentari posse de aetate Auctoris, tamque ad saeculum XII removere: propinquiores certe ipsius Meinverci aetati credere non sinunt Chronographica quaedam menda, huius operi inspersa, nec aliter facile excusabilia.

5 Adolphus suas in illam Vitam Notas orditur ab auctore, quem fatetur & passim appellat Anonymum: nam Caenobites, inquit, Paderbornenses, majorum quidem traditione affirmant, a suorum Praesulum quopiam res gestas conditoris sui litteris consignatas; sed urbes inter Graeciae citius convenit de Homeri patria, quam inter eos de Auctoris huius nomine. Ejus ergo ulterius querendi cura dimissa, satis habeo utcumque definitivisse aetatem; quam similiter indefinitam Adolphus reliquit; & transco ad cultum, titulumque Beati, in eo fundatum. Titulo hoc nullus quidem antiquorum usus invenitur; sed venerationis religiosae argumenta ab annis trecentis habentur ea, quae pro Beato semper cultum probant, inter Sanctorum Vitae (ut dixi) descripta. Eo ergo, aut

Auctore
anonymo

Titulus
Beati pro
batur non
tam ex
Auctori
huius recen-
sionibus;

etiam Sancti titulo usus sine scrupulo est primum Brovverus, non solum in fronte libri notans B. M. id est, Beatae memoriae; sed per singulas paginas superne notans de Sancto Meinverco. Tertia editio Surii, nominis ubique praefigit B. quod sequitur noster Nicolaus

Junii Tomus I.

Schaten in suis Annalibus Paderbornensibus, quorum primam partem obstrictante post auctoris mortem P. Joanne Kloppenburgio nuper editam accepimus, alteramque propediem expectamus. Idem facit Theodorus Rbay, inter illustres Animas Juliae, Cliviae & annexarum Provinciarum, encomium B. Meinverci texens, eumque subinde etiam Sanctum appellans; quod similiter & absolute fecit Joannes Valde, in Annalibus VVestphalicis necdum editis. Prae istis autem omnibus censeri debet praeaudatus Episcopus Ferdinandus, inter Monumenta Paderbornensia, prosa versibusque illustrata, Beatum appellans; & hoc tantae auctoritatis exemplum atque mandatum merito sequi se posse credidit Adolphus Overham, Vitam ipsius Principis jussu recudens. Idem nos etiam hic sequemur, producis tamen prius, quae illos movisse potuerunt ac debuerunt, argumentis.

6 Primum censeri potest honor defuncto impensus a successore Rothone anno Episcopatus XV, Christiana aera MXLVIII, quando dedimus, inquit, vas argenteum de Decimis Episcopi nostri in Wilgadeslun, triginta solidos singulis imposterum annis, de quibus continuum lumen ad sepulcrum venerabilis Domini Meinverci Episcopi, praedecessoris nostri provideatur; & in Anniversario depositionis ejus & nostro, Fratibus (Abdinghofensibus) caritas in nostrae commemorationis memoriam administretur. Secundum est translatio corporis, asserta quoque inter sacra Reliquiae. Nam Bruno Fabritius, qui anno MDLXXII Catalogum Abbatum Abdinghofensium scripsit, factus ipsemet eorumdem successor anno post septimo, vitae, compendio perstrinxit, haec addit: Postquam venerabilis Patris, ac aeterna memoria dignissimi Fundatoris nostri, Domini Meinverci Episcopi corpus CCCXL annis in crypta quieverat; laudatissimus & meritissimus Abbas Conradus Allenhausen, altiori illud dignans loco, transferri fecit in medium Chori, anno MCCCCLXXVI in festo S. Marci Evangelistae. Brovverus eidem eminentiori tumulo, ante annos aliquot (puta sub initium praesentis saeculi,) incitum ait fuisse tale Disticon.

Hic lapis, ad speciem Meinverci sculptus, eundem, Plurima qui Christi fecit amore, tegit.

7 Fuit ipse anno MDCLXXX Paderbornae, ut Celsissimo Principi atque Episcopo Paderbornensi ac Monasteriensi, Ferdinando Fursterbergio, offerrem tres primos Tomos Meji, ipsi duobusque ejus fratribus dicatos, eaque occasione vidi tumbam, qualem in Garmansi nostri Schedis legeram, inter candelabrum majusque altare etiam ad quatuor fere pedes. Consideravi etiam Tumbae latera, variorum Sanctorum imaginibus pictis ornata, interque eas (ut Gamanhus annotat) tertio pictum Meinvercum; ubi in fronte quidem ipse cernitur in habitu Episcopali, offerens Christo in aere apparenti templum bisurritum; quod similiter facit ad pedes pictus, cum templo triturruto; in latere vero dextro, inter SS. Henricum atque Kunigundem consiliens, decipat adstanti offert tertium triturrutum, ut prius, ibidemque adscripta leguntur haec verba Renovatum anno MDXCVIII, quod de picturis illis intelligendum. Horum sic visorum memor, petii ipsam tumbam cum superposita statua delineari, & curante Kloppenburgio obtinui, qualem in aversa pagina videbis.

8 Vidi etiam, juxta summum altare, adhaerere muro praegrandem ex ligno statuam; Pontificaliter indutam more veteri, cujus mitra inferior ad frontem limbus inscriptus erat his litteris, MEYNWERCUS EPISCOPUS. Ipsi autem parieti, quantum memini, inharebant operis recentioris versus, quos Brovverus ante Vitam sic recitat:

V u 3

Quis-

quam fan-
datione
lani ut
ad sepul-
crum a.
10.13

& Corpor-
is eleva-
tione a.
137.

F
Transla-
tioneque
in tum-
bum, cui
imposita
cuius sim-
ma.

Vide
App. 14
932.col.1.

et circum
ipse ter
pictus in-
ter San-
ctos 3

Alia ejus-
dem sta-
tua juxta
altare 3

Quisquis in effigiem tua lumina dirigis istam,
Meinverci, hic digni Præfulis, esse scias.
Geldrorum Comitum, qui clara stirpe creatus,
Plurima pro Christi fecit amore pius,
Ille, quod extruxit Præcessor, diruit Ædis
Summæ, & magnifice rædificavit opus.
Cœnobium hoc Divis Petro Pauloque dicatum
Condidit, Henrici Cæsaris auxilio.

*Bullorp. A sylva * Pagoque locum, qui nomen adeptus,
Colleg. Ordinibus sacris primus habere dedit.
Canon. Inclusit positis Padibornam mœnibus urbem,
Ex variis auxit publica jura modis.

Claro aliisque bonis gratus, gratissimus astris,
Hic cubat in medio, dignus honore, Chori.

B. Meinwerco successit in Episcopatu Rotho frater
Rothardus, similiter in sua tumba pictus cum radili:
quam tumbam Henricus Præpositus, ex eadem qua ille
Burense familia circa annum MCCCC curavit ornandam
Sanctorum Patronorum imaginibus circumpositis,
cum suo cujusque titulo hoc modo: S. Leo hujus ec-
clesiæ consecrator. S. Liborius Patronus, S. Maria
Patrona, S. Kilianus Patronus, B. Meinwerco
Præparator, S. Karolus Fundator hujus ecclesiæ.

9 Ut autem illic inter Divos sculptus pictusque Me-
invercus est; sic etiam in Burense oppidi Parochiali
ecclesiæ choros cernitur, Sanctorum picturis circum or-
natum parietem habens, quas inter & Meinvercus.
Sunt autem illi, Henricus Imperator, Engelbertus Co-
loniænsis Archiepiscopus, Meinolphus Diaconus Pader-
bornensis, & Adelheidis Regina. Ita vidisse se scripsit
mihi Historia Paderbornensis promotor, Joannes Klop-
penborgius noster; simili fide, id est oculari, asserens,
ejusdem Beati Episcopi Reliquias passim inveniri, una
cum aliorum Sanctorum Reliquiis, nominatas in tabel-
lis Reliquiarum, altaribus rite consecratis inclusarum.
Præter has ex offibus sacris in translatione decerptas,
alia quoque habentur ex rebus, ad usum illius olim
pertinentibus, & hactenus cum veneratione servatis.

Talis in primis est sacra Casula: de qua prælaudatus
Bruno Fabritius hoc scriptum reliquit. Ad miraculum
usque memoriæ dignum est, quod Casulam seu Pal-
lium sacrum, quo amictus sepulture traditur, atque
in eodem trecentis & quadraginta annis in tumulo
quievit Meinvercus Episcopus, nec tempus, nec

putredo totum absumpserit. Nam etiamnum in mo-
nasterio nostro, imo suo, hodie visitur; quin etiam
singulis annis, ipso die quo Meinvercus vita hu-
mana exemptus est, monasterii hujus Antistes in
eodem summum peragit Sacrum. Hinc extant versus,
qui (ut tunc ætas tulit) compositi, arcæ, Pallium
quæ custodit, (lignæ esse ait Brevverus) præfixi sunt.
Vestem, quam cernis, & præsens continet Arca,
Meinverci egregii Præfulis ipsa fuit.

Ut nobis veteres, C ter, XLque loquantur,
Annis sic latuit corpus, & ipsa simul.

Ipsa vero nunc non usurpatur ad sacrificium Missæ, a
multis abhinc annis; sed superne suspensa ostenditur
populo, sic ut videri possit, non vero tangi aut ex ea
aliquid furtim decerpi.

10 Pallium autem hoc sacrum, ex albo Damasco-
no confectum, nostris, quibus hodie utimur, admo-
dum dissimile est: nam ante & retro, & in utroque
latere, clausum & integrum, infra amplum, rotun-
dum & apertum, ad imos pedes dimissum, supra
foramen habet, per quod exerere sese hominis caput
possit; & simbras, a fronte & a tergo aureis lit-
teris, verum exolescentibus, intextas. Quamquam
igitur in die Meinverci natali, de eo non alio ritu
fiat, quam de Requiem, ut appellant (sicut de aliis
quoque Beatis, ex prima Institutione servatum, ante-
bac sæpe notavimus, & sequenti mox die notabimus
parentum nostrorum memoria adhuc factum de S. Nor-
berto) hoc tamen ille habet peculiare, quod Sacrum
illud fiat in albis paramenis, lætitia, non mæori con-
gruis, neque pro ipso, sed pro Benefactoribus Ecclesiæ
ex eadem familia. Præter Casulam servant Abdinghof-
enses etiam Pedum, quod ligneum est: itemque in se-
parata Hierosolyma aureum Annulum, cum pala lapilli
rubei, cui inscriptum est ANNULUS MEYNWERCI
EPISCOPI. Denique ostendunt in crypta primæ Sepul-
ture locum, de quo Gemanus scripto notavit, quod
complanari non potest integre, sed subsidit semper
aliqua sui parte, ut lacuna cuiusvis pateat, etiam si vel
calce pavementi infundant, vel lapidem superponant.

11 Atque hæc immediatius spectant Meinverci
Episcopi memoriæ: nonnihil tamen eodem facti
Crux aurea, sesquipalmum lata, & paulo longior,
Mysteriis Dominica Resurrexerit diversimode par-
titis

Enjuf usue
in ipso
Nat a

P

pedum &
annulus

Memoria
eiusdem
in Cruce
aurea.

A titlis insculpta. Hec in ea qua longior est inferiori parte, virum habet, ut apparet Clericum, breviori habitum, tanquam peregrinantem, cum vexillo in manibus, adscriptoque nomine FRATER TIETMARUS, per limbum autem exteriorem quadruparvula legitur haec sententia I. M. EPS. AURUM XPO OBTULERAT. 2. HOC ECLIA IN COMUNES USUS EXPENDIT. 3. T. ECCLIAE REDDIDIT, IN OPUS HUIUS CRUCIS ET CALICIS, PRO REDEMPTIONE JEROSOLIMITANAE PEREGRINATIONIS. 4. QUAE SI QUIS ABSTULERIT ANATHEMA SIT. Sic autem videntur ista debere intelligi, ut Meinwercus olim aurum dederit, ad usum sacrum; Ecclesia expendit in communem; Tietmarus rependerit, exemplo donantis voluntatem, sibi et Ecclesiae utam.

V I T A

Auctore Abdinghossensi Anonymo,

Ex Ms. nostro & duplici editione,

C A P U T I.

Institutio Episcopatus Paderbornensis, cui decem prae sunt Ministerii: huius natales, studia, Clericatus in aula Ottonis III.

POSTERUM Mediator Dei & hominum carnem sumere, & crucem subire pro salute dignatus est omnium; discipuli, ab ipso electi & dilecti, post ejus gloriosam ascensionem, Spiritus sancti visitatione & consolatione confortati, & omni scientia veritatis sunt imbuti, secundum ipsius promissionem; ut per eos salvarentur ante mundi consummationem, qui salvandi per gratiam praedeterminati erant ante mundi constitutionem. Quorum praedicationis instantia, conversa sunt ad Deum innumerabilia multorum hominum millia; agnitaeque fide Christianae religionis, respuerunt cultum antiquae superstitionis. In cujus unitatem fidei, cum diversarum terrarum & linguarum alacriter & salubriter convenirent populi, convenit quoque, magna clementis Salvatoris clementia, sedulaque Magni Karoli a multimodi laboris instantia, gens Saxonica: quam ad credendum eo compulsi difficilius, quo id genus hominum naturae animi erat ferocius. Subiecta autem iugo fidei, facta est Sacerdotibus tributaria, quae tributa aliorum exegeret temeraria; coepitque sua pro Christi amore Christianis tribuere, quae raptu aliorum solebat vivere. Destruuntur hinc fana idolorum, & extruuntur oratoria Sanctorum; designantur parochiarum termini; constituuntur Episcopatum Sedium in locis congruis tituli: in quibus rudis adhuc in fide populus, ne ad perditionem pristinam relaberetur, salutaribus monitis imbueretur, & servitium Deo multitudo numero & merito quotidie augetur.

Inter omnia vero loca, principalibus Ecclesiis constituendis destinata, speciali quadam dignitate & Paderbornensis Sedes praeminebat; quae semper magnorum titulis signata virorum, praeter ceteris undique secus circumjacentibus, frequenti & varia memorum diversitate, agrorum ubertate, cum omnium frugum fertilitate, saluberrimorum fontium in unum locum inibi latitudine & amoenitate incomparabili confluentium, aliorumque multorum per quasque vicinas id locorum concurrentium numerositate exercebat. Cujus jucunda amoenitate, placidaque aeris temperie Rex delectatus, pro publicis disponendis negotiis inibi saepius est & moratus; postisque regali magnificentia principalis ec-

clesiae fundamentis, magno, erga Deum sum dilectionis indicio, talem locum jure belli acquisitum, magis ecclesiastico quam proprio deputavit servitio. Cum autem noviter factae conversionis messis multa, novellae vero plantationis operarii essent pauci; locum eundem tuitioni Praefulum Wirzburgensis Ecclesiae commisit, sub quorum regimine status ipsius nec profecit, nec longa via intercapedine, publica quoque variorum negotiorum necessitudine, proficere potuit. Unde Rex cum suis habito & intoto consilio, eundem locum, proprii Pastoris vigilantia tuendum & gubernandum adjudicavit: praeposuitque ei anno, Salvator mundi postquam de virgine nasci dignatus est, septingentesimo nonagesimo quinto, praefatum Wirzburgensis Ecclesiae Canonicum, rus rudis in fide adhuc populi exulturum, Hathumaram: cujus Pontificatus anno quarto, Dominica vero Incarnationis septingentesimo nonagesimo nono, beati Petri Apostoli vicarius Leo, ejusdem nominis tertius, iniusta civium suorum perperam odia, in Patherbrunn Regem Karolum adiit; susceptusque, ut par erat, cum ingenti honore & gloria, religiosum ac salutare Christianitatis dilatanda studium nobiliter inchoatum, Apostolica auctoritate firmavit; atque in crypta ibidem noviter constructa, quoddam altare consecrans adorandas in eo Protomartyris Stephani reliquias, quas Roma secum attulerat, in privilegium Apostolicae consecrationis collocavit. Tale fundationis Patherbrunnensis Ecclesiae tam Apostolica benedictione, quam Imperatoria sanctione, incrementum per saeculorum secula, virtutum omnium cum dilectione Dei & proximi accipiens augmentum; sitque ei Petrus Petra Ecclesiae, contra portas errorum omnium firmamentum, ut in templum sanctum in Domino crescat edificatio, constructa super ipsius fundamentum.

3 Beato vero Hathumaro, nono Episcopatus sui Eph. 221 anno, Dominica incarnationis octingentesimo quarto, ex hac luce subrecto; atque ad pereanem, ut credimus, vitam assumpto; successit ei vir egregius, nomine Baduradus: qui ex nobili Saxonum prosapia ortus, ex praedictae Wirzburgensis Ecclesiae Clero fuerat electus. Qui praeterea morum nobilitatis, magnanimitatis, & industriae merito, familiaritatem Karoli Regis intime consecutus, tantae dignitatis & dilectionis apud eum locum promeruit, ut ei non minor facultas quam voluntas amplificanda, provehenda, atque adornanda Ecclesiae sibi commissae suppetere: unde nihil laboris studique sui suberavit, ab acquirendis ac procurandis omnibus, quae ibidem ad laudem divinae augmentum, atque utilitatem Christiani populi, pertinere agnovit; ecclesias videlicet per omnem parochiam suam sub celeritate construere; principalem basilicam ingenti decore & grandi opere extollere; res omnes ad eam pertinentes modis variis adornare; augmentare Clerum; disciplinam monasterialem instituere; pueros, tam nobiles quam inferioris conditionis, in scholam congregatos, in divinae legis eruditione nutrire. Ejus Pontificatus anno decimo, Dominica Incarnationis octingentesimo decimo quarto, gloriosus Imperator Karolus, pater patriae, Apostolus gentis Saxonicae, anno regni sui quadragesimo sexto, ab urbe Roma condita millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, ab hac loco migravit, aeternae vitae gloriam, & perpetuam suorum habiturus memoriam, pro multimodis indefessi laboris studiis, quibus fines Christianae religionis promovit & dilatavit. Baduradus autem venerabilis Pontifex, virtutum imitabilis artifex, utiliter coepa feliciter consummans, an. Episcopatus sui quadragesimo octavo migravit ad Dominum; reliqua

Post diff. frosam last fidem

conversio Saxonum;

Paderbornae datur. Episc. Hathumarus;

d sub quo Leo PP. an. 79 aliam refert.

Ille frosam last fidem

ecclesiam vultu or-

IX Mss.
Deinde
post alios
septem

successit
Meinwer-
cus Ep. X.

in dictis
ultra illi-
no nobili-
ter natus

et Halber-
stadensi
Clerico ad
scriptum:

1

m

•

xitque post eum annis viginti sex Luichardus jam dictæ dicendæque civitatis populum, Cui succedens Biso nomine, præfuit viginti tribus annis ipsi Ecclesiæ; rexitque eandem post eum Thiedericus annis novem. Sexto loco succedens Unvvanus, fuit novemdecim annis Episcopus; septimoque Dudon nomine, annis viginti quinque. Virtutes octo beatitudinum docturus populum, octavo loco viginti septem annis præfuit Folcmarus; successitque, annis viginti octo consilii sui excellentia dispersa collecturus, Retharius. Decimo loco, magnorum operum auctor & patrator sibi suisque, Meinvercus successit utiliter; qui decalogi legalis vel gratiæ spiritualis perfectionem, per Dei & proximi dilectionem adeptus est feliciter. Hujus laudum & meritorum præconia, cum aliis & præ aliis, suscipiat Ecclesiæ, ejus amor insistent & devotioni, cujus ille honori insitit & promotioni. Hæc ergo veraciter posteris intimari, animosque fidelium exemplis priorum decet excitari; ut qui virtutum culmina adipisci desiderant, gradus felicissimæ ascensionis agnoscant.

4 Germania, post Scythiam & inferiorem, sumens initium a flumine Danubio, desinit in Rheno; terra dives & populosa, quæstiosa pariter & bellicosa. Hæc majorum solertia, divisione distincta bisaria, superiorem habet terminum juxta septemtrionalem Oceanum; inferiorem, circa Rhenum; finem sui faciens in mari, quod Galliarum Britanniarumque præten-

ditur litoribus, ex quo quaquaversus omnium terrarum patet exitus. Ad hujus inferioris Germaniæ septemtrionalem tractum Trajectensis diocesis est terminus, locus navium & vestigalium commerci-

bus quæstuosus; magnorum & nobilium virorum gloria, quam in defensione gentis suæ & patriæ magnanimiter adepti sunt, insignis & famosus. De quorum nobili prosapia, ortus est *blued*, in eadem provincia: qui virtutis & probitatis majorum suorum factus heres legitimus & strenuus, Comitatum

in suo tempore in ejusdem provinciæ administravit partibus. Qui tantæ nobilitatis lineam propagari, nominisque sui memoriam & posteritatis gloriam cupiens nobilitari; cum multiplici divitiarum apparatu, ac possessionum prædiorumque reatu, nobilem duxit uxorem de terra Saxoniarum, Athelam & nomine: de qua processu temporis genuit Thiedericum,

& Meinvercum, Glismod & Azelam. Thiedericus autem paternæ dignitatis & facultatis heres designatus; Meinvercus in ecclesiâ B. Stephani Protomartyris in civitate Halverstadensi ad Clericatus officium a parentibus est oblatus; Azela vero, castitatis æmulatione Agnum secutura, Sandimonialium cœtui in ecclesiâ pretiosi Martyris Viti Eke-

næ associatur; Glismod autem, tricesimum fructum pudicitæ matronalis adeptura, cujusdam nobilis principis in Bajoaria matrimonio copulatur. Meinvercus igitur liberalibus studiis & spiritualibus imbuendus disciplinis, in præfata Halverstadensi ecclesiâ, tenerioris ætatis rudimenta; provectionis vero, in ecclesiâ Hildenshemensi peregit: ubi Hein-

ricus, & filius ducis Bajoariæ Henrici, cum aliis plurimis, honori & decori Ecclesiæ Christi suo tempore profuturus, secum theoricæ studiis continuam operam dedit. Quam liber autem & integer a vitiis, & in puerili & in juvenili ætate vixerit, qualis quantusque inter convulos, vitæ sinceritate morumque probabilitate, conversatus fuerit, variis hinc inde quæstis laudationum fucis eum colorare non convenit; cum indicis operum evidenter postmodum claruerit, quale fundamentum domus suæ in eo sapientia Dei collocaverit. Acceptus autem de scholis, vixit in prædicta Halverstadensi ecclesiâ sub Præposito

canonicæ legis; omnibus carus & amabilis, aspectu & colloquio affabilis, actu & eloquio irreprehensibilis.

5 Eo tempore monarchiam Romani Imperii Otto ejusdem nominis secundus strenue gubernabat; armis strenuus, fide Catholicus; non minus divinis, quam humanis rebus deditus. Qui postquam Idus Julii contra Saracenos in Calabria periculosissime dimicans, multis suorum amissis, ipse vivus vix evasit; septimo Idus Decembris sequentis anni, Dominicæ Incarnationis videlicet nongentesimo octogesimo tertio, regni sui decimo, Indictione duodecima, obiit, & filium suum ejusdem nominis successorem dereliquit, Heinrico duce Bajoariæ, qui prior anno, mortuo patre suo Ottone & Duce, Ducatum obtinuerat, regnum invadente, sed victo desistente. Rex autem puer in proximo natali Domini, ipsa sancta die, unctione Joannis Ravennatis Archiepiscopi Aquisgrani Rex consecratus, paternæ virtutis & industriæ vestigia per omnia est imitatus; non minus Christianæ religioni humiliter inserviens, quam regni negotiis solerter insistent. Meinvercus autem, regia stirpe p genitus, regio obsequio, morum elegantia idoneus adjudicatur; evocatusque ad Palatium, regius Capellanus efficitur; ut Deo ordinante longius innotesceret, qui longius ex-

petendus erat; fieretque in negotiis tam spiritibus quam secularibus ætate doctior, usu tritior, processu temporis sapientior. In quo, cum irreprehensibiliter conversaretur, & regalis celsitudo & procerum multitudo eum reverebatur: utpote cujus benevolentia ancillabatur humilitas, gravitatem temperabat affabilitas; in cujus ore veritas & dulcedo; in cujus corde pietas & mansuetudo; in cujus moribus & scientia verborum & operum regnabat concordia. Omittantur extrinsecæ: licet enim in consideratione singularitatis præterire communia, Præ-

participibus suis in domo Domini exaltandus, participio sancti Spiritus erat primitus exornandus: ut videlicet esset discretionis providus, actionis præcipuus, moribus approbatus, virtute perfectus, humilitate communis, compassione singularis, mansuetudine lenis, auctoritate gravis, patientia amabilis, vindicta pro zelo justitiæ terribilis. Qui pectus haberet consilii, acumen vivaci ingenii, Atticos flores vernantis ingenii, præter alia innumera his similia; quibus immorari non convenit, ne quid præter veritatem mera veritatis assertio intendisse videri possit. Rex autem hujusmodi virtutum insignia sapienter animadvertens, & eum regia liberalitate honorare dignum ducens, interventu Geptæ venerabilis Abbatis, duos mansos regales in Lutterun, in pago Wentigot dicto; in Burvvardio quoque Daleheim, in Comitatu Herieldi comitis, ei donavit; de quibus sibi regiarum concessionis & confirmationis præceptum conscribi & contradi mandavit; suæ sinceræ dilectioni perhibens testimonium relatu dignum, quod videlicet suam vitam diligeret ut propriam. 9

anno ab Ottone III, p. f. mortuo patre regnare coepit.

o

P

E

affumtus in Capellano.

ab profectu tem insignem

F

fundis aliquos donavit.

9

ANNOTATA G. H. D. P.

a S. Caroli Magni res gestas illustravimus die 28 Januarii, ubi in Vita per Eginhartum scripta num. 10 & 11, indicatur bellum Saxonicum, quo hi domiti & ad fidem Christi traducti sunt.

b Relata hic de Paderbornensi sin & Sede ejus Episcopale videntur desumpta ex Historia Translationis S. Liborii Episcopi Cenomanensis, cujus Acta & Translationes, libro scorsim edito illustravit, & Fabio Cbisto, dein Alexandro VII Pontifici dicavit Joannes Bollandus noster, ubi cap. 22 Translationis pag. 87. hæc enarrantur; quæ verum sumus daturi 23 Julii, die S. Liborii natali, c. V.

A e *Varia placita seu conventus* istic tunc habitas *Baldandus* in *Notis* pag. 93 colligit, & nos in *Propylaeo antiquario de discernendis diplomatis* ante tomum 2 Aprilis dedimus specimen, signati *Paderbornae* anno regni xi qui fuit Christi annus 778 idque in antiquis characteribus cum ejus monogrammate.

d *S. Leonis Papae tertii Acta illustramus* infra ad diem 12 Junii.

e *Ex translatione S. Viti ad Corbejam novam*, data infra 15 Junii, constat *Hatbamarum* adhuc vixisse anno 815, quem isto aut sequenti anno defunctum 111 Kal. Augusti, ex *Obituario Abdinghoffensi* docemur.

f *Baduradus*, alius *Baradadus*, a *Ludovico Pio* anno 834 ad *Lotharium* filium missus juxta *Theganum*, interfuit Concilio apud *Theodonis* villam anno 835; cujus obitus in *Abdinghoffensi* & *Herisfensi* *Necrologiis* notatur xv Kal. Octobris, & additur, quod viginti septem annis post sepulturam ejus exactis, vestes, quae cum eo sepulcrum subierant, ita integrae & sanae apparuerunt, ut nec una limbria ex eis legem patereetur paternitatis. Similiter ex eisdem habetur

B *Luithardus defunctus* an. 877, vi Nonas Maji; *Biso*, 4 Januarii vel 9 Septembris, an 900. *Unvvanus* post *Thiedericum* an. 916 ordinatus 1111 Kal. Februarii, defunctus 1111 Kal. Augusti (sed post plures quam 19 annos, quippe qui an. 935 intervenit privilegio *Henrici* Aucupis dato *Herisfensibus*) Dudo 111 Kal. Augusti; *Folemarus*, ex *Chron. M. Magdeburg.* scitur obisse an. 933; *Retharius* an. 1009 vita functum die 6 Martii, constare inquit *Adolfus*, adeoque non implexisse annos 28, nisi senior *Folemarus* ante obitum cessit *Episcopatu*.

g *Scythia inferior* famitur pro *Septemtrionalibus* regibus *Daniae*, *Sueciae*, *Livoniae*. Ita *Unni* *Bremenensis* *Archiepiscopus* apud *Adamum* lib. 1 *Historiae Ecclesiasticae* cap. 48 & seqq. *Scythiae* populis praedicavit, & ibidem apud *Bircan* oppidum in *Scythia*, id est *Suecia* spiritum posuit anno 936: & lib. 2 cap. 33 *Theatinus* datur *Episcopus* *Scytharum*.

h *Imed* in *Ms. nostro*, *Bravvero* *Imadus*, de quo is in *Notis*, adducens *Immedum* *VValberti Ducis Saxoniae* filium, sed saeculo integro sententem, si *Georgio Fabricio* credimus, qui uxorem *Hemmam* ei tribuit. Verum propius accedunt, quos *Witichindus* lib. 3 *Anna-*

C *lium* pag. 27 asserit, Sub *Ottone* primo amissos duos principales viros ac potestate claros, *Immedem* ac *Meinvercum*, quorum uterque istu sagittarum perit, alter *Moguntiae*, alter in itinere. Uter horum avus fuerit *Beati*, quis divinabit? *Necrologium Abdinghoffense*, 17 Kal. Feb. obiit *Immeth* Comes, pater *Meinverci* *Episcopi*.

i *Chronicum Belgicum* tomo 3 *Pistorii* indicat nobis duos ejus Comitatus. Anno, inquit, Imperii *Conradi* septimo accepit *Meinvercus*, de paterna hereditate, multa praedia, de Comitatu *Teisterbant* & de Comitatu *Radichen*. *Pontanus* lib. 3 *Gelelia* pag. 79 scribit, *Immedum* patrem, fuisse Comitem in *Redechem*; idque interpretatur nunc *Renhem* dici, pagum inter *Arnhemium* & *VVageningen*, ad *Rheni* fere ripam positum. Verum quidni *Rhede*, ad *Isala* fere ripam, inter *Arnhemium* & *Dalsburgum*? Comitatum *Teisterbantiae* latissimum facit idem *Pontanus* lib. 4 pag. 53. Praecipua in eo loca fuerunt *Bomelia*, *Hensda*, *VVorcomium*. In *Encomiastico* inscripta pariter basilica prope sepulcrum, dicitur *Sandus*,

Geldorum Comitum qui clara stirpe creatus. Apud *Theodorum Rhy* in elogio *B. Meinverci*, hoc 3 Junii, appellatur *Clivio-Gelder*, *Theisterbantiae* Comes.

k De illa in praetato *Necrologio* dicitur, 1111 Id. Augusti obiit *Adala*, mater *Meinverci* *Episcopi*.

l *Eltena* in confinibus *Zutphaniae* & *Cliviae*, bond D. 2 procul *Embrica* & *Herrenberga* prope *Rhenum*, monasterium Imperiale nobilium Virginum fuit, a *Wichmanno* *Zutphanco*, pro filia *Luicharda* prima *Abbatissa* anno 982 constituta, ad honorem *S. Viti Martiris*, de quo infra 15 Junii agimus. *Gelelius* ad *Vitam S. Engelberti* *Colonic.* pag. 360 ex *Privilegio* *Ottonis III* eruit, *Luichardam* illam fuisse *B. Meinverci* materteram, sororem *Adelae*, secundis nuptiis junctae *Balderico* *Comiti*, istic nominato, ut *Adela* marito, & infra num. 68 ut *Meinverci* ultrico.

m In *Obituario Abdingb.* Nonis Februarii obiit *Glismodis*, soror *Meinverci* *Episcopi*: male ergo illa confunditur a *Bravvero* cum *Gisela*, *S. Henrici* Imper. matre, defuncta 111 Kal. Augusti, ut habet *Chron. Magdeburg.* *M.* *Glismodis* ergo maritus quis fuerit, adhuc ignoratur.

n Illic est *S. Henricus Imperator*, de quo in hac *Vita* pluribus agitur.

o *Ex Ludolpho*, filio *Ottonis Magni*, prognatus *Otto* *Dux Suaeve* & *Bavariae*, pater fuit *Henrici Junioris*, quo parente natus est *Conradus Salicus*, Imperator & successor *S. Henrici*. Sed cum *Otto* *Dux*, filius *Ludolfi* fratruelis *Othonis* Imperatoris, anno 982 immatura morte obisse dicatur in *Chron. Magd. M.* qui potius id atatis Princeps filium habuisse invadendo regno idoneum? Potius igitur ea invasio adscribetur *Henrico*, filio *Henrici*, patri *S. Henrici* Imperatoris, de quo *Wolferus* in *Vita* magistri sui *S. Godehardi* *Episcopi* 4 Maji num. 7 scribit, quod mortuo *Ottone II*, *Herilem* filium *Ottone III* opprimere, semetque in monarchiam Regni conatus fuit erigere: de quo vide plura in *Notis* *Adolfi*.

p *Ex* istis habemus, patris genus referri posse ad *Immedum*, *S. Machtildis* Reginae fratrem. *Henslebenus* ad illius *Vitam* num. 1 appellat patrum: sed cum ex *Witichindo* *Duce* descendit, difficultus hac via stirps regis *Meinverci* probabitur: eaque potius sumenda erit ex parte matris, quae jam scitur fuisse filia *Wichmanni*, cujus pater etiam *Wigmannus* dicitur apud *Witichindum* monachum pag. 33, *Consanguineum* se dicit *Othoboni I* Imp. *Hermann* *Ducis Saxoniae* ex fratre nepos, & ab Imperatore loco filii assumptus, ut eidem capto ipsemet *Otto* exprobat apud eundem *Witichindum* pag. 30.

q *Istius diplomatis verba* haec producit *Adolfus*: *Fidelium* nostrorum noverit universitas, quod nos, interventu venerabilis *Geppae* *Abbatissae*, *Meinverci* nostro amabili *Capellano*, duos mansos in villa *Luxterun* in proprium tradidimus; eo tenore, ut idem *Meinvercus*, qui nostram ut propriam diliget vitam, de eadem proprietate, quidquid voluerit, faciat.

CAPUT II.

Episcopatus Paderbornensis a Rethario Episcopo multitudine restitutus, B. Meinverco nonnihil conferente.

EO tempore *Retharius*, *Patherbrunnensis* *Ecclesiae* venerabilis *Episcopus* inter alios quamplures, qui scientia praediti, moribus adornati, secundas partes Regni strenue adjuvabant, enituit: qui nomen *Episcopi* officio tenuit, moribus implevit. Denique cura pervigili, intendens commissio gregi, in collectione disperforum, in conservatione congregatorum, operam continuam dedit: & ab eodem *Ottone* Rege aliisque fidelibus donaria non modica diversis temporibus acquisivit. Volens autem *Ecclesiam* suam, super *Apostolicam* petram suam.

Retharius Ep. Ecclesiam suam curat Pontificis privilegio munificens.

A sis Ecclesie Episcopo, in hominibus & bonis ejus multa mala intulit, sed serenante Altissimo, & mediante ^m Wiligiso Magontienti Archiepiscopo, ⁿ Henricus Dux Bavaricus, secundum seculi dignitatem locupletissimus, & litterarum studiis non tenuiter instructus, & quod his majus est, vir in omni perfectione ecclesiastica precipuus, eligitur; & redditus Regalibus a S. Heriberto Colonienſi Episcopo (qui ideo electioni non interfuit, quoniam in humando corpore defuncti Principis occupatus fuit) Magontie Dominica octava Pentecostes, a VVilligiso ejusdem civitatis Archiepiscopo ordinatur. Eodem anno, novo rege Nativitatem Laurentii in civitate Patherbrunnenſi celebrante, Domna o Chunnigunda, ipsius, ut putabatur, uxor, re autem vera castitatis emulatione soror, a predicto VVilligiso Magontienſi Archiepiscopo, inibi regie consecrationis dominium adinvenit: quod eidem Ecclesie in augmentum honoris, profectum magni decoris, Dei misericordia, provenit.

10 Ipso anno VVotoloffius Osneburgensis Episcopus obiit, eique Thetmarus vir bonus & justus, fortis, pius, & moderatus successit.

^B Hic Præful factus, implevit Præfulis actus, Ut patet in factis, ipsius ibi quoque scriptis. Denique Baptiste fundans in honore Joannis Ecclesiam quamdam, supplex dedicavit eandem, Anno millesimo bis quinto desuper uno, Ex quo sermo Patris sumpsit præputia carnis, Osneburgensi quæ scitur proxima Sedi Continuis horis tribuens sibi pignus honoris. Hic apud Ecclesiam, per se tam sedule factam, Constituit cunctis post hæc instantibus annis, Adveniente sui sacro Natale Patroni, Lætitie sacre fraternalis societatem haberi, Ac in amore Dei miseros inibi recreari, Et de collata de Fratrum munere cera Candelam fieri Baptiste in honore beati.

^{fundat aliquos acquirit.} Meinvercus autem, novo regi tam carnis propinquitate quam vite sinceritate jam dudum notissimus, de caro sit carissimus; factusque est ei in negotiis publicis & privatis comes irremotissimus. Rex autem non habens nec habere disponens liberos, Ecclesiarum Dei exaltationi continue invigilavit; & æternitatis flagrans desiderio, temporalia bona pro acquirendis æternis liberali manu eis erogavit. Quo regni sui partes solerter circuente, & necessaria & utilia quæque ubique sapienter disponente, occurrit ei XVII Kalendas Octobris Rhetarius Episcopus, in loco qui Bochartun dicitur; & Ecclesie suæ ruinas innotescens, foreſtim, quæ incipit de Delchana flumine, & tendit per Osninge & Sinithe, usque in viam quæ ducit ad Horhusen, & de hominibus Ecclesie commisse tam liberis quam & servis, nulla judicaria persona constringendis, nisi Advocato ab Episcopo electo, regie tuitionis defensionem, ipso primo anno regni ejus, Dominice Incarnationis millesimo secundo, Indictione XV obtinuit q.

⁹ 11 Sequenti dehinc anno Dominice Incarnationis millesimo tertio, Indictione prima, veniente Rege r Quidilingaburg, obviis fuit iterum Episcopus, & Ecclesie suæ incendium lamentabiliter conquerens, quæ Dominus Apostolicus & prædecessor ejus confirmaverant, confirmari & confirmata præceptali pagina roborari obnixè petiit & obtinuit. Quia ergo Domino placuerunt viæ ejus, convertit ad gratiam inimicos ipsius: de quibus Herimannus dux Sueviæ se ei subdidit, & interventu Principum in suo honore permansit, & plures alii qui non consenserunt ejus electioni. Ducatum autem Bavarie dans, Henrico, fratri Domne Chunnigundæ conte-

stalis suæ, incurrit offensam fratris sui r Brunonis, ^{EXM 95.} qui inde plus justo commotus cum Henrico filio Bertoldi comitis, cum ambobus Bolizlais Slavonibus, Polonico scilicet & Boemico, a Rege infideliter deserit. Sed Henricus ad Regem refugiens, in Gevikaſtein custodia datur: Bruno vero proximo anno, interventu Domne Gisle matris suæ, Regi reconciliatur. Anno post hæc secundo, Dominice Incarnationis millesimo quinto, Indictione tertia, octavo ^{Meinvercus de suo anno addit.} Kal. Novembris venit Episcopus ad Regem, in loco qui dicitur Corbeja; & Ecclesie penuriam nimiam conquerens, & regii solatii opem suppliciter deprecans. Rege autem in promptu quod daret non habente, Meinvercus Capellanus ejus, jam summas dilectionis intimæ operum exhibitione demonstrans, prædium, situm in villa Bochinevordi in comitatu Luidolphi Comitis, Regi contulit: quod ipse Rex Episcopo suæque Ecclesie in proprium donavit, ea ratione, ut prædictus Episcopus, quamdiu viveret, in sua potestate atque servitute hoc possideret: finitis vero suis temporibus, ad stipendia Fratrum, in Patherbrunnenſi Ecclesia Deo sanctoque Liborio famulantium, pertineret. Cum igitur his & talibus misericordie instaret operibus venerabilis Episcopus, anno Dominice Incarnationis millesimo nono, Episcopatus sui XXVIII, Henrici Regis septimo, pridie ^E Nonas Martii, quæ illo anno extitit sabbatum ante Invocabit, eductus est de ergistulo carnis, & de valle hujus miserie & tribulationis assumptus, ut credimus, ad gaudium sempiternæ consolationis.

A N N O T A T A G. H. & D. P.

a Adolfus Bullam integram exhibet datam, (ut subnotatur) per manus Petri Abbatis & Cancellarii sacri Palatii, in mense Decembrio, Indictione quarta, anno Deo propitio Domni Joannis XVII Papæ tertio: *duplici band dubie transcribentium mendo, tam in nominis Pontificis numero, qui hoc tempore solum XV erat; tam in anno Pontificatus, qui numerandus erat omnino quintus. Ostendimus enim Joannem XV ordinatum fuisse anno 986. 25 Aprilis; & hunc calculum confirmavimus ex alla Bulla, pro anno 992 data, VII Kal. Julii, anno Pontificatus D. N. Joannis Sanctissimi Papæ septimo Indictione v. Baronius longius etiam retrocedit, dum Joannem ordinatum statuit an. 985, 1 Augusti.*

b Omnino censeo proliam quæ sequitur parentheſim aliena manu & vitiose intrusam, præter mentem auctoris, ut facile ex contextu apparet. Ubi crasse errore scriptus erat & impressus Calvus pro Crassus. Adolfus apographum diplomatis allegat, signatum anno Christi DCCCLXXXV nono Regni, Imperii v, Indict. IIII Franconofurti; sed VI Idus Septembris, & quidem interventu Luthardi, qui ante Bissonem (supra nominatum defunctus est an. 877. Quid si ex duobus diplomatis unum fecerit eorundem, igne (ut maxè dicetur) absumptorum, reparator; & Calvus Luitbarde, Crassus Bissoni, diversis diebus & forte etiam Indictionibus, Privilegia dederint?

c Imo Indictione secunda.

d Broverus corrigat & notat in margine, an. 999. cujus anni Autumno Indictio 13 currere capit: sed retinendum, annum 1000 probat mensis Junius, quo casum istum accidisse in Codice Vaticano notavit Macenas. noster Episcopus Ferdinandus.

e Ad S. Adalberti illustravimus ad diem 23 Aprilis: mortuus is est anno 997, ubi & nos late deduximus adventum Ottonis 3 tempore Quadragesimali anni 1000. Quæ hic Slavia dicitur, est Polonia cujus incolæ erant Slavi. Reliquias ejus & aliorum Sanctorum

⁹ ^{proi-}
^{legiorum}
^{confirm-}
^{ationem.}

EX MSS. Horum fuisse anno 1034 ex Polonia tunc devastata translata, indicatur in Ms. Chronico antiquo Magdeburg. Gaudemil Guesnensis Archiepiscopi similiter mentio a nobis facta est. Igitur istud, ibidem, refert ad Slaviā, non ad Pragā; quod ut spectare videretur, fecerat nomen urbis, loco suo dimotum, quod correximus.

f Mundiburdium pro tuitione, ut Mundiburdus pro tutore sumitur (unde Teutonicum Momboir) ex Mund seu Mond, os, & burde, beurte, vices; eo quod vice sit pupillo.

g Mansus seu Mansum, certa agri culti portio in qua coloni aderant. Porro Duisburg in Ms. Vita Tuisburg est oppidum Clivia ad Rurani fluvium, prope dexteram ripam Rheni: Trutmannia est Dortmund, alias Tremonia, urbs Imperialis intra Marchiam Westphalicam.

h Silvestri Bullam intercidisse dolet Adolfus, Otto- nis autem Diploma integrum proferit, & iterum anno B 1005 a S. Henrico confirmatum docet.

i Acta S. Heriberti dedimus 16 Martii, in cujus capite 3 narrantur, quæ ab ipso gesta sunt circa hunc obitum Ottonis 3. Successio Pontificum late in nostro Contextu explicatur, & primus Joannes in Ms. nonnullis perperam Bruno, in nostro autem Joannes veronamine dicitur.

k Ekkihardus, Marchio Turingie, Palatini seu Palatini monasterio Saxonie interfectus, ab Alfkero Abbate sepultus. Consule Dithmar Chronicon lib. 5, & Bruneri Elsteriam Boicam, qui lib. 8 de hoc & aliis conspiratoribus late agit.

l S. Berenvaldi Acta dabuntur 20 Novembris, quo obisse dicitur infra num. 89. Scripsit illa Tangmarus Presbyter, edidit & illustravit Brouverus.

m VVilligisus, creatus Archiepiscopus anno 977, mortuus anno 1011. Acta ejus deducta Serarius lib. 3 rerum Moguntiacarum a pag. 714 ad p. 727, & titulo Beati a nonnullis honoratur. De ejus obitu agitur infra num. 25.

n S. Henricus Imperator colitur 14 Julii, antea propter Officium translatus 15 Julii.

o S. Conigundæ seu Cunigundis Acta illustravimus ad diem 3 Martii.

p Woteolffus, alius VVodilulfus, imo & VVacholphus, mortuus est anno 1002, deus Thetmarus sive Diethmarus dicitur præfuisse usque ad annum 1023. De utroque multa congerit Adolfus in Notis.

q Diploma S. Henrici habes inter Monumenta Paderbornensia p. 236, ubi etiam p. 49 doceberis, quid flumen Delchana ut supra nominatum, vulgo Dalke, alias etiam Delina & Delhna scribitur in Diploma- tis.

r Quidilingeburgum oppidum clister XX M. P. Halversladia versus Meridiem distans, habuit illustre monasterium Sanctimonialium, ab Henrico Ancepe Rege conditum; in quo ipse sepultus fuit cum B. Mathilde conjuge: cujus Vitam, jussu S. Henrici Imperatoris illorum precepsis scriptam, edidimus ad 14 Martii.

s Henricus Moellanus seu Lunenburgensis dictus, ob rebellionem exautoratus, dein restitutus, vixit usque ad annum 1027. De hoc aliisque relictis late agitur in Historia Bavariae, & strictim multa colligit Adolfus in Notis, ex Chronico Ms. plura miscens.

|| Bruno postea anno 1009 factus est Episcopus Augustanus, mortuus anno 1031.

u Imo tertio Nonas Martii, Sabbato ante Dominicam Invocabit, id est primam Quadragesimæ, quando Introitus Missæ est, Invocabit me & ego exaudiam eum. Nam dicto anno 1001, littera Dominicali B, Pascha celebratum est 17 Aprilis, dies Cinerum 2 Martii.

CAPUT III.

Factus Episcopus Meinvercus, statum Ecclesiæ in spiritualibus ac temporalibus promovel.

12 EO tempore, Rege consistente in Goslaro, illico legatos suos ad eum direxit Ecclesia, qui & obitum Episcopi denuntiarent, & clementiæ ejus solatium de successore idoneo suppliciter impiorarent: qua lugubri Rex audita legatione; talem tantumque virum condigno mœrore desiecit, & Missarum eleemosynarumque debita commemoratione animam ejus divinæ pietati commendavit. Posthæc, ascitis Episcopis & Principibus qui aderant, de successore tali loco & tempore idoneo consilium habuit: & diu scrutatis perspectisque plurimis, Meinvercum, tam nobilium natalium magnitudine, quam rerum & facultatum temporalium multitudine idoneum perhibuit. Illico, faventibus & congratulantibus omnibus, Meinvercum advocavit; & consueta benevolentia ei arridens, sumpta chirotheca, Accipe, ait. Quo, quid esset accepturus, percontante? Episcopatum, inquit Rex, Patherbrunnensis Ecclesiæ. Illo autem dicente, quid sibi Episcopatus ille deberet, qui de bonis propriis excellentiorem construere valeret? Quia hoc, inquit Rex, veraciter considero, ideo te inopiæ illius misericorditer subvenire desidero, ut illius in cælo coheres fieri merearis, cujus piam matrem in terris heredem tuum feceris. At ille hilariter, Ego, inquam, ea spe & conditione Episcopatum suscipiam. Ostendens liquido, se non despectu paupertatis, vel appetitu eminentioris sedis aut dignitatis, sed affectu majoris utilitatis simpliciter contraxisse.

13 Ibidem ergo in Goslaria, proxima Dominica ab VVilligiso Magentino Archiepiscopo & ceteris Episcopis, qui aderant, consecratur; electioni ejus & consecrationi congruente Officio, quod item Dominicæ intulatur. Ea namque est Dominica Quadragesimæ secunda, quæ in ordine & ratione septem Dominicarum; septem mundi ætates significantium, quinta extat, & pulchra rationabilique dispositione, vacat: significans quintam mundi ætatem, quando templo Dei diruto, & populo ejus in Babiloniam abducto, Sacerdote, Duce, Altari legitimo carens, a laude Domini vacabat, non habens quæ, vel quibus, aut ubi verba canticorum Domini decantaret. Cui captivitati in Evangelio ipsius Dominicæ aptissime congruit a dæmonio vexata filia mulieris a Chananzæ. Quia sicut Nabuchodonosor, typum tenens diaboli, templum Dei spoliavit, & populum ejus captivavit; ita diabolus per se filiam Chananzæ, templum utique Dei, captivavit, & suo atrocissimo dominio & ludibrio mancipavit. Interveniebant fides Patriarcharum & meritum Danielis ac sociorum ejus, ut populus ille a captivitate Babylonica solveretur; clamabat fide & voce magna, mulier Chananza, intervenientibus sanctis Apostolis, ut filia ejus a dæmonio liberaretur. Tam captivitatis ergo Babylonice, quam mulieris Evangelicæ per totum Officium Missæ illius formam rectissime repræsentavit Ecclesia Patherbrunnensis; quæ incendio vastata, sollicitudine pii Pastoris viduata, in necessitatibus suis pro successore idoneo fideliter clamavit; & instanter clamando eum, qui secundum voluntatem Dei a fornicatione abstinens, vas suum in sanctificatione & honore possederat, interventu & consultu Principum feliciter impetravit; per quem non tantum de micis quæ cadunt de mensa dominorum re- crea-

Meinvercus Episcopus patu de- natu,

II

ut col- lapsum pergit re- staurare,

consecra- tur Do- minica 2 Quadragesima

quando apte re- iatur Evangelium de Chana- na;

A crearetur, verum etiam largissimis epularum deliciis abundantissime reficeretur.

*et Pa-
therbrun-
non de-
ductus*

14 Solenniter ergo consecratus, condigno honore Patherbrunnon concursu & occurso omnis ætatis & dignitatis deducitur & excipitur: & vere via regia in ovile ovium per ostium ingressus, Episcopali sede inthronizatur. Pontificatus itaque decoratus insulis, continue invigilavit curæ commissi gregis; timentisque notam mali servi & pigri, qui reposuit in sudario pecuniam domini sui, nihil remisse faciebat. Cordi suo & corpori forinsecus, pro generali cleri & populi gubernatione, Episcopali speculatione, solerter insudavit; intrinsecus autem, pro omnium salute, vigiliis & jejuniis precumque hostili Deo indefinenter supplicavit. Lucerna namque, in domo Domini supra candelabrum posita, artit in se, Dei & proximi dilectione; luxit aliis, ejusdem lucis sedula exhibitione. Denique pro adipiscenda immortalitatis corona, contulit Ecclesiis, quæ hereditario jure possederat, vel multimodo jugis servitutis labore obtinuerat, temporalia bona: quæ sicut alios, usu malo, a salute præpediunt; ita alios, usu bono, ad salutem promonent. Principalem

*Carbo-
nalem
nostram
orditur*

Blem Ecclesiam sumptu ingenti & magnificentia singulari construxit: quam tertia die adventus sui, dejecto opere modico, a prædecessore suo inchoato, & usque ad fenestras negligenter consummato, a fundamentis celeriter atque alacriter erexit. Operariis autem solerter operi instantibus quidam die, advenit quidam vir incognitus, qui Episcopum astantem salutavit suppliciter, suumque servitium obtulit ei humiliter: quem Episcopo, quam sciret servitii artem, percontante? & cæmentarium & carpentarium se proficitur; & mox ab Episcopo clavum, tunc fortuitu lignis compingendis necessarium, facere jubetur. Quo celeri velocitate velocique corporis agilitate facto, decenter & convenienter, cooperaturus operantibus apponitur, artisque suæ scientia probatus & approbatus omni experientia, ab Episcopo omni operi præponitur. Quo non multo post mortuo, advenam suum Episcopus digno sepulture commendavit officio, fieri mandans ei in crypta juxta murum monumentum, ponens ad caput ejus trullam ejus & malleum ad posteritatis monumentum; per tantæ humilitatis & pietatis excellentiam magnam sibi acquirens

*in qua
quædam
opera-
rium be-
nificen-
tiam*

Coperantium sibi que famulantium benevolentiam.

*discretem
vigilant*

15 Præpositis autem operis singulis magistris, ipse ad reliqua episcopii negotia disponenda convertitur, suæ videlicet diocesis terminos frequenter lustrare: si fidelium fides spei, si spes concordaret rei solerter investigare; bene acta confirmare, neglecta reformare; bene agentes ut in melius proficerent admonere, negligentibus ut resipiscerent oportune importune instare; denique omnibus omnia factus, pro cunctis animæ & corpori eorum necessariis erat sollicitus. Primoribus & majoribus exhibens se formidini & honori; subditis, secundum uniuscujusque meritum, timori pariter & amoris. Oculatus autem ante & retro, ut sic internorum & spiritualium sollicitudinem gereret, ut tamen exteriorum providentiam pro subditorum necessitatibus supplendis non negligeret. Regni negotiis, ut compelleretur, inservire cepit: reddens Deo, quæ sunt Dei; & Cæsari, quæ sunt Cæsaris, ut Ecclesiæ commissæ prodesset, ubi se oportunitas obtulisset loci & temporis. Continue autem Regi insistens, ut Ecclesiæ sibi commissæ, lamentabiliter incendium passæ, secundum sponsonem, & sibi eam commiserat, succurreret, Rex misericorditer annuit; Ecclesiæ præfatæ miseratus paupertatem, multa ei bona tam in prædiis, quam facultatibus aliis, largi

*Imperato-
ris fa-
vorem ju-
vatur*

Junii Tomus I.

manu & plena caritate, pro Dei amore dilectique sibi Episcopi assiduo & devotissimo obsequio, contulit. Sæpius autem in civitate Patherbrunnenfi commoratus, operum & studiorum ejus adjutor & cooperator extitit; favente & instante per omnia venerabili Chunigunda Regina, cui non minor voluntas quam facultas, in Ecclesiis Dei amplificandis & meliorandis, semper fuit.

16 Quodam itaque tempore inibi commorantes, B. Heimeradus b de Suevia oriundus, voluntaria paupertate pro Christo exul & peregrinus, eo advenit: eumque, lurida facie, proceri corporis macie, ac vestium vilitate deformem, Episcopus ut vidit, unde ille diabolus emergeret? inquisivit. Ille autem, cum se diabolum non esse humiliter & patienter dixisset, quæsit Episcopus, an Presbyter esset? Ubi autem eo die divina Mysteria cum celebrasse cognovit, protinus sibi libros, in quibus cantaverat, deferri mandavit. Quos incompertos & neglectos & nullius ponderis aut pretii aspiciens, eodem momento in ignem projici fecit: eumque jussu Regine, Episcopi iusto zelo, ut videbatur, compatiens, verbis exdi præcepit. Post hæc quidam Comes Duodiche nomine, de monte qui Wartberge appellatur, superveniente festivitate S. Andreæ Apostoli, Episcopum ad convivium invitavit. Cum autem Comes B. Heimeradum quoque invitasset, & in vigilia ipsius Apostoli eum ad cœnam Episcopo oppositum sedere fecisset; commotus Episcopus, quid vir tantæ prudentiæ sibi in illius præsentia vel consortio vellet? interrogavit: & multis injuriis verborum adversus illum exardescens, delirum & apostatam eum appellavit. Beato vero Heimerado pro Dei amore cuncta patienter & silenter ferente, respondit Comes, se nescisse; quidam eum adversus illum controversiæ habuisse: cepitque verbis lenibus & humilibus animum Episcopi mitigare, & viro Dei, quoniam pro vitæ suæ merito eum valde venerabatur, veniam obnixius postulare. Sed persistit in sua sententia Episcopus, placari non valens ullis precibus, quatenus tantæ nimietatis pertinacia, fieret ei postmodum humilitatis custodia; & in tantæ nobilitatis & dignitatis viro, satisfactio inferiori voluntarie exhibita, ad exemplum humilitatis a discretis commendaretur, quæ vix majoribus a subditis jure subjectionis exhibenda imitabilis videretur.

*B. Hei-
merado
injurijs
tractato*

*miraque
patientia*

*Obse-
dientia
probat*

17 Denique, quoniam ab hominibus Sanctus putaretur, experiri se velle sanctitatem illius dixit: statimque coram omnibus, ut altero die Alleluja ad Missam cantaret, sub interminatione plagarum ei injunxit. Cumque, Comes pro eo obnixius supplicando, & ei hujus actionis remissionem petendo, nihil ageret nisi quod oleum camino adjiceret; nocte, finitis matutinis laudibus, assumpsit hominem Dei secretius, & consolans eum, obsecrabat, ut tentamenta, sanctorum virorum purgamenta, non refugeret, sed saltem in nomine sanctæ Trinitatis incipiens, cetera Deo committeret. Qui multum renitens, & se dimitti ad hospitium flagitans, multis precibus victus, tandem acquievit. Et veniente hora, cum Episcopus nullo modo a proposito posset abduci sententia, processit: inchoavit, solenniter & jucunde percantavit; adeo ut omnes, qui aderant, mirarentur; & se ex nullius unquam hominis ore suaviorem modulationem audisse, faterentur. Episcopus autem, finita Missa, virum Dei secretius tulit; & ad pedes ejus ruit, & veniam pro commissis in eum humiliter postulans & celeriter impetrans, perpetuus ac fidelis ei postmodum amicus fuit. Episcopus autem ipsum castrum, sui munimine vastum, Ecclesiæ Patherbrunnenfi, in cujus diocesi

*supplem
ad pedes
accedit*

*Castrum
Wartburg*

X x

con-

EX MS. consistit, ornamento & munimento utile, situ vero loci in aquis, lignis, pascuis, omnimodis habile considerans, pro veneratione sui voluntaria traditione variis modis Comiti instabat; sed ille filium, de pellice quam duxerat natum, heredem facere disposens, monitis salutatibus non obaudiebat.

18 Pontificatus ejus itaque anno secundo, Dominice Incarnationis MX Indictione vrrr, Ansfridus & venerabilis Trajectensis Episcopus, cujus mira laudum præconia in gestis suis inveniuntur, ad excellem vitam sustollitur, eique Adelboldus surrogatur. Sequenti anno vrr Kalend. Martii, Willig-fus Magontiensis Archiepiscopus omni memoria dignissimus, Episcopatus sui anno trigesimo sexto, post incendium monasterii Magontiensis honorifice ab eo constructi, quod vrr Kalend. Septemb. accidit) sancte ad Christum migravit, & in locum ejus Erkinbaldus Abbas Fuldenfis subintravit. Quinta dehinc proxima Idus Februarii, Bernardus pius Dux Saxonicus, filius Herimanni Ducis, obiit: & filius ejus Bernardus, e favente sibi Meinverco Episcopo amicisque suis, Ducatum obtinuit; & homo Episcopi factus, jure obsequium in omni fidelitate sibi exhibuit. Frater quoque præfati Ducis Bernardi, Comes Luitderus, proxima xv Kal. Aprilis obiit, qui cum uxore sua Emma, Senatrice Christianissima, multa bona Ecclesie Bremensi contulit. Posthæc xv Idus Aprilis, in festo B. Gregorii, cum Rege in villam regiam, quæ f Tribura dicitur, Episcopus devenit; ubi comitatum, quem Haold-dum vixit tenuit, sicut in locis Haverga, Linga, Thiamalli, Aga Patherga Treveresga, Langaneka, Erpesfeld, Stribiki, Matfeld, Niterga, Sinatfeld, Bellevan prope Spiriada, Gambeke Geilion, Sivvardeshufun cum omni legalitate in proprium dedit. Post Pentecosten Helmvvardeshufun g venit, & monasterium, quod Ekkihardus Comes in proprietatis suæ fundo construxerat, in honore sanctæ & individue Trinitatis, sanctique Salvatoris, & victoriosissimæ Crucis, & S. Mariæ perpetuæ Virginis, sanctique Petri Apostolorum Principis, & omnium Apostolorum & Sanctorum omnium, Nonas Junii dedicavit.

19 Anno sequente pridie Non. Januarii Lubentius b Bremensis Archiepiscopus obiit, eique i Unvvanus Patherbrunnensis Ecclesie Canonicus, favente Meinverco Episcopo, successit. Hic omnibus hominibus acceptus, & Clero apprime benevolus; inter innumera pie recordationis monumenta, Canonicis Ecclesie B. Petri eo loci Patroni, curtem quamdam Borenguo, ut ejus servitium per natalitia esset Apostolorum, contulit. In australi parte chori, altare in honore S. Liborii patroni sui construxit & dedicavit. Primus omnium congregationes, quæ antea quidem mixta ex Monachis vel Canonicis conversatione degabant, ad Canonicam regulam traxit. Lucos in Episcopatu suo, in quibus Paludicolz regionis illius errore veteri cum professione falsa Christianitatis immolabant, succidit; multos Gentilium in Dania & vicinis Borealibus partibus, ad Christum convertit, plures in diocesi sua Ecclesias fundavit & dedicavit; & pro obtinendis æternæ vitæ gaudiis omni vigilantia & instantia insudavit, quamdiu in hoc fragilitatis corpore militavit. Octavo decimo Kalend. Februarii, præfati anni Dominice Incarnationis k MXIII Rex Mulinhufun devenit; ubi interventu Chunigundæ Regina, Everhardi Bavenbergenfis Episcopi, Egilberti Frisingensis, prædium Hoenstide, situm in pago Kuttiga in comitatu Bernhardi Comitis, Meinverco Episcopo tribuit, cum omnibus utilitatibus & appendiciis, quibus id Unvvanus Bremensis Archiepiscopus possederat, eique dederat legaliter. Inde Rex Baven-

berge iter divergit, ubi Everhardus primus ejusdem Sedis Episcopus venerabile monasterium, nobile ac speciale regis devotionis studium, cum conventu & suffragio omnium Cisalpinorum Pontificum, 11 Non. Maji dedicavit. Rex autem eundem Episcopatum, quem ex integro in suo domate fundavit, terminis ejus ab adjacentibus Episcopatibus legitimo cambio commutatis, principibus Apostolorum Petro & Paulo, & pretiosissimo Martyri Georgio aditulum speciali jure Romanæ Ecclesie tradidit, ut & primæ Sedi debitum honorem divinitus impenderet, & suam plantationem tanto patrocinio firmiter munit.

20 Eodem anno i Suitergerus, sanctæ Mimigardo- vordensis Ecclesie Antistes egregius, xiii Kalend. Decembris obiit, sepeliturque in loco, quo deguit. **Mori S. Suitergeri Ep. Mo. nasterium.** Hic genere Saxonicus, in Halverstad & Magatheburg puero est educatus, a tertio vero Ottone præfate civitati prælatus: quam cum divino munere fultus regeret cum omni diligentia, pollebat diversarum virtutum excellentia: e quibus hic duz tantum referuntur, per quas aliz veraciter cognoscantur. Camerarius suus pileum quemdam furtive sub- tractum celare volens, diligenter a pio Seniore interrogatus, nihil fatetur: sed culcellum supra mensam positum, & ex animo benedictum sumere coactus, quasi ignicum celeriter projiciens, reum se nimis esse coram omnibus profitetur. Quidam maligno spiritu arreptus, vi magna est captus, & in præsentiam prædicti Patris adductus. Quem solvi protinus jubens, baculo se solum irruentem viriliter amovit, & facto sanctæ Crucis signo, divina potestate hostem exire imperavit. Tantus vir hoc non suis meritis, sed divinæ virtuti ascribens, vixit in Christo dies hujus vitæ sibi concessos, ministrans illi fidelis servus omni studio. Sedit autem in Episcopatu xvi annis, magna infirmitate, quæ omnigenam virtutem perfecit, gravatus; & Thiedericus, cognomen habens m Bonus Arc, pro eo est subrogatus.

ANNOTATA G. H. & D. P.

2 Anno 1009 Pascha celebratum fuit 17 Aprilis, atque adeo 2 Dominica Quadragesimæ incidit in 13 Martii, qui solum erat dies 9 a morte decessoris: ne- que hoc mirum, cum Goslarie esset Imperator, quæ Paderborna solum distat 30 circiter horis: & ejusmodi vacantium Episcopatum nuntia soleant celerissime ad Curiam perferri. Fuit autem magna olim varietas circa Evangelium, quod tali Dominica legebatur in tertio nocturno & in Sacrificio Missæ. Nam in regionibus Ultramontanis (ut Romani loquuntur) id est in Ecclesiis Hispanis, etiam Musarabitis, Lusitanis, Gallicis, Anglicis, Belgicis, Germanicis, Polonicis & aliis Septentrionalibus legebatur, atque etiam nunc Paderborna legitur Evangelium hoc citatum de muliere Chanaan, ex capite 14 Matthæi, quod secundum usum Romanum nunc recitatur Feria 3 post primam Dominicam Quadragesimæ. Dista confirmare possumus ex Missalibus & Breviariis istarum regionum, quæ apud nos sunt. Et fuit ejusmodi usus in Breviariis particularibus monasticis Benedictinorum, Cisterciensium, Præmonstratensium, Predicatorum, Carmelitarum, & est adhuc in hunc Breviario anno 1673 excuso. In antiquo Missali Mediolanensi secundum institutionem J. Ambrosii anno 1522 impresso, Dominica 2 Quadragesimæ dicta est Dominica de Abraham, & recitatur Evangelium ex capite 8 Joannis a versu 32 usque ad finem, ubi Judæi objiciebant se semen Abrahæ esse; & sentitur cum Evangelio quo legitur in Dominica Passionis, ubi de Abrahamo plurimus est sermo. Verum in antiquo Missa-

Interess. Dedicat. ni Bamberg. monasterii.

A Missalibus & Breviariis Romanis lectum fuit, & adhuc prescribitur Evangelium de Transfiguratione Domini in monte Thabor, ex initio Matthæi capite 17, cui ex precedenti die Evangelio nonnulla præponebantur in Breviario Capuano, 1489 excuso.

b Vitam S. Heimeradi daturum fuisse infra 28 Junii, quo die mortuus dicitur infra num. 91; & num. 99 indicatur monasterium ejus honoris structum ab Archiepiscopo Moguntino.

c VVarberge seu VVerburg, oppidum Hanseaticum ad Dimelam fluvium, in diocesi Paderbornensi, prope confinia Hassie.

d Vitam B. Ansfridi sive Aufrini illustravimus ad diem 3 Maji, ubi, cum Joanne de Beka & Vilhelmo Heda Scriptoribus Ultrajectinis, retulimus obitum ejus ad annum 1008.

e Bernhardus, ab Alberto Stadeni & Adamo Bremenensi Benno appellatur, & frater ejus Lutgerus, hic Luitderus dictus; utriusque vero obitus ad an. 1010 refertur. Chronicon Hildesheimense annum 1011. notat; & cum dixisset, quod vi Idus Februarii Bernhardus obiit; subjungit, quod octavodecimo die mortis supradicti Ducis, mortuus est & Luidgerus frater ejus: ergo 14 Kal. non Aprilis (ut hic dicitur) sed Martii: qui error iterum mox recurrit, cum festum B. Gregorii adscribitur 14 Idus Aprilis, loco Martii. Ultimi vero uxor Emma, Meinverci Episcopi Patherbrunnensis soror expresse vocatur ab Adamo; cui, licet alias nonnumquam hallucinato, quomodo ausim hic fidem negare? Mirum tamen est id ne hoc loco quidem dici; esse superius num. 4 inter sorores non nominetur, quia forte ex priori conjugio patris nata: vixit autem in sancta viduitate annis 30 (40 habet mendosus manifeste contextus) de qua veluti Sancta egimus in App. ad 19 Aprilis.

f Triburia, prope Moguntiam inter Rhenum & Menum, nunc locus desertus non longe a pagis Langen & Geron, nomen Treber retinens, ubi plura Concilia fuerunt habita: quod & veteris palatii vestigia juxta portam Hovestat. 1. Curia locus dictus, testantur. De eo agit Freherus par. 2. Originum Palatinarum cap. 7.

g Helmvvardeshuisen, celebre olim Ordinis S. Benedicti monasterium, Imperialibus annumeratum, ad confluentiam Dimelæ & Visurgis, in confinis Hassie agri & Brunsvicensis, a quo jam captivum teneri esset Broverus: quoad diem autem Dedicationis, non Nonas, sed pridie Nonas legendum arbitraretur; ut in Dominica facta illa sit cum anno 1010 curreret littera Dom. A. sed in hujus Vita decursu observo, raro ab hujus temporis in Germania Episcopis Dominica rationem habitam esse.

h Lubentii seu Libentii Vitam ex Adamo Bremenensi dedimus 4 Januarii.

i Unvvanus, inquit Broverus ex Adamo, ortus eadem cum Meinverco Immedingorum nobilissima stirpe, obiit 1029, 27 Januarii.

Imo, MXI, ut patet ex progressis. Correctionem suadet hoc anno facta, ut mox dicitur, Deductio 11 Nonas Maji, qui dies anno 1011 currente litt. Dom. G in Dominicam cadit, non 1013. Non accuratissimus tamen hoc in genere Auctor hic est, qui omisso anno 1012, transit ad annum 1013 ut mox videbimus.

l Suirgerus, Krantzio lib. 3 Metropolis cap. 35, Suederus, dignus habitus, qui in Sanctorum numerum referretur, quod ad 19 Novembris erit examinandum. Interim vide sis Notas Adolphi, ubi ex Chronico M. Invenies obisse illum anno 1011, quo præcedens correctio firmatur. Alii tamen scribunt an. 1012, & sic recte sequeretur anno proximo, scilicet 1013, S. Henrici Italica expeditio, jam dicta.

m Dithmarus, Nepotem suum vocat & filiam suam Juni Tomus I.

Matertera; quam propterea voluit Arensi Comiti ex MSS. nuptam fuisse. Bp autem Are versus castrum, ad cognominem fluvium, Rheno insluentem ex adverso oppidi Lintz, in diocesi Colonienfi. Fortassis Bonus vel Donnus de Are scribendum fuerat.

CAPUT IV.

Iter Meinverci in Italiam cum S. Henrico Imp. ac reditus Paderbornam.

21 P R oximo anno a expeditionem in Italiam Rex a iturus, ut Cæsaris consecrationem a Domino Apostolico perciperet, in Castello, quod b Gruona b dicitur, convenire Principes mandavit, & VIII Kalend. Maji de statu Regni inibi cum eis necessaria tractavit. Episcopus autem Meinvercus cum Rege expeditionem iturus, Ecclesiæ suæ penuria conquesta, itineris expensam labori suo congruam instanter petiit, & interventu Chunigundæ Regiæ, Heriberti Colonienfis Archiepiscopi, Athalbaldi Traiectensis, Thiederic Mimigardevordensis, VVigeri Verdenfis, Tiederic Metensis, Bernwardi Hildenesheimensis, Thietmari Osnebrugenfis, Herici Havelbergensis, Berneshusun, situm in pago Lisga, in comitatu Udonis Comititis obtinuit; tali præcepto sibi Ecclesiæque suæ cum eo & de dato, ut quicumque ipsum Episcopum vel aliquem successorum eius super eo molestare, inquietare, aut divestire præsumeret, perpetuo anathemate condemnatus centum libras componeret; quinquaginta Regiæ Cameræ, quinquaginta eidem Ecclesiæ. Eadem quoque die, loco & anno, interventu sæpenumero dictæ & cum omni merito dicendæ Regiæ Chunigundæ, in idipsum etiam fraterna caritate collaborantibus, Erchanbaldo Magontiacensi Archiepiscopo, Bernwardo Hildenesheimensi, Thiederic Mimigardevordensi, Hildivardo Citicensi c, Episcopis & Sacerdotibus Christi, quamdam regiam curtem Moranga dictam, in pago Morangano, in comitatu Bernhardi Comititis sitam, obtinuit; quam Unvvanus Brumentis Archiepiscopus, cum manu Advocati sui Udonis, ipsi Regi, omnium hominum contradictione remota, tradidit; quamque ipse Rex, pro remedio animæ suæ prædecessoris, tertii Ottonis divæ memoriæ Imperatoris Augusti, & incolumitatis suæ vitæ ac spe futuræ, cum omnibus attinentiis suis, tali conditione Meinverco Episcopo concessit, ne eandem curtem, quam diu viveret, in proprios usus potestative possideret; post finem vero vitæ suæ, ad vestitum Canonicorum in Patherbrunnensi Sede Deo sanctæque ejus genitrici Mariæ, nec non B. Kiliano ac Liborio servientium, annuatim meliorandum pertineret. Et si quis hanc donationem infringeret, centum libras auri persolveret; quinquaginta Patherbrunnensi Ecclesiæ, quinquaginta Cameræ Reg. O quantæ dilectionis indicium, simul & semel hæc tribuentis! O quam sinceræ devotionis servitium, talia & similia accipere merentis!

Posteritas dantem commendat & accipientem,

Per pia vota Patrem placans his omnipotentem.

22 Episcopus itaque quæ desideraverat impetratis, Patherbrunnam revertitur; & rebus domesticis dispositis, & magistris idoneis operibus præpositis, tempore autumnali cum Rege proficiscitur. Rex autem subiectis omnibus, & in dedicationem redactis quæ rebellare tentaverant urbibus, proximum Natale Domini Papæ celebravit: indeque profectus Apuliam, a Græcis diu possessam, Romano imperio recuperavit, eidemque provinciæ Ismahelem Duces præfecit. Cum autem civitates Apuliæ pertransisset, & quæ ad honorem & utilitatem regni perti-

Regem in Italiam servientem Episcopos

Bernwardum abbas

idem Morangam

Res subacta Apulia

X x a

Ex illis pertinebant, ubique prudentissime disposuisset; infirmatus morbo calculi, nulla poterat medicorum arte curari. Remedio autem cessante humano, corde & animo se commisit divino; ascendensque montem Cassinum, patrocinium S. Benedicti & B. Scholasticæ sororis ejus, pro sanitatis suæ adeptione, suppliciter imploravit, & mirabiliter impetravit. Denique completa oratione ad hospitium se contulit, & lassatus ac debilitatus in lectulo se collocavit. Quo obdormiente, S. Benedictus ei apparuit, & a Deo in quem speravisset eum exaudiri asseruit: & ferro medicinali quod tenebat, partem illam ubi calculus hærebatur aperiens, evulsit eum in manu Regis posuit; & hiatu vulneris subita reintegratione sanato, disparuit. Rex autem evigilans, & calculum in manu sua considerans, advocatis Episcopis & Principibus ostendit eis in se facta Dei magnalia; & cum eisdem Deum digne collaudans, contulit Fratribus, inibi Deo sub regula S. Benedicti famulantibus, in prædiis & ornamentis plurimis, dona regalia. Ab eo tempore & deinceps Rex, quadam speciali veneratione & devotione, S. Benedicto & omnibus Monasticæ religionis cultoribus studuit deservire, & in amplificandis & protegendis rebus Ecclesiasticis benignus & devotus pater existere.

23 Valedicto Fratribus, lætus & hilis inde discedens, Romam cum Domina Chunigunda cum triumpho magno intravit; ubi a beato Benedicto Papa benigne & honorifice susceptus, quantas munerationes & beneficia per servum suum Benedictum Dominus ei contulisset, enarravit. Papa autem, Deo pro omnibus beneficiis suis gratias agens, pro salute Regis & totius populi Christiani sacrificium laudis Deo immolavit, & solenni benedictione, cum universi populi inestimabili exultatione,

Regem in Cæsarem & Imperatorem consecravit.

Eodem etgo tempore, Bavenbergensem fundum Rex cum omnibus pertinentiis suis B. Petro contradens, Apostolico Præsuli jugiter defendendum commendavit: & in commemorationem hujus passionis, album s. ambulatorem cum saleris singulis annis Romano Præsuli dari constituit. Obtinuit autem magnis humilitatis & suæ devotionis precibus apud Domnum Apostolicum, ut tempore opportuno ad Alemanniam accederet, & Bavenbergensis fundi novellam plantationem visitaret. Ibi Dominus Apo-

stolicus Meinvercum Episcopum, præconio virtutis & plebati eximie ubique carum & præclarum habitum, benigne suscepit; & ejus ardentissimæ in Deum dilectioni & devotioni congaudens & congratulans, de omnibus quæ ab eo petiit, parata & devota caritatis benevolentia satisfecit. Denique desiderium ejus de Reliquiis Sanctorum ad constructionem Monasteriorum audiens, tertium dimidium corpus septem fratrum & filiorum S. Felicitatis, qui sub Antonino Imperatore passi sunt, Philippi videlicet, Juvenalis & Felici; & cranium S. Blasii, qui sub Licinio, anno Domini. Incarn. CCCXXII, gloriosa passione migravit ad cælos. Brachium quoque S. Miniatii, qui sub Diocletiano vixit, Kal. Novembris passus est, cum aliorum plurimorum Sanctorum Reliquiis tribuit; & privilegium, de bonis Ecclesiæ suæ concessis vel concedendis, Apostolica auctoritate contulit: quod ad posteritatis monimentum, & Paderbrunnensis Ecclesiæ stabile præsidium & firmamentum hic inferatur, ut ipsa exemplis tantæ devotionis, ad augmentum suæ securitatis & utilitatis, instruat; raptorum vero quisque ad cumulum suæ damnationis videat & audiat, ut confundantur:

24 BENEDICTUS Episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Domino filio, Meinverco venera-

bili Episcopo Paderbrunnensis Ecclesiæ, suisque successoribus in perpetuum. Desiderium quod ad religiosum propositum & sanctorum locorum stabilitatem pertinere monstratur, sine aliqua nostra, Deo auctore, dilatione perficiendum; & quoties in quibusdam ejus utilitatibus & commodis nostrum assensum & sollicitudinem Apostolicæ auctoritatis exposcit præsidium, id nostro benignitatis intuitu nos convenit subvenire, & ratum pro integra securitate ex ratione solidare, ut ex hoc ipsis venerabilibus locis salus & indemnitas profligetur, & nobis quoque lucrum potissimum præmium a conditore omnium Deo in æthereis arcibus proferbatur. Igitur quod postulastis a nobis, quatenus confirmaremus & Apostolica auctoritate corroboraremus tuam Ecclesiæ, tibi & successoribus tuis in perpetuum, quæque pro redemptione animarum suarum ab Imperatoribus sive Regibus, Ducibus, Comitibus, vel ab omnibus magnis parvisque personis oblata sunt, sive commutata; seu omnia quæ tu ductus amore Dei de propriis tuis hereditatibus eidem tuæ venerabili sponsæ contulisti, perpetualiter, inclinati precibus tuis, per hujus privilegii seriem confirmamus & corroboramus Ecclesiæ tuæ, tibi, tuisque successoribus, omnia prædicia culta vel inculta, nec non omnia quæ ei pro redemptione animarum suarum ab Imperatoribus, maximeque a Christianissimo & serenissimo filio nostro dilectissimo ac sanctissimo Imperatore Heinricho oblata sunt, sive in Comitibus seu ubicunque fuerint; nec non omnia quæ a Regibus, Ducibus, Comitibus, magnisque parvisque personis jam dictæ Ecclesiæ oblata sunt. Similique modo confirmamus ei omnia loca, quæ tu ipse pro redemptione animæ tuæ & parentum tuorum jam dictæ tuæ sponsæ de propriis hereditatibus contulisti: nec non ea, quæ ab aliquibus commutata sunt. Statuentes Apostolica censura sub anathematis interdictione, ut nulli umquam magnæ parvæque personæ liceat contra hoc nostrum Apostolicum privilegium insurgere vel contraire. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hujus nostræ Apostolicæ præceptionis seriem, pie a nobis prothulgatam, venire agere tentaverit; sciat se Domini nostri & Apostolorum principis Petri anathematis vinculo innodatum, & cum diabolo & ejus atrocissimis pompis, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi in æternum igne cremandum, simulque & in voragine tartareoque chaos demersus cum impiis deficiat. Qui vero pio intuitu, custodes & observatores hujus nostræ salutiferæ præceptionis extiterint, benedictionis gratiam cælestesque retributiones ac æterna gaudia, ab ipso iudice Domino Deo nostro, consequi mereantur. Scriptum per manus Benedicti Notarii & Secretarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Martio, Indictione xxi, Anno Domini Incarn. MXXV.

25 Cum autem Episcopus, inibi cum Rege aliquamdiu moratus, de lue gravissimæ mortalitatis, quæ immanissime exercitum depopulabatur, mortuus esset; accessit ad eum quidam Romanorum, consiliarius ei, ut pro suorum incolumitate aliquam se venerationem in terrâ suâ facturum S. b. Alexi vocaret. Qui illico, sublati ad cælum manibus & oculis, se monasterium honori & amori ejus congruum facturum, si suis precibus suorum incolumitatem a Deo obtineret, sinceriter vovit. Et se ejus meritis a Deo exaudiri, suorum omnium jumentorum & hominum incolumitatis receptione & conservatione veraciter probavit. Novus autem Imperator, omnia quæ volebat a Domino Apostolico impetrans, consolatione ejus & benedictione in Domino confortatus, Alpes penninas transcendit, & Papiam sediens

hoc non
Bullam
amplicam,

pro oratione
sua Paderbrun-
nensis im-
munita-
to tuen-
da.

Episco-
pus, in-
vocato S.
Alexio,
postea a
suis pet-
itis;

b

A rediens sanctum Pascha ibidem feriavit. Venerabilis autem Episcopus, tam materiali quam spiritali gladio Ecclesiam commissam muniri & tueri deliderans, Imperatorem inibi cum amicis suis & Regni Magnatibus adiit, & ut talia bona Imperiali auctoritate confirmaret, qualia Dominus Apostolicus sua Canonica confirmaverat, suppliciter expetiit. Imperator autem ejus ardui itineris laborem, quem suæ dilectionis intuitu ad Apostolorum limina secum arripuerat, reminiscens; rationabili petitioni solita benignitate promptissime favit, & omnia ab eo de bonis hereditariis Patherbrunnensi Ecclesie collata & deinceps conferenda & alia quælibet sua instantia & industria a quibuscumque fidelibus acquisita seu acquirenda, commutata, vel commutanda, Regiæ auctoritatis præcepto, aureo sigillo bullato, confirmavit & corroboravit.

26 Dimisso autem Imperator exercitu in terram suam, Regni negotiis ubique prudenter dispositis, per omnia virtutis & pietatis vestigia dereliquit, & ubicumque servorum Dei habitacula invenisset, eorum

B res adaugens & amplificans, omnium se orationibus commendavit. Cluniacum quoque, inter alia ubique terrarum pro suæ Religionis fervore & situ loci nominatum, cum Domino Meinverco Episcopo, & paucis familiaribus suis adiit; & multa sanctitatis & Religionis indicia, quæ audierat, vera esse comprobans, coronam auream, pretiosissimis gemmis adornatam, ad Missam, quæ de Cathedra S. Petri celebratur, obrulit: & fraternitate Monachorum humiliter petita & accepta, cum maxima contritione cordis, omnium se orationibus commendavit; & in supplementum necessarium regum, optima prædia in Alfatia eidem congregationi testamentaria auctoritate delegavit, ibi Imperatore favente, & suum in omnibus auxilium spondente, Episcopus Meinvercus ab Abbate & Congregatione Fratres ad construendum monasticæ vitæ cœnobium petiit & impetravit. Cum quibus, assumpta libra panis & Hymnario, festinanter repatrians, capellam in honore S. Benedicti in occidentali parte Patherbrunnensis civitatis fundavit, & celeriter consummavit. Monachorum autem æmulis adventum eorum causantibus, eisque utilius, secundum nominis sui etymologiam, a turba & civitate remotos fore; civitati vero honestius, in eo loco Clericos vel Moniales degere affirmantibus; venerabilis

C Episcopus humiliter rationem reddidit, dicens: femineum sexum naturæ suæ qualitate fragilem esse, & infirmorum animas per eas scandalizare & scandalizari facile posse: Monachos vero convenientius vicinos & conjunctos esse Clericis quam Clericos; ut in variis lubricæ vitæ excessibus & eventibus, in divinis & humanis fraterna caritate & unitate invicem succurrerent, & consulerent; & ceteris regendis norma forma facti, Episcopo, sub cujus umbra alarum requiescerent, in utriusque vitæ provisione & dispositione auxilio & consilio forent: adjiciens, id decere & debere fieri, ut ad servitium laici, & ad consilium admitterentur Clerici. Qua ratione data & audita, quique boni & discreti dicta ejus & facta approbantes, rationabiliter cepta feliciter prosperari & consummari optaverunt; similes autem similibus congaudentes, dissimilibus & melioribus invidere & derogare non cessaverunt.

27 Edificio ergo principalis ecclesiæ magnifice consummato, frequentia & presentia utriusque sexus & habitus, ætatis & dignitatis solenniter eam dedicavit xviii Kalend. Octobris; & Apostolici privilegio coram populo recitato & interpretato, in ejusdem soliditatis munimine suum ædificium collocavit & stabilivit. Episcopus autem, sperans se ab Imperatore Erveto impetraturum, eum Dedicationi im-

teresse postulaverat; sed ille, Polianiam contra Bolizavum tempore æstatis ingressus cum valida suorum manu, interesse non poterat. Idem namque Bolizavus, cum Udelrico Duce Boemix, ad Imperatorem in Meresburg m venturus fuerat determinatus; sed ipse venire contemnens, & rebellare disponens, ab Imperatore Dei misericordia, per Sanctorum patrocinia, quibus se suumque populum intime commendaverat, est cum suis omnibus superatus. Episcopus autem de bonis hereditariis in Saxonia positis, urbem sitam in loco qui a Plesse dicitur, cum undecies centum mansis jam ante Ecclesiæ traditis, ipso die recognoscendo & reiterando, Ecclesiæ delegavit & confirmavit, quibusdam bonis Ecclesiæ construendis designatis tali conditione exceptis, ut si eo morte prævento Ecclesiæ imperfectæ manerent, post obitum matris suæ, cui ad temporis subsidia hæc concesserat, Ecclesiæ ipsi attinerent. Cujus exemplum, utriusque sexus, conditionis & ordinis sequi cœperunt: & pro posse suæ facultatis, pro obtinendo bravio perpetuæ felicitatis, salutaribus Episcopi monitis instructi, bona sua Ecclesiæ contulerunt.

A N N O T A T A G. H. & D. P.

a Anno 1013, autumnali (ut infra dicitur) tempore in Italiam profectus est S. Henricus.

b Gruona ubi S. Henricum mortuum esse infra dicitur num. 110. Ea in Vita S. Godehardi 4 Maji num. 24 dicitur esse juxta pagum Logingaba, ad fluvium Lohnam sive Lohnam, in diocesi Hildeshimensi, non autem in Turingia, ut volunt aliqui.

c Citium seu Citium, vulgo Zeitz, urbs Misnia, Lipsia versus Austrum ad Elsteram fluvium quinquæ leucis Germanicis distans, & totidem versus Occidentem Naumburgo ad Salam fluvium; ad quam urbem hic nominatus Episcopus Hildebrandus Sedem transfudit.

d Adhuc anno 1013. Quæ sequuntur extracta sunt ex Vita S. Henrici, suo tempore illustranda; & nonnulla ex Chronica Cassinensi jam dedimus ad Vitam S. Benedicti 21 Martii pag. 297.

e Anno 1014 14 Februarii Dominica vi post Epiphaniam, littera Dominicali C. Ita habetur ex Dithmaro qui præsens adest, modo pro vi legas xvi kal. Martii, f Ambulator, equus cui molles, alterno crurum explicatu glomerata est. Hispanis Cavallo ambliador, Ital. Ghinea, Franc. & Belg. Hacquenec: qualem etiam Rex Hispania pro regno utriusque Sicilia quotannis solet Pontifici offerre. Neque possumus dubitare utrum legi non debeat vi vel vii kal. Maji, quod invenisse videtur sæculo uno posterior Leo Ostiensis in Chron. Cassin. lib. 2 cap. 31, quasi in ipsam Pascha, tunc 23 Aprilis celebratum, vel ejus secunda feria Coronatio facta sit. Pergit enim Dithmarus consequenter referre, quomodo Dominicam resurrectionem Imperator in Papia civitate celebravit, quod hic etiam num. 23 asseritur.

g Calculatur hi fratres 10 Julii, sed nomen juvenilis deest, forte intrusum loco Martialis aut Vitalis, quod ad dictum diem erit examinandum.

h Abba S. Blasii dedimus 3 Februarii, & § 4 egimus de Reliquiis ejus, non unius, sed veriorum, Blasii nomine appellatorum: Ejus caput dono Urbani Papæ Vasservari notatur in Montepessulana ecclesia, ita etiam caput dicitur esse Orbicelli in Hetruria miraculis clarum. Pars capitis etiam Neapoli in monasterio S. Ligorii sive S. Gregorii Armeni, statum argenteum inclusa: ita alibi mentum aut partem maxillæ observari ibidem observamus.

i Hic Minius est Martyr Florentinus; sed in Abbe

EXMSS. & Martyrologio Romano dicitur passus sub Decio Imperatore.

■ S. Alexius colitur 17 Julii. De monasterio illi constituendo & capella Paderborne crella agitur infra num. 89. Ad illam inclusus B. Paternus, de quo actum 10 Aprilis, una cum ipsa consagravit: ipsam autem post alios restituit p. m. Ferdinandus Episcopus.

1 Initium hoc est Abdinghoffsensis monasterii, ubi Sieghardus infra num. 122 dicitur primus Abbas institutus.

m Mersburgum, urbs Misnia Episcopalis, tribus leucis Germanicis ab Halla versus Septentrionem; & totidem a Lipsia versus Orientem distat.

n Plesse esse modo Comitatum in Ducatu Grubenacensi, ad fluviolum cognominem, qui mox cadit in Rumam, offerit Beletius in Germania recentiore pag. 141.

C A P U T V.

B Beneficia Ecclesie Paderbornensi collata sub Meinverco, ipso procurante & gratitudinem referente.

D. P.
Hec 2
Capitula
cur ab
alio
omissa

hic edita

28 **T**otum hoc & duo sequentia Capitula R. D. Adolphi reperit, in suo (ut appellat) autographo. Ego difficulter possum credere autographum, id est, a propria Auctoris manuscriptum esse, in quo reperitur menda, n. 6 notata, qua nec ipse quidem excusare volens pag. 298 aberrationes appellat, amanuensium indigentia forsitan imputandas. Facile tamen crediderim hac sic ordinata ab Auctore fuisse, ut a transcribentibus amitti commode possent, sicut factum in antiquissimo nostro, quo & Broverusus videtur, exemplari. Eadem tamen ratio, utilitatis ex talium beneficiorum enumeratione preventura Ecclesie Paderbornensi, qua Auctorem compulit ad illa colligenda, ex versustiori aliquo ejusdem ecclesie Chartulario (cui simile pro Weribinensi Monasterio scriptum magno usus fuit Bolando, S. Ludgeri fundatoris Acta illustranti ad xxvi Martii) eadem, inquam, ratio nos quoque movit, ut talem enumerationem hic non omitteremus; prae-monito tamen lectore, si quis sit talium incuriosus, ut ipsam transiliat, ac porro ad Caput viii transeat, sicut transiunda ipsa sibi consuevit aliorum ecyphorum scriptores. Sicut autem non putavit Adolphus praeaudatus, licet in aliis effuse diligens, laborandum sibi in nominibus locorum ac personarum requirendis; eo quod utrumque difficilis esset pervestigatio. Etenim loca plurima mutatis appellationibus reperi modo nequeant; persone vero, etiam nobiles, ex solo nomine, alibi forsitan reperiendo, difficulter possunt lucem certam accipere. Ita nec ego in illis laborabo; contentus cuique Capiti subijcere explicationem vocum quarundam barbararum, quod ille non fecit.

fons ad
ipsum Ec-
clesiam mi-
nistrum
collesta
fuerunt.

29 Rationabile itaque videtur, ex parte quorundam devotionem intimare: non solum ad declaranda eorum beneficia; verum etiam ad profectum illorum, qui exemplis boni edificari morentur; pariterque ad confusionem illorum, qui licet optima quaeque sciant, videant, audiant, in ore Dominum confitentes, factis autem negantes perseverant. Operis pretium est etiam Episcopi diligentiam in singulis annectere & benevolentiam, quomodo nec fraude aliquem circumveniret, & quod omnium saluti & devotioni se congaudere & congratulari beneficiis competentibus demonstraverit. Ipso igitur anno dedicationis Ecclesie, millesimo xv Incarnationis Dominicæ, quidam Miles Mainheri dictus, divina admonitione compunctus, ut se æternæ hereditati associaret, atque inextinguibiles gehennæ ignis flammæ evaderet, quidquid habuit proprieta-

tis in Burgeon & in Balhornon & Scarheim, ad D noviter ab Episcopo contructum & dicatum monasterium, & ad Fratrum ibidem Deo famulantium utilitatem & ministerium tradidit, ea ratione, ut quisque Fratrum ipsius Ecclesie, per anniversarios ejusdem dies, unum panem & unam carnem & heminam mediam acciperet, & animæ ejus salutari commemoratione memor esset; Amulungo advocato Ecclesie astante, & hanc traditionem omni contradictione & altercatione postposita coram multis testibus suscipiente. Hac traditione peracta, venerabilis Meinvercus Episcopus, ut omnibus quibus hoc foret compertum ad divini cultus augmentationem cor promptius attraheret, suæque voluntati animum uniuscujusque devotiorum subnecteret; unam curtem Suchheim nominatam, cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus, & xxx aratorum decimas, non in beneficium, sed ad vitæ suæ terminum concessit: hoc scripto decernens, ut si aliquis suorum successorum ista refringeret, ille sua reciperet.

30 Quidam alius Nobilis, ad distinctionem alterius Junior Meinheri dictus, humanæ fragilitatis memor, quoddam prædium, Hengeldere dictum, cum consensu uxoris suæ Hunninx, & filix ejus Oda heredis iustissimæ, pro remedio animæ suæ Ecclesie dedit, & ab Episcopo Meinverco xxx aratra a & c maldros b annonæ, quamdiu ipse viveret, accepit, & uxori ejus ad consentiendum 111 libras denariorum detulit, quas in præsentia Ekkihardi & Liudulfi Comitum in Alliereshusun Episcopus ei dedit, cum xxx solidis. Quidam Canonicus ipsius Ecclesie, Wirin nomine, omne prædium quod habuit in Ostlaghusun & in Rastherpe, cum omnibus attinentiis & utriusque sexus mancipiis, cum consensu & voluntate iustissimorum heredum suorum Eizan, Irinches, Reinheri, Ecclesie in proprium tradidit; eumque Meinvercus Episcopus pia misericordia motus Præpositum constituit; hoc decernens, ut si per infirmitatem Præpositi seu per aliam fortuito accidentem causam constitutio ejus infringere, de Episcopatu una curtis cum xxx familiis usque ad exitum vitæ suæ ei concederetur. Heredibus autem ejus, uxorem Holiam cujusdam villici & filios ejus pro mercede dedit. Quidam Subdiaconus, ipsius Ecclesie Canonicus, ejusdem nominis & devotionis, cujus præscriptus, quidquid habuit proprietatis in Sneun, per suum Advocatum Eilbrechtum, cum consensu sororum suarum heredum iustissimarum Ruz, Bavikæ, Leppæ, omni contradictione remota ad dominium Ecclesie in proprium dedit; & pro hoc benefacto ab Episcopo XL aratra & unam Decaniam accepit, Udone, Herimanno, Bennone Comitibus, & aliis multis astantibus; & Episcopi de hac traditione mandatum taliter institutum audientibus, ut si aliquis successorum suorum concessa sibi infringere, sua reciperet. Alius ex ejusdem Ecclesie Fratribus, nomine Folmarus, sancti Spiritus instinctu admonitus, cum consensu & voluntate iustissimæ heredis suæ Siburg nomine, per Advocatum suum Amalungum, omne prædium, quod in marcha Sturmethi, Gesike, & Stockeim habuit, cum omnibus attinentiis, ad altare sanctæ Mariæ & SS. Kiliani & Liborii in proprium dedit. Excellentissimus autem Meinvercus Episcopus hoc pie accipiens, 1111 familias quamdiu viveret ei concessit, & omni anno unum lineum pannum sibi dari constituit, & super hoc ex parte Confratrum curtim quamdam Bikinauuo vocatam, cum duobus c litris, usque ad exitum vitæ suæ ei tribuit: ea videlicet ratione, ut ipse quamdiu viveret, vel

EXMS5.

xi

xiii

E

2000

24

24

24

24

818

22

12

■

EX MSS. butum de eodem pradio redderet. Quæ beneficium accipiens, tributum devote persolvit. Præcavens autem Episcopus ne ulla postmodum eam anxietas vel molestia paupertatis gravaret, omni anno c & viii modios brasii, xii pernas cum omnibus intestinis, xii amphoras mellis, nonaginta caseos, v porcos, v oves, xx malder dari constituit.

XVI 35 Quædam item Sanctimonialis, Attule nomine, cum consensu heredis suæ jussitlimæ Glismod nomine, quidquid hereditatis jure suscepit de suis heredibus Sicca & Vertherun nominatis, in exercitu

• Angariorum & in exercitu Orientalium, cum omnibus appendiciis & utriusque sexus mancipiis, Thiadrico Advocato hoc confirmante, Patherbrunnensi Ecclesiæ in proprium dedit. Venerabilis autem Episcopus quemdam locum nomine Grammo, cum x litris attrinentibus, ad temporalis vitæ subsidia ei tribuit, & xii talenta omni anno dari constituit; decernens eam recipere sua, si auferentur ei concessa.

XVII 36 Quædam Sanctimonialis, Liudburg nomine, quidquid in marca Astheim hereditatis possedit, per suum Advocatum nomine Brun, ad dominium Patherbrunnensis Ecclesiæ in proprium tradidit; eo pacto, ut ab Episcopo vel suo Vicedomno omni anno darentur ei xxxvi modii siliginis, xxiv modii brasii, LX casei, xv arietes, una perna, duæ camilæ, unum corium hirci, una tunica lanea, pellicum

B ovinum duobus p annis, quamdiu viveret. Quædam

P **XVIII** Sanctimoniales, carne & spiritu sorores, Imike & Imuke nominatæ, per suum Advocatum, prædium quod habebant in Karalsthorp, cum omnibus attrinentiis, dederunt in proprietatem Patherbrunnensis Ecclesiæ. Hæc traditione legitime peracta, Venerabilis Meinvercus Episcopus, pia misericordia motus, xii talenta eis dedit, & insuper omni anno x malder frumenti, xxxvi modios brasii, unam pernam cum intestinis, vel porcum unum saginatum, se illis daturum promisit; ea conditione facta, ut reciperent sua, si quis eis unquam minueret vel infringeret concessa.

ANNOTATA. D. P.

a Aratrum desinit Helmooldus lib. 1 c. 12 tantum terra arabilis, quantum par boum aut unus conficit equus die uno.

C Malder (quod hic declinatur in casus, & infra sapius indeclinabiliter usurpatur) aliquibus etiam Maldrum dicitur, sive Malter, Maltrum: continet autem apud Germanos 4 modios, secundum Vadianum & Goldastum; sic dictum a Malen .i. molere, quantum scilicet frumenti una vice ad molam deferri solet. Sed & infra n. 53 Malder caseorum inventes.

■ Litus, servus glebe adscriptus, cujus bonistat erat quam mancipiorum conditio, in eo quod dominis suis non nisi ad certa ministeria, agriculturam spectantia, obligaretur: hinc Litimonium, ejusmodi servitus.

d Cottis videtur hic significare Tunicam, Francis Cote: alias Coxum pro stragulo seu culcitra accipitur.

■ S. Kilianus Martyr, Patronus Herbipolensis, colitur 8 Julii.

f Vorvere, portio terra per sulcos distincta, q. d. opus sulcatum, a Vor sulcus.

g Mutterina & Maturina, sicut Martures & mares, de quibus Adamus Brem. c. 129 pelles marturum & castorum, instrumenta vanæ gloriæ, quæ nos admiratione sui dementes faciunt.

h Talentum, infra n. 63 libra quod est talentum: sic indifferentur usurpatur, Talentum denarium & Libra denariorum, scilicet 20. Præpositio autem P. a hic & alibi valorem significat; equus pro talento, subintelligo emptus vel emibilis.

i Poledrus, pullus equinus, dicitur etiam Pulle-Drum.

k Victima videtur sumi pro pecude saginata ad eadem; & vox Germanica Friskinga derivari a Frisch vegetus, bene passus, sic autem, vel etiam Friskinga, dicitur porcellus anni unius.

l Brasium vel Brassium, frumentum est, ex quo, aqua macerato ac deinde secatu & commolito, cervisia conficitur.

m Baco, id est, porcus: quamquam & totum pro parte subinde accipitur, & Baco dicitur pro perna.

n Mallus, conventus judicialis: qua de voce ejusque origine Germanica, vide plura apud Cangium.

o Idem Cangius pluribus docet Exerctum dici, pro obligatione militandi in exercitu: sed aliud aliquid hic significari apparet, ac fortassis districtum aliquem seu partem regionis, cujus incolæ specialius obligantur ad militiam quam alii alibi.

p Duobus annis id est secundo quoque anno, sic infra n. 53 promittit Episcopus eundem suos fundos tradenti, præter alia annue ad sustentationem præstando, in quarto anno unum pellicium, & n. 62 unam p libram argenti ad quatuor annos.

C A P U T VI.

Ejusdem argumenti prosecutio.

36 **C**omes Duodica de monte Wartberch, ut * du, 17, prædictum est, pellicem duxerat, nonquam **XIX** de mala bonam, de fornicaria castam faceret cum Propheta Osce, sed quam de sanctimoniali adulteram, & filiam gebennæ duplo faceret quam se. Horum filius, annos pubertatis attingens, arma sumere disposuit; & ascenso equo repente dorso ejus dejectus, & moribus ejus attrectatus, & calcibus contusus miserabiliter expiravit. Comes autem de solario hoc prospectans, pellicem ilico advocavit; & quoniam literis apprime imbuta fuit, quæ virtutum omnium excellencior ceteris esset, ab ea inquisivit. Qua veluti sterquilium pretiosam reddente margaritam, cum in omnium multimoda assertionem & laudabili prosecutione & commendatione, patientis virtutem, perseverantisque constantis magnanimitatem dignis præconis imitabilem affirmasset; Eam, inquit Comes, virtutem, quam imitabilem dignitatis suæ merito adeo commendas, tu primitus serva, & accedens foras prospecta: qua prospectante, filium suum obiisse vidit. Tandem Comes, divina inspiratione & assidua Episcopi admonitione compunctus, pro remedio & commemoratione animæ suæ, tempore accepto ad altare sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, & S. Kiliani Martyris, & S. Liborii Confessoris, cum consensu matris suæ Hildegundæ heredis suæ primitivæ, fratrisque sui Sigobodonis assensu, suæ proprietatis prædia sita in his locis Wartberge, Rainleffun, Erungun, Radi, in superiori Wurmlahun, Rothem, Garametri, Rotvardeshutun, Illandehusun, Siliheim, cum omnibus eorum appendiciis & octo molendinis, cum cunctis quæ nominari queunt vel nequeunt, & tamen in eis sunt vel fieri possunt utilitatibus, exceptis ministerialibus ejus hominibus, Eilbeht, Randuigh, Acelin, Gela, Doda, Hoixa, Isi, Ainza, Tamma, Ibuke, Hizue, ceteris mulieribus ad gynæceum ejus tunc assumptis, non ulterius assumendis, in proprium dedit; ea ratione & pactione interposita, ut quousque Patherbrunnense monasterium maneret incolome, pro eodem Dodicone, Sacerdoti, Diacono, atque Subdiacono quotidie Missam publicam celebrantibus, stipendialis refocillatio, quæ convenit uni Fratri con-

A conspiciendi ejusdem Ecclesie dari, daretur: si autem ab Episcopo vel Præposito Missa publica celebraretur, eadem stipendialis refocillatio, pro animæ ejus remedio, inter xxi egenos divideretur. Cum vero idem Dodico Comes obiisset, in omnigena commemoratione, quam pro ejusdem Ecclesie Episcopo agere consuetudo est, pro eo celebraretur, in Missarum & Psalmorum celebrationibus, luminumque incendiis, eulogiarumque donationibus, centonarumque pauperum refocillationibus, & in omnibus quæ in ejusdem loci Episcopi annuali depositionis die convenit agere.

37 Hac traditione & pactione peracta, coram altari sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, Dominus Meinvercus Episcopus, cum Advocato suo Amulungo, pro eodem prædio eidem Dodiconi in precariam præstitit, quidquid in Desburg, Astnedere, VVestnedere, Dalpanhusun, Duerian, Uflahun; Rasbike, Silihem, VVepllich, ad Patherbrunn. Ecclesie proprietatem pertinebat: atque eandem traditionem, quam ad altare dederat, concessit, ut uterque, dum ipse viveret, traditionis & precariæ usufructu uteretur: eo autem mortuo traditio & precaria Ecclesie similiter restitueretur, exceptis tribus ministerialibus viris, Tiaxone, Bennone, Mainzone, ac duabus familiis in VVepllich habitantibus & ad Heristelle pertinentibus, quas ei in precariam non concessit. Hæc autem traditio tali tenore facta est, ut si aliquis ei de concessis aliquid infringeret, sua reciperet.

Meinverc egregie, Præfulem eximie,

Quæso vivas hodie in æterna requie:

Judex orbis, cum veneris mercedem dare famulis,

Cum ovibus in dextra, non cum hœdis hunc colloca.

Talis tui in tuis affectus sit Christus tibi acceptus;

Qui eos dilexit propter te, per eos non aliud adipisci sperans quam te.

xx Comes quoque Sigibodo, frater ipsius Dodiconis Comitum, cum sua comestali VVeldilmod, pro remedio & commemoratione animarum suarum, cum consensu heredis suæ Hildigundæ, unam curtem quæ nominatur Ludulsingaroth, cum omnibus attinentiis, Ecclesie Patherbrunnensi, in præsentia Imperatoris Heinrici, tradiderunt; atque ante altare sanctissimæ genitricis Mariæ eandem traditionem cognoscendo reiterarunt. Episcopus autem Meinvercus, cum suo Advocato Amulungo, quoddam prædium quod nominatur Curbike, cum xviii familiis & i molendino eis in precariam præstitit; ut quamdiu uterque viveret precariæ usufructu uteretur, illis autem obuentibus in integrum ad altare prænominatum restitueretur, reciperentque sua, si aliquis unquam infringeret concessa.

C **xxi** Quidam nobilis homo, Northine nomine, quoddam prædium in Biveran cum omnibus appendiciis, annuente matre sua herede justissima Eilkan dicta, in proprium Patherbrunnensi Ecclesie dedit; & a venerabili Meinverco Episcopo, hoc pie pendente, decimationem in VVarpeffun pro suo servitio in beneficium accepit; Conrado & Amulungo Comitibus cum aliis multis assistantibus. Alius quidam nobilis, Luitardus nomine, quidquid habuit in villa & in marca Irixlevu, in exercitu Asterluidi, & in pago Herthoga, cum utriusque sexus mancipiis & omnibus attinentiis, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, Ecclesie dedit; eique Episcopus Meinvercus pro dono pallium unum pro xv libris, unam unciam auri, & x libras denariorum tribuit; in præsentia Udonis, Bennonis, Amulungi, Herimanni Comitum & aliorum multorum. Item quidam nobilis, Hemuca nomine, quoddam prædium in Curbike, pro spe suæ salutis &

incolumitatis, Ecclesie contulit. Post obitum vero ejus Reinhardus & Humburga, heredes ejus legitimi, traditionem factam infringere & infirmare voluerunt; sed acceptis ab Episcopo tribus talentis denariorum; in vigilia S. Bonifacii, in VVartberge, quod factum fuerat ratum dimiserunt & fecerunt.

Alius itidem secundum sæculi dignitatem nobilissimus, Esic nomine de Mesheri, cum consensu ac petitione patris sui heredis justissimi Thiatmari, quidquid hereditatis vel proprietatis habuit in villa Nederiac marca, cum omnibus attinentibus in ædificiis, molendinis, mancipiis, exceptis his xv, VVicil, Sicca, Becra, Asake, Ecclesie Patherbrunn. in proprium tradidit. Episcopus autem ad tantam devotionem misericordia motus in finitimis locis, ad vitam tam filii quam patris, xx familias inter Elliberg & Duergiam donavit: omneque etiam illorum beneficium, videlicet nummorum xxxiii talenta, in decimatione & aratris comparata, sine servitio concessit; atque omni anno de Foresti Reinberishusen duos porcos silvaticos, & duos cervos, & duas cervas dari constituit; & insuper xx libras denariorum ei dans, patrem ejus in fraternitatem Patherbrunnens. Ecclesie suscepit, coram Amulungo, Herimanno, Thiadrico Comitibus & aliis multis; potestate sibi data recipiendi sua, si aliquis auferret concessa.

39 Quidam nobilis item, VVicbran dictus, cum voluntate ac desiderio uxoris suæ Tectan, ejusque justissimæ heredis Eican, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, quidquid proprietatis habuit in villa ac marca Thiatvvardeffun, ad Ecclesiam dedit: Episcopusque, solita benignitatis suæ gratia, præfate Domnæ Tectæ duas martherinas manicas cum pallio ornatas, unum lineum pannum, & unum equum pro dono tribuit. Ejusdem nobilitatis, fidei, & carnis quidam Ridund nomine, cum assensu comestalis suæ Siburg fratrisque ejus Rimisis, quidquid proprietatis habuit in Steinnem, in pago Hessium, cum omnibus utilitatibus ad eundem locum pertinentibus, omni contradictione remota, ad dominium Patherbrunnens. Ecclesie tradidit: Episcopus autem, in Annuntiatione sanctissimæ Mariæ, testimonio Herimanni de VVerla, Ekkika de Aslan, Bennonis, Tammonis, Herimanni minoris, Liutgeri, Sifridi, Bernhardi Comitum in Milinhufun, unum equum, unum coccineum & dorsale, & pelles griseas pro vii talentis eidem dedit; & postea in Goslaria ii Id. Maji in Ascensione Domini, duas uncias auri, duo pellicea grisea pro duobus talentis, xii marcas & ii talenta. Item Nobilis quidam, Volcvvardus nomine, consensu uxoris suæ Verthevvi, duos mansos in VVestnederi, pro remedio animæ suæ, Patherbrunnensi Ecclesie, Erphone & Ekkika Comitibus cum multis assistantibus, in proprium dedit, & in natali S. Magni & Martyris, in VVartberge, xxxiii solidos denariorum & v denarios aureos, & usam pernam ab Episcopo accepit. Quidam alius nobilis, Isier nomine, in præsentia Bernhardi Ducis, Ecclesie contulit; quidquid proprietatis in Bennanhus habuit, & pelles rufas ac xxxv solidos denariorum Episcopo largiente accepit.

40 Quidam Miles, D. Brun nominatus, cum sua nepte Ida nomine, sua prædia in Sutdesburch, Betanun & VVallenstide, cum omnibus appendiciis, dedit quoque Ecclesie, pro spe remunerationis æternæ, & pro remedio animæ fratris sui Thiatmari; eo videlicet pacto, ut quamdiu viveret, beneficium quod ei Episcopus concessit, hoc est Boffesun & Hemmedesun, cum omnibus appendiciis, possideret; hæc conditione Ymmidi, Dodike, Volchardi Comitum testimonio interposita, ut si aliquis sibi

- XX MSS.** sibi concessa auferret, sua reciperet. Quidam liber homo, Roddech nomine, dedit Episcopo suæque Ecclesie Patherbrunn. quoddam prædium in Othihem; & accepit ab eo equum unum pro 1 talento, xxx solidos denariorum, pelles & scutum unum.
- XXXI** Item quidam liber, Alfric nomine, dedit Episcopo xx agros & aream in Aldenthorpe; & ob hoc dati sunt ei & uxori suæ caballus unus, xxi solidi denariorum, 11 lanci panni, 11 perna, malder frumenti. Miles quidam, VVigo nomine, quoddam prædium, in marca quæ vocatur Alteressun, in proprietatem Patherbrunn. Ecclesie tradidit; & ab Episcopo in eo solo anno x aratra decimationis & x sielos denariorum, in præsentia VVinonis Helmvardeshufenis Abbatis, Hofadi Præpositi, Amulungi, Erphonis Comitum, & aliorum multorum, accepit. Alius quidam Miles, Bruno vocatus, divina inspiratione instructus, consensu VVendelburgis suæ conjugis, quidquid habuit in marcha quæ vocatur Ananroth, in mancipiis utriusque sexus & attinentiis omnibus, ad dominium & proprietatem Patherbrunn. Ecclesie tradidit; & ab Episcopo, hanc traditionem benigne suscipiente, 14 aratra in beneficium accepit, in præsentia Hofadi Præpositi & aliorum multorum.
- XXXIV** 42 Vir quidam, Bevo nomine, cum consensu uxoris suæ & filiorum suorum, Melabardi, Liutgeri, Rodulfi, heredum ejus iustissimorum, quoddam prædium Patherbrunn. Ecclesie in proprium dedit; & ab Episcopo, pro hoc beneficio misericordia moto, 5 talenta accepit. Postea Dominus Episcopus, per nuntium suum Trudbertum, eidem Bevoni unam libram denariorum misit, Bennone, Amalungo Comitibus cum multis aliis huius rei testimonium perhibentibus. Item vir quidam, Hula nominatus, divina inspiratione præventus, pro requie animæ fratris sui Gerberti mortui, & pro memoria filii sui Rainoldi, qui tunc in Ecclesia Patherbrunn. liberalibus studiis operam dabat, quidquid ipse Gerbertus vivens possederat in his locis, Ammobusunet in Thumiti, & in Langal, & in Maresvelde, & in Salmingusun, Patherb. Ecclesie dedit; Episcopus vero eidem Rainoldo, pro suo servitio d, Dudo in beneficium postmodum præstitit. Quidam nobilis, Ecilin nomine, cum filio suo Meinhardo herede iustissimo, quidquid habuit hereditatis & proprietatis in Harun, cum viii mancipiis & omnibus attinentiis ad dominium Patherbrunn. Ecclesie tradidit; Episcopus autem præponato Ecelino omni anno XL malder frumenti, 14 pernas sine minutiis, 5 oves de episcopali substantia dari constituit; & filio ejus unum caballum, unum lineum paucum, x malder frumenti, 11 pernas dedit, potestate sibi data recipiendi suæ, si umquam aliquis auferret concessa. Homo quidam nobilis, VValberth nomine, XLIV agros & unam aream in loco Bilisti, consensu heredis suæ Adalgart, Ecclesie tradidit. Episcopus autem cum suo Advocato Amulungo, cuidam libero homini VVizo nomine & suæ uxori filie VValberti, & si ipsi filios vel filias genuissent, eisdem sub mundiburdio præfati Episcopi vel successoris ejus permanentibus, ipsam prædium & ad hoc omne beneficium, quod idem VVizo habebat concessit; hac conditione facta, ut si quis illorum sub mundiburdio Episcopi vel successoris ejus servire noluerit, Episcopus vel successor ejus prædium cum beneficio recipiat, & insuper quisquis illorum alium supervixerit, omni anno 11 denarios Episcopo ad tributum persolvat.
- XXXVII** 43 Item nobilis vir, nomine VVilhelm, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, quoddam prædium in Levardishusun Ecclesie dedit; & ab D. Episcopo equum 1 pro xxx solidis, 11 talenta & insuper x solidos, in præsentia Udonis, Sifridi, Amulungi Comitum accepit. Alius itidem nobilis, nomine Richardus, pro animæ suæ parentumque suorum remedio, quidquid hereditatis vel proprietatis habuit in villis ac marchis Gladahiki, Hiridechassun, Hemmamhus, Heriti, Perrephus, Daillanhus, aut in omni orientali exercitu, cum consensu ac petitione sui iustissimi heredis VViris, cum omnibus appendiciis dedit Ecclesie; & Episcopus hoc pie perpendens, astante Bernhardo Duce, Conrado, Amulungo, Thiadrico Comitibus & aliis multis, unam curtem quæ vocatur Betanun, cum xvi familiis, & xx aratra decimationis ei concessit omnibus diebus vitæ suæ; recipendi suæ datus ei potestatem, si quis ei cum attinentiis præfaram auferret curtem. Alius quoque nobilis quidam, Liudulfus nomine, cum consensu fratris sui VVickeri & conjugis suæ Suanehilidis, quoddam prædium dictum VVelmithe Patherbrunn. Ecclesie tradidit; & ab Episcopo pie hoc accipiente xv talenta argenti & xx aratra in pago VVetliga cum uxore sua accepit. Postea Episcopus, cum ad Militem suscipiens, xxx aratra in prædicto pago in beneficium dedit, ea ratione, ut in expeditionem 14 scuta e transmitteret; & si a servitio se umquam alienaret, xxx aratra redderet. Item nobilis quidam Luitthardus nomine, & uxor sua Norhsuit, consensu Elsdaches, Badon, & VVicbilles heredum suorum, quidquid hereditatis propriæ habuit in Brochusun in pago Thiermelli, Ecclesie contulerunt; & ab Episcopo ipsam prædium, cum 14 aratris in Smithesun, in beneficium ad terminum vitæ suæ eo pacto receperunt, ut quamdiu aliquis illorum viveret 11 denarios pro censu daret. Vir quidam Ricmarus nomine, consensu fratris sui atque heredis iustissimi Hrohtvvard, quidquid hereditatis in Volkiereshusun habuit, cum omnibus attinentibus, pro remedio animæ suæ Ecclesie tribuit; & ab Episcopo quemdam locum cum 14 mansis, Niganbrunnum vocatum, & decimationem super villa nomine Dodanhusun excepta curte, quamdiu viveret accepit, & 1 caballum, & unciam auri, & 1 scutum & 1 lanceam, illi & fratri suo super hoc dedit; scripto decernens cum recipere sua, si quis ei auferret concessa.

A N N O T A T A D. P.

a Precaria est possessio precario concessa; varias autem concedendæ Precariæ formulas vide apud Cangium, prolixè deductas.

b Dorsale passim intelligitur capes, qui sedentibus post dorsum appensus parietem ornat ut apparebit num. 72 infra: hic autem fortassis etiam cum capetum significat, qui, equi dorso instratus jub epibiplo, utrimque magnifice ad terram defluit.

c S. Magnus Martyr colitur 19 Augusti, omnibus fere Germanicis Calendariis inscriptus.

d Si Dudo non est nomen loci, sed (ut mihi quidem & Kloppenborgio nostro videtur) persona, excludetur hoc loco verba aliqua, quæ tamen nec in M. quidem inventiuntur, puta nomen prædii, quod possederit aut Ecclesia dederit Comes Dudo.

e 4 Scuta a. 4 scutiferi quos secum tenebatur ducere ad exercitum Miles creatus: sic Lanceæ dicuntur Lancearii. Videntur tamen etiam materialiter hæc sumi; uti mox infra Episcopus 1 scutum & 1 Lanceam dedit; & in Legibus Burchardi VVormaticensis apud Cangium, jubetur raptor puella, quam nequeat uxorem ducere, amicis illius duodecim scuta & totidem lanceas.

A lanceas, & unam libram denariorum pro reconcilia-
tione solvere.

CAPUT VII.

*Alia beneficia, sub simili Episcopi gratitudine,
Ecclesie facta.*

- XLIII** **A**lter quidam Christiane religionis cultor & amator, mansum unum vel quidquid proprietatis in Silon habuit, annuente Bennone Comite & filia sua, ad dominium Patherbr. Ecclesie tradidit: Episcopus autem misericordia motus, eidem de Heristeili mansum unum & 11 aratra ad terminum vite sue concessit, & insuper 1 pernam & poledrum unum, in presentia Amulungi Comitum & aliorum multorum tribuit. Quidam vir Erp nominatus, devotioni aliorum est annumeratus, qui consensu uxoris sue Tette & matris sue Enuse, quidquid hereditatis in Elixessun possederat, pro spe sue salutis & incolumitatis, Ecclesie obtulit; & ab Episcopo 20 aratra in Eliereffun & finitimis locis in beneficium suscepit: gratuito sibi ab Episcopo datis uno caballo & LX maldris, uxori vero sue duobus talentis, in presentia & testimonio Amulungi Comitum & aliorum multorum; hoc decernens, ut sua reciperet, si quis ab eo concessa sibi abstraheret. Alius vir quidam BennaKa, consentientibus hereditatis sue legitimis heredibus, fratre suo videlicet Godica & filio Godiscalco, quoddam pradium in villa VViriesi situm, in pago Auga in Comitatu Bennonis Comitum, pro remedio anime sue parentumque suorum, ad Patherbrunn. Ecclesie dominium delegavit: unde Episcopus dedit ei, ad temporalis vite subsidium, 21 aratra in Baddanhufun, in Ahus 11, in Heleckiereffun 2 aratra, in Baduelun 5 aratra & dimidium, in Bodekerithorpe 11, in Cuadian 2, in Geradessun 11, insuper 11 talenta denariorum, in cervisias, 2 14 pernas, 20 malder avene, Comite Erp in VVariberge cum multis presente, & his rebus testimonium perhibente. Item quidam Imuca nomine, consensu & voluntate filie sue Herisuithe, quidquid hereditatis in villa & in marcha Asthem & Ecla habuit, cum omnibus attinentibus, Ecclesie contulit; & ab Episcopo cum prefata filia 14 familias in beneficium accepit, & omni anno de Episcopali substantia unam plenam cervisiam, 11 maldros, unam pernam. De hac autem traditione talis conditio coram Hofado Prapposito, Heccelino Capellano, Amulungo Comite & Advocato, aliisque multis facta est, ut si filia ipsius superviveret, pradium Ecclesie recognosceret & dimitteret, & 14 familias cum pradio & 11 maldris obtineret usque ad terminum vite sue: & si aliquis hoc infringere, illa sua reciperet.
- XLVII** **44** Quidam vir Ranyvard, cum laudatione fratrum suorum Volckieres & Ekkionis, quoddam pradium in Bikhufun Ecclesie tradidit; & ob hoc illis Episcopus equum unum, 11 boves, 14 solidos denariorum, in presentia Amulungi, Gerberti, Ekkia Comitum, donavit. Duo fratres, VVira & Hemuca nominati, consensu & voluntate parentum suorum, mansum unum, in Stenlari, cum uno viro cuius nomen est Buna, ad Ecclesiam tradiderunt: & ab Episcopo cappam martherinam, 11 equos, 221 solidos denariorum, multorum testimonio acceperunt. Vir quidam, Ethelier nomine, cum voluntate uxoris sue VViesuithe, quidquid proprietatis in Diesna habuit, cum omnibus attinentiis, in proprietatem Patherbrunn. Ecclesie tradidit: & Episcopus misericordia motus eisdem pallium unum pro
- XLIV**
- XLV**
- XLVI**
- XLIX**

111 libris, & 11 uncias auri, 2011 libras argenti, 14 EX MSS^o solidos denariorum, astante Amulungo Comite & aliis multis in Ekwardinchufun, pro mercede illis tribuit. Quidam bonus laicus, Tiederus nomine, quidquid proprietatis habuit in Bulheim in pago Soratvelde, cum omnibus attinentiis, pro remedio sue anime parentumque suorum, sine omni contradictione, cum assensu & voluntate heredum suorum, dedit Ecclesie; accepitque ab Episcopo in beneficium, in presentia Hofadi Prappositi, Amulungi, Thiedrici Comitum, 11 aratra decimationis in predicta villa Bulheim & Vurmessun, usque ad terminum vite sue. Duo fratres, Liudric & Beccelin nominati, cum VVicilino, quidquid proprietatis in Halogokircan habuerunt, cum voluntate domne Helmburgz heredis iustissime, ad Ecclesiam dederunt; & 14 libras denariorum a venerabili Episcopo pro mercede acceperunt.

45 Vir quidam Tiedi nomine, LXX agros in Bihelvelde hereditario jure possedit; quos cum duabus arcis, assensu & voluntate matris sue VVilburgz, in proprietatem Patherbrunn. Ecclesie contulit: Episcopus autem, propter illam traditionem, ipsum Tiedi ad nutriendum in suum mundiburdium suscepit, & matri sue omni anno unam laneam tunicam, unam camisiam, unam pernam, 1 malder caseorum, 111 maldros frumenti, 222 modios brassi, & in 14 anno unum pellicium ovinum in festivitatem S. Andreze se daturum promisit, in presentia Amulungi, Ekkia Comitum, & aliorum multorum. Alius vir quidam devotionis ejusdem, Radulf nomine, pro remedio anime sue parentumque suorum, cum consensu & affirmatione Ricbrehtes heredis iustissimi, quemdam litum, Burghardum nomine, cum omni sua familia & manso, uno in loco qui VVenit dicitur, in pago Almunga, in Comitatu Ekkikonis, in proprium dedit Ecclesie: Episcopus autem, pro eterna remuneratione concubine 6 predicti Radulfi, quae Atholoch dicebatur, omni anno in die circuncisionis Domini 5 solidos denariorum dari eo tenore constituit, ut si ipse vel aliquis successorum suorum prefatam pecuniam non persolveret, ipsi Atholoch predictum mansum restitueret; & si nec censum ei solveret, nec familiam restitueret, in extremo examine aeternis gehenne ignibus cruciandus perpetuae damnationi subiceretur. Quidam bonus Christianus, nomine Verthumundus, cum voluntate filii sui Aldeches heredis legitimi, 2211 agros & 1 aream in marcha Calrixi Ecclesie tradidit: eisque Episcopus ad vitam amborum 1 mansum in Ovorandurgian ea ratione concessit, quatenus in natali S. Liborii tres denarios inde persolverent, Amulungo Comite cum aliis huic rei testimonium perhibente.

46 Quidam item vir nomine Hathamarus, divina inspiratione commonitus, quidquid proprietatis habuit in Erpessun, in pago Lachni & in Comitatu Herimanni Comitum, cum favore matris sue Bezzulan heredis iustissime, eo tenore in proprietatem Ecclesie tradidit, ut sibi soli, quamdiu superstes esset, omni anno de episcopali substantia 111 talenta darentur; & si quis Episcoporum Patherbrunn. Sedis hoc pactum renueret, eidem Hathamaro pradium suum restitueret: Episcopus autem dedit illi ad conductionem 1 equum, 1 cuspidem, 1 clypeum, vulpinas pelles, griseas pelles, 11 solidos denariorum; matri vero ejus Domne Bezzulan in Cathedra S. Petri unum talentum, ut laudaret; Udone, Herimanno, Benna, Sifrido Comitibus, & aliis multis astantibus. Vir quidam, Hildja nomine, quoddam pradium in Burchufun dedit Ecclesie; & ab hoc dati sunt ei & uxori ejus

- LX** MSS. 11 caballi, 11 boves, duo lancei panni, 111 pernae, pelles griseae 1111 solidis denariorum 111, 111 modii frumenti, solidus unus. Alius vir quidam, de loco quodam qui vocatur Wittifungan, nomine VVicil, dedit Episcopo Meinverco pradium quoddam in Othilhem, & ob hoc accepit ab eo 1 martherinam tunicam pro L solidis, & 14 talenta denariorum & solidos. Vir quidam, Herimannus nomine, de Holthufun, accepit in Patherbrunn. xxx solidos, quos dedit cuidam viro nomine Tada pro domo una, quam dederat Ecclesiae. Alius vir quidam, nomine Amulung, accepit de Episcopo Meinverco x solidos & unam mulierem, ad deferendum cuidam Sandimoniali in Meschebi, pro duobus pueris quos ab ea obtinuit. Item Adalvard in Hechtri, & Rumold in Heingahufun, & Benna, sua pradia in Immedeshufun Episcopo tradiderunt: & hanc traditionem testimonio Herimanni Comitis & aliorum multorum legitimam & firmam fecerunt.
- LXI** 47 Vir item quidam, VViebrandus nomine, B consensu conestalis suae Tette, quoddam pradium, in loco qui dicitur Hemnicahufun, cum omnibus attinentiis, ut deleteret peccata sua, 11 Nonas Novembris Ecclesiae Patherbrunnensi dedit; eique Episcopus pelles martherinas & unum pallium pro 1111 talentis tribuit; & quamdiu viveret xv aratra, sub tali conditione dari constituit, ut si aliquis sibi concessa infringeret, sua reciperet. Quidam fidelis, Godescalcus nomine, cum consensu heredis suae Hemmedessum nomine, Patherbrunn. Ecclesiae 111 mansos in proprium dedit, accepitque ab Episcopo unam cappam griseam 111 talentorum, e maldros, 1111 pernas; Thiedrico, Lxxix Comitibus cum aliis multis in Nithem, ubi hae traditio facta est, in vigilia S. Gertrudis Virginis, astantibus. Item fidelis quidam, Aethelhardus nomine, cum sui heredis iustissimi Luicican assensu & voluntate, 1 mansum in marcha Liffungan cum omnibus attinentibus dedit Ecclesiae; eique Episcopus misericordia motus, vi marcas cum 14 libris in praesentia Hofadi Praepoliti, Amulungi Comitis, & aliorum multorum, pro mercede restituit. Quidam item fidelis, Lxxiii Hildelin nomine, per consensum suae conestalis Odae & heredis iustissimi ipsius Arnoldi, unam aream XL jugera cum omnibus appendiciis, in pago Nitherga, in villa quae dicitur Holthufun: & Arnoldus, cum consensu suae matris ejusdem Odae & praedicti Kildelini, unum litum in pago Almunga, in villa quae vocatur Baighufun, cum sua uxore & filio, & cum omnibus quae tunc habuit; in area quoque & pradio & omnibus ejusdem pradii appendiciis, pro acquirenda decimatione super villam Emiggathun, Ecclesiae in proprium tradidit. Quod Episcopus pie accipiens, praedicto Hildelino & suae conestali Odae & Arnoldo omnibusque posteris ejus, eandem decimationem pro praedicto pradio per suum advocatum Amulungum dedit. Hae traditio 111 Nonas Novembris primum facta, 14 Non. Januarii iterata & confirmata est, confedentibus ibidem Archiepiscopo Hunfrido; Siberto, Hildivardo atque Lizone Episcopis; & astantibus Fritherico, Gerberto, & Thiadrico Comitibus.
- Lxiv** 48 Item quidam fidelis Christianus, nomine Araca, de Corbeja fuit; qui cum voluntate filii sui Titballes heredis iustissimi, unum agrum in Orientali littore fluvii VVifarae prope Huxeri, omni contradictione remota, Ecclesiae dedit. Quidam vir nomine VVifheri xv agros, quos cum uxore sua in loco qui VVifereshufun dicitur, proprietario jure possedit, nimia paupertate confectus, cum consilio & voluntate uxoris suae & heredum suorum, Ecclesiae contulit; eisque Episcopus, pro amore Christi, pro illis xv agris unam libram denariorum persolvit. Quidam vir, Thiabold nomine, unam aream & xviii agros in quodam oppido, quod dicitur VVieberneshufun, habuit; & nimia egestate compulsus, propter inopiam ipsam aream, cum adificiis & ipsis xviii agris, cum omni utilitate attinente, cum consensu & voluntate uxoris suae Redmodae & filii sui Athalvardi iustissimi heredis, Ecclesiae in proprium tradidit; & Episcopus pro amore Dei praenominatis xxx solidos & 1 pernam, cum totis minutiis, dedit. Quidam pauper vir de Halogoxircun, cum sua conestali, aream & xx agros Episcopo Meinverco dedit; & ob hoc ab Episcopo aream 1, pernam 1, talentum 1, denaria v, maldros frumenti, & 11 lanceos pannos, accepit. Quidam vir Alsdagus nomine, nimia penuria coactus, quidquid hereditatis in marcha Hodanhufun possederat, cum voluntate filii sui Liudulfi, Ecclesiae tali tenore tradidit; ut quamdiu viveret ambo de Episcopi elemosyna alerentur: Episcopus autem hoc pie rependens, constituit eis dari quotidie 11 panes, 11 bicarios de cervisia, sabbatho dimidium caseum, dominica & aliis festis diebus 11 carnes, & omni anno 11 lanceos pannos, unum scelum denariorum.
- Lxix** 49 Thietmarus senior, frater Bernardi Ducis Saxoniae, vir in hoc mundo valde idoneus fuit; sed tantum vitiis plenus, quantum rebus & superbia tumidus, in acquirendis rebus avaritiae facibus accensus. Denique contra jus & fas ubique fidelium res invadens & diripiens, inter cetera tyrannidis suae opera, quodam tempore iter suum ad monasterium Herivordiae direxit; faciensque ibi magnam multitudinem, Sanctorum ibidem quiescentium, & suae sororis Abbatis nomine Golesti, & Congregationis S. Mariae thesaurum confregit & inde plus justo pecuniae detraxit. Postea ad synodum secundum Canonicae constitutionem ab Episcopo Meinverco vocatus, ad corrigendum commissa est admonitus. Quo salubriter compuncto & utiliter correcto, constitutum est, cum Episcopo dare xxx talenta denariorum. Illo autem pecuniae pondus tantum non habente, omne pradium quod habuit in Bruninchorpe, cum omnibus appendiciis, cum consensu & voluntate sui heredis Bernardi Ducis atque fratris sui, ad dominium Patherb. Ecclesiae pro reconciliatione illius pecuniae in proprium dedit. Hanc traditionem Episcopus banni sui munimine firmavit, Udono, Herimanno, Bernhardo, Lindero Comitibus & aliis multis assistentibus. Quidam viri de Scerue, Aethelbern, Ecilin, Herivvard nominati, hominem quemdam pertinentem Herisi casu fortuito occiderunt; & ne publice proferberentur, & res eorum diriperentur, se cum omni substantia sua ad dominium Patherbrunnens. Ecclesiae in proprium tradiderunt. Venerabilis autem Episcopus, factus eis turris fortitudinis a facie inimici, dissidentes legitime pacificavit; & homicidium factum, ad Ecclesiam Herisensem, cum octo libris persolvit.
- Lxxi** 50 Vir item quidam, Sigibodo nomine, adversus Ecclesiam fortuito plus justo excessit; sed Dei favente gratia compunctus & correptus, pro emendatione legitima, cum assensu & voluntate uxoris suae Embilan & heredum suorum, quaedam pradia Vilifi, Vesperdun, Hodingahufun in proprietatem ejusdem Ecclesiae contulit. Retharius venerabilis Episcopus, Praesulis venerandi Meinverci praedecessor, quemdam mansum cuidam viro nomine Isica in beneficium dederat, quem quamdiu vixit in quieta mansione & legitima possessione tenuit; filiusque ejus Ecelinus nomine post eum quasi heredita-

- LXXIII** A ditarium accepit, quousque peccatis exigentibus de sacrilegio quodam convictus fugam iniiit. Quo comperto, Episcopus Meinvercus, a filio Ecelini & uxore ejus Demoda, atque cognatis, supradictam hereditatem Ecclesie requisivit. Quibus, prout possibilitas eorum fuit, diu resistentibus, & ad ultimum convictis, iuste & spontaneè, quod per multa tempora iniuste tenebant, reddiderunt; & insuper **LXXIV** viii agros, quos hereditario jure possederant, Ecclesie dederunt. Episcopus autem, consueta sibi benevolentia devotioni eorum congaudens, unam cappam martherinam, i pannum lineum, & vii solidos denariorum in presentia Amulungi Comitis & aliorum multorum, eis tribuit. Ekkibrath quoque, Miles marchionis Bernardi, quoddam pradium juri suo vendicavit, quod coram Duce Bernhardo, Marchione Bernardo, Thiatmaro, Thiedrico, Luidulfo, item Luidulfo, Tanemaro, Sifrido, Esico, Liudero, Heinricho, item Heinricho, Vertherico Comitibus, Thiedrico quoque Comite Milite Episcopi, in Mersburg curte regali, Episcopo Meinverco remisit.
- LXXIV** Quidam itidem vir, Ibo nomine, cum uxore sua, quoddam pradium dedit Ecclesie, recepitque ab Episcopo, post Assumptionem S. Mariz, duos equos, duos boves, duas vaccas, decem oves, duo pellicea, pelles vulpinas, xiii denarios auri, iii pernas, unum pannum lineum, ac duas familias.

A N N O T A T A D. P.

a Cervisia hic sumitur pro certa ejus mensura, puta quantum una vice coqui solet: ita mox infra dicitur una plena cervisia.

b Concubina hic intelligitur uxor, non tam procreandæ proli, quam incontinentiæ vitandæ ergo ducta; aut saltem absque illi prærogativa, quibus secundum jus civile uxores legitime gaudent. Sic in Conc. Tolet. ad Communionem recipiendus dicitur, qui unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Sic etiam Concubina legitima dicitur.

c Hinc & ex prædicto puncto apparet, quoscunque contractus in bonum Ecclesie ab Episcopo initos etiam si donatio non interveniat, sed emptio, hic enumerari.

d Bicarius Teutonice Beker, crathus: eadem ratione dici videtur, qua alius Buccale & Baucala, a Bck, bucca.

e Munitas quomodo hic dicatur non plene capio: videtur exactionem pecuniariam notare.

C A P U T VIII.

Reliqua beneficia, adveniente Episcopo Ecclesie facta: abbatum Monasterium Abdinghofense.

- LXXV** 1^a Vlt quidam, nomine Reinhardus & sua contestalis Riemod, traditionem de quodam prædio in Sidiginchusun infringere voluerunt; sed acceptis ab Episcopo in reconciliationem iii libris denariorum & una familia in Suinvellun, omni contradictione postposita, pacati quieverunt. Suprema quoque reconciliatio prædii, de quo diutissime rixati sunt Episcopus & Godebold & uxor sua Liutrud, facta est xviii Kal. Octobris in Withem, ubi Episcopus unum Clericum, nomine Redbem, & unam mulierem eis in reconciliationem dedit; ipsique, cum voluntate filii eorum Godoboldi, coram Amulungo, Gerberto, Thiadrico Comitibus, prædio omnimodis renuntiaverunt. Quidam nobilis mulier, Idike nominata, prædium in Esiki & Juntl Tomas L.

Liutburgam, quod ei quidam vir nobilis nomine Thiedericus in proprium delegavit per consensum justissimi heredis sui Roddaches filii ejus, omni contradictione remota, cum omnibus illuc pertinentibus, in proprietatem Patherbrunnensis Ecclesie tradidit. Episcopus autem Meinvercus, misericordia pro hoc beneficio motus, prædictæ Idixan iii talenta pro caritate dedit; & per interventum ejus & petitionem præfati Thiedericus Liutburgam in beneficium ad terminum vite sue concessit; insuper omnibus annis iii talenta dari constituit. Aliaque nobilis femina, Vizuca nomine, in villa quæ vocatur Haldugon, suum prædium, cum consensu sue heredis unicæ videlicet filie sue, ad monasterium Patherbrunnensium Ecclesie dedit: quod Dominus Meinvercus Episcopus absque ulla contradictione illa superstiti possedit. Illa autem ex hac vita subtracta, Godoboldus ipsius Episcopi Miles, eandem traditionem irritam fieri cupiens, sine generali legum placito & judicii contradictione; reliqui vero Milites Episcopi, inter utrumque paci & caritati providentes; ad hoc usque Episcopum consiliis deduxerunt, ut daret ei placando pallium unum, ii pelles martherinas, ii uncias auri, vii libras argenti, equum unum, aratra quoque quædam: quod in natali S. Agathæ in Herisi coram idoneis testibus fecit, sicque traditio illa deinceps inconcussa permansit.

2^a Quidam item nobilis mulier, Reinike nomine, divino, ut credimus, admonita instinctu, cum consensu fratris sui Haoldi heredis justissimi, & uterque cum alterius laudatione, pro remedio animarum suarum parentumque suorum, quidquid proprietatis in Dodanhusun & in Thincherdinchusun habuit, cum omnibus appendiciis, ædificiis, molendinis, & mancipiis, quorum nomina hæc sunt Weeil, Doda, Bevelin, Reinbald, Azule, Gerburg, item Azule, Wanikin, Weldelburg, Engize, Thiczike, Eile, Ode, Ixixe, ad dominium Patherbrunnensium Ecclesie in proprium delegavit. Episcopus autem Meinvercus, hanc traditionem pie accipiens, præfate Reinikan illam curtem in Thincherdinchusun & omnem decimationem in Thinxilburg, & in Lellebiki, & in Rian, & vi familias, usque ad exitum vite sue & insuper vii talenta donavit, & fratri ejus Haoldo ad conductionem iii talenta dedit: hac conditione, in presentia Hofadi Præpositi, Amulungi, Gerberti Comitum, & aliorum multorum Canonorum & laicorum facta, ut si aliquis constituta infringeret, domna Reinike data reciperet. Quidam vero Nobilis, Wega nomine, quidquid contradictionis in hac traditione habuit, coram Episcopo Gozmaro ad ultimum voluntarie dimisit: & acceptis ab Episcopo, per Presbyterum de Gesmeri nomine Unuca, iii talentis denariorum, in presentia Amulungi & Bennæ Comitum, quæ facta & data fuerant stabilivit atque firmavit. Nobilis item quædam mulier, Godruna nomine, prædium quoddam Gelanthorpditum, in Comitatu Bernhardi Ducis & in pago Tilithi situm, hereditario jure possedit: quod cum omnibus suis appendiciis, xviii videlicet mansis & utriusque sexus mancipiis, ceterisque lignorum aquarumque utilitatibus, pro spe sue salutis & incolumitatis, pro obtinendo gaudio sempiternæ jucunditatis, Ecclesie contulit. Cum autem hæc traditio sine voluntate filii ejus nomine Hoda facta fuisset, Episcopus xii Kal. Aprilis in Mulinhusun placitum cum eo habuit; & adjuvantibus se Sifrido, Amulungo, Ekkiko, Thiedrico, Tanemaro, item Eokkix, Tamma, Liudulfo, Hamuke, Wiza Comitibus, Eizone Præposito, Geza, Hiaza villicis, Geza pincerna, Tamma Advocato

Y y de

EX **XXX.** de Hildinesheim, Domna Sophia & aliis multis, quæ data fuerant ab eo, renovari & stabiliri obtinuit, & ei pro mercede pelles binas & **viii** talenta tribuit.

LXXX **53** Episcopatus autem ejus anno nono, Domini-
cæ vero Incarnationis **MXVIII**, quædam vidua, no-
mine Fretherun, pro gravedine suorum peccaminum
& pro remedio animæ filii sui Widixini, per Advo-
catum suum Thietmarum, cum consensu heredis
suz Anciz, curtem Nederi, & curtem Assiberg, &
curtem Haldugun & ecclesiam, & quidquid in his
tribus locis possedit, in villis, arvis, aquis, piscat-
ionibus, agris, pascuis, silvis, & in omnibus appen-
diciis & mancipiis, in Nederi videlicet novem, in
Assiberge **xviii**, in Haldugun **x**, ad dominium &
proprietatem Patherbrunnensis Ecclesiæ contulit. Ista
traditione peracta, Episcopus Meinvercus eidem vi-
duæ curtem Haldugun, cum omnibus suis appendi-
ciis, & curtem Heristalli cum **v** equis, & **vi** bubus,
& **xxx** ovibus cum pullis, & **xxx** porcis, & cum

B **xx** licis, & **xx** aratris concessit, & ad hæc **xvi** per-
nas, & **xx** maldros tritici, & **xv** urnas vini ei
dedit; & omni anno hæc eadem in Pascha se datu-
rum illi promisit, & insuper dimidium talentum au-
ri, & vulpinum coopertorium, & canum pellicem

LXXXI donavit; & adhuc Anciz filiz suæ **v** litos ad termi-
num vite suæ dedit. Alia quædam matrona, nomi-
ne Fritherun, cum assensu filiz suæ Annæ, per Ad-
vocatum suum Thietmarum, quamdam curtem Hal-
dugun & in Assiberge, & in Nederi, cum omnibus
appendiciis, pro remedio animæ suæ parentumque
suorum, Ecclesiæ Patherbrunnensi, omni contradi-
ctione procul remota, in proprium tradidit. Episco-
pus autem tantæ benevolentiz & devotioni congau-
dens, soli domnæ Fretherun omni anno in natali S.
Georgii Martyris **vi** pernas cum minutiis, **vi** pernas
sine minutiis, **xx** maldros tritici, **xx** maldros alie-
rius frumenti, **v** cervicias, unam carradam vini, **x**
agnas cum agnellis, **v** oves sine agnellis, **v** porcos,
x solidos denariorum, ad victum dari constituit;
& insuper totam decimationem in Astnederi, &
unam optimam familiam in oppido eodem, & aliis
locis **xxx** aratra usque ad exitum vite suæ ei permi-
sit: filiz vero ejus Annæ totam decimationem in
Overonbeverungun, quatenus traditionem firma-
ret, concessit. Hæc **111**. Kal. Febr. in Wirichstali
tenore facta sunt, ut si prædictæ decimationes cum
concessis ab aliquo unquam auferrentur, tam matri
quam filiz prædia sua restituerentur; & qui violent-
C ter his contraret, divinz ultioni in examine extre-
mo subaceret.

LXXXII **54** Quædam Domna, nomine Dudica, nimio
dolore affecta pro morte viri sui, quidquid proprie-
tatis habuit in Dorstedi, & in Lanvardeshusun, &
in Ebanhusun, cum omnibus illuc pertinentibus,
exceptis **xxx** agris & una arca, filiis suis heredibus
justissimis Thiadrico & Widuloni in proprium de-
dit. Quo facto, illi prædicti pueri Dei admonitione
instincti, pro salute corporum & pro remedio ani-
marum suarum, ipsa prædia cum utriusque sexus
mancipiis, & ceteris omnibus attinentiis, in præsen-
tia Gerberti Comitis & aliorum multorum, ad do-
minium Patherbrunnensis Ecclesiæ in proprium
tradiderunt. Alia quædam Domna, Aldun nomine,
LXXXIII dedit Episcopo **11** manfos: Episcopus in natali S.
Mariz perpetuæ Virginis, per Ethelredun Presby-
terum de Gudusmun, unam libram argenti ad **14**
annos dedit, postea vero **x** quoque solidos, ut om-
nino prædiis datis absteret, per omnia datus ei **11**

LXXXIV libras argenti, auri vero unciam unam. Item
Domna quædam, Geppe nomine, de Haithorpe,
quidquid hereditatis in Forsti habuit cum omni-

bus suis appendiciis, consensu heredum suorum, D
sine omni contradictione, Ecclesiæ dedit; eique
Episcopus Meinvercus, misericordia motus, **xv**
libras denariorum pro mercede tribuit. Alia Dom-
LXXXV na quædam, nomine Luiza, spe retributionis eter-
næ, prædium quoddam dedit Ecclesiæ, & Episco-
pus Meinvercus dedit Amulungo & Erphoni Co-
mitibus **14** libras, inter aurum & argentum, & **vii**
solidos denariorum, ut ipsi hæc darent. Luidbron-
no, & Ekkan, & Haican, & Rothverco heredi-
bus illius, ut traditionem factam laudarent & fir-
marent. In Hemmedesun prædium quoddam dedit
Erike Patherorunnensi Ecclesiæ, pro quo dedit
Episcopus Domnæ Becelan & filiabus ejus in
Herivordi, in præsentia Bernardi Ducis, Amu-
lunghi, Bernardi, Ekkanonis Comitum & aliorum
multorum, **14** uncias auri, ut omni contradictione
deposita, facta sinerent esse rata. De Embrixi Do-
LXXX- mæ Ibican dedit Episcopus **x** maldros decimatio-
vii num, **xxiv** modios brasii, **11** pernas, & duo aratra
decimationum.

55 Mulier quædam, Mirihilt nomine, quidquid **LXXX-**
hereditatis in Heringi possedit, per suum Advoca-
viii tum & heredem nomine Avican, Episcopo & suo E
Advocato in proprium tradidit, & ab Episcopo,
in præsentia Dodiconis, Ymidi, Brun Comitum,
xi solidos nummorum & unam libram, quod est
talentum, accepit. Alia quædam mulier, Erike no-
LXXX- mine, prædium unum in Hardinehorpa, per suum **14**
Advocatum Vidixindum, Ecclesiæ contulit; & ip-
sum prædium in beneficium tali tenore, ut omni
anno unum denarium inde solveret, ab Episcopo re-
cepit, & insuper **v** aratra ab eo accepit. Item quæ-
dam mulier, Oda nomine, quidquid hereditatis in **xc**
Sivvardestun habuit, Ecclesiæ contulit; & ab Episco-
po, in præsentia Conradi, Amulungi, Erp, Thie-
drici Comitum, **xx** solidos denariorum accepit. Quæ-
dam sorores, Bosin, Christina, Ebbican nomina-
te, prædia sua in Thesli, Sidesun, Ussanhusun,
Eilberch, Anauoth, VValierestun, Surthem, Erpes-
sun, quæ hereditario jure possederunt, per manum **xc1**
Beruhardi Ducis, ad altare S. Mariæ sanctorumque
Kilian & Liarii, pro remedio animarum suarum
dederunt; & ab Episcopo, altaribus Nithingo,
Ranvardo Prepositis, Haica Decano, Amulungo,
Bernardo, Ekkan, Tiamma, Bonna, Uda, Heri-
F manno Comitibus, & Canonicis ac laicis quam
pluribus, unum martherinum pellicem pro **vi** ta-
lentis, unam zebelinam & tunicam pro aliis **vi** ta-
6 lentis, & insuper inter aurum & argentum & inter
caballos **xviii** talenta, pro mercede acceperunt. Item
mulier una, VVenixia nomine, assensu matris suæ **xcii**
Hamodæ & Advocati earum Radican, **xiv** agros &
aream unam in Hilimeri Ecclesiæ dedit; eisque
Episcopus **11** boves, unam vaccam, duas libras la-
næ, unum caballum tribuit.

56 Quædam item mulier Oda, cum consensu **xciii**
matris suæ Bechtildæ, & filiorum suorum Gerhar-
di & Thietbaldi, unam familiam & **LX** agros in
Asopo Ecclesiæ tradidit; eique Episcopus Meinver-
cus **11** talenta & dimidium tribuit, & ad finem vi-
tæ suæ filiorumque ejus G. & T. unam domum cum
xxx agris in Patherbrunno distribuit; & ad hæc
omnia ei in inventionem S. Stephani **xxx** denarios au-
xciv ri, & unum talentum denariorum dedit. Alia quæ-
dam mulier, Hathaburgis nomine, omnem here-
ditatem suam contulit Ecclesiæ; quam Atholus
Miles Colonienfis Archiepiscopi, cum uxore sua
nomine Hicila, infringere & infirmare laborans, ab
Episcopo, pro negotio proprio Romam ituro, **xv**
talenta & **14** manfos, cum **xx** mancipiis, quorum
unus.

A unusquisque v. s. c. s. argenti solvebat, dedit: Episcopo autem Roma reverso, prædictis in reconcilia-
tionem.... pelles martherinas tribuit, & sic tradi-
tionem factam pleniter & legaliter stabiliri obtinuit.

xcv

xcvi

xcvii

Vir quidam de Rangon, nomine Alvericus, duo prædia in Ufflan & Ricvvardeffun proprietario jure possedit, quæ venerabilis Episcopus gravi pecunia ab eo acquisivit. Comparavit quoque apud Thiedricum & suam uxorem Geppan & Goslaria duas familias in Lanchel, per Advocatum suum Amulungum, qui præsentem Benna & Udone Comitibus & Hecelino Calvo, vii unicas auri, & xii libras denariorum eis pro eis dedit.

57 Hæc quoque prædia sua instantia precando, comparando a subscriptis acquisivit, & Ecclesiæ utilitatibus addidit: unum in Anasie, de Tiethardo Diacono; in Nedere de Volthardo, & Lammerthrun; in Seerheke, de Bandan & suo servo Brunmanno; in Holthufon, de Waltberto & Etheldago; in Ethelerdinchufun & Weni, de Tiaza; in Arfriteshem & Hofissim, de Ekkikan; in Rotbrachteffun, de Bunican; in Heinthorpe, de Brechetiero; in Hodanhufun, de Brendeke; in Ettideffun, & Hippanhufun, & Nedderi, a Domna Hian; in Holthufon & Emingarotho, de Hüllino; in Ricvvardeffun, de Eilican: & alia nonnulla, per quæ Pastoris idonei sollicitudinem debitam liquido declaravit, memoriamque sui dignissimam posteris dereliquit. Quia ergo aliquibus tediosum & onerosum, non autem Partherbrunnenfi Ecclesiæ otiosum esset aut infructuosum, singulorum beneficia describere particulariter, qualis pouli vovendi & offerendi, integritate actionis, simplicitate intentionis, tranquillitate devotionis fuerit puritas; quanta Episcopi re-
stitutione actionis, affectu mutuum dilectionis, effectu congruæ retributionis, & omnis & ad omnes extiterit liberalitas, quæ in heredum rationabili approbatione, testium probabili adstipulatione, advocatorum legali executione fuerit servata æquitas & auctoritas, perpendatur universaliter: quia, quo vicaria dilectionis relatione in alterutrum lætarentur affectu, quantum utrimque de Ecclesiæ gratularentur profectu, facilius a sapiente ejusmodi iudiciis poterit sufficienter æstimari, quam alieno ore & stylo convenienter narrari.

Capitulum
Benedicti
dedicat
Episcopus

& ab-
latio mo-
nasterii
officiis

58 Cum ergo, ut prædictum est, anno Domini Incarnat. m. xv capellam in honorem S. Benedicti Episcopus inchoasset; tanto citius, quanto devotius eam consummavit, & in capite d. Junii proximi anni, xvi Kalend. Martii solenniter eam consecrans, in domum ejus domum unam in Nortburgnon cum decima delegavit, de qua eidem Ecclesiæ provideri luminaria, & infirmorum usibus administrari necessaria ordinavit. Domus autem infirmorum postea ita constructa est, ut unus murus utrumque, capellam & domum, conjungeret, & Sacerdos assistens altari per fenestram muri infirmum communicaret. Ipsa autem die Dedicationis, per salutarem Confessionis poenitentiam, generalem absolutionis Episcopus populo tribuit indulgentiam: proponens eis in sermone ad exemplum poenitentiarum, vitam poenitentium & pauperum voluntarie. De Fratribus autem, quos adduxerat, unum, Sigehardum nomine, in Abbatem consecrans, aliis præposuit: & quosdam pueros ministerialium & civium suorum, regulari norma imbuendos, inibi contradidit. Qui cum mundi contemptu & virtutum appetitu regulariter incederent, & odorem bonæ opinionis & sanctæ conversationis longe lateque in populos spargerent, de conversione eorum & conversatione non modice Episcopus

Junii Tomus I.

lætatur: illum prosequens gratiarum actione, de cuius munere venit, ut ei a fidelibus suis digne & laudabiliter serviat. Unde monasterii fundamentis positis, & claustralibus officinis congrue dispositis, inchoata consummari accelerabat eo instantius, quo ad alia inchoanda ferventius anhelabat. Terminum autem claustralem, quieti & utilitati monasteriali congruum, late præfixit: & quidquid in gyro per circuitum monasterii a via publica (qua in urbem iter est rectum usque in coquinam Episcopi) adiacet, juri ipsius Ecclesiæ addixit. Areas autem versus Occidentem, ex utraque parte Patheræ con-
tiguas, diversis Curia servitoribus & artificibus, & ad mandatum pauperum in cœna Domini, deputavit: & in quotidiani ministerii necessitatibus, in alimentorum vestimentorumque utilitatibus non minus decenter quam utiliter filiis suis prospicere curavit. Quoties autem claustrum introisset, relictis foris popularibus, assumptis gravibus & religiosis personis, quæ sciebant & sua regere, & aliena non publicare, claustrum introivit. Et hoc deinceps faciendum, tam canonum traditione, quam sua institutione mandavit.

ANNOTATA D.P.

a Verosimiliter legendum Caninum, sicut antea Vulpinum.

b Carrada vel Carrata vini, i. dolium vulgo Vouder, quod unius carri iussa vectura censetur. Vide plurima apud Cangium, ubi & Carrariam invenies eodem sensu dicti.

c Zebelina tunica, alias Zabellina, Sabelina, Sobolina: sunt autem Sabeli, Soboli, Zebeli, mustela pontica nigri coloris, unde illi nomen factum videtur. Cangius tamen Dissert. 1 ad Hist. 5. Ludovici per Jonvillam mavit potius ab illis sumptum, ut in veteraria color niger vocetur Zabulus.

d Anno 1016 Id. Dominicalibus AG, Cyclo Luna 20, Solis 17, Pascha celebratum fuit 2 Aprilis; atque adeo Feria 4 Cinerum (qua vocatur Caput-junii secundum Amalarium lib. 1 Div. offic. cap. 7) incidit in 15 Februarii, qua tunc, quia annus bissextilis erat, numerabatur xvi Kal.

CAPUT IX.

Mater & Pater Episcopi gravium suorum scelerum tandem penas dant, divinitus castigati.

59 Inter hæc opus Creatoris admirabile, in Episcopo quidem in honorem, in ejus matre vero in contumeliam factum contemplemur; & inefabiles divitias bonitatis ejus, pro modulo humanæ valetudinis, admiremur & veneremur; qui sicut peccata patrum in filiis & nepotibus, peccata eorum propriis cumulantibus, & longanimi patientia Dei ad augmentum suæ perditionis abutentibus, in tertiam & quartam generationem reddit; ita malitiæ paternæ expertes, tamquam ex sterquilinio pretiosam margaritam producit. Deum itaque Episcopus in omnibus & super omnia diligens, proximo eandem dilectionem exemplis & monitis exhibuit, & ad viam salutis unumquemque informare, quantum temporum qualitati & personarum utilitati congruebat non destitit. Unde patre suo mortuo, matrem, & ut secunda recusans matrimonia, sexagesimum vidualis continentia fructum assequi niteretur, sedule admonuit; exemplum sui ei proponens, qui carnem suam crucifigens cum vitiis & concupiscentiis,

Mater
vidua
contem-
ptis filiis
monitis

Y y a tiis,

EXMSS. tiis, Sponso coelesti, mente, actu, & habitu applicari maluit. Illa autem, quæ carnis sunt sapiens, salutis suæ monita contemnebat; ingressa latam & spatiosam viam, quæ ducit ad mortem, eo infelicius quo voluptuosius eam incedebat. Infamia denique suæ malitiæ & nequitie ubique nota & abominata, ad filium suum Episcopum in Patherbrunnon venit: & oblati ei bonis, ad temporalis vitæ subsidia sibi delegatis, Novam-domum cum attinentiis ejus, quam diu viveret, sibi ab eo concedi petiit. Ille autem veluti colubrum intra sinum, pietatis intuitu, suscipere renuens, & ne tacta pice ab ea inquinaretur præcavens; consortium ejus vel commercium omnimodis recusavit: & se bonis ejus non indigere vel curare protestans; Deum vero, cui se suæque omnia devovisset, ampliora daturum affirmans, ab omni suo Episcopio vel allodio eam quantocius recedere mandavit.

60 Que repulsa cum ignominia, majori adversus eum exarsit invidia: ad ejus interitum omnem femineo furore quærens adicum. Ad ejus itaque contumeliam & majorem invidiam, c Baldericum Comitem, licet hominem fortem, divitem & potentem, non tamen ejus matrimonio congruentem, maritum accepit; ejus consilio, filium proprium, Comitem Thiedericum, Episcopo quasi animam suam dilectum, eo in Longobardia cum rege Heinricho manente, vii Idus Aprilis, a Uplage, urbe munitissima juxta Eltene sita, ab hominibus ejus occidi præcepit; & multa nefanda dictu & relatu horrenda, quæ ullo modo potuit excogitare & investigare, non erubuit probare & perpetrare. Igitur fama, malum, quo non aliud velocius ullum, mobilitate viget, volat per populos; pavor & horrore, pro innocentis necis, concutit universos: tinnunt audientium, præ immanitate sceleris, aures: stupent omnes; a remotis & ignotis innocentia & modestia occisi auditur; in communi ab omnibus de parricida ultio expetitur. Amplius autem Episcopo, post reditum Imperatoris cum Principibus, non nimietate doloris, sed sinceritate Dei amoris & canonici rigoris instante; illa maledicta per legales inducias cum suis fautoribus Drotmanniam vocatur, & majestatis res, filiique proprii parricida, morti adjudicatur.

61 Quibusdam autem inhumanitatem Episcopi erga matrem suam falsa compassione causantibus, & pro correctione culpæ veniam & vitam postulantibus; Episcopus diu multumque resistit, & carnem quæ peccaverat temporaliter puniendam, ut spiritus salvaretur in die Domini, asservit. Tandem, victus instantia postulantium, vix acquievit: & accedens ad Imperatorem, ejus judicio & arbitrio quomodo terminaretur, secundum quod honori Imperii congrueret, & animæ ejus expediret, commisit. Consulentibus ergo qui aderant, prædia quædam in Saxonia, quæ hereditario jure possederat, quæque ei ad temporalis vitæ subsidia post mortem patris sui Episcopus concesserat, inter quæ principales sortis sunt istæ; Immedeshusen, Walmontheim, Hauverlon, Hukelhem, Mandelbeke, Goltzbeke, Dodonhuson, Hokisneslevo, Wakereslevo, cum manu Balderici Comitis mariti sui & advocati, cum consensu heredum suorum, Imperatori potestative contradidit. Et sic interventu omnium, vitam carnis obtinuit, & æternam mortem animæ incurrit. Imperator autem, prece & devotione admonitus Episcopi venerabilis, dilecti sui nepotis, quem se suæque omnia divino servitio mancipare cognovit, eadem prædia cum suis appenditiis, quæ dari solent, vel nominari valent, utilitatumque omnium attinentiis, ei suæque Ecclesiæ, omnium hominum

contradictione remota, iv Idus Januarii, anno Dom. D Incarn. MXVI, Indictione f xiii, in Drotmannia fribuit; regali auctoritate decernens, ut nulla persona, aliqua judiciaria potestate in eisdem prædiis se intromitteret, nisi Advocatus, quem ipse Episcopus, vel suorum quilibet successorum elegisset: & si quis hoc præceptum infringere, & libras auri persolveret L regie cameræ, L Patherbrunneni Ecclesiæ. De his prædiis Dodonhuson & Goltbeke Ecclesiæ novæ, quam summo studio construxit, Episcopus contulit, cetera sibi ad majoris Ecclesiæ dominium retinuit.

62 Plurimorum autem negotiorum gratia ibi demoratus, multis suis in vinea Domini cooperariis, tam ad constructionem novorum, quam ad reparationem collapsorum, apud Imperatorem interventu usus fuit. Ipseque aliorum obitu, vi, videlicet Erchanbaldi Magontinensis Archiepiscopi, Episcoporum quoque Heinrichi VVirciburgensis, Wiggeri Verdensis, Arnoldi Halverstadenis, Berenvardi Hildenesheimensis, Thiedericus Minigardevordensis, Hildivardi Citicensis, Gregorii atque Azonis Romanorum, & aliorum multorum, Berneshusen, ab Unvrano Bremense Archiepiscopo Imperatori legaliter traditum; & Comitatum in Haverga locisque prædictis situm, & ab eodem Imperatore, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, nec non tertii Ottonis bonæ memoriæ Imperatoris, dilectæque contestalis suæ Chunigundæ Imperatricis Augustæ, eidem Episcopo Meinverco suæque Ecclesiæ ante quinquennium datum, quæ invasione quorundam erant turbata eis manentibus in Longobardia, xix Kal. Febr. ibidem in Drotmannia renovari & confirmari obtinuit. Baldericus quoque Comes prædictus, per consensum suæ contestalis Athelæ, petente Meinverco Episcopo, in præsentia Heinrichi Imperatoris, Archiepiscoporum quoque, Meingoz Treverensis, Heriberti Colonienis; Episcoporum etiam Athalbaldi Trajectensis, Thiedericus Mimigardevordensis, Thietmari Osnebrugenis, Arnoldi Halverstadenis; Laicorum quoque Bernhardi Ducis, Liudolfi, Thiedericus, VVicmanni Comitum, & aliorum multorum, prædium quoddam in Comitatu Udonis Præsidis in Himmerveldun, ei in proprium tradidit: quod ejusdem Episcopi Advocatus, nomine Herimannus, ad Patherbrunnenis Ecclesiæ proprietatem suscepit.

63 Eodem anno, magnæ molis grando venit, & plurimi fulmine interierunt. Episcopus vero, secundum quod scriptum est, Flagellato pestilente, sapiens sapientior erit, aliorum interitum suæ correptionis æstimavit profectum; eo intentius anhelans ad æterna, quo sui cursus mutabilitate pendit non subsistere terrena. Mater autem Episcopi, existens ingrata de misericordia collata, iniquitati apposuit iniquitatem, modis omnibus quærens alienare filio omnem hereditatem. Qua mentis vesaniam femineo furore debacchata, x manfos in monte Lare juxta Heimmoberg in inferiori terra, Ecclesiæ S. Viti in Eltene, quasi sub specie religionis contulit, & alia alias conferre disposuit, quæ secularium (timore Imperatoris & Episcopi, quibus cor unum & animam unam esse omnes sciebant) accipere nemo ausus fuit. Quo celeri nuntio Episcopus comperto, velociter partes terræ inferioris adiit; eamque in monte Lare deprehendens, volentem fuga evadere, ad aquam Emme de monte salientem comprehendit; & deteriore qualibet creatura protestans, quæ filios uterinos non solum occideret, verum etiam exheredaret, capi eam fecit.

*me suorum
quidem
pena la-
stilla con-
sigitur*

A cit. Hominibus autem matris ejus, parti dominæ suæ faventibus, & x mansos, quos S. Vito dederat, licite eam dedisse & dare potuisse asserentibus; Episcopus nihil præter justiciam se exigere dixit; & eis ad suæ justitiæ ostensionem Reliquias Sanctorum expetentibus, ipse non renuit. Illico allatis Reliquiis de Ecclesia vicina Rene, constructa in honore S. g. Cuneræ, in quibus jurare consueverant, Episcopus eas abiecit; & prolati de apothecis suis Reliquiis sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & S. Blasii, super eas eos jurare fecit. Qui votis dominæ suæ temerariis satisfacere volentes, viri viri ad Reliquias accesserunt; & manus ut jurarent apponentes, mox cælesti plaga percussi, quatuor ex eis oculos amiserunt, aliis tribus erectæ manus obriguerunt, & omnibus diebus vitæ eorum tali plaga multati permanserunt. Manifestam ergo virtutem Dei matri proponens, tandem aliquando eam resipiscere hortabatur; & se bonis B. Viti non indigere dicens, quæ ei dederat, rata fecit; ne ullam occasionem pereundi matri dedisse videretur.

*me filii
indolentia*

B 64 Quia ergo Deum intime dilexit, plures ad eum exemplo suo attraxit, qui de bonis, sibi temporaliter collatis, providere sibi studuerunt mansionem perpetuæ claritatis. Quidam denique liber homo, nomine Cuono, lignorum suorum proprietatem in loco, in Aro nomen habens usque hodie Cononbusc dicitur, ei contulit: quoniam omnia quæ agebat a Deo prosperari, & ab eo omnia ad divini cultus augmentum fieri, veraciter intellexit. Item quidam in Helessem molendini aquam, & alii alia; fideliter sperantes, ea in futuro sibi reddi centuplicia. Divertens inde Episcopus Radincheim, quoddam dorsale in cubiculo matris suæ suspensum dejecit, & suum pallium suspendi mandavit: & pie violentus, ipsum dorsale, occulte caballo impositum, novo suo monasterio Patherbrunno quantocius deferri imperavit. Ipsum autem dorsale, ad nominis sui memoriam, pariterque in honorem Balderici Comitis quem duxerat mater ejus, fieri fecerat: picto in eo, ob insignis virtutis ad monumentum posteritatis, quod draconem in loco quodam interfecerat. Post discessum igitur Episcopi mater ejus, unde proficere debuit, deterior efficitur; & semineo possessa furore, quidquid in prædiis vel rebus aliis habuit distrabere non moratur. Denique villam in Reinwic cum attinentiis ejus, itemque ecclesiam & villam in Wic cum ipsius appendiciis, B. Herberto Colonienſi Archiepiscopo ad monasterium, quod in Tuitienſi castro in honore sanctæ Mariæ perpetuæ virginis construxit, vendidit; & manutergium altaris pretiosum, serico contextum, ei tradidit; & principali Ecclesiæ beati Petri Apostoli emporium in b. Resse cum sibi adjacentiis, ut ibi sepeliretur, dedit: quæ Episcopus non solum non requisivit, verum facta grata habens, Fratrum amator, devotionis eorum adjutor & cooperatore factus, ea laudavit & stabilivit.

*sandem
Visitatio
de sua se
potentia
frustra
satione*

C 65 Baldericus autem Comes, cum se quasi innocentem de nece innocentis humana sefellisset sapientia, cepit quasi potens de inani gloriari potentia; cæcatusque mundi divitiis, captus amore nefariæ mulieris, sprevit mentis suæ fastu Deum altissimum, largitorem divitiarum suarum & visum. Denique quadam die in Radincheim, de solario eminentiori quaquaversus prospectans, & loci qualitatem sicutque sui multiplicem utilitatem considerans; Cum inquit, Deus omnia posse dicatur, quomodo me in tanta gloria seculari, in tanta

Junii Tomus I.

omnigenarum rerum copia, ad inopiam redigere *EX MSS* posse credatur? nam Rhenus præteriens, abundanter visui & usui dilectabilia; saltus adjacens, volucrum & bestiarum sufficienter necessaria administrat; & de tantis divitiis subjici posse inopiis, opinati, frivolum constat. Quam bene & congrue par convenit pari, dum vir talis mulieri jungitur tali! Cum igitur talibus & similibus voluptatibus & vanitatibus inservirent, & in sordibus positi merito suæ iniquitatis amplius sorderent, directis ad eos ab Imperatore duobus nobilibus viris, discedentes ex insidiis peremerunt; & sanguine innocentum vindictam a Deo expetente, justo judicio publicis legibus damnati & proscripti, jus legemque omnem perdidit. Nam, qui Deum impotentem, ut ad inopiam eum redigeret, æstimabat, profugus, & nec servorum propriorum consortio vel colloquio usus, in aliena terra mendicando stipem petebat: & illo Coloniam divertens, habensque aliquamdiu de Ecclesia principali, itemque de Ecclesia Tuitienſi præbendam, ibidem moritur, & ante Ecclesiam B. Petri sepelitur: sed tempestate adeo *scilicet & inops impotens* ferviente, ut totius civitatis interitum minaretur, effossa in Rhenum projicitur. Ipseque Rhenus sui inundatione & fluctuum collisione plurimis diebus ita efferebat, quasi se maledictam illam non posse ferre manifesto protestaretur. Mortua igitur matre sua hoc modo, Episcopus cum sorore sua, bona hereditaria in inferiori terra divisit; & illa partem suam S. Vito in Eltene conferente, ipse suam cornubio quod in civitate Patherbrunnenſi, ut prædictum est, inchoaverat, delegavit.

ANNOTATA G. H. & D. P.

a *Distmarus lib. 7 hanc Balderici uxorem appellat, modo secundam Herodiadem; modo venenosam aspidem.*

b *Nova domus, vulgo Nihusen, Paderbornenſis Episcopi Palatium & Residentiæ locus ordinarius, cum circumjuncto oppido, distat a Metropoli una circiter hora: descriptionem arcis, ab Episcopo Ferdinando verbis æneaque figura expressam, vide inter monumenta Paderbornenſia pag. 255.*

c *Baldericus Comes, Collegii Canoniorum Cransburgi fundator, si quam antehac meruit pietatis laudem, ex hac omnino obscuravit: est tamen quod de eo, E invocatione S. Luidgeri sanato, ex Notis Adolphi referamus 26 Martii post h. 8 Anal. Obitus ejus, Necrologio Abdinghoff. adscribitur die 22 Jan. cur autem dicatur Arbela matrimonio minus congruus fuisse, non capio: moribus certe non absumiles fuerunt.*

d *Uplage, Distmaro Upplan, ad Cæsaris adventum omnino destructum.*

e *Drotmanniam in Saxonia fuisse nil dubito, an etiam in Westphalia, non ausim divinare.*

f *Imo Indictione xxi. Quæ autem hic Drotmannia scribitur, videtur scribenda Drotmundia, ut sit Tremoria, vulgo Dortmund, Westphalia oppidum, media fere via inter Coloniam & Monasterium.*

g *Acta S. Cuneræ infra 12 Junii damus, quæ colitur in oppido Rhenen, diocesis Ultrajectinæ ad dexteram Rheni ripam, quam non contempsit Sanctus, sed fraudem declinavit.*

h *Nam Resam oppidum Clivia intelligit Theodorus Rbay. Erat illud tunc sub dominio Archiepiscopi Colonienſis, cum permutatione ad Comites Clivia translata anno 1392. Ecclesia ibi Collegiata est quidem Despara Virgini sacra: sed potuit ante illam institutionem fuisse dicata S. Petro, quod ipsi inquirere examinandum.*

Yy 3

CA-

Ex MSS.

CAPUT X.

B. Poppo Treverensis esse quendam; plura Meinweri: praesertim circa monasteria & seruos.

66 **A** Nno autem Dominicz Incarnationis MXVII, Meingoz a Treverensis Archiepiscopus obiit; & Athelbero b Praepositus Monasterii S. Paulini Treveris, ortus de Lucelinge-
burg, vir potens & dives valde, habens inter alia bona hereditaria Castella huc, Sarburg, Berencasdel, Rudiche, ea spe & fiducia: qua soror ejus Cunigunda Regi nupta fuit, Episcopalis Cathedrae dignitatem affectavit & usurpavit. Imperator autem Christianissimus, pro multorum salute, spreto illius affinitate, ausibus temerariis nulla ratione acquie-
vit; & variis modis per Episcopatum debacchantem compescere non valens, Episcopatum c Poppo, viro venerabili & secundum carnem nobili, contulit, Athelberonique dixit: Talem virum debet dirigere, qui tunc vesania valeat resistere. Poppo autem Episcopatum adeptus, Berencasdel castellum a praedonibus Athelberonis defensum destruxit; & aliud castellum cujusdam tyranni Athelberti, quod dicitur Sisitra ad terram similiter deiecit. Qui videlicet Athelbertus castellum, Treveris quondam in honore sanctae Crucis constructum, possidebat; unde frequenter cum multitudine militum erumpens ad curiam Episcopi, quicquid ibi ad ejus obsequium parabatur violenter auferens abducebat. Cujus rei ignominia confusus Episcopus, videlicet quod hostem quotidianum sibi tam proximum ob munitionem castelli non posset debellare; multis ad amicos suos habitis querimoniis, ad hujuscemodi infamiam depellendam consilium & auxilium cepit inquirere.

67 Erat autem in exercitu ejus eo tempore vir potens divitiis & viribus fortis, Sicko nomine, qui promisit se tentaturum, si quo modo posset invenire hujus mali medicamentum. Episcopo sibi satis congratulante, egreditur ille occasionem nactus, quomodo periclitanti subveniret. Quadam ergo die pergit ad portam castelli, pulsansque fores rogat sibi ab Athelberto ad refocillandum poculum miti. Quod cum celeriter allatum ebibisset, tamquam nimium sitis fervorem patiens, pincernam aloquitur dicens: Domino tuo, ait, ex parte mea magnas gratiarum actiones nuntiato: pariter & hae verba narrate curato, quod vita sospite, hoc poculum rependam sibi citissime grata voluntate. Et his dictis abiit. Captato deinde opportuno tempore triginta hamas preparat, singulos milites electos, loricated, & galeatos, ensibusque praecinctos in singulis collocat, & desuper linteis opertos, fures quibus vestes ad portandum infererentur aptat. Deinde LX viros, nihilominus electos & plebeja veste amictos, ensibus eorum in d hamis reconditis gestatores constituit; nulloque hominum hujus fraudis praeter praedictos conscio, ipse Sicko cum his & aliis paucis militibus vallatus ad castellum tendit, fores pulsavit. Servo sciscitante, quis sit & quid velit? Dic Domino tuo, ait, me sibi vinum magnoe dilectionis gratia olim promissum deferre, quando ipsum non piguit mihi sitienti poculum dirigere. Jussu ergo Athelberti illi sunt intromissi, & Sicko post alios intrans, jubet auferri linteorum velamina, rogat Athelbertum suscipere dilectionis munera. Portiores, sicut erant docti, uno pariter momemento omnia hamarum velamina deficientes, gladios suos arripiunt; insidiae de hamis exilientes gladios stringunt, fortiter undique serientes, ipsum Athelbertum co-

cidunt; ceteros aditus crudeliter mactantes, castrum bellum in solitudinem redigunt.

68 Sic Dei misericordia Episcopus a tyrannide Athelberonis mirifice est liberatus, & Sicko pro victoria ab Episcopo beneficiis magnifice est illustratus. Simili modo per alios Principes suos multa castella, partim vi partim dolo recepit; tyrannorumque infamiam, diu impune debacchantem, ex parte maxima refrnavit. Monasteriis sane, eorum violentia pene exhaustis, prout potuit misericorditer succurrit, quibusdam non habita dando, quibusdam ablata restituendo. Hic audiens Prophetam de Christo dicentem, Et erit sepulcrum ejus gloriosum, orationis causa Hierosolymam ivit; & Monachum quemdam, in Ecclesia B. Maximini sub Abbate Richardo c Peregrinum & advenam, nomine Simeonem, comitem viz assumpsit. Reversus autem Episcopus eundem Monachum in Turri, quae antea Porta Nigra appellabatur, in festivitatem S. Andreae Apostoli reclusit; ubi postmodum gloriose mortuus & sepultus, multimoda signorum frequentia, in magna fidelium veneratione est habitus f. Hic rogatus a quodam Danorum Comite Ottone Daniam venit, gentemque Danorum adhuc idolis servientem, ad Christum convertit. Ubi incredulis repugnantibus chirothecam ferream jussit fieri, eamque igniri: quo manu sua vestita nesciens, lineoque panno ceca infuso ad carnem indutus, fornacem candentem intravit; indeque panno combusto illatus exiens, Christum Dei filium verum esse Deum hoc indicio declaravit. Hoc usque hodie apud Danos g celebri fama vulgatur; a quibus & Ansharius h vocatur; quo nomine ejus memoria ab eis v Idus i Septembris celebratur, sepulcrumque ejus Treveri a Danis frequentatur.

69 Anno praedicto, factus est celebris conventus Principum, in loco qui dicitur k Liezgo, praesente Imperatore Heinricho, cum Archiepiscopis Erchanbaldo Mogontienso, Poppone Treverense, Gerone Magetheburgense, Unvvano Bremenese; Episcopis quoque Aroldo Halverstadense, Eppone Bavenbergense, Thiederico Metense, Heinricho Wirceburgense, Thiederico Mimigardevorden- se, Heinricho Parmense, Thiederico Mindense, Thiemmone Merseburgense, Herico Havelbergense, Meinverco Patherbrunnenese. Laicis etiam Bernardo Duce, Sigifrido atque Ezicone Comitibus, cum aliis multis nobilibus, ad honorem & dignitatem Imperii plura necessaria disponentibus. Ibi Imperator a Domino Meinverco Episcopo fundationem novi monasterii, singularis quodammodo ejus studii, audiens, & devotioni ejus congaudens, gratiarum actiones ei retulit; & praedium quoddam situm in pago Hesse Saxonico, in Comitatu Herimanni Comitis, in villa Nedere nominata, cum mancipiis utriusque sexus, & omnibus quae ullo modo inde provenire possent utensilibus, quod quidam Redialdus nomine ad manus Imperiales legaliter & capitulariter hereditaverat, Fratribus in eodem monasterio Christo servituris v Idus Julii contulit. Sequenti die l ibidem ab heredi- bus Ekkihardi Comitis, de Abbazia Helmvvar- deshusen querela habita, & diu multumque inter Principes ventilata, tandem regno est adjudicata. Et quia nec in facultatibus nec ministerialibus regno servitio esse potuit, interventu & consultu Episcoporum & Principum praedictorum, Episcopo Meinverco suisque successoribus, a Patherbrunnenensi Sede Episcopaliter, secundum regulam S. Benedicti regenda & possidenda, est collata.

70 Ipso quoque anno Imperator rursus Poloniam cum exercitu intravit, ea ac Boemia Moraviaque Dei clementia subiecta, pro intuitu misericordiae ac pietatis, conculcationem & destructionem Merseburgensis Ecclesiae miseratus, ob reverentiam S. Laurentii, in aedificiis, in ministerialibus, in secularibus possessionibus, in ecclesiasticis ornamentis, in pristinum gradum Pontificalis dignitatis, eam restauravit. Inter haec, cum Episcopus, tam regni necessitatibus, quam Ecclesiae commissae utilitatibus solerter insisteret; fortuito Corbejam transivit, & recordatus B. Stephani Protomartyris eo loci Patroni, pro se suisque omnibus, in memoriam ejus, Hostiam salutarem Domino Deo immolare eo diverit. Eadem autem Ecclesia, in ripa fluvii Wiserz sita, a Luthevvico filio Karoli Imperatoris Magni constructa, a beato vero Radurado Patherbrunnensi Episcopo est dedicata, temporum incrementis tam religionis quam temporalis possessionis proficiens & succrescens augmentis. Sed cum delicis rigorem exolvissent disciplinae, Meinvercus Episcopus factus, ad eam venerat, ut secundum canonicam auctoritatem corrigeret, quod irregulare inibi animadverterat. Sed expulsus eum grandi sua suorumque injuria, regem Henricum adiit; & ut Abbate Walmo nomine deposito, alius nomine Denthmarus, per quem religio claustralis reformaretur, succederet obtinuit. Quod ut religiosis eum commendabilem, ita irreligiosis reddidit odibilem: adeo, ut durante odii & invidiae livore, ejusdem Ecclesiae custos nomine Boso, preparato altari stomachando accurrens, preparaturam deiceret; & secundum auctoritatem ejusdem loci & libertatem, divina celebrari nisi sua permissione interdicere.

71 Quod Episcopus audiens, Conventum intravit, & habito ad Fratres verbo de Praelatorum reverentia, de subjectorum inobedientia, ad satisfactionem, & injuriam facientem & consentientes provocare humiliter curavit, dicens: debere & decere eos honorem deferre Sedi, in cujus consistentia diocesi; cujus Praesides etsi non caute interdum incederent, eorum enormitas devitanda, pervicacia esset arguenda; non autem potestas Cathedrae, quae non sacris locis propter personas, sed propter facta loca personis conceditur, constaret evertenda. Qui cum ad eum audiendum segniores haberentur, pulpitum ascendit, & pauca pro re & tempore ad populum locutus, omnibus quae facta fuerant innuit; eumque qui injuriam irrogaverat, ad satisfactionem publice coram omnibus vocavit. Qui cum tertio vocatus non venisset, non vindictae voto, sed prophetiae praconio ei precepit, ut quocumque die ipse de corpore exiret, ille secum ad tribunal Christi, sibi responsurus de illata injuria, migraret. O sancta anima! O pura conscientia! quae adhuc carnis adamicta velamine, animas ligabat coram divino examine. Episcopo autem taliter discedente, Abbas cum Fratribus eum in civitatem Patherbrunnensem persecutus, plenariam reconciliationem obtinuit: sed pro eo qui contumeliam fecerat, saepe & multum rogatus, decretum Dei non posse immutari, perhibuit.

72 Quia ergo constantiam ejus, qua in iusticia sua ut leo confusus est, audivimus; humilitatis pietatisque ejus insignia breviter audiamus. Curtes dominicales episcopii sui circumiens, frequenter collapsa reparabat, reparata sui munimine firmabat solerter; sicut in acquirendis utilis, sic in conservandis fidelis. Duram antiquae servitutis a Litorum iusticiam, per novam paternae pietatis revelavit gratiam; constituens a villicis adminiculari eis in cibi potusque necessariis, quod antea non fiebat tempore

messis. Quodam autem tempore ad curtem suam Barghusun venit; & experiri volens fidelitatem & dilectionem famulorum erga villicum, precepit comitibus viae suae, ut super frumentum quod in domo tribulabatur, equos propellerent: dicens, servos, si fideles essent, eos repellere; si non, quasi defectui villici congratulantes, eos linere. Servis autem quasi ad obsequium Episcopi discurrentibus, equi frumentum tribulandum consumere & conculcare comperunt. Unde servi infidelitatis & incuriositatis vitio multum inculati, iussu ejus gravissime virgis sunt flagellati: quos postmodum ciborum copiis abundantissime reficiens, de servanda villico suo fidelitate paternae admonuit. Veniensque sequenti anno, & excussus ab introitu, gratias quasi de contemptu suo egit: & intrans occulte per superiusosium, matrem familias, quod operarii modica farinae sortituncula alerentur, submurmurare audivit: & ut servitoribus ejusdem curiae duae pernae annuatim darentur, exceptis his quae a villico dabantur, misericordia paternae pietatis constituit. Nihem quoque veniens, hortum urtica & eruca aliisque herbis adoperum noxiis, excepto modico spatio in medio invenit. Et mox uxorem villici ambitiosis suis vestibus spoliari praecipiens, donec germen noxium quod in altum excreverat terra exquaretur, per totum hortum eam trahi mandavit: quam tristem consuetis blanditiis consolans, solita liberalitate exhilaravit: sequentique anno omni diligentia & abundantia totum hortum exculeum inveniens, majori gratiarum actione & munerum largitione eam remuneravit.

73 Ad aliam curtem quamdam veniens, matrem familias cur pullis & gallinis careret culpavit: & penuriam passus ea conquerente, mandavit ei ut fieri faceret, quod ad pastum pullorum de loco ad locum per curiam moveri per temporum intervalla provideret. Quo facto, veniente iterum ad eandem curtem Episcopo, abundantibus pullis qui creverant de pastu minorum vermiculorum, gratias egit; & de cetero devotorem eam obsecrans fieri, laboris ejus studium donis & bonis suis recompensavit. Quodam tempore, in Adventu Domini, quando porcos dare solent villici, stans in lobio domus Episcopalis, mulierem quamdam cum filio suo unico porcum sequentem & amarissime vidit stentem: & mox accersita ea, causas tanti fletus studiose ab ea inquisivit. Illa autem viro suo mortuo se humano adjutorio destitutam conquerente, & porcum illum de pane quem filius suus mendicando petiisset, violentia villici de Euenhus quo pertinebat, pavisse asserente, Episcopus graviter ingemuit: & pectus propriis manibus tundens, lacrymis ita satur obortis: Vix tibi miserrime Meinverce Episcope! Quomodo infelices homines quæstus sui gratia animam tuam demergunt ad terram? Sciens ergo scriptum: Domino sceneratur, qui pauperi miseretur; vocato villico, mansum viduæ ei resignavit; & ab ejus magisterio cum filio suo eam absolvens, de sua elemosyna eos sustentari omni vitæ suae tempore mandavit. Facta in diebus ejus fame valida, missis nuntiis frumentum comparari fecit in Colonia, & duas naves onustas ad inferiorem terram deferri; & dispensatione villicorum super p Velue & in Testerbant taliter mandavit erogari, ut una pars propriis, alia familiarum indigentis, secundum numerum domesticorum distribueretur; tertia ad proventum seminis, quarta mendicis erogaretur. Quod Episcopi mandatum villicus super Velue devote peragere studuit: ille vero in Testerbant partem pauperibus ordinatam fraudare perniciose non timuit, Quod

injuriæ
que habi-
tus,

prædictis
injuriæ
multum
secum
abstinent

C

edimo-
rum com-
muni con-
sueti,

et famu-
lorum hic
subdito-
rum;

sequi ca-
ligat,

apropos
remun-
rati;

pauperum
ab opor-
tente se
villico li-
berat;

Prov. 19
17

famili-
arum com-
muni con-
sueti,

EX **MS.** Quod Episcopus audiens, non fraudato sed fraudanti vehementer condoluit: & quia nemo successorum suorum honorem predecessorum post quam generatim habiturus esset, prædixit.

74 Quodam tempore officinas monasterii sui navi more solito circumiens, Fratribus ad Capitulum & confitentibus, coquinam intravit; & servis fortuito vacantem inveniens, invento frusto panis in ollas igni appositas trussit: nullius autem pinguedinis vel admixtionis speciem præter aquam & cibum animadvertens simplicem, tempore loquendi Conventum introivit: & causatus filiorum suorum, & Fratrum aridum cibum, quæ in coquina vidisset & fecisset, retulit. Abbate autem ob virtutum custodiam, servandam asserente parsimoniam, respondit venerabilis Episcopus; ut si ipse religiosus esse vel videri vellet, circa vitam propriam severus, erga subditorum benignus existeret; Evangelicis & Apostolicis documentis propositis, quomodo laborans agricola mercede operis sui dignus esset. Ex data auctoritate, quomodo Dominus Ecclesiam claves B. Petro Apostolo tradiderit, & Ecclesia tantam habens potestatem, generali Synodo, Monachis, quoniam olei copiam non haberent, non carniū quadrupedium esum, sed carnis cognatum adipe indulgeret; advocatis villicis, porcos dari ordinavit, de quorum sagimine & pinguedine cibum Fratrum parari mandavit. Ecce quomodo diligentibus Deum omnia in bonum cooperantur, & regnum Dei & justiciam ejus rigore claustralis disciplinæ in Capitulo querentibus, exterioris vitæ necessaria adjiciuntur. Laudabilis sane pii Pastoris erga oves creditas tam benignus affectus, imitabilis quoque diligentibus Deum in religione & executione claustralis disciplinæ profectus. Probare autem volens Episcopus dispositionis suæ observantiam, quodam die indutus cappa laicali, coquinam iterum Fratrum introivit; & quasi advena ignotus, de situ, statu, habitu monasticæ conversationis, claustralis religionis, quotidianæ refectionis curiose queritans; beatam vitam, quantum ad Deum, inibi duci; miseram vero, quantum ad corporalis indigentiam utrum agi, a coco audivit. Unde festinus ad cubiculum rediens, Abbatem advocari velociter mandavit; & de segni dispositionum suarum executione eum graviter incusans, novem pernas optimas secum ad claustrum deferri mandavit.

75 Successus autem igne divini amoris, nihil subterfugit terreni laboris, quin pro subditorum salute Ecclesiarumque suarum utilitate insisteret omnibus modis & horis. Affectans denique imaginem celestium, sprevit speciem terrestrium; nec pro Christo humiliari, nec pro ipso erubescens injuriari. Minor namque in oculis suis factus, sibi subditorum fidelitatem, singulorum spem & devotionem in Deum, experiri voluit per se: assumensque cuiusdam mercatoris cum mercibus habitum, circumibat sedulus explorator Episcopatum. Quia vero juxta Salvatoris sententiam, nihil opertum quod non reveletur, cito hoc quibusdam propalatur: de quibus villicus de Bilhorn uxori suæ hoc innotuit, & quid in adventu Episcopi diceret velageret, docuit. Episcopus autem ubique veniens, & diversa a diversis accipiens, Bilhorn quoque venit, & matrem familias suppliciter salutans, ei de mercibus suis quæque concupiscibilia comparanda obtulit. Quæ quasi vehementer inflammata adversus eum, illico advocavit virum; & seductorem quemdam advenisse, sibi que cum mercibus suis proclamaret instituisse, ut cum rebus creditis infidelitate sua exhibita Domino, cum temporali dispendio animæ subacerent periculo.

ANNOTATA G. H. & D. P.

a Heingoz alius Megingandus, mortuus est in Vigilia Nativitatis Christi anni 1016.

b Alteram hanc esse tragediam, quam Adalbertus suscitavit ambitio, notat Adolfs; & primam annis 1008, tum ex editis, tum ex sacro Chronico Saxontæ, nunc nostro, dilucide describit.

c De Poppone actum est primo Junii ad Vitam S. Symeonis Reclusi, cujus ipse Canonizationem procuravit a Benedicto Papa IX: cui & scripsit de turbis, paucorum hominum nequitia in sua diocesi suscitatis, quæ hinc lucem accipiunt.

d Hama sive Ama, majus dolium vinarium.

e Richardus Abbas fuit, non S. Maximini prope Treverim, sed S. Vitoni Virduni: colitur autem ut Sanctus 17 Junii, quando Vitam deditur.

f Sequenti perperam huc Poppone tributa, quæ ab alio prorsus acta sunt Poppone Episcopo Slesvicensi, de quo agunt Adamus Bremensis, Abbas Stadenfis, Saxo Grammaticus, Albertus Krantzius, Vossius in Vita Aquilonia, alique absque mentione Archiepiscopatus Treverensis, Broverus etiam in Annalibus Treverensibus an. 1045 num. 87, & in scholiis ad hanc Vitam.

g Krantzius lib. 3. Metropolis cap. 42, Usque hodie, inquit, per populos & ecclesias celebre Poppone nomen ubique servatur.

h S. Anscharii Archiep. Bremen. Vita Apostoli Acta illustravimus 3 Feb. sed hic anno 865 defunctus, utroque Poppone longe senior fuit.

i Ad citatum 9 Septembris, refertur in Ms. Florario Translatio S. Popponis Trajectensis Archiepiscopi, quavis ibidem non fuit. Forte intelligitur S. Poppo Abbas Stabulensis in antiqua diocesi Trajectensi ad Mosam, cujus Vitam dedimus 25 Januarii. Habemus Slesvicensis Breviarium anno 1512 excusum, in quo ad dictum 9 Septembris celebratur Dedicatio Ecclesie Slesvicensis, neque usquam meminit hujus Popponis. Dicit tamen obitus Adolfs reperit in Ms. Vicelini Episc. fuisse XIV Kal. Augusti, quando licebit de eo agere, saltem ut Beato.

k Dithmarus lib. 7 pag. 219 trans Alhim ad Liefcam, curtem quondam Wigonis Episcopi Brandenburgensis, & tunc feris innumerabilibus inhabitatam, Conventum hunc habitum scribit: Broverus perperam Laerge substituit, locum in diocesi Bremensi.

l v Idus Julii, inquit Adolfs, & ipsum Imperiale editum integrum proferens, & addens plura de Helmwoldesbusano cenobio, quod Paderborna distat 12 horis, ad Vifurgis & Dimeke confluentes.

m Broverus in Scholiis asserit, a Dithmaro ad annum 1013 refertur his verbis: In Vigilia Pentecostes Imperator ad Immaleshufen venit, illic cum Anstite Meinverco hanc sanctam festivè ducens festivitatem. Illic Wal Corbejenfis, prius ab cura suspensus, deponitur; & unus ex Laurisseniensi monasterio Druchimer, sine Fratrum consensu prædictorum, assignatur. Quo ad Sedem suam hac hebdomada veniente.... omnis Congregatio, exceptis novem, stans abiit, & locum hunc pene vacuum non sponte reliquit. Eadem habentur in Chron. Ms. Sax. & additur id factum, sicut Luidolfus venerabilis Abbas futurum prædixerat: sed multis iterum Dei gratia conversis, placuit se subdere Regulam quam miserabiliter in saeculo vagari. Aliud simile Chronicon asserit, sedecim rebelles custodiæ traditos; itaque factum ut pauci admodum superessent, ceteris saeculo miserabiliter occupatis, quorum tamen plerique respuerunt. Porro tam prædictus Luidolfus, quam Druchmarus, Abbates, translati sunt & miraculis clauerunt an. 1046; addit autem Adolfs, quod

A rursus reperta sunt corpora an. 1662: de utroque igitur a nobis agi poterit in Supplemento Februarii, obijt enim Druthmarus, teste Lamberto, xv Kal. Martii 1046.

n Litones, iidem qui Cap. 5. lit. c. Liti.

o Nihem, sive Niem, quique ceteris leuclis horaribus versus Aquilonem distat Paderborna, in cuius est districtu.

p Veluvva est pars, tetrarchia quarta Ducatus Gelrie, sub Arnheimensi urbe. Testerbant autem magis Brabantiam spectat, ubi Heusda oppidum.

q Capitulum hic dicitur quod vulgo Capitulum, locus iudicii & consilii cunobitici: Hincmarum aliorumque auctoritates pro hac acceptione, vide collectas apud Cangium in Glossario.

r Adolfus existimat respici hic ad Synodum an. 887

B Aquilgrani habitant, qua inter alia Regularibus prescripta cap. 22 indulget Pinguedinem ad esum, excepta sexta feria, & viginti diebus ante Nativitatem Domini, & septimana illa quæ ante Quadragesimam vocatur Quinquagesima.

CAPUT X.

Diocesis utilitas diversimode ab Episcopo procurata.

76 **R** econdatus autem Episcopus voti sui, quod Romæ sancto voverat * Alexi, monasterium cum congregatione in honore ejus, in loco qui Suliche dicitur, ædificare disposuit: sed timens humanæ mutabilitatis incertitudinem, interiora ei perspicui operis capellam in introitu urbis, juxta novum monasterium construi fecit; eamque decimo tertio Kal. Februarii consecrans provisioni ejusdem monasterii deputavit, & in commemoratione R. Alexis tali jure misericordie dotavit & insignivit; ut quicumque forensi lege convictus, & sententia damnationis addictus, capellam contigisset, additæ pœnæ obnoxius non esset. Juxta principale quoque monasterium, capellam quamdam, capellæ extructæ in honore S. Mariz perpetuæ virginis a Geroldo a Caroli Magni Imperatoris consanguineo & signifero contiguam, per Græcos & operarios construxit, eamque in honore S. Bartholomæi Apostoli dedicavit. In plerisque parochiis misericorditer subvenit populis, in difficultate longissimi Ecclesiarum itineris, sive parochiis novis in divisione aliarum factis, sive capellis in eis constructis. Inter quos populo de Suidburgnon, ad parochiam forensis Ecclesiæ in Patherbrunnensi civitate pertinenti, ecclesiam construere concessit; eaque super terram pertinente ad curiam ab eo Monasterio suo novo attributam fundata, banno Episcopali ad jus majoris Ecclesiæ conservato, eidem Monasterio proprietario jure eam possidendam delegavit: ubi postmodum a beatæ memoriæ VVolfango ecclesia lapidea constructa; Episcopus Rotho, successor Episcopi Meinverci, anno Domini. Incarnationis MCLIII, xvii Kalend. Novembris in honore S. Galli Confessoris Christi eam dedicavit.

77 **I** n Herivordia g basilicam S. Mariz, quæ vocatur ad Crucem, dedicavit: quam ipsa unica spes mortalium, ad singulare inibi miserorum refugium, sibi construi mandavit. Siquidem ecclesia Herivordenis, sicut ecclesia Corbejenis, in Episcopatu Patherbrunnensi sita, a Luthuvico filio Caroli Magni constructa, & a beato Badurado Patherbrunnensi Episcopo constat dedicata: quæ omni pristini honoris & decoris ornatu tam Ungariorum & devastatione, quam Thietmari fratris Bern-

hardi Ducis Saxonie invasione spoliata, propemodum fuerat destituta. Cuidam itaque fame & nuditate afflicto pauperi, in die natalis sanctorum Martyrum Gervasii & Protasii ad præfatum Herivordense monasterium, propter auditam inibi San- timonialium munificenciam, ire volenti; ipsa piissima Virgo Maria facie ad faciem apparens, Abbatissæ & Sororibus ejusdem monasterii nuntiare mandavit, ut mutata pristina vita, tantum spirituali insisterent exercitio, quantum temporali instabant ædificio; dicens, se per hoc sedem suam revisuram, & invocantes se perpetua tuitione custodituram; adjiciens, se locum, in quo ei apparuit, ad sui nominis venerationem & Christianorum prælegisse intercessionem: ut, si quis eam ibi fideliter quæsierit, inveniat, & quod juste petierit se adeptum gaudeat. Paupere autem tantam visionem indicare trepidante, & ad suæ legationis veritatem confirmandam signum aliquod suppliciter expetente: Hoc erit tibi signum, ait Virgo piissima, quod nullius illatæ pœnæ, ne cicatricis quidem ullius aliqua te contingat molestia. Quo ad majus veritatis indicium, aliud adhuc expetente signum: Præcede, ait Dei genitrix, baculum, & faciens inde Crucis signaculum, pone ubi meorum statum cognoveris esse pedum; & si non credunt verbo signi prioris, credant ostensioni sequentis: quia quocumque tempore ad locum hunc venient, me super eandem quam facturus es Crucem, in columbæ specie sedentem videbunt. Abbatissa ergo nomine Godesti, cum Sororibus, hoc nuntio accepto, Episcopus Meinvercus cum vicinis proximorum monasteriorum Clericis accersitur: consultu omnium jejuniis & orationibus a Deo res inquitur: nuntius judicio aquæ ferrique igniti examinatus, securus declaratur: columba in loco ostenso inquisita, super Crucem sedere invenitur: & maxima omnium devotione & veneratione basilica fabricatur & dedicatur, & nomen Ad Crucem sortitur. i

78 **M** urum quoque in circuitu urbis in civitate Patherbrunnensi construxit. Domum Episcopalem a fundamentis erexit: & non solum ipsius civitatis mœnia restaurare & innovare curavit, sed & quidquid in aliis suæ provisionis locis dirutum vel veteranum invenit, destruere, renovare, meliorare festinavit. Studiorum multiplicia sub eo floruerunt exercitia: & bonæ indolis juvenes & pueri strenue instituebantur norma Regulari, proficientes haud segniter in claustrali disciplina, omniumque litterarum doctrina. Claruit hoc sub ipsius sororio & Imado Episcopo, sub quo in Patherbrunnensi Ecclesia publica floruerunt studia: quando ibi Musici fuerunt & Dialectici, enituerunt Rhetorici clarique Grammatici; quando Magistri artium exercebant trivium, in quibus omne studium erat circa quadrivium: ubi Mathematici claruerunt & Astronomici, habebantur Physici atque Geometrici, viguit Horatius, magnus & Virgilius, Crispus & Salustius, & urbanus Statius; ludusque fuit omnibus insudare versibus, & dictaminibus jocundisque cantibus. Quorum in scriptura & pictura jugis instantia, claret multipliciter hodierna experientia; dum studium nobilium Clericorum usu perpenditur utilium librorum. Præfatus quoque Imadus Episcopus, tempore suæ pueritiæ tanto disciplinæ claustralis rigore ibidem est nutritus, ut nunquam patrem suum videre extra conventum specialiter, vel ei colloqui fuerit permissus: dicente Episcopo, pueros & adolescentes cum distinctione debere erudiri, & non nocivis blandimentis deliniri: quoniam audaciæ & ferociæ nutrimenta eis ministrarent blandimenta. Adolescebant quoque secum

ex appor-
tione
Deipara,

Crucem
ubi fahat
sibi ju-
benit,

nomen
nolle

urbem
inducta

studia
fuerunt

F

A

ANNOTATA G.H.&D.P.

a Geroldus Comes, Hildegardis Imperatricis frater, cujus an. 799 in praelio contra Hunnos casu elogiolum, ex Poemate Walefridi Strabi, simul & Epitaphium, vide Tomo 2 Franc. du Cœfne pag. 649: ab eo autem structam Capellam, vetustate collapsam esse, scribit Brouverus.

b Quod scilicet scilicet laqueata, utrimque columnis sustentetur, longitudine colligens pedes 47, latitudine 30, inquit idem Brouverus, ipsum oratorium laudans, ut suo adhuc tempore superstes.

c Suidburgon pagus urbi propinquus ad Meridtem; nunc Teutonicum Suid, meridionalis est.

d VVolfgangus Abbas Abdinghoffen. 2, circa initium anni 1053 obiit, ut ex privilegiis ei & successoribus patet.

e Rotho seu Rodulfus, ex Praeposito Stabulensi Hersfeldensis abbas, inde Episcopus Paderbornen. creditur obiisse an. 1051 vel 2, sic inscriptus Necrologio: v. 11: Id. Novembris obiit Rotho Episcopus Frater B. noster.

f Hinc arena, post destructam ecclesiam, ab incolis adhuc Gallische dictur. Colitur autem S. Gallus, celeberrimus prope Helvetiam monasterii conditor, 16 Octobr. qua dies anno isto 1043 habente litteram Dominicalem B, cadebat in Dominicam. Eo loci nova postea constructa est ecclesia, sub titulo S. Michaelis Archangel.

g Hervordia urbs in vicino Comitatu Ravensbergensi, cum Ducatu Clivia jam subest Marchioni Brandenburgensi. De ea egimus 7 Januarii ad Vitam B. VVithindi Ducis VVestphaliae: cujus ossa aut ibi, aut in vicinia Engera, aut Paderbornae dicuntur asseruari. Vetus ejus monumentum vide inter Paderbornensia pag. 147.

h Hungaros vastasse Saxoniam anno 906 scribit Sebasnaburgensis, & anno 916 legitur in Supplemento Regimontis. de Meinvercum a Thietmaro fuisse dispoliatum, Dithmarus lib. 7 indicat.

i Adulfus ait, pleniorum hujus rei narrationem in Ms. Bodecensi haberi, & in lapide istuc posito notari annum 1011: locum autem a nobilibus puellis, sed heretodoxis teneri.

k Hic Imadus, in litteris anni 1052, Domnum Meinvercum Episcopum, dilectum avunculum suum vocat, utique ex Glisnate sorore, de qua n. 4. Obiit ille anno 1076, idque 112 Non. Februarii, juxta praefatum Necrologium.

l Quomodo Grammatica, Rhetorica, Dialectica Trivium; Arithmetica, Musica, Geometria & Astronomia dicantur Quadrivium, erudite docet Cangius in Glossario.

m Anno, inscriptus Martyrologio Romano ad diem 4 Decembris. Ibidem instructus fuit B. Altmannus, postea Episcopus Passaviensis, cujus Vita illustranda erit ad diem 8 Augusti.

n Coluntur hi Sancti, Bonifacius hoc 5 Junii, Septem fratres 10 Julii, Alexius (ut dictum) 17 Julii, & S. Longinus 16 Martii, ad quem diem Acta duorum Longinorum illustravimus, atque eos distinximus ex monumentis Graecis atque Latinis.

o Propter consanguinitatem proximam esse excommunicatos, ait Dithmarus.

p Bernhards Ducis genus humile, rebellionem potissimum contra Bremensem Episcopum explicat Adamus lib. 2 c. 33, qua refutare conatur Meibomius in Vinetia Billigant ab Adolfo allegatis: hic autem mones Scalkenborg bodie Lunenburg dicit.

q Leisborna Abbatia prope Lippiam fuit ... ab urbe Lippia seu Lippstadio 2 leucis horarum distans, etiamnum in districtu Monasteriensis Episcopatus Strom-

bergensi. In hac Abbatia vixit Monachus Bernardus EX MSS. VViti, a quo opera historica habemus descripta: in quibus diploma hujus donationis refertur, Abbatem ad hoc usque tempora recenset Bucclinus.

r Ime xii Kalend. Aprilis: cum enim anno 1019, corrente littera Dominicali D, Pascha celebrandum fuerit 29 Martii, patet quod Sabbatum ante Palmas concurrens cum 21 ejusdem.

s Sceldice olim collegium nobilium Virginitum apud vicum Schilse, intra primum lapidem ab oppido Bilenfeld in Comitatu Ravensberg: nunc aliqua ex parte infectum Lutzerana rabe, pluribus Romanos situs tenentibus. Tabulas ipsius donationis habet Adulfus in Annotatis pag. 379.

t Chronica Hildesheimense ad annum 1019, Eo anno in Pascha Papam de Roma Bavenberg hospitio suscepit Imperator: facta ergo esset hac Dedicatio feria vi ante 4 Dominicam post Pascha.

u Annales Corbejenses Mss. apud Adulfum, Anno 1019, Hemeradus Monachus in Vigilia S. Petri obiit, & statim multas virtutes Dominus per eum operatus est: quae latius patebunt in ejus Vita, ad diem diem danda.

CAPUT XII.

Post reconciliatos inter se SS. Henricum Imp. & Heribertum Archiep. variis fundis donatur Meinvercum.

83 SEquenti anno, post Natale Domini, Imperator, commoto exercitu, comitem quemdam Ottonem, saeculi dignitate non minimum praepollentem, in castro quod dicitur a Hamerstein, situm supra Rheni litus, obsedit: quoniam idem Comes Episcopatum Maguntinum multa infestatione sapius pervagans, ferro & igne devastavit; odio magno contra ejusdem civitatis Praefulem vehementer inflammatus, quoniam ab illo propter illicitum concubium judicio Concilii generalis fuerat anathematizatus. Cum ergo querimonia ejusdem Praefulis Imperator excitatus, in praedicto castro illum obsideret; venerabili Heriberto b Colonienfis Ecclesiae Archiepiscopo, demandavit, ut ipse in auxilium sibi cum suis festinus veniret. At ille immensis febribus tunc fatigatus, quod imperabatur implere non valuit; & propter hoc commotus Imperator, exosa eum Imperii sui tempora habere credidit. F Antiqua namque suspitione scandalizatus, quoniam * (ut praedictum est) in humando praedecessoris * su. 9 ejus corpore deditus, electioni ejus non interfuit; invidis, qui numquam deerunt si sint quibus persuadeatur, occasionem Sancto derogandi nactis, plus justo autem praebuit; & responso ejus accepto, cum magno furore; Si, inquit, ipse ad me dedignatur venire, ego illum quia agrotat, habeo visitare. Atque cum hac iracundia, mox ubi hostem expugnavit, Coloniam properavit; imminentibus nimiumque sese ingerentibus invidis, qui satis ardentem furoris ejus ignem magis ac magis perflabant, linguis malevolis detrahentes innocenti viro Dei. Ipsa autem nocte, qua Imperator Coloniam ingressus, officiosissime a viro Dei fuerat susceptus, cum se sopori dedisset; vidit in somnis quemdam quasi venerabilem virum, Pontificali veste ornatum, sic eum alloquentem: Cave, inquit, o Imperator, ne post hac pecces in conservum meum Heribertum: scito illum virum Deo esse acceptum, in quem si quid admitteris, tu sine dubio portabis judicium.

84 Nimirum gratia Dei miserentis, taliter praemonendo Imperatorem, ignorantem ejus pepercit: quia.

S. Heriberto Colonienfis Archiepiscopo

b

* su. 9

divinitus prohibetur ei nocere

EX MSS. quia videlicet in eo quod ejusmodi virum suspectum habebat, non malitia sed ignorantia peccabat. Si quidem ejusdem Imperatoris animam timor Domini possidebat, neque scienter disponere aut judicare quidquam cupiebat, per quod celestis offenderetur Majestas. Denique cum aliquid de regni negotiis disponere aut judicare intenderet, dispositiones omnes sive judicia sua, precibus & elemosynis praeveniebat: quatenus mens ejus & actus celestis regimine gubernaretur, ne quando exorbitaret agendo, vel judicando, quod divinis legibus contrairer. **Ma-** ne ergo facto, cum Imperator, mente mutatus, virum Dei ad se vocasset; & id quod caelitus venerat, quod superno respectu Rex compunctus fuerat, vir sanctus ignoraret, ac proinde lacrymosis oculis apud illum querelam depromeret, causas requirere, propter quas sibi tam diu infestus existeret; repente Imperator exsurrexit, & virum Dei amplexatus in oscula illius ruit. Ille admirans hæc, pariter consolationis ab eodem dicta suscepit: Ex quo, inquit, ad Regni fastigium, Deo donante, **B** consuevi, detrahentium linguis nimirum credulus, fateor, venerande Pater, te exosum habui: & hanc odii trabem in oculo gestans, & ideo nihil videns, iniquum de te judicium habui: tuamque justitiam, immo Dei gratiam in te fulgentem, videre non merui. Porro, te tacente, cælum clamat super te, tuamque causam defendit apud me: nam ipse, qui de Sanctis suis curam habet semper & habuit, sicut scriptum est: Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis Reges; nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari, Psal. 104; ipse me pro te corripuit, ut sciam quod inter electos ejus computatus sis. Indulge ergo, precor te, quod in te malignatus sum, vel quod te servum Dei tangere deliberavi: quia peccatum meum cognosco, nec amplius addam adversari tue sanctitati.

85 His dictis, semel, iterum, & tertio sanctum Pontificem deosculatus est; triplicem nimirum nectens dilectionis nodum, de quo Sapiens loquitur, **Ecol. 4,** Funiculus triplex difficile rumpitur. Nec moratus, **12** virum Dei, jam amicus, amicum prope se retinere fecit. Hæc videntes adversarii, in fugam versi sunt: ceteri vero fideles benedixerunt Dominum. Nec contentus hac satisfactione religiosus Rex, adhuc de divino judicio erat sollicitus: & præterita reconciliatione non contentus, nocte sequenti, finitis Matutinorum solenniis, assumptum uno ex Clericis, cubiculum Pontificis adiit; sed non ibi quiescentem,

C verum in proximo S. Joannis oratorio vigilantem, ut solebat, & orationibus insistentem reperit. Protinus abjecta chlamyde solo stratus ante pedes ejus, in spiritu humilitatis & in animo contrito, se suscipi postulat; & ea potestate, quam Sacerdotibus suis Dominus contulit, veniam sibi dari cunctorumque in eum commiserat. Nec moratus omnipotentis Dei famulus, Imperatorem a terra prostratum sublevat, & secundum fidem Regis, culpæ veniam relaxat. Erat autem hoc servo Domini initium sempiternæ consolationis, quippe qui de ista valle lacrymarum protinus ascensurus erat ad gaudium divinæ visionis. Etenim idem vir Domini, revelante sibi Spiritu hoc prænoscent, ait in illo secreto inter cetera ad eundem Imperatorem: Noveris certissime, quis post discessum tuum, quo nunc separandi sumus, nostras invicem facies in hoc sæculo nequaquam videbimus. Eo magis Imperator corde compunctus, iterum in amplexus & oscula Episcopi ruit; flens pariter & cuncta pene membra, manus, & oculos, collum quoque fixis demulcens osculis. Hoc facto, clam ad cubiculum rediit, mœstam reportans memoriam

prophetiæ beati viri; quam & postmodum transitu **D** ejus subsequente, veram fuisse comperit, & ipse ut audierat ore proprio denarravit.

86 Venerabilis autem Episcopus Meinvercus, de reconciliatione mutæ dilectionis, quam inter eos reformare sæpelaboraverat, non modice lætabatur; & ut peccata sua quæ in sanctum virum, licet ignoranter, commiserat, misericordiae operibus plenarie coram Deo dilueret, Imperatorem hortabatur. Imperator ergo Christianissimus, eruditus omni scientia litterarum, & per se id expedire sibi intelligens, & consulenti libenter obaudiens, per interventum ac indefessum servitium ipsius Episcopi Meinverci, pro redemptione animæ suæ, dilectæque conjugis suæ Cunigundæ Imperatricis, quamdam regii juris curtem Triburi nominatam, in pago Saxonico VVestfalia sitam, in Comitatu Herimanni Comitis, cum omnibus appendiciis, servis & ancillis, liberis quoque, cum tali servitio & censu qualem Regi persolvebant & agebant, & ceteris omnibus ad eundem locum pertinentibus, ad Abbatiam in Patherbrunno, a prædicto Episcopo inchoatam & stabilitam, ibidem in Colonia **xix** Kal. Martii testamentaria auctoritate dedit: & **E** inde divertens Bavenberge, Quadagesimam ibidem celebravit. Sic Dei miseratione in Patherbrunneni cœnobio, crescente religione, crevit & census ipsius Ecclesiæ, formam dans posteris normæ rectissimæ; ut & pro cunctis animæ & corpori necessariis Patri celesti, scienti quid nobis necesse sit, devote serviat; nec dum religio parit divitiis, divitiæ religionem destruant, & sic ambo pereant, discrete caveatur.

87 Proximo ergo **xviii** Kal. Aprilis beatus Heribertus Colonienfis Archiepiscopus mortalem vitam in angelicam mutavit, & in locum ejus Piligrinus regius Capellanus subintravit. Eadem vero nocte, qua S. Heribertus, post emeritam vitæ hujus militiam, supernum donativum accepturus, ad cælos migravit; Eppo **c** vir memorabilis, Bavenbergenfis Ecclesiæ Episcopus, præclaris moribus & non contemnendis florens virtutibus, hujusmodi visionem vidit. Ingredebatur quasi quoddam magnum splendidumque Capitolium; & ecce illic residebat innumerabilis concio personarum venerabilium, Episcoporum, Abbatum, Regum atque Imperatorum, ceterorumque cujuscumque ordinis virorum illustrium, secundum suum quique ordinem vestiti, & omnes pulchri ac reverendi, quasi ad agendum generale Concilium congregati. Porro in medio confidentium, loco evidenti sella posita videbatur Episcopalis, sessorem nondum habens, verumtamen ad hoc parata, ut in illa **F** resideret aliquis. Ut ergo sanctæ amplitudinis locum, tamque venerandæ multitudinis conventum introspicere vidit; admiratione pariter & timore compressus, nequaquam introire præsumpsit. Cum ergo ita staret stupefactus, ecce unus de illo sancto senatu, tantoque quasi Patriciorum cœtu surgens, & usque ad eum pro foribus stantem procedens (quem & ipse, ut sibi videbatur, dudum noverat) apprehensum manu introduxit; & ut super sedem vacantem resideret, annuit. Ille vetitus hoc facere recusavit, sciens eandem sellam viro reverentiæ majoris & dignitatis amplioris positam.

88 Nec mora, qui conventus ejusdem primatum tenere videbatur, duobus ex eodem consensu venerabilibus Episcopis præcepto edixit, ut foras exeuntes eum, quem primum invenirent stantem & paratum, introducerent; & in sede illa media, quoniam sessioni ejus præparata fuisset, digno collocarent. **Fecerunt illi ut imperatum fuerat: & ecce quem adducebant dominus Heribertus Colonienfis Archiepiscopus erat, sacro redimitus ornatu, tamquam in die**

quære, p-
sulata ab
eo humili-
ter omnia;

dein
Mein-
vercus
donat
Tribunum.

et mortuus
S. Heri-
bertus

de gaudis
atque cum
lacrymis
ei valedi-
cit;

atque per
osum de-
lense ba-
sternum sibi
ab impe-
ratore
sublatum;

A die solenni ad celebranda Missarum solennia. Eum in illa sede medium sedere fecerunt. Verumtamen unum ornatui ejus, scilicet baltheus *d*, deesse videbatur. Cum ergo tanti Principes confidentes illum vidissent, baltheumque illi deesse animadvertissent; quasi vehementi admiratione concitati, sciscitabantur, quisnam ille esset, qui tanti Pontificis ornatum diminuere præsumpsisset? Ad hoc ipso tacente, prælatus est unus de Primoribus, dixitque: quod is esset Imperator Henricus. Hanc visionem Episcopus Imperatori mane narravit: ipseque Imperator non incredulus visioni, recordatus verborum ultimæ collocationis, Episcopo respondit: Si baltheo caruit me prædone sanctus ille & venerandus vir; Domino adjuvante, meque operam dante, rapina hæc restituetur illi. Igitur Imperialem manum largius extendens, dona Christi Ecclesiis pauperibusque distribuit, sacrisque Missarum solenniis, psalmis & orationibus transitum beati Præfatis celebrari edixit, cui ipse baltheum sustulisset; id est, quem viventem longe minus quam decuerat honorasset.

B 89 Inter innumera ergo quæ pro animæ ejus remedio liberaliter erogavit, interventu Domini Benedicti Papæ patris sui spiritualis, Cunigundæ Imperatricis, Erchanbaldi Magontini Archiepiscopi; Episcoporum quoque Everhardi Bavenbergensis, Engelberti Frigisingensis; quamdam curtem, Hammonstide dictam, sitam in pago Rittaga in Comitatu Udonis Comititis, ibidem in Bavenberge in Sabbato Paschalis hebdomadæ, 1x videlicet Kal. Maji, in Festo S. Georgii Martyris, Episcopo Meinverco Imperator tribuit, ob jure suum & indefectum servitium: ut ipse nullius æmuli opprobriis subiceret, quia plus omnibus serviens, præmia honoris quo plures acciperet, exemplisque sui emolumentum alios ad suum fidele servitium Imperator provocaret. Hanc curtem quidam Comes nomine Godiza proprietario jure possidens, cum omnibus appenditiis ad eundem locum pertinentibus, cum consensu conjugis suæ Addilæ, ac sororis suæ heredis justissimæ, ipsi Imperatori in proprium ea ratione tradiderat, ut prædictus locus in beneficii usum, & insuper centum mansi cum familiis, quamdiu viverent, sibi concederentur. Quo facto, Imperator, divino admonitus instinctu, assiduitateque servitii venerabilis Meinverci Episcopi, non multo post, prædictorum interventu, pro remedio animæ suæ, cum chirographo ipsum prædium in proprietatem & dominium Patherbrunnensis Ecclesiæ, ut dictum est, eo pacto dedit, ut si prædicta Domna Addile cum superviveret, & quisquam ei prædictum beneficium abstraheret vel aliquid incommodi faceret, Episcopus beneficium ex substantia Patherbrunnensis Ecclesiæ restitueret; & si ipse id recusaret & renueret, illa Domna potestative sua reciperet. Episcopus autem Meinvercus manuscriptum hoc de Hammonstide, in præsentia Thiederici Mimigardesfordensis Episcopi, Liudolfi, Udonis, Hindonis, Acca Comitum, & aliorum multorum legi fecit, omnemque inferendæ inquietudinis occasionem in futurum Pastoralis vigilantia solerter præmunivit.

f 90 Post hæc Kalendis *f* Junii Episcopus cum Imperatore Confungam *g* venit, ubi interventu Geronis Magetheburgensis Archiepiscopi, Dodiconisque Comititis de VVarthberge, quamdam Regiæ proprietatis forestam *b* in comitatu ejusdem Comititis Dodiconis sitam obtinuit. Hæc foresta initium sumit de Rothalmingahusun, rectoque tramite protenditur in VVisaram fluvium: sicque ascensum ducit in fluvium qui vocatur Fulda; inde vero servat

Junii Tomus I.

continuatim sui ascensus tenorem, juxta eundem *EX MSS.* fluvium Fuldæ, usque in rivum, qui dicitur Crumelbecke, nec non ad oppidum quod Holthufun vocatur viam tendit; simul graditur in Othilambam & Riginherishufun, atque ad Rothiereshufun; mox pergit ad KiKillahufun atque ad Bervibiki, sicque protenditur in viam, quæ ducitur ad VVulfredeskiscan, itemque in alteram viam, quæ extenditur ad Gunnesburin, & ad viam Monneshusun: sicque gyrando circuit quamdam viam, quæ pervenit usque ad prædictum oppidum Rothalmingahufun. Ipso quoque anno & Erchanbaldo venerabili Maguntiensis Ecclesiæ Archiepiscopo; episcopatus sui anno nono mortuo, Aribon regius Capellanus successit; qui inspirante Dei gratia, inter alia suæ devotionis & dilectionis erga Deum indicia, super montem qui dicitur Hasungun, in honore sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & in commemoratione B. Heimeradi supradicti, monasterium construxit. Comite quoque Dodicone de VVarthberge, eodem anno 14. Kalend. Septemb. mortuo, Episcopus Imperatorem post Natale Domini Patherbrunno invitavit; & Comitatum, quem idem Dodico Comes dum vixit tenuit, situm in locis Hessiga, Netga, Niterga xvi Kal. Martii ab eo impetravit.

91 Die quoque Kalendarum Martiarum proximarum, alium quemdam Comitatum in Immedeshufun, interventu Benedicti Papæ, Cunigundæ Imperatricis Augustæ, Everhardi Bavenbergensis Ecclesiæ Episcopi, Piligrini ejusdem Ecclesiæ Præpositi, regique Cancellarii obtinuit: quem situm in locis Sorathveld, Sinuthvelt, Almunga, Treveresga, Burclaun, Liudolfus Comes dum vixit tenuit: ea ratione, ut nec ipse Meinvercus Episcopus, nec aliquis successorum suorum, ullam potestatem haberet alicui suo Militi vel extraneo eundem Comitatum in beneficium dandi, sed ministerialis ipsius ecclesiæ, qui pro tempore fuerit, præstet prædicto Comitatu, ac de ejus utilitatibus provideat, ad restorationem constructionis ipsius Ecclesiæ, ut inde muri releventur, tecta reparentur, & quidquid opportunum fuerit ad corporalem formam ipsius domus Domini, ibi inde administratur. Ingens terræ motus 14 Idus Maji in partibus Bavariz eodem anno contigit. Quidam vero propinquorum Dodiconis Comititis, Bern nomine, traditionem, quam idem Comes & frater ejus Comes Siebodo in bonis hereditariis, ad Patherbrunnensem Ecclesiam, hortatu & rogatu venerabilis Meinverci ipsius Ecclesiæ Episcopi fecerant, infirmare judicio seculari attentavit: & multis conciliis habitis, ad ultimum, in Natali S. Damasi Papæ, in Ermonesverethe, in præsentia Heinrici Imperatoris, Aribonis Magontini Archiepiscopi, & Episcoporum VVizelini Strazeburgensis, Adalbaldi Trajessensis; Udonis, Herimanni Comitum, & aliorum multorum, omni querela postposita, plenaria reconciliatione pacatus, cessavit; & octoginta tres libras ab Episcopo recepit in Ganderesheim 22 uncias auri; 21. vi libras argenti; unum pallium pro 111 libris; & 33 equas; astantibus VVikelino Episcopo prædicto, Rainvardo, qui Advocatus fuit, Udone, Sigfrido, Ezskone, Liudolfo, Becelino de Suevau Comitibus; Conone filio Ducis Ottonis, ejusque milite Zeizulfo, & aliis multis.

92 In capite autem Jejunii proximi 8 anni, præsentibus, Udone, Bennone, Sifrido Comitibus, aliisque plurimis, cum Rainvardo Milite Bernonis, duas uncias auri & duas libras argenti... datis omnibus promissis, exceptis duobus talentis. Eodem anno 9 Thiedericus Mimigardesfordensis Episcopus obiit,

Z z

EX MSS. obiit, & Sigifridus Parthenopolitanus Abbas ei succedens, x annis eidem Ecclesie laudabiliter prefu-
marium-
 tur plu-
 res Epi-
 scopi,
 suit. Tiedericus quoque Mindensis Præsul præ-
 sentem vitam finivit, post quem Albericus ejusdem
 Ecclesie Præpositus electus; sed morte præventus,
 nec consecrationem accepit, nec in Cathedram
 pervenit, Sigibertus vero Episcopatum obtinuit. Pie
 memorie etiam Berenwardus Hildenesheimensis
 Episcopus xii Kalend. Decembris ad Christum
 migravit; in cuius locum Domnum Godehardum
 1, Althansensem prius Abbatem, sancta Ecclesia sibi
 suisque utiliter subrogavit. Anno dehinc succeden-
 te, Gero Parthenopolitanus Archiepiscopus ab hac
item an.
 1023,
 vita decessit, cui Hunfridus Virciburgensis Ec-
 clesie Præpositus successit. Thietmarus pie memo-
 rie Osnebruggensis Episcopus ad Christum migra-
 vit, & in Sedem ejus subintravit Moncherus. Ar-
 noldus quoque Halverstadenensis Episcopus moritur,
 & Brantoch quondam Fuldensis Abbas substituitur.
que &
 celebra-
 tur Syno-
 dus Mo-
 guntina.
 Bernardus similiter Haldenburgensis Episcopus sus-
 tollitur, post quem Reinholdus subinfertur. Ipso
 anno Aribio Magontinensis Archiepiscopus, in Pen-
 tecoste Imperatorem Magoniam invitavit, ubi &
 concilium generale coadunavit, in quo Episcoporum
 consilio plura quæ deviaverant correxit: præcipue
 tamen Ottonem Comitem prædictum de Hamer-
 stein, & Irmingardam illicite commanentes separa-
 re disposuit; quod tamen perficere non potuit;
 quia ille se partim Regali timore, partim Episcopa-
 li commonitione utcumque correxit. Illa vero pu-
 blice bannos prævaricans, ibidem jus legemque
 omnem funditus perdidit.

A N N O T A T A G.H. & D.P.

a ¹ Brodverus lib. 2. n. 27, Arx Hamersteinia, monte prærupto Rhenum subterlabentem excelsa con-
 tuens duobus circiter passuum millibus infra Cakel-
 lum Antoniacense Treviren. diocesis in tabulis Ham-
 merstein superius An ad differentiam alterius similis
 vulgo Hermaisterin, aliis Ebrestein, e regione urbis
 Confluentina? Facile sane confundatur utrumque nomen;
 id quod in prior editione nobis contigit, & hic cor-
 rigitur.

b S. Heribertus, colitur 16 Martii, in cuius Vita
 a Ruperto Abbate scripta hæc continentur cap. 7 num.
 26, 27, 28. Unde hæc descripta sunt, & ibidem a
 nobis illustrata.

c Quis hic Eppo foret, nescimus ad vitam S. He-
 riberti dicere, quod legeretur Episcopus Babenbergensis
 sive (ut hic scribitur) Bavenbergensis, quo in-
 teritum titulo mox indicatur Everhardus Babenbergensis
 Episcopus, uti etiam in litteris S. Henrici de ere-
 cto abs se Episcopatu, traditurque is ab anno 1007
 ad annum 1042 præfuisse. Binominem ergo tunc cre-
 didimus: nunc errorem suspicamus, atque alium qua-
 rendum Eponti Episcopatum, qui forte fuerit Have-
 bergensis, inter tres Episcopatus ditionis Brandenburgi-
 ca; nisi velimus de Chorepiscopo Bambergensi hic esse
 sermonem.

d De Baltheo. 1. Cingulo sacrificiali, erudite differit
 Cangius in Glossario.

e Nempe an. 1020 Pascha celebratum fuerat 17
 Aprilis, proinde sequens Sabbatum fuit 23 ejusdem.

f Notat Adolfus in apographis legi factam donatio-
 nem sequentem anno MXXI, Indict. 111, xi Kal.
 Junii, quibus fidere mallem, quam sapientius in talibus
 errasse depræbendo, vel auctori vel amanuensi ejus.

g Confunga seu Confugia, monasterium olim cele-
 bre sanctimonialium apud Castellam in Hassia, ubi S.
 Cunigundis Imperatrix, mortuo S. Henrico vidua, ha-

bitum monasticum sumpsit, uti 3 Martii cap. 2 Vita D
 dixerunt.

h Forestis, seu Forestus aut Foresta, sumitur hic
 pro saltu, silva aut nemore, sæpe etiam Forestis accipi-
 tur pro vivario piscium. Consule Glossarium Cangii.

i Videtur esse bodernum Rottenburg in Hassia, unde
 usque ad VVesara & Fulda confluentes 3 circiter leu-
 carum ascensus, & inde usque in vicum Lauterbach,
 hic forte Crumbebeck dictum, leuca 5; ac porro tra-
 ctus silvofus perquam amplius usque in Altemberg: oppi-
 da autem seu vicus hic nominati non reperiuntur in tabula
 diocesis Moguntina, continenti terminus supra notatus.

k Anno 1020, 15 Kal. Sept. obisse Erikanbaldum,
 alias Hercumbaldum Moguntinum, dixerunt ad vitam
 S. Godehardi cap. 3 litt. e: sed cum ad ejus vitam,
 velut tunc adhuc viventis Cancellarii, inveniantur re-
 cognita sequens donatio, inserta Monumentis Paderborn.
 pag. 161 anno MXXI, xiv Kal. Martii, Indict. 117,
 potius standum videtur Hermannæ Contracto & Ms.
 Chron. Saxon. uno anno differentem mortem istam.

l Trithemius in Chronico Hirsungensi attribuit Sige-
 frido Archiepiscopo constructionem hujus monasterii ad
 annum 1073. Videtur autem Halsungun dici quod
 bodie Hazelunnen ad Hassiam fluvium, qui Meppena
 in Simasim confluit, post 4 leucas abinde decursas.

m Chronicon Hildesheimense an. 1021 eundem E
 confirmat diem, & addit quod res hora x diei, feria
 vi post Ascensionem Domini contigit: omnia autem
 probant an. prænotatum, adeoque & correctionem no-
 stram: fuit enim Pascha celebratum 2 Aprilis, atque
 adeo ascensio, die xi, seu v Idus Maji.

n Integras istarum donationum tabulas vide in Mo-
 numentis Paderbornens. pag. 47 & 49.

o Colitur S. Damasus Papa, xi Decembris.

p Id est 7 Februarii, cum Pascha celebrandum es-
 set 25 Martii.

q x Kal. Februarii, juxta Chronicon Hildesheim. &
 Ms. Saxonicum.

r xi Kal. Martii, ut habent eadem Chronica.

s Vitam hujus S. Godehardi illustravimus ad diem
 4 Maji.

t Prædicta Chronica sequentes obitus ita notant. Ge-
 ronis, xi Kal. Novembris; Thietmari, xvii Kal.
 Septembris; Arnoldi, sive (ut Dithmarus scribit) Ar-
 noldi, vii Idus Septembris.

u Haverbergensem perperam fecerat Brodverus.
 Dithmarus lib. 7 pag. 185 Antiquæ-civitatis Episco-
 pum appellat; Mikilemburgentem Ms. Saxonicum,
 apud Adolfum.

x Celebratum fuit istud Pentecostes festum 2 Junii,
 quia Pascha an. 1223 cecidit in 14 Aprilis: qua au-
 tem hic narratur, sumpta sunt ex prædicta Vita S.
 Godehardi num. 24.

y Hic apud Brodverum & Surium intruditur di-
 gressio prolixa, prolixior etiam apud Adolfum, de Syno-
 do Seligenstadiensi, ab eodem Aribone celebrata, quasi
 ea secuta esset Moguntinam hanc; Proxima, 111 Idus
 Augusti ipsius anni, scilicet 1023; quæ est perquam
 inepta connectio: cum Moguntina celebrata sit initio
 Junii, uti jam ostendimus: hæc autem, de qua agitur
 anno MXXII, Indictione v, 11 (hic legitur 111)
 Idus Augusti, anno Domni Henrici regnantis xxi
 Imperii vero vi, sicuti habet Prefatio in tom. 9
 Conciliorum Labbei. Totam ergo digressionem, alibi per-
 fectius legendam, hic omittimus, ut nihil attinentem
 ad Meinwericum; idque factum eo fidentius, quod
 non solum desit in amiguo nostro Ms. sed etiam in illo
 quo usus est Adolfus, hoc loco non reperiatur; verum
 scorsim duntaxat descripta post vitam, unde illam in
 contextum huc transtulit Brodverus; quod miror secun-
 dum Adolfum, istud scientem & notantem.

CA-

A

CAPUT V.

*Parla Inter SS. Henricum Imp. & Meinvercum
Episc. familiaris acta.*

93 **E**piscopus autem Meinvercus, monasterium inchoatum accelerans consummare, sanctuario testudinato, Imperatorem in Nativitate Domini Patherbrunno invitavit; & sperans cum Imperiali magnificentia aliqua daturum prædia, in præsentia ejus hoc dedicare proposuit. Ex inopinato autem sanctuarium, casum ipsius ecclesiæ futurum præsignans, cecidit: & ita, Episcopo domi forisque negotiis regni multipliciter occupato, monasterium hoc usque ad annum Dominicæ Incarn. MXXXI, indedicatum permansit. Invicatus autem Imperator adventum suum denuntiavit Episcopo, præcipiens necessaria suo præparari balneo. Episcopus autem, per omnes curtes suas Dominicales, agnas factas occidi faciens, de velleribus agnorum infra uterum earum inventorum, pelles fieri mandavit, quibus pallio novo adopertis, & gulis martherinis in circuitu ornatis, Imperatorem post balneum Vigilæ vestivit. Magnates autem Regni, qui plures aderant, accedentes, pallium consideraverunt; & rem ut suspicati erant deprehendentes, Imperatori innotuerunt. Qui advocato Episcopo, cur pelles ovinas sibi dedisset, inquisivit; & honoris & amoris ignarum, dignitatisque Romani Imperii cum oblitum, proclamavit. Episcopus autem optimum genus indumenti, cuique ordini, conditioni & dignitati conveniens, se dedisse asserens, mercatores advocavit; eosque per gratiam suam hac de re contestatus, eorum testimonio, quæ dixerat vera approbavit. Et accedens ad Imperatorem; Ego, inquit, Heinricce, pro corpore tuo mortali vestiendo, pauperem B. Mariæ semper Virginis Episcopatum a te mihi collatum, devastavi: Canonicos ejus, villicos, ac mendicos, de velleribus ovium occisorum fovendos, de lactis eorum copia cibique varii alimonia alendos, fraudavi & spoliavi; ejus mali coram Deo reus tu eris, si non velociter & pleniter Ecclesiæ ablata restitueris. At Imperator arridens; Ego, inquit, si quem defraudavi, vel mei causa defraudatum novi, reddam quadruplum; & sic pro hac hujus damni restitutione, contulit ei prædium in Steini.

94 Cantatis autem Vesperis in sacris Vigiliis, milie Imperator scyphum suum mirifici operis cum sicera Episcopo, commendans & præcipiens nuntio, ut non rediret visurus faciem suam sine scypho. Episcopus autem, condigna gratiarum actione missa suscipiens, diutina & varia verborum altercatione & dilatione cum ferente habita, scyphum non reddidit; egressoque tandem eo, obsecratis firmiter post eum januis, ascitisque aurificibus suis, Brunhardo & filio ejus Erphone, ipsa nocte Nativitatis Domini, calicem de scypho fieri iussit. Matutinarum autem solenniis apud monasterium novum, Imperatore præsentem, celebratis; inter Evangelium subsequentis Missæ matutinæ, Episcopus perfectum calicem consecravit: & ut in præsentem divina mysteria in eo celebrarentur, ministris tradi mandavit. Capellanus autem Imperatoris, ad eam Missam Sub-diaconi functus officio, epigrammata calicis legit, & lecta Imperatori ad legendum obtulit: quibus ab Imperatore quoque lectis, ad Episcopum accessit; & furci eum reum arguens, Deum rapinam illam odio habere in holocausto, dixit: Ego, inquit Episcopus, non rapinam, sed avaritiam tuam vanitatis, cultui mancipavi divinitatis. Tu ad aug-

Justi Tomus I.

mentum tuæ perditionis, aufer Deo, si audes, oblationem meam devotionis. Ego, inquit Imperator, Deo mancipata non auferam, sed quæ mea sunt ei suppliciter offeram: tu de tuis iustis laboribus honora Dominum, dignatum in hac nocte pro salute nasci omnium. Mox ergo, inchoato Offertorio, Imperator calicem ad altare solenniter obtulit; animæque ejus & corpori imprecatus Episcopus prospera, non modicas gratiarum actiones retulit. Ad Offertorium autem Missæ de luce, Episcopus ab Imperatore instanter Curtem regalem Ervere exigens, oblationem ejus suscipere recusavit; Imperatrici autem suscipiens, sibi apud Imperatorem eam fore auxilio pro obtinendo Ervete obsecravit. Deus autem omnipotens, in cujus manu sunt corda Regum, meritis Episcopi, cujus devotio complacuit tibi, convertit in bonum cor Imperatoris; qui sciens se in die injuriam ab Episcopo habiturum, ascitis primo diluculo Notariis, occulte fieri fecit de Ervete privilegium.

95 Ad Offertorium igitur principalis Missæ Imperator, frequenti Principum stipatus cetera, Deo oblationes divinis debitum beneficiis, qui se pro humano debito Deo Patri obtulit in ara crucis, ad Episcopum venit; sed ille averso vultu & manu, repetitis vocibus instanter Ervete expetiit. Imperator autem, congrua reverentia & disciplina repulsam sui, dissimulans, præcedentem Episcopum sequebatur; & ut oblationem suam suscipere dignaretur, humiliter precabatur. Diu autem uno præcedente, altero subsequente, Imperatrix Christianissima, interventu Magnatum Regni, qui ad hoc spectaculum gratulandi stabant, accessit, & ut petitioni, non nisi quæ Dei essent querentis, satisfaceret, Imperatorem suppliciter petiit. Qui diu multumque renisus, tandem Episcopi perseverantia, Imperatricis Primatumque coactus instantia, privilegium protulit; & accedens ad altare B. Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ, sanctisque Kiliano & Liborio, & astanti Meinverco Episcopo suisque successoribus, curtem Ervete suam in pago Westfalon, legaliter obtulit. Episcopus autem gaudio repletus ineffabili; Rex omnium Sanctorum, exclamat, retribuatur tibi. Et Imperator averso vultu, occulte submurmurans; Tu, inquit, odium Dei omniumque Sanctorum ejus habeas, & qui me bonis concessis cum detrimento regni spoliare non cessas. Episcopus autem, privilegium cum manu in altum exaltans, Beatus es, ait, Heinricce, & bene tibi erit: cui pro hac oblatione cælum patebit, cujus anima cum Sanctis sempiterna possidebit gaudia. Videte, ait, omnes populi, considerate fideles universi, talis oblatio, peccatorum sit abolitio; hoc sacrificium Deo acceptabile, animabus sit propitiabile. Hoc quique fideles pro posses suæ facultatis imitari studeant, ut pro temporalibus æterna, pro transitoriis mansura obtinere valeant. Universi autem magnis vocibus Dei collaudabant magnalia, gaudentes super omnibus, quæ audierant & viderant, eidem Ecclesiæ collatis donariis.

96 Quarto autem Nonas d. Januarii cryptam in novo suo monasterio, in honore S. Stephani Protomartyris consecravit, & lapidem quemdam altaris, spectabilis magnitudinis, a B. Leone Papa consecratum, de Ecclesia Thietmelle allatum, in ea collocavit, & adorandas ejusdem Protomartyris reliquias cum aliis multorum Sanctorum in eo reposit. Variis autem modis & temporibus Ecclesiæ commissæ prospiciens Episcopus, opportune importune Imperatori institit, & nunc gratuito oblata cum gratiarum actione suscipere, nunc negata pie violentus præripere non desistit. Quedam denique

tem-

EXMSS.

*atque
cum cogit
Ervete
cursum*

*Ervete
cedere*

F

d

*e
videmque
dimittere
per amara
alta-
ris, com-
modato
allata.*

EXMSS. tempore Imperator, in Ecclesia principali Missam auditurus, regali praepratura altare fecit ornari, admonens suos, Episcopi solitam invasionem cautius praecaveri. Episcopus autem, eandem Missam celebrans, post Agnus Dei pulpitum ascendit; & differentiam inter Imperii potestatem & Sacerdotii asserens dignitatem, res divini juris non esse humani honoris, & divino cultui consecratum, ad ius pertinere Sacerdotum, Canonica auctoritate ostendit. Unde Ecclesiastica ornamenta & Sacerdotalia indumenta, super quae & per quae ea hora & ecclesia divina celebrata erant Sacramenta, ejusdem ecclesiae proprietati & utilitati, Pontificali auctoritate & banno confirmavit; & omnes suae Canonicae auctoritati reniti praesumentes, cum suis fautoribus, a liminibus sanctae Ecclesiae, Apostolica auctoritate anathematizatos sequestravit.

97 Episcopus autem quoddam Imperatoris tegmen egregium, praecipui decoris & mirifici operis pallium, saepequero obtinere desiderans, effectum caruit; donec quadam die, Imperatori pluribus intento, illud fortuito rapuit. Imperator vero Episcopum de rapinae incusans vitio, talionem debitum suo se tempore redditurum perhibuit: ille vero pallium hoc convenientius in templo Domini pendere, quam sui membra mortalia regere affirmans, minus ejus se vili pendere asseruit. Sciens autem Imperator, Episcopum, secularibus negotiis multipliciter occupatum, tam in latinitatis locutione, quam in lectione, barbarissimi vitia non semel incurrere, de Missali in quadam Collecta pro defunctis, Fa, de Famulis & famulabus, cum Capellano suo delevit, & Episcopum pro requie animarum patris sui & Matris missam celebrare rogavit. Episcopus igitur ex improvviso Missam celebrare accelerans, ut scriptum reperit, Mulis & mulabus dixit: sed errorem recognoscens, repetitis verbis, quod maledixerat, correxit. Post Missam insultans Imperator Pontifici, Ego, inquit, patri meo & matri, non mulis & mulabus meis, Missam celebrari rogavi. At ille, Per matrem, ait Domini, tu more solito iterum illusisti mihi; & non quovomodo, verum in Dei nostri servitio; ejus ero vindex; en promittit meus f index: namque sibi factum non pertransibit insultum. Illico Canonicis in Capitolium principalis Ecclesiae convocatis, Capellanum Imperatoris, hujus rei conscius, durissime verberibus castigari iussit; castigatumque, novis vestibus indutum, ad Imperatorem, nuntiatum quae facta fuissent, remisit.

98 Miratus autem Imperator multiplicem Episcopi erga cultum Dei devotionem; experiri proposuit, si sinceriter ex Deo esset, ejus intentionem: & ascitis Notariis scribi fecit litteris aureis in schedulis, Meinverce Episcopo, dispone domui tuae, morieris enim quinta die. Episcopo autem in domo hiemali ad mensam confedente, de superiori aestivali domo per postes schedula, per hujus rei conscius occulte dimissa, ante Episcopum corruit: ipseque ea accepta & perlecta, usu corporeae fragilitatis primo stupens inhorruit. Deinde ad naturae necessaria iturus, alias per loca dispersas invenit, & certissima suae vocationis indices credens, Deo gratias egit; & ascito suo Vicedomno, omnia quae in pecunia vel diversarum escarum copia habuit, ecclesiis & pauperibus erogari praecipit. Vix autem quibusdam vilibus indumentis sepulturae suae retentis, expeditus a curis omnibus, horam vocationis suae gaudens expectabat; & precum laudumque insistens hostiis, vigiliis & jeuniis dies noctibus continuabat. Itaque transacta die quinta, cum in cry-

pta solo prostratus, usque in medium exitum suum praestolando nihil corporalis molestiae sensisset, tandem in se reversus esurire cepit: & Imperatoris suspicatus, ut revera erat, machinamenta; ad cubiculum rediit, & cibariis de foro mutuo allatis corpus, jeuniis & vigiliis attenuatum, cibo somnoque refecit. Mane facto, Imperatore cum Principibus quasi de resurrectione Lazari gratulante, & proximiora vivendi spatia ad exemplum & provectum aliorum a Deo sibi concessa affirmante; Episcopus, antequam Missarum solennia initiaret, pauca pro re & tempore ad populum locutus, Episcopalem irrisiorem & rerum Ecclesiae distractionem omnibus innotuit; & ejus rei auctores & fautores Apostolica auctoritate anathematizatos a sanctae Ecclesiae gremio, omniumque fidelium consortio, usque ad condignam satisfactionem segregavit. Imperatore proximus cum Imperatrice ceterisque facti illius consensu monasterium egrediente, & excessum humanae levitatis humiliter recognoscens; discalcatus & cilicio indutus adventum Episcopi, antefores monasterii publice poenitens, expectavit: & post Missarum solennia egressuro Episcopo, in animo contrito & spiritu humilitatis prostratus, absolutionem anathematis, interventu qui aderant, cum suis difficulter impetravit. Imperialem igitur largius extendens Imperator manum in opus misericordiae, distracta multipliciter restituit; & deinceps corde tenus Episcopo unitus, ad omnia quae tam in propriis quam in conservorum & Coepiscoporum suorum necessitatibus expetisset, benignissime annuit. Admiratur ergo & veneretur a fidelibus, ut meretur, Episcopalis auctoritas & Imperialis; & commendatur in eis commendanda vitae sinceritas & meritum tanta sublimitas.

99 Devotissimus igitur Imperator, circa memoratum locum Patherbrunnon multis donis piissimae largitate celebratis, quasi spiritu quodammodo praecognoscens se exemplius non ventorum, erga Deum & eundem locum dilectumque sibi Episcopum suae dilectionis indicia non minima dereliquit. Interventu namque venerabilis Chunigundae Imperatricis, assidue monentis atque incessabiliter ei in memoriam revocantis, quod Episcopus Meinvercus plus ceteris fidelibus suis jugi devotione in servitute regia sudasset; contulit ei praedium quoddam, Hoentile dictum, in pago Westfalon situm, in comitatu Bernardi Comitis, quod Episcopus ecclesiae suae novae mox tribuit, cum omnibus ejusdem praedii appendiciis. Die quoque eadem aliud praedium dictum Steini, situm in pago Westfalon in Comitatu Bernardi Comitis, ei Imperator dedit; quod sibi suisque successoribus ad majoris ecclesiae dominium Episcopus retinuit. Ipso die, videlicet xix Kal. Februarii, ecclesiam ab Episcopo noviter constructam Imperator ab omni seculari violenti exactione vel invasione stabilivit & communivit, Imperiali edicti auctoritate decernens, ut nulla persona quemlibet Abbatem ipsius ecclesiae cum suis Fratribus, super bonis concessis vel concedendis, inquietare, molestare, aut divestire praesumat, aut aliqua judiciaria potestate se intromittat; excepto Advocato ab Abbate & Fratribus in defensorem electo: adjiciens hoc in praepeto, ut si quis hoc infringere, C libras auri componeret, L regis Camerae, L eidem Ecclesiae g. Monasterio quoque Consunga nominato, in honore sancti Salvatoris, sanctaeque ejus Genitricis, nec non victoriosissimae Crucis, atque B. Petri Apostolorum Principis constructo, quoddam praedium regii juris Hardinchusum dictum, pro remedio animae suae dilectaeque Conju-

A Conjugis suæ Cunigunde Imperatricis Augustæ, nec non pro animabus fidelium suorum, quorum corpora ibi requiescunt, Erphonis Comitis atque Canonis, eadem die ibidem in Patherbrunno con-
tult; ea videlicet ratione, ut venerabilis ejusdem ecclesiæ Abbatiſſa, b Outa nomine, sibiſque poſt hinc ſuccedentes, proprietario iplum jure poſſiderent. Tali ſimilique ſtudio regis devotionis, profecit ſancta Eccleſia augmento ſacræ religionis; & in ſuo ſtatu vigente capite, viguerunt in ſuo proſectu membra Eccleſiæ.

100 Illius quoque temporis Episcopi, ſapientia & ſcientia præditi, ſubjectorum proſectibus con-
tinue erant dediti, ſecundas Imperii partes ſancte & juſte adjuvantes, Sacerdotii rigorem nullatenus relaxantes. Inter quos vitæ merito eminebant

Trevirenſis Metropolis, ex qua primum ſonus Evangelicæ prædicationis inſonuit partibus Teuto-
nicis, Meingoz & Poppo; Coloniensis quoque, Heribertus & Piligrinus; Moguntienſis Eccleſiæ, Willigisus & Erchanbaldus, Aribio & Bardo; Burchardus Wormatiensis, ſtudio ſuo in collectio-
ne Canonum in Eccleſia laudabilis; Trajectenſis Anſfridus & Aethalbaldus; Memigardevordenſis de-
cor, Thiedericus & Sigifridus; Oſnabrugensis, Thietmarus; Hildeneſheimenſis, Berenvardus & Godehardus; Mindensis, Sibertus & Bruno; Werin-
harius, Argentinæ civitatis; Meinhardus & Bruno, Wiciburgensis; Parthenopolitane, Gero &
i Hunfridus, Cremenſis, Unuvvanus; & alii quam plures Pontificii dignitate venerabiles, ſan-
ctitate incomparabiles: quorum meritis adeo illo in tempore floruit Eccleſia, ut non ſit hodie aliqua
quæ nobis ejus temporis non portendat ſuorum meritorum inſignia. Hi ut Cherubin, virtutum
ſuarum alas alter ad alterum concutiebant; & in laude Dei orbem terræ commoventes, meritorum
qualitatibus tamquam discreti vultibus, & in cor-
poralibus & in ſpiritualibus oculati ante & retro, tam in proſperis quam in adverſis, populum com-
miſſum ſtrenue gubernabant. Tales erant Episcopi Meinverci contemporanei: per hos Dominus,
triumphato mundi principe, propagavit Eccleſiam, ſuo ſacro redemptam ſanguine: hi Meinvercum,
pro vitæ ſuæ innocentia, magna venerabuntur re-
verentia; cui tam in Eccleſia quam in Curia magnam pariebat dignitatem temporalium rerum
opulentia. Porro Meinvercus digniores & prove-
ſtiores inter eos filiali reverentia venerabatur ut
patres, coſtaneos & juniores amplectabatur ut
fratres; majorum admonitionem & institutionem
humiliter percipiens, eandemque ſimilibus & ju-
nioribus ſalubriter impertiens. Mira ei ad omnes
caritas, inæſtimabilis morum & verborum ſuavitas,
ut amore Dei, in eo interius ſerverenter ſignan-
tem, quodammodo intelligeres per gratiam exterius
coruſcantem. Erant quoque tunc Monachi ququa-
verſus religioſi; in vigiliis, orationibus & divinis
meditationibus ſtudioſi; præſentia contemnentes,
cogitatione & omni aviditate cæleſtia deſiderantes.

101 Poſtquam autem tali Imperatore, tanta-
rum virtutum haud ſegni executore, mundus non
erat dignus; ipſeque, pro conſummatis glorioſiſ-
ſime hujus vitæ laboribus, cæleſti bratio erat do-
nandus, Gruona & decumbens, cum totius Chri-
ſtianitatis inæſtimabili mœrore, anno vitæ ſuæ
LII, Regni XXI, Imperii X, Dominicæ Incarna-
tionis MXXIV eſt deſunctus; & Bavenberge trans-
latus, in Eccleſia BB. Apoſtolorum Petri & Pauli
honorifice eſt ſepultus, tumulusque ejus tali Epi-
taphio inſignitus:

Junil Tomus I.

Henric Augustus, virtutum germine juſtus, D
Hæc ſervat cujus viſcera putris humus;
Splendor erat legum, ſpeculum, lux, gem-
maque Regum

Ad cælos abiit, non moriens obiit.

Idibus in ternis vexantem pondera carnis,

Julius æthereo ſumpſerat imperio.

Abbatiſſa pia (quod reddat ſancta Maria,)

Hildegarda ſibi jufferat hoc fieri.

Episcopus autem, obitu ejus audito, per totam ci-
vitatem Patherbrunnenſem, omnemque Episcopa-
tum, tranſitum ejus agi ſolenniter mandavit: &
pro animæ ejus remedio elemoſynas non minimas,
tam in alimentis quam in veſtimentis, pauperibus
erogavit. Quamvis autem gauderet de patrono pro-
miſſo, doluit de ſolatio amiſſo; tranſfixusque dolo-
ris nimii gladio, non potuit imperare ſibi, quin
doleret corde & animo. Et Imperator quidem per-
ceptis laborum ſuorum præmiis, inter cives cæleſtis
Jeruſalem, gaudio æternæ claritatis ineffabiliter
tripudiabat: Episcopus autem, ut congregata &
luporum incurſione conſervaret, & pro acquirendis
aliis operam daret, inter cives Babiloniæ aliquam-
diu commorari habebat.

A N N O T A T A G. H. D. P. E

a Gula, pellis rubricata ita S. Bernardus epiſt. 42
cap. 2. Horreant, & murium rubricatas pelliculas,
quas gulas vocant, manibus circumdare ſacra-
tis.

b Ervete, oppidum incluſum Ducatus Veſſphaliæ,
& Lippia urbe ſeſquibora diſtans.

c Hæc aliaque ſacete ad ea excuſat Brouverus, pro-
pter conjunctionem Vitæ, Morum, & Sanguinis utrius-
que.

d Anno jam cepto 1034.

e Thietmelle in Ms. noſtro, Brouvero Titemelle,
& in margine Thietmelli, hodie eſt Deithmolde, aula
Lippienſis Sedes, ut ſcribit Merianus in Veſſphaliæ
pag. 17. Unde corrigas quod ad Vitam Caroli Magni
in diaceſi Oſnaburgienſi Thietmallum collocavit Bol-
landus noſter. Locum vide inter monumenta Paderbor-
nenſia inſigniter ab Episcopo Eadmundo illuſtratum, a
pag. 40 ad 50 ſub nomine Teutoburgii, quo appella-
tum a Ptolomeo conſeſat Cluvertus.

f Brouverus Judex legi, Exiſtimo ego Episcopum,
oſenſo Indice digito, ſic locutum; quomodo in Belgio
pueris ſervandis oſtentamus indicem, comminando po-
nam de illis ſumendam.

g Integrum Ediſtum exhibet Adolphus in Notis pag. F
389.

h Outa, alibi Uta & Jutta, neptis & ſorore S.
Cunigundis: tam Sanctæ Commemorationis vocat
Chron. Hildeſb. & obijt aſſi 24 Kal. Octobris 1035.
Abbatiſſam Imperatrix creavit, & ipſam Sanctima-
nalis tam pia moniſtis inſtruit, a ſervore dilapſam
arguit, & alapam inſigens digitorum veſtigia reliquit
in ſacte, uti ad Sanctæ Vitæ 3 Martii num. 12
deduximus: ubi tamen corrigendum, quod Conſugienſe
monaſterium ad inſpectionem Meinverci pertinere
diximus num. 2, Brouverum ſecuti, neque enim id in
hoc loco ſequitur; juſ autem ſacrorum ad Moguntinum
ſpectaviſſe dicit Adolphus.

i Hunfridus Mogatuburgienſis, ita appellatur & in
Ms. Vita noſtra & in antiquo Saxonia Chronico Ms. ut
mirum ſit a Stredendorffio in Primatu Mogatuburgienſi
Humeridus aut Menſridus edi. De aliis Episcopis
nihil occurrit notandum.

k Gruna, Grona, Gronda in Brunſvicenſi Duca-
tu, quo Goſlaria, nota ibidem Imperiali urbe, deſceſ-
ſerat. Reliqua ad Vitam S. Henrici explicabuntur.

Zx 3

CA-

EX MSS.

CAPUT XIV.

*Conrado Imperatore facta Episcopo beneficia,
aliaque coram illo acta.*

102 **P**ost obitum igitur Imperatoris, soli Saxones in quodam castello, quod a Werla dicitur, convenerunt; & tam de Regis electione, quam aliarum rerum necessaria dispositione, tractare cœperunt. Ibi Dominus Meinvercus Episcopus, & Thietmarus frater Ducis Saxonie Bernhardi, quidquid injuriarum vel controversiarum de Abbacia Helmvardeshusun aut aliis rebus ad invicem habuerunt, penitus dimiserunt; & intervenientibus Sigifrido avunculo ejus, Herimanno de Westfalen, Benone, Amulungo Comitibus, aliisque presentibus, plenarie reconciliati; hujusque reconciliationis testes literis sunt mandati. Beneficium quoque, Domine Addite de Hammonstide concessum, Imperatore mortuo mox ad eum rediit locum, ex quo prius fuerat acceptum. Episcopus autem ut sapiens semper sapienter fecit, & ex substantia Ecclesie, beneficium Domine Addite, secundum velle ejus, ut Imperator constituerat, restituit; concedens ei ad terminum vite sue Liudulungaroth, Haverlaun, & Dalheim, cum LXXX familiis. Hoc insuper constituens, ut non solum corporee utilitatis & necessitatis remunerationem, sed cum dies vite ejus extremus venisset, saluberrimam animæ sue experiretur commemorationem: ita ut a Fratribus die xxx obitus ejus, omnibusque anniversariis, Missæ & Psalmody celebrentur; & elemosinæ, sicut in anniversariis ejusdem Ecclesie Episcoporum, pauperibus erogentur; & Fratres, ibi Deo servientes, duo & duo quatuor panes, duos triticeos, duos siligineos, vel avenæ, x carnes, unam amphoram cervisie, unam c. eminam plenam d. medonis accipiant. Scholastici vero duo & duo, duos panes & quatuor carnes, & unam eminam plenam cervisie inter se dividant. Hæc in presentia Sifridi, Udonis, Benonis, Comitum; Wiric, Liudvig, Wicilini, Huvike villicorum, & aliorum multorum sunt facta, & ad memoriale perpetuum litterarum serie firmata. O Episcopum idoneum, de Ecclesie commissa profectu in tantum sollicitum! qui & corporibus utiliter prospicere, & animabus salubriter novit consulere.

103 Principibus autem pro electione Regis disidentibus, octo hebdomadibus solum Regni vacavit: & sic Conradus e, unus ex regni Primoribus, sed regno antea per rebellionem adversus, faventibus sibi Arigone Magontienſe Archiepiscopo, Everhardo Bavenbergense, anno Dom. Incarnationis MXXIV, ab Urbe condita f. MDCCCLXXV, octogesimo quinto loco g. ab Augusto, vi Idus Septembris, illud obtinuit, & Magontie Regie consecrationis dominium accepit. Proxima Idus Septembris, facto iterum conventu Principum, presente Meinverco Episcopo, in loco qui Hirtveldun b. dicitur, meritis sanctissimæ Idæ insigni, Hildigunda Abbatisſa de Gesike, cum Bernhardo nepote suo & Advocato, prædia Vilisi, Vesperdun, Hoddingahusun, quæ olim a Sigebodone & a sua uxore Embilan pro quadam emendatione Patherbrunnensi Ecclesie tradita fuerant, infirmare voluit. Sed in presentia Bernhardi Ducis Saxonie, Herimanni Comitibus & filiorum ejus Heinrici, Contradi, Athelberti, Bernhardi; Comitum quoque Ekkike de Aslau, Erph, Amulungi, Thiederici Fresoniz, Widikindi, Ekkike, Thiamma fratrisque ejus Efici, & aliorum multorum, iusto iudicio convicta, ab omni executione penitus cessavit.

104 Conrado igitur Rege in regno confirmato D. & corroborato, mutato regno, mutatis etiam (ut *ejusque* solet) amicis & consiliariis, per suggestionem Arigonis Magontini Archiepiscopi, Comitatum quondam Dodiconis Comitibus, quem prædecessor suus Imperiali munificentia Patherbrunnensi Ecclesie dederat, ab ea tulit; & in jus Magontinæ Ecclesie, rudis adhuc in regno, injusto persuasus consilio, irrationabiliter tranſtulit & tranſmutavit. Venerabilis autem Meinvercus Episcopus, Imperatorum devotissimus servitor & amator, Marchæ sedulus fatagens obsequiis, non cessavit, non quievit suo tempore supplicando, serviendo, quoadusque idem Rex, Imperator i. factus, omnipotentis Dei, in cujus manu corda Regum sunt, instinctu, fideliumque suorum interventu, ablata restituit, & alia quam plura regali magnificencia ei tribuit. Sciens itaque Episcopus, æquum esse serviri Regibus & Dominis.

Ut Christi famulis ad verum proficere honorem, E

Dilexisset bonos & tolerasse malos,

Ad Regem se contulit; & dilata sapienter interim omni querela, obsequio amicitiam, benevolentia novi Principis gratiam adipisci proposuit. Rex autem tantæ dignitatis & nobilitatis virum debita veneratione suscipiens, amoris & honoris congrua exhibitione eum tenuit: profectusque Romam secundo electionis sue anno, in negotiis tam privatis quam publicis, fidelem & utilem virum comitem habuit. Eodem anno MXXVI, in natali S. Matthæi Apostoli, Arigo Magontinus Archiepiscopus in Selanganstad concilium generale xii Episcoporum convocavit; in quo beatæ memoriæ Godehardum, Hildenesheimensis Ecclesie Episcopum, super Gandenesheimensi & parochia publice convenit: quam tamen synodum unanimitas Fratrum in futurum annum in præsentiam Regis comperendinavit.

105 Rege autem in Longobardia manente Wolfgangus i. Patriarcha Aquilegiensis ei obviam venit: imprecatusque novo Regi prospera, Episcopum Meinvercum consanguineum suum salutavit. Episcopo autem ad constructionem monasteriorum reliquias Sanctorum expetente, Patriarcha grater annuit; & corpus S. Felicis m, qui sub Diocletiano Imperatore, Heronio Præsidente, cum Hilario Episcopo & Tatiano Diacono, post equuleum atque alia tormenta, cum Largo & Dionysio, martyrium consummavit, postmodum misit. Rex autem natalis Domini festum Yporez iniciavit. Inde ad limina Apostolorum tendens, feria xii ante cenam Domini Romam felici prosperitate gaudens intravit, & in sancto die Resurrectionis Domini cum Gisla Regina coronam Imperialis honoris, a beato Joanne Apostolorum Vicario, gloriose percepit. Imperator autem, ab Apostolo de Ecclesiis Dei meliorandis propagandisque admonitus, salubriter obaudivit: & perpendens hoc se multum posse juvare, ad divini honoris & gloriæ majestatem, Ecclesias intra Imperii sui contiguum constitutas sublimare, & de rebus suis ditare: pariterque sciens ad Imperialis potentie dignitatem pertinere, bene sibi domi vel militie servientibus condignam servitutis remunerationem exhibere; interventu Gislæ Imperatricis sue consensu, & filii sui Heinrici, Brunonis Augustensis Episcopi, Herimanni Marchionis, fratrisque ejus Ekkihardi, quamdam curtem ad jus Imperiale pertinentem Erve o. dictam, in pago Engere, in Comitatu Marcwardi Comitibus sitam, cum omnibus appenditiis, & universis utilitatibus quæ inde provenire poterunt attinentiis, cum banno & mercato etiam, quod apud eandem curtem solet haberi, Domino Meinverco, qui sæpe & multum frequenter & fideliter

C. am
ar. Ho
Imp.
Conrado

conf. am
obtinuit

ut ejusque
gratia se
infundant

ab ipso,
ex Italia
accepta
Corona
regressa

Eructo in
Angeris
impetrat

A liter sibi servierat, ibidem in Roma, sabbato sancto p Paschalis hebdomadæ, vii videlicet Idus Aprilis, donavit. Proxima die Dominica regressus, ac pervasa circumquaque potestative ea regione, in pace repatriavit, & nativitatem S. Joannis Baptistæ novus Imperator in Imbriopoli celebravit. Ubi in bona senectute defuncto Henrico Duce Bajorum, fratre Imperatricis Chunigundæ, filio suo Henrico eundem Ducatum, Principum delectu, commendavit.

106 Imperatore ergo reverso, ipso anno facta est generalis synodus Francofurti Episcoporum xxi, in qua præfidente Imperatore, beatus Godhardus Hildenesheimensis Episcopus diocesim suam super Gandenesheimensi parochia, canonica synodaliq; censura, judicio vii Episcoporum, contra Aribonem Magontinum retinuit. In eadem synodo Domna Sophia Nonnas suas, cogente synodali decreto, ab Archiepiscopo recepit: & Gebhardus juvenis, frater Imperatoris, ibidem arma deponens, Clericalem tonsuram invitus accepit. Proximo anno

107 Heinricus filius Imperatoris, unctione Piligrini Colonienfis Archiepiscopi, Aquilgrani Rex factus. Ipso anno Aribio Moguntinus Archiepiscopus in

B Gerlethi synodum generalem cum suis Suffraganeis Episcopis habuit, in qua inter cetera Ecclesiastica negotia, quidam homo ingenuus, de homicidio Sigifridi Comitis inculatus, candenti ferro se expurgavit ex decreto Synodi, & post duas noctes illæsus apparuit. Eodem etiam anno Misaco, Sclavorum Princeps, Orientales partes Saxonie cum exercitu violenter invasit; & incendiis ac depredationibus peractis, virorum & mulierum parvulorumque innumerabilem multitudinem, miserabili & inaudita mortificatione, trucidavit.

107 Episcopo autem sedulo domi forisque Imperatori obsequente, Imperator ei ad omnia quæ expetisset, favit; & inter cetera, quæ rationabiliter expetitus liberaliter anavit, xxi kal. Septembris in Walahufon talia bona, qualia ab ipso vel ab ullo antecessorum suorum Regum, Imperatorum, seu ceterorum hominum Patherbrunnensi Ecclesiæ collata sunt, in Abbatibus, in Comitibus, in forestis, in teloniis, in monetis, in mercatis, in bannis, in immunitatibus, in omni districtu, in prædiis majoribus & minoribus, in mancipiis utriusque sexus, sive in omnibus pertinentiis ad hoc jure ac legaliter aspicientibus, interventu suæ conjugis Gisle Imperatricis, & amantissimæ prolis Heinrici Regis, imperiali præcepto stabilivit & confirmavit, ut nullus temerario ausu aliqua de rebus Ecclesiæ auferre, aut sine præfati Episcopi Meinverci suorumque successorum permissione se intrinicare præsumat: sed ejusdem Ecclesiæ provisor tali jure ac lege, quali Archiepiscopi & ceteri Episcopi res ad suum Episcopium possident, omnium hominum contradictione remota, bona concessa vel concedenda potestative possideat. Decimo octavo kal. Octobris sequentis anni, qui fuit post obitum Heinrici Imperatoris sextus, facta in Hiruveldun conventu Principum, Episcopus Meinvercus aderat; ibique veniens Bruno Comes cum uxore sua Ida; infirmate voluit traditionem, quam in prædiis Sudesburch, Betanun, Wallenstedt, fecerat. Episcopus autem quasi sapiens, tanta prædia perdere nolens, Domnæ Idæ usque ad exitum vitæ suæ LXXX aratra in reconciliationem dedit; & astantibus legitimis huic rei testimonium perhibentibus Bernardo Duce, Hermannno Comite, & filiis ejus Henrico, Conrado, Athalberto, Bernardo; Comitibus quoque Eckika de Asian, Bernardo, Erphone, Theodorico Frego-

nia, Widukindo, Eckika, Amulungo, & fratre EX MSS. ejus Ecberto, legali jure hæc firmata obtinuit: hoc fideliter decernens, ut si aliquis aratra Domnæ Idæ concessa auferret, illa omnia prædia sua sine contradictione reciperet.

108 Nobilis quoque quidam, Hathamarus nomine, prædium quoddam, in loco Liemoneshus dicto, hereditario jure possedit; quod quidam Haoldo seniori suo, promissionibus illius illectus, absque voluntate heredis legitimi tradidit; postea Hathamarus imperante Domino obiit, & prædium, ei matricque suæ injuste abstractum, prædictus Hathaldus suæ concubinæ, filia videlicet Bernardi Comitis, quasi pro dotis causa donavit. Hathaldo quoque post longum tempus mortuo, Berthilt mater Hathamari, in præsentiam Conradi Imperatoris ejulando venit, suumque prædium injuste sibi ablatum multum conquerens, Regali clementia sibi restitui suppliciter petit. Imperator vero misericordia motus, vim patienti benigne condidit; & interventu Gisle Imperatricis, consilioque Udonis, Hermannni, Eckihardi Comitum, aliorumque multorum eidem Berthildi prædium injuste ablatum potestative restituit. Berthildis vero, memor salutis æternæ, ipsum prædium, per Advocatum suum Reinherium, cum consensu & voluntate uxoris suæ Modunæ justissimæ heredis suæ, Ecclesiæ Patherbrunnensi in proprium tradidit: eique Episcopus Meinvercus quamdam decimationem in villa Thessi ad terminum vitæ suæ concessit. Huic rei Herimannus, Udo, Eckihardus Comites, & alii plures testimonium legitimum dabant: & insuper omnes majores & nobiles, qui eo tempore in a Lacni vivebant. Pauper quoque quidam, Daja nomine, ad Imperatorem veniens, se cum matre sua prædiorum Uflan & Ricvvardeffun, quæ Episcopus ab Alverico de Ragun gravi pecunia comparaverat, legitimum perhibuit heredem. Episcopus autem, pro amore Christi, eidem Dajæ unum equum, v solidos, & unum laneum pannum, ad reconciliationem dedit: & præsentibus Hunfrido Magethebergenfi Archiepiscopo, Cadologo Episcopo, Lutgero, Burchardo, Alverico Comitibus, v aratra ad x solidos denariorum, in beneficium usque ad exitum vitæ suæ ei concessit.

A N N O T A T A G. H. & D. P.

a Werla ad Monasteriensis diocesis fines occidentales, inter Ruram & Lippiam.

b Esi Siligo, sive Simila, aliud non sit quam purissima tritici medulla, a medullam ævi auctoribus passim accipitur pro Secali, longe inferioris generis frumento.

c Hemina, his Emina alii, Cotyla, media pars sextarii.

d Meda potus ex aqua & melle: quidam Mulsum vocant, sed hoc ex vino & melle erat.

e Conradus Salicus Imperator, abnepos Ottonis Magni ut supra cap. i litt. O deductum: quando aut quomodo se rebellavit S. Henrico, necdum alibi legit.

f Imo MDCCCLXXXVIII, vulgaris enim Era annus i concurrebat cum anno 754 V. C.

g Hæc quoque inepta est supputatio, cum ab Augusto possint numerari Imperatores plures, quam centum & decem.

h Hiruveldun, in Vita S. Idæ Viduz dicitur Hirutsele, juxta Lupiam flumen, bodie Hertfeldt, inter Lippiam & Ham, in distione Strumbergenfi, pertinens ad diocesim Paderbornen. Vita autem hujus S. Idæ, ab Ussingio Monacho Wertinenfi scripta, extat apud Sartinum, a nobis illustranda 4 Septembris: utinam æque ad manum esset Vita S. Luidgeri, ab eodem scripta!

i Con-

Confirmatio
omnium
jurium
clæ & Paderbornæ.

Item cum
Com.
Compo-
nis,

Ex MSS.

i Conradus Imperii Coronam Romæ accepit 1027, 26 Martii in Paschate: qua de re max. infra num. seq.
k De controversia Gendesheimensi agitur 4 Maji in Vita S. Godhardi num. 20 & quæ ibi referuntur num. 27, 28, 29, & 30, hæc sunt translata.

l VVolfgangus Italis dictus est Poppo, ante S. Henrici Imperatoris Cancellarius, electus anno 1016, mortuus anno 1044. Res ejus gestas deducit Ughellus tome 5 Italia sacra a columna 47 ad col. 56.

m Acta horum quinque Martyrum deduximus ad diem 26 Martii; sed illi in Supplemento erunt addenda; quæ hic de Translatione S. Felicii habentur.

n Yporea, vulgo Ivrea, antiquis Eporedia, urbs Episcopalis sub Archiepiscopo Taurinensi in Gallia Subalpina.

o Alius omnino hic est locus ab eo qui supra nominatur num. 103: siquidem Engeren, Angaria Veteris nomen retinens, a priori illo plus quam 3 leucis distat estque propinquus Ravenspergo.

p Error manifestus: cum enim Pascha, ut jam innatum est, ceciderit in 26 Martii: si hæc in Sabbato acta essent, legi verosimiliter deberet, non in Sabbato sancto sed in Sabbato secundæ Paschalis hebdomadæ.

q vi videlicet (non vii) Idus Aprilis. Verum Adulfus pag. 328 notat, in ipso quas allegat tabulis solum legi. Darz Romæ vii Id. Aprilis; Indiæ. x, anno Dom. Incarn. MXXVII. Delendum est ergo ineptum glossema.

r Broverus, nescio unde accepit VVerle, cetera MSS. una cum Ms. Saxonicæ (unde hæc sumpta videntur) conveniunt in nominanda Imbrioli, vulgo Regensburg, quasi a pluvia, Regen Teutonice dicta; cum vera etymologia petenda sit a Rego slavico, cui incumbit; aliis Ratispona dicitur, quasi vicus concilii, ibi certo etiam nunc Convenitur Imperii Principum judicialis stabilitur celebratur.

s Hæc in dicto Ms. Chronico referuntur ad annum 1028.

t In eodem Ms. hæc ad annum 1030 ita fuisse describuntur. Imperator Natalem Domini Patherbrunnæ celebravit: peractisque diebus festis ultra Rheum ire disposuit. Septimo kalendas Februarii orta est res miseranda, cunctisque Christi fidelibus stupenda. Meseo Dux Polonorum, qui contra Romanum Imperium sibi regale nomen usurpavit, comperto obitu Thietmeri Marchionis, assumptis satellitibus diaboli exercitum Paganorum in sanctam ducit Ecclesiam. Nam inter Albiam & Salam centum villas incendiis ardibusque vastavit, novem millia & sexaginta quinque virorum ac mulierum Christianorum miserabiliter captivavit. Reverendissimum quoque Brandeburgensem Episcopum Liuzonem, ut vile mancipium cepit: nec sacris pepercit altaribus, sed omnia eade sanguineque polluit: matronas etiam nobiles armata manu sibi vendicavit.

u VValahusen Thuringiæ oppidum, ad Holmam fluvium in districtu Sangerhusano, pro quo Buchelinus in Notis ad Hedam recitat Ottonis I diploma; datum in palatio Regis quod dicitur VValahuson; sed errat qui idem putat cum VVildeshusio, Monasteriensis diocesis oppido.

v Notat Adulfus quod in Diplomate Ludovici Pii appellatur Pagus Lochni in Angrariis.

CAPUT XV.

Alia bona ab Episcopo acquisita, monasterium Abdinghoffense Paderbornæ absolutum & donatum.

cy Anno autem Dom. Incarn. MXXX Conradus Imperator, difficili periculosoque itinere, regionem Hungariorum petrasit; & devote sibi

Episcopo ubique obsequente, interventu Gislæ Imperatricis filique ejus Henrici Regis, Kal. Junii in Meriburg, quondam Bernardi Comitis prædium Patherch dictum, cum x mansis circa eundem montem adjacentibus, in pago Niterga, in comitatu Haroldi Comitis situm, testamentaria auctoritate ei contulit; quod ideo hereditario jure in Imperialem potestatem successit, quia idem Comes Bernardus, spurcius (quod vulgo Wanburtich b dicunt) fuit. Episcopus autem pro collatis gratias non minimas egit, & videns se laborem suum non in vanum consumere, magis ac magis pro obtinendis aliis insulare cepit. Miranda autem, intantæ dignitatis & nobilitatis viro, continuæ servitutis & laboris pro Ecclesiæ commissæ profectu instantia; ac notanda & laudanda in eo maxime amoris Dei flagrantia, digna sane Episcopalis dignitatis, quæ propter Deum majori se subdens, Dominum in potestate eminentiori, quæ ab eo est, venerari novit: & digna quoque Imperialis majestatis, qui laboris & amoris sibi exhibiti negotia esse nescivit ingrata. Ubique ergo fidus & individuus comes Imperatori Episcopus existens, proximo anno secum Alstede venit; & prædia quæ hebuerunt Bernardus & uxor ejus Hazeka, in locis Alfilan & Altenun in pago Paterga, in comitatu Amulungi Comitis, xiii kalend. Februarii ab eo obtinuit. Post hoc Goslarium divertit xi kalend. Martii, ubi prædia Bennanhuson, Walaborch, Dandenborch, sita in pagis Weiiga, & Tilichi, in Comitatu VVidikindi Comitis, ei Imperator contulit. Ibidem die eodem, interventu Gislæ Imperatricis, & filii sui Henrici Regis, ob jure servitium Episcopi sepiissime & fideliter impensum sibi, prædium Heinhuson, VVinidun, VVindilinvoderod, Aldenthorpf, Rutbercessun, Smindereffun, Illisa, Hamereffun, & situm in pago Auga in comitatu Conradi Comitis, cum pertinentibus; Haiconem & Ricardum etiam cum suis omnibus, Imperator Patherbrunnensium Ecclesiæ tradidit.

cxo His actis, quidam vir VVittilo nomine, Imperatoris Conradi serenitatem adiit, humiliter exorans, ut prædium d Sannanabiki dictum, situm in istis villis Hornan, Froinstorp, VVinesbiki, Rassefi, Knechtahusen, Buckinhufon, Bennanhuson, Scuni, Berchem, Homan, Holthufon, sua, uxorisque suæ Odæ, filique eorum Cæciliz, nec non Gerburch, filique ejus Odonis petitione ac collaudatione, ad suam Imperialem manum accipere curaret; & prædium Zuerezi, quod Regiæ fuit proprietatis, illorum e contra ditioni subjugaret. Quorum desiderio Imperator Primatum suorum satisfaciens consilio, id quod illorum erat ad suas manus recepit, & in illorum jus hoc quod sui erat juris amabiliter remisit. His omnibus ita transactis, prædictum prædium Sannanabiki, quod tunc Regiæ judicabatur esse proprietatis, in Comitatu VVidikini Comitis in pago VVettiga, interventu Gislæ Imperatricis, Henrici Regis dilectæ suæ prolis, nec non Herimanni Marchionis, Meinwerco Episcopo suisque successoribus ad utilitatem Patherbrunnensium Ecclesiæ xii Non. Aug. in proprium Imperator tradidit: recordatum se dicens, non in hoc tantum, sed in aliis, sibi adhuc, Deo volente, ab eo tradendis prædiis, quod suum assiduam servitium devotius, & ceteris Pontificibus frequentius, non quasi uno, sed fere in omni tempore anni, habuerit. Magnæ devotionis & fidelitatis servitium, tam evidens Imperialis majestatis habens testimonium! Tempore autem autumnali Imperator Slavos cum parva Saxonum manu invasit, & Misaconem diu sibi resistentem c, Luti

Imperator
largitur
Episcopo

Paderg.

F

Episcopo
prædia

e

i. omnes
Sannanabiki
E

e

zi

Azi cum aliquot urbibus & præda, quæ prioribus annis in Saxonie partibus facta fuerat, restituere, pacemque juramento firmare coegit.

Abdinghofenb monast- ris jam perficte
 111 Monasterio autem, quod in occidentali parte Patherbrunnensis suburbii f. Episcopus inchoaverat, pleniter & decenter, cum omnibus claustrali- bus officinis consummato, ab Imperatore hoc dedi- candi & consummandi licentiam petiit & accepit: regressusque dedicationi attinentia cum summa abun- dantia præparari præcepit. Misso autem a VVolfgan- go Patriarcha Aquilegiensi corpore g. Sancti Felicis, cum duobus palliis, v. Non. Octobr. Episcopus in eodem Monasterio cum maxima Cleri totiusque ci- vilitatis populi frequentia, illud excepit. Et experi- ri volens, salutis ipsius auxilio, si sibi suoque suc- currere posset populo; rogam maximum in medio claustris sub divo fieri præcepit: in quem cum ter- tio corpus mississet, totiesque in favillam redactus ignis extinctus fuisset; cum maxima omnium exul- tatione & laudum jubilatione, corpus manibus pro- priis excipiens, super principale altare detulit, & om- nium venerationi solennem Sanctum illum deinceps haberi instituit. Oblationis ergo, quam pro spe sua salutis & incolumitatis, pro remedio animæ suæ, om- niumque parentum suorum, Deo offerre disposuit, testes & cooperatores idoneos adhibuit, ascitisque Hunfrido Archiepisc. Parthenopolitano, & Episcopi- bus bonæ memoriæ Godehardo Hildenesheimensi, Si- berto Mindonense, Sigifrido Monasteriense, aliisque quatuor, eos nuptiis suis festivis interesse petiit. Magontinus autem Archiepisc. Aripo, eodem anno Romam profectus orationis causa, in reditu, viii Idus April. obierat, & Bardo VVerthenensis Ab- bas, qui Imperatricis machinamento subintraverat, quique ante paucos menses Arnoldo, ab Hervelden- si regimine deposito, successerat, variis negotiis oc- cupatus, secundum desiderium Episcopi interesse non poterat.

Compe- ro S. Fe- licis mu- nio,
 112 Solennitate ergo omnium Sanctorum Kal. Nov. in civitate Patherbrunnensi cum prædictis Episcopis, & innumerabili multitudine promiscue- statis & dignitatis, festive celebrata; sequenti die Episcopis præsentibus & sua auctoritate faventibus, monasterium suum, in honore B. Mariæ perpetuæ Virginis, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, atque omnium Sanctorum, devotissime consecravit; & in dotem ejus prædia hæc solenni- ter delegans i, VVirhun, Gelondorph, Merebeke cum Ecclesia, Rimi, Triburi, Goltbeke, Doden- huson, VValdimanninckhuson, Havergo, Nedere, Balchornon cum decima, Lessete cum decima, VVanbeche, Hoenste, Radincheim curtem, cum capella & decima, super dimidiam villam cum fa- milia, & Putten curtem cum familia, ecclesia, & decima super omnem Parochiam; Capellam in Vorthusen, ad eandem ecclesiam pertinentem; in Tetterbant curtem cum tota familia; matrem ec- clesiarum in Tuilon, cum quatuor Capellis atti- nentibus, Niuvela, Helve, Hasten, Gamberem cum decimis earum; Burgnon, item Burgnon, An- depo, cum omnibus suis pertinentiis, & ceteris omnibus quæ quomodocumque donari possunt utili- tatibus, in mundiburdium & tuitionem omnipoten- tis Dei omniumque Sanctorum commisit; admonens & contestans sub nomine Domini nostri Jesu Chri- sti, ut nullus successorum suorum, sive alia aliqua persona magna vel parva contra ecclesias Dei se- viens foris aut intus, eidem monasterio rebusque sibi concessis seu concedendis, aliquam violentiam seu rapinam ulla temeritate inferre, vel de præfato mo- nasterio aliqua auferre vel minuire de thesauris vel

atque so- lenniter dedicato,
 113 Iste est autem ornatus, quem eidem Mona- sterio tradidit, quemque Frater Andreas, con- signante Abbate Sigehardo, in custodiam recepit. Tabula ante principale altare argentea; Calix au- reus viii marcarum examinati auri, LXXII lapi- dum decoratus ornatu; Calix fusilis argenteus, xxx marcarum, in quo opere passio S. Stephani Protomartyris continebatur; Calix argenteus mi- nor xxi marcarum; Calices minores, diversæ qualitatibus & quantitatibus purissimi argenti vi; Cru- ces argenteæ duæ cum baculis; Candelabra duo, tertiam dimidiam marcam examinati argenti ha- bentia; Coppa argentea; Ampullæ argenteæ v, Dalmaticæ v, Casulæ xiv, Stole aureæ textæ vii, ex quibus una habuit xxvii tintinnabula, alia xxi, adjunctis cingulorum & mappularum pertinentiis; k item aliæ vii Stole, Subtilia k iii, Cappæ xxv, Pallia coccinea xxi, Coopertoria altaris varii ge- neris vi, Mappulæ coccinæ ix, Offertoriola coc- cinea duo, Dorsalia linea v, Choralia v, Corinæ v, Bancalia i vii, tapetia xiii, Albæ L, cum Su- perhumeralibus suis & Zonis: Coopertorium analogii coccineum, lapides crystallinos xxxiii, Coronam argenteam ante principale altare, conti- nentem in festis præcipuis xxi candelas in honore omnium Apostolorum; aliam coronam eque ar- genteam in medio monasterii, continentem can- delas in memoriam LXXII Christi discipulorum; & alia multa ac diversa, ad ecclesiasticum apparatus pertinentia. Liberam quoque potestatem Abbatem eligendi, secundum timorem Dei, ad regularis au- thoritatis firmitatem, sua Episcopali concessio- ne ejusdem Ecclesiæ filiis stabilivit & confirmavit: ita ut damnationem & ultionem, in vasa- ribus ec- clesiarum a Deo prædestinatam, incurrat, quicum- que in hac re per aliquam violentiam, vel per ma- lignum consilium, eis obstitit, & suam traditio- nem & constitutionem atque licentiam liberalem infringere vel permutare quolibet ingenio tenta- verit.

dotem amplam assignat Mo- nasterio
 114 Super his atque aliis monasterii utilitatibus facto testamento, ipse piissimus Pater & ceteri Episcopi præsentibus, sibi in confirmatione singilla- tim ad pulpitem succedentes, sua illud Pontificali auctoritate & banno terribili ac formidabili stabili- re, firmare, & roborare curaverunt: ut videlicet si quis contra hujus testamenti seriem omnino ipsi quodlibet dispendium sive injuriam irrogare tenta- verit, omnipotentis Dei Sanctorumque ejus iram atque offensam incurrat; & in die judicii, si non emendaverit, divino maledicto subiaceat: Ite ma- ledicti in ignem æternum, qui præparatus est dia- bolo & angelis ejus. Constituit autem, non census vel debiti, sed inviolabilis causa dilectionis, ut Abbas prænominati monasterii, omni anno in De- dicatione Ecclesiæ suæ, Episcopum, si præsens est, Canonicosque suos ad convivium invitet: nihilque aliud aliquid, præter quod caritas distaverit, ali- quando persolvere cogatur. Hanc traditionem Co- mes Amulungus, summus matris Ecclesiæ Advo- catus, manu sua de altari suscepit, & Regiæ po- testati banno in Comitatu suo stabilivit: super his præsentium atque futurorum orationes sibi apud Deum Episcopus prodesse obsecravit, ut ipse sibi mer-

pre-
 115 Iste est autem ornatus, quem eidem Mona- sterio tradidit, quemque Frater Andreas, con- signante Abbate Sigehardo, in custodiam recepit. Tabula ante principale altare argentea; Calix au- reus viii marcarum examinati auri, LXXII lapi- dum decoratus ornatu; Calix fusilis argenteus, xxx marcarum, in quo opere passio S. Stephani Protomartyris continebatur; Calix argenteus mi- nor xxi marcarum; Calices minores, diversæ qualitatibus & quantitatibus purissimi argenti vi; Cru- ces argenteæ duæ cum baculis; Candelabra duo, tertiam dimidiam marcam examinati argenti ha- bentia; Coppa argentea; Ampullæ argenteæ v, Dalmaticæ v, Casulæ xiv, Stole aureæ textæ vii, ex quibus una habuit xxvii tintinnabula, alia xxi, adjunctis cingulorum & mappularum pertinentiis; k item aliæ vii Stole, Subtilia k iii, Cappæ xxv, Pallia coccinea xxi, Coopertoria altaris varii ge- neris vi, Mappulæ coccinæ ix, Offertoriola coc- cinea duo, Dorsalia linea v, Choralia v, Corinæ v, Bancalia i vii, tapetia xiii, Albæ L, cum Su- perhumeralibus suis & Zonis: Coopertorium analogii coccineum, lapides crystallinos xxxiii, Coronam argenteam ante principale altare, conti- nentem in festis præcipuis xxi candelas in honore omnium Apostolorum; aliam coronam eque ar- genteam in medio monasterii, continentem can- delas in memoriam LXXII Christi discipulorum; & alia multa ac diversa, ad ecclesiasticum apparatus pertinentia. Liberam quoque potestatem Abbatem eligendi, secundum timorem Dei, ad regularis au- thoritatis firmitatem, sua Episcopali concessio- ne ejusdem Ecclesiæ filiis stabilivit & confirmavit: ita ut damnationem & ultionem, in vasa- ribus ec- clesiarum a Deo prædestinatam, incurrat, quicum- que in hac re per aliquam violentiam, vel per ma- lignum consilium, eis obstitit, & suam traditio- nem & constitutionem atque licentiam liberalem infringere vel permutare quolibet ingenio tenta- verit.

liberam Abbatis electio- nem
 116 Super his atque aliis monasterii utilitatibus facto testamento, ipse piissimus Pater & ceteri Episcopi præsentibus, sibi in confirmatione singilla- tim ad pulpitem succedentes, sua illud Pontificali auctoritate & banno terribili ac formidabili stabili- re, firmare, & roborare curaverunt: ut videlicet si quis contra hujus testamenti seriem omnino ipsi quodlibet dispendium sive injuriam irrogare tenta- verit, omnipotentis Dei Sanctorumque ejus iram atque offensam incurrat; & in die judicii, si non emendaverit, divino maledicto subiaceat: Ite ma- ledicti in ignem æternum, qui præparatus est dia- bolo & angelis ejus. Constituit autem, non census vel debiti, sed inviolabilis causa dilectionis, ut Abbas prænominati monasterii, omni anno in De- dicatione Ecclesiæ suæ, Episcopum, si præsens est, Canonicosque suos ad convivium invitet: nihilque aliud aliquid, præter quod caritas distaverit, ali- quando persolvere cogatur. Hanc traditionem Co- mes Amulungus, summus matris Ecclesiæ Advo- catus, manu sua de altari suscepit, & Regiæ po- testati banno in Comitatu suo stabilivit: super his præsentium atque futurorum orationes sibi apud Deum Episcopus prodesse obsecravit, ut ipse sibi mer-

Commi- modum immuni- tatem
 117 Super his atque aliis monasterii utilitatibus facto testamento, ipse piissimus Pater & ceteri Episcopi præsentibus, sibi in confirmatione singilla- tim ad pulpitem succedentes, sua illud Pontificali auctoritate & banno terribili ac formidabili stabili- re, firmare, & roborare curaverunt: ut videlicet si quis contra hujus testamenti seriem omnino ipsi quodlibet dispendium sive injuriam irrogare tenta- verit, omnipotentis Dei Sanctorumque ejus iram atque offensam incurrat; & in die judicii, si non emendaverit, divino maledicto subiaceat: Ite ma- ledicti in ignem æternum, qui præparatus est dia- bolo & angelis ejus. Constituit autem, non census vel debiti, sed inviolabilis causa dilectionis, ut Abbas prænominati monasterii, omni anno in De- dicatione Ecclesiæ suæ, Episcopum, si præsens est, Canonicosque suos ad convivium invitet: nihilque aliud aliquid, præter quod caritas distaverit, ali- quando persolvere cogatur. Hanc traditionem Co- mes Amulungus, summus matris Ecclesiæ Advo- catus, manu sua de altari suscepit, & Regiæ po- testati banno in Comitatu suo stabilivit: super his præsentium atque futurorum orationes sibi apud Deum Episcopus prodesse obsecravit, ut ipse sibi mer-

EX MSS. mercedem in die iudicii restituat, pro cuius amore se incepisse dixit, & perfecisse. De prædiis autem eidem Ecclesie collatis, VVithun, Rime, Merebeche, Goltbeke, Dotenhufon, VValtmanninchufon, Havergo, VVanbiche, in inferiori terra hereditario jure possederat: Nedere vero & Diriburi, ac Hoensile Imperator Henricus ei ad ipsum Monasterium dederat; Gelantorph quoque (ut prædi-

* Nu.60 Num est *) a Domna Godruna & filio ejus Hodan obtinuerat; Lessete vero quædam nobilis mulier ad ipsum monasterium dedit, de quo Episcopus eandem Fratribus provideri dispositione Cellerarii instituit. Decimas autem super curtes infra Episcopatum suum constitutas, eidem monasterio delegatas, ei concessit; & super mansos attinentes, quod prius solverant, solvi permisit; nolens maculare alterius juris imminutione, tanta a se constructum devotione. Ab omni autem hostilitio & secularium exactionum negotio, ipsum monasterium liberum & immune esse constituit. Et ad innuendam futuris B & prædia ipsius transitoris, tam construendis devotionem, quam constructi in Crucis trophæo speciem & defensionem, per omnia prædia eo pertinentia, Crucem, sive in portis, seu aliis eminentioribus locis, figi præcepit.

115 Monasterio ergo hoc, anno Dom. Incarn. MXXXI, Indictione xiv, 14 Nonas Novembris, ut dictum est, solenniter consecrato; post festum proximum natalis Domini, Episcopus Imperatorem Paderbrunnon invitavit; ubi interventu Gisæ Imperatricis, suæque amantissimæ prolis Henrici Regis, & Egilberti Frisingensis Episcopi, quæ eidem monasterio in quibuscumque rebus Episcopus contulerat, imperiali præcepto Imperator stabilienti, xvii Kal. Febr. confirmavit & corroboravit: eo videlicet tenore, ut sub plenissima immunitatis tuitione hæc consistant, & sub Imperialis auctoritatis defensione præstatæ ecclesie Fratres ea possideant: ita, ut nullus iudex publicus vel quilibet aliqua judiciaria potestate præditus, loca vel possessiones eidem ecclesie concessas vel concedendas, ad causas judiciario more audiendas, fredda e, vel tributa exigenda, mansiones vel paratas faciendas, aut fide jussos tollendos, aut homines ipsorum, tam licos quam & ingenuos, super terram eorum commanentes, contra rationem distringendos, C ullo unquam tempore ingredi audeat; nec ullas publicas functiones aut redibitiones vel illicitas occasionem requirere vel exigere ullo modo præsumat: sed prænominatæ ecclesie Abbas cum suo Advocato, quem communicato Fratrum suorum consilio in defensorem elegerit, causas rerum agendarum sagaciter providens & sapienter disponens, suis suorumque Fratrum utilitatibus in omnibus fideliter & utiliter prospiciat. Homines autem liberis; eidem Ecclesie collatis, qui Saxonice dicuntur q Malman, eandem Regis auctoritatis defensionem concedens, quidquid fiscus regius de eis consequi debuit, eidem monasterio contulit; quæ Episcopus diversis usibus assignans, censum horum Lessete solventium, ad provisionem luminis in dormitorio deputavit. Taliter vir Dei, speculæstium bonorum animatus, & consilio aut auxilio Christianissimi Regis Henrici ejusdem nominis secundi, Imperatoris primi, venerabilisque Cunigundæ Imperatricis in omnibus adjutus & confortatus, monasterium hoc, ubi novissimam rubam expectare disposuit, monasticæ vitæ amore maxima devotione inchoavit; & Episcopatus sui anno xxiii, Regni Conradi ejusdem nominis secundi septimo, Imperii quarto, ut dictum est, consummavit, & ad alia construenda licentiam ab eodem Imperatore petiit & impetravit.

A N N O T A T A G. H. & D. P.

a Patberg, inquit Adolfus, in monte constructum castrum, haud longe abest Bresburgo sive Stadberga, oppido ad Dimelam flumen.

b VVanburtich, quasi male natus; sic delirus, VVanvitzich; desperabundus, VVanhopich; diffidentis homo animi, VVantrouvich dicuntur.

c Codex noster recentis manu adscriptum erat: Ista prædia & pagi partim desolati, partim Ducibus Brunsvicensibus subiecti sunt. Locus autem in quo facta donatio, videtur esse Ailsetten in Rardia.

d Vulgo Sannebeck Paderbornensis dittonis, distat ab urbe q fere leuca ad confinia Comitatus Lippensis. Donationis tabulas citat Adolfus signatas an. 1032. Hæc ibi atque quibus enormitas fidei indicatur.

e Ms. noster Chronicon Saxonie, unde hæc desumpta, regionem Lutici appellat (hæc Lusatia est) & sub finem adjungit; Qui Miseco, post mensuratum spatium, a fratre suo subita invasione perturbatus, ad Othelricum in Bohemiam fugere compulsus est. Verum fratre anno sequenti occiso, Misecoreversus, humilis ad Imperatorem venit, ei que est reconciliatus.

f Est id Aldinchoven, præclarum monasterium, jam manibus inclusum.

g Duo Felices Martyres Aquileje passi celebrantur in Fastis, unum cum S. Fortunato fratre 11 Junii, & hic omnino creditur adhuc haberi in Italia, ut apparet ex dicendis ante Adæ; alter cum S. Hilario Episcopo & aliis 16 Martii, & hunc se putant habere Abdinghofenses, festumque Adventus ejus celebrant 3 Oct. ut dicemus plenius in Supplemento Martii.

h De B. Bardone, postea Moguntino Archiepiscopo, ætatis 10 Junii quo colitur.

i Sequentia omnia liquidius patent ex ipsi fundationis tabulis, quas in Notis producit Adolfus pag. 403.

x Subtile dicitur Tunicella Subdiaconalis, quæ & Stricta Tunica, de qua vide plura in Glossario Cangii.

l Bancale (Brodverus Bandalia legerat) est tapes quo fiamus seu bancæ operiuntur.

m Analogium pulpitem ad sacras lectiones recitandas, ut constat ex Regula S. Benedicti cap. 9.

n Hostilitium onus pro Domini commodo pascendi mandandique boves aut alia pecora.

o Fredum Frodoirdus explicat compositionem fisco debitam, velut Fredæ. i. pacti seu reconciliatio. F uti causa.

p Paratz, id est, expensa ad suspensiones hospitum, maxime Misecorum aut Legatorum.

q Malmande, alii Malman, & Maalman homo famulatum faciens; est enim Male Saxonice tributum, ut Sigal; Man homo.

C A P U T XVI.

Fundata & dotata ecclesia Collegiata in suburbis, ple moritur Meinwercus.

116 I mperator autem, a civitate Paderbrunnen- si cum Episcopo divertens, Hiltivwardeshufon a venit; ubi primo mane sequentis diei, scilicet Kal. Februarii, interventu Gisæ Imperatricis, & filii sui Henrici Regis, & præfati Egilberti Frisingensis Episcopi, & ob frequens devorumque servitium suum, quamdam regis proprietatis curtem Gardenebiki nominatam, in pago Lacni in Comitatu Herimanni Comititis sitam, cum omni sua integritate, vel quidquid prædii habuit in villis Huvinadal, Moldugavel, Liudelvshufon, situm in eodem pago & in Comitatu ipsius Comititis, cum

a Novis prædiorum donatus Episcopo;

A omnibus attinentibus, Episcopo dedit: ut ipse fidelis suus, siue longe siue prope esset, suæ devotissimæ servitutis eum non immemorem esse recognoscere. Tale testimonium suæ servitutis & fidelitatis veraciter docuit eum, qui in omnibus & super omnia sinceriter dilexit Deum. Imperator autem a Hiltivardeshufun progressus, Fridislare tetendit: ubi benevolentia ejus prædictorumque instantia interpellatus, Comitatum Herimanni Comititis situm in istis tribus pagis, Auga, Netega, Hessega, eodem die ei contulit. Tempore vero autumnali Saxoniam ingressus, Magetheburg devenit: ubi interventu

*et man-
cipiis
aliquot* Gislae Imperatricis, & carissimi sibi filii Heinrichi Regis, ei Ecclesieque commissa sibi sex mancipia, quorum hæc sunt nomina Thiethart Presbyter, Luitza, Heregim, Ethilier, Athalvart, VVichburg, cum omnibus eorum substantiis dono suæ magnificentie xii Kalend. Septembris delegavit. Beata & beatificanda æterna memoria dantis & accipientis anima, quæ cum Christo Domino sempiterna possideant gaudia! Episcopus ergo, pro obtinenda celesti Jerusalem, ecclesiam ad similitudinem sanctæ Jerusalemitanæ ecclesiæ facere disposens, VVinonem Abbatem de Helmvardeshufun, quem de Monachis civitatis suæ sibi præposuerat, ad se accessit: eumque Jerusalem mittens, mensuras ejusdem ecclesiæ & sancti Sepulchri deferri sibi mandavit.

117 Nactus autem opportunitatem temporis, Comitatum Dodiconis Comititis, ab eodem Imperatore ablatum per suggestionem Maguntini Præsulis, eodem Præsule mortuo, opportune importune cepit requirere: timens, si perditâ negligeret, se ante Deum in requirendis aliis parum proficere. Imperator autem, multimoda ejus erga Deum comperta devotione, justis ejus desideriis gratuito in omnibus annuit; & querens opportunum tempus voluntati ejus satisfaciendi, proximo anno xii Idus Maji b Noviomago, prædium in Marsfelde in pago Rittega in Comitatu Udonis Comititis situm, interventu Gislae Imperatricis, & dilecti filii sui Heinrichi regis, ob servitium suum secundum votum suum sapissime sibi impensum, cum omnibus attinentibus & mancipiis utriusque sexus, quorum hæc sunt nomina, VViga & uxor ejus Olike, & filius ejus Albero, & soror ejus Ethelinth, Volclach, & filius ejus Buna, & soror ejus Gele; alia quoque tria mancipia, sub eadem præcepti auctoritate, quorum hæc sunt nomina, Emma, Sica, Verthubreth, interim ei contulit: & sic subsequente xv Nonas Augusti totum Comitatum Dodiconis Comititis, situm in locis Hesse, Nitergo, Nergo, Bohteresge, quem tunc Bernardus Comes possedit, in Linburg, & Patherbrunnensi Ecclesie reddidit: & præcavens, ne aliqua disceptatio postmodum fieret, Comitatum qui situs est in Cluvinga Maguntino contulit: hoc decernens, ut si quis diabolica suasionem seductus hæc infregerit, sciat se odium Dei Sanctorumque ejus habiturum, & mille libras auri puri compositurum, medietatem regie camerae, & medietatem Patherbrunnensi Ecclesie.

118 Reverso tunc VVinone Abbate de Jerusalem, & mensuras ejusdem ecclesiæ & Sepulchri sancti reliquias deferente, cepit Episcopus ad similitudinem ejus ecclesiæ in honore S. Dei Genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ, ac beatorum Apostolorum Petri & Andree, extra Patherbrunnensem civitatem in Orientali parte construere, in qua Canonicos Deo servientes congregavit, quibus victum & vestitum de bonis propriis ministravit. Celeriter autem constructa Ecclesia, sentiens diem mortis sibi imminere, Archiepiscopos, Bardones Maguntinum,

Herimannum Colonensem, & Brunonem Episcopum VVurciburgensem ascivit; eorumque testimonio anno Dom. Incarn. MXXXVI, Indict. xv, viii Kal. Junii eam dedicavit. In ipsa autem die, sanctificationis Ecclesiæ benedictione peracta, ante Missarum solennia, sermone ad populum finito, more aliarum ecclesiarum Deo consecratarum, eam dotavit: dans ei curtem unam in Theldun, quam ex hereditate paterna possedit; duas precarie acquisite, unam in VVillithi, alteram in Asbiki, & unum Vorevverck in Assiki, unam curtem in Valle.

119 Quia vero de prædiis in confinio tantum non habebat, ut sufficere posset ad usus Ecclesiæ ac Deo servientium in ea; consilio fidelium suorum accepto Decimas subterscriptas, de dominicalibus curti-
*et datus
en Deci-
mis Epi-
scopali-
bus* bus ad Episcopatum pertinentibus, eidem Ecclesie dedit. Quarum prima est, Enenhus, & xiii Vorevverc ad eam pertinentes; Stidinan, Bennidisa, Colliidi, Dedinghuson, Heddighufon, Dal, Henghilari, Hilmari, Sufharun, Berghufon, Brochufon, Balbornon, Patherbrunnon; Sucheim, & tres Vorevverc ad eam pertinentes; Kyrcthorpe, Holtheim, Sivvardassan, Nigenhus, & quatuor Vorevverc ad eam pertinentes; Ilasan, Ascha, Bruch, Tuna, Bekinum, & quatuor Vorevverc ad eam pertinentes; Hinghi, Elinere, Brochufon, Aslan, Berchufon, & quinque Vorevverc ad eam pertinentes; Vralanchufon, Meginchufon, Burchufon, Hepin, Ikaman-
et ninethorpe, Bikesethon, & tres Vorevverc ad eam pertinentes; Hili, Unrecasson, Ekama, Helagan-kyrcan, & duo Vorevverc ad eam pertinentes; Aldanthorpe, Badingthorpe, Luthithe & duo Vorevverc ad eam pertinentes; Dadenbrocke, Breka, Heginhuson, & quatuor Vorevverc ad eam pertinentes; Rothbehtufon, Berga, Holtisminni duo, Aginhufon, & sex Vorevverc ad eam pertinentes; Sandenebike, Homa, Sastincthorpe, Stenhem, Hardincthorpe, La, Nihem, & quatuor Vorevverc ad eam pertinentes; Malrede, Lieverincthorpe, Pummassan, Baddanhufon, Hirstalli, & quinque Vorevverc ad eam pertinentes; VVirigisi, Thesi, Breca, Hemmadasson, Buffasson, Dasburg, & duo Vorevverc ad eam pertinentes; Dasburg, Astnedere, VVardburg, & tria Vorevverc ad eam pertinentes, unum in ipsa villa; VVestnederi, Astdagasson, Culite, & tres Vorevverc ad eam pertinentes, unum in ipsa villa; Vorsti, Rotgun, Hiriavvithugufon, & tres Vorevverc ad eam pertinentes; Aslan; Bilinchufon, Tevinchufon, Kurbike, & quatuor Vorevverc ad eam pertinentes; Dalvvic, Anasi, item Anasi, Lenghivelde, Vilisi, & unum Vorevverc ad eam pertinens; Vernerhi, Asbiki, quæ est juxta Hursti. Ipsi autem villicis, qui domos has prædictas inhabitabant, vel his qui post eos ponendi sunt, nihil omnino nisi xv jugera pro vestitu prætermisit: alia vero omnia, quæ laboraverint in agro vel nutrierint in domibus, tam propria sua quæ habent, aut postea Deo annuente possessuri sunt, quam ad Episcopalem potestatem pertinentia, quadrupeda siue pennata, more solito atque ulla contradictione addecimari constituit. Ut autem nulla ex his prætermisteret, quæ sibi a Deo data essent, dedit & Decimam in Sinithi super armenta sua, & super examina apum: fideliter Deo & Domino nostro Jesu Christo sanctoque Spiritui offerens vota sua.

120 Constituit autem, ut si quis eorum, qui videntur his omnibus præesse, presumptuose hanc traditionem per malam voluntatem aut propter nequitiam cordis sui irritaverit, & secundum ejus dispositionem Decimam non dederit, dicens, se iuste non daturum; & hoc a Procuratore Fratrum, vel ab ipso Præposito loci, vel, quod majus est, a communi Fratrum querimonia proclamatum fuerit; si Mini-

*recupera-
to etiam
Dodico-
nis Co-
mitatus*

*Collegia-
tam suo-
dat*

dedicat

*omnes de-
mati sub-
jiciunt
fraude-
tanti*

EX MSS. Ministerialis hujus rector est, juramento se in Reliquiis purgabit: si Lito, judicio ferri igniti synodali sententia se liberabit. Ne autem alicui successorum suorum non bonæ voluntatis viro, neque amorem Dei in corde suo retinenti, mensæ suæ stipendia Episcopus diminuissè videatur; sciat eum has Decimas & de hæreditariis & de acquisitis bonis centies restituisse. Ponebat etiam terminum, ut unaquæque solet habere Ecclesia, audiente Clero universo, & confitenti coram omni populo congregato, hæc omnia sine ulla contradictione posse fieri. In primis villam hanc, quæ dicitur Aspithara; aliam, quæ vocatur Hildelinghuson; illam quæ vocatur Hæssuithehuson; quartam Habenilli, quæ vulgari verbo dicitur Quadin; quintam Asberinchuson. Super hæc omnia, cum non possent habere ullam utilitatem silvarum, potestate Episcopali dedit eis in Benvidisla & marchiis Thurnithorum, Renghithinchusorum, Hildelinchusorum, Aspetharorum, in unaquaque hebdomada pondera vi plaustrorum. Dedit quoque ad honorem & utilitatem **B** Ecclesiæ ejusdem, partem Sunderæ suæ, in Orientali plaga viæ quæ vadit ab urbe Patherbrunno usque in Asbethinchuson. Harum rerum privilegium propriis manibus sigillatum ejusdem Ecclesiæ filiis dedit; ut testimonio scripturarum veritas approbatur; si quando tribulatio vel contradictio rerum prædictarum ab aliquo facta fuerit, anathemate cum Juda proditore feriendum decernens, quicumque successorum suorum, aut consanguineorum, seu posterorum eorum, a quibus precatio partem quamdam acquisierat, hæc infringere tentaverit.

121 Talia viri Dei pro spe æternitatis opera, hæc circa civitatem sibi commissam dilectionis indicia: qui si vixisset, in civitatem honoris & decoris eam in regno promovisset. Nam sicut in occidentali & orientali parte civitatis congregationes servorum Dei construxerat; ita in australi parte in Campo, in aquilonali Sulisbe, in modum crucis construere disposuerat: ut sicut ab eo de nimia paupertate tam hereditaria traditione, quam jugi instantia & servitio, a Regibus aliisque fidelibus acquisitione fuerat ditata & promota; ita a Crucifixo servientibus, & eam orationum suarum armis defendentibus, contra omnia inimici jacula, esset munita & insignita. Festiva itaque tertia ante Ascensionem Domini g, hac dedicatione peracta, solennitateque Ascensionis Domini celebrata, cepit aliquantulum infirmari: sentiensque diem suæ vocationis instare, precibus & elemosynis continue cepit operam dare. Erant autem dux capellæ ad domum Episcopalem, una in transitu, una super columnas, facta in honore SS. Primi b & Feliciani ante ecclesiam principalem. In hanc ante altare hora diei prima, in Vigilia Pentecostes, Nonis Junii, se deferri mandavit; & Domini corporis & sanguinis perceptione munitus sublatifque ad cælum manibus & oculis, hora diei tertia, ea inquam hora, qua Spiritus sanctus super Apostolos in linguis igneis descenderat, quique in ejus mente gratuitam mansionem habuerat, inter verba orationis animam suam in manus Patris commendavit. Dies ille a sabbato, cujus vespere in prima lucebat sabbati (cujus sacratissima nox tam semper floret gaudio præteritæ Christi Resurrectionis, quam expectatione venturi, ut creditur, eadem nocte judicis) eo anno i quinquagesimus habebatur: qui numerus tam Decalogi legalis, quam gratiæ spiritualis indulgentia ac remissione, sacer habetur ac prædicatur. Annus hic vere Jubilæus Episcopo extitit, quo absoluto originali & actuali debito, libertati gloriæ filiorum Dei restitui meruit. Eadem autem

die & hora, qua Episcopus ex hac vita migravit, Bodo Corbejensis Ecclesiæ Monachus, cum raderetur in clauistro sanus & incolumis, intuens intuentes, alloquens alloquentes, repente expiravit: & non irritandum Spiritum sanctum, in cordibus fidelium habitantem, exemplo sui terribiliter declaravit.

122 Corpus autem Episcopi in ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli delatum, ibidem, ut ipse vivens disposuerat, sepelitur; ut quod apud Deum promeruerat, fideliter deposcens salubriter experiretur. Tanta autem omnium generum escarum abundantia in Episcopi reperta est substantia, ut speciali quadam magnificentia, pauperibus de omni provincia accurrentibus, septem noctibus erogaretur elemosyna. Beatus vero Godehardus Hildenesheimensis Episcopus, per revelationem obitu ejus agnito, animam ejus divinæ pietati attentius commendavit; & hora diei tertia, dispensatore ejus prandium paratum nuntiante, ipse, ut parata paratis ad prandium apponeret, mandavit, dicens, & nuntium quemdam accepturum, & ante prandium Missarum solennia celebraturum. Mox veniente nuntio obitus Episcopi, hostiam salutarem Domino pro animæ ejus remedio immolavit; regressusque ad prandium, accepta ambabus manibus similia & apposita, O beate, inquit, Meinwerce Episcope, quomodo te lata i tua similia a morte communi non liberavit? Et ego, inquit, quamdiu superstes ero, de albo pane non gustabo; & biennio, exceptis quatuor hebdomadibus & tribus diebus, quo supervixit, complevit quod dixit. Ecce virum probabilem, perfectis per omnia imirabilem: in quo habet Monachus, quod admiretur; Clericus & Laicus, quod imitetur; omnis denique fidelis anima, quod veneretur. Omni ergo prædicandus gloria, digna posterorum veneretur memoria; sitque memor memorum apud Jesum Christum Dominum, cui honor & gloria per omnia secula seculorum. Amen.

A N N O T A T A G. H. D. P.

a Hiltvardedshusen, vulgo Hilvershausen, monasterium tunc Virginum apud Visurgim in ditto Ducum Bransvicensium, nunc ad alios usus translatus a Lutherana peste infectis.

b Anno 1033 Pascha egit Imperator in Neumagen, vulgo Nimegen, oppido ad Vahallum sub Statibus Confederatis, cujus territorium hodieque obtinet nomen Regni: ubi etiam 4 Kal. Maji datum Abbati VVerthinen- f Gervoldo Diploma laudat Bucelius, in Catalogo Abbatum VVerthinensum.

c Tabulas ipsas vide in Monumentis Paderborn. pag. 161.

d Liotburg in canobium Ordinis Benedictini conversum deinde fuisse a Conrado, docet Adolfs ex Urspengens & aliis: erat autem castellum in diocesi Spiren- f, alia Limpurgum.

e Revertisse eum, qui mense Septembri rovat, oportet ante Junium; siquidem hoc anno 1033, 12 Kal. Junii obtinuit amplissimè privilegii diploma pro suo monasterio, cujus diplomatis summam Adolfs reddidit pag. 610.

f Sequentia fuerunt a Breuero valde contracta, parte magna omissa; sed ab Adolfo ex antiqua Vita M. integra dantur; sicut etiam habentur in nostro codice; ubi ad marginem recentiore manu erat scriptum: Hodie hæc Ecclesia divites habet Canonicos; æquo nunc intra menia.

g Id est (ut supra dictum) viii Kal. Junii, seu 25 Maji: nam an. 1036 Pascha celebratum fuerat 18 Aprilis, adeoque Ascensionis festum cadebat in 27 Maji.

h Coluntur SS. Primus & Felicianus 9 Junii, quando eorum Acta illustrabimus.

sepelitur
in eccle-
sia Ab-
dinghoff.

S. Gode-
hardo
morti di-
vinitus
nota, &
animæ
commen-
data.

E
k
l

aliam in-
super ex-
tra-re co-
gitant;

in Vi-
gilia
Penteco-
ste mor-
tuus;

A Brautius ad votum Judicis, novam periodum sic incipit (& quidem a nova linea tamquam novum & ultimum Caput) Eo anno Lus habebatur Annus hic vere jubilæus, cum revera sensus sit, qualis hic exprimitur, Dies ille Sabbathi eo anno quinquagesimus habebatur, id est Pentecostes. Brautius error non animadvertens ego in Appendice ad 19 Aprilis) ubi occasione S. Emma querendum obiter mihi erat, qua esset auctoritas et accuratio utramque judicavi esse non magnam, cum præter gravia spalmata, sub initium notata, opinaretur notari Annum quinquagesimum sæculi xi, quasi eo mortuus Melanctonus sit, v. Junii, in Vigilia Pentecostes; quo tamen anno Vigilia ista ceciderat in diem 11 Junii. Atque hinc discat lector æstimare necessitatem hujus nostri laboris, in Sanctorum Actis, quantumcumque eruditi viri

ea olim ediderint, integre & syllabatur recognoscendis; nec tamen a nobis expectandum esse, ut in illis quæ necdum sic expendere potuimus non aliquando fallamur, alieno exemplo & errore seducti; sed correcturi, vel mox ut errorem agnoverimus, vel in eo quod paravimus Supplemento.

x Lata similia hic aliud non esse videtur, quam largum candidi panis libum, ex simila seu farina triticea fore confectum. Queritur autem, quomodo illud Melanctonus vertat vultu Godehardus. Krantzius existimat, quia hujusmodi panem Monachis suis indulsisse ille: rectius, meo iudicio, Brautius, quia valetudinis causa eo usus fuerit, non usquequaque probante Godehardo, circa vultum austeriore; nonnumquam tamen ejusmodi panem sibi indulgere solito, ad ejus exemplum.

DE S. FRANCO EREMITA,

ASSERICI APUD VESTINOS IN APRUTIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus & Vita, ex Ms. ipsius loci danda.

G.H.
E

B SÆC. XI Vestini, populi olim Italia, in hodierno Aprutio ultioris regni Neapolitani, urbes habuerunt Amiternum, Pinnam, Aviam, quam Aquilam jam dici volunt: & ibidem est Assilicum, vel Assericum, vulgo Asserigo, Aquila octo millibus passuum Pennam cunctibus distans, paucioribus Amiterno. Ibi hoc v. Junii colitur S. Francus eremita, de quo Philippus Ferrarius in Catalogo generali, Asserici, inquit, in Vestinis S. Franchi Eremitæ.

Cultus
sacer.Elogium
v. Ferrar.
rio.

2 Idem in Catalogo Sanctorum Italia hoc de eo ad hunc v. Junii elogium habet: Francus, Roio castro apud Forconium in Vestinis ortus, adhuc puer, spretis opibus, quibus affluebat, clam in S. Joannis Collis-Manti monasterium fugiens, ibi habitum induit monasticum. Sic autem in disciplinæ regularis observantia profecit, ut, cum multa in eo sanctitatis signa præluerent, in Abbatem quamvis juvenis eligeretur. Qua dignitate constanti reculata, de Superiorum licentia, monasterio egressus, solitudinem petiit, seque in speluncam penitentiae ergo abdidit: ubi favo mellis ab urfa offenso recreatus, cum aqua eo loco non esset, fontem mox facta oratione divinitus excitavit: qui diu morbis sanandis profuit. Plura patravit miracula: ex quibus hæc libet referre. Cum is Assericum oppidum proximum pergeret, puerum, quem lupo dentibus arreptum, devorandum ferebat, ab ejus faucibus extractum eripuit, incolumemque parentibus restituit; a Deoque precibus obtinuit, ne hominibus deinceps feræ nocerent. Cuidam, qui jam annos quindecim incedere nequiverat, gradiendi facultatem reddidit. Alii quoque, qui diu surdus fuerat, audicium restituit; & leprosum a morbo, signis quæ jam in vultu ejus apparebant deletis, liberavit. Denique omni sanctitate conspicuus, Friderico Normando Rege, Hadrianoque Pont. Max. migravit e vita, campanis sponte sonantibus, odoreque ex eo suavissimo exhalante: cujus corpus in prædicto monasterio conditum est. Hæc Ferrarius ex monumento inquit Ecclesiæ Aquilanz Ms. in cujus diocesi est oppidum Assericum, & in eo monasterium S. Mariæ de Silice, cujus supra non fit mentio, ubi campana sponte sonaverunt: & in quo sacrum ejus corpus olim conditum, etiamnum cum debita veneratione asservatur. Denique adverte Ferrarius in Annotatione, Acta a se

relata circa tempus correctione egere, quod nullus Fredericus nomine, Normandus genere, regnasse Neapoli legatur.

3 Alia nos & securiora Acta assecuti sumus ex manus origi- nuscripto libro, Asserici cum ipsi sacris Reliquiis as- servato, quæ diligenter ad verbum collata transmissit nobis olim R. P. Antonius Beatillus Societatis Jesu, tunc Neapoli degens, ubi anno MDCXLII vita functus est, de Sanctis regni Neapolitani, quorum plurima ad nos Acta misit, optime meritis. Ab hoc missum, paucisque in margine Notulis illustratum egraphum, ad calcem enumerat Reliquiarum nomina, quæ hodie in templo Asserici extant; ac primo loco indicatur Caput B. Franci, cum omnibus ossibus corporis ejusdem; ut ab his seorsim videatur asservari illud, corpus publice venerationi exponendum, & pretiosius fortassis inclusum. Auctor, licet anonymus, gravis omnino est, ex Clero Assericensi forsitan aliquis; nec admodum div- remotus ab ætate ipsius Sancti; quippe qui miraculis viventis sanatos, non solum nominatim appellat, sed m. 10 etiam allegat fide digna testimonia, quæ eorum multitudinem comprobarunt & probant. De eodem S. Franco eremita Brautius Episcopus Sarisna in suo Martyrologio poetico sic lausit:

Viventem Francum Dominus latitare ferebat,
Defunctum signis transtulit ipse novis.

F

V I T A

Ex Ms. codice Asserici asservato,

Ab Antonio Beatillo transmissa.

1 Quo tempore Rogerius a Siciliæ Rex, de genere Normandorum, sub Hadriano b Papa, Romanum cepit c imperium; & d Guilielmus ejus filius, in Regem Siciliæ coronatus, devictis Græcis & Appulis, cepit e Brundisium, & f Apuliam Calabriamque occupavit; magnifica & nobili Paronia in Amiternina g & Furconensi provincia dominante; parvulus quidam, nomine Francus, in castello quod Rodium h dicitur, nascitur: cujus parentes divitiarum copia plenius arridebat. Ab infantia spiritum sortitus est bonum, per quem etiam puer humilis & amabilis reddebatur. Eum pa-

Aaa ren-

qui Alia
parum
fancera
habuit:a
b
c
d
e
f
Rodii
nomen,
g
h

Junii Tomus I.

EX MSL. tentes Palmerio Presbytero erudiendum tradunt: apud quem, præ ceteris æqualibus, profecit in litteris, sed maxime in moribus laudabilis evasit. Hunc *ab eo enim cupisio* frater natu major, in parentum absentia, ultra debitum quandoque corripens, ad ovium custodiam destinavit. Ipse vero, Spiritus sancti impulsu, pecoribus absque custode relictis, ad monasterium S. Joannis de Colimento: confugit. Ibi ab Abbate, venerabili Lucullano, in quo parentes ejus specialem devotionem habebant, affectu pietatis receptus, cum reliquis Novitiis litteris instruendus illico deputatur. Qui cum ad illum versum Propheticum deveniret, Beati qui habitant in domo tua, Domine, in seculum seculi laudabunt te; & illum, Elegi abjectus esse in domo Dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum; recepto mox habitu, regulari-
PL 83, 5 bus observantiis vigilanter insistens, humilitate & virtutibus præ ceteris emicuit.

rique ex parentum facultatibus subvenit: a Eum parentes, a religionis proposito avocare sæpius & lacrymis & variis modis conati, numquam quidquam profecere. Ceterum vir Dei, multa bona a parentibus studiose petens & accipiens, benigne Fratribus indigentibus aliisque impertiebatur, juxta
PL 111, illud; Disperdit, dedit pauperibus. Quod præfatus Abbas Lucullanus diligenter considerans, eum per-
9 cunctatus est, cur parentes tantum gravaret. Cui *ibi affit* Francus respondit, Si eorum sum filius, plura mihi de eorum facultatibus debentur. Abbate, post bilu-
10 annis strum a parvuli ingressu, vitæ functo; totoque Con-
recusos ventu Francum concorditer eligente; ipse Abbatis
Abbas atque omnem Prælationis titulum recusavit; & sic, per
forti, quadrilustrum regularem reddidit Domino famulatum. Quo tempore audiens illud de Joanne Baptista,

Et post 10 Antra deserti teneris sub annis &c,
secutis in aliqua sanctorum Patrum exempla contemplatus,
eremum obtenta cum difficultate licentia a Fratribus pie lacrymantibus, cum pacis osculo, noctu digreditur. Nam suis usitatis vestibus opertus; Breviario & novem panibus & pugillo salis, fasculo & paropside, dormicionibus Fratribus caute sumptis, egrediens monasterium, nemus per devia ingreditur; locumque aptum peragrandō [requirens], Dominica provisione, urso sibi prævio monstrante viam, pervenit ad speluncam, spinis acutissimis circumseptam, & cavum quercini trunci, plenum aqua clarissima.

fructus videtur: 3 Spelunca hæc, in intimo nemoris recessu, sancti [alicujus] Eremitæ domicilium ad illum diem fuerat. Hic devotius laudes Domino persolvendo, *fructus videtur:* C de dictis novem panibus cum herbulis & glandulis, sibi victum ac vitæ necessaria ministrabat. Ubi dator gratiarum Dominus, ipsius Beati meritis, plura miranda monstravit. Nam ursus, de quo modo diximus, cibaria queritans, longius a spelunca lapideum concavum in eminentis saxi radice, in quo apes mellificaverant melle distillantem *m* plenum invenit: qui sumpta modica refectione ad Dei famulum rediens, ore melle inuncto cibum indicavit. Vir autem Dei *a melle per unum sibi monstrato abstinere,* ad locum mellis cum urso properans, sumptaque absque ulla apum molestia modica quantitate, ad cellam revertitur, & per annum, agrestibus pomulis adhibitis, sine aliquo alio alimento pascitur. Ursus autem locum sæpissime frequentabat; sed Christi famulus, omnem gustus dulcedinem resutans, [& ursum baculo fugans, amplius non accessit.

saxi ruentis mole obruendorum fructus; 4 Post paucum vero tempus, dum vir Dei a circumstantium regionum fidelibus diligentius queritur, in intimo nemoris; saxum, de rupe devexi montis subito dissolutum, in profundam vallis concavitatem ruens, ex illis viros quinque operuit atque conclusit. Quibus dum nullum humanum præsidium possibile videretur; qui ex illis remanserant,

Dei & viri Dei suffragia devotissimis precibus implorantes, & se saxo miræ magnitudinis submittentes, quasi pondus levissimum revolverunt: qui vero conclusi mortaliter fuerant, evaserunt illæsi; & properantes omnes ad cellulam servi Dei, Deo & Dei viro gratias humiliter retulerunt. Sed vir Dei tali honore se indignum reputans, hortatus illos est, ut hæc & similia Dei beneficia ipsi tribuerent Deo, qui est bonorum omnium misericors largitor, in quo sperantes minime confunduntur.

5 Invalescens fama sanctitatis ejus, gentes innumerabiles ad eum undique confluebant: quod ipse abhorrens, hominumque frequentiam fugiens, per abrupta nemorum & alpium, multo tempore nulli hominum notus, suam esuriem herbis & pomulis silvestribus satiavit. In eum aliquando cum lupi septem, a venatoribus fugati, apertis faucibus irruerent; vir sanctus, flexis genibus, & elevatis ad Dominum manibus, signoque Crucis præmisso; lupos, clausis faucibus inclinatique caputibus, in aliam partem longius a se abegit. Deinde per montanas silvas supra planitiem civitatis Novovillæ solito more progrediens, virum de p Casassis, nomine Guilielmum Grossum, sub altissima arbore, quam is succidendo non præviderat supra se casuram, pene oppressum invenit. Qui ad Dominum elevatis manibus ait: O corpus vegetabile sine sensu, in ejus virtute qui te fecit in altum crescere Creatoris, cave amplius ne stertaris; nec rationale animal, Creatoris imaginem referens, interimere præsumas. Ad cujus mandatum arbor illa, jam decisa de stipite, transversaliter deflexa per aerem, tamdiu stetit immobilis, donec Guilielmus, qui illam præciderat, potuit a periculo liberari.

6 Aliquanto tempore, in montanis eminentibus supra q Quartum, locum sibi placitum, aqua tamen carentem, protinus designavit; illius tamen virtute, qui percussit petram & torrentes inundaverunt, fontem & aquarum clarissimarum impetravit, cujus ablu-
PL 77, tione plures tunc & imposterum a diversis sunt languoribus liberati: ubi per quinquennium sub quadam [rupis] appendice, herbis cooperta & frondibus moratus sancte vixit. Dein, quia ultra suum velle gentes ipsum plurimæ visitabant, Dei monitu versus Sabinentes & alpes progrediens, subleat in monte supra castrum Assilicum, urfa sibi cum tribus ursulis prævia. Ibi sub rupibus in quadam spelunca cellam arctam construens, eadem urfa cum adultis ursis plurimo tempore cum ipso mansuere & familiariter conversante, asperam & tenuem duxit vitam.

7 Ibidem eum Dominus pluribus miraculis insignivit. Dum enim versus Assilicum tempore messis iret recepturus Dominica sacramenta, rabiosum lupum, panniculis & fasciis involutum puerum, quem in stipulis rapuerat, asportantem invenit: qui, audita voce querula servi Dei, puerum illæsum deponens, aufugit. Ipse autem servus Dei accurrens, puerum suis brachiis detulit ad parentes lacrymantem, qui Deo gratias egerunt: atque a Deo precibus impetravit privilegium, ne imposterum illius castri homines ab animantibus hujusmodi læderentur: itaque Dei benignitate illa regio a lupinis moribus secuta & illæsa permansit & permanet meritis servi Dei. Semper autem in festis principalibus ad Dei ecclesiam recurrebat, percepturus Eucharistiam: quandoque tamen devoti Sacerdotes & Monachi, habituri consolationem cum ipso, eundem cum elemosynis visitabant.

8 Horum miraculorum & sanctitatis fama permoti Aprutinae provinciae incolæ plures, per devium devexi montis, qui Portella dicitur, descendentes, cum

A cum sepius visitabant. Dum autem quidam illorum in festo Apostolorum Philippi & Jacobi ad virum Dei properarent, per profundum solum & concavum in radice dictarum alpium transeuntes; miræ quantitatis massa nivium, quæ gravata vulgariter dicitur, de montis illius delapsa cacumine, inevitabiliter consternebat & quassabat eosdem. Inter quos quidam Presbyter, nomine Deodatus, conterritus dixit; O serve Dei, France sanctissime, succurre nobis pereuntibus in hac via. Quibus ad terram flectentibus capita cum timore, mox massa illa, eminenti de rupe dirupta præcipitans, quasi avis super illos ad inferius evolando transivit; & qui prope est advocantibus illum, nec dereliquit sperantes in se, præservavit illos a tam terribili casu, observi Dei merita. Qui confestim ad virum Dei gradientes, illis cum occurrentem & prædicentem quod iis contigerat, invenerunt, dicentes; Deus misericordiarum, & totius consolationis Dominus, consolatus est nos in tribulationibus, quæ prævenirent nos nimis; idcirco tecum, servo suo spirituali, jucundati lætamur. Quos ipse Dei famulus gaudens in Domino recepit; & post aliquantulum spatium recesserunt, hujusmodi miracula divulgantes.

9 Plures etiam diversis oppressos languoribus, ut fide digna testimonia comprobarunt & probant, restituit illis temporibus sanitati. Nam Sanctoro de Vasto, qui ab annis quindecim nequiverat ambulare, coram adstante populo, die festo, fusa ad Dominum prece, gressum integrum atque perfectum restituit. Peracto vero trilucri temporis spatio suæ mansionis ibidem, receptis Eremitarum more spiritualibus Sacramentis, manibus in modum Crucis complicatis, nocturno tempore vitam in Domino terminavit. Ad cuius beatum obitum, mira Dei potentia, campanæ monasterii S. Mariæ in Silice, horam solitam præcedentes, quibuslibet pulsantibus remotis, illico sonuerunt, & insonuit galli cantus. Quibus cæterus monasticus & populus, unanimiter excitati & invicem congregati, per directum ad cellulam, lumen quasi carbunculum aspexerunt; concipientes confestim felicem obitum servi Dei. Et quia rectis corde lumen exortum erat in tenebris, Clerus & Populus, cum devotionis suspiriis, ad cellulam quantocius concurrerunt.

Cujus corpus, quasi cynamomum & balsamum suavitatem emittens, cum hymnis & canticis & quibus valuerunt solenniis, detulerunt, in dicto monasterio tumulandum.

10 Ibi dictum corpus evidenter inspicitur crebris miraculis coruscare, & singularia beneficia devote supplicantibus impetrare. Tempore quippe, quo florigeræ segetes spicas fructiferas emittebant, in regione illa solares radii sic calefaciebant, ut singulas segetes, antequam fructus ferrent, adurere viderentur. Quamobrem devoti Sacerdotes & populares, præcipue seniores, ad B. Franci tumulum festinantes, cum devotis instantiis supplici prece fusa, post ipsorum discessum, statim nubes pluviales in aere conspexerunt; ex quibus inundavit pluvia gratiosa, segetes irrigans uberes, & fecundam fructibus copiosis: quo lætati sunt singuli supplicantes.

11 Vir quidam de Assisico, Joannes Jacob nomine, dum diurno sidere lucente boves cum pecudibus ad silvestria pascua duceret, ejus puerulus, paulo post ipsum iter arripiens inscia genitrice, a patris itinere exorbitat. Qui silvam spissam arboribus per devia subintrando, tota die hinc inde per eam discurrens, fatigatur ploribus & labore, post solis occasum victus a somno obdormi-

vit. Pater vesperi reversus querit a matre de puero, mater vero a patre. Quo non reperto, accersitis affinis & vicinis, omnes versus silvas cum luminibus concurrunt, diligenter inquirentes de puero; quem non invenientes, ipsum ab urbis & feris devoratum credunt. Redeunt collacrymantes & tristes ad corpus servi Dei, puerum suppliciter commendantes. Mane insequenti puerum, positum extra silvam, inveniunt illesum. Qui rogatus, quis cum eo nocte præterita fuisset, respondit; Monachus quidam sero præterito panem & caseum dedit mihi & mecum pernoctavit, & post lucis adventum ad hunc me locum duxit, & dixit; Ecce pater & mater ad te veniunt, ne timeas, & recessit.

12 Monachus quidam, Romam pietatis ergo profectus, Reliquias quasdam Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum & Virginum sua solertia a Domino [Apostolico] & quibusdam Dei famulis acquisivit, ad monasterium S. Mariæ de Silice, cujus a pueritia professus fuerat, devotius deferendas. Is in via a latronibus circumventus, cum nullum subsidium humanum appareret, extendit Crucis signum erga illos, & B. Franci nomen suppliciter invocavit: quo facto confestim latrones illi, petita venia, recesserunt: Monachus autem exultavit in Domino vehementer. Qui anxie monasterium reprensus, Reliquias illas, cum scripturis illas distinguuntibus, reclusit in lapideo tumulo, cum pretioso corpore viri Dei.

A N N O T A T A G. H. & D. P.

a Rogerius, auctoritate Innocentii II Papæ, a Comite Cardinale ad id missus, die Nativitatis Domini anno 1130, Panormi coronatus est Rex Siciliæ, mortuus anno 1154, mense Julio, secundum Phasellum. Pro hoc perperam apud Ferrarium Intrusus Fredericus.

b Hadrianus IV, post dictum Innocentium quintus Papa, dicto anno 1154 mense Decembri creatus est, mortuo jam Rogerio; & vixit usque ad annum 1159. Hæc ergo aut ad successorem Rogerii referenda fuissent, aut nominandus priorum Pontificum aliquis, puta Innocentius, Cælestinus, Lucius eo nomine secundi, vel Eugenius III, aut Anastasius IV.

c Dictus Rogerius, anno 1136 Rex Siciliæ Italique nominatus reperitur apud Rocchum Pirrum, in Chronologia Regum Sicilia pag. 6: & sic dicitur Imperium Romanum cepisse.

d Guilielmus Rogerii filius Sicilia Rex coronatus anno 1150, & vita discessit anno 1166. Ejus epistola ad Hadrianum Papam extat apud Pirrum pag. 9.

e Brundisium urbs notissima territorii Hydruntini, olim Messapiæ aut etiam Calabriae.

f Guilielmus Rex, in epistola ad Hadrianum Papam, disponit de Apulia & Calabria hisce affinis, ut sibi subditi.

g Amiternum & Forconium, urbes olim Episcopales in Aprutio ultioribus: ex quarum vultu accrevit urbs Aquila, in medio illarum sita, & Episcopatus utriusque in hanc urbem translatus fuit an. 1257. De Patania, istæ aliquando dominata, nihilum legi: celebrem illis partibus Matronam fuisse existimo.

h Rodium forte Rongni jam dictum hanc præcui ab Asserio, Ferrario Rojum apud Forconium.

i Colimento, forte jam Colle-Rigiurgi, vicinus locus. Apud Ferrarium Collis-Manti dicitur.

k Saculo XI cepit liber, continens Ordinem divinarum Officiorum per annum, Breviarium dicti: nondum tamen eo continuabatur, quod sciam, sacrarum Lectionum contentus breviores; sed legabatur illa ex amplis voluminibus, ad eum finem conscriptis, Bibliorum, & Passionum seu Viarum, atque Homiliarum;

A a a a

quo-

A quoad hæc quoque ceperunt abbreviari, sæculo 14 aut 15. Certiorem notitiam dabit inspectus liber ad usum Chori Cassinensis sub Alexio Comuceno (cui testis est in Glossario Cangius) id est circa an. 1100 scriptus, hoc titulo; Incipit Breviarium sive Ordo divinorum Officiorum per totam anni decursum. Hæc legentem me cupido incescit cognoscendi, an vel in illo libro inventirentur breviculae de Sanctorum vitæ historia: ac primo Cassinum scripsi, responsumque accepi librum nunc quarendum Parisiis, inde autem nuntiatus est apud Patres Oratorii afferri et carere Lectionibus. Ita mihi humanissimus Mabillo rogatus librum inspicere, addensque omnino exaratum sub Odorico 1, qui Abbatiam tenuit ab anno 1087 ad 1105. Atque ita certi reddimur quod initio dixi, scribi inscribi ceperat Breviaris Lectiones.

1 Flasculus alias Flascula, diminutivum a Flasca seu Flascone, vas vinarium, instar lagenæ, ex quacunque materia, etiam ex ligno: unde inter miracula S. Ricardi 26 Aprilis lib. 1. num. 4. mandatur, ut præpararent cuneos & malleos, quatenus flascones fierent; in Vita autem S. Catharina Senensis 30 ejusdem, n. 122 legitur, quod, implevit flaconem, seu vas vitreum grande.

B maxime favos expetere, auctor est Plinius lib. 8. cap. 36.

n Per Alpes intelligitur mons Apenninus, ut sæpe apud alios posteriores: imo universum, Alpes, Italici montes sunt: & antiquæ appellationis urbes montanae, frequentius inde inventiuntur dictæ Albæ, potius quam ab aliqua ratione coloris.

o Forte legendum Novæ-villæ, quamquam nec hæc D exhibent tabulae, sed Castellum seu Castumnovum p. m. 12 ab Aquila, paucioribus Afferico dictum: proprius etiam est la Villa in tabulis notata.

p Cassinæ oppidum notavit Beatus in margine hujus Vitæ: sed ejus situm non indicavit, neque nomen in tabulis reperio.

q Quartum tribus milliariis distat ab Afergio, inquit in Margine idem Jacobillus, sed nec hunc locum exprimit tabula.

r Aqua hæc ad hunc usque diem perseverat & aqua S. Franci appellatur, ut idem docet.

s Eos scilicet montes qui Aprutium a Sabina discernunt,

t Vastum Aimonis, mons est in Aprutia citeriori.

u Apud Ferrarium etiam surdo auditus redditus.

x Harum fortassis est indiculus ille, qui tamquam hodie Afferici extantium sic textitur post Vitam. Reliquæ S. Thomæ Apostoli, & S. Joannis Baptiste; SS. Pauli & Sebastiani; SS. Stephani, Laurentii & Innocentii; SS. Sebastiani, Dominici, & Leonardi; SS. Joannis & Pauli; SS. quatuor Coronatorum, Placidi, S. Barbaræ Virg. S. Chrysanthi Mart. S. Placidi, S. Lucie Virg. & M. SS. Eusebii & Eugenii; SS. Blasii & Hilariis Abbatibus: S. Agnetis Virg. Capitis S. Clementis, Palmæ quam plantavit Virgo Maria, de sepulcro B. Virginis, de loco nativitatis J. C. de columna ad quam fuit flagellatus, de loco montis Calvarii, de loco unde Christus celos ascendit.

DE SANCTO PETRO SPINA &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 16.

DE BEATO PLACIDO,

ORDINIS APOSTOLINORUM,

RECINETI IN PICENO ITALIÆ PROVINCIA.

D.P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus; Vita; Miracula; Ordinis origo & progressus.

AN. MCCC. XCVIII

C
Ad scribendam primam sub Apostolis fideliū,

commemorem vitam amplexi sec. 24 Apostolici,

B. Placidi Recineti de-

Primorum sub Apostolis fidelium regulam formamque vivendi, expressurus nobis in Actis S. Lucas cap. 11 & 12 notat, quod omnes qui credebant, erant pauperes, & habebant omnia communia: Et rursum, Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una; nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Fuit hoc procul dubio exemplum, ad quod postea respexerunt omnes, quotquot vel in clero vel in populo, in urbibus vel in solitudinibus, vitam in communi ducere elegerunt, a secularibus abstractam curis, Deique servitio orationisque & aliorum operum priorum exercitio peculiari quadam ratione adstrictam, quam merito vocare Apostolicam possumus. Hæc pro variorum Institutorum Regularium diversitate sic fuerat propagata, ut nulla ejusmodi Congregatio nomen sibi ab Apostolis sumeret, usque ad XIV sæculum; quando Apostolini ceperunt in Italia nuncupari, exordio (ut creditum) Mediolani sumpto.

2 Nullam illi initio professionem emittebant; modestaque eremitica veste contenti, insistebant orationibus faciendis; quod ab his reliquum erat temporis, manuali impendentes operi. Et quia sub isto vitæ instituto plurimis proderant, suavi virtutum minime vulgari odore, creverant numero eorum contubernia; præcipue per Insubriam atque Liguriam, usque in Picenum & Aprutium propagata; imo usque in ipsam Urbem Romanam, ubi institutum illud amplexus B. Placidus, ipsum Recinetum traduxisse fertur, sub annum MCCCLXX;

ibidemque obisse, anno MCCCXCVIII. De eo Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italie, sub annum MDCXIII edito, describit: Placitus, Recineti in Piceno natus (ubi Placidus semper nominatur) vitæ sanctitate floruit, atque ante annos ducentos circiter migravit e vita: cujus corpus, in xde D. Joannis Apostoli & Evangelistæ conditum, integrum in hunc usque diem conspicitur, & miraculis fulget... ad ejus tumulum tabella, in qua plura ejus miracula descripta leguntur, appensa cernitur. Addit deinde in Annotatione, quod ejus invocatione divinum a febricitantibus fere numquam frustra imploratur auxilium. Similiter in Generali Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt; cum ejus nomen, sub titulo Confessoris, retulisset; in Notis addit; quod ejus Memoria etiam die 5 Octobris, non tamen Officio divino recolitur; occasione scilicet S. Placidi, Monachi Martyris, discipuli S. Benedicti de quo tunc Officium fit. Citat ibidem etiam Monumenta Mss. prædictæ Ecclesiæ, sed hæc non alia esse videntur quam Tabula prædicta.

3 Vitam ex Angelicæ historia Recinetensi, variorumque antiquis manuscriptis, & publicis instrumentis, tum in S. Clementis conventu Romæ; tum Recineti Fulginiique servatis, edidit anno MDCXXVIII Ludovicus Jacobillus, Patricius ac Jurisconsultus Fulginat, & Protonotarius Apostolicus, inter Vitæ Sanctorum ac Beatorum Fulginiatum; eo quod Fulgiantem patu fuisse etiam Placidum veit, est passim

Junii com. Indictum

cujus Vitæ scripta h. Lud. Jacobillus

A possim Recinetensis dicatur, a longiori scilicet commo-
ratione; sicut SS. Nicolaus Tolentinus & Antonius
Patavinus, est hic Ulispone in Lusitania, iste in op-
pido S. Angeli Firmanae diocesis natus. Utinam Jaco-
billus nobis, apud se hospitantibus anno MDCLX, ex-
hibere collecta potuisset ipsorummet Manuscriptorum ori-
ginalia atque Latina verba: vel saltem Angelica histo-
riam; si hic ille est qui anno MCCCCLXXIV Prior B.
Placidi corpus extulit. Longe hic ea daverimus libentius,
quam compositam Italice vitam Latine redderemus; sed
Jacobillo pridem mortuo Ordineque extincto, quae sper-
esse possit illa adipiscendi? Damus ergo, quod nunc so-
lum possumus; addimusque miracula, a Modesto Ben-
venuti, Monacho Silvestrino collecta, sub ann. MDCXXXIV,
in tunc edita historica Relatione quorundam Sanctorum,
Prosektorum ac Beatorum civitatis Recinetensis, hinc (ut
hoc etiam obiter dicam) in Piceno, ad cuius territorium
spectavit Lauretum, translata illuc ex Dalmatia Na-
zarethana Despota ac Josephi domo nobile. Translatio
haec facta erat circa ann. MCCXCIV, de quo anno sic
inter omnes scriptores convenit, ut mirum sit prae-
laudatum Modestum scribere, ex quo istis in partibus sa-
cra Domus conspici & honorari coepit solum XIII an-
nos fuisse elapsos, quando Placidus hospitis excepit A-
postolinos, Lauretum peregrinos, eorumque institutum
amplecti statuit.

B Ceterum quae ille addidit miracula, cum non ex-
cedant multum mensuram tabulae unius pensilis ad se-
pulcrum, & haec ad vulgi commoditatem Italice con-
scripta fuerit, non multum mihi censui laborandum,
ut obtinerem originalem contextum, licet adhuc pro-
stantem, quia cum ille videbatur satis fideliter expres-
sisse, in ea qua usus est brevitate. Sed quoniam ultra
annum MDCXXIX non extenditur Miraculorum progres-
sus, sperabam fieri posse ut aliquis ea suggereret quae
exinde secuta multa non dubitabam. Sed responsum est,
multa quidem nova patrari quotidie; cum Sanctus ille
beneficus admodum sit in suos devotus, ideoque non so-
lum a civibus, sed etiam ab accolis frequentissime vi-
sitari sacrum corpus, verum praeter jam indicata nihil
scriptum haberi. Addebatur tamen quod Magistratus
Recinetensis, ad diem v Junii, annue procedat, cum
certa oblatione cereae, indigentem Beatum honoraturus,
ut fere alibi per Italiam mos in festis Patrono-
rum.

C Quod ad Ordinem ipsum attinet, is quoniam
Ordo ille nunc extinctus est, nec multum in Historia ecclesiasti-
ca notus, visum est distinctius de eo agere, ex Pau-
lo Moriglia Jesuato, sub annum MDLXXXVI audius
recedente libellum quemdam suum Italicum, de ori-
ginibus Ordinum religiosorum. Hic illo cap. 3, histo-
riam tractat Congregationis praedictae, quam ipsas a-
te, dimisso diminuto nomine Apostolorum, di-
cebant Fratres Apostolorum, vocabulo ad extre-
mum servato. Dicit autem quod sparsim inter Eremitarum
diu vixerint, unde existimo, inquit, quod
initio absque Ordine sacro vivebant, oratione vita-
que communi, ab Apostolis commendata, con-
tenti. Postea, salutis nostrae anno MCCCCLXXXIV,
cum factus esset Pontifex Innocentius VIII, pa-
tria Genuensis, ab ipsis rogatus facultatem eis de-
dit Missas celebrandi; eisque concessit scapulare
cum assuto ei capucio, sub Regula S. Augustini;
addita etiam communicatione privilegiorum om-
nium, quibus Eremitae ejusdem sancti Patris gau-
dent. Habitus illius ut conservetur memoria, placet
ex Modesto, B. Bartholomaeum Placidi discipulum re-
presentante, ipsum quoque spectandum dare, saltem di-
midium; & ex altera medietate notare, quod pedes
discalceati exprimentur, rem a scriptoribus non ob-
servatam.

Junii, Tomus I.

B. BARTHOLOMAEUS.
Ordinis S. Placidii in Recinensi

Jacobillus, in Romani conventus archibutum admissus,
paulo altius quam Morigia accersit habitus mutationem
istam, ejusque auctorem fuisse ait Eugenium IV anno
MCCCCXXI; cuius ordinationem confirmavit post annos
LIII Innocentius VIII, Regulamque & Privilegia addi-
derit: sub quibus perseveravit Ordo, quousque Innocen-
tius Papa X eundem suppressit, & ejus tunc Genera-
lem D. Adroium, Abbatem ecclesiae S. Joannis creavit,
sub quo titulo eandem possidebat anno MDCXC D. An-
tolinus de Monte-Cassiano; sic enim appellare Italis pla-
cet assumptos de Clevo seculares, ad alicujus ecclesiae olim
monasticae, supremam dignitatem.

6 Ut ut est, Primis, juxta Morigiam & Jacobillum
& inter eos medium Silvestrum Maurolycum, in Mari
oceanum omnium Religionum sub ann. MDCXIII Messanae
in Sicilia vulgato, qui Morigiam transcripsit non sine
mendis; Primi, inquam, ad Missam ordinati fuerunt
Simon de Morosana, Joannes Scarpa, & Nicolaus
Cestieri, Genuenses, vestiebanturque tunica coloris
castanei, cui superaddebantur, ejusdem coloris sca-
pulare cum capucio similis tincturæ, & cingulum co-
riacium; tempore autem hiemali etiam palliolum,
more Capucinatorum. Congregantur autem capitula-
riter, & omnium Superior nuncupatur Vicarius ge-
neralis. Quo autem respectu Vicarius? Usque respectu
Congregationis alterius antiquioris, unde decisa fuit, &
cum qua se dicebant Apostolini unum Ordinem facere,
videlicet Ambrosinorum sive Fratrum S. Ambrosii
in nemore; eadem cum Fratribus Apostolorum Au-
gustiniana Regula, habituque similiter castanco utentium,
sed ritu la Sacris Ambrosiano, cum Romanum isti te-
neant: ad neutrum tamen adstricti utrique, priusquam
ad sacros Ordines, Innocentio VIII indulgente, coeperunt
recipi.

7 Tunc vero utrisque accidisse videtur, quod in aliis ut autem
Eremiticis Ordinibus factum sapinus observavimus; ut ibi
qui origines suas, dum laici fere essent, nullis habebant
consignatas monumentis litterarum; statim atque
harum studium receperunt, coeperunt cogitare de erudi-
renda suae familiae historia: & quoniam nihil certi ex
traditione, sine litteris accepta, suppetebat; ex ipsis
suorum Congregationum appellationibus occasionem po-
tere, accersenda quam possent altissime originis suae;

A a a 3

processit
ab ordine
Ambrosi-
norum

ignoran-
tes prin-
cipia

A nihil solliciti, quomodo implerent historiam, blantem per tot intercurrentia secula, quibus nulla sui Ordinis mentio apud scriptores reperitur. Ambrosini ergo, (quibus prima habitatio obtigerat juxta ecclesiam S. Ambrosii in Bosco, seu Nemore, prope Mediolanum, atque inde nomenclatura) primos, quos forte per traditionem noverant, loci illius incolae, Alexandrum Cribellum, Albertum Bezantium, atque Antonium Petrasanctum, ab ipsomet S. Ambrosio illuc credi voluerunt indultos (tanto scilicet prius, quam cognominum praedictorum usus esset) institutumque eremiticum per plura secula propagasse, successione quasi hereditaria, licet sub variarum reformationum vicissitudine.

B Apostolini vel Fratres Apostolorum (quantum nomen istud acceperant vel ab Apostolica vivendi forma vel forte ab aliqua Sanctis Apostolis dicata ecclesia, ad quam primo coeperint convenire) ab ipsorum quoque uno S. Barnaba originem accersunt; utpote qui primus creditur Mediolani fidem praedicasse, atque ordinasse Ecclesiam. Dicunt autem quod S. Barnaba institutum, inter persecutiones Gentilium pene extinctum, in Nemore praedicto restauravit S. Ambrosius, collocatis ibidem qui nominantur Eremitis tribus; atque hinc communiter cum Ambrosiis ad seculum usque xiv progrediuntur, nihil de intermediis solliciti. Hoc autem uti eis vitio magno non vertimus assenta simplicitate seculi rudioris; ita nec nobis culpa veri posse credimus, quod ad fidem tam male coherentem successioni dandum minus faciles fuimus, quam Morigia, Maurus, Jacobillus, & Benvenutus.

V I T A

Ex Italico Ludovici Jacobilli.

Placidus, patre Joanne ex honesta familia Fulgini natus anno MCCCXXXVIII, parentes suos puer amisit: ideoque avunculus ejus quidam Recinensis in suam cum civitatem abduxit porro educandum. Hic ille cum prima virtutis ac litterarum fundamenta, haud contemnendo profectu, posuisset; ad studium Maceratense transiit. Eodem etiam contigit sub idem tempus Eremitas duos ex Ordine

C Apostolorum transire, peregrinos ad sanctam Domum Lauretanam: quorum nondum alias sibi visa specie, habitusque ac virtus modestia captus pius adolescens, ad suum eos hospitium invitavit benigneque habuit, non sine insigni animae suae fructu. Etenim piorum istorum virorum conversatio propiusque cognosci coepta virtus, sic ejus aniecit animum, ut de eorum instituto summarie edoctus, optaverit sanctae peregrinationis eorum comes effici, atque deinde habitu eodem vestiri. Quod cum genulexus petere infisteret; illique, post tergiversationem nonnullam, annuissent; non plusquam biduo opus habuit Placidus, ut libris aliisque rebus omnibus venditis, & pretio in pauperes Christi distributo, daret se in viam, non valde longam, siquidem solum XIX P. M. Macerata Lauretum distat. In sacram appulsi domum Deiparam rogaverunt, hinc juvenis inde Fratres, ut, quod ex Dei majori gloria erat, inspiraret utrisque, & completa oratione ierunt Recinetum. Ibi suo se avunculo Ricit Placidus, atque de genibus supplex consensum ejus postulavit, ad implendum animi sui votum. Annuit ille, licet non sine sensu; & nepotem, quo vocabat Deus, a se dimisit lacrymans. Illo vero, neque vale amicis dicendo, neque Fulgini consanguineos requirendo detineri se passus, Romam properavit; Apostolicum ibi sumpturus habitum, ubi ordo novus duos habebat conventus, alterum S. Clementi, S. Pancratio dicatum alterum.

2 Ductus autem fuit ad S. Clementis Placidus; D atque a Priore, rite per suos informato, benigne receptus, habituque donatus, omnem exuit seculi affectum, religiosarumque virtutum studio per annos aliquot totum se tradidit. Interim obiit Recineti avunculus, extremæ voluntatis suæ tabulis cautum relinquens, ut ex facultatibus a se dimissis Recineri erigeretur Apostolicæ professionis habitatio, ea conditione, ut nepos suus in ea collocaretur, tali quem ipse legeret loco. Arduum quidem erat viro, perfectionis religiosæ studio, illuc redire, ubi in amore & honore se futurum praesagiebat. Igitur tamen, & grater susceptus, juxta muros civitatis fundum legit, abstracte a seculo vitæ idoneum. Tum in extructas ibidem mox ædes, recepit submissos sibi aliunde Fratres, novosque collegit; a quibus in unam convenientibus sententiam postulatus est Prior, anno MCCCCLXX, annum vitæ non multo plus quam trigessimum agens; quamvis multum obniteretur ipse, obediendi quam imperandi cupidior.

3 Exhinc in ejusdem vitæ societatem dederunt se multi contempto seculo, quas inter tres præcipui numerantur. B. Bartholomæus Recinetensis, magnæ vir humilitatis, qui delatum sibi mortuo Placido Prioratus officium constanter recusavit; atque meritum magnorum plenus obdormivit in Domino, sepultus honorifice in Cathedrali Recinensi, anno MCCCCLXXIV. Secundus eorum B. Philippus Firmianus, fundator extitit Conventus Maceratensis; in eoque mortuus ac sepultus, venerabilem sui memoriam toti reliquit posteritati. Tertius denique B. Guadatus, linguæ scientique custodia admirabilem se pariter & imitabilem reddidit; & accedente insuper auctoritate magna vitæ, in oppido Picensis districtus Bellotti, meruit annuam venerationem post mortem, quam juxta ipsum oppidum obiit anno MCCCCLXXV; corpus vero caelestibus splendoribus miraculose illustratum; repositum deinde sub altare fuit, ad ejus honorem in ecclesia majori erectum; ubi xxv Januarii, quo obiit, religiose honoratur ab incolis. Atque hæc dicta sint, ut ex discipulorum perfectione eminentia intelligatur magistri.

4 Sic stabilitis juxta Recinetum Fratribus, multos etiam peccatores ad meliorem frugem convertit Placidus: per circumjectas terras plurimum boni operans, magnumque subsidium adferens Peregrinis adveniens Lauretanam domum, cujus etiam ipse devotissimus erat, illam identidem revisens; donec tandem Deo placuit evocare animam sibi dilectam ex hujus mortalis corporis ergastulo, post infirmitatem diu patientemque toleratam, die v Junii, anno MCCCXCVIII, ætatis suæ LX. Ea mors cum populo innotuisset, magnus ad venerandum contingendumque sacrum corpus fuit concursus: ipsumque de mandato Episcopi (Angelus hic dicebatur, Recinensem simul & Maceratensem Ecclesias gubernans, postea etiam adleitus Collegio Cardinalium) sepultum fuit, non sine singulari pompa, in Cathedrali ecclesia. Sed B. Placidus, ab eo conventu, quem primus erexerat & usque ad mortem constanter incoluerat, seungi non sustinens; impetravit a Deo ut ad ecclesiam S. Joannis, reportaretur corpus; Angelorum haud dubie ministerio; ubi etiamnum visitatur & colitur, in nobili arca depositum sub altari majori.

5 Ex hinc non desit ibi Deus defuncti sanctitatem quotidianis testari miraculis, quorum testes sunt innumerabiles circum vitæ tabellæ. Ea res cum misime pateretur apud Recinenses flaccescere susceptam semel erga venerabile corpus religionem;

Exon-
li heredi-
tate

fratres
Recinensi
Conventu
fratrum

quorum
vires
Bradi
appellatur

ipse super
vires adden-
tur an-
1393

Ex Con-
tribuli
ad S. Jo-
annem
miraculo-
se trans-
latum

not arto-
culam
quidam
sibi
posuer.

A gionem; multique devotionis ergo optarent aliquam inde particulam nancisci; fuit ludimagister quidam Brunus nomine, impulsus ejusmodi desiderio tam vehementer, ut corporis venerandi prae-textu accedens saepiuscule, tandem invenerit facultatem articulum unum auferendi; quem suam in patriam deportaret, ad ecclesiam ibi aliquam; erat enim ibi peregrinus. Sed ipsa nocte tantum perpeffus est in uno pedum cruciatum, ut mox atque illuxit, festinaverit ad eodem S. Joannis reverti, & culpa agnita restituere furtum: quo facto cessavit ei dolor omnis.

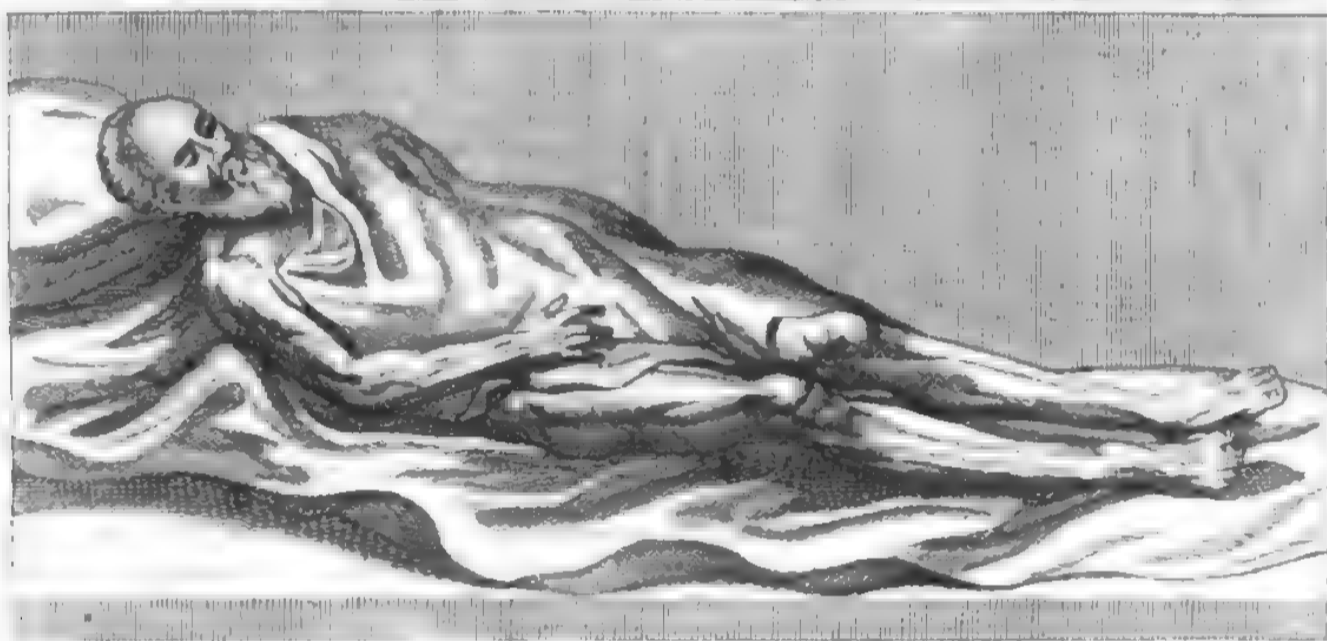
Altare
sub quo
corpus,

6 Hactenus Jacobillus, cui addiderim, quod anno MDCLX Romam proficiscens cum P. Henschenio, & die xi Decembris Maccrata transiens, ac Recinetum tendens, de via ecclesiam S. Joannis vidi, in eaque speciosum satis altare subnigri marmoris, sub quo per ferream cratem, vitreamque fenestram conspicebatur arca lignea inaurata, corpus, S. Placidi (ut dicebatur) incorruptum continens. Nemo aderat, qui ipsum nobis posset ostendere. Ergo satis habui notasse, quod in

altaris lateralis tabula viderim depictos, cum radiis EXMS. & titulo beatitatis, supradictum B. Bartholomaeum, & B. Placidum; simul autem tres offines parieti, quorum unum dumtaxat describere libuit, quia ad rem facere praecipue videbatur, dicens, quod ad ecclesiam Cathedralem corpus B. Placidi, propter majorem ejus gloriam translatum, (heu mirabilis Deus !) subito huc, unde ablatum erat, rediit. Haec memoria recolens, cum opere hoc usque producto, vehementer desiderarem, speciem aliquam corporis incorrupti nancisci, per nostrum Laureti Ponticentiarum P. Antonium Franciscum Desileu, tantum effecti, ut missus ab eo Recinetum juvenis Belga, ex iis qui Laureto Romam frequentes transiunt, deductus fuerit ad arcam sacri corporis eaque aperta permissus raptim ipsum delineare, sicut ibi jacebat velo subcinerigio coopertum; quod timide, ne vetustate fraccidum rumperetur, sublevantes bacilli cujusdam adminiculo, ipsum in pettus rejecerunt, sic ut caput & latus unum videri posset: quae autem vidit, sic raptim colore rubricato expressit.

& hujus
hodie dum
incorrupti
est species

E

MIRACULA

Ex Italiae Medofsi Remonenti.

7 Accidit aliquando, ut monasterium B. Placidi flamma corripere, quae ipsam quoque ecclesiam consumpsit, intacto dumtaxat per miraculum remanente Sanctissimo Domini Corporis Sacramento; & repositis sub altari Reliquiis, cum ipsius B. Placidi deposito. Haec ruinam cum anno MCCCCLXXIV restaurandam curaret Prior Obediens Angelica, postea etiam totius Ordinis Generalis; curavit etiam ut impofterum majori cum diligentia thesaurus tantus conservaretur. Id quam gratum Beato fuerit, sequens indicabit successus. Egressus fuerat cum suis omnibus Religiosis Prior, ad publicam per urbem processionem, uno dumtaxat puero Hieronymo Andreæ domi relicto. Huic cum supervenissent peregrini, sanctum corpus videre cupientes; atreptis ille clavibus, tentavit aperire arcam, tentaverunt & ipsi: sed frustra omnis conatus cum esset, moesti recesserunt. Apparuit autem mox in ecclesia Religiosus, gravi ac veneranda specie, verosimiliter deinde creditus fuisse ipse B. Placidus; qui severe puerum corripuit, malum comminans si posthac praesumpsisset arbitrato suo aperire arcam sacri corporis: curam illam relinqueret Patribus, qui peregrinorum desiderio numquam essent defuturi.

Corpus
flamma
servatum

n quis
nisi a
Religio-
si ostendi
peregrina-
tis.

8 Quamquam autem supradicto incendio conflagraverint omnes vetustiorum miraculorum testes tabellae; & posteriorum quoque variis casibus consumptae sint multae; restant tamen harum non paucae, ex quibus secundum annorum ordinem recensere potiora. Anno MDLXIV filia Joannis Baptiste Braccii Recinetensis, cum graviter infirmaretur, fuit Beato commendata a matre: quae quod filiae petiit, continuo impetravit. Anno MDLXXVII, die x Septembris, Sebastianus quidam, periculoso correptus morbo valdeque extraordinario, invocavit B. Placidum, moxque convalescit. Anno MDLXXXII, die 11 Maji, Dominicus de Vallevano, tunc promissus Cardinalis Columnae, Maccratae existens & intolerabilem odontalgiam patiens, proposuit Recinetum venire ad venerandum B. Placidum: cumque ad ejus sepulcrum se prostravisset orationemque fudisset, prius quam ab ecclesia egrederetur, dolor omnem a dentibus abstersum dolorem sensit. Eodem anno, die xi Novembris, Joannes Franciscus Albonicus, febre afflictus, facto voto convalescit. Sequenti deinde anno die xv Augusti, quotidiana & gravissima febre prostratus jacebat Thomas Masucci Recinetensis, filius Equitis Caesaris Masucci, annorum XII; quae eum menses duos tenuerat, nullo non rediens die cum rigore ac frigore intolerabili. Dum autem sic jaceret, venerunt ad domum illam ex Conventu Apostolorum Religiosi, eleemosynae causa; petieruntque vestem infirmi aliquam sibi dari, quam

F

Invocato
Beato sa-
nctum
propter
morbi;

dolor
dentium,

febris
pericula

EXITAL quam sancto corpori impostam, eoque contactu benedictam referrent, tali fine ut ea postridie, sub paroxysmum futurum, indueretur æger: quo facto abactam ille a se febrem numquam amplius sensit; & Societati Jesu adscriptus in ea vixit usque ad annum MDCXXXIII, vitæ innocentia doctrinaque laudatus.

9 Interim vero etiam contigerunt sequentia, quibus nota temporis non invenitur adscripta. Dominicus, filius D. Philippi de Monte-monaco, jacebat æger, tantumque non cadaver in lecto; ita ut moveri per se nequiret, sed opus haberet alienis manibus intra lodicem sublevari. Jam omnem ejus servandi spem abjecerant medici; cum perlata usque in patriam infirmi fama miraculorum quæ Recineti patrari dicebantur, ipsum commovit ut B. Placidi auxilium imploraret, cum proposito ipsius sepulcrum visitandi si convalesceret. Convaluit autem, sicut optaverat, & votum implevit. Clara quidam Veneta, Romam tendens, tam diro dolore capitis cruciari cepit in via, ut partem nullam

posset quietis capere. Vovit ergo capitis similitudinem ex cera, ferendam ad sepulcrum B. Placidi, Missamque curandam: & voti compos facta mox est. Alia mulier Montecchio oriunda, cujus nomen non exprimitur, tam infelicitè lapsa in terram est, ut tibia ipsi frangeretur: cujus ceream imaginem cum similiter vovisset, appendendam sepulcro; in pedes illico se erexit sanata.

10 Anno MDCXC, die III Martii, Mag. Hortensius Felix cantor, Recineti existens die Veneris primo in Quadragesima, & cuidam suo amico colloquens, delapso in guttur catarrho subito pene mortuus corruit, non sine accessu acutæ febris: facto autem voto mox convaluit; uti etiam duo filii D. Grimaldi Carboni, cum tertiana febre diu conflictati. Anno MDCXIV, die XXIX Septembris, Sanctes de Alzanettis, in oppido quodam Raputæ dicto commorans, toto corpore inventus est paralyticus: mox autem ut B. Placidum invocavit, cepit de lecto surgere, paulatim integram adeptus exinde sanitatem. Anno MDCXVI, XV Septembris, Domina Dianora de Offida, habens filiolam octimensem infirmam, pollicita est B. Placidi sepulcrum visitare, eoque adferre vestem filie; quæ, reversa inde matre, non diu post perfectam sanitatem recuperavit. Anno MDCI, die X Augusti, sub quodam anathemate sic scriptum reperitur: Voto facto ad B. Placidum, gratiam recepit Domina Angelina, filia Bertrami Lauretani. Laus Deo honorique B. Placidi. Eodem anno, XXIX Septembris, Dom. Matthæa Benedicti Lauretani, octo mensibus infirma, ut melius potuit adrepsit ad Beati sepulcrum; ingrediens autem templum, ipso momento correpta est febre minime levi: sed non ideo omittens orationem destinatam, salutem quam optabat denique retulit.

11 Anno MDCII, XX Julii, Magister Daniel ejusque uxor Hieronyma, Auximates, habebant filium, dictum Petrum Dominicum, post gravem duorum mensium infirmitatem depositum a medicis: recurrerunt ergo ad intercessionem B. Placidi, positoque super ægrum indusio quod illius corpus attigerat, reddita est ei pristina sanitas. Eodem anno, die X Maji, Nicolaus Antonius de Ci-

vitæ-nova, continua duorum mensium febre extenuatus, voto facto convaluit. Filia Antonii, habitantis in Civitate-nova, annum integrum febricitavit; donec facto voto febrem expulit. Anno etiam supradicto, die XXIII Septembris, cum Petrus-Stephanus de Monte-sancto, duorum mensium spatio graviter infirmatus, nullum ex humanis remediis auxilium caperet; recurrit ad votum B. Placido faciendum, de visitando ejus sepulcro, atque una suarum vestium illuc ferenda: & mox sanatus voto se suo exolvit. Margarita Baptistæ, Lauretani civis, acuta laborabat febre; quare Beatum devote invocans, obstrinxit sese ad sepulcrum ipsius adeundum, & obtinuit gratiam pristinae sanitatis. Bernardinus de Morro-Vallis, pluribus mensibus conflictatus cum quartana, simili voto usus, remedium mali accepit. Horatius & Cruciana, de Morro-Vallis similiter nati, simili eaque subtili febre quartana extenuabantur; & eodem usi remedio, consecuti liberationem ab eo malo sunt.

12 Anno MDCIV, die XIX Julii, cum Domina Maria Corinti de Monte-sancto quatuor mensibus graviter ægrotasset, B. Placido votum fecit, sepulcrum ejus adeundi si sanaretur, & sanata est. Eodem anno & ejusdem mensis die XXIX, Antonius Juliani Cingulanus febrem gravissimam integro mense sustinuerat, quando ea liberatus est meritis B. Placidi. Sequentis vero Augusti die XXVI, uxor Andreæ de Monte-cosaro molestissimas febres passa diebus viginquique, cum grandi dolore capitis, per votum sepulcri adeundi ab incommodis istis evasit. Anno MDCVIII, die VI Septembris, Mag. Franciscus Francisci Auximanus, morbo quodam fastidioso laborans, cui nullum esse remedium judicabant medici; vovit ad sepulcrum B. Placidi facere deseriem cum alia quadam elemosyna: & quod optabat ab illo recepit. Anno MDCXI die V Maji Stephanus, filius Mag. Jacobi Lauretani, votum fecit pro recuperanda sanitate, quam morbi gravitas coegit medicos desperatam habere; brevique restitutus sibi, ad sepulcrum venit, seque voto exolvit. Eodem anno & ejusdem mensis die XV, Misaccius de Morro-vallis, filium habens toto jam anno clinicum ex febre, oravit B. Placidum ut succurreret illi, eaque causa sepulcrum accessit, filii postulans sanitatem: quam ut fideliter petiit, sic integre obtinuit.

13 Anno MDCXXI, die II Junii, Dominicus Parini de Monte-Georgio, per annum duosque menses febres patiens, quibus non inveniebatur remedium, deduci se fecit ad sepulcrum Beati, & quædam vestimenta sua illic dimisit, latus rediens inde propter recuperatam valetudinem. Anno MDCXXIX, die XXV Martii, Joannes-Marcus Humilis de Monte-cosaro comparuit in ecclesia B. Placidi, coram D. Nicolao Pucci Recinetensi & Camillo Angelo de Monte-cosaro; declarans, quod mense integro conflictatus cum febre, unde ei mortem præfagebant medici, se commendaverit Deiparæ Lauretanæ atque B. Placidi intercessionem: intra cujus sepulcrum positum ægri indusium fuit, dictaque supra illud Missa; qua finita, ipsum indutus, subito sensit sibi melius esse.

*In fons Servituti Sanctus
adjudicatur. N.º 24*

Compeditibus et catenis constringitur. N.º 25

*Regium equile mundare
cogitur. N.º 27*

*Opus facit in hortis
regis. N.º 28*

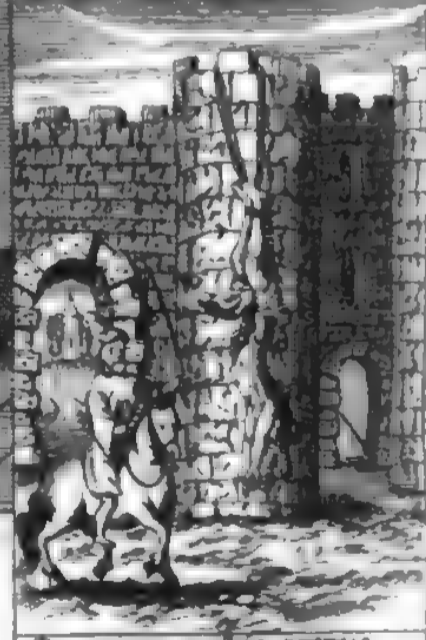

*De lytro frustra agitur
cum matre. N.º 29*

*Caelo visa ad mortem
confirmatur sanctus. N.º 30*

**SANCTUS PRINCEPS
FERDINANDVS
INFANS LVSITANIE**
obit felle apud Mauros obfes
A. D. MCCCXLIII. V Junii.

*De muro urbis corpus
suspenditur. N.º 31*

Pie moritur sanctus infans. N.º 32

Sanctum corpus exenteratur. N.º 33

DE S. PRINCIPE FERDINANDO,
FILIO JOANNIS I LUSITANIÆ REGIS,
MAGISTRO EQUITUM AVISII, ORDINIS CISTERC.

FESSÆ IN MAURICA CAPTIVITATE DEFUNCTO,

Et ad Bataliense prope Leriam in Portugallia cœnobium translato.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P.

De Actis a Secretario & socio scriptis, inchoato cultu, & imaginibus; diebus obitus,
& translationis.

ANNO
MCD-
XLIII.

Insculptio,
ob armo-
riam vi-
ctoria an-
ni 1336
fundata.

B
sepulcrum
& aliarum
sancti
Infantis.

an. 1443
defuncti
Fessa.

Acta Lu-
sitanica
scripta ab
illius Se-
cretario.

an. 1577
editi
H. de
Ramis.

Leria, Lusitania civitas, per bene munita, & anno MDXLV facta Episcopalis, cura impetravit Joanni hujus nomine Primo; ex quo, victis ad Albigarrota Castellani anno MCCCXXXVI, pacificam illis possessionem regni, ad quod ipsum Lusitanos vocarant, non obstantis natalium vitio. Ea victoria, quoniam obtenta fuit Assumptæ Virginis pervigilio, ibidem in loco certaminis, vulgo Bataliæ (id est Pugnae) nunc dicto, ecclesiam S. Matiz de Victoria, cum insigni Prædicatorum conventu struxit, capellamque Regiam, sibi suisque in sepulturam; quem in finem totidem, quot liberos procrearet, ibidem tumbras erigi cum suis quamque aliis fecit: quorum altarium nullum nunc honoratius est, quam quod filiorum quintogenito, Sancto Infanti Ferdinando, erectum, an. MCCCCLI excepit ejus intestina, & vicesimo post integrum etiam corpus, allatum Fezza, Mauritania Tingitana Regia, quo fuerat captivus devotus anno MCCCXXXVIII, sexto quo in Barbarorum potestatem se dederat mense. Etenim Christiana factus victima caritatis, ut circumfessas barbarorum infinita multitudine copias a morte aut captivitate inevitabili liberaret, per arumnas pene incredibiles longum ibi produxit martirium, usque ad annum MCCCXLIII, & hunc diem Junii.

2 Tragedia totius serie, sub titulo Chronice, scripsit Joannes Alves, seu potius Alvarez (sic enim integre nomen exprimitur Cardoso & alii reconstitores) sancti Principis ad eam expeditionem Secretarius, & socius captivitatis, velut testis oculatus, nomina locorum personarumque, & numeros annorum atque dierum, ut Chronologi solent, accurate distinguens; & desinens in principis quibusdam Miraculis, ante & post relata a se in Lusitaniam intestina factis, breviter annotatis. Eam Chronicam, ex Auctoris Ms. originali tunc sum (nescio a qua vel quo anno) cum penitus defecere in officinis libræris daretur Fr. Hieronymus de Ramis, sive de Ramis, Ordinis Prædicatorum, ipsam ad novam impressionem anno MDLXXVII Ulissipone faciendam per Antonium Ribeiro, digessit in Capita XLII & unum addidit, dissimili proferus stylo, nec parvi accurate aut certitudine, de allato in Lusitaniam corpore, quod annis xxix pendebat ante portam Fessa. Ipsam etiam Chronicam nonnullis locis interpolavit, cum hac tamen cautela, quod additamenta sua a reliquo contextu sejuncte talibus [] unctis. Hujus quoque editionis exemplaria cum cursus sic defecissent, ut ægre unum potuerit reperire P. Franciscus a Cruce noster, Illustrissimæ Archiepiscopi Ulissiponensis D. Ludovici de Sousa Bibliothecarius; nec illud transferri in Belgium poteretur is, qui ipsum pro magno cinelio possidet, curavit idem P. Franciscus, ipsum mihi transcriptum mittere.

3 Lusitanus est sermo, & quidem sæculi xv, satis diversus a præsentis. Præsumpsi tamen scriptum illud totum Latinum facere; sicut ex similibus sero antiquitatis Ms. Latinam feci, in Appendicibus ad XII Maji, Vitam sanctæ Infantis Joannæ, Alfonso V, hujus B. Ferdinandi nepote prognatæ, a familiaris conscriptam: utinam simili cum successu! Si quidem huic impensus labor, magnum (ut mihi Roma scribitur) momentum attulit ad evincendam Romæ causam, de veteri & hominum memoriam excedente cultu, per Decretum præcedentis anni MDCXCII. Habent enim apud omnes æquos rerum aestimatores ad impetrandam fidem, multo plus efficacitæ antiqua istæ & simplicia auctorum cœtorum monumenta, præ elegantioribus hujus ævi compositionibus: qualis in præsentis argumento est ejusdem Principis Ferdinandi Aduersus Anacephalacos, inter ceteras Regum Lusitania Anacephalacos a nostro P. Antonio Vasconcello sub annum MDCXXI Latine editum. XIV, quamquam ea ex veteri Chronica summarie fideliterque accepta sit. Haud paulo prolixius eandem Historiam, una cum Historia prædictæ Joannæ, Castellana lingua sub annum MDXCV Christi ediderunt, Hieronymus de Ramis secutus, Fr. Hieronymus Roman, Eremita Augustinianus Læconien- sis, multamque accessionem memorabilium circumstantiarum videbatur in Prologo polliceri, jactans se habuisse, quæ antecessoribus defuerant, Archiepiscopi Ulissiponensis & Avifonsis monumenta complura; sed editionibus Lusitana & Castellana inter se collatis, nihil invenio tanta ostentatione dignum; nec scripturam vel unquam allegatam, quæ ex alterius archivio sit accepta, saltem quoad Ferdinandum, de quo agimus.

4 Interrogati de præterito ac præsentis cultu sancti Infantis, eidem Infanti deferri solito, Patres conventus Batalienses, post descriptum breviter sepulcrum ejus, moremque fidelium sua illuc Rosaria, ad contingendum interiorem arcam, inferentium (prout ex Hieronymo Roman ad ann. 138 lit. h annotabimus) suam ad P. Franciscum a Cruce epistolam sic prosequuntur. Juxta memoratum sepulcrum, parvum sacellum est, affabre compositum, cum ligneæ tabella, altari superimposita, & in extremis deaurata, ornatum: quæ in tabella antiquo & eleganti penicillo descripta reperitur Infantis vitæ feries: illius statua marmorea super altari collocata cernitur: sed quæ ad vivum exprimat amictum vilem; lugubrem faciem, promissam barbam, implexos crines; manicas denique, catenas, & compedes, eamque formam quam creditur habuisse principatus captivitatis: hujus autem in statuæ vertice, nulli radii, nullus emicat splendor, eminet vero supra vorticem ipsius imaginis, quæ multiplex est in tabella depicta.

Ex his
Latine
vix
dantur.

E

Ex istis
Vasconcel-
lus epitoma
Latine

Chironia
Roman
Capitula-
rum fessæ

In altari
explicat
statua ut
captivi

AUCT.
D. P.

5 Ad statum illam respiciens Vasconcellius, de effigie (quam operi suo satis elegantem intexit, quamque suffecerit humerorum tenus expressam hic apponere)

FERDINANDVS PORTVGALLIAE PRINCEPS
VIXIT ANN. XLII. OBITU AN. MDCCLXXIII.

(a. vult
hinc mem-
tis mimi-
um differt

oligantior
icon apud
Vasconcel-
lium)

C

affirmat, ab illo exemplari extractam, quod Bataliz ipsius sepulcro est impositum: sed ibi inquit, vulgari habitu, hic armorum ornatu insignis depingitur; & quidem ea armorum forma, quae pro nostra aetatis usu magis ei placuit, quam nodoliz illae clavae, rubiginis secures, informesque thoraces, quorum suo cuiusque tempore usus erat, quaeque plus habent vastitatis quam maiestatis, sicut in Prologo loquitur. Sed uti Romani antiquitatis amatores inter statuarum fragmina, ignorantibus vilis, eruditis pretiosa, gaudent invenire

Et Curios jam dimidios, nasumque minorem

Corvini, & Galbam auriculis nasoque carentem; sic & rudis illa veterum armatura, Archaeophilis aspirat quamdam aestimationem sui; & ab illi maiorem gratiam meruisset Vasconcellius, si omnia sicut intentebat spectanda exhibuisset. In Ferdinando certe plusquam habitum mutasse videbitur legenti praemissa oculorum testium verba, quibus descriptum barbae capillitiique neglectum frustra in Vasconcelliana imagine requiras; quapropter vehementer optem veracius exponi ipso in loco pingit, sculpendumque transmitti. Interim, accipe una in tabula collectas tabellas decem, sicut illae cum ecgrapho Chronicae transmissae mihi sunt, & fortassis in editione anni MDLXXVII ligneis formis excusae habentur, pro mensura libri, in quarto ut vocant: quas ex altaris praedicti tabula sumptas, licet rados nullas hic videas, suspicari possis: nisi haec quoque ipsa illa tabula vetustiores sint; & ideo rados careant.

Ad illud
frequenter
Missae
sunt

6 Praelaudati Patres Batalienses instructionem nobis missam sic prosequuntur: Ad altare praedictum, saepius infra annum in sancti Infantis honorem, semper cum paramentis albis, Missae celebrantur: so-

lium autem paramentorum & quidem pretiosissimorum D ac plane festivorum usum fuisse etiam cum in Anniversario decantatur Officium & Missa, ut pro defunctis altis solent, sicut observat Ramos ad numerum praestitum. In pervigilio tamen Sanctorum omnium solennius fiunt omnia, ut hoc quasi proprium Ferdinandi festum haberi videatur; sicut haecenus B. Nonni Carmelita prope Ullispone censetur 11 Novembris, propter solennitatem ei in die Defunctorum memoriam, licet obierit 11 Maii: quem sicut tunc distuli in Novembrem, propter expectationem veterum quae superesse dicuntur, nec haecenus communicata petentibus fuerunt, monumentorum; hunc quoque, licet a cunctis scriptoribus indubitanter dictum Sanctum Infantem Ferdinandum, in eundem Novembrem aut pridie Calendarum ejus distulisset, si non fuisset natus Joannis Alvari desideratissimam Chronicam: quandoquidem hoc ejus natali die fiat nihil, quod fieri non soleat toto anno, fiat autem aliquid mense Novembri.

7 Potueram etiam distulisse, si propter expectationem praedictam opus fuisset, usque in xvii huius mensis, quo particularem aliquam memoriam agi Translati ad Bataliense monasterium corporis, licet non indicent Religiosi ibidem, imo expresse interrogati taceant, taceendoque negare videantur: praesumunt tamen Arnoldus Wion, in Martyrologio Monastico, confundens ipsum cum Die Natali (quem errorem secuti sunt Menardus, Buccelinus, atque Calenotius) & allegato suo Germanico Martyrologio sic scribens. In Hispania S. Ferdinandi, filii Joannis Regis Portugalliae, qui cum esset Equitum de Avis generalis Magister, bello captus a Saracenis (imo eis ultro deditus) apud eos in magna humilitate & patientia vixit, & miraculis clarus quievit in Domino. Wionem, in Catalogo Generali Sanctorum, qui Romano in Martyrologio inscripti non sunt, sequitur etiam Philippus Ferrarius: sed arguit illum, quod absolute Sanctum more suo vocat, quem potius Beatum dicere debuit. Sane titulus Sancti, cum addito Infantis, Regis, Fratris aut simili, non aliter accipitur quam Beati, quoad illum Sedes Apostolica approbavit, uti apparuit in Sancto Rege Ferdinando, qui primum recentis memoria, post eandem Romae causam, absolute Sanctus appellatur. Non minus tamen meretur ipse Ferrarius redargui, quod Ullispone adscripserit Depositionem Ferdinandi, quae prope Leriam facta est, xiv leuclis eoque amplius Ullispone distitam. Ea nempe infelicitas scriptorum est, quamdiu mutuo sese, nullaque nova certiori instructione muniti, coguntur sequi, & explicare vel corrigere aliquid nituntur ex propria phantasia. Sic Chrysostomus Henriquez, cum Fasciculo Sanctorum Cisterciensium dist. 36, inseruisset Vitam a Vasconcello compostam, ac deinde Menologium Cisterciense ordinaret; licet nec obitus nec translationis diem notatum invenisset, voluit tamen definire aliquem, & xvii Augusti assumpsi Translationique adscripsit, fortassis de numero diei aliunde edoctus, in mense nominando memoria lapsus.

8 Barnabas de Verges, recensitus ab Allatio inter Apes Urbanas, sive viros eruditos, qui ab anno MDCXXX per totum MDCXXXII Romae adfuerunt, ac typis aliquid exulgarunt, scripsit Hispanice El Norte id est Cynosuram, sive (ut ille interpretatur) Directorium spirituale, in quo festa mobilia, atque totius anni indicantur, nec non Reliquiae, cimiteria & alia loca sacra Romae & extra muros, apud Grignanum 1632 in 12. libellis ad manus nostras numquam venit: sed Cardoso ad xvii Junii in Commentario litt. e notat ex eo sequentia, sic Latine reddenda, Celebratur illo die festum S. Ferdinandi, filii Regis Por-

cum pro-
wiosorum
paramen-
tis, usque
ad 11

etiam in
Vigilia
OO. San-
ctorum,

& die
Transla-
tionis 17
Junii,

a recen-
sibus
multis
confuso
cum die
obitus,

F
& male in
Augustum
anno 17
Henri-

Addo
minimo
diem 17,
Romae ad
S. Pauli.

celebrari
cum ma-
gis in-
dulgentiis

sed bonum nobile alibi mentio:
A Portugalliae Ordinis S. Benedicti (nam hujus peculiaris Ramus, Cisterciensis est) ad S. Pauli extramuros, ubi obtinere est sex millia quadringentos & octo annos Indulgentiarum, totidem Quarantenas, & remissionem tertiae partis peccatorum: ipsum autem festum celebratur etiam in ceteris ejusdem Religionis monasteriis. Nihil tale legitur in Indulgentiarumque quem Thesaurus abscondito Urbis Romae an. 1625 subiecit Octavianus Panciroli; nihil etiam apud Carolum Barthelemaum Piazza, in Sanuario seu Menologio Romano perpetuo, ad visitationem ecclesiarum, festorum Indulgentiarum &c. vulgato sub annum 1675: nihil denique interrogati ea de re Benedictini ad S. Paulum Monachi sciunt respondere, unde plusquam verosimile fit, Hispani hominis credulitati impositum turpiter fuisse ab aliquo, admirationem captante ab enormi annorum & quarantarum numero.

et moderatiores sunt quos dedit Paulus II.
9 Quanto moderatiores sint vera istius temporis Indulgentiae, discas ex Bulla Pauli II, cum laquei Ferdinandi commendatione, data anno Incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo septuagesimo, quarta Idus Januarii, Pontificatus anno VII, quae apud Cardosum his verbis ad v Junii in Commentario

pro capella S. Antonii Ulisippo me;
B recitatur: Paulus Episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, praesentes litteras inspecturis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera devotionis inducimus, tanto salubrius eorum animarum salutem providemus. Cupientes igitur ut capella S. Antonii Ulisibonensis; in qua ex ordinatione dilectae in Christo filiae, nobilis mulieris, Isabella Ducissae Burgundiae, in die obitus quondam Ferdinandi Infantis Portugalliae, ejusdem Ducissae fratris (qui ad expugnationem infidelium in Africam transfretavit, & pro liberatione Christianorum, in partibus illis tunc existentium, ac inde aliter liberari non valentium, in manibus eorumdem infidelium sponte obsidem se tradidit; ac per ipsos infideles diris carceribus mancipatus, & tormentis affectus, per plures annos extitit; ac in fide Catholica viriliter persistens, ut athleta fortis, post plurima supplicia, ariditudo, & labores, in eorumdem infidelium partibus & captivitate confectus, Christo redemptori suo animam reddidit) solenne Anniversarium annis singulis celebratur; congruis honoribus frequentetur, & Christi fideles eo libentius devotionis causa confluant ad eandem; & pro Isabella & Ferdinandi praedictorum, ac progenitorum suorum animarum salute ad Deum preces fundant, quo ibidem dono caelestis gratiae uberius conspexerint se foveri; de omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus Christi fidelibus, vere poenitentibus & confessis, qui capellam praedictam in die Anniversarii praefati devote visitaverint, & ipsius celebrationi interfuerint, ac pro Isabella, Ferdinandi, & progenitorum eorumdem animarum salute preces effuderint, septem annos & totidem quadragenas de injunctis eis poenitentibus misericorditer in Domino relaxamus, praesentibus perpetuis temporibus valitoris.

ad celebrandum Ferdinandi, ut inter infideles mortui, anniversarium;
C Ad hoc Breve consequens fuit aliud, eodem anno die XXII Novembris datum, circa Missam unam quotidianam, quam eadem Ducissa constituit facendam eodem in loco, id est in domo paterna S. Antonii Patavini, pro anima sancti Infantis, nec non Regis Joannis & D. Philippae parentum ejus, inquit Cardosus; cui Breve expediendo praesens adjunt D. Fr. Joannes Alvari, Abbas Palatii de Sousa, famulus & Secretarius praedicti Infantis, quem ipsa Ducissa cum in suum destinaverat Romanum: unde allatas Bullas, Veadores id est Oe-

concessit 7 annis & quadragenis.
Idem fundata Missa quotidiana
Idem fundata Missa quotidiana
Idem fundata Missa quotidiana

conomi seu Quasitores civitatis, susceperunt cum o-aucto-
 mei devotione, laudantes Dominum Deum nostrum, & &
 & gratias ageado praedictae Dominae Ducissae, pro D. P.
 favore ac beneficio tali, sanctisque ejus desideriis
 ac bona voluntate, quam semper habuit & habet
 pro hisce regnis; offerentes se ad omne obsequium,
 cum eo honorum ac fidelium famulorum affectu,
 quo semper erga ipsam fuerunt ac porro esse voluit
 hujus civitatis incolae & indigenae. Ita ex publicis
 Actis, a Cardoso descriptis Latine reddo; simulque ex
 Necrologio Metropolitana exhibeo ab eodem Cardoso re-
 lata verba, quibus ibi memoria sancti Infantis sic con-
 signatur.

11 Nonis Junii fiat Anniversarium pro anima
 D. Inf. Ferdinandi, quondam virtuosi & victoriosi s. Jo-
 Principis, D. Joannis Portugallii & Algarbii Regis
 filii, qui anno Domini MCCCCXXXVII in obsidio-
 ne civitatis Tagastensis, (ignoscendus vero illi error; erologia
 cum valde diversa urbes fuerint Tingis & Tagassa) Ulisippo-
 in Africa, pro liberatione omnium Christianorum,
 ibi tunc existentium in manibus Saracenorum, sicut
 Christianus piissimus sponte se obtulit: in quorum
 potestate postea per sex fere annos, diversa opprobria,
 carceres simul & vincula patienter sustinens,
 tandem in civitate Fez, die v Junii, anno Domini
 MCCCCXLIII, diem clausit extremum. Qui lega-
 vit huic Capitulo unum librum optimum, conti-
 nentem Sanctorale & Dominicale, & aliud Officiale
 Missale, & unum Missale ornatum auro, & duode-
 cim libros processionarios, unum Ordinarium Missarum
 & Horarum totius anni; unum frontale de
 Raz, in commemoratione sui Anniversarii &c. Quo-
 modo autem observatio similium Anniversariorum pro
 anima alicujus, licet sanctissime defuncti, institutorum, facta.
 nihil detrahat religiosi cultui, interim devotione po-
 pulari induito, miraculis confirmato, & Ordinariorum
 diuturna tolerantia approbato, offensum a nobis est die
 XI Maji, ubi de SS. Walberto & Bertilia n. xi; idem-
 que rursus infra ante Acta S. Norberti n. 4 ostende-
 tur.

A C T A

a Joanne Alvari, Secretario Sancti & captivitatis
 socio, Lusitanice scripta.

Ex editione Hieronymi de Ramis an. 1577.

C A P U T II.

Ferdinandi natales, virtutes erga Deum &
 proximum.

SANCTUS Infans Dominus Ferdinandus, quin-
 tus fuit in ordine filiorum Joannis, bonae me-
 moriae hoc nomine primi, decimi autem inter Re-
 ges Portugalliae (qui idem & Algarbiarum Rex
 sextus, & ex Catholicis Principibus, post Hispaniae
 destructionem, primus Septem in Africa Dominus)
 Uxorisque ejus Reginae Philippae, quae Joannis
 Lancastriae Ducis filia, germana soror erat Henrici
 Quinti Regis Angliae. Grandibus hae scribis
 tenebatur appropinquans partui: quem simul &
 matrem cum servari posse desperassent medici, de-
 creverunt illi potionem, ad accelerandum cum fo-
 tus periculo partum. Eam cum languenti uxori ma-
 ritus Rex porrigeret; exhorruit ipsa, negavitque
 suam sibi temporalem vitam aeterna salute filii po-
 tiorum esse: confidere autem se aiebat in virtute
 sanctae Crucis, per quam salvari ambo possent, illum
 saltem ad gratiam baptismi perventurum, si ipsa
 puer-

*Ferdinando
 natus
 Regis
 Philippae,*

*imo
 quartus*

*recusat
 med'ci-
 nam se-
 sui nosi-
 turam,*

EXTENS. pauperio immoreretur. His auditis, abjecto Rex
JO. ALV. quod tenebat populo, accertiri fecit ex arde S. Cru-
cis de Marmelar, sacri Ligni venerandam partem:
Erat enim qua ad prægnantem allata, feliciter prodit intra
paucos dies lætus anno MCCCXI, festo S. Michaelis
Archangeli mense Septembri. Ad cuius deinde ap-
parenti pondus coepit Regina bis quotannis, S. Crucis
festis mense Maji, & prædicto S. Michaeli festo,
præstare oblationem cere, quoad ipsemet per æta-
tem posset matris pro se votum explere.

21. Ab hujusmodi nativitate fluxerunt in tan-
tum istum Infantem, totis primis viginti quinque
annis vitæ, graves multique ac fere continui morbi.
Nam ab utero matris tam extenuatus & quasi mar-
cidus prodit; ut statim fuerit baptizatus, quia mox
expiraturus credebatur. Pellis autem tota ei deflue-
bat per lacinias, tam grandes, acsi chirmhecæ aut
caligæ forent. Dolores cordis, quam diu vixit, patie-
batur continuos: sed infuderat ei Deus, & infusus
conservabat virtutes tales, ut ejus conversatio an-
gelica potius videretur quam humana. Virginita-
tem custodivit integerrimam, neque mulierem um-
quam ullam attigit. In sacra Scriptura perbene ver-
sus, morales omnes virtutes copulaverat scientiæ,
divino magis munere quam studio acquisitæ. Ab
anno ætatis decimo quarto coepit, nec umquam in-
termisit, recitare Canonicas Horas omnes, secundum
usum Sarisberiensis & Ecclesiæ. Divinorum & eccle-
siasticorum præceptorum observantissimus, toto
affectu amabat Deum; & quamvis ad ea quæ patris
ac domini sui Regis, fratris item Regis Eduardi ob-
sequium concernebant, semper promptus ac solici-
tus esset; ea tamen de causa nihil omisisset eorum,
quæ Dei servitium atquebant.

25. 3. Capellam suam habebat splendide instructam a
vestibus aliisque rebus necessariis omnibus; ministros
quoque in ea assiduos, cum cantoribus, ad complen-
dum ex ritu Sarisberiensis Officium: cui ut honor ac
reverentia major accederet, impetraverat a Romano
Pontifice complures gratias; ac specialiter licentiam,
ut in ea, ubicumque foret administrari faceret sacra-
menta Pœnitentiæ, Baptismi, Communionis & ex-
tremæ Unctionis, non requisita Episcoporum seu
Prælatorum ordinariorum licentia. Item ut Capella-
ni fruerentur ipsius Infantis domesticorumque ejus ob-
lationibus, etiam quando hos contigebat in alienis pa-
rochiis Divina celebrare: sub quibus ut omnes decen-
tius se haberent, sellam sibi poni ante cortinam ju-
bebat, quatenus conspectus suus cunctos sui admo-
neret officii. Familiam solenter ac studiose prospiciebat, ac
omnes tam spirituales quam corporales necessitates:
sciens de singulis sibi reddendam rationem. Curabat
autem ut quotannis singuli sua confiterentur peccata,
& qui ætatem congruam attigerant etiam communi-
carent: exemplo ipse ad multam devotionem præiens:
quin etiam obtinuerat a Sancta Apostolica Sede, ut
quotquot septennium integrum ipsi famularentur, aut
in eodem obirent mortem, omnis culpæ ac poenæ
consequerentur indulgentiam in articulo mortis: vere
servus fidelis ac prudens, quem constituit Dominus
super familiam suam.

Capella splendens, ministris & privilegiis.
Ordo familiae totius & disciplinæ.
4. Tanta fuit sancti Infantis humilitas, ut miran-
da omnibus, quibusdam etiam nimia videretur, ma-
xime inter personas ecclesiasticas & erga res divi-
nas. Processionales pompas, & Venerabile Sacramen-
tum, cum ad infirmos deportabatur, devotissime co-
mitabatur, accensam tædam manu præferens. In cœ-
na Domini, ac biduo sequenti, & ipsa Resurrectio-
nis Dominica accurate observabat omnes sancti il-
lius temporis ceremonias, quarum vel minimam ne-
glexisse magno crimini sibi duxisset. Multa cum re-

verentia excipiebat personas devotas, secundum cu-
jusque statum; magis tamen pro merito virtutum ho-
norabat eos, quos majoribus pollere cognorat. A
mensa quotidie audiebat quemcumque audiri postu-
lantem: deinde vero sic habebat reliquum tempus
ordinatum, ut alloquium suum cuius promptum
semper esset. Muliebri sexui universim hunc habe-
bat honorem, quod quascumque accedentes ad se,
mox ut viderat, audiret, audiatque dimitteret, ne
diutius contpici inter viros cogerentur. Faciem suam
ab afflictis & pauperibus numquam avertit, neque
implorantium se necessitates despectit; sed unicui-
que succurrebat ut poterat. Infirmis plurimum com-
patiebatur: nec petitione sua frustratos illos a se fi-
nebat abire. Verbum inhonestum, maledicum, aut
probrosam alteri, numquam prodibat de ore ejus.
In rebus agendis libenter alienum requirebat & se-
quebatur iudicium.

5. A ludis, & festis, ac ceremoniis, ad Dei San-
ctorumque honorem institutis, adeo non abhorre-
bat, ut iisdem, etiam per homines plebejos exerceri
solicis, interveniret lubens. Divite vestium ac supel-
lectilis apparatu, non capiebatur ille quidem; uteba-
tur tamen diebus solennioribus, & quoties vel status
sui ratio, vel Regis honor splendorem aliquem re-
quirebat. Soli autem Deo placere intendens, nihili
æstimabat, quid mundani homines de se dicerent
sentirentque. Longinquus ab omni avaritia, paupe-
ribus & mendicis largiter distribuebat sua omnia: pe-
cunia autem si deficiebat, defectum supplebat vo-
luntas bona, verbis dulcibus expressa. Præcipue
autem liberalis erat erga leprosos atque captivos re-
dimendos: existimans præ aliis affligi illos ac ma-
jori premi necessitate.

6. Omnibus per regnum monasteriis, quando pro-
vinciales suos aut generales conventus celebrabant,
grandes impertiebatur elemosynas, ut participaret
orationibus tam virorum quam mulierum, sub regu-
lari observantia viventium. Confraternitatibus omnibus
nomen suum dabat: atque ad ecclesiarum & mo-
nasteriorum reparationem porrigens manus auxiliares,
honorum ibi exercendorum sperabat communionem.
In hebdomada sancta tot pauperes vestiebat, quot
annos ætatis numerabat. Domus autem suæ expen-
sas sic ordinatas tenebat, ut decima suorum proven-
tuum pars in elemosynas dissiparetur: undecum-
que autem recedebat, jubebat fideliter dissolvi debita
a suis aut pro se contracta; & damnum, si quod alicui
ex se vel illis natum erat, reparari. Quicumque æsti-
maret opera ejus, judicasset ea esse Principis, duplo
quam erat ipse locupletioris. Conabatur quoque ef-
ficere, ne cui in suis possessionibus vicino vel paupe-
ri gravis esset: hinc nullæ cujusquam de ipso quere-
læ, sed omnes eum amabant pariter ac venerabantur,
ut patrem ac dominum; Deumque precabantur pro
ejus salute.

7. Virgo fuit, non solum corpore, sed etiam animo
integer: sicut autem nihil proferebat ex ore suo quod
vel leviter adversaretur honestati, sic nec patiebatur
dici ab aliis; eos vero præ ceteris diligebat, quorum
mores castitas commendabat; a luxuriosis vehementer
abhorrens, & graviter castigans deprehensos. Hinc
nullo modo patiebatur, ut domesticorum suorum ali-
quis junctam sibi haberet concubinam: quin etiam ali-
quam multis annis severe cavet, ne qua meretrix po-
dem domi suæ inferret: sed hunc rigorem non nihil
postea laxavit, ad graviora peccata avertenda. Soli-
cite autem custodiebat nobiles ephebos, & quoscum-
que alios juvenes familiaris suæ, ut saltem usque ad an-
num ætatis vigesimum continentiam servarent. Ipse ve-
ro removebat a se delicias omnes odoratus vel tactus, &
quid-

et fuit
suppli-
cantis
feminas
ac paupe-
res;

Cultus
vestium
diebus so-
lennioribus.

E

17
Comitor
erga pau-
peres;

liberali-
tas erga
Religio-
sas, &
loca pia;

distribu-
tio ju-
sticia
eius;

judicium
in mo-
rum.

A quidquid provocare ad luxuriam posset, respectu
cujus vitia cetera judicabat levia.

ANNOTATA D. P.

a Notant omnes, titulum Bonæ memoriz, specia-
lem ac proprium huic Regi fuisse; non sicut nunc passim
omnibus bonæ defunctis tribuitur. Notat insuper Hie-
ronymus Roman, eundem Joannem, Ferdinandi Re-
gis non fratrem naturalem dumtaxat fuisse, ex Tbe-
rasta Laurentia, & Petro Rege, qui hujus legitimo filio
Ferdinando mortuo, solamque ex se relinquente Beatri-
cem, adulterino cum Eleonora Mencha, Basci de Aca-
nia uxore, matrimonio natam; heredem tamen agnitam,
& Joanni Castella Regi nuptam, his exclusis regnum
obtinuerit, transmissitque ad posteros: ad quos legiti-
mo generandos cum eo dispensatum sit super voto Reli-
gionis, quo obligabatur Ordini Equesstri Arisensi. Hu-
jus autem filius Quintus dicitur sanctus infans, præ-
termisso scilicet Alfonso, qui decennis fuit tumulatus,
patre adhuc vivente; alii autem quinque numerantur
B hoc ordine. Eduardus, patris successor in regno; Pe-
trus, a septem mundi partibus cognominatus, propter
perlustratas, Asiam & Europam, cujus circumfertur
peculiaris Historia; Henricus, Magister Equitum Or-
dinis Christi, qui navigationem aperuit ad insulas ver-
sus Orientem sitas; Joannes, Magister Ordinis S. Ja-
cobi in Lusitania, a quo per feminam descendit Regia
Hispania familia; ac denique Ferdinandus, de quo
hic agimus.

b Locus ad jus Equitum S. Joannis Hierosolymitani
pertinens, inquit Roman: ipsum autem sacrum Lignum,
quod ibi tunc servabatur, idem ait adorari in ade Ve-
ra crucis Portelli, quod est oppidum pertinens ad Du-
ces Brigantiz.

c Sarisberienfis in Anglia Ecclesia sub Archiepisco-
pato Eboracensi est, vulgo Sarum: cujus hodie dum ex-
stant Breviaria & Missalia, tamquam normæ ceterarum
per Angliam Ecclesiarum.

d Notat præd. Roman, eas confraternitates, quæ
sunt in Lusitania, numero æquare mediam partem om-
nium quæ sunt in tota Hispania: nec recusabat, in-
quit, earundem Major-domus sive Præfectus eligi:
atque in propriis cuique festivitatibus, accepta vir-
ga, processionem regere, & inter ceteros Officiales
confidere.

CAPUT II

Alia sancti Infantis virtutes; disciplina domestica,
expeditio in Africam suscepta.

VI CUM proximos omnes grandi amplecteretur
caritate, & ab invidia remotissimus esset,
aliena numquam concupiscebant bona; contentusque
vivebat redditibus suis, quamvis tenuibus: nec in ea
tenuitate quidquam patiebatur molestiæ, nisi quod
nequiret pauperibus pro voto succurrere. Contigit
aliquando ut quorundam bona, pro eorum demeritis
fisco addita, transferre in illum Rex vellet; sed
numquam voluit acceptare, ne quadamtenus parti-
ciparet alieno damno. Quod si pro aliquo suorum
intercedere rogaretur, ad similia bona obtinenda,
vel excusabat sese, vel tam diu differebat quoad oc-
casio præterisset. Nullum umquam pro aliquo peti-
vit officium vel beneficium, quo minus dignum esse
eum sciret, vel publico bono parum convenire per-
sonam ejus. Ad conjugium cogebat neminem, ne-
dum astute inducebat. Bene meritis quibuscumque
factas gratias ita lætenter excipiebat, ac si fuissent
in suos domesticos collatæ. Quandoque continge-

Junii Tomus I.

bat ipsum aliquid a Rege petere: qui si responde-
bat, se ipsum alteri cuiquam bono viro destinasse, JO-ALV.
Ago, inquit, Domino meo gratias pro illo tantis,
acti mihi quod optabam donatiles.

9 Justitiæ faciendæ numquam intercedebat iis in
casibus, ubi de jure alieno agebatur: & illos ipsos
reditus qui sibi erant assignati, non nisi maxima
cum verecundia & submissione a Rege & fratribus
Principibus repetebat: præstolans opportunitates tem-
porum, quibus nec molestus nec incommodus esset.
Quod si postulationibus ejus intercederet aliquis,
pro ipso certabat verecundia sua & suaviloquium,
efficax ad animos Procerum quo tendebat moven-
dos. Solicite ordinabat stipendia domesticis persol-
venda, ne cuiquam ullam querendi occasionem da-
ret: curabat autem, multa Sacrificia offerenda &
orationes faciendas pro veteranis, infirmis, captivis,
& periclitantibus terra atque mari. Offensas suas
facile atque ex animo remittebat. Ad salutem ani-
marum & infidelium procurandam attentus, multos
Judæorum atque Maurorum aspirante Dei gratia
convertit, conversosque ut suos habebat optime.
Quantum in se erat exercebat opera corporalis ac
spiritualis misericordiæ: adeoque sibi in illis com-
placebat, ut præ ipsis fastidiret quæcumque oble-
tamenta mundana.

10 Singulari etiam consideratione digna est san-
cti hujus Infantis abstinentia, tanta, ut totus pene
annus continuum videretur jejunium; quo castiga-
bat gulæ vitium & commoda corpori detrahebat;
multum vigilando, dormiendo duriter, media nocte
surgendo ad officia Matutinarum. Solo pane & aqua
utebatur omnibus Sabbathis, & triduo Pascha præ-
cedente, quando etiam in ecclesia coram Sanctissi-
mo Sacramento persistebat usque ad diem sanctæ
Resurrectionis. Simili ritu observabat Vigiliis Do-
minicorum & Marianorum festorum: nec non SS.
Vincentii, Georgii, Jacobi, Antonii, Mariz Mag-
dalenz, Crucis inventæ, nati Baptistæ, Apostolo-
rum singulorum, Michaelis in Septembri, atque
Sanctorum omnium, præter tempora Adventus &
Quadragesimæ. Similiter pridie conversionis S. Pau-
li, Sanctorumque Blasii, Annæ, Luciz, Apollo-
niz, Ludovici Franciz, Eduardi Angliæ Regum;
item Dominici, Francisci, exaltatæ Crucis in Se-
ptembri, & Vinculorum S. Petri, quando etiam totam
noctem ducebat in formam. Mos quoque ipsi erat, anni-
versariis Regis ac Reginz, parentum suorum, præmitte-
re jejunium, eosque dies solitario transigere in cubiculo.

11 Neque solum in victu abstemius erat atque
in somno, sed etiam in vestitu ornatuque corporis
summam tenebat moderationem; neque patiebatur
ut domus suæ ludi ac festa caderent in dies, quos
Deo Sanctisque solenniores Ecclesia servat. Cave-
bat, ne casu aliquo iracundia se commotum, verbis
aut clamore ostenderet: sed cum quiete & sine cho-
lera castigabat delinquentes: neminem vero redar-
guebat publice, nisi tam gravis casus occurreret, ut
dissimulationi & moræ nullus locus esset. Pœnæ
autem apud ipsum usitatæ hæc erant: pueri virgis
& alapis a puniebantur, mediocri conditionis ho-
mines, privatione vini aut carceris; clariores personæ
subtractione stipendii aut relegatione a familia; ec-
clesiastici subtractione dimensidurni, consuetarum-
que in capella distributionum. In sermone mode-
stus, in responsis blandus, in conversatione amabi-
lis, numquam audiebatur verbis contendere: sed
alios audiebat libens, eorumque sententias facile
anteponere suæ. De nemine loquebatur male, mul-
tum abhorrens vitium detractionis, maxime circa
personas honoratas. Sustinebat patienter simpli-
ciores:

BEE

EXCLUS. ciores: per demonem aut diabolum jurabat num-
JO. ALV. quam, neque per Dei nomen aut aliam rem quamli-
bet: nec quidquam in mundo tantum circa hoc
poterat, ut bonam ejus consuetudinem vel tantil-
lum impediret.

12 Otium in Ferdinando locum nullum vel ra-
rissimum habuit, cum esset in omnibus actionibus
VIII suis admodum diligens sedulusque; neque temporis
summi, quidquam abire sineret, quo non impediretur vel
expediendis negotiis, vel utili alicui colloquio le-
ctioneve. Si quid autem dabatur recreationi hone-
ste, ad solatium corporis, deambulando aut venan-
do; id non tam sua, quam domesticorum suorum
causa usurpabat. Cuilibet actioni congruum tempus
ac distri- dicabat, ut quæ mundi essent, non inturbarent
tibus inter sa- ea quæ Dei sunt, neque hæc illis officierent, ex-
cepto præcise necessitatis casu. Itaque cum esset in
ecclesia, non admittebat ullam cujusquam secularis
negotii mentionem: hoc enim contra omnem deco-
rem esse censebat: sed mox ut ad locum cortinæ
se receperat, vacabat vocali orationi, memoriter aut
ex libro faciendæ, vel aure intenta excipiebat ea
quæ cantabantur ac recitabantur; perquam sollicitus
ne quid a quoquam committeretur contra sacros ri-
tus, quorum simul scientissimus & observantissimus
erat. Nam & ab ecclesia Sarisberienſi capellæ suæ
Magistrum accersiverat, cui incumberebat curare, ut
Ordo ca- secundum illius usum officia omnia quam ordinatis-
pella. sime peragerentur b.

13 Capella ejus speciose & secundum tempora
ornabatur, in eaque quotidie cantabatur Sacrum, sub
quo duo alia privata legebantur, juxta præscriptum
libri ad hoc ordinati. Ex simili libro magister chori
sciebat, quando sine organis vel cum illis cantandum
esset, choraliter vel figurate; eodemque modo Oe-
conomus Principis, & Concionator ejus tenebant
sibi descriptos dies, hic prædicationum faciendarum,
iste jejuniorum observandorum. Concio autem in
C capella fiebat diebus omnibus festivis, quorum nu-
merum augebant quatuor Doctores, Ecclesiæ. In
Dominicis autem Adventus & Quadragesimæ, nec
non in Natali Domini & feria quarta Cinerum &
Offitil de- quinta Cænz Domini, bis dicebatur, ante & post
vini re- prandium. Omnis etiam diebus quæ de præcepto
citatio quæstio- celebrabantur, fiebant Vesperæ; aliis autem, quibus
ma. pro divinis officiis audiendis non ibatur ad ecclesiam,
recitabat Infans in camera Horas omnes canonicas,
suis quasque temporibus, modo & situ perquam
decenti, ac loco congrue ornato cortinis, tapetiis, &
pulvinariis, ejus quem tempus exigebat coloris:
nec deerat ibidem altare, instructum imagine Virginis
dolorosæ. Horas prædictas cum ipso recitabat Secreta-
rius suus, perquam sollicitus ne usquam exerraret: ejus-
dem officium erat ordinare libros, unde quid legi de-
bebat: & hunc in finem habebat Princeps optime in-
structam a scriptoribus Ecclesiasticis bibliothecam.

14 Sub obitum magni Regis Joannis, hic ejus
filius jure hereditario nullum obtinebat fundum,
præter Salvam-terram c a Magis cognominatam, &
beneficiario titulo ad vitam Atouguiam d de Balea,
cum annuo quodam redditu. Cum autem Rex E-
duardus, sancti Infantis frater, successisset in re-
gnum; & sub idem tempus e vivis excessisset magnus
Magister Ordinis e Avissensis; Magistratum istum
fratri suo Rex contulit, non parum repugnanti, eo
quod nollet Ecclesiæ bonis opulentior fieri. Sed
dispensante ad hoc Papa, suscipiendum f munus
istud fuit, quemadmodum etiam fratres ejus, scæ-
lares licet, Magistratum obtinebant; Henricus
quidem, Ordinis a Christo nuncupati; Infans vero
Joannes, S. Jacobi. Verum considerabat Ferdinan-

dus, quantum oneris Rex frater ferret, sustentando D
tot ac tales fratres; ex altera vero parte curas ingen-
tes, quæ ejusmodi administrationem, potius quam
magisterium, comitantur: nec oblitus erat illud sed per-
Apostoli, primæ ad Timotheum secundo; Nemo quam in-
militans Deo implicat se negotiis secularibus. Hinc vus &
autem nato scrupulo dispellendo non sufficiebat bo- cum ser-
na intentio obsequii, Regi fratri germanisque præ- pale:
standi; cum intelligeret, quam sæpe homines sui
peccarent occasione capiendorum ex more regni
hospitiorum, quando ipsi aliquo erat proficiscendum:
quodque ne isto quidem officio auctus, satis com-
mode posset suis omnibus persolvere stipendia debi-
ta, nedum bene meritos condigne remunerari.

15 Decrevit igitur, dimissis omnibus, in An-
gliam sese recipere, ubi a consanguineo Rege exci- &
piendus erat honeste (ut jam convenerat inter ip-
sos) & nemini futurus esset gravis, in ea, quam id quo-
istic ducere intendebat, vitæ ratione; quando, pro opas fecer-
more regionis, non magnæ faciendæ essent expen- dere in
sæ in famulos. Verum licentiam ad hoc extequen- Angliam,
dum petenti, Rex frater respondit, id nequaquam
a se permitti posse, quia eo opus habebat ad nego- E
tium quoddam maxime arduum. Eodem tempore in
Lusitaniam venit ab Eugenio IV missus Legatus,
Frater Gomezius Abbas Florentinus b, oblaturus
Ferdinando dignitatem Cardinalitiam: quam ipse
noluit acceptare, dicens, quod conscientiam suam
nollet onere tanto gravare. Rex vero Eduardus, ne
ipsum a se dimitteret, excusabat, jam antea ille se
negesse secularitatem secedendi in Angliam pluribus
de causis; videlicet quia Comes de Arrajolos i pa-
truelis suis indulgeri sibi petebat facultatem, eundi
in Castellam, cum turma militum, auxiliaturum k
Regi Castellæ, Granatam armis vendicare volenti. Rex vero
Similiter & Comes Ourementis secedere cupiebat ex- faculta-
tra regnum, ad adeundam fundorum quorundam, tum ab-
sibi peregre competentium possessionem. Quin & so- eundi ne-
ror sua Ducissa Burgundiæ l mitti sibi petebat In- goti
fantem Henricum in Flandriam, cum ad prosequendum
cum marito suo bellum Francicum, tum ad transmit-
tendum cum eodem ad expeditionem Hierosolymita-
nam.

16 Tot ergo regis familie capitibus peregre pro- & desce-
fectoris, negabat Eduardus Rex posse se committe- ra in
re, ut regnum tali tamque necessario duce priva- Africam
ret. Ut autem omnibus simul præscinderet occa- expedi-
sionem importunius sollicitandi abitum, constituit tum.
illos occupare aliter, ad Dei honorem & regni sui
majus emolumentum. Decrevit enim expeditionem
suscipiendam pro Tingi, Africæ urbe quam Mauri
obtinebant petenda, lectis in eam quatuordecim milli-
bus armatorum, quibus duces præessent fratres sui
Infantes, D. Henricus & D. Ferdinandus, cum Co- ipsum
mite de Arrajolos; erant autem futuri sub eorum re- tam f-a-
gimine decem peditum, quatuor equitum millia. tri Hen-
Non ignorabant illi quidem arduam omnino rem sus- rico præ-
cipi; tum propter militum paucitatem, collatam ad fect:
numerum adversariorum pene infinitum; tum pro-
pter longinquitatem expeditionis, per quam non liceret
necessitatibus obventuris adeo cito ut oporteret prospice-
re: determinatæ tamen Regis voluntati opponere se
non ausi, omnes imperium alacriter exceperunt m.

17 Ipsi porro sese parantibus, Ulisipponem venit
Ferdinandus; ubi Rex morabatur, eique sic locutus præt illis
est. Nosti Domine mi, quam arde obligemur ia prius sa-
mulis mercedem solvere servitii ac laboris nobis im- mulis
pensi: ego vero gravatum me sentio multis iisque fuit si-
bonis, nec invenio quid pauperculis retribuam, in pendia
compensationem tam fidelis obsequii. Succurrat ergo mihi Celsitudo tua, quam peto ut a me reci-
piens

Abatit
ad id
fundis &
supelle-
stis;

monitur
condere
testamen-
tum;

jubei
omnia
damna a
suis illa-
re repa-
rari;

et super-
pona Cruce
ad clas-
sem se
conferri.

A piens fundum, illum modicum, quem tuo beneficio teneo, & supellestilem cum vasis, ex eisdem venditis conficias pretium, unde debitoribus istis meis saltem ex parte fiat satis. Cui Rex: Equidem pro isto tuo amore & insigni bonitate plurimum tibi obstringor, nec quidquam libentius fecero, quam justissimam tuam petitionem implere; verumtamen presentium angustiarum, quibus modo gravamur, id non patitur ratio: spero autem, quod Deo bene juvante, salvus & victor sis rediturus in regnum, & tunc videbis, quas tibi gratias & quanta destinem incrementa. Ne tamen tuam conscientiam gravari cauteris; placet tuos omnes in meum recipere famulatum, eadem prorsus conditione ac si vitam totam mihi servivissent. Volo insuper ut testamentum condas, cui exequendo si quid desit, de meo supplebo. Jubeo igitur ut omnem animo curam deponas, quia eam in me suscipio: sed spero quod feliciter regressurus sis, & quidquid nunc testamento mandabis per teipsum completurus, prout voles & tua tibi dictabit conscientia. Hoc dicto dedit ei credentialem schedulam, manu sua signatam: qua ipse D. Ferdinandi Rex semetipsum constituere habebat.

B redem, cum obligatione solvendi omnia ejus debita. 18 Scripsit igitur continuo Sanctus ad iudices & praetores quorumcumque locorum, per quae transendum sibi fuerat aut posthac esset; ut quicumque ad eos accedens ostenderet aliquid damni se ab ipso ejusque hominibus accepisse, id continuo resarcirent; simul etiam ignosci sibi pro Dei amore petebat quaecumque sic acceptam injuriam vel jacturam, quae non posset reparari. Obivit deinde complura loca pia Ulissipponae; & varias quaquaversum oblationes atque elemosynas misit pro divino subsidio impetrando. Denique in monasterio Praedicatorum, intra capellam S. Mariae de Scala, absolutionem accipiens cum plenaria Indulgentia peccatorum, Crucem sumentibus concessa, per manus Fr. Mag. Aegidii Mendezii Confessarii sui, Communionem Corporis Dominici sumpsit: & ordinataque processione itum est ad exercitum, qui stabat in littore prope Ulissipponem, commodam solvendae classi tempestatem opperians.

A N N O T A T A D. P.

C a Ustata, inquit Roman, eo in regno pona. **B** Addit Ramos, hanc ad res sacras accuratorem et fuisse velut hereditariam a matre Philippa: quae & ipsa ecclesiasticarum caeremoniarum tam erat perita, ut quomodo curaret Capellanos quam peritissimos ex Anglia habere, ipsosmet tamen illa doceret.

B Duplicem Salvam-terram notat topographia Lusitaniae; primam, quam hic potius intelligi crediderim, ad sinistram Tagi ripam, 9 leucis supra Ulissipponem; aliam in finibus Castellae, ad ejusdem fluminis ripam dextram.

d De Valea Roman scribit: situm adhuc requiro.

e Ab Avisio titulo, etque imposita synonyma arce, in Eboracensi Archidicepsi, 7 leucis supra Metropolim versus Borsam, nomen habet hic Ordo; estque Institutum Cisterciensis, in consimilis Calatrava, quod viridi etiam Cruce insignitur. Obiit autem ejus Magister, Don Ferdinandus Roderici de Sigueria, ipso quo Rex Joannes anno 1434.

f Roman notat Sanctum fuisse in Ordine isto Magistrum XXIII, & primum Administratorem: qui deinde bonae familiae Regiae annexus sit.

g Henricum VI. intellige, proutpote Philippa ex Henrico V, filio Henrici IV: ut enim ab anno 1432 ad 1444 regnavit.

Junii Tomus I.

h Roman Camaldulensem Abbatem facit, ac postea fuisse ait Priorem S. Crucis Conimbrica: quod erat Canonorum Regularium optima disciplina.

i Ex Alphonso, filio naturali Regis Joannis, ante nuptias genito, tunc Comite Barcellensi, postea primo Duce Braganzae, nati erat Alfonso Comes Orensis & Ferdinandus Comes Arayolensis: adeoque patruus Eduardi Regis.

k Joannes 2, Castella Rex, caeteris an. 1432 ad deditionem Granatae novum Regem imposuerat, anno 1433: sed hoc mortuo, cito illa ad prius expulsam Regem reverterat, & Castellanos jugum excusserat.

l Isabella haec fuit, Philippi Boni Burgundiae Ducis, secunda uxor, eidem an. 1430 nupta.

m Mariana lib. 21. cap. 12. inducit Joannem Infantem, acri oratione dissuadentem: sed prevaluisse ait sententiam Ferdinandi, ducem se offerentis, & ei consentientis Henrici.

n Aliter rem intellexit Roman, cum dixit heredem scriptum in testamento sancti Infantis, Principem Ferdinandum Regis Eduardi secundo genitum, quem Vasconcelius ait postea fuisse Ducem Visesem & Ordinum Equestrum in Lusitania Magistrum: quod potuit ex tabulario Aviseni certius didicisse Roman.

o Die 24 Julii, qui S. Jacobo Apostolo sacer est, an. 1437, inquit Roman (quem diem etiam notavit Ramos) & ab ecclesia Praedicatorum dicit itum esse ad Cathedralen, ubi solenniter consecratum sit sanctae Cruciae vexillum; quod, una cum Vexillo Regio deferendum ad naves, delatum ait Ramos processionaliter; unaque insignem arcam Reliquiarum, a Rege in eum suum designatarum. Idem addit, vexillum Principis insignitum fuisse imagine S. Michaelis, Angelica Militie Archistrategi, cui sanctus Infans devotissimus erat.

C A P U T III.

Expeditionis Tingitanae infelix exitus. Reliquiae Christianorum Septem pro hys passae, dato obside Ferdinando.

19 Infantem & omnibus qui naves conscensuri erant Cruce signatis, & celebrato Regis Joannis anniversario, die xiv Augusti, qui Assumptae in caelum Virginis Deiparae festum praecurrit; cum consueta processione ad obtinendam victoriam, in ejusmodi occasionibus institui solita, solvit a littore Ulissipponensi classis: non tamen longius recessit, sed protinus in anchoris a stetit, tum ratione festi, die sequente celebrandi, tum ut spatium daretur Principibus valefaciendi Regi fratri atque Reginae. Hoc agenti Ferdinando supervenit abscessus gravis cum febris, cujus rigorem dissimulans, ne quod inde impedimentum offerretur expeditioni sacrae, naves magnanimitate conscendit; quae pariter vela fecerunt feria quinta die xxii Augusti MCCCCXXXVII, non plus quam septem millia pugnatorum vehentes: quia majori numero transmittendo deerant in regno navigia, neque poterant aforis accersiri alibi occupata, occasione bellorum quae tunc gerbantur. Feria tertia sequenti appulere feliciter Septem omnes: nisi quod Sancto sic increverunt cruciatus ex apostemate praedicto, ut lecto cogeretur decumbere & periclitari de vita censeretur, quoad maturum pus erumperet foras.

20 Septa discessit Infans Henricus Feria secundae, die ix Septembris, cum quinque millibus pugnatorum, duo ad custodiam classis relinquens. Sanctus autem Infans triremes conscendit, atque ita simul ambo Tingitanae urbi supervenerunt terra marique feria sexta. Et hic quidem eo die sic mansit, dum frater metatur locum castris: sequenti autem

Bbb 2

die

xx
Soluta
classe 10
Aug.
F
Ferdinandus
febris
occultat
& tam
conscen-
dit 22
an. 1437.

ager Sr-
ptam ap-
pellis.

Tingim
navigat 9
Sept.

EX
LUS.
IO.
ALV.

castra lo-
cat inter
graviissi-
mos dolo-
res,

barbaris,
ter ab
nohe ob-
fessa
erumpen-
tibus,
resistit;

B

xx

in castris
denique
obfesse
seruare se
tuerunt,
sicut
multitudi-
dini

C

Ergo
oblata
Septa,
tunc
necesse
perire
Christiani-
mi,

C

monum-
que in
castra
impressa-
nem fu-
tior affi-
ment;

die se illi adjunxit; & assignatam sibi stationem magna custodiebat cura, licet non sine magnis doloribus, quos vomica etiamnum aperta pariebat, ut ægre posset supra equum se tenere. Nulli tamen labori subtrahebat se, præsens ubique ad circumvallanda palis castra, suoque exemplo duces ac milites animans; unde fiebat ut numquam sine febris ad tentorium suum reverteretur. Non interfuit ille quidem primo discrimini, quo Christiani terra progressi impetum fecerunt in civitatem, quia iustus erat in triremibus manere: sed generositatem animi satis postea probavit, nulli deinceps pugne non præsens; ac primum cum dicta feria secunda scalis & tormentis murariis instructi illi iterum ad urbem accesserunt, egressique in occursum Mauri visi sunt velle repugnare, sed coacti victoribus illis campum relinquere. Idem factum feria tertia, licet majori numero erumperent Barbari: nec deinde etiam plures umquam valuerunt nostris resistere, quin multis suorum amissis in fugam verterentur, plures amissuri nisi porro insequi nox prohibuisset. Denique feria quinta, quamvis Barbari jam ad quadraginta equitum, centum peditum milia processissent, non dubitarunt illis obviam exire: fortiterque repugnantes dissiparunt: atque per duas leucas profecuti, magna eorum strage facta, gloriose reversi in sua castra sunt, referentes quas secum extulerant Reliquias sacras sub horam noctis tertiam: die autem sequenti urbem denuo oppugnarunt.

21 Quarta feria sequentis hebdomadæ, iterum e castris prodeuntes nostri, viderunt contra se venire Regem b Fessæ cum duce suo Lazaraquio, & quanto ex tota Mauritania contrahere potuit gentis suæ exercitu, equitum ad nonaginta sex, peditum ad sexcenta milia: quorum tanto numero cum sese impares viderent Christiani, optimo ordine in sua se castra retulerunt, intra munitionem sustinere vim omnem parati. Quamquam tota munitio non erat aliud quam modicum terræ vallum, per quatuor tamen horas sic illud defenderunt, ut ab eo recedere coacti inimici fuerint. Sed noctem illam quiescentes, redierunt ad oppugnandum castra feria quinta, majori cum impetu, quando quinque horis certamen tenuit; præcipue onus sustinente sancto Infante, quia in ejus stationem major vis hostium incuberat.

22 Tum vero considerantes Christiani, quomodo sibi undique circumfessis & jam ad paucitatem trium millium redactis, nec evadendi locus ullus esset, nec modus resistendi multitudini pene innumeræ; adhuc regionis situm desertum, & annonæ in castris jam deficientis parcitatem; necessarium censuerunt per c legatos cum Barbaris agere, eisque polliceri restitutionem Septæ, hac conditione, ut permitterentur ipsi salvi redire ad naves suas. Verum illi existimantes certam se de nobis tenere victoriam, voluerunt alterum confictum experiri, & injectis in legatos manibus detinuerunt quoad exitum rei vidissent. Et sextam quidem seriam dederunt quieti: Sabbato autem summo mane parati ad prælium, irruptionem fecerunt in castra, quam potuerunt obstinatissimam: sed quamvis totis sex horis confictus duraverit, tantum tamen roboris insudit Christianis Deus, ut edita ingenti Maurorum strage, spem illis ademerint aperto Marte vincendi. Igitur ad fraudes conversi, sinxerunt se velle acquiescere propositæ per legatos pacationi, sperantes quod interim dum ultro citroque iretur tractareturque, vel dum ad naves reciperent se Christiani, facto in non opinantes impetu, facile eos decipere possent penitusque delere.

23 Postularunt igitur, ut unus ex duobus Infan-

tibus obfes sibi traderetur, usque dum redderetur Septa; vicissim autem Zalabenzala, Tingis & Arsilq Dominus, daret primogenitum suum Christianis, in pignus securi recessus. Non ignorabat sanctus Princeps, quantis laboribus & periculis exponendus esset inter gentem infidam ac barbaram: tamen, qui semper paratus fuerat etiam vitam pro sociis dare, ultro se obtulit: traditusque fuit die xvi Octobris; feria quarta vesperi, quando Zalabenzala, imposuit ipsum equo ad id conducto. Iverunt cum illo, honoris & ministerii causa, Rodericus Stephanus nutritius ejus, Fr. Egidius Mendius Confessarius, Joannes Rodericus collataneus, Joannes Alvarius a Secretis, Mag. Martinus Principis Medicus, Ferdinandus Egidii vestiarium, ac Joannes Valius culinæ præfectus. Pro filio quoque Zalabenzalæ obfides iverunt Arias Acunia, Joannes Gomezii de Abellar, Petrus Ataidius d, nobiles Equites domus ejus, & Gomezius a Silva Commendator Nudarentis. Hi omnes præcedebant Infantem pedites, sicut etiam Rodericus Gomezii de Silva, primus Campiductor; unus præfatorum legatorum, ad hoc missus, ut reciperet filium Zalabenzalæ, eumque ad naves perduceret, istuc retinendum, quoad omnes in ipsas salvi essent reducti: & sicut nemo præter Infantem, sic nec præter Zalabenzalam quisquam eques incedebat: cum eoque ibat quidam Christianus, nomine Michael, qui traditioni Infantis adhibitus interpretis fuerat.

24 Nox erat, quando Zalabenzala cum Infante accessit ad urbem: sed eam intrare nolens substitit ad portas palatii, donec adductus eo esset filius suus, quem Roderico Gomezio de Silva tradidit, expectavitque dum rediret nuntius de ejus receptione in naves. Tunc infanti cum suis designatum hospitium est, in quadam domo sive curri, supra portamque a palatio in urbem ducit, ubi optime quidem fuerunt custoditi, sed de victu admodum male provisum. Feria deinde quinta summo mane soluti fuerunt legati, quos eatenus Mauri attinuerant; videlicet Don Ferdinandus Menesius, Joannes Ferdinandi de Arca, Ferdinandus de Andrade, Rodericus Gomez de Silva major Campi-præfectus, atque ad castra remissi. Interim rescivit Infans Henricus, quod Mauri constitutum habebant ipsum invadere si egrederetur ex castris in conspectu civitatis: sed ille aperiri ipsa ex parte aversa jussit, qua mare respiciebant; itaque impune recepit sese, ringentibus quamvis Mauris: qui nihilominus, facto in recedentes impetu, ex posteriori acie occiderunt quinquaginta vel sexaginta viros.

25 Dominico sequenti festo S. a Irenes non alio die, solvit tota classis, absque ullo ea de re nuntio missa ad Infantem: quod opinari huic fecit, fratrem Henricum occubuisse, maxime cum intelligeret cladem, postremæ discedentium aciei illatam a Mauris: vix enim sibi poterat persuadere, germanum, si viveret, ipso non admonito recessurum. Lugebat igitur dicebatque, Ut quid ego me in vadem obtuli, si persona tam principalis, & pro quo etiam vitam ponere voluissem, servata non est? Cogitabat deinde non incomitatum illum cadere potuisse, adeoque ex Proceribus quoque interiisse alios multos, cum damno totius regni irreparabili. Nec dubitabat quin Rex pro illis servandis libenter daturus Septam fuerit, aut etiam melius quidpiam: inconsolabiliterque doliturus super hujusmodi jactura. Tanto in luctu nemo erat qui dolorem leniret: sed omnes potius illius se participes demonstrabant. Interim Mauri miserunt Christianos duos, qui cognoscerent utrum inter mortuos esset Henricus Infans, vel majoris notæ aliquis: qui cum centum sexaginta tria cadavera inspexissent, retulerunt

barbaris
dolose
parissem-
tibus,

pro Septa
obfides
Ferdin-
mandum
tradunt
16 Oct.

com de-
com su-
ciunt
d

E

xiii
vicissim-
que acci-
piunt ob-
fides
filium
Zalabenz-
ala,

et cluse
infidam
ad naves
se reci-
piunt.

Nihil de
fratre
intelli-
genti D.
Infant,

lages ut
disfun-
tum;

A omnia infimæ notæ & pedestris militiæ esse.

Arfillam traduntur
 f 26 Feria sexta f misit Zalabenzala, qui Infantem traducerent Arfillam, eique equum bonum ad hoc dederunt: ceteris adducti sunt equi elicellarii, fame ac siti pene enecti in castris, atque ad laborem itineris prorsus inepti. Statuerunt autem Infantem cum suis ante portam civitatis, ad spectaculum innumerae multitudinis Mauricæ, illac redeuntis ad propria, & accurrentis velut ad lucrandas Indulgentias. Nemo non aliqua injuria eos afficiebat maledicendo vel illudendo, quidam etiam lapides jactando: quousque Zalabenzala adfuit, post horas quibus sic steterant duas, omnesque ante se egit die tota, quoad Arfillam pervenerunt. Iter difficile iis erat, propter multitudinem occurrentium & intercurrentium hominum, pecudum & camelorum, per quos ægre debatur transitus, adeo ut sæpe fuerit declinandum a via: quocumque autem veniebant, multis operabantur opprobriis. Una leuca prius quam Arfillam attingerent, plurimos invenerunt pueros in via præstolantes; & quando magis appropinquabant, exierunt obviam etiam viri, sed pauci; prope urbem vero stabant mulieres plurimæ, cum Christianis indigenis & Mercatoribus Genuensibus, quos inter etiam aliqui Castellani.

omni ætate & sexui obviam effuso
 27 Et Mauri quidem omnes ingentia dabant signa lætitiæ, cum sistris & tympanis, cantantes tripudiantisque: sed tamen altum corde dolorem premebant, propterea quod nullus ibi vir aut mulier esset, quin aliquem in conflictibus mortuum, patrem, maritum, fratrem, aut filium lugeret. Vulnerati autem erant propemodum infiniti: testabatur enim Infans, allata ad pugnam fuisse ex armamentario regio, & ferme emissa in hostem, trecenta millia sagittarum; præter eas quas quisque secum tulerat. Profecto si Mauri in pugna cæsi numerari non potuerunt, multo minus saucii. Sane testatur hujus Chronicæ Auctor, quod Fessæ audierit Judæum Chirurgum affirmantem, quod ex solis illis qui Fessam saucii relati sunt, ipsemet extraxerit plus quam ter mille sagittas. Quapropter dolebant omnes universim, quod Infans Henricus cum exercitu suo evasisset eorum manus, quibus ipsos credebant constrictos tenere, optabantque ulcisci accepta damna. Imprimis vero torquebatur Zalabenzala, propter filium primogenitum, quem sine maximo labore non sperabant umquam recipiendum. Inducti in civitatem, fuerunt in locum solitarium depositi, seduloque custoditi, non tam carceris asperitate quam oculorum sagacitate: Infantem autem dolor magnus habebat, eo quod ignoraret, utrum frater suus Henricus viveret vel obisset. Dedit ergo ei Zalabenzala internuntium, qui epistolam ejus Septam porteret, intellecturus rei veritatem; hic autem discessit Arzilla xxii Octobris.

ANNOTATA D.P.

a Es in loco inquit Roman, qui tunc Restillum, nunc Bethleem nuncupatur, modico infra civitatem spatia.

b Ramos infra ad cap. 3 lris. d. Abdelaxanum appellat; Roman Abdulacum; atque fuisse filium Muley Abulayd & cujusdam Christianæ Hispanæ, qui prorsus laeti atque immersus vitis Lazaraque totum se permisit. Fuisse autem ultimum eorum Regum, qui Benemerini dicebantur, & a Muley Xeqe, id est Seniore, propagati ab anno 1212 usque 1471 Imperium tenuerunt, post Almabades, de quorum interitu actum in Chronica S. Ferdinandi, Regis Castella & Legionis, 30 Maji. Mariana ad solvendam Tingis obsequium.

Junii Tomus L

ditionem, Fessensi Regi Maroccium conjungit: quem non credo scriptores Lusitanos fuisse prætermisuros, si interfuisset expeditioni; nec hunc adeo prope contingebat periculum, sicut istum, supremum istius tractus Dominum, cujus Regia Fessia solum 40 leucis Tingi aberat. Istam idem Marianus appellat Phuthum, nomen credo mutuatus ex Ptolomæo, cui Phthuth sive Thuth Mauritanie Tingitanae, sed longe ultra Maroccos & Atlantem porrecta, fluvius est, nihil ad Fessam pertinet; quæ procul inde adjacet fluvio, quem Ptolomæus Zilthum videtur nuncupare, hodie Cebu dictum. Sunt qui Ptolomæi Volubim illam esse putent, sed absque verisimilitudine. Nec adeo novum nomen Fessæ videtur esse, ut, licet Ptolomæi ævo ignotum, non clarescat tamen ætate Prudentis sæculo 4, siquidem hinc lib. Peri-Stephanum num. 4, enumeranti urbes Europæ & Africæ, insignibus Sanctorum monumentis claras, occurrat etiam non Fessa, sed (ut nobis quidem 16 Apr. videtur) Fessia, Massylium monumenta Regum, sive Massylicanorum Martyrum, ingerens E memoriam, sicut Tingis ingerit Castianum apud se passum: quæ lectio etiam Vossio arrisi pro altera Prudentis editione, si ad hanc illi vita fuisset, ut ipse mihi scripsit.

c Hi infra n. 24 nominantur.

d Nominantur insuper a Vasconcello. Joannes Laurentius, prævius diversorii designator; Christophorus Luvicius Germanus, a responsis; & Joannes Lunensis, a furno: additurque, quod ex his, qui erat a Confessionibus, Arzillæ obiit; ejusque loco Petrus Vascus Presbyter successit: & pro nutritio ægrotante, atque in patriam remisso, Joannes Rotericus ejusdem filius, qui Principi a cubiculo fuerat: quæ infra attinguntur num. 30; & alii, hic omitti, n. 38.

e Colitur S. Irene, quæ hic Lusitanæ Heria scribitur, 20 Octobris (quæ isto anno secundum litteram Dominicalem F Dominica erat) Scalabi, 16 leucis supra Ulisipponem, Santacrin inde dicta. Colitur autem tota Ulisipponensi & Eborensi diocesi officio Duplici. Quod si a die 13 Septembris, quæ primum Tingim supervenerunt Infantes n. 20, ad hanc usque diem numeres; invenies dies 37, quibus spe vicini subsidii sustentatam a barbaris obsidionem dicit Mariano, cladem istam describens præc. l. 21 c. 12, satis improprie postremos dies annumerans obsidioni, quantunc ipsi Lusitani non Tingitani premebantur.

f Roman, una solum nocte Tingi detentum Infantem ait; adeoque hic intellexit feriā 6, immediate secutam dimissionem legatorum feriā 5: quod non possum non probare: licet interponatur discessus classis, factus in Dominica.

g Distat Tingi Arzilla leucis ut summum quatuor, non 15 ut perperam in Lexico suo Geographico Baudran, ratus ex nominis affinitate Ciliam Ptolomæesse, quæ longius absuit, nec mari adjacebat. Inde porro Fessam traducendus Ferdinandus, necesse habuit plus quam 30 leucas itineris facere, quod observasse infra prodit.

CAPUT IV.

Exempti periculo Lusitani negant reddendam Septam Mauris, qui pacta non servarunt: Isterum pro Infante recusat Arzilla Dominus.

28 Cum sese reciperet Infans Henricus, ut supra dictum est, non steterunt veraciter Mauri pactis conventis. Sed quotidie insultabant recessuris, quo minus ingredi in naves suas possent, continuo

Bbb 3 ja-

XXLIV. jaciendo sagittas & lapides, quibus occidebant nonnullos, ladebant plures: non tamen audebant Christiani pugnam committere, eo quod per priores conflictus admodum exhausti viribus essent; quin etiam prohibere non poterant, quominus iidem barbari multos ex faucibus Christianos, qui portabantur ad naves, in captivitatem redigerent. Postquam vero suos, ut potuit, recepit Infans, contra Maurorum voluntatem, qui ex postremo agmine sexaginta viros mactaverant; mandavit a littore solvi naves: quo facto Mauri cognoverunt frustra fuisse insidias suas, sequere parum nocere eis posse, quos misericors Deus custodiebat. Mox autem Arayolensis Comes, cum Eborensi & Episcopo aliisque ducibus plerisque, vela fecerunt in Lusitaniam: Henricus autem Septem recessit; certus inde non recedere, prius quam liberationis fraternæ negotium totum haberet constitutum. Et illuc quidem appulsus est feria secunda, sed continuo in morbum incidit, haud dubie ex nimio labore tolerato inter arma & in castris, fortassis etiam magis ex dolore relicti in captivitate germani; constusque est lecto decumbere.

29 Feria quarta sequenti, eodem appulsi Infans Joannes, cum subsidiis apud Alegarbios collectis: & ambo Principes consilium inierant, ut Joannes littatim tenderet ad portum Arsilensem cum filio Zalabenzala; atque huic nuntiari facerent, quod, cum fidem Christianis datam infregerint Mauri, satis illi esse deberet reddito Infante recipere filium: sin autem, sciret adesse se, quam optimo jure liberaturum armis fratrem suum. Hoc ita decreto venit Arsilum Infans Joannes die XXIX Octobris, cum filio Zalabenzala Maurisque nonnullis quos ex castris secum Henricus abduxerat, quia illuc accesserant spolia capturi. Verum prius quam in colloquium aliquod venire posset, supervenit Christianis tempestas tanta, ut sublevis anchoris coacti fuerint Alegarbios petere, non sine periculo vitæ suæ, ducentes secum filium Zalabenzala cum Mauris prædictis. Post hæc internuntius Septa rediit, cum responsis Infantis Henrici ad Ferdinandum, indices capiti consilii, & lecto decumbentem reperit: totis enim septem mensibus, quibus Arsilæ fuit, adeo multas infirmitates expertus est, ut pedibus consistere amplius nequirit. Ferebat tamen omnia æquanimitè; & illa de causa nec uno quidem die prætermisit Horas canonicas recitare, ea qua solebat devotione: tempus illud transigens in jejuniis & oratione, operibusque misericordiæ erga repertos ibi captivos Christianos; quorum aliquos redemit, ceteris autem cunctis quotidie trans mittebat cibos, plerisque etiam secreto vestiebat per mercatores: nam per se non audebat facere.

30 Porro videns Zalabenzala, Infantem Joannem cum navibus recessisse, venit ad Ferdinandum, ferens instrumentum contractus super redditione Septæ ex parte Christianorum, signatum ab utroque Infante, Comite Arayolensi, Episcopo Eborensi nec non per Mareschalcum regni, Capitaneum majorem, aliosque Proceres; ex parte vero Maurorum a Lazaraquio Regis Fezzensis majori Capitaneo; Manzo Beuria fratre ejusdem Bellezii & Domino; Zalabenzala, Tingis & Arsilæ Domino; Zaene, Maquinezii & Calleji Domino; nec non per Zallas & Faquios & Abedella, Abeducio ac Mahomete, aliosque. Dixit autem Zalabenzala Infanti: Mitte egraphum horum pactorum Regi Portugallie, fratri tuo: eique scribe, ut mihi servet fidem eorum quæ promissisti, & pro quibus obsidem te dederunt. Etenim numquam ego Christiano alicui datam fidem fregi, idque testabuntur qui mecum aliquando

pacti quidpiam sunt. Nosti quantum fecerim ad D. sedus istud complendum: & quod vos Christiani nullum ex me-dammum aut incommodum sustinueritis (quo nomine etiam Rex vester mihi scripsit gratiarum actiones) quodque permitti ut litteras tuas mitteres per Judæum interpretem. Per istos dies in lectum ægritudinis decidit Mag. Fr. Egidius Mendez, Confessarius Infantis: ibique sepultus est in ecclesia mercatorum Christianorum; hinc delatum est corpus Septam ex mandato D. Infantis, indeque in Lusitaniam. Similiter infirmatus ibidem est Nutricius Infantis: quem cum hic vellet remittere in Lusitaniam, noluit acquiescere Zalabenzala, donec pro eo obsidem se daret filius Petrus Rodericii.

31 Quo tempore Eduardus Lusitanie Rex intellexit discrimen, in quo fratres ac cives sui versabantur, circumdati a tanta Maurorum multitudine; concepit cum animo dolorem, quem par erat tantæ jacturæ conspectu. Cum autem scivit quo pacto liberi dimissi erant, principio in ea sententia fuit, ut Septa barbaris redderetur: super eo tamen Comititia Regni subito convocari jussit, in quibus decretum fuit, non reddendam Septam; sed laborandum, ut Infans Ferdinandus liberaretur armis vel pecuniis. Quapropter Rex D. Henrico scripsit, ut rediret: qui E in Alegarbiam se recepit; unde promptius occurrere poterat tractandæ liberationi fratris sui. Tunc ei Rex commisit gubernationem Septæ, quam tenuerat priusquam Tingim moveret: sed noluit illam acceptare, ne diceretur quod ipse redditionem loci impediebat propriæ utilitatis causa. Quamquam autem id fiebat de consilio communi Statuum regni, & sanctus Infans pro sua liberatione acceleranda scripsisset, ut melius potuit; iritabatur nihilominus Zalabenzala propter moram complendæ promissionis, jussuque dici Ferdinando, ut significaret Regi fratri suo, ut compleret promissam sibi redditionem Septæ, ipsumque sine mora liberaret; sin minus, futurum ut mitteret ipsum Regi Fessæ sicut obligabatur, camquam Mauricæ nationis Principi; a quo deinde recipere eum Rex posset, sub ea quam pactus erat conditione.

32 Hæc omnia D. Infans Regi & Reginæ Eleonoræ ac Fratribus scripsit: & quia ab Infante Henrico litteras aliquas acceperat, quibus demonstrabatur, non esse æquum ut initus cum Mauris contractus servaretur; eundem interpretem remisit Zalabenzala, quid diceret: Nostis, quantam vim necessitas habeat, quamque nullius valoris sit quicquid violentè extorquetur. Cum ergo constet omnibus, quam extremum periculum nos constrinxerit in castris, apparet minime liberam promissionem fuisse. Adde quod non sit præstanda fides ei, qui prior ipsam violavit: maxime cum frater meus Henricus, non potuerit Septam reddere, absque mandato & consensu Regis ac Domini nostri. Demus tamen quod Rex meus tibi velit Septam dare, quid tibi id proderit, quando ipse dicis quod eam continuo traditurus sis Mauricæ nationi destruendam. Præterea frater meus allegat alias rationes, scilicet quod priores pacta violastis, non descendendo de montibus, unde Rex Fessæ cum suarum copiarum ducibus impediēbat, quo minus Christiani possent directā secundum urbem via ad naves se recipere; identidem insultando illis cum balistis & petrajiis, captivos etiam faciendo vulneratos qui mittebantur ad naves. Denique quod ipsemet statueris omnes aut occidere ut capere, si per civitatis declivia iter tenuissent: qua de re moniti Christiani, securiorem viam sibi aperuerunt, & per Dei gratiam ad suas naves redierunt vobis invitis; & in extremum agmen impressionem facientibus, non sine cæde aliqua. Quæ cum

alios oger
commutat
tur cum
jano.

XV

In Comi-
titiis regi
decerni-
tur non
reddenda
Septa,

sed Infans
armis vel
pecunia
recuper-
andus.

Infans
mora
barbaris,
cum mi-
natur
Regi
Fessæ
tradere.

Respon-
dit In-
fanti:
Lusitanos
non obli-
gari
posse.

Infantis

per
Maurorum
visitas,

cum

*pro se an-
tem ly-
trum of-
fert.*

A cum ita sint, ac plane conformia veritati; cumque videam id consilium esse in Lusitania firmatum; videtur mihi expedire, ut alia conditione agas cum Domino meo Rege, recipiendo pro me pretium aliquod, & recipiendo filium tuum, cum Mauris qui ibi sunt. Insuper ut vobis detur facultas recipiendi ex urbe Septa omnes thesauros, quos ibi absconditos reliquistis, quando illam vobis eripuit pater & dominus meus Rex Joannes, ejus animam Deus habeat.

*xvi
Objecta
refutata
conatur
Zalabenzala.*

33 Ad hæc Zalabenzala respondit: Quandoquidem Christiani sua se voluntate induerant in talem necessitatem, teneri eos ad pacta servanda: cumque Rex & exercitus suus unum quid essent, obligari illum ad tenendum quidquid Principes sui polliciti erant. Quod autem dicerentur Mauri vulneratos aliquos captivos secisse, id sibi non posse culpæ veriti, cum illi non sint traditi potestati suæ, ut de ipsis posset reddere rationem; sed aliis, qui sub sua potestate non erant, quosque eum pati necesse erat. Quod ad Mauros attinet qui in postremum agmen excurrerunt; fuisse extraneos, quos sistere ipse non potuerit: nihil certe communi gentis consilio actum vel ex eo patere, quod nulli gravioris armaturæ milites inter eos fuerint, dux aut capitaneus nullus.

B istos vero plus damni a Christianis recepisse, quam hos ab illis. Denique commentitias esse insidias, quas positas sibi querebantur, si per declivia civitatis redire voluissent: suam fuisse civitatem, cui si appropinquassent, suæ fidei se credendo, nec pro toto quidem mundo passurum se eos decipi. Has ergo rationes omnes sine probatione adduci. Quod autem in receptu Christianorum aliqui occisi sint, id bene commeritos eos esse, eo quod captivos abduxerant Mauros, qui securi accesserant capturi spolia: quod si fortasse jure abductos contenderent, id saltem dici non posse de suo satellite pariter abducto.

*et negat
quod, sal-
tem inter
Mauros
fama, quod
si recipere
pro-
cium*

34 De pretio quocumque recipiendo, secum agi non debere, cui nihil pretiosius esset bona fama, sine dubio inter Mauros peritura, si non urgeret restitutionem Septæ. Cum enim a majori nationis suæ parte dicatur, civitatem Joanni Regi vendidisse; si nunc permitteret illam in potestate Christianorum, primam sibi falso imputatam culpam, confirmandam apud omnes ex veriori secunda, quæ multo majorem malitiam argueret. Modo autem certus esset reddendam sibi Septam, exiguam se habiturum rationem filii, præter quem alios plures habebat, quæ dilectos: neque vero eos se perditæ amare, qui uni eorum jam fecerat gulam præscindi. Animos sibi suppetere ad Reges faciendos, occidendos, & exauctorandos. Videret igitur Rex frater ejus, quid ageret: sibi nihil aliud curæ esse, quam Septam recipere. Hisce rationibus, quamvis falsis, nihil ausus fuit reponere sanctus Infans, qui totus erat in ejus potestate.

*sed omni-
no Septam
reddi
postulat.*

*Auctor,
factus esse
ajur pro-
prietatis,
ostendit;*

35 Clarum autem erat ista omnia dici ab eo, ad obtegendam fraudem & coloranda mendacia sua: quandoquidem Rex ad istum contractum non ultra quam vellet obligabatur. Quod autem agebat vulneratos fuisse oppigneratos, nullo id jure factum erat: maxime cum Mauri pacti sint illis securum abitum permittere, per quamcumque viam voluissent: quod si videbat gentem istam non fore in sua potestate, ut quid de illa securos esset jubebat Christianos? Dixerat enim firmum sibi cum illis esse fœdus, quodque omnes continuo abducturus inde erat. Verum non illi soli pugnarunt, sed admixtos etiam sibi habuerunt ipsius Zalabenzalæ milites, qui ex urbe processerant & in eam reversi sunt. Hinc clare demonstratur, ipsummet violandis pactis consensisse, contra suam obligationem fa-

ciendo, neque faciendo locum tuto receptui, quem- EX LUS.
admodum exigebant Christiani; quos tamen, quan- JO. ALV.
tulumeumque a castris recedentes, non dubitabant
Mauri captivos facere. Sciebat etiam Zalabenzala & contra
milites suos conjunctos fuisse Festensibus, Tafilet- fidem
tensibus & Alarvibus, ad castra oppugnanda post- esse
contractum venientibus, interque eos ducentos lo- Maurum
ricatos: qui numquam desierunt infestare Christia- probat:
nos, usque dum se recepissent in naves. Denique quod prætexebat, Infantem Henricum abduxisse Mauros, qui ad spolia recipienda exierant, non ita erat: si enim eis ad hoc securitatem dedisset In-
fans, haud dubie etiam præstitisset: sed eos sua cu-
piditas excæcarat, ut salvum commercium nullum quærerent; quia non persuaserunt sibi fieri posse, ut a Christianis, satis pro se sollicitis, abducerentur. xvii

36 Porro considerans sanctus Infans, delibera- tum Zalabenzalæ esse, ipsum Festim mittere (nisi ex Lusitania prompta veniret redemptio) ubi tradendus esset in potestatem Lazaraquii, quo nullus erat in tota gente crudelior; considerans etiam carnis suæ infirmitatem, & delicatam sui corporis complexionem inter tot morbos; timens denique labores gravissimos, sibi deinceps sustinendos; multis rationibus rogabat Regem, ut sui liberandi aliquam maturaret rationem, utque miseretur afflictissimæ suæ vitæ, quam optabat in defensione castrorum posuisse. Verum tam lentum ad hæc venit responsum, ac si lis contestanda fuisset per ministerium procuratorum. Igitur ad accelerandum negotium, iterum scripsit Regi, ut certum quemdam apparatus sibi mitteret; quo mediante & Deo bene juvante, sperabant inde se posse evadere, & se recipere versus mare, cum omnibus suis, sic libertatem absque pretio consecuturis: neque enim commissurum se unquam, ut satis haberet solus evadere, sociis in captivitate relictis, ad quod nonnulla media sibi fuerant ab Infante Henrico suggesta.

37 Eodem tempore Orlandus de Villa-regali, Capitaneus Septæ, misit fratrem suum Sancium ad Dominum Bellezii fratrem Lazaraquii ut huic persuaderet Infantem pecunia redimendum tradere, amplam talis operæ mercedem pollicendo: verum is, sub specie collaborandi ad istum finem, moliebatur ipsummet Sancium in suam trahere potestatem; qui id Deo favente animadvertens, periculum præsens solerter evasit. Rex item Castellæ egit delegatis destinendis ad Zalabenzalam, ut Infantem pretio redimi sineret; ea conditione, ut Rex pateretur negotiatores Mauros, unde ipsi Zalabenzalæ præcipuus veniebat proventus, libere exercere commercia sua per totam Castellam. Hæc ille intelligens, significavit Lazaraquio omnia: qui ipsi misit Ocaliam, Audacomum, & Terrazayum, scribens, ut sibi Infantem mitteret cum sociis: quamdiu enim foret prope mare, nunquam desituros Christianos pro eo liberando laborare: Ex hoc ergo tempore coëptus est Sanctus arctissime custodiri: & quamvis interim sæpius scriptis litteris assécuretur eum barbarus, quod numquam ipsum esset a se dimissurus, illas ipsas tamen litteras necesse habebat mittere Festam. Interim vero Arziltam appulit Ferdinandus de Andrade, adferens a Rege epistolam, qua se scribebat super designata fratriis fuga deliberationem instituisse cum iis, qui ipsum plurimum amabant; quorum omnium consilium erat, ne de re tam periculosa cogitaret.

ANNOTATA D.P.

a Catalogum Episcoporum Eboracensium, unde nomen hujus Episcopi discam, nullum invenio. Si quis Hagilegium

& contra
fidem
esse
Maurum
probat:

xvii
Ne In-
fan: Fest-
im ab-
ducatur,

E
dam lento
consulto-
tur in Lu-
sitania,

frustra
laborant
Gubernatores
Septæ

F
et Rex
Castellæ

barbaro
fidem fal-
sante.

EX LUS. logium Lusitanum Cardos prosequatur, et auctor sum, IO. ALV. ut, sicut Tamagus de Salazar plurimum Hispaniensium Episcopatum Catalogos intenuit Commentariis suis, ita & ipse Portugallensium texat; nisi malis Aegidium Davilla imitari, conscribendo Theatrum Ecclesiarum Lusitanicarum, ut ille scripsit Hispanicarum.

b Roman, Bellez de la Gomera: hac autem ad mare Mediterraneum est, intervallo 15 leucarum Tingi, vulgo Tanger dicto, remota.

c His nominandis idem Roman supersedit. Zallas autem & Faquios (sic enim in egrapho nostro legitur) suspicor esse gentis Maurica Sacerdotes.

d Hic Ramus longam interfert parentem, de Septa per Regem Joannem ejusque filius Eduardum & Alfonso occupata an. 1415, 21 Augusti; deque eadem ab obsidione Maurorum post anno, aliquot liberata die 14 ejusdem mensis per Infantes Henricum & Joannem, quando Ferdinandus adhuc puer erat.

B

CAPUT V.

Arilla Fessam sanctus Infans traditur cum sociis; & per quinque primos menses inclementer habetur.

XVIII

38 **D**ie xxv Maji, eodemque Dominico, Matutino tempore, abductus Arilla Fessam Infans hic Dominus est, una cum suis; videlicet Petro Maji Vaz, Sacellano; Joanne Roderico, Camerario majore; Joanne Alvarez, Secretario; Mag. Martinio, Medico; Ferdinando Aegidii, Curatore vestium; Joanne Laurentii, Metatore; Joanne de Luna, Pistore; Christophoro de b Luvica, Alemanno a responsis; & Mag. Josepho Judzo, Chirurgo, qui habebat a Zalabenzala diploma salvi conductus ad redeundum. Quatuor nobiles qui pro illius filio manserunt obsoles, & Petrus Ruiz collactaneus D. Infantis, detenti Arzillae sunt, quia illos nullo modo voluit Zalabenzala dimittere: qui Principi dici iussit, quod si Rex Lusitaniae clare se determinaret quoad negotium ejus, certus esse posset, se ab ipso met reducendum eodem in equo, quo nunc avehebatur: insuper indulgere se, ut assumeret quantum vellet pecuniae, securus quod nihil eripiendum sibi esset, de quo scripturus Fessam erat. Ea res fiduciam

soa supple-
dile com-
tra fidem
spoliator:

C Infantis dedit auferendi supellestem quam habebat, cum aliis nonnullis rebus, usui suo valde opportunis: quae omnia tamen erepta ei sunt. Domesticos illius imposuerunt jumentis sarcinariis, Infantem vero emaciato suo & debili equo, absque soleis ferreis, cum sella trita & refarta, habenis & reliqua armatura fractis, adeo ut satis appareret, ad ludibrium omnia fuisse comparata; sicut & virga, quam ei in manus dederunt.

& alios
quatuor
Arilla
dimissis

itiner:
periculoso

39 Ingens utrimque ploratus fuit, cum miserabilis hic comitatus valedicebat sociis Arzillae remanentibus; qui dicebant, Domine, memento cum quam eximia caritate in hujus laboris aerumnas te ipsum dederis, ad Dei obsequium & liberationem tantae multitudinis. Omnium nostrum vita pendet a tua. Cura, obsecramus, ut placeat Deo hunc tuum discessum in majus bonum convertere. Novit Deus quam libenter te comitemur, in vitam & in mortem, si id nobis permitteretur. His distis mutuo nec sine multis lacrymis amplexati sunt, & Princeps ad eos conversus, oculis ubertim plorantibus, dixit: Deus vobiscum sit, vosque ut opto custodiat: eum pro me orate. Sic equitatum Fessam versus est montano itinere, campestri enim procedere non fuissent ausi propter metum praedonum: qua de causa etiam viginti viros bene armatos secum ire fecerunt. Quando ad vicum aliquem perveniebatur,

premissis de accessu illorum nuntio, moniti incolae, D pauci quidem occurrebant ex viris, ut qui negotiis suis intenti erant; sed puerorum ac mulierum turba ingens, quarentium quis esset Rex Christianorum, & nomina sociorum ejus; quae inferebantur canticis illudentium ipsis, conspuentiumque in faciem, & lapides atque aridi panis frustra jactantium. Ita cum ipsis agebatur, usque dum veniretur ad locum ubi subsistendum erat: ubi cum applicuissent accurrebat plebs omnis, illudens atque insultans miseris, usque in plenam noctem.

40 Cum autem inducebantur in domos, nec le-
stos nec aliud quippiam ad cubandum reperiebant, praeter id quod secum attulerant: nam nec hoc quidem volebant permittere, ut Infans in stercis ipsorum vel stratis requiesceret; dicentes, iniquum fore, si renegati & excommunicati uterentur rebus, ad Mauros Deo dilectos spectantibus. Quod eis ad victum dabatur, canibus erat quam hominibus aptius: nec mittebantur uti figlinis ipsorum aut vasis: sed erant abominationi omnibus velut immundi: aliqui vero continuo frangebant cantaros & E ollas, si quando ex iis Christiani biberant vel comederant. Quis explicare poterit, quam patienter & humiliter Dominus hic pertulerit omnes istas injurias? adeo parvi illas faciens, ac si nihil ad se pertinerent. Cumque ei aliquando cibus dabatur, dixit: Vellem ut ne tantum quidem mihi suppeteret, quantum ad vitam ducendam sufficit. Senos omnino dies iter hoc tenuit, per vias confragas & devias, nec sine difficultate magna meabiles.

41 Sabbato, qui fuit ultimus dies Maji & vigilia xix Pentecostes, applicuerunt Fessam, ubi ante civitatem in loco cometerii Maurorum detenti fuerunt per unius horae spatium, spectaculum futuri toti plebi, ad eos videndos convocatae effusaeque. Deinde deducti in urbem sunt Ferdinandus eques, pedites ceteris, per multitudinem tam confertam, ut spatio trium horarum aegre pervenerint. Erat autem videre populum, non solum copia innumerablem, sed etiam varietate cultus inconcinni mirabilem: voces autem clamoresque & ululatus undique percellabant aures transeuntium: quod ipsum minime fuisset possibile, nisi praecedentes quidam Mauri cum gladiis & sulsibus viam aperuissent sibi & illis quaquaversum feriendo. Hi deduxerunt ipsos infra portam novae civitatis, comitantes usque ad palatium urbis, & aulam regiam; donec ventum est ad locum Concilii, quem sua lingua Mexoar appellant. Ibi iusserunt Infantem & comites ejus exalceari, omnesque simul humi confidere fecerunt: sed noluit illis tunc loqui Lazaraquius aut ducere ad Regem: solum iussit nomina singulorum describi, eosque tradi Benzamago, Praefecto Zaquifz sive Castellii.

42 Hic collocavit illos in domibus quibusdam munitissimis, ubi moneta conficitur, aliaeque regiae quaedam opera fiunt, Tarecenam ipsi vocant. Cum illis pariter inducta illuc sunt Christiana duo mancipia gentis Lusitanae, ferro vincla, quae dicebantur ex castris ad Mauros transfugisse, uni nomen erat Alvari Reane, alteri Didaci Delgado. Hi ostenderunt Infanti & sociis Masmorram, id est carcerem, & catenas quae ipsis parabantur: insuper retulerunt auditos a se esse quid dicerent, decretum esse singulos eorum manu una ac pede mutilare. Haec fuerunt deliciae & bona nova, cum quibus istis fuerunt recepti hospites, in una domorum istarum, quae erat duplicis contabulationis; cujus omnes fenestrae ita clausae erant, ut nec pleno die absque candela quidquam videri ibi posset. Duo autem isti Christiani

im-

per inbo-
spia di-
versoria
multa pa-
tienti,

ut Maji
Fessam
appellat;

ex per com-
feriissi-
mam sar-
bam inden-
tur,

ad Pala-
tium tra-
bitur,

indeque
ad Ma-
morram;

ubi in se-
nebris ope-
regastulo
multum
venatur

A immitti illuc esse dicebantur, ut societatem Infanti præberent, sicut cum comitati deinceps ubique sunt.

*factos co-
bentur
ad toler-
antiam
et fidu-
ciam in
Deo.*

43 Sequenti nocte ministri Sathanz non desierunt ipsos vexare, donec absolveretur carcer, cui includendi erant: hi vero sic vivebant, quasi incerti quid sibi futurum esset die sequenti, & maxime formidanda præcipiebant animo. Audiens ergo Infans formidolosos quosdam sermones inter ipsos versari, in hunc modum eos allocutus est. Sumus eo hic loco, ubi non sunt timendi labores, sed ad ipsos tolerandos corroborandus animus. Dejiciendus hic non est, quia inimici multi, nos pauci, peregrina in regione versamur: sed in multa Domini Dei nostri misericordia, qua semper suis præsto est, debemus confidere. Quamquam enim peccatores sumus, novit tamen Deus, quod pro amore & obsequio suo in hunc statum me conjecerim, vosque acceperim socios. Agamus igitur ut boni Christiani; quod si voluntas Dei fuerit, nostram hic vitam consummari; credo firmiter hereditaturos nos regnum ejus: si autem educere nos hinc velit, prospiciet nobis de omnibus eo necessariis.

B 44 Mane facto absolverant quidem Mauri opus catenarum destinatarum: noluerunt tamen eas captivis imponere, priusquam suum Pascha, quod ab Ariete mactando cognominatur, & intra quartum diem celebrandum erat, pertransisset. Statuerunt igitur ut satellites Præfeti ipsos custodirent, per mensem continuum duo ac duo singulos; sic ut nemo aforis ad ipsorum aspectum vel alloquium pertingere posset. Ad requisita naturæ non permittentur egredi nisi quotidie bis, & semper geminis ostiariis autem facultas erat emendi ipsis victum de sua pecunia. Mediante tamen duorum istorum Christianorum industria, qui simul illic conjeti erant, contraxit Infans commercium litterarum cum quodam Majoricensi negotiatore, Fessæ commorante, Christophoro de Xallao; licet ex solo auditu, numquam de visu cognito; qui illi commodabat unde se sustentaret (quamquam causa Infantis fuerit aliquando captus & flagellatus) ac demum in ejus obsequio obiit ex diarrhœa. Ad istum modum fuit D. Infans traditus in potestatem hominis, si quis alius totomundo, crudelissimus: quem immanitas facinorum eo demum adduxit, ut per vilissimos duos homines occisus fuerit, sicut sub finem Chronicæ hujus dicitur d.

*Parata
iis caten-
as diffe-
rentur,*

*donec
Rex
suum Pa-
scha pere-
geris,*

xx

C 45 Hic ipso die Paschatis & prædicti, deduci iussit Infantem cum suis in turrim quamdam, ut videret quanta multitudo equitum peditumque convenerat extra civitatem, ubi rex Arietem paschalem jugulabat. Cum autem a peracta cæremonia reverterentur, occurrerunt quibusdam Christianis g Almillensibus, quos non fuerunt Mauri ausi spoliare, quia id prohibitum ipsis erat. Quinque diebus post venerunt in Tarecanem ii, quos Sanctos reputant; iusseruntque descendere Infantem ad se, ipsique dixerunt: Dominus Buzaquarii mandat, ut scribas Regi tuo, quod tu & ii qui tecum sunt captivi sis in potestate Maurica: possesque te & illos continuo tractare, sicut captivos haberi convenit; sed præstolari mavult, ut videret quid tui causa facturus sit ille. Itaque Judæum istum, qui tecum venit, sub fide publica Zalabenzalzæ, cum hoc nuntio mitte, ut cum responso redeat intra tres menses. Maluisset & ostendebat Infans melius fore, si mitteretur aliquis ex iis qui secum erant Christianis: sed perstiterunt illi ut iret Judæus: qui donec reverteretur, posuerunt Infantem cum sociis in domo Masmoræ, clauferuntque eam grandi ostio, ferreis laminis bene munito, cum magna catena atque sera.

*ab hujus
fisti spe-
culi
reduci
Infans,*

*jubetur
in Lus-
itaniam
mittere
Judæum
munitum,*

Itaque inclusi manserunt tribus mensibus; ubi non poterant habere escas, quas eis mercator commodabat, nisi mediantibus multis muneribus apud carceris Præfectum, ut id fieri pateretur: quamquam etiam sic multum suffurarentur ostiarii, præter alias injurias & extorsiones quas singulis committebant. Quotidie tamen audiebant Missam; ad quam omnem necessarium apparatus attulerant, donec etiam hic sursum auferretur: frequenter autem utebantur Sacramentis Confessionis & Communionis, cum crebris jejuniis atque orationibus.

*EX.
LUS.
JO.
ALV.
& in
Majori-
ra dome-
ad men-
se 1701
includi-
tur.*

A N N O T A T A D. P.

a Anno siquidem 1433 curabat littera Dominicalis E. Ite autem Fessa Arfillam, ut ait Roman 47 leu-
cis extenditur.

b Suspicio Lubekam intelligit, Hanseaticarum civi-
tatem unam.

c Quia anno isto Pascha celebratum fuerat 23
Aprilis.

d Longam hic parenthesis interjicit Ramos, ex vo-
que Roman, de vita & moribus Lazaraqui: quam hic
excerptam dare placet: Proprio nomine Bazaquarius
dicebatur; sed Lazaraquius, id est Luscus, quia
luscos habebat oculos vocatus est: Arabice enim
vox illa id significat. Hic ex genere Beviotaciorum
erat, & per patrem de familia Merinorum (Fessa
olim dominatorum inquit Roman); matrem vero ha-
buerat ex Christianis oriundam. Hic tam malus
partus, qui nasci numquam debuerat, præterquam
quod natura perversus erat, peiorem educationem
inter Alarabes habuit, publicus per vias prædo fa-
ctus. Ætate fratribus suis omnibus minor, supera-
vit cunctos malitia, eosque fraudulentè suo subje-
cit dominatui. Technis & fallaciis suis duos Meri-
nos, filios Bucardi Regis Fessensis exheredavit, re-
gnoque privavit majores natu, Zalabenzalam & Za-
chenem, atque in regem levavit Abdelacanum, ter-
tiogenitum Bucardi filium. Hac arte stabilivit se in
possessione civitatis Fessensis, eamque sibi sic sub-
jugavit, ut potentiores omnes Maurus expelleret,
& divites spoliaret, magnatum autem liberos carce-
ribus includeret, atque ad magistratus promove-
ret mancipia & laniones personasque vilissimæ con-
ditionis, loco Merinorum nobilium. Hinc terribi-
lis toti regioni factus, totum ibi sumebat hono-
rem; puero autem Regi solum relinquebat inane
nomen: quem tanta sui formidine impleverat, ut
nusquam securus de vita sua esset, & mane vix au-
deret sibi vesperum polliceri, procul habitus ab
omni regio cultu & disciplina, vel scientia rerum
aut conversatione honesta: ipsi vero ministrabatur
ab universis cum summa reverentia; quam tamen
non amor sed timor exprimebat. Vires ejus omnes
repositæ erant in dolo, fraudibus & hypocrisis: mul-
tus in verbis iisque blandis, & specie externa ad
sanctitatem honestatemque composita, ut barbaris
illis probus justusque videretur: nam ex una qui-
dem parte omnibus incutebat timorem sua vastitatis
& technis, ex altera sic eos dementabat blanditiis
sermonum luatorum, ut nemo ei contradicere au-
deret: & sic totam maritimam subjugavit a Gadibus
usque Oranum; & per montana usque Marrochios
& Fremeccenum, extendit jurisdictionem suam. Hic
fecit ut Rex suus uxorem acciperet unam sororum
ejus, nomine Halu, jam antea desponsatam cui-
dam Merino, & plurium deinde adulteriis inquina-
tam: ipse vero despondit sibi sororem Regis, no-
mine Milleziam, jam antea aliorum amoribus im-
plicitam: præter quam habebat libertas uxores tres,
atque

EX
LUS.
IO.
ALV.

atque concubinas decem, unde susceperat tres filios ac filias novem. Majori eorum, qui uno oculo cecles erat, nomen erat Hea, quem genuerat ex una libertarum prädicatorum, genere Fessenti.

e Pascha vocat, more Hispanis omnibus communi, festum ex majoribus unum: quomodo dicimus Pascha Pentecostes, Pascha Nativitatis &c. Hoc autem festum Aretis mañandi, videtur respicere ad eum quem Abraham pro filio suo obtulit in monte Moria: & hoc forte spectat, quod apud Seldenum de Synedriis Hebraeorum lib. 3 pag. 371, ad 9 diem mensis Bascnes, quem ille diem cum 3 die Junii componit, notetur Descensus libri Abrahæ supra quem sit pax. Ut ut est, Pascha istud, secundum scriptoris nostri calculum, cecidit intra quartum diem ab ultimo Maji, quod cum prädixis non male congruit.

[Roman ait, unam ex maximis orbis civitatibus esse, in qua ad centum millia focorum numerentur; neque remittit ad suum de republica Fessenti impressum librum, illum scilicet quo clauditur insigne opus de Rebus publicis mundi, Hebræa, Christiada, Gentilica seu Romana, Moscovitica, Veneta, Genuensium, Helvetiorum, Æthiopum, Anglorum, Lusensium, Ragulina, Indica, Tartarica, Sinica, Turcica atque Fessenti, libris 17 in folio impressum Medine-Campi an. 1575.

8 Almillia hic fortassis Almeria est, in littore regni Granatensis urbi mercimonibus potens.

C A P U T VI.

Catenis onerati captivi educuntur ad opus faciendum: nuntiatur eis mors sui Regis Eduardi.

xxi 46 Jam fluxerant a Iudæi discessu menses quatuor etque amplius, cum die Sabbati xi Octobris anni MCCCCXXXVIII, ad Infansem, mane a somno surgentem, ingressus Præfatus Alquis, omnes in domo Masmorra expulit sicut erant, & rapuit quidquid invenit suppellectilis eorum atque pecuniarum; minas etiam addiderunt Barbari, si quid occultum adhuc habebant. Infansem vero nudantes, & scrutantes vestimenta ejus, repererunt intra thoracem ejus ducentas duplas, quas pro suis necessitatibus reservabat: ipsumque thoracem sic detulerunt ad Lazaraquium. Eodem die fuerunt omnibus injectæ catenæ in modum compedum, ultimum autem ipsi Infanti: cujus socios interim duxerunt ad hortos regios quos vocant Arryate, ubi est balneum: & tunc erat ipse Lazaraquius in quadam domo admodum speciosa, cui Buca nomen. Ibi singulis in manus datum est ferculum, feceruntque eos terram fodere usque ad solis occasum, quando ipsos retruserunt in Masmoram. Occurrerunt autem Infanti, quem vinctum catenis trahebant decem vel quindecim satellites, quorum alii eum trudebant, alii punctim seriebant baculis latera ejusdem ut passum acceleraret, impediens catenis tardiozem. Ergo manibus suis ipsas sublevabat ut poterat; magnæque cum difficultate procedebat, multis antecedentibus ac subsequens, & magno clamore aerem implentibus.

47 Tali in statu videntes cum domestici sui, levaverunt tantum planctum, ut satis appareret, nihil ipsis posse in omni vita accidere acerbius. Respexit etiam illos Infans, nec aliud dixit, quam salutare has voces; Videtis quomodo incedam: orate Deum pro me. Ad hæc verba quid respondere potuerint, & an aliter quam oculis loqui, æstimet lector benignus lacrymosæ hujus Chronicæ. Sic ad Lazara-

quium ventum est, qui sedebat in porta domus sua pra marmoreum gradum, & dixit ei: Quandoquidem Christiani sint proditores fidei suæ, neque mihi reddiderunt Septiam, sicut per te obsidem ad hoc datum promiserunt; captivus meus es, ut de te faciam quidquid voluero, atque ex nunc mando ut jumenta ista curanda suscipias. Cui Infans: Nullam perfidiam commiserunt Christiani, neque in eos quadrat nomen proditorum: ego faciam quidquid imperaveris: neque enim quidquam curo, aut verendum illi ducere parere imperis tuis. Statim igitur ei dederunt in manus vas unum, cum scopis & pala, ad evergendum sordes stabuli quod erat post hortos: plena autem nocte ipsum reduxerunt in carcerem.

48 Jam ejus domestici omnes jacebant inclusi speluncæ, ubi solum locus eis erat requiescendi, non autem panis quem comederent datus. Cum ergo in domum Masmorra inductus esset Infans, rogavit custodes suos ut ipsum ceteris jungeret in spelunca: sed negabant ipsi id sibi datum in mandatis a Lazaraquio, utique hoc curante, ut nec hospitium quidem sibi concedi sciret, atque ex ista separatione magis cruciaretur. Tum clausere satellites ostia, & qui jacebant in spelunca cum clamore interrogabant Infansem, quomodo se haberet: ille autem respondit, Perquam debilem me sentio, quia ab heretico jentaculo nihil omnino gustavi. Cum autem in tanto labore & cruciatu se videret constitutum, dixit eis: Vivo equidem, Deo sint grates; sed cum me volunt separari a vobis, volunt etiam vitam auferre: melius enim mihi foret mori, quam cruciari diutius, quandoquidem mors inevitabilis sit. Tunc ille: Si vivis & sanus es, Domine, laudetur Deus: confidimus quod tibi, pro Dei obsequio; & nobis, pro tui amore, leves sint futuri labores quicumque. Postquam autem sic fuissent aliquamdiu collocuti, præmœstia & fatigatione consopiti nonnihil sunt.

49 Mane facto duxerunt satellites Infansem ad domum aliam; ejus autem familiares, qui in spelunca fuerant, ad laborandum in horto ut pridie. Sentiens ergo Infans foras eos duci, neque sciens quo adeo affligi cepit, ut deliquium pateretur. Hoc cum Lazaraquio nuntiassent custodes, iussit ei dici, quod si foras egredi cum suis cuperet, cum eisdem etiam laborandum sibi sciret: id quod conducibilis judicavit Infans, quam solum ita conclusum manere. Itaque duxerunt illum in hortum ubi alii sodiebant terram; qui cum ipsum quoque illic trahi vidissent lacrymantibus oculis; Quænam, inquit, ista est calamitas Domine, ut te quoque in hoc tam grandi labore videamus fatigari? Ast ille: Nulla vos tangat cura mei, quem magis laborasse quam vos decet: eoque dicto arripuit ferculum. Aliquantulo post tempore intelligens Lazaraquius, quam prompto animo D. Infans cepisset cum ceteris laborare, iussit ei dici, ne in præsentiarum amplius foderet: si enim non adferretur bona satisfactio pro juramento sibi præstito, satis temporis ei futurum ad sodiendum. Itaque ex tunc ibat ille quidem cum ceteris ad laborem: sed solum se occupabat eos sublevando, aquam afferendo, ferramenta suggerendo, & quæcumque poterat obsequia præstando, cum tanta animi tranquillitate, verbisque tam generosis, ut illi multum se animatos consolatosque facerentur.

50 Paulo post transivit illic Laheremcalzal, Lazaraquio intimus; quem rogavit Infans ut audire se dignaretur, & in hunc modum locutus est. Ante omnia scire velim Dominationem tuam, quod neque per violentiam armorum, neque ulla inductus fraude, sed liberrima voluntate, me & hos qui mecum sunt, tradiderim in vestras manus, ea conditio-

ne

A ne ut vobis Septa redderetur, & populus ejusdem mecum legis ac nationis dimitteretur liber: ideoque mihi videtur quod non deberetis istos, quorum nulla est culpa, tam crudeliter habere: dic ergo Domino tuo, ut ipsi satis sit servire in me, & illis parcat: quod si nolit, hanc saltem gratiam mihi faciat: ut ne conditione ulla ab ipsis distinguar, sed pari cum ipsis sorte habear. Laudavit multum Præfectus iste, æque ac ceteri Mauri omnes, ejusmodi petitionem; dicentes fore, ut pro tanto Christianorum Dominorum amore erga suos, beneficeret eis Deus; & quod ipsi merito pro Dominis tam amantibus mortem subire deberent: sed propterea neque erga Infantem, neque erga domesticos ejus, misericordia ulla usi sunt.

31 Victus illius in dies singulos erant, panes furacei duo, sicut & aliorum singulorum, absque carne aut pisce; vinum vero numquam dabatur. Vestis, thorax gossypinus niger, & larga tunica nigra panno facta, cum palliolo similiter nigro: quas vestes sui, cum opus erat, resarciebant. Pro strato erant duæ vervecum pelles cum sua lana, & desuper

B pars tritici capetis aut palliolum; pro pulvinari vel cervicali tæni sicci manipulus. Mercatori autem prælaudato prohibitum erat, sub pœna vitæ aut privationis honorum, ne quid ipsis daret aut commodaret. Mauris omnibus sub interminatione quingentarum plagarum inhibebatur, ipsis verbum ullum bonum aut malum loqui; nec deerant subinde qui sic multabantur. Infanti quot noctibus apponebantur ad custodiam viri duo in suo gurgustio, non nisi octo a hominum capaci: ubi jacebant perquam incommode & multa cum immundicia, quia, sæpe negabatur commoditas ad requisita naturæ egrediendi: unde nascebantur eis pediculi & pulices aliæque ærumnæ, quas longum esset sigillatim persequi. Rex tamen Maurus ejusque uxor veniebant aliquando visum Infantem, eique loquebantur in ipso horto; uti etiam uxor Lazaraquii & mulieres aliz; quæ ipsum multis verbis consolabantur; & quoties ibi comedebant, impertiebantur ei aliquid de cibis appositis.

XXIII **32** Dum sic in hortis istis quotidie cum suis laboraret Princeps; jussit ei Lazaraquius significari, allata sibi esse nova de morte b Regis Lusitaniz. Quo audito totus ille commotus est, & stetit velut attonitus: dubitavit tamen an non id sui affligendi causa contra veritatem nuntiaretur: & conversus ad suos: Si verum, inquit, istud est, feci maximam, quam pos-

C sim hoc in mundo pati, jacturam: habebam enim in Domino meo Rege verissimum amicum, & adiutorem potentiorum aliis omnibus: quare vobis dico, si ille obiit, captivitatem mihi meam non prius finiendam quam vitam: quod totum relatum Lazaraquio fuit. Ita ipsis cum magna afflictione transierunt dies aliquot, utpote hominibus qui numquam cogitaverant ad ejusmodi calamitatem reducendos se, nec in ullo poterant habere spem aut solatium, præterquam in Deo & Domino Infante: & quia mala nova velociter perferuntur ad eos quibus adversantur, septimo die sequentis Novembris misit Infanti Lazaraquius epistolam, quam Arfilla mittebat Ferdinandus de Silva, Præfectus Stabuli Regii, significantem, quod cum esset Septæ; ex parte Regis Eduardi certificaturus Zalabenzalam de restituenda sibi Septa, acceperit nuntium de illius morte: quodque ibi esset substitutus, nihil dubitans, quin a Regina d & Domino Infante Petro, tunc regnum administrantibus, nova esset accepturus mandata, quibus acceptis mox Arfillam se transferret, ad eadem promissa confirmanda. Id quod Zalabenzala plurimum placuisse sibi significabat: quodque ab regnante tunc Rege scriptam ejus

promissa fidem petiturus esset; & continuo missurus qui Infantem ejusque domesticos reposeret. **EX LUS. JO. ALV.**

33 Certus ergo jam de fratris sui Regis morte Infans Ferdinandus, veluti mortuus in terra corruit: quem cum accurrentes sui allevassent; in se reversus capillos capitis barbz vellens, & pectus pugnis tundens, dixit: O Domine Deus, ut quid me ad hoc usque fecisti vivere? Per Domini mei Regis mortem abstulisti eum, qui me tam singulariter amabat: nec aliud superest quod dicam, nisi quod sustulisti omne robur meum, & totam spem elongasti a me. Infelix ego homo, pauper, orphanus, captivus, quo deveni? Dicite obsecro, quæ spes supersit evadendæ unquam captivitatis? aut quid remedii possumus expectare? Surrexit quidem Rex novus, cui Deus multos annos concedat: sed numquam sic me amavit, imo nec novit quidem, propter exiguam suam ætatem. Itaque quidquid bene de regno merui, pariter cum Rege extinctum, oblivioni tradetur. Hodie relaxatus sum in statum illum, in quo pater noster Adam tristem illam accepit sententiam, In sudore vultus tui comedes panem tuum. O mi bone Domine, quantum dolorem mihi parit mors tua! Certus enim sum, quod, pro ea, quam mei gerebas cura, hæc mea calamitas mortem tibi attulerit. O quantum solatii mihi erat cogitare, quod seires quid pro tuo servitio & amore patiebar! Exhinc ergo perii mihi spes omnis humana, & duplicantur mortales ærumnæ.

34 Hæc & his similia, plangens tota die, dicebat D. Infans; nec parvum incrementum dolori dabat respectus suorum, qui denique sub noctem sic ei sunt locuti. Adeo prudentem te novimus, Domine, ut melius nobis intelligas quid agatur, neque præsumimus tibi consilium velut necessarium dare, quod potius a te ipsi requirimus. Amor nihilominus quo serimur erga te pro quo nihil pati recusamus, sicut ipse vides, coegit suggerere, ut cogitare velis, fratrem Regem mortalem fuisse. Quod autem mortuus sit eo tempore, quo tantopere eo indigebas, debes pro magno Dei munere accipere, pro cujus obsequio patimur. Si ab ejus manibus hanc tam grandem jacturam suscipias, potes temperare dolorem hinc haustum; quod si tua ipsius causa id facere nolis, fac causa nostra, quos absque nostris meritis tantum diligis: nec enim aliter possumus sustinere quæ patimur. Quod si nostra quoque perditio te non moveat; moveat respectus superstitum fratrum tam bonorum, qui omnino te non relinquent absque solatio. His aliisque rationibus, & duorum dierum decursu, cessavit paulatim planctus & dolor ingens pro morte Regis fratris.

A N N O T A T A D. P.

^a Roman addit, quod in ipsum nihilominus compingebantur duodecim. Vasconcellas, decem hominum capax facit.

^b Obiit revera Eduardus Rex ipso anno 1438, 29 Septembris, peste aut morbo inter legendam epistolam aliquam contracto, unde opinio nata veneno infectam fuisse chartam. Si ea epistola veniebat ex Africa, sola indignatio ob traditum in manus Lazaraquii fratrem, tamque indigne tractatum, potuit mortem intra paucos dies obrundam accelerasse.

^c Addit Ramos, minus grata ea nova fuisse Lazaraquio, parum sollicito de Septa, quæ Zalabenzala restituenda erat; prout infra dicitur num. 34; ubi etiam Ramos excurret in describendum Lazaraquii ingenium pessimum; quo non solum omnia referebat ad propriam utilitatem, nulla habita bonæ cura; sed etiam alia agebat omnia quam alteri consultum videbatur, ne qua

qui, velis jam numquam redimendus

acerbissimè

solatur tamen ipsam suam

ut melius possint

EX LUS. qua scilicet in re videretur alieno egeri aut ducti con-
JO-ALV. filio, ideoque probare non poterat Septem recipi pro
Infante.

d. Mortuus Eduardus filio sexenni Alfonso tunc-
cem & regno curatorem, per testamenti tabulas, reli-
quit Eleonoram Reginam, veritus discordias nascitu-
ras inter fratres suos, si ipsi gubernationem committe-
ret: sed contra accidit, contraque est mulier Petro In-
fanti, proximo post Eduardum Joannis I filio, Conim-
brica Domino, communicare titulum Regentis, neque
se optatam requiem habuit.

C A P U T VII.

Augentur captivi labores & arumna, usque ad
excuntem Februarium 1440.

XXIV 55 Q Uamquam Lazaraquius minor cura erat re-
stituendæ Mauris Septæ, quam pecuniæ ex
captivi Infantis redemptione lucrandæ; dissimulabat
tamen, ut erat ingenio callido; & spe ista, quæ
Lazara-
quius,
non so-
lam, sed
pecuniam
cupiens.

B pelli sunt, eo quod nemo adesset cui suam necessi-
tatem declararent; quousque mercator sæpe dictus,
datis viginti duplis, obtinuit facultatem a Præfecto,
illis prospiciendi de aliqua alimonia. Tandem men-
se Majo anni MCCCCXXXIX a Zalabenzala vene-
runt ad Lazaraquium litteræ, quibus significabat,
habere ipsum in scriptis a Rege Lusitaniz promissi-
onem, de reddenda pro patris lytro Septa. Nihilo
tamen ideo melius habitus cum suis Infans est, quin
etiam tanto pejor, quanto certiora nuntiabantur.

Lusitaniz
villam de-
dere pro-
missio-
nem, mo-
do qua-
vis;

Denique sub finem Octobris Fessam Judæus rediit,
ferens Infanti epistolas: quorum nullam permissus fuit
legere. Et quantumcumque instaret Zalabenzala ut sibi
remitteretur Infans cum suis, quando jam satis certus
erat de implendis promissis; rescriptis Lazaraquius,
nondum maturam rem videri; tempori autem cura-
turum se ut captivi obsides remitterentur: Judæum
vero remisit cum litteris, quibus petebat, ut Septam
mitteretur vir spectabilis, qui civitatem tradere &
Principem posset recipere: addidit quoque eidem
Mauros, qui suggererent, quando civitas non red-
deretur, posse pecunia negotium transigi; quæ omnia
protrahendo tempori serviebant.

C 56 Post Judæi discessum, rursus catenis impli-
citus Infans est; & ceteri spoliati modico illo, quod
hactenus ipsis remanserat vestium; pro quo singulis
datum est frustum grossioris panni quo tegerentur.
Jussit etiam Lazaraquius Infantem cum suis recludi
in speluncam, ubi die noctuque atrinebantur, absque
facultate prodeundi foras ad naturæ necessitatem.
Ibi, præter duos panes & aquam, nihil cibi eis da-
batur: & propter angustiam atque immundiciem
loci, multum ipsis patiendum erat a pediculis & ci-
micibus pessimoque fœtore. Veniente porro die
Natalis Domini, omnes, præter Infantem, educti de
spelunca sunt, deductique extra civitatem in locum
Almerce dictum, ut excavarent totam illam viam,
quæ confragosa admodum a nova in veterem civi-
tatem ducit marris & uncis frangendo saxa, & fos-
sas excavando; quod laboriosum valde fuit. Et
quidem initio diei illius nemo sciebat quo ducerentur,
neque ad quid: jam enim provecta erat in
vesperam dies, quando labori isti fuerunt appliciti,
minime, ut videbatur, necessario, nisi ad arumnas
accumulandas. Videbatur omnino Deus multiplicare
illis patientiæ materiam, qui præ fatigatione via

captivos
gravius
affligit;

et via
fossa
excavan-
do impen-
dit;

amplius poterant insillere pedibus, habentes manus D
velut decorticatas: dignum profecto commiseratione
spectaculum, si in ista barbarie fuisset aliquis hu-
manus sensus. Osto illis hominibus, qui ipsos cu-
stodiebant, satis laborandum erat, ut infantes de-
fenderent a plebe, quæ videbatur omnes occisura,
conspuendo in faciem, feriendo pugnis, impellendo
manibus, infringendo colaphos, opprobria convitiisque
multiplicando, usque dum a Præfecto mandatum
venit, ut ipsimet Christiani defenderent sese, ut-
que insolentiores aliqui a Mauricio satellitio com-
prehenderentur: & tandem sera nocte reducti in
speluncam sunt.

57 Sanctus Infans, qui ab ea hora, quæducti ad
opus focii fuerant, non cessaverat a precibus fun-
dendis, eisque Deo commendandis (suspiciabatur
enim eductos vel ad necem, vel ad verbera) ubi vi-
vos conspexit, vehementer lætatus est, Deo gratias
agens, quod eos recipere meruisset. Verum ut ma-
nus & pedes eorum laceros conspexit, non potuit
tenere lacrymas, & singultiens dixit: Nunc enim-
vero completum est proverbium, Propter peccato-
rem affligitur justus. Propter me tanta mala patimi-
ni. Ignoscite, obsecro per Dei amorem. Quamquam
autem ego sim causa afflictionum vestrarum, oro
ut patientiam habeatis: confido enim quod Deus
hasce arumnas omnes suscipiet in remissionem pec-
catorum, & æterna gloria compensabit. Quod si
nos hinc educere voluerit, non erit panis unus, quem
vobiscum non comedam; nec panni lacinia, quam
inter vos non partiar æqualiter. Hæc autem tanto
cum affectu, tantaque erga singulos compassionem di-
cebat; ut eo magis affligeret dolor ejus, quam cru-
ciatus suus. Itaque ut illum recrearent, & ex par-
te sublevarent, cœperunt joculari & cantillare; & qui-
dam dicebant, Hic dignoscantur amantes; alius,
Vere affirmo, nullam sentire pœnam aut lassitudi-
nem, ita recreatum me comperio; quidam, Cras
experiar, quis mihi primas præripiat. Quamquam
autem Dominus Infans simularet eorum dictis se
acquiescere, apparebat tamen quod dolorem corde
conclusum tenebat pene inconsolabilem. Sed quia to-
to die nihil gustaverat, celebravit cum ipsis convi-
vium pingue, scilicet in arido pane & aqua.

A nimio
labore re-
gredi-
entibus;

compa-
tur In-
fantis
E

ma-
lissimam
simulacrum

58 Ita transacta ipsis nox est. Mane autem sa-
cto, rursus eos duxerunt ad locum, in quo pridie
laboraverant; & ubi eos expectabat quasi innu-
merabilis populus, comparatis ad id locis, veluti
fieri solet ad taurilia vel hastiludia spectanda; & hi
omnes cælum impleverunt clamoribus, mox ut eos
viderunt. Puer & puellæ attollebantur in hume-
ros, & senes debiles advehebantur in jumentis; quin
etiam cæci dicebant, sibi satis esse, quod audirent
strepitum catenarum, quibus vincti incedebant ca-
nes isti: mulieres quoque naturali suæ mollietate in-
dignabantur, mutuoque se extimulabant ad insi-
genda miseris verbera. Verum Mauri, qui ipsos il-
luc adduxerant, & manus ita attritas videbant, ut
labori in saxis faciendo non sufficerent; jusserunt
molliorem terram cavare, quoad illæ obducto callo
indurescerent. Interim ad Infantem accessit Mau-
rus quidam, quasi confabulationis gratia, revera au-
tem exploraturus quid animi gereret. Cui hic, vel-
ut conquerens, dixit: Equidem miror quomodo sic
contra omnem humanam rationem possitis agere.
Dic, quæso, quid vobis fecerunt isti, ut eos velitis
tam enormi labore exercuciare? Ad quæ Maurus,
Ur, inquit, resciatur in Lusitania, itaque acceleretur
redditio Septæ. Tum Infans: Injuria profecto ma-
nifesta est hæc. Ego enim pro civitate oppignoratus
sum, non isti; & nisi ego forem, pro illis parum
vobis

Bisdem
ad idem
opus edu-
cti;

F

queritur
de tanta
barbarie
Infantis

A vobis daretur. Et ob hoc decretum fuit ut una cum ceteris educeretur Infans ad opera publica.

Et frustra optas jungi labori;
59 Ea re divulgata, nuntiatum id ipsum quadam nocte Infanti fuit a domesticis suis: qui subridens, dixit: Non equidem hoc timeo: novit Deus quantæ voluptati mihi foret numquam a vobis separari, nequidem in laboribus operibusque vilissimis: omnia enim mihi facilia forent, in quibus me viderem similem vobis: nec ulla inde mihi verecundia accideret. Sed quia hoc mihi magnum solatium esset, scio id propter peccata mea non successurum. Itaque revera contigit: nec enim inde illum eduxerunt, cimentes ne Mauri aliquot conspirati tollerent illum, adducerentque Leencho inimico Lazaraquii; qui illis limitaneus erat, dicebaturque satagere, ut Infantem habens in potestate, pecunia venderet Lusitanis. Porro finitum est laboriosum istud opus circa finem sequentis Februarii MCCCCXL: quando reducti omnes sunt ad laborandum in hortis regis, & rebus aliis ad usum palatii spectantibus; sive cedendi lapides seu ligna findenda essent, jumentave curanda; seu quid aliud necessitas vilissima postularet: atque in hunc modum ocludebantur viæ omnes, per quas credebatur posse Infans in libertatem restitui.

CAPUT VIII.

Liberatio Sancti Infantis variis modis frustra tentata & agitata: ærumna ejus exinde aucta.

Mortuo Arfilla Zelabenzala lucetis frater suus;
60 Quando Judæus Fessa discessit, & Arfillam rediit; invenit Zelabenzalam valde infirmum, qui etiam mox obiit; successitque ei in dominio civitatis Bubequer, germanus suus: quapropter necesse illi fuit expectare, donec Lazaraquius Bubequerio mandaret, procedere in negotio cepto, sicut processisset frater suus si vixisset. Ast ille secreto tractabat, quomodo ipsum dominatu isto spoliaret: quare etiam illum postea Arfillæ obsedit, sed irritum conatu, sicut infra dicitur. Interea Fessam clam advenit Maurus quidam Faquiamar nomine, qui fuerat Infantis Mauri Ismaelis, in Lusitania aliquamdiu conversati, nutritus; advenit autem eo consilio, ut Infantem Ferdinandum furtim abduceret. Verum res innotuerat Lazaraquio, dicebaturque via Gaditana perscripta ad illum a Mauris Ulissippone commorantibus: quare insidias venienti disposuit, quibus eum comprehenderet: sed has ille evasit, Septamque se recepit. Propterea transfugerunt Infantem cum suis ad aliud gurgustium, arctiusque socios habebant quoad clausuram & victum, dicentes faciendam ipsis poenitentiam, ne alias simile quid tentarent. Ex hinc nec una quidem hora ipsis fluebat absque formidine: nunc enim aderat aliquis dicens, omnes mox esse jugulandos; modo alius nuntiabat, decreta ipsis esse flagella, aut aliud aliquod tormenti genus. Ita bonus Princeps vitam trahebat, quæ potius vocari debebat mors longa.

Infantis liberatio nem moritur;
61 Nemo inter crudeles istos barbaros erat, qui tam excellenti Principi, tamque constanter & humiliter ferenti omnia compateretur: sed neque ullus commiserationis sensus erat in sectæ illius senibus, quos Sanctos nominant. His Lazaraquius negotium dabat deliberandi, quid esset faciendum cum Infante: & quia videri volebat eorum Mesquitis fave-
qui sacri- ficii pluri- gnari traditur;
omnes etiam credulius;
vere, præsumebat earundem thesauros velut mutuo accipere, pro quibus dicebat se illis tradere Infantem cum suis in pignus; ut, quando reddita ad ejus liberationem esset Septa, hanc in jus Mesquitarum traderet; interim æquum esse, ut inde acciperet

Junii Tomus I.

sumptus, in tractationem tam utilis negotii faciendos. Pessime autem captivos habens, placebat suis, quasi egregius zelator Mauricæ religionis & dignitatis. Sancti illi quotidie consultabant in suis Mesquitis, qua ratione male facerent Infanti: qui vicissim quotidie pro iis orabat Deum, ut omnes miseratus, perduceret ad agnitionem veræ fidei.

62 Numquam auditus est vel de ipsismet Mauris verbum unum asperum proferre: quin potius commendabat illos Deo, quandoque etiam dicebat suis: Vos creditis vindicari de Mauris istis, mala dicendo de ipsis: verumtamen dico vobis, quod si morerentur illi, qui vobis malefaciunt, succederent alii his peiores. Si autem vos vindicatis de persecutoribus vestris, quibus tamen nocere non potestis; non debetis expectare præmia, patienter sustinentibus præparata. Ut vos ostendatis probe catholicos atque pro fide pati; oportet oratis Deum pro conversione istorum infidelium inimicorum vestrorum: si enim Christiani essent, nihil nobis nocerent. Equidem vobis dico in veritate, non magis me affici quando canem me nominant, ac si Dominum & Regem suum appellarent; neque magis me deprimunt eorum vituperia, quam laudes exaltarent: E neque enim desidero ab illis laudari aut honorari; sed, si placeret Deo, vellem inter ipsos liber vivere.

63 Itaque & malignitatem infidelium & negligentiam amicorum æqualiter excusabat: & quæ nobis videri poterant actiones injustæ, ipse in bonam partem convertens, omnium placebat animos, omnem odii fomitem removendo: quare minime graviter tulit se arctius claudi, occasione illius Mauri, qui venisset dicebatur, ut ipsum furtim auferret. Et quia Gadibus manserat famulus quidam Henrici Infantis, ab eo ut dicebatur missus cum legatione & muneribus, ad tractandam ipsius redemptionem via pecuniaria; dicebant Lusitanos fraudulenter agere, qui ex una quidem parte simularent se velle pro eo Septam tradere, ex altera vero niterentur ipsum suffurari; & ideo se mutare custodiam & labores ejus; ut, quod antea fiebat securitatis causa, converteretur in poenam. Interim nulla apparebat auxilii aut solatii spes: & vita ejus pendebat a dissimulatione custodum & Præfecti, quos mercator supradictus pecunia & muneribus lucrabatur, ut si-
Idem am- cius claudis;
præter- vari;
et præ- so emm solatio;
nerent aliquid congrui alimenti ad captivos inferri. Nec enim diutius quam merces illa, durabat quædam barbarorum istorum compassio erga victos, quorum ipsi ærumnas non sentiebant; deficiente autem illicio tali, dicebant alii non esse sibi cordi, utrum aliquid daretur Infanti atque suis ven non; imo hos mereri ut pejus tractarentur; idque se facturos minabantur. Rex quoque Maurus & Regina, cum mulieribus aulicis, quæ antea solebant ipsos consolari atque in spem erigere, id nunc prætermittebant, & quasi ignotos pertransibant: adeo ut ab omnibus derelictis, deesset favor omnis, & abundaret angustia.

64 Sub hac Maurus quidam attulit Lazaraquio epistolam, a Regina vidua D. Eleonora; per quam illa orabat D. Infantem, ut Petro Laurentio daret Commendariam Helvensensem, tunc vacantem: quam cum ille sibi legi fecisset, maledixit Christianis tamquam perfidis, qui ab Infante civitatem unam petebant, & pro ejus liberatione solliciti non erant: & lacerans epistolam, dicebat, nequaquam illam exhibendam Infanti: qui si poterat civitatem illam dare, melius illam condonaret alicui eorum qui secum erant in captivitate. Neque scio utrum barbarus iste, qui passim audiebat malignus & tyrannus, istud dicendo non intenderit confundere eos, qui bene

Cec

sen-

EXLII. sentiebant de Christianis tamquam hominibus pro-
JO-ALV. his, redarguendo injustam inter eos distributionem bonorum, quæ potius impendenda erant patientibus mala, quam commode & delicate viventibus. Quapropter mandavit arctius custodiri Infantem, ne quis haberet commoditatem ejusmodi litteras ad ipsum perferendi.

65 Sic annus ille transiit; sequenti autem **MCCCC-XLI** mense Martio advenit nuntius, narrans quod **D. Ferdinandus** de castro, appulisset Septam, ad eam tradendam pro Infante; & quod **Licentius Gomezius Canus**, cum Martino de Tavora, ibant Arsilam ad negotium conficiendum. Hoc ut placere sibi ostenderent Mauri, fecerunt captivos a cætenis solvi. Principio Maji appulit Fessam Judæus cum litteris Dominorum Legatorum, Arsilæ expectantium ut istuc adduceretur Infans, pro quo continuo tradituri essent Septam, sicut pollicitus erat Mauris. Idem Judæus adferbat diploma ipsius Regis cum plumbeo sigillo, fidem faciens potestatis quam præd. **D. Ferdinandus** habebat istum in finem: quibus documentis adeo certis persuasi Mauri, pro magno favore concesserunt Infanti & ministris ejus, ut in cubiculum reducerentur; ea tamen conditione, ut nemini conspiciendos aut alloquendos se darent, panemque & aqua contenti viverent.

66 Sexto die post, festo videlicet Pentecostes, adduci fecerunt Infantem ad locum Concilii, jussu ad portæ introitum exuere calceos, eosque tenere manibus. Ibi confederat Lazaraquius cum suis consiliariis, proceribusque & officialibus, quorum alii fidem Christi ejuraverant, multique aderant alii Mauri atque Judæi: & interrogavit Infantem, utrum mallet per ipsum, an per alium, Arsilam deduci. Respondit ille, nihil sua interesse, unone an alio modo deduceretur, modo illi sincere vellent ipsum restituere libertati. Hoc dicto corperunt alios longæque diversos sermones texere; ac tandem respondit Lazaraquius, nunc quidem non posse se ducere vel mittere Infantem: itaque eum a suo conspectu removet. Per viam excusserunt eum, scrutantes numquam epistolam haberet a Judæo allatam; & significarunt, quod ea de causa ipsi invigilabant: sed non adeo prope Infantem accesserat Judæus, ut ei dare aliquid potuisset. Ipsum porro hac vice detinuerunt Fessæ usque ad Septembrem sequentem, quando illum accusarunt de pecunia ad Infantem allata, deque modo ad præparandam viam fugæ quæso, quæ aliæque plura confirmabant testibus falsis subornatis, non solum ipsi Judæo plurimam incutientes formidinem, sed etiam Infanti ac ministris ejus, cum multiplici mutatione carcerum, injuriarum & æromnarum, quamdiu Judæus in Africa fuit.

67 Mox vero jussit Lazaraquius Algaru, id est expeditionem sacram (Cruciatam nos diceremus) prædicari, & foras prodire exercitum, significans Christianis Regem ipsum processurum Septam, secumque ducturum Infantem. Jussi etiam ut is per Judæum Legatis scriberet, facerent quidquid Lazaraquius imperaret, homo bonus & verax in omnibus, cui ipse totum sese credebatur: sed ex stylo pronum erat cuivis sensato intelligere mentem Infantis: secreto autem ferebat Judæus designatum ab illo, quid deberent Legati scribere in responso quod daturi erant. Dederunt etiam Lazaraquius, & Rex, Zallæque & Faquii litteras suas, quod si Christiani Septem traderent, continuo essent recepturi Infantem: idque jurabant per veritatem legis suæ, ossaque patrum & avorum suorum, sub pœnamittendarum uxorum suarum. Cum his tam exigua fir-

mitatis promissis discessit Judæus, jussus quam maxime posset accelerare reditum cum responsis. Et mox movit etiam Rex, cum exercitu & corporis sui custodia, unaque Infans cum suis. Et ipsi quidem Judæus equum dextrarium emerat; quatuor autem jumenta, quibus fatigati socii veherentur, & imponerentur pelles dormientibus substernendæ, & aliquid commeatus in viam, quam recta Septam institui debere significabant Mauri. Ecce quam modicum tanto Principi viaticum: pelles, & panes pauci.

68 Discessum Fessæ est medio Septembri: & mox intellectum fuit in mari obiisse **D. Ferdinandum** de Castro: quodque ejus loco Septæ adesset ipsius filius Alvarus, cum eadem potestate. Quando procedebat exercitus, medium locum tenebat Rex cum magna pompa cymbalorum, tympanorum, tibiarum atque tubarum, multisque vexillis. Pompam præcedebat Infans & canes; & ante eum ministri qui pedites ibant, cum quatuorjumentis clitellatis; quorum si cui subsistendum erat, sive adaquandi gratia, sive quia nequibat magis gressum accelerare, sive alia ex causa, subsistebat etiam ipse Rex toties quoties. Ad singulas mansiones explicabatur tentorium per Mexuar, qui ipsis Metator castrorum est; in cujus medio erigebatur cella lignea, inter quam singulis noctibus claudebatur Infans: insuper ad custodiam addebatur ei aliquis Præfectorum, ex ordine ad id lectus. Ex quo enim illum in sua potestate habuerunt Mauri titulo obsidis, magni ipsum faciebant, propter lytrum quo redimendus erat: & quamdiu inter illos fuit, omnis ipsorum sermo vix aliuserat quam de recipienda pro eo Septa.

69 Ita transierunt dies viginti & unus, semper circum Fessam ambulante exercitu; nec plus quam tres leucas quotidie procedebatur. Interim allatum est responsum Christianorum Legatorum, a Judæo requisitum, cujus summa erat; quandoquidem Lazaraquius non mittebat Infantem, sicuti promiserat; non posse se tali principio fidere: neque tam imprudentes ipsos fore, civitatem commutarent cum aliquot frustis chartæ. Non magni ipsos facere Mauro-rum juramenta, & malle solum Infantem perdere, quam Infantem simul & civitatem: Regem autem Lusitanie condiciones poscere bonas & utrimque securas. Parum Lazaraquio placuit istiusmodi responsum, & dixit; Velle se condiciones istas videre, & visas contempsit. Nec mirum: non enim ipsi curæ erat Septa: jussitque ut legati transferrent se ad Regem Granatæ, quem mediator faciebat totius negotii. Misit autem ei Maurum quemdam, nomine Benazarneum, ad significandum, quod omnino intendebat prius recipere Septam. Discessit Maurus iste una cum ipsis Legatis quam secretissime potuit: qui ita cum Lazaraquio agebant, ut parum absuerit quin etiam munera ipsi offerrent. Rex vero cum exercitu Fessam rediit sub medium Octobris.

70 Reverso sic Fessam Rege, Infans cum suis retrusus fuit in eundem quo antea locum, cum iisdem custodiis: & quia mercator iste, qui solebat aliquid pecuniæ & annonæ commodare, erat conjectus in vincula, suisque rebus omnibus spoliatus; Manzor Benguillarius, Thesaurarius Lazaraquii, ad ipsius ceterorumque sustentationem assignavit, in dies singulos quindecim, quasi regales sive denarios viginti monetæ Mauricæ: qui licet ut plurimum eis non præbebantur, facultatem tamen dabant expendendi pecuniam, quam secreto forte accipiebant aut habere poterant: quamquam etiam alii duo Mercatores Genuenses, qui missam per cambiales ex Lusitania pro Infante pecuniam tradere debebant, similiter essent a Mauris spoliati. Tunc Fessam venit Xarifius Maurus; cum nuntio a Rege

Gra-

A Granatæ, per quem Lazaraquium certiorum reddebat, seque vadem præstabat, quod si Infans tradetur Genuensibus nonnullis, quos nominabat, continuo reddenda ipsi Septa esset: ad hoc promittendum habere se obides Genuenses duos, ad cautionem ejusmodi sufficientes. Xarifus iste Septa transierat, indeque adduxerat Joannem de Barca, cum Infante locuturum. Nihil horum serio agebatur, ad dissimulandum tamen fraudem, per Benazarnesium compositam, sinxit Lazaraquius acquiescere se propositæ conditioni; jussitque Infantem scribere Regi Granatensi, probare se quidquid ille egisset, juxta instructionem a Benazarnesio acceptam. Ita permissus est Joannes de Barca Infantem alloqui, & cum Xarifo discessit Pessa in die Natalis Domini.

CAPUT IX.

Solatio ab Infante & sociis mutuo data acceptaque.

71 **E**X multis argumentis cognoscebat Infans, ut erat ingenii perspicacis, quam dubia esset liberatio sua: & quamvis haud obscure id suis ministris significaret, non tamen id faciebat valde opere & distincte, ne illos exanimaret vel in desperationem conjiceret: sed quantum poterat, animare ipso, inque spem bonam inducere conabatur. Licet autem subinde quasi extra se raptus videretur, per varias quæ se menti objiciebant calamitatum imminutionum species, prout facile indicabant lacrymæ atque suspiria crebra; non tamen desinebat procurare ipsis quodcumque posset solatium. Etenim sic amabat omnes, ut verissimo dicere posset, omnia secreta mea nota feci vobis, cum nihil sibi proprio retineret: quin etiam sæpe abstinebat a cibo, ut vescerentur illi; dicens, quod melius id merebantur aut magis egebant: vestes etiam detrahebat sibi ut illos operiret; & ex fattura pallii atque togæ suæ, vestivit tres omnino nudos. Egrotantium habebat curam singularem, & suis ipse manibus aprabat phar-maca, ciboque porrigebat, dicens: Manduca istud amore mei: novit enim Deus, id quod ego comedo, vobis detrahi. Nullum autem majus solatium illi erat, quam esse cum illis, aut prope illos: quos & frequenter amplexabatur, interrogans quomodo cum iis inter labores ageretur. Cum autem ibant foras, jubebat illos salutari per Mauros aut Christianos, quos eodem ire sciebat. Numquam manducare volebat, nisi omnes adessent secum comesturi: & cum ad opus educabantur, præ magno quo tenebatur affectu, metuebat ne extremum illos tunc videret. Ipsi vero ab illo tantum recipiebant solatii, ac vicissim tantum illi dabant, ut viderentur, absque invicem non posse vivere.

72 Eodem tempore regionibus istis incubuit pestilentia ingens, quæ sesquiannum tenuit, sic ut aliquando die uno morerentur homines quadringenti aut quingenti. Consternatio populi erat ingens, ubique luctus & comploratio miserabilis. Quærebant aliquando Mauri, quid remedii haberent Christiani contra pestem: cumque audiebant, ipsos declinare loca in quibus grassabatur, irridebant ut stultos. Habebant ipsi preces quasdam & scripta Sanctorum nomina. Cruces quoque posuerunt ad ostia: & sic nec unum quidem eorum contagio afflavit. Multis etiam precibus orabat Dominum Infans, ut quos sibi dederat captivitatis socios præservaret: nec minus sollicitus erat pro commorantibus ubi pari modo sæviebat lues: undique autem timores tanti incutiebantur eidem, ut vix ullam menti dare requiem

Joan. Tomus I.

posset. Interim per secretas litteras Arfilla didicit, quod istic ex peste obierat Joannes Gomezii de Avillar, & quod alii ibidem essent in magno timore, querentes quod istic sine fructu jubebantur manere, quodque Lusitani pro ipsis volebant reddere filium Zalabenzalæ, quem obsidem tenebant.

73 His acceptis vehementer contristatus Infans, coepit Deo gratias agere, dicens; Nunc enimvero existimo, Domine, quod me in dilectis & electis meis castiges: verumtamen placeat misericordiam tuam non amplius illos ferire; sed in me convertatur ira tua: ego enim sum qui peccavi & flagella communi: isti hic mea causa victi servantur incolomes. Ita tam a domino quam famulis deplorata fuit mors Equitis istius, in quo unusquisque suum intuebatur periculum. Atque hæc omnia secreto agebantur, ut a nemine exaudiri possent: illis autem qui Arfilla supererant Infans rescripsit, quam mœsta sibi accidisset mors Joannis Gomezii, & quantæ curæ sibi esset periculum in quo versabantur: verum quod per se non stabat, quo minus inde dimitterentur, testem enim sibi Deum esse, quanto studio id cuperet: illos sic se commendaturum Regi, ut plus honoris & incrementi ab eo essent recepturi, quam ipse eis præstare posset. Quod ad Maurum attinet, quem secum non commutari dolebant, id quoque sibi culpæ verti non posse, qui sæpius id ipsum petierat fieri ac porro petiturus erat; licet prospiceret, eo facto impediendam suam propriam liberationem.

74 Sufficiebant ærumnæ & calamitates, quas istic ubi erat patiebatur Infans, ad consciscendam ei mortem, licet a foris nullæ accederent novæ. Sed Deus qui meriti materiam ei accumulabat, volebatque ut in captivitate Africana moriens, illustriorem sui memoriam relinqueret, quam si liber in regno vixisset; permisit ut intra mensem nuntiarentur peste extincti Arias Dacuña & Petrus de Atayde: quos in hunc modum planxit, dicens: Benedictus Deus, qui me fecit in hoc mundo nasci, majori in honore ac dignitate quam merui: sed novit ipse, quanto opere cupiam assimilari aliis minoris conditionis, & quanto mihi fuisset gratius obisse in aliis periculis ac morbis, quos sustinui; aut si placuisset illi, animam meam ad se recipere in castris ante Tingim, cum ceteris generosis sociis meis, istic per infidelium manus sacrificatis: sed peccator ego, indignus fui tanto bono, quo exemptus fuisset his omnibus malis, quæ mihi, & causa mea comitibus nunc meis, obven-runt. Et conversus ad suos: Caro, inquebat, emittis amorem meum: melius fuisset vobis si me nunquam cognovissetis. Verumtamen fiat voluntas Domini, qui ad hæc toleranda nasci me fecit.

75 Sic lugentem consolabantur sui, dicentes: Merito quidem dolet tibi mors hominum nostrorum, dolebitque etiam nostra, quando Deo placuerit nobis eam concedere, si solum amorem naturalem sequaris: sed si consideremus, mortem istam esse in Dei obsequio, & nomen illustre parere, exultare potius quam plorare debemus. Quantum autem ad te pertinet, Domine, sicut capaces sumus honorum & beneficiorum a Te suscipiendorum; ita animos & robur habemus, ad tolerandas quasvis afflictiones & pœnas; cum certum sit, præmia tam spiritualia quam temporalia non acquiri, nisi per multos labores; in hoc autem mundo non potest obtingere nobis felicitas major, quam si memoria nostra fiat posteritati commendabilis ac gloriosa; gloria autem nulla potest esse major, quam quod te fuerimus in tot conflictibus comitati. Missas tamen facimus spes remunerationis temporalis, quam tui causa expectare possumus a Rege & fratribus tuis, magis enim

Ccc a nos

Ex Fosse legatur ab Infante;

qui per litteras ejus sibi sociis solatur.

E

Arfilla Alii ibidem extinguit;

amere lugentem

F

ad omnia cum ipso ferenda prompti;

EX LUS. nos oblectat fiducia firma paradisi, per vestra merita JO. ALV. obtinendi.

76 Talibus suorum verbis confortatus, magis etiam animabatur eorum promptissima voluntate, quos intelligebat nihil aliud intendere, quam ut ipsi servitium aliquod vel solatium crearent. Ita transierunt dies dolorum ejus, quorum narrationem texere minus laboro, quam explicare virtutes heroicas, quæ in illo præcipue resplenderunt. Cum enim omnia pro Dei amore toleraret, non patiebatur vel minimam sibi fieri mentionem illorum, qui ex istis laboribus educere ipsum posse credebantur aliquo magice artis invento, vel medio quocumque periculoso conscientie. Sed neque propter verecundiam vel humanum quempiam respectum cessabat umquam bene agere, & ex virtute operari. Contingebat subinde ut propter correctionem aliquorum, qui inter se rixabantur, amarum verbis contendentes, proferret ipse duriora quædam: sed cum scandalizatos eos inde credebatur, statim in genua se coniciens, orabat sibi propter Deum ignosci, si eos contristasset aut movisset. Ad iram; eo quod intentionis suæ non esset, quemquam offendere vel levissime.

XXIX 77 Cum sic ex omni parte concuteretur sancti Infantis constantia, semper victrix; non dubitabant Mauri quin divinitus conservaretur ei vita; dicebantque inter se, infinita futura ejus merita, si Mauricam sequeretur religionem. Et quoniam audiverunt, Christianos proceres admodum delicate enutriri; censebant fieri non posse humanitus, ut inter labores tam asperos quos ipsi imponebant, mors ei non acceleraretur: sed servari eum aiebant divinitus, ut ad suam fidem aliquando transiret, aut ut per illum restitueretur Mauris Septa. Verum in animum Lazaraquii & consiliatorum ejus nullus cadebat commiserationis effectus: quia vexare eum & affligere quam maxime cupientibus, parum videbatur quidquid eatenus ei fecerant: ideoque studebant novos identidem modos eum tribulandi excogitare, tales tamen qui finem vitæ non adferrent; a cruciatibus autem corporalibus abstinebant, ne lytrum ex eo speratum amitterent; multoque magis ne everterent totius Mauricæ nationis spem, omnium infixam animis, de Septa pro eo recuperanda. Cogitaverunt igitur nulla re magis affligi posse Infantem, quam si a sociis ipsum avellerent, quorum præsentia ipsum sic delectari noverant.

C non tamen consilium tale statim executioni mandarunt; sed differebant, quoad intelligerent præcisam Granatæ compositionis viam.

78 Non latuit Infantem hoc eorum decretum: quare suos sic allocutus est: Tribulationes homini superventuræ, non possunt timendo evitari; sed præparari potest animus, ut levius eas ferat. Unum tamen est quod non possum non timere, ne separer a vobis, quodque nullo modo videor tolerare posse. Etenim paratus sum ad qualvis afflictiones in vestra societate perferendas: propter maximas utilitates, quas mihi adfert conversatio vestra: quæ si priver, solusque relinquer, totus deficiam necesse est. Nec opus est ut me quis doceat quomodo id possim tolerare, hoc enim melius quam quis alius novi: quanto autem clarius perspicio pericula mea, tanto certior sum fieri non posse ut diu vivam separatus a vobis: hæc enim maxima pœna est, quæ mihi infligi a quoquam possit. Hoc autem vobis dico: quia scitis quod ego vos adduxi in hanc captivitatem, ut a vobis adjutus hunc calicem biberem: elegi vos, quia vos reperi tam mei amantes mihi que conformes.

79 Nihil mercedis retribuere vobis, quia mecum Tingim accessistis; & postea quando mecum fuistis

in castris, mirifice auctam sensi meam erga vos obligationem: & quamquam eorum multitudo, qui eisdem quibus vos periculis se tunc exposuerunt, faciat minus videri meritum tunc vestrum; tamen in rigore conscientie: nulla valet exceptio personarum; & pessima consuetudo male solvendi debita; debitorem non absolvit, quin ad justam solutionem præstandam teneatur. Clarius autem apparuit, quanta obsequia mihi præstiteritis & præstituri eratis, ex quo in hanc calamitatum communionem venimus: adeo ut nec satisfacere me vobis posse credam, si regnum adeptos singulos crearem Comites. Interim quotidie cumulat obligationis ista per eum in quo nunc versor statum: crescentibus indies meritis vestris. Sed precor Dominum Deum & Virginem Mariam, qui animum meum norunt & sciunt meas necessitates, ut ipsi vobis remunerentur; meque absolvant ab obligatione tanta, quæ maxime me gravatum sentio: quidquid ultra vobis debeo, id oro mihi ignoscatis propter Dei amorem. Porro pro eo quod vobis in hoc mundo debet, oro, peto, mando, ut unusquisque vestrum, secreto mihi dicat, quomodo velit porro vivere, si Deus me hinc abstrahat: & ego vobis ejusmodi commendatitias scribam ad Regem Dominum meum & Dominam Reginam meosque Germanos, ut certi esse possitis quod vobis daturi sint ex officia & beneficia, quæ desiderabitis & meruistis, cum plena vestra satisfactione. Tantam autem in Dominis istis fiduciam habeo, in eosque omnes quibus aliquo consanguinitatis vel necessitudinis vinculo adstringor, ut nihil dubitem, quin pro amore mei vobis in nomine meo facturi sint & retributuri vobis, quidquid bene de illis hic merui, quia merita mea omnia vobis transcribo.

80 Hujusmodi verba tanto cum affectu atque ex tam bona voluntate dicta, non potuerunt ab illis absque magno dolore & lacrymis audiri: sed quia non est æquum addere afflictionem afflicto, sic ei responderunt, Domine, nihil ambigimus de propensa vestra erga nos voluntate: rogamus autem loco præmii, ut conforteris animo: in te enim consistit omne bonum nostrum. Non permittat autem Deus, ut inter has angustias aliam mercedem a te postulemus: cui enim tam prompte obtulimus vitas nostras, etiam fortunas prompte impendimus. Satisfecit ea responsio Infanti, cœpitque omnibus valedicere; deinde addidit: Jam propter peccata mea sentio præmium quod mundus retribuit sequentibus se: nec velim ut voluntas quam habetis mihi bene serviendi vos decipiat, hoc tempore quo nullum malis remedium speratur. Videtis experientia quomodo negotium liberationis nostræ quotidie magis elanguescat in Lusitania; neque mirum foret, si omnino evanesceret per tantam dilationem: id quod vestra causa magis sentio quam mea: jam enim meipsum inter mortuos numero. Quia etiam vobis dico, idque certo testari potest vestrum unus, quod antequam ex Lusitania solverem; id totum prælagierim, atque ex tunc mihi persuaserim quod hinc evasurus numquam essem, nisi per maximum miraculum, quod ut pro me Deus faciat nequaquam mereor: vobis tamen id sapius omisi dicere, ne vos affligerem.

81 Nunc autem vobis dico, utiliore me vobis futurum mortuum quam vivum. Directum heredem nullum habeo, nisi vos quos æstimo loco filiorum: quidquid autem proprium habeo sic vobis relinquo, ut credam pro amore quo fratres mei Dominusque meus Rex me prosequuntur, quod ipsam vobis totum impartituri sint. Et quia testamentum condidi priusquam ex Lusitania discederem, quo exone-

expensis
eorum
se se
merito;

et mercedem
a
Rege ac
Regina
promittit.

XXX
illis
nihil
mercedis
se
vult
promittere;

inducit
nullam
se
spem
libertatis
videre;

estque
heredes
suos
optat;

A exonerarem conscientiam meam, super fiducia quam habebam cum Domino Rege fratre meo, cuius animam sibi habeat Deus, & ille jam defecit; volo iterum testamentum scribere, prout censeo fore ad majus Dei obsequium & exonerationem conscientie meae: vos autem singuli idem facite. Ac primo faciamus omnes Confessionem nostram cum proposito recipiendi Sacramenta Communionis & extremæ Unctionis quandocumque poterimus, cum actibus vere Christianis: ut ita parati suscipiamus penam mortis. Id quod omnes mox fecerunt, itaque perseverarunt insimul usque ad medium Septembrem, quando Benazarnese rediit Granata cum dissolutione tractatum: & rursus injectæ omnibus catenæ sunt.

CAPUT X.

*Cades Internuntii Mauri: de lytro tractatus
irritus: Infantis in proprio gurgulio arum-
mae & exercitia pia.*

81 **I** Neunte mense Martio anno MCCCCXLII, deductus fuit Infans cum suis ad locum Concilii, ubi erat Lazaraquius cum suis & quibusdam renegatis: non est autem Infans permissus intrare nisi discalceatus, nec pervenire usque ad tapetum in quo sedebant. Illuc adductus est Maurus quidam catenis vinctus, & paulo ante (ut videbatur) perquam bene flagellatus; dicebaturque esse Faqui Amar, nuntius quondam Infantis Ismael; quodque a diebus quindecim deprehensus esset cum chartis ex Lusitania, ad furtim avehendum Infan-tem Ferdinandum. Jusserunt autem coram se legi epistolam quæ erat Nutritii ad Infan-tem alumnus suum, significans quod fidere latori posset, quando alius nullus modus erat communicandi inter se. Post multos autem sermones dixit Infanti Lazaraquius: Juxta hujus Mauri relationem, jam decretum in Portugallia est, Septem pro te non reddere: neque hoc exigo: tantum pro te tuisque pecuniam sufficientem dent, ego Septem armis recuperabo. Respondit Infans, suam suorumque redemptionem individuum fore: omnes enim esse famulos suos, nec quidam possidere præter id quod ipse eis largiebatur. Post multam vero altercationem super eo negotio, promisit Infans quinquaginta millia duplarum & quinquaginta mancipia Maurica. Ceperuntque explodere tantam exilitatem lytri, ac dicere, quod una platea Septensis civitatis pluris æstimabatur. Tunc cepit Lazaraquius Infanti comminari, ac dicere; Jam saltem dicere non poteris, quod Mauri sint causa laborum tuorum; quandoquidem gens tua, iique Christiani, eo te compellant; & quoniam illi ostendunt quam parvi te faciant, videbis imposterum quanti ego.

82 Continuo autem cepit quæstionem institueri de Mauro, qui ante ipsum captivus stabat. Et quia in epistola dicebatur, quod conditio & industria ibi propolita, erat ex consilio Reginæ & Infantis, quemadmodum videret ex alia epistola ad omnes scripta, quam epistolam dicebat Maurus per oblivionem fuisse in Lusitania relictam, flagellari illum fecerunt tam prope Infan-tem & socios ejus, ut flagellum aliquando ipsosmet attingeret, significando idem ipsis esse expectandum. Postea lapidationi adjudicatus est Maurus, abductique cum eo sunt duo ex familiaribus Infantis, qui adessent quousque moreretur; fingeant etiam quod ipsos quoque erant occisuri: deinde autem etiam duos alios sustulerunt, velut mox jugulandos; idque eo mo-

Junii Tomus I.

do, ut omnino serio agere viderentur. Postea misit Lazaraquius renegatum, qui diceret Infanti, & eis qui cum ipso erant; Preparare vos omnes, quia Dominus vobis nuntiat, quod ita fiet vobis, sicut factum est socio illi vestro, qui venit ex Lusitania ut vos furtim abduceret, jamque lapidibus obruerunt. Respondit autem Infans, quod numquam Deus sibi daret talem socium, Maurum, sicut ipsi erant. Jusserunt ergo de medio suorum tolli Infan-tem, & foras sic abduci ut illi rescire non possent, quo: unde magnus illos incessit timor, ratos adesset vitæ suæ finem.

84 Qui Infan-tem abduxerant, posuerunt illum in quadam domo ipsius Masmoræ, ibique secreto ceperunt de lytro paciscendo agere usque ad noctem; quando Infans ipsis promisit centum & quinquaginta millia duplarum, & centum quinquaginta captivos; cui conditioni simulabat se Lazaraquius acquiescere. Interim etiam Infantis domesticos aggrediebatur, si forte ab ipsis quoque lytrum aliquod extorqueret metu ac minis: sed quantumcumque niteretur, adducere numquam potuit quemquam eorum, ut promitteret quidpiam. Ast omnes permanere se dicebant in eo quod Infans antea dixerat: neque se posse dicere aliquid, quod ille pro ipsis non dixerat. Facta nocte reducti sunt illi quatuor Christiani, quos antea abduxerant; & omnes undecim magnam noctis partem junctim duxerunt: quando ipsos recludi jusserunt in quadam Alaquifæ domo, quæ est veluti castellum carceris.

85 Totam istam noctem vigilavit Infans: nihil etiam sciebat de suis, nec hi de illo; quod utrique magnæ afflictioni erat & timori. Interrogabat quidem ostiarios Infans; sed etsi forte verum dicerent, non audebat eis credere. Ad augendas vero illius angustias, totum illum diem mansit Lazaraquius in area Tarecenæ, jubens aptari elitellascamelorum & preparari agalones, nec umquam recedebat ab ostio Masmoræ, neque permittebat ut vel ipsi ostiarii Infan-tem viderent, aut ei panem & aquam darent. Quamquam autem in tanta penuria ibi ageret, magis tamen cruciabatur, quia quidquid loquebatur Lazaraquius videbatur esse contra Christianos, & audiebat ipse sonitus catenarum. Aliquando etiam opinabatur se audire præconium exercendæ justitiæ quasi de reis; seque prosternebat in genua ad orationem: deinde manibus suble- vabat catenas suas, ne sonitum darent; & accedebat ad quoddam foramen cratium, indeque prospiciens confidebat. In hac anxietate transactus illi totus dies est: sub noctem vero attulerunt panem & aquam, unde valde parum sumpsit. Sequenti die sensit se valde male habere: quod cum duo ex ostiariis ad ejus domesticos retulissent, ei aliquid cocti miserunt. Tercio die tulerunt unum ex ipsis ad laborandum in Tarezena, qui modum reperit alloquendi Infan-tem. Quem ubi hic vidit, intellexitque sanos omnes esse, tantum inde gaudii sumpsit, ut oculi ejus perfusi sint lacrymis; & genua flectens, sublati in cælum oculis gratias egerit Deo; dicens, quod numquam tam læta nova acceperit. Cunctosque multum salutare jussit, orans ut pro suo amore sumerent animos, tantumdem se illorum gratia factorum, quodque posthac comesturus esset quidquid sibi daretur ad vitam prorogandam, quandoquidem ipsi per Dei misericordiam adhuc erant in vivis.

87 Tunc decretum a Lazaraquio ejusque Cabis & Faquiis est, ut Infans sequestraretur a suis; non quidem ut affligeretur magis, sed (sicuti prætex- bant) securitatis majoris ergo, ne fugeret. Interim dum

Ccc 3

*D
eque lo-
pidio
finitum
miserum
captivi
timens.*

*Infans
duo
clatrum
lytrum.*

E

*82
Et se
pari a
suis, valde
angustus.*

*85
vixit
autem eos
intel-
gentes.*

*87
se ipsosque
animas ad
tolerant-
iam.*

*denique
in: huius
cuidam
angustia
latrante.*

Ex LUS. dum aptabatur locus in quo claudendus erat; deri-
 JO- nebatur ille in palatio Regio, in terra quadam do-
 ALV. muncula, ubi erant latrinx Eunuchorum, excubanti-
 um ad ostium Bembuzigari; estque in ambulacro
 quod ducit ad portam Mexoar. Nulla ibi erat fe-
 nestra aut lucerna; adeoque per totum diem nemo
 illuc poterat ingredi absque candela: nec amplior
 erat locus quam opus erat uni homini, requisita na-
 turæ facienti: atque hic erat sedile, supra quod In-
 fans dormiebat. Hoc in carcere posuerunt illum
 quarto die separationis suæ media nocte: mansitque
 ibi solus mensibus quindecim, quoadusque obiit.

87 Ipsa nocte qua ex Masmorra deduxerunt San-
 ctum ad carcerem prædictum, domesticos ejus ad
 ipsius Masmorre domos transtulerunt: quibus gra-
 vissimum fuit Infantem istuc non invenire, unde
 eum suspicabantur jam obiisse. Similiter & illi nox
 ista gravissima fuit: mane autem, cum ad eum in-
 gressi ostiarii sunt, reppererunt valde debilem; qua-
 propter accersiverunt medicum. Hunc ille intuens
 vultu tristi, ac si nihil amplius spei superesset, dixit
 ei: quod maxime timebam & semper deprecabar,
 nunc mihi accidit. Quoniam ergo Deo placet, ut
 tam infelicitè finiam vitam, sit ille benedictus. Ve-
 rumtamen oportet ut me præparem, velut is cui non
 diu manendum hic est, sed alia via citius ineunda:
 utque disponam omnia, quatenus conformior sim
 rebus supramundanis. Ordinet finem meum Deus
 ad animæ salutem: nam corpus habeo jam pro mor-
 tuo. His aliisque sermonibus nihil poterat respon-
 dere medicus, eo quod tantopere ad properandum
 urgeretur: dum tamen ostium attingeret, manda-
 vit ei Infans, ut suos omnes multum salutaret, eis-
 que diceret, quantam pro ipsis sollicitudinem gere-
 ret: ex qua mors sua etiam gravior futura erat.

88 Hoc intellecto mandavit Lazaraquius, ut
 ministri ejus appararent ei cibum, unusque eorum
 dumtaxat illos inferret. Regula autem quam In-
 fans medico præscripsit hæc fuit, ut seriis singulis
 secundis & quartis, nulla caro sibi aut quod carnem
 saperet inferretur: insuper ne quid familiaribus di-
 ceret de sua abstinentia, ne quis forte eam impedire
 niteretur. Item si quem illorum contingeret mori
 vel ægrotare, ne id sibi dicerent, aut quidquam re-
 nuntiarent infaustorum novorum, si qua forte ex
 Lusitania afferrentur, de Rege aut fratribus suis, vel
 proceribus aut populo. Nihil etiam sibi dicerent eo-
 rum quæ possent animum ad iram vel odium cuius-
 cumque stimulare. Interim quamdiu istuc fuit, tam
 asperam ibi vitam tamque abstemiam egit, ut vix
 credibile videri cuiquam possit.

98 Magno cum mœrore expectabant domestici
 & fideles famuli, quid de suo domino renuntiaret
 medicus: magisque desiderabant audire ejus mor-
 tem, quam tantas pœnas in ejus expectatione sus-
 ferre. Quamquam enim mors terribilium omnium
 terribilissimum, & acerbiorum acerbissimum esse
 credatur; ipsis tamen debebat videri dulcis, qui
 toties eam haberent præ oculis, ut amplius non
 formidarent. Lazaraquius autem, ut magis eos affli-
 geret, mandavit ut exinde quilibet eorum decem
 jumenta curaret, utque occuparentur jugiter in
 officiis laboriosissimis atque vilissimis quæ possent
 inveniri; nec requies eis daretur ante noctem, con-
 tra morem Maurorum, quibus consuetudo est ab
 hora Vesperarum cessare ab opere. Neque curabat
 ut opus aliquod necessarium vel utile facerent; sed
 hoc deficiente, jubebat stercora ab uno in alium lo-
 cum ferre, vel saxa aut ligna frangere, nullam deni-
 que quietem ipsis concedi. Item ut quisquis Maurus
 illos præteribat, colaphis percuteret aliterque vexa-

ret; quod si quis verbum asperius reponeret, quin-
 gentis plagis multaretur; si repercuteret, pede aut
 manu abicilla factum lueret; tantis autem labori-
 bus onerarentur, quantos salva vita sustinere vix
 possent: adeo ut initio crederent eos sibi intolera-
 biles fore, neque id alia causa fieri quam ut penitus
 conficerentur. Quando cum exercitu præcedebant
 Mauri in campum, relinquebantur illi in carcere,
 sibi inclusi trunco, collumque ac manus catenis
 graves. Victus eis destinatus erat octava fariæ,
 quam comederent uti volebant: & subinde dabant
 illis escam, quæ Cuscus dicitur, quando ea ab aliis
 offerebatur.

90 Eodem tempore imperavit Lazaraquius In-
 fanti, ut scriberet in Lusitaniā, exigi pro lytro qua-
 dringenta millia duplarum & quadringentos capti-
 vos Mauros: quodque videre vellet quantum pro
 illo promitterent, Sub finem autem quarti mensis
 quo a suis erat ille segregatus, venit ex Lusitania
 responsum, quod attenta enormitate pretii postu-
 lati satis appareret non agi serio: nihilominus offerri
 quinquaginta millia duplarum, & si forte rationa-
 bili aliquo pretio transigi posset, mitti Arsilam Le-
 gatos, Vascum Friaz & Ferdinandum Ruyz, Equi-
 tem collataneum Infantis, cum quibus tractaretur
 de lytro, quod utrimque videretur æquum. Eisdem
 vero legatos deducturos secum filium Zalabenzalz,
 commutandum cum Gomezio de Silva, Petro
 Ruiz, & ossibus mortuorum, Ad harum litterarum
 lectionem advocatus fuit Infans, cui Lazaraquius
 multas injurias & convicia dixit, Canem ipsum no-
 minando, & multis comminando: & quia in litteris
 ex Lusitania allatis fiebat mentio filii Zalabenzalz
 remittendi, jussus est Infans reduci ad carcerem,
 quoad ille veniret. Venit autem Festam intra tres
 menses, sed propterea nihilo plus promotum est in
 negotio Infantis; cujus domesticis multæ contu-
 meliæ sunt illatæ. Coram se adduci eos Lazaraquius
 jussit, jubens ut Judæi barbæ & capillos eorum
 prolixos vellerent, & per illos reptatis colaphos in-
 fringerent, dicens, Agite, satellites, date hos canes
 canibus istis, mutuoque se verberent: sic enim tra-
 ctant ipsi Mauros: idque deinceps per vices fecit
 iterari. Eodem mense adducti fuerunt captivi septem
 Christiani, ex iis qui speculam Septensem custo-
 diunt: pro qua victoria magna fuit tota urbelæ letitia,
 expositæque labara sunt, & quotidie in urbem venie-
 bant accolæ & peregrini ludos facturi antepalatum
 Regis. Id autem faciebant ad dissimulandam cla-
 dem, a Septensibus acceptam, qui multos ex co-
 horde Capitanei Burusii, illuc excurrere ausos, oc-
 ciderant læserantque.

91 Quanto tempore D. Infans vixit in isto car-
 cere, cœnavit raro, idque tam parce, ut jejunare
 dici posset: sæpius etiam quasi comedens os move-
 bat, sed quod sumplerat expuebat, dicens, se ni-
 hil manducare posse: vel id quod appositum erat,
 mittebant captivis infirmis, vel aliter egentibus. Mul-
 tis promissis corroborabat Christiana ibidem man-
 cipia in sancta fide, ne ab ea decederent, sicut eo
 mortuo defecerunt sex vel septem ex illis. Noctu
 dique habebat accensam lampadem, quam ei mini-
 stri sui multo cum labore & diligentia fovebant:
 habebat etiam penes se grandem librum papyra-
 ceum in forma Breviarii, ubi descriptæ erant multæ
 devotæ preces. Continuo orabat vocaliter, geni-
 bus ambobus humi flexis: simili etiam modo dor-
 miebat, unde ipsa genua multum ei occalluerant
 atque protuberabant, non sine notabili incommo-
 do. Tota ejus ibidem occupatio in oratione fre-
 quenti consistebat; post quam distinebatur pediculis
 pu-

D
 durissim-
 que
 deinde.

Lazara-
 quio 400
 millia
 duplarum
 pretii et
 Mauri
 400.

offeruntur
 50 millia.

reddunt
 frustra
 ejus
 Mauri.

Oratio
 Socii.

XXXV
 Infans,
 multum
 jejunans.

et orant
 flexis
 genibus.

*confinis
furtim
ag' de
furam
occidentem*
A pulicibusque captandis. Quando volebat alicui suorum loqui, corrumpere pecunia custodes, qui ipsum secreto introducebant tempore comestitionis. Alias dicebant, quod opus sibi erat pro areolis hortorum querere terram & calcem, cujus multa copia erat in ruderibus cujusdam palatii ruinosi, uno solum pariete Infantem ab ipsis separante; & ad hoc habebant facultatem a magistro operum, videbantque & alloquebantur ipsum per foramen, quod ipse ab intro fecerat, extracto, quem identidem reponebat, latere.

*confessarius
quod heb-
domadis*
92 Quot hebdomadis aut quindenis adibat illum Confessarius suus, manebatque cum eo quantum opus erat: duabus autem vicibus ibi fuit a prima nocte usque in auroram, quando absolvit eum a culpa & poena, per Indulgentiam Martini V & Eugenii IV, a singulis datam semel invita. Tanta ei affluebat copia lacrymarum ab oculis, ut horum anguli atque genae, per quas illae fluebant, inde adultae cernerentur, prout omnibus videntibus manifestum erat. Explicari autem non potest, quantum recrearetur videndo aut alloquendo suos, quos inter omnes dignoscebat ex sonitu catenarum; & quoties suis loquebantur, dicebat semper; Pro Deiamore, ignorem mihi labores & molestias, quas mea causa patimini. Quadam autem vice ante mortem suam, alloquens tres eorum, per foramen istud, explicavit ipsis animi sui propositum his verbis:

*indicat a
se vicem
optari*
93 Significo vobis tamquam amicis, quos habeo loco filiorum, quod maxima voluptas, qua possem in hac captivitate frui, esset manere vobiscum, & exire ad communem laborem absque ullo discrimine: planeque affirmo, tantum inde mihi affluxurum gaudium, quod multum praeferrem ipsum regno Portugalliae. Imo (testis mihi Deus est, quod non mentior) solum tribus de causis optarem vivere, primum ut vos remunerarer & satisfacerem sicut meruistis, aliisque qui mihi servierunt: quod a nemine sic fiet, sicut fieret a me, prout in similibus casibus experiendo didici. Secunda, ad Christianos animandos, ut hasce regiones debellent; idque non causa vindictae, propter mala quae mihi hic sunt, hae enim omnia condonavi; nam quidquid faciunt facientque Mauri, accipio tamquam a ministris salvationis meae. Tertia, ut persuadeam Regi Domino meo ac fratribus meis ut Christianos hic captivos satagant liberare, & exerceant opera corporalis ac spiritualis misericordiae; id quod ego si possem facerem absque eorum impendio ulteriori: facerem id enim melius quam alius quisvis. Pro istis solum tribus causis, non autem pro aliquo gustu meo, desiderarem adhuc diutius vivere: novit enim Deus, quantum me teneat hujus mundi tedium.

*tribus
solum in
causis, vel
de p'it.*
*XXXVI.
Venerunt
mulieres
latras ad
fuerit can-
plenis*
94 Saepe contingebat, ut mulieres Mauricæ Palatinæ venirent usque ad portas ejus loci, ubi Infans jacebat; ibique cantabant quidquid veniebat in mentem, & ab ipso volebant audiri, cum videre non posset. Quamquam autem non intelligebat Arabicam linguam, multorum tamen verborum sensum utcumque capiebat, indeque affligebatur; nec raro inspergebantur mendacia, eum in finem conficta. Exempli causa, Nunc Mauri nostri Septam interceperunt: Nunc Comitem b occiderunt, & cum eo plus quam mille Christianos. Eodem tempore allatus est nuntius, quod Joannes Infans, & Sancti germanus, obiisset: & talia continuo eum faciebant ad portam illam audire: sed ipse suspicabatur hoc quoque ipsas mentiri, maxime cum adderent hunc esse Regem d qui Tingim occupavit. Et quia subinde Mauri addebant, tota Lusitania non esse hominem robustiorem eo neque grandioris, quam

Rex ille qui Tingim expugnavit; imaginabatur si. Ex LUS. bi S. Infans, ipsos cum mortuum fingere, cui male JO. volebant: sui autem semper ipsum celabant mor- ALV. tem Infantis Joannis.

ANNOTATA D. P.

a Obiit Martialis V anno 1431, cui successus Eugenius IV vixit usque ad 1447: credibile est tamen ipsum statim atque creatus est, fuisse ab Infante adhuc in Lusitania agente rogatum, ut decessoris gratiam ipsi faciam renovaret.

b Puto intelligi Gubernatorem Septae, qui tunc forte fuerit unus ex patruelibus sancti Infantis, quos num. 15 legitur ad externam militiam aspirasse, praesertim Ferdinandum Comitem Arayolensem, expeditionis Mauricæ socium.

c Obiit Joannes iste anno 42 ætatis & sæculi, teste Vasconcello, qui eum laudat, ut Principem insigniter prudentem, mirifice assabilem, impense boni communis amantem.

d Nempe id fecerat eorum pater Joannes Rex: quem facile fuit ab imperitiis confundi cum filio ejusdem nominis.

e Addit Ramos suspicatum Infantem, hæc intelligi E de suo fratre Infante Henrico, qui militarem fortitudinem probaverat primum in occupanda cum patre Septa, deinde in nupera obsidione Tingitana.

CAPUT XL

Extremus sancti Infantis morbus, conspecti in vident Sancti, plus oblitus, lamenta sociorum.

*An. 1442
1 Junii
Infans
diarrhoea
laborare
incipit*
95 A Dveniente mense Junio anni MCCCCXLIII, appropinquabat etiam tempus, quo Deus decreverat finem imponere sancti Infantis calamitatibus; cum hæc scilicet gravissimæ jam essent, nec amplius tolerabiles. Sabbato igitur, eoque primo mensis die, coepit Princeps diarrhoeam pati, cum tanto cibi omnis fastidio, ut nullum omnino introsumere posset. Altera die invaluit morbus, multoque magis Feria secunda, quando multo magis debilitatus apparuit. Id cum intellectum a domesticis suis est; tres eorum præsumperunt palatium ingredi, & tamquam eo vocati ad aliquid operis faciendum. Cum autem venissent ad portam ubi Infans jacebat; audierunt ejus suspiria veluti hominis deficientis; deinde propius admoto ore, dixerunt; Salvet te Deus, Domine, qui vales? Eos ille interrogavit, quinam essent: cui ipsi, Ergone tam grandis tua infirmitas est, ut nos non agnoscas? antea nos dignoscebas ex solo strepitu catenarum, & nunc nec voces quidem internoscis? Tum ille, ignosce id sibi petiit, tantam enim morbi violentiam esse, ut pene mentem sanam abstulerit. Sed ite, inquit, loquimini Regi ac Reginæ, ut pro me intercedant apud Lazaraquium; quatenus me ex his tenebris ereptum eo ponat loco, ubi curari & juvari possim. Et sane ita desecerat, ut qui ægre se posset sublevare ad necessaria naturæ.

*et tres ex
suis ad
Regem ac
Reginam
missis pro
laxiori
custodia*
96 Facile est æstimare quam dolenter hæc mandata acceperint illi, quæ videbant non absque præfenti vitæ periculo impleri posse: vixit tamen omnem metum amor, quo ferebantur erga Dominum suum; cujus morbum gravius sentiebant quam periculum suum. Locuti sunt ergo Regi, Reginæ, & sorori Regis, quia hæc erat Lazaraquii uxor primaria: sed aliud nullum responsum acceperunt, quam, Dicite, ut animos sumat, seque juvet ut melius poterit: nos enim ea in re nihil facere valemus. Quot.

A noctu mihi qui specularentur quid ageret, inventus est semper genuflexus orare: dicunt præterea, quod præter virtutes quas habuit alias, virgo vixerit, nec umquam mulierem cognoverit. Certe natio ejus magnum sibi contraxit peccatum, quod eum siverunt ita hic mori. Ita ille, probans virtutes Infantis adeo Deur. 32, 3
certas manifestasque fuisse, ut ipsimet adversarii ejus æstimare eas possent, & ipse dicere cum Propheta, Inimici nostri sunt iudices.

102 Quia autem profunda nox erat, jusserunt **Confessarium & Medicum** claudi intra carcerem, cum corpore mortuo, usque ad alterius diei vespertam: quando illud supra tabulam collocatum portari fecerunt ad domum Masmoræ: quo convocati ejus domestici a loco ubi laboraverant, viderent ipsum eximi catenis: interim vero apparabantur funes aliaque necessaria ad catenas solvendas. Ipsi autem qui, licet adhuc viverent, poterant mortuis comparari, propter toleratas ærumnas, sicut æquus rerum æstimator facile per se intelliget; in terram prostraverunt sese, pavementum capitibus ferientes, & ante virtuosum hunc Infantem, quem videbant defunctum, deponentes barbas & capillos, genasque percutientes, & manus ac pedes Domini sui deosculantes. Membra ejus tam flexibilia erant, quasi adhuc spiraret, vultus autem angelica prorsus hilaritate renidebat. Non poterant aliquanto tempore quidquam loqui, dolore & plandū linguam impediēte: postquam vero fari potuerunt, fatigati plangendo, denuo proruperunt in lacrymas, simulque dixerunt.

103 Recessit a nobis, quem habebamus pro patre ac domino: cum eoque defecit fortitudo nostra, & dissoluta est deliciosa nostra societas. Elongatus a nobis est custos noster: neque jam possunt inveniri magis afflicti quam simus. O Domine, quam magno nos onere liberas, sed non sine maximo dolore nostro, quos relinquis peregre periclitantes. Quomodo deseris quos tam diligenter educaſti & gubernasti, atque socios habuisti omnium tribulationum tuarum? Nunc nihil nobis superest, in quo possumus aliquantulum oblectari. Memento, Domine, quoties contendebamus pro fuga tibi persuadenda; tu autem dicebas, quod, quando solus posses secure consequi libertatem, nolles eam acceptare, ne periculum creares etiam minimo ex nobis: nunc vero non minimum dumtaxat, sed simul omnes deseris. Propterea tamen sic affligebaris, & hic erat maximus cruciatus, quem tibi inferre poterant, quod videres quanta tui causa patiebamur. Neque id per simulationem dicebas, ut nos tibi devinctos retineres. Certe non. Quia in generoso tuo fidelique pectore numquam fraus ulla locum habuit, nequequam decipere voluisses. Patuit hoc in Tingitana obsidione, quando rogatus fuisti, ut prima nocte maneres securus in navibus; & respondisti, quod numquam a castris esses discessurus, nisi omnes recederent; quodque etiam cum minimo remaneres, socius mortis ac vitæ.

104 Quomodo igitur non indicasti nobis mœstis & desolatis, inexpectatum illum tuum & clandestinum discessum? Quid periculi erat in eo nobis manifestando, cum versemur in hac captivitate? An forte metuebas ne vestram sic angere afflictionem? Non utique: quia ad tribulationem quamcumque sufficiebat tibi animus: qui magna cum fortitudine teipsum dedisti in manus infidelium, quando te obsidem petierunt pro salvando exercitu Christianorum. Non deerat tibi tunc ratio evadendi, cum esses inter tot Proceres secundus ductor exercitus & classis, tam bono milite septus & tutus: & si decertandum armis fuisset, poterat inter primos subducere te, nisi pro salvandis alijs necessarium fuisset

te manere: quamquam tanta erat infirmitas EX LUS. & ægrotudo tua, ut dimitti nequaquam debuisses. JO. ALV. Sed ardor iste divini amoris, qui semper æstuabas in corde tuo, nec umquam restingui poterat; non permittebat te declinare pœnam ullam vel laborem.

105 Domine, si pro filiis alienis pignori te obtulisti, ad eos salvandos; quomodo nunc non salvas eos, quos dicebas te habere pro filiis propriis? Quod si orabas Deum pro morte tua: quare non etiam petisti nostram; ut tecum abduceres hos infelices orphanos, & undequaque desertos, quos pro consolatione tua elegeras esse tecum? Si nos spiritualiter non deseruisti, quomodo temporaliter derelinquis in hoc statu famulos tuos? Quisquis te oderat, nos etiam odit: & qui tui misertus non est, multo minus miserebitur nostrum. O summe Deus! quam asperum fuit desertum istud, per quod nos duxisti, post illam luminosam columnam, numquam declinantem a bona ac salutari doctrina: per quam nos sustentasti inter inimicos nostros, & liberaſti a tantis periculis atque infirmitatibus. Cur ante obtentam libertatem, sinis mergi nos in mari tantarum angustiarum. Obscura enimvero & tenebrosa nox fuit, quæ nobis subduxit tantæ claritatis lucem. Quo indice nunc transibimus tam periculosum vadum? ad quam pharum intendemus oculos nostros? unde nobis robur & alacritas ad perpetiendâs ærumnas nostras? ubi nunc est spes promissorum nobis præmiorum? O Domine, cum quanto gaudio venimus ad hos carceres, prospiciendo finem laborum, per quem venturi eramus ad requiem, ubi blande curarentur vulnera nostra. Omnes spes, omnia bona nostra, conversa sunt in opprobrium & lamentum.

CAPUT XII.

Cadaver Infantis exenteratum suspensumque de muro: sociorum fortuna; Lazaraquil exitus.

106 **N**ecdum mœsti illi plangendo se exsaturarant, quando ad portam domus, in qua jacebant, advenerunt Mauri quidam cum mandato Lazaraquil; qui mox atque illuxit, & orationem matutinam finierat in sua Algema, extra urbem venterem; consilium iniit de corpore Infantis, quod vivum numquam desierat cruciari, quomodo pergeret illud persequi post mortem, quam posset maxime inhumaniter. Dixerunt autem Mauri ministris ejus: Mandat vobis Dominus noster, ut aperiatis corpus Regis vestri, eximatique omnia viscera & intestina ejus, ipsumque condiatis sale, infarciatisque musco & lauro sicca, quam vobis adferimus. Facile viderunt desolati illi serio agere infideles, atque eo spectare, ut quando propositum suum non fuerant ex vivo consecuti, consequerentur ex mortuo: interrogarunt tamen ad quid juberent aperiri corpus illud: illique responderunt, ut conservaretur, usque dum natio sua impleat quod pacta est. Tunc ipsi dixerunt: Quantum ad nos pertinet numquam illi aperiendo manus admovebimus, decretumque habemus firmiter potius perpeti mortem. Agnoverunt tunc Mauri rationabile non esse quod exigebatur, neque voluerunt ultra contendere, eoque pœnam ipsorum augere; & donec accerferetur Christianus alius qui impleat mandatum istud, portam post se clauferunt.

107 Tunc omnes ad iterandos planctus redierunt, exprobrantes Mauris, quod adeo inclementer occidissent Principem, adeo innocentem, tantæque bonitatis, pro quo maximum lytrum obtinuisſent, si illum scivissent conservare: nunc autem per ignorantiam

EXLUS. rantiam ipsum amiserant: nam a se nullum expe-
JO. ALV. ctandum fructum, nisi quod in se possent explere
crudelitatem, quam fuerant in Domini morte exorsi.
Deinde addebant: O Domini Infantes, si usque
modo clausas habuistis aures ad humilem supplica-
tionem, quam vobis intulimus, referendo ærumnas
hujus vestri afflictissimi fratris; nunc saltem non
possunt corda vestra perpeti & dissimulare injurias,
inter quas obiit. O digna & honorabilis fama, pro
qua obtinenda, tantum laboraverunt antiqui! vos
autem vivitis, & parvipenditis inquinare gloriosum
librum vestrorum nominum? O quotquot in castris
fuiſtis, promptæque voluntate obrulistis bona atque
possessiones vestras, ut vita vobis servaretur; nolite
per Deum vos ingratos ostendere erga eum, qui
ipsam vobis dedit; atque pro vobis brachia ten-
dens, se tradidit in manus suorum vestrorumque ini-
micorum. Verum quis posset explicare omnia, quæ
illi in sua tribulatione dicebant? Tunc flexis geni-
bus abstraxerunt catenas de tibiis Domini sui, &
posuerunt eas circum corpus ejus, in quo videban-
tur sibi habere auxilium & refugium.

108 Interim adductus est quidam Christianus, Be-
ja oriundus (Pacem-Juliam putantur antiqui dixisse)
qui corpus aperuit; & ipsi recollegerunt inte-
stina studiose servanda: ac postea ejecti sunt foras
in labores consuetos prosequendos, quamvis jam pro-
pe esset solis occasus; donec venirent Christiani cap-
tivi, adherentes herbam qua corpus exenteratum in-
farcirent: quo facto imposuerunt illud tabulæ, tute-
runtque extra portam civitatis, ubi tibiis constrixe-
runt fune, per quem ipsum in caput versum suspen-
derunt de pinnaculo muri, Christianos vero redu-
xerunt in carcerem. Hæc crudelitas ubi innotuit sa-
mulis, non potuit æqualis pœna ipsis inferri, nisi
omnes circa Dominum suum suspendissent: itaque
ingressi sunt in domum Masmoræ, ubi jacebant seque-
strati a captivis aliis: datum est autem illis spatium
cœnandi, priusquam in carcerem retruderentur.

109 Tunc intestina, cum corde & visceribus reli-
quis, quæ conservantur in grandi patina figlina, ac-
ceperunt ac bene salierunt; atque in fovea, quam
fecerant in angulo domus, diligenter cooperta se-
pelierunt: deinde vero post decem dies composue-
runt supra foveam tabulas aliquot per modum mo-
numenti, quas operuerunt tapete cum Cruce alba:
largiendoque portariis aliquid, obtinebant quotidie
facultatem, ut redeuntes a labore suo, simul cum
Clerico suo ibi recitarent Officium defunctorum cum
tribus lectionibus, Dominicis autem & Festis cum
novem: habebantque ibi etiam thus cum candelis
& aqua benedicta. Atque hoc duravit ipsis per de-
cem menses, quoad captivis ceteris commixti fue-
runt & monumentum destructum. Tunc illi quam
occultissime potuerunt prædictas reliquias effode-
runt & transfulerunt alio, ibique fuerunt usque
dum redimeretur Joannes Alvari, hujus Chronicæ
auctor.

XL
Indiſto
publico
festo
110 Feria erat quinta & nocturnum tempus,
quando corpus ita suspensum fuit: sequenti autem
die feria sexta, jussit Lazaraquius apparari Regem
cum omni festivo apparatu, ad procedendum oratio-
nis causa versus Algernam Alcorii, quæ est in urbe
veteri; sic ut transiretur per locum ubi corpus pen-
debat, jussitque edici per præconem ut omnes ve-
nissent ad spectandum. Quando igitur ex custodia
educerentur captivi ad laborem, impossibile erat
eos protegere ab infinita quæ confluebat multitu-
dine, ac prava cooperuerat. Simili modo intra ex-
traque muros, valla ac turre, plena omnia erant
populo; cui non sufficebat videre corpus illud tam

dedecoratum, sed videbatur ulterius se vindicaturus D
de ipso, cum alii petras jacerent, alii cespites; qui-
dam contra ipsum expuerent, & verbis multis in-
juriosis debaccharentur, dicentes: Ille est Rex re-
negatorum, qui venerunt ad debellandos Mauros
Dei. O stupidam gentem, quæ suæ regione non
contenta, alienam appetit! Alii dicebant: Qui tam
ex proposito venerunt pugnare contra gentem, a
qua nihil erant læsi; quomodo non venerunt ut Re-
gem suum a captivitate liberarent? Quare non man-
dant Rex & Lazaraquius, quem Deus conservet,
raptari corpus istud per civitatem, nobisque lapidan-
dum dari, eradicaturis tam malam sementem de ter-
ra; & tunc venissent canes isti ad vindicandum pa-
rentes suos.

111 Interim equitabat Rex, cum Lazaraquio suis-
que Præfectis, & tota aula quam Mazaganiam vo-
cant, iveruntque ad faciendam orationem: quando
autem transibant per locum ubi corpus erat, dictum
est omnibus ut se humiliarent Regi suo: statimque
proni omnes in terram se dederunt, recitantes hy-
mnium suum consuetum, & dicentes; Deus conser-
vet Regem ac Dominum nostrum Aldelab: bonum
paradisum habeat anima patris sui & avorum suo-
rum; appellabantque Regem virtuosum ac destru-
ctorem legis Christianæ. Sub vesperam quoque pro-
cesserunt omnes sicut prius, & spectaverunt hasti-
ludium eo loco ubi corpus erat, duravitque festum
istud usque ad noctem. Porro ipsum sic mansit sus-
pensum per quatuor dies usque ad noctem feriæ se-
cundæ, quando mandarunt ministris Infantis, ut
componerent ipsum in sarcophago ligneo, quem si-
militer eodem loco per funes suspenderunt nudum:
deinde posuerunt supra murum trabes ligneas duas,
supra quas collocarunt sarcophagum eundem, juxta
pinnas murorum, ad portam Zalabenzalæ, ubi diu
stetit, & per ipsum Dominus fecit multa miracula.

112 Tanto odio Mauris erat nomen istius Infan-
tis, ejusque ministri tam dure tractabantur; ut non
solum Mauris, sed etiam Christianis aliis contem-
ptui essent, ab eisque affligerentur: & qui antea, vi-
vente adhuc eorum Domino, ipsos a laboribus ex-
cusabant seque ad eorum obsequia offerebant; dein-
de paulatim subtrahabant se illis, accusabantque &
allegabant rationes, ad suum arbitrium confictas, p
ob quas deberent æque laborare ac eorum quispiam:
& si interrogabantur, an pertinebant ad Christia-
num illum qui fuerat suspensus, impudenter nega-
bant: adeo ut illi sic undique afflictis, nusquam au-
derent publice prodire aut loqui inter alios. Denun-
tiavit eis etiam Lazaraquius, quod numquam pa-
teretur eos redimi, sed volebat omnes in catenis mo-
ri. Ergo qui eatenus a ceteris captivis distincti ha-
bebantur, in carcere & victu atque labore, impo-
sterum cum aliis atque cum jumentis, indifferen-
ter producebantur ad vilissimos quosque labores.
Erant autem jumenta quæ curabant circiter trecen-
ta quinquaginta, quibus omnibus curandis destina-
ta erant Christiana mancipia dumtaxat quadraginta
sex. Sed missos faciamus labores quibus erant de-
stinati, & morbos quibus obnoxii: memorabile enim
est, quod quamdiu vixit Infans, nemo illorum æ-
grotaverit, mortuus nullus sit: duodecimo autem
die post obiit Didacus Delgado, & mox Joannes
de Luna ac Magister Martinus, tum Ferdinandus
Ægidius, & Joannes Laurentius: aliqui autem eo-
rum salvi perstiterunt, alii vero evaserunt ex ma-
gnis & periculosis morbis.

113 Quia autem crudelitas Lazaraquii causa
mortis fuit Infanti atque ministrorum suorum; po-
nam hic casum qui contigit, cum iste obsideret Ar-
sillam,

& populo
ad specta-
culum
collecto
as blas-
phemant-
es.

procedit
Rex cum
Aula;

hastilu-
dium spe-
ctantur.
E

XLI
Ex hinc
venantur
fieri et-
iam ab
aliis con-
captivis.

quisque mi-
seretur ut
numquam
redimen-
di;

quorum
mox & mor-
iuntur.

Lazara-
quius Ar-
sillam ob-
sidens,

A fillam, quando illi dominabatur Bubuquer frater Zalabenzalæ. Inter captivos qui ministrabant exercitui, unus noctu aufugit Septam: cumque non inveniretur sequenti mane, idque Lazaraquius intellexisset, iussit omnes captivos coram se adduci, & ei qui proximus dormierat evelli omnes pilos barbæ; & alterum qui inter flagellandum invocarat S. Mariam de Guadalupe, iussit raptari usque ad litus maris, ibique ambos jugulari. Sequenti dieprehenderunt Christianum fugitivum, cui iussit perforari pedum nervos, trajectisque per articulos funibus raptari circum castra: noctu autem illum posuerunt in cruce habente formam ensis, seu crucis Andree, verso in terram capite, manus autem confixerunt clavis; itaque pendentem dimiserunt per noctem: mane autem inventus est occisus ictu lanceæ, quæ ei cor transfixerat.

scilicet in
captivis
Christianis

namque
alteri
Mauro
infideli-
tate

ipse pro-
dierit
occidit.

Post as-
sionem
mortem
et unius
desertio-
nem

redimunt
sur alii
quinque

114 Quia autem Deus gravissime punit peccatum crudelitatis, nullatenus ipsum dissimulans, contigit huic pessimo Lazaraquio, ut excoicaret alteri laqueum, in quem ipse caderet. Cum deliberaret, quomodo Abdemumeni a eriperet oppidum quod habebat, dictum Graceloy, fraus designata in caput ejus decidit. Fingens enim se ire Casilletam, locutus est Alarabibus nonnullis, quos reperit, quasi eos volens amicos assumere, quibuscum ipse Abdemumen jam convenerat de morte Lazaraquio inferenda, eumque in finem addiderat eis Æthiopes duos. Hi manentes in tentorio Alarabum, eo tempore quo Lazaraquius secure prandebat, ipsum crudeliter occiderunt; itaque recepit mercedem suorum facinorum: iudicet autem lector ex relatione vitæ, conditionis, & morum ejus, quali in gaudio nunc esse possit anima ejus b.

115 A tempore quo sanctus hic Infans devenit in manus barbarorum, usque ad mortem ejus, fluxerunt anni sex; & ex novem famulis quos secum sumpsit, mortui fuerunt Magister Martinus, Medicus ejus; Ferdinandus Ægidii, curator vestium; Joannes Laurentius, hospitiolum designator; Joannes de Luna, pistor; Christophorus de Luviza a responsis, homo Germanus, qui defecit ad Mauros, ex persuasionem quorundam Alvercanorum, & Alvercæ commoratus est. Joannes Alvarez, Secretarius ejus, commutatus fuit ex mandato Domini Petri Infantis, cum Mauro quodam dicto Faqui Guisnaym; & Joannes Vaz, coquinæ præfectus, cum Mauro quodam quem habebat Joannes de Lisbona, nomine Abdela: & illi ex captivitate regressi sunt anno MCCCXLVIII. Postea autem Joannes Alvari ivit Septam & Arfillam, cum lytro quod requirebatur pro Joanne Ruiz, collataneo Infantis, & Petro Vaaz Capellano ejus; eosque reduxit anno MCCCCL: & pro jam dicto Joanne Ruiz dederunt octo Mauros; pro Petro autem Vaaz, Capellano, Mauros duos & Mauram unam.

A N N O T A T A. D. P.

a Addit Ramos: qui erat caput habitantium vallem Focensem.

b Ad hæc videntur circa annum 1458, antequam Rex Alfonso primam contra Mauros expeditionem suscepit, qua Alcacervum expugnavit: ad quam recipiendam bis frustra exercitum duxit Rex Fessensis, mortuo jam verosimiliter Lazaraquio; &, sicut Vasconcelius scribit, spe recuperandæ arcis destitutus, dimisso exercitu, in suam se ditionem, dolore tabescens, recepit. Vixit tamen usque ad annum 1471, quando Arfillam & Tingim idem Alfonso obtinuit, s Roman recte computat Imperium Benimerinorum, quorum ultimus hic fuit, ab an. 1212 ad 1271. Narrat autem idem, quomodo ignotum hominem perterritum Mauri, contra eum Xarishum quendam elevarunt in regnum: a quo nova

series Regum ducitur, qui Benjotazlos se dixerunt: & EXCLUS. addit, eodem tempore amisisse Mauros, quidquid habebant reliqui in Hispania: itaque vindictam crudelitatem, contra sanctum Infantem exercitam.

C A P U T XIII.

Miracula post mortem. Translatio corporis in Lusitaniam.

120 Q Uando in sarcophago posuerunt corpus sancti Infantis, quinto post ejus mortem XLVII die, inventa sunt omnia ejus membrata flexibilia, ac si vivus esset, nec ullum de se dabat sxtorem: itaque composuerunt ei brachia in formam crucis, & posuerunt supra culcitram viridis lauri, quam intra sarcophagum aptaverunt. Res autem fuit novitate & admiratione digna, quod quamdiu ibi positus fuit locus, aves, quæ magno numero dormitum veniebant ad pinnas murorum, prout indicabant eorum stercora; inde statim receperunt se, nec ibi amplius quieverunt, nec aliquam immunditiam ibi reliquerunt, qua parte sarcophagum prædictum muri respiciebant, una utrimque ulna; id quod ab omnibus animadversum, cunctis erat admirationi; cum iis videretur hoc fieri ex reverentia erga corpus Sancti.

Impen-
tur sar-
cophago
corpus, so-
lum fle-
xile,

ad illud
cadens
occidere
avet,

E

117 Vigiles & circuitores nocturni, certis per hebdomadem diebus, circum sarcophagum tantam lucem videbant, ut non possent in illam intendere oculos, neque discernere unde lumen illud procederet.

nocturno
spectan-
tur lumi-
na,

118 Renegatus quidam Oliventia oriundus, cum extra civitatem esset, vidit eandem claritatem, in eaque ipsum sanctum Infantem in forma columbæ; cum vultu humano, quem optime dignoscebat: quia sæpius in vita locutus ei fuerat. Testaturque apostata ille de se est, quod videns Infantem in tanta gloria, motus fuerit ad flectendum ei genua, orandumque ut ipsum reduceret in viam salutis: & quod Infans vultum avertens, responderit; Redi in viam quam dereliquisti: itaque ibi obdormivit usque in auroram diei sequentis.

apostata
apparet
Infans
in gloria,

119 Maurus quidam ex Barbaria, cum altero rixatus, duo accepit vulnera, unum in capite & alterum in humero; venitque Fessam ex vico suo apud judicem querelas depositurus: cum autem eo appulit jam nox erat, & clausæ portæ. Ergo ad muri pedem cubitum se composuit sub illo sarcophago, nihil de illo neque de corpore cogitans. Mane autem apertam mox portam ingressus, cum fasciam capitis solveret, monstraturus vulnus quod ei inflixerat adversarius, nec cicatricem quidem illius invenit, uti nec in humero. Interrogarunt eum quomodo id accidisset: & ipse ostendit quomodo sub sarcophago dormiverit, iusseruntque eum tacere. Sed multi ipsum id dicentem audierant, affirmabantque id aliter fieri non potuisse, quam quia Infans in articulo mortis habuerit voluntatem suscipiendæ fidei Mauricæ.

Maurus
graviter
latus sa-
natur,

F

120 Certum est quod multi infirmi ac febricitantes sanitatem recuperaverint tactu terræ, in quam stillabat adeps a illius sancti corporis: & similiter sanitatem conferebat bobus & animalibus male habentibus. Hinc illo loco, unde talis terra sumebatur, facta est fossa satis grandis. Id autem fiebat quo tempore Fessæ erat corpus: idemque fortassis etiam nunc ibi sit: quandoquidem & locus & terra adhuc supersint.

et
item in-
firmi
multis
tam bo-
mines
quam be-
stias.

121 Septæ contigit Religiosum Franciscanum, nomine Fr. Gonzalum, in ecclesia S. Jacobi

au-

EX LVS. audire confessionem cuiusdam Clerici, illuc adveſti
JO. ALV. Roma a Jubilæo b, & ad mortem decumbentis;
 b eiſde dicere, ut conſideret meritis ſancti Infantis
 Ferdinand; qui inter Mauros multas ærumnas ſuſ-
 tinuerat & in Catholica fide mortuus erat. Poſt
 diſceſſum autem Fr. Gonzalvi, Clericus ille memor
 conſilii ſibi dati, cum multa devotione Sanctum in-
 vocavit; & ſtatim ſurrexit ſanus, venitque ad mo-
 naſterium; ubi prædictum Fratrem invenit oran-
 tem, & miraculum in ſe factum narravit.

122 Ulitſippone contigit cuidam bono viro, gra-
 viter infirmo, cum neminem haberet qui ſui cu-
 ram gereret, audire Fr. Rodericum, Prædicatorem
 e Domini Jeſu ad S. Dominici, narrantem, quan-
 tum ſanctus Infans paſſus fuerit; tantamque in ejus
 meritis concipere fiduciam, ut noſte quadam cubi-
 tum concedens, ſe illi devotiſſime commendavit,
 itaque indormiverit. Mane autem tam ſanum ſere-
 perit, ac ſi nihil incommodi habuiſſet. Cumque ſex-
 ta quadam ſeria Fr. Rodericus concionaturus eſſet;
 vir ille, qui pœnitens ejus erat, narravit ipſi mi-
 raculum in ſe factum, & Fr. Rodericus idem in
 concione divulgavit.

123 Prima Junii anno MCCCCLI ad S. Irenes
 appulſit Joannes Alvarez, ubi tunc erat Rex D. Al-
 ſonſus, V hujus nominis, & nepos ſancti Infantis.
 Hujus illi cor atque viſcera, & inteſtina exempta cor-
 pori, ſecum attulit in capſula lignea, intus atque
 aforis conveſtita Damasceno nigro, cum limbis &
 clavis inauratis. Rex autem prædictuſ juſſit, ut Jo-
 annes Alvarez, & Joannes Ruitz collactaneus San-
 cti, deferrent Reliquias iſtas Bataliam, ad monaſte-
 rium S. Dominici, Domine noſtræ a victoria co-
 gnominatæ, ubi eſt ſepulcrum ſancti Infantis duo-
 rumque Infantum fratrum ejus, in regiam capellam
 quam ſumptuoſiſſime conſtruxerunt D. Joannes I
 bonæ memoriæ, & D. Philippa Regina eorum pa-
 rentes. Cumque in viam ſe dediſſent, invenerunt
 Tomarii d Infantem Henricum, Gubernatorem Or-
 dinis equeſtris a Chriſto dicti, alterum ſancti Infan-
 tis fratrem, qui alio iter intendebat. Sed juſſis con-
 verti jumentis, una cum prædictis ivit ad monaſte-
 rium ſupra nominatum: ibique ſecit poni ipſas Reli-
 quias quam potuit honorificentiffime, ſuper altari o
 ſepulturæ ſuæ, cum ſacibus & candelis in circuitu.
 Tum imperavit Matutinas cani, cum Miſſa pluri-
 morum Martyrum ante auroram: erat autem tunc
 ſeria v & 1x f Junii.

124 Abſoluta Miſſa ordinata eſt ſolennis proceſ-
 ſio, & ideo Joannes Alvarez aperuit capſam, & co-
 ram omnibus monſtravit Reliquias, cumque illam
 obſeraviſſet, tradidit clavem D. Henrico, qui mox ip-
 ſam commiſit Priori monaſterii Batalienſis. Apertum
 eſt deinde ſepulcrum; & Infans proſtravit ſe in ge-
 nua ante Reliquias; factaque oratione eas ſumpſit
 in manus atque in proceſſione portavit, & hac ſinita
 collocavit in ſepulcro, ſupra ſcamnum holoserico ru-
 bro veſtitum. Inde vero reſeſſurus iterum genua
 flexit, ipſasque oſculatus, juſſit ſepulcrum claudi:
 iis interim qui proceſſionem fecerant, cantantibus
 Reſponſorium g Martyrum, Poſuerunt mortalia ſer-
 vorum tuorum eſcas volatilibus cæli, carnes Sancto-
 rum tuorum beſtiis terræ: effuderunt ſanguinem
 Sanctorum tuorum tamquam aquam in circuitu Je-
 ruſalem, & non erat qui ſepeliret: cum Verſiculo
 ſuo & Oratione de Martyribus. Denique prædictus
 D. Infans ordinatum reliquit, ut, ad iſtud fratris
 ſui altare, quotidie ex ſua eleemoſyna cantaretur
 Miſſa; donec Rex capellaniam perpetuam ibi ſun-
 daſſet, in memoriam virtuſi iſtius Domini h.

125 In loco Pernes i diſto contigit, ut ſiguli cu-

juſdam uxori, in una manuum, grande tuber enaſce-
 retur; tantumque excreſceret, ut ſila nentem impe-
 diret, nec minus alia plura exercitia. De quo cum
 lacrymans quæreretur Beatrici Canes, uxori Alſonſi
 Ribeiro, interrogaretur an nullum ſibi remedium
 ſciret; ſuggeſſit illa, ut devoto corde commendaret
 ſe ſancto Infanti D. Ferdinando; ſpondens, id ſi ſace-
 tet, experturam auxilium a Domino. Hoc audito
 domum ſuam illa rediit, ſequē in genua poſuit; &
 cum lacrymis Sanctum invocans, promiſit ad eccleſiam
 ferre panem cum candela, in honorem ejus. Mane
 autem facto, tuber evanuiſſe invenit, nullo poſt ſe
 ſigno relictio.

126 Teſtata eſt etiam prænominata Beatrix; quod,
 quando maxima caritas tritici erat, cum ipſa a cel-
 lario accepiſſet aliquot illius modios pro ſuſtentatione
 ſui mariti; dixit, quod propter merita ſancti Infan-
 tis, quibus ipſa ſe commendabat, quoties ſe in aliqua
 neceſſitate reperiebat; vellet ex eodem frumento pau-
 peribus dare in eleemoſynam modios duos cum me-
 dio. Menſa eſt autem totum quod acceperat, ac prius
 illos duos ac ſemis modios; dein unum modium quem
 haberet pro ſe. Poſtquam vero priores illos diſtri-
 buiſſet in egenos, accidit ut neceſſe ei ſuerit iterum
 metiri quod ſupererat, & invenit duos ac medium
 redundare. Alius quoque narrabat eadem, plures gra-
 tias ſibi factas, propter magnam ſuam erga ſanctum
 Infantem devotionem: & quoniam minoris momen-
 ti erant, prætermiſſi illa deſcribere k.

ANNOTATA D. P.

a Roman, colori ſolis attribuit iſtam ſtillationem;
 ego, non tam adipem ſtillaſſe puto, quam reſolutum a
 corporis humore ſalem, quo conditum illud ſuit; arvi-
 nam enim cum inteſtiniſ operet exemptam fuiſſe.

b Jubilæum, an. 1450 ſub Nicolao V celebratum, vi-
 de in Annalibus Rainaldi, ex S. Antonini & Janozzi
 Mancetti reſatu.

c Id nominis tunc fuiſſe notat Ramos, quæſi ea ap-
 pellatio deſerit uſurpavi.

d Oppidum Tomar, quod Nabantium antiquis fuiſſe
 putatur, & prima ſedes eſt Ordinis Chriſti, diſtat ab
 oppido S. Irenes 7 leucis, totidemque a monaſterio Bata-
 lienſi; non in via poſitum, ſed ex latere, ſc. ut tria iſta
 loca triangulum faciant: conſulto igitur illuc ſe contule-
 runt iſti duo Equites, ut cum Infante Henrico agerent
 de Reliquiarum translatione.

e Addit Ramos, quod in iſta capella, tam ipſe Rex
 fundator, quam Infantes filii ſui ſinguli, habuerint pro-
 pria monumenta cum altari, ſecundum ordinem ætatis
 diſpoſita, dum ſcilicet omnes adhuc viverent: quo ſi
 jam allati erant Infantes duo, non poſſunt illi allati fuiſ-
 ſe quam Alſonſus, patri præmortuus decennis (quam-
 vis Vaſconcellus hunc Braccare tumultum dicat) &
 Joannes, Magiſter equitum S. Jacobi, fratri Ferdinando
 præmortuus, ut ſupra vidimus.

f Feſtum SS. Primi & Feliciani, talem ſcilicet Miſ-
 ſam requirebat, ut habetur in Miſſali Romano, Sapien-
 tiam Sanctorum.

g Huiusmodi Reſponſorium, in Romano, Eboꝛenſi
 atque Prædicatorem Breſolurſi ſere reperio: ſe pro ſe-
 ſſo Sanctorum Innocentium.

h Ramos addit ſequentia. Quod hodie ſit, hoc eſt.
 In eodem altari, ceterorumque Infantum fratrum alta-
 ribus, patrisque ac matris, quotidie legitur prima Miſſa;
 & in altari patris, etiam una canitur, cum Reſponſorio ſub
 ſinem ejus; præter officia quæ ſunt in Commemoratione
 fidelium deſunctorum, cum multa devotione. Officia au-
 tem ſancti Infantis D. Ferdinandi, faciunt Religioſi mona-
 ſterii Batalienſis, cum cappis choralibus panni aurei, ſicut
 in

Grande
in manu
tuber,

Infante
in: ato
curatur.

Triticum,
in ejus
nomine
pauperi-
bus ero-
gatum,

E
nihil mi-
nimum im-
minuit.

k

ferantur
Bata-
lienſi,

& in ſe-
pulcro il-
liu col-
locantur.

h

A in latis festivitatibus (sunt enim ibi multa pretiosa ornamenta, quæ Domini isti alique viri principes loco donarunt) quamvis in ceteris seruetur ritus proprius Officii defunctorum.

i Locus Pernes, distat a monasterio Batalienfi 3 leucis; a S. Irenes oppido, 4.

k Hac esse ipsa verba Joannis Alvaris notat Ramos: deinde addidit: Et ego, qui pro nova hujus Chronicæ impressione satagi, testis oculatus sum multorum miraculorum, quæ contigerunt aliquibus Religiosis infirmis monasterii Batalienfis, qui isti Sancto se commendantes sanitatem receperunt, hodieque incolumes adhuc vivunt, ac satis norunt quam multas gratias Deus hominibus conferat per merita istius: in cujus sepulcro foramen est, per quod fideles intromittunt cannam quamdam, ut contingat illius corpus; retractamque admovent oculis & capiti. Idem ipsius cannæ extremitati aptantes precatoria sua feta, & reliquaria, per dictum foramen immittunt; ac veluti sanctificata eo tactu, pro Reliquiis devotissime servant. Hac ille. Roman etiam sequens miraculum addit, sed non scribit unde.

Bate-
lensis
Religiosi
plures,
Sancto
invocato
sanantur.

Cæcus,
humore
ex In-
fantis
sarcophago
illuminatur.

Triduo postquam Sancti Infantis corpus positum fuisset juxta portam urbis Fessæ, venit per viam illo ducentem Maurus quidam cæcus, eleemosynam petiturus; & intelligens se prope portam esse, dixit puero duci suo, Deduc me eo ubi est *Il di Sultan de Nazaran*, quod idiomate nostro Castellano redditur, Filius Regis Christiani. Cui puer, Tua,

Christi-
num se
proficitur;

B qui cæcus es, quid refert utrum longius an propius a corpore isto ab sis? Econtra cæcus, Fac quod dico, & pone me sub eo. Cumque intelligeret se esse ubi volebat; oculos suos cæcos sustulit, & excepit in iis guttas aliquot ejus humoris, qui stillabat de corpore; eoque ipsos perficiens, statim visum recuperavit, cœpitque laudare Deum, alta voce proficiens, tenere se fidem istius Christiani. Quorquor illic aderant, factaque videbant, & dicta audiebant Mauri, magno zelo & indignatione commoti, arreptum illum traxerunt ad Regem. Ille vero dicta confirmavit, ex ordine narrans quicquid in se fuerat operatus Deus, per merita sancti Infantis: idque tam fidenter, ut nullæ eum minæ, tunc & per viam factæ, dimovere potuerint a testanda veritate. Rex visâ tali novitate, tamque manifesta suæ impietatis condemnatione, accersito judici eum tradidit; mandans, ut res quam severissime examinaretur. Interrogatus autem, quomodo crederet id sibi accidisse, magnanimitè & animo Christiano respondit, credere se, quod in ea fide quam Iosans tenuerat, & in qua mori ipse vellet. Cum ergo Mauri viderent nihil se proficere, ad eum a tali credulitate abducendum; condemnarunt eum morti, raptatumque extra urbem lapidarunt, nominantes eum per contumeliam *Cidique Fri*, id est, Dominum Renegatum. Ille autem mortuus est, constanter proficiens eam fidem, in qua Sanctus obierat. Ipsi Mauri, post finem tam sanctum, fecerunt ei solennes exequias; & supra sepulcrum ejus, quod ipsi prope Fessam novum extruxerunt, ædificaverunt quoddam quasi eremitorium, coopertum regulis albis & ceruleis: postea autem super eundem locum sæpius viderunt multam claritatem: nec dubitari potest, quin baptismum aquæ suppleverit baptismus ignis, id est Spiritus sancti: imo dici potest baptizatus in suo sanguine.

ideoque
lapidatur.

ab ipso
Mauris
Sanctus
habetur.

De corpore relato ex Africa in
Lusitaniam.

127 Post mortem virtuosi Infantis D. Ferdinandi, cum perseverarent Mauri in sua pertinaci duritia, qua corpus illius detinebant in porta Fessensi, permisit Deus, ad augmentum gratiæ & meritum Sancti, ut Reliquiæ ejus ac totum corpus transferretur in regnum Portugalliæ. hac quam narrabo via. Fessæ Rex habebat domi suæ juvenem nobilem, suum ex fratre aut sorore nepotem, annorum septemdecim, boni ingenii moribusque probum. Hunc ille non magno habebat in pretio, neque promovere curabat; metuens, ne aliquando novi quid moliretur is, quem videbat familiaribus suis omnibus esse carissimum iisque amicissime uti. Cum autem Mauri, exiguae virtutis suæ sibi conscii, natura sint diffidentes; venerat in eam mentem Rex, ut crederet ab eo idem timendum sibi, quod multis ante ipsum acciderat in sua natione; ideoque nepoti multis modis gravis esse cœpit. Sic mutatum erga se animum Regis miratus adolescens, nulla sua, cujus quidem conscius sibi esset, culpa; numquam ante eum voluit amplius comparere. Cumque die ac nocte alia nulla cura ageretur, nisi de modo quo factam sibi injuriam ulcisceretur; venit ei in mentem, id se consecuturum, si posset furari sarcophagum sancti Infantis cum corpore: vix enim aliud esse quod molestius Rex ferret.

Regis
Mauri
nepos

illi suspex-
itum se
esse de-
lent;

E

128 Hoc apud se definito, consilium fecit cum duobus captivis, quomodo cogitata in opus deduceret; sperans se id perfecturum, auxiliante suo Propheta Mahomete. Christiani vero, ea re intellecta, admodum læti, non dubitabant, quin ex Dei voluntate talis animus Mauro esset injectus: cum eoque definiverunt, quod obscura quadam ac pluviosa nocte furarentur sarcophagum, cum eoque Arsilam profugerent, quæ jam tum erat in potestate Christianorum: ubi magna cum solennitate processionaliter receptum fuit sacrum pignus; moxque decretum, quod esset in Lusitaniam transvehendum. Ad hæc nepos Regis Fessensis dixit, quod ipsemet vellet eo officio fungi erga Lusitanæ Regem, quandoquidem cum hac intentione exposuerit se periculo tanto, quantum erat corpus istud Fessæ auferre. Cum ipso autem in viam se dederunt nobilissimi aliquot, ducentes secum duos illos captivos Christianos, unaque nepotem Regis, bene instructum ad iter ab apparatu equestri, atque in comitatu habentem duos valentes Mauros & Marzaganos. Deo autem misericorditer favente, appulerunt feliciter in sinum Ulissipponensem: unde statim, ex consensu omnium, unus ex captivis expeditus est ad Regem Alfesum, relaturus rem gestam.

sublato
sancto
corpore
Arsilam
profugit

F
inde in
Lusitaniam

129 Lætanter acceptus homo ille est, per eumque certo constitit, ipsa quæ advehabantur esse ossa sancti Infantis: idemque remissus ad portum est, cum mandato ad nepotem Regis Fessensis & comites ejus, ne se commoverent; quia Rex ipse volebat illuc venire, & patris sui ossa excipere. Mandavit autem, ut continuo per totam civitatem & circum illam, publico præconio omnes invitarentur, ad processionem, quæ adferenda in civitatem essent ossa catholicissimi Infantis Ferdinandi, qui inter Mauros obierat. Ejusmodi nuntium ita commovit omnes, ut certatim Ulissipponem festinaretur. Quo cum convenissent omnes Prælati, Episcopi, & Archiepiscopi cum Clero, sicut solet fieri in die Corporis Domini; sed cum multo majori plebis undequaque

ubi infi-
tata pro-
cessione

usque
Basilicam

D d d

ex-

A exiit numero, per vicos & plateas divite apparatu exornatas usque ad ecclesiam Metropolitanam, Rex cum filio Principe D. Joanne, totaque aula ac nobilitate, multaque læticia & devotione, processerunt usque Bethleem *b*; quo cum pervenissent primi, adhuc in porta S. Catharinæ erant ultimi, propter nimiam procedentium multitudinem; ubi præparatus erat magnificus suggestus, divite instratus tapete cum multis cereis, *c*

obolam habet Regem;
130 Jam Regis Fessensis nepos in terram exscenderat, cum transmarina nobilitate, sarcophago sancti Infantis circumfusa; quæ omnis advoluta genibus Regis, manus ei deosculata est, præeunte Principe Mauro; quem Rex magno cum honore excepit, nec pati voluit ut sibi manum oscularetur: tantumdem fecit Princeps Joannes filius ejus. Tum Rex sarcophagum, impositum humeris suorum honoratorum subditorum, subsequi cepit cum magna devotione, non sine piis multorum lacrymis. Sic ventum est ad portam S. Catharinæ, ibique depositum fuit venerabile feretrum super eo quem dixi ornatissimo suggestu: & cœpta est prædicatio, verbis tam apte compositis, ut uberes elicerentur lacrymæ, audientibus laudes tam virtuosæ Principis; ad quas deducendas orator pro themate sumpsit verba Psalmi CXVII. Benedictus qui venit in nomine Domini. Concurrerant omnes ad feretrum, & cum licentia Regis osculabantur sanctas Reliquias; ignavusque reputabatur, qui accederet ultimus. *d*

portas usque in Metropolitānam
B Sermone autem finito, resumpta processio est, multo cum majori devotione, quam cœpta erat; quoadusque Metropolitanam attigerunt, ubi feretrum sacrum repositum est loco ad id præparato, inchoataque sunt divina Officia cum magna solennitate. 131 Persolutis honoribus sancto Infanti debitis, recepit se Rex ad civitatis Curiam, prope ædem S. Dominici cum Principe Joanne; ibique cepit in loco Nundinarum ludus & canarum, pulcherrimo ordine; in quo Fessensis Regis nepos tam generose præclareque se gessit, ut eo spectando multum oblectaretur Rex. Timens tamen ne ei sinistri contingeret aliquid, jussit ei dici, ut dignaretur ludo excedere: multum enim doliturum sibi, si quid ei contingeret mali. Cui Maurus responderi fecit, Osculari se manus Celsitudinis suæ, pro hac sui memoria: ceterum non existimare se, quod a tam bonis & honoratis Equitibus damni aut dedecoris aliquid evenire sibi posset: multum autem se eo lusu oblectari. Nolu itaque Rex ultra eum prohibere: sed lusu finito multum honorem eidem habuit, dixitque, pro magno obsequio habiturum se, si pro sui amore vellet fieri Christianus, accepturus uxorem, unam ex præcipuis aulæ suæ, quaecumque eligeret. Respondit autem Maurus adolescens, cum multa gratiarum actione, omnino constitutum habere se regredi in Africam, ad Regem avunculum. Quod licet Rex Alfonso ferret dolenter, dixit tamen quod optaret compensare beneficium sibi factum, quacumque in re ipsi magis placeret.

Sequentur hæc ludia
C 132 Sequenti die jussit Rex agitari tauros, in nova platea f Ullisipponensi, quæ tota erat conspersa arena; multique ad id prodierunt pulchre instructi & tesseriis suis distinguendi: atque in ejusmodi recreationibus dies aliquot transacti sunt, donec Princeps Maurus reditum instituit ad suos. Prius tamen quam discederet, dixit Regi: Desideravi vehementer, Domine, videre regnum & aulam tuam, propter diffusam late famam virtutum tuarum: & ideo modum hunc, quem vides, excogitavi, adferendo tibi ossa virtuosissimi Principis Ferdinandi; eo quod mihi persuaderem, ex ratione facturum

me tibi obsequium grande: jamque veraciter video D multum me Mahometo obligari, qui mihi fecit facultatem serviendi tanto Regi in re tali. Rogo, ut, si quod aliud gratum tibi facere possim in patria mea, id ne me celes. Si enim antequam nossem te, adeo studiose quaesivi tibi placere; multo promptius nunc facturus sum quidquid desideraveris. Rex, ita loquentem Maurum audiens, pluris eum fecit, atque respondit: quod jam præstitam sibi operam & meritum præsens maximi faciebat: quodque pro summo suo erga ipsum amore, iterum requirebat, ut factus Christianus in sua aula uxorem caperet, relaturus quoscumque vellet favores & gratias. Quando tamen fixum ei stabat discedere, nec velle nec posse impedire se, quo minus pro suo arbitrio ageret. His tam amanter & grater dictis, manum Regis multum renitentis osculatus est Maurus, & ad navem suam rediit; disloque Regi & Reginæ ac Principi Joanni Vale, Fessam remensus iter est, multis ac pretiosis muneribus a Rege honoratus, ac bene contentus.

133 His sic completis, jussit Rex instaurari exequias patrui sui Infantis sancti: cumque animæ defuncti fecisset, sicut conveniebat, scis; ossa ejus misit ad monasterium Bataliense Ordinis S. Dominici, quod Joannes bonæ memoriæ, pater illius, fundavit & dedit Fratribus Prædicatoribus, in memoriam & gratiarum actionem, Deo & Virgini Mariæ debitam, pro victoria quam illie reportavit: ubi etiam ipse jacet sepultus cum Infantibus filiis suis, aliisque Regibus & Principibus. Ibi ossa prædicta collocata fuerunt cum magna pompa & solennitate; jacentque etiam nunc. Ipsum vero credimus, secundum opera sua in cælis recepisse beatitudinem æternam, sicut in terris obtinet memoriam gloriosam, ad Domini Dei nostri laudem.

134 Summa porro hujus Chronicæ, præcipuarumque in ea rerum, hæc est. Infans D. Ferdinandus, quintogenitus Regis Joannis I, bonæ memoriæ, Ullisipponæ discessit cum classe ad obsidionem Tingitanam, xxvi die Augusti MCCCCXXXVII, & datus est obses, xvi Octobris. Mansit in captivitate annis sex, & obiit in regione Maurorum Fessæ an. MCCCCXLIII, die quinto Junii, feria quarta, post solis occasum, anno ætatis XLI. Ex novem illis quos secum duxit famulis mortui ibidem sunt, Mag. Joannes Martinus, Medicus, Ferdinandus Ægidii, Vestiarius, Joannes Laurentii, Metator hospitii; Joannes de Lunna, Pillor; Christophorus Alemanus, referendarius, factus est Maurus ad persuasionem quorundam Alvercanorum, & habitavit Alvercæ. Joannes Alvares, Secretarius & auctor hujus Chronicæ, ex mandato Domini Infantis Petri, redemptus fuit pro Mauro quodam dicto Faduy Guismaym; & Joannes Vazius, coquinæ præfectus, pro Mauro alio, quem possidebat Joannes Ullisipponensis, nomine Abdela, redieruntque ambo a captivitate anno MCCCCXLVIII. Postea ipse Joannes Alvares missus est Septam & Arsilam, cum lytroquod exigebatur pro Joanne Rodericio, collactaneo sancti Infantis; & Petro Vazio, Capellano; quos reduxit anno MCCCCCL. Denique pro Joanne Rodericio, altero Infantis Collactaneo dati sunt Mauri octo; sicut pro Petro Vazio Capellano dati fuerant Mauri duo & Maura una.

ANNOTATA D. P.

A Reliqua Chronica abjungendam hanc Appendicem, velut alia post additam, loquitur diversissimus sty- lus Scriptoris, neque personarum nomina, neque temporum notas addere scientis vel curantis, contra quam fecit talium curiosissimus observator Joannes Alvares. Sed furato, neque

et recu- sato fa- vore obla- to p me- ritis;

Fessam remeant.

Corpus ad Bataliense canonicum fertur.

Epitome Chronologica totius huius Historie;

F et recapitulatione de sanctis Infantis.

A neque summam fidem meretur narrationis huius initium. Quis enim credat, juvenem, qui patrum Regem tam pretioso pignore furtim ablato ausus fuerit spoliare, quia sibi inquam, seque et suspectum experiebatur; voluisse ad illum regredi; & quidem ab ejus Regis aula, qui ipsi Arfillam Tingimque eripuerat? adeoque debebat sibi certo persuadere, non aliter quam proditorem excipendum & tradendum se. Verosimilior igitur narratio esse ea videtur, quam Hieronymus Roman, ex Ludovico Marmol in descriptione Africæ, & Didaco de Torres in Historia Xariforum sic prodit, quamque confirmat Chronica Alfonso V.

Dicunt illi, quod Muley Xeqe Oatacius, Arfilla Dominus, proprio nomine Sayd dictus, videns Abdalacum a Xarifo Fessa occisum in spem venerit occupandi regem, colloque exortu Fessam ipsam obsederit. Id vero cum Alfonso intellexisset; susceptis, inquit, celebrem quod co- illam anni 1471 expeditionem, qua ipsammet Arfillam pica a Lus- subito impetu expugnavit, quamvis non sine multo clau- stration. riq; sanguinis impendio: & Mulleyus quidem, di- 1471 Ar- missa tantisper obsidione Fessensi, Arfillam propegravit, filio. ubi uxorem liberosque reliquerat: sed serius adveniens, inducias cum Lusitano pepigit; pro suis, qui captivi

B tenebantur, recuperandis pactus ossa sancti Infantis, restituenda quam primum Fessam occupasset: Occupata autem urbe, fecit quod promiserat; & per filium suum Muley Valsacum restituit corpus, quod deinde Didacus de Barros, Eques ex familia Regis, Ulissipponem attulerit.

In hac relatione a Xarifo distinguitur Oatacius: qui dem Fes- si uterque stirpem fecit, quarum prior pulsus Fessa Oata- sam Ma- cili regnum recuperaverit: fieri potest ut Xarifo nepos lejus obsi- aliquis, patrum dominatum petens, ad Oatacium, non

Arfilla, sed in castris suis versantem, transfugerit, cum D pio furto, quo mediante ille baud agere posset uxorem ac liberos, Arfilla captos ab Alfonso, recuperare: pacisq; conventis, idem regis juvenis una cum Oatacii filio adhuc libero, quia patrem in Castra secutus fuerat, Arfillam attulerit sacrum corpus: unde Valsaca prænominatus matrem ac fratres receperit redunxitque; Xarifi autem nepos, cupidine visenda Lusitania ductus secutus sit Didacum prænominatum; & sic contigerint cetera in Appendice memorata; Maurus autem rediit, sepe non ad avunculum, cui erat exosus, sed ad Sayd Oatacium Fessa dominantem; lenius ferentem Arfilla ac Tingis amissionem, quia novo regno stabiliendo in gente per- fide, contra Xarishum ejusque liberos, perquam neces- sarium videbatur pacem colere cum Lusitanis. Ut ut fuerit, ad qualemcumque Appendicem congruis annota- tionibus illustrandam, venio.

a Suspicio civitatem aliquam vel reglunculam Africa esse, unde bi fuerint oriundi.

b Tribus horæ quadrantibus distantiam loci defuit Roman.

c Idem addit, positam quoque istic cortinam regiam, sive umbellam, sub qua Rex consideret.

d Cardoso hac acta ait in monasterio Salvatoris, E quod erat Sanctimonialium Dominicanarum, ibique prædicasse Fr. Alfonsum de Ebora, Priorem S. Dominici de Platea.

e Cannæ quidem proprie dicuntur arundines, idem tamen nomen aptatur basis pavis, id est nullo ferro præmunitis, quibus in ludicris pugnis certatur.

f Cardoso appellat Novam plateam dos Ferros, id est, Catenarum.

C O R O L L A R I U M.

A D D I E M V J U N I I.

D E T R I B U S S A N C T I S D O R O T H I S,

T H E B A N O, A R C H I M A N D R I T A, E T J U N I O R E.

C O M M E N T A R I U S P R Æ V I U S.

C. J.

§ I. Distinguuntur inter se tres isti, ratione temporis & loci, quibus vixerunt.

C

F

A SS. D isputatum est paulo ante de S. Dorotheo, die v Junii tabulis Ecclesiasticis adscripto, Episcopusne Tyrus, an tantum Presbyter fuerit; auctoribus horum temporum aliis Episcopum, aliis Presbyterum facientibus, plerisque unum tantum adstruentibus Dorotheum. Nos vero, examinatis collatisque antiquioribus notitiis, existimamus unum illum in duos distinguendum esse, qui eodem Diocletiani tempore vixerint; alter Episcopus Tyrus, alter Presbyter tantum Antiochenus; quamvis Antiochenus hic Tyrus quoque habitaverit, officium aliquod publicum a Diocletiano, cui carus erat, adeptus; ut pluribus dicitur supra in Commentario nostro de S. Dorotheo Episcopo. Sed & tertium ejusdem nominis ibidem distinguimus a duobus hisce, nempe auctorem Libelli, qui continet Vitæ Apostolorum ac Discipulorum Christi, & plerumque Dorothei Synopsis inscribitur. Qua de re videbis plura in Commentario præcitato, & in Martyrologii Romani Notis v Junii. Vide etiam quæ disserui pluribus de inceptitudine Synopsi prædictæ, in Commentario de S. Metrophane Episcopo C. P. pridie hujus diei. Denique a tribus præmissis, nec non a tribus nunc subnectendis necessario distinguendus est S. Dorotheus Martyr, cum S. Gorgonio Nicomedia sub Junii Tomus I.

Diocletiano passus; de quo Eusebius lib. 8 cap. 6 & Martyrologium Romanum die 1x Septembris; quando & nos de illo agemus, & distinctum a Dorotheo Presbytero Antiocheno clare docebimus contra Blondellum, qui utrumque indistinctum vult esse; deceptus non tantum similitudine nominis, sed præcipue quod legitur apud Eusebium, utrumque Eunuchum, utrumque Diocletiano carum fuisse. Sed hac non obsunt distinctioni.

2 Poterant ibidem a prædictis etiam distingui plures distincti Dorothei, ac præcipue tres, vltæ integritate quoniam ac sanctitate insignes; nisi satis distinctos redderet tempus ipsum quo vixere. Sunt autem Dorothei isti, sive alii primus quidem Thebanus, uti appellatur a Palladio in Lausiacis cap. 2. Alter vero, auctor est Institutionum seu doctrinarum asceticarum, cognominaturque Archimandrita. Tertius denique, & ipse Archimandrita, audit Junior (utique respectu proxime præmissi) sive in Chiliocomo, a loco exercitationis, in quo & monasterium divino jussu condidit, & sanctitatis ac miraculorum gloria eluxit. Primus sive Thebanus spe- quorum luncam incolere cepit anno xxviii sæculi iv, ac Doro- primus theus Tyrus Episcopo, de quo supra, coævus; annum an 388 vero trigessimum quartum agebat in spelunca sua, cum erat, Episcopus ille sub Juliano martyris coronam accepit, erat,

Ddd 2 anno

ANCT. anno aera vulgaris CCCLXII; siquidem secundo consula-
C. J. tu Theodosii Magni, id est anno Christiana aera CCC-
LXXXVIII, egerit in spelunca sua annum LX The-
banus, cum ejus disciplina traditus fuit ab Isidoro Pres-
bytero Palladius, per triennium in Vita monastica exer-
cendus; ut hic ipse de se testatur cap. 1 & 2 historia
Lausiacæ.

3 Dorotheo Thebano saculis, ut minimum, duo-
secundus, bus integris posterior est Archimandrita, quem cum
sum pri- Thebano indubie confuderunt, qui ipsum saculo XV
mo male vixisse & scripsisse volunt in Bibliotheca veterum Pa-
confusus, trum, Colonia edita anno MDCXVIII: uti & confundit
Allegreus in Speculo Carmelitici decoris; dubitatamen,
an diversæ inter se sint; & siquidem sint; ambos ad
annum Christi refert CCC. Certiora nobis fundamenta
Chronologia suppeditat Eusebius, in historia Ecclesiasti-
ca lib. 4 cap. 33, ubi de Barsanuphio Ægyptio; qui
in quodam monasterio prope oppidum Gazam plu-
rima miracula patravit; credebaturque (cum Eua-
gelus scribebat anno DXCIV) etiamnum vivere, in
cella reclusus; quamvis quinquaginta & amplius
anni jam effluxissent, ex quo nec visus esset a
quoquam, nec terrenum quidquam degustasset. Quo-
rum falsa esse crederet Eustochius Hierosolymo-
rum Antistes, & cellulam in qua vir Dei se-
se incluserat, perfudi jussisset, ignis inde exiliens
universos propemodum qui aderant combussit.
Sed ipsum Eusebium lectum accipe: Βαρσανούριος Αἰ-
γύπτιος γένος ἐν σαρκὶ ἔδεσσαν διδασκαλίας βίον, ἐν
ταῖς ἐρημίσι ἀγῶν Γαζῆς καὶ πολιώματος ὡς πάλαι
καὶ μὴν καὶ μετὰ χριστοῦ διαμαρτυρήσας, πικρά-
σας δὲ καὶ ἵπν αὐτὸν ἐν οἰκίᾳ καθυγμένον, καί-
τοις ἀπὸ αὐτῶν πικρώματα καὶ ὡς γὰρ χρόνον, ἐν
ἐκείνῃ τῇ, ὡς ἔτι καὶ γὰρ πρὸς μετὰ τὴν οὐρανίαν. Οὐ
δυσχερὲς Εὐστόχιος ὁ ἐπὶ Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπος, ἰπ-
πὸν διόπτειν ἵπν ὁ οἰκίσκος ὁ καθύπερθε ὁ ἀνδρῶ-
πος καὶ Θεοῦ, πρὸ ἐκείνου μικρὸν ὡς αὐτὸς πάντας
ἐκείνους. Eadem fere verbotenus transcripsit Nicephorus
Callistus L. 17 c. 33, nisi quod Salustium pro Eustochio po-
nat, sed propter: tum quod contradicat Eusebio, qui
eodem cum Eusebio Patriarcha & Justiniano Imp. se-
culo vixit, & utrumque vidisse potuit, atque adeo sum-
ma auctoritatis hic esse debet; tum quod contradicat
C. sibi ipse, cum expresse asserat, sub Justiniano floruisse
Barsanuphium; & tamen velit Salustium Hierosoly-
morum Episcopum venisse ad domunculam ubi vir
sanctus includebatur perforandam: nempe qui post sep-
tenuum Episcopatus sui, anno Christi CCCXCIII mor-
uus fuerat, antequam imperium Justinianus susceperet,
annos omnino XXXIV.

4 Quamobrem ex Eusebio, anno Tiberii XII id est
Christi DXCIV, ut diximus, scribente, statui debet; sub
fuerit seculi VII natum Barsanuphium, circiter annum
DXL inclusisse se in cella; ibique quinquaginta & am-
plius annos latitantem, pervenisse ad tempora, quibus
scribebat Eusebius. Atque hanc chronotaxin de S. Bar-
sanuphio, præferendam puto illi, quam ad ejus vitam
die XI Aprilis secuti sunt Decessores nostri, statuentes
ipsum obiisse initio seculi VII. Jam vero Dorotheus
Archimandrita, teste ejus discipulo in vita S. Dosithei,
cum ad Abbatis Seridi cenobium secessit, reperit ibi
... duos eximios magnos senes, sanctissimum Bar-
sanuphium & Abbatem Joannem Prophetam. Re-
perit senem jam tum Barsanuphium, cum monasterium
ingressus est, Dorotheus; ut ille debuerit jam tum ali-
quanto tempore in cella inclusus fuisse. Ponamus igi-
tur annos XX inclusum ipsum, ac Dorotheum totid-
em natum fuisse, cum hic monasticam vitam amplexus
est: & consequetur ex superiori chronotaxi nostra, fere
septuagenarium tum fuisse Barsanuphium, ut merito
senex audire poterit; Dorotheum vero in lucem

editum esse circiter annum DXL: cui porro si annos D
sexaginta ætatis dedero, ad annum Christi sexcentese-
mum pervenisse dicendus est: si quid ultra sexaginta
annos ætati ejus addendum putaveris, tantumdem sex-
centesimo Christi addendum erit. Nec ab illa me ab-
terreat sententia litteræ Cleri Apameensis, qua in ci-
tato ad Vitam S. Barsanuphil commentario n. 4 movisse
videntur ejus Illustratores. Quamvis enim Clerici Apa-
meenses, litteris ad Episcopos Syriae datis, de enormi-
tate excessuum, quibus a Petro, haretico Episcopo,
sua gravabatur Ecclesia (qua litteræ producæ sunt in
1 Actione Concilii Constantinopolitani, scriptæque fuerunt
circiter annum DXVII) quamvis, inquam, Clerici Apa-
meenses inter alia conquerantur, quod armatis scelerat-
orum turbis impetum fecerit in monasterium S.
Dorothei; nihilominus in obscuro manet, quo de S.
Dorotheo hic ipse sermo sit. Nihil certo cogit intelli-
gere Archimandritam nostrum, Barsanuphil discipu-
lum, Seridi Abbatis Monachum, cuius prope Gazam
fuisse monasterium constat; ut mirum videri possit, ipsum,
cum inde secessit, quærere sibi prope Apameam novum
monasterium voluisse, centum fere leucis Guza distans.

5 Hactenus, ratione temporis, distinctissimi apparent
Dorothei, Thebanus & Archimandrita; qui a ple-
risque confunduntur; apparitari etiam distinctiores, ex
ipsis quæ subjicimus Actis. Nec dubium esse potest, E
quia ab illis diversus sit Dorotheus Junior. Constat
enim longe posteriorem ipsi vixisse (ut nihil de epi-
scopo junior dicam) ex ætate illius, qui Vitam scri-
psit. Hic siquidem, ut § 3 dicitur, tempore Constantini
Monomachi, sub medium seculi XI imperio potuit, flo-
ruisse: atque idem ipse satis indicat, uti § 2 videbitur,
se sub Dorotheo Monacho egisse: unde tandem con-
cluditur, Dorotheum initio seculi XI fuisse in vobis.

6 Jam vero palæstra ipsorum, non minus probant
diversos esse. Thebanus quidem suam habuit admodum
propinquam Alexandria in spelunca, in eaque annos LX &
amplius sese exercuit. Ita enim testatur Palladius, cum in-
tio Lausiacorum ait, ab Isidoro Presbytero ductum sese
extra civitatem Alexandrinam, ad eas quæ dicuntur
Cellæ eremiticæ, circiter quinto ab urbe lapide; &
ibi traditum cuidam Dorotheo exercitatori Theba-
no, sexagesimum annum agenti in spelunca. Procul
inde monasticam vitam exorsus est Dorotheus Archiman-
drita, in monasterio nempe Abbatis Seridi, ubi & Dositheum,
per annos quinque ascetica disciplina vite instituit, indeque
ad Superos transmisit: nec legitur usquam in speluncam sese
abdidisse imo nec abdere se potuit, certe per annos LX
non potest latuisse. Nam quamdiu Monachus fuit
apud Abbatem Seridum, pudicis ab illo munitis ap-
plicatus fuit: posteaquam vero seorsum Archimandritam
egit, minus etiam videtur potuisse latere. Quid enim tali
cum solitudine spelunca? quam incolere ipsam vix per-
mittebant frequentes discipuli, quos regebat, quosque in-
stitutionibus suis & doctrinis identidem ad virtutem in-
stibat. Interea ubinam locum monasterium fuerit, quod
ipse Archimandrita vexit, plane incertum est.

7 Denique Dorotheus Junior, & Alexandria & sordidus
Gaza remotissimus, Pontum Euxinum, tam ante, quam
post monachatum susceptum incoluit; utpote qui Tra-
pezunte in solo natali adolescentiam duxit, Amisi vero
in monasterio Genna magnam monasticam vitam pariter
egit; inde translatus est auto divino in vicinum
montem, jussusque ibidem ex antiquis rudibus novum
excitare monasterium; quod auctor vite Chiliocomum
appellat, talem illi præfigens titulum, Βίος καὶ πολιτεία
ἐν οἴῳ Πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ καὶ Νεῦ, ἅροι καὶ ἐν Χιλιόκομῳ
(Χιλιόκομῳ scribit Allatus in Diatriba) Vita viven-
dique ratio sancti Patris nostri Dorothei Junioris,
sive illius qui in Chiliocomo vixit. Est autem Chi-
liocomus locus non admodum distans ab urbe Ponti
Ami-

cessit
statutus
vixisse
seculo
extante
quam in
vixisse

nihil con-
tra pro-
bante epi-
scopo Cle-
meensi.

E Doro-
thei Ju-
nior la-
cuna in-
cuneat ut
vixit.

Habita-
runt Do-
rothei;
primus
prope A-
lexan-
driam

aliter pro-
bante
Ge-
orgio

sordidus
prope
Pontum
Euxinum

A. Anifo. Nemo e Græca negotii causa aliquo missus ab Abbate suo, non videtur multum itineris fecisse, quando ecclesias, de quibus in Vita n. 7 & 8, passus; & monasterium edificare, aut potius restaurare antiquum, jussus fuit.

6 II. De cultu illorum & Vitis, harumque auctoribus, & cur hoc loco dentur. Item de aliis duobus Dorotheis Abbatibus.

DE tribus hisce Dorotheis, quod intrare, nihil Græcorum Mena aut Synaxaria, nihil Latinarum Fasti aut Martyrologia nobis tradunt; adeo ut certo affirmari nequeat, publicum illis cultum aliquando habuisse: quamvis præsumi possit, illum habuisse duos Archimandritas (saltem in suo quemque monasterio) cum ob notas virtutes, visiones, miracula; tum ab titulum Sancti, utrique olim attributum. Similiter dicendum de Thebano, qui & ipse suos habuisse discipulos legitur, & vitam in summa austeritate duxisse scitur; quique Sanctus etiam appellatur a Palladio, & cum compendio vitæ inter Sanctos refertur a Petro de Natalibus in Catalogo Sanctorum, ab annis CCC & amplius conscripto, a CC vero impresso Vicentia. Quæ cum ita se habeant, videtur consensus aliquis populorum invaluisse de sanctitate virorum istorum, qui in re antiqua sufficere possit, ut eundem ipsi titulum Sancti nos quoque in hoc opere adscribamus.

9 Dabimus igitur eorum Acta, & Thebani quidem quælibet describuntur in historia Lausaca a Palladio, testis oculato, qui ejus disciplinæ traditus, aliquandiu observavit mores, & inquisivit in gesta: suntque eadem fere quæ apud Sozomenum lib. 6 cap. 29, & apud Nicephorum lib. 11 c. 35, legere licebit. Acta Archimandritæ propria habemus nulla innotuere posteritati: nonnulla de ipso narratur in Epistola & Prologo, Institutionibus præmissa; plura leguntur in Vita S. Dorothei discipuli ejus; plurima de se ipse commemorat in Institutionibus ipsis, quæ veluti exempla domestica discipulis suis proponit imitanda. Ex hisce omnibus nos vitam ejus, (in qua id ipsum distinctius notatur) collegimus, concinnavimusque, prout res gestæ se obtulerint, nullo temporis ordine servato; contenti præclara factura ejus & virtutum monumenta posteritati, nunc tandem, sub unum aspectum proposuisse. Acta denique Dorothei Junioris, e scriptis bibliothecæ Vaticanæ in lucem protrahæ, nunc primum e Græco Latina facimus; & utraque lingua impressa damus, ut imposterum etiam legi possint Latine tantum scientibus, quibus hactenus omnino ignorabantur.

10 Auctor eorum Actuum nullus notatur in Ms. Vaticano: notatur tamen ab Allatio, in Diatriba de Symeonum scriptis: Joannes Metropolitæ Euchaitarum; quod utique ex alio Mss. eruisse debet. Joannes porro ille alias quoque Vitæ Sanctorum scripsit non paucas; & ipse, si vere auctor vitæ hujus, debet ante Episcopatum illam scripsisse Monachusque fuisse, & quidem illo ipso in monte, ubi Dorotheus caelesti montu monasterium suum extruxit. Id enim passum innuit in Vita, cum ait n. 8: Incedebat Sanctus ad pedem hujusce collis, qui hoc ejus monasterium in vertice suo nunc habet. Et n. 10: Adis designatum a visione locum, qui hic ipse est, & vicinia late conspicuus, & nunc multos Monachos alit. Denique n. 19 de Sancto jam mortuo; Benevolus, inquit, erit in nos omnes, qui adhuc superstites sumus, & in hac exercitationis palestra versamur. Verosimile igitur est, Auctorem illum, scriptis suis & doctrina, fortasse etiam virtutibus & fama sanctitatis, inclamasse inter Monachos, ideoque translatum inde esse ad Sedem Archiepiscopalem Euchaitarum in provincia Helenoponti; cujus Antistes numeratur inter Doro-

11 Accipe igitur trium istorum sanctorum virorum Acta, per modum Corollarii, ad hunc potius diem, quam ad alium quemlibet; propterea quod proprius dies, quo obierint, omnino lateat. Nam quod Petrus de Natalibus dicit de Thebano; Quievit in pace v Idus Septembris, ex Vitis Patrum hausisse non potuit, uti reliqua narrata sua: cum nihil de tempore obitus ejus in Vita istis memoretur. Confugendum ergo potius ad synonymiam nominis Dorothei Tyrit, cujus hoc die v Junii nomen adscriptum legitur Martyrologio Romano; ut aut Sanctis istis parum equi videamur, eos omnino excludendo ab hoc Opere; aut ipsorum vestigia sequi cupientes defraudamus tam egregiis exemplis ac documentis. Accipe autem illorum Acta, & primo quidem loco Thebani brevia, ut sunt: deinde Archimandritæ, longiora, & ut diximus collectanea: denique Junioris Græco Latina; illo nempe ordine, quo vixerunt.

12 Lubet tamen illis præmittere exempla duo insignia E duorum Dorotheorum, qui ab omnibus aliis diverfunt, & a Palladio referuntur in Lausacis cap. 36 & 97 Uterque ab ipso appellatur Abbates; uterque miram temperantia virtutem probavit; alter quidem, cum monasterio trecentarum seminarum præfesset, nova arte consulendo integritati suæ: alter vero, cum aliqualem pecuniam sibi oblatam haberet, illam generoso animo rejiciendo. Uterque Dorotheo Thebano contemporanei fuerunt. De primo igitur Dorotheo Abbate: postquam narratis, quomodo Abbas Elias edificasset magnum monasterium, & illic congregasset omnes, quæ errabant virgines; exque, ad trecentas ex diversis vitæ institutis & privata deductæ consuetudine, inter se depugnarent assidue: earumque in omnibus curam ipse Elias gereret: cum, inquam, istæc narravit, ita proseguatur:

13 Eliz successit in regimine monasterii istius Dorotheus, vir probatissimus; qui in bona vita, p quæ in agendo versatur, consensuit. Qui cum non posset quidem sic curam gerere monasterii, ut iste Beatus (Elias nempe, qui divinitus donum castitatis obtinuerit) neque mansisset in illa cella: in ipso monasterio in superiori cœnaculo se ipsum includit; & fecit fenestram, quæ spectabat ad monasterium seminarum, quam clauderat & aperiebat. Perpetuo ergo assidebat fenestræ, procurans, ut inter eas pugnx cessarent. Sicque in superiori cœnaculo consensuit; cum nec ullus sursum ascendere, neque ille posset descendere: non enim stabant scalæ. Hæc est beati Dorothei religiosa & virtutibus ornata vita; hic ejusdem vitæ finis.

13 De altero deinde Dorotheo Abbate, cap. 97 alter generis, cum dixisset, circa Antinoim civitatem regionis Thebaidis multos anachoretas se ipsos incluisse in speluncis rupium, interque illos Salomonem Abbatem quinquaginta annos degisse in spelunca, subnectit sequentia: Fuit etiam quidam Dorotheus Presbyter, in alia spelunca habitans; qui in summa bonitate ipse quoque vitam vixit incolpatam, dignusque est habitus Presbyteratu, & ministrat Fratribus qui sunt in speluncis. Huic aliquando Melaniam junior, magor Melaniæ neptis, misit quingentos solidos, rogans eum ut ministraret Fratribus. Is autem cum tres solos accepisset, misit reliquos ad Dioctem Anachoretam, virum summa cognitione præditum, dicens: Est me sapientior Frater Dioctes, & potest eos integre & innocenter dispensare, ut qui me melius sciat eos quibus sit merito ferendum auxilium; nam hi mihi sufficiunt. Hunc porro Dorotheum diverfunt esse a Thebano, de quo mox, quamvis uterque speluncam incolerit;

patet vel ex sola speluncarum distantia; ille enim habebat suam circa Antinohm, hic circa Alexandriam.

§ III. Dorothei Junioris Vita auctor: hujus scripta & sedes Archiepiscopalis Euchaita proponuntur & illustrantur.

Joanne Metropoli-
ta Eu-
chaita-
rum,

nomine
sunt
noti
Latini,

15 **S**cripseram praemissum Paragraphum, auctorem
Vita Dorothei Junioris ex Allatio assignans
Joannem Metropolitam Euchaitarum; in omnemque
versabam animum partem, quo aliquid de Auctore illo,
deque aetate qua vixit, alicunde e tenebris eruerem;
facile deinde ex hac cognitione aetatem Dorothei Junio-
ris defuturum. Adeo igitur Allatium in Diatriba de
II Simonem scriptis; ac reperio identidem Auctoris no-
men, & producta principia aliquot monumentorum ejus;
sed de vita & aetate nihil. Adeo Simonem nostrum VVan-
guerechum; in Prolegomenis ad Pietatem Marianam
Gracorum; videoque num. 25 notum ei fuisse Joannem
Euchaitam Hymnographum, sed de aetate aut vita
ejus nondum quidquam invenisse, quod viris doctis
probare se posse consideret. Adeo denique Maraccium
in Bibliotheca Mariana; sed nibilo felicitus occupatum
in inquirenda Joannis aetate quam praemissos duos, ob-
servo. Debeatur nempe illa gloria Augustissimi Cesa-
ris Leopoldi Bibliotheca, ut inde in lucem prodiret pri-
mam, quod indefessa tot eruditorum studia & labores
dum frustra quaesiverunt.

innoscit
statim ex
Bibli-
otheca
Cae-
s.
16 Cum igitur anno MDCLXXXVIII Plena astra-
tem transgeremus, ac saepe Bibliothecam, ex benigni-
tate Caesaris promptaque opera praestantis Domini Da-
nielis de Nessel Bibliothecarii aucti, semper nobis pa-
tentem, perscrutaremur; in notitiam quoque venimus
cujusdam Codicis chartacei, non admodum antiqua scrip-
tura, qui olim, ut multi alii, C. V. Sebastiani Ten-
guagelli fuisse dicitur ex ipsius propria inscriptione, con-
tinetque solius Joannis, de quo agimus, Euchaitae poe-
mata fere sacra CII, de variis rebus versa Jambico
pacta. In fronte autem Codicis iste titulus legitur, au-
ctorem sanctitatis laude condecorans: Τῷ ἐν ἀγίοις Πα-
τρὶς ἡμῶν Γαβριὲλ Μετροπολίτῃ Εὐχαιτῶν ὑπομνήμα.
Sancti Patris nostri Joannis Metropolitae Euchaita-
rum, monumentum. Tum vitam ejusdem per compen-
dium proponit, habens Latinis (imo & Graecis fere
C ipse) ut vidimus ignotam.

proferre-
re etiam
ejus &
compen-
dium vi-
deat,
17 O' Blos. Οὗτος ἐστὶν ὁ βασιλεὺς Ρωμαίων
Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχου, καὶ Ζωὴ ὁ βασιλεὺς. Ἐστὶ
ἡ καὶ αὐτὸς τοῦτον συντάξας ἐκείνην ἀποστολὴν πρὸς τοὺς πε-
ταχόσις. Ἀντὶς ὁ σφερότατος καὶ ἀγιώτατος ὢν συν-
γραφεὶς πλείους ἤβ' ἡγῶν, καὶ ἱερογὰς καὶ εἰς τὴν Γαμβί-
κην καὶ ἄλλὰ πολλὰ, λόγους καὶ χροῖας ἀείκας, καὶ πολλὰς
ἡ ἀνδρῶν ἐξιστάδας, πεπληρωμένους ὢν ὁ καὶ πανα-
γία Πνδματος χροῖας. Vita. Vixit Joannes sub Im-
peratore Romanorum Constantino Monomacho &
Imperatrice Zoe. Exinde autem anni extenduntur
sexaginta quatuor supra quingentos (ad tempus,
pate, quo scriptor iste vitae). Quoniam vero sapien-
tia & sanctitate vitae in primis excelleret, conscrip-
sit plures orationes, & epistolas, & versus Jam-
bicos, aliaque multa, digna quae laudentur grata-
que habeantur: multos insuper homines pie erudi-
vit, utpote repletus gratia Spiritus sancti.

scripta ab
Andrea
Darma-
rio,
18 Scriptor praemissi Codicis notatur fuisse quidam
Andreas Darmarius Epidauriorum, cujus ejusdem no-
men aliis quoque Codicibus in Bibliotheca Caesarea in-
scriptum legitur, ac praesertim centesimo septuagesimo se-
cundo inter Theologicos; ubi leviter mutato nomine vo-
catur sub faciem libris Ἀνδρῆς Τάρμαρος ὁ Ἐπιδαυριεύς:
aetas quoque ejus ibidem indicatur, per descriptum
Christi annum MDLX. Eandem Darmarii aetatem
Vide t. 6.
Joani per.
t. p. 17.
col. 1.
confirmat Cangeus in Praefat. ad suum Paschaliūm,
cum illius ocygrapho collatum n. 33. ubi inducit Isaacum
Casaubonum asserentem, quod ab eodem Darmario Emit

Africanum de Bellico apparatu, & fragmentum Pe-
tri Alexandrini de Paschate. Natus enim Isaacus ille
fuit anno 1559. & jam erat a juventute Graecis La-
tinisque litteris excolendis atque erudendis veteribus
monumentis intentus, facile potuit adolescens ipse senten-
tiam Darmarium convenisse in Gallia. Ut autem praeci-
tati codicis scriptor extiterit Darmarius anno 1560.
tunc forte adhuc juvenis, ita videtur auctor fuisse ad-
juncti Compendii Vita, & quidem primus: recensens
enim in illo annos, qui inter Constantinum Monoma-
chum, & suam aetatem intercesserunt, debet ipse com-
pendium illud aut primus scripsisse aut contraxisse. Quod
tamen numerum annorum aliquanto majorem ponat in-
tercessisse, quam recepta modo chronologia patitur; fa-
ctum esse potest defectu accuratae notitiae temporis, quo
Monomachus imperavit. Potest etiam ipse Codicem, de
quo hic praecipue agimus, scripsisse diu post illum, cui
annum MDLX annotavit. Certe aliquid aut erroris,
aut ignorantiae, aut imminis concedendum est. A morte
enim Constantini Monomachi ad usque annum MDLX,
defluerunt anni dumtaxat DVI, ponente interim An-
drea annos DLXIV. Ut ut est de sensu scriptoris An-
drea; in eo saltem non erravit, quod Joannem Me-
ropolitam Euchaitarum (quem & Mauropodem ap-
pellari lego) sub Constantino Monomacho vixisse asse-
rat. Id enim ex scriptis ipsius etiam Joannis eratur, Monoma-
chus utpote qui tribus poematibus suis, videlicet LXXIV, LXXV, & LXXVIII in Codice Caesareo, de
Constantino tamquam vivente laudabiliter agit, affirmat-
que ejus imaginem in Euchaitis asseruari.

19 Haecenus de vitis ipso, parum Latini nota. Nunc
de scriptis ejus, minus etiam notis, juverit breviter tra-
dere, eaque imprimis indicare, quae Bibliotheca Ca-
sarea subministrat MSS. Extat ibi Codex 204 inter
Theologos, Joannis Metropolitae Euchaitarum Ora-
tio in tres Sanctos Patres Basilium Magnum, Gro-
gorium Theologum seu Nazianzenum, & Joannem
Chrysostomum. Codex 211; ex quo compendium vi-
tae jam deprompsimus, exhibet poemata duo supra cen-
tum, pleraque argumenti sacri, versa Jambico concin-
nata. Codex 299 ejusdem Opuscula continet, puta Ca-
nones Paracleticos (quos Cantica consolatoria inter-
pretari licet) ad Dominum & Deum nostrum Je-
sum Christum: suntque viginti quatuor numero, &
singuli suam Acrostichidem habent. Continet deinde alios
similes Canones duos ad eundem Dominum nostrum; &
tertium ad Angelum custodem: quorum priores sine, po-
sterior cum Acrostichide sunt. Subsequuntur mox in
sanctissimam Dominam nostram Dei genitricem Ca-
nones 67, & in S. Joannem Praeaurorem Canones
undecim. Denique Codex 309 complectitur aliquot ad
Christum Canones, quorum primo talis praefigitur acro-
stichis, Πρῶτος εἰς τὴν μὴλοισι σοι, Θεὸν λόγον, ποταμὸν
Γαβριὲλ.

20 Atque hi Codices quatuor nunc sunt Bibliotheca
Caesarea, eo illati a duobus studio & doctrina praes-
tantibus viris, natione Belgis, Angerio Busbeckio &
Sebastiano Tenguagelio. Et ducentissimum quidem un-
decimum cum pluribus aliis eo intulit Tenguagelius;
reliquis vero tres cum aliis plus quam ducentis intulit
Busbeckius, a se studiose conquisitos & comparatos in
Graecia, cum pro Augustissimo Caesare Ferdinando I le-
gationem obiret Constantinopoli. Sed opera pretium fa-
cere, si his apposuerit Canonum in Desparum, de quibus
Codex 299, titulum totum, ut ibi legitur, ad cognos-
cendum distinctius auctorem ipsius. Καὶ οὕτως παρακλῆται
καὶ ὁ ὑπεραγίος Δεσποτὶς ἡμῶν Θεοτόκος. Πόσιμα Γαβρι-
ὲλ ποταμῶν, τὸ ἐπὶ κλητὸν Μαυροπόδου, ὃ ἐν ὑπερίετι χρο-
νοῖς χρηματιστῶντος Ἀρχιεπισκοπῆς Εὐχαιτῶν, ὃ τὸ ὄνομα
ἐντίταται τῇ ἀποστολῇ ἐκείνῃ ἐνέσταις ῥήσις. Cano-
nes paracletici Sanctissimae Dominae nostrae Dei Ge-
nitricis

Vixit
Joannes
sub Con-
stantino
Monoma-
cho:

scrip-
tus re-
censens

ex Bi-
bliotheca
Caesarea
F

A nitricis. Poema Joannis Monachi, cognomento Maupodis seu Nigripedis, qui ultimis temporibus extitit Archiepiscopus Euchaitarum; cujus & nomen insertum est Acrostichidi nonz cujusque Odz.

& Diatriba Al-
latus.

21 Addi citatis Euthalia scriptis possunt, quæ notat Allatus in Diatriba de Stinonibus, producto singulorum principio tituloque Græcæ; nempe, Orationes in festum sanctorum Angelorum. In sanctam Dormitionem sanctissimæ Dei Genitricis. In memoriam sancti Megalomartyris Theodori. In memoriam sancti Martyris Theodori Tironis sive *ὁ ἱεὶς τῆς ἀνδρείας*. In memoriam sancti Martyris Theodori sive *ὁ Παῖς*. In tres sanctos Antistites Basilium, Chrysostomum, & Gregorium: item in eosdem oratio alia, quarum prior eadem est cum citata ex bibliotheca Casarea, posterior ab illa diversa. Ad hæc orationes in memoriam sanctæ martyris Eusebiæ apud Euchaitas. In memoriam magni Triumphatoris post celebratum Paschatis triduum. In diem memoriam magni Triumphatoris, inque nuper factum apud barbaros miraculum. Denique Vita, quam nos infra proferimus, Sancti Patris nostri Dorothei Junioris sive *ὁ ἱεὶς τῆς χαριώδους*. Et hæc quidem scripta ejus, ab Allatio indicata; uti superiora, in Codicibus Casareis contenta, annotasse sufficiat. Indicatum tamen cupimus amanti Sanctorum gloria Lectori, desiderari nobis magnopere præstatas orationes Metropolitæ, de S. Eusebiæ, & de utroque Theodoro.

Euchaita
singulari
numero,
anulurati
declinan-
dum.

22 At vero libet Lambecio grammaticalem quoque quaestionem movere, dicendumne sit Euchaitarum, an Euchaitorum? censetque ex Græcæ terminatione, posteriorem loquendi modum priori præferendum. Sed ego in locutione, apud Latinos jam recepta, nil mutandum duxi; Euchaitarumque potius, quam Euchaitorum Episcopum appellare malui Joannem; accedente præsertim ad Latinorum usum, etiam Græcorum auctoritate, idem nomen per declinationem suam secundam se-

ostenditur
per
post:

quævis sapienter per tertiam) inflectentium. Le-
go enim in Menais impressis, ad diem viii Fe-
briarii, *ἡ τοῦ Εὐχαΐτου*, & ad viii Junii *ἡ Εὐ-
χαΐτου*. Item in Menologio M. Basilii Imperatoris, nar-
rans ad diem viii Junii de S. Theodoro, quod Re-
liquia ejus deposita sunt *ἡ Εὐχαΐτου* πανσίου Εὐχαΐτου.

C

Addo Zonaram, in Joanne Zimiscescribentem, καὶ τὴν Εὐχαΐταν ὁ Εὐχαΐται. Cedens quoque in eodem Zimis-
co, eundem locum Εὐχαΐται appellat. Quidam igitur
eandem von Εὐχαΐται sub una terminatione singularis pa-
riter ac pluralis sit numeri, & per primam pariter ac
secundam Latinorum declinationem flectatur; quemad-
modum scitur fieri in urbium nominibus Solyma Gan-
antotiam gra, aliisque. Quid etiam prohibet dicere vocem Eu-
chaita numero singulari, gentile esse populi, civitatem
Euchaita incolentis; quemadmodum a civitatibus, non
admodum ab Euchaita remotis, deducuntur gentilia
hæc, Cypasita, Zelita, Berita; ut nihil de remotio-
ribus dicam, Ascalonita, Betleemita, aliisque sexcen-
tis; Hujus certe sententia fuit in Mss. nostris nonnu-
mo, qui scribit *ἡ τοῦ Εὐχαΐτου*. Sed hæc Grammati-
cis relinquenda. Nos ipsam urbem Euchaitam ejusque
suum indagemus.

antotiam
pro gen-
tili sumi.

23 Antiquum Euchaitis fuisse Episcopatum aliquan-
do credidi Labbeo nostro tom. 2. Conciliorum col. 55.
ubi inter alios Episcopos in Egyptiaca quadam charta
descriptos (quos ipse putat Concilio Nicæno interfuisse)
nominatur etiam Εὐχαΐτης, ἀρχιεὶς Εὐχαΐτου & Εὐ-
χαΐτου πῖλως, & Εὐχαΐτου ἱεραρχίας, ὁ δὲ αὐτοῦ ἐπίσκοπος
Epiphanius, indignus Episcopus urbis Euchaitarum,
provincia Eleliotorum. Verum cum eosdem omnes E-
piscopos eodem modo subscriptos inveniam tom. 6. Con-
cil. col. 1002. & iterum col. 1061. cogor credere char-
tam illam Egyptiam, necnonque antiqua visa sit, ad

Ep
antiqua
Episcopa-
lis.

concilium CP. M. an. 680. inchoatum pertinere. Quæ
fuerit Eleliotorum provincia, hæcenus non comperio.
Quandocumque autem initium suum habuerit Euchaita-
rum Episcopatus, magis ex tempore istius concilii in-
claruit, factus etiam Archiepiscopalis: nam apud Caro-
lum a S. Paulo in duobus tabulis notitiarum antiqua-
rum annumeratur Αὐτοκεφάλους, quæ sui juris sunt,
ac nulli Metropolitæ subdita, & utrobique collocatur in
provincia Helenoponto. Hinc colligere est, multum ab-
errasse Ferrarium, in Nova Topographia ad Martyrolo-
gia Romanum, quando Heracleam Ponticam descri-
bens, urbem ei proximam facit Euchaitam. Nam
Heraclea in provincia Honoriade, & quidem remotissi-
ma ejus parte sita, non tantum toto provincia sua,
quæ late patet, spatio; sed etiam Paphlagonia, quæ
inter Honoriadem & Helenopontum interjacet, determi-
natur ab Euchaitis. Veriora habent Acta martyris S.
Theodori Tironis Mss. latina, quorum exemplaria qua-
ntor penes nos sunt, ex variis Bibliothecis deprompta;
eque omnia unanimiter ajunt, matronam nobilem Eu-
sebiam transfuisse corpus sancti Martyris in possessio-
nem suam, quæ distat a civitate Amasia via unius
diei, in locum qui vocatur Euchaita. Jacet Amasia sed vici-
na Ama-
sæ

drin fa-
Ba aut
cephala
Heleno-
ponti;

quoque ad tempora videlicet usque Joannis Maupodis, quæ
passim Metropolim Euchaitarum inscribi supra vidimus.

24 Clariorem hisce afferret etiam lucem Vita Græ-
ca M. S. Barbaræ, quam nuper eruimus Bibliotheca
Casarea, si termini distantie notiores forent. Habet Vita
illa in principio: *Ἡ ὁ ἱεὶς τῆς χάριος τῆς ἀνατολῆς, τῆς
καλλιῆς Ἡλιούπολις, ἀνὴρ κατοικοῦν ἐν Χαριώπολιν, ὁ ὁ
Γελασεὶς ὡς ἀπὸ μιλίων δεκάδων Εὐχαΐτου*. Erat in
regione Orientali, quæ appellatur Heliopolis, vir
quidam, habitans in loco cognominato Gelaseis; cir-
citer xii milliariis distans ab Euchaitis. Habet iterum
in fine, ubi de sepultura SS. Barbaræ & Julianæ,
quarum sacra corpora Valentinus sollicitè mandans se-
pulturæ, posuit in loco, qui vocatur Heliopolis,
prope insulam in Gelaseis pago, in domicilio vene-
rando, xii fere milliariis ab Euchaitis. Græca
sunt: Οὐαλινδῖος ἐπιμελὴς καὶ δῶς αὐτῇ αἰετῇ
ἀντὶ ἀπείρου ἐν τῇ καλλιῇ Ἡλιούπολιν, πλεσίον
& ἴσον ἐν Γελασεὶς τῇ Χαρίῳ, ἐν οἰκίῳ σπητῇ,
ὡς ἀπὸ μιλίων δεκάδων Εὐχαΐτου. Habemus hinc Eu-
chaitam, habemus Gelaseos, habemus Heliopolim:
sed incertum omnium situm, ut nullus ex aliorum deter-
minari possit. Notissima quidem Heliopolis & maxime
varia; sed nulla, quæ videatur hæc posse facere, hæ-
cenus innotuit. Quæ proxima possit esse, collocatur ab
Ortelio ex Michaele Glyca Phrygia; sed hæc (sive mi-
norem sive majorem intelligas) quantum distat ab He-
lenoponto & Amasia!

25 Tenuit porro Euchaita nomen suum ad usque im-
perium Joannis Zimiscae, qui anno DCCCLXIX crea-
tus est Imperator. Præcipuum Imperii ejus decus fuit
victoria, quam reportavit a Russis de S. Theodoro
Duci sacro, eodem Sancto favente, & viso a multis
in equo Romanos defendere, & barbarorum phalan-
ges conturbare, teste Zonara. Quamobrem Imperator,
ut Martyri pro navata opera gratiam referret, ele-
gantissimum ei templum Euchaniz sive Euchaitæ
struxit, vetere diruto; in quo corpus ejus, multis
certaminibus defunctum, repositum erat; & urbem,
veteri nomine abolito, Theodoropolim appellavit.
Appellatio tamen hæc non ita obolevit vetus nomen, ut
non fuerit etiam postea in usu aliquo per sæculum saltem inte-
grum, ad tempora videlicet usque Joannis Maupodis, quæ
passim Metropolim Euchaitarum inscribi supra vidimus.

26 Ne-

remotissi-
ma ab
Heraclea

sed vici-
na Ama-
sæ

& vicini-
ci Gela-
seis &
Heliopolis

F

sed barum
incertum
sunt,

eodem
Theodoro
polis ap-
pellata;

AUCT. 26 Neque vero civitas Euchaita, modo dicti dum-
C. J. tanat Theodori Ducis ac Martyris, (quem prius in
Reliquiis lucem ipsa dederat, deinde post gloriosum martem sacrum
decorato corpus recepit, temploque ejus nomini condito decore af-
servavit) sed alterius quoque Theodori Militis, vulgo
Tironis dicti, paulo ante ipsum martyrio coronati, Re-
liquiis pariter & templo honorata fuit; & miraculo-
rum in se patrum famam tam late propagavit, ut
ipsa quoque inter celebriora evaserit loca, ad qua ple-
tas Christiana peregrinatum ire solebat. Id testium fa-
cit exemplum Joannis Anachoretæ apud Moschum, in
Prato spirituali c. 180 enumerantem loca celebra, ad
qua iste e Palestina sat longo itinere pergebat, nunc
quidem Ephesum ad S. Joannem, nunc autem Eu-
chaitam ad S. Theodorum, nunc vero ad S. Theclam
in Seleuciam Isauriæ, nunc ad S. Sergium in Sara-
phas. Talibus igitur decorata Sanctis, talibus ornata
templis, talibus frequentata peregrinationibus Euchaita,
potest meruisse in sedem Archiepiscopalem erigi, & ab
Antistite autocratoris gubernari.

peregrina-
tionibus
frequentata.

B

V I T A

S. DOROTHEI THEBANI,

Audore Palladio Episcopo Helenopolitano, teste
oculato.

Ex Vitis Patrum lib. 3.

Palla-
dus ad
Dorotheum

C
ad do-
mandas
animi
perturba-
tiones,

miratur
ejus la-
borum
toleranti-
am,

videtur
et somni
parcissim-
us,

1 Sidorus Presbyter & Xenodochus, cum ad
eum venissem adolescens (loquitur de se ipso
Palladius) & rogarem, ut ad vitam conptarer mo-
nasticam, mea adhuc ætate lasciviente, & non opus
habente sermonibus, sed laboribus qui carnem subi-
gerent, duraque & aspera vivendi rationeque cor-
pus compesceret; Sidorus, inquam, tamquam bo-
nus domitor pullorum, duxit me extra civitatem,
ad eas quæ dicuntur Cellæ eremiticæ, circiter quin-
to ab urbe lapide; & me tradit cuidam Dorotheo
exercitatori Thebano, sexagesimum annum agenti
in spelunca; & jubet me implere apud ipsum tres
annos, ad domandas animi perturbationes (sciebat
enim senem agere vitam admodum duram & aspe-
ram) & postquam annorum numerum impleissem,
rursus ad eum reverterer mandavit, ob reliquam
doctrinam spiritualem. Cum autem non possem
apud ipsum implere numerum trium annorum, eo
quod in morbum incidissem vehementem, ab eo
discessi ante tempus præstitutum. Erat enim ejus vi-
tæ ratio longe asperior, squallida & plane arida.

2 Toto siquidem die, atque adeo in ipso æstu
meridiei, in solitudine quæ est propter mare, col-
ligebat lapides, & ex eis semper ædificans & cel-
las faciens, eas cedebat iis qui non poterant ædifi-
care, singulis annis cellam faciens. Cum autem ego
aliquando huic Sancto dixissem; Quid agis, Pater,
in tanta senectute corpusculum tuum occidens ca-
loribus intolerabilibus? Respondit mihi, dicens:
Illud me occidit, ego quoque ipsum occidam. Co-
medebat autem singulis diebus sex uncias panis, &
minutorum olerum fasciculum: aquæ autem bibe-
bat modicum quid. Deum autem testor, me num-
quam eum cognovisse pedes extendentem, non dedi-
ta opera dormientem in toro aut super lectum: sed
per totam noctem sedens, contexebat funem ex ra-
mis palmarum, ut ex eo sibi victum pararet. Cum
autem suspicaret, eum cum adesset solummodo

tam extrema usum exercitatione, sciscitatus sum, ut
ut scirem an ea uteretur perpetuo, quæsi vi a com-
pluribus ejus discipulis, qui ipsi quoque manebant
deinceps seorsum, se recte & ex virtute gerentes.
Hi mihi dixerunt, quod a juventute vitam suam ita
instituit, numquam dedica opera dormiens; nisi
quod inter operandum vel comedendum aliquando
connivebat oculis dejectis; adeo ut sæpe panis quo-
que ex ejus ore excideret ejus tempore, propter ni-
miam dormitationem.

3 Cum autem ego aliquando cogerem hunc San-
ctum paululum jacere super florem, ægre ferens
mihi dixit: Si quando persuaseris Angelis ut dor-
miant, tum virtutis studioso quoque persuaseris.
Quodam autem die ad puteum suum me misit, ut
implerem cadum, quo in refectioe uteretur, cum
accessissem, infra in puteo viderem aspidem, & præ-
metu aquam minime haurirem; sed currendo rever-
sus ei nuntiarem, dicens: Perimus, Abba; vidi
enim aspidem inferius in puteo. Ille autem honeste
subridens (quoniam mei magnam habebat rationem)
& caput quatens, dixit: Si visum fuerit diabolo
in omnem puteum injicere serpentes & aspidem,
vel testudines & alia venenata animalia in omnes
fontes aquarum; tu manebis numquam bibens? Ipse
autem e cella egressus, cum per se hausisset, bibit
jejunus, cum prius aquam signaculo Crucis munis-
set, & dixisset; Ubi Crux adest, ibi viribus caret
diaboli improbitas.

a jam a-
tute ab-
servatam
fuit

qui inf-
clam ab
aspido
aquam

signo con-
ci, fignat
bibisque
incolumi-
ter.

E

V I T A

S. DOROTHEI ARCHIMANDRITÆ

Ex variis, præsertim propriis ejus scriptis
collecta.

C A P U T I.

Ejus sanctitas & scripta, vita compendium,
studia litterarum.

C. J.

1 Collecturi gesta S. Dorothei Archimandritæ, Ordo pro-
de quo in Commentario prævio pluscula dicta ponendo
sunt, proponimus prima hac Capite totius vitæ ipsius cum hoc
compendium, laudabiliter enarratum in Epistola ad
Fratrem, qui repertus S. Dorothei Sermones seu In-
stitutiones asceticas sibi misit postulat, data ab eu-
rundem inventore, discipulo (ut colligitur ex contex-
tu) ipse Sancti. Præmittimus tamen Epistola ista
Prologum, in S. Dorotheum ejusque Institutiones,
Auctoris antiqui & verosimiliter Monachi Studiti; qui
exhibet de sanctitate ejus & doctrina integritate testi-
monium gravissimum duorum antiquorum, & litteris
juxta ac pietate clarissimorum Patrum, SS. Theodori
Studiti atque Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani,
Dorotheum nostrum ab alio Synonymo, Severi erroribus
infecto, distinguendum; & orthodoxum, probatum,
sanctum appellantium. Subjungimus autem Epistola
prædicta ex Institutione X specimen aliquod adolescen-
tia ejus, litterarum studii applicatissima, antequam ad
Institutum monasticum appelleret animum. Prologus igitur
præmittendus sic habet.

2 Sciendum est, duos fuisse Dorotheos & duos
Barfanaphios: atque illos quidem Severi erroribus
infectos; hos vero rectam doctrinam atque perfectam
vitæ rationem complexos, qui & præsentis libro
(nempe Institutionum, e quibus Vitam S. Dorothei
præcipua conteximus) continentur. Quamobrem
etiam hunc librum, virtutis præcepta tradentem
&

Doro-
theos mo-
str, ab
alio. Se-
veri erro-
ris in-
stitutum
sunt, di-
stingu-

A & animæ maxime utilem, ut opus revera Dorothei, orthodoxi & inter Patres conspicui, admittere debemus, cum non sit illius infidelis & perversi. Quemadmodum etiam Pater noster & Christi Confessor Theodorus, Studientis monasterii moderator Sapientissimus, in suo ad discipulos Testamento, recte docuit. Qui postquam sum Fidei sensum declaravit, & omnes ad unum atheos hæreticos anathemate damnavit, sic insuper subjungit:

3 Et universum tam antiqui quam novi Testamenti librum divinitus inspiratum; & præterea omnium Sanctorum divinitus loquorum Patrum Doctorumque & Ascetarum vitas ac divina scripta suscipio. Hoc autem dixi, propter aperte perniciosum Pamphilum, qui ex oriente adventitans, sanctos illos viros, Marcum, Isaiam, Barsanuphium, Dorotheum, & Hesychium calumniatus est. Nec vero ego, cum Barsanuphium, Isaiam, Dorotheum nomino, illos Acephalorum propugnatores, qui & ipsi capite minuti sunt, aut Decaceratarum sive Decicornium conjuratos socios intelligo, qui a S. Sophronio tabella anathematis confixi sunt; sed alios, videlicet illos supra nominatos, ab his diversos; quos ego per examen sanctissimi Patriarchæ Tarasii, jam pridem summo Sacerdotio fungentis, nec non aliorum fide dignorum hominum, tam indigenarum quam orientalium, testimonio probatos, ex paterna traditione amplector.

4 Quamobrem cum in horum doctrina nullam impietatem, sed contra potius magnum animarum subsidium magnus Parens noster Theodorusprehenderet; ecce certis limitibus utriusque Dorothei sententiam distinxit, & ejus qui hoc libro continetur doctrinam velut utilissimam approbavit; quemadmodum revera est animæ perquam utilis: ad cuius normam si quis vitam suam exacte direxerit, ad perfectam virtutis Christianæ mensuram facile perveniet; qua obtenta, vacuitatis passionum corona decorabitur, unaque cum Sanctis vitam æternam consequetur. *Hæcenus Prologus, in quo S. Theodorus Studita, non modo S. Tharasi Patriarchæ, sed aliorum etiam tam indigenarum seu Constantinopolitanorum, quam orientalium testimonio, & majorum traditione, a Dorotheo nostro ejusque doctrina fiat contra affectum Severi.*

C 5 Jam vero Epistola Inventoris Institutionum, ad Fratrem illas desiderantem, sic habet: Laudo propositum tuum, Frater desideratissime; ac ob boni studium beatam vere prædico benedictam ac decoris amantem animam tuam. Tam studiose enim scrutari, tam sincere laudare beatum vere ac Deo dignum Patrem nostrum, qui a Dei dono nomen habet; hoc utique virtutem laudare est, secundum quam adeo beatus evasit, & Deum dilexit, ac veræ vitæ curam gessit. Laus enim, ut ait B. Gregorius, excitat æmulationem, æmulatio vero virtutem, virtus denique affert beatitudinem. Congaudendum igitur ac verè congratulandum est, huic tanto profectui tuo: illius enim visus es vestigia premere, qui imitator est vere Mansueti & Humilis corde; qui spirituales Petri & sequacium ejus abnegationem considerans, ita sese omni visibilium affectu exuit, ita se suis secundum Deum Patribus resignavit, ut & ipse cum fiducia (quod recte novi) ad Salvatorem dicere possit: Ecce nos reliquimus omni, & secuti sumus te.

6 Unde cum Dei auxilio perfectus in brevi, explevit tempora longa; non in sensibilibus quidem solitudinibus ac montibus commoratus, nec feris carnivoris imperare pro magno reputans; sed animæ solitudinem amplexus, ac montibus æternis mirifice lucentibus appropinquare desiderans, & conculcare

capita serpentum ac scorpinum animas occidentium. AUCT. Quod & brevi promeruit Christi auxilio consequi, C. J. per athleticam propriæ voluntatis interemptionem, quæ Patrum viam, erroris expertem, ipsi præmonstravit; & leve beatitudinis onus, ac salutare & revera suave jugum ostendit. Unde optimam celsitudinis viam didicit humilitatem, atque id quod dicitur, Misericors esto & mansuetus, opere sermonem sanctorum seniorum excipiens. His omnibus virtutibus exornatus Beatus ille, semper illud in ore gerebat, quod a senioribus sanctis acceperat: quicumque scilicet ad præcedendam propriam voluntatem studiose intendisset, in locum quietis perventurum. Ut enim invenit quod diligenter quæsierat, omnium quidem perturbationum radicem esse sui ipsius amorem, subamaræ nostræ voluntati coherentem; efficaci hac medicina usus, radicem simul & mala germina penitus emaciavit, atque genuinus incorruptibilium frugum cultor evasit, nec non veræ vitæ fructus produxit; absconditum in agrothesaurum, rite a se quæsitum ac repertum possidens, & bonis numquam evacuandis ditatus.

7 Vellem equidem idoneus satis esse, qui mente & lingua possem sancti hujus viri vitam sigillatim exponere, in commune omnium commodum & virtutis exemplar absolutissimum. Quo item pacto Beatus ille angustam & latam & prorsus admirabilem viam percurrerit, idque citra errorem & effusionem, cavendo præcipitem in utraque transgressionem: sic enim Dei amicus & veremagnus Basilus angustiam afflictæ ac salutaris viæ definivit. Alteram vero tenuit per mortificationem, & erga eos qui ipsum ad Deum deducebant libertatem, ac præcipue per humilitatis altitudinem, quæ sola, juxta magnum Antonium, omnibus diaboli laqueis superior existit; quare & ab ipso verissime implebatur illud; Latum mandatum tuum nimis. Sed hoc tamquam impossibile transiliam: novi enim ad reliqua Beati hujus bona, etiam illa, quæ externorum Philosophorum Platonis, dicuntur, accessisse, quæ tamquam vere sapiens apud in florilegio collecta, prout ulus ferebat, diligenter pro opportunitate doctrinæ suæ intexebat; quale est illud? Ne quid nimis: Nosce te ipsum: atque similia, ad quæ non tam prudens propositum, quam impossibilitatis necessitas, sicut dictum est, me compellit.

8 Ceterum, quod mihi diligens, & ornatissima vestra jussit anima, hoc jam confidens feci, & gravitatem inobedientiæ suspectam habens, & socordie veritus punitionem. Jamque una cum præsentibus literis meis ad vos, prudentes Dei trapezitas, talentum, quod apud me otiosum erat, misi: repertas, inquam, B. Dorothei Institutiones, quas ipse a suis majoribus accipere dignus fuit, ac propriis discipulis tradidit, faciens & docens, uti primus & verus Præceptor noster atque Salvator. Etsi autem omnes sermones ejus reperire nequiverimus, sed admodum paucos, eosque sparsim a quibusdam viris studiosis Dei providentia collectos: attamen satis fuerit, dexterioritati tuæ etiam hanc breviter proposuisse, juxta illud: Da sapienti occasionem, & Sapientior erit.

9 Hæcenus editio Cordensis, & ejus versione reliqua emula hic damus. Quæ sequuntur ipse prætermittit, quia absunt a contextu græco: quia tamen in Bibliotheca Patrum & alibi prioribus addita leguntur, opera præterea puto eadem hic transcribere, quamquam non satis apte cum præmissis coherentia; ne quid quod ad laudem Sancti facit, sponte prætermissemus. Prosequitur itaque Bibliotheca, Colonia edita: Quale enim fuerit sancti viri propositum, ad monasticam conversationem adeo addicti; quam idoneam & accom-

ab humi-
litate,

ab eradica-
tione amo-
re proprio

a pruden-
tia in
operando

a severitate
in utendo
dictis
prestantis
ad res
sacras.

96

F
Institu-
tiones
ejus mis-
suntur il-
los pe-
nitenti.

Pr. 9.9

accom-

AUCT. accommodatam vitam elegerit, animo mecum repetito; & hinc quidem summam ipsius animæ obedientiam erga Patres suos, puram abdicationem, simplicitatem conscientiarum, studium & diligentiam, atque omnia in cognitione fundata; hinc fidei constantiam, caritatem, & perfectionem. Ad confratres, confocios affabilis erat & verecundus, alacer, benignus, clemens etiam cum præfesset; non suspiciosus, non deses, non otiosus, non contumax, non contentiosus; quæ robora sunt nullum judicandi & nil sumendi. Concordiam quoque unanimitatemque, super mel dulcia, semper fovebat: at vero ad opera studiosus, diligens, prudens, attentus, micis, cum omni probitate exemplum bonorum morum; ad res autem gerendas accuratus & venerabilis amator pulchritudinis; nil perperam agens, divino quodam ingenio & discretionem quosvis superans, in cunctis humilis, gratus, fortis & constans, sobrius & sollicitus atque cogitabundus.

B Sed quid opus est per singula discurrere? Simile quid facturus videor cum eo, qui voluerit vel stillicidii guttas vel undas maris diminueret. **A** Equum est autem, quam proposueram metam non excedere, & vobis quoque partem aliquam dulcis huius inquisitionis relinquere; ut pariter his deliciis fruamini mecum, discatisque qua hic via, sanctitate, urbanitate, in divinam doctrinam & animarum salutem ita deductus sit ab eo, qui omnia gubernat & providentia disponit. Compatiens, inquam, & benevolus pater, perdignus qui animas instrueret & illuminaret; magnus in intellectu, major in obsequio; sublimis in contemplatione, sublimior in humilitate; dives in Deo, pauper in spiritu; dulcis eloquio, dulcior occursum; doctus medicus in quemcumque volueris morbum; qui ægitudinem [auferebat] divitibus & mendicis; sapientibus & insipientibus; feminis, viris; senibus, junioribus; afflictiis, lætis; advenis, suis conjunctis; solis, imperantibus; dominis, servis; subditis, liberis: sanctam illam & variam innumeramque œconomiam cunctis hominibus ut talentum impertiens, & omnibus omnia factus, sicque plurimos perlucrat. Sed jam hora est, Amantissime, ut mensam sermonis suavissimi apponam; cujus unaquæque pars, & dictio etiam minima non minimum affert commodum & utilitatem. Nam divino vere & admirabili eloquio fuit vir ille: sed humili & pedestri oratione reperere voluit, ob humilitatis exemplum, & inornatum sermonem exculto ubique prætulit. Tu igitur sincero hoc studio & beatitudinis fructu euntire; alere huiusmodi viatico & cibo; accede ad sanctam urbanitatem quam diu optasti, & pro languore meo sedulo supplicato.

C **Hæcenus ille Frater cum appendice latina, tam luculenter, quam compendiose de Sancto, cujus gesta, saltem plura, se novisse & recte novisse asserit. Utinam idem (quod & ipse optat) totam sancti viri vitam sigillatim exposuisset, in commune omnium commodum & virtutis exemplar absolutissimum! Sed cum ab ipso id factum non sit: conscribam operam nos, deceptosque scholares aliquot virtutum ejus, per hortulum Institutionum asceticarum sparsos, colligamus componamusque inde fasciculum, qui trahere possit plures Ascetas possit odore suo. Eo autem majorem habebit compendio illa auctoritatem, quod ipse Sanctus ubique de se ipso testimonium dicat, virtutesque pro humilitate sua potius imminuat quam extollat. Nonnulla tamen capite proximo proponenda, suppeditabit etiam Auctor vitæ S. Dosithei, probatissimus & constantissimus, si non Dositheo ipsi, certe magistro ejus, Dorotheo, diu post discipulum de sancto.**

12 Sed cum reliqua fere omnia ad monasticam Do-

rothei vitam spectent, prælibemus hoc ipso capite adolescentie ipsius specimen aliquod; videamusque quo fervore, stupendissimo sane, in literarum studia raperetur atque incumberet. Institutione X ostendere volens, illum qui ad virtutem contendit, principio sibi ipsi vim inferre debere, sic paulatim profecturum, ac tandem cum tranquillitate aditum; exemplum & experientiam propriam suis proponit, sic loquens: Quando litteris vacabam externæ disciplinæ, sub initium valde laborabam; cumque incipiebam capere librum, non secus me habebam atque aliquis qui accedit ad tangendam feram. Ut igitur perseveravi mihi ipsi vim asserere; adiuvit me Deus, & talem studendi habitum contraxi, ut etiam nescirem quid comederem, vel quid biberem, vel quomodo dormirem, præ ardore studiorum. Neque quisquam amicorum meorum umquam ad prandium me allicere valuit: sed neque umquam lectionis tempore ad consortium ejus accessi, quantumvis societatis amans essem & socios meos diligere.

13 Cum igitur nos Sophista dimisisset, & ego me abluisse (indigebam enim quotidiana lotionem, quoniam ob nimiam lectionem assiduitatem exsiccabar) concedebam ad meam mansionem, nesciens quid mihi esset comedendum: non poteram enim vacare vel præparandis cibis. Habebam tamen fidum quemdam amicum, qui mihi parabat si quid voluissem. Accipiebam igitur quicquid ab eo præparatum invenissem; habens & librum meum ad sinistram in grabato, & paulatim in ipsum inclinabam; & cum dormirem, similiter habebam ipsum in sede mea; & cum parum somni cepissem, exsistebam ilico ad lectionem. Rursus vespere cum ad lucernæ lumen discederem, accendebam lampadem, & ad mediam usque noctem lectioni incumbere; & sic affectus eram, ut ex nulla re alia, nisi ex lectionibus caperem voluptatem. Quando igitur veni ad monasterium, mihi met ipsi dictitabam: Si cui tantus sit ad externam eloquentiam affectus tantusque legendi ardor, ut habitum scientiæ consequatur; quanto magis pro virtute laborandum? atque ex hac re magnas vires capiebam. *Nunc e Vita S. Dosithei, quæ ad Dorotheum nostrum faciunt, descripta demus.*

F

CAPUT II.

Gesta Dorothei circa Dositheum discipulum suum.

14 **B**eatus vero Abbas Dorotheus, vitam solitariam Deo adjuvante amplexus, ad Abbatis Seridi cœnobiū secessit, ubi magnos quosdam ac complures reperit quieti deditos; inter quos duo erant eximii magni senes, sanctissimus scilicet Barsanuphius, ejusdemque discipulus sive coexercitans, Abbas Joannes; qui propter eam quam habebat futura prævidendi gratiam, cognominatus est Propheeta. Quibus cum semetipsum omni fiducia formandum tradidisset; magno quidem seni per sanctum Abbatem Seridum loquebatur; Abbati vero Joanni Prophetæ etiam deservire promeruit; uti ipse etiam gloriatur infra, quod tali ministerio iudicatus sit dignus. Sed prosequitur Auctor vitæ S. Dosithei.

15 Cum adhuc beatus Abbas Dorotheus versaretur in cœnobia Abbatis Seridi, & certamen Christianæ obedientiæ perfrueret; decreverunt sancti leones, ut eo loci ipse valetudinarium extrueret, ejusdemque curam haberet. Nam si quando infirmabantur Fratres, valde afflictabantur, quod nullum qui ipsorum curam gereret, haberent. Extruxit igitur, ad-

que pri-
mam hor-
rebas stu-
dia

ades dein
amavit,
ut cibi,
somnia, so-
ciumque
obliviscer-
etur;

et ubique
librum so-
cum do-
beret.

Monas-
terium Se-
ridi Abb-
intrat

sub disci-
plina S.
Bar. an-
pbi,

ubi vole-
tu. in. in.
primi
Fratribus
causis

A adjuvante Deo, valetudinarium, proprio secundum carnem fratre sumptus ipsi suppeditante: erat enim vir Christi admodum diligens & monachorum amicus singularis. Porro ipse Abbas Dorotheus, ut dixi, una cum aliis quibusdam piis ac religiosis Fratribus curam habebat ægrotantium, quippe cui hujusmodi administrationis demandata erat dispensatio.

*fratre
carnali
sumptus
pregnante*

16 Quadam igitur die accessit eum præfatus Abbas Seridus: ad quem cum venisset, juvenem quemdam invenit, militari sago indutum, delicatissimum juxta ac formosissimum. Is autem tunc forte venerat ad monasterium, una cum quibusdam amicis, qui erant de palatio Ducis. Ut igitur accessit Dorotheus, assumit eum seorsum Abbas Seridus, eique dicit: Hi viri adduxerunt hunc adolescentem, dicentes eum velle hic in monasterium commorari: & vereor ne forte sit alicujus magnorum illorum filius, qui vel susurratus sit quidpiam, vel mali quid egerit & fugere velit; nosque periculo exponamur: neque nim habitus ejus neque forma est cojuspiam, qui monasticam profiteri vitam cupiat....

*Juvenem
ingredi
monasterium
volentem*

17 Tunc Abbas misit S. Dorotheum, qui juveni loqueretur, ipsumque examinaret. At ille nihil aliud respondere noverat, quam, Volo salvari. Reversus igitur Dorotheus Abbati refert; Si omnino decreveris ipsum admittere, nihil est quod timeas; nullum enim vitium habet. Dicit ei Abbas: Fac igitur caritatem, & tecum illum assume, ut salvetur: nolo enim eum inter Fratres commorari. Ipse vero præ modestia instantem id recusabat, dicens; neque status neque moduli esse sui onus istiusmodi in se suscipere. Cui Abbas: Ego, inquit, & tuum onus & illius gesto: tu cur assiligeris? Tunc dicit ei B. Dorotheus; Quoniam igitur hoc omnino decrevisti, expone illud seni (*Bartholomæo*) si tibi videtur. Bene, inquit ille, ego exponam ei. Pergit itaque & rem seni refert. Tunc senex ipsi declarat, ut sic eum susciperet; Per te enim, inquit, Deus salvabit eum. Tunc suscepit ipsum cum gaudio, & secum habuit in valetudinario, atque Dositheum appellavit.

*juvenem
examina-
re & sus-
cipere*

*cumque
appella-
tum Do-
sitheum*

*egregie
docuit
temper-
tantiam*

*carita-
tem*

*mansue-
tudinem*

*delectat
vero va-
nam glo-
riam*

18 Laus non minima Dorothei, discipulus iste fuit, quem brevi temporis spatio omni virtutum genere informavit. Ac primum quidem temperantiam in manducando docuit; diminuendoque paulatim panis portio- nem, eo adolescentem adluxit temperantia, ut qui initio comedeat panem unum quatuor librarum, & alterum ejusdem ponderis dimidium, tandem nulli ulla contentus esset. In operibus porro caritatis exercebat ipsum egregie in valetudinario Fratrum; & si quando verbulo fortasse aliquid in alium deliquisset, suaviter ac fortiter dolentem culpam suam corrigebat atque animabat. Cum calidum humi sedentem aliquando ac sententem reperisset, ait illi: Quid est tibi, Dosithee? quid habes? cur fies? Cui ille? Ignosce Domine, quoniam iratus fui, & male locutus sum Fratri meo. Et dixit ipsi: Itane irasceris, Dosithee? Itane non pudet te iratum etiam male loqui Fratri tuo? An ignoras ipsum esse Christum, teque Christum assilgere? Cumque ille ubertim flere pergeret, agebat: Deus tibi percat; surge, modo incipiamus, & diligentiam adhibeamus; ac Deus opem feret.

19 Vanam quoque gloriam reprimere in discipulo ex occasione noverat dexterissime. Nam, ut erat apertissime conscientie Dositheus, cum lectulus infirmorum egregie stravisset, transeuntem subiude illac Dorotheum compellavit, dicens: Domine; Domine, cogitatio mihi dicit; Eleganter lectulos sternis. Cui Dorotheus, gloriam illam retundens; Papæ! Domine: ecce bonus servus factus es, insignis cubicularius; sed non bonus Monachus evasisti. Alias cultello culpam afflictebatur immoderatus, capiensque illum in valeta-

dinario retinere, rogavit sanctum Magistrum id sibi ut auct. liceret, laudans cultum, ex eo quod optime scinde- C. J. ret panes, ac parandis ulla idoneus esset. Sed vanam gloriam & afflictum nimium Dosithei erga cultum subodoratus Dorotheus; offerri illum ad se iussit: contemplatusque elegantiam ejus; Siccine, inquit, Dosithee, tibi placet? Numquid vis esse servus cultelli hujus, & non servus Dei? Siccine tibi placet, ut cultelli hujus affectu illigeris? Et non te pudet velle, ut cultellus iste tui potius domine- tur, quam Deus? Vade, depone cultellum istum, nec tangas eum.

*& immo-
decatum
erga res
terrenas
afflictum.*

20 Ut autem Dorotheus nullam virtutem in Monacho pluris faciebat obedientia; imprimis voluit in ea excellere discipulum suum; interque alia ejus experimenta hæc aliquando sumpsi. Si quando indigebat veste Dositheus, suppeditabat ipsi Dorotheus unde illam conficeret: cumque abisset & magna cum elegantia vestem confuisset, advocabat ipsum, dicens? Dosithee, consuistine vestem istam? Et respondente illo; Ita, Domine, recte atque eleganter ipsam concinnavi: obedientiam ejus exercens, inquebat: Vade, da ipsam huic Fratri, aut huic infirmo. Deinde rursus aliam ipsi vestem porrigebat: quam ut iterum eleganter sarcivisset atque concinnasset, si- militer agebat ei? Trade illam isti Fratri. Et proci- nus eam porrigebat, nec umquam affligebatur aut murmurabat, dicens; Postquam laboravi sarciens & concinnans vestem aliquam, tulit eam a me atque alteri præbet; sed quidquid boni audiebat, id magna promptitudine exequabatur. Felix discipulus, quod talem nactus fuerit magistrum, qui tam pruden- ter suo tempore & loco noverat suos exercere.

21 Si quandoque castigatione aliqua opus esse judi- cabat, ut in humilitate perstaret discipulus; maluit eam per Abbatem infligi quam per se, ne forte casti- gati animus inde abalienaretur, & minus fiducia po- neret in magistro suo. Sic, interrogatus a Dositheo super aliquo sacre Scripturæ loco, quod nollet eum in talibus versari, sed magis humilitate servari, re- spondit, se nescire. At ille paulo post interrogat denno de alio loco: cui iterum respondit; Nescio, sed vade, Interroga Abbatem. Abbat ipse confestim, dislo an- diens. Beatus autem Dorotheus, jam prædixerat Abbati seorsum; Si venerit Dositheus ad te, ut in- terroget quidpiam Scripturæ, verbera ipsum parumper. Cum igitur venisset atque interrogasset; cepit illum reprehendere Abbas, ac tandem dimittens, duas ei alapas impegit, magnum inde humilitatis ac patientia fructum referenti. Nam alacriter reversus ad Dorotheum, genas ei ex alapis rubras ostendens, dixit: En adhuc firmas solidasque habeo.

*ut &
verbera
gaudent
ferret.*

22 Fere quinquennium sub disciplina Dorothei ege- rat Dositheus, cum o visis excessit: tantoque virtu- rum ornata decorus, magistrum discipulus prævolavit in celum; postquam non minora ab illo acceperat in- dicta caritatis paternæ in valetudine adversa; quam seduli sollicitique instructoris in secunda. Adtrat enim frequenter Dorotheus decumbenti, & libenter reme- dium aliquod attulisset. Cumque deprecatus esset eger, ne ova sorbitia sibi darentur; expressit ille animi sui tenerum affectum; Recte, inquit, cum non vel- lis, non dabo tibi; tantum ne turberis. Satage- bat autem pro ovis illi dare res alias, quæ con- ducebant sanitati. Ingravescente vero magis ac magis morbo, identidem moncbat infirmum ut oraret, atque interrogabat: Dosithee, quomodo se habet oratio? Etiamnum sibi constat? Cui is cum sepe respondis- set; Bene, Domine, ora pro me: constat sibi per- tuas preces: tandem reposuit; Ignosce, Domine jam amplius incumbere orationi nequeo. Et Dorotheus; Omitte

*carita-
tem ma-
gnam se-
licitur
exhibet.*

AUCT. Omitte igitur illam; ac Dei tantum memor esto, C. J. cumque tibi presentem considera. Interea intuebatur cum laborantem; & anxius erat, ne quidpiam damni pateretur.

CAPUT III.

Quid de Obedientia & Humilitate docuerit atque exercuerit.

23 **H**actenus præclara quædam gesta Dorothæi, tum cum mortuus est Desibens, uti hujus Vita habet num. 19, adhuc discipuli; sed qui simul patres magistri, ut vidimus, egregie explevit. Nunc quæ præterea in monasterio illo Abbatis Seridi, antequam alio transiret, egerit, inspiciamus. Prima ejus Institutio Ascetica, ex editione Corderii nostri, tractat de Abnegatione atque Obedientia perfecta, nec non de securitate obedientibus ei; estque illa præclarissima imprimis & quoddam vitæ asceticæ compendium. Ut autem discipulos suos informaret sanctæ virtutibus istis, operose multa adducit, ac potenter perorat; tandemque indifferentis obedientiæ tranquillitatem experientia propria sic suis explicat. Interrogavi aliquando senem illum Abbatem Joannem, Abbatem Barsanuphii discipulum, & dicebam: Domine, cum Scriptura dicat; Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum, & videam me nullam habere tribulationem; quid mihi faciendum, ne forte perdam animam meam? nullam enim tribulationem aut solitudinem habui. Dum autem contingeret me habere hanc cogitationem, accipiebam tabellam & seni scribebam (per litteras enim eum interrogabam) & antequam hoc ipsi proponerem & scriptionem absolverem, sentiebam utilitatem & levamen: tanta erat securitas tranquillitasque. Ego autem cum nescirem vim virtutis, & audirem; Quoniam per multas tribulationes oportet intrare in regnum cælorum; timebam, quia non habebam tribulationem. Postquam igitur hoc seni manifestaveram, sic mihi respondit: Ne affligaris, quia nullam habes molestiam: nam quisquis Patrum se committit obedientiæ, hanc securitatem & tranquillitatem obtinet.

24 Paulo ante proposuerat exemplum Desibens sui: ex quali vita, luxu, & socordia, ad qualem mensuram sanctitatis exiguo temporis spatio ille pervenisset, eo quod obedientiam amplecteretur, & propriam abscinderet voluntatem; quibus ita subiungit, Narro vobis etiam aliam rem similem, quæ me præsentem accidit, ut intelligatis obedientiam, & propriæ carentiam voluntatis, ab ipsa quoque morte hominem eripere. Cum quondam inter discipulos Abbatis Seridi versarer, venit eo discipulus cujusdam magni senis ex partibus Ascalonis, ad quidpiam Abbatis sui nomine percunctandum. Habebat autem in mandatis a sene, ut vesperi ad cellam propriam reverteretur. Interim oborta est vehemens tempestas cum imbribus & conitruis, vicinusque torrens jam erat in pleno fervore exundationis: attamen ille propter senis verbum discedere volebat: nos vero hortabamur illum, ut maneret, supponentes fieri non posse, ut e fluvio salvus emergeret: at illi omnino persuaderi non potuit, ut maneret. Postremo diximus: Ad flumen cum ipso procedamus: si enim ipsum viderit, sua sponte revertetur. Ivimus itaque una cum eo; & cum ad flumen pervenimus, exiit ipse vestimenta sua, & alligat illa capiti suo, & accingit maphorium seu scapulare suum, & projecit semetipsum in flumen, in universum illum fluxum horrendum. Nos

autem stabamus obstupesciti ac tremantes, ne forte occumberet. Ille vero pergebat natans, statimque in altera ripaprehenditur, atque induit se vestibus suis; indeque se nobis inclinat, & accipit benedictionem, abique current. Nos autem virtutis vim admirantes, hæsimus obstupesciti, quoniam cum timore illuc animum intendebamus. Ipse vero propter obedientiam suam absque periculo pertransiit.

25 Altera Institutione sua Dorothæus, initio omnis peccati, videlicet superbiæ, repagulum opponit humilitatem, quam, uti & superbiæ, duplicem facit. Et prima quidem superbiæ contra proximum, altera contra Deum extollit animum. Prima est, quando quis Fratrem nihili facit, quando ipsum vilipendit, ac si homo nauci sit; & semetipsum illi anteponit. Ex illa vero, nisi quis aditum respuerit, sensum perveniri ad secundam, ut contra Deum insurgatur, experientia se didicisse ostendit, ita inquit: Certe, Fratres mei, quemdam novi olim, qui ad hunc miserabilem statum devenit: ac initio quidem, si quis Fratrum ipsius quidpiam proferret, unumquemque despuebat ac dicebat; Quis est iste? Nemo est præter Zosimam & socios ejus. Deinde cœpit etiam hos vilipendere ac dicere; Nemo est præter Macarium. Et paulo post cœpit dicere; Quis est Macarius? Nemo est præter Basilium & Gregorium. Atque etiam non multo post, hos quoque cœpit spernere dicens; Quis est Basilus, & quis est Gregorius? Nemo est nisi Paulus & Petrus. Cui ego dixi; Certe, Frater, hos etiam contemnes. Credite mihi; post exiguum tempus inceperat dicere Quis est Petrus. Quis est Paulus? Nemo est nisi sancta Trinitas. Hoc modo postmodum etiam contra Deum ipsum intumuit; usque adeo demens erat.

26 Mirum hinc videri possit, quantum unius ejusdemque monitio apud alium atque alium valeat. Omnes Dorothæus in optimam accipiebat partem, & sanctus ne exarset. Contra non audiret monerem ille, de quo modo; & ad extremum superbiæ atque contumaciæ pervenit: non minus paterne hunc atque ipsum monentem Dorothæo. Sed porro de humilitate loquentem audiamus. Memini, inquit, cum aliquando de humilitate verba faceremus, & Gazensis quidam vir illustis audiret nos, illud ipsum asserentes, quod quantum quis propinquior sit Deo, tanto magis se videat peccatorem; admiratione defixum dixisse; Quomodo fieri hoc potest? ignorabat enim, & volebat scire rationem. Tum dico illi: Domine Primas, dic mihi quid censes temetipsum esse in tua civitate? Respondit illi; Censeo me magnum & primum civitatis. Dico illi; Si forte Cæsaream ieris, quid ibi te senties? Habebo me, inquit, viliorum Magnatibus, qui illic degunt. Tum ego illi: Si autem abieris Antiochiam, quem te ibi faceres? Cui ille ait; Velut quemdam rusticum ibi me putarem. Dico illi tandem; Si Constantinopolim adieris ad Imperatorem; quid de te illic senties? Haberem me, inquit, ut pauperem quemdam & egenum. Tum ego illi: Ecce, inquam, ita se habent viri sancti; quanto propius ad Deum accedunt, tanto magis se vident peccatores.

27 Ita pulcherrima similitudine ostendit verum esse dictum suum de humilitate, in sanctioribus viris magis eccellente. Quod capere neutiquam valens Sophista quidam, Abbatem Zosimam eadem super re verba facientem audiret; Dic mihi, ait, quomodo te peccatorem existimas? nonne scis te sanctum esse? numquid nosti te virtutibus pollere? Ecce vides, quomodo mandata exequaris. Quomodo talia faciens, existimas te peccatorem? Senex autem non reperiens quæ id responso explicaret; Non novi, in-

A inquit, modum quo tibi hoc explicem; verumtamen ita sentio. Sophista igitur ipsi adversabatur, scire volens modum quo se res haberet. Senex vero minime reperiens, quomodo ipsi rem hanc exponeret, sancta sua simplicitate; Ne pervertas me, inquit; equidem ita sentio. Cum igitur ego senem in responso hæsitantem viderem, dico ipsi: Numquid fortassis ita se res habet, sicut ars sophistica & medica? quando quis eam callens exercet, paulatim ipso exercitio innascitur quidam habitus medico vel sophistæ; neque potest dicere aut explicare, quo pacto illius artis habitum acquisiverit, dum anima sensum sine sensu, ipsum ex artis exercitatione concepit. Idem etiam usu venit in humilitate, dum ex mandatorum operatione habitus quidam humilis nascitur, qui sermone exprimi non possit. Ut igitur Abbas Zozimas hoc audivit, statim me complexus est, mihiq; dixit: Rem ipsam invenisti; ita se habet quemadmodum dixisti. Sed & Sophista cum hoc audisset, curatus est & hanc rationem ipse admisit.

apud
philos.

Ipse se
omnibus
vero hu-
milis,
possipis.

Abbas
Joannis
latius in-
seruit.

de quo
quatuor
senten-
tias di-
scit.

de tota
vita
retinet.

alteri lo-
cum ca-
dere cu-
pit.

convul-
sionem
sibi faci-
tur fore.

28 Ad hoc caput de humilitate referri etiam potest, quod Institutione quarta, quæ de timore divino tractat, ipse de se refert. Nam; Ego quidem, inquit cum magna humilitate, nescio an aliquid umquam boni gesserim: si tamen ex hoc protectus fui, scio me protectum fuisse, quia numquam Fratri me ipsum præposui, sed semper Fratrem meum mihi præposui. Quondam cum adhuc essem apud Abbatem Seridum, senis illius Abbatis Joannis, contemporanei Abbatis Barsanuphii, minister ægrotavit: mihiq; præcepit Abbas, ut seni ministrarem. Ego autem cellæ ipsius ostium ita deforis amplexabar, quemadmodum quis venerandam Crucem adorat; quanto magis ipsius ministerium? Quis enim non optaret dignus haberi tali Sancto? Ceterum habebat etiam sermonem admirabilem, & semper post expletum quodlibet ministerium meum, humili gestu reverentiam illi exhibebam, ut acciperem ab eo benedictionem & discederem; mihiq; semper loquebatur. Habebat autem senex quatuor verba: & sicut dixi, vesperi cum essem discessurus, semper unum ex quatuor mihi referebat, dicebatq; hoc modo: Dicit semel (sic enim senex assueverat ad quodlibet verbum dicere, Dicit semel) Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Custodire conscientiam proximi parit humilitatem. Rursus alio vespere dicebat mihi: Dicit semel, Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Numquam voluntatem meam Fratris mei anteposui, Alias iterum dicebat: Dicit semel, Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Fuge res humanas, & salvaberis. Iterum dicebat: Dicit semel, Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Semper solebat senex mihi sub vespere discessuro dare unam admonitionem ex his quatuor, eo modo quo quis alicui viaticum præberet: & sic illa servavi in custodiam totius vitæ meæ.

29 Attamen licet talem haberem fiduciam in Sanctum istum, & sic erga ejus obsequium affectus essem; simul ac percipiebam Fratrem quempiam affligi, eo quod quæreret ipsi deservire; astutum adivi Abbatem & ipsum rogavi, dicens: Si consentis, Domine; istud munus huic Fratri magis congruit quam mihi. Sed neque Abbas, neque senex ipse consenserunt. Verumtamen ego interim quantum in me fuit, id satagebam, ut Frater mihi præferretur: & cum ibi novem annos transfegerim, non scio me cuiquam verbum asperum fuisse locutum, tamen officium haberem; ne quis dicat me

Junii Tomus I.

illo caruisse. Mihi credite, quoniam scio quemdam Fratrem, a valetudinario usque ad ecclesiam, me convitiis insectatum fuisse: cui ego ne verbum quidem unum reponebam. Quin imo cum & Abbas id, nescio quo referente, rescisset, illumque vellet punire; ego perrexi pedes ejus amplecti, dicens: Ne per Dominum id feceris. Ego erravi; nullam culpam habet Frater. Alias item, sive ex tentatione, sive ex simplicitate (Deus novit unde) longo tempore lorium suum noctu reddidit ad caput meum; ut etiam stratum meum maderet. Similiter & alii quidam Fratrum interdum veniebant, & flores suas ad cellam meam excutiebant; & videbam tantam multitudinem cimicum, cellam meam ingredientium, ut illos interficiendo superare non possem: erant enim ob calores, infiniti. Ceterum cum cubitum concessissem, omnes illi supra me congregabantur; ac somnus quidem ex nimio labore ingrebat: sed ilico excitatus e somno, reperiebam totum corpus meum depastum. Et numquam alicui ipsorum dicebam; Ne sic feceris; vel, Cur hoc facis? Neque scio me ipsum, ut dixi, aliquando verbum mordax, aut cuiquam molestum fuisse locutum.

30 Ita pro humilitate sua Dorotheus quaslibet ferebat injurias, & ferendo coronam sibi texebat patientiæ incomparabilem. Non sic alter ille; de quo agitur Institutione septima, qui similiter excipere animo æquo videbatur irrogatas a Fratribus injurias, sed non ex vero humilitatis motivo. Erat quidam, ait, Frater in cœnobio, antequam ego inde discederem, quem numquam videbam vel turbatum vel erga quemquam exarcebatum, tametsi aspiciebam multos Fratres ipsi injuriam inferentes & molestiam facessentes. Adco autem æquo animo junior ille ferebat ea quæ a quolibet illorum ipsi ingerebantur, ac si nullus omnino ei molestus accidisset. Ego itaque patientiæ ipsius excellentiam semper admirabar & desiderabam discere unde virtutem hanc obtinisset; ipseque seorsum semel assumpto, exhibita reverentia, insinuo, mihi ut diceret, qualem semper in corde suo haberet cogitationem, quando vel injurias, vel quasvis molestias a quopiam patiebatur, eo quod tantam exhiberet longanimitatem. Ille autem respondit tumide cum insolentia, mihiq; dixit: Ego sic soleo his imperfectionibus attendere, sive illas ita suscipere; sicut ab hominibus excipi solent juvenes catelli. His auditis dimisi aures meas, & mihi ipsi dico: Hic frater viam non invenit: & me ipsum Cruce signans, secessi; orans, ut & me & ipsum Deus protegeret. Itaque contingit etiam ex contemptu injuriarum, ut quis minime perturbetur: quæ est manifesta perditio.

CAPUT IV.

Magistrum suum in omnibus consulit: suspitionum malitiam discit, atque in alio ostendit.

31 Institutione quinta de utilissimo atque imprimis necessario in vita ascetica argumento tractant Dorotheus, docet, non sequendum esse Religioso judicium proprium, sed eligendum in via spirituali certum Ducem, qui quid declinandum, quæ eundum, quid sequendum sit, commoneat. Id autem ut suis persuadeat, pro ibemate assumit, quod dicitur in Proverbis: Prov. Quibus non est gubernatio, cadunt tamquam folia: 11, 14. salus autem est in multo consilio. Quod cum pulcre multis probavit; affirmat, plerumque Monachorum lapsum ex illo capite oriri, quod sibi ipsi prudentes visi, seniorum ducatum contempserint: & contrarium exem-

III

ple

AUCT. *plu suo docet:* Equidem, *ait*, haud scio ullum Monachi lapsum alium extitisse, nisi ex eo quod proprio cordi crederet. Aliqui dicunt, propter hoc aut propter illud hominem labi: ego autem, ut dixi, non novi cuiquam lapsum aliquem evenisse, nisi ex hoc, quod sibi credat. Vidistis' quempiam cecidisse? Scito quod semet ipsum direxerit: nihil gravius, nihil perniciosius, quam seipsum dirigere. Protexit me Deus & semper hoc periculum timui.

sum ipse in omnibus consuevit, Quando eram in cœnobio, exponere omnia seni Abbati Joanni. Numquam enim (ut dixi) præsumebam facere quidpiam absque illius sententia. Accidit aliquando, ut cogitatio mea mihi suggereret: Numquid hoc tibi dicturus est senex? quid vis ipsi molestus esse? Et reponebam cogitationi: Anathema tibi & iudicio tuo, & intelligentiæ tuæ, & prudentiæ tuæ, & scientiæ tuæ, quia id quod nosti a dæmonibus nosti. Abibam igitur ac senem interrogabam: acciditque nonnumquam, ut idipsum mihi quod cogitaveram, responderet. Tum mihi mea suggererebat cogitatio: Quid ergo? Ecce id ipsum est quod dixi. Numquid intempestive senem interpolasti? Et reponebam isti cogitationi: Sed

B nunc bonum est, nunc a Spiritu sancto est. Nam quod tuum est, id malum est, a dæmonibus est, a passionibus obnoxio est: & sic numquam absque interrogatione cogitationi meæ fidem adhibebam.

et hinc quicquid me semper vincit, **32** Et credite mihi, Fratres, hioc in tanta quiete tantaque animi tranquillitate versabar, ut vel propter illam ipsam (sicut alias me dixisse vobis meminimus supra num. 23) anxius essem. Siquidem audiveram, Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei: & videbam me nullam habere afflictionem; & timebam atque anxius eram, nesciens causam tantæ tranquillitatis, donec senex mihi significavit ne affligerer; Quoniam quisquis Patrum sese committit obedientiæ, hanc securitatem atque tranquillitatem obtinet. Satagite etiam vos, Fratres, interrogare, & non vobis ipsis niti. Discite qualem hæc res habeat securitatem, quale gaudium, qualem animi tranquillitatem. Sed quoniam dixi, me nullam habuisse afflictionem, audite quid quoad hoc mihi acciderit.

etiam in gravissimis angustis spiritus, **33** Cum adhuc degerem illic in cœnobio, semel ingens & intolerabilis mihi oborta est tristitia; tantoque dolore & angustia premebar, ut ferme animam reddere mihi viderer. Erat autem hæc afflictio ex dæmonum insidiis, & huiusmodi tentatio ex invidia diaboli ingerebatur; gravissima quidem illa, sed brevissimi temporis, molesta, obscura, consolationis expertis, nullam habens requiem; sed undequaque angustia, undequaque suffocatio. Cito tamen venit Dei gratia in animam, alioquin sustinere nemo potuisset. Ceterum, ut dixi, in tanta tentatione tantaque angustia constitutus, quadam die dum dubius stare in area monasterii, Deumque pro hac re invocarem; derepente oculos intendo in ecclesiam; videoque quemdam habitu Episcopali, tamquam sacrificaturum, ingredi sanctuarium.

per opportunitatem ipsi sanctum aliquid, Numquam autem accedebam hospitem citra necessitatem aut iussionem. Tum vero acsi aliquid me traheret, secundum illum etiam ingrediebar. At ille sat longo tempore mansit stans, expansus in celum manibus; atque ego pone ipsum stabam, cum multo pavore orans: nam ex aspectu illius ingens me terror invaserat. Postquam vero orationem finiverat, conversus, ad me venit; quantoque mihi propinquior fiebat, tanto sentiebam amoveri a me tristitiam & pavorem. Deinde ut coram me stetit, manum extendit, & tetegit pectus meum, ac digitis illud pulsavit: dicens: Expectans expectavi

Dominum, & intendit mihi; & exaudivit preces meas, eduxit me de lacu miseriæ & de luto fecit; *pectus ejus pulsantem ac nonnulla dicentem.* & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos; & immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro. Atque omnes hos versiculos tertio repetebat, pulsans (ut dixi) pectus meum, atque sic recessit. Exinde ortum est illico in corde meo lumen, gaudium, consolatio, suavitas; & ex alio alius invenior. Ut igitur egressus fuit, accurro ad eum, volens ipsum invenire; & non invini, sed disparuit, Ex illa hora, per Dei miserationem, non scio me amplius fuisse vel tristitia vel timore conturbatum: sed huc usque Dominus per Sanctorum illorum senum preces me protexit. Hæc dixi vobis, ut cognoscatis, quantam cum omnimoda securitate quietem ac tranquillitatem habeat, qui semetipsum non regit, sed sua in Deum conjicit, & in eos qui secundum Deum valent ipsum dirigere.

34 Institutionis nonne argumentum est mendacium, illudque in tres differentias distinguit: Est enim, *ait*, qui animo, est & qui verbo, est denique qui & ipsa vita sua mentiatur. Et quidem qui mentitur animo, admittit suspicionem. Hinc ejus malum exaggerat, & neutiquam credendum suspicionibus ostendit **E** exemplo suo. Nam inquit; Quondam cum essem in cœnobio, tentabar ut ex motu hominis, statum ejus perciperem. Occurrit itaque mihi res huiusmodi. Quadam vice dum subsisterem, transibat mulier quædam gestans hydriam aquæ: ac nescio quo pacto correptus, ad oculos ejus attendi; statimque suggerit mihi cogitatio, scortum esse. Ut igitur hoc mihi cogitatio suggerit, valde affligebar, remque seniori Abbati Joanni manifesto, dicens: Domine, si nolens video motum alicujus, & cogitatio suggerit mihi statum ejus, quid facto opus est? Responditque mihi senex in hunc modum: Quid igitur? Numquid accidit nonnumquam, ut quis habeat defectum naturalem, & per certamen illud corrigat? Haudquaquam inde licet statum cujusdam cognoscere. Numquam igitur credas suspicionibus tuis. Regula enim obliqua, etiam quæ recta sunt, obliquat. Mendaces sunt suspensiones, & damnum afferunt. Ex eo tempore si mihi cogitatio mea dixisset, solem esse solem, vel tenebras esse tenebras; vix illi credidissem. Nihil gravius est suspicionibus, quæ adeo noxiæ sunt, ut si in nobis aliquantulum hæserint, incipiant nobis persuadere & efficaciter probare, nos videre ea quæ neque sunt, neque fieri possunt.

35 De hoc argumento rem vobis narro prorsus admirabilem, quam ego assecutus sum, cum adhuc in cœnobio versarer. Fratrem quemdam illic habebamus, ista passione valde exagitatam; qui suspicionibus propriis tantam fidem adhibebat, ut illi a qualibet suspitione sua prorsus persuaderetur, rem omnino ita se habere, prout cogitatio ejus illam depingebat, neque aliter fieri posse. Tempore igitur, succrescente malo, istiusmodi errorem illi dæmones imposuerunt. Cum is quadam vice hortum speculari causa ingressus esset (ejus nempe custos erat) decipiebatur ac videre sibi videbatur Fratrem quempiam, sicut suffurantem & comedentem. Erat autem Parasceve, & hora vixdum secunda. Ut ergo sibi persuasit, se revera privatim rem vidisse; abscondit semetipsum & silens egreditur: observabatque denuo sub horam Communionis, ut videret quid Frater iste in Communione ageret, utpote qui sicut suffuratus esset ac comedisset. Atqui cum visideret ipsum manus abludentem, ut ad Communionem accederet; accurrit ad Abbatem eique dicit: Ecce quo ingreditur Frater iste ad sacram Communionem una cum Fratribus sumendam! verumtamen

Amen prohibe illam ipsi dari; ego enim vidi ipsum mane ficus ex horto surripientem ac comedentem.

36 Interea Frater ille cum magna compunctione ad sacram Oblationem ingreditur: erat enim valde pius. Ut igitur vidit eum Abbas, vocat ipsum priusquam ad Sacerdotem communicantem accederet: atque accipit eum seorsum, dicitque illi: Dic mihi, Frater, quid est quod hodie fecisti? Ille obstupuit; ac petiit ab eo: Ubi Domine? Cui Abbas: Quando hodie mane in hortum intrasti, quid ibi egisti? Tum Frater, quasi attonitus, iterum ait: Domine, neque vidi hortum hodie, neque mane hic eram in cœnobio; sed modo ecce recens veni de via. Mox enim ut vigilias absolveram, misit me Oeconomus ad tale negotium. Res autem ista de qua agebat, multis inde milliaribus distabat, & sub ipsam horam Communionis Frater ille recens advenerat. Abbas deinde Oeconomum accersit, eumque rogat: Quo misisti hunc Fratrem? Cui responderet Oeconomus, idem quod Frater dixerat; quoniam ad talem pagum ipsum misi, petique veniam dicens: Ignosce, Domine, quia a vigiliis quiescebas, & idcirco non permisi ipsum accipere a te dimissionem. Abbas igitur de re tota certior factus, dimisit eos ut accederent ad Communionem; vocatque Fratrem suspicionibus laborantem, ipsumque increpat & arceat aditu sacre Communionis. Neque solum hoc: verum etiam omnibus Monachis, post Communionem congregatis, rem totam ut contigerat cum lacrymis narravit, & Fratrem istum coram omnibus publice confudit; tria ex hoc efficiens, ut scilicet diabolus confunderetur, & suspicionum seminator pudefieret; atque per illam ignominiam peccatum Fratris condonaretur, & in futurum a Deo auxilium acciperet; ceterique Fratres evaderent cautions, neque nos umquam propriis credere suspicionibus præsumeremus. Multis ergo hac de re nos & Fratrem hortatus, agebat, nihil esse perniciosius suspicionibus; idque præsentis exemplo commonstrabat.

CAPUT V.

Vita cum tenera sunt, facile; cum inveterata, difficile superari; varie docet S. Dorothæus.

37 Nulli altiarum cedere debet utilitate Instructio undecima, quæ inscribitur De passionibus extirpandis; easque dum tenera sunt evellendas, & propter parvitatem suam non contemnendas, egregie docet; inter alia adducens similitudinem, ab infirmitate corporis ad aegritudinem animi, his verbis: Advertite animum vestrum, Fratres, quo pacto se res habeant; & videte, ne vos ipsos negligatis: quandoquidem magnis periculis exponit nos etiam parva negligentia. Incidi nuper in Fratrem quemdam, quem reperi jam quasi a morbo convalescentem; dumque nos exciperet, cognovi, quod septem tantum dies febri laborasset; & ecce jam aliis quadraginta diebus elapsis, vix adhuc pristinas recuperare vires suas posset. Videte, Fratres, quam miserum sit incidere quempiam in dispositionem inæqualem. Contemnit quis plerumque parvas inordinationes; & non novit, quod si corpus ejus male habere perrexit, præsertim si fuerit imbecillius, multo & labore & tempore opus esse antequam valetudini restituatur. Septem diebus miser ille febricitaverat: & ecce tot dies sunt, quibus neque reperit quietem, neque semetipsum restaurare omnino possit. Ita se res habet etiam in anima.

Juni 1. Thomas I.

Paulum quis peccat, & quantum temporis transigit auct. Stillando sanguinem suum, antequam semetipsum C. J. erigat! Exinde varias aegrotationis in corpore assignans causas, quæ in aegritudine animi locum non habent; concludit, nihil impedimento esse salutis animæ, nisi solam ipsius inordinationem: hortaturque suos pariter, ut mentem manumque operi tam necessario admoveant, proposita vitæ hujus brevitate. Dicit enim: Videmus, Fratres nostros, e medio nostri abreptos; & non vigilamus, scientes nos paulatim etiam morti appropinquare? Ecce ex quo huc usque confestim ad loquendum, duas aut tres horas consumpsimus nostri temporis, & morti viciniores facti sumus. Et videmus nos tempus nostrum perdere, & non timemus?

38 Hinc excitatos suorum animos, opinatus vir sumptus Sanctus, ad eradicandas penitus passiones; proptus ipsi ob oculos ponit utilitatem facilitatemque eradicandi illas, dum tenellæ adhuc sunt ac infirmæ; deducitque celeberrimam ab arbusculis parvis ac majoribus similitudinem. Nempe jussum aliquando a Patre suo spirituali juvenem ascetam evellere cupressum, quæ valde parva erat; & ipsum statim evulsiisse minimo conatu: deinde aliquanto majorem, altera manu; & illa etiam majorem, ambabus adhibitis, aliquanti cum conatu extirpasse: post hæc aliam (crescente semper magnitudine arborum) multo cum labore; & aliam iterum, post multam quassationem ac sudorem, vix tandem extraxisse: denique ad majorem atque magis longævam prioribus accedentem, omnino eradicare illam non potuisse per se solum, sed cum auxilio tantum socii collaborantis. Ac tum subiungit Sanctus: Ecce, hoc modo se habent passiones; dum parvulæ sunt, si voluerimus, cum animi tranquillitate possumus eas excindere; si vero illas tamquam parvas neglexerimus, paulatim obdurescunt; & quo magis obduerint, eo majore vi & labore opus est. Quod si autem adversus nos prævaluerint; jam non amplius etiam summo labore ipsas evellere valeamus, nisi quorundam Sanctorum post Deum nobis opitulantium opem habuerimus.

39 Hanc in rem plurimum conferre ait, examinare quomodo diem, quis, quomodo noctem exegerit: utrum ad vigilias (hinc enim exemplo tenaculus insistit, immunit, appetitum quietis & somni reliquis difficilior superari) utrum, inquit, ad vigilias cum alacritate surrexerit, utrum excitatorem non contempserit, aut contra ipsum non murmuraverit. Quilibet enim scire debet excitatorem vigiliarum optime de se mereri, & maximorum bonorum auctorem fieri, cum excitet ipsum ad orandum Deum pro peccatis suis, ut illum minetur. Quomodo igitur quis non debeat gratias agere? Revera debet ei plurimas habere, cum ab ipso fere salus ejus dependeat. Hinc in solatium corum, qui prompte surgunt excitati, & ad vigilias se conferant, in medium profert visionem mirabilem, quæ ostensa fuerat magno cuidam seni illuminato, quamque ea ore ejusdem ipse exceperat.

40 Cum staret senex ille in ecclesia, dato jam a Fratribus psallendi initio, vidit quemdam egredi a sacrario candida veste indutum, qui tenebat vasculum quoddam aquæ benedictæ cum aspergillo; & intincto in vasculum aspergillo, Fratres omnes circuibat, obsignans quemlibet eorum: absentium autem loca, nonnulla quidem obsignabat, quædam vero præteribat. Sub finem rursus vidit ipsum e sacrario egredientem, idemque similiter facientem. Quodam ergo die senex ipsum comprehendit, seque ad ejus pedes projecit; postulans ab eo, quisnam & esset & cur ista faceret? Cui ille candidatus sic respondit: Ego sum Angelus Dei, missus

AUCT. missus ad hanc Congregationem, ut huiusmodi
C. J. signo munirem eos, qui a principio psalmodiæ us-
que ad finem, pro sua alacritate & diligentia &
insigni animi proposito, in ecclesia reperiuntur ac
perseverant. Tum senex ei; Qui sit; inquit, ut
quorundam etiam absentium locum signes? Cui
sanctus Angelus respondit, dicens: Quicumque ex
Fratribus diligentes quidem & prompto sunt animi
proposito, sed ob aliquam necessitatem aut infirmi-
tem absunt cum Patrum benedictione; aut certe
ex obedientiæ præcepto occupantur, propter quod
non adsunt; hi etiam absentes signum suum acci-
piunt, quandoquidem affectu psallentibus intersunt:
solis autem iis, qui cum adesse possent, propter
negligentiam suam absunt, huiusmodi signaculum
negare iussus sum, quoniam seiplos eo indignos
reddiderunt.

41 Quamobrem considerare & videre jubet suos,
quale donum Fratri suo præstet, qui juxta vigilæ
regulam ipsum excitat, ipseque satagere monet, ne
B umquam signaculo sancti Angeli defraudentur: ejus-
demque rei suam ipsius sollicitudinem ac diligentiam in
exemplum sic proponit. Quando in cœnobio versabar,
de sententia seniorum fecerat me Abbas hospitum
curatorem; eram autem e magna infirmitate con-
valescens. Veniebant igitur hospites, & vespertum
cum ipsis transigebam. Similiter veniebant camelari-
i, quibus necessaria suppeditabam. Quin & non
raro, postquam iveram cubitum, alia rursus occur-
rebat necessitas, quæ me excitabat. Interea vero
adventabat hora vigiliarum, & cum parumper
dumtaxat somni cepissem, ecce regularum præfectus
me excitabat. Ceterum, sive propter laborem, sive
propter infirmitatem (adhuc enim a febricula euer-
vatus furtim corripiebar) quasi impos mei depre-
henderbar. Respondebam igitur ipsi, adhuc somno
oppressus: Bene, Domine; caritas tua memoretur;
Deus det tibi mercedem; en ut iussisti, venio,
Domine. Deinde simul ac discesserat, iterum ob-
dormiscebam. Vehementer autem affligebar, eo
quod tardassem surgere ad ecclesiam. Et quoniam
non occurrebat ipsi, ut amplius me urgeret; roga-
bam duos Fratres, alterum quidem ut me excita-
ret, alterum vero ut non permitteret me dormita-
re in vigiliis. Et credite mihi, Fratres, sic eos
venerabar ac si ab ipsis salus mea dimanaret, & vix
non adorabam illos. Sic igitur & vos affici debetis
erga eos, qui vos ad regulam ecclesiæ atque ad
omne opus bonum excitant.

42 Transitu hinc facto ad inveteratam male operan-
di consuetudinem; Vultis, inquit, enarrem vobis
exemplum cujusdam qui habebat habitum passionis?
Audite rem multo planctu dignam. Cum versabar
in cœnobio, nescio quo pacto Fratres mihi sim-
pliciter per jocum cogitationes suas exponere sole-
rent. Quin & Abbas de seniorum consensu, hanc
mihi quoque provinciam injunxit. Quadam igitur
die venit ad me quidam e Fratribus, & dicit mihi:
Da mihi veniam, & ora pro me, quoniam furtim
surripio & comedo. Ajo illi; Cur istuc agis? esu-
risne? Respondit: Certe equidem: non sufficit mihi
mensa Fratrum, nec audeo quidquam aliud postu-
lare. Ajo ad eum: Cur Abbatem non adis, &
necessitatem tuam illi insinuas? Tum ille: Pudore,
inquit, afficior & erubesco. Dico ipsi: Vis ut ego
pro te ad eum accedam? Tum ille: Age, inquit,
ut lubet, Domine. Abivi igitur & Abbati rem
exposui; qui dixit mihi, Fac caritatem, & curam
ejus habe, prout nosti. Tunc assumpto illo, dico
Dispensatori: Fao ei caritatem, & quacumque hora
Frater ille ad te venerit, da ipsi quæcumque vo-

luerit, & nihil ipsi neges. Quo audito, Dispensa-
tor respondit mihi; Prout iussisti, sic faciam.

43 Cum Frater ille ad paucos dies ita fecisset
venit ad me, dicens: Ignosce mihi, Domine; quia
incepti iterum furari. Interrogo ipsum; Quare?
nonne præbet tibi Dispensator si quid velis? Ita
certe, cum bona venis, præbet mihi quæcumque
volo; sed ego revereor ipsum. Tum dico illi;
Numquid & me revereris? Respondit mihi, Non.
Cui ego: Si igitur aliquid velis, veni & accipe ex
me, & non fureris: habebam enim tunc curam
infirmorum. Veniebat igitur ad me, & accipiebat
quantum volebat. Cœpit autem post aliquot dies
iterum furari, & venit afflictus ac dicit mihi: Ecce
iterum furor. Cui ego: Cur, inquam, hoc facis
Frater mi? Numquid præbeo tibi si quid velis?
Respondit; Certe ita. Tum dico: Quare ergo fu-
raris? Cui ille: ignosce mihi, inquit, nescio quare;
sed sic simpliciter furor. Tunc dico illi: Dic mihi
vero, quid facis iis quæ furaris? Respondit; Alino
illa projicio. Et inventus est Frater ille furatus
fuisse vicias, palmulas, ficus, cepas, & alia id ge-
nus, quæcumque promiscue inveniebat: & nonnulla
quidem sub lecto, quædam vero alibi abscondebat.
Demum cum quid eis ageret prorsus non inveniret;
ubi tantum videbat ea corrupta, discerpebat, aut
abjiciebat, aut bestiis ea apponebat.

C A P U T VI.

Modum vitæ extirpandi, virtutesque inferendi animæ
proponit, similitudine sumpta ab agricultura.

44 QUA cum ita sint; juvabit ab eodem magistro Ubi ager,
modum suprandi extirpandique pravas animi zizonis
afficientes accipere, qui instructioni duodecima, De
timore futuri cruciatus, intextur, atque ostenditur
in apta similitudine agricultura. Si qui, inquit, ha-
buerit agrum, & neglexerit illum atque culturam
subtraxerit; numquid quantum ipsum negligit,
tantumdem spinis ac tribulis repletur? Quod si au-
tem ad expurgandum illum accesserit, nonne quo
magis spinis redundaverit, eo magis sanguine fluente
manus ejus, dum vult evellere malam illam her-
bam, quam permisit succrescere in tempore negli-
gentiæ suæ? Fieri enim non potest, ut quis aliud
metat, quam quod seminarit. Oportet autem eum
qui optime mundare agrum suum velit, primum
quidem radicibus herbas omnes malas evellere: nisi
enim recte ac funditus omnes radices earum evulserit,
sed tantum superficie tenus eas amputaverit, rursus
pullulant. Vult igitur, ut quis ipsas radices, sicut
dixi, evellat; & postquam rite agrum ab herbis malis
ac spinis tribulisque emundaverit, glebas invertat &
frangat atque aratro subigat; ac tum demum semen
optimum spargit. Nam si, postquam tantam indu-
striam adhibuerit, otiosum vacare permiserit; pullu-
lant acutum herbæ, quæ terram illam mollem &
bene subactam invenientes, radices suas alius jaciunt,
& magis invalescunt, & in ipsa multiplicantur.

45 Pari modo res animæ sese habet. Primum
quidem vult a se excindi omnem veterem affectum
& malas consuetudines. Hinc divus Basiliius ait,
haud parvum certamen esse, sui ipsius superaro con-
suetudines. Nam consuetudo longo tempore robo-
rata, naturæ ut plurimum vim obtinet. Vult igitur
ut quis certet, sicut dixi, contra malas consue-
tudines & contra passionem; atque non solum hoc,
verum etiam contra causas ipsarum, quæ sunt ra-
dices. Nam nisi radices extirpatz fuerint, necesse est
spinas iterum extrescere. Sunt enim quædam pas-
siones,

*consuetudine ma-
la carum
que confit*

*Dein bona
opera
exercen-
do.*

*Obtegen-
dum in
agro, se-
men ser-
va;*

*In anima,
virtutes
dimittite-
re.*

A siones, quæ nihil possunt, si quis causas earum amputaverit. Veluti invidia in se nihil est, sed habet quasdam causas, quarum una est appetitus inanis gloriæ. Nam dum quis appetit honorari, invidet honorato aut sibi in honore prælato. Similiter & ira oritur ex alijs causis, & potissimum ex amore voluptatis. Hujus meminit Evagrius, dum narrat, quemdam Sanctum dicere solitum: Idcirco voluptates amoveo, ut occasiones iræ præcidam. Quin & omnes Patres uno ore asserunt, quamlibet passionem trium horum nasci ex aliquo, scilicet amore gloriæ, amore pecuniæ, vel amore voluptatis, prout diversis vicibus dixi. Vult igitur, ut quis non solum passiones, sed etiam causas earum extirpet, ac sic per penitentiam lacrymalque rite mores componat suos; atque tunc incipiat seminare semen bonum, quæ sunt bona opera. Quoniam, ut de agro diximus, nisi quis bonum semen jecerit, emergunt herbæ malæ; quæ cum bonam & ex cultura mollem terram invenerint, altiores in ea radices agunt. Sic etiam sese habent res hominis; si, postquam mores suos recte composuit ac de pristinis suis facinoribus penitentiam egit, bona opera exercere & virtutes comparate neglexerit. Impossibile enim est, animam in eodem statu permanere; sed promoveatur semper, sive in bono, sive in malo. Proinde quisquis vult salvari, necesse habet non tantum malum non agere, sed & bonum operari....

46 Debet præterea is qui seminat agrum suum, simul ac semen jecerit, obtegere illud & profunde in terram ipsam demergere. Quoniam alioquin veniunt volucres, semenque rapiunt, ac perit. Ubi vero illud absconderit, expectat Dei misericordiam donec pluviam mittat & crescat semen. Etsi enim agricola innumeros impendat labores, cum in agro purgando & industrie colendo, tum etiam seminando; nisi tamen Deus in sementem ejus desuper compluerit, totus ejus labor cassus abit. Ita & nos satagamus, ut siquid boni egerimus, illud per humilitatem obtegamus, & infirmitatem nostram in Deum projiciamus, rogantes eum ut annuat labori nostro, ne in vacuum abeat. Rursus interdum accidit, ut post pluviam & seminis geminationem,

non decidat iterum pluvia tempore opportuno, & auct. crescat germen ac pereat: etenim ut semen, ita & germen, indiget pluvia qua succrescat, donec firmatum fuerit. Sed neque etiam posthæc securus est. *Ubi a so-
gisibus.* se quis potest. Nonnumquam enim, etiam cum excreverint & aristam fecerint, supervenit vel bruchus, vel grando, vel aliud quidpiam hujuscemodi quod fructum perdat & perimat. Sic etiam animæ usu venit. Quando enim quis strenue laboraverit, eamque ab omnibus, uti diximus, passionibus emundaverit, & omnibus virtutibus studuerit; debet omnino ad misericordiam atque protectionem Dei attendere, ne ipsam derelinquat & pereat. Nam, si postquam tanta fecerit, vel paululum protectionem suam averterit Deus ipsumque dereliquerit, protinus perit.

47 Rursus ut, si nihil mali passa sit in terra seges, conservata fuerit illæsa usque ad messem; nequaquam tamen vel sic absque cura esse debet agricola. Nam accidit interdum, ut postquam quis agrum suum omnem messuerit, & laborem omnem exantlarit, veniat homo pravus, odio & invidia accensus, & ignem immittat in fruges, omnemque hominis illius laborem & fructum perdat. Donec ergo viderit se totum rite purgasse, & in horreum misisse, non potest esse securus. Ita & homo, cum ex his omnibus quæ diximus evadere potuerit, non debet propterea securus agere. Contingit enim post hæc omnia, ut diabolus aliquid inveniat, quo ipsum decipiat vel per justificationes, vel per superbiam, vel per suggestiones infidelium cogitationum aut hæreticæ pravitatis; & non solum omnes labores ejus perdat, sed ipsummet etiam a Deo separat; & siquid non potuerit ipsi per actionem, hoc facit ei per unicam cogitationem. Potest enim vel unica cogitatio quempiam a Deo separare, si videlicet eam susceperit eique consenserit. Quare qui vult cum veritate salvari, usque ad extremum anhelum securus esse non debet. Opus igitur labore & cura non medioeri, orandusque assidue Deus, ut ipse protegat & salvet nos sua bonitate ad gloriam sancti nominis suis.

V I T A

S. DOROTHEI JUNIORIS

SIVE IN CHILIOCOMO.

Auctore Monacho corvo discipulo ejus, facto deinde Metropoli Euchararum.

Ex Ms. Græco Bibliotheca Vaticana.

INTERPRETE CONRADO JANNINGO.

C A P U T I

Dorothei natales, fuga, monachatus, sacerdotium.

Οὕτως οὖν ἔρα μέγαν, ἀλλὰ καὶ οὐκ ἐπιθυμῶν, ἰδὼν καὶ κοινὴν τὴν Πόντον, ὡς αὐτὸς ἀποφασίζων ὅτι ἔχει δεδοξασμένον, καὶ παρὸντα μὲν ἀνθρώπων ἐν τῇ αὐτῇ προσηγορίᾳ ὁμοῖον, ὅσπερ ἐν προσηγορίᾳ ἀγίων, καὶ ὅτι καὶ ἐκείνους ἐπὶ πίστει ἄλλας δευτέρως διὰ τὸ παρὰ δόξαν, ἐκ αὐτῆς παρὸντος συνήμωτοι· καὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς ἔστιν καὶ αὐτὸς ἀποφασίζων, ὡς ἀπὸ ἀρετῆς, ἀνδρῶν γένεσις καὶ πολυποροὶ μαρτυρήματα, ὡς ἀπὸ αὐτοῦ πλεονεξίας τῶν ἰαυτῶν περιχαρακῶν ἔχει· ἀλλὰ κατ' ἄλλα μέρη αὐτοῦ, ἐν διαφόροις καὶ

Junii Tomus I.

Ο Portebat equidem non modo prisca, sed etiam recentiori rerum gestarum narratione commendari Pontum, ut utrimque fieret celebrior gloria ejus, dum illa quæ nunc geruntur, similia iis, quæ olim gesta sunt a generositate majorum nostrorum, his ipsis fidem præstant, futuris alioqui propter nimiam suam admirabilitatem incredilibus; & visus auditusque simul testimonium perhibent secundæ hominum illorum ad virtutem indoli, quibus omnis late regio circum abundat; alijs atque alijs, per diversas ejus partes

Ene 3 tes

A. C. O. R. reliqua exinde vita adeo excelluit, talique rem di-
EX ME. vinam pertractavit observantia, ut arcanis etiam vi-
sionibus (ne singula viri gesta prosequar) digna-
tus sit & grandium mysteriorum revelationem ac-
ceperit; quorum finis, animarum directio & salus,
quæ mirabile quidem initium atque occasionem,
exitum vero spe omni meliorem sortita sunt.

Fuit eadem natale solum celeberrimorum virorum Georgii, vulgo Trapezanti, & Cardinalis Bessarionis.

b. Dux hæc familia celeberrima censebatur ab Hercule & Pelope ductæ, inter quas de Peloponensi pos-
sessione adeo famosa contentio fuit, ut Heraclidarum in illam rediit aliquibus etiam pro Epocha fuerit. Vide
Salianum a. m. 1950 num. 3.

c. Pro ἀνδρ. legebatur in egrapho nostro ἀνδρ.; non recte hoc loco.

d. Amicus Urbis Episcopalis ad Pontum Euxinum. Distat a Sinope stadia 1010, ut ut testatur Arrabianus
in Periplo; quamvis Stephanus numeret tantum 900.

e. Γέννη, Nativitas, Ortus; fortassis, quia sub illius Natalis Dominici dedicatus locus erat.

f. Mempe Moyses, de quo Exodi 34. v. 35 καὶ ἔδεν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ ὄψιν αὐτοῦ Μωϋσέως, ὅτι δίδόταν.

C A P U T I I.

Eschases patitur, & divinitus jussus extrahit monasterium ac templum.

7 **Q**UO igitur modo ac initio ista evenere? Mit-
tebatur aliquando a patre suo spiritali Do-
rotheus, negotii quidpiam curaturus; neque enim
posteaquam ad venerandum Sacerdotii ordinem eve-
lus erat, a ministeriis Fratrum magna cum humi-
litate & alacritate animi obeundis cessabat. Cum

B vero subditi partes præclare omnes expleisset, oport-
tebat illum, qui aliis subesse & obedire in tantis
rebus didicerat, tandem aliis quoque ipsum impera-
re, & vere magnum vocari in regno celorum; cum
non modo faceret quod subditi esset, sed etiam doce-
ret, subjectionem esse signum visitationis divinæ, ob
quam & gratia Dei ipsum sibi per amorem despon-
derat. Cum ergo euntem quo missus erat egregium

virum, tertia diei hora deprehendisset, curriculo se
contulit orandi causa ad aliquod e templis viz adsi-
tis, prout consuetudo illi erat, tametsi negotiis ma-
xime gravibus urgeretur: templum autem S. Annæ
vocabatur, aviz Servatoris nostri. Ingressus itaque
intro posuit humi genua; & manibus, oculis, men-
te in cælum sublatis, totus in ecstasi obiit; actan-
dem vix sibi redditus, tertium exclamavit: Sancta
Trinitas, tibi gloria. Et tunc quidem nihil forte
amplius indicante visione, existimavit sine causa vo-
cem illam sibi elapsam esse: premensque silentio in
sinu suo mysterium, animi simul pendebat, simul
considerabat sedulo, quid illud sibi veller. Nec mul-
tum intercessit temporis, cum denuo ministerii cu-
juspian causa aliquo missus, perfectius planiusque
mysterium edoctus est, hunc in modum.

C Incedenti forte ad pedem hujusce collis, qui
hoc ejus sacrum monasterium in vertice suo nunc
ostentat, objecta est divina quædam visio hominis
in habitu Monachi, canitie venerandi, sacro vestitu
decenter ornati, divinum quidpiam facie præferen-
tis; qui nomine suo Sanctum compellans; Viden',
inquit, fili Dorothæe, id quod hic superjacet? si-
mulque manu fastigium monstrabat; Illud, in-
quiens, olim domicilium fuit, a multis præclaris vi-
ris inhabitatum, templo ornatum venerabili, divi-
nissimæ Triados appellatione insignito, cujus nunc
tantum parietinæ visuntur superstites. Illud ipsum
per te rursus excitari debet magnificentius, & in-
habitari splendidius, ad honorem sanctissimæ Tri-
nitatis, cujus ita stat voluntas. Tu vero sacrum
memineris suo tempore, & sine cunctatione obe-
dias. Ceterum bono animo & spe sis: sanctæ enim
Triadi omnia curæ erunt. His dictis, qui apparebat
ex oculis statim evanuit: ipse vero qui apparentem

T. ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ καὶ πρῶτῳ; Ἰσχυροὶ ποτε κατὰ
τὰ χρεῖα, ὑπὸ τῷ μεγάλῳ πατρὶ ἰσχυρὸν ἔδωκεν.
Καὶ γὰρ ἐδίδου τὴν ἐξ ἱεροσολύμων ἀνάστασιν, καὶ λα-
τρυῖν αὐτοῖς τοῖς ἀδελφοῖς, μεγάλῃ τε ταπεινοφρο-
σύνῃ, καὶ ἀποδυμένη ἀκμῇ. Ἐπεὶ ἡ δὲ ἐκείνη αὐτῷ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὑποταγῆς καὶ ἰδὼν ἀρχιερέα μακάριον καὶ
παιδαρχεῖν ἐν τοσούτῳ, ἔδωκεν καὶ αὐτοῖς ἄλλας ἀρχάς,
καὶ μέγαν ἀναδύναι ἐν τῇ βασιλείᾳ κληθῆναι ὅτι ἱερατῶν,
μὴ μόνον ποιῶντα τῷ ὑποταγῇ, ἀλλὰ καὶ διδά-
ξαντα, ἐν ταύτῃ καὶ σύμβολα αἱ δυνάμεις ἐπισκοπῆς, καὶ
τῶν ἁγίων ἔδωκεν αὐτοῖς ἰσχυρὰ μνηστικῶν ἔργων. Τρί-
την τὴν γεννῶσαν ἐδίδου καὶ ἡμεῖς ὅρα κατακαμ-
βάνη· ἰδὲ αὐτοῖς πᾶσι ὅτι παραδίδωκεν ἡμεῖς, ἔχοντες ἰσχυ-
ρά· καὶ ἡμεῖς (Τὸτο γὰρ ὡς ἴδωκεν αὐτῷ, καὶ οἱ πα-
τρὶς ἱσχυρὰ ἀνδραγαθία) ὁ καὶ ἡ Ἀγία, ὡς λέ-
γει, αἱ ἀγίας προμύητοι αὐτοῖς Σωτῆρες ἡμεῖς. Παρι-
στάτω τοῖς αὐτοῖς ἰσχυρὰ καὶ δυνάμεις τῇ μὲν ἰσχυρίᾳ καὶ γένεσι,
καὶ οἱ ἁγίοι καὶ ἡμεῖς καὶ ὅμοια καὶ τὰς ἀντιθέσεις,
ἐν ἱσχυρίᾳ γένεσιν ὅμοια, καὶ σὺ χρεῖα μέγιστον ἰσχυ-
ρῶν, τῇ ἐξῆς ἀντιθέσει· Τρίτη ἀγία, δέξασθαι.
Τότε μὲν ἐν αὐτῇ ἰσχυρὰ πλὴν ἰσχυρῶν αὐτοῖς
ὁφείντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ φωνῇ ταύτῃ ἰσχυρῶν
αὐτοῖς, καὶ οἱ πατρὶς καὶ ἡμεῖς τὸ δόγμα, δια-
πορεύμενοι ἅμα, καὶ περισσοτέρως παταχῶντες αὐ-
τοῖς τῷ δόγματι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πάλιν
ἐπὶ πᾶσι καλῶς λατρυῖαν, πλεονέκτηρον δίδωκε καὶ τρα-
πέζην διδάσκειν τὸ ἀπὸ πάντων διδόντα δέ.

Πατρὶ αἱ ἀπὸ πάντων ἰσχυρὰ καὶ βουλή αὐτοῖς, ὅτι τῷ
ἱερῷ ἐκείνῳ ταύτῃ μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ οὐκ ἔστιν,
διότι καὶ ἐξῆς αὐτῷ ἐν μεταχρῇ συνδύναμις σχήμα-
τι· καὶ ὁ μεταχρῇ πολὺς, ἱεροφάνης τῷ στυλῷ,
διουδὴς τῷ μορφῇ. Οὗτοι τοῖς τῷ Ὁσίου ὁνομα-
σθαι ἀποστολῶν, Ὁσίου, ἱερῷ, αἰσῶν, ἀποστόλῃ, τὸ
ὑπερκαίμενον αὐτοῖς; καὶ ὅμοια τὴν λόγον τῇ χαρὶ πα-
ραδίδωκεν· Τότε, ἰσχυρὰ, ὡς δὲ, πολλὰς μεγάλων ἀν-
δρῶν κατοικητηρίων ὡς ἱερεῖς ἔχον ἁγίων, τῇ ἱσχυρίᾳ
αὐτοῖς αὐτοῖς αὐτοῖς ὑπερδύναμις Τριάδος. Τὸ νῦν ἐν ἱερί-
αίς μένον ὁφείμενοι· ὅτι αὐτοῖς ἀνασῶνται δὲ παρὰ
σου μεγαλοφρόνιστον, καὶ ὁ τότε οἰκισθῆναι φιλο-
αφρόνιστον, ἐπὶ αὐτῇ τῇ Τριάδῃ· αὐτοῖς γὰρ αὐτοῖς ἰσχυ-
ρῶν. Σὺ ἡ ἀλλ' ἔστω μοι αὐτῶν ἐν κατὰ μεταμο-
ρφῶν, καὶ μὲν ἐκκαίμενοι ὑπερκαίμενοι, ἀλλὰ δ'
καὶ ἰσχυρὰ τῇ γὰρ Τριάδῃ πάντα μιλῶσι. Ὁ μὲν
ἐν φωνῇ ταύτῃ ἰσχυρὰ, ἔξ ὁφθαλμῶν αὐτοῖς ὡς τὸ
ἰδόντα ἡ καὶ ὁφθαλμοῖς αὐτοῖς ὅμοια καὶ χαρὰ
λόγον κρείττων· τῇ μὲν παραδίδωκεν αὐτοῖς ἰσχυρὰ,
πλεονέκτηρον αὐτοῖς αὐτοῖς, καὶ ἀποστόλῃ τῷ ἱσχυρῷ το-
ταύτῃ.

Α συνείδησις ἐπὶ αὐτῇ πλεονεκτήσῃ ὅτι οὐκ αὐτῇ φροντισ-
μένων· μάλλον μὲν οὐκ εἰ περ δυνάμει, αὐτοῦς ὅτι
ἰδίως πόνον κεινότητος ἐπὶ τοῖς ἀποδύμασι· ἵνα κέρ-
τῳ δὲ μείζον τὸ δαῖμα αὐτῇ ἀρετῇ, μετὰ αὐτῇ φι-
λοστοφίᾳ περὶ τὴν πλοῦσιν καὶ τῶν μετὰδουσι· ἐπεὶ καὶ
Παῦλος αὐτῇ χεῖρας, ὃ τὰς αὐτῇ χεῖρας μόνον,
ἀλλὰ καὶ τοῖς δόσι μοτ' αὐτῇ διακόνει ἀνακαρτέσει.
Πρὸς δὲ παραδύγμα βλέπων ὁ ἀποστολικὸς ἐκείνος ἀ-
νὴρ, ὃ πολλὴ ἡ ἰσχυρία ἐκείνῃ δὴ καὶ ἀπίστοτοι, ἰου-
στὴν αὐτῇ αὐτῇ καλλίστην ἔσκει, καὶ αὐτῇ αὐτῇ ἔξ-
παύσει. Καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἰδίῳ μὴ ὅτι ἀλλὰ καὶ καλῶν
καὶ αὐτῇ παρ' αὐτοῖς ἀνακαρτέσει, τῶν ὅτι χερῶν
ἐργασίας, ὅσοι μόνον ταύτην μὲν ἵνα παύσει·
τὸ δ' ἀλλὰ δὲ ἔργον ἴσως τῶν διὰ τῶν ἰδίῳ ἀνα-
καρτέσει αὐτῇ δόσι καὶ διακόνει, ἐκ οὗδ' ἐστὶν ἀλλὰ
μᾶλλον, ὃ ἐκείνῃ κατεργασμένη· ὡς δὲ αὐτοῖς ἀρ-
στοὶ καὶ περὶ τῶν πλεόντων καὶ πάλιν τὸ ἀγαθὸν ἢ,
ἐκ αὐτῇ ὅτι σωματικῶν ἰσχυρῶν, ἐκ αὐτῇ ὅτι πνευματικῶν
δαφνίσαι, εἰς τὴν ἀνακαρτέσει συμπληρούμενοι.

nant per istiusmodi rerum corporalium neglectum; A. COM.
sed propriis operantur manibus, quando opus est, EX MS.
& juvant se per se ipsos in suis necessitatibus; il-
lam autem exteriorum negotiorum curam, inquam
simpliciorum multi tam solícite incumbunt ad cor-
roganda exercitantibus necessaria, transferre ad faci-
le parabilia satagunt; aut potius ea omnino absti-
nent, ut ubique iustitiam opera exercere sine offen-
sione & scandalo possint, nulliusque conscientia in
aliquo operum suorum angatur: quod si facultas
superat, ipsi laborum suorum participes alios fa-
ciunt alacriter, ut vel hinc admirabilior sit vis vir-
tutis, quæ & philosophicam fectatur paupertatem,
& opulenta manu in alios distribuit; cum etiam
Paulus prædicet, manus suas non suis modo, sed A. 20,
sociorum quoque suorum ulibus necessaria submini- 24.
strasse. Quod exemplum sibi propositum habens vir
iste Apostolicus, imo & Apostolum dixero, in il-
lis se præclare exercebat, & instruebat suos. Jam
vero considerandum nobis est cum aliis eorum ge-
stis illud quoque in quod sedulo incumbant, vide-

licet operatio manualis, quatenus hæc solum esset occupatio secundaria; cum primaria in eo versaretur,
quod omnis generis cultum & sacrificia offerant Deo, nec scio, an ulli uspiam majori cum accuratatione
quam illi hic: adeo ut integrum & omni ex parte completum atque perfectum possideant bonum, quo-
B ad corpus quidem, sufficienter; quoad animam vero, abundanter & cum absolutissima perfectione. E

CAPUT III.

Miracula & virtus sancti.

Τοιαῦτα μὲν οὐκ ἔστιν ἀποστολικὴ μεγάλη τοιοῦτος
καὶ πολιτεία, τοιοῦτοι ἢ καὶ ὁ τοιοῦτος, ὃ
τὸ μέγα αὐτῇ καὶ δόσι τοιοῦτον εὐσεβέστερον· ὃ
καὶ μόνον αὐτῇ ἀρετῇ ἰκανὸν γινώσκων ἀνακαρτέσει αὐτῇ
ἀνδρὶ ἀρετῇ, καὶ ὅσοι μὲν αὐτῇ ὅτι ἔσκει, ὅσοι
ἢ αὐτῇ ὅτι ὅτι ὅτι, ὅτι δόσι ὅτι ὅτι, καὶ αὐτῇ
ἔσκει, καὶ αὐτῇ ὅτι ὅτι ἀνακαρτέσει· ὅτι μὲν
ἀλλ' ἐπὶ καὶ ὅτι ἐπὶ αὐτῇ ὅτι ὅτι ὅτι ὅτι ὅτι
μᾶλλον τὸ πλεόντων ἀνὰ εἶμα τοῖς πολλοῖς περι-
στῇ, ὅτι καὶ μᾶλλον φιλοῖ τοῖς ἐγγύστερον αὐτῇ
τοῖς φιλοῖ, ὅτι τῶν ὅτι κενότατοι ἀρετῇ ἐ-
πισκοπῇ λιχιδόματα, ὅτι, καὶ ὅτι τῶν ὅτι
αὐτῇ ἀρετῇ ἀνακαρτέσει, εἰς τῶν κατ' αὐτῇ διότι
ταρταύμενοι, καὶ ταῦτα διὰ βραχέων αὐτῇ μάλιστα·
ὅτι καὶ τῇ ὅτι ἀρετῇ φιλοῖ καὶ ζῶντες χαρίσ-
σονται, ἀλλὰ αὐτῇ ἀποκαρτέσει τῇ μὲν αὐτῇ
E γου. Ἐστὶν ἢ τὸ αὐτῇ καὶ μάλιστα ἐν ἐκείνῃ, ὃ
τῇ τὸ διότι, εἰς τῇ ἀρετῇ, ὡς αὐτῇ
αὐτῇ, ὅτι αὐτῇ καὶ ἀρετῇ· ὃ τὸ ἀρετῇ ἐπὶ
ἐργασίᾳ, δαφνίσαι τῇ ἀρετῇ ἐκείνῃ ἐκείνῃ
πλεόντων, διὰ τῇ αὐτῇ ψυχῇ κατεργασμένη. Καὶ τῇ
παραδύγμα αὐτῇ.

Θίρει μὲν ὅτι καὶ μετὰ τῇ δὲ καίρι, ἀρετῇ
αὐτῇ αὐτῇ ὅτι ἀρετῇ αὐτῇ, ἀρετῇ ὅτι καὶ
αὐτῇ ἀρετῇ καὶ ἐκείνῃ ἐν ἀρετῇ τοιοῦτον ἐκείνῃ
καίρι τῇ ἀρετῇ· ἐπὶ ὅτι ἀρετῇ, ὡς ἐκείνῃ,
συχὴ τῇ ἐκείνῃ αὐτῇ τῇ ἀρετῇ (ὅτι γὰρ δὲ
καίρι ὅτι ἀρετῇ ὅτι αὐτῇ μὲν) ἀρετῇ, ὃ ἀρετῇ καὶ
ἀρετῇ, ὅτι, ἀρετῇ ἀρετῇ ὅτι ὅτι, τῇ ἀρετῇ
αὐτῇ ἐκείνῃ αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ἀρετῇ τῇ ἀρετῇ
ἀλλο, τῇ ὅτι μὲν ἀρετῇ ἐπὶ τῇ ἀρετῇ
ἀρετῇ. ὅτι πολλὰ τὸ μὲν ἀρετῇ, ἀρετῇ ἀρετῇ
αὐτῇ εἰς τῇ ἀρετῇ, ἀρετῇ ἀρετῇ, τῇ ἀρετῇ,
τῇ ἀρετῇ τῇ ἀρετῇ ἀρετῇ ἀρετῇ τῇ ἀρετῇ, καὶ
ὅτι ὅτι ἀρετῇ ἀρετῇ ἀρετῇ ὡς ἐκείνῃ ἀρετῇ
αὐτῇ καὶ ἀρετῇ ἀρετῇ ἀρετῇ· ὃ ἀρετῇ ἀρετῇ, ὃ
ἀρετῇ, καίτοι ἀρετῇ ἀρετῇ ἀρετῇ, ὡς
ἀρετῇ ἀρετῇ αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ἀρετῇ τῇ ἀρετῇ

13 T Alis igitur fuit mirabilis Dorothel institu-
tio & conversatio, talis ipse legislator, *Sanctitas
Dorothel
dignosci-
tur ex
huius regu-
la*
qui sublimem hunc atque divinum vivendi modum
constabilivit: quod unum pro multis sufficiat ar-
gumentis, ad probandum viri virtutem, & dignos-
cendum quomodo ipsi curæ esset Deus & ipse vi-
cissim Deo, qui glorificantes se glorificat & ho-
norantes se sic pariter honorat. Verum enimvero
quoniam multitudo gratiarum ac donorum, inde in
sanctum virum profluentium, in ore multorum
versatur; qui, ut audiendi cupidi sunt, solent
acrius intendere aures in rerum novarum narratio-
nes; age proferamus & nos in medium pauca quæ-
dam ejus miracula, idque quanta fieri possit brevi-
tate; ut ne cupientes novitate dictionis bene mere-
ri de auditoribus, imprudenter ipsis obtundamus au-
res prolixitate orationis. Est autem primum maxi-
mumque omnium in Viro miraculum, quod habi-
tualiter & perfecte penetraret seu contemplaretur
divina; & quæ cognoverat agenda, assu comple-
ret, unde & abundantioribus a cælo illustrationibus,
ut par est, dignatus fuit propter animæ puritatem.
Ecce autem exempla.

14 Æstivum agebatur tempus, & medius inca-
luerat dies, cum repente oculi videntis præven-
erunt; prævenit autem etiam ipse citus, & clamavit in im-
maturitate cæcum Fratribus indicens: iisque statim,
ut par est, convenientibus stupentibusque ob rei no-
vitatē (nondum enim Vesperarum tempus erat) *Abster-
gite
oculos
maius
quod por-
culo mæ-
rit,*
Demus, inquit, Filii Fratresque mei, demus gloriam
Deo, qui modo præter spem omnem ex profundo
maris eripuit quempiam (addebat & nomen) sal-
vum atque incolumem. His dictis tacuit, & mira-
bundos ad Synaxin dimisit. Non multi intercessere
dies, cum ille ipse festinanter ad monasterium acce-
dit, alta voce inclamans servatorem liberatoremque
suum, qui sibi vitam reddiderat; & venerabiles ejus
pedes ambabus manibus, quanta potuit cum alacri-
tate atque affectu, apprehensos tenens, non prius
dimisit aut humo surrexit, tametsi ab omnibus co-
gere-

A. COM. VO. suis sanctus hicce Pater noster, regni caelorum filius, quo tam hilariter iter suscepit, ad premium supernae vocationis festinans, & ad requiem caelestem modo extraordinario transiens ex hisce miseriis; ut obitus ejus non minori admiratione dignus sit quam vita.

cujus intercessionem
sperat
Aurifer

19 Talis igitur Dorothaei in terris vivendi ratio fuit, talia tamque divina opera, tam copiosa à Deo collata dona: talis similiter viri transitus, omnino praeclarissimus & decorus, ac veluti coronis quaedam aurea, tali conversationi ejus, ut par est, imposita: cujus intercessionibus apud Deum, cui ipse admodum placuit, nos quoque placituros exoptamus, quantum nempe per statum viresque nostras licebit; cum etiam minimis gaudere prae humanitate sua noverit bonitas ejus, & adjutricem tendere manum iis qui consequi virtutem desiderant. Potest autem Sanctus quod deest supplere: quandoquidem eadem benignitas, quae hic inter virtutes ejus primas tenuit, nunc illic quoque, citra dubium perseveret, cum non exiguo sui incremento; praesertim cum propius nunc ablit ab illo bonorum omnium fonte, ex quo assatim bonitatis & copiose hauriens, servivit jam pridem ac benefecit multis ipse, tantumque sanctimoniz consecutus est; nunc autem liberalius benefaciet, & beneficentiam suam exeret in nos omnes, qui adhuc superstites sumus in hac vita & in hacce exercitationis palæstra versamur: donec ille, qui Patri nostro remuneratus est, nos quoque ad supernam requiem, aut potius dixerim, omnis molestiae vacuitatem evocet; quem decet gloria, honor & adoratio cuncta, nunc & semper & in saecula saeculorum. Amen.

Astaci vel condita vel aucta putatur.

b Memoriale hoc sphalma est: Sisyphon faciant Porta, non Tantalum, valvere & revolvare in montem saxum semper lapsurum.

c Πόσος, quantus, quam multus: hinc necdum alibi lectum συμποσίωμ, quæ simul supputor.

Τοιαύτη μὲν Δωροθέη ἡ ἐπὶ γὰρ παροιμία, οὕτως αὖ
ἀφ᾽ ἧς καὶ τὸ ἔργον διορίσθῃ, ὅτι δαφίλῃ καὶ χάρισμα
κατὰ τὸν τοιαύτην ὅσον καὶ ὁ ἐστὶν ἐν μέσσοις,
ἐπικεκῶς ἀξία καὶ ἀρετή, καὶ οἷον κορυφὴ τοῦ χρυ-
σοῦ τῇ τῷ ἀνδρὶ πολιτείᾳ καὶ λόγῳ ἐπιστάδῳ· οὐ
τάς αὖτε τὸ θεῖον προσβύαι, ἢ καλῶς ἀντίστασιν,
διαπιστῶν ἀχάριστα καὶ αὐτοὶ, κατὰ δὲ δαφίλῃ τὸ ἡ-
μέτερον, καὶ τὴν κατὰ ἡμᾶς λέγου δαφίλῃ· ἐπεὶ καὶ
τοῖς ἰλαχίοις οἶδεν ὁ ἀγαθὸς χαίρειν ὑπὸ φιλαν-
θρωπίας, καὶ χεῖρα παρέχειν ὅτε αὐτὸν κρίστω τῷ
προδουλίῳ· δυνατὸς ὁ ὁ ἄγιος, ὅτε λειπὸν ἀποκα-
ρῇ· ἐπεὶ καὶ τῷ ἀγαθῷ χρυσὸς αὐτῷ, ὅς ἀγαθὸς τὸ
κρίστω, καὶ τῷ τῷ τῷ (ὅς ἀποκαρῇ) ὅς
παρὰ μὲν, μὴ πρὸς οὐ οἶδα ἀποκαρῇ ὅς ἀγαθὸς,
δοῦν καὶ μέλῃ τῷ ὅς καλῶς πρὸς τοῖς πειρασίοις,
καὶ ὅς τὸ χρυσὸν ἀποκαρῇ πρὸς καὶ δαφίλῃ,
ὅς αὖτε δαφίλῃ ὅς πολλοὶ καὶ τῷ τῷ, ὅς οἱ
ταῦτα καὶ δαφίλῃ, καὶ ὅς μὴ πολλοὶ ποῖον, καὶ
τὸ φιλαγὰς ἐπιστάδῳ πρὸς πάντας ἡμᾶς αὖτε πρὸς
λοῖπους ὅς καὶ ζῶντας, καὶ τῷ τῷ αὖτε βυθῷ
ὅς οἱ ἐνδιατρίβοντες· ὅς καὶ ἡμᾶς ὁ ἰσχυρὸς μι-
σθαποδότης ὅς τῷ ἐπὶ καλῶς καὶ τῷ τῷ, ὅς ὅς
ἐπὶ καὶ ἀνταρῇ, ἢ ὅς τῷ τῷ δαφίλῃ, αὖτε
καὶ ἀποκαρῇ, καὶ καὶ αὖτε, καὶ ὅς οἱ αὖτε ὅς
αὖτε. Ἀμήν.

E

a Qui e Propontide in Ortum longo tractu extenditur finis, Bithyniamque alluit, ab Astace, urbe olim celebri, nomen suum mutatus est. Nam allantibi ejusdem nominis in Acarnania huc non facit. Vocatur idem finis subinde etiam Nicomedienfis, a Nicomedia, quae finis isti similiter adjacet, & e ruinis

DIES SEXTA JUNII.

SANCTI QUI VIII IDUS JUNII COLUNTUR.

- S** Sanctus Philippus, ex septem primis Diaconis, **S.** Gelasius, Martyr apud Græcos.
 Cæsareæ in Palæstina. **S.** Bazalota, { Monachæ apud Habessinicos.
S. Justus Episcopus Alexandriæ in Ægypto. **S.** Euphemia, {
S. Maria, } Virgines
S. Martha, }
 Alia tres; }
S. Eusebia, } Matronæ
B sive Ælia, }
S. Susanna, }
S. Zenais Thaumatur- }
 ga. } Martyres Constantino-
 poli.
S. Cyriaca, } Martyres, Cæsareæ in Palæstina.
S. Valeria, }
S. Marcia, }
 Sancti viginti Martyres, Tarsi in Cilicia.
S. Vincentius Episcopus, } Martyres Mevaniz
S. Benignus Diaconus, } in Umbria.
 Socii plures;
S. Amantius, }
S. Lucius, } Martyres Niveduni.
S. Alexander, }
S. Andreas, }
S. Donatus, }
S. Peregrina, }
S. Amandus, }
S. Lucius, } Martyres Caunis, prope Narbo-
S. Alexander, } nam.
S. Audaldus, }
S. Lucius, } Martyres Cornelli, in agro Par-
S. Amantius, } mensi.
S. Italius, }
S. Zoricus, }
S. Camarus } Martyres in Africa.
 seu Camasus, }
S. Philippus, }
S. Attalus, }
S. Artemius, } Conjuges, } Martyres Ro-
S. Candida, } maz.
 Paulina filia,

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii pie memorie, nisi aliud indicent litteræ
 margini additæ.

- S** Sanctus Vivianus Episcopus, nullo verbo addito, **S.** Gelasius, Martyr apud Græcos.
 in Menologio Scotico Camerarii; videtur non velle **S.** Bazalota, { Monachæ apud Habessinicos.
 intelligi. Est aliquis Vigianus, Episcopus Bru- **S.** Euphemia, {
 chinensis, in Historia Scotica Dempsteri pag. 948 **S.** Vincentius, Episcopus Theatians in Apru-
 & in ejus Martyrologio, relatus 1x Januarii. **S.** Joannes, Episcopus Veronensis in Italia.
 Vivianus autem seu Vibianus Episcopus Santonensis **S.** Anub, Abbas Eremita in Ægypto.
 colitur 2xviii Augusti. **S.** Eustorgius II, Episcopus Mediolanensis.
S. Boniti, Episcopi Arvernorum, Translatio & **S.** Ceratius, Episcopus Martyr Gratianopoli in
 Dedicatio Ecclesiæ, inscripta est Martyrologio Gal- **S.** Claudius, Episcopus Vesontione & Abbas Ju-
 licano Saussaji, memoria est in Ms. Parisiensi S. Vi- **S.** Bertichramnus, Episcopus Cenomanensis in Gal-
 ctors, eademque describitur apud Jacobum Branchæ. **S.** Attalus, Thaumaturgus apud Græcos. II
 Ejus vitæ dedimus xv Januarii. **S.** Photus, apud Græcos.
S. Aldegundis, Virginis & Abbatissæ, ostensio cor- **S.** Gurualtus, Episcopus Alethensis, in Britannia
 Junii Tomus I. Gallia Armorica.
S. Gudvvalus Episcopus Britannus, Gandavi in
 Flandria.
S. Agobardus, Archiepiscopus Lugdunensis in
 Gallia.
S. Alexander Martyr, Episcopus Fesulanus in
 Hetruria.
S. Aldricus, ex Abbate Ferrariensi Archiepiscopus
 Senonensis in Gallia.
S. Hilarion junior, Hegumenus Constantinopoli.
S. Colmocus, seu Colmus, Episcopus in Scotia.
S. NORBERTUS, Fundator Ordinis Præmonstra-
 tensis, & Archiepiscopus Magdeburgensis.
S. Gilbertus Abbas, } Ordinis Præmonstratensis
S. Petronilla conjux, } in Arvernia.
S. Pontia filia, }
S. Gerardus Tinctorius, Modoetiz apud Insabres
 in Italia.
B. Bertrandus, Patriarcha Aquilejensis, Martyr
 Utini in Foro-Julii.
B. Pacificus, Ordinis Minorum Observantium Co-
 redani in Insubria.

- A** *Isidori in Bibliotheca Vallicellana Roma: ipse ex aliis Martyrologiis retulimus ad diem 1 Aprilis.*
- S.** *Celestini Martyris inventio, apud Mantuanam civitatem, memoratur in Mss. Florentinis, Mediceo & Stroziano, nec non a Bellino, Bonacursio, Mantolico, Malano, Galefio, Caniso. Quis hic Martyr fuerit alibi non legimus. Ferrarius in Indico topographico Catalogi Sanctorum Italia, & in alio Catalogo generali, ad diem vii Junii, celebrat Inventionem S. Celestini Papae Mantuae, ex tabulis Ecclesiae Mantuanae; corrigique alios, quod non modo in die hallucinati sint, sed & Martyrem, quem Papam dicere debuerant, fecerint. Est hic Celestinus I, cujus Acta dedimus vi Ap.*
- S.** *Proculi Martyris Interamnia Translatio corporis, indicatur in Mss. Casinensi, Altemphano, & aliis. Colitur cum aliis xiv Aprilis.*
- S.** *Arthemius, Episcopus Senonensis, inscriptus est Natalibus Sanctorum Canonice apud Gbinum. Acta dedimus xxviii Aprilis.*
- SS.** *Conon & Christophorus Martyres indicantur in Mss. Synaxario Constantinopolitano. Eorum martyrium habemus v Junii.*
- Dorothei** *Episcopi certamen indicatur in Martyrologio Arabo-Egyptiaco Mss. Videtur esse Episcopus Tarsi, a nobis relictus. v Junii.*
- B** **S.** *Bonifacius, qui alio nomine dicitur Silvester, sub Diocletiano post articulos manuum amputatos decollatus, refertur in Mss. Flaviano. Quis ille sit, dubitamus. Quamplurimi retulerunt S. Bonifacium Romanum, Tarsi coronatum, pridie huius diei: cujus nomen, forsitan hic iterato, adjunctum est martyrium alicujus ex viginti Martyribus Tarsensibus, quorum Acta infra damus: eorum enim aliqui passus est manuum amputationem.*
- S.** *Domnus, Eremita Montis-Carmeli, filius Domentani (imo Demetriani) ab Anonymo Guillelmita, in libro Episcoporum & Episcopatum Ecclesiae Dei ante unum forte saeculum temere compilato, inter Antiochenos refertur, ut revera fuit; laudatus in Synodica illius Ecclesiae, apud Eusebium lib. 7 cap. 30, ut vir omnibus quae Episcopum decent dotibus exornatus. Lezana in Annalibus, an. 272 num. 4, post verba Anonymi faletur ingenuae, quod urgentiora pro monachatu huius Domni in Carmelo monumenta videre non licuit. Ubi id licuerit Philippo a Visitatione, aut unde acceperit vi diem, libenter discam, cum nomen ejus nulli Graecorum Latinorumque Fassi referant; multo minus scio unde hauserit quod addit in Notis Mss. quod terrae sanctae loca visitans in Carmelo haesit cum S. Dionysio, postea Pontifice, doctrina & sanctitate insignis, donec a civibus revocatus, & factus Antiochiae Episcopus aut Patriarcha, variis miraculis clarus obiit ad an. 290 die vi Junii, quo ab Ecclesia Orientali colitur, ut patet in Calendariis Carmelitanis. Quibus illis, obsecro? Quidquid huius generis erradere potuit Daniel a Virgine Maria, habemus ante totum a Speculi Carmelitani: sed nullus ibi Domnus tali die nominatur, nullus etiam alio. Baronius obijit Domnum statuit an. 277.*
- Arthemius**, *Confessor in Santonibus, cum aliquo valde simplici elogio refertur a Saussajo, forsitan occasione S. Arthemii, de quo supra egimus. Nos de hoc Confessore alibi nihil legimus: & si forte cultum habet, cupimus a Sanctonensibus de ejus Actis edoceri.*
- S.** *Coca Virgo, in ecclesia de Kill-choca in finibus Mediz, hoc vi Junii coli dicitur a Colgano, Notatione 29 ad Vitam S. Kierani 5 Martii: de*

qua plura optaremus scire.

- Agobardus** *Archiep. Lugdunensis ab anno 823. usque ad annum circiter 840. a Theophilo Raynando in indiculo Sanctorum Lugdunensium, cum titulo Sancti prolixius habet elogium, aut potius Defensorium propter iconomachiae suspicionem quam incurrit. Catholico quidem usquequaque sentiebat ille de veneratione sacrarum imaginum, ipsarum tamen usum minus probabat quam crucis, nullam humanam figuram adjunctam habentis; ideoque durus in suis scriptis locutus, quam pia fidelium simplicitati conveniat: quapropter opuscula ejus in indicem expurgandorum refert metuerunt. Clarum miraculis, inquit Raynandus, Lugdunensis Ecclesia Celitum honoribus prosequitur, & Calendario suo insertum vii. Idus Junii, duplicis officii ritu, ut dubitare non liceat, quin vel ab impactis notis immunis fuerit, vel eas ante mortem codignis poenitentiae imbribus eluerit. Vulgo quidem S. Agud, vel S. Aguehaut appellatur; sed neque viri eruditi cum opera ejus allegant, (ut notat Claudius Castellanus). Sancti titulo eum nominant; neque sic praenotatur in tribus vetustis Episcoporum catalogis, ac ne in recentioribus quidem. Abstinent ab eo titulo etiam Saummarthani, multa licet ex Raynando transcribant. Miracula autem, quibus inclaruerit, entis esse aliqua praesumere potius videtur Raynandus, nullum testem allegans, quam alicubi probata invenisse. Cum autem neque corpus in honore sit aliquo, ac ne sepultura quidem locus scietur, aliud nihil referente Adone Viennensi, qui ei pariter coevalis fuit, quam quod in Longaribus defunctus sit; velim doceri quam antiquus ille duplicis officii cultus sit & qua auctoritate institutus, atque utrum etiam nunc servetur, priusquam prolixior de vita actis tractationem instituam, quae ipsi aliis deberetur, & dabitur, si cultus, qualem requiro, antiquus probetur, vel pro recentiori proferatur auctoritas, qualem Urbani VIII. decreta postulant.*
- Heribrandus**, *Abbas Leodii apud S. Laurentium, a Ruperto de Divinis officiis, sed tacito nomine, commendatus; cum insigni elogio proponitur a Bartholomaeo Pisen in Floribus Ecclesiae Leodiensis: sed abstinet a titulis Sancti aut Beati; neque de ejus cultu quidpiam Leodii scitur.*
- Cetalis** *memoria inscripta est Martyrologio Arabo-Egyptiaco Mss. quod nobis Gratia Simonius Maronita, factus postea Archiepiscopus Tripolitanus, Latinum fecit, nullam ejus adhuc notitiam aliunde nostram.*
- Faloo**, *Cavenis in Italia monasterii Abbas sextus, praefixo Beati titulo, laudatur in illius monasterii Chronico Mss. cujus cygraphum habemus; diciturque praefuisse a xvi Kalendis Decembri MCXLI, usque ad viii Idus Junii MCXLVI, & in Cavenis ecclesiae pavimento, juxta Divae Catharinae mediculam, in sepulcro reconditus, quod marmorea tabula, porphyreticis sphaerulis exornata, contestum est. Nullus alias ejus ibi cultus probatur.*
- Lalilaba** *Rex Abassiae, ex familia Zagaa, quae ab anno 960 ad 1300 circiter Imperium tenuit, ut Sanctus in Hagiologio Metrico istius gentis laudatur, ideo potissimum, quod ex solidis rupibus templa excavarit, quarum descriptionem vide in Historia Aethiopica Ludolfi lib. 2 cap. 5. Difficile esset ejus aetatis Reges ab Alexandrino schismate & Nestoriana haeresi excusare.*
- Josephus** *a S. Germano, Monachus Fulienfis, Ordinis Cisterciensis, refertur ab Henrico & Buccellino cum titulo beatæ memoriae, & venerabilis Pater appellatur a Chalemato.*

Valen-

A Valentinus de Narnia; qui duas filias in monasterio S. Clare Deo sacravit; cum tribus filiis nomen Franciscanis dedit, & post annos 30 in Ordine transiit. Affili sepultus multis claruit miraculis. *Ejus virtutes profert Pisanus lib. 1. Confrat. Ord. fractu 8, & passim alii, usque ad Hæoldum, qui de eo agit an. 1378 num. 7; sed obstat a titulo Beati, quem ei donat Arturus in Martyrol. Franciscano, eumque secutus Jacobillus.*

VValterus, Monachus in Clara-valle, a S. Bernardo conversus, cum titulo Beati memoratur ab Henríquez & Bucelino; omittitur a Chalemoto: inter Pios numeratur in Saussajo.

Tankeredus, ex Canonico S. Judoci in Nemore, primus Prior Ecclesie sanctissimæ Trinitatis de Lucerna, in Abrincensi Normanniz diocesi, ita crucis mortificationem in suo corpore pro Dei gloria portasse dicitur, ut in ipsius morientis pectore crux aurea apparuerit. Ipse felicem spiritum emisisse traditur anno MCXLIV, hoc octavo Idus Junii. De eo agunt, Joannes Chrysostomus vander Sterre, in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis; Petrus de Vaghenore, in Personis ejusdem Ordinis sanctitate illustribus; & Joannes le Paige, lib. 2. Bibliotheca Præmonstratensis pag. 478, ubi & Acta aliqua profert. Et ipsi quidem illum titulo Beati honorant, sed nullum alicujus cultus Ecclesiastici vestigium ostendunt. Ejusdem meminit Mauritius du Pre in Annalibus brevibus Ordinis Præmonstratensis, sed hic a titulo Beati abstinere: Saussajus autem inter Pios eum recenset. Alias optasemus cum ad hunc diem illustrare cum S. Norberto.

B Beatus Daniel de Bergamo anno 1307, Bergami in capella S. Bernardini, eo ubi Confessiones audiebat loco, a suis quibusdam devotis pueris cum radiis & titulo supra relato, ut talis referatur, inter Beatos Bergomates Ordinis S. Francisci, a Mario Mutio; defunctus hoc die anno 1460: de alio magis legitimo cultu nihil nobis innotuit.

Carolus Lusachius, } Ordinis Minorum, Gordonii
Henrichus, } in Territorio Gallie Cadur-
Petrus Vabolescus, } censi anno 1379 ab hereti-
Arnaldus Virganastus, } cis occisus, ut Martyr &
C Petrus Quartus, } Beati referuntur in Marty-
rologio Franciscano Arturi.

Gabriel a Spoletto anno 1422, } Ordinis
Archang. de Agnone, in Apulian. 1440, } S. Fran-
Didacus Ximenius, in Hispania an. 1491, } cisci o-
Petrus Chambonus, in Gallia an. 1496, } mnes in
Gasparus, Urbini anno 1506, } Martyro-
Laurentius, Ortonæ in Aprutio an. 1536, } logio
Bernardus ab Offida, Camerini an. 1558, } Franch-
Bonaventura Brochartus, Carcassonæ, } scano Ar-
Bapt. Mercator, Valentiz in Hisp. an. 1570 } tursi mo-
Joannes a Soto, Segoviz in Hispania, } re solito
Delphina, vidua Barcinone sec. 16. } Beati

appellantur, ut iterum Delphina, in ejus Gynæceo. Mairus, Monachus & Martyr in Anglia, ob negatam Henrico octavo Regi dignitatem Pontificiam, laqueo enectus & in quatuor partes dissectus fuit: Ita post Vlonem & Dorganum Menardus, sed solum cum titulo Venerabilis; & cum majore elogio Bucelinus.

B. Thomas Aquinas Martyr, inscriptus est Acti bene Ordinate Sanctorum ac Beatorum Carmelitarum Philippi a Visitatione. In Mss. Notis, addit; quod Hibernus, Carmelitani Ordinis alumnus sanctissimus, in patria & oppido Pontano hæreses oppugnans, pro Christo suspendium & mortem perpeius est anno 1642; & plurima beatitudinis signa cælitus data cultum illi procurarunt. Velim Junii Tomus L

seire quem & ubi, post tam recentia tunc Urbani VIII decreta.

Licimianus Martyr apud Cæsaream Cappadociæ, inscriptus est Ms. Divionensi. Et alii est Lucianus, velatus ad vii Junii.

S. Scariola, Virgo Bituricis, inscripta Martyrologio Colonia & Lubeca anno 1490 excuso. Item apud Grevenum & Canisum, & sub finem adjuncta est Ms. Florario. Verum hæc est Stadiola sive Eustadiola, Vidua Deo sacrata, quæ construxit conobium Sanctimonialium, & ideo Virgo, id est Sanctimonialis appellatur. Ejus Vitam damus viii Jun.

S. Vincentius, Levita & Martyr Aginnensis, habet venerationem Gnesæ & Cracoviz in Polonia, ut dicitur ad diem ejus natalem ix Junii.

S. Columba, Confessor & Presbyter, refertur a Camerario, ut alius a S. Columba Abbate; in ejus Vita num. 5 nominatur aliquis Colom-krag, ut inveniet lector ix Junii.

Bessarion Anachoreta memoratur a Græcis in Typico S. Sabæ, nec non Ruthenorum fastis ac tabulis Græcorumque Horologio, Malano & aliis: aff. potissimum, quando etiam inscriptus est Martyrologio Romano, xviii Junii.

S. Petri ecclesie encœnia Constantinopoli, referuntur in Ms. Synaxario Ecclesie Constantinopolitane.

Si aliqua hujus dedicationis extaret illustris memoria, posset dari ad S. Petri natalem xxix Junii.

S. Vincentius Madelgarius indicatur in Additionibus scriptis ad Usuardum Greven. Colitur xi xiv Julii.

S. Landrada Abbatis, scilicet Belisensis in agro Leodiensi, inscripta est Ms. Florario. Ejus natalis est viii Julii.

S. Auspicius, Episcopus Trevirensis, profertur a Molano, Caniso, Ferrario, & a Saussajo in Supplemento Martyrologii Gallicani. Sed in Tabulis Martyrologii Romani viii Julii.

Augustina Medicæ, Virgo Ordinis Prædicatorum Florentiz, cum titulo Beatæ inscripta est sacro Gynæceo Arturi de Monstier: Verum in Anno sancto solum cum titulo beatæ Sororis refertur xviii Jul.

Epiphanius Patriarchæ Constantinopolitani memoria celebratur in Ms. Synaxario hujus Ecclesie, & iterum cum aliis xxv Augusti.

S. Pœmen seu Pastor Anachoreta in Ægypto, indicatur in Menologio poetico Græco Christophori Mylenæ. De eo plurima referuntur infra ad Vitam S. Anni fratris. Aff. in Menais excusis & aliis celebratur xxvii Augusti.

Chariton, Presbyter apud Leontinos, nominatur in Appendice ad Acta SS. Alpbi & sociorum num. 126. Hinc Cajetanus in Indice alphabetico de Actis Sanctorum Sæculorum, appinxit an. 331 & diem 6 Junii. Cajetanum allegant Ferrarius in Catalogo Generali, Franc. Carrerus in Pantheo Sæculo, Conversanus in Gloria Leontinorum, & ex eo dicunt fuisse S. Donati Presbyteri filium ac successorem in cura ecclesie Auxilianorum. Cum autem prædicta Acta, præsertim parte ultima, sit fabulosa, neque ex illis constare nobis possit, quod apud Auxilianos in Leontinis, ii qui parochiam ipsorum rexisse dicuntur, revera fuerint in rerum natura, vel culti aliquando ut Sancti; satis est indicari diem, quo Acta prædicta inventiuntur, x Maji. Posset etiam de Charitone agi, si S. Donati cultus satis probetur ad diem 1 Septemb.

S. Fimbarus, Episcopus & Confessor, inscriptus est Menologio Scotico Camerarii, nulla Scædis aut temporis facta mentione; ut difficile sit aliquid assequi. In Vita S. Mochoemaci 13 Martii, n. 15. fit mentio S. Finbharr ubi lit. c de variis hujus nominis Sanctis agitur. In Menologio Dempsteri refer-

A tur Barrus seu Fundbarrus, Episcopus in Cathenis xxv Septembris.

S. Joannis a Meda, Presbyteri, Novocomi translatio in eade Laurentiana ad novum sacellum, facta anno MDCXLV receditur in Martyrologio Comensi Aloysii Tatti, afferentis Natalem ejus occurrere Comi die xxvi Septembris.

S. Michaelis Archangeli, propter miraculum factum ab ipso Alexandria, festum agi indicatur in Martyrologio Arabo-Egyptiaco, ex lingua Arabica in Latinum translato a Gratia Simento prelaudato, & nobis Roma transmissa per Arbanasium Kircherum, atque in alio per Seldenum edito; ubi etiam notatur secundum ac tertium festum biduo subsequenti agendum. Posset hac de re agi ejus festo die xxix Septembris.

S. Asclepiades, Episcopus Antiochie, indicatur a Maurolyco ac Mss. Leodiens. S. Lamberti, & S. Laurentii Centulensi, atque aliis. Colitur a plerisque & in Martyrologio Rom. xviii Octobris.

SS. Honorata & Florina, Virginum & Martyrum, Translatio Colonia Tornacum, cum Reliquiis S. Ursule, ex cujus consortio fuerunt, pluribus in Ms. Tornacensi Auctario Beda gemini indicatur. Qua poterunt latius discuti xxi Octobris.

S. Mellonis Episcopi memoria inscripta est Martyrologio Ms. Bruxellensi S. Gudila. Videtur esse Episcopus

Rotomagensis, cujus natalis est xxi Octobris. **D**

Eata (perperam Rata) Episcopus Lindisarnensis, ante Abbas Meibronensis, tunc Benedictini instituti, dein Cisterciensis; celebratur a Claudio Chalamone inter sanctos Cistercienses, licet indicet anno DCLXXXVIII mortuum; citat autem Martyrologium Romanum cum Baronio & Molano: apud quos non reperimus ipsum; sed in Martyrologio Anglicano, ubi celebratur xxvi Octobris.

S. Benigni, Presbyteri & Martyris, Translatio apud castrum Divionense, inscripta est Ms. Florario. Dies natalis est i Novembris.

Kilianus Confessor, nullo alio verbo addito, praefertur a Greveno in additionibus Ussardi. Videtur esse Kilianus Episcopus Scotus, qui Albiacti in territorio Acrebasi colitur: & in Ms. Florario Kilianus Confessor refertur, die xiii Novemb.

Gratianus, Episcopus & Martyr, inscribens est Ms. Ussardi Parisiens. S. Victoris, & alteri Reg. Suecia: nobis ignotus. Est Gacianus, nonnullis Gratianus, primus Episcopus Turonensis, sed non habetur Martyr: colitur autem xviii Decembris.

Est etiam Gratianus, Martyr apud Ambianum, relatus xxiii Octobris.

S. Hierlatii, Episcopi Tuamensis in Hibernia. **E** Translationem celebrari diximus inter Pratermissos xi Februarii, ejusque natale agi xxvi Decembris.

DE SANCTO PHILIPPO,

UNO EX SEPTEM PRIMIS DIACONIS,

TRALLENSIIUM IN ASIA EPISCOPO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De ejus gestis, & Eunuchio per eum baptizato, Episcopatu, & cultu.

SEC. I. **P**ostquam Evangelista Lucas, in Actibus Apostolorum cap. vi, causam ordinandorum in Ecclesia Diaconorum primorum exposuit; interque eos primum a S. Stephano nominavit Philippum, atque alios quinque ex ordinaris; de his quidam nullam amplius mentionem faciunt, de primis autem duabus multam; & sicuti Capite vii predicationem atque martyrium Stephani protulit explicat; ita Capitis viii bonam partem impendit Philippo. De hoc ergo narrat, quomodo Discipulis omnibus prater Apostolos, per regiones Judae & Samaria dispersis, per easque Evangelizantibus; Philippus descendens in Samariam, praedicabat illis Christum. Intendebant autem turbae his quae a Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa quae faciebat. Multi enim eorum qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exibat: multi autem paralytici & claudi curati sunt. Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate & baptizabantur viri ac mulieres. Tunc Simon Magus & ipse credidit, & adhaerebat Philippo, donec hypocrisis ejus detexit Petrus.

2 Hoc & Joanne Jerosolymam regressis, Angelus Domini locutus est ad Philippum dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam quae descendit ab Jerusalem in Gazam, haec est deserta. Et surgens, abiit. Et ecce vir Aethiops Eunuchus, potens Candacis (Graece Συρακῆς Κυράνη) Reginae Aethiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalem; & revertebatur sedens super currum suum, legendumque Isaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjuuge te ad

currum istum. Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam; & dixit, Putasne, intelligis quae legis? Qui ait, Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? rogavitque Philippum, ut ascenderet & sederet secum. . . . Aperiens autem Philippus os suum . . . evangelizavit illi Christum. Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam; & ait Eunuchus: Ecce aqua: quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, filium Dei esse Jesum Christum. Et jussit stare currum, & descenderunt uterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizavit eum. Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus; ibat autem per viam suam gaudens.

3 Menologium Basilii Porphyrogenetae, hac eadem narrans ita explicat: Ην δὲ ἐν τῇ ἰερῇ πόλει, κατὰ τὸν & Χερὸν, τῇ δὲ παρακλήσει αὐτῶν τοῦ Πνεύματος, πορεύμενοι ἀπὸ τῆς ἰερῆς πόλεως τῆς πόλεως, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Αἰθιοπίας Συρακῆς, ἐν τῇ πόλει τῆς Συρακῆς, κατὰ τὴν δὲ ἀναγνώσκειν τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἰσαΐου. Erat autem Philippus in civitate Joppe Christum praedicans: & cum sanctissimi Spiritus admonitu iret a Joppe in civitatem Gazam, obviavit cuidam Reginae Aethiopum Dynasti, qui erat Eunuchus, & Candaces nominabatur; sedensque super currum equorum legebat Isaiam Prophetam. De Joppe quidem venisse sanctum, non repugnat Scriptura, cum potuerit ex itinere quo ibat Gazam, descensisse ad viam quae

enique inscribitur & baptizatus;

ex itinere quo ibat Gazam, quae Candaces nominatus;

perperam hic dicitur Candaces nominatus;

A qua ab Jerusalem eodem ducti; licet tam Joppe quam Jerusalem ab se invicem remota spatio horarum xv, distent Gaza fere pari intervallo xxxiii horarum. Minus sacro textui convenit, quod ipsemet Eunuchus nomen fuerit Candax vel Candaces; cum id Regina sit.

4 Synopsi de Apostolis ac discipulis Domini, Dorothae Tyrio supposita, de Eunuchus dicit, quod in Arabia felici (huc enim spectare Regnam Candacem, aequae ac vetustam illam Regnam Saba, sive Sabaeorum, communis ac verosimilior opinio est, suadetque communitas vel affinitas linguae cum Judaeis) dicit, inquam, de praefato Eunuchus qualiscumque Dorothaeus, quod in Arabia felici & in insula Taprobana, India objecta, inque universa Erythra, id est, regionibus Mari-rubro adfuit, Evangelium Domini nostri Jesu Christi praedicavit. Fertur etiam martyrium gloriosum tulisse, ibique sepultus esse: & cimiterium ipsius, monumentum insuperabile est fidelibus, barbaros scelestos fugans, morbos pellens, & sanationes operans, usque in hodiernum diem. Hac ille;

B quibus haud dissonat, quod Petrus Massenus noster lib. 3 Historiarum Indicarum scribit de insula Cellano, qua veterum Taprobana esse creditur; in ejus, inquam, monte altissimo vestigium extat incliti sanctitatis viri, ad quod a leucis amplius mille omnium ordinum peregrini, ac praesertim Jngues (Indorum bi Philosophi sunt ac Religiosi, Brachmanes olim dicti) pietatis causa contendunt: in eo autem vestigio, impresso in bicubitale saxum ad instar mensae eminens, opinio est, haud vero absimilis, coli Eunuchum Candacis Aethiopum Reginae. Ad istum autem Eunuchi Apostolatam, martyrio coronatum, respiciens in Menais xi Octobris de S. Philippo Siccheron tertium gratulatur S. Philippo, quod ipse cum instruxerit ac baptizavit, quem Διόν Χρύσα, ὁ Παρυσὶς ἀντιρρόπου πόντος Αἰθιοπίου, καὶ Μαρτύρου ἀντιρρόπου, quem, inquam, omnipotens Deus divinum praeconeum toti Aethiopiae fecit, Martyrumque primitias, in eadem scilicet Aethiopia Arabica. Atque hac eo result, quod Eunuchi istius baptismus recolat quidem in Menais, per simplex distichon, xxvii Augusti; ipse autem ut sancti nulla in totis Graecorum Fastis mentio fiat; sed neque in Habeshis, quantum quidem colligere potui ex Hagologio gentis metrico, quod nobis Jobus Ludolfus, Aethiopicam bibliariam penitus scrutatus, commodavit: quare ista hic congerere volui.

5 De Philippo sic prosequitur narrationem ceptam Textus sacer, Philippus autem inventus est in Azoto; & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Caesaream. Hinc natam Caesarea, Menaea asserunt: & hic matrimonio conjunctum, filias quatuor dicunt procreasse, quae deinde prophetico spiritu clauerunt. Certe circa annum LV aera vulgaris, Caesaream venientes Paulus & Lucas Ad. xxi, & intrantes domum Philippi Evangelistae, qui erat unus de septem, manserunt apud eum: huic autem erant quatuor filiae virgines prophetantes. Unde Hieronymus in Vita Paulae asserit, quod illa, Caesaream appulsa, vidit aedulas Philippi, & cubacula quatuor Virginum prophetarum, usque eo tempore adhuc intacta. * Vide tom. 6 Junii par. 1 pag. 17. col. 1. Hinc Usuardus (nec enim alius quod quidem sciam ante ipsum quisquam) ita scripsit: vii Idus Junii, Natalis B. Philippi: qui fuit unus ex septem Diaconibus. Hic signis & prodigiis inclitus apud Caesaream requievit; juxta quem tres Virgines, filiae ipsius, prophetissae, tumulatae jacent. Norkerus graviter etiam exterruit, quando confundens duos Philippos: Apostolum, cui tres; & Diaconum, cui quatuor filiae prophetissae fuerunt, omnia miscuit. Alios

autem plures ex Latinis sequaces habuit, ipsosque Romanos Martyrologii cum Baronio correctores, quibus D. P. Caesarem in Palaestina Natalis B. Philippi adscribitur, addunturque filiae quatuor; quasi de illis scripserit apud Eusebium Polycrates quod habet ille de Philippi Apostoli filiabus tribus; quarum dux (non tres) Hierapoli apud patrem virgines conservare; & alia ejus filia (non quarta, sed tertia) permansit apud Ephesum. Sed de his videatur Commentarius Ben-sebendianus ad 1 Maji h. 2.

6 Graeci, quibus hic potior habenda fides, utpote sed Testi certior notitia prioribus, Trallensium Episcopum fuisse, & apud eos obisse Philippum Diaconum scribunt. In his Basilus Porphyrogeneta antiquior ceteris, E'ν Τράλλαι, inquit, ὁ Ἀσίου Ἐπίσκοπος γένετο, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ, In Tralle Asiae factus Episcopus obdormivit. Plenus Menaea excusa, Μὲν τὰ αὐτὰ τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Τράλλαι καλεῖσθαι, ἐν δὲ δαίματι ἰσχυροῦς, καὶ ἐκκλησίαν διδάσκων, ὅτι Κύριος ἐξεδιμάει. Post haec (qualia scilicet ex Actibus Apostolorum narrata erant) ad eam quae in Asia est Trallen profectus, multaque ibi miracula operatus, aedificata ibidem ecclesia, ad Dominum emigravit. Quae autem hic Tralle nominatur recentiori usu, vetustioribus omnibus Trallis singulariter vel pluraliter scribebatur, urbs ad Maeandrum fluvium, Asia totius olim opulentissima atque Episcopalis, in veteribus nominis Lydia Provincia attributa, prout hac a Provincia Asia distinguitur. Quod addo, ne dubitetur de Trallensis Ecclesiae antiquitate, ad quam etiam S. Ignatius scripsisse epistolam invenitur, quia non numeratur inter septem ecclesias Asiae, ad quarum Episcopos Joannes initio suae Apocalypsis jubetur scribere.

7 Martyrem obisse nemo haecenus dixit. Joseph Hymnographus, cujus de eo extat in Menais Canon, Oden ix fulturus ait: Ἡ γὰρ τὸ σῶμα σου, τὸ πολυάθλον, μαρμαρυγῇ ἐκτίμητον ἱμῶνται, ἐκάλυψεν ἄρματα ἡ τὸ ἄγιον πνεῦμα σου καὶ τῇ Ἀποστόλῃ φέρῃ γυμνοῦ. Terra generosum corpus tuum, sanationibus illustre, occuluit; caelum vero spiritum tulit, Apostolis collatantem. Ode autem vii sic eundem fultus idem sacer Poeta allocutus, Ὁ πόδες ἰσδοῦς ἀσπίρ, μίγες Φίλιππε, καὶ Τράλλαις ἐγκαλλώτισμα, ἐν τῷ σῶμα τὸ σπένδον σου καίματον, αἰεὶ δαίματιον παρέδοξα, Ἐσπερ, ἐν τῷ σπένδον τῇ διακονίᾳ μακαρίζεται σε. Visus es, o magne Philippe, tamquam gloriosum astrum & ornamentum civitatis Trallensis; in qua jecens, venerandum tuum corpus, & Sapiens, prodigiorum mirabilia patrat, ad illuminationem omnium, pietate beatificantium.

8 Latini, qui S. Philippum, unum ex duodecim, a Graecis colunt 1 Maji, in omnibus etiam antiquissimis Martyrologiis, Diaconus assignant hunc vi Junii, apud Usuardum & hunc secutos Martyrologos alios, hodiernumque Romanum, ac in vetustis quibusdam ad Bedam Additionibus. Taurinense quoddam Ductis Sabaudiae Synaxarium Mr. eundem habet 1 Maji, quo Latini (ut dixi) de Apostolo agunt. Ceteri Graeci ad diem xi Octobris, solenni Officio ipsum colunt: & Canonem quidem is quem dicit S. Joseph Hymnographus, hanc Acrostichi intexuit;

Τὸ δὲ Φίλιππε διὰ τὸν αἰῶνα καλὸς, ΙΝΣΗΘ.

Laudabo divum Divi Philippi decus, JOSEPH. Elegio autem ex Actibus Apostolorum petito, additis quae supra delibavi, hoc praemittitur Distichon.

Ἐρως διδάσκων ἐν γὰρ μαρτύριον.

Ε'ν ἱερῷ, Φίλιππε, μὲν δὲν λυμῆναι.

Precio laboris, in terra ministrati

Lexus, Philippe, frueris in caelis Deo.

Quamquam autem eodem die etiam S. Theophanem, cognomento Graptum, insignem sub Isaacmeschi Confessorem,

melius creditur venisse ex Sabaa Arabia

ibique Mo-tyr obisse.

Philip-
pus dicitur
de beth-
sai Ca-
sarea
cum filiis
huius

non enim
tem &
obit;

ANCT.
D. P.

sed Testi
liber in
Lydia;

ubi Ec-
clesiam
fondavit
E

& sepul-
tus cla-
ruit mi-
raculis;

P

11 Oct.

JOSEPH.

Confes-
sorem,

AUCT. *sortem, geminato ejus causa officio celant Græci; pri-*
D. P. *mo tamen semper loco Philippum habent, tam in Me-*
nais excelsis, quam in Typico & Synaxaribus quibuscum-
que Mss. uti etiam secuti ipsos, in sua Ephemeride
figurata & Synaxaribus, Moschi sive Rutheni: ut non
videatur in Ephemeride metrica omitti potuisse uterque,
nisi per incuriam transcribentis.

9 *Habessini quorum menses comparati cum Græco-*
rum ac Latinarum mensibus, horum initium triduo
prævertunt, consequenter etiam xiv Octobris Philippum
commemorant, quem isti xi. Itaque ipsorum Hagiolo-
gium Metricum quod dixi, Salve, inquit, Philippe
Apostole; ex Cæsarea Palæstina, cum filiabus tuis
quatuor prophetantibus; sitim meam exple doctri-
na tua, sicut olim Samariam Asiamque satias. Nihil
ibi ultra de illo, nihil de Candace Regina ejus-
que Eunuchis; sed nec in toto quidem poemate uspiam.
Quare cum video Neotericos nostros, veri Dei apud
Habessinos cultum, ad Regiam Saba, velut a Salo-
monem cum edocum trahere; Christi vero agnitionem,
ad Eunuchum Candace referre; vehementer suspicor,
hanc vanissimam opinionem primo ingressam fuisse genti
illi a nostris Europæis superiori sæculo ex delatis, aut
saltem non admodum esse antiquam, neque cum fide
Christiana susceptam. Utramque ergo laudem relinquo
Matthæo Apostolo & Evangelistæ, cui Æthiopia (quam
possumus Habessiam intelligere) in sortem obigit; quem-
que hæc Regio xxi Septembris, cum Latinis colens,
non autem xvi Novembris cum Græcis, sic in præci-
sato Poemate invocat, Salve Matthæe, Virgo, Apo-
stole, novique Evangelii bajule; o Doctor & Asce-
ta, benedic nobis discipulis tuis sigillatim omnibus,
quoniam tibi in manu Crux est.

10 *Egitur i. Maii de S. Philippo Apostolo ex*
duodecim, & post illius Acta quedam, primum edita
ex antiquis Mss. Latinis, deinde ex Metaphrasæ, de-
scriptis miracula nonnulla ex Menais; quæ quia
Hierapoli facta narrabantur, ad ipsam judicabamus
pertinere, qui ibi predicavit & obiit: priora vero omnia
ibidem relata, Philippum Diaconum potius spectare

arbitrati, ad Junium rejecimus. Movebat nos, quod D
post longum coram Atheniensibus de fide certamen cum
Principe Scribarum, ad illum redarguendum Hierosoly-
mis accersito advehoque in Græciam; & post factos
ejus, pertinacissimo illo a debiscens terra paulatim
absumpso, baptizatos, diceretur Sanctus percurrisse
Candacum civitates, & consensa navis pervenisse Azor-
tum, ubi cæcutientem hospitis sui filiam a gravibus
oculorum doloribus liberaverit. Videbantur siquidem
Reginæ Candace ditiones indicari, quas ab Eunuchis
jam instrui ceptas Philippus porro confirmaverit; cum
antea, non Athenis in Græcia, sed Adenæ in Ara-
bia prædicasset, & prædictum certamen sustinisset,
atque fundatæ ibi ecclesiæ Nactissum quemdam præ-
fecisset. Nec incredibile apparebat, eundem Philip-
pum aliquando revertisse Azorum, ubi olim inventus
fuerat, cum eum ab Eunuchi latere Spiritus rapuit.

Nunc, re iterum & accuratius examinata, adeo in-
sulsa ac fabulosa videtur narratio tota, ut egre per-
suaderi possim aliquid ipsi veritatis subesse. Quid enim
a vero potest alienius esse, quam quod Scribarum
Principi prædictus fingatur ab Atheniensibus, seu ma-
gis Adenensibus Philippum postulare, deducendum in
Jerusalem, ubi Archelaus Rex cum esset ad multorum
exemplum interfecutus; cum post Herodis Infanticidæ
filium, adolescente adhuc Christo, privatum regno,
nullus Archelaus in Judæa regnaret? Igitur farraginem
illam indignam censuimus, quæ hoc loco proferretur; tur.
ac multo magis prolixiorem aliam, quam reperimus
in Vaticano sub hoc titulo: Πράξις καὶ ἀγία Φιλιππου
ἡ Αποστόλου, τοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ Ἀδύνας Ἀδίου-
νης Σ. Φιλίππου Ἀποστόλου, secundum in Helladem
Atheniensium, subintellige, profecti, ubi triginta
Philosophi, æstimationi suæ metuentes a nova ejus do-
ctrina, miraculis grandibus confirmata, magno Ponti-
fici Judæorum Ananias de eo scripsisse feruntur; quem
cacitate percussam, frustra sanatum, terra denique
paulatim absumpserit; ipse vero Philippus dicitur, post
biennium Athenis actum, & Episcopum Presbyterosque
ordinatos, in Partiam prædicaturus abisse.

DE SANCTO JUSTO,

QUINTO POST S. MARCUM ALEXANDRIÆ EPISCOPO.

C

Notitia cultus ex Hagiologio metrico Ms. Habessino, ac tempore ex Historia Patriarchali, sæculo xiii scriptis.

D. P.

AN. C. XXXIV. *M* *arci Evangelistæ in Ægypto Apostolatus, funda-*
taque ab eo istæ Alexandrina Ecclesiæ, nec
non admirabilis primorum sub eo Christianorum discipli-
na, & quedam monastica vitæ ab eodem designata ru-
diamenta, notiora vulgo sunt, quam ut hic multis ver-
bis debeant explicari, cum in manibus Philo Judæus sit,
ipsa in sua gentis laudem vertere conatus. Verum ex
tam multis, quas Evangelistæ sanctissimos habuit & re-
liquit, discipulis nemo hæcenus in sacris Græcorum
Latinarumque fastis, ac ne in Copitarum quidem apud
Seldenum Hætiologis, nobis sese aperuit, præter im-
mediatos duos in Sede illa successores, S. Anianum,
una cum ipso S. Marco, xxiii Aprilis relatum; &
Abiliū, xxii Februarii. Plures fortassis dabit Ha-
bessinorum Hagiologium Metricum, ex Alexandrinæ
Ecclesiæ propriis & uberibus, nosque hæcenus laten-
tibus Synaxaribus pro majore parte concinnatum; ubi
ad xii mensis Bunc, hinc xi Junii correspondentem,
quidam S. Justus sic invocatur ab anonymo gentis istius
Pœta, qui floruit non diu post annum MCCV, quan-
do obiit ultimus Patriarchatus ab eodem laudatus.

a Salutem dico, inquit Pœta iste, Justo quem tamquam
cum patre ac matre ejus baptizavit Marcus. Is
conscenscens in castitate, & in sanctitate adole-
scens, hoc die cursum suum indubie absolvit, & casti-
satisfecit desiderio suo, æterna scilicet beatitudinis. rate clar-
Ex elogio tali aliud intelligere non possumus, quam
plus quam vulgarem ejus castimoniam fuisse, ac vero-
similiter voto speciali a juventute obstrictam; obiisse
autem illum in pace; sic tamen, ut quod in genere S.
Bernardus in sententiis brevioribus dixit, Castitas in
juventute martyrium est sine sanguine, ad ejus quo-
que extollendam gloriam usurpari possit.

3 *Quintus a S. Marco Alexandrinam Ecclesiæ re-*
xitte dicitur Justus. S. Nicephoro Justinus. Hujus
decennalis Patriarchatus cum Hadriani Imperio ac S. driaEpi-
Telephori Pontificatu sic componitur a Georgio Syncello
in Chronologia, ut subductis calculis ab anno LXVIII,
quo S. Marcus creditur obiisse, caperet ille sedere
anno Christi circiter CXXVII. Cum autem hic, de
quo agimus, videatur ad magnam pervenisse senectu-
tem; nihil magnopere repugnet temporum ra-
tioni,

A tional, qui cum crederet fuisse unum ex Clericis, quos Evangelista ante obitum suum Alexandria ordinavit, qui deinde meruerit Sedem quoque ipse obtinere post Cerdanem & Primum, a S. Marco tertium quartumque.

4 Sed levis haec conjectura foret, nisi ipsam pene certam nobis faceret dies cultus, idem in Hagologio praeclaudato, quo Iustus Episcopus dicitur obisse, in Historia Patriarcharum Coptitarum Alexandria, usque ad annum MCCXXXIV pertexta, & ab Abrahamo Ecbellensi Maronita Latine edita, ubi sic legitur: Iustus obiit die sabbathi, duodecima Bunz; erat autem placens Deo. Concursum hic diei v Junii, respondens xii Bunz, cum Sabbato, habetur anno CXXXIV; & sic a morte Primi seu Ephraimi decessoris, quare ostendimus aptissime referri posse in xi Januaria CXXXIII, possumus invenire annos x ipsi assignatos in margine Patriarchalis Historia: non tamen dies insuper CCCXV, sed solum CLIV; juxta stylum eius

qui numeros ejusmodi marginales addidit; a morte autem AUCT. ad mortem alterius solitus ut plurimum desinere Episcopatum tempora, nisi cum forte interpositum Sedis vacantis nominat.

3 Sed cum talis computandi ratio editoris potius sit factio quam Auctoris, nec habeat in antiquitate fundamentum; mallem tacere dierum numerum, secundum veram Chronologiam sumendum a die Ordinationis, plenamque ignoto. Si tamen proxima a morte decessoris Dominica possit Ordinationi successoris adscribi per conjecturam, cum Ephraimus obisse supponitur Perla xv, ipso anno per cursum littera P cadentis in xi Januarii, posset Iustus ordinatus censeri die vi Januarii, modo nullam electionis, mox ab obitu prioris faciendam, intercesserit impedimentum: & sic adscriberentur ejus Pontificatus anni x & menses v, seu dies (ut numerare Aegypti maluit) CLL. Hactenus etc. Vide tom. 6 Junii part. 1 pag. 17 col. 2.

DE SANCTIS MARTTRIBUS,

MARIA, MARTHA, ET TRIBUS VIRGINIBUS;
EUSEBIA SEU Aesia, ET ZENAIDE MATRONIS;
ATQUE ZENAIDE THAUMATURGA.

CONSTANTINOPOLI COMMUNEM CULTUM HABENTIBUS. **B**

SYLLOGE CONJECTURALIS.

Secundum Notitias, in Graecorum Fastis repertas.

D. P.

In pervetusto Ms. Synaxario Ecclesiae Constantinopolitanae, quod spectat ad Collegium Societatis Jesu Parisiis, Clavomontanum olim, nunc Ludovici Magni dictum, complures consequenter proferuntur Martyres; absque ullis elogis, quos Lectionibus proferimus: ac primo indicatur. Ἀδελφὸς ὁ ἀγιὸς ἄνθρωπος Πανδύριος, Μαρίας, Μαρtha καὶ τῶν ἑπτὰ ἁγίων. Certamen Sanctarum quinque Virginum, Marix, Marthae & sociarum. Quae eadem, omisso verbo certaminis, leguntur in Menais Graecis Mediolanensibus Bibliotheca Ambrosiana. Sircetus vero solas duas priores habet in suo Menologio, idque ad diem xv. In Menais excusis celebratur memoria Sanctarum quinque Virginum: & omis, per incuriam librorum vel typothetarum, nominibus duarum: additur nihilominus & Sociarum, quod pariter omitti debuerat, ne ad jam dictas quinque aliae plures jungenda viderentur. Interim ex verbo Ἀδελφὸς certamen, quo utitur Synaxarium praeclaudatum, intelligi datur Martyres fuisse; licet in Menais Marix memoria solum legatur: ut & in Martyrologio Arabo-Egyptiaco. In Menais porro isti versus adjunguntur.

Κίριος ὁποῖος πέντ' ἱερὰ θεῶν λόγος,

Πανδύριος σοὶ ταύτας πέντε Παρδύριος.

Scriptura Virgine quinque sapientes notat,

Et haec quinque Virgines praefigurat.

2 Sed quid esse dicam? quod in eodem Synaxario, post utrasque illas, & certamen SS. Canonis atque Christophori, de quibus praecedenti die egimus; nec non post Encenia ecclesiae S. Petri, cum memoria S. Eutychii Patriarchae, ponantur haec verba: Καὶ ὁ Κυριώτατος γυναικῶν Μαρίας καὶ Μαρtha; Item mulierum Unguentiferarum, Marix atque Marthae. Quae eadem leguntur in Menais Mss. Taurinensibus Ducis Sabaudiae, & xv Junii in Menologio Sirceti. An possunt eo Unguentiferarum titulo, Graecis notissimo; cum de mulieribus ad sepulcrum Domini officiosis agitur, an possunt, inquam alia hic intelligi, quam Maria & Martha Sorores Lazari, quarum altera unxit pedes Jesu in Bethania, Joannis xii; altera pariter

eidem ministrabat? **1** Mihi quidem videtur haud commode hic intelligi alias; nec tamen eas hic scriptas dixerim, quasi hoc die peculiarem cultum Constantinopoli habuerint: potius propendeo, ut aliquam confusionem hic subesse opiner; occasione sumpta ex verbis duobus, ad praedictarum duarum Martyrum nomina alludentibus, ipsasque comparantibus cum Sororibus Lazari; puta, quia eodem affectu quo haec unguentum, ista sanguinem effuderint Christo. Fundatur etiam hac suspicio esse, si Unguentiferarum mentio statim post memoriam istarum quinque subiceretur. Semel tamen facta per aliquem errorem transpositio in exemplari uno, facile potuit ad plura inde sumpta diffundi, quo modo & ordine nunc verba leguntur. Unam istarum quinque Aesia, vel saltem nomina omnia haberentur, certiorque de loco cultus notitia! Nunc quid aliud possumus, quam divinare? Sanctas, Μυροβλῦται, id est, Unguentiferae dictas, ab oleo seu liquore miraculose ex ossibus vel sepulchris stillante, ejusmodi Sanctas plures habent Graeci; sed de Μυροβλῦται hic agitur.

3 Post Virgines quinque, Matronas duas proponit idem Synaxarium hoc modo: Καὶ Ἀδελφὸς ὁ ἀγιὸς Μαρτύριος γυναικῶν, Εὐσεβίας καὶ Σωφρονίας, μαρτυροῦντες τῷ ἀγιῷ Πανδύριος, Ἐπισκόπου Ταυρομένου. Et certamen sanctarum Matronarum, Eusebiae atque Sufannae, discipularum S. Pancratii, Episcopi Tauromenitani. Eadem leguntur in Mss. Parisiensibus duobus, uno Mazartini, Combesiano altero, nec non in Chiffletiano ad hunc diem; ad sequentem vero in magnis Menais excusis, sed ubique pro Eusebia, Αἰσία, scribitur. Colitur S. Pancrattius, celeberrimus per Siciliam indeque per Constantinopolitanum Patriarchatum diffuso cultu, die xii Aprilis: sed quae ejus habentur Mss. Aesia, sub nomine Euagris discipuli, quia non minus fabulosa quam proluxa sunt, ideo noluit ea Octavius Cajetanus, licet a Sirmundo haberet Latine redacta, Aetis Sanctorum Siculorum inferere; neque nos Graeca, reperta inter Codices Vaticanos, digna censuimus, quibus describendis insumeretur pecunia. Erit tamen fortassis, cum etiam talia in lucem proferri non minus

quarum
duas vi-
dentur
compara-
sa Soro-
ribus La-
zari.

Com illis
S. Pan-
cratii di-
scipulae
duae,

ACT. utile iudicabit, quam id iudicari de Actis SS. Alphei, D.P. Philadelphi atque Cyrini, ad diem x; propter plurimos Martyres, verosimiliter non filios (sicut nec ipsos in illis fidei esse probant eorum quae monstrantur reliquiae) fabulose duobus tamen, quia non aliunde notos, atque ut minimum fabulose contractos in unum, ad compaginandam seriem concatenatorum martyriorum. Interim disco ex Cajetano, in illis Actis non contineri mentionem praedictarum duarum; sed Virginum Mariz & Scez certamen; de primis autem potius quam de secundis securus fias cultum habuisse; Gracis earum festum etiamnum celebrantibus, verosimiliter ob collocatas infirmi Reliquias. Ceterum qui meminerit ex v. Februarii, quomodo, in Siciliam incurrentibus Saracenis, S. Agathe Corpus fuerit ablatum Constantinopolim (quod etiam de corpore S. Luciae dicitur xiii Decembris) non exire credet, idem factum esse Sanctarum istarum Matronarum Reliquias.

4 His ultima, ac forte postior omnibus, apponitur S. Zenais, cognomentum adepta a miraculorum multitudine & magnitudine, quae vel facta fuerunt ad deprecationem vivens, vel potius jugiter patrabantur ad invocationem pro Christo caesa, atque intra arcem propriam quiescentis. Apponitur autem illa his verbis:

Καὶ ὁ ἅγιος Μάρτυρ καὶ Θαυματουργὸς Ζηναΐδης, Et sanctae Martyris atque Thaumaturgae Zenaidis: Eadem cum prioribus duabus ad sequentem diem differtur in magnis Menais, & ante ipsas priori loco nominatur. Cajetanus omnes tres Martyrologio suo Siculo inseruit, quasi consequens sit, etiam hanc Siculam esse, quae cum duabus Siculis conjunctim colitur. Sirletus in suum Monologium eandem quidem retulit, sed conjunctam cum tribus mulieribus, Caesarea martyrizatis; atque ita simul quatuor in bodiernum Romanum transferunt, quod minime probare aut sequi possum, propter

et fuit communem omnium Mss. sententiam, Zenaidem cum praecedentibus componentium sub hac clausula; Τῶν τε καὶ ἡ ἁγία Ζηναΐς ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει αὐτῆς οἰκεῖ (Menais, μαρτυρὴ) τῇ δὲ τοῖς Βασιλεῦσι. Celebratur autem earundem festivitas in sanctissimo ca-

rum Sacello, quod est in arduis Basilisci. Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitana pag. 50 asserit, templum S. Tryphonis alterum condidisse Justinum & Sophiam, in ad Basiliscum, in loco vel edificio Basilici dicto: ibique arbitramur aliquod martyrium fuisse eadem hisce Martyribus fuisse, undecumque eo comportata Reliquiae sint, aut ubicumque passae ipse: Siculas tamen in Sicilia passae optinamur: de Zenaide nolumus omnino gratis divinare.

5 Octavius Cajetanus in totis Basiliscum legens, parumque in notitia locorum urbis Constantinopolitanae versatus, vertit in agro Basilisci, doletque ingentibus Siciliis cladibus, extinctum agri nomen, templi vestigia, divinosque honores clarissimarum Martyrum; sibi autem gratulatur earum nomina, patriae diu ignota, e tenebris eruta. Tauromenitanas autem esse Martyres supponit, quia scilicet earum dua, Aelia & Susanna, nominantur discipulae S. Pancratii; nec ad eodem discipulatu abjungendam putat S. Zenaidem, ne de patriae communione dubitetur: templum autem in agro Tauromenitano habuisse easdem sibi ipse Cajetanus ambigit.

6 Carolus Morabius, Annalium Messanenorum ante annos xx editorum conditor, de istis agit ad annum Christi xcix, tamquam ad Messanenses spectantibus, E quorum agrum usque ad Tauromenium protendi omnibus exploratum esse asserit, in ipsoque contineri agrum Basiliscum, modo Basilici nuncupatum, medium inter Messanam & Tauromenium, prope terram vulgo dictam Casale-vetus. Nec abs re sic astruo, inquit, dum ager ille sic dici potuerit ex nobilissima Basilicorum familia, quam olim fuisse Messanae Tullius in Verrem notat; ubi nominat domum locupletissimam & amplissimam C. Pompeii Basilici. Viderint quicumque Siculi non sunt, adeoque ab ea passione vacui, cum qua quisque res patriae suae tractat, quantum nobis istis inventis possint velintque tribuere; mihi satis est ipsa retulisse, ne nihil tribuisse videar amicis, suae de Sanctis illis optationis rationem aliquam haberi cupientibus.

DE SS. CYRIA, VALERIA, MARCIA,

MARTTRIBUS CAESAREAE IN PALAESTINA.

D.P.

Notitia ex Synaxariis Mss. duobus.

Occul- tam si- mul vi- tam agentis in a dien- la qua- dam

PERTETUUM illud Ecclesiae Constantinopolitanae, ut nobis quidem videtur, Synaxarium; illud item quod a Chiffletio nostro repertum servatur Divisione, post praedictum Sanctarum, partim Virginum, partim Matronarum, atque autem Martyrum, chorum, sic progreditur: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μετὰ τῇ ἁγίᾳ Μαρτυρῇ Ζηναΐδῃ, Κυρία, Βαλλερία (alias Βαρβία) καὶ Μαρτία. Αὐταὶ ἐπὶ τὸν ἐκ πόλεως Καισαρίας ὁ Παλαιστίνης διδασκάλους ὁ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ τῷ δόξῃσαν, προσελθόν τῇ Χριστῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ βαπτίσματα. Εὐφροσύνησαν ἐκ τότε ὅτι, ἐν ἡσυχίᾳ καθήμεναι ἐν πρὶ οἰκίᾳ, ἐν ᾧ διαγόν ἐν διαβάσει πολλῇ, προσεῖχε καὶ προσέχευ καὶ ἀγρυπνίᾳ προσκαρτερῶσαι, καὶ ὁ Θεὸς ὑπακούσας, ἵνα ἡ ἁγία ἰδούσας μὴ πλεονεκτεῖν ἀγαθῶν, ἀνακαλύψῃ ὅτι ὁ Χριστὸς αὐτῶν εἰς αἶσαν τῷ οἰκίᾳ. Πάλιν ἄλλοι καὶ ἄλλοι κρυπτόμενοι κατεμνησθόνησαν τῇ ὁ χάρις Ἀρχόντων καὶ ἀρχιερέων, καὶ μὴ ἐνοχλεῖσθαι εἰσὶν τοῖς ἰδούσας, βασιλεῦσι καθυποτάσσασθαι δεῖται, ἐν αὐτοῖς ἐπακούσας. Quae sic Latine reddideris.

2 Certamen sanctarum Martyrum Cyriae, Valeriae & Marciae. Erant hae oriundae ex urbe Caesarea Palaestinae, atque edoctae a quodam Christiana-

no accesserunt ad Christum, & sacro baptismo initiatae fuerunt. Ab illo autem tempore quiete & tranquille in quodam domicilio habitantes, perseverabant in multa pietate, in jejunio, vigilia & oratione; Deumque deprecabantur, ut idolorum impostura plene extirparetur, & per universum terrarum orbem fulgor Christianitatis splenderet. Verum sic absconditae, proditae tamen regionis Praefidi sunt, & ad illum adductae: cumque persuaderi non possent ut idolis sacrificarent, gravibus subiectae tormentis, inter ipsa supplicia vitam finirent.

3 Haec in dicto Ms. Synaxario, quae fere eadem habentur in Ms. Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, & Ms. Mazariniano: ubique autem ad hunc diem sextum Junii; ut non possimus satis mirari, quod Cardinalis Sirletus ipsas, una cum Zenaide huiusque sociis, transfudit ad diem praecedentem v Junii. Huius Menologio in Notis Baronianis citato, ista ad diem perperam v Junii habet Romanum bodiernum Martyrologium: Caesareae in Palaestina, passio Sanctarum Zenaidis, Cyriae, Valeriae, & Marciae: quae per multa tormenta gaudentes ad martyrium pervenerunt.

A runt. Sed iam saepe notavimus, optandum esse, ut vel Sirletus, majori cum accurate & plurimum exemplarium facta collatione, suum istud Menologium collegisset; vel Baronius ei uni non omnia credidisset, quorum aliunde nullam habebat notitiam. Sic enim aut multo pauciores Sancti accessissent veteri textui Usuardi, quo

entenus usa fuerat Romana Ecclesia; aut tum noviter additis pauciores irrepsissent errores, difficulter corrigendi, nisi postquam, hoc opere nostro absoluto, singula recognita fuerint, & ad suos relata fontes, ac more nostro examinata, prout sentiebat vir clarissimus Franciscus Maria Florentinus Lucensis.

AUCT.
D. P.

DE SS. VINCENTIO EPISCOPO,
BENIGNO DIACONO, ET SOCIIS
MARTIRIBUS MEVANIAE IN UMBRIA.

Commentarius praevious de eorum Actis, Reliquiis, ætate, patria & ecclesia.

G. H.

AN.
CCCIII.

Mevania in Actis S. Chrysostomi Bibania, Bevania vulgo dicta, urbs antiqua Umbriae, ad Tiberis Clitumnique amnium confluentes, a Fulgino sex millibus passuum, a Perugia duodecim, a Spoleto septemdecim distat; Vetustas ejus patet ex Livii libro 9, ubi dicuntur Legati ad Fabium Consulem missi, ut si quid laxamenti a bello Samnitium esset, in Umbriam propere exercitum duceret. Dicto paruit Consul, magnisque itineribus ad Mevaniam; ubi tunc copiae Umbrorum erant, perrexit. Factum illud Q. Fabio Maximo Rulliano III & P. Decio Maro II Consulibus, annos Urbis Romae CCCXLV, ante aram Christi CCCVIII. Memoratur deinde Mevania Propertius, Strabonem, Columella, Plinio, Tacito, aliisque Scriptoribus; & signum veteris amplitudinis suae etiamnum monstrat, Amphitheatrum cujusdam vestigia atque reliquias apud ecclesiam S. Francisci; Circi autem majoris apud Dominicanos, ut scribit Ptergillus mox laudandus. Cum autem fides Christiana per Italiam propagaretur, honorata etiam est Sede Episcopali, sed Episcoporum nomina hic exciderunt, ut unus dumtaxat Innocentius Mevanus, subscriptus Concilio Romano anni CCCXCIX & sequenti habitis, certos nos reddit, de Sede Episcopali apud Mevanates aliquando posita. Hac interim semel admissa, & considerata mutatione nominis Mevania in Bavania, baud egre admisso ut verosimilem eam opinionem, qua pretenduntur huc spectare Epistolae duae S. Gregorii; quarum una lib. 1. num. 78, Clero & Ordini & Plebi Vivianensis Ecclesiae scripta, hujus coram Honorato Presbytero committit, hortaturque omnes ad celerem in eligendo Sacerdote consensum; secunda lib. 7. num. 75. Chrysantho Episcopo Spoletano, cui ante biennium Vivianensis Ecclesiae visitanda deputaverat officium, mandat, ut siquidem potuerit reperire personam talem, quae digne ad Episcopalis Officii apicem valeat promoveri, Romam dirigat; sin vero hoc invenire non potest, exquirat, qui illic in Presbyterii ordine valeant consecrari, ut hac provisione, populus illic degens, Communionem, qua se privatos ob Sacerdotum necessitatem flebiliter conqueruntur, recepisse se gaudeant, & in ecclesiis illis sacra Missarum solennia deesse non debeant.

SS. Vincentius Episcopus & Benignus Diaconus.

2. Omnia haec miserrimum eo tempore statum expriment, per quem deserit Episcopatus haberi. Interim primum Episcopum suum credit fuisse S. Vincentium Martyrem, quem etiamnum ut precipuum Patronum veneratur: et autem jungitur Diaconus S. Benignus, cum eodem aliisque pluribus coronam assecutus. Acta martyrii damus ex quatuor illustribus monumentis Mss. quorum duo accepimus Romae, una ex Mss. Legendario Ecclesiae Lateranensis, altera nobis donavit Ferdinandus Ugellus, ex quodam manuscripto & fide digno exemplo excerpta (ut praeponebatur) ipsiusmet forte Ecclesiae Mevanensis, cujus exemplo usus est

Philippus Ferrarius in Catalogo generali & alio Sanctorum Italiae, ubi illustre ex illis compendium edidit. Ibi certe ea reperit apud Patres Praedicatorum Baptista Pergillus, a cujus stylo ipsa habemus Italice reddita, Annotationibus illustrata, & anno MDCXLVI Joanni Baptistae Alterio Tuderino Episcopo ac S. R. E. Cardinali dedicata: qui Auctor etiam Nuceria, Lucania, Capuana, atque nonnulla Mss. allegat. Tertia descriptissima ex insigni Codice Trevirensi Monasterii S. Maximini; quarta autem habemus ex Mss. Metensi, olim a Jacobo Sirmondo nostro submissa: quae cum Reliquis S. Vincentii videntur Mevania fuisse accepta anno DCCCCLXX.

Acta
martyrii
ca. 4. M. r.

E

eadem ex
pluribus
Italico
versa:

3. Praclarum eorundem compendium habet Petrus de Natalibus, in quo tamen, sed vitio typographico, loco Mevania, omissis duabus litteris, legitur Mevix: quem errorem in suis Martyrologiis transcripserunt, Galestinus, Maurolycus, & Felicius; & hi duo addunt alterum, dum Meviam civitatem juxta Levaniam collocant. Ita etiam Petrus de Natalibus sepultum ait inter Portulium & Levaniam, pro qua alii habent Mevaniam. Michael Monachus in Sanctuario Capuano asserit, S. Vincentium hoc vi Junii memorari in praecipuo ejus Ecclesiae Calendario, quod apud eum primum quoque est; sed notat in tertio & quarto, ob Dedicationem Ecclesiae, transferri Sanctum illum ad diem sequentem. Ibidem in Officio solebant recitari tres Lectiones, quas nobis duplices submisit Michaelis ex sorore nepos Silvester Ajossa, & sunt excerpta ex ipsis supra indicatis ac mox referendis Actis martyrii. In Ecclesia Beneventana sub ritu duplici coluntur, SS. Vincentius Episcopus Mevanienensis & socii Martyres, atque in Actorum Compendio sub fine apud Marium de Vipera, ista leguntur: Hodie vero eorum Reliquiae Beneventi aservantur in Cathedrali sub altari majore, ut ibi inscriptio docet: sed qua tempestate, quave occasione Beneventum fuerint translatae, pro certo non habetur. Haec ibi.

Compendio
de apud
Petrum
de Natalibus.

Mss. Capuani submissa:

F
& Benevento ubi Reliquiae.

4. Sigbertus monachus Gemblacensis, Metis postus in ecclesia S. Vincentii, pueros instruxit. Hic suo Chronico ad annum DCCCCLXX ista inserit: Deodericus Metensium Episcopus, Imperatori Ottoni II, sanguine, dilectione, ac familiaritate ceteris devotior, dum in Italica expeditione per triennium sub eo militaret; multa corpora & pignora Sanctorum de diversis Italiae locis, quocumque potuit modo, collegit. Primum a Marsia, S. Elpidium Confessorem. a Cordano, pignora Vincentii Martyris & Levitae; ab Hispania, olim a duobus monachis Capuam, a Capua vero illuc deportata; a Mevania, alterum Vincentium Episcopum & Martyrem. Praeful Deodericus in Galliam hoc anno transtulit, & in ecclesia S. Vincentii Martyris, a se in insula urbis constructa, locavit. Haec Sigbertus. At Jacobillus Tom. 1. De Sanctis Umbriae

Corpus S. Vincentii dicitur Metis translatum.

ad

AUCT. ad hunc diem deducta Acta martyris SS. Vincentii
G. H. Episcopi Menaviensis, vulgo Bevagna, Benigni
Diaconi ejus fratris, & aliorum circiter triginta
Martyrum: vultque, partem corporis S. Vincentii
Episcopi translata Metas, ibidemque hoc etiam
tempore asservari, & festum celebrari: alteram
vero partem corporis S. Vincentii Episcopi, & in-
tegrum corpus S. Benigni Diaconi post fuisse trans-
lata Lucam, quam arbitratum fuisse eorum patriam.
De tempore, quo contigit talis translatio, non con-
stat. Conjectura dicti Jacobilli est, fuisse ab Alexan-
dro II anno MLXX, in solenni consecratione Eccle-
siae Cathedralis Lucensis, ad honorem S. Martini a
se factae, collocata in altari majore dictae Cathed-
ralis: ubi hactenus requiescunt, & partes capitum
illorum in duobus argenteis capitibus conservari
ait, inter Reliquias dictae Ecclesiae; ibique festum
S. Vincentii celebrari die vi Junii, sicuti & Me-
vaniae; haberique Protectorem Lucensium & Me-
vanensium. Haec Jacobillus. Fuerat Alexander II
ante Episcopus Lucensis, & Anselmus de Padagio ap-
pellatus: Pontifex autem dedit cunctas Reliquias S.
Alexandri I Pontificis, cum catena qua vinctus
fuerat, uti diximus ad hujus Vitam 111 Maji num.

in altari
majori.

B 15, & 16; corpora item Sanctorum Martyrum
Jasonis & Mauri fratrum, & Hilariae matris eorum,
quorum festum ibidem celebrari die 111 Decembris
testatur Casar Franciottus, in Historia sacra Lucensi
pag. 372; ut inde suam conjecturam firmavit Jacobil-
lus. At dictus Franciottus post Acta horum de quibus
agimus Sanctorum relata, translationem eorum adscribit
Lucio III Pontifici, Luca nato; quem asserit anno
MCLXXXII fuisse Lucam, & transulisse corpora SS.
Fridiani, Cassii, Faustae, & Richardi; vique re-
ligione Lucensium, incitatum fuisse ut illam auge-
ret, atque ideo procurasse ut corpora quoque SS.
Vincentii & Benigni Lucam transferrentur. Haec
Franciottus qui deinde multis quaerit quomodo corpus
S. Vincentii possit dici & Meris esse & Lucam;
prout ibi videri potest: & addit quod, cum plurimi
alii fuerint martyres cum SS. Vincentio & Benigno
coronati, quorum nomina ignorantur, potuerint eorum
corpora sive Reliquiae, sub istorum nominibus fuisse
translatas, tam Lucam, quam Metas & Beneventum.

3 Quo tempore isti floruerint, & in qua persecutio-
ne passi sint, controversum. Acta habent, jussu
Principum impiissimorum persecutionem saviisse,
& S. Vincentium Consulibus Rufo & Gallo tradi-
disse spiritum. Ad obsequium ab Ughello donatum ad-
scripsit aliquis, S. Vincentium martyrium passum
esse sub Maximiano Imperatore. Ferrarius etiam
& Franciottus referunt illud ad Imperium Diocle-
tiani & Maximiani, quas fuisse & merito nominari
impiissimos Principes aut Imperatores manifestum
est. Sub illis quoque anno CCXCVIII gesserunt Con-
sulatum Faustus & Gallus: quorum priori forte de-
functo successus fuisse potuit Rufus & prater morem
Fastorum, annos a solis primo designatis praestulan-
tium, inscriptus Actis: alias enim toto tempore perse-
cutionum non reperitur simul umquam Consules fuisse
Rufus & Gallus. Sed haec pro an. CCXCVIII con-
jectura tota mihi vacillat, animum resistentem ad ini-
tium Actorum, ubi dicitur Perusia directus Flavertius,
qui de vicinis civitatibus Episcopos congregaret;
quodque, dum de universis civitatibus vel oppido
adunati fuissent Episcopi, catenati ac ferro vincti
deducebantur, inter eos erat S. Vincentius. Haec enim
(sicut & persecutio per totum orbem, primis Actorum
verbis indicata) non solum annus CCCIII indicant;
sed respiciunt secundum Diocletianum ac Maximianum edi-
ctum, quo non longo tempore post primum, circa

Tempus
martyrii
annis,
non 398

sed 303
D. P.

Pascha id est circa XVII Aprilis promulgatum, aliis
litteris exeuntibus mandatum est, ut omnes Eccle-
siarum Praesides ubique gentium primum conjiceren-
tur in vincula; deinde omnibus machinis adhibitis,
idolis victimas immolare cogerentur. Quoniam autem
annum illum signaverunt Fasti Diocletiano VIII & Ma-
ximiano VII; consequens est ut Rufus & Gallus, non
nisi ex genere Suffectorum fuerint; tertio (ut vocabant)
Nundino, ut a Kal. Maji, ad Julias Magistratum reverent.

6 Jacobillus hos Sanctos Hierosolymis natos asserit,
& discipulos fuisse S. Petri; ab eoque S. Vincentium,
anno LVIII, Episcopum creatum Menaviensem, Commen-
tum de
anno 66
ant 70:
atque cum suo Diacono sub Nerone anno LXVI
passum. Piergilius tenet annum LXX, quem ex senten-
tia Baronii putat Neroni fuisse ultimum; quo amotis
Consulibus Ordinatis, Silio Italico & Galerio Tra-
hale Turpiliano, solum sese Consulens substituit mense
Januario Nero, & mense Junio mortem sibi ipse con-
scripsit. Tum vero supponit administrationem Reipublicae
recidisse ad Rufum, quem Miles in Germania Imperato-
rem designarat; & Rubrium Gallum, qui contra illum
missus defecerat. Sed haec omnia Acta sunt an. LXVIII;
& ut in an. error non esset, gratis finguntur Consules a
Christianis Actorum auctoribus dicti, qui id nullo um-
quam titulo fuerunt; idque ideo tantum, ne nominan-
dus illis esset turpissimus Nero. Facit nempe immodicus
amor antiquitatis, ut, ne haec omittatur, quantumvis
incongrua & disparata amplectatur intellectus, sic
praecipuus: quorum nihil credo recepturus fuerat
aut Piergilius aut Jacobillus, si Neroniana & Diocle-
tiana persecutionis diversissimam rationem voluissent con-
siderare, atque conferre cum Actis, & animum atten-
dere ad titulos Imperatorum & Principum in illis
frequentatos; quod ante Vespasianum & Titum au-
divi Roma non ceperat, cum ceteris sub uno Impe-
ratore Reipublica fuerit. Eadem ratio militat contra
suppositam Apostoli aetatem, S. Chrysopolito Episcopo
& Martyri, Sanctique Vincentii collegae (ut dicitur
in Actis 111 Maji) attributam: sed ista Acta se ipsa
explicant, cum tandem in fine dicant, martyrium ejus
actum sub imperio impiissimi Maximiani. Cum
igitur SS. Chrysopolitus, Bristius, Vincentius, alii-
que dicuntur a S. Petro Apostolo Missi vel Ordinati;
intelligendus est aliquis Petri successor in Pontificatu
Romano, qui Ecclesiam vixerit saeculo Christi tertio,
puta S. Cajus vel S. Marcellinus, aut decessorum qui-
libet, prout Sanctus praeordinatus diutius in Domini
vinea excolenda laborasse, volueris credere.

7 Novam porro tamque mirabilem movet difficulta-
tem Tamajus Salazar: qui nixus auctoritate Dextri
& Juliani Petri, atque sequacium, adscribit S. Vin-
centium Hispaniae, & sic exorditur suas Notas ad
hunc vi Junii: Ingens sese offert disceptatio circa
veram agonis palestram nostri sanctissimi Praesulis.
Nunc usque Itali aliquot, apud Mevaniam, urbem
in Umbria juxta Perusium, passum Martyrem
somniauerunt; solo nominis urbis tinnitu illecti, quo
credentes nullam in orbe urbem hoc nomine insi-
gnitam fuisse, tantum ignari contraxerunt errorem.
Possunt haec mutato nomine de ipsomet Tamajo dici,
qui forte non ignarus, sed volens & sciens tantum
contraxit errorem. Nobis non libet hunc immorari, cum
jam satis constet, etiam apud Hispanos eruditiores vi-
ros, dicta Chronica hoc fac. XVII sub nomine Dextri
& Juliani Petri confecta primum fuisse. Reliqua ex ip-
sis Actis ultro cernunt. Idem Tamajus-Salazar die 11
Junii, quo colitur S. Vincentius, Martyr Aginensis
in Aquitania, auctoritate eorundem Dextri & Juliani
Petri, alterum assumpsit Vincentium, qui relicto
Episcopatu Toletano, designatus Episcopus Eccle-
siae Mevanensis, ibidem Confessor in Domino
quiescit

Commen-
tum de
anno 66
ant 70:

R

R
signa-
rum Hi-
spani-
cum.

A quicquid. Et hoc ille in silentio scriptorum Hispanorum atque Italicorum: quæ fudicia quidvis pro patria honore comminasset, illi, commentaque affirmandi ut certissima, merito cordatis hominibus displicet.

8 Sed, omisso rabulis, redcamus ad verum S. Vincentii cultum in sua Mevanensi ecclesia, de qua prælaudatum Piergilium, ex Italico Latine traductum, addere juvat. In summa, inquit, veneratione Mevanensibus semper S. Vincentius fuit, qui primus statim temporibus Christianæ pacis ecclesiam ipsi erexerunt, juxta vetus Capitolium, extra civitatem suam, ad portam inde etiam nunc dictam S. Vincentii. Hæc autem Cathedralis ipsi fuit usque ad tempora Longobardorum: a quibus eversa miserum in modum Mevania, eversa etiam ecclesia illa est; atque regressa dispersione cives minorem aliam edificaverunt, cujus etiamnum vestigia supersunt, juxta eam quæ modo cernitur; eoque se reduxit Clerus ecclesiæ Cathedralis, cum fonte baptismali. Sed & hæc anno MCCXLVIII, tempore Friderici II, gravia damna perpeffa est; ac tandem tota corruens, desperatam sui restorationem fecit, anno circiter MCCCLX. Tum vero (ut habet libellus supplex, Urbano Papæ V oblatum, ex parte hominum laicorum fraternitatis Domus seu Hospitalis S. Mariæ Misericordiæ de Mevania) Prior & Capitulum ecclesiæ S. Vincentii, & nonnulli homines de dicto loco Mevanie, prætendentes eorum ecclesiam fore dirutam, & ibidem fontem baptismalem & officia celebrari non posse, super hoc coram Reverendissimo in Christo Patre, Domino Albanensi Episcopo, Vicario auctoritate Apostolica in partibus illis constituto, aliquando cum dictis exponentibus litigaverunt, & conati fuerunt dictam Domum seu Hospitale ad ecclesiam baptismalem convertere. Sed tandem ipse Dom. Vicarius mandavit & declaravit, dictos homines ipsam Domum & Hospitale tenere debere, & ejus pacifica possessione gaudere; sicut ab annis sexaginta & amplius ea gavisi fuerunt: quandoquidem in ipso Hospitali, pauperes, languidi, expoli, quotidie recipiantur, foveantur, nutrantur, ac alia pia opera continuo fiant,

9 Tali præensione dejectus Clerus anno circiter MCCCLXX, suadere cepit universis, ut ecclesia S. Vincentii e publico instauraretur: verum Trincio atque Gerardo de Trinciis, Fulgini Dominis, eo loco ubi ipsa steterat arcem molientibus, & gravi jugo Mevanates prementibus, ædificandum alibi fuit, & minori multo quam ante forma. Sed neque hæc fabrica diu stare potuit: Ausa enim civitas Trinciis rebellare, igne ac ferro vastata est tota anno MCCCLXXVII, ægre intra annos multos resurrexura. Hoc considerans Spoletinus Episcopus, quem existimo fuisse Laurentium Corvinum, jus titulumque parochiæ alio transtulit; quemadmodum colligitur ex libro Cancellariæ Spoletinæ, qui dicitur Pilosus; ubi describuntur ecclesiæ totius diocesis, quæ anno MCCCLXXIII adhuc manebant, atque hæc verba signantur: Ecclesia S. Vincentii de Mevania est Prioratus, in quo olim fuit Plebs, & lapis fontis baptismalis fuit translatus in ecclesiam S. Angeli. Huc recidit ecclesia S. Vincentii, nec tamen apud Mevanates extincta est eorum erga suum Protectorem Divum devotio. Mox enim atque abolita Trinciorum tyrannide, sub Eugenio IV, mediante ejus Legato Joanne Cardinali Vitellesco, anno MCCCCXXXIX libertatem civitas recuperavit, cepitque sub Martino V statutis ac legibus novis informari: decrevit sumptu publico instaurandam ecclesiam Sancti, atque Officiis divinis intra quinquennium aptandam; addita Consulibus poena, qui sui

Jussu Tomus L.

bimestris tempore non complessent partem sibi contingentem: statuit etiam in honorem S. Vincentii, ut in die festo publicis quibusdam ministris sua annuatim stipendia solverentur.

10 Hodie vero, post tot ruinas, resumptis non-nihil viribus animisque, crescit etiam; festumque ejus servatur de præcepto, ab opere omni servili feriatum: Clerus Officium solenne celebrat, & universus populus concurrat ad processionem Sancto ducendam, cum ipsius statua, quæ asservatur in ecclesia Collegiata S. Angeli, habeturque exposita per totam Octavam intra eandem ecclesiam, juxta capellam, ipsi S. Vincentio a Dom. Vincentio Michillio erectam, ubi plebs devota offert vota ac preces. Ad evidentiorum autem declarationem fiducie in tali patrocinio collocatæ, Communitatis sigillum sic efformari jussum est, ut superiorem scuti partem teneat cingulo tenus expressus Episcopus in actu benedicens, circum scriptis hisce litteris, S.V.M.E. M. inferiorem Crux alba cum decussatis Ecclesiæ Clavibus. Hæcenus Piergilium, a quo Italice reddita Alia, hic in originali Latino accipe.

ACTA MARTYRII

Ex quatuor Mss. & variis excusis.

1 CUM jussu Principum impiissimorum persecutio Christianorum per totum orbem sevireretur, & quasi obedientes Proconsules sive Consulares, ac Prætores Tuscia, Valeria, Piceni, studiose requirerent, ut qui essent Christiani punirentur; accidit ut Capitolinus quidam, Prætor Tuscia, obscura mente rabidoque consilio Satanæ, dum in civitatem Perusinam devenisset, dirigeret quemdam Mevortium Comitem crudelissimum, qui de vicinis civitatibus Episcopos congregaret. Et dum de universis civitatibus vel oppidis adunati fuissent Episcopi, catenati ac ferro vincti deducebantur: inter quos erat S. Vincentius, Episcopus de civitate Mevania, cum fratre suo Benigno Diacono. Ducebantur autem & pergebant cum diversis tormentis per iter: sonitus vero audiebatur proximius, quia & in manibus & in cervicibus ferri pondera sustinebant, & per omnes artus jam mortis supplicia patiebantur.

2 Juxta vero jussu Judicis carcere recluduntur: & post longa intervalla dierum, produci Sanctos Capitolinus jussit de carcere. Et dum templorum Pontifices, hoc est Paganorum, eos vidissent vinctos produci, exclamaverunt, dicentes: Tolle Magos, interfice sacrilegos, qui majestates deorum evertunt, & jussa Principum contemnunt, dicentes non esse Deum Jovem, Herculem, Mercurium, Saturnum, Neptunum, Cyronem, Minervam, Venærem, Junonem, Apollinem, Asclepium, Martem, Berecynthiam & Dianam; qui regunt orbem terrarum, & gubernant jura Imperatorum, & dant fruges terræ: sed unum prædicant Christum Deum coli, qui apud Judæam legitur crucifixus. Ad hanc vocem respondit S. Vincentius: Dominus, in qua urbe legitur crucifixus, in eadem legitur & sepultus, & tertia die surrexisse a mortuis, & quadragesimo die videntibus Apostolis de monte Oliveti ascendisse in celum: ipse est venturus judicare vivos & mortuos, & omne sæculum per ignem. Nam omnes istos deos deasque, quos vos nominatis, nihil sunt & ad nihilum rediguntur; opera manuum hominum mortuorum. Sed si dicitis vos eos, aliquam habere virtutem, dentur simulacra vestra ante nos: & prius quidem loquemur ad eos; si autem nos audierint ad respondendum, ad-

Ggg ad-

EX MS. adoramus eos; si vero tacuerint, confringemus eos & projiciemus in ignem.

3 Tunc igitur spiritu vesano turba inflata super Sanctos, serpentina voce insibilans, dicit: Quid agitis Judices? Respublica jam per eos eversa est, & ad injurias adhuc Deorum inferendas audent prorumpere. Tunc Valerius quidam Consularis, Secretarius & religiosus, respondit: Dicite mihi Pontifices, quasi rationabilem rem petierunt Episcopi; presententur enim aspectibus eorum, & si in eorum injuriam obloquuntur, ipsi in eis iras efferant, & nos erimus immunes. Tunc placuit Judicibus Pontificibusque. Et dum introirent in templum (ubi plures ediculæ cum simulacris erant, & maxime Martis, qui Deus ab eis dicebatur) pergebant his verbis psallentes & dicentes: Dii qui cælum & terram non fecerint, peribunt: quia omnes dii gentium damonia, Dominus autem cælum fecit. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Et intrantes templum Martyres dixerunt: Confundantur omnes qui adorant idola, & qui gloriantur in simulacris suis. Et continuo commotus est locus, & omnia idola ceciderunt, & confracta sunt. Tunc omnis territa Paganorum turba fugit. Et egressus diabolus de statua Martis, flagellabat de hominibus infidelibus, & dicebat clara voce: Per vos deijcitur: nam Christus prævalet. Et mortui sunt in flagello illo, pene sexcenti homines: & vincula hominum Christianorum Episcoporum soluta sunt; clamabantque Christiani simul & Pagani, Unus Deus, Christus filius Dei vivi. Tunc Mavortius credidit, eo quod & integro corpore & viribus servaretur.

4 Et dum in unum locum se Sancti ad psallendum retulissent, & sacra mysteria celebrarent; misit Capitolinus, & rapuit exinde S. Vincentium; reliquos vero interfici jussit: quos sepelierunt Christiani. Tunc admonitione divina quidam Eustasius religiosus, tollens corpus S. Benigni Diaconi, condidit eum pigmentis, & abscondit, usque dum ei liceret ad propriam revocare ecclesiam Mevaniz. Post dies vero aliquos, nocturno itinere comitantes de superscripta civitate viri Christiani, remeaverunt cum sancto corpore ejus Mevaniam, & sepelierunt eum non longe a Portulo, diei Kalendarum Majarum, ubi præstantur beneficia ejus usque in hodiernum diem.

5 Transactis autem paucis diebus, jussit Capitolinus produci S. Vincentium, qui obscuris locis fuerat custodiæ mancipatus: & ait ad eum: Quid agis, Vincenti? Ubi sunt collegæ tui, qui deos nostros confrugerunt? S. Vincentius respondit: Illi modo in paradiso sunt, ubi tu non es dignus introire. Sed et si dii tui se liberare a supplicio mortis non potuerunt, tu quomodo eris liber a pœna inferni? Tunc Capitolinus, furore repletus, dixit apparitoribus: Aut sacrificet deo soli & lunæ, aut applicate ei tormenta. Cui S. Vincentius respondit: Si patienter velles audire, & Scripturas divinas suscipere, ostenderem tibi, qui sint sol & luna: utrum dii, an creaturæ, possint veraciter appellari. Capitolinus dixit: Ostende, Vincenti. Tunc ait S. Vincentius: In libro Psalmorum de his loquitur sic Propheta, ad Creatorem omnium visibilium & invisibilium, cælestium atque terrestrium, Dominum nostrum;

Quoniam video, inquit, cælos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quas tu fundasti. Item in alio Psalmo dicit: Constatemini Deo cæli, qui fecit luminaria magna solus; solem in potestatem diei, lunam & stellas in potestatem noctis: Item alibi: Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis; laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes

virtutes ejus; laudate eum sol & luna, laudate D eum omnes stellæ & lumen; quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt: statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi; præceptum posuit, & non præteribit. Ecce ubi evidenter ostenditur a quo facta sunt luminaria. Et adhuc si queris, & libenter vis audire, in Heptatico g, primo Genetis capitulo, lucidius invenies, qualiter ad servitium generis humani firmata sint. Et tu eos deos quomodo facis, & adorare jubes? Christus autem potius adoretur, qui hæc omnia firmavit.

6 Tunc confusus Capitolinus dixit ad suos: Cogamus eos ad silentium, & post confusionem nostram taceamus. Et ait ad S. Vincentium: Volueram quidem te dimittere, sed iras potentissimorum Principum incurrimus. Et ait S. Vincentius: Oportuerat & te Deo nostro obedire, magis quam hominibus mortalibus, & vanis simulacris: tu enim inter illos consistis, de quibus scriptum est in Isaia Propheta: Videntes non videbunt, & audientes non audient; Isa. 6, 10 excæcatum est cor ipsorum. Et ait Judex: O viri! diabolus vox, & lingua dolosa! Transferatur Vincentius ad legitimam questionem: nam vincere me non poterit ille dum vivet. Tunc S. Vincentius ait: Felix ego, cui minæ tuæ laudes efficiuntur. Tunc iræ sævæ proponuntur, torquetur S. Vincentius, tunditur, flagellatur, exuritur, & dissentis membris creseit ad pœnam. Tunc Judex requirebat, quid ageret, de morte ejus sollicitus. Renuntiatur ei quod hilari vultu & forti spiritu omnia toleraret tormenta, & Dominum Christum esse fateretur filium Dei vivi.

7 Tunc denuo in Capitolinum diabolus introivit, & prorumpens in vocem ait: Quærite locum tenebrosum angustumque, & ab omni luce publica sepositum: damnetur Vincentius perpetua nocte, & nullus ibi relinquatur, cum quo possit sermonem consolationis lucrari. Sed dum ibi missus fuisset S. Vincentius, lucem Deus effulsiit carceri, in quo tenebræ fuerant, & janua carceris aperta est. Tunc S. Vincentius recordatus est testimonium Isaie Prophete, dicentis: Quis ambulavit in tenebris, & non est lumen in eo? Item illud in sancto Evangelio: Luc. 1, Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent. Exultat demum S. Vincentius modulata vocis suavitate, ita ut omnes vicini, qui ad ejus supplicia venerant, suavitatis placarentur auditu. Conterriti autem expaverunt custodes; evasisse per fugam Vincentium palluerunt. Tunc S. Vincentius ait: Nolite, inquit, timere, non enim effugio laudes meas. Irrumpite cubiculum securi, haurite oculis quæ obsequia ministrantur Angelica; circumdatum me luce gaudete? & renuntiate Judici vestro, qua virtute subulsi. Tunc ministri rapuerunt ex ore ejus verbum, & renuntiaverunt incredulo Judici.

8 Tunc morticino Capitolinus anhelans spiritu, ait: Quid amplius faciemus ei? mergatur in medium maris, pabulum fiat piscibus, & fluctibus opprimatur, ne tibi victor esse videatur. Ad hanc sententiam crudelissimi Judicis tulerunt S. Vincentium nocturno silentio, & intempesta nocte nautis traditur, & psallendo mergitur: Salvum me, inquit, fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam: infixus sum in limo profundi, & non est substantia: veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Eripe me, Domine Jesu Christe, de profundo aquarum: non me demergat pelagus aquæ, neque absorbeat me profundum. Tunc altithronus genitor, qui cælos extendit, terram fundavit, mare fudit, abyssos abscondit, conturbavit fundum maris, & æquoris unda concluditur, & per tranquillum mare B. Vincentium ab Angelo sancto fecit ad

confilio
introdu-
cuntur in
templum,

oratione
conterunt
idola.

Psal.
123, 8

Psal. 96,

7

accipit a
diabolo
infidelibus

luc. 600.

B

S. Benigni
cum
aliis or-
cibus

Psal. 123, 8

Psal. 96,

7

accipit a
diabolo
infidelibus

luc. 600.

B

S. Benigni
cum
aliis or-
cibus

Psal. 123, 8

Psal. 96,

7

accipit a
diabolo
infidelibus

luc. 600.

B

S. Benigni
cum
aliis or-
cibus

Psal. 123, 8

Psal. 96,

7

accipit a
diabolo
infidelibus

luc. 600.

B

S. Benigni
cum
aliis or-
cibus

Psal. 123, 8

Psal. 96,

7

accipit a
diabolo
infidelibus

vari
fuit
quæritur

in tene-
brosam
carcerem
conjectus
luc. 1, 10
si illu-
stratur;

Isai. 50,
10

Luc. 1,
79

autem expaverunt
custodes; evasisse
per fugam Vin-
centium palluerunt.

immensus
aquis ab
Angelo
experta-
tur:

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

Psal. 68

*durum
que Me-
vaniam :*
A ad litus portari. Et dum Pagani, qui eum immerse-
rant, reverterentur; jam orantem eum invenerunt
ad litus. Ex prostrati ad pedesejus, mirantes adora-
verunt eum, & suis humeris eum reportaverunt ad
civitatem suam Mevaniam, quod est iter unius 4 diei,
despicientes minas Judicium: multæ namque virtu-
tes, multaque signa fiebant per eum in populo, in
sua salutis remedia.

*mortuo
Capitoli-
ni;*
9 Interea Capitolinus in tristitia conversus est, &
tactus dolore cordis intrinsecus, expiravit, dicens:
Vincenti vicisti, quia victoriz tibi nomen inditum
est: dii nihil sunt, quia nec sibi possunt prodesse ali-
quid, nec nobis, sed vincuntur ab hominibus, Chri-
stum consentientibus esse filium Dei vivi. Tunc qui-
dam clarissimus Porphyrius successit in fascibus: qui
& ipse comitatum misit ad oppidum ac mancipium
Mevaniz, & rapuit exinde S. Vincentium Episco-
pum, & absque auditione in medio campo iussit li-
gari, & feris dari, & relinqui usque triduum, &
procul a longe custodiri. Quod videntes diversi ge-
neris feræ veniebant ad vestigia ejus, prostratis col-
lis lambere pedes ejus. Sed aliud miraculum recitare

*et anibus
bona-
re;*
curavimus, ex ore ejus prolutum; quod nocturna
custodia aves pro solatio ei transmissæ sunt, & dul-
cis ac suavior concentus in laudibus Domini attol-
lebat, & Vincentius in ea hora psallebat dicens;
Benedicite volucres cæli Dominum.

*submergi
negu-
tiam
terra ab-
sorbat;*
10 Porphyrius iussit eum in aqua necari: & du-
Dan. 3, ctus est ad Portulum in Mevaniz ut mergeretur.
10. Et ait S. Vincentius: Viderunt te aquæ Deus, viden-
tunt te aquæ, & timuerunt, & flumina conturbata
sunt. Aquas in rubro mari tu stare fecisti, & exsiccasti
fluvios Ethan: Jordanem retrorsum redire fecisti.
Intrante te, Christe, fluens Jordanis, mare fugit,
fluvius stetit: qui vivis & regnas cum Patre & Spiritu
sancto, in sæcula sæculorum. Amen. Ad hanc vocem
continuo aperta est terra, & deglutivit aquam, &
conterritæ sunt abyssi. Videntes autem hoc factum
ejus apparitores expaverunt; fugientesque involuti
in fluctibus submersi sunt, viri numero decem &
octo: sed nec Porphyrius ultra jam visus est.

*18 viris
submersi;*
11 Tunc reversus est S. Vincentius ad cellulam
suam fatigato corpore: faciensque Missas, in Domi-
nica oratione percepit corpus Domini cum fidelibus;
& deficiens tradidit Domino sanctum Spiritum
vixit Idus Junii, Consulibus Rufus & Gallo. Tunc
diaboli invidia nitebantur Pagani rapere venerabile
corpus S. Vincentii, ut illud in imo profundum jam
exanime mergerent. Prævidit hoc quidam matrona,
nomine Liceria, nobilis familiæ; & mercavit corpus
ejus 6 libræ pondere auri; & condens aromatis
sepelivit in prædio suo, quod vocatur Campus-salu-
tis, in novis nundinis Augustales, inter Portilio-
nem & Mevaniam milliario ab urbe Roma plus mi-
nus nonagesimo quarto, ubi præstantur multa bene-
ficia Dei, regnante Domino nostro Jesu Christo,
in cæli ambitu, in fundamentis terræ, in terminis
maris, in profundo abyssi; qui venturus est judicare
vivos & mortuos & sæculum per ignem. Amen.

A N N O T A T A D. P.

a Umbra ab hisce regionibus cingitur. Tuscia sive
Etruria, versus Occidentem; Piceno, jam fere Marca
Anconitana, versus Orientem; & Valeria sive Samnio,
versus Meridem. Valeria emittitur in Ms. Lateranensi,

& Picenum in Ms. Ughelli. Miror si etiam has omnes EXMSS.
regiones apud se invenire potuerint Argæ & similes,
qui Dextrina signa defendenda susceperunt, velut
pro aris ac focis depugnantes.

b Omisit nomen Perusiz Petrus de Natalibus. Hinc
occurso promptus fuit, Alia integra extare ignorantibus;
& fiducia major, non facile revincenda mendacia
sperantibus.

c Piergilius, proprium ac tutelare Mevanie nomen,
Cyronem appellatum censet, cuius templum fletis eo
loco, ubi nunc Conventus & ecclesia Prædicatorum:
siquidem via eo ducens etiam Cyronis appellatur;
quod tamen alii, una cum vestigiis antiquitatis ibi-
dem, referre malunt ad Circum qui ibi fuerit. Ex eo
autem quod edificata supra illius templi ruinis ecclesia
dicata sit S. Georgio, conjectat item Piergilius, ipsum
Cyronem fuisse aliquem Mevenatem herodem, armis
clarum.

d Religiosus eo modo hic sumitur, procedente unum
Denim; quemodo Actorum 2 Jerosolymis in Pentecoste di-
cantur adfuisse Viri religiosi.

e Qui hic Portulus, infra etiam Portilio dicitur,
quasi Parvus portus: & talis haud dubie Mevania
fuit, utpote sita ad confluentes duorum fluviorum, co-
rumque ferendis parvis navigiis aptorum, de quorum
aliere apud Strabonem lib. 5 legitur: præter Meva-
niam labitur Tarnas: & hic ipse parvulus scaphis
collectos ex agro fructus devehit in Tiberim. Jaco-
billus tamen interpretatur parvam portam, ad rupem
haud procul a mœnibus Mevaniz: & addit Fran-
ciscus, fuisse vicinam portæ Guelfæ dictæ. Frustra
igitur hic se jactat Tamayus insultatque Italis, quasi
hujus nominis locum nullum in Tuscia reperiatur; dum
ipse in Hispania Portiliam reperit.

f Ferrarius eo die aliquod compendium ejus retulit
ex hisce Actis, uti tum inter Prætermittos insinuavimus:
socius autem Martini circiter triginta fuisse conjectat
Jacobillus.

g Heptaticum, corrupte pro Heptateucho, apud
SS. Hieronymum, Gregorium, & alios leges: intelligitur
autem Scriptura, præter quinque libros Moyses, etiam
Josue & Judicum libros complectens.

h Meten. & Maxim. Ms. Ughelli, hoc; aliud,
nos.

i Lacum Trasimenum intellige, hodie Lago di
Perusia: omnem autem aquarum collectionem mare di-
ci, notavit Isidorus lib. 13 cap. 14, ut neque hic præ-
fatum Tamayo sit pro sua Cartagine Spartaria (juxta P
quam suam Mevaniam vel Meviam ipsi fuisse Pseu-
dodactylæ) & Mare Tiberiadis, ac Mare mortuum in
Terra sancta, scimus non nisi lacus esse.

k Quamquam solis 3 p. m. distet ab urbe locus, si
tamen transfretantes nauta ipsum ad alteram ripam
intoverint, facile 20 p. m. inventos, iustum animæ
diei iter.

l Deest fortassis hi: aliquid, unde intelligi possit scrip-
tor ex certiori notitia istud accepisse.

m Nempe ad terrorem incutiendum Mevanienfimo
Christianis, placuerit sub eorum oculis necari Episco-
pum.

n Jam dixi non haberi in Fastis, sed Ordinatis
substituto mense Mayo videri.

o Ms. Ughelli sexaginta ponderis auri, quod æsti-
mat Jacobillus sexcentis scutis. Piergilius eo non con-
tentus sex milla scutorum bodiernæ monete, cum præ-
dicta auri summa, componit.

A

DE SANCTIS MARTIRIBUS NIVEDUNENSIBUS,

AMANTIO, LUCIO, ALEXANDRO,

ANDREA, DONATO, PEREGRINA.

G.H.

Notitia ex Martyrologiis Antiquis.

VI JUNII **M**agna diversitas est, in assignando his Martyribus sui agniti palæstra, vetustis Martyrologiis inter hic variantibus: potiora tamen in Nivedunum seu Novedunum conspirant, quibus inhaerendum puto. Unum quod in Bibliotheca Regia Sueciae Romæ a nobis descriptum, & a Luca Hilsenio pluris æstimatum fuit, ista legenda offert: In Niveduno natalis Sanctorum Amantii, Lucii, Alexandri cum aliis tribus, scilicet, Andrea, Donato & Peregrina, nominatis in Ms. Epternacensi, quod censetur esse S. Hieronymi. Idem omnes exprimentur in Ms. Aquigranensi. In Ass. autem Richenoviensi & Rhinoviensi sunt nomina Amantii, Lucii, Andrea, Donati, Peregrini: sed istis attribuuntur Africæ. Quo etiam modo ita legitur apud Rabanum: In Africa S. Amantii, Lucii. In Alexandria, Andrea, Donati & Peregrini. Ubi urbe Alexandria, loco Alexandri Martyris, positi censeri potest: Africa autem loco Nividuni, Neveduni aut Novioduni collocatur, accepta ab aliis Martyribus non proferendis & in Africa coronatis. Eadem cum Rabano habet Notherus, sed Noviduno tribuit, & loco Andrea habet Alexandri.

3 In apographo Lucensi Martyrologii Hieronymiani ista habentur: Nividuno, Amanti, Luci, Alexandri Donati, Peregrini, omissa ultima syllaba & prætermisso nomine Andrea. In Corbejensi apographo ita legitur: Neveduno Amanti, Lucii, Alexandri, Alexandriz, Donatz, Peregriz: ubi nomen Alexandriz loco Andrea est scriptum; Donatz, & Peregriz loco Donati & Peregrinz. In Mss. Gellonenfi, Augustano, S. Galli, & Parisiensi Labbet sunt nomina Amanti, sive Amati, Lucii, Andrea; & tribuuntur Nividuno, seu corrupto Nivendo; aut etiam in Gellonenfi Nicomediz. Apud Usuardum ista habentur: Civitate Niveduno SS. Amantii & Alexandri. Quæ ita explicantur in hodierno Martyrologio Romano: Novioduni in Galliis, sanctorum Martyrum Amantii, Alexandri, & sociorum. In monasterio S. Savini de Levitania in agro Tarbiensi Martyrologio vetusto, apud Saussayum ita scribitur: Nividuno natale SS. Amantii, Lucii, & Alexandri. Ms. Colonienfe S. Marie ad Gradus, omissa palæstra, exprimit nomina SS. Amantii, Lucii & Donati. Ms. Brunellense S. Gudula solos Amantium & Alexandrum nominat, nullo addito loco, idque die sequenti, quando Amantium etiam refert supposititius Beda, additis Lucio, & Alexandria, pro Alexandro; item Donato & Peregrino, pro Peregrina: quas duos ultimos eodem die etiam habet Galefinius.

3 Idem Saussayus in Martyrologio Gallicano illud elogium ipsis formavit: Novioduni, seu Nivernis in Æduis, natalis Sanctorum Martyrum Amantii & Alexandri, Lucii, Andrea & Peregrini, qui Christi præconia libera voce exprimentes, tandem post egregium certamen datis cervicibus præclare triumpharunt. Hæc ibi, quæ de quibuscumque Martyribus dici possunt, & ex conjectura addi, datis cervicibus. Verum unde scivis Saussayus hic intelligi Noviodunum in Æduis, cum id nemo adjunxerit ante illum? Est apud Julium Cæsarem, & Noviodunum Suellionum, passim Noviomum, vulgo Noion dictum; & Noviodunum Biturigum, vulgo Neuvry ad Ligerim fluvium. Ferrarius in Topographia ad Martyrologium non audet resolvere, cui potissimum loco possit assignari.

4 Nos ne quidem audentes attribuire Galliæ, quia nec apud antiquos, nec apud recentiores, Maurolyceum atque Galefinium, additur esse locum Galliarum: Noviodunum autem nusquam scribitur Nividunum, Nivedunum, Nevedunum, & apud Maurolyceum Niviodunum. Ptolemæus lib. 2 Geographie cap. 15 Pannonia Superiori attribuit Nividunum, Noviodunum, quod magis congruit & legitur apud Nothærum fuitque urbs Episcopalis. In Notitia dignitatum Imperii Romani sect. 28, sub dispositione Ducis Scythiz, erant milites primi Constantiniani Novioduno. In Itinerario quoque Antonini Augusti, Scythiz attribuitur Noviodunum.

5 Non tamen hic illam Scythiam cogites, quam hodie Tartariam dicimus. Ut nunc Tartari, sic olim Scythæ suas emisere colonias, etiam trans Danubium: atque in Provinciarum Romanarum libello, qui cum Antonini Itinerario editus habetur, Illirica Regionis Pannoniæ Provincia xv, Scythia censetur; & Thracica Regionis Provincia xv, Scythia inferior. Jam autem ad xv hujus mundi, eos Martyres, qui simpliciter Neviduno vel Noviduno adscribuntur, verosimilius ad Pannonias quam Gallias pertinere; nec magni fecimus quod Saussayus ibi posuit SS. Zoticum, Attalum, Eutichium non solum alicui in Gallia Noviduno, sed desinente Noviduno Æduorum adscripsit. Si tamen præsumere liceret, istorum de quibus cogimus Passionem aliquam antiquitus scriptam fuisse, & Cœnensis monasterii Patronis aptatam, aliquid etiam non inverosimilis argumenti haberetur pro Galliæ; ut in qua conservata sunt qualiacumque Acta, in ea etiam fuerit consummatum Martyrium.

an No-
viodu-
num in
Galliis,

D.P.

sen Scy-
thia
Panno-
nia

DE SANCTIS MARTYRIBUS CAUNENSIBUS,
AMANDO, LUCIO, ALEXANDRO, AUDALDO;
IN GALLIA PROPE NARBONAM HONORATIS.

COMMENTARIUS CRITICUS.

D.P.

De eorum cultu, patria & translatione, Actisque talibus ut videantur a Novidunensibus
Martyribus mutuo sumpta.

VI JU-
NII.Benedi-
ctinum
in Gallia
Narbo-
nensi mo-
nasterio

Theodulphus, saculo Christi IX Aurelianensis Epi-
scopus, lib. 2 Carminum, in eo quod ad Mona-
chos S. Benedicti scribit, Abbates sibi notos salutari ju-
bens, post longiorem sermonem de Miliacensi S. Men-
tini in sua Aurelianensi diocesi monasterio; Chartam
suam porro mandat ad alia monasteria, ejusdem officii
causa, sic canens:

Hinc pete Nebridii Patris venerabilis aedes,
Mox & Donati sit tibi visa domus:
Sed nec prætereas Sancti loca Fratris Atili,
Anianique moi testa verenter adi.

B Nampius aspiciat dantem sibi dona salutis,
Atala te videat; Dic, Olemunde, vale.

Stephanotus Benedictinus, a Mabillone post seculi 4
partem 2 in Additionibus ad partem 1 laudatus, ut qui
res Provinciae Narbonensis accurate indagavit, existi-
mat, Attalem hic nominatum, esse conditorem
cœnobii S. Polycarpi Narbonensis; Nebridium,
Crassam; Anianum, Celtonis, dein Caunas translati;
Olemundum, S. Joannis de Castro-malasti seu
Montis-olivi; Attilonem, S. Casarii seu S. Tiberii
Abbates fuisse. Hac eo attuli, ut intelligatur S. Pe-
tri de Caunis Monasterium (quod Claudius Robertus
pag. 92 de Canis, alias de Canibus perperam appel-
lat) necdum ullum fuisse, aut certe necdum Ordini
Benedictino sub titulo S. Petri subjectum cum adhuc
Celtonense regeret Atalans iste, sub annum DCCCXVIII
Theodulphi aequalis, & inter præcipuos Benedicti Ania-
nensis ad monasteriorum reformationem adiutores nume-
ratus. Exhinc porro infero, fieri omnino potuisse, ut
Caunensis oppidi ecclesia, priusquam vel Regulam vel
Reformationem susciperet, titulum gesserit S. Tertulli-
ni Martyris; in eamque Irenæus aliquis Narbonensis
Episcopus (unus scilicet eorum, quorum usque ad ann.
CCCCXXII latens nomina) intulerit corpora præstula-
torum Sanctorum VII Idus Septembris, ut dicitur in
sua Actura.

post an.
S. Caun-
ensis al-
dium;Benedicti
fratrum
MM cor-
pora:

C Reformationem susciperet, titulum gesserit S. Tertulli-
ni Martyris; in eamque Irenæus aliquis Narbonensis
Episcopus (unus scilicet eorum, quorum usque ad ann.
CCCCXXII latens nomina) intulerit corpora præstula-
torum Sanctorum VII Idus Septembris, ut dicitur in
sua Actura.

quorum
Actura
obliata
nobis

2 Acta illa exhibuit nobis volumen 2 Mss. monu-
mentorum, a viro celeberrimo & studiosissimo Andrea
du Chesne undique collectorum, & ab ejus filio Fran-
cisce Lutetia Parisiorum existentibus anno MDCXLII
humanissimo communicatum, sub hoc titulo: Incipit
passio beatorum Martyrum, Amandi Episcopi,
Lucii, Alexandri, & Audaldi, qui passi sunt tempore
Antonii Principis, sub Aurelio Præsede, in Nivi-
duno civitate, pro Christi nomine. Mox autem sub-
jungitur, quod S. Amandus Episcopatum in Nividu-
no civitate tenebat; etque erant tres fratres, Lucius,
Audaldus, & Alexander: quorum deinde teneros an-
nos miseratus Præses, eos num. 5 Infantulos vocat;
& primus ipsorum Lucius n. 6, puerum se fatetur,
non amplius quam decem & novem annorum. Pra-
tres fuisse, aut saltem ex traditione haberi, satis in-
dicant, qui Saussoy, Martyrologii sui Gallicani Supple-
mentum scripturo, pro die VI Junii hæc suggererunt:
In monasterio Caunensi prope Narbonam, natalis
sanctorum Martyrum, Alexandri, Lucii, Amandi
& Audaldi. Qui e Caunensi oppido (ubi & eo-
Junii Tomus I.

videntur
i; se in la-
co nunc
ignorari.

rum paterna domus etiamnum monstratur) susceptam
Christianæ fidei & pietatis flammam circumgeren-
tes, dum Christi gloriam quærent, ejusque splen-
doribus late diffundendis insudant, & caliginem
infidelitatis lucis operibus & sermonibus veritatis
strenui undique profligant, a tenebrarum Principis
emissariis intercepti, cum mori se posse annuerent,
at a præconio divinæ gratiæ & gloriæ cessare non
posse, testificarentur; dira tormenta passi, in ex-
tremo demum agone dignas beata immortalitate
animas effuderunt.

3 Hæc quam certos nos reddunt, quatuor isti
Martyres sub istis nominibus vere colli, eosdemque Cau-
nis natos credi, ac forte Narbonæ passos, neque in præ-
sentiarum amplius istis de illis sciri; tam suspecta no-
bis reddunt Acta, ut tota gratulum fomentum sint, in
eo fundatum, quod corporibus in veteri S. Tertullini ec-
clesia repertis, atque ad novam S. Petri translatis,
cum dies congruus quæreretur in Martyrologiis, inven-
ta sint hoc die nomina SS. Amantii, Lucii, Ale-
xandri, Andreæ, passorum Nividuni, de quibus
supra egimus: quæ cum non vehementer differrent,
placuerit Nividuno adscribere passionem Caunensem fere
Synonymorum, nihil sollicito Auctore, quam procul vel
prope illud esset; addendo ex se Episcopum fuisse mo-
jorem natum, neque considerando quam id non bene con-
fiteri videatur cum adeo tenera, qualem comminisci-
tur, ætate fratrum. Itaque non magnum thesaurum
habere nos puto in Actis, parum prudenter compositis
seculo X vel XI; quando malebant aliqui, non qui-
dem mali, sed nimium simplices, comminisci qualia-
cumque, quam nulla habere quæ recitarent suorum
Patronorum gesta.

4 Moderatum tamen commentum fuit. Nam quæ
Præses ac Martyres mutuo locuti dicuntur, & quæ
passi bi, fieri ac dici potuerunt omnia; neque adjunctas
habent circumstantias, admirationi potius conciliandæ,
quam fidei conciliandæ aptas. Antonius etiam Prin-
ceps potest, pro Antonino Pio scriptus fuisse; cui quia
successit Marcus Aurelius ejus gener, congruum visum
fuit hunc Præsidentem inducere, quasi ad vexandos Chri-
stianos in Provinciam missum: sub utroque enim factos
fuisse Martyres aliquos constat, etsi neuter editis pu-
blicis jussit Christianos puniri. Quallacumque tamen
illa Acta sunt, non solum ipsa Caunensibus perierant,
sed etiam ipsorum memoria, quando Saussoy de
suis Sanctis informatum: quare operæ pretium censeo
ipsa hic præferri, Narbonensem antiquitatem curiosis
ad censuram offerenda; cum fieri possit, ut etiam ta-
lis occasio præbeant ulterius, nec omnino frustra-
nea indagari.

5 Quod S. Tertullinum attinet, ad cujus eccle-
siam translata dicuntur corpora, cum, licet hic Epi-
scopus & Martyr dicatur, tamen, quia nullum talem
novit Gallia quam late patet universa, crediderim
esse Presbyterum Martyrem, Romæ passum sub Vale-
riano Imperatore, circa annum Christi CCLX; cujus
Reliquia aliqua in Narbonensem diocesim delata, ejus-
modi

nobis indi-
gena esse
credum-
tur;E
quæ No-
vidun-
ensis
Acta
faciunt;seu verius
fugunt,
sumpta ex
similitu-
dine no-
minum
occasione;F
videntur
tamen his
preferen-
da.Ecclesia
S. Tertul-
lini quo
translata
primum
corpora

AUCTORE modi ecclesie nuncupanda dederint occasionem. Colitur
RE is die 14 Augusti, ad quem diem Saussajus ait in Sup-
D.P. plemento, ejus sacra ossa Anicii quoque in ecclesia S.
 Mariæ, duabus in capsulis condita, ad majus ahare
 magna reverentia asservari. Sed vereor ne hæc ossa
 recentius Anicium allata sint, nec nisi per nimiam cre-
 dulitatem putentur esse istius celebris S. Tertullini;
 sicut per similem credulitatem idem Saussajus in suo
 Martyrologio de ipso scripserat, quod corpus sublatum
 ex arenariis, in qua illud S. Stephanus Papa sepeliverat,
 ac in Galliam advectum, Luxemburgi in Belgica
 asservatur & colitur. Egimus nos die x Maji de trans-
 latione SS. Tertullini & Chrysanthi, Romanorum
 Martyrum, ex Cœmeterio Calisti sub annum MDCXXIII
 erutorum, facta ad ecclesiam Collegii nostri Luxembur-
 gensis anno MDCXLVII; & in Append. diximus, eorum
 Festivitatem annue nunc recolit 111 Dominica Julii.
 Sed neque nobis, neque Patribus Luxemburgensibus um-
 quam venit in mentem, credere eorum illa esse corpo-
 ra, quarum celebrantur in Martyrologio Romano gesta
 ac nomina. De suo ergo ingenio personam & diem sumpsit
 Saussajus, meritoque suspectus nobis fit, ne idem fece-
 rit circa Reliquias, quas Anicii haberi intellexerat. Ut
 ut est, ineptum fuerit cogitare, translationem Cauca-
 sum Martyrum ad qualemcumque ecclesiam S. Ter-
 tullini, factam esse a S. Irenæo Episcopo Lugdunensi
 (quem unicum hujus nominis sanctum Episcopum novit
 Gallia) siquidem cum constet tempore S. Eusebii Pa-
 pæ vixisse, annis fere centum ante aetatem Valeriani
 Imperatoris, & passionem S. Tertullini.

videtur
 aliqua
 Cœnisi
 fuisse

B
 sed diu
 post a-
 tem S.
 Irenæi
 Lugdun.
 illo anti-
 quioris.

ACTA APOCRYPHA

Ex Ms. V. Cl. Andrea du Chêne.

Prolegom. **F**inis totius Christianitatis est vitæ religio, de-
 votio sancta, & vera fides Martyrum: &
 in quo formido desinit peccati, & promissio summa
 persolvitur: post hæc, sæculum non timemus, quod
 ab eisdem sanctis Martyribus triumphaliter supera-
 tum videmus: quos tanto sublimiori honorificentia
 excolere debemus, quanto præstantioris meriti eos
 esse apud Deum pro cruore proprio, fidei ipsius
 gratia fuso, cognoscimus. Majorem enim eos tum-
 mi mercedem laboris a Christo assecutos esse credi-
 mus, qui majori suppliciorum toleratione causam
 fidei ipsius, in agone positi, gaudenti & invincibili
 animo asserere voluerunt, & ut affirmarent labo-
 raverunt; sicut scriptum est, Unusquisque propriam
 mercedem accipiet secundum suum laborem. Sancti
 quippe Martyres, poenarum atrocitate laniati, dum
 nullo modo a stabilitate suæ fidei emolliiri potue-
 runt; quasi in agonis exercitio fidem suam, pro qua
 sic victorioso triumpharunt, veram esse affirmave-
 runt: & velut hic homines Athletæ: omnem ago-
 nis injuriam æquanimiter tolerant pro coronis; ita
 & famuli Christi persecutiones & verbera patiebantur,
 ut coronam victoriæ consequerentur. Spiritus
 quidem, qui promptus est, cælestium spe inter tor-
 menta letabatur; caro autem, quæ est infirma, per
 eadem cruciabatur: sed cum erepti erant de poena,
 jam securi fiebant de gloria.

Mat. 16
 17.

Offeruntur
 P. a-
 fidi

Itaque S. Amandus, qui Episcopatum in Ni-
 viduno civitate tenebat, hujus gloriæ desiderio invi-
 tatus, imminente persecutione, omnem formidinem
 corporeæ infirmitatis, prompto animo complexa pas-
 sione, deposuit. Huic erant tres fratres, Lucius, &
 Audaldus, & Alexander: quos cum Aurelius Præ-
 ses multis assistentibus convocasset, sciens illorum
 religionem, sic eos iratus interrogat, dicens: Ante-
 quam diversis subijci tormentis incipatis, plenissima

fide sectam Christianitatis exponite. Sed cum illi ni-
 hil dicerent, iterum increpat eos Præses: Amatis,
 inquit, ut video poenam, quia respondere retractatis.
 Tunc eruperunt sancti Martyres, Amandus Episco-
 pus, Lucius, Audaldus & Alexander, & dixerunt:
 Tyranne, tantus te extulit furor, ut quod non di-
 gnaris colere, velis etiam, quod est acerbius, irride-
 re: sed melius faceres, si monita salutis obaudiens,
 in Deum omnipotentem, Creatorem omnium crea-
 turarum, crederes; Dominum scilicet Jesum Chri-
 stum. Aurelius Præses dixit: Verborum tollite fal-
 laciæ, & aperta confessione respondete, ne subijcia-
 mini tormentis. S. Alexander dixit: Cur ardua &
 omnibus ignorata perquiris? quod bene novimus, &
 quod ad interrogantem pertinebit, confitebimur. Ex-
 tremus te jam finis expectat, Tyranne. Aurelius
 dixit, Quantum datur intelligi, festinatis ad mor-
 tem. S. Amandus Episcopus dixit: Sic nobis minis
 tormenta, quasi aut liberi a morte aut tui socii
 simus futuri. Aurelius dixit, Non verbis opus est
 nobis dicere, Deum vestrum celeriter exponite, ut
 nos ipsi sacra libamina offeramus. S. Audaldus
 respondit: Audi, Tyranne, in Scripturis sanctis legi-
 mus, diabolum tantam audaciam repente sumpsisse, ut
 ad Dominum Jesum Christum, qui tunc pro salute no-
 stra humanum corpus assumpserat, auderet accedere;
 diceretque ei, Dic lapidibus istis, ut panes fiant.
 Christus vero respondit: Non tentabis Dominum
 Deum tuum: & ego similiter dico (si accipienda sunt
 parva pro magnis) Non tentabis Domini Dei servos.
 Aurelius Præses dixit, Cum in te teneros annos vi-
 ridemque juventutem conspicio, doloris cumulus mihi
 inrelescit. Quid moramur? Sacrificate diis immortalibus.
 S. Lucius respondit: Consolationem inimici
 spernimus, & solatium antiqui hostis horrescimus.
 Unde scias quia idola vana non adorabimus.

3 Sed cum jugis altercatio videretur, suspendi
 eos ac torqueri Præses confestim præcepit. Post
 multos sane ungularum impetus, cum putarent,
 quod omnia viscera Martyrum & omnia aperirentur
 interna membrorum, Aurelius Præses dixit: Adhuc
 poenam sortem non sentitis: nisi forte propere Deum
 velitum negaveritis, ipsa etiam privati eritis vita,
 nec auxilium ejus quem meruitis consequemini. San-
 cti vero Martyres, quasi ex uno ore, dixerunt Præ-
 sidi: Infelix Tyranne, satisfac impie voluntati tue.
 Ceterum nos tormenta non sentimus, semel firmati
 ab Omnipotente, qui ex omnibus poenis & crucia-
 tibus poterit nos liberare, qui Sanctos suos semper
 adjurat, ad laudem & gloriam & honorem sancti
 nominis sui. Ipse enim te invocantes exaudit, pro-
 tegit, ac defendit, & glorificantes se glorificare
 consuevit; a quo omne datum optimum, & omne
 donum perfectum procedit.

4 Tunc iratus vehementer Præses, jussit sanctos
 Dei Martyres mitti in fornacem ignis ardentis. Ex-
 structis igitur in altum lignorum machinis, in ca-
 lum flamma surgebat, quæ etiam ipsius vinceret
 vota qui jussit. Sancti vero Christi ferri, contu-
 igne perspecto, suspirantes graviter respexerunt ad
 celum. Quos cum inviceretur Aurelius Præses di-
 xit: Mihi dolor est supplicium vestrum videre, &
 cum tantam pulchritudinem in vobis video, non
 effugatis tormentum cum poenâ evadere. S. A-
 mandus Episcopus, simul cum Alexandro, dixit
 Præsidi: Oculi tui, non flori pleni sunt, sed vene-
 no: aliud enim gerunt inzeiſecus, & aliud exte-
 rius ostendunt. Sæpe jam diximus tibi, ne tenta-
 veris Dei servos: te potius dole & plange: quia
 tuus veniet interitus, unde non habes sperare vo-
 nam, sed poenam. Tunc Præses iratus, ad circum-
 spectan-

Mat. 16
 17.

P

In fornacem
 cum com-
 jecti

A spectantes Milites, sic locutus est; Præcipite hos rebelles, & in mediam fornacem iacite. Sancti vero Martyres, fronte signati in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, ingressi caminum, gratias Deo agere sic cœperunt: Gratias tibi agimus, Domine, pro hac passione, pro qua tam nobilem te conferre nobis partem promissionis, expectamus: eripe nos de hac flamma, qui adfuisse tribus pueris simili pœna damnavis. Quos cum Præses Aurelius aspiceret, militibus suis ait: Festino propere accedere, ut audiam quæ loquuntur. Satellites vero, quos secum adduxerat, sic turbiditate involvuntur incendii, ut interfectis plurimis vix semivivi aliqui vel faucii tollerentur; & cum statim fugissent omnes, frigidior gelu facta est cellula illa fornacis. Iterum sancti Martyres, levantes oculos suos ad cælum, dixerunt: Gratias tibi, Domine, agimus, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, & Deus duodecim Prophetarum, & Deus duodecim Patriarcharum; qui sedes super Cherubim, quia non derelinquis animas nostras, nec peccatis nostris vincaris, sed misericordiae tuæ consuetam gloriam reddidisti.

Tunc iratus Præses iussit eos sulcibus cædi: & cum caderentur sancti Martyres, psallebant dicentes: Dominus nobis adiutor noster est, ut dixit Scriptura, non timebimus quid faciat nobis homo. Aurelius Præses dixit: Vos ipsos cruciatis miseri per magicas artes. Credite mihi, sacrificare diis: nam non effugietis manus meas. S. Alexander dixit: Manus quidem tuas fugiemus, vel etiam mortui; manus autem Domini tu nec vivus nec mortuus fugere poteris. Tunc Præses iussit [omnes] in carcerem recipi; & altera die sedens pro tribunali iussit Sanctos sibi præsentari. Et istuens S. Amandum Episcopum, dixit ei: Amande, sacrificare diis, ne peccas. At ille respondit: Ego non sacrifico demoniis, sed festino particeps esse sanctorum Martyrum. Audiens autem Præses iussit eum decollari. Quod cum ita factum fuisset, iussit adducere sibi Lucium, Alexandrum, & Audaldum, & dixit eis: Cum sitis nobilissimis natalibus orti, quomodo vos, per nefcio quam vanam sectam Christianorum infeliciam, degeneres exhibuistis? insuper in Deos omnipotentes multa mala procaciter audio vos fuisse locutos. Sancti Martyres dixerunt: Audi Præses, si dii sunt, constat eos liberi esse arbitrii. Aurelius Præses dixit, Quomodo? Sancti respondentes dixerunt Præsidi; Ideo diximus, quod constat eos liberi esse arbitrii; quia si vero, ut dicitis, dii sunt, & aliqua divinitate utuntur, liberum habent arbitrium, & libere quod volumus agere possunt: si hoc autem possunt, & nostro famulatu uti volunt; non hoc vestra relinquentes in potestate, ipsi nobis hoc imperent, ut a nobis colantur, ipsi se de non colentibus vindicent, ipsi se sua maiestate defendant, = Præses! Pudeat te de his sperare auxilium, qui sibi auxiliari non possunt. Si dii sunt, surgant, ambulent, sedent, stant, fabulentur: si ad hæc inutiles sunt sibi, quomodo & aliis poterunt? Recedendum est ergo ab illis, & Christo Domino uni & viro, vero ac summo Deo, jugiter venerando & obsecrando, adhaerendum: post ista & alia multa & similia a sanctis Martyribus dicta, Aurelius Præses dixit: O infanti-li, cor vestrum præcipiat vos ad mortem. S. Lucius respondit: Non ad mortem, sed ad vitam & ad gloriam sempiternam, cordium nostrorum crudelitas nos adducet: scriptum est enim, Corde credetur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Aurelius Præses dixit: Ego tibi persuadeo, ut morte crudeliter non moriaris: quia, quod satis nosse est, ætas tua plus minus est quam viginti annorum.

6 Lucius dixit: Noli frustra plaudere, Aureli præses, quia nec minas nec tormenta, sed nec etiam ipsam mortem pertimescimus, consolationem habentes Domini nostri Jesu Christi, dicentis; Non time re eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: time re autem eum, qui corpus & animam potest mittere in gehennam. Propter quod audi ex me puero, non amplius quam decem & novem annorum sum, scientia autem & sensu non minimo: Nam Dominus noster Jesus Christus talem intelligentiam donare dignatur in nobis, ut omnem, sicut præfati sumus, terrorem Principum non timeamus. Igitur deos tuos, quos hortaris ut colamus, demones esse manifestum est: qui in figuris vel imaginibus hominum mortuorum adorantur, illorum scilicet, qui parentibus etiam suis non pepercerunt. Qua ergo fronte promota studiorum appellatione commemoras, quos flagitiosissimos in scelere auctores vestri commemorant? Hoc litteræ vestrae testantur. Hoc audiens Aurelius Præses, indignatione commotus in illum, ac perterritus pudore, vultum valde permutavit: valde enim confusus erat, quod fuisset communi ratione a pueris superatus, & iussit duci S. Lucium in via montana, & ibi capitalem subire sententiam. Post hæc Aurelius Præses adlatro fecit ante Tribunal suum sanctos Dei Martyres, Alexandrum & Audaldum, dixitque eis: Immolare diis. At illi responderunt: Deum Patrem omnipotentem ipsum credimus, ipsum colimus, ipsum timeamus, & filium eius Dominum nostrum Jesum Christum: idola autem falsa non adorabimus. Tum Præses, ira commotus, iussit eos rapidiù plumbatis cædi, donec deficerent.

7 Eodem die accurrerunt Christiani b 4 Eustochius & Sotricus, Zacheus & Germanus, & alii quamplures Fratres; & tulerunt corpora Sanctorum Martyrum, & vestitos eos absconse, miserunt in locellum, & adduxerunt per noctem ad muros civitatis, in locum qui est secus prædium Adamanti viri fidelissimi, & ibi eos sepelierunt: in quo loco nunciatum sanitates magnæ meritis sanctorum Martyrum, demones purgantur, febricentes sanantur similiter & alii plures languores, per Dominum nostrum Jesum Christum. Hæc ergo c ideo conscripsimus, ut in omni populo Dei legatur Confessio beatissimorum Martyrum, ut Fratres multi credant & crescant in fide, & infideles & dubios circa verbum hæreatur, credentes in Dominum Jesum Christum. Hæc facta sunt in Nividuno civitate viii Idus Junii, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen. d Translata sunt autem corpora beatorum Martyrum, Alexandri, Amandi Episcopi, Lucii & Audaldi ab Irenæo sanctissimo viro & Episcopo, in Ecclesia S. Tertullini Episcopi & Martyris vii Idus Septembris. e

ANNOTATA D.P.

a Audaldi nomen, non sapit summam antiquitatem, & nullam suspicionem ingerit de ætate horum Martyrum, ne forte minor sit quam præsumere talis placuit; ideo tantum, ut eorum translator Irenæus posset concepi fuisse aliqui Norbornensi Episcopus, ex antiquioribus oblatione sepulchris.

b Nihil certi mihi significare possunt, quas in epigrapho nostro reperio, & notatis punctis sustuli, lineæ Cruxutrices: nec enim videntur supponi pro aliquo viri nomine proprio, sed potius esse epithetum ad Christiani, sumptum a nomine oppidi seu civitatis vicinæ loco cædis: eoque magis doleo non potuisse ipsam melius legi.

c Hic

ministri
ambrosii
serua-
i. i. i.

Exsul-
capit-
lunt.
Plal. 117.

S. Amand-
dus decol-
latur:

alii Præ-
fidi-
vincunt:

Rom. 10,
10

Matt. 10.
28
S. Lucius
post libe-
ram con-
fessionem

capite
plectitur

E
SS. Alex-
ander &
Audaldus
plumbatis
occiduntur

sepeliuntur;

miraculis
claris

F

d
& trans-
feruntur.

e

A c Hic deesse aliquid, quod omnino legere non potuerit librarius noster, indicat reliquum spatium vacuum. d Hactenus fortassis antiqua Martyrum Nividunensium Acta, quae suis Patronis aptaverint Monachi Camenenses, paucis hinc inde mutatis & additis,

u Hunc diem velim credere, ex certiori notitia & D vigente etiamnum ejus observantia positum. Translatore autem nomen suspectum habeo, ne temere ac mutuo acceptum a Lugdunensi ejus nominis sancto Episcopo sit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

LUCIO ET AMANTIO

CORNELII IN AGRO PARMENSI.

G.H.

De eorum inventione & cultu.

VI JUNII.

Cultus sacer apud Cornelios.

B

miraculo motor, ad oculum ibi fundam.

ubi corpora erant inventi.

Cornelium castrum cum oppidulo, intra Apennini montis radices, apud Parmae fluminis ortum, ab ipsa urbe Parmensi XXV m. p. distans, celebrat hoc die festum SS. Lucii & Amantii Martyrum, uti ex Tabulis Ecclesiae Parmensis, & ejus Sanctuario deducunt Rannicus Picus in Theatro Sanctorum & Beatorum urbis & diocesis Parmensis; & Philippus Ferrarius, qui in Catalogo generali ista habet: Cornilii, in Parmensi diocesi, Sanctorum Martyrum Lucii & Amantii, & observat in Notis hunc diem esse Inventionis corporum, non natalis, qui ignoratur; si tamen vel saltem inventionis est, & non ea solum causa assumptus, quia hujus nominis Martyres (Nividuni, ut jam vidimus, passos) Martyrologia celebrant bodie. Idem Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae edidit, elogium ex Sanctuario Parmensi desumptum, quod est hujusmodi.

Lucius & Amantius Martyres, quo tempore passi fuerint, incertum est. Corpora tamen ipsorum Cornelii, oppido agri Parmensis apud Parmam flumen, reperta sunt. Cum enim Cornelienenses de loco aedificandae ecclesiae dissiderent, tandem iis visum est, ut ibi aedificaretur, ubi duo juvenci indomiti simul juncti sublevisent. Sublittero autem in proximo monte, ubi corpora Sanctorum latebant. Sed & volucres certatim eo advolantes, quasi ibi effodiendum indicabant. Ubi itaque effodi coeptum est, locus cum inscriptione latentium corporum reperitur. Quae sacra aede illis exaedicata, decentiore loco recondita fuere. Sancti vero Martyres, cum miraculis in dies magis clarescerent, in

Patronos a Cornelienensibus accepti, in maximo honore sexta Junii, qua die ipsorum inventa sunt corpora, haberi coeperunt; Hac Ferrarius, sed in textu, pro sexta Junii, ad quam ubique retulit, ex aliquo memoria lapsu scripserat Nonis Junii.

3 In Annotatione additur, quod Martyrio coronati apud oppidum memoratum, ex antiqua Cornelienensium traditione putantur. Locus enim, in quo Sancti Martyres flumen trajecere, adhuc indicatur. Rannicus Picus similem Inventionis historiam texuit, montem asserens Cucarellum dictum, & populos Terrazzanos. Alii a Cornelio ajunt agrum Pontremolensem adiri per Cossam silvam. Dubium movet Picus, num hi censeri possint Amantius & Lucius Martyres Nividuni cum aliis sociis, quorum bodie memoria celebratur: sed non audeo asserere, quod plurimi Martyres istorum nominum reperiantur. Sed jam dixi, quid mihi de hoc videatur; experientia docto, quam multis ex sola nominis identitate definitus fuerit cultus dies, absque alio respectu. Bonaventura Angelus, lib. 2 Historia Parmensis pag. 759, eadem de Inventionis sacrorum corporum narrat, addens, castrum Cornelium, aservatione corporum SS. Lucii & Amantii Martyrum illustrius redditum, ibidemque sanitates conferti agris, & lumen caecis. Cum vero aliqua semina solenne illorum festum non observaret, & solum sibi opificium sumpisset, manusejus quadam paralyti aresceta fuit: ob quam infirmitatem recurrit ad altare Sanctis dicatum, erroremque suum confessa, a malo liberata fuit.

Dissertatio &c. Vide tom. 6 Junii par. 1. p. 17. c. 2.

An possint conferri Martyres Nividunenses

Miraculis clarior

F

DE SANCTIS ITALO, ZOTICO,

CAMERO SEU CAMASO, PHILIPPO, ATTALO,

MARTYRIBUS IN AFRICA,

G.H.

Notitia ex Hieronymiano aliisque vetustis Martyrologiis.

Numerus serie scriptus.

Altera haec est turba Martyrum, quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis inscripta, his verbis: In Africa Itali, sive Itali; Zotici; Camari, seu Camasi; Philippi, Attali, Ms. Regina Suecia, ab Holsteno editum; In Africa natale SS. Zotici, Philippi, Camasi, cum aliis duobus, scilicet Italio, Zotico. Natalis autem solorum SS. Itali & Zotici in Africa celebratur in Ms. tam Casinensi, quam Romani duobus, Ducis Alsempsi scilicet & Cardinalis Barberini; sed in hoc scribitur Tali pro Attali. Palaestra vero certaminis omissa nominantur iidem tres in Ms. Pragensi, uti & memoria Itali sive Italii, & Philippi in Ms.

Richenoviensi, Rhinoviensi, Gelloniensi, Augustano, & quodam Sangallensi ac Parisiensi. Solius denique Itali nomen apud Gervonium in Auditorio Usuardi reperitur.

u Huc videtur referenda passio S. Philippi in Alexandria, prout legitur in Ms. Tornacensi, pro quo passio Philippi Alexandrini Episcopi, scribitur in Ms. piscopus. Latien. Sed videtur titulus Episcopi huc translatus a S. Claudio Episcopo, qui sequebatur in Tornacensi, & omissus est in Latien. Si tamen aliud Philippum Diaconum, de quo supra egimus, referre id maluit, per nos licebit.

An Philippus Episcopus

DE

A

D

DE SANCTIS VIGINTI

MARTIRIBUS TARSII IN CILICIA.

Notitia ex Martyrologiis, & Actis S. Bonifacii Mart.

G.H.

ANNO
CCXCMemoria
in P. f. f.

Celebris est horum Martyrum memoria ad hunc vi-
Junii in Fastis Ecclesiasticis: de quibus apud Usuar-
dum ista leguntur: Apud Tarsum Ciliciz, Sancto-
rum Martyrum viginti, temporibus Diocletiani &
Maximiani, qui per diversa supplicia glorificave-
runt Deum in corporibus suis. Interponit Ado, sub
Judice Simplicio; id quod sequitur supposititius Bede,
sed ad diem viii Junii. Addit Notkerus, ut supra
in passione B. Bonifacii dictum est. Similia legun-
tur in pluribus Mss. & apud Bellinum, Grevenum,
Maurolycum, Galestinum aliosque, cum hodierno Mar-
tyrologio Romano. Acta martyris S. Bonifacii varia
nasti sumus, eaque illustravimus ad diem xiv Maji,
in quibus præcipua primo loco sunt ex Mss. Latinis
prolata: ubi sub ipsum initium dicitur ab Imperato-
ribus, cum divis apicibus suis, missus Judex atro-
cissimus mente, & astutus nimis, Simplicius no-
mine, in partes Orientis, in Tarsum civitatem,
que est metropolis Ciliciz provinciz. Dein num. 3.
Cum S. Bonifacius iret ad stadium, ubi sancti
Martyres erant certantes, vidit eos inter tormenta
positos; & quemdam eorum, suspensum capite de-
orsum, & ignem subtus eum stratum; alium, ex-
tensum in quatuor ligna, & diutissime mactatum;
alium ungulis laceratum; alium, manus habentem
abscissas; alium, stipite in collo infixum, & exal-
tatum in terram; alium, inclinatum ex adverso,
id est, retro manus & pedes habentem, & sic fu-
ribus a ministris cæsum... Erant enim omnes viri
numero viginti. Hæc ibi. Quæ inde, sed nonnihil
contracta, leguntur apud Adonem & Notkerum, ad
diem quintum Junii.

Marty-
rium sui
Judice
Simpli-
cio,relatum
ex Actis
S. Boni-
facii La-
tinit,Græcis
Sim Ma-
ropha-
stis.

C Metaphrastes, in Actis martyris ejusdem S. Boni-
facii, aliquanto latius eadem exponit. Vidit autem
Sanctos variis affici tormentis, & unum quidem
omnibus crimen obijci, nempe pietatem ac veram
religionem, non eosdem vero subire cruciatus, sed
tam multos, ut nemo fere eodem damnaretur sup-
plicio, etsi spiritu essent conjuncti, & ore nihilomi-
nus eodem loquerentur. Nam alius quidem pende-
bat capite, subter vero ignis erat substratus; alius
autem erat extensus quatuor lignis; alius ferra se-
cabatur, alius discerpentium manibus comminueba-
tur: & illius quidem oculi effodiebantur, hujus au-
tem manus amputabantur: & huic quidem per col-
lum palus transfusus, terræ erat affixus, illi vero
manus pene circumagebantur, pedes autem contra
improbe refringebantur, & utrisque sic vinctis simi-
liter ossa conterebantur. Alium (o magnam im-
piorum insaniam) licebat videre mutilatum mani-
bus & pedibus, & humi instar globi devolutum.
Sed etsi hæc paterentur viri generosi & fortes,
tamquam non subirent aliquid violentum & mole-
stum, sed perinde ac si eorum renovarentur corpo-
ra, & sustinerent quamdam in melius mutationem,
sicut erat re vera, lætabantur, virtute divina eis
auxilium ferente, & confirmante ad certamen.
Non poterat enim aliter fieri, ut humana hæc pate-
retur natura, idque cum gaudio; nisi superna eos
manus tangeret... Martyres erant omnes viginti.
Iterum num. 3, cum S. Bonifacius torqueretur cala-
mis aculeis sub ungulis manuum, & plumbo liquato in

os effuso; clamavit ad sanctos Martyres, dicens: Ob-
secro vos, servi Christi, orate pro me famulo ve-
stro. Sancti autem Martyres, quasi ex uno ore,
dixerunt: Dominus noster Jesus Christus ipse
mittat Angelum suum, & eripiat te de profa-
nissimo isto Judice, & perficiat cursum tuum ve-
lociter, & adscribat nomen tuum cum primogeni-
tis. Amen.

3 Baronius in Notis ad hos Martyres viginti, ista
subjungit: Cum autem ibi corpora Martyrum distra-
herentur pretio, eadem prædictorum viginti Mar-
tyrum corpora coempta, translata sunt in Afri-
cam... Erat Hippone-regio celebris memoria ho-
rum Martyrum, ibique editum est præclarum il-
lud miraculum, descriptum a S. Augustino, de
ciuitate libro 21 cap. 8. Erat quidam senex Flo-
rentius Hipponensis noster, homo religiosus & pau-
per, qui sartoris se arte pascere: casulam perdi-
derat, & unde sibi emeret non habebat. Ad vi-
ginti Martyres, quorum memoria apud nos est ce-
lebrissima, clara voce ut vestiretur oravit. Audie-
runt eum adolescentes, qui forte aderant irrisores;
cumque discedentem exagitantibus prosequerentur,
quasi a Martyribus quinquagenos pholles, unde ve-
stimentum emeret, petivisset. At ille tacitus am-
bulans, ejectionem grandem piscem palpitantem vidit
in littore, illumque illis faventibus atque juvantibus
apprehendit, & cuidam coquo, Carchoso nomine,
bene Christiano, ad coquinam conditoriam, indi-
cans quid gestum sit, trecentis phollibus vendidit;
lanam comparare inde disponens, ut uxor ejus quo
modo posset, ei quo indueretur efficeret. Sed co-
quus conscidens piscem, anulum aureum in ven-
triculo ejus invenit; moxque miseratione flexus &
religione perterritus, homini eum reddidit, dicens:
Ecce quomodo viginti Martyres te vestierunt. Hæc
S. Augustinus, & ex eo Petrus de Natalibus lib. 3 cap.
93, ubi illud applicat etiam hisce viginti Martyribus
Tarsensibus; eumque secuti Maurolycus, Galestinus, & alii.

Memoria
Hippone.

E

cum inf-
gri mira-
culo,

4 Verum inter innumeros Martyres Afros, forsitan
fuerunt viginti, quorum potuerit ibidem celebris fuisse
memoria. Sane antiquissimum Carthagenensis Ecclesie
Kalendarium, quod Tom. 3 Analictorum Mabilio edi-
dit, variis anni diebus nobis notat Passionem seu me-
moriæ Sanctorum Timidensium, Scilitanorum,
Maxulicanorum, Tuburbitanorum, Volitanorum,
Vagensium, Capitanorum, Eronensium, Rubren-
sium, Tertullensium, Ficariensium, Cartenensium
ac denique Petrensiū, nullo expresso numero, &
omissis haud dubie infinitis aliis, quorum non habe-
batur tam specialis memoria Carthagine. Nos autem
ex variis Latinis Martyrologiis, cum hodierno Roma-
no ad xxiii Martii, proposuimus In Africa natale
S. Fidelis & aliorum viginti, quorum in prædicto Car-
thaginensi Kalendario non potuit haberi ratio, utpote a
xxiii Kal. Martii usque ad xiv Kal. Majas nullos
Sanctos nominant; scriptum nempe erat pro eorum
annorum aliquo, quo circa medium Aprillem celebra-
ndum Pascha, totum Martium & bonam partem Fe-
bruarii Quadragesimali observantia faceret occupari,
nullos interea Sanctos recolentibus Afri, quod etiam
Mediolanensis Ecclesia hodie tenet.

D.P.

F

sed ope-
ramur
Afrorum.

DE

DE SANCTIS MARTIRIBUS ROMANIS.

ARTEMIO ET CANDIDA CONJUGIBUS,

AC PAULINA VIRGINE, ILLORUM FILIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G.H.

§ I. De eorum passione & Reliquiis in Italia.

Ilustres hi Martyres Romani, a SS. Marcellino & Petro ad Christi fidem adducti, videntur cum illis die secundo Junii martyrio coronati, licet peculiarem cultum obtineant hoc vi Junii. Adla conversionis & passionis plenius continentur in Adla praecliarum Martyrum: ex quibus sumpta compendia varia ad hunc Junii in Pass. SS. Marcellini & Petri quod est hujusmodi.

B & clausum teneret Beatum Petrum Exorcistam in custodia, essetque ei filia unica a demonio vexata, nomine Paulina; B. Petri precibus mox ut sanata est, Christo pariter cum uxore Candida & eadem filia credens, a B. Marcellino Presbytero baptizatus est, omnisque domus ejus, & multi alii cum eo: ita ut, absque mulieribus, virorum fieret trecentorum numerus. Hæcque Judex Serenus audiens, B. Artemium, idolis sacrificare nolentem, cum uxore sua & filia iussit immenso pondere lapidum obrui. Cum autem ducerentur ad locum passionis, in eodem loco occurrerunt carnificibus tot Christiani, quod perterriti fugerunt: sed currentes post eos juniores de populo Dei, tenuerunt eos & custodierunt: quousque S. Marcellinus in crypta, in qua puniendi erant Sancti, Missam celebrasset. Post quæ eis dixit S. Marcellinus, Ecce in potestate nostra fuit, ut læderemus vos, & tolleremus a vobis Artemium cum uxore & filia; quod non fecimus. Quid vos ad hæc? At illi frementes in Dei homines, Artemium gladio percusserunt, Sanctam vero Candidam uxorem suam, & Paulinam filiam & virginem, per præcipitum cryptæ præcipitantes lapidibus obruerunt.

Memoria

6 Junii.

3 Hac ex dicto Ms. Quæ, paucis sub finem omittis, fere eadem continentur in Martyrologiis Adonis & Notkeri. Apud Uuardum ista leguntur: Roma Sanctorum Artemii, cum uxore sua Candida & filia Paulina: qui Artemius gladio percussus, uxor vero ejus & filia lapidibus sunt obrutæ. In hodierno Martyrologio Romano hæc ita auctius exponuntur: Romæ Sancti Artemii, cum uxore sua Candida & filia Paulina: qui Artemius ad prædicationem & miracula S. Petri Exorcistæ in Christum credens, & cum omni domo sua a S. Marcellino Presbytero baptizatus, iussu Sereni Judicis plumbatis cæsus, & gladio percussus est. Uxor vero ejus & filia in cryptam impulsæ, lapidibus ruderibusque sunt obrutæ. Similia leguntur in aliis Martyrologiis manu exaratis & typis cæsis, quorum non lubet Catalogum tenere. In Notis explicat Baronius, quid sit plumbatis cædi. Erat id, inquit, genus tormentorum, quasi flagellum ex funiculis, in quorum summitatibus glandes plumbeæ erant impactæ: his terga ac collum damnati hominis verberabantur. Declarat deinde eundem plumbatarum usum, ex Prudentio, Codice Theodosiano, Ambrosio, Ammiano, & Hieronimo quæ ibidem legi possunt. Porro Commemoratio S. Artemii præscribitur in Brevario Turonensi anni MDCXXXVI.

4 Controversatur circa eorum Reliquias, quibus præclarissimum locis offerrentur. Baronius, in citatis Notis, Corpora, inquit, Artemii & Paulinæ translata reperiuntur a Sergio Juniore, in titulum Equitii, ut vetus illic posita testatur inscriptio, in marmore incisa. Est illa ecclesia dicata SS. Silvestro & Martino in Montibus: quam suo Commentario illustravit Antonius Philippus Prior Conventus Carmelitani dictæ Ecclesiæ, & pag. 77 edidit citatam a Barone inscriptionem, quam viri eruditi censent vix esse ducentis annis antiquiorem: ostendentque aliquando, ipsam sumptam esse ex Anastasio bibliothecario in Vita Sergii secundi Pontificis, qui sedit ab anno DCCCXLVII, & dictam basilicam restauravit, atque plurima Sanctorum corpora ibidem collocavit; ubi enumeratis quatuordecim aliis subditur: pariter Artemio, Nicandro, Crescentiano Martyribus, cum quibus Beata Sotere atque Paulina, nec non Memmia, Juliana & Quirilla, Theopiste, Sophia, Virginibus atque Martyribus. Sed unde scimus ibidem agi de Artemio custode carceris & Paulina filia? cum plurima istorum nominum potuerint esse Martyres. Inter priores quatuordecim est Asterius Martyr, cum sacratissima filia ejus. Quidam & hic conjuncti fuissent Artemius & Paulina filia; si eos Sergius atque Anastasius credidissent eosdem illos esse. Carolus Bartholomæus Platina in Sanctuario Romano vi Junii, inquit, S. Artemius Martyr: cujus festum in S. Martino in Montibus, ubi pars ejus corporis simul cum SS. Paulina filia & Candida uxore ejus, cum ipso martyrio coronatis. Sed Candidæ, nulla sit mentio in dicta inscriptione. Partem autem corporis dixit ille, quia addit etiam festum esse in S. Pancratio, ubi magna pars corporum istorum adtervatur. Olaus Panchrolus, in Thesouro abscondito Urbis, regione 8 Ecclesia 6, asserit in ecclesia S. Pancratii requiescere corpora SS. Artemii, Candidæ uxoris ejus, & Paulinæ illorum filie. Afferat præterea aliquas S. Paulinæ Reliquias esse in ecclesiis sancti Spiritus in Saxia, Quatuor coronatorum, & S. Cecilie in Transiberina regione. Sed quod omnes sint ejusdem sanctæ Virginis, & quidem filie S. Artemii, difficulter probabitur.

5 Est notissima Placentia, urbs Italia Episcopalis, pro qua urbe & diaccesi habemus Officia propria, a sacra Congregatione Rituum die xxiii Martii anno MDCII approbata, ac postea sæpius recusa: in quibus ad hunc vi Junii præscribitur Officium sub ritu duplici de SS. Artemio, Candida & Paulina Martyribus, quorum corpora in Cathedrali Ecclesia quiescunt. Lectiones duæ secundi Nocturni sumuntur ex Adla Martyrii, & sub finem ista recitantur: Quorum corpora via Aurelia, ubi una cum SS. Marcellino & Petro martyrium pertulerunt, a Christianis religiose condita, postea Placentiam delata, in eadem Cathedrali pie conservantur. Petrus Maria Campi, part. 2 Historia Ecclesiastica Placentina lib. 22, ad an. MCXX præponit translationem horum Martyrum, & citatis Mss. Annalibus Placentinis Pauli Leoni, asserit in

An corpore
ra fuit
Romaad S.
Martini
in Montibus

E

F
vel in ecclesia S.
Pancra-
tii.

A corpora, intercessione Guidonis Cardinalis, a Summo Pontifice Paschale II, aut hujus successore Gelasio II impetrata, atque magna cum solennitate ab Aldo Episcopo Placentio intra altare S. Justinae deposita, cum hac inscriptione. **HIC REQUIESCUNT CORPORA SANCTOR. MARTIR. ARTHEMII, CANDIDE, ET PAULINE, RECUNDITA MCXX.** Quae possessionem sane antiquam indicant; & quia conjunctim sepulta corpora, conjunctim quoque inventa translataque fuisse verosimilius est; & neque Roma, nedum alibi locis infra dicendis, illa sic conjuncta habentur; praesumptionem in favorem Placentinorum iustitiam firmiter. Quia & praesumi posset trium Reliquias, quae Bononia apud Servitum monstrantur, si ex uno eodemque loco sunt, Placentia fuisse allatas.

Varia 6 Masinius quoque in Bononia perlustrata scribit ad Reliquia hunc vi Junii, coli in ecclesia S. Mariae Servitarum Bononia: S. Artemium maritum, Candidam uxorem, & Paulinam filiam; ibique asservari brachium S. Artemii, partem cranii S. Candidae, & digitum S. Paulinae.

B Praeterea S. Candidae Martyris Costam asservari apud Sanctimoniales nominum Jesu & Mariae, in via vulgo Galliera dicta. Item S. Candidae Martyris aliquas Reliquias esse in Ecclesia S. Gabrielis di Ravegnana, & in ecclesia Sanctorum omnium. Sed quod ea sit uxor S. Artemii unde probabimus? Denique sacrum aliquod corpus S. Paulinae, Virginis & Martyris, asservatur in ecclesia S. Francisci, quod a Gregorio XV dono acceptum anno MDCXXII. Et hac Paulina colitur etiam hoc vi Junii, sicque datur occasio quolibet confundendi. Similiter tunc eadem Sancta Praga colitur, ab parte Capitis allatam Metropolitanae ecclesiae, anno MCCCLXX, ut scribit in illius Ecclesiae Phosphore ejus Decanus Pezzina.

§ II. Corpora & Reliquiae alicujus S. Paulinae, cum priori confusae, in Hispania & Moravia.

7 **E** Ghmus XXIX Januarii de B. Redicunde seu VVedigunde, Virgine Ordinis Praemonstratensis in Hispania, in monasterio S. Michaelis de Treviño in diocesi Burgenfi; ubi num. 2 ista adiunxit. Asservatur hic S. Paulinae Virginis & Martyris corpus, ex Italia cum aliis Divorum Lipsanis allatum ab Antonio de Padilla e Societate Jesu, & religiosissimis his Patribus anno MDCXII, XXIII Aprilis donatum. De ea agemus vi Junii; scilicet examinatur an possit dici Paulina filia Artemii: nunc plant arbitramur corpus alterius Paulinae censendum. Interim Tamejus Salazar in Martyrologio Hispanico arripuit occasionem celebrandi memoriam S. Paulinae Virginis & Martyris, adservata in templo S. Michaelis de Treviño, & adducto testimonio P. Joannis Bollandi addit, liquere Translationem hujusmodi veriore, propter recentem Auctoris speculationem: tum Acta ejus conficit, quae inquit ex illis SS. Marcellini & Petri Martyrum ab Eginharro descriptis excerptimus. Sunt illa Acta antiquiora: historia autem Translationis solum ab Eginharro composita est. His non obstantibus, ut inde scriptum, notabilis est devotio totius illius territorii erga Sanctam; & complura, eaque praeclara sunt miracula & mirabilia, quae Majestas divina in his operatur, qui Sanctae sese commendantes, ejus sanctum altare & Reliquias visitant. Quare etiam Pater F. Franciscus de Salinas, qui modo dicti nobis Abbatem agit, cognita hac populi erga Sanctam veneratione, pro majori gloriae ejus incremento, collocavit corpus & Reliquias S. Paulinae in pretiosa quadam imagine ejus, ad vivum efformata. Hac in rescripto: quibus addo, etiam inter Reliquias Domus Professae nostrae Ullispone, in Praeter-

missi enumeratas XXV Januarii, haberi aliquas alicujus S. Paulinae.

8 Ludovicus Crasius, e nostra Flandria-Belgica Provincia missus in Bohemicam, in quadam epistola ad Joannem Bollandum, Olomutio XVII Decembris anno MDCXXXIV ista scribit: Mitto Rev. V. z Vitam SS. Cyrilli & Methodii, ex Ms. Breviario Olomucensi, editam ad diem ix Martii. Nullus hic alius in Moravia celebris, qui non alibi sit celebrior, si unam S. Paulinam Virginem & Martyrem excipiam, cujus corpus Roma missum habemus in templo nostro. Porro de hac Virgine hoc unum scribendum occurrit, quod urbem hanc a praesenti contagionis periculo liberavit jam tertio. Cum enim domos aliquot lues invasisset, rogante Magistratu, supplicatio publica ex templo nostro per urbem instituta fuit, & circumlatz Reliquiae S. Paulinae: quibus non sine pompa & publico apparatu peractis, mox extincta est lues omnis, neque ullus de illa ab eo tempore auditus est hic rumusculus. Idem Crasius Kalendis Julii anno MDCXXXV ista scribit: Celebramus festum S. Paulinae die sexta Junii, quo die sit aliqua ejus mentio in Martyrologio Romano, & in Vita S. Marcellini Presbyteri apud Saurium. Hoc anno, propter solennitatem Corporis Christi, distulimus festum ejus usque ad XIX Junii: quo die feriat sunt cives omnes, & Magistratus ad templum nostrum instituit processionem publicam. Procedebant puellae totius urbis in classes certas divisae, & varie ornatae: occurrerunt illis quatuor scholae nostrae inferiores, cum vario apparatu & pompa digna omnium admiratione. Pegmata varia, ut montes, throni, horti, arbores, naves, & alia hujusmodi circumferebantur &c.

9 Georgius Crugertus item noster, insignis opus Sacrorum (ut appellat) pulverum Bohemiae, Moraviae atque Silesiae plurimum annorum studio collegerat; quod prae se dare Litomislis corpore anno 1669, quodque per menses distinctum & Praga continuatum habemus usque ad Novembrem; qui solus cum Decembri imprimendus forte & componendus restabat, cum vir laboriosissimus & religiosissimus, an. 1671 paralysi correptus, iv Martii plenissime obiit. Hic ad vi Junii, ita scribit: Festum S. Paulinae Virginis & Martyris Romanae: cujus corpus beneficio Gregorii Papae XV delatum est ad Patres Societatis Jesu Olomucium anno Domini MDCXXXIII, quo peste consumpta fuere septem millia hominum. A quo circumlatz sunt Reliquiae per civitatem, continuo pestilentia vim omnem amisit: & hac potentia toties quoties simile malum invaluit, apparuit palpabili miraculo. Uno tamen anno interrupit beneficentiam istam Paulina Sospitatrix: periere strati peste circiter decem ex eo numero hominum, qui solent maximopere accurare hujus S. Patronae honorem. (Videtur piam aliquam Confraternitatem, Olomucii ea causa institutam, indicare Auctor) quia nempe subinde, cum ejus dies festus ageretur, nihil peculiare singulariter exhibuerunt, imo quaedam haecenus adhibita praetextibus non multis omiserunt.

10 Philippus Breiner, non ita pridem Viennensis Antistes, olim Joppenfis Episcopus, adeoque Olomucensis Episcopi Eminentissimi Cardinalis Francisci Dietrichstenei Suffraganeus, quanti Virginis hujus sanctissimae faceret beneficia, certa ac plane certissima, ostendit; cum ejus Lipsana, cista ex ebano confecta, & argento quin & auro locis accommodis interstincta (quam ego vidi & perlustravi) magnis impensis utique mirifice honoravit. Addidit & lampadem, iisdem metallis spectabilem,

AUCT. G.H.

Alind Olomutii in Moravia

futura patrona contra pestem,

magna solennitate honoratum,

D.P.

quid de eo in remiserant

elegans et Hispano-theatrica confecta,

ut

AUCT. ut olei æterni (ita tum fama ferebat, nemine contradicente) splendore, Virgo prudentissima, ad misericordiam fatalem, sive sub mortem suis Omolucensibus ferendam, maxime pestilentia grassante, pelliceretur ac impelleretur. Et servabit tenorem beneficii indulgendi posterum; siquidem Olomucenses nonnihil de terra largiantur, qua honestum facellum porrigatur, in quo sacra Reliquia prostent ampliori venerationi. *Hæcenus Crugerius, cui duos ultimos qui desiderantur menses, cum necessariis ad omnes simul menses Indictibus, utinam adjuvat aliquis! Interim interrogatus nostri nunc Collegii ibidem Rector R. P. Emmanuel de Boge, utrum ejusmodi facellum, quale is indicat designatum, jam confectum haberetur; non solum ad questionem respondit, sed supradicta omnia ab origine retentis, quam potuit plenissime satisfecit hoc modo.*

Aucto- Paulina invocanda Archidiaconi, 11: Obsequenter communico, quantam colligere potui notitiam, ex Archivo Collegii Olomucensis, de gratiis, quas divina bonitas operari dignata est, per Partheno-Martyrem D. Paulinam, totius Populi & Procerum acclamatione electam in urbis hujus Regiæ ac Metropolis incliti Marchionatus Patronam. Res ita habet. Anno MDCXXXIII, beneficio SS.D.N. Gregorii XV, allatum fuit Roma ad Collegium Olomucense Corpus S. Paulinæ V. & M. tempore sane opportuno; quo videlicet contagio in urbe serpere cepit. Thesaurus erat occultus, solumque amicis quibusdam indicatus. Cum igitur lues ingravesceret, Senatus sollicitus, voto aliquo speciali totius Civitatis nomine Deum placare constituit. In qua deliberatione Rever. D. Julius Caesar Gimanus, ecclesiæ cathedralis Archidiaconus & Custos, hoc petentibus consilium suggestit, ut honorem singularem aliquem exhibeant S. Paulinæ V. M. ejus sacras Reliquias Roma recentissime allatas servari sciret apud Patres Societatis. Placuit consilium, & mox ex senatus-consulto & gratioso Rectoris collegii consensu, edictum publice, ut ex collegio in templum sacra Reliquia, qua maxima possent pompa, in venerationem deferantur; ibidem concioni & reliquis divinis Officiis intersit Senatus, cum accensis cereis processionem comitatus; omnes ac singuli, expiatis prius conscientiis, divinum Epulum accedant; & siquidem Deo visum fuerit misereri Civitatis, ex patrocínio S. Partheno-Martyris, ejusdem honoris facellum in templo Societatis ex voto erigatur.

processionem in- fuit, 12 His statutis, die Octobris octava (erat Dominica) Sacerdotes Collegii, qui a Confessionibus populi excipiendis vacabant, in sacris vestibus, Clerus lineatus, in publicum processere (Reverendiss. Archidiacono totum negotium administrante) ad arcam Collegii, in qua Oratorium, ex pretiosis aulæis constructum, sacrum pignus servabat: quo pro more adorato, & recitata a Rever. Pontifice Collecta, in levatione sacrarum Reliquiarum præscripta, Sacerdotes quatuor sacrum corpus in humeros susceperunt sub umbraculo, quod Primores de Sanatu gestabant, circumlucentibus undique facibus & luminaribus, & præciantem choro hymnum, cujus initium, Jesu corona Virginum. Toto vero Officii tempore, duodecim delecti ex omni civium numero, prægrandes cereos sustentabant ante ipsam arcam Thaumaturgæ. Et protracta fuit solennitas per Octavam integram, quotidie ad Sacra solennia Consulibus præsentibus. Octava die peracta, pro qua etiam civium plerique spontaneum jejunium indixerant, statim notatum est contagionem remittere: sicut pharmacopæus, homo a fide orthodoxa alienus, palam edixerit; se non habuisset tantum laboris in pharmacis operandis, a quo apud Jesuitas supplicatio illa peracta fuisset.

13 Ab eo tempore, in aliis etiam morbis, præsentem S. Paulinæ opem eodem anno contestata est Uxor consularis, cujus maritus ex gravi casu Caput eum in modum concusserat, ut nec satis articulatas amplius voces, nec satis coherentes loqui posset; nihilque proficientibus medicis, bona Matrona S. Paulinæ patrocínio procuravit, hoc modo. Centum florenos distribuit in pauperes studiosos, qui suis temporibus ante aram Divæ preces funderent, & simul vastæ molis cereo accenso, statim impetravit, ut maritus utrumque posset, & sine impedimento linguæ, & sensu integro, perfecte loqui. Eodem anno & die Sacerdos ex Societate, gemina febris longo tempore emaciatus, cum ex lampade S. Paulinæ bibisset, prima quidem die nihil febrile amplius passus est: bibit & altera, non minori animi sui devotione, & geminam febrem felicissime superavit. Jamque in consuetudinem abiit, ut quoties ex indigenis persona aliqua a febribus corripitur, ad hanc lampadem confluant, velut ad guttam jugiter manantem. Nec annus est, quod numerata sint sex milia septingenti, qui per decursum anni MDCXCII, ex hac lampade sanitatem biberunt: ex quibus laudandi singulariter quingenti & triginta, qui redeuntes Deo gloriam dederunt & Sanctæ, beneficium contestati.

14 Anno MDCXXXIX Philippus Fridericus Breuner, Capituli prædicti Decanus & Suffraganeus, & post intervallum Princeps & Episcopus Viennensis, Thecam novam Reliquariam instar Mausolei ex ligno pretioso, argento divite, & compluribus ejusdem pretii statuis ac crystallo mundissima relucens, æstimatamque amplius nongentis florenis, in ornatum obtulit, suo tamen maximo proventu & commodo. Cum enim jam nominatus Episcopus Vienna rediret Olomucium, audacissimi hominum, sceleratus grassatorum manipulus, Principem invadit: rheda, qua vehebatur a fronte & tergo repetitis scloporum ictibus impetitur, nemine læso: ex furentibus unus, dum manulem scloporum ipsi pectori Principis intentat, ab accurrente fidei famulo opportune cesus, in terram sternitur, vita Principis salva. Vehebat insuper supellectilem & divitem & pretiosam, jamque in eam harpyiæ sædos ungens iniecerant, sed minimo damno. Præcipuam sospitatricem suam in tam gravi periculo, contestatus est fuisse S. Paulinam. Ut primum enim Olomucium advenit, gratias quas debuit, ante aram & sacras Reliquias humiliter prostratus, deposuit. Plura ejusdem generis beneficia recensentur eodem anno. Dum autem locus apparatus pro novo Sacello, templo Societatis adjungendo, quia forte salutari non fuerant quos præscire rem oportebat, fossas, quas fundamentis ponendis operæ jam aperuerant, ex condito vicini simul omnes per suos nocturno tempore iterum terra implent. Interim accidit ut ille ipse qui ad impediendum hunc sanctum laborem vicarius pro aliis constitutus fuerat, eodem anno, & ipso festo S. Paulinæ, fossæ illatus sit.

15 Præmittere oportebat observatione dignissimum eventum. Dum enim anno MDCXXXIV rursus infesta per Moraviam lues late grassaretur; civitatem quidem internam non attingit, in præurbium tamen, quod communi voce Urbem veterem vocant, ubi & cathedralis ecclesiæ & Canonico-rum residentie sunt, lateenter irrepperat: & quidem, ut observatum fuit, in illos præcipue vicos & fora, per quæ supplicatio illa solennis ante annos undecim non processerat. Hujus negligentie ne poenam darent, Prælati nutu ad Rectorem Collegii processus convertunt; quibus supplicationem intaurari petunt,

sanatur
Censui
consuet
caput,

pollentur
febris
oleo lamp
padis.

B

Vienam
si Episcopus
qui in
lastrone
servatur

panitur
fabricam
di furbu
re ausus

Inflam
tur an
2634 sup
plicatio.

A petunt, non inferiore pompa, & suis sumptibus. Et vero solennissimo prorsus ordine id egerunt, convocata tota nobilitate; quam in ornatu suo secuti Prælati, cum reliquis Canonicis & Vicariis; alta voce invocantes patrocinium S. Paulinæ, consueta formula, S. Paulina, ora pro nobis. Qua humili comprecatione sic expurgarunt aerem ab omni specie luis, ut simul & periculum & metus evanuerit. Contestati sunt beneficium appensa argentea & perpetuum arsura lampade. Et vero quoties deinceps misera patria flagello contagionis percussa fuit, præsens semper remedium habuit urbs Regia Olomucensis in patrocinio S. Paulinæ.

16 Anno MDCXXXVI persona quædam tabe, prorsus medicis incognita, non solum defluebat scordum in modum, sed insuper convulsione adeo vehementi agebatur, ut crederetur hospitium esse obsessoris demonis. Facto autem ad D. Paulinam voto, & degustata ex lampade ejusdem aqua frigida, sic conquievit, ut neque a tabe fluente, neque ab impetu convellente aliud deinceps passa sit. Cum vero sub finem anni MDCLXXIX & per insequentem LXXX,

B fere omnes Regni Bohemæ, & adjunctarum Coronæ illi Provinciarum urbes & oppida, rursus miserabili strage a lue communi depopularentur; Olomucium velut ad asylum translatus Bruna Tribunal Regium cum potissima nobilitate, Sanctam Paulinam præcipuo quidem cultu venerati sunt, sed speciali simul felicitate; mansit enim sub Virgineo patrocinio intacta omnino urbs ista, privilegio quo vix alia urbium gavisa est. Ideo etiam utroque anno instauratæ sunt supplicationes, cum augmento semper & solennitatis & devotionis.

17 Tot jam beneficiis onerata Civitas, ut fidem suam aliqua ex parte exolveret quingentos florenos Rectori Collegii obtulit ad censum, pro ampliore aliquando Sacello extruendo, locandos. Quod & factum. Interea tamen aliud sacellum ejusdem honori instructum, cum nova ara, & appensis circumquaque per omnia latera aulæ, sive cortinulis. Dies hujus Sanctæ, ex determinatione Reverendiss. & Celsiss. Principis Episcopi Olomucensis, solennissime celebratur Dominica quarta post Pentecosten. Primo mane deducitur ex prima urbis Parochiali ecclesia solennis supplicatio, comitante Magistratu cum Primoribus Populi, ad templum Societatis, densissimo semper comitatu, scholis inferioribus omnibus procedentibus. A meridie eadem die habetur Catechismus Generalis, & publicantur Indulgentiæ, quas S. Mem. Pontifex Gregorius XV Catechismo illi benignissime contulit. *Hæcenus Epistola, data Olomucis XXI Novembris MDCXCIII.*

§ III. Alterius S. Artemii corpus Ipris in Flandria, alibi Reliquiæ.

18 **Q**uemadmodum Olomucenses nostri allatum ad se Romæ alicujus S. Paulinæ corpus sumpserunt hoc die veniendum, quo nomen illud reperiebant in Romano Martyrologio, nihil interim stantes de filia S. Artemii, cujus solus proprius hic dies est; sic etiam nostri Iprenses in Flandria faciendum sibi consueverunt, cum de alio ejusdem nominis Martyre ex Romanis cryptis similiter accepto, dubitationem suam P. Bollandus proposuissent per P. Carolum de Brevil, virum inter nos prudentia & eruditione clarum, hoc modo scribentem. P. Marcus Vanden Tempel cum anno MDCXXIII Romæ ageret, varias Sanctorum Reliquias obtinuit, quas deinde in Belgium detulit, ac per varia Provinciæ Collegia distribuit.

Iprensi dedit corpus S. Artemii Martyris, cuius celebratio per annos plures dilata fuit, ut majori solennitate in nova æde peragi posset. Id modo cum cogitemus, occurrunt aliqua in quibus lucem a R. V. nobis dari petimus. Quæritur igitur, quis ille S. Artemius? An ille cujus mentio fit in Martyrologio Romano vi Junii? Favet in primis locus in quo passus est: nam alius qui xx Octobris celebratur, Antiochiæ martyrium subiit. Præterea, capsula cui corpus inclusum est, Roma a P. Marco allata fuit, utique patet ex parentibus literis Vicariatus Iprensis in hæc verba: R. P. M. Vanden Tempel... exhibens nobis cistulam quamdam longitudinis sesqui pedis & latitudinis unius palmi, in qua continebantur in primis anterior pars capitis, cum viginti quatuor partibus notabilibus.... S. Artemii &c: quæ omnia cistulæ nostræ conveniunt. Illi porro intus affixa est schedula pergamenea in hæc verba, S. Artemii sexta Junii. Probabile autem est inscriptionem hanc cum capsula Roma allatam, aut a P. Marco additam, qui Romæ præsens intellexerit quo die Martyr hic passus fuerit. Neque videtur hæc inscriptio ab aliquo temerarie appositæ, cum capsula jam ab anno MDCXXVIII, quo Ipris fuit, in cubiculo Rectoris clausa asseruata fuerit: nec etiam probabile est ab aliquo Rectore positam sine certis indiciis.

19 Hoc igitur supposito, quod inscriptio Romæ, aut hic a P. Marco ex Romanorum relatione addita sit, non male colligitur esse corpus S. Artemii, cujus meminit Martyrologium Romanum. Contra vero quod Artemius noster non sit is de quo agitur hoc loco, sed forsitan alius incognitus: facere videtur, quod dicat Baronius translatus fuisse illius corpus in titulum Equitii, ut vetus illic posita testatur inscriptio: de nostro vero asserit Fabricius Vallerius Notarius Romanus: illud anno MDCVI, cum aliis Sanctorum Reliquiis quos nominat, se vidente ac præsentem ex cœmeteriis Urbis & ex eorum sepulchris extracta fuisse. Quæ verba clarius a P. Marco explicari videntur, dum ait in sua attestatone; Corpus S. Artemii Martyris, ex cœmeterio Priscillæ Via Salaria. Videtur R. V. modum, cœmeterium Priscillæ, & Titulum Equitii inter se combinandi? Commendo R. V. lucem in hac re nobis dare velit, ac judicium sum de ea præscribere. Quod si in hanc sententiam veniat, illud esse corpus S. Artemii de quo quærimus, curet nobis describi quidquid de illo habet: possemus enim, ad excitandam populi pietatem breve aliquod scriptum in lucem dare. Peto ad hæc ut quam fieri poterit citissime respondere velit. Si enim lucem accipiamus, ut credamus illum esse Artemium quem esse vellemus, celebrabimus eum illius festo proximo mense. Respondit Bollandus, alterius videri: ejusque judicio putamus acquiescere Iprenses nostras, quippe quos non accepimus aliquid eorum evulgasse, quæ alias meditantur. Quia tamen necdum nobis tunc inciderat suadere, quod postea simili in casu aliis suavisimus, semperque deinceps suadebimus, ut anniversario ejusmodi Sanctorum cultui assumatur dies, quo nullus ejus nominis Sanctus Martyrologio Romano invenitur adscriptus, ad vitandam confusionem, alias fere inevitabilem; factum est ut dies vi Junii assumeretur; unde in Catalogo Reliquiarum, Ipris in Collegio Societatis Jesu asseruatarum, de S. Artemio sic legitur: In arca holoserico rubro vestita corpus S. Artemii Martyris; cujus festum celebratur sexta Junii, datum ab adm. R. P. Mutio Vitellesco, anno MDCXXVIII, quod attulit Roma P. Marcus vanden Tempel. Hæc ibi, cum quibus missa nobis est Approbatio per V. Hhh carnis

*ex appro-
batione
Vicario-
rum Ipre-
nsium*

A Carlos Episcopales vacante Sede data hoc tenore.

20 Vicarii generales Episcopatus Iprensis, Sede vacante: omnibus has visuris salutem in Domino. Notum facimus & attestamus, quod die datæ præsentium, coram nobis in Palatio Episcopali, præsentibus ibidem RR. ac VV. DD. Francisco Fentin J. U. L. Penitentiario; Joanne Cervio, S. T. L. Antonio Hantsamo, S. T. B. F.; Jacobo Heldevijck, J. U. L. Philippo Savate & Antonio Sander, S. T. LL. Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Iprensis; comparuit R. P. Marcus Tempelius, alias vanden Tempel, Presbyter Societatis Jesu quondam superior Missionis Hollandicæ, qui jam a quatuor circiter annis Roma rediit, exhibens cistulam quamdam, longitudinis sexqui pedis, & latitudinis unius palmi; in qua continebantur imprimis, anterior pars capitis, cum viginti quatuor partibus notabilibus, & plurimis minoribus; cum litteris tenoris sequentis: Die xix Aprilis MDCXXIII Romæ fidem facio ego, Notarius publicus Apostolicus infra scriptus, qualiter de anno MDCVI per D. Antonium Corbium, ex pluribus cæmeteriis Urbis fuerunt extractæ multæ Sanctorum & Sanctarum Reliquiæ, in vim facultatum Apostolicarum, a Paulo Papa V sel. rec. concessarum eximio D. Joanni Fernandez Pacheco Marchioni Villenæ, tunc pro regia Majestate Catholica apud eundem Pontificem Oratori &c. sub data Romæ apud S. Petrum die quinta Septembris MDCVI: quæ facultates fuerunt registratæ in officio D. Fulvii Passarini, tunc Notarii tribunalis Illustrissimi D. Cardinalis Vicarii &c. quarum Reliquiarum per dictum Antonium extractarum nonnullæ ab eodem datæ sunt adm. R. P. Marco Tempelio, videlicet corpora SS. Agapiti Diaconi, Magni subdiaconi, Artemii & Agappii Martyrum, præterea frustula quædam SS. Pontiani, Paulini, Quirini, Herculani, Serviliani, Venusti, Peregrini, Innocentii Subdiaconi, Syrii, Fortunati, Symphoriani, Tertullini Presbyteri, Maximi, Firmi, Felicissimi, Vincentii Martyrum, & S. Priscillæ Virg. & Mart. Quæ sanctorum Reliquiæ, cum facultate prædicta, ex cæmeteriis Urbis extractæ fuerunt ex eorum sepulchris, me Notario præsentem & respicientem &c.

*allegan-
tium lit-
teris Ro-
mæ de
Iprensi*

C & in fidem requisitus præsentem testimonium feci, subscripsi, & meo signo signavi. Inferius erat.

*et aliter
Reliquiæ
P. Marco
Tempelio
Romæ
datis.*

21 Et quia ego Matthæus Sarcus Romanus rogatus fui; ideo hanc fidem subscripsi, & meo signo signavi in fidem &c. & signatum erat hoc fere modo. M. SR. & in margine erat quoddam manuale signum. Inferius erat adhuc sic: Almæ Urbis Conservatores &c. D. Matthæum Sarcum supra scriptum publicum esse, fidelemque Notarium, suisque

scripturis semper & ubique fidem adhiberi, testamur; & ideo præsentem fieri iussimus, nostro sigillo vallatas. Datum die xxi Aprilis MDCXXIII &c. & signatum erat Fabricius Vallatus Secret. Quam quidem cistulam idem R. P. Marcus declaravit in fide Sacerdotis se Roma attulisse, & inclusas Reliquias cum aliis, in supradictis litteris contentis, se accepisse asseruit, juxta easdem litteras, dono ab Antonio Corbo; qui illas extraxit ex diversis cæmeteriis, ut patet ex prædictis litteris; declarans se easdem Reliquias, in dicta cistula contentas (quæ sunt S. Artemii Mart.) juxta facultatem sibi factam a suis Superioribus, dono dedisse & dare collegio Societatis Jesu Ipris. Ex eodem die comparuit etiam R. P. Nicolaus Romæus, Rector ejusdem Collegii, petens recenseri & approbari prædictas Reliquias, juxta facultatem sibi factam a suo Superiore. Nos itaque Vicarii Generales prædicti, deliberatione habita, de consensu præfatorum DD. Canoniorum, declaravimus Reliquias superscriptas, corporis S. Artemii Martyris, pro genuinis, & veris habendas esse, easque approbandas; prout declaravimus & approbavimus per præsentem; permittentes ut in diocesi Iprensi, cultui publico exponantur. In cuius rei fidem has subscripsi & sigillo nostro communiri fecimus. Actum Ipris, die septima Augusti anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo octavo. Inferius habetur, de Mandato prædicti Dominorum C. Coek Rythovius loco Secret. & sigillatum est sigillo appendenti de cera rubra.

22 Quod consilium Iprensibus Bellandus dedit, nobis ipsis sumeremus Antverpiæ, si, quam habemus S. Artemii alicujus Reliquiam, velus Romani Martyris Roma acceptam, tam notabilis esset, ut ejus causa posset Officium celebrari. Est illa cum aliis ejusdem generis pluribus imposita ubi Lipsantheocarum albarum, auro argentoque & opere phrygiæ perpulchre ornatarum, cui inscriptus titulus, Martyrum non Pontificum. De ea litteræ testimoniales anno MDCXL, sub sigillo Cardinalis S. Onuphrii datæ, asserunt, ipsam de Cranio S. Artemii Mart. esse, cum aliis pluribus extractis ex cæmeterio S. Callisti, atque inter alias aliorum Martyrum indidem extractorum partes, ab Illustriss. ac Reverentiss. Joanne Baptista Albertio, Cardinalis Vicarii in alma Urbe Vicegerente, donatam R. P. Ignatio Rochetto Societatis nostræ; qui ipsam, adjunctasque particulas tredecim, sub suo quamque nomine, consignaverit P. Gulielmo du Lorey: hic vero misit R. P. Andrea Judoci, tunc Collegii Lovaniensis Rectori, per quem denique ad Domus hujus Professæ sacristiam pervenerunt, & eo quem supra diximus modo reverenter servantur.

DE S A N C T O G E L A S I O,

M A R T Y R E A P U D G R Æ C Æ S.

G.H.

Ex illorum Synaxariis Mss.

Memoriæ S. Gelasii Martyris reperimus in Synaxariis Mss. Græcis, Parisiis in Bibliotheca Cardinalis Mazurini, & Divisione in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franc. Chiffletium, atque ex hisce descriptum Elogium. Οὗτος ὁ μακάριος Μάρτυρ τῆς Χριστιανικῆς Γαλιτίας, διωγμῷ καταλαβέντος καὶ τῆς Χερσονήσου, ζήλῳ διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ κυρίου, διέταξε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν πτωχοῖς ἀποδοῦναι καὶ ἀμφισπένδοντες λαλοῦντες τοῖς ἰδίοις τοῖς ἐκείνου Μάρτυρας καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἐν διαφόροις πάλαισι τιμωρομένοις καταπαύσαντο, ὑπακούσαντες, καὶ αὐτὸς

διὰ τὴν αἰνίαν. Κρατῶντες δὲ αὐτὸν οἱ πόρις, τῷ Ἀρχιεπίσκοπῳ παρέσταν· οἱ δὲ ἀναγκασθέντες, καὶ τῷ Χρυσῶν ὁμολογῶντες Θεὸν ἀληθινόν, καὶ τὴν ἰδέαν, κατὰ τὴν ἀνάστασιν, αἱ δὲ περὶ τῶν παλαιῶν μικρὸν καὶ μακροτέρως ἐταράχθησαν καὶ κινήθησαν. Quæ sic Latine sonant. Beatus hic Martyr Christi Gelasius, persecutione contra Christianos invalescente, accensus cælitus zelo divino, universas suas possessiones in pauperes distribuit; & assumpta veste candida, accurrit, ad sanctos Martyres: eosque intuitus diversis tormentis cruciatus amplectebatur, un-

A gebatque & preces eorum expetebat. Verum ab apparitoribus comprehensus, ad Præsidem deductus est; & in questionem ductus, Christum quidem verum Deum est confessus; idola vero muta & destrutibilia, ut contemptibilia despiciebat. Quare ei aliquantulum verberato caput abscissum est.

DE SANCTIMONIALIBUS HABESSINIS,

S. S. BAZALOTA ET EUPHEMIA.

Earum cultus in Hagiologio gentis metrico.

D. P.

SEC. IV. **P**ostquam S. Prudentii opera, ætate S. Albanasi Patriarchæ Alexandrini, constituta apud Habessinios Christi fides est; plurimi ad eos ex Ægypto Monachi penetrarunt; quorum præcipui septem nominantur a Jobo Ludolfo Hist. Æthiop. lib. 3 cap. 3, mutato plevique apud illos nomine. Sic primus eorum Michael Aragavi, id est, Senex ab ipsis dicitur, & in Hagiologio metrico ad xiv mensis Octobris, qui nobis xi dies esset, sic invocatur: Salutem Michaeli, qui nominatus fuit Aragavi: quoniam vita ejus fuit sapientia, & mors prudentia: cum eo fuit tribus & unus in essentia Deus.

2 Hujus Michaelis soror mihi videtur fuisse, quæ ad hunc diem in eodem Hagiologio sic invocatur: Salutem tibi Bazalota, genuina soror Michaelis Sacerdotis. Serva me Christe, pro gloria illius vinculum ferreum tolerantis; meque inopem libera a compedibus validissimi Sathanæ. Conjectura nostra in hoc fundatur, quod sicut, Presbyter, vox est Græcis, non tantum ordinis, sed etiam ætatis significativa; ita potuerit obrepisse vel Poetæ vel ejus Interpreti, ut pro Sene scriberet Sacerdotem: quamquam & Monachum eundem & Sacerdotem fuisse, nihil prohibet. Interius non ex vano Monacham eam dixisse mihi videor, quæ a vinculo ferreo, quo ipsa se pro Detamore constrinxit, laudata invenitur. Locum ascescos ejusmodi possumus credere fuisse Tigran; ubi septem illos potissimum subsistisse, suæque sacella habere, docet Ludolfus. Est autem ea regio inter Taczam fluvium (alius perperam Lagari) & Mare rubrum, infra decimum a circulo æquinoctiali gradum.

3 Huc Sancta adjungimus altam, æque (ut conjecimus) Habessinam, si non origine, saltem incolatu; prius etiam laudatam quam illa. Ea est S. Euphemia, devotissima S. Michaeli Archangelo, a cujus festivissima invocatione dici cujus Ode incantatur; & mox per secundam Strophem appellatur ipsa bisceverbis: Salutem dico Euphemie, quæ vicit Satanam, sibi voce subdola resistentem: & Michaelis effigiem fronti suæ applicans, ab hujus vitæ molestiis ad æternam requiem, sicut optaverat, hodie emigravit. Alias duas Euphemias invocat idem Poeta: unam vi Maji, bestia morsu necatam; quæ est Celebris Megalo-Martyr Chalcedonensis, de qua agendum nobis xvi Septembris; alteram, crucifixam & igne exustam, xi Julii, de qua plura discere exoptamus; nec non & primo nominata Adæ, si qua extant, ex Habessia accipere.

4 Hujus & alterius Adæ opusculum.

Euphemia S. Michaeli Archangelo, devotissima bisceverbis

DE SANCTO VINCENTIO,

EPISCOPO TEATINO IN APRUTIO.

Notitia ex Calendario illius Ecclesiæ. Translatio corporis Magdeburgum & inde Wratislaviam.

D. P.

VI JUNII.

CTeate antiquum, tribus libris illustratum, dedit Romanis typis, anno MDCLI, Lucius Camarra; totidem libris etiam Teate sacrum dare pollicitus; ubi libri 2 caput 2 inscriberetur, de Episcopis sanctis Ecclesiæ Teatinæ. Hoc, Auditori erudit & accurati opus secundum, lucemne viderit, an visum sit, dum sollicitus quæro (querens autem intellexi denique, numquam prodixisse) in manus venit ejusdem argumenti Scriptor alius, Hieronymus Nicolinus, utrumque argumentum tribus libris Italice complexus, vulgatis Neapoli anno MDCLVII, sed absque ulla mentione Camarræ, cujus nullam Hieronymo adfuisse notitiam, ex Dedicatoria intelligitur; qua commendat operam, patriæ suæ a se postam ea in re, de qua scribere nemini eatenus incidit cogitatio. Liber Secundus de Episcopis agit, tertius de locis in urbe ac diocesi sacris. In secundo autem, post explicata septem Capitibus Adæ S. Justinii, primi Episcopi atque Patroni (cujus mortui 1 Januarii festum nunc agitur xiv ejusdem) inter hunc & S. Quintum, Concilio Romano anni 11 subscriptum, decem nomina recenset Nicolinus, suis quæque notata diebus, tamquam Episcoporum Teatinorum, quorum omnis notitia unice habeatur ex illius Ecclesiæ Calendario antiquo; in illisque est S. Vincentius, ad vi Junii.

2 Ejusmodi singularium Ecclesiarum Kalendaria, Junii Tomus I.

præsertim vetusta, quale illud est, magnum merito pondus habent apud eos, qui intelligunt, certissimum inde testimonium per cultus, ab immemorabili institutum. Quia tamen hoc die colitur S. Vincentius Mevanensis Episcopus, vehementer suspicaver, hunc diem electum ob synonymiam, si idem in aliis ibidem nominatis passim factum viderem. Sed cum aliud omnino fiat in ceteris fere omnibus; hunc diem Teatino æque proprium esse ac Mevanensi, inducor ut credam. Non explicat quidem Nicolinus, utrum in Calendario illo nominibus singulis addatur titulus Episcopi Teatini; nihilominus, ita ibi reperisse seipsa res indicat, cum ut tales eos profert. Quin etiam illum quo ipse recenset ordinem, qui neque Alphabetum neque Kalendarium sequitur, debuit vel junctum nominibus reperisse, vel ipsa nomina secundum illum seorsim descripta: in quo cum variis sint hæc adveniens a nobis præterit, placet eos eodem ordine, cum addito cuique die, hic nominare. Sunt ergo.

3 S. Flavianus xxiv Novembris, cujus corpus in Ecclesiâ S. Justinii jacet sub proprio altari; ita ut nequeat cum S. Flaviano Antiocheno confundi, licet hic requiescat in Julia nova Teatina diocesi, illuc Antiochia advectus a Galla Placidia Imperatrice.

S. Syrus, xv Maji, cui Synonymus Genuensis Episcopus, colitur vi Julii.

Hhh a S. Sampson,

F datur in Calendario, per Hier. Nicolinum Italice allegato,

Episcopo- rum vero- rum no- mina 2,

AUCT. S. Sampson, xxvii Julii: quo nomine nullum D. P. alium novit Italia, Gallia Dolensem Episcopum, die sequenti xxviii.

S. Zeno, vi Augusti; utique diversissimus, a Veronensi, de quo egimus xii Aprilis.

S. Pamphilus, vii Septembris; quo die etiam Capua habet Synonymum.

S. Leo, xiii Martii. Plures Sanctos Leones Episcopos, etiam Romanos, Italia novit, nullum tamen tali die: uti neque occurrit alius ullus.

S. Severinus, pro xxi Aprilis; neque S. Germanus, pro xxix Octobris.

Istis succedit jam nominatus S. Vincentius, cujus causa hac attigimus; ac deinde S. Urbanus, xxiii Novembris, cuius corpus Baccbianici, a Petro Salpensio Praefule, an. MCCXLIII, sub altari collocatum fuisse, citius crederetur; quam quod corpus S. Urbani Papae Romani, de quo egimus xxv Maji, istuc translatum fuerit, licet ita vulgus opinetur.

4 Sed quid tandem de S. Vincentio, cujus occasione hac protulimus? Haecenus omnino nihil, praeter nudam nominis notitiam ex Calendario praetito. Proderit tamen ista deduxisse; tum ut vel in sequentium mensium decursu, vel in jam nobis praeteritorum Supplemento, hic remitti lectar possit, quoties nomina istae, suis quaque diebus inter Praetermissos commemoranda occurrent; tum ut occasio deat Teatinarum rerum curiosis, & aliquid forsitan distinctioris memoria ex puteo versutatis eruturis, supplendi defectum insufficientiae nostrae; & quae insuper repererit suggerendi nobis, nequaquam ingrato silentio obruturis nomen ejus per quem profecerimus. Interim fortassis prodibit Lucii Camararum Teate sacrum; & si nihil aliud, originaria saltem Calendarii praetiti verba dabit; circa qua securius versabitur meditatio nostra, quam circa eadem verba in aliam linguam traducta.

5 Interim paranti Norbertina Analecta pro hoc ipso die, praemanibus sumendum fuit Magdeburgense Chronicon, saeculo xiii in membranis exaratum & perlustrandum diligentius. Ibi ad annum MCXLV, qui Conrado annus Regni viii; Imperii vi; Friderici autem Archiepiscopi iv fuit; quo ille in Natali Domini, annum Germaniae tunc incipiente, Magdeburgum venit ipsum celebraturus, & Curiam seu Comitum Principum habuit, sic lego: Intererat quoque eidem Curiae quidam Princeps Poloniae, nomine Petrus, Christianae religionis sectator devotissimus, qui ad propagandum sub suo Principatu Catholicae religionis cultum, a jam dicto Episcopo aliquid de Sanctorum Reliquiis munus sibi impendi petiit, & per Regis interventum impetravit. Communi enim consensu, tam Episcopi quam Canonicorum, donata est magna pars Reliquiarum S. Vincentii, Episcopi & Confessoris, verosimiliter ab Otthone primo, Archiepiscopo istius, imo & civitatis fundatore, ex Italia cum aliis Reliquiis de quibus constat, allatis.

6 Translatum est autem idem donum, maximo iustu civium, a Parthenopoli ix Kalend. Junii, qui erat dies Ascensionis Domini (nam Pascha celebratum tunc fuerat xv Aprilis) perducum vero ad locum destinatum viii Idus Junii, qui est dies natalis ejus; & summa cum devotione praefati Petri susceptum; adeo ut primum omnes potestatis suae captivos resolveret, & sic coadunatis terrae illius Primatibus decenter occurreret. Latore quoque magnifice redonatos, transmissis & Episcopo donariis, honestissime ad propria remisit. Quod autem ipse Sanctus hanc sui translationem adamavit, illic crebris miraculis usque ad praesens innotescit.

7 Mathias de Michovia, rerum Polonicarum lib. 3 cap. 14, cum narrasset, quomodo Dux Poloniae Boleslaus

moverit in Daciam, contra Henricum qui Regem Abolam fratrem suum occiderat, accepto secum Petro de Dacia, qui postea dictus est Piotrek magnus Comes de Skrzin; addit: Iste est Petrus, cui ob merita, dexteritatem, & fidem ejus, contulit Boleslaus Comitatum in Skrzin cum aliis multis possessionibus, in uxorem eidem dando Mariam Principem Ruslig, Germanam Jaroslai Ducis Wlodomirienensis. Iste est qui in Polonia extruxit septuaginta septem ecclesias, lapide scilicet & dolato. Iste est qui duo monasteria construxit & dotavit, unum Sanctimonialium Ordinis Praemonstratensis, in villa Chatine Vladislavienensis diocesis, quod successu temporis transtulit, propter uberius solum, in oppidum Strzelno, ejusdem diocesis VVratislaviensis; aliud monasterium extra muros VVratislaviae ad S. Vincentium, quod abunde dotavit, & Fratres Praemonstratenses, noviter propagatos, introduxit. Iste pro insigni gessit, in campo albo figuram similem litterae capitali K, in parte anteriori tres tracturas habentem, ad similitudinem E; supra galeam vero Cygnum gerebat. Nunc autem ejusce generationis Nobiles Poloni, Cygnum dumtaxat pro armis ferunt. Alia praecelara facinora & exitus mortis hujus Comitis, postea dicentur.

8 Capite 17 libri 3 idem Mathias, narrata morte Ducis Boleslai obita anno MCXL & electione Vladislai, ejusque in fratres molitionibus, ad eos privandos assignata cuique a patre portione dominii; dicit quod Petrus, Comes magnus de Skrzin, saepenumero adducens honestis persuasionibus Vladislauum, ne in propria viscera ageret, neque fratres suos exheredaret. Dux autem tum illa causa, tum stimulus ab uxore, jocosus quodam Petri ad ipsum jocantem responso, acriter commotus, commisit Militi Dolyecz, Ductissae carae, quem idem jocus videbatur sagillare impuri cum illa commercii, ut Petrum Comitem occulte ad poenam raperet. Visa itaque opportunitate, quod Petrus filiam suam tradebat Jaxae Duci Zarbiz in VVratislavia, & hastarum ludos praemio proposito victoribus promiserat; tamquam ad ludum hastarum cum frequentibus supplicibus Dolyecz supervenire, & raptum Petrum Duci Vladislao obtulit vindictam. Qui, instante truculenta & implacabili muliere, lingua excisa & oculis effossis visu privatus est. Ajunt tamen historici Polonorum, toto quinquennio quo supervixit praefatus Petrus, miraculose & loquelam & visum rehavisse. Mortuus (anno MCXLIX, ut mox ostendam) relatus est in VVratislaviam, & in medio chori S. Vincentii extra muros VVratislavienses Ordinis Praemonstratensis tumulatus. Postea conjux ejus adjecta est cineribus ipsius, de quibus hujusmodi rhythmici ad tumulum dictati videntur.

Hic situs est Petrus, Maria conjuge fretus, Marmore splendente, Patre Guilielmo peragente. 9 Is Petrus, ut fertur, salutari satisfactione sibi Romae a Pœnitentiarario iuncta, ecclesias magnifice constructas ac sumptuose erectas in regno Poloniae, ex pecunia olim Regis Daciae, auxit plurimum: e quibus nonnulla sub his nostris tempestatibus (scribebat Mathias anno MD) conspectui apparent atque cernuntur; quaedam vero aedificiorum structurae, per temporum curricula, immutatae sunt. Earum multae mox enumerantur, quarum summi & nomina licebit apud Mathiam legere: nobis satis est explicuisse, quis Petrus fuerit, & quo loco S. Vincentii Reliquias reposuerit, condito sub illius nomine Praemonstratensium monasterio; qui fortassis gaudebunt suas in Polonia primas Colonias hic notatas legere. Ceterum ad cognoscendum ipsius foundationis annum facti, quod idem Mathias dicit Vladislauum mutilato Petro Comite, suos fratres e regno exterminare

miraculo curatus, ad Comitata Magdeburgensia venit; AUCT.
adeo, ut veniendi causa fuisse videretur auxilium a Ca- D. P.
sare fratribus Principibus impetrandum; contra tamen
injustas conditiones: quandoquidem annus mox sequens
MCXLVI Boleslavi Christi annus primus numeretur: ^{notandum}
qui idem potest fundationis praedictae primus censeri, ^{1146.}
post quem adhuc supervixerit Petrus usque ad annum
MCXLIX.

EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

G.H.

quingentesimo quadragesimo octavo translata sunt. *transla-*
Hæc autem ossa valde venerabilia, cum primo *transla-*
testa nihil odoris reddidissent, dum iterum move- *trans-*
rentur, mirum reddiderunt odorem, quem non
omnes senserunt. Voluit tamen Dominus cum a
Joanne Archipresbytero ejus ecclesiæ, qui ea move-
bat, persentiri, ut majori custodia servarentur: ac
majus miraculum appareret, cum nec ipse quidquam
odoris sensisset dum ea aperiret, quemadmodum
Archipresbyter ipse, vir probæ & inculpæ vitæ,
sæpe dum viveret asseruit, & litteris postea testa-
tum reliquit. *Hæc Valerius, ista subiungens:* Franci-
scus Coroa asserit, in altari S. Mauri esse corpus S.
Joannis Episcopi Veronensis. *Denique in Indice Re-*
liquiarum fol. 87, Corpus, S. Joannis Episcopi esse
in ecclesia S. Stephani, iterum confirmat.

4 *Festorius in Catalogo Sanctorum Italiae elogium sedis. ex Augustino Valerio descripto, addens Episcopum X fuisse, & ista annuat: Eclis tempus, quo SS. Maurus & Joannes vixerunt, minime in monumentis Ecclesie Veronensis proditur: ex quo tamen post S. Zenonem Sedem tenuerunt, possumus, S. Joannem circa extrema Diocletiani & Maximiani tempora floruisse, saltem leviter conijcere, Adhuc istius S. Zenonis illustravimus ad diem XXI Aprilis, quem alii Confessorem, alii Martirem dicunt. Ousebrius Pautinus lib. 4. Antiquitatum Veronensium cap. 7, inter Episcopos antiquos statuit hos tres; Zenonem, quem ait F vixisse anno CCL; atque successisse Maurum, atque obiisse XXI Novembris; tum Joannem, obiisseque VI Junii, & ambo sepultos ad S. Stephanum. Denique Ferdinandus Ughellus in Episcopis Veronensibus successorem Zenonis statuit. S. Proculum, cujus adhuc illustravimus ad diem XXI Martii, statimusque floruisse seculo quarto; quod idem de SS. Mauro & Joanne arbitramur posse dici, qui ab Ughello successores Proculi statuantur.*

3 *Delude, fol. 8 ista addit Valerius*; In arca S. Mauri, quæ est in crypta seu Confessione ejusdem ecclesiæ, est lamina plumbea his litteris incisa: Ossa sanctorum Episcoporum Veronensium, Mauri & Joannis, ut scripta referunt: quæ mira cum diligentia ac honore olim in adverso loco reposita, humore crescentis terræ proximi cœmeterii, pene consumpta, huc cum altari anno Domini millesimo

PERMIT A IN REGISTRATION

G.H.

nomine Græcè est Πίμενις, & inde distorto vocabulo Pimenius. Hinc apud Paschasium ita legitur
 a Cum aliquando gens Mazyrium, in Scerhi superueniens, multos ex Patribus occidisset; Abbas Pimenius, una cum alio Patre seniore Anob, & cum quinque alijs Patribus fugiens inde, venit ad locum qui dicitur Tereunthi; & invenerunt ibi templum antiquum desertum; & manserunt hi septem partes, donec cognoscerunt, ubi unusquisque in Ægypto mansurus esset. Deceverunt autem inter se discessos, Septimaga hac unusquisquæ quiescat apud se, & alter ad alterum non loquatur. Cum autem

Hhh 3

id

AUCT. id facerent, erat in templo illo statua cujusdam
G.H. idoli: Abbas autem Anub exurgens mane lapidabat
eam in facie: & vespere veniens, dicebat ad eam,
Peccavi, indulge mihi: & sic fecit per totam heb-
domadam. Die autem Sabbati cum venissent pari-
ter, dixit ei Abbas Pimenius. Quid voluisti hac tota

idolum
mane lapi-
dare, &
vespere
veniam ab
eo petens?

idolum illud
pauit
exemplum
patientia
& humilis-
tatis.

anque au-
tem aliquid
cum illis
profecerat:

accipere
miseris se
aut fra-
trum a
maestro
proxima
videre

quando indulgentiam petebam, numquid exalta-
vit se aut gloriatum est? Cui Abbas Pimenius re-
spondit: Non utique. Tunc dixit senex: Fratres,
ecce septem sumus: si vultis ergo pariter manere,
ut lucrum animæ faciamus, sit idolum istud nobis
in exemplum; ne, quando injuriatur aliquis, ira-
scatur: ne, quando ab eo venia petitur, gloriatur
aut extollatur: si autem ita non vultis, unusquis-
que vadat quo vult. At illi propicientes se in ter-
ram, sponderunt se ita facturos: & sic perman-
serunt per multos annos, cum magna humilitate &
abstinentia, unum ex ipsis facientes dispensatorem.
Et erat eis perfectio & unum desiderium: & quid-
quid possum erat in mensa, reficiebantur, nullo di-
cente, Adfer nobis illud; aut, Istud nolo comedere.
Quatuor siquidem horas dormiebant in nocte, &
quatuor psallebant, & quatuor operabantur. In die
vero per intervalla horarum officiis divinis insiste-
bant, operantes & legentes & findentes folia her-
barum usque ad horam nonam. Post hoc vero victum
sibi preparabant, colligentes quasdam herbas terræ.

3 Hæc ibi, quæ fere eadem habentur apud Pelagium, nec non Græcolatine in *Apophthegmatis Patrum*, editis a Joanne Bapt. Coelerio tom. 1 Monumentorum Ecclesiæ Græcæ pag. 393. Apud Rufinum vero, ubi, omissa prima littera, Nub scribitur, cap. 134 sic continuatur narratio: Abbas Pœmen & Abbas Nuph, postquam in desertum venerunt, desiderabat mater eorum videre eos, & sæpe veniebat ad eorum cel-
lam, nec tamen potuit illis contemplari eos. Caprato itaque tempore occurrit eis, cum ad ecclesiam festinarent. Qua visa reversi velociter, ostium cel-
læ clausurunt: illa autem stans foris cum lacrymis quærebat eos. Tunc Abbas Nuph egressus ad bea-
tum Pœmenem, ait: Quid faciemus de hac matre nostra, quæ plangit ad ostium? Tunc exurgens Ab-
bas Pœmen vadit ad ostium: quo non aperto au-
diens eam continuo lamentari, dixit ei: Curtantos clamores, cum jam ætate defessa sis, & planctus effundis? Illa autem, voce filii cognita, amplius exclamavit, dicens: Quoniam vos videre volo, fili-
li. Quid est enim si vos videro? Nonne sum vestra genitrix? Nonne vos his meis lactavi uberibus? Jam omni morarum contractione repleta sum, & audita voce tua omnia viscera mea præ desiderio conturbata sunt. Cui Pœmen ait: Hic nos magis, an in futuro sæculo videre desideras? At illa dixit: Quid ergo si vos hic non videro, quasi illic pro certo visura sim? Sene autem respondente, Quod si tu hic cohibere potueris, ne nos videas, illic nos procul dubio semper videbis; tunc illa discessit, cum gaudio dicens: Si pro certo illic vos visura sum, hic vos videre jam nolo. Hæc ibi, quæ etiam apud Pelagium libello 4 num. 33 referuntur; sed qui supra Nub & Nuph appellatur, ibidem Anub dicitur, & loco Pœmenis, scribitur nomen Pastoris: cujus memoria sub nomine Pœmenis celebratur in Menæis excusis & variis Mss. ad diem xxvii Augusti. Christophorus Mythenus, in suo Menologio hoc vi Junii, solum *Ἰλαρίᾳ τῇ 25ῃ*, Pœmenem omnino optimum, interserit.

4 Demum apud eundem Rufinum cap. 10 indicantur revelationes & pius obitus ejusdem Anuph (ut ibidem appellatur) quæ eadem damus ex *Historia Lausaca Palladii Episcopi, relata Græcæ & Latine tom. 2 Bibliothecæ veterum Patrum, Græcæ Latine Parisiis anno MDLXXIV excusa, ubi cap. 55 & sequentibus Græcæ scribitur Anub, Latine Anuph, & ista narratur. Abbas Sarus, & Esaias, & Paulus, sibi invicem repente occurrerunt ad fluvium, viri pii & egregii exercitatores, invisuri magnum Abbatem Anub, stabat autem eorum intervallum tribus mansionibus: & dicunt ad se invicem: Ostendat unusquisque nostrum suum vitæ institutum, & quemadmodum fuit in hac vita a Deo honoratus. Abbas autem Sarus dixit eis: Peto a Deo donum, ut nos virtute spiri-
tus indefessi ad locum perveniamus. Et cum ipse so-
lum orasset, inventum est protinus paratum navigium & ventus secundus, & momento temporis inventi sunt in loco, cum adverso flumine navigassent. Esaias autem dicit eis: Et quid mirum, o amici, si vir Dei nobis occurrerit, qui vitam narret uniuscujusque? Paulus autem dicit eis: Quid si Deus nobis revela-
verit, quod post tres dies assumat hominem?*

invisendus
a tribus
Abbatibus,

5 Cum autem paulo ulterius processissent, vir eis obviam factus, eos salutat. Paulus autem ei dicit: Dic nobis quæ recte egisti: nam post crastinum abibis ad Dominum. Dixit autem eis Anub: Benedictus Deus, qui mihi hæc quoque significavit, & vestrum vitæ institutum & adventum. Cum autem dixisset, quæ unusquisque eorum recte gesserat, exposuit deinceps quæ ipse fecerat, dicens: Ex quo Servatoris nomen professus sum in terra, ex ore meo non est egressum mendacium: humani cibi nihil sumpsi, me cælesti alimento alente quotidie Angelo: nullius alterius rei cupiditas in cor meum ascendit, præterquam Dei. Nihil ex rebus terrenis occultavit mihi Deus, quod non significavit & ostenderit mihi. Non interdium somnum cepi, non noctu quievi, Deum quærens. Una semper mihi adsuit Angelus, ostendens mundi potestates. Lumen cognitionis meum numquam fuit extinctum. Omnem petitionem accepi a Deo protinus. Vidi sæpenumero Deo assistentes myriades Angelorum: vidi choros Justorum: vidi Martyrum congeriem: vidi Monachorum institutio-
nem: vidi opus omnium Deum laudantium: vidi Sa-
tanam igni traditum: vidi angelos ejus punitos: vidi justos lætantes in æternum. Hæc & multa alia nar-
rans, tertio die tradidit animam: eamque statim sus-
cipientes Angeli & chori Martyrum in cælos sustule-
runt, ipsis videntibus & hymnos audientibus.

de ore meo
est:

servat a
se gressu:

et revela-
tiones sibi
factas,

miraculose
in cælos
paratur:
D.P.

6 Hæcenus collecta ab Henschenio nostro, concludat Distichon de S. Anub, in citato supra Mss. Synaxario Chiffetiano tale repertum:

Τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀγίου ἑστί: Ζωὴν,
Σπουδαίον & δαίον, Ἀνὺβ ἄγιο.

A morte signa perpetrans, velut vivens,
Largitur Anub gratias usque hodie.

ac mira-
cula
patris.

Ad ætatem quod attinet, erui ea potest ex dictis a me 17 Junii; ubi de Sancto Alona, eaque occasione quæsit in ætatem S. Pœmenis; quem invenit loquentem de tempo-
ribus Theodosii Junioris, ut nuper præteritis. Cum ergo Imperatori isti, sub annum CCCCL defuncto, supervixe-
rit Pœmen; verosimile sit, fratrem ejus majorem Anub haud diu ante vel post Theodosium obiisse. Mazyes fuit Mazyces, quorum incurso in Scethin sanctos fratres alto fugere compulsi; Stephano dicuntur Mauritania Cæsa-
riensis populi fuisse, eorumque Rex Jarbas Suctonio me-
moratur. Prius ergo quam illi in Scethin, Alexandria propinquam solitudinem, penetrarent; debuerunt Maurita-
niam Sitifensem, Numidiamque & Byzacenam, ac Tripo-
litaniæ provincias, cum utraque Lybia atque adeo fere totam

errones
aliorum
commendan-
tur.

A totam quam longa est Africam percurrisse populabundi. Sed verosimile est eos aque ac ceteros, Mauros, non fuisse, sed Vandalarum auspiciis tunc militasse; eoque obscuriorum apud historicos factam ueneriam damnorum, Aegyptio per eos, utpote Vandalarum stipendiarios, illatorum.

Erant autem Mauri, quotquot interiora Africa habita- bant, adduc Etbnici, uti ex Procopio Casariensi lib. 1, cap. 3 liquet, narrante, quomodo post mortem Geizerici a Wandallis defecerint, eosque sub ipsorum Rege Trans- mundo circa annum CCCCXCetiam vicerint.

AUCT. D.P.

D E S. E U S T O R G I O S E C U N D O,

E P I S C O P O M E D I O L A N E N S I.

Sylloge de ejus cuku, actis atque xtate.

G.H.

ANNO
DXVIIICulme
faser.Elegium
ex Bre-
nario.Creatur
Episcopus
circa an-
num 514

Mediolanum, nobilissima Italia civitas & Insubria caput, suos habuit a temporibus Apostolorum Episcopos postea Archiepiscopos dictos, quibus etiamnum subsunt quindecim Episcopi: sed, quod maxime gloriosum est, inter istos habuit sex & triginta Sanctorum catalogo adscriptos. Tales fuerunt duo Eustorgii, quorum pri- mus vixit saeculo Christi quarto, & ad diem xviii Septembris solenni veneratione colitur, sepultus in ec- clesia illi dicata. Secundus ad hunc vi Junii est Marty- rologio Romano adscriptus his verbis: Mediolani de- positio S. Eustorgii secundi, Episcopi & Confessi- ris. Quae ejus Deposito celebratur in Missali secundum morem S. Ambrosii sub annum MDXXII excuso, & in Breviariis juxta institutionem S. Ambrosii, anno MDXXXVIII & MDLVI impressis, atque in Brevia- rio Ambrosiano, S. Caroli Cardinalis Archiepiscopi jussu sub annum MDLXXXII edito, & recognito recusoque sub nota anni MDCXXV: in quo hac Lectio propria de ejus rebus gestis rectatur.

a Eustorgius secundus, magnus vir ingenio, rerum divinarum studio totus deditus, Laurentio in Archi- episcopatu Mediolanensi succedens, ad Ecclesiam si- bi commissam optime gerendam eas attulit virtutes, quae cum religionis officiis conjunctae, salutes fru- ctus pepererunt. Fuit enim pietatis, aequitatis, & vir- tutum pastoralium cultor egregius. Florianum, e patre impio natum, ab ultima Pannonia Mediolanum profectum, domi excepit, fide instruxit, baptizavit, litteris erudit, Diaconum fecit: qui deinceps Ec- clesiae Hispalensis Episcopus, sanctitatis laude flo-ruit. Patrimonium vero Ecclesiae defendit & auxit. Baptisterium mirifico opere aedificavit. Alia multa egit, in quibus spectata ejus sanctitate in numerum Confessorum relatus est. Quievit in Domino, pridie Nonas Junii. Sepultus est in basilica S. Laurentii. *Hac ibi, sed sexto die Junii, quiescit postridie Nonas, si- ve octavo Idus Junii. Nusquam reperimus Acta anti- qua Eustorgii secundi: proinde, quae ex Breviario Me- diolanensi jam desumptimus, pro qualicumque funda- mento damus. Nam Ferdinandus Ughellus, agens de hoc Sancto, asserit, eorum monumenta, qui de Mediola- nensibus Praesulibus scripsere, pluribus scaterre erro- ribus: Imo res gestae utriusque Eustorgii saepius repe- riuntur confuse. Ita Eustorgius primus, in Lectianibus Breviarii praestati, ad diem xviii Septembris, dici- tur e nobili familia in Graecia natus. De secundi Eustorgii patria flet quidem jam producta Lectio; sed alii passim scribunt cum primo natione Graecum etiam fuisse, & e Graecia in Italiam venisse, ac vixisse Romae sanctitate celebrem sub Gelasio primo, Sym- macho, atque Hormisda Pontificibus: quorum po- stremus eundem Laurentio Litteris, in Sede Medio- lanensi suffecerit, circa annum Salutis DXIV. Ita Ughellus. At Florianus qui a S. Eustorgio conversus, litteris instructus, & Diaconus dicitur consecratus, ac postea Hispalensis Episcopus creatus; ab Hispalensibus & aliis Hispanis appellatur S. Laureanus atque celebrem cultum habuit, etiam Martyrologio Romano inscriptus,*

ad diem xv Julii, martyrio sub Totila Gothorum Rege in Italia anno DXLIV coronatus.

3 Fuit eodem saeculo Rex Italia Theodoricus, ab an. CCCCXCIII ad an. DXXVI; qui apud Cassiodorum lib. 1 Variarum, epistolam xv scripsit hunc Eustorgio, qua indicat Episcopum Augustae Praetoriae apud se falso accusatum esse & absolutum. Ipsa hujusmodi est. Eu- storgio, viro venerabili, Mediolanensi Episcopo, Theodoricus Rex. Tuta est conditio subditorum, ubi vivitur sub aequitate regnantium: nec decet ru- more trahi, a quo debent non mutanda constitui. Fidem siquidem rerum a ratione colligimus, quae numquam desiderantibus absconditur, sed suis vesti- giis perquiratur. Atque ideo, quod Beatitudini vestrae gratissimum esse confidimus, praesenti tenore decla- ramus; Augustanensis civitatis Episcopum, proditoris patriae falsis criminationibus accusatum: quia a no- bis honori pristino restitutus, jus habeat Episcopa- tus omne quod habuit. Nihil enim in tali honore temeraria cogitatione praesumendum est: ubi, si pro- posito creditur, etiam tacitus ab excessibus excusa- tur. Manifesta proinde crimina in talibus vix ca- piunt fidem. Quidquid autem ex invidia dicitur, veritas non putatur. Voluimus etiam impugnatores ejus legitima poena percellere: sed quoniam & ipsi Clericatus nomineungebantur, ad Sanctitatis ve- strae judicium, cuncta transmittimus ordinanda: cu- jus est & aequitatem moribus talibus imponere, quam novimus traditionem Ecclesiasticam custodi- re. Nec rex Theodoricus, qui Mediolanensem Ecclesiam benigne fovit: nam S. Eustorgio, nonnulla praedia in insula Sicilia Ecclesiae suae asserenti, ne favor ei adver- sus injuriam deesset, Praedi scripsit: Etque hac apud Cassiodorum lib. 1 epistola xxxix.

4 Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos videtur pietas nostra protegere (quia regnantis est gloria, subditorum otiosa tran- quillitas) tamen specialiter Ecclesias ab omni inju- ria reddi cupimus alienas, quibus dum aequabilia praestantur, misericordia Divinitus acquiritur. Et ideo beatissimi viri Eustorgii, Episcopi sanctae Me- diolanensis Ecclesiae, petitione permoti, praesentibus te affatibus admonemus, ut praediis vel honoribus istius Ecclesiae intra Siciliam constitutis, tuitionem studeas salva civilitate praestare: nec a quoquam, cujuslibet nationis homine, contra fas patiaris op- primi, quos docet Divinitatis intuitu sublevari: ita tamen ut causis publicis & privatis, quae contra eos rationabiliter proponuntur, respondere non disse- rant. Quia sicut nolumus eos ab aliquo praegra- vari, ita exemptos a tramite justitiae non patimur inveniri.

5 *Hac ibi. E quibus constat S. Eustorgium secun- dum vixisse saeculo Christi sexto, ac multum aberrare eos, qui S. Joannis Damasceni discipulum fecerunt; sic enim saeculo Christi octavo debuisset floruisse, ac Sedi Mediola- nensi praesuisse. Galestinus ipsum exornat grandi elogio, quo ait, eum magnis monumentis Ecclesiam Mediola- nensem*

accepit
epistolam
a Theodo-
rico Rege
Italiae:

B

F
ab eodem
praestatum.

Error
aliorum
emendan-
tur.

AUTC. nensem instruxisse atque ornasse, ejus cura sacris
G.H. ad urbem Mediolanum Sanctorum Magorum corpori-
 bus Constantinopoli translatis, atque ob eam causam
 templo religiosissimo extructo. Sed hoc passim alii Scri-
 ptores Mediolanenses adscribunt S. Eustorgio primo.
 Præterea in Notis assertum Galestinus, in diocesi Me-
 diolanensi illius nomine sacras ædes quinque extructas,
 idque sciri ex antiquo codice. Non existimo facile discerni
 potuisse, hujusne an primi, ecclesia illa sint, donec distin-
 ctius id probetur. Demum Ughellus asserit, S. Eustorgium
 secundum sub Pontificatu Hermisidæ evolasse ad cælos
 anno DXXII. Quo id calculo statuat, ipse viderit.

D. P. 6 Dedi ego ante ultimum Tomum Maji, Episco-
 porum & Archiepiscoporum Mediolanensium seriem,
 Chronologicè deductam, secundum vetustas Ambrosianæ
 Bibliothecæ membranas; ad quas, & ad nomen S. Lau-
 rentii, demonstravi, non potuisse hunc ultra annum
 DXII vivendo pertigisse. Post Laurentium juxta mem-
 branas istas, S. Eustorgius sedet annis VII; depoli-
 tus VIII Idus Junii, ad S. Xistum. Ab anno autem
 DXII, per annos VII progrediens, pervenit ad annum
 DXVIII, quo Sanctus hic obiit: quod certius probari
 posset, si tempus S. Magni, Eustorgio subrogati, sine
 errore reperiretur notatum. Sed quam manifestus est
 error in annis xxx et attributis, tam incerta est, nec
 nisi per conjecturam habetur correctio, annos XIII
 Magno relinquens; ut per annos XXIII S. Datio se-
 quenti attributus, veniat ad annum DLII, quem ul-
 timum ei fuisse ad XIV Januarii ostendit Bollandus.
 Notabit autem, si placeat, quod prænotati anni sic pro-
 cedant, ut ultimi primique inter decessores ac successo-
 res dividantur, utrisque communes, nec enim aliter

fieri potuit, non nisi annos supputanti, neglecta ser- D
 pulosari definitione mensium atque dierum.

7 In eodem Chronologico Tractatu, post memoratum S. Nihil egit
 Simplicianum, D. Ambrosii successorem, ostendi quam circa tres
 male ei fingatur successisse fratres S. Eustorgii Arsacius, Magi.
 qualis inter Mediolanenses nullus fuit; nec aliam videri
 occasionem sumptam duobus illis male suppositis fratribus
 translationem trium Magorum adscribendi, quam quia
 Magi depositi fuerunt in ecclesia S. Eustorgii, idque
 sæculo VII Christiana æra; sic ut nuper Eustorgius
 partem in ista Translatione habuerit, gratia vero tota
 debeatur S. Arsatio; non Mediolanensis, sed Orientalis
 alicujus Ecclesiæ Episcopo; qui in Bavaria, post alatum
 eo ipsius corpus, colitur XII Novembris: quando licet
 examinandum dare assidam illi vitam, & in sequente
 fundamentum querere verosimiliori opinionis, circa
 dicta Sanctorum trium Magorum corpora, ex Orientis
 Constantinopolim, atque Mediolanum translata; unde Co-
 loniam Agrippinam ad Rhenum denique transierunt, tem-
 pore Fridrici Enobarbi sæculo XII.

8 Denique docui in jam dicto Tractatu, S. Xisti ec-
 clesiam, quæ nunc Laurentiana dicitur, ipsam esse, quam Deposito
 in Basilica
 S. Cassiano prius dedicatam, S. Laurentius prælaudatus
 restauravit sub invocatione S. Xisti; & allegari repertam
 sub altari schedam, sic inscriptam: Sanctorum Confes-
 sorum Eustorgii, Laurentii, & Theodori, MCCCC-
 XCIV, die x Septembris: quam censui intelligendam,
 de eorumdem sub isto altari tunc innovati repositione.
 Nunc insuper animadverto, schedæ istius Auctorem, si
 in nominandis ipsis Sanctis ordinem spectavim, etatis pro
 secundo Eustorgio accepisse primum: ita sæpe vacillant,
 quæ absque veteri teste recentiores suggerunt.

DE SANCTO CERATIO &c. Vide Tom. 2. Junii initio pag. LXXXVL

DE SANCTO CLAUDIO,

EPISCOPO VESONTIONENSI ET ABBATE JURENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

De monasterio, ætate, vita, miraculis, & cultu Sancti.

ANNO
DL-
XXXI.

Monasterium
Ju-
rensense, di-
ctum Con-
datense.

post S. Eu-
gentii.

Nomen S.
Claudii.

A Pad antiquos Sequanos, in bodierno Comitatu Bur-
 gundie, extat mons altus & late extensus, cui
 ab antiquo inditum nomen Jura hactenus permanet. In
 hujus parte, versus Bressiam & Bugefiam, vitam solita-
 riam auspiciatus est S. Romanus, cujus Acta illustravi-
 mus XXVIII Februarii. Romano accessit frater S. Lu-
 picinus, cujus ibidem Acta dedimus XXI Martii: ambo
 autem ibidem monasterium Condatescense excitaverunt,
 quod postmodum Abbas vocat S. Eugendus a nobis ad Ra-
 lendas Januarii relatus: & ab hoc illud postmodum di-
 ctum fuit monasterium S. Eugendi, vulgo S. Oyan,
 usque ad seculum Christi duodecimum, usque constat infra
 ex Vita & miraculis S. Claudii; a quo denominatum; se-
 quentibus sæculis monasterium, simul & adjunctum ei oppi-
 dum; non aliter ad nostram usque tempora, quam S. Claudii
 audis, vulgo S. Glaude, & quidem ab antiquo; ut no-
 tat Claudius Castellanus; ita enim ipsemet scriptum li-
 teris Gothicis, (Teutonicas intellige) reperit in monte S.
 Quirini prope Peroniam in quadam capella ipsius elau-
 stri. Quid nō autem etiam in temporibus Romanorum in
 Gallia sic fuerit pronuntiatum? quemadmodum nunc pas-
 sim, ex vetustissimo usu, & loco C. pronuntiatum in nomi-
 bus Cujus, Cajeta, Cucus. Causam porro appellandi
 a S. Claudio monasterii rejerunt annos in præsentiam
 Corporis & miracula ibidem patrata, solenne-
 que vartorum illuc gentium peregrinationes. Descripsi
 nobis R. P. Petrus Verdy Societatis Jesu. Filenæ. Idibus
 Decembris anno MDCLXVI, aliquam suam peregrina-

tionem, & varias quas in ea veneratus est Reliquias
 sacras, interque alia ista nuntiat. Cum ante quinque
 annos Anecio, ubi quiescit corpus S. Francisci Sa-
 lesii, transirem per montem Jura in finibus Helve-
 tiorum; invisi templum Divi Claudii, & ibi tetigi
 corpus magni illius Sancti, quod adhuc integrum
 perleverat, sed exuccum fere & sicum. In mira-
 culis certe posteriorum temporum de quibus infra, nihil
 frequentius legitur, quam ad Sanctorum pedum oscula
 admittos, a suis Infirmis liberatos egros: quare
 curavi ut in arca sua latentis delineatio quam posset
 accuratissima peteretur, quam hic representarem in ære
 sculptam; sed modum accepit.

2 Floruit S. Claudius sæculo potissimum sexto, na-
 tus circa annum CCCCLXXXIV: qui cum esset an-
 num ætatis viginti, in Canonicum Cathedralis Ec-
 clesiæ Bihuntinæ receptus, circa annum DLV. Completis
 deinde annis duodecim, electus est in Episcopum,
 circa annum DXVI. Hujus calculi probatio habetur ex
 Concilio, Epone sub S. Avito Episcopo Viennensi an-
 no DXVII celebrato, xv Septembris, cui subscripit
 Claudius, iam Christi nomine Episcopus Ecclesiæ
 Vesontionensis. Eodem aut sequenti anno habitum
 est Concilium Lugdunense, cui etiam consensit, in
 Christi nomine, Claudius Episcopus; non appa-
 ret aut alius Episcopus nomine proprio. Sed, cum
 jam arbitramur fuisse S. Claudium Episcopum
 Vesontionensem, cui etiam S. Avitus Viennensis
 Episco-

F
ubi hujus
corpus
integrum.

Natus is
an. 484

Episcopus
an. 516
ordinatus.

A Episcopus inscripisse debuit epistolam LVI, quam inter epistolas & reliqua opuscula edidit Jacobus Sirmondus. Anno autem septimo sui Episcopatus, Christi D-XXIII, in monasterium S. Eugendi secessit, ubi creatus est Abbas, anno vicesimo sexto & quingentesimo (non sexcentesimo, uti per errorem exaratum est) S. Joanne Apostolicam Sedem tenente & approbante. Est is S. Joannes, primus istius nominis Papa, discessit anno DXXVI Ravennae vita functus, & colitur XXVII Maji, quo die Acta ejus dedimus. Expleto autem anno quinquagesimo quinto, a quo tempore Abbas electus est, migravit ad Dominum (ergo circa annum DLXXXI) & quingentis quinquaginta quatuor annis, miraculis assidue crebrescentibus, in ecclesia B. Eugendi requievit: ad annum scilicet M-CXXXV, quo Vita brevior scripta videri potest, cum nonnullis miraculis, quibus alia atque successore adjuncta sunt; notatur enim in illis tempus Frederici Romanorum Imperatoris, & Alexandri Apostolicæ Sedi præsentis. Hic autem est Alexander tertius, electus VI Septembris anni MCLIX; qui & erat annus quintus, a quo Fredericus fuerat Roma in Imperatorem coronatus, quod factum XIX Junii anni MCLV. Atque hac est certior ratio temporis, deducta ex ipsius Actis: quæ cur tam tarde descripta sint, nulla dari videretur potest ratio, quam quod viri sanctitas, publico digna cultu, non prius innotuerit, per incorruptionem corporis, casu forsan aliquo vel miraculo revelatam; ad quod mox ceperint votiva peregrinationes; quibus denique factum est, ut quod primum S. Eugendi dicebatur monasterium, dici ceperit SS. Eugendi & Claudii, ac denique solius S. Claudii nomine appellari; ut mirum non sit, si ordinare Chronologiam volentibus adeo incerta steterint, ut mox dicam, conjectura.

B Datus ergo primo loco Vitam breviorē ex Ms. codice monasterii S. Claudii, a Petro Francisco Chiffletio nobis submissam, scriptam (ut jam dictum) sæculo Christi duodecimo. Ex ista autem Vita desumptæ sunt Lectiones per vetustū Breviarium Ecclesiæ Vesontionensis, in membranis descriptæ, uti etiam Breviarium Mauriacense an. 1312, Aduense 1534, Lingonense & aliorum. Acta deinde subjungimus longiora, diu postea composita & interpolata, in quibus n. 10 appellatur Sanctus, patrator miraculorum, de quibus extant libri, scilicet, (ut infra constabit) sæculo Christi duodecimo & sequentibus conscripti. Hic Auctor adjunxit rebus a se narratis varias circumstantias, quæ cum jam assignata Chronologia non consistunt, infra in Annotatis referendas & commodius rejiciendas. Acta ista edidit nuper Mabillon, & ante ipsum Joannes Jacobus Chiffletius in secunda parte Vesontionensis historiae a pag. 139, & a nostro diversum valde exhibet calculum temporis: quod etiam fecit frater ejus Petrus Franciscus, singula se latius deducendum pollicitus in suo Tractatu de hoc monasterio Jurensi: sed hunc Tractatum, jam pridem expectatum, nescimus an ultra primas cogitationes promoveris, multis aliis quæ interea edidit distractus. Calculum ab eo acceptum interim ediderunt Sammartiani, Tomo quarto Gallia Christiana in monasterio Jurensi; non satis memores eorum, quæ Tomo primo in Archiepiscopis Bisuntinensibus ediderant cum discrimine fere centum annorum. Interim Chiffletius fecutus est Mabillon Tomo 2 de Sanctis Ordinis Benedictini, forte quia commodius illi adscribere poterat S. Claudium, si crederetur usque ad annum DCXCVIII vixisse.

C Laurentius Surius eadem Acta se reperisse, ait, in quodam impresso codice, eaque suo operi, sed mutato stylo, ad hunc diem VI Junii inseruit. Videtur autem impressus codex ille esse aut Legenda Claudii de Rota, anno MDXXXI excusa, in qua cap. 177 continetur; aut potius Appendix seu Supplementum ad Ca-

talogum Petri de Natalibus, Lugduni impressum anno MDXIV, & titulum omnino dolesum præferens, De Sanctis nuperrime Canonizatis. Fuerat nempe Catalogus iste Vicentia anno MCCCCXCIII excusus, curante Antonio Verbo Vicentino; cui ad calcem libri visum est non inutile, quorundam Sanctorum, a Petro compendiose posset, ordine temporis tantummodo servato. Constat hoc Supplementum Capitibus XXV, quibus Editor Lugdunensis titulum istum fallacem fecit, quæ omnes quorum sic Vita datur, revera fuerint expresse Canonizati, idque recens, quod de omnibus non probatur; & sic male intulato Supplemento adduntur nova tria Capita de Ramis Palmarum, de Cœna Domini & S. Claudio, quæ etiam S. Claudius primum circa initium sæculi XV tandem fuisset Sanctis adscriptus. Res ejusdem, in vita ac morte gestas, Lugduni anno MDCXXVII edidit, sed idiomate Gallico, Henricus Bugetus, magnus istarum ditionum Judex: sed potissimum ex jam citatis Latinis Actis desumptas, quibus subjunguntur ultra centum miracula, ex infinita (uti num. 101 scribit Auctor) multitudine eorum selecta, quæ ab anno MCCCXL usque ad annum MDCVII, intercessione & meritis S. Claudii, fuerunt patrata. Hac ergo, Latine reddita dæbimus, nisi interea vel magna illa nanciscamur volumina, ex quibus in ipso monasterio servatis longe plura haberi posse præfatur Bugetus; vel id, quod essemus facturi nos faciat alius, idque Latina aut saltem primigenia præstet. Interim autem, dum alterutrum expectamus, ideoque differimus quidquam ex Gallico Latinum facere; habebit Lector utramque Vitam, & Miracula illa, quæ jam composita prima Vita, diximus scribi capta sæculo XII.

5 Antiquitatem cultus, saltem mediocrem, abunde testatur citatum supra Ms. Breviarium Ecclesiæ Vesontionensis; in quo præter Lectiones supra indicatas sunt Hymni, Antiphonæ, & Responsoria propria de Sancto, quæ ibi videri possunt. Solum propono Orationem quæ est hujusmodi. Omnipotens sempiternæ Deus, qui es Sanctorum tuorum splendor mirabilis, quique hodierna die Beatum Claudium Confessorem tuum atque Pontificem æternæ beatitudinis gloria sublimasti; concede propitius, ut cujus merita veneramur in terris, intercessionis ejus auxilio, apud tuam misericordiam muniamur in cælis. Hac eadem Oratio recitanda proponitur in Breviario Bisuntino, quod anno MDXC juxta Concilii Tridentini decretum est excusum: item in Mauriacensi, Altitodorense, Lingonensi, & aliis, paucis autem mutatis etiam in Aduensi supra citato. Huc porro spectat industria Humberti de Buenco Abbatis, quem anno MCCCXLIII thecas argenteas assidue elaborandas curasse, quibus SS. Eugendi & Claudii corpora reconderebantur, indicat Mabillon sub fine Vita.

6 Inter Martyrologia, Sanctum hunc recolere præcipue, antiquitate & auctoritate primum est B. Rabani Mauri, Archiepiscopi Moguntini, scriptum circa annum DCCCL, ubi sic legitur. VIII Idus Junii, Deposuit B. Claudii Episcopi. Rabano succedunt plurima Usuardi exemplaria, variis locis varie aucta, incertum quo tempore, ac nominatim Ms. Bruxellense S. Gudilæ, & Parisiis excusum anno MDXXXVI. Illi accedunt Florarium Sanctorum Ms., Grevenus & Molanus in Additionibus ad Usuardum, Maurolycus, Felicius, Canisius, Saussayus, alique cum bodierno Martyrologio Romano. Eundem retulit in Natalibus Sanctorum Canoniceorum Gbinus, & Martyrologiis Benedictinis ipsum adscripterunt Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus, cum Mabillone supra relato: & Wion quidem asserit, Episcopum Bisuntinum creatum anno DCXXIV, atque Episcopum interfuisse Concilio Epaonensi, scilicet annis centum & septem antequam

AUCT. G.H. & in Supplemento Lugdunensi Petri de Natalibus.

Dum exstant recentiora miracula.

antiquiora ex Codice Ms.

Cultus antiquior in variis Breviariis.

ab corpore interrumptum anno 1243 translatum.

memoria in variis Martyrologiis.

AUCT. ordinaretur: quia Concilium illud anno DXVII fuit celebratum. Ita idem VVion statuerat S. Romanum, primum Jurensium Abbatem & fundatorem, floruisse circa annum Domini DLXIV, quem ad ejus Acta XXVIII Februarii probavimus centum annis citius, circa annum videlicet CCCCLX, vita functum fuisse. Quidam ex simili calculo annus DCXXVI intrusus fuerit loco anni DXXVI, non tam Episcopalis, quam Abbatialis regimini, uti supra diximus. Præterea Nonis Junii, in diocesi Lugdunensi, S. Claudii Archiepiscopi Bisontini memoria celebratur in quodam Bisontinensis Ecclesie S. Stephani Martyrologio, apud citatam supra Joannem Jacobum Chiffletium pag. 149. Quo etiam die memoratur in Martyrologio Bellini, auctius Parisiis sub nota anni MDXXI excuso: die autem VII in Suppositio Bedæ, nec non apud Galestinum & Cantuarii: Aft XII Januarii est idem Episcopus Claudius inscriptus cuidam Kalendario Ordinis S. Benedicti, sed non admodum antiquo. Demum Carolus Bartholomæus Piazza, Sanctorum seu Menologio perpetuo Romano, asserit ad hunc VI Junii solemnem S. Claudii festivitatem celebrari Romæ, in Ecclesia Burgundionum, prope Ecclesiam S. Mariæ in Via.

B

APPENDIX

Designatio Operis, a Petro Franc. Chiffletio relictæ.

D. P. 7 **H**ærenus Henschenius; post cujus obitum annis octo elapsis, accepi Parisiis, beneficio P. Joannis Harduini, quidquid undique ex vetustis monumentis collectum, vel proprio Marte elaboratum de Sanctis dimiserat Chiffletius, in Collegio Clavemontano nostro Vita functus; atque in his ingens opus, cui, ante annos circiter sexaginta capto, Titulum denique hunc factum invenio; Sacrarium monasterii Jurensis Condatescensis, tertio decimo abhinc sæculo fundati, quod est caput monastici Ordinis in Provincia Sequanorum; mediis sæculis a S. Eugendo sive Augendo, quingentis vero ab hinc annis frequentius a S. Claudio nuncupatum; quatuor in partes divisum.

Opus Petri Franc. Chiffletii p. m. quadripartitum.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Hanc in tempus faciende editionis distulisse videtur Auctor: ejus certe nihil post mortem apparuit, luci publicæ paratum.

C

PARS PRIMA.

Chronicon Abbatum monasterii S. Augendi Jurensis, sive S. Claudii, a primo Fundatore S. Romano ad nostra usque tempora deductum.

PARS SECUNDA.

De primis monasterii Condatescensis Abbatibus, Romano, Lupicino, & Augendo, auctore S. Augendi æquali anonymo, qui fuisse videtur Pragmaticus Presbyter.

Vitis Sanctorum Abbatum Lupicini & Romani, auctore Gregorio Turonensi Episcopo, libro de Vitis Patrum, capite primo.

ILLUSTRATIONES JURENSES.

CAPUT I. De auctore qui Sanctorum Romani, Lupicini, & Augendi Vitas conscripsit: illum videri Pragmaticum Presbyterum. De Joanne & Armentario quibus dicatur sunt. Operis ipsius ratio & inscriptio. Obiter de Vitis Sanctorum, anonymo auctore vulgatis.

II. Jurensium silvam an incolere cœperit S. Romanus imperante Gratiano? num in sua eremo a

S. Martino Turonensi Episcopo, adhuc inter vivos D. superstiti, conveniri potuerit.

III. Ecquid Villæ-Jurensium nomine veniat in Vita S. Romani.

IV. Quid schola Eugendi in epistola Aviti Viennensis xvii, ad Viventiolum Presbyterum.

V. Monasterii Claudiani variz appellationes. Serre-Jurensis tractus. Quenam sint Jurensia monasteria Apollinari Sidonio?

VI. Monasterium Condatescense an primum & antiquissimum in Sequanis? Fines Sequanorum & Segusianorum.

VII. An a S. Romano fundatum nuncupatumque sit Romanum monasterium in diocesi Lausannensi quod nunc est Prioratus Cluniacensis, ab Helvetiis execratus?

VIII. Quenam Sequanorum monasteria a Jurensibus prisco ævo derivata videantur. Obiter de Sanctis Ymterio & Mauro.

IX. De Prioratibus ubivis terrarum constitutis; qui S. Claudii monasterium, velut membra caput suum, spectant.

X. Proponitur quæstio, ecquod significatum habeat Lugdunensis Interamnis in Vita S. Romani. E. Primum statuitur quid Insula Polybio & Livio, ad quam Hannibal post transitum Rhodanum quartis castris pervenit.

XI. Interamnis notio multiplex, Lugdunensis Interamnis vocabulo aliud nihil significari, quam vetus monasterium ad confluentes Araris & Rhodani, vulgo dictum Athanicense, sive Athanatense.

XII. De causa Hilarii Arelatensis, & Celidonii Bisontini Archiepiscoporum, Romæ agitata coram S. Leone Papa primo. Distinguntur Leontii Episcopi tres, Forojuliensis, Arelatensis, & Bisontinus.

XIII. De Hilperico seu Chilperico Burgundionum Rege, quid beneficii in Jurenses Monachos contulerit. Duo suere ejusdem nominis illi genti Reges.

XIV. Territorium Equestre, Nugudunense municipium. Ostenditur in Colonia Equestri seu Nividuno fuisse Episcopatum, fundato jam Bellicensi, nec translatam umquam sedem Bellicium a Nividuno.

XV. Osculum leprosis impressum a S. Romano. Maxentius quidam Monachus, ob animi elationem correptus a demone. Ignota nobis cordium arcana, & Dei consilia. Lectio super mensam. Gregorius Neocesariensis, cognomento Magous.

XVI. Agrippini & Ægidii controversia, veterum scriptorum testimoniis illustratur, adnotata temporum ratione: de illius Comitiva & hujus Magisterio.

XVII. Comitatum. Archa fœderis. Osculum dextere in fide iussione. Quid Fidedictus? Oratio ad Sanctos adhuc superstites, procul tamen positos. Apparitiones Sanctorum adhuc viventium. Efficax oratio cum pœnitentia. Asylum. Confessio S. Petri. Quid solidus prisco ævo?

XVIII. De Spicario Jurensium Monachorum, in quo S. Lupicinus Abbas multiplicatis frumentis, imminuentem suis famem depulit.

XIX. Agannus, Harvodorum, Balma. Quenam fuerit veterum Gallorum lingua, & quam multiplex.

XX. Quid hora sexta in Vita S. Eugendi, quid in Evangelio.

XXI. De S. Leoniano Abbate. Caracalla triplex, urbana, militaris, & monastica.

XXII. De Syagria matrona Lugdunensi, a S. Augendo perfanata. Ex occasione, de S. Syagrio Lugdunensi, qui vulgo Sicarius.

XXIII. Quenam sint vicina Jurensibus monasteriis Aëriensium loca, ex quibus jam ævo S. Eugendi petebatur sal coctile.

XXIV.

A XXIV Ecqua Martyrum Agaunensium Acta, laudata a Pragmatico, ea nunc ex manuscripto codice pervetusto integra proferimus, auctore Eucherio Episcopo Lugdunensi.

XXV. Eorundem Martyrum Agaunensium Acta interpolata a recentioribus, nunc ex manuscriptis codicibus castigatiora quam quæ hætenus prodierunt.

XXVI De informatione monasterii Agaunensis liber citatus, scriptusque ab auctore Vitæ S. Augendi, nunc primum a nobis in lucem datur.

XXVII Observationes aliquot in prædictum opusculum. Duodecim primorum Abbatum Agaunensium accurata chronologia, ante mille abhinc annos conscripta.

XXVIII Qualis in Agaunensi monasterio, Sigismundi Regis munificentia locupletato, Laus perennis instituta sit.

XXIX De ampulla olei S. Martini, quæ in monasterii totius Condatescensis incendio illæsa permansit. Ex occasione, de sacra ampulla ejusdem Sancti, quæ in Turonum Majori monasterio nunc etiam asservari dicitur.

B XXX De Regula primorum Patrum Jurensum: ejus fontes & capita præcipua: illorum victus ac vestitus ratio: & de clausura Monialium in Parthenone S. Romani de rupe.

XXXI Quo primum tempore, quave occasione inventa fuerit S. Benedicti Regula in Jurense S. Eugendi monasterium.

XXXII Ager seu ditio Abbatie S. Augendi, non a Gratiano Imperatore, non a Chilperico, non a Clodoveo II, Regibus, sed a Carolo Magno primum collata, & suis limitibus circumscripta est.

XXXIII De anno quinto Childeberti, cujus mentio in Dagannoto, nono Jurense Abbate.

XXXIV Jurensum ditionis violatos limites Fredericus I Imperator novo privilegio sancit, quod & sequentes Imperatores confirmarunt.

P A R S T E R T I A.

De Sancto Claudio Abbate Condatescensi & Archiepiscopo Bisontino.

Vita S. Claudii, ante annos abhinc plusminus quadringentos conscripta, Auctore Anonymo.

Miraculorum S. Claudii liber primus, ab annis fere quingentis editus, Sacri ejus corporis circumgestatio per Lugdunensem, Lausannensem, & Bisontinam dioceses.

C Liber secundus, ex monumentis fide dignis a nobis excerptus.

ILLUSTRATIONES CLAUDIANÆ.

CAPUT I. S. Claudii patria, genus, festus dies. De auctorum ætate ac fide qui Vitam ejus & antiquiora Miracula scripserunt. De pago Scodingorum, & ejus olim Ducibus seu Patriciis.

II An ad Dominos Salinenses, qui septem fere abhinc sæculis ei toparchiz præfuerunt, S. Claudii genus propagatum sit.

III Dominorum Salinensium series.

IV De S. Claudii sepulture modo, & loco. Sacrum ejus cadaver numquam fuit evisceratum. Metenacus ylla, non hujus S. Claudii Episcopi & Confessoris, sed S. Claudii Martyris Reliquias possidet.

V S. Claudius Martyr Metenacensis passus videtur Lugduni, cum Amore & Viatore sancti Alexandri sociis, sub Marco Aurelio Antonino, & cum illis S. Irenæi Lugdunensi basilica in Sequanos translatus.

VI Ordo & locus B. Claudii inter Archipresbiteros Bisontinos. Horum antiqui duo Catalogi, a sexcentis amplius annis manu exarati distribuuntur.

VII Occasione eorum quæ de S. Claudio præmissa sunt, series compendiosa Metropolitanorum

Bisonticensium, longe accuratior quam hætenus D prodierit, proponitur.

P A R S Q U A R T A.

De aliis nonnullis monasteriis S. Augendi alumniis, qua genere, qua sanctitate illustribus.

DE aliquot præcipue nobilitatis viris, ante annos fere sexcentos Jurense S. Augendi monasterium ingressis; ac præsertim de Stephano, qui deinde Abbas Bezuensis fuit.

Vita S. Simeonis Comititis, & apud S. Augendum Monachi.

O B S E R V A T I O N E S.

Ad Vitam S. Simonis, ex Comitite Monachi.

CAPUT I De Auctore, qui S. Simonis Vitam conscripsit.

II De patre ejus Rodulfo, & tribus illius uxoribus, quarum tertia (nempe Annæ Regis Francorum Henrici relicta) affinis erat in gradu tunc prohibito.

III De Walterio, S. Simonis fratre, prope Remos interfecto. Vitriacum pluries occupatum a Philippo I Rege.

IV De duabus sororibus S. Simonis, quarum ætate prior Herberto desponsata est Veromandorum Comiti, ejus nominis quarto; junior autem, nomine Adelais, primum Bartholomæi Breacarum Domini, postea Theobaldi Blesensium & Carnotensium Comititis conjux fuit.

V Sententia nostra, de Adelaidis Bartholomæi relicta secundis cum Theobaldo Blesensi nuptiis, novo argumento stabilitur; ex eo nimirum quod Bartholomæi & Adelaidis, eorumque filii Hugonis-Bardulfi, omnis hereditas ad Theobaldum, ejusque filios aut nepotes devenerit.

VI An præter Adalam Comitissam Veromandensem; & Aalydem, sive Alaidem, aut Adelhaydem, primum Bartholomæi Breacarum Domini, postmodum Theobaldi Blesensis Comititis conjugem; aliæ fuerint S. Simeonis sorores dux; Elizabeth, quæ vulgo Rosa; & Arvvis, ad Kalam sanctimonialis; quæ & Roseto puellarum parthenoni initium dederint.

VII Adversus præmissa nonnullæ moventur difficultates ex Alberici Chronico.

VIII Origo & series illustris familiæ, quæ de S. Simonis nomine nuncupatur.

IX S. Simon corpus Rodulfi patris demortui F transfert a Monte-desiderio, ubi per triennium jacuerat; illudque deponit in S. Arnulfi ecclesia Crespejensi.

X Quis fuerit S. Arnulfus, Crespejensis ecclesie a S. Simone locupletatus, Patronus?

XI Simoni Comiti uxor quæritur, Heldeberti Marchiz Arvernici Comititis filia. Hæc ejus hortatu sit Monialis in Casa Dei; unde videtur Lareyum translata, prope Castrum Divionem.

XII Quænam fuerit Simonis Comititis cum Mathilde Anglorum Regina consanguinitas?

XIII Quo tempore S. Simon, & sub quo Abbate factus sit ad S. Augendum Monachus; & quos habuerit sancti sui propositi sectatores?

XIV Quo tempore S. Simon interfuerit translationi sacre Sindonis Compendiensis in capsam auream, a Mathilde Anglorum Regina oblatam.

XV Annus Roberti Guischari, Sedi Apostolicæ per S. Simonem reconciliati. Hujus mansio Romana ad S. Theclam.

XVI De S. Simonis obitu III Kal. Oct. MLXXX, sepultura, mausoleo, epitaphio, & reliquiarum translatione.

XVII Colliguntur, quæ S. Simonis historiam spectant, capita chronologica.

De

AUCT. De Venerabili Joannis Gandavenis, quondam ad
D. P. S. Claudii Abbatiam Anachoretæ Vita, translatione,
& miraculis, quorum intuitu Rex Francorum Lu-
dovicus Undecimus in Romana curia proponendam
cenfuit ejus canonizationem, sed morte præventus
suis fuccelloribus reliquit promovendam.

Ex his
quodam
edendo
hoc loco:

3 Hac ab auctore parati capta ad præsum, annuum
atatis quadragessimæ agente; ad istumque modum au-
da, digesta, recognitaque fuisse invenio, ab eodem jam
fere nonagenario; haud dubie mox publicam in lucem
danda, si vitam longius protrahere licuisset. Etenim
jam Rege Macenatæ suffultus, opus non habebat aut
San-claudiorum Abbatum diu frustra sperare subfi-
dium, ad sumptus impressionis sublevandos; aut illis
deficientibus Patronum sibi quærere extra Gallias, sic-
ut usu venit Tormodensis Abbatia hystoriam monu-
mentaque sub annum MDCLXIV vulgaturus. Ego com-
mendatus mihi viri studiosissimi labores ita suscepi, ut
quæ in rem meam facient, Auctori amico integra red-
dere velim suis quæque temporibus ac locis. Dabo igitur

B nunc librum secundum miraculorum, ab eo colle-
ctum; dabo & Observationes Claudianas, & quam
hæc attestant Chiffletius reformatam Metropolitanor-
um Bisunticorum seriem; in qua Auctor, propter
allegata ab Henschenio Concilia, quorum primo, scilicet
Episcopatus ad annum DXVII habito, invenitur sub-
scriptisse Claudius, Episcopus Ecclesiæ Vesontionen-
sis, duos distinguit Claudios; unum, qui circa id tem-
pus caperit, defecit ante annum DXLIX, quo invenit-
ur Synodis subscripsisse Urbicus; alterum, qui fuerit
Abbas Jurensis, totis XLVIII annis, prius quam Epi-
scopus fieret circa annum DCLXXXVIII; septimo au-
tem Præfatus gestis anno se abdicaverit, Jurensisque
Abbatiam receperit gubernandam, approbante Joanne
Papa VI (quem scilicet invenire oportuit, ne penitus
oblitum in Vita esset nomen S. Joannis Apostolicam
Sedem tenentis) vixerit autem post reditum suum
usque ad annum DCCIII. Quid ad duos Claudios
tandem comminiscendos coegerit Auctorem, nihil invenio
præter Catalogos duos; saculo XI conscriptos, qui sex-
tum a S. Nicetio collocant Claudium; adeoque alium
ab eo qui Synodis subscripsit, ab illis præterito; &
nomen Chlodovæi Regis, in Vita posteriori suppositum
pro nomine Chlotarii, atque annum IV Childeberti,
quo ab hoc saculo Sanctus migraverit, ex sententia In-
terpolatoris: quæ tanti faciendæ non videntur, ut præ-
terea debeant geminari Episcopi, nullo certiori argu-
mento distinguibiles. Etenim ex istis aliud nihil sequit-
ur, quam quod ex semel perperam notato anno DCXXVI,
pro DXXVII, quo factus Claudius Abbas sit; turbatus
ordo successione fuerit; & tam disparata tempora in
unam personam confluerint. De quibus ut porro per se
judicet Lector, nihil vel in Henschenio vel in Chiffle-
tio mutuo; sed utriusque propono, ut accepti, sententiam
vel verba. Quod ad reliquias Chiffletianæ compilationis
Partes attinet, prima usui erunt, ad Supplementum
Januarii, Februarii, Martii, quibus Mensibus jam egi-
mus de SS. Romano, Lupicino, Eugendo primi loci
Abbatibus. Quarta tota mensem Septembrem spectat,
quo S. Simon obiit. Sed quæ ei addenda promittitur
Venerabilis Joannis Gandavenis Vita, abest a præ-
stulata collectione, inter alias Sanctorum Vitæ fortassis
reperienda a nobis, cum anno ac die mortis. Interim
ex hoc defectu moneor, fieri posse, ut quædam pauca
ex indiculo præcedenti, vel ab Auctore composita necdum
fuit, vel extra ordinem quærenda alibi, quod modo
non vacat operosius disquirere; disquiram autem, si quis,
necessariam operosam nostræ molitioni moram non ferens,
Chiffletianæ isti ac concepta est lucubratione, tota simul
ac semel producenda, manum auxiliatricem & sumptus
offerat; nam hunc in finem indiculum proposui, adeo

dam rete-
ri expe-
riatur
Patronus.

non cupidus plurius alienis me circumornandi; ut bene-
fici loco habiturus sim, si quis me fidei-commisso levo-
verit. Tunc etiam examinabo an & quatenus huc ad-
ducti possit fascis alius chartatum, sorsim sub tali titulo
posterari; PROBATIONES Patris tertii hujus Operis;
quæ continent Illustrationes Claudianas, & quæcum-
que S. Claudium, sive Abbatem, sive Bisunticen-
sem Archiepiscopum spectant. Rem apparet omnino
prælo paratam fuisse, sed mutato consilio ad extremum
sepositam eger suspicari, ex indiculo manu auctoris
recentissime & paulo ante mortem exarato, absque ulla
tali Probationum, una cum prædictis Illustratio-
nibus imprimendarum, mentione, quod de sola forte
judicaretur sufficere, absque operosiori illa additione
tot documentorum, non adeo prope spectantium ad ar-
gumentum assumptum.

VITA BREVIOR

Ex M. Monasterii, & Brevaris excerptis ac Mss.

1 IN nomine sanctæ & individue Trinitatis.
Laudabili Fratrum Jurensium instantia com-
moniti, Vitam B. Claudii & ejus miracula sum-
matim delibare decrevimus: cujus Vitæ meritum si
ad plenum prosequamur, mendacem invidiam mini-
me poterimus declinare. Et ideo paucas ejus vir-
tutes attingimus, ut nos lector parcos veritatis
potius quam prodigos falsitatis inveniat.

2 Beatus igitur Claudius, a Salinensium Prin-
cipum conspicua generositate clarissimus, a parenti-
bus litterarum studiis addictus, ætate & sapientia
proficiens, tandem nutu divino Bisuntinæ Sedis Ca-
thedram Pontificalem obtinuit. Ibi tam suavem
& delectabilem pietatis & justitiæ mixturam con-
temperavit, ut in eo benignitatis affectus, & disci-
plinæ severitas, vicem mutuam observarent. Post-
modum civium turmas fugiens, ne velut ex tacto
maculam contraheret atramento, ad Jurense B. Eu-
gendi cœnobium, locum videlicet horrois & vastæ
solitudinis, Domino ducente, se traiecit. Et quia
legerat; Os quod mentitur, occidit animam, non
minus mendacium quam homicidium abhorrebat.
In orationibus assiduus, in vigiliis strenuus, in re-
fectione sobrius; utpote cui cibus olusculum, cui
soporem cubile præstabat inornatum: cujus orna-
tus palor & macies. Quid plura? voluptatum tæ-
bis proposita, totus cælesti rore madescens, omni vir-
tute parsimonie, carnis aream desiccavit.

3 Attendentes igitur Fratres illius loci, viri san-
ctissimi discretam humilitatem; virum omni virtu-
te probatum, Pastorem & Patrem spirituales, di-
vina præconante gratia, sibi præfecerunt anno e sex-
centesimo vicesimo sexto ab incarnatione Domini,
Sancto Johanne Apostolicam sedem tenenti: qui
præfati viri, possessiones suas munivit privilegio.
Quo in loco vir Dei Claudius, religione & sancti-
tate commonitus, multo virtutum & miraculorum
clarescens fidere, sic oleum misericordie vino dis-
cretionis immiscuit ut, in curandis vulneribus vi-
tiorum, Samaritani nostri diligentiam reformaret.
Denique peracto vitæ præsentis curriculo, beatus
Claudius, sacrum religionis jubar, præsentibus &
posteris sanctæ conversationis exemplar, Angelo-
rum cœtibz aggregatus, ab hac valle miserie, in
conspectum summæ Majestatis, Octavo Idus Junii
felicitè migravit. Cujus corpus generis & san-
ctitatis prærogativa, preciosis conditum aromatibus,
in ecclesia B. Eugendi / quingentis quinquaginta
quatuor annis, miraculis assidue crebrescentibus re-
quiescit.

Prologus

2

Episcopus
Jurensis
et
Bisuntinus

dein mo-
nachus
Jurensis
et
Bisuntinus

c

d

F

e

Abbas
creatur

f

g

annis
554 a
morte

claris
miraculis

i

AN-

A

ANNOTATA G.H. & D.P.

a Salinæ, urbs in Comitatu Burgundia cum duplici arce, habuit suos Principes & Dominos, quibus varias arces seu munitiones assignat Henricus Bogetus. Ab his prognatus S. Claudius circa annum 484. De Salinis plura dicta sunt 3 Februarii ad Vitam S. Anatoli Episcopi, qui ibidem Patronus colitur; quod autem ejus loci *Teparcbæ* hic vocentur Principes, datur dignitati Comitum Burgundia, ad quos domitulum istud devolutum est saeculo Christi x. Vita altera, Principes seu Palatinos vocat, quod primus dici cepit Otho, ex Beatrice Burgunda filius Friderici Imp. saeculo xiii.

■ Circa annum 516, ut qui sequenti anno interfuit Concilio Epaenensi.

■ Circa annum 523.

d In Ms. Breviario Vesontionensi ista interponuntur: Latere non poterat virtutum lucerna, quæ succensa fuerat a luce superna.

e Imo quingentesimo vicesimo sexto. Nam anno 626, non fuit S. Joannes Papa, sed Honorius I, cui successit Severinus, & hinc Joannes IV creatus anno 640 exente, ad quem aliqui confugiunt. Interim spbalma istud præbuit occasionem aberrandi ad integrum saeculum. Præterea contra morem recurrit ad Papam, ob dignitatem Abbatialem, observat Mabillon ad sequentem Vitam.

f Quod potuit S. Joannes fecisse, rogatus a S. Claudio, existente Episcopo, aut post suum ad Jurense monasterium accessum: si tamen ejusmodi privilegium non potius fuit Joannis alienius longe posterioris, ad ipsum signandum moti meritis & miraculis S. Claudii, pridem in calis Beati. Tenorem ipsius accepimus a Chiffletio hoc initio. Joannes, Servus servorum Dei. Claudio Abbati religioso monasterii S. Augendi, ceterisque in eodem venerabili monasterio in perpetuum. Convenit Apostolico moderamini &c. & lacera in sue membrana excusatur, sed studio laceratam putat Chiffletius, ad imposturam melius occultandam: est enim, inquit, simillimum diplomati Leonis IX, dato sub nota anni 1050; deinde villas & ecclesias quasdam nominat, non ante annum millesimum Jurense monasterio datas, ut Novam-villam & Tenningam: alias item permultas ac fere omnes, non nisi post S. Claudii ævum eidem monasterio acquisitas.

C g Hic desinunt lectiones Ms. Breviarii Vesontionensis.

h Circa annum 581, ut supra probatum.

i A dicto anno 581 ad annum 1135, post quod tempus hac scripta sunt. In Breviario Aduensi anni 1534 ista sub finem habentur: Conditum aromatibus in ecclesia B. Agendi (imo Augendi) in hodiernum usque diem requiescit. Et quoniam ibi Redemptor noster Christus in Sancto suo maximas quotidie virtutes edere dignatus est, ideo Christiana pietate factum est, ut locus ille a sancto viro nomen accepit.

VITA LONGIOR,

Sæculo xiii aut xiv composita.

Ex editionibus Jo. Jac. Chiffletii & Mabillonis.

Proleg., SI rationabiliter facta & dicta quorundam hominum, qui in actibus mundanis fortes reputati sunt, litteris annotantur; fortiori ratione Sanctorum, qui divinitus instructi, & in rebus mundanis legitime disponendis & administrandis fuerunt experti, & in divinis mandatis peragendis fuerunt

Junii Tomus I.

expediti, facta & dicta, ad Dei gloriam & subse-
quentium Imitationem, ad perpetuam debent memo-
riam libris ac litteris commendari; ac non solum
libris annotari, verum in libro cordis jugiter haberi; ut ex eorum gloriosis operibus & mens instruat, & angeatur devotio. Unde nos Vitam beatissimi Claudii, Bisuntinensis Ecclesiae Archiepiscopi ac Abbatis monasterii S. Eugendi, prout ad nos tam scripturis & chartis, quam aliis fide dignis documentis devenit, sine mendacii conscientia scribere disposuimus, non solum ut fidelibus, ejus vitam sanctissimam & conversationem mellissimam studentibus & poscentibus, vitæ ejus historiam & conversationis seriem, quæ etiam sine nobis habere valent, tradamus; sed ut nostræ qualicumque erga eum devotioni, quæ ejus vitæ historia carere non potest, satisfaciamus. Sua namque doctrina sanctissima admoniti, miraculis excitati, & præsentia corporali visione jocundati, & insuper requisiti, ejus vitam gloriosam silentio regere non possumus. Reprehendat qui voluerit; & qui voluerit credat: nos autem qualescumque exigui simul Christi, quod scimus de vita dicti Sancti veraciter scribimus & testamur, licet non ad plenum, ne incidamus in linguas reprehendentium; nam extant libri miraculorum, quæ per eum Dominus monstrare dignatus est, quæ hic inferere omittimus, ad historiam vitæ ejus solummodo breviter scribendam intendentes.

a Beatus igitur Claudius fuit ex nobili Salinensi Principum seu Palatinorum genealogia; qui usque ad septimum annum, cum decenti cura, in domo parentum suorum nutritus fuit. Transacto autem septimo ætatis suæ anno, ab ipsis parentibus, probatissimis litterarum magistris instruendus traditus fuit; quibus artes, quas liberales vocant, infra paucos annos, plene didicit. Infra cujus temporis spatium, non solum artes prædictas, verum etiam libros veteris & novi Testamenti, historias sive passionis sanctorum Martyrum, atque vitas sanctorum Confessorum; nec non & sermones seu homilias sanctorum Doctorum, sub ipsis magistris adolescens sibi legendo percurreret. Erat enim jam in hac ætate, ingenio docilis, corde servidus, & sanctis operibus totus deditus, nec sinebat diem transire absque bonis operibus.

3 In hac autem ætate non solum (ut diximus) litterarum studio vacabat; verum & omnibus diebus, præcipue dominicis & festivis, ecclesiam frequentabat: Missam & Horas Canonicas, ac divines Scripturæ sermones avide auscultabat, ac in armariolo sui pectoris recondibat. Personis vero religiosis aut honestis se admiscebat, & cum eis de virtutibus, bonis operibus semper conferebat: inhonestis autem ac scurrilibus numquam juxta eorum inhonestatem aut scurrilitatem responsum dedit; sed potius mansuete verba sane sapientie condita, ac in tantum rationalia & dulcia, quod omnium in se provocabant affectum. Diligebant eum propositi & sapientes, velut jam virum factum & virtuosum & sapientem; alii vero, ut adolescentem affabilem atque prudentem. Numquam in foris tripudiis, seu quibuscumque mundanis spectaculis adstare visus fuit: numquam cum mulieribus juvenibus absque rationabili causa diu fuit: nec de quacumque nefando opere notatus, non de risu, respectu, vel quocumque tam modico verbo dignus reprehendi judicatus. Hic sanctus erat vultu Angelicus, forma decorus, incessu maturus, moribus ornatus, sensu profundus, sermonibus affabilis, caritate præditus; in tantum quod omnes qui eum intuebantur, judicabant eum esse verum Dei fa-

lii

mu-

EX MS.

molium. Hæc quæ supra diximus, in adolescentia sine reprehensione peregit.

*Canonici
et Ver-
finitio-
nem
adscri-
pserunt*

4 Factus autem ætatis b viginti annorum, & jam in divinis eruditus, ac in bonis operibus assuetus, militiam elegit Clericalem; petiitque humiliter, ac pro suis meritis obtinuit, se recipi in Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Bisuntinensis. Qui creatus sive factus dictæ Ecclesiæ Canonicus, incepit in ipso Canonicorum collegio Ecclesiam frequentare, Missis, Horis canonicis, & aliis Officiis ecclesiasticis interesse; libros sacræ Scripturæ diligenter revolvete, lectiones ipsius sacræ Scripturæ serventer & agmente audire, magistrorum sermones devote auscultare; ac per omnia, ut verus Christi famulus, absque reprehensionis nota, se habere: ac in tantum infra breve temporis spatium, divina gratia ipsum prosequente, in prædictis sanctis operibus profecit; quod sacræ Paginæ probatissimus, ac talis factus est magister & professor; quod in tota Burgundiæ provincia suo tempore non fuit similis. Prædictis autem donis & virtutibus ditatus, de die in diem in

*in omni
virtute
excellit*

sanctitate proficiebat; ecclesiam (ut diximus) frequentabat; divina Officia in suo gradu, & prout ad ipsum, secundum ordinationem ipsius Ecclesiæ, absque defectu reverenter & devote exercebat; orationi prout temporis opportunitas se offerebat, frequenter incumbere; omni pene tempore, exceptis Dominicis & Festis, semel in die reflectionem sumebat; sæpe noctes in oratione, lectione, & sancta meditatione pervigiles ducebat; castum, & (ut credimus) virginem (utpote qui numquam de quacumque parva infamia notatus fuerit) se custodiebat; in vestimentis mediocrem se habebat; in moribus vero humilem, in verbis dulcem & affabilem se exhibebat; ac ut uno verbo cuncta complectar) in omnibus virtutibus omnium iudicio pollebat, ita ut crederes illum jam probatissimum Monachum.

*Episcopus
eiusdem
Ecclesiæ
divinitus
inspiratur*

5 Completis autem in huiusmodi sanctis operibus duodecim annis, ejus suffragantibus meritis, electus est in Archiepiscopum Bisuntinensis Ecclesiæ: quod qualiter factum fuerit, breviter enarrare dignum duximus. Insirmante enim dictæ Sedis Præsule, infirmitate qua decessit; vir beatissimus, timens quod post evenit, ne scilicet in Pontificem eligeretur; Ecclesiam ipsam ad tempus relinquere disposuit; & ad suos parentes, Dominos scilicet Salinensium, devenire festinavit; & cum eisdem in ipsa Salinensium villa habitare cepit. Dicto autem Præsule viam universæ carnis ingressio, Clerus & populus per aliquod tempus fuerunt in eligendo discordes; illis volentibus unum, aliis vero alium. Tandem, post multas altercationes inter se habitas, ad se redierunt, & unanimes in oratione & fletu se prostraverunt, supplicantes humiliter, ut meritis beatæ Dei Genitricis, & S. Joannis eorum Patroni, & omnium Sanctorum, Dominus eis misericorditer inspirare dignaretur, quem in Pastorem dictæ Ecclesiæ eligere deberent. Orantibus autem illis, vox de cælo intonuit, quæ ipsos Canonicos, ut a fletu cessarent, movit, & ut B. Claudium eligerent. Tunc Canonici, non modicum lætificati, sanctum virum unanimiter elegerunt; & facta huiusmodi electione, non humana sed potius divina, miserunt ad sanctum virum honorabiles totius Ecclesiæ & Civitatis, pro obtinendo & habendo ejus consensu, & pro reducendo ad ipsam Ecclesiam memoratam. Facta autem prædicta electione, & beato viro præsentata, ac in dicta Salinensi villa divulgata; non est nostrum dicere; quantæ lætitiæ

Papa ep- tota villa fuerit repleta; ad quantas ejus parentes *probante:* eruperunt gratiarum actiones. Habito ejus quem

denegare non potuit consensu, qui destinati fuerant, D reducerunt eum ad Bisuntinensem civitatem: & ibi ejus divulgato consensu, quis dicere potest in quanto gaudio civitas fuerit, quantasque gratiarum actiones Domino egerit? Puto vere ad hoc non sufficere Maronis eloquentiam. Celebratis autem gratiarum actionibus, Canonici miserunt ad Romanum Pontificem, pro obtinendo ipsius electionis canonicam confirmationem: pro qua dictus Pontifex, comperta rei veritate, laudes immensas & gratiarum actiones cum lacrymis Domino retulit; & quantum necesse fuit, ipsam approbavit, anno c sexcentesimo vicesimo-sexto Incarnationis Dominicæ.

6 Factus autem Archiepiscopus, subito officium Pastorale serventer exercere cepit. In collegio namque residens, ecclesiam devote frequentabat; Missas solennes reverenter celebrabat; Horis canonicis continue intererat; sermones Clero & populo memoratu dignos faciebat; causas ecclesiasticas horis debitis benigne audiebat, & decenter determinabat; nec propter ipsas, seu quævis alia negotia ecclesiastica (quæ tamen irreprehensibiliter administrabat) nisi esset evidens necessitas, ecclesiam horis, quibus divina Officia celebrantur, dimisit. Exponebat disertissime sacratissimas sententias veteris & novi Testamenti, & per suos mellifluos sermones eradicabat vitia, virtutes inferebat. Erat namque profundissime literaturæ, & per omnia similis bono patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera. Visitabat sæpe provinciam sibi commissam, sacram verbi doctrinam seminando: & ut plura uno verbo concludantur, erat per omnia fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Erat etiam, ut diximus, valde dulcis & affabilis, pius & mitis: quibus virtutibus miro modo omnium ad se attrahebat affectum. Et nihilominus tantum erat in Dei amore elevatus, quod in contemplatione assidue fixus, vix poterat ad corporalem refectionem declinare: vocatus tandem ab oratorio & studio, lætus & hilaris, ad mensam descendebat.

7 Anno autem septimo sui Episcopatus, divino amore totus accensus, totis præcordiis delicias pom-pasque huius sæculi funditus volens relinquere, & Domino fontis vivo plenius vacare; cunctis strenue depositis, civitatem suam cum dignitate reliquit, & in monasterio S. Eugendi, quod est juxta fines dictæ diocesis, omni Clero & populo dictæ civitatis renitente, ac lacrymis ipsum revocante, ab Angelo (ut ferunt) Monachis prænuntiatus, & devenit; ibique habitum vitamque monachalem arripuit. Residens vero in dicto monasterio, per omnia ut verus Monachus se gerebat. Erat enim in divina contemplatione suspensus, in orationibus assiduus, in jeuniis continuus, in vigiliis servidus, in sanctis lectionibus & meditationibus præclarus. Comedebat & dormiebat ut Monachus: in divinis vero Officiis peragendis primus omnium ecclesiam intrabat, & ultimus recedebat, suoque sanctissimo exemplo omnes ad perfectionem monasticam promovebat.

8 Per idem tempus sanctus Injuriosus & Abbas, vir utique magnæ sanctitatis & prudentiæ, dictum monasterium regebat: qui videns beati viri sanctitatem, ei humiliter præsentavit regimen ipsius monasterii; supplicando, quatenus dignaretur ipsum & oves Domini pascere & regere: quod vir sanctus cum grandi mansuetudine tenuit. Completis autem quinque annis ab introitu S. Claudii, S. Injuriosus Abbas migravit ad Dominum: quo dato ecclesiasticæ sepulturæ, Fratres venerabiles dicti loci, communi consensu, cum magno devotionis ardore, præfatum beatissimum Præsulem elegerunt sibi in Pastorem;

*ad munus
viri recte
exequi-
tur:*

*ad mona-
sterium
S. Eu-
gendi se
recepit.*

*Abbas
consti-
tuitur:*

A storem: & habito ejus, quem eximia caritate qua
f eiat præditus dedit, assensu miserunt ad **f** Sedem
g Apostolicam, postulantes beatum virum sibi dari in
 Prælatum. Sanctus vero **g** Joannes, sanctæ Sedis
 Apostolicæ apicem tenens, qui prædictum Sanctum
 optime noverat, eisdem Fratribus ac monasterio bea-
 tissimum virum concessit in Pastorem: quod non
 sine divina dispositione factum esse creditur, quod
 in loco, in quo plures floruerant Sancti, beatissimus
 Præsul adnumeraretur, & locus ipse insignior effi-
 ceretur.

9 Accepto autem regimine dicti monasterii, mul-
 ti Clerici, tam Ecclesiæ Bisuntinensis, quam aliarum
 Ecclesiarum, nec non multi juvenes nobiles diver-
 sarum urbium, oppidorum, & terrarum, ad eum ca-
 tervatim confluxerant, cupientes ei adhaerere, ac cum
 magna instantia postulantes se recipi in monasterio:
 quos beatissimus Pater, absque difficultate & perso-
 narum acceptione, recipiebat. Videns autem beatissi-
 mus Pater in dicto monasterio magnum Monacho-
 rum numerum, disposuit recuperare oblationes, olim
 dicto monasterio per Reges & Principes factas. Un-
 de primo hujus rei causa perrexit Parisios ad Re-
 gem Clodoveum, cujus prædecessores, Reges sci-
 licet Burgundiæ & Franciæ, dona seu pensiones lar-
 gissimas prædicto obtulerant monasterio. Apud di-
 ctum Regem ipsa dona seu pensiones repetiit: qui
 Rex benigne confessus est, se debere & solvere te-
 neri dicto monasterio & Fratribus ibidem Deo ser-
 vientibus, pro supplemento victus & vestitus dicto-
 rum Fratrum, summam quinquaginta modiorum
 tritici, & quinquaginta modiorum hordei, & quin-
 ginta librarum denariorum argenti. Deum testor,
 quod ego propriis oculis vidi, & legi in Archivis
 dicti monasterii, inter alias Chartas, unam diversis
 signis & characteribus signatam, super dictas summas
 confectam, sic incipientem **b**: Chlodoveus Franco-
 rum Rex, omnibus præsentem paginam lecturis,
 salutem. Accessit ad nos vir venerabilis Claudius, &c.

10 Et non solum Monachis, qui tunc in ipso
 monasterio in magno numero erant, necessaria ad-
 ministrabat; verum etiam pauperibus Christi & o-
 mnibus adventantibus alimenta sufficienter distribu-
 i faciebat. Non est nostrum enarrare, quatenus vir
 ipse beatissimus ipsum monasterium augmentavit.
 Nam **11** de temporalibus libeat fieri sermonem, ec-
 clesiam ipsius monasterii munivit pretiosissimis in-
 dumentis, vasis, crucibus, & candelabris aureis &
 argenteis, libris decentissimis, pannis sericis: Sancto-
 rum vero Reliquias reposuit in capsis argenteis, la-
 pidibus pretiosis adornatis. Monasterium & domos
 ipsius ædificiis decenter reparavit & auxit: jura
 alienata recuperavit. In spiritualibus vero, dici non
 potest quantum monasterium auxerit. Nam libri
 sermonum ejus redditus Fratribus, ex quibus cognosci
 potest, qualis in doctrina fuerit: sed insuper ex scri-
 pturis ipsius monasterii, & potissime B. Rustici (qui
 sub beato viro in monasterio, officio Prioris & clau-
 stralis sanctus, post ipsum Abbas exiit) potest vi-
 deri, quales Fratres sub ipso Sancto fuerint. Patra-
 tor vero miraculorum fuisse dignoscitur, de quibus
 extant libri conscripti. Fuit autem Pater beatissi-
 mus in dicto monasterio Abbas **k** annis quinquaginta
 quinque. Fuit vero in hoc sæculo usque ad
 quartum annum **l** Childeberti Francorum Regis.
1 Nunc vero aliqua dicenda sunt de ejus gloriosissimo
 fine.

11 Expleto autem anno quinquagesimo quinto,
 a quo tempore Abbas electus fuit, sanus & immunis
 ab omni macula, licet esset antiquus & plenus die-
 rum, incidit in quamdam levem infirmitatem: tertia

Junii Tomus I.

autem die infirmitatis convocari fecit omnes Fra-
 tres, quibus prolixum & luculentum fecit sermo-
 nem; in quo miris rationibus dulciter eos monuit,
 primo de divino amore, secundo de contemptu hu-
 jus mundi, tertio ne aliquo modo tristarentur de
 ejus recessu: & videns eos uberrime flentes, accepta
 ab omnibus pace, eos e cella sua abire præcepit, to-
 tamque einde sequentem noctem in orationibus per-
 egit. Quarta vero die cum suorum adjutorio in
 ecclesiam perrexit, & in ipsa Sacramenta poeniten-
 tiæ, & Dominici Corporis, totus profusus in lacry-
 mas veneranter recepit: & cupiens fugere pompas
 urbium & honorem populorum, corpus suum in ipso
 monasterio sepeliri jussit: deinde suorum adjutorio
 in cellam rediit. Quinta autem die, circa horam
 diei nonam, reclinatus super scamnum, super quod
 legendo & orando sedere solitus erat, erectis sursum
 brachiis, manibus junctis, oculis ad cælum suspicien-
 tibus **m**, migravit ad Dominum.

ANNOTATA G.H.

a Prologus hic deest in editis tam a Mabillone quam
 a Joanne Jacobo Chiffletio: sed ab hujus fratre Petro
 Francisco Chiffletio, communicatus nobis fuit ex Mss.
 Post hunc Prologum autem in utraque editione sequitur
 idem ille qui Breveleri Vita præmittitur, quemque pro-
 pterea nihil opus fuit hic repetere.

b Circa annum 504.

c Circa annum 516. Intrusi anni 616 supra refe-
 runtur ad electionem in Abbatem, & ostendimus repo-
 nendum annum 516.

d Circa annum 523.

e Hujus nomen, solum ex hac Vita innotuisse, indi-
 cant Sammarthani.

f Mabillio observat, hunc consensum ac confirmatio-
 nem prædictis temporibus non fuisse adhibitam ad Abba-
 talem dignitatem.

g Hunc esse S. Joannem I Papam, anno 524 Ra-
 venna mortuum, supra diximus.

h Imo Chlotarium fuisse, Chlodovei primi filium,
 temporis ratio postulat. Utinam exhiberetur charta an-
 tiquis characteribus: tum veritas rei appareret.

i Officium Prioris claustralis esse recentiorum tem-
 porum observat Mabillio.

k Hunc annum supra, ex firmata Chronologia, affi-
 gnavimus fuisse annum 581, quo senem annum 97
 fuisse constat.

l Hunc Regem Childebertum ex suo calculo adje-
 cit Interpolator. Erat tum Childebertus Rex Austras-
 iorum, & post mortem S. Gontramni Regis anno 593
 etiam factus Burgundionum.

m In Supplemento Petri de Natalibus, sub annum
 514 excuso, ista ad finem leguntur: Sanctissimam
 suam animam Domino tradidit expirando. Cujus
 corpus in prædicta ecclesia S. Eugendi usque nunc
 omnibus advenientibus incorruptum & integrum
 demonstratur, innumeris coruscans miraculis. Fe-
 stum autem ejus celebratur vix Idus Junii. Quo
 & Surinus descripsit.

EX IM-
PRESS.

MIRACULORUM LIBER I

Cum Vita brevior scriptus.

CAPUT I.

*Corpus per varia loca circumlatum. Miracula
facta.*

a b **M**atre *a* misericordiae in ecclesia *b* Lausan-
Cecurib-
luminu-
lurs
nensi miris virtutibus coruscante, Sacerdos
quidam caecatis oculis, illuc spe salutis confugiens,
Advocatae nostrae mellissimum implorabat subsidium;
& lavacro Confessionis emundatus, per visionem in
somnia ab eadem audire meruit: Surge, & vade
ad Claudium, Fratrem nostrum, in Oratorio Ju-
rensi quiescentem, & visum recipies. Qui excita-
tus, festinanter abiit, & visum recepit. Inde laetus
& hilaris, cum lavacro Reliquiarum sanctissimi viri
ad propria revertente se, puerum a glacie in aquam
submersum, & spatio unius diei exanimem, sumptu
praefati lavacri sanum parentibus reddidit. Continuo
parentes iter aggressi, cum omni festinantia Deo
& B. Claudio gratias referentes, in ecclesia Juren-
si vultum cereum obrulerunt.

c **E**o tempore factum est miraculum, quod sole-
bat *c* Tarentasiensis Metropolitanus in sermonibus
ad populum enarrare. Cum ad eum, in ecclesia
Jurense aliquamdiu commorantem, auditis quae per
eum fiebant miraculis, undique gentes confluerent;
adolescens quidam, praegrandi oppressus multitudine,
prope Sacramentum expiravit. Quem amplexatum
vir Dei benigno pectore resovens, gemitu lacrymo-
so infremuit; & ad corpus B. Claudii quantocius
veniens, ejus suffragia apud Deum, flexis genibus
in terram, imploravit. Cujus interventu, viri Dei
precibus exauditis, adolescens, in exemplum cre-
dentium, pristinae sospitati redditus, palam omnibus
surrexit incolumis.

d **T**unc temporis *d* Balmenfis Ecclesia, peccato
ingravescente multis anxiosa molestis, de consilio
ad Curiam Romanam nuntios prolocutores delega-
vit: quos pariter in via deprehensos, hostium ma-
lignitas inopina raptos in Corsicam carceris erga-
stulo mancipavit; quorum unus commemorationem
B. Claudii nulla die praetermittebat, a quo intem-
pesta noctis silentio (quasi per visionem) solutus,
& in ulteriorem ripam fluminis transportatus, sese
a carcere, & compedibus liberum recognovit; &
reversus in patriam, Deum & B. Claudium glori-
ficavit.

e f **T**empore siquidem *f* Frederici Romanorum
Cicraan-
nam 1160
Imperatoris, & Alexandri Apostolicae Sedi prae-
sidentis, Sanctae Romanae Ecclesiae pace reformatae,
inimicus homo livoris anxius aculeo, culturae u-
berimae Fratrum Jurensum zizania superfeminavit.
Domus namque Dei diutius fuerat suffulta colum-
nis, personis scilicet scientia & moribus approbatis;
in altaris ministerium vasa pretiosis coruscantia
gemmis, ornatus in ecclesia, jugis cura in divinis:
victus tenuis, cultus necessarius, clientela sine su-
percilio, luxum & delicias excusabant. Interim in-
ter Abbatem *g* Adonem nomine & ejus complices,
ceterosque Fratres loco illius, orta dissensio vehe-
menter invaluit: qui utrimque in discordiam pro-
rumpentes, mutuis appellationibus bona & posses-
siones Ecclesiae distraxerunt. Quae vasis & orna-
mentis enudata, dispersogrege stans & ejulans, in
mittentis desolata remansit. Postmodum, auctoritate
Apostolica & Imperiali praeepto, Adone cedente,

subrogatus est alius, Aymo nomine, vir simplici D-
tatis & modestiae; qui oves debiles & dispersas in-
veniens, contractum ovile ope divina nitebatur re-
sarcire.

*non fa-
ciat im-
ducitur*
5 Conventus igitur sanctae Jurenfis Ecclesiae, su-
per matris lacrymabili nuditate & afflictione inau-
dita ingemiscens, humano destitutus consilio, divi-
num habuit consilium, quod Beatissimi Claudii cor-
pus, thesaurum incomparabilem, in matris suae lu-
gentis filiae Sion consolationem & in remissionem
peccatorum, populis & nationibus exponeret *b*.
Quo communi assensu definito, custodibus etiam
honestis sacro thesauro deputatis; Fratres quasi in
exequiis cari funeris deplorantes, cantu lugubri &
singultuoso praecinentes, ab atrio foris paulo lon-
gius perduxerunt: & vale dicto Fratribus, pro Pa-
tris discessu & Matris afflictione desolatis, custodes
sacri corporis, injuncta sibi poenitentiae & sacrae
obedientiae memores, longius abeuntes *i* Burgum
Ledonis ingressi, Dei & B. Claudii laudes & ma-
gnalia continuabant. Quo audito Humbertus, servus
nequam, bonis Ecclesiae Jurenfis arrogans & elatus,
in maternam faciem virus evomens pestiferum, be-
neficio villae & introitum ecclesiae B. Claudio &
ejus familiae publico interdixit edicto. Clerustamen
& populus affectu pietatis obviam exeuntes, spreto
ministro impietatis, sanctum corpus cum humili de-
votione susceptum in ecclesiam S. & Desiderati cum
hymnis & canticis deportarunt.

*desertur
corpus
Burgum-
Ledonis:*
6 Continuo allata mulier in grabato, membris
jam triennio contractis, preces & gemitus cum la-
crymis effundebat: quae, facta oratione, Dei virtute
consurgens, Deum & B. Claudium ore & corde
magnificans, coram omni populo, libero gressu in-
cedebat. Deinde B. Claudius transvestus *i* Polin-
cum, lucerna non latens sub modio, sed supercan-
delabrum posita, in Oratorio *m* B. Ypoliti Marty-
ris caecum illuminavit, & tres alios membris debili-
bus impotentes, attestante Clero & populo, sanos
& incolumes reddidit.

*Polli-
nicum.*
7 Ex hoc loco divina bonitas servum suum Clau-
dium usque *n* Arbosium transferri voluit, ad cujus
laudem & honorem virtutes operaturus innumeras,
in conspectu gentium Sanctum suum mirificavit.
*Arbosi
sanantur,
contra-
da,*
8 Mulier namque de villula, quae Brironia voca-
tur, triennio membris debilibus lecto decumbens,
B. Claudio in somnis ei tribuente baculum, suae le-
vamen impotentiae, mane profectura surrexit. Cu-
jus innixa sulcimento, cum Dei adjutorio, gressu
miserando Arbosium, viro comitante, pervenit. Fa-
cta oblatione, & pedibus sancti viri deosculatis, in
orationem procidens, debilitatis suae remedium pro-
fusis lacrymis postulavit. Tunc ad caelum erectis
manibus, articulis innixa, se nullum sentire dolo-
rem circumstantibus nuntiavit; & glorificans Deum
& B. Claudium, cum reliquis ad altare rectis pe-
dibus properavit.

*viribus
definito,*
8 De muliere *p* Transonensi non est omitten-
dum silentio: cui languenti & viribus corporis diu-
tius destituta, beata Dei Genitrix Crucem, signum
redemptionis nostrae, in visione offerens, eam quan-
tocius ad S. Claudium iter festinare commonuit.
Quae mane cum vicinis egressa, dimisso asino in
via quem conduxerat, ad sacrum corpus in comi-
tatu perveniens, pedibus gressum & corpori sanita-
tem, Deo miserante, recepit.

*manu
arida,*
9 Adolescens quidam, manum habens auidam
a nativitate, auditis miraculorum praeconiis, ad mo-
nasterium eucurrit; & attrectatis manibus B. Clau-
dii, manum extendens cum gratiarum actione, sa-
nus recessit.

10 Mu-

A 10 Mulier quædam Conversa r. S. Roberti de Casa Dei, gravi percussa ægritudine, toto corpore imbecillis, lecto decubuit: cui B. Claudius visus in somnis, sub Episcopali habitu virgam bajulans Pastorem, sanitatem promittebat. Quæ visionis excitata prælagio, sum immemor debilitatis, viam ingressa, sanctum corpus expetiit: quo labiis & oculis contacto liberata, morbi infestationem, Deo miserante, penitus evasit.

11 Circus accedens flexis genibus & demisso vultu in terram, divinum auxilium implorabat: Statim interveniente B. Claudio, in virtute illius, qui aperuit oculos cæci nati, tamquam squammæ de oculis ejus ceciderunt; & interrogatus si aliquid videret, præsentis Reliquias, & cetera ad oculum indice a circumstantibus demonstrata se videre confessus, ad laudem Dei & B. Claudii, virtutem superni luminis in se manifeste declaravit.

12 Utilitatis incrementa, quæ toti affluant provinciæ, moderata brevitate recolligere satagimus: suo enim se veritas illustrat radio, & sui puritate nebulam falsitatis detergit; vera legitur esse innocentia, quæ nec sibi nocet nec alii. Duo pueruli, ætatis primæz innocentia simplices, apud r. Surriacum in ripa fluminis pueriliter colludebant: quorum alter insita levitate properantis aquæ fluemæ pede summo tenuis attingens, ab initio innocentiz submersus, præceps elabatur: qui manus tremulas circumquaque jaciens: Mater, mater, voce confusa clamitabat. Hunc statim alter subsequitur. Tunc ambo perplexis manibus submersi, tempestuoso amnis impetu rapiuntur. Nec mora; filiorum parentibus innotuit naufragium: improvidi excitantur, inconsulte properant, clamore obstreperunt, cara pignora Deo & B. Claudio tota devotione committunt; & pueris non comparentibus, plus spatio unius stadii currunt præcipites, donec ad undarum superficiem redeunt, immissi flutibus extraxerunt. Horum alter semianimis, alter venis deficientibus frigidus, aquis rejectis, quas absorbueraut respirantes, virtute Dei & B. Claudii, patre & matre attestantibus, ad pristinum vitæ statum jucundi & hilares redierunt.

13 Juvencula quædam, Isabella nomine, gratiarum flosculis & facie præminens eleganti, cum viris sanguinum & incendiariis diutius conversata, vitam culpabilem infami corporis redimebat commercio. Quibus relictis, cujusdam satellitis precibus & munusculis inescata, cum eo Arbosium venit: ibique variis libidinum incentivis dedita, feminea levitate in deliciis plurimorum successive migrabat. Tandem ut simplicium fidem, vulgari & stupendo bonitas divina corroboraret miraculo, Christi virtutem in B. Claudio per inhabitantem gratiam publice declaravit. Publica namque peccatrix, ut miraculorum præconia oculorum examine perciperet, in plebeia multitudine quadam die sacri corporis assistebat præsentiz. Ubi interiori lumine primitus excæcata, ultione divina corporeum lumen amisit: & admiratione multorum se nihil videre contestans, gemitu anxiosa lacrymabili, in humum se prostravit; & in tenebris cæcitatatis permansit; donec confusa, sequentis Sabbati vespere, coram Deo & Sacerdote resipiscens, spurcitiam peccatorum evomuit. Deinde abscissis crinibus, & macula vitiorum penitus detergita, se totam Deo & B. Claudio devota contritione commisit, & postmodum recepto lumine per eam divina miseratio plebis incredulæ dubietatem absolvit.

14 Sæculis fidem facientibus ratum esse probavimus, quod contulit divina bonitas B. Claudio, vice Apostolica, cæcos illuminare, & dæmones effuga-

re. In Valle namque Pullaria n. legio dæmoniaca, EXMS. spiritus surdus & mutus, hominem excæcatum & membris dissolutum circumveniens, totum sibi vendicavit: quem diei spatio exanimem parentes ejus ferentes Arbosium, vota voventes Deo & B. Claudio reddiderunt. Interim præfato rure pars malignæ legionis residua virus infundens pestiferum, hominem alium subintravit: quo adducto ad S. Claudium, pro utroque ceterisque debilibus universus populus, manibus intentis in cælum, preces effudit lacrymabiles: statim ejectis aereis potestatibus Spiritus sanctus introivit; & recepto visu, vinculisque linguarum & aurium resolutis, Deum & B. Claudium sani & incolumes collaudabant.

15 Mulier quædam Balmenfis, quique annis & mulier manuum passa impotentiam, attrectatis manibus B. Claudii, sanitatem recepit.

ANNOTATA G.H.

a Tria hæc prima miracula inserta sunt Officis propriis S. Claudii pro 3 die infra Octavam; & duo priora referuntur in Legenda Claudii de Rota.

b Lausanna, urbs Episcopalis prope lacum Lemanium, nunc Genevensis, in Helvetiis; hanc postquam infestit hæresis, Sedes Episcopalis est Friburgum Helveticorum translata. Dissat autem itinere diei a monasterio S. Claudii. In Miraculis e Gallico translatis fit iterum mentio miraculorum Delphæ Virginis apud Lausannenses.

c Tarentasia urbs Archiepiscopalis inter Alpes Grajas in Sabaudia, itinere circiter triidui a dicto monasterio S. Claudii. Forsan intelligitur S. Petrus Archiepiscopus anno 1142, cujus illustria Acta dedimus 3 Maji.

d Balmenfis Ecclesia in Comitatu Burgundia duplex, alia Balma Virginum, vulgo Baulmeles Nonnains, & hæc celebrior in Præfectura citeriore, quatuor leucis Vefontione; alia Balma virorum, Baulme les Moines, in Præfectura inferiore, & Conventu Polignensi, duplo vicinior huic monasterio. Hoc miraculum est 4 inter Gallica.

e Hæc contracta habentur in Officiis propriis S. Claudii, 4 die infra Octavam Lætionis 17.

f In dictis Lætionibus appellantur Fridericus primus, & Alexander Papa tertius, & contigerunt circa annum 1160, ut supra ad firmendam Chronologiam ostendimus.

g Hic est Ado II, apud Sammaritanos Abbas 46 ordinatus anno 1149, exautoratus anno 1160.

h Additur in citata Lætionis: Ut per aliquot Lugdunensis & Bisuntinæ dioceseos loca, cum sacro cantu & longo prosequentium agmine, circumferretur.

i Burgum-Ledonis, videtur dici Ladoy & Grangede-Ladoy: in Conventu Polignensi. Bouget loco hujus opponit Lonsalium vulgo Lon le Saulnet; in Conventu Monmoratensi versus Ducatum Burgundia: quod ratis itineris non ita permittit. Interim huic loco adscribit miraculum 79.

k Hic est S. Desideratus Episcopus Vefontionensis, & colitur 17 Julii: & hæc cum proximis miraculis referuntur Lætionis 5, in 4 die infra Octavam.

l Poliniacum, Poloniacum, & Polignium vulgo Pouligny, a quo prænominatum Ladoy vix tribus leucis distat.

m Ypolitus, in Lætionis 5 citata, Hippolytus Martyr: cujus nomina plures a nobis indicantur: magis celebris est, S. Hippolytus Portuensis Episcopus Martyr, cujus festum celebratur 22 Augusti. Adjuncta miracula referuntur in dicta Lætionis, & de cæcis agitur Gallice miraculo 80.

EX ME. **n** Arbosium, proxima Polignacocivitas, vix 4 leucis distat, inter illam & Salinas. Additum Lektionē 17, die 3 infra Octavam, In S. Justī basilica per dies aliquot stetit.

o Refertur hoc in *Legenda Claudii de Rota*; & parum contrahit Lektionē 7 diei 3 infra Octavam.

p Est Gallice miraculum 14, & locus Graeson appellatur.

q Hoc & sequens habetur apud *Claudium de Rota*, & prius Lektionē 17 citata.

r S. Robertus, fundator & primus Abbas Casae-Dei in Arvernia, colitur 24 Aprilis: ad quem diem ejus *Alia* illustravimus.

s Sure Gallice, ubi est miraculum 46.

t Idem refertur apud *Claudium de Rota*.

u Gallice Valan pourie, & est miraculum 39.

x Refertur hoc dicta Lektionē 17, & est Gallice miraculum 32.

C A P U T II.

Alia Miracula Arbosi patrata.

26 **V**ir a quidam apud Annoras, membris inferioribus ab adolescentia contractis, nixu manuum miserabiliter incedebat: qui ab uxore & parentibus equo collocatus & allatus, usque Gransonem descendit, se affirmans B. Claudium qualicumque gressu, sine vehiculo, petiturum: & paulo longius egressus, obviam habuit quamplurimos, virtutes & miracula quae oculis viderant cum admiratione recensentes. Statim fidei adjutus adminiculo, crura cum pedibus extendens, innixus articulis surrexit; & prae gaudio cursitans, laeta & hilari facie, cum uxore expedito gressu venit Arbosium; gratias agens Deo, qui ad cor ejus respiciens, per ministrum suum Claudium, ferro suo debili & abjecto tantam contulit sospitatem.

27 Homo quidam in villa S. b. Albini, gravi perturbatus insania, uxorem & filios minaci vultu deterebat; & fustem arripiens, ejectos a domo persequabatur in vicum. Quo comperto, vicini undique concurrentes, casum verberibus tenuerant; & consilio adhibentes custodiam, ne quemquam laderet, vinculis impeditum servabant. Tandem auditis B. Claudii miraculis, ligatum funibus multa vi imponentes vehiculo, Arbosium festinabant; & propius accedentes, viso pinnaculo S. Justī, in cujus oratorio B. Claudius quiescebat, vir insensatus, Andreas nomine, ad se reversus est; & viris comitantibus supplicabat his verbis: Cur me ceditis? & cur ligatum tenetis? Dei & B. Claudii miseratione sanus factus sum; solvite me, & nihil timeatis. Qui statim solventes eum, sanum, & modesta discretionē loquentem, in praesentiam amici Dei Claudii adduxerunt.

28 **c** Miles quidam apud Sarriniacum injustam exactionem a Sacerdote & Fratribus ejus exigebat: quem quia liberi homines abnegabant, minister sceleris furis agitatus, in domum eorum ense nudato improvisus irruit, & abscissis politibus Sacerdotis, Christum Domini manu impia capite privavit. Fratrem quoque illius, pugnis & fustibus quassatum, manibus post terga revinctis, carceri mancipavit. Postmodum obstinatus in malitia, per fratrem & clientes maleficos, captivum flagellis caesum ultra Juram trans mittebat. Qui apud Vandilo introeuntes domum, ut cibum caperent, hominem vinculis omnibus absolverunt. Ille etenim timore mortis postposito (quam si fugeret, comminati fuerant) Deo & B. Claudio se totum committens, conversus ad ostium, limen transiit. Clientes ve-

ro cum magno clamore: Captivus abiit, iterantes, D canes in eum intigabant. Ille solito devotior silvam ingressus, ab oculis sequentium prorsus, evanuit: & per abrupta fugiens, spinis & tribulis exaratus, lacerata veste pene nudus, brevi tempore Arbosium venit: & vota vovens Deo, B. Claudium liberatorem suum recognovit.

29 **d** Clientis quidam rebellis in Camponale, circa vindemias, armis & viribus confusus, hostibus insultabat; qui medio crure confixus jaculo, serro remanente interitus, lignum fractum extraxit: & cum debilitatus crure domum ab amicis relatus fuisset, vocatis medicis, cura eorum ferrum extrahi non potuit; donec confossus, verno tempore, pera & baculis assumptis, iter ad B. Claudium festinabat. Et cum in quodam saltu sub arborem lassus diverteret, eo admirante, ferrum ad aperto vulnere exiit: quo arrepto, sanus & hilaris ad B. Claudium veniens, rem gestam omnibus enarravit.

30 **e** Mulier quidam Salinensis, membris dissolutis triennio debilitata, ad S. Claudium in humeris hominum allata fuit: quae prostrata, manibus expansis ad Sanctum Dei, voce lacrymabili reclamabat, membrorum valetudinem in humilitate deprecans. Cujus paulo post oratione exaudita, juncturis crepitantibus, articulis innixa, surrexit, & recto gressu palam omnibus ambulabat. Post veniens frater ejus, qui praesens miraculo non interfuerat, videns sororem suam ambulantem, stupenda admiratione requirebat: Sana facta es soror mea? Quam respondit: Gratias ago omnipotenti Deo, & B. Claudio Domino meo, per quem sana facta sum; & sicut vides, frater mi, rectis pedibus incedo.

31 **f** Supra Arbosium agni ovium, quos custodiebat Conversus, nescio qua vertigine tremuli, se sustinere non poterant. Quorum infirmitati Conversus condolens, eorum debiliorem B. Claudio reddidit, si ceteros ab omni clade & pestilentia liberaret vel conservaret. Quo reddito, agni facto agmine cucurrerunt, matrum ubera cum omni hilaritate fugientes. Statim Conversus prae gaudio currens, agnum quem Deo voverat & B. Claudio in praesentia multorum qui aderant, ante sepulcrum ejus gratias agens obtulit.

32 **g** Mulier quidam apud Umens, Pontia nomine, thalamo suo quadam die residens, filium materno affectu blandis amplexibus resovebat, & miti susurro cantilenae demulcens, deosculabatur eum. Sed callidus humani generis retractor, veneno invidiae tabescens, mulierculae peccatrici soveam perditionis praeparabat: qui per fenestram advolans sub imagine corvina, mulieris assidue auriculae: & sub mellis dulcedine virus effundens, aurum & argentum & mundi fallaces divitias promittebat, si acquiescens ei, filium enecaret. Sic malignus innata calliditate maternum pectus exasperans, matrem armavit in filium: quae in ora sui pignoris pollicem injiciens, pietatis oblita, guttura digitis comprimebat. Tuoc inimicus innocentiae in faciem involat mulieris, & unguis infigans gutturi, matrem cum filio suffocabat. Quos paucis murmure vix reclamantes commater audiens, admirans quid hoc esset, celeriter intravit cameram, & rem inauditam oculo percipiens, exclamavit. Statim spe frustratus daemon ab oculis ejus evanuit: deinde Joannes maritus Pontiae, post commatrem suam occurrens, uxorem & filium jacere vidit exanimis: & apprehendens eam, mutam & manu debilitatam invenit. Et cognito a commatre, qualiter uxor ejus oppressa a demone filium suum jugulare tentasset, profusus lacrymis illam Deo & B. Claudio

sed-

A reddidit. Postmodum iter pariter festinantes Arbosium venerunt: & sero Sabbati mulier ante sepulcrum B. Claudii in oratione prostrata, quia ore non poterat, veniam delictorum & corporis sanitatem cordis affectu postulabat. Et paulo post confurgens, manus impotentis sanitate recepta, non solum verbo simplici loquebatur, sed hostis insidiantis machinam, & Dei & B. Claudii [virtute] expedire declarabat: & per fidem quam receperat in baptismo adjurata, coram omni populo, marito & commatre singulis verbis testimonium perhibentibus, rem gestam expeditius enarravit.

ilumi-
natur
corui,
B 23 In B. Balmenfi territorio erat quidam juvenis, solitus armenta custodire: qui quadam die bestias custodienti, aura quadam urens & nociva superveniens, ut ipse postea retulit, oculorum lumine ipsum penitus privavit. Qui veniens domum, cæcitatibus suæ dolorem cepit plangere, nullam recipiens consolationem. Cui B. Claudius per visionem apparuit, dicens; O juvenis, quid turbaris & cogitationes ascendunt in corde tuo? Surge, & veni ad me, & sanitatem tibi præstabo. Cui ille ait; Domine, ignoro locum habitationis tuæ, & nescio ubi te valeam invenire. Et ille, Interroga diligenter donec invenias, sciens quod Claudius vocor. Ille vero surgens ivit ad Sacerdotem, narrans ei ex ordine visionem. Quod audiens Sacerdos de negligentia eum corripuit; & quod non statim præcepto viri Dei obedierit, vehementer increpavit; & instruens eum, iter ibi accelerare commonuit. Sed cum in deliberatione itineris æstuasset, nesciens quo iret, pristinam oculorum sanitatem per virtutem Dei subito recepit. Qui lætus effectus, Bisuntium usque pervenit: ibique quemdam de Arbosio reperiens, cum eodem ad S. Claudium properavit; & qualiter idem Sanctus lumen sibi restituerit, omnibus qui aderant, cuncta per ordinem enarravit.

et cetera,
C 24 Mulier Bisuntina, oculorum amisso lumine, biennio vitam miserabilem sub tenebris cæcitatibus propagabat invita; donec B. Claudii fama stupendis elucescens miraculis, auribus ejus insonuit: & convocatis amicis, de vehiculo & impensa deliberans, vespere iter suum præparavit. Nocte vero membra cubiculo refovens, assidue Christi Præsulem astare conspexit. Cujus visionis excitata præfatio, summo mane surrexit: & viam ingressa, filiam quam habebat manu debilem, sibi præviam constituit. Quæ veniens

sanatur
manu
debili,
C Arbosium, ante sepulcrum viri Dei, amissi luminis claritatem humiliter deposcebat. Tandem perseverans in oratione, claritatem, quam in fide poposcerat, recipere meruit: & casulam cum reliquiis agnoscens, ad filiam paulo longius orantem conversa, dixit; Lætare filia, & exulta, quia mater tua visum recepit. Ecce video crucem, brachium, & candelabra singula; & universa, quæ hic oculo percipi possunt, parenter agnosco. Cui filia, Mater, mater, lætemur & ineffabiliter exultemus, Deum & amicum ejus Claudium collaudantes: quia qua hora te ancillam humilem respexit Deus, & manum meam, quam novisti esse debilem, sanitati restituit: ex verbistuis certa sum, quod nos orantes superna gratia pariter visitavit. Tunc milites & generosæ mulieres quæ adorant, steruunt ubertate perfusi, cum tremore exultabant, & in tam apertis miraculis Deum & B. Claudium lacrymabili voce collaudabant.

apostoma
brachii,
C 25 Rure Marrioiaco & vir quidam habitabat, cui ex abundanti sanguine manu dextera natum apostoma, totum brachium occupavit: quod sibi factum dissimile, cute ampliata tumore excrevit immodico: & cum præ gravitate sustineri non posset, vir in lectulo quasi infantulum a letero suo reponebat. Qui

continuo dolore anxius, quietem & saporem cibi & potus omiserat appetitum. Dein dum noctis silentio lecto decumbens, ut ipse testatus est, vigilaret; vidit præ oculis assistere virum, aspectu decorum, facie venerabilem, indutum stola candida; & in extasi factus obstupuit. Deinde quasi a somno excitatus, in vocem prorumpens, quis esset requisivit. Ille interrogatus in hæc verba respondit; Claudius servus Christi sum, qui ejus misericordia ad te debilem accessi. Statim vir præ gaudio exultans, sanitatem ab eo postulavit: quam B. Claudius, facto Crucis signaculo, attrectans dare non distulit, & ea data evanuit. Tunc puella, viri filia, prope recubans, cum quo loqueretur pater ab ipso requirebat: quam pater increpans tacere iussit; & paulo post demisso tumore manum erigens cum brachio, nullam læsionem sensit: & veniens Arbosium, datæ sospitatis Deo & B. Claudio grates reddidit.

puer sub-
mersus,
E 26 Puer quidam non longe ab Ambroniaco, stans supra fontem, imagini suæ ab aqua repercussæ pueriliter arridebat: & in simplicitate suæ caput inclinans, in aquam decidit. Tunc voce confusa clamitans, tandem submersus defecit. Interim viator quidam, ut sedaret sitim quam ex æstu collegerat, ad liquidi rivi fluentia divercit: & puerum, quem fundo invenit jacentem, accipiens, cuidam petræ, quæ proxima imminabat, superposuit; & non erat in eo hinc neque motus. Tunc vir adhibens manum pectori, cognovit quod corpus jam frigidum calor vitalis destituerat: & conversus ad agrestium casulas quæ prope aderant, cujus filius esset requirebat. Ad cujus vocem reclamante vicina, mater pueri profiliit furibunda: & plangens pectora vocibus intercisit; Fili mi, ubi es? iterabat. Quem inveniens mortuum, desuper incubuit flebilis & miseranda. Cui sic dolenti, vicinis & notis eam consolantibus, Monialis quædam de Caroli-castro Deo miserante supervenit: quæ tanto dolori compatiens, matrem & parentes commonuit, ut quem sperabant sepelire, Deo & B. Claudio redderent: & insuper addidit, quod fide & spe roborati, de virtute Dei, qui est mirabilis in sanctis suis, & salute pueri minima desperarent; ostendensque eis quæ & quanta miracula, per ministrum suum Claudium, virtus operaretur divina, pura & supplici devotione orare præcepit. Qui statim famulæ Dei salubri acquiescentes consilio, puerum Confessori Dei Claudio extoto commiserunt, & pro ni in terram oraverunt. Quibus in terram orantibus ut sibi manifestaretur gloria Dei, puer oscitavit; & aperiens oculos, cum suspirio vocem querulam emisit: & paulo post surrexit & ambulabat. Tunc omnes qui aderant, Deo, per B. Claudium, & puerum suscitatum, & miracula quæ audierant, fideliter crediderunt: & cum omni gaudio festinantes Arbosium puerum, quem Deo & B. Claudio se reddituros voverant, cum laudibus obtulerunt.

contra-
Huius
totum
corpore,
E 27 In villula prope Ledonem liberæ conditionis adolescens, paterno dives in agro rerum abundabat opulentia: qui alterata complexionem, per inordinationem diætæ, guttam incurrit arthriticam; & patiens in juncturis, nervorum contractione laborabat: pedumque destitutus officio, consuluit medicos super infirmitate sua: qui accedentes ad ægrum, lucro, non morbi curæ, operam impendebant. Quem spe salutis frustratum, miserum & abjectum dimittentes, consumptis opibus abierunt. Ille rebus spoliatus & possessionibus universis, egestatis & impotentia levamen nusquam inveniens, ait: Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam. Natalis loci dulcedinem fugiens, ad ignotas terras me transferam vel invitus. Nec mo-

EX **22.** **ra**, relictis parentibus ascendens vehiculum, trans-
vestus est Divionem; ubi coactus indigentia quin-
que annis mendicavit. Sexto denique anno B. Clau-
dius, apud Arbosium velut Lucifer matutinus exor-
tus, virtute superni luminis tenebras mentium, ca-
tervas demonum effugabat; cæcis, claudis, & ari-
dis salutis remedium exhibebat. Quod audiens præ-
fatus languidus, fide potenti roboratus, fervore di-
vini amoris incaluit: & de misericordia Dei & beati
Præfatis pietate confusus, se recepturum sanitatem
credebat, si sanctum corpus ejus, vel ejus vestimen-
tum posset attingere: & innixus baculis ire non po-
terat, sed adjunctis vehiculis & quadrigis transeun-
tium utcumque profectus est usque Dolam. Unde
fide excrecente factus alacrior, solius baculi sulci-
mento usque ad aptatum locum pervenit: & ingres-
sus oratorium, projecto baculo rectis pedibus ad San-
ctum corpus accessit: cujus osculatis manibus & pe-
dibus desiderium suum adimplevit. Quem facta ob-
latione dum vacaret orationi, frater ejus qui aderat
recognoscens, gavisus est gaudio ineffabili; & pa-
riter egressi, jucundi & hilares ad propria redie-
runt.

ANNOTATA G.H.

- a** Hoc & sequens habentur apud Claudium de Rota.
b Videtur S. Albinus Lugdunensis esse, & collitur 13
Septembris: continetur autem Lektionem vi diei 3 infra
Octavam, Gallice vero est miraculum 49.
c Est Gallice miraculum 78, Miles autem fuisse di-
citur Capitaneus, & locus Surigny.
d Est Gallice 64, & dicitur un soldat de Cham-
pagne.
e Refertur in Legenda Claudii de Rota, & est Galli-
ce miraculum 25.
f Est Gallice 39 & apud Claudium de Rota.
g Est Gallice 38, & apud dictum Claudium, sed
nomen loci Umnens omittitur.
h Est Gallice 76, & apud eundem Claudium.
i Est ibidem miraculum 26.
k Refertur etiam apud Claudium de Rota.
l Ambroniacum, Gallice Ambornay, & est mira-
culum 49, habeturque apud Claudium.
C m Prope Ledonem, Gallice du Coste de Lyon,
estque mirat. 48.

CAPUT III.

*Alia, Miracula, Arbosi, Nova-villa, &
Lugduni facta.*

22 **M**uliercula quædam apud a Cusellum, viro
desponsata, dum nuptias celebraret, mor-
bum passa fuit caducum: a cujus infestatione quibus-
dam medicis alleviata, trium annorum spatio videba-
tur esse incolumis; donec eandem mediante Quadra-
gesima morbus recidivus invasit, & tertio vexatam
remittens, iterum cessavit. Postea circa festum Bea-
ti Joannis Baptistæ illam miserrimam tam graviter
infestavit, quod ter in die, & novies in nocte, hor-
rendæ ægitudinis patiebatur consilium. Parentes
ejus in tantis angustiis alumnæ suæ compatiētes, con-
silio medicorum curam adhibebant solliciti: sed illi cum
impensa operam amittentes, jam semianimem nullo ju-
vabant medicamine; tandem inter crebras invasiones vix
respirantem, Claudio Præfati sanctissimo, præfati Ca-
stri Domina commonente, reddiderunt: quæ per eum-
dem ab ægitudine liberata, ejus ancilla facta fuerat.
Quo facto tantæ passionis infestatio penitus abscissit:
& vires resumente natura, exilarata mulier facie ru-

bicunda reluxit; & ad se reversa, amico Dei Claudio D
ore & corde se totam commisit: & veniens in ejus
præsentiam, grates quantas potuit reddidit.

29 Amicus veritatis non lateat, quod tam se-
culares, quam sacri ordinis Professores, in omni æta-
te & sexu Antistiti Dei Claudio testimonium perhi-
bent. In ejus namque nomine Christi virtute, in *mulieris
suo corpore
intenta
est,*
urbibus & castris & vicis, variis languoribus vexati
curantur. In agris etiam, & pascuis, & fluviis ra-
pibus fides tantis exhibetur miraculis. Conversa ete-
nim S. Bernardi, de Monte b Joviali apud Esleus, &
Perronilla nomine, sub habitu Religionis Christo ser-
viebat devota. Quæ circa messes domesticis curam
impendebat negotiis, cibaria Fratribus subministrans,
qui foris sub messibus colligendis frequentes impensius
laborabant. Illa, die quadam, ne forte panis laboran-
tibus non sufficeret, absente familia, in equo triti-
cum ad molendinum deferrebat: & inveniens mulie-
rem caducam sese volutantem in via, & saccum pro-
pe illam plenum tritico, timore magno extimuit:
quippe cum videret eam vultus obliquantem & ore
spumantem terribili, misericordia mota est super il-
lam: & manu apprehensam sublevans, ait: Sede hic
& quiesce: triticum meum ad præsens dimitto, tuum-
que emolere festinabo, ut te domum quantocius re-
mittam. Quæ sedente foris, Conversa molendi-
num ingressa, triticum illius per concavitatem mo-
laribus immisit conterendum. Interim Conversa
ancilla, sila ad contexendam telam non longe in
ripa fluminis inferius abluabat: quæ a manibus
ejus, amnis rapacitate subito directâ undarum
vertigine rapiuntur. Illa stupefacta reclamationem,
dominam in auxilium convocat, quod ei contigerat
infortunium nuntiat. Conversa, divinum opus ex-
ercens, citra perfectionem dimittere noluit: sed
sila quæ cum labore neverat, Præfati Dei Claudio
commendavit, & cum mulieris ægrotæ triti-
cum emoluisse, illam cum farina remisit. Postea
currens velociter jam fere duo stadia transierat,
cum sila mediis undis supernatante conspexit; & ad
sanctum Præfulem orationem faciens exclamavit:
Serve Dei Claudii, si vera sunt quæ de te audivimus,
si verum est quod mulierem per Ennum & fluvium
navigio sine remige transvexisti; pietate qua ple-
nus es, sila mea, pro quibus anxiosa sum, hodie
mihi restituas. Necdum preces finierat, cum sila
retro fluentibus undis relata, conspectu ejus præ-
sentia sese obtulerunt. Illa, pellicis suæ immemor, in
aquas saliens usque ad pectus fluctibus se immer-
sit; & arripens sila siccis vestibus in ripa constitit;
excepto quod circa brachia quæ immiserat, parum
humiditatis apparuit. Sacerdotes qui aderant, & alii
fere triginta qui sequebantur eam, huic miraculo
perhibuerunt testimonium.

30 Vir & quidam & ejus filia, spicarum one-
rati fasciculis, tempore messis ab agro, sole occi-
dente, redibant; qui prope sagum quæ superemi-
net transeuntes, per declivia collis iter agebant.
Tunc juvencula, quæ patris sequebatur vestigia,
ignota occasione subito obmutescens, usum lo-
quendi penitus amisit, & onus statim abiecit; pa-
trique sæpius roclamanti qui causam silentii requi-
rebat, nihil omnino respondit: adeo enim instru-
menta loquendi impedita fuerant, quod ferrum
per arterias videbatur transixum. Deinde adducta
ad S. Claudium, a circumstantibus monebatur ut
oraret: & quatuor diebus in amaritudine animæ
suæ permanens, quod lingua explicare non pote-
rat, devota animi voluntate complebat. Quæ tan-
dem misericorditer exaudita, lingua expeditiore
in hanc vocem profiliit; Sancte Claudii, amice Dei,
mi-

*Caduta
morbo lan-
guore
janatur*

*muta lan-
guam
recipit*

A miserere mei. Quod audientes qui aderant universi, imbre lacrymarum perfusi, in tam evidenti miraculo, in humili devotione exultabant.

31 Burgenſis quidam de e Burgo, Paganus nomine, fide laudabilis & conversatione famoſus, dum ſermo fieret ad populum, inter ceteros præſentia B. Claudii devotus exiſtebat: in cuius digito annulus argenteus annis duodecim innatus exiſterat, quem exefa cure oſſi propius inhzrentem caro ſuperexcreſcens ſere totum obtegerat, & ſæpius attrectatus niſu vel medicamine a quoquam extrahi non potuit. Vir igitur ille, cum in reparationem B. Eugendi quæri annulos & monilia a Monacho prædicante audiſſet, palpabat digitum, & in terra pronus adorabat dicens; piſſime Deus, propitiare mihi famulo, ut me liberans a contritione & anguſtia, interventu Confeſſoris tui Claudii, rapias annulum meum a digito meo in opus bonum. Et iterum palpans, annulum improvifa levitate volubilem a digito ſeparatum invenit: & antequam extraheret, elatis manibus præ gaudio in vocem hanc proſiliit; Laudate Dominum omnes gentes, qui reſpiciens ad

B corda noſtra, per ſervum ſuum Claudium virtutes operatur in nobis. Cui facta, qui aderant, tanto jucundati beneficio, hymnis, ſonis, canticis applaudebant.

32 Deinde f viri Religioſi, qui ſacro corpori ſerviebant comites individui, Novæ-villæ & ingreſſi ſunt monaſterium: fide & veritate conſpiciui Monachos ejuſdem loci, Sororeſque ibi regulariter viventes, in his quæ audierant & viderant propenſius inſtruebant. Poſtmodum B. Claudii adventum pluribus aliis ſama divulgante, ad præſatum locum undique populi conſuebant: qui ad Beatorum præmia ſalutaribus monitis invitati, lectulis & grabatis variis languoribus obſeſſos afferebant. Numerofæ igitur multitudini convenientium quidam interfuit, quem vitiſſimum ſordibus obſuſcatum poſtea clauit: quippe præſentis vitæ curſus ſine terrenæ converſationis maculis vix aut nunquam tranſcurretur. Hic portam ingreſſurus immiſſo capite conabatur, ſed plantis retro labentibus limen prætereire non potuit: quod cum ſtupore vehementer admirans, tacitus pedem reſulit, & aliunde quærebat ingreſſum: & per portam quæ eſt ab Aquilone turbis popularibus adjuſtus, iterum tentabat ingredi: & omnimodo conatu nihil proficiens, voluptatis illecebris irretitum ſeſe cognovit; & quod malignus quaſi muſcipula peccatis obvolutum, ab ingreſſu ſacrorum & actu reliquiarum, illum fraude ſubdola prohiberet. Nec mora, per internuntium advocato Conone ejuſdem eccleſiæ b Sacriſta, vir præſatus corde contrito reſpiciens, ſuſis lacrymis proſtravit ad pedes ejus, implorans lavacrum Confeſſionis. Tunc corde credens & ore conſitens, abrenuntiato Satana, vitiſſimum ſordes evomit. Statim Sacerdos, divinæ reconciliationis miniſter, in quantum ad eum pertinebat, remiſſione Apoſtolica prænitentem a vinculis peccatorum abſolvit, & eum per Spiritum ſanctum a morte animæ reſuſcitavit, manuque apprehendens ad S. Claudium introduxit; ubi magnificans Deum, inopinatum rei eventum referebat univerſis: qui videntes in B. Claudio Chriſti virtutem habitare, corde ſimul & voce, ejus laudibus aſſurgebant.

33 Non longe a cœnobio S. Eugendi, excelfo monti ſubjacet vallis longiſſima, quæ ſui profunditate latet ſolari privata beneficio. Huic valli rupium ſupereminet præciſa altitudo, ubi gregibus & armentis pæſcua ſubmiſtrat uberrima, longe lateque diſfuſa planities: inter quam vacca, naturalis conſuetudine efferveſcens in amore, decurre-

bat, a tauris exagitata indomitis: qui in extremo montis aculeo in eam ſine lege ruentes, graviter opprimebant; & conculcantes pedibus ſuperjactis ſere totam confringebant. Hos inſecuti paſtores eorum veſtigiiſ inſiſtebant ſeſtinantius, donec illis præter tranſeuntibus rupem, taurus elapſus a ſummo altitudinis corruit in profundum. Et qui ſequebantur alta voce clamabant, S. Claudii, ſerva illum, hunc tibi committimus, & tuæ tutelæ commendamus. Tamen de vita illius deſperantes, urgente vespere, cum ceteris domum redierunt; & Domino ſuo indicantes, locum præceptiſ indicaverunt. Qui aſſumpto cultro ut taurum excoſiaret, per collis devia illum requirebat: quem nunquam reperiens, de tanto damno anxius, reverſus eſt in domum ſuam: & ingreſſus ſtabulum invenit taurum ſanum & incolumem; & admirans quod ſine læſione eſſet, B. Claudium cuſtodem fideliffimum acclamavit; & ad ejus præſentiam taurum ſeſtinus obtulit, & quod factum fuerat, enarravit.

34 Mulier quædam, Sophiſia nomine, de Monte S. Saturnini, revertens a loco ubi S. Claudius requieſcebat, cum vicinis & notis domum ſeſtinabat: qui ſubita pluviarum inundatione quaſi ſubmerſi in aquis, maſeſactis veſtibus diſturbant. Qui cum veniſſent Bledi, in citeriori ripa Aini fluminis conſiſtentes, ulterius navem affixam littori pertica retinente viderunt: & de tranſitu deſperantes, quid facerent dubii, conſilium a B. Claudio precibus & votis depoſcebant. Statim navigium avulſam recipiens perticam, fluvio cedente, ex inſperato ſeſe clamantibus obtulit: & dum ad ingreſſum ſeſe mutuo invitarent, amnis rapacitate conſpecta pavidi reſtiterunt. Tunc vero Sophiſia ceteris dubitantibus, Deo & B. Claudio ſe commiſit, & fidei ſecura adminiculo, navigio ſola conſedit: in quo ſineremige per medium amnem tranſveſta, in momento litus opertum tenuit, non ſine admiratione illorum qui timore remanſerant, ſeſe invicem quaſi modicæ fidei increpantes. Et paulo poſt cum muliere ad S. Claudium revertentes, tanti miraculi fidem gentibus exhibebant.

35 Tranſlatus a Lugdunum B. Claudius, propter incredulitatem civium paucas ibi operabatur virtutes: dicebant enim; Niſi ſigna & prodigia viderimus, non credemus. Acceſſit autem quidam diſſolutis membris invalidus, qui xxxi annis pedum deſtitutus officio, nixu manuum miſerabiliter ſerebatur: F qui Chriſtianus nomine, Waldenſi imbutus traditione, notus in populo publice mendicabat. Veniens autem ad Sanctum Dei, rogabat eum, dicens: S. Claudii, impetra mihi tuis precibus ſoſpitem, ſi aoveris animam meam fidei virtute roboratam; alioquin non exaudiat a corporis impotentia levandus. Cuſtodiſ ſacri corporis ab univerſis & ſingulis ſæpius dicebatur; Si Sanctus vir hunc ab invaliditudine releveret, indubitanter fatebimur Chriſti virtutem in eo habitare. Orabat debilis, ſcuta fidei armatus, exaudiri & curari. Nam ſubito caſulam manibus apprehendens, cum quodam fremitu ſe extendit: & juncturis crepitantibus nullam ſentiens læſionem, libero grefſu ambulabat glorificans Deum.

A N N O T A T A G. H.

a Cuſellum, in Gallico Cuſeau, ubi eſt mirac. 72.

b Videtur eſſe oppidum vulgo Jougue, in monte ſitum 13 leucis a S. Claudio.

c Ennus Infra num. 34, ubi hoc miraculum integre refertur Ainus, vulgo Ain, aliis Idanus, ex Jura monte decurrens in Rhodanum.

d Eſt

Annus
tabernaculi
digito,
ultra ob-
jungitur.

Delato
Corporis
ad No-
vam Vi-
lam,

peccator
accidit
neguſſus

niſ ſola
Confeſſio-
ne

taurum in
pæcipi-
tium lap-
ſus ſero-
tur.

Mulier
accidit
ultra
cymba
tranſver-
ſa

Lugdunum
22 annis
contra-
ſus ſa-
natar

EX MS.

d Est Gallice miraculum 90.

m Inter Cambertum & Scyssel lacus est in Sabaudia, nomen ab oppido Burgeto habens, quod hic fortassis intelligitur.

f Est etiam Gallice numero 71.

g Novavilla, pluries in Mappis Topographicis invenitur; & his quidem in consitiis Kressie ad oppidum S. Amoris in Ducatu Burgundie; alterum, in diocesi Augustodunensi ad S. Juliani, & forsitan alibi: hinc enim itineri aptior esset locus alius.

h In Gallico dicitur Canonicus: quasi Canonice Regularium monasterium illud sit.

i S. Saturninus, vulgo S. Sorlin, in Comitatu Burgundie, 7 circiter leucis a S. Claudio.

k Refertur hoc in Officiis propriis S. Claudii, Lectione xv diei 4 infra Octavam.

MIRACULORUM LIBER II.

A Petro Franc. Chiffletio S. J. ex monumentis Mss. collectus.

P R Æ F A T I O.

B

QUæ superiore libro antiquus Auctor recensuit miracula, ea quingentis fere abhinc annis, circiter annum incarnati Verbi MCLX patrata sunt: quæ porro anterioribus sæculis, quæque totis pene exinde annis ducentis contigere, eorum nobis memoriam aut illius temporis scriptorum ignavia, aut (quod vero similis putatur) tempus edax & flammæ, Claudianum monasterium sexpenumero populatæ, inviderunt. Quæcumque igitur annotata supersunt, ad sæcula tria postrema pertinent. Neque vero omnia collegimus (quis enim possit?) sed ex ingenti cumulo selegimus, quæ testatiora visa sunt, atque illustriora; ut quantum habent auctoritatis ad fidem faciendam, tantum momenti haberent ad excitandam religionem. Eam certe fidem merentur omnia & singula, quam idoneorum testium sanctiori iurejurando, quam suspensis e templi testudine epigraphis atque anathematis, quam denique publicis tabellionum, unde excerpta sunt, chirographis, nemo prudens non concedat. Hæc tu perlege, mi Lector, si vacat; imo etiam, si lubet, ipse expere.

C Agnosces, eum esse B. Claudium, quem merito apud omnipotentem Deum, sexus omnis, ætas omnis, omnisordo; sed & orbis, civitates, provinciæque omnes, ad omnes causas suas patronum adprent; atque in illud fortasse Davidicum prorumpes; Nimis honorificati sunt amici tui Deus. Ceterum in his Commentariis siquid occurrat paululum diversum ab Henrico Boguetio, apud Sancti Claudianos supremo Iudice, cujus nomine duo supra centum divi Claudii miracula, ante annos amplius viginti, Gallico idiomate conscripta prodire; scias tamen, lector, me non locum, non tempus, non personarum nomina, non alia rerum gestarum adjuncta ulla, nisi e certissimis monumentis, adeoque ex ipsis libellionum autographis tabulis expressisse. Tu fruire & vale. Salinis e B. Claudii natali solo, x Kalendas Octobris, anno Æræ Christianæ MDCXXXII. *Hæc præfatio Auctoris: cui aliud non addimus, quam plura ejus Capita in unum a nobis contrahi; ne titulum multitudinis, quos ille ad xxiv extendit, nimis frequenter Lectorem fistat.*

Latentibus post annum 1160 m. oculis;

colliguntur nota in post. an. 1330.

ex multis testatiora duntaxat. Pl. 138, 17,

CAPUT I.

D

Jussocatus aquis, & moribundus alius, salvati; manus cancro exesa, restituta: Miles, inter hostium tela & in carcere diuturno, nihil damni passus.

IN ea Sequanorum parte, quæ Lugdunum Gallicæ attingit, (hodiernum vulgus Bressiam vocat) anno Christi supra millesimum aetrecentesimum nono & tricesimo, septennis puer Joannes, Henrici de Plantain viri nobilis filius, sabbatho proximo sequente post festum Purificatæ Virginis, forte e ponte subdustorio, in fossam, arci paternæ circumductam, præceps decidit. Miserabilem casum conspicati sunt nonnulli: fit clamor: accurritur undique e domo, e vicinia; sed heu! serius. Quid enim opis afferrent? Jacebat puer, aquis demersus ad lanceæ unius altitudinem, ac præter cuculli innatantis verticem, nullum ejus vestigium apparebat. Nemo unus dubitavit, quin actum esset de puero. Itur tamen ad utrumque ejus parentem, qui tum procul aberant in templo, orandi causa: nuntiatur filii exitium. Hic perculsus pater, in vestigio B. Claudium implorat, enixeque precatur, filium ut server, sibi reddat incolumentum. Cum ille in ade sacra longe posita sic oraret, eodem momento ex imis aquis emersus puer, plurimis circumquaque spectantibus, ad aquæ litus occulta nescio qua vi propellitur. Sic extractum cadaver nudatur vestibus, & ad sepulturam componitur, ac prope erat ut funereo sudario de more obvolveretur: cum ecce adest infelix pater, & filii demortui aspectu commotus, iterum B. Claudium summa animi contentione inclamat. Vix oraverat; & puer apertis de repente oculis ingemiscens; Ne, inquit, paveas, mi pater; ex vivo, & valeo. Obstupuerunt omnes. Voti rei pater materque servatum divinicus filium in sospitatoris Divi Claudii basilica stitere.

3 Vere sapiens ille; Frater qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma. Mons Pessulanus, civitas est Gallie Narbonensis, nunc academia insigni & hortis regis inclita. Ibi studiorum causa debebant fratres duo. Stephano Bracardo patre nati, e Monte-Æ Acuto Autissiodorensis agri. Horum junior (Vicino nomen fuit) ætatis annorum circiter quatuordecim, in gravem morbum incurrit, ac variis frustra tentatis remediis deponitur a medicis. Totus undecim dies nihil cibi aut potionis ceperat, & usque eo viribus deficiebatur, ut nec in eo deprehendi posset micantis arteriæ pulsus, ac vix e naribus spirans tenuissimus halitus fugientem animam retineret. Tum frater natus major, Hugoninus nomine, alte suspirans, & lacrymis ora persusus, morientis funus ducebat. Triste spectaculum; sed lætior eventus fuit. Subiit animum cogitatio evocandæ cælitus opem, quam medicorum industria negavisset. Fratrem igitur Divo Claudio committit: vovet, si ille periculum evaserit, iturum se, aut eum ipsum fratrem suum ad B. Claudii Jurenses ædem destinaturum; adhuc cæcæ pondo quantus esset frater, aut pecuniæ tantumdem oblatum. Fuerat olim juniore fratri pro magistro ac moderatore domestico, nunc etiam medici ac parentis loco fuit; ægro sanitatem, vitam morienti restituit. Quid moror? Vix voverat, cum voci damnatur: & qui animam agebat, subito ad fratrem conversus; Eja, inquit, frater, abscessit omnis morbus; integra sum valetudine, integris viribus. Rem ita gestam jurati affirmarunt ad altare S. Claudii,

An. 1339
ex ponte
lapsus
mersus
que puer,

pater ejus
sanctum
invocavit.

significatur.

Prov. 18,
19
Moribundus ad-
lescent,

ad utrum
pro se factum a fratre,

canonice
fidei an-
1342.

A S. Claudii, quo se voti exsolvendi causa contulerant; adolescens ipse e mortis faucibus ereptus, ac Stephanus ejus parens, mense Augusto, anni supra millesimum tricentesimi & quadragesimi.

Treasur. Officialis Lugd.
4 Lugdunensis metropolis Episcopatum administrabat Guillelmus de Sura, anno Christi MCCCXXXV & aliquot circumjunctis. Is B. Claudii miraculorum frequentia pariter ac magnitudine permotus, edixit, uti ejus festus dies, sacer esset in universa diocesi, atque ab omni opere vacuus ageretur. Eam religionem Deus novo miraculo sanxisse visus est anno MCCCXLII, die decima mensis Augusti, cum jam Guido de Bononia a Guillelmo in Episcopatu successisset. Placet ipsa verba proferre Bartholomæi de Boscario, pro Guidone Archiepiscopo Vicarii generalis, qui de re tota diligentissime pro munere questionem instituit: Universis Christi fidelibus ad quos presentes litteræ pervenerint, salutem in filio Virginis gloriosæ, & presentibus dare fidem. Gloriosus Deus in Sanctis suis, & in maiestate mirabilis, cujus inestimabilis altitudo providentiæ nullis inclusa limitibus, nullisque terminis comprehensa, recti censura judicii cælestia pariter & terrena disponit; etiam cunctos ejus ministros magnifice altis decoret honoribus, & cælestis efficiat beatitudinis possessores; illos tamen, ut digna-dignis impendat, potioribus extollit insigniis dignitatum, & præmiorum uberiore retributione protegitur, quos digniores agnoscit, & commendat ingentior excellentia meritorum.

*Stephanus tam vi-
duam cui
manus
absumpta
sanctæ,*
5 Sane licet fama divulgata ad nostri notitiam perdurisset, quod Stephaneta, relicta Joannis Milos, habitatrix Lugdunensis civitatis, quæ pridem ex infirmitate quadam, sicut Deo placuit, amiserat manum suam sinistram penitus & omnino: & sic manu prædicta amissa, longo tempore in civitate steterat Lugdunensi, palam & publice omnibus eam videntibus sine manu. Quodque dicta mulier nuper ad monasterium S. Eugendi Jurensis, hujus diocesis Lugdunensis, ad visitandum ecclesiam prædicti monasterii, in honorem gloriosissimi Confessoris Beatissimi Claudii, cujus corpus in eadem ecclesia requiescit: quæ etiam mulier fama vulgata, multa miracula, ipsius gloriosissimi Confessoris meritis & intercessione, per Deum in prædicta ecclesia audierat operari, multosque infirmos recuperasse super diversis infirmitatibus sanitatem, & ab hujusmodi infirmitatibus liberatos: ut infirmitate oculorum quam patiebatur sanaretur, ac etiam infirmitas prædicta quæ sibi consumpserat manum prædictam, & adhuc brachium ejusdem (sicut de manu) consumebat, extingueretur, precibus & meritis prædicti gloriosissimi Confessoris, ibidem personaliter accessit. Ubi stetit diebus aliquibus, cum debita devotione assiduis orationibus vacans, & dictum gloriosum Sanctum exorans, ut super postulatis mereretur audiri. Tandem in die festi B. Laurentii proxime præterito, constituta muliere ipsa ante locum in quo corpus gloriosissimi Confessoris Beatissimi Claudii requiescit, eaque per tempus aliquod quasi in extasi polita, cum ad se redisset post temporis aliquod intervallum, invenit manum suam sanam & integram, dicti Sancti meritis restitutam.

*ipsam in-
tegram
recepisse,*
6 Nos vero Bartholomæus de Boscario, in utroque jure Licentiatum, Vicarium & Officialis Lugdunensis, ad instantiam Sacristæ dicti monasterii & ejusdem mulieris, quamquam præmissum miraculum notorium reputaretur in civitate Lugdunensi, fuissetque sufficienter informati, quod bonæ memorie Guillelmus, Domini nostri Lugdunensis immediatus prædecessor, propter aperta miracula quæ Jesus Christus Dei Filius propter eundem Sanctum

fuerat operatus, & operari quotidie non cessabat, EX MSS. ipsius Sancti festum annis singulis per civitatem & CHIDIOCESEM Lugdunensem decreverat solenniter celebrari; Nihilominus tamen, ut, sicut fama vulgata ad nos pertulerat, super dicto miraculo veritas haberetur, Nos cum magna diligentia volumus informari: ne non miraculose, sed per fraudem præmissa contingerent, ad decipiendum corda simplicium: & ut, si verum esset, de ipso miraculo comparata certitudine, possemus vos reddere certiores; & ne, si ipsum celavisset, sceleris arguamur. Quapropter ipsam mulierem coram nobis præsentialiter fecimus exhiberi; manumque perditam, miraculose (ut præmittitur) restitutam, conspeximus & palpavimus diligenter. Quam vidimus sanam & integram, ac alteri manui dextræ solum dissimilem in colore; cum alia propter solem aliquantulum apparuerit denigrata; sed dicta manus miraculose (ut præmittitur) restituta, quasi nova nobis apparuerit, & adhuc apparet in colore albius quam dextera manusejusdem mulieris. Inquisivimus insuper, tam per nos quam per ceteros commissarios, a nobis super hoc specialiter deputatos, cum testibus quamplurimis fide dignis, religiosis & secularibus, clericis & laicis, burgensibus & notariis, & specialiter cum religiosis & honestis mulieribus Abbatissis monasterii S. Petri Monialium & de Deserta civitatis Lugdunensis, & nonnullis aliis Monialibus dictorum monasteriorum, penes quas dicta mulier miserabilis longo tempore dicebatur fuisse conversata.

7 Qui testes ad sancta Dei Evangelia juraverunt, & in verbo veritatis asseruerunt, quod dictam mulierem pluribus diebus & vicibus viderant & conspexerant absque manu prædicta: & hoc esse & fuisse notorium in civitate eadem Lugdunensi. Nos igitur dictis testibus fidem plenariam adhibentes, vobis testificamur, & in vestri notitiam tenore præsentium deducimus, super tam aperto & notorio miraculo, veritatem, ut præmittitur, se habere; ut Deo in Sancto suo glorioso, Beatissimo Claudio laudes venerationis debitas & gratias referatis: ipsumque Sanctum apud eundem Dominum nostrum Jesum Christum habere mereamur in patronum. In quorum omnium fidem & testimonium, præsentibus litteris sigilli curiæ nostræ secimus appensione muniri. Datum Lugduni, die prima mensis Septembris, anno Domini MCCCXLII. Ego vero Jordanus de Cuyfaco, Clericus, civis Lugdunensis, auctoritate Apostolica publicus Notarius, ac Curie dicti Domini Officialis juratus, præmissis, exhibitioni manus dictæ mulieris, miraculose (ut præmittitur) restitutæ, inspectioni & palpationi ipsius, a dicto Domino Officiali, ac inquisitioni super hoc cum testibus quamplurimis fide dignis, religiosis & secularibus, Abbatissis & Monialibus memoratis factæ, & in pluribus aliis superscriptis, ex commissione dicti Domini Officialis præsens interfui: præsentibusque litteris inde confectis subscripsi manu propria: ac ipsas jussu & voluntate dicti Domini Officialis, signo meo publico signavi, in testimonium veritatis præmissorum, Rogatus.

8 Luxemburgensis familia quam clara sit atque illustis, loquuntur Annales nostri, necnon & Ecclesiarum fasti, quibus nomen Petri & illius, juvenis incomparabilis, etiam ante solennem apotheosin, summo populorum consensu inscriptum legas. Ex ea prognatus erat Antonius Luxemburgicus, Comes Briennensis, Russiensis, & Charniensis, Dominus de Guistelle &c. anno quoque jubileo MCCCCLXXV; provincie Burgundiæ Rector, & castrensis Præfectus, vulgo Marescallum appellant. Eo anno for-

*seque-
tum vi-
disse ac
palpasse*

E

*Et audi-
tis plu-
ribus testi-
bus*

*verum es-
se mira-
culum de-
finis*

F

*per publi-
cum in-
strumen-
tum an.
1342.*

*Refert
Burgun-
dia 1475
inter bo-
nitas to-
lasur
manet*

EX MSS. te contigit ut ad arcem Morillonem Francicæ ditio-
CHI- nis, in Dominum de Cointronde, pro Francorum
FLBT. Rege Prætozem exercitus primarium, incurreret.
Pugnatum est utrimque acriter, sed vincentibus
Francis cæsi sunt Burgundionum nobilissimi quique:
ipse omnium princeps Antonius equo dejectus, o-
mnipotentem Deum, Divam Virginem Rollandi-
montis, ac beatissimum Antistitem Claudium in
ultimo discrimine tacitus invocavit. Mirum dictu!

*Ex di-
tino
carcere
salvum fa-
ciat
an. 1492.*
Ex eo tempore, cum octoginta balistariorum telis
unus præ aliis undique peteretur, omnia in irritum
ceciderunt: ipse sine vulnere ab hostibus captus est.
Neque hic miraculorum finis. Ea custodia tentus
est annis octo, & tribus circiter mensibus; quo tem-
pore per annos septem, menses novem, & dies vi-
ginti quinque, in compedibus fuit: & erant ser-
rez compedes, quinquaginta quinque librarum pon-
do. In ea tam acerba captivitate non illi tibi in-
tumescere, non dolorem sensit, non morbum vel le-
vissimum contraxit; sed integra valetudine emer-
sus, rem totam diligenter annotatam, anno denique
MCCCXCII, die mensis Junii octava & vigesima,
grati animi ergo, in publicas tabulas retulit; seque
omnia quæ recensuimus beneficia Divo Claudio ac-
cepta ferre, juratus confirmavit.

H

A N N O T A T A D. P.

a Successit Guillelmo Guido an. 1340: quod au-
tem sequitur miraculum etiam in Lectiones S. Clau-
dii relatum est.

b Abbatiz S. Petri feminarum sua adhuc dignitas
manet, Desertæ nulla mentio apud Sammaritanos.

c B. Petrus Luxemburgius colitur; Julii, quan-
do dabimus pro ejus Canonizatione acta; obiit anno
1387 Avenione.

C A P U T II.

Graviter sauciati ab hostibus, itemque naufragi, vel
aliter in mari periclitantes servati.

*Servatus
an. 1487
alio, 20
die Julii.*
9 Sunt inter mortales qui mala avertere inter-
dum possint, illatis mederi non possint; Deo
optimo maximo utrumque pariter factu facile est.
Erat sub signis atque in comitatu Angelberti a Nas-
savi Claudius Bovartius, vir equestris ordinis, cum
Hingæ Francicæ copias ex itinere obvias habuere,
die Sabbati, Julii mensis octava & vigesima, anno
Christi MCCCCLXXXVII. In eo conflictu Claudius,
jam hastis, jam spiculis multifariam petitus, ac repe-
ritus, sagitta etiam jugulum transfixus excutitur.
Dum animam ageret, B. Claudio, Patrono cognomi-
ni, se suæque omnia committit, & (o Divi medicam
manum!) omni absterfo vulnere convalescit. Is de-
inde a Philippo Austriæ Archiduce, postea Hispa-
niarum Rege ejus nominis primo, pretio redemptus,
Bethuniensi archiepiscopi vice præfectus fuit, suæque
erga beatissimum Archipræsulem pietati, atque acce-
pti beneficii monumentum, votivam tabulam ad
ejus tumulum appensam extare voluit.

*idem alius
1527.*
10 Geminum huic miraculum non abjungo. Cir-
ca mensem Julium anni MDXXVII, Caroli V Cæsaris
nomine, Mediolano intempesta nocte exierant sena
armatarum millia, pari numero Helveticas Ræticas-
que Franciarum partium copias invasura. Stabat in
prima acie Ludovicus d' Arestel nobilis Burgundio,
suæ gentis velut dux. Cum itaque pugnatum
esset ad Caranschium, cecidit in prælio Ludovicus,
gemino vulnere patefactis visceribus, ac tum alibi
leviter perstrictus, tum in humero sinistro sarissa

forte confusus. Jacebat inter cæsorum cadavera, & D
ab utrimque pugnantibus misere proculcabatur; cum
ei venit in mentem B. Claudius. Rem dicturus sum
pene incredibilem, sed tamen in D. Claudii basili-
ca sequenti anno a Ludovico ipso solenni jurejuran-
do affirmatam. Oravit; & finito prælio, e media
cadaverum strue, non spirans modo, sed & illæsus
atque incolumis evasit.

11 Simili pene beneficio servatus jam antea fue-
rat Christophorus de Lannoys, civis Tornacensis.
Is anno Christi MDX, Sabbato sancto, pridie Pa-
schatis, in Caletano freto cum aliis amplius quadra-
ginta, qua nauticis, qua mercatoribus oneraria ve-
hebatur, quam Magdalenam nuncupabant; cum in-
cautos aggressa est piratica navis. Dimicatum est
utrimque acriter. Christophorus inter alios novem
vulneribus, & in his letalibus, in umbilico, in
corde, & in jugulo acceptis, pro mortuo per horas
viginquatuor stratus in carina jacuit. Tandem
Guillelmus ejus frater, eum adhuc spirantem, &
cum morte luctantem conspicatus, coram omni ad-
stantium cœtu positus humi genibus, B. Claudium
supplex precatur, fratrem ut sibi incolumen resti-
tuat; addito etiam piæ peregrinationis voto. Ad eas
preces subito quasi evigilans Christophorus, primum
oculos aperit, tum fratrem alloquitur, postea cibum
ac potum sumit; denique obligatis utcumque vul-
neribus cum domum abiisset, intra quindecim dies
pedetentim convaleuit: moxque cum Guillelmo fra-
tre ad D. Claudium iter ingressus, miraculi fidem
die Junii quintadecima publicis tabulis consignavit.

12 Pagus est ditionis Jurensis vulgo Morbies, ab
ipso S. Claudii Jurensi monasterio tribus leucis hora-
riis distans. Ibi quindecim annorum puella, Petro-
nilla nomine, Petri Jordani honesti viri filia, noctur-
no viso perterrita, vergente Julio mense anni MCCCC-
XXIX, tantum ex eo debilitata supersuit, ut per totos
quinque annos nec lecto surgere, nec cibi quidquam,
aut potus capere posset; excepto quod singulis men-
sibus, interdum etiam duorum ac plurium mensium
spatio, vix pomum unicum comedeat: ita omnem
pene vel ingerendi, vel digerendi, egerendique fa-
cultatem natura negaverat. Priore anno suæ ægri-
tudinis, quoad linguæ compos fuit, (ut erat pia, &
bene morata) bis apud Parochum peccata deposuit,
bis Eucharistiæ sacro pane refecta est: postremis
vero quatuor annis, extinctæ quam viventi simi-
lior, nec oculos aperire, nec loqui potuit; tamen, F
cum quis de Deo ac divinis rebus sermonem habe-
ret, tum illa junctis manibus, fufisque cum gemitu
lacrymis significaret, se id sentire quod dicebatur.

13 Frequens erat visentium concursus ad id spe-
taculi; & adfuit felicibus auspiciis pia in paucis,
& illustris matrona Catharina de Bauffremont, Do-
mina de Treschastel in agro Lingonensi, anno
Christi MCCCCXXXIV, die mensis Augusti tertia.
Illa puellam blande primum affata, mox positus
humi genibus ante jacentis cubile, Deum opti-
mum maximum, sacratissimam ejus matrem Vir-
ginem, ac beatissimum Archipræsulem Claudium,
pro ejus incolumitate longum precata est. Finierat;
& ad ægroz parentes converso vultu, serio ad-
monet, filiam ut semianimem ad Claudii veno-
randum corpus deportari curent; nec hortari destitit,
quin illi se id quamprimum facturos reciperent. Id
præstiterunt postridie, quarta die Augusti: & rei
fama, ad B. Claudii basilicam, hominum ingentem
multitudinem excitavit. Oratum est a circumstante
populo, a Cœnobiarca, & Cœnobitis omnibus;
præsertim vero a Catharina, cujus maxime fide ac
religione miraculi expectatio nitebatur. Mirum di-
ctu!

*aliasque
1510 in
prælio
navali.*

*Puella
an. 1429
clinata ac
deinde se-
re impen-
sa.*

*loquela
experti.*

*an. 1434
delata ad
S. Clau-
dium, se-
per fis.*

Au! Assurgit Petronilla primum in poplites; tum oculos repente apertos, in sacras D. Claudii plantas venerabunda intendit. Nec mora: erigitur in pedes, Confessarium postulat, ac peracta Exomologesi ad sacrorum Antistitis pedum oscula accedens, illius se meritis incolumitati restitutam proclamat. Fit murmur festaque acclamatio in populo; erumpunt undique lacrymæ ac gemitus; pulsantur ad modum & numerum campanæ, ac in magno cœtu Te Deum laudamus solenniter decantatur.

14 Agnosceite vos quoque, Genevenses cives, etiam in lacu vestro B. Claudii, a cujus nuptido & religione defecistis / potestatem ac numen ostendi. Agebatur annus incarnati Verbi supra millesimum quadringentesimum quintus & quinquagesimus, eratque feria secunda, dies mensis Maji sexta & vigesima, cum in lacu Lemano (nunc Genevensem aut Lausannensem vulgus appellat) a castro Morgie b Tononum, ad tres vulgares & horarias leucas, navigio tendebant Nicodus Girodi, trabalis operis faber Tononienis; & Petrus Destue, Morgiensis patris, conditione tabellio, cum aliis quatuor. Jam in altum ad octo fere milliaria proVectis, circa horam de meridie quartam fœdatempestatas supervenit. Ac pimum cælum inhorrescere, stridere venti, mugire lacus; tum jactari navigium, deinde allisis ad latera fluctibus aspergi, ac subeunte aqua gravari; denique convolvi omnino, & mediis in aquis resupinari. Inclamati a Petro & Nicodo Cœlites, Deipara Virgo, Claudius, Nicolaus, Ludovicus Arelatenis c. Nec in irritum; nam ea navis conversione omnibus in lacum abjectis, duo fluctibus hausti, videlicet Aymonatus Choudet Tononienis cum filio; tertius (Joanni Monodonomen erat) transversum cymbæ sedile amplexus, ea eversa aquis præfocatus est: tres alii se mutuo complexi, nescio quo modo supra navis supinæ carinam evaserunt.

15 Ita per semihoræ spatium fluctuarunt: licuitque Petro, ac Nicodo, flexis etiam poplitibus, iterum vota pro sua salute, iterumque Patronis jam adoptatis nuncupare: nec frustra. Visa per id tempus Petro Destue (ut suo ipse chirographo postmodum coram plurimis testibus in publicas tabulas retulit) sacratissima Virgo Mater adstare periclitantibus, una cum beatis Claudio, Nicolao, & Ludovico Arelatenis; qui tres pariter adnixi, oversum navigium pronò rectoque statui restituerunt. Rursus in lacum excutiendi erant qui carina vestibantur: sed (o fidam Numinis manum!) excipiuntur alven revolutæ navis, videntque Joannis Monodi miserabile cadaver transstro implexum. Nec mora, arreptis remis sævienti adhuc procellæ toto conatu obluantur; ac Lausannam versus flectentes, semileuca circiter ad S. Sulpicium admoventur. Inde quatuor ignoti homines cymba vestri auxilio venerunt: qua cymba ut primum exceptus est Joannes (id nomen erat homini villatico, qui cum Petro & Nicodo adhuc in vivis supererat) animam confestim exhalavit. Itaque ex ea clade soli evasere Petrus & Nicodus: qui brevi post tempore, alius alio die ad S. Claudii basilicam religioso promisso defuncti, rem totam, uti narrata est, adhibito ad fidem publicam tabellione, ac jurejurando interposito, legitime confirmarunt.

16 In aquis versamur: sed nunc e lacu in flumen, e flumine in mare deveniendum est, ut ubique nostrum Antistitem dominati intelligamus. Anno Christi MDLXXI Furantium d amoem trajiciebat ad vadum Accoveum Petrus Marcus de Mouxe, filius domini de Luppigoy, in agro Genevensi, una cum famulo Claudio Laurentio, & alio, nomine

Junii Tomus I.

Francisco Dieu-le-fils. Intumuerant aquæ, & inau- EX MSS. spicato contigit, ut impacta ad arborem navis in CHIP-fragmenta distiliret. Hic Petrus B. Claudium incla- LET. mat: & vide quo eventu. Franciscus cum naura, alacriores in arborem conscendunt: Claudius altera manu arrepto ramo suspensus hæret, altera domini crinibus apprehensum sustinet; donec crurali Claudii fasciola sursum elatus, ipse quoque in arborem evasit. Depictus in tabula casus, Petri Marci religiosum munus, etiamnum miraculum omnibus loquitur.

17 Sursum ascendimus integro sæculo, & tamen e fluvio in mare pronò cursu devolvimur. Circiter annum æræ Christianæ MCCCCLXXII navigabant ex Oriente in Provinciam amplius quadringenti cum sub auroram sæva tempestas exorta onerariam in ultimum discrimen adduxit. Intenderant se cœlo atræ ac sordidæ nubes, mixtique densis imbris rapidissimi turbines, decumanos fluctus ac reciprocos ciebant. Nihil juverant jactæ anchoræ: mors in omnium oculis erat; ac turbatis nauticorum ministris nihil jam spei, nisi in divina ope superesse credebatur. Ergo inter lacrymas & inconditos clamores, Beatum Claudium summa omnes voluntate, genibus nixi, Patronum adoptant. Vix suffæ erant preces cum venti, ac fluctus, quasi indistincto silentio quievere: navis exinde placide proficereque cursum tenuit. Defunctis periculo qui navi vehebantur, nihil potius fuit, quam ut certum hominem ex omnium numero deligerent, qui omnium nomine D. Claudio servatori suo, inita ad ejus tumulum religiosa peregrinatione, votum exsolveret. Id muneris forte obligit Christophoro de Aysun, serenissimi Siciliæ & Hierosolymorum e Regis Scutario nobili, reique panariæ Præfecto: quod & ipse lubens admisit. Sed dum rem latius profert, nempo ad sexennium auctum ultra, homo alioquin occupatissimus; periculo suo didicic, non esse divina humanis, quamlibet seriis, facile possibenda obsequia.

18 Ibat regio mandato Christophorus, expeditus in equo, ab Aquis Sextiis ad castrum f Lambescum: ac jam appetente noctis crepusculo ad S. Cannatum pervenerat, (qui locus abest a Lambesco dimidiata circiter leuca); cum ecce adstitit imprudenti umbra, veneranda specie, Monachi Benedictini habitu, cui sub nigro pallio candidum nescio quid internitebat. Nec mora, frænis equum apprehendit, atque ita toto itinere prævit equitanti, Lambescum usque; quo ut ventum est, tum vero spectrum illud nobilem virum in hæc fere verba compellat; Necdum, inquit, votum solvisti, quo jam pridem ob evitatum tempestatis periculum obstrictus tenebaris. Vide ut hoc defungaris munere, ne te gravior aliquis casus excipiat. Et his dictis, evanuit ex oculis. Eo viso vehementer obstupescit Christophorus, amissa loquendi facultate, ut primum acceptus est hospitio, calamo scriptorio, chartaque & stramento nutu ab hospite impetratis, infortunii sui seriem ex ordine perscripsit. Mox gravi morbo tentari cepit; nec ei melius factum est (etiam regionum medicorum adhibita industria) donec animum induxit explere tandem quod olim promiserat. Venit ergo, longa ac difficili via, ad beatorum Eugendi & Claudii basilicam: quam ingressus, capite aperto, nudis pedibus, reliquo etiam corpore ritu supplicis seminudo, die Septembris vigesima anni MCCCCLXXIX, statim atque in sacrum atque incorruptum D. Claudii corpus oculos intendit, errupit in illum Davidis versum; Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Omniique liberatus incommodo, actis solenniter

K x x

gra-

EX MSS. gratias, beneficii accepti memoriam, rebellionis fide publica, & jurisjurandi religione sancivit.
CHI-
FLET.

A N N O T A T A D. P.

a Engelbertus Nassavius, *Vianda & Breda Dominus, ab anno 1475, quo pater Joannes obiit, ad 1494, quo defunctus ipse est: ab eo genus ducunt Principes Arawsonenses.*

b Mages ad Septentrionalem, Tonon ad Meridionalem ripam lacu sita, oppida ampla, recta linea medium lacum secante invicem se respiciunt.

c B. Ludovicus Cardinalis & Episcopus Arelaten- sis colitur 16 Septembr.

d Furantius in Delphinatu rivulus, infra Romanum oppidum Rhodano immergitur, satis longe ab agro Genovensi: in hoc autem nominatur Oranto, alias Durantius forte dictus; lacumque subit circa Tononum, fluvius non contemnendus, ut hic potius videatur intelligendus.

e Renatum Andegavensem intelligo, qui se ex adoptione Joanna Regina dicebat Sicilia Regem, & B vixit in Provincia usque ad an. 1480.

f Lambescum, 4 leucis Aquit-septis in Provincia, media autem via occurrit locus S. Canat in tabulis: Auctor in margine notat hac verba; S. Cannardum lego in libro de Antonio Lotaringo. Colitur S. Canatus, Massiliensis Episcopus, 15 Octobris.

C A P U T III.

Ex captivitate barbarica vel hostili, extremis suppliciis, vel praedonum manibus, liberati.

19 **A** Tempestate discedimus, sed nondum a mari. Anno Christi MCCCCLIII, exeunte Junio mense, Joannes de Vineis, Flander Insulensis, & Reginaldus de Trahyes, e S. Paulo agri Tarranen- sis, in mediterraneo navigantes, a Barbaris capti, ac deinde in tetrum carcerem conjuncti sunt. Sed cum prae inopia libertatem pretio emere non possent, rursus in barbara treiremi exposui sunt; aliquid qua nautici, qua bellici muneris obituri. Lugebant miseri vicem suam, ea maxime de causa, quod insensibilis hostibus Christiani nominis, adversum Christianos ipsos suam praestare operam vel inviti cogebantur. Ac duobus jam annis servitutem durissimam serviebant; cum B. Claudii subit animus recordatio. Ergo illi se devote, enixeque flagitant, ut se ferocissimorum hominum dominatu exceptos, tuto aliquo portu excipiat. Nec susce-
C cassam preces, circumspiciunt navim (tum erat dies Jovis a post festum B. Ludovici, anni supra millesimum & quadringentesimum quinti & quinquagesimi) omnesque ad unum alto somno depressos non sine admiratione conspiciat; rati nimirum adesse tempus, quo tentanda sibi esset ad libertatem via, nescio quo fure e navi pendulo, in mare taciti evolvuntur. Opportune tum aberant a continente leuca dumtaxat una, vel paulo amplius: plenus animi, atque in D. Claudium fiducia Joannes, Reginaldum sobrinum suum natandi imperitum in humeros tollit. Sic obstante nemine dilapsi, Savonae b portum natatu tenuerunt, exinde assertorem suae libertatis beatissimum Antistitem palam omnibus professi.

20 Alius e Nicza Saliorum, Monetus nomine, conditione libellio, cum in mari captus a piratis, scilicet additus, undecim jam annos in ea car-
item
ad an.
1466.
nificina perseverasset; invocato B. Claudio cultel- lum nactus, primum ferream catenam, qua erat

relegatus, facili negotio rescuit; proxima deinde D nocte felici ausu in mare desiliens, diu cum aquis luctatus, tandem ad portum, Niczae patriae suae propinquum, natatione pervenit; nec multo post ad B. Claudii tumulum peregrinatus, die tertia No- vembbris anni MCCCCLXVI, illum vindicem suum solenniter affirmavit.

21 A treiremibus ad carceres abeo. Gratianopoli 1477 Do- Nicolaus Gtery, patria Belmeriensis, ad oram ma-
minica-
nus, ab
culpar
sua vi-
but,
ris Mediterranei, conditione Dominicanus, digoi-
tate Presbyter, apud Claudium Vernois Praeposi-
tum suum provincialem furti insimulatus, atque in
omni vita effusioris licentiae, perpetuo carceri ab
eo additus est, Genevamque destinatus; ubi per
quadriennium in custodia & in vinculis fuit. For-
te contigit, ut Sabaudiae Dux c civitatem Gene-
vensis solenniter inveheretur: tum vero Nicolaus,
B. Claudium saepe alias inclamare solitus, arden-
tiore studio efflagitat, ut ad eum ex eo squalore
educendum tandem aliquando flecteretur. Vix su-
derat preces, cum se compedibus solutum, apertas-
que carceris januas admirabundus vidit. Egredien-
ti occurrit custos carceris: qui primum vehementer
obstupescit, tum de miraculo admonitus, Nico-
laum custodire reddit. Ea res cum ad serenissimum
Sabaudiae Ducem fuisset perlata, ratus ille Superis
acceptam ejus libertatem, educi illum e carcere, E
ac vinculis eximi jubet. Nicolaus ad B. Claudii,
assertoris sui, Basilicam convolat; remque uti nar-
rata est, praestito super sacrum Canonem solenni
jurejurando affirmat, die Martii vigesima, anno
Christi MCCCCLXXVII.

22 Alius anno sequenti MCCCCLXXVIII, etiam
invitis mortalibus evasit. Carmelita erat, Andreas
nomine, e pago Grandivellensi oriundus, & in
Claravallensi d diocesis Bisuntinae cenobio profes-
sus. Is a nobili viro Claudio de Vaudray Sinemu-
ruin e cum litteris missus, in reditu capitur a mi-
litibus, mox Divionem, inde Talantium victus
deducitur. Ibi ferreis pedibus operatus, insuper a
petulantissimis hominibus dirum in modum excru-
ciabatur. Itaque beatissimam Dei parentem Virgi-
nem toto animi conatu implorabat; Divumque
Claudium nominatim precabatur, uti sacri sui tu-
muli adhuc revisendi ei concederet facultatem. Dum hoc oraret, subito gravissimae, quibus teneba-
tur, compedes manu non visibili solutae, atque in
aliorum captivorum oculis in terram excussae sunt.
Nihilominus capitis damnatur, ac de nocte aquis
F praefocandus deducitur a carnifice. Interim mori-
turus peccata (ut fit) apud Sacerdotem explicat;
dumque Divam Virginem ac S. Claudium incla-
mat, peracta confessione, fure, quo manus astringe-
batur, tacita vi expediri se persequitur. Igitur
carnifici elapsus e maribus, ultro in Osearum an-
nis gurgitem desiliit; unde natatu longe proventus,
extraque hostium potestatem constitutus, vicina
Carthusianorum domo perhumaniter excipitur circa
undecimam vespertinam: nec multo post in D. Clau-
dii basilica voto desungitur, die mensis Julii sexta
& vigesima.

23 Simili pene miraculo biennio post milites
duo, Bonifacius & Jacobus, cum in arce Sardonis
Sabaudiae ditionis, per undecim jam hebdomades
in vinculis essent, voto nuncupato divae Virginis
Mariz, sanctoque Claudio, die mensis Martii vi-
gesima quinta, qua tum erat sabbatum f ante do-
minicam Palmarum, se compedibus ferreis solutos
repente mirati sunt. Indeque cum ad ignem arcis
calefactum venissent, moxque retrusi essent in car-
cerem, gravioribus quam antea constricti pedi-
cis;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

1478
Carmeli-
ta, capitur
ab hosti-
bus;

A cis; iterum seria secunda post octavam Paschæ, compedes suas, non effractas, non ruptis clavis solutas, sed quasi fabri manu referatas eximi sibi, atque in solum defluere sentiunt nocte intempesta. Ulro quoque patefactæ sunt carceris arcisque portæ, atque adfuit cælitus affusum lumen, cujus beneficio liberati, ad Giseriacum, Bonifacii natale solum, una tantum a Sardone leuca distans, bonis avibus appulsi sunt: unde postea Bonifacius ad B. Claudii reliquias, die Maji sextadecima, votum exoluturus advenit.

24 Orta contentione inter duos satellites Præfecti arcis Braconiz ad mœnia Salinensia, anno Christi MCCCCLXXXV, eorum alter Henricus du Bois, socio Joanni Bovis lætale in jugulo vulnus infligit: quæ de causa detrusus in custodiam, admonetur post quintum diem de lege talionis; Joannem in extremis esse, nec ulla humana vi posse mortem evadere. Ad hæc Henricus, cum lacrymis magnoque animi ardore, Joannis incolumitatem a S. Claudio supplex efflagitat. Vix oraverat, cum nuntiatur, Joannem de repente percuratum. Ita unius voto, & adversarius letali quod acceperat vulnere, & ipse extremo supplicio liberatur. Vir nobilis Joannes de l'Isle & Delphinatum Valeysia, latrocinii per calumniam delatus, Parisiis in vincula compingitur. Tandem agentibus adversariis, in Castellana Parisiorum curia, a quæstionum Judice regio damnatur ad patibulum. Quid ageret miser? Voverat B. Claudio peregrinationem, & caput cereum ad sui capitis magnitudinem, cum primum trusus est in carcerem. Audita igitur capitis sententia percussus, ignarus quid consilii caperet, vota D. Claudio apud se tacitus ac supplex repetit. Precantis ilico subit animum cogitatio, appellare superiorem Judicem. Opportune. Quæstione etenim ad Senatum Parisiensem delata, post novem annorum custodiam, absolvitur, anno Christi MCCCXCII. Kalendis Octobris, B. Claudio se voti reum sistit.

B **25** Alius alia via periculum evasit. Guidoni Brun nomen fuit, eratque domesticus Gabrieli Bouchartio, in arce de Cuyne prædicatorum Duci; cum nonnullus criminis accusatus, apud Cameram, Allobrogum oppidum, in custodia detentus est. In eo carcere Diva Virgine de Planis, beatoque Claudio invocatis, pluries Guido excussis divinitus compedibus, tamen a custodibus magis id adscribentibus, toties in vincula retrusus est, ac denique a summo Prætoris laqueo additus. Ergo ductus est ad supplicii locum: ubi cum ei carnifex elisisset fauces, pendulique ex more humeris incubuisset; aliquanto post, quasi boni Genii manu rupto laqueo, illatus e sublimi dimittitur. Ita subductus est a circumfusa turba, die quinta mensis Augusti, anno Christi MCCCCLXXXIII.

C **26** Illa etiam est ratio admirabilior, qua Antonius Genuensis, e sacro Carmelitarum ordine, ultimo discrimine ereptus est. Is captus a Turcis, Granatæ per annum integrum in vinculis fuit, ferreis compedibus manus pedesque astrictus. Per id tempus educebatur identidem ad spectaculum, eo loci, ubi Christianis tormenta infligebantur; quibus nonnumquam capita aut candente galea includi, aut fervente oleo plenis ollis immergi conspiciebat: nec mitius a duos secum barbaros sperabat, ni Christi fidem ejurasset. In eo pavore beatissimam Dei Matrem, sanctumque Claudium sibi patronos adsciscit: pauloque post somno correptus, eos per quietem pro se Deum deprecantes, ac se velut carcere educentes innotuit. Nec vanum insomnium fuit: evigilans enim, ferreis quidem vinculis adhuc onustus se vidit; sed (o quam procul a Granatâ)

in Rhodo insula, pro foribus basilicæ sancti Joannis, ex MSS. Rhodiensibus Equitibus ac promiscuæ turba insertum. CHI. Hæc sancte affirmavit Antonius ipse, die Kalendis Junii, anno MCCCCLXXXVI, cum votiva peregrinatione ad S. Claudii ædem sacram defunctus est.

27 E Grayaco, nobili Sequanorum oppido ad Ararim sito, ortus erat Joannes, solearius faber. Is verno tempore anno Christi MCCCCLXXXVIII dum iter agit, forte incidit in prædones aliquot Francos; a quibus arctissimis religatus vinculis cum captivus ageretur, B. Claudium tacitus implorat; addito promisso, si periculum evaderet, se sancti basilicam nudis pedibus religiose aditurum. Nocte sequenti dum per silvam deducitur, miratur se tribus cannabinis funibus, quibus arte subfringebatur, subito manu divina expediri; ac tum ante oculos erat vepretum, in quod ille se festinus abdit. Cum autem insiliret, contigit Dei nutu, ut ex eodem dumeto fera nescio quæ erumperet; cujus vestigiis dum insistant prædones, ac se captivum suum persequi putant, illum in dumo latentem longe post tergum relinquant. Ita ei libero abire licuit, votivamque peregrinationem aggredi, quæ ad tertiam diem Maji in sui liberatoris templo rite defunctus apparuit.

28 Iter faciebat Ægidius Bergensis Episcopus, & cum in Silva Compendiensi incurrit in grassatores, sexto Nonas Maji, anno MCCCCLXVI. Ab his spoliatus pecuniis, libris, diplomate Apostolico sui Episcopatus, vestibus denique ipsis & omni apparatus, graviter etiam sauciatus, nudus ad arboris stipitem alligatur. Triduum jam totum in eo statu mortem præstolabatur, vulneribus, doloribus, vesperum aculeis, atque inedia pene confectus; & venit in mentem ille miserorum patronus, Antistes Claudius. Orat; exauditur; & ad ejus pedum oscula die Mensis Junii sexta & vigesima lætus admittitur. Aurelianensis diocesis Sacerdos, Dionysius Vincentius, Kalendis ipsis Octobribus anni MCCCXCIX, a duobus furciferis dirum in modum cæsim acinace convulneratus prostratusque, cum B. Claudio se commisisset, multis deinde sed vanis ictibus peritus est; percussore altero nescio cujus impulsu in terram prolapsus, utroque postea abscedente. Igitur Dionysius in vicinum castrum erepens, ad chirurgum se recipit: sed hujus vel improbitate, vel imperitia horribilem adeo in morem ei facies intumuit, ut salutem desperaret. Iterum D. Claudio vota nuncupat, & postmodum detumescit facies. Supererat gravis languor ex vulneribus male medicatis: tertio itaque Patronum suum appellat; & paulatim perfatus, sequenti anno MD, octavo Idus Octobris, beneficium triplex publicis tabulis juratus affirmat.

29 Addamus hic & aliud e recentiori memoria. Quinquennium Lutetiæ Parisiorum in studiis eggerat Petrus Andreas Longinus, viginti annorum juvenis, Lugduno Galliarum oriundus. In reditu cum silvam transiret regis villæ Fontainebleau, ipsa Palmarum/Dominica anni MDCVII, incidit in sicarios duos; qui triginta eum aureis nummis exspoliant, vestem exuunt, supra aurem sinistram scinde vulnérant; adhuc decussatis brachiis & cruribus ad arborem alligato exertam linguam strophio con-torquent, atque elidunt. Forte haud multo post illac iter habuere mercatores Genevenses duo, qui miseratione tacti, cruentum ac seminecem Parisios revehant, chirurgoque suis ipsorum expensis medicandum committunt. Bimestris ea curatio fuit, & hic ejus exitus, ut Petrus auribus, lingua, etiam & mente captus superesset; adeo ut insanorum more diu vagus atque errabundus circumcuraret, donec ad Jurensem S. Claudii dio-

Kkk 2 nem

1483; fo-
mato la-
taliter
fauco,
cuius
vulneris
liberatur
a pene
morsis;

et aliter,
1493
demonstrat
ad sup-
ram;

idem an.
1483; jam
suspensum;

Carmeli-
ta 1486
captus a
Mauris
Granatæ;

Rhodium
am-iculo
se trans-
fertur.

Ex Graf-
fatorum
manibus
eductus,
1478 su-
per Bar-
gundus

1466
Episcopus
Bergensis

1499 Sa-
cerdos
Aurelian-
ensis;

graviter
ab ictibus
vulnera-
tus;

idem 1607
studiosus

post cura-
to vulne-
re;

EX MSS. nem pervenit, in pagum de Cultura in Nemorosis, CHIFL. vulgo Les Bouchots. Ibi per annum integrum benigne habitus ab incolis, & mentis aliquid recepit, & auditus quantum ad vehementiores sonos leviter percipiendos satis esset. Anno denique MDCIX, die Dominica in Ramis Palmarum (qua ipsa die ante biennium in prædones incurrerat) cum ad B. Claudii basilicam venisset, ejusque pedes exosculatus esset; primum solatii nescio quid intime persensit; deinde in reditu cum adhuc Divi sacra ædes in prospectu esset, ipse aliquid excreans coagulati sanguinis, simul integram mentem, integram audiendi loquendique facultatem adeptus est.

ad am-
sionem
sua &
fuerat
liberatus
an. 1609.

ANNOTATA D.P.

a Anno 1433 lit. Dominic. E, scilicet S. Ludovici 15 Augusti, cadebat in ser. 2.

b Savonæ portus, in litore Ligustico, Sede Episcopali nobilis.

c Fuit hic Philibertus I, filius B. Amadei.

d Meminit hujus canobis, tamquam anno 1433 fundati, Lezana. Distat autem Claravallis ista, vulgo Clervaux, a S. Claudii monasterio solum 4 leucis.

e Sinemurum, vulgo Semur, in Ducatu Burgundia, media fere via inter Autissiodorum & Divionem: hinc vero propinquum adest Tulantium, ad Orlacum, vulgo Oulche, qui infra Divionem Arari influit.

f Anno sequentem 1480 Pascha fuit 2 Aprilis.

g Camera, Sabaudia oppidum, inter Cambrivacum & S. Joannem de Maurienna.

h Idem narratur in Lectionibus, & similiter Turce appellantur: in Mauros intellige, æque ac illi sunt, Mahometanos, Granata dominatos usque ad an. 1492; Christianisque, dum Carmelita iste caperetur, infestissimos: quare subigendos eos regnumque extinguendum sibi sumpsit Ferdinandus Catholicus.

i Grajacum, vulgo Grey ad Ararim alias Segurinum, vulgo la Saone, distat Dola & Divione, triangulum cum illa faciens, 7 vel 8 leucis.

k Berga Norvegie Caput intelligenda, nec enim alia hujus nominis Episcopalis fuisse scitur: hic ergo in S. Claudii natiuitatem ex itinere venerit.

l Ergo 8 Aprilis: nam 15 celebratum est Pascha anni 1607. Fontaine-blanc alius Fons-bellaqueus dicitur, quod Fontaine-bell'eau, alius Fons-Eblaudi, ad Sequanam flumen in Gasiensibus tractu, a Francisco I potissimum ornari & excoli ceptus, jam olim etiam S. Ludovico ad plus secessus cara domus, distat Parisiis 8 vel 9 leucis.

m 12 Aprilis: nam 19 celebratum est Pascha 1609.

C A P U T IV.

Morbi letales depulsi, abortivi convalescenti.

30 **I**N phreæsim incurrerat Scutarius nobilis, Petrus de Prie, anno Christi MDI, ratus, id sibi pennis afflatum a rabioso cane, a quo in dextræ manus auriculari digito jam ante quinquennium admorsus fuerat. Ut ut res haberet, vocat per intervalla lucida se ad D. Claudii sacram eodem peregrinaturum, & iter agressus, in via morbo omni levatus est. Circiter annum MCCCCXIV, in paralytim incidit puella Divionensis, Joannis Dumontis mercatoris filia, & (pro morbi genio) media corporis parte capta est. Tentata sunt diu & serio humana remedia, & denique damnata. Sensit cordatus pater eam curationem divinæ manus reservatam: itaque beato Claudio voverat, si filiam incolumem recipiet,

Curatio
phreæsi-
cis.

paralyti-
ca.

se illam grati animi ergo ad sacras ejus Reliquias D adducturum, addito ceræ donario ad dimidium, ejus pondus. Ea patris religio puellæ salutis fuit: brevi siquidem percurata, anno MDI Kalendis Octobribus cum utroque parente votum exolvit.

31 In vico Belmonte, Præfecturæ Balmenfis a a in Burgundiæ Comitatu, Jacobus Andreas, viginti annorum juvenis, gravi paralyti correptus, sic omnium membrorum usu caruit ad quinquennium, paralyti. ut nec per se moveri nisi manibus innixus, nec stare in pedes valeret; sed perpetuo aut jacens, aut sedens, nec verbum ore proferret: integra tamen audiendi facultate. Quare audito patre, Claudio Andrea, qui pro filii incolumitate, ad Sanctum Claudium peregrinationem voverat: ipse fide plenus, cum eundem sibi Patronum ardentius adoptasset, tertio post die receptis viribus sanum se esse miratus est: necdum tamen linguæ usum recepit, sed adhuc ad triennium mutus, tandem ad B. Claudii sacrum corpus sese in viam dedit. Eo perveniens die septima Aprilis anni MDLXXXVIII, conducto Presbytero qui pro se Missam celebraret; admissus est ad S. Claudii pedum oscula; ubi confestim loqui libere, & quæ sibi acciderant narrare adstantibus cepit.

32 Ex febris continua periclitabatur anno MDXCVI, Claudius Boironsetus, Canonicus, & Officialis Bisuntinus. Inclamavit Patronum suum, & e vestigio febrem absterfam deprehendit. Pertinacior fuit febris Petri Gaigneur, e Comitatu Vini- sia, e pago b de Bellevre; & usque adeo molesta, ut per quinque totos annos vix ullam ei novæ diurnæque quietis partem reliquerit: ea quoque, anno MCCCCLXVI, fufis ad B. Claudium precibus, repente discussa est. Divione Guyota matrona nobilis, amplissimi viri Joannis Guyon, in Ducis Burgundiæ Senatu Consilarii conjux, anno MCCCCLXV, feria tertia ante Assumptæ Virginis solennitatem, hora fere meridiana, stupore apoplectico ita subito obrigit, ut amisso oculorum, aurium, linguæque usu, contorta etiam atque averfa facie, exanimi similis appareret. Accurritur e vicinia, & abjectis humanis remediis Guyota D. Claudio committitur: nec mora, stupentibus omnibus integram sanitatem recipit.

duo febr
continua
laborem-
ter

apople-
ctica:

33 Ex puerperio graviter adeo afflicta est Leonarda, Joannis Gerardon Lugdunensis mercatoris uxor, exeunte Decembri mense anni MDIV, adeoque viribus ac sensibus defecta, ut nulla spes vite superesset. Aderant animam agenti lacrymabundus conjux, fraterque ac ceteri domestici: qui una positus humi genibus, cum pro Leonarde salute votum B. Claudio nuncupassent; illa momento quasi reviviscens, primum adstantes in speciem erexit, deinde paulatim pristina incolumitati restituta est. Haud multo post Pascha anni MCCCCLXVI Michael Gache, e castro d' Urie, Gratianopolitane diocesis, ore hians dormiens, venenatum muris locium excepit. Inde ematus in faucibus cancer hominem ita male habuit, ut multis frustra adhibitis remediis, damnetur a medicis. Ab ea sententia provocavit ad superius tribunal; ad Divum, inquam, Claudium: & eadem die præter omnium expectationem convalescit.

item
puerpera
morbum
da,

cancer
laborans

34 Novioduni Aednorum (Nivernum vulgus appellat) ferviente horrendum in modum postiserae die, anno MCCCXCIX, Petrus Bobery civis, pro sua & suorum, hoc est conjugis ac liberorum salute, B. Claudio votum fecit. Ea dies in civitate capta vix quadragesima in vivis reliquit: Petrus cum suis omnibus ex voto servatus est. Cum au- tem

in flammam
lappus.

A tem ad S. Claudium anno MD pridie Kalendas Maji, eo nomine gratias acturus advenisset; retulit quoque cum iurejurando, se ante annos admodum viginti (adeoque circiter annum MCCCCLXXX) cum ad Ligerim equum adaquaturus venisset, prolapsusque esset subidente gleba in fluvium, qua duas lanceas altus erat; invocato B. Claudio, illæsum cum equo, atque incolumem evasisse. Postridie Pasche anni MCCCCLXX Joannes de Ameda sumpto veneno, quod ejus cibo nescio quis malitiose immiscuerat, supra gravem languorem, etiam sermonis usu caruit. Ea ægritudo, quæ medicorum iudustriam eluserat, denique pridie Idus Junii discussa est, mutoque expedita lingua; cum ea die, in magno precantium cœtu, ad D. Claudii pedes venerabundus adstaret,

35 Chartopæo Leodonensi, Joanni Ratufot, circa annum MCCCCLXXIX, in pago Chillies, super mensam toxicum adhibitum est. Secundum prandium tam graviter agrotare cepit, ut vix ad vicinam domum suam Ledonensem ereperet. Vocatis medicis, iudicatum est, vinci eorum artem a morbi sevitia. Et jam quinque hebdomades in ea valetudine vir bonus jacuerat, cum ad Divam Virginem sanctumque Claudium, toto animi conatu confugit. Finita prece cum indormisset, imo (ut ipse asseruit) vigilantiam quam dormienti propior, vidit astare sibi beatissimum Antistitem, qua specie in sacris ædibus depictus tum proponebatur; qui aperto ei latere, frustum carneum jecinori adhærens, totius mali causam manu benefica extraxit. Subducta oculis visione, ut se ille persanatum miratus est, præ gaudio vix se ad lucem usque in lecto continuit.

36 Girardus Guyotus, e pago d Gyvriaco, a malo dæmone infestus cum jam duas supra viginti hebdomadas miserandum in modum excrucietur, ab ejus parentibus anno MCCCCLXVI vocatus in auxilium B. Claudius, improbum hospitem exturbavit. Anno Christi MCCCCLXXII Joanna Vincentia, uxor Joannis Menim Stampensis, in Carnotensi diocesi, ex gravi morbo ita contabuit, ut circa Bacchanalia visum amitteret: Ea de causa ad Divam Virginem Antientem, aliaque religiosa loca duce marito peregrinata est, sed numquam curata; donec vigesima sexta die Mensis Junii, post quinque menses a contracta exaltate, in ipso B. Claudii pedum osculo visum recepit. In pago Trivignon Jacobus Richardus, anno MCCCCLXVI, cum affectu lethargico sive apoplectico repente correptus, biduum immobilis ac sensus expers decubuit: discusso tandem stupore ad se rediens, mutus superstit. Nutibus deinde tantum effecit, ut intelligeretur cupere illum ad D. Claudii reliquias deduci. Deductus est a fratre, & sacris pedibus impresso osculo, die septima Novembris, expeditè loqui aggressus est.

37 Claudius Vareson, e pago Livier supra Salinas, lignarius faber, die Aprilis nona decima anni MDXX, circa octavam matutinam, inter laborandum petrisero nescio quo afflatu repente consternatur; e quo casu mutus, & ab umbilico deorsum membris captus restitit. Post dies aliquot ad Divi Claudii sacrum corpus deportari se jubet: ibique fufis precibus, Dominica die penultima Aprilis, ex improvviso soluta lingua in Beati laudes, pristinae sanitati restituitur. Altero pene pari miraculo annus idem, idemque mensis illustris fuit. Die Lunæ, vigesima quarta Aprilis, Joannes Brunelly Sequanus, e vico de Vaudrey, spectri nescio cujus objectu obstupuit, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Igitur S. Claudium tacitus implorat; nec mora, dat se itineri ad ejus basilicam. Eo appulsus die Jo-

Junii Tomus I.

vis, Aprilis xxvii, ad pedum oscula primam vocem rumpit, Sancte Claudi, me tibi committo: opitulare, sancte Claudi. Et exinde locutus est expeditè omnisque illa tristis larvæ species ex ejus animo penitus oblitterata est.

38 In Ohierga Arvernorum oppido Joannam Jonicam, Joannis Roserii mercatoris conjugem, anno MDXCV, circa S. Medardi festum diem cardiacus nescio quis morbus invasit; tam pertinax, ut medicorum industriam falleret; tam diuturnus, ut ad annos tredecim perduraret; tam varius atque extraordinarius, ut cum beneficio illatum vix quicquam dubitaret. Anno valetudinis tritodecimo consilium accepit faciendi voti ad B. Claudium pro sua incolumitate. Quo momento vocit, melius illi fieri cepit; exinde paulatim revalescens, anno denique MDCIX ad Jurensem Sancti basilicam peregrinata, sexta Junii, ipsa D. Claudii solenni die, vires integras ejus interventu se recepisse testata est. Vir nobilis, quamvis uxoratus, & aliquot liberorum parens, ancillam in deliciis habebat. Illa anni MDCIX mense Januario, ad B. Claudii sacrum corpus visendi causa venit. Ibi Sacerdoti cum animi noxas aperuisset, negassetque seu ipe aliqua, seu metu, se ex ea domo migrare posse, sine absolutione dimissa est. Domum ut rediit, conscientie stimulis agitata, petere cepit a Domino abundi veniam, cum obsequii mercede: constitutum sibi esse vacare deinceps salutis suæ, sibi vero mandatum a Confessario, ut ex ejus domo abscederet. Risit impius & puellam & Confessarium, miseramque per vim detinuit; sed non impune: post triduum enim absque sacra Confessione impuram animam evomit. Netarii adulteri exitium suam scilicet salutem, ac D. Claudii singulare beneficium interpretata puella, cum ad Confessarium redisset, sublato impedimento, rite (ut par erat) absoluta est.

39 Eodem anno, mense Febuario, Guiljelmo natione Franco, capitalis criminis reo, suaserunt amici & cognati, ut (quando facinus in publicum emanaverat) Genevam in tutum se reciperet. Grave erat homini Catholico id periculum; suis tamen parendum ratus, dat se in viam, ea mente, ut S. Claudii basilicam ex itinere inviseret. Invisit; & Dei boni instinctu, Pœnitentiæ atque Eucharistiæ munitus Sacramentis, alio consilia vertit; Genevam & Genevensem hæresim, ut catholicum decebat, execratus. Georgius de Fuillio, clara stirpe juvenis, in vico Chamberia, postridie Natalis Domini anno MCCCCLXXXIV, equo refractario insedit: quem dum urget, agitatque alacrius: eo subsultante in solum excutitur: in lapsu B. Claudium appellat, cui etiam a loci Domino, avunculo suo enixe commendatur. Mira res! suspensio ad stapedem pede altero, raptatur juvenis ab indomita bestia ad trecentos minimum passus: tandemque consistens, sine sanguine, sine vulnere, sine contusione aut dolore ullo, equo eodem conscenso, illum, ea ipsa qua prius hilaritate, exercet.

40 Joanne Nicoletto, civi Lingonensi, anno MCCCCLXVI sortum abortivum pepererat sua uxor. Is per triduum totum in quadam Lingonensis civitatis ecclesia, cum diurnis nocturnisque precibus expositus, nullum latentis animæ indicium dabat; & Rector templi cadaver amoveri mandaverat; cum Joannes, B. Claudii memor, id ab eo vehementer flagitat, ut infans Baptismi salutari lavacro ablui possit. Vix oraverat, cum infans ejulatu primum, deinde longo ac multiplici vagitu vitam ostendit. Ea res civitatem pene omnem accivit ad spectaculum. Tinctus est redivivus infans aquis lustralibus.

Kkk 3

bus

Ex MSS. CHI-FLET.

e
causa
per an. 13

Refusit
concupiscit
detesta S.
Claudio,

extincta
adulterio
provisi.

Impeditur
ad bonum
et trans-

raptatur
innocens ab
equo
lapsus.

Ab baptis-
mo co-
nfirmatus
abortivus
mors,

et non
infestus
mors

aliquos;

et non
mors

et non

et non
mors

et non
mors

et non
mors

FR MSS. bus ritu solenni ab ipso ædis Præfide, atque sic in
CHIL. Dei filios, & heredes transcriptus, haud multo post
ipsam adiit hereditatem;

Felix, qui mundi scopulos, & naufraga saxa,
Festina potuit prætervexisse carina.

Simile hujc miraculum vidit annus idem, in pago
de Busly Burgundiæ superioris. Ineunte Junio, Jo-
annis de Leroa conjux abortum enixa est. Delatum
corpuseculum in beatæ Catharinæ vicinam ædicu-
lam, toto die illo signum vitæ nullum edidit. Po-
stridie admonitus pater de instante in proximam
sextam feriam D. Claudii festo die, magna spe
animo concepta vover, si partus Baptismum perci-
piat, se, solo pane & aqua adhibitis, corpore insu-
per (ut supplicum mos est) seminudo, ad S. Clau-
dii basilicam aditurum. Ad hæc Missam indicit in
finem eundem. Cum ad sacrosanctæ Eucharistiæ
elevationem ventum esset, vagire cœpit infans, &
haud dubia vitæ argumenta prodere. Ita Baptismo
initiatum, confestim ad Superos evolavit. Ea causa
fuit, ne Claudio Boironset (de quo supra num. 32
mentio facta est) id nomen imponeretur; denatus
enim antequam natus, voto matris ad D. Claudium
facto vitam recepit, sed ad multos annos; præcla-
risque in republica sanctus muneribus, ad ultimam
usque ætatem vixit.

41 Rupellæ Santonum ab oram maris Aquita-
nici, nondum hæresis sedem fixerat anno MCCCC-
XCVIII; cum honesta femina Catharina de Chaude,
malesculum exanimem peperit. Indoluit pia parens,
sortem filioli sui miserata; qui, quia Baptismo inau-
gurari non poterat, Dei vultum numquam conspe-
cturus esset. Ergo summo animi ardore, ac flexis
etiam genibus (quod in puerpera recens enixa mi-
rere) implorata D. Claudii ope, vitam partui im-
petrat ad solidam semihoram, per quod tempus sa-
cro eum fonte expiare licuit. Felix morula, quæ
beatam illi æternitatem parturit!

ANNOTATA D.P.

a Balma vel Palma, vulgo Beaulme, in Comitatu
Burgundiæ, ad Dubium fluv. 6 leucis supra Vesontionem.

b Burgundiæ oppidum, alias etiam Bellievre di-
ctum, in Bressa Cabillonensis; sed quia ibi Comitatus
Viniflor?

c Pascha anni 1470 celebratum est 22 Aprilis.

d Gyriacum vulgo Gyvy, Burgundiæ oppidum
in Cabillonico; sicut & Busly, num. 40. nominatum;
e S. Medardus colitur 8 Junii.

CAPUT V.

Mortalis fasciati, moribundi salvati.

42 Nunc quia Rupellam venimus, placet anti-
quam civitatis inclitæ fidem ac pietatem
alio quoque exemplo commendare. Alebatur in
domo nutricis Claudius adhuc lactens infantulus,
Joannis de Vallois civis Rupellensis filius, & D.
Sebastiani parocia, Absente nutrice dum a puellula
circumferretur, & in quadraria putei crepidine temere
exponitur, altitudinem contemplatus cohorrui-
t; excussusque e gerulæ manibus, præceps in puteum
prolapsus est. Eo casu consternata gerula, elapsa in
interius viridarium, cavæ se arboris truncu abdit.
Interim perquiritur uterque, & accensa mater nu-
tricem in carcerem compingi curat. Tandem ex-
pleto triduo, cum nescio quis aquam e puteo hau-
sturus forte advenisset, pileolus in aqua superna-
tans puellum prodidit. Extractum cadaver putre ac

lividum, linguam forte exerebat. Devoverat jam D
filiolum B. Claudio infelix mater, & funereo suda-
rio jam involutum, rursus ei commisit; Tuus est,
inquit, o Sancte Claudi; tuus, inquam, & non jam
meus; tu illi benigne prospicito: ego illum seu vi-
vum, seu mortuum tibi tradidi; quo igitur modo
ad sacrum tuum corpus, tam procul, tam longo su-
nere efferetur? Ad hanc vocem reviviscens puer
civitatem universam spectatum excivit; quæ totæ
eam ad rem in Dei laudes effusa est; moxque eum
mater, conductis tribus bajulis, ipsa itineris comes,
ad D. Claudium deportari mandat; ac ducentas
circiter leucas emensa, anno Christi MDCXVI quarta-
decima die Septembris, ipsummet filium suum san-
ctissimo Antistiti carum donarium offert. Dubita-
tis, Rupellenfes? Archivis nostra perferutimini, ex-
plorate testium fidem, tabellionis chirographum re-
cognoscite; imo senum vestrorum memoriam consu-
lite. Si creditis: quid est, quod Sanctos non colitis, &
avitam civium vestrorum religionem non sectamini?

43 Drivetam, Bartholomæi Tisserii Avenionen-
sis incolæ uxorem, anno MCCCCXVI pestilentia af-
flaverat; ex qua etiam, perceptis rite Sacramentis,
adeoque ad ultimam luctam Oleo sacro peruncta,
extinguitur. Infutum jam erat linteo involucre ca-
daver, haud multo post effrendum; cum graviter
perculsus maritus, D. Claudio pro conjuge carissi-
ma voto se obstringit. & jacenti motus illico, ac
sensus cum sermonis usu, deinde etiam integræ vi-
res restitute sunt; proat ille in S. Claudii monaste-
rio tertiadecima die mensis Octobris, jurisjurandi
religione interposita, confirmavit. E villa b Carita-
tensi, diocesis Aurissiodorensis, Reginaldus Bar-
baty, Magister Artium Baccalarius in Legibus &
in Decretis Licentiarus, anno Christi MCCCCXXXIV,
die Septembris octava & vicesima, stitit se in æde
D. Claudio sacra, voti reus, olim pro se demor-
tuo ab avo suo atque avia nuncupati. Juratus
etenim affirmavit, super sacro Canone & majoris
templi altari, se anno ætatis quinto labente mul-
tiplici agrotatione usque adeo debilitatum fuisse,
ut & vivis excederet. Cum aptem mortuario lin-
teo jam involutus esset, Cruce etiam, ut Catholi-
corum mos est, cadaveri imposita; nescio quo in-
stinctu vovisse avum pariter atque aviam B. Clau-
dio, si vitæ redderetur, se illum addicturos Ordini
ecclesiastico, atque ad ejus tumulum ad agendas
gratias destinatos: eo voto facto, vitæ se ac sa-
nitati subito restitutum. Quæ omnia, quia ipsum
spectabant, atque ab ejus opera ac voluntatis col-
latione dependebant, ab avo atque avia cum asse-
veratione & expiendi voti mandato, sibi denunciata
esse testatus est.

44 Ægidia, conjux Claudii Dribin, in Barro-
Ducum & Tribuni capitalis (Præpositum vulgo
dicunt) circa serias Archangeli Michaelis, anno
MDV, quarrana febris tentata est; quæ cum annum
integrum tenuisset, graviores alium morbum po-
ne traxit, ex quo illa primum oculorum & linguæ
amisso usu, postmodum anno MDVI, ipso sancti
Eligii & festo die, extincta est. Indictus est de mo-
re per omnem civitatem lugubris campanarum so-
nus, cavata terra ad sepulcralem fossiam, impera-
tus totius funeris apparatus. Cœpit interim Clau-
dius grande nescio quid animo versare, de Patroni
sui summa apud Deum gratia atque auctoritate:
votum fecit pro salute uxoris, Illa brevi post tem-
pore primum spirare aggressa est, & vitæ indubi-
tata signa præbere: deinde, pedetentim receptis
viribus atque integra sanitate, sequenti anno MDVII,
quinta die Augusti mensis, ad B. Claudii sacram
ædem

A. eadem duce marito peregrinata, voti se religionis absoluit.

45 In pago Sauceyo, diocesis Valentini & in Segalaunis, Stephanus, Joannis Petit & Catharinae filius, anno MCCCCLXXXVII, vi morbi enecat. Aberat haud longe ejus pater; qui, accepto nuntio domum reversus, vidit insutum & compositum filii cadaver, quod paulo post humandum erat. Eo spectaculo commotus, solo posternitur, divique Claudii opem appellat. Nec mora; dissuto funereo linteo mater, spirantem filium & sospitem recepit. Henrico Boguetio miracula sancti Claudii scribendi initium fuit ipsemet rediit; cum enim sextum ætatis annum ageret, in puteum prolapsus, & aqua suffocatus, Martini patris voto ad sanctum Claudium nuncupato, derepente a mortuis excitatus est.

46 Jacobus Blanchardi, Regi Siciliae a secretis, feria quinta, die Maji quinta decima, anno Christi MCCCCLXV, in æde D. Claudii palam professus est, & chirographo suo firmatum voluit, se non ita pridem Aquis-Sextiis, vi morbi ad extrema deductum, atque a regiis ipsis medicis, post multa in cassum tentata remedia, destitutum; voto a Simone fratre, pro ipsius salute D. Claudio, nec non & Deiparae Virgini, sanctæque Mariæ Magdalena nuncupato, præter omnium expectationem sanitatem recepisse. Inciderat in gravissimum morbum eodem ipso anno Reverendus Abbas de f. Thierno, diocesis Arvernensis, nec spes vitæ supererat. Vovit peregrinationem ad beatum Claudium vir nobilis, Abbatis consanguineus, Junorus de Morga, si levaretur æger: & momento, stupentibus omnibus, non tantum periculo subductus est, sed etiam pristinae incolumitati restitutus.

47 Celebrem medicum, nomine Nundinam Patris, in pertinaci duorum annorum ægrotatione ars sua destituit; sed & alios medicos, qui ægroque frequentes viserant. Cum amisso sermone usu, viribusque omnibus defectus, extremam undionem percepisset, ac prope esset ut animam exhalaret, beatissimæ Virgini sanctisque Claudio & Antonio se tacitus commisit. Fusa prece mente tenuis, illico visus ei est, sed & circumstantibus veneranda specie vir, habitu monastico, cujus tamen vultum, nec ipse, nec adstantium quisquam spectare potuit. Eo viso cum obdormisset, jamjamque ultimum spiritum efflaturus putaretur, post quietem percuratum se sensit; nec multo post, die Junii duodecima, anno Christi MDCLXVI, ad B. Claudium peregrinatus, eum beneficii auctorem agnovit.

48 Brigantii & Vocontiorum in diocesi Ebredunensi, Joannem Petri Jone filium, anno MCCCCLXXVI, morbus usque adeo violentus per undecim hebdomades tenuit, ut postremis undecim diebus nihil quidquam cibi, aut potus caperet, & contortis oculis, frigidisque ac rigidis membris, mortuo quam viventi similior jaceret. Adfuit ægrotanti Joannes Hevre, vir integræ Sacerdos; qui, commemoratis quæ per D. Claudium fiebant miraculis, auctor fuit utrique parenti, ut ipsi filium, nec non & augustissimæ Dei Matri committerent. Accepto consilio parentes Sacerdotem rogant, ut in B. Claudii honorem pro nati incolumitate Missam quamprimum celebret. Admittit ille conditionem, & peracto Sacrificio vinum benedixit: tum ad ægrum reversus, ejus oculos eo liquore oblit, corpusque aspergit. E vestigio æger nitidos, vividoque oculos aperit, suspirat, gemit, brachia attollit, indeque paulatim convalescit.

49 Sebastianus Roux, civis & Vapincensis, anno Christi MDVI, circiter divi Præcursoris natalem, vehementia morbi ad ultima devenerat, edeo ut per quinque jam dies cum morte luctatus, sensibus omnibus emortuis, vix tantillum vitalis caloris in corde retineret; atque a religioso Sacerdote, ut morientes solent, salutari Crucis signo muniretur. Venit tum in mentem Thomas ejus filio, quod pater erga B. Claudium, cujus etiam olim Reliquias viserat, pie admodum esset affectus: itaque ante jacentis cubile in genus procumbit, junctisque manibus, multo cum gemitu, & lacrymis; vovet, si patrem salvum recipiat, se prima opportunitate ad D. Claudii ædem peregrinaturum, facemque quatuor librarum pondo ei pro munere delaturum. Annuat votis sanctus Antistes: & qui animam agebat Sebastianus, derepente sui compos factus, oculos aperuit, & loqui ac cibum, potumque capere cepit; denique sensum pristinis viribus restitutus est.

50 Humberti Moingne civis Genevensis uxor Joanna, die mensis Maji undecima, anno Christi MDXVII, inter quartam & quintam serotinam repente deliquio collapsa, solidum diem præpeditis sensibus velut exanimis perseverat. Negant medici, se ei malo mederi posse, ejusque animæ, ut si jam extincta esset, pacem abeuntes precantur. Tum vero Thomas ejus filius secretiore loco positus humi genibus, sublati in celum oculis, lacrymans ac supplex vovet, si servetur mater, se ad beati Claudii basilicam religiose aditurum; ibi ceream facem ad materni corporis longitudinem rite oblaturum; si peregrinationi mora fieret, se per quartas omnes & sextas ferias (donec promissum exolveret) jejunaturum. Sic voto nuncupato rediit ad matrem, quam libero primum usu sensuum præditam, pauloque post pristinae sanitati plane restitutam videt.

51 Puer nobilis, Claudius nomine, Joannis Pasquier viatorum Parisiensium Præfetti filius, anno MCCCCLXXXIX, gravi valetudine ad ultima devenit. Desperata filii salute, cum pater cognomini patrono commendat: deinde nulla interposita mora conscenso equo viam ingreditur ad S. Claudium; simul voto facto, si viveret filius, se illum, cum equum ascendere per ætatem posset, gratias agendi causa eodem deducturum. Domum reversus a S. Claudio, filium reperit sospitem & alacrem: eundemque undecimo post anno, nempe anno Christi MD die octava decima mensis Aprilis D. Claudio stetit. Matrona Matiscopensis, anno MDXXVIII, ex morbo periclitans, atque a medicis deposita, simul atque voto patris, divi Claudii curæ commissa est, statim convaleuit.

52 Sesquiannum languebat ex paralyti Georgius Delaschamps / Olbierga in Arvernens mercator, membris pene omnibus captus; cum ipso Christi in celum ascendente festo die, anno MDCVII, animo linquitur, viriumque, omnium defensione eo devenit, ut in vivis non amplius computaretur. Vovit lacrymabunda uxor Damiana Bertin pro mariti salute peregrinationem ad divum Claudium: & voti repente damnata est, Georgio tunc quidem ad se redeunte, postmodum vero & sensum omnium usui, & viribus restituto. Apud Sequanos in ditione Nozerentensi Claudius Denoz, forensis Procurator, circa medium mensem Junium anni MDCXIX ex molesta ægrotatione damnatus a medicis, ultimam horam præstolabatur; cum appellato in opem B. Claudio, deliquium, sive extasim passus, eum videre sibi visus est, pro se perorantem ad Christi tribunal, cumque impetrasset, animos illi facientem. Visum probavit eventus; nam ex eo sopore evigilans; Deo laus, inquit; causa vicit patronus meus B. Claudius: jam consequi.

lem, vehementia morbi ad ultima devenerat, edeo ut per quinque jam dies cum morte luctatus, sensibus omnibus emortuis, vix tantillum vitalis caloris in corde retineret; atque a religioso Sacerdote, ut morientes solent, salutari Crucis signo muniretur. Venit tum in mentem Thomas ejus filio, quod pater erga B. Claudium, cujus etiam olim Reliquias viserat, pie admodum esset affectus: itaque ante jacentis cubile in genus procumbit, junctisque manibus, multo cum gemitu, & lacrymis; vovet, si patrem salvum recipiat, se prima opportunitate ad D. Claudii ædem peregrinaturum, facemque quatuor librarum pondo ei pro munere delaturum. Annuat votis sanctus Antistes: & qui animam agebat Sebastianus, derepente sui compos factus, oculos aperuit, & loqui ac cibum, potumque capere cepit; denique sensum pristinis viribus restitutus est.

50 Humberti Moingne civis Genevensis uxor Joanna, die mensis Maji undecima, anno Christi MDXVII, inter quartam & quintam serotinam repente deliquio collapsa, solidum diem præpeditis sensibus velut exanimis perseverat. Negant medici, se ei malo mederi posse, ejusque animæ, ut si jam extincta esset, pacem abeuntes precantur. Tum vero Thomas ejus filius secretiore loco positus humi genibus, sublati in celum oculis, lacrymans ac supplex vovet, si servetur mater, se ad beati Claudii basilicam religiose aditurum; ibi ceream facem ad materni corporis longitudinem rite oblaturum; si peregrinationi mora fieret, se per quartas omnes & sextas ferias (donec promissum exolveret) jejunaturum. Sic voto nuncupato rediit ad matrem, quam libero primum usu sensuum præditam, pauloque post pristinae sanitati plane restitutam videt.

51 Puer nobilis, Claudius nomine, Joannis Pasquier viatorum Parisiensium Præfetti filius, anno MCCCCLXXXIX, gravi valetudine ad ultima devenit. Desperata filii salute, cum pater cognomini patrono commendat: deinde nulla interposita mora conscenso equo viam ingreditur ad S. Claudium; simul voto facto, si viveret filius, se illum, cum equum ascendere per ætatem posset, gratias agendi causa eodem deducturum. Domum reversus a S. Claudio, filium reperit sospitem & alacrem: eundemque undecimo post anno, nempe anno Christi MD die octava decima mensis Aprilis D. Claudio stetit. Matrona Matiscopensis, anno MDXXVIII, ex morbo periclitans, atque a medicis deposita, simul atque voto patris, divi Claudii curæ commissa est, statim convaleuit.

52 Sesquiannum languebat ex paralyti Georgius Delaschamps / Olbierga in Arvernens mercator, membris pene omnibus captus; cum ipso Christi in celum ascendente festo die, anno MDCVII, animo linquitur, viriumque, omnium defensione eo devenit, ut in vivis non amplius computaretur. Vovit lacrymabunda uxor Damiana Bertin pro mariti salute peregrinationem ad divum Claudium: & voti repente damnata est, Georgio tunc quidem ad se redeunte, postmodum vero & sensum omnium usui, & viribus restituto. Apud Sequanos in ditione Nozerentensi Claudius Denoz, forensis Procurator, circa medium mensem Junium anni MDCXIX ex molesta ægrotatione damnatus a medicis, ultimam horam præstolabatur; cum appellato in opem B. Claudio, deliquium, sive extasim passus, eum videre sibi visus est, pro se perorantem ad Christi tribunal, cumque impetrasset, animos illi facientem. Visum probavit eventus; nam ex eo sopore evigilans; Deo laus, inquit; causa vicit patronus meus B. Claudius: jam consequi.

Ex MSS. CHIF.

Et pater ad votum filii.

item mater,

E

filii ex voto patris,

item filii

Et vir oratione movetur,

etiamque votis promissis.

Ex MSS.
CHIF.

ANNOTATA D. P.

- a Etiam hoc miraculum insertum Lectionibus est.
 b Caritas ad Ligerim, Autissiodoro distat 12. circ. leuctis.
 c Vulgo Bar-le-Duc, Baricensis Ducatus caput, inter Franciam & Lotbaringiam, hinc annexi.
 d Colitur S. Eligius 1 Decembris.
 e Valentia in Delphinatu, infra Rhodani & Ligeris confluentes.
 f Alphabetum Francicum Abbatum, Tiers nuncupat, & Benedictinis adscribit, neutro nomine cognitam Sammarthani: est autem teste Papirio Massone emporium nobile Thyernum.
 g Brigantium in Delphinatu, vulgo Briançon, inter Ebredunum & Secusiam.
 h Vapincum, vulgo Gap, civitas ibidem Episcopalis, inter Ebredunum & Diam.
 i Supra Doriem, in tabulis Aubiergues vel Obiergues.

CAPUT VI.

Adolescens Sabauda; a gravi demonis vexatione liberata: item lapsi aut ruiti ostendunt.

B 53 IN diocesi Genevensi in ipsis Alpibus parochia est, vulgo Megenette, ad ditionem spectans Abbatum Alpium a ex Ordine Cisterciensi; quam cum inspiceret mense Majo anno Christi MCCCCLXXI Mamertus Ebronensis Episcopus, qui ad lustrandum Genevensis b Episcopi Jurisdictionem universam mandatum a Romano Pontifice acceperat, inquisivit de recenti ac memorabili casu indigenæ puellæ, Perronetæ seu Petronillæ nomine; de quo etiam haud multo post ad Paulum c secundum, Romanum Antistitem, longam satis Epistolam dedit, Dialogumque scripsit quadraginta questionum; ubi respondens ipse, Vaucherium de Rupe, in Sanctorum Eugendi & Claudii monasterio Sacarii curatorem, suorumque olim Auditorum socium, interrogantem facit. Ex ea Epistola atque ex eo Dialogo, mihi e S. Claudii archivio commodatis, hanc historiam referam ea brevitate, quam hic libellus; ea vero diligentia, quæ studiosissimi cujusque curiositati satis esse possit.

C 54 Petronilla igitur, annorum duodeviginti puella, in Megeneta valle in alpinæ Sabaudia rusticis parentibus nata, formæ in paucis elegantis, infidiatorem sui pudoris passa est magum nefarium, extremo postea supplicio sublatum: quem illa (ut erat pia & pudica) cum generose a se longequè ablegasset, parentum denique & sua voluntate nupsit honesto juveni, populari suo. Contigit potro, venefici illius (uti creditum est) malisartibus, ut ipso nuptiarum die, sponsum suum, quem caste eatenus dilexerat, mirum in modum exhorresceret; atque hunc horrorem subindo excepit mæror ingens, quo illa confecta, non viri modo sui, sed & mortalium omnium (ut sit) congressum, aspectumque ipsum, quoad poterat, declinabat. Itaque socer, foerusque de nuru sua solliciti, quarta feria, die mensis Martii septima & vigesima, anno salutis MCCCCLXXI, animi relaxandi causa eam invitant ad villam suam, in proximo monte ad duo amplius miliaria positam; rogantque ut ad leniendam viæ asperitatem calceos pedibus inducat. Ad hæc illa; Deus, inquit, calceos non signet, si eos induero; quæ est usitata populis illis, pessimique ominis imprecatio; Dei, ut videtur, providentiam petens; signare enim, seu foigner Gallorum, curare est. Calceavit se tamen

instantibus propinquis, quos & comitata est: at dum ad montis rantes ventum esset, fatigata assedit; rogans ut præirent; se, cum paululum acquievisset, secuturam. Et secuta est; sed in ascensu, ingravescente, tristitia, cum a villula haud multum abesset, deflexit a via, ac per prærupta diverticulum captans in summum saxi verticem evasit, ubi extra suorum prospectum petra insidens, fila ex colu deducere cepit, moxque obdormiscens, ad usque vespertinum crepusculum ab hora circiter nona antemeridiana somnum protraxit; domesticis interim non parum anxii, eamque ab imo monte in domum retrocellisse optinantibus.

55 Ergo tenebris ingruentibus, ab atro & proceris, ac horribili specie cane experspecta est; cuius aspectu contrerita, Divæ Virginis Lausannensis ac B. Claudii opem implorare cepit. Is molossus defixis in ejus humeros, haud absque ingenti dolore, anteriorum pedum unguibus apprehensam, vix colu eo loco dimissa, per Alpium avia & invia; per opaca dumorum ac nemorum, per aquarum torrentium declivia, diu multumque raptatam, in loco tandem mortalibus, imo feris pene omnibus inaccessio deposuit; prostratamque inclusit inter saxorum duorum oppositas quasi acies, qua pluviis aquis aut liquefcentibus nivibus viam præbebant; scatente vermibus alveo, ex sigorum circumjectarum defluvio prognatis. Ibi jacenti, Deique sanctissimam patrem ac B. Claudium sapius appellavit, canis idem calceos, quos execrata fuerat, unaque pedum pellem acerrimo cum sensu doloris detraxit, & vicino loco in ejus oculis deposuit: postea evanesceas, ex eo tempore numquam ei visus est. In eo statu sicque ad quadragessimam usque diem persistit, vermibus cruentos ei pedes arrodentibus; non cibo, non potu, non somno refecta; caelestibus ramis deliciis usque adeo persusa, ut etiam catastam illam suam tormentaque amaret. Nonnumquam aquis exuberantibus collo tenus immersa, cubitilique adnexa ut paululum emineret, expectabat in momento, ut iis suffocaretur. Interdum (fridente præsertim Borea) glacie constricta, qua vestimentis, qua nuda cute ad petram agglutinabatur: molliora tempora vermes obtinebant, quibus illa amovendis, qua manu, qua bacillis adlaborans tantum effecit, ut extra imos pedes, dextro dumtaxat brachio, dextraque mamilla leviter perstrictis, nequam prorsus ab iis ostenderetur.

56 In eo squalore, ad vehementiorem sensum doloris, liberis semper sensibus fuit. Dolebat, se voto defungi non posse quod nuncupaverat, Lausannam scilicet peregrinandi, ad consequendas Indulgentias in pasceve hebdomadæ sanctæ; se quoque in Paschate sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ usu defraudari: sed affluente divina gratia, mente in Deum erecta, fide firma, spe immobili, caritate sincera, totam se Deo ac Deiparæ Virgini divoque Claudio permittebat, de senihil plane sollicita, Dominicam orationem, & salutationem Angelicam, atque Apostolorum Symbolum frequentissime decurrebat; & eam ob rem palato adhærescente lingua, tantillum aquæ humectandis faucibus, in eos ex intervallo infundebat. Nec vero externis omnibus solatiis plane destituebatur; nam & avium suavissimos cantus percipiebat & lepusculorum herbam carpentium aspectu oblectabatur, ac præsertim lupi cujusdam cicuris, quo illa comite pene perpetuo utebatur, cumque aut contemplari solita erat, frondes & gramina depascentem, aut etiam ultro accedentem atque ablandientem manu demulcere. Quæ brutorum species, an naturales

aque
calceos
quos em-
erat;

a demoni
in præ-
cipuum
prostrata
erat;

E

ad 40
dies mo-
ratur inter
graves
cruciatos;

F

non minus
divinum
solatio;

diu frustra
a suis
requirit;

A rales fuerint, an a bono malove genio ementitæ, meum non est definire. Sed jam ad superiora redeamus. Reversi in pagum e villa, Petronilla domesticæ, ut eam domi non repererunt, mire anxii sciscitantur a vicinis, cum ad eorum quempiam diverteret; ac illis eam a se visam negantibus, domum per vicum universum facta inquisitione, puellam longius requirendam sati, egrediuntur cum magno hominum cœtu, & numerofo canum pecuariorum grege: devia montium abruptaque oberant, tamquam in venatu, ferarum cubilia indagaturi. Devenit canis ad eum locum, unde a nigro molosso abrepta fuerat: ibi colum ejus invenit, oreque apprehensam protulit. Exclamatum est circumquaque: illa, sæpe licet audiens, nihil umquam responsi dedit, suo illo carcere mirabilem in modum delectata. Itaque cessatum est post aliquot dies, re plane desperata; spargentibus nonnullis, Petronillam præ animi angore, sibi ipsi manus attulisse; aliis, aut a feris devoratam, aut in lupanar abductam opinantibus.

57 Adfuit tandem illud tempus, quo sanctorum Moyfi & Eliæ, imo Christi ipsius Servatoris jejunium quadragenarium assecuta, suis denique (Deo volente) restituenda erat. Ergo die quarta Maji, sabbato, sub vespertam, agricolæ nonnulli e vicinia, cum expletis diurnis laboribus domos suas repeterent, atque haud longe a puella iter haberent; vocem exaudiunt tenuissimam ejulantis gementisque. Obsupescunt sistunt in vestigio; præbent aures; mirantur ex imo pectore ducta suspiria; atque aut infantem projectum, aut viatorem aliquem ad angustias redactum latere suspicantur: sed nocte appetente, disquisitionem in crastinum differunt. Quinta igitur Maji, Dominica tertia post Pascha, quæ a vigesima septima Martii quadragesima dies erat, primo diluculo ad locum redeunt cum multis oomixibus, & in his Petronillæ marito ac socero: vocem eandem distincte percipiunt; ac post longam investigationem, unus ex omni cœtu reliquis audacior, ad puellæ faxem cubile penetrat. Miratur primum intortos pedibus vermium nodos; unde propius accedens, Petronillam agnoscit; exclamat; socios advocat: qui ut in puellæ conspectu fuere, tum illa, Deo (inquit) gratias, magnæque Matri Mariæ, & B. Claudio, qui me hic ad quadraginta dies jejunium, omni ope humanæ destitutam servavit. Hinc ad suos conversa; O mi socer (ait) o mi conjux, mihi (querit) veniam date, quæ vobis insulatis, sed neque conscis, imo & maxime invitis, me licet oculis vestris subdixi. Dei nimirum hæc fuit voluntas. Nunc quidem nec unicum a me præterea verbum exspectate, donec Sacerdotem hoc ad me adduxeritis, qui me & de peccatis confitentem audiat, & sacro Christi corpore reficiat, quo in Paschæ quartadecima die Aprilis proxime præterito facere prætermisi: ego interim animum colligam, meque aliqua precatione (ut par est) ad tanta mysteria percipienda accingam.

58 Accersitus est Parochus a tribus fere milliaribus: confessionem rite absolvit, & Eucharistia sacrosancta communit. Illa gratis actis, totam suæ calamitatis historiam ex ordine recenset; calceos, pellemque a pedibus avulsam, quæ divinitus ibi a putredine defensa fuerat, ostendit; pedes profert, vermibus perforatos & implicatos; articulumque unum jam sibi excidisse significat; ad extremum petit, ut in conjugis ædes quamprimum deportetur. Illi extractam de ergastulo, magnoque labore per saxorum abrupta demissam, qua humeris, qua brachiis exceptam, quem possunt cautissime in viri domum avehant.

Apparuerunt in puellæ corpusculo, præter illigatos inferosque pedibus vermes, brachium insuper dextrum, cum dextro ubere, leviter a vermibus admorsa: ad hæc in humeris atque axillis plagarum cicatrices, a tartarei illius canis unguibus. Ceterum de divinis rebus ita exinde loquebatur; ut eam in illo quadraginta dierum secessu divinitus edoctam nemo dubitaret. Decumbentem visit Mamertus Ebronensis Episcopus, die mensis ejusdem Maji septima decima, pridie dominicæ Ascensionis; ac tota rei gestæ cognita serie, locum ipsum adit labore pene Herculeo, ubi puella quadraginta dierum spatio jacebat: duasque Cruces in saxis illis, sub quibus delituerat, hinc & inde ad sempiternam rei memoriam insculpi curavit. Ipsa exiguo primum caprino lacte, deinde cibis solidioribus refecta, vires tandem recepit; pedumque aliquot articulis manca, documentum fuit vel quantum sit in Virgine Deipara beatoque Claudio potestatis adversus maleficia, vel quantum Deus execrationes oderit & quam severe ulciscatur.

59 Franciscus Ancæ duodennis puer, caprarius, in vico de Montisbrant, parochiæ Clerarum, Genevensis diocesis, anno Christi MCCCXCIX, sextadecima die Julii mensis; titiam arborem decorticatus ascenderat, ad angulum excelsæ rupis prominentem. Accidit, ut ex ea arbore, fallente vestigio, aversus rueret per petreæ confragosa, ad duas amplius supra quadraginta orgyiarum altitudinem. Advolant pastores alii ad parentem, certissimum filii exitium nuntiaturi. Eo nuntio perculsus pater, vocet B. Claudio ceream facem se oblatum, par longitudo cum filii corpusculo, si eum saluum recipiat. Accurrit inde ad saxi radices: & qui contritus credebatur atque in frustra disceptus, is vivus sospesque invenitur; omnibus qui rem noverant, stupore & admiratione defixis. E trabali ponticulo in profluentem deciderat, Decembri mense anni MDCVIII, Claudia Parquet, quinquagenaria, Ponceti Benedicti conjux; & immoderate exundante fluvio, periculum quoque increverat. Itaque Claudia, aquarum abrepta vorticibus, ac modo enatans, modo in fundum demersa, jamque per horæ semiquadrantem luctata cum fluctibus; tandem eo invocato, cujus nomen præferbat, obliquo flumine præter spem ad sepes nescio quas deportatur; quibus adhærescens, in tuto fuit, donec inde ab obvis nonnullis averta est. Nihilominus ex eo casu letaliter deinde agrotans, iterum inclamato Patrone suo convaleuit.

60 Joannes Jacquemin, anno Christi MCCC-LXXIII, in itinere militibus obviam factus atque ab his in Mosæ gurgitem, quindecim ut minimum cubitos altum, præceps datus, cum se per horæ circiter spatium in aquis versasset; Divæ Virginis & beati Claudii (ad quos confugerat) non sua virtute aut natandi peritia, in adversam ripam extra hostium manus, atque incolumis evasit. Camberii, spectata Christi Sindone, Paschalis Haubertus e S. Egidio, diocesis Nemausensis oppido ad S. Claudium, in aliquot aliorum ac nominatim trium Canonicorum Nemausensium comitatu, contendebat anno salutis MDXVIII. Igitur quarto Maji cum in Castrum Seyfel ferrentur alacres, atque ad Rhodani cataractas in locum, vulgo Condion, devenerunt effret; tenebris jam ingruentibus Paschalis descendit ex equo. Quem dum in saxosis angustis freno apprehensum præit, miserandum in modum per prærupta in Rhodanum præcipitat, ad trium quatuorve hastarum altitudinem. In eo casu invocato beato Claudio, rupe ipsa Rhodanque excipitur plane illæsus; ac fluminis impetu ad ducentos circiter passus in vadum ejectus (vade symba

EX MSS.

CHIFL.

Vistator
ipse locum
inspicit.Saluatur
puer
lapsus ex
arbore.mulier de
pontis.

F

alii in
Mosam
dejectustertius in
Rhodanum
præcipitatur

EX M⁹. ba a sociis exhibita evasit) ad sancti liberatoris sui CHRIPL. basilicam biduo post voti reum se sistit.

61 Dominica die, vicesima secunda Junii, anno Christi MDXVI, Joannes Beisson, Guilelmi filius, se pago de Romanesque parociaz Coloniensis, qui cum degebat in vico de Grand Villars, demisit se in puteum, ut fistulam in eo demersam extraheret. Altitudo putei novem orgyiarum erat. Cum autem vix fundum attigisset, subito collabente putei structura universa, tantum in se excepit saxorum & arenati ac terre molis (quod postea diligenter observatum est) quantum sexaginta carris vehi potuisset. In eo periculo B. Claudium cum inclamasset, perstitit in cavo illæsus, ab hora meridiana diei Dominicæ, ad usque auroram diei sequentis; quo etiam intervallo a Confessario ad crepidinem stante auditus de peccatis, & absolutus est. Eductus ergo feria secunda, primo mane, non comminutus, non quassatus, non vel leviter offensus, magnæ populo admirationi fuit: ac deinde sabbato, quinta Julii, hoc est die a casu tritidecima in S. Claudii basilica beneficium professus, votum exsolvit.

62 Matrona nobilis Joanna de Veche, conjux Humberti, Amborsier, Castellani Dynastæ de la Mure & Doylans, in Gratianopolitana diocesi, vere anni MCCCXCIX, cum in lecto decumberet, una cum Joanne Guigone, & Margareta, liberis suis; contigit circa mediam noctem, ut superioris tabulati (quod architecti saxi, terraque nimium oneraverant) tignis ac trabibus satiscientibus obrueretur. Imploravit pro se suisque divi Claudii opem. Mira res! Incubuit in cubile præcipua ruinæ moles, & quassatus lecti instructus ligneus tres in partes abiit. Joanna, quamvis prægnans, ejusque liberi duo, qui obruti purabantur, e cæmentorum, lignorumque acervo integri, atque incolumes exsiliere. In pago de Livier supra Salinas, in Bisontina diocesi, ad elibanum indictivæ coctionis structura fornicis adhuc recens, die septima Octobris, anno MDCXVII, ingenti fragore soluta est. Ea ruina obruta cum furnario, & structore semina octo, animam derepente exhalavit: tres alie subductæ vitam traxere ad aliquot horas: una receptis viribus ad reliquum vitæ tempus obdormivit. Singularis fuit prærogativa Antonie Roux, Nicolai Melin uxoris, uterum ferentis, ac puerperio proximæ; quæ in eo casu B. Claudium cum inclamasset, cæmentis licet conspulta, salva tamen evasit; ac tribus post hebdomadis integrum ac viralem sortum feliciter enixa est.

63 Anno Christi MDCXLII, cum ultra tres annos, S. Claudii sacrum corpus, prudenti custodum consilio, latebra conditum fuisset (ne videlicet hostilium turmarum injuriis pateret, quæ etiam in Sancti oppidum flammis injecerant) tandem decretum ab illis est, sacrosanctum Depositum, super altare, loco suo restituere. Facta est translatio nocte ante diem undecimam mensis Julii, S. Benedicti translationi solennem, quæ tum in sextam feriam incurrebat. Cum diluxisset, concurrente ad reducem Patronum magno populo, adfuit & Claudia Monnereta, quadragenaria, filia Joannis quondam Monnereti, fabri lignarii sancti claudiani, quæ marito Claudio Isabello de Claravalle ad Idanium fluvium, a novem fere annis destituta, in patrium solum cum tribus liberis (duabus scilicet filiabus, & uno filio) se receperat. Harum filiarum altera decennis, Petronilla nomine, ante quinquennium a pensili porticu prolapsa, obrutis & luxatis sinistro brachio & tibia dextra, adhibita licet medicantium manu, membrum capta remanserat: adeo ut gravissimis subinde angereetur doloribus, nec abique supalari fulcro

gradum facere valeret: & imbecille corpusculum horrida macies deformaverat. Celebrata Missa a Petro de Lyobard monasterii Sacerdote, magnæ integritatis viro, accessit Claudia mater inturba, & filiam Petronillam sub axillis apprehensam, ad sacrorum pedum osculum sublevavit. Nec mora, retro altare secessu facto, Petronilla in genua procumbens matrem admonuit, melius factum sibi ex illo sancti Corporis pedum tactu: quare, brachio ac tibia firmatis, libero gressu & sine adminiculo cum matre domum se retulit. At cum per intervalla nonnullis adhuc doloribus pungeretur, & restitutis membris quidpiam adhuc hæere debilitatis, aggressa est cum puella mater precationes novendiales, per quas quotidie & divino intererant sacrificio, & secundum illud, sacros B. Claudii pedes exosculabantur. Evoluta novem dierum spatio sic persanata est Petronilla, ut in posterum omni absterfo doloris sensu, aut imbecillitatis vestigio, incolumis remaneret. Hæc testatus est magnus populus, cujus in oculis gesta sunt, quique vel infirmam noverat, vel sanam admiratus est.

ANNOTATA D.P.

a Alpinus seu S. Mariz Alpinus meminerunt Samaritanis.

b Genevensis Ecclesiam tunc Episcopus regerat Joannes Ludovicus a Sabaudia, Ludovici II Ducis filius. De Mamerto vero, Ebroensi in Syria titulari Episcopo, alibi nihil legi.

c Obiit Paulus II ipso illo anno 1471, 26 Julii.

d Hoc quoque miraculum in Lectionibus notatur, nec non alterum quod sequitur de lapso in Rhodanum.

e Atlas Blavianus, in descriptione Bressie. Hoc in tractu Rhodanus, abyssus quadam sepelitur; sed postea uberius redivivus alveo procurrit, suasque propellit aquas sub ponte Grezenio, indeque Seyssel properat; urbemque duas in partes dividens incipit esse navigabilis, & levis infra Genevam: interim nihil horum exprimit tabula, præter Sessilium, alius Sissum, & levis a Camberio.

f Alphabetum Francie, Coligay dominum in Bressia collocat, ad consuta Comitatus Burgundici: tabula Collonges notant fere ad Rhodanum prope Castellonem; uter locus hic signetur non divino, prior ad nomen Coloniaci propius accedit.

His ita decursis pervolvit illa centum ac duo miracula quæ Henricus Boguetus Gallice edidit; & vix tria quatuorve reperi quæ non viderentur libris his duobus relata: quare opera pretium non censui autographorum custodes requirere, ut cetera colligerent, quæ non possunt non esse vel finitima jam dictis vel minus authentice testata, saltem ex Bogueti Chiffletique illa prætermittentium sententia. Finirem cum exhibitione veteris ac speciosa arce, in qua corpus incorruptum servatur, accepta ejus primum, dum hæc imprimuntur, delineatione; nisi ea tam imperfecta foret, ut nihil commode & concinne sculpi ex ipsa possit. Meliorem igitur expecto pro Supplemento. Interim indico arcam illam habere ad pedes valvulas duas, quibus reseratis admittuntur supplices ad eorum osculum, qui adhuc integerrimi apparent, sed ex contactu frequenti nigri ac duri; cum reliquum in arca corpus (quod tamen ostendi non solet) sit valde candidum & molle, sudario involutum cum stola ad collum; brachiis supra pectus decussatis, & manuum una modice elevata. Ipsum, ne commoveatur, dum ad processiones effertur arca, tribus loris adstringitur foretro, sub brachia, per ventrem & per coxas ductis. Caput & mentum pilis atque crinibus carent. Ita mihi noster Franciscus Claudius Menestrier, qui nihil amplius extundere a Monachis sæpe appellatis potuit.

A

ILLUSTRATIONES
CLAUDIANÆPetri Francisci Chiffletii S. J. opusculum post-
humum.

CAPUT L

De Pago Scodingorum ejusque Ducibus, & eodem
comprehensa Salinarum Toparchia, patria
S. Claudii.

DE B. Claudii, Jurenſis Abbatis & Archiepiſco-
pi Biſontini, chronologia, haſtenus paucis per-
ſpecta, priuſquam diſputemus; præmittenda ſunt non-
nulla quæ minus habent difficultatis, ut hiſi quaſi grad-
ibus ad altiora provehamur. Ac primum error eſt mani-
feſtus in Baronii Martyrologio Romano, ubi S. Claudii
feſtivitatem ad ſeptimum diem Junii menſis adſcribit;
cum eam pridie, id eſt, octavo Idus Junii, & Ju-
renſia, & alia omnia Biſontina ac Lugdunenſis provin-
ciarum Kalendaria ſeu Martyrologia, adnotent.

2 Quod ſpectat ad vitam B. Claudii, quam ſupra
exhibuimus, certum eſt illam haud eſſe perverſiſſimam:
non enim maniſeſtus error ſuum prodere illius auctor
potuit, quam cum S. Claudium ortum fuiſſe dixit ex
nobili Salinenſium Principum ſeu Palatinorum ge-
nealogia. Et enim Salinenſes Toparchas tum primum
Palatinos appellari ceptos, exploratum eſt, cum ad eos
Comitatus Burgundia affinitate pervenit. Quare, Pa-
latini titulum & Comitibus Burgundia primus omnium
geſſit Orto, ex Beatrice Burgunda Friderici Imperato-
ris filius: atque hujus Orthonis neptis Alais, Hugoni Co-
bilonenſi, Joannis ex Matilde filio matrimonio juncta,
Burgundia Palatinorum dignitatem in Dominorum Sa-
linenſium familiam prima intexit, anno Chriſti MCC-
XLVIII; quo anno frater ejus Orto, Dux Merania &
Comes Palatinus Burgundia, ſine prole & uxor ex-
cedens, illam heredem reliquit. Tunc autem ejus mari-
tus Hugo, Palatinus quidem eſſe & nuncupari cepit;
nondum tamen Dominus Salinenſis, niſi anno MCC-
LXVII, cum Joanni patre ſuo, Domino Salinenſi, pridie
Kalendas Octobris ultia ſuncto ſuccedens, utramque &
Palatini Burgundia, & Salinenſis Domini dignitatem
primus junxit. Ex quo apparet vix ante quatuor ab-
hinc ſæcula prodidiſſe hanc S. Claudii vitam. Non illa
tamen idcirco ſpernenda aut abiectenda eſt, cum aucto-
rem habeat in ſcrutandis (quod potuit) antiquis ſcrip-
torum diligentiffimum, quique optimis eam ſignavit tem-
porum characteribus, hiſi exceptis de quibus leſorem in
eius Præfatione admonuimus. Nunc de Salinis, ſancti
Claudii patrio ſolo.

3 SALINÆ nunc urbs in Sequanis, in libera Bur-
gundia, & in Episcopatu Biſontino, poſt Veſontionem
metropolim ampliſſima, & ſalſis fontibus toto terrarum
orbe nominatiſſima inclita, olim vicus tantum fuit.
Martyrologium vetus S. Pauli Biſontini; III Nonas
Februarii, in territorio Biſonticenſi, vico Salinis,
S. Anatolii Confeſſoris, cujus ſepulcrum magnis il-
luſtratur miraculis. Hæricus de Vita S. Germani Au-
tiſiodorenſis lib. 2 c. 12, ubi de reliquis SS. Marti-
rum, Urbani & Tiburtii, Roma Antiſiodorum per Se-
quanos tranſiſſis; Hinc, ait, ad Salinas ventum.
Pater parvulum filium contractione artuum imbecil-
lem humeris veſtitans, ſub feretrum compoſuit.
Paulo poſt cepit erigi, & patrem anxie inclamare.
Exciti omnes vocibus, hinc inde concurrunt, inco-
lumem inveniunt. Pater ſub oculis omnium ſanum
conſpiciens filium, lætum reſexit ad propria. Actum

in eccleſia Sancti Joannis Baptiſtæ, vico publico. A. FR.
Ex vici appellatione apparet nondum Salinas urbem CHI-
ſuiſſe anno Chriſti DCCCLXII, cum facta eſt illa Reli- PLET.
quiarum tranſlatio, ſecundum Hæricum præcedenti ca-
pite.

4 Sed erant circa officinas Salinarias ad loci tute-
lam caſtella omnino quinque; Braconium, S. Claudii quinque
(ut vulgo creditur) natalibus illuſtre: Poupetum: caſtel-
Benignianum (Chateau Belin): Guidonium, Cha-
ſteau Guyon: & quod, ſingulari appellatione dictum
eſt Caſtrum ſupra Salinas, & præſens ſæculi Aeria.
Hoc ipſum caſtrum, aut Braconium, aut ex tribus aliis
memoratis aliquod, fuiſſe opinamur caput pagi ſeu Co-
mitatus Scodingorum, & ſedem ejus qui ei præerat
Comitis: quem & a Guntramni Regis tempore fuiſſe
legimus Majorem domus Burgundia, Ducemque ac Pa-
tricium pagi Ultrajurani & Scodingorum. PROTADIUS, conſi-
bomo æquum, genere Romanus (hoc eſt, Gallus indi-
gena) deſuncto Wandalmaro Duce, inquit Fredega-
rius anno 11 Theuderici, in pago Ultrajurano & Scodin-
goringorum Patricius ordinatur, inſtigatone Bru-
nichildis. Sequenti anno factus Major-domus Regis
Burgundia, atque haud multo poſt res novas molitus
occiditur. Igitur Protadio deſceſſerat in eo Ducatu ſeu
Patriciatu WANDAIMARUS, Wandalmaro THEU-
DOPREDUS, ex eodem Fredegario c. 13, & 24.

5 Porro ſucceſſus Protadio CLAUDIUS, de quo ſic
Fredegarius; Anno 21 regni Theuderici (id erat
annus Chriſti DCVI) ſubrogatur Majordomus Clau-
dius, genere Romanus, homo prudens, jucundus in
ſabulis, ſtrenuus in cunctis, patientiæ deditus, ple-
nitudine conſilii abundans, litteraſque eruditus, ſi-
de plenus, amicitiam cum omnibus ſectans. Priorum
exempla metuens, lenem ſe & patientem hujus gra-
di aſcenſus oſtendit: ſed hoc tantum impedimentum
habebat, quod ſagitta eſſet corporis adgravatus. CLAU-
DIO Patricio ſucceſſiſſe videtur WARNACHARIUS, ab
exordio Clotarii II in Burgundia regnantis, uſque ad
annum ejuſdem Clotarii a patre Chilperici obitu XLIII,
quo Warnacharii obitu deſiſſe Fredegarius.

6 Warnachario autem ſucceſſit (opinor) WILLE-
BADUS Patricius, qui ut Martyr colitur apud Lugdu-
nenſes; ſic enim legimus in S. Stephani Lugdunenſis
veteri Martyrologio; v Idus Maji, natalis Sancti
Villebadis Martyris. At in Martyrologio S. Eugendi
Jurenſis; vi Idus Maji, in territorio Lugdunenſi,
Guilbadi Regis & Martyris: ubi videtur Rex dictus
ob regiam aliquam conſanguinitatem, vel affinitatem.
Eſt pagus de ejus nomine nuncupatus in diœceſi Lug-
dunenſi archiepiſcopatu Ambroniacenſi: cujus in pagi
orbe ſæcra vidimus hierothecam, corpus ejus continen-
tem, & publicæ fidei ſanctiſſimæ venerationi propoſitam. Lei-
dradus, Lugdunenſis Archiepiſcopus, in Episto-
la ad Carolum Magnum Imperatorem; Aliam quoque eccleſiam,
inquit, in eadem parochia, quæ eſt in honore San-
cti Wihaldi, ubi ejuſdem Sancti corpus requieſcit,
reſtauravi. Atque hæc ipſa Eccleſia, Sancti Wil-
badi dicta, reconſecratur inter beneficia monaſterii S. Eu-
gendi, in Friderici I Imperatoris, Urbani Papa ter-
tii, aliorumque Pontificum ac Principum privilegiis.
Quod ſpectat res ab eo geſtas, notat Fredegarius ad
annum VII Dagoberti in Auſtraſia regnantis, ejus ve-
ro manarchia primum, juffu Regis Dagoberti Brun-
ſum, Arberti fratris ejus avunculum, ab Amalgario
& Arneberto Ducibus, & Willibado Patricio fuiſſe
interfectum. Adhuc Dagobertum anno regni ſui XIV
adverſus Vaſcones duxiſſe exercitum, cui præerat Cha-
dalindus Referendarius, & ſub illo Duces decem, quo-
rum unus erat Willibadus Patricius ex genere Bur-
gundionum. Unde porro Willibado corona mar-
tyrii obvenit, accipe eni Fredegario, cap. 90, ubi dict-
tur.

Vita S.
Claudii
16 Junii,
non 7 co-
lendi.

ſcripſit
poſt Salin-
enſes
Dominus
titulo
Palati-
norum or-
nator;

adeoque
vix ante
400 an-
nos.

Salina,
nunc urbs
ampla,

olim ſa-
lum vi-
ent,

cujus Du-
ces an-
605 Chriſti

Warna-
charius

S. Wille-
badus m.

F

Leid-
radus

S. Eu-
gendi

Arberti

Chadalindus

cap. 90,

A. FR. *tar*, sub annum quantum Clodovei II (qui erat Christi DCXLVII) Willibadum Patricium occisum fuisse a Flaucto, haud procul Augustoduno. Hinc Flauctum venisse Cabilonum, eamque urbem die sequenti magno incendio depicasse. Flauctum inde digressum, ac febre correptum, cum in scapha Latonam Arari adverso contenderet, animam exhalasse, in itinere, undecimo die post Willibadi interitum; sepulchrumque esse in ecclesia S. Benigni, suburbana Divionensi.

a Flav-
ento te-
citur, qui
& ipse
ma per-
it.

7 Creditur a plurimis (inquit Fredegarius, ex Imperiti vulgi fama) quod hi duo, Flauctus & Willibadus, eo quod multa in invicem per loca Sanctorum de amicitia obligandis sacramenta dederant, & interque populos sibi subiectos, cupiditatis instinctu inique opprimerent, simul & a rebus nudaverant, quod iudicium Dei de eorum oppressione plurimam multitudinem liberasset: & eorum perfidia & mendacia eos utrumque interire fecissent. At longe aliter de Willibado ejusque interfessore; Audouens, in Vita S. Eligii Noviomensis Episcopi; Flauctus, ait, tyrannus crudelissimus, Willibadum Christianissimum virum, Burgundiae Patricium, immentem, occidit. Id ubi ad aures Beati Eligii perlatum est, ille nar-

B rantibus ait; Vos quidem dicitis Willibadum caesum, Flauctum incolumem. At ego illum quem vos interfectum dicitis, pro eximiis meritis aio nunc in caelis melius vivere. Flauctum vero, quem vos gratulabundi asseritis vita frui, brevi male periturum. Willibadus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, sed sine fine vitam vivet beatissimam. Flauctus vero, qui diu victurus putatur, intra hos decem dies, uti dignus est, male morietur. Post dies septem, de improvviso Flauctus percussus, misere excessit e vita. Plus valuerunt ad Willibadi commendationem, bonum duorum, Eligii admirum & Audouens, illustrium Antistitum testimonia, quam vnum scilicet male ferata plebs ad ejus exaltationem. Nec dubium quin ille ritu veteri vindicatus, & Sanctorum catalogo adscriptus fuerit: extenso licet Martyris titulo ad virum Christianissimum, qui non quidem pro fide, sed pro iustitia a nefario parricida trucidatus sit. In Bulla Urbani Papae III pro S. Eugendimonasterio, data anno MCLXXXVI, prima omnium in pago Lugdunensi censetur S. Willibadi Ecclesia, sub ejusdem monasterii distione.

(non
Vandalen-
nus, cum
filio)

8 Per haec tempora dixerit quispiam, Scodingorum Patricius fuisse Vandalenum, ejusque filium Ramuelenum: quos Jonas in Columbano fuisse asserit Duces gentium quae inter Alpium septa, & Jurani saltus arva incolunt. At certum est, bonum temporibus Patricios fuisse Claudium, Warnacharium, & Willibadum: & constat ex Fredegario cap. 90, Ramuelenum fuisse a partibus Flaucti contra Willibadum Patricium anno IV Clodovei junioris, qui fuit Christi MCXLVII. Non igitur ipse Patricius fuit, sicut nec pater ejus Vandalenus: sed uterque sedem habuit Vassatione, fuitque Dux super VVarasios & Helvetiorum partem aliquam; saltem illam quae cis Lacum Lemannum est. Nam ibi a Ramueleno fundatum esse monasterium de Sancti Columbani Regula, in saltu Jurensi (ut ait Jonas) super Novisonam fluviolum, alio loco demonstrabimus.

Norbertus

9 Post Willibadum, turbatis Francorum rebus, ad Majorum domus regia ingravescente dominatu, nullum in pago Scodingorum Patricium reperio, praeter Norbertum, seu Nordebertum, fundatorem monasterii puellarum Castri-Caroli, seu Castri Carionis in Scodingis, vulgo Casteau-chaloy, in episcopatu Bisuntino: de quo sic loci Necrologium vetus; Vigilia Nativitatis Domini, Deposito domni Norberti Patricii, nobilissimi Principis: tum Natis Januarii, Obiit Eusebia, uxor Norberti Patricii. Fredericus Imp. dato

diplomate VVermacie, XIII Kal. Octobris, Indictione D XIII, anno Christi MCLXV, ad preces Petronilla Castri-Caroli Abbatisse, ejus Ecclesiam, a beatae memoriae Norberto Patricio, & Eusebiana consorte sua, pro redemptione animarum suarum, in honore Beatissimae Dei Genitricis & semper Virginis Mariz, & Petri Principis Apostolorum, studiosa devotione fundatam, & amplis possessionibus ditatam, in suam tutelam recipit.

10 De hujus Ecclesiae consecratione sic Martyrologium fundator proprium; 11 Idus Novembris, Dedicatio Ecclesiae B. Mariz Castri-Caroli, per manus Domni Leodegarii. Situm est hoc nobilium Virginum monasterium in excelsi montis, vini generosi feracis, cacumine, qui olim dicebatur Mons benedictus: & ejus primam adem consecranti S. Leodegario Augustodunensi Episcopo, adfuisse traduntur alii tresdecim quos Episcopi, qua Archiepiscopi: quod quater annis singulis (nempe ad festa Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, & Nativitatis B. Mariz) a Sacerdote, in supplicatione matutina, ex agere ad populum in cimiterio coactum proclamari solet. Pronum est autem conjicere, postulat fuisse ad id muneris S. Leodegarium extra ejus diocesim; quod Nordeberti Patricii fundatoris, aut Eusebiae ejus conjugis, vel nonnullorum ejus Partibenontis regularum Monialium esset consanguineus, vel quod tum esset in regno Burgundiae praepotens, ac velut Major domus. Illa porro Dedicatio, si facta est Dominica die (ut est verosimile, ad majorem populi concursum, & Officii solennitatem) pertinuerit ad annum ante Christianaem DCLXVI, notatum littera Dominicali D, Episcopatus S. Leodegarii tertium. Fortasse autem hic Nordebertus, monasterii Castri-Caroli fundator, idem ipse est, quem Pippinus anno DCLXXXVII, edomitis Francis reliquit in Francia Majorum domus: qui deinde obiit Childeberto post Clodoveum III fratrem regnante; ut testatur libellus de Majoribus domus, Chronicon Engolismense, & Gesta Francorum; c. 48. & 49.

11 Uacenus de Patriciis Scodingorum; ex quibus, si a me quaeris quis S. Claudii genitor fuerit, ajo videri fuisse illi cognominem, Claudium, de quo supra, Patricium Scodingorum. Conflans est enim Salinen-sium traditio, natum S. Claudium in castro Braconio, cujus apud illos adhuc supersunt rudera, & tam clavis parentibus, qui Salinis praesent, tam probis ac piis, quorum singulari cura ipse ad omne virtutis decus institueretur. Mirae quoque congruit tempus cum anno S. Claudii natali, ut infra ostendam. Invitat denique Claudiorum Romana appellatio, & nobilium familiarum apud Romanos consuetudo vetus, nomina sua in filios derivandi. Et quod vix unum in scopum collinco; hic non invitant omnia, locus, tempus, nomen, conditio, honesti mores. Cum tamen desit antiqui cujuscumque auctoris expressa assertio, nolim haec a me de S. Claudii patre dicta, ultra conjecturam valere.

sub an.
666,

Ex illis
Claudius
videri
fuisse pa-
ter San-
cti.

F

C A P U T II.

An ad Dominos Salinenses, qui septem fere postremis saeculis ei toparchiae praesuerunt, S. Claudii genus propagatum sit? Series eorumdem.

12 **F**uerunt Domini Salinenses a Scodingorum Patriciis longe diversi: nam hi, praeterquam quod dignitatem plerumque gesserunt Majoris domus in regno Burgundiae, totum Scodingorum pagum, cum pago Ultrajurano (qui Vallensi territorio & Helvetiis continebatur) in sua distione habuerunt. Sed enervabat pagus Scodingorum longe lateque ultra Salinen-sium

Scodingo-
rum Pa-
go proam-
pio

A nensem toparchiam; capiebatque inter cetera (ut in antiquis legimus) S. Lamani-villam, Vincellam, Morgas, ac Balmenfe & Castrum-Karoli monasteria. Martyrologium Jurense vetus; ix Kalendas Decembris, in pago Scodingorum, Sancti Lamani Martyris. Hodie vicus ab eo appellationem habet. Lotharius Rex, xi Kalendas Februarii, anno regni sui xiv, Christi DCCCLXX * Indictione iii, Arduico Vesontionensi Archiepiscopo ejusque Ecclesie tradit Carnonis-Castrum in pago Scodingorum, una cum cellula vocabulo Balma in eodem pago sita. In divisione regni Lotharii, eodem anno post ejus interitum facta, Scodingum cessit Ludovico. Guilelmus eo nomine prius, Bisontinus Archiepiscopus, circa annum MCXII, pro Anniversario suo dedit Ecclesie Bisontine S. Joannis, ultra de Vincella in territorio Scodinga. Ludovicus Bisontis filius, rogatu matris Hymingardis, Aluionem Lugdunensi Archiepiscopo dedit in Comitatu Scutiaceense Morgis villam, anno Imperii sui primo, Christi DCCCCI, Indictione iv. Est Morgas, in Decanatu de Montana: Castrum Carnonis, Balma-monachorum, Sanctus Lamani, & Vincella, sunt in Decanatu de Ledone. Quantum igitur conciliura consequi possum, capiebat olim pagus seu Comitatus Scodingorum, Decanatus diocesis Bisontinae perampla ternos ex quindenis; videlicet de Salinis, de Montana, & de Ledone: totaque illo agro constabat; qui Varasensem & Amausensem Comitatus, ac Juram montem limites habet; cum sit Salinensis toparchia, baud paulo contrahitur, & fere hodierna præfectura seu ballivatus Salinensis finibus coercetur.

B 13 Nunc Dominorum Salinensium seriem, a nemine hæcenus traditam, arcessimus a prima origine, & ad nostra usque tempora deducamus. Sigismundus Burgundionum Rex, Agaunensi monasterio seu fundator seu restitutor, ingens illud opibus locupletavit, quæ nongentis Monachis ad Laudem perpetuam alendis satis esse possent. Utinam extarent hujus fundationis autographa tabula, aut ex autographis fidei manu expressa: sed quas ediderunt Sammaribani Tomo 4 Gallia Christiana, collectio sunt Imperii cujuspiam, qui totam vel gestæ historiam undequaque recensens, ac pro arbitrio suis aspergens glossamatis, nullam temporum rationem habuit.

C 14 Legerat in Vitis Sanctorum Patrum Agaunensium; Psallendi interim, vel subsistendi Regula instituta, S. Hymenodo, a cætu Episcoporum qui illic ad constituendum monasterium venerant, traditur: & in Vita S. Sigismundi Regis & Martyris, quod hic cum divinitus consilium cepisset, apud Agannum ad instar celestis militia perpetuo psallentium choros instituendi, Sanctos atque Apostolicos viros consuluit, utrum salubriter cogitaret, an non. Qua interrogatione inter se ventilata, sancti Antistites, licet inusitatum opus, tamen Domino annuente unanimiter corroboraverunt. Hujus Synodi Patres fuisse scribit sexaginta, quorum quatuor tantum de nomine appellat; videlicet Maximum Genevensem, Theodorum Sedunensem, Victorium Gratianopolitanum, & Viventium Lugdunensem, quas de proposito negotio differentes facit: & denique Regem Sigismundum constituta Agaunensi Monachorum congregationi fundos ac redditus amplissimos assignantem, Idibus Maji; cum pridie Kalendas Maji inisset cætus ille, ex Episcopis LX, & totidem Comitibus confatus. Sed anni nullus character exprimitur, vel a Christo, vel a Sigismundi regno, vel a Consulibus, vel ab Indictione. Nunc his tabulis quæ habenda sit fides propius inspicimus.

85 In Actis S. Mauricii & sociorum, auctore Eucherio, hæc legerat collector; At vero beatissimorum Junii Tomus I.

Agaunensium Martyrum corpora, post multos passionis annos, S. Theodoro ejusdem loci Episcopo revelata traduntur. Hunc Sedunensem Episcopum putavit, qui fuit Othodorenus. Theodorum igitur Sedunensem Episcopum sic loquentem inducit. Visum est nobis, bonum esse, ut hi tantum quorum nomina comperta sunt, id est, Mauricii, Exuperii, Candidi, Victoris, infra ambitum basilicæ, quam clementia Regis ad hoc opus ornari jussit; reliqua vero corpora congerantur in tutissimo loco, atque apostolico in uno condantur loco: & sub eximia custodia sanctissimi custodes deputentur; ne forte (quod absit) falsato ex eis turentur. Ante Heliodorum, cujus Missus anno Christi DLXXXV Concilio Matisconensi xi interfuit, nullum legimus Episcopum Sedunensem. Præcesserat Rufus Othodorensis Episcopus, subscriptus Conciliis, Aurelianensi iv anno DXLI, Aurelianensi v, & Arvernensi xi anno DXLIX. Theodorus Othodorensis Episcopus subscripsit sub anno Concilio Aquilejensi anno CCCLXXXI. Fundatum est Agaunense monasterium a Sigismundo Rege, Florentio & Autonomio Cois. ex Chronico Martii Aventicensis, hoc est, anno ære Christiana DXV. Tunc Episcopus Othodorensis erat Constantius, biennio post, hoc est, anno DXVII subscriptus Concilio Epaonensi, quartus ante Maximum Genevensem Episcopum, adeoque ordinatione illo prior: cuius Maximi consilio & hortatu (ex Vitis Sanctorum Abbatum Agaunensium) Sigismundus ad monasterii Agaunensis constructionem animum adiecit. Si quis ergo loci Episcopus illi cætu præsens fuit anno DXV, non Theodorus Sedunensis, sed Constantinus Othodorensis fuit.

16 Sed quomodo ille cætus ex Episcopis LX, & totidem Comitibus coaluisse dicitur, in quo quatuordecimtaxat Episcopi interlocuti, iidemque cum octo Comitibus subscripti referantur? Cæcum hunc citatus auctor antiquus appellavit, non Concilium aut Synodum: & quomodo harum tabularum conscripserat, multa ipse percasse videatur, pleraque tamen in ea mendis irreperunt ab Imperiis libraribus; uti illa verba, a LX Episcopis, totque Comitibus: pro quibus scripsisse opinor collectorem, a iv Episcopis, octoque Comitibus: Hi Comites subnotantur, Uinbemar, Præmodus, Gundeulfus, Benedictus, Agano, Bonifacius, Tendemaudus, Fredebaldus. In tabularum decursu sic ait Sigismundus; Ideo ego pertractans verba Redemptoris nostri, eidem monasterio pro animæ meæ salute de rebus meis dono, donatumque in perpetuum esse volo, hoc est, in pagis vel territoris, Lugdunensi, Viennensi, Gratianopolitano, & Augusta Cameraria, & pago Genevensi, Valdensi, & sine Aventicensi, & Laufanensi, & Visontensi, curtes sic nuncupatas; Brigia, Olona, Cucusa, Rubregio, Staties, Communiaco, Mariniaco, Muratio, una cum appendiciis earum. Et in Vallense pago, & in Valle Augustana quæ est a finibus Italiæ, alias curtes, Sidrio, Bernona, Leuca, Bromusio, Duodecimo, Paterno. In civitate Augusta turrem unam quæ respicit ad Occidentem: & Levira, Lagona, Gizorolis, & Morga, cum omni integritate & appendiciis & adjacenciis earum.

17 Tot fundos, tot prædia in unum monasterium a Sigismundo collata esse mirabitur nemo, qui cogites nongentos Monachos ad Laudem perennem in eo fuisse alendos, institutos. Nam habet vetus Prosa ejus Ecclesie; nongentis parat victum Fratribus: & ix lectis Officiis S. Mauricii & sociorum, ad me olim transmissi cum signo & sigillo Reverendissimi Abbatis. Siquidem in Sancti Mauricii, & sociorum ejus Martyrum memoriam, perennis psalmorum aliorumve divinorum

A. PR. officiorum decantatio in eadem basilica non desinit: quæ jubente sancto ac præclato Christi Martire Sigismundo, tertio Burgundionum Rege, sub multis privilegiis ac proventibus, pro sustentatione nongentorum Fratrum oblitis, est instituta; & usque ad hodiernum diem, Domino protegente, est conservata.

18 BRIOGIAM in Sigismundi donatione, suspicor ac-
cipi pro Bracone, castro Salinis imposito: nam inter
alios fundos castrum illud cum subiectis salariis offici-
ni, & alias pagi Scodingorum villas, Agaunensibus
contulerat: quorum locorum nomina cum magnam par-
tem corrupta leguntur in citatis tabulis, de re tamen
constat ex professionibus clientelariis Dominorum Salinen-
sium, quarum meminit Samuel Guichenonius in Bi-
bliotheca Sebustiana, pag. 22 his verbis; Castrum de
Bracon donatum fuit a Sancto Sigismundo Rege in
fundatione monasterii Agaunensis: quod postea sub
homagio Meynerius Praepositus S. Mauritii, Alberico
Matiscenensis Comiti tradidit, ut suo loco vi-
debitur. Cujus Castri aliarumque rerum feudum
ab eo moventium homagium præstiterunt variis tem-
poribus, Galcherus Dominus Salinensis anno MC-
XCIX, Raynaldus de Cusollo, & Alaydis ejus conjux
MCCXXIV; Ocho, Comes Burgundie MCLXXXIX;
Matildis, Comitissa Atrebatensis & Burgundie Pa-
latina; & Domina de Salinis MCCCL; & Joanna,
Francie & Navarre Regina, Comitissa Burgundie
Palatina & Domina Salinensis.

19 Præmiserat Guichenonius tabulas bonagii a Joanne
Comite Burgundie & Domino Salinensi præstiti,
Nantelmo Abbati Agaunensi, pro feudo de Bracon
ejusque adjunctis, anno Christi MCCXLVI, feria vi
post festum S. Michaelis, in domo episcopali Lausantensi,
id permittente Abbate ea tantum vice, cum alias per-
sonaliter in ipsa Ecclesia Agaunensi præstari soleret &
deberet. Quando vero (addit Comes Joannes) pla-
cuerit Abbati ut veniat ad Castellum de Bracon, hu-
nolice debemus cum suscipere, & claves Castellum
ei reddere: & ipse debet portario commendare.
Nos autem Domino Abbati debemus in expensis, &
sociis suis Regularibus, honorifice providere. Hæc
Guichenonius ex Cancellaria Agaunensi: ex qua etiam
refert sequenti pagina 33 tabulas, quibus Meynerius
Praepositus & ceteri Fratres Agaunensis monasterii, an-
no Conrad Regis v, hoc est Christi DCCCXLV, juben-
te & consentiente eodem Rege, dant in præstariam fi-
de in feudum, Alberico Comiti & post illum Leotoldo
& Humberto ejus filijs, res quasdam suas suas in pago
Warasum, & in Comitatu Scodingum in his Bra-
cum cum Salinis, ecclesiam S. Petri in Calme Arli-
cana, Fiscum francium, medietatem de Feostingo,
Chivriacum fiscum, potestatem Arcii cum Ecclesia
S. Melanii excepto altari; Ecclesiam S. Mauritii in
Chambasio; & de turma Juvense Oreias cum perti-
nentijs suis, sub annuo censu solidorum aliquot, ad S.
Mauritii festivitatem quotannis persolvendum.

20 Hinc nata est toparchia Salinensis, quamquam
sequentibus sæculis subinde paulo aliter descripta; adeo
ut nec omnia hac loca, nec sola contineret, sed qui-
busdam exclusis alia nonnulla adscisceret. Dominorum
tamen Salinensium a primo illo suo ortu ad hanc usque
diem propagata est series, desinens in hodierno Rege
Hispaniarum Carolo II, qui alijs suis titulis additis,
Comitis Burgundie, & Domini Salinensis, licet
ipsam possessionem cesserit Ludovico XIV Francorum Re-
gi, per pacta conventa nuper sancita pacti. Nunc ut
ad questionem de S. Claudii genere propositam aperta
sit responsio, Dominos ipsos Salinenses ex ordine re-
censuimus, saltem usque ad unionem toparchie Salin-
ensis cum Comitatu Burgundie Palatino, quæ qua-

dringentis fere abhinc annis capta, ad hanc usque diem observata est.

21 Ad iterum porro seriem deducendam eo liben-
tius digredior, quo intelligo, eam nemini hæcenus fuisse
compertam, certe nullis traditam commentariis, qui ad meam notitiam pervenerint. Cum autem idem
sit siper, origo eadem Dominorum Salinensium & Co-
mitum Burgundie, quorum ex familia etiam Matiscen-
enses, Viennenses, & Cabilonenses nonnulli Comites
prodierunt; appareat iusti unius aut plurimum voluminum
hoc esse argumentum, si quis gentis hujus singula per-
sequi velit. Hic ego primas dumtaxat lineas ducam,
integram horum Principum genealogicam historiam in
aliud opus reservans, quod ego nunc prope nonagenari-
us si in me recepero, vector ut quis emundare naris,
Horatianum illud in me torqueat.

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

22 Primus ergo in Agaunensi monasterii clientela
Dominus Salinensis, ex anno Christi DCCCXLV fuit
ALBERICUS de Narbona, seu Narbonensis cognom.
natus in tabulario S. Vincentii Matiscensis: quæ appel-
latio, sive de familia, sive de patria intelligas, non
est quod a quocquam vocetur in dubium; cum & sit
perpetua, & nihil ei repugnans in antiquis reperire
sit. Uxor illi fuit ATILA, sic nuncupata in diploma-
te autographo Ecclesie Bisontina; cum in altorum Ec-
clesiarum opographis aliquot tabulis nunc Atelana, nunc
Etulana, nunc etiam Tolosana, sive dialecto, sive
libratorum errore, dicta occurrat. Hæc in citato tabu-
lario Matiscensi fuisse assertur filia Ruculsi Matiscensis
Vice-comitis. Alberico & Atila duo fuerunt filii, Leo-
taldus primogenitus, junior Humbertus. Ex Leotaldo
Burgundie Comitum familia derivata est. Comes fuit
Vesontionis, ex vetustissima Scheda Andegavensi, quam
in doctissimi Petroschii miscellaneis, ejus manu descri-
ptam legimus: Idem Comes Imperatorius dictus in
tabulis S. Vincentii Matiscensis, cujus nomenclaturæ
originem alio loco indicabimus. Idem ceterorum Co-
mitum nobilissimus, in tabulis S. Stephani Bisonti-
ensis, ab eo ipso datis Indictione ix, anno Conrad
Regis XII, Christi DCCCCLI. Idem avus Gerbergæ,
quæ Adelberto Italia Regi Othonem [WILHELMUM]
genuit, unde ceteri ad hanc usque diem Burgundie Comi-
tes propagati sunt. Hæc prælibasse sit satis ad alia properan-
ta. At in serie Dominorum Salinensium secundus (ut vror) fuit.

II HUMBERTUS Leotaldi frater, Alberici filius f
natus minor.

III HUMBERTUS II, prioris Humberti filius, cui Humbr-
conjug Ermenburga Lambertii Comitis filia, liberos ge-
nuit, Hugonem I, ejus nominis primum Archiepisco-
pum Bisontinum, Leotaldum; Ermenburgam uxorem
Ansedei de Naviliaco, Wichardi Stephanensis Archi-
diaconi matrem, & omnium (ut videtur) primogeni-
tum Walcherium, paternæ dignitatis heredem.

IV Fuit igitur WALCHERIUS inter Dominos Salin-
enses quartus.

V WALCHERIUS II, primi filius.

VI HUMBERTUS III, Walcherii II filius, cui
frater Hugo in S. Stephani metropolitana Ecclesia Ca-
nonicus Cardinalis.

VII WALCHERIUS III, Humberti III filius: cui
soror Elizabeth, uxor Rainaldi de Treva, Constabuli
circa annum MCXL.

VIII MAURA, seu MORETA, Walcherii III fi-
lia & heres, quæ Girardo Viennensi & Matiscenensi
Comiti Salinensem toparchiam in dotem tulit.

IX WALCHERIUS IV, Girardi Comitis & Mau-
rix filius, materna dotis heres.

X MARGARITA, Walcherii IV filia heres, uxor
primum Wilhelmi de Sabrano, Comitis Forcalquerii;
deinde Joceranni Grossi, Domini de Branceduno. Hæc

Hu-

Dominorum Salinensium series

Albericus Narbonensis. ann. 945.

E

Humbertus I, filius Leotaldi Comitis Burgundie

VValcherius III, ann. 1140;

Margarita quæ in Burgundia Comitis Domini trans-

A Hugoni IV Burgundia Duci toparchiam suam Salinen-
sem alitis quibusdam latifundis mutavit.

xi HUGO IV, Dux Burgundia, qui comparatam
a Margaria Salinensem toparchiam non Comitatu
Cabilonensi permutarit, cum

xii JOHANNES Comes Burgundia, ut loquuntur,
vassallo seu clientelari, Stephani Burgundia Comitis &
Beatrix Cabilonensis filio, qui eam postmodum deri-
vavit in

xiii HUGONEM, filium ex prima sua uxore Ma-
thilde Burgundia, Odonis III Burgundia Ducis sorore.
Hic per Alaydem conjugem Comes Burgundia Palati-
nus factus, deinde post patrem Joannem Dominus Sa-
linensis, utrumque honorem in omnes posteros suos trans-
misit: adeo ut ex illo ad hanc usque diem idem sem-
per fuerit & Comes Palatinus Burgundia, & Dominus
Salinensis.

23 Nunc ad quaestionem initio propositam. Cum
Alberici Comitis, Dominorum Salinensem primi, na-
gus, a his ignoti sint progenitores; nec Scodringorum antiqui
Patricii hereditarii fuerint, sed Regum nutu atque ar-
bitrio constituti; apparet non liquere, quod S. Claudii
genus ab alienatris ad nos usque propagatum sit.

CAPUT III.

De S. Claudii integro adhuc corpore; a quo
diversus alius Metenaci.

24 **A**Utor Vita S. Claudii; Cupiens, inquit, su-
gere pompas urbium, & honorem populo-
rum, corpus suum in dicto monasterio sepeliri
precepit: tum sic conclusit; Cujus corpus, ut dece-
bat, aromatibus conditum, repositum fuit in ec-
clesia Beati Eugendi, in qua nunc ulque incor-
ruptum innumeris claret miraculis. Auctor libri
primi Miraculorum S. Claudii, idem fortasse qui &
ejus Vita; Cujus corpus generis & sanctitatis pro-
rogativa pretiosis conditum aromatibus, in ecclesia
Beati Eugendi quingentis quinquaginta quatuor an-
nis, miraculis assidue crebrescentibus, requievit.

25 Ex his intelligimus, nunquam fuisse terra in-
fossam S. Claudii cadaver, sed in capsula aliqua (ut
teratim, sive solent aliorum Sanctorum corpora) loco decenti
sed inter-
honorifice repositum. At cum lego, conditum aroma-
tibus, cave existimes fuisse exenteratum, ac demptis
(ut fit) visceribus, multiplici aromatatum congerie in-
fossatum. Egypti, teste Herodoto libro secundo (cui
adscriptatur Diodorus Siculus libro tertio secundo) cum
corpora condirent ad incorruptionem, solebant ferro
adunco cerebrum per naves extrahere, ac ventre aper-
to viscera omnia educere: tum eorum loco asphalturn,
ac pice concretas succos inculcabant, totique corpori
circumfundebant; adeo ut sic medicata, etiam saeculis
perennarent. Non sic conditum est S. Claudii corpus,
nisi quod incisum, nusquam evisceratum. Hoc arbitrio
fuit sensibus a se compertum affirmant sacri depositi
custodes & curatores. Quo sane admirabiliter ejus est
tam diuturna integritas, omnis putredinis aut vetri-
adolis experta. Ergo si qua illi adhibita sunt argumeta
sive aromata, ea extrinsecus dumtaxat offusa aut ad-
luta sunt: plane ut olim sacrosancto Christi corpori,
ad affectus & religionis significationem, non ad con-
ciliandam incorruptionem; quam tamen illi divina vir-
tus ingenti miraculo decem jam fere solidis saeculis
præstavit.

26 At de loco sepulture S. Claudii difficultatem fa-
cit S. Leo Papa IX, in Bulla data xvi Kalendas
Decembris, Indictione xii, Pontificatus anno primo,
Christi porro MXLIX, qua Hugoni Chrysopolitano Ar-
chiepiscopo bona sua & jura confirmans, inter alia ejus
Juulii Tomus I.

Beatrix censet, Cortem de Metenaco, cum omni-
bus pertinentiis, vineis, campis, servis, ancillis, CHI-
silvis, & omnibus pertinentiis, Ecclesiam ejusdem FLBT.
loci, in qua requiescit Sanctus Claudus, cum omni-
bus decimis. Hanc cortem injuste tenentes quosdam,
Goffridum nec non Leutaldum, complices quoque
eorum, in Remensi Synodo excommunicavimus, & ut modo cessent, anathema nostrum superponi-
mus. Nunc erit, opinor, qui habeat in Claudio nomi-
ne, quasi a Claudio sit diversum: cum certum sit,
sicut prisco Latio, Clodii, & Claudii: sic recentioribus
saeculis, Claudi & Claudii, Claudæ & Claudie, pro-
missus fuisse usurpata vocabula. Si ergo idem est San-
ctus Claudius, qui & Claudius Archiepiscopus, quo-
modo in ecclesia Metenaci quiescebat an. MXLIX, quem
in S. Eugendi Jurensi adeo proxime ab obitu depositum
fuisse, constans traditio est? Num ad Metenacum exinde
translatum est? Quo porro tempore, & qua occasione?
Sed translata fuisse e primariis suis sedibus permulta
Sanctorum corpora, per Saracenorum, Normannorum,
Hungarorum Gallicanas aut Burgundicas clades: at de
nostro S. Claudio nihil tale accepimus. Tantum legi-
mus in primo ejus Miraculorum libro, circumversum
ejus corpus cum publica supplicatione, ab annis circi-
ter quingentis; per Bisantinam & Lugdunensem diocese-
ses, ac tum Ledonem, Poligniacum, Arbasum, Notam-
willam, & Lugdunum plurimis illustrasse miraculis.
Interdum quoque in latebras subductum, nequid a mi-
litari insolentia injuria pateretur. At de Metenacensi
ejus statione nihil usquam observatum novimus.

27 Ad hujus nodi solutionem, in primis notatu aliis
digna res est, quem locum ex Leonis Papa IX Bulla
protulimus, de S. Claudio Episcopo vix, ac ne vix
quidem posse intelligi. Quamvis enim hic mille fere scopi:
abbatibus annis vitam sanctissimam impleverit, vix ta-
men ab annis quingentis publicus et ut vindicatus cul-
tus deferri cepit: non illum Beda, non Florus, non
Ado aut Usuardus, alique Martyrologi veteres Fastis
suis adscribere. Tantum ex codice Tornacensi refert non nisi
Henschenius cum Papebrochio, Tomo ii Martii sui; die post
vii Idus Junii, depositio Claudii Episcopi: ubi de
interpolatione a recentiori manu suspicio est ex eo,
quod in diocesi Lugdunensi, unde ille ad Superos evo-
lavit, primus Guilielmus de Sara Archiepiscopus, se-
sum diem Anniversarium S. Claudii addiderit circi-
ter annum Christi MCCCXXXV; in Bisantina porro,
cujus infalas gestavit, etiam haud paulo tardius coll
ceperit: nam an. MCCCXLI, sabbato, vii Maji, ad
preces Joannis de Frunyo, Decani, decretum est ut in
posterum S. Claudii festum in diocesi ageretur Duplex;
ex Actis Capituli Bisantini.

28 Nunc Metenacum inquiritur, in ejus eccle-
sia requiescat S. Claudus. Reperto in Catalogo benefi-
cium Bisantina diocesi, sub Decanatu Ledonensi creditur,
Prioratum & Ecclesiam de Meynau, cuius Patro-
nus quidam S. Claudius. Hoc tantum Catalogus. Di-
stat hic Prioratus a Gigniacensi monasterio, cuius est
membrum, laicis bonarum circiter duabus: & nunc
nullus est officio Elemosynarii Gigniacensis. Re dili-
genter perquisita ab indigentibus, comperimus, in ejus
ecclesia ab antiquissimis temporibus, in dispensotheca
decurata, post omnem memoriam afferuari ossa quam-
plurima corporis humani, qua Claudii ejusdem
Martyris esse affirmant. Interrogati de die festo sui
Patroni, deque loco vel tempore martyrii, aut transla-
tionis, hac se ignorare protestantur: sed Claudium
suum Martyrem colere quotannis Dominica die qua
S. Joannis Baptiste proxime sequitur Nativitatem.

29 Cortem Metenacum (que hodie vulgo Mei-
nau) venisse oportuit in potestatem Gigniacensem
ab Ecclesia Bisantina S. Stephani Capitulo, de mense-

A. su Archiepiscopi ab annis fere quingentis. Etenim anno Christi MXLIX Leo Papa IX, de iniquorum possessionum manibus receptam, Hugoni Archiepiscopo restituit. **FRAN.** **CHI.** Eandem Hugo Archiepiscopus, anno MLV Ecclesia S. Stephani a se redintegrata concessit, cum prius fuisset de Dominio Archiepiscopi: & adhuc in bonis ejusdem Stephaniensis Ecclesia Eugenius Papa III censet Ecclesiam de Metenaco, eum eadem villa, & potestate tota, XIII Kalend. Junii, anno MCXLVIII. Post hunc annum, Archiepiscopi & Capituli Stephaniensis liberalitate, in Gigniacensium ditionem transit: eo scilicet more quo plurimas ecclesias & optima prædia, ab Archiepiscopis Bisontinis & cathedralibus eorum ecclesiis, subinde in Regularium familias collata, & sæpe a nobis observatum est, & hujus etiam operis non uno loco adnotavimus. Hæc de Metenaco, & Claudio Martyre: nunc de hujus martyri loco & tempore, in tantis tenebris quid mihi lucis intermices, paucis operiam.

D. P. Nec ego hic gravabor Chiffletum sequi, licet a S. Claudio Episcopo, quo de agimus, longius abducentem. Cum non solum ipse Claudius Martyr ad extremum tantum spectet, sed etiam S. Irenæus Episcopus Martyr diem XXVIII obtineat; de Sanctis autem Epipodio, Alexandro & Sociis in Aprilis die XXII egerimus. Nunc uno hic loco apte referentur, quæ de omnium sepultura translationibusque hæc congerit Chiffletius, ut quæ conjunctim tractavit, conjunctim hic legantur.

CAPUT IV.

Cur S. Claudius Metenacensis æstimari possit
unus sociorum S. Alexandri, Martyris
Lugdunensis.

30 **A**D duas leucas horarias a Metenaco, oppidum est, olim Vincenna, nunc a Sancto Amore nuncupatum: eoque in oppido a remotissimis sæculis, duorum Martyrum Amoris & Viatoris asservantur Reliquiæ, a quorum priore factum loco nomen. Apud incolæ traditione habetur, Guntramnum Burgundionum Regem illa sacra Corpora in eum locum invenisse, aut saltem primam eis basilicam erexisse, eaque in lapideis sarcophago religiose componi jussisse: & quo post decem fere sæcula, nempe anno Christi MDXXXVII, excepta, & in thecam argenteam materia & opere pretiosam, a Babiano Lugdunensi Suffraganeo, in magno populorum cætu, translata sunt. De horum martyri loco & tempore cum nihil ab antiquis adnotatum videretur recentiores loci Indigenæ, concessero ultro in opinionem Guillelmi Baldesani, qui in historia sacra S. Mauricii ejusque sociorum a se Italice conscripta asseruit, Amorem & Viatorem ad Legionem Thebæorum pertinere, atque ad Aganum, vel baud procul Agano, pro Christo esse passos.

31 At nos in antiquo Martyrologio S. Eugendi Jansenii ad V Idus Augusti legitimus; in suburbio Lugdunensi, sanctorum Martyrum Amoris & Viatoris. Sic & in Martyrologio Castri Karoli (quod puellarum monasterium mille abhinc annis a S. Leodegario Augustodunensi Episcopo, traditum aliis Episcopis et adstantibus, consecratum est) V Idus Augusti, in suburbio Lugdunensi, Natalis sanctorum Martyrum Amoris & Viatoris. Hæc diu fuisse videtur ejusmodi eorum translationis. Nihil porro spectat suburbium Lugdunense ad Aganenses Martyres. At Epipodius & Alexander Lugdunenses, egressi occulte septa murorum (ut habent eorum Acta apud Surtum, & in MSS. reditibus) in eo vico qui propter Incisam-petram situs est, apud fidelem viduam latebant, quando comprehensi, & pro Christi fide varie cruciati sunt. Hæc

erat suburbium (nunc vulgo le faubourg de Veid) quod ad dextram Araris ripam est, extra Interamnem. De Alexandro Martyrologium Lugdunense (cui consentiunt Ado, Florus, Ursuardus) VII Kalendas Maji, Lugduni Galliz, Natale Sancti Alexandri, qui tertio post passionem Beati Epipodii die productus ex carcere, primo ita est lanixus crudelitate verberantium, ut crate soluta costarum, patefactis visceribus secreta animæ panderentur: deinde crucis affixus patibulo, beatum spiritum exanimatus reddidit. Passi sunt cum eo & alii numero XXXIV. Sepulchi ambo ex utroque altaris latere, in crypta quæ in colle superposito civitati, pulchro & antiquo opere extructa est. De illis Alexandri sociis XXXIV addit Baronius Romanum Martyrologium, quorum memoria aliis diebus agitur.

32 Ex his quatuor supra triginta, fuerunt Minervus & Eleazarus cum filiis octo, de quibus Martyrologia X Kalendas Septembris: fortasse & Constantius Martyr, olim jacens in S. Justii basilica. De Minervo & Eleazaro hic obiter observa; quam corrupto vulgus appellat Sancti Lazari Ecclesiam, ad radices Aurei montis & regionis Insula Barbara, hanc in diplomate Lucii Papæ III, dato ad V Idus Maji, Indictione prima, anno Christi MCLXXXIII, pontificatus secundo, nuncupari Ecclesiam Sanctorum Minervi & Eleazari in Monte-aureo. Equis vero nunc prudenter dubites quia Amor & Viator in eo XXXIV Alexandri hujus Martyris sociorum numero censendi sint? cum præter hos, alios nullos in suburbio Lugdunensi martyres fuisse legamus. Sed de loco unde proxime in Sequanos importati sunt, jucunda erit disputatio, & ad Lugdunensem historiam illustrandam (ut opinor) non inutiles.

33 Triplex fuit apud Lugdunum horum Martyrum sepultura, priusquam inde in loca circumjuncta exportarentur. Prima, in antiquis Lugdunensium Christianorum cimiteriis & cryptis subterraneis, in quibus illi & Synagoge agebant, & mortuos suos sepeliebant, cum eis esubant, persecutionum tempore, etiam iusta sumptibus & sepulchra invaderent. Secunda, in crypta S. Justii. Tertia, in basilica S. Irenæi. Atque hæc erant stationes seu mansiones fuere in colle, qui extra Interamnem & ad Araris ripam dextram civitati imminet, unde & dictus vulgo Mons sanctus, ut nos in S. Irenæi & S. Justii tabulis observavimus; quod nimirum ex Martyrum sanguine, effusus, aliisque sacris exuvie totus quasi compaginat. compaginatque esse videretur. Rursus tres ejusdem collii status distinguendi. Primus persecutionum, qui tredecim fere a Christo sæcula obtinuit. Secundus florentis Ecclesiæ; inde scilicet usque ad Calvinianam cladem. Tertius ab hac clade ad nostra usque tempora: nempe ab anno Christi MDLXII, cum illi, ad totius sanctitatis ac religionis perniciem nati, furiarum instar & tartaro effusi, Lugduno potius sunt, ex die XXIX mensis Aprilis, sequenti die XXXVI aedes evertere, suisque vniuersis opibus atque ornamentis spoliare ceperunt. Tunc igitur S. Justii & S. Irenæi nobiliter basilicas, a die XXVI mensis Maji (ut notat Severinus in Episcopis Lugdunensibus) ad Septembrem usque solo tenuis diruerunt. Et quidem ex eo tempore S. Justii Ecclesia jacuit sepulta in ruinis suis: cui substituta est altera anno MDLXXIV intra nobis ignota, in qua a S. Justii Canonici divina persolvuntur Officia; sed priori longe impar, acque illius splendori neque amplitudini respondens. Nunc tamen adhuc superest crypta S. Irenæi, sed columnæ sate, & murei operis, atque (ut loquuntur) auripetris fulgentibus crustis nudata; cui tamen superstructa est aedes, quæ ad veteris dignitatem non accedit.

34 Primam igitur S. Alexandri & sociorum Martyrum sepulturam assignavimus in cimiteriis subter-

A raneis priorum Christianorum, ex ipsis S. Alexandri
p. imum
f. pulsi
fuerunt
monie
sancto
sub cry-
ptis
Aris, quæ sic habent; Huius itaque semper concordēs
& socios (Epipodius scilicet atque Alexandrum) quia
mors dividerat, sepultura coniunxit, dum a Christiani-
nis educta occulte extra urbem corpora, absconsa
conduntur. Erat enim in colle superposito civitati
concretis densatus vepribus locus: ibique in modum
spelunæ conclusa fructibus ac sentibus vallis late-
bat, & ut sit ubi humor deciduus per naturale mi-
nisterium infunditur, inculta securitas. Quo in
recessu venerabilia corpora religiosa provisione de-
mersa sunt, quia Gentilium furor extremam denegans
sepulturam, etiam in corpora exanimata sæviebat.
Horum cimiteriorum in eo colle sexcenta apparuerunt
vestigia, quoties ad aliquid fructuum ædificii terrapau-
lo altius cavata est, ut legimus in tabulis S. Irenæi,
quæ in scriniis Prioris adhuc supersunt. Et cum nos
ipsi Lugdunum versaremur circa ann. MDCXXV, & in
ædibus Prioris, ad molendum nescio quid, altissime jam
humus effossa esset; occurrit ex improvviso lapideum se-
pulcrum, quo in strusa comminuto cum aliud atque aliud
succederet, iussu sunt fossores in subjectam illam capulo-

quorum
multa
quotidie
vestigia
occurrunt
fodiendi-
bus,

B rum fruem fundamenta jacere. Mihi vero persuasum
fuit, ad ea sepulcra pertinuisse cryptas, quæ persecutio-
num tempore Christianis quondam Lugdunensibus latibula
præbuerant: Romanis cimiteriis non absimiles, in qui-
bus etiamnum visuntur ejusmodi urnæ munda, ad
fidelium sepulcras aliæ aliis impositæ, atque ad per-
pendiculum æquata, velut in parietes assurgere.

Et ubi
congregata
Marty-
rum Lug-
dunen-
sium
corpora
suerant,

35 Ad veterem quoque collis ejusdem statum perti-
net dumosum illud profundum, in quod Severi Impera-
toris, vere Severi ac vere Pertinacis edictis, populi
sere totius Lugdunensis, sub Irenæo Episcopo profide casti,
demersa sunt corpora: illi (ut salior) geminum quod
in monte Jura ad tres circiter leucas borarias a S.
Claudio monasterio alias spectavimus, quod & profun-
dissimum est, & dumetis oblitum, habetque in imosca-
turigine fontis, qui in cavam vallem, aggeribus tam-
quam muris omni ex parte cindiam effusus, lacum effi-
cit, quem Lacum Antri vulgus appellat, quod ex an-
tro illo ortum habeat. Hic status Ecclesiæ persecutio-
num, ad tela minimum a Christo sæcula propagatus.

inde elati
ad ibidem
fructum
ecclesiam
S. Iusti
fuit,

36 At in secundo statu, pace Ecclesiis data, Lugdu-
nensium Christianorum consilium fuit duas & sancto
Monti basilicas imponere, in quas nobiliorum aliquot
Martyrum corpora inferrentur, ceteris ad ultimam re-
surrectionis gloriam reservatis. Et harum quidem
prior, primum a sanctis Machabæis, deinde a sancto
Iusto nuncupata, in collis clivo exstructa est, & quasi
terra immersa ex illa exitit spelunca conclusa fructi-
bus ac sentibus, in cujus recessibus Epipodius, Alexan-
der, & eorum socii Martyres primo clanculum sepulti
sunt. Ita regionis illius cryptæ ac subterranea cimeteria,
evulsis dumetis & complanato solo, in illam Ma-
chabæorum seu S. Iusti basilicam, eique subjectam cry-
ptam redacta sunt: quæ in cryptam, S. Irenæi, &
sanctorum Epipodii, Alexandri, & sociorum Martyrum
illata sunt reliquie. Hoc asserit Patriarcha Constan-
tinopolitanus Joannes de Rupefissa, prope Lugdunum
natus (qui & per aliquod tempus Vesonionensis Ar-
chiepiscopus fuit) in sententia de partium assensu pro-
lata ad ann. MCCCXIII, in causa Ecclesiarum S.
Iusti & S. Irenæi, super possessione sacrorum Corporum
S. Irenæi, S. Epipodii, & S. Alexandri inter se con-
tendentium. Declarat enim Patriarcha, tunc quidem,
& a tempore S. Patientis Episcopi fuisse illa in basi-
lica S. Irenæi: sed ante S. Patientem, jacuisse in Ec-
clesia S. Iusti. Quare S. Iusti Canonicos causam pro-
babilem atque justam litigandi & prosequendi, abs-
que suspicionem doli mali, calumniæ aut alterius
machinationis, indubitanter habuisse: eo quod certis

unde an-
1413 Co-
monici illi
proinde
bani ibi
adhuc esse
corpora,

Junii Tomus I.

scriptis & antiquorum testimoniis niterentur, quæ apud A. FRA.
eorum decessores fidem fecerant. Comes enim Forensis Ar-
chidius anno DCCCCXIII, & Anjcherius Lugdunensis FLET.
Archiepiscopus anno DCCCCXXVII, immo & Audinus,
sive Audognus Chorepiscopus S. Iusti basilicam restitutor,
anno DCCCCLVIII testati erant, se res quasdam suas
tradere Ecclesiæ S. Iusti, in qua S. Irenæum requiesce-
re affirmabant. Nihilominus Patriarcha secundum Ire-
næenses sententiam profert, quod constaret Sanctorum de
quibus agebatur Corpora in eorum Ecclesiam, a S. Pa-
tente exstructam, fuisse ab ipso fundatore translata.
Quid porro a S. Patiente gestum sit nunc videamus.

37 Supra ostium antri seu dumosi profundi, in quod Aftam S.
tot millium sub Irenæo Martyrum demersa erant corpo-
ra crepidinem circumdedit, crates obtendit, duo templa
tecto sub uno fundata extruxit; hoc est, cryptam, eique
impositam ædem: quæ S. Patientis opera, ipsomet re-
gante, Apollinaris Sidonius libri secundi epistola decima
elegantibus hendecasyllabis illustravit. Frustra enim Pa-
pirius Massanus Sidonium explicare conatur de S. Ste-
phani basilica, cum illam certum sit ex tabulis Lugdu-
nensibus, ab Alpino Lugdunensi Episcopo longe ante S.
Patientis tempora fuisse exedificatam. Similemque ob
causam, dubitare non debuit Theophilus Ragnaudus in
Sanctorum Lugdunensium Indiculo, essetne accipienda Si-
donii epistola de S. Iusti Ecclesia, quam constat Sido-
nio & Patientem multo esse antiquiorem; ut in qua hu-
jus decessores, Iustus, Alpinus, Antiochus, Epipodius &
Eucherius tumulos habuerint. Tamen Sirmondus in No-
tis ad hanc Epistolam; Quo minus, inquit, S. Ire-
næi & basilica videatur, facit quod ab Arari pro-
cul absit, parumque ei conveniat situs Ecclesiæ Si-
donianæ. Age, Sidonii verba expendamus.

Patienti
etiam S.
Irenæi
ecclesiam
restitu-
gante,

Sidonio
Apollina-
ri locuta-
tam,

Hinc agger sonat, hinc Arar resultat.
Hinc sese pedes, atque eques reflectit,
Stridentium & moderator effedorum:
Curvorum hinc chorus helciariorum,
Respondantibus Alleluia ripis,
Ad Christum levat amnicum celeuma.
Sic sic psallire, nauta vel viator:
Namque ille est locus omnibus petendus,
Omnes quo via ducit ad salutem.

38 Est ades S. Irenæi ad dextram Araris, non tunc
quidem imposita, sed in clivo, & baud procul a vertice
vicini collis; adeo ut commode posset & ab Irenæensi
bus exaudiri nantarum Ararim sulcantium celeuma, Araris
& vicissim a nautis spectari Ecclesia, ac in ea psallen-
tium vocis, ad fluminis ripas tamquam Echo resonare.
Quid hic Ecclesiæ Sidonianæ non belle conveniens? Ce-
tera attingo parallela.

quæ pro-
denti ca-
clivo dex-
teram
Araris
psallen-
tium
resonat
F

Ortum prospicit Æquinoctialem.

Ad hunc obversa est basilica S. Irenæi. Pergit Sidonius;
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo.
Distinctum vario nitore marmor
Percurrit cameram, solum, fenestras;
Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta, sapphyratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos,
Hic describit musivum opus, sive (ut S. Irenæi tabula
loquuntur) auripetrinum, ex auro & petra sic dictum:
quod a musivo distinguebatur tamquam species a suo
genere. His igitur lapillis aurea bractea per certa in-
tervalia inducitur, dum per illas, prasinis ex vitro reser-
vatis mixtus erraret solis radius concolor, spectantium
oculos mira varietate oblectabant.

39 Hinc ille loci quasi nationis splendor, prope usque
ad miraculum: de quo Martyrologia 14 Kalendas Ju-
lii, in Irenæo: Hujus cryptæ tam veneranda est cla-
ritas, ut meritum Martyrum signare credatur: &

in cry-
ptam mu-
sivum
auripet-
rino

LII 3

Ho-
cruciatam,

A. FRA. *Homilia vetus Ecclesie Lugdunensis in festivitate S. Irenæi*; Hujus vero cryptæ per totum mundum tam eminens & reverenda est claritas, ut meritum tot Martyrum signare credatur. Gregorius quoque Turonensis libro 1 de gloria Martyrum, cap. 50. Hic (Irenæus) in crypta basilicæ Beati Joannis, sub altari est sepultus. Et ab uno quidem latere Epipodius, ab alio vero Alexander Martyr est tumulatus. De quorum monumentis si pulvis cum fide colligatur, extemplo medetur infirmis. Magna enim claritas in crypta illa continetur, quæ (ut credo) meritum Martyrum signat. Ex quibus verbis intelligitur, jam tempore Gregorii Turonensis Episcopi, Irenæus, Epipodius, & Alexandrum Martyres in ea crypta jacuisse: nec fidem habendam Audoyno Chorepiscopo, cum anno Christi DCCCLVRI sanctorum Irenæi & Justi corpora, in illa a se reparata S. Justi basilica requiescere affirmavit; ignorans quod quadringentis ante annis S. Patiens transfuserat corpora S. Irenæi, & Sanctorum Epipodii, Alexandri, Minervi, Eleazari, aliorumque ex eadem turba Martyrum, in cryptam seu basilicam, quæ olim de S. Joannis, postmodum de S. Irenæi nomine appellata est.

40 Pergit Sidonius;

B Huc est porticus applicata triplex,
Fulmentis Aquitanicis superba.

Porticum triplicem interpretor trilateram, quæ scilicet dextrum, sinistrum, & inferius cryptæ latera obtineret; superiore sive anteriore ad sanctuarii, & altaris priuarii commoda reservato: qualem ordinem etiamnum videmus in plerisque Ecclesiis observatum:

Ad cujus specimen remotiora
Claudent atria porticus secundæ:
Et campum medium procul locatas
Vestit saxeæ silva per columnas.

Hæc porticus secundas, ad triplicis illius specimen, explicio porticus ædis superioris, inferioribus respondentes, sed ampliores ac potentiores, quas pro loci ratione lapideæ columnæ grandiores circumstarent. Pendente litæ inter S. Justi & S. Irenæi Ecclesias circa ann. MCCCCXII, adhuc erant in crypta columnæ triginta; illæ ipsæ (ut opinor) e marmore Aquitanico quarum meminit Sidonius. Sed eas diripuit Hugonoticus furor anni MDLXII, cum omnibus musæi sive auripetriti operis pretiosis crustis, omnibusque loci antiquis ornamentis.

41 Addit Sidonius in cursu Epistolæ; Namque ex hexametris eminentium Poetarum Constantii & Secundini, vicinanti altari basilicæ latera clarescunt: quæ in hanc paginam admitti nostra quam maxime verecundia vetat, quam suas otiositates trepidanter edentem meliorem carminum comparatio premittit. Quod nos celavit magni viri Sidonii pudor, sive urbanitas, hoc nobis Irenæenses tabula repræsentarunt, eo tempore conscriptæ, quo inter S. Justi & S. Irenæi Ecclesias de sanctorum Irenæi, Epipodii, & Alexandri sacrorum corporum possessione iudicio contendebatur; Nam anno MCCCCX, quinta die Aprilis, in S. Irenæi basilica ritu solenni effusis horum Martyrum reliquiis, a Petro de Thureyo tituli Sanctæ Susannæ Presbytero Cardinali, Apostolica Sedis Legato, & a

capulis plumbeis antiquis in ornatiore ipsanotbecas translatis (quam Martyrum manifestationem plurima & illustria miracula commendarunt); nihilominus dies dicta est Irenæensis a S. Justi Canonici, ad tribunal Joannis de Castrolucio Seneschalli Lugdunensis. Quibus alios atque alios Judices appellantis, tandem auctoritate Apostolica Sedis, ab ejus Legato Joanne Patriarcha Constantinopolitano causa conclusa est, secundum Irenæenses die nona mensis Augusti, anni MCCCCXIII.

42 Hujus litæ instrumenta autographa nacti olim

e scripitis Prioris S. Irenæi, non pauca collegimus de D veteri harum Lugdunensium Ecclesiarum statu, & in his Epigrammata antiqua illustrium Poetarum Constantii & Secundini, quarum meminit Sidonius, quæ puris hexametris, quæ hexametris pentametrorum alterno versu temperatis, quæ sit habent,

Ingrediens loca tam sacra, jam rea pectora tunde:
Pescce gemens veniam, lacrymas hic cum prece funde.
Præfulis hic Irenæi turba jacet sociorum,
Quos per martyrium perduxit ad alta polorum.
Istorum numerum si nosse cupis, tibi pando.
Millia dena novemque fuerunt sub Duce tanto.
Hinc mulieres & pueri simul excipiuntur.

Quos tulit atra manus, nunc Christi luce fruuntur.
His decies novies mille viris, addunt S. Justi tabula septingentes, quos a Poeta carminis causa neglectos fuisse par est existimare. Hæc autem anno illo MCCCCX adhuc supererant in templi superiore, & etiamnum supersunt pavimento inscripta litteris opere musæo efformatis.

43 Quæ porro sequuntur quatuor disticha, adhuc testantur legabantur in crypta seu templo inferiore, musæi & auripetriti lapillis descripta in pariete, a dextris & a sinistris Presbyteris.

Hic duo templa micant testis fundata sub uno,
Quæ Patiens sanctus conditor excoluit.
Corpora dumoso quondam demersa profundo,
Perspicuum tracti liminis irradiat.
Subdita resplendent, & fastigiata supernis
Cultibus, in celsum culmina prosiliunt.
Securus plane cælestia regna requirit,
Qui Christo in terris regia septa parat.

Nihil igitur dubiti videtur superesse, quia S. Irenæi basilica, hæc ipsa sit de qua Sidonius suam illam ad Hesperium Epistolam dedit: cum alioqui constet Sidonio, libro 6 Epistola 8, alias etiam Ecclesias fuisse Lugduni a S. Patiente vel a fundamentis extructas, vel saltem reparatas: sic enim ille ad ipsum Patientem; Omitto, te tanto cultu Ecclesiam tibi creditam convenustare, ut dubitet inspector, meliusve nova opera confurgant, an vetusta reparentur. Omitto, per te pluribus locis basilicarum fundamenta consurgere, ornamenta duplicari.

44 Jam de tot millium Martyrum corporibus, dumoso quondam profundo demersis, accipe quæ ex Ecclesia S. Irenæi citatis tabulis a me olim observata sunt. Pius quidam & præpotens Miles Bartholomæus nomine, sacrarum Reliquiarum cultu addictissimus, cum jam plures provincias peragrasset, tum ut religiosa loca viseret, tum etiam ut sanctorum Reliquiis, quascunque posset consequi, sibi compararet; nactus aliquando Patroni sui Bartholomæi Apostoli partem capitis inferiorem, quam maxillam vocant, Lugdunum venit; ubi cognito quod Septimii Severi tempore, sub Episcopo Irenæo multa Christianorum milia martyrium fecerant, & sanguine suo Ararim in Sogonam venerant, quorum corporibus in profundissimum antrum conjectis, S. Patiens duo templa sub uno testoloposuerat: adito loco, visoque adhuc patente antro, quod ad putei speciem crepidine ambiebatur; pia motus temeritate intro se dimisit. Tum vero repentina percussus cecitate, factusque eo casu perspicacior, intellexit, ingentem illum Martyrum exercitum divino consilio æternis gloriæ triumphis reservari; eaque de causa se occludendum, ut nec mortalium conspectibus pateret. ipsum eni Voto igitur se obligavit, si Dei beneficio visum reciperet, daturum se operam ut sacro puteo operculum induceretur, super quod erecto altari suas Apostoli Bartholomæi reliquias includendas traderet, fundatis a se maraliis officulis ac sacrificiis in posterum cabonestandas: quod & implevit. Quæ ex causa Collegium cathedralis Ecclesie

& reparat
versus
prædi-
florum:

tiom, offe
S. Patien-
ti, opus,
E

87
12

quo in-
gressus &
sacitate
percussus

voto clam-
dis impo-
sitis S.
Barthola-

A. *clerie Lugdunensis, singulis annis in festo S. Bartholomaei, in cryptam S. Irenaei convenire ad Missam & ad Vesperas, ritu solenni decantandas, consuevit.*

an. circi- 45 *Extende usque ad novorum haereticorum devastati-
on. 1245. tionem, in crypta S. Irenaei sex fuerunt altaria. Pri-
mum S. Irenaei, directe sub altari S. Joannis Evangelis-
tae, quod superioris basilicae primarium erat. Secun-
dum S. Epipodii, a dextris. Tertium S. Alexandri, a
sinistris. Quartum S. Polycarpi, etiam ad levam. Quin-
tum in quo servabatur pars columnae, ad quam
Crispius fuit flagellatus. Sextum S. Bartholomaei, quod
in medio cryptae choro, sacrae speluncae operculo incu-
babat. De tempore erectionis hujus altaris sub S. Bartho-
lomaei nomine, visus sum mihi aliquid deprehendisse
in Bulla Innocentii Papae IV, data Lugduni xv Kalen-
das Decembris, Pontificatus anno tertio, adeoque
Christi anno MCCCLV, qua omnibus vere poenitentibus
& confessis, qui S. Bartholomaei & S. Irenaei festis
diebus ipsam S. Irenaei Ecclesiam religiose viderent,
quadraginta dies Indulgentiarum concessit. Haud enim
multo ante opertus fuisse videtur Martyrum putem, et
que instrato pavimento altare superpositum: cum sit ve-
rificabile, ad primam S. Bartholomaei reliquiarum ex-
positionem, fuisse illis hoc Pontificio indulto conciliatam
venerationem.*

46 *Hactenus perspicue satis a nobis distincta est S.
Cum ergo ibi confes- conditum
S. Alexandri Martyris sepultura triplex. Prima, in sub-
terraneis cimiteriis veterum Christianorum Lugdunen-
sium; secunda in crypta S. Justi; tertia in crypta S.
Irenaei. Quod vero de S. Alexandro diximus, hoc &
de XXXIV ejus Sociis affirmant non uno loco Irenaeen-
ses tabulae: uno fortasse dempto Constantino Martyre,
quem adhuc anno MCCCLXXVII in S. Justo crypta ja-
cuisse, docent nos ejus Ecclesiae tabulae plures. Et qui-
dem quando Sanctorum Irenaei, Epipodii, & Alex-
andri, anno MCCCC relevata sunt corpora, docent
nos monumenta S. Irenaei, visa quoque esse, & recognita
Minervi & Eleazari, octoque filiorum sepulcra illis
contigua: alios omnes ad triginta quatuor, in eadem
S. Irenaei sive inferiori sive superiori ade fuisse compo-
sitos. Inde ergo Amorem & Viatorem, eorum socios,
transferrunt oportuit Vicennam; adeoque & Claudium
Martyrem Metenacum, si & ipse illorum socius fuit,
quod nos opinamur ex conjectura; si quid in posterum
de Claudii hujus martyris loco & tempore certius cui-
piam compertum fuerit, in ejus sententiam ultro con-
cessuri.*

47 *Sustine hic paulisper, mi lector. Quamdam non-
nullorum e S. Alexandri sociis revelationem docet nos
Codex vltimae Ecclesiae S. Irenaei, in quo haec olim
legebamus; Dominica prima post Octavam Paschae,
festum revelationis Sanctorum Irenaei, Epipodii,
Alexandri, & sociorum. Sermo ad populum de ea-
dem, & Oratio sequens. Omnipotens sempiternus
Deus, qui hodierna die beatissimos Martyres tuos,
Irenaeum Pontificem, Ypipodium, atque Alexan-
dram, cum sociis eorum, gloriosissime relevari vo-
luisti; concede propitius, intercessionis ipsorum
auxilio, nos ab omnibus malis mentis & corporis
liberari, & de eorum societate in aeterna beatitu-
dine consolari. Per Dominum.*

48 *Ex anno MCCCC Petrus Cardinalis de Tha-
roy, cum Sanctorum Irenaei, Epipodii, & Alexan-
dri corpora, solenni apparatu ex antiquis tumulis in
ornatioribus thecas transfulisset, octavo Idus Aprilis, pro-
positis Indulgentiis invitavit fideles ut ad eam transla-
tionis diem in S. Irenaei Ecclesiam convenirent. Verum
ex eo tempore relevatis in eadem Ecclesia aliquot S.
Alexandri sociorum corporibus, placuit Irenaeensibus ho-
rum omnium revelationis anniversariam memoriam con-*

*ficere in Dominicam primam post Octavam Paschae. A. FRA
Quinam porro fuerunt hi socii S. Alexandri, haud CHI-
multo post illum relevati? Opinor Minervus & Elea- FLET.
zarus, & octo eorum filii, quorum tumuli in pro-
pinquo visos & recognitos a Petro Cardinali, quando
Alexandrum ipsum relevavit, notatum legimus in an-
tiquis Irenaeensium chartis, in quibus praeterea haec ha-
bentur; In crypta, sive inferiori Ecclesia S. Irenaei,
requiescunt Sancti Minervus & Eleazarus cum octo
filiis: & ibi a populis honorari solent; unde collige-
re est, eos haud multo post S. Irenaeum, S. Epipo-
dium, & S. Alexandrum relevatos, & publico cultui
fuisse propositos.*

49 *En legitur decem e triginta quatuor Alexandri credibile
sociis. Ex aliis quatuor & viginti fuerunt (ut putamus) si jam
Amor, Victor, & Claudius: & reliquorum complura olim inde
corpora non dubitamus, quia in superiori vel inferiori SS. A. no-
S. Irenaei basilica etiamnum delitescant, in his in quibus Vi-
bus a Patente recondita sunt monumentis: cum praeterea &
datorum Hugonorum effugisse credantur manus, quod Claudium
nihil extrinsecus ornatus praese ferrent; immo ne se-
pulturorum quidem haberent speciem, sed alie desossa E
pavimento operirentur. Nam & aro nostro, cum circa
annum MDCXXV Lugduni versaver, & ad quosdam
sepeliendos mortuos in quibusdam superioris ecclesiae re-
cessibus terra cavaretur, memini effracta esse a fossori-
bus lapidea quadam sepulcra, & in his composita
humanorum corporum ossa, unumquodque cum sua lam-
pade, & pbiata, certissimis martyris notis: quae ad
reliques S. Alexandri socios pertinuisse plusquam veri-
simile est.*

CAPUT V.

Ordo & locus B. Claudii inter Archipraefules
Bisontinos: horum antiqui duo Catalogi,
ab annis DC eorumdem ratio
Chronologica.

50 *Censui olim cum fratre meo, Vesonionis parte Priorem
secunda numero XXIV, S. Claudium decessisse suam sen-
fisse Donato in administratione Bisontini Archiepiscopi- sentiam
tus, Protadio vero successisse; scriptoris illius indu- mutam
ctus testimonio, qui in ejus Vita cum factum dicti Ar- rui Auctor
chiepiscopatum Bisontinum, anno sexcentesimo vicesi-
mo sexto Incarnationis Dominicae: quod certe si ve-
rum esset, non alius ei locus deberetur, quam inter
Protadium & Donatum. Verum ex quo hujus aucto-
ris recentioris aetatem deprehendi, expensis antiquiorum
auctoritatum momentis, ac temporum diligentius subdu-
ctis rationibus, alia omnia sentire coepi; nimirum, S.
Claudium, Bisontinae Ecclesiae sextum a Nicetio praefu-
isse, proxime post Gervasium, proxime ante Feli-
cem. Id loquuntur Bisontinorum Archipraefulum anti-
qui catalogi, e quibus duos ceteris & emendatioribus & propiis
vetustiores (quippe in Hugone primo desinentes, adeo antiquo-
que undecimo Christi saeculo in membranis descriptos) res duos
opera pretium erit hoc loco proponere. Desumpti sunt Praefulum
autem e duobus pervetustis codicibus ecclesiae S. Stephani Catalogi
Vesonionensis, argento varie calato desuper bracteatis.
Prioris duo erant exemplaria, in quorum altero quod
ab altero diversum erit, ad marginem adnotabitur.*

A.FRA.
CHI-
FLET.

Nomina Episcoporum Vesuntionensis Ecclesie, exceptis illis quos reprobata vita vel introitus de Catalogo radi fecit, sicut Chelmeisilum, Tetradium, Felicem, Hayminum, & quosdam alios.*

Quorum primus pro Diptychis, suis scripsit.

I LINUS. Hic primus ædificavit Bisuntionensem ecclesiam sancti Stephani, quæ usque ad Hilarium permansit.

II MAXIMINUS. Ille sexto ab urbe milliario vitam eremiticam duxit, ubi & requiescit.

III PAULINUS. Ille fuit discipulus B. Maximini, post cujus obitum in eadem eremo sub persecutione Maximiani latuit. Requiescit autem in ecclesia sancti Stephani ante altare.

IV EUSEBIUS. Hic fuit discipulus Melchiadis Papæ: duobus annis Episcopatum tenuit.

V HILARIUS. Hujus tempore reedificata est ecclesia S. Stephani ab Helena Regina, matre Constantini, cum nulla adhuc alia ecclesia fuisset Bisuntii.

VI PANCRA TIUS. Hic fuit contemporaneus Julii Papæ, a quo etiam Episcopus est ordinatus.

VII JUSTUS. Hic tempore Juliani Apostatæ multam legitur habuisse familiaritatem cum Eusebio Martyre, Vercellensi Episcopo.

VIII ANIANUS. Hic tempore Valentiniani & Valentis ædificavit ecclesiam Sanctorum Ferreoli & Ferrucii Martyrum, milliario ac semis ab urbe distantem.

IX SILVESTER. Hic ædificavit ecclesiam S. Mauricii.

X FRONIMIUS.

XI DESIDERATUS. Ille apud villam Ledonis sanctissimam vitam finivit, ubi & requiescit.

XII GERMANUS. Pro isto maximum miraculum operatus est Dominus apud sanctum Vitum.

XIII LEONTIUS.

XIV CELIDONIUS. Hujus tempore exitit adventus brachii S. Stephani ad urbem Bisuntinam.

XV ANTIDIUS. Ille decimo ab urbe milliario, ubi sepultus fuit, capitalem suscepit sententiam sub Cresco Wandalorum Rege.

XVI NICETIUS. Hic fuit contemporaneus & familiaris B. Papæ Gregorii. Addebatur alia paulo recentiore manu; ædificavit autem ecclesiam S. Petri.

XVII PROTADIUS.

XVIII DONATIUS. Per istum recepit ecclesia villas Domblingum & Arslatum. Ædificavit autem ecclesiam S. Pauli, in qua etiam in Domino requievit; & Iusanum monasterium, cum matre sua Flavia, quæ ibi sepulta est.

XIX MIGETIUS.

XX TERNATIUS.

XXI GERVASIUS.

XXII CLAUDIUS.

XXIII ABBO. Hic magnæ abstinentiæ fuit, pro qua Episcopatum obtinuit.

XXIV GUANDALBERTUS*.

XXV EVRORDUS.

XXVI ARULEUS.

XXVII ERVEUS.

XXVIII GEDEON.

XXIX BERNUINUS. Hic ædificavit ecclesiam S. Joannis Evangelistæ.

XXX AMALVINUS*.

XXXI ARDUINUS. Ille acquisivit ecclesiam S. Ste-

phani, ad luminaria concinnanda, salarium Ledonis, de manu Clotharii, nepotis Karoli Regis: Abbatiam vero de Bergill, & teloneum Bisuntii obtinuit ab Rege Karolo.

XXXII THEODORICUS. Per hunc restituit Zuentebolchus Rex ecclesiam S. Stephani villam Pauliaci.

XXXIII BERENGARIUS. Ille fuit nepos Theoderici, cui succedit; in Archiepiscopatum raptus & inthronizatus communi electione, ante altare S. Stephani, cujus erat Canonicus: sed propter Hagium hæreticum excommunicatus, Vicarium habuit in officio Pontificali Stephanum, Belicensem Episcopum.

XXXIV GIRFREDUS.

XXXV GUIDO.

XXXVI GUICHARDUS.

XXXVII LEOTOLDUS.

XXXVIII HECTOR.

XXXIX GALTERIUS. Hic iterum cepit reedificare ecclesiam S. Stephani, ad modum Romanæ ecclesie S. Petri.

XL HUGO. Ille consummavit, sed multum retractam.

Et Seriem hanc apparet ex ea genere esse tabulam ecclesiasticarum, quas Græci διστάχων nuncupabant, quippe in qua desiderantur ii, quos reprobata vita vel introitus (hoc est illegitima promissio) de Catalogo radi fecit. Itaque hic ipse Catalogus tempore Hugonis primi inter Missarum solennia recitari solitus erat; sed jam alteram seriem, etiam priore aliquanto vetustiorum, quippe Hugone primo adhuc superstitum conscriptam, inspicimus.

Nomina Episcoporum sanctæ Bisuntionensis Ecclesie.

1 Dinus.	23 Ternatius.
2 Ferreolus.	24 Gervasius.
3 Maximinus.	25 Claudius.
4 Paulinus.	26 Felix.
5 Eusebius.	27 Tetradius.
6 Hilarius.	28 Abbo.
7 Pancratius.	29 Wandelbertus.
8 Justus.	30 Evroldus.
9 Anianus.	31 Aruleus.
10 Silvester.	32 Erveus.
11 Fronimius.	33 Gedeon.
12 Desideratus.	34 Bernuin. bonus
13 Germanus.	35 Amalvinus.
14 Leontius.	36 Arduicus.
15 Celidonius.	37 Theodericus.
16 Importunus	38 Berengarius.
<i>pseudoeppiscopus,</i>	39 Ayminus inva-
<i>receptus, sed turpiter</i>	<i>for, vocatus pseu-</i>
<i>ejectus.</i>	<i>doepiscopus, non</i>
17 Gelmeisilus.	<i>receptus.</i>
18 Antidius.	40 Gonterius, voca-
19 Nicetius.	<i>tus Episcopus.</i>
20 Protadius.	41 Girfredus.
21 Donatus.	42 Wido.
22 Migerius.	43 Wichardus.

44 Leu-

* Gau-
dalber-
tus.

*Amal-
guinus.

F

- A 44 Leutaldus. 47 VValterius.
45 Hector. 48 Hugo.
46 Bertaldus, pseudoeписcopus, non rece-
ptus.

J. I. Primorum quinque seculorum Episcopi.

A. PRA-
CHI-
FLET.

32 Si Catalogos hosce sequimur, patet solutio ad
Lien Ca- questionem in titulo capitis propositam, & S. Claudius
salutis in- dicendus esse successisse Gervasio, praecessisse Felicem,
Vesontio- diptychis praeferendum. Qua de re ut certius statui possit
ne Cbif- simulque ut retraherentur utilius alias minus bene des-
foriano- criptis, nita, placeat Lectori mecum praemissa nomina Chrono-
inposuit, logice percurrere, summi cuique tempus historicis ra-
tionibus metiendo, & secundum illas series totius or-
dinem confirmando, reformandoque. Etiam qui pro-
didit Bisontinorum Archiepiscoporum Catalogus, parte
prima Vesontionis fraternae, cujus supra memini, &
unde is magnam partem in Claudio Roberti Galliam
Christianam derivatus est, non modo in S. Claudii
chronologia nutat, sed etiam in S. Antidio Episcopo &
Martyre; cujus agn in priorem illam Vandalorum in
Gallias irruptionem referri nequit, anno Christi CCC-
VII, cum in omnibus Catalogis, etiam Importuno &
Gelmeisilo interjectis, postponatur Celidonio, quem

B Vesontione Episcopum fuisse constat anno CCCCLV.
Adde quod series illa Frominium & Albonem cor-
rupte scribit pro Fronimio & Abbone; ut de ceteris
taceam: Amantium, S. Lambert Abbatis consecra-
tionem praeterit: Vitalem ex fidei Gregorii magni di-
plomate inculcat, de quo nos infra pluribus in Nicetio
Archiepiscopo XXIV, sive in ejus decessore Silvestro II.
Duo facti ex uno Binomine, qui & Hugo IV, &
Pontius dictus est: Hugonis tertii, & Stephani Ele-
cti utrorum Principum genus ac progenitores perpe-
ram assignat. Ebrardum alieno loco ponit, multisque
in temporum notis deficit. Quibus purgatum erroribus
horum Archiepiscoporum Catalogum cum ad Sammar-
thanos transmissimus, cum illi locis plurimis a se lo-
cupletatum, Galliae suae Christianae tomo primo illiga-
vunt. Ad quos hinc Lectorem meum remittere satis vi-
deri posset; nisi hac series ab eo tempore a nobis re-
trahata, longe nunc accuratior existeret: tamen ut
plurimum brevior, ac velut facula quadam longior illi
admovenda; ut ex ambabus inter se comparatis, rerum
veritas clarius elucescat.

et Sam-
martha-
ni con-
munic-
tus,

33 Sed antequam aggrediar, duo mihi praeponen-
dus es, Lector candidus. Primum me in hac serie annos
C in numerum vocare, quotquot Bisontinam Sedem qua-
modocumque occuparunt, sive illegitime praemissi, sive
ob improbam vitam & Diptychis erasi, sive dumtaxat
Electi, non etiam confirmati fuerint: ne scilicet biatu
aliquo historiae nostra cursus abruptatur. Alterum
moneo, me de industria ne qui quidem litteram S. san-
ctissimae vulgarem notam praefigere, ac cui forte publici
honoris hoc specimen vel, tamere vindicem, vel temere
abrogem. Etiam in Catalogis aliis atque aliis sancti
consentur tres & viginti, videlicet Gedeon, & pra-
terea viginti duo, qui primi in diptychis supra descri-
ptis continua serie ponuntur, quorum postremus est S.
Claudius. In Martyrologiis decem dumtaxat, aut un-
decim adnotati sunt: nimirum Linus, Anianus, Sil-
vester, Desideratus, Germanus, Antidius, Nicetius,
Pronadius, Donatus, Claudius, & fortasse primus a
Lino Maximianus: neque hi omnes propriis coluntur
officiis. Multos etiam in variis Ecclesiis pro sanctis
haberi: & in quibusdam certum est, quorum festi diei nulla
certa die in Martyrologiis sunt adscripti. Itaque in tam
gravi causa nihil est quod privatus iudicem agam. Quo
autem habeat ubi interquiescat Lectur; Caput hoc ultra
longius futurum in plures dividetur Paragraphus.

non to-
men re-
trah-
tione o-
get,

quod sit
sequenti-
bus para-
graphis.

34 I LINUS, de quo sic Martyrologium membra-
num: *vetus Metropolitana basilica S. Joan-
nis; vi Kalendas Decembris, Romae Lini Papae &
Martyris, qui primus post Beatum Petrum duode-
cim annis rexit Ecclesiam Romanam: & ante Papa-
tum fuerat primus Archiepiscopus Bisonticensis.*
Sequitur hic auctor vulgarem sententiam, quod Petrus
Linus successerit in summo Pontificatu. At non desunt
qui existiment, & antiquorum testimoniis probari pu-
tent, Linum in summo totius Ecclesiae Pontificatu, non
Petri successorem, sed tantum in Urbis Episcopatu Vi-
carium fuisse: proximo autem Petro successisse in sum-
ma Ecclesia praefectura Clementem: qua de re alius
erit nobis, ut speramus, dicendi locus. Certe Linum
quempiam prima fidei semina jecisse apud Bisontinos,
constans traditio est. An porro hic ipse sit Linus, Bea-
ti Petri in Episcopatu Romano vel successor, vel Vi-
carius, dubitare vix sunt ipsius Vesontinenses, qui
cum Linum Papam & Martyrem colant die XXVI
Novembris, non eum prima classis Officio duplici pro-
sequantur (quo solent gaudere Ecclesiarum Patroni);
sed tantum semiduplici; in quo de Bisontino ejus Apo-
stolatu nec verbum habent, sicut nec Romani in Lini
Papae rebus gestis.

Linus
omnis con-
ditur E-
piscopus
Romanus
fuisse Pe-
tri succes-
sor.

B

35 Porro de qualicumque apud nos S. Lino Liber
S. Protadii, XI Kal. Augusti; Huic Sanctae (Mariae
scilicet Magdalene) Linus nostrae Ecclesiae Episco-
pus ecclesiam propriam fecit, ad quam ista die pro-
cedendo pergimus. Nec repugnat Guillelmus I Ar-
chiepiscopus Bisontinus, asserens in tabulis anno Christi
MXXI, Indictione IV datis, quod ecclesiam S. Mariae
Magdalene Hugo primus ab imo erexit, ordinem ibi
canonicum instituit, facultatibus etiam competenter
ditavit. Hac enim laud aliud innunt, quam quod
eodem loco, ubi S. Linus arculam sub B. Magdalene
nomine fundaverat, postmodum Hugo I augustioris for-
ma basilicam exstruxit, quam & apostolus Canonorum
Collegio honestavit.

S. p. n.
reclus
Presby-
ter, an
etiam E-
piscopus?

36 II. FERREOLUS. Lini Bisontinorum Apostoli la-
bores, longo licet intervallo excepti sunt a Sanctis Fer-
reolo Presbytero, & Ferruccio Diacono inclitis Marty-
ribus, & Irenaei Lugdunensis Episcopi discipulis, qui
tempore (ut videtur) Aurelii Antonini Caracellae, no-
vellum ibidem christiana fidei agrum suo sanguine ir-
rigarunt, circiter annum Christi CCXV: qua de chro-
nologia videbis Vesontionis partem secundam. Certe ad
hoc tempus referenda videtur fuga Prisci, & militum
Christianorum, Vesontione in pagum Antiodorensium:
de qua liber de Gestis Pontificum Antiodorensium in
S. Peregrino. Quod ergo legimus in Libro S. Protadii,
XVI Kal. Julii, de sanctis Ferreolo & Ferruccio Mar-
tyribus; Illi sunt per quos ad fidem venimus, per
quos salutis viam cognovimus, Linum de primi Bi-
sontinorum Apostoli gradu non deturbat; sed tantum
nos admonet, Sanctos Ferreolum & Ferrucium rem
Christianam apud Bisontinos multum promovisse: &
eo impensis quare Linum, quod iudicium a se semen-
tem sanguine suo irrigarunt.

P

37 Porro quod S. Ferreolo Presbytero inter Epi-
scopos Bisontinos locum dedimus, fecimus in primis vo-
luntarianum codicum auctoritate induci, in quibus Bisontinorum
Episcoporum series, inter Linum & Maximianum
medio loco Ferreolum representat. Fecimus &
prudenter ratione: cum enim post Tridentinum Conci-
lium, Sessione 23 Canone 7, dubitare non liceat, quin
jure divino, adeoque ex Christi institutione, ordinatio
Episcopi sit sacramentum, diversum a Presbyteri ordi-
ne.

na

- A. PRA. natione, opinamur tamen cum Petavio, & cum Marti-
 CHI- nonio disp. 68 de Sacramentis, Sect. 4, prioribus Eccle-
 FLET. sic seculis, cum nondum Evangelium per omnes orbis
 tunc cogniti regiones promulgatum esset, neque per o-
 mnes civitates ac provincias constituti essent Episcopi,
 qui ad fidem Christi disseminandam ab Apostolis aut co-
 rum successoribus destinabantur, ut plurimum utroque
 & Presbyteratus & Episcopatus Ordine fuisse initiatos.
 Sic in alio nostro opere observavimus, S. Benignum
 Divionensem Apostolum & Martyrem, quia Divio in
 Lingonibus est, primum censeri Lingonensem Episco-
 pum: Andochium Sedeloci in Aduis passum, primum
 Episcopum Aduorum. Pari ratione Ferreolus inter
 Episcopos Bisontinos, post Linum primus erit nume-
 randus: quamvis in Martyrologiis hi tres, Presbyteri
 dumtaxat appellantur. Et verisimile est, Episcopos
 quoque quoad characterem fuisse omnes aut plerisque
 Apostolicos viros, antiquarum Ecclesiarum fundatores:
 alioqui certe successores sibi Episcopos, ac ne Presbyte-
 ros quidem ordinare potuissent. Neque his obijciat quis-
 quam, videri Episcopos non differre a Presbyteris, eo
 quod utrique per manuum impositionem ordinentur,
 Nam præter manuum impositionem ordinatio Presbyte-
 ri continet declarationem quamdam, qua & Eucha-
 ristia consecranda, & consistentes a peccatis absolvendi
 potestas ei traditur: ordinatio vero Episcopi, præter
 manuum impositionem, habet quædam verba seu signa
 externa, quibus Presbyteros atque Episcopos consecran-
 di, & Confirmationis Sacramentum populi conferendi
 virtute accingatur. Et hi ritus, tamquam a Christo in-
 stituti, ab ipsis Ecclesiæ primordiis usurpati sunt: de
 quibus qui plura vult Theologos Scholasticos, aut pole-
 micos consulat, & præsertim Martinonium, doctrinæ
 soliditate ac perspicuitate in paucis illustrem. b
 58 III MAXIMINUS, consecratus Episcopus circa
 annum CCXC c.
 59 IV PAULINUS, in persecutione Maximiani,
 circa annum CCCII latuit in eremo decessoris ac magi-
 stri sui, sexto a Vesonione milliaro d.
 60 V EUSEBIUS ex discipulo Melchiadis Papæ, cir-
 ca CCCXII duobus annis sedis. Iste Constantinum Ma-
 gnum, celesti Crucis ostento c motum, Christo adjunxit.
 61 VI HILARIUS, a Silvestro Papa creatus Episco-
 pus, ex Diacono Romana Ecclesiæ, Bisontinam S. Ste-
 phani eadem, primum a Lino fundatam, Regina Hele-
 na Constantini Magi parentis liberalitate novo opere
 construxit, haud longe ab anno Christi CCCXXV. Evo-
 lasse ad Superos legitur XI Kal. Augusti.
 62 VII PANCRATIUS, a Julio Papa Episcopus
 ordinatus, Synodo Agrippinensi post Consulatum Aman-
 tii & Albini (hoc est, anno CCCXLVI) celebrata
 consensu per legatum: in cuius Actis, uti & in qu-
 busdam catalogis Pancratius appellatur.
 63 VIII JUSTUS, persequente Juliano Apostata, ad
 Eusebium Vercellensem Episcopum, amicum suum se
 recepit, anno (ut putamus) CCCXLII.
 64 IX ANIANUS, super corpora Sanctorum Marty-
 rum Ferreolii ac Ferrucii, cu improvise reperta, mille
 & quingentis ab urbe passibus sacram eadem excoavit,
 Valentiniano & Valente imperantibus, circa annum
 CCCLXX. Colitur Nontis Septembris, ipsa die Inven-
 tionis Martyrum.
 65 X SILVESTER S. Mauritio, & sociis Agannen-
 sibus Martyribus ecclesiam Vesonione dedicavit. Sepul-
 tum opinor in basilica superiore S. Stephani: & cum ea
 a Valerio, vel ab Hugone primo amplaretur, transla-
 tum cum Aniano decessore, in eum tumulum sane per-
 vetitum qui nunc ad parietem est, prope altare sacelli
 S. Agapiti. In eo namque tumulo, anno Christi MDC-
 XXVII, rogante & præsentie me a Dominis Canonici
 aperto, inventa sunt duorum corporum ossa prægrandia,
 promiscue congesta, & loci humiditate putrescentia: at-
 que in ossum cumulo annulus aureus, qui velatus in sa-
 crarium, & de quadam hlerotheca suspensus est. Festum
 S. Silvestri adscribitur in Martyrologio VI Idus Maji: ejus
 vero & S. Aniani communis Translatio, Nontis Junii.
 66 XI FRONTINIUS. Ita antiquiores & melioris
 notæ Catalogi, non Frominius: & ea vox ex Græco
 deducit Prudentem sonat. Sedis sub Damaso & Siri-
 cio Romanis Pontificibus, circiter annum CCCXC f.
 67 XII DESIDERATUS, patronus est Ledonensium:
 apud quos sacra ejus ossa in argentea capsula asservan-
 tur. Colitur in tota diocesi die mensis Julii XXVII.
 68 XIII GERMANUS quiescit in monasterio Pal-
 mensi nobilium puellarum, quinque leucis horatis a
 Vesonione: passus martyrium ab Arrianis die Octobris
 undecima, apud Grandefontem vicum, haud procul a
 Sancto Vito circa annum CCCCVII.
 69 XIV LEONTIUS præfuisse legitur annis XXX,
 & in sacris ædificiis curandis præcipuam operam po-
 fuisse. Atque de hoc potius quam de Leontio Foro-ju-
 liensi accipiendam putamus epistolam Leonis Papæ I,
 ad Episcopos per provincias Maximam Sequanorum
 & Viennensem constitutos g.
 70 XV CELIDONIUS, ab Hilario Arelatensi exau-
 thoratus Leonem Papam appellavit, a quo sua Sedes ve-
 situs est anno Christi CCCCLV, Valentiniano Au-
 gusto sextum Consule. De statu ac toto cursu contro-
 versæ inter Viennensem & Arelatensem Ecclesias, vi-
 desis Petri de Marca epistolam ad Henricum Valesium,
 quam hic Eusebio suo præfuit h. Exceptis Celidoniis h
 brachium dextrum Protomartyris Stephani, a Theodo-
 so Juniore Imp. ad Ecclesiam Bisontinam transmissum:
 e quo sanguis copiose manans, per aliquos Galliarum
 Ecclesias pro magno munere distributus est i.
 71 XVI IMPORTUNUS. Hunc (ut opinamur) ab
 Hilario Arelatensi Episcopo in Celidonii destituit Se-
 dem intrusum, S. Leo Papa in ordinem redegit.
 72 XVII GELMEISILUS. Deficiens iste ad Arrianos
 & Diptychis expunctus est.
 73 XVIII ANTIDIUS a Croco fere Croco Alemanno-
 rum Rege, apud castrum Russicum, decimo a Vesonione
 milliaro, pro Christi fide interfectus est ad diem XVII
 k. mensis Junii. Porro ex Flodoardo lib. 1 hist. Re-
 mensis, cap. 6 & 8. Hincmaro Remensi episc. 5 cap. k
 17, aliisque scriptoribus constat, uno Vandalorum
 nomine vulgo appellatas omnes exteræ gentes, qua
 quinto post Christum seculo in Gallias irruerunt. Sic
 igitur sentio, casum Antidium in eo Burgundianum
 bello, quod late in Sequanis, Aduis, & Lingonibus
 grassatum, denique Vienna Allobrogum, Chilperici &
 Gundomari cade conclusum est, circa annum Christi
 CCCCLXXVII. Chilperico tum venisse auxilio Alaman-
 nos asserunt verum Burgundicarum scriptores, Guillel-
 mus Paradisus lib. 1 Annalium Burgundie, Nicolaus
 Viguerius in Chronico, Andreas Duchesnius Tomo 1
 Burgundie, Franciscus Guillelmannus de rebus Histo-
 riarum lib. 2 cap. 8. Rex illis erat Crocus ex Gregorio
 Tur. lib. 1 hist. cap. 32 & 34; qui tamen cum non recte
 ad Gallien tempore retulit: deceptus (ut videtur)
 Eusebii verbis, qui in Chronico, ad annum VIII Va-
 leriani & Gallieni (circiter annum Christi CCLX);
 Alamanis, inquit, vastatis Galliis in Italiam transiere.
 74 Sed Croci eorum Regis Eusebius non meminit: licet a
 meminere autem Alia sanctorum Martyrum, Antidii Turonensis
 Vesonionensis Episcopi, Desiderii Episcopi Lingonensis, relatus
 Valerii ejus Archidiaconi; Florentini quoque & Hila-
 rii, qui passi sunt Sedunt in territorio Kadrellensi
 episcopatus Aduensis, non autem (ut multis visum
 est) Sedunt ad Rhodanum in Valleha. Sed Crocum
 hac Alia appellant Vandalorum Regem; ejusque er-
 ruptionem referunt in Honorii & Theodosii conjunctum
 im.

SS. Ania-
 ni & S. Sil-
 vestri
 translatio

A Imperantium tempora, adeoque inter annos Christi CCCC-VIII, quo incepit Theodosius junior; & CCCCXXIII, quo vivere desit Honorius. Nos in Actis S. Antidii, Vandalorum nomine venire putamus Alamannos; quas bello illo Burgundico, haud procul anno CCCCLXXVII, Sequanorum, Aduorum, & Lingonum provincias pervagatos esse comperimus: atque ab his casum Antidium opinamur, Bisontina Ecclesia traditione compulsi, cujus Antistitem vetusti omnes catalogi Antidium memorant, tertium a Celidonio: quem Celidonium anno CCCCLXV, Valentiniano Augusto VI Consule sedisse certis argumentis probavimus. Quod si unus atque idem est Cracus Chryslanorum persecutor, & p[er]emptor S. Antidii, qui postmodum Arelate captus, & meritis supplicis affectus est, ut & Gregorius Turonensis, & eorum Martyrum Acta testantur; consequens est, ut & Privatum Gabalitanum, de quo Turonensis, & Desiderium, & Valerium, & Florentinum atque Hilarium, eodem fere tempore, certe ejusdem persecutionis aestu, qui vix ultra biennium efferverit, sublato esse fateamur.

B 73 Ceterum quae de Antidio memorantur Romae a Episcopi demone, indeque ad suum Episcopatum transvecto, in historia exemplis, non carent: tamen inspersa sunt adjectis nonnullis quae fabulam sapiunt. Ab Antidio ad Nicetium usque, diu Sedem vacasse admonent Bisontinae tabulae: hoc est, Episcopos eversa urbe, vel ab Arianis occupata, alio loco domicilium elegisse: ita tamen ut suam semper Visontienis Episcoporum appellationem retinuerint: uti nunc videmus Lauvanensem, Genevensis, & Basileensem Episcopos jam integro amplius saeculo a civitatibus suis extorres. Quinque igitur, qui sequuntur, Episcopos ab externis testimoniis testaturos.

ANNOTATA D.P.

Quamquam propositum mihi non fuerit, Chiffletianae huc de Episcopi Bisontinis commentationi demere vel addere quidpiam; cum tamen video Auctorem tanta erga cives suos indulgentia ferri; ut quidquid ab eis quomodocumque creditur, velit verosimile videri, etsi fortassis nec ipse sibi id persuaserit; cogor hic aliqua annotare, ne fortassis impudentur nobis hallucinationes alienae, ex affectu potius quam iudicio scriptae; aut, si eas in ipso textu corrigeremus, alibi passim crederemur eadem licentia uti.

a Petro revera successisse Linum credimus; sed ut idem Vesonione aliquando Episcopus fuerit, nemini qui S. Linus Vesonionensis non sit, credo umquam persuadendum. Fixa Roma Cathedra Petrus, quo liberior esset ad opus Evangelii, ordinavit duos Episcopos Linum & Cleum, qui praesentialiter omne ministerium Sacerdotale in urbe Roma populo vel ad se venientibus exhiberent; quos deinde etiam successores habuit, uti & Clementem, paulo ante mortem (ut alibi diximus, & eo quem diximus sine Iordinatione. Ante eam ordinationem, vel etiam post in Gallias Linum excurrisse, ut credatur, non sufficit Martyrologii unius minime vetusti auctoritas, in silentio antiquorum; cum neque subsistat veritas Catalogorum, simulque Protadii assertio de Lino; sufficit hujus nominis aliquem saeculo III Vesonione praedicasse, & Ecclesiam instituisse; edificasseque oratorium, quod postea ampliori forma restauratum fuerit sub nomine S. Mariae Magdalene: nec enim ante saeculum IV inventas Ecclesias, quas certo possis affirmare alicui sancto nuncupatas fuisse.

b De SS. Ferreolo & Ferrutio ago ad XVI Junii, ubi n. 8. de tempore Martyrii differens, censeo, haud diu post annum CCXII accidisse, quae etiam Chiffletii sententia est. Neque dubitare velim, quin ipsorum pra-

dicationi merito accepta retulerit Protadius suae Ecclesiae exordia; non tamen necesse est, imo nec conveniens, etiam credere, quod illis praedicantibus statim Episcopum habuerit Vesonio: potius dixerim, per illam, quae sub Philippis religioni obtigit pacem, tum aliis in Gallia Ecclesiis pluribus, tum Vesonionensi prospectum esse, missis Roma Episcopo Lino; quo quia factum deinde sit nesciatur; cum ejus neque corpus, neque ecclesia propria, neque specialis cultus, neque aliud quidpiam ad posteros transferit, praeter nomen, quod cum fecit cum Petri discipulo confundi. Illi successerit, ex jam ordinari capto ibidem Clero, Ferreolus aliquis, nomen illud adeptus ex gratiosa ibidem S. Ferreoli, Presbyteri & Apostoli, memoria, nulla autem monumenta post se relinquens alta, per quae moneremur Episcopum a Presbytero distinguere. Si tamen revera aliquis eo nomine Episcopus fuit, quod nolim asserere.

c Sicut in S. Maximini sacello, quod sexto ab urbe milliaro distat, non alio die sanctus ille colitur quam 29 Maji, quando est dies S. Maximini Trevirensis; ita vercor, ut ab hoc diversus ille sit.

d Fuit ibi revera aliquis ejus nominis Eremita, sed longe posterior, quem vulgi imperitia eodem modo confuderit cum Trevirensi Episcopo, quod ad se Maximinum traduxit: de quibus plura vide in Analectis post hujus Acta num. 15: unque a Lino, primo circa annum 250 notum nominis Episcopo, ad Hilarium usque habeatur series non interrupta, post illum ponatur S. Antidius, martyrizatus sub Croco, circa an. 270: huc successerit Ferreolus, Ferreolo Eusebius, de quo mox.

e De hoc argumento Diatribam particularem edidit paulo ante mortem Chiffletius, quam examinandi agens de Constantino ad 30 Maji, cap. 4; ubi ostendit, nullam alius Eusebii pro hoc tempore antiquiorem notitiam inveniri, quam in apocryphis inventae Crucis Actis, & quidem ut Romani Pontificis: quod autem revera Vesonione fuerit Episcopus hujus nominis, malim solis Catalogis, licet tanto recentioribus, credere, quam operosius contra disceptare.

f Habes hic communem cum S. Silvestro cultum ad diem x Maji.

g Huc spectat titulus cap. 12 Illustrationum Jurensum parte I Secretarii Jurenfi: quod Caput in Mss. legens, invenio totam probationem in eo consistere, quod Epistola illa scripta esse sciatur anno 441, Leontius autem Forojulienfis (cui Baronius alique, & novissime Quenellius, eam laudem adscribunt, quod ipsi tamquam omnium Gallicanorum Episcoporum ordine consecrationis sentori, delatum S. Leo voluerit honorem Primatus seu Patriarchatus, Arelatensi ademptum) certissime obiit anno 432 vel 431. Siquidem eo defuncto, optavit Clerus in Lerinensi monasterio Abbatem ejus S. Maximum; qui tunc quidem fugiens se occultavit evasique honorem; sed paulo post effugere non potuit quominus ordinaretur Regiensis Episcopus, quod factum esse constat, an. 433. Constat etiam Leontio isti successum Theodorum subripisse actionibus Synodalibus anni 439 & 449, quemadmodum nuper ostendit amicus noster Josephus Antelmus, in eruditissima sua de Forojulienfi Ecclesia intellis Dissertatione, edita an. 1680. Quamquam autem idem S. Leontium putet, Confessorem Forojuli obisse XVI Novembris; post hunc autem, mediante Theodoro, fuisse alium Leontium, qui sub Evarico Rege Visigothorum, annis excursionibus Provinciam infestantem, captus deportatusque in Africam, ibi Martyr obierit 1 Decembris post annum 446; nihil tamen id facit ad rem praesentem, ubi inveniri debet aliquis Leontius, seu non Episcopus, qui sederit anno 445, quando scripta est

A. PR. CHI-FLET.

item si Ferreolus aliquis, dicitur a Presb. Martyre fuisse.

Per Maximinum & Paulino melius loco ponatur S. Antidius E

An alius quis Vesonione Eusebii?

F Prima. talis in Synodo contra Hilarium auctoritate Episcopi Senari a S. Leone Papa an. 445

non. no Forojulienfi pridem mortuus,

A. PR. est Epistola. Refut ergo querendum, an locus eo anno
CHI. fit Vefontionensi Leontio; non apparet autem quomo-
FLET. do, si is ordinatus circa annum 407, solum præfuit
f. d. vero- annis 25, cum quibus veniretur ad annum dumtaxat
familiu- 432. Vidit hoc Chiffletius loco præcitato: sed huc se
Vesontio- cogit credidit, certo sibi persuadens, successorem Leon-
nensi. tii Celidonium, ipsum esse, quem præter iuris ordi-
nem deposuerat Hilarius, ideo ad Romanum iudicium
protrahitur; & quem Leo per prædictam Epistolam re-
stitui iussit.

Leontii
successor
Celido-
nii
h. Contra ego, in addendis ad 3. Maji de S. Hila-
rio num. 13, censui, prorsus diversum illum Celido-
nium esse, cuius Sedes ad Viennensem Provinciam,
tunc adhuc Hilario subiectam, pertinuerit; quod de Ve-
fontione dici non potest. Id autem minime peregrinum
videbitur cogitant, quam multorum ejus temporis Epis-
copatum Antistes sine nomine nos lateant, quam mul-
ti item inventiantur nominati Episcopi absque inditio
certæ Sedis, quam tamen certam habuisse eos oportet.
Talem esse Celidonium, ab Hilario depositum, a
Leone iussu restitui, ipso quo Leontius Vefontionensi
Ecclesiæ adhuc præerat tempore, & aliquandiu ante
alterius Celidonii ordinationem mortuum, tanto nunc
verosimilius existimo, quanto majores in angustias cogit
Chiffletium hic video: qui ut Celidonio suo locum Ve-
fontione inveniat anno 443, nec tamen decessorem ejus
Leontium prius bonare, ipse per Leonem delato; com-
miniscitur, hunc jam inde ab anno circiter 432 onus

B. Episcopale transfuisse in Celidonium, suo iussu & loco
ordinatum: quo non obstante perrexerit ille Episcopus
dicti, & ut talis fuerit a Leone electus; qui titulo se-
nectutis ceteris omnibus Episcopis præficeret in Synodo,
atque ita deinceps Senior Episcopus Primatus titulo ac
diversis jura uteretur: quæ omnia quam sunt ab usu remota,
ab eo qui tam debent videri a verosimilitudine aliena, in eo qui
contra S. ultro omnem Episcopalem jurisdictionem supponitur abdi-
Hila- casse. Quomodo enim in Episcopos jus accipiet, qui nec
rium op- in laicos quidem, olim sibi subiectos, ullum habet? Quia
pellavit ergo potius credatur vixisse in Episcopatu Vefontionensi
ad Leo- Leontius, nec tamen pro Primatu secessisse, novitatem
nem PP. istam transferendi a Sede in Sedem Primatus non recte
plentibus Gallicanis Episcopis, nec postea multis annis
superfuisse. Fortassis autem ubi legitur Leontius annis
XXV præfuisse, legi debent LXV: sic enim habebitur
grandis illa in Episcopatu ætas, cui Leo tam insolitam
prærogativam designabat.

C. i Leone nusquam Hilarium accusante, de superor-
dinatione ejusmodi attentata; cur gratis novo eo cri-
mine gravatur Hilarius, simul & injuria irrogatur
Importuno? quod ne quidem faciendum erat, etiam-
si decesser ejus Celidonium revera depositus restitui-
tusque fuisset; cum potuisset illi post restitutionem mor-
tuo succedere; sed electione minus Canonica, vel Si-
moniacæ, ab quod expunctus e diptychis fuerit; aut
etiam depositus, si æqua est censura Catalogi, in eaque
fundata expunctio nominis: quod de ceteris quæque in-
telligi debet, qui Pseudo episcopi in dicto Catalogo no-
tantur.

K. Nos de eo agimus cum Romano Martyrologio
29 Junii, & quia durum nobis videtur Gregorium
erroris arguere, malimus S. Antidium sub Chroco
Antidius aliqui- Rege Alamannorum, quos alibi libuit Wandalos no-
diversus minare, Martyrem una cum tot aliis Sanctis, re-
a Marty- ferre ad an. circiter 270 proximo loco post Linum;
ro. nec tamen negabimus Vefontionensibus Antidium al-
quem juniozem, qui juxta eorum Catalogos tertius post
Celidonium sederit, sæculo V exoriente; eadem facili-
tate, qua duos Leontios, & quidem Sanctos am-
bos, indulgemus Fornjuliensibus, ac tertium inter
utrosque medium ipsimet Vefontionensibus, non alio
quam Catalogorum suorum fundamento nitens; sicuti

lisdem etiam tribuere volui, ut sæculo tertio Episcopus D
babuerint Linum & Ferreolum, diversos a vulgo
notissimis nominum istorum Sanctis.

§ II. Episcopi qui sæculo VI præfuerunt us-
que ad S. Nicetium, ubi de Privilegio
Medardino.

76 XIX **A** MANTIUS. Sanctum Lautbenum, duo. 19 Aman-
rum in diocesi Bisontina monasteriorum tius S.
fundatorem, jam quinquagenario majorem, consecravit Lautbeni
Presbyterum Amantius Antistes, ut habet proba &
antiqua hujus Vita. Quidam Episcopus Bisontinus; cum
alteri in ejus diocesi secundum Canones minime id li-
cuerit? Amantium autem hunc ipsum esse suspicor, de
quo sic Epternacense pervetus, & alia passim Martyro-
logia; Prædic Nonas Julii, Nividuno Amantii Anti-
stis: & Fortasse Nividunum, seu Civitas Equestrum
ad Lacum Lemannum, deleta, vel ab Arrianis oborta
Vefontione, Bisontinorum Episcoporum orthodoxorum Se-
des fuit.

E. 77 Jam Amantii Episcopi locum hunc ex Lautbeni
Abbatis chronologia agnosce. Obiit Lautenus (ut ha-
bet ejus Vita) septuagenarius, Kalendis Novembris 517
feria quinta, eo anno quo S. Gregorium Lingonensem
Episcopum, Geneva revertentem, obvium habuit, ab
eoque de imminente sibi obitu admonitus est. Hic an-
nus littera Dominicali G notatus fuit: nec alius esse
potuit quam DXII, vel DXVIII, vel DXXXIX, vel DXXXV.
Deduc ab horum numerorum quolibet annos viginti, in-
cides in annos CCCXXII, XCVIII, DIX & DXV; quo-
rum aliquo Lautenus quinquagenarius ab Amantio
Episcopo Presbyter consecratus est: semperque antee-
des annum DXVII, quo Claudium Vefontio Episcopum
habuit. Cum autem alibi ostenderimus, fuisse olim Ni-
viduni Sedem Episcopalem, in provincia Sequanorum
quintam, eamque cum Lausannensi, Basiliensi, & Bel-
licensi, Bisontina metropoli suffraganeam; conjectura
est non levis, illam ortum habuisse ab Archiepiscopi Bi-
fontinis; qui cum in eo per non paucos annos degissent; Nividu-
m reversi postliminio in suam metropolim, proprios Epi-
scopos ibi constituerint, aut a Romano Pontifice consti-
tuti curarint: quos ultra annum Christi millesimum,
& saltem usque ad Hugonis primi tempora ibi constat
persistisse. Hujus rei vestigium superest, Nividunum
exinde secundum Archiepiscopi Bisontini, & Genevensi
diocesi adjectum.

78 XX CLAUDIUS subscribit Concilio Epaonensi,
Agapito Consule, anno DXVII: & alteri Lugdunensi,
in causa Stephani, eodem vel potius sequenti anno
celebrato. Quod ait Sirmondus in Epistolam XVII Aui-
ti Viennensis, Claudium Episcopum Vefontionensem se-
pultum fuisse in S. Eugendi monasterio, etique postea
cassisse veterem a S. Eugendo appellationem, cave de
isto Claudio accipias cum Sammarthanis: id enim de
S. Claudio ejus nominis secundo est intelligendum.

79 XXI URBICUS interfuit Synodis Aurelianensi
quintæ, & Arvernensi secundæ anno DXLIX.

80 XXII TETRADIUS. Ab hoc missus Casarius
Presbyter anno DLXVII, Lugdunensis secundi Concilii
decreta sanxit. Et conjectura est, hunc ipsum esse Te-
tradium Episcopum, qui sub annum Christi DLV sub-
scripsit Synodo Parisiensi secundæ, proxime ante Vincen-
tium Bellicensem.

81 XXIII SILVESTER II trium Conciliorum Ca-
nones suo chirographo firmavit; Parisiensi IV anno
DLXXIII; Matisconensi I, anno DLXXXI; Matisconen-
si II, anno DLXXXV.

82 VITALIS Commemorat Episcopus hoc loco
ætate nostra inculcatus in Vefontium, sive (ut ha-
bet

non ideo
reproban-
do, quod
in uno
solus
Mr. in-
venia-
tur,

(idoniam
multis
cerisifi-
cis sa-
bulis con-
tigit, ex
valvatis
ea. feri-
gub-
rium)

ant quia
Theodo-
rice ad-
scribitur
in regno
non suo.

Juni Thomas I.

are Re-
ma fur-
re The-
dorus ;

ant quia
aliorum
Mona-
stiorum
Caput
declara-
tur Mar-
da die
num,
E

various
preceding
with com-
pass:

A. sunt. Sed alia certe sunt quæ vulgati eorum Privile-
FRAN. gii fidem elevant, non pauca. Primum, quod et sub-
CHI notetur annus ab incarnatione Domini DXCIII præter
FLET. illius ævi morem; cum in toto S. Gregorii Registro
sed en ne xvi quidem ejus Epistolæ annus Christi legatur sub-
allis sex scriptus. Secundo, quod concessum dicitur an. DXCIII,
capitulu ad petitionem Theodorici Regis: quæ, secundum ve-
incusfa ram chronologiam, regnare cepit ex anno dumtaxat
bilibus Christi DXCVI, post mortem patris sui Childeberti Ju-
nioris. Tertio, non potuit ei Privilegio subscribere
Flavius Remorum Archiepiscopus, quem longe ante
annum DXCIII et tunc abesse, apparet ex Flodoardo,
& ex antiquis Remensis Ecclesie tabulis.

28 Quarto, Eutharius Arelatenfis Archiepiscopus
præse- nullus fuit. Ætherius, sive Etherius, cui Augustinus
rim ob Gregorius commendavit, ut eum & benigne haberet, &
nomina- Angli Episcopum ordinaret, fuit Episcopus Lugdu-
tum ibi nenfis. Ideo Ætherium pro Licerio Arelatenfi scriptum
Eutha- a Beda non velle, monuit Petrus Saxius in Pontificio
rium Ep. Arelatensi; cum constet positum ab illo Ætherium Arela-
tensem pro Ætherio Lugdunensi. Beda hunc erro-
rem notavit Baronius in Annalibus, & Sirmundus
Tomo I Conciliorum Gallie, cui se ille adhaesit, ut libro

1 de gestis Anglorum, cap. 28 Etherio in Episcopatu
B Arelatenfi Virgilium successisse scripserit. Post Bedam
proximo seculo, in eundem lapidem impexit Joannes
Diaconus in Vita Gregorii Magni, lib. 2 cap. 35. & 36.
& Vitali Beda offendiculo fuit Nothelmus Presbyter, qui de scri-
Bisont. nio Ecclesie Romanae, Gregorii hanc epistolam illi exhi-
no, buit, ut hic testatur in Prefatione ad Cæolulfum Re-
gem. In epistola Gregoriana nihil est vitii, sed in ejus
interpretatione. Ad Etherium pro Augustino scribit
Gregorius: hunc male Arelatensem credidit Nothelmus,
qui fuit Lugdunensis. Sole clariora sunt ista ex accu-
rata chronologia, hinc Sapaudi, Licerii, & Virgilli
Arelatenfium Præsulum, inde Prisci, Ætherii, & Se-
cundini Lugdunensium, quam tradunt Gregorius Turo-
nenfis, Gregorius Magnus, & Fredegarius, præclass
inter se concordet. Piget hic diutius immorari. Quinto,
ignotus est Vitalis Episcopus Bisontinus tempore
Gregorii Magni. Fuit enim eo longe recentior Vitalis
Archiepiscopus Bisontinus, qui obiit vi Kal. Septem-
bris, an. MCCCXXXIII, cum sedisset ex an. MCCCXII;
qui nec postmodum Privilegio subscripsit, cum in codice
Vindobonensi quadringentis abhinc annis ei subscriptus le-
gatur Vitalis Vesontinensis Episcopus: qui si quis
C umquam fuit, potius fuisse videtur Valsensis seu Vasio-
nensis Episcopus, inter Arthemium & Petronium repon-
endus, prætermittitur a Joanne Columbi in hujus Sedis
Antistitum Catalogo, quem nec integrum, nec perpe-
tuum esse ipse agnoscit. Verum si fictitius est hic Vi-
talis, non est illi querenda Sedes, nisi commentitia,
in corpore Lunæ reponenda in novo mundo, quem novi
Philosophi inter amicos suos liberaliter partiti sunt.

29 Sexto, sunt quædam clausulae in corpore vulgati
Privilegii, quæ nec Magni Gregorii genio, nec veterum
nommola- diplomatum stylo congruunt. Ipso initio; Pretiosissi-
lasy & misis lapidibus, in diademate Christi merito renitenti-
inestij- bus, omnibus sanctæ Dei Ecclesie membris &c. In
formis cursu; Auctoritate igitur divina, vice beati Petri
Apostolorum Principis, consensu omnium Romano-
rum Pontificum, & voluntate totius Senatus Ro-
mani, suadente nobis viro apostolico Anserico Sues-
sionum urbis Pontifice, & omnium favente Gallie
Episcoporum judicio, decernimus &c. Omnia hic nu-
tant. Equis enim, amabo, Romanus ille Senatus,
cujus voluntate Privilegium Medardini conceditur?
Ubi consensus ille Romanorum omnium Pontificum?
ubi omnes Gallie Episcopi faventes? Declamatoria
sunt ista, & interpolatoris imperiti tumidiorem ostenta-
tionem præ se ferunt. Ad hæc Ansericus, qui inter-

fuisse legitur ei Synodo, cui præfuit Sonnatius (apud D
Flodoardum lib. 2 Hist. Remensis, cap. 5.) nondum
erat Suesionis Episcopus an. DXCIII, ut ex Dro-
digisti, Taudulpbi, & Laudulpbi decessorum ejus
Chronologia intelligitur. Potuit ergo privilegio Medar-
dino subscribere longe post an. DXCIII, sed ad illud
obtinendum hortator aut suavor esse non potuit. Cete-
ra non attingo, de quibus admonere alii.

90 Nolim tamen idcirco dicere, aut etiam existi-
mare, usque adeo oblitus fuisse instituti sui Monachos
Suesionenses, ut indebita Privilegia sibi arrogare, istud ve-
corruptisque Pontificis tabulis sibi vindicare unquam
ausi sint: neque dubito, quin verum Privilegium Gai-
raldo, monasterii S. Medardi Abbati, a Gregorio Ma-
gno concessum fuerit: id enim persuadent Rothardus
Suesionensis Episcopus, & expressus Eugenius Pa-
pa secundus, uterque sub initia Ludovici III Imper-
ratoris, illis verbis quæ ex veteri Registro refert Ro-
bertus Quarremeris in Propugnatione Privilegii Me-
dardini, pagina 135 & 136: ubi statuit Eugenius
Pontifex servari privilegia, quæ per deprecationem
Clotarii Regis, Dominus Joannes Papa Danieli
Abbati, & bonæ memoriæ Gregorius Gairaldo
Abbati Basilicæ sancti Medardi, per deprecationem
Brunehildis, ac nepotis ejus Theodorici, ipsi loco
indulserunt. Sed opinamur, cum Joannis tertii, &
Gregorii Magni Privilegiorum tabula primariæ vetu-
state exesce, ac pene consumptæ essent, deque illis per
apographa servandis deliberaretur; illas licentius in-
terpolatas fuisse ab illis, qui verum jus falsa scriptura
tueri licitum esse arbitrantur: quæ sententia pericu-
losa, & nunc (extra rarissimos quosdam casus) om-
nium pene Doctorum calculo damnata est. Hujus in-
terpolationis certissimas notas indicavimus. Nec vero
idcirco traducendos putamus religiofos viros velut
totius fidei publicæ adulteratores. Longe enim aliud
est, jus indebitum tabulis ementitis sibi querere velle;
aliud, jus verum & jam partum, cujus tabula vetu-
state aliore casu perierint, ficto vel interpolato scripto
velle sibi tueri. Hoc perraro hactenus factum deprehen-
dimus in plurimarum Ecclesiarum quæ evolvimus archi-
vis, & sua potius servandi quam aliena invadendi cu-
piditate. Ideo condonandum censemus, & priorum tem-
porum simplicitati magis quam nequitie adscribendum:
præsertim cum ejusmodi interpolata scriptura adeo ple-
ramque incaute adornata sint, ut prudenti cuique, &
in observandis chronici characteribus vel leviter ver-
sato, seipsas prodant, ac sibi auctoribus vel propugna-
toribus plus molestia & pudoris quam utilitatis creent.

ANNOTATA D. R.

Extrema hæc Chiffetii admonitio, plane ex sensu
nostro scripta, signanter meretur nostro quoque com-
mendari suffragio, quibus in hoc opere sæpe contigit
in dubium revocare sinceritatem quarundam tabula-
rum a nobilibus & pervetustis Ecclesiis ostentari solita-
rum. Prima etiam capita, ad excusationem Medardini
Privilegii factura, si non obstatent alia evidentiora sup-
positionis argumenta, congruunt cum dictis a Mabillon-
ne in præclarissima de re Diplomatica opere, & usul
post hæc frequentiter erunt; faciensque ut in talibus cen-
surandis paretor sim, quam fui in Propylæo antiquario
ante Tomum 2 Aprilis, multa correctionis egente. Nec
ea tam ingenua confessione, puto quidquam decedere
operi nostro apud Eruditos, multum autem eidem acces-
surum post Junium hunc editum recognoscendo, ex scien-
tia rerum & experientia notarum, falsa & veris, dubia
a certis distinguendum, tanto tunc majori futura,
quanto plus temporis positum in tali studio fuerit.

Interim ex notatis ad § 1, & ex Chiffetii ipsius com-
fessione

Potest to-
men sup-
positum
istud ve-
rius
omisso
substitu-
tum fuisse.

E

licentia
pro illa
tempore
cassu-
bili,

F

A sessione in hujus 3 § Episcopis, Catalogo verustiori ad-
jiciendis, liquere calissimo; Episcoporum Bisontinorum
nomina & ordinem, usque ad Nicetium; ex Catalogis
tam defectuosis parva cum certitudine peti, nisi cum ea
habetur ex certioribus antiquioribusque documentis.

§ III. S. Nicetius ejusque successores usque ad se-
culum xi, ubi de Vita S. Megetii, atque usu
Palii per Macarium Hierosolymitanum eidem
confirmato, & Claudio II.

91 XXIV **N**ICETIUS, monasterii Luxoviensis, an-
no DCXI fundati altaria consecravit.
Deinde post annos viginti, nempe anno DCXI exulan-
tem S. Columbanum semel atque iterum Vesontione ver-
humaniter excepit. Sepultus est in Ecclesia S. Petri,
olim suburbana, nunc vero mediam urbem obtinente. Un-
de explicet quod in ejus Vita legitur extra muros se-
pultus; nempe extra muros, & in suburbio civitatis;
non autem extra muros Ecclesie, ut nonnullis alias
visum. Colitur ad VI Idus Februarii.

92 XXV PROTADIUS Clotario II Galliarum Mo-
narcha carus fuit in paucis, circa annum DCXX. In S.
Petri celebre est ejus festum die x mensis Februarii.
Inter cetera quidem hujus beatissimi viri adscribitur
laudibus (ut ejus Vita auctor) quod dubitantibus
Clericis inter se de diversis Ecclesiarum utibus (ro-
gante bonæ memoriæ Stephano sanctæ matris Ec-
clesiæ Beati Joannis Evangelistæ, & Haymino
Sancti Stephani ejusdem civitatis Decano) libellum
ediderit, in quo ad separandum omne ambiguum
hæc scripta reliquerit, quid in conventu Fratrum
agi conveniat: quid tenere Ecclesiam, quidve vi-
tare oporteat: quæ sacri Ordinis ministros festivi
dies habeant: quo, & quando processiones fiant:
quo tempore totius urbis congregationes ad matrem
Ecclesiam conveniant: quidquid etiam agendum sit
per anni circuitum in Ecclesia, sancta ejus edocuit
posteris industria. Superest hic liber in sacratio basi-
lica S. Joannis, cui titulus Ordo Canonicorum, cum
præfatione Protadii Archiepiscopi ad Stephanum De-
canum: sed cum in contextu fiat mentio Amalarii,
Caroli Calvi, & Hugonis primi, vel hinc appareat fuisse
hoc opus a recentioribus interpolatum. Quia tamen
non uno loco præscribit nudipedales supplicationes, & de
antiquo Urbis statu, ac Bisontina veteris Ecclesiæ re-
ligione multa colligit ad memoriam utilis; & quod uni-
cum in membranis restat ejus exemplar, vetustate in
dies detritum, operæ pretium duximus, illud hoc in
volumine representatum ab Interitu vindicare.

D. P. Ita quidem hic scripserat Chiffletius, sed in Præli-
minari totius operis designatione nullam ejus mentionem
faciens, incertum nobis reliquit, an mutata postea men-
te ipsum alteri cuidam volumini servare decreverit.
Nolumus Claudianas hæc Illustrationes, satis superque
prolixas, nova illa nihilque ad S. Claudium spectante
accessione prolixiores facere. Aptior fortassis illi libello
in lucem proferendo locus obtinget, ante Tractatum ali-
quem præliminarem de Festis Dominicis Græcorum,
quem Joanni Jacobo Chiffletio Petri Francisci fratri re-
feremus acceptum.

93 XXVI DONATIUS, precibus S. Columbanus, Val-
daleno Burgundie Duci & Flavie parentibus divinitus
concessus, cum Luxovii adolevisset, datus est Bisontinis
Archiepiscopus post Protadium: sic enim plures, & vo-
tustiores ac meliores notæ Catalogi; cum alii Nicetio
Donatum proxime successorem ponant, qui etiam error
in S. Donati vulgarem vitam munavit. Firmatur au-
tem hic ordo noster, ex eo quod Migetium (cui Do-
natus decessit) constat quendam immutasse in Ecclesia A. FRA
sua, quæ a Protadio constituta fuerant; ut in Mige-
CHIFL.
tio refert anonymus S. Pauli Canonicus. Porro Donati
Bisonticensis Episcopi adhuc vivens, Jonas in Co-
lumbano, & Sancti Agili, ex monacho Luxoviensi Re-
sbaciensis Abbatis, Vita auctor meminere.

94 Scripsit pro Montalibus Regulam, Donati vulgo ejusdem
dictam, apud Benedictum in Concordia: & Communi-
tarium ad Fratres Pauli & Stephani: quod in Codice
Regularum non recte inserpsit Holstenius; Sanctorum
Pauli & Stephani Abbatum Regula ad Monachos;
Smaragdum secutus in cap. 23. Regula S. Benedicti,
ubi conscriptam eam dicit a Paulo & Stephano Ab-
batibus. Verum Donatus, ut opinamur, hoc Com-
munitario, & S. Stephani Canonicos tum regulares, &
S. Pauli a se fundatos Monachos, ad regularem disci-
plinam pariter instituit, ut ex ejus Vita colligitur. Ex-
struxit Ecclesias Bisontinas S. Pauli & Sanctæ Mariæ
Jussu monasterii, adjuvante matre Flavie, quæ ibi
sepulta est. Hæc posterior, ævo nostro Patribus Minimis
cessit. Colitur cum cognomine Episcopo Aretino & Mar-
tyre septima die mensis Augusti.

95 Sepulchrum fuisse constat in ecclesia S. Pauli quam
fundaverat: translatum vero post aliquot secula in vi-
cinam eadem, quæ ab ipso Sanctus Donatus nuncupa-
tur, Bisontinorum traditio est. In presbyterio Metro-
politana basilica S. Joannis, depicta est ad parietem ejus
imago, cui antiqua manu subscriptum legitur, Sanctus
Donatus Archiepiscopus Bisuntinus, cujus corpus
requiescit in ecclesia sua, juxta ecclesiam Sancti
Pauli Bisuntini. Quæ hodie extat ædes S. Donati,
recentior est Ordine Canonicorum (quem S. Protadii li-
brum vulgo appellant) tempore Hugonis primi Archie-
piscopi interpolato, in quo cum cetera quæ tunc exta-
bant urbis ecclesiæ recensentur, de S. Donati ecclesia,
nulla præsertim fit mentio. Hæc autem videtur fundata
hæc multo antequam Cælestinus Papa III, Priori &
Canonicis S. Pauli concederet, incunte Decembri anni
MCXCIII, sui pontificatus anno tertio, ut in ecclesia
S. Donati parochiali, infra claustra ecclesiæ suæ fun-
data, unum de Canonicis suis, ad ministranda Sacra-
menta divinaque officia celebranda, instituerent. Dedi-
catio hujus ecclesiæ celebratur xxv Maji; quæ si pri-
mo facta est Dominica die, referenda erit in annum
MCLXXXVI, qui fuit septimus antequam cura anima-
rum in Regulares S. Pauli per hanc Bullam transfer-
retur. Quo vero loco, quove in statu nunc habeantur F
S. Donati reliquæ, paucis accipe.

96 Æstate anni MDCLXX, cum ecclesia S. Dona-
ti altare primarium loco suo motum esset ut parietis pro-
pius adjungeretur; infra illud altare, & sub pavimen-
to Presbyterii apparuit crypta quadrangula, camentis
ta, longa pedem unum regium cum uncis octo, la-
ta pedem & quatuor uncias, alta pedes omnino tres:
quam nos sequenti anno LXXI, die mensis Junii deci-
ma, præsertim & cooperante Illustrissimo Archiepiscopo
Petro Antonio de Grandimonte, atque admodum Reve-
rendo Domino Petro Alix S. Pauli Abbate (qui me
Divisione commorantem ad id spectaculi accerserat)
aliisque honoratis viris, apertam diligenter inspicimus.
In ea invenimus ossa, quatuor cliviter aut plurimum
humanorum corporum, virilia & procera pleraque,
cum infantibus tamen nonnullis tumultuarie permixta,
ac loci humiditate magnam partem corrupta. Constat
enim ex nostris & priorum temporum observationibus,
non semel exundante Dubio flumine, S. Pauli & S.
Donati ædes aquis redundasse, adeo ut earum accolis
alio migrare necesse fuisset, donec in alveis suis rese-
dissent aquæ.

97 Nec vero putet quis, hæc ossa quæ infra altaris
suppedaneum reposita erant, ad altaris ipsius conse-
cr-

Communi-
tarium

II

ejusdem
culi &
ecclesiæ

ibid. m
an 1671
sub pede
altaris
reposita
corporum

M m m 3

cræ-

A.PRA. crationem ibi fuisse recondita. Nam proxime sub altari
CHIFL. rila primario lapide inventa est capsula quadrata, ali-
quot Sanctorum inclusas habens reliquias, quæ ritu
consueto in altaris dedicatione ibi collocata fuerunt. Ex
quo animadvertere est, etiam ab illis qui annis ab-
hinc fere quingentis S. Donati altare consecrarunt, of-
fium illam congeriem crypta inclusam, non fuisse pro-
certis & indubitatis Reliquiis habuam. Quamvis ergo
verisimile sit, in his ossibus haberi reliquias, non modo
S. Donati, sed etiam patris ejus Valdaleni Ducis, &
Migetii ac Ternatii Bisontinorum Archiepiscopum (quos
omnes & sanctitatis fama inclitos, & ad sanctum Pau-
lum sepultos fuisse, ex ejusdem Ecclesiæ tabulis comper-
tum est) quia tamen hæ Reliquiæ, nec a se invicem,
nec ab aliis profanis ossibus scerni possunt; idcirco con-
sistum fuit, eadem illa ossa quæ in crypta reperiuntur,
diligenter expurgata ac detergata eadem in crypta reponere,
grandi saxo imposito, quod hujus inventionis me-
moriam inscriptam posteris exhibeat.

B 98 Ceterum dum ibi ad aliquot dies versaremur,
a viris fide dignis acceptimus, S. Donati ædem nocte
intempesta, clausis ostiis, non raro tamquam permultis
accensis facibus undique collucere visam: auditasque
psallentium, sive ad altare orantium voces, ac tintin-
nabulorum strepitus, quales ad certa Missarum inter-
valla edi solent. Quæ si vera sunt, non temere quis
existimaverit, æquissimam & usquequaque mirabilem
Dei providentiam, illos honores qui B. Donato, aliis-
que et adiunctis Sanctis (si eorum Reliquiæ in thecæ
auro, argento, ac multiplici gemmarum varietate ful-
gentibus exhiberentur) a religiosis populis impendendi
essent, his prodigiis quasi compensare voluisse.

Ea conf. 99 Unde porro illa sacrarum ossium confusio accide-
rit, nunc dicere ex antiquis. Testatur Ado in Chronico,
de factis mortuo Eudone Aquitanorum Duce, Karolum Martellum
contra ejus filios arma corripuisse, multisque eos attri-
visse prællis. Interim Sarraceni, inquit, pene totam
Aquitaniam vastantes, & late alias provincias igne
ferroque superantes, Burgundiam dirissima inte-
statione deprædantur, pene omnia flammis exu-
rentes: monasteria quoque ac loca sacra sordantes,
innumerum populum abigunt, atque in Hispanias
transponunt. Contra quos Carolus iterum expedi-
tionem movit. Quibus forti manu resistens, cæsa
inde maxima multitudine, reliquos qui superfue-
runt fugere compulit, e quibus paucis evasere.

C Mortuus est Eudo Aquitanus anno Christi DCCXXXV.
Deleiti sunt ultimo intra Gallias Sarraceni anno DCC-
XXXVII. Ad annum igitur DCCXXXVI illa pertinet
Burgundia per Sarracenos devastatio: cujus etiam men-
tio in Actis S. Emiliani Nannetensis Episcopi & Mar-
tyris, Protectoris Augustodunensium vulgo dicti. Capo-
nicus seu Monachus S. Pauli Bisontini, qui seriem
Bisontinensium Archiepiscopum in Francisco Busidio con-
clusi, annis adhuc amplius ducentis, in Gedone XXXI
Archiepiscopo hæc habet; Cujus quidem temporibus,
gente aliena, populorum urgente scelere, urbs
Crisopolitana combusta, & totus archiepiscopatus
adeo vastatus est, quod in principalis Sancti Joan-
nis & in Sancti Pauli ecclesiis vix tres Clerici pos-
sent sustentari. Non aliam cladem indicavit hic au-
ctor a Sarracenicis, quam tamen minus accurate ad
Gedonis tempora retulit, cum ex tabulis Juvensibus
constet, superstitem fuisse Gedonem anno Caroli Magni
Regis XXII, Christi DCCXC. Non igitur illam videre
potuit Sarracenorum incursionem quæ ad annum perti-
nuit (ut ostendimus) DCCXXXVI. Ea strage, quæ S.
Pauli Ecclesiam involvit, dubium non est quin violata
sit Sanctorum ibi sepulchrum, adeoque S. Donati, S.
Migetii, S. Ternatii Episcoporum, & Walduleni
Ducis monumenta: secundum vulgi opinionem, quæ

thesauri in his absconditi putabantur. Dissatis igitur, D
atque hac illuc dispersi sanctorum virorum sacris ossi-
bus, cum ea tempestas pervasisset; qui claudi superfue-
rant ad sua reversi, disjectas Sanctorum reliquias unum
in locum collegerunt: quas deinde, aliquot post sæculis
extructa S. Donati parochiali ecclesia, in cryptam ejus
ad summum altari substructam coniecerunt.

100 Eadem ex causa venisse credimus, ut Reliquiæ Similis
S. Eusebii, S. Nicetii, & aliorum Sanctorum qui in
S. Petri tuæ suburbana æde sepulti fuerant, cum aliis
ossibus per illas Barbarorum grassationes permixta &
confusa, medio in choro extructis in quadrum muris
colligerentur, ut fidem faciant quæ adhuc supersunt
inscriptiones duæ: prima summo altari vicinior;
Sanctorum sepelit Cancellus corpora multa.

Hac igitur causa non suscipit alia.

Altera inferior, in parte opposita:

Multa Sanctorum corpora ibidem sepulta sunt,

Quorum animæ felices in cælis coronantur.

101 De S. Donati chronologia non una restat dis-
ficultas. Interfuit illi Synodo de qua Flodoardus libro
a Historiæ Remensis, cap. 3, quam nos anno Christi
DCXXV, nec prius nec posterius, celebratam fuisse cre-
dimus, cum Lubbo ætate Christiana sæculo VII, & in
hujus Concilii notis. Sanxit etiam cum aliquot aliis
Episcopis fundationem monasterii Fessitenfis, Idibus
Majis Indictionis quintæ, Clodovei II Regis anno quin-
to; adeoque anno DCXLVII; si fides Anonymo, qui S.
Baboleni Abbatis vitam conscripsit. Adfuit quoque Con-
cilio Cabilonensi haud procul anno DCL. Et denique me-
moratur a Joanne Chronographo Bezuenfi subscriptus ta-
bulis, quibus Adalfrida Abbatisa, monasterii sui Ber-
ziliacensis fundos, fratribus suis Valdaleno, Bezuenfium
primo Abbati, transcripsit, anno primo Clotarii III Re-
gis, Christi (ut ego arbitror) DCLXI. Unde apparent
Sedis S. Donati sex fere & triginta anni. Verum hic
annus primus Clotarii III, quæ ratione in Chronico
Bezuenfi jungatur anno Christi DCLII, monimus in
tractatu de annis Dagoberti, capite V.

102 XXVII MIGETIUS anno DCLV, S. Valberti,
Luxovieris Abbatis, amici sui funus curavit. Huic
ille quantum fuerit superstitis non constat; tamen con-
jectura est diu illum præfuisse, ex multitudine rerum
ab eo gestarum, quas pluribus persecutus est Auctor
Vita, successoris Ternatii Chronicon secutus. Hanc vi-
tam ex Manuscripto codice integram damus, Sanctorum
Vitis inferendam; nam & ille Sancti titulo prænotatur
in nonnullis Ecclesiæ Bisontinæ Archiepiscopum Catalo-
gis, & in veteri Codice ecclesiæ S. Pauli, quamvis
certum diem ejus cultus dicatum nusquam invenimus, ne
in Martyrologio quidem proprio ipsius illius ecclesiæ.
Vita contextus hic est.

103 Migetius, vir omnis bonæ memoriæ di-
gnus, concordii voto Crisopolitana Ecclesiæ Præ-
sul efficitur. In dicta Ecclesia nutritus & doctus,
ac secundum morem Canonicorum ad legendum
& cantandum satis aptus, se moribus prædecesso-
ris sui conformans, Officio divino insistebat: intus
& exterius providus, quod invenit, diligenter ob-
servavit. Præterea idem Migetius, divina Officia
decentius quam prædecessores sui, & consuetudines
Ecclesiæ Crisopolitanae instituit. Verbi gratia; cum
B. Protadius hujus Sedis Archiepiscopus electus
est, Horæ de beata Virgine Maria in ecclesia non
cantabantur, sed finitis Matutinis Canonici in
baptisterio ante altare S. Stephani, Matutinas de
S. Maria in directum dicebant, & Laudes de omni-
bus Sanctis: Prima vero, Tertia, Sexta, Nona, &
Completerium in ecclesia non dicebantur. Ille au-
tem Migetius voluit, ut Missa Matutinalis cum
Tertia præcedente, quæ a prædecessore suo insti-
tuta

A tuta fuerat, cantanda ad S. Stephanum ad altare S. Mariæ celebrari quotidie deberet); ita ut omnibus diebus anni (excepto die Parasceves) ibidem Missa de S. Maria solenniter celebraretur; sed non a choro primo; & qui Hebdomadarius majoris Missæ & matutinalis esset, hanc tertiam Missam ad altare B. Mariæ cum adiutore celebraret, & mensuram illam vini quæ pro Missa S. Stephani dabatur quotidie perciperet; quod & tempore nostro perduravit.

ordinavit
quinque
Archiepiscopi
diaconos;

104 Ordinavit insuper in ecclesia supradicta quinque Archiepiscopos cum majore Archiepiscopo, qui vices Archiepiscopi supplerent: assignavitque eis redditus quos pro Sede acquisiverat. Collationes nihilominus prædictarum dignitatum, cameræ Archiepiscopi; collationem vero majoris Archiepiscopi, Decano & Capitulo libere resignavit. Possessiones autem & redditus primi Archiepiscopi, assignavit in Luxorio; secundi, assignavit in Faverneio; tertii, in Treva; quarti, in Grayaco; quinti vero, in Salinis & in villariis confinibus prædictarum.

parochias
divisit;

105 Præterea ecclesiam parochialem, in honorem sancti Joannis Baptistæ, prope muros civitatis reedificavit, atque circum hanc cimiterium benedixit: in qua etiam instituit baptisterium fieri per succedentium annorum curricula, exceptis tantum in Sabbatis sanctis Paschæ & Pentecostes, & per octavas earum: nam antea cives & suburbani qui fuerant baptizandi, in baptisterio majoris Ecclesiæ baptizabantur. Decimas quoque & oblationes quas debent laici de civitate, contulit ecclesiæ prædictæ, a parochiano jure possidendas, retento tamen jure patronatus. In aliis vero ecclesiis parochialibus instituit Fontes fieri; videlicet in ecclesiis S. Mariæ Jursani monasterii, monasterii S. Mauricii, S. Petri, & S. Laurentii. Claustrum quoque columnis & testudinibus ædificavit, ab ostio ecclesiæ quæ ducit ad Palatium, per partem illam quæ Conventus dicitur, & per partem dormitorii usque ad refectorium.

confirmavit
vi fecit a
Parasceves
allegium,
Ubi a
Macario
Hierosol.
concep-
sum;

106 Privilegium etiam, a sancto Macario Patriarcha Hierosolymitano dudum huic urbi concessum, & per Beatam Helenam delegatum, sed suo tempore jam deletum, per Romanum Pontificem renovari fecit. Perquirebat vero quotidie quem Sanctorum in aliquo modo imitari valeret: eum diem perdidisse putans, quo aliquid non profecisset in actibus seu in mandatis Dei. Sacrificium pro salute mundi, & requie defunctorum, nullo modo offerre Deo prætermittibat. Omni die elemosynis maxime insudabat, & largissime hospitalitati. Ceterum omnibus omnia se faciebat, ut omnibus placeret, & omnes salvos faceret: & ut bonus Pastor, quidquid gregi sciebat agendum, operum exhibitione ministrabat.

posterna
intentione
orationi

107 Hic autem suus mos erat assiduus, ut nocturnæ quieti membra traditurus, sese Sanctorum pignoribus commendaret; & a secularibus absolutus curis, in sancta contemplatione animum relaxaret, atque in ipsa meditatione necessarium corpori soporem susciperet. In pia ergo intentione quadam nocte soporatus, per visum ad principalem ecclesiam est deductus: ubi contemplabatur quasi consistentem multitudinem Albatorum, quorum major pars videbatur esse Sacerdotum, inter quos unum recognoscebat, quem sibi noverat familiarem, quia ejus comes in Romano itinere extiterat: hominemque interrogans quæ tanta esset multitudo; audivit, omnes hos mundanam vitam finisse in B. Joannis Evangelistæ servitio: quos beatus Joannes cum Levita Stephano ad altare prædictæ ecclesiæ cum ineffabili cantus melodia deducebant: & sacris per-

vidit se
invitari
ad altum

actis Officiis, omnes ab ejus manibus virificum munus percipiebant. Divina itaque revelatione est edoctus, quod non alia eum maneret carnis resolutio, nisi in locis beati Joannis vicinis oratorio.

108 Qui gratulabundus super tali visione, seque visitari divini respectus miseratione, oratorium B. Joannis est ingressus, & ibi ex imo cordis profundo lacrymis prorumpentibus, ad Deum extendens puram mentem, Dei clementiam secretis precibus invocavit. Quo facto, ad domum quamdam episcopatu proxima declinavit, & ibi cum magna Albatorum multitudine & Cleri visitatus, sacro se jussit Oleo muniri, una cum Corporis & Sanguinis Domini perceptione. His peractis astantes respiciens, singulis pro exhibito obsequio gratias retulit, festaque membra ad requiem in Domino contradidit.

109 *Hætenus Vita, quam non ita crediderim ex Ternati successoris Chronico acceptam, quin sit a multo recentiori Authore dilatata & auclata: talem enim sonant verba illa, num. 2 in fine: Quod & nostro tempore perduravit. Hujus autem Vita occasione, ex sacris Lectionibus divinarum Officiorum ecclesiæ Bisontinae, addiderim, quod ab eodem Hierosolymitano Macario, cujus supra facta mentio est, Magnæ Constantinæ Mater Helena, post Crucem Domini an. Christi CCCXXVI revelante Deo inventam, obtinuit partem sanguinis S. Stephani, cum ejus Dalmatica: quæ pia munera ad Hilarium Bisontinensem Episcopum destinavit, uti habetur ex sacris lectionibus divinarum officiorum Ecclesiæ Bisontinae. Atque his Protomartyris Reliquiis junctum fuisse a Macario illud, quodcumque fuit, privilegium Vespontioni concessum, prout est existimare, quando & illud per Beatam Helenam delegatum fuisse asseritur. Verum æquod tandem istud privilegium, cui firmando Romani Pontificis auctoritas requirenda fuerit?*

110 Huic difficultati perquam obscura lucem affundit Ordo Canonorum Ecclesiæ Bisontinae, qui Liber S. Protadi vulgo nuncupatur: ibi enim hæc lego. In die Natalis Domini dominus Pontifex ascendit tribunal cathedræ: & ordinant se ministri per cancellum. Presbyteri in sinistra parte cum Subdiaconibus; Archiepiscopi cum Diaconibus & Acolytis ad dexteram. Tunc Cancellarius accedit reverenter ante Sedem, & dicit. Jube Domine benedicere: & Dominus Spiritu sancti gratia replet nostra pectora. Et legit privilegium Pallii, ut commendet memoriz quanta est illi adhibenda cautela pro gregis custodia. Perlecto privilegio accipit Cancellarius aureum nummum, aut duodecim argenteos Archiepiscopi. Sicque sit quotiescumque Archiepiscopus accinctus Pallio cathedram ascendit. Hæc lectio Privilegii in eodem codice notatur sexies; videlicet in Natalis Domini, in festo S. Vincentii, in festo S. Joannis ante Portam Latinam, in Pentecoste, 1x Kalendas Octobris in Dedicatione matris Ecclesiæ S. Joannis, & in festo Omnium Sanctorum. Suspiciamus alias, cum hæc Privilegii lectio in ritum Missæ cadere videretur, illud Privilegium inscriptum esse debere in aliquo ex libris antiquis, quorum usus erat in Missa Pontificali: verum illi (nam adhuc supersunt) diligenter evolutis, cum nihil tale invenerim, minime dubitavi quin illud ex Bulla Pontificia legitur, quam ipse ejus lector Cancellarius ex archiva episcopali deprompsisset: nam & ejusmodi Bullæ & sunt & appellantur Privilegia: & in illis commendatur memoria Archiepiscopi, quanta est illi adhibenda cautela pro gregis custodia; ut apparet ex Epistola Benedicti Papæ noni, qua Pallium misit ad Hugonem I Archiepiscopum Bisontinum, xv Aprilis, Indictione 4, anno ab Incarnatione Christi MXXXVII

FRAN.
CHI-
PLET.

de pie
obit.

E
Cum sanguine S. Stephani

acceptum
H. respo-
lym
privile-
gium a S.
Macario
Episc.
p. 2. an.
1255

F

quod Ma-
gister
Roma
curavit
restitu-
dum;

A. FRA. anno sui Pontificatus quinto, Chomadi Imperatoris XI: CHI- & ex altera, Paschalis Papæ II, ad Pontium Archiepiscopum Bisontinum, data pridie Kalendas Januarii, FLET. Indictione XIV, anno Pontificatus VII, Christi MCVI, quas ex autographis proferemus alibi.

111 Quid ergo erat privilegium, a Macario Hierosolymitano Ecclesiæ Bisontina concessum, quod postmodum a Romano Pontifice confirmari necesse fuerit? Optor, Epistola fuit Macarii, cum Pallio Episcopali ad Hilarium Bisontinensem Episcopum, transmissa. Sciebat enim Macarius, provincia Sequanorum Metropolis esse Vesontionem: provincias ac Metropoles Ecclesiasticas, in hierarchia ex civilibus constituendas, & quasdam fortasse nuper in Nicæna Synodo jam esse descriptas: de Hilario Episcopo Bisontino quoddam fama sparserat, quoddam fortasse ex ore Helenæ Augustæ acceperat, quæ viri virtutem commendarent. Ille ergo Protomartyris Reliquiis ad eam civitatem destinatis iunxit Pallium, quasi pro xeno, quod ius Metropolitæ ad se spectare intelligeret. Est enim Pallium plenitudinis officii Pontificalis insigne (ut ajunt Innocentius III, & Gregorius IX Pontifices, apud Raynaldum Tomo I Continuationis Annalium Baronii, anno 1213 num. 25, & anno 1239, num. 39, Metropolitanis omnibus Episcopis tradi solitum) interdum etiam uni ex eorum Suffraganeis, qui esset sui Metropolitanus primarius Consecrator, velut Episcopus Ostiensis in provincia Romana, ex Marci Papæ decreto; Episcopus Eduensis, in Provincia Lugdunensi; Episcopus Lausannensis, in Provincia Bisontina: Aniciensis quoque, in Provincia Etruricensi. Item Bambergensis, in Germania: in Italia Lucensis, & Papiensis: & Quinquagesimæ in Hungaria inferiori: quorum exemplis ac præcedentibus idem Privilegium sperare posse videntur a Romano Pontifice, qui Episcopi Suffraganei in singulis Provinciis, vel sua civitatis dignitate, vel antiquitate promotionis, vel Sedi Apostolicæ præstitis obsequiis, alijsve in rem Christianam rebus bene gestis, ceteris suis collegis fuerint potiores.

112 Sed de Privilegio Macariano multa sunt quæ bis opponat eruditus Lector. Nam hodie, & a multis jam sæculis, in Ecclesiâ Occidentali solus est Romanus Pontifex, Pallium Episcopis tradere. In Oriente licuit olim Patriarchis, suarum diocesium Episcopis Pallium dare, ut colligitur ex Concilio Romano, quod sub Innocentio Papa III celebratum est. Macario autem Hierosolymitano Patriarchæ, æquid juris esse potuit in Episcopum Bisontinum, ut eum Pallio donaret? Ad hoc respondere distinguenda esse tempora: nec esse existimandum pontificia omnia decreta, quæ politam ecclesiasticam spectant, adeo esse antiqua, ut vel a temporibus Apostolicis, vel citam a Nicæna Synodo arcependenda sint. Jam quidem ex omni orbe Christiano appellandi ad Sedem Apostolicam, cum ipso Beati Petri primatu exortum est: ac reservationum recentior est ætas; nec illa simul omnes factæ, sed alia ex aliis, prout rerum status exigere visus est. Latitante in cryptis propter tyrannorum sevitiâ, aut per avia & devota filiarum ac montium errante Ecclesiâ, nulla factæ sunt civitatum aut provinciarum ecclesiasticarum descriptiones: primus illam Constantinus Magnus libertate donavit, sed non statim perfectum in ordinem redegit: pedetentim fœdum gregibus dati sunt Pastores, & ut varias in classes distribuit, constitutaque hierarchia, in qua civitatibus impositi sunt Episcopi, Episcopis Archiepiscopi seu Metropolitanis, his Primates ac Patriarchæ, qui & ipsi subessent omnes Romano ac Universali Papæ. Ante hanc civitatum ac provinciarum subalternationem, viri Apostolici ad se spectare existimantur verba illa Christi, suos in messem operarios emittentis, Euntes docete omnes gentes, Hinc missio-

nes illæ Asianorum in Gallias, antiquo sibi sedere societas; Pbotini & Irenæi, ad Lugdunenses; Ferrucii, Benigni, Andochii, ad Sequanos, ad Lingones, ad Eduos; aliorum ad alios. Si ergo præcis illis temporibus ius habuerunt Asiani Præsules, mittendi Episcopi in Gallias; quæ ratione illis adjudicaretur ius mittendi ad eos Palli, quod ipsius gradus Episcopalis quoddam appendix & consequentia est?

113 Neque obijcias ex Tertulliano, libro de Præscritis cap. 20 & 21, fuisse Sedes omnes ac dioceses in Ecclesiâ ab Apostolis ipsis constitutas: tantum enim ait, fuisse illas conditas ab Apostolis, sive immediate, sive per traducem; hoc est, per eorum successores; ut inde colligat, unicam esse Dei Ecclesiâ, quæ fundata a Christo atque ab Apostolis, ad sequentia sæcula eadem perseveret. At subordinationem Sedum ac diocesium, qualis nunc in Ecclesiâ cernitur, uti & hujus subordinationis varias mutationes posteriora tempora invexerunt. Quamvis autem concederetur (quod adhuc dubium est) sancitam fuisse anno CCCXXV, in Concilio Nicæno illam Sedum subordinationem: adeo ut sequenti anno CCCXXVI, quo Vesontionem transfusum opinamur Pallium, nihil habuerit Macarius Hierosolymitanus in provinciam Bisontinam auctoritatis: satis est si cogitemus, tum nondum plane extinctam veterem Orientalem & Gallianarum Ecclesiarum societatem; aut, si forte intercessa esset, Helenæ Augustæ intervenientia redintegratam. At præter talem magnæ ac sanctæ Regine intercessionem, singularis fuit ratio Macario Hierosolymitano, ut præ ceteris orientalibus Patriarchis benevolentiam suam ac munificentiam ad Ecclesiâ Bisontinam extenderet, quod nimirum Ecclesiâ Hierosolymitana, antiquitate sua origini, omnium Ecclesiarum matrem se esse diceret; quo titulo ornatur in epistola Synodali Concilii Oecumenici Constantinopolitani ad Damasum Papam: unde & Polycronus Episcopus Hierosolymitanus, fingitur dicere ausus (ut refert Nicolaus Papa ad Michaelum Imperatorem) Ecclesiâ suam locum principem obtinere, & dignitate reliquis Sedes Apostolicas antecellere.

114 Conclud. igitur, a Macario missum esse Pallium ad Episcopum Bisontinum, non tamquam ad subditum, sed velut ad amicum & jaderatum; quo tempore illa Pallii transmissio nondum erat in Orbe Occidentali Romanis Pontificibus reservata. Et sicut Pallium recentioribus sæculis ad Occidentis Episcopos, de corpore Beati Petri mitti dicebatur, quia in Confectione S. Petri, super sacra ejus ipsa, per solidam noctem deponi solebat; ita verosimillimum est, Pallium illud, priusquam ad Episcopum Bisontinum, mitteretur, vel sanctæ Crucis recens inventa, vel Dominici Sepulchri attactu fuisse a Patriarcha Macario consecratum. Exinde cum intelligeret Migetius Episcopus Bisontinus, ius illud dandi Palli ad solum Romanum Pontificem esse revocatum; prudenti consilio Privilegium, decessoribus olim suis a Macario concessum, ab eo qui tum præerat Romano Papæ confirmari voluit; relicto successoribus suis exemplo, ut in posterum eo nomine Apostolicam semper Sedem adirent, alioquin illo suæ dignitatis insigni carituri; quod & ab illis ad hanc usque diem observatum est. In his tenebris nihil mihi nunc apparet luculentius.

115 Verum a Migetio non prius avelli me pastor, Mole quam illi amici sui VValberti Luxoviensis Abbatis, an. Christi DCLXV, exequias cohonestant, comes acque assertor adstiterim. Id enim officii ab eo præstitum negat Carolus Le Coine, Tomo 3 suorum Annalium, pagina 374; quia hic, inquit, ex Abbate Luxoviensi factus est post Faronem fratrem Meidenis Episcopus: & Migetius Vesontionensis Episcopus, longe ante

A ante eundem VValbertum ex hac vita discessit. Quibus in verbis lapsum agnosco triplicem. Primum quod VValbertus Faronis frater nuncupatur. Alterum quod fuisse dicitur post Faronem Meldensis Episcopus. Tertium quod Migetio superstes extitisse asseritur. Ab hoc ultimo ordior, ad duo priora postmodum reversurus.

116 Adzo Abbas, qui se Luxovii a parentibus traditum, ibi primævi tirocinii juvenilia rudimenta percepisse testatur, in libro de Vita & miraculis S. VValdeberti Luxoviensis Abbatis ita loquitur; Salva quoque auctoritate Francorum Regum & Procerum, qua usus admodum eo tempore ferebatur, Sancto Migetio Episcopo, magnatum virtutum viro, familiariter adhærebat: interposita utrique conditione pæti, ut quis eorum primus Domino vocante rebus humanis excederet, alter superstes locum sibi sepulture competenter ordinasset. Quod & ita contigit. Nam cum per quadraginta annorum spatium gloriosus Confessor Domini VValdebertus, locum sibi delegatum, omni virtutis genere optime dispositum, auget rebus & numero Deo servientium; multis miraculorum virtutibus adornatus migravit

B ad Dominum, sexto Nonas Majas, supernorum civium socius & confors effectus, ac januam perpetuæ jucunditatis introductus. In cujus obsequium funeris confluentibus undique fidelium turmis, in ecclesia Beati Martini, quæ est constructa ex latere monasterii a parte aquilonari, composita a S. Migetio Pontifice post aram crypta opere mirifico, Domino disponente, dignissima ibidem conditus est sepultura. Quid hoc testimonio sanctius? Nullus hic interpolator. Ipse auctor, non in erroris, multo minus in male fidei suspensionem veniet. Abbat erat, & pro sæculi sateptu in paucis eruditus. Septingentis fere abhinc annis Luxovienses omnes tabulas excussit, monumenta omnia perlustravit, ut S. VValdeberti Vitam & miracula in scripta referret: opus hoc suum Luxoviensium Conventuum sacræ concioni nuncupavit.

117 Jam vero si fuit VValdebertus Episcopus Meldensis, quo tandem facto id Adzonem, sed & Luxovienses omnes latuit, qui in publicis suis officiis VValbertum semper Abbatem, nusquam Episcopum appellant? Meldenses etiam, qui (ut notant secundisæculi Benedictini Auctores eruditi, pagina 304) Faroni Episcopo suo Hildebertum proxime successisse, in sacris suis Lætionibus publice affirmant? Certe & Luxoviensium & Meldensium intererat, VValdeberto suo

C Episcopales insulas, si nunquam illi obtigissent, minime invidere. Quare, in Vita S. Agili, ex Monacho Luxoviensi Resbacensis Abbatis, quæ S. Donato Sedem metropolitana Vesonionensem adhuc obtinente conscripta est, agnoscere necesse est, vel ab auctore vel potius a librario hallucinationem, ubi sic legitur; Sicque ingrediens laudabilis Agilus ævum pueritæ, committitur Eustasio probatæ religionis viro sacris literis erudiendus, cum aliis nobilium virorum filiis, qui postea Ecclesiarum Præsules exstiterunt: Agnoaldo scilicet, & VValdeberto, Agnerici patrui ejus filiis, qui monasterio quod soror illorum Fara in paterno solo, inter Albam & Mucram, in loco qui Eboriacus dicitur, ædificavit, construendi & docendi regulares magistri claruerunt: quorum alter Lugduno clavato, alter vero Meldensis urbis est ordinatus Episcopus. Nam eo loco, pro VValdeberto Faro est restituendus; ut lego ad ejus Vitæ marginem olim adnotavi, in Probationibus Historiæ Trevorensis, pagina 140: cum certum sit, Donato Episcopo Vesonionensi Faronem Meldensem non paucis annis fuisse superstitem. Særgo Faronem in Episcopatu successisset VValdebertus, ut vult Colinius, certe dum S. Agili Vita scriberetur, nondum fuisset Episcopus.

118 Quod reliquum est, senferam olim cum Lam- A. PRA. bertio Ardensi Presbytero, in Historia Comitum Gbif- CHIFL. nensium; Joanne Iperio, in Chronico Bertiniano; & aliis multis; Chagnonidi, Faronis, & Fara seu Burgundofara fuisse VValbertum nativæ fratrem quod probaret ex Vita S. Agili locus quem protuli, nifesset vitatus) Sed revocavit Hadrianus Valesius, rerum Francicarum disertissimus scriptor, & cum secuti Benedictini Patres, secundi sui sæculi citato loco: maxime vero Adzo Abbas in Vita S. VValberti, ubi pagæ Meldensis vicum Nant, genuinum ejus solum non semel appellat: cum constet ex Jona in Eustasio, Hugnerici, adeoque ejus liberorum, Chagnonidi, Faronis, & Fara patrium fuisse Pipunifum, five (ut habet codex Bertinianus perperitus) Pipunifum in pago Briegio.

119 XXVIII TERNATIUS decessorum suorum Archipræsulum Chronicon scripsit circa annum DCLXXV; quod utinam adhuc extaret! Ad hæc construxit ecclesiam in honore Sanctorum Marcellini & Petri Martyrum, in campo Martio. Ea hodie creditur in Abbatiam S. Vincentii, ordinis S. Benedicti, in vico qui Sancti Vincentii nuncupatur.

120 XXIX GERVASIUS Ternatio fratri successor datus est circiter annum DCLXXX, & ipse commendatus a curæ pastoralis solitudine, quod gregem suum ab Ecclesiæ unitate nullatenus deviare permisit, aliasque sui muneris partes cumulate expleverit.

121 XXX CLAUDIUS II, prius Jurenfis Abbas quam Episcopus: septimo episcopatus anno abdicavit, ut suam eremum repeteret, haud procul anno DCXC. Auctoris, qui vulgatam ejus Vitam quadragesimæ fere abhinc annis conscripsit, opinio fuit, illam, cum esset annorum viginti, Canonici Metropolitane Ecclesiæ Bisontinæ adlectum fuisse; quo in munere completis duodecim annis, creatum Archiepiscopum Vesonionensem anno Christi sexcentesimo vigesimo sexto: anno septimo sui Episcopatus, illo abdicato, ad Jurense S. Augendi monasterium convolvit. Ibi completis ab introitu quinque annis, mortuo Injurioso Abbati successorem electum, & Joannis Papæ IV auctoritate confirmatum. Expleto in monasterii regimine anno quinquagesimo quinto, tandem anno IV Childeberti Francorum Regis ad Superos evolasse.

122 Ex his primo illud improbamus, quod S. Claudius ex anno DCXXVI ad septennium fuisse dicatur Archiepiscopus Bisontinus: quia certum habemus, per hoc ipsum tempus, imo ex anno DCXXV, usque in annum DCLXI, per sex & triginta annos Bisontinam Sedem a S. Donato fuisse occupatam, uti a nobis evidenter probatum est. Fuit autem in hac serie S. Claudius, quartus a Donato. Fuit porro tertius a Migetio, quem constat anno Christi DCLXV, S. VValberti Luxoviensium tertii Abbatis exequiis præfuisse. Ad hæc antiqui horum Archipræsulum Catalogi, inter Migetium & Claudium duos alios, nempe Ternatium & Gervasium collocant. Suus ergo us cuique servetur locus, statuendus est hujus Chronologiæ velut cardo, annus Christi DCXL, quo S. Claudius a Joanne Papa IV Abbas Jurenfis confirmatus est: ejusque annorum ratio sic deducenda, iis omnibus retentis ex vulgata ejus Vita, quæ vitæ Chronologiæ aliunde non adversantur.

123 Natus est anno Christi DCIII. Passus est Caliaque nonicus in Metropolitana Ecclesia Bisontina anno DCXXXIII, ætatis suæ vigesimo. Post annos duodecim, cum esset annorum XXXII, Christi anno DCXXXV, factus est ad S. Eugendum Monachus sub Injurioso Abbate. Post quinquennium, anno ætatis XXXVII, Christi DCXL, defuncto Injurioso successor eligitur a Fratribus, & a Joanne Papa IV, in eo munere confirmatur. Regiminis in monasterio continuos quinque & quinquaginta annos ei tribuunt Jurenfes omnes tabula,

A. FRA. bula, sed horum interpolationem non explicant: unde
CHI- & lapsus est ejus Vita auctor in ejus obitu quem in an-
FLET. num quartum Chidelberti male retulit: nam Chronicon
 quod superest optimum, desinens in anno MCXLIX, sic
 habet; Et quarto Childeberti Abbas tantum. Quid
 sonat illud, Abbas tantum? nisi quod illo anno quar-
 to Childeberti, S. Claudius post septennium, abdicato
 Archiepiscopatu, restitit dumtaxat Abbas?

124 Sed hic annus quartus Childeberti cui anno
 Christi respondeat videndum est. Fuere enim Childe-
 berto hinc duo regni exordia; primum a prælio Tex-
 tricis, quod commissum est anno DCXCI, cum profi-
 gatus est a Pippino Heristello Theodoricus, ejusque sub-
 regulus Bertharius, ex Annalibus Metensibus, aliisque
 Chronicis: & ille victoria modeste usus, non modo Theo-
 doricum regio sit. lo atque honore non privavit, sed
 etiam duos ejus filios, Clodoveum & Childebertum
 Reges esse jussit. Verum haud diu stetit regie domus
 pax ista; sic enim Aigradus Monachus in Vita S. Ans-
 bertii, qui paulo ante Audoueno successerat in Episcopa-
 tu Rotomagensi; Decedente de ordine principatus
 Waratone illustri, & ejus filio ac supplantatore ne-
 scando Guislemano, Pippinus Præfectorem admini-
 strationem Domino largiente adeptus est. Quo tem-
 pore accusatus apud ipsum Principem præfatus Pon-
 tificex sanctus, jussu ejusdem, exilio deportatur in
 Altummontem monasterium, quod est situm in ter-
 ritorio Agnauno super Sambræ fluvium. Aperte hic
 designatur annus Textricis prælii, qui fuit Christi
 DCXCI: quo ex tempore cum suspectus fueris Ansber-
 tus de agitatibus contra notum Principem Pippinum
 consiliis (non utique cum Clodoveo & Childeberto ejus
 filiis juvenilibus) cadit suspicio in Theodoricum, cui
 tunc præter Regis titulum nihil superesset. Hinc opi-
 nari licet, ex illo anno DCXCI, exulante Ansberto,
 quando nominatur in diplomate Dionysii Monachis
 tunc concessio, post Donatum, sic exaudoratum fuisse
 præfatum Theodoricum, ut Regis titulus in ejus tan-
 tum filiis staret, saltem quoad Acta publica, que po-
 tius ejus filiorum quam ipsius illorum parentis regni
 annis a cancellariis notarentur.

125 Sic igitur describendam cenfeo S. Claudii
 & obierit omnem ætatem. Ex anno Christi DCXL, solidos quin-
 an. 703: que & quinquaginta annos Abbas fuit: nec obiit, nisi
 expleto quinquagesimo quinto anno sui regiminis a
 tempore quo fuit Abbas, ut habet liber de Virtutibus
 illustribus Condatescens Monasterii. Sed hanc regi-
 minis Monasterii periodum interpolavit septennio ge-
 ram Archiepiscopi munus, adeoque obierit anno D-
 CCIII: quod non viderunt rerum Jurensum recentio-
 res scriptores. Restat autem difficultas de tempore hujus
 interpolationis, qua sola nos expedire potest Præfatum
 observatio, qui Bisontina Ecclesie inter Donatum &
 Claudium præfuerunt, & temporis per quod præfue-
 runt. Nam post Donatum, cujus ultimus Chronicus
 character annus æræ christiane DCLVIII spectat Bi-
 sontinus Archiepiscopus fuit Migetius: quem certum
 est anno DCLXV præfuisse funebribus exequiis S.
 Valberti; diu autem rexisse Ecclesiam, persuadet re-
 rum jam descriptarum multitudo. Hinc Ternatius,
 Gervasiusque successerunt, ac denique noster S. Clau-
 dius, a priore, judicio meo distinctus, cujus univer-

regimini
 Abbatis
 li per an-
 nos 7 E-
 piscopus
 fuit Clau-
 dius Abbas
 tantum; hoc
 est, abdicato
 Archiepiscopatu
 ad Abbatis
 conditionem
 redactus. Or-
 dinatus ergo
 fuerat in
 Archiepiscopum
 anno DCXXX-
 VIII, cum
 Abbas ex
 anno DCXL
 præfisset per
 annos
 quadraginta
 octo. Redux
 in monasterii
 admini-
 strationem,
 ut annum
 in ea quintum
 & quinquagesi-

num compleret, sequentem etiam libavit, translatus D
 ad Cælium anno ætatis centesimo, æræ Christi vul-
 garis seu Dionysianæ septingentesimo tertio, dignus o-
 matum seculorum gloria immarcescibili.

126 Nunc ad alia progrediamur: nec nos moretur
 Coitii
 Chrono-
 logia alia.
 Coitius, qui tomo 4 suorum Annalium, anno Christi
 DCLXXXVI, num. 27, & anno DCXCVIII num. 1,
 S. Claudium natum ait anno Christi DCXLII; Bi-
 sontinis Canonicis adlectum anno DCLXII; creatum
 Archiepiscopum duodevimo post anno, ætatis XXXII
 Christi DCLXXIV: factum Monachum in monte Jura
 post annos septem, Christi anno DCLXXXI: electum Ab-
 batem post quinquennium, anno DCLXXXVI convenisse
 Clodoveum Regem, ejus nominis non secundum sed
 tertium: obisse post annos XII a suscepto Juren-
 si regimine, anno Christi DCXCVIII, ætatis sue
 dumtaxat LVI. Hæc enim chronologia, cum omnia
 antiquitatis fundamenta contellat, sic seipsam evertit,
 ut refutatione alia non indigeat.

127 XXXI FELIX, moribus infelicitissimus, quem
 Gilbertus Cognatus perperam confudit cum Felice ori-
 entali Anglorum Apostolo, de quo Bedæ Hist. lib. 2
 cap. 15, & lib. 3 cap. 20. Consule Vesontionem &
 Sammarthanos.

128 XXXII TETRADIUS II, inter bonæ notæ Præ-
 E
 fules locum non meruit.

129 XXXIII AUBO, Luxorii ad regularem vitam
 institutus, restituende Cleri sui discipline plane colla-
 pse, cum Adono Priore Luxoviensi operam dedit.

130 XXXIV WANDELBERTUS.

XXXV EUROLDUS ad annos XII.

131 XXXVI ARULEUS.

XXXVII ERVENS.

132 XXXVIII GEDRON, cum Riberio S. Augendi
 Abbate, de S. Lupicini Cella disceptans, Karolo Ma-
 gno Regi occasionem præbuit, eos dittonis Juren-
 si terminis a
 Karolo
 M. defi-
 niti anni
 790
 minos sancienti, qui hodieque asseruntur. Datum est
 Remis hoc diploma, XI Kal. Octobris, anno regni
 XXII. Annus XXII Karoli Magni in Burgundia re-
 gnantis post fratris Karolomanni obitum, mense Octobri
 censetur DCCXCII: quo anno Christi opinabar olim
 datas esse has tabulas. Verum questione ad incudem re-
 vocata, censui non posse hunc annum XXII, intelligi de
 regno ejus Burgundico, sed de Francico, a Pippini pa-
 tris obitu derivato, esse accipiendum; & incurrere in
 annum DCCXC, uti in Chronico Abbatum Jurensum a
 nobis demonstratum est in Riberio XVI Abbate. Quo
 errore in Bibliotheca Cluniacensi Berno Abbas consecra-
 tus scribatur a Gedrone, Odo autem a Bernuino, vide
 in Vesontione.

133 XXXIX BERNUINUS cognomento Bonus: qui
 & ADAM dictus videtur in diplomate Lotharii Regis,
 de quo mox in Arduico. Interfuit anno DCCCXXI
 Concilio Niumagensi Batarorum, in quo obtinuit a Lu-
 dovico Pio Constitutionem Casarcam de servis eccle-
 siarum provinciæ sue libertate donandis, quam nos an-
 no MDCXLIX, quatuor opusculis a nobis editis, appen-
 dictis loco adjunximus. Præerat etiam annis DCCCXXII,
 XXIII, XXVIII, XXIX. Obiit pridie Idus Augusti: se-
 pulchus est ad S. Vitum, tribus ab urbe boravis leucis.

134 XL AMALVINUS, apud Flodoardum lib. 2 Hist.
 cap. 20 subscribit edito Lotharii Imp. VIII Kal. Ju-
 lii, anno DCCCXL, Indictione III.

135 XLI ARDUICUS interfuit Concilio Tullensi
 apud Saponarias anno DCCCXLIX, & alteri Tullensi apud
 Tuscanum anno DCCCXLX. Decennio post accepit a Lo-
 thario Rege Juniore, Romam proficiente, anno regni
 ejus XIV Indictione III (annus erat Christi DCCCXX)
 XI Kal. Februarii, Abbatissam, Carnonis castrum in
 pago Scodingorum, una cum cellula vocabulo Bal-
 ma, in eodem pago sita, ad compensandas villas Ca-
 ven-

Castrum
 Abbatissa
 Arduico
 dono un.

A vennacum, Campanias, & Tolisicum, quæ quondam possesse fuerant ab Episcopis predecessoribus suis, Gedeone scilicet & Adam; tunc autem ab Atone Comite Lotharii Regis consanguineo obtinebantur.

Nicolaus Papa ad eum episcopus.
Ex vetusta quadam Canonum & Decretorum collectione nati sumus Nicolaus Papa ad Arduicum officiosissimam epistolam, cujus est initium. Nicolaus Episcopus, servus servorum Dei, Reverend. & Sanctissimo confratri nostro Arduico, Vesonionensi Archiepiscopo. Inter cetera virtutum tuarum insignia, quæ plurimis sunt gratiarum actionibus cumulanda, summam obedientiam tenere conspiciamus cum humilitate fastidium. Et cum tantam in te circa nos animi admirati cernamus alacritatem, mentem tuam Apostolorum spiritu tactam nullo modo dubitamus. Integram dedimus in Probationibus, quia nondum (quod sciam) in publicum prodit. Cum autem notam temporis nullam adscriptam habeat, suspicamus tamen datam anno Christi DCCCLX, quo celebratum est Tullense Concilium apud Tusiacum: in cujus prefatione, & duodecim provinciis prima appellatur Vesonionensis, & e

Quomodo ris nullam adscriptam habeat; suspicamus tamen datam anno Christi DCCCLX, quo celebratum est Tullense Concilium apud Tusiacum: in cujus prefatione, & duodecim provinciis prima appellatur Vesonionensis, & e

B duodecim Archiepiscopi primus subscribit Arduicus Vesonionensis; non quod inter ceteros primatum obtineret, sed (ut opinor) quod et Concilio Legati Apostolici titulo præfesset, alioquin prædixit jus nullum in eos habiturus: ut vel ex eo manifestum est, quod in Concilio priore Tullensi, proximo ante anno DCCCLIX apud Saponarias, ex duodecim item provinciis convocato, subscripsit Arduicus Synodici duobus epistolis, uni quidem quinto, alteri septimo loco inter Metropolitanos.

136 XLII THEODORICUS subscripsit Synodo Pontigonensi anno DCCCLXXVI, Trecastrina II anno DCCCLXXVIII, Mantuensi anno DCCCLXXIX. De illo, vel ad illum sunt plures Joannis Papæ octavi epistolæ. Adhuc præerat anno DCCCXCIV, die Dominico III Nonas Februarii, anno v regnante domino Rodulfo Rege, ex tabulis autographis Pbarulsi Presbyteri, quibus Ecclesiam S. Mauricii in villa Coldreico Portensis pagi sitam, quam tribus ante mensibus a Rodulfo Juvenfi Rege acceperat, tradit Ecclesia Bisonticensi S. Joannis Evangelistæ.

137 XLIII BERENGARIUS, decessoris nepos, factione Agmini excacatus, Vicarium habuit Stephanum, Episcopum Bellicensem, qui ejus jussu corpus S. Maimbodi Martyris villa Domnipeira transfudit ad Montembelligardis. Præfuit annis XIII.

138 XLIV AYMINUS pseudoeписcopus, subscriptus tamen Eiminus Concilio Cabilonensi anno DCCCXV, Indictione III.

139 XLV GONTERIUS vocatus Episcopus. Aymino vel Gonterio pseudoeписcopis Bisontinam Ecclesiam turbantibus, videtur S. Majolus vocatus fuisse ad archiepiscopatum Bisontinum circa annum Christi DCCCXXV, ut refertur in ejus Vita Syro & Aldobaldo auditoribus, & in Bibliotheca Cluniacensi, pag. 1768; cum esset Majolus in Matiscenensi Ecclesia Archidiaconus, & nondum Cluniaci Monachus. Sed illo id honoris atque oneris refugiente, subit illud

140 XLVI GIRFREDUS: qui anno DCCCXXXII consecravit Beroldum Episcopum Lausannensem: præfuit per annos Conradi Burgundionum Regis, VIII, XII & XIV, Christi DCCCXLVII, LI & LIII. Interfuit Concilio Tornusano seu Trenorciaco ad Ararim: quod nos non anno DCCCXLIV (ut olim vulgacreditum est) sed potius DCCCXLVIII vel DCCCCLIX habitum fuisse ostendimus in Historia nostra Trenorciaca.

141 XLVII GUIDO, quem male nonnulli confundunt cum Guidone Viennensi Archiepiscopo, qui ex anno MCXIX fuit Papa Callixtus II.

142 XLVIII GUICHARDUS, ex Abbate Vallis S. Georgii in Germania. VVion lib. 2 c. 19 ex Munstero & Belforesto.

143 XLIX LEUTALDUS, qui & Leotoldus, Albe-
rium illustrem Clericum recepit in Canonicum S. Ste-
phani; qui deinde anno DCCCXCIII villam Lovetio-
gem Comitatus Amoenis contulit ad mensam fra-
trum. Sequenti anno DCCCXCIV die Pentecostes, S.
Odilonem Abbatem Cluniacensem consecravit. VVilenco
viro illustri præfariam fecit de nonnullis rebus S. Ste-
phani & S. Maria Vesonionensis. Throdada illustri
matrone dono Chisriacum Ecclesiæ suæ adjecit. Duas
item Ecclesias S. Maurilio dicatas in Comitatu Aman-
vensi; alteram in villa Gradiaco, alteram in rure Pon-
tiliaco, quæ hodieque Patroni nomen retinent: prior in
Gradiaco villa, à Gray la ville, quadrantis horæ iti-
nere a Castro Gradiaco: eratque mater Ecclesia Gra-
diaci castri, quod exinde cum in urbem evaserit, nunc
propriam habet parochialem Ecclesiam, Beata Maria
Domina nostræ titulo insignem.

144 At Pontiliacus vulgo Pontalie, duas habet ejusdem
Ecclesias; alteram S. Mauricii, ad sinistram Araris
ripam, in Sequanis; alteram S. Joannis, ad dextram
ejusdem fluminis ripam, in Lingonibus. Nescio autem
an scite, certaue ex causa, an vulgi corruptela,
quod castrum prisco ævo Pontiliacus ferebatur, recen-
tioribus seculis Pons scissus nuncupatum sit, quasi
ex Francorum lingua Pont taillé: cujus tituli fuit
apud Burgundiones perillustri familia, ex Campaniæ
Comitibus per Odonem Campanensem extorrem propa-
gata; qua masculorum defectu, nostro sæculo ad fe-
minas devoluta, nunc in affinium familiarum appella-
tiones transit. Verum hæc tabula Leutaldi, sunt Co-
mitis nobilissimi, qui pro remedio animæ Senioris sui
Hugonis incliti Marchicomitis, duas quas diximus
Ecclesias S. Stephano Vesonionensi contulit, anno Chri-
sti DCCCCLI, Conradi Regis XII, Indictione nona:

fontesque aperuit unde & Sequanica Burgundia exor-
tus Comitatus, & hereditariorum ejus Comitum Series
derivata est; imo & Dominorum Salinensium & Comi-
tum Matiscenensium, ac Viennensium, & nonnullorum
etiam Cabilonensium: quod nunc admonuisse sufficiat,
tanti negotii tractatione in propriam Dissertationem re-
servata: quamquam Dominorum Salinensium hic præ-
missimus perbreve Catalogum. Illustrationum Claudia-
narum capite 2, disputantes, An ad Dominos Salinen-
ses, qui septem fere postremis sæculis et toparchia præ-
fuerunt S. Claudii genus propagatum sit.

§ IV. Sæculi XI Episcopi: ubi multa de triplici
Hugone, & de Gaufrido Lugdunensi.

145 L HECTOR acquisivit S. Stephano Capellam
S. Justini de Camburniaco, ex Papa
Leontis IX & Henrici II Imp. rescriptis, anno MXLIX
datis. Obiit VI Kal. Novembris, qua die appellatur
in Necrologio Luxoviensi, Hector Crisopolitaous Ar-
chiepiscopus, Luxovii ubique adjutor bonus.

146 LI BERTALDUS pseudoeписcopus; intrusus,
sed non receptus.

147 LII WALTERIUS Hugonem futurum successo-
rem suum, sacri Baptismatis unda renovatum susce-
pit, ac tenuit, ut ipsemet Hugo refert in quodam
diplomate. Adhuc a S. Agapito Martyre, cujus caput
in S. Stephani basilica defossum latebat, ex morbo dif-
ficili persanatus est: indeque S. Stephani adem vetu-
state nutantem, restituere & ampliare cepit: sed e vi-
vis excedens anno MXXX, IV Nonas Octobris, ejus ad-
fili perfectiorem successoris transmisit.

148 LIII HUGO, cognomento Salinarius, seu Sa-
linensis, patre natus Humberto Domino Salinensi &
Hermenburgo, filia Lamberti (ut ait Rodulfus Ren-
Bar.

CH. Burgundia, data diplomate ad annum Christi MXXVIII
PLET. regni XXXIII, nobilitati semine exorta, bonæque sa-
 mæ præconis collaudata, primum Canonicus Bisonti-
 nus fuit, & Rodulphi Burgundorum Regis Capellanus;
 deinde S. Pauli Bisonticensis Abbas commendatarius post
 Aloricum: postremo Archiepiscopus Vesontionensis ordina-
 tus septimo Novembris, die Dominica, anno MXXXI,
 præfuit annis XL, usque ad annum MLXXI, quo vi-
 vere desit VI Kal. Augusti. In veteri codice S. Ste-
 phani, de eius consecratione sic lego, VII Idus Novembris,
 Ordinatio Hugonis Archipræfatis. Pallium deinde
 accepit a Benedicto Papa IX, die mensis Aprilis XV,
 Indictione V, anno Christi MXXXVII, pontificatus Be-
 nedicti V, Chouardi Imp. XI. Quod ergo Symphorianus
 Champertius in Catalogo Episcoporum Tullensium,
 in Brunone XXXV (qui fuit Leo Papa IX) & alii
 nonnulli referunt, Hugonem ab eodem Leone Papa IX
 fuisse in Ecclesia Tullensi consecratum, constare neuti-
 quam potest, nisi de illo tantum Episcopo Tullensi, &
 nondum Papa intelligas. Creatus est enim Bruno Tul-
 lensium Episcopus anno MXXVI, quinquennio ante Hu-
 gonis I ordinationem: caput autem esse Leo Papa IX
 ex anno MXLIX, cum esset ille iam ab annis octo-
 decim Archiepiscopus.

sed hic
ejus tem-
pore con-
secratus
altare S. Stephani:
 149 Ex veteri membrana, conscripta tempore Hugo-
 nis tertii; Anno secundo Papæ Leonis Noni, con-
 secratum est Bisuntii altare B. Stephani, nonodeci-
 mo scilicet anno Hugonis primi. Hæc consecratio fa-
 citur S. & a est v Nonas Octobris, anno Christi ML; non autem
 anno MXXVIII, ut habet Vesentio ex quadam tabula
 Joannis Banneleti Notarii Apostolici: cujus hallucinatio
 etiam Ferdinandi Ughelli Italiam sacram afflavit, ut
 monuitur apud Sammarthanos; accuratius autem in
 Probationibus Historiæ Treverensis, p. 338. Ex eadem
 antiqua membrana sedit Hugo I annis XL. Qui ergo,
 ut jam dixi, consecratus fuerat anno MXXXI, die septima
 Novembris, id quadragesimo post anno, nempe MLXXI, VI
 Kal. Augusti ad vitam bene transacta præmia exolatit.

ipse vero
obit an-
1074
 160 Fuit Hugo non minus rebus multis præclare ge-
 stis quam nobilitate genere illustris: quamquam non fuit de
 stirpe Comitum Burgundie, nec habuit Fratrem Re-
 mundum nomine, in Hispania Comitem, ut ait Alberi-
 cus in Chronico ad ann. MXXXII, qui quoad majorem
 partem fuit Hugonis primus. Quamvis enim veterum
 Dominorum Salinensium familia, ab antiquis Burgun-
 dia Comitibus derivata sit, & ad eam, per Mauram
 seu Moretam, Vvalcheri eo nomine tertii Salinensis
 Dornini filiam heredem, Otardo ex Comitibus Bur-
 gundie desponsatam redierit; ipsa tamen Hugonis I
 Archiepiscopi ævo a familia Comitum diversa fuit.
 Bertoldus Constantiensis, in Appendice ad Hermannum
 Crononicon, Hugonis I obitum toto quinquennio ante-
 vertit; ait enim ad annum MLXVI; Hugo Bizan-
 tiensis Archiepiscopus obiit, cui ejusdem Ecclesiæ
 Canonicus a Fratribus electus, a Rege substituitur.
 Offendiculo, ni fallor, si fuerunt apographa tabula ad
 S. Pauli; quæ ut emendanda sint, vide in Hugone
 secundo, primi proximo successore.

benefic-
torum
in S. Be-
nigni
Divion.
 151 In Chronico Benigniano, cujus Auctor patria
 Salinensis, tempore Hugonis hujus sui concitis vive-
 bat, cap. 98, Hugo inquit, Chrysopolitanæ Sedis
 Archiepiscopus, ipsius (nempe Hattwardi Abbatis)
 valde familiaris amicus, dedit ecclesiam sitam in
 burgo, Salinis dicto, quam sui genitores a funda-
 mentis extruxerunt: & est sacra in honore San-
 ctorum Symphoriani & Agathæ Martyrum, San-
 ctusque Anatolius Confessor inibi quiescit. Cujus
 loci donationem posuit super altare Sancti Beni-
 gni, die natalis ipsius Martyris ibidem Missas ce-
 lebraturus: atque coram omni populo qui conve-
 nerat, obligavit excommunicationis vinculo qui

illum locum subtraheret a dominio Abbatis & Mo-
 nachorum Divionensium. Hæc donatio facta est
 anno ab Incarnatione Domini millesimo trigesimo
 septimo, Indictione quinta; Episcopatus sui anno
 sexto. Si annus scilicet Episcopatus Hugonis, in nata-
 li S. Benigni, Kalendis Novembris, fuit Christi MXXXVII,
 certe primus ejusdem annus, Kalendis Novembris fuit
 MXXXII. Recte; nam 1 Novembris anni MXXXII ad-
 huc censebatur primus annus Hugonis, anno MXXXI
 die septima Novembris consecrati. Hic adscripta Indi-
 ctio quinta, a Christi Natali ducebatur, anni Christi
 perpetua comes: de quo genere Indictionum alio loco
 monuimus. De aliis Hugonis hujus rebus gestis multa
 leges parte 2 Vesontionis: quibus lucem affundent ta-
 bulæ a nobis prælatæ in hujus operis Probationibus;
 quo genere testimoniorum nullum in historia vel san-
 ctis, vel certius.

152 De Episcopis, deque Abbatibus, vel Abbatissis
 ejus tempore ordinatis hæc obtulit vetustus codex, quæ
 obiter perlegisse juverit.

Promittunt subjectionem, & obedientiam Veson-
 tionensi Ecclesiæ, in præsentia Domni Archiepisco-
 pi HUGONIS.

LUCIA, nunc Faverniacensis ordinanda Abbatiss-
 sa, secundum præceptum S. Benedicti.

DURANDUS, ordinandus Abbas Lutrensis.

BERLAIDA, Castri Carnionis ordinanda Abbatiss-
 sa, secundum præceptum S. Benedicti.

HELEZABET, Palmensis ordinanda Abbatissa.

THEODERICUS, Basilienensis ordinandus Episcopus,
 ALDUIDIS Castri Carnionis ordinanda Abbatissa,
 secundum præceptum S. Benedicti.

GAUCERANNUS, Belicensis ordinandus Episco-
 pus.

BERINGARIUS, Basilienensis ordinandus Episcopus,
 MLVII Indict. X.

BURCARDUS, Lausannensis ordinandus Episcopus,
 EUFEMIA, Faverniacensis ordinanda Abbatissa,
 secundum præceptum S. Benedicti.

HALAIDA, Castri Carnionis ordinanda Abbatissa,
 secundum præceptum S. Benedicti.

HEINRICUS, Lausonenis ordinandus Episco-
 pus.

153 Ab Hugone I, non prius discedo quam suum
 et locum restituerim in Synodo Aduensi, cujus me-
 minit Hugo monachus in Vita S. Hugonis Abbatis Clu-
 niacensis, his ipsis verbis; Mirandis plus miranda
 subjungo, quæ referentibus viris authenticis pro-
 bata cognosco. Hæc sane referunt Gaufridus de
 Monte Sancti Vincentii, Rainaldus Aduensis,
 qui adhuc præsentibus sunt, Dux Burgundie ROT-
 BERTUS Haganonem Aduorum Episcopum nimia
 infestatione gravabat, variisque prædonum incur-
 sibus passim Burgundia laborabat. Ea propter Epi-
 scopi, GAUFREDUS Lugdunensis, HUGO Bisonti-
 nensis, ACCARDUS, Cabilonienis, & DROGO Ma-
 tiscensis Aduam convenerunt, magnique patrem
 consilii prædictum HUGONEM Cluniacensem Ab-
 batem venire rogaverunt. Aderat illustrium multi-
 tudo copiosa virorum, populus confluebat infini-
 tus, pro pace supplicans indefessis clamoribus. Ad-
 veniens ipse Dux, imo tyrannus, Aduam intra-
 vit; sed fastu maligno interesse conventui recu-
 savit. At Pater Hugo, fervore caritatis concitus,
 tyrannum adiit: quem vehementer increpans, cum
 sanctis mirantibus tamquam ovem mitissimam secum
 adduxit. Episcopis autem supplicantibus ut Pater
 Hugo pro pace agenda loqueretur, turbis undique
 conticentibus, & ex ejus ore pendentibus, sic ait:
 Qui pacem querunt, qui Deum diligunt, nos au-
 diant, nobiscum agant. Qui vero filius pacis non
 est,

Prælati
 sub illo
 ordinati.

Interfuit
 Synodo
 Adu-
 ensi
 F

quando S.
 Hugo Clu-
 niacensem
 monachum
 eorum
 compulit.

A est, qui non ex Deo sed adversarius est, huic ex parte Omnipotentis præcipio, ut a nobis exeat, & operi divino non noceat. Vix dicta compleverat, cum ecce quidam statura procerus, facie truculentus, multis cum sequentibus egressus disparuit. Non fuit in tanta multitudine hominum, qui aliquem nosset egredientium. Mirabantur singuli, stupebant universi. Querentibus invicem super his, non erat aliud respondere, nisi interdicens Sancto demones visibiliter exiisse, egressosque de turbis simul evanuisse. His ita depulsis; tantam mox prædicationis Sancti efficaciam habuit, ut eo iubente Dux ipse sui mortem filii, interfectoribus condonaret, & Ecclesia pacem reciperet. O beatum virum, cujus præsentiam Sathanas ferre non poterat, cujus imperium invitatus agebat! Res equidem mira, sed altiori miraculo cumulata. Quamdiu enim in conventu illo vir sanctus sancta perdocuit, sicut columba candida super caput ejus præsens apparuit. Quibus id videre datum est, Deum glorificaverunt; non enim omnes hanc videre gloriam meruerunt. Stephanus Archipresbyter de Parricejo, sub omni assertionem, itidem se, licet indignum, testabatur vidisse.

154 Hanc Synodum plerique assignant anno Christi 1072; unde & Hugonem Archiepiscopum Bisontinum qui ei interfuit, secundum ejus nominis putarunt; qui fuit primus, ut mox ostendam. Labbeus in Synopsi Conciliorum anno MLV adscripsit. Ego veram illius epocham deprehendisse me arbitror, ex eo quod ait Hugo monachus, in ea Synodo factum esse hortatu S. Hugonis Abbatis, ut Dux Robertus sui mortem filii interfectoribus condonaret, & Ecclesia pacem reciperet. Fuit hic Roberti filius Hugo, de quo sic Chronicon Antifiodorense, quod extat apud Labbeum Tomo 1. Bibl. novæ, pag. 293 ad annum MLVII. Hugo filius Roberti Ducis, incendio subdidit villam Sancti Bricij: & perierunt intra ecclesiam viri & mulieres cum infantibus, numero CX. Et eodem anno ipse interfectus est. Addit Chronicon sequenti anno MLVIII, clandestina irruptione captum est castrum S. Germani a militibus Roberti Ducis, & Tebaldi Comitis: qui ingressi, nutu divino territi, quantocius exierunt: & hoc intra venerabiles Quadragesimæ dies. Huic optimæ notæ Chronicon adversatur tabule inaugurationis Philippi I Regis, in quibus et solennitati die Pentecostes anno MLIX, interfuisse legitur Hugo filius & Legatus Ducis Burgundie: non ergo ille biennio ante occisus fuerat. Verum hic Duchesnius & Sammarthani Chronicon Antifiodorense fidem suam non immerito servari voluit, & notari antiquarium, qui pro singulari littera H. Henricum Roberti Ducis filium adhuc superstitem designante, Hugonem acceperit, & ad longum scripserit, bisectæ veritatis haud levi detrimento.

155 Ultimus igitur Dux Robertus filii necem, cuius certos auctores non noveras, quacumque eum sequebatur suspicio Burgundiam populabundus pervagabatur. Sensit Agano Aduensis Episcopus suas & suorum clades: vocavit ad Synodum comprovinciales suos, Gausfredum Lugdunensem Metropolitanum, Accardum Cabilonensem & Drogonem Masicensensem Episcopos; Hugonem quoque Visontionensem Archiepiscopum, magni nominis virum. Sed præcipuum hujus Concilii robur penes Hugonem Cluniacensem Abbatem fuit, cujus favorem Dux Robertus matrimonio sibi copulaverat: ejus enim comitate & odore sanctitatis sic ille delinquit placatusque, ut casti filii injuriam remitteret, pacemque redderet Burgundie. Hujus Synodi tempus fuit (ut probabilissimum) autumnus anni ML-

VIII, ultra quem plus duodecim annis Hugo I Bisontinam Sedem obtinuit.

156 De Gausfredo Lugdunensi Archiepiscopo rebus difficultas, ex eo quod nullis in Catalogis antiquis censetur. Verum (ut ego quidem existimo) censetur in omnibus, sed sub nomine Humberti. Nam ex brevi Chronico S. Benigni ad Cyclor paschales, Hildeberto Lugdunensi Archiepiscopo, anno Christi MLII Romæ ultra functo, successit in Archiepiscopatu Humbertus, & in Abbacia Benigniana Joannes, Fiscanensis tum Abbas. Ad eundem porro Humbertum Lugdunensem Archiepiscopum data sunt a Gregorio Papa VII Epistolæ 36 & 76 libri 1, & libri 11 Epistolæ 13, annis Christi MLXXIII, LXXIV & LXXV. Quare, qui medio tempore Aduensi illi Synodo interfuit Lugdunensis Archiepiscopus, idem Humbertus fuit: qui tamen ibi Gausfredus nuncupatur; uti & apud Nicolaum Arragonium in antiquis Romanorum Pontificum gestis: & apud Hildebertum, in Vita S. Hugonis Abbatis Cluniacensis, sub finem: qui sanctus Abbas, ut & moriens ostenderet quam vigil & sollicitus fuerit circa commissarum sibi vigilias ovium, quibus potuit sermonibus Anniversarium Archiepiscopi Gausfridi & Guidonis Abbatis adesse nuntiavit: significans oportere defunctis Fratribus debita solvi beneficia. Obiit S. Hugo 111 Kal. Maji: Humberti porro Lugdunensis Archiepiscopi dies obitus adscriptus est in Necrologio S. Stephani Lugdunensis 111 Idus Maji. Nihil ergo dubii remanet quin binominus fuerit idem Archiepiscopus, Gausfridus ex familia, Humbertus ex Baptismo: cujus Sedis annos continuos habemus tres minimum supra viginti, ab anno scilicet MLII ad MLXXV.

157 Sed de illo rursus alta nascitur difficultas, ex male con- Chronico Hugonis Flaviniacensis, qui Synodum relegens anno MLXXVII Augustodunice celebratam; Quinta autem die, inquit, quia Lugdunensis Sedes, Humberto Simoniaci expulso, & in locis Jurenfis Monacho facta, vacabat Antistite, a latere Domni Lingonensis electus est Gebuinus Archidiaconus, vir morum probitate venustus, ut præficeretur Lugdunensi Ecclesie. Atqui in Humberto, de quo diximus, nullum apparet vestigium simoniace labis, sed potius multa res præclare gestæ per annos Sedis XXIII. Quo igitur facto ab Hugone Dlenfi, Apostolica Sedis Legato simonia convictus, episcopatu dejectus sit? Vidimus in codice Ms. S. Stephani Lugdunensi, inter Martyrologium & F Necrologium, Catalogum Pontificum Ecclesie Lugdunensis, a quingentis circiter annis descriptum, in quo inter Humbertum Hallinardi successorem, & Gibuinum inseritur quidam Robertus. Hunc esse opinamur illum ipsum Gebuinum decessorem simonia reum factum, & in Jurenfi S. Eugendi monasterio vestem indutum monasticam, pro quo apud Hugonem Flaviniacensem, sive auctoris lapsu, sive librarii oscitantia, irrepserit Humbertus.

158 Addo videri & de hoc ipso Roberto locutum Chronicon Bezuense, ubi meminit Simonis regis juvenis, Rodulphi Comitis filii, qui Jurense S. Eugendi canobium expetit anno Christi MLXXVII, ut in alio opere, speciali tractatu pluribus demonstrabimus. Præmiserat ante se (inquit Bezuensis) duos illustrissimos viros, Dominum Rodulfum, & Dominum Francconem: secum vero duxit Dominum Robertum, Dominum Arnulfum, & Dominum Warnerium. Hi omnes & secundum genus sæculi clarissimi, & secundum Dominum nobilissimi, postea se holocaustum Domino obtulerunt. Vides conventu hic omnia; nomen, tempus, monachismum ad S. Eugendum; sed & generis claritatem: quis enim dubitet quin Robertus ille, in Lugdunensem cathedram simoniaci

A. FRA-
CHIEFL.

Gausfri-
dus Lugd-
idem qui
& Hum-
bertus:

dicendus
Humbertus
Gausfridus;
R

fuit cum
Roberto
successore
Simonian-
co;

post depo-
sitionem
Monacho
Jurenfi;

& quidem
laudatissi-
mo.

A. FRA. niace provectus, nobili familia ortus fuerit, cum per ea
CHIFL. tempora vix nisi Principum ac Procerum filiis digni-
tates ejusmodi obtinerent? Quo etiam magis illi sus-
pecti erant simoniae quod favore potius cognatorum, at-
que opibus, quam merito suo ad ea fastigia pervenire
vulgo existimarentur. His præmissis, Albericum nihil
morum, qui contra antiquorum omnium fidem, Philip-
pum quemdam in archiepiscopatu Lugdunensi, Hal-
nardo proximum successorem scripsit, ut referunt Sam-
marthani Gallia sue Christianæ tome 1.

159 LIV HUGO II de Montefalconis: hoc enim
Hugo 2 illi cognomen tribuit Calixtus Papa II, in Bulla qua
ant f. p. Bisontina Ecclesia S. Joannis Evangelistæ, bona sua &
scopatum Notarius privilegia confirmat XV Kal. Martii, Indictione XIII,
anno Dominicæ Incarnationis MCXX, Pontificatus se-
cundo. Hunc Notarium fuisse ante Episcopatum, osten-
dunt in Chronico Bezuefii litteræ Pontii, Domini Bel-
lijocensis, datæ anno MLXXXIII, Hugone, ex No-
tario archiepiscopatum Bisunticensis Ecclesiæ guber-
nante. Sedis per annos XV secundum veterem mem-
branam, conscriptam tempore successoris ejus Hugonis
tertii; nempe ex anno MLXXI in MLXXXVI, quæ vi-
vis abijt XV Kalendas Octobris; sic enim de illo S.
Pauli Necrologium, Quarto Kal. Octobris obiit Hu-
go, Archiepiscopus & Monachus. Quia vero Bene-
dictinis monasterium ad S. Vincentii basilicam extru-
xit, in qua & sepultus est, conjectura est illum in ulti-
mo morbo (ut olim solebant Procerum multi) mona-
stio S. Benedicti habitu indutum, & in eo sepultum
fuisse, ut Monachus censeretur: vix enim ante Epi-
scopatum Monachus esse potuit, qui ex Notario seu Can-
cellario publico creatus est Archiepiscopus.

190 Adhuc Electus, & nondum constitutus Archie-
piscopus, anno Christi MLXXII Dionysiano, sub finem
(ut videtur) Julii mensis, vel per Initia Augusti, Spira
conventus Henricum IV Germaniæ Regem, ubi Agnetis
ejus matris interventu privilegium obtinuit, pro S.
Pauli Ecclesia Bisontina: cujus temporum characteres
in veteri apographo viliat sic leguntur; Anno Incar-
nationis MLXVII, Indictione IV, ordinationis Hen-
rici XIV, regni XX. Atque certum est ex Lamberto
Schasnaburgensi, accurato sane scriptore, quod anno
Dionysiano MLXXII (scripseram olim ad Sammar-
thanos, MLXXI) Henricus Rex in Natalem Sancti
Jacobi, VVormatiz occurrit matri suæ Agneti Im-
peratrici, de transalpinis partibus redeunti, ubi sex
aut eo amplius annos jam demorata fuerat, sub ni-
mia austeritate vitam instituens &c. Statimque com-
positis propter quæ venerat, a filio abcessit. Porro
regnare coeperat Henricus ipso die Natalis Domini,
primo scilicet die anni Dionysiani MLII: ordinatus
autem seu coronatus fuerat Aquisgrani IX Kal. Ju-
lii anni MLIV. Ex quibus apparet subscribendum il-
lis tabulis, Spira datis (quo scilicet matrem abeun-
tem Rex comitatus fuerat) annum Incarnationis
MLXXII, Henrici ordinationis XVII, regni XX, In-
dictionem decimam.

3 Ad Hugonem II est Epistola Ecclesiæ Basilienfis,
pro ordinatione Electi sui Burchardi, ex Camerario
Archiepiscopi Maguntini, datæ anno MLXXII. Cujus
etiam rogatu Hugo cognomine Burgundio, servos quos-
dam a se libertate donatos, Ecclesiæ S. Stephani ad-
dixit. Eodem Hugone consilio & favente, Hugo do-
minus de Trevas, Ecclesiam in suo castro fundavit, sub
patrocinio S. Petri Apostoli, & S. Marcelli Cabilonenfis
Martyris, anno Christi MLXXIII. Quo pariter anno
probatum idem Hugo Archipræsul, ut Humbertus, Me-
dullensis castri & Navillacensis Dominus, & uxor ejus
Raynods, & frater VVicardus Archidiaconus confer-
rent S. Marcelli monasterio, Ecclesiam S. Laurentii

de villa Pontis-Dubii: & Alexander Papa II Bisonti D
censem S. Magdalene Ecclesiam in tutelam Apostolicæ
defensionis suscepit.

161 LV HUGO III, patre natus est Guillelmo Ma-
gno Comite Burgundiæ, cognomento Testardie, Ray-
naldi filio, Othonis VVillelmi nepote; matre vero Ste-
phania Allobrogum Comitissa; sic enim appellatur in
Necrologio Bisontino: cujus vocis quod sit significatum
altius erit explicandi locus. Raymundo fratri, Castel-
la Regum postmodum parenti futuro, cum esset in
procinctu ad Hispaniensem expeditionem, dedit Hugo
septies mille solidos probata moneta denariorum: &
vicissim aliquot fundos ei tradidit Raymundus Comes
ad ejus Ecclesiæ emolumenta. Habemus hoc ex tabulis
autographis insertis Achertani Spicilegii tome 9, a
chronicis illis quidem, sed annum Christi MXCII spe-
diantibus, ut colligitur ex Mariana lib. 10 hist. Hisp.
cap. 1, & ex auctoribus ab eo laudatis: qui annus MXCII
in tabulis Ecclesiarum Bisonticensium dicitur Hugonis
tertii, Sedis septimus, ordinationis vero quartus. Inte-
rat enim anno MLXXXVI, haud multo post obitum Hu-
gonis II; triennio post, nempe anno MLXXXIX ordina-
tus fuerat, seu consecratus in Archiepiscopum, ut hu-
bet ejus temporis membrana vetus. Sed repugnare vi-
detur huic chronologia, quod anno MXCII, Indictione
XV, quarto Nonas Novembris, Raimondus Consul in-
terfuisse legitur dedicationi Ecclesiæ S. Nicolai de Mar-
thereto prope Vesulium. Num igitur ille exente hoc
ipso anno, dederit se itineri ad Hispanicam expeditio-
nem, an potius sequentis verum tempus expectavit,
quo solent Reges ad bella procedere? Ad hoc respondeo,
apparere ex Indictione, annum illum dedicationis, fuisse
Dionysianum MXCI a Christi Natali deductum, Gal-
licanum vero MXCII a XXV Martii vel a Paschate de-
rivatum, qui Dionysianum novem circiter mensibus an-
teceperat. Nam Indictio XV coeperat mense Septem-
bri. Igitur mense Junio præcedente (exempli gratia)
in cursu erat Indictio XIV, quæ secundum Dionysii &
Beda methodum, conveniebat anno Dionysiano MXCI.

2 Hugonis III anno secundo, Guichardus, S. Stepha-
ni Archidiaconus, Ecclesiam suam bonorum suorum fe-
re omnium heredem scripsit; genus suum maternum
aperiens ex Dominis Salinensibus derivatum. Idem Hu-
go III. S. Vincentii monasterium, ab ejus decessore Hu-
gone II fundari cepit, & privilegiis munit, & bonis
opimis locupletavit, primum illi Abbatem Achardum
præficiens, V Kalendas Octobris, anno Dionysiano MXCI.
Sequenti MXCII contulit Ecclesiæ B. Magdalene, al-
taria de Bayseyres & de Sayens. Anno MXCV, Do-
mini de Montefalconis, ipse ejusque decessoribus ac suc-
cessoribus Archiepiscopis ligatus se esse professus sunt.
Biennio vero post, nempe anno MXCVII monasterium
Valliscelse de injustorum possessorum manibus receptum,
tradidit Ecclesiæ S. Joannis Evangelistæ: & Raymo-
dis nobilissima matrona optimam hereditatem Ecclesiæ
sue adjecit: cui etiam medietatem decimationum Ec-
clesiæ de Vileta restitui curavit.

162 In itinere ad Terram sanctam, a Stephano
fratre suo, Comite Burgundiæ quiddam beneficii acce-
pit in utilitatem Ecclesiæ suæ, conscriptis tabulis in
strata publica, circa castrum Ferretis, Indictione
octava, adeoque anno MC. Eadem Indictione, VI Idus
Septembris, de manu Othonis Militis recepit quædam
bona Ecclesiæ suæ, ab ejus majoribus inique detenta.
Sequenti anni MCI e vicis excessu Idibus Septembris,
anno suscepti Archiepiscopatus quintodecimo. In Eccle-
siarum archivio vidimus aliquot Bullas Calixti Papa
II, in quibus meminit Fratris sui Hugonis Archiepisco-
pi, qui in Jerosolymitana peregrinatione ad Domi-
num migravit.

§ V.

Raymon-
do Comit
in expedi-
tionem
cam com-
modat po-
teriam
1092, Ho-
go 3:

E

varia sub
& ab eo
acta:

obiit in
peregrina-
tione
Hieroso-
lymitana.

A § V. Episcopi ab anno MCI ad MCLXVI: ubi de Faverniacensibus, primum Abbatibus, deinde Abbatibus.

163 LVI **PONTIUS**, cognomine **HUGO IV.** Etiam Pontium ubique se ipse appellat, appellaturque a Pascale Papa II, non uno in diplomate, ut solent Episcopi de propriis nominibus nuncupari: cum autem cognomen illi esset Hugo, invaluit usus apud Bisontinos, ut post tres Hugones Archiepiscopos, ipse Hugo quartus nuncuparetur, quamquam in tabulis S. Magdalene de quadam colonia, trium Hugonum proximus successor Pontius aperte scribitur. Audita igitur morte Hugonis tertii, in itinere Jerosolymitano vita functi, datur illi successor Pontius: qui mox Bisontinam Ecclesiam B. Maria Magdalene egregiis donis & privilegiis auxit, tertio Idus Januarii, Indictione x, an. Christi Dionysiano MCII, quem a Pascale deductum censet Notarius MCI. Porro an. MCVI Indictione B XIV, Pallium accepit a Pascale Papa II, data Bulla Laterani, pridie Kalendas Januarii: eodemque anno, Nonis Augusti, Hunaldo S. Eugendi Abbati subjecte monasterium Cusantense. Ineunte sequenti an. MCVII Valclusensem Ecclesiam tradidit Cluniacensibus, diplomate quod in Bibliotheca Cluniacensi Petri nomine prae-notatur, in littera singulari P. scriptore ballucinato: quod donum firmat Paschalis Papa II, data Bulla apud villam S. Hippolyti, Cluniacensium juris, in Matisconensi Episcopatu sitam, vi Idus Februarii ejusdem anni MCVII.

164 Quo etiam an. Pontius Archiepiscopus, cum altare de Useyes Ecclesia Altepetrensi addidisset; mox ipse ejusdem Ecclesiae Prior factus est abdicato Archiepiscopatu. Hoc certe constat, vacante tum Episcopatu Bisontino, fuisse VVidoneum Archiepiscopum Viennensem, illo ipso anno MCVII auctoritate Apostolica Bisontinae Sedis Vicarium constitutum, & quaedam Altepetrensi Ecclesiae a VVilenco Sedunensi Episcopo collata dona, in Pontii Prioris gratiam, eodem an. confirmasse. Quoties ad hanc VVidonis administrationem referenda sunt, Geraudi Lausannensis, & Radulphi Basileensis, novorum Episcoporum, sanctae VVentionensis Ecclesiae subjectionis, reverentiae, & obedientiae coram Guidone Viennensi Archiepiscopo praestita sacramenta. Hugonis quartii obitus notatur in Necrologio Bisontino ad xvi Kalendas Februarii: nam etsi abdicatus, Archiepiscopi appellationem etiam post mortem apud vulgus retinuit.

165 Siste hic, mi Lector **PONTIUM HUGONEM** non prius dimitto, quam meam de ejus natalibus conjecturam tibi aperuero. Anno Christi MLXXXVIII VVido Comes Matisconensis Cluniaci habitum monasticum indutus est sub S. Hugone Abbate, cum VVidone & **PONTIO** filiis suis. Pontio, ut verosimile est, nomen suum imposuit S. Hugo Abbas, sive in Confirmatione (ut Christianorum omnium mos est) sive propter monachismum, ut est plurimorum regularium Ordinum vetus consuetudo. Ita qui jam nomine Pontius erat, cepit esse cognomine Hugo. Puer Pontius-Hugo, ut quondam Paulus secus pedes Gamalialis sic secus pedes Hugonis Abbatis eruditus; cum in magnum virum crevisset, Hugone tertio Bisonticensi Archiepiscopo in expeditione Jerosolymitana extincto, in ejus consanguineum Pontium-Hugonem, & Burgundiae Principem, & Cleri ac populi vota consenserunt. In ea dignitate vix totis sex annis versatus, quietioris vitae amore abdicavit, ac secessit in Altepetrae monasterium, ad sex fere leucas horarias a VVentione: ubi Prior constitutus, haud multo post, Altepetrensem suam Ecclesiam, per Guilielmum de Arguello suum in Archiepiscopatu successorem, Pontio Cluniacensi Abbati ejusque A. FRA. monasterio subjecti. Ex quo evidens est, diversum **CHILBUNC** fuisse a Pontio Cluniacensi Abbate, Mergulienfis **FLET.** Comitibus filio, qui ex Monacho S. Pontii Tomerlarum, Cluniacum veniens haud multo ante obitum S. Hugonis, nova ibi edita professione, ipsi in Abbatis officio successit. Habet igitur in Pontio VVidonis Comitibus Matisconensis filio, & Cluniacensem Monachum, & Hugonem, & Archiepiscopum Bisontinum, & denique Priorem Altepetrensem.

166 LVII **GUILIELMUS** de Arguello. Est castellum de Arguello, collis vertici impositum, ad leucam fere horariam a VVentione, nobilis quondam familia titulus: & hoc Guilielmo cognomen appingit successor ejus Ansericus, in diplomate pro Balernensibus, an. Dionysiano MCXXXIX Indictione VII. Is primo anno sui Pontificatus, Christi MCIX, xiii Kal. Martii, Bisontinae Ecclesiae S. Magdalene sua bona ac privilegia asseruit, & nonnullis de suo adjectis cumulavit, tum illo an. MCIX, tum anno quarta Indictionis. Controversiam quoque, ortam inter S. Joannis Bisontini Canonicos, & Monachos S. Benigni Divionensis, super Ecclesia de Algerens, & Capella de Loya-novella, communicatis cum Ganceranno Lingonensi Episcopo consiliis, composuit VII Idus Augusti, Indictione VII, anno Christi MCXIV, suae ordinationis quinto: unde & deprebenditur annus MCX ejus ordinationis primus.

167 S. Eugendi Ecclesias, in sua diocesi constitutas, abdicatio Hunaldo Abbati confirmavit; adjectis S. Georgii in villa Solciaco, & S. Albini in villa Annoras Ecclesiis. Pontio Abbati Cluniacensi Altepetrensem Ecclesiam addidit. Monetariam officinam quam Tezelinus Monetarius in privatis suis aedibus constituerat, in terram S. Joannis Evangelistae transfudit, anno suae ordinationis tertio, Christi MCXII. Idem, jussu Paschalis Papae II, reddidit Ecclesiae S. Stephani Archidiaconatum de Dola. Ejusque tempore Stephanus de Montmerel beredem scripsit bonorum suorum S. Joannem Evangelistam; testibus inter alios Pontione Belicensi Episcopo, & Malnerio Decano. Post novem fere administrationis annos abdicato Archiepiscopatu, diu fuit superflus in Clero Bisontino cum Archidiaconi dignitate. Mirum est autem, quod ejus nomen, neque in antiquis Archiepiscoporum catalogis, neque in Necrologiis reperitur: cum alloqui plurima ejus essent in religiosissimas quasque Ecclesias beneficia, & pro suo Antiversionario contulerit Ecclesiae B. Joannis Evangelistae altare F de Vincella, in territorio Scodingi.

168 LVIII **ANSERICUS**, ex Decano Aduensi init an. MCXVII; nam duas tabulas perlegimus ex archiepis S. Magdalene, datas an. MCXXIV Indictione III, pontificatus ejus anno octavo. Novus Archiepiscopus, post Concilium Divionense, quod an. MCXVII, praeside Guidone Viennensi, Apostolicae Sedis Legato, celebratum est, Humbertum Dominum Salinensem cum Benignianis Monachis conciliavit, de quadam proventus supra Salinas, vi Idus Maji: qua de re nos pluribus egimus in Divisione nostra Christiana. Hujus tempore Callistus Papa II Bisontinas S. Pauli & Sanctae Magdalene Ecclesias egregiis privilegiis donavit: & ad eum dedit Breve Apostolicum anno MCXXII, Pontificatus IV, super contentione duarum Ecclesiarum Bisonticensium de maternitatis prerogativa, quod nos Historia Trencorlenfis Probationibus illigavimus: cum alio Anserici ipsius diplomate ejusdem argumenti, dato Indictione x, an. MCXXXIV, feria secunda post Dominicam Lxtare Jerusalem; quae feria in mensis Martii diem xxvi tunc incurrit: cui subscriptus est, inter alios plurimos, Maynerius de Nigra porta.

169 Idem an. MCXXII, in Octava Assumptionis B. Mariae, Petrum cognomento Venerabilem, in Abbatem Nann

basem

A. FRA. batem Cluniacensem consecratis. Idem Anni, S. Eugendi Abbati, Ecclesiam de Sarroniaco contulit: aliasque sua diocesis jam eidem monasterio parvas confirmavit, annis MCXIX & MCXXIX. Cum Raynaldo Burgundie Comite, super iuribus regalibus pacem reformavit, qualis fuerat decessorum eius cum Gulielmo Comite, patre tertii Hugonis Archiepiscopi; & cum Comite Stephano, eiusdem Hugonis fratre.

170 Anno MCXXVII Dionysiano, sed Gallicano MCXXXVIII, novis Asceris Constantino & Roberto fratribus, in Valle Sancti Joannis prope Serram, v. Kal. Decembris basilicam consecravit: eorundemque possessiones confirmavit an. MCXXX Dionysiano, Gallicano MCXXXI: quæ omnia postmodum transisse videntur in rem & nomen Abbatie de Aceyo, diocesis Bisontinae, Ordinis Cisterciensis. Idem an. Dionysiano MCXXXIX, Gallicano MCXXX, Almonii Balernensi Abbati partem parochiae de Cognosch confirmavit, partem donavit, annuente inter alios Gulielmo de Arquel, quondam Archiepiscopo. Sibylla deinde Palmensi Abbatissa, an. Dionysiano MCXXXI Ecclesiam de Villagundry vindicavit. Tum an. MCXXXII Ecclesie S. Pauli, Michem cum sede calderiae, & injuriam illuc pertinentem apud Salinas stabilivit, ex dono VValeberti Domini Salinensis, qui se tabulis illis Humberti filium, VValeberti alterius nepotem fuisse significat. Exinde Ecclesiam B. Mariae de Caritate, ab Augustiniani receptam, Cisterciensibus tradidit, secundum consecrationem Basileensis Episcopi Adalberonis, Dominica die, tertio Idus Februarii, an. MCXXXIV. Per quæ tempora, etiam foundationem Locicrescentis, seu Trium Regum Abbatie, Ordini ejusdem Cisterciensis promovit.

171 Idem an. MCXXXI ad Garlandum, Priorem S. Pauli Bisontini, leges sanxit concordia, tenenda inter Ecclesiam suam regulares & seculares Canonicos sequenti an. MCXXXII, xv Kal. Octobris. An. MCXXXII Innocentius Papa II, Canonicos regulares Augustiniani fœditoris norma, in S. Pauli Ecclesiam immiserat, dato diplomate Cluniaci, per manus Almerici S. R. E. Diaconi Cardinalis & Cancellarii, tertio Nonas Februarii, Indictione x, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXII, Innocentii Papæ II Pontificatus anno secundo; quod incipit, Dilecto filio Gerlando Priori de Sancto Paulo: quo vetuit, ne quis qui S. Augustini Regulam sequi vellet in B. Pauli familiam admitteretur. Unde evenit, ut sexagesim per centum & viginti annos deficientibus Canonicis secularibus, an. demum MCCLII domus tota in regulare institutum consenserit, cui eo nomine primus Abbas praefectus est Stephanus de Cicons.

172 Eodem an. MCXXXII, xv Kal. Octobris, nobilem Faverniacensem Ecclesiam, quæ antiquis temporibus religione Sanctimonialium floruerat, tunc vero ab anni religionis cultu alienam, & ab incolis suis desertam; Stephano Calz-Dei Abbati ejusque Monachis, inhabitandam & regendam tradidit; presentibus & annuentibus loci Advocatis, Raynaldo Consule, Vidore de Juncivilla & Henrico fratre ejus, Thobaldo de Rubemonte, Humberto de Jussiac & Ludovico fratre ejus. Hoc vero monasterium B. Mariae Virginis de Faverno, Gulielmus Simonin Archiepiscopus Corviniensis, Bisontini Archiepiscopi Suffraganeus, novissime, anno MDCXIII Kalenda Novembris auctoritate Apostolica, & virtute rescripti Apostolici, avide & incorporavit Congregationi Sanctorum Vionti & Hildulphi, in qua stricte viget Benedictina Regula observantia.

173 Quod spectat ad veterem statum Montallum Faverniacensem, legi in antiquo codice Biscarino; Ego Lucia, nunc Faverniacensis ordinanda Abba-

tissa, subjectionem & reverentiam a sanctis Patri-
bus constitutam, & obedientiam secundum præceptum S. Benedicti, sanctæ Sedi Crisopolitanae Ecclesie, in presentis Domini Hugonis Archiepiscopi (Erat hic Hugo I) perpetuo me exhibituram promitto, & propria manu firmo, & infra, Ego Eusemia, Faverniacensis nunc ordinanda Abbatissa &c. in presentia Domini Hugonis Archiepiscopi, & reliqua ut supra. Ad hujus Monasterii fundationem, præmamque originem pertinet, quod legi in veteri Kalendario seu Necrologio, quod proxime præmittitur Chronico Ms. Hugonis Flaviniacensis, in Bibliotheca Collegii Clarentoni, his ipsis verbis; xi Kalendas Novembris Detta obiit, soror sancti VVidradi, quæ fecit Monasterium sancti VVidradi Andochii Eduense: & alia soror fecit Monasterium Faverniacense.

174 Tempus ex VVidradi ætate colligi potest: sed hac non recte defuitur in Chronico Hugonis Flaviniacensis, qui veram ejus epocham multis annis anteverit. Quatuor enim primos Flaviniacenses Abbates, hoc ordine & his temporum adscriptis notis recenset tomo primo Bibliotheca Labbeana.

175 i Magoldus, tempore Mauricii Imperatoris ordinatur Abbas, fundato prius Monasterio Flaviniacensi, an. Christi DCI, Gregorii Papæ IX; cui præfuit Magoldus annis XLVII (ita Ms. codex, pro quo apud Labbeum legitur LVIII, fortasse librarii lapsu.) Obiit ix Kal. Augusti, Clodovei II Regis anno xi, Christi DCL.

176 ii VVidratus, ordinatur Abbas xi Kal. Maji, Christi an. DCLI. Præfuit annis xii. Obiit v Nonas Octobris, DCLXIII. Datum est VVidrati quoddam testamentum an. primo Theoderici Regis, apud Sinemurum. Hunc Hugo interpretatur filium Childeberti junioris: & de suo addit characteres aliquos Chronicos, falsos omnes; hoc est, annum ab Incarnatione Domini DCVI, Fœcæ Imp. tertium, secundum post transitum S. Gregorii Papæ, primum Sarruniani ejus successoris, præfidente Lugdunensi Ecclesia Secundino Archiepiscopo. Dissimulat autem testamentum prius ejusdem VVidrati Abbatis, datum an. iv Childeberti: unde colligere debuerat, prius testamentum VVidrati, datum esse an. Christi DCCXVIII vel DCCXIX; posterius autem datum esse an. DCCXX vel DCCXXI, qui fuit primus annus Theoderici IV, filii Dagoberti junioris secundum Henschenii verisimilem sententiam; non autem Theoderici I, qui fuit Clodovei magni filius primogenitus; neque (ut asserit Hugo) Theoderici secundi, qui fuit (ut dixi) filius Childeberti junioris; neque Theoderici III, Clodovei II patre nati.

177 iii Gayronius qui & Gerujnus dictus legitur in veteri Necrologio, videntur autem Gaguinus in Sirmundi Analectis. Hunc Hugo ordinatum fuisse ait an. Christi DCLXII, mortuum an. DCCLV, v Nonas Octobris, in expeditione Pippini, quem Imperatorem appellat; adeoque fuisse Abbatem per annos duos & nonaginta: qui si factus fuerat Abbas annis natus xxx, obierat annos natus cxxii, & in castris Pippini, homo id ætatis. Quis hoc sibi persuadent?

178 iv Manasses, ordinatur an. DCCLV, obiit an. DCCXXXVII, Nonis Novembris, xxxiii an. sua ordinationis. Ab hoc ascendamus ad tres superiores. Fecit VVidratus duo testamenta proprie dicta, hoc est tabulas ultimæ voluntatis. Posterius datum est xv Kal. Febr. anno i Theoderici quarti, qui fuit Christi DCCXXI. Eodem anno vivere desit v Nonas Octobris. Duodecim annis præfuerat, adeoque interat ex xi Kal. Maji anni DCCIX. Qui VVidrato successit Gayronius, obiit an. DCCLV; Ab an. DCCXXI ad DCCLV, sunt anni xxxiv. Totidem annis Abbas fuit Gayronius. Rursus ante VVidratum præfuisse dicitur Magoldus annis XLVIII. De annis DCCIX detraxe annos XLVIII,

Faverniacensis
Abbatissa
deserta,
in m-by
temporibus
an. 1130.

veteres
hic Ab-
batissa
aliqua

in quibus
Detta,
Soror
VVidrati
Ab.

Flavi-
niac. Ab-
batum
(cc. 7 & 8)

apud Ho-
giam
Flavi-
niac. in-
bata
Chrono-

moliori
calculo
reforma-
to.

A XLVIII, supersunt anno DCLXI. Hoc anno Christi DC-LXI inisse videtur Magoldus praefuram suam in Monasterio Flaviniacensi. Per hac tempora fundavit pia Widradi sorores Monasteria, Eduense S. Andochii, & Faverniacense: sed quo praefisse anno, quis vaticinetur? Hoc certius, si vera hac nostra est epocha, non posse pro S. Andochii Eduensi Monasterio accipi illud a S. Maria nuncupatum, de quo S. Gregorius Registri libro xi epist. xi ad Thalassium sive Töessaltam Abbatissam data, quod agente Hyagrino Episcopo a Brunichildi Regina fundatum creditur. Porro sicut habemus ex Necrologio Flaviniacensi citato DETTAM, S. Widradi sororem, Augustodunensis S. Andochii Paribonensis fundatricem; sic, opinor, habemus sororem ejus GUDILAM, seu GUDOLIAM, Faverniacensi Monasterio primam matrem & conditricem, Sainte Gude vulgo nuncupatam: cujus mentio in Vita Sanctorum Beribarii & Atbaleni Martyrum per tempora Pippini Regis & Wastarii Aquitania Ducis: quia hic eorum corpora diligenter quaesita, honorifice sepeliri curavit.

B 179 Ad casus Faverniacensis Monasterii pertinet diploma quo Ludovicus Rex (Transmarinus) xvi Kal. Martii, anno regni sui 111, Indictione xiii (Hic est annus Christi DCCCCXL, ad preces Ugonis Comitissae, dat Adalardo, ejusque conjugi Addila, eorumque heredibus duas Abbantias, suas in pago Portensi, nempe Faverniacum & Offonis-Villam; conditione adjecta, ut post eorum decessum, ad id quod haecenus fuisse noscuntur, eadem Abbantia absque diminutione sive deterioratione revertantur. Fuerant scilicet a Normannis vel ab Hunzaris spoliatae, atque a Regularibus tantum non deserta: ideoque eorum fundi, ne vacui & inculti penitus devastarentur, haud imprudenter laici commendabantur, commodiori tempore ad Ecclesiam aliquando redituri. Habe has tabulas ex archivo Benigniano.

C 180 In nomine sanctae & individuae Trinitatis. LODOVICUS, gratia Dei Rex. Si fidelium nostrorum congruis petitionibus aures accommodamus, praecessorum nostrorum Regum consuetudines obtinemus, eosque nostrae Celsitudini magis familiares reddimus. Quapropter notum sit omnibus fidelibus nostris, tam praesentibus quamque futuris, quod inclitus Comes UGO adierit nostram praesentiam, deprecatusque sit, ut quasdam Abbantias cuidam nostro fideli, nomine Adalardo, suaeque conjugi Addilae, eorumque heredibus daremus, sitas in pago Portensi: quarum monasteria, unum dicitur Faverniacum, dicatum in honore S. Mariae; alterum dicitur Offonis-villa, dicatum & ipsum in honore S. Leodegarii Martyris. Faventes itaque libentissime precibus praefati gloriosi Comitissae Ugonis, concedimus eisdem, Adalardo, uxori ejus Addilae, cum omni integritate supradictas Abbantias: hoc est, Faverniacum cum omnibus appendiciis suis, videlicet cum ecclesiis, villis, mancipiis utriusque sexus, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, exitus & regressus, quæsitum & inquirendum. S. Leodegarium similiter totum & integrum, similiter cum omnibus ad se pertinentibus. Ita dumtaxat ut hoc praeepto Altitudinis nostrae, quod fieri eisdemque dari iussimus, quamdiu advixerit ipse Adalardus, & uxor ejus jam dicta, ac heredes illorum, ascriptas Abbantias teneant atque possideant: post illorum vero quadoque decessum, ad id quod haecenus fuisse noscuntur, eadem Abbantia absque diminutione sive deterioratione revertantur. Et ut hoc firmiter statutum nostrum permaneat, hoc eis praeeptum exinde fieri iussimus, & annulo nostro insigniri.

Signum domini & gloriosissimi **LUDOVICI** Regis. Odilo notarius, ad vicem Heirici Episcopi summiqque Cancellarii, recognovit. Datum xvi Kal. Junii Temus I.

lendas Martii, regnante gloriosissimo Rege Ludo- A.FRA.
vico anno 111, Indictione xiii. Actum villa Gur- CHIFL.
ziaco super Madernam fluvium.

181 In scriptis Bisontini Archiepiscopus lego, Ab- Abbat
bates Faverniacenses, Oliverium anno MCCXCIV ab Facer-
Odono, Guillelmum MCCXXVI a Vitali, Joannem aiacense
MCCXXXV ab Hugone Bisontini Archiepiscopi ordi- fac. 13
nator, prius praefito de more fidei & obedientia sacra-
mento. Obiit Ansericus xii Kal. Maji MCXXXIV;
merito dictus a successore Humberto Vir reverentissimus.

182 LIX HUBERTUS sedit annis xxvii. Initium Quodam
MCXXXIV; unde est quod privilegium amplissimum, alla
quo S. Vincentii Bisontinam Ecclesiam prosecutus est, Humb-
datum extat anno MCXL, Ordinationis ejus anno so- ei
pitimo Ecclesiae S. Petri de Tromarey, & S. Mau-
rice de Brucey anno MCXXXV Indictione xiv, dedit
Manegaldo Decano transportare Ecclesiam Bisontinam
S. Mariae Magdalenes, Apostolorum Apostola.
Anno MCXXXVIII Dionysiano, sed Gallicano MCXXXIX
Indictione i die secundo mensis Martii, Petro S. Ste-
phani & ejus Ecclesiae, sua bona ac privilegia confir-
mavit. Eodem anno MCXXXVIII dedit Brachardo Pri-
ori Vergiatensi Ecclesiam Ladonensem, ea conditione,
ut Prior Ladonensis singulis annis Bisuntinum veniret,
cum duobus Fratribus & duabus cappis, in die Revo-
lutionis S. Stephani, festum ibi celebraturus.

183 Anno MCXLII praedicta S. Stephani Ecclesia, in quibus
declinas de Vileia offeruit. Anno MCXLVI Dionysiano, in quibus
111 Idus Aprilis, suam Moneta Bisontina partem op- hie on.
pigneravit Canonicis S. Joannis, pro solidis ter milli- inchoatus
bus sibi commodatis, in persecutione, quam a Regnal- 9 mensi-
do & Guillemo Burgundiae Comitibus perpeffus erat. bus circo
Eodemque anno ac die, mansum unum ad introitum
claustrum & vineam apud Bergilias in Sessel positam
eis dono dedit. Cum autem in tabulis autographis sub-
scriptus sit annus MCXLVII cum Indictione nona, ex
hoc Indictione deprehendimus, annum hic adscribi a
xxv Martii, vel a Paschate, deductum veteremore Ec-
clesiae Gallicanae, qui idcirco Dionysianum novem circiter
mensibus anteverit: quod & in plurimis illorum temporum
diplomatibus observavimus, praesertim a Calisto Papa
II, & Humberto Archiepiscopo datis.

184 Eodem Humberto annuente, Richardus de Dedic-
Montefalconis dedit Ecclesiae S. Stephani villam Vil- tionis
liacum, pridie Idus Julii, anno Dionysiano MCXLVII, alitum
Indictione x. Sequenti MCXLVIII, 111 Nonas Maji; Vesonien-
Eugenius Papa III Ecclesiae S. Joannis altare majus no per
consecravit: de quo sic proprium Martyrologium: Con- Eug-
secratum est hoc altare in honore dominicae Resur- nium 13
rectionis, & Sanctissimae Dei Genitricis Mariae, & Beati Joannis Apostoli & Evangelistae, & sanctorum F.
Martyrum Stephani, Vincentii, Ferreoli & Ferrucii,
per manus Domini Eugenii Papae tertii, anno ab
Incarnatione Domini millesimo centesimo quadra-
gesimo octavo, 111 Nonas Maji; & alio loco: 111
Nonas Maji, Apud Bisuntinum Dedicatio majoris
Ecclesiae Sancti Joannis Evangelistae per manus Do-
mini Eugenii Papae III: adstantibus & cooperan-
tibus Archiepiscopis, Humberto Bisuntino, Baldui-
no Casariensi, Henrico Eboracensi: Episcopis au-
tem, Hymaro Tusculano Cardinali, Hugone Al-
tissiodorensi, Arnaldo Austodiensi vel Austrociensi,
Navarrone Cantienensi, Crisandino Mantuano. Ex
Ordine Canonorum (qui Liber S. Protadi vulgo nun-
cupatur, quod ab eo ceptus fuerit, cum sit tamen a
recentioribus interpolatus) antiquitus celebrabatur
Dedicatio Ecclesiae S. Joannis Evangelistae xi Kalendas
Martii. Illam deinde augustiore forma restitutam Hu-
go I Archiepiscopus solenni ritu consecravit Nonis Ka-
lendas Ochoberis. Tertia & ultima Dedicatio per Euge-
nium Papam III, non memoratur in illo veteri Ordine

A. PR. Canonorum, quibus duabus prioribus possibilibus sola
CHIF. nunc per totam diocesim celebratur, ex mandato
LET. ejusdem Pontificis, quod est datum Lausannæ xii Kal.
Janii. MCXLVIII.

185 Adoni II S. Eugendi Abbati contulit Humbertus
Consecra- tus Ecclesiam de Soutosc, & alias sue diocesis Eccle-
tio Lau- sas confirmavit anno MCL Dionysiano. Consensit ut S.
derici E- Stephani Canonici, Raymbaldo Bellifontis Priori da-
pisc. Lau- rent Ecclesiam de Pins anno MCLII. Cum Odono Cam-
sona. parienti, Raynaldi & Guillelmi Burgundia Comitum no-
pote, transiit de censuaria potestate de Quingey an-
no Dionysiano MCLIV, Indictione 11. Ecclesiam de Al-
sum cum appendiculis suis, de Narduni ejusdem ma-
nu vindicatum, Bellifontane Ecclesie donavit anno
MCLV. Petro Abbati & Ecclesie S. Vincentii dedit Ec-
clesiam de Tisia anno MCLX, Indictione viii. Eodem-
que anno Landericum de Durnac, ex Decano S. Joan-
nis Bisonticensis, Lausannensem Episcopum consecravit,
adstantibus & cooperantibus Ardulcio Gobennensi & Vil-
helmo Bellikenfi Episcopis.

186 Hujus consecrationis mentio est in tabulis Hum-
berti Archiepiscopi de divisione jurium Ecclesie B. Ma-
rie Magdalene inter Decanum & Canonicos: quæ ta-
bule describuntur a Gerardo Archiepiscopo Bisontino,
mense Augusto anni MCCXXI, & datæ notantur anno
MCLX, Indictione 11. Cum autem anno MCLX conve-
niat Indictio octava; Indictione porro secunda annus
MCLIX; optinebat aliquando ex Indictione emendan-
dum esse annum Christi, & pro MCLX restituendum
MCLIV. Sed questione ad incudem revocata, cogitavi
primum, ubi non convenit Indictio cum anno Christi,
presumendam esse hallucinationem tabellionis, potius in
Indictione quæ abstrusa est, quam in anno Christi qui
vulgo notior, ut monet Covarruvias ex antiquioribus.
Deinde in tabulis Bellifontani subscriptum reperi Lan-
dericum adhuc Decanum anno MCLV, Indictione tertia:
unde certo concluditur non fuisse illum ordinatum Epi-
scopum anno LCLIV.

187 Denique in Ms. Catalogo Lausannensium Epi-
scoporum qui penes me est, legi expressis verbis, con-
secratum Landericum anno MCLX: et porro decessisse B.
Amedum, cum Episcopus fuisset per annos xiv; ordi-
natus fuisset die festo Sanctæ Agnetis, xxi Januarii,
quæ erat Dominica dies anno MCXLV: obiit MCL-
IX, XXVII, Septembris: quæ quidem edenda tradimus
Samaritanis in serie Episcoporum Lausannensium: sed
in editione eorum error irrepsit a Typographo, cum ait;

C In Catalogo Ms. notatur oriundus de castro quod
dicitur Costa, prope S. Antonium. Nam locum na-
talem B. Amedei non existimaverim Costam, quæ se-
re media est inter Viennem & Gratianopolim (hic enim
locus cum levis pluribus a S. Antonio distet, dici non
potuit prope S. Antonium) sed potius locum quem
tabula Delphinatus appellat Chastellar, qui inter S.
Antonium & Isèram suumque medius est, & S. Anto-
nio pene contiguus. Quare legendum opinor; Oriundus
de castro quod dicitur Chastellar, prope S. Anto-
nium. Hæc obiter de loco natali B. Amedei, quem
certius est cæcis cæcæ fuisse, undecumque hujus terra
puncti ortum habuerit.

188 Humbertus adhuc anno Christi MCLXI Indi-
ctione ix, multa bona contulit in Ecclesiam S. Joan-
nis; quæ, inquit, lacte sui beneficii me puerum
nutrivit, provectum in Pontificali Cathedra collo-
cavit, senem baculo dignæ compassionis sustentavit.
Inter alia, octo Ecclesias illi subiecit, quarum duas,
de Tyl, & de Pontereyntru Anniversario suo depu-
tavit: Ipse haud multo post abdicato Archiepiscopatu,
ad S. Pauli in regulam habitumque concessit: unde in
ejus Ecclesie Necrologio scriptum; Kalendis Octobris
obiit Humbertus Archiepiscopus, Canonicus noster,

hic sepultus. Eum adhuc in vivis fuisse anno MC-
LXV comperimus ex tabulis Pontis Burgundia Comi-
tissa, pro Palmensi puellarum monasterio, quibus præ-
sens interfuit, adhuc titulo, sed non officio Archiepisco-
pus. Gratia pollens apud Fridericum I Imperatorem,
regiam ejus tutelam Ecclesia sua obtinuit. Probavit, Ad-
miratione Sibylla Palmensis Abbatisa suum quemdam proven-
tum salis, in villa S. Hippolyti, Christiano Lucienfi
Abbati concederet. Juxta foundationem Roserlenfis Ci-
sterciensium monasterii: primusque in sue diocesis loco
Ulnens, Ordinis Tartensis, & regula Cisterciensis Mo-
niales instituit, quæ nostro ævo Dolam transductæ pri-
scum Ulnensium nomen retinent; quemadmodum & ex
Tarto veteri Divionem translata, Tartenses bodieque
appellantur. Gravem Ecclesia sua cum Episcopo Lau-
sannensi controversiam, ab Orisbo Basileensi Episcopo,
Sedis Apostolica Legato, divini passus est anno Christi
MCLIV.

§. VI. Reliqui per seculum xii Antistites.

189 LX WALTHERIUS II, filius Hugonis II, fra-
ter Odonis II, & patruus Hugonis III, E
Burgundia Ducum, Clero addictus ab adolescentia,
Archidiaconus subscribitur in tabulis, quibus Dux
Odo ejus frater villam Villariensem, Oscara flu-
vio impoſitam Benignianis restituit, nulla adscripta
temporis nota. Postmodum S. Stephani Bisontina Ec-
clesia Decanus, anno MCLII, Indictione xv, Raym-
baldo Bellifontis Priori Ecclesiam de Pins, Capitule
suo consentiente, addidit. Deinde Humberti successor
dictus, pro Bellevallis monasterio sententiam promul-
gavit anno MCLXII, Bisontinam Electum sese appellans.
Porro cum sequenti anno MCLXIII Godefridus Lin-
gonensis Episcopus abdicato in Claramvallem suam
se recepisset, locum ejus obtinuit VValtherius: sic
enim habet anno illo breve Chronicon Benignianum
ad Cyclas paschales; MCLXIII dimisit Episcopatum
Godefridus, & Galtherius filius Hugonis Ducis
Episcopus factus est: tum ad annum MCLXXIX; VValther-
ius 2
Obiit VValtherius Lingonensis Episcopus vi Idus
Januarii: successit Manasses. Multis rebus in Epi-
scopatu præclare gestis Luniacensem Carthusiam
fundavit, factus ibidem Carthusianus, ibique sepul-
tus.

190 Illi ex Imperio in regnum remigrandi occasu
fuisse videtur, ne Friderici Imp. schismate involveretur,
neve a partibus divideretur Ludovici VII Fran-
corum Regis, fratrisque sui Odonis Burgundia Ducis,
qui a legitimo Papa Alexandro III habant. Anno
illo MCLXII, inquit Albertus in Chronico, Impera-
tor Fridericus a Rege Francorum invitatus, ut
sublato schismate, Romanæ Ecclesie pax firma
redderetur: Concilium in territorio Vefontionum,
Dola villa super Sagonam fluvium, in Decollatio-
ne S. Joannis Baptiste convocavit. Sed in tanto
conventu Regum, Ducum, Comitum, Archiepisco-
porum, Episcoporum, & Abbatum; Clarevalle-
nsium consilio & iustinctu, Rege Francie ab Impe-
ratore averſo; quique sine effectu, eadem & ad-
huc graviore permanente discordia, in sua redie-
runt.

191 Erratum hic est, fuit ab Autore, fuit a li-
brario, in loco Concilii, seu Comitiorum totius fere labo-
ris Christiani ad tollendum schisma. Distat enim nomen,
Dola ab Aravi tribus fere horariis levis. Illorum ve-
ro Comitiorum locus non fuit Divio, ut putavit Pla-
tina; non Ledo, vulgo Lons le sauvier, ut suspi-
catur Vignerius in Bibliotheca; non Vefontio, ut vi-
sum

A sum Alberto Stadenf, & Kranzio lib. 6 Saxoniae, cap. 18; sed oppidum Arari impositum, vulgo Laone, Hugoni Picavino in historia Vizetacenfi Lovigenna, Fredegario Latona cap. 58: quo loco dicit resedisse Dagobertum Regem aliquantulis diebus, ibique Bernulfum fratris sui Ariberti avunculum interfecit iussu: & cap. 90 ubi de Flaocato, VVillebadi Patritii peremptore, refertur, quod Cabilani febre correptus, indeque Latonam Arari adverso properans, animam efflavit ex itinere, post patratam VVillebadi eadem die undecimo, & in S. Benigni Divionensi basilica sit sepultus.

192 Refert Vignierius citato loco, diploma Friderici Imp. quo Ardueli Gebennensis Episcopatum a Ducis Bertoldi de Zeringen, & Comitibus Gebennensis Amadeti invasoribus vindicat: datum vii Idus Septembris MCLXII. Indictione x, anno regni ejus decimo, Imperii septimo, in archiepiscopatu Bisuntinensi, apud Pontem Laonae, ubi fere omnes, inquit, Imperii nostri Principes convenerant. Friderici Imp. tractoria ad Eractum Lugdunensem Archiepiscopum; Universorum nostrorum Principum consilio colloquium indiximus, iv Kal. Septembris, ad Pontem Laonae, inter Divionem & Dolam: & epistola ad Mattheum Duce[m] Lotbaringiae; Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis Sancti Joannis Baptistae, super fluvium Saonam Concilium celebrare statuimus. Godefridus Monachus Colonienfis in Chronico, ad annum MCLXII; Igitur generali Synodo indicta in municipio quod Ladona dicitur, super fluvium Saonam, in episcopatu Bisuntino, Imperator cum Papa Victore, multisque Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibusque adfuit, in Decollatione S. Joannis Baptistae. Erat olim Ladona, seu Latona, aut Laona oppidum duplex, ad utramque Araris ripam: quod ad finistram ripam erat, aetate nostra dirutum deletumque est; quod vero superest ad dextram ripam, hodie non Latona pure sed S. Joannes de Latona nuncupatur.

193 LXI HERBERTUS intrusus & improbus. Celebrandi ad Latonam conventus disturbato consilio, Fridericus Imp. in Alexandrum III, ejusque fautores committit, VValtherio Bisuntino Electo, seu pulso, seu sponte abdicanti, ut ad Lingonenses insulas transferret, Herbertum successit: qui & conjunctum a Victore Antipapa, in Imperatoris aula constitutus est Legatus. Vidimus complures ab eo confectas tabulas annis MCLXIII, IV, V & VI; in quibus, & in appensis ad eas fignis scribitur, Herbertus Bisuntinus Electus, Imperialis aulae Legatus. An. MCLXV tantum electus Abbatiam Berchilliarum, & cambii tabulas sibi ab Imp. Friderico asseruit: Petronilla quoque Castri-Kavoli Abbatisse sua jura firmavit.

194 Porro an. illo MCLXVI, non amplius Electus, sed pleno jure Archiepiscopus legitur, in aurea Bulla Friderici Imp. Ecclesiae Viennensi data, apud Bisuntinum xvi Kal. Aug. an. incarnat. MCLVI, Indict. xiv, Friderici Imp. an. regni xiv, Imperii xii, sicut legitur Viennae in antiquis membranis, quarum compendium editum est in Bibliotheca Floriacensi, & in Antiquitatibus Viennensibus Joannis le Lievre: sed in an. Christi depravatum, qui notatur apud illos MCLXXVI; cum fuerit MCLXVI, ut evidens est ex Indictione, & Imperii Regniue annorum notis: scribiturque ab illis Ilbertus, qui fuit Herbertus. Adde quod an. MCLXXVI, non erat in viols Herbertus, sed illi exstincto jam a sex annis Ebrardus successerat. Et notandum quod in eo Caesareo diplomate Herbertus, quippe ut Pontificius Legatus, ante Dragonem Lugdunensem Archiepiscopum honoris causa appellatur.

195 An. MCLXVIII concordiam quamdam sancivit inter Monachos de Caritate, & Pontium de Rosba. Junii Tomus I.

In quibusdam chartis Ecclesia S. Pauli, scribitur, A. FRA Herbertus Dei gratia Bisuntinae Sedis Archiepiscopus humilis, anno MCLXIX Kalenda Aprilis Indictione 11, & MCLXX, iv Idus Aprilis Indictione 111. In sacratio S. Joannis superest Crux, ex auro puro apprime elaborata, Herberti Archiepiscopi munus, cuius & nomen praesert: sed sese ipse (quod videtur) Deo pariter non obtulit, homo perditus vita, & schismatis in Ecclesia pra alii multis incensor: Functum ejus interitum narrat Gaufridus Abbas Altacumbae, in Vita S. Petri Archiepiscopi Tarentasensis, & qua ratione impotens infelicem animam exularit, tractumque sit ejus cadaver in plaustrum bonum, circum exclamante populo, Benedictus Deus qui tradidit impium. Id contigit Friderico Imp. Vocatione agente, anno (ut putamus) exente MCLXX, vel ineunte LXXI. Porro impii pseudo-pontificis rescissa & exautorata sunt acta; ut proficitur inter alios Celestinus Papa III, dato Roma diplomate ad Lausanensem & Bellicensem Episcopos, pridie Nonas Junii, an. Pontificatus xv, Christi MCXCIV.

196 Caesarius Heisterbacensis, lib. 5 de Miraculis, cap. 18, cujusdam Bisuntini Archiepiscopi meminit, qui Clerici necromantici opera usus est, ut revelante demone intelligeret, quibus artibus duo pseudoprophetae nonnulla ementirentur miracula, ut fidem sibi apud populos conciliarent. Ita convictos illos, ac publice crematos meritis penas dedisse. Erat idem Episcopus (inquit Caesarius) vir bonus & litteratus, atque de nostra provincia natus. Bene illum novit senex Monachus noster, qui mihi ista retulit, & qui eodem tempore in eadem civitate fuit. Erat Caesarius Colonia Agrippinae, aut saltem Colonienfi provincia oriundus. Indidem traxisse originem Herbertum pseudo-Episcopum suadet in primis ejus nomen, apud Colonenses usitatissimum: deinde Legati conditio in aula Teutonici Imperatoris dubitare non fuit, quin & fuerit ipse lingua & ortu Teutonicus. Faret etiam tempus & aetas Caesaris, qui an. Christi MCXCIX Heisterbaco Monachum professus, commode potuit ex Bisuntinensem tragediam, vix ante tres & triginta annos actam, ex ore grandaevis Monachi testis oculati accepisse. Nec alienus est ille ad magicas artes damnandus recursus, ab impio & schismatico Herberto: quem hic Caesarius virum bonum nimis simpliciter appellavit; etiam imprudens Clerici necromantici peritiam laudare visus. Censeo igitur totam hanc historiam, de Herberto pseudo-episcopo esse accipiendam.

197 LXII EBRARDUS ex Thesaurario Ecclesiae S. Joannis & Sanctae Magdalene Decano Electus Bisuntinus legitur ad annos MCLXXI, & MCLXXII; tum pleno jure Archiepiscopus an. MCLXXIII & sequentibus usque ad MCLXXIX in compluribus ecclesiarum tabulis. Adduc Thesaurarius, pactus est cum Gulgone Abbate Balmenfi, & partitione oblationum Capellae S. Georgii de Dola, ad ejus quasdam Reliquias evidentissimorum gloria miraculorum Illustrata. Praefuit funeri S. Petri Tarentasensis, & Belle-vallis monasterio ad Superos evocati an. MCLXXV, ut fidem facit ejus Epitaphium vetus, testaturque Gaufridus in ejus Vita M. (quam, vulgata emendatorem & locupletatorem, Henschenio nostro edendam tradidimus) non autem an. MCLXXI, ut est apud Surium. An. MCLXXVII, vii Idus Octobris consecravit altare abbatia de Roseris, a Galebreno Domino Salinenfis ejus nominis tertio fundatae. Raynaldum quoque ex Carthusiano Episcopum Bellicensem an. MCLXXVIII electum, ritum solenni consecravit, Sacramentum dicentem hac forma, quam ex veteri codice descripsimus; Ego Raynaldus, Bellicensis Episcopus, sub-

Nun 3 jectio-

A. PRA. jectiōem, & reverentiam, & obedientiam, a sanctis
CNI- Patribus constitutam, secundum præcepta Canonum,
FLET. sanctæ Sedi Vefontiensis Ecclesiæ, & ejusdem
Reſtoribus, in præſentia Domini Archiepiscopi
Ebraldi, perpetuo me exhibiturum promitto, & su-
per altare manu propria confirmo. *Alias res ab eo
prudenter gestas, ac nominatim quamdam ejus cum ci-
vibus Bisuntinis auctoritate Casarea sancitam concor-
diam, annotatam reperies in Probationibus. Vltimam ex-
git Ebrardus 111 Nonas Octobris MCLXXXIX.*

198 LXIII THEODERICUS II de Montefalconis,
Richardo patre natus est: sic enim Alberici Chronicon
ad annum MCLVIII. Theodericus Comes Montisbe-
liardi, duas habuit filias, quarum unam Richardus
de Montefalconis accipiens, genuit Comitem Ame-
deum Montisbeliardi, & Archiepiscopum Theoderi-
cum Bisuntinensem. *Hujus tempore, & anno (ut vi-
detur) MCLXXXII permisit Lucius Papa III Canonici
B. Magdalene, ut domum hospitalem, præsertim ad
peregrinos excipiendos, infra parietem suam construc-
rent: quam ipsi in vico Arenarum, S. Jacobi Ecclesia
apposuerunt. An. MCLXXXIV confirmavit dona, quæ
Vilhelmus Viennensis & Matiscenensis Comes, ejusque
frater VValcherus Dominus Salinensis, pro anima patris
sui Gerardi Comitis, in S. Stephani Ecclesiam contule-
rant. Sequenti an. MCLXXXV, Urbanus Papa III
Ecclesiæ S. Stephani dona, a Burgundiæ Comitibus ac-
cepta, recensuit & firmavit.*

a Reali Ecclesiam suam annis decem, ut habet Ms.
Mortibi. codex S. Magdalene: nempe usque ad an. MCLXXXIX:
ta in quo anno expeditionem in Terram sanctam aggrediens
Oriens cum Fridrico Suevo, Amedeum reliquit episcopatus sui
anno administratorem, Vicarium porro Oliverium Luxorien-
1192. sem Abbatem. In proclivis, an. MCLXXXIX; Eccle-
siæ B. Protomartyris Stephani in Bisuntio (quam
me, inquit, a cunabulis usque ad nostri promotion-
nem honoris, veluti pia mater enutrivit) dedit cen-
tum solidos censuales, in festo S. Vincentii annuatim
persolvendos: & quinquaginta solidos pro Anniversaria
matris sue, quod erat octavo Idus Aprilis. Ecclesiam
insuper de Monte S. Martini, & Ecclesiam de Quers,
& Capella de Boens medietatem. Pessiera lue subla-
tus est in Oriente, post expugnatam Acconam, 12 Ka-
lendas Decembris an. MCXCI. Quo ipso anno Otto Pa-
latinus Burgundiæ Comes locum Malveonays, quem
Hospitalitatis Jerusalemensis Imprudenti concesserat, res-
tuit iuber Ecclesiæ S. Joannis, ad cujus proprietatem
pertinebat.

C 199 LXIV STEPHANUS de Burgundia, Electus
biennio præfuit, sed consecrari non potuit per ætatem.
De ejus genere Alberici in Chronico ad annum MCXC;
Comes autem Gerardus Viennensis duxit filiam Gal-
cheri de Salins, de qua genuit Comitem Guilhel-
mum Matiscensem sive Viennensem, & Galche-
rum de Salins, & quemdam Gerardum, & Step-
hanum Bisuntinensem Electum, & locores eorum, de
quorum una natus est Comes Thomas de Sabaudia.
Illam Stephani Electi matrem, Galcheri Domini Sal-
inensis eo nomine tertiam filiam heredem, diversis in tabulis
nunc Mauram, nunc Moretam nuncupatam vidimus.

male con- 200 Fallit autem, & duos Stephanos in unum con-
fusi cum flati inscriptis, ad adis Stephanensis parietem depicta,
multo ubi legitur in medio octo Comitum; Stephanus de Bur-
juniani gundia, Electus Bisuntinus, frater Osbonis Comi-
tis. Nam ex Comitibus Burgundiæ duo fuisse Step-
hani, Clero additi: prior Electus Bisuntinus, filius Ge-
rardi Comitis Viennensis & Matiscensis, ex Mauva
Salinensi: alter centum fere annis posterior, fuit Ste-
phanus Canonicus Bisuntinus, frater Osbonis Comitis.
Horum communis stipes fuit Guillelmus Comes, frater
Raynaldi socii Fridrici I Imp. ut ex hac serie patet.

Guillelmus.
Stephanus.
Stephanus.
Johannes.
Hugo.

Otho. Stephanus Canonicus.

Hic Stephanus Canonicus obiit Roma 14 Aprilis, an.
MCCXCIX, brevem relinquens fratrem suum Osbonem
Comitem, ut nos infra pluribus in Odone de Rubeo-
monte, LXXI Archiepiscopo.

201 At de Stephano Electo hæc habentur in Ne- illius
crologio S. Stephani; 111 Idus Junii obiit Stephanus, *mens &*
filius Comitis Gerardi, Bisuntinus Electus, pro quo *episcopi*
Garnerius Magister suus dedit Ecclesiæ S. Stephani, *phiam*
sextarium vini in vinea sua de Gice, cum decimis *anno*
ipsius vineæ quæ ad eandem Ecclesiam pertinent, *1194*
quotannis persolvendum. In codice S. Stephani, ejus-
dem obitus notatur 14 Idus Junii: fortasse ut solenne
in utraque ecclesia pro eo celebrandum Anniversarium,
ad consequentes duas dies protraheretur. Annum obi-
tus Stephani Electi opinor fuisse Christi MCXCIV. Ad
oras ejus tumuli, qui adhuc exstat in navi basilicæ Ste-
phanensis, quatuor insculpti erant versus hexametri, &
quibus tertium disrupti saxi vetustas nobis eripuit.

Forma, decus morum, stirps regia, culmen honorum,
Fluxit in hunc: horum sedes fuit iste bonorum.

Tot bona, tamque brevi, casus brevis abstulit ævi.
Male quidam legebat olim in primo versu, spes regni.

§ VII. Successio Episcoporum usque medium seculi XIII.

202 LXV AMEDEUS de Tramelay, Gildonis fi- In scrip-
lius, Fromandi frater, primum Thea- *mau im-*
derici Archiepiscopi Cancellarius reperitur anno MC- *perii ad-*
LXXXIII: tunc illo trans mare abeunte, Episcopatus *bars*
administrator: denique, post Stephani Principis obi- *Philippo:*
tum, pleno jure Archiepiscopus constitutus est. Albericus
ad annum MCXCV; In Burgundia, inquit, mortuo
Bisuntinensi Electo Stephano, qui successerat Ar-
chiepiscopo Theodorico, Amedeus in Archiepisco-
pum electus, xxv præfuit annis. Anno MCC cum
alitis multis Electoribus Innocentium Papam III monuit
per litteras, se Philippum Sueviæ Ducem, mortuo
Henrico VI, in Imperatorem elegisse; cum alii Elec-
tores nonnulli in Osbonem IV consensissent. Utrorumque
epistolæ refert Baronius in Annalibus. Eo quippe
tempore, Imperatoris electio omnes spectabat Principes
ac Magnates, seculares & ecclesiasticos, qui ad comi-
tia Imperatoria convenire solent: quod jus eligendi, ad
paucos redactum est in Concilio Lugdun. anni MCCXLV
sub Innocentio IV. Illa sane Electorum discordia magnas
& diuturnas in Imperio Occidentali turbas concitavit:
unde & Amedeum nostrum, his verbis perstringit
Raynaldus Baroni Annalium Continuator, ad annum
Christi 1202, numero 28. Bisuntinus quidem Ar-
chiepiscopus, prodita patria, in Burgundiam Phi-
lippum excitaverat, eamque vastandam ipsi expo-
suerat: quin etiam instructo religioso agmine ad-
miserat in ecclesiam: ob quæ a Prænestino Episco-
po Legato censuris fuerat notatus. Huic Innocen-
tius indixit diem, & si jussa reselleret, de gradu
pellendum denunciavit.

203 Porro eodem illo an. MCC, cum Osbo Comes *donati-*
Palatinus Burgundiæ, in extremis constitutus, & Mar- *ni ar-*
garita ejus uxor, dedissent Ecclesiæ Sancti Stephani, rias *for-*
justitiam de Traitfontaine, & Malendinum de *met*
Chisse: Eamque donationem Philippus II Romano-
rum Rex, sequenti an. MCCI confirmasset; illorum
omnium largitiones Amedeus Archiepiscopi sui an-
notata

A *Fortitate stabilivit. Necnon & fundationem altaris in Ecclesia S. Stephani quod Conradus Spirensis Episcopus consecravit; & in quod Margarita, relicta Othonis Comitissae, contulit villam de Genuillei anno Christi MCCII. Testatus est Amedeus, Odonem de Astrabona, & Jacob ejus filium, remississe omnes querelas quas habebant adversus domum Aceii: anno MCCIII. Sequenti MCCIV, complures donationes Palmenis Ecclesiae factas confirmavit. Consecravit Ecclesiam de Gollia, Ordinis S. Augustini, diocesis Bisontinae prope Salinas, cujus fundationem complevit Galcherus junior, Dominus Salinensis, filius Maurae seu Moretae Viennensis Comitissae anno MCCXIX, asserens, et domum, intra septa cimiterii, se jus asyli pro facinorosis concessisse, quo tempore ab Amedeo Archiepiscopo in solenni dedicata est.*

Reformatur Ecclesia Bisuntina,
104 Idem Amedeus multorum criminum delatus est ad Romanos Pontifices, Celestinum III, & Innocentium III. Sed in ejus delatores conversis deinde accusationibus, Innocentius anno MCCXII Legatum misit Bernardum Gebennensem Episcopum, qui de majoris utriusque Ecclesiae Canonorum moribus cognosceret: quod & fecit, & ad mores eorum reformandos

B *statuta condidit, digna quae nostris etiam temporibus vigeant. Hic Bernardus postmodum ex anno MCCXIV Ebradunensis Archiepiscopus fuit. Eodem anno MCCXII. Amedeus Ecclesias de Croysci magno & parvo, contulit S. Eugenio, & Prioratus S. Mariae de Cusantia, cum onere celebrandi in perpetuum Antiversarii sui. Fuitque annus idem S. Joannis baptista factus: post cujus incendium indicis Amedeus collectionem pecuniarum ad ejus reparationem: sic vero ad eundem Amedeum, & ad Capitulum Bisuntinum rescripsit Innocentius Papa III Laterani, Nonis Octobris, pontificatus sui anno XV. Ligneis aedificiis Ecclesiae vestrae, casu quodam igne consumptis, parietibus tamen illis; ac mensa principalis altaris; in sui extremitate modicam passa fracturam, quaesivisti per Sedem Apostolicam edoceri, si propter hoc, ipsius altaris, vel etiam totius Ecclesiae deberet consecratio innovari. Ad quod sic duximus respondendum: quod cum parietes in sua integritate permanserint, & altaris tabula mota vel enormiter laesa non fuerit; ob casum praedictum nec ecclesia, nec altare debet denuo consecrari.*

C *105 Albericus ad annum MCCXX; Amedeus Archiepiscopus Bisuntinus, cum esset vir senex & emeritus, cessit. Dux sunt in illa civitate Ecclesiae contententes de majoritate; S. Stephani scilicet, & S. Joannis. Una die in ambarum Capitulis cum heret electio, & altera ignoraret quem altera eligeret, nominatus est, & electus Dominus Conradus Legatus: & de communi tandem consensu ipsum a Domino Papa postulaverunt; nec tamen obtinuerunt, quia cum super gentes & regna constitutum, ad lucra majora Dominus Papa sibi reservabat. Electus est igitur in Archiepiscopum vir nobilis Gerardus, S. Joannis Dezanus, filius Theobaldi de Rogemont, filii Humberti, Comitissae Stephani consobrinus: & habuit fratres Humbertum & Theobaldum &c. Obiit Amedeus abdicatione archiepiscopatu, XV Kal. Februarii, sed anno incerto; cum praesisset annis XXV; nempe ex anno MCCXIV in MCCXIX, & Ecclesias S. Joannis & S. Stephani centum solidos censuales pro suo Antiversario, jam ex anno MCCXIII, assignasset. Quae porro in Vesontione referuntur ad annum MCCXIX de Henrico Camerario Curia Bisuntina, qui sanctus esset vice & auctoritate Domini Archiepiscopi Bisuntini, dum idem Archiepiscopus esset in partibus transmarinis, aliquando existimavimus ad Theodericum II pertinere, & hoc Summarthani infirmavimus. Perum re assensius*

considerata, spectare opinamur Amedeum, qui peregrinationem ad loca sancta aliquo sui Episcopatus tempore sit aggressus: nam Theodericus II Jerosolimam proficiscens, non Henricum Camerarium, sed ipsum Amedeum vice sua Administratorem reliquerat.

106 Conradus ille, quem Alberico teste Bisontina Ecclesia Archiepiscopum a Papa non obtinuit, alius fuit a Conrado, Henrici Bavariae Ducis filio, natusque est a patre Eginone de Vrach, Sultorum Dynastia: Monachus & Abbas Villartensis, Clarevallensis, & Cisterciensis, ac demum Cardinalis Episcopus Portuensis: obiitque in partibus transmarinis anno MCCXXVII pridie Kal. Octobris, sepultus in Clarevalle: de quo praeter alios videndus Ferdinandus Ugheius in additione ad Claracium, & in Italia sacra.

107 LXVI GIRARDUS de Rubeomonte (e quo Girardus nobili familia successores quoque ejus Odo & Theobaldus prodire) filius fuit Theobaldi, quem Comitem de Rubeomonte Lausannenses tabula appellant, & qui in Bisuntinis chartis passim nuncupatur Vicecomes Bisuntinus. Abdicatione Amedeo electus est in ejus locum Conradus, de quo diximus: simulque Girardus ex Desano S. Stephani (qua in Ecclesia educatus a puero, & per quadraginta amplius annos fuerat versatus) postulatus est, electusque in Episcopum Lausannensem. Cum autem Bisuntinis Conradum non concessisset Romanus Pontifex, nec illi Girardum suum Lausannensem permittere voluerunt. Contentione delata ad Sedem Apostolicam, cause arbitros constituit Papa Trecentensem & Lingonensem Episcopos, a quibus ille Bisontina Ecclesia restitutus est in Archiepiscopum. Girardi Lausannensis Electi mentionem vidimus in tabulis datis MCCXX, mense Novembri.

108 Ejus jam Archiepiscopi frequens est mentio apud Bisuntinos; praesertim ad annum MCCXXI, qui primus ejus pontificatus annus dicitur; tum ad annos MCCXXII & XXIV. Anno MCCXXII Othonem, Meranensem Ducem & Comitem Burgundiae, anathemate percussit; quod in damnum Ecclesiae, castrum edificaret in Monte Castellonis. Anno MCCXXIII confirmavit donationem viginti librarum super puteum Salinarum, factam Abbatiae de Gollia, Ordinis S. Augustini, Bisontinae diocesis, jam ex anno MCCXX, per Dominam Idam Lotharingiae Ducissam, Dominam de Coloniaco, Fuit Ida Simonis II Lotharingiae Ducis relicta Imperatoris, filia Girardi Comitissae Viennensis, soror autem Galcheri Domini Salinensis: de qua tertia die Augusti, anno MCCXIX, vita functo, fallax est inscriptio apud Gollianos, quod una die tria castra fundaverit, mane Roserianum, meridie Gollianum, vespere Sanctimarianum. Nam de Roseriano mihi constat ex codice Ms. Cisterciensis, quod anno MCCXXII tertio Kalendas Decembris fundatum fuerit a Galchero III Domino Salinensi (avo materno hujus Galcheri, a quo Gollianum, & montis S. Mariae monasteria fundata memorantur): ejusque altare anno MCLXXVII ab Ebrardo, ut supra monui, Archiepiscopo consecratum. Sed Roserianae Ecclesiae locupletationem nonnullam Gollianis placuit fundationis appellatione honestare. Obiit Girardus Idibus Martiis anni MCCXXV, cum sextum jam annum sedesset: sepultusque est in eade Bellavallis, ante majus altare. De fundata dum praerat, Bisontina Praedicatorum domo, videlicet Visontionem.

109 LXVII JOHANNES, de quo Albericus ad annum MCCXXV. Romanus, inquit, Sancti Angeli Diaconus Cardinalis, per regnum Franciae, per Burgundiam, per Provinciam constitutus Legatus, potestative quae disponenda sunt disponere intendit. Hujus auctoritate, Remis, in crastino Lucæ, Magister Joannes de Villa-Abbatis, vir honestis moribus praedius, ad praedicandum optimus Theologus, Am-

A. FRA. Ambianensis Decanus, consecratur in Archiepiscopum Bisuntinensem. *Tum anno MCCXXVII* Patriarcha Constantinopolitanus erat hoc anno Matthæus, tertius eorum qui de Latinitate in eadem Sede assumpti sunt. Primus namque eorum dictus est Thomas, de Venetia natus; secundus Gervasius, de Tuscia assumptus; tertius ille Matthæus, iterum Venetianus: quo cedente, & electoribus vota sua per consilium transferentibus, & in Magistrum Joannem Archiepiscopum Bisuntinensem consentientibus, de voluntate Domini Papæ dictus Archiepiscopus Romanam adiit. Postulatus onus illud subire, non consensit arreatare: unde Dominus Papa Cardinalem eum instituit, & secum retinuit, dans ei Sabinensem Episcopatum. In Constantinopoli vero factus est Patriarcha Simon Archiepiscopus de Tiro.

210 Jam Archiepiscopus Joannes, Carthusia Valliscluse juribus cavit, datis tabulis Aprilis mense anni MCCXXVI. Eodemque anno, postridie Nativitatis B. Joannis Baptiste, inter primarias Ecclesias Bisuntinas S. Joannis & S. Stephani, lites quasdam diremit, de quibus egimus pluribus in Historia Trencortheri. Constitutus deinde Patriarcha Constantinopolitanus ab Honorio Papa III, per diploma datum Laterani, x Kal. Januarii, anno eodem MCCXXVI, pontificatus XI. Cui oneri cum se prudenter subduxisset, creatus est a Gregorio IX Cardinalis Episcopus Sabinenfis, Anagninæ anno MCCXXVII, in quatuor temporibus mensis Septembris. Obiit denique Romæ anno MCCXXXVII, iv Kalendas Octobris, jam ab annis decem Episcopus Sabinenfis. Scripsit in Cantica Cantorum eruditissimis oculis dignam Expositionem. Reliqua de illo vide apud Sammarthanos & Ughellum, in Episcopis Sabinenfis.

211 LXVIII NICOLAUS natus est in Eduis, oppido Flavigney. Ex Decano Lingonensi factus est Archiepiscopus: de quo ad annum MCCXXVIII sic Albericus; Archiepiscopatum Bisuntinum Magister Nicolaus obtinuit, Prædicator & bonus Theologus. Ab eo celebrata est revelatio corporis S. Anatolii Salinonsum Patroni Kalendis Septembris: quæ dies si fuit Dominica (ut fuisse verisimile est ad majorem solennitatem) pertinet ad annum MCCXXX. Firmavit donationem Willelmi Viennensis, S. Stephani Ecclesia Decani, qui pro anima sua & fratrum suorum, Girardi & Henrici Viennæ Comitum, unam montatam murie in parco Ledonensi contulerat Nonis Junii MCCXXXIII. De ejus obitu Albericus ad annum MCCXXXV; In Octava, inquit, Assumptionis Beatæ Virginis, Fredericus Imperator celeberrimam Curiam omnium Principum Alemanniæ tenuit apud Moguntiam. Henricus Brabantiz cum ab eadem Curia reverteretur, Coloniz moritur. Item, in reversione ejusdem Curiz, mortuus est Bisuntinus Archiepiscopus Nicolaus. Id evenit vii Idus Septemb.

212 LXIX GAUFRIDUS, de quo Albericus, Anno MCCXXXVI Gaufridus Parisiensis Archidiaconus, sit Bisuntinensis Archiepiscopus. Cæsus est, & a Schismaticis demersus sexto Nonas Maji, anno MCCXLI, inter Portum Pisani & Corsicam Insulam, cum Romanam ad Concilium Lateranense navigio contenderet.

213 LXX JOANNES II. In archivo Ecclesiæ Bisuntinæ autographas legimus tabulas Joannis, permissione divina Bisuntini Electi, datas anno Christi MCCXII: & alias, quibus Joannes Dei gratia Bisuntinus Electus, mense Decembri anni MCCXLIII, quandam componit controversiam, inter Capitulum S. Stephani & Joannem de Emeste, filium Roberti quondam dicti Ganni, aliosque multos, super Ecclesiis de Visignol, & de Longavilla. Eiusdem Joannis Electi exstant duo diplomata in Bellavalle, date Septembris anni MCCXLIV. Cum deinde invenitur A. De-

canus Bisuntinus, Sedem Bisuntinam vacantem re D gens, anno MCCXLIV in castrino Bordarum, intelligendus est Alexander, ex Ducibus Burgundia, postea Episcopus Cabilonensis. Intelligendus quoque est annus MCCXLIV Dionysianus a Christi Natali precedente. Quare, Joannes ille Electus, quicumque fuit, cæsisse videtur medio temporis inter hos duos limites.

214 Quis autem ille fuerit, gravis est inter eruditos disceptatio. Ciaconius, & ex eo alii complures, Joannem hunc Bisuntinum Electum Franciogiam cognominant, & de Abbatis-villa, Gallum asserunt, Burgundum, & ex Monacho Cisterciens Archiepiscopum Bisuntinum: cum ab Innocentio Papa IV, anno MCCXLIV Lugduni creatum in quatuor temporibus Adventus Presbyterum Cardinalem, sit. S. Laurentii in Lucina. Exinde ab Urbano IV Viterbi, MCCXLIIII mense Decembri factum Episcopum Portuensensem & Sanctæ Rufinæ. Denique Lugduni in Concilio generali sub Gregorio X, anno MCCXLIV, pridie Idus vel XIII Julii vita functum, & ibidem sepultum, fuit apud Franciscanos, fuit apud Prædicatores.

215 At VVion lib. 1. Ligni Vita, cap. 44 pag. 69, & accuratius Ferdinandus Ughellus Tomo 1 Italia sacra, in Episcopis Portuensibus, asserit Joannem cognomine de Toletio, natione Anglum, Ordinis Cisterciens Monachum, creatum fuisse ab Innocentio IV Cardinalem cum aliis novem, Romæ anno MCCXLIV, die festo Sanctæ Trinitatis, qui fuit XXIX Maji. Secuti sunt hi auctores Matthæum Vestmonasteriensem, & copiosum Matthæum Parisum, cujus hæc sunt verba ad annum MCCXLIV. Die vero Sanctæ Trinitatis, volens Dominus Papa partem suam roborare, quia paucos sui laboris socios, & sollicitudinis habuerat participes, creavit decem Cardinales; videlicet Magistrum Joannem de Toletio, natione Anglicum, & quosdam alios moribus & sanguine præclaros. Jam autem eodem anno MCCXLIV, circa Kal. Februarias, idem Pontifex (ut refert Vestmonasteriensis) Osbornem Cardinalem, creaverat Episcopum Portuensensem, ex Diacono S. Nicolai in carcere Tulliano. Ex quibus redarguitur Ciaconius, primam duodecim vel tredecim Cardinalium creationem affirmans Lugduni factam in quatuor temporibus Adventus, adeoque Decembri mense anni MCCXLIV, cum ejus mensis initio Innocentius IV Lugdunum pervenisset.

216 Pergit autem Ughellus, & Joannem de Toletio, natione Anglum, probat fuisse creatum Episcopum Portuensensem anno MCCLXI, & Lugduni denique obiisse anno MCCLXXIV tempore Concilii generalis Lugdunensis sub Gregorio X. Certe quod hic Joannes jam fuerit Cardinalis S. Laurentii in Lucina, mense Septembris anni MCCXLIV, confirmatur ex Actis Capituli generalis Cisterciensis, eo anno celebrati per dies quinque, a die precedente Vigiliam Exaltationis Sanctæ Crucis, Septembris duodecim: cujus Capituli hæc fuit dispositio; Pro Domino I. Cardinali S. Laurentii in Lucina, amicissimo Ordinis, dicatur una Missa de Beata Virgine a singulis Sacerdotibus per Ordinem universum. Monachi vero & Conversi Collectam dicant quæ pertinet ad unam Missam, secundum morem Ordinis consuetum. Idem ab Alexandro Papa IV, dicitur Ordinis Cisterciensis Promotor assiduus, in rescripto dato Viterbi, Idibus Decembr. anno pontificatus tertio, Christi MCC-LXXV, quo monasterii Cisterciensis terras quasdam ab omnibus decimis decernit esse immunes.

217 Hujus porro Joannis de Toletio Cardinalis Episcopatum Bisuntinum, nec VVion nec Ughellus commemorant: nec esse potuit Archiepiscopus Bisuntinus ante Cardinalatum, quem constat factum Cardinalem XXIX Maji MCCXLIV; cujus anni Septem-

Electum
illum alii
Gallum,

alii An-
glum se-
cunt;

Nicolaus
ordinatus
an. 1228

Obiit 1235

Gaufridus
cæsus
a schis-
maticis
an. 1241

Joannes
electus
an. 1243
Alexander

Ord. C.
Cisterciens
Patri-
um,

Sed illi
Cardine-
les erant,
quando
isti solum
dicebantur
Electi
Bisunti-
ni,

bit

A *brei* mense Joannes noster solo *Electi* Bisuntini nomine gaudebat. Diversi igitur hi fuerunt cognomines. Quod tamen *Ugellus*, Joannem Cardinalem Anglum non fuisse Archiepiscopum Bisuntinum, probare se putat, ex re-
scripto Innocentii IV, quo Guillelmum anno MCCXLV, xii Kal. April. de Sede Cabilonenfi transfert ad Bisuntinam, quæ diutius Pastore vacaverat, quasi Pontifex Bisuntinam Sedem a Gausfridi Archiepiscopi obtinere per quadriennium vacasse significet; probari mihi non potest; nisi intelligat vacasse eam Sedem, quamdiu nemo in ea confirmatus est, quæ est ipsamet mens Pontificis. Ac certum nobis est, fuisse Joannem quemdam annis MCCXLII, xii & xv Bisuntinum Electum, de quo dicam quod sentio.

218 In primis non fuisse illum Cardinalem, vel Presbyterum S. Laurentii in Lucina, vel Episcopum Portuensem, ut ex dictis patet: nec etiam cognominatum de Abbatis villa; quod soli convenit Joanni Archiepiscopo Bijnatino hujus nominis primo. Videri autem fuisse cognomine Franciogiam, natione Gallum, patria Burgundum, conditione Monachum Cisterciensem, sed ignoti nobis monasterii: atque illum obtinendi, ad quem electus fuerat, Archiepiscopatus spe dejectum, ad suos Cistercienses revertisse.

219 Nunc ut Innocentii IV Cardinalium creationes, a Claciano perturbatas, tempore suo reddamus, duas ab *la*. Bulla consulenda sunt ab his Cardinalibus subscriptæ, Vezeliacensis, & Juvensis S. Eugendi. Data est Bulla Vezeliacensis Lugduni, x Kalend. Februar. anno pontificatus secundo, MCCXLIV Indictione 11, more Ecclesie Gallicanæ, anno & ei juncta Indictione a Paschate deductis: erat enim annus Dionysianus MCCXLV, & Indictio 111, quia ex incunte Decembri anni MCCXLIV Papa Lugdunum pervenerat. Et Bullæ subscribitur tredecim Cardinales hoc ordine, cui numerorum notas ad-
jectimus; 1 Ortho, Portuensis & S. Rufinæ Episcopus; 2 Petrus, Albanensis Episcopus; 3 VVilhelmus, Sabinenfis Episcopus; 4 Odo, Tusculanus Episcopus; 5 Petrus, S. Marcelli Presbyter Cardinalis; 6 VVilhelmus, basilicæ duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis; 7 Ugo, tit. S. Sabinz Presbyter Cardinalis; 8 Fr. Joannes, tit. S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis; 9 Goffredus, S. Hadriani Diaconus Cardinalis; 10 Octavianus, S. Mariz in Via lata Diaconus Cardinalis; 11 Petrus, S. Georgii ad Velum aureum Diaconus Cardinalis; 12 Joannes, S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis; 13 VVilhelmus, S. Eustachii Diaconus Cardinalis.

220 In Bulla pro S. Eugendi monasterio data MCCXLV, x Kal. Julii, quam ex autographo habemus, sub-
sed trina scripti sunt iidem Cardinales, excepto uno Goffredo, creatione. qui obierat Lugduni ante Concilium anni MCCXLV; pro quo legitur Egidius, SS. Cosmæ & Damiani Diaconus Cardinalis: Sed hic non erat de Cardinalibus Innocentii IV: quia creatus fuerat ob Honorio III, mense Decembri anni MCCXVI, obitusque postmodum mense Augusto anni MCCLIV. Ex his igitur prima illa Clacianæ Cardinalium Innocentii Papa IV creatio in tres diffundenda est, quarum prima Orthonis Portuensis Episcopi ex Diacono S. Nicolai, Februarium spectat anni MCCXLIV: Secunda, decem Cardinalium sequentium in Bulla Vezeliacensi, ad diem pertinet Sanctæ Trinitatis, eodem anno MCCXLIV incurrentem in Maji xxix. Tertia, Joannis & VVilhelmi, quos ultimos recenset Bulla Vezeliacensis, facta est (ut videtur) Lugduni, anno eodem MCCXLIV in quatuor temporibus Adventus.

§ VIII. Sæculi xiii prosecutio, usque ad sæculi FLET. xvii dimidium.

221 LXXI **G**UILLELMUS II de Turre, ex Ab Episcopo Cabilonenfi, per Bullam Innocentii Papa IV datam Lugduni, xii Kalend. April. anno Pontificatus secundo, Circa MCCXLV: in qua sententia lego apud Ugellum Tomo 1. Italia sacra, in transla. Episcopis Portuensis; Venerabilem Fratrem nostrum VVilhelmum, quondam Episcopum Cabilonensem, virum utique secundum cor nostrum, famæ celebris, & notæ scientiæ; a vinculo Cabilonenfis Ecclesie absolutum, præficiendum duximus in Archiepiscopum & Pastorem Ecclesie Bisuntinæ.

222 De ejus genere nonnulla est questio: nam *antiquæ Historia Cabilonenfis*, familia de Cabanis, seu de Chevanis oriundum asserunt; quod hoc fuerit cognomen fratris ejus Simonis Cabilonenfis Decani, ut in quibusdam chartis se legisse dicunt. At nobis certum est fuisse Guillelmum filium Odonis de Turre, Militis, de quo sic Necrologia primariarum Ecclesiarum S. Joannis & S. Stephani; xii Idus Novembris obiit Odo de Turre, Miles, pater VVilhelmi Archiepiscopi Bisuntini, qui dedit S. Stephano triginta solidos censuales, super homines suos de Pallise: pro quo idem VVilhelmus dedit S. Stephano decem libras &c. Ipse postmodum totidem libras in suum Anniversarium contulit: sic enim eadem Necrologia; xii Kalendas Septembris obiit Venerabilis Pater VVilhelmus, Archiepiscopus Bisuntinus, qui dedit nobis decem libras pro Anniversario suo faciendo, super Ecclesiis de Lambre, de Juvigne, d'Ogecourt, & de Saint Mardon. Hæc male in Vespatione tribuebantur Guillelmo ejus nominis primo, qui deinde compertus est prodisse ex familia de Arguello. Porro cum Guillelmus III protulerit dynastiarum Vergiacensium domus, restat ut hic Guillelmus II filius fuerit Odonis de Turre, Militis, hoc est, equestris ordinis viri. Non paucæ occurrunt in Gallis familie nobiles, a Turribus nuncupate: Odonis hujus nomen, a Turre S. Quintini Bisuntina, derivatum est; de cujus origine hæc in antiquis observari.

223 Necrologium Ecclesie Bisuntinæ; xiv Kal. Maji, obiit Bisonticus laicus, qui Ecclesiam S. Quintini edificavit. Laicus videtur dictus, ut distinguere-
tur a cognomine Canonico, de quo ibidem; vi Idus Augusti obiit Bisonticus, Canonicus S. Stephani. *Edis S. Quintini fundata, ut conjicio, septingentorum fere annorum est, cuiusque meminit Liber antiquorum rituum Ecclesie Bisuntinæ, Ordo Canonicoz inferi-
ptus, & S. Protadii Liber vulgo dictus. a S. Quintini Ecclesia, & vicus, & platea, & vicina Turris nomen habet: cujus possessores nunc Domini de Turre, nunc de Sancto Quintino, nunc de Turre S. Quintini nuncupantur. Necrologium S. Stephani; xviii Kal. Februaris, obiit Gerardus Miles Bisuntinus, dictus de Turre, qui dedit nobis x solidos (qui debentur singulis annis in crastino Paschæ, de Ecclesia S. Petri Bisuntini) in die Anniversarii sui distribuendos; & manum Gerardi de Sunna, cum heredibus suis. In hujus doni tabulis memorantur Gerardi de Turre quatuor filii, Amedeus, Renardus, Theobaldus, & Haymo Canonicus S. Stephani ad annum MCCXLVII. Idem Liber; xii Kal. Maji, obiit Ebrardus Miles de Sancto Quintino, pro cujus anima uxor ejus Ylaria, & filius ejus, dederunt S. Stephano unum sextarium vini, quod habebant in vinea nostra de Rossat. In tabulis anno MCCLXVI, mense Martio datis, memorantur Guillelma, Domina de Montemoreto (e qua familia*

A. FR.
CHI-

1245
Guillelmo

non in
familia
de Cabanis

sed de
Turri na-

alta de
Turro S.
Quintini

F

fun-

A. PRA. fundatores *Carthuse Boniloci*) vidua relicta Domini
CHIEP. Gerardi de Turre Melis Bisuntini. Ad annum MCC-
LIII Amedeus de Turre, Miles Bisuntinus, Gerardi
(ut videtur) filius.

224 Ad nostram usque aetatem propagata est gens
Dominorum de Turre S. Quintini, quorum
duos postremos novimus, Comitum titulo præsulgentes.
Cui autem in Commentario de Archiepiscopis Bisunti-
nis, a centum quinquaginta fere annis manu exarato,
Guillelmus bis Turrinus, dicitur de domo & gene-
re Imperatorum, nondum capio; nisi forte de filio
quopiam spurio Friderici I Imperatoris (cujus in fa-
miliam Beatrix Burgundiae Comitissa enupsit) originem
traxisse intelligatur. Hoc scio, non recte illum asseri
ex familia de Cabanis, seu de Chevanis, quod hoc Si-
monis Decani ejus fratris cognomen fuerit. Est hic locus
vulgo Chavannes, in prætoria diocesi Montismoretti, vel
Chavannes in diocesi Orgelet; vel Chevaone in dia-
cesi Vesulana. Hec sunt portio Simonis, minoris nata
filius e gente Turrina: nisi fuit hic Simon Guillelmi Epi-
scopi frater tantum uterinus, cui a patre cognomen fue-
rit de Cabanis. Sed de Simone Decano quidquid tandem
sit, certe Guillelmi Archiepiscopi, ex Turrina Bisunti-
censi familia origo indubitata est.

B 225 Secundo sui Episcopatus anno, Christi MCCXLVI
IV Nonas Septembris, Guillelmus Archiepiscopus cor-
pora Sanctorum Ferreoli & Ferrucii Martyrum de
loco humili ad locum venerabilem transtulit in ba-
silica S. Joannis, in cujus Martyrologio haec habentur;
Anno Domini MCCXLVI quarto Nonas Septembris,
residente apud Lugdunum Innocentio Papa IV, la-
cta est in hac Ecclesia revelatio Sanctorum Marty-
rum Ferreoli & Ferrucii, Prædicatorum hujus ur-
bis, per Venerabiles Patres Willelmum Archiepisco-
pum Bisuntinum, Joannem Lausannensem, Saguinum
Matiscensem, Alexandrum Cabilonensem, Ansel-
mum Eduensem Episcopos, & alios Prælatos civita-
tis & diocesis Bisuntinae. Hanc diem in posterum so-
lemnem esse voluit Archiepiscopus in Ecclesia Bisuntina:
sed post triduum occurrebat Inventio eorumdem Sanctorum,
de qua sic Martyrologium; Nonis Septembris, Bisun-
tii, Inventio corporum Sanctorum Martyrum Ferreo-
li Presbyteri, & Ferrucii Diaconi, a S. Aniano
ejusdem civitatis Episcopo. Item Crisopoli, deposito
C S. Aniani, qui corpora sanctorum Martyrum transtu-
lit ad Ecclesiam S. Joannis. Ne igitur tantorum Mar-
tyrum cultus nimia assiduitate vilesceat, sancit Archie-
piscopus, dato diplomate postredie B. Bartholomaei Aposto-
li, anno MCCL, ut gemina hac solennitas unam in diem
conjiceretur, agereturque Nonis Septembris per totam pro-
vinciam omnibus futuris temporibus: quod utinam ob-
servetur. Alias horum Sanctorum duas translationes,
vide Vesontionis parte secunda.

226 Sub hoc Archiepiscopatu, anno MCCLIII, Hugo,
vulgo dictus de Sancto Caro, tituli S. Sabinae Pres-
byter Cardinalis, Apostolica Sedis Legatus, dato diplo-
mate Bellicii pridie Kal. Octobris, Innocentii Papæ IV
anno Pontificatus undecimo, controversiam quæ de S.
Joannis, & S. Stephani Bisuntinensium Ecclesiarum præ-
cellentia ducentis fere annis tenuerat, mirabili sapien-
tia diremit; utriusque basilicæ Canonici in unius Ca-
pituli corpus redactis: quæ de re nos in Historia Tre-
marcensi pluribus disputavimus. Ad hujus Archiepiscopi
querelas mandavit Alexander Papa IV Episcopo
Antiodorensi, ut Ecclesia Bisuntina, a Proceribus Bur-
gundiae (ut ferebatur) vexata opem ferret, anno sui
Pontificatus quinto, Christi MCCLIX. Sedis Guillelmus
annis XXIII, & usque ad annum MCCLXVIII, quo e
vixit abile XII Kal. Septembris, sepultusque est ad S.
Stephanum, in S. Nicolai Capella, quam fundava-
rat.

227 LXXII ODO de Rubeomonte, Guillelmi ele-
ctus successor, postmodum per Clementis Papæ IV obi-
tum vacante Sede, confirmatus est a Collegio Cardina-
lium, dato Viterbii diplomate, V Idus Februarii, cui
appensa sunt octodecim sigilla. Anno Christi MCCLXIX
XVII Kal. Novembris convenit cum Ivone Abbate
Cluniacensi, super electione Abbatis, & visitatione mo-
nasterii Balmenfis.

228 Excepit obsequentia professiones, Humberti mox
ordinandi Abbatis Balmenfis, III Nonas Novembris
MCCLXXV; Guillelmi mox ordinandi Abbatis Ba-
lmenfis, in Octavis Apostolorum Petri & Pauli. MCC-
LXXXI; Joannis mox ordinandi Abbatis Corveoli, Odo-
ni Præmonstratensis, Dominica post Pentecosten, MCC-
LXXXII. Similis obsequii & obedientie sacramentum
dedit Renaudus, mox ordinandus Abbas Balmenfis,
in praesentia Armani Suerinensis Episcopi, vice Odonis
Archiepiscopi, V Kal. Martii, MCCLXXXIII; & Olive-
rius, mox ordinandus Abbas Favertiacensis, in præ-
sentia Theoderici Sudevis Episcopi, vice Odonis Archie-
piscopi, Dominica post Octavam S. Michaelis, MCCXCIV.
Anno autem MCCLXXX, die Martii post Octavam Pen-
tecostes, Henricus Basileensis Episcopus, eidem Odoni
obedientiam & reverentiam fecit, apud Insulam supra
Dubium, prope abbatiam Locrescentis, ex gratia spe-
ciali; quia alioqui tenebatur id sacramentum dicere in
matrice Ecclesia Bisuntina: sed absque gravi periculo,
tam personæ suæ, quam negotiorum Serenissimi Domini
sui Rudolphi Romanorum Regis, & rei familiaris Ec-
clesiæ suæ Basileensis, ad praesens, nec securum, nec op-
portunum ad civitatem Bisuntinam poterat habere acces-
sum.

229 Guillelma Abbatisa de Bathento, recepit ab
Odono Archiepiscopo CXXXVI libras Stephanenses,
& viginti bictera frumenti ad mensuram Bisunti-
nam: pro omnibus damnis sibi illatis, dum idem Ar-
chiepiscopus quoddam castrum in monte de Raignons
edificaret, XV Kal. April. MCCXCII, Indictione
VI, vacante Romana Sede per obitum Nicolai Papæ
IV.

230 Sedente Odono Romam cogitans Stephanus de
Burgundia, Hugonis & Alaydis Burgundiae Comitum
Palatinorum filius, anno MCCXCVIII Indictione XI,
Bonifacii Papæ VIII anno quarto, testamentum con-
didit Vesontione in domo sua, V Idus Maji: quo
heredem scripsit fratrem suum Otthonem, Comitem
Burgundiae Palatinum, & Dominum Salinensem, Canoni-
candans ossa sua deferri in Ecclesiam Bisuntinam
S. Stephani, ad pedes Otthonis quondam Comitii Bur-
gundiae Palatini, ubicumque cum mori contingeret: &
innumera pene bona legans multis ecclesiis & xenodo-
chiis civitatis ac diocesis Bisuntinae, immo & quibus-
dam externis. Huc testamento codicillam addidit Ro-
ma in hospitio suo, XIII mensis Augusti, ejusdem anni
MCCXCVIII. Sequenti anno MCCXCIX excessit e vivis,
Nonis Aprilis (ut habet Necrologium ecclesiæ S. Joannis
vel potius pridie Nonas, seu quarto die Aprilis (ut
notatur in libro Obituum S. Anatoli Salinensis) ubi &
obiisse dicitur anno MCCXCVIII; nempe deducto a
Paschate quod eo anno fuit XIX Aprilis. In veteri mem-
brana scriptum legimus, quod in articulo mortis, iussit
deferri cor suum ad Ecclesiam Bisuntinam S. Ste-
phani: & ibidem dictum cor fuit honorifice inhu-
matum. Et in ipsa Ecclesia fundavit Capellaniam in
honore Beatæ Virginis Mariæ, in qua duos insti-
tuit Capellanos. Hoc altare in honore B. Mariæ Vir-
ginis & S. Stephani dedicatum, & in novi basilicæ
Stephanienfis Comitum Burgundiae tumulis impositum,
circa annum MDCXXIV destructum est. In Necrologio
S. Stephani duo memorantur ejus Anniversaria; alte-
rum VI Nonas Octobris, quæ die optinatur condi-
tum

Hic con-
firmatio
1269

Obedien-
tia Pra-
latum
sub eo or-
dinatio-
rum.

E

Compen-
sa. in Jo-
no Abb.
Bathens

Stephani
Canonici
ci astat
E

obitus
sepulcrum

A cum ejus cor in cimiterio Comitum, ut ibi legitur, ante tympanile, intra Ecclesiam: alterum in crastino B. Ambrosii. Quam hic Stephanus Canonicus, sit diversus a Stephano electo, eadem Burgundiae Comitum familia nato, supra a nobis demonstratum est.

Obitus i-
prius Odo-
nis.
231 Idem Odo Archiepiscopus, anno MCCI.LXXI, possidie Inventionis sanctae Crucis, qua tum fuit Dominica tertia post Pascha, dedicavit in Ecclesia B. Magdalene primarium altare, & altare S. Michaelis. Praefuit tribus & triginta annis, mortuusque anno M.CC.CI, 19 Kalendas Julii, sepultus est ante majus altare Ecclesiae Bellavallis, absque Epitaphio quod nunc exstet.

Ab Eccl-
sa Leo-
disiis as-
sumptus
anno 1301
Hugo V
232 LXXIII Hugo V de Cabilone, filius Joannis Comitum Burgundiae, & Domini Salinensis, ex Laura de Commerceyo, tertia uxor; Joannis de Cabilone, Lingonensis Episcopi, non frater, sed patruus; primum Episcopus fuit Leodienfis, ad sex circiter annos: tum Archiepiscopus Bisontinus annis fere decem. Nam pro S. Pauli monasterio diploma confecit anno MCCC.XI; ultra quod tempus non diu fuisse cognoscitur ex aliis tabulis ejusdem Ecclesiae, datis anno sequenti MCCC.XII a Vitali ejus successore. Exstruxit, dotavitque Ecclesiam Belliprati, tertio ab Urbe milliario. Abhinc sequentium Archiepiscopulorum sola fere nomina subiecit, cum adnotata temporis ratione: studiosum Lectorem remittentes, qua ad Vesontionem, qua ad Roberti & Sammarthianorum Galliam Christianam: quibus quae de aliquot posteris ad finem decrant, compendio adiecit.

Obitus 1301
233 LXXIV VITALIS, obiit VI Kal. Septembris, anno MCCCXXXIII, cum praefuisset ex anno MCCCXII. Hoc sedente contigit reperiri reliquias Sanctorum Epiphanii & Isidori, ac Sanctorum Innocentium, in altari Confessionis seu Cryptae, quae directe subjacet majori altari basilicae S. Joannis Evangelistae, XV Septembris MCCCXIX: ac biennio post, nempe anno MCCCXXI, Olivianum & Leontium Episcopos Gracos, qui Avenionem ad Joannem Papam XXII convenerant, interpretari Graecam inscriptionem Capitis S. Joannis Calybitae, a Joanne de Roscondrayo Canonico & Scholastico Bisuntino ad ipsos delatam: quod Caput Orientis spoliunt, hodieque apud Bisuntinos magna in veneratione est.

Inventio
Reliquiarum
sanctorum
inter
quos Car-
pus S.
Joan. Car-
lybita.
234 LXXV HUGO VI de Vienna, praefuit annis XII. Obiit IV Idus Maji, anno MCCC.LV.

235 LXXVI JOANNES III de Vienna, anno M.CCCLXI transfertur ad Metensem Episcopatum: inde vero anno M.CCCLXI ad Basilensem, in quo moritur anno M.CCCLXXXII.

236 LXXVII LUDOVICUS de Montebeligardis, Henrici Comitum filius, praefuit non solido anno: obiit VIII Kal. Augusti M.CCCLXII.

237 LXXVIII AIMO de Villariorexel, & vivis excessu IV Idus Decembris, M.CCCLXX.

238 LXXIX GUILLELMUS III de Vergoyo, Mentio ejus in tabulis Latensibus M.CCCLXXXV, Indictione VIII. Fit Cardinalis a Clemente VII Antipapa, XVII Kal. Maji, M.CCXC.L

239 LXXX GIRARDUS II d'Athies nobilis Picardus ex Monacho Benedictino, rexit usque ad annum M.CCCC.IV, quo Parisiis vitam exiit XII Novembris.

Protenso
Bisontini
Episcopi
de orculo
Papa sibi
debito.
240 LXXXI THEOBALDUS de Rubeomonte, primum Episcopus Matiscouensis, tum Viennensis Archiepiscopus, denique post Girardum Bisontinus ad annos de orculo fere XXV. Obiit Romae XVI Septembris, M.CCCC.XXIX. Non possum silentio praeterire quod de hoc Archiepiscopo observavit ex codice Bibliothecae regia Spondanus in Annalibus Ecclesiasticis, ad annum M.CCCC.XIV, numero XII, illum, quando Constantiam ad Concilium generale adventi, praetendisse ex privilegio Ecclesiae suae concessa, Papam in prima visitatione teneri sibi tribus passibus occurrere: Papam vero non statim acquiescisse, sed causam Placentino & Aquilano Cardinalibus

cognoscendam commisisse: a quibus quid in ea re judicatum fuerit, quidve a Papa vel concessum sit vel negatum, Acta illa non referunt.

241 LXXXII JOANNES IV de Rupestissa, multarum vir dignitatum, de quibus Vesontio & Gallia Christiana. Theobaldo successus obiit 19 Kal. Aprilis, M.CCCCXXXVII.

242 LXXXIII FRANCISCUS Condemerius, promotus ab Eugenio Papa IV, patruo suo, cum adversarium haberet Joannem de Fruym, a Capitulo Bisontino electum, cessit terno tempore anno M.CCCCXXXVIII.

243 LXXXIV JOHANNES V de Norry, ab Eugenio IV translatus a Viennensi Sede ad Vesontionensem, mortuus Genci, antequam Vesontionem inueneretur, M.CCCCXXXVIII.

244 LXXXV QUINTINUS Menart, & Flavigneyo Eduorum oppido, rexit usque ad annum M.CCCCLXII, quo & vivis excessu, XVIII Decembris.

245 LXXXVI CAROLUS de Novocastro, ex Bajacenfi Episcopo, praefuit per annos XXXVI. Obiit XIII Kal. Augusti, M.CCCCXCVIII.

246 LXXXVII FRANCISCUS II de Busleyden, decessu Toleti, MDII, X Kal. Septembris.

247 LXXXVIII ANTONIUS de Vergoyo, feliciter praefuit, usque ad annum MDXLI, quo vivere desit XXIX Decembris.

248 LXXXIX PETRUS a Bauma, ex Episcopo Genevensi Cardinalis, ultra biennium rexit. Obiit IV Maji, MDXLIV.

249 XC CLAUDIUS III a Bauma, patruus successus, tenuit ad annos XL. Obiit XIV Junii, MDLXXXIV, septimum jam annum Cardinalis. Hoc sedente anno Christi MDLXVII, Pius Papa V dedit obit die Julii Breve Apostolicum ad Senatum Romanum, quo Gilbertus Cognatus, qui tum Vesontione Ludimagister haeretica dogmata in vulgus spargebat, iussus est conjici in vincula, & secundum Ecclesiae ac regni leges judicari. Ille Nozereto Sequanorum oppido oriundus, litteris operam navarat, Erasmi non modo auditor, sed etiam librarius domesticus, Edicto igitur Pontificis Vesontione in carcerem Archiepiscopalem conjectus, ibique mortem obiens, debitum suis facinoribus supplicium anteverit.

250 XCI ANTONIUS II Perrenatus, multis titulis ornatus Cardinalis, rexit per suos ad biennium: dioecesim enim suam nondum ingressus obiit Madriti XI Kal. Octobris MDLXXXVI.

251 XCII FERDINANDUS de Rye Jubilatis Episcopi titulum in tumultum iniecit. Etenim extinguitur est labente anno Episcopatus quinquagesimo, Christi MD.CXXXVI, XX Augusti, cum Dole per dies octoginta obsidionem difficillimam tolerasset; eaque XVIII Kal. Septembris soluta, ipse jam luc pestifera affatus, putorem auram vix quareret.

252 XCIII FRANCISCUS III de Rye, Ferdinando patruo jam pridem successor designatus, non totis octo mensibus et superflus fuit: quippe mortuus Bruxellis anno MD.CXXXVII, & Episcopo animarum nostrarum commortuus XVII Aprilis feria sexta hebdomada paschalis.

253 XCIV CLAUDIUS IV d'Achey, primus Abbas Balmenfis, & Ecclesiae Bisontinae Decanus, eligitur a Capitulo XXIII Maji, MD.CXXXVII. Atque ex hoc turbati capiti jus eligendi Archiepiscopi, quod ab antiquissimis temporibus penes Capitulum fuerat. Itaque Rex Catholicus, quamvis in Claudio electi personam sibi gratam consentiens, contendit tamen & rescripto suo (quod ipsi perlegimus) contestatus est, se inconfulso Archiepiscopum a Canonicis eligi non debuisse. Pontifex porro, quasi ex condito cum regio Legato, confirmavit quidem personam, sed Bullam ei dedit de re.

Gilbertus
Cognatus
haereticus
an. 1567.

Jacolo-
Rex Catholici,
quamvis in Claudio
electi personam
sibi gratam
consentiens,
contendit tamen
& rescripto
suo (quod ipsi
perlegimus)
contestatus est,
se inconfulso
Archiepiscopum
a Canonicis
eligi non
debuisse.

A. de reservato. Admissus est tamen a Capitulo virtute
FRAN. sue electionis, & conditione adjecta, ut Claudius ex-
CHI pensis suis Romam mitteret, qui Pontificem de antiquis
FLET. Capituli iuberet admoneret, quod & fecit; sed in
irritum, ut ex sequentibus patet. Adjecta est novo
Archiepiscopo Abbatia Montis-benedicti, Ordinis S.
Augustini, ad Balmensem quam ante Episcopatum
jam possederat. Cum multa in Episcopatu pie &
prudenter gessisset, obiit ex apoplexia, in arce sua
Gyacenfi, XVII Octobr. MDCLIV, ibidem sepultus.

254 XCV CAROLUS EMMANUEL de Gorrenod,
Marbjo de Marbay, frater Ducis de Pontenau,
electus est a Capitulo, eodem mense Octobr. anni MD-
CLIV: nec multo post Archiduce Leopoldo Belgii Pro-
rege obtinuit, vacantes per ejus decessoris obitum,
Balmensem & Montis-benedicti Abbatis, jam antea
Prior de Arbosio. Obiit XX Julii, MDCLIX Madridi,
quo missus fuerat Comitorum Sequanice Burgundie
Legatus; nondum accepta Bulla Pontificia, qua in
Archiepiscopatu stabiliretur.

unde anno
1659 dis-
fructus
mo'a,
255 XCVI JOANNES JACOBUS Fauche, Prior
Mortua-aque, electus est a Capitulo die 11 Septemb.
MDCLIX: cumque Romæ institutioni suæ moras injectas

esse sentiret, renuntiavit in manibus Papæ electioni de D
se factæ: & sic accepto Breve Alexandri Papæ VII,
sub data XXVI Februar. iniiit Archiepiscopatus possessio-
nem. Verum ad eam novitatem reclamante Capitulo
& regis Ministris, ejus reditus auctoritate regia
sunt sequestrati: quibus adversis percussus, ac maxime
confectus, apoplectico symptomate interijt XI Martii
MDCLXII, Vesontione in S. Stephani sepultus.

156 XCVII PETRUS ANTONIUS de Grandmont, electus
a Capitulo electus est veteri more: cui electioni diffi-
dens, etque in Pontificis manu renuntiavit, per Breve Pontificis
de motu proprio ab Alexandro Papæ VII Archiepisco-
pus constitutus est. Eo Breve accepto consecratus est no-
væ in crypta subterranea S. Vincentii, ab Episcopo An-
drevillensi Suffraganeo suo, & a duobus Presbyteris
Canonicis: & januis clausis, ne quid a Capitulo, vel
a regis Ministris obstaculi ingrueret. Magnis inde
concitatis turbis, appellavit novus Archiepiscopus
Romanum Pontificem: a quo acceptis ad Regem Ca-
tholicum commendatitiis manu propria exaratis, evi-
cit tandem, & communis omnium consensu admissus
est, vir prudens ac pius, & supra antiquæ nobilitatis
splendorem, vitæ ac morum integritate conspicuus.

DE S. CERATIO EPISCOPO,

SIMORRÆ IN VASCONIA,

G.H.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De cultu, & Vita post translationem scripta, incertaque ipsius ætate, ac Sede
Episcopali.

Elusa
Metropo-
lis No-
vempopu-
laniæ

Novempopulonia, quæ tertia Aquitanie versus
montes Pyrenæos provincia est, Metropolis olim
fuit Elusa, ad Gelisam fluvium, quæ in veteribus
Notitiis Provinciarum & subscriptionibus antiquorum
Concistorum Gallie, dicitur metropolis civitas Elu-
satium vel Elosatium. Hanc eandem urbem opulen-
tissimam Blusaberrim dixit Mela; ubi Berris, pro-
prio regionis idiomate, villam seu castrum significat,
ut Petrus a Marca lib. 1 historia Bearnie cap. 6
erudite explicat. Sub hac Metropoli undecimo in ve-
teribus Notitiis collocantur civitates, inter quas,
subinde ultimo, subinde proximo loco, constituitur ci-
vitas Ausciorum, ad quam dignitas Metropolitana
translata est, Ecclesia Blusana cum suis redditibus ipsi
unita. Ultimus hujus Ecclesie Episcopus censetur Sen-
nocus, qui teste Fredegario cap. 34, anno XLIII re-
gni Chlotharii II, Christi DCXXVI, cum Palladio
patre suo, quod rebellionis alicujus inter Vascones sus-
citata fuisset consilio, in exilium retrusus est. Quia
autem postmodum Elusa ad oppiduli parvitatem red-
acta est; idcirco videntur Acta antiquorum Elusano-
rum, urbi Ausciorum etiam attribui.

ubi Epi-
scopus Ce-
rati
2 Primus illorum Episcopus a recentioribus conse-
cratus S. Ceratius, de quo hic agimus. Memoria ejus in-
scripta est antiquo Martyrologio monasterii S. Sabini in
agro Tarbicensi, ad dictos montes Pyrenæos, apud Saus-
sajum sub finem Martyrologii Gallicani, ubi pagina
1248 ista leguntur: Die XXIV Aprilis Sancti Ceraci,
Episcopi & Confessoris. Arnaldus Osdenartus, in
Notitia utriusque Vasconie lib. 3 cap. 8, S. Elusanos Ar-
chiepiscopos enumerans, ita incipit: B. Ceratius, E-
lusanæ Ecclesie conditor, præfuit ipsi annis XLIII;
idque (ut ait) Ex monumentis Ecclesie Auscensis
Sanmarthani, ante Archiepiscopos Auscenses, præmit-
tunt Archiepiscopos Elusanos, & de primo ista habent:
Beatus Ceratius, Evangelii per Novempopulaniam
præco, Saturnini Tolosani Episcopi discipulus, A-

quitaniæ, quæ ad Pyrenæum pertinet, Christianæ
fidei dogmatibus informasse, & Ecclesiam hanc E-
lusanæ instituisse fertur. Illius sacre Reliquiæ, mi-
raculorum fama percelebres, Simorre requiescunt
in monasterio antiquissimo Ordinis S. Benedicti E-
lusanæ Sedi præfuit annis XLIII, ut ferunt monu-
menta Ecclesie Auscensis. Saussajus in Supplemento
sui Martyrologii XXIV Aprilis hæc tradit: Augustæ
Ausciorum S. Ceracii Episcopi & Confessoris, qui
in magnis Ecclesie perturbationibus ministerium
pacis implevit: ferisque persecutionem turbinibus
superatis, grege feliciter conservato & adaucto, ad
emeritam abiit pastoralis curæ fortiter exactæ remu-
nerationem. Quiescit Pontifex gloriosus in mona-
sterio Benedictinorum S. Mariz de Simorra prædictæ
diocesis Auscensis. Supra memoratus Saturninus E-
piscopus Tolosanus colitur XXIX Novembris, quando
erit tempus Sedis ejus examinandum. Videri possunt
quæ de ejus & Sociorum adventu in Gallias dixi-
mus XXII Martii, ad Vitam S. Pauli Episcopi Nar-
bonensis §. 2.

3 Nunc quaeritur, an ab hoc diversus, & Simorra
in unam personam confusus sit is, quem Hieronymiani
Martyrologii apographa ista ad hunc VI Junii ultimo
loco sic referunt; Gratianopoli, depositio Cerati Epi-
scopi. Ita M. Epternacense, Corbejense & Blumia-
num, imo & Lucense, sed per errorem ad initium diei
sequentis. De eo autem VVandelbertus Prumiensis, sub
medium sæculi IX, sic scripsit:

Octavas Idus Ceratus Episcopus ornat,

Urbem qui fuit Gratianoa Principe dictam.
Sequuntur vetera Mss. tam Regine Suecia, quam S.
Maximint apud Treviros; & cum illis aliisque alibi
visi, Molanus, Canisius, atque Ferrarius. Nec aliter cre-
diderunt ipsi, ad quos corpus pervenit, Simorreenses;
quique cum apud se mortuum credunt, in Vita Gallica,
quam ex vetustis Odontis nostri Ghysel schedis transmisit
nobis

corpus S.
morra
adferuntur,

P

Vetera
Martyro-
logia
G. acia-
noli
cum ad-
scribunt,

A nobis Petrus Possinus. Hanc satis fuerit in pauca contraxisse ex contextu perquam verboſo, cujus hæc ſere ſubſtantia eſt. Natus fuit S. Ceratius in ditione Burgundionum, in tenui aliquo oppido, ab illuſtri patre ex familia Principis. In litteris & ſtudiis inſtructus a S. Ambroſio Epifcopo Mediolanenti, creatus Epifcopus Gratiannopolitanus, habuit duos ſecum Diaconos Gervafium & Protafium; ſed diverſos a Sanctis Martyribus ejusdem nominis, qui in Licianis invocantur. Quia vero Burgundiones traduntur ſecta Saducæorum ſeducti, cum aliquo ex his hæreticis longam diſputationem habuit, eique myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis expoſuit & convertit. Verum exorta contra eum magna perſecutione, a Sede ſua pulſus venit cum Diaconis in provinciam Aſtaracensem; & in loco, cui Sainſtes nomen, prope eccleſiam hoſpitiū accepit; cœpitque miraculis clarere, energumēnos liberando, cæcum illuminando, & hoſpitem nomine Juſtum a morte reſuſcitando.

D. P. 4 Hæſenus ſcripſerat Henſchenius, & ego pergebam cetera ex Gallico reddere ſub eadem brevitate: quando

B in manus meas venit pars reliqua Vitæ, ex originali Latinoſumpta, & Pariſiſ apud Fullenſes a nobis reperta, ſub hoc titulo, De S. Ceratio Arch. Aux. & Conſeſſ. xxiv Aprilis: quo tamen non obſtante, mortuus mox Sanctus dicitur vi Junii, ut omnino videri poſſit, alter ille ac prius notatus dies, & Martyrologis vetuſtiſ inſignitus, dies fuiſſe translationis infra memoranda. Vetterem ergo contextum reddo, quem Gallico longe priorem non dubitavi affirmare; atque in Simorreſi monaſterio compoſitum, ad uſum Chori, ſicut Gallicus inde ſumptus eſt ad inſtructionem vulgi. Adveniente multitudine maxima languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, ſurdorum, mutorum, puſillanimatorum, a dæmoniis obſeſſorum, a diverſis infirmitatibus, per ſamuli Dei interceſſionem liberabantur. Cujus fama divulgata per omnes regiones, a mari magno uſque Romam, & a limine B. Ambroſii Magiſtri ſui uſque ad Pyrenæos montes, omnes undique [veniebant] implorantes ejus auxilium: & ita ſanctitate beati viri divulgata per totam Vaſconiam, conſeſſus itineribus, ſux carnis maceriam [dimiſit, de] hereditate perpetua ſecurus, & in pace clauſulam victæ octavo Idus Junii finivit.... (Hic addebantur, non ſatis integre transcripti verſus VVandelberti, ac ſi eos edidiſſet S. Paulinus Nolanæ civitatis Epifcopus; quapropter eos, jam ſupra relatos, enemi contextui)...

C Audientes hoc Simmoritani pagi habitatores, in ſarcophago marmoreo, & in eccleſia B. Andreæ Apoſtoli, quæ uſque in noſtris temporibus infra mœnia burgi eſt, ſepelierunt: diciturque, quod ſudarium ejus, appoſitum contra tempeſtatem, maxime tranquillum reddit ærem. Ad cujus etiam ſacraſſimum tumulum miracula inſignia divinitus patrabantur; ut merito ipſi habitatores vellent ſacraſſimum corpus traducere intra pagum. Quod, præmiſſis orationibus ſupplicibus, quidam ex Clericis & Religioſis volentes peragere; vas in quo jacebat contremuit, & laminæ ferreæ quibus tenebatur ſolutæ ſunt, & inde magnus ſuavitatis odor reſiliit; & viri qui ad accipiendum ſanctum corpus venerant, rem conſiderantes, minime ingredi audebant. Sed tandem depoſito timore levaverunt coopertorium ſepulcri, & acceperunt corpus, involventes in novo pallio; & magnus calor eos invaſit, ita ut unus, qui non lotis manibus tetigerat corpus ſanctum, fronti ſux apponens manum, ſtatim pilos amiſit: ut palam oſtenderetur, S. Ceratium nolle tranſmutari. Sed Religioſus quidam ſuppliciter orans, translationem Deo volente fieri obtinuit, dicens: Beate Cerati nobiſcum Deo conce-

Junii Tomus I.

dente ſemper permanebis: & nos tibi, ſicut oportet, AUCT. ſerviemus. Et ita cum hymnis & canticis deportaverunt & collocaverunt eum digno honore. D. P.

6 Narrandum inſuper videtur de duobus eccleſiæ ejusdem Sacriſtis, ubi ſacraſſimum ejus corpus humatum jacet. Primus nomine Geitardus, qui [quia a] juventutis ſux tempore acri certamine carnis [victus,] & inhoneste myſteria & officia B. Ceratii tractans, multoties ab ejusdem eccleſiæ viris [fuerat] increpatus, res ei contigit valde memorabilis. Quadam etenim nocte, dum feſtinantiſ quam ſolebat ſurrexiſſet, ad pulſandum campanam, & lampadem reſciciendam; ecce ſubito B. Ceratius in ſtola candida & virgam in manu geſtans, ante illum aſtitit; ita inquit; Geitarde, quare mihi & ſeniorum increpationibus non attendis? Quo diſto & timore illato evanuit; ſed tantus tremor fuit ex hac viſione prædicto Geitardo, ut deinceps de leſtulo ſuo ſurgere non poſſet; ſed agens pœnitentiam de omnibus ſuis delictis, interpolato B. Ceratio convaleſcit; & ſcrinium argenteum, quod uſque nunc in ipſius baſilica habetur, ex ſuis propriis operibus in honorem S. Ceratii fieri juſſit.

7 Similiter, ut multi viri probabiles teſtantur, quidam cuſtos eccleſiæ dictus Giralduſ, magnæ humilitatis atque virtutis vir, ita omnipotenti Deo & B. Ceratio fideliter ſervivit, ut B. Ceratius cuſtis illius bonitatem per ſigna oſtenderet. Quidam etenim homo, paralyticus exiſtens, cum manibus reperet ad fores eccleſiæ; & diſſolutum corpus, venis & nervis dilaceratis, per terram duceret; & diu prædictum Conſeſſorem Chriſti Ceratium rogaret, ut ſalutem reſtitueret; in hora noctis eum poſt viſionem allocutus eſt, ſic dicens; Proſciſcere ad ſacriſtam meam Giralduſ, & dic ei, quod te ad illum deſtinavi, ut te ſanare debeat. Cum autem ignoraret quis prædictus ſacriſta foret, ſummo mane in foribus eccleſiæ factus eſt ei obviam quem deſiderabat; quem ita allocutus eſt; Precor te, Domine, oſtende mihi quis ſit ſacriſta Giralduſ. Qui reſpondit, Ego ſum. Tunc ille: Glorioſiſſimus Pater noſter Ceratius in viſione mihi peccatori apparuit, & præcepit ut te deprecarer, quatenus hujus infirmitatis expertem me facias. Tunc ille dixit: Si ille te ad me miſit convaleſcens ſurge. Et ſtatim illius manum tenuit, & incolumen eum ab omni infirmitate ſecit, ſicque ex illa hora, ejus paralytici & manci membra ad ſolidamentum redaſta ſunt. Hic vero paralyticus in honorem Chriſti & B. Ceratii binas cruceſ argenteas, cum thuribulo, & tabula, & ſupertabulam in altare ipſius Sancti, atque peroptimam imaginem argenteam in honorem Dei Genitricis fieri juſſit.

8 Cum hiſ ita convenit contextus Gallicus, ut pleraque verbotenus reddita appareant; niſi quod pro imagine, ſubſtituat Miſſale; ſuiat autem cum hiſ ipſis verbis, quæ de late ſparſa miraculorum fama initio fragmenti Latino leguntur. Igitur ad utrumque contextum pertinet, De Sancti Diaconi, Gervafio & Protafio nuncupati, libertatem leſſori relinquere, veltine optuari ea fuiſſe vera conſtitum Ceratii nomina, an occasione S. Ambroſii mutuo ſumpta a Sanctis, quorum ille corpora extulit. Ad loca quod attinet, Aſtaracensis provincia, ſecundum Olbenarium pag. 494, Armaniaceſi, cujus caput eſt Auſcum, Bigorrenſi & Convenenſi comitatibus cingitur; Comittem autem primum ipſa accepit ſeculo x, quando Garzias Sancti cognomento Curvus, Vaſconiam in filioſtreſ diviſi; & (ut eſt in veteri monumento Auſcenſi apud Olbenarium. pag. 425) Sanctio Garzias dedit majorem Vaſconiam, VVilielmo Garzias Fidentiacum, Arnaldo Garzias Aſtaracum, vulgo Eſtarrac; cujus caput Miranda, & alia non

Ooo

igno-

cum an-
toa impu-
prium ſa-
criſtano
corripuiſ-

& paraly-
tico reddi
ſanctiſ-
ſim ſeciſ-

Eadem
Viſio,
Gallico
reddita,

Aſtara-
cenſi pro-
vincia
Simor-
renſi ad-
ſcribitur.

ANCT. ignobiles civitatule, quas inter Simorra, pars fere se-
P.D. ptem Leucarum intervallo Mirandam & Auscum mori-
diem inter & septentrionem respiciens. Hic locus quan-
donam acceperit Benedicinos Monachos, necdum compe-
ri: mirarer tamen, si ante seculum XI aut etiam
XII translatus ad eos corpus sit, Vitaque conscripta.

9 Interim ad elucidandam quadamtenus controver-
siam de finem supra notam, inter Ausenses & Gratianopolitanos,
Sancti occurrit cogitare, quod S. Ceratius potuit fuisse Episcopus
Episcopus Apostolicus, apud Allobroges in urbe Calorone sive
in conje- Acusorum Colonia, quæ postea ab Imperatore Gratiano
tura. nomen accepit: & inde pulsus in Aquitaniam venerit,
atque Ausensem ecclesiam regendam suscepit. Quia
autem Gratianus prædictus S. Ambrosio Mediolanensi
coævus fuit, ideo fortassis placuit hujus discipulum
facere S. Ceratium, potius quam S. Saturnini: &
quia Burgundiones, qui e Germania in Gallias dela-

ti, totam Allobrogum ditionem occuparunt, Ariana ali- D
quando labe infecti fuerunt, primum circa annum D
sub S. Sigismundo, conversi ad fidem Ortbodoxam;
ideo omnis disputatio in Vita Ceratii formatur de Tri-
nitate, quantum quidem ex Gallica versione novimus.
Quid quod Ariani, etiam ante Burgundiones, & atate
S. Ambrosii, plurimum Gallicanas provincias deprava-
vint? Quod si Ambrosio seniores Ceratium placeat
credere, potuit ab Eribicis ille passus fuisse persecutio-
nes & contradictiones, quæ Burgundionibus eorundem
postea partium incolis communiter attribuantur.

10 Me tamen veterum Martyrologiorum auctoritas Videtur
commovet, ut Gratianopoli revera vixerit obieritque Gratia-
Ceratius, S. Ambrosio junior; sed Burgundionibus nopolis
regiones illas invadentibus ad Elusates, quos fortasse vixisse.
prius etiam incoluerat, delatum a fidelibus corpus sit
in Vasconiam, Simorraque depositum.

DE S BERTICHRAMNO,

EPISCOPO CENOMANNENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

B
D.P.

§ I. Acta vitæ usque ad susceptum Episcopatum, hujusque initia.

E

AN. DC- CEnomannenſis Eccleſia, poſt primum ſuum Episco-
XXIII. pum S. Julianum, qui XXVII Januarii colitur,
alioſ octo ex ordine commemorat, variis per annum
diebus Sanctorum honore dignatos. Penultimus horum
Inter XI Innocentius commemorandus nobis venit hujus menſis
primus die XIX; de ultimo, & poſt Julianum octavo, S. Do-
Episcopus mnolo, egimus XVI Maji. Pulcherrimam hanc Sancto-
Sanctos rum Antiquitatem ſeriem, ne porro ad duodecimum inclu-
diderunt sic, ſive continuaretur, ſecit Badegifilus, non tam Episcopus,
quam tyrannus; canentes tamen ordinatus,
quantum quidem ſcire poſſumus ex hiſtoria S. Gregorii
Turonenſis, ſaltem interpolata, lib. 6 cap. 19. Poſtquam
enim ibi narratum eſſet, quomodo S. Domnolus, mori
ſe ſentiens, Theodulſum Abbatem in locum ſuum
prelegit, ad cujus aſſenſum Rex Chilpericus ſuam
prebuit voluntatem; mox ſubjungitur: ſed non mul-
tum poſt tempus mutata voluntate, in Baudegifilum,
Domus regis majorem, transfertur electio: qui ton-
ſoratus, gradus quos Clerici ſortiuntur aſcendens,
poſt quadraginta dies migrante Sacerdote Domnole
ſucceſſit, an. DLXXXI; deinde ut legitur Episcopus,
ſubſcripſit Concilio Maſſiconenſi anni DLXXXV. Verum,
ſicut ibidem lib. 9. cap. 39 legitur, cum anno quinto
Episcopatus ſui expleto, jam ſextum, an. Chriſti
DLXXXVI, ingrediens, epulum civibus cum immen-
ſa lætitia præparaſſet; annum, quem cœperat, pro-
tinus morte imminente finivit. Bertichramnus, Pa-
riſiacus Archidiaconus, ſubrogatus eſt. Ipſe ſe ſuo
teſtamento Bertichramnum ſubſcribit, alitque poſt eum;
eidem vero ſynchronus & ſynonymus Eccleſiæ Burde-
galenſis Episcopus, Bertechramnus notatur in præ-
dicto Concilio: aſt vulgo pronuntiabatur Bertrannus,
quod in iſto Teſtamento ſecutus ejus Notarius eſt; ita-
que inſcriptus invenitur veteri Eccleſiæ Cenomannicæ
Kalendario ad diem XXX Junii, quo creditur obſiſſe;
ſed, propter ſolenne S. Pauli Officium ſimplici ſolum
Commemoratione honoratur; feſtius autem recolendus
preſcribitur hac die VI, ſub titulo Translationis, cum
Officio trium Lectionum ac Miſſa: cujus diei antiqua
obſervantia probatur ex Vita Arnaldi Episcopi, anno
MLXXXII defuncti, qui in oratorio S. Vincentii
ſepulturæ honorificentiam confeſcutus, denique tem-
pore Domni Ugonis Episcopi, an. MCXXXV ordina-

ti, in capitulum ejusdem monaſterii translatus eſt
anno Domini, non MCXI (ut male excuſum) ſed
MCXLI, die Translationis S. Bertranni Episcopi.

2 Multas ille, inquit Gregorius, altercationes,
cum reliſta deceſſoris ſui defuncti vidua habuiſſe
probat; eo quod res, quæ illius tempore Eccleſiæ
datae fuerant, tamquam proprias detinebat, dicens;
Militia hæc fuit viri mei: ſed licet invita, tamen
cuncta reſtituit. Interim Episcopus, annum jam ter-
tium in Episcopatu agens, a S. Guntramno Burgundio-
num Rege cui tamquam tutori pronepotis Clotharii, Chil-
perici poſtſubiti, ſubſerant Cenomanni; cum Namatio Au-
reliaenſi legatus directus ad Britones, pro ſacta in ter-
minum Namneticum irruptione omnem ſatisfactionem pol-
licitus, eorum fide juffores atque ſubſcriptas cautiones
recepit anno Chriſti DLXXXVIII, uti nobis videtur
colligere ex Gregorio, prolixius rem narrante lib. 9
cap. 18 ac deinde cap. 20 ſubneſcente, quæ geſta ſunt,
eo id eſt eodem, quoque an., XIII Childeberti Regis,
ejus qui poſtea Guntramno ſucceſſit, licet Carolus le Coſ-
te in Annalibus Francorum, id reſerre malis ad annum
præcedentem. Plura de Bertichramno non habet Gre-
gorius; quippe qui ad Regis Guntramni mortem, obitam
an. DXCIII, & hanc ſecuta Sancti Præſulis adverſa,
ſcribendo non perſecuit. Nemo autem, quod quidem ſcitur,
proximis duobus ſeculis vitam illius conſcripſit, ſed qui
S. Aldrici, Episcopi XXIII, anno DCCCLV vita fun-
cti, compilavit Geſta, ad Januarii Supplementum die
VII repræſentanda; eodemque omnino ſtylo digeſſit, Acta
præcedentium Episcoporum; ex iis quæ vel ſcripto vel
traditione accepit monumentis; etiam S. Bertichramni
hiſtoriam aliquam nobis dedit, huc Commentario per
partes inferendam; pro majori autem parte ſumptam
ex Teſtamento, VI Kalendas Aprilis ſub annum
Chriſti DCXVI condito, quod geſtis ſubneſſitur. Id
enim, cum admodum ſit prolixum, multa de ejusdem
actis docet: ſed imprimis probatur egregia Bertichram-
ni fides erga Clotharium II Regem, tutore Guntramno
patris orbatum. Indidem etiam immetſcit, quanta ejus
fuerit, in ſacris Deo locis condendis dotandiſque, & ad
perpetuitatem communiendis, diligentia ac liberalitas; propria
quantum inſuper ſundorum ex bonis ad ſe vel heredi-
tate, vel donatione, vel etiam emptione divolutis, ipſe
poſſe.

AN. DC- CEnomannenſis Eccleſia, poſt primum ſuum Episco-
XXIII. pum S. Julianum, qui XXVII Januarii colitur,
alioſ octo ex ordine commemorat, variis per annum
diebus Sanctorum honore dignatos. Penultimus horum
Inter XI Innocentius commemorandus nobis venit hujus menſis
primus die XIX; de ultimo, & poſt Julianum octavo, S. Do-
Episcopus mnolo, egimus XVI Maji. Pulcherrimam hanc Sancto-
Sanctos rum Antiquitatem ſeriem, ne porro ad duodecimum inclu-
diderunt sic, ſive continuaretur, ſecit Badegifilus, non tam Episcopus,
quam tyrannus; canentes tamen ordinatus,
quantum quidem ſcire poſſumus ex hiſtoria S. Gregorii
Turonenſis, ſaltem interpolata, lib. 6 cap. 19. Poſtquam
enim ibi narratum eſſet, quomodo S. Domnolus, mori
ſe ſentiens, Theodulſum Abbatem in locum ſuum
prelegit, ad cujus aſſenſum Rex Chilpericus ſuam
prebuit voluntatem; mox ſubjungitur: ſed non mul-
tum poſt tempus mutata voluntate, in Baudegifilum,
Domus regis majorem, transfertur electio: qui ton-
ſoratus, gradus quos Clerici ſortiuntur aſcendens,
poſt quadraginta dies migrante Sacerdote Domnole
ſucceſſit, an. DLXXXI; deinde ut legitur Episcopus,
ſubſcripſit Concilio Maſſiconenſi anni DLXXXV. Verum,
ſicut ibidem lib. 9. cap. 39 legitur, cum anno quinto
Episcopatus ſui expleto, jam ſextum, an. Chriſti
DLXXXVI, ingrediens, epulum civibus cum immen-
ſa lætitia præparaſſet; annum, quem cœperat, pro-
tinus morte imminente finivit. Bertichramnus, Pa-
riſiacus Archidiaconus, ſubrogatus eſt. Ipſe ſe ſuo
teſtamento Bertichramnum ſubſcribit, alitque poſt eum;
eidem vero ſynchronus & ſynonymus Eccleſiæ Burde-
galenſis Episcopus, Bertechramnus notatur in præ-
dicto Concilio: aſt vulgo pronuntiabatur Bertrannus,
quod in iſto Teſtamento ſecutus ejus Notarius eſt; ita-
que inſcriptus invenitur veteri Eccleſiæ Cenomannicæ
Kalendario ad diem XXX Junii, quo creditur obſiſſe;
ſed, propter ſolenne S. Pauli Officium ſimplici ſolum
Commemoratione honoratur; feſtius autem recolendus
preſcribitur hac die VI, ſub titulo Translationis, cum
Officio trium Lectionum ac Miſſa: cujus diei antiqua
obſervantia probatur ex Vita Arnaldi Episcopi, anno
MLXXXII defuncti, qui in oratorio S. Vincentii
ſepulturæ honorificentiam confeſcutus, denique tem-
pore Domni Ugonis Episcopi, an. MCXXXV ordina-

colitur
& 30
Junii.

An. 581
legatur
ad Bri-
tanos.

F
Acta in
Regiſto
ſcripta
poſt an-
num 355

fere ſum-
pta ex
propria
Teſta-
mento,
an. 616,
poſſe.

A possederit: quorum tamen particula aliqua, sed minima Nepotes ac Pronepotes carissimos aliosque amicos & familiares asperserit, tam memor officii, quam parvus beneficii in non egentes profundendi.

R. Ch.
tharii
anno 32,

sed 32,
juxta ac-
curatio-
nem & li-
tationem;

3 Testamentum hoc ex Regesto Ecclesie prius editum Antonius Corvaserius, Toparcha de Castillis Regius in Cenomannensi Senatu Consiliarius, ac deinde Locumtenens ad causas criminales, in Historia Cenomannensium Episcoporum, Gallice edita 1649. Sed huc Joannes Bondonnetus, Benedictinus, idem argumentum baud paulo accuratius & eruditius eadem Gallica lingua prosecutus, tertio post anno gratiam dicam impexit, quasi non grammatica dumtaxat & orthographica menda corrigere, sed etiam substantiis quadam mutare præsumpsisset, & annum Clotharii vigesimum secundum pro trigesimo secundo substituere. Carolus le Coite in Annalibus Francorum, huic accusationi occurrens, ostendit Clothario, primum post Guatramat mortem adeptum Cenomannorum possessionem, licet per annos viginti fluxam, potuisse apud illos sic numerare annos. Verum nihil opus eo effugio, tam incerto, tamque remoto a praxi ejus temporis, quo scriptum testamentum est, & quo totam Francorum Monarchiam Clotharius possidens, & tamen regni annos cum vita numerans, ducta ab anno DXCIII Epocha, suis, ubique subditis præbat exemplo ad similiter faciendum. Non opus est, inquam, effugio illo: nam in Regesto, unde Corvaserius accepisset copiam profertur, numeralibus litteris notatur annus XXXII; ut nihil verosimilius sit, quam Corvaserium, deceptum per Librarii sui socordiam, bona fide decennium omisisse. Ita excusari eum debere ac posse scriptorem, ad observationes Chronologicas aliqui non valde attentum, probat ipsius integri Regesti fidelissima ex Mr. editio, tom. 3 Analethorum Mabillonis, sicut illud Auctores varii successive suppleverunt; incipienter ab Arnaldo Episcopo XXXII, & post S. Aldricum (in quo pars inter defuncta) desinens, ac porro scribentibus usque ad Gaufridum de Loduno, sub annum MCCLV. fundam.

4 In fronte hujus Regesti (quo ut facillior recursus Lectori sit, placet ad singula inde sumenda loca notare in margine numerum Paginae) In hujus, inquam, Regesti fronte incipiunt nomina vel tempora justorum vel injustorum Pontificum, Cenomannis in urbe degentium: & post Beatissimum Julianum, atque alios octo intermedios, Beatos ibi dictos, sequitur x, Dominus Baldegisilus Episc. sedit in Episcopatu annis v; sub eoque notantur Bertholdus Chorepiscopus & Merolus; tum subiungitur; Beatus Bertichramnus Episcopus sedit annis XXXVII. Secundum quem calculum, sumpta ex Gregorio Turon. Epocha, obisset illo anno Christi DCXXIII. Multa certe distans vixisse non potuit, quando Precaria, quam ejus successor Dominus Hadoindus Episcopus fecit Lonegisilo Sacerdoti, signata invenitur; Kalend. Decembris anno XLII (esto per librarii oscitantiam scribatur LII) regnante Clothario Rege, id est, DCXXV. Corvaserius & Bondonnetus, nullo Auctore citato, fuisse eum scribant quando obijt annum LXX; adeoque natum conceptione anno circiter DLIII; quando S. Germanus, quem mox infra Patrum suum appellat Sanctus, adhuc erat Augustoduni Abbas S. Symphoriani, biennio post factus Episcopus Parisiensis; unde consequens videtur, ut Bertichramnus, pater Franco, matre Aquitana genitus, Augustoduni potius quam Parisiis venerit in lucem. Idem etiam, ex prædicto calculo, fuisse anno

ubi Son-
dus d. ci-
sur ab-
que Cho-
repiscopo
sedisse
an. 37:
pag. 46

addunt
recentio-
res xix-
se annis
70.

Augusto.
anno & so-
cio fonte
inceptur
a S. Ger-
mano
Abbe.

etatis XXXII ad Episcopatum proventus, certe non potuit multo citius per Canones ordinari. Porro cum in prædicto Regesto, sub num. x, scriptum esset, de Baldegisilo Episcopo nihil, Caput xi implent, Gesta Domni Bertichramni, Cenomannicæ urbis Episcopi, qui fuit novissimo tempore Chilperici Junii Tomo I.

fili Clotharii, anno paulo amplius quam uno, & tempore Clotharii filii ejusdem Chilperici, qui fuerunt D. P. Reges Francorum, Viri illustres.

5 Gesserum illorum hoc est principium: Dominus & postea Bertichramnus, urbis Cenomannicæ Præsul, nobilis genere, natione partim Aquitanus, partim Francus, Turonis vero tonsuratus, & postea aliquo tempore conversatus cum Domino Germano, insigni Parisiacæ urbis Episcopo, & ab eo edoctus, atque in quibusdam Sacerdotalibus gradibus est ordinatus, & spiritualiter instructus. Ita scribendi occasionem dedit ipse, in suo Testamento sic loquens; Basilicæ Domni & peculiaris Patrini mei Germani Episcopi, qui me dulcissime enutrivit, & sua sancta oratione, licet indignum, ad Sacerdotii honorem perduxit.... donari jubeo in honorem sepulture suæ villam Bobane: & rursus infra, loquens de construtta a se Cenomannicæ Basilica, beatissimi ac sancti Germani, Parisiaci Antistitis, addit; qui me dulciter enutrivit, & ad Sacerdotale onus, ut non inveni, sua intercessione perveni: sed hæc alio sensu dictæ Sanctus non potuit, quam quod Germani, iam inde ab anno DLXXVI in cælis beati, deprecationi apud Deum adscribat adeptum Pontificatum Cenomannensem. Et hoc est quod animadvertens Gesserum Auctor, (Sacerdos enim & Sacerdotalis, idem antiquis sunt quod Episcopus & Episcopalis, neque de Presbyteris dicebatur) caute dixit, Sacerdotalibus quibusdam gradibus; id est ad Episcopatum ducentibus, quales etiam sunt Ordines quatuor Minores, Subdiaconatusque & Diaconatus.

6 Verum ne hos quidam a S. Germano potuisset suscepisse Sanctus, si recte ex Testamento legeretur, quædam accepisse a Clothario Rege, dum laicus fuit. Et enim Clotharius Secundus, patri suo posthumus, ut jam dixi, anno DLXXXIII primum vivere ac regnare cepit; Primus autem obiit anno DLXI, quando obitum duntaxat erat Bertichramnus. Si vero sub Clothario II, utcumque infante, sed tamen per matrem regentem multa donato apto, adhuc laicus fuisset Bertichramnus, jam annum agens ætatis xxx; consequens esset, nullum Ordinem sacrum ab eo susceptum ante id tempus; jamque virum fuisse, quando a saculo conversus, ad sepulcrum Domini ac specialis Patroni S. Martini comam deposuit; capique eidem tali titulo annis singulis tributum ibidem reddere; adeoque vix uno anno Archidiaconi munere fundum Parisiis esse, idque sub Ragnemodo S. Germani successore. Tam subita quasi per saltem promotio suspecta mihi merito est, nec satis credibilis in viro sancto. Consulatur ergo locus ipse. Et apud Mabillonem continetur his verbis: Id mihi placuit delegare, ut villa Nimione, sita in territorio Parisiaco, cum vineis, quæ Frontanito ad palastrias & vinicores esse noscuntur, quas mihi Dominus Lotharius Rex dedit, quæ meo tempore cum laicus fui, tam de fisco quam de comparato, possidendum sanctæ Ecclesiæ Parisiacæ, sub cujus gratia nutritus sum, ad integrum volo esse donatum. Hinc esse sensum, nemo non videt: & (si non hic latet quispiam, qui aliquid Episcopo domaris aut vendiderit, sicut num. 44. Eusebius quondam Laicus) vehementer suspicor, quod Ecclesiæ vult esse donatam Nimionem villam, cum vineis, quæ Frontineti, sive in Frontineto esse noscuntur, quæ Rex Clotharius dedit; & quod in eo (scilicet Nimione vel Frontineto) prius Dumlaici fuit, vel Dumlaicus habuit. Etenim hujus terminationis nonnulla nomina Franci usitata inveniuntur, ut Wulfilicus, Grimlaicus & infra num. 61 Berthelanicus, in Translatione autem SS. Marcellini & Petri inventus Notarius Eginhardi Abbatis Ratleicus alias Ratlaicus. Interim non miror, ex istis verbis, apud

apud
eandem
Episc.
Paris.
educatur,

P. 121.

P. 133

primus ab
eo susce-
pit Ord.
an.

E

ac raim
dedit cor-
di an. 61.
30 addun-
laicus
fuisse

P. 116

propter
lo. an.
annum 10.
flamini,
corre-
tialum,

AN- Corvaserium sic detortis, quasi clare ac distincte scriptum
CTORE foret, quas mihi Dominus Clotharius Rex dedit cum
D. P. laicus sui, duxisse Carolus le Coite in Annalibus
sensum prorsus contrarium sententia ipsiusmet Corvase-
rit, Bertichramnum a S. Germano sacris Ordinibus in-
statum & Archidiaconum factum offerentis; eoque ma-
gis doleo etiam in Abbacia Cultura perisse originalem
Testamenti chartam, aut non superesse saltem antiquius
aliquod egraphum, unde verior lectio certius erui pos-
set.

Vita re-
centior
omitti-
tur;

7 Ex eadem (nisi fallor) Abbatia venit ad nos,
quingenta abhinc annis Parisiis missum a P. Joan-
ne d'Ardes, initium Vita cujusdam verbosissima, nec
multum antiqua; primo in duodecim, deinde in octo
Lectioes divisum; brevissimas omnes, quales fere re-
periuntur in antiquioribus Gallicanarum Ecclesiarum
Breviariis, sola Legendarum initia referentibus; quas
viginti Lectioes verosimiliter sequebantur in autographo
alia octo vel duodecim pro singulis per Octavam reli-
quam diebus. Sed initium illud tale est, ut priores
duodecim, juvenilis dumtaxat institutionis laudes; alia
octo, postulationem Sancti ad Episcopatum contineant;

B tanto inutilis exaggerationis ambitu, ut, sicut historica
substantia nihil ibi est legere, prater errores quibus
Bertichramnus a S. Germano Sacerdos ordinatus, & S.
Domnole defuncto dicitur immediate successus Episcopus
(quod utrumque transcripsit Saussajus) ita nec in re-
liquis videatur docere nos aliquid posse dignum velatu,
nequidem de Translatione aut miraculis, quando tale
quid si reperissent Corvaserius ac Bordonnetus, viden-
tur id nobis, uno saltem verbo, indicaturi fuisse. Ni-
hilo pluris faciendum Saussaji commentum, offerentis,
quod spectabat ad ipsum Bertichramnum Cenomano-
rum Comitatus, quam ille potestatem in justitiae
praesidium convercit; quasi vel eo tempore Comitatus
hereditarii fuerint, vel secularium iudicium more um-
quam justitiam administraverit Sanctus, ab adolescen-
tia (ut ipsum Saussajus scribit, & sequitur ex dictis)
in sortem sacrae militiae adscriptus. Sed neque fra-
trum alteruter, qui in Testamento nominantur titulo
Comitis appellantur, neutiquam praetermittendo tali
occasione, si alteruter eo usus fuisset, ex quacunque
administratione sibi personaliter & ubicunque commis-
sa.

C § II. Monasteria & Xenodochia a S. Berti- chramno fundata.

8 **O**bservat Corvaserius, inter Episcopos Ceno-
mannenses, qui Bertichramnum praecesserunt
vel subsequuti sunt, neminem reperiri qui tot
templa Xenodochiaque crexerit. Primum in his lo-
cum merito postulat & tenet sancta ac venerabilis ba-
silica Domni Petri ac Pauli Apostolorum, quam,
inquit, Bertichramnus, in conspectu civitatis, ad
ejus latus meridionale, opere meo, pro defensione
civitatis vel ad salubritatem populi, edificavi; de
qua ecclesia, sic in ejus gestis legitur. Fecit in terri-
torio matris & civitatis ecclesiae S. Mariae & san-
ctorum Martyrum Gervasii & Protasii, de villa cui
vocabulum est Vivereus, a fundamento (Angelo
sibi demonstrante, dum in ecclesia S. Michaelis
infra urbem, juxta praedictam matrem ecclesiam,
in quadam turri ipsius civitatis constructa, per-
vigilans in oratione erat; atque Angelo ei visibili-
ter, oriente aurora Dominici diei, designante) mo-
nasterium juxta urbem, in honore S. Petri & Pau-
li Apostolorum, & nobiliter construxit; & ipsam
ecclesiam Apostolorum jam consummatam, tam de
rebus S. Mariae & S. Gervasii matris & civitatis
ecclesiae, quam & de aliis quas undecumque iuste

Monast.
SS Petri
& Pau-
li,
Pag. 113

In quo
saeculo in
Monachi
erant

& legaliter attrahere, vel invenire potuit, tam de D
suz hereditatis rebus quam de aliis comparatis vel
acquisitis, legaliter per consensum Domni Cloth-
arii Regis atque Episcoporum multorum, mirifice
dotavit; & monasterium in circuitu ecclesiae, cum
claustris & aliis aedificiis, nobiliter a fundamento
operatus, & in eo agmina multorum Monachorum
regulariter degentia esse instituit; & pauperum at-
que adventantium peregrinorum sive matriculario-
rum receptiones & refocillationes devotissime sup-
plevit, & perpetualiter fore constituit.

9 Hicenus ille, secundum eum scilicet, quo tunc fundatum
cum scribebat, res erant statum, currente saeculo ix. ^{Canon.}
Bertichramnus qui in monasterio S. Martini, de quo ^{ius a}
infra, Moniculos, id est Monachulos, a se constitutos ^{Sancto}
declarat; de potiori illo ac priori loquens, Monachorum
non meminit; Sed rogo, inquit, & jubeo Abbatibus
per singula tempora, sicut divina potentia aut gra-
tia Dominorum Apostolorum eos inibi jusserit per-
durare, ut omni tempore vitae eorum hoc sit eis
potissimum observandum ut quod de agris, seu
villis in testamento nominatis, speratur, in usibus fan- ^{Pag. 117}
daz Basilicae & monasterii sui, sive alimonia Cano- ^E
nicorum vel pauperum, qui ad ipsam ecclesiam fan-
dam ad matriculam sedere videntur; victus & vesti-
tus per singulos annos sufficienter ministretur. Bon-
donnetus Canonicos, id est sub Regula viventes inter-
pretans, putat eo nomine Monachos designari, motus
factis titulo Abbatis, quo monasterii ipsius sui Prae-
tos Bertichramnus appellat. Sed placere ejusmodi ex-
plicatio non potest; cum ex paulo posteriorum saeculo-
rum Conciliis satis apparet, nequaquam peregrinam a ^{sub Abba-}
Canonicis aut novam Abbatum appellationem esse, qua ^{te Cano-}
& hodieque perdurat inter eos, quos ad saecularium di-
stinctionem vocamus Canonicos Regulares. Sic in Con-
cilio Moguntino anni DCCCXIII, agitur de Clericis,
qui sunt sine capite, neque sub Episcopo, ut saecu-
lares; neque sub Abbate, ut Regulares; sed sine ca-
nonica seu regulari vita. Et in Turonensi anni ejus-
dem, jubentur Episcopi scire, qualiter Canonici, qui
sunt cum Abbatibus, vivant; & quantos quisque
Abbas Canonicos in suo monasterio habeat. De qui-
bus vide Nicolaum Desnos, in opere cui titulus Canoni-
cus Saecularis & Regularis, lib. 1 cap. 13. Interim a ^F
quo & quando in SS. Petri & Pauli Monasterium Ma- ^{qui an-}
nachi sint introducti, ignorare me fateor: sed invenio ^{logo me-}
eos, non tamen solos, ibi fuisse sub Episcopo xxxix ^{annu pio-}
Moello, qui in Gestis suis narratur anno MXC in ipsa ^{ne dese-}
ecclesia excommunicationem relaxasse Clericis matris ^{ceram.}
ecclesiae, utraque S. Petri tam Clericorum quam
Monachorum congregatione audiente.

10 Carolus le Coite, in Annalibus Francorum,
Fundationem istam refert ad annum DLXXIX, quod ^{Annus}
vellem doceretur productis tabulis, saltem illis qua ^{fundatio-}
scripta fuerunt de villa Patrilliaco, quae est secus ^{ni incor-}
Ponto-Chiuggane, quam, inquit Sanctus, de Dole-
no comparavi, & venditionem in nomine Sancto-
rum Petri & Pauli, vel Basilicae eorum, quam jam ^{Pag. 116}
tunc temporis edificare videbamur, & postea ad
ipsam sanctam Basilicam delegavi. Nunc illud de
anno nobis manet incertum: multo etiam incertius,
quod addit Carolus ex sententia Corvaserii; ideo, quia
Angelo apparente didicit Sanctus, Deum coli velle in
loco illo, ipsum de Cultura Dei appellari voluisse.
Equidem Testamentum legens, non possum non judica-
re, Culturae nomen, quod vulgo la Coulture red- ^{& memon}
ditur, longe esse antiquius; & tamen non accessisse ^{Cultura}
monasterio ecclesiaeque praedictae, nisi post scripta Ge- ^{recomis.}
sta, quae talis nominis non meminerunt, cum loquan-
tur de monasterio; Testamentum vero, inter villas &
agros Ecclesiae S. Mariae, id est Cathedrali attribuitur,
sa-

secundo loco nominat Agrum Culturam, eo tempore acquisitum, quo ante dixerat abvenisse sibi primo loco
 Pag. 113. nominatam villam, cujus vocabulum est Bonalpa; quam, inquit, mihi præcellus Dominus Clotharius Rex suo munere, una cum præcella Domna Fredigunda Regina quondam genetrice sua . . . in me humilem eorum, pro fidei meæ conservatione, quam semper circa ipsum Principem habere & tenere visus sum, concesserunt: atque postquam Clotharius an. DCV aut etiam serius, regnum fere totum, quod sæpe victus amiserat, recuperavit; aut etiam, postquam an. DCXIII, mortali æmulo Theoderico & Theoderico, factus est Franciæ totius Imperii Monarcha.

11 Tunc ergo, & post multipliciter probatam Regi fidem, non autem multo prius, donatus Bonalpa Bertichramnus, etiam Culturam acquisivit: quem agrum inquit, te Domina heres mea Ecclesia habere volo ac decerno. Quomodo autem cum Ecclesia ipsi acquisieris explicans, addit; ex quo agro medietatem bonæ memoriæ Domna Ingoberga, quondam Regina (Chariberti Regis uxor, utroque sub annum DLXVII defuncto usque ad annum DLXXXIX superstes) mea

B instantia meoque exigente servitio, S. Mariz dereliquit, per testamentum, ut videtur; aliam vero medietatem de germano ipsius Magnulfo quondam dato pretio comparavi, ut in iura sanctæ Ecclesiæ ager ille ad integrum perveniret. Erat ergo, & per Testamentum confirmabatur matri Ecclesiæ, totus ager iste; esto dñi post pervenerit ad ius monasterii SS. Petri & Pauli; quod cum forte destructum collapsumque post scriptam priorem Regesti partem, reedificandum esset, placuerit novus in vicino Culture agro locus, unde novum nomen monasterio factum, quod in Regesto non invenitur, nisi sub Heclo prædicto sæculo XI, quo etiam tempore Clericorum Congregationi catenus ibi subsistenti iuncta fuisse legitur Congregatio Monachorum, fortassis eo non pridem induratum, tali pacto, ut Clericis paulatim emorientibus soli deinde locum tenerent.

12 Antiquior fortassis est S. Germani, pariter a Bertichramno fundata Basilica; prior certe nominatur in Gestis, occasione commemorata principio institutionis sub S. Germano. De hac fundatione, consequenter ad verba num. 4 recitata, ita scribit compilator: Antedictus namque Dominus Bertichramnus fecit quamdam cellulam ultra fluvium Sartz, in honore sancti magistris sui Domni Germani, Parisiacæ civitatis insignis Præfulis, quam de rebus S. Mariz & S. Gervasii dotavit; sive de quibusdam vicis ejusdem S. Mariz & S. Gervasii, atque de aliis rebus quas acquirere suo bono ingenio meruit, ecclesiastico jure dotavit: & in prædicta Cellula, quam in honore jam dicti S. Germani construxerat & sacraverat seu dotaverat, aliquos Monachos, sub Regula degentes constituit; & hospitale pauperum atque nobilium inibi esse instituit, quam cellulam ecclesiæ suæ S. Mariz & S. Gervasii subjugavit; sive suis Successoribus atque Canonicis S. Mariz & S. Gervasii possidendam & regendam perennibus temporibus sub regulari ordine dereliquit.

13 Ita credo se res habebat, cum Gestis scriberentur; & hac ipsa causa fuerit, cur desolato monasterio, illic nunc aliud nihil quam parochia sit, teste Courvaserio; ab initio autem non fuit sic, & absque ulla talis subjectionis mentione, ita in suo Testamento Bertichramnus loquitur: Basilicam in honorem ipsius S. Germani . . . ædificavi, & casas inibi ædificavi, & Moniculos institui, qui inibi Christo propitio in perpetuis temporibus officium & servitium procurent. Dono ad ipsam basilicam, in honore ipsius Pontificis, has villas his nominibus. Chorisago cum vineis, quæ Silvaco vico sunt; & reicola, quæ appellatur Stir-

piaco, cum vineolis & mancipiis quæ inibi esse auct. noscuntur; & Landolenas, Graciaco & Manciaci, D. P. quas dato pretio undique comparavi & ad meam pervenit ditionem, tam quod præfenti tempore videor possidere, quam quod adhuc meliorare potuero, ad ipsam sanctam basilicam in honore beatissimi Domni Germani volo esse donatas; & vineas illas, quæ ad Ruilionem sunt, quas Aunigilus Diaconus tenuit, vel adhuc postea undique comparavi: cum prati medietate ad ipsum Ruilionem præcipio possidendum.

14 Ita ille, nec parvo alibi verbum ullum de Basilica S. Germani, quo ipsam subiecisse Cathedrali ecclesiæ videatur fundator suus: simili tamen phrasi eadem Gestis, post expositam fundationem Monasterii SS. Petri & Pauli, uti & verbis supra relatis, de ipso adjunctoque Xenedochio Sanctæ Crucis loquuntur: Non longe autem ab eodem monasterio, ecclesiam in honore sanctæ Crucis fecit, & Dei servos ad divinum explendum Officium instituit, & receptiones pauperum atque hospitem ibi mirifice ordinavit: & prædictum monasterium Apostolorum Petri & Pauli, cum Ecclesia dictæ sanctæ Crucis, cum omnibus ad se pertinentibus, Sedi suæ Ecclesiæ S. Mariz & Gervasii subjugavit; & ipsam matrem & civitatis Ecclesiam S. Mariz & S. Gervasii, ex omnibus suis, tam propriis quam & ecclesiasticis sive hereditariis rebus, heredem appellavit, atque heredem esse constituit; & suis successoribus & ejusdem senioris Ecclesiæ Sacerdotibus atque Canonicis, ipsum monasterium SS. Petri & Pauli Apostolorum, cum omni integritate ecclesiastico ordine possidendum & regendum, jure firmissimo, perpetualiter delegavit atque dereliquit. Quis non credet ista sic in Testamento legi? Interim in ipso statim exordio inventas unam ecclesiam alteri æquali hereditatis jure compositam his verbis: Quando ego Bertrannus peccator ex rebus humanis excessero, debitumve naturæ tempus complevero; tunc tu, sacrosancta Ecclesia Cenomannica, una cum sancta ac venerabili Basilica Domni Petri & Pauli Apostolorum . . . heredes mihi esto, heredesque meos vos esse constituo: ceteri exheredes sint toti: & sic consequenter modo ambas simul, modo seorsim singulas identidem nominat Heredes suas.

15 Videbatur id quod futurum erat præfagies sanctus Episcopus, quando hæc verba dicitur: Et quia casus humanus multos dubios reddit; & ego ve- reor ne (quod Deus avertat) devotionem meam iniqua cupiditas, quæ malorum radix est, in aliquo frangat; conjuro te, Domne Sacerdos, quem post me Deus esse voluerit; per illud iudicium tremendumque diem; sic in æternum beatitudinis præmium adipiscaris, & non cum Juda damnationis partem acquiras, ut in omnibus voluntatis meæ arbitrium impleas, vel dum te Deus superstitem esse voluerit custodire intendas omnia. At rursus infra, præfati monasterii libertati & indemnitati nominatim consultum volens; Quia deliberationis meæ arbitrium opto per hoc Testamentum firmiter conservare; ideo conjuro vos, Domni Pontifices (omnes scilicet Galliarum Episcopos communiter alloquitur) per Apostolatum quem divina traditione accepistis, ubicumque necesse fuerit Basilicæ meæ vel Abbati loci illius semper solatium præbeatis, & tale consilium Domno ac Successori meo instruite, ut de eo quod sanctæ Basilicæ, in honore Domni Petri & Pauli Apostolorum, pro animæ meæ remedio, deputavi, nihil exinde minuat, vel per quamlibet occasionem aliquid debeat fraudare: quia me nullum dispendium sanctæ Ecclesiæ generasse cognosco; id quod antea pluribus demonstraverat, sicut ex infra allegandis apparebit.

Ecclesia S. Germani cum Xenedochio Monasterio ab initio habuit,

C

qui gratie dicuntur ex tunc subiecti fuisse Ecclesiæ Cenom.

Pag. 133.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 141.

F

adjunctis suis successoribus;

Pag. 143.

imo Episcopi scripti omnibus;

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

ut ejus indemnitas fieri possit per providentiam.

Pag. 143.

AUCT. 16 *Pergit nihilominus compilator eodem tenore subjugare etiam monasterium & Xenodochium S. Martini.* Fecit quoque vel restauravit idem Dominus

Similiter & Xenodochium S. Martini. Bertichramnus, super fluvium Idonæ, quoddam monasterium vel Synodochium in honore S. Martini, quod Pontileugua vocatur; ipsumque de rebus Episcopatus sui donavit, sive de aliis quas legaliter invenire vel acquirere quivit, & hoc constituit, ut omnes adventantes inibi omnia necessaria sumerent; ibique Monachos regulariter degere constituit, & matricularios numero & tenore, quo in ejus continetur Testamento; & ipsum Synodochium suæ Sedis Ecclesiæ subjugatum, atque suis Successoribus possidendum futuris temporibus, more canonico atque ecclesiastico dereliquit; sicut hactenus in ejus Testamento decretum sub jurejurando nobiscum habetur, cujus exemplar in subsequentiis conscribere libuit. *Mox autem post pauca interjecta,*

male dicitur ecclesiæ subjugatum in Testamento; quibus *Gesta Sancti absolvuntur*, sequitur exemplar Testamenti prædicti Domni Bertichramni, quod fecit pariter (nota *re* PARITER) Cenomannicæ matris Ecclesiæ & monasterio S. Petri.... quod ideo in his Gestis Pontificalibus inferuimus; ut si aliqua (quod absit) negligentia perditum fuerit; hic reperiat, per quod sciatur, qualiter actum fuit.

17 *Interim ex ipsa Testamento liquet, quod qui nusquam meminit Monasterii Ecclesiæ subjugandi, Xenodochium S. Martini monasterio subiectum esse expresse voluerit; idque absque nulla mentione Monachorum, inibi (ut Gesta tamen dicunt) constitutorum. Sic ergo legitur:* De Pontileugua, hoc est de matricula & Synodochio in honorem S. Martini, si per singula pensamus, quanta facinora nostra, in sæculo cum detenti fuimus, commissa esse noscuntur; [agnoscimus] non esse tantam facultatem redimendi, quantæ sunt culpæ commissæ: sed omnipotens Deus, qui nullum perire vult, ipse parva munuscula, quæ grandibus cum lacrymis vel memori animo Redemptori offerre videmur, in pauperibus [suscipiet, &] pro larga pietatis suæ gratia qualemcumque tribuet veniam. Ergo quia votum & deliberatio mea est, ut [conserve]tur basilica, quam in honore beatissimi ac peculiaris Patroni nostri S. Martini Episcopi, ad Pontileugua [fundavi], ubi & Reliquias suas sanctas Deo propitio posui

pag. 127.

C *(ita corrigo pro requies sua sancta)* de lego ad ipsum sanctum locum locella his neminibus, Logiagas, Noginto, Novavilla, Antoniaci, & de Monasterio parte illam quam de Leodelene dato pretio comparavi, & de Avanto quodcumque inibi comparavi aut aliunde mihi obvenit, cum mancipiis, mobilibus & immobilibus. [Et hæc] cum omni jure eorum, vel quantumcumque adhuc ad ipsa loca subungere & comparare potuero, habere jubeo ac decerno, ut sub Abbate Basilicæ Sancti Petri & Pauli potestate consistat. Licet [autem] præsumptive dicamus ut Synodochii locus sit, dum parum ibi intulimus; tamen potens est Deus, & ipse sanctus Athleta Christi, inibi plurima conferre; unde pauperes & alimonia [fruuntur, &] vestiantur, & cuncti amici nostri & peregrini receptum, pro nostra memoria, habere videantur.

& qui dem sub intermissione divini judicii, 18 *Non poterat clarius mentem suam, quoad subjectionem, explicare Bertichramnus; quam supra fecit, postquam tamen ad præsens jussisset, ut sedecim animulæ Deo devotæ, hoc est viri pauperes, cæci, aut debiles in ipso loco collocentur; & diebus singulis eis victus facta ratione sufficienter ministraretur, de tributo Taledensi & suffragio Crisciniani, vel Camburionensi, tam in vestimentis quam in lectariis aut calceamentis, & istis Fratribus nostris & Ma-*

triculariis S. Petri, qui sub regimine suo esse noscuntur; Tu, inquit, Abba S. Petri & Pauli, omnimodis potissimum tibi cura sit, hoc eis in omnibus adimplere: quod si in aliquo (quod absit) ex hoc negligens apparueris, ante tribunal Christi (non autem Episcopi Cenomannensis) cum S. Petro & Paulo Apostolis & S. Martino Antistite habeas rationem; & nullos ex Pontificibus successoribus nostris, de eo quod ad prædictum locum vel pauperibus est delegatum, auferre præsumat; sed ad sollicitudinem ipsam (S. Martini), & Pontifex & omnis Clerus prandium dignum percipiant; & si de prædicto locello quicumque aliquid retraxerit, tamquam necator pauperum ante conspectum divinum judicetur. *Neque his contentus, pergit Abbat officium suum inculcare & explicare, dicens:* Tu vero, venerabilis Abba; vel successores tui, talem curam habeatis de cursu sanctæ Ecclesiæ Domni Martini, qualem & de Sanctorum Petri & Pauli; & lumen per noctes, de tributis villarum ipsarum, sufficienter comparatur; & quod superest ad ipsos pauperes vel inopes ipsius basilicæ proficiat. *De prædicto autem Xenodochio, milliaris ab urbe distante, narratur in Gestis successoris S. Hadolmi, quomodo transeunte illac Alano quodam, viro divite & decretum habente sua omnia Deo, ubi magis placuisset, consecrare; venerunt servi Dei obviam, & suscipientes eum cum silentio, & per orationes eum deducentes, omnia necessaria ei voluntarie & diligenter ministrabant, & cum magno honore ei serviebant: quia ad hoc opus prædictus Dominus Bertichramnus ipsum Synodochium in Pontileugua in honorem S. Martini fecerat, ut omnes adventantes, tam divites quam pauperes, ibi receptiones haberent, & alimenta & cetera necessaria abundanter inibi acciperent.*

19 *De sanctæ Crucis Xenodochio, unde hic digressi sumus, nihil invento scriptum in Testamento, quod probet ipsum alterutri heredum fuisse subiectum; sed nec unde sciam a Bertichramno plus conditum sub eo nomine, quam ecclesiæ: solum enim futuris Abbatibus commendatur, ut, de medietate quarundam initio nominatarum villarum, lumen sufficiens præbeatur, tam ab basilicam Sanctorum Apostolorum, quam & ad sanctam Crucem, quam, inquit, postea ædificavi; vel ad basilicam Domni Martini ad Synodochium, quæ est in Pontileugua. Neque dubito, si quod postea sanctæ Crucis Xenodochium accessit, quin illud quoque, similiter atque alterum, Abbatibus S. Petri & Pauli commendatum subiectumque fuerit, Clericisque habuerit. Verum ejusmodi accessio & fundatio longe posterior esse videtur ætate S. Bertichramni. Et enim Caroli Magni præceptum, Canonice Cenomannensis datum anno 11 Imperii, Christi DCCCII, decensu tam monasteriorum quam & cellarum Episcopii, quod ad Francorum Episcopii Pontificatum in Regesto habetur, in his ex quibus nonæ & decimæ ad ecclesiæ S. Gervasii persolvi debent, nominat quiddam Monasterium S. Petri, quod Bertrannus Episcopus ædificavit, cum monasterio vel Synodochio S. Martini in Pontileva.... & monasteriolum S. Germani ultra fluvium Sarre; sed sanctæ Crucis nusquam meminit; ut nec Ludovicus Pius, in ejusdem Privilegii renovatione facta S. Aldrico, anno Imperii XI Christi DCCCXXI. Interim ex priori Instrumento discimus, prædictorum Monasteriorum & Xenodochii Martini subjectionem ad ecclesiæ Cathedralis, ad Carolinam fere tempora referri posse.*

20 *Ista autem Gestorum cum Testamento Collatio docere evidenter potest, quam diversa sint notitiæ, quæ ex originalibus Instrumentis ducuntur, ab his quæ solum habentur ex narrationibus diu postea scriptis, &*

ostiam ad Episcopos centenas

E Fundatum illud erat etiam pro nobiliam receptione: pag. 127.

S. Crucis Xenodochium reconditus

pag. 117

quod monasterium ante Caroli M. & Ludovici Imp.

pag. 128.

A pro cuiusque effectu, secundum presentem tunc rerum statum alicuius, quamvis eorum Auctores eademmet originalia prae oculis habuerint. Habuit certe & Gesta & Testamentum, unde hactenus processimus, Corvasertus, & apud hunc illud non intelligenter legit Annalista Carolus; & tamen uterque scripsit, quod Bertichramnus praedictis omnibus addidit Oratoriolum in eodem loco, ubi Archangelus se conspiciendum obrulerat, quod nunc etiam de nomine Sancti Michaelis sortitur appellationem. Atque Gesta dicunt visionem ipsam oblataam Sancto, dum in ecclesia S. Michaelis juxta matrem ecclesiam, in quadam turri ipsius civitatis constructa, pervigilans in oratione erat. Supponitur ergo tum illa ecclesia existisse: & Sanctus in suo Testamento, Perfeci, inquit, domum, quam intra muros, in dextra parte de posteriori, meo opere aedificavi; ubi oratoriolum in honore S. Michaelis Archangeli constructum est, [ideoque] volui ut ipsa domus & basilica, S. Petri & Pauli esse debuisset.

21 Pergit autem de ipsa Domo, non de Oratorio vel Ecclesia, cui usui eandem servire velit, sic enarrare, ut simul nobis indices alterum Xenodochium, neque a Gestorum Compilatore neque a recentioribus observatum, distando sequentia: Dum nos cum Clothario

B Rege, pro fide nostra & amore illius, detenti fuimus; pistrinum Ecclesiae, matris scilicet in proximo constituta, ante ipsam domum constructum est: propterea in hisce locis Ecclesiae stipendia [distribuenda statui] & Matriculam ego inibi erexi. Quare supplex rogo Domino meo Pontifici, qui mihi successor fuerit, ut omni tempore matricula ipsa, sicut usque nunc meis temporibus stipendia promeruit, ita semper in antea ministrante sancta Ecclesia alatur; & domus ipsa sit ad receptionem Pontificum vel Religiosorum, qui ad ipsum Oratorium (S. Michaelis) deseruiunt: quia & virtutes ibi ostensae sunt (visio scilicet praememorata) & honorari in omnibus debet. Precamur Domino & Pontifici successori nostro, & per Deum Trinitatis (id est in Trinitate subsistentem, ne quid hic cavilletur Bonadonnetus, Corvasertum captans, quasi ejus hac phrasis sit, parum orthodoxa, cum sit originalia) per Deum inquit, Trinitatis conjuramus, ne de villis quas ego sanctae Ecclesiae per hoc solum Testamenti delegavi, vel quae meo tempore conquestae sunt, vel in donationem sanctae Ecclesiae pervenerunt, ex omnibus vel in omnibus decimas annonae, vini, casei, lardi, omnes decimas in domo ipsa S. Michaelis Archangelis annis singulis congregentur, sicut nostro tempore actum fuit; & pauperibus vel peregrinis in eorum alimonia ministretur: quia nec sancta Ecclesia dispendium perferet; si ea quae nos, licet indigni, qui qualemcumque locum Sacerdotii visi fuimus occupare, Deo annuente pauperibus studuimus ministrare, a vobis indefinenter conferrentur.

§ III. Fides Clothario Regi constanter ser-

vata inter ejus adversa a Bertichramno,

& reliqua ejus acta.

22 **F**rancorum Annalium Conditor jam saepe nominatus le Coite, cum ad annum DLXXXIX Bertichramnum representasset, totum rebus illis vacantem, & quae superiori & explicuit enumerasset, tamquam in Testamento commemorata; inde colligimus, inquit, ante annum Christi DXCVII confecta fuisse tot aedificia: nam post obitum Fredegundis Reginae (erat ea Clotharii mater, Bertichramni fa-

tris principia) bis aut tertio passus est facultatum suarum adeo grave dispendium, ut ideoque erubesceret in suo Testamento scribere quod parum ad offerendum resedisset Sane ante Clotharii cladem amplissimis abundavit opibus. Hic videtur Annalista cladem eam intelligere, quam Rex iste anno DC pertulit, longe omnium maximam, sed neutiquam primam; dispendia autem quae illius causa pertulit Bertichramnus, initium sumpserunt cum fine Guntramni Regis; quando idem qui regnum ipsius occupaverat Childebertus nepos anno DXCIII, etiam Cenomannos, ad Clotharii hereditatem aliquot pertinentes, sed tutela titulo relictos ejus patruo in beneficium quo ad viveret, sibi contra juris ordinem vendicavit. Verba Testamenti ad quae Annalista respexit, ita sonant; Omnibus notum est, qualiter bis aut tertio in rebus sanctae Ecclesiae vel propriis, sustinui spoliationem. Deus scit quod non pro culpis nostris hoc passus sum, sed pro eo quod fidem volui illibatam custodire. Et sancta Ecclesia in praediis illo tempore grave pertulit dispendium, & ego pauperatus substantiola mea propria, valde egenus evasi, ideoque erubescere scribere quod parum resedit ad offerendum.

23 Verum ex consequentibus mox apparet, non eum queri, quod sibi, Testamentum scribenti parum superesset in praediis, sed in argento, quod postea Deus vel Dominus Rex aut amici contulerunt: de praediis autem, ex quorum praedictis principibus existimo fabricata aedificia, ea liquet identidem ad Episcopum rediisse cum faenore. Etenim afflictiones Bertichramni, quas ab anno DXCIV ad DCXIII licet protrahere, lucida identidem habuerunt intervalla. Hoc ut clarius pateat, lubet Clotharii simul & Bertichramni fortunam omnem prosequi, sicut eam habemus in Testamento expressam. Praecipuus ea de re locus sic legitur: Licet nulli habetur incognitum, qualiter ego post transitum Guntramni quondam Regis, pro eo quod sacramentum insolubile Domino meo Clothario Regi dedi, propterea quod civitas Cenomannis, legitimo ordine, post transitum Domni Guntramni, ex hereditate genitoris sui hunc recordationis Chilperici, quondam Regis, [illi] debuit provenire: sed faciente cupiditate, & civitas ipsa fuit ablata, & de reliquo regno suo multum passus est dispendium. Sed dum me sacramentum meum in integrum constrinxit, ut eum nullatenus dimittere deberem; facilius mihi fuit ut tam Sedem quam facultatem, tam sanctam Ecclesiam quam & proprietatem relinquerem, quam perjurius (quod abest) inveniret. Interim (uti infra pergit) Berthigisilus, illicito ordine, contra decreta Canonum in Sede sua fuit aggressus nimium res S. Mariae, vel meas proprias, & generavit pro his gravissimum dispendium.

24 Quis autem ille Berthigisilus? Gesta Clericum quendam vocant, quis bis Sedem & Episcopatum tyrannica potestate, contra Canonicam auctoritatem, invascerat. Non fuit certe Chorepiscopus Bertichramni, nullum enim talem illi adjungit syllabus antiquus Nominum Episcopatum, num. 4 allegatus; neque hoc ad exaggerationem injuriae dissimulasset addere Sanctus. Verba tamen, in Sede sua; idem videntur sonare, quod tempore Sedis suae; atque adeo ordinationem aliquam Episcopalem innuunt, quam absente Bertichramno, jubente Theodorico Childeberti filio, Berthigisilus suscepit; sed illegitimam, atque nullam; quare nec Episcopi nomine eum quisquam dignatur, praeter Corvasertum. Hic vero dupliciter in historia erat; primum, quod contra hunc, velut illegitime ordinatum, jam inde ab anno DLXXXI, fingat electum atque Parisiis ordinatum Bertichramnum,

net-

AUCT. *secundum annos Pontificales affectum: deinde, quod*
 D. P. *Belgisilum, quem Gregorius sexto Episcopatus anno*
inerte mortuum assererat, ipse præsumat in vivis re-
linere sub nomine Berthigisili, atque Episcopo Sancto
non solum his, sed tertio opponere in usurpata mala Sede.

Pag. 119 *Per illud multa in-*
juste di-
fracta
 25 Porro dum, Berthigisilo primas occupata Sedis
 vices sic tenente, pro amore ipsius Principis Clotharii,
 unanimiter cum illo consisterem, inquit, Bertichra-
 mnus capta narrationi infusus; necesse ipsi Principi
 fuit, ut nobis aliquid adderet, unde vitæ substantia
 & nos & pauperes nostros sustentare deberemus.
 Ubi existimo, non intelligi familiares, Dominum suum
 exulem secutos; sed pauperes ipsiusmet Ecclesiæ Ceno-
 mannica; quodque ad eandem redierit Bertichramnus,
 post prælum inter utriusque Regis exercitus commis-
 sum; in quo prælum Deus iusticiam reddidit Domino
 Clothario Regi, sicut occasione alia antea dixerat.

Pag. 118 *Sancto ex*
parte suo-
eius cam-
pensata,
regressus
ad Clo-
tharium
Cen: man.
 Tunc scilicet & Cenomanni redierunt ad Domini sui
 legitimi potestatem (puta altero vel tertio a morte Gun-
 tramni anno) & Ecclesia ad Episcopum suum: quæ alia
 quidem male ablata mox recuperavit, sed Berthigisi-
 lus, loco motus atque ad damna reparanda damnatus,
 non ut debuit restauravit nisi parvitate (malim le-
 gere parvitate) propter res Episcopi proprias, quas

Pag. 123 *B*
 malo ordine distraxerat; & quædam locella cum
 charta venditionis dedit; hoc est, cum domibus Cam-
 pariaco & Stivale, portionem suam in integrum
 Episcopo vendidit. Sic ergo annorum aliquot requies
 Cenomannis & Bertichramno fuit; non solum usque
 ad obitum Fredegundis Reginae, defunctæ anno DCCVII;
 sed omnino usque ad annum DC, quo a Theodeberto &
 Theoderico Childeberti filii invasus ac prælum victus
 Clotharius, deindeque Parisiis obsessus, damnosa pa-
 ctione coactus fuit cedere, Theodeberto quidem quidquid
 antea possederat inter Sigonam & Ligerim, usque
 mare Oceanum & Britannorum limitem, ut loquitur
 Fredegarius, adeoque & Cenomannos; Theoderico au-
 tem Ducatum integrum Dentelini usque ad Ocea-
 num mare, id est (si non fallor) totam Picardiam,
 Campaniam, Belgicamque; remanentibus sibi dumtaxat
 duodecim pagis, inter Ileram & Sigonam & mare
 littoris Oceani, id est, Normannia cis Sequanam,
 cum Parisiis atque Caletibus.

26 Atque hæc fuit expoliatio posterior, quam in-
 iuste pertulit Clotharius, in Testamento post ante-
 riorem nominata; in qua, similiter ut in priori, amo-
 re ipsius Principis unanimiter cum ipso consiluisse se
 gloriatur Bertichramnus, & de qua sic porro narrat.
 Et postea cum alia vice gloriosus Dominus Clothar-
 rius de regno suo multum dispendium ex insidiis

Pag. 119 *in capti-*
vitate
abduktus
Episco-
pis;
 Pag. 123 *C*
 pertulit, & iterum ego propter ipsum valde in ca-
 privitate fui; [tempore] in ipso nec nominandus
 Berthigisilus iterum vastator Ecclesiæ accessit; &
 chartam ipsam, quam prius fecerat, in archivo Ec-
 clesiæ invenit, & eam igni comburi præcepit. Cum
 his non potest bene consistere, quod absque teste primus
 scribit Bondonnetus, Sanctum urbe exclusum a Berthi-
 gisilo, in supradicto loco Stivale, seu Æstivale cellam
 sibi eremiticam construxisse, in qua solitarius degens,
 Deoque ac sibi vacans, præsolaretur tempus releatio-
 nis suæ. Credo ego, ad primum victori, exercitus in-
 cursus captos Cenomannos, abduktumque Episcopum;
 pace autem composita liberatum, non ad Sedem sub alie-
 nato Rege tenendam, sed Parisios se ad Clotharium
 contulisse; unde contigit ut non prius amissa recupe-
 raret, quam anno DCV, postquam (sicut pergit ille)
 Dominus noster cum voluntate Dei, una cum præ-
 celso confobrino suo Theodeberto Rege, nimiam

fratris Theoderici potentiam formidante, charitatem
 ac fœdus contra hunc inivit; & voluntarie quantita-
 tem de regno suo recepit; & nos locella illa, illo

Berthigisilo nequidquam obfistente, ad Dominationem D
 nostram revocavimus.

27 Hæc ve narrata, subdit Carolus; Quamquam
 nec illis locis diu potitus est Episcopus: quia Clo-
 tharius viribus iterum inferior fuit, postquam Theo-
 debertus ac Theodericus fratres in amicitiam redie-
 runt. Equidem apud Fredegarium invento, occiso ab
 exercitu Theoderici Protadio, qui illum contra fratrem
 incitabat; ipsum confusum atque coactum, pacem ini-
 visse cum Theodeberto, idque anno mox sequenti: sed
 non invento notabilem aliquam cladem illatam Clo-
 thario. Cum igitur supra lego, de Bertichramno, quod
 bis aut tertio, in rebus sanctæ Ecclesiæ aut propriis,
 sustinuit spoliationem; tertiam hanc jacturam malim
 adscribere alicui non satis noto tempore & causa; qua
 non urbi ipsa Cenomannica dominum mutavit, sed per-
 vasa dumtaxat regio fuerit ab exercitibus Theoderici
 ac Theodeberti, sapienter ad diffidia redeuntium; a qui-
 bus periculis tunc primum liberati Cenomanni sunt,
 cum Deus, ut paulo post habetur, regnum suum inte-
 grum Domino Clothario dedit, anno scilicet DCXII, pro-
 stigato his Theodeberto. Sic enim anno præcedenti per-
 legatos convenerat, ut, si Clotharius in solatio Theo-
 deberti non esset, Ducatum Dentelini, quem contra
 Theodebertum cassaverat, si Theodericus Theode-
 bertum superabat, reciperet. Ad pacem autem longe
 constantiorem Bertichramno redierunt omnia, mortuis
 illis duobus, uno alterove post anno, Christi DCXIII;
 quando (ut alibi loquitur Sanctus) Deus Clothario
 Regi, totum regnum Francorum, catenus trifariam
 divisum, in sua ditione advenire præcepit. Postea nos
 (inquit ille) larga sua pietas, propter servitia nostra,
 in aliquo respexit, ipsum, & Ecclesiam ipsius causa,
 variis donans fundis; de quibus aliisque (ut supra dictum
 est) disposuit per Testamentum conditum anno DCXV,
 certe ante mortem Bertetrudis Reginae, cui num. 19
 villam Pempinas legat: illa autem obiit anno DCXIX.

28 Ex dictis, & ex copia villarum, de quibus San-
 ctus testatur, liquet, neque perpetuo absentem illum ab
 urbe sua fuisse, usque ad integram Clotharii restitutio-
 nem; neque necessario cessasse totis XVII annis ab edi-
 ficiis; neque si cessavit nova tunc condere, consequens
 esse ut non aliqua ex præmemoratis postea fundaverit,
 sub faventissimo sibi jam Monarcha Clothario, prius
 etiam quam conderet Testamentum. De Sanctimoniali-
 tum certe conventu postea erecto, fidem nobis faciunt
 gesta, in quibus proximo post S. Germani monasterium
 loco (nam nullus ibi temporis ordo servatur) Prædi-
 cto quoque Bertichramno Cellula quæ monasterium
 Stivale nuncupatur, a quodam Clerico Bertigisilono-
 mine legaliter & per strumenta chartarum, pro
 quibusdam negligentis suis, quas in Episcopatu Do-
 mini Bertichramni & in rebus S. Mariæ & S. Ger-
 vasilii fecerat, sub jure & dominatione S. Mariæ &
 S. Gervasilii atque Sanctorum Petri & Pauli Aposto-
 lorum tradita fuit, sicut in Testamento Domni Ber-
 tichramni hætenus inveniri potest. Verum nulla ibi
 mentio S. Mariæ: solum dicitur Campariacum & Sti-
 vale, quæ scilicet Berthigisilus (ut supra dictum)
 vendiderat, cum domibus, mancipiis, vineis & silvis,
 pratis, aquis, aquarumque decursibus, & jura earum
 vel omnium peculium, sanctæ Basilicæ Domni Petri
 & Pauli delego. Si ergo Dominus Bertichramnus mo-
 nasterium seu cellulam prædictam nobiliter ampliavit
 & immelioravit, & Sanctimoniales Monachos sub Re-
 gula degentes ibi constituit; dubito equidem, an eam-
 dem suæ Sedi S. Mariæ & S. Gervasilii subjugavit, at-
 que suis successoribus possidendam & regendam perpe-
 tualiter jure firmissimo dereliquit; & non potius Abbati-
 bus SS. Petri & Pauli, licet id forte postea mutatum sit.

29 Prædictus autem Dominus Bertichramnus, Pag. 122

A *inquant Gesta*, Archiepiscopus erat; & Pallium, sic-
ut mos est Metropolitanorum, serebat; atque omni-
bus Episcopis totius regni præerat & proderat; unde
quidam colligunt, teste Corvaserio, *jus Metropolitanum*
ad Cenomannos aliquando translatum fuisse ab Archie-
piscopo Turenensi; constare enim volunt, quod non
solum S. Bertichramnus, sed etiam S. Madolnus, Agil-
bertus, alique ex successoribus plures, Pallio & Cruce
uti sint. Corvaserius suspicatur ejusmodi prærogativam
non fuisse indicium potestatis Archiepiscopalis, sed na-
taliū præcellentie, aut virtutibus tributum. Bondon-
netus maluit de re tota flere. Nos solum optamus, ut
antiquis Scriptorum testimoniis ea prærogativa Ceno-
mannis confirmetur; scrupulum enim omnem exemit
Cantelius noster, in *Historia Metropolitanorum urbium*
Parte 1, Dissert. 3 de Pallio cap. 3, sic scribens: Primis
temporibus usus Pallii concessus tantum iis est, qui-
bus Pontificie delatæ vices; quod soli Arelatensi in
Gallia Episcopo competeat. Haud multo post aliis
etiam, siue Metropolitanis essent, siue meri Episcopi,
a quibus in publicum Ecclesieque commodum mul-
tum opis sperabatur, quod aut virtutibus, aut nobili-
tate, aut magna apud Reges gratia florent; quæ
omnia tria in Bertichramno cadebant. Eo nomine
& Siagrius a Gregorio, & a Joanne VIII Adelge-
rius, uterque Heduenfis Episcopus, Pallium obtinuit;
quorum ille apud Theodebertum, (ipsissimo quo
Bertichramnus apud Clotharium tempore) hic apud
Carolū Calvum poterat sane plurimum. Ideo etiam
datum est & Grodegando & Drōgoni Metensibus,
quod alter Pippini cognatus esset, alter Caroli Ma-
gni filius. Ecardo etiam Namnetensi virtutis ergo
indulgit Adrianus II, ob cruciatus fidei causa fortiter
toleratos. Infinitus autem sim, si exempla omnia per-
sequar; hæc ad rem nostram satis sint.

30 Sed quam hoc de Pallio Bertichramni verum
esse extra controversiam potuit; tam extra controver-
siam ut falsum rejicitur etiam a Corvaserio, id quo
Saussejus Sancti nostri Elogium sic clausit, post lauda-
tam Monasterii Apostolorum fundationem: Deinde au-
gendæ religionis sollicitus, S. Maurum Cassino, per
Frodogarium Archidiaconum & Harderidum Vice-
dominum, qui ejus nomine a Benedicto hoc subli-
dium petierunt & impetrarunt, evocavit. Quo ad-
ventante, ipse eximii laboribus pro Christi glo-
ria, Ecclesie decore, Populi utilitate perfunctus, ad
repositum abiit cæleste meritorum præmium. Qui
possunt disparata magis quam hæc sint copulari? Etenim
si a S. Benedicto, sub annum DLIII defuncto, missus in
Galliam fuit Maurus, etiam post alios in fundato ibidem
Glannofoliensi monasterio annos XL, prius obisset quam
Bertichramnus Episcopus ordinaretur: nec nisi per
magnam conjectandi licentiam (ut ad vitam S. Domno-
li XVI Maji num. 10 dixi) ad Bertichramni initia ad-
ducatur Maurus, ponendo hanc petitionem impetratumque
non a Benedicto, sed a Banno, annis post Benedicti mor-
tem pluribus quam XL; quo casu toto tempore quo Ce-
nomannis Bertichramnus, Glannofolii vixisset Mau-
rus, sub annum DCXXVIII defunctus, quod nescio an
alicui Benedictino facile probandum sit. Gestorum Epi-
scopatum Auctor primus, priorem partem futurus in
S. Alderico cum anno christi DCCCLVI; nihil habet de
S. Mauri ad Cenomannos adventu; credo quia apud
eos nihil ea de re scriptum inveniebatur, necdum edita
Mauri Vita, quam non nisi sub annum DCCCLXIX
Almado Cenomannensi Archidiacono dixerit Odo Glannofolien-
sis, nescio qua ratione usque eo deceptus, ut Dom-
nolum Bertichramni successorem faceret, qui sine contro-
versia decessor ejus fuit.

31 Auctor Gestorum, de fine S. Bertichramni,
sic loquitur; Hic autem plenus dierum, in senectu-
te bona, obiit in pace.... pridie 3 Kalend. Julia-
rum; & in præfixa ecclesia, quam ipse in hono-
rem sanctorum Apostolorum Petri & Pauli ædifi-
caverat, a suis Consacerdotibus & Discipulis ho-
norifice ac condigne sepultus est: qui & in cælis
& gloria per cuncta sæcula sæculorum. Amen.
Plura frustra in Regeſto quæras; totum enim de Bertichramno
contemtum per partes jam dedimus: proinde
Translatio ejus, quæ nunc præcipua solennitate vi Junii
celebratur, necdum facta erat, cum primæ partis Au-
ctor scribere desit. Sed neque pars secunda, ultra sæ-
culi XIII medietatem producta, illius meminit: quare
non nisi verbo uno loqui de ea Corvaserius potuit, & Vi-
tam Bertichramni, sic finit: Metus, ne importunus
videar similia sæpe iterando, prohibet miracula scri-
bere, quæ reddiderunt vitam ejus illustrem, pretio-
sam mortem, & tumulum frequentatum: qui modo
habetur sub fornice capellæ inferioris, cujus columnæ
sustinent altare majus ecclesie, ipsumque faciunt
multum elevari supra pavementum chori: quod totum
opus, licet non valde antiquum esse existimem, facile
tamen crediderim prius esse factum, quam Abbatis devol-
veretur in commendam, Episcopo Silvanectensi donata.
Opino autem per hanc calamitatem, aut per antecedentium
temporum incuriam accidisse, ut neque de Translatione,
neque de Miraculis, quidquam vel scriptum sit, vel sal-
tem nunc inveniat.

§ IV. Testamentum Sancti, quatenus conti-
nens donata primæ suæ heredi, scilicet
Ecclesie Cenomannicæ.

32 Post sic deducta vita acta, explicandum venit
Testamentum, licet annis novem ante mortem
conditum: non tamen eo quo scriptum fuit ordine, id est
nullo, sicut in mentem veniebat disanti: hunc enim
tenere nihil nunc opus videtur, postquam insertum Re-
geſto egraphum, non jam ex Corvaserii judicio emenda-
tum mutatumve, sed omnino invariatum habemus.
Placet ergo ad certa quadam capita revocare omnia; &
sicut in superioris § punctis nonnullis, prout historia
poscebat & Testamento exceptis, fecimus; ita & in reli-
quis digerendis corrigere, atque ad grammaticas & ortho-
graphicæ leges non nihil levigare singula, voces etiam
quasdam deficientes supplere beneficio horum signorum []
in gratiam lectoris, contrariam illis scabritiem, egra-
phisque sapius quam autographis imputabilem, hic (ut
reor) non desiderari, quando omnia jam habentur ad
litteram fidelissime a Mabillione expressa; ad cujus editio-
nem dum remittitur Lector notato in margine, uti ceptum
est fieri, numero Paginarum, ut mox agere ferre poterit
articulorum ordinem, qui pene fortuitus in autographo est, hic
immutatum & ad certa quadam capita revocatum. Quod
autem Annotationibus nullis videas illustrata tam multa pa-
gorum villarumque nomina, per contextum totum occur-
rentia, eo fit, quod in plerisque frustra laboraturum me vi-
derem, mutatis vel antiquatis appellationibus plurimis, quæ
vix qua adhuc supersunt vestigia, ea Cenomanni ipsi aliiq;
Franci in suis quique provinciis reperiant & eruderant fa-
cilius, ut in hoc ab illis potius, quam a me opera istæ
debeat expectari. Ipsum Testamentum sic incipit.

33 In nomine D. N. Jesu Christi & Spiritus san-
cti, sub die sexto Kalend. Aprilis, anno XXXII re-
gnante gloriosissimo Domino Clothario Rege, Ber-
trannus, etsi indignus peccator, Episcopus sanctæ
Ecclesie Cenomannicæ, sanus Deo propitio mente
& corpore sanoque consilio, metuens casus humanæ
fragilitatis, Testamentum meum condidi, ipsumque
filio

Auct.
D. P.

S. peliur
in mona-
stio
Apostolo-
rum.

post an.
1255
transfor-
mavit 6 Ju-
nii.

E

1

Quo or-
dine bis
dicitur Te-
stamen-
tum?

F
cur Sylo
levigato,

& absque
Annota-
tis.

Per ip-
sum san-
ctum an.
615 Lo-
tharii
R. 125
P. 112.

AV- filio meo Ebbone Notario scribere rogavi & distavi.
 CTOR. Quod Testamentum meum, si quocasu, jure civili
 D.P. aut jure pratorio, vel alicujus novæ legis interven-
 beredes tu, valere nequiverit, ac si ab intestato ad vicem
 scribis co- Codicillorum valere ipsum volo, & valeat. Itaque
 C. Nam, quando ego superscriptus Bertrannus peccator ex
 B. B. filii- rebus humanis excessero, debitumve naturæ tempus
 cam Apo- complevero; tunc tu sacrosancta Ecclesia Cen-
 Astorum, mannica, una cum sancta ac venerabili Basilica
 Pag. 113 Domni Petri & Pauli Apostolorum heredes
 mihi estote.... Omnis itaque cui [per] hoc Te-
 stamentum meum [aliquid] dederò, legavero, da-
 rive jussero; id ut detur, fiat, præstetur, fidei he-
 redibus meis committo; si quos autem liberos [libe-
 rasve] esse jussero, liberæ liberive sint toti.

34 Et quia inclitus atque præcellus Dominus
 en facul- Clotharius Rex, cui Deus in millia æternam re-
 tate ad tribuat beatitudinem, [per] suum præceptum, ma-
 bus a Ro- nus suæ jure firmatum, mihi liberum tribuit arbi-
 g. obtem- trum; ut de propria facultate, quam ex parentum
 10. successionem habeo, seu quam munere suo consecutus
 sum, aut comparavi vel comparare Deo adjuvante
 potuero, vel in quibuscumque rebus aut corporibus
 augmentare, tam pro animæ meæ remedio, quam
 B propinquis seu fidelibus meis delegare [possim quid-
 quid] voluero; idcirco te sacrosancta Ecclesia Cen-
 Ac prima- nomannica, heres mea, habere volo ac jubeo vil-
 qui dem- lam juris mei, cujus vocabulum est Bonafsa, sitam
 assignat in territorio Stampensi seu Equilina silva; [quam]
 villas, mihi præcellus Dominus Clotharius Rex suo mu-
 Bonaf- nere, una cum præcella Domna Fredegunda Regi-
 jam, na quondam genetrice sua, postquam eam Dominus
 Vrdola justitiæ eorum reddidit, me humilem eorum,
 pro fidei meæ conservatione, quam semper circa
 ipsum Principem inviolabilem habere & tenere vi-
 sus sum, concesserunt; ipsam villam, cum domi-
 bus, mancipiis, vineis, campis, vel omnire, jure,
 & adjacentibus suis, tam mobilibus, quam immo-
 bilibus; [ut eam] post meum obitum valeas per-
 petualiter possidere; excepto quon exinde liberare
 voluero. Similiter & agrum Culturam &c. m. 11.

35 Et de illa Celonica, sita in territorio Tricu-
 Pag. 114 rino, cujus medietatem bonæ memoriæ Bobolenus
 C. l. ai- Ecclesiæ delegaverat, & pro ipsa medietate multas
 cum, habui vexationes, sed meo opere egi, ut de jure
 sanctæ Ecclesiæ non auferretur; & postea aliam me-
 dietatem, quam uxori vel heredibus ad possidendum
 delegaverat, dato pretio ad integrum comparavi, &
 in dominationem meam pervenit; volo ut ipsam
 villam cum omni securitate, tu sacrosancta Ecclesia
 heres mea, una cum sano Vicinoniz [possideas].
 cum fidei- Quidquid mihi [ibi] comparavi, aut meo opere ad
 Vineas- mancipia stabilivi: cum eo quod adhuc Deo propi-
 tis, tio in ipso agro meliorare potuero, cum omni inte-
 gritate eorum, & mancipia ibi commanentia, tibi,
 sacrosancta Ecclesia, volo esse donatum. Itemque
 villa Brea, quam mihi Daulfus per donationis titu-
 lum contulit; & [quæ ibi] ego postea mihi com-
 paravi vel quæcumque subjunxi, velut ipsa villa,
 B. cum omni integritate sua, sicut a me in præfente
 tempore possidentur, in dominatione sanctæ Ecclesiæ
 Cenomannicæ heredis meæ perdurent Villam
 Dolus, quam meo opere construxi, & [quidquid
 ibi] meo ingenio undique ad me pervenit, quid-
 D. idam, quid inibi laboravero, cum domibus, mancipiis, vi-
 Pag. 117 neis, campis, pratis, cultis & incultis, & omni ju-
 re suo vel termino suo quod ibi iusto ordine ab-
 traxi, post diem obitus mei, te, sancta Ecclesia,
 in integrum habere decerno....

Pag. 118 36 Villam vero Morenaco, quam meo opere &
 cum grandi labore acquisivi, & postea, dum ego ab-

sens sui pro fidei mei conservatione, a Modeghisilo D
 malo ordine fuit præoccupata; sed, cum Deus reddi-
 dit justitiam Domino Clothario Regi, iterum ad do-
 minationem sanctæ Ecclesiæ vel meam pervenit; *Morenaco.*
 ipsam villam, cum omni jure suo & termino, te,
 sancta Ecclesia, habere, constituam Vineolas seu *Pag. 115*
 prata, quæ sunt ad Riulione, & adjunguntur ad vi- *Grandem*
 neas sanctæ Ecclesiæ, vel infra terminum Calimar- *fontanam*
 centsem, quæ dato pretio comparavi, sanctæ ecclesiæ
 volo esse donata. Itemque & colonicam Statoveram,
 quam Vulfarius quondam tenuit, & postea Aiga *Pag. 116*
 eam nobis, cum ipsa venditione quam ab ipso Vul- *Vineas*
 fario acceperat, dedit... cum vineis & cum omni *quosdam*
 jure suo, tu sancta Ecclesia heres mea percipias... *cum colo-*
 Sanctæ Ecclesiæ heredi meæ dono villam, cui voca- *nica,*
 bulum Grandefontana, quam dato pretio de Vaddo- *Pag. 116*
 leno compatre meo, [& ejus ac meo] filio Bavone *Morenaco.*
 comparavi, cum omni jure vel termino suo..... cum,
 Villam Monciaco, cum colonica [Condaco] quam
 condidi, vel [quidquid] undique in ipso Condacensi
 aut Monciacensi [termino] comparavi & adjunxi,
 tibi, sancta Ecclesia heres mea, ad integrum volo esse
 donatam: Vineas vero, quas mihi sanctæ memoriæ E
 Dominus Licinius Episcopus (*Andegavensis, cujus*
Acta dedimus xlii Februarii) pro amoris affectu, *Carilia-*
 secus vineas Cariliacenses, suo munere, dedit & nos *conspici-*
 antea de Sargite quodam, negotiante partem divi- *additas*
 nam cum terra, comparavimus, & postea inibi vi- *a se,*
 neas posuimus, & in una clausura cum vineis san-
 ctæ Ecclesiæ adjunximus, volumus ut pro mercede
 animæ nostræ Ecclesia sancta Cenomannica possi-
 deat. Licet [enim] antea ipse ager parum habebat
 vineolas, nec Domni mei antecessores Episcopi ali-
 quid ibi voluerunt addere; nos pro amore sanctæ
 Ecclesiæ vel augmento ipsius, tam de negotiantibus
 quam de reliquis, maxime [eas] spatiavimus & pre-
 tium dedimus; [atque] ut in jure sanctæ Ecclesiæ
 proficiant optamus....

37 Villa Blacciago, sita in territorio Burdeleni *Pag. 118*
 secus castrum Blavit, quæ est super alveum Garon- *Blaviagi-*
 næ, & a parentibus meis longo tempore fuit pos- *partem 1)*
 sessa, sed per interregna vel adolescentiam meæ ge-
 nitricis fuit de jure suo ablata, & ab Arnulfo filio
 Marilionis, qui eas occupaverat, per Testamenti sui *P*
 paginas, duæ partes illicite ad sanctas Ecclesias Bur-
 digalensem & Turonicensem & Enguillismensem, ex
 ipsa villa sunt delegatæ; tertiam [autem] Arnulfus
 germanus ipsius Arnulfi possidebat: unde altercatio-
 nes habuimus inter nos & ipsum de prædicta villa.
 Sed ille, recognosceas quod nobis legitime debeban-
 tur, coram ipsis Pontificibus, qui duas tertias ex his
 possidere videbantur, nobis præsentem tertiam ex om-
 nibus de prædicta villa reddidit; & epistola exinde manu
 sua roborata, & a prædictis Sacerdotibus firmata nobis
 tradidit possidendam. Sed dum nos ita constringit amor
 divinus, ut contra sanctam Ecclesiam non ambulemus,
 forsitan [volumus] si possumus, cum gratia Domnorum
 meorum & Fratrum, rem ipsam redimere. Sed quia
 Dominus Agericus Episcopus (*Turonensis*) portionem
 illam quæ S. Martini fuit, nobis vendidit, & ven-
 ditionem ipsam cum Canonicis suis nobis fecit &
 solidos LX, [quantum] secundum arbitrium suum
 valebat, de præfente dedimus, & ipsam altercatio-
 nem nostram subjunximus; volumus ut [ipsam]
 sancta heres mea Ecclesia Cenomannica, possideas:
 & si adhuc rem ipsam de Domnis Pontificibus Bur-
 digalensi & Enguillismensi redimere possumus, totam
 & ad integrum ad tuam revoces potestatem.

38 Villa Redonatiogo, quæ ad Bonafsa semper *Pag. 119*
 aspexit, & nos postea inibi tam terras quam sil- *Redona-*
 vas dato pretio a Chargario & Ragnatice compa- *tiogum*
 ravimus,

Pag. 135 *Rufini- cum & Marogilo* *ibid.* A ravimus, vel undique totum & ad integrum, sicut semper ipsa villa Redonatiaco ad Bonalsa aspexit, [sic] & aspicere [imposterum] debeat, ut sanctæ Ecclesiæ heredi meæ in perpetuum proficiat Villas Rufiniaco & Marogilo, quæ de actione Nuncianæ ad me pervenerunt, propter res sanctæ Ecclesiæ quas multum devastavit, & nobis gloriosus Dominus Clotharius post obitum ipsius Nuncianæ concessit (*fuit hac forte Bertegifili, mali Episcopi, peior uxor, qualem Gregorius describit, & cum qua litigandum Bertichramno fuisse initio videmus*) te, sacrosancta Ecclesia heres mea, habere jubeo

Pag. 136 *Tauriacum* *ibid.* Villæ nomine Tauriaco portionem illam, quam Nunciana inibi tenuit, & nos modo per præceptionem Domini nostri, sicut Marogilo & Rufiniaco tenemus; & in ipsa villa Tauriaco, tam portionem Nuncianæ quæ fuit, & modo ad nostram [potestatem] traditione pervenit; quam portionem illam, quam Audericus & nepotes sui, filii germanæ suæ & germani sui nobis vendiderunt, & ipsas insimul conjunximus, te, sacrosancta Ecclesia heres mea, habere jubeo

Ibid. *Luciniacum* *Montem* 39 Reicolas illas, quas sanctæ Ecclesiæ Suadria, soror Theodori quondam Episcopi (*fortasse Massiliensis circa finem sæculi vi, Gregorio Turonensi & Aimoino multum a sanctitate laudati*) per suum Testamentum dedit, hoc est Luciniaco & Monte; & postea meo opere ipsas vindicavi: villam [quoque] quam de Dudone nepote Romani super Ligere comparavi datis solidis centum, [&] quidquid ibi ab

Villam *Dudoni* præsens habere videor, cum domibus, vineis, terris, mancipiis, & omni portione illa, te sacrosancta Ecclesia heres mea habere jubeo. Similiter Villam Berea, quam mihi Theudoaldus vendidit, & ipsam ad tuam revoces ditionem, cum vineis, mancipiis & omni jure suo Villam Siriaci, quam dato pretio de Leugadio comparavi, cum alio locello qui nuncupatur Blaciacus, cum adjacentibus ad se pertinentibus, domibus, mancipiis, vineis, terris, pratis, silvis, vel omni jure earum, te, sacrosancta Ecclesia

Pag. 137 *Blaciacum* *ibid.* *Montiniacum* Cenomannica, heredem meam habere præcipio Villam Montiniaco, quam Giboaldus quondam Episcopus tenuit & postea ad nostram ditionem venit, cum omni jure suo, sancta Ecclesia, juris tui esse nunc delego atque decerno Domum Diablentes, quam meo opere ædificavi, cum curte & stabulo, & hortis, & colonicis; & quidquid undique, tam de Bosone Presbytero, quam [ejus] heredibus Etoleno & Trilono, in loco qui dicitur Calviaco, vel undique in oppido Diablentis, juxta ripam Aroñæ fluvioli comparavi, cum terris, mancipiis, silvis, pratis & omni jure suo; & cum taxonaria, quam vindicavi contra Leutherum & heredes ejus, totum & ad integrum te, sacrosancta Ecclesia heres mea, habere volo, excipiendo res antiquas sanctæ Ecclesiæ Diablenticæ. Itemque portiones illas, quas mihi Guntherus in omnes res suas per donationem contulit, & ipsum conjunctum apud ipsam casam Diablenticam, te, sacrosancta mater & heres mea Ecclesia, habere decerno.

Pag. 144 *Domum* *Diablentes* *cum adjacentibus* 40 Licet omnibus Christo propitio notum sit, qualiter ego & quam fideliter in sancta Ecclesia aut in monasteriis aut in cunctis rebus laborarim; tamen cessarem, & tu, Domne Pontifex, quem Deus in eis post me esse voluerit, cognoscere potes, quanta ibidem studio meo vel labore, tempore meo, Deus est dignatus conferre. Quod si fide integra disponis inquire, cognosces, me tux Ecclesiæ non modicum laborasse. Unde tibi ineptum esse non debet, si aliquid de rebus S. Mariæ cuicumque ex Fratribus nostris, hoc est Presbyteris & Diaconibus seu

Lectoribus, aut propinquis meis vel amicis aut ferventibus, tam sanctæ Ecclesiæ quam & meis propriis, aliquid in usu fructu committo; quia sanctæ Ecclesiæ proprietatem non aufero, & de substantia mea heredem ipsam constituo. Sanctæ quidem recordationis Dominus Domnolus quondam Episcopus de agro Ecclesiæ aliqua locella ad basilicam suam, ubi requiescere videtur, delegavit: sed nobis molestum fuit, si iterum nos simili conditione de agris Ecclesiæ aliquid auferre aut minuere deberemus, ut Basilicæ sanctorum Petri & Pauli Apostolorum, quam in honore nominis ipsorum construxi, conferremus. Sed [tamen] pertractans cum consilio venerabilium Fratrum nostrorum Presbyterorum seu Diaconorum vel omnium Clericorum, [æquum censui] ut unum locellum de Ecclesiæ conditione ad ipsam sanctam Basilicam, non tantum pro necessitate, quantum propter primitias vel reverentiam ipsorum Domnorum Apostolorum: eo quod sancta Mater Ecclesia; omnes Basilicas ad se pertinentes fovet & datat. Convenit [igitur] cum Dominis Pontificibus [pariter collectis ad] diem illum, quo benedictio celestis vel Reliquiæ sanctorum Petri & Pauli Apostolorum in ipsa Basilica politæ sunt, & [ipsa Basilica fuit] dupliciter, divina opiculante gratia, a sanctis Sacerdotibus consecrata; villam Umbriaco, quam Basilus & Haudegundus quondam per donationis titulum ad sanctam Ecclesiam condederunt, [ipsi Basilicæ tradere] post eorum obitum possidendam.

41 Unde & nos, postea jugiter laboravimus, ut Ecclesiæ non auferretur (post omnia supradicta) quod per me humilem sanctæ Ecclesiæ profecit aut provenit, tam in prædicto Umbriaco quam in suburbana Basilica Domni Petri & Pauli Apostolorum, quæ meo opere ædificata esse cognoscitur. Hic porro deesse mihi videntur aliquot verba, quibus Testator statuit, non obstante cessione prædicta, ut desunctis donatoribus ipsum Umbriacum non ad Basilicam Apostolorum, sed ad ipsam sanctam Ecclesiam Christo propitio debeat in perpetuum permanere. Non ausim tamen ex contextu tam male sibi coherente inferre, quod Testator voluerit (licet hæc ultima verba in editis immediate sequantur prægressa de Basilica Apostolorum) Ecclesiæ dominationi subicere illam ipsam basilicam, quam equali cum Ecclesia jure suam toties nominat heredem, nullo uspiam alio apparente talis voluntatis indicio, sed bene, quod, aliunde satis habens unde fundato a se monasterio prospiceret, sicut ex sequentibus apparebat, potuerit rationabiliter rescindere præfatam cessionem, & Ecclesiæ reddere jam semel acquisitum jus in fundum ipsum: quare etiam ille non invenitur nominatus s. sequi. Ut ut est, voluit illi servatum jus supremum in Casellas, quas Dominigifilius Diaconus munere suo habuerat; quando eas concessit proneposi Leodochramno, sic quoque ut post illius obitum ad jus sanctæ Ecclesiæ revertantur.

§ V. Fundi legaci Basilicæ S. Petri & Pauli, alteri heredi.

42 Basilicam Sanctorum ac beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum superius heredem, una cum sancta Ecclesia Cenomannica, constitui, sicut mea est devotio: quia ibidem meum (quando quidem Deus voluerit) desidero collocari corpusculum; ut pro facinore meo, quod hic in sæculo jugiter visus sum perpetrasse, ipsi Apostoli suffragiis suis ab infernali pœna me liberare dignentur; & si non gloriam, quod non mereor, vel veniam eorum patrocinii aut intercessionibus merear

AUCT. D. P.

agro fructus aliquid amicis legatum,

ex consensu Clerici Basilicæ Apostolorum

datum Umbriacum,

E

quod tamen videtur Basilicæ redditum velle.

F

Pag. 116 Valens in hac basilica sepeliri

AUCT. meretur obtinere. Domo itaque ad ipsam sanctam
D.P. Basilicam villas sitas, tam in territorio Cenomanni-
 co, quam in Stampensi vel Burdigalensi aut ubi-
 cumque, tam [quas] per donationis titulum, ad ip-
 sam Basilicam in die natalis sui dedi, quam etiam
 quas adhuc per Testamenti hujus paginam dedero
 ex iis quas mihi Dominus gloriosus Clotharius per
 suam munificentiam contulit pro fidei meae conser-
 vatione; [qui etiam] praeceptionibus suis manu sua
 roboratis, mihi integram tribuit licentiam, ut praedi-
 cto loco, pro animae meae remedio vel sui regni
 stabilitate, ipsas villas, quas munere suo promerui
 conferre deberem. Haec [autem] sunt villae. Villa
 Thedone, colonica nomine Telate, & alia villa Bu-
 resfaco, & mansiones in Waslinensi, quas de viro il-
 lustri Warnachario Majore-domus, pro villa Co-
 lumbaria percepimus.

43 Illud vero rogo atque jubeo Abbatibus per
 singula tempora, sicut divina potentia aut gratia
 Dominorum Apostolorum eos inibi jusserit perdu-
 rare; ut omni tempore vitae eorum hoc sit eis po-
 tissimum observandum, ut de villis superius nomi-
 natis, quidquid exinde aut in tributum aut in suffra-
 gium annis singulis poterit provenire, medietas ex
 hoc, quando fuerit mea commemoratio, pauperi-
 bus aut in vestimento aut in auro erogetur; alia
 medietas [seponatur ut copia] luminis exinde
 in sancta Basilica omni tempore sufficienter accen-
 datur; ut numquam sit nec una hora noctis sine lu-
 minaria ipsa sancta Basilica; [sed] sicut dignum
 est, in honorem praedictorum Apostolorum, [ubi co-
 pia] luminis omni tempore fulgeat indefinenter, tam
 ad Basilicam Sanctorum Apostolorum, quam & ad
 sanctam Crucem quam postea edificavi; vel ad Basi-
 licam Domni Martini ad Synodochium: quae est in
 Ponte-leuga. Excepto eo quod de fructibus aut reli-
 quis conditionibus de praedictis agris separatur in usi-
 bus sanctae Basilicae & monasterii sui, siue alimonia
 Canonicorum vel pauperum, qui ad ipsam Basilicam
 sanctam ad Matricolam sedere videntur [quibus]
 victus & vestitus per singulos annos sufficienter mini-
 stretur, ut pro meis expiandis peccatis jugiter Domi-
 no deprecantur; & [ut] pro collata Principis [mu-
 nificentia, Rex] caelestis eidem & regnum longarum
 praestet, & in retributione aeterna centuplum acci-
 pere mereatur....

44 [Delego etiam] Basilicam S. Petri & Pauli
 villas, quas dato pretio comparavi, id est, Gaviaco,
 Colonica, Laudolenas, & Ferrenas, meo opere undi-
 que acquisitas; & quidquid Cellis vel in Samarciano,
 prope Cenomannis civitate, & quidquid in Portitho-
 rengo, quem pro tutela percepi, mihi fuit; & hoc
 quod Ceta & Mancina & Gunthia illic possedisse jure
 visae fuerant, & ad meam pervenit ditionem, tam in
 terris ac vineis [quam in] colonis & servis, integra
 portione eorum. Similiter & villas, quas in honorem
 Basilicae Domni Petri & Pauli comparavi de pecunia,
 quam gloriosus Dominus Clotharius Rex nobis dedit
 pro fidei nostrae conservatione, vel nos undique con-
 quisivimus (haec sunt villae ipsae; Campocunana, Lu-
 dina, & Comariago vel Cambariaco, sicut venditione-
 nes edocent, [factae ad] ipsam basilicam, cum villari-
 ri, cui nomen Piciniaco, quem Gundobaldus quon-
 dam Diaconus tenuit; pariter & Iliaco, quem de vi-
 ro illustri Babifone percepimus) in Dei nomine pos-
 sidendas volo.... De villa Morenaco.... [habeat]
 basilica S. Petri & Pauli portionem, quam inibi pos-
 sidere videor, cum colonica, quam mihi Leodaldus
 per donationis titulum contulit, cum eo quod ibi-
 dem postea, undique comparavi in ipso fundo Me-
 chenfi & Voligione, cum omni integritate, [cum-

que] portionibus ipsius vel terminis earum & man-
 cipiis, mobilibus & immobilibus; [ut iis omnibus]
 tu sancta Basilica, perpetualiter valeas dominari....

45 Locellum, qui appellatur Fontanido, quem
 mihi gloriosus Dominus Clotharius Rex suo munere
 concessit, ubi Eusebius quondam laicus vineas plan-
 tavit, & nos postea mancipia posuimus, cum omni
 integritate [& omni] quod eodem aspicere videtur,
 totum & ad integrum basilica Domni Petri & Pauli
 ad suam revocet dominationem.... Villare meum,
 quod est in Cramleno territorio ad Summa Vedantia,
 sicut a me praesenti tempore possidetur, & ex suc-
 cessione Domni ac Genitoris mei legitime reddeba-
 tur, basilicae Domni Petri & Pauli post obitum meum,
 pro mercede animae meae volo esse donatum....

Vineolas secus arenas, juxta quod ipsas maxima [cum
 diligentia] de deserto comparavi vel adunavi, de ipsa
 arena usque ad stradam quod clausura ipsa circumcun-
 git, quod ipsa sancta basilica Domni Petri & Pauli
 praesenti tempore possidere videtur; itemque vineo-
 las, praelata vel territorium, quod in dextra parte
 de strada est quae vadit ad Pontileugua, quod de
 venerabili Fratre meo Eolado Abbate comparavi,
 quod ipsius basilicae oppidum esse noscitur; cum Bru-
 gilo, quem de Fratre meo Leusio Abbate datis qua-
 draginta solidis redemi; & campeilos, quos cum ip-
 so Abbate comparavimus, qui [sunt] ad alveum
 Satae, cum prato quod est ad confluentem, totum
 & integrum, cum servientibus quos inibi posui, aut
 adhuc Christo propitio ponere potuero, & modo ab
 ipsa sancta basilica in Dei nomine possidetur, eidem
 in perpetuum manere volo.

46 Simili modo medietatem de colonica Vati-
 lonno, quam de Berone in nomine ipsius sanctae
 basilicae comparavi; & aliam medietatem, quam il-
 lustris matrona Aegidia ad ipsum sanctum locum
 per donationis titulum contulit; jubeo in integrum,
 sicut a modo ab ipsa basilica Christo praeside possi-
 detur, in perpetuo inibi perseverare.... Contem-
 [queque] illam cum casis, quae bonae memoriae Ro-
 mulus, quondam Presbyter, Cenomannis in civitate
 tenuit; & domum illam quam nostris temporibus
 supra muros edificavit, & nos manum ad hoc por-
 reximus, & postea de nepte sua comparavimus; do-
 mos ipsas [inquam] sicut a praesenti tempore in Dei
 nomine ab ipsa sancta basilica possidentur, cum eo
 quidquid inibi laboratum fuerit, aut ante vel meis
 temporibus subiectum, totum & ad integrum praes-
 tata basilica, absque ullius impedimento, perpetua-
 liter valeat possidere.... Te etiam, sancta basi-
 lica Domni Petri & Pauli, dono villa Conadaco,
 quam de Belletrude siue Bettane matrona, relicta
 quondam Maurini, dato pretio comparavi; & Coli-
 cas villas, quas postea dato pretio de Bertholeno vel
 Mantharigo, cum silvis vel omni adjacentia ad se
 pertinente, cum domibus & mancipiis, sicut jam in
 tua ditione tradidi, cum mobilibus & immobilibus,
 in integrum volo esse donata; item agellum istum
 nomine Timiagio, quem [de] filio & parente meo
 Berulfo ad usum fructum possidemus, post meum
 obitum ad tuam revoces potestatem....

47 Villam Patriiaco, de qua nunc.... volo
 ut in perpetuum possideas, cum colonica ad se per-
 tinente.... itemque & vineolas, quae sunt in Sabo-
 ranensi, quas meo opere undique subjuxi, aut per
 domum aut per venditionem, & si adhuc subjungere
 potuero, cum cultoribus earum & familiis quas ibi
 stabilivimus, te sancta Ecclesia Domni Petri & Pauli
 habere jubeo.... Colonicam vero Vincentianam,
 quam Domina & Genitrix mea possedit, & nos mo-
 do in Dei nomine possidere videmur, quae secus
 agrum

Pag. 120
Fontanido

Pag. 121.
Villare in
Cramleno

Pag. 122.
vineas
varias

Pag. 123.
Burgilo

Pag. 123.

Vatilonno

Pag. 124.
domum in
urbem

Pag. 125
Conadaco

Pag. 126.
Patriiaco

Pag. 129.
colonicam
justa
Blavignam

A agrum Blaviaco esse videtur Basilicæ S. Petri & Pauli, cum mancipiis, vineis & terris volo esse donatam. Villæ Floriaco, sitæ inter duo maria, quæ parentum meorum fuit, & postea genitrix mea per orphanitatem [eam] perdidit, & a Childegerno fuit malo ordine possessa; ejus villæ medietatem, cum mancipiis, domibus, vineis, silvis, omniq[ue] termino suo vel adjacentibus sibi, a Berchranno sive Bettone filio ipsius Childegerni dato pretio redemi, volo ut... Basilica S. Petri & Pauli in perpetuum dominetur.... Locum vero qui appellatur Brestum in territorio Burdigalensi, ubi picarias habere videmur, quas dato pretio cum Arennoaldo quondam comparavimus.... cum picariis inibi manentibus & familiis eorum vel pixita, sicut a me presenti tempore possidentur, post meum obitum tu, sancta & venerabilis Basilica Domni Petri & Pauli, ad tuam revoces ditionem, & exinde annis singulis pix recipiatur.

B Villam vero de Comancio, quam ego de filio & parente meo Ebroaldo comparavi, & postea domos & vineas inibi ædificavi, cum eo quod inveni, & cum omni adjacentia sua, te Basilica S. Petri & Pauli, [sicut] in honore vestro ædificavi & immediate heredem institui, in omnibus habere decerno reicolam quæ appellatur Fontana, inter terminum Alaunensem, quam mihi vir magnificus Baudogisilus & Sancia conjux sua condiderunt, & donationes fecerunt, [quia] nos multa eis in quantum potuimus solatia præbuimus; post obitum nostrum, sancta ac venerabilis Basilica Domni Petri & Pauli ad tuam revoces ditionem, sicut ab ipso Baudogisilo possessa fuit; sic quoque ut nomina illorum in libro vitæ in ipsa Basilica recitentur. Sed quia posteaquam Deus, glorioso Domino nostro Clothario Regi totum Regnum Francorum in suam ditionem advenire præcepit... nos sua larga pietas propter servitia nostra in aliquo respexit, nec ipsum oportet præterire. Ergo [ut pro eo jugiter oretur] villas illas, quas bonæ recordationis Avitus filius Pelicis quondam Episcopi (*Burdegalensis*) qui parentem nostram proximam in conjugio habuit sociatam, & omnes res Aviti inter me & virum illustrem Gundualdum Majorem domus sua Pietas [dividendas] concessit; omnem portionem meam quam ego contra ipsum modo ad præsens habere videor, tam quod in Biturigo est, quam in Albienensi, Cadurcino & Agennensi, totum & ad integrum quidquid medietatis ex agro ipso ad meam pertinet rationem... Basilicæ S. Petri & Pauli, quam heredem constitui, post obitum meum.... percipias....

C Villam Vocriomno quam mihi gloriosus Dominus Clotharius Rex suo munere [dedit], pro rebus nostris quas Egulfus & Arnoaldus malo ordine tenuerunt & vastaverunt, licet plus jam nobis exinde pius Rex dederat, per injunctionem suam Ecclesiæ Metrice in honorem S. Stephani relaxavi; sed villam istam a Domino Fratre nostro Arnulfo Episcopo petivi, ut villas illas quæ fuerunt Egulfi & Arnoaldi ipse reciperet, & nos villam de Vocriomno perpetuo tenere deberemus, & quod exinde facere volebamus liberum arbitrium haberemus. Idcirco ipsam villam, tam pro mercede Domni Regis, quam & pro nostra, quia vineolas parum habet Basilica S. Petri & Pauli in loco isto, cum omni jure suo & adjacentia ad se pertinente, totum & ad integrum, tibi, sancta Basilica Domni Petri & Pauli, ubi corpusculum meum desidero sepeliri, in perpetuo volo esse donatam. Villam vero Nociogilos, quæ est in territorio Pictavo super Ligerim, quam inibi Beato, nepos quondam Babonis, filius

D Theudaldi, de materno suo per donationis titulum avconcedit, te sacrosancta Basilica Domni Petri & Pauli habere jubeo.... Locellum qui appellatur D.P. Luciscus, & quidquid inibi de Berchigisilo, vel conjugis sua & filiis eorum comparavi, & ad præsens habere videor, & quidquid inibi adjunxi aut adhuc adjungere potuero, Basilicæ S. Petri & Pauli heredi meo de lego possidendum.... Kairaco vero villam, quam de Comerio Diacono datis solidis CCC comparavi, & nunc in ditione mea in Dei nomine esse dignoscitur, te sancta Ecclesia Domni Petri & Pauli, quam heredem cum Ecclesia nuncupavi, habere decerno, cum domibus, mancipiis, vineis, pratis, silvis, cum omni jure suo, & si adhuc inibi aliquid meliorare potuero, totum & ad integrum ad tuam revoces potestatem....

§. VI Legata utrique heredi communiter, & alia aliis piis locis assignata.

D Omnia intra muros civitatis Parisiorum, quæ ab Eusebio quondam ædificata sunt vel possessa, & mihi a præcelso Domino Clothario Rege concessa esse dignoscitur, inter [vos] sancta Ecclesia Cenomannica & sancta Basilica, heredes meas, æqualiter possidendam decerno: sic quoque ut de tabernis, quæ infra domum esse noscuntur, locarium illud quod annis singulis exinde speratur, ad lumen in sacrosancta Ecclesia Cenomannica & prædicta Basilica Domni Petri & Pauli inferatur, & areas, quæ foris civitatis sunt, eadem communiter possideant.... Domum vero intra muros civitatis Burdegalensis legamus quidem nepoti nostro Siebelino, & suis posteris; sed jubemus ut omni tempore vitæ illorum, quando missi a Domnis venerabilibus sanctæ Ecclesiæ Cenomannicæ vel Basilicæ S. Petri & Pauli, pro piscibus negotiatum ibidem venient, semper in domo illa receptaculum habeant, & inibi quæ eis necesse fuerint comparent.... item constituimus observandum, ut quidquid die obitus mei, in die superius nominata Parisius, aut... in quibuslibet rebus quæ nostræ propriæ esse noscuntur [inventum fuerit], æqualiter heredes meæ, sancta Ecclesia Cenomannica & Basilica Domni Petri & Pauli, inter se dividant.... Illud etiam constituimus & decernimus, ut quidquid mihi in minutis rebus aut in quibuscumque modis datum est, uti in meis chartis noscuntur esse conscriptæ, hoc totum & ad integrum, tu sancta Ecclesia & venerabilis Basilica S. Petri & Pauli, licet in hoc folio Testamenti mei forsitan in oblivionem mihi venit, æqualiter dividatis possidendum....

F 51. Dono argentum illud, quod nobis post spoliationem, quam sustinui bis aut tertio. Deus vel Dominus Rex aut amici contulerunt, sicut brevis manu mea conscripta continet, qua pertractavi, ut duas partes de ipso argento quod visus sum laborasse, tu sacrosancta Ecclesia percipias; aliam vero portionem, quam in ipsa brevi conscripsi, te, Basilica S. Petri & Pauli, quam heredem meam, sicut te sancta Ecclesia, institui, habere jubeo. Adjuro [autem] per Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, tam te, Domne Pontifex, qui successurus es, quam & Abba, qui eo tempore fueris, quando me Deus de hoc sæculo migrare præceperit, vel successores vestros, ut nullus præsumat de illis parvis munusculis, quæ ego sanctæ Ecclesiæ vel sanctæ Basilicæ pro commemoratione nominis mei [legavi, atque] de his speciebus nihil abstrahere vel venumdare; sed omni tempore tam pro ornatu sanctæ Ecclesiæ vel Basilicæ [quam pro instructione] mentis earum perpetualiter debeat perdurare. De reliquo vero argentulo quodcumque

Ppp

post

AUCT. post diem obitus mei in regestoriolo meo inventum fuerit, & hic non delegavi, argento sanctæ Ecclesiæ salvo, jubeo quod præsens habere videor vel adhuc laborare potuero, quod delegatum non fuerit, totum inter sanctam Ecclesiam & sanctam Basilicam Domini Petri & Pauli æqualiter dividatur: & Abbas portionem illam quam acceperit, si necesse fuerit sepulture meæ aliquid exornari, & si ego hoc antea non fecero, de hoc ipso quod contra Pontificem acceperit, ipsam sepulturam meam digne exinde jubeat componere: sed si nos Christus permitteret ad ea durare, argentum istud in ministerium quod necesse fuerit Basilicæ faciendum intromittatur....

Ibid.

**Mini-
stris &
Clericis
suis
equum &
villam
donari
jubet:**

P. 133

B 52 Volo ac jubeo ut ex omnibus servientibus sanctæ Ecclesiæ, qui ministeriales esse noscuntur, vel meis, tam Clericis quam secularibus, qui mecum conversari videntur, singulos caballos tam ingenui quam liberti vel servientes de præsentis percipiant: reliquos vero caballos, tam vvarannones quam spadas vel poledros, qui inventi fuerint & caracterium sanctæ Ecclesiæ habuerint, Pontifex vel Ecclesia recipiant; illorum vero qui meum caracterium particulare habuerint, aut quos mihi parentes vel amici dederunt, medietatem sancta Ecclesia accipiat; aliam vero medietatem Basilica vel Abbas qui inibi [præesse] videbitur recolligat. Illud quoque huic Testamento adnecti volui, ut de gregibus equinis, quos mea parvitas undique attraxit vel augmentavit.... ex ipsis qui mei proprii esse videntur & super terra sanctæ Ecclesiæ pascua habent, dux portiones fiant; unam percipiat sancta Ecclesia, & aliam percipiat Basilica S. Petri & Pauli....

P. 135

**nee non
Nogiogilo**

53 Nogiogilo villam, quam ego & vir illuster Gundoladus filix meæ & parenti Dundanz usufructu concessimus, post ipsius obitum vos sacro sancta Ecclesia & Basilica communiter mediate, sicut per precariam jam dictæ convenit, ad vestram revocetis potestatem ad ipsam æqualiter dividendam....

P. 137

**villasque
in Bur-
gundia**

C Villarum vero vicarum in Burgundia, quas nobis gloriosus Dominus noster Clotharius Rex & viris illustribus Bradoni & Warneharo Majoribus domus dedit, quæ fuerunt Leodigisili quondam, tertiam portionem quæ mihi ex ipsis villis legitimo ordine cum ipsis viris illustribus debetur, vos sacrosancta Ecclesia Cenomannica & Basilica S. Petri & Pauli heredes meas, æquivalenter cum ipsis habere volo. Et villas in Provincia, quas ipse pius Rex inter me & viros illustres Gondolandum & Chugonem de ratione Aurelianæ dedit, quantum exinde per justiciam vindicare possumus absque peccato nostro, id est portionem meam, vos heredes meæ cum ipsis illustribus viris ad vestram revocetis potestatem....

P. 116

**Ecclesia
Parisiensis
si legat
Nimio-
nem,**

54 Id mihi placuit delegare ut villam de Nimione, sitam in territorio Parisiaco, cum vineis quæ Frontanito ad palastrias & vitatores esse noscuntur quas mihi Dominus Clotharius Rex dedit... tam de fisco quam de comparato possidendas, sanctæ Ecclesiæ Parisiæ, sub cujus gratia nutritus sum, ad integrum velim esse donatam.... Basilicæ Domni & peculiaris Patrini mei Germani Episcopi, qui me dulcissime enutrivit, & sua sancta oratione, etsi indignum, ad Sacerdotii honorem perduxit; si superstitit in Basilica Domni Vincentii, ubi ejus sanctum corpusculum requiescit; donari jubeo, in honorem sepulture suæ, villam Bobane, quæ est in territorio Stampense super fluvio Calla, quam mihi gloriosissimus Dominus Clotharius Rex suo munere contulit.

P. 131

**et si in
qua est
corpus S.
Germani
villam
Bobane,**

Quod jubeo ea conditione, ut si sanctum corpus ejus in Basilicam novam, quam inclitus Chilpericus quondam Rex construxit, convenerit ut inibi transferatur; villa ipsa semper ibidem deserviat, ubi ejus

sanctum corpus fuerit, ut ipse sanctus Pontifex pro Dⁿⁱ meis facinoribus deprecari dignetur. Rogo, Abba illustris loci illius, ut nomen meum in libro vitæ recitetur....

55 *Dedimus xxviii Maji, die natali S. Germani, Translationem corporis, sub Rege Pipino, anno DCCCLV; in qua dicitur ea facta, cum a ducentis circiter & eo amplius annis, in porticus ecclesiæ beati Vincentii Levitæ & Martyris, jam pridem basilica facta, jacuisset humatum: cum tamen Sanctus primum obierit anno DLXXVI. Arguit hoc supinam auctoritatem in subducendo calculo oscitantiam: nunc vero etiam discimus, ignotam ei fuisse translationem hic designatam; simul & posteroris Basilicæ (nam priorem ecclesiam circa annum DLVIII Childebertus construxerat, acceptis a Casar-Augustano Episcopo Rola & Tunica S. Vincentii) conditorem fuisse Chilpericum, anno DLXXXIV defunctum. Quod si a loco primæ sepulture motum non fuit sanctum corpus, ut verosimile est non fuisse; oportet ut prior ecclesia conversa sit ex toto vel ex parte in porticum Basilicæ posteroris. Mabilio porro hinc etiam docet, veteres Regum statuas, quæ ad ecclesiam majorem portam etiam nunc prostant, Chilperici ætati esse tribuendas: neque enim ulla hujus ecclesiæ aut destructio aut instauratio facta perhibetur, ex eo tempore usque ad Normannorum procellas, quibus antiquior ea porta est. Meretur ergo, si vera illatio est, tam insignis antiquitatis Francicæ monumentum accurate excelsitum representari in ære, citò alias diffusurum totum. Sed resumamus reliqua in Testamento legata pia Bertichramni.*

56 Locellum, qui appellatur Lucianus, & quid quid inibi mihi debet Hesigilo; reiculam [quoque] illam quæ est super Ledo fluvium, nomine Bau- ciallo, quam ego de Bestlingeselo Vendocinensi & conjuge vel filiastris sui comparavi, basilicæ S. Victurii in Cenomannica civitate, cum mancipiis & omni eo quod ibi melioratum est, volo esse donatam.... Gregem illum equorum, qui portiones equinarias super rem sanctæ basilicæ Domni Victurii intendere videtur, ad ipsam sanctam basilicam vole esse donatum.... Villam Cresciaco & Vallem, sicut per epistolas inter me & Dominum Arnulfum Episcopum Mettensis Ecclesiæ convenit, in honore Domni Stephani.... post meum obitum ipsa sancta Ecclesia.... ad suam revocet ditionem; & nomen meum in libro vitæ, qui tunc temporis Pontifex fuerit, scribi jubet. Tres partes Colonice, quam de ratione Annoaldi habuimus, ipsam basilicam Domni Petri & peculiaris patroni nostri Madardi Episcopi, post meum obitum habere jubeo.....

57 Te, dulcissime Archidiacone, qui tempore obitus mei fueris, Domino vestro & Pontifici successori meo pariculos duos optimos de propria vestimenti-clavia reverenter offerre jubeo; tibi vero, sancte Archidiacone, præcipio ut unum caballum bonum, & unum pariculum de proprietate mea presumas. Omnia vero quæ de proprietate seu ex militia in regestoriolo meo post obitum meum inventa fuerint, seu species aut vestimenta quæ ego laboravi vel acquisivi, tres exinde jubeo fieri portiones; unam, Dominus & successor meus Pontifex accipiat; aliam, basilica Domni Petri & Pauli; tertia vero, de presenti pauperibus jubeo erogari. Similiter tibi præcipio, Archidiacone, & coram Deo confessor, ut de eis fructibus quos eo anno reliquero, cum diem extremum concludero, per manus tuas tertia pars pauperibus absque fraude erogetur.

58 Rogo, cum Testamentum meum, ab omnibus

*vel in qua
erit post
factam
transla-
tionem;*

*item ali-
qua eccle-
sia S. Vi-
cturii
Cenomannica;*

P. 132

*P. 137
S. Ste-
phani
Metis,
f*

*et S. Me-
dardi,
Suessone*

*P. 131
Tam suc-
cessori suo
aliquid,*

*et paupe-
ribus;*

A bus Comprovincialibus meis fuerit apertum; tunc per manum Archidiaconi centum solidi, per Dominum Episcopum Turonicæ civitatis, ad sepulcrum Domni & peculiaris Patroni S. Martini Antistitis, ubi comam deposui & annis singulis tributum ibidem reddidi, transmittantur. Similiter ad basilicam S. Albini Antistitis, per manum Andegavi Pontificis, solidi quinquaginta dirigantur: quos solidos, per saccellos separatim.... in manu fidelis dispensatoris comendavi, sicut pagina Testamenti mei eloquitur, dispensandos. Tibi vero, Archidiacone, demando atque præcipio, ut per omnes basilicas, quæ circa civitatem nostram esse noscuntur. [distribuas elemosynam]. Hoc est, basilicæ S. Victorii, peculiaris Patroni mei, dabis solidos xx; basilicæ Domni Vincentii, ubi S. Domnolus Episcopus requiescit, in honore ipsius Martyris vel Domni Antistitis, dabis solidos xx; basilicæ S. Mariz vel S. Crucis, dabis solidos x; basilicæ S. Juliani Episcopi, aut caballum, aut in auro dabis solidos v; itemque Basilicæ S. Richmeri, solidos x; Basilicæ S. Hilarii, dabis solidos vi. Ad oratoria Domni Martini, D. Victorii, vel S. Petri infra muros, dabis in auro aut in caballo solidos v.... Ad matriculas capitulares in civitate, vel quæ per basiliculas sunt, per manus Archidiaconi quinque solidos jubeo dari..... Similiter volo ac jubeo, ut omnibus Clericis nostris, qui hic in Ecclesia deservire noscuntur, de ovibus aut in quibuslibet rebus, quinquaginta solidos dones. Illud vero specialiter rogo, ut in supra scriptis locis, ubi aliquid, non ut decuit, sed in quantum virtus prævaluit, delegavi; nomen meum Sacerdotes eorum in libro vitæ jubeant adscribi, & per singulas festivitates recitari..... Quando scilicet ex Diptycho Ecclesiæ recitabantur nomina defunctorum Episcoporum, Principum, ac Benefactorum; quæ cum tandem ultimum aufererent, caperunt scribi Necrologia, post Martyrologium recitanda; & unumquodque nomen sibi inscriptum, anteverfario cujusque die relatura; quæ similiter possent Liber-vitæ vocari.

§. VII. Legata Regibus, Nepoti, pronepotibus, aliisque familiaribus.

P. 119 **59** **D**Um pro amore Domni mei Clotharii Regis unanimiter cum ipso confisterem, [post] anteriorem spoliationem suam, vel posteriorem quam injuste pertulit; necesse Principi ipsi fuit, ut nobis aliquid adderet de vitæ substantia, unde & nos & pruperes nostros sustentare deberemus; unde illi Rex cælestis pro nobis remunerator existat: nam nos pauperes non habemus nec aurum nec argentum, unde tibi, gloriosissime Domine Clotharie, bona retribuamus. Attamen de eo quod Gloria vestra nobis contulit, præsumemus in hoc Testamento nostro vestram Celsitudinem memorare. Offerimus itaque Regno vestro de muneribus vestris; unde nobis per præceptum, vigore vestræ manus roboratum, licentiam tribuisti faciendi quod volebamus: id est villas Neolone & Walionno, cum omni termino & adjacentiis ad se pertinentibus, vel quidquid postea nobis fuit melioratum, hoc Celsitudo vestra ad suam recipiat dominationem. Similiter donamus tibi, gloriosissima Domna Berchtrudis Regina, villam Penpinis, quæ appellatur Cella, quam nobis gloriosus Dominus noster, Jugalis vester, suo munere contulit; ut ipsam villam, cum domibus, mancipiis, vel termino suo, post meum obitum, ad vestrum regimen absque ullo impedimento recipiatis.

P. 120 **60** Dulcissimo nepoti meo Sigechelmo & pro-

nepoti meo Thoringo, si mihi superstites fuerint Auct. [volo esse donatam] villam Seuvacum, & villare D. P. Ripariola [quæ] æqua lance dividant. Simili modo [fiat de] villa Briomilia, quæ ex successione parentum nobis juste debita erat; & per interregna nobis longo tempore ablata fuit: & postea cum Deus Domno Clothario regnum suum integrum dedit, ipsam villam nobis sua Pietas reddidit, & præceptionem suam firmavit: quam villam dulcissimis pronepotibus meis, filiis Sigechelmi, Leuthramno & Sichramno volo esse donatam. Similiter villam Castatione, sitam in Santonico, quæ parentibus meis & viro illustri Sigeleno fuit, & ipsam nobis gloriosus Dominus Clotharius Rex per suum præceptum concessit; quia jam longo tempore & mihi & jam dicto parenti meo Sigeleno ablata fuit, si mihi superstites fuerint ipse Sigelenus; ad suam revocet donationem: sin autem, filiis suis, Sicheleco & Bertheleico, ipsam volo esse donatam. Villas Crisciango & Botilo, quæ nobis ex successione Genitoris nostri juste debentur, & [quas] cum germanis meis deberem parti, si eorum mors non antecessisset; modo jubeo, dulcissime nepos meus Sigechelme, ut cum nepote meo Thoringo æqua lance divides. Villam Bualone, sitam in Stampensi secus [Silvam] Æqualinam, quam per donationis titulum dulcissimo pronepoti meo Leuthramno die nuptiarum suarum dedi, sicut donatio ipsa continet, etiam per hoc Testamentum meum ei volo esse donatam.... [Ex locello quoque qui appellatur Fontanido] medietatem de vineis pronepos meus Leuthramnus & conjux sua perpetualiter valeant possidere.....

61 Dulcissimo pronepoti meo Thoringo dono colonicam, cui vocabulum est Villa-nova, quam de filio [meo [Papoleno quondam dato pretio comparavi, [ut] in perpetuum eam teneat atque possideat. Villam Idguino, dulcissimo nepoti meo Sigechelmo, dum advixit, volo esse donatam: post obitum vero illius, filiis suis, qui ex Bertichilde filia Leuthramni nati essent noscuntur, absque consortio fratrum suorum (si alios filios [nepos meus Sigechelmus aliunde] habuerit) ipsam præcipio possidendam..... Licet dulcissimo meo nepoti Sigechelmo jam per donationis titulum villam F Murocincto antea factis temporibus contuli, quæ ex successione Domni & Genitoris mei legitime [mihi] reddebatur; & posteaquam, meis peccatis scientibus, germano meo Bertulfo, in expeditione Domni Clotharii Regis interempto, etiam portio sua mihi legitime obvenit; [ipsum] volui in hoc Testamento comprehendere, ut tam quod prius ei dedi, quam quod postea mihi de germano meo obvenit, totum & ad integrum ipse nepos meus [possideat] villam scilicet ipsam cum domibus, mancipiis, vineis, campis, pratis, silvis, aquis aquarumve decursibus, mobilibus aut immobilibus, sicut hæc jam possidere videtur; [usque] & ipse & soboles sue perpetualiter dominentur.

62 Tertiam vero portionem de ipsa villa Murocincto, quam bonæ memoriæ germanus meus Ermenulfus tenuit, & ipsam mihi dedit, dulcissimo pronepoti meo, filio ipsius Sigechelmi, nomine Leodesredo, post obitum meum volo esse donatam; exceptis illis quos emisit [prædictus germanus meus] aut ego de captivitate redemi: ipsi liberi perseverent. Casam vero, quæ est infra muros civitatis Cenomannicæ, quam Dominus & frater meus Chaimoaldus Episcopus (Carolus le Coine Aimoaldum, sive Annoaldum, aut Ennoaldum, tunc Pictaviensem Antistitem, esse putat, & consentit Mabillo) dum Archidiaconatus officio fungeretur,

P p p a adifi-

beredica-
ria qua-
dam bona
relinquo
sua nepo-
si Sigechelmo;

Thoringo,
Leuthram-
no, Si-
chramno,
Sicheleco
Berthe-
leico;

P. 120

P. 121

aliquo
prius do-
nata com-
firmat;

P. 122

F

item qua
sibi abue-
nerunt a
fratribus
Berul-
pho atque
Ermen-
ulfo post
mortem;

P. 126

item da-
mus ali-
qua Cen-
omannicæ

AUCT. ædificavit; cum casella, quam Malaricus Diaconus
D.P. tenuit, dulcissimo nepoti meo Sigechelmo, cui eas
 dedi [confirmo; &] volo ut eis ipse & filii sui in
P. 139. perpetuum dominantur, quia ubi casa nova est areq
 illæ comparatæ esse noscuntur..... Domum infra
 & Bur-
 degala.

P. 133
 item
 Merilian-
 cum
 Leut-
 chramno.
 62 Villam, quæ de ratione Nuntianæ, tam in
 Pictavo quam in Erbaticola mihi [obvenit], &
 illas alias villas, quas cum Ghisone compatre meo
 in Cardurcino, Lemovicino, aut ubicumque in Gutia
 portiones Nuntianæ nobis exinde legitime reddebantur;
 te, dulcissime compater meus Ghiso, pro amo-
 ris affectu & compateratu, una cum nepote vestro
 & nostro Thoringo, æqualiter dividendum habere
 præcipio..... Locellum qui dicitur Condomas,
 quem pro re mea accepi, & postea fidelissimæ Cot-
 tanæ per donationis titulum concessi, volo ut ipsa
 jam dicta Cottana vel filii sui in perpetuo valeant
 in integrum possidere..... Jumenta illa, quæ fue-
 runt pecularia Gallimero, pro fidei mea Elopodia
 volo esse donata.....

P. 133
 item
 Merilian-
 cum
 Leut-
 chramno.
 63 Similiter villam secus Pacilenovico; quam ge-
 nitor Blado..... nobis pro solidis nostris vendidit,
 cum omni adjacentia sua, tibi, dulcissime pronepos

B meus Sigramne, habere jubeo. Similiter villam Pau-
 liacum, quam ego dato pretio, id est solidis trecentis
 auri, de venerabili Bobeno Abbate Basilicæ Do-
 mini Albini comparavi, dulcissimo pronepoti meo
 Leodochramno habere jubeo, ut ipsam in perpetuo
 possideat. Sic quoque ut si aliquid aut Basilica Do-
 mini Albini aut Abbas, qui successor ipsius Bobeni
 fuerit, inde attentaverit circa ipsam, cum duplici
 satisfactione jam dicto Leodochramno reddat; & vil-
 lam ipsam, si voluerit contra definitionem anteces-
 soris sui agere, ne sic quidem valeat vindicare, &
 sic ab ipso pronepote meo in perpetuum vindicetur.
 Villam quæ secus vicum Berulsi esse dignoscitur, &
 in ipsa villa quam quondam Berulfus amisit, quidquid
 inibi comparavi, tam de filio Erculphi, quam de
 Remoaldo vel conjuge sua; totum & ad integrum,
 inter dulcissimos pronepotes meos Leutsfredum & Tho-
 ringum, si mihi superstites fuerint, æqualentia di-
 videndum, volo esse donatum; sic quoque ut [om-
 nia] post obitum meum, ad suam in integrum
 revocent potestatem..... Villas vero sitas in terri-
 torio Dunensi, hoc est, villam Pannonio, quam de
 Joanne Abbate dato pretio, hoc est solidis centum
 quadraginta, comparavi; & villam Marcias, quam
 de Bethone filio Baddonis quondam visus sum com-
 parasse; tu dulcissime nepos meus, Sigechelme, post
 meum obitum recipias; sic quoque, ut post tuum
 obitum filii tui inter se æqualentia dividant.....
 Villas, quas dato pretio de Dracozaldo Episcopo
 comparavi, & [quæ] juxta civitatem ipsam, ubi
 prædictus Pontifex fuit occisus, esse noscuntur; tibi,
 dulcissime nepos meus Sigechelme, una cum filiis
 tuis præcipio possidendas.....

P. 138
 64 Præcipio tibi, dulcissime nepos meus Sigechelme,
 & filiis tuis, [atque vos] rogo & adjuro
 per Deum omnipotentem, ut quamdiu vos in sæculo
 superstites voluerit, una cum conjugibus ve-
 stris & sobole vestra, si sanitas permiserit, semper
 annis singulis bis aut ter sepulturam meam visite-
 tis: & hoc adjuro Abbatem loci illius, ut taliter
 vos reficiat & filios vestros honoret, qualiter co-
 gnoscit me sanctæ Ecclesiæ fuisse consolatorem,
 ut vos & filios vestros delectet, frequenter visitare lo-
 cum ipsum sanctum vel meam commemorare me-
 moriam..... Casellas illas, quas bonæ memoriæ
 Domnigiselus Diaconus ex nostro munere habuit,
 & ipsi pauperi inibi ædificavi; & nos post illius
 obitum dulcissimo pronepoti nostro Leodochramno
 concessimus, cum omnibus casellis, casticellis, vi-
 neolis, campellis, & quod ipse Diaconus habere

ibi visus est, cum mancipiis illis quæ inibi ha-
 bitare videntur, volumus ut ipse nepos noster, dum
 pro amore nostro frequens ad basilicam S. Petri &
 Pauli Apostolorum venire deliberat, sicut & nos in
 Testamento scripsimus; volumus [inquam] ut ipsas
 cum gratia Pontificis successoris nostri semper pos-
 sideat: sic quoque ut post obitum ipsius ad jus
 sanctæ Ecclesiæ revertantur.....

P. 138
 65 Villam, quæ de ratione Nuntianæ, tam in
 Pictavo quam in Erbaticola mihi [obvenit], &
 illas alias villas, quas cum Ghisone compatre meo
 in Cardurcino, Lemovicino, aut ubicumque in Gutia
 portiones Nuntianæ nobis exinde legitime reddebantur;
 te, dulcissime compater meus Ghiso, pro amo-
 ris affectu & compateratu, una cum nepote vestro
 & nostro Thoringo, æqualiter dividendum habere
 præcipio..... Locellum qui dicitur Condomas,
 quem pro re mea accepi, & postea fidelissimæ Cot-
 tanæ per donationis titulum concessi, volo ut ipsa
 jam dicta Cottana vel filii sui in perpetuo valeant
 in integrum possidere..... Jumenta illa, quæ fue-
 runt pecularia Gallimero, pro fidei mea Elopodia
 volo esse donata.....

P. 138
 66 Fidelissimis meis Wernechario de Walconi,
 filio Tedemundi quondam, qui mihi fideliter ab
 adolescentia eorum, vel sanctæ Ecclesiæ cum inte-
 gra fide, quod omnibus incognitum non est, deser-
 visse noscuntur; quidquid eis in terris, mancipiis, vi-
 neis dedi, aut ipsi meo tempore visi sunt acquisivisse,
 totum & ad integrum eis volo esse concessum:
 & filii & filię eorum, quamdiu vixerint, possideant;
 & nullus ex eis quidquam auferat, jubeo ac decer-
 no. Quidquid fidei nostro Cherulfo quondam dedi-
 mus vel filiis suis, hoc ad integrum confirmamus.
 Fidelissimo amico meo Chadeleno, quidquid ei hic
 & in Cenomannico dedi, volo ut hoc in perpetuo
 & ille & filii sui possideant: quia omnibus notum
 est, quod fideliter in ministeriis sanctæ Ecclesiæ &
 jugiter deservivit, & tempore viæ suæ [idem] fa-
 cere disponit, & justum est, ut quidquid ei [acces-
 sit] de jure Ecclesiæ, vel eo quod meo labore ad
 Ecclesiam pervenit, semper in eo perpetuo per-
 durer. Fidei meo Betoleno, filio Candoleni quon-
 dam, quidquid genitori suo dederam, vel quod postea
 ipsi Betoleno ex nostra largitate est concessum, ipsi
 Betoleno & conjugi suæ vel filiis eorum in perpe-
 tuo volo esse donatum: sic quoque ut genitrix suæ
 quidquid exinde habet, quoad vixerit, usufructua-
 rio possideat: post obitum vero ipsius, jam dictus
 Betoleno & filii sui in integrum percipiant, & sem-
 per amici Ecclesiæ persistant. Illud itaque rogo ac
 jubeo, ut quancumque amici mei vel fideles ser-
 vientes fuerint, semper eis memor sit nutritura mea,
 vel benefactum meum quod circa illos impendi; &
 ut ipsis post obitum meum cura sit, ut cum dies
 commemorationis meæ evenierit, semper inibi adesse
 debeant; & Abbates loci illis solatium præbeant, &
 dicant; Felix est homo ille qui amicos bonos relin-
 quit.

§ VIII. Manumissiones tam fervorum quam
 mancipiorum sexus utriusque. Cura sepul-
 turæ & anniversarii: conclusio cum
 subnotationibus.

P. 140
 67 **H**O & has liberas liberosve esse jubeo. Li-
 bigisum, cum uxore & filiis; Chinemun-
 dum; Chrodosindum, cum uxore & infantibus;
 Theodogundim, & filium suum; Lopum, & filiam
 suam;

A suam; Emmenem, cum uxore & filiis; Ebrelenum cum uxore & filiis; Gaviulsum; Julianum; Picoaldum, cum uxore & filiis; filium & filiam Mauricelli. Similiter & famulos meos qui mihi deservire videntur, tam natione Romana quam Barbara, ut sunt, Theodanes, Bajanes, Baudelindus, Maurus, Austreharius, Audegifillus, Veresigilus, Berchanus, Quotanes, Alagises, Leodigifilus, & filii Theodoniviz. Hos omnes ad integrum liberos esse jubeo, cum omni peculiari eorum quod habent, aut deinceps laborare poterunt: & defensionem sanctæ Basilicæ Domni Petri & Pauli Apostolorum, ubi corpusculum meum in Dei nomine opto requiescere, habere mereantur: ita ut unusquisque tempore depositionis meæ convenient, & oblata tantum nominis mei ante sanctum altarium offerant vel recenseant; & ministerium quale egisse visi sunt unusquisque in Dei nomen in prædicta die observent; & Abbati loci illius solatium præbeant; & postea in crastinum Abbas det illis dignam refectioem, & unusquisque ad domos eorum revertantur, tam isti quorum nomina hic continentur, quam quos postea de gente barbara comparavi, aut adhuc comparare potuero, tam pueri quam puellæ, qui a me empti noscuntur & epistolas eis feci.

ea conditione ut in Annuario suo ministerio fiant,

Pag. 141. sub clausula Abbatis SS. Petri & Pauli:

B 68 Et Dagastaldi qui voluerint ex ipsis cum ipso Abbate consistere vel Basilicæ deservire, de rebus sanctæ Basilicæ ditentur, ut melius eos delectet sepultoræ meæ impendere honorem & sanctæ Basilicæ deservire. Et qui in Cenomanico territorio manere noscuntur, defensionem sanctæ Basilicæ Domnorum Apostolorum Petri & Pauli se habere noscant, si necesse fuerit: & Abbas ille, cui Basilica sancta ad regendam & gubernandum commissa fuerit, omni tempore, de eo quod inibi a me collatum est, depositionem meam & limen sepultoræ meæ taliter studeat celebrare, qualiter alios delectet loca Sanctorum in maximis rebus ditare. Quod si Abbas ille exinde negligens fuerit, cognoscat se ante tribunal Christi cum Domnis Petro & Paulo ex hoc habere actionem, & perpetuam suscipere damnationem. Illi vero quos de ratione Ecclesiæ, pro singulis festivitibus in Albis, per epistolas relaxavi aut relaxavero, sicut epistolæ eorum edocent, sub tuitione & defensione sanctæ Ecclesiæ rependeant....

cujus cura commenda sua sepultoræ,

Pag. 139. & Episcopo Petri Chaimoalde.

C 69 Adjuro & rogo Dominum meum Chaimoaldum Episcopum, quia consanguineus meus esse dignoscitur, & cum divina pietas ad Sacerdotale culmen per [me] duxit; semper illi memore si nutritura mea vel patrocinium S. Petri, unde ad ipsum onus Christo præfule ambulavit; & ut idonea sepultura, quandocumque me Deus ab hac luce migrare jusserit, suis manibus, cum reliquis Domnis & Fratribus suis, corpusculum meum dignanter sepeliant, ut inde Domini mercedem conquirant, & laus in populo percurrat. Hoc jubeo Archidiacono meo, ut ipsis Domnis, qui peccatorem sepelire dignati fuerint, donec eis caballos padi duos, & polledros congregales duos, & singulos parioculos ipsi Domni accipiant: & tu hoc, Domne Chaimoalde, cum Archidiacono dignanter facias; & tibi simili modo, sicut tui Fratres accipient, ut accipias jubeamus. Et quamdiu in sæculo te Deus superstitem esse voluit, rogo ad meam commemorationem digneris venire: & Dominus Abba vel Congregatio S. Petri & Pauli dignum tibi honorem impendant....

Pag. 142. Ex singulis villis nulli designari aliquos

Junii Tomus I.

silicæ Domni Petri & Pauli heredi meo delegavi possidendas, [id faciant] singuli condomæ de unaquaque villa qui nitidiores esse noscuntur, & nobis vel Basilicæ sanctæ fideliter deserviant; [& nos] volumus nomina eorum in una epistola conscribere, & manu nostra firmare, ut integre relaxentur a servitio: & ipsis pariter cum Abbate, de sepultoræ mea, tam de luminario quam de cineribus meis, integra sit cura, usque diem ultimum vitæ eorum: & tam illi, quam soboles quæ ex ipsis fuerit procreata, in perpetuo debent [sepultoræ meæ] cum integra diligentia deservire; & ingenuitas status illorum sub defensione ipsius Abbatis debeat perpetualiter perdurare. Et quia nos de familia sanctæ Ecclesiæ, nec [pro] cineribus meis, nec [pro] depositione faciendâ, præsumimus injungere aut relaxare, sicut Domni & Antecessores nostri fecerunt; simili modo jubeo, ut si aliqui mihi minime in mente fuerint de meis famulis, aut germani mei Bertulfi quondam, & hic in Cenomanico manere videntur, toti absoluti sint a servitio, & defensionem vel tuitionem sanctæ Basilicæ Domni Petri & Pauli, sicut reliqui liberti mei, habere mereantur. Illi vero, quos de captivitate redemi, & ante ingenui fuerunt, & modo proprio servire videntur, tam viri quam mulieres de villa Roalcha; omnes a servitio relaxentur....

AUCT. D. D. Pag. 143.

qui Annuario suo interveniant, a servitio liberandi:

sicut & mancipia reliqua.

E

71 Quia deliberationis meæ arbitrium opto per hoc Testamentum firmiter conservare; ideo conjuro vos Domni & Pontifices &c. ut supra num. 15. Similiter conjuro vos omnes, per victorias clementissimorum Principum, qui in sæculo virtutem agendi apud Dominos & Principes nostros habetis, ut, si necesse fuerit, semper defensionis vestræ auxilium huic paginæ non negetis... Nam & ego in præfenti, denuntio, ut si quis, contra hanc voluntatem meam venire tentaverit excommunicatione perpetua feriatur; & tale in ipsum Deus judicium ostendat, ut lepra Naaman percussam, terra ipsum sicut Dathan & Abiron absorbeat; & sic ultio divina in illum appareat, ut in præfenti sæculo se male egisse cognoscat, & in futuro judicio numquam remissionis veniam consequatur. Si quæ lituræ, si quæ characturæ, si quæ litteræ adjectæ sunt vel detractæ; ego feci, fieri jussi, dum meam mihi sæpius prælego voluntatem, & omnia per singula recognosco vel emendo. [Et hoc testamentum] ut Lex edocet, septem virorum subscriptionibus & sigillis credidi municiendum, & pro totius rei firmitate atque stipulatione annexi præcepi. Actum Cenomanis, die & anno superius comprehenso.

Pag. 143. Commenda eius clementissimorum Episcopis Pag. 144. & Proceribus.

Pag. 145. Conclusio cum excommunicatione contravenientium,

approbatione litterarum,

F

Bertichramnus, in Christi nomine, ac si indignus Episcopus, Testamentum meum, quod filio meo, Ebboni Notario, scribendum distavi, relegi & subscripsi.

7 testium subscripserunt, &c.

Guntinus Honoratus subscripsi, rogante Domino Bertichramno.

Dado, rogante D. Bertichramno subscripsi.

Gerinus, rogante D. Bertichramno subscripsi.

Ibbolenus, rogante D. Bertichramno subscripsi.

Gaddo, rogante D. Bertichramno, subscripsi.

Ego Hugo Honoratus, subscripsi.

Ego Ebbo Notarius, jubente Domino meo Bertichramno Episcopo, & ipso præfente, hoc Testamentum scripsi, relegi, & subscripsi [&] notavi diem.

Similiter ergo, Bertichramnus Episcopus, rogo filium meum Archidiaconum; ut, cum Testamentum apertum fuerit, ipso prosequente, gestis municipalibus secundum legem faciat alligari, quo semper firmiter perduret.

72 Hæc est Testamentum, eo quem initio promissimus,

PPP 1

AUCT. finis, non quo originaliter scriptum est, ordine dig-
 D. P. sum, subscritumque secundum Romanam Legem Con-
 stantini Magni, quam nunc frustra in Codice Theodo-
 jano requiri, notat eruditissimus Jacobus Gothofredus,
 in Comm. ad l. 1. tit. 4 de Testamentis & Co-
 dicillis; olim tamen in eo legebatur. Nam quæ nunc
 prima est, secundum superiorem procedere, notat ve-
 tus Interpretatio; idemque per se patet, eo quod nunc
 prima sit de Codicillis, quos Testamentum non
 precedit; in quibus desinit Lex, quod sicut in volun-
 tatis Testamenti septem testium vel quinque in-
 terventum non deesse oportet. Excidit ergo, prior,
 quæ erat de voluntatibus Testamenti. Hanc vero
 ille ait a Constantino latam an. CCCXXVI, posteriorem
 vero filii eius Constantii esse, latam an. CCCXXXIV;
 etsi utrumque nomen nunc confundatur, in legis poste-
 rioris titulo & subscriptione; in qua consuetum videtur
 jus Prætorium, quod septem, cum civili, quod so-
 lum quinque Testes requireret. Si quando igitur
 testium numerus defecerit, instrumentum Codicilli
 (& multo magis Testamenti, de quo lex omissa) ha-
 beat infirmum: quod & in ceteris voluntatibus
 placuit observari.

73 Hinc in quadam Capitulari Caroli Magni, sub D
 annum DCCLXXXIX condito, juxta eruditissimum Ba-
 luctum, dicitur: Testamentum, quod Romani fa-
 ciunt, firmum non esse, nisi per quinque aut se-
 ptem testimonia firmatur. Porro ad explicationem for-
 mula, initio propositæ, quæ cavetur, ut Testamentum
 hoc, si quo casu jure civili aut jure prætorio, vel
 alicujus novæ legis interveniat, valere nequiverit;
 valet ac si ab intestato ad vicem Codicillorum: ad
 explicationem, inquam, hujus formulæ notat Gothofre-
 dus, quod plerique testatorum ita timidi erant ea
 tempestate, ut, quia exactam juris diligentiam in
 testamentis ordinandis a se observari posse despera-
 bant, aliis atque aliis nominibus voluntatem suam
 indigerent, imo clausulam eodem sine quandoque
 adhiberent, Valeat jure Codicillorum. Quo pertinet
 inter alia quoque insignis illa Testatoris præfatio
 in l. penult. § ult. ff. de legatis 2. Lucius Titius
 hoc meum Testamentum scripsi sine ullo jurispe-
 rito, rationem animi mei potius secutus, quam ni-
 miam & miseram diligentiam: & si minus aliquid
 legitime minusve perire fecero; pro jure legitimo
 haberi debet hominis sani voluntas.

DE SANCTO ATTALO

THAUMATURGO APUD GRÆCOS.

G. H.

Notitia ex Menæis excusis & Synaxariis Mss.

VI JUN.
Colus in
falsis
Græcis.

Celebrant Græci hoc vi Junii memoriam sancti
 Patris nostri Attali Thaumaturgi in Menæis
 excusis & antiquis Mss. Mediolanensibus Bibliotheca
 Ambrosiana, & aliis Divionensibus Petri Francisci Chiff-
 letii Societatis Jesu, atque apud Maximum Episcopum
 Cytherarum in Bivis Nivis: apud quos omnes hoc pro-
 fertur elogium: Οὗτος ὁ ἅγιος Ἀττάλος, ὁ βίον ὑπο-
 ξάμενος, καὶ τὸ μυστήριον βίον ὑπερῶν, πάντων ἀνθρώπων
 ἐπιδιδύματο· ἡσυχίαν, ἀγρυπνίαν, καὶ πᾶσαν ἀλλήν κα-
 ποτάμενος μυστήριον· καὶ γὰρ ἐπὶ δούκας καὶ τρεῖς, πολλὰκις
 ἢ καὶ διὰ τίνα, τροφῆς μεταλάμβανεν. Οὗτος ὁ ἐπὶ
 τῶν καὶ ἄλλων ἡμετέρων ἀνεκλήσει ποτὶ, ἀλλὰ κα-
 θέμενος καὶ ἰσταμένος τῷ φῶσι περιωδήσει. Ἐκ τούτων
 ἐν πολλῷ ἐκ Θεοῦ ἐδιδύματο τῷ ἀφίλειαν καὶ πολλὰν
 θαυμάσιον τρυφὴν ἐν τῷ ἐκλήσει· ὁ μόνος γὰρ ἐπὶ
 ψυχῶν λογικῶν τῷ συμπάσει ἐπιδιδύματο, ἀλλὰ ἂν
 καὶ ἐπὶ ἀλόγων καὶ ἀψυχῶν καὶ ἀνοσώτων τὸ συμπάσι
 ἐπιδιδύματο· καὶ πάντας σπριζόμενος δίδωκε αὐτῷ ὅ
 ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸς, τῷ ψυχῷ τῷ Θεῷ παραδίμενος.
 Sanctus hic Attalus, abdicata vita mundana, & sus-
 cepta vita monastica, omne genus exercitationum
 amplexus est; jejunia scilicet & vigiliis, & quid-

quid aliud malam confert molestiam. Septe etenim
 post duos vel tres dies, aut etiam quinque cibum
 sumpsit. Numquam de nocte in latus incubuit, aut
 alio aliquo commodo situ se inclinavit; sed sedendo
 aut stando naturam placavit. Quam ob rem mul-
 tam a Deo utilitatem accepit, & fontem inde ori-
 ginemque multorum patratorum miraculorum im-
 petravit. Nam non tantum erga animas rationales
 suam misericordiam ostendit, sed etiam erga bruta
 irrationalia, aliasque res inanimas & insensibiles
 suam beneficentiam demonstravit. Denique adhor-
 tatus præsentis, ut sibi in Christo amoris ample-
 xum darent; animam Deo reddidit. Hæc ibi: at
 quo vixeris tempore, hæcenus nullo nobis indicio con-
 stat. Chiffletianam insuper eundem Attalum, hoc di-

Mortifi-
catio sui
ardua.Miracu-
lorum
gratia.

F

Εἰ θαυματουργὸς Ἀττάλος ἦν, ὁ ἕτερος
 ὁ θαυματουργὸς βοτάνης καὶ χερσίων.

Quid Thaumaturgum vixisse Attalum stipes?
 Inundus etiam talis extremum fuit.

Sed hæc ejus miracula, ut aliquando in lucem prodent,
 frustra forsitan optamus.

DE SANCTO PHOTA

G. H.

Ex Synaxario Græco Divionensi.

Græce φῶς, φῶς, Latine est Lux, Lucis: unde
 S. Photas, idem est quod S. Lucas aut Lucius.
 Quæsitimus curiose, num forte aliquis sub altero
 nomine alicubi relatus inveniretur Sanctus, qui a Græ-
 cis colli hoc die videri posset, sed non invenimus.
 Ergo alius, huic S. Photæ lucem majorem forsitan al-
 laturus, proponimus quæ in Synaxario Ms. Græco, Di-
 vione apud Petrum Franciscum Chiffletium Societatis

Jesu reperto, habentur his paucis verbis: ὁ ἅγιος Φῶς
 ἐν εἰρήνῃ πλάσται. Sanctus Photas in pace vitam fi-
 nivit: tum adjungitur hoc distichon:

Τὸν ἀπὸ τῶν τῶν Θεῶν τὸ μέγαν Φῶς
 Καὶ ταχέως ἀνυψοῦντα τὰς μυσταί.

Virtutis ingens fulgor ingentem Photan,
 Splendere cunctis, mortuum quoque, ostendit.

DE SANCTO GURVALLO

EPISCOPO ALETHENSI IN ARMORICIS,

COMMENTARIUS HISTORICUS

De ejus cultu, actis, ætate, & instituto.

G.H.

SEC. VII

Maclovium urbs Britannia Armorica Episcopalis, in insula Aconis constructa, ob commodam navigationem stationem facta est celebre emporium, vulgo Sint Malo: a S. Maclovio, primo Alethensi Episcopo, ita appellata. Ipsi autem Alethæ ruins videntur primo lapide a Macloviopoli, qua post illius exitium crevit: & Joannes XI Episcopus circiter annum MCL Episcopalem Sedem Alethensem in insulam Acon transfudit, ubi ipse Sanctus Maclovius, ut Patronus tutelaris, sub vna duplici prima classis cum Octava, collitur xv Novembris. Hinc successor, ab ipso designatus, fuit S. Gurvallus, secundus Episcopus Alethensis: cujus festum in urbe & diocesi Macloviensi agitur hoc die vi Junii, & in Proprio Sanctorum hujus Ecclesia

S. Gurvalli festum, 6 Junii.

Bectantur Lectiones secundi Notitii de ejus Vita, desumpta ex veteri Legendario Macloviensi. Post Lectiones illas hoc loco dandas, donec ipsum antiqua Legendæ textum communicet nobis aliquis, proponitur ORATIO: Deus qui beatum Gurvallum, Confessorem tuum atque Pontificem, in terris vita laudabili decorasti, & in cælis æterna gloria sublimasti, concede, ut ejus suffragantibus meritis apud te vita nostra commendetur. Albertus le Grand, Inter Vitas Sanctorum Britannia Armorica Gallice editas, etiam ad hunc diem vi Junii inseruit Vitam S. Gurvalli, ex Proprio Sanctorum & Legendario M. Macloviensi Ecclesia: nec quidquam scripsi quod in Lectionibus non contineatur: quæ causa fuit ut minus solliciti essemus de Legendario, quod allegat, requirendo.

Augustinus de Paz, in Historia Chronologica Episcoporum Britannia Armorica, etiam secundum Episcopum Macloviensem statuit S. Gurvallum, assertor, quæ mortuum die vi Januarii; quod, mensis nomine non integre scripto, assumpsit pro vi Junii: illumque mox secuti sunt Joannes Cœneu, Claudius Robertus, & Sammartiniani in Episcopis Macloviensibus; quodque

Cmagis mirandum, etiam Andreas Saussajus in Martyrologio Gallicano, non semel sollicitus, ut ipse Maclovienses coramve Britannia consuleret; poterat etiam consuluisse Albertum Le Grand, si sciebat eum jam inde ab anno MDCXXVIII, ex sui Provincialis mandato, incumbere in Sanctorum Armoricarum Vitas: sed ut hoc ignorasse absque culpa potuit, ita multo magis librum Alberti, anno primam MDCXXXVI editum, cum jam totum fere Martyrologium impressum haberetur, sequenti mox anno vulgatum. Sed quomodo excusabimus, quod primus & solus hactenus in S. Gurvalli elogio, a se excogitato, ait, cum primo ætatis flore Ordinem S. Benedicti fuisse ingressum; nisi valde impropria locutione usum, exprimere voluisse dicas; sanctum primo ætatis flore apud Benedictinos collocatum fuisse, ut more aliorum puerorum prius temporibus usitato, pie educetur ac instrueretur. Bæzelius certe, ad sequendum Saussajum ubique proclivis, hic ausus non fuit. Multum vero ne quidem in Indice Prætermissorum, nominandum fide Gurvallum censuit, utpote non repertum in Calendario Benedictino, alias pluribus talibus nihil ad Ordinem spectantibus abundante.

3 Ætas Sancti segmenti isti Saussajano repugnans, colligi debet ex Actis S. Maclovii decessoris & S. Brandani, Abbatis Hiberni: sub quo & ipse & S. Maclovius Monachi fuerunt, & S. Gurvallus etiam Ab-

bas constitutus. Duo autem fuerunt Sancti illustres Brandani seu Brendani. Alter monasterii Birensis in Momenta fundator & Abbas, collitur xxix Novembris; alter fundator & Abbas monasterii Cluanfertensis in Connacia, cujus Acta illustravimus xvi Maji, & ab hoc institutum fuisse S. Maclovium scribit Sigebertus in hujus Vita: quod idem de S. Gurvallo esset dicendum. Dicitur autem S. Brandanum Cluanfertensem ex hac vita migrasse anno DLXXVII, diximus ad ejus Vitam. At S. Maclovius traditur quadraginta annis præfuisse Episcopatus Alethensi, postea a malevolis civibus pulsus, a Leontio Santonum Episcopo exceptus, ac tandem data potentibus ventam Alethensibus benedictione, apud Santones vita functus, a dicto Leontio est honorifice sepultus. Interfuit dictus Leontius Concilio Romensi, quod sub Sognatio Episcopo habitum fuit anno DCXXIV aut initio sequentis, ut scripsit a nobis est probatum.

4 Hinc optime colligitur S. Gurvallum Monachum in Hibernia factum, sæculo Christi vi ad medietatem vergente, quando ab Hibernis Romam peregrinatis potuit quidem Cassinensi monasterio & Benedictine Regula notitia aliquæ advenisse, fuisse; sed illi, qui & Scoti dicti, patriarcharum institutionum usque ad pertinaciam retinentissimi, (sicut in celebratione Paschalis schismatica mordicus servanda potuit) quis credat etiam illa peregre adveniam Regulam placuisse in suam regionem; quando nec in aliena quidem eandem suscipere, cum illa jam passim ab aliis Monachis teneretur, cito potuerunt persuadere? Liqueat etiam ex dictis, S. Gurvallum, sæculo Christi septimo, Episcopum Alethensem fuisse; eaque Sede relicta, mox e vita excessisse; Annum assignat Albertus le Grand sexcentiesimum viciesimum tertium, quo ait, die sexta Junii, in monasterio Guernio, infra indicato, mortuum esse; & sub altari majore honorifice sepultum, ac plurimis miraculis claruisse.

5 Monasterium istud, ut postea Regulam Benedictinam suscepit, verosimile tamen est ad normam Scotorum primitus institutum fuisse a S. Maclovio: qui tamen in tam diuturno Pontificatu, non omnino potuit ignorasse Glannofollensis monasterii institutionem, late celebratam, sub eodem cui & Armorici Episcopi subgravi Metropoli Turonensi: sed agnitam Regulam mox suis præscriptis, credi sine ictu non debet, adeoque nec senex quidem Gurvallus ad eam trahi potest. Interrogati, qui Macloviensem ecclesiam post Benedictinos Monachos ab anno MC nunc tenent Canonici, num apud eos adhuc supersit Legendarium vetustum ecclesiæ prædictæ, ex quo acceptæ Lectiones sunt; responderunt, nihil apud se manuscriptum extare; totamque de Sanctis suis fidem, impressis Actis, quæ impressæ tamen, necesse est desumptæ esse ex Codicibus, superioris sæculo adhuc extantibus; ut credi non possint eos secum abstulisse Benedictinos. Interim, quod possumus solum, hoc damus, Lectiones scilicet hactenus usus, quæ tales sunt.

6 Gurvallus in Britannia majori natus, puer in Leithæ factus, iuste ac prudenter vivere cupiens, scholasticam vitam, in qua regulas Ecclesiasticæ institutionis agnosceret, diligenter exercuit. Exinde corpus suum jejuniis, elemosynis, vigiliis, & orationibus

Episcopatus & mortis 7 sæculi: E

F professio Monastica.

& Benedictinis adscribitur.

Tempus vita

notis propriis

AUCT. D. P. bus castigant, solitus erat omni die, Clericis simul convocatis, unum præbere sermonem, per quem multos a mundi tumultibus ad æternam vitam provocavit. Proponens autem Christum heredem suum constituere, patrimonium, quod sibi contingebat amplissimum, ad monasterium construendum dereliquit. Quo constructo sub Brandano, magni nominis viro, Monachus permansit: & ab eodem, super degentes ibidem & Deo digne servientes Monachos, Abbas constituitur.

a S. Maclovio monacho tribundo designatus successor, Tandem beatus Maclovius Alethi Pontifex, in partibus Xantonicis infirmus, populo suæ diocesis condolens, & de successore in Episcopatu cogitans, Fratres hortatur; ut, quam primum obierit, accersendum curent beatum Gurvallum, signis pollentem & virtutibus, qui regendam suscipiat Alethensem Ecclesiam: divinitus enim admonitus fuerat, illum ad talem honorem evehendum. Beato igitur Maclovio ab Angelis ad gloriam æternam evocato, discipuli mandata exequentes, Alethum perguunt, & incolas movent, ut ad S. Gurvallum legatos mittant.

Is itaque Legatorum Alethensem supplicationibus inclinatus, una cum ipsis æquora sulcans, ad portum venit optatum. Tum vero unanimi consensu Pontificum vicinarum civitatum sacris induitur insulis, & Metropolitanus consecratur auctoritate, atque in Sede collocatur Aletheni. Porro cum per annum & menses aliquot Cathedram rexisset Episcopalem, electo Coalfinith Archidiacono, ipsoque in Pontificali Sede collocato, ut liberius Deo vacaret, quoddam suæ diocesis monasterium in pago Guernio constructum expetiit, pluribus secum ductis Sacerdotibus: qui pro Dei amore suas reliquerant facultates. Illic autem populorum frequentiam, ob sanctam ejus conversationem concurrentium ferre non valens, & Episcopatus sui notitiam deferere cupiens; duodecim de prædictis Sacerdotibus reliquit, & cum aliis alio migravit, ac in speluncam denique quamdam se recipit, ubi signis atque miraculis etiam conspicuus, & dierum plenus in pace quievit.

B

DE SANCTO GUDVVALO

E

EPISCOPO BRITANNO, GANDAVI IN FLANDRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

De Vitæ & miraculorum Actis, ac sancti ætate.

SEC. VII **C** Andavum, nobilissima Flandrorum urbs, sua amplitudine inter maximas Europa computanda, intra mœnia nunc continet illustre sua antiquitate & magnificentia monasterium, a S. Amando in monte Blandino excitatum ad honorem Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ab eorumque primo, S. Petri passim appellatum, & plurimum Sanctorum corporibus, tempore Normannorum eo translatis, locupletatum. In his fuerunt, anno DCCCCLIX SS. Gudvvalus & Bertulphus istis honorifice depositi. Hinc Prioris ibidem VI Junii celebratur festum tamquam Episcopi & Confessoris, sub ritu magno cum Octava, ut ipsi vocant, & desumuntur Lectiones ex priore Actorum parte. Laurentius Surius, vitandæ prolixitatis causa, hanc S. Gudvvali Vitam comprehensius a se scriptam esse proficitur. Nos, Instituti nostri memores, ut eruditus Lector de rei veritate certius ferat iudicium, ipsam primogenitam phrasi damus ex Ms. Thosano; ubi illa quidem habebatur absque Prologo, & absque historia miraculorum, quæ in Flandria contigerunt: sed hæc & illam anno MDCLXII Rotomagi reperimus, in illustri Bibliotheca nobilissimi & eruditissimi viri, Domini Aimerici Bigotii, atque ipsi ibidem descripsimus ex codice, litteram D & numeri 8 signum præferente.

C In Vita S. Bertulphi Abbatis, a nobis ad diem V Februarii illustrata, extat de S. Gudvvalo ejusque Vita scripta tale testimonium: Erat B. Gudvvalus, Confessor pariter & Pontifex, alta Britonum prosapia ortus, generis quidem titulo nobilis, sed vita & moribus multo nobilior. Qui ut spreta parentum celsitudine & hereditarii juris amplitudine, vel in monasterio, vel in Episcopatu Deo servierit, & post plurima ac inaudita sæculis miracula ex hoc mundo ad Dominum transferit, liber qui de vita & virtutibus ejus plenissime conscriptus est, liquido pandit. Hac ibi. Sed num intelligatur Vita, quam damus, non satis constat: quia hæc ab initio in tres libros fuit distributa, cui deinde quartus accessit de miraculis, ejus intercessione postea patratis. Præterea auctor Vitæ S. Bertulphi assertit in Prologo, se Vitam, veteri olim stylo descriptam, novo scribendi percurrisse studio:

quod de Vita S. Gudvvali etiam dici posse, colligimus ex num. 10, ubi hic Auctor scribit, sic in antiquioribus Gestorum ejusdem exemplaribus legi; & in Prologo ait, & memorabilem Vitam ejus styli officiis tradere, idque incitatam per inusitata miraculorum insignia, forsitan eorum quæ contigerunt se in templo præsentare. Ita num. 74 inquit, Quod oculis nostris vidimus actum, proferamus: & paulo post, quod cum multis adhuc superstitionibus vidimus. Ita se mutam & cæcam sanitas novisse dicit num. 63 & 64. Quis autem ipse fuerit, indicat dicto num. 47 his verbis: Matutinis imponebamus Antiphonam, sive Invitatorium, Ecce beatissimus Gudvvalus totus in miraculis est, rupto in muta suæ linguæ vinculo. Auctorem ergo censemus Blandiniensem monachum, qui num. 57 clare assertit se vixisse sub Gisleberto Abbate, quem Sanderus lib. 4 Rerum Gandavensium cap. 2 ait, Abbatem XXIV ordinatum anno MCXXII, & morte vitam commutasse anno MCXXXVIII, idemque legitur in Ms. Martyrologio Francisci la Barre Prioris Aquicinctini, tom. 2 parte 2. Compendium bujus Vitæ edidit in Legenda Angliæ Joannes Capgrave, etiam aliqua Gandavi miracula facta adjungens. Aliud compendium ex prioribus libris continetur in Ms. Ultrajectino S. Salvatoris: alios qui sua ex Suriis contraxerunt, non est quod memoremus.

3 S. Gudvvali mentio fit in Martyrologio Ms. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ, in Angliâ aucto, & circa annum MCL excitato, nec non in Ms. Trextrensi S. Martini, Tornacensi & Latensi, his verbis: In Blandinio S. Gudvvali Episcopi & Confessoris. Quibus in Ms. Bruxellensi S. Gudula ista adduntur: Cujus scrinium cum post processionem in Gandavo referretur, imago Crucis inclinato vultu eum venerata, immobilis mansit, neque se reflexit. Quæ ex posteriore parte Vitæ desumpta sunt. Plura ex Actis descripta habentur in Martyrologio, Angliæ a Richardo VVilfordo sub annum MDXXVI Londini edito, idque secuti passim sunt posteriores Martyrologi. Item Ecclesiæ Macloviensis in Arcmorici; cujus veteri Calendario inscriptus Gudvvalus invenitur, & quidem velut Episcopus

Auctor
fuit monachus
Blandiniensis
sæculi 12.

Memoria
in Fastis.

Apus Maclovienlis: qui titulus etiam ei adscribitur pro vi Januarii a Claudio Chenu, Roberto, Saummaribano, Saussajo; & ad xxii Februarii in pluribus signatur Gudvvali Archiepiscopi Translatio, ut dictum inter Prætermisissos illorum dierum: & rursus xx Maji, a Molano, Saussajo & aliis, Translatio SS. Gudvvali, & Amelbergæ. Num de eo agat Camerarius in Menologio Scotico, ad diem viii Januarii, nihil attinet querere, propter auctoris notam levitatem.

4 Tempus & locus, quibus vixit Sanctus, exprimentur in ejus Vita. Scilicet haud procul Cornuvia, (quam Cornubiam interpretamur) monasterium extransisse dicitur, idque in Devoniam factum arbitramur: huc enim navigio potuit cum suis appellere, veniens ex Wallia illi satis vicina, ubi Episcopus fuerat. Hæc autem commodius explicamus in Actis, ad quæ etiam notamus, Gudvvalum sæculo septimo vixisse, cum Anglo-Saxonia jugum Christi suscepisset. Interim nescio quo abrepti antiquitatis desiderio, velint aliqui eum transferre ad Diocletianæ tempora, & sæculum Christi quæram. Ita post Martyrologium Anglicanum Wilfont refert

B Michael Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Britannia ad annum cccxl, & Jacobus Malbrancus l. 2. de Mortuis c. 14.

5 Idem, eo quod in Surio loco Cornuviz legatur Cornubia, sic reperire se putavit locum Cormon, sesqui lapide distans Monfrailio, & Morimonsen fecit Mevorum, de quo infra, ex nostra divisione, pluribus agitur capite tertio. Verum an putarunt expunctum iri apud Særum, etiam verba hæc sub finem posita? Fratres monasterii supradicti, absperto sacro corpore, mare, quod Britanniam a Galliis separat, transfretantes, in Franciam pervenere; eamque perlustrantes... tandem ad Monasterioli castrum pervenerunt. Quæ infra num. 40 aliquanto accuratius referuntur.

D. P.

Nolumus nos in similibus refellendis eruditum lectorem destituere, doceri cupientes si accuratiora monumenta quis possit proferre. Ex Francia discimus a Claudio Castellano, Canonico Parisiensi, in Vastimeni Pago per traditionem haberi; Corpus, illuc allatum ex Britannia, primum depositum fuisse Ebridæ, vulgo Yevre-le-Châtel; ubi adhuc monstratur vetus illius capsula, & Pitiveri, vulgo Pluviers en Gâtinois, æt unum reliquum; ideoque ambobus in locis festum agi cum officio de Communi Pontificis Consecratoris: inde Gandavum ablata ossa credi. Idem Castellanus in Vocabulario Hagiologico notat, Gudvvalum vulgo Goaudici, & in Lo-coal, id est Loco Gudvvali [Prioratus est diocesis Venetensis, ad oppidum Rotomense spectans.] Patronum coli, ac vocari S. Goal: deinde quaerit, an forte ejusdem Sancti Ecclesia sit in Aturensi Vasconia diocesi, vulgo S. Go dictur. Quibus ad ulteriorem probationem remissis, damus hic ea de Sancto monumenta, quæ conscripta habemus, quinque ut minimum sæculis post ætatem S. Gudvvali; sed forsitan aucta ex traditionibus non satis firmis; dabimus tamen ea ut accepimus, istud præmonuisse contenti, nullo verbo mutata, sed more nostro distincta in Capita longiora. Veterem tamen in Libros plures & Capita breviora divisionem placet notare in margine, Capitaque titulos antiquos subungere Prologo.

6 Num. 51 dicitur SS. Gudvvali & Bertulphi solennis apud Blandinienses depositio celebrata 111 Nonas Decembris, quod sequuntur nonnulla Martyrologia, a nobis ad vitam S. Bertulphi allegata: in quadam etiam legitur c. 7, quod totum est de Translatione prædictæ, sumptum ex libello, qui de eorum adventu scriptus est, uti dicitur sub finem n. 30. Hunc libellum frustra requisivit Bollandus, vitam istam illustrans in Annotatis litt. c. ego reperiisse me credebam in Historia Monastica Francisci la Bar, Prioris Aquilini, cujus egraphum sub finem sæculi xvi in 13 volumina digestum, apud nos est a Rosveldo scribi curatum. Et

enim Tomi 8 parte 2 pag. 463 legitur hic titulus: In Aucto. cipit adventus gloriosus SS. Gudvvali & Bertulphi, G.H. in territorium Gandense in monte, Blandinium rite vocato. Sed utrumque tentum inter se conferens, deprecandi me aliud non habere, quam Sermonem, in annu. bendi me aliud non habere, quam Sermonem, in annu. versario prædictæ Translationis festo legendum, adeoque compendium alterum ejusdem libelli; quod tamen inde transcribendum, atque inter Caput v ac vi sub Embolismi titulo ponendum putavi; alterum enim alteri illustrando tantisper servare poterit, quoadusque reperiat desideratus libellus; quem non solum verbis, sed ipsi quoque rebus ampliore esse utroque compendio, demonstrant circumstantia, utrobique prætermisissæ, & ex alterutro invicem supplendæ; quas simul omnes oportet in originali contextu reperiri. Annus prædictæ Translationis, necdum in Mss. repertus, ab Arnaldo Rayffo, in Hærotophyllacio Belgico pag. 116, ex Jacobi Meyeri Annalibus Flandriæ, notatur dcccclix. Sed qui potuit non vidisse Meyerus, S. Gerardum, Blandiniensis epitome plurimumque in Flandria monasteriorum reformatorem, ex M. Bronii mortuum 111 Octobris illiusmet anni, (ut habetur in hac Vita & ipse assertus) non potuisse 111 Decembris curare & interesse tali Translationi. Melius ergo Bollandus eligens, anno dccccly factam ait, si (ut ejusmodi translationes solent) die Dominica peracta est, ad ciendum celebriorem populi concursum.

VITA

A Monacho Blandiniensi expolita.

Ex Mss. Thesano & Bigotiano.

PROLOGUS.

Angelico comprobante testimonio, pium est coram omnibus viventibus confiteri Domino, & vale honorificum opera ejus prædicare in populo. Cujus verbi gratia, ex illo innumerabili Sanctorum agmine, Sacerdotem Christi Gudvvalum, ac si quoddam celestis gloriæ ornamentum, libet assumere, in medium ducere; & in eo, quasi speculo perlucido, magnalia tuæ, Christe, considerare: qui quondam inter homines, nunc vero inter Angelos gloriosus, suo tempore a Deo ad multorum salutem mundo est destinatus, suo æque tempore ad Deum e mundo gloriosius translatus. Hunc ergo magnum coram Deo in excelsis, mirabilem ex Deo in terris, per inusitata miraculorum insignia, per celeberrima omnibus sæculis prodigia, ac si Prophetam quemdam aut Apostolum, commendat sibi pia Ecclesia fidelium. Cujus gloriam quia attollere cupio, memorabilem vitam ejus, virtutum fragrantia divinitus resperam, styli officii trado: ad quam non arrogans præsumptor, sed ut devotus divinæ laudis propagator transmigro: scilicet ut lætitia cordis mei de gloria Dei augmentum, & de altiori reverentia tanti Patroni jure habeat jubileum. Nec multum terret subeundus neglecti leporis pudor, aut præferendus alienæ facundie decor: quia profusus accrescet ei materia ad gloriam, qui postposita rhetoricæ amplitudinis suadela, quasi torrens inundans per se divinæ laudis erubabit affluentiam. Qui enim aperuit clausa ora Prophetarum; & quid dico, Prophetarum? Qui brutum os asellæ aperuit, & humani sermonis modulis informavit; num invalidus est: ad gloriam suam, meum potenter suscitare silentium? Et qui linguas infantium, sicut canitur, disertæ facit, an inficius est de tacito cordis mei organo festivum attollere concentum?

2 Præstat etiam fiduciam, quod dedicando sibi confisus operi pius Gudvvalus præsto erit, & apud Deum precibus efficaciam obtinebit: qui, sicut de eo legitur, muto a nativitate, solo auctoritatis verbo, linguam

EX MSS. quam absolvit, solo imperio vocis organum in verba distinxit. Nunc autem quia tempus est sanctum opus aggredi pariter Christum margaritarum; timeo ne forte spurcissimo porcorum ritu eas potius proteram & dispergam, quam debito honore colligam, & filiis lucis proponam. Unde humili prece Dei invitanda est sapientia, ne in tanta necessitate, omnibus semper superflua, ejus debeat gratia. Exaudi Deus, Dei sapientia, qui Aaron os Moyli esse precepisti; qui os Prophetæ calculo de igne altaris subrato emundasti; eamque ori & cordi meo, data comendationum venia, infunde gratiam, qua & tibi & tuis, in tui Gudvvali laude, nunc & in perpetuum placeam; qui cum Deo Patre & Spiritu sancto, vivis & regnas, per secula seculorum. Amen.

VETUS DIVISIO.

- LIB. I. CAP. I. De ortu viri Dei, & per ortum redita pace. num. 3
- I Quod, in Christum renatus, in virum perfectum sit proventus. 4
- B I I Quod, ob meritorum insignis, Pontificali sit sublimatus gloria. 4
- II Qualiter se mundo subduxit, & divino amoris ardore junxit. 5
- V Quomodo hostes Ecclesiæ fugati, & divinitus sunt prostrati. 5
- VI Quod divini amoris gratia, spelunca cepit uti maritima. 6
- VII De animantibus maritimis, ejus obsequio divinitus excitatis. 7
- VIII De aquarum substantia, ex rupe arida, Sancti precibuseducta. 9
- IX Ubi mare, elementum indomabile, ad dictum viri Dei se præbuit domabile. 10
- X De cordis ejus innocentia & manuum munditia, in salutari hostia declarata. 11
- XI Ubi mare ingressus, dextera Dei sustentatus, est & roboratus. 12
- XII Quod Sancto Præfati psallenti reciproce respondere Angeli Dei. 13
- LIB. II. CAP. I. De loco cœnobitis congruo, sancti Patris usui divinitus proviso. num. 7.
- I De Fratribus Cornovianis missis, & ad illustrem Mevorum legatione sanctis. 20
- C I I De senibus, longæva sterilitate infecundis, sed per B. Gudvvalum prole jucundatis. 22
- II De discipulis melliti Patris, ab infestatione latronum mirabiliter ereptis. 24
- V De imbre, per viam fervorum Dei suspenso, & de expleto illustri Mevori voto. 26
- VI Quod Christi odore persuaderit tempus peregrinationis sue. 28
- VII De mortuo, ad gloriam Dei resuscitato. 29
- VIII De reo furti, ab amentia ad sanam mentem redactus. 31
- IX Quod muto nato linguæ officium & sermonis contulit usum. 33
- X De ove resuscitata, & natura lupi permutata. 35
- XI De lupo sanato, sensuque bestiali abalienato. 37
- XII Quod equum priede mendicis dedit, sed mane factum similem divinitus accepit. 39
- LIB. III. CAP. I. De Angelica visitatione & allocatione, & sanctissimi transitus sui revelatione. 41
- I Quod ante diem obitus sui, Sanctorum usus sit consolatione. 43
- II De dormitione ejus in Christo, & anima in columbæ specie de corpore egressa. 45
- IV Quod ad exequias ejus splendor illuxerit divinus. 47

- V Qualiter deportata corporis funebria, miraculorum solenniis facta sunt celebra, 48
- VI Quod mortuus peregrinationem adiit, & in Blandinio tibi requiem elegit. 50
- Prologus in librum Miraculorum S. Gudvvali. 57
- I Quod imago Crucifixi se inclinaverit S. Gudvvalo. 58
- II De infirmo sanato. 60
- III De bove resuscitato. 61
- IV De muta muliere sanata. 63
- V De cæca illuminata. 64
- VI De incendio extincto. 65
- VII Circulus celestis super feretrum sancti viri visus dependere. 67
- VIII De invasore juris S. Petri, percusso & sanato. 69
- IX De ove a lupo liberata. 70
- X De muliere, quæ festum Sancti violavit. 71
- XI De illo qui sacrilegium fecit. 72
- XII De contracta muliere sanata. 73
- XIII De contracta muliere crecta. 74

CAPUT I.

E

Vita Sancti in patria atque vicino scopulo, ante & post Episcopatum; nonnullaque miracula.

- I IN illis igitur diebus, cum Christiani Imperii LIBER. I
majestas universo & orbi prævaluit, & Christus ubique gentium gloriam suam innouit; Deo & piis omnibus amabilis Gudvvalus terris est nobilitatus, cælis nobilior nasciturus. Ortus est sane Britannia: b sinibus, parentum & consanguineorum claritate apprimè ornatus: cujus nativitatis tempus, quo se mæro furoris Domini a terra illa suspendit, quam eo usque gladio, fame, & peste afflixit, de futuro pacis filio quasi quodam infonuit præfati organo. Latere ergo clara Britannorum Ecclesia, personans in laude divina, quia te salus respexit, cum Gudvvalum maternus uterus effudit. Deinde puer ætate indolis, aqua & spiritu purificatus, per momenta ætatum & incrementa temporum, Dei quam suscepit gratiam piis actibus augmentavit: quem infantem mater sapientia quasi inter ubera suspendit, & divino lacte educavit; nec adolescentem reliquit, sed solido celestium doctrinarum pabulo in altum evexit. Et peracto tirocinii tempore, cum jam in robur virile migraret, cum columna lucis in templo Dei erigenda cunctis appareret; Ecclesia in hunc, Dei inspiratione, oculos convertit, quem in gradus Levitici & Sacerdotalis officii eleganter assumpsit. Tunc thesaurizatus a tenero, sapientiæ thesauros aperuit; & pro immortalis lucis Imperatoris sui, suscitavit effectum spiritus sui. His humanæ scientiæ argumenta solvit, illis divini sapientiæ mysteria altius reseravit. Ex profunda Evangelici fontis abyssu, sribundis peccatoribus haustum salutis infudit: sic ergo acci lucernas, candelabro Christi imponendas, probabiles accendi personas, quas veri solis radio reddit flammivomas.
- 4 His igitur & his similibus illectus Dominus, vicissitudinem tam egregiis studiis condignam, sancto viro dignanter rependit, cui repulso bratio, cum Angelis in celestibus possidendo, in Ecclesiastico principatu eum promovit, & solium Pontificale & benignus contradidit. Qua gloria sublimatus, quo altius in plebe Dei caput extulit, eo diffusius pie conversationis odorem resperxit. Cujus Sacerdotis diebus opus gratiæ suæ magnifice ex-

CAP. I

In Britannia ortus

CAP. II

littere & maribus in Britannia

consecratio Sacerdotis

alter in Britannia

Ordinatio Episcopi

A extulit Spiritus sanctus, & gaudium omnis Cleri ad lætitiā totius gregis Dominici. Erat autem mellicus Præsul, nobilitatis titulo sublimis, & hereditarii juris potentia illustris: sed hæc per omnia abhorrens, quidquid sibi mundanæ ambitionis arrisit, ad gloriam Dei convertit: amplum hereditarii juris cespitem Christo obtulit, & per Christum Ecclesiam confirmavit. Videns etiam se ex Pastoralis cura acsi catenis quibusdam sæculo innecti; his absolvi, & his per gratiam Dei citius studuit exonerari. Unde summo Pastori & electo a se idoneo successori, Ecclesiam commendans, quoddam suæ dioceseos monasterium expetiit, in quo Angelicæ vitæ instar, atque monasticæ conversationis præclarum enituit exemplar. Hic animæ quieti, hic divinæ contemplationi operam dedit; sperans locum, votis suis congruum, divina sibi gratia citius revelandum; iis inquam, votis quibus patriam genuinam deserere, & paupertatem spontaneam volebat adire; ubi ex his quæ se divino sperabat munere accepturum, fruendi cœnobii gerebat affectum. Sed hæc suo in loco. His igitur virtutum lampadibus pollentem, cœpit Dominus ad laudem sui signis glorificare, miraculis & prodigiis mirificare: e quibus quædam, more rosarum & liliorum, in odorem suavitatis spargamus in medium, ut fragrantia resperfa divinitus fidelium spiret animabus.

B Morante ergo Sacerdote Dei in cœnobio præfato, & egregie more suo cœlestia tractante; ecco die quodam quorumdam funestorum adest satellitum, comite cruenta manu latronum: qui more barbaro, quod suæ impietatis est exequentes, in res monasterii rapaci ungue debacchati sunt. Quos dum ratio persuadere non poterat, ut rationem admitterent; saltem cœlestis iudicii metu tanto scelere abstinere; fama impudens prodiit, & ipsum aerem clamore nefando maculavit. Tandem ad notitiam viri Dei pervenit, qui in hostem Ecclesiæ Christo auctore insurgens, maledictionis jaculum ex Evangelio protulit, dicens: Sinite illos, maledicti sunt, nescientes bonum opus operari. Et mox prophetice Dominicam subintulit sententiam, imminenti jam eis divinæ animadversioni congruam: Cæci, inquit, sunt duces eorum: cæcus autem si cæco ducatum præbet, nonne ambo in foveam cadunt? Tunc in oratione prosternitur, armis quibus

C Moyses in Amalech usus est accingitur, preces tacitas fudit, & quasi tuba bellica hostem terruit: suspiria cordis emisit, & his Spiritus sancti gladium triumphaliter vibravit. Cum ecce inter hæc officium egreditur, ut tyrannidem compescat malignantium; zelo Dei armatur, sed bello Domini præveniente cohors inimica debellatur. Nam evaginato post eos cum furore mucrone Domini, divinitus perterriti, & divinitus sunt terribiliter effugati: quorum unus in sathan versus, seditione mota, in jugulum fratris sui pertinax homicida convertitur. Unde rabie exurgente, ita in eandem mutuum debacchati sunt; ut nullo in hac acie superstitite, omnes pariter in ore gladii absorberentur: factumque est ut execrabilis hæc phalanga, Deo iudice & vindice, simul ibidem occumbens, quasi vice sepulcri, clam

Os. 4.3 horrendæ foveæ una fortiretur baratrum. Quia, juxta quod scriptum est, sanguis sanguinem tetigit; & dum a rapina superbi spiritus impetum non retraxerunt, ad intestini homicidii flagitium, iusto Dei iudicio prolapsi sunt. Quid ergo hoc in facto? quid, inquam, aliud cernimus, nisi hic amplectendam Dei pietatem, illinc timendam ejus severitatem? Pietatis enim est, quod famuli sui injuriæ compassus est; severitatis, quod iniquitas impiorum in ca-

put proprium redundare permissa est.

6 Morabatur autem Præsul Domini in monasterio præscripto, eo (ut dictum est) affectu, quo locum votis suis congruum, se citius sperabat reperiturum. Nec desuere preces & suspiria, hujus rei gratia ad Dominum fusa. Unde Dei mira dispensatione contigit, ut mare, quod proximum erat, e medio sinus sui rupem vastam prominentem, instar scilicet habitabilis insulæ, ostentaret. Hanc ergo marmoreæ soliditati innitentem, cum e mare in gyro concludat, nullo inter se compugnantium fluctuum turbine quassat. Hoc ergo comperto, Sanctus, Laus tibi Christe, ait, Alleluja dulces personavit, & locum votis suis congruum lætus proclamavit; ubi ratus habiturum sese divini cultus familiare secretum, & Sanctorum posse promereri frequentiam Angelorum; Spiritu Dei afflatus, & signo Crucifixi armatus, uno tantum comite contentus. Illuc properat festinus: tandemque illuc comite Deo perventum est. Hic more antiquorum eremitarum, more anachoretarum sanctorum, in speluncis latentium, in cavernis terræ degentium, angustam sibi in petra mansiunculam excidit. Tunc discipuli, ejus sacra institutione informati, caritatis pietate devicti, monasterium egressi, illud Dei templum, illud exoreizatum Dei domicilium pia sollicitudine circumquaque scrutati sunt. Quem more columbæ in foramine petreæ abscondum; & (ut alius dicam) more filii columbæ Dei, in petra, qui Christus est, reperientes fundatum; ipsi quoque in columbinam innocentiam conversi, sanctæ ejus simplicitati & vivificæ mortificationi satagunt cum gaudio participari. Sed dum eos locis angustia premit, speluncam ferreis sarculis scindunt, & habitacula satis Christo famulantibus sufficientia struunt. Attendant hæc tyranni purpurati, seculari pompæ in immensum dediti. Attendant hæc habitacula pauperum Christi: attendant, inquam, & sic saltem divino tremore compuncti, perpendant, quid hæc turres Babyloniz, quid palatia spatiosa, quid mœnia in cælum ducta proderunt, cum exigua carnis glebam angusta sepulcri urna concluderit. Ecce pauperes Christi, ab his cavernis terrarum & speluncis petrarum, ut Reges magni, Reges inclyti, aulam cœlestis Jerusalem laureati & coronati ascendunt: divites vero mundi, a citius dissolvenda pretiosi marmoris fabrica, in gehennale baratrum, nudi, rei, & peccatorum onere curvi incidunt. His per excessum dictis, ceptum felicis historiz iter curramus. **F**

7 Erat igitur secessus, præfato specui contiguus, speculorum hic inde æra petentium objectu privatus: & cum mare certis horis naturali fervore exæstuar, aut interdum incertis vim procellarum moto turbine suscitaret; falsa fluctuum volumina, per eundem secessum minaciter accedentia, desolationem eisdem sedibus, crebro impetu & importuno fragore, minitare consueverant. Vir autem Domini gravi sternebatur anxietate, hinc familiaris rei dispendio, illinc vitæ periculo. Igitur animo in omne consilium descendit, si quod forte utile, si quod aspiraret salubre: cui magna Dei gratia contigit omni humanæ argumentationis prudentia destitui, ut tantæ calamitatis evasio, soli adscriberetur magni consilii Angelo. Vere enim & sapienter intellexit, mari vim fieri non posse, etiamsi contingeret ad hoc omnes Reges terræ convenire. Ergo cor in manu Domini ponens, & oculos ad cælum attollens; misericordiam Domini, & spe & fide animatus, invitavit; & ut similitudinem aliquam de exterioribus intus trahamus, musicam cœlestem in mente aperavit, plestro spirituali vocem edidit, & in auribus Domini piarum precum modulis insonuit. Nec

EX MSA.
BLAND.

Interp.
maris
cum unico
comite
migrati

f
mansu-
culam sibi
in ca ex-
cidit.

accipit
plures so-
cietas, quod
etiam sibi
fuerunt
habitacula.

VII
Permi-
dabili
maris
asui

EXMSS. Nec distulit preces iusti piissimus Dominus, qui in **BLAND.** sapientia sua mirifice pietatis novitatem invenit, quam mirifice adimplevit. Miradicam, gloriam Dei referam: referam namque miraculum præclarum & multum celebre, celos laude & terram suscitans stupore.

impetrat arena. riam m. lem a pi. scitur abjici, 8 Cum ergo orasset Deo amabilis Gudvvalus, mirabile edictum [prodiit] a superna arce, quod mare animantia sua Sancti obsequio producere iussit. Quæ celesti imperio suscitata, quamdam prævalidi roboris machinam, a Deo provisam & abipsis inventam, supra ipsos spumantis pelagi fluctus, dictu & auditu mirabile, detulere: cuius oppositione & minas ponti exturbavit, & virum tantum salutis compotem Dei gratia reddiderunt. Quod ab eo tempore usque in hodiernum diem ita permanet, Deo creatori creatura obediens, & omnipotentissimo ejus imperio magnifice famulante. Quis ergo in iis non miretur sensum Domini? O sapientia, o prudentia Dei! quam excellens in miserationibus, quam supereminens in cunctis dispositionibus! Ubi quæso tantæ profunditatis consilium ab exordio abscondisti, quod nunc demum Gudvvali tui gratia stupenti sæculo aperuisti! Res mira & gratia Dei plena! Animantibus irrationabilibus ratio divinitus admittitur, & obsequium cælestis committitur. Fidele commissum, gloria tibi Christe, fideliter exequuntur, & imperio divino in omnibus obsecundantur: machinam namque deserunt, maris accessum obstruunt, nec ante recedunt, quam habitacula fervorum Dei munitissima reddant. Sic ergo superexcellenti Deo magna gloria, in hoc tam ineffabili pietatis suæ indicio.

Y111 9 In memorata reclusionem natura aquam negavit, & sitis incommodo servos Dei fatigavit. Sed ecce dum caro deficit, fides proficit; dum fides proficit, mens erigitur, animus roboratur; quo clarus Dei Sacerdos per Spiritum sanctum animatus, pro redimendo aridæ sitis incommodo, superno Regi precum gemmas obtulit, pax orationis aurum appendit. Ad cuius preces uberrima Dei benedictio effusa abundanter, & sitis exturbavit incommodum, & affluentis gratiæ munus profudit copiosum. Nam veluti quondam in deserto Sina [Moyses] petram percussit, & aquam produxit; ita & hic rupem aridam in fontem convertit, qui cameram ejusdem rupis, stillam limpidissimam defudare iussit; quæ deorsum uberrime distillans, & naturali exsione marmoream planiciem excavans; quoddam receptaculum in modum dolii rotundum perfodit; & concavum, in quo collectus salubris ille liquor, fervorum Dei administravit usibus. En petra, quæ ignem excussa emittit, nutu Dei aquam produxit; sicut e contra aqua in crystallum gelu mediante solidata, ignem natura stupente emittit. Deus enim naturarum est Dominus, & idcirco utitur eis prout vult, ut vere Deus. Pro iis ecce omnibus laus tibi, Christe, qui Gudvvalum tuum tam speciali signorum prærogativa dignatus es glorificare; cuius periculo cavens & compatiens, cum impetum accedentis pelagi in sapientia tua removisti, tum etiam aquæ indigentiam superni roris gratioso munere abstulisti. Mirabilis in his excelsis Dominus, mirabilis æque in his præcellentibus: nam magnis si dici potest, majora, & mirandis magis admiranda succedunt.

ANNOTATA G.H.

a Sæculo Christi septimo, cum jam heptarchia Anglo-Saxonum etiam Christi fidem esset amplexa.

b Christianæ Britanniae fines, tum consuebantur di-

visiones, Cambrie seu Wallie postea adscriptæ.

c Ob bella, quæ inter Anglo-Saxones & dictos Britannos seu Cambros excitata, aut quæ horum Reguli inter se invicem habebant.

d In Wallia Britannica, Sedes Pontificales sunt maxime obscuræ cum suis Episcopis. Ibi ergo potuit illi assignata Sedes fuisse, eaque mari vicina, uti ex sequentibus colligitur.

e Mare Hibernicum prope littus Wallie.

f Sunt hi antiqui Eremitæ, qui sæculo potissimum quarto & quinto in Ægypto & Syria sternerunt.

C A P U T II.

Terminus mari positus, Angelorum in Massa ministrorum. Discessus in aliam ditionem, miraculis roboratus.

ro Sacer igitur specus ille, Patris insignis quondam solitudine horridus, sit Dei gratia domus orationis, ecclesia fidelis, locus tam Angelica reverentia honorandus, quam Monachorum frequentia venerandus. Illic solennes agebantur excubie, in honorem Dei: illic cælestia personabant oracula, in laude Christi. Sic enim in antiquioribus gestorum ejusdem exemplaribus legitur: Discipulorum ferme centenorum octoginta octo multitudo coadunata, tam senum longævam ætatem in servitute Christi conterentium, quam tironum in laude Dei conspirantium, ac si ordinatissima acies castrorum Dei, in procinctu laborabant belli Dominici. Hujus ergo sanctæ multitudinis conventum cum angustia loci iniquo concluderet spatium; inclitus ille signorum operator, egregie more suo, consilii sui mysteria super his cepit tractare cum Deo: a quo mirabilem confidentiam & laudabilem sumens constantiam, prece more solito non præmissa, sed magna Dei accinctus potentia, quæ ex sola auctoritate hoc laudabiliter egit. Cum ergo mare die quadam ex more in sinum recederet, & vastam arenarum superficiem proprio recessu detegeret; vir Dei, morarum nescius, propere accessit; & pastoralis virgæ radio terræ pulverem depingens, cum magna constantia dixit: In nomine Domini nostri Jesu Christi, accipe interdictum, quo tibi idem Dominus termini hujus interdictum transgressum; ipsius auctoritate legem tibi præscribo, quam testamenti vice ratam statuo, ut allapsi hucusque intumescens fluctus tui inde resiliant, & in te remeando penitus dispereant. Dixit, & mox elementum insensibile imperio paruit divino. Videres indomabile pelagus mitigari, potestatem coercere, impetus retinere, tumores deponere. Et hoc non sine admiratione maxima, quod tanta pars creaturæ Dei, naturali commotione sedata, unius hominis servi Dei dicto tanta facilitate obaudiuit, ut usque in diem hodiernum statutum sibi terminum transgredi non præsumat. Et quomodo olim per animantia sua militis Christi providit saluti, ita nunc sibi ipsi vim facit, ut ejus militet voluntati. Magna sunt hæc, & gestis antiquorum non inferiora. Ecce veteris Legis miracula, nostra glorificant tempora: nam pius Pater Gudvvalus, velut alter Moyses, in mari opus Domini operatus est. Sicut enim ille mare divisit, sic iste frænavit. Magnus Dominus, omni laude superexaltatus, qui tanta Sanctos suos gloria magnificat, & potentia exaltat! ipsi laus & honor in sæcula.

11 Moris erat sancto Præfati, prout compete-
bat, sacra Missarum frequentare solennia: cui
offi.

A officio quanta se puritate delegavit, Deo ejusdem puritatis inspectori revelare placuit. Præmissis ergo ab eodem sancto Pontifice sacris jejuniorum & vigiliarum victimis, thurificatisq; piarum precum incensis Deo & Angelis in odorem suavitatis; cum Sanctis altatibus, bysso virginieatis candidatus, regio caritatis murice astaret purpuratus; ecce cæli aperjuntur, & novi gaudii spectaculum cælitus ei offertur. Erat enim videre gloriam, & talem gloriam, cui cedit in terris omnis alia gloria. Audi Christi Ecclesia; audi, & erigere in gaudium, tanti munere exempli. Cum ergo, ut dictum est, altaribus astaret, tamquam cruci affixus, & ad cælestia suspensus; ecce illa cælestis Jerusalem chorum Angelorum dimittit, ejus supernos dirigit, servum Dei consolatione visitare, & gratissimam Deo hostiam in immolatione Agni Dei glorificare. Cerneret assistentes Deo ministros, cælitus descendentes, Virum sanctum circumvallantes, & ei vice mortalium astantes: & sicut Deo devota Christiana plebs, ad templum Domini convolans, Sacerdotis sui ministerio intendit,

Angelos assistentes habet:

B officio applaudit, communicat benedictionibus; ita cælestem illam catervam, in illa intelligibili natura, qua apparere solet hominibus, Virum sanctum mirareris invisere, tremendis sanctæ Eucharistiæ mysteriis interesse, & nomen Domini cum tanto Pontifice in magna reverentia glorificare: quem etiam cælestium gaudiorum demulcent organis, piisque sovent consolationibus: & sicut homo amicus amico, sic chorus ille Angelicus utitur viro sancto; nec veluti sibi tantum amico, sed sicut Deo Regi, æterni soderis pacto, immortaliter sociato.

12 O celeberrimum omnibus sæculis spectaculum! Stat hinc, ut splendida columna lucis Pontifex, sancta sanctorum celebrans, Agnum Dei immolans, libamen cæleste degustans; illinc Angelorum chori, inter tanta mysteriorum solennia timorati; cælestia terrenis, & terrena junguntur cælestibus; immortales mortalibus sociantur, & pro indulta tanta Dei gratia mortalibus congratulantur. Inter hæc sacer Præsul animas, fontem vitæ sitientes, fluentis inebriat Evangelicis, sacrisque munit benedictionibus; sicque tam Angelica, quam etiam humana exhilaratus gratia, sacrosancta cum gaudio explevit Missarum solennia. Ne cui vero quod dicimus resideat ambiguum, & hujus mirabilis speculi exemplo, & auctoritatis Scripturarum comprobatur iudicio, quod numquam absque Angelorum præsentia atque reverentia, Mysteriorum Christi

C sacra celebrantur arcana. Sed ad proferendum in oculis solis hujus famuli sui meritum, hoc sapientia Dei erga eum complacuit visibiliter agere, quod Spiritum sanctum constat in ecclesia, quotidie invisibiliter celebrare, ipso auctore, cujus regnum cum Patre & eodem Spiritu permanet in æternum. Cum ergo hæc & his similia erga B. Gudvvalum divinitus aguntur, magis ac magis Spiritus sancti cepit calore excitari, quibus gratiarum responsis, tam evidentibus Dei obviaret beneficiis. Sed vir omnimoda laude prædicandus, quid facto faceret amplius? an amore divino amorem mundi mutaret, cui jam sibi crucifixus crucifixus erat? Regnum Dei nunc primo appetendum decerneret, pro quo non solum omnibus abrenuntiaret, sed etiam animam suam odio habuerat?

13 Hoc autem solum restabat, ut quas jam pro nomine Domini sedes incolere cœperat, eandem æque pro nomine ejus defereret: videlicet, ut quanto in his a genuina exulatus est patria, tanto ab eis pro amore Christi peregrinus effectus, sub alio sole jacentem, quasi alienus & ignotus, expeteret mansionem. Verbi gratia, sicut quis inter geminos ignes

Junii Tomus I.

incedens, quo magis ab igne recedit ut ad ignem accedat, eo amplius hoc frigescit, illo calefcit. Ita venerabilis hic Pater, inter carnem & spiritum, mundum & Deum positus, quo magis se carnalibus impedimentis abfolvit, & mundum tergo postponit; eo in spiritu robustior surgit, & in amorem Christi faciem ardentius intendit. Inito ergo cum Fratribus consilio, sepeiformi gratia Spiritus sancti repleto, septemplex in ipsius insulæ portu construitur navigium: ubi sanctissimo discipulorum grege comitatus adveniens, qui centenarii & octogenarii numeri, ut dictum est, summam excreverant; mare cum omnibus, Spiritu Dei ductore, ingressus est. Quod divina & non humana dispensatione ingreditur, ut & creatura alterius elementis communicet terræ, in miraculorum ejus sacra benedictione. Angelica sane caterva navium sinum complexa, inter nauticos clamores modulamine animas demulcentes, mare magnificum & spatiosum cælestium hymnorum sonoro complevit celeumate, pelago grata responsione reboante, & divinis jubilis in gloria Dei resultante.

4 Inter quæ Versantus, & Dei & Angelorum præsentia confusus, atque auxilio securus, navim egreditur; ubi ab ipsis fluctibus, quasi commendatus a Deo, suscipitur. Inter quos invicta Christi detentus dextera, tanti novitate miraculi meruit gubernari, ut magis libeat pro his mixto stupore admirari, quam aliquid ioculto sermone effari. Qui enim Petro suo undas solidavit, & rursus mergenti manum extendit; qui Paulo inter naufragia portus salutis extitit; ipse, qua solus scit arte & sapientia, famulum suum erexit, & ab imminente undarum periculo protexit in tantum, ut incolumi omni corporis substantia, intacta quoque ab aspergine fluctuum omni vestimentorum circumstantia, totus illæsus & alacer Dei munere permaneret. Interea gratulabundus se regentis, secumque manentibus audit vocem Domini, dicentem sibi; *Constans esto; o Gudvvalde meus; constans esto, electe meus; ne verearis, quia ego tecum sum Deus tuus.* Protestari namque sunt Fratres, hæc se vere audisse, & Virum sancta hac gratulatione Domini animæquiorum fuisse. Quid hæc vox Domini, vox incomparabilis eloquiis Angelorum; quid rogo aliud sonuit, nisi (ut recurramus ad Petrum) quod ei mergenti dictum est; *Modicæ fidei, quare dubitasti? Nunc igitur quia quasi in mari laboramus, licet exclamare, O Gudvvalde Pater pie, Pater benigne, attende de cælis, & famulis tibi in medio pelago laborantibus elementer adesto; ne absorbeamur fluctibus, & præda fiamus maritimis animantibus: præbe tabulam, porrige dexteram: ecce tecum Jesus ambulat in mari, cujus ductu tu inter undas & sacer exercitus tuus properatis ad terras. Per ipsum petimus, per ipsum exoramus, ne naufragantes scopulos incurramus, sed hitares per te ad littoream solidatem tecum pertingamus.*

15 Sed quoniam miraculorum ejus flores florere cœperunt, & fructus jam protulerunt; tollantur & comedantur, ut gustu eorum fauces condiantur. Gustemus ergo & judicemus, quoniam suavise est Dominus. Contigit ergo ibidem egregium quiddam, præclarum quoddam, & celeberrimo laudum præconio efferendum. Cum enim inter undas, ex Dei, ut dictum est, præsentia securus sui versaretur, ferventis in se spiritus tenorem amplius divinis laudibus intendebat. Unde ei, horis Christi & Apostolorum auctoritate statutis psallenti, cum Pontificali more suo Fratrum concio non astaret; nam navigio, ut gravi carnis sarcina gravati, ducebantur; ecce

Q 99

ecce

EX MS. ecce Angeli adfunt, & Deo devoti Cleri officio
BLAND. funguntur. Cumque usu Ecclesiastico Præfulverum
imponeret psallens, & dicens, Deus in adiutorium
meum iutende; solennem levant hinc inde Angeli
concentum, dicentes: Domine ad adjuvandum me
psallis
cum An-
gelis: festina. Perseverant quoque cum eo nomen Domi-
ni benedicentes, hymnos & laudes cum tanto Pon-
tificis reciproca modulatione alternantes. Quid in-
ter hæc inusitata divinitatis miracula jucundius?
Quid celebrius? Christum in mari complectitur,
comitem Christum consolatorem, Christum (habet)
gubernatorem. Angelos sanctos sibi in laude Dei
cernit assistentes, sibi obsequentes, & secum perse-
verantes.

PL: 27, 1 16 Et ubi est quod canitur. In conspectu Ange-
lorum psallam tibi? ecce in conspectu ejus canunt
Angeli Deo. Sed quid mirum contubernio Ange-
lorum utitur in laude Dei, cui ipse Rex Angelorum
tutela est in medio pelagi, ac si pupillæ oculi sui.
Delatus est sane ad terras, felici cursu & prospero
navigio, omnis ille exercitus Domini: & sicut per
columnam nubis & ignis, in manu Moyse & Aaron,
Israel mare rubrum pertransiit; ita per visum, cui
subiecta est potestas maris, in manu Gudvvali ca-
stra hæc Angelica transvecta sunt per medium
abyssi. Gratia tibi Deus, qui numquam deseris
feliciter
portum
cum suis
astutis. sperantes in te, sed semper in eis adimplere miseri-
cordiam tuam, qua utuntur omnes diligentes te. Ec-
ce habes, pie lector & Deo devote auditor, digesta
sacra gestorum insignia, quibus sacer Gudvvalus &
marinam ecclesiam, & propriæ nativitatis lætificavit
patriam; quibus etiam magnifice excitavit profun-
dum abyssi, ad ineffabilem gloriam Dei. Hæc a se-
quentibus, quæ transmarinis postea oris magna co-
ruscatione illuxerunt, distinguamus; ut sicut mare
interjacens, patriam a patria, & regnum secernit a
regno; sic & nos distinctis libris regnorum quoque
distinguiamus opera.

C A P U T II.

*Monasterium constructum. Hereditas obienta, &
filius propriario datus. Alia miracula.*

LIBER II. CAP. I. 17 ET factum est ut viro Dei, propriæ peregre-
nationis fines egresso, & proflua Dei be-
nignitate & totius regionis magna occurreretur hu-
manitate. Tanti enim hospitis gratiam Christus
mox per omnem distulit patriam, quem etiam cum
Christo commendabant magnalia & maxima mirabi-
lia; quibus jam, præfato attestante opusculo, terræ
& mari, Angelis & hominibus clare innotuit. Cum-
que illic paria operari cœpisset, (hinc tibi Christe
laus & honor in sæcula) amoris ejus spiritum at-
traxit sibi universa terra. Et primo quidem, licet
difficiliter, locus struendo cœnobio aptus exquiri-
tur. At vir Domini ipsa difficultate non infirma-
tus, solidam spem velut clavo æneo fixam habebat
in Domino: erigebant enim animum ejus præce-
dentia Dei beneficia. Nam tam ponderosæ fidei
meritum quomodo desereret Deus, qui in se spe-
rantibus & de se præsumptibus remunerator semper
adeft piissimus? Cum ergo, ut dictum est, struendo
cœnobio per deserta & invia locus exquiratur; ecce
agellus non satis proposito congruus, sed qui ad-
venis & rudibus accolis, quasi ex necessitate suffi-
ciens videbatur; occurrit. Hic in nomine Domini
laborare atque monasterium struere cœperunt. Com-
patiens autem piis eorum affectibus, sed frustra ni-
tentibus, Deus, hoc modo decrevit consilium con-
silio, & locum loco mutandum.

18 Quadam igitur die, cum in loco pii hujus D
laboris horam nonam, qua Christus passurus crucem
ascendit, festiva luce celebrarent; ecce quidam præ-
potens terræ illius, militari septus agmine superve-
niens, ad hanc Sanctorum collectam, gaudio &
stupore plenus, sese reverenter admisit. Hic zelo
justitiæ armatus contra invalidam eadem latronum
& crudelium raptorum lanceam suam levavit, &
Christianam innocentiam ab eorum infestatione e-
ripuit: qui virum sanctum in media Fratrum colle-
cta, ac si Dei Angelum stantem, psallentem, & per
singula versuum capitula Deo genua flectentem cer-
nens, corde compunctus eum humiliato capite ter-
tio adoravit: & accedens cum tremore & reveren-
tia, benedictionem a viro sancto expetiit. Qua sus-
cepta, quasi pro vicissitudine beneficii & consola-
tione eum fovit, & utilitatis consilio animavit.
Dixit ergo ei: b Patriam, qua oriundus es, inclite
athleta Dei scio, nobilissimam tuæ stirpis prosapiam
agnosco, & de suscepto propter Deum spontaneæ
paupertatis & peregrinationis labore admodum gau-
deo. Sed quia in constructione hujus loci inani la-
bore consumeris, qui nec proposito regulari, nec
tantæ huic congruit multitudini, suscipe consilium
Dei, & non meum, tibi & tuis Deo propitio pro-
sutura. Est ergo in proximolocus, ubi si hujusmo-
di operam pio studio impenderis, fructuosi laboris
gaudium multiplex obtinebis. Unde assumptis te-
cum aliquantis Fratrum, explorandi gratia illuc di-
rige gressum. Vere enim confide, te illic lætitiæ
cordis tui, desiderium animæ tuæ adepturum, lo-
cumque & Deo & sibi famulantibus congruum cum
gaudio reperturum. His auditis venerandus Heros,
sumpto Spiritus sancti plectro, laudem Deo & hym-
num cecinit Christo. Deinde monitorem suum du-
ctorem habens, præeunte & subsequente se Dei
gratia, ad explorandum loci qualitatem celerius ve-
nit; ejus amœnitatem & commoditatem amplexus,
Deo sacrificium laudis obtulit, & tota cordis jucun-
ditate, Gloria in excelsis Deo, proclamavit.

19 Hunc ergo locum suæ habitationis Deo ad
gloriam, dedicavit, & ad commanendum sibi con-
servos Dei unlique invitavit. Mandatumque est cele-
bri internuntio, sacratissimam Fratrum catervam,
cum omnibus ecclesiasticorum apparatus reditibus,
debere illo properare quantocius. Quibus advenien-
tibus perpetuam illuc sedem firmare decernunt, at-
que monasterium cum clauistro cœnobii statuunt;
ubi de loco agrestis, de habitaculo belluarum, sit
locus orationis, locus divinæ contemplationis.
Sed quia perlongum est singillatim servorum Dei
attendere studia, compendii causa similitudinem di-
co, quod cernebas familiam sanctam, ut prudens
examen apum divinis fervere studiis. Comparatio
hæc sumpta a minimis, sed collata maximis, quam
siquis quasi incongruam calumniatus fuerit, physi-
cam quæso naturarum inspectricem attendat: in
qua si hujus minimæ sed admirandæ apis pruden-
tiam, naturam, leges, mores, laborum exercitia &
quietum otia, cetera quoque studia diligenter in-
spexerit & strenue intellexerit; habebit, ut aurum,
comparatione congrua sibi rationem ad aliquid re-
spondentem. His succinctim intersertis, felicis hi-
storix cursum, beati viri suffragiis & intercessionibus
adjuti, repetamus.

20 Beatus igitur Gudvvalus, quasi unum ex
animalibus cæli ante & retro oculatum, præsentia
pensans & futura prospiciens, secum quærere &
cum aliis cepit trahere; an locus tam amænæ ju-
cunditatis hereditario possessore gauderet, vel cur
legitimi Domini præsentia tam diu neglectus esset.

Dictum.

A Didumque est Christicolam quendam, Mevorum nomine, paternas ibidem sedes habuisse; sed hosticam civium rabiem non ferentem, patriam sub alio sole manentem adisse, & Cornuviam se domumque suam pacis gratia transfuisse. His auditis venerandus Heros dixit: Si ita est, Fratres mei, considerandum quid super his nobis agendum. Cum enim in omnibus, tum maxime in huiusmodi negotio, quæ sancta & iusta sunt oportet tractare. Quid enim magis, si in hoc exili incolatu regere nos fecit dilectio Dei, si offendatur dilectio proximi? Quapropter regula rationis teneatur, & cespitis huius Dominus super hoc amica legatione conveniatur: nam spero in Domino, quod præveniet eor ejus gratia Spiritus sancti, qui in eum pietatis suæ viscera commovebit: quibus per hoc patrimonium, tam saluti animæ suæ, quam etiam utilitati nostræ, ad coronam suam prospiciat. Quæ de re quatuor Fratrum directum iri censeo legationem, sollicitudinem nostram prudenti tractare consilio, & celebra hoc negotium peragere

B fideli effectu. Huic namque consilio cunctis salubriter faventibus, electi ex Fratribus missi, & de fructu obedientiæ certi, viam aggrediuntur, per eum ambulantibus & ipsum comitem habentes, qui in Evangelio ait: Ego sum via, veritas, & vita. Et permenso jam longi itineris labore, Cornuviam veniunt, illustrem Mevorum adeunt, salutem dicunt, legationem pandunt, laudabilem aperiunt præsumptionem Patris incliti, quæ ex divina confidentia terminos prædii sui intraverit. Intravit, inquit, non, ut violentus invasor restuas possideret; sed, ut has Regi Deo ad coronam tuam obtineret. Jam sedes tuas Christus, inquit, hereditavit, jam templum cultui suo providit, & castra ibidem propria coadunavit.

at His auditis illustris Mevorus, utpote Spiritus sancti gratia præventus, magnas Deo gratias egit; pia animum dulcedine demulcens, quia nec publici exactoris potentia, neque inimicorum violenta fors, præclaræ huius hereditatis esset invasor: & ob hoc maxime, quod Christus tam sibi dicavit, sicut ubi jam titulos sui juris affixit, & tamquam sub alis cælestem militiam aggregavit. In hoc sane facto, ut viro Dei aliquid veteris historię affcribamur, Abraham Patriarcham, & David Prophetam, pro imitabili exemplo tenuit: quorum uterque, quod ex potestate possidere valuit, cum gratia obtinere maluit; ille videlicet, quia Princeps Dei inter suos erat, speluncam duplicem in possessionem sepulcri; hic vero aream Arcana in ædificationem templi. Vicit tamen potentiam imperii amor Dei & proximi, unde & semen eorum permanet in sæculum sæculi. Susceptis deinde hospitio Fratribus omnem humanitatem inclitus Mevorus alacriter exhibuit. Sed nec frustratus est sanctæ hospitalitatis mercede; ipse enim qui suis in sine dicturus est, Hospes sui & suscepisti me, reservato huic æternæ remunerationis deposito, non passus est ad præsentis expertem manere proposito gratiæ suæ. Audiant & oblectentur, quos delectat gratia, quæ operatur in fœvis Dei.

111 23 Igitur vir illustris, de quo sermo est, & clara conjux ejus, commanentes erant in Christo, caritate scilicet conjuncti, copula autem carnali disjuncti. Jam enim novennium effluxit, quod communis consortium cubiculi uterque non cognovit: erant autem grandævi senioque confecti, quos caræ sobolis jucunditate natura destituit, quibus affinitatis omnis læticia defluxit. Suscepti autem hospites, quasi impensæ sibi caritati vicem rependentes, cum rememorarentur omnium magnalium, quæ per B. Gudvvalum fecit Deus; antequam iretur cubicum,

Junii Tomus I.

honorificæ eos in secretis sic alloquuntur. Scimus, ex MSS. inquit, pro certo, quia direxit Dominus viam nostram; & meritis Patris nostri, ejus legatione fungimur, tam hæc quam etiam in futuro, benedictionem Abraham hereditabitis. Consiliis ergo nostris acquiescentes, in nomine Gudvvali, hac nocte castis legitimi connubii fruiamini amplexibus; & dabitur vobis gaudium, unde caritas vestra Deum benedicat in æternum. Nam meritis Patris nostri preces nostras sociabimus, atque, ut in Domino confidimus, gratia caræ prolis dabitur vobis de excelsis. Illis autem de senio causantibus, sed in Domino spem profuturam alentibus, sanctorum Patriarcharum proponunt exempla, libidinis excusant incrementa, & suscipiendæ prolis dulcia approbant incrementa.

23 Tandem illis acquiescentibus, suscipiuntur mulieri thoro, superna consolatione mox honorandi. Nam intempestæ noctis silentio, dum gratus sopor omnia sovet, cælestis subito adest visitatio. Ecce enim sanctus Pontifex Gudvvalus, in visione assistens mulieri; Gaude, inquit, mulier, gaude, inquam, & lætare: quia filium concepisti, quem in tempore suo paritura es. Hunc vocabis Simeonem, quem Domino consecrandum, mihi autem trades nutriendum, Facto autem mane, cum proficisci jam cœpissent famuli Dei, ex superna inspiratione huius auctores consilii; hæc eadem mulier, gratias agens occurrit, & salutis visionem ex ordine pandit. Gratulantibus cunctis, & Deum inde benedicientibus, senex quoque accurrit, & ipse Deum benedixit. Spondet se venturum, filiumque ex promissione nasciturum, cum omni integritate hereditatis, Deo & B. Gudvvalo ratis legibus traditurum: & benedicens eis, dimisit in pace. Qui Dominum super omnibus bonis, quæ experti erant; collaudantes, ad Patrem Gudvvalum veniunt: quem tantæ legationis mysterio hilarem reddunt, & cum eo pariter huius muneris largitorem Deum benedicunt. Visitavit igitur Deus mulierem, quæ juxta divini præstigi oraculum peperit filium, & vocatum est nomen ejus Simeon; gaudiumque floridæ ætati denegatum, senectuti (laus tibi Christe) lætatur concessum. Sane, attestante libro Judicij & sacris Evangelij, Angelorum est senibus & infecundis F parentibus, pro caræ sobolis spe, divinum ferre oraculum: cui ministerio pium hunc Patrem nostrum scribimus destinatum, ut verum Angelum Dei & veridicum vatem cælestis præstigi.

24 Evoluta autem aliquanto annorum curriculo, 14 memor B. Gudvvalus fidelis sponsionis Mevori, eundem per Fratres electos amica cum legatione convenit: quos qualiter gratia Dei, qualiter comitabantur suffragia viri sancti, hinc lectori facultas datur cognoscendi. Positis enim eis in itinere, contigit eos per vastissimam silvam transitum habere: & ecce ex improvise incurrunt in quamdam manum latronum, quos satanæ vinculo irretitos opus testabatur nefandum. Nam conglomerati more vul-turum, circa quoddam extincti cadaveris fœnus, direpta inter se spolia disperciunt; nec Dominum tam detestabilis flagitij enormitate offendere timentes, nec veracundam nuditatem nobilis naturæ in proximo reverentes. Qui famulos Dei per viam venire aspicientes, in impetu spiritus immundi obviam ruunt, quasi sanguinem eorum quem sitiebant mox habituri, aut substantiam in eis pretiosam reperturi. Sed, ut scriptum est, frustra jacturæ rete ante oculos pennatorum. Nihil in hac conspiratione malignorum, profecit callida astutia diaboli. Servi enim Dei, memores Scripturæ dicentis, Nullus timens Deum timere debet creaturam; Q99 a ram;

mulieri
apparet
Gudvvali,
indican-
tibus con-
ceptum fi-
lium &
appellam-
dum Si-
meonem.

E

Joan. 14.6

quatuor
Mevor-
um ad
eum mis-
sit;

Abri-
mos her-
editatem;

C

Remissis
suis ad
Mevorum

bi in via
liberan-
tur a la-
tronibus;

Prov. 1.17

quibus ob-
eiffim pp
et jui
uori Be-
vili pro-
lem addi-
contibus;

EX MSS. ram; intrepidi viam ceptam exequentur. Eis inter melodiam psalmorum, inter verba orationum, Dominum per meritum Gudvvali in auxilium sui invitantibus; inimica phatanga, velut venti turbine retro agitata, in fugam maligna confusione est prolapsa. Et quia, ut mox cecitatem, ita confusio generat turpitudinem, cum ignominia fuga, iusto Dei iudicio puniti sunt oculorum cecitate; quos etiam invadens Spiritus sancti terror, tanta confusione in gyrum aspersit, ut dum fugæ præsidium quærerent, capita opposito saltui horribili dedecore illiderent.

25 Ecce triplex miraculum in uno, fuga, cecitas, frons attrita. Accedit autem, adaugens calamitatem, stridor inconditi clamoris & vesania mentis. Dum enim fuga, ut dictum est, turbarentur; clamore confuso, sibi ex densitate saltus reboante, celum pulsant & aerem replent, dicentes: O terribile nomen Domini! ô admirabile meritum Gudvvali, cujus invocatione cecitate punimur, fuga dispergimur, insuper & mortem suspectam habemus, dum sententiam capitalem in illusione attritarum frontium sentimus. Discipulis autem venerandi Patris, exemplo Crucifixi Domini preces effundentibus, ab insania ad sobrietatem reversi sunt: qui etiam votum Deo celi facientes, in receptione luminum clementiam Dei meruerunt. Quid frustra niteris invidia diaboli? Consilium Altissimi & sancti Patris nostri, per hos internuntios pacis disponendum, destruere cupis: dum dentes bestiarum tuarum in sanguinem eorum exacuere moliris: sed inevitabile consilium Domini in æternum manet; tua autem molimina statim frustrantur, & tela insidiarum tuarum in te retorquentur. Nam artibus apodixim exequentes, Imperatori suo manum dederunt, cui votum fecerunt, & gratiam ejus requirunt, Gloria Agao Dei, qui in Cruce sanguine suo obdormiens, sævi leonis ira vires confregit, ut nunc Sanctorum pedibus gemendo prostratus, antiquæ tyrannidis victoriam desseat contritus.

26 Talia operum Dei insignia secum prædicti famuli Dei circumferentes, & hæc, in laude Creatoris efferrantes, Cornuviam veniunt; Deo devotum Mevorum, claræque ejus conjugem requirunt, requisitos adeunt, & salutatis legationem pandunt. Memor esto, inquiunt, virorum optime, fidelis sponsonis tuæ sanctique Patris nostri votis concordans, nam adventus tui lætitiæ summe desiderat, ne mors repentina irrumpens impediatur, quo minus compos sis voluntatis bonæ, quam Christus inspirat. Respondens autem Mevorus, dixit; Votis Patris vestri, vota etiam mea respondent: & ad hæc implenda ejus accendit gratia. Unde mane ituri, opusque Domini consummaturo, hodie simul epulemur, & pro caritate adventus vestri festivo gaudio jucundemur. Quibus in Domino epulantibus, & de gloria Gudvvali sermonem crebro texentibus, non modica materies tantæ gloriæ, Simeon parvulus in medio statuitur, & nomen Domini amplius benedicitur. Nostre autem elapsa, cum jam lux auroræ in matutinum prorumperet, iter diu desideratum cum famulis Dei Mevorus aggressus est. Et ecce celum subito cæpit nigrescere, tempestatum horrores & imbrium inundationes minitare. Viatores autem, a Magistro edocti in tribulatione ad Dominum clamare, & de Dei misericordia non desperare, semel, secundo, & tertio genu flectunt, preces fundunt, sanctamque Trinitatem per meritum Gudvvali sibi adesse in necessitate deposcunt. Et quia non deserit Deus sperantes in se; juxta illud Propheticum factus est pax obumbrationis & protectionis umbraculum, in secu-

ritate & absconsione, a turbine & a pluvia. Nam D imbre circumquaque de celo ruente, eis autem spe & prece celos intendentibus, apparuit gloria Domini in præclara ostensione miraculi. Sicut enim in diebus Gedeon factum est, quod, omni terra rore cæli madefacta, solum vellus siccum permanfit; & iterum, solo vellere perfuso, omnis terra arida fuit: ita in tempore isto, cum totum mare omnesque campos omnesque saltus per gyrum inimicus imber fatigaret; publica tantum via, dirigens hos famulos Dei, ab inundatione procellæ illæsa permanfit. Regia, inquam, via, invocato Christi nomine per merita Gudvvali, intacta fuit; cum omnia hinc inde sub divo posita nimbofus horror haberet possessa. Invisibilis enim potentia famulis suis desuper umbraculum, a dextris vero & sinistris excivit obstaculum: qui mirabile quondam iter inter undas sic cavavit, & ex utroque latere pelagi fluentia murorum vice solidavit. Illic quidem aqua naturam servavit, ut fluere; mutavit vero, ne fluere: hic autem imber naturæ obedivit, ut circum fluere; sed meritis Gudvvali repugnavit, ne viam tingeret.

27 Perseverat autem in hujusmodi miraculo gratia Dei cum eis, donec ad præsentiam attingerent venerandi Patris. Ad quem illustris Mevorus cum reverentia accedens, Christum in tanto Patre manentem, in terra prostratus, devote adorat: a quo officiosissime receptus, diu optatæ benedictionis & allocutionis meruit consolatione relevari. Ipse quoque vir sanctus ubertim lætabatur in Domino, audito pæ memorie prodigio, Fratribus ad se redeuntibus in via cælitus ostenso. Inter hæc crescente spiritali lætitiâ, alternant sibi invicem sanctæ humilitatis obsequia, & conferunt divinitus afflata caritatis alloquia. Mevorum quidem pius Pater, ac si susceptum Angelum Dei, amplectitur; Gudvvalum vero illustris Mevorus, ac si Christum suscipientem se, veneratur. Complevit ergo Mevorus omnia, ad quæ eum peragenda Dei & tanti Patris excitavit gratia. Simeon, æmæ indolis puer, Deo offertur; omnisque hereditas illa rata legum sanctione, sub testamento æterno, coram testibus contraditur. Merito sane Mevorus iste Deo dicere potuit: Spes mea es tu, portio mea in terra viventium. Et idem: Tu es Domine, qui restitues hereditatem meam mihi. Christus enim in terra viventium hereditas eorum effertur, a quibus in terra hac morientium ipse heres eligitur: ea dico hereditas, non quæ successibus temporum transeat, sed quæ perseverans in æternum maneat.

ANNOTATA G. H.

a Navigatum ex Vallia per mare Iibernicum, ad provinciam, ut videtur Devoniam, eidem mari subjacentem, neque a Vallia procul distantem.

b Hac confirmant vicinitatem Devonie cum Vallia.

c Ista est consensio lecti in hoc in titulo & in sequentibus posita; & per Cornuviam intelligimus Cornubiam, vicinam Devonie provinciam. Surinus edidit Carminiam.

C A P U T IV.

Miracula S. Gudvvali, in mortuo suscitato, amento & muto sanatis: item in ove, lupis, & equo patrata.

28 Confirmatus est autem per gyrum regni ille fiscus Ecclesiæ Dei, quam in peregrinatione sua hic Pontifex clarus, anachoretarum & ab-

Et ab imbre circumquaque cecidit im-

sed precibus illorum illi manet;

adducunt Mevorum ad S. Gudvvalum;

et cum Simeone filio hereditas traditur.

benigne accipiuntur a Mevoro;

cum eo redeunt;

A & cœnobitarum Dux venerandus, Deo adjutore fundavit; & indeficientibus cœli thesauris ditatus, honorifice erexit. In qua usque ad finem vitæ Deo servire, & pro corona sibi ante constitutionem mundi prædestinata elegit militare. Ibi positus, virtutum exemplis, sicut ubique, clarus fuit: quibus adeo enituit insignis, ac si regium diadema gemmis pretiosis, aut ferrum liliis redimitum & rosas, præsentibus quidem, quasi gemmifluum diadema & oculis subiectum sese ostendit, absentibus vero tamquam fertum rosulentum ex odore suavitatis apparuit: quasi in diademate splendor morum videbatur, & quasi in ferto suavis fragrantia amorum sentiebatur; Ecclesiæ quidem, quasi ex guttis purissimi balsami; omni autem patriæ, tamquam ex paradiso voluptatum odorem vitæ suscitavit: sic aliis exemplo radiabat, aliis opinione redolebat. Ipse autem in se, hoc est in mentis abdito, oquantierat Deo! Totus enim in Spiritu sancto flagrabat pii amoris incendio, quo se quoddam pingue & medullatum holocaustum intus cremabat Deo. Unde totus divino igne liquefactus, tamquam de camino tentationum prodit aurum purissimum & excoctum, non alio usui quam summi Regis gloriæ & honori condignum. Sed hæc nobis tacentibus clarius

*s. Gud.
vulgar
ibidem
vulg.*

*probat a
muitur
exempla
virtutum,*

*admira-
culis ful-
get:*

B produnt miracula, in præcedentibus & sequentibus pari modulamine consonantia: quorum tanta est majestas, tanta claritas, ut priorum Sanctorum, Ecclesiæ dicto columnarum, signis & prodigiis cedere nesciant; in quibus jucundum ducimus immorari, quia & divinæ laudis materies est infinita; & ad sequenda imitandi Patris vestigia maxima præbent incitamenta.

VII

29 Igitur B. Gudvvalus, Dei & multorum adjutus auxilio, ad peragendum sacræ basilicæ ædificium infatigabilis perdurat; quo etiam propemodum consummato, architectonica tantum fabros lignarios expertos dedit, Dominus autem inexhaustos quotidie sumptus augmentavit, sanctæ ædificationis usibus profuturos. Econtra invidus omnium bonorum tentator, damna sibi in eodem loco ventura prævidens, more suæ malignitati proximo, antiquæ fraudis calumnias intexit, atque ad impediendum opus sanctum laqueos tendit: nec astu nefando quievit, donec uni artificum de pinna templi moliretur præcipitium; hoc sibi [procurans] in momento ad gaudium, perpetim ad dispendium; viro autem Dei in puncto ad luctum, perpetuo ad triumphum. Qui videlicet artifex ad mortem præcipitatus, pavimenti faxis, irremediabiliter contritus & conquassatus, illisus est: manus vero sociorum, tanto amici infortunio sauciata, ab opere solvitur, anxia ut a viro Dei occurratur. Quorum undique concurrentium, &, ut fieri solet, tumultuantium strepitu pulsatus Pater pius; & ipse gravi sauciatus dolore, festinus occurrit; sed repentina mors sic subito miserum invasit, ut nil medellæ seu incantationis, nisi cœlestis hujus incantatoris arte, posset occurrere.

*C
artificem
a pinna
templi
lappum ac
morsuum,*

C Quem vir sanctus vita privatum intelligens, oratorium ingressus, coram divino altario hujuscemodi fudit orationem: Domine Pater omnipotens, qui genus humanum, inobedientiæ merito, gemina morte multasti; quarum unam, pretiosa Unigeniti tui morte, in electis peremisti; donec alteram resurrectionis victoria absorptam, destruxeris gloria adventus tui: meis quæso condescende suspiriis, & compatere lacrymis: faveat, Domine, gratia tua huic defuncto; pietatis viscera, pio quodam affectu, forisenti jam Lazaro effusa, [pande]; ut, una unius resurrectio multiplex multarum animarum fiat resuscitatio. Sicque præcurrente piarum precum sacri-

*precibus
ad Deum
fuit*

Junii Tomus I.

ficio, rediit ad locum mœroris, ad jam paratas tristes exequias funeris.

30 Tunc omnes circumstantes recedere jubens, solus cum extincto remansit. Hic se inter verba orationis prosteruens, & totus super cadaver incumbens, os ori, manus manibus, pedes pedibus, & membra singula singulis superposuit: eo nimirum spiritu plenus, quo simili in facto magnus claruit Elizabethus. Et sicut caro carni admixta, calorem ex carne videtur concipere; ita cadaver illud exanime, ex sacratissimo superincumbentis corpore, vitalem puriores ignem recipere. Regreditur ergo anima, corporis sui domicilium ingreditur; & vivens homo in statum pristinum Dei gratia reducitur: quem vir sanctis amicis mœrentibus redivivum, & nullis mortiferæ ruinæ clarescentibus indiciis, incolumem assignat, magnam futuræ resurrectionis gloriam miraculo hoc præoccupans; quando, absque triumphatorum Martyrum signis, nulla cicatricum vulnera erunt in resurgentibus Sanctis. Videntes hoc discipuli, & confluentes hinc inde populi, pias fundunt lacrymas, gaudio & admiratione suscitatas. Hioc catervatim pedibus ejus prostrati, magnas dant voces in cælum, dicentes: Vere sanctus Dei es, vere amicus Deies. Sicque factum est, ut tanti materies miraculi, ingens fieret documentum potentiz Dei, ingens æque manifestatio meritorum B. Gudvvali, & in confusionem diaboli & in augmentum operis Dei. Per hanc ergo tantam gratiam, qua, beatissime Pater Gudvvalde, animam revocasti in membra defuncti, ampliori gratia revoca, quæsumus, animas diabolica captivitate abductas; vitæ morientes, Christo vivifica; & morti viventes, mundo mortifica; per eum, qui vera est animarum vita, & vivens permanet in sæcula.

31 Cum ergo ratus monasticæ sanctionis Ordo, Patrum auctoritate & B. Gudvvali dispositione statutus, felici processu cursum teneret; necessarij usus ratio poscebat, hora nona, peractis Sacramentorum Christi solenniis, refectiois gratia Fratres in unum convenire. At venerandus Pater arctiori se jejunio vestimam immaculatam Deo faciens; in oratorio, edentibus illis, precibus erat insistens. Diaboli autem instigatu vir quidam nactus opportunum tempus malitiæ suæ, hora eadem temerare solitus erat viridarium monasterii; detestabilis furti sacrilegio quasi quoddam inopiz suæ prævidens remedium. Nam olera & egregia quæque virentium carpeas, quotidianæ huic nequitiz modum ponere solebat. Frater vero, horticuram habens, cum quotidiana laborum suorum dispendia patienter ferret, ut patientiz palma, reum furti mutando corrigeret; ille vero vesaniæ suæ augmentum quotidie caperet; Gudvvalum super his aggredditur; quid facto opus sit sciscitatur. At ille, ut totus semper affluens visceribus pietatis, Nisi hunc, inquit, reum necessitudinis summa compelleret, in hujuscemodi facto cum morte pactum non iniret. At sustine Dominum, & crastino super hoc gloriam Dei admirabere. Factumque est ut die altera, Fratribus communi mensa participantibus, sancto autem Patre more suo in oratorio psalmis indulgente & precibus; fur, non immemor sui, non immemor moris perversi, suæ machinationis calamitatem iterare aggressus est. Cumque inter densa olerum furtive insidias pararet, seque in tenebris suis latere gauderet; divino verbera in ultione servi sui desuper pendente, mira revelatione publicatus est. Cui cum nefario opere, tenuissimi ventri sibilus, aut volantis folii strepitus, facile terrorem ingereret; terribilis est visa quædam sacerdotalis reverentiæ per-sona astitisse; & inter asperæ correptionis verba,

*resusci-
tat.*

E

VIII

*F
Furum sa-
lum oler-
um horti
surripere,*

*sed preci-
bus suis*

*et verba
in a-
mentium
lappum,*

EX MSS. tentam manu pastoralis virgæ serulam in eadem ei vibrasse. Quo verberare tanta doloris insensibilitate amens effectus est, ut dum fugæ præsidium quæreret, confusi clamoris iumanitate se proderet. Cumque trans sepem saltum moliretur, invisibili detentus catena, quasi simulacrum immobile mansit.

32 Fratres autem, incognitæ vocis stridore attoniti, ad hortum venientes (vicinus enim erat monasterio) Deum talia operantem, mirabilem prædicant, gloriosum conclamant. Tandem venerandus Pater cum gravitate sese præsentans, miserumque ita dæmone obsessum considerans, clementia motus: ait Oportet, Carissimi, erroribus hujus compati: Frater enim noster in Christo est. Oportet etiam precibus insistere; ut Deus, qui neminem vult perire, geminam dignetur in eo salutem perficere, quem loquentem ipse, de quo agitur, audiens, vultusque ejus gloriam non serens, exanguis in terram corruit.

B Orantibus autem juxta edictum Magistri discipulis, ipse ei manum clementer extendit, & confidenter ait: Dominus erigit electos, Dominus solvit compeditos. Ad cujus vocem continuo incolomis surrexit, & quosque hæc videntium & audientium ad laudem & gloriam nominis Domini incitavit. O ineffabilem Dei sapientiam, quæ, in diaboli nequitia, tanta utitur clementia! Quod enim ille machinabatur ad pernam, hæc clementissime disponit ad gloriam. Attende ergo in hoc miraculo, pie lector & auditor, quantæ dispensationis gratia plerumque Deus quorundam prodit commissæ & persequitur vindictam, ut aliis scilicet patria committendi alii fiant causa exempli. Ideo in veteri Lege furtum anathematis Acham publicavit, & per famulum suum Josue cum ingenti opprobrio eum exturbavit. Ideo & David crudeli plaga percussit, & Saulum de cælo mirabiliter in terram prostravit: cujus beneficiis æterna sit laus & gratiarum actio in sæcula.

33 In quodam etiam puero, & Deum mirabilem, & famulum ejus Gudvvalum prædicemus laudabilem. Erat namque mulier quædam fidelis, filium habens duo jam lustra peragentem: qui a natiuitate linguæ destitutus officio, cæco illi euangelico in celebri divinæ laudis præconio conjunctus est.

C Sicut enim ille a Domino visum promeruit, ut clarificarentur opera Dei per ipsum; ita hic vocem loquelæ recepit, ut virtus divina manifestaretur, glorificans Sanctum suum: quod tali modo certum est contigisse. Venerando itaque Patre tempore quodam cum suis residente, & egregio more sibi utilia quædam tractante; præfata mulier, rogatura pro filio, accurrit; & plena fidei ait; Homo Dei, scio, quæcumque poposceris a Deo dabit tibi Deus; unde filio meo huic, quem diuturna ab utero premunt silentia, tacentis linguæ, quæso, vincula dissolve; ut Creatorem omnium, quem corde confitetur, communi etiam usu sermonis benedicens veneretur. Tunc vir sanctus, omnia, inquit, quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Ipsum fideliter roga, ipsi vota sponde, ipsi preces funde; solus enim potens est filium tuum salvare, & linguæ ejus retinacula laxare.

34 Hæc vir sanctus dixit, non quod se talia in digito Dei peragere posse dissideret (quippe qui se potiora jam adimpletæ sciebat) sed quod in arte humilitatis se erigens, omnem miraculorum suorum gloriam in auctorem Dominum erat transfundens. Illa vero, quam in caram sobolem pietatis affectus movit, quam maternæ caritatis stimulus punxit; magis ac magis clamare cepit, & pretiosæ fidei

balsama latius diffudit. Cujus fidei ponderosum D meritum famulus Dei attendens, & precibus condescendens, extensâ manu digitum in ore puero attalla & precibus loquens lam ei reddis. posuit, & plectrum linguæ tenuit, dicens: Repleti sunt omnes Spiritu sancto & cœperunt loqui. Dixit: & mutus natus, illico loquelam recepit. Nam sicut materiale organum per se quidem jacet tacitum, humana autem industria temperatum, & flatu persusum distinctos reddit modulorum consonantiarum: ita os muti prius quidem tacitum, sed ad tactum & verbum Viri Dei, Majestatem Spiritus sancti exprimentis, subito miratæ apertum: acti idem in tanto Patre regnans Spiritus sanctus, sui afflatus potentia, mutæ vocis fistulam penetraret. Quis ergo a laude Creatoris temperaret? Fecit gaudium stupore mixtum, & diuturnum divinæ laudis præconium.

35 Loquamur adhuc magnalia Dei, celebria in miraculis Gudvvali sui, quæ non solum in ipsis elementis admiranda, non solum in animabus & corporibus humanis amplectenda, verum etiam in animalibus & bestiis admodum sunt jucunda. Inter quæ, quod de ove, quod de lupis mansuefactis, & E tamquam in humanam rationem permutatis, compertum habemus, ad laudem Dei in medium proferamus. Habebantur caulæ ovium in usus monasterii, quibus luporum insidiæ quamplurimum erant insensæ. Unde & contigit, ut die quadam ex ovibus unam, ab ipsis pene lupi saucibus ereptam, ante pedes sancti viri pastor exponeret extinctam. Vir autem Domini in mortua pecude, Christum sicut ovem ad victimam ductum, & sicut agnum coram tondente in passione recolendo mansuetum, conversus ad Dominum dixit: Intret oratio mea in conspectu tuo, inclina aurem tuam ad precem meam, Domine. Tu Domine in figura David servi tui ora leonum dissipantis, brachia urorum contringentis, ovem perditam eruisi de manu mortis; quam idem pastor bonus, relictis nonaginta novem in deserto quærens invenisti; & humeris impositam ad gregem reduxisti; harum memor miserationum, futor precum nostrarum, super hanc ovem benignus intende; ut in ejus resurrectione virtus tua maxima declaratur, quam in ceteris creaturis per nos virtus tua operatur, Scis ergo, Domine, quod ad preces has, magis laude & gloria nominis tui, quam aliqua mortalis fructus cupiditate, provocamur. Oravit: & pastoralis virgæ summitate ovem tetigit, quam levi tactu suscitavit: quæ mox, cunctis Deum glorificantibus, in pedes constitit, & ad gregem suum non sine admiratione multorum repedavit.

36 Rursus ad Dominum conversus ait: Jube, Domine, cruentum gregis nostri invasorem adesse; ut & in ipso, quod tux gratiæ est, operemur. Quo dicto, ecce lupo, placido cane blandior, recenti adhuc præda cruentatus adest; quasi conscius commissi, beato viro satisfaciens, & ejus pedibus sese in terram prostrernens. Videntes hoc omnes qui aderant Deum laudant, & cum gratiarum actione manus in cælum levant. Sanctus autem Episcopus, in Domino hilaris effectus; Recede, inquit, cruenta bestia; recede, nullaque deinceps læsione oves tuas inquietare præsumas. Quare ad imperium Sancti illico cum mansuetudine recedens, sensum permutat, dum a præfatis ovibus omnem crudelitatem abalienat, quam sua natura seris sævius exacuit. Factumque est, ut post hæc tamquam pastoris functus officio, tanta provisionis cura gregibus interesset, ut lupos trucesque belluas, cum siti sanguinis supervenientes, impetus sui occurso, ore sæviens & dentibus frendens, non segnis abigeret.

37 Alia

A 37 Alia item tempestate, lupum in campestribus vidit, tam ambulandi quam etiam currendi invalidum, agræ molis fascinam magis trahentem, quam ferentem. Cujus incommodo compassus, levata in altum voce clamavit; Silvaticæ, simplicium gregum insidians innocentia, quid sinistri contigit? quid asperi accidit, ut naturalis a te recederet celeritas, & non naturalis succederet tarditas? Ad quem viri sancti sermonem bruto pecori competens sibi ratio accessit, quia intellexit divinitus in se operandum, unde in Chriscicola plebe nomen Domini esset predicandum. Ergo qua potuit valetudine accessit, acclini capite venerationem exhibens, reflexa cervice affectum præbens: deinde ungulam pedis spina perforati ostentans, nutu quo poterat quasi preces fundebat, quibus recuperationis suæ remedia exigebat. Vir autem Domini tantam in insensibili pectore rationem perpendens, Deo laudem dixit; Deo gratias egit: & extenso pastoralis virgæ radio; quo ovem mortuam excitavit, claudum bestiae pedem levi tactu contingens, ait ad Dominum: Homines & jumenta salvabis, Domine. Ad hanc vocem celestis medela, in manu viri Dei posita, eadem quæ in divina, quasi per aridam virgam deorsum membro claudicanti demissa est, quæ olim in Ægypto virga Moysi, ad peragendum signa & prodigia, perfusa est.

B 38 O mira virtus! O valida potentia servorum Dei! quam potens miraculorum, quam efficax curationum! Tunc sanatae belluæ dixit vir sanctus: Nullam umquam creaturam lædas, sed omnibus diebus tuis fœnum quasi hos carpas: fœno, inquam, utere, siliquis saturare, sicque servata natura innocentia, ad solvendum commune mortis debitum tende. Nec defuere quamplurimi qui belluam exinde mansuefactam videre, & exhibitæ sancti Patris imperio obedientia testimonium perlubere. Sunt lacrymarum rerum, & mentem mortalia tangunt. En homo, rationis capax, rationi repugnat; bestia, rationis expertes, rationi communicant. Bestia, naturaliter insipientes, corporis gestu & animi affectu Deum in Sanctis suis venerantur; homines vero, divinæ mentis haustu naturaliter sapientes, dura cervice & indomabili corde Deum non verentur, Sanctos ejus detestantur. Attende, Jesu benigne, de cælis, & asperæ cautis instar ad obediendum tibi resistentes, bestiarum saltem exemplis, horum saltem miraculorum indiciis, inenarrabilibus beneficiis tuis fac resplendentes. Opportunum jam tempus est, gloriosum beati viri transitum stylo commendare, celeberrimas quoque super eum revelationes divinas annotare: ad quem operæ pretium tendere, interposito sane miraculi clari testimonio, quo sancta elemosynarum ejus eucharistia Deo assistisse, Deo probatum est placuisse.

C 39 Mendici quadam tempestate, stipem publicam petaturi, monasterium adeunt, & Gudvvalum Patrem exquirunt. Exquisito autem mendicitatis preces offerunt, inopie querelas intexunt, pium Patrem clamoribus flectunt. Flexo autem Hero venerando, requiritur, si quæ elemosynarum reliquæ, si quæ pietatis superessent eulogiæ. Dictum ab officio est nil esse residui pauperum succursus: jam enim omnia pii dispensatoris in usum pietatis transfuderat gratia. Athleta autem Dei, pauper quidem saculo, sed dives cælo, equum agrariæ deditum, præsentia suæ potius jubet assistere. Adductus in medio statuitur, pauperibus cum magna gratia præbetur; benedictionem viri Dei pauperes suscipiunt, vultu dimisso gratias referunt, & Deo omnium bonorum auctori & largitori laudum mu-

nera persolvunt. Deinde hospitio recepti, omni humanitate, publicæ administrationis sunt expensis lætificati: lectissimis suscipiuntur, quieti per alta silentia noctis indulgetur. Dies terræ redditur, usus laboris agricolæ seminum matutinum abruptit, re-creator nocturna quiete actus sueto operi reddit; conferunt ad invicem, equum boum laboribus deputatum mendicis perendie deditum, nec similem in agriculturæ haberi subsidium. Inter hæc oculos levantibus equus apparet, depascens in campestribus; quem eundem effligebat simillima membrorum & totius molis habitudo, qui per manus pauperum perendie susceptus est a Christo; & cum vere alius esset essentia, idem ipse tamen videbatur in specie: figura eadem membrorum, aciem fessilit oculorum; sic celebre in monasterio miraculum, visum in campo. Xenodochium aditur, ubi mendici hospitantur, de amitti jumentum dispendio sciscitatur. Animal, inquit, nobis donatum, in testimonium eximie virtutis, oculis subiectum [adstat]: hoc nostris necessitatibus gaudemus succursum, hoc in cælestes thesauros Pater pius Gudvvalus sibi gaudeat translatus.

E 40 Emergit fama facti, rumor spargitur miraculi, replentur ora vulgi, sic celebre in populo Dei: Novitas rei incitat audientes, ad spectaculum properare gaudentes: egrediuntur monachi, conveniunt laici, replentur omnes stupore & extasi. Tantæ virtutis majestati diversæ laudes celebrantur in ecclesia Dei. Unde, inquit, animal animali adeo simile? Quo grege emertit? Quis in stabulis a tenebris extulit? Quis pullum vidit aut sessioni suæ dedicavit? Quis hoc viri Dei obsequio direxit? Quis in loco aliter surrogavit? Nisi forte, sicut Creatoris imperio omnem animalis speciem mater terra in exordio mundi produxit, & servituti hominum delegavit; ita & hoc ex ejus voluntate protulit, atque agriculturæ servorum Dei subsidium providit. Vere non est alius, quam amicus Domini electus, quam servus Domini pretiosus, quem ita signis mirificat; virtutibus exaltat. Sane agricolæ equum equi vicarium suscipiunt, & pro collato divinitus laboribus suis subsidio, animos attollunt. Hæc tua, Christe, magnalia, hæc tui Spiritus mirabilia, quæ in dilecto tibi Gudvvalo mirabiliter peregit maxima virtus tua. Tuum ergo, tuum est, quod operantur per te electi tui: quibus gratiam, quam hic impertiti incipis, in regno Patris tui plenius perficis: ubi ipse perpes efficeris corona, qui factus es momentanei laboris palma. His ergo omnibus a prudente prudenter inspectis, perpendat, si valet, quanta vir [Dei] gloria, in exultatu sui patria, & Deum glorificare, & a Deo glorificari meruit. Sed quia jam tempus est, ut, clausa sibi hujus vite janua, de mundo transeat, & cælestia conscendat; nos quoque ejus exemplo huic etiam libello januam claudimus, per quam quasi hinc cum eo transimus, si forte cum in subsequenti opusculo ad cælos ipso duce sequi valeamus.

CAPUT V.

Tempus mortis divinitus indicatum. Pius oblitur; Translationes.

Peractis denique miraculorum insignibus, perpetratis coruscantium signorum prodigiis, quibus maria nobilitavit, terras sanctificavit, Ecclesiam sanctam exaltavit, optatissimum beatæ consummationis tempus Deo sibi revelante in munere cognovit: super hoc sane & Angelica & Apostolica

Et similem de divinitu recipit.

Fama miraculi vulgaris cum stupore omnium.

F

LIBER II. CAP. I.

EX MSS. stolica justificatione consolari divinitus & lætificari meruit. Ac primo quidem cum die quadam sacrosancti quadragesimalis jejunii, immolata jam in mensa altaris redemptionis nostræ victima, signum Cruciferi Domini supplex visitaret, piissimamque Christi passionem supplex, & mortem in mortificationem sui jam expertam, & mente coleret & laude celebraret; ipse quoque pro proximante jam sibi mortis natali, a Deo missa cælitus legatione, sublimiter meruit honorari. Ecce enim Angelus, jucundo aspectu cælis delapsus, hæc ei verba lætitiæ, læto deprompsit ore: Athleta Dei inclite, gaudium Domini tibi semper accrescat, & pax ejus tecum permaneat. Quia ergo salus æterna perseverantiæ palma acquiritur, pro coronis, tuis laboribus præparatis, victoriosissimi agonis trophæo quotidie ante Deum triumphas. Ne deficiat in te grata Deo constantia, quia post modicum divina vocatione es & invitatione hinc transiturus, Regi tuo cum palma victoriæ eris occursum.

*In Qua-
dragima
ab Angelo
intelligi-
gens mor-
tis tempus
inspicere:*

*B
mira in-
terius
juvitate
profundi-
tus:*

42 Diuque cum eo commoratus ille superni Regis nuntius, soli Deo nota suavitate eructavit mellisua [verba], quem, cælestia repentem, vir Dei in cælum ut læto oculorum lumine, ita prosecutus est mentis aviditate: ex cujus præsentis sacra benedictione tanta divini nectaris suavitas relinquitur, tantus cælestis fragrantis vapor respergitur, quantum non spirat odor thuris & aromatum, odor balsami & universi pulveris pigmentarii. Quo refecta felix illa anima, quo recreatum corpus illud, totius septimanæ jejunio sanctificatum, longa inedie maceratione extenuatum, psalmum Deo dixit, ac vota gratiarum devote persolvit. In quo Dei beneficio cum multitudinem dulcedinis Domini totis animæ medullis hausit, tum etiam immortalis illius convivii, [quo] anhelabat, jucunditatem prægustare meruit. Sed vir Domini pro solenni totius septimanæ jejunio, spiritali divinæ remunerationis satietate suscepta, magis ac magis in se concupiscentias æternas provocabat, ad Christum veniendi voluptates animæ amplius incitabat; sanctissimi obitus sui diem, mundo sibi mortuo mortuus, ardentius expectabat; utpote legatione superna sua invitatus ad epulas, quas in regno Patris sui diligentibus se præparat prædices Dei benignitas.

*decimo
ante obitum
die*

*præmon-
itur a S.
Michaeli*

43 Adhuc altior gloria, & ut ita dicam, fastigium quoddam Divinitati proximum coronat virum sanctum: die enim quodam, decimo ante sanctissimum sui transitum, coram sacrosancto altari cælestibus intendebat, atque in contemplationem Spiritus sancti faciem mentis ardentius erigebat. Nec grata eum vicissitudine piissima Divinitas destituit, quæ desiderii sui ardore adeo æstuanti, summum mox cælestis exercitus Principem destinavit, in quo etiam optabilem pietatis suæ præsentiam clementer exhibuit. Et descendens Archangelus Domini in mensam Dominici convivii, cui astabat vir Domini, vultus sui gloriam, his verbis placidus ostendit. Ego, inquit, Michael, legatione Domini mei functus, ex ipsius imperio, quæ tibi in proximo ventura sunt, innotesco. Ecce horam transitus tui prænuntio, quia abhinc solari orbita in se decies revoluta, de carnis ergastulo lætus exilies, & mundi hujus carcerem liber evades, occursum quoque tibi Regi tuo inestimabili lætitiâ obviam procedes; qui te, nostro subvectum auxilio, cum gloria suscipiet, & civem aulicum sibi in regno suo conscribet. Adhuc eo loquente gloria gloriæ accrescit, & gratia gratiæ divinitus coalescit. Nam Petrus, Claviger regni Dei, Paulus quoque, Claviger thesaurorum scientiæ Dei, Angelicæ visitationi Apo-

stolicam sociantes, eidem viro sancto gloriose apparent; & immortalitatis desiderio fatigatum, blande demulcent: qui per sacram basilicam cum radio luminis ingressi, sancto Archangelo sese in mensa Dominica jungunt. Inter verba quoque exhortationum se Christi Apostolos esse, & consolationis suæ gratia sese attestantur venisse: juxta verbum Archangeli, proximum sanctæ resolutionis diem prænuntiant, de promerendo regni præmio gaudia multiplicant. Eo, inquit, dierum numero, quo Christus ad dexteram Patris conscendens Spiritus sui distulit descensum, tibi quoque regni sui differt ascensum. Hunc ergo diem more tibi insigni hymnorum solenniis, precum sacrificiis, & jejuniorum præveni festis: his enim coronam regni obtinebis.

*interrogat a
Ss. Petro
& Paulo*

44 Viro autem Dei ad hæc cælitus oracula tamquam extra se ducto, & veluti in extasi raptus, summi Regis nuntii cælo recepti sunt. In testimonium quoque eximium Angelicæ atque Apostolicæ præsentis, velut ex horro deliciarum Dei, insatiabilis fragrantis suavitas prodit: & templum illud roali odore replevit: cujus jucunditate refecta mens sancta, refecta caro pudica, incensa orationum ardentius obtulit ante Dei conspectum. Beatus es, care Dei Gudvale, quem Dominus cum speciali gratiarum prærogativa honoravit. Sicut enim de Unigenito Dei venerandus Præcursor suus in Evangelio narrat, quod non ad mensuram dat Deus spiritum; ita te de justo fidenter dico, quod quasi absque mensura data sit tibi Dei gratia. Nam Angelum lucis de arce luminis descendisse, summum autem Archangelum quasi præmissis nuntio subsecutum esse, Principes etiam Ecclesiæ tibi cum gloria apparuisse, quis mediocri reputabit mensuræ? & quod his majus est, ipse Angelorum & Apostolorum Rex in iis vere creditur affuisse, & per eos consolatrici gratiæ verba pia edidisse. De his omnibus etsi non digna eloqui, utinam digne sufficiat admirari!

*post quæ-
rum di-
scussum
fragran-
tia suavit
recreatur.*

45 Factum est autem, ut die crastina omnem sibi congregationem venerabilis Pater condunare juberet; & collecta in unum sacra Fratrum caterva, inter excellentia doctrinarum, quibus statum roborabat animarum, pro expleto sibi cursu vitæ præsentis, tractum sermonis rigat lacrymis: & pandens, se super hoc Angelica atque Apostolica visitatione lætificatum, divina quoque consolatione roboratum, lacrymas lamentorum in lacrymas permutat gaudiorum; eo quoque amplius, quod sacris hesternis revelationibus per ordinem explicitis, de promisso sibi ab Archangelo Salvatoris occursum lætus sermo producit, Fratribus autem inter se hinc de tanta ejus gloria in Domino exultantibus, illinc de recessu corporali uberrimæ merentibus, subjungit vir Dei: Nolite, dilectissimi, flere, magis autem gaudete, quia mercedem jam mihi servo suo fideliter adesse repromisit. Recessui fragilitatis meæ debitum caritatis impendite, & orationibus protegit: quem his decem diebus ventorum cælestis præfagii prompsit oraculum. Cujus salubribus monitis obaudientibus discipulis, extremo cæpit repente languore solvi, & saluberrima ægritudine fatigari. Cumque sanctissimi transitus hora instaret, circumvallat eum lamentabilis discipulorum concio, melodiis animæ egredienti congruis, exeuntem de chalamo sponsi immortalis amicam demulcens. Ipse vero in Domino gaudens, exhortationis verba eis erat profundens, & ædificationis exempla imitanda proponens, de contemptu mundi: de appetitu regni [cælestis] suadens, Mysteriis divinis iturum spiritum roboravit: sicque vale ultimum di-

*III
indicas
Monachis
in-
stantem
sibi mor-
tem.*

*et post ul-
tima mo-
nita expi-
rat.*

cens,

A cens, letus in Domino obdormivit. Obdormivit plane: quia pretiosa morte in pace quievit.

46 Nec mora, janua ei vitæ æternæ aperitur, porta cælestis Jerusalem recluditur, occurrunt Angeli & Archangeli, obviam procedunt Dei nuntii, in oscula ruunt Apostoli, cunctique deferunt ante conspectum Altissimi. Emerit agnoscere majestas ipsa coronas imponit, & intra urbis mœnia civem aulicum perpetuo describit. Quis autem obstupescet Angelorum & Apostolorum occursum huic stimulo Dei honorem impendi, maxime cælestis aula palatium conscendenti; quorum toties positus est visitatione, in hujus exilii adhuc manens peregrinatione? Quis ipsum Salvatorem inter Primates regni sui sedem ei contulisse, quem summus Archangelus spondit cum gloria (obviam) ei processurum esse? In argumentum vero fidei, sanctæ ejus innocentie, simplicitatisque innocuæ, sanctissima ejus anima, in columbæ specie, a discipulis visa est conscendisse, & in sinu Abraham assumptæ cum gaudio quievisse. Ibi gaudium possidet Angelorum, amplexibus hæret Sanctorum: quod hic fide speravit, spe possedit, illi re ipsa & veritate obtinere meruit, ubi Deum facie ad faciem intueatur; ubi gloriam ejus, non per speculum & in ænigmate, sed sicuti substantialiter est, contemplatus: quam ut ad plenum nullus mortalium potest perficere, sic nihilominus sicuti est nemo verbis aut litteris valebit dicere.

47 Transiit ergo venerandus Præsul VII Idus Junii: gloriosum suum transiit Ecclesiæ Dei signorum prerogativa commendans. Nam inter ipsas venerandi funeris exequias, circa illius aromaticæ glebæ memorabiles exuvias, mira Dei enituit gloria, magna æque ejus apparuit gratia: ubi sanctorum Angelorum frequentia, supernorum quoque civium non deerat reverentia; ex quorum gloriosa & admirabili præsentia, lux instar nitidi titanis per totam noctem incanduit, ita ut nocturnam excitationem lux divina fugaret, & naturales tenebras fulgoris sui radio dissiparet. Radiabat quippe tota cella ut sol in virtute sua, quæ non cererum lumine, non flammantium eguit lampadum nitore: quia in testimonium æternæ lucis animam illustrantis, splendor iste circumfulsit glebam pretiosi cadaveris. Ovium tanto laudum præconio gloriosum: cujus spiritus inter intelligibilia translatus, divinis coronatus adstat aspectibus, cujus corpus aureis miraculorum radiat fulgoribus.

48 Intererat in hoc sacro ejus transitu, inter reliquos fidelium, & mater ipsius venerabilis, de tanta filii gloria admodum hilaris: aderant quoque & sorores, sacris vigiliis cum gaudio communicantes: quæ inductæ pio amore defuncti, in omnes preces descendunt, quatenus sacris dignæ haberentur exuviis, ad lætitiæ gentis propriæ in terram natiuitatis suæ deferendis. Faveat, inquit, confervi Dei, pia omnium vestrum gratia, ut saltem defunctus in propriæ Sedis Cathedra recipiatur, & Ecclesiæ sponsi sui mausoleo Pontificaliter honoretur. Nam expectat eum concio Cleri, suspirat post eum populus Dei; utque desiderati sui corpus suscipiant, cor & manus ad cælos levant. Discipulis autem diu quidem refragantibus, ex Dei vero voluntate, ut liquido patet, non valentibus; ad concordiam demum cum pace redeunt, & affectibus piorum parentum suis conveniunt. Nesci enim sancto huic conventui interesse abominabilis discordia; quia qui intererat filius pacis, spiritum suscitavit unanimi-
tatis. Igitur utrumque Deo placitum committentes, initianti operis (arbitrium) utrumque in manu Domini ponunt. Corpus illud magna ambitione & pariter te-

gunt, & pariter loculo imponunt, humeris sustolunt, & plautro bobus alligato superponunt. Quibus viam gradientibus, concursus & occursum sit populo- rum, tanti Præsulis exequias cum magna devotione solemnizare gestientium. Prodit Monachorum chorus, procedit Deo devotus Clerus, & clara Christicola- rum agmina tanti prorectoris ducebant patrocinia: in colle, sacer grex, exemplis & doctrinis ejus institutus, obsequio venerandi funeris adhæsit devotus. His ergo hymnidicis agminibus vallantes corpus pretiosum, usque cujusdam collis perveniunt tumulum: cui ob memorabile prodigium, ibi Deo servum suum mirificante perpetratum, Collis Gudvali æcolæ indidere vocabulum. Hic ergo jumentis, pii oneris officio deputata, instar immobilis simulacri repente obriguere, ita ut omne venerandi illius conventus collegium secum pegeret figere gradum, Accedunt adhuc sex juga & bistena boum corpora, quæ instar priorum traxere insensibilitatem silicem.

49 Tunc in se conversi dixerunt ad invicem: Cum voluntati Dei in omnibus obtemperare magnæ salutis est, & coniecti evidens damnatio est; cujus nutu cum in his animalibus natura videatur permutari, & per hoc nostris studiis reniti, quid incassum dispositioni ipsius repugnamus? Non nostra super hoc corpore Justis, sed voluntas fiat Altissimi. Initio autem consilio, ex pari consensu diffinitum est, ut præfato armamentorum grege loris & jugis excusso, indomitæ geminorum vitulorum publi-
cissime illius sarcinæ commendaretur servitus. Adhuc, inquit, viarum imprudentes, ubicumque eos præcipua impulerit gratia, liberos conferant gressus. Factumque est ut juveni, proprio arbitrio permissi, gressus a priore suspendentes itinere, erga locum insulæ, cui nomen Pleicit est, Dei gratia & duce & comite, faciem recto tramite dirigerent. Hæc ergo, ni fallor, illa insula est, in qua, ut in prima hujus opusculi parte dictum est, idem sanctus Pontifex ex egregio Cœnobio, clarus enituit Anachoreta: ubi inter cetera miraculorum insignia de rupe arida aquam produxit, maris accessum in nomine Domini frænavit; ubi etiam inter celebra Christi mysteria supernorum honorari meruit civium frequentia. Huc ergo delatum corpus sacrosanctum, cum ingenti fidelium devotione, tumulum sumpsit; non sine admiratione multorum, quod inter gloriosa sancti funeris, obsequia; signorum insignia non defuere. Cum enim, in magna Sacerdotum reverentia, pretiosi loculus thesauri ad locum bajularetur sepulcri; quidam luminibus carens, & diurnæ excitationis tenebras lugens, ut sæpe casu evenit, feretrum nescius tetigit: quo tacto visum recepit, oculorum sensu uti cœpit; & videntes se videntes, præclara divini laudis extitit materies.

50 Hic igitur gloriosum ejusdem incolæ Præsulis corpus, per multorum spatia temporum, in pace & honore quievit; atque in gloriam Dei plurima miraculorum gaudia, credentibus suscitavit. Peractis denique multorum annorum curriculis, ob infestationem barbarorum & paganorum, gens Britannica magna ex parte hinc & inde dispersa est; relictisque avitis sedibus, per diversa orbis climata diffusa est. Hinc etiam Fratres præfati cœnobii, asportato secum sacrosancti corporis thesauro, mare fines Anglorum atque Francorum dividens transfretantes, cismarinam petiere patriam. Factumque est ut, quasi leo apertis oculis soporatus, hoc per ossa mortua ageret jam defunctus, quod spiritu vitæ animatus olim ageret vivus. Sicut enim tunc, relicta patria domo, sedem sub alio sole jacentem per mare exul expetiit; ita etiam nunc, deserto ro-

EX MAR.

in colle, S. Gud- vali dicitur, sub- stantia.

unde illud dicitur: indomiti juveni deferant ad insulam Pleicit;

ubi dicitur: F.

Et cœcus illuminatur.

71

Ob barbarorum infestationem.

com.

EX MSS. conditi sui funeris loculo, peregrinam non absque Dei permisso requiem quaesivit. Dignum quidem erat, ut qui tanto caelestium coruscationum jubare enituit, more solis, ab ortu in occasum, ab Austro in Aquilonem tendentis, diversa orbis climata per maria circuiret & terras, sicque Ecclesiam, ab unitate nec mari disjunctam, pia miraculorum communicatione & pignorum susceptione Deo ostenderet sociatam. Et cum Fratres praedicti cismarinam, ut dictum est, petentes patriam, Galliarum finibus applicuissent, cum pia quam gestabant sarcina; ac inter cetera regna praecalam adeunt Franciam, ut inclita gens tua, inter cetera quibus gloriatur Sanctorum patrocinia, tanti etiam Praesulis benedictione maneret nobiliter superba: quam hinc perlustrantes & inde, ubi ubi, pro ebullientibus ex cadavere vermibus, pretiosa sparsere balsama vitam spirantia, & aromata Christi medelam suaviter redolentia. Tandem e Monasteriale venire in castrum, aliquanto tempore tanti Patroni praesentia & gratia caelo adaequatum; ubi quia condigna sibi non celebratur reverentia, cor magni & incliti Marchisii & Arnulphi, ad multorum salutem destinati, gratia tetigit Spiritus sancti: qua intellexit, in Dei sapientia ab aeterno dispositum, illa humana Sancti sui non diutius debere reservari, sed e Blandinum eorum justificatione revelari, eorum debere susceptione glorificari.

f 31 Unde accersito Venerando f Gerardo Abbate, Ecclesiasticae religionis & monastici ordinis industria praepollente, cum auctoritate Episcopi ejusdem g dioeceseos, hujuscemodi officium injunxit, ad quod affectum suum magna Dei gratia incitavit; Venerabilis vero Abba vota gratiarum Deo perfolvens, fidele negotium fideliter suscepit, fidelius peregit; & suscepto cum fide & tremore magno pretiosi corporis thesauro, cum gazis membrorum nulli pretio conferendis egregii Confessoris Domini b Berthulphi, magna Clericorum & Monachorum comitante cohorte, in monasterium detulit Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, quod situm est in monte claro, Blandinum nomine nuncupato. Convenit autem populus utriusque sexus innumerabilis, manibus applaudens, & in voce exultationis Deum benedicens; qui geminas has duarum gemmarum margaritas de inextimabili pietatis suae thesauro destinavit, & in ornamentum ecclesiae suae cum tanto decore collocavit. Quod actum constat 111 Nonas Decembris 1, Lothario quidem Rege in sceptro Francorum jus regium agente, Domino autem & Salvatore nostro Jesu Christo, Angelorum totiusque mundi monarchiam cum Patre & Spiritu sancto moderante. Hoc ergo in loco B. Gudvvalus gloriosus coram Deo in caelis, mirabilis ex Deo in terris, conjunctus praeclearo Sacerdoti Christi Wandregisilo k & sociis, omnimoda semper laude rite colendis, larga intercessionum suarum praestat suffragia, & copiosa miserationum Christi cum fide & devotione querentibus obtinet beneficia, ipso largiente qui in Trinitate & Unitate perfecta vivit, & regnat per immortalia seculorum. Amen.

ANNOTATA G.H.

a Hic matris & sororum accessus, & petita translatio corporis ad propriam Cathedralam, indicant vicinitatem locorum; & vel maxime conjectura auctoris, de sita insula Pleit, hic subjuncta.

b Indicant videntur Danorum incursiones in basce

Britanniae ditones, saeculo 9 potissimum capta, & D saeculo sequenti continuata.

c Castrum Monasteriale, nunc Monasterium, vulgo Montreuil, oppidum Picardiae, prope ostium Cancelli fluminis; sic dictum a monasterio, quod ipse S. Salvius Ambianensis Episcopus construxerat, ut dictum x1 Januarii ad hujus Viam.

d Arnulphus, cognomento Magnus, Marchio seu Comes Flandriae ab anno 918, usque ad annum 964. Hunc aliquando tenuisse Monasterium, docent VVilhelmus Gemmeticensis lib. 3. Historia Normannorum cap. 10. & alii.

e Blandinum, monasterium Gandense, Normannicae rabie eversum, ab Arnulpho restauratum fuerat.

f S. Gerardus ab Arnulpho evocatus, & Abbas constitutus dicitur anno 937; colitur 3. Octobris.

g Suberat quidem Tornacensi dioecesi Gandavum, jam inde a principio praedicata (sic fidei): sed cum illa dioecesis proprio Episcopo per annos 400. caruerit, Noviomensi unita; credibile est Flandriae, Ultrajectino potius Archiepiscopo paruisse; hic autem tunc erat Baldricus ab anno 917 ad 977.

h Abba S. Bertulphi dedimus 3. Februarii, in qua E haec utriusque Translatio memoratur cap. 7. facta, ut scribit Raissus, anno 959.

i Lotharius coronatus est Rex Francorum 12. Novembris anni 934.

k S. Wandregisilus, conditor monasterii Fontanellensis colitur 22. Julii, cujus corpus cum corporibus SS. Anberti Rotomagensis Episcopi & VVulfranni Episcopi Senonensis translatus Sigebertus ait an. 944, ut dictum ad illorum Vitas 1x Februarii §. 4. & xx Martii §. 1 de Translatione. Adde hic corpora SS. VVinnivaldi & Candelii.

EMBOLISMUS D.P.

Sermo in Translatione S. Gudvvali & S. Bertulphi,

Ex Chronologo Blandiniensi transcriptus, a Francisco la Bar, Priore Aquicindino, tom. 8. part. 2.

32 Q uicumque memoriam Sanctorum agit, Creatori omnium bonorum laudem dicit; unde & Plautista, Laudate, inquit, Dominum in Sanctis ejus, Ergo diem praesentem de Beatorum Gudvvali & Bertulphi glorificatione festum agentes, quidquid pro eorum veneratione agitur, in laudem Creatoris adscribitur: quia victoria Militis, gloria est Principis, Milites siquidem eruditos apprimere dixerim, qui scuto fidei & gladio Spiritus sancti in hujus mundi principem insurrexerunt, & victoriosissime decertarunt. Hi ergo sanctissimi Patres duo, velut maxima luminaria fulgentes, e diversis mundi partibus procedentes; quorum unus ab Orientis a Pannonia, alter ab Occidentis Britannia finibus convenerunt, & in unum quieti suae sedem elegerunt. Tantorum ergo patrocinio Sanctorum subnixi, magna spe nitimur; dum ejus meriti sunt apud Deum, ut ad nutum ipsorum caelos aperiat & claudat. De quorum solenni translatione praesentem diem festum agentes, prout Dominus donaverit, narrare fideliter aggredimur.

33 Sanctus igitur Gudvvalus, dignissimus Deo Archipræsul, cujus memoriae jucundissima est nobis recordatio, post multiplices hujus saeculi labores, quibus pro perennis vitae brevio indefesse agonizabat, cursum certaminis sui gloriose consummavit in finibus Britanniae, in loco Cornuvia: & in villam quae Pleit b dicitur translatus, ibique humatus

ex Britannia Montreuil translatum corpus

sermone invocant

Exordium a laude Sanctorum

A tus est: cujus vitam virtutibus decoratam qui nosse voluerit, libellum legat qui plenissime de virtutibus ejus conscriptus est. Sed dum per multorum annorum curricula in loco prædicto ipsorum venerantur pignora, gens totius Britanniae a cyclicis, qui & piratae, undique infestata, & propriis eliminata sedibus, terram sub alio sole jacentem quærere compulsa est. Inde vero contigit corpus sanctissimi Patris, omni pretiosa margarita dignius, a Fratribus ejusdem loci transferri in fines Galliae, in castro quod Monasteriolum vocatur. His etiam diebus membra beati Confessoris Bertulphi, de loco sepulchri, quod in loco proprii juris nuncupante Rentica habuit, effossa translataque sunt a quodam Erchengario Comite, cum frequentia tam Monachorum quam Clericorum, & promiscuo sexus utriusque vulgo, cum reverentia in civitatem Bononiam. Facta sunt autem hæc tempore quo gloriosus Rex Francorum Carolus, quem Heribertus Comes post dolo comprehendit ac vinctum tenuit, honeste agebat in sceptris d.

ibidem
juxta
corpora
S. Bertulphi:

his
omnibus
fuerunt
sublati

et facti
nec de-
prehensi

et facti

recupe-
ratum
ibidem

34 [Post hæc] furquidam, Electus nomine, genere Brito, maligno instigatus spiritu, latrocinium aggressus, furatus est corpora SS. Gudvvali & Bertulphi, de locis supra memoratis transmarinam cupiens inire fugam; ut tantorum patrocinia Sanctorum lucra gratia Athelstano & venundaret Regi Anglorum. Quo in tempore Arnulfus gloriosus Marchisus principabatur in dicto castro Monasteriolo seu civitate Bononia, ubi & tunc commorabatur. Quadam vero die, finitis vespertinorum hymnis in memorata civitate Bononia, ait Venerabili Wifredo, memoratæ urbis Episcopo, Ne pigeat, Pater sanctissime, Sanctitatem vestram Sanctorum adire loca, ut sciatis, in quibus locis Sanctorum habemus pignora, ac utrumne salva sint signa. Ad hæc Episcopus; Non hoc, inquit, negotium horæ instantis. Persistente autem Marchione nutu Dei in sententia sua, Episcopus porrexit ire visitatum loca Sanctorum: & deprehendit sublatum corpus S. Bertulphi, cum aliis Sanctorum pignoribus. Qui prorumpens in lacrymas, pectusque pugnis contundens, pro destitutione tanti Patroni, tam ipse quam cuncti qui aderant, plurimas descenderunt in lacrymas, validaque facta inquisitione, supramemoratus Electus Britto deprehensus est, furti reus: jam enim asportarat corpus in villa, cui vocabulum Oditigabem, ibique clanculum recondiderat.

35 Venerabilis autem Wifredus, cum valida manu Militem, exitus viarum obstruendo eum persequitur g, & in villula supradicta cum corpore S. Bertulphi deprehendit. Et, sicut Propheta testatur, Sanguis sanguinem tetigit; non sibi satis visum est manum semel ad crimen mittere, nisi peccando adjiceret peccatum. Nam corpus sanctissimi Patris Gudvvali, omni lapide pretioso nobilius, a memorato castro Monasteriolo furtim abstrahens, cum corpore S. Bertulphi recondidit. Factumque est, ut dum de amissione hujus querimoniam facerent, geminata lætitia ex amborum inventionem, uberius in Domino exultarent. Egerat autem ille venenatus serpens & insatiabilis homicida diabolus, per satellitem suæ nequitiae amicum, dico tamen latronem, ut distraherentur memoratorum corpora Sanctorum, atque ab hominibus deleteret notitiam eorum; præcavens nequando, virtute divina examinandus, ad memoriam eorum deduceretur, ubi & ab obsessis eorum exire corporibus cogeretur. Sed quoniam draco iste est, quem formavit Dominus ad illudendum ei; quod ipse disponebat ad fraudem, Christus Sanctis suis providit ad gloriam; vel, ut ita dicam

negligentiori loco quiescentibus providit Deus, ut ex MSS. tali occasione ad alium eorum transferrentur corpora locum, ubi & altiori reverentia colendi, & majori devotione essent venerandi.

36 Arnulphus autem, accersitis Præpositis monasteriorum S. Bertini atque S. Audomari, jussit corpora Sanctorum, cum frequentia Fratrum ac populorum utriusque sexus, deportari in ecclesiam suam, in prædium sui juris, cui Harlebeka est vocabulum, quam tunc regebat dignus Deo Presbyter Theodradus, ibique præsentiam suam præstolaretur. Cujus jussioni parentes, 11 Kalend. Decembris illo pervenerunt. Ex præcepto vero Marchisii, adest obviam Dominus Gerardus divæ memoriæ, Abbas monasterii Blandiniensis, ut hoc negotium ipsius industria honestius vel religiosius administraretur. Quarta demum die, 11 Nonas Decembris, ipse adveniens, in hymnis & canticis & totius jubilationis devotione, transtulit corpora SS. Gudvvali & Bertulphi, cum Reliquiis SS. Audomari & Bertini in Basilicam Apostolorum Principis Petri, sitam in territorio Gandensi, in loco Blandinium dicto.

Arnulphus
Marchisii

Blandini
collo-
cati

ANNOTATA D.P.

a Imo Alemanniae, ut dicit Vita. Deceperit aucto. Erem instituta num. 1 comparatio cum S. Martino, æque ac Bertulphus ex Gentilibus parentibus in Panonia nato.

b Eccegraphum nostrum, festinantius scriptum, Plerit: malui sequi Vitam.

c Rentica, inter nobiles olim urbes Ternoanæ & Quentanicæ, de qua vide Comm. Prævium nostri Bollandi num. 1.

d Ergo inter annum 898 & 913, ut idem docet num. 6. In Notis autem, ad cap. 6 Vita, illustrata vide qua hic posses requirere.

e Athelstanus Rex, sub an. 929 restaurata Gloucestrensi vetustissima Abbatia, eidem contulit Reliquias multas valde, sibi a diversis partibus orbis destinatas, ut ex antiq. Gloucest. legitur apud Alfordum nostrum, in Annalibus Eccles. Angliæ: unde etiam intelligitur, quanti sacra lipsana Rex ille faceret, & quam merito magnum sibi ab eo præmium polliceretur Electus.

f Oditegem, Malbrancus putat Audingem esse, inter Bononiam & Caletum: mallem ego eum vicum concipere in ea qua Caletum & Gravelingam interest Freginaculo, vulgo Terre d'Oye dicta, a vico martimo Oye; qui potuit etiam Oye gem appellatus fuisse molliori dialecto, pro Odegem, quod olim Oditegem fuerit. Pro priori tamen facti, quod Bononia duplo propter sit, & brevior inde trajetibus in Angliam.

g In Vita S. Bertulphi dicitur quod fur, Bononia fuit comprehensus, callideque ab Arnulfo inductus, ut furtum fateretur, & locum ubi illud habebat reconditum; atque ita eo missum Episcopum.

h Fr. la Bar legit 11 Idum Decembris & mox, quarta demum die 11 Nonas Novembris: quæ sunt manifesta librarii menda.

CAPUT VI.

Recentiora miracula, Gandavi & in vicinia patrata.

17 Benedictus Deus, qui facit mirabilia solus, qui Liber dilectum suum & omnibus merito sæculis IV. laudabilem Gudvvalum, non cessat mirificare in oculis hominum, nec quotidiano & mediocri miraculo, sed iausitato & (ut vere fateor) raro aut nunquam

EXMS. quam comperto virtutis præconio: cujus sanctitatis pretiosissimo odore; odore, inquam, sicut agri pleni, cui benedixit Dominus, cum jam non solum terra, sed & omne mare repletum sit; felix quodammodo es ante alia, sancta Blandiniensis Ecclesia, quæ tantum divinæ majestatis thesaurum, ante omnia sæcula tibi prædestinatum, & in fine sæculorum commissum, penes te retines, servas & possides. Speciosa certe facta es & suavis in deliciis tuis: altitudo tua similis palmæ, sufficienti in plenitudine caritatis; de qua plenitudine verum & merito laudabile Domine Jesu miraculum proferimus in medium, cujus adhuc supersunt testes, non modo unius hujus Ecclesiæ filii, sed pene omnes circum adjacentis provinciæ populi.

38 Anno incarnati Verbi millesimo quadragesimo tertio, octava Idus Junii, secunda feria, celebris beatissimi Gudvvali recalebatur transitus, sicut Angelis pretiosus in cælis, sic & hominibus gloriosus in terris. Convenit autem Fratribus, ut pretiosissimum hujus Sancti Dei corpus, ad humilitatem supplicantis populi in montem, quem usitato vocabulo dicunt b S. Quintini, deberet efferrî: pia scilicet, non præsumptione, sed devotione; quatenus liceret tam pio oneri humeros supponere, & quasi quoddam jugum cum fidelibus fideliter ducere. Et jam de loco requiei suæ a Sacerdotibus & ministris, in hoc ipsum opus præparatis, cum alta reverentia sanctissimi viri feretrum deponeretur; officiosa plebis multitudo pium onus præstolabatur; cum ecce, mirum dictu! imago crucifixi Domini, quæ in medium ecclesiæ in altari S. Joannis Baptistæ exaltata erat, cum ingenti fragore fixura clavorum cedente, manibusque sublatis a cruce, tota ad orientalem plagam conversa, corpore quasi in obsequium sui Gudvvali visa est se deponere, & tertio humiliter inclinare. Apparuit autem hoc, non uni, nec de minoribus; sed multis, & de melioribus. Meliores dico, quorum hoc pretiosa & Deo nota fides obtinuit, ut tali & tam inusitato refoverentur Domini Jesu miraculo. Quid lacrymarum, quid jucunditatis dies illa habuerit, quantum fidelis populi devotio profecerit, me tacente prudens lector advertere poterit. Et ne dubitarent filii annuntiantibus patribus de gloria hujus Sancti Dei, reiteratum est idem miraculum, in salutem non modo præsentium, sed & omnium futurorum & credentium.

39 Denique post quadraginta & unius anni curriculum, cum iterum immineret Beatissimi Gudvvali festum, & rursus laudabili illa consuetudine efferreretur corpus sanctissimum; ecce iterum manus Domini & gloria Dei de loco sancto suo apparuit. Nam egredientibus ecclesiam eadem imago, eadem crucifixi Dei humilitas, manibus protensis prætereuntem suo Gudvvalo se inclinavit: velut si ad profectum eorum, qui aderant, videretur dicere; Quia Crucifixo militasti, quia crucem meam bajulasti, quia crucis gloriam non erubisti, Crucifixus ego grates rependo, Crucifixum me in obsequium tui extendo. Nec tamen omnibus id apparuit; sed sicut in superiori miraculo, multis, & quorum fides hoc a Deo promeruit. Quis non stupeat, quis non miretur? Deficimus auditu, habescimus cogitatu; & quia auditum Domini audivimus, & opera ejus consideravimus, ultra jam in nobis non est spiritus. Hæc tua, humilis Christe, opera; hæc tua sunt inestimabilia magnalia; quæ etsi incircumcisi labiis non possumus digne protestari, liceat saltem precibus tui Gudvvali humiliter & digna cum reverentia admirari.

60 Parum est si corrupti aeris curatas incommo-

ditates, si commoti maris sedatas tempestates, si D languentis orbis terræ compressas referam ultiones, quæ ad invocationem hujus cælestis curiæ Senatoris ita hodie usque obediunt, ut in nomine ejus adjeta sola fide, plerisque viderimus velelementis vel mortibus imperitasse. Referam quod nuper gestum tota vicinia teste non siletur. Stomatum Presbyterum, optimum miraculorum B. Gudvvali testem, & eundem dicendi peritum nostris. Convicantem ejus ita lues extrema vexabat, ut diræ calamitatis exemplo solam mortem vix spirantis vitæ remedium postularer. Claudebantur oculi in mortem, artus dissoluti nil nisi exequialia requirebant. Vocatur ad visitandum, quem dixi, Presbyter; accessit, assedit, benedictionem ex more dedit: ex occasione aliqua sermo exhortationis usque ad B. Gudvvali memoriam perductus, cum ipsum ægrotantem totum in lacrymas compungeret, miseratus Sacerdos hominem; Si credis, inquit, omnia possibilia credenti. Quo respondente, Etiam Domine. Arrepta mox ejus dextera, In nomine, ait, Gudvvali, surge & ambula. Mirum dictu! Velut si ex eodem simul ore sanitas derivaretur, homo statim surrexit, ad agendum negotium exiit; ut ex ipsius ore, quæ dixi, audita credantur.

61 Quid illud, quod non dissimiliter æstum, omnes quoque mecum audistis. Vidua quædam morientis bovis plorabat damnum, quam solam vel paupertas vel injusti Domini ei reliquam fecerant. Forte idem, quem dixi, supervenit Presbyter, causamque scrutatus querelæ, miseratur inopem. Tum vero potenti fretus fide, admoto quo innitebatur baculo, Dominus, inquit, tibi imperat, in sua Gudvvalo. Surrexit statim sanctissimum pecus, & gregi redditum suæ dominæ lenivit damnum. Toto vico jucundissimi miraculi dulce cedit emolumentum. Res utraque in Truncinensi villa acta est. Ita vero parum est, nostrum Gudvvalum per seipsum apud benignum Dominum Jesum crebris & iisdem rarissimis enituisse miraculis; credite mihi, multi in nomine ejus, præsumpta fidei auctoritate, multa fecere. Novit hoc pretiosi hujus germinis felix mater Britannia, quæ licet illa, quæ hujus mundi principem fortiter debellavere, nutu Dei nobis ex integro destinaverit tanti militis ossa; tamen dici non potest quanta meritorum ejus illustretur munificentia; eo vel maxime loco, quo, post tot defudatos agones suos, abundantissima sancti Spiritus aura frigerandus carnis exuit indumenta: neque enim ibi aut fasces Regum aut ulla tribunalia Ducum, non cohors Prætorum, aut potestas dominatur quam dicunt Præfectoria; solus Gudvvalus, urbis curam & patriæ suæ agit monarchiam. Ipse adjutor pupilli & defensor viduæ: invocatum ejus nomen semper discernit de omni dubia re; evidenti indicio, quanta apud omnipotentem Deum eorum animas commendat intercessione, quorum corpora hic tuetur tam imperiosa auctoritate.

62 Peregrina autem ut taceam, ne velut de longinquis argumentum adstruere videar; quis eorum, quos aut rei familiaris adstrinxit damnum, aut catenæ colligavere carcerantium, quis profecto timens judicium, adhuc apud hunc Patronum non facit familiare confugium. Prætereo demonomachos, quorum, propter naturaliter insitam levitatem vel potius feritatem, apud hos Occidentales frequentior usus est; qui in ultima positi angustia, mox ut hunc Advocatum inelamaverunt, statim ut pares aut superiores seipsum mirati sunt: in cujus dissimilitudine pugnæ etsi nullum ex ratione defendi potest justum judicium, frequentissime tamen experiri solet divinæ misericordiæ beneficium.

Quid

Moribundus sonatur;

111
E

morientis
bos suscitatur;

Patroni
cuius in
Britannia
circa
pupillos
& viduas
est;

et Genu-
dum circa
eum
genuat

A Quid vero quod, propter nova miracula, usitato vocabulo eum appellare solent novum Sanctum? quod enim ex antiqua in eum consensit pietate, quotidie non desinit innovare clementi bonitate: ut dictum de illo putetur, quia mecum crevit miseria, & mecum egressa est ex utero matris meae. Peccare autem me aestimem, si hujus praeclarae novitatis, qua nos omnipotens Deus inebriavit, calicem, adhuc scientibus vobis, non misceo; quatenus & attentos vos video, nec quidquam jucundius quam loqui de Gudvvalo. Ad cujus gestorum multitudinem enumerandam, etsi Tulliani eloquii fluentia sicarentur; dulce tamen erit de plena copia quaedam degustare, quia memoria jussi in benedictione.

B 63 Ex annua in orbem revolutione, praedicata hujus tanti Patroni optatissima semper solennitate, frequens ut solet convenerat populus, vel studio devotionis vel devotione alicujus videndi miraculi. Mulier longo damnata silentio, quam & nos, utpote frequenter antea miserati, noveramus, fidei turbæ se immiscuit, & locum orationis sub corpore Sancti Dei potenti fide obtinuit. Jacebat miserabile mancipium, & cessante lingua, frequenti tamen singultu, provocabat Divinitatis beneficium: loquebatur interim pro ea & fides; & rogantibus Apostolis, Dimitte eam Domine, quia clamat post nos, miraculum de thesauris Dei praeparabatur, & ut desiderabilius fieret interea, differebatur. Inchoabatur & nox, quæ in lucem miraculi deberet clarescere, & frequenti conventu initiatis Matutinis, imponebamus Antiphonam *d*; Christo Regi jubilemus cum Angelis, qui in Gudvvalo suo resplendet mirabilis. Mox ut personatum est; Mirabilis; ecce beatissimus Gudvvalus totus in miraculis; &, rupto in muta suæ linguæ vinculo, totam relaxavit in loquaci nobiscum júbilo. Tendebat manus, totos artus in laudem Dei & sui Gudvvali praeparabat, & facillima garrulitate cantus hominum femina loquax evincebat. Interrogata nil nisi laudem respondebat; &, quasi longi adhuc pigeret silentii, grates divinae continuabat medicinae. Profecit non parum & populi devotio: & quod in unius actum est lingua, multorum usque ad boni operis fructum praedicare verba.

C 64 Accessit ad hoc & aliud illustre miraculum, eodem die meritis ejusdem sanctissimi Patroni peractum. Femina ex oppido Gandensi (nomen non occurrit, personam novimus) septennii inclusa caecitate, longi hujus sui incommodi rixam, cum tanti medici pietate, constituit componendam. Addebat, & hoc in somnis sibi persuasum, ut ab hoc divino propitiatorio lumen exigeret pristinum. In quo quid aliud nisi pietas omnipotentis Dei innuitur, quæ ad hoc corripit ut sanet, ad hoc ut propicietur admonet? Duce autem regente gressus, praeeunte spe, ad alteram, sed longe curabiliorem Siloe piscinam admittitur. Toto corpore sub sui medici feretro projicitur: offert orationum preces, aurum appendit fidei, clamoribus lacrymis januas lacrymarum sibi postulat referari. Dum interim Missarum aguntur solennia, loco quo invisibilibus mysteriis caelestia junguntur terrenis, movetur & distillat se divinae misericordiae aqua; & quos infanti creavit, pene jam seni semina oculos perfundens illuminavit. Miratur reviviscentem pupillam, motabilem stupet palpebram; restituito visu, homines oculis, Deum illuminato corde recognoscit. Nota persona, frequens conventus, celebre miraculum, lætam diem egregie reddidere lætiores.

D 65 Instabat solita hujus Sancti sanctae depositionis annua revolutio, quæ sopitis saecularium neg-

otiorum tumultibus, solennizanda erat communi EX MSS. populorum gaudio. Sed quia instantia negociandi facile non quiverat avelli, cœtum plebeum, vel paupertati vel cupiditati male assuetum, non cohibuit tantæ festivitatis anniversaria indictio: quem iræ divinae non præterivit exaggeratio. Dies enim forensium mundinarum Gandensibus instabat: quem pecuniosa cupiditas non dico celebrem, sed de celebri illis commutavit in lugubrem: in qua dum lucris inhiarent publicis, S. Gudvvalo minus detulere quam decuit reverentiae & devotionis. Quo factum est, ut, ad adstipulandum tanti Praesulis praerogativam, utilem sentirent divino verberare virgam. Jam ergo aderat, ut, quod pro fidelium devotione satis approbabile est, solenniter a populo conductaretur sanctissimi corporis gleba, & in montem Quintinianum celebri concentu atque reverentiae cultu esseretur. Ubi dum praememoratus Presbyter Stomarus ore facundo verbum salutis peroravit in populo, causabatur quam plures sanctis de suis exequiis; quodque satis indecens videbatur, propriis insudasse commerciis: comperiensque Gandenses avaritiae lucris inhiare, non Gudvvalo spiritali officio stenerari; ut Elifrus, illudentibus pueris vulnus infixit maledictionis; sic ille; Sanctum Dei neglectui habentibus vindictam imminere significavit divinae animadversionis; taliaque subinferens, Quoniam, inquit, hæc plebs Sanctum Dei invisere repudiavit; illos proculdubio, priusquam dies instans claudatur in vespertum, Sanctus visitare non dissimulabit. Dixit, nec dictum dicentem fessellit.

66 Nam necdum illius diei orbe solari ad integrum perlapsa, ignis egressus est a Domino; paulatinque succrescens flammicoma immanitate praeroccupat obvia quæque. Gandenses vero concursu confuso atque discursu coeperunt perstrepere, seque ad extinguendum toto ingerentes conamine, ægre omnino proficere: manu enim Domini ignis invaluit, cui reluctari amplius nec fortitudinis nec constantiae fuit. Jam ergo, ut conjectura facili cunctis innouit, ob Sancti neglectum illic praevaluisse ignis incendium; omni demum deficiente humano ingenio, omnes unanimi consilio ad illum, quem offenderant, se contulere confugio: cujus oïa, ut ita sit dictum, dignitatis praerogativa, gazis omnibus pretiosiora, raptim tollentes cum loculo, non dispari in Aarone exemplo furenti opposuere incendio. Cerneret, etsi non visibiliter, summum Pontificem ante Sanctum Sanctorum stantem pro populo, & de sacrosancto impetratae caritatis thymiatario thura precum adolentem Regi altissimo; quarum libamina in odorem suavissimum admittens superna clementia, non ultra in ira misericordias suas continuit, sed ut complacitior fieret, manum misericordiae apposuit; Jamque sufficit, cessa, flagranti incendio dixit. Mox mirum in modum, ut declararet res indubitata, praecordiale Dei amicum esse exauditum in caelestis senatus curia; viso tanto obice tota deserbuit vorax flammarum insania, resque tunc accidit omnium admiratione dignissima. Domus nempe proxima adurebatur parte media, perdurante adhuc intacta medietate altera: at ubi Sancti lippsanum semiustæ cepit esse contiguum, subito, mirum dictu! in ea parte quam afflaverat sic contabuit incendium, ut ad partem illam nullum sibi vendicaret accessum. Nec huic fuit illud dissimile, quo hic Sanctus triumphavit in non dispari discrimine. Culpis siquidem Gandensium incolarum id promerentibus, dum ex divino judicio domata eorum ignis devastarentur exterminio, hujus fide periclitantium ad Deum reconcili-

EX MSS. conciliandum delegata est legatio: dumque suscepta humeris bajulantium pia sacri corporis sarcina per domum cujusdam foret transposita, quam flamma invaserat ex parte maxima; mox ad tam celerem Sancti transitum in se deficiens cessit incendium; quodque jam preoccupaverat de domate, semiconsumptum reliquit repente; & quod necdum contigit, contingere deinceps non præsumpsit. Sed jam dictis dicendi finem imponamus, ne dicendis morosiores supersedecamus.

ANNOTATA G.H.

a *Hæc accurate conveniunt, currente cyclo Solis xvi, littera Dominicali B.*

b *Est etiam nunc sacellum S. Quintini, haud procul a Blandino.*

c *Truncinensis villa, vulgo Drongen, Ordinis Præmonstratensis Abbatiam nunc habet, Gandavi distantem leuca vix dimidia.*

d *Hoc Invitatorium etiam nunc præscribitur in Officio S. Gudwalli.*

CAPUT VII.

Alia ejusdem temporis miracula.

VII **67** **P**luviali imbre terris suspensio, quadam tempestate labor agricolantium periclitatur nimia ariditate, spesque de frugum multiplicitate conuentium oculis adimebatur seminum tenuitate. Quo in periculo dejectis populi animis, saluberrimum haud defuit consilium; ut scilicet omni instantia precum sibi ad condescendendum flecterent S. Gudvvalum, veræ pietatis amicum. Inducto igitur conventu publico, ætas universa, sexus & ordo conveniunt tempore præfixo, ut dato fidei speique commercio, tanti Præsulis exhilararentur beneficio. Quos præcedentes & subsequentes longo agmine comitatur ipse sanctus Præsul, & vere Consul illius supernæ Curie. Pervenientibus demum cum sacratissimo corpore usque ad contiguum castrum, a *corpore S. Gudvvali circumscriptum* Alst vulgari nomine dictum, in subiacenti ejus grata planitie libuit paulisper subsistere, & in verbo salutari auribus avidis requiescere. Plebs universa confedit, uno superflite, qui tuas tuique, Christe, militis victorias triumphales declamaret in populo, mox approbandas divinatorum miraculorum mirabili indicio. Igitur ubi omnium vultus, divinus Orator dictorum pondere defixit; subito, mirum dictu! in superna calorum arce, contra sacrum loculum, tricolori pulchritudine corona resplenduit: in cujus medio signum Crucis intermicans apparuit, quod oculos intuentium pariter & animos sui admiratione suspendit: quibus hac quoque visione attonitis, facula quasi ignea de cælo lapsa plus gaudii invenit atque stuporis.

68 Accrescit interea miraculis miraculorum copia: liberalem enim omnipotens Dominus se exhibuit in commendanda amici sui gratia, qui populum suum calice tantæ dulcedinis cum maxima miraculorum debriavit gloria. Sublato nempe de eodem loco corpore sacro, ut ecclesiæ inferretur fideli bajulantium obsequio; cerneret illud triumphale signum, virtute indicibili, protenso via spatio ad ecclesiam usque patiter deferri. Ubi dum sacra corporis invectione prosequente populo illustraretur cœmeterium, erat cernere mirum, cælestem scilicet usque ad valvas ecclesiæ inseparabiliter circumferri circulum. Sacris demum artubus cælo obsequente infra ecclesiam susceptis, duobus b infirmis statum

redintegravit amissæ incolumitatis. Quam jucundum, D Jesu bone! quam pium, quam celebre tunc fuit cernere tuum victoriosum militem, æthereo redimitum diademate, tanto plausu popularis frequentie, tuz invehî ecclesiæ! lampade divina coruscat, cruce triumphat, corona retuitat, potentia sanat. Sed de justitia ejus pauca dicamus, ut de misericordia quoque consequenter subinferamus.

69 Fundus possessionis hereditariæ S. Petri de proximo adjacens erat, cui tunc temporis invasor quidam, ut adultera perdux, incubuerat. Admonitus ut dexteram daret justitiz, descendit in contumaciam: excommunicatus, defensione munit contumaciæ culpam. Hic, ne mala videretur aduri conscientia, ad Sancti locum mentita innocentia accessit; sed repulsus a Fratribus obstinata mente recessit. Interminatur ei a suis terribilis quædam comminatio, nisi dicto citius resipiscat ab incepto. Ille vero, cui facilius fuit culpam tueri quam intueri; culpæ culpam accumulatur, dum suæ salutis consulere dissimulat. Tendit ad sua, plectendus pœna, quia injuste dominatur in re aliena. Cum ecce in media via divinitus corripitur, E usuque videndi simul & audiendi exiit. Indicat quid sentiat, consilium capit quid faciat. Reductus a suis ante Sanctum exponitur, velit nolit de crimine fateatur: reddentque non sua suis, absolutus pœna, emendatior restituitur. Sic sic, bone Petre, ad securitatem tui satis prudenter invigilasti, dum Gudvvalum contubernalem tuum ad ultionem tuarum injuriarum supposuisti, qui hostem tuum te animadvertente pœna plecteret, teque miserante clementer absolveret.

70 Quidam, ob custodiam bidentium, S. Gudvvali obsequialem ovem obtulerat usibus, certus nil morbi posse pestiferi prævalere in gregibus, quos tanti Pastoris vigilantiz assignaverat tuendos a malis ingruentibus. In argumentum ergo susceptæ pecudis adhibitzque custodiz, dum grex consisteret in pascuis, fera, ovibus semper inimica, essero impetu irrui lupo: nihilque discernens, quasi Sanctus nihil de ea commune haberet, ejus oviculum ex omnibus elegit, & sub sua sorte male dividens totam redegit; lustraque repetens silvestria, exultat capta præda, qui nec saltem cum Sancto voluit dividere pellis spolia. Cessit interius Sanctus, ut postmodum abductam ovem erueret jucundius satisque potentius, Pastor vero, vel, ut magis conicio, mercenarius, fit mox villico sacri damni nuntius: villicus, ut audivit. Quid mea, inquit, interest Gudvvali rebus invigilare, ipse pecus tueatur proprium: cui tuendo facile aspirat sanctitas & meritum. Dixit, & dicto citius, obnitente Sancto, fuga interdicitur lupo; actusque retrorsum quasi captivus cum capto redit pecore, reducemque prædam deponit illatam, non quidem sine pari scœnore, sed alterius brebicus & malo omine: nam aliam nescio ejus impetens, silvamque quantocius repetens, dentibus cruentis tyrannidem placat famelici ventris. Ex providentia Dei corpus Sancti cum innumera plebis multitudine de proximo tunc consisterat, cujus conspectui pecus recens liberatum pastor repræsentaverat; satisque fuit dulce hoc ipsum admirantibus, Sancti patrocinium non deesse in tam exiguis vel vilibus: qui quamquam nonnullis negligentioribus paternæ irascatur severitate, non tamen damnat usquequaque; sed, ut ex sequenti liquebit exemplo, correctos relevat materna pietate.

76 Mulier quædam ex vicina Gandensium colonia, suis nomine & facie notissima, dum in vigilia, quæ hujus Sancti sacre depositionis præcedit solennia, in horto intempestive olerum virentia decerpere; tanta exinde repente stillavit sanguinis affluentia, ac si pro naturali succo cruor innatus infecisset omnia.

VIII
Fundum
monasterii
ad usum
pari

si cœne
& furdus

falla re-
sistunt
sacris

xx
Orem S.
Gudvvali
oblatam
super ca-
piant

ultra con-
fert

x
Festum
virentis

a infirmis
sanantur.

p. n. i. u. s. c. o. n. t. r. a. h. i. o. n. e. m. a. d. d. e. b. i. t. u. m. s. u. i. t.
A omnia. Illa autem rei novitate attonita, vehementer eventum exhorruit; divinitusque percussa manus contractione, qua cultrum tenuerat, tota obrigit: articulis quoque ungue tenus in se reflexit, manubrium ferri tanta tenacitate manui inhaesit, ut facilius disjungi posset manus offensus a brachio, quam digitus a manubrio. Res pro sui magnitudine celari non potuit, nec debuit; & rumore quaquaversum sparso, pene cunctis factum lugubre innouit. Rea vero, miserabile intuentibus spectaculum, cum ipso quo cruciabatur tormento, ad memoriam S. Gudvvali presentatur; & quasi humilitate Davidica pavimento adhasset ejus anima, terrae ante Sanctum Dei corquatur; precibusque indulgens, imbre lacrymarum fatetur culpae reatum; & quamvis luet poenam, spe tamen promoveatur ad veniam. Dissimulabatur interim reparandae sanitatis impetratio, & dilatione miraculi ad correctionem multorum poenalis in rea protelatur ultio. Interea nonnulli tentavere, si quoquo modo ferro avulso manum reformare possent vigore pristino; sed frustra: nam, ut praemissum est, sic sibi manus & manubrium conglutinabantur mutuo, ut alterum ab altero humano non

p. n. i. u. s. c. o. n. t. r. a. h. i. o. n. e. m. a. d. d. e. b. i. t. u. m. s. u. i. t.
B posset disjungi adminiculo. Immensis igitur continuisque per totam noctem examinata doloribus; ubi visa est satis dedisse poenarum, Dominus de excelsis sancto suo eam respexit; & gemitum compedit: suae exaudiens, ad sacrificandum sibi hostiam laudis, vincula ejus dirupit: digitales articuli globosae manus extenduntur, usuique pristino & statui ad integram reformantur: ferrum cecidit, mulier Dei gratia incolumis surrexit; plebs laudes resonat, plus laudum semina donat. At fortasse legenti prius deficiet fides, scribenti quoque tempus & dies, quam de Gudvvalo nostro vera scribendi materies. Unum adhuc succincte proponamus in medium; utile admodum contra incautam temeritatem circumspeditionis documentum. Hoc etenim terribili exemplo, duos cauteriata adurit conscientia, sacrosanctis tractandis ferendisque pignoribus infrunita ne se subinferant audacia. Certe Oza Levites, dum, quod sui non erat officii, Arcam, boum lasciva irrationabilitate paululum inclinatam, irreverenter sustentasset, percussus est a Domino: cujus mors tam facilis, quid aliud inquit nobis, nisi quod periculosius patiantur in anima, qui sancta tangunt polluta conscientia; quod mirabilis Deus in Sancto suo Gudvvalo evidenti comprobare dignatus est indicio.

p. n. i. u. s. c. o. n. t. r. a. h. i. o. n. e. m. a. d. d. e. b. i. t. u. m. s. u. i. t.
73 Igitur praefatus Sanctus Dei, dum in festo suo foras deportaretur, juvenis quidam, nomine Sevvalo, corpus bajulantium admixtus numero; dum se supposuisset oneri sacro, corruit illico, haerensque pavimento, decore videndi nudatur & gaudio: quique Sanctum indigne sustentare voluit, Sancto depiciente salubriter corruit: quia sibi ceterisque casu innotuit, quid de illo divinis obtutibus displicuerit. Mirandum intuentibus spectaculum, salubre tandem confert consilium: quorum subvectione coram Sancti loculo expositus, prece eorum respirat in melius, sandique facultate indulta, interrogatur de conscientia. Fatetur de scelere, seque commemorat in Frisia templum Dei cum nebulonum manu profanasse, ibique sacrilegium perpetrasse; spondet tamen tota mentis obligatione, se de cetero per omnia fore correctioris vitae, si Sancti indulgentia liberari meruisset a caecitate illata. Cumque vespertina consummaretur synaxis, Deo Sanctum suum mirificante, os & nares multo sanguine cruentatus, lumen recepit; Deo gratias egit; domum rediit; & quod sacrilegio rapuerat, sicut promissit, ante Sanctum Gudvvalum denuo rediens, praestavit. Ad

p. n. i. u. s. c. o. n. t. r. a. h. i. o. n. e. m. a. d. d. e. b. i. t. u. m. s. u. i. t.
 Junii Tomus I.

monumentum ergo tanti miraculi cum liber esset, sub S. Petri Sanctique Gudvvali patrocinio, se annuo censu confirmavit in Blandinensi cenobio.

p. n. i. u. s. c. o. n. t. r. a. h. i. o. n. e. m. a. d. d. e. b. i. t. u. m. s. u. i. t.
73 Vicus est, nomine Axla d, quatuor ferme millibus Gandensi continuus coloniarum: in hoc mulier, Ouda nomine, maritali copula senu gravida, passionem, quam Physici spasmus vocant, contrahitur tam subita, ut brachiis cum manibus altrinsecus cohaerentibus pectori, digitisque medio palmarum infixis ungue tenus, compassione dignissimum intuentibus exhiberet spectaculum. Quod quo Dei judicio, si ve pro eluenda culpa, si ve pro praedicanda ejus gloria, evenerit, nescio: Deus scit. Erat tamen in misera videre miseriam, cum manuum destituta obsequio, alterius velut pusio pasceret ad miniculo: cui adhuc ad cumulum calamitatis & miseriae accessit, quod plus partui quam sibi condoluit. Aiebat enim, Heu me infelicem! me duplici angore anxiam! Ego meipsa careo, mihi met subvenire nequeo; & quis pariturus, quis partui succurret edito. Desunt ancillarum matronarumque consanguinearum cuncta adminicula: desunt ad conducendum obsequentes universa mercedis commercia. Quis parvulum editum suscipiet? quis tenera membra componet? quis fascia alligabit? quis in cunis vagientem secessum demulcebit? quis lactantem mammas admovebit? quis lactatum removebit? quis cetera necessaria exhibebit? Vix miseram matri, cum viderit miseriam nati! Hujusce igitur mali tormento quadraginta circiter dierum cruciabatur curriculum. Dum vero summam majestatis placeret consilio, ream suam ab hoc absolvere incommodo, nomenque sanctitatis suae per B. Gudvvalum amplificare in populo; mulieris occurrit animo, virum quemdam approbatam famae, tunc temporis in ecclesia S. Petri commorantem, cum marito socio invisere; non tamen spe vel futuri boni eventus causa, sed cum praedicto viro colloquendi gratia. Quo perveniens, dum a confluentibus in tanta calamitate non sine magna miseratione esset intuita, quidam ex adstantibus consuluit, S. Gudvvali expetere suffragia; certus de subventionem, si illa ei humiliaretur fideli mentis devotione. Nec distulit, ecclesiam ingreditur, tota mentis devotione Sancto prostratur. Vix haec tria orationis protulit verba, S. Gudvvali subveni; cum subito superna adest gratia, quae meritis sui militis supplici suae sanitatem reddidit ex integro. Articuli manuum cum fragore eriguntur de palmarum medio, brachiis usui restituti pristino. Si dubitatis de miraculo, testis est tunc circumstantium omnis multitudo: quorum corda ad reddendas Deo gratias mulieris hujus amissa, sed recuperata excitavit sanitas.

p. n. i. u. s. c. o. n. t. r. a. h. i. o. n. e. m. a. d. d. e. b. i. t. u. m. s. u. i. t.
74 Quod oculis nostris vidimus actum in muliere per eum, ad laudem Dei in sole proferamus. Moris erat hujus nostrae Ecclesiae retroactis diebus, scrinium S. Gudvvali Alst deportari, & hanc deportationem annis redeuntibus iterari, & (ne hujus deportationis labor vel vexatio expers esset emolumenti) frequentia miraculorum Deum in Sancto isto; & Sanctum in Deo inibi glorificari. Revelando igitur memoriae Abbate Gisleberto & isthic praesidente, Dei, quo & frequens illustrabatur, instinctu cum incitante, mos praedictus, non diu tamen duraturus, nec a diu victuro reparatus, reiternari coepit, simul & familiaria & assueta huic mori mira renovari. Prima ergo vice reparata sub Patre Gisleberto hujus consuetudinis, cum jam diu aperte ejus signorum perpetratio quasi eo obdormiente sopita esset; istud quod subiungimus cum

Rrr a mul-

EX MSS. multis adhuc superstitionibus vidimus. Mulier quædam, Berta nomine, in vicino, bonæ pique & nobis satisfactis notæ cujusdam matris familiaris munifica beneficentia, retributionis æternæ intuitu, sovebatur, hujusmodi multos per annos constricta calamitate. Calcani siquidem ejus, natibus, perpetua insolubilitate quasi naturaliter compacti, hærebant; brachia etiam simili colligatione pectori imminuebant. Jacebat misera & miserabilis sine eundiagendique officio, quasi truncus & inutile lignum, ad omnem humanæ utilitatis mortua functionem, vitam mortuam imomorte amariorem trahens. Hæc Alst delata, medico cælesti curanda offertur: ubi aliquamdiu scrinio Sancti supposita fuit. Plerumque augmenta insolita solitæ adversitatis, initia sunt sequentis insolitæ prosperitatis, ut ex aucta infirmitate, virtus quoque miraculi claresceret. Dolor illius jam fini imminens cepit plus solito ingravescere; cum ad ea, quæ terminalis hora exigat, mulieri vix spiranti impendenda, Presbyter accerseretur. Interim trunci illius rami, complicati & curvi, in rectitudinem naturalis usus extenduntur: dumque in columnas corporis insolitam erectionem necdum bene firmata molitur, in terram relabitur: sed vero medico non deficiente, medela proficiente, iterum in altum nititur, manibus brachiisque solutis; sustentaria scrinii, quas Scragas f

dicunt, tenens, sensim sensimque in sursum repebat; donec tota corporis mole erecta, manus utraque loculo Sancti supponeret; inde gaudium, imo velut debriatio quædam populis orta est.

A N N O T A T A G. H.

a Alst, Alostum aliis oppidum medio itinere inter Gandavum & Bruxellas.

b Apud Capgraveum ista sic habentur: Cum ad ecclesiam corpus sanctum deferrent, & cæmeterium lustrarent, signum usque ad ostium ecclesiæ secutum est, & pluvias statim largissime cælum dedit.

c Brebiz, ovis, Gallice Brebis, Glossario Canglano meretur apponi, necdum alibi lectum quod sciam, quod tamen nisi aliquando usitatum fuisse, Gallica lingua non haberet.

d Axla, jam oppidum, inter 4 ambactos ut vocant, versus Zelandiam, quatuor millibus, id est leucis bovaris Belgicis distans Gandavo.

e Glibertus Abbas 24, ordinatus anno 1132, mortuus 1138.

f Schrage vox Teutonica, Latinis Capreolus, lignum transversum affixum quatuor quasi pedibus, ipsum sustentantibus.

DE SANCTO AGOBARDO,

ARCHIEPISCOPO LUGDUNENSIS.

G. H.

Sylloge de cultu, actis, fide, & ætate.

ANNO DCCCXL. Stephanus Baluzius Tutelenfis, inter alia monumenta a se edita, protulit anno MDCLXVI opera, ut in titulo appellat, Sancti Agobardi Archiepiscopi Lugdunensis, Notisque illustravit. In his, inquit, Sancti nuncupationem Agobardo tribuimus, post editionem Massoni; & quia cælestes ei honores persolvuntur in Ecclesia Lugdunensi, ubi vulgo vocatur Saint Aguebaud: tum & in Martyrologiis quoque illarum partium Sanctus dicitur. Antonius Monchiatenus Demochares, Jacobus Severinus Ecclesiastes Lugdunensis, Joannes Cbenn Bituricus, & Claudius Robertus Presbyter Lingonensis, in suis Catalogis Archiepiscoporum Lugdunensium, Sancti titulo honorant S. Agobardum, & a Claudio Roberto citatur Breviarium Lugdunense, VII Idus Junii. In Breviari Lugdunensi Calendario, quod una cum Vitis Sanctorum Lugdunensium prælo paraverat, nobisque anno MDCLXII communicavit Stephanus de Vernoy, Presbyter Lugdunensis, additur titulus novem Lætionum. Summaribant in Archiepiscopis Lugdunensibus, ista scribunt: Inter Sanctos Lugdunenses, VII Idus Junii, memoria ejus anniversariis honoribus colitur in Fastis Ecclesiæ. Ex his allegat Baluzius verba Martyrologii Ecclesiæ Lugdunensis, & M. Martyrologii monasterii S. Claudii. Quibus addo Ferrarium in Catalogo generali, citantem Breviarium Lugdunense. Demum Theophilus Rainaudus, in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, quem Lugduni scripsit & hic edidit, eundem inter reliquos Sanctos Lugdunenses Sancti titulo honorat, & ritu officii duplici colit Lugdunenses offerit. Tot incitati argumentis & auctoritatibus, audemus etiam titulum Sancti tribuere Agobardo; neque terremur auctoritate Andrea Saussoy, qui post conclusum hujus diei Martyrologium consuetæ formulæ, inter Pios eam collocat, sed hac honestiori phrasi: Celebrat hodie Lugdunensis Ecclesia feliciter depositionem Beati Agobardi, insignis sui Archiepiscopi. Forsan putavit illius sanctitati obesse exilium ejus,

ob conspirationem cum Lothario contra Ludovicum Pium Imperatorem patrem. Sed hoc non obsuit S. Bernardo, Archiepiscopo Viennensi, quem eo tamen non obstante Viennensis laudibus extollit ipse Saussoy ad XXII Januarii VII; ad quem diem varia ejus Acta, Miracula, & glossa ista Translations illustravimus, atque de utriusque exilio varia dedimus, ex quibus repetimus hæc verba Adonis in Chronico: Bernardus adhuc & Agobardus Viennensem Ecclesiam & Lugdunensem regebant. Qui ambo apud Imperatorem delati, desertis Ecclesiis in Italiam ad filium Imperatoris Lotharium se contulerunt, & postmodum piis Imperatoribus agentibus, Agobardus Lugdunensem, Bernardus Viennensem Sedem recepit. In eadem utriusque causa exilii, & felix ad Sedes suas reditus, forte post probatam innocentiam.

a Acta S. Agobardi nulla reperimus ab antiquis scripta: edidit aliqua citatus Rainaudus. Nos ex hujus & aliorum antiquorum relationibus pauca excerpta damus. Ado in Chronico, relato obitu Caroli Magni Imperatoris, qui decessit XXVIII Januarii anno DCCCXIV, ista subdit: Bernardus Viennensis Episcopus erat, & Leidradus Lugdunensis, qui initio Imperii Ludovici Imperatoris Suevionis monasterii locum petiit, & in loco ejus Agobardus, ejusdem Ecclesiæ Chorepiscopus, consentiente Imperatore & universa Gallorum Episcoporum Synodo, Episcopus substitutus est. Quod quidam defendere (id est prohibere) volentes, dixerunt: Eundem venerabilem Agobardum, a tribus Episcopis, in Sede Lugdunensi, jubente Leidrado fuisse ordinatum. Sed Canonica auctoritas est, in una civitate duos Episcopos non esse: nec vivente Episcopo successorem sibi debere eligere. Ac proinde illa quacumque causa regulæ Ecclesiæ præteriri, in tanto ordine fixæ, non debent. Philippus Labbe, in Appendice ad tomum 7 Conciliorum Synodo e

anno

A anno DCCCXIV habitam fuisse: in qua, contra istos obloquentes, verus Episcopus Lugdunensis constitutus est. Quae eadem ex Adone desumpta confirmatur in Chronico Virdunensi Hugonis Abbatis Flaviacensis, ubi etiam consensus Imperatoris exprimitur. Fuit autem ante Chorepiscopus ordinatus, similis illis quos jam Suffraganeos appellamus, qui in principalioribus Ecclesiis & amplioribus Episcopatibus assumebantur, ut Episcopus mole rerum agendarum aut senio aggravatos sublevarent in Ordinibus conferendis, ac diocesi possibilia rurali visitanda. Raynaudus mallet legi Coepiscopum, quem nunc Coadjutorem dicimus cum iure successionis, quod Leidradus jam disposuisset, abdicatione Episcopatu, ingressum ad monasterium S. Medardi Sessionense.

Puls pro-
se. For-
vera f-
dei,

B 3 Ut ut sit, inquit Raynaudus, potius Episcopatu Agobardus, plurima in eo digna Episcopo, tantaeque Sedis Praefule gessit. Viaverat eo tempore Felix Episcopus Urgellitanus, qui Nestoriana sectae semina resuscitavit, & post aliquot revocationes relapsus fuerat. Huius dogmatis fundamenta diruit Agobardus, per librum Ludovico Imperatori inscriptum, qui primo loco inter opera ejus recensetur, capitibus XLVI distinctus. Huic succedit alter ad eundem Imperatorem, de insolentia Judaeorum; cum altero adjuncto, de superstitionibus Judaicis: & hunc suo & S. Bernardi Plannensis Archiepiscopi, & Eadsi sive Fagua Episcopi Cabillonensis nomine obtulit. Accedunt hisce breviores tractatus de Baptismo Judaeorum mancipiorum, & de convivio & societate Judaeorum cavenda. Unde ejus zelus pro vera Christiana religione eluces, uti etiam ex ejus libro adversus legem Gundobadi Regis, & impia certamina quae per eam geruntur; nec non ex alio, adversus quasdam objectiones Fredegis Abbatis.

& juri
Ecclesi-
fici:

C 4 Jura Ecclesiastica, inquit Raynaudus, strenue tutatus est, & laicos Ecclesiastica bona invadentes generose arcuit. . . Illud in Agobardo eximium fuit, quod Clerum suum & ritus Ecclesiasticos ac divini officii formam componere satagit: qua in parte visus est paulo morosior aut scrupulosior iusto, cum praeter Scripturas nihil ad divina Officia admitteret. Quae latius ibidem exponuntur. Graviora sunt, inquit idem Raynaudus, quae S. Agobardo impinguntur ex Commentario ejus de picturis & imaginibus. Dicitur enim imaginum cultum inficiatus, solo earum usu ad memoriam retento. Inter plurima hic discussa addit, cum Catholice de imaginibus sensisse, nec aliud voluisse, quam non esse imagines adorandas supremo cultu: imo per se secluso omni prorsus ordine ad prototypum, non esse cultu dignas: nec imagines, prout imagi-

nes sunt, in eum finem excogitatas esse, ut invocarentur & colerentur, sed ut memoriz inservirent, manuducerentque ad prototypum, notitiam ejus ingerendo, & prototypi cultum in ipsis imaginibus ac per ipsas adjuvando: quod est verissimum. . . Itaque Agobardus, quamvis incommode loquatur, nec sit hoc tempore approbanda ejus locutio, tamen reipsa videtur ab errore Iconomachorum fuisse immunis. Haec atque plura in eundem finem Raynaudus. Dignissima autem lectu est Dissertatio Mabillonii de cultu Sacrarum imaginum, quae facit & tertium Praefationis ad Saeculum IV Benedictinum: licet enim non eo tendat quasi Gallos ejus temporis omni penitus culpa vacasse existimet; si non in ritu colendi imagines, saltem in modo impugandi decretum Nicenae Synodi; eorum tamen religionem erga sacras imagines, Romanis Pontificibus perspectam probatamque vult, tum ex responsis Adriani I, qui eos nusquam erroris notet; tum ex aliis Pontificibus, qui nullum hac de re negotium ecclesiae Gallicanae facesserunt.

E 5 Quod attinet ad dissidia inter Ludovicum Pium & Lotharium aliosque illius filios, extat flebilis Agobardi Epistola ad Ludovicum: ex qua colligitur fuisse mens ejus etiam erga ipsum; cui si in aliquo adversatur est, id unice tribuendum sit, non omnino vano scrupulo ac metui temerandi juramenti, auctore patre praestiti filio. Quod, inquit, juramentum nemini visum est spernendum aut superfluum, sed potius opportunum atque legitimum, eo quod ad pacem & concordiam pertinere videretur. Id quod etiam perpendisse videtur Ludovicus, qui Agobardum Sedi suae restitutum, eorum iterum habuit, atque ad negotia addidit, & secum in Aquitaniam duxit, ubi motus Aquitanicos componere satagisse legitur in Annalibus Bertiniani anno DCCCXL, quo anno ex hac vita decessisse videtur. Nam, teste Adone in Chronico, Agobardus apud Sanctonas in expeditione regia positus defungitur. Raynaudus, ista addit: Clarum miraculis Lugdunensis Ecclesia Caletum honoribus prosequitur, & Calendario suo insertum VIII Idus Junii duplicis Officii ritu celebrat. Ut dubitare non liceat, quin vel ab impactis noxis immunis fuerit, vel eas ante obitum condignis poenitentiae imbris eluerit. In Chronico S. Benigni Divionensis componitur S. Agobardi obitus cum morte Ludovici Pii Imperatoris, atque prior refertur ad F VIII Idus Junii, posterior diebus quatuordecim scilicet Junii, videlicet ad XII Kalendas Julii. In Additionibus vero Grevenni ad Usuardum, nescio quo errore, ascriptus est dies sequenti.

Post diffi-
dium;
Ludovico
Pio ad
negotia
addidit

moritur
anno 840

Junii.

DE S. ALEXANDRO MARTYRE,

EPISCOPO FESULANO IN HETRURIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De Sancti cultu, aetate, etc.

D. P.

ANTE
AN-
DCCC-
XII

Fesuli
Patronus
S. Alexan-
der,

Fesula & Fesula Plinio; Ptolemaeo, Dionis & Ap-
piano quatuordecim, urbs olim florentissima, & inter
duodecim primas Tuscorum colonias aestimatur. Distat
ea bene procul ab Arno fluvio in colle sita, Floren-
tiaque ad duo millia passuum proxima, quae ex ejus
ruinis mirifice crevisse dicitur. Aliqua adhuc aedificia ex-
stant, & Episcopatus antiquus cum Ecclesia Cathedrali;
quam anno MDCLXII perlustravimus, sed nullo in
rem nostram opere pretio relato. Inter urbis Patronos
Junii Tomus I.

colitur hoc VI Junii S. Alexander, Episcopus Fesu-
lanus & Martyr, de quo Ferdinandus Ugheilius, Tomo
tertio Italiae sacra in Episcopis Fesulanis columna 372,
hac edidit: S. Alexander, civis ac Fesulanus Episco-
pus, Lato successit; Ecclesiasticam libertatis defen-
sor acerrimus, pro qua capitis adire periculum haud
recusavit. Siquidem cum plures potentes in saeculo
Ecclesiasticas fortunas deripuissent, ad Atharim
Longobardorum Regem Papiam confugit: quem
R. r. 3 Rex,

*Vid. T.
6. Junii
par. 1. p. 21
col. 2.

Vita com-
pendium
in Ugheili

AUCT. Rex, cum Theodelinda uxore piissima femina, ob egregie sanctimonie laudem famamque, honorifice excepit: ad ejusque preces favorabilis, plura diplomata Ecclesie Fesulanæ indulsit; imperavitque consceleratos homines in Alexandrum refundere, quorumque violentissime detraxissent. Redibat ille honoratus a Rege, victorque piissimæ causæ: cum subodorati prædones, sibi esse ex imperio Regis restituenda Ecclesie, quæ rapuissent; ex insidiis, in agro Bononiensi prope Renum rapidissimum flumen collocatis, prætereuntem undis præfocandum compellunt in flumen. Extinguitur Alexander in vorticibus, vitæ mortalis naufragium passus, ut ad portum beatæ vitæ securius deveheretur, anno quingentesimo octogesimo secundo, octavo Idus Junii. Socii ejusdem sacrum corpus denique expiscatum Fesulas deportarunt, in Cathedrali sepeliendum. Tamen postea ex divino instinctu in templo S. Petri ad Hierusalem, ut vocant, decentissime collocaverunt: quam postea ecclesiam de nomine Martyris, qui illic diuturniori mora jacuerat, S. Alexandri, superioris sæculi homines usque adhuc nostra tempora appellarunt.

ecclesia
sub ejus
nomine:

Franciscus deinceps Cataneus Fesulanus Episcopus, quinque S. Alexandri Vitam perscripsit, ejusdem sacras Reliquias transtulit in Cathedrali, inque marmorea capsula cum hac inscriptione includenda curavit.

translatio
in marmoream
arcam,

Divi Alexandri Episcopi Fesulani Martyrisque ossa, hætenus in lignea portatilique capsula hic asservata, Franciscus Cataneus Diacetus, ejusdem Sedis Antistes, hoc marmore includenda curavit, anno salutis MDLXXX.

non in
aliam ecclesiam.

Si consequens esse Ughellus credidit, ut qui in hoc marmore sacra ossa transtulit, eadem transtulerit etiam in suam Cathedrali; vehementer erravit, aut quisquis ei id persuasit. De ista enim urna querenti mihi respondit Mag. Raphael Badius Dominicanus, Fesulis sibi responderi, ipsam adhuc in Ecclesia S. Alexandri honorari e regione majoris altaris, muro ecclesie insertam opere cæmentario: Caput vero haberi ibidem in peculiari capsula, atque ad venerationem monstrari.

Nomen
in Mart.
tyrol.
Romano.

Vitam S. Alexandri & aliorum Sanctorum Episcoporum Fesulanorum, a se Italice conscriptam, curavit anno MDLXXVIII excudi dictus Cataneus, hinc prædictum compendium sumpsit Ughellus: ejusdemque auctoritate, a Barone in Notis allegata, Inscriptus est Martyrologio Romano S. Alexander, Episcopus Fesulis in Tuscia & Martyr; & adscriptus est annus DLXXXV, qui omnino supra apud Ughellum, non DLXXXII esset ponendus: cum Autharis, ibi Autharis dictus, solum anno DLXXXV fuerit regnum auspicatus ex sententia Baronii. Sed quod Alexandrum attinet, vixit ut Episcopus Cataneus aliud habuerit fundamentum adscribendi ipsum tempore istius Autharis, quam quod invenit Ecclesia sue Lectiones de Sancto illo, non valde antiquas, hoc principio. Anno Domini DLXX. Tunc temporis Rotharius, Rex Longobardorum (atque, ut mox infra, barbarus & Paganus,) transiit in Italiam. Iste sane anno venerunt in Italiam Longobardi, pagani adhuc, sed, ut dixi, servus ibidem regnare cepit Rex eorum tertius Autharis. Septimas eorundem Rex Rotharis, Christianus fuit, regnum adeptus anno DCXXXVI. Iste ergo non convenire videtur Episcopus Cataneus, illam meliorem (ut rebatur) Chronologia rationem intulit. Invenimus nos Florentie Lectiones illas, novem quidem numero, sed tam breves, ut jam productum ex Ughello elogium non superent simul sumptæ; easque descripsimus, ex copiosa ejusmodi Officiorum collectione, apud Senatorem Carolum Strozium reperta; sed non esse valde antiquas cognovimus, cum notavimus ibi verba prorsus Italica, Malvaggius, Adne-

Recentior
cum
adscriptis
buntur.

gatus, Pelligrinatum, ac fluvium Po, pro Scelestus, D Submersus, Peregrinatio, Padus: pro hoc autem tem Episcopus maluit substituere Renum, agri Bononiensis fluvium (nam Padus extra limites illius est, & Renum ad Ferrariam exiit) substituit autem Renum in illis prolixioribus & melioribus Actis, quæ etiam Florentie invenimus, in Bibliotheca Patrum Conventualium Sancta Crucis, Pluteo 34 Cod. 773, hoc tenore.

Acta ex
M. Jan.
de Crucis
narranti,

4 Beatus Alexander, de civitate Fesulana, ex nobili genere oriundus fuit, & a primævo ætatis suæ, honeste indolis existens, illud Apostolicum memorie commendabat: Nemo militans Deo, implicat se secularibus negotiis. Despectis igitur pompis mundanæ nugacitatis, sincera devotione adipisci sat agebat emolumenta perpetuæ felicitatis: & scalam, quam Jacob vidit, erigendam a se cernens, primum gradum stabilem ineundo, ita cordis humilitate pollere, ut tunc in eadem urbe nullus potuisset inveniri secundus. Hic namque, non vagans per abrupta vitiorum, ut mos est illius ætatis, sed frequentando ecclesias discere conabatur, quid sectandum, quidve foret vitandum. Affectans itaque totis viribus templum Spiritus sancti ornare castitate, fovere caritate, coronare patientia, castigare jejuniis, clarificare orationibus, munire elemosynis, sepere reverentia, obedientia vallare; cupit esse ita perfectus, ut nullum haberet parem in his virtutibus. Ceterum ejus irreprehensibilem vitam agnoscens bonæ memoriæ Lætus, Fesulanæ urbis Episcopus, ipsum Archidiaconatus sublimavit officio. Itaque cernens se B. Alexander tanta dignitate sublimatum, secundum Sapientis monitionem; quanto erat major, tanto plus in omnibus se humiliabat; & sequens exempla B. Laurentii, temporalia ita distribuebat, ut omnia fierent omnibus communia, nec quemquam ad se venientem permitteret ire expertem, dicens:

quod vir-
tutibus a
paupere
carumque

E
creatusque
Archidia-
conus;

In tellure jacet, quod non in paupere surgit.

Inerat namque ei omnium virtutum lucidissima gratiositas.

Inter ea Lætus Episcopus animam Deo reddidit, & Clerus & populus Alexandrum fore Episcopatu dignum dicebat. Ipse vero econtra se peccatorem & indignum vocitans, totis viribus resistebat. Trahitur ergo & capitur, eligitur & inthronizatur, & superna dispensante gratia, virtutum apicem paulatim ascendens, ad Apostolorum Petri & Pauli limina ducitur, ut a Papa canonice consecratur. Sanctissimus itaque Alexander reversus Fesulas, plebem sibi commissam sanctis monitis exhortabatur, ut scilicet terrena despicerent & celestia diligerent. Dio vero nocturne in orationibus pervigil, paginas divinas jugiter scriptitans, omnibus ostendebat, quid sequi quidve vitari debebat, semper prius implendo, quod ipse docebat. Vir namque Dei dum talibus polleret studiis, res sibi commissas cernens a tyrannis invasas, arrepto itinere Papiam devenit ad Imperatorem Lotharium. Et ingressus ad eum, mox pileum ubi abstraxit, statim solis sphaera id per dimidiam fere horam sustinuit. Quo viso miraculo, Imperator surgens, propria manu eum ad Sedem suam perduxit, & petitioni ejus sponte annuit; & non tantum possessiones antiquas concessit, sed etiam ex suis propriis largitur quamplurima: castrum scilicet Fesulanum & Montis-laurei; & Imperiali privilegio sibi & successoribus suis perpetualiter confirmavit.

suos dili-
genter in-
struavit;

ab Imperatore Lothario, qui cupiens possessiones

6 Lætabundus igitur ad suam Ecclesiam suos dirigens gressus, venit ad portam civitatis (Bononiæ); ubi obviantes ei adversarii Ecclesie sibi commissæ, sub specie fidelitatis gratantes sibi prævenire, simulque cum

in Reno per fraudem assa-

A cum eo reverti cœperunt. Interea ventum est ad flumen Renum, ubi prodicione sibi adherentes, captum quasi in modum tutelæ; ne impetus aquæ ei noceret, eum in fluvium immerferunt, dicentes: *Fesulus 6 Junii:* Vx! vx! quia cecidit vir Dei in gurgite. Et sic B. Alexander migravit ad Dominum martyrio coronatus. Tunc Clerici & fideles, qui cum eo erant, corpus inquirentes, reportarunt Fesulas. Venientes enim ad Episcopium, quod foris civitatem tunc erat, tanto cum pondere fixit Spiritus sanctus in bivio, ut in alteram partem deflectere, quam in illam, quam sibi acquisiverat, non valerent. Quæ de causa infra urbem deferentes, honorifice tumularunt in ecclesia Jerusalem, quam nuper adquisierat ab Imperatore, die octavo Idus Junii.

B Post non multum tempus quidam filii iniquitatis, accipientes litteras a Principibus terræ, ut utique liceret eis fodere aurum; Venientes Fesulas, Episcopo qui Romanus dicebatur ostendentes, & responsum non habentes; indignati, arrepta virga ferrea & sudibus ligneis, detecto B. Alexandri tunulo, corpus ejus ita integrum visum est, sicut ea die, qua fuerat tumulatum: & præ fragrantia odoris & coruscatione vestium, velut mortui ceciderunt, & post in fugam versi invicem se occiderunt. Unde Clerus & populus dignum fore duxerunt, ut corpus Sancti decentius collocaretur; & venientes ad tumulum, nisi debitis peractis laudibus, portare minime potuerunt. At Episcopus omnes monuit, ut per noctem totam hymnis, laudibus, & orationibus vigilarent. Populis autem ad sua regressis, Episcopus cum paucis Clericis Sancti corpus transportavit, quod multi facere non potuerunt. Cujusdam autem Sacerdotis, audacius capillos trahentis, arefacta est manus: sed pœnitens pristina redditur sanitati, regnante Domino &c.

Eadem *Acta a Blondo Florentino ex-culæ,* **B** Habuit hæc Acta quidem Florentinus Presbyter Blondus, sæculo XIV aut XV scribens Legendarium quoddam Hetruscorum Sanctorum, sumpto initio a Vita S. Zenobii; ad cuius diem XXV Maji n. 7 dedi istius Legendarii Prologum. Neque necesse censui nunc inde dare Vitam S. Alexandri, sola utilioris styli elegantia differentem ab ista antiquiori. Sufficit breviter annotasse, in hac posteriori dissimulari nomina, tam Imperatoris quam Episcoporum duorum, ante ac post Alexandrum, in superiori Vita nominatorum; diem autem mortis notari 11 Nonas Junii; quod cum supra

C notata die depositionis VII Idus consistere potest, si in Hetrusci Bononiensisque agri consuevit, in quibus Renus occidit, suffocatus Sanctus fuit; vix enim xxx p. m. jolis ro- ca consuevit Fesulis distans. Miraculum pilei, adspiciendū, seu (ut Vita posterior loquitur) radium solis appensū, suspectam forte alicui, etiam alibi legitur de cappa vel pallio; & secunda Vita id imputat casui, per quem factum sit, ut famulo, quem sibi a tergo stare putabat, pileum se porrigere Sanctus crederet. Clarius quoque miraculum, quod sepulturam honoravit, sic exprimitur a Blondo: Cum autem ad portam civitatis deductum fuisset corpus illud intromittere non valentes, divinitus

inspirati, par indomitum vitulorum assumpserunt, *AUCT.* currum ipsis appoluerunt, desuper ipsum posuerunt; & Spiritus sancti dispositioni committentes, quo vellent pergere libere permiserunt: qui montem ascenderunt, & in montem ubi nunc est, cunctis mirantibus propter loci asperitatem & ipsorum facilitatem, deduxerunt. *& juven- carum sursum corpus trahentium.*

9 De posteriori corporis Translatione, quia nihil in Actis antiquioribus Blondus reperit, scripsit etiam nihil; sed illam explicans Lectiones prænotata his verbis: Corpus sanctissimum, a suis discipulis & sociis, fuit inventum & depositum in supradicta civitate Fesulana, cum magna reverentia: & postea, per suos successores & alios reverendos Prælatos, fuit translatum & transportatum, ubi hodie est ejus ecclesia, penes Roccam: & hæc verosimiliter est, quam S. Petri in Hierusalem Catanensis Episcopus nominat. De ipsa Rocca sive Arce querenti mihi, rescripsit P. Mag. Hadus, supra S. Alexandri ecclesiam esse, in summitate montis, & hoc per traditionem haberi; additque Capitaneus Cosim de la Rena dicere, se aliqua ejus E. vestigia vidisse circa veteres muros Fesulanos; alios negare quod appareat quidpiam, eo quod totum locum nunc occupet ecclesia & monasterium Franciscanorum apud reformatorem. Ad ætatem quod attinet, nescio cur non debeam tenere Imperatorem Lotharium, Roma coronatum anno DCCCXXXIII, & quamdiu pater Ludovicus vixit, in sua Italici regni Sede Papæ sepius commoratum; potius quam Autharim vel Rotharim Longobardos. Cum enim nos lateat series Fesulanorum Episcoporum, & Latius decessor, Romanusque successor ex solius Alexandri Vita innoscant, Sancti quidem a recentioribus scriptoribus dicti, sed nullo speciali cultu notabiles; nullum suppetit argumentum, ab quo discedere debeamus a Vita, jam producta.

10 Etenim primus Episcopus Fesulanus, nobis ex Concilio Constantinopolitano sub annum DLV habito notus, est Rusticus; deinde Grusolphus, Synodo Romana præfatus apud Baronium, anno DCCCXXVI; tum Donatus, ab Anastasio Bibliothecario memoratus sub Sergio II, pro anno DCCCXLIV; ac denique Zenobius, qui anno DCCCXC a Widone obtinuit Privilegium, in Ughelli tomo prælaudato inventandum. Horum nemo ita alteri contiguus est, ut non interjici unus aut plures possint. Atqui Lotharium a morte patris, id est anno DCCCXII Italiam revivisse, nusquam legitur. Restat ergo, ut, inter Grusolphum & Donatum, Fesulis præfuerit Alexander, siquidem sub F. Lothario Papæ residente obiit mortem. Hanc vero Martyrii titulo honoratam, nemo mirabitur, qui media ætatis usum intelliget eum fuisse, ut omnes Sancti, violenta morte extincti, Martyres vocitentur, & ut Martyres colantur, absque scrupulosiori indagine in proprietatem tituli; sicut neque nunc scrupulose inquiratur in titulum Confessoris, solum aptari quibusvis Sanctis, sicca morte defunctis; licet is a principio ex vi nominis proprius sit fides in judicio confessus, ideoque tormentis, carcere, vel exilio maceratis, juxta primam ipsius nominis notitiam.

DE SANCTO ALDRICO,

ARCHIEPISCOPO SENONENSIS IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

De Vita, ætate, & cultu Sancti.

ANNO
DCCC-
XLI.Vita ex
Mss.auctore
Monacho
Ferrariensi.

B

Tempus
nativita-
tis

C

et Mon-
achus.Officium
Cancellarii
sub
Pippino
Rege A-
quitania

OB mutuam amicitiam & communicationem opusculorum manuscriptorum, quæ fuit inter Andreæ du Chesne Geographum Regium, libris quamplurimis editis clarissimum, & nostrum Joannem Bollandum, prædecessorem in Abbatibus Sanctorum edendis, impetravit hic ab illo Vitam S. Aldrici, Archiepiscopi Senonensis, ex Mss. erutam: quam hic damus collatam cum alia, edita ab Alberto & Mabillone, sæculo quarto Abbatum de Sanctis Ordinis Benedictini. Auctor videtur fuisse Monachus canonicus Ferrariensis in agro Vadicassio, ob hæc in titulo verba: Vita B. Aldrici Senonensis Archiepiscopi, & hujus Abbatiz Ferrariensis Abbatis, ubi ejus corpus est inhumatum. Quapropter ejusdem transitus fit solemniter decimo die Octobris.

2 Non est Auctor Sancto coævus, cumque credit prælaudatus Mabillio sub initium sæculi xi vixisse. In hujus ergo descriptione displicent aliqua, circa tempus, quo dicitur aut natus aut vitæ finis S. Aldricus, dum ita exorditur. Anno septingentesimo septuagesimo quinto . . . exiit oriundus, ac num. 2, sub Singulfo Abbate appellatur adolescentulus & flos adolescentiæ; cum ille successerit Alcuino, sub annum DCCCIV mortuo, adeoque jam tunc fuisse debuerit, vir maturus triginta annorum. Dein num. 3 evocatur adolescens ad Hieremiam Archiepiscopum Senonensem, a cujus dispensatione fuerit suppletum quidquid ætas juvenilis videbatur invidere, ut Sacerdos ordinaretur. Hieremias iste dicitur anno DCCCXVIII electus; esto etiam aliquanto citius; sic quoque Aldricus, si natus anno DCCCLXXV, pervenisset ad annos vitæ quadraginta, aut ultra cum Sacerdos erat ordinandus. Non bene igitur ista simul consistunt, sed in dicto natalitatis anno errorem merito apprehendimus, ac salvo meliore judicio statumus, natum fuisse Sanctum circa annum DCCXC; in prima autem adolescentia, ut tum sæpe fiebat, monachalis discipline suscepisse insignia; eique singulsum exposuisse Virgilium, egre ferente Alcuino, ut in hujus Vita 19 Maji illustrata refertur num. 19; adeoque Monachum factum Aldricum ante annum Christi DCCCIV, quo e vitis excessit Alcuinus, quando hic ejus discipulus potuit exisse annum ætatis decimum quattuor, atque sub successore Abbate Singulfo adhuc adolescentulus haberi; deinde sub Hieremia Sacerdos consecratus, cum non procul abesset ab anno ætatis trigesimo, sed eo quod Monachi forius ordinari solerent, indulgentius cum ipso ætatem ferri.

3 Postea ut dicitur num. 4, sub Ludovico Pio Imperatore Præceptor Palatinus instituitur, ut vita Imperialis aulæ & majora negotia suæ discretionis arbitrio definitentur: ac tum videtur a dicto Imperatore datus Cancellarius filio Pippino Regi Aquitania. Porro Philippus Labbe in Miscellanis curiosis Elogio 22, ex Mss. Pictaviensibus monasterii S. Martini, hæc præfert subscriptionem. Sigebertus Diaconus, ad vicem Aldrici, recognovi. Data 11 Idus Januarii, anno xiv Imperii Hludovici & xiii regni nostri. Adum in Castanegili palatio. Item ex Mss. Turonensibus S. Martini: Salsibodus Diaconus, ad vicem Aldrici, recognovi. Data vi Idus Martii, anno xv Imperii Domini Hludovici, & xiv regni nostri.

Quæ referenda ad annum DCCCXXVII, & sequentem, quando ex nostro computu exisset ætatis annum circiter XXXVIII; circa quod tempus erat, aut fiebat Abbas Ferrariensis. Post modicum vero temporis intervallo, dicitur num. 6 Hieremia Præsul Senonensis carere mortali exutus, eique S. Aldricus successisse, quod potuit contigisse labente anno DCCCXXIX aut sequente DCCCXXX.

4 Jam ut aliqua, quorum infra mentio non est facta, in Episcopatu addamus, ab eo jam Archiepiscopo patrata; anno DCCCXXXV interfuit Concilio apud Theodonis-villam, in quo Ludovicus Pius iterum reconciliatus, & Ebro Remorum Antistes damnatus graduque suo dejectus est. Ex præcepto quoque ejusdem Ludovici Imperatoris procurasse Aldricum Senonem Archiepiscopum cum Coepiscopis, ut Heribaldus, in Palatio educatus, eligeretur Episcopus Antistiodorensis, legitur in Historia Episcoporum Antistiodorensium, apud laudatum supra Labbeum, Tomo primo Nova Bibliotheca p. 442. Ab eodem Ludovico Imperatore, ut evitarentur discordia inter Abbatem & Monachos Flaviniacenses, Aldricum Senonensem Archiepiscopum, aliosque Episcopos missos fuisse habetur in Chronico Viridunensi Hugonis Abbatis Flaviniacensis, apud eundem Labbeum pag. 290. Denique ab eodem Ludovico Imperatore directum fuisse Aldricum, sed adhuc Abbatem, ad monasticum Ordinem in monasterio Elnonensi sive Amandino confirmandum, discimus ex diplomate Ludovici Imp. edito a Mabillone ad Elevationem S. Amandi Episcopi Trajectensis hoc sæculo 4 pag. 66.

5 Alia ad ipsam Vitam notabuntur: quare isti tantisper dilatis, aggredimur ultimam controversiam de obitu S. Aldrici, qui infra num. 11 Vita refertur viam universæ carnis ingressus, LXI vitæ suæ anno, & sexto Idus Octobris feliciter migrasse ad Dominum. Sed hæc non satis cobarent, undecumque initium vitæ sumatur. Nam etsi natus foret Sanctus an. DCC-LXXV, dictus annus LXI ætatis incidere in annum mortis DCCCXXXV aut sequentem: & tamen cum vixisse ad annum usque DCCCLX satis constet. Lupus Abbas Ferrariensis, Aldrici alumnus, epist. 1 ad Eginhardum asserit, se a sancto Metropolitano Episcopo Aldrico delegatum, ut doctorem Grammaticæ sortiretur, a quo præcepta artis acceperit a Grammatica ad Rhetoricam: & nonnullis interpositis, in Transrhennanam provinciam directum se a præfato Episcopo ad venerabilem Rabanum, ut ab eo ingressum caperet divinarum Scripturarum. Inde digressus sub finem anni DCCCXLI, Sospes regressus, inquit epist. 41, præter Domini ac nutritoris mei Aldrici, quantum ad me attinet, plenum infortunii obitum, non est quod mihi accidisse admodum triste meminerim. Et Carolus Calvus, eo tempore quo partem regni cum fratribus divisit, asserit, Metropolim Senonum vacasse Pastore. Divisio autem facta est post pugnam Fantameticam, commissam VII Kalendas Julii anni DCCCXLI. Qui porro non diu ante obierat, & Monachus erat ante annum DCCCIV, adhuc valde juvenis, non potuit multo major quinquagenario fuisse quando obiit.

6 Sed jam inquirendum, num eodem anno DCCCXLI die VI Junii obierit, an autem anno præcedente x

Odo-

A Octobris. Pro die vi Junii est celebrata festi in urbe & diocesi Senonensi; & in Breviario, quod habemus anno MDCXXV excusum, assignantur tres Lectiones propriæ, ex eius Actis desumptæ: nec alia ejusdem ibi memoria habetur ad diem x Octobris. Claudius Robertus, in Archiepiscopis Senonensibus, scribit, S. Aldricum obiisse anno DCCCXL die vi Junii, fœv viii Idus Junii. Idem etiam videtur legendum apud Joannem Chenu; dum omisso verbo Idus, scribit festum celebrari viii Junii. Demochares quoque adscribit festum vi Junii: ad quem referunt eundem in suis factis Guichardus, Ferrarius, VVian, Dorganus; & cum longo encomio Saussurus, Bucelinus, atque Gbinus. Interim solenniter in monasterio Ferrariensi colitur x Octobris, forsitan eo die depositus in dicto monasterio, & creditur tunc obiisse: ad quem diem nuper relatus est a Menardo, & dein a Mabillone: qui etiam asserit Translationem celebrari xxx Julii. Nos cum Ecclesia Senonensi eundem ad hunc vi Junii referimus, potius arbitrati anno DCCCXLI isto die ex hac vita migrasse, anno ætatis non LXI, sed LI, ex computu supra formato; solennem autem in ecclesia Ferrariensi depositionem, ob tumuli forte apparatus, dilatatam fuisse usque ad x Octobris.

B Addis Mabilla in Appendice, Reliquias S. Aldrici ei in thecam magnificam inclusisse Ludovicum de Blancaforti, Abbatem Ferrariensem, anno MCCCC-LXXXVII, expensis in hoc opus millibus nummorum argenteorum quadraginta; eam vero thecam diripuisse Calvinistas anno MDLXIX, sacris ossibus dissipatis, præter quatuor aut quinque certis indicis recognita, quæ in argentea capsula hodie asservantur.

V I T A

Auctore Monacho Ferrariensi.

Ex Ms. Andra du Chesne & editione Mabillonis.

C A P U T I.

Ortus, studia, acta ab eo Monacho & Abbate.

A Nno septingentesimo septuagesimo a quinto ab Incarnatione Domini, regnante Carolo Magno, R. Aldricus in territorio b Vastinensi de Principibus Palatinis extitit oriundus. Qui dum adhuc intra materni uteri angustias includeretur, voluit Dominus ostendere in nondum nato, quod futurum esset in adulto. Crebris quippe saltationibus ita movebatur, ut ipsos parentes suos stupor vehemens apprehenderet: qui motus signum creditur extitisse, quod contra hostes spirituales esset dimicaturus. Hic postquam in lucem prodit, sacri Baptismatis caractere insignitus, Aldricus nominatus est. Qui more nobilium in deliciis suavitatis educatus, in prima pueritiæ teneritudine, operibus maturis ætatem cœpit anticipare; & præclaram nobilitatem, præclarissimis honorum ætuum excubiis reddere clariorem; puerilibus portendens tirociniis, qualis quantusque athleta esset futurus. Nam B. Nicolai æmulus, multo jejunio tenerum corpus macerabat, & intempestiva abstinencia exiles attenuabat artus. Non solum autem parentes tanta bonæ indolis signa vehementi stupore afficiebant, verum etiam omnium contemplantium animos mirabiliter reddebant attonitos. Igitur a primis pueritiæ rudimentis puerilia devitans oblectamenta, lusingenui-

tatis magnificentiam morum honestate mirifice excollebat; & Deum totis viribus diligendo, in anteriora se extendens, operum maturitate perfectiores æmulabatur.

2 Tandem a parentibus traditus in liberalibus artibus erudiendus, mirabiliter cœpit proficere, & juxta scientiæ doctrinalis augmentum, incrementa religionis suscipere; ut non solum in liberalibus, verum etiam in spiritualibus disciplinis efficaciter institueretur. Recolens, juxta illud verbum Sapientis, mores ex convivio formari, cum Cœnobitis delectabatur continuare sermonem, & Religiosorum colloquiis quamplurimum demulcebatur. Gaudebat cum illis tempore juniorum communicare, nocturnis vigiliis interesse, & studio sanctitatis concupiscentias illicitas penitus declinare. Secum etiam singulis momentis secretius tractabat, qualiter mundi fallaces evitaret illecebras, cujus conversatione diutina sanctitatis propositum impediri verebatur. Hujus zeli facibus B. Aldricus ardentem accensus, arduioris vitæ semitam deliberavit arripere; & ut habitum exteriorum interiori conformaret, habitum monachalem assumere destinavit. Sed ne parentes gravius molestaret, vel iis ignorantibus hoc ageret, nactus opportunitatem, eis pium mentis revelavit arcanum. Qui licet quadam pietate in primis non acquiescerent; attendentes tamen in eo relucere inæstimabilem caritatis ardorem, honesto proposito noluerunt obviare; sed eum, Deo perpetuo servitutum, monasterio præsentaverunt, quod in honore e B. Mariz erat fundatum; ubi sub d. Alcuino Abbate magistro litterali, cui dicti cœnobii administratio tunc temporis erat commissa, monachalis disciplinæ suscepit insignia. Quo e defuncto, ad eam ejusdem loci gerendam substitutus f. Singulus, natione Anglicus, nobili prosapia ortus, morum honestate prælitus, & religiose conversationis prærogativa præclarus. Hic B. Aldrici futuram perpendens præminentiam, quam manifesta religionis declarabant indicia, eum piis eruditionibus assidue instituebat; & ut flos adolescentiæ in fructu uberes procederet, ætatem teneram pastoralis cura studiose informabat. Singulis itaque diebus in adolescentulo succrescebat bonæ operationis industria, ut eruditorem suum in devotione, silentio, humilitate, & concordia uniformiter æmulari videretur, imo etiam cunctis proponi ad imitationis exemplum.

3 Denique hujus beati adolescentis fama ad sanctum g Hieremiam devenit, qui tunc temporis Archiepiscopatus Senonensi feliciter præsidebat. Eum itaque videndi pio flagrans desiderio, præcepit eum suis conspectibus præsentari; ut, si fama de probitate ipsius vera prædicaret, præsentali visione & fide probaret oculata. Quo facto, tam admirandæ perfectionis expertus est, ut pluribus tam tacitis quam relatis, fama in ejusdem commendatione maligna fuisse videretur. Majori itaque promotione dignum arbitratus, ordine Diaconi illustrem insignivit adolescentem; postea vero delapso biennio eum ad Sacerdotalem sublimavit honorem. Attendebat etenim discretæ Præfulis dispensatio in ipso morum maturitate redimi, quidquid ætas juvenilis videbatur invidere. Susceptis igitur sacris Ordinibus, divinis operibus propensius insistebat; ut luculentius in eo clarescerent virtutum insignia, & intensioris caritatis exuberarent incrementa. Nam quanto major factus est in omnibus, tanto se magis humiliabat, juxta verbum Apostoli; Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

4 Tandem fama celebris viri illustris, longe lateque

auditis liberalibus & piis exercitiis,

habitum monachalem cum suscipit

2

e d. sub Abbate Alcuino

f

et simpulso proficit in virtute

3

ab Hieremia Archiepiscopo Senonensi

ordinatur Diaconus, deinde Sacerdos

1 Pet. 56

EX MS.
a Lud-
vico Pio
Præce-
ptor Pa-
latinus
institui-
tur;

b

i

ovitas lau-
des bu-
monas;

k

B

detrahitur
in iudi-
cium
passus;

Reg. 2, 3

creatus
Abbas
Ferrari-
ensis;

C

novum
monaste-
rium con-
struit;

teque diffusa, ad Regis Ludovici, filii Caroli Ma-
gni, pervenit audientiam, qui tunc regni Franco-
rum tenebat monarchiam. Ad cuius monitum, quo-
rumdam incredulorum, qui tunc fidem Christianam
impugnabant *b*, prout Spiritus sanctus dabat eloqui
illi, versutias elisit argutas, & ruinam periclitantis
fidei propulsata penitus ambiguitate redintegravit.
Super quibus jucundatus Imperator Augustus, cum
Præceptorem Palatinum instituit, ut vita Imperialis
aule & majora negotia suæ discretionis arbitrio dis-
finirentur. Tanto itaque patrono gratulabatur Fran-
cia, qui cum potestate ceteris præmiseret, in omni-
bus tamen *i* parere exoptabat. Erat cunctis affabilis,
verborum suavitate serenus, pupulorum adjutor, vi-
duarum defensor, miserorum consiliarius; & sic
omnibus omnia factus, omnium gratiam & favorem
meruit adipisci. Cumque vir sanctus ab omnibus se-
dulo laudaretur, tamen elaborabat laudem humanam
pia simplicitate obscurare, & ne elatione gloriæ se-
renatam conscientiam favorabilis aura percelleret;
solet enim celsitudo meriti & sentire marcorem, quo-
ties humanæ laudis subrepat jucunditas. Interea quo-
rumdam æmuloz rancorem suscitavit maligni ho-
stis suggestio, qui venenose detractionis invidia, in
sanctum Domini corperunt malignari, & famam lau-
dabilem profana derogatione incrustare. Sed vir Dei
iactans cogitatum suum in Domino, ob amorem
Christi detrahentium amaritudinem patienter susti-
nebat; & fretus suavitate serenatæ conscientiæ, do-
losas machinas sola sedabat patientia, innitens illi
Davidico *i*, Deus Scientiarum Dominus, & illi præ-
parantur cogitationes. Per modestiam liquidem mi-
tigatur invidia, ubi turpibus objectis virtus enitet ra-
curnitatis: nullatenus etiam armis sævientium con-
teritur, qui gratiæ cælestis tuitione munitur.

; Dum hæc agerentur, Adalbertus, Ferrariensis
cœnobii Abbas eximius, migravit a sæculo: quem
Singulfus, senio debilitatus, communi Fratrum con-
sensu sibi substituerat; malens cum Maria ad pedes
Domini sedere, quam cum Martha diutius circa fre-
quens ministerium satagere. Ille post quartum an-
num suæ administrationis a carnis ergastulo feliciter
absolutus est. Quo sepulto in Aldricum, probatæ
religionis virum, omnium unanimis & canonica con-
venit electio. Qui licet pia simplicitate reniteretur,
se tanto apice indignum iudicans, victus tamen pro-
terva Fratrum instantia, tandem eorum petitioni
benigne acquievit. Quo audito venerabilis Augustus,
prædictæ electioni assensum hilariter præbuit & fa-
vorem; & non solum privilegia Abbatiz suæ, a præ-
decessoribus suis impetrata, suæ petitione renovavit,
sed etiam nova, eidem monasterio impostero pro-
futura, concessit. Igitur suscepto regimine, tanti
Patris de die in diem bona crescebat opinio; & licet
occulte vitam agens solitariam, multimoda exaspe-
ratione miseræ carni bellum indiceret; non tamen
potuit abscondi lucerna sub modio; sed, eo invito,
sanctitatis opera prodibant in publicum, Patrem qui
in cælis est glorificantiæ. Hic monasterium novum
in honorem Beatorum Apostolorum Petri & Pauli
construxit, & quasdam officinas utilibus Fratrum per-
utiles; & in subditorum cura tantam exhibuit dili-
gentiam, quod, quia super pauca fidelis extitit,
super multa constitui mereretur. Quod ex subsequen-
to eventu rei evidentia declaravit.

ANNOTATA. G.H.

a An loco anni 775, sit substituendus annus 790,
supra inquisimus.

b Vestinium, vulgo le Gastinois, ditio inclusa re-
glumini Parisiensi, continens Ducatus Nemurensem & Stam-
pensensem, in Archidiecesi Senonensi.

c Ipsum Ferrariense monasterium, in quo est ecclesia
S. Mariæ dicata. Interim Lupus Abbas Ferrariensis Episc.
13. Ecclesiam in honore B. Petri & omnium cetero-
rum Apostolorum consecratam asserit, quam ope-
rire plumbo moliebatur, scilicet post aliam B. Mariæ
construam; & hanc minus principalem vocat Mabi-
lio, atque peregrinorum concursu hodie celebrem
esse.

d Ad B. Alcuini illustravimus ad diem 19 Maji:
in illis primum monasterium ei a Carolo Magno colla-
tum, num. 12 dicitur Berthehem, quod altero no-
mine Ferrarias vocatur: & num. 19 inter discipulos
censetur Aldricus.

e Aut oneribus in discipulos dispartitis, ut dicitur
in dictis Actis num. 14.

f Hic ibidem Sigulfus vetulus dicitur, & inter fi-
lios nutritivisse Adalbertum & Alricum: dictos au-
tem Sigulfum & Adalbertum Abbates, ordine in-
verso, multo citius collocarunt Claudius Robertus &
Sammarthani.

g Hieremias subrogatus Magnus, mortuo anno 816,
Philosophicarum rerum sciens ac disertus: qui licet San-
ctus hic appelletur, non tamen reperimus cum ullis sa-
ctis sacris adscriptum.

h Quos hæreticos quibusve modis impugnaverit
Aldricus, incertum nobis esse cum Mabillone fatemur,
i Mabillio, se parem exhibebat.

k Mr. du Chesne, certare in aerem.

l Non Davidis, sed Anna, post editum Samuelem
Deum laudantis in suo Cantico, verba hæc sunt.

C A P U T II.

*Acta in Archiepiscopatu. Morbus,
obitus, sepultura.*

POST modicum namque temporis *a* intervallum, *a*
celebris Hieremias memoriæ, Præsul Seno-
nensis, carne mortali *b* exutus est; & in monaste-
rio *c* B. Columbæ, expetito humanitatis officio, ho-
norifice tumulatus. Præfinito igitur electionis *d* die, *F*
sicut mos est ecclesiasticus, ne oves erroneas sine
Pastore lupus rapax disperderet, ad *e* eligendum *d*
Antistitem cum humanitatis devotione populus con-
venit universus: a quo, prius invocata sancti Spiri-
tus gratia, unanimi concordia, populo acclamante
& favorem præstante, B. Aldricus ordine Canonico
in Archipræsulem *e* electus est. Audiens vir sanctus
suæ contemplationis quietem per Episcopatum ad-
ministrationem interpellandam, multimodas præten-
debat excusationes; asserens *f* se tanto oneri minus
idoneum, & honore tantæ sublimitatis indignum.
Privatam tamen tranquillitatem publicæ utilitati post-
ponens, importuna Cleri & populi victus instantia, *g*
vix tandem acquievit; & quasi iovitus & renitens
a monasterio raptus ad insulas, cum univerforum
plausu feliciter inthronizatus est. Sustinuit itaque
alter Jacob ita dormire cum Rachele, ut quando-
que Lix vacaret amplexibus.

7 Functus itaque officio Pastoralis, cœpit dili-
genter vigilare supra gregem suum, ne fraus antiqui
hostis illi officeret, qui circuit ut leo rugiens quæ-
rens quem devoret: contra quem armatura Dei
muniri crebris exhortationibus subditos animabat;
nitore doctrinæ salutaris informatos illustrabat, &
omnia pii Pastoris officia provida discretionis soli-
citus

omnibus
advigilans.

A citus exercebat. Erat namque consolator mœrentium, adjutor pupillorum, defensor viduarum; omnium compatiens miseris, omnium indigentium anxius angustis; injuriarum corrector, injuriantium reprehensor; æquilibrato semper moderamine rectitudinis, ut afflictis & affligentibus in fovendo & reprimendo esset æqualis, & sic paternæ pietati admisceret officium Judicis, neminis esset districtio rigida, nec pietas remissa. Canonicos etiam Ecclesiæ suæ paternæ pietate instruebat, quatenus simplices efficerentur affatu, nitidiores actu, mitiores eloquio, puriores animo; ne simplices exemplo suo corrumpere viderentur, regulam canonicam excedere verecundarentur; turpiter enim emarcescit vigor virtutis, cum peccanti non sentitur jactura pudoris. Præterea a præsentia [sua] secreta propensius fugiebat munuscula, ne per cupiditatis lubricum judicii examen inæqualiter ponderaret: juxta verbum

Consolator in-
fantis:

imo
Prophetæ
Isai. 33. 15

* Apostoli, Beatus qui excutit manus ab omni munere. Quippe prædecessorem suum semper sibi proponebat imitationis exemplum, ut ejus successor exiret in apice, ei succederet in humilitate. Tanto Prælati gratulabantur populi, Deo grates devote rependentes, qui mirificavit misericordiam suam in eis, virum tantæ religionis & honestatis suo præficiendo regimini.

B Forte dum magnis negotiis tractus ad urbem Parisiorum tenderet, prece Fossatensis Abbatis & templum, quod ipse construxerat in honorem Beatæ Mariæ, dedicavit; & inde reversus ad propria, dum quadam die pro foribus Ecclesiæ B. Stephani resideret; vidit quemdam prætereuntem, Matrecaleum nomine: cujus faciem intuens; evidentia in eo signa perpendit insolentiae, Erat enim incessus vanus, gestus pomposus, cervix erecta, facies torva, oculi truces; sermo terribilis. Quo accersito, quis esset studiose requisivit. Ille, ut omnia in quodam fastu loqui consueverat, se custodem civitatis respondit.

dominum
fastu an-
regentem
corripit;

Ad quem Præsul: Si aliorum custodes, cur te ipsum custodire contemnis? Tu, cum sis pulvis & cinis, cur immodicos fastus concipis? quid inani jactantia gloriaris? Et incipiens prædicare verbum Dei, nunc increpando, [nunc obsecrando] suavitatis admiscuit eloquia, Samaritani [more] vulneribus semivivum & oleum infundens; nec ante destitit, quam tumidam efficaciter illius represserit elationem, & superciliosam humiliaverit contumaciam. Nam in cordis sui penetralibus tam penitus infixæ sunt sagittæ potentis acutæ, & ita vulneratum est cor suum caritate, quod omnino præteritorum oblitus in anteriora se extenderet; & divina inspirante gratia, incontinentem se Monachum fieri ab eo postularet: & ita factum est.

monasterium
S. Remigii
statum de-
transferre;

9 Erat eo tempore monasterium in honore B. Remigii consecratum, a porta civitatis Senonicæ modico distans intervallo, cujus vicinia quieti Monachorum erat inimica. Nam populari strepitu sæpe compellebantur minori devotione divinis vacare, & a fervore contemplationis interdum subrepente vana meditatione, tepescere. Occasionem jurgiorum & seditionum sæpe loci præstabat angustia, inter civitates & Monachorum contubernales: difficile namque solet esse animorum concordia, ubi est morum & habitus discrepantia. Hujus ergo incommodi sanctus Præsul querens remedium, monasterium prædictum / Valerius transtulit. Sed illud inceptum sæcularibus importunitatibus occupatus non perfecit.

desidera-
ti Episco-
patum de-
serere;

10 Post opera quippe gloriosa, post labores pro sua Ecclesia tuenda toleratos, suæ dignitatis administrationem fastidians, & ad vitam suam novissima mentis acumen dirigens, cepit secretius B. Marti-

ni sententiam reficere, afferentis, quod sibi major AUCT. C. J. fuerit virtus ante Episcopatum quam in Episcopatu. Metuens itaque per sæcularium negotiorum perplexitates, religionis suæ meritum minorari; Pastoralis sollicitudinis curam proposuit exuere, & ad solitæ contemplationis tranquillitatem devotius cœpit anhelare. Veritus tamen ne gregem suo Pastore viduatum antiquis prædo dispergeret, misericordiam Dei singultuosis precibus cœpit efflagitare; quatenus & securæ quietis jucunditate perfrui concederet, & subditis suis idonei Pastoris protectionem provideret: quam orationem a Domino exauditam fuisse, ex post facto evidenter innouit. Gloriosus namque Dei famulus, diem obitus sui Spiritu sancto revelante prænoscent, in quo ad veræ quietis gaudia transmigraret; convocatis discipulis, diem novissimum sibi instare pia relatione propalavit; solita pietatis sollicitudine eos monens, vas proprii corporis mundum & immaculatum possidere, sicque currere ut comprehenderent, sic laborare ut æternæ beatitudinis quiete non fraudarentur, sic certare ut perpetuæ jucunditatis bravio præmiarentur. Finita autem prædicatione, locum idoneum sepulture elegit, scilicet cœnobium Ferrariense, quo corpus suum deferri, ejus & animæ celebrato divortio, & in stillicidio ecclesiæ tumulari, præcepit. Hæc eo dicente stupor vehemens omnes apprehendit, quia nullum signum invaletudinis in eo poterant apprehendere.

revelatur
obitus im-
pore;

E
sepul-
turam an-
dinas;

11 Post modicum temporis interstitium, morborum pulsatus gravidine, cœpit agrotare; & crebris doloribus, mortis vicinæ præambulis, intolerabiliter fatigari. Solita tamen vultus serenitas semper immota perseverabat, & in fide & in caritate Christi mens devota magis ac magis solidabatur; sed tamen ingravescente morbo, debito refectus viatico, fixis in cælum oculis, manibus ad Drumere-
tis; viam universæ carnis ingressus, n. LXI. vitæ suæ anno, sexto Idus Octobris, feliciter migravit ad Dominum, coronam lætitiæ de manu Dei accepturus. Delatum est autem corpus ejus ad prædictum cœnobium, juxta tenorem præcepti sui, cum magno ejulatu populorum, lugentium & gementium, se tanti tamque benigni Pastoris præsidio destitutos & desolatos relinqui: & in stillicidio, juxta oratorium B. Andreæ, in lapideo tumulo, quem vivus sibi construxerat, honorifice sepultum est. Ubi non minus post mortem suam, quam in vita sua, quanti meriti fuerat servus ejus, Dominus per plurima virtutum & miraculorum declaravit indicia;

morbo
gravatur;

sumptu
viatico
obis;

sepultus
Ferrari
clavis mi-
ratulis;

ANNOTATA. G.H.

a Intervallum saltem annorum duorum aut trium, hic requirunt ædificia construxit.

b Anno 828 obiit Hieremias, ex Chronico Senonensi Odoranni liquet. Addit Clarius diem 7 Decembris; sed obitum perperam distulit ad sequentem annum, quando mense Martio vel Aprili, jam vacabat Episcopatus, ut mox patebit.

c S. Columba, Virgo Senonensis, sub Aureliano Imp. martyrium passa 31 Decembris: cujus monasterium, in suburbio situm, a Ludovico Augusto, teste Clario, commissum fuerat Hieremias, ut esset sub tuitione Archiepiscopi Senonicæ urbis.

d Observat Mabilio, ex Fratribus Episcopi Tullensis Epistolis 15, 16 & 17, alium ante fuisse electum, sed a Ludovico Augusto non probatum.

e Celebratum octavo Idus Junii anni 829 Concilium Parisiense, ad quod inter Episcopos, ut adfu-

fu-

EX 12. futurus Antistes Senoneus, mandat Ludovicus Augustus, in Epistola aliquot mensibus ante data, quando electio Aldrici nondum facta aut saltem rata erat.

f S. Aldricus, in Epistola ad Frotharium Episcopum Tullensem, Indigno mihi, inquit, Episcopalis cura iniuncta est: quæ me, sicut indignum, ita quoque imparatum invenit. Et inferius Quia prudentiæ meæ fiduciam ad tantum opus idonee exsequendum nullam habeo; quæso ut vestra sacra intentio apud Deum obtinere laboret, quatenus & meipsum sincere custodiam, & commissorum mihi curam commiserante venerabiliter saltem exerceam, ubi mallem legere, Venialiter saltem.

g In Historia miraculorum S. Baboloni Abbatis Fossatensis, data 26 Junii, dicitur Ecclesia elegantiore opere a religioso Abbate Fossatensi Benedicto constructa, & a S. Aldrico Senonensi Archiepiscopo aliisque Præsulibus dedicata, ubi annotamus id factum an. 839. Ad hoc monasterium * translatus est corpus S. Mauri discipuli S. Benedicti, cujus Translationem dedimus 13 Januarii, ubi plura diximus de dicto monasterio, quod S. Mauri fere appellatur.

* Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 21. col. 2.

h Est hac Ecclesia Cathedralis, S. Stephano dicata.

i Mabilto Marrymardum, & mallet legi Marcavardum; quod limitis custodem significat, & apte quadrat fastuoso ejus non dato responso. Hunc autem idem ait, postea factum Monachum Ferrariensem, dein Abbatem Prumiensem, ad quem extant variae Epistolæ Lupi Abbatis. E vivis excessisse dicitur Bucellino an. 833.

k Mutius hic locus apud Mabiltonem, sic legitur: quid omnium præteritorum gratia.

l Robertus Autissiodorensis in Chronico, Hic inquit de Aldrico, cœnobium S. Remigii, in propria villa ejusdem cœnobii, quæ vocatur Vallilias, commutavit: quo tamen imperfecto, plenus virtutibus obdormivit in Domino. Post Aldricum præfuit Wenilo, qui cœnobium S. Remigii apud Vallilias, a suo prædecessore inceptum, perfecit. Ipse Aldricus Privilegium transferendi cœnobii accepit in conventu Wormatiensi an. 833, excusum Tomo 7 Conciliorum Labbei cum S. Aldrici Epistola, cui primus subscribitur, & dein subscripserunt Episcopi quinque & viginti & aliquot Abbates: ac dein Ludovicus Pius hoc Aldrici Privilegium ratum habuit; per diploma an. 834, die 16 Kalendas Decembris signatum. Locus autem jam Vareilles appellatur.

m Lupus, Epistola 29 ad Guenllonem successorem, eadem ita confirmat: Decessor tuus beatus memorie Aldricus, qui præfati Cesaris, Ludovici Pii, jussu, & mirabili bonorum annisu, nobis cum esset Abbas, ablati & Ecclesiæ Senonicæ Pontifex factus est, ad nos immutabiliter proposuerat regredi, Episcopali cura omisit; quando hanc vitam, ut credimus, feliciori mutavit.

n An non potius anno LI ætatis, & 6 Junii anni Christi DCCCXLI Senonibus mortuus, & dein vi Idus Octobris Ferrariæ tumulatus, supra inquisitum.

C A P U T III.

Translatio corporis. Miracula patrata.

a b Sub sacro effore

1. Post B. Aldricum prædictæ urbis Cathedralis sortitus est a Genealus, quem ipse sæpedito monasterio b Abbatem præfecerat. Hic igitur bonorum actuum exercitiis pervigilans, & mente celestibus inhaerens, divinitus comperit ubi requiesceret corpora sanctorum Martyrum, scilicet Sa-

viniani & Potentiani, Endaldi & Serotini, quorum D reverentia ne tempore & neglectu obsoleret, corpora beatorum Martyrum omni pompa solenni in ecclesia S. Petri honorabiliter collocavit. Corpus etiam B. Lupi Senonum Præsulis, & B. Columbæ Virginis, quæ sub Aureliano Imperatore passa est, & * altera transtulit, & in loco recondidit, ubi usque in hodiernum diem eis debita exhibetur reverentia. Fabricæ, quam beatus Aldricus prædecessor suus apud Valerias inchoaverat, manu consummationis finem apposuit.

corpora Sanctorum translata,

* an al-

tare?

monasterii fabri-

ca perfe-

cta?

13 Fuerunt autem in prædicto cœnobio tres juvenes, d Gauberto qui ejus curam susceperat, jugi simulatu assistentes: qui obsequii sedulitatem per vitæ lasciviam detrahentes, devotius gulæ quam Domino simulantes, Monachis dormientibus cibi potusque crapula se ingurgitabant: & in ridiculis & carminibus obscænis intempestivæ noctis horas producebant. Accidit autem, ut somno gravati tandem requiem peterent, ut vinum quo madebant paulisper digererent, Usu vero temeratio locum, in quo corpus B. Aldrici quiescebat, ebrietatis errore, vel contumacia correpti petierunt, & ibi somno resoluti repente obdormierunt. Sed Dominus locum, sacris artibus servi sui dedicatum, non patiens profanari; dormientes mirabiliter subvertit, & unum trans flumen proximum in strata publica, dupes sub fago longe collocavit. Tandem aurora rutilante a plebe inventi sunt, dum demore ad Sanctorum in prædicto monasterio quiescentium properaret suffragia. Omnibus a somno excitatis, & miraculosum eventum confitentibus, stupor omnes apprehendit; & nomen sancti Confessoris, magnificentum ad honorem Dei, claruit gloriosius.

1301 obit, dormientes supra corpus B. Aldrici, divinitus subvertuntur.

E

14 Translatum est autem & corpus ejus a stillicidio ecclesiæ, virtutum indicibus clarescentibus, & in sublimiori exedra venerabiliter collocatum. Erat eo tempore vir quidam Consularis, Mauricius nomine, nobilis quidem genere, sed genus opere denobilians: cujus instinctu satellites prædictis Monachis exactio-nibus indebitis cœperunt graviter injuriari, & res suas suorumque violentè deprædari: quod toties nullo resistente facere consueverant, ut quod erat illicitum, consuetudo videretur licitum facere, & usus delinquendi delictum minuire. Itaque Monachi, tantæ calamitatis pressura coarctati, nec ab aliquo sperantes defensionis præsidium, communicato consilio con-

e

Corpus honorificè collocatum:

Et ab eo-Rioner indebitas

struxerunt locum tranquilliorē petere, & per absentiam suam hostibus occasionem malignam præripere. Qui rebus suis plaustris impositis, sumptoque corpore B. Aldrici, cum ceteris Sanctorum pignoribus, iter sub noctis silentio arripuerunt. Dum autem per anfractus viarum devios plaustrum ducerent incaute; progrediens bubulcus quidam, in terram provolutus corruit: per ejustibias rota plaustris graviter onusti transiens, eum seminecem credebatur reliquisse. Quo infortunio omnes perturbati, clamorem tollunt lacrymabilem; & voce consona opem S. Aldrici deposcunt: ad quorum devotionem bubulcus surrexit illæsus, tamquam nihil sensisset gravaminis; & iter ag-grediens, soliti operis officium prosecutus est. Igitur luctu cunctorum in gaudium converso, Deo gratias reddentes, ad monasterium f Villarense feliciter pervenerunt. Quo audito, ad sancti Confessoris patrocinia plurima turba virorum & mulierum devote confluit; inter quos, auditomiraculo, ivit Consul Mauricius, minaci increpatione, in nocturna visione sibi facta, a B. Aldrico valde perterritus: qui ante Reliquias, cum lacrymis & gemitu, præcedentis delicti postulavit indulgentiam; & impositum monasterio, quod violaverat, spondit de-

F

deferendum in plaustris,

ferret bubulcum illum sum,

f

emendata exaltata revchit

debitam exhibere reverentiam. Voto igitur ab omnibus collaudato, [& scripturæ] munimine roborato, cum Reliquiis beati Confessoris, ad locum solitum hilariter reversi sunt.

15 Erat autem consuetudo, quod Ferrariensis cœnobii Congregatio, finita festivitate Pentecostes, cum solenni pompa singulis annis Castrum Nantoniis g. peteret, obsequia devotionis redditura & suffragia Sanctorum petitura. Igitur cum ad locum prædictum, tempore debito, pii cineres Deo dilecti Patris Aldrici, digna veneratione deportarentur; ecce puella grandiuſcula, quam in lucem sine luce maternus effuderat uterus, per turbam eluctata, pannum Reliquiis superpositum in gestatorio manu injecta corripuit; & firmiter adhærens, per tantum viz spatium inde divelli non potuit; sed semper opem pii Confessoris intimo devotionis affectu feliciter postulavit. Ut tandem ad Castrum prædictum pervenerunt; in loco quodam ante portam facta mora modica, disposuit æternum Dei consilium, per virtutis opera mirificare Sanctum suum.

B Ibi namque patenti populorum spectaculo, erumpentibus ex oculis jam dictæ puellæ guttis sanguineis, per merita sancti Confessoris lux nova nativam cæcitatem illustravit. Illico ab omnibus concurritur, miris laudum præconiis attollitur Deus, qui in suis Sanctis semper est mirabilis.

16 Advenerat forte revoluto anni curriculo B. Aldrici dies solennis: quem cum populus universus debita celebritate veneratur, mulier quædam scelerosa, quasi in contemptum solennitatis, nebat attentius, per peccatum inobediencie Ecclesiasticis sese opponens institutis. Quod dum fieret, venit ad eam hostis malignus in specie canis nigri, & manum ipsius deglutire moliebatur: quem obnixius arcere gestiens, non potuit; sed læsa morſu funesto labefacta corruit, manumque labentis susus proprius perforavit; ut quasi manca de cetero manus illius solito officio destitueretur b.

17 Tempore præcedente contigit hominem quemdam, Rambaldum i nomine, aliquamdiu propriis pollere divitiis, sed in senium vergens ad tantam devenit inopiam, ut nihil ad vitam suppetaret, nisi quod uxor sua, nomine Supplicia, labore manuum suarum acquirerebat. Qui sæpe recolens felicitatem præteritam, ærumnarum cumulum gravius sustinebat, cum infelicitissimum genus infortunii sit fuisse felicem. Accidit autem ad sui doloris augmentum, ut uxor sua solita corporis valetudine destituta, in diutinum languorem incideret; nec solito beneficio viri debilitatem poterat refovere, eidem confors facta miseriæ. Rebus igitur adversis graviter afflicti, opem divinam humiliter deposebant; ut qui dat escam omni carni, non sineret eos miserabili penuria deperire. Cum autem, post nimiam luctus defatigationem, contingeret virum obdormire; ei revelatum est in somnis, quod uxor ejus subsidium B. Aldrici humiliter peteret, & doloris medicinam efficaciter inveniret. Excitatus vero a somno, pandit uxori cuncta quæ viderat, consulens & exhortans, quatenus cogitatum pactans in Domino & in ejus Confessore, fiducialiter agat. Illa vero consurgens, post modicum temporis intervallum, ad B. Aldrici limen cum humilitatis devotione pervenit: & Spiritu contribulato ante sepulcrum, in quo pii cineres quiescebant, divinam implorans clementiam, a languore penitus liberata, pristinam recepit sanitatem, ipso adjuvante, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen k.

a Geneaulus, nomine plane detorto, alibi, Guenilo, seu VVenilo dicitur. Mabilioni Hencaulus.

b Proximum successorem S. Aldrici in Abbacia Ferrariensi fuisse Odonem censet Mabilio, nec recipit VVenilonem inter Abbates; sed eum immediate putat assumptum ex Palatio, ut in Senonica Sede Aldrico succederet. Et sane Carolus Calvus in libello proclamationis cap. 1, asserit, se VVeniloni, tunc Clerico in capella sua, cum consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis, hanc ad gubernandum commisisse. Est tamen quod aliquis suspicetur, Odoni Abbati, quia Lotbarto severet pulso, suffraganeum VVenilonem ex commendatione Aldrici, assumptumque deinde ad ministerium Capellæ Regiæ, ac denique ab Archiepiscopatum. Videtur hoc quidem infra Abbatum dignitatem, cum econtra Lupus Ep. 25 queratur Clericos Palatii diversorum sibi cœnobiorum Dominium aperte atque poscere. Sed occurrunt objectioni huic potest dicendo, VVenilonem, non simpliciter Capellanum, seu Clericum Capellæ fuisse, sed Archiepiscopatum: quorum longam seriem tenet Cangius in Glossario Tom. 1 col. 737 & 738, in hisque non solum Abbates, sed & Episcopos & Archiepiscopos nominat. Rex autem de VVenilone, ut ingrato conquerens, contemptum vocaverit Clericum. Sic commotus contra S. Thomam Archiepiscopum Cantuariensem Henricus Rex Angliæ, queritur impune sibi a plebejo quodam Clerico illudi, ut est in Vita apud Surium cap. 21.

c Clarius in Chronico Senonensi hanc Translationem refert ad annum 865, & viii Kalendas Septembris; ac loco Serotini habet Altinum: In Chronico Monachi Alstiodorensis uterque collocatur, quod idem facit Saussay, sed ad x Kalendas Septembris, seu diem 23 Augusti, eosque simul recolis 31 Decembris; quo die Martyrologio Romano inscripti sunt Sabinianus & Potentianus, cum S. Columba. At Lupus Episcopus Senonensis refertur Kalendis Septembris.

d Sammarthani Gausbertus, Lupi successor, & in miraculis Alduini (puto Aldrici scribere voluisse) nominatus.

e Hanc Translationem celebrari apud Ferrarienses religiosius die Julii, indicat Mabilio, sub initium observationum prævatarum.

f Vulgo Ville-monstier, quasi Viller-monstier, Villare-monasterii: ubi etiam nunc est Prioratus, Floriacensi monasterio subiectus, haud longe ab oppido Argiso seu Monte Argiso; duobus millibus passuum a monasterio Ferrariensi.

g De Castro Nantoniæ egimus xi Februarii, ad vitam S. Severini Abbatis Aganensis: qui dum Parisiis, curato precibus Chlodoveo primo Rege, reverteretur, vita functus est in Castro Nantoniis, Gallicæ Chasteau-Lemdon, gemina leuca Ferrarii distans.

h Infra in Hymno primo dicitur, apud capsam prostrata, op. S. Aldrici salutem consecuta.

i Mabilioni Tamboldum.

k Subjunguntur a Mabilione duæ epistolæ S. Aldrici: quibus omisſis, damus tres Hymnos, ab Andrea du Chesne etiam submisſos.

H Y M N I.

Felix dies hodierna, digna laude sempiterna,
Qua cælos Aldricus scandit, & polorum iter pandit.
Hic ante diem obitus, post legis pios monitus,
Ferrarias sepultura funeris legit futuram.

Sſſ

Ubi

EX MSS. Ubi quantis miraculis enituit a seculis,
Ut pie constet credere, nullus sufficit promere.
Solemnitate presenti numquid mulieri nenti
Claret canem teterrimum suam momordisse manum?
Ecclesiam ingreditur, coram capsa prosternitur,
Ut Aldricum exoravit, salutem recuperavit.
Cortus omnis Monachorum, ibat quolibet annorum,
Cum pompa processionis ad castrum rite Nantonis:
Cum sacra nobilis capsa, Aldrici continens ossa,
Illuc semel portabatur, circa nata illustratur.
Laus, honor, reverentia, regnum, virtus & gloria,
Sic decus & imperium Satori rerum omnium.

11 Clara præsens Ecclesia nunc Aldrici præconia
Modulizet, hac in die pangens odas letitiae.
O Galliarum gloria, ex Principum prosapia,
Tu decus omne Fratribus, quos exornasti moribus.
Imitator magnifice Joannis, pastor Aldrice,
Maternis in visceribus crebris saltationibus;
Infans mirabile dictu! parvo contentus amictu,
Degens in pueritia mira cum abstinentia.

B Ferrariarum felices quis referabit apices,
Ubi sic est eruditus Aldricus atque nutritus?

Agmine cum monastico hoc fundo Bethlemitico D
Militavit sub regula, flocco testus aut cucula.
Ex hinc Abbas eligitur & Patribus præficitur,
Electione normali ritumque cœnobitali.

Pastor hujus cœnobii, tuis sacris subsidii
Pasce gregem tibi datum, discrimine constipatum.
Honor summo Creatori, Patri sit & Redemptori
Sacro Flamini pariter, in æternum perenniter.

III Dulce melos & cantica pangat omnis Ecclesia,
Ingenti cum tripudio Aldrici sub præconio.
Hic Senonum sublimatus ad apicem Præfulatus,
Plebem miro conamine rector rexit regimine.

Ante valvas Ecclesie virum vocat superbie,
Quærens cujus dignitatis; Custos, inquit, Civitatis.
Ut quid custos aliorum, ritu nequam magistrorum,
Inter tot ambagum curas te servare non procuras?

Mox, ex oratu Pastoris, cor flectitur peccatoris,
Religionis adytum vilemque sumens habitum.

Quin & Præsul piissimus, morumque serenissimus,
Valerius Ecclesiam construxit Deo congruam:
Qui nunc, Aldrici precibus, cunctis pollens virtutibus
Annuat nobis in gloria, ejus frui præsentia. Amen.

DE S. HILARIONE JUNIORE.

HEGUMENO ET CONFESSORE CONSTANTINOPOLI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De ejus Monasterio, vita & cultu, ex Græcorum Ritualibus.

ANNO
DCCC-
XIV.
Dalmati
celeberrim-
um CP.
Monasteri-
um,

D Almati seu Dalmatarum monasterium, Constan-
tinopoli celeberrimum ac vetustissimum, nomen
istud debet cuidam Dalmato; qui, sub Theodosio Ju-
niore, dimissa uxore ac liberis, cum uno eorum Pau-
lo, se contulit ad S. Isaacum. Hujus licet proprius
dies sit xxx Maji, communi tamen cum duobus illis
festo etiam colitur 111 Augusti, ubi de illo, in quad
post Valentis eadem se contulit, monasterio dicitur, &
ὁ δὲ Δαλμάτης τῷ λήγεται, quod eorum qui Dalmati
sunt nunc appellatur. Plura de hoc monasterio ejus-
que nomenclatore vide apud eruditissimum Gangium, Con-
stantinopolis Christiana lib. 4 cap. 8. Hujus monasterii
Abbatibus aliquibus, si non omnibus, prerogativa pe-
cullaris fuit, ut Catholici seu Abbates universales
nominarentur, qualis apud Theophanem anno xxx Ju-
stantant, obisse dicitur Timotheus, Εὐαγγελὸς δὲ μὴ
ἐπίσκοπος καὶ Ἡγούμενος δὲ Δαλμάτης μὴ ἐπίσκοπος. Nos hic insignem
illius Abbatem proponimus Hilarionem, Juniores
dictum cum respectu ad magnum illum Hilarionem,
qui xxi Octobris colitur. Varia is exiit sub Leone
Armeno, Michaelis Balbo, atque Theophilo Iconoma-
chis, & carceres plures passus; restituta anno DCCC-
XLII per Sanctam Theodoram Theophili viduam ortho-
doxia triennium supervixit; adeoque obiit anno Christi
DCCCXLV.

C
insignem
hunc sub
Irenæo
et his Con-
fessorem
tulit:

quem
etiam
Moschi
colunt:

2 Idem expresse legitur in Synaxario Moscovitico,
quod nobis Latinum ex impressis fecit Perillustri ac
Generosus Dominus Gabriel Baro de Sparvencfelt Sue-
cus, toto quinquennio Moscuæ commoratus, multaque de
gentis illius historia sacra ac profana, nec non de ipsa
Slavo-Russica lingua prælo parata habens, itemque de
antiquis Suecia Patronis ac Sanctis multa pollicens.
Synaxarium prædictum sic habet: B. Hilarionis Ju-
nioris, in monasterio Dalmatarum; qui postquam
multa pro imaginibus perpeffus esset, obiit anno
DCCCXLV, sub Theodora & filio ejus Michaelis,
quæ omnia conveniunt cum infra dicendis; &, quod

hujus diei cultum, confirmantur ex Ephemeride signa-
rata.

3 Idem celebris cultus etiam ad Arabo-Egyptios
transiit, Synaxarium Græcorum beneficio; quorum
Græcorum erga ipsum venerationem testantur, primo
Typicum, in quo est, id est, vi Junii, præscribens offi-
cium faciendum Τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας Βασίλειος καὶ
Ζαυμπαρῆ, καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς Νύκτος καὶ
Δαλμάτης. S. P. N. Besarionis Thaumaturgi, &
S. Hilarionis Junioris monasterii Dalmatarum: qui
idem fere titulus eidem diei præfigitur in Menæis ex-
cussis, ubi tamen nec verbum quidem de Besarione,
a nobis ad xvii hujus dilato, sed Oda omnes sunt
de solo S. Hilarione, illius Angelicam puritatem,
insignem abstinentiam, invictam constantiam, & cre-
bra miracula multis modis collaudantes; sed, quod
mireris, post Odam vi, ubi vltæ compendium legi de-
beret, de Hilarione etiam nihil habetur, præter
versus tres, quorum duo Iambi, quales Sanctorum Elo-
giis seculis præmitti solent, hoc tenore:

Ἠλάρης ὁν ἀνέμωσεν οὐ Ἠλάρης,

Ἠλάρης ἐν οὐρανῷ ἵς καὶ καρδίᾳ.

Hilaris Hilarion spiritu cum sis pio,

Sis hilaris etiam corpore & corde in Deo.

Sequitur ex Ephemeride metrika Hexametron, nihilo-
minus prerogativam cultus præcipui sic denotans;

Βῆ δ' ἐν ἑλκυστῶν Ἠλάριος καὶ ἄνδρ' ἐν ἐκτῷ.

Cor mundum sexta petit Hylarionis olympum.

4 Vitam, in Annotatis ad Ephemerides Græco-
Moscas, non inveniri querebar; sed nescio an alia um-
quam scripta extiterit, quam mox danda ex Synaxario
Divisionensi, ubi illa habetur; breviter quidem, sed ac-
curatissime digesta; idque ad diem præcedentem, quo
etiam die idem Synaxario Constantinopolitano M.,
quod Parisiis in nostro ibi Collegio servatur; nec non
in duobus aliis ibidem Parisiis, quorum unum Cardi-
nalli Mazariini fuit, alterum possidetur a PP. Prædica-
toribus

ejus præ-
cipuus
hodie
apud
Græcos
cultus.

Vita en-
Mi. Di-
visionensi

A scribis reformati in via S. Honorati: sed in sine Azior Maximi Cytherorum Episcopi, novoque Anthologio Arcudii, Menae Typicaque secutis, tenetur dies hodiernus.

Ferrarii circa eam errant. Idem, istis allegatis, fecit Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, in Romano Martyrologio desideratorum: sed si propriis oculis ipsa legere potuisset, ex Dalmatarum seu potius Dalmati monasterio non fecisset Dalmatiam; neque huc describende tam op-

rose incubuisset in Notis: non etiam dixisset, Gracos in Menologio & Anthologio vitam admirabilem Hilarionis referre, quod longissime a vero abest, sicut vidimus. Si pridem promissa & a Jacobo Sirmondo nostro colligi operosius cepta, S. Theodori Studita Epistola aliquando lucem videant; inveniemus verosimiliter aliquas S. Hilarioni inscriptas: utinam & Vitam prolixiorum & miracula aliquis alicunde producat: nunc quod habemus & solum dare possumus, accipe.

VITA COMPENDIO COLLECTA

Ex Ms. Synaxario Divionensi.

Oύτος ὁ μακάριος Ἰλαρίων, πατὴρ μὲν ὑπὲρ τοῦ Πίτρου Καππαδόκου καὶ μητὴρ Θεοδοσίας, δισέβων καὶ θεοφύλων, ἀλλὰ καὶ γυμνῶν τῇ βασιλείᾳ· ὁ γὰρ πατὴρ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν βασιλικῇ τραπέζῃ καὶ χορῶν. Γεννηθεὶς ὁ αὐτὸς ὅς οἱ οὐκ ἔστιν αὐτῷ, καὶ ἀπογαλακτιζόμενος, ἐκτρέφετο ἐπιμελῶς ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασι. Ἐκείνη ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἦν, καὶ σπουδαῖα διὰ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ μητέρων, οἰκίαν, σκῆτον, γέροντες μοναχοὶ ἐν τῇ μονῇ τῇ Ζερκεπίᾳ ἐν τῇ Βιζαντίᾳ. Εἰς δὲ αὐτὸς ἰδὼν ἐν τῇ μονῇ αὐτῇ Δαμάτῃ, λαβὼν τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν καὶ ἁγίον σχῆμα καὶ δούλιαν καὶ ὑπακοὴν καὶ ταπεινότητα πολλὰ ἔχον, ἰδὼν δὲ τῇ αὐτῇ χρόνῳ δέκα, καὶ τῷ ψυχῇ αὐτοῦ ἡλίου λαμπρότης, γέροντες δαυμάτω γός. Πρώτος ἀνάδοχον διώξαντα ἐν νιανίσκῳ αὐτοῦ, Γερμανὸς ὁ Ἡγούμενος ποταμὸν καὶ μὴ δίδωσιν. Τελουόμενος ὁ αὐτὸς Ἡγούμενος μὲν χρόνῳ πέντε, παραδραμὴν ἀποδράς, καὶ εἰς τὸ ὁρίων περῆσαι, ἐν τῇ μονῇ τῇ Καδάρῳ προσέβη. Τότε οἱ μοναχοὶ μεμαδονῆται, ἀνιστανόμενοι Νικηφόρον τῇ ἀγνῳστῃ Πατριάρχῃ, ὁ δὲ τῇ βασιλεῖ Νικηφόρῳ προσευχόμενος, ἀπέστειλεν ἀναγγεῖν αὐτόν· καὶ τῇ παρακλήσει αὐτῆς βασιλεὺς ἔβη, γέροντες Ἡγούμενος καὶ Ἀρχιμανδρίτης, καθὼς ἐκείνη συνήθεια, ἀπὸ αὐτοῦ τὴν τοδεῖαν.

2 Οὕτως ὁ χρόνος τῷ αὐτῷ Χριστῷ τοῖς μὲν χειρὸς μιμήται κυβερνῶν, αὐτὸν θεοφύλων αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῇ βασιλείᾳ δραπετίζον, καὶ κεδνόντες πρὸς ἀγίας ἀκρίτας, ἀχθῶν καὶ ὄντος ἐν αὐτῇ βασιλείᾳ, ἀναγκάζεται διὰ τοῦτολογίας, ὡς ὁ βδελυρὸς αὐτοῦ, καὶ ὑποσχίσιον, ὅτι ἁγίον μὴ ὑποστρέφεται ἀκούει. Ἀλλ' ὅταν ἰδὼν αὐτόν, καὶ ἄξιον αὐτόν καὶ τὴν Παραβάντην ἀποκαλῆσαι, εἰς ὄργην αὐτὸν μικρὴν αὐτὸν ἐκείνη. Καὶ τότε μὲν πολλὰς πολλὰς καὶ ἀφορίτους τῇ Μακαρίῳ ἐπαυλῆσαι καὶ δίδω· μὴ γὰρ χρόνος ὁ πάλιν παρῶν αὐτόν καὶ αὐτῇ τοῖς ἀφῶν διώξαν, τῇ αὐτῇ αὐτῇ παρῶν Πατριάρχῃ καὶ κοινοτῇ ὁμῇ δαυμάτῃ· δε σκαπὴ κατανάλισαι φρυγῇ, ἐπαρὶχθῆναι μὲν πολλὰς ἡμέρας μὴ αὐτοῦ, μὴ ὕδωρ, μὴ αὐτοῦ [ἐκείνη] προσδίδει αὐτῷ. Τότε οἱ μαδοναὶ αὐτῷ μεμαδονῆται, ἄλδον αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ, ὁ βασιλεὺς, ἀποδίδει αὐτῷ τὴν τοιμίαν, καὶ μὴ εἰς πολὺ ἐπαγγελλόμενα τὸ εὖν περαιοῦναι δέλωμα. Οἱ δὲ ἀπαύσαι τῇ ὑποσχίσει αὐτῇ, δίδωκε τῇ Ἀγίῳ μὲν πρὸς αὐτόν. Τὸ Ἀγίον ὁ χρόνος ἐβήσανται ἐν τῇ μονῇ, καὶ μικρὴν ἀρετὴν ἐπαυλῆσαι καὶ τὸ λιμὸν λαβόντες, ἐμαδοντο ὁ βασιλεὺς, τῷ ὑποσχίσειν ἀποδιδόντες ἐπὶ αὐτοῦ· γὰρ ὁ ἐκ ἐνταίχῃ, αὐτὸς μὲν μοναχὸς ἐμαδοντο, ὁ δὲ Ἀγίον αὐτῷ οὐλακῇ ἰδοτο.

3 Εἰς δὲ αὐτὸς ἀποσπῆσαι ἐν τῇ μονῇ αὐτῇ Φορίῳ καὶ τὸ Σπύρον, ἐπὶ μιστὶν ἔξ τῇ φρυγῇ καδῆρκετο, δαυμά καὶ ἀδυσπότη καὶ σκαπὴ αὐτῷ μονῇ αὐτῇ Ποιμένῳ ἐκείνη. Πάλιν ὁ εἰς αὐτῇ βασιλείᾳ αὐτῇ Ἀγίῳ ἀχθῶντος, ποταμὸν ἐνταῖχῃ ὁ δαυμάτῃς τῶν ὑποσχίσεων.

Junii Tomus I.

Beatus hic Hilarion patrem quidem habuit Petrum Cappadocem, matrem vero Theodosiam, pios ambos ac Dei cultores; insuper & notos Imperatori, eo quod pater Regis mensæ panem subministraret. Ita genitus ex illis Sanctus & ablactatus, diligenter institutus fuit in sacris litteris. Cum vero annorum jam esset a viginti, derelinquens secundum Evangelium patrem ac matrem, domum atque divitias, Monachum se fecit Byzantii in monasterio b Xerokepii. Inde ad monasterium Dalmati translatus, magnum atque angelicum & sanctum Habitum suscepit. Multa autem modestia, obedientia, atque humilitate præditus, servivit in horto annis decem; & animam componens, sic ut solis instar splenderet, dignus etiam effectus est, qui miraculorum patrator appellaretur. Cum vero etiam impurum dæmonem a quodam juvene expulisset, Sacerdotem eum vel invitum fecit Hegumenus suus ordinari. Quo e vivis excedente, cursim ille subducens sese, transfretavit in minorem circa Propontim Asiam c, atque ad Catharorum monasterium confugit. Non poruit ea res diu latere Monachos: sed eam mox annuntiaverunt sanctissimo tunc Patriarchæ d Nicephoro, qui ad cognominem Imperatorem ipsam detulit, miseruntque qui reducerent illum. Tum vero adhortationibus Imperatoris persuasus, factus est Hegumenus & Archimandrita, secundum ritus ibidem a e Synodo ordinatos.

2 Jam annis octo Christi gregem ad Christi exemplum gubernaverat; cum Leo nominis ferini appellatione ad sceptrum Imperii pervenit, cœpitque Imagines sacras abolitas velle. Pertractus igitur etiam ipse ad Palatium f, compellabatur verbositate multa, cui execrandus ille assueverat, pollicitationibusque, non amplius ad sacras Imagines venerandas accedere: verum redarguens eum, ipsum appellans atheum ac novum Apostatam, ad vehementem iram concitavit. Ex tunc quidem ille multa intolerandaque tormenta comminatus, includi Sanctum fecit: post aliquod verotempus, iterum sisti eum sibi jubens, & eadem quæ prius ex ipso audiens; tradidit ejusdem secum mentis & impietatis Patriarchæ g: qui obscure ipsum includens custodiæ, diebus pluribus asservavit, mandans ut nec panis, nec aqua, nec aliud quidpiam ipsi præberetur. Hoc cum discipuli ejus cognovissent, accesserunt ad Imperatorem, dicentes; O Imperator, trade nobis Pastorem, & pollicemur tibi, quod brevi implenda sit voluntas tua. Qui tali pollicitatione ipsorum deceptus, tradidit illis confestim Sanctum. Ex hic quidem in monasterio diutius commorans, non modicum recreatus fuit ab ærumnis ac fame quam sustinuerat; Imperator vero frustra- batur expectans promissorum fidem, donec illud sibi cognovit: quapropter & Monachos infestari cœpit, & Sanctum rursus mancipavit carceri.

Sff a

3 Postea

Nobilibus ac piis par. mib. n. n. n.

a

b

E & Monachos solus.

ordinatus Sacerdos & Hegumenus.

d

e

f a Leone Armeno Imagines abolitas.

traditus Patriarchæ cognominis.

sed a suis callide liberatus.

AVCT. 3 Postea misit ipsum Imperator ad monasterium
 D. P. Homicidae, quod est juxta *b* Fretum, ibique sex
 mensibus conclusum tenuit, sub monasterii Pasto-
 re, homine aspro duroque & inexorabili. Rursum
 vero adductum in Palatia tentavit effusus blandi-
 mentis subvertere; sed nihil in eo proficere se vi-
 dens ad *i* Cyclobii monasterium amandavit; ibique
 teneri vinctum & arumnose haberi præcepit. Inde
 vero, post duos annos & menses sex, in carcerem
 Numerorum jussit eum transferri: atque hinc, sed
 prius atrociter fustigatum, ad Protilium castrum.
 Cum autem infelicis illius animam in templo *i* gla-
 dius expulisset, unde prius sanctam Christi imagi-
 nem fuitulerat; Imperium suscepit Michael Balbus.
 Tunc Sanctus solutus vinculis, hospitium accepit
 apud fidelem quamdam mulierem in propria ejus
 domo: quæ dum impigre eidem ministrasset totis
 septem annis, & Imperium consecutus Theophilus
 m Confessores omnes ad se evocaret, etiam hic Bea-
 tus requisitus est, utrum Imperiali mandato vellet
 obsequi. At ille eum increpuit, ut impium ac de-
 ceptorem: quare plagis septemdecim supra centum
 dorso exceptis, in Aphusiam *n* insulam est relega-
 tus: ubi angustissimam sibi cellulam ex saxis con-
 struxit, in eaque octennium transexit. Mortuo ve-
 ro Theophilo, uxor ejus *o* Theodora, omnes un-
 dique Confessores ab exilio revocatos, in regiam
 urbem convocans, restitutionem sacrarum imagi-
 num adorationemque sancivit. Dimissus ergo etiam
 Hilarion, proprium ad monasterium est regressus,
 multisque in eo miraculis splenduit: triennio au-
 tem supervivens, discipulosque secundum Deum
 instruendo gubernans, ad Dominum emigravit,
 annum ætatis suæ septuagesimum agens.

per latus
 deinde
 carceres
 circum-
 ducitur:

sub
 Michael
 Balbo

m
 & Theo-
 philo,
 exilium
 passus,

B

n
 a S.
 Theodora
 revocatur,

et meritis
 et. an 70.

ἀλλὰ μὴ ἐισακουθεὶς, ἐν τῇ μὲν αὖ Κυκλοβίᾳ φυ-
 λακῇ κρατῆσθαι καὶ κακοχρῆσθαι προστάξει· καὶ μὲν
 χρόνῳ δύο καὶ μῆνας ἔξ, τῇ φυλακῇ ὅθι Νυμφρῶν
 προστάξει καθίστηται. Ἐκ τούτου ὅ, ἀσπίτον μαστί-
 ξας σφοδρῶς, εἰς τὸ Προβλίον κἀκεῖρον ἐβίβησεν. Μα-
 χαίρει ὅ, αὐτὸς τὴν ψυχὴν ἀπορριπτόντος ἐν τῇ φυλῇ,
 ἔνθα τὴν ἀγίαν εἰκόνα αὐτοῦ Χριστοῦ ἐν ἀνάτοις καθί-
 λην, ἐκράτησεν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Θρακοῦς. Τότε
 ὁ ἀπολυθεὶς, ἐξήλθεν παρὰ τοῦ γυναικὸς πιασθῆ, ἐν
 τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ οἰκίᾳ, ἐπὶ χρόνῳ ἐπὶ τῷ. Ταῦτας δὲ
 αὐτῷ ἀέκων διακονήσας, καὶ Θεοφίλῳ βασιλεύσαν-
 τος, καὶ πάντας αὐτοῦ ὁμολογητὰς συλλεξαμένῳ, ὁ με-
 κίστος Γλαβίον ἐκπέμπει εἰς τὴνδεσιν τῇ βασιλικῇ
 προσώψμα. Καὶ δι' ἐλπίδας αὐτὸς μάλλον, αὐτὸς αἰδῶν
 καὶ ἀπαύονα, διὰ αὐτοῦ μαστῆρας ἐκείνους ἀπὸ τοῦ
 ἔσχατου καὶ δίκαιου λόγου διζήμενος, ἐν Ἀφύσιᾳ τῇ νήσῳ
 ἐβίβησεν. Λατομέσῳ ὅ, καλλίον ἐκείνῳ τάνῳ στυγέ-
 ρατον, καὶ διαγαλὸν ἐν αὐτῇ χρόνῳ ὁ καὶ ὁ Θεο-
 φίλος παλάσσαντος, ὁ αὐτὸς σὺν τοῖς Θεοδόρῳ, τάντας
 αὐτοῖς ἐν ἐξορίᾳ ὁμολογητὰς συναθροίσαντα ἐν τῇ βασι-
 λεύᾳ, τὴν ὀρθόδοξίαν ἐκέρχοντο, διὰ ὅ, ὅθι ἀγίαν
 εἰκόνα ἀνατυλάσσαντο καὶ ἀποσυνέστησαν. Ἀπολυθεὶς ὅ,
 καὶ ἔτος, ἀπέλαβεν τὴν μονὴν αὐτοῦ, ἐκκαρπύων τοῖς
 δαύμασιν. Τρεῖς ὅ, ἐπιβίῳ ἐκ τῶν χρόνων, καὶ θιο-
 τωδὸς καὶ διακριτῶς τοῖς μετὰ τὴν διανομήν, ἀπέλθῃ
 ἀπὸ Κυρίου, ὅθι ὑπαρχον ὁ.

ANNOTATA D. P.

a Qui anno ætatis septuagesimo, Christi 843 obiit, nasci debuit anno 773, & vicennas anno 793 monasterium ingredi. b Xerokepii monasterium, quod Arentis horti possit interpretari, videtur illud esse

quod tempore Junioris Theodori struxisse Patricium quemdam scribit Codinus, S. Gregorio Nazianzeno sacrum.

c O'lixior, Latine Obsequium reddas, eoque nomine etiam dicta est Legio, destinata ad obsequium seu comitatum Imperatori præstandum: quæ quia solebat presidio statui in ea Asie minoris parte, cujus Metropolis Nicæa, urbes præcipue sunt Colysem, Dorileum, Medem, Apamea, Lampascus, Cyricus & Abydus, sive Provincia Propontidi ad orientem meridiemque adjacens, Bithyniam Mysiamque complexa; ipsa quoque apud S. Nicephorum CP. Patriarcham dicitur χῆρα αὐτοῦ λεγομένη O'lixia, Regio ejus legionis, quæ ab Obsequio nomen habet, sicut erudite observat ad hanc vocem Cangius: quo autem præcise loco fuerit Cathartorum monasterium necdum comperi: de ejus Hegumeno Joanne, similia hac in persecutione passio, egimus 27 Aprilis: hinc interrim patet, extra Constantinopolim illud esse, contra quam putavit Cangius. d. S. Nicephori Vitam illustravimus 13 Martii. Ecclesiam is tenuit ab anno 806 ad 828, eique cognominis Imperator regnavit ab anno 802 ad 811: sub quibus anno 807 ordinatum Hilarionem fuisse oportet, siquidem octo annis monasterium tenebat, quando Leo Armenus an. 814 cepit cultores imaginem persequi, uti ostendi ad Acta S. Theophanis 12 Martii num. 12 Comm. pr.

e Synodum aliquam Provinciale intelligo, Constantinopoli habitam, pro ordinatione monasteriorum, cujus vereor ut alia notitia extet, necdum temporis quo celebrata est.

f Vide in præcitata Vita S. Theophanis Hegumeni Magni-agri in Sigtiana, similiter adducti Cap. 3, & eadem fusius deducta lege.

g Joannes, de quo vide quæ ad præcitata Vita compendium ex Mençis dixi Annot. q, sic inchoanda. Leo Grammaticus Joannem Grammaticum vocatum ait, verius alium Joannem vel Simonem, magos videlicet.

h Fretum, quod Byzantium & Pontum interjacet, & αὐχίνα αὐτοῦ Εὐξίνο, Euxini collum vocat nonnemo apud Cangium in Glossario; & navicularii, illud trajicere soliti, Σανίται appellantur. Si loco porius legeretur Ἀναῶ, Boni Latronis honoris monasterium illud conditum crederem: nunc aliunde querenda nominis occasio est.

i Etiam hoc monasterium circa Pontum jacere concipias licet, quando eo versum caules fere demandatos pluribus exemplis eorum constat, qui pro imaginum cultu relegari sustinuerunt.

k Numeri & Numera, Legionem dicuntur; militaris ergo in Urbe ipsa hic carcer erat. l Ipsemet Palatii ecclesiam hanc fuisse indicat Leo Grammaticus: occisus est autem Leo ipso die Natalis Domini anno 820.

m Caput regnare Theophilus an. 829 mense Octobris. n Aphusiam insulam in Ponto querendam, suspicatus sum in fine Comm. de S. Joanne Hegumeno prædicto.

o S. Theodora Imperatricis Acta digessi Henschenius 11 Februarii, ubi num. 33 docet obisse Theophilum, sub exitum anni 841 vel initium sequentis.

A

DE S. COLMOCO SEU COLMO,

EPISCOPO IN SCOTIA.

Notitia ex Breviariis & scriptoribus Scoticis.

G.H.

CIRCA **AN. M.** **I** *N Breviario Aberdonnensi apud Scotos Ecclesia Episcopalis, ad hunc diem sextum Junii, proponitur veneratio S. Colmoci, seu Colmi Episcopi & Confessoris in Scotia, vulgo S. Colmz sub Rege Kennetho III anno millesimo. Et haec additur Oratio. Mentibus nostris, omnipotens Deus, gloriam tuam laudis infunde, ut dum Beati Colmoci Confessoris tui atque Pontificis festivitatem agimus, in aeterna refrigeria, ipso intercedente, transferamur. Haec ibi de sacra S. Colmoci veneratione.*

Cultus sacer.

2 Medor Boethius lib. xi Historia Scotorum, & Johannes Leslaus Episcopus Rossensis lib. 3 de Rebus gestis Scotorum cap. 80, proponunt Kennethum tertium Regem, asseruntque eum regnasse ab anno DCCCLXXXVIII usque ad annum II, & claruisse eo tempore in Scotia sanctissimos Pontifices Moveanum, Medanum, Blaanum, Englatium, & Colmocum. Thomas Dempsterus, citato Kalendario, sive Adams Regis, sive alterius, ad hunc vi Junii, celebrat S. Colmum, Orcadum Apostolum, Kirkum. Idem Dempsterus lib. 3 Historia Ecclesiastica Gentis Scotorum cap. 267, citato Breviario Scotico, hoc concludit et Elegium: S. Colmus incomparabili vitae sanctitate suis praeluxit, Episcopus doctissimus Orcadum: qui Romae consecratus, familiaris Benedicto VII, ei sua opera nuncupavit.... Floruit anno millesimo decimo. Praecipua quadam religione templa Deo, sub invocatione ipsius, varia dicata. Die vi Junii. Praefuit autem Ecclesiae Benedictus VII, ab anno DCCCCLXXV ad annum LXXXIV dicti saeculi. At David Cameronius, ad diem ix Martii, S. Colmum, Episcopum Orcadum Insularum, celebrat: & jubet consuli Annales Scoticos. Sed quos? Num dicti Dempsteri, qui ante ipsum libros citatos ediderat? Num forte intelligit dictum Leslaum, & Hedorem Boethium supra velatos? Hos sequuntur Georgius Comans lib. 1 de duplici statu religionis apud Scotos pag. 52, & Joannes Sporvoodus, Archiepiscopus S. Andreae, lib. 2 Ecclesiae Scotorum pag. 27.

An Episcopus Orcadum,

3 Sedes Episcopalis Orcadum indicatur Kirkus, in insula Kirkus, ubi ades pulcherrimas tempore Maria Reginae, a Roberto Rhodo Episcopo Orcadum constructas, indicat Robertus Gordonus in sua nova descriptione Scotiae. Haec proponimus lectori, ut satis probabilia. Adde videri de eodem Episcopo accipiendam, quam idem Dempsterus libro 3 Historia Ecclesiastica cap. 255, tamquam de diverso, habet: S. Colmocus Episcopus, summa integritate vitae, civium suorum vitia admirabili libertate carpsit: ac cum illi nolent resipiscere, neque ad bonam frugem redire; comminationes effectum gravissimum sortitae, gliscente crudeli bello civili inter Constantinum Regem & Malcolmum Kennethi Regis filium..... Obiit circa annum MX Sanctorum Albo adscriptum, scribit Scoti-chronicum, & templa ei erecta testantur. Colitur 14 Maji, Translatus 7 Februarii.

4 Idem Dempsterus in Martyrologio Scotici ad 14 Maji. Banisiz, inquit, Colmoci Episcopi, mlti concionatoris, citatque Breviarium Scoticum & Hedorem Boethium. Est Banisiz in Scotia ultramontana, unde praefectura Banisensis ibidem dicitur. Potuit ibi, unus idemque Sanctus, sub nomine Colmoci, cultum habuisse; sicuti Kirkus apud Orcades, sub nomine Colmi. Quos Dempsterus utrique adscribit libros enumerare cimus; quia videtur ipse, in patria sua gratiam, eos consensisse; & propterea circa tales fides illius apud viros eruditos vacillat. Fatemur porro, dum Scotica tra-ctamus, tenebrosa plurima occurrere, quae illustrari a nobis omnino non confidimus. Et talis videtur esse, quae huic Sancto apponitur Vita in Aberdonnensi Breviario, in Lectiones novem distincta. In hac enim ipse Sanctus, transmittitur ad Episcopatum Ukoniz Dromotensem, ubi apud Jacobum VVaracum Episcopus Colmanus dicitur; & a vetusto Aengusiani Martyrologii Scholiaste appellatur Mocolmoc; affingunturque stupenda miracula, ex Vita S. Colmani Episcopi; sed cum hic dicatur sexto Christi saeculo floruisse, a S. Colmoco seu Colmo, de quo hic agimus, debuit diversus estimari.

F

Juxta ordinem statuti & Catalogum Sanctorum huic diei prefixum, sequi deberet Commentarius de S. NORBERTO; nisi aliae rationes suaderent, & diem hunc & Tamen tam illustri argumento coronare.

DE SS. GILBERTO ABBATE,

PETRONILLA CONJUGE, PONTIA FILIA,

ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS IN ARVERNIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu antiquo & Vita recentiori.

G.H.

ANNO **MC.** **LII.** **I** *Amartibant tome iv Gallie Christiane, qui est de Abbatibus Galliarum pagina 695, Novem-Fontium, inquit, alias S. Gilberti Ordinis Præmonstratensis, diocesis Claromontensis, in Archipresbyteratu Limaniz, in Parochia S. Desiderii, fundatur circiter annum MCL, a Gilberto, nobili milite Junii Tomus I.*

Novem-Fontium Abbatia.

Arverno, e Palæstina reduce, cui monasterio primus Abbas ipse praefuit. Hec illi. In Registro beneficiorum diocesis Claromontensis Patronus dictae Parochiae S. Desiderii dicitur esse Abbas S. Gilberti, de quo hic agimus. Ita est dicta parochia ad finitimum Sibalem, haud procul ab oppido S. Portiani, & Ducatu Bourbonio. Joannes

Sss 3

le

AUCT. *le Paige*, Doctor Theologus, Collegii Præmonstratensis
G.H. Prior, ejusdemque Ordinis Procurator Syndicus, saepe
inferius ad Vitam S. Norberti laudandus, instar prolu-
di suarum scripturarum edidit anno MDCXX Vitam S.
Gilberti, Fundatoris & primi Abbatis ecclesie B.
Marie Virginis Novem-Fontium, nec non S. Pe-
tronillæ uxoris ejusdem, Fundatricis ac primæ Ab-
batissæ monasterii SS. Gervasii & Protasii de Alba-
terra, Claromontensis diocesis. Idem Joannes le Pa-
ge edidit postmodum anno MDCXXXIII Bibliothecam Præ-
monstratensis Ordinis, atque in ejus libro a pag. 48a &
sequentibus inseruit eandem Vitam, partim, inquit,
ex Chronico Roberti Altissiodorensis, partim ex per-
vettusto archetypo Ms. ejusdem Ecclesie fideliter do-
promptam, uti infra in Prologo, sive Epistola dedica-
ta, quam in posteriore editione omisit, satis accurate
docet.

2. *Dies natalis ejus infra numero xi indicatur hic
sextus Junii, ille idem qui S. Norberti exitus notatus
est. Quo etiam die in Ecclesia Cathedrali Claromontana
prescribitur ejus cultus in Ordine divini Officii, quem
vidimus, pro anno MDCLVI ad usum dictæ Ecclesie
excusum. Aubertus Miræus in Chronico Præmonstratensi
pag. 267 offert, ejus festum celebrari in tota diocesi
Claromontana; sed die quarta Februarii, quam
fortasse deceptum fuisse nomine alterius Gilberti di-*

3. *xitimus dicto die inter Prætermittos. Is est S. Gilbertus
fundator Ordinis Sempringhamensis in Anglia. In-
serim Miræum secutus est Jacobus Branche, in Vitis San-
ctorum Arvernæ & Velantii. Alius dies, ejus cultui sa-
cer, assignatur tertius Octobris, ad quem Joannes le
Paige in prima editione retulerat ejus obitum; & secuti
hunc fuerunt Joannes Chrysostomus Vander Sterre in Na-
taliis Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, atque Joan-
nes du Pre in Annalibus Brevibus Ordinis Præmonstra-
tensis. Andreas Saussayus, ad eundem 111 Octobris
longo cum exornat encomio: ubi sub finem ista habet:*

Colitur vir beatus suo in Ordine & cœnobio, jam
suo nomine insigni, repetitis sacris, octavo Idus Ju-
nii, qui est dies depositionis, & in isto die v No-
nas Octobris, qui elevationis. At secundo 111 Octo-
bris indicatur in Breviario Præmonstratensi super excuso
v Octobris. Idem Saussayus ad diem xxiv Octobris,
ista scribit: In agro Claromontensi, monasterio No-
vem-Fontium facta est inventio & repositio corporis
B. Gilberti, primi ejusdem cœnobii Abbatis, facta
anno 1612. At quem hic solum Beatum appellat, etiam
lo Sancti honorat die 111 Octobris, & hoc vi Junii so-
lum inter Pios recenset.

3. *Laudatus ante Joannes le Paige, in titulo Vitæ in
Bibliotheca Præmonstratensi editæ, addit, dari una Vi-
tam Beatæ Petronillæ uxoris, & Pontie eorum
filie, ejusdem cœnobii post matrem Præpositæ. Sau-
sayus utriusque Elogium adjunxit Encomio S. Gilberti
ad dictum tertium Octobris, & sub finem ista addit: Pe-
tronilla, ejus beatissima uxor, cum Pontia filia me-
ritissima, tertio Idus Julii, scilicet colitur, ut ante di-
xerat: ad quem tamen diem harum non meminit. Di-
ctam Petronillam celebrant ad citatum diem xxi Julii
Chrysostomus Vander Sterre in suis Natalibus, Jaco-
bus Branche in citatis Vitis Sanctorum Arvernæ, ubi
refert S. Pontiam ad diem xvi Maji. Verum S. Pon-
cie Virginis commemoratio prescribitur in diocesi Cla-
romontana ad diem xx Maji, uti tunc inter Prætermis-
sos annotavimus, ipsamque remisimus ad hunc vi Junii,
ubi de omnibus simul agimus; quod omnia quæ scribi ha-
bemus posuimus, in hisce Actis continerentur.*

4. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

5. *elevationis & repositio-
nis 24. Octob.*

6. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

7. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

8. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

9. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

10. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

11. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

12. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

13. *Calixtus Petronillæ & Pontie
vita.*

V I T A

Auctore Joanne le Paige, Ordinis
Præmonstratensis.

P R O L O G U S.

Nobilissimo & Clarissimo viro Domino, D.
Gilberto Basoni de Alberia, sacri
sepulchri Hierosolymitani Equiti
fortissimo.

EX quo primum addixi me huic studio, ut
quidquid ad Præmonstratensis Ordinis Ca-
nonicos, eorumque instituta, primordia, incremen-
ta, privilegia, antiquitates, viros cum eruditione
tum maxime sanctitate vitæ insignes pertineret, vo-
lignis omnibus indagarem, sacreque publici ju-
ris; S. Gilbertum, Conditorum illum primumque
Antistitem cœnobii, quod in Arvernia apud Cla-
romontenses est, & Novemfontium olim, nunc S.
Gilberti cœnobium dicitur, imprimis semper colui; E
sanctitatem pietatemque viri, non communi vulga-
rique instituto, sed proprio quodam studio, propria
quodam mentis inductione complexus. Atque ea
propter, ut ex ejus vita delibarem quædam, seu
potius demonstrarem, iis mihi minime acquiescen-
dum duxi (quamquam magnæ profus auctoritatis)
quæ ex antiquis tabulis, tum excusis, tum manu
exaratis in commentarios retulissim. Contuli me,
præsertim cum id muneris atque Circatoris officii
mei ratio postularet, in cœnobium illud S. Gilberti
(ut abunde extat renuntiatione illa, quam Divi
Gilberti vitæ inserui) ex cujus tabulis & diploma-
tibus multa decerpserim, mihi ad institutum opus non
mediocriter profutura. Hinc vero ad S. Mariani
cœnobium, quod apud Altissiodorenses est, profes-
sus; Roberti Altissiodorensis, ejus quondam con-
ventus Canonici, manuscriptos codices excussi;
quorum mihi pro sua singulari humanitate copiam
fecit Reverendus Pater Frater Edmundus Martin,
Cœnobiascha meritissimus. Ex quibus aliisque com-
pluribus membranarum, præsertim vero duorum no-
stræ hujus facultatis Parisiensis Doctorum, Jacobi F
Atrebatensis Monasterii Montis sancti Martini, & Eu-
stachii Lentii Vallis-serenæ Archimandritarum vi-
gilantissimorum, cum locupletes mihi commenta-
rios conferissem, destinabam jam tum eos publicæ
luci; & quamquam graviores curæ consilium istud
meum magna parte interpellarent, nunquam tamen
penitus exciderunt. S. Gilberti vitam (quam ha-
bebam præ ceteris in animo) proludivi instar, quan-
ta potui brevitate descripsi; atque etiam beati Ray-
nerii Prioris Antistiti Præmonstratensis, primique
Abbatis sancti Mariani apud Altissiodorenses, ma-
nuscriptos illos, potissimum Roberti Altissiodorensis,
codices secutus. Quidquid vero hic mei est laboris
& opusculi, cui dicari consecrarique aut potuit aut
debit potius, quam Tibi? Quis enim est, qui in
Divum Gilbertum venerationem cultumque profes-
sus, non idem in te tamquam in speculum intuea-
tur? Joannes Savaro, Præfex & Præfatus Arver-
nix, pietate æque ac doctrina insignis, cum de S.
Gilberti vita libellum confcripsisset, nomini tuo
consecravit. Cui enim (inquirebat vir clarissimus)
dicarem hoc potius quam ei, qui non modo singu-
lari Dei beneficio S. Gilberti nomen, atque septem
primoribus annis habitum induit; verum etiam
auctorem illum ducemque secutus, in Palestinam
se

D

Ant. Far en
officio
ad S. Gil-
bertum

professus
ad ejus
cœnobium

atque An-
tistitio-
rum,

Antistiti-
que vario
mona-
menta
nullus;

Vitam
hanc edidit

& dedi-
cat Gil-
berto Ba-
soni

exemplo
Savar-
ni;

A se contuit, ut ad Christi sepulcrum procumberet: ubi omnium non suffragiis modo, sed votis, in piam illam nobilemque Equitum sancti Sepulchricohortem receptus est; quique (quasi hoc unum habeat in animo, ut Gilbertum se comprobet) exconquisivit etiam apud exterarum nationes, quibus quæ de Divi Gilberti vita ab aliis scripta sunt, illustrari locupletarique non mediocriter possint. Suscipe ergo levidente hoc munus, nec tam suo pretio, quam studio mei in Te cultus, atque ex ea causa, qua nihil nostrum non complecti soles, ama. ■ Gymnasio Præmonstratensi, pridie Idus Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo.

C A P U T I.

Expediit cum Ludovico VII Rege Francorum in Terram-Sanctam.

Cum armis suis Palæstinam vastarent Turcz & Saraceni a, Ludovicus junior Galorum Rex, Ludovici Crassi filius, cum universi ecclesiastici ordinis, tum maxime divi Bernardi Clarevallensis Abbatis hortatu, expeditionem adversus istos Christiani nominis hostes insensibilissimos suscepit; conftratoque ex Episcopis, Abbatibus, aliisque pietate, dignitate, & virtute præstantibus viris exercitu, cum Conrado Imperatore (cui se suasque copias, ut totum negotium feliciter conficeretur, adjunxerat) per Germaniam & Hungariam, Constantinopolim primum, deinde Hierosolymam pervenit.

an. 1146

Anno milleno centeno bisque vigeno Sexto, Jerusalem Rex Ludovicus adit.

3 Inter tot tamque insignes vel Gallica nobilitate, vel Ecclesiastica dignitate viros, Arvernus quidam, Gilbertus nomine, avo proavoque nobili natus, solenni voto ad hanc militiam se obstrinxit. Eo nimirum impellebat b Ornifius, primus ille c nobili cujusdam nostri Præmonstratensis Ordinis, quod apud Senonenses est, & c Dei-locus dicitur, Archimandrita, qui ei a Confessionibus & consiliis erat. Eo etiam vocabat pietas & magnanimitas, eo antiqui nobilitas generis. Quale enim edendæ pietatis, ac bellicæ fortitudinis argumentum illustrius nancisci potuisset? Munit se sacra Stephani de Mercolio d Claromontensis Episcopi benedictione: S. Petronillæ, carissimæ & castissimæ conjugii, Pontiam filiam unicam commendat; jubetque impensissime, ut singulis diebus pauperibus tantum exhiberet alimenti, quantum præfenti sibi consuvisset. Mox itineri se committit, nobili fortique manu stipatus; Regem adit & salutat, a quo excipitur pro ea humilitate & benevolentia quam postulabat, non solum devota in Deum, in Religionem, in Regem & patriam fides, sed cum militari virtute conjuncta in rebus gerendis perficiendisque prudentia quædam singularis.

commun-
data S.
Petronil-
la filia
Pontia,

Calcom-
syna don-
da, quoti-
die pau-
peribus

4 Appellunt omnes ad Palæstinam: acies utrimque instruitur, conferuntur cum Turcis & Saracenis manus, anceps in limine pugna, donec Christiani in fugam versi sunt. Nulli tamen tunc non explorata Gilberti virtus & magnanimitas; unde & a Rege Christianissimo summis honoribus affectus, provinciisque clarissimis præfectus, ita in iis se gessit, ut non tam Gilbertus re bellica administranda fieret illustrior, quam Gilberti virtute & industria ipsa rei bellicæ administrandæ ratio & dignitas. Tanta erat in Duce fortissimo moderatio, tanta recte vivendi agendique constantia, ut qui strenuum se foris & invictam Militem præbebat,

Armen-
ipsi miles

Christia-
nis, vest-
gatis

domi Cleri cum prorsus agere videretur; suisque verendus, hostibus terribilis, omnibus amabilis foret. Fusa PAGIO. conflictu illo Christianorum acies sese recipit ad Balduinum Hierosolymorum Regem: mox & Damascum urbem oblidione cingit; qua tamen inani & irrita, Imperator in Germaniam, Rex in Galliam revertitur. Egerrime ferebat hanc Christianorum cladem Gilbertus, ac dolore prope contabescens, hoc unum suspirabat, cum viro desideriorum Daniele; Peccavimus, iniquitatem fecimus, Domine, in omnem Justitiam tuam. Avertatur obsecro ira tua, & furor tuus a civitate tua Jerusalem, & a monte sancto tuo.

Dan. 9.

5 Sensit jam tum nescio quid rerum humanarum fastidii. Omnia, cum Apostolo, arbitrabatur tamquam stercore, ut Christum lucrifaceret. Domum reversus, cum sanctissima conjugis consilium init, instituendæ in posterum solitariæ & sanctioris vitæ. A cognatis & amicis magno apparatu & hilaritate excipitur; mirantur solio tristiore; seiscitantur, num quid de rebus domesticis adversi contigisset? Nihil (inquit) detrimenti ceperunt res meæ: publica me vexat calamitas. Ejicite hinc cibicines, conviviorum vestrorum quædam est nimietas, lætiora sunt & lautiora quam Christiana modestia, atque temporum ratio postulet. Quis enim æquum censet, religione in summis periculis constituta, epulari Christianos, & ludicris istis ac conviviis oblectari? Terreat nos vitæ præteritæ recordatio, atque cervicibus nostris imminens casus. Musica nostra luctus sit, delicæ condita lacrymis jejunia, ne quid res nostræ deterius patiantur.

Phil. 4

scripsit re-
versus

A N N O T A T A. G. H.

a Extant Tomo 4 Scriptorum Historiæ Francorum, ab Andrea & Francisco Chesnelis editorum, Gestæ Ludovici VII Regis, Junioris dicti, quod cum Ludovico VI Grosso patre suo cepisset regnare, & in hisce Gestis res tunc ab ea explicantur accuratissime, unde aliqua hic indicata circumstantia, corrigenda videntur.

b Ornifius assumptus ex monasterio Vivartensi, postea Valle-secreta dicto, in diocesi Sesshoniensi, de quo agitur hoc die in Vita S. Norberti num. 77, institutus autem est primus Abbas anno 1135.

c Dei-locus dictus a sanctimonialia tunc ibi degentium Canoniorum, quem locum ipsi concessit Henricus Sanglier, id est Aper cognominatus, Archiepiscopus Senonensis factus anno 1122, mortuus anno 1144.

d Stephanus de Mercolio, alius de Mercurio, postmodum vita sanctus 26 Januarii anno 1169.

e Anno 1147.

C A P U T II.

Monasteria duo constructa. In illis sancta ejus & uxoris conversatio, obitus & cultus.

Gilbertus ergo & Petronilla sanctissimi conjuges, inter summas divitias arbitrati nihil possidere, thesaurumque in terris ampliorem nullum esse quam spontaneæ paupertatis; bonorum partem alteram sublevandæ mendicorum egestati, alteram extruendis duobus Præmonstratensis Ordinis monasteriis impendunt. Probabat hoc tam laudabile parentum consilium Pontia filia: suadebant Claromontensis Episcopus, & Ornifius Dei-loci Abbas. Monasteriorum itaque alterum voluere par-

Ipsi &
uasi

bono di-
stribuit
pauperi-
bus

A. JOAN. parthenona esse, hoc est puellis ac virginibus desti-
 PAGIO. natum; alterum viris. Atque illud quidem prius
 exstructum est apud Schoiam, Arverniz vicum,
 sub invocatione SS. Gervasii & Prothasii marty-
 rum, quod hodie Prioratus de Albapetra, vulgo

Abbas-ja

d' Aubepierre dicitur, & a cœnobio Novem-
 fontium duabus fere leucis distat. Huic parthenoni-
 tum primum B. Petronilla præfuit, ea probitate &
 suavitatem morum, ea monastica disciplina obser-
 vantia, ut nobiles quasque a mundi illecebris revo-
 carer, alliceretque ad sanctioris vite institutum; al-
 lectas quasi vinculis quibusdam pietatis & sanctimo-
 niæ Christo strictissime devinceret, ut jam nihil de
 rebus humanis sollicitæ, hoc nam dicerent aman-
 tius cum Sponsa mystica; Dilectus noster nobis,
 & nos illi, inter ubera nostra commorabitur. Inve-
 nimus quem diligit anima nostra, tenemus eum nec
 dimitemus. Quam dilecta tabernacula tua, Domi-
 ne, concupiscit & desinit anima nostra in atria tua.
 Erat in B. Petronilla tantus virtutum splendor, ut
 ejus aspectus & alioquiis statim evanesceret, quidquid
 bonis mentibus notarius hic mundus pulveris & ca-
 lignis solet obducere. Tandemque dicem ac virtu-
 tum plena obiit tertio Idus Julii, & in prona, hoc
 est anteriori ecclesie parte, quæ vulgo dicitur, la
 Nef, ad levam honorifice sepulta est, variis ante
 & post mortem miraculis conspicua, eique dies ille
 festus celebratur. Matri in regendo monasterio suc-
 cessit Pontia, pietate & sanctitate haud impari,
 quasi id unum haberet in animo, ut maternæ virtu-
 tis heredem se comprobaret.

B mortuo
13 Julii
relictæ:
succeden-
te S. Pon-
tia filia:

7 Sanctus vero Gilbertus ad locum, qui vulgo
 Novem-fontium dicitur, secessit, tamquam in ere-
 mum; ubi pie religioſeque vivendi rationem ita co-
 luit, ut amictus rudi vestitu & cilicio, victuque
 aspero, pane & aqua contentus, caritate, humilitate,
 patientia, ceterisque virtutibus insignis, vitam
 ageret non humanam, sed Angelicam ac cælestem.

Unde merito de illo Robertus Abbatissodrentis; S.
 Gilbertus (inquit) ex potenti Milite sæculi, humil-
 lime miles Christi, eleemosynarum, abstinentiæ,
 paupertatis admirandus exemplis fuit; cujus magni-
 tudinem meritorum miraculorum magnitudo decla-
 rat. Cum ergo virtutum illius fama quotidie incre-
 bresceret, atque ad eum multi tam pietatis quam re-
 cuperandæ sanitatis gratia convolarent, fundamenta
 jecit monasterii quod animo destinavit. Sed quoniam
 insalubris parumque commodus erat locus Novem-
 fontium (palustris quippe, ac vepibus & dumetis
 oblitus) quamquam ejus loci solitudine sentiret se
 oblectari, amicorum tamen consilio, præsertimque
 Claromontensis Episcopi jussu, adductus est, ut de
 monasterii sede opportuniori cogitaret. Elegit ergo
 locum, qui vulgo le Crea des a fosses dicitur, &
 a Novem-fontibus dimidiato fere milliari distat.

C In Chro-
nico ad
an. 1152.

Cum autem cæmentarii & lignarii fabri ædificium
 illud extruerent, immixtae divinitus aves turmatim
 convolare cœperunt; ita ut non modo artifices im-
 pedirent, sed rostro & unguibus exiguas assulas col-
 ligerent, & in locum illum Novem-fontium aspor-
 tarent; ubi nativo cantu nescio quid suavius cane-
 rent, maxime iis horis quibus solent preces Canoni-
 cæ in Ecclesia celebrari.

8 Quo auspicio sensit B. Gilbertus divinæ Ma-
 jestati gratissimum esse locum, sibi in eum divi-
 no jussu redeundum, unde humano discessisset. Quod
 gauderet habebat devota Deo mens. Quid enim
 non afferret hilaritatis argumentum hoc divinæ bo-
 nitatis & benevolentiae? Majori igitur alacritate ca-
 ritatis operibus cœpit insistere; ac priusquam susce-
 ptam primum inchoatamque monasterii structuram

Novem-
fontis re-
dit:

repereret, amplum quoddam nosocomium extruit: D
 ejus prædictum se curatoremque exhibens, non im-
 perando solum, sed agendo. Nullum enim omitte-
 bat officii & hospitalitatis genus: ægrotis præsto
 erat vel in rebus vilidioribus; rarus hanc certissimam
 reseram & artham futura nobilitatis, si ignobilem
 se in terris præstitisset. Leprosorum & aliorum ul-
 cera, vel aspectu ipso & cogitatione horrenda, ex-
 tergere nihil formidabat; imo nec osculari; eaque
 sputo suo imita sæpius sanabat.

9 Mærebat angebaturque animo nobilis quædam
 femina, quod liberos educare & ad perfectam
 ætatem perducere non posset, unicamque ex mul-
 tis haberet filiam languentem ac strigosam; in cu-
 jus curationem sedulo incumbens, medicorum opem
 ac industriam omnem frustra consumpserat. Fi-
 liam ergo adduxit ad B. Gilbertum, qui suis ad
 Deum precibus, eamque aqua lustrali aspergens,
 mox sanitati restituit; ita ut am non matris ma-
 nu subnixâ incederet languidius; sed cum ea æquo
 passâ contenderet. Monat tota regione tanti fama
 miraculi & rumor: adducuntur undequaque pueri
 languidi, febrientes, cæliaci; hæmorrhoidæ,
 dysenteria, epilepsia, aliisque id genus morbis la-
 borantes. Quibus S. Gilbertus manus imponens,
 recitabat Evangelium hoc; Sinite parvulos venire
 ad me, & ne prohibueritis eos; talium est enim
 regnum Dei; eosque parentibus sanos & incolumes
 reddebat.

10 Fuit etiam ipse pacis studiosissimus, adeo ut
 vel per se, vel suis ad Deum precibus, conten-
 dentes distractosque ad concordiam reduceret. Op-
 pressis, pauperes, orphanos, viduas fovebat, tue-
 batur, sustentabat: & cum Simoniacos, Schismaticos
 & Ecclesie perturbatores acerrime infestaret,
 sacrum Clericorum ordinem pro viribus pro-
 pagabat.

11 Tum demum suo illo beatæ Virgini sacro
 Novem-fontium monasterio pene extructo, Præ-
 monstratensem Canonicorum habitum suscepit in
 prædicta Dei-loci ecclesia: & ibidem professione
 monachali completa, præclaros quosdam ejusdem ec-
 clesie Canonicos (e quorum numero Gosfridus, b b
 pietate & doctrina præcellens, S. Gilberto in Ab-
 batiali munere, prout illi prædixerat, subrogatus
 est) ad suum Novem-fontium cœnobium adduxit
 anno reparatæ salutis millesimo centesimo quinquagesimo primo. Cujus quidem administrationis onus,
 flagrantibus illis Canonicis, invitus suscepit, & ad-
 mirabili sanctitate cum iisdem vixit. Denique je-
 juniis, vigiliis, & orationibus assiduus confectus,
 bonis operibus mirum in modum fulgens, miracu-
 losque clarissimus, migravit ad Dominum, octavo
 Idus Junii, quo die festum illius apud suos agitur,
 quoque dies S. P. N. Norberti exitus notatus est
 anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo se-
 cundo. Atque ut humilitatis suæ specimen aliquod
 posteris relinqueret, in cœmeterio pauperum xeno-
 dochii a se extructi sepeliri voluit. Verum crebre-
 scentibus ad ejus sepulcrum miraculis, Petrus præ-
 dictæ Novem-fontium ecclesie (qui postmodum S.
 Gilberti nomen inditum est) Abbas tertius, anno
 Christi millesimo centesimo quinquagesimo nono,
 Pontificatus Adriani Papæ quarti anno quinto, tran-
 ferri sancti viri corpus ab eo loco, in quo sepul-
 tum erat; & in eadem ecclesia prope chorum, se-
 premitionem versus, in tumulo lapideo columnis
 quatuor imposito, honorifice collocari asservarique
 summa reverentia jussit.

12 Atque eo quidem in hodiernum diem multi
 confluunt, collecti multitudine miraculorum, quæ
 cum

in anno
1152
in anno
1153
in anno
1154
in anno
1155
in anno
1156
in anno
1157
in anno
1158
in anno
1159
in anno
1160
in anno
1161
in anno
1162
in anno
1163
in anno
1164
in anno
1165
in anno
1166
in anno
1167
in anno
1168
in anno
1169
in anno
1170
in anno
1171
in anno
1172
in anno
1173
in anno
1174
in anno
1175
in anno
1176
in anno
1177
in anno
1178
in anno
1179
in anno
1180
in anno
1181
in anno
1182
in anno
1183
in anno
1184
in anno
1185
in anno
1186
in anno
1187
in anno
1188
in anno
1189
in anno
1190
in anno
1191
in anno
1192
in anno
1193
in anno
1194
in anno
1195
in anno
1196
in anno
1197
in anno
1198
in anno
1199
in anno
1200

miraculis claret circa pueros, etiam mortuos.
A cum circa omnes, tum maxime circa pueros vel emortuos utero materno, vel affectos graviter morboque languentes, dum illi ad vitam, hi ad perfectam sanitatem reducuntur, ad tanti viri sepulcrum divinitus contingunt. Multi etiam, ut prolem suscipiant, S. Gilberti opem implorant; sicut testantur illa quæ ejus capellæ vitreis inscripta sunt. Alii ut proles suas sanas & incolumes servent, eas B. Gilberto tum primum vovent, & candido Præmonstratensium habitu induunt, quem pro parentum voto, vel quinque, vel septem, vel novem annis gestant; quibus elapsis, & Missæ sacrificio pro iisdem pueris oblato, ac veste eorum candida sacrario monasterii relicta, sanæ ac salvæ ad parentes revertuntur. Zona ejusdem sancti Gilberti ex corio nigro, & baculus pastoralis ex ligno vulgari ac inartificiali, adventantibus peregrinis illic ostenditur. In pariete claustræ Abbatiæ S. Gilberti versus ecclesiam, hæc habentur merro & littera vetustissima:

Epitaphium

Anno milleno, centeno, ter quoque deno,
 Bino bis decimo, sursum migravit ab imo
 Sanctus Gilbertus, multa virtute refertus.
B Est ab eo, Christe, tibi donatus locus iste:
 Et tunc fundatus fuit hic, hinc ædificatus.

Claramontensis est S. Gilberti sacellum, cuius

imago,

miracula.

13 Claramonti in anteriori parte ecclesiæ Canonicorum beatæ Virginis de Portu, sacellum quoddam est S. Gilberti sacrum, in quo quotannis ejus & S. Boniti festum die septima Junii colitur. Illic B. Gilberti imago depicta conspicitur, sub habitu Canonicorum Præmonstratensis Ordinis, manu dextra baculum pastorem, sinistra librum tenens; pedesque dextro loricam, galeam, ferrum & alia id genus arma conculcans. Pueri ægroti, qui ad S. Gilberti monasterium nec adduci possunt, nec deferri, in eodem sacello habito candido vestiuntur, quem expleto voto sui deponunt.

ANNOTATA D.P.

a Creu des fosses, id est, Cavitas fossarum.

b Ignoraverunt hunc Sammarthani, de Abbatibus Novemfontanis scribentes, tom. 3, ubi nemo eorum nominatur ante B. forte Bernardum, pro anno 1233.

c minatur ante B. forte Bernardum, pro anno 1233.

CAPUT III.

Corporis inventio & elevatio. Aliqua miracula.

Anno

1012,

14 **N**Equè vero inter tot tantaque miracula prætermittendum illud, quod anno Domini millesimo sexcentesimo duodecimo, in eo S. Gilberti monasterio contigit. Templi campanarium edita quædam turris erat, lateris in modum, e qua pyramis eminebat; totaque moles ex incisis politisque lapidibus, quatuor chori columnis nitetur: quæ cum paulo ante labefacta ictu fulminis fuisset, nec pro ea quam res postulabat celeritate restaurata, die decima septima mensis Octobris, hora circiter decima, noctu repente corruit, lapsuque suo, non chorum modo, sed sanctuarium, & templi anteres effregit, constravitque. In tanta vero ruina illæsum intactumque permansit S. Gilberti sepulcrum, illæsi etiam cancelli lignei quibus sepulcrum hoc concluditur, quamquam ingenti lapidum mole circumsepti.

Lapsu corruit

choro & sanctuarium prostravit, fractis,

sepulcrum illæsum.

Anno

1015

novem-

fontes pro-

fectus,

15 Anno salutis millesimo sexcentesimo decimo quinto, cum a Reverendissimo Patre nostro generali Præposito demandata mihi fuisset provincia, lustrandi ac reformandi pene omnes nostri Præmonstratensis Ordinis ecclesias & domos quæ

in Francia sitæ sunt; iis peragratis, contuli me tandem ad prædictum S. Gilberti cœnobium. Ubi cum de iis statuisssem, quæ tum ad communiatem vitæ, & disciplinæ monasticæ rationem, tum ad ædificia, aut conservanda facta testaque, aut reparanda videbantur pertinere; a venerandis Confratribus Priore & Religiosis, submisit hoc atque obnixè postulavi, ut ex B. Gilberti ossibus & reliquiis aliquid mihi Lucetiam perferendum darent, futurum templi illius, quod construere in Prioratu & Gymnasio nostro Præmonstratensi proponebam, quodque jam summo Dei beneficio inchoatum est, torcuma sacrum atque ornamentum singulare.

16 Ad hæc illi ex divo Gilberto (inquiunt) nihil nunc habemus præter cingulum & pedum, nec nostrum cuiquam compertum est, ubinam situm ac reconditum sit illius corpus. Tristior hoc responso factus, quod spe prope decidissem; non tamen destiti a proposito, sed disquirere ipse cœpi, diligentius omnia oculis perlustrans. At converti demum in meipsum oculos, & me tanto beneficio indignum sentiens, jeuniis publicisque orationibus vacandum censui. Cumque illi hoc meum consilium probassent, in id exequendum per aliquot dies incubuimus. Octobris vigesimo quarto die, qui sacro corpori indagando destinatus erat, excussit quisque propriam conscientiam, & quantum in se erat ab omni labe expurgare conatus est. Res sacra a singulis Sacerdotibus peracta, ad sacram Synaxim Novitii accesserunt. Missale sacrum, quod Spiritus sancti dicitur, sub invocatione S. Gilberti offero cum solenni apparatu.

17 Tum religioso ritu & habitu, publicisque supplicationibus procedimus ad xenodochii cœmeterium, quod jam viridarium est frugiferis arboribus constitum, in quo sepeliendum se mandaverat S. Gilbertus. Animadvertimus ingentem lapidem, illud ipsum arbitrati esse quod quæreremus. Immissi cum falcibus multi purgarunt locum, & subducto lapide ad octo circiter pedes effoderunt. Quo cum patefactus esset aditus, solcite introspicimus; sed cum nihil præter humum appareret, ad templum solenni cum supplicatione reversi, jubemus inter quatuor columnas, quibus S. Gilberti sepulcrum suffulciebatur terram aperiri. Occurrit quædam ingens urna operata, oppletaque terra quadam nigra & spissa. Tacita mœstitia incescit, defixitque omnium animos.

18 Iterum Deum oramus atque obtestamur, ut concederet hoc omnium expectationi, nec tam nobis quam plebi Christianæ, quæ eo confluerat, indulgeret. Constituti itaque inter metum & spem, cum in diversum tenderent sententiæ; atque alii in medio choro, alii pro altari, alii alio in loco jacere sanctum corpus dicerent; ecce ex improvviso quidam proponit videri sibi, S. Gilberti corpus, lapide illo qui columnis quatuor innixus erat, inclusum. Probamus hoc consilium; disjunguntur qui majori illi incumbabant lapides duo, longitudine & latitudine fere pares. Apparet in medio lapide recessus quidam peramplus, & qui satis esset homini continendo, atque in eo linteum conspicitur. Gratulabundi gestimus, urget circumfusa turba, petitque duos illos lapides astutum removeri. Quibus subductis, expirat suavissimus quidam odor, & plusquam myrrheus; conspectumque in majoris lapidis recessu integrum sancti Gilberti corpus, leuco-phæo linteo exesit quibusdam partibus involutum, cum hac inscriptione: HIC JACET SANCTUS GILBERTUS FUNDATOR ET PRIMUS ABBAS NU.

post a l. quæ R. li. quæ S. Gilberti

U. carnis latens inventum induitur jejunia, præter, a. crisi. 10.

sepulcrum quod situm in cœmetro est in medio viridarii.

F

in templo

sub & co. humis,

lapidibus remotis,

cum suavis odor repertus,

A. 10A. **HUJUS ECCLESIAE.** Nos letis animis erumpimus in gratiarum actiones, & solemne aggredimur epinicion, Te Deum Laudamus. Effero interea e sepulcro sacras Reliquias; atque altari facelli, quod praepotenti Deo sub invocatione S. Gilberti juxta illius sepulcrum dedicatum est, oblata a felicis memoriae Fratre Claudio Varville, ejusdem monasterii tunc Priore claustrali, sindone nova & candida, intus pro angustiis temporis obvolutas impono.

19 Rogantibus Patribus Priore & Religiosis praedictis, ossa quaedam seposita sunt, quae peregrinis spectanda & veneranda proponerentur; ut testatur brevis rei gestae historia, quae a me tum praesentibus illis atque approbantibus, his verbis concepta est. Hoc S. Gilberti Confessoris & Abbatis mausoleum, postulantibus & circumstantibus hujus ecclesiae Canonicis omnibus, a nobis apertum, perlustratum, ac lioreis aliis renovatum; in quo corpus ejusdem Sancti integrum comperimus. Atque ut praedictorum Religiosorum, fideliumque devotioni faceremus satis, ex eodem sepulcro maxillam inferiorem, dentes duos ex superiori maxilla, brachium unum, articulum unius digiti, & costas duas, quae peregrinis advenientibus veneranda colendaque exhiberentur, eduximus. In quorum omnium fidem & robur, praesentes, manu propria exratas, nostra & praedictorum Canonicorum Religiosorum syngraphis, die vigesima quarta Octobris anni millesimi sexcentissimi decimi quinti, munivimus.

20 Hac tabella praedictorum Religiosorum, necnon venerandi Fratris Joannis Leger, Prioris cœnobii beatæ Virginis Montis S. Martini (qui adjunctus mihi comes in monasteriorum nostrorum lustratione erat) meoque chirographo obsignata, S. Gilberti reliqua ossa (dum ab iisdem Religiosis & pia turba devote suaviterque Hymnus, Iste Confessor Domini sacratu, canitur) in sepulcrum illud retulimus, cum sacris cineribus, majorique lintei veteris parte, nova sindone contexta, sacro corpori tabellam eandem ex membrana imposuimus; atque post multas orationes, sepulcrum, duobus lapidibus, qui detracti fuerant, superinductis & cœmentatis, ocludi fecimus. Et ut tota res foret testator, Notarius quidam Regius, Gilbertus Mizon nomine, Arvernus, eam redegit in Commentarios ac pro more consignavit, Religiosisque & mihi antigraphum dedit.

21 Quibus ita peractis, ossibusque illis quorum in renuntiatione memini, ab hierophylace religio-

se sepositis, paucis post diebus postulavi a praefatis PP. Priore & Religiosis, ut mihi ex sacris ossibus quaedam concederent, quae in praedicti Collegii Praemonstratensis templo collocarem. Annuere ultro omnes, minique duos dentes, duas costas, & unius brachii ossa concessere; quae Dei gratia & S. Gilberti meritis huc ipse attuli, feretroque inclusi ex aere cyprio (ergenteo, si Deus & piorum eleemosynae dederint, postea facturus) cum aliis quibusdam aliorum Sanctorum Reliquiis, adstantibus omnibus, qui in dicto Collegio studiorum causa erant Religiosi, tum altari facelli cum loculo imposui. Dicam profecto, quod ex fide & veritate est; ex illo tempore vigere hic pietatem, monasticam disciplinam, litterarum studia magis magisque indies reflorescere; neque restaurata esse modo aedificia, sed ecclesiam quamdam ampliorem inchoatam. Unde nobis illud Geneseos xxxix, merito attribui posse videatur, Benedixitque Dominus domui Aegyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in aedibus quam in agris cunctam ejus substantiam. Vel, quod i Regum vi. Et benedixit Dominus Obededon, & omnem domum ejus propter Arcam Domini.

22 Atque ut inde concludam, quod vel affirmare certo possim testis oculatus, vel mihi ipsi quoque contigerit. Scatebat euidam utraque tibia variis ulceribus, eo sane periculosissimis, quod medendo magis serperent. S. Gilberti opem implo-
ravimus. Cumque ad utramque tibiā aliquid veteris illius lintei, in quo sepultus fuerat S. Gilbertus, applicasset; paucis post diebus, ad planum cicatrices reductae sunt, nec unquam posthac resiccatæ. Ea res attulit mihi nescio quid fiduciae & securitatis, ut plane crederem idem mihi, Deo favente, eventurum. Cum enim anno Domini millesimo sexcentesimo decimo tertio, in Adventu Domini, ad Bruyerensem urbem, quae in diocesi Laudunensi est, missus forem concionator; lapsu quondam ex equo luxatum mihi est obtritumque sinistrum genu. Sanari non ita potui quin biennio claudicarem, incederemque gradu non satis firmo, & dolores paterer gravissimos. Linteam illud genu compositum qua potui reverentia detuli novendiali voto; quo expleto perfectoque, non extenuatæ modo, sed extinctæ prorsus molestiae sunt. Atque ex illo tempore nec claudicavi, ut antea, nec ullum prorsus dolorem sensi. Hoc ego obiter, ad honorem praepotentis Dei, qui gloriosus in Sanctis suis, & ne ingratus ac immemor beneficii, lumen sub modio occultasse videar.

DE B. GERARDO TINCTORIO,

FUNDATORE ET MAGISTRO HOSPITALIS
MODOETIAE IN LOMBARDIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P.

De cultu per S. Carolum Borromaeum probato, & Actis coram eo productis.

ANNO
MCC-
VII.

Per Prae-
fatum
Modoetiae
conf. flum.
an. 1582

Longobardorum civitas Regia, vulgo Monza, Modoetia dicta cum regnum illorum flaret; in qua etiam, licet regno eorum per Francos everso, hodieque servari & ab Imperatoribus mortis est sumi Italiae regni Coronam, ut vocant, ferream, praetitulatum B. Gerardum, civem suum, anno MCCVII ad caelos transfusi, angustius coronandum; exindeque cepit habere Patronum, non sibi tantum, sed & multis circumjacentibus

Mediolanensi & Comensi diocesi oppidis. De jure & antiquitate ejusmodi cultus ut legitime constaret, S. Carolus Borromaeus effecti; misso Modoetiam, qui Processum formaret, Carolo a Basilica Petri, Congregationis S. Pauli Decollati postea Generali, ac denique Episcopo Novariensi. Fecit is anno MDLXXXII, mense Augusta, quod iussus erat, sane graviter. Adhaec vita & miraculorum, ex Bonincontri Marziale historia Mo-

A doctissimi Mr. attulit, cum informationibus aliis. His acceptis Romamque transmissis, sanctus Praeful apud Gregorium XIII Romanum Pontificem, per D. Casarum Spetianum, postea Cremonensem Episcopum, suum in Curia Agentem, haud difficulter impetravit, ut Modoetensibus confirmaretur usus suus antiquus; pro ut ipse cum multa cum solennitate & pompa instaurarunt anno mox sequenti, die obitus sui VI Junii. Constant hac nobis ex Discursu Italico, sub annum MDCIV Tici-
*Et iston-
 ratur cul-
 tui Bo-
 si, pro 6
 Junii.*

*Et iston-
 ratur cul-
 tui Bo-
 si, pro 6
 Junii.*

*Eadem
 die dan-
 tur ex
 Mr.*

B Duobus post annis Mediolani Latine edidit Vi-
 tam & Miracula S. Gerardi Tinctorii, Bartholomaeus
 Zucchini, & Casari Cardinali Baroniis dedicavit, non
 aliis quam prior adjumentis usus, praedicta scilicet
 Bonincontri historia, ab anno MCC ad MCCCXL dedu-
 da in membranis; & primum quidem in Modoetensis
 Basilica archivio, nunc vero in Bibliotheca Ambrosia-
 na Mediolani asservata; unde quae Gerardum spectant
 excerpta, una cum reliquo Processu, ex editione anni
 MDCIII, mihi misit jam dicta Bibliotheca Praefectus
 Andreas Pusterla. In his num. 5 dicitur, quod San-
 ctus in Domino quievit, anno Domini MCCVII die
 sexto Junii: & tamen Zucchini, atque ex hoc Fer-
 rarius in utroque Catalogo, dicunt, quod Idus Juniae
 fuerunt suprema mortalitatis ipsius dies. Viderint
 Modoetenses, unde processerit diversitas illa, & utrum
 ipsae Idus, pro die VIII Idus Zucchio obrepserint.

*non 13
 Junii.*

*Imagines
 impressae
 quales?*

C 3 Addidit Pusterla in dicta Praefectura decessor,
 nunc Modoetensis Archipresbyter Petrus Paulus Bosca,
 triplex Adorum uno infolio compendium, cum imagine:
 sed hac cum ubique alia atque alia vultus lineamen-
 ta praeferebat, differeretque etiam ab illa quam lignea
 tabula inscriptam, diu ante illas editas, praefixerat
 Discursus suo Josephus Ferrarius, diu haec ambiguus
 an earum aliquam juberem sculpendam dare: cum et-
 iam illa Ferrarii ceteris antiquior, novitatis evidens
 praeferebat indicium, in precatoriorum globulorum ser-
 uo, ad zonam appenso, quo non potuit vitus Gerardus
 usus fuisse; cum ejus institutor fuerit S. Dominicus,
 decem annis post mortem Gerardi. Super his ergo in-
 terrogatus idem Bosca, respondit, illam Ferrarii dis-
 crepare ab omnibus quae usquam extant, jam olim
 picta: si qua autem esset genuina effigies Sancti, eam
 videri, quam supra pilam, ad dexterum latus ara
 maxima, in basilica S. Joannis Baptistae, annis abhinc
 ducentis pinxit Bernardus Lovinus, ex alia verosimi-
 liter antiquiori.

*Testime-
 nium in
 capsa,
 Pallium
 fide, in-
 veniunt.*

4 In Processu expressor & frequens mentio Man-
 telli est, ad parturientes deferri soliti; quod cum cir-
 ca annum MDCLXXV requireretur, in eo ubi servari
 dicebatur Hospitali; simul cum eo reperta fuit char-
 ta, seu fractida, quam apparebat fuisse impressam
 haud multo post Canonizationem S. Caroli Borromaei,
 Ejus chartae hic tenor est. Anno MCCVII, die VI
 Junii obiit Beatus Gerardus, sepultusque fuit in
 ecclesia S. Ambrosii, nunc vero S. Gerardi; ubi
 nunc etiam ejus ossa quiescunt in marmoreo mo-
 numento, concurrentibus populis integris infrasci-
 ptorum locorum, tum voti tum devotionis causa,
 cum muneribus & oblationibus, quotannis certis
 anni diebus, ad visitandum ejusdem Sancti sepul-
 crum, & venerandas ejusdem sacras Reliquias. Po-
 poli sunt oppidorum Olgiati, Garini, Trevini, &
 Asnagi, in dioecesi Comensi sitorum: item populi
 oppidorum Decii, Sevesi, Seginati, Lentati, Barla-
 sinæ, Varese & Pignini dioecesis Mediolanensis.

5 Quae omnia distinctius patefcent ex Actis infra AUCT.
 producendis. Hic nota S. Caroli Canonizationem fuisse D. P.
 quidem celebratam anno MDCX; sed chartae impressio-
 nem videri plus quam duodennio posteriorem illa fuisse
 se; si marmoreum Monumentum, idem sit quod hodie
 post aram maximam hujusmodi visitur.

*Monu-
 mentum
 an. 1622
 erectum*

Subtus legitur scriptus hic titulus: S. Gerardo de Tin-
 floribus, humilitatis & pudicitiae singularis viro;
 mirificae charitatis in pauperes, quibus fovendis pu-
 blicum valerudinarium extruxit praedictis locuple-
 tavit, miraculorum gloria clarissimi; tanto Civi,
 tam bene merito, Patri patriae; monumentum hoc,
 priore multo illustrius, Modoctia, beneficiorum me-
 mor, poni mandavit anno MDCXXII. Verum ruit
 ejusmodi conjectura, si prius monumentum, licet mi-
 nus augustum, marmoreum etiam fuit.

6 Atque hac praemissa sit satis; pro complemento Breve
 praefationis, accipe, quae de ipsa Modoctia mihi Ar-
 chipresbyter ejus praeaudatus scribit, sexto Idus Novem-
 bris MDCLXXXV. Urbs est Modoctia Imperialis, F
 quoniam in insigni ejus S. Joannis Baptistae basilica,
 Italiae Reges Corona ferrea redimuntur: eaque Co-
 rona isto in templo diligentissime custoditur. Co-
 lunt illud Archipresbyter, Infula & Lituo a Se-
 de Apostolica decoratus, decem & octo Canonici,
 octo Sacellani ab Hispaniarum Rege creati, qua-
 draginta item alii Sacellani, demum quatuor Coad-
 jutores ad curam animarum. Intra moenia degunt
 incolae decies mille: duo sunt valetudinaria, alterum
 S. Bernardi, alterum S. Gerardi: octo Domus vi-
 rorum Religiosorum, nempe Patrum Societatis Je-
 su, Barnabitarum, Dominicanorum, Augustinianorum,
 item aliorum Augustinensium nudipedum, Minorum de Observantia, Conventualium & Ca-
 puccinorum. Accedunt, unum Seminarium Clerico-
 rum, duo Orphanotrophia, quatuor cenobia San-
 ctimonialium, unum Ursulanarum; in suburbis
 vero duae Parochiae, quibus quatuor millia incola-
 rum subsunt, praeter sex Sodalitiae Confratrum &
 Scholas plurimas doctrinae Christianae, sanctissimi
 Rosarii, & sanctae Crucis: ut huic urbeculae jure in-
 videant praecipue ob celebritatem basilicae, cui ad-
 huc, post tot clades ac rerum vicissitudines, super-
 sunt dona, quibus eam Longobardorum Reges dila-
 verunt, cum summa auri gemmarumque copia.

*officiis
ante an-
nos 200
picta*
*quare
cum con-
fer-*
*et hof-
tenda?*

7 Hic porro vides picturam num. 3 memoratam: *eddy-*
pon, ubi cerasorum ramusculus, qui alibi ex baculo
furcato appensus pingi solet, tenetur sinistra, cujus
rationem requisitus docere idem Bosca, respondit, quod
Traditio est S. Gerardum, cum frequenter adiret
Basilicam S. Joannis Baptistæ, aliquando pernoctare
ibidem orando voluisse; & prohibere id volentes
ostiarios atque exire jubentes exorasse, ut sibi indul-
geretur, spondendo unicuique eorum cistulam recen-
tium cerasorum. Mensis tum exibat December,
ejusmodi fructuum nequaquam serax: & tamen po-
stidie ostiarios singulos singulis cistulis cerasorum
donavit: cui miraculo commemorando solita sint
cerasa tali numero ex baculo illius suspendi. Ad pe-
des appicta bascauda lignea cum cochleari, memoriam
retinet eorum quibus utebatur, cum infirmis sui nos-
comii ipse cibos ingereret ori; majorem etiam ipsa
formam præferens vetusti temporis, quam intercentio-
ris aut imaginibus manu tenere conspiciatur.

A C T A

Iussu S. Caroli Borromæi collecta.

Ex Processu in Bibliotheca Ambrosiana.

C A P U T I.

Vita, fundatio Hospitalis, miracula, mortui.
sanctitas Olgæ cognita.

a
*A puero
deditur
pretati,
b*

1 Beatus Gerardus, magnæ abstinentiæ, humi-
licitatis & misericordiæ vir, de terra Modoe-
tiz, ex illis de a Tindloribus fuit; qui defuncto
patre, cum puer esset (nam semper hospitalitatis
studio intentus erat) jejuniis, orationibus, & elee-
mosynis vacabat b. Qui postquam fuit ætate mætu-
rus, Hospitale Modoetiz, juxta flumen Lambri,

de bonis paternis fundavit. De custodia, regimine, D
cura; de electione Ministri, de receptione Conver-
sorum, & de visitatione infirmorum, post suum
decessum fienda in dicto suo Hospitali, per publi-
cum instrumentum sicut hodie patet, cum Archi-
presbytero, Canonicis & Capitulo Ecclesiæ S. Joan-
nis, & cum Communi Modoetiz valde bene or-
dinavit.

a *Ipsum hic accipe, sicut ex originali transcriptum fundati a*
babeo. Anno Dominicæ Incarnationis millesimo cen- *se hospi-*
tesimo septuagesimo quarto, undecimo Kalendas *talit ad-*
Martii, Indictione septima, in præsentia Canonicorum *vocariam*
S. Joannis Baptistæ de Modoetiz, & laicorum
hominum Modoetiz testium, stetit & convenit
inter Dominum c Obertum, Dei gratia Archipres-
byterum Modoetiz, de consilio suorum Fratrum
Canonicorum; nec non & Gerardum Tindorem,
Conversum Hospitalis pauperum, fundati ab eo in
suprafer. loco Modoetiz, ultra flumen d Lambri, *d*
prope ecclesiam S. Ambrosii, & ejus Fratres; at-
que Ardericum Fidelem & Arnaldum Lanterium,
Consules Modoetiz, ex parte Communis ipsius lo-
ci; quod avocationem ipsius Hospitalis habere de-
beat ipsum Commune Modoetiz, & præf. ecclesia
S. Joannis habere debeat pro censu annuali ab ipso
Hospitali cereos duos, quemque de libra una ceræ,
adducendos ab ipsis Conversis in festivitate S. Joan-
nis ad ejus altare: & Magister e eligi debeat ab
ipso Hospitali, & ipsa ecclesia S. Joannis, & a *as regim-*
Consulibus supra d. loci: & ab Archipresbytero d. *men ordi-*
ecclesiæ investiri debeat: & manum obedientiæ ipse *nati*
Magister eidem Archipresbytero dare debeat, &
sui Fratres Conversi eidem Magistro suo. Depu-
tatos vero servitio jam d. Hospitalis, esse debe-
re Decanos sex populi Modoetiz, constitutum est,
ut curam infirmorum habeant, qui eligantur ab
ipsis Conversis, consilio jam d. Archipresbyteri.
Magistrum vero ipsi Fratres eligant, consilio tan-
tum præfatorum Decanorum, quem *l* malum tu-
lerint, videlicet latronem, generatorem, minusve
utilem; Ecclesia repudiandi habeat auctoritatem:
nec Conversum jam d. loci ibi Consensum ponere
pollit: nec f albergandi ibi aut ejus loci possessio-
nes vel res ullas tollendi habeat modo ullo ipsa
Ecclesia libertatem aut potentiam, quia sic inter
eos convenit. Actum infra ipsam Canonicam, co-
ram multis, Alexandro Converso ipsius Hospitalis. F
Interfuerunt de Canonicis plures, videlicet Magi-
ster Vuidottus, Ambrosius Ciminus, Marchesius de
Cellonia, Diaconi; & Mag. Ricardus Ormenus, &
Ambrosius de Palatio, Subdiaconi; & Mag. Mat-
thæus, & Martinus de Piovana, & Michael de
Besozo, & alii Fratres & Clerici præfate Eccle-
siæ; & etiam de Populo Modoetiz complures, Joan-
nes & Landus fratres qui dicuntur Bonvasalli, &
Cazardus Pelluccus, & Arminus, & Germanus
Patus, & Ambrosius Medicus, & Donixolus de
Curate, & alii multi testes.

Ego Junius Judex interfui, & hanc chartam ad
memoriam habendam superscripsi g.

g
3 Idem Gerardus, maxime devotus S. Joannis
Baptistæ fuit. Tantam compassionem, misericor-
diam, & humilitatem in se habebat, quod in qua-
cumque parte terræ Modoetiz, ubi noverat pau-
peres infirmos jacere, ibat; & ulnis suis solus, &
aliquando cum socio, ad Hospitale suum portabat,
& super mundos lectos, illos ponebat; leprosos
manu sua tergebat; omnes infirmos, quos hospi-
tabatur, cum osculo pacis recipiebat, illisque in
omni hora debita personaliter ministrabat, & quod-
libet necessitatis servitium sine indignatione eis fa-
ciebat.

Aciebat. Petentibus egenis eleemosynam, numquam negabat: eoque tempore, quo alimentorum inopia Lombardiam graviter *b* affligebat, vir Dei diversis indigentibus Hospitalis sui cuncta tribuerat, ut pene nihil in cellario, nisi forte modicum grani, & ex *i* vegete starrum & vini remaneret. Tunc multi egeni ad se veniunt, magnopere postulantes: vir autem Domini, qui cuncta decreverat in terra tribuere, ut in celo omnia reservaret; hoc ipsum parum, quod in Hospitali remanserat, petentibus iussit dari. Conversus vero, qui Canevarius *i* erat, audivit quidem iubentis verba, sed implere distulit; dicens, turbido animo increpando: In cellario modicum grani, in vegete starrum vini, nec plus in Hospitali est; quomodo debent vivere Minister & Conversi? Eadem hora vir Dei inquit: Frater, modicæ fidei noli esse: Evangelium dicit: Qui Dei caritate unum dabit, centuplum accipiet: Christus non derelinquet bona facientem, & in se spem habentem. Vade igitur: totum id quod potes pauperibus Christi ministra. Tunc vir Christi, tam pro Fratris suiurbatione, quam pro egenorum compassione, cum lacrymis in oratione se dedit: & Canevarius, causa distribuendi quod remanserat, ivit; & reperit granarium ita blado *m* plenum, quod ostium non poterat aperiri; & vegetem, quæ tenebat carra *n* quatuor plena boni vini. Qui statim Ministro suo hoc retulit cum lacrymis; veniam ei petens: qui etiam & alios Conversos admonuit, quatenus nemini miraculum dicerent, nec in fide deficerent, sed misericordiam semper consequerentur.

4 Quadam vero die, vir Dei in mane tempestive, dum de B. Joannis devoti sui oratorio, quod circa duos ictus balistæ, mediante flumine Lambri, longe ab Hospitali suo situm est, reverteretur (in quo causa audiendi Matutinales orationes omni die ibat, in quo etiam oratorio divino auxilio multoties januis clausis intrabat, prout evidenter a custodibus illius oratorii notatum fuit) flumen Lambri per pluviam, sicut hodie facit, subito creverat, & pontem ruinaverat. Cum [autem] suum Hospitale sit, mediante stricta strata, in ripa d. fluminis situm; timuit ne ipsa aqua damnum domui, & maxime ad infirmos intrando faceret. Subito divinitus inspirando, sine alio cogitatu, nisi cum magno fervore liberandi infirmos a periculo aquæ, capam suam projecit in ipsius magni & currentis fluminis aquam, & cum pedibus superivit, semper recommendando infirmos suos Deo & S. Joanni, ne de aqua damnum acciperent. Sic ipsum Lambrum transivit, qui nec ipsum nec capam *n* balneavit; & in nomine Christi & S. Joannis devoti sui, ipsi aquæ ne intraret cameras infirmorum præcepit: quæ per medium cubitum juxta ipsas cameras altius stetit, per plures horas, quam limina ostiorum ipsarum camerarum essent alta, & in eis cameris non intravit. O quam fervidum amorem & sollicitam curam habebat vir sanctus iste ad pauperes Christi! Sicut B. Petrus Apostolus, sine alio cogitatu nisi cum fervore essendi ad Christum, ambulavit super mare: sic venerabilis vir iste, sine alio cogitatu, nisi cum magno fervore essendi ad pauperes infirmos, qui repræsentant personam Christi, ut eos a periculo aquæ liberaret, se posuit super *p* capam in flumine, & meruit aquam transire miraculose *q*.

5 Vir venerabilis iste B. Gerardus, pro suis sanctis orationibus, de multis languoribus sanabat multos bonæ fidei pauperes infirmos. Temporalem namque honorem fugiens, egit ut ab his, a quibus visus in tanta virtute fuerat, numquam in hac vita, in vanam sui laudem, aspiceretur. Tandem in ho-

nis operibus vitam gerens, senex plenus dierum, de hanc luce transiens, in Christo quievit, anno Domini MCCVII, die sexto Junii. Eodem vero d. anno, quo ex hac vita erat transurus, quibusdam bonis Conversis, secum conversantibus, multa prædixit, & sanctissimi sui obitus denuntiavit diem. Sed Christus servi sui bona opera, qui ea bona opera quæ fecerat in vita, despiciendo vanitatem mundi, occultaverat, voluit post illius mortem manifestare.

6 Quadragesimo die post ejus obitum, in quodam vico, qui locus de Olgiate dicitur, longe a Modoetia per viginti milliaria, in principatu Cumanio sito, cujus loci habitatores erant plures, masculi & feminae, percussit omnes de una infirmitate, quæ Syncope *r* vocatur, sic quod nec unus ejusdem loci poterat alteri servire. Sed admoniti a quodam sancto Solitario *s*, vici illorum habitatore, qui a Deo per revelationem habuerat, quod servus Dei, nomine Frater Gerardus, quadraginta diebus jam elapsis sepultus fuerat in terra, juxta portam ecclesiæ suæ in Modoetia; ejus bona opera, quæ in sua sancta vita occulte, fugiendo vanitatem mundi, fecerat, post ejus obitum manifestarunt; ut ejus corpus in reverentia haberetur. Voverunt [autem] inter se unanimiter, atque dixerunt, Si sanctus iste pro nobis intercedit ad Dominum nostrum Jesum Christum, & de hac infirmitate liberati fuerimus; nos omnes, ad visitandum corpus ejus, cum reverentia & dono ibimus; insuper & perpetualiter omni anno, in ipso die, a nobis, dum vixerimus, & a nostris descendantibus, scilicet ab uno pro qualibet familia, ex nostri voti promissione, visitabitur. Qui cum hoc votum fecissent, subito omnes liberati fuerunt, & votum adimpleverunt. Sed illi sanctum corpus de terra, ubi erat sepultum, omni odore plenum, abstulerunt; & in arca lapidea, in qua nunc est, cum magna reverentia illum in ipsa sua ecclesia posuerunt: qui usque in præsentem diem votum non fregerunt.

7 A præd. vero Gerardo illis hominibus & aliis undique multis eorum circumdantibus, & maxime Modoetiensibus, magna & infinita miracula facta sunt, & quotidie in suis meritis spem habentibus fiunt; prout oculata fide aut discretorum relatione novimus: de quibus plura, prout tempus & ordo distaverit, in sequentibus hujus nostræ historiæ a nobis scripta sunt. Sed quæ superius posui de ipso B. Gerardo & de miraculis ejus, pro magna parte audivi a senioribus terræ nostræ, scilicet Modoetiz, quibus Conversi & alii Religiosi bonæ fidei & fide digni, amici familiarissimi & noti ipsius B. Gerardi, ea dixerunt, quæ oculata fide de ipso B. Gerardo & miraculis ejus viderunt. Sed oportet jam ut antiqua priora taceamus: ad ea quæ nostris temporibus gesta sunt, veniendum est *n*.

A N N O T A T A. D. P.

a Addit Zacchias, quod Tinctoriae familiæ neque obscura nobilitas, neque parva decora, sint: vetustior Epitome, ante an. 1174 vixisse seu floruisse Gerardum ait: Philippus Ferrarius, & cum eo Epitome recentior, definite asserit natum anno 1134.

b Idem Zacchias exaggerat propositum tenendæ castitatis, contra sollicitantes ad uxorem ducendam propinquas firmum, aliasque virtutes, puta ferventem orationem, jaculatoriarum frequentium usum, discretionalis spiritum &c. congruus quidem de tali viro cogitanda; non tamen hic ingerenda, cum veteres de illis tacerent.

T t t c Ter

Juni Tomus L

EX MSS. c Tertiagum cognominat Ughellus atque ex Archipresbytero Modoetensi Archiepiscopum Mediolanensem factum ait; utique jam grandem natu, utpote quem docuimus decimo suae Sedis mense, an. 1196, obiisse.

d De hoc flumine Leander Albertus in Descript. Italiae pag. 643. Lamber, aquarum perpetua claritate nitens, copiaque piscium optimorum abundans, ex Eupili sub Comensibus jugis, item Cerviano Segrenoque lacubus, qui fossis & ostiis Eupili conjuncti sunt, effluit: & sic ab Eupilo, in quem alii confluunt, effusus, tandem in Padum se exonerat.

e Sic etiam in mox proferendo Curiae Modoetensis Statuto, edito post hanc conventionem, semper scribitur Magister: cum tamen in Actis constanter legatur Minister; idque hodieum esse in usu probet Epitome Actorum, nuper in folio recusa. Aut igitur ipsemet Sanctus, recusata Magistri appellatione, Minister dici voluit; aut assumpta tertii Ordinis Regula, humilior iste titulus Conuersi omnibus placuit, post Sancti mortem, idque secutus Bonincontro sit.

f Albergare, hospitium praebere, a voce Italica, Hispanis, Francis communis Albergo, Alvergo, Auberge, ex Teutonico Al omnis & Berghen, abdere, tuendum suscipere, quomodo Graece Πανδοχίον dicitur, quia omnes excipit. Dicitur etiam Heriburgum & Herburgum, id quod Teutonibus familiaris & forte altero antiquius, sumpto etymo ab Her exercitu; eo quod ad publicas vias Romanorum dispositae mansiones, militares potissimum, eo nomine ac primum venirent.

g Post authenticationem Processus de quo infra, Joannes Vicecomes, publicus Mediolani Notarius & oppidi Modoetiae, attestatur se de defensione Hospitalis S. Gerardi & Communitatis tertii Ordinis scripsisse, sicut in volumine Statutorum Modoetiae reperiuntur, capitula exempli sequentis, videlicet:

Ad hoc ut pauperes Hospitalis S. Gerardi & Communitas Fratrum tertii Ordinis, quantum est pro factis pauperum, conserventur a persecutione malorum & superborum hominum, Rector & Curia teneantur & debeant d. Hospitale & Communitatem defendere, & manutenere in suo statu & jure, tamquam rem specialem Communis Modoetiae; cum d. Hospitale & Communitas antiquitus conservatum & conservata, sit illa & illa pro defensione Communis Modoetiae. Et per Curiam Communis Modoetiae eligantur quatuor boni & discreti viri, qui sint Advocati Hospitalis; & cum uno ex Fratribus tertii Ordinis & Pœnitentiae debeant se congregare in d. Hospitali, ad videndum jura & rationes d. Hospitalis, & providendum super bono statu ejusdem: & quod non possit eligi aliquis in Magistrum d. Hospitalis sine licentia d. Communis Modoetiae; & si electio aliter facta fuerit, non valeat. Qui Magister & Canevarius d. Hospitalis teneantur & debeant facere rationem singulis mensibus dd. Advocatis, de intrata & expensis factis de bonis d. Hospitalis ipso mense. Qui fuerint Advocati uno anno, non possunt [resumere advocatiam] infra annos tres, nec aliquis de eorum familia. Ita ibi, citra expressionem anni; cum Gerardus jam vulgo nominaretur Sanctus, & Conuersi ab eo instituti, tertium Ordinem suscepissent, sive etiam Regulam de Pœnitentia S. Francisci.

h Joseph Ferrarius Zucchiisque, hanc publicam famam ajunt per Italiam seculisse, Frederico Aenobarbo imperante; de quo ex Actis Alexandri III apud Barontium discimus, quod an. 1163 multa famis inedia coactus sit ex Italia, quam fere totam occupaverat, exercitum ad propria remittere, & ipsa ad regnum Teutonicorum, non sine magna tristitia, remeare.

i Veges quidem communiter significat dolium ligneum:

sed hic usurpari videtur pro cella vinaria, idque suadet D quantitas vini ibi miraculose reperi.

k Starium d. Sextarius.

l Canivarius J. Promus-condus, Teutonice originalis, ex Kanne cantbarus, & Waren custodire: aliis abutricula, Buticularius.

m Bladum d. frumentum.

n Carrum, quae vox pro unius carri vectura hic usurpari videtur.

o Balneare, Italica Bagnar, madefacere totum, sicut in balneo.

p Capa, alias Mantellum.

q Jos. Ferrarius etiam hoc factum comparat, cum miraculo Metauri fluminis, divisi ad transeum S. Pancinii, quem ait coli 3 Junii; libenter sciam ubi: nam Syracusis colitur 24 ejusdem. alii etiam festus collocant: de quo videndus in Annotatis ad Vitam Octaviani Cajetanus; & forte apud Ferrarium per incuriam typotheta obrepit 3, pro 23.

r Syncopen, interpretatur Jos. Ferrarius, defectum cordis.

s Manfredum Septalium nominant iidem Ferrarius & Zucchi: ejusque festum, ut Beati dicitur agl 27 Jan. quando licebit de eo agere in Supplemento; modo interim submittantur nobis, quae hactenus nulla acceptimus, vitae & miraculorum monumenta.

t Tunc S. Ambrosii dicta.

u Fortassis hic aliqua recentiora addidit Auctor, quae notata in Processu non sunt; & infra, post caput 2, litt. i adnotabitur unum ex Josepho Zucchio, patratum seculo 14; item recentissimum unum anni 1692, post Caput 3 litt. d.

C A P U T II.

Miracula seculo XIV patrata, & a Bonincontro Moriglia, dum fuerent, scripta.

ET quia, sicut miraculose puniuntur, qui contra Sanctos prave agunt; sic miraculose praemia & veniam recipiunt, qui in operibus Sanctorum student, & in eorum meritis confidunt; ideo neque hoc silendum existimo, quod actum in persona Christianissimi ac devoti viri, genitoris mei, miraculose a B. Gerardo, de quo in primo libro hujus historiae mentionem feci, reminiscor, prout ipse genitor meus multoties cum magna devotione mihi retulit. Primo anno, quo matrem meam duxit uxorem, ei sub vibriano a sinistri brachii apostema, ad modum ovi grossi, natum est. Cumque timerent Mediolanenses & Modoetenses medici apostema in tam periculoso loco tabiare, & tunc tam pro calore febris quam pro dolore nascentis, in periculo mortis se agnosceret; vovit B. Gerardo, quod de cera imaginem brachii sui ad illius ecclesiam offerret; & infirmos qui erant in Hospitali suo, cum certa elemosyna visitaret; humiliter & cum magna devotione semper supplicans & orans B. Gerardum, ut veniam impetraret, & ab ipsa infirmitate liberaretur. Eadem vero hora soporatus, in visione B. Gerardus ei apparuit, qui brachium suum signavit, eique dixit: Christianus aliquando sit salvus ex fide & ex devotione, tam ab omni infirmitate corporis quam animae; & postea disparuit. Qui cum esset e somnis excitatus, sine dolore apostematis (eo quod esset quasi penitus e malatia declinata) & sine febre remansit; & sic die tertia a d. infirmitate liberatus fuit. Quod maximum miraculum dictis Medicis & aliis apparuit.

9 Nu-

Statuta pro conservatione Hospitalis.

Scriptoris pater,

a

b

periculoso apostema te liberatur, apparuit Beato

c

d

& idea
 secret f
 But,

John Thomas L

ipse sibi
reddito
illud ra-
tionis .

Tet a stato

EX 155. Stando in hac deliberatione, uxor alta voce clamare cupit verbis insolitis pluries, Gerarde, Gerarde; & de hac voce non cessavit, donec ipse Guffredus dubitationem, in qua quasi una hora stetit, a se amovit; & firmo corde, cum firma fide & spe observandi, quod voverat firmavit.

14 Eadem vero hora clamando cessavit, & cum bonis intellectu & pio voto, mulieribus quæ ad ejus servitium erant, Vocate virum meum, inquit, illique dixit: Date mihi vestitum meum pulcrum, quem habetis in scrippo clausum: volo enim ire cum mulieribus illis ad visitandum B. Gerardi ecclesiam & sepulcrum: quia hodie tantum a me clamatum fuit, quod exaudivit; & ab hac infirmitate, cum nullum morbum sentiam, me liberavit. Cum crederent quod vanaciaret q, nec quod tam longe ire posset, eo quod ecclesia erat per medium milliarium longe ab illius hospitio, rogabant quod staret. Quæ dixit: Hujus Sancti meritum probate, & me dimittatis ire. Cui vir, qui sciebat quod voverat, acquievit. Induta, cum dictis mulieribus sociata ad d. ecclesiam, absque ullo gravamine, eadem hora ivit: quæ reversa statim domum, liberata fuit; nec umquam, cum vixisset postea plus quindecim annis, ipsam infirmitatem habuit. Qui Guffredus, in nostri presentia, Magistro Hospitalis ipsius B. Gerardi ac Priori Fratrum Prædicatorum de Modoetia, & pluribus eorum Fratribus & Conventui hoc miraculum cum sacramento notificavit: etiam creditæ & honestæ mulieres, quæ tunc ad ipsius infirmæ servitium erant, hoc in sua anima, prout supra scripsi, testatæ sunt r.

ANNOTATA D.P.

a Vereor ut sincera sit scriptio: auctores Itali, sub auxilia, vertunt.

b Taliare .i. dividere, secare, Francis, Italis, Hispanis commune verbum a Teutonico Thail, pars, sectio, Belgis Deel, molliori dialecto.

c Malatia .i. morbus, sic Malato, Italis; Malade, Francis, dicitur morbo laborans, quasi a verbo Malare, male habere.

d Aderat transitio: Cum de duobus miraculis Sanctorum nostrorum, S. Joannis & B. Gerardi, sit convenienter dictum, ad historiam revertendum est. Hinc intelligo eadem in historia etiam quadam S. Joannis Bapt. miracula describi, quæ optarem pro 24 Junii vel 29 Augusti accipere. Sic in fine miraculi seq. dicitur: Aliud autem in historia ordinandum est & pulchrum S. Joannis miraculum.

e Eccegraphum notat hæc haberi, inter narrationes anni millesimi trecentissimi vigesimi quarti, pro ceteris solum notatur solum; quamvis verisimile sit ad varios annos pertinere singula, sicut apparet illam in historia ipsius contextu discretam, aliisque narrationibus interpolata fuisse.

f Narraverat, credo, Auctor, quomodo Teutonici missi a Ludovico Bavaro electo Imperatore, in subsidium Galeatii contra Pontificis; Modoetiam, a Pontificis detentam, toto fere anno isto obsessam, tenuerunt; quæ tandem pene destructa tota ac desolata, sub finem anni fecit dedicationem, uti narrat in Historia Mediolan. Contin. parte 3.

g Sedimina interpretatur Cangius, loca vacua ad habitandum vel plantandum; sed hic apparet minime vacua fuisse, quæ excindi sic poterat. Domus ergo & habitationes agrestes intelliguntur, alias Mansi & Maneria.

h Scilicet inter Galeatum Vicecomitem Mediolanensem, & Raymundum Gardonam Siculi ac Pontificis ex-

ercitus in Italia ducem: quo bello durante Modoetia a D. Pontifice, ut dicit, infessa tenebatur, reliqua fere Lombardia pro Galeatio & Imperatore faciebat.

i Plevianus, alias Plebanus .i. Parochus.

j Joseph Ferrarius tempus indicat Ludovici Vicecomitis, filii Barnabovis, Domini Laudensis & Cremonensis, adeoque post an. 1385 quo pater oblit. Quod autem ille hic nominetur, iudicium est, ipsum etiam Modoetiam aliquando tenuisse.

k Creditus, hic & infra sæpius dicitur, fide-dignus & alicujus auctoritatis, aut, ut vulgus loquitur, persona crediti. Itali, a gran credito, valet auctoritate.

m Terrarius .i. incola alicujus terræ seu oppidi: Oppida enim Terras Itali nuncupant. Idem Josephus Cartharinam nominat, uxorem Joannelli Belloni.

n Idem Joseph, Cassinæ Bovariorum, cognominatur, ait, a suis possessoribus, quorum familia diutissime eas tenuit: fortassis Boari scripsit auctor, & sic invenitur altero a Modoetia lapide etiam Cassina & Banfi. Addit autem Josephus id factum eodem anno, quo miraculum sequens, prius ab ipso relatam, nec tamen annum nominat.

o Gottifredum Nelli nominat Josephus, Gatifredum Nellium Zucchius, ambo autem asserunt, mulieri nomen fuisse Olivæ.

p Eccegraphum nostrum scripto: male, ut reor: igitur scrippo substitui, quod peram vel saccum significat. Auctores vide apud Cangium in Glossario.

q Vanaciare, Italice Vaneggiare, desperare, delirare.

r Idem, post relatam ex Morigia sanitatem Auctoris patri redditam, referunt ex eodem (& quidem Zucchius allegato in Margine Hist. Modoetie lib. 2 cap. 30.) id quod sequitur, in eccegrapho Ambrosiano prætermisum. Non minus mirabilis fuit gratia, eodem Sancto mediante, obtenta tempore Matthæi Vicecomitis, Vicarii generalis Mediolani & Lombardiæ ab Henrico VII Imperatore constituti. Successit hic Otthoni Archiepiscopo patri suo, sub annum 1295, diminatus usque ad annum 1320, quo oblit. Henricus fuit, autem Luxemburgius, electus anno 1308, & Mediolani coronatus 1312, oblit 1313. Accidit autem miraculum in quodam Nazario, de Sexto S. Joannis, viro erga S. Gerardum devoto, ipsique scriptori satis noto, qui præsentem se fuisse affirmat, & quod narrat oculis propriis vidisse. Scilicet, quod cum is vellet declinare currum calce onustum, quem ferocissimi duo boves trahabant, per declive pontis S. Gerardi, ubi ille cum aliis sedebat bibens, & forte tumultuosus nonnihil; dum assurgit, retrorsum lapsus est inter pedes posteriores unius eorum animalium & primam rotam: quæ super guttur ejus pertransiens, sic ipsum elisit confregitque, ut per os naresque sanguis continuo multus effluerit. Dum autem ad ejus casus spectaculum attenti stabant, alii continuo exclamaverunt, S. Gerardus te adjuvet, S. Gerardus te adjuvet. Quamquam autem præ timore fugisset is qui boves minabat, hi tamen ultro subriterunt, cum jam posterior rota adjacentis collum pervenisset. Ipse vero continuo subductus discrimini novo, & semimortuus delatus ad hospitale Sancti, quod non longe aberat, dulci sopitus somno est: atque post horam unam exprorectus, absque livore & macula ulla evigilavit sanus atque alacer; dixitque, quod inter cadendum invocavit S. Gerardum, per eumque fuerit liberatus. Hactenus Italice Josephus, cujus verba malui Latine reddere, quam Latine Zucchii uti, quod hic Auctoris sui contextui minus preesse inbatat iste additis circumstantiis temporis atque præsentis Auctoris accuratius retulisse rem videatur.

Homo tumultuosus sub rota currus transiens collisus.

F invocato ab occurrentibus Sancto,

subito sibi restituitur sanus.

A

CAPUT III.

Saculo 16 exhibitum Ms. Bonincontri. Seniorum Modostienfium depositiones, per Carolum a Basilica-Petri excepta.

Reperitur in Actis, receptis per qu. Josephum de Casata, olim publicum Mediolani & Modoetiae Notarium, inter alia adesse Processum unum tenoris infra scripti.

An. 1582, iussu S. Caroli Borromaei,
In nomini Domini. Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo octogesimo secundo, die Lunae, vigesima septima mensis Augusti, coram multum Reverendo I. V. D. Domino Carolo a Basilica-Petri, Clerico regulari S. Pauli decolati, delegato ab Illustriss. & Reverendiss. Domino, D. Carolo Cardinali Borromaeo S. Praxedis, Archiepiscopo Mediolani, prout constat instrumento ipsius delegationis, rogato per R. D. Julium de Norate, Notarium praefati Illustriss. & Reverendiss. Domini Cardinalis, anno &c. ad quod &c. & hoc pro assumendis informationibus, recipiendis testimoniis & monumentis, de vita, miraculis, & cultu, superioribus temporibus exhibitio B. Gerardo Modoetienfi. Vocatus R. D. Presbyter Benedictus de Brambilla, filius qu. D. Joannis-Petri, Canonici residens S. Joannis Baptistae Modoetiae, uti Syndicus & Procurator RR. DD. Archipresbyteri, citati ad Canonicorum, & Capituli d. ecclesiae S. Joannis Baptistae Modoetiae, Magnificus D. Joannes Maria de Hortensius, filius qu. Mag. D. Gerardi. Joannes Angelus de Tricio, filius qu. Magn. D. Baptistae. Joannes Baptista Bonfatus, filius qu. Magn. D. Joannis-Antonii, omnes Syndici & Procuratores Magnificae Communitatis Modoetiae, requisiti ad exhibendum vetera monumenta & testimonia, item testes super vita & miraculis & cultu praefati D. Gerardi;

offerunt Chronica Bonincontri Morigiae, ante ann. 140 scriptum,
16 Primo exhibuerunt Chronicum quoddam manuscriptum in charta pergamenae D. Bonincontri Morigiae, viri primarii oppidi Modoetiae, quod incipit, Historia Bonincontri Morigiae &c. Qui auctor, quantum perspicitur ex lectione libri, fuit ante annos circiter ducentos quadraginta. In eo Chronico primo habetur, folio decimo quinto a tergo,

in quo miracula praenota s.
C infra scriptum Capitulum, positum ab auctore inter narrationes anni millesimi ducentissimi septimi. B. Gerardus &c. num. 1. Exhibitum fuit aliud Capitulum ejusdem Historiae, in folio trigesimo primo, tenoris sequentis. Et quia sicut miraculose &c. n. 8. Item aliud Capitulum, folio quinquagesimo, inter narrationes anni millesimi trecentissimi vigesimi quarti, tenoris sequentis. Nuper quoque &c. n. 9. Item aliud Capitulum, ex folio quinquagesimo sexto, tenoris sequentis. Sed quia de B. Gerardo &c. n. 10. Item aliud Capitulum, in folio sexagesimo octavo, tenoris sequentis. Isto vero tempore &c. num. 11. Item aliud Capitulum, folio septuagesimo a tergo. Matrona quaedam &c. num. 12. Item exhibitum fuit aliud Capitulum folio septuagesimo tenoris sequentis videlicet. Ne legentibus &c. num. 13.

Testis illorum vius affirmat cultum antiquum,
17 Die supra scripto vocatus fuit D. David Saldanus, filius qu. D. Joannis Jacobi, d. terrae Modoetiae habitator [annorum aetatis octoginta] qui juravit &c. & interrogatus respondit b: Ego semper audiavi ex senioribus nostris, quod iste B. Gerardus fuit de familia Tindorum, & vitae sanctissimae, qui multa miracula operatus est adhuc vivens; atque inter alia supra suum mantellum transivit Lambro, urgente necessitate succurrendi

Junii Tomo I.

pauperibus, quos habebat in Hospitali a se fundato, quod etiamnum subsistit, & monstrantur bona quibus ipsum dotavit; itaque vidi & intellexi, ipsum Modoetiae haberi in multa devotione & reverentia: fuit autem Modoetienfis: & quantum possum recordari, vidi semper celebrari festum S. Gerardi Modoetiae, quod occurrit die sexto Junii. Et scio quod in vigilia ejusdem festi Capitulum S. Joannis Baptistae soleat venire ad ecclesiam S. Gerardi extra portam e Gradensem, cantatum Vesperas. Et postea ibant cantatum Hymnum unum aliasque Laudes intra oratorium Hospitalis S. Gerardi; dictisque Matutinis ipsius festi, ibant ad d. ecclesiam cantatum Missam: ibidemque & in Hospitali fiebat magnus apparatus multo cum sumptu. Eodem autem modo vidi die tali adornari ecclesiam S. Joannis. Audiavi etiam dici a pluribus senioribus, hanc fuisse consuetudinem a longo retro tempore: ab annis vero aliquantibus solum veniunt aliquot Presbyteri, ad Missam tali die cantandam, & Vesperas unicas recitandas, quae nescio an sint de S. Gerardo: sed festum eo omnino modo semper celebratur.

18 Scio etiam partem quamdam vestis S. Gerardi esse & reverenter servari in Hospitali praed. quando autem ostenditur, habentur accensae facies; alias autem deferrebat ad mulieres parturientes: & audiavi narrari varia miracula, tali occasione facta. Specialiter autem scio quod d. Reliquia delata aliquando fuit ad uxorem D. Joannis-Jacobi Legnani, a qu. Rev. Presbytero Baptista Brianza, Canonico S. Joannis Baptistae, quae tribus diebus in doloribus permanerat; mox autem atque mantellum praed. superpositum ei fuit, enixa fortum est. Quapropter ipse D. Joannes-Jacobus; quitamquam unus de Magistratu Modoetienfi inhibuerat deputatis praed. Hospitalis, ne uterentur quodam canali, unde derivata ex Lambro aqua irrigabantur eorum horti; miraculo ejusmodi motus, mutavit sententiam, & praed. aquae usum Hospitali reddidit, quod eodem deinceps fructum est ac fruitur. Ego vero in sollicitate ipsius Presbyteri Baptistae deduxi praed. vestimentum sive mantellum ad domum D. Joannis-Jacobi in loco S. Donati, extra Modoetiam ad unum milliare, praesentibus quibusdam Domini istius famulis, suavia accensa gestantibus: atque hoc ab annis circiter quadraginta d.

19 Scio etiam, quod Communitas Modoetienfis solita fuerit in festo S. Gerardi accedere ad ipsius ecclesiam, cum oblatione cereae atque pecuniae: sed hoc annis abhinc aliquot praetermissum est: & tamen audiavi dici, quod Communitas ad ejusmodi oblationem festumque ex voto obligetur. Scio insuper, ex quo memorari possum, venisse multas terras quotannis processionaliter, cum Crucibus & Presbyteris suis, ad visitandam ecclesiam S. Gerardi, Missamque in ea cantandam, & cereos atque denarios offerendos: idque etiam ex senioribus intellexi, quotannis fieri pridem solitum, & quidem ex voto, quo majores ipsorum obstrinxere posteros, ut per intercessionem istius Sancti a pestilentia liberarentur. Nominatim autem id scio observari a Communitate Olgiatensi, milliariibus circiter sedecim e distante a Modoetia in diocesi Comensi, in die S. Marci: audivique semper ex ipsismet Olgiatensibus, quod obligentur annuatim ex singulis familiis unum quampiam mittere: quodque ipsius Sancti festum celebrent in sua terra. Recordor etiam venire solitos semper centum & quindecim circiter personas promiscui sexus. Eodem modo etiam venire solet Garenum f, terra civita-

Ttt 3 ti

EX MS. ti Comensi vicina, sed longius distans quam Olgiate prædictum; venit autem ultimo sabbato Maji, recitatque Officium & Oblationem facit ut supra. Item terra Desii g cum Præposito, Canonicis, Sodalitate disciplinatorum, ac multitudine populi venire consuevit postridie Pentecostes: nec non Lenta, Barlassina, Asnagum, Figinum, & plures alie terræ, quarum omnium nomina haud facile sigillatim expresse: quia non omnes accedunt ad Hospitale, sed aliquæ solum accedunt ad ecclesiam S. Joannis extra muros. Omnia autem prædicta scio, quia ab anno MDXXXIII functus sum officio Cancellarii Hospitalis, & præfatas oblationes terrarum præmemoratarum recepi, retulique in libros rationum; quemadmodum etiam feci anno præfati. Laus Deo.

*Imagines
Sancti
Romæ
an. 1531
contra pro-
fessionem of-
ficiorum.*

30 Addidit dicens. Anno MDXXI, dum Romæ essem, cum multis Modoetiensibus aliis, pannorum laneorum propolis, suas ibi officinas habentibus, tempore magnæ pestilentie, sub Pontificatu Adriani Papæ, omnes curavimus nobis fieri imagines S. Gerardi, quas supra officinas nostras poneremus, implorando intercessionem Sancti præfati. Quamquam autem tanta grassaretur mortalitas, nemo tamen nostrum extinctus est. Cumque a Cardinali Farnesio, qui postea fuit Papa Paulus III, acciti fuissimus ad reddendam factarum imaginum rationem; isque ex nobis intellexisset Beati istius merita; permisit ut nostram devotionem prosequeremur.

*Alius et.
64 an.
prædicta
confirmat.*

31 Die superscripto vocatus Magister Gerardus de Beregho, filius qu. Mathæi-Stephani, Modoetiz habitans [annorum ætatis sexaginta quatuor vel circa] juravit & interrogatus respondit: Intellexi ex majoribus nostris, quod S. Gerardus de Modoetia sanctissimam vitam duxit, atque miracula peravit: quod Lambrum quadam vice transiverit supra suum mantellum; & alias cum necessitas succurrendi pauperibus urgeret, ministro suo mandarit ut ex dolio vinum peteret, quod vacuum erat, sed miraculose repertum est plenum: idemque audiui narrari factum de granario, quod similiter inventum sit aliquando plenum: idque specialiter audiui ex Canonicis, qui etiam affirmant, chorum veterem ecclesiæ S. Joannis Baptistæ a d. Sancto ædificatum fuisse. Recordor insuper, quod cum puer essem, haberemque fratrem Sacristam S. Joannis, sæpius cum juverim in adornanda ecclesia, pro die festo S. Gerardi extra Modoetiam, & deinde intrabamus Hospitale: ibatque similiter illuc ad cantandam ipso die festi Missam: id quod fieri desit annis abhinc aliquantis. Scio etiam quod die S. Gerardi publice celebraretur Modoetiz festum, celebratumque fuerit semper ex quo possum recordari: idemque ex patre meo intellexi, quod idem festum etiam antiquioribus temporibus in usu fuerit. Scio etiam quod eodem die Communitas faciebat publicam oblationem, quæ similiter ab annis aliquot offerri desit.

*denunt
etiam de
picturis,
Gerar-
dum ut
Sanctum
exprimen-
tibus.*

32 Sunt item picturæ veteres d. Sancti cum diademate ad caput, quemadmodum consueverunt Sancti depingi: quarum una consistit supra portam ecclesiæ S. Joannis, ducentem ad cimiterium, alia supra basim ad Pontem-arenæ, ubi ego natus sum; & hanc pingi fecerat pater meus priusquam nasceretur, quia erat valde devotus Sancto. Quantum etiam memoria mea fert, scio quod mantellum, vel aliud quoddam Sancti vestimentum, quod servatur in Hospitali, solitum fuerit portari ad mulieres in puerperio periclitantes, non sine miraculosis effectibus. Sunt autem anni forsitan viginti octo, quod cum Helena uxor mea parturiens multum laboraret, toto uno die ac duabus noctibus, quia fœtus medio

dumtaxat capite prodibat; curavi ut præd. mantellum ad ipsam deferretur, a qu. Rev. Presbytero Joanne Petro de Arfago: statimque ut eo contacta fuit & involuta uxor mea, fœtus integer prodit. Scio denique quod multa oppida processionaliter veniant, cum Crucibus & Presbyteris suis, ad honorandum quotannis S. Gerardum: qui Missam dicunt & oblationem faciunt: atque ita etiam hoc anno vidi venientes Desio, Lenta, Olgiate, Asnago, Figino, Vare, Seveso, Barlassina, Crazino, atque ex aliis terris, quarum non recordor.

ANNOTATA D.P.

a Respondit autem tam ipse quam sequens Testis Italice, intercurrentibus nonnumquam his Latine verbis, Interrogatus respondit; post omnia autem additur utrobique, Super generales, scilicet interrogationes, quales solent iudice examinandis proponi, Recte, subtiliter respondit: & Est ætatis annorum die supra scripto, coram ut supra; quæ omisi ut magis continuus haberetur contextus, ex Italico Latine redditus; ætatem autem cujusque transiit ad principium depositionis exactæ, ubi hæc vides []

b Titulus libelli totus, cui præcedentia duo Capita innectuntur, hic est: Sancti Gerardi Modoetiensis Acta, Beati Caroli Cardinalis Borromæi Archiepiscopi Mediolanensis jussu confecta. Mediolani apud Heredes quond. Pacifici Pontii & Jo. Baptistam Piccaleum, Impressores Archiepiscopales, 1603 de Consensu Superiorum. In decreto Canonizationis desinit anno 1610 nulla sit mentio Beatificationis prægressæ, Beatus tamen ibidem aliquoties vocatur Carolus: & hic forte titulus et vulgo solum dari cepit anno 1601 statim ac ceptum de Canonizatione agi, ad quam dixerim immediate processisse Paulum V, donec aliunde certius constiterit de speciali Beatificationis decreto.

c Si hoc antiquum et Porta nomen fuit, neque Gerardi contractum dicitur pro Gerardi; apparet quod ipsa vicinia nonnumquam facilitaverit appellationis mutationem, factam haud multo post obitum Sancti.

d Ergo circa an. 1542. Recentius aliud alio in genere sic mihi scribit Bosca. Erat Modoetiz Capitaneus Justitiz Jurisconsultus, Gaspar Annibaldus, cujus filius sexennis, multos menses æger, desperabatur a medicis: surrexit tamen e lecto mox atque allatum sibi Pallium attigit anno 1671. Et hujusmodi gratias ait frequentissimas a Sancto reserri.

e In tabulis Olgia, ubi 30 milliarius ponitur intervallum a Modoetia, quale etiam supra n. 6. notatur Morigia, distat autem Como p. m. 6.

f Ibidem Carenum nominatur s. p. m. ultra Olgiam, versus lacum Luganum.

g Desium vix 5 p. m. Modoetia versus Occidentem distat, ubi a Nobili quodam, ait Joseph Ferrarius, legatam certam quantitatem panis, distribuendi in eos qui supplicationi interfuerint. Deinde, continuo fere a meridie in boream tractu, jacent Barlassina, Lenta, Asnagum, Figinum, mox nominanda loca; quarum primus 8, ultimus 10 p. m. abest, quæ autem infra insuper nominantur Vare, Sevesum, Corazinum, in tabulis necdum reperi, exprimuntur autem circum imaginem Sancti, supra Modoetiensis civitatis figuram, gloriose inter Angelos expressi: & ad latera utrimque pendant simul cum Como, Mendrizio, Modoetia, Trevenum, Carima, universum oppido quatuordecimo, clientelam Sancto obligationem professæ.

A

CAPUT IV.

*Profectio informationum, de cultus antiqui con-
sumatione sumptuum.*

23 **D**ie superscripta prefatus multum Rev. D.

Delegatus venit in ecclesiam S. Joannis Baptistæ, causa assumendarum dictarum informationum: & ostensa ei fuit imago d. S. Gerardi, in latere sinistro janua Ecclesiæ versus cimiterium, quæ videtur esse valde vetusta. Item in sacristia d. ecclesiæ exhibita ei fuit Crux magna argentea, in cujus cornibus inscripta est historia vitæ d. Sancti, & ejus actionum miraculorum, distincte & sigillatim, prout habetur in d. Chronico Ms. quam Crucem referunt Canonici fabricatam intra annos quinquaginta, impensis fabricæ d. ecclesiæ. Die superscripta venit in ecclesiam S. Gerardi extra portam Gradi, cujus curam seu gubernationem habent Disciplinati, quorum Societas erecta est ante annos fere quadraginta, sub nomine & protectione d. S.

Gerardi; & ostensus fuit ei locus ab antiquis Humomeribus Modoetia, ubi positum est corpus S. Gerardi in arca lapidea, posita sub altari majore d. ecclesiæ. In cujus ecclesiæ capella majore pictæ sunt actiones pie & mirabiles d. B. Gerardi, prout continentur in d. Chronico: quæ pictura dicitur facta ante annos quadraginta. Item picta est historia d. Communiatum, quæ cum processione populi & cleri veniunt ad honorandum d. corpus, ut supra per Testes depositum fuit: & ostensa eidem in eodem loco sunt picturæ vetustæ ejusdem B. Gerardi, in habitu pauperibus ministrantis.

24 Die superscripta pref. multum Rev. D. Delegatus venit ad domum Hospitalis S. Gerardi, ubi visitavit oratorium, dedicatum nomini ejusdem B. Gerardi. Deinde ostensum ei fuit vestimentum, seu pars vestimenti, quod solebat portari ad mulieres partus doloribus laborantes, ut supra testatum est: quod vestimentum servatur in capsula, & ostenditur honorifice & pie, estque ejusmodi coloris & materiæ, ut sanctitatem Beati illius aliquo modo ostendat. In eodem loco exhibitum sunt aliqui cerei, quos dixerunt esse oblatos d. Hospitali hoc anno a Communitate Olgiate & Brazini supradictis. Item exhibuerunt librum rationum d. Hospitalis, in quo descriptæ erant quædam partitæ, de receptione oblationum ceræ & pecuniarum dictarum Communiatum.

25 MDLXXXII, die Jovis, tertia decima mensis Septembris, coram prefato multum Reverendo D. Delegato constituti Nobiles Domini, Jacobus de Vicomercato, filius qu. D. Baptistæ, & Bernardinus de Moltano, filius qu. Nob. D. Gerardi, ambo Modoetia habitatores, & ambo Deputati Hospitalis S. Gerardi Modoetia; exhibuerunt Calicem qui adhibetur ad sancta Sacrificia peragenda in d. ecclesia S. Gerardi: quem Calicem dixerunt præd. Deputati donatum esse, jam ante plurimos annos, supra eorum qui vivunt memoriam, præd. ecclesiæ a Communitate Comi; ex ejus devotione erga B. Gerardum, & ob beneficia ejus intercessione a Deo obenta: in cujus Calicis pede inter alia est insigne Crucis albe in campo rubeo, cum his litteris circum circa expressis, COMMUNITAS COMI: Adest etiam effigies ipsius B. Gerardi, Sancti habitu precesque Deo offerentis.

26 Præterea exhibuerunt quatuor testimonia seu fides, factas a Reverendis Præposito Sevesi & Parochis Figini & Barlasina; tenoris hujusmodi,

videlicet; Die xxx Augusti MDLXXXII in Barlasina. Ego Joannes Petrus Pelagri, Curatus ecclesiæ S. Julii de Barlasina, Plebis a Sevesi, Diocesis Mediolanensis, per præsentem fidem facio, qualiter Terra & Commune Barlasina in usu habebat quotannis ultima die mensis Julii, ex quavis familia unum a mittere cum suo Curato, sub vexillo Crucis, ad visitandum ecclesiam S. Gerardi de Modoetia, & faciendam ibi vigiliam ipsa nocte cum collecta: de narios autem sic collectos commutandos in cereum, offerendum ecclesiæ S. Gerardi. Mane autem sequenti, celebrata per Curatum Missa, audireque a populo, redibant ad habitationes suas. Annis abhinc aliquot dimissa ea consuetudo fuit, idque propter excessus inordinatos, quorum causa Mediolani ordinatum mandatumque est, ad ejusmodi abusus tollendos, ut non amplius fierent vigiliæ in aliqua ecclesia. Et quia ignoratur utrum id fiat ex voto vel ex mera devotione, cum nulla de eis invenitur scriptura, neque personæ quæ testari aliud possint, quam istud fieri ex consuetudine antecessorum; nunc autem dicuntur ejusmodi consuetudines, non esse utiles, sicut olim fuerant: ideo nolunt eo ire. Hoc autem totum intellexi ex antiquioribus Barlasina nunc viventibus: atque in fidem veritatis scripti & subscripti præsentibus manu propria, Barlasina die, mense, & anno supra notatis.

27 MDLXXXII die xxviii Augusti, Ego Presbyter Demetrius Caspanus, Vicecuratus loci Figini, plebis a Galiani, facio amplissimam & indubitatam fidem, qualiter informandum me curavi a multis viris honestis & senioribus hujus loci Figini, quod ab omni sua & suorum majorum memoria, populus hic Figini, ex voto antiquitus facto, solebat quotannis die xxviii Julii procedere Modoetiam, ad visitandum ecclesiam S. Gerardi, cum oblatione largæ elemosinæ secundum cujusque facultates: quod votum nuncupatum fuit propter maximam quandam pestilentiam influentiam, quæ Figini grassabatur. Facto autem voto isto subito cessavit pestis, ex eaque hora usque modo numquam attigit terram Figini. Ideoque prædicti homines quotannis vadunt visitatum ecclesiam S. Gerardi, intercessorem eum agnoscentes apud Deum benedictum, qui eos in perpetuum a peste præservat aliisque malignis influxibus. Et quia ita se habet veritas, præsentem scripsi, & manu propria iis subscripsi. Ego Presbyter Demetrius Caspanus, Congregationis Oblatorum S. Ambrosii, & Vicecuratus Figini, ut supra.

28 Die xv Augusti MDLXXXII, Ego Franciscus Perlasca, Præpositus Sevesi, fidem facio cuicumque præsentem visuro, qualiter Terra & Commune Sevesi diocesis Mediolanensis, voto perpetuo obligatur quotannis ex unaquaque familia mittere unum, ad visitandum ecclesiam B. Gerardi de Modoetia & S. d. Rocchi, ibique offerendum cereum librarum septem. Votum autem istud a d. Comuni factum fuit anno MDXXIV cum præd. terra Sevesi multum, infestata & afflicta fuisset a peste, tam præteritis temporibus quam tempore voti nuncupati. Ipsum vero nuncupatum fuit solenniter viva voce ante portam ecclesiæ Præposituralis, post Missam, in præsentia Vice-præpositi, qui tunc erat Rev. Presbyter Reverendus de Cirimitto, interveniente fere tota Communitate. Illo autem voto sic facto, continuo cæpit remittere pestis, quique ea tunc afflati erant cæperunt convalescere, & majori ex parte sanati sunt. Hæc porro omnia intellexi ex senioribus, in præsentiarum Sevesi viventibus: quodque amplius est illustriss. D. Cardinalis S. Prædix Archiepiscopus Mediolanensis, Sevesum personaliter visi-

Insigne
a Comm-
missario
Archie-
piscopi

Picture
predi-
cta

Picture
B. Gerardi

Oblationes
si fallit

Calice
Communi-
tatis obla-
torum

salutis
Sevesi
fuerunt
seu quot-
annis vo-
luntati
vigilæ
Sancti
Gerardi

E

ad eum-
dem Gal-
lianensem
venire

ex voto, a
peste li-
beratus

F

similiter
de Sevesi
sensit
refectus
aliis

EX MSS. visitans anno proxime præterito, statuit ut ejusmodi observantia contineretur; uti apparet ex Actis Visitationis præfatæ. Atque in horum fidem præsentem scripsi, iisque subscripsi manu propria, ut supra.

29 Ego Claudius Mandellus, Curatus Lentæ, plebis Sevinensis, fidem facio, qualiter terra Lentæ voto perpetuo obligatur visitare, per unum ex singulis familiis lectum, ecclesiam B. Gerardi de Modoetia, die primo Augusti; ibique offerre cereum librarum xv. Votum autem istud factum a Comuni est anno MDXXII, qui ipsa terra tunc gravi pestilentia tenebatur, & factum est viva voce dumtaxat in ecclesia parochiali coram Curato cui tunc nomen erat Boviardi, præsentibus omnibus fere Lentensibus. Atque ex tunc cessavit pestilentia, & qui ea detinebantur multi convalescerunt. Verum cum successu temporis intermittitur observantia istiusmodi, rursus anno MDLXXVI malum contagiosum invaluit; ideoque rursus omnes votum præd. instaurarunt, polliciti numquam deinceps in eo deficere; rursusque liberati ac sanati sunt multi. Proinde defecerunt numquam, sed magno numero ipsum executi quotannis sunt. In fidem autem veritatis præsentem scripsi, subscripsi quoque manu propria, Sevesi xv Septembris MDLXXXII. Idem Claudius Mandellus Curatus.

30 Ego Joannes Baptista Agugiarus, filius Marci, habitator contratæ Catezzæ Modoetiz, publicus Apostolica Imperialique auctoritatibus Mediolani Notarius, superscriptas attestaciones & processus, assumptos per supræsc. qu. Josephum de Calate, olim Modoetiz habitantem, ab ejus actis exemplare feci, & concordavi, & me pro fide subscripsi.

31 In nomine Domini, anno a nativitate ejusdem millesimo sexcentesimo primo, Indictione quarta decima, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Clementis, divina providentia Patre octavidecimo, die vero Mercurii, quinto mensis Septembris, in palatio Episcopali Novariz, ibique in mei Notarii publici testiumque infracriptorum, ad infra scripta specialiter vocatorum ac rogatorum

præsentia, constitutus multum Ill. & Reverendiss. D. in Christo Pater D. Carolus a Basilica-Petri, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Novariensis & Comes Ripariz &c. qui suis tenebat manibus attestaciones antedictas, subscriptas, a Joanne Baptista Agugiaro Notario publico: illiusque volumen mihi Notario & Cancellario infra scripto dedit & exhibuit; dixitque & protestatus fuit, se eas recognoscere, & eas esse illasmet a Reverendissima Dominatione sua, & coram ac in ejus præsentia receptas, ex commissione Illustriss. ac Reverendissimi b. M. Caroli Borromæi Cardinalis, Mediolani Archiepiscopi, pro verificatione sanctorum Reliquiarum corporis B. Gerardi, oppidi Modoetiz: & pro fide dictæ recognitionis mandavit mihi Notario & Cancellario infra scripto publicum confici documentum, præsentibus testibus m. R. J. U. D. Domino Horatio Jesneo, Apostolico Protonotario, ejus Reverendiss. Dominationis Vicario generali, & Gabriele Beaggio, ejus familiari, notis, idoneis &c.

Ego Michal Michaelius qu. Jacobi, publicus Mediolani & Novariz Notarius, & loco Summi Cancellarius Episcopalis, Novariz, rogatus de promissis pro fide subscripsi.

ANNOTATA D. P.

a Hinc apparet Plebis nomen latius sumi, quam nomen Parochiæ; videlicet pro Præpositura vel Decanatu, plures sub se Parochias habente; interim, ut dixi, Sovetium nullum apparet in tabula, nedum circa Berlasfinam; sed inter ipsam & Figinum reperitur oppidum Serenia dictum.

b Id est, 1 Augusti, quo die etiam venire Lentenses & Carimenses scribit Josephus.

c Similiter supra Figinum notatur Grajanum, quod magis integre hic Galianum est.

d Cujus scilicet die, id est, 16 Augusti, talis supplicatio instituitur, teste Josepho: qui de Mondrisio addit, consuetudinem supplicationis annuæ, Modoetiam ducente, istuc mutatam in scholam disciplinatorum, bonori S. Gerardi erectam in ecclesia S. Benedicti, ibidem parochiali.

DE BEATO BERTRANDO

PATRIARCHA AQUILEJENSIS MARTYRE,

UTINI IN FORO-JULIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. J.

§ 1. Bertrandi distinctio ab aliis ejusdem temporis homonymis, natale solum, Patriarchalis Sedes, tempora vitæ præcipua.

ANNO MCCCL. **E**gimus hoc die de S. Bertichramno Episcopo Crenanensi, ac primo statim Commentarii numero notavimus, scribi solitum fuisse, Bertrannus breviori ac moliori vocabulo. Idem autem nomen, mutato elemento uno, transisse opinor in Bertrandus, idque passim deinde obtinuisse, durius voce Bertichramnus relicta. Floruerunt certe ætate Beati, de quo agere occipimus, Bertrandi Aquilejensis Patriarchæ, plures alii ejusdem nominis, dignitate ecclesiastica rerumque gestarum gloria & ipsi celebres, quos inter se distinguere initio, præcuius opera fuerit, ut ne aliorum illa cum hujusmodi Beati confundantur. Inprimis distinguendus ab eo venit Bertrandus de Insula, Convenarum Episcopus, sanctitate conspicuus; cujus sacralipsana tempore Bertrandi nostri solennissime translata

sunt anno MCCCIX a Clemente Papa V, qui & ipse ante Papatum Episcopus Convenarum & proprio nomine appellatus fuerat Bertrandus. Sed cum sanctus ille Bertrandus, sæculis duobus, ante Translationem modo dictam, in vitam floruerit; & Bertrandus, successor ejus in Episcopatu, Papa deinde fuerit, ulterius distinctio hic nulla opus est.

2 Alter Bertrandus de Poieto seu Podietto, alibi de Porto, oriundus e Castonovo-Ruberii diocesis Cadenensis anno MCCCXVI, a Joanne XXII amiculo suo in Cardinales relatus est, titulo S. Marcelli, vel ut Bernardus Guidonis, illius temporis scriptor ait, SS. Marcellini & Petri. Legatum diu & præclare egit in Italia, multaque acquisivit Ecclesia, ac inter alia Bononiam ipsam; in quam etiam splendidissime introduxit

& Cardinalibus Bertrandis, de Porto.

A ductus fuit; atque excitata arce subiectam aliquamdiu urbem habuit, quamvis inde postea recedere coactus sit, mortuus tandem Avenione anno MCCCLI aut LII. Eodem anno MCCCXVI, ex eodem natali solo Castronovo-Roberti ejusdem diocesis Cadurcensis, assumptus fuit ab eodem Pontifice Joanne ad Cardinalatum Bertrandus de Montefaventio titulo S. Mariae in Aquiro. Legatus in Gallicam is fuit anno MCCCXXXVII, pro pace componenda inter Francorum Anglorumque Reges: qua in re ardua invenit obstacula. Extructa deinde in Montefaventio prope Avenionem Canonici Regularibus domo, ac Deipara Virgini ecclesia, diem clausit extremum in praedicta urbe, anno MCCCXLIII.

de Turro, 3 Tertius his addi debet diocesis ibidem Cadurcensis Bertrandus, ex loco Cambolica oriundus, cognomento de Turro; qui, ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci, Archiepiscopus primum Salernitanus, dein Cardinalis, demum Tusculanus Episcopus creatus fuit ab eodem Joanne Pontifice anno MCCCXX, ac vivere desit

B junta Wadingum MCCCXXXIV. Fuit etiam iste, obitus per Italiam legationibus, percelebris; ideoque cum Bertrando de Porto ab aliquibus confusus. Quid dicam de

Ducio, Bertrando Ducio, non quidem diocesis Cadurcensis, sed Uticensis non procul ab illaremotus, ex oppido Blamdiaco; pietate juxta ad juris peritiam claro? Nuntius Apostolicus adit Reges, Robertum in Sicilia, Petrum Aragonensem in Hispania, Joannem Neapolitanum in Italia. Excitavit Avenione S. Desiderio ad eam sacram, ac monasterium Carthusianis; obiitque ibidem xxi Octobr. MCCCXLV. Addatur denique Bertrandus (alibi Bernardus) de Albia, primum Rutenorum in Galia Episcopus, dein Cardinalis titulo S. Cyriaci in Tiberis; a Clemente VI anno MCCCXLIII Legatus & ipse ad Reges, Aragonia Petrum, & Majoricarum Jacobum, obiitque ex Castellonia xiii Novembris MCCCCL.

de Albia, 4 Viden' quam in multis praedicti omnes Bertrandi inter se & cum Beato nostro conveniant? Sed & vides in quibus differant. Omnes isti fuisse Cardinales, non item Noster. Omnibus in pace vitam finis contigit; excepto Nostro; cui violenta mors obvenit, & Martyris inde nomen adhaesit, quod nulli aliorum competit; uti nec nomen Patriarchae, nostro soli cum dignitate ac potestate tributum. De hoc igitur Bertrando, Patriarcha

C Aquilejensi, ac glorioso Ecclesia sua vindice Martyreque, procedunt omnia quae dicturi sumus.

Nascitur 5 De tali solo ejus nihil dubitat auctor Vita, quia fuit Diocesis Cadurcensis, in eaque oppidum seu fanum S. Genesii. Idem oppidum natalibus ejus assignant Cortesii, & collocant in Guasconia, cujus pars est Cadurcum cum sua diocesi. Fuerunt auctores isti contemporanei Bertrando, & primus etiam domesticus ejusdem; sic ut audiendus hic non sit Paulus Carolus Suardus, qui in Vita Italica, Venetiis anno MDCLXVII impressa, licet Latine antiquam praemanibus habuerit; ponit tamen oppidum S. Genesii, natale Bertrandi, in diocesi Castronovi Provinciae Occitaniae seu Languedociae. Sed nullum ego in hac diocesi, nec in Provincia Languedocensi reperio locum a S. Genesio appellatum. Fuit olim in Provincia, proprio nomine sic dicta, fanum S. Genesii non procul a mari, ideoque piratarum incursionibus ac depredationibus perquam obnoxium. Verum illud diu ante quam nasceretur Bertrandus, desertum atque dirutum fuit, nil nisi nomines ad posteros transmissio. Est igitur natale Bertrandi fanum S. Genesii fanum, in diocesi Cadurcensi, Cadurco in Ortum biemalem tribus fere leucis distantum.

Patriarcha 6 Clarior diocesi Cadurcensi Patriarchatus Aquilejensis, quem deinde obtinuit Bertrandus; clarior S. Genesii fanum civitas Utinum, quam ut plurimum Patriarcha incoluit; secutus exemplum decessoris sui Bertholdi,

sub qua Utinum praecipue cepit efferre caput, magnis ab eo beneficiis affectum & studiose ornatum. Ejus in illud meritis commendans Jacobus Candidus, saeculo XVI ineunte scriptum reliquit, quod Bertholdus ad ornandam Uginatem urbem, quam assidue incolebat, conversus, eam quinque regionibus distinxit: templum Divi Oderici extruxit, in quo Custodem & octo Canonicos instituit: Utinenses incompósitos, ad quatuor & viginti viros, ut in comitiis reipublicae negotia decernerent, redegit: Aquilejensem civitatem, rudibus obrutam atque aere corruptam.... cum Uginate adeo conjunxit, ut utriusque censeretur civis qui alterius esset, ac deinceps utrique communibus privilegiis gauderent; quod quidem jure factum Brutius quoque scripsit. Ideoque in obsignatorio Utinensis Reipublicae adhuc excisum legitur;

Est Aquilejensis Sedes hae urbs Utinensis.

Quo factum est ut postea successores omnes, veluti in eam translata Sede, Uginatem civitatem praecipue excoluerint.

7 Inter illos etiam annumerari debet Bertrandus, septimus a Bertoldo Patriarcha, vir jurisprudentia clarus, vitae sanctimonia celebris, pater pauperum & ecclesiasticae libertatis acerrimus defensor; ut apud Ugellum legitur. Sed ad perniciendum Utinae apparatus, inquit citatus Candidus, praecipuus Bertrandus Antistes divinitus affuit, aedes sacras, cenobia, & xenodochia erigens, collapsa instaurans; divinumque cultum adeo excitans, ut jam civitas univisa unicum esse religionis collegium apparet. Hac pia opera, inde etiam externa interna pietatis fuisse & sanctitatis; qua meruit, uno post obitum anno resessus integer & incorruptus reperiri; altero vero post annum iterum resessus, meruit universo populi spectandus, non aliter ac si viveret, altari superimponi; atque lae gloriam suam miraculis propagare, ac publico coli.

8 De tempore quo vixit, duo certa sunt. Nempe Creatur quando creatus Patriarcha, & quando defunctus sit; Patriarcha unde tertium non minus certo consequitur, de tempore natalitatis ejus. Creatum Patriarcham esse anno MCCCXXXIV die xv Julii docet Ugellus. Idque ipsum testantur etiam, saltem de anno, & verosimile reddunt de die, Cortesii, cum lib. 3. cap. 7 narrant, Bertrandum anno MCCCXXXIV die xx Octobris honorifice Paduam intrasse, in Aquilejam transiturum, Et idem porro testatur Vita ipsa cum num. 7 distinde asserit, anno praedicto MCCCXXXIV, in festo Apostolorum Simonis & Judae, xxviii Octobris, ipsum Aquilejam pervenisse, impensis nempe octo diebus ab ingressu Patavino ad Aquilejensem. Moritur 6 Junii 1350. De obitu discrimen est unius diei inter auctores etiam contemporaneos Bertrando. Cortesii namque anno MCCCCL die vii Junii; Vita vero (cujus sententiam tantisper suppono veriorē esse) die vi ejusdem mensis eadem ejus notat. Hinc jam facile deducitur annus natalitatis ejus. Cum enim Vita asserat, nonagenarium fuisse cum cadebatur; debet superioris saeculi, id est decimi tertii, anno sexagesimo in lucem editus fuisse.

9 Deducitur item, non recte supputare Candidum, cum scribit, e vivis excessisse Patriarcham anno xvii mense xi Pontificatus sui. Sequitur enim ex praemissis, ipsum praefuisse annos xvi, menses xi, dies iiii aut potius ii. Puto enim, non die vii Junii, sed vi, eadem ejus accidisse; praevaleante apud me scriptoris domesticis & vitam ejus ex professo concinnantis auctoritate. Neque vero obscura est auctoris sententia, quamvis aliqui circa ejus intelligentiam aberraverint.

emergere
cepit
sub Ber-
tholdo Pa-
triarcha;

E

curatum
dein a B.
Bertran-
do.

ibid. 4
Julii,
1334.

namq. an-
no 1260.

Sabbato
pietram
facto.

AUCT.
C. J.
casus in
Domini-
calibus:

vini. Nam num. 12 requiei Patriarche distinde ad-
scribit diem vi Junii. Et paulo post describens, quo-
modo sabbatum transegerit, non solum devotissime au-
diendo Missam, sed personaliter etiam ob gloriosæ
Virginis Mariæ reverentiam, humili confessione
præcedente, illam celebrando; prosequitur sic: Elap-
so sabbato; equum ascendit, & circiter Nonam in
hostes incidens ab his letaliter vulneratur; ac hora dein
quasi vespertina moritur. Moritur itaque die Domin-
ico, qui anno MCCCCL, incidentibus in seriam tertiam
Kalendis Junii, debet necessario sextus ejusdem mensis
fuisse. Quem eundem & Martyrologos assumpsisse; &
Ecclesiam Aquilejensem semper tenuisse anniversarium,
sequens paragraphus docebit: ut nihil dicam quod in
Vita n. 57, miraculum anno MCCCXVIII, eodem mense
Junio, quo factum erat, jure jurando confirmans, asse-
rat id contigisse luce sexta mensis hujus Junii, sci-
licet in venerando B. Bertrandi festo.

non in
sabbato.

10 Hæc ipsa tamen, quævis non admodum obscu-
ra, fefellerunt Suardum, ad temporis rationem non fa-
ctis attentum. Dicit enim Patriarcham ultimum ascen-
disse equum die Sabbati, & Sabbatum facit diem
sextum Junii, duplici errore, altero historico, altero
Chronologico. Nam verba historici, Elapso Sabbato,
proximo die, sequentive, designare Sabbatum ipsum
non possunt, utpote jam transelapsum. Dies vero sextus
Junii anno MCCCCL in Sabbatum incidere nequaquam
potuit, uti & Kalendis ejus jam indicatis sole clarius
innoscit, & ex aliis characteribus temporum ostendi
potest. Ex dictis ulterius sequitur, quod Cortusi ali-
que, qui necem Patriarchæ die vii Junii consignarunt,
eam rejiciant in seriam 11. In quo cum assentiri illis
nullatenus possim, credere malim, ipsos diem sequen-
tem, quo cadaver tam mixta quam frequenti pompa,
illatum est Utinum, pro ipso die mortis sumpsisse.

neque fo-
ria 2.

§. II. Veneratio & cultus Bertrandi publicus.

11 **N**ondum annus a cæde Bertrandi effluxerat,
cum prædidi gloria ejus, postea magis illu-
stranda, ceptum est; diversis de eo somniis (ut Vita
loquitur n. 14) noctis tempore apparentibus Nico-
lao, successori ejus in Patriarchali Sede: qui inde
motus, anni circulo voluto, in die Depositionis ejus
corpus exhumari jubet; totaliter integrum sine ali-
quo cadaverali fœtore, (cum tamen sine myrrha,
thure, aloë, & aliis odoris fragrantibus, in
terram depositum fuisset) reperit; & Pontificalibus
indutum, mitraque & pastoralis baculo munitum, in
locum reponi pristinum facit. Hinc diditæ per urbem
extraque insolite rei famæ, accenderit pietatem ac fidu-
ciam populorum in Patriarcham suum, ejusque meritis
ac patrocinio poposcerint Deum in necessitatibus suis opem,
illamque experti fuerint.

12 Certe nisi crebra aut insolita quadam intervenis-
sent miracula, non videtur novus Patriarcha post alter-
rum annum de novo effusus fuisse idem corpus; idque
majori quam ante apparatu, inter Missarum solen-
nia, anniversario ejus die per universos Clericos mi-
rifice celebrato, ut loquitur Vita; cuncto populo Pa-
triarum Forojulii aliisque universis populis concurren-
tibus, tam Slavorum, Ungarorum, Germanorum,
quam aliarum diversarum partium; quibus ipsum
publice demonstrari jussit super altari; & ut vivus,
mirifice stare a cunctis in ecclesia cerneretur. Quam-
obrem infinitis vocibus in altum dimissis, stupore
admirabili videbatur quodammodo ecclesiæ fabrica
ruinam minari. Addit Vita Italica Suardi, hoc tem-
pore sacrum ejus corpus repositum fuisse in marmorea

corpus
integr-
um im-
positum

dein arca
marmo-
rea inclu-
sa:

arca, quam ipse reponendis in ea S. Hermagora ossi-
bus faciendam curaverat, sustentatam a quinque statuis
similiter marmoreis, uti in templo cathedrali hodieum
videre est. In eadem arca conservatur etiam postorale
ejus Pedum, fabrefactum ex ebore totum; uti & gla-
dius, temporalis Domini index.

13 Omnia hæc videre est in hic apposta iconæ, quam ejus hic
qui delineandam curavit, anno MDCXCII, Goritienfis
Collegii nostri Rector R. P. Antonius Gregorius, sic
misit, ut scorsim capsæ sacrum corpus continens expri-
meretur, scorsim Mausoleum cui ipsa includitur. Et de
capsa quidem significavit, ipsam a Mausoleo eductam,
aperitamque exhibuisse corpus integrum excepta extre-
mitate navium, crebro admotis Rosariis nonnihil attri-
tarum: non addidit autem, quomodo illa capsæ educi
soleat ex arca marmorea, tam alte elevata. Ea ut
hic a fronte sculpta cernitur, exhibet S. Hermagora, & celata-
cujus Reliquiis destinabatur, passionem; quomodo sella-
cet ille, post liberatum energumenum, crucis nervis can-
sus, ac deinde in oculo suspensus, circumfusus fideles
animaverit ad constantiam; ita verosimiliter celatam
habet faciem alteram; & sicut in ejus hic conspicuis
cornibus symbola SS. Matthæi & Lucæ Evangelistarum,
in limbo autem intercurrente Apostoli sex habentur ex-
pressi; ita & in altera credimus haberi Leonem & A-
quilam, symbola Marci & Joannis, cum aliis sex Apo-
stolis. Sed quid dicemus esse quinque fugivas arcam
sustinentes? Libera cuique conjectura est sua: mihi
placet in medio concipere Utinum, sacro hoc deposito
dives; alias vero quatuor Forojulii civitates, Gemo-
nam, Civitatem Austriæ, Palmam, & Belgradum
ad fluvium Tiliaventum. Cur tamen hæc potius quam
illud coronam gesserint, non divino. In hac totius ope-
ris ingens tabula expanditur, hætenus quidem pura ab
omni inscriptione: sed cui designaverit auctor suus in-
sculpendum elogium prædidi S. Hermagora, suæque er-
ga eum devotionis monumentum: qui locus ne vacuus
relinqueretur, jussimus eidem insculpi formam corporis
incorrupti, in sua capsæ jacenti, quæ alias scorsim
fuerat exhibenda, quamquam ipsa non hoc loco, sed in
elevata desuper, ut dictum est, arca soleat asservari.

14 Fama porro Bertrandi extima pervolavit in Re-
giam ipsam Hungariæ, populique aures pietissima Re-
gina Elisabetha, inflammans cor ejus desiderio nanc-
iscendi Reliquiam beati viri. Quamobrem misit anno
MCCCXXXIV, ut scribit Suardus, Georgium Comi-
tem de Corbanta & Jacobum Radurchium nobilissimum
Jaderensem Oratores suos ad Utinenses, rogatum præ-
didas Reliquias: qui gratiose donatum sibi a civitate
& Capitulo Pedem alterum venerandi corporis, summa
reverentia atque religione comportarunt ad Regiam;
allatum thesaurum late solemnitèque, ut par erat,
excipientem & publicæ venerationi exponentem. Quod de Cano-
nizatione actum publi-
cè. si tanta Bertrandi apud exteras gentes principesque
seminas existimatio fuit; quanta credi debet fuisse
apud Utinenses, caros olim subditos ejus, & magnis a
vivente, majoribusque a mortuo beneficiis affectos?
Indicia pietatis in illum Utinensis populi nonnulla su-
persunt in scripturis publicis illisque authenticis, quæ
docent, in Concilio eorum semel atque iterum serio
actum esse de canonizatione Bertrandi Roma curan-
da, primum anno MCCCXCI die XIII Junii, deinde
anno MCCCXCII die XXIX Septembris. Habuit Suardus
exemplum scripturarum illarum in forma authenti-
ca, & post Vitam Italianam Latine impressit: ex eoque
idem hic proponimus, multa castigatione (quia mendis
scatebat) & subinde per conjecturam, emendatum. Sic
habet:

15 Anno MCCCXCI, Indictione IX, die Lunæ, an. 1491.
XIII mensis Junii actum Utini in Camino Palatii
Communis, in Concilio, ad sonum campanarum more
solito

A solito congregato, &c. Magister Baldissar Murrarius dixit & proposuit, quod alias ex deliberatione Consilii, per cives & habitatores terræ Utini, fuerunt factæ oblationes pluribus annis in bona quantitate pecuniarum, quæ deberent expendi in faciendo canonizari corpus beati Bertrandi: propterea institit provideri, quod Venerandum Capitulum Urinense reddat rationem de ipsis pecuniis. In Christi nomine Amen. Annonativitatis ejusdem Domini MCCCXCII, Indictione x, die Sabbati, xxix mensis Septembris, actum Utini sub logia Communis Utini, in publico & pleno Arengo, ad sonum campanæ more solito congregato, coram &c. In dicto Arengo spiritualis Dominus, Cittadinus della Frattina, Doctor, proposuit cum multa verborum serie, & ornatissimo sermone, quod pro honore magnificæ Communitatis præfens spirituale Arengum velit deliberare, & providere de canonizari faciendo beatum Bertrandum, Patronum nostrum, olim Patriarcham Aquilejensem, & Protectorem hujus civitatis. Super qua propositione fuit per ipsum spirituale Arengum deliberatum, quod omnino provideatur quod canonizetur: & commissum fuit spiritualibus Dominis deputatis terræ Utini, cum Magnifico & Clarissimo Domino Locumtenente nostro, ad providendum de pecuniis pro expensis fiendis, attento quod magnificus Dominus Nicolaus Savorgnanus Eques, obtulit dare ducatos mille in auxilium expensarum fiendarum pro dicta causa.

de expen-
sis facien-
dis inquit
runt Ro-
ma

16 Anno MCCCXCII, Indictione x, die Martis, xxx mensis Octobris, actum Utini in Camino Palatii Communis in consilio, ad sonum campanæ more solito congregato, &c. In dicto Consilio ad recordationem spiritualis doctoris Domini Cittadini della Frattina commissum fuit spiritualibus Dominis Deputatis terræ Utini, quod nomine nostræ Communitatis alloqui debeant Reverendum Decretorum doctorem Dominum Jacobum de Marano Decanum Ecclesiæ Utinensis, qui de proximo iturus est Romam; & illum rogare, quod dignetur inquirere, & diligenter se informare, de expensis quæ occurrerent & fieri deberent, in canonizando B. Bertrandum, olim Patriarcham Aquilejensem, & deinde referre seu per suas litteras intimare dictas expensas nostræ Communitati.

17 Subjungitur ibidem a Suarido aliud efficacius Decretum, anno MDXCIX, a Patriarcha Aquilejensi, super veneratione & cultu Bertrandi, a Romano Pontifice permissa, editum & in archivio Patriarchali perpetuo asserendum: cujus tenor est ut sequitur: Franciscus Barbarus, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Patriarcha Aquilejæ &c. Patrum nostrorum, qui sancta conversatione, & virtutum Christianarum gloria, & summa Ecclesiastici gubernii laude floruerunt, memoriam piis animis & grato recensere obsequio, laudabile semper habitum est. Quod primi, ut fieret, & pie curavimus, & factum summa læticia prosequimur, & ut in omne tempus, & bene, & continuato cursu fiat, præcipimus, & perpetuo decreto, juxta dispositionem & oraculum Sanctiss. D.N.D. Clementis, divina providencia PP. VIII, sancimus.

Decretum
de cultu
publico
permissa
per Cle-
mentem
VIII,

18 Alias vetere instituto in ecclesia collegiata Utini, die sexta Junii, singulis annis, confluentibus pluribus Sacerdotibus ex tota Patria Forojulii, celebrabantur Missæ pro defunctis in memoriam benedictæ memoriz Bertrandi Patriarchæ Aquilejensis, & in eadem ecclesia in capella beati Odorici prope Capellam Majorem ossa & reliquie illius ostendebantur, quæ & quas populi omni venerationis genere prosequabantur. Fiebant præterea processionem so-

lennes, & universa pene civitate exultante, vix constabat aliquid apud nos certi, quod ex omni parte satisfaceret. Res aliquando superioribus annis in longam consultationem adducta est; & cum de re tanta definire quisquam non auderet, inconsulto Romano Pontifice, ad sanctam Sedem causa relata est. Ex eo tempore obnixè petivimus ab omnipotenti Deo, ut quod esset pro illius gloria, & populorum salute, ostendere vellet. Demum ipsimet rem universam coram Sanctiss. Domino nostro proposuimus; ac diligenter, quantum cum Domino potuimus, egimus; & postremo etiam impetravimus, ut, post maturam discussionem, Sanctitatis suæ gravissimum oraculum haberemus. Ex cujus dispositione, & ordinatione, præfenti scripto, in archivio Patriarchali perpetuo asserendo, decernimus, imposterum quotannis, die superscripta vi Junii, Missas pro defunctis hætenus celebrari solitas, omitendas; & Missas pro gratiarum actione celebrandas esse. Ossa & Reliquias sanctæ memoriz Bertrandi Patriarchæ, cum veneratione ab antiquis temporibus ostendi solitas, eadem solennitate & veneratione ostendendas esse. Reliqua etiam observari, celebrari, frequentari, & solennizari debere; ut hætenus concursu populorum, frequentia Sacerdotum, processionum solennitate, factitatum est. Sic &c. Ad gloriam omnipotentis Dei, ad laudem Beatissimæ Virginis, SS. Hermagoræ & Fortunati, Patronorum nostrorum, & celestis curiæ Sanctorum omnium, quorum pio patrocinio nos in Ecclesiam nostram devotissime commendamus. Datum in civitate Utini, die xxvii mensis Aprilis MDXCIX.

AUCT.
G. J.

19 Hinc Martyrologi quoque honorabilem Bertrandi mentionem faciunt ad diem vi Junii. Et Ferrarius quidem, in Catalogo Sanctorum Italia, Vitam ejus per compendium contractam exhibet, adjecta tali Annotatione. Etsi in Sanctorum numerum minime relatus est; solenniter nempe; in multa tamen apud Utinenses, ob crebra miracula, quæ post mortem ab eo perpetrata sunt, in morbis præsertim insanabilibus curandis, habetur veneratione. Brevius quam apud Ferrarium legitur compendium Vitæ, aut potius Elogium, apud Saussajum, in Martyrologii Gallicani Supplemento, die prædicto, his verbis: Passio S. Bertrandi, Patriarchæ Aquilejensis, qui origine Aquitanus, patria Cadurcensis, ad hanc Cathedram excelsa ob sapientiæ & pietatis merita sublimatus, pauperum pater, ecclesiarum instaurator, cultor justitiæ, acerrimus religionis vindex & propagator: pro defensione ecclesiasticæ libertatis gladiis impiorum apud Spilimbergam trucidatus, feliciter occubuit, miraculisque post mortem gloriose resplenduit, apud Utinum in Carnis, ubi, translata Patriarchali Sede, digna honorificentia conditus est. Morbis præsertim insanabilibus beatus iste opitulatur, hocque perenni beneficio magnam sibi conciliat populi reverentiam. Auctoritatem quoque antiquioris Martyrologii habere possunt, quæ hanc in rem leguntur inter Miracula sæculo xv patrata, & in Vita a num. 57 narranda; nempe unum anno MCCCXIII, die lunæ sexta mensis Junii, scilicet in B. Bertrandi festo factum esse; ut supra etiam meminimus. Numero 59 asserit alius anno MCCCXX, Utini corpus B. Bertrandi annuatim solenniter coli ac devote.

in Missis,
Reliqui-
is, suppli-
cationi-
bus.

Memoria
ejus in
Martyris
Ferrarii

per
Saussaji.

AUCT.
C. J.

§. III. Instrumenta duo, quorum alterum per Indulgentias confirmat cultum prædictum; alterum exhibet compendium vitæ ac mortis: eardem ex Cortusiis narratio.

Instrumenta
duo Utinensia

20 **V**enerabilis Pater, Mathias Soutermans, de Actis Sanctorum bene meritus, anno MDC-LXXIX Collegii Societatis nostræ Rector Goritiæ, felicitate egit, ut ab Utinensibus impetraret nonnulla ad Bertrandum spectantia monumenta; tandemque duo submisit, speciali gratia, ut alii, ex archivo Utinensi desumpta sibi que communicata. Alterum continet Indulgentias, visitantibus sacellum aliquod in festo B. Bertrandi anno MCCCCLXXVII concessas: alterum præfert titulum hunc, Mors B. Bertrandi de Utino, recensetque nonnulla alibi desiderata. Primum Latine, ut scriptum est, hic exhibemus; alterum deinde ex Italico Latine facturi. Primo Instrumento ita subscriptum legitur. Ex originalibus, in pergamento existentibus, in scriptorio, capsula P hujus Cancellariæ, præfatas bullas Indulgentiæ requisitus Andreas Brunellesius, Cancellarius magnificæ civitatis Utini, manu propria descripsit, & solito officii sigillo roboravit, Utini die XVI Maji MDCCLXXIX. Ipsum Instrumentum sic habet.

alterum
Cardinalium

21 Guillelmus Ostiensis, Rodericus Portuensis, Angelus Penestrinus, Oliverius Albanensis Episcopi; Jacobus titulo S. Grisogoni, Marcus tit. S. Marci, Julianus tit. S. Petri ad Vincula, Stephanus tit. S. Adriani, Anstas tit. S. Vitalis, Joannes tit. S. Praxedis, Antonius-Jacobus tit. S. Viti, Joannes Baptista tit. S. Cæcilie, Philibertus tit. S. Lucie in Silice, Presbyteri; Franciscus S. Eustachii, Franciscus S. Mariæ novæ, Joannes-Michael S. Angeli, Diaconi; miseratione divina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales. Universis & singulis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam.

denotum
Indulgentiarum

22 Deum placare credimus, & in cælis habere propitium, cum fidelium mentes ad pia exercendum caritatis opera, debitis exhortationibus invitamus. Cupientes igitur, ut Capella S. Joannis Baptistæ in Majori Ecclesia beatæ Mariæ civitatis de Utino, Aquilejensis Diocesis, congruis frequenter honoribus, & a Christi Fidelibus jugiter reveretur, ac in suis structuris & ædificiis debite reparetur & conservetur, librisque calicibus, & aliis ornamentis Ecclesiasticis decenter muniatur, in ea quoque cultus augmentetur divinus; & ut ipsi Christi fideles eo libentius devotionis causa confluant ad eandem, ac ad reparationem, conservationem, & munitionem hujusmodi, manus promptius porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dono cælestis gratiæ uberius conspexerint se resectos; supplicationibus quoque dilecti nobis in Christo Venerabilis Viri Pinzani de Soldoneriis Canonici Aquilejensis, ac præfati Reverendissimi Domini Angeli Cardinalis sanctæ Crucis Camerarii, & familiaris continui commensalis, super hoc inclinati, de Omnipotentis Dei Misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus & confessis, qui in Nativitatis, ac Decollationis S. Joannis Baptistæ, & Purificationis præfate B. Mariæ Virginis, nec non B. Bertrandi Martyris, in qua Ecclesia jacet Corpus, & ipsius Capellæ Dedicationis Festivitatibus a primis Vesperis usque ad secundas Vesperas inclusive, Capellam hujusmodi devote visitaverint, annuatim, & ad reparationem

etiam in
festo B.
Bertrandi

ac alia præmissa manus adjutrices porrexerint, ut D præferatur.

23 Nos Cardinales præfati, & quilibet nostrum, pro singulis diebus festivitatum ipsarum, quibus id fecerint, centum dies de injunctis eis poenitentis misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus perpetuo duraturis. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, præsentibus litteras fieri, nostrorumque Sigillorum jussimus, & fecimus appensione communiri. Datum Romæ in Domibus nostris, sub anno a Nativitate Domini MCCCCLXXVII, die vero XV mensis Martii; Pontificatus Domini nostri D. Sixti divina providentia Papæ IV, anno VI.

24 Aliud Instrumentum, quod non admodum antiquum & e Vita desumptum videtur, nonnulla etiam habens aliunde collecta, ita sonat, ex Italico Latine. Statuerat Patriarcha Bertrandus, augendi Utini perquam studiosus, Insigne Patriarchatus, & corpora Sanctorum cum thesauro (ita vocant Itali pretiosissimam ecclesiæ suppellectilem & Reliquias Sanctorum) aliisque antiquis Ecclesiæ Aquilejensis monumentis transferre Utinum, ut hæc civitas, nova fieret Aquileja. Id ubi rescitum fuit a Comite Goritiæ ejusque fautoribus Foro-Julienensibus, continuo ipsis decretum fuit in medio tollere Patriarcham. Quamobrem convenientes Civitatem-Austriz, submissi a Comite certi homines & Patriæ Nobiles, conjurarunt; ideoque Spilimbergam profecti, opperiantur adventum Patriarchæ, per territorium illud iter facturi, uti per exploratores suos didicerant. Cum igitur memoratus Patriarcha rediret in Concilio provinciali, Patavii anno jubilæi celebrato; nec quidquam de pace confecisset cum Domino Francisco Catarræ, qui, ut socer prædicti Comitis, auctoritatem suam interposuerat; venit tandem Sacilum Patriarcha: indeque post aliquot dierum moram profecturus, monetur a Frederico Savorgnano, Gerardo de Cucagna, aliisque Utinensibus cum comitantibus, imo & enixe rogatur, ut ne porro proseguatur iter suum; tum quidem: quia sibi constabat, per aliquot e complicibus, de conjuratione contra ipsum inita.

25 Verum ille nihilo timidior inde factus, sponte sua se sacrificium obtulit pro Ecclesia sua, in hæc verba prorumpens; Cupio immolari pro Ecclesia Dei. Simulque iter ingressus, cum ad planitiem Archiveldæ, quater mille passus Spilimberga distans, accessisset; circumventus & quinque mortiferis plagis necatus fuit, anno MCCCCL, die VI Junii, ab Henrico de Spilimberga, Nobilibus de Vilalta, & de Castro-Pagano, nec non duobus juvenibus de Maniaco, aliisque Nobilibus Foro-Julienensibus, qui cum militia Comitis & Civitatis-Austriz, in hunc finem missi, advenerant. Cæli Patriarchæ cadaver posuerunt tantisper in vicina Archiveldæ ecclesia, ac deinde Utinum miserunt in carro, cui ignominie causa duæ meretrices una imponebantur. Interea socii Patriarchæ, pars fuga consuluerant sibi, pars capti, Spilimbergam conducti fuerunt, interque eos annumerabatur Fredericus Savorgnanus, Odericus & Gerardus de Cucagna, Armanus de Cargna, Franciscus de Nimis, Paulus Gubertius, Hektor Mivilecius, Fredericus Ottacinus, Nicolaus Orbenius de Castro-Pagano, Franciscus & Carlevanius de Fagagda nepos Ucelli, Utinenses omnes: qui multas variasque patli ærumnas, anno sequenti ad suos rediere, ope Patriarchæ successoris carceribus exempti, præter unum, qui antea illie mortem obierat.

26 Fuit Bertrandus vere ideo occisus, quia semper

Aliorum
Instrumentum
duo Utinensia
fuerunt
conjurati

E
Patriarcha
posuit

ejus
magnanimi-
tatem

ac eadem

sociorum
que capti-
rum mo-
mine

A per Ecclesie Aquilejensis jura tueretur, contra Comitum Goritiz atque alios ejus invasores; nec non quia plurimum favebat Utinensibus, multis multa conferens beneficia. Hinc etiam sepelierunt, cum Utinenses cum magno planctu, tum promiscue omnium, tum maxime pauperum, in arca marmorea, ab ipso curata fieri pro sacris ossibus S. Hermagoræ, uti hodie videre est in summo templo Utinensi. Legitur etiam in libris aliquot, apud Canonicos S. Odorici; quod Bertrandus iste, præter alia pia opera, ab ipso pro defensione Aquilejensis Ecclesie facta, in magna annonæ caritate, aluerit quotidie bis mille pauperes, effundens anno uno in elemosynas ad duodecim millia Ducatorum. Tempore sui Patriarchatus Sacerdotio iniciavit Utini sere septingentos, aliis vero Ordinibus inferioribus plus quam bis mille per diocesim suam. Quas ob res merito consecutus est nomen Beati. Post necem Patriarchæ obivit continuo Goritiz Comes apud Deputatos Utinenses officium humanitatis, commiserationis affectum ob necem tam religiosi sanctique, ut aiebat, Pastoris per litteras commonstrans; conatus fuit tegere verbis, quod passim vulgo jam innoverat. Pœna porro, Comiti divinitus inflictâ, fuit, quod brevi post tempore miserandum in modum supremum diem obierit, nullo familiaris suæ relicto herede. Nec dissimilis pœna conjuratores ejus mansit: quorum pars major, Deo volente, supplicia sua solverunt scorsim Patriarchæ successori.

B 27 Paucioribus mortem Bertrandi ejusque occasionem perfringunt Cortusi, ita loquentes in sua ipsius temporis historia de Novitatibus Paduæ & Lombardia lib. 10 cap. 3. Beltrandus Guasconus, Aquilejensis Patriarcha, vir probus & sapiens; & Comes Goritiz; inter quos erat magna discordia; coram Domino Legato & Domino Paduæ mensis Madii conveniunt: & multum fuit de juribus partium disceptatum, sed nihil potuit expediri. Tunc multi Castellani de Forojulii erant rebelles Domino Patriarchæ. Dominus vero Patriarcha equitavit Sacilum, iturus Utinum cum ducentis galeatis. Contra eum pugnaverunt ejus rebelles cum gentibus de Goritiz; & debellatus fuit Dominus Patriarcha. Capti fuerunt multi divites & nobiles Castellani, in quorum numero fuerunt Gherardus de Cucagna & Fredericus de Savorgnano. Ipse vero Patriarcha captus, fossus gladio a quodam de Villalta, obiit statim. Fuit hoc MCCCCL, die VII mensis Junii, imo sexto, uti diximus: & non ita statim obiit, sed post aliquot horas, uti certius narrat Vita.

§. IV. Alia Bertrandi gesta. Vitæ auctor & auctoritas. Beati effigies.

Jubeat **Benedictus** **PP.** **XII.** **Sanctus**, 28 **P**raeter multa, quæ in Epistola sua ipse Bertrandus attigit, quæque illi subiecta Vita adjungit, citatur ab Odorico Rainaldo ad annum MCCCXLI num. 14. Epistola Benedicti PP. XII ad Bertrandum Patriarcham Aquilejensem, 19 Kalendas Decembris scripta: qua Pontifex et (cum fama percubisset, Margaritam, Carintia Ducem ac Tyrolis Comitum, divorcium meditari a Joanne legitimo suo marito) negotium das continendi in officio impudentem feminam per censuras ecclesiasticas: ut nempe (verba sunt Rainaldi) si, relicto viro, Carintia Ducissa Ludovico juniore Bavaro, non pronuntiata ab Ecclesia divorcium cum Joanne Tyrolensi Comite sententia, matrimonio conjugari medicaretur; illam intentata censurarum religione ab scelere deterreret, moneretque, ut marito adhæresceret: ac si proueret in flagitium, seque auctoritate sua sogrogaret a viro; Junii Tomus I.

& cum Ludovico juniore vel alio, matrimonium AUCT. G. J. scelere contraheret; adulteros conjuges, & quoscunque illorum in eo scelere studiosos, anathemate defigeret. Constat divorcium subsecutum esse: nec dubitandum, quin religiosissimus Patriarcha mandatum Pontificium executus sit, quamvis de illo nihil scriptum invenerim.

29 Alia ad Bertrandum spectantia leguntur apud Canonicos Ugellum, in Patriarchatu Aquilejensi, tomo 3 Italia sacra, ubi a columna 74 in Valtero Patriarcha monumenta producit ecclesia Veronensis, in controversia Canonum, contra Adelardum de Capite pontis, præsententium, in jus suum transire equum, quo novus Patriarcha, primo suo Veronam ingressus, ad ecclesiam Cathedralis vebens deducitur. Orta controversia illa anno MCCCVI, multum negotii facessit Canonicis, sollicitosque habuit ut juridice possessionem prædicti equi seu palafredi Patriarchalis subinde adirent, ac tandem in ingressu Bertrandi nostri per Notarios coram testibus quo Patriarcha reliquerunt die Lunæ XVII mensis Octobris MCCCXXXIV: Cum Reverendus in Christo Pater & Dominus, D. Bertrandus, Dei & Apostolicæ Sedis gratia sanctæ Sedis Aquilejensis Patriarcha, E transitum per civitatem Veronensem faciens, causa eundi ad dictam suam Sedem Patriarchalem . . . de quodam suo palafredo bruno, super quo insidebat, & dicta die Lunæ XVII Octobris tunc primo intraverat in civitatem Veronensem, descendisset, causa intrandi solenniter una cum cuncto Clero, & Populo Veronensi ibidem adstante, dictam ecclesiam Veronensem cum hymnis, ut moris est: tunc ibidem, in continenti post ipsius Domini Patriarchæ de dicto suo palafredo descensum; Joanninus Canonicus nomine Capituli palafredum ipsum manualiter, cum reverentia tamen qua decuit, per frænum apprehendens, ejus corporalem possessionem præsentialiter recepit, sine omni dicti Domini Patriarchæ contradictione. Atque, ut in sequenti Instrumento additur, alius Canonicus capistrum equi recipiens, equisq, more laudabili, qui consuevit in talibus observari, unum florennum puri auri pro se & nomine Capituli dedit, tradidit, & donavit. Fuit autem Bertrandus Patriarcharum ultimus, qui id juris conservatum Canonicis Veronensibus voluit; abrogantibus consuetudinem diuturnam ac immemorabilem successoribus.

30 Subjungit etiam col. 107 Ugellus ex Candido, P quam apte Bertrandus distinxerit Forojulium in regiones quinque. Ac prima quidem regio decreta fuit Forojulium in 3 Aquilejæ urbi, cui Montis-falconis agrum adjecit, & quidquid a Via-alta ad Tiliaventum protenditur, regionem apte distribuit. Huic præfecit Nicolaum Castellum cum Henrico Strafoldio & Pallæa Fermæo, Secunda Utinensis, continens quidquid citra Turrum, Judicum, Viam-laram, Coloretum, Mellum, & S. Danielem Tiliaventumque comprehenditur. Præfectus ei est Fridericus Savorgnanus, cum Oderico Villatæo & Friderico Morutio. Tertia Civitatis juxta Turrum & Judicum, cum Selavis & collibus, Philippo Porreo, Joanni Cucaneo, & Hermannio Atemplæo legata. Quarta Glemonensis, a Taracento & S. Daniele cum montana Carnorum ora, Artuico Pranpergio, Asquino, Coloretæo, & Conradino tradita. Quintam vero quidquid est ultra Tiliaventum constituens, Begorrio Spilimbergio, Brisalio Purliensi, & Nicolao Barenfi subjecit.

31 Rursus & ad togæ munia Utinensem Senatuum, qui adhuc Bertoldi decreto sub quatuor & viginti regebatur, cum nimis parvus, reclamantibus præcipue novis civibus & plebe, videretur, in majorem numerum redegit: consideransque multas apud gentes rerum publicarum formas, . . . ex

V v v

omni-

AUCT. omnibus mixtam quamdam constitutionem deligens, ex universis familiis, quæ genere & spectata virtute præstabant, viros vigesimum quintum annum attingentes conscribi fecit: qui postquam coram septem viris juraverint, se boni civis munere funguros, ipso sint jure Consilio adjecti: statuitque, ex qualibet Regionum quinque, interioris ambitus trinos viros per regionarios singulos deligi; totidemque ex singulis suburbii quinque, qui cum suburbanæ plebis Præfæctis in Consilium accederent. Atque ita quinque ac triginta tenuioris fortunæ viros Patriiis addidit; ex quibus omnibus Senatus conficiebatur, veluti ex pluribus membris corpus totum. His tam scite dispositis, omnes in concionem accersit; suavitque, ut immortalis Deo preces offerant, quibus præsertim benevolentia comparatur, quæ cum adest omnia hominibus in melius feruntur. Deinde ut prudentiam ac justitiam servant, ob quas minus lædentes se invicem homines, magis sunt inter se concordēs; neque turpissimis voluptatibus felicitatem, sed honesto merentur. Postremo eos ad generositatem excitans, ut graviter & magnanime omnia auderent, noscant se ab Aquilejensibus viris illustribus ortos, nil nisi condignum atque amplum complecti debere, *Hæcenus Candidus.*

32 *Suardus quoque in Vita Italica tangit nonnulla, quorum alibi mentionem non invenio. Ac primum quidem quod initio statim Patriarchatus sui, jussit monetam novam argenteam cudi, altera sui parte exhibentem effigiem S. Hermagoræ, altera Crucis; circum quam scriptum legebatur Deus. Valebat denarii quatuor: testaturque auctor, istius monetæ nummos sese vidisse, & manibus contraxisse. Quod anno MCCCXXXV Capitulum S. Odorici transfulerit ad ecclesiam S. Mariæ de Castello Uini, ejusque Canonici adjunxerit; ita ut e duobus Capitulis unum evaserit, perquam numerosum ac decorum, quod laudes Deo solenni ritu perpetuo solveret, mutato Custodis nomine in Decanum, additisque præclaris possessionibus, redditibus, libris, & vario ornatu ecclesiastico. Quod in prædicta ecclesia præter sacellum, de quo ipse Patriarcha in Epistola sua num. 6, exadificaverit Sanctuarium, impendio marcarum quadragintarum.*

33 *Quod ecclesia majori de Glemona ostensorium (ut Itali loquuntur, Belgæ remonstrantiam vocamus) faberrime factum ex argento inaurato, libras XIV Forojulienfes appendens, donaverit; uti & Graduale (liber est Gradualia in Missa cantari solita continens) quod etiamnum conservatur cum hac inscriptione: Anno Domini MCCCXLV, Indictione XIII, die XV Decembris; Reverendissimus in Christo Pater & Dominus, Dominus Bertrandus, divina miseratione sanctæ Sedis Aquilejantis dignissimus Patriarcha, ad honorem & ob reverentiam Dei & beatissimæ Virginis Mariæ, & pro suorum peccatorum remissione, donavit ecclesiæ suæ S. Mariæ majoris plebis de Glemona hoc Graduale; ut omnes qui in eadem ecclesia pro tempore fuerint, teneantur ipsum litterarum recommendatum in eorum omnibus & pro ipso intercedere. Amen. Ita extat apud Suardum: ubi postrema pars necessario indiget correctione, seu ignorantia illius, qui notas compendiaras scripturæ antiquæ non recte legit, seu culpa typographi commissus sit error; malimque legere teneantur ipsum habere recommendatum in eorum orationibus & pro ipso intercedere.*

34 *Vento nunc ad Vitam Bertrandi, quam partim ipse in epistola quadam, partim Sacellanus ejus, utrobique satis Laconice scriptam, posteritati reliquerunt. Accedunt miracula plurima; pleraque tribus primis post mortem annis patrata; pauca subinde secutis tem-*

poribus addita; omnia jurejurando Interposito legitime contestata. Extant autem monumenta illa Miss. tum apud Patrem Uini in sacratio interiori ecclesiæ B. Mariæ, tum apud Patrem Roma in præclara bibliotheca Patrum Oratorii S. Philippi Nerei, ubi sub annum MDCLXXXIV, admodum Reverendi & studiis nostris perquam addicti, nunc Eminentissimi S. R. E. Cardinalis & summi Penitentiarii, Leandri Coloredi, favore; illa ipse describendo curavi, descriptaque sedulo contuli cum codice, ac benigne munda librarii correxi.

35 *Primo loco Epistola ponitur, quam ipse Bertrandus inscribit Decano suo Guillelmo nomine, qui Sede Patriarchali vacante, Conservatoris ejus munere functus fuerat; perscringitque præcipua gesta sua per paucis, quia nempe ad illum scribebat, qui omnium gnarus erat. Si quis vero tunc temporis deducere illa voluisset, non is proximam inde historiam ac posteris jucundam pariter atque utilem contexere potuisset. Nunc, quod tantum possumus, Annotationibus aliquot Epistolam illustramus. Præfixitur in Codice prædicto Patrum Oratorii, ipse titulus: Hoc est exemplum Vitæ & Miraculorum beati Bertrandi, olim Patriarchæ Aquilejensis, sumptum cum licentia & auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D. Francisci Barbari, ejusdem ecclesiæ Aquilejensis Patriarchæ dignissimi, ex libro perveveri, chartæ membranæ, tabellis ligneis munito, & corio rubro superinducto, qui servatur & custoditur in sacratio interiori ecclesiæ B. Mariæ civitatis Uini.*

36 *Præmissa hoc titulo subditur continuo Epistola, secunda a Epistolam, nullo interposito, sequitur Vita cum adjunctione Miraculorum, uti a nobis eduntur. Circa quæ monendum solummodo est, quod Vita, uti jam insinuavi, scripta sit ab homine, in multis teste oculari, utpote qui de se fatetur, quod fuit Capellanus ejus commensalis, & ad obsequium ejus fuit continuo tempore triennali; quamvis & fateatur, multa tam occulte fecisse Patriarcham, ut quodammodo usque ad mortis ejus tempora fuerint incognita, etiam sibi Capellano ejus & commensali. Quod ad miracula attinet, quæ intra triennium ab obitu Patriarchæ patrata sunt, fervente populi studio ac devotione, diligentius examinata atque annotata fuerunt: remittente vero paulatim, uti sit, studio illo, examinatio pariter atque annotatio etiam intermissa fuit: præterquam quod subinde, post intervalla temporis, suscitaverit Deus aliquos, qui beneficiorum miraculose obtentorum memoriam gratitudinis causa perennare volentes, in publicas eas tabulas referre, ac prioribus miraculis ascribi curaverint.*

37 *Denique, nequid hic desiderari possit, accipe etiam imaginem beati Patriarchæ, quam in æs incidendam curavimus juxta exemplum Vitæ Italica præfixum, postquam super illius similitudine cum prototypo & hujus ipsius antiquitate consulti Uinenses rescripserunt, Auctore D. Carolo Bartoloni die XVII Augusti anni MDCXCI, similitudinem esse summam, quamvis positio corporis sit diversa; antiquum etiam esse prototypum ac desumptum credi ex lapide marmoreo. Sensus epistolæ ejus Italica hic est: Sunt quidem hic (Uini) aliz tabulæ Beatum representantes, earumque una spectatur in sacello ubi veneratio ejus præcipue viget; altera extat in sacratio ecclesiæ Cathedralis, sed utraque dissimilis & positione diversa. Submissa imago (nostra videlicet) desumpta est e tabella, conservata in domo personæ privatæ, quæ & dixit mihi, a majoribus se per traditionem accepisse, prædictam tabellam delineatam fuisse a quodam Joanne Petro Fabiano, ad similitudinem lapidis marmorei, reperti cum nescio quid ædificii repararetur in templo Cathedrali. Et hæc eadem tabella est omnium antiquissima, ac perfectissima.*

A similis imagini impressæ, a qua solo positionis modo differt. *Suspicio sub ea lapide sepultum jacuisse Sanctum primo post mortem anno, donec inde auferretur in arcam s. a propositam; adeoque hic representari Sanctum, in ea nonaginta annorum ætate, qua mortuus fuit.*

EPISTOLA

Continens præcipua gesta Bertrandi, promunitate ecclesiæ suæ Aquilejensis, ab ipso scripta ad Guillelmum Decanum ejusdem ecclesiæ.

PARS PRIMA.

Recordare, fili Decane *a*, & in mente revolve, quales & quantos labores, tribulationes, expensas, & pericula sustinimus, nonthesaurizando nobis, nec nostros dicendo nepotes aut propinquos; sed solum in recuperatione & defensione jurium & honorum Aquilejensis Ecclesiæ. Nos enim, sicut scis, recuperavimus & redemimus terram *b* Sacili, de manibus Comitissæ *c*, pro quadringentis marchis *d*. Medunam *e*, quam tenebat occupatam Rizardus de Camino *f*, recuperavimus; nec non Avianum *g* & Castrum Turris *h* exegimus ab illis de Porciliis *i*, pro non modicæ pecuniæ quantitate, quæ castra ipsi de Porciliis sibi pignori obligata dicebant. Scis etiam quomodo stabant terræ & castra nostra Istriæ, & cum quanto labore nos illa habere potuimus a prædicta Comitissa, datis sibi prius quadringentis quinquaginta marchis. Postmodum & instanti hujusmodi guerra cum Venetis in Istria *k*, ubi quales & quantas victorias Deus Ecclesiæ suæ concesserit, non expedit dicere, quia tibi satis est manifestum; & etiam qualiter per tractatum Concordiensis Episcopi, compromissum fuit per nos & Venetos; & qualiter durante compromisso ejusmodi, dare nobis debent pro juribus Civitatis Polæ *l*, Ser-

Junii Tomus L

rarum Vallis, Ignani & Regaliæ, quæ Pagano Patriarchæ proxime prædecessori nostro acceperunt & occupaverunt, ducentas viginti quinque marchas denariorum Aquilejensium annuatim.

2 Demum Rizardus de Camino guerram, quam fecerat Ecclesiæ, tempore quo vacante Sede Conservatoris nomineungebaris, nobis renovavit; & tunc factis treugis inter nos & ipsum Rizardum, nos ivimus Laibacum *m* ad habendum colloquium cum Domino Ottone *n* Duce Austriæ: ubi cum quali & quam nobili fuimus comitiva, & cum quantis expensis, tu, qui interfuisti, potes testimonium perhibere; & dum rediremus de Laibaco, nobis pernoctantibus in Chirchenez *o*, habuimus nova, quod dictus Rizardus invaserat terram Ecclesiæ, & ibat comburendo per Patriam *p*. Nos autem non sine magnis laboribus, expensis & periculis, congregato Ecclesiæ exercitu, ivimus ad S. Vitum *q*, & deinde stetimus longo tempore apud S. Daniele *r*. Finaliter ivimus versus hostes, & castra nostra posuimus in Campis extra Sacile: & quantum illa guerra duraverit, bene nosti. Finaliter, ex dispositione superna, Deus ultionum de iniuriis suis Ecclesiæ suæ Victoriæ tribuit; & ipse Rizardus, hostis & persecutor Ecclesiæ, contritus & debellatus, præ dolore post paucos dies sine heredibus masculis mortuus est, & ad alienos est ipsius hereditas devoluta. Pro redemptione Venzoni *s* quanta sustinuerimus, & victoria Ecclesiæ divinitus tradita *t*, & capione nobilium Comitatus Goritiæ, direptione Bragulini *u*, introitu Venzoni, non expedit dicere; quia res, Deo operante, satis per se claruit & exhibit manifesta.

3 Pace vero terræ reddita, Dominus Carolus nunc Romanorum Rex, navigio venit Aquilegiæ, ubi ipsum recepimus sicut decuit tantum Dominum, & secum duxit Dominum Bartholomæum *x*, qui stetit in Civitate *aa* & Urini, ad nostras expensas per unum Mensem & ultra *y*; & postmodum frater ejus, Dominus Joannes Comes Tirolii *bb*, una cum Episcopo Tridentino *cc*, venit ad nos in Sacile, habentes secum ultra septingentos equos; quibus omnibus fecimus expensas abundanter, & ipsum Comitem investivimus de feodis suis. Processu vero temporis Comes Goritiæ, sultus potentia Comitum *dd* Veglæ, aggressus est de guerra fidelem nostrum & Ecclesiæ Aquilejensis Georium de Duino *ee*; & finaliter factis treugis inter eos, idem Comes cum magna potentia aggressus est terram nostram. Nos autem præparavimus ad defensionem, & venientibus nostrum & dictæ Ecclesiæ subsidium præstatis Dominis Carolo & Joanne *ff*, cum equitum & peditum multitudine satis grandi, cum eisdem & nostrorum gente processimus contra hostes. Et primo ivimus Cormonum *gg* ubi stetimus decem diebus; & ibi dato damno, quod dari potuit, castra nostra in Vigilia nativitatis Domini duximus Goritiæ: & solennitatem sacratissimæ noctis nativitatis Domine, & Missas tres illius diei, videlicet in primo galli cantu & in aurora & Tertia, solenniter celebravimus in Campis ante Goritiæ; assistentibus Principibus antedictis & Comitibus de Ortimburch, cum Militum ipsorum & nostrorum ac aliorum Nobilium multitudine copiosa. Ab inde in die S. Joannis Evangelistæ recedentes, dato gualto, pervenimus Belgradum, & ibi stetimus, tenentes Belgradum & Latifannam *bb* obsessa usque in crastinum Epiphaniæ. Tandem Comes treugas anni unius postulavit, quas sibi ad ipsius postulationem concessimus: in qua guerra inhaustam consumpsimus

EX MSS. mus pecuniam. Non enim fuit dies aliqua, in qua non expenderemus quingentos florenos auri & ultra: nam solum in blado equorum expendebamus singulis diebus marchas quadraginta, & aliquando sexaginta; & omnibus stipendiariis integre fuit satisfactum, & ultra stipendia eorum a nobis alacriter cum muneribus recesserunt.

ANNO TATA C.J.

a Appellat hunc Candidus in historia Aquilejensi Guilelmum, & in ipsa hac Epistola num. 2 dicitur Conservatoris nomine functus tempore Sedis vacantis.

b Sacile, urbs olim Episcopalis & celebris, sita in consulis territorii Tarvisini & Foro-Julii ad Liguentiam fluvium, qui ipsum circumdat, teste Sabellico. Inde in ortum astitum iter est Utinum 34. m. p. De illo sic scribit Leander Albertus pag. 730: Circa Meduni Liguentique confluentem, honestissimum ac ditissimum oppidum est Sacile, multis Italicae civitatibus cum laudibus tum populi frequentia non cedens. Habet aedificia splendida, numerumque doctorum, excellentiumque & nobilium hominum tam magnum, ut cum nobis olim iter hac esset, in honestissima civitate versari videremur. Hac Leander: sed errat in situ. Multo enim propius abest Sacile a fontibus Liguentiae quam ab ostio Meduni: quod & ipse paulo post indicat, cum Saravalle Sacile eunt, Cordinianum occurrere in via, dicit. Atque hac de Sacile pluribus, quia pluries de illo sit mentio in Vita.

c Videtur intelligi Comitissa Goritiae, Beatrix nomine, de domo Ducum Bavariae, viduae Henrici Goritiae Comitissae, Henricum tunc Carinthiae Ducem sanguine contingenti, an. 1323 die 24 Aprilis vita functa, relicta Beatrice uxore sua: quae, ut apud Cortusios lib. 3 cap. 2 legitur, post mortem Comitissae regnavit in Tarvisio cum filio suo anniculo, ac, licet nobilis de domo Ducum Bavariae & juvenis, fuit cum Comite annos LX (lego potius LX) matrimonio copulata.

d Marca una valebat tunc, ut explicat Suardus, libris 6, minutis 8.

e Meduana oppidum, Sacile distans meridiem versus p. m. non amplius decem, ad fluvium ejusdem nominis ubi Imesulum, vulga Naucellum, excipit.

f Inter plures Dominos de Camino, eosque Rizardos, de quibus mentio fit apud Cortusios; fuit unus, qui sororem Dominorum della Scala uxorem habuit, ut ajunt Cortusii lib. 5 cap. 8 & 9; addentes quod Rizardus de Camino cum exercitu obsedit Sacile, ostendens se contrarium Patriarchae; contra quem deinde etiam pugnavit; & post multas strages occisorum, relicto campo fugit Saravalle; ubi non multo post verberibus belli fessus, tristitia captus, febre correptus, mense Septembris anni 1335, sine herede masculino solvit debitum naturale. Fuisse tamen hunc Nobilem veneno extinctum, publica fuit opinio. Atque ita defecit nobilis progenies de Camino, saltem quod ad illam lineam. Hunc Rizardum significari loco notato, patet ex hac ipsa quam illustramus epistola num. 2, ubi plura hac spectantia leguntur; colligiturque ex illis & hic notatis error Suardi, qui praefationem Bertrandi Labacum ad Ottoneum Austriae Ducem, & Rizardi mortem contigisse ait, anno 1337; cum Rizardus hic biennio ante obierit.

g Avianum abest Sacili in Septemtrionem m. p. 10, habetque territorium sat amplum ejusdem nominis.

h Castrum-turris proximum est Portui Naonis, seu Pordenone, ut vulgus loquitur; circa fontes Imesuli, in Medunam influentis, non procul ab Liguentia, qui utriusque aquas excipit. Quis castrum occupaverat, docebit sequens Annotatio.

i Est Porcilia (inquit Leander, in Marchia sua D Tarvisina pag. 750) modicum quidem, ac opulentum ac nitidum oppidum: quod una cum Broniaria, parvo etiam castro, quinto abhinc lapide secus Liguentiam, gens nobilis Comitum Porcilianorum possidet, a Jacobo illustrata, viro docto facundoque. Ex eadem gente fuit apud Sabellicum, de vetustate Aquilejensi lib. 4, col. 91, Beachinus Comes Porcilianus, Portus Naonis Praefectus, qui auxiliari manu a Spilbergensibus Regulis accepta, Castellum, quod Turrim vocant, occupavit.

k De hac guerra seu bello ita scribunt Cortusii ad annum 1335, lib. 5. cap. 9: Mense Martii Beltrandus Aquilejensis Patriarcha furtive abstulit Venetis Castrum-Vallis. Veneti indignati congregaverunt exercitum suum militem & peditum juxta Polam. Discurrit exercitus destruendo Forum-Julii. Semel vero Patriarcha cum Furlanis & Theutoniciis contra gentem Venetorum occurrens, multos cepit. Deinde addunt, pacem inter eos convenisse, Venetis restituro Castrum-Vallis. Tacent vero de eo quod Veneti cedere Patriarchae hic dicuntur debere, arbitro pacis statuto Episcopo Concordiacensi, qui tum fuit Guido de Guis, celebris jurisconsultus.

l Civitas Episcopalis in plaga meridionali Istriae ad litus maris Adriatici cum portu capaci. Vallis Pola distat in Septemtrionem m. p. 10. Ignatum puto esse quod in tabulis Geographicis dicitur Dignan, media via inter Polam ac Vallem. Regalam non reperio: sita est verosimiliter non longe a praedictis locis.

m Alias Labacum, incolis Laubach, Carniole Ducatus caput, Episcopali Sede ornatum a Paulo Papa II anno 1468.

n Otto filius fuit Alberti primi Imp. Obiit an. 1338. Accidisse autem debet legatio illa Bertrandi anno 1335, cum in fine praecedentis anni possessionem Patriarchatus primum adiverit; & prius quam Labacum profectus sit, pacem cum Rizardo composuerit; & hic, dum rediret Labaco Patriarcha, bellum innovans, casus tandem & praeeventi aegritudine mortuus sit hoc ipso anno 1335, uti supra annot. f. retulimus.

o Chirchiniz, alias Cerniza, oppidum in Comitatu Goritiae, fere m. p. x distans ab urbe Goritia in Ortum.

p Id est per Forojulium. Sumitur enim hic saepe vox Patria, non appellative, sed proprie. Idque ipsum Sabellicus de Vetustate Aquilejae in Proximo notat; quod nempe malit ditionem illam Forojuliensem cum ipsis incolis Patriam nominare, quam Forojulianam Carniam.

q S. Viti oppidum, Regona (ut nunc tabula scribunt) fluvio adjacent, non procul a fontibus eius: distans a Portu Naonis in Ortum m. p. x. Minus recte videtur a Leandro poni in ripa dextera Tiliaventi; cum inde versus ad Regonam, uti diximus, recedat.

r S. Danielis oppidum est praecellso difficilique in monte, ut ait Leander, qui nobilissimum appellabat, ad Tiliaventi minoris seu potius Stella fluvii fontes; Utino in occasum astitum recedens ad m. p. xii. Admodum diversum est ab alio S. Danielis oppido, quod ibidem in monte positum, sed ad Orientalem Utini plagam, in Comitatu Goritiae. De priori sermonem hic esse puta.

s Accidit mors illa testibus Cortusis, anno 1335, uti dicit Annot. f. Addit Suardus, mortuo Comite, bona ejus Ecclesiae Aquilejensi feudaliter redisse ad Patriarcham; eoque illa contulisse partim Frederico Savorgnano, de Ecclesia illa optime merito; partim Nobilibus de Sbruggiovacca; & illi quidem contulisse Bibanum, Reginzolum, Cantram, & alia. His quae contulerit non enumerat auctor.

t Vesonum scribit Sabellicus, addens; Tiliavento proximum esse; nempe ad sinistram ejus, ubi appellatus

ab

A ab oppido illo fluvius Venzonissa in Tiliaventum influit, inter montes Alpestres; paulum supra Gemonam ad Boream.

u Legebatur, victoriam ecclesie divinitus traditam.

x Ad dexteram Tiliaventi ripam, m. p. x. infra Venzonum, situm est Bragulinum.

y Postea etiam Imperator, nominis sui quattuor, qui casum, quo delatus sit Aquilejam, quomodo a Patriarcha exceptus & quamdiu moratus in ditione ejus sit, ipse describit in Vita sua. Nempe, e Dalmatia in Italiam trajicere volenti, insidias a navibus Venetorum, fructas fuisse: illas vero se evasisse in cymba, cooptum saccis & rebus; sicque per medium Venetorum irrevocum decessum Aquilejam: ubi, inquit, notificavimus nos hospiti nostro, qui Consilio civitatis mox notificavit: cives vero usque ad Patriarcham notitiam perduxerunt. Patriarcha mox civitatem ingressus, cum magno honore Cleri & populi, pulsatis campanis, nos suscipiens, in palatium suum deduxit. Ex sic cum magno honore, familia nostra (quam fugiens reliquerat in manibus Venetorum) ad nos de captivitate perveniente, in terra sua per quatuor septimanas nos tractans, confirmatus est nobiscum, deducens nos per vallem Cad usque in comitatum Tyrolis. Hoc autem accidisse debet anno 1337, uti ex illis quae sequuntur in eadem Vita, potest colligi.

z Dicitur is in memorata Caroli Vita, Comes VVege & Senii; subitque eandem quam Carolus fortunam, cum ipso e manibus Venetorum in cymba clam elapsus. Errat autem Suardus, cum ipsum Tyrolis Comitem facit & fratrem Joannis; qui verus Comes Tyrolis tunc fuit ratione uxoris Margaritae, & fratrem Bartholomaeum nupiam habuit.

aa Civitas propria nomine, quae & Civitas Austriae, & olim Forum-Julii teste Cluverio: vulgumque Cival di Friuli, ad Natissum fl. supra Utinum ad ortum astitum m. p. viii.

bb Ratione uxoris Margaritae, Henrici Comitis Tyrolis & subinde Bobemiae Regis electi filiae unicae. Fuit Joannes Caroli modo dicti frater, ex Joanne & Elisabetha Bobemiae Regibus. Sed ab uxore Margarita per divortium itaque sejunctus est, annuente Ludovico Bavaro, anno 1342 ut Cortusi habent, & colligitur ex litteris Benedicti XII Avenione anno 1341 die 28 Novembris ad Bertrandum datus; quibus jubetur divortium illud impedire, subjuncto Censuris ecclesiasticis quotquot ei coeperentur. Litteras indicat Raynaldus ad annum 1341 num. 14.

cc Nicolaus Brunus Episcopus Tridentinus, anno 1338, in locum mortui Henrici de Metli.

dd Bartholomaei, credo, supra nominati & consanguineorum ejus.

ee Est Duinum ad fines Foro-Julii, media fore via inter montem Falconis & Tergestum; atque huc e monte Falconis tendenti, dicitur apud Albertum, occurrere juxta littus, edito in jugo, munitissimum castellum opulentumque ac nobile Duinum.

ff Hinc videtur exarsisse hoc bellum ante annum 1341, quo repudiatus est Joannes a Comitissa Tyrolis uxore sua: nisi aliunde suppetas tulisse velis.

gg Distat Goritia m. p. viii in occasum.

hh Duo oppida, Utino in meridiem disjuncta, Belgradum quidem m. p. xii: Latissana vero, xviii.

PARS ALTERA.

Tertio **Venetiar** **adit** **Patriarcha** **+** **C**eterum tribus vicibus, quibus fuimus Venetiis, ubi nobiscum fuisti qualibet vice, quantum expendere potuimus, tu ipse considera. Non enim fecimus vias illas causa nostri, sed solum ad inclinandum Domini illius animum, ut Ecclesiae

Junii Tomus I.

dimitteret jura sua. Pro quaestione Cavolani quantum expenderimus, & quot noctes duxerimus insomnes, tu & alii, quorum diligentia & solitudine, Deo & justitia operante, victoriam reportavimus, bene nostis: & bursa vestra etiam non fuit expers expensarum. Quia bene vidimus, & cognovimus, labores vestros sine damnis bursalibus non fuisse. Domum Francisci de Villalta a, pro eo quod ipse Testamentum patris, qui nos Commissarium suum fecit, adimplere volebat, obsedimus, & finaliter se nostrae voluntati submitit. Quadraginta sex diebus stetimus ante Pinzanum b cum nostro exercitu, cum magnis expensis, periculis, & labore, pro illo destabili homicidio, perpetrato per Manfredum & suos complices de Pinzano, qui Franciscum & Pinzanum patruos, & Succium consanguineum eorum de Pinzano, morte crudelissima peremerunt.

y Post anni revolutionem iterato Comites Goritiae nos & Ecclesiam invaserunt de guerra, in qua tenuimus pro majori parte duos exercitus; unum apud Latissanam c, & alium in Campis juxta Manzanum d, ad resistentiam inimicorum; & tribus mensibus, quibus ipsa guerra duravit, habuimus trecentos equites armigeros, exceptis pedibus ad nostrum stipendium. Constat enim nobis illa guerra quindecim millibus florenorum: & tamen per Dei gratiam in omnibus pertransivimus cum honore. Anno sequenti, de mandato Domini nostri Papae e, ivimus ad Regem Ungariae; in quo itinere quanta incommoda & pericula atque labores habuerimus, transeuntes per montes Gelboe f, nationes barbaras & immanes, atque devia incredibilia, tacemus ad praesens: sed relinquimus tibi per Paulinum Notarium nostrum referenda, cum fueris apud; quoniam scribere nimis esset prolixum. In recuperatione Cadubrii g, in quantis nos posuimus periculis & gentem nostram, quantas expensas fecerimus, quae Deo gratiae sunt, te credimus audivisse; & qualiter filius Bavariae h cum exercitu suo copioso, volens nos invadere, fuit cum gente sua per nostros paucos positus in conflictu: & quam mirabiliter & voluntate divina invenimus litteras, quae contra nos, & in destructionem Ecclesiae & totius Patriae, filio Bavariae & Comitibus Goritiae mittebantur.

6 Debita nostrorum Praedecessorum ab Ottobono i citra, in Romana Curia integre persolvimus, per gratiam Jesu Christi, quae ascendunt ad viginti quinque millia florenorum. Arcam k, in qua recondi debent Patronorum nostrorum Reliquiae, cum Cruce & capite argenteis, & mitram campanilis ecclesiae nostrae, non fecimus fieri gratis. Capella ecclesiae S. Mariae in Utino, cum pictura, constituit nobis plus quam quadringentis marchis. De Monasterio Monialium S. Nicolai de Utino l, ubi posuimus viginti Moniales, & eis emimus redditus competentes, etiam tibi dicimus. De Castro Rai-mondi, quod erat spelunca latronum, & nocumentum mercatorum, quomodo illud habuerimus Monasterium violenter, quod inexpugnabile credebatur, & sine sanguinis effusione, quid dicemus? nisi quod Deus in hoc mirabiliter operatus est, & tota patria ab illis praedonibus, de quibus etiam justitia facta fuit, est liberata. Duo m provincialia Concilia habuimus, sicut scis, in quibus multae constitutiones reformatae & edictae fuerunt in favorem Ecclesiarum & Ecclesiasticae libertatis n.

7 Nudius tertius cum Hermagoras della Turre intrasset Varmum o, una cum Rizado de Varmo, fraudulenter, & Nobiles Castri illius captivasset, nobis existentibus causa solatii in Seplimbergh p, p

V v v 3

&

Ex Ms. Cavolani recuperat.

Villalta nos submitit.

Pinzanum obsedit.

Comites Goritiae bellum condiderunt.

E

Bertrandum legationem obit ad Regem Hungariae.

Cadubrium recuperat.

K debita Praedecessorum solvit.

arcam reliquit & sacellum condidit.

Monasterium fundat.

Castro Raymondi capto. Duo concilia celebrata.

EXMS. & multas crudelitates exercuisset in eos; nos gen-
Nobilibus rem nostram illuc misimus. Quod sentiens Her-
Varmi magoras statim fugit: & redemimus castrum illud;
Iueneris, iplis Nobilibus, quorum erat, restituentes. Sed
portat unum non pratermittimus de portis Sculsæ & Ca-
Sciufæ, ræsti Moscardi, quas ita mirabiliter reparavimus,
Aurati. imo de novo fecimus, quod numquam vidimus

9 pulchriores. q Et vocatur hodie porta Sculsæ pro-
pter hoc, porta Bertrandi. Sequitur testimonium No-
tarii de supradicta scriptura.

Epistola 8 Et ego Bartholomæus Mastinus de Utino,
præmissa, quondam Odorici de Martinis de Valsa Sueviz: ci-
a D. Ni- vis & incola dictæ terræ Utini; Imperiali auctori-
culupo tate Notarius publicus, suprascriptam paginam seu
scripturam, quemadmodum invenitur apud spiri-
tuales scripturas quondam Nicolusii Notarii de S.
Maria la Longa, & spiritualis Curiz Patriarchalis
Aquilejensis scribæ & Cancellarii, commissas per
Rever. Dominum Antonium Aquilejensem Patriar-
cham, die nona Novembris MCCCXCIX. olim Ser

an. 1339
legata D.
Petrobo-
no,

B in suo ultimo Testamento diei quinti Novembris
MCCCXCIX, scripto per Ser Alexandrum de Ce-
neta, Notarium Utinensem; & demum die tertia
Septembris MCCCCLXXIX mihi recommissas, per
magnificum & generosum Militem, Dominum Jo-
annem Nemo, tunc Patriæ Fori-Julii Locum-tenen-
tem, seu investitas simul & promiscue cum notis
quondam Raphaelis Notarii, & antedicti Petriboni;
ita illam fideliter de verbo ad verbum, manu al-
terius, mihi fidi Notarii, in hac tertia & aliis
duabus præcedentibus chartis, per numerum di-
stinctarum litterarum, manu mea in supremo an-
gulo signatis, publicari feci, ad requisitionem Ve-
nerandi Capituli Utinensis; & facta diligenti col-
latione, auscultante mecum honorabili Ser Joanne-
Francisco Fiktino, Notario & Cancellario magnifi-
cæ Communitatis Utini, omnia cum antedicto
exemplari concordare inveni; salvo quod in secun-
da linea secundæ chartæ omissa fuerant ista verba,
videlicet, & aliquando sexaginta; quæ corrigendo
restitui ad locum suum etiam manu mea. Et ideo
in fidem, robur, & testimonium omnium & singulorum
præmissorum, me etiam hic propria manu subscripsi,
C signo, nomineque meis apposisis consuetis.

commis-
sionem an.
1379 No-
tario, & de
testantis,

collatis
sedulo in-
ter se Mss.

ANNOTATA C.]

a Sumpto familia nomine, ut puto, a loco Villa-alta,
sex m. p. Utino Occasum versus distito.

b Pinfanum, uti id describit Sabellius, situm est
ad radices montium, Tiliavento proximum. Locus
satis sua natura, sed longe magis Savorgnanæ fami-
liæ, cujus ditionis est, in primisque Nicolai Equi-
tis, viri præstantis ingenii, cura & diligentia mu-
nitissimus.

c De Latifana egimus Annos. hh.

d Adjacet Mansanum Natisoni fluvio, fladlis XLVIII
infra Civitatem Auserie (vulgo Cividal di Friuli, ut
diximus) relinquent infra se ejusdem fluvii fladla fe-
re xv, antequam se Turri misceat; quocum una in
fontem deinde influit.

e De anno certo nil satis certi possum uspiam erue-
re. Papa tunc fuit Clemens VI, anno 1342 creatus,
& mortuus biennio post Patriarcham. Eodem anno
1342 Rex Hungariæ electus fuit Ludovicus, Caroli
filius.

f Metaphorice sumit pro montibus arduis & insu-
abilis; ex eo quod montibus Gelboe, quorum saepe mentio

in sacra Scriptura, maledixerit David, ob mortem D.
Saulis, in illis patratam.

g Cadubrium, tractus terra satis extensus inter
Forumjulli ad ortum, & Comitatum Tirolis ad occa-
sum; distans quondam Dominorum de Camino, a qui-
bus ad Patriarcham Aquilejensem transit.

h Nempe Ludovici Imperatoris, & ipse Ludovicus,
i Decessore Bertrandi in Patriarchatu Aquilejensi,
creato anno 1301.

k Illa ipsa arca fuerit, quam Patriarcha faciendam
curaverat, ut in ea recondentur translata Aquileja
Reliquia S. Hermagora: sed in qua ipse deinde condi-
tus fuit, ut alicubi lego.

l De fundatione Monasterii illius instrumentum extat
datum Aquilejæ 6 Novembris anni 1341; cujus in-
itium hic adscribo: Nos Bertrandus, Sedis Aquilejen-
sis Patriarcha, non dubitamus magni esse apud
Deum meriti, errantes & infirmas oves reducere
ad ovile, & a contagiosa eximere infirmitate. Tali
nos consideratione inducti, pioque directi affectu,
prævia etiam matura deliberatione, habita cum no-
stro Aquilejensi Capitulo, simplicem S. Nicolai
Confessoris ecclesiam, animarum cura destitutam,
in suburbio Pascolle sitam, nostri Utinensis oppidi, E
diocesis Aquilejensis, ad laudem & honorem Dei,
B. V. Mariæ, & S. Nicolai, erigimus in regularem
ecclesiam; constituentes ibi Cœnobium viginti Mo-
nialium, inclusa earum Abbatissa: quæ debeant
opitulante Deo, durare perpetuo, ac profiteri vitam
sub Regula S. Augustini, assumpto candido habitu,
quo puritas mentis & corporis denotetur, cum flam-
meo nigro; ut intelligant, mundano se affectu exu-
tas, Christo Domino se militaturas sub Regula S.
Augustini, sub ductu Abbatissæ. In quod cœnobium
declaramus & ordinamus ut recipi valeant in Mo-
niales in Antistitam, & Virgines & viduæ conti-
nentes, ac etiam impudicæ; quæ vel effrenato
cupidinis æstro, aut rerum inopia impulsæ, in locis
infamibus quæstum corpore faciebant; quæ tamen
ex certis indiciis cognoscantur ad cor contritum, &
veram, non autem fictam pervenisse penitentiam.
Nos censentes non in postremis caritatis operibus
reponendam hujusmodi personarum revocationem ad
veram viam, &c.

m Alterum in Vita num. 4 dicitur celebratum an-
no 1339, 25 Aprilis: de altero nuspiam invenio men-
tionem. F

n Ad fluvium in Tiliavento influentem, ali-
quantum infra Belgradum Fori-Julii.

o Hic fuit est Epistola apud Ugbellam, quam is ta-
men putat se integram dare, a Candida, ut queritur,
mutillatam.

p Imo Spilimbergh; quæ urbi memorato Tiliavento
adjacet, versus Bercam.

q Bertrandine iphus sequens clausula sit, an libra-
rii alienius?

VITA ET MIRACULA.

Ex Ms. Vallcellano Patrum Oratorii S. Philippi
Nerii Romæ.

C A P U T I.

Vita ante Patriarchatum, in eo liberalitas &
solicitude erga sibi commissos.

I N nomine Domini, Sanctæ & individue Tri-
nitatis. Amen. Beati Bertrandi Gestahoc bre-
viloquio scripta. Bertrandus ex nobili genere ori-
undus

Bertram-
di noto-
rii, Audia
mores,

A undus de sancto Genesio a Diocesis Caturcensis, utriusque juris Doctor, sacri Palatii decem & septem annis causarum Auditor, continentissimæ vitæ & sobrietatis eximie, magnæ sollicitudinis & vigilæ, pro subditorum commodis noctes transibat in somnes; circa divinum Officium devotus, ac fidelis minister erga sacra Mysteria, nullo labore poterat fatigari; potissime in Ecclesiarum consecrationibus, & Ecclesiasticarum personarum ordinationibus: nefanda scelera, Simonis Græci & Scariois Judæ nomine nuncupata, semper abominando in consecrationibus & beneficiorum collationibus. Quis enim dubitat, quod qui sacra mediante pecunia exhibent; Christum, qui est omnium sacrorum principium, finis & medium, commercio subjiciunt? quorum pœna lepræ aspersio, patibuli appensio, propriæque salutis amissio. Ille vendebat sacrum corpus mortificandum, hi mercantur sacrum corpus glorificandum; unus altero tanto sceleratius agit, quanto glorificatum mortificandum excellit.

B Ordinavit enim tempore suo circa septingentos Sacerdotes; ad reliquos vero sacros & inferiores

C Ordines, duo millia & ultra. Cultui divino intentus, in Ecclesiarum augmentationibus seriosus, inter alias Ecclesiam S. Mariæ majoris de Utino (ubi suam deputavit sepulturam ad faciem majoris Altaris, supra cujus corpus celebraturus Missam Sacerdos agendo Confessionem pedes teneret) Canonicis possessionibus, redditibus, ac libris cultui divino deditis, & aliis multis tam parametis, quam aliis ornamentis ampliavit. Numerum Canonicorum octonarium duplicavit: panes distributionis, tempore quadragesimali interessentibus divinis, de suo proprio dari mandavit; ac alia notabilia multa in eadem Ecclesia fecit. In ordinatione divini Officii, & constitutionibus ac visitationibus, nullas umquam recepit procuraciones, quas etiam de jure recipere potuisset. Conventui quoque Prædicatorum loci prædicti, quem aliquando visitans, & eorum librariam diligenter explorans; velut vir providus & in omnibus circumspexit, deficere comperit in pluribus libris valde necessariis, pro prædicationis officio & consiliis animarum; hujusmodi libros, pro animæ suæ merito, ad perpetuum usum Fratrum misericorditer est largitus. Sororibus etiam (monasterii) S. Mariæ ad Virgines, apud Civitatem Austriæ suæ diocesis situati, sub cura memoratorum Fratrum degentibus, ad quarum sanctitatem sincero ferebatur affectu, ad augmentum divinæ gratiæ consequendum, donavit unum calicem, valde pulchrum ac magni ponderis & valoris: quibus insuper pluries in magnis solennitatibus prædicabat, & Missam celebrabat cum novissimis, nec non & sacram Communionem manibus propriis ministrabat.

3 Compellebatur frequenter Pastor bonus, pro Ecclesiæ suæ juribus recuperandis aut etiam conservandis, expeditiones bellicas instruere contra hostes; in quibus interdum in hebdomada sancta Quadragesimæ constitutus, & ab ecclesia sua non modicum elongatus, per totam noctem velociter equitavit sub armis; nulla eum hostium formidine, aut aeris intemperie retrahente, ut seria quinta in crena Domini posset in Sede sua conficere sanctum Chrisma. Considerabat enim, quod spiritualia, tamquam digniora & præcipua, erant magis acceptabilia apud Deum. Unde, quoscumque alios spirituales actus in illis sacratis diebus cum facere oportebat, cum mira devotione & edificatione atque consolatione populi exercebat. In illis quoque diebus signanter circa pœnitentium reconciliationem, curam sollicitam cum omni diligentia im-

pendebat. Nam cum de sua Diocesi non solum Eximii Selavi, sed etiam Theutonici & Latini, de diversis partibus, illo sancto tempore Aquilegiæ properarent, ad recipiendum Pœnitentiæ remedium opportunum, pro removendis suorum gravaminibus peccatorum; providebat Pastor sollicitus, qui super gregem suum oculos non clauderat, de quodam Fratre Prædicatore, literato ac conscientiato viro, trium supradictarum linguarum plenarie erudito, qui auctoritate ipsius audiebat hujusmodi pœnitentes, ac eis imponebat pœnitentias salutares. Unde illud, quod per se ipsum facere non valebat, per idoneos ministros exequi satagebat.

4 Fratres Ordinis S. Petri Papæ, Celestini vocati, arctissimæ ac devotissimæ vitæ, juxta Utinum evocavit; & eisdem Ecclesiam S. Gervasii, deputatis certis redditibus, assignavit; monasterium Monialium Ordinis S. Benedicti eis assignando Ecclesiam S. Nicolai cum sufficientibus redditibus fundavit & dotavit. Concilium Provinciale Aquilegiæ & celebravit; ubi utiles Constitutiones edidit, & innovavit antiquas, tam contra usurarios, bonorumque Ecclesiasticorum invasores, quam contra alios approbatæ a Patribus consuetudinis transgressores; & hoc anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo nono, die vigesimo quinto Aprilis: cui concilio interfuerunt Episcopi Paduanus *b*, Feltrinus & Bellunensis *i*, Cumanus *k*, Concordiensis *l*, Vicentinus *m*, Tarvisinus *n*, Emonensis *o*, Justinopolitanus *p*; ac Procuratores Veronensis, Tridentini, Tergestini, Polensis, Cenetensis & Pætinensis, Abbates, Decani, & alii quamplurimi Prælati. Concilia autem Synodalia, quasi annis singulis celebravit, proponendo verbum Dei personaliter ad Clerum de fonte suæ scientiæ profundissimæ, potius divinitus infusæ, quam humaniter acquisitæ. Hunc prædicandi laborem adeo sitiebat, quod fore nullas solennitates, prædicationibus & Missarum celebrationibus vacuas, pertransiret, ex nimio fervoris zelo, quem agebat ad subditos, devotioneque quam gerebat ad superos.

5 De occultis orationibus, propriique corporis afflictionibus, dicendi audacia careo; quia oppositum agens, est temeritate damnable merito reprehendendus. Unum tamen non taceo, quod a digno fide percepi. Noctis quadam, jam galli cantus tempore per horam transacto, & per ipsum ejus licentiatum Cubiculario; super eum, ut quiescere fingeretur, ostio clauso; se nudo corpore prostravit in terram, lacrymosis ac devotis ad Deum fuis orationibus. At casu supervenit quidam suus familiaris secretus, eum reverenter increpans, quomodo senex annosus sic suum corpus affligeret, ut vitam suam ante tempus, in grave damnum tot eidem subjectorum, abbreviandam duceret. Quem reciproca vice (repente surgens, ut ne videretur orare) redarguit; Nescis, imperite, quid dicas; eumque ut nulli manifestaret, donec super terram ageret, jurare coegit. [At ille] conscientia remordente non duxit omitendum, quod non erat omnino secretum. In Parasceve enim Domini, cum ejus familia nocturno tempore ad requiem fuisset demissa, solus per porticum secretam suæ Aquilejensis Ecclesiæ nudis pedibus introibat, ibique in devotissimis orationibus pernoctabat. Ab aliquibus quandoque Sacerdotibus deprehensus, eorum occulte adjurare nitebatur, ut nemini manifestare valerent, ut quodammodo usque ad mortis suæ tempora, hæc fuerint incognita, etiam mihi Capellano suo commensali *r*, ad cujus obsequium sui continuo tempore triennali.

6 Hic pater pauperum, agnatos nonditavit, nec the-

EX thesaurum Ecclesie ad alienas partes transmisit: sed inter Christi pauperes sue diocesis, ut Laurentius, divilic; ut propriis oculis vidi, meisque manibus contrectavi. Quondam famis & penurie tempore, duo millia pauperum singulis diebus alimonie refectione sustentabat; continuo autem tempore, quotidianis diebus, suis propriis manibus duodecim mendicantes, ob honorem duodecim Apostolorum, cibariis, quibus illa die vesceretur, reficiebat. Demum benedictione facta, cum devota comitiva, potissime litteratorum visorum, discumbebat. Virgines complures Deo dedicavit, aliasque non paucas jugali matrimonio propriis & Ecclesie sue facultatibus copulavit; ut a quodam ejus Pœnitentiaro, post ipsius mortem, percepi. In his dispensavit ultra duodecim millia florenorum, quod tempore vite sue sciri vetuit; sicut homo [qui] humane laudis favore contempto ad divinam gloriam suas elemosynas referebat. Hujus, patrie Forijulii majores natu sint testes, alique omnes. De occultis egentium provisionibus, Dei & ejus Secretariorum attestationibus derelinquo.

II 7 Qui Imperialis Princeps, Patriarchali dignitate insignitus, in festo Apostolorum Simonis & Judæ pervenit Aquilegiam, currentibus Dominicis annis mille trecentis quatuor & tricenis, contra gentes Venetorum s in Istria, contra Rizardum Comitem de Camino juxta Sacilum, contra Comitem Goritiz a juxta Bragulinum; [ubi] pro defendendis Ecclesie sue juribus pugnare coactus, Dei dextera mediente, ac ejus precibus & orationibus suffragantibus, adeo viriliter egit, ut, Principis militie sue industria cooperante, gloriosum triumphum de inimicis mirifice reportaverit: quarum certationum descriptiones singulares, Regum, Machabæorum, & Paralipomenon librorum narrationibus fere adæquari mererentur. Moylis enim vestigia sequebatur, dum bellum per milites indiceretur; signoque ad pugnam dato, nudis genibus in terramque deflexis, nudato capite, manibus ad cælum levatis, orationibus insistebat continuis, donec ad eum finis belli perveniret optatus. Ex his triumphis temporibus diversis, Verezonum x, Ecclesie sue Aquilejensi diu occupatum, Cadubrium, & Cavolanum sub suo pacifico merito possedit dominio.

ANNOTATA C.J.

a Fanum S. Genesii, ipso Cadurco civitate Episcopali distat tribus fere leucis in Ortum blemalem, ut diximus in Commentario prævio § 1 n. 5.

b Actus sumptum pro transigebat.

c Intellige Emptionem & venditionem sacrorum, quarum prioris exemplum est in Simone-Mago, Act. VIII, Spiritum sanctum conferendi virtutem oblata pecunia emere volente, unde etiam dicta Simonis; posterioris in Juda, Iscariote nomine, qui rem sacerrimam Christum Dominum pretio vendidit.

d A Bertholdo Patriarcha in honorem S. Oderici excitata fuit ecclesia illa, postea mutato titulo S. Mariæ appellata.

e More Italo pro bibliotheca.

f Seu Musica: quæ certis notis, uti vocant; seu tonis componitur.

g Hoc etiam concilium Aquilejense apponere comiti suis potuisset Labbeus, si hanc vitam habuisset, forte pluræ eo spectacula alibi inventurus. In Epistola præmissa ipse Patriarcha asserit, duo se Concilia provincialia celebrasse.

h Hildebrandinus de Comitibus, natione Romanus.

i Erant enim jam tum uniti duo isti Episcopatus, & D Episcopum habebant Gorgiam de Lusā, Decanum antea Feltrensem.

k Seu Comanus aut Comensis, Benedictus de Asinago, Ordinis Prædicatorum, post Concilium habitum ante finem anni mortuus.

l Guido de Guisis, de quo supra.

m Blasius, Ordinis Minorum Religiosus.

n Verosimiliter Joannes de Benedicis, ex Ordine Prædicatorum, de quo constat anno 1334 vixisse; nec alius illi successisse legitur ante annum 1344.

o Seu Civitatis-novæ in Istria. Cui illo tempore præfuisse videtur Marcus, patria Novariensis, ex Ordine Prædicatorum.

p Marcus Semiticulus, ex Canonico S. Marci Venetis. Atque hæc Episcoporum nomina ex Ugello fere desumpta sunt. Eorum vero nomina, qui Procuratores suos miserunt, quærrere apud eundem poterit qui volet.

q Id est dimisso.

r Disce hinc auctoritatem Vitæ.

s De bello illo Veneto vide præmissam Epistolam n. 1, Annot. k.

t De hoc bello similiter vide in eadem Epistola n. E 1 Annot. f.

u Videtur hoc bellum non omnino idem cum illo, de quo in Epistola præmissa. De hoc distinde refert Sabellius, quod Comiti Goritia, invadenti levissima de causa Forojulium, & conjungentibus sese illi pluribus Regibus, oppida multa occupant, tandem ad Bragulinum restiterit cum suis Patriarcha. Nam cum Goritiane copie Bragulinum concessissent, (verba sunt Sabellii) repente Hunnienfes, id est, Utinenses, ad hostem proficiscuntur; eosque trepidos, & ad pugnam se tumultuarie expedientes, parvo negotio fundunt, eorumque impedimenta diripiunt. Signa quam plurima militaria ex ea victoria relata, & in basilica divæ Virginis, quæ Hunni est, suspensa sunt. Ceterum hostibus suis, Bragulinum oppugnant; quod intra paucos dies vi captum diripiunt & exurunt.

x Vide in Epistola Annotationes parte 1 lit. c, & parte 2 lit. g.

C A P U T II.

Reliqua ejus præclara virtutes, ceteræ, postuma gloria. ■

Qualis, ac quanta fuerit ejus Vicariorum spiritualium & secularium, litterarum sapientia refulgens turba, publice annuntiet Patria; quæ Doctoratu sacrorum Canonum, & Imperialium Legum splendebat insigniis, ac cingulo militie triumphalis & secularium negotiorum fulgebant præditiis. Litteratos viros, morum honestate decoros, suis affectuose cupiebat aggregati consortiis. De ceteris familiaribus, adhuc in hac mundi peregrinatione degentibus, subiceo. Quis autem vivens potest sine trepidatione laudari, cujus iter vite occulta demonum velut latronum obsidet multitudo? Tantæ enim fuit vigilantie, ut semper intempestæ noctis mediano silentio, spreto cubiculo, Matutinalium ceterarumque canonicarum Horarum devotissime deserviret Officio. Demum illucescente die, circa Missarum celebrationem adeo piissime instabat, ut nulla pertransiret dies, quin Missas tres a, duas, vel saltem unam celebraret, a vel faceret celebrari; ut postmodum die claresceto cum suis consiliariis super agendis liberius insudaret.

9 Quanta humilitate ac mansuetudine venerandus Princeps irradiaverit, loquantur Legati de late-

Ejus in eruditior amor,

religio
vix
Deum,

A latere *b*, Concilium Paduz celebraturi; qui cum multis & variis laceretur iniuriis opprobriisque diversis, tamquam micis fitebat, humiliter ori suo digitum superponens. Novissime Foro-Julienſes exponant ejus clementiam, quibus notum est, quot offensiones ſibi illatas pertransiverit impunitas; quot ejus nominis detractores, ejusque honeſtam ſumam denigrare volentes, immunes dimiſerit a vindicta, conſiderans illud Senecæ: Nullam ex omnibus virtutibus magis homini convenire ſcimus, quam clementiam, cum ſit nulla humanior; nullum tamen clementia ex omnibus magis, quam Regem aut Principem decet. Iſtæ enim virtutes magnis viris decori gloriæque ſunt, ſi illis ſalutaris potentia eſt: nam peſtifera vis eſt, valere ad nocendum. Clementia in quacumque domum pervenerit, eam felicem tranquillamque præſtabit. Magna fortuna magnos animos decet. Magni autem animi proprium eſt placidum eſſe tranquillumque, & injurias atque offensiones ſupreme deſpicere. Muliebre eſt furere **B** in ira; ſerarum quidem nec generoſarum, præmordere & urgere proſectos; elephantes leoneſque tranſeunt, quæ impulſerunt: ignobilis beſtiæ, pertinacia eſt. Non decet Regem ſæva & inexorabilis ira: non enim multum ſupereminet iſ, cui ſe ira exæquat. Nil glorioſius Principe impune læſo.

10 Hic acceptus Pontificibus, poſiſſimum Summo, cujus nuntios læta fronte & hilari vultu, ut Loth Angelos, ſemper in ſuo Palatio colligebat, propter reverentiam Apoſtolicæ dignitatis. Dilectus a Regibus, & gratus Principibus exiſtebat: ſciens enim beatius eſſe magis dare, quam accipere, juxta ſententiam Salvatoris, multis Principibus, ut forent ſuæ Eccleſiæ in favorem, dona magnifica deſtinabat: unde ipſum non modicum fecit illuſtrem ejus munificentia liberalis. A ſubditis quoque ſuis, tam Clericis quam Laicis, timebatur ut dominus, & tamquam pater mira veneratione ab omnibus amabatur: conveniens nempe erat, ut qui diligebatur a Deo, a cunctis etiam hominibus amaretur. Adeo enim dilectus fuit, ut cum ex conſuetudine patriæ viſitaret terras & caſtra, deſcenderetque ad eas, tanto jubilo recipereſtur & gaudio, quod ab ignorantibus vix crederetur ex dubio. In ſuis enim expeditionibus, & populi excitationibus, non erat neceſſario vocatio trina: unico ſolo ſigno, a Principe militum dato, læto corde, veloci pede, pro juribus Eccleſiæ defendendis, omnes exibant, & communiter cum glorioſo triumpho redibant.

11 Hic ornatus ſuarum veſtium. Cultu incedebat honeſto, omni vano pompaticoque habitu a ſe ſpreto. Veſtibus demiffis, hiſtrionibus neglectis, pauperes, honeſtas nobileſque mulieres, ac verecundos & fortunis Sacerdotes tenues, eis ornabat. Quantum jejunii domabat ſe ipſum, omnibus compatriotis noſcitur eſſe clarum. Adventum Domini cum debita ſingulis annis ſervavit abſtinentia: ſubſtitendo de jejunii Quadrageſimæ, & Quinquageſimæ, & aliis ab Eccleſia indiſtis. Totius anni Sabbatis & ſextis feriis, devotis ſe affligebat jejunii; ceteris autem ſolutis temporibus, ſobriis utebatur cibariis; abjeſtisque perdicibus & aliis delicatis altilibus, corpus ſuum bovinis reſciebat carnibus & arietinis; reliquis ſecum diſcumbentibus lautis & ſplendidis diviſim propinatis cibariis, pro anni parte majori, unica & ſola reſeſſione contentus. Tanta in eo floruit ſobrietas, ut non ſolum in ſe, ſed etiam in ſubditis, maxime clericali cingulo cinctis, exceptis reſeſſionibus ordinatis, abominaretur primas potatas & maxime ante tertiam, quarum crapulam ſpiritu

quodam indicabat eſſe notam. Malvaſiam & alia ex mſ. vina, ut aſſerebat, choleram gignentia, ut humanæ naturæ deſteſtabatur inimica. Ex ſuo modo viſtu, & honeſta vita, Dei gratia prævia, tempore ſuo, febribus aliisque diverſis languoribus immunem ſuam conſervavit perſonam. Arcticas, guttas, podagras, ac cholicas paſſiones totaliter ignorabat. Dolores ſtomachi & capitis aliorumque membrorum nullo modo portavit; ſed penitus ſine eis ſuam vitam finivit. Ignium calefactiones & d pan- d norum, etiam tempore hiemali, devitabat: du- e bus tunicis, una ſodra e, contempta pellicia, etiam cruditate frigoris perſeſerante, nivium tempore & pluviarum, addito ſimplici pallio, corpus ſuum tegebat; quod veriſimiliter poterat ex ſua naturali plasmatione, aut divina proviſione adimpleri. A multis fertur, ipſum vix moriturum, ſed ſolum ſenio deſecturum, niſi martyrii triumpho migraret ad Chriſtum.

12 Rediens Pater inclitus a prænomino Con- *Patavia* cilio, tunc Paduz celebrato, annis Dominicis *an. 1350* decies centenis trecentis quinquaginta fluentibus *damum* f, die Junii ſexta, ſui ſpiritus vaticinio mor- *redient* ram illo mane contrahens in Sacilo, per inuſitatum *f* viam nitebatur ad patriam. Tandem militum ſuo- *E* rum, timoris periculum exuere conantium, devictus inſtantia, alta voce verbum emiſit, Vado immolari pro vobis. Quam veritatem hæc habuerit *mortem* prophetia, teſtetur ſui martyrii triumphalis victoria. *que præ-* Licet enim dum in humanis ageret, ſerpiſſime aſſe- *ſagient* reret; Deum oro, & diſſolvi opto pro Eccleſiæ meæ juribus conſervandis, tropheo, quo glorioſus Thomas pro ſuæ Eccleſiæ juribus militavit Altiffimo (quem magnis venerabatur obſequiis, ſingulis autem Matutinarum Veſperarumque Horis completis, ipſius glorioſi Thomæ commemorationem agebat devotam) tamen cernens in ſpiritu ſuæ proximæ reſolutionis eventum, ex humanitatis fragilitate agonizabat in mente. Demum gratia confortatus divina, jam completis ſuis canonicis Horis, Miſſam celebrari juſſit, eamque devotiſſime audivit: *ad oram* *ſacris die* *Sabbati* perſonaliter etiam, ob glorioſæ Virginis Mariæ reverentiam, humili Confeſſione præcedente, Miſſam celebravit.

13 Elapſo ſabbato, proximo die, præmiſſo ſanctæ *poſſidit* Crucis ſignaculo, equum aſcendit, Chriſti nomine in- *ſalto* vocato. Pergens uſque ad nonam, ac planiciem quam- *Crucis* dam g, a Spenimbergo b per quatuor milliaria di- *iter in-* ſtantiem; aſpiciens ejus comitiva a longeque cernens *greſſus,* inimicorum copias, in diſto Caſtro Spenimbergi con- *g b* gregatas, gentis Comitum Goritiæ & quorundam Caſtellanorum eidem rebellium, ac propinquius in- *F* tuens; tanto fuerunt terrore perſuſi, quod datis ter- *incidit in* *beſſet;* tis omnes ſunt in fugam converſi, aliqui tempeſti- *vis,* vius, alii tardius; ſolus immolandus remanſit. Inimici autem irruerunt in eos, ſic in fugam converſos, aliquibus captivatis, aliis ab eorum manibus liberis factis: ipſe vero captus ad victimam ductus fuit, & 5 vul- & 5 vul- *neribus* *ſanguine,* quinque vulneribus lætiſeris ſauciatus; non oleo & vino ſotis, ſed pluvia maxima madidatis. Quamdiu caro tenuit ſpiritum, devotiſſimis orationibus animum habebat intentum; ſuiſque carnificibus indulgendo, pro eis Deum ſuppliciter exoravit. Tandem diſto, in manus tuas, Domine, ſpiritum meum *pie mori-* *tor* commendo, ductore Deo migravit ad Chriſtum hora *100* quaſi veſpertina; hora Completorii veriſimiliter ſuo rutilanti ſanguine, pro ſuis defendendis Eccleſiæ juribus, Thomæ i beato ſociatus, cujus ſemper flagitabat martyrium imitari. Deſſeat Clerus, tali Paſtore nudatus: ingemiſcat Populus, tanti Reſtoris providentia ſpoliatus; tota ſuſpiret patria, tali Patre pri-

EX MS. privata; ululenti pauperes, nunc tanto suffragio ca-
rentes, tamquam pupilli & orphani derelicti. Quis
enim exterius, cujus animi non dulcorentur motus,
& sua non commoveantur viscera, de nonagenario,
tot moribus, virtutibus, & sapientia pleno, qui ta-
li modo de hoc migraverit mundo? Consolemur k.
Mortem perdidit, vitam invenit, ut infra scripta prae-
sumptione quadam annuntiant miracula.

14 Sequenti die l Utinum adductus, tanto fletu,
lacrymis, & ululatu repletus est populus utriusque
sexus, ut eorum lacrymabilibus vocibus caelum tran-
scendere viderentur. Occurrentibus cunctis choris
saecularium Clericorum, Religiosorum Praedicatorum
atque Minorum, orationes devotas fundentibus; pi-
isque Psalmorum melodiis ad Ecclesiam majorem m
cum infinitis gemitibus est delatus; & ante faciem
altaris majoris, prout ipse disposuerat, per Canoni-
cos Utinenses, Sacerdotes, Religiosos, lacrymabili-
bus & devotis completis exequiis, subterraneo se-
pulcro extitit tumulatus; sine myrrha, thure, aloë,
& aliis odoramentis fragrantibus in terram deposi-
tus. Demum Venerabilis Pater Dominus Nicolaus
n, ejus successor, de eo diversis somniis noctis tem-
pore apparentibus, anni circulo revoluto, corpus
ejus exhumari iussit: eoque totaliter integro reper-
to, sine aliquo cadaverali foetore, Pontificalibus in-
dutum, mitra pastoralique baculo munitum, in lo-
cum reponi fecit pristinum. Hoc in suo depositionis
die, dicto revoluto anni circulo, noscitur factum.
Demum infra scriptis coruscantibus miraculis, integro
anni tempore devoluto, iterato exhumari sacrum
corpus fecit, infra Missarum solennia; anniversario
suo per universos Clericos mirifice celebrato, cun-
cto populo totius patriae Fori-Julii, aliisque univer-
sis populis concurrentibus, tam Sclavorum, Unga-
rorum, Germanorum; quam aliarum diversarum
partium: publice demonstrari iussit super altari,
[ita] ut vivus mirifice stare a cunctis in ecclesia cer-
nebatur: infinitis vocibus in altum dimissis stupore
admirabili, videbatur quodammodo ecclesiae fabrica
ruinam minari.

B
15 Qualis ejus sit gloria in triumphante Ecclesia,
denotant non solum supradicta, sed subscripta mira-
cula. Gaudeat Aquileja laetitia singulari, quae est
novi Martyris titulo decorata. Utinum vero laetitia
praecipua jucundetur, quod excellenti thesauro tam
pretiosi corporis est ditatum. Exulset quoque Fori-
julii patria universa, quae quotidie per ejus merita
gloriosa, in largitione sanctorum, divina percipiet
beneficia admiranda. Sit laus & gloria bonorum
omnium Largitori, ac toti Ecclesiae triumphanti:
reverentia autem & mentis devotio ad Sanctum ejus,
cum spirituali gaudio, in Ecclesia militante jugiter
perseveret. Amen. Simpliciter corde puraque fide te-
lam talem texui inusitato licio, inexercitata navicu-
la o, aridis spolis, & rudi seta; mendacium non in-
serui, sed solum ex vero vellere traxi. Sileant ergo
detrahentium voces, latrantium morsus, amulantium
risus; quorum linguae gladius acutus, & sub labiis
eorum venenum aspidum; in tendiculas foveasque,
quas instruunt, incidant: ecclesiarum devoti, mori-
bus ornati, fideque clari, ad regna caelestia tendant.
Amen.

C
16 IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
Amen. Hæc sunt miracula beati Bertrandi,
Reverendissimi olim Patriarchæ Aquilegiensis, nota
& manifesta per infra scriptos idoneos Testes, & ve-
ra fide dignos, cum debito juramento, coram Reve-
rendissimis Patribus Dominis Episcopis Concordien-
si a, & Emonensi b; nec non coram Venerabilibus
Dominis Abbatibus S. Prosperi c, Reverendissimi in
Christo Patris ac Domini Nicolai, Dei gratia fan-
ctæ Sedis Aquilegiensis dignissimi Patriarchæ, in spi-
ritualibus Vicario generali; & Sextensi ac Rosacen-
si, nec non Mosacensi d Abbatibus; & Domino Fra-
tre Joanne, Custode conventus Fratrum Minorum
Forojulii; & providis & discretis viris Dominis Ca-
nonicis, Raimundo Vicedecano Majoris Ecclesiae fan-
ctæ Mariæ de Utino, Meliorantia, & Viviano, Ma-
gistro Patro Joannetto, & aliis Canonicis dictæ Ec-
clesiæ, & Magistro Bartholomæo Rectore Scholarum
Utini; & aliis multis nobilibus & notabilibus vi-
ris, summa fide dignis, quorum nomina hic scribe-
re nimis prolixum esset.

17 In nomine Domini Amen. Anno Nativitatis
ejusdem

ANNOTATA. C.J.

a Memini legisse me de pio Sacerdote, solito, annis
medum centum elapsis, post Missæ sacrificium vite per-
actum, facere plures Missas votivas, recitando scilicet
omnes eas preces, quarum usus est in eis quas imitaba-
tur Missis, eo modo quo pater Lacti Communionem spiri-

tualem (ut appellant) septies uno die usurpant: neque D
plus hic credo fecisse Bertrandum.

b Intellige Gidum (seu Guidonem) Comitem Bo-
noniæ de supra mare (seu Gallia) ut loquuntur Car-
tusi in libro 10, titulo S. Lucie (non S. Cech-
lie, uti ex illis male citat Labbeus) Presbyterum
Cardinalem, Romanæ ecclesiæ Legatum; qui ex
Hungaria, ubi pacem Legatus composuerat inter Hun-
garie atque Neapolis Reges, Concilium Patavii coegit;
ac inter alia conciliare inter se Patriarcham nostrum &
Comitem Goritiæ nequidquam annisus est.

c Potatæ, vites seu tempus potandi.

d Deleo verba, requiei Patris divini, quia absque
illis consistit sensus; qui cum illis nullus est, quem
quidem assequi possum.

e Fodra, sive Diplois, vestis interior; ab Italico
fodera, id est, Duplicatura, ad frigus arcendum com-
parata.

f Id est Dominico, qui fuit an. 1330 sextus Junii.

g Archiveldam, ut alibi appellatur.

h Atlas Spilimberga.

i S. Thomam Cantuariensem intelligit tum hic, E

tum supra, qui colitur 29 Decembris.

k Passim sumitur, pro solatium accipiamus, aut
bono animo simus.

l Id est Luna, septimo Junii.

m S. Maria dictam; de qua supra Annot. d.

n Nicolaus, Joannis Bohemæ Regis filius natus,
& catenus frater Caroli IV Imperatoris.

o Desumit metaphoram auctor a textrina, adhibitis
etiam Italici vocibus. Navicula enim ponitur pro na-
vicella, quo Itali radium textorium significant. Spola
similiter vox Itala est a Longobardis accepta; qua et-
iam Teutones utuntur, & Spoule nominant fusum,
cui subtegmen circumvolvitur; aut etiam ipsum glomum,
subtegminis fuso circumvoluto, cui trajiciendo Navicel-
la inseruit. Seta vox etiam Italica, proprie quidem si-
gnificat Sericum; sed hic genericè est quodlibet stamen,
quod iugo intensum, subtegmine interjecto connectitur.

CAPUT III.

F

Miracula legitime ac juridice deposita anno
MCCCLII, Junio, Julio, & In-
tio Augusti.

16 IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Miracula
legitime
deposita
coram
Episcopis*
Amen. Hæc sunt miracula beati Bertrandi,
Reverendissimi olim Patriarchæ Aquilegiensis, nota
& manifesta per infra scriptos idoneos Testes, & ve-
ra fide dignos, cum debito juramento, coram Reve-
rendissimis Patribus Dominis Episcopis Concordien-
si a, & Emonensi b; nec non coram Venerabilibus
Dominis Abbatibus S. Prosperi c, Reverendissimi in
Christo Patris ac Domini Nicolai, Dei gratia fan-
ctæ Sedis Aquilegiensis dignissimi Patriarchæ, in spi-
ritualibus Vicario generali; & Sextensi ac Rosacen-
si, nec non Mosacensi d Abbatibus; & Domino Fra-
tre Joanne, Custode conventus Fratrum Minorum
Forojulii; & providis & discretis viris Dominis Ca-
nonicis, Raimundo Vicedecano Majoris Ecclesiae fan-
ctæ Mariæ de Utino, Meliorantia, & Viviano, Ma-
gistro Patro Joannetto, & aliis Canonicis dictæ Ec-
clesiæ, & Magistro Bartholomæo Rectore Scholarum
Utini; & aliis multis nobilibus & notabilibus vi-
ris, summa fide dignis, quorum nomina hic scribe-
re nimis prolixum esset.

17 In nomine Domini Amen. Anno Nativitatis
ejusdem

Curatur gutta
A ejusdem MCCCLII, Indictione v, die vi mensis Junii: Dominica, uxor Francisci, quæ moratur in Utino, posuit super sepulturam B. Bertrandi imaginem unam ceream; quæ ex devotione & ex voto facto curata est, & sanata a maxima infirmitate, scilicet a gutta e, quæ sibi duravit per quatuor menses & ultra, totaliter quod ipsa non poterat se movere, nisi cum maxima difficultate & juvamine. Item prædictis millesimo, indictione, & loco, die vii mensis Junii: Lucia, filia Domini Clare de Utino, posuit super sepulturam reverendi Corporis B. Bertrandi manum unam ceream: quæ [curata fuit] ex maxima infirmitate, quam habuit in digito, scilicet in indice in sinistra manu: quæ infirmitas sibi duravit bene per menses tres & ultra, taliter quod ipsa credit digitum ipsum insalubriter amisisse. Unde Lucia ipsa personaliter accessit ad sepulturam beatissimi Corporis antedicti, & manum ipsam posuit super caput corporis ipsius; dicens & vovens, quod si sanaretur ab hujusmodi manus sive digiti infirmitate, quod ibidem ceream manum offerret. Quo voto sic facto, post tres dies per Dei gratiam, ipsiusque beatissimi Corporis f merita & intercessionem, ex devotione quam habuit ad dictum Corpus, a dicto morbo curata est, & restituta pristinae sanitati.

dolor graviss
18 Anno Domini MCCCLII, Indictione v, die vii mensis Julii; Vitalis de Vasconia, nunc Utini commorans, cui in die sanctorum Hermagoræ & Fortunati supervenit tantus & tam gravis dolor capitis & corporis, quod ex dicto dolore indubitanter mori credebatur, per diemque totum ac noctem mori totaliter dubitavit; posuit super sepulturam beatissimi Corporis Domini Bertrandi duo cinctoria cerea; cumque fuit humilibus precibus deprecatus, ut ipsum ab hujusmodi dolore redderet liberatum. Unde per Dei gratiam, & ipsius beati Corporis merita, ex maxima devotione quam habuit & habet ad ipsum Corpus, statim a dicto dolore curatus remansit. Prædictis millesimo, Indictione, & loco, die vero xii mensis Julii; Veneria, uxor Joannis Sclavi, a maxima infirmitate guttæ, quæ sibi duravit bene per quinque menses & ultra, cum magnis doloribus & anxietatibus, ex speciali devotione & voto gesta ad dictum Corpus, curata est; oblata & posita peream una tibia, cum crure & pede de cera, facto voto. Eisdem millesimo, Indictione, & loco, die vero xv mensis Julii; Clara, filia Omnibeni de Strassoldo, quæ patiebatur maximos dolores capitis & corporis, posuit super sepulturam ejusdem Beatissimi unum cinctorium cereæ, & facto voto & maxima devotione curata est, & sanata ab hujusmodi doloribus capitis & corporis, eam sic graviter vexantibus.

dolor capitis
19 Millesimo, Indictione, & loco præscriptis, die vero xxix mensis Julii; Domina Agitussa, filia quondam Pidrusii de Civitate, & uxor quondam Nicolai de Utino, constituta in præsentia venerabilium virorum Dominorum Fratris Alberti Abbatis Monasterii sancti Prosperi de Regio, Reverendissimi in Christo Patris & Domini, Domini Nicolai Dei gratia Patriarchæ Aquilejensis in spiritualibus Vicarii generalis, & Dominorum Episcoporum Concordiensis & Emonensis, ac Abbatis Sextensis, nec non Dominorum Guidonis Præpositi Concordiensis, Matthæi Canonici Aquilejensis, Raimundi Canonici & Vicodecani Utinensis, Fr. Joannis de Mortigliano Custodis Fratrum Minorum de Utino, Fr. Matthæi Subprioris, & Fr. Anzuti Ordinis Prædicatorum de Utino, & multorum aliorum Clericorum, secularium & religiosorum Ordinum supradictorum, & astante ibidem copiosa multitudo utriusque sexus populi, delato sibi sacramento per

Dominum Fr. Albertum Vicarium antedictum, suo sacramento dixit, & testificata est; quod cum fuisset infirma, jam sunt quatuor anni, & plurimum debilitata ac inutilis de persona, & specialiter in tribus locis dictæ suæ personæ, videlicet in pede sinistro, & in digito pollari b manus dexteræ & in costa seu fianco lateris sinistri, in tantum quod nullatenus poterat stare in pedibus, nec de prædicto digito se juvare, neque ipsum extendere digitum; neque poterat jacere, nisi supina propter infirmitatem & debilitatem d. costæ seu flanchi; dum ipsa Domina fecisset se portari, quia per se ipsam venire non poterat, de domo, retro ecclesiam S. Mariæ de Utino sub quadam porticu, quæ est juxta domum Domini Meliorantiz; & inde transiret Jacobus i Monachus, ad officium campanarum deputatus dictæ ecclesiæ, d. Domina dixit eidem, non possem ego gratiam aliquam habere, aut aliquid ab ipso Domino Bertrando, olim Patriarcha Aquilejensi, in quo tantam habeo devotionem? Qui respondit: Bona Domina, credo quod vos trullamini k, & cepit ridere. Quæ Domina respondit: Ad sacra Dei Evangelia non trullor, imo maximam devotionem & affectionem habeo in ipso. Et statim dictus Monachus extraxit de tascha l sua particulam modicam diploïdis m de sindone rubea, quam d. Patriarcha tempore mortis suæ tenebat in dorso: & fricavit cum illa costam dictæ Dominae, ex ea parte & latere, in qua patiebatur; & recessit: & paulo post d. Domina cepit ponere pedem in terra, quem ponere non potuerat bene per annum & ultra; & liberata fuit de infirmitate sua, quam patiebatur in costa prædicta: quia costa prædicta habebat quoddam os grossum, & sublevatum exterius, propter quod se juvare non poterat, quod fuit statim, & est totaliter explanatum. Et dixi, quod post prædicta per aliquos dies Presbyter Zanettus, Canonicus d. ecclesiæ, tradidit d. Dominae modicum d. diploïdis, cum qua fricavit sibi digitum, in quo patiebatur; & statim cepit extendere digitum, quem extendere non potuerat per unum annum & ultra.

20 Millesimo, Indictione, die, & loco prædictis; Domina Stella, filia quondam Bartholomæi, qui fuit de Vincencia, uxor Joannis de Cramariis de Utino, suo sacramento testificata est, & dixit; quod cum peperisset quamdam puellam; quæ est modo quatuor mensium vel circa, nomine Julianam, & haberet modicum lactis ad nutriendum ipsam; ipsa vovit (forte est unus mensis vel circa) Deo & B. Virgini Mariæ, & B. quondam Domino Patriarchæ Bertrando, quod si daret sibi lac ad sufficientiam pro nutrimento dictæ puellæ, quod offerret eidem unam mamillam cereæ, ponderis mediæ libræ: & statim habuit & habet lac, ad sufficientiam & ad votum suum. Anno Domini MCCCLII, Indictione v, die xi mensis Augusti; Bida Cancellaria, posuit super sepulturam beatissimi corporis Domini Patriarchæ Bertrandi duo cinctoria cerea, & ex maxima devotione ac spe, quas gessit ad dictum Corpus, a gravissima infirmitate, qua detinebatur & detenta erat per decem annos & ultra, curata & sanata est.

21 Eisdem millesimo, Indictione & loco, die vii mensis Augusti; Focina de Faganea diocesis Aquilejensis, venit ad sepulturam B. Bertrandi, & posuit ad partem superiorem caput unum doplecium n, & aliud ad partem inferiorem; & ex voto, quod fecit dixit se totaliter esse sanatam a maxima infirmitate, quam habuit in oculo dextero. Etiam sic dixit, quod per dies multos stetit quod nihil in toto mundo videbat cum oculo, imo medici dimiserunt eam, credendo amisisse oculum; & per gratiam Dei totaliter sanata est, d. infirmitas duravit sibi

b
quod a
tribus
malis
grossum
impo-
dientibus,

k
attalla
vesti
ejus libe-
rata sit.
E

Puerpera
lac impos-
tratur.

Oculus
pene a-
missus fuit
di ressi-
tuitur.

EX 12. sibi per tres menses & ultra. Ista sunt dicta in præsencia Presbyteri Nicolai Plebani in Castro Utini, & Presbyteri Laurentii de Utino, & Regutii Nepotis Domini Meliorantiz, & Joannis de Cramariis, Anno, indictione, & loco superscriptis, die vero x mensis Augusti. Margarussa filia quondam Pagani de Corhaco posuit super sepulturam præfatam unam imaginem ceream; & ex maxima devotione, quam habuit ad beatissimum corpus Domini Bertrandi Patriarchæ ac spe, curata & sanata est a maxima infirmitate, quæ sibi duravit per annos quatuor & ultra.

*Dolor
ventris
pullitur.*

22 Anno, indictione, & loco quibus supra proxime, die vero xi mensis Augusti; Dominus Meliorantia, Canonicus ecclesiæ S. Mariz Majoris de Utino, juratus dixit; quod bene sex annis elapsis passus fuit dolorem ventris, a parte sinistra; & quod per quatuor annos vel circa, ille dolor semel vel bis in mense gravabat eum; sed in quinto anno quasi omni die habebat ipsum dolorem. Et sciens quod Domina Agitussa, quæ per magnum tempus in costa sinistra tantam guttam, & dolorem sustinerat, quod ossa anchæ a dislocata erant extra juncturam: & quod per tactum unius petiæ rupæ bonæ memoriæ Domini Bertrandi Patriarchæ Aquilejensis, in qua mortuus fuit, erat sanata, & ossa in locum suum reducta, & dolor qui fuerat continuus recesserat; habens spem quod sibi debebat prodesse, tetigit se cum ipsa petiæ rupæ, in loco, ubi habebat & habere consueverat dolorem, jam sunt septem septimanæ vel circa; & dixit, quod numquam postmodum habuit ipsum dolorem, testibus ut supra in miraculo Domine Agitussæ. Millesimo, indictione, loco & die prædictis; cum d. Dominus Meliorantia equitaret solus ad solatium circa Utinum per braidam & Domini Patriarchæ, sunt anni sex; volens transire per unum campum, equus voluit saltare, projiciens se ante: & pars anterior sellæ læsit eum in corpore, videlicet in inguine; sic quod medicus, qui curabat eum, plus reputavit ipsum ad mortem, quam ad vitam; & dixit sæpe & sæpius, quod nisi permitteret se scindere, quod numquam evaderet a d. infirmitate. Unde Dominus Meliorantia dixit, non permittere se ullo modo scindere, sed potius velle mori. Unde d. Dominus Meliorantia vovit se beato Bertrando, quod si ipse impetraret sibi gratiam, quod sanaretur a d. infirmitate, quod diceret ob reverentiam suam, vel faceret dici viginti Missas. Unde, per Dei gratiam & beati Corporis, totaliter est sanatus, & purgatus ab hujusmodi infirmitate.

*in ingui-
ne læsus
duratur.*

ANNOTATA C. j.

a Petrus vocatur infra num. 23 translatus, teste Ugbeilo, anno 1348 a Melpheis ad Concordientem Sedem.

b Joanne, de quo in monumentis ecclesiæ Emonensis mentionem fieri pro anno 1348, auctor est idem Ugbeilus.

c Vocatur is infra num. 19 ac 23, Frater Albertus, Abbas Monasterii S. Prosperi de Regio.

d De Abbatibus istis apud Ugbeillum sic lego tomo 3 col. 25 b, Sunt in hoc tractu Forojulienf tres Abbatiz consistoriales, commendari solitæ; prima de Medio nuncupata, quam Mosacensem esse credo, altera Rosaccensis, tertia Setensis. Abbas Rosaccensis infra num. 23 appellatus Gajardus; Mosacensis vero Guido.

e Gutta, podagram notat ac subinde paralyfim.

f Impropius sed hic frequens loquendi modus, quo corpus sumitur pro ipso Sancto: sic etiam dicitur alicui

jus corpus canonizari in Actis B. Nicolai de Rupe 22 Martii.

g Coluntur 12 Julii, Harmagoras, primus Aquilejensium Antistes; ac Fortunatus, ejusdem Diaconus, Martyres.

h Pollaris digitus, id est, Pollex. Fianco autem Italis est latus, seu pars lateris infra costas.

i Infra num. 31 bis dicitur, Monachus sive Campanarius; credo quia olim moris ibi fuerit curæ isti adhibere Monachum, sive Solitarium commemorantem juxta ecclesiæ: sic in Belgio omnes scribas seu amanuenses vocamus Clericos, quia olim solifere Clerici litteras norant.

k Truffamini, id est nugamini, a Truffo, jocus ludus.

l Tascia, Lombardica vox, peram aut erumenam notans, Teutonibus Tesche.

m Diplais hac, infra num. 22 vocatur rupa. Sonat autem Diplais vestem duplicatam seu fultam alia materia. Hic forte pro toga aut penula sumitur.

n Doplerium seu duplerium, cereum aut potius funale sonat; ut clarius indicabitur num. 23 & 26. Lego etiam apud sæpe citatos Cortusios lib. 7 cap. 10, quod in exequiis Mayhilli de Carraria omnes Clerici cum singulis dupleriis incedebant. Desumitur autem ab Italico doppiere, quod ipsum quoque funale significat. Cinctorium vero de quo supra num. 18 & infra sæpius, est filum circa obductum & longum ad mensuram corporis ejus, qui vivet, vel pro quo votum sit, vel etiam ad mensuram sepulchri sacri, ut infra num. 30, 34, 40, 42, 44, 45.

o Anca Italis, coxendix est Latini.

p Petia, quod & petium, est frustum, pars, lacinia. Quod autem rupa hic vocatur, supra num. 19 diplais dicitur de sindone rubra; ibique suspicor pro penula aut toga itinerantis sumi. Confirmabor vero in suspitione mea, si liceat rō Rupa, uti Ropa, quod alicubi lego, pro Roba, scriptum dicere. Roba enim Italis significat tum vestes, tum aliam quamvis supellectilem, Galli Robe scribunt & proprie intelligunt salarem togam, reliquis vestibus superindut solitam.

q Braida, est planities, campus.

C A P U T IV.

Miracula reliqua in Augusto deposita.

23 **E**isdem millesimo, indictione, & loco. Die xxi mensis Augusti; in ecclesia S. Mariz Majoris de Utino, præsentibus testibus, Venerabili in Christo Patre & Domino D. Petro, Dei gratia Episcopo Concordienti, Ven. Viro Domino Gajardo Abbate Monasterii Rosaccensis Aquilejensis Diocesis, Ven. Viro Domino Guidone Abbate Monasterii Mosacensis, Venerandis Viris Dominis Corrado de la Turre, & Mattheo de Padua Canonicis Aquilejæ, Ven. Viro Raymundo Vicedecano & Canonico prædictæ ecclesiæ S. Mariz de Utino; Religiosis Fratribus Simonino de Utino, & Joanne de Mantua Ordinis Fratrum Minorum, Religiosis Fratribus Matthia de Civitate Ordinis Fratrum Prædicatorum, & Fr. Dominico de Venzono d. Ordinis, & astantibus etiam ibi multitudine copiosa religiosarum & ecclesiasticarum personarum, ac etiam populi multitudine sexus utriusque; religiosa & honesta Domina D. Mabilio, Abbatissa monasterii majoris de Aquileja, constituta coram Ven. Viro Domino Fratre Alberto, Abbate Monasterii Sancti Prosperi de Regio, Reverendissimi in Christo Patris & Domini Domini Nicolai Dei gratia Sanctæ Sedis Aquilejensis Patriarchæ in spiritualibus Vicario generali, & sibi per ipsum delato debita

D

F

*Quatuor
anni, seu
bri & flo-
macbo la-
borans.*

ta

*desiderant
sibi me-
dici.*
A to sacramento, dixit, & testificata est, quod cum fuisset infirma infirmitate febrili, quartana videlicet, & dolorem stomachi passa fuisset, jam sunt quatuor anni elapsi, sicut publicum & notorium est in tota patria Foro-Julii, & maxime in civitate Aquileje; & non potuisset opera aliqua vel industria medicorum liberari, experiendo multa medicamina diversorum medicorum de diversis locis & civitatibus; semel sibi in nocte, videlicet de mense Augusti proximo præterito, prima die sabbati a post festum beatæ Virginis, sibi in visione venit Corpus beatum olim bonæ memoriæ Domini Patriarchæ; & tunc cum excitata esset, ipsa votum emisit, quod si virtute & meritis ipsius ab infirmitatibus liberaretur hujusmodi, ipsa quam citius haberet possibilitatem seu convalescentiam sui corporis, personaliter visitaret corpus prædictum Domini Patriarchæ Bertrandi; & eidem offerret duos cereos octo librarum ceræ, & duas libras olei pro luminaribus, & faceret dici Missas septem. Quo facto, statim omnis infirmitas sibi cessavit, & totaliter sanata remansit.

*Alii am-
moram &
morbo li-
beratur.*
24 Millesimo, indictione, die, & loco superscripti. Andreas de Ragonea Diocesis Aquilejensis, juramento suo dixit, quod quatuor annis fletit infirmus in hospitali S. Mariæ Magdalene de Utino, jacens continue in lecto, guttosus & contractus, non valens ambulare nec se movere: votum fecit Deo & Virgini Mariæ ac beato Patriarchæ Bertrando, quod si liberaretur poneret duos pedes cereos ad sepulturam d. Domini Patriarchæ Bertrandi. Quo voto emissio surrexit, & cepit ambulare & ambulat quotidie, taliter quod in festo S. Mariæ de mense Septembri visitavit ecclesiam S. Mariæ de Monte.

25 Prædictis millesimo, indictione & loco, die vero xiiii mensis Augusti; dum ego Presbyter Joannettus statim in domo mea ad balconem b domus meæ post prandium; venit ad me Dominicus, Monachus ecclesiæ S. Mariæ de Utino; qui dixit mihi, quod irem cito ordinare c unum hominem, qui est in periculo mortis, scilicet in porta de Aquileja juxta gurgitem. Et dum ego veni ad illum hominem causa dandi sibi Pœnitentiam; inveni eum in lecto laborantem in extremis, & sine intellectu & loquela. Et dum uxor sua multum fletet, & doleret de marito suo, quia sic videbat eum mori sine Pœnitentia & Eucharistia; ego Presbyter Joannettus vocavi eam, & dixi sibi, quod incontinenti debeat ipsum recommendare B. Mariæ Virgini, & filio suo, & B. Bertrando; quod si habet potestatem, & virtutem impetrandi cum Domino nostro Jesu Christo gratiam aliquam, quod ipse impetret, ut possit recipere Pœnitentiam & Corpus Christi, antequam sic moriatur. Unde incontinenti d. mulier, cum maxima devotione & affectione, fletus ante lectum d. mariti sui, vovit ipsum B. Bertrando, & ipsam semper diem suæ passionis jejunare, & suam sepulturam cum uno mantili lineo cooperire, & unam imaginem de cera in sepultura sua ponere. Facto voto, ego recessi a d. infirmo cum doplerio d benedicto in manu sua dimisso, credendo ego & homines circumstantes, ipsum veraciter mori. Facta prædicatione Domini Episcopi Emonensis, qui illa die in ecclesia majori prædicavit; venit ad me filius d. mulieris, quod ego cito debeam venire, quia recuperatus est ad intellectum, sed non ad loquelam. Dum reverterer ad d. infirmum, inveni eum in bona memoria, & perfecta, sed non poterat aliquid loqui. Sed per Dei gratiam ego feci facere sibi omnia signa contritionis, quæ quilibet Christianus

debet facere, & sic iterato ab eo recessi. Post maximam vero horam e, bene per spatium trium horarum, reversus est ad me filius d. Dominæ, quod ego debeam cito reverti, quia recuperatus est perfecte ad loquelam. Quo audito in continenti ego portavi sibi corpus Christi: qui in continenti recepit primo Pœnitentiam valde bene & diligenter, & postmodum corpus Christi, cum maxima devotione & contritione; dicendo coram hominibus, quod totaliter resuscitatus est a mortuis, ex devotione & ex voto facto B. Bertrando. Dominus Monachus d. ecclesiæ, & Marcolinus filius Marchisinz de Utino, & Hermagoras Monachus suprad. ecclesiæ, & Michael dictus Paci, Presbyter Laurentius de Utino, & quamplures homines & mulieres, ad supra dicta interfuerunt.

26 Eisdem millesimo, indictione & loco die xv mensis Augusti Maurulinus filius Nicolai de Pontiba, posuit super sepulturam beatissimi Corporis unum doplerium rotundum de cera: qui devotione & voto curatus est, & sanatus a dolore maximo, quem passus fuerat & patiebatur in ventre. Anno, indictione, & loco quibus supra, die vero xvi mensis Augusti, Lucas de Venzono posuit super sepulturam beatissimi Bertrandi unum doplerium, qui ex voto facto & ex devotione maxima curatus & sanatus est a dolore maximo, quem passus fuerat & patiebatur in capite, & etiam in toto corpore. Millesimo, indictione, & loco prædictis, die xviii mensis Augusti; Lena de Flaibano, uxor quondam Balzuti, nunc commorans in Utino prope ecclesiam S. Mariæ Magdalene posuit super sepulturam beatissimi Corporis unum cinctorium cereum; quia dixit se totaliter mortem evasisse, dum ipsa esset una die in quodam campo pro ferendo milium; subito venit sibi inanitas f, taliter quod cecidit in terra pro mortua: Unde & maxima devotione, & voto facto, sanata & liberata est.

27 Eisdem millesimo, indictione, & loco, die vero xix mensis Augusti; Diana de Utino posuit super sepulturam beatissimi Corporis unum cinctorium cereum; quæ dixit se liberatam & sanatam esse a maximo periculo, propter magnam devotionem quam habuit & habet ad d. beatissimum corpus Domini Patriarchæ Bertrandi. Millesimo, indictione, & loco prædictis, xx mensis Augusti; Nicolaus Mirissa de Utino posuit super sepulturam beatissimi corporis unum brachium cereum: & voto facto, ob magnam devotionem quam habuit & gessit ad ipsum corpus, F curatus & sanatus est a maxima infirmitate, quam patiebatur & passus fuerat in brachio & etiam in manu. Millesimo, indictione, & loco prædictis, die vero xxi mensis Augusti; Domina Lucarda, filia Astiri de Brassano, dixit se gratiam habuisse a beatissimo Corpore Domini olim Patriarchæ Bertrandi, quia ipsa febricitante a febre quotidiana, & postea conversa in tertianam, deinde conversa in quartanam cum devotione maxima & affectione vovit se beatissimo corpori Bertrandi; propter quod, ipso voto sic facto, dixit se statim & totaliter ab ipsa febre sanatam.

28 Anno, indictione, & loco prædictis, die xxii mensis Augusti; dixit Petrus Caligarius, gener Dominæ Millie, commemorantis in burgo g Aquileje Utini, maximam gratiam obtinuisse a beatissimo corpore Bertrandi, quæ talis fuit; videlicet, quod dum ipse per unum annum & duos menses passus fuisset & tunc pateretur quamdam gravissimam infirmitatem, nuncupatam ethicam & hydropicam, & a multis medicis valde doctis, & præcipue ab infra scriptis, tamquam mortuus, & homo

Xxx

qui

Junii Tomus L

qui a d. infirmitate evadere non poterat; direlictus fuisset; videlicet a Magistro Joanne de Aquileja, in civitate Austriz commorante, & quodam alio medico de Padua, qui curabat Dominum Joannolum de Lisono, & Magistro Lazaro de Utino; facto voto beatissimo corpori Domini Bertrandi, per gratiam Dei & ejus gloriosæ Matris sanctæ Mariæ, ipsiusque beatissimi corporis precibus & intercessione, incontinenti cœpit meliorari, & taliter quod totaliter sanatus & curatus est ab hujusmodi tam gravi morbo seu infirmitate. Millesimo, Indictione, & loco prædictis, die xxviii mensis Augusti; dixit Collinus Præco de Utino, gratiam habuisse a beatissimo Corpore Bertrandi; quia cum esset infirmus in auribus, taliter quod non audiebat, vovit se cum duabus auriculis visitare sepulturam beatissimi Corporis Domini Bertrandi: quo voto sic facto, totaliter sanatus est.

19 Millesimo indictione, & loco præfatis, die xxvi mensis Augusti; ego Petrus de Sano de Tarvisio, perhibeo testimonium veritatis, & veritatem dico, sic Deus me adjuvet; quod filius meus Guilelmus habuit maximam gratiam a B. Bertrando, de infirmitate, quam passus est per tres annos & ultra, tali modo quod non poterat se movere delecto nisi cum maxima difficultate & bono juvamine. Unde cum essem uno die in Portu-gruario cum Beno Vicecapitano d. terræ & eidem exponerem & lamentarem infirmitatem ipsius filii mei, ac dolorem & malinconiam & quos ob hoc sustinebam, ipse mihi dixit & consuluit, quod ipsum filium meum recommendarem cum voti emissionem B. Bertrando, olim Domino nostro Patriarchæ Aquilejensi, qui infinita facit miracula die quasi qualibet; videlicet multos infirmos, variis & gravibus infirmitatibus detentos, curando & sanando; ut pro ipso filio meo intercederet, & oraret pro ejus liberatione & sanitate apud Dominum nostrum Jesum Christum, & ejus gloriosissimam Matrem S. Mariam. Unde cum reversus fuisset in Tervisium, in domo meæ solitæ mansionis, vovi eundem filium meum B. Bertrando, cum promissione de visitando ejus sepulturam, si eum sanitati pristinæ restitueret. Quo voto sic facto, incontinenti ivi in crastinum de mane ad ecclesiam, ad audiendum Missam, causa orandi beatissimam Mariam Virginem & B. Bertrandum pro sospitate eidem meo filio restituenda. Quia Missa dicta & per me audita, & factis orationibus antedictis redii ad domum, ubi inveni d. filium meum ab hujusmodi ejus infirmitate curatum & sanatum, & circumcirca domum euntem. Quo sic sano per me viso, debitas laudes reddidi omnipotenti Deo, & ejus Matri Virgini gloriosæ, ac B. Bertrando, cujus precibus tam cito sanatus & liberatus fuerat.

30 Eisdem millesimo, indictione, & loco, die xxviii mensis Augusti; Catarina uxor Nicolucii de lus Momuas de Perhibeo testimonium veritatis & veritatem dico, sic Deus me adjuvet, quod habui maximam gratiam a B. Bertrando: quia cum ego Catarina valde fuissim infirma, & steterim in lecto affiderata / per talem modum, quod non poteram me movere neque ire, neque me sustentare super meis pedibus sine baculo in manibus meis, nec elevare personam meam a terra nisi valde parum; stando sic in infirmitate per quatuor annos & ultra; videns me in tanta tribulatione, angustia, & miseria constitutam rogavi cum lacrymis maritum meum, quod me conducirer vel conduci faceret ad sepulturam B. Bertrandi, quem audiveram multis de præfatis miraculis coruscare, & a quo sperabam sospitatis gratiam impetrare, & etiam ob-

tinere. Qui quidem maritus meus me statim super D uno curru conduxit ad sepulturam ejusdem B. Bertrandi: & dum stetissem per duos dies circa capsam, in qua erat corpus ipsius, vovi cingere sepulturam ipsam cum uno cinctorio de cera. Et ipso voto sic facto, statim incepi me erigere, & elevare a terra: unde per Dei gratiam & B. Mariæ Virginis, beatique Bertrandi precibus & intercessione, ab eadem infirmitate servata sum: quibus tunc, & ante laudes debitas retuli atque infinitas gratias egi.

ANNOTATA C. j.

a Quæ fuit 20 Augusti anno 1351. Cum enim hæc deponantur die 12 Augusti 1351, dicaturque apparitio facta esse mense Augusti proxime præterito, prima die Sabbati post festum beatæ Virginis; intelligendus utique est Augustus anni 1351, quo festum beatæ Virginis assumptæ, id est dies 15 mensis incidit in sabbatum: & Sabbatum sequens colligitur fuisse dies 20.

b Balconum, non male podium aut exedram, seu locum extra murum prominentem veritas, augmentativum a Palco suggestu: utrumque vero per Longobardos Italia invehit a Teutonica radice Balk trahi.

c Ordinare hominem hic dicitur pro administrare ei extrema Penitentia atque Eucharistiæ Sacramenta.

d Sive cereo benedictio, ut supra notavimus. Observari hic etiam potest consuetudo illius temporis moriendi cum cereo benedictio in manu.

e Hora, pro tempus.

f Inanitas, defectus sensuum, deliquium, & sic etiam Belgicis dicimus Ydelheyt.

g Burgum, id est suburbium Utinense Aquilejense versus.

h Sic vulgo nominatur febris hectica.

i Urbs est, quam Limen amnis, auctor Sabellico, perfluit, non multum supra Concordiam, Semiemporium Patriæ hoc tempore (Sabellico), ob Venetarum Germanarumque mercium frequentem illuc convectionem.

k Vox omnino Italica, pro melancholia.

l Affideratus vox Itala est, frigore rigidus: Lathno-barbare loquentibus usurpatur pro tactus paralyti.

CAPUT V.

Miracula mense Septembri deposita.

31 Anno Domini MCCCLI, indictione v, die xxi mensis Septembris; Florialis de Budrio dixit, quod cum esset quadam nocte in lecto, & dormiret juxta quamdam suam parvulam filiam, etiam dormientem in cunis juxta lectum suum; excitata a somno, invenit d. suam filiam extra cunas in terram cecidisse, & unum brachium eidem fractum esse, videlicet dextrum. Quo sic invento, timens ne d. puella ob hoc moreretur, fecit eam mederi, & sibi provideri ut melius potuit, per Magistrum Gasparinum: & nihilominus vovit B. Bertrando dicendo quod si eidem filiz suæ sanitatem restitueret in d. brachio, poneret & offerret super capsam, in qua reconditum erat corpus ejus, unum brachium de cera. Quibus promissione & voto sic factis, paucis diebus elapsis, puella libera & sanata fuit a d. morbo, ex devotione d. B. Bertrandi. Millesimo, indictione, & loco prædictis, die vero vxi mensis Septembris: Joannolus de Lisono posuit super Sepulturam Reverendiss. Domini Bertrandi unum caput de cera; qui ex maxima devotione & voto facto, liberatus fuit a dolore maximo quem passus fuerat & j. patiebatur in capite per plures dies. Eisdem millesimo,

Depositi-
nes &
curatio-
nes factæ
mense
Septemb.

brachium
fractum
sibi resti-
tuitur.

Locatur
dolor ca-
pitis.

A lesimo, indictione, & loco, die vero viii mensis Septembris; Cilot Cornamusa, posuit super sepulturam Domini Bertrandi unam maxillam ceream, qui fuit per multos dies valde infirmus, & ex devotione & voto facto beatissimo corpori Domini Bertrandi curatus & sanatus est. Et de hoc testis est Jacobus Monachus sive Campanarius ecclesie S. Mariz Majoris de Utino, & Dominicus etiam Monachus sive Campanarius d. ecclesie.

*Tallio
malum
oculorum
& capitis*

32 Millesimo, indictione, & loco predictis, die vero ix mensis Septembris; Dominica de Utino, commorans in burgo S. Lazari d. terræ Uriniposuit super capsam beatissimi corporis Domini Bertrandi olim Patriarchæ, unum oculum de cera; quæ ex devotione & voto, quod fecit propter infirmitatem, quam passa fuerat per quatuor menses & ultra, & tunc patiebatur in oculis, per Dei gratiam & d. beatissimi corporis merita & intercessionem, ab eadem infirmitate sanata est totaliter & curata. Anno, indictione, & loco predictis, die vero x mensis Septembris; Venetia filia Domini Cortellarii, posuit super capsam corporis B. Bertrandi unum caput de cera; & ex voto per eam emissio a maximo dolore capitis, quo detenta & gravata fuerat per multos dies, curata est & restituta pristinae sanitati. Mil-

B lesimo, indictione, & loco predictis, die x mensis Septembris; Domina Catarina, uxor Joannoli de Lesono, posuit unam imaginem ceream super sepultura seu capsam B. Bertrandi, quam ponere voverat pro marito suo; ob quod votum & ipsius satisfactione dictus ejus maritus a maxima ægitudine curatus & sanatus fuit.

*Morbum
dus omni*

33 Anno, indictione, & loco supradictis, die vero xv mensis Septembris; Catarina de Porta de Ronco Utini, dixit & testificata fuit, se a beatissimo corpore Bertrandi, in persona filii sui Nicolai maximam gratiam obtinuisse; ex eo quod, cum dictus ejus filius per multos dies fuisset, & tunc esset valde debilis & infirmus; ipsa, timens de morte ipsius sui filii, eum lacrymando rogavit & hortata fuit, quod se recommendaret corpori B. Bertrandi, & eidem voveret aliquid se daturum, quia ut intellexerat multum eum juvaret. Qui quidem Nicolaus ejus filius, quia pauper, devoto corde vovit eidem beatissimo corpori, quod si eum de hujusmodi ægitudine liberaret, personaliter sepulturam & corpus ipsius visitaret, eique offerret unum cereum pretii duorum denariorum. Ob cujus voti emissionem, & satisfactionem ac devotionem puram dicit Mater ipsum ejus filium a d. infirmitate, per Dei gratiam & ipsius Matris Virginis gloriose, ac beatissimi Bertrandi merita & intercessionem, sanatum esse totaliter & curatum.

*Chor
contabescunt.*

34 Eisdem millesimo, indictione, & loco, die xvi mensis Septembris; Joannes filius quondam Manchini hospitis, dixit; cum ipse ivisset ad indulgentiam S. Petri de Camea, in reversione sua invenit filiam suam valde infirmam, & quasi in mortis periculo constitutam: ex qua infirmitate ad tantam pervenit debilitatem, quod plus sperabatur de ipsius morte quam vita; pluriesque candela in suis manibus fuit apposta, quia videbatur expirare. Tandem vero pater, dolens de sua filia & ejus morte, devoto recommendavit eam beatissimæ Mariæ Virginis, rogavitque B. Bertrandum & vovit eidem, quod si posset eidem suæ filia impetrare gratiam & restitutionem sanitatis ipse iret cum dicta ejus filia ad sepulturam ejus; & cingeret capsam in qua reconditum erat corpus suum cum uno cinitorio de cera. Unde facto voto & promissione hujusmodi, filia totaliter sanitati pristinae est restituta. Imo (ut dixit)

Junii Tomus I.

attentis signis fuit a mortuis quasi resuscitata: & ex hoc per gratiam & misericordiam Domini nostri Jesu Christi, & ejus Matris Virginis gloriose, ac merita & intercessionem B. Bertrandi.

35 Millesimo, indictione, die & loco predictis: Brannussa, quæ moratur in Utino prope ecclesiam sanctæ Mariæ Virginis, dixit; quod cum ipsa phlebotomiam fecisset in brachio dextro, elapsis tribus mentibus, tantus dolor tantaque infirmitas ipsam invasit in brachio, quod non poterat se juvare nec movere de brachio, imo brachium ipsum totum nigrum & tumefactum erat. Ex quo dubitans vovit B. Bertrando offerre unum brachium cereum, si sanitatem in brachio restitueret eidem. Quo voto sic facto per ipsam, statim ipsius brachii sanitas sibi fuit per Dei gratiam & B. Bertrandi preces & merita totaliter restituta. Millesimo & indictione predictis, xviii mensis Septembris; ego Jacobus, filius Leonardi Utinensis, commorans prope furnum Domine Eliensæ, perhibeo testimonium veritatis, & veritatem dico, sic Deus me adjuvet; quod habui maximam gratiam a B. Bertrando. Quia cum essem valde infirmus & debilis, propter febrem tertianam, quæ mihi duravit per duos menses & ultra, ego multa & infinita vota infinitis Sanctis feci ob hoc. Quæ cum demum nihil mihi proficerent, recommendavi me B. Bertrando: & eidem, una die cum essem in lecto, & ipsa febris me graviter opprimeret & detineret, taliter vovi, videlicet, Ego promitto & voveo Deo & B. Mariæ Virgini ac B. Bertrando, quod si ipse me juvabit evadere ab ipsis febribus, ego visitabo ejus sepulturam & super altare S. Mariæ, ob ipsius reverentiam unam Missam faciam celebrare. Quo voto sic facto, in continenti per gratiam Domini nostri Jesu Christi, ejusque genitricis Virginis gloriose, ac preces & merita B. Bertrandi, fui a dd. febribus derelictus, & restitutus pristinae sanitati: quibus sit laus & gloria per infinita secula seculorum. Amen.

36 Eisdem millesimo, indictione, & loco, die vero ultimo mensis Septembris; Margarussa Cusandaria, socrus Guidonis Cinatorii, Utini commorantes, posuit super capsam, in qua reconditum est corpus Rever. Domini Patriarchæ Bertrandi unam imaginem de cera. Et ob hoc ab ipso Domino Bertrando maximam gratiam habuisse dixit, quæ fuit talis: Videlicet quod dum predictus Guido passus fuisset a festo sancti Joannis de mense Junii, usque in presentem diem, quendam infirmitatem ethica nuncupatam, quæ ad tantum ipsum adduxerat, quod statum trahere non poterat, nec emittere; imo pulmonem expuebat, & tantam tussim patiebatur in pectore, quod mori totaliter videbatur; ac ab omnibus medicis fuerat derelictus, tamquam persona, quæ (ut dicebant) non poterat evadere ab infirmitate eadem; vovit B. Bertrando, quod si eidem Guidoni sanitatem impetraret ac redderet de infirmitate predicta, ejus sepulturam visitaret, & super ipsam imaginem ceream ad formam hominis trium librarum & valoris quadraginta frixiorum poneret, et offerret. Unde facto d. voto, per Dei gratiam et B. Bertrandi merita, totaliter sanatus est a d. infirmitate.

ANNOTATA C. J.

a Quod genus moneta & cujus valoris fuerint Frixoria, ignorare se hodie fatentur Foro-Julienfer interrogati: suspicantur autem nummum fuisse, Frixorii seu sortaginis formam referens vel impressam sibi habens.

Xxx 3 CA.

CAPUT VI.

Miracula mense Octobri ac Novembri deposita.

37 **A**Nno Domini MCCCLII, Indictione v, die 111 mensis Octobris; Ursula de Tergesto, Utini commorans de presenti in burgo Aquileje, dixit, magnam gratiam a B. Bertrando habuisse & obtinuisse. Nam cum passa fuisset per multos dies, & tunc pateretur maximum dolorem in capite, vovit se Corpori B. Bertrandi daturam unum caput cereum, ut eidem succurreret contra dolorem huiusmodi. Quo voto sic facto, statim per Dei gratiam, & Beatissimæ Mariæ Virginis ac B. Bertrandi merita & intercessionem, exiit a d. dolore sanata. Millesimo, Indictione, & loco prædictis, die iv. mensis Octobris; dixit Domina Lipa, uxor Joannis de Bononia, se maximam gratiam obtinuisse a corpore B. Bertrandi: quia cum ipsa per magnum tempus in digito indice suæ manus dextræ, tantum dolorem & tantam infirmitatem habuisset & sustinuisset, quod manum credidit amisisse; vovit corpori B. Bertrandi, quod si a d. infirmitate eam liberaret unam manum ceream offerret eidem. Unde per Dei gratiam, & B. Bertrandi merita atque preces facto huiusmodi voto, statim ob devotionem quam habuit ad ipsum corpus, sanata est in ipso digito. Millesimo, Indictione, & loco quibus supra, die vero v mensis Octobris; ego Bartholomæus, Rector Scholarum Utini, perhibeo testimonium veritatis, & veritatem dico, sic Deus me adjuvet; quod dum pranderem uno dierum, uxor mea Sophia conquesta fuit de maximo dolore dentium ultra modum; & rogata a me ut pranderet, dixit se nullo modo posse comedere ex nimio dolore dentium. Cui dixi; Fac votum omnipotenti Deo, & B. Mariæ Virgini, ac Patriarchæ Bertrando, quod tu dabis prandium duobus pauperibus amore ipsorum, ut liberent te ab isto dentium dolore. Quæ statim fecit d. votum, & statim facto voto cessavit dolor, & mox liberata fuit. Laus sit omnipotenti Deo, & B. Mariæ Virgini, ac B. Bertrando cujus meritis & precibus tam subito sine mora aliqua dentium sedavit dolorem, & d. uxorem ita perfecte & subito liberavit.

38 Millesimo, indictione, & loco prædictis, die vero xiii mensis Octobris; Nicolaus dictus Glos, qui moratur in burgo Peticollis Utini; dixit, se gratiam maximam habuisse & obtinuisse a B. Bertrando; quia cum ipse ivisset ad venationem leporum die tertio exeunte mense Octobris, ipso die cepit duas lepores vivas: & cum reversus fuisset domum suam, & suæ uxori dixisset se velle in crastinum Domino Patriarchæ dd. lepores præsentare; ipsa ejus uxor consulendo dixit, quod non erat bonum d. die, quæ erat Veneris, ipsas lepores præsentare; sed quod in crastinum rediret ad venandum, & si posset alias capere omnes tunc præsentaret; ex quibus pluribus major sibi succederet honor, quam de duobus tantum. Unde Nicolaus ipse, juxta uxoris consilium, ipsa die non præsentavit; sed in crastinum rediit ad venandum; & cum invenisset unam leporem juxta quoddam sepe a, seu ad pedem unius sterpi b, & voluisset descendere de equo causa capiendi eam; subito invasit eum tantus dolor in tibia quod videbatur mori. Et cum voluisset pluribus vicibus ascendere equum, & non potuisset; tandem ascendit, cum magna tamen difficultate & labore. Et cum revenisset domum uxor ejus interrogavit ipsum qualiter sibi erat. Qui

respondit ei, quod male; & narravit sibi de dolore, & qui eum invaserat, & propter quem in aliquo loco stare non poterat.

39 Cui ipsius uxor sic respondit: Scie quod vos dilexistis B. Bertrandum Patriarcham in vita sua, & ipse e converso vos dilexit: volo ergo quod vos habeatis devotionem ad ipsum, & quod vos faciatis aliquod votum ad ipsum, saltem de visitando ejus sepulturam; quia credo & spero quod vos juvabit. Credo etiam quod Presbyter Zannettus monstrabit vobis corpus suum, quia habet unam clavem capsæ, in qua d. corpus est reconditum; & Joannolus de Liseno habet aliam. Qui quidem Nicolaus sic respondit; Si scirem Presbyterum Zannettum habere ambas claves, libenter visitarem Corpus suum; sed gratiam aliquam non peterem a Joannolo, quia ipse fuit mihi contrarius in questione mea paucis diebus transactis. Demum vero d. Nicolaus videns & cognoscens ac sentiens deus infirmitatem crescere, & multiplicare, & non minuire; una nocte, scilicet tertia decima mensis Octobris, dum jaceret super lecto & dolores eum E dire torquerent, infra se locutus sic est, dicens: O Deus! multi vovent ire Romam, & ad S. Jacobum, & ad S. Nicolaum, qui sunt ita remoti ab hinc, & gratias ab eis obtinent; numquid ego potero gratiam obtinere ab isto beato Domino Bertrando, qui sum ita sibi vicinus? Et his dictis recommendavit se beatissimæ Mariæ Virgini, & ejus filio glorioso, ac B. Bertrando, ut apud eos sibi gratiam impetraret liberandi ab huiusmodi infirmitate & doloribus suis: vovitque jejunare diem: vel vigiliam Passionis d. B. Bertrandi, vel unam Missam ob ejus reverentiam facere celebrari, & ad præsens sepulturam ipsius personaliter visitare, & ibidem unam tibiā ceream offerre. Unde juravit ad sancta Dei Evangelia, quod incontinenti facto voto & promissione huiusmodi, fuit & remansit totaliter ab eadem infirmitate sanatus, ob reverentiam & devotionem, quam habuit ad B. Bertrandum Patriarcham.

40 Millesimo, indictione, & loco præscriptis, *subito* die vero xix mensis Octobris. Dixit Leonardus *deficiens* Porcarius, qui morabatur in burgo Aquileje Utini, se gratiam maximam habuisse a corpore B. Bertrandi pro filio suo. Quia cum ipse ivisset Civitatum e, ad complendum unum votum pro filio suo *per* per eum omissum & factum; scilicet ad ecclesiam S. Pantaleonis, & ipsa ecclesia unam Missam faceret celebrari; subito invasit proprium filium tanta infirmitas, quod pater credidit ipsum mori. Sed pater d. ejus filium recommendavit B. Mariæ *facto per* Virgini, & ejus filio gloriosissimo; vovitque B. *patrem* Bertrando, quod si redderet eidem suo filio sanitatem, ipsum ad ejus sepulturam conducere, & *voto reddi* eam cingeret cum uno cinctorio cereo. Quo voto sic facto, statim puer, per Dei gratiam & merita B. Bertrandi, a d. infirmitate sanatus est. Eisdem millesimo, indictione, & loco, die xxi mensis Octobris; Bartholomæus quondam Bertucii de Tabulis de Bononia, visitavit corpus B. Bertrandi; qui ex devotione magna, quam gerebat ad ipsum, dedit & obtulit unum anulum aureum in manu sua. *Annulus aureus offertur sancto.*

41 Anno, indictione, & loco prædictis, die vero *Auditus* ro xxi mensis Octobris prædicto; Franciscus *redditur.* Caligarius, filius Joannis Cerronis qui nunc moratur in caligariis; dixit obtinuisse pulcrā & magnam gratiam a corpore B. Bertrandi. Nam cum haberet tantam infirmitatem in una ejus auricula, quod nihil posset audire; ob fidem quam habebat &

Inimici reconciliantur.
A & gerebat ad corpus B. Bertrandi ac devotionem, vovit eidem offerre unam auriculam ceream; & a d. infirmitate, per Dei gratiam & B. Bertrandi merita, totaliter sanatus est. Millesimo, Indictione, & loco predictis, die xxiii mensis Octobris; dixit Domina Palma, uxor Petri de Brallano, quod habuit gratiam maximam a corpore B. Bertrandi. Quod cum maritus suus haberet rixam & quæstionem cum quodam vicino suo, per quem erat taliter accusatus, quod mortem incurrebat; ipsa recommendavit eum beatissimæ Mariæ Virgini, & filio suo, ac B. Bertrando; eis humiliter supplicans, quatenus ipsum ab huiusmodi tribulatione & mortis periculo liberare dignentur; & voto facto seu emisso, eodem die in continentem; ambo invicem sunt pacificati & concordati, seu boni amici facti.

Morbo eaducto remedium affertur.
24 Millesimo, indictione, die & loco superscriptis, Cumina uxor Jacobi Becarii, qui morabatur in Grazzano, dixit se maximam gratiam obtinuisse a corpore B. Bertrandi. Quia cum filius suus per multos dies passus fuisset & tunc pateretur morbum caducum; recommendavit ipsum beatissimæ Mariæ Virgini, & gloriosissimo Filio suo; ac vovit B. Bertrando, quod si faceret eum evadere a d. morbo, offerret & poneret super ejus sepulturam, ad ipsius beati corporis reverentiam & commemorationem huiusmodi gratiæ, sibi taliter impetratæ, unam imaginem ceream. Quo voto sic facto, ab illa hora in antea non habuit amplius, neque passus fuit d. morbum; sed per Dei gratiam, & ipsius beati corporis intercessionem, a d. morbo liber evasit & sanus. Eisdem millesimo, indictione, & loco, die vero xxiv mensis Octobris; Soprana de Sacilo quondam Madaloti, constituta in præsentia venerabilium virorum Dominorum Raimundi Vicedecani majoris ecclesiæ sanctæ Mariæ de Utino, Magistri Petri de Regio, Domini Meliorantiz, Domini Zanetti, & Domini Simonini, Canonorum Utinensium delato sibi debito sacramento per superscriptum Dominum Vicedecanum, dixit, quod de mense Julii proximo futuro erunt duo anni, quibus numquam potuit ire absque cruchigliis d: & hoc dixit sibi accidisse, dum laboraret in quodam campo. Demum audita fama & miraculis, quibus vivebat B. Bertrandus, vovit visitare & visitavit sepulcrum ipsius, ut pro ipsa & ejus restitutione ad sanitatem intercedere dignaretur. Quo voto sic facto, & sepulcro

Gradienti suæ fulcris facultas restituitur.
C B. Bertrandi per d. infirmam personaliter visitato; ipsa optime & sine cruchigliis, vel alio quovis adminiculo, incepit ire & præsentialiter ibat, prout publice ab omnibus visa fuit. Dominicus, quondam Almerici de Hospitali, constitutus in præsentia predictorum, dixit, suo sacramento delato eidem per supradictum Dominum Vicedecanum, quod vidit predictam Sopranam infirmam in domo sua, & etiam in Sacilo infirmam & cum cruchigliis incedentem ut præscribitur.

Auferetur dolor capitis & febres.
44 Millesimo, indictione, & loco predictis, die vero ultimo mensis Octobris Uxor quondam Domini Frederici de Savorgnano, perhibeo testimonium veritatis, & veritatem dico, sic me Deus adjuvet, quod habui maximam gratiam a B. Bertrando. Nam cum essem valde infirma præ nimio dolore capitis, & ob febres tertianas, quas passa fueram & patiebar; vovi corpori B. Bertrandi quod si removeret a me prædictum dolorem capitis, & febres tertianas, primam viam quam facerem, mihi reddita sanitate, sepulcrum ipsius visitarem & cingere uno cinctorio. Quo voto sic facto incontinenti per Dei gratiam & misericordiam & beatissimæ Mariæ Virginis ac intercessionem beati corporis a di-

Junii Tomus I.

his infirmitate & dolore sanata fui. Sic laus Deo **EX MESS** omnipotenti, & B. Mariæ Virgini, ac B. Bertrando cujus precibus & meritis tam cito liberata sum. Anno MCCCLII, indictione v, die 11 mensis Novembris. Ego Dominicus filius Zerlini de Utino, perhibeo testimonium veritatis, veritatemque dico, sic me Deus adjuvet; quod cum filius meus Stephanus infirmaretur ultra modum, taliter quod credebam ipsum amisisse, vovi B. Bertrando, quod si restitueret eum pristinae sanitati, visitarem una cum ipso meo filio sepulcrum ejus, ibique offerrem unam imaginem ceream. Unde, per gratiam Dei & B. Bertrandi merita, sanatus est.

Mortis periculum evasit.
44 Millesimo, indictione, & loco predictis, die vero xxiii mensis Novembris; ego Fusta, uxor Canciani de Strofolt; perhibeo testimonium veritatis & veritatem dico, sic me Deus adjuvet: quod habui maximam gratiam a Bertrando; quia dum essem in quodam campo meo, subito invasit me quædam infirmitas in parte sinistra meæ personæ; & talis ac tanta quod amisi visum, auditum & loquelam ac sui tota perdita & contracta in brachio & pede sinistris. Unde videns me in tanta tribulatione & infirmitate constitutam, cum maxima devotione & affectione, vovi B. Bertrando visitare ejus sepulcrum; & capsam, in qua reconditum erat corpus ejus, cingere cum uno cinctorio cereo, ut ipse mihi restitueret sanitatem meam. Quo voto sic facto, mox liberata fui ab omni dolore & infirmitate predictis: sit laus Deo omnipotenti, & beatissimæ Mariæ Virgini, ac B. Bertrando, cujus precibus & meritis tam cito & sine mora tanta infirmitas mea sanata est.

Paralyti subito tantilla subiguntur.
45 Eisdem millesimo, indictione, & loco, die ultimo mensis Novembris; Domina Cunigundis suo sacramento dixit, quod quidam suus filius duorum annorum, nomine Petrus-Fredericus, fuerat & erat tam gravi febre gravatus, quod totaliter credebatur per d. suam matrem ac etiam per patrem & nonnullas alias mulieres ibidem astantes, de hac vita transire. Et jam d. ejus mater posuerat in manu ipsius pueri candelam, quia erat quasi totus frigidus, & expirare videbatur. Demum vero candela prædicta consumpta, bene de una spina e, mater ejusdem pueri, reducens ad sui memoriam B. Bertrandum & ejus miracula noviter facta, devote flexis genibus, in præsentia supradictorum ac Dominorum Mathæi & Contradi fratrum ejusdem loci, vovit B. Bertrando, quod si impetraret d. ejus filium restitui pristinae sanitati, ipsa duceret eundem puerum ad visitandum sepulcrum ejus & manibus propriis ipsius pueri præcingi faceret d. sepulcrum cum una candela cerea. Quo facto, coram omnibus predictis puer aperuit oculos, & miraculose liberatus est, & sanus perfecte factus, per gratiam Dei & merita B. Bertrandi. Ego Christophorus quondam Pagani de Cagnaco Imperiali auctoritate Notarius, predictis omnibus interfui, & rogatus fideliter scripti, presentibus Dominis Raymondo Vicedecano, Guidone, Joanne, & aliis pluribus.

ANNOTATA C. J.

a Sepe neutrius generis hic, pro seps sive sepes feminini.

b Sterpum vel sterpus ponitur pro Scirps, quod arbutum Itali.

c Cividatum, trans Madronem x p. m. Utino in Orientem distat, in tabulis scribitur Civald.

d Id est fulcris diminutivum a Krucka, subaxillare fulcrum, formam T referens: eographum male habebat Chuchighis.

Xxx 2 est

c. Sive Spanna Italij, Spanu Germanij, Span Bel-
ij, & Anglij, cspan Gallij; spatium scilicet quantum
vult & dedit auricularis dispenſi attingere poſſunt:
i verbo Spannen, tendere.

CAPUT VII.

Miracula menſe Decembri anni MCCCLII, & anno M-
CCCLIII depoſita.

16 **A**Nno Domini MCCCLII, indiſtione v, die
xiv menſis Decembris; in capella majoris
ecceſiæ S. Mariæ de Utino, præſentibus diſcretis &
Venerabilibus viris Dominis Guidone Præpoſito
Concordienſi, Raimundo Vicedecano prædictæ ec-
ceſiæ, Guidone, Joanne Joannetto, Nicolao de
iamerdenga, Simonino, Franciſco nepote Domini
Meliorantiæ, Canonicis d. ecceſiæ & aliis, Domina
Junigundis, uxor Fradoni de Brazaco, conſtituta
in præſentia prædictorum ven. Virorum, & mei
Notarii infraſcripti, delato eidem debito ſacramen-
to per præſatum Dominum Raimundum Vicedeca-
num, juravit corporaliter ad ſancta Dei Euange-
lia, vera eſſe quæ infra deponet ſeu dicet. Et pri-
mo videlicet, quod de anno præſenti & menſe Augu-
ſti proxime præterito, in feſto S. Mariæ Virginis,
cum eſſem graviffime infirmata in mamilla ſiniſtra,
per duos menſes & ultra, cum dolore quodammo-
do inſupportabili; & d. mamilla eſſet dura facta ſicut
apis, multaque remedia medicorum, tam phlebotomi-
que quam alia, per ipſam fuiſſent adhibita & nihil
roſuſcit, imo dolor ſemper crevit, & auſtus
ſuſcit; diſto tamen die ipſa Domina convenit,
cum Domina Rodolphina de Utino ejus Sorore,
in ecceſia S. Mariæ de Plazino, conquerens de do-
lore ſuo prædicto; a qua tale recipit conſilium:
videlicet, quod votum faceret beato Bertrando, Pa-
triarchæ olim Aquilejenſi. Quæ ſtatim, audito con-
ſilio hujusmodi, vovit cum magna devotione viſita-
re ſepulcrum d. beati Bertrandi Patriarchæ, & ibi-
dem offerre unam mamillam ceream. Quo voto ſic
facto, incontinenti coram d. ſore ſua, Candido
barbario, Fradano ejus marito, & Gabriele filio,
miraculoſe ſanies de d. mamilla exivit: & ceſſavit
dolor & tumefactio recellit, ipſa quoque liberata & ſa-
nata fuit.

47 Milieſimo, indiſtione, & loco prædictis, die
ſequenti menſis Decembris; cum d. Domina Cu-
regundis fuiſſet reverſa ad domum ſuam, invenit
quamdam ſuam ſamulam, nomine Fuſcam, ætatis
innorum xvii, quæ fuerat gravata & infirmata
gravibus febribus; cui, dum febribus ipſis graviter
opprimeretur & de remedio ſuam dominam poſtula-
ret, domina ipſa tale conſilium & remedium
impertivit; videlicet quod ſe recommendaret beato
Bertrando Patriarchæ, per quem ipſa etiam ab in-
firmirate ſuæ mamillæ liberata fuerat, votumque
aliquod eidem faceret, ut ipſam liberare dignare-
tur a dd. febribus. Cui puella ſive ſamula ipſa re-
ſpondit: Nefcio cujuſmodi votum facere deberem.
Cui Domina ipſa ſic dixit & conſuluit: Voveas
viſitare corpus beati Bertrandi, ſive ſepulcrum in
quo reconditum eſt pedibus diſcalceatis ac dicere
per unum menſem complerum quolibet die decies
Pater noſter ad ipſius honorem & reverentiam,
ut tibi impetret ſoſpitem. Cui puella: Ego ſic
voveo. Quo diſto, immediate coram ipſa Domi-
na a dd. febribus miraculoſe liberata fuit: & ſta-
tim ſurrexit, & amplius non habuit neque ſenſit
dd. febres.

48 Anno, indiſtione, & loco ſupraſcriptis, die

vero xv mensis Decembris, præſentibus Vene-
rabilibus Viris Dominis Raymundo Meliorantia,
Joannetto & Nicolao de Sameidenga, Canonicis d.
ecceſiæ; ac Presbytero Valtero, Capellano ecceſi-
æ S. Mariæ de Caſtro Utini, Antonio quondam
Paſculutti de Utino, & aliis pluribus. Presbyter
Blaius Capellanus Domini Episcopi Signenſis
a conſtitutus in præſentia prædictorum Ven. Viro-
rum & mei Notarii infraſcripti, interrogatus per
prædictum Dominum Raymundum Vicedecanum,
juravit corporaliter per ſacramentum, vera eſſe quæ
infra deponet ſeu dicet; videlicet, quod dum eſſet
in Gonlbiz, invaſit eum quidam dolor intolerabilis
in maxilla dextra in feſto S. Nicolai, & duravit
eidem duobus diebus ſic. Quibus elapſis equitavit
ad Ciliam cum præſato Domino ſuo, ubi cum fuit,
maxilla in tantum fuit tumefacta, quod vix come-
debat. Unde recedens, Laibacum acceſſit; ubi ma-
xilla multo fortius tumefacta eſt, & dolor augmen-
tatus eſt, adeo quod comedere non poterat, nec
ſomnum facere; imo in tantum eum gravabat,
quod videbatur ſcindi in binas partes. Tandem ve-
ro recordatus B. Bertrandi, & miraculorum ſuo-
rum, cum maxima devotione intravit quamdam
ecceſiam & ibi flexis genibus vovit, quod ſi Deus
precibus beati Bertrandi liberaret ipſum a dolore
& tumefactione prædictis per unum menſem con-
tinuum diceret omni die ſepties Pater noſter &
eundem Ave Maria. Quo facta, rediit domum:
& ſtatim quædam veſica facta ſeu orta eſt intus;
qua veſica ſic orta, [vovit] iterum; quod ſi fran-
geretur, viſitaret ſepulcrum beati Bertrandi prædi-
cti, & veniret per quinque miliaria nudis pedibus:
& ſtatim voto facta, in præſentia d. Domini Epi-
ſcopi & ſamiliz ac Domini Joannis de Ordine Cru-
ciferorum, veſica ipſa miraculoſe fracta eſt, & ſa-
nies exivit, & dolor recellit, & tumefactio: & li-
beratus fuit, adeo quod comedit ut prius. Ego
Chriſtophorus quondam Pagani de Carguaco, Im-
periali auctoritate Notarius prædictis interfui, &
rogatus fideliter ſcripſi.

49 Anno Domini MCCCLIII, indiſtione vi, die
xiv menſis Januarii, Domina Fumia, uxor quon-
dam Zanini Vaſconi, olim Aquileje commorantis,
conſtituta in præſentia Ven. Virorum Domini-
orum Guidonis Præpoſiti Concordienſis, Guidonis,
Joannis, Zannaetti, Canonicorum S. Mariæ mayo-
ris de Utino, præſentibus Presbyteris, Paſculo,
Paulo, & Andrea, Capellanis in d. ecceſia &
aliis, ſacramento ſuo dixit; quod ſeptima die men-
ſis Januarii proxime præteriti, invaſit eam qua-
dam infirmitas a latere ſiniſtro in parte interiori;
quæ ſecundum dicta Medicorum erat quoddam apoſte-
ma, ut communiter a Medicis & aliis dicebatur.
Quæ quidem infirmitas ipſam gravavit & detinuit
per xviii dies, cum febribus magnis & continuis;
infra quod tempus cibum aliquem non ſumpſit,
neque potum, niſi aquam frigidam. Tandem ve-
ro cum videret ſibi mortis periculum immine-
re; recepit candelam ardentem in ſuis manibus, indu-
bie credens mori. Quam dum ſic teneret, recor-
data fuit beati Bertrandi & miraculorum ejus; cui
ſtatim vovit cum magna devotione, quod ſi a di-
cta evaderet infirmitate, per unum annum com-
pletum, aliquo die lunc carnes non comederet; &
per quatuor menſes, etiam completos, dicto die
lunc vinum non biberet. Quo voto ſic facta ipſa
Domina immediate convaleſcit, & ea die incepit
comedere; ac comedit quinque grana uvarum, &
reſtituta fuit priſtinæ ſanitati. Nomina Medicorum
ſunt. Magiſter Joannes de Aquileja, & Magi-
ſter

maxillam
adeo ſibi
intumef-
cit

E
ut edere
non poſſet

ſed voto
omiffo
ſanatum
eſt

Apoſtoma
maxillæ
allatum

poſt vo-
tum com-
tinuo
convaleſcit

Aster Joannes de Padua, Benvenutus & Alexius, ac commuiter omnes de terra Aquilejz. Viderunt prædicta Dom. Culuffa & Dom. Clara. Ego Nicolaus quondam Varnerii de Claute, Utini commorans, prædicta scripsi.

*Cecitas
dicen-
tes depe-
ditur.*

50 Anno Domini MCCCLIII, indictione vi, die xiiii mensis Februarii, in Capella ecclesie majoris S. Mariz de Utino; Clara spina de Toppo, constituta in præsentia ven. virorum Dominorum Raimundi Vicedecani & Canonici d. ecclesie, Viviani, Nicolai de Samerdenga, & Zannetti de Conciis, Presbyterorum & Canonorum d. ecclesie, & Simonis de Marano Canonici ipsius ecclesie, & aliorum plurium, suo sacramento dixit & juravit ad sancta Dei Evangelia, vera esse quæ infra diceret. Videlicet; quod a decem annis proximis non vidit oculis suis, nec sciebat ire aliquo sine duce, usque ad mensem Augusti proxime præteritum: sed tunc, auditis & intellectis (miraculis), noviter a Deo factis meritis B. Bertrandi Patriarchæ a multis & specialiter a Domina Catarina de Utino, uxore Leonardi de Toppo, commorantis in Ultino; se humiliter sudit quadam die prædicti mensis in orationem, Deo & B. Bertrando Patriarchæ, ut Deus liberaret eam a tali cæcitate, & redderet sibi lucem meritis B. Bertrandi Patriarchæ; vovendo portare, si liberaretur, ad sepulcrum prædicti B. Bertrandi tantam candelam de cera, quantum ipsa mulier esset longa; & visitaret personaliter sepulcrum ejus. Quibus factis, statim & miraculose vidit, & illuminata fuit, & ex tunc sine duce quo voluit ivit. Item prædicta Domina Catarina, uxor etiam Leonardi Bresini de Toppo, constituta coram prædictis ven. Viris, delato sibi sacramento, dixit, quod cognovit & vidit præd. Claraspinam non videntem. Item Adaleta, quondam Philippi de Toppo, coram prædictis, delato sibi sacramento de veritate dicenda, dixit; quod multis annis ante cognovit præd. Claraspinam non videntem; & frequenter, cum veniebat ad domum suam, quia vicina ejus erat, percutiebat per parietes cum debebat introire per ostium: & hoc posset probari per omnes, qui viderant & cognoverant prædictam.

*Brachii
dolores
pelluntur.*

C 51 Anno Domini MCCCLIII, indictione vi, die xv mensis Januarii, in capella ecclesie S. Mariz majoris de Utino, in præsentia ven. Virorum Dominorum Zannetti Canonici præd. ecclesie, Joannis Coriarii de burgo Glemonæ, Presbyteri Fantucii, Nicolai quondam Morandi, Joannis quondam Sirutulis de Prademano, & aliis; Domina Leicia, uxor Martini de Utino, constituta in præsentia prædictorum & mei, suo sacramento dixit, vera esse quæ infra diceret. Videlicet; quod de anno præsentis & mense Augusti, dum esset multum infirma in brachio sinistro, per duos annos fere; & hoc quodam casu, quo cecidit; & ipsa de d. infirmitate lamentationem faceret quibusdam vicinibus suis, & specialiter cuidam nominatæ Scella. Et ipsa dixit; Nescio nisi quod faciatis votum B. Bertrando Patriarchæ, cui ego similiter feci de quadam infirmitate mea, & statim fui liberata. Quæ auditis his, reversa fuit domum: & statim fecit votum devote, quod si liberaretur a Deo precibus B. Bertrandi Patriarchæ, ipsa faceret unum brachium cereum, & portaret illud ad sepulcrum suum. Quo facto, in eadem nocte sequenti, a Deo miraculose liberata fuit, ut unquam; & ita manendo per aliquot dies, aliquæ de prædictis vicinibus adhuc dixerunt; Fecit vobis B. Bertrandus gratiam? Et ipsa dixit: Quid vultis? Petatis etiam vos aliquid. Et illæ dixerunt: Creditis vos, quod ipse sit Sanctus, qui in vita sua habuit agendum cum mulieribus? Et ipsa Domina

*sed ab di-
na qua-
dam re-
dunt.*

dixit: Ego bene audiivi, sed nescio. Quod dicto, incontinenti dolor intolerabilis in d. brachio suo intravit, multo plus quam primo: & ipsa stetit cum ipso dolore intolerabili per quatuor dies, in quibus vicina & maritus dicebant: Vultis quod mittamus pro medicis; Et ipsa dixit: Nolo alios medicos, nisi illum, qui mihi dedit. Quia sciebat, & vere credebat, quod ipsum malum revenisset sibi ex prædictis verbis, quasi derisivis, & non vero. Et post quatuor dies & noctes, cum festinatione & devote fecit facere præfatum brachium de cera: & statim eo facto, fecit portare ipsum ad sepulturam prædicti B. Bertrandi: quo portato, statim mitigatus est dolor: & mane sequenti cum surrexit, ita sana fuit sicut unquam.

*et domo
pelluntur
a sancto*

52 Anno Domini MCCCLIII, indictione vi, die xv mensis Martii; Domina Catarina, uxor Gardemoris hospitis, habitans in Utino, constituta in præsentia ven. Virorum Dominorum, Guidonis, Joannis, Raimundi Vicedecani, & Zannetti, Canonorum d. ecclesie S. Mariz, & Gardemoris prædicti, suo sacramento dixit; quod a tribus annis circa habuit quendam infirmitatem in coxa sua dextra, quam portavit usque ad festum S. Michaelis proxime præteriti, cum aliquibus doloribus; & a d. festo citra passa est maximos dolores, & quodammodo insupportabiles. Dicta autem infirmitas erat elevata ab alia carne, sicut unum ovum gallinæ; & ista elevatio erat nigra, & caro circumquaque erat rubra; & d. tumefactio erat dura quasi lapis: & hæc de sero fuerunt quindecim dies, cum pateretur maximos dolores; vovit Deo & B. Bertrando dicens: Si verum est, quod d. B. Bertrandus faciat miracula, quæ dicuntur; facio ei votum, ut si ejus precibus & meritis liberabor de ista infirmitate, visitabo sepulcrum suum personaliter, & portabo unam coxam de cera, cum crure & pede. Et sic facto voto, sedens super scamno juxta imaginem per modicum tempus, favilla de igne exigens intravit in gremium ipsius. Cum autem expelleret d. favillam, surrexit sine aliquo dolore: sic quassando pannos suos propter d. ignem, aspiciensque in terram, vidit juxta pedes unum glomum carnis nigrum & grossum, sicut una uux: & ponens manum ubi erat d. infirmitas, invenit se totaliter liberatam, sine aliquo vulnere ibidem apparente. Et tunc reddens gratias Deo & Bertrando beato, accipiensque d. carnem in manibus suis, cum gaudio ivit ad maritum suum, sana sicut unquam, annuntians ei, & aliis pluribus ad cenam discumbentibus, eisque ostendens d. carnem. Summo mane venit ad ecclesiam, ad corpus B. Bertrandi, & votum complevit, & d. carnem dimisit in manibus d. Presbyteri Zannetti. Quæ omnia supradicta d. Gardemor ibidem juravit corporaliter, vera esse: & etiam Daniel dictus Latina, qui fuit de Tarceneto; & Joannes Traffico de Cividato, & plures alii discumbentes in cenis prædictis, viderunt prædicta.

*E
Cecitas
me ni-
gram in
toto.*

*excidit
sine dolo-
re in som-
nam.*

F

53 Millesimo, indictione, & loco præscriptis, die vero xv mensis Aprilis; Domina Coluffa, uxor quondam Simonis de Flagones, & soror Domine Fumiz, constituta in præsentia ven. Virorum Dominorum Guidonis, Joannis, Meliorantiz, Magistri Petri Zannetti & Simonis, Canonorum in infra scripta ecclesia, & aliorum plurium, suo sacramento dixit; quod cum audivisset a Domina Fumia sorore sua, miraculum factum in personam suam; dixit, quod non credebat talia, & sic deridebat. Et incontinenti invasit eam quidam dolor magnus in stomacho: & cum isto dolore immenso fuit tribus diebus, quibus nullum cibum sumere potuit; & si quem sumpserit, illum statim emisit.

*Ridetur
miracula
Beati pa-
tris &
curatur.*

Tandem

Tandem vero reduxit se ad beatum Bertrandum facta penitentia de verbis per se derisive dictis, factis, & prolatis: votumque fecit eidem beato Bertrando, quod si de d. infirmitate liberaretur, visitaret sepulcrum suum, & ipsum cingeret, faciendo celebrari unam Missam ad honorem ipsius. Quo facto, ejus meritis statim liberata fuit. Actum in capella S. Mariz majoris de Utino, ubi jacet Reverendissimum corpus prædictum. Testes sunt Franciscus Notarius, Presbyter Guido Capellanus in ecclesia S. Joannis de Foro de Aquilegia, Alexius de Montelupo, Antonius qui fuit de Flagones, omnes habitantes in Aquilegia, & alii quamplures.

54 Eisdem millesimo, indictione, & loco, ac hic, coram Ven. Viris Dominis Guidone, Joanne, Meliorantia, Magistro Petro Zannetto, & Simone, Canonicis ecclesie S. Mariz majoris de Utino, Constituta Domina Fumia, suo sacramento dixit, quod dum cantaretur Passio Domini in ecclesia Aquilegie, quædam sua filia, nomine Joannina, ætatis annorum XIII, repente gravissima infirmitate oppressa, cecidit in terram quasi mortua, & tota nigra; ita quod oportuit, quod mater portaret eam lomum cum aliis mulieribus. Quæ eam portavit, & posuit super lecto, conquerentem de magno & intolerabili dolore in parte sinistra. Quæ puella fecit & testamentum, cum dubium esset de vita ipsius. Tandem vero ejus mater prædicta fecit votum beato Bertrando, quod si de d. infirmitate liberaretur, edibus scalcis & una cum d. sua filia, visitaret sepulcrum beati Bertrandi, & apportaret unum ce-cum duarum libratum, & faceret cingi sepulcrum. Quo voto facto, statim precibus & meritis beati Bertrandi, liberata fuit: Et infra scripti sunt testes, qui prædicta viderunt, Franciscus Notarius, Presbyter Guido Capellanus in ecclesia S. Joannis de Foro Aquileje, Alexius de Monte Lupo, Antonius qui fuit de Flagones omnes habitatores Aquileje, & alii plures. Ego Christophorus quondam Pagani de Cagnaco, Imperiali auctoritate Notarius, prædictis interfui, & rogatus scripsi.

55 Millesimo, indictione, & die de quibus supra; in capella ecclesie S. Mariz majoris de Utino, coram Ven. Viris Dominis Guidone, Joanne, Magistro Petro de Regio, Meliorantia, Joannetto, & Immonino, Canonicis d. ecclesie & aliis pluribus; Domina Clara filia quondam Bassii de Carisaco, Aquileje habitans, corporaliter juravit, vera esse ut infra dicet. Videlicet; quod in festo S. Mariz e mensis Augusti, proxime præterito, dum esset Aquileje, invaluit eam quædam infirmitas maxima um pruritu, ita quod tota nigra facta est. Et scilicet flebotomata, nihil profuit, imo plus invaluit, & de sua parte sinistra nihil sentiebat, quasi mortua: & in ista infirmitate permansit per octo dies, ipsa semper augmentando. Postmodum vero mater, ne-ziens sibi remedium fecit votum pro ea B. Bertrando Patriarchæ; quod si d. sua filia ejus precibus & meritis liberaretur ab hujusmodi infirmitate, ipsa portaret unam imaginem ceream, & visitaret una cum filia sepulcrum ejus. Quo facto, incontinenti libera fuit. Et testes, qui talia viderunt, sunt prædicta mater ejus, quæ ibidem juravit, prædicta vera esse; Alexius Vanni de Montelupo & Nihil de Asquino, habitantes in Aquileja, & alii plures mulieres, Ego Christophorus quondam Pagani de Cagnaco, Imperiali auctoritate Notarius, prædictis interfui, & rogatus fideliter scripsi.

A N N O T A T A C. J.

a Nescio cujus Diocesis hic designetur Episcopus nisi Signinæ seu Signiensis in Latio: ejus autem hoc tempore Episcopus indicatur apud Ugellum. Fr. Michael Mathia, Ordinis Carmelitarum, electus anno 1349.

b Cilia vulgo Cillei, Comitatus a se dicti caput trans Savum ad Sanum flavium, distat Lanbacho ad XL p. m. Lanbacho vero Utinum iter est p. m. LX. Gombiz tabule non exprimunt.

c Hinc suspicor pro annis XIII ætatis, scribendos XIII.

d Italice Scalzo id est Discalceatus; solent enim Itali ex particula negativa Latina dis, joium s. retinere.

C A P U T VIII.

Miracula annis MCCCLV, MCCCXVIII, MCCCXX, & MCCCCLXXX patrata.

56 Anno Domini MCCCLV, indictione VIII, E die v mensis Februarii; providus Vir Presbyter Betinus, Plebanus in Laude ecclesie S. Floriani Diocesis Bellunenensis, constitutus in præsentia Venerab. Virorum Dominorum Raymundi Vicedecani, Guidonis, Joannis, Zannetti, Canonice ecclesie Utinensis & aliorum complurium, suo sacramento dixit, quod de anno proxime præterito cum esset graviter infirmus in oculo sinistro; qui oculus erat tumefactus propter veritas ipsum oculum gravantes cum maximis doloribus, adeo quod dubitabat de oculo, & communiter credebatur morbus ipse incurabilis esse. Tandem una nocte, reducendo sibi ad memoriam de miraculis quæ audierat, ob reverentiam B. Bertrandi factis; proposuit in corde suo, adveniente die votum facere, si precibus & meritis d. B. Bertrandi liberaretur a d. languore, quod indueret unum pauperem, & sepulcrum suum visitaret: ita quod illius die d. votum emisit. Quo voto facto, statim intercessione B. Bertrandi miraculose liberatus fuit, votumque complevit; & hac die venit Utinum, causa visitandi corpus. Testes qui viderunt d. oculi infirmitatem, & etiam post votum factum sanitatem, quæ sanitas evidenter apparet, sunt hi (qui quidem testes juraverunt ad sancta Dei Evangelia, coram supradictis hominibus, se vidisse d. oculum infirmum, & post votum emissum esse sanatum) Petrus filius Saimbeni de d. Valle de Laude, Bartholomæus Tudischini de eodem loco, supradicta dixerunt, in præsentia supra & infra scriptorum testium, in sacristia ecclesie S. Mariz majoris de Utino; videlicet prudentium Virorum Presbyterorum, Stephani quondam Pharaoni, & Benvenuti, Capellanorum & intitulatorum in d. ecclesia, & Senti quondam Hieremie de Venetiis, tunc Utini habitantis, & aliorum plurimorum. Ego Albertinus de Gatis de Cremona, Imperiali auctoritate Notarius, his omnibus præsens fui, & rogatus scripsi.

57 Anno Domini MCCCXVIII, indictione 1, die Tertie vero x mensis Junii; actum Utini Aquilejenfis Diocesis in sacristia collegiate ecclesie S. Mariz ubi ipsius Capitulum congregari & fieri consuevit; presentibus ibidem Venerabilibus Viris, Presbytero Nicolao de Vogliano, Presbytero Leonardo, Presbytero Benvenuto de Martignaco, & Frederico, quondam, & Bertoldo de Muratio, & Frederico

A derico quondam Nihili de Castronovo, & Nicolao quondam Brisai de Toppo, omnibus in dicto Utino habitantibus, testibus ad hæc adhibitis, convocato & congregato Capitulo ejusdem majoris ecclesie. In quo quidem majori Capitulo interfuerunt venerabiles circumspetique Viri, Presbyter Nicolaus Vicedecanus, Guilielmus de Paona, Jacobus de Amaro, Rizardus de sancto Vito, omnes ipsius ecclesie Canonici præbendati, ipsiusque ecclesie Capitulum facientes & repræsentantes, cum plures pro tunc in ipsa ecclesia vel apud eam non essent, qui de jure vel consuetudine possent aut deberent ad d. Capitulum convocari. Ibidem in præsentia dd. Dominorum Vicedecani, Canonorum, didorumve testium, & mei Aloysii Notarii publici infra-

quod dum
f. B.
Bertrandus
di labora-
rit,

scripti, constitutus Nicolaus cerdo, quondam Antonii genitus, cujus habitatio ipsum Utinum est, S.

Lazari contrata b, per d. Dominum Vicedecanum sibi prius delato juramento, per summum ac omnipotentem Deum omni expulso mendacio effatus est, veritatem suis verbis locum vindicare: præ-

fatique Dominis circumstantibus, mirum hoc recitavit horrendum; asserens, quod luce sexta mensis hujus, scilicet in venerando tam beati, tam incliti Bertrandi festo, dum in sua statione, ut mos cerdoniz artis est, sutilaris c scapino d infingeret acum suendi causa, sunt illico extra scapinum ipsum sanguinis guttæ tres effusæ. Qui hoc cernens, ingenti est stupore commotus, trepidisque opus a manibus cecidit; dehinc alta voce ad vicinos clamavit: Huc adeste, huc concurrite, Viri; miraculumque prospicite.

subalam
sanguis
semita p

38 Tunc accurrerunt vicini, videruntque metuendum prodigium: quos attestatus fuit præfatus referens; & primo providum habilemque virum, Nicolassium Zanni, Utini in superiori burgo commorantem, fide dignum; & Nicolaum de Villalta; Magistrum Petrum cerdonem quondam Nicolassii, prædictum burgum colentem; & Antonium Spisolinum. Præpositique omnes testes, sacramento præsuscepto juraverunt, hoc vere vidisse mirum; dictumque approbaverunt & ratificaverunt; & asseruerunt, ibidem infinitas affuisse personas, de quarum nominibus ad præsens eis non perstabat memoria. Ego Aloysius, natus quondam Jacobi aurificis de Montegnaco, Utini habitans, publicus Apostolica & Imperiali auctoritate Notarius, ac Curie spiritualis Patriarchalis Aquilejensis & d. Capituli Scriba, supradictis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur & fierent, una cum prænomminatis testibus præsens fui, eaque sic fieri vidi & audiui, & in notam propriam recepi; ipsaque rogatus & requisitus propria manu scripsi, meisque signo & nomine appositis consuetis, in fidem & testimonium præmissorum omnium & singulorum [munivi].

Idque
plures vi-
derunt.

39 Inter præscripta miracula, quæ sacro ex corpore B. Bertrandi olim ex multis apparuerunt, hoc proculdubio ab omnibus mirabilius creditur extitisse, quod emicuit MCCCXX, indictione xii, die vero vi Junii. Nam cum tota Fori-Julii patria diu fuisset foretque maximis discordiis agitata, præsertim hæc Utini terra, in qua corpus ejus annuatim solenniter colitur & devote; hic B. Bertrandus tantis angustiis tantisque tribulationibus, quantæ perseveraverant, finem imposuit condecens; graves discordias & inexorabiles mitigando, quæ quidem cives inter Utinenses annis quampluribus vigerant. Una etenim pars civium, alteram crudeliter in exilium relegarat; & ipsorum bona sub præconis voce vendebantur in foro. Communitas ex hoc profecto parvam consequabatur utilitatem;

An. 1480
Utinenses
bellis ci-
vilibus
servientes

& heu! si quis expulso casu capiebatur, ipse ex matrucci suspendio tradebatur: & attinentes non solum sed etiam amici, indigne quærebantur ad penam, novis occasionibus adinventis. Unus ad alterum accusandum præmiis incitabatur; multis variisque modis inimicitia cumulabantur continue; atroces erant animi ad vindictam peragendam. Concordii & spes nulla penitus sperabatur, adeo erat in pectoribus omnium crudelitas introclusa. Hoc omnibus fere notum constat, patriam incolentibus.

60 Interposuerant etenim se viri optimi; pacis & virtutis cujuslibet amatores: nemo has discordias poterat mitigare. Tanta quotidie fiebant enormia, quod vix verbo posset aliquis explicare. Et ut breviter multa, quæ poterant evenire, unico verbo perstringam; totius terræ Utini destructio ab omnibus iniquissima timebatur, consideratis animorum motibus truculentis. Miseratus inique B. Bertrandus, tandem hos terrores atque calamitates tranquillam reduxit in pacem: quod miraculosum valde, & inopinabile videbatur. In die namque sui obitus, dum ad sui memoriam exequi celebrarentur eximie, uti annis fuerant continuis celebrata; inter omnes quietissimum est concordium consecutum. Expulsi revertuntur in terram Utini, nulla facta sanguinis effusione, quod ab omnibus incredibile putabatur. Quis non credat esse mirabile? Hoc fide digni quamplurimi persenserunt: omnium communis erat opinio, atque judicium, B. Bertrandum, suis efficacibus factis intercessionibus, tam salubre suffragium impetrasse a Virgine gloriosa, cujus protectioni tota est patria recommissa. Quare devotissime eum colere debemus, & ejus festum merito celebrare; ut, sicut transacto tempore adversitatis nos incolumes reservavit, ita futuro prosperitatis tempore nos perenniter ab omni superveniente periculo valeat liberare.

In festo
Beati
Bertrandi
præter
spem &
concordiam
inter
se.

61 Stupendum miraculum de quinque mulieribus ex maleficio continue tripudiantibus, meritis & intercessione beatissimi Bertrandi liberatis. f. Quamquam immortalis Deus gloriosum Pontificem suum B. Bertrandum, olim scilicet Aquilejensis Ecclesie Patriarcham, qui pro Ecclesiasticæ libertatis defensione gladiis occubuit impiorum, plurimis & pene innumeris, retroactis temporibus, miraculis decoraverit; tamen de præsentis anno Gratiz MCCCCLXXX, indictione xii, & die ultima Junii, proxime revoluti, corpus ejus hoc insolito gratiæ & virtutis munere plurimum illustravit. Nam dum Lazara, uxor Joannis Odorici; Marculina, relicta quondam Dominici Mitri; Joanna, uxor Picotti; Maria, uxor Aulivi; Bertulina, uxor Joannis de Vivaro, habitantes in Lauzacco g, ætate admodum juvenes, quodam inaudito morbi genere, ex maleficio, ut creditur, cujusdam veneficæ mulieris contracti, incredibili modo ac miserabili casu pluribus diebus & noctibus vexantur; & fere semper, licet compotes mentis essent, bacchantium more invicem tripudiarent, æsi in publico carnis-privii spectaculo choream ducerent, cum maxima membrorum omnium agitatione; ita ut labore tam longæ & continuæ vexationis largo sudore madidæ, fatigata sæpius corpora in terram ponerent, prout hæc omnia mala & ipsarum infelicitas multorum oculis mortalium, & præsertim populi Utinensis, conspectui actualiter subjecta fuere. Nec ejusmodi malitia morbi [multis ab ipsis, ac parentibus & amicis remediis adhibitis] ulla humana ope tolli, vel ex parte aliqua levare potuisset: tandem maturato intra se consilio, de visitando præfati Anicistitis beatissimo corpore, singulari devotione votum emisissent; eoque piissime reddito & adimpleto, ad vespe-

An. 1480
femina 5

ex maleficio
affligunt
tripu-
diantes

non omnes
se, post
quidem
sibi red-
disse sunt

idque ipse
legimus
eodem
modo
testatur,

B Domini, Domini Marci, милостиво дивна Епископ
 Префектин, Кардинал С. Марци, Патриарх Акви-
 ланский, dignissimo Vicario generali, nec non Ve-
 nerabilibus Dominiis Canoniciis, Capitulo & omni
 Clero praefati ecclesiae, ac frequenti multitudined.
 populi Utinensis, personaliter constitut; & a pra-
 fato Reverendo Domino Vicario omnes singulariter
 & de per se super praemissis diligenter examinavit;
 deposuerunt, & confessi sunt, se a praedicto morbo,
 meritis solum & intercessione praefati beatissimi Ber-
 trandi, pro ipsorum liberatione piissimo Deo facta,
 mediante voto, ut praemittitur, ad eum emissio &
 reddito, sanas & liberas effectas esse.

et Nils-
näs ac-
cidents.

Statim, & per alium scriptis, una cum intrascriptis aliis Notariis Utinensibus, praesens interfui; & de mandato praedicti Reverendi Domini Butii Vicarii, ea omnia hac subscriptione mea & signo artis tabellionatus, quo utor, roboravi. Et ego Bartholomaeus, filius quondam Joannis Cumini de Lufiana, civis Utini, publicus imperiali auctoritate Notarius, praedictas mulieres ut supra maleficiatas vidi; earumque confessionem coram superscripto Rev. Domino Vicario factam audivi, & omnibus praedictis interfui. In quorum omnium fidem & testimonium rogatus, ac de mandato praefati Rev. Domini Vicarii me subscripsi. Et ego Bartholomaeus Mastrius de Utino, quondam Odorici de Mastiniis de Valsa-Suevia, civis & incolae d. terrae Utini, Imperiali auctoritate Notarius publicus, superscriptas mulieres ex maleficio ita laborantes vidi, & superscriptas earum confessioni praesens fui, rogatusque me hac propria manu subscripsi, in fidem, robor & testimonium omnium & singulorum praemissorum; cum appositione signi & nominis mei consuetorum.

a Bellunum distat Urino ad LX P.M. versus Tri-
dentinum distans: quod vero hic Raude infra vide-
tur Raude scribi: sed nostrum expriment tabula.
b Contrata, quasi Contrerrata, vicus.
c Sex portus Subtalaris. Vox media atque calceum
significat, quod hic sub solo induitur.
d Italicum scappino soleam calcei sonat.
e Similiter etiam infra, concordium dicitur.
f Titulus est sequentis invacuati, dum post aliam scripsit,
sicut omnia fere hujus Capituli.
g Lauzacum non habens tabula circa Urinum,
sed Rosaceum intervallo x miliarium ad Orientem
pro Losacco.

De ejus Vita, translatione, & cuku.

AN. 3
CCCC-
LXXX

cendus est, vicus huic nostræ finitimus, qui vulgo
 dicitur Acere. Ceredani autem vicus, utpote Tici-
 no proximior, aliis ejusdem Terminationis præsta-
 re videtur amoenitate : præstat vero magis, beato
 viro Pacifico, quem protulit, & cujus corpus ten-
 net. *Hæc Carolus prælocutus, talem porro de eo ser-
 monem tenuit.*

Creedani
1888 at
Albany
de Vries
HALL 3

2 Natus dicitur ex familia hujus vici Ramota. in Ordine
Ordinis fuit Franciscani: doctrina sanctitateque in- *literis et*
signi. Librum composuit anno MCCCCLXXIII, *effudit*
Sixti IV Pontificis anno 11, de Calibus quos con- *clarat,*
scientiæ dicitur, qui ab ejus nomine Summa Pa-
cifica est nominata. Ejus, uti Predicatoris verbi
Dei et Commissarii Apostolici, in Pontificia in-
dicia-

A ditione, quæ Cruciatâ dicebatur, promulgata contra Turcas, qui nonnullas Italici oras occupaverunt; legimus litteras quasdam Ceredanensibus concessas, anno Domini MCCCXXXI, nona Septembris die. Corpus ejus, artubus adhuc compactum, palpatur, vetustum Ordinis indumento: & antiqua consuetudine, ob sumam sanctitatis, servatur in altari ædificæ, quæ majori ecclesiæ adjuncta est ad meridiem; ubi precibus, votis, oblationibus Fidelium colitur ut beatus, præsertim postridie Nonas Junii: quo die magna Ceredanum convenit multitudo, venerandi vitendique corporis gratia. Idest tamen Caput, quod in ecclesiæ majoris altari asservatur; & digitus dextere manns, qui Mortarii dicitur haberi, brachium quoque sinistrum, quod in Sardinia servari fertur, ubi diem suum Vir beatus obiit, & unde corpus olim transferri curarunt Ceredanenses, ut patrium solatium præsidiumque; quo loco mox etiam Hospitium ejus Ordinis fundavere.

3 Totum hunc locum transulit in suos Annales *in Sardinia* VVaddingus, ad annum MCCCCLXXXII; præfatur, non anni constare sibi, quod hoc anno obierit; idque ex Registro veteri Observantium, in quo notatum est, Vicarium generalem, Florentiæ die XIV Junii, hoc

B ipso anno constituisse Commissarium Sardinie Michaellem Aquelem, celeberrimum Prædicatorem; propter obitum, inquit, Pacifici a Novaria; eo scilicet modo sic cognominati, quo sæpe solent in designanda alienius patria, urbium potius quam oppidorum usurpari nomina. Causa igitur colendi ipsum die VI Junii, non est, quia tali die obierit: sed quia tunc corpus ejus Ceredanum allatum, & publica verosimiliter processione acceptum, ac ritu Beatorum est collocatum in altari. Anno autem precedenti num.

7 notaverat idem VVaddingus, quomodo post Comitia Generalia Ordinis Ferrarie, habita XIII Martii, in Curia Romana Commissarii instituti sunt; pro aliis quidem Provinciis, alii; Sardinie vero, Pacificus a Novaria. Opera pretium omnino foret videre Epistolam, quam ille, jam Commissarius Apostolicus, ipso anno ad Ceredanenses dedit; & cognoscere, ex quo loco sit data, & qua ex causa. Interim satis intelligitur, non longas in Sardinia moras trahere potuisse eum, qui sequenti anno, forsitan vix dimidio ab acceptata Commissione, Romæ sequebatur jam esse defunctum. Et hæc forte causa motus Arturus a Monasterio,

C cum inscripserit Martyrologio Franciscano primæ editionis, mensis Januarii die XXIV, Sed hoc ille tamen in secunda editione mutavit, ad quem autem diem ipsum transulerit hæcenus non comperio: fallet enim istius editionis index Alphabeticus, in quo legitur Pacificus a Cerano Confess. apud Tertiariam insulam, 24 Julii: ubi quid Tertiariæ insulæ nomine significatum velit, fateor me ignorare. Tertiam, Hispanice Terceram, mediofere inter Africam & Americam spa-

tio sitam, nobis: sed eo Pacificum appellasse, nusquam D lego.

4 Non Mireris autem quod Arturus in præfata ex Gonzaga prima editione, Pacificum commendans, ut virtutum laude ac sanctis operibus celebrem, & in Notis Auctores, quos secutus est, nominans; VVaddingum, diligentissime alias solum appellari, prætermiserit: Tomus enim Annalium VII, unde discere certiora Arturus poterat, primum prodit anno MDCXLVII, usque decennio serius quam prima editio Martyrologii; & hanc post XV annos est secuta secunda; in qua ex VVaddingo auctor potuit, ac verosimiliter voluit emendare perperam scripta ex Gonzaga, in Provincia Mediolanensis Conventu VII, Gonzagamque secuto Bareffo.

5 Conventus ille Viglebanensis civitatis est, ad quem, inquit, Hospitium Divæ Annæ sacrum, Ceranique erectum, & id quod Gambali ædificatum perseveraret, pleno jure spectant. In altero vero istorum oppidorum, nempe in eo cui Ceranum nomen est, beatus Pater Pacificus, hujus olim Provinciae alumnus, diem clausit extremum; atque in alta a præfato hospitio ædificæ, tumulatus est. Quamobrem confecto Instrumento, in eam cum Fratres tum Ceranenses sententiam venerunt, ut ejus corpus, inde exhumatum, ad præmemoratum hospitium, honestiori loco tumulandum, transferatur. Verum Gonzagam, licet totius Ordinis Ministrum generalem cum scriberet, non semper fideliter fuisse informatum, patet ex prægressis; nec minus patebit ex altero VVaddingi loco, ad annum 1474, ubi de eodem Viglebanensi Conventu agens, sic loquitur num. 57.

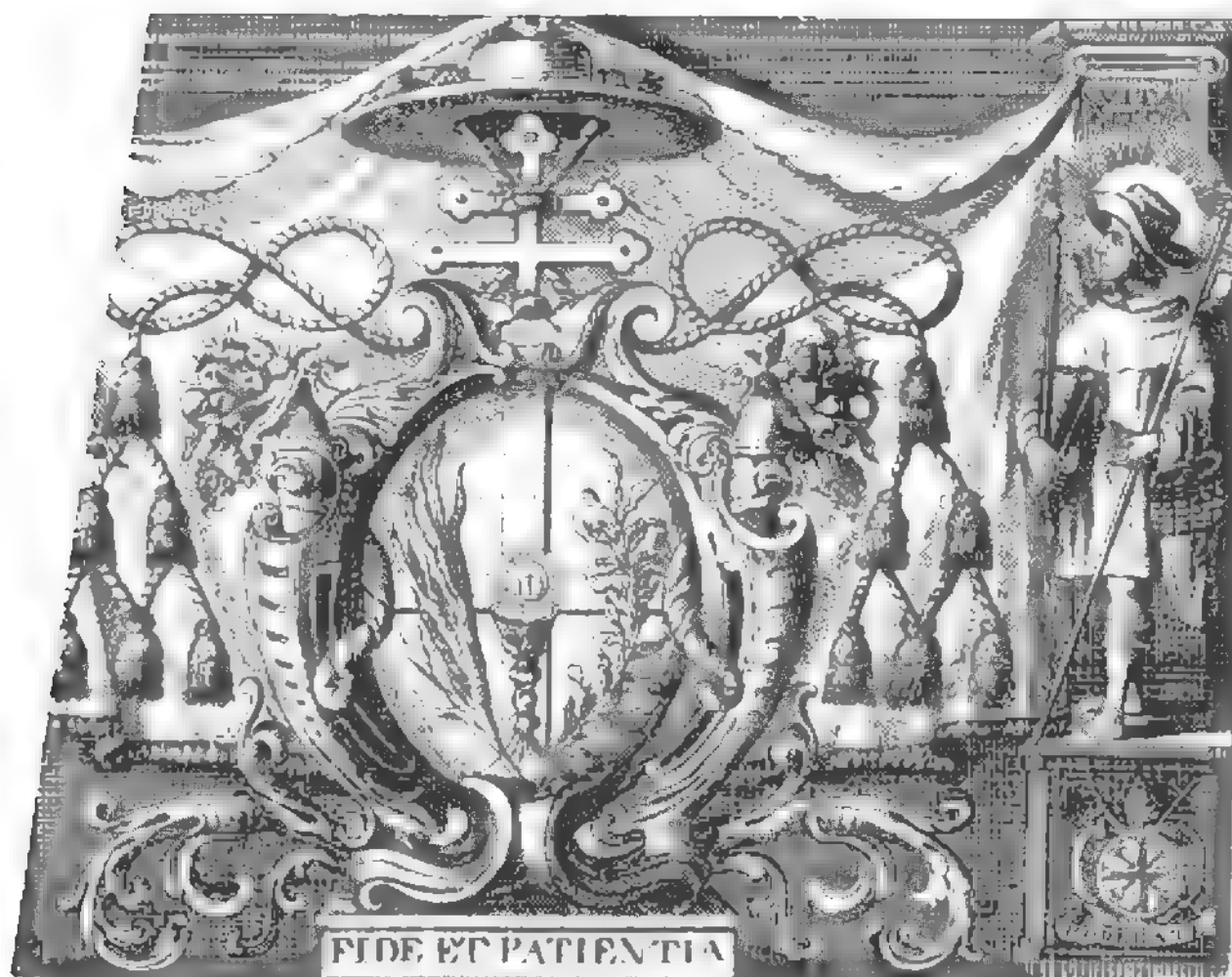
6 Hujus Conventus incolæ duo habebant hospitium, in duobus oppidis propinquis, Ceredani & Gambali; atque in primo tumulatus est B. Pacificus, eo prognatus oppido, sed in Sardinie insula mortuus, atque Ceredanum sursum in sarcinulis mercatorum, expensis oppidanorum, translatus. Errant, qui in patria mortuum affirmant. Dum Mortario transibant qui ferebant, elevavit brachium; quod tandem obtinuerunt Clarissæ Mortarienses, habentque in magna veneratione. Caput, a reliquo corpore separatum, servatur honorifice in ecclesia parochiali Ceredani. Sæpe orta est contentio inter Fratres & Oppidanos circa ostensionem corporis: cesserunt enim Fratres hospitium & ædificam conjunctam, sub ejus altari jacet S. Pacificus, Confratribus Corporis Christi, prope cimiterium ecclesiæ parochialis; ea lege, ut Fratribus domus & ecclesiæ commodiori loco construeretur. Quod promiserunt Confratres, compleverunt: sed corpus noluerunt reddere. Tandem conventum est ut duabus feris clauderetur, primamque clavem haberent Fratres, tamquam legitimi possessores; secundam Confratres, tamquam custodes; demumque Fratribus Ceredani ædificaretur cœnobium.

Corpus sub altari in capella hospitii Minoritici,

confessio Confratribus Corporis Christi

NCTO ANTISTITE
R B E R T O
RE ORD. CAN. PRÆMONST.
IN GALLIA
O CIVIUM ANTVERPIENSIIUM
IN BELGIO,
IEPISCOPO MAGDEBURGENSIUM
IN GERMANIA.

Amplissimum & Reverendissimum Dominum
M S. MICHAELIS ANTVERPIÆ.

AMPLISS. AC REVERENDISS. DOMINO
 J O A N N I
 C H R Y S O S T O M O
 T E N I E R S,
 CELEBERRIMÆ ECCLESIAE
 S. M I C H A E L I S
 SACRI ET CANONICI ORD. PRÆMONSTATENSIS
 A N T V E R P I Æ
 A B B A T I D I G N I S S I M O,
 ILLUSTRISSIMORUM ORDINUM BRABANTIAE
 A S S E S S O R I,
 TRIUM ABBATiarum

Arverbodiensis, Tongerloensis & Middelburgensis

P A T R I A B B A T I,

*Toparcha de Santvliet, Berendrecht, Neder-Ockerzeel, Lisse, Domino in
 Wilryck, Beirfe, & Vosselaer,*

C O N R A D U S J A N N I N G U S S O C. J E S U.

AMPLISSIME ET REVERENDISSIME DOMINE

Q Uem de sancto Patre NORBERTO, fundataque per ipsum Abbatia Ant-
 verpiæ, & successoribus in ea Præsulibus, concinnavit Tractatum meus
 in studio historię Ecclesiasticę Magister; ipse ego ac meo nomine, meo
 quondam in studiis juvenilibus Condiscipulo, nunc autem AMPLISSIMO AC
 REVERENDISSIMO DOMINO, oblatum venio; prisce familiaritatis, ve-
 nationis hodiernę, obsequii perpetui monumentum. Eccui enim potius si-
 statur Lucubratio hæc, quę a sancto Antverpiensium Apostolo NORBERTO
 orditur, Vitam ejus pertexens; quam Tibi? qui ipsius locum cum Ant-
 verpiæ tenes, quadragesimus quintus ordine continuato Successor, meritissi-
 mus Præsul. Cui potius sistatur Lucubratio, quę fundatam a sancto Viro Ab-
 batiam, ejus Vitę subnectit, illustrans obscura, innovans antiqua, reducens
 sepulta; quam Tibi? qui ibidem loci præsides, prudentissimus Rector, scientissi-
 mus antiquitatis Aestimatores. Cui potius Lucubratio sistatur, quę decessorum
 istic Abbatum gesta atque omnis generis virtutes, veluti in theatrum, orbi
 spectandas toti, producit; quam Tibi? qui easdem virtutes imitari atque ex-
 primere in propria persona didicisti, vivum aliis earundem exemplar fa-

Juni Tomus I.

Y y y

aus.

ACTA S. NORBERTI ARCHIEP.

non eluceat præluceatque nunc in virili ætate religiosus Andoribus; qui privatus ac juvenis & pene puer, pluritatione acquisitis, pridem fulsit? Tua, AMPLISSIME AC DOMINE, tua illa sunt, quæ loquor, a puero supra sapienter constanterque gesta, me audiente, & inspe-
nultis. Quoties enim (juvat meminisse) pulcro certamine arum antecelleret salutari Christianæ doctrinæ scientia; uter le; uter virili Eloquentiæ gloria; uter Dialectica dispu-
us vicisse me alios sæpe, per menstrua, uti fit, inter-
lo; quia simul recordor, victum esse nonnumquam abs-
licat præmia publica, quæ decurso classium singularum
tibi cesserunt? Quid theatrum, quod pluries declamantem
n est; ipsumque illud magnum ac in Humanioribus ul-
ubi spectatoribus Amplissimo urbis Senatu, Consulibus,
pro Rege Catholico Governatore, tunc recens creato; Cy-
i habitu, oculo, incessu, majestate repræsentasti; quid,
illud resonat aliud, quam gloriam tuam, usque adeo in-
insidentem adhuc, ut Cyri prius Regis oblituri sint,
rea celebrius meditaberis theatrum, palæstram Lovanii
etiam plausibilius quam Antverpiæ partem egisti arduam;
tionis, ut elapso bienno in prima, ut vocant, Linea
leris de prima gloriosi certaminis laurea, septimam ex innu-
suave præmium laboris. Hinc altius ascensurus, demittis
mplum & institutum S. NORBERTI, præ gloria mundi
ium Christi in Tirocinio Antverpiensi; cui ex omnium
slio Religiosa. Ascendere continuo juberis Cathedram, ex-
m paulo ante bene Tibi didiceras, Philosophiam. Vix me
es hic in laudes prorumpam; cum oculi mihi mei atque
præsentent consensum illum celeberrimum virorum, tota
, qui confluerant ad Ecclesiam vestram, oppugnaturi ne
Te propositas Præside; an miraturi potius expeditam no-
rum solutionem, objicientibus a Te datam? Sed eloquentia
ius profanis impendi scientiis, intra parietes privatos; aptissi-
populum concionibus, lucrandisque Deo animabus publica
lam per annos facile quatuor continuos Ecclesia vestra, ita
llementem, quo velles, animos auditorum (quod etiamnum præ-
ia emines Dignitate) ut alia nulla opus sit eloquentia, nedum
toris Christiani. Transeo igitur ad nobilem, quæ exinde nasci-
Religionem inter & Sapientiam Theologiæ sacram. Utraque
utraque per te illustrari cupida, in suas Te Partes trahere
gio, & exercitaram per varia virtutem tuam evexit ad præci-
, Procuratoris, Magistri Novitiorum, Prioris, ac tandem Ab-
audem foret, nisi sublimiora mereretur virtus, quæ Abba-
t, quæ mavult operari laudanda, quam laudari ipsa. Illam
ibi, sed in Decessoribus tuis Abbatibus inspiciendam atque
no. Inspice primum recentiores illos, quorum gesta im-
stris obversantur adhuc, & perpetua dulcedine afficiunt ani-
i; GERARDOS, inquam, JOSEPHOS, MACARIOS, NOR-
STOMOS, MATTHÆOS, CHRISTIANOS, DIONYSIOS,
nde ad antiquiores, CORNELIUM DE MERA, JOANNEM
NNEM ROBYNS; primum liberalitate in egenos, alterum be-
itos, tertium hospitalitate in peregrinos, insignes. Adde re-
JDREAM AECHTENRYT, amantissimum librorum ac lit-
eratorum

teratorum JOANNEM FIERKENS; reverendissimum rerum Ecclesiasticarum OLARDUM TEERLINCK: nec non PETRUM BREEM, miserorum commiserando solamen; & mansuetudine mitissimum, MARTINUM LOYS. Admirare GUILIELMORUM triada, commendabilium a perseverantia in bonis litteris indefessa, a continentia inter epulas mirabili, ab assiduitate in psalmodia publica. Intruere GODEFRIDI DE VVAERLOOS æqualem animi magnitudinem atque constantiam, prosperis rebus non elati, non fracti adversis. Suscipe ÆGIDII BIEREVLIIET eminentem in supremo Præmonstrati culmine dignitatem, eo suis meritis evecti ex Abbate Antverpiensi. Contemplare sanctitatem VVALTMANNI, primi a fundatore NORBERTO instituti Antverpiæ Abbatis, viri (ut Epitaphium ejus sonat) Apostolico spiritu pleni. Hæc & alia Decessorum tuorum decora, ita singulorum sunt singula, ut omnium sint tua: dum enim illa renovas in Te, tua facis; ut dicere liceat de Te (quod nobilis Poeta Scaliger civitati tuæ natali Antverpiæ, præcipuis quibusque in Europa urbibus comparatæ, honorifice canens tribuit)

QUORUM INSUNT ALIIS SINGULA, CUNCTA TIBI.

Atque ex hoc etiam capite Lucubratio hæc nostra, nulli potius sistenda, nulli jucundius legenda est, quam Tibi, inter legendum contemplaturo Te in ipsis, operamque datur, ut si qua illorum fortasse Tibi desint, æmulando acquiras, acquisita perficias, perfecta conserves, quo possis inter tuos Canonicos in Monasterio, inter concives in Urbe, inter gentiles in Belgio, inter homines ubique in Mundo, cum Abbatia tua reputari ac esse, uti Fulgor lucidissimum Gemmæ, uti Acies acutissima Pupillæ, uti Corona pulcherrima Lauri, uti Fructus saluberrimus Arboris vitæ, uti Radius ferventissimus Solis. Ausim enim (ut obscuriora quæ dico explicem) amplificare, quod pridem magnifice scriptum reliquit Carolus Scribanus noster, encomium Antverpiæ; ad Abbatiam quoque vestram, quæ suam cum suo Præsule communicat gloriam, per me extenlum.

BELGIUM ORBIS ANNULUS,
ANNULIQUE HUIUS GEMMA,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS GEMMÆ FULGOR LUCIDISSIMUS,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS OCULUS,
OCULIQUE HUIUS PUPILLA,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS PUPILLÆ ACIES ACUTISSIMA,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS NEMUS,
NEMORISQUE HUIUS LAURUS,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS LAURI CORONA PULCHERRIMA,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS PARADISUS,
PARADISIQUE HUIUS ARBOR VITÆ,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS ARBORIS FRUCTUS SALUBERRIMUS,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS CÆLUM,
CÆLIQUE HUIUS SOL,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS SOLIS RADIUS FERVENTISSIMUS,
ABBATIA VESTRA.

Fulgor Gemmae lucidissimus est Abbatia vestra, quæ in ipso orru suo dispulit hæreleos Tanchelinianæ, ut aurora noctis, tenebras; splendidissimumque veritatis lumen, cum novo pietatis ardore conjunxit. Acies Pupilia acutissima est Abbatia vestra, quæ ultra Antverpiæ ambitum late prospectans, ut aquila, dedit pares hæreleos atque impietatis tenebras, Averbodii in finibus diœcesis æodiensis, Tongerloæ in Taxandria, Middelburgi in Zelandia; & quo acies oculorum præcucurrerat, intulit continuo fulgorem suæ lucis, missis qui tenebras inde exterminarent Canonicis; & ternis, quæ lucem conservarent perpetuam, extractis filiabus (ut vocant) Abbatis. Corona Lauri pulcherrima est Abbatia vestra; quæ *gloria & honore coronavit* Antverpiam (ut e sacris aginis loquar) *in vasis virtutis* suæ. Fructus Arboris vitæ saluberrimus est Abbatia vestra, quæ spiritualium civium Antverpiensium vitam, olim aut missam restituit, aut revocavit fugientem, ac deinceps retinuit, usque adhuc perennantem. Radius solis ferventissimus est Abbatia vestra; imo tot Radii, quot in varios circum Antverpiam pagos emittit Pastores, emisitque perpetuo innumerabiles, qui lumine fidei & ardore caritatis rustica corda illuminant atque accendunt. Hæc Abbatia, tot titulis commendanda, variis, uti var erat, temporibus mutata in melius, amplificata superbius, ornata speciosius, Decessoribus tuis simul omnibus debet, quod spectetur cum admiratione coram a præsentibus; amplius aliquid post hac uni debitura Tibi, quod absentibus quoque & longissime distitis spectari cum admiratione non minori possit, in æs multipliciter eleganterque incisa. Habes hic, AMPLISSIME AC REVERENDISSIME DOMINE, aliquot tua adolescentis, aliquot lecessorum tuorum Abbatum, aliquot Abbatæ tuæ decora, quæ in Te, illorum successorem, hujus Antistitem, redundant omnia. Illa igitur protuis, cum illisque Lucubrationem hanc, præter, ut dixi, familiaritatis nostræ, venerationis hodiernæ, obsequii perpetui monumentum, benignus accipe, obatum anno MDCXCIV, pridie Dedicationis ipsius Archistrategi vestri S. Michaelis Archangeli; qui quemadmodum, pariter dedicatam nomini suo Abbatiam vestram, ab initio tuendam suscepit, ac plura per sæcula huc usque fideliter defendit; ita porro eandem constanter propugnabit, ad gloriam vestram, ac præcipue Dei, ampliorem. Ita opto ac voveo; non minus nunc servare, quam olim condicere, gaudens.

AMPLISSIMÆ AC REVERENDISSIMÆ DOMINATIONI TUÆ,

Famulorum minimus

CONRADUS JANNINGUS

Societatis JESU.

* Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 25
col. 1.

* AD ACTA VITÆ ET TRANSLATIONUM SANCTI NORBERTI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

DANIELIS PAPEBROCHII SOC. JESU.

§ I. Synopsis Vitæ chronotactica, cultus sancitus a Gregorio XIII,
a successoribus auctus.

AN. MC-
XXXIV.

Ubi viri
bonorum
sunt glo-
ria pa-
triae.

§e Nor-
bertus
gloria
multa-
rum:

SI gloriosum sibi esse putaverint plures Asia populi, Colapbonii, Cbil, Salaminii, Smyrnaei, adscribere civibus suis Homerum, Poetica laude clarum; suumque illum esse alii præ aliis non indecore contenderint: quanta gloriatio accedere debet Europæis, qui eminentiorem Homero, & sanctiore virtutum laude illustrem Norbertum, suum sibi aut civem vendicant, uti Sanctienses; aut institutorem religiosissimi Ordinis agnoscunt, uti Præmonstratenses; aut Apostolum venerantur, uti Antverpienses, aut Archiepiscopum transmissum calo, uti Magdeburgenses; aut mortuum conservant religiose in cineribus, uti Pragenles: quem eundem Galli, Belgæ, Germani, Itali, olim terras suas cum multorum salute docendo peragrantem mirati, nunc adorant triumphantem in caelis. Sibi sunt Sancti urbs, Collegio Canoniceorum, magnifica templi fabrica atque ortu S. Norberti nobilis, in ducatu Clivensi prope Rhenum. Situm est Præmonstratum in Picardia, Gallia provincia, distans Lauduno in occasum leucis tribus, magis floridum religiosarum virtutum cultura, quam ubertate telluris. Incunabula hic sunt Ordinis, ab ipso nomen mutuati Præmonstratensis. Antverpia, Magdeburgum, Praga, notiora signant

loca, quam ut debeant explicari. Natales igitur Norbertus (Norbertum scribunt multi, procul dubio secuti originem vocis, Septemtrionis Principem denotantis: sed mollior plurius pronuntiatio et extrivit; uti cum Lambertus dicitur pro Lanibertus, id est terræ Princeps, & Suibertus pro Suibertus, quod meridionalis Princeps interpretari potest) Natales, inquam, Norbertus habuit Sanctos quam dicit urbem, nobili e stirpe prognatus sub annum * MLXXXV: Præmonstratum cepit incolere, ac religiosi Ordinis fundamenta jecit anno MXXX; Antverpiam evocatus ad destruendam Tanchelini heresim, ecclesiam S. Michaelis sibi suisque, perpetuis temporibus possidendam, accepit quadriennio post; ad insulas deinde Magdeburgenses assumptus Archiepiscopus anno MCXXXVI; anno demum MCXXXIV, die vi Junii, laborum suorum præmiis accepturus æterna, migravit in calum; corpus præcipiens sepeliendum inter Fratres suos & Filios, in ecclesia beatæ Mariæ Magdeburgi: ubi & sepultum fuit per aliquot annos, ante altare sanctæ Crucis in medio monasterio. Sed boni Filii (ut habent Asia sum. 115) qui eum tenere diligebant, ut sine oblivione memoriz ipsorum commendaretur, ante

notat
Sancti
urbs,

* Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 25
col. 2.

secundum
Magde-
burgi,

Yyy 3 ocu-

oculos suos in choro cum transfulerunt. Hinc tandem an. MDCXXVII, praevalente Magdeburgi Lutheranae, gloriosius Pragae translatus est; incumbente iam inde ab anno MDXCVI in id Joanne de Pruetis, Praemonstratensium Abbate Generali, uti constat ex ejus literis, Antverpiensi ad S. Michaelis Abbati ea super re inscriptis.

2 Quod vero addat ibidem Auctor, Canonizatum fuisse Norbertum jam ab ipso tempore Innocentii III; idque constare ex Martyrologiis veteribus in Bibliotheca Vaticana, quae leguntur quotidie in Ecclesiis Romanis, maxime D. Petri, ex minus certa notitia, aut informatione minus sincera profuxerit: quamvis idem deinde citum scripserit Joannes le Paige, Ordinis Syndicus, lib. 2 Bibliothecae Praemonstratensis anno MDCXXXIII editae, cap. 43; distinde insuper exprimens annum Pontificatus circiter XVII, qui esset Christi MCCXIV, quo ea Canonizatio fit facta. Nam praeterquam quod nullum Innocentii praedicti, aut alterius antiquioris saeculo XVI Pontificis ea de re scriptum extet aut existisse memoretur a Scriptoribus illis; nos, quam cupidi opinionem praedictam de canonizatione confirmandi; iam studisse coram Romae interit examinando complura Martyrologia MSS. in usque nonnulla propria ipsiusmet Ecclesiae Vaticanae S. Petri, adimus nihil inde desiderata confirmationis elicere potuisse. Adversatur eidem opinioni aliorum Scriptorum auctoritas, qui temporibus longe posterioribus Canonizationem Norberti adscribunt, & quidem de memoria sua loquentes: quos inter Petrus Opmersensis seu Cratopolis, Franciscanus, Theologiae Baccalaureus, in Catalogo omnium totius prope orbis Archiepiscoporum &c. edito Coloniae anno MDXCVI, ubi pag. 232 agens de Magdeburgensibus & Norberto; ait hunc suis temporibus canonizatum per Gregorium XIII esse anno Domini MDLXXXII: annos videlicet tantum XIV ante, quam ista sua imprimeret Baccalaureus Theologiae. Eodem redempt, quae habet Aubertus Miraeus in Originibus Monasticis pag. 371, inquit, a Gregorio XIII anno MDLXXXII Divis. adscriptum esse. Norbertum, illiusque diploma extare in Chronico suo Praemonstratensi ad annum praedictum. Lucas etiam Castellanus, Procurator generalis totius Ordinis Praedicatorum, in tractatu de certitudine gloriae Canonizationum quem impressit Romae an. MDCXXVIII, pag. 441, Norbertum in numerum Sanctorum solenniter certo relatum dicit, sed nesciri per quem. Quod si plusculum diligentiae & inquisitionis adhibuisset in rem suam quam tractabat; facili potuisset rescire, editum a Gregorio XIII Diploma, de quo Miraeus, unicuique quod scimus fundamentum, cur Canonizatus adscribatur Norbertus. Illo enim concecit Pontifex Praemonstratensibus inter alia, ut testum ipsius S. Norberti Confessoris atque Pontificis die VI Junii, qua idem S. Norbertus ex hac vita migravit ad caelum, cum sua Octava, officio duplici de uno Confessore ac Pontifice, in omnibus & singulis dicti Ordinis monasteriis, ecclesiis, & locis, anniversaria solennitate in perpetuum celebrare; ac ejusdem Sancti Commemorationem, quandocumque aliz consuetae Commemorationes ex monastico dicti Ordinis instituto vel ritu fieri debent, facere; nec non praefatum S. Norbertum, qui in pluribus Martyrologiis, usu Catholicae Ecclesiae receptis, sub ipsa sexta die Junii descriptus & annotatus reperitur, in Calendario ejusdem Ordinis tantum, sub eodem die sexto Junii, pro festo duplici cum sua Octava describere annotare & libere & licite valeant.

3 Ad hac decernenda ut moderetur Pontifex, probandum imprimis fuit vetus & ab immemorabili cultus, Norberti, ut Sancti; hoc autem vel sola vel praeci-

pa adducta videntur fuisse Martyrologia, quandoquidem sola illorum in jam recitata Bulla auctoritas allegatur: sed gratis assumptum Praemonstratum est, ea Martyrologia Vaticana fuisse: melius id de Gallicanis Germanicisque dictum esset, in quae Norbertum referri magis pronum erat. Cur tamen de Vaticanis cogitaverint aliqui, causam mihi eructe videor ex Miraei Chronico Praemonstratensi, occasionem petiti impetratique Officii ad annum MDLXXXII sic exponente. Cum Joannes Molanus, inquit, Doctor Theologiae Lovanii, de historia Ecclesiastica optime meritis, Usuardi Martyrologium cum indiculo Sanctorum Belgii edidisset (est haec editio Lovanensis, anni MDLXXXIII, edentio post primam curata & sepius deinde recusa) non sine Dei numine factum est, ut in dicto Indiculo ista de S. Norberto scriberetur. „Norbertus Sanctus, Fundator Ordinis Praemonstratensis & Archiepiscopus Magdeburgensis, nondum est Catalogo Sanctorum inscriptus; haud propter inopiam meritorum, quae amplissima habuit; sed, ut opinor, quia id Ordo a Romana Sede petere neglexerit. „Quae quidem verba R. D. Ambrosium Looze, Monasterii Parcesus ad muros Lovanienses Abbatem, sic puperunt; prorsus ut ad Jonnem a Pruetis, Abbatem tunc Praemonstratensem, adeoque universi Ordinis Principem, amplissimas literas daret, quibus eum de nota ista negligentia abolenda hortabatur. Quo factum est ut dictus D. Joannes a Pruetis, per Illustriss. Cardinalem Philippum Boncompagni, Ordinis Praemonstratensis Protectorem, sedulo Romae ageret de B. Norberto Canonizando (ut vocant) seu Catalogo Sanctorum, a Gregorio XIII Pontifice Romano, adscribendo. Itaque dum eo sine serinia & bibliothecae executionitur, & luculentis sacdotis testimoniis quaruntur, inventum est Romae in bibliotheca Vaticana scriptum amplissimum, a multis retro annis ad solennem illius Canonizationem (ut vocant) adscriptum. Quo quidem diligenter excusso, Gregorius XIII Pont. Max. diploma de festo S. Norberti solenniter die VI Junii celebrando, alterumque de Indulgentiis eodem die apud Praemonstratenses promerendis, evulgavit.

4 Insuetus Miraeus, allegato qui solus ad rem faciebat, Molani Indiculi, & verbis de promovendi cultus neglectu querulis; sequitur aliqui ibidem explicatum, quantum illi Antverpienses debeant, quae eadem omnia etiam habentur in Natalibus Sanctorum Belgii, una cum brevi totius reliquae vitae expositione, proximo ab Indiculi editione decennio compositis, sed non nisi decennio altero post, auctore mortuo, vulgatis anno scilicet MDXCV. Quod addo ut, ab eo qui Norbertum necdum viderat coli ut Sanctum, sed Anniversarium ejus in Belgio quotannis ritu funebri celebrari (id quod deinde melius sic mutatum est, ut postmodum festi sacrum ejusmodi fiat pro defunctis ex eadem familia) ut, inquam, non mireris a Molano nusquam usurpari religiosiorem titulum: cujus omisso in Additionibus ad Martyrologium indiculo etiam nobis est, nullum ab eo visum aut manuscriptum aut typis excusum, quod sequeretur ipse, ad Sancti titulum usurpandum. Talia tamen extitisse aliqua jam olim non dubitamus (cui neque nos ulla viderimus, praeter unicum Colontense an. MDXXI, ubi simpliciter notatur, Commemoratio Norberti, sanctae memoriae Archiepiscopi Magdeburgensis & Confessoris, Fundatoris Ordinis Praemonstratensis; & M. Florarium, ubi legitur, Ipso die Beati Norberti Ep. & Conf.) talia, inquam, extitisse jam olim non dubitamus quidem, sed non putamus ex talibus probari expressam alicujus & formalem legem: canonizationem. Quid ergo? Cultum illa nobis probant a tempore immemorabili, diuturna Sedis Apostolica

D

occafio-
nem dan-
to Mola-
no in suo
Sancti-
rum Bel-
gii Indi-
culo,

E

& inven-
to vetus
pro Cano-
nizatione
ut M.

F

Interim
visum
Sancti
Molani
abstinuit

E

quae vi-
dimus ve-
rissimam
Martyro-
logia:

lica

Alica vel Ordinariorum notitia ac tolerantia confirmatum, adeoque sufficientem ad fundandam declarationem indubitabilis sanctitatis pro tota Ecclesia, qualem promulgavit Gregorius, allegans Martyrologia: quae etiam videntur vel solum vel praecipue allegata fuisse prolixo illo scripto, quo motus Pontifex dicitur a Mirae. Efferit nihilominus opera pretium ipsum instrumentum habere: quare & ego Romam scripti ad illustriss. Vaticanam Bibliothecam Custodem Schelstratum, & Praemonstratensibus auctor fuit ut ibidem per suos urgerent questionem, ad hoc fortassis profuturam, si inventiatur quod requiritur, ut scilicet quoniam & quando id Romam miserint, atque adeo coram quo Pontifice causa fuerit vel instituta vel instituenda, quibus etiam impedimentis intercurrentibus usque ad Gregorium praetermissi.

5. Hinc inter alia S. Norberti Canonizationem, velut Decreto isto contentam, adscribens Michael Maderfeldt, in Vita Sancti versibus elegiacis redditam impressaque Leodii anno MDXCIX, postquam in margine notasset haec verba, Canonizatur anno 1332. 3. Kal. Augusti, ita poema suum concludit

B Ac licet indigetem merito fraudavit honore
Posteritas, longo tempore caeca, suum;
Hactenus ille tamen carpsit carpetque perenne
Nectar, olympiaco Numen in axe novum.
Quo magis eternam laudem Gregorius, heres
Tertius & decimus nominis hujus, habet.
Hic iuste atque pie, cali aurea templa tenentem,
Hoc quoque Norbertum sanxit in orbe coli:
Jamque arx, jam templa, ejus de nomine, surgunt:
Fertque piis certam rite vocatus opem.

6. Sic institutum cultum, idem Gregorius (ut jam ex Mirae audire capimus) auxit, concessa pro die festo S. Norberti plenaria Indulgentia, usque ad annum Jubilaei exclusive. Eandem ad septennium concessit Clemens VIII.; sed Paulus V. perpetuam fecit anno MDLVI, & dein anno MDLXVII permisit cum festo transferri. Postea Gregorius XV. Orationem & Lectiones secundi Nocturni, die festo S. Norberti recitandas, approbavit & confirmavit anno MDLXXI: Urbanus VIII. etiam festi translationem ad diem xi Julii approbavit per diploma anno MDLXXV concessum, & a Chrysostomo Vander Sterre in Echoe S. Norberti pag. 173. excusum. Interim cum idem Urbanus VIII. festum inseruisset Breviario & Missali Romano, ac voluisset sub ritu semiduplici celebrari; retraxit dictam solemnitatem a die xi Julii, ad hanc vi Junii, verum Sancti natalem; quo eisdem die, in bodierno Romano Martyrologio, ante omnes ponitur memoria Sancti Norberti &c. Ipsum vero Officium sub ritu Duplicitis in posterum ab omnibus celebrandum sanxit Clemens X. anno MDCLXXII. Exemplar Decreti cum mihi mitteret R. P. Carolus Alexander a Maderfeldt, tunc Romae pro Belgio Praemonstratensis, meus olim in tirocinio Societatis instructor, litteras addidit in hac verba. Si res haec a me non est perfecta, certe coepta fuit & inchoata, suasionibus meis atque consiliis. Ego primus ante aliquot annos suggesti ut rem, perparum difficultatis habituram, tentarent; ego ad vos scripsi, ut per Abbatem S. Michaelis ceteros commoveretis in spem consequendi id, quod alii Ordines pro suis Fundatoribus jam fere omnes obtinuerant; ego denique nostros hic Norbertinos induxi, ut per Abbatem Strahoviensem Pragae impetrarent commendaticias a Caesare litteras: quibus impetratis, & totius rei commendatione suscepta a Cardinali Landgravio, tandem, per summam industriam Procuratoris generalis Praemonstratensium, felicissime confectum negotium est.

7. Ita ille, qui deinde, cum Vaticana Porticus, ad

peribulum supremam eadua, Sanctorum statui orna- AUCT.
retur, interque eos censei audisset plerosque religioso D.P.
rum Ordinum Fundatores; operis istius curatoribus
primus suggesti, & argumentis atque omni qua apud
eos gratia valebat, interposito etiam P. N. Generali Statua in
Joanne Paulo Oliva, persuasit, ut locus daretur S. porticu
Norberto; de quo alias cogitasset Italorum nemo, eo
quod apud illos non aliter notus nunc Ordo sit, quam
ex paucis Tongerloani in Brabantia monasterii junio-
ribus, studiorum causa Romae pervices commorantibus,
sub Praeside indidem misso, & aequae ac illi ibi pere-
grino. Honoribus hinc S. Norberto deferendis prae-
ferat Ordo suus, id quod nunc Abbatibus & Episco-
pis omnibus, commune est, suo etiam Institutum ap-
tans; Scutum scilicet tesserarium cum Lemmate, quale
in fronte hujus Commentarii posui, acceptum ex le-
num, Vitam Sancti per partes representantium, pe-
nultima; ubi ille jacet compositus inferetro, unde de-
fuerit per latera tapes funebri ornat, ex hujus
artemore, Scuto quale dixi, sic compositio, ut completi
videatur summam omnium quae de Beato Viri expli-
canda nobis prolixius sunt. Siquidem totius parva
fundus ruber alba primum Cruce totus dispeditur,
supra quam hinc inde emergens Palmae atque Oliva
ramus, medium stipans cum sacra Hostia Calicem eu-
charisticum: quae quo spectent omnia, indicat Lem-
ma, FIDE ET PATIENTIA; principalibus utique
Sancti virtutibus, cum quibus Crucem Domini tulit
constanter; hostiumque tam visibillum quam invisibi-
illum triumphator gloriosus, pacis autem quocumque
se inferret reformator egregius, fidei Christianae my-
steria, tum alibi, tum Antverpia contempta aut etiam
conculcata, in locum debite venerationis restituit.
Utriusque etiam Vitae, Activa & Contemplativa flu-
dia, quae in praefatu ad icones praedictas imagi-
ne pariter representantur, tam bene conjunxit, ut
summum earum apicem constanter tenuerit, quoad il-
luc pervenit, ubi actione laboriosa cessante, sola cum
occupat beata visio firmiter creditorum, constanterque
praedicatorum mysteriorum.

8. Vita scripta curante Hugone, primo Sancti socio, & in Praemonstratensi regimine successore, cum Analektis. Historiae translationum hoc saeculo factarum, & Corollaria.

AD Vitam quod attinet, jam pridem inceperant colligere Deceffores mei ex variis codicibus Mss. Aet primaria. Acceperant quoque Aet cum aliis nonnullorum Ordinis Praemonstratensis Patrum Vitis impressa anno 1608. typis Monasterii Lucensis ad fluvium Dia (quod est Ordinis ejusdem prope Zuoimam, in Moravia, proximo ab Austria finibus) per Sigismundum Kohel, ibidem Abbatem. Verum cum Vita ista arbitrio, ut videtur, Editoris truncata in multis, & alibi mutata sit; ea praetermissa, ad primarium nos referimus textum; cujus sollicitus inquirere di cura suos & nos liberavit Ampliss. ac Reverendiss. Dominus Joannes Chrysostomus Vander Sterre, Abbas Ecclesiae S. Michaelis in hac urbe Antverpiensi, Ordinis Praemonstratensis per Brabantiam &c. Vicarius Generalis, noster singularis amicus & studiorum fautor. Exemit autem sollicitudinem istam, communicando sancti Fundatoris sui Vitam, qualem excudi fecerat, sed vulgari nondum patiebatur; vulgari vero eam scripta a
dem anno MDCLVI jussu dignissimus ejus successor Canonico
Norbertus van Convoeren. Etenim impressio illa cura-
ta fuit, collatis inter se Codicibus Mss. omnino quin-
decim, videlicet, Antverpiensi, Grimbergeni, Par-
censi, Averbodienfi, Trunchiniensi, Ninivienfi, Ber-
nensi, Heykelenensi, Neomagenfi, Morinensi, Stei-
veldensi, Knechtstadiensi, Chotiesloviensi, Marchta-
lensi, Wilkaimensi, aliisque, ut textus ejus per omnia pu-

Idem
aliquo
Pontifi-
ci auxi-
um.

usque ad
ritum
Duplicitis
& Cle-
mentis X
sanctum

Tessera-
rium seu-
tum cum
Lemmate
E.

ex usu avi
nstri
Norberti
aptatum.

F
Aet den-
tur ex plu-
rimis
Mss.

scripta a
Canonico
Praemon-
stratensi.

verus & sincerus exhiberetur. *Auctor hujus Vita fuit* *Canonicus Ordinis, & probabiliter archimonsasterii Præ-* *monstratensis, adiutus a pluribus. Nam, ut sub* *scito Prologi loquitur, diligenti examinatione procu-* *ratum est, ut convenientibus in unum quibusdam,* *qui ab initio cum eo jugiter conversati sunt, eo* *nodo & ordine conscribantur singula, quemadmo-* *dum plurimum assensio comprobasset.*

9 Primus qui ab initio nascit, potest consori Hu- *gonem, ante inceptam habitationem Præmonstratensem* *Norberti socius, ac postea in eodem Præmonstrato* *rimus ipso vivo & adstante successor, eidemque* *per annos triginta superstes non tamen & Archiepi-* *scopus Magdeburgensis post eum, fere obrepit Haronto* *tribere ad an. 1124. num. ult. Eundem Hugonem,* *um hac Acta scriberentur, adhuc in vivis fuisse ve-* *rosimile est, ex num. 118. post apparitionem Sancti* *actum ipsi Hugoni, & hac pro ea totum haberetur:* *Det omnipotens Deus, ut secundum promissionis* *intellectum ad ipsum veniat: & quem socius &* *successorem participemque miseræ & pœnalis tribu-* *tionis sæculi hujus reliquit, contemem eum faciat* *audiis felicitatis æternæ, & donis a Deo perceptis* *enedictionis. Incitante ergo, aut favente & adju-* *vante Hugone, scripta sum hæc Acta, secundum ea* *ut aut ab aliis conscripta legimus, (inquit au-* *tor in Prologo) aut magna ex parte vidimus & vi-* *demus: Et infra; Quæ de ipso, legitimo & fideli* *testimonio ab aliis narrata didici, & scio, summam* *exstringam. Ex hac Vita sumptam Lectionem 1 pro* *1 Nocturno approbat Gregorius XI, quasi ea Vita* *e, quam scripsit B. Hugo Præmonstratensis, Sancti* *successor: quod ab ita suggerentibus credo præsumi* *acilius quam probari potuisse; nemo certe postea id* *1 verosimile assumpsit, & laus pia & sanctæ con-* *versationis inserta num. 27 prohibet credere, quod* *ut humilis sic de se ipse scripserit.*

10 Ceterum, quod favente & adjuvante Hugone *cripta, ut dicit, Vita sit, testimonio esse possunt Versus,* *6 auctore ad calcem positi, hac exordio:*

Felix Norbertus, primus Pater Ordinis hujus: *Gaudet quod meritis ejus, Pater Hugo, favetis.* *Non possum autem mihi persuadere, veram esse famam,* *æ Gallia ad Petrum de Vaghenare Supporem Paruen-* *tem delatam, quasi istic extaret Vita alia, annis xxx* *in excessu S. Norberti scripta, in qua sint multa que* *ulgo ignorantur, prout ille scribit Holando nostro sub* *anno MDCLVII. Quomodo enim talem ignorasset Pa-* *trius in Bibliotheca? Credo igitur multa illa vulgo* *ignorata, contineri in hac ipsa quam datus Vita que-* *ne tunc ne dum edita in vulgus erat, sed adhuc in-* *cebat in manuscriptis. Nonnulla tamen vel plentur di-* *1, vel nova addi potuisse, patet ex Cappenbergensium* *scriptis, & aliis que addimus sub titulo Analætorum* *æ lib. Hermanni Monachi de Miraculis B. Mariz* *Lundunensis, ad Bartholomæum Laudunensem Epi-* *scopum; ipsam quæ S. Norbertum primus in Francia* *cepit & fovit: qui liber postea inscriberetur, ut edi-* *or Lucas d' Achery, vel antiquior aliquis librorum se-* *it, de Venerabilis Bartholomæi Episcopi & S. Nor-* *berti gestis: unde etiam sic præfatur auctor; Post* *ipsa quoque miracula subiungi, quomodo divina mi-* *sericordia in diebus vestris novem, imo decem mo-* *nasteria vestro labore confixi fecerit, per Dominum* *Norbertum Dominumque Bernardum Abbatem Cla-* *vaientensem. Quin & certum Caput Analætorum da-* *to de fundationibus duorum monasteriorum, quorum* *alterum adhuc secularis Norbertus promovit in patria* *sua Clivia, alterum in metropoli Magdeburgensi, præ-* *dictis originalibus instrumentis.*

11 Primarie, de qua dixi, Vita, per prælaudatum

Chrysostrum Vander Sierre excudijussæ, statuerat idem D *Annotationes suas addere, idque foliulo ultimo indica-* *rat: verum morte præventus decessit xxvii Julii anno* *MDCLII. Sed quod infestum ille dimiserat, effectum* *dedit Polycarpus de Hertoge, ejusdem canobii Canoni-* *cus, longissimi Notationis lucubratis, quas etiam* *sententis Sanctorum Patrum stabiluit, & subinde Theo-* *logice dissertationibus corroboravit. Hæc benevolus Le-* *ctor in prædicta editione poterit legere, nec non varias* *Lectiones a Chrysostrum adjundas. Ego more nostro que-* *dam ad historiam facientia annotasse, & paucas alia-* *ius momenti dixeritales lectionis indicasse contentus,* *digressiones longiores vitandas censui, ne moles operis* *immensum crescat. Eadem de causa etiam in breviorum* *formam contraxi prolixiores duos Tractatus, spectan-* *tes Translationem sacri corporis Magdeburgi Pragæ,* *nonnullarumque Reliquiarum Antverpiam, quorum al-* *terum semel iterumque ac tertio auctorem publicaverunt* *Conventus Strabovienfis Præpositi Canonici, alterum præ-* *laudatus Chrysostrum vulgavit Antverpiæ, & Echanem* *S. Norberti triumphantis appellavit anno MDCLXXIX.* *Hic etiam dicendum nobis venit, quomodo sub annum* *MDCLXX successit Chrysostrum Norberti prænominatus,* *partem sacri Corporis Pragæ acceperit, quoniam bodicium* *cum alii Sancti Patriarchæ Reliquiis grandi elegantis-* *simoque arte argenteæ inclusum veneramus.*

12 Petrus Baptista Burgus, Belli Suevici historiam *tribus libris completus, post narratum Magdeburgen-* *sis urbis excidium, a Cesareli duce Tilio patratum* *anno MDCLXXI Mæia mense, præter multa præclara* *Urbis ejus ornamenta que enumeraverat, pretiosissi-* *um omnium, inquit, habebat Divi Norberti cor-* *pus, quod ... Pragæ translatum vidimus, nume-* *ro & qualitate miraculorum clarum, quod ipsam civi-* *tatem ab exitio servasse, dum in ea fuit, vel ab ipsis* *hereticis credider. Sed hujusmodi miraculorum colle-* *ctio nulla hæcenus præfatum subit. Illustriora quædam* *submisit nobis modernus Abbas Strabovienfis Reveren-* *diss. D. Vilus Scipol, que adhuc inveniunt. Hic noto,* *ut rem consideratione dignissimam, quod ædes Cath-* *edralis Magdeburgi in qua octo annis tantum Archiepisco-* *pus sedit Norbertus, & Marianum ab eo fundatum cano-* *nicum, fere sola superaverit flammam, ab irato mi-* *te Urbi postea injectarum, veraciter nam. Prima Trans-* *latio seu veritas Inventio Magdeburgi, vel Elevatio,* *excoita quo apud hereticos in honorem Sancti quæ jacebat* *monumento, facta III Decembri MDCLXXVI, soli Galli-* *cæ Martyrologio Sausaji inscribitur: neque in Ordine* *cultum ullum habet aut habuit. At quæ anno MDCLXX* *VII Pragæ est sollemnissimum facta die 1 Maji, Domini-* *cæ 14 post Pascha, celebratur per Ordinem in Hispan-* *ia; inscriptaque est Martyrologio Gallicano Sausaji,* *æque sacris memoriæ regni Bohemæ a nostro Grægorio* *editis. Deposuit deinde in novum, suoque loco infra* *describendum sacellum, facta est anno sequenti XVI* *Maji, Dominica item 14 Paschali: decretumque, ut* *eadem Dominica quæannis, non vero secunda dies Maji,* *eo ipso titulo anniversaria Pragunibus esset. Porro quoti-* *quot deinde Sanctorum Vitæ digesserunt per anni Ord-* *inem, variis linguis ac locis, non emendatis inserere* *re aliquam Epitomen vitæ: alii qui ipsam seorsum edi-* *derunt me latet, præter Joannem Baptistam Schelle-* *bergium Societatis nostræ, qui aliquam, necdum mihi* *vitam Latine edidit Augustæ Vindelicorum anno MDC-* *XLV, ut habet nostræ Societatis Bibliotheca, a Na-* *thanaele Sotuello aucta. Denique, post Historiam* *Translationum, dabo Corollaria duo; primum de insti-* *tutione Archiepiscopatus Magdeburgensis, Prænotum-* *q; Præfatum Acti & post S. Norberti reatens indal-* *co successoribus Primatibus Germaniæ: alterum de Ab-* *batia S. Michaelis Antverpiæ, a S. Norberto sacra,*

Emisso
aliam
pœrio-
ribus ad
am
Notia

Altera
Transla-
tionum
Reliquia-
rum

E

et viden-
tiora
miracula
quædam

F

Transla-
tio a
D. 14. post
Pascha

Vita re-
centior
indicata

addita
Corollaria
duo

A & hodieum florentissima, ejusque Abbatum serie, adis, & Eptaphiis.

6. III. De Festo Sancti, a Semiduplicis ad Duplicis ordinem translato.

12 **P**ost Translationem, de qua supra, crevit indies Præmonstratensium, præsertim Strahoviensium zelus, pro sancti sui Fundatoris cultu ad summum ecclesiasticæ venerationis gradum extollendo. Igitur Hieronymus horum Abbas, anno MDCLXXI, die xxvii Junii, sequentes ad Christi Vicarium, tunc Clementem X, supplices scripsit.

Beatissime Pater.

Cum Sanctos religiosorum Ordinum Fundatores & Antesignanos, post exactam Vitæ gloriæ militiam cum Christo triumphantes, a Filiis, Institutorum suorum sequacibus, quibus religiosæ vitæ semitas præmonstrarunt, æquum sit quam maxima coli veneratione; neque ullum prætermitti studium ac laborem, quo Deus in iisdem Sanctis suis indies magis magisque glorificetur; indignus ego Strahoviensis Ecclesiæ in urbe Pragensi Abbas, & Præmonstratensis Ordinis per Bohemiam aliasque Provincias adjacentes Visitator, Reliquiarum S. Norberti in Ecclesiâ nostra quiescentium Custos, ad humillima sacrorum Pedum oscula Sanctitati suæ advolutus, unicam mihi totique familiæ nostræ Præmonstratensi desideratissimam gratiam, ex liberalissimo Sanctitatis suæ clementissimæ sinu conferri, ardentissimis precibus subiectissime flagito, ut Festum S. Norberti, Præmonstratensis Religionis nostræ Fundatoris, Archiepiscopi Magdeburgensis, per totam Ecclesiâ, Apostolico suo regimini commissam, ad honorem Festi Duplicis elevari clementissime jubeat. Promoverunt id honoris, a supremis in orbe terrarum Christi Vicariis, non pauci jam Ordinum Religiosorum Fundatores. Idem venerationis sancto Patriarchæ nostro accedere, universus Ordo Præmonstratensis, Apostolicæ Sedi subiectissimus semper ac devotissimus, ardentissime suspirat; votisque suis aliquando se positurum, Sanctitatis suæ favente clementia, confidit. Suadent hoc Divi Norberti erga Romanam Ecclesiâ impensa merita, cum Archiepiscopi Magdeburgensis & Germaniæ Primatis fungens titulo, Lotharium Imperatorem comitatus, consilio & auxilio suo, Innocentii II Pontificis legitime electi auctoritatem, contra vim Petri Leonis, summum in urbe ac orbe honoris apicem violenter occupantis, pro sua in Sedem Apostolicam pietate, viriliter asseruit ac defendit.

13 Supplicat pro eodem beneficio, Ordinis Canonici Præmonstratensis antiquitas: qui plurimis ab hinc annis, quinque jam sæcula excedentibus a Divo Norberto plantatus, palmites suos a mari usque ad mare quondam extendit: & quamvis Germanicis in Provinciis, hæretis furente atrocis, multis in locis excidium passus sit, ob Romanæ Catholicæ fidei defensionem; austiora tamen denuo sumit incrementa, non tantum piæ contemplationis otio, sed sedula regularium observantiarum custodia, Deo sibi serviens; sed etiam activæ vitæ studio, Ecclesiæ militans. Implorat pro ejusdem favoris gratia suæ Clementiæ Sanctitatem universum Bohemiæ Regnum, quod publici ac singularis Patroni titulo, quadraginta jam amplius annis, Sanctum eundem veneratur; in cujus etiam Metropoli, parte sua corporea, supra Montem Sion requiescit, multa etiam ædificiorum gloria miraculorum illustris. Expetit idem uni-

versa Germania, cujus olim, dum viveret, Apostolus exstitit, Primatis etiam titulo ab Innocentio II Romæ condecoratus. Exoptat demum magnopere hunc Divo præstari honorem Imperator noster Leopoldus, in Divos, maxime vero Regnorum suorum Tutelares piissimus, ac religionis fideique propagandæ Catholicæ zelantissimus: cujus gratiosa interventione, apud suam Sanctitatem quam plurimum valitura, humillimas indignitatis meæ preces gaudeo adjuvari: & jubente clementissimo suæ Sanctitatis Imperio, futurum spero, ut Ordo noster Præmonstratensis, qui per tot sæcula complures animas, sanctitatis laude ac miraculorum gloria illustres, cælo transcripsit; raro tamen hæcenus Canonizationis beneficio gavissus est; saltem sub auspiciatissimo Sanctitatis suæ Pontificatu, de honore Fundatoris sui, per totam Dei Ecclesiâ adaucto, letetur. Rependet honoris præfati obsequium amicus Dei Norbertus, in cælis triumphans: & quanto solenniori, per Ecclesiâ Dei, sacra ejus memoria celebrabitur Officio, tanto magis Deum exorando insistet, ut sua Sanctitas, Deo adjuvante ac fortunante, universum Christiani nominis gregem in terris militantem, quam diutissime ac felicissime gubernet. Quod universus Oreo Præmonstratensis, Sanctitati suæ subiectissimus, indefessis precibus assidue a Deo exposcit; & ego, indignissimus ac humillimus suæ Sanctitatis filius, cum omnibus meis Strahoviensis Ecclesiæ Religiosis, ad aram ejusdem Divi Patriarchæ Norberti, Superos quotidie, ut hæcenus, deprecari non omitam; ut S. Petri Navicula, Sanctitatis suæ gubernamini commissa, contra omnes adversitatum fluctus, Clementinæ Anchoræ subsidio, diu stabilita & inconcussa persistat.

14 Dederat antea idem Abbas ad Imperatorem litteras, quibus commendatitia prædictæ obtenta fuerunt, hoc tenore:

Augustissime & invictissime Imperator Domine, Domine Clementissime.

Cum plerique Ordinum Religiosorum Fundatores, cum post sua fata nati sint in terris honorem, ut Festi eorum annuatim recurrentia ritu Duplicis per totam Ecclesiâ colantur; id tamen honoris Divo Norberto, incliti Bohemiæ regni Patrono, qui sacrum & Canonicum Ordinem Præmonstratensem, jam ante quinque sæcula fundaverat, nondum obtigerit; ego, indignus Ecclesiæ Strahoviensis Abbas, & Sacratissimi Calitis, corporea sui parte apud Nos quiescentis Custos, cum omnibus meis Strahoviensibus Religiosis, apud quos Sanctissimi Patris ossa quiescunt, & universo Præmonstratensi Ordine, sacram suam Cæsaream Majestatem submississime humillimeque supplicans, accedo; ut imbecilles nostros hoc in negotio apud Sedem Apostolicam coactus, suo præsidio clementissime promoveri ac fortunare non dedignetur: quatenus, eodem annuente, prædictum Divi Norberti Festum, ritu Duplicis, per totam deinceps Ecclesiâ celebretur. Reddet pro impenso sibi prædictæ pietatis studio uberes sua interventione gratias, Dei amicus in cælis triumphans: & Nos ad ejusdem aram quotidie, pro suæ Cæsareæ Majestatis longæva salute ac regimine felicissimo, nec non Regnorum & Provinciarum ipsi subiectarum pace ac tranquillitate, divinum Numen, ut hæcenus, exorare die noctuque non desistemus &c.

15 Iste motus Cæsar Augustissimus non multo post, hæc ad Summum Pontificem litteras direxit.

Bea-

Beatissime Pater.

Recurrit ad Nos Hieronymus Abbas Strahoviensis; & ductus exemplo aliorum Ordinum Religiosorum, quod Festa Sanctorum Fundatorum ritu Duplicis per totam Ecclesiam celebrentur, quatenus etiam Sancto Norberto id venerationis accederet, nostram desuper interventionem humiliter exposuit. Cujus desiderio eo propensiores subscribimus, cum nosmetipsi, imo totum inclitum Regnum nostrum Bohemiarum, speciali Sancti illius patrocinio dictatum, suffragia illius luculenter experiatur; adeoque majori, quo possumus conatu, gloriam & cultum ejusdem zelamus; Sanctitatem vestram filiali observantia & obsequiose requirentes, praefati Abbatibus ejusque conspicui Ordinis Praemonstratensis preces, hoc in passu exaudire, & Sanctum illum Patriarcham, eo, qui aliorum Ordinum Fundatoribus obtigit, honore atque solennitate condecorare non dedignetur. Quod uti eximia merita & sanctitas Viri illius divini per se exigunt, dicto quoque Regno nostro, & ipsi sacro Ordini, impetrata hac gratia, singulari solatio eveniet. Ita & Nos effectum hujus petitionis sperantes Sanctitatem Vestram &c. Laxenburgi die xx. Maji MDCLXXI.

16 Porro cum nosser Abbas, ejusmodi causas a Pontifice non desiniri immediate, sed ad sacram Rituum Congregationem remitti; scribi quoque fecit ad illius curiam Praefides Cardinales, quo de causae suae monumentis instruerentur: scribi autem in hunc modum fecit, per sui Praemonstratensis Ordinis Procuratorem generalem, Fr. Franciscum Bruyette.

Eminentissimi ac Reverendissimi Domini.

Ut Norberti, Canonorum Praemonstratensium Institutoris, Magdeburgensis Archiepiscopi, Verbi Divini Praeconis eximii, Antverpiae & Saxoniae Apostoli, Bohemiae singularis Patroni, in vita pariter, & post mortem miraculis clarissimi, festum a Semiduplici ad Duplex evehatur, suadere videntur.

1. Ipsius Natalium splendor. Ex Regum quippe ac Imperatorum stirpe, Patrem habuit Heribertum Comitem Palatinum Rheni, Henrici Junioris, tunc regnantis, cognatum; Matrem vero, Hadvvigem, Eudonis Burgundiae Ducis, ex Sancto Roberto Franciae Rege oriundi, filiam.

11. Mirabilis ejus conversio, Divi Pauli, quem proxime in vita est imitatus, conversioni non abimilis. Fulminis enim ictu, equo disiectus, vocanti Deo, per vocem e caelo dicentem, Norberte quo vadis? quo properas? durum est tibi contra stimulum calcitrare? respondit; Domine quid me vis facere? Statimque in virum mutatus alterum, verbum Dei praedicando, innumeros haereticos ad fidem; peccatores ad poenitentiam; dissidentes ad pacem & concordiam revocando, se verum vas electionis ostendit, ad portandum Christi nomen eorum gentibus, Regibus, &c. Unde & Illustrissimus ac Reverendiss. D. Franciscus Bellejeensis Episcopus, ipsius Sancti Vitam sub hoc titulo divulgavit, Vir Apostolicus; eum in omnibus Apostolo simillimum ostendens.

111. Paupertatis Evangelicae professio. Illud enim Sacri Evangelii sibi nominatim dictum existimans Norbertus: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me; resignatis in sui Archiepiscopi manibus, pinguis-
simis quae habebat Beneficiis ecclesiasticis, Ca-

meracenſi Episcopatu humiliter ac generose recuſa-
to, bona ſua omnia pauperibus diſtribuit, ſolis ſibi
ad celebrandum retentis parametis ſacris, nudus
nuda Chriſti Jeſu ſequens veſtigia.

iv. Zelus animarum incredibilis. Norbertus ſiquidem, tamquam bonus miles Chriſti, ad opus
Euangelii ſe accingens; poteſtate praedicandi ver-
bum Dei ubique terrarum a Summo Eccleſiae Prae-
ſule Gelafio II accepta; urbes, pagos, caſtella per-
ambulans; peccatores arguit, obſecrat, increpat, in
omni patientia & doctrina; idque tanto ſtudio ac
fervore, ut de eo ſcriptum ſit, quod, nec aſpera
hiems, nec inedia, nec corporis laſtitudo ipſum a
ſancto praedicationis propoſito avocare poterant.

v. Ipſius in Deum fides miraculo comprobata;
dum ipſe in crypra quadam celebrans, grandem ara-
neam, in calicem jam conſecratum delapſam, (cum,
quid hoc caſu agendum foret, ab Eccleſia nondum
eſſet determinatum) magna in Deum fide, cum
pretioſo Sanguine ſumpſit illaſus; quod ſalutifero
hoc antidoto vires ſuas venenum crederet amiſiſſe:
illud Marci xvi, verum in ſe comprobans; Et ſi
mortiferum quid biberint, non eis nocebit; unde
& illud celebre ipſius temporis eſſatum: In Norber-
to eminet fides; in Bernardo Claravallenti, caritas;
in Milone Tarvanenſi Epſcopo, Norberti diſcipu-
lo, humilitas.

vi. Ipſi a Deo factae revelationes, ac futurorum
praedictiones. Primo etenim locus ille, in quo pri-
mam ſui Ordinis fundaret eccleſiam, ipſi a Chriſto
Domino, in cruce ſeptem radiis ſolaribus coruſcan-
te, praemonſtratus eſt; unde & ipſe Ordo Praemon-
ſtrati nomen accepit. Secundo, Beatiffima Virgo
candidi habitus, a Praemonſtratensibus geſtandi for-
mam Norberto, in oratione pernoctanti, praenſen-
dit. Tercio, Norberto de eligenda ſibi ſuiſque Re-
gula ſollicito; divinumque beneplacitum jejuniiſ, la-
crymis, ac precibus exploranti; B. Auguſtinus ap-
paruit, ſuamque ipſi porrigens Regulam, dixit:
Quem vides Auguſtinus ego ſum, Hipponenſis Epi-
ſcopus; ecce habes Regulam quam ego conſcripſi,
ſub qua ſi bene militaverint Conſratres tui Filii mei,
ſecuri Chriſto adſtabunt in extremi terrore judicii.
Quarto, Coloniae Agrippinae, ubinam eſſent ſepul-
ta Sanctorum Gereonis aliorumque Chriſti Marty-
rum corpora, divinitus accepit. Quinto, futuram
in Weſtphalia ſinem, celebremque illam Lotharii
Imperatoris tempore ſeditionem Auguſtanam, & p
alia multa praedixit.

vii. Sacramentariae Tanchelini haereticus, quae to-
tam Brabantiam infeceat, extinctio; unde & Bra-
bantini, ac maxime Antverpienſes, eum pro ſuo
Apoſtolo habent, colunt, ac venerantur.

viii. Ipſius in Archiepiscopatu praeclare geſta.
Sciens enim a Chriſto Domino dictum eſſe Apo-
ſtoliſ, eorumdemque ſucceſſoribus Episcopis; Vos
eſtis lux mundi, Saxones, & Wandalos e gentium
ac haereſeon tenebris in admirabile lumen Chriſti re-
vocavit; eccleſiaſticam diſciplinam, at inprimis celi-
batum in ſua Diceſi poſtliminio reſtituit; Eccleſiae
ſuae bona ab injuſtis poſſeſſoribus repetiit, ac revendi-
cavit, & quod non omittendum, Innocentium II.
contra Anacleum Antipapam ſtrenue, non modo in
Germania (cujus Primas fuit) ſed & in Concilio
Rhemenſi defendit; ipſumque Pontificem Romam cum
Lothario Imperatore (cujus erat Cancellarius) ve-
niens, in ſuam Sedem repoſuit, ac ſollicita compreſſit.

ix. Inſignia miracula, quibus Deus eum illu-
ſtrare voluit: quae tot & tanta ſunt, ut de eo di-
xiſſe ſufficiat, daemones fugiſſe, aegrotos ſanari,
caecos illuminari, mortuos ſuſcitari. Tres ſiqui-
dem

A dem ab ipso suscitatos esse ad vitam, ex fide dignis auctoribus habemus, sed præsertim ex Imperiali Monasterii Bergensis, Ordinis Sancti Benedicti, diocesis Magdeburgensis Annalibus, quæ Sancti Patriarchæ nostri Norberti Vitæ epitomen, his verbis concludunt: Norbertus ad suam Ecclesiam reversus, plenus Spiritu sancto, trium mortuorum resuscitator, beato sine quievit. Denique omnes ferme Religiosorum Ordinum etiam recentiorum Fundatores (inter quos novissime S. Petrus de Nolaleo, sacre Congregationis vigesimo tertio Julii ultimo præteriti habitæ decreto) eo cultu per totam Ecclesiam celebrantur: Sanctus autem Norbertus, Canonici Ordinis, secundum B. Augustini Regulam, a sexcentis propemodum annis est Institutor: qui quidem Ordo, confirmatione Apostolica ab Honorio secundo accepta, multa resurgens gloria meritorum (ut loquitur Adrianus IV, qui dicti Ordinis, Bulla ad Præmonstratenses data, se fuisse testatur) & gratia redolens Sanctitatis, palmites suos a mari usque ad mare extendit; ita ut Clementis VI tempore (ut etiam ex ipsius Bulla constat) præter septem Archiepiscopatus & novem Episcopatus ipsi Ordini Præmonstratensi incorporatos, MCCCXXXII Canoniarum claustra, Sanctimonialium vero seu Canoniarum cccc, cum trecentis & quinquaginta Præposituris (parochialibus Ecclesiis, quæ sine numero erant, non computatis) habuerit; quæ quidem monasteria, iis exceptis quæ in Palæstina, Cypro, Hungaria, Saxonia, Livonia, Dania, Suecia, Anglia, Hibernia, Scotia, Hollandia, Frisia, Zelandia, ac diversis aliis Europæ partibus, Turcarum & hæreticorum furore extincta sunt; etiamnum in Gallia, Hispania, Belgio, Germania, & Polonia extant magno numero, in viginti & octo Provinciis distincta: in quorum plerisque, ultra quinquaginta, sexaginta, octoginta, imo centum & viginti extant Canonici, Deo secundum Divi Augustini Institutum famulantes; extra vero, in ecclesiis parochialibus, quas adhuc dictis in Regnis millia possident: suæ ac proximorum salutis invigilantes: ita ut non mirum, si fel. Record. Clemens PP. VIII, Præmonstratensem Ordinem esse dixerit, perpetuum virorum sortium, & propugnatorum Ecclesiæ seminarium; & Aubertus Miræus, Antverpiensis Episcopus, * dicta Ordinis Monasteria, secunda Parochorum sive Pastorum Seminaria nominavit.

B Quæ cum ita sint, facile speramus eum, de quo canit Ecclesia; Norbertus, lucerna ardens & lucens super candelabrum positus, omnibus qui in domo erant lucebat, non diutius sub modio latitaturum; sed Eminentissimorum & Reverendissimorum Dominorum meorum suffragio, a Sanctissimo Domino nostro, tamquam lucernam ardentem, ut omnibus qui in domo, id est Christi Ecclesia sunt, magis ac magis luceat; supra festi Duplicis candelabrum fore tandem aliquando reponendum; sicque Augustissimi Cæsaris Leopoldi, hunc in finem Sanctissimo Domino nostro, per suum Oratorem Eminentissimum Cardinalem Landgravium, iteratas preces, benigne fore exaudiendas. Et totus Ordo Præmonstratensis &c. Quam Deus &c.

C Valuit, ut movebatur, sic instructa causa; & servatis tali occasione servari solitis, prædictis hujus tenoris Decretum a sacra Congregatione, non ubique vulgatum. Sanctissimus D. N. D. Clemens PP. X, de consilio Eminentissimorum DD. Cardinalium, Sacre Rituum Congregationi Præpositorum, habitæ die 111 Septembris currentis, ad preces Cæsareæ Majestatis, per Eminentissimum D. Cardin. Landgravium Haf-

sia eidem Sanctitati suæ porrectas, mandavit; ut ANCT. Officium S. Norberti, Episcopi & Confessoris, Institutoris Ordinis Præmonstratensis, quod hætenus sub ritu Semiduplici recitatum est, in posterum ab omnibus Christi fidelibus, tam Sæcularibus quam Regularibus utriusque sexus, qui ad Horas canonicas tenentur, sub ritu Duplici de præcepto recitetur. Hac die 111 ejusdem mensis Septembris, MDCLXXII.

F. M. Episc. Portuen. Card. Brancatius.

Loco & Stigilli.

Bernardinus Casalius Sac. Rit. Congr. Secr. Romæ, ex Typographia Rev. Camera Apostolica MDCLXXII.

* § IV. Encomia S. Norberto ejusque Ordini ab ejusdem ævi scriptoribus data.

* Vide Tom. 6. Junii par. 1. p. 11. c. 1. Norberti spiritum probat S. Bernardus.

14 Primum, hoc Paragrapho, merito appellamus S. Bernardum, qui licet non usquequaque sententiam S. Norberti probavit in questione de Anti-Christo Epist. 56; gratulatur tamen sibi, quod tali occasione ejus faciem videre, & de cælesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima haurire meruit. Brunoni autem Colonienf. Electo, consilium petenti super electione sua num ei deberet acquiescere, scribens Epistolam 8, sic concludit: Habetis Dominum Norbertum, quem melius præsentem præsens de talibus interrogare potestis: nam tanto vir ille in divinis aperiendis mysteriis nobis promptior, quanto & Deo propior esse cognoscitur. Annus erat, cum hæc scriberet Bernardus, MCXXXII, S. Norberto antepenultimus vita: ojusque hoc autem pridem mortuus, scribens Præmonstratensi Abbat. Epist. 252. Vestrum, inquit, Ordinem fovi & promovi semper quantum in me fuit; quod deinde luculentis argumentis probat: ac denique excusatis omnibus quæ occasionem dederant querelarum, insolubilem sibi cum illis amicitiam esse & futuram, proficitur. Adhærebo vobis, inquit, etsi nolitis; adhærebo, etsi nolim ipse. Olim me alligavi forti vinculo, caritate non ficta, illa quæ numquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, cum turbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar jurgiis, vincam obsequiis: invitis præstabo, ingratis adjiciam, con-honorabo & contemnescentes me. Et nunc tristis est anima mea, quod quacumque occasione offenderim vos; erique tristis, usque dum vestra indulgentia relevetis. Si tardaveritis; ibo & excusabo; præ foribus perseverabo pulsans; instabo, opportune, importune, donec vel merear vel extorqueam benedictionem.

17 Tam altis in Sancti illius visceribus radices egerrat contraria cum S. Norberto amicitia, ex eo potissimum tempore, quo junxerant prædicationis sacra arma, contra Petrum Abailardum. Ille licet anno MCXX aut XXI, in Synodo Sussheimensi, suum ipse librum proptis manibus igni dedisset, ita jubente Sedis Apostolicæ Legato Conone; pergebat tamen in judicio illo velut perverso queri, & eadem quæ antea docere ac propugnare; calamum interitum, felle amaritudinis tinctum exere-re subinde contra utrumque Sanctum, veras utriusque laudes in contumeliam vertit. Sic aliud non erat quam testimonium dare virtuti; ut cum in Epist. 1 queritur, ab amicitia contra se excitatos esse novos Apostolos, quibus mundus plurimum credebatur: quorum alter Regularium Canonicorum Vitam; alter Monachorum se resuscitasse, gloriatur. Dum autem in Ser-mone de Jo. Baptista eos calumniatur, quod de solitudine ad turbas procedentes, sicut de ficto Religionis nomine tumebant, ita & simulatione miraculorum, gratia mirabiles videri appetebant; in utroque & de utroque errasse, si non & mentitus fuisse convincitur.

Sanctissime diffusum;

Emulatio laudatam;

* Canonicus

quibus moti Pontificis & Cardinalis

festum duplex decretum an. 1672.

utique testimonium perhibet.

tur ex eorumdem Añis, & infallibili Ecclesia, ipsos pro Sanctis colubentes, iudicio; ac denique ex sententia Innocentii II, anno MCXL lata contra ejusdem errores, probante, non imprudenter, sed perquam prudenter fecisse Sanctos, quod per mundum discurrentes predicando, ipsum quantum poterant diffamantes, non modice tam ecclesiasticis quam secularibus potestatibus contemptibilem effecerint, & de ejus tam fide quam vita praevertita, scilicet & libidinibus palam notis debonestata, licet tum forte correctis, adeo sinistra disseminaverint, ut ipsos quoque amicorum praecipuos ab eo averterint.

19 Tantum vero abest ut fidem obtineat, cum summa illa miracula de resuscitandis quoque mortuis, inaniter tentata fuisse asserit, quod nuper quidem fecisse Norbertum, miratus ipse sit & riserit; ut vel ideo magis id vere narratum fuisse credamus, licet istud siluerit Auctor Vitae; cui, propter infidelium quorundam & impiorum obstinatam impudentiam, solum cura fuit, sicut in Prologo proficitur, ea breviter perstringere quae omnibus nota sunt, neque ipsis ulla improbitate audeant dislitteri. Dicerem, hic Abbatem fugillari; nisi post mortem illius, anno MCXLII Cluniaci obitum, crederem scriptam hanc Vitam; & illum restaretur Petrus Cluniacensis, ad Innocentium II scribens, cum S. Bernardo, sopitis prioribus querelis (adeoque & barethibus retractatis) pacifice convulisse; idemque proculubio fuisset facturus cum Norberto si videret, & calumnias eidem impatias recantaturus; reliquos enim tres vita annos sanctissime traxit, & pientissime obiit, prout legere est in epistola irascuntis Petri ad Helicissam, tunc Abbatissam aequae aetatis, olim autem Abbatardi discipulam & amantissimam.

20 Sed venio ad distinctiora magisque explicata Norberti & Ordinis Praemonstratensis clogia roriorum; in quibus scriptio ordine antiquior est Herimannus, Abbas S. Martini Tornacensis: qui Roma sub ann. MCXLI restaurationem monasterii sui prolixam texuit, variarum rerum notitia refertam qualis in Spicilegio Acheriani om. 12 legitur. Hic cum narasset fraudulentam Paschalis Papae II captionem, ad extorquendam investituram approbationem, anno MCXI patratam ab Henrico IV; Quidam, inquit, Clericus, nomine Norbertus, qui in eadem captionem Capellanus Imperatoris fuerat, videns tantam nequitiam domini sui Regis, poenitentia ductus, pedibus Domini Papae se prostravit; & absolutionem ab eo suscepta, eatenus saltem conversus est, quod oblatum sibi anno MCXIII Cameracensem Episcopatum, utpote non sine labe Imperialis investiturae tenendum, recusaverit; non multo autem post de caelo tactus est insular Pauli, & secularem vitam relinquens, in Franciam venit; & in Episcopatu Laudunensi locum quemdam solitarii reperiens, qui Praemonstratus dicitur, ibidem Deo sub Regula S. Augustini, immo multum rigidiori & arctiori, servire cepit: sicque per Dei gratiam brevi tempore profecit, ut nullum post Apostolos videamus hodie tantum fructum in Ecclesia fecisse. Nam cum necdum conversionis ejus trigessimus annus sit, jam fere centum monasteria a sequacibus ejus, per diversas oris partes, constructas audivimus, ita ut etiam in Hierusalem usque Regula eorum servetur. Nam, ut le aliis taceam, in urbe Laudunensi commissa est ei Domus Bartholomaeo Episcopo quaedam peupercula ecclesia, in honore S. Martini constructa: in qua idem Norbertus paucos ex Fratribus suis ponens, Abbatem eis praefecit virum religiosum, nomine Walterum: cui Deus tantam gratiam contulit, ut hodie in ipsa ecclesia fere quingenti Fratres degere videantur; jamque ex ipsa decem fere alia monasteria processerunt. Ipse vero Norbertus, postmodum in urbe Magdeburgensi Archiepiscopus factus, tempore Lotharii Impera-

toris, qui Henrico successit, defunctus est. Memo- ratur &c. Vide tom. 6. Junii p. 25. col. 1.

21 Herimanno succedit Laurentius de Leodio, ejusdem cuius ille Benedictina Professio, in Historia Episcoporum Virdunensium, Albero Episcopo scripta ante annum quo hic obiit MCXLIV, & in eodem Spicilegio prae laudati tome inventenda. Ibi is narrat, quomodo idem Episcopus Albero, vigorem monastici ordinis diu frustra restaurare in quibusdam conatus, degenerem & aridam plantationem ferro abscissionis extirpavit, & novellam Clericorum monastici Ordinis ibi inseruit, quos Norbertus, Magdeburgensis Archiepiscopus, vir magnus in Ecclesia, de Professoribus sui Ordinis delegaverat ei. Estat ibidem ipsiusmet Albero ad Innocentium Papam Epistola, qua causam Praemonstratensis reddit, cur in ecclesia S. Pauli, juxta civitatem, quae per incuriam & irreligionem paucorum Monachorum ibi degentium, ad tantam infamiam redacta fuerat, ut jam non domus Dei, sed diceretur esse quoddam prostibulum, posuerit pauperes Christi ecclesiae Praemonstratae, secundum Regulam B. Augustini laudabiliter viventes.

22 Haec epistola velata, cum etiam de introductis per eundem Episcopum Cisterciensibus egisset Auctor, atque ad Ecclesiastici & monastici ordinis reformationem, primum quidem Simoniacam avaritiam gladio Petri succisam dixisset; deinde novam Carthusianam Religionem, Aquilae in caelum volanti comparasset; ut habeamus, inquit, animal vituli laborantis & offerentis in sacrificio Dei, itemque hominis prudenter divina & humana ratiocinantis, subsequuta sunt illa duo Cherubim, expandentia alas suas in medio Ecclesiae, & versis vultibus in Propitiatorium se mutuo respicientia; id est, duo praeclarissimi Ordines, devotione sua Ecclesiam protegentes, & conversis ad Deum cordibus se mutua caritate amulantes: quorum unus Cisterciensis, duce Bernardo, sanctissimi nominis Abbate, Monasticum ordinem, jam pene lapsum, ad primam Apostolicae vitae normam reparavit; alter, merito & nomine a Deo Praemonstratus, duce Norberto Parthenopolitano Praefule inceptus, Ecclesiasticum ordinem de futo mundanae vanitatis excussit. Credas hos duos Ordines esse, de libro Apocalypsi duos Prophetas, circa finem mundi a Deo missos, & sacco poenitentiae amictos; duas Olivas clementiae caelestis, divinique duo Candelabra gratiae: ita se in omnibus cruciant, ita verbo vitae mundum irrigant, ita meritum luce illuminant. Isti duo, Deo conperante & piis omnibus juvantibus, adeo jam profecerunt, ut Cisterciensis quidem, per id temporis tricennium, jam in ducentas Abbantias, magni nominis, meriti, & numeri exereverit; & usque in barbaros Sarmatas & extremos Scythas jam diffundi coepit; Praemonstratus autem per hos viginti annos in Abbantias pene septuaginta adoleverit.

23 Et haec quidem antiqui illi, sed nuper primum impressi scriptores: necdum autem lucem viderunt Antikimennon libri, Eugenio Papae III inscripti, atque adeo ante an. MCCLIII scripti, ab Anselmo, Episcopo Havelbergensi Ecclesiae, in Saxonia inferiori sub Magdeburgensi Metropoli. Codicem originalems. & fortassis toto mundo unicum, dignumque in auctiori Sanctorum Patrum Bibliotheca vulgari, possidet amicissimus nobis Henricus Julius Baro de Blum, Casareus in Appellationum tribunali Consiliarius Pragensis, a quo etiam submissum Florentino exemplar Hieronymiani Martyrologii alterum saepe laudamus. Hic cum suum illum Codicem nostro Hermannus Horstio, Eleonora Imperatricis viduae Confessorio, legendum commodasset; isque Reinoldo Debus, iidem Societatis nostrae

Laurentius de Leodio ante ann. 1144

cum de Praemonstratensibus Virdunensibus adductis egisset

ipse & Cisterciense v. k. m. m. 107 extolli

Anselmus Havelberg. Ep. Eugenio Papa III scribens

A nostra erudito & libris noto Sacerdote (quorum au-
borum animas Deus habeat) inspicendum dedisset;
sua is manu transcripsi nobis ex lib. 1. c. 10, sequens
de argumento, quod tractamus, fragmentum.

24 Surrexit in eadem professione [Canonica nem-
Norberti-
ni insti-
tuti cele-
stis pro-
pagatio-
nem ad-
miratur:

pe] & in Apostolicæ vitæ imitatione quidam Pres-
byter religiosus, nomine Norbertus, tempore Papæ
Gelasii: qui, propter suam religionem, & multas
enormitates & schismata, quæ tunc fiebant in oc-
cidentali Ecclesia, a Romano Pontifice Gelasio lit-
teras & auctoritatem prædicandi accepit. Ille suis
temporibus in religione clarissimus & famosissimus,
diversas provincias prædicando peragravit, non par-
vam turbam religiosorum collegit, multas congrega-
tiones instituit, & eas ad perfectionem Apostoli-
cæ vitæ verbo & exemplo informavit. Qui etiam
tantam gratiam habuit coram Deo & hominibus,
ut vere beatos se dicerent, qui illi adhærere pos-
sent. Postea in Magdeburgensi Ecclesia Archiepi-
scopus factus est, cujus corpus Sanctum & venera-
bile requiescit in Ecclesia B. Mariæ, in sua Me-
tropoli, ubi ipse Fratres suæ Religionis ordinave-
rat. Igitur religio per eum renovata, maxima cæ-
pit habere incrementa & ubique terrarum diffusa
est; adeo ut nulla fere provincia sit in partibus
Occidentalibus, ubi ejusdem Religionis Congrega-
tio non inveniatur, Francia, Germania, Burgun-
dia, Aquitania, citerior Hispania, Britannia minor,
Anglia, Dacia, Saxonia, Leutecia, Polonia,*
Bavaria, Sueviaque, Pannonia & Hungaria, Lon-
gobardia, Lignigia, Etruriaque, & Tuscia.*
Omnes nempe hæc provincie habent Congregatio-
nes præfatæ Religionis, quarum etiam exemplis &
orationibus confidunt incessanter adjuvari. Extendit
etiam palmites hæc eadem sancta Societas in partes
Orientis: nam in Bethlehem una; & in loco, quem
vocant sanctum Abacuc, alia Congregatio est.

25 Atque hi pauci ex multis illis fuerint, de qui-
bus in Prologo Auctor Vita ait, quod cum S. Norberti
vitam & gesta conscripserint, rem tamen plenarie
& ordine non persequuntur; ut nec facit is, qui
Gesta Bartholomæi Episcopi scripsit, coævus etiam Au-
ctor sub annum MCL, necdum triginta annis a Sancti
adventu in Urbem Laudunensem; qui Auctor hic non
profertur, quia excerpta ex illo facient nobis Caput 2
Analektorum, post illud quod Cappenbergenses adjunxe-
runt: quodq; solum hæcenus excusum habetur; cum
istud a Pagio & Polycarpo carptum & per partes deli-
betur. Videtur autem esse illa, quam Andreas du
Chefne, in Bibliotheca Historia Francica pag. 248, ap-
pellat Historiam restorationis Ecclesiæ Laudunen-
sis, sub Bartholomæo Episcopo, Ms.

** V. Auctorum quorundam sæculi sequentis*
testimonia. Sanctimonialium Ordinis vetus
disciplina.

26 L Ocum sequenti sæculo primum datus Rober-
to de Monte, Sigeberto Gemblacensi usque ad
annum MCCX continuator, ad annum MCXXXI sic
scribent: Sub bis temporibus Ordo Canonicus Præ-
monstratensis & Monasticus Cisterciensis, quasi duz
olivæ in conspectu Domini, pietatis lumen & de-
votionis pinguedinem mundo ministrabant; & quasi
vites fructiferæ, religionis palmites circumquaque
propagabant; & per omnes fere Christiani orbis
terminos, bonæ opinionis paulatim odore diffuso,
novas Abbacias, ubi antea Dei cultus non fuerat,
construebant: unde etiam in Syriam & Palestinam
de Præmonstrato Fratres missi, nonnullas Abbacias
ædificaverunt. Sic ille, breviori Elogio multa com-
Junii Tomo I.

plexus. Prolixior aliquanto est Auctor Annalium Lau-
duensium, Roberto plane contemporaneus; siquidem hic
ille est Anonymus Canonicus Laudunensis, natione
(ut videtur) Anglus cujus labor laudatur ab An-
drea du Chefne in Bibliotheca & pag. supra citatis, anno
sub titulo Chronici Ms. a Nativitate Christi usque
ad annum MCCXVIII, in quo de rebus præcipue
Belgicis tractatur. Ut autem id opinemur, facit Pa-
gins, quando ex Annalibus, ut vocat ille pag. 10 tran-
scribit nobis lib. 3 cap. 1 ad annum MCXXI; tale
enim Chronicon, quale jam audivimus; facile potuit
ac debuit implevisse duos libros, prius quam ad Bar-
tholomæi Episcopi tempora veniret. Igitur verba ejus
hic accipe, quousque Annales seu Chronicon istud inte-
grum exhibeat aliquis; quod etiam Historia Episcopi
Bartholomæi optamus.

27 Post paucos annos ille novi luminis novæque
conversionis, non solum exterioris, sed etiam inte-
rioris candoris novus inventor & inceptor, Domi-
nus Norbertus, de Germania in Franciam adve-
niens, divina præcedente & comitante gratia, in
Episcopatu Laudunensi, primam illam, Præmon-
stratensem scilicet, vineam plantavit: quæ in cha-
ritate radicata & fundata, quasi viciis fructifera pro-
pagines suas, a mari usque ad mare, & a flumi-
ne usque ad terminos orbis terrarum, extendit; &
vino fortitudinis suæ, quod lætificat cor hominis,
jam ubertim inebriavit plures Principes & Judices
terræ, juvenes & virgines, senes cum junioribus;
ita ut fortiter inebriati, nihil aliud quærant nisi
laudare nomen Domini, & cantare canticum no-
vum; quoniam veterem hominem cum actibus suis
exuentes, & novum qui secundum Deum creatus
est induentes, carnales illecebras funditus abjiciunt;
& quasi de aqua in nuptiis a Domino in vinum
conversi, quæ retro sunt obliviscuntur, & ad ea
quæ ante sunt extenduntur. Sicque licet in terris
corporaliter consistant; tamen quæ sursum sunt sa-
piunt, non quæ super terram; dicentes cum Apo-
stolo; Nostra autem conversatio in cælis est, ubi
Christus est ad dexteram Dei; cælestibusque Sera-
phim mente conjuncti, solo Christi jugiter ardent
amore; cui etiam corpora sua exhibent hostiam vi-
ventem, sanctam, Deo placentem; candorem vir-
tutis, quo intrinsecus nitent, etiam in exteriori ve-
ste præferentes. Ita ille, ac plura forsitan alia in pro-
gressu historia, digna lucem videre, si quis obstetricetur.

28 Ternarium, sæculi XIII prolixius laudantium
Præmonstratenses, vel eorum conditorem Norbertum,
(plures enim nobis modo non occurrunt, etsi plures esse
vix ambigamus) claudat Jacobus de Vitriaco, ex Acco-
nenfi in Palestina Episcopo, S. R. E. Cardinalis Tus-
culanus, qui vel eo nomine prætermittendus a nobis non
fuit, quod ipsiusmet, anno MCCXXIV defuncti, Vitam
daturi sumus ad XXIII Junii, nobile Corollarium ad
Vitam S. Mariæ Ognatenfis ab eodem editam, cum ar-
gumentis communis ejusdem utriusque cultus. Sane con-
tinuatum ab eo candidi Ordinis elogium, sive Caput
22 Historia Occidentalis De Canonicis Præmonstra-
tensis Ordinis, tantum fecit Pagius, ut operosis commen-
tariis dignum judicaverit; quibus tamen omissis sufficeret
paucas notas subungere, ab Henschenio restitutas; qui idem
totam S. Norberti Vitam ceperat Notis illustrare, a me
secundis curis amplificandas, quatenus necesse videretur.
Vitriaci verba hæc sunt.

29 Quidam a vero vir justus & timoratus, ve-
rus Dei cultor, & permanens in innocentia sua,
dictus Norbertus, cum prædicatione sua, velut cæ-
lestis fistula & tuba argentea, multos docuisset; &
ad Dominum convertens, ad frugem melioris vitæ
divinitus inspiratos incitasset; tandem in loco, qui

AUCT.
D. P.
Chronolo-
gis Lau-
duensis
anno
1226,

prolixiori
Elogio.

Phil. 3.
30

Jacobus
Vitriaco

ante an-
num
1244

diffini-
etiam ex-
plicita: se-
orum
diff. pli-
nom. On-
dini.

ANCT. Præmonstratum dicitur, ad opus sui & discipulo-
rum suorum, pacificum constituit habitaculum.

- b c* Sumpto autem regulari & habitu, ut secundum regulam B. Augustini Domino militaret, consuetum vivendi modum, quem prædicti Regulares Canonici usque ad tempora illa laxius observaverant, in se & in discipulis suis coarctavit, quasdam novas institutiones addendo, quasdam etiam veteres immutando. *d* Carnes siquidem Præmonstratensis Ordinis Canonici & Fratres laici numquam, nisi in infirmitate, manducant. A festo sanctæ Crucis usque ad Pascha & jejunant: duobus pulmentis, more *e* Cisterciensium, in refectorio vescuntur. *f* Camisiis non induuntur: pellibus caprinis utuntur. Vestiti tunicis albis, & caligis calceari dormiunt. Cappis laneis albis, absque tinctura aliqua, vestiuntur. Diebus festis, more aliorum Canonico-
rum, novem lectiones; aliis autem, tres tantum in Matutinis legunt. Post Officium nocturnum ad dormitorium revertuntur, ut dormiant & quiescant. Temporibus determinatis & horis certis ad labores manuum *g e* grediuntur. Parochiales ecclesias & animarum secularium curas in propriis personis suscipiunt. Omnia hujus institutionis & religionis monasteria sub uno capite Præmonstratensis monasterii continentur, ad quod *b* annis singulis ad generale Capitulum omnes hujus Ordinis Abbates congregantur. *i* Habent autem *i* Curias & Prioratus, non solum hominum, sed & seminarum: in quibus tam clerici quam laici, secundum quod a Superioribus suis injungitur, commorantur.

30 A principio autem Ordinis & novellæ plantationis, cum adhuc pretioso paupertatis thesauro abundarent, quasi multo novæ religionis inebriati, & ferventes igne illo, quem misit Dominus interram ut arderet, adeo succensi sunt, quod non solum vicinas regiones, sed remotas per universum fere mundum provincias accendebant, illuminabant, & exemplo conversationis suæ provocabant. Unde parvo tempore multa ubique hujus Ordinis & professionis tam Clericorum quam Sanctimonialium constructa sunt *k* monasteria, largitione Principum & eleemosynis fidelium, copiosis redditibus & latis possessionibus in immensum ampliata & sufficienter ditata. Castis siquidem matronis, & viduis sanctis, & Deo devotis virginibus, velut lapidibus pretiosis, ad ornatum & pulchritudinem tam sanctæ & honestæ religionis convenientibus, quasi ex duobus virorum & mulierum parietibus uno angulari lapide conjunctis, jucundum Deo constructum est habitaculum, & quasi alterius arcis ædificium cubito consummatum: in quo immixta animalia, & bestiales sensualitatis motus, jejuniis, vigiliis, orationibus, & aliis variis disciplinis tanta districtione domabantur, quod refrænoato tumultu pacem habentes, arcis rectores non multum infestabant. Quod si aliquando contra ipsos indiscipline insurgerent, capitibus eorum allisis ad petram, in matutino, id est in principio suggestionis diabolicæ, interficiebantur omnes peccatores terræ. Moniales siquidem adeo inclusæ intra septa monasterii tenebantur, quod ad eas nullus hominum patebat ingressus. Et quoniam in choro & ecclesia non cantabant, sed tantum in silentio orationi vacabant, psalteria sua legentes, & Horas Canonicas vel beatæ Virginis Mariæ secreto cum omni humilitate & devotione dicentes; commorabantur seorsum ejusdem Ordinis Sacerdotes & Clerici, viri probati & religiosi, qui eis in divinis Officiis servientes, Confessiones earum per fenestras audiebant, & eas certis temporibus verbis divinarum Scripturarum instruere & informare studebant.

31 Auctor Gestorum Episcopi Bartholomæi, cap. 3 D *Anales* eorum, sic de illis loquitur: Miro modo videmus, ad illius institutionis monasteria sic festinantes, ut plusquam decem millia seminarum in eis credamus contineri. Notat autem *Parcensis* apud Lo-
vanum *Abbat* Chronologus M. ab ipsemet S. Norberti, eas in Præmonstrato collocatas; Idque liquere ex diploma *Cælestini* II, ad Hugonem Abbatem dato 111 Idus Decembris anno MCXLIII; & inter alia ubi ea habebantur monasteria, numerat Cellam superiorem prope Herbipolim, & Augiam Minorem apud Ravensburgum, & S. Michaelis Antverpiæ, & suum denique *Parcense*, cujus secundus Abbas Philippus scribens S. Hildegardi; Ora, inquit, Mater venerabilis, pro me, & pro congregatione Fratrum ac Sororum, quam habeo regere, ut pacem & concordiam nobis Dominus tribuat. De quibus idem Chronologus ita scribit, Commorabantur illæ seorsim a viris, neque in choro & ecclesia cantabant, sed tantum in silentio orationi vacabant; Psalteria sua, & Horas canonicas vel beatæ Virginis secreto, & cum omni humilitate & devotione, legentes, & in aliis operibus Ecclesiæ & Fratribus, suendo, nendo, texendo, lavando, ser- E vientes.

32 Et hæc quidem omnia innocentissime, donec primo fervore tepescente, ut addit *Vitriacus*, improvida securitas torporem & negligentiam inducere coepit; & fenestras, per quas solas primitus dabatur al-
loquium, convertit in ostia. Unde prudenter ut idem concludit, in Generali Capitulo Præmonstratenses unanimiter firmaverunt, quod feminas de cetero in Ordine suo non essent recepturi. Capitulum hoc anno MCXXXVIII celebratum fuisse, docet *Pagius* ad hunc locum pag. 332; simulque declarat in eo non fuisse statutum, ut omnino non essent ullæ; sed, quem-
admodum ait *Bartholomæus*, earum recipiendarum primus S. Norberto auctor, visum est illas remove-
& ad serviendum Deo longinquius collocare. Paulo aptiorem ac clariorem forsitan modificationem eruit *Chronologus* *Parcensis* ex ipsis Statutis Ordinis, ubi dist. 4 c. 13 dicitur, Nulla mulier in Ordine nostro recipiatur in Sororem; nisi in illis locis quæ sunt ab antiquo cantantibus Sororibus deputata. *Conversæ* ergo dumtaxat, & tantum non in ipsis habitantes monasteriis, quales superius descripsi *Chronologus*, arce-
rent *Patres* voluerunt; non omnino extincta earum, quibus choro & cantui sacro vacare iudicatum fuit, monasteria, quæ ad hæc usque tempora perseverant, secundum *Bullas* Summorum Pontificum *Innocentii* II, *Cælestini* II, *Eugeni* III, quorum postremus anno MCCLII, illud etiam, inquit, humanitatis ratione perspeximus, & præsentis decreto in perpetuum valituro sancimus, ut Sorores, quæ, per laborem Fratris nostri Norberti Magdeburgensis Archiepiscopi & vestram exhortationem, ad omnipotentis Dei servitium accesserunt, & semetipsas Domino obtulerunt, de bonis vestræ ecclesiæ (quorum non minima pars eidem loco per ipsas noscitur pervenisse) sine cujusquam contradictione, nunc & semper in sustentatione temporalium necessaria consequantur.

33 Hactenus scripseram & prælo paraveram cum Perillustri Dom. Jacobus Baro le Roy, editis *Marchionatus* S. R. I. & *Gallæ Brabantie* Notitiis clarus, ad me detulit feliciter redemptum *Chronicon* *Alberti* *Monachi* *trium-Fontium*, in eoque legendum exhibuit *lib. 6* *Historia* *Genealogica* *familiarum* *Guisnensis*, *Ar-*
drensis, *Gandavensis* & *Cortacensis*, descriptum pag. 333, ubi initium Ordinis explicatur, ad annum MC-XIX, his verbis. Ordo Præmonstratensis coepit hoc tempore, per vicum mirabilem Dominum Norbertum,

ut etiam
liquet ex
Bullis
Pontifi-

Ha par-
dentes
parata
postea

F
Et hanc
remot
is qua
eborum
habebant

Quid do-
initio Or-
dinis Al-
teriur 3
fontium
an. 1240

Arum, natione Teutonicum. Et fundata est Ecclesia sub Episcopo Bartholomæo in diocesi Laudensi, & in presentia viri nobilis Thomæ de Coccy, & filii ejus Ingelramni. Habebat hic Ordo trecentas quinquaginta Abbatis. Desunt scribere auctor iste, in his quæ seculis sunt, fide dignissimus, anno MCCXLI. Pergit deinde Nobilium istorum, sub quibus fundata est Domus illa, Præmonstratensis, antiquitatem genealogice explicare; quod nostri hoc loco instituti non est. Quare Commentarium hunc prævium finio cum Annotatis Henschenii nostri, jam olim ad locum Jacobi de Vitriaco præparatis, in hæc verba:

ANNOTATA G. H.

a Egerat Vitriacus cap. 21 præcedenti de Canonici Regularibus, cui hoc subiungit.

b Pagus lib. 1. cap. 3. explicans textum Vitriaci, offert, horum essentialium habitum esse tunicam laneam & niveam, cum scapulari candido & laneo.

c Idem cap. 4 ait, hanc S. Augustini Regulam ipsi confirmasse Summos Pontifices, Alexandrum, Lucium, Urbanum, Clementem, Innocentium, Honorium, sui quemque nominis tertium, item Gregorium IX, Innocentium IV, Urbanum & Gregorium X, aliosque, quorum Privilegia libro 3 idem Pagus profert, & Privilegio 103 Gregorius X plurimum decessorum exemplar allegat. Regulam prædictam Pagus cap. 4 libri primi exhibet, & Sectionibus 19 exponit.

d Absinentia a carnibus perpetua relaxata fuit a Pio Papa II anno 1460, ac dein a Sixto IV, Alexandro VI, & Julio II. Consule caput 6 Pagit.

e Modificatum deinde auctoritate eorundem Pontificum jejunium, & redactum ad Adventum Domini, Quin-

quagesimam, ferias sextas totius anni, Vigilias Delphe-
re Virginis & similes, docet Pagus cap. 7.

f Auctoritate Clementis VI usum vestium laneorum ad carnem, Prælatorum arbitrio & dispensationi reli-
ctum, tradit Pagus cap. 8.

g Scilicet ut otium fugiatur, ceterum præferri stu-
dia literarum labori manuum palam est.

h Capitulum generale de annuali factum est trien-
nale anno 1603, sub Francisco a Longoprato Præmon-
strati Abbate.

i Curie sunt, curus, grangia, villa seu prædia, in quibus si duo vel plures Presbyteri collocantur, ap-
pellantur Prioratus.

■ Fuerunt monasteria per 30 circarias seu provin-
cias distributa, & hæc indicat Pagus a pag. 318, quæ ibi videri possunt. Huc facit quod Miræus, ad calcem Indictis monasteriorum, post Chronicon Præmon-
stratense invenienti, ex Ms. Steinfeldensi recitat, tam-
quam in Cænobia Cella-superioris apud Herbipolim lo-
cum: Hæc est summa claustrorum sive monasterio-
rum Ordinis Præmonstratensis. Mille Abbatiz, tre-
centæ Preposituræ, cænobia vero Sanctimonialium
sunt quingenta. Insuper in Ordine Præfato sunt
sexdecim Episcopatus: de his sunt septem Archie-
piscopi, & novem Diocesani Episcopi. Quam qui-
dem summam ita credo collectam intra primum aut
sesqui-primum seculum Ordinis; nam, teste eodem Mi-
raeo, Sloga in Austria sic legitur parietibus aula in-
scriptum: Dinumerata sunt ubique terrarum hujus
candidæ familiz cænobia, ante annum millesimum
ducentesium, Canoniorum quidem mille trecenta,
Sanctimonialium vero quingenta, exceptis Prio-
ratibus & aliis domibus minoribus.

V I T A

Auctore Canonico Præmonstratensi coevo.

Ex pluribus Mss. Imprimi curata a D. Crysostomo, Abbate
S. Michaelis Antverpiæ.

P R O L O G U S.

Tanto procul dubio quisque fidelis piusque ani-
mus, ad omnipotentis Dei amorem & gloriam
promerendam, propius accedit; quanto bonum, quod
de alio audit, facilius credit, idque sibi ab eodem
Domino Deo conferri optat & sperat. Qui non
credit, non imitatur: qui vero non imitatur, num-
quam perveniet: quia sicut vera est patria, quam
in exilio hujus vite quaerimus; ita similiter vera
& singularis est via, qua tendimus. In hac autem
via, erroribus & ærumnis valde & multipliciter
intercepta, non defuerunt nobis ab initio mundi,
inter cetera divinæ dispensationis beneficia, sancto-
rum virorum exempla: quorum vestigia sequentes,
æternæ beatitudinis gaudia & avidius quaeremus
& certius caperemus. Horum nimirum quædam
sunt, quæ præterita & ab aliis conscripta legimus;
quædam vero, quæ ipsi quoque ex magna jam
parte vidimus & videmus. Quapropter, cum nihil
sit homini Christiano in peregrinatione sua tam
commodum, & ad sempiternæ gloriæ præmia ca-
pessenda necessarium, quam vitam informare hone-
stis moribus, & laudabilibus studiis occupari; gra-
tanter profecto & cum omni devotione suscipit,
quæcumque de hujusmodi viris memoriz commen-
danda potuerit invenire: ut quorum satagit æmu-
lari virtutem, studeat etiam merita jugi meditatio-
ne revolvere. Sed infideles & impii, quorum

Deus venter est, & summum bonum corporis vo-
luptas; quidquid legunt vel audiunt, quod ab eo-
rum studiis & conversationibus sit aliequum, falsum
continuo & confictum esse judicare non metuunt:
& quia scdam & immundam conscientiam ge-
runt, exosam habentes justitiam & suspectam veri-
tatem; simplices quosque a via salutis avertere, &
suis corruptis & perditis moribus subvertere non
desistunt.

a Propter istorum itaque obstinatam averten-
dam impudentiam, cum proposuerim scribere de
Præmonstratensibus viris, nostris temporibus omnis
religionis & sanctæ vitæ meritis coram Deo &
apud homines approbatis; cogor multa prætermis-
tere, ea dumtaxat breviter attingens, quæ omni-
bus nota sunt, neque ipsi ulla improbitate audeant
diffiteri. Horum profecto virorum cum considera-
rem opera, & animadverterem incrementa, mirum
in modum comperi, non hominum virtutem, sed
Dei. Recordatus proinde illius Evangelicæ senten-
tiæ, quam Magister bonus & Salvator omnium Je-
sus Christus protulit, dicens: Ex fructibus eorum
cognoscetis eos: & quia non potest arbor mala bo-
nos fructus facere; contuli me ad arborem, unde
tot & tanti fructus processerant, indagandam. Cum-
que paulo diligentius rei originem & radicem per-
quirerem; occurrit mihi piæ & reverendæ memo-
riæ

Exempla
sancto-
rum ad
æternam
salutem
ducunt.

Auctor
volens de
præclaris
Præmon-
stratensi-
bus scri-
bere,

Matth. 23
16

incipit
Vita S.
Nathani-
fundat-
ris.

éditions Anversiennes.

B

xxviii De constructione & dedicatione Præmon-
stratiz ecclesiz.

17 De tribus visionibus, quibus post discessum
suum visus est.

Fraternum Carpenbergensium.

x Quomodo dæmoniacum curavit.

Hæc Appendix mihi faciet Caput i Analectorum, quorum reliqua Capita nihil attinet adnotare; quia nihil faciunt ad Antverpiensium editionem, cujus solius hic reddimus rationem.

Digitized by Google

A

CAPUT I.

Ortus; secularis vita; conversio ad meliorem.

Fuit in diebus *a* Henrici Junioris Caesaris Augusti *b*, Paschale summo Pontifice Sedis Apostolicæ regimen administrante, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo decimo quinto, vir quidam, nomine Norbertus, natione Teutonicus, municipio de *c* Sanctis, quod antiquitus *d* Troja dicebatur, genere de illustri Francorum, & Germanorum *e* Salicorum prosapia ortus, opibus *a* laudatus, forma decorus, statura gracilis ac paululum longus, ætate adultus; scientia tam litterarum quam curiæ ac sæculi eruditus; eloquio excultus, officio Clericus, ordine Subdiaconus, vita & moribus pro ætate & sæculari consuetudine admodum levis. Nomen patris ejus Herbertus, de castro juxta silvam Kettel *a* *f* Genepe nomine, & nomen matris Hadvigis; quæ cum eum *B* a Domino postulatam gessaret in utero, audivit per somnum dicentem sibi: *A*equo animo esto Hadvigis *g*, quoniam Magnus apud Deum futurus est & apud homines.

4 Hic, cum in omnibus ei præsentis vitæ obsecundaret felicitas, & rerum temporalium prosperitas arrideret; factum est inter cetera, ut etiam in Magnatum curiis perspicuus haberetur; primo quidem in curia Domini Friderici *b* Coloniensis Archiepiscopi, deinde in aula Imperatoris: in hac nimis, propter officium *i* Clericatus & scientiam litterarum; in illa vero, propter generositatem animi & excellentiam urbanitatis; in utraque autem, propter affabilitatem vitæ & elegantiam morum. Hic clarus, ibi nobilis; strenuus utrobique: dilectus & honoratus non minus a Dominis quam ab universa familia; gratus omnibus, & habilis universis; magnus inter magnos, & inter parvos exiguus; inter nobiles illustris, & inter ignobiles rusticanus; inter peritos disertus, & inter idiotas tamquam fatuus, cunctis se amabilem exhibebat: omnibus denique omnia factus, omnium, inter quos versabatur, studiis congruebat. Erat enim homo ad spectu hilaris, vultu serenus, sermone jucundus, conversatione mansuetus, societate affabilis, suis beneficus, extraneis pacatus; in dando profusus, in accipiendo pudibundus; in manu consilii sui positus, & ante cogitationum suarum oculos constitutus, proprio pro ratione utens arbitrio, & pro arbitrio agens vitam: nihil sibi denegans, neque intentatum relinquens, quod propriæ voluntatis suggereret appetitus; non attendens quid liceat, & quid non deceat non cavens, dum tantum quod libet suppetat, & quod displicet non obstat; transglutiens præterita, præsentia devorans, præoccupans & futura: civis sæculi hujus egregius, & inclitus Babylonis colonus; clausis incedens luminibus, & capite verso retrorsum, nesciens quid super eum disponderetur in posterum, & ignarus quid sibi crastinus pareret dies, immo, quod deterius erat, penitus non curans; religionis & quietis impatiens, inquietudinis & impatientiæ servus.

5 Amplificabant præterea in his omnibus spem votorum ejus, & dilatabant desideria cordis, secundorum proventuum temporalis successio, & aura favoris humani, plausu dulcisono, & voce, homini sic affecto melliflua, acclamantium undique atque dicentium, Euge euge: præ cuius dulcedine atque suavitate, promissio regni celorum, seu commina-

Junii Tomus I.

tio gehennæ ignis ardentis, & quæ his similia, AUCT. insonabant auribus ejus, tamquam verba lenta & COÆV. somnolenta, perstreptentia & tumultuosa, indignationis & molestiæ plena, quasi deliramenta senilia, & ineptiæ pueriles. Omnis denique cantio, quæ non geminum in circuitu ejus duplicaret Euge, videbatur ei veluti locutio inanis & narratio fabulosa. His igitur stimulis exagitatus, atque hujuscemodi sollicitatus aculeo, circumferebatur Norbertus in medio Babylonis; multiplicibus & tortuosis anfractibus, per vias laboriosas & difficiles, semper vadens & nunquam rediens, errans & nesciens, vagus & profugus, fluctuans nec sentiens, periclitans & securus, exhaustiens ventum & aucupans veni-tem. Tum factum est, & ecce subito & ex improvviso sermo velox & manus præpotens imminet dorso fugitivi, dejiciens adscensorem, & erigens curvum.

6 Accidit enim ut solus, uno tantum assumpto secum puero, festinaret ad locum quemdam & Fredden nomine: sed cur clam vel solus ierit, ipse novit qui dixit: Sepiam vias tuas spinis. Cum vero, cum miro tam equitaturæ quam sericæ vestis apparatu, E procederet in prati virentis amœnitate; subito densantur nubes, insurgunt procellæ, terrent tonitrua, micant fulgura & tempestates: villæ refugia procul: spiritus potestatem tempestatum habens, terrores incutit, & mortis horrendæ responsa. Quid plura? Non destitit illitteratus docto, servus domino, puer seniori clamare, prædicare; Norberte, quo vadis? Domine, quid agis? Revertere pater, revertere: manus enim Domini valida contra te. Clamat servus, loquitur asina, sed utilius quam illa Balaamitica. Dominus enim desuper pius ad revocandum, nec tardus ad convertendum, quasi diceret; Norberte, Norberte, quid me persequeris? Corpus apravi tibi, divitias quibus te ostentas, administravi tibi; mihi servire debueras: cur & alios perdere festinas? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Adhuc repente prosiliit iæctus ante pedes equi, pervorans herbam, scindens & aperiens terram profundius quam ad staturam hominis quem sano sensu nullus audire posset mortalium; &, ut supra dictum est, manus præpotens Domini dejecit adscensorem; ejus misericordia vivificans, incurvatum & humiliatum protinus erexit. Strabat puer supfactus, jacebat dominus, jacebat & equus, sere usque ad mortem extra se factus: fœtor impleverat locum & vestes hominis velut sulphureus, velut infernalis ignis.

7 Post horæ spatium surgit homo quasi de gravi somno; sed & reversus ad se, tactus dolore cordis intrinsecus, dicere cœpit intra se: Domine, quid me vis facere? Et statim, quasi responderetur: Desine a malo, & fac bonum; inquire pacem, & persequere eam; non processit ulterius, nec transivit vallum quod foderat ei Dominus: sed revolvens secum misericordias Domini, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus, reversus est via qua venerat. Et ex tunc conceptum divini amoris ignem paulatim augmentans, nec subito mutavit habitum, nec statim reliquit sæculum; sed asperitate cilicii membra domabat sub mollibus indumentis, & erigere se contra se prætentabat. Tum vero deinde sentim atque paulatim, interior verbi Dei gladius, penetrans profunda, urensque renes & scrutans corda, cœpit ab interioribus versa vice reformare quod mendaciter fuerat deformatum; evellens & destruens, reedificans & plantans, eadem qua irrepsit via ejiciens serpentem; vertitque repente atque in momento, & mutavit silvestrem & rapacem accipitrem, in simplicem & mansuetam columbam. Factum est autem, sicut dicit Apostolus, ut

Zzz 3

ubi

ingreditor viam perditionis.

11

Osæ 2, 6.

In tempestate deprehensus.

monstrum a puero remittit.

illu fulminis dejicitur ex equo.

& incipit conversio.

cilicium induit.

atque paulatim mutatur interior.

Rom. 3, 20.

AUCT. COEV. ubi peccatum superabundavit, abundavit & gratia. Et quia noverat Spiritus sanctus modum & ordinem operationis suae, non est quidquam oblitus; sed postquam inspiravit amorem, addidit insuper & aperuit intellectum, misitque in animum renovatam jam intrinsecus mentis, ut tempus adhuc modicum & sibi congruum sustineret exterioris hominis exuendi cum actibus suis, locumque aptum & idoneum eligeret publice abrenuntiandi huic saeculo, ac principi & magistro ejus diabolo, cum omnibus pompis suis, ubi divinae pietatis clementia & evidentior appareret & gratior existeret.

*deliberat
de abren-
gundo sa-
eculo:*

*in Sige-
bergenf
monasterio
tunc spi-
ritualibus
14. 01.
Prov. 29.
11*

3 Collectis ergo interim ad se Vir Dei viribus, rediensque introrsum apud se, corroboransque animum suum, & altiora secum versans consilia; mutavit funditus atque convertit omnia vitae suae studia, ad vias penitus alias & omnino diversas. Jam igitur edoctus pugnare cum hoste, retraxit continuo pedem a Curia; ac domi residens, vel in Abbatia Sigebergenf, cum bonae memoriae m. Conone Abbate, qui tunc illi praeerat monasterio, mirandae simplicitatis viro, commorans, & Scripturas divinas memoria colligens; expectabat, ut dicit Salomon, sapiens usque ad tempus; & tirocinia quaedam futurae conversionis exercens, quidquid paupertatis apud se disponebat, quidquid passionum & agorum accidere poterat, infatigabili praemeditatione levigabat. Ne autem novelli tironis, & in-exercitati adhuc militis, affectuosus animus sedula dilationis suspensione aliquatenus angeretur; confortabatur exemplo Domini & Magistri sui ac Redemptoris omnium Jesu Christi, de quo ipse legebat, quia sustinuit donec veniret tempus & hora ejus; sicut refert sermo Evangelicus, dicens de Judaeis: Et non tenuerunt eum, quia nondum venerat hora ejus: & alibi sub persona ipsius; Quid mihi & tibi est, mulier? nondum venit hora mea: & iterum; Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum: & rursus Evangelista; Cum appropinquasset Pascha, dies festus Judaeorum; sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, &c. Imbutus itaque nova interioris virtutis gratia, exterioris autem vetustatis tunica nondum exutus, demulcebat desiderium suum spe uberius fructus; maleans simul novi hominis indumentum pariter & ornamentum suscipere; illud quidem in habitu Religionis, istud vero in dignitate Sacerdotii: fierentque collata munera tanto jucundiora, quanto existerent ex alterutra collatione potiora; ac per hoc malignus spiritus eo gravius in circumstantium conspectu rueret, quo magnificus Rex in Norberto gloriosius triumpharet.

*Joan. 7.
30*

Joan. 2. 4

Joan. 7. 6

Joan. 6. 4

Joan. 7. 31

ANNOTATA D. P.

a Henricus Imperator IV, & Rex Germaniae V, Junior dictus, respectu patris Henrici senioris, cui, auctoritate Sedis Apostolica deposito, successit die 25 Decemb. an. 1105, mortuus 23 Maji an. 1125.

b Paschalis II sedis ab an. 1099 die 14 Augusti ad 20 Januarii an. 1118.

c Sancti seu Xanti oppidum Clivia, ita dictum a sanctis Martyribus Villore & sociis, tempore Diocletiani ibidem occisi, 10 Octobris. Anno 1028 accepit locus Collegium Canonicorum: & quorum numero postea fuit ipse S. Norbertus: unde in quodam illius ecclesiae Calendario, ad vi Junii, sic legi ait D. Crafius apud Polycarpum; Norberti, Archiepiscopi Magdeburgensis, Fratris nostri: & Arnoldus Archiepiscopus Coloniensis an. 1144, in charta, ad Cap. 3. Analeth.

*Canonici
Sancti-
fic. fundat.
tio anno
1028.*

danda, ejus meminit, ut Sanctensis tunc Canonici, cum canobium in Vurstenberg fundaretur, ac postea Magdeburgensis Episcopi. Cum ergo in cap. 2. Analeth. Hermannus Monachus, &que coevus, Canonicum Coloniensem facit Sanctum, intelligendus est diocesim nominasse pro particulari intra eam Ecclesia. Porro quae ibidem Xantis hodie monstratur domus Natalis S. Norberti, in via vulgo de Mar-strate dicta, jam non una, sed tres contiguae domus sunt, sicut hac scriptum R. P. Lambertus Baren, per plures annos Xantensis nostra Residentiae senior & plerorumque Canonicorum Confessarius, prope septuagenarius: qui studiose singulas interrogando, ait eam esse omnium eam incolarum quam accolarum traditionem. Intuitu autem anno 1692, quo literas illas dedit, quod trium istarum domorum prima versus forum, cui signum trium mercatorum, ab aliqua mercatrice habitatur; secundam pistor incolit; tertiam faber ferrarius: cujus pater, vir octogenarius refert, has tres domos unam fuisse domum, sed totam praeter muros incendio periisse. Idem confirmat alius quidam senex octogenario major, natus & educatus in illa quam nunc pistor incolit: additque se audivisse a parente suo, viro similiter octogenario, S. Norbertum olim eo loco, in quo ipse tum commorabatur, natum esse. Ibidem in Vicaria S. Petri perseverat Calix, qui dicitur S. Norberti fuisse, vel ab eo donatus.

*S. Norberti de-
mus Nor-
salis:*

d Creditur constructum ex ruinis Coloniae Trajanae; & forsitan inde occasionem sumpsere quidam comminiscendi, locum olim dictum fuisse Trojam, seu Trojanam.

e Egimus 1 Februarii, ante Vitam S. Sigeberti Regis, de origine Francorum, tam Ripuariorum, quam Saliorum, & hoc docuimus, ortos in distionibus Lufphaniae & Transjulia, inde migrasse in Betuam atque Brabantiam, ac tandem regnum antiquum Francicum constituisse. Ex his ergo Francis Saliis origo deducitur. Et Hadvrigis quidem mater, a Polycarpo creditur fuisse filia Eudonis Burgundiae Ducis, Roberto Francia Rege nati: Herbertus vero Comes Palatinus Rheni, Otthonis I per matrem Matildem pronepos: sed haec vellemus confirmata antiquis testimoniis legere.

*genaejus
ex Fran-
cis Saliis.*

f Genepe oppidum Clivia, antiquitus Genapum, unde Genapii: ad Ruram fluvium, trans quem jacet siva, in veteribus scripturis Kettelenis, hodie Kesselensis dicta; ab antiquo Kettel, nunc Kessel, Castro scilicet Genapiorum, media supra ipsorum oppidum leuca sita, ubi siva illa initium capit; sicut infra idem oppidum, ad dicti Rurae & Mosae confluentes, jacet Genapiorum Curia, vulgo Genepper-Huys, versa etiam ipsa superiori saeculo in munitissimam arcem, nunc solo aequatam. Quod autem antiquitus scriberetur Kettel (scuti Hattum, inter Genapum & Gochum, antiquitus dicebatur & scribebatur Hattum) docuit me Joannes Michael vander Ketten, Brigittinorum Kalkariensium in eadem Clivia Prior: & sic intelligitur pater S. Norberti nomen habuisse, ab ipso Castro Genapiorum (nam Kettel seu Kessel lingua nostra idem sunt quod Castellum, & ab hac Romani usitata voce verosimiliter relicta) quod castrum fuerit proprii ipsius juris, sicuti plerumque Nobiles ea aetate a suis dominis cognominabantur. Nobilem autem fuisse familiam a Genepe, patet, tum ex Heriberto & Ereberto a Genepe fratribus, in praedicta Vurstenbergensi charta nominatis, ac S. Norberti verosimiliter consanguineis; qui etiam Heribertum fratrem habuisse, ibi legitur: tum ex VVilhelmo de Genepe, Archiepiscopo Coloniensi, cujus anno 1362, 13 Septembris defuncti monumentum ornatissimum cum epitaphio habetur in Metropolitana ecclesia. Insinuat porro in sua de Traje-Bensibus Diatriba Henschenius, Menapios Germanos (quos Julius Caesar offerit trans Mosam magnam par-

*Castro
Genapio-
rum*

*heredi-
tariarum
tum ejus.*

A partem equitatus ad Ambivaritos, prædandi frumentandique causâ misisse) postus Genapios appellandos, quos Tacitus dixit Gugernosq; nobis Gochenars, quos, modo Clivios vocamus, sumpta diversimode appellatione a tribus istis oppidis præcipuis & vicinis, Genæp, Goch, Cleve.

g *Varia Mss.* Quoniam Archiepiscopus futurus est, quem gestas in ventre: & natus traditur circa annum 1080.

h Fredericus, sedit ab anno 1100 ad an. 1131, diem 25 Octobris: apud quem dicitur fuisse circa annum 1112, & sequenti anno in aula Imperatoris.

i Hermannus Abbas S. Martini Tornac. Capellanus Cesaris facit.

D. P. k In charta Vurstenbergenf prænotata nominatur Agena Abbatissa de Frethena, quod molliori dialecto Freden his diebus dubito: intentio autem ad amnem Vredensê Berkellam in Vvestphalia, sex leucarum intervallo a Sanctis, Vreden oppidulum; & intelligo ibi esse nobile Canonissarum monasterium, cum Canonici ad sacra illis ministranda divinumque Officium, sicut in aliis multis Belgii locis; huc ergo vanæ conversationis potius quam spiritualis utilitatis causa iter habuerit Norbertus, quando divinitus tactus fuit: quamquam eadem in via, post secundam a Sanctis leucam, occurrit Marien-Vreden, Eremitas Augustinianos nunc habens locus. Proptus etiam abesse locum, Vreden olim dictum, nunc dirutum, seniores aliqui testes asseverant.

l *Mss. Neomagensê*, relidentque.

m Cononi seu Cononi Abbati Sigebergenf Inscriptus Rupertus, Abbas Tuitiensis, libros de Victoria verbi Dei. Is anno 1126 factus fuit Episcopus Ratisponensis, mortuus anno 1130. Abbatiam autem vexisse videtur, in ordine tertius apud Buxelinum, ad annum 1115 aut sequentem. Est Abbatia, illa ultra Coloniâ trans Rhenum ad 3 circiter miliaria Germanica, vulgo etiam Siburg.

CAPUT II.

Ordines sacri suscepti. Verbum Dei prædicatum. Injuria patienter tolerata.

III 9 CUMQUE diu optatum jam tempus adesset, & sacri Ordines forent ex more in Ecclesia celebrandi; vir Dei, pia exultatione repletus, festinantior & cum omni devotione adiit Dominum Fredericum Coloniensem Archiepiscopum, petens se prima vice inter ceteros ordinandum. Quo audito, Archiepiscopus non mediocriter admirans, hominem per se ipsum demum petere, quod ab aliis sæpe recusasset oblatum; libenter tamen & læta responsione annuit, se facturum quod quærebat. Moxque ille subjunxit: Diaconus & Presbyter simul volo fieri. Ad hæc Archiepiscopus, vehementer stupens & pavens, quæsit, quænam esset hujuscemodi tam subitanæ atque inopinatæ voluntatis causa. Quia ait: Sic est in animo meo, nec poteris scire modo, scies autem postea. Cumque Archiepiscopus, causam scire volens, vehementius ex adverso insisteret; recogitans apud se vir Dei, quod per omnem modum honesta & congrua esset persona, cui possit & debeat secretorum suorum conscientiam aperire; procidens ad pedes ejus cum lacrymis & gemitu, & peccatorum suorum veniam petens & accipiens, confessus est ei firmum & indeclinabile voluntatis suæ propositum. Videns igitur Archiepiscopus, hominem apud se quod petebat firmiter deliberasse, ac metuens gratam sibi & jucundam familiaris sui amicitiam violare; considerans quoque bonum, quod posset de tam laudabili viro facillime provenire at-

que intelligens, quod non sine instinctu divino talia contingerent; quamvis non aliceret hos duos supremos Ordines a quoquam simul dari vel recipi; admittit tamen pro causa & tempore dispensatione, tandem aliquando annuit.

10 Facta itaque hora celebrandi Officii, & singulis qui ordinandi erant, sacris & albis vestibus, juxta consuetudinem Ecclesiasticam, indutis, locisque suis dispositis; adfuit & Norbertus in medio circumfluentium populorum; notus, ut putabatur, omnibus; sed ignotus, ut rei veritas se habebat, universis; mirabilis apud homines, sed mirabilior coram Deo. Spectantibus ergo cunctis & expectantibus, cum ei Sacrista vestes offerret benedictas, quas, ut ceteri, ad Ordines suscipiendos indueret; ille, in cujus jam pectore Spiritus sanctus inchoaverat templum suum, convertit manum ad unum de famulis suis, qui erant ibidem juxta eum; & innuit sibi præsentari pelliceum agninum, quod ad hujuscemodi opus de industria jussit præparari. Quo accepto, & illis attentiore suspensione inuentibus, exiit varium & multiformem diabolum (indumentum scilicet mixtæ æstimationis pretio abundante vanitate, de iniquo mammona comparatum, in cujus comparatione in plateis Babylonie nullum simile inveniretur) & videntibus universis, induit uniformem & simplicem Christum; vestem videlicet hominibus hujus sæculi, & maxime illius regionis apud nobiles proflus insolitam, vilissimi pretii & nullius fere momenti; quæ confortibus prilline levitatis ejus, irrisu potius signum ostentaret, quam ulla conversionis præferret indicia; sed homini Dei preciosior quam purpura & byssus. Tum vero demum convertit aliam manum ad Sacristam, & induit insuper oblatas sibi vestes, quibus, ut mos habet, in accipiendi sacris Ordinibus uteretur; quid de se homines cogitarent aut dicerent, penitus non attendens.

11 Acceptis ergo juxta votum & desiderium animi sui sacris Ordinibus, & spreto atque postposito humano de se judicio; divergit continuo pedem, & contulit se ad Sigebergenf quoddam magnæ ac præclaræ famæ cœnobium: ubi inter religiosos ac devotos in omni sanctitate Monachos, & accepti Sacerdotii addisceret usum, & certa religiose vivendi caperet documenta. Completisque ibi diebus circiter quadraginta, rediit ad patrium solum; conferens se ad Ecclesiam, unde fuerat & erat Canonicus, ut dicitur, secularis. Sequenti vero die, cum obtrulissent ei Decanus & Concannonici sui, sicut consuetudo habet apud plerosque offerri noviter ordinatis, ut majoris in Conventu Missæ mysteria celebraret; ille humili responsione annuit se facturum. Temporis ergo hora instante, acceditur ad altare, & singula, prout res exigebat, usque post Evangelium solenniter peraguntur. Lecto itaque Evangelio, vir Dei, zelo divini fervoris accensus, incalcescente in præcordiis ejus igne Spiritus sancti, versus est ad vestibulum Ecclesiæ; subiciensque verbo Dei ministerium vocis & officium linguae, cepit, prout divinitus ei inspirabatur, proferre de thesauris sapientiæ & scientiæ Dei pia futuræ vitæ monita, & salutaria æternæ beatitudinis hortamenta. Addens præterea & ostendens, quam sint omnia hujus vitæ oblectamenta fluida & caduca, brevia tempore, vilia æstimatione, nec amore digna, nec possessione idonea; gloria labilis, ambitio cæca, divitiæ fugaces, delectatio momentanea, requies infida, securitas incerta, gaudia vana, prosperitas falsa; quam denique mordaces in his omnibus curæ & ærumnosæ sollicitudines

ordinandus Diaconi & Sacerdotes

pelliceum agninum induit

E

F

IV primicia celebrandis

interpando concionem

de vanitate rerum concionando

cu-

Sacerdotes expectant

quoniam lacrymis agnoscat peccata sua

AVCT.
COE-
VO.

cupientem stimulent, & sollicitent possidentem: quia non sine dolore amittitur, quidquid in hac vita cupide possidetur; cum id, quod concupiscitur, nec sine difficultate conquiratur, nec sine periculo custoditur: inflectens & retorquens totum negotii pondus in Concanonicos suos, neminem tamen aperte designans, sed ea precipue crebro sermone versans, quibus eorum conscientias acius perurgeret, intentans minas, & exaggerans vindictam; asserens & adstruens, atque idipsum multis & necessariis argumentis irrefragabiliter asseverans, quod divini rigoris severitas nihil inhoneste perpetratum, patitur inultum; nec quidquam illicite gestum, relinquit impunitum: &, quoniam qui talia agunt, sicut dicit Apostolus, regnum Dei non consequentur. Post hæc autem reversus ad altare, incepta sacrosanctæ Missæ mysteria ad finem usque perduxit.

Gal. 5, 21.

b
Postea ad
Conventum
eos dicit.

Prov. 29,
31

deinde eos
percellit
et arguit.

Luc. 4, 24

quæ con-
victi sunt
sequi per-
tinet
Ephes. 2,
2.

sed po-
tenter
injuriam.

12 Crastina rursus die, cum jam omnes ex more in Capitulo resedissent, cepit primo accepto codice alloqui Decanum, ostendens ex verbis b. BB. Gregorii atque Isidori, quorum se Regulam tenere dicebant, quia ipse, qui erat omnium Præpositus & Magister, deberet eos ad rectum honestæ & sanctæ vitæ tramitem revocare. Audientes autem hæc seniores & Prælati, utpote sapientes, rem taciti considerabant, juxta id quod scriptum est; Sapiens autem dilert, & reservat in posterum; & quia veritati nullatenus & Spiritui, qui loquebatur, resistere præsumebant. Juniores vero, quibus mos est, minus quæ Dei sunt attendere, ad alterutrum murmurantes, & seorsum subsannantes, pristina levitati deputabant. Unde factum est, ut inde recederent, exteriorem [solum] ei reverentiam exhibentes; tum quia gravis erat inter eos auctoritatis, tum quia signum prætendebat & habitum alicujus religionis. At ille singulorum aditus atque diverticula a longe quodammodo prospiciens & attendens, in crastinum rursus, cum iterum convenissent, cepit proclamare in eos, nominatim unumquemque significans, quis videlicet, quid, ubi, qua hora, cum quo, quod minime liceret, egit vel dixit.

13 Eo itaque in hoc per dies quamplurimos perseverante, cum jam eis intolerabilis videretur, & quia, sicut ait sermo divinus, oemo propheta acceptus est in patria sua; Deo viam ejus ad plurimorum salutem alius disponente, reptante in cordibus eorum, ex occulta permissione Dei, spiritum maligno, qui operatur in filios dissidentie, quales illi tunc erant; concitaverunt adversus eum quemdam ignobilissimum Clericum, vilis conditionis humilisque fortunæ. Hic dum temeraria & audaci præsumptione obloquitur ei, & saepta convitiis perfundit eum, sputis etiam, incredibili arreptus dementia, sordavit faciem ejus. Accepta vir Dei tanta contumelia, continuit seipsum, & conticuit; deteraque facie, ac peccatis suis deputans, maluit coram Deo lacrymis indulgere, quam ultioni. In quo facto, ut datur intelligi, expertus est, quantum sibi per gratiam Dei virium superesset, ad majora pro justitia toleranda. Erat autem, ut ex multorum relatu cognovimus, Clerici illius, a quo sputis injuriatus est, talis persona; quem si ipse per cœnum trahi & demergere coquis coquinæ suæ mandasset, nullus diceret aliud, nisi, Bene factum est. Hæc autem & his similia ob hoc maxime de eo referuntur, quia visibilia miracula simplicibus & idiotis stupenda sunt; patientia vero & virtutes Sanctorum, his qui ad Christi militiam se accingunt, admirandæ sunt & imitandæ; quatenus & retributionis possint esse participes, qui laboris & tolerantie extiterint consortes; ac per

hoc nec in remuneratione dispar sit merces quorum D non est in voto dissimilis causa.

ANNOTATA G. H. & D. P.

a Hinc apparet ante Calceolum, Honorium, & Innocentium Tercios, quorum extant decreta, id prohibentia, fuisse prohibitionem istam, sed ab Episcopis dispensabilem. Infra num. 24 a Gelasio II Papa, de hoc facto veniam postulans, impetravit.

b In Concilio Aquisgranensi, anno 816 sub Ludovico Pio habito, forma institutionis Canonorum præscribitur ex Sanctis Patribus, potissimum ex regulis a SS. Isidoro & Gregorio tradita; ab hoc quidem, in libro Pastoralis Cure; ab ipso vero, in libris de Officiis ecclesiasticis atque de summo bono: ut apparet inspicienti prædictum Concilium, quod in omnibus editionibus, vel in margine vel in titulis designatus habet cujusque Patris locum, quod fieri etiam potuisset in illis Martyrologiis, quibus ad singulos dies sententiam aliquam, ex prædicta Regula sumptam, invenimus adscriptam; in editionibus Parisiensibus Usuardi, anni 1490 & 1536: quem salubrem usum revocari pro Clericis, quibus sæpe nulla suppetit copia instructio-
num, statui suo aptarum, perquam utile foret. Ceterum habetur in Codice Regularum parte 2, pag. 197 editionis Holstentanae, Regula Monachorum S. Isidori: quæ Patribus Aquisgranensibus an visa fuerit, necdum vacavit facta collatione examinare.

CAPUT III.

Quare & quo modo patientur Sancti mala.
Constantia fidei in S. Norberto.

14 **N**AM a si, ut ait sermo divinus, nihil sit in terra sine causa, & hoc est summum & principale rationalis creaturæ decus, eorum quæ sunt cognoscere causas; nullus profecto ambigit an sint, non dico quia sint, sed an sint Sanctorum, quas in hoc sæculo patiuntur, adversitates & refectione dignæ, & cognitione idoneæ: quia nec eorum sciri potest causa, quorum exitus ignoratur. Causa namque intellecta & cognita, tum demum facillime quisque atque ex seipso, tamquam sponte proprio & ultroneo appetitu, movetur circa finem, prout utilitatis seu dispendii ratio distaverit, ac id quod proponitur imitandum vel refugiendum. In omni enim re diligenter considerata duo præcipue occurrunt, causa videlicet, cujus cognitione reticetur interior animi ratio; & effectus, cujus ulu juvatur exterior corporis sensus. Ex quo fit, ut duplex sit rerum perceptio: una quidem per experientiam secundum usum, quæ pertinet ad exteriorem corporis sensum; alia vero per scientiam secundum cognitionem, quæ pertinet ad interiorem animi rationem. Horum autem duorum, animæ scilicet & corporis, & rursus rationis ac sensus, cum sit natura diversa, motusque contrarius; contingit plerumque, ut vel ratio exercitata debilitet sensum, & adimat pervicaciam sentiendi; vel e converso, sensus invalescens obruat rationem, & obtundat aciem intelligendi. Proinde cum ratio, subiecto sibi corporis sensu, exercetur ad virtutem, agitur fortiter; cum autem sensus, obruta ratione, fovetur ad voluptatem, toleratur peculiariter. Ex hoc ergo est, quod homines sensibus carnis dediti, & rebus corporeis assuefacti, nec rationem quæruunt, nec causam attendunt; existimantes omnia fortuitis & inopinatis motibus provenire. In quibus autem ratio viget, & ingenii lumen

Cognoscenda sunt causa cujusque rei,

tam rationis ac sensus diversa natura

(quorum unum rationis socium homines carnales)

men

Amen refulget, hi profecto diligenter inquirunt, & facile adveniunt, quod nihil unquam sine certa & rationabili causa non solum non contingat, sed nec contingere possit.

15 Itaque si videris hominem rebus visibilibus irretitum, sensuum judicio innoxium, curam carnis agentem, asserentem casum, dissimulantem fortunam, blasphemantem Mercurium; noli ab eo querere, quare homines sancti, & iusti, & boni, tot in hoc saeculo mala, cum nihil horum faciant, patiantur: quoniam qui ejusmodi est, pro nihilo ducit, & quod patitur scire, quod faciunt imitari. Cui autem Christus vivere est, & mori lucrum; qui potest in veritate cum Paulo dicere, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, piam salutis suae gerens sollicitudinem; hic procul dubio solcite advertit, & diligenter considerat, quid Sancti ad tempus, in hac dumtaxat vita, humanae conditionis debito patiantur, & quo per talem patientiam divinae miserationis clementia perducantur. Verum in hac distributione tria sunt praecipue attendenda: quid videlicet quisque patitur, quare, quid postremo exinde consequatur. Quod potest sic compendiosius dici; poena, causa, & finis. De poena dicit Apostolus: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei, & iterum: Nos sunt condignae passionibus hujus temporis ad superventuram gloriam quae revelabitur in nobis. De causa legitur, quia non poena facit Martyrem, sed causa. Propter quod dicitur in Evangelio ex persona Domini: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. De fine denique scriptum est: Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis Sanctorum. Et rursus in libro Sapientiae: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & cetera quae ibi sequuntur. Horum vero trium poena prior est in cognitione, deinde sequitur finis: verumtamen in imitatione, finis praecedat, & poena sequitur. Finis persuadet ut velimus; poena probat si possumus: causa vero media discernit inter filios regni & filios gehennae, tamquam inter paleam & frumentum; inter eos qui propter justitiam patiuntur, & eos qui secundum justitiam puniuntur.

16 Quamobrem Deus, cujus providentia universus regitur & administratur mundus, ut ostendat se rerum omnium potentissimum effectorem & iustissimum ordinatorem, non prohibuit, ut nullus sit malus; sed subdens eos, qui per propriam & iniquam voluntatem tales sunt, legibus imperii sui, facit per omnipotentiam suam, ut sicut de nihilo ab ipso & per ipsum factum est aliquid, similiter ab eodem & per eundem, aut de malis fiant boni, aut per malos, tamquam per idonea instrumenta, perficiantur qui volunt & satagunt esse boni; non eos separans neque disjungens, sed permixtim & insimul esse permittens. Hae nempe quatuor, bonum & aliquid, nihil & malum, tam ordine considerationis, quam naturae conditione, gradatim quodammodo ab invicem disjunguntur. Quantum enim differt nihil ab aliquo, tanto procul dubio & malum per poenam inferius est, quia nihil; & bonum per meritum superius, quia indifferenter aliquid. Quapropter Deus, tamquam Rex in republica sua, disponens atque ordinans per sapientiam attingentem ubique rerum universitatem, malorum quidem cupiditatem aperit, vel intercludit viam, prout ipse oportere judicat, ad quod inhiant consequendum; bonorum autem & voluntatem praeveniendo praeparat, & possibilitatem adjuvat subsequendo. Ut autem certius fiat quod dicitur, de Scripturis divinis utrumque probandum est. In Psalmo ciii, commemoratis quibusdam operibus Dei, loquitur Spiritus sanctus & dicit: Quam magnificata sunt opera tua

Domine! omnia in sapientia fecisti. Et, paucis quibusdam iterum breviter enumeratis, subjungit: Draconem iste, quem formasti ad illudendum ei; omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore. Hoc nimirum est dare escam, quod est aperire viam, ad quod inhiant consequendum. Huic sententiae etiam illud Matth. 23, 32, convenit, quod legimus in Evangelio petiisse daemones a Domino Jesu Christo, ut intrarent in porcos. Quod enim sermo propheticus ait, Expectant; hoc ab Evangelista Matthaeo positum est, Rogabant: & quod iste dicit, Dante te illis; hoc ille ait, Ite: & quod iste, Colligent; hoc ille, Abierunt. Post haec sequitur Propheta, & dicit: Avertente autem te faciem tuam, turbabuntur, quod est intercludere viam, coercendo voluntatem pravam, & invisibilibus quibusdam vinculis religando. Huic sententiae simile invenitur in lib. Tobiz: Tunc Raphael Angelus apprehendit daemone, & religavit in deserto superioris Aegypti.

17 De misericordia vero praeveniens ait Psalmus LVIII, Et misericordia ejus praevieniet me: de subsequente vero xxxii, Et misericordia ejus subsequetur me. Huic sensui attestantur reliqua verba utriusque Psalmi, a principio usque ad finem. Nam iste incipit ab adversitate; & tribulationem suam, quasi nondum praeventus, prosequitur describendo; ille vero a prosperitate incipiens, utpote jam praeventus, divina erga se beneficia describit. Proinde iste orat cum gemitu, Eripe me de inimicis meis, Deus meus; ille vero narrat cum gaudio, Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Communicant ergo boni permixtim atque indistincte temporalia ista commoda vel incommoda inter malos, tanto nonnumquam majora, quanto inventi fuerint meliores. Sed bonis proveniunt haec bona, ut a Deo esse ac distribui credantur; malis autem, ne ab his qui boni vel sunt, vel esse cupiunt, talia pro magno habeantur. Item haec temporalia mala & bonis ingruunt, & malis: sed illis, ut vel probentur, vel purgentur, vel exerceantur; illis vero, ne scelera & iniquitates eorum ignorari ab eo vel negligi putentur: ac per hoc divini consilii altitudo eo majori veneratione sit dignior, quo intellectibus humanis existit incomprehensibilior. Unde nos quoque, qui malorum poenas extimescimus, & bonorum praemia desideramus, non debemus his auditis & cognitis obdurare corda nostra; sed istorum & illorum exemplis, tamquam divinis vocibus provocati, studeamus in adiutorio Domini nostri, ad ea quae cupimus consequenda, emendare vitam, corrigere actus, instruire mores; sensum quoque, voluntatem & propositum nostrum ad meliora semper provehere.

18 Probatus itaque vir Dei Norbertus, ut superius dictum est, & in uno jam per omnia dignus inventus; ut etiam secundum hoc evidentior super eum divinae providentiae operatio appareret, juxta id quod scriptum est, Qui diligit filium suum, assidue illi flagella; reperitur adhuc, & examine majoris tentationis exquiratur. Nam cum post haec incredibili se jejunio & abstinentia maceraret, die noctuque vigiliis & orationibus insistendo, contigit semel, dum in quadam crypta Missam ex solito celebraret, ut in Calicem jam consecratum aranea laberetur. Quo viso stupuit Sacerdos, vitam & mortem ante oculos habens: erat enim aranea non modice corpulentior, Quid faceret homo, cujus fides jam in Domino solidata erat? Ne ergo aliquod praeparati Sacrificii faceret dispendium, magis elegit subire periculum; & totum quidquid erat hausit. Ergo peracto Sacrificio se statim moriturum praestolabatur. Dum igitur, immotus a loco, ante altare exitum quem expectabat Domino precibus commendaret; pruritu narium

Philip. 1, 22

utrumque
qui spiri-
tuales
sunt,

ideoque
intelligi-
tione qua
causa &
fructus
patientia
Sancto-
rum;
Act. 14, 21
Rom. 8,
28 S. Au-
gust. epist.
61 & 167
Matth. 5,
10
Apoc. 21,
6
Sap. 9, 3

Quomodo
Deus per-
mittat
malos esse

C

omnia sa-
pientia
me dispo-
nit
Sap. 8

AUCT.
COEVO.

Matth. 2,
32

Tob. 8, 3

et gratia
adju-
vant,

Ps. 55, 2
Ps. 22, 2
E

hic ad
emenda-
tionem
inscipien-
da adver-
sitates.

vi.
Sic exor-
citatus
Norber-
tus
Eccli. 30,
1

araneam
in cali-
cem la-
psam bi-
bis inno-
vie.

AUCT. COEVO. narium provocatus dum scalperet, subita sternutationis commotione, aranea integra per aures excussa est. Ecce Deus iterum Sacerdotis sui, quam sibi utilem futurum praecebat, mortem adhuc nolebat, sed fidem. In quo facto manifestissime compertum est, quanta & huius esset in Domino fides, & Domini erga eum benignitas. Duo namque illi, ad quod praeprabatur, erant necessaria, Patientia videlicet & Fides; patientia pro armis, fides pro robore; patientia, ne inermis cederet; fides, ne infirmus deficeret. Tantam proinde adeptus est fidem, ut in ea omnibus vitae suae diebus cunctis tunc temporis viventibus, communi omnium iudicio, facillime praeferretur. Erat praeterea homo ille absque omni dubitatione ceterorum virtutum munere laudabiliter imbutus: sed fides in eo propietera tam diligenter prae ceteris commendatur, quia sine dubio per eam operatus est tam multa quae fecit, iuxta id quod legimus in Evangelio, ex persona Domini dicentis discipulis suis: Si haberetis fidem quantum granum linapis, & diceretis monti huic, Transfere, & transferret se. Et iterum: Credenti omnia suntabilia. Apostolus quoque in hac verba consentiens ait: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt, & cetera quae ibi sequuntur, fidem procul dubio commendans. Unde quidam cum diceret; quis in quo, illius quo ipse vivebat temporis, excelleret, ait: In Norberto eminet fides in d. Bernardo Clara-vallenticharitas, in e. Milone Tarranensi humilitas. Et ideo, si quid de ipso dictum fuerit quod humanae consuetudinis conditionem excedat, non debet videri ei, qui talis non est, incredibile; sed ad eum continuo id referat, qui huic per gratiam fidem, & per fidem alia posse donavit.

in patientia & fide de consuetudine.

Matt. 17, 20

Marc. 9, 23

Hebr. 11, 33

de

ANNOTATA. G. H. & D. P.

a Sequentia usque ad num. 20 desunt in nonnullis Mss. & apud Burdum, quia est doctrinae tractatus, parum ad vitam spectans; retinendus interim, ne opus censetur mutilum.

b Aliqua Mss. immutatione vel mutatione finis.

c Prohibuit, idem hic est quod, Impedivit.

d S. Bernardus laudat S. Norbertum epistola 8 ad S. Brunonem Archiepiscopum Coloniensem, ep. 38 ad Theobaldum Principem, ep. 79 ad Lucam Cuiusianensem Abbatem, ep. 56 ad Gaufridum Episc. Carnotensem, & ep. 126 ad Innocentium II Papam.

e Milo, discipulus S. Norberti, primus Abbas Ecclesiae S. Iudoci in Nemore, quod nunc canobium Donmartinense appellatur, in Artesia finibus iuxta Hesbiniatum situm. Idem an. 1131 13 Februarii creatus Episcopus Tarranensis, mortuus 16 Julii an. 1159. De eo inter Praetermissos egimus xv Februarii, sunt enim qui Beatum vocant, aut etiam Sanctum. Excusat eundem Polycarpus proluxe, contra amaram Petri Cluniacensis Epistolam: tamquam nimio impetu, etiam ex S. Bernardi sensu, rapit in causa Bertinensis canobii, pro quo Milo stabat.

CAPUT IV.

Persecutiones toleratae; peregrinationes assumptae.
Potestas concionandi obrenta.

VII. Patientia igitur clypeo protectus, & fidei fortitudine communitus, praedicans omnibus & annuntians verbum Dei, opportune, ut dicitur, & importune, seseque quotidie meliorem reddens, conversatus est per annos tres in eodem habitu. Cum autem persequeretur ab his, quibus erat ejus prae-

Ob praedicationem patitur persecutionem,

catio importuna, conferebat se interdum ad Sigebergense quoddam monachorum canobium, quod tribus a Colonia leucis distat; aliquando in Regularium Canonicorum monasterium, quod dicitur a Roda; saepius autem ad quemdam Eremitam, nomine Lidulphum b, mirae sanctitatis & abstinentiae virum, Clericalem vitam agentem. Ad huiusmodi ergo viros confugiebat causa recreandi spiritum, quotiescumque persequeretur ab his quibus verba veritatis erant tædiosa. Apud eos autem divertebat, ut inter eos & sanctae vitae addiceret instituta, & spei caritatis susceperet incrementa. Nonnumquam vero domum suam Sanctis rediens, coepit praedicationis studiis infatigabiliter insistebat. His ergo ita se habentibus, accidit ut Concilium quoddam fieret in Teutonicis partibus, apud oppidum quod dicitur in Fritslare c, coram Domino d Conone Sedis Apostolicæ Legato. Ex qua re occasione accepta, Episcopi, Archiepiscopi, Abbates, aliaeque multae personae, qui negotiorum suorum causas illuc convenerant tractaturi, initio consilio vocaverunt hominem Dei. Quo praesente, coeperunt eum ex communi omnium assensu coram praefato Domino accusantes redarguere; quare videlicet praedicationis officium usurpasset, eosque in ipsa praedicatione quare verbis & convitiis tam acriter insequeretur; cum a nullo mitteretur, nec eorum princeps esset constitutus; quare insuper habitum Religionis praeenderet, cum in nullo Religio & proprietate convenirent; & qua ratione pretiosas vestes abjecisset, cum mos terrae id non habeat, & maxime apud Nobiles, qualis ipse erat, ut, quamdiu versantur in saeculo, agnitis seu captis vestibus utantur.

Ad haec omnia vir sapiens, a Deo edoctus, sapienter respondebat, dicens: Si de religione impetor; Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione sua, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo. Si de praedicatione; scriptum est: Si quis converti fecerit peccatorem ab errore viae suae salvabit animam suam a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Si de potestate, datur nobis in susceptione Sacerdotii, cum dicitur: Accipite potestatem, & estote relatores verborum Dei. Si postremo de veste; docet nos primus Ecclesiae pastor, quia non in veste pretiosa acceptum est coram Deo; & Joannes Baptista vestitus pilis camelorum; & Cecilia, quae induebatur cilicio ad carnem; & quod his omnibus majus est omnipotens Deus, protoplasto Adae in exordio mundi non purpuream vestem, sed pelliceam tunicam fuit & dedit. Taliter igitur invictus, adjuvante se gratia divina, recessit ab eis, quia non erat conveniens testimonium illorum adversus eum. Omni ergo destitutus solatio, divino tantum fultus auxilio, orationibus & psalmodiis jugiter incumbens, vanitati & voluptati saecularium contrarius prorsus existens; propter quod & ipse contra omnes, & omnes erant contra eum.

Inde cum proposuisset totam sequentem noctem insomnem ducere, & orando rogare Deum, ut ipse, qui est dator recti consilii, & honorum operum adjutor, secundum beneplacitum voluntatis suae consilium ejus dirigeret, & propositum adjuvaret; ac sic in oratione pernoctasset; summo disculo paululum maxillam manu sustentans; &, ecce, adversarius adfuit, sperans aliquid se facere per scriptam; cum nihil prius in membris suis, per quae adversus eum molitus fuerat, potuisset, ita subitannando & illudendo loquens: Eia, eia, multa proposuisti; sed ad quem finem devenire speras, qui nec in unius noctis proposito perseverare potuisti? Expectatus itaque homo & insidiantis insidias inimici non

spiritus
les viros
frequen-
tari;

VIII.

in Synodo
Fritslare
censu;

E
vario fidei
objecta

prudenter
diluit;
Jac. 1, 27

Jacob 5, 20

Pet. 3, 13

Gen. 3, 7
adversarios
vincit.

IX.

In oratione
pernoctavit

A non ignorans, respondet: Quis minis tuis crederet, Joan. 8, cum ab initio, teste Veritate, mendax sis, & mendacii pater; Taliter ergo spiritus malignus confusus recessit ab eo. Videns autem homo Dei, quia omnes essent contra eum, & jam veritas, cui testimonium perhibebat, ex superabundanti multorum mendacio suffocaretur; praesertim cum peccatum eorum ex relatione verborum Dei amplius invalesceret, juxta id quod Dominus dixit; Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: intelligens etiam, quod in ipsum usque ad falsi criminis injectionem irruerent; eorum detrimentum ac perditionem potius, quam quod sibi nocere possent, dolens ac metuens; venit ad Archiepiscopum suum, & resignavit ei quidquid beneficiorum ac reddituum, quibus plurimum abundabat, in Ecclesia fuerat consecutus.

22 Venditis insuper domibus, ac ceteris omnibus, quae vel ex patrimonio vel aliunde jure hereditario possidebat, cum omni suppellectili sua, & pauperibus erogatis; nihilque sibi retinens, praeter decem marcas argenti, & mulam unam, capellamque unam ad Missam celebrandam, assumptis secum duobus tantum laicis comitibus itineris sui, exemplo

B Patriarchae Abraham spontaneam adiit peregrinationem. Cumque venisset ad quoddam castrum Hoyum nomine, f, super Mosam fluvium situm, considerans apud se, quod nudam crucem nudus utique sequi deberet; ipsa eandem supradictam, quam sibi retinuerat, proprietatem ibidem pauperibus erogavit, sola dumtaxat capella sibi retenta, ad sacrosanctae Missae mysteria celebranda. Deposita itaque funditus atque rejecta sarcina rerum temporalium, vigore animi bene jam compositi & praeparati ad paupertatem omnimodam & indigentiam tolerandam, arduam & sublimem sanctae vitae aggreditur viam. Pede igitur nudo, tunica, lanea, & pallio sibi sufficiente, sine testeo, sine certo domicilio, virtute animi horrendas hiemes & asperam glaciem superans, solo Christo duce, cum duobus tam singularis propositi comitibus, proficiscitur versus S. Aegidium. Quo cum pervenisset, ibique, gratia Dei ordinante, qui sperantes in se non derelinquit b, Gelasium Papam, qui successit post Paschalem, invenisset; confessus est ei voluntatem & propositum animi sui. Veniam deinceps, specialiter de hoc, quod duos simul supremos Ordines contra Canonum instituta susceperat, a praefato Pontifice postulans, impetravit.

C 23 Papa vero videns prudentiam ejus, & spiritum Dei habitantem in eo, voluit eum retinere secum. At ille rogans & obsecrans, ne hac eum obedientia cogeret; exponere qualiter seipsum in curiis Regum atque Pontificum lasciviendo dissipaverat: & quia id, ad quod invitabat eum, juventuti i ejus vel assumptae poenitentiae minime competeat. Quod II Canonicum, vel Monachum, aut Eremitam, seu etiam euntem Peregrinum eum esse praeciperet, libenter ac per omnia obediret. Videns autem sanctus Pontifex constantiam hominis & devotionem animi bonam; nec non & persecutione, quam pro verbo veritatis pertulerat, audita & cognita; dedit ei licentiam facultatem praedicandi verbum Dei, non solum ubi prius praedicaverat, verum etiam ubique terrarum vellet & posset; idipsum ex persona sua monendo & praecipiendo injungens. Praeterea eos, qui prius ei ex invidentia obistebant, prohibendo inhibuit, ne saltem simplices impedirent, si hujus sibi praedicationem superfluam seu minus utilem judicarent: & hoc ipsum, ut ratum esset & stabile, auctoritatis suae litteris ac sigillo firmavit.

Accepta itaque praedicandi ex Apostolica jussione AUCT. obedientia; cepit media horrendae hiemis incem- COEVO perie, nudis item, ut ierat, pedibus remeare. Tanta quippe quod praetereundum non est, homo ille caritate in Deum flagrabat, ut eum nec frigoris asperitas, nec famis inedia, nec corporis lassitudo, ab eo quod inceperat revocaret. Pertingebant ei aliquando absque omni dubitatione in ipso itinere nives usque ad genua, nonnumquam vero usque ad femora; nec tamen eum uno saltem die poterant retinere.

24 Cibus ab eo, nisi quadragesimalis & vespertinus, praeterquam in Dominicis diebus, minime sumebatur; piscibus namque seu vino rarissime utebatur. Corpus ejus non quiescebat per diem; spiritus autem nec per noctem habebat requiem, nec per diem: singularis enim fidei & magae fortitudinis erat homo ille. Cum ergo, hujusmodi tam honesto tamque laudabili corporis & animi vigore procedendo, transiret Aurelianum, adjunxit se comitatu ejus Subdiaconus quintam; ac sic cum tribus sociis venit Valentianas Sabbato Palmarum. In crastinum ergo fecit sermonem ad populum vix adhuc aliquid sciens vel intelligens de lingua illa, & Romana videlicet, quia numquam eam didicerat: sed non diffidebat, quin, si materna lingua verbum Dei adoriretur, Spiritus sanctus, qui quondam centum viginti linguarum erudierat diversitatem; linguae Teutonice barbariem, vel Latinae eloquentiae difficultatem, auditoribus habilem ad intelligendum faceret. Et ita per gratiam Dei omnibus acceptus factus est, ut cogerent eum fessa ibi & attenuata membra paululum recreare. Quibus cum nulla ratione vellet acquiescere, (facies enim ejus erat euntis in Episcopatum Coloniensem, propter populi & linguae notitiam quam habebat) factum est per dispensationem Dei, ut sociis ejus subitanea aegritudine oppressis, non posset inde tunc ulterius proficisci. Remansit itaque homo ad custodiendum infirmos suos, qui sequentibus infra Octavas Paschae diebus beato sine in Domino quieverunt. II quibus duo laici sepulti jacent in suburbio apud Valentianas, in Ecclesia beati Petri juxta forum, in sinistro latere ad Occidentem. Subdiaconus vero Monachus effectus, jacet sepultus in Ecclesia sanctae Mariae, quae in eodem oppido sita est l.

ANNO TATA G.H. & D.P.

a Rodae Monasterium, in diocesi Coloniensi, Ducatu Limburgensi, nominatur apud Caesarem lib. 11 cap. 42, indicaturque vicinum fuisse villae VVurmze, cujus nominis licet villa nulla nunc sit, est tamen fluvius inde ductus, vel illi nomen donans; atque ab Aquisgrano, circa quod ortum ducit, ad Ruram Juliacensem descendens, interimque transiens villam insignem Herzogenrath, Galliae Rolducq, cui adjacet Abbatia Canoniarum Regularium, Claustrum Rodense vulgo Kloster-rath: cujus Abbas & Monachi Latine scribentes, Rothenses vel Rodenses se dicunt. Est autem Abbatia haec sua, medio fere itinere inter Juliacum & Trajectum ad Mosam, nec minus Sanctis quam Colonia distat. Vide 3 Jan. ad Vitam S. Gualaci c. 7. lit. d.

b Alias Ludolfus & Ludulfus: aliunde necdum nobis notus, nisi quod Gelentus in Sacrorum Colon. lib. 3 Syntagm. 22 Parochialem S. Mariae in Littore, alias Liskercken, ab antiquioribus dicat S. Lissolphi ecclesiam appellari; suspiceturque hunc esse in Vita S. Norberti nominatum, Lidolfum, cum alibi nullum inveniat S. Lissolphi vestigium: & pag. 753 Indiculum texens Sanctorum ac Venerabilium, quorum dies ignota. Ven. Ludolfus vel Lovo, inquit, Comes Cliviae, circa an. 755 traditur duxisse uxorem, ex.

AUCT. COÆVO. excitatoque ex ea herede vitam sectatus eremiticam, in monte S. Joachimi prope Bedbur, ad Erpam fluvium, 4 leucis Colonia ad Occidentem. Nomen placet: sed discrepant ætas & locus, duobus forsitan personis in unam conflatis implicata.

c Meminit hujus Fritisiaricensis in Hassia Concilii, ad an. 1118 habiti, Urspergensis, qui addit aliud tunc habitum Colonia, cui Norbertum interfuisse scribit: sed unum pro altero accipiens, aberrat.

d Conon seu Conus Germanus, Præpositus Episcopus Cardinalis; a Paschale 2 creatus.

e Chrysostomus Vander Sterre in Vita, vulgari lingua Brabantica edita, scribit, magnam bonorum suorum partem contulisse monasterio fundando in alto monte Firßenbergh prope oppidum Santense, quod quidem ex Charta, ad c. 3 Analethorum danda, probatur: sed oportet statim ab initio conversi, si non etiam clitor, factum fuisse. Cessit deinde Sanctimonialibus Cisterciensibus locus, qui eodem per bella destructo, Sanctos migravit. Superest autem adhuc villa rustica cum parvo sacello, & turricula lapidea rotunda, propter eminentem situm ad tres & ultra leucas spectabilis. Stephanus Pighius noster, Caroli Principis Neuburgici iter describens, ait Varesberg etiam dictum, id est, Monte Vari; ejus scilicet, qui commissum sibi ab Augusto Libanum per tres annos tutatus, sua deinde & Legionum Romanarum clade celebriter evasit.

f Hoyum, celebre ditionis Leodiensis oppidum, inter Leodium & Namurcum.

g Oppidum S. Ægidii, in Occitania & Episcopatu Nemausensi, ubi olim celebris Abbatia Benedictinorum, postea Melitenfibus Equitibus cessit.

h Gelasius, ob schismaticorum rabiem fugiens anno 1118, ducente Domino, portum villæ S. Ægidii sanus cum omnibus suis & incolumis attigit. Ita Pandolphus Subdiaconus qui aderat, in Vita, quam vide in Propylæo Maji; & Baronium ad an. 1118 n. 16, ubi hic addit, Norbertum a Pontifice munus prædicandi impetrasse.

i Hinc nonnulli putant se posse ascendere ad annum, quo natus Sanctus sit; sed ita, ut discrepent in eodem modo, quo discrepat in definiendo termino juventutis. Polycarpus censet legitimam Sacerdotii ætatem annorum xxx habuisse, cum est ordinatus circa an. 1113 atque adeo natum esse anno circiter 1083.

ii Pauperes, vides, inruditos & rusticos intelligit. Romana lingua erat, quæ modo Gallicana seu Francica dicitur. Id anno 1118 contigisse mense Junio infra n. 27 dicitur; tunc autem Dominica Palmarum includebat in 7 Aprilis, Pascha in 14.

l Eadem Ex Chronico Præmonstrat. narrans Petrus Douthemmannus in historia Valencen. pag. 120 ait, S. Petri ecclesiam quidem ad forum, quod nunc medium civitatis occupat, tunc suburbium erat, fuisse proximam sacello Leprosorum; alteram vero D. Virginis, vocat præmariam loci, ut etiam nunc est, cum titulo Majoris, ad distationem alterius Abbatialis eadem in civitate, a qua portatum una locum habet.

C A P U T V.

Colloquium cum Episcopo Cameracensi. Ascetus Hago socius. Concionis habitus.

23 **I**Nterea dum ibi maneret ad custodiendum socios, contigit Dominum a Burchardum Cameracensem Episcopum, piz ac reverendæ memoriæ virum, transitum inde habere Feria quarta, proximo die ante Cœnam Domini. Quo audito, vir Dei, qui cognoverant se mutuo, dum adhuc versarentur in sæculo, accessit ad colloquen-

dum ei. Veniens ergo ad ostium domus, in qua D hospitatus erat Episcopus, invenit ibi ante fores, per voluntatem Dei, unum de Clericis ejus stantem. Hunc igitur submissa voce rogavit, ut introduceret se ad Episcopum: erat enim gelu super terram, & homo nudis pedibus incedens. Ingressus igitur prædictus Clericus, locutus est ad Episcopum, & introduxit hominem. Qui paululum inter se pariter colloquentes, cognoverunt se, continuo memores facti pristinae familiaritatis. Episcopus autem intuens hominem, & intra se vehementissime admirans ac stupens, collacrymatus est: non enim se poterat continere; mota quippe sunt viscera ejus super eum. Et irruens collo ejus, ac pio ejulatu exclamans, cum suspirio dixit: O Norberte, quisquam de te talia crederet aut cogitaret! Stans vero prædictus Clericus, qui eum introduxerat, & affectum Episcopi videns erga hominem, minime tamen sermocinationem eorum intelligens, quia Teutonice loquebantur, præsumens accessit, & interrogavit quidnam hoc esset. Statim ait Episcopus: Iste quem sic vides, in curia Regis mecum pariter nutritus est, homo nobilis & deliciis affluens, in tantum ut Episcopatum meum, cum ei offerretur, respiceret.

26 Audiens hæc Clericus ille, lacrymis statim perfusus est; tum quia Dominum suum stentem videbat, tum quia mens & spiritus ejus in amorem tanti hominis caritate melliflua redundabat. Erat etiam ipse voluntatem habens relinquendi sæculum, & hujuscemodi vivendi modum, quem in homine illo cernebat, in corde suo jam diu elegerat; eumque nimia cum devotione per dies singulos, consequi optabat. Qui tamen, nec adhuc inde quidquam loquens, conferens id tantum in secreto conscientie suæ, quoniam viæ illius verterentur, tacitus considerabat. At vero Vir Dei, in eodem interim loco permanens, expectabat finem sociorum suorum. Illis igitur, quorum solatio plurima itineraria, rigoremque viarum, ac frigiditas nives frequenter superaverat, ad Deum, ut superius dictum est, ob sanctæ vitæ meritum receptis, ipse idem gravi infirmitate consequenter arripitur. Episcopus autem præstolabatur interim, quem tandem exitum infirmitas, quæ acciderat, haberet; familiaremque suum per Archidiaconum quemdam & quasdam alias personas suæ curiæ visitabat. Prædictus vero Clericus, utrum convalesceret, & quando, amoris ejus ardentem inhaerens, de die in diem sollicitus investigabat. Postquam ergo convalescit, accessit ad eum: & cum confessus esset ei votum & desiderium animi sui, seque sponderet cum ipso iturum; extendens homo continuo manus ad cælum, & in immensum gratias agens, dixit; Domine Deus, hodie te rogaveram, ut dares mihi socium: existimabat enim, ut statim secum remanens, nusquam ad aliquid agendum ulterius repederet. At ille non eo modo statuerat, sed prius volebat res suas ordinare: & ideo cum post hæc verba intulisset, dicens; Habeo de rebus meis disponere; contristatus est homo ad hujuscemodi sermonem; & suavo vocis, pietatis affectum indicans, ait, Eja frater, si ex Deo est, non dissolvetur. At ille continuo respondit: Vinculo indissolubili colligasti me, Pater. Ac sic abiens, rebus suis dispositis qualitercumque vel indispositis, paulo post, cito prout potuit, reversus; & deinceps irregressibiliter secutus hominem Dei Norbertum, nefas & indignum esse arbitratus est, si pro re aliqua temporalis, ullam horum quæ Deo placent faceret moram; vel aliqua, in tanta devotionis affectione, dilationis intervalla pateretur.

A 27 Anno igitur post incarnationem Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo decimo octavo, **x118** mense Junio, cum adhuc esset homo Dei apud Valentianas castrum, ab omni comitum suorum, quorum superius mentio facta est, solatio destitutus; quatenus miseratio divina erga famulum suum Norbertum evidentior appareret, & gratior existeret; post illorum ex hac vita decessum, accessit ei Dominus Hugo, supra memoratus videlicet Clericus; hoc enim erat nomen ejus, qui proximo post eum loco successit in regimine & Praemonstratae Ecclesiae; reliquisque omnibus, se cum eo in eadem vita & paupertate contulit, pia nimirum & sanctae conversationis homo. Gavissus est homo, & in immensum gratias agens Deo, & interiorem inspirationem cum exteriori Dei munere conferens, animatur ad praedicationem. Et jam sciens & praesumens de voluntate Dei, castella circumibat & villas & oppida, praedicans & reconcilians male dissentientes, & inveterata odia & bella ad pacem reducens. Erant enim veri pauperes Christi, laborem suum aliis gratuito impendentes, nihil a quoquam vel etiam in victu seu vestitu expetentes vel accipientes, nisi forte ad Missam eis oblatum fuisset: & hoc totum, quidquid illud erat, pauperibus erogabant; Spiritus sancti & Prophetarum memores, qui laudat eum, qui dispergit & dedit pauperibus, cujus iustitia manet in saeculum saeculi. Securi nimirum erant de gratia Dei, qui, servis suis provideret quae necessaria essent. Fixum enim tenentes, quia peregrini & hospites essent super terram, nec ulla poterant ambitionis nota perstringi, quorum tota spes de caelo pendeat. Vilo namque videbatur generoso spiritui, ut qui omnia pro Christo contempserat, ceu canis ad vomitum, quocumque ingenio vilibus rapinis inserviret, & abjectis mercedulis anhelaret.

B 28 In tantam igitur admirationem & dilectionem in cordibus omnium inductus est, ut quocumque iter agentes se verterent, villis aut castris proximantes, etiam pastores, relictis gregibus, concito cursu praevenirent; & populis, servos Dei adventare, conclamarent. Tunc vero campanae pulsabantur, tunc concursus populi omnis sexus, omnis aetatis, omnis conditionis, catervatim ad ecclesiam confluens, Missarum solennia libenter audiebat, & verborum exhortationes ac monita libentius suscipiebat. Post sermonem vero non modica facta collatione, de Confessione frequentatione, de agenda poenitentia, de conjugatis, de proprietatibus, & quomodo qui moriuntur in eis, decessant salvari; de omnibus ergo his dato & recepto responso, circa vesperam tandem ad hospitium ducebantur. Gaudere liquidem non modice, felicemque se ac Deo dignum judicabat, qui eum in hospitio suo excipere merebatur. Aliquando autem alius traherebat asellum, alius rapiebat aselli capistrum, alius vi detinebat juvenem illum, quem solum habebant ad asellum custodiendum. Quis enim non superet novum genus vitae in terra degere, & de terra nihil habere, nil querere? Si enim, ut ait Salomon, gaudium iusto iustitia est; maxime gratulabatur homo Dei, se illud evangelicum complexum mandatum, quod in executione praedicationis neque

C peram, neque calceamenta, neque duas tunicas portare, nisi virgam, & capellam ad Missam celebrandam, & Psalterium, vel nescio quemlibet alium libellum. Ad reficiendum autem nullam sedem praeparare, non mensam apponere sibi vir sanctus sinebat. Terra sedes, & genua mensa illi erant; sercula, salis condimento condita, & non alio; potus, aqua illis erat, nisi forte in civitatibus & abbatibus, aliisque huiusmodi locis, ab Episcopis, Archiepi-

scopis, seu Abbatibus invitati cogerentur: ubi, auct. propter simul discumbentium pacem, modum & coevo. consuetudinem eorum nolent excedere.

29 Nam illi, omnimodam eis humanitatem exhibentes, etiam in Capitulis cum timore & reverentia ad faciendum sermonem colligebant eos, & post sermonem, data opportunitate, multis eos quaestionibus pulsabant, de ordinibus, de regulis, de habitu, & de diversis institutionibus sanctorum Patrum; de vita & moribus Praelatorum, de subiectione & obedientia subditorum; de sacramentis caelestibus, & de caelesti vita, & de retributione ac beatitudine electorum; de gloria perenni, & de felicitate bonorum spirituum; de indifferenti bonorum malorumve retributione in hoc saeculo, & ad quem exitum deveniant opera singulorum, cum ad iudicium Iudex venerit in fine saeculorum. Etenim huiusmodi & tam multiplices quaestiones, non sine instinctu & fraudulentia insidiantis inimici esse poterant: quod exinde compertum est, quia hominem alii ad tentandum, alii ad decipiendum, plerique tamen ad discendum, suis multiplicibus interrogationibus circumveniebant, ut eum in sermone capere possent, & probare, utrumne tam insolitum modernis temporibus morem vivendi, in veritate praedicaret. Sed Vir sanctus, quamvis eos insidiari sibi, ipsis consentientibus, pro certo haberet, nihil horum metuebat; sed clamans, & quasi tuba exaltans vocem suam, scelera peccantium annuntiabat; & quod praedicabat ore, demonstrabat opere; & quod operabatur, signis & virtutibus confirmabat. Sic itaque, undique pertranseundo, multos ab errore revocabat; & poenitentiam suadens, multos restringebat a crimine, multos etiam discordantes ad concordiam reducebat. Propter haec igitur & his similia, tantum amorem & gratiam ad populum contulit ei Deus, ut visu & alloquio ejus vix aliquis satiari posset; & ipse tantam caritatem haberet ad populum, ut multo tempore, relicto ecclesiarum hospitio, potius hospitari praeferebat in medio urbium & castrorum, ubi omnes adventantes grater exciperet. Erat praeterea in his omnibus, supra quam dici & credi potest, patiens in vigiliis, sedulus in labore, gratus in verbis, graciosus in visu, benignus in simplicibus, severus contra hostes Ecclesiae. Nullus, temporibus illis, eorum qui religiosi videbantur, tantum favorem ad populum, tantamve confrequentationem obtinuit.

30 Sanctus itaque vir, qui novum noviter Hugonem acceperat, sicut a Deo postulaverat, socium; ne in tanta poenitentiae asperitate titubaret, verbis huiusmodi alloquebatur, & multis admonitionibus sustentabat; & ne paupertatem abhorreret, B. Laurentium, qui thesauros sancti Pontificis Sixti dispergit, in exemplum proponebat: volens ut ille, paulatim siccitate aeternae saecularis postposita, hauriret caelestis refrigerii & dulcedinis fontem; idem ei promittens, quod a Veritate promissum est, scilicet, qui ex eo bibit, non sitiet umquam. Docebat etiam eum, quomodo reconciliari Deo & appropinquare peccator debeat; quibus studiis, quibus laboribus, quibusve virtutibus iustus quilibet ad bonorum spirituum consortium pertineat; quantae sit virtutis humilitas, adstruens, qua venit ad caelum; quantaeque simplicitas, qua penetratur; qualisque sit obedientia, qua ad occursum Dei notitiam pertingitur; qualis patientia, qua virtus animi possidetur; qualis castitas, quae proximum fecit Deo; qualis virginitas, quae ambulat cum ipso; qualis paupertas, quae regnum caelorum possidere facit. Haec & his similia Vir Deo plenus multoties de die in diem, exhortationis gratia, repetebat.

Aaaa

AN-

Juni Tomus I.

Religio-
forum col-
lationes
habet
miles;Et mul-
tam apud
omnes
fructifica-
cas;

xiv

socium
instruit
caelestibus
monitis.

Joan. 4, 13

AUCT.
COEVO.

ANNOTATA D.P.

a Burchardus, creatus Episcopus anno 1115 ecclesiam S. Poillani in Hannonia postea Præmonstratensibus tradidit, & Ecclesie Tungerloensis libertates eidem Ordini firmavit.

b Vacaverat Episcopatus, mortuo B. Odone, a 19 Junii 1113; sesqui-anno & amplius: intra quod tempus oblatum Episcopatum ideo videtur recusasse Norbertus, quod, licet necdum conversus a saeculo, investituram tamen abominaretur, quibus extortum privilegium, sed an. 1112 cassatum a Pontifice & Concilio, noverat nullum esse.

c Hugo mortuus est anno 1164 die 10 Februarii, quando inter Prætermisissos aliquod ejus elogium dedimus, quia ab ipso Norbertinis nostratibus tunc intellectum, nullum extare cultum Ecclesiasticum. At postea in quodam Capitulo plurimis Abbatibus presentibus ejus corpus elevatum est, & aliqua Reliquia Antverpiam delata ab Abbate Norberto van Cauwerve: in eademque cum Reliquiis S. Norberti capsam composita; quare si certiora de cultu, vita, miraculis proferantur instrumenta, ea in Supplemento danda erunt.

d Capella. i. instrumentum capelle; puta Calix &c. Missa necessaria: ita supra num. 22 Capellam unam B sibi dicitur reservasse sanctus.

CAPUT VI.

Discordia sublata, & pax firmata.

31 **I**gitur ut aliqua, ex his quæ generaliter dicta sunt, specialiter dicantur; contigit quadam die, cum pertransiret per quoddam castrum a Fossas nomine, fieri concursum populorum tam clericorum quam laicorum, insolitum hujus vivendi modum admirantium; & eo maxime, quia, quem locum acceperat, notum habebant. Intelligentes autem, eum concordie & pacis esse, ex collata sibi a Deo gratia, ministrum; obnixè rogare cœperunt, ut apud eos requiem paulisper haberet; asserentes, in eadem regione mortalis odii non minimam esse discordiam; de qua non minus quam sexaginta peremptos esse confirmabat, nec a quoquam, cum a multis religiosi seu potentibus jam diu laboratum esset, pacificari poterat. Cumque multi multa super hac re loquerentur, non casu æstimandum est, sed divina disponente gratia, quod quidam pertransibat, cujus frater de eodem odio, eadem septimana, interemptus fuerat. Quem cum adstantes cernerent; Ecce, inquit, unus ex his, de quibus sermo habetur inter nos. Quo advocato, statim homo Dei, brachiis collo ejus circumdatis, sic ait: Dilecte mi, peregrinus ergo sum pertransiens, & nihil a quoquam petii in istis partibus adhuc vel accepi; sed quia te juvenem bene armatum elegantemque video, placet mihi primum munus querere a te & accipere, quod ex parenti probitate, rogo te, non habeas contradicere. Statim ille, nutu divino, pietatis affectu permotus, & lacrymis obortis perfusus, respondit; Quid est, Pater reverende, quod tibi a me vel a quolibet negari possit? Qui cum remissionem perempti fratris ab eo quæreret, si ne mora remissum est; & non tantum remissum, sed exinde obsequium viro Dei præstabat; ostendens opportunitatem quomodo cuncta pacificarentur, & ex integro odia reconciliarentur. Erat enim feria 6 fexta, quando homini Dei primo indicatum est.

32 Factum est autem mane in sequenti Sabbato, ut ad villam, quæ Monasterium & nuncupatur, utraque pars adversariorum conveniret, populus etiam multus ex eadem vicinitate conflueret, partim

ut hominem Dei, de quo insolita nuntiabantur, viderent; partim ut dissidentes, de quibus tota regio perturbabatur, ad reconciliationem provocarent. Cumque vir ille, ex præcepto Dominice veritatis, intra cubiculum quoddam, clauso ostio, fere usque ad horam tertiam orando persisteret, populus tædio & curiositate quadam (ut fieri solet) affectus; cœperunt mirari non minimum, & murmurare, murmurandoque alter ad alterum dicere: Ut quid convenimus; Putabamus quod exiret, & verbi Dei semina seminatet, & fluentis fontis vitæ dura corda discordanter emolliet; ipse autem in latibulis jaceret, dormiens & requiescens, aut aliud quod suæ voluntatis est faciens. Cum vero adeo impatientes ultra sustinere nollent, coegerunt socium suum, qui ad eos egressus fuerat, ut ingrederetur, & diceret, se omnes in præsentem recessuros, si non exiret. Ille siquidem, ut erat timidus, sciens quia oraret, ne in oratione sua eum perturbaret, ingredi distulit; importunitate tamen eorum impulsus, demum intravit; & stans coram eo tremens, submissa voce dixit: Pater, populuste expectat, & quia præsentiam tuam ei non exhibes, recedere vult. Et ille, Tace, inquit fili mi: non est nostrum servire Deo secundum voluntatem hominum, sed secundum voluntatem Dei. Sed tamen non post multum surgens ab oratione, ecclesiam ingreditur; & sacris vestibus præparatus, primo Missam beatæ Virginis Mariæ, ut in Sabbatis fieri solet, celebrat; deinde Missam illorum defunctorum, quorum mors exitit causa odii quod pacificare volebat. Quibus devotissime, juxta consuetudinem, peractis, exivit ad faciendum sermonem: sed quia prandii jam hora transierat (erat enim fere nocturna) multis ad rensciendum egressis, paucos quibus prædicaret invenit. Mos siquidem ipsius erat, ut sic in paucis sicut in multis, sicut in divitibus sic in pauperibus, ex abundantibus caritatis visceribus, unicuique pro modulo suo & facultate sua faceret sermonem. Et paululum facta oratione, cum cœpisset loqui, & attraxisset spiritum; miro & ineffabili modo spiritus ille caritatis, quasi vox diffusa, sonus factus est in cordibus eorum qui præ tædio recesserant; & ut ad sonitum tubæ unusquisque, relicta refectioe vel potatione, de locis & tabernis in quibus conederant, quasi meliores epulas accepturi, concito cursu ad ecclesiam convolant.

33 Cumque vir Dei repletam esse ecclesiam videret, abbreviato sermone sic eos alloquitur; Viri fratres, Dominus noster Jesus Christus, cum discipulos suos ad prædicandum mitteret, inter alia præcepta, hoc illis dedit præceptum; ut in quamcumque domum primum intrarent, primo dicerent; Pax huic domui; & si ibi esset filius pacis, requiesceret super eos pax eorum. Nos autem, non nostris meritis, sed sola superabundanti Dei gratia imitatores eorum effecti, eandem pacem vobis annuntiamus, quæ mente incredula contemnenda non est; nam ad pacem perpetuam pertingere facit. Vobis igitur incognitum non est, ad quid convenimus. Non est nostrum, nec ex nostro (utpote qui peregrinus sum & advena pertransiens) sed potestatis & voluntatis Dei; vestrum est autem, ipsius voluntati ex integro & devoto affectu acquiescere. Ad hæc vox omnium una facta est: Præcipiat, inquit, per te nobis Dominus quod beneplacitum est ei; non habemus contradicere, quod te ordinante, in hoc negotio Dominus de nobis facere voluerit. Quid plura? Egressa est utraque pars adversaria hinc & inde foras in atrium, Reliquiis in medio positis; & parvo intervallo facto, abjurata est discordia, & concordia facta, & pax sacramento confirmata.

34 Quia

Pacis
audis
fuitfuit al-
loquio im-
petrat re-
missionem
occipit fra-
tri.sermonem
habet:Luc. 10, 5
Matt. 10, 12at deinde
coram
Reliquiis
omnes
pacificos.

A 34 Quia vero non segnis erat ad hujusmodi opus, & ad cetera opera Dei, quæ, ex officio sibi injuncto & in penitentia, divina miseratione suscepit; in crastinum, summo diluculo confurgens, secessit ad aliam villam, non longe positam, & Gemblacum nomine, ut sermonem faceret ad populum, in qua devotissime susceptus est; in quod & verborum Dei relatores, & mansuetæ pacis eum esse portitorem audierant. Sed & in eadem regione duo Principes sibi non minimum inimicabantur, & ut fieri solet, rapina & incendio tota regio vastitati & solitudini redacta fuerat. Ille vir Dei audiens, & populorum vocibus commotus, ipsorumque miseræ & paupertatibus misertus; ipso, quo potuit labore, adiit, ad alterum primo, deinde ad alterum. Qui cum primum alloqueretur dicens: Magnus es & potens, & ignorare non debes, quod tibi a Deo potestas concessa sit; & ego servus ejus qui ad te missus sum, me, inquit, non pro me, sed pro ipsius amore audire debes, qui pro tuo & multorum proficuo ad te diverti. Audi ergo pauperem peregrinum, suscipe Domini Dei tui præcepta, per eum tibi transmissa; suscipe, ut ab eo suscipiaris; dimitte ei qui tibi nocuit; dimitte, ut tibi dimittatur, tibi que sit ad proficuum, pauperibus & egenis ad subsidium; ut proficuum tuum, peccatorum tuorum fiat remissio, pauperum subsidium, rerum suarum dissipatarum reparatio. His auditis Princeps ille, & homine inspecto (ut erat vultu Angelico) considerataque vestitus & habitus humilitate, & facundia verborum cum columbæ simplicitate, & serpentis astutia; torus intremuit (commota quippe sunt omnia viscera ejus) & pietatis affectu responsionem emolliens, dixit: Fiat quod vis; non est aliqua certæ rationis oppositio, quam possit aliquis obicere, tunc contradicendo vel obstando petitioni.

C 35 Cum ergo tali affectu ad effectum perduxisset quod petebat, ab eo transiit ad alterum. Sed seminator discordiæ, qui sedem suam ad Aquilonem posuit, præveniens cor ejus sic obduraverat, & sui seminis radicem in eo sparserat, & ita mentis oculos clauserat, ut nullus veri luminis radius in mente, nullus caritatis fervor esset in corde, quo viro Dei vel ad modicum suavitatis responsa ministraret. Videns autem atrocitatem vultus illius, & oculorum intorsionem, & feritatem verborum, & cordis duritiam; ne margaritas ante porcum jactaret, statim conticuit; & versus ad socium, quem secum habebat, dixit: Insanit hic homo, sed futurum est in brevi ut retrorsum cadat, & detur inimicis suis ad capiendum, & illaqueandum, & conculeandum. Hæc dixit, & in eadem septimana verborum effectus subsequutus est; nam & captus ab inimicis detentus est. Hæc ideo narrata esse sciat auditor, quatenus in hoc etiam vir Dei spiritum prophetiæ habuisse credatur.

XVII. **f** 36 Et procedens inde, venit ad proximam villam, quæ vocatur f Colrois: & quia fama de eo jam undique percrebuerat, populus de eadem vicinia ad audiendum sermonem confluebat. Et post celebrationem Missæ, audito finitoque sermone, sicut consueverat, de pace & concordia; si inter eos aliquod dissidium esset, cepit inquirere. Cum autem nominarent quosdam inter eos discordantes, cepit eos humili exhortatione a veteris odii litibus revocare. Unde cum unus ex ipsis, multis rogatus precibus, nullatenus petitioni ejus & omnium circumstantium acquiesceret, foras exiit, & ascendens equum suum (Miles enim erat) nitebatur surgere: sed cum ferociter calcaribus iterum atque iterum urgeret eum, nullatenus vel passum unum po-

Junii Tomus I.

tuit procedere. Exeuntibus autem ceteris qui in ecclesia remanserant, & undique concurrentibus cum stupore & admiratione nimia; quidam sublannando clamare, quidam condolendo flere cœperunt; omnes tamen una voce Deum laudabant, qui & in Sanctis suis gloriosus est, & ibidem in oculis peccatorum hanc eandem demonstrabat gloriam. Ille vero confusione non minima confusus ad vocem clamantium, ad ecclesiam coram viro Dei rediit; & prostratus veniam petens, quod prius ab eo petebatur, quantocius gratanter annuit; & absolutionem, quod sanctum Dei virum offenderat, petiit & accepit. Et sic impletum est in eo quod scriptum est: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine.

ANNOTATA. G. H. & D. P.

- a Fossæ oppidum distantis Leodiensis, ubi quiescit S. Ultanus; uti ad hujus Acta diximus Kalendis Maji.
- b Savius & quædam Mrs. secunda, plura, tertia; E sed ex sequenti mox Sabbato apparet legendum esse texta: scriptum verosimiliter erat VI, quod facillime convertitur in III, & ductu uno extrito in II.
- c Monasterium, vulgo Monstier, ob monasterium ibidem a S. Amando erectum secunda leuca ab urbe Namurcensi, uti diximus 6 Februarii ante hujus Vitam num. 62; & iterum dicendum erit 17 Julii ad Vitam S. Fredegandi, cujus Reliquiæ istuc quiescant.
- d S. Agbertus, Presbyter a Burchardo Episcopo Cameracensi ordinatus, hoc eodem tempore duas Missas quotidie celebrabat, alteram pro vivis, alteram pro mortuis: ut scribit Robertus Archidiaconus Oftervandenſis in ejus Vita, a nobis edita 7 Aprilis num. 14.
- e Gemblacum, in Brabantia Gallicana, in eodem tractu cum dictis locis oppidum, ubi illustri Abbatia, de qua egimus ad Vitam S. Guiberti Fundatoris 23 Maji.
- f Colrois, Surio Coxeri, videtur esse Covroy, non integra leuca distans Gemblaco oppidum.

CAPUT VII.

Favore Callisti Papa & patrocilio Episcopi Laudunensis Præmonstratum captum, habitum. Diabolica tentationes superate.

S igitur rei veritas; & veritati ordo succedentium adjungitur, causis præcedentibus, legenti & audientibus fastidium & derogandi occasionem generare nullatenus debet; quia etsi quædam sint, quæ tædiosis vel quibuslibet æmulis suffluxu videantur; vera tamen ab his, qui viderunt & audierunt, retexuntur, & quæ prætermitti nequeunt; eo quod alio modo seriatim procedere res gesta nequeat, & scire volentibus satisfacere. Sunt etenim cuncta, quæ præmissa sunt, ex multis pauca, quæ gessit, priusquam Fratres colligeret; nunc autem plurima restant, quæ in colligendo, locando, & conservando laboravit: & quomodo eos, quos per verbum Dei, & Spiritus sancti gratiam, in unitatis vinculo colligaverat, conservavit; & voluntariæ paupertatis amatores, & obedientiæ per omnia Christi imitatores esse docuit. Eodem denique anno contigit, beatæ memoriæ a Gelasium Papam, a quo prædicandi auctoritatem acceperat, migrasse a seculo; cui successit Callistus Viennensis Episcopus, pater & sanctæ conversationis homo & dignæ recordationis; quem constat apud Cluniacum electum fuisse,

AAAA a fuisse,

AUCT. fuisse, & in Sede universalis Ecclesie potestatem
COEVO. honoris ac dignitatis culmen, communi omnium
electione, suscepisse. Transierat enim prænominatus
Gelafius Papa, cum saniori parte Cardinalium,
ut sanctam matrem Ecclesiam in membris visitaret:
qui multa sedens in capite de his audierat, utpote
qui Cancellarius per multos annos extiterat, tem-
pore Paschalis Papæ & aliorum; & quæ ubique
terrarum dextra sinistrave fuerant, illum latere non
poterant. Tanto denique Patre orbatî Cardinales,
ceterique Sanctæ Romanæ Ecclesie filii, qui ad ex-
sequias Gelasii convenerant, ab eo qui dixit, Non
relinquam vos orphanos, consilio quæsito & ac-
cepto, ad perficiendum quod cœperat prædecessor Cal-
listus; bonum dans adveniens principium, Remis
Concilium convocavit: ubi & introitum suum Ec-
clesia confirmavit; & ipse quæ bene gesta erant, ap-
probavit & corroboravit; & quæ sinistra inventa sunt
& corrigenda, auctoritate Romana & correxit, &
corrigi præcepit.

38 Audiens autem homo Dei, Apostolicæ Sedis
dignitatem esse innovatam (Autumnus erat, quan-
do primo brumale tempus hiemis incipit frigesce-
re) ut erat nudis pedibus Remos adiit: ubi ab Episco-
pis & Abbatibus, qui convenerant, cum gaudio
susceptus est; non minimum tamen admirantes su-
per excellentia verborum prædicationis & responsis
ejus, & super duritie & asperitate assumptæ pœni-
tentie; de qua a quocumque ipsorum, cum plurimi
remitti & sibi indulgeri postulassent, quantum ad
vexationem corporis attinet, nullam volebat recipere
relaxationem. Verumtamen, ne ab aliquibus ob-
latrantibus, qui in hujuscemodi novitatibus esse so-
lent, sana ejus doctrina ab aliquo posset infirmari;
litteras auctoritatis Apostolicæ, quas a Papa Gela-
sio acceperat, sicut jam superius dictum est, iterum
renovari postulavit. Quibus acceptis, Dominus Pa-
pa Venerabili Laudunensi Episcopo & Bartholomæo
præcepit, ut curam ejus susceperet: erat enim ipse
homo habens ex progenie matris suæ quosdam in
Episcopatu, & in eadem civitate propinquos; quo-
rum viscera pietatis affectu super eo moia sunt; &
eorum instinctu submonitus erat Episcopus, humani-
tatis ei manum, licet invito, per aliquod tempus
ministrare. Quo deducto & finito Concilio, Papa
non post multum Laudunum devenit: initoque Epi-
scopus cum Papa consilio, quomodo eum retinere
posset, obtulit ei Ecclesiam B. Martini, quæ in sub-
urbio sita est, in qua pauci Fratres erant sub Re-
gula Canonice professionis degentes; qui omnibus
modis renuebat.

39 Tandem cum cogeretur, ne summi Pontificis
offensam & inobedientiæ notam incurreret, quod po-
tebatur annuit; si tamen Canonici, in eadem com-
morantes, mores suos, quos secundum Evangelium
& Apostolicam institutionem eos doceret, observa-
re non recusarent. Sed cum inquisitis ostenderet mo-
dum Evangelicæ institutionis, quomodo imitatores
Christi, contemptores mundi esse deberent; quomo-
do voluntarii pauperes; quomodo ad opprobria, ad
contumelias, ad irrisiones, ad famem, ad sitim, &
nuditatem, & cetera hujusmodi patientes, quomo-
do præceptis & regulis sanctorum Patrum obedi-
entes; illi statim, ad verbum & ad spectum illius per-
territi, dixerunt: Nolumus hunc super nos; quia ta-
lem magistrum nostra non novit nec prædecessorum
nostrorum consuetudo; licet nos sic vivere. Casti-
gare quidem Deus vult, sed non mortificare: sic
homo & obedivit, & ab obedientia solutus, ab ea
non recessit. Mansit itaque ibidem; socius vero
suus, de quo superius mentio facta est, cum Came-

racensi Episcopo Burchardo perrexerat: habebat enim
ipse de rebus suis, quas noviter reliquerat indiscus-
sas, quædam disponere. Quæ quia aliter diripiebantur
quam vellet (novitius quidem erat) unanimi-
ter non poterat sustinere. Interes Episcopus, atten-
nuata & dissoluta jejuniis & frigore hospitis sui mem-
bra nitetur reficere; sed ipse quotidie ab hospite
suo reficiebatur spirituali & melliflua verbi Dei re-
fectione. Ob hanc causam amore nimio & caritatis
igne in eo accensus, assidue hortabatur eum, preci-
bus quibuscumque poterat adjunctis, quatenus in Epi-
scopatu suo vellet remanere; quotidie circumducebat
eum, & ostendens, si qua sit ecclesia quæ ei placeat,
si quæ solitudines, si quæ deserta, si qua terra culta
vel inculta, ad ædificandum & commanendum. Vi-
dit tandem ipsius & multorum, tam Religiosorum
quam aliorum Nobilium, precibus; elegit locum val-
de desertum & solitarium, qui ab incolis antiquitus
Præmonstratum vocabatur; in quo si quando daret
ei Deus colligere Socios, se mansurum spondit.

40 Transacta igitur hieme, niviumque & gla-
ciei frigore, vernali calore paululum deterito; vir
Dei, ut erat solitus, virtute divini solatii accen-
sus, ad prædicandum exiit; solus Cameracum ve-
niens; factoque sermone ad populum, cecidit se-
men in terram bonam, scilicet in juvenem d. Ever-
modum nomine: qui tanto rore Spiritus sancti per-
fusus exiit in verbi Dei susceptione, quod amoris
ejus gratia stans oraret ad Dominum Deum su-
um, in eodem loco, & in eisdem passibus, ubi
hominem Dei stare diligenter consideraverat in fa-
ciendo sermone. Quid igitur puer, Spiritu san-
cto edoctus in verbo, nisi eundem & Verbum,
quod caro factum est, esse credidit, qui, ubi ste-
terunt pedes ejus, adoravit? Nec moras intulit;
sed statim, relictis omnibus, secutus est eum. Qui
tanto amoris intimi vinculo ei alligatus est, ut omni
tempore vitæ suæ Spiritus viri Dei in eo requiem
caperet, & post discessum suum, locum sepul-
cræ suæ ei commendaret; dans hoc præceptum, ut
numquam, nisi reversurus, ab eo recederet. Per-
veniens autem f. Nivigellam, alium juvenem, An-
tonium nomine, a Deo sibi datum, recepit. Isti
duo, & tertius quem prius susceperat, quantum ad
humanum spectat examen, radices & fundamentum
suere futuræ multitudinis quæ subsequuta est: Dei
enim dispositioni relinquitur, quod, præ nimia al-
titudine sapientiæ & scientiæ ipsius, occultum ab
humanis oculis ignoratur. In hoc, ubi collegere,
vel quomodo g. Socios alios Deus illi contulerit,
non est immorandum. Scitur tamen, quod intra
Quadragesimam illam tot habuit, quod in septima-
na Passionis Domini ante Pascha, cum tredecim
reversus, prænominatum locum, Præmonstratum
videlicet, possedit.

41 Locato igitur fundamento in Christo Jesu,
ut ait Apostolus, Fundamentum positum est, quod
est Christus Jesus, paulatim de vivis & bene so-
latis & politis lapidibus crescebat ædificium, & do-
mus Dei ampliabatur, ad suscipiendos peregrinos,
spontaneam advenientes peregrinationem, & ad Jeru-
salem caelestem festinantes. Sed non defuere ten-
tantis inimici & adversantis hostis insidie, qui plan-
tata eradicare, fundata evellere, congregata disper-
gere, dispersa morti tradere, multiformi dolosita-
te & multimoda calliditate laboraret. Nam in sin-
gulis singulas & proprias considerans affectiones
(ut in quibusdam summæ contemplationis affectum,
in aliis quibuslibet idiotis majoris sapientiæ deside-
rium, in aliis jejunia, in aliis remissionem inimi-
corum) omnimodis se opponere: & quod usurpati-
ve

A ve esse voluit, scilicet, ut similis fieret Altissimo, ad decipiendos novos thronos Dei, sese in Angelum lucis transformare non metuebat. Itaque ut de his quamplurimis, auribus audire volentium, quidam differantur; contigit quadam nocte, cuidam ad Matutinas stanti & contemplanti, & de illa gloriosa & ineffabili Trinitate cogitanti, ut ille antiquus adversarius visibiliter adstaret, & diceret: O quam felix es, & quam in tuo bono proposito laudabilis! qui & bene cospisti, & te perseveraturum in tanta afflictione deliberas! Idcirco Trinitatem sanctam, ad quam toto mentis affectu suspiras, videre mereberis: & his dictis, apparuit tria gestans capita, Trinitatem se esse contestans. At ille expavescens, & plurimum admirans, paululum tamen præmeditatus, cum non sibilum auræ lenis, sed ventum turbinis torridum sentiret, dixit: O miser & infelix, & omnibus creaturis deterior! Tu, inquam, qui signaculum similitudinis Dei fuisti, & superbiendo veritatis hujus cognitionem perdidisti, quomodo præsumis, non tantum scire te Trinitatem, sed ipsam temetipsam esse, qui te velle scire amodo potestatem non accepisti.

*Trinitatem se
mentitur,
sed a trinitate
repellitur.*

B Recede, inquit, recede, & me tuis fraudulentis non obedientem ulterius non præsumas inquietare. Statim recessit, posthac ad eundem reversurus.

*eidem tamen
indifferens ab-
stinentiam*

42 Erat quidem Frater ille ad obedientiam promptus, in oratione devotus, in jejunio assiduus, ita ut per totum annum jejunaret tam æstate quam hieme, & a nullo cogi poterat, nisi in Dominicis diebus, ut alteram in die perciperet refectionem; & tunc erudum quid sumebat, & non aliquam cottionem. Sed cum super eo omnes mirarentur, & tanta ejus abstinentiæ & continentiæ virtus ubique in laude ipsius prædicaretur, adfuit iterum satan, occulte ponens insidias, ut novum militem prosterneret; juvenis siquidem erat, & indignari potuit quod aliquando ei restitisset. Nam quarta Feria in capite Jejunii, cum devotioni cunctorum fidelium abstinentia Quadragesimalis indicitur, tanta fames & gula voracitas cum invasit, ut diceret, se nullo modo posse jejunare, & ex toto mori, si etiam a lacte & caseo cogeretur abstinere. Cui cum diceretur: Quid est, Frater? Sacrum & annuale jejunium est, & non est licitum alicui, etiam sæculari, his reficere, vel cuilibet parvulo, lactis & casei abstinentiam frangere. Ille, torvo vultu & lupina rabie, respondebat: Numquid vult Deus hominem mori, subrahendo illi quocumque tempore, quidquid ad usus ipsius creavit & necessitatis hora ad percipiendum? Quid plura? Aberat Pater Norbertus, & Fratres adhuc rudes, qui ad hujusmodi insultus arma ferre non consueverant, multimodis supplicationibus hoc tandem ab eo impetrarunt, ut & bis, & quantum veller cibum quadragesimalem comederet; timentes ne illud improprium exiret, quod tam arcta & subita Religio, vel sæcularium consuetudinem in suis Conversis non servaret.

*C
ingerit
sacrum
quarum.*

43 Cum ergo transissent Quadragesimales dies, & ad celebrandum Pascha homo Dei reverteretur Præmonstratum ad Fratres suos; ad introitum ipsius vallis horror nimius invasit eum, & ventusturbinis circumvallavit eum, quasi ventus veniens ab Aquilone: & ipse statim sentiens, secum venientibus malignam prædixit adesse tentationem. Perveniens autem ad Fratres, trepidi ad interrogata narraverunt quid actum fuisset. At ille dolens: Heu mihi, ingeminans, in meam, inquit, miseriam, & in detrimentum animæ Fratris, & ad notitiam nostræ insipientiæ, hoc consentire voluistis; ac per hoc locum diabolo, nisi viriliter ei resistatur, ad disperdendum dedistis. Ubi est, ait, ille? Qui cum ad-

*a qui cum
liberat
Sanctus.*

Junii Tomus L

duceretur, vix se sustentare præ nimia pinguedine auct. poterat; & velut velica turgens, edacitatis spiritu coarct. plenus, non nili torvis oculis Magistrum, quem super omnia diligere solebat, respicere prævalebat. Videns ergo vir, cui Deus discretionem spirituum dederat, non esse infirmitatis humanæ, sed tentationis diabolicæ; statim vetuit omnino quidquam ei dari. Qui postquam per aliquot dies jejunavit; ubi ei reddita est quarta pars grossioris panis, & vas aquæ ad mensuram, pro summis deliciis computavit; & sic ad pristinam consuetudinem, bene & moderate vivendi, Deo per Magistrum suum subveniente, rediit.

ANNOTATA G.H.

a Gelasius, *vita sanctus Claudi die 29 Januarii anno 1119, cui mense Februario successit Callistus II.*
b Captum Concilium Remense celebrari 20 Octobris anni 1119.

c Bartholomæus Episcopus ordinatus anno 1113 qui anno 1130 Episcopatum dimisit; & factus Monachus Eufimiaci, ibidem mortuus est 26 Junii, quo die inter Prætermittes de eo agimus. Hugo &c. Vide tom. 6. Junii pag. 25. col. 2.

d B. Evermodus, postea Ræceburgensis in VVandalia seu Saxonia inferiore factus Episcopus, vixit ad annum circiter 1178; quo mortuus est 17 Februarii, quando ejus Acta illustravimus.

e Scilicet in spiritu, ut S. Joannes Baptista a Christo appellatus Elias, & sub quadam representatione ac virtute.

f Nivigella sive Nivella, *vita & sepultura S. Gertrudis celebris, ut dictum ad hujus Vitam 17 Martii.*
g Nomina horum exprimit Petrus de VVaghenare; sed fidem non adhibet Polycarpus de Hertoghe.

h Quomodo Præmonstratum possidere experti Sanctus, dilucide explicant Gesta Bartholomæi infra, ejusdemque ad Cap. 2. Analect. in Annotatis prolata diplomata, ex quorum uno hic habet primos loci terminos & jura.

Notum fieri volumus quod ego Bartholomæus Laudunensis Episcopus, Norberto, & successoribus ejus, in sancto proposito viventibus, dederim locum, qui nostri juris erat, totum liberum, ab omni exactio-
ne cujuslibet personæ absolutum, apud Humberti-
pontem, a loco qui dicitur Halierpret, usque ad
Vallem-Rohardi; cum tribus adjacentibus vallibus,
totum alodium a rivo versus Vois, sicut valles di-
viduntur & proportionant, ad ecclesiam Dei & hono-
rem Dei Genitricis construendam; & sicut totum
possidemus in alodium, ita omnimode libere polli-
dendum eis concedimus. Pascua vero seu prata a
Ponte-Humberti, usque ad Monandi-vicinum, &
citra & ultra rivum, animalibus eorum communia
erunt omni tempore. Ultra rivum autem ex parte
ecclesiæ, in defensionem erunt ad opus eorundem
Fratrum, usque ad collectionem stæni & frugum:
deinde vero communia erunt, tantum ut nullus im-
portunus sit religioni eorum super ulla occasione.
Conceditur tamen rusticis, qui sunt de vicinia, de
silva quæ est in jugis montium, colligere materiam
ad opus capitis seu stipitis aratri sive axis. In om-
ni igitur labore Fratrum, facto in iisdem locis,
nullus exiget ab eis nec decimam, nec terragium;
nec molestiam quolibet persona inferet quieti eo-
rum; & omnimode ab omni parochia absolutos,
omnesque ejus subjectos Eremitas, manere censemus.
Data hac charta erat anno 1121; cum anno præce-
denti, ut alibi asserit idem Bartholomæus, Laudunum
cum cum ipso venisset Norbertus.

*Termini
Abbatis
Præmon-
stratensis*

F

AUCT.
COEVO

CAPUT VIII.

Varii socii acquisiti. Energumens liberata. Reliquæ acceptæ.

XXII 44 **D**E victus a juvene hostis antiquus, & pusillanimitatis gregis timore depulso, pace reformata; homo Dei, ut erat solitus, ad prædicandum egressus est. Sed, ut fieri solet, absente signifero ubi bellum geritur, hostes positi in insidiis suos adversarios aggrediuntur; ita nihilominus malignissimus insidiator arcum tetendit, & in eo paravit vasa mortis; simul utrumque considerans, & gregem vacillantem, & belli ductorem & frequentium jaculorum protectorem absentem. Verumtamen de adversario interim prætermittendum est, ut prius, quid in hac egressione vir Dei egerit, dicatur. Exiit itaque homo ad opus suum; nam pertransiens recepit primum socium suum, qui ad res suas abierat componendas: & quam plurimis in itinere discordantibus ad concordiam revocatis, Nivigellam pervenerunt. Quia vero, ab exordio prædicationis suæ, in eodem oppido nimium carus habebatur; statim ut Præmonstrati confedit, quidam ex ipsis, & conversationis gratia ad eum cucurrerunt; sed asperitatem Ordinis & institutionis impostæ ferre non valentes, ut canis ad vomitum, reversi sunt. Qui, ut fieri assoler, suam nequitiam tegere volentes, ad opprobrium hominis Dei, & ad repulsionem seminis prædicationum ejus, ut etiam inimicus homo, in agro patristas familias zizania superseminaverant; ita quod nec eum videre, nec ejus prædicationem curarent audire. Sed is, qui hujusmodi haustus sorbere consueverat, pertaxus malitiam eorum, qui hoc commoverant, nullo modo expavit; confidens magis hoc esse materiam victoriæ contra dæmones, qui ejus prædicationi, & saluti credentium, quam per eum operabatur Deus, nitentur obviare.

45 Dum igitur ob hanc causam in populo illo parvi pretii haberetur, suscitavit illi suo Deus bellum, de quo, ipsius dono, certando viriliter affectus est victoriam; amorique pristino redditus, non tantum Nivigellensi plebi, sed etiam coram omnibus hoc audientibus adeptus est suavitissimi odoris favorem & gratiam. Nam ibidem aderat quidam pater cujusdam puellæ, quæ jam per annum a dæmonio fuerat vexata, & vinculis & carcere tenebatur; qui graviter flens & suspirans, dolore filiarum affectus, cepit rogare eum, ut saltem videre eam & tangere dignaretur. Magnum opus! sed non dispar fides in opere. Adducite eam, inquit, ad me. Adducitur puella jam duodenaria, & populi plurima frequentia convenit. Tunc igitur Dei Sacerdos, tempus & locum & materiam videns, ut glorificaretur Deus, majorem fiduciam concepit. Itaque Stola & Alba indutus, exorcismum agere aggressus est; cepitque diversa legere Evangelia super caput illius puellæ. Ad quæ dæmon respondit: Hujusmodi liras frequenter audiui, neque pro te, neque pro his omnibus hodie recedam de habitaculo isto. Nam pro quibus recedam? Columnæ Ecclesiæ ruerunt. Cum autem Sacerdos multiplicaret exorcismum, respondit dæmon: Nil agis, quia necdum per coruscum sanguinem Martyrum me adjuxisti. Tunc igitur, ut vere superbus est dæmon, scientiam suam volens ostentare, Cantica canticorum, a principio usque ad finem, per os puellæ edidit: & iterans verbum ex verbo, in 6 Romanam linguam usque in finem interpretatus est; & reiterans verbum ex verbo, in Teutonico totum expressit; cum illa

puella, dum adhuc sana esset, nihil nisi Psalterium D didicisset.

46 Nihilominus Dei Sacerdos imminabat: & dum insisteret, & præciperet ut exiret a creatura Dei, coactus respondit dæmon: Si hinc me compellis exire, permitte me intrare in Monachum illum (ibi quippe Monachus quidam adstabat) & nominavit eum. Tunc vero Pater Norbertus, cui Deus discretionem spirituum dederat, exclamat in populum: Audite, audite, inquit, malitiam hujus dæmonis, qui, ut insamaret servum Dei, vexandum expetit quasi peccatorem & dignum hoc supplicio; sed nolite super hoc scandalizari, quia talis est nequitia ejus, ut bonis omnibus velit derogare, & quantum potest infames facere. Hoc dicto, iterum coacto officio cepit acrius insistere. Tunc ait dæmon: Quid agis, inquit? neque pro te, neque pro alio hodie exibo. Quod si videris mox exclamare, jam tantum veniet de meis, id est de nigris, ad bellum; Eja ad bellum, eja ad bellum. Eja jam faciam correre arcus istos & fornices super vos. Ad hoc verbum populus diffugit, Sacerdos vero imperterritus & intrepidus mansit. Tunc illa iniecit manum ad Stolam ejus, ut proxime collum ejus adstringeret. Cumque hi, qui aderant, vellent manus ejus dimovere; Nolite, inquit; permittite illam: si accepit a Deo potestatem, faciat quod potest. Tunc vero, ejus audacia hoc verbo perculsa, tamquam reverentiam exhibens, manus sponte relaxavit. Jam itaque plurima parte diei consumpta, Pater Norbertus consilium duxit, ut in aqua exorcizata eam imponeret. Et ita factum est. Et quia flava erat, verens Sacerdos, ne occasione criminum diabolus in eam potestatem retineret, tonderi eam jussit. Quæ permotus dæmon injuria, maledictis cepit in Sacerdotem ulcisci, dicens: Peregrine de Francia, Peregrine de Francia, quid tibi fore feci? Quare non sinis me quiescere? Omnia mala & infortunia, & omnes mali eventus super caput tuum veniant, qui tantum vexas me.

47 Jam vespertina hora erat: & videns Pater Norbertus non exisse dæmonem, aliquantulum contristatus, jussit eam reddi patri, & in crastinum iterum ad Missam adduci, ipse vero cepit se exponere Alba & aliis indumentis. Cum ergo hoc vidisset impius dæmon, cepit insultando plaudere manibus, & diceret: Ha, ha, he, modo bene facis; & hodie non fecisti opus quod mihi sic placeret; & hodie consumpsisti diem, & nihil profecisti. Ad hæc stomachando Pater Norbertus & indignans, contulit se ad hospitium, & obfirmavit in animo suo non gustare cibum, donec illa sanaretur, & ita transegit diem illam & noctem sine cibo. Jam crastina dies advenerat, & Dei Sacerdos parat se ad celebranda Missæ mysteria, & iterum puella adducitur: & iterum multiplex fit concursus populi, ut videret agonem Sacerdotis & dæmonis. Tunc vero mandavit duobus Fratribus qui secum erant, ut tenerent eam ibi juxta, haud procul ab altari. Inchoato igitur servitio, ventum est ad Evangelium: & illa applicata ad altare, plurima Evangelia super caput ejus lecta sunt. Et dæmon iterum derisionem cepit replicare, quia hujusmodi liras frequenter audierat. Cum ergo ventum est ad locum, ubi Sacerdos elevat Hostiam coram Domino; exclamat dæmon: Videte, videte, quomodo Deiculum suum inter manus suas tenet! Fatentur dæmones, quod hæretici negant. Tunc vero Sacerdos Dei inhorruit; & concepto spiritu virtutis, in ipsa oratione sua cepit agere dæmonem & torquere. At ille coactus & tortus, per os puellæ exclamat: En ardeo, en ardeo. Iterum iterumque clamabat, En morior, en morior.

Tertio

A Tertio quoque magna voce dicebat, & sæpius replicabat: Volo exire, volo exire: dimitte me. At illi duo Fratres fortiter eam tenuerunt. Sed spiritus immundus nullas patiens moras, fortentissimè urinx forda relinquens vestigia, autugit, vasque possessum reliquit. Illa vero destituta a suo tortore, collapsa & languida delata est in domum paternam; & paulo post accepto cibo, ex integro incolumis, & compos sui, & perfecte sanata apparuit. Hoc ita publice factum est, teste omni populo, qui Dei laudes in commune prædicabat, & Patrem Norbertum vere Apostolicum virum ferebatur.

XXIII Post hæc devenit Colonia, ubi & libenter suscipitur, & libentius in sermone & confessione auditur; eo quod ipsum prius juvenem noverant, & modo mirabiliter immutatum videbant. Et quia populorum consuetudo novitatum imitatrix esse solet, multi ad verbum & exhortationem ejus tam clerici quam laici concurrentes, imitatores paupertatis Christi electi, ipsum secuti sunt. Habebat & ipse jam tunc in voluntate ædificare ecclesiam, in qua coadunatos reciperet. Ob hanc causam petivit

B Archiepiscopo Frederico & ceteris fidelibus, ut aliqua sanctorum Reliquiarum mereretur patrocinia suscipere, & quibus non minimum ab antiquo repleta & dotata erat felix Colonia. Annuit Episcopus, annuit Clerus, justam esse petitionem judicans, & populus. At ille Fratribus suis, quos secum habebat, & quos ibidem Deus ei contulerat, jejuniis indito, hoc preciosum donum Deo commendabat, quatenus venerabile patrocinium daret invenire. Nocte vero eadem, & Virgo ex numero undecim millum Virginum, & nomen ipsius Virginis, & locus ubi jaceret, per visionem cuidam designatus est: & in crastinum, ex ordine visionis, corpus ibidem quæsitum, integrum repertum est. Quo cum hymnis & laudibus Dei & gratiarum actione suscepto, de Reliquiis etiam aliarum Virginum, aliorumque quorundam Martyrum, videlicet d. Gereonis, Maurorum, duorum Evvaldorum, duo vascula, in modum secreti, ad effundendum ei impleta sunt.

C 49 Sequenti vero die, cum a Præposito & Canonicis S. Gereonis sibi simuliter Reliquias dari supplicaret; concessum est ei, ut, si quid in ecclesia eorum placeat ei, vellet, quæreret, & acciperet. Gavissus est homo, & hoc promissum, ut erat solitus, Deo per totam noctem orando commendabat attentius. Mane autem facto, in medio monasterio, ubi nullum alicujus sepulchri patebat vestigium, effodi præcepit: ubi corpus integrum absque cerebro repertum est, honorifice & cum omni diligentia collocatum. Quod cum Canonici, & plebs innumera, quæ convenerat, cerneret; Ecce, inquit, noster Dominus S. Gereon, & nostrum venerabile patrocinium; quod a nobis & a prædecessoribus nostris per multos annos diligenter quæsitum est, &, peccatis nostris exigentibus, inveniri non potuit. Et exclamantes voce magna cum gaudio, immensas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes, per quem talis & tantus thesaurus, diuque desideratus, merebatur inveniri. Et ne quis dubitet ipsum non esse, sciat pro certo, verum agnitionis ejus fuisse indicium, quod de morte & martyrio ejus legebatur, quod pars capitis, & non totum caput esset abscissum. Hanc partem habebant, sed reliquum corpus ubi esset, ignorabant. Susceptum est itaque corpus sanctum ut digne debuit, & elevatum; parsque inde viro Dei data est: quod reliquum fuit, magnifice a Clero & populo repositum est. Assumptis non post multum Reliquiis,

collectoque Fratrum tam clericorum quam laicorum auct. collegio, quos Deo per verbum prædicationis ge-coævo auerat, redeundi iter aggressus est; qui ubique in ecclesiis & congregationibus cum procellione magnifice suscipiebatur. Audiens autem transitum ejus matrona quædam nobilis, & Ermenfendis nomine, & Namurcensis Comitissa, velociter occurrit ei; obnixè deprecans, ut ad imponendos Fratres & Religionem, quondam ecclesiolam suam in villa Floref-hæ vellet suscipere. Habebat etenim ipsa multo tempore in voluntate, ob remedium animæ suæ & prædecessorum suorum, in ecclesia eadem Religionem propagare. Videns autem ille affectuosam mulieris devotionem, respexit eam, & suscepit quod petebat. Et ibidem altero Reliquiarum vasculo derelicto, festinavit Præmonstratum (erat enim illans Nativitatis dies) habens clericorum & laicorum Fratres circiter triginta novitios.

A N N O T A T A G. H.

a Forte legendum, Conversionis gratia.

b Sicut &c. Vide Append. p. 982 col. 2.

c S. Ursula ejusque sodales, coluntur 21 Octobris.

d S. Gereon & socii 10 Octobris, & duo Evvaldi 3 ejusdem.

e Ermenfendis Comitissa, uxor Godfridi Comitis Namurcensis, qui & ipse fundator Abbatiæ Floreffensem S. Norberto anno 1121 in seculo obiit; postmodumque in eo conversus (ut loquuntur) factus, ibidem quiescit ante aram summam, cum uxore Ermenfende, filio Henrico & hujus conjuge Agette. Sita est hæc Abbatia secundo fere a Namurco milliari ad Sabium fluvium. Instrumentum &c. Vide tom. 6. Junii p. 25. col. 2.

f Sunt ibidem Reliquiæ ex præscriptis Sanctis, & potissimum brachium S. Gereonis, thesaur. auro obductæ decenter inclusum.

C A P U T II.

Profectio secundum Regulam S. Augustini. Exercitia virtutum præscripta.

XXIV **F** 50 Congregatis igitur Clericis ferme quadraginta & quamplurimis laicis, assidua consolatione vespere & mane sovebat eos, & multiplicibus sermonibus hortabatur, ne desisterent a felici proposito & spontanea paupertate quam susceperant; & quod docebat, velut aquila provocans ad volandum pullos suos, operibus demonstrabat. Erant enim exhortationes & sermones, non de terra, nec terrenum saporem quemlibet prætendentes; sed ut columba, penno assumptis, volabat. Volabat quidem mente & ore ad requiescendum, & suos auditores volare faciebat; ita ut cum Propheta videretur dicere; Assumam pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam. Unde quidam ex Fratribus assidentes, in tanto mentis excessu rapti sunt, ut de locis, in quibus sedebant, surgerent: & circa se pennas quærentes invenire putarent, statim se volare existimantes & requiescere. In tantum denique credebant se ei, et tanto familiaritatis affectu adhaerebant, ut nullum Ordinem, nullam Regulam, nulla sanctorum Patrum Instituta ad obtinendam æternæ felicitatis gloriam quærerent, nisi quod ab ore ejus audirent, vel dictum esse rescirent. Sciens hoc vir per omnia discretus, et ad omnia providus, ne in posterum sancta plantatio posset eradicari, et fundamentum, quod supra firmam petram locare disposuerat, posset labefactari; submonuit eos de Ordine, de Regula, de sanctorum Patrum Institutioni-

XXIV
F
Adhortatio sua
ardore
magna

PC 54, 7

osque
cum simp-
licitate
sibi obso-
quantes
habet.

AVCT. rionibus, sine quibus ad integrum non posset ob-
 COEVO servari, Apostolica & Evangelica institutio, per quam
 constant Dei certa mandata, & omnis consumma-
 tionis finis, & fidelium omnium benedictio. Illi, ut
 oves in simplicitate pastorem sequentes, non renunt
 quod hortatur, non renunt quod suadet; sed quod
 docet amplectuntur, & ob aeternae pascuae desideria
 in omnibus obsequuntur.

51 Quapropter magis metuebat homo, ne gregi
 pusillo & in simplicitate Deum ex toto corde qua-
 renti, minus quod ad salutem pertineat ostenderet;
 non quia diversas Regulas & sanctorum Patrum
 Instituta ignoraret, sed quia multi Religiosi tam
 Episcopi quam Abbates diversa consilia dabant, alius
 eremiticam, alius anachoreticam vitam, alius Ci-
 sterciensium Ordinem assumendum suadentes. Sed
 ille, cuius opus & consilium de supernis pende-
 bat, qui suum principium non sibi, non hominibus, sed
 ei qui est omnium rerum initium commendabat, in
 corde suo cuncta conferens, ut sapiens velox ad
 audiendum, qui disert & reservat in posterum; tan-
 dem ne professioni Canonicae, cui & ipse & quot-
 quot cum ipso vivere volebant attituli fuerant ab
 infantia, injuriam inferre videretur; Regulam, quam
 B. Augustinus suis instituit, adferri praecepit: Apo-
 stolica enim vita, quam in praedicatione susceperat,
 iam optabat vivere; quam siquidem ab eodem bea-
 to Viro, post Apostolos, audierat ordinatam & re-
 novatam fuisse. Quam cum allatam diligenter inspe-
 xisset, in paucis compositam, in multis tamen be-
 ne dispositam; statim in die Natalis Domini, quae
 instabat, adiostat Dominicae descriptionis, sub ea-
 dem & stabilitatis in loco, & professionis gratia, ad
 illam beatæ perennitatis civitatem singuli seipsos con-
 scripserunt. Deinde cum quamplurimi, quampluri-
 mas super eandem Regulam expositiones & inter-
 pretationum diversas opiniones autumarent; eo quod
 ejus praescripta ad mores aliorum Regularium &
 opera videbant non convenire; aliosque ad timorem,
 alios ad dubitationem, alios ad teporem induce-
 rent, utpote plantationem adhuc tenuiter radicatam;
 Quid miramini, inquit homo Dei, vel hesitatis;
 cum universæ vix Domini misericordia sint & ve-
 ritas? & si diversæ, numquid adversæ? Si usus mu-
 tatur & institutio, numquid mutari debet caritatis
 vinculum, quod est dilectio?

52 Regula quidem dicit, Primo diligatur Deus,
 deinde proximus. Regnum Dei non operatur sola
 institutio, sed veritas & mandatorum Dei observa-
 tio. Ergo quia de dilectione, quia de labore, & de
 abstinentia escæ & jejuniis, de vestitu etiam, de si-
 lentio, de obedientia, & quod invicem honore præ-
 venire debeant, & Patrem suum honorare, evidenter
 hæc Regula determinat; quid est quod amplius alicui
 Regularium ad salutem obtinendam expediat? Quod
 si de colore vel grossitate & subtilitate vestium fiat
 aliqua inter aliquos spirituales contentio; dicant,
 qui ob hoc derogandi occasionem accipiunt: dicant,
 inquam, de hac Regula, dicant de Evangelii &
 Apostolorum institutione, ubi albedo, nigredo, sub-
 tilitas, vel grossitudo, præceptum dando, describa-
 tur; & erit eis credendum. Unum est tamen, quod
 testes resurrectionis Angeli in albis apparuisse legun-
 tur; auctoritate vero & usu Ecclesiæ, poenitentes
 in laneis sunt. In laneis similiter in veteri Testa-
 mento exhibant ad populum, in Sanctuario vero, ex
 præcepto uti consueverant lineis. Quia vero sancto-
 rum Patrum & prædecessorum nostrorum docet ex-
 positio, sanctis prædicatoribus & canonicæ professio-
 nis utentibus, horum Angelorum in typo vicem ge-
 rere, de albis vestibus a scandalum non generent:

& si sunt poenitentes, & si eos ad populum exire D
 suum cogat officium, laneas non abhorreant; quod II
 ad Sanctuarium Dei ingressuri sunt, lineas non præ-
 termittant. Non docebat hoc Vir iustus, ut aliis Patrum
 institutis, quæ quamplurima sunt, derogaret; qui erat
 omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaceret.

53 Erat enim severus in censura: & cum multi
 ad eum jam confluerent, totum spiritum eorum
 Spiritu sancto docente exhauriebat; ut spiritu su-
 perbiis evacuato, idem Spiritus sanctus in eis melius
 locum inveniret. Et gratia Dei non deerat, quæ,
 quamlibet dissolutis & remissis, & quantumlibet
 marcidis cordibus, vigorem divini solatii ministra-
 bat. De corporalibus cura & sollicitudo vix aliqua
 erat: universum vero studium ad spiritualia contu-
 lerant, Scripturas divinas sequi & Christum ducem
 habere. Nam & hoc attendit spiritualis ille Pater,
 quod numquam exorbitare possent, qui secum vel-
 lent remanere, si professionem suam secundum
 Evangelia & dicta Apostolorum, & propositum S.
 Augustini facerent, & opere completerent. Hoc vidit,
 & has professiones, ut praemissum est, hoc modo fieri
 censuit. Erat ergo mens eorum, qui ab initio col-
 lecti sunt, sic affecta, ut potius eligerent veterem
 & clavatam tunicam, quam novum & integrum
 quodlibet vestimentum. Unde & factum est, ut
 quidam non minimum paupertatem amplectentes,
 cum datas novas sibi vestes erubescerent; ad os-
 tendendum quam sit vilis sæculi pompa, ad reprimen-
 dam superbiam, pannos veteres novis supercon-
 funderent. Nullum opus erat tam vile, quod respuerent.
 Obedientia adeo prompta, ut si ciliculus ardens pro-
 poneretur eis, vel quælibet mors se offerret, magis
 timerent imperantem quam mortem. Juge silentium
 in omni loco, in omni tempore, in omni statu: ita
 etiam ut hi qui illum comitabantur, licet confer-
 tissimis populorum turbis admixti, vix unum ver-
 bum ab eorum ore posset extorqueri. Quod si quem-
 libet eorum de quantumcumque commisso culparet,
 ibidem ad pedes corruens satisfecturus, neque visum
 hominum circumstantium erubescerebat. Quod si ama-
 ritudinem actione, verbis & vultu, etiam male fa-
 cientibus, aliquis suorum responderet, ibidem statim
 satisfactionis poena reddebatur.

54 Voluit ut omni tempore jejunarent, una vice
 contenti in die. Voluit etiam ut asellis circumve-
 starentur usque ad quatuor vel quinque leucas; sed ob-
 sistente carnis infirmitate, observari non potuit. Fe-
 minilibus b semper uti Fratribus suis præcepit;
 quia semper exhorruit virile robur animi effemina-
 ta mollitie lentescere: non tamen hoc respectu c
 flamina pretiosiora ante oculos interni Judicis ap-
 probans. Quam erat ille Ordo religiosus, qui ex sua
 Regula & proposito his carebat. Laneis ad carnem,
 laneis ad laborem uti, & absque ulla tinctura, præ-
 cepit; licet asperissimo cilicio assidue vestiretur. In
 Sanctuario vero, & ubi divina Sacramenta tractan-
 da fuerant, vel celebranda, propter mundiciam &
 multimodam honestatem, lineis uti voluit, & omni
 tempore utenda disposuit. Sed non prætermittenda
 tria, quæ præcipue commendabat, sæpius de die
 in diem hæc tenenda ingeminans: scilicet circa al-
 tare & divina mysteria mundiciam; excessum &
 negligentiarum in Capitulo & ubique emendatio-
 nem; pauperum curam & hospitalitatem. In alta-
 ri namque exhibet quisque fidem & dilectionem
 Dei; in conscientia purificationem, curam sui; in
 hospitum & pauperum susceptione, dilectionem
 proximi. Constantem equidem asserbat, aliquam
 domum numquam posse egere, supra id quod pos-
 sit sustinere, quæ hæc tria sollicite studeat obser-
 vare.

A vare. Verbis enim & factis clamabat, se nihil aliud scire, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum: in omnibus actionibus suis præcedentem rationem attendens, ut cum fulciretur ratione, & auctoritate firmaretur, stare posset.

A N N O T A T A D. P.

a Quamquam Norberto ad vestis candidæ electionem satis esse potuerant multitudo albarum virore, ad crucem accurrere visa illi, apud Præmonstratum erant in ecclesia S. Joannis Baptiste; sicut ex Hermanno Monacho legitur, Cap. 2. Analethorum § 2: constanti tamen Ordinis traditione habetur, & a recentioribus scriptoribus indubitanter refertur, quod alias ibidem orans Sanctus vidit Reginam cæli, cum cælesti splendore & Angelis multis, quæ preces ejus exauditas asseruit, locum fundandi primi cœnobii demonstravit, Romanum Pontificem pro Ordinis confirmatione adire annuit, & insuper candidum Habitum ei exhibuit, addens melliflua voce, Fili Norberte, accipe candidam vestem. Ita Ja. Chrysostomus vander Sterre

B lib. 2. Vita cap. 2, Joannes le Paige lib. 2. Biblioth. cap. 12, Gerardus van Hardegom lib. 1. cap. 2. ejus operis, cui titulus Diva Virgo Candida, candidi Ordinis Præmonstratensis Mater, Tutelaris & Domina aliique. Harum asserta vellem antiquioribus posse auctoritatibus corroborari: utrumque tamen illa sumantur, aliud non efficiunt, quam ut credatur colorem candidum præscriptisse Virgo, formam reliquisse eandem qua jam utebantur? Quæ autem uterentur Canonici, nisi Canonica sui temporis veste; in qua tamen nihil ex sæculi pompa redundaret, asperitas appareret. * Sic inventio neque lineis vel indusis ad carnem, vel toralibus ad lectum usus initio Junii par. Præmonstratenses, discalceatosque incessisse, insuper & perpetuam servasse a carnibus abstinentiam: quæ licet prudenter relaxata nunc sit; non desunt tamen etiam hodie in Barbaria, qui severioris vitæ amore ad pristinam formam se reducere, uti asserunt qui eos hoc tempore norunt & laudant.

* Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 21.
col. 2. n. 11.

b Feminalibus uti permittit S. Benedicti Regula egres-
surus extra Claustrum: cumque etiam intra illud lisdem
uterentur Cluniacenses, usum illum defendit Petrus Clu-
niacensis lib. 1. Ep. 28, tamquam honestum, utilem,
necessarium, adeoque minime contrarium Regulæ, nihil
tale prohibenti.

c Mss. Hæc statuta: quod nullum sensum facere vi-
detur, & corrigi debuisset.

C A P U T X.

Socii unus hypocrisis detecta: ecclesia
constructa.

xvii 55 Quidam denique die, cum reverteretur a
Remis, cum quibusdam Sociis suis &
duobus Novitiis, quos de sæculo sermo divinus tra-
xerat ad eos factus; & incederent cum silentio,
per viam in Deo suo meditantes; vox quædam de
nube auribus eorum in hunc modum insonuit: Hæc
est, inquit, Fratris Norberti societas: ad quam vox
altera ex altero latere respondit: Non est de his
duobus Novitiis alter eorum de societate ceterorum.
Hoc audiebat homo ille & alii qui comitabantur
illum, & rem taciti considerabant, nihil mali sus-
picantes: sed tamen quidam fieri deberet hæsi-
tantes. At Pater Norbertus, cui major incumbere
sollicitudo, sciens non supervacuum esse, quod ex
permissione divina hæc voces audirentur; perquire-
bat omni orationum instantia quorum darent re-
sponsum, mores & actus eorum considerans de die

hypocri-
sim unius
sorum
decegit.

in diem, de quibus fuerant prolata. Cumque con-
siderasset alterum eorum, minus devotum in con-
fessione, levem in verbis, inquietum corpore, in-
constantem moribus, tepidum in oratione, negli-
gentem in obedientia, & in omnibus dissolutum
(Anglicus enim erat) Quid est, inquit, Frater,
quid est quod gestas in corde? Expone quid later.
Si Deum quæris, non est ulla creatura coram eo
invisibilis; quia, ut ait Apostolus, omnia nuda &
aperta sunt oculis ejus. Veritatem quærimus, &
prout fragilitati humanæ conceditur, in veritate
ambulare nitimur; nec est ulla veritatis cum fal-
sitate conventio, nec aliqua fidelis cum infideli
participatio. Cui ille caput agitando, & levitatem
verborum præferendo; Putasne, inquit, bone Pa-
ter, quidquam velim tibi furari? Pauper es; sed
omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem
qui non habet, & quod videtur habere, auferetur
ab eo.

56 Hæc dixit, & dicta opere complevit. Nam
tunc forte quidam ad conversionem venerat, & cum
parvula substantia sua aliquantulum argenti detule-
rat; quod retro altare pauperis oratorii, quod tunc
solum habebant, projectum jacebat. Nocte vero qua-
dam Anglicus ille, horam sibi prævidens compe-
tentem, argentum ipsum rapiens, aufugit. Sic igitur
deceptor ille, plenus fraude & minister diabo-
li, pauperes eos in corde judicans, pauperibus Chri-
sti nihil suspicantibus deceptionis, paupertatem adau-
xit in tantum, ut nulla remaneret eis substantia,
unde sumptus procurari possent unius diei. Quid
ergo? Probandi erant primo alimentis corporis, qui
regni cælorum possessores audierant esse eos, quos
constaret pauperes fieri, non rebus & divitiis, sed
spiritu paupertatis. Probandi erant in minoribus,
ut discerent stare in procellis & tumultibus, qui-
bus aggrediendi fuerant, ut series docebit in se-
quentibus. Igitur ad insinuandum opus divinum,
quod magnum & exquisitum est, in quo, secreto
sue dispositionis consilio, magna operatur in mini-
mis, qui humilia respiciens; alta cognoscit a lon-
ge, pauca de loco Præmonstratensi & situ ejus dis-
ferenda videntur; ut sit laus per omnia omni tem-
pore, ab omnibus audientibus, ei qui ab æterno &
ante omnia tempora, soli sue præscientiæ cognita,
manifestavit in tempore novissimo.

cumque
vixit aspe-
ritur for-
tem.

De param-
dosis
demon-
stratur.

57 Jam tunc denique, ut ordo rei proseguatur, p
plurimi in disciplinatu sepefati viri & vita & pro-
posito, relictis omnibus, se conferebant. Et quia jam
turba erat, diffinito consilio quærebatur, ubi in eo-
dem deserto, certum ad commanendum, & ad ædi-
ficandum idoneum locum præpararent. Erat siquidem
locus ille asperissimus, & omnimodis incultus, arbu-
stis & paludibus & ceteris incommoditatibus occupa-
tus, nec quidquam patebat habile ad commorandum,
præter capellulam, & juxta illam pomerium, & sta-
gnum quoddam parvulum, quod de aquis montium
cadentibus pluviarum tantum tempore, & de succo
paludum usque in præsentem impleri dignoscitur. Ibi
confederat homo Dei una cum parvula societate sua,
spei anchoram inconcussæ fidei adjungens, & cum
Patriarcha nostro Abraham spem contra spem ponens;
in tantum, quod etiam omnes fere Religiosi testa-
rentur, & populus conclamaret, stare non posse,
quod cœperat homo; & ob asperitatem nimis pauper-
tatis & victus, potius per aliquot annos expectarent
fugam, quam alicujus stabilitatis fundamentum. Sed
quid ageret humana ratione, & rationali destitutus
auxilio? Sciens quia firmavit faciem suam Jesus ut
iret in Jerusalem; firmavit & ipse faciem suam ut
ibi expositaret mortem, qui mundo mori venerat, &
Chri-

in loco
per se in-
commode.

Luc. 9, 51

AUCT. Christo vivere. Clamabat quia vivunt, clamabat
COÆV. quia vere vivunt, qui non tibi vivunt, sed in qui-

bus pauper Christus vivit: vivo autem jam non
Gal. 2, 20 ego, dicit Apostolus, vivit vero in me Christus.
Audierat hoc, & docebat; & qui habet aures au-
diendi, audiat. Verumtamen ne grex pusillus de-
speraret, & amicorum suorum, non rei exitum,
sed statum expectantium corda latificaret, & dero-
gandi æmulis occasionem subtraheret; habilitatem,
utcumque in tali loco poterat esse, & ipse circuire
& considerare cœpit, & aliis considerare præcepit:
addens, quatenus ad omnipotentem Deum assidua
fieret & intenta orationum supplicatio, ad ostenden-
dum locum, in quo divini cultus omni tempore
fieret celebratio.

post 1 ad-
fuit pre-
cor

et vifio-
nem cui-
dam fuit
oblatam,

58 Cumque multi multis & assidui assiduis præ-
cibus Domino consilium hoc commendarent, obno-
xæ suæ beneplacitum voluntatis nimia afflictione,
jejunio & orationibus exquirentes; apparuit cuidam
quidam revelatio, manifesta satis & evidens, evi-
denter locum, & quæ in loco, & de loco erant
ventura, aperta significatione denuntians. Nam ibi-
dem, ubi præsens sita est ecclesia, Dominus noster
Jesus Christus sicut in cruce visus est, super quem
septem solis radii mirabilis claritatis fulgebant; &

B a quatuor partibus, sicut in quatuor, introitus lo-
ci illius esse dignoscitur in modum crucis, multi-
tudo magna peregrinorum cum peris & baculis pro-
perabat, & flexis genibus adorato suo Redemptore,
& pedibus ejusdaro osculo, quasi per licentiam
recessuri revertebantur. Quod cum Viro Dei rela-
tum fuisset, gratias egit Domino Deo suo, qui
servis suis, se in veritate querentibus, & in fide
& justitia obsequentibus, & de præteritis dat fidu-
ciam, & de futuris secreta revelatione notitiam.
Et post hæc, exhilarata facie, assumpta fiducia,
Eja, inquit, eja, Fratres dilectissimi, accingimini
& efferte viri fortes: vobis plurima bellorum gene-
ra præparantur, quæ ab hostibus tam visibilibus
quam invisibilibus futura sunt; sed qui venerunt
novi titones per visionem, visibiliter venturi sunt;
fumpta f. & accepto præcepto & obedientia ab eo qui Patri
ducia, fuit obediens, vobiscum sunt usque ad consumma-
tionem bellaturi. Quis dubitat hoc verbum verum
& propheticum non fuisse? Verum siquidem fuit,
quod subsequuta actio quotidie insinuat in his, qui
relictis omnibus ut peregrini veniunt, & professio-
ne quasi osculo dato facta, ad obtinendas prælio-
rum acies, ad diversas nationes recedunt. A mari
usque ad mare tuba sonuit, & ipsorum audita est
vox, in qua & opera Dei manifesta sunt, & ex-
quisita in omnes voluntates ejus. Gracis ei, qui
sperantes in se non derelinquit.

xxviii.
ecclesia
nova fun-
damenta
jactis

59 Quia vero ædificium & templum spirituale be-
ne dispositum & compositum fuerat, & ad materia-
le necessarium erat laborem adhibere; ut cuncta cum
benedictione fierent, Episcopo Bartholomæo advoca-
to, effosso fundamento & consecrato, de consecratis
lapidibus fundari fecit ecclesiam, adstante Domino
Thoma de Couci, qui hominem Dei metuebat, &
reverebatur propter Deum, sciensem virum justum
& omni honore dignum; adstante etiam filio ejus
Ingelcamno adhuc puerulo, & multis nobilibus cle-
ricis & laicis, & populorum innumera multitudine
admirante, & quasi spectaculum considerante, & in-
tra se ad invicem dicente: Quis putas est homo iste?
cujus fidei, qui nulla utitur ratione? Putasne stabile
sit hoc opus, quod in tanta solitudine locatur? &
cujus fundamentum non in petra, non supra firmam
terram jacitur, sed in palude? Tanta namque ibi
palus erat, quod vix forderi poterat, cum etiam

multa lapidum congeries projiceretur. Sed non de-
buit titubare, nec potuit eradicari, quia plantatio,
quam plantat Pater celestis, non eradicabitur. Por-
ro pars commentariorum Teutonici erant (conduxe-
rant enim eos Colonientes quidam, amici hominis
Dei) pars nostrates, amici jam Præmonstratensium:
& contendebant in opere, alteri in altero latere ec-
clesiæ, alteri in altero accelerante. Crevitque quam
celerrime ædificium, & sub tempore novem mensium
perfectum & consummatum est templum, & a su-
pradicto Episcopo Bartholomæo consecratum.

60 Sed quia lætis tristitia, prosperis adversa misce-
ri solent, in eadem die consecrationis quoddam in-
fortunium accidit. Nam cum multitudo innumera,
quæ convenerat ad festum de remotis partibus, cer-
tatim ad oblationem & ad circuitum altaris, ut fie-
ri solet, currebant; motum est altare majus, & lapis
dissolutus, consecratioque cassata est, ut præcipit
auctoritas, & totus labor in nihilum redactus. Ex-
pavit homo, & contristatus est; plus tamen pusil-
lorum scandalum metuens, quam de divinis operi-
bus, quæ sine causa non fiunt, dissidens. Sed ho-
mo ille quid fecit? Resumptis denique in Domino
consolationis viribus, qui hujusmodi tentationes hau-
rire & sorbere consueverat, denuo ecclesiæ dedican-
dæ in Octavis S. Martini, diem secreto cum Epi-
scopo instituit. Et sic factum est: qui quamdiu vi-
xit, ob hanc causam, innovationem aliam futuris
temporibus assererebat esse gerendam. Hanc viderunt
qui tunc temporis aderant, & quidam qui succes-
serunt: sed & succedentes amplius videbant; quia,
teste Veritate, qui credit, opera quæ fecit, & ipse
facit, & majora horum facit. Et alibi: Si credide-
ritis, majus his videbitis. Hæc de materiali ædifi-
cio dicta sufficiant. Sed quid interim egerit homo,
quidve pusillo gregi acciderit, non est reticendum.
Sed quia, quod eodem tempore illi, quodque eodem
tempore illis acciderit, eodem momento narrationis
ordine differere non est cuiquam possibile; non mi-
retur quilibet auditor, si vicissim stylus transeat ad
ea, quæ de actibus singulorum & de innumeris even-
tibus prætermitti non debent.

que dum
post 9
mensis
dedica-
ta,

dissoluto
altari,

E
iterata
consecra-
tione opus
fuit.

Joan. 14,
12
Joan. 1, 30

ANNOTATIO G.H.

a Petrus de Vaghenare § 27. Vita, Adem, in-
quit, & monasterium ibi a S. Norberto extructa,
non sine miraculo; Angelis nimirum allaborantibus,
qui opus multo plus noctu quam omnes opifices in-
terdiu promovebant, teste Reverendissimo Domino
Gosvino van Weirde, S. T. Doctore, Floressiensis
Prioris, ut asserunt ejusdem monasterii Floressiensis
archiva. Utinam, ad majorem fidem, etiam archiva
Præmonstratensia idem haberent, vel Floressiensia disti-
ctius promerentur!

CAPUT XL

Tentationes superata. Energumens
liberati.

61 **E**Xivit denique homo ad prædicandum, exivit
iterum seminare semen, non suum, sed se-
men Dominicum; relictis qui præsentem cepto operi,
relictis qui præsentem aliis rebus omnibus, & omnia
integra conservarent, & qui præsentem tam clerico-
rum quam laicorum conventui; binos & binos in
singulis ponens officiis, quos ad ultimum vale, de
pace & unanimitate docebat, dicens; numquam pos-
se

xxix.

Abbas J.
Norberti

se

A se exorbitare congregatam aliquam multitudinem, quam Prælatorum concordia præcesserit. Sed recedente Pastore, rabido lupo ore ovibus molitur insidias. Insidias vere dixerim, quia ex adverso causas earum effodiens, latenter ingreditur: ut prius terrorem incutiat, territas malleo caudæ suæ deiciat, dejectas mactet, mactatas postea hiantem ore devoret & perdat. Quia vero major est ejus arrogantia quam fortitudo, bene primo terrorem incutiebat: quia quibusdam, velut essent mortalis odii inimici, quos in sæculo reliquerant, armata manu quasi ad perimendum, etiam in luce diei, cum suis satellitibus se præsentabat. Illi vero territi, venientibus in speciem armati exercitus, & pompæ armorum & fremitus equorum, quibuscumque poterant modis, se opponebant; ita ut cum fugerent, velociter raptis sustibus & saxis, involutis etiam brachiis, ali- quibus adminiculis vel tunica resistere festinarent. Sed, quod mirum & incredibile videtur alicui, adeo acriter pugnabatur, ut æstimarent jacula mitti & mittere, feriri & ferire, vulnerari & vulnerare, interfici & interficere. Ad quos cum multi Fratres alii concurrerent, redarguentes eos, cur sic insanirent: Numquid non adspicitis, ajunt, quod ab inimicis nostris opprimimur, & jam in frustra fere concili ad opprobrium irrecuperabile morimur?

B 61 Tunc Fratres, scientes eos ab infestatione demonum illusos esse, aquam benedictam spargunt, signum Crucis faciunt; & recedente malignorum spirituum turba, illi quasi hostibus victis & in fugam versis, concito cursu insequiebantur, altis vocibus clamantes: Eja, eja, vertimini & resistite, belligerantes fortiter; alioquin turpissima morte moriemini, si amodo nos adire, & minas & mortem inferre præsumpseritis. At postquam in se reversi, quidam ex ipsis delusos se esse agnoscunt, fortiter exinde persistunt, qui fortiter vicerunt. Quidam vero ignominiam tantæ irrisuionis ferre non valentes, & de perseverantia desperantes, aculeo caudæ demonis percussu recesserunt. Sed quia huic maligno & falso spiritui non sufficit, nec miratur si absorbeat mare, sed & Jordanem totum sorbere nititur; qui manifeste ad integrum seducere non potuit, iterum occultiores insidias præsumptuose sumens, redire non metuit. Convenerat siquidem in eadem paupertate multitudo de diversis nationibus & diverso genere, C nobiles & ignobiles, divites, pauperes, majoris minorisque ætatis, sapientes, simplices & idiotæ, sicut vir ille recipere consueverat, in hoc Evangelii imitator effectus: Omnem qui venit ad me non ejiciam foras. Inter quos fallax ille spiritus quosdam considerans idiotas, & sua quondam recognoscens esse vascula, in quibus suæ quieti & voluntati habitaculum habere consueverat; tanta eos falsa suæ deceptionis sapientia replevit, ut qui prius vix in aliquo libro legere poterant, nunc de libris magna quedam dicerent, & de futuris prophetando majora & stupenda prædicarent.

62 Danielis quoque unus ex eis prophetiam se scire asserbat, & de ea quedam ducem mendacio loquebatur, ubi de quatuor, & septem, & decem cornibus & Regibus, Propheta scribendo inducit, & de Antichristo. In quibus jam simpliciores quosdam attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam Dei hominem, & venerabilem Simonem, Abbatem sancti Nicolai, in errorem induxisset; quia in tantum processit ejus arrogantia, ut ipsis assidentibus etiam in Capitulo sermonem facere præsumeret. Et qui vidit, & audivit, perhibet hujus rei testimonium: & hoc signum ejus, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, & pu-

gnate cum antiquo serpente. Hoc spiritus ille mendax per organum illud assumptum proferebat, sed ad veritatem quæ sequitur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, nullatenus procedere valebat. Unde cum Pater Norbertus cuidam innueret, quid sibi videretur; ille respondit: Magister bone, in brevi manifestum erit. Porro dum ab auditoribus veritatis & dulcedinis falsus ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, ut est mille-artifex, artificiosius deceptionis alia genera exquirat; ut quia cooperatores manifestæ operationis non poterat subvertere, saltem contemplativus quoslibet succideret a contemplatione. Nam ille idem Clericus, laboris hujus iniqui minister, subita quadam gravissima infirmitate arripitur. Et qui prius de visibilibus responsa dabat, in cælum os suum ad invisibilia & ineffabilia ponere præsumebat.

64 Concurrunt Fratres, sicut consuetudo est, ad inungendum eum; concurrunt, ad ea quæ dicebat audiendum. De se quidem magna, sed & de quamplurimis circumadstantibus assererebat majora. De se, quia in eadem vespere, aut esset cum Angelis in cælo, aut staret sanus cum ceteris Fratribus in choro; de aliis vero, singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando & augurando dicebat: Hunc, cum nuper in eccliam raperet ad superiora, vidi ad æternitatem vocatum, istum jam in sede felicitatis positum; lectum istius in eadem felicitate præparatum: iste futurus Pontifex, iste constituendus Rector multorum Regularium & magister; iste in bono proposito perseveraturus, iste alius deficiens recessurus. His dictis, se contulit quasi ultimum exhalaret spiritum, unius horæ spatio sic in terra jacens, ut statim moriturus fieri solet; tum audito primo Vesperarum sonitu surrexit, & veloci cursu cum aliis chorum intravit. Quod cum adstantes cernerent, alter ad alterum, suum scandalum profitentes, se delusos esse contestabantur. Sed nec sic quidem destitit antiquus ille & malignissimus insidiator, totiusque bonitatis & veritatis experta, & cunctorum scelerum malignissimus adinventor. Suscitavit enim alium Clericum similiter, qui sicut ille de Propheta Daniele spiritum hauserat seductorium, sic iste de Joannis Apostoli Apocalypsi nihilo minus spondebat se scire, & rimari debere dona cælestium secretorum. Quem cum unus ex Prioribus in Capitulo adduxisset, Ecce, inquit, nunc demum visitavit nos Oriens ex alto; quia hunc non diuturna scholarum exercitatio instruxit, nec labor annorum numero computatus edocuit, sed Angelica quedam revelatio, quæ per totam noctem, sub tenebrarum silentio, ad ipsum diligenter instruendum, & nos per ipsum, laboravit. Audiamus igitur eum, ut ab eo discamus, quod de excelsis didicit in Apocalypsi per mentis excessum.

65 Audientes hoc quidam de Fratribus, quibus jam ex parte subtilitas fallacium spirituum nota erat, omnino prohiberunt, dicentes; Amodo nec hunc nec alium quemquam velle audire in sermone, priusquam Pater Norbertus reverteretur. Videns itaque mendacissimus ille spiritus, claritatem suam, quæ transfert se in Angelum lucis, esse repulsam; ut leo frendens, quiescit & circuit quærens quem devoret; quasi excitatus ad iram, ultra latere non valens, aperte sævitiam suam & odii fomitem, quem adversus congregationem & aciem bene ordinatam gerebat, exercere coepit. Primo quidem inter illos duos, quos sic illuserat, & per quos alios irridendo illaqueare tentaverat, tantas discordiæ inimicitias posuit, ut si alter alterum alicubi posset apprehendere, interficeret eum; & nisi seris & laqueis

tene-

AUCT. tenerentur, evadendi alter eorum non invenisset locum. Deinde importunissimus ille insidiator, qui apponit iniquitatem super iniquitatem, ut opus grave aggravatum ponat super innocentes, juvenem quemdam cuiusdam Conversi filium arripuit, & ingressus nequiter eum torquere cepit. Et qui totum gregem multiplici arte sua non poterat subvertere, omnimodis nitebatur eum saltem præruptum relinquere. Quid faceret grex sine pastore, cui sic lupus undique insidiabatur? Stabant stupentes & admirantes, quinam essent assultus tam frequentes, qui huiusmodi arma ferre non consueverant. Ligatum tamen ipsum dæmoniacum recludunt, donec agatur consilium quid facto opus sit.

a Priori **fuere non** **cogitavit;** 66 Et facto silentio noctis, cum Prior, qui tunc aliis præerat, ad eum intrare vellet; adhuc torrens, longe aliquantulum a domo, ostiis etiam omnibus clausis, nec patebat foramen per quod posset videri, & etiam quia tenebræ erant; dæmon interior alta voce cepit clamare: Modo intrabit ad me, modo intrabit ad me; modo venit, modo venit magister. Ille cum clavata tunica sua: maledicatur ipsi; firmate ostium firmiter, firmate quam celerrime. Non ob hoc cessit ille, sed processit, & pulsans ad ostium intravit. Stansque ante illum dixit: Dic mihi, rogo quid est quod loqueris? Respondit: Interrogas me quid loquor, an, quis ego sum qui loquor? neutrum tibi indicabo. Numquid tu magister es, aut tutor illius, aliorumve ductor? Recede, recede, inquit, quam citissime, ne a me iniuriatus ignominiose recedas. At ille certus quia spiritus esset nequam, & quia ad decipiendum sæpissime venerat, qui modo tandem ad perimendum intraverat; Adjuvate, inquit, per Jesum Christum filium Dei, qui tuas in cruce vicit insidias; & potestatem, quam iniuste & fraudulenter rapueras super hominem, iuste & potenter recepit; ut quis sis, celare non præsumas. Ait: Numquid sic me coges? Respondit: Non ego. Cogite te, qui in altera vice, ut præmissum est, per crucem te vicit. Et exclamans dæmon ille nequam: Ei mi! ei mi! quid agam? Ego sum, ait, ille idem qui fui in puella Nivigellæ coram Norberto magistro tuo, albo cane; maledicatur hora qua unquam natus fuit.

scripsit **manifestum** **est** 67 Sic certus ille de suo & aliorum importuno persecutore, totum convocat Convantum; & hæc omnia indicans, quid super hoc faciendum sit interrogat. Illi consilio inito, timidi tamen, utpote novitii, qui hæc non consueverant; disciplinam corporalem suscipiunt, jejunia & orationes inter se constituunt, aquam in vase ad hoc habili benedicunt, & cum Processione eunt ubi erat dæmon. Cæpit igitur fremere, & cum magno strepitu clamare: Veniant nostri ad hoc bellum; plures enim sumus: & conteremus eos, ut a lapide grana tritici conteri solent, & prorsus eos delehimus. Cui cum Prior responderet: Sic facies, si a Deo accepisti potestatem. Ille versus ad eum, & extensis manibus, quasi scindere vellet vestes, quibus erat indutus, ait: Putasne te istorum esse magistrum? Et extendens digitum ad crucem, quam ibi tenebat puer; Ille, inquit, est magister, non tu. Pro te nihil faciam; sed ille est a quo torquor. Dæmones Jesum Christum crucifixum facientur, & timeant: Judæi legem habentes, & falsi Christiani non agnoscunt, sed detestantur & rident. Solutus est ille, in quo spiritus erat nequam; sed cum vix a multis circumstantibus teneri potuisset, juvenis quidam Clericus de Convantu, humilem de vera obedientia, cui totus deditus erat, assumens præsumptionem, dixit: Præcipiatur mihi per obedientiam, & tenebo eum, non meis, sed obedientie manibus & vinculis. Qui cum præceptum datum fuisset, & alii recessissent; ille solus tenuit, &

usque ad aquam benedictam deduxit. Dæmon vero ad D adspæctum illius tremebat, ut coram positus ad verberandum virgis quilibet tremere solet parvulus.

68 Ponitur in aqua exorcizata, leguntur exorcismi, fiunt adjurationes, leguntur Evangelia, aliis de Fratribus stentibus, aliis in oratione, aliis in disciplinis corporalibus, aut aliis afflictionibus existentibus; omnibus tamen admirantibus super responsis inutilibus & joculosis ejus sermonibus. Quid plura? Tandem post nimias & innumerabiles miserissimi corpusculi fatigationes, dæmon supra linguam dæmoniaci residens, in modum grani nigerrimæ lenticulæ se posuit; & aperto ore, linguaque extracta, omnibus adstantibus se ostendit, dicens: Ecce ego, sed pro vobis omnibus hodie non egrediar. Cui cum responderetur: Mendax es, & ab initio in veritate non stetisti, nec tibi ab aliquo fidelium credendum est; non post multum, sonitus foetidissimi sætoris emittens, exivit, intolerabiliter fœda relinquens vestigia. Et statim a suo tortore corpus evacuatum cecidit, & in lectulum quemdam reclinatum, post diurnam recreationem, ab ægritudine illa vix convaleuit. Patigatis igitur mirabiliter & multipliciter Fratribus, & artificiosa dæmonis hujus calliditate inquieratis; ipse dæmon totius quietis impatiens, & pacis quieti nullatenus acquiescens, cum locum suæ seductionis apud simplices nullum inveniret, volatu facili, sicut levis est velocitate naturali, Trajectum, ubi erat Pater Norbertus, concito transit; & hominem quemdam, cuiusdam Principis villicum, arripuit; ut qui non poterat aciem, quam bene compositam reliquerat, dissolvere, saltem in Signifero jaculare, & per Signiferum tentaret in acie tela mortis ministrare.

69 Erat enim in eodem oppido annuæ celebritatis dies, quando populus ad huiusmodi solennitatem convenire solet. Et tunc ibidem multi conveniant, & Sacerdos Dei Norbertus in ecclesia majori, ubi frequentia populi major erat, celebrabat; ubi erat etiam homo ille, arreptus a dæmone infra Secretam; qui cum magno tumultu & fremitu vix ligatus tenebatur. Finitis itaque Missarum solenniis, oblatus est ei ille cum magno suffragio plebis circumstantis, & expectantis agonem militis Christi & dæmonis. Ille vero, ut erat adhuc sacris amictus vestibus, imo sancti Spiritus virtute accinctus, & lorica justitiæ, fideique & veritatis scuto munitus, ad debellandum hostem illum importunissimum procedit. Cumque quidam circumstantes Fratres dicerent ei, ut suæ imbecillitati parceret, quia jam vespere erat, & hunc eventum esse casualem, neque omnes casus posse emendari; ipse permotus, & vultu & responsione gravi re-verberavit eos, dicens: Nescitis, Fratres; nescitis, inquam; quia invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum, quæ & adhuc in eo perseverat; nec resipiscendi umquam habebit voluntatem. Ille siquidem ad hoc se ingerit tam frequenter & importune, ut & me odiosum reddat; & verbum Dei, quod per me ministratur, in cordibus audientium faciat vilescere; & ab eis, qui illud susceperunt, etsi latenter non potest, evidenter tamen ex ignata sibi arrogantia laborat auferre. Numquid in auribus vestris veritatis non sonuit expositio, quæ dicit, Quia venit diabolus ut tollat semen verbi Dei de cordibus eorum?

70 Hæc dixit, & statuto dæmoniaci ante altare, exorcismum aggressus est, dæmonem compellens ut exiret. Et cum salem exorcizatum ori ejus immisisset, ille magno impetu in faciem & in oculos Sacerdotis expulsi, dicens: Jam tu confisus

Et tandem exire compellitur.

E xxxi. Alius Trajecti exiguus.

Sancto sacrificanti effertur:

quem ille, diffundens licet foetibus,

exorcizans aggressus.

*adphen-
zium per-
data de-
regentem*

A dedisti ut in aqua mitteret, ut ibidem durissimis caesus flagellis ad mortem fere verberaret. Frustra niteris, me tua flagella non laedunt, minæ tuæ non terrent, mors non cruciat, nec me mortis vincula ligant. Consilium, ut præmissum est, datum erat, ut in aqua exorcizata mitteretur, sed eodem furioso absente. Cum ergo circumstarent & clerus & populus, alii ob curiositatem, alii propter pietatem; pessimus dæmon per os inuasi hominis, multorum pessimam vitam, & adulteria & fornicationes compit detegere, & quidquid Confessione rectum non erat, malitioso ejus ore detegebatur. Hoc audientes, ceperunt omnes hac illaque disfligere, paucis cum Patre Norberto remanentibus. Et cum jam dies esset inclinata, facto vespere, fatigati qui aderant jejuniis & vigiliis noctis præcedentis, coegerunt eum ad hospitium, ut requiem paulisper acciperet, & membra debilia refectioe aliqua refocillaret, & dormitione recrearet. Ubi cum ad cenam cum Fratribus suis & quibuldam hospitibus resideret, nuntiatum est ei, quia æger ille quietus sedebat, & solutus ante altare, de commissis & maledictis, quæ turpiter intulerat, veniam precabatur. Gratias egerunt Deo; vere enim illa nocte & in crastino, quasi esset curatus, apparuit.

*sequo
vixisse
fugien-
tem,*

B 71 Habebatur vero inter cives ejusdem oppidi quoddam mortale odium, ad quod cum in crastinum per totum diem Pater Norbertus pro pace componenda laborasset, & ex integro, adjutrice gratia, cuncta in pace & quiete composuisset; statim diabolus qui a cordibus eorum expulsus fuerat, ut libenter digrediens, in eundem miserum hominem, qui curatus videbatur, ingressus est; qui statim cepit stridere iterum & furere. Regressus ab ecclesia Sacerdos Dei; Nescis, inquiunt adstantes, quia energumenus ille hesternus insanit? nisi quam citius subveniatur ei, & quam cito curetur, furor sui ipsius consumptus peribit. Respondens homo Dei; Non, inquit, modo a suo tortore liberari poterit: quia peccatis suis exigentibus hoc ei accidit (nam & officium procuratoris villæ gerebat) & merito suo tortori traditus est. Sinite eum modo, ut postquam vexaverit eum per aliquot dies, satisfactione recepta, ille nequissimus dæmon facilius expellatur. Sapiens homo doctusque palæstræ gerendæ cum spiritibus immundis, tribus diebus permisit eum torqueri & vexari; & post hæc divina miseratione ab eo curatus est, ita ut mentis suæ compos, & incolumis ad sua propria reverteretur.

CAPUT XII.

B. Godefridus Cappenbergenfis conversus: idem cogitanti Theobaldo Comiti persuasum conjugium.

*converso
B. Gode-
frido
Cappem.*

72 **E**O tempore fama creberrime & celeberrime ob insignia tanti hominis percurrente, compunctus est paupertatis spiritu Comes quidam VVestphalix præpotentissimus, a Godefrido nomine; qui accessit ad eum, eo quod de eo multa audisset: sed cum adhuc majora, Spiritu sancto perdocente qui per eum operabatur, invenisset, omne consilium suum & voluntatem ei aperuit: & qui se totum jam Deo devoverat interius, sine mora de omnibus relinquendis, & de paupertate voluntaria amplectenda, perdocetur exterius. Erat enim dives, potens in armis, utpote homo juvenis, in prædiis multis, servis & ancillis satis locupletatus; quibus statim omnibus abrenuntiatis, se & sua omnia Deo per manus hominis Dei disponenda contradidit; ea

Junii Tomus I.

*obspunt
uxor fra-
tri, &
sacer,*

liquidem conventionem interposita, ut propriæ domus, castri videlicet b Cappenbergenfis, transmutaret suffragia, consecrandi gratia; ut ubi regnaret vitiorum execratio, virtutum ibidem locum faceret divinæ benedictionis consecratio. Quid faceret juvenis, certamen gravissimum bellaturus? Gravissimum bellum vere dixerim; quia erat illi uxor & frater eo junior, qui per omnem modum, quodcumque disposuerat facere, contradicebat. Contradicebant etiam homines sui feodati, servi & ancillæ, & cuncti ministeriales ejus. Contradicebat Comes c Fredericus pater uxoris suæ, atque ex magna parte eleemosynam quam fecerat, de dote filię suæ esse dicebat. Quid dicam? Manus ejus contra hos omnes, & manus horum omnium contra eum. Geritur bellum, non armis materialibus, sed fide; non contentionibus, sed ratione; non armatorum multitudine, sed Angelorum suffragio, & spe celestis galeatum, & superna loricatedum virtute. Vicit tandem humilis importunitas, quam opportune plantaverat & comitabatur spes celestis beatitudinis & perfecta humilitas. Vicit quidem, quia d uxor d consensit & e frater, leonino furore deposito, agnam mansuetudinem assumpsit, & Religionis habitum, quem ipsum Comitem Godefridum velle noverat, uterque suscepit. Gavisus est Pater Norbertus, gavisus est & Comes; & redditus omnibus Cæsari quæ Cæsaris erant, & quæ Dei Deo retentis, tres de propriis allodiis Ecclesias, ordinance Patre Norberto, construxit. In quibus Fratribus impositis, & Religione ordinata, cum Dei servitium eleganter impleteretur, non desuit tentatio & malignorum spirituum persecutio.

*perinona
Sacer,*

73 Nam Comes Fredericus, pater uxoris Comitissæ, ambitioni suæ indulgens, eo quod castrum Cappenbergense dominatum VVestphalix tenuerat (præterens esse dotem filię suæ, comminatus est Fratribus, quod nisi quam citius abscederent ab eo, omnes interficeret. Aliquoties etiam cum equitatu suo illuc usque accedebat, Patri Norberto comminans, quod si ipsum teneret, cum asino suo eum suspenderet, ut æqua lance experiretur, quis eorum ponderosior esset. Tam superbi locutioni qui aderant Episcopi aut alii Principes contradicebant; & pro hoc etiam verbo iram Dei super eum comminabantur. Jam enim Pater ille Norbertus, circa Rhenum & ultra Rhenum, apud omnes pluris habebatur; nec æque ferre poterant, si a quoquam comminaretur ei vel malediceretur. Fratres vero Cappenbergenfes in arcto positi, nec ullum habentes liberatorem, præter Deum, de manu potentis & iniqui, miserunt ad Patrem suum ut adjuvaret eos, pariterque superbi hominis arrogantia verba nuntiantes. Quo nuntio accepto, collectis viribus fidei & spei, in eum & per eum qui dixit, Confidite, ego vici mundum, ad ipsum se totum contulit; & publice pronuntiavit, se cum asino suo terram illius ingressurum, & copiam sui se facturum. Quid multa? Quamvis iter longum esset, tamen asinum suum mutare noluit; sed transito Rheno, mox ut cum asino suo inermis & debilis terram illius Frederici Comitis intravit: [diruptio ventris thorace, idem Fredericus sedens in prandio, medius crepuit] nec longe post atrocissimus ille hostis languore correptus interiit; & finem malitiæ simul reddidit & vitæ. Igitur animadvertendum est, quis & cujus miles iste fuerit, qui in asino residens, vibrato a longo ira Dei gladio, in ultionem sui & Fratrum suorum, hostem perforavit, & de immani tyranno triumphum accepit. Sic pacatis omnibus, Fratribusque Deum timentibus electis, in tribus, ut præmissum est, ecclesiis de eodem allodio servitium Dei omni tempore agendum ordinavit.

Bbbb

vide.

AUCT. videlicet Cappenbergensem, & Elophstatensem, &
COEV. b Varlarensem; in quibus multorum Fratrum &
g Sororum usque in hodiernum diem viget Congre-
gatio, & in cultu divino floret honesta religio.

74 Multa de tanto Patre narrari possunt, sed
xxxiii tamen plurima prætermittuntur; quia non contingit
uni alicui scire cuncta, quæ per eum Deus opera-
tus est. Erat enim vere lucerna ardens, sacis tem-
poribus modernis spectabilis; lumen non sub modio,
sed super montem positum; & tam in Germania
quam in Francia magnum nomen ejus habebatur &
manifestum. Unde contigit, ut cum in Franciam
reverteretur, & fama de conversione supradicti Prin-
cipis, mirantibus multis, divulgaretur; eo quod cum
habitu in religionem mutasset & castra & castro-
rum militiam, & totum Comitatum destruxisset,
servitioque Dei cuncta mancipasset; exemplo hujus
commotus & compunctus quidam nobilissimus Prin-
ceps Franciæ, Comes i videlicet Theobaldus, ho-
minem Dei adiit, de salute sua, & de remissione
peccatorum suorum simili modo consilium quæsitu-
rus. Considerans autem hominis Dei sacundiam,
B & vultus elegantiam, & maturitatem in verbis &
responsis ejus; pietatis affectu mens ejus in amore
dulcedinis Dei & omnis mansuetudinis sic perfusa
est, ut statim seipsum totum, cum tota sua posses-
sione, Viri Dei subderet potestati: erat enim &
ipse homo prudens & bene doctus, & sanam do-
ctrinam & sapientiam verborum Dei sapienter in
corde suo & laudabiliter colligebat. Sed Vir Dei e
converso videns generosi Principis cor nobile, nobi-
lemque & devotam, quam de seipso bene dividens
offerebat oblationem, & holocaustum quod de cun-
ctis rebus & divitiis faciebat, paucis diebus respon-
dendi acceptis induciis, Domino Deo consilium hoc
attentius commendabit.

75 Intellexerat enim quod Princeps ille amplissi-
mas haberet facultates, & castra quamplurima, nec
cuncta facile possent destrui & mancipari cuidam
Religioni, tum propter regni imminutionem, tum
propter multorum aliorum Principum nobilium, qui
sub eodem Principe Principes feudati erant, destru-
tionem. Audierat etiam, ipsum esse largissimum
in dandis eleemosynis, in ecclesiis, claustris, &
ceteris Religiosorum officinis ædificandis, addens
quoque ceterarum necessitatum grande subsidium.
C Audierat similiter hunc patrem esse orphanorum,
sponsum viduarum, pauperum dapiferum, insuper
solamen & lazarorum: nec in eo vir per omnia
discretus, alterius consuetudinis vitam præsumebat
ordinare, quem a Deo horum omnium ministrum
considerabat electum fuisse. Expectabat autem ille
respondum de contemptu mundi & renunciandis
omnibus: cui homo Dei, accepto divinitus post
datas inducias consilio, Non erit, inquit, ita: ju-
gum enim Domini, ut cœpisti, cum jugo conjuga-
lis societatis portabis; & semen tuum, cum bene-
dictione patrum tuorum præcedentium, terram tuam
largissimam oblinebit, quia nobis non est licitum
in te destruere, quæ de te divina dispositio ante
omnia tempora in his novissimis temporibus voluit
ordinare. Ad hæc intulit Princeps: Si sic, ait,
necesse confirmas, Reverende Pater, ex Dei vo-
luntate; Domini est terra, & plenitudo ejus, nec
ex ea quisquam aliquid nisi per ipsum obtinere
debet. Quia igitur ab ipso hoc præcipis, non ha-
beo contradicere; sed certum tibi sit, quia nullam
in matrimonium ducam, nisi quam Dominus Deus
per te mihi voluerit copulare. Penset igitur qui-
libet auditor, quanta fuerit in viro virtus discre-
tionis, qui de duobus Principibus alterum fecit cun-

cta relinquere, alteri vero præcepit, tamquam nihil
habente, cuncta possidere. Consideravit quippe in
altero, quod aliena etiam ab egenis raperet: consi-
deravit vero in altero, quod propria indigentibus
largiri non cessaret. Disposuerat denique jam tunc
homo Dei iter Romanum, pro statuendo Ordine
Fratrum suorum, & pro confirmandis rebus eorum
sibi a Deo collatis. Assumptis itaque Legatis Co-
mitis, usque Ratisponam secum perduxit. Erat
enim l Episcopus ejusdem civitatis nobilissimæ pro-
geniei, & habebat fratrem potentissimum, videlicet
Engelbertum m, Marchionem quemdam, cui erant no-
nubilis ætatis filix, e quibus una n quæsitæ, Co-
miti Theobaldo conjugio concessa est danda.

A N N O T A T A G. H.

a Hic est B. Godefridus Cappenbergenensis, ex Co-
mita Canonici Ordinis Præmonstratensis, mortuus an.
1127, 13 Januarii, ad quem diem varia ejus Acta
sunt illustrata.

b Cappenberga in diocesi Monasteriensi, a Luna,
ad Lupium flumen suo oppido, ferme milliari distat.

c Fredericus Comes VVestfalix, de Arnsburg, homo
ferocissimus Gobelino, ætate 6 cap. 48 anno
1123, cujus nepos postea fundavit monasterium Ordi-
nis Præmonstratensis in Arnsburg, qui locus nunc per-
tinet ad jus Bledorli Colonienfis.

d Justa Comitissa de Bonneburg in sinistro montis
latere reclusa vixit, dum Hervordiam evocata illustri
Dominarum Collegio præfata est Abbatisa.

e Otto post B. Godefridum & alium Ottomem tertius
Præpositus Cappenbergenfis mortuus anno 1171 aut se-
quenti. De eo etiam egimus inter Prætermittos ad
diem 23 Februarii.

f In tribus Mss. omittuntur hic [] inclusa, adsunt
in aliis; videnturque ad sensus integritatem prorsus
necessaria.

g Elophestadium, sive Elstæt, usitatus Ilmsta-
dium in VVederavia, 3 leucis Francofurti distans,
morte B. Godefridi celebre.

h Varlar, leuca a Coufeldia, Episcoporum Mono-
steriensium residentia, distat.

i Theobaldus Blesensis cujus amplius ad Ligerim
Comitatus, singulari mappa geographica continetur; Co-
mes fuit etiam Carnotensis & Campanie, mortuus 10
Januarii an. 1251, filius fuit Adela, filia Guillelmi
Conqueritoris. De eo continuator Monachi Gemmeticen-
fis; Theobaldus, inquit, vir per omnia laudabilis,
utpote laicus, ac viros religiosos nimio affectu
venerans ac fovens, successit Patri Stephano, in Co-
mitatu Blesensi: Comitatum etiam Trecentem
emans ab Hugone patruo suo, simul cum Carno-
tensi possedit. Antistodorenfis Robertus ad an. 1136,
hoc eundem ornat eligit: Florebat hoc tempore
Theobaldus, Comes Campanie, pater orphanorum
& judex viduarum; cæcorum oculus, pes claudu-
rum; in sustentandis pauperibus singulariter muni-
ficus, in extruendis cœnobiis & erga religiosos
quosque incomparabili largitate: quanta fuerit elee-
mosynarum largitione profusus, & religionis amator
& propagator eximius, vix lingua sufficit explicari.

k Lazari etiam nunc in Belgio nominantur leprosi:
quia horum contubernia plura, ac nominatim apud
Hierusalem. Quia etiam Roma extra urbem teste A
lapide, habentur fundata sub invocatione S. Lazari,
Evangelici pauperis, cujus ulcera canes lungebant.

l Hartvicius, filius Engelberti Ducis Carinthiarum,
præfuit ab anno 1103 ad an. 1126.

m Engelbertus Marchio Crayburgensis. De his consule
VVigulajum Hundingum in Episcopis Ratisponensibus.

n Mach-

Godefri-
di exem-
plo mo-
tus The-
obaldus
Comes

i
B
se suaque
familiter
eff. i. f.
Norberti
16,

qui re-
movere
coram
Deo em-
pensa,

potius
suadet
illi com-
jugium,

An Mathildem nominant scriptores *Franchi*: Continuator *Monachi Gemmeticensis* vocat filiam cujusdam Comitum Bohemiarum, quæ plures filios habuit & filias: filios 5, & filias 6, omnes titulis grandibus nobiles, enumerat *Labbeus* noster in *Tabulis Genealogicis* tab. 6, ubi de Comitibus Campaniarum. Sunt qui illam cum Mathilda Flandrica male confundant.

CAPUT XIII.

Curatæ cæcæ & dæmoniæ. Tanchelinus hæresis extirpata Antverpiæ.

Reverſi ſunt Legati hæc nuntiantes, & Pater Norbertus conceptum iter aggrediens, Romam pervenit, ubi a beatæ memoriæ Papa Honorio honorifice ſuſceptus eſt; & quidquid juſte petebat ab eo, grātanter accepit. Peractisquē omnibus, cum jam de reditu cogitaret, quadam nocte ſummo diluculo, cum in Deum meditaretur ipſe, & quidam Sociorum ſuorum, quos itineris ſui ſolamen habebat, audita eſt vox ab illis manifeſte, Parthenopolis ipſum eſſe Episcopum futurum, denuntians. His auditis admirantes ſtupebant, nec audebat quiſquam eorum alius alteri ſaceri quid dividisset. Præmiſerat enim unum ex Clericis ſuis nuntiare Comiti reditum ſuum, & accipere reſponſum, quid de matrimonio placeret ei, quod per Legatos ſuos audierat ſibi quaſitum. Ipſe vero rediens, forte tranſitum habuit per quamdam civitatem Herbipolis nomine, quæ tunc temporis Episcopo carebat. Et coegerunt eum populus & clerus (erat enim Paſcha) ut apud eos illud celebraret. Illo denique retento, cum in die ſancto majorem Miſſam celebraret, ventumque fuiſſet ad ſacroſanctam Dominici corporis & ſanguinis perceptionem, acceſſit ad eum cæca mulier, quæ omnibus nota erat: & eo, de ſtatu Dominici ſanguinis recenter perſuſo, ſufflante in oculis, lumen recepit. Unde cum in admirationem laudis, cunctis aſſiſtens populus magnificentiam Dei altis vocibus extolleret, contigit ut quidam divites de majoribus civitatibus compendi, & in amorem Dei accenſi ſe & ſua per manus hominis Dei Deo redderent: de quorum proprietate & poſſeſſione eccleſia ædificata ibidem eſſe dignoſcitur, quæ divinis cultibus claret uſque in hodiernum diem. Recordati vero vocis, quam Romæ audierant, ipſe homo Dei & Fratres ſui, eo quod Parthenopolis & Herbipolis utrumque nomen civitatum Polis ſinem faciebat, timentes ne in Episcopum aſſumeretur, ab his qui ſupra modum magnificabant eum, propter magnificentiam opus Dei quod ibidem contigerat, feſtinanter egreſſi de civitate reſceſſerunt.

77 Accepta igitur poteſtate a Romano Pontifice, de institutione propoſita & ſtatuto Ordine, cum ad locum ſuæ paupertatis, videlicet Præmonſtratum, eſſet reſerſus; ſtatim confirmavit quod prius ſecerat, videlicet Eccleſiam B. Marini, quæ eſt Lauduni ſita in ſuburbio, quam ſub Abbate, cum adhuc in nimia paupertate eſſet, ordinaverat. Quæ quantum in ſpirituſuali & temporali ædificio creverit, & plantata & ſuper quam terram radicem fixerit, arbores ex ea inferre per diverſas terrarum nationes dicant, fructus ex eis ſuaviſſime redolens prædicet; & qui videntur & cooperatores extiterunt, uſque in æternum ſuccedentes, ſuccedentibus perhibeant teſtimonium. Ordinari ſecit etiam in Vivarienſi eccleſia Abbatem, quam in Sueſſionenſi pago ſuſceperat; ubi & dæmon, qui eum perſequebatur, ad introitum Fratrum in hunc Junii Tomus I.

minem quemdam ſtatim ingreditur, ut ſcriptum eſt, AUCT. Etenim Aſſur venit cum illis quem Pater Norbertus, Deo cooperante, hoc modo liberavit. Ille ſiquidem, ut erat ſolitus heri & nudius tertius, exierat agriculturam ſuam agere: & dum geminato æſtu laboris ſcitaret, ad proximum fontem acceſſit: & dum bibiturus ſe inclinaret, vidit immanem umbram & horribilem in ipſa aqua: qua viſione perterritus, dum temperat ſe a guſtu aquæ, erectus vidit quaſi perſonam magnam hominis cum terrore querentis, Cujus homo eſſet. Quo dicto ubi diſparuit, ſtatim pervallus a dæmone furere cœpit.

78 Hora erat quaſi poſt meridianum, & prope villam; unde & ad vesp̄am inventus, ligatus ad ductus eſt. Quem cum Pater Norbertus diligenter eſſet intuitus; Videtis, inquit, quomodo malignus ſpiritus, qui bonis omnibus invidet, nos facere odioſos etiam in iſto loco nititur? Laborat enim talem ſeminare rumorem, quod ad ingreſſum noſtrum hæc infamiae nota ſubſequatur; & hoc ſignum, quia iſta mala præcedant: ſed per gratiam Dei, quia non prævalebit. Tunc cœpit hominem ſignare & exorcizare donec quieſceret, & ſana verba proferret. Rogabat ſiquidem orando ſanctam Dei Genitricem, in cuius honore erat eccleſia conſecrata, ut ejus miſereretur. Quod videntes qui adſtabant, gaſi ſunt valde, gratias agentes Deo, & dicentes: Eja benedictus Deus per omnia modo pauſare paululum poteſt iſte Pater noſter, quia fatigatus huc acceſſit, de longo noviter veniens itinere. Sed ille qui, ut ſæpe dictum eſt, ſpirituum diſcretionem habebat, propius accedens, cum de naribus illius poſſeſſi ſortem ſordidiſſimum exire ſenſiſſet; Non eſt, inquit, ita ut vos putatis; quia nunquam ſpiritus iſte nequam reſceſſit, ſed latitat in calamo iſto, & verba compoſita loquitur, ex divina virtutis timore, ut non expellatur; ſed, nobis recedentibus, acrius hunc miſerum valeat cruciare. Attamen ſine cauſa non eſt traditus huic adverſariæ poteſtati: permittamuseum hac nocte, quatenus poenæ debitas hac exolvat vexatione, orantes pro eo; & forſan in cratiſinum facilius miſerebitur ei Deus. Et ſic factum eſt. Sed rei veritas & ſubſeque veritatis indicia, vera comprobaverunt eſſe verba Sacerdotis. Nam ut reſceſſerunt ab eo, cœpit arreptus ille multo nequius ſtridere & furere quam prius ſeciſſet. In cratiſinum autem homo Dei ad eum reſerſus eſt; & in conſpectu innumeræ plebis, quaſi ad ſpectaculum ſtantis, ſanus per Dei gratiam redditus eſt æger, & ad domum propriam cum omni ſenſus integritate reſerſus.

79 Hæc de dæmoniaco iſto per exceſſum dicta ſunt, ut ea quæ ſacta ſunt, prout fieri poteſt, ſuo ordine & loco diſſerantur. Non eſt enim prærerendum; quare vocatus fuerit ad ſuſcipiendam Antverpienſem eccleſiam: Erat ſiquidem & eſt Antverpiæ locus, oppidum ampliſſimum & populolum, in quo unus erat tantum Sacerdos, qui curam totius populi ibidem commorantis habebat regere; ſed præ nimia multitudine & frequenti negligentia non poterat, nec credebatur ei; eo quod & ipſe, quaſi in conjugio & copula carnali, neprem ſuam in linea tertia manifeſte ſociam ſui ſcleris ſecerat. Ob hanc cauſam populus ille, quaſi grex ſine paſtore, in multis errorum vanitatibus deviat: unde contigit, ut hæreticus quidam, miræ ſubtilitatis & verſutis, ſeducator, Tanchelinus a nomine, ibi adveniens, in eadem gente ſuæ ſeductionis locum inveniret. Erat denique omnium hominum ſcleratiſſimus, & Dei & omnium Sacramentorum ejus inimicus, & totius Religionis & Chriſtianæ fidei contrarius, in tantum,

Bbbll a

ut

ut iſtæ omnia
gumtuumE
exorcizat,patetque
ad tempusE
ſequenti die li-
berat;

xxxvi

Antverpiam ſub
uno Sacer-
dote ſor-
nicario

AUCT. COEVO ut obsequium Episcoporum & Sacerdotum nihil esse diceret; & sacrosancti Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi perceptionem, ad salutem perpetuam prodesse denegaret; & populum illum, cui jam per multa tempora veritas horum nuntiata non fuerat, in eundem errorem induceret. Credebant ei, & sequebantur eum circiter tria millia pugnatorum; nec erat Dux aut episcopus, vel quilibet Princeps, qui auderet ei resistere vel occurrere, nec ante eum, nisi sectam ejus sequeretur, apparere. Cum pretioso apparatu, in vestibus deauratis, triplici funiculo crinibus intortis, & auriphrygi ligamine triplicatis, incedebat; & verbis persuasibilibus magnisque conviviorum apparatibus benevolentiam eorum, ad seducendos eos, exhauriebat. Res mira & stupenda! Balneum suum bibebant, & Reliquiarum loco asportantes recondebant. Et cum filias in matrum praesentia, sponsasque maritis videntibus corrumpere; opus spirituale esse offerebat; in tantum, ut infelicem se diceret, quae huic conjunctioni nefarie misceri non meruisset. Hæc turpissima & detestanda seductionis execratio, etiam post mortem ipsius hæretici extirpari nullatenus potuit; quamvis duodecim Clericorum congregatio ab Episcopo, ad subsidium Sacerdotis, qui solus erat in Ecclesia sancti Michaelis, ibidem poneretur.

B 80 Tunc vero Clerici, caritate suadente, & hac evidenti necessitate cogente, Patri Norberto & Fratribus ejus, per manus Episcopi hanc eandem ecclesiam cum aliquibus redditibus dederunt; confidentes, quod Deus meritis ipsius & Fratrum suorum, mortifera pestis auferret scitiam; & tenebris ignorantiae depulsis, lumen veritatis repararet. Suscepta igitur est ecclesia, & Clerici in eodem oppido alia sibi ædificaverunt; quæ utraq; manent usque in hodiernum diem, Dei servitio mancipatæ. At Pater Norbertus, peritis Fratribus impositis, qui mortifero vulnere vitale medicamentum apponerent; cœperunt & ipsi seminare verbum Dei, & eloquia quam dulcia faucibus eorum super mel & favum propinare, infirmis pulmentum dulcis ministrantes, & debilibus panem, qui cor hominis confirmat & vitam præstat æternam, annuntiantes. Agebat enim: Frates, ne miremini, & ne timeatis: vos per ignorantiam secuti estis mendacium, veritatem esse existimantes; quam si quis prius vos edocuisset, ut faciles inventi estis ad perditionem, sic faciliores inveniremini ad capiendam salutem. Audientes igitur quidam verbum, & videntes opera quæ sequebantur, compuncti reverentes, viri & mulieres, Corpus Dominicum, quod in cistis vel in foraminibus per decem aut quindecim aut quampures annos reposuerant, referebant. Quis non stupeat super hoc facinus detestabile? quis dicat, memoriz & posteris non esse commendandum, quod & seductor pessimus hanc gentem fraudulenter seduxerit; & pius prædicator Norbertus per se, & per suos, ad viam veritatis & justitiæ reduxit? Supervacua judicari potest ab audientibus hæc narratio: sed ad subsequens transitus evidens haberi non potest, nisi hoc aliquando doceat præcedentis operis attestatio.

conversis. que dicitur.

C Tanchelinus, Clero Trajectensis ad Rhenum ecclesie, in Epistola ad Fredericum Archiepiscopum Coloniensem, Tanchelmus; Petro Abailardo, SS. Norberti & Bernardi coevo lib. 2. Introduct. ad Theolog. Tanquelmus; Roberto de Monte in Supplemento ad Chronicon Sigeberti, Tandemus; Willelmo Heda in Hist. Epp. Traject. Landelinus, non nemini etiam Tanchericus & Tanchelinus. Postremas ego lectiones vitiofas omnino censeo, & librorum seculorum imputandas: Inter Tanchelinum & Tanchelmum, quid præferam nescio; cum Dankeling, & Dankhelm, æque nomina Teutonice sint, a Dank, Danken, id est, Gratia, Gratias agere, derivatum unum, compositum alterum: ubi enim nos Belgæ molliori Dialecto nunc usurpamus D, majores nostri, uti & hodie paulo asperius loquentes Germani ceteri, utuntur littera T. Abailardi locus, in Parisensi anni 1616 editione pag. 1066 sic habet: Tanquelmus quidam laicus nuper in Flandria . . . in tantam se erexit dementiam, ut se Dei filium vocitari atque decantari, & a seducto populo (ut dicitur) templum sibi ædificari faceret. Trajectensium Epistolam mox integram dabimus; sicut eam inter vetera Monumenta contra Schismaticos an. 1612 Idgostadii edidit Casareus Virena Bibliothecarius Sebastianus Tenguagel. Robertus de Monte eadem fere omnia dicit quæ Vita, quandoque

mundanis quidem pompis & possessionibus abrenuntiant, & Domino totis viribus famulantur. Hoc ergo eorum propositum laudato & confirmato, Statuimus, inquit Pontifex, ut in ecclesiis vestris, in quibus Fratres vitam Canonicam professi degunt, nulli hominum liceat, secundum B. Augustini Regulam, ibidem constitutum Ordinem commutare. Nullus etiam Episcoporum futuris temporibus audeat ejusdem Religionis Fratres de ecclesiis vestris expellere, nec professionis Canonice quispiam ex eisdem ecclesiis aut claustris audeat, sine communis Congregationis permissione, discedere: discedentem vero nullus Episcoporum, nullus Abbatum, nullus Monachorum, sine communium litterarum cautione suscipere. Bona etiam & possessiones, quas juste & legitime possideris, presentis nostri scripti pagina confirmamus; in quibus hæc propriis nominibus duximus exprimenda: Ecclesiam videlicet S. Martini Laudunensis, in Laudunensi Episcopatu; Vivariensem ecclesiam S. Mariz, in Suevionensi Episcopatu; Floressensem ecclesiam S. Mariz, in Leodiensi; Capenberg ecclesiam S. Mariz, & beatorum Petri & Pauli in Monasteriensi; Wallar ecclesiam S. Mariz in eodem Episcopatu; Elostat, ecclesiam S. Mariz in Maguntensi; ecclesiam Sancti Annalis (suspicio Salinz-vallis legendum) in Metensi; Antverpiæ ecclesiam S. Michaelis, in Cameracensi. Ecce jam tunc abbas octo fundatas, possessiones autem, Archimonasterio Præmonstratensi attributas legere in reliqua Bulla est apud Pagium fol. 392: solum hic animadverto, Privilegia supra notata eadem quoad substantiam esse, quæ anno præcedenti 1124, præfati uberiori & cum insigni nova Institutionis encomio signaverant, Petrus Sedis Apostolicæ Presbyter Cardinalis, & Gregorius S. Angeli Diaconus Cardinalis; uterque Legatus Callixti Papa II in Francia: quorum diploma vide apud eundem Pagium fol. 390. Inspecti &c. Vide Tom. 6. Junii p. 25. col. 2.

¶ Guakero scilicet, dein Episcopo Laudunensi, qui obiit anno 1153 die 3. Octobris, quando est cum titulo Beati inscriptus Natalibus Ordinis Præmonstratensis, inter Pios a Saussajo relatus.

c Vivariense monasterium nunc Vallis-Serena: ubi Sanctus Henricum constituit Abbatem, cujus elogium sub titulo Beati habet le Paige p. 454: Saussajus Pils adscribit ad 30 Augusti.

d Tanchelinus, Clero Trajectensis ad Rhenum ecclesie, in Epistola ad Fredericum Archiepiscopum Coloniensem, Tanchelmus; Petro Abailardo, SS. Norberti & Bernardi coevo lib. 2. Introduct. ad Theolog. Tanquelmus; Roberto de Monte in Supplemento ad Chronicon Sigeberti, Tandemus; Willelmo Heda in Hist. Epp. Traject. Landelinus, non nemini etiam Tanchericus & Tanchelinus. Postremas ego lectiones vitiofas omnino censeo, & librorum seculorum imputandas: Inter Tanchelinum & Tanchelmum, quid præferam nescio; cum Dankeling, & Dankhelm, æque nomina Teutonice sint, a Dank, Danken, id est, Gratia, Gratias agere, derivatum unum, compositum alterum: ubi enim nos Belgæ molliori Dialecto nunc usurpamus D, majores nostri, uti & hodie paulo asperius loquentes Germani ceteri, utuntur littera T. Abailardi locus, in Parisensi anni 1616 editione pag. 1066 sic habet: Tanquelmus quidam laicus nuper in Flandria . . . in tantam se erexit dementiam, ut se Dei filium vocitari atque decantari, & a seducto populo (ut dicitur) templum sibi ædificari faceret. Trajectensium Epistolam mox integram dabimus; sicut eam inter vetera Monumenta contra Schismaticos an. 1612 Idgostadii edidit Casareus Virena Bibliothecarius Sebastianus Tenguagel. Robertus de Monte eadem fere omnia dicit quæ Vita, quandoque

¶ prima octo sub illo Abbatis.

S. M. character ec. leja dematur;

Vetorum de Tanchelmo hæretico testimonio.

ANNOTATA D.P.

a Honorius II Papa creatus an. 1124 exente, vult usque in Februarium anni 1130, Bulla autem datæ 1126, XIII Kal. Martii, inscribitur, Dilectis filiis Norberto Fratri in Christo & Canonicis Præmonstratæ ecclesie S. Mariz, eorumque successoribus, regularem vitam in perpetuum professis, & incipit: Apostolicæ disciplinæ sectantes vestigia,

Confermat. Or. ta 1126, XIII Kal. Martii, inscribitur, Dilectis filiis Norberto Fratri in Christo & Canonicis Præmonstratæ ecclesie S. Mariz, eorumque successoribus, regularem vitam in perpetuum professis, & incipit: Apostolicæ disciplinæ sectantes vestigia,

Adoque etiam verbis istis; hoc spectare, quod asserat eum fuisse, nimis subtilitatis, cum tamen esset laicus, sed multis etiam disertis Clericis in sermone acutior; quodque per tria sequentium se millia, in resistentes sibi credibus leviebat: addit etiam de morte ejus aliqua, infra commodius proponenda, post Epistolam Trajectensem.

¶ Duodecim illos fuisse loco non uno dicit Pohcarpus, idemque legitur in quodam vernaculo de originibus Antverpiensibus scripto, quod ab annocirca 1400 compositum servatur in Archivio civitatis, pluribus allegando in speciali de eisdem originibus rebusque Antverpiensibus Commentario. Abstineo alias producendo in lucem: nunc enim satis habebimus ex eodem sumere priorem partem secundi post Alia Norbertina Commentarii, ad explicanda Michaelitica ac Mariana ecclesiarum exordia, earumque ab invicem separationem & peculiaris Michaelitica profectus atque incrementa.

E M B O L I S M U S.

B Epistola Trajectensis Ecclesie ad Fridericum Episcopum Colonensem de Tanchelmo seductore.

Ex editione Sebastiani Tegnaghel.

Domino suo & Venerabili Patri Friderico, sanctae Colonienſis Ecclesie Archiepiscopo, humilis Trajectensis Ecclesia, ex sincero affectu devotissimas orationes, cum debito subjectionis obsequio.

¶ Gratias, Reverende Pater, Sanctitati vestrae agimus, quia paterna miseratione vicem nostram doluistis, & Antichristi nostri, perturbatoris & blasphematoris Ecclesie Christi, cursum & impetum retardastis. Qui aperuit in celum os suum, & contra Sacramenta Ecclesie heresim suscitare ausus est, jam olim Sanctorum Patrum sententiis jugulatum. Hic enim spiritu superbiz (quæ radix est omnis hæreseos & apostasie) intumescens, nihil Papam, nihil Episcopos, nihil Archiepiscopos, nihil Presbyteros aut Clericos asseruit; columnasque Ecclesie Dei concutiens, etiam fidei nostræ petram, id est, Christum dividere ausus est. Penes se, & suos tantum Ecclesiam esse contendebat: Ecclesiam, quam Christus a Patre accepit, gentes in hereditatem suam, & possessionem suam terminos terræ; hic ad solos Tanchelmistas contrahere conatus est.

¶ Jam vero, sancte Pater, afflictionis nostræ querelas suscipite, & Præcursores Anti-Christi, eodem schemate, eisdem vestigiis, quibus ille secutus est præcurrentem, advertite. In maritimis primum locis rudi populo & infirmioris fidei, venenum perfidie suæ miscuit; & per matronas & mulierculas (quarum familiaritatibus, & secreta colloquutione, & privato accubitu libentissime utebatur) errores suos paulatim spargere cepit: deinde per [has], conjuges etiam ipsos perfidie suæ laqueis irretivit. Nec jam in tenebris vel cubiculis, sed super tecta prædicare incipiens, in patentibus campis late circumfusa multitudini sermocinabatur, & veluti Rex concionaturus ad populum, stipatus satellitibus, vexillum & gladium præferentibus, velut cum insignibus regalibus, sermonem facturus, procedere solebat. Audiebat illum populus seductus, sicut Angelum Dei. Imo, vere ipse Angelus sathanæ, declamabat; Ecclesias Dei lupanaria esse reputanda; nihil esse, quod Sacerdotum officio in mensa Domini conficeretur; pollutiones, non Sacramenta, nominanda: ex meritis, & sanctitate ministrorum virtutem Sacramentis accedere, cum ex verbis S.

Junii Tomus I.

Augustini; Dominus Christus traditorem suum (quem AUCT. diabolum nominavit, qui ante traditionem Domini nec COE. VO. loculis Dominicis fidem potuit exhibere) cum ceteris In Ps. 10 Apostolos ad prædicandum regnum cælorum miseris; ut videretur: omni Sacramenti a mani: pro pendere, Sacramentis dantur & accipientis est meritum confiderandum; fidantur Dei, & accipientis conscientia meq. Hæc enim duo non mihi incerta sunt; bonitas illius, & fides mea. Quid te interponis; de quo certum nihil scire possum? Sine me dicere; In Domino confido. Nam, in te si confido, unde confido, si nihil mali hac nocte fecisti? Contra has & hujusmodi sententias sacrilegus ille declamans, dehortabatur populum a perceptione Sacramenti Corporis & Sanguinis Domini; prohibens etiam Decimas Ministris Ecclesie exhiberi; quod facile volentibus persuasit: quia ea tantum prædicabat, quæ vel novitate sui, vel magna voluntate populi placitura sciebat.

3 Talibus nequitiz successibus misero homini tanta sceleris accessit audacia, ut etiam se Deum diceret; asserens; quia, si Christus ideo Deus est, quia Spiritum sanctum habuisset; se non inferius nec dissimilius Deum, quia plenitudinem Spiritus sancti accepisset. In qua præsumptione adeo illudit, ut quidam in eo divinitatem venerarentur, in tantum, ut balnei sui aquam potandam multissimo populo pro benedictione divideret, velut sacratius & efficacius Sacramentum, profuturum saluti corporis & animæ. Quodam etiam tempore, dum novum genus quæstus nova adinventione machinaretur; quamdam imaginem S. Mariæ (stupet animus, dicere) in medium multitudinis iussit asferri; & accedens, manumque imaginis manu contingens, sub typo illius, S. Mariam sibi desponsavit. Sacramentum & solennia illa desponsationis verba, ut vulgo fieri solet, universa sacrilego ore proferens; En, inquit, dilectissimi, Virginem Mariam mihi desponsavi: vos sponsalia, & sumptus ad nuptias exhibete. Exponens duos loculos, unum a dextris, alium a sinistris imaginis; Huc, inquit, offerant viri; illuc mulieres. Viderim nunc, utrius sexus major circa me & sponsam meam serveat caritas. Et ecce cum muneribus & oblationibus certatim ruit insatissimus populus. Mulieres in aures & monilia jaciebant; & sic, non sine immanissimo sacrilegio infinitam contraxit pecuniam.

4 Sed & faber ferrarius quidam, nomine Mannasses, quem cum scelerato homine etiam a vobis detentum audivimus, exemplo nequissimi magistri, fraterperatam quamdam, quam Gilda vulgo appellant, instituerat; in qua duodecim viros in figura duodecim Apostolorum, & unam tantum feminam in figura B. Mariæ constituit; quæ, ut serunt, per singulos illorum duodecim circumducebatur, & ad injuriam sacrosanctæ Virginis, nefaria turpitudine, quasi ad confirmationem fraternitatis, singulis misciebatur. Presbyter etiam quidam Evervacherus nomine, a Sacerdotali dignitate apostatans, nefandi hominis magisterio adhæsit: qui & illum Romam profecutus, maritima loca, quartam scilicet partem Episcopatus nostri, Teruvvanensi Episcopo Regni Franciæ, auctoritate Domini Papæ, atterminare conatus est: quem etiam a sanctitate vestra detentum audivimus, & gavisus sumus. Idem Presbyter, per omnia Tanchelmi assertor, decimas Fratrum Ecclesie S. Petri invasit, Presbyterum ipsorum armata manu ab altari & Ecclesia eiecit. Infinita sunt, Domine, illorum scelera; quorum plurima pro Epistolari brevitate suppressimus. Hoc ad summam

Bbb b 3 mam

AV man dixisse sufficiat, res divinas in tantum venisse
CTORE contemptum, ut reputetur sanctior, cuicumque sue-
COEVO. sit Ecclesia despectior.

Quia igitur, sancte Pater, divina misericordia,
Ecclesiam suam diutius periclitari non sustinens,
illos in manus vestras tradidit, rogamus & obsecra-
mus in Domino, ne qua ratione de manibus vestris
elabatur. Qui, si elapsi fuerint, denuntiamus vo-
bis, & sine omni ambiguitate attestamus, futuram
irrecuperabilem Ecclesie nostrae iacturam, & infini-
tarum perniciem animarum. Vere, Domine, gra-
vissimum casum Ecclesia nostra sustinebit, si quo-
modo evadere illos contigerit, quorum sermo, juxta
Apostolum, ut cancer serpit, & simplicium animos
blandiendo perimit. Nunc quoque ob hoc ipsum
Antichristus noster, Monachum mentitus, exemplo
capitis illius, cujus membrum factus est, in Ange-
lum lucis se transfiguravit, ut eo securius illuderet,
quo versutius speciem sanctitatis simulate sumpsis-
set. Rogamus, Domine, ut iusta indignatione mo-
veamini adversus detestandos dissipatores Ecclesie.

Augustinus: Quando vult Deus concitare Potestates
adversus schismaticos, adversus haereticos, adversus dis-
sipatores Ecclesie, adversus exsuffatores Christi, non
in Joan.

invenitur; quia Deus concitat, ut a Sara verberetur
Agar. Cognoscat se Agar: ponat cervicem, revertatur
ad Dominam suam. Quid mirantur, quia commoven-
tur potestates Christianae adversus detestandos dissipa-
tores Ecclesie? Ergo non moveantur? Et quomodo red-
derent rationem de imperio suo? Pertinet hoc ad Re-
ges Christianos, ut temporibus suis pacatam velint ma-
trem suam Ecclesiam, unde spiritaliter nascuntur. Le-
gimus Danielis visiones, & gesta Prophetica; Tres pue-
ri in igne laudaverunt Deum. Miratus est Rex Nabu-
chodonosor laudantes Deum pueros, & circa eos ignem
innocentem: & cum miratus esset ille, qui statum
suum creverat, & ad eam adorandam omnes coegerat;
tamen laudibus pueros commotus, ubi vidit Majesta-
tem Dei praesentis in igne, ait: Et ego ponam decre-
tum omnibus tribus & linguis in omni terra; qui-
cumque dixerint blasphemiam in Deum Sadrach, Ais-
fac & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum
in perditionem. Si Nabuchodonosor laudavit & prae-
dicavit, & gloriam dedit Deo, ut decretum mitteret per
regnum suum; quomodo Reges Christiani non moveantur
adversus blasphematores Ecclesie Christi? Hic Augu-
stinus. Proinde obsecramus in Domino, quatenus
de his Sanctitas vestra faciat, ut Ecclesie nostrae
jam diu periclitanti subveniendo consulatis.

ANNOTATIO.

6 Maritima loca, quartam scilicet partem Epi-
scopatus Trajectensis, ad Germanicum Imperium per-
tinentis, quae impius Evervacherus conatus est, au-
thoritate Domini Papae, Teruvvanensi regni Francie
Episcopo atterminare. A. adactere, censeo esse ter-
ram Quatuor-officiorum, vulgo de vier Ampten in
Flandria, Pago Rheni, cujus caput Antverpia, trans
Scheldum objecta, cum Insulis Zelandicis. Has posside-
bat Flandria Comes Robertus, cognomento Frisus; Hol-
landi eandem juris sui esse pretendebant, Henrici Im-
peratoris auxillis subnixi: sed Flandri (ut ad annum
MCVIII scribit Meyerus, tali Duce invincibiles vide-
bantur; & Henricus, nulla re memorabili gesta in-
glorius rediit, paceque ad Moguntiacum facta Flan-
drus retinuit quae possidebat. Hinc cupido nasci Ro-
berto potuit, ut eandem juris controversi terras, Ter-
uvvanensi potius quam Trajectensi Episcopatu subjectas
velleret: & in hanc rem actorem se apud Pontificem of-
ferens Ebervacherus, facile sibi potuit tum Flandri Co-

mitis, tum Episcopi Teruvvanensis Joannis gratiam ac-
quisivisse.

7 Hinc porro occasio dari videtur perveniendi ad co-
gnitionem temporis, quo data sit Epistola; observanti
scilicet, quod tam scribat Clevus, abque ulla Episcopi
sui mentione, adeoque verosimiliter post ejus mortem,
Sede vacante. Fuerat is Burchardus vir devotus, pius
ac pacificus, ut cum describit Joannes de Beke, an-
noque MCXII, Episcopatus XIII, & vixit excesserat xv
Kal. Junii. Lego autem apud Meyerum in Annalibus
Flandriae, quod anno MCXIII Tanchelinus haereticus,
habitu monastico falso glorians, damnatus anathe-
mate, ab Sacerdotio populoque Brugenfi, urbe ejici-
tur; & anno MCXV, quod eodem anno Tanchelinus
haereticus occiditur: hoc vero distinctius explicans Ro-
bertus a Monte, Post multos, inquit, errores mul-
tasque caedes, dum navigaret, a quodam Presbytero
percutus in cerebro, occubuit. Rem igitur sic actam
conspicio; ut ab Insulis Zelandicis egressus Tancheli-
nus, venena sparserit per Imperialem Flandriam, una
cum ipsi quatuor Officiis Trajectensi diocesi subditam,
infeceritque etiam Andoverpos cum Pago Rheni uni-
verso, ab initio saeculi XII usque ad annum ejusdem
VIII vel IX; inde ad Flandros, Francie Regni Clie-
tes, Morinosque se contulerit, deposito saculari habitu
Monachum mentitus; ausus etiam Romanam sub specie
sanctitatis proficisci; unde anno MCXI redeuntem de-
tineri Coloniae cum Sociis contigerit, bonda dubium quin
propter malum sui odorem Roma & quaecumque erat
iter, velitum. Sed elapsus a custodia Brugae redierit,
cito anathematizandus a Clero populoque; vagus dein-
de per maritima quae potissimum infecerat loca, quoad
usque a Presbytero; illatam Ordini suo injuriam, ordi-
ne non bono ulcisci volente, obiruncatus fuit.

8 Monachi certe habitu indutum versipellem, non
multo prius quam Epistola scriberetur, indicat particu-
la ista. Nunc quoque, scilicet post tantas animarum
strages in Trajectensi diocesi etque proximis Andoverpi,
licet ad Cameracensem spectantibus, editas sub habitu
saeculari; quas reparaturus Cameracensis Burchardus,
Canonicos ad S. Michaelis Antverpiae restituit; neque
credibile est cessasse Trajectensem item Burchardum.

Ambo autem, intellecta pessimi hominis Romanam proje-
ctione, nihil ab officio suo alienum fecerint, si curave-
rint de hominis pessimi doctrina & moribus informan-
dum cum qui tunc Apostolica Cathedra praesidebat Pa-
schalem II; quando turbatissimis in Italia rebus pacem
ab Henrico iniquissimis conditionibus redimere coactus
Pontifex, minus attendere ejusmodi delationibus potuit.
Sed quos Roma coarctati carceres, Colonia reperit sceles-
tus, eo quem vidimus successu; defuncto jam Traje-
ctensi Burchardo. An autem inde elapsus sit prius quam
Trajectensis Cleri denuntiatio Coloniae perferretur, &
ideo remissus custoditus commoditatem promptiorem ela-
bendi sit nactus; an aliter evaserit; statuat quisque ut
voluerit. Ego non credo cum Antverpiae predicasse ul-
tra annum MCVIII vel IX; cum Vira S. Norberti nul-
lam faciat mentionem habitus Monastici ab eo sumpti;
relictum tamen ibidem dico fermentum nequitiae, quod
non potuerit expurgari nisi per novam candidi Ordinis
asperfionem. Anselmus &c. Vide Append. p. 983 col. 1
Et qui suspicatur fuisse virum bisce in partibus opulen-
tum & saeculari aliquo magistratu pollentem; verum quan-
do in superioris saeculi historiis lego, quomodo Monasterii
Westphaliae regnum Anabaptisticum obtinuerit gesseritque
vilis Sartor, Joannes a Leidis; & nostro aevi Neapo-
li, quidam Thomas Agnellus, ex face piscatoris vulgi
assumptus, contra Nobilitatem atque Regem; nulla in
Tanchelino requiro generis aut fortunae ornamenta.

9 Ad Trajectensem Burchardum quod attinet, ab
ejus contra haereticum conatu, non audivi tam
longe

verosimile
sit Episto-
lam scrip-
tam
mortuo
Burchar-
do Tra-
jectensi. an
1112

cum Tanchelinus
Monachum
mentitus, & Roma
redire Colo-
niae ar-
tinebatur,
E

qui inde
elapsus in
Flan-
driamque
revocatus
eodem an-
no pulsus
fuit Gau-
doo:

F

non tam-
en un-
quam
Antver-
piae re-
didi.

A bona presumere, si verum esse crederem, quod de ob-
Burchardo Tra- scripsit Beka; qualiter apud Hildebrandum, Sedis Apo-
jussu, per stolicæ legatum, purgatus Simoniaci crimen quo dis-
gratum famabatur, & iussus versiculum Gloria Patri & Fi-
anachro- lio & Spiritui sancto pronuntiare, Patrem quidem
nismum ac Filium nominaverit sine formidine, Spiritum vero
inimula- Sanctum non prius potuerit appellare, quam esset ab
ius Si- Episcopatu destitutus, in cujus emptione confers Simon
monia, magis convincebatur fuisse. Hæc, inquam, si vere de
 Burchardo Trajectensi dici crederem, arbitraver quæ
 que nihil digne ab eo actum contra Tanchelmum;
 sed ejus culpa potius factum putarem, ut hæresis præ-
 valesset; scribentibus autem Canonici ejus vacasse se-
 dem, per Episcopi Simoniaci, non obitum, sed deposi-
 tionem annis forte pluribus. Verum qui potuit non vi-

illo agnito disse Beka, non dico, quam id parum caderet in vi-
 melius ex- rum, quidem laudat, devotum ac plium; sed quam id
 casatur, inepse applicetur ei, qui primum anno MXXIX creatus

Episcopus erat, id est annis XLIV post tempus lega-
 tionis Hildebrandi in Galliam, ad Simoniaci perfidiam
 abolendam. Taceo quod in Gallia nequaquam fuerit
 judicandus, cui nihil cum Gallia erat commune. Qui
 vitam Hildebrandi deinde Gregorius VII scripsit, remque
 narrat in Synodo Lugdunensi, gestam num. 21 Paulus
 Bernwardensis, ex frequenti Papa Callisti relatu: Et ex
 ipsius Hildebrandi ore, Desiderius Abbas Cassinensis,
 postea Pater Papa III, ac S. Petrus Damiani, neque
 Episcopum neque Episcopatum nominant. Hunc vero,
 si præter verisimilitudinem, aliunde constaret Trajecten-
 sem fuisse; nominandus esset Wilhelmus, frater Wi-
 lhardi Geldria Præfati, vir totus Belliger, inquit
 Beka, & successus Bernulfo, vita sancto XIV Kal. Au-
 gusti 1054 Arnoldus Buchelinus, Beka Scholasticus, ni-
 hil sollicitus de Burchardi innocentia ex ratione tempo-
 rum comprobanda, fidenter pronuntiat, narrationem
 totam consiliam videri, ad conflandum odium Im-
 peratori, quem Simoniaci vicio inquinatum fere-
 bant, quod investituram Prælatorum per baculum
 & annulum, a majoribus acceptam, urgeret. Hæc
 scilicet hæresis spiritus præfidentia est; Auctores omni
 fide dignissimos & emptionis sacrilega crimen manifeste
 accusantes, nec facientes ullam mentionem investiturae,
 de cujus jure tunc adhuc disceptabant) vocare in su-
 spicionem calumnia, cum turpi mendacio miraculi fi-
 citur. Nescio autem an vel in ipsa Episcopatus em-
 ptione, criminis aliquid agnosceret Calvinista, ex Tan-
 chelmi dogmate per Calvinum Sacramentum Ordinis
 affectus contemnere, & civili magistratui totum in sa-
 cre, si qua sacra Secta illa habet, jus tribuere.

CAPUT XIV.

Demoni septus repulsi. Lupi clevari.

XXXIX *Agno-* **I**nter cetera prætereundum non est, quod
 cum quadam nocte Præmonstrati in domo
 paupertatis, cum quibusdam Fratribus infirmis &
 minutis plus solito resedisset, de spe celesti & bea-
 titudinis gloria conferens, & confortantes audiens;
 cum in secretæ noctis silentio quidam ex eis siri-
 rent, missum est ad fontem ut afferretur aqua.
 Revertentes igitur qui missi fuerant, statim ut ostium
 cellulae ingressi sunt, Quare, Vir Dei inquit, aquam
 immundam huc attulistis? At illi stupentes time-
 bant, & vas bene lotum, & aquam purissimam
 se detulisse protestabantur. Cumque de olla in scy-
 phum effunderetur, semel & bis fecit de eodem
 scypho foras projicere; omnino prohibens, ne quis
 ex ea vel ad modicum gustaret. Et cum tertium
 totum usque ad fundum ollulae vergeretur accessio-
 que lumine clarius diligenter intuerentur, viderunt

busem miræ magnitudinis in scypho reptantem, Auct.
 & obstupuerunt. Obstupescere quidem poterant, & coævo.
 supra modum mirari; tum quia hiems erat, quan-
 do hujusmodi vermes apparere non solent; tum
 quia erat fons purissimus, & vas mundissimum
 fuisse recordabantur. Videns eos attonitos Pater
 Norbertus, Quid, inquit, Fratres miramini? Mil-
 le-artifex est ille spiritus nequam, qui nos inimi-
 cando persequitur; sed projicite eum, quia major
 est ejus versutia & subtilitatis arrogantia, quam
 fortitudo. Quid igitur, o Lector, de homine isto
 animadvertendum est? Numquid spiritibus immun-
 dis hæc subtili examinatione obviare potuisset, nisi
 sancti Spiritus infusio & gratia superabundans eum
 docuisset?

22 Alio quoque tempore, cum ad ligna ce-
 denda Fratres quidam in silva fuissent, invenerunt
 lupum capreolum devorantem. Exclamantes au-
 tem fugaverunt eum; & accepta præda, quam lupi
 rapacitas ceperat, detulerunt secum domi; & in
 angulo quodam, nihil mali suspicantes, suspen-
 derunt. At lupus, quasi de injuria sibi illata con-
 querens, sequebatur eos; & ad ostium domus,
 quam illi fuerant ingressi, ut canis quilibet dome-
 sticus residens, quod sibi ablatum fuerat repetere
 videbatur. Nescientes autem qui adventabant quid
 factum fuerat, exclamabant super eum, ut fieri
 solet, ad effugandum eum. At ille vultu domesti-
 co ad eos respiciens, immobilis permanebat. Quod
 cum Viro Dei nuntiatum fuisset, convocatis cun-
 ctis Fratribus, percunctabatur quidnam esset; di-
 cens, quod sine causa tam rabidum animal man-
 suetudinis hujus frontem non assumpsisset. Timen-
 tes vero Fratres illi qui causæ consilii erant, pro-
 cesserunt in publicum; & veniam quasi de magno
 excessu petentes, narraverunt ea quæ gesta erant,
 & injuriam quam lupo illi intulisse putabant. Quod
 Vir Dei audiens, Reddito, inquit, ei quod suum
 est; injuste enim egistis, tollentes quod vestrum non
 erat. Accepta denique lupus præda sua, neminem
 lædens in pace recessit.

23 Cuidam etiam puero pastori ovium, quæ-
 renti, cum canes non haberet, quid faceret, si lu-
 pus quilibet ovem ei auferret; jocosè responsum
 est, ut ex parte Magistri sui præciperet, ne aude-
 ret eam deferre vel lædere. Non post multum vero
 contigit, ut ille idem more solito servaret oves in
 campo; & lupus veniens unam ex eis rapuit, &
 concito cursu deferens eam fugiebat. Quem Frater
 a longe suscipiens, præcepti non immemor, alta
 voce clamitare cepit: Quo fugis, ait, malignissi-
 me raptor, solito velocior? Depon: ovem: depon,
 inquam, eam; hoc tibi præcipio, ex parte Magistri
 mei: & ne lædas eam, nec ulterius deferre præsu-
 mas. Qui statim illam deposuit, & ille festinus
 in humeris suis sublatam ad alias reportavit.

24 Utrumque ille an alius fuerit, nescitur. Sciunt
 tamen, quia cum die alia missus fuisset Frater qui-
 dam Clericus in agro ad animalia custodienda, lu-
 pus eis per totam diem addidit eo præfente; &
 quasi custodiæ serens solatium, nullam præten-
 debat feritatem. Cumque appropinquante vespere,
 hora esset ut grex introduceretur; sicut ex altera
 parte Frater, sic ex altera parte lupus gregem in-
 trare compellebat. Introducto vero grege, cum
 Frater januam clausisset lupo excluso; quasi de il-
 lata injuria conquerens, & mercedem debitam sibi
 reddi postulans, pede, prout poterat, pulsabat ad ja-
 nuam; pulsabat crebris ictibus, se velle intrare
 ostentans, & alicujus alimenti portionem percipere.
 Quod cum Vir Dei audisset, Quare, inquit, pul-
 santi

XXXVIII
 Lupo era-
 lupum pra-
 dam repo-
 scendi ju-
 bes reddi.

XXXVII
 ovem su-
 nomine
 capsei
 quod alius
 caperat.

Lupus
 ovem ra-
 piam di-
 mittit ad
 nomen S.
 Norberti.

idem co-
 sedis &
 vadit
 gregem

AUCT. sancti hospiti non aperitis? Cui cum responderetur,
COEVO. non hospitem, sed lupum esse, qui se importune in-
gerebat, nec pro ipsis omnibus vellet recedere; ad-
vocatis Fratribus percunctabatur, qua occasione il-
luc venisset. Sed cum tacerent omnes, accersito
Clerico illo, quem in mane ad custodiendum gre-
gem miserat, sciscitabatur quis jussisset eum in cu-
stodia gregis. At ille, indicare quod ei contigerat
timens, interrogata tamen celare non praesumens;
Illa, inquit, fera est quae pulsata ostium, quae ho-
die mecum fuit, & gregem mihi commissum, ac si
commissus ei fuisset, mecum, donec intra januam
recluderetur, conservavit. Audiens hoc Vir Dei,
Date, inquit, ei aliquod pabulum; mercedem enim
de servitio impenso requirit, quia dignus est mer-
cenarius cibo suo. Cumque ad praecceptum Viri Dei
carnes ei projectae fuissent, quasi pro mercede ra-
puit eas, & recessit; qui etiam non post multum,
de manu cujusdam pueri vitulos servantis, quadam
vice panem suscepit. Quid est hoc, Fratres? Ferz
rabidae rationis expertes mansuescunt, & homini-
bus obediunt; homo rationalis claudit aurem, &
Pl. 93,9 non obedit; quasi qui fixit oculum non confide-
Prov. 16 ret. Non vadit miser homo; quia cum placuerint
7. vires ejus Deo, omnes inimici ejus pacifici erunt,
II & alibi: Pugnabit orbis terrarum contra insensa-
Sap. 5,31 tos. Hoc Vir Dei omnibus praedicabat, hoc doce-
bat suos, & hoc modo ante eos volitans opere de-
monstrabat.

85 Arte multimoda, ut saepe dictum est, invidus
XL ille hostis persequebatur aciem, ad ipsum debellan-
dum ordinatam; in tantum, ut vix quidam ex ipsis,
postquam noctis tenebrae revertebantur, alicubi exi-
re praesumerent. Sed cum unus, cui multum insi-
diabatur, se modice fidei esse diceret, & seipsum
reprehendens assumptisset fiduciam, & solus ad sin-
gularis necessitatis requisita processisset, adstiterit dæ-
mon coram eo, terribili valde hominis effigie as-
sumpta, & adpectu nigerrimo incedens, & quasi
ipsum esset in aere delaturus, minas intentans. Il-
le autem fidei collectis viribus, & vigore animi re-
sumpto, intra se dicebat: Quamdiu hanc importu-
nissimi inimici falsitatem & phantasias patiar? Et
surgens, cum apprehendere eum voluisset, dæmon
in fugam versus est. Ille vero fugientem velociter
insequitur; & veniens ad arborem *b* quae prope
stabat, lustrari cepit ad eam, dæmonem cupiens te-
nere & ligare. Sed parvo intervallo facto respiciens,
recognovit hanc esse arborem, quam ibidem esse
sciebat. Et hac animi virtute venenosi serpentis il-
lusionem devicta, nullum postea timorem passus est.
Non solum istum, sed & alium simili modo ag-
gredi praesumpsit, eundem terrorem incutiens, cui
visibiliter adstabat, dum resideret ille ad suam pri-
vatam necessitatem: nec movebatur uterque de loco,
ab initio Matutinarum usque ad finem. Sed vixit
tandem probitas opportuna Fratris, improbam impor-
tunitatem dæmonis. Nam surgens, & signo Crucis
imposito, per ostium, quod a dæmone occupatum vi-
debatur, exiit; & neminem obstitentem inveniens,
exinde, quod talis illusio nec ei nec alicui nocere
posset, cognovit. Et liber ab hoc falso timore re-
mansit, qui libertatem sancti Spiritus apprehendens,
ab ea postea non recessit. *c*

86 Si haec membris, quae capiti certamina debe-
bentur? Si haec subjectis, quoniam Magistro? Uti-
que majora. Majora quidem, utpote illi, qui ipsi
inimico majus damnum intulerat, & adhuc perma-
ximum ipsi in futuro inferendum praevidebat. Unde
cum noctem quamdam totam insomnem Vir Dei
orando transgessisset, stans ante altare pauperis ora-

torii, quod in primordio conversionis suae in Prae-
monstratensi loco susceperat; adstiterit retro cum sa-
tan ille in modum horribilis ursi, dentibus & un-
gulis terribilem gestans adpectum. Cumque verte-
ret se homo, & vellet procedere, ut membra de-
bilia modico sopore recrearet, ex improvviso videns
adstantem belluam, expavit: sed quam cito ad se
reversus, & ostium gratorii clausum considerans,
nec alicujus intrantis sonitum se prius audisse reco-
gitans, persecutoris sui recognovit esse insidias. Et
parumper orando, viribus resumptis; Quid, inquit,
expectas cruenta bestia? Ungulae tuae inanes sunt,
& horribiles dentes tui ventus, & hirsuta pellis tua
fumus, & vapor inaniter pertransiens, & velut um-
bra, quae Sole recedente disparet. Tu signaculum
similitudinis Dei, lux cum esses, tenebras super-
biendo meruisti. Recede nunc, praecipio tibi: quia
nulla conventio Christi ad Belial; nulla societas lu-
ci ad tenebras; nulla pars fideli cum infideli. Re-
cede festinanter: scis, quia nulli nocere potes, nisi
permisus; & tunc his, qui peccatis suis exigenti-
bus tuae fuerint subditi potestati. Et his dictis ipse men-
dax, verba veritatis ferre non prevalens, disparuit.

87 Jam tunc tempus advenerat, in quo die de-
terminato per internuntios, loco etiam statuto, Co-
mes Theobaldus, de quo superius mentio facta est, XLII
futurae uxori suae & patri ejus, parentumque suo-
rum multitudini occurrere debebat: & invitato Pa-
tre Norberto, qui conjunctionis hujus dederat con-
siliu, secum usque ad eundem locum perduxit.
Quo cum perventum fuisset, non invenit eam:
remanerat enim in via gravi infirmitate detenta.
Qua de re cum Comes, & cuncti qui cum eo erant,
mirarentur, alicujus praenitundinis & deceptionis cau-
sam esse suspicantes; consilio inito, magnis preci-
bus rogatus est Pater Norbertus, ut procederet in
occursum ejus, & renunciaret, utrumne vera esset
hujus dilationis occasio. Acquievit homo precibus
deprecantium, suum etiam improprium esse repu-
rans, si non usque ad finem perduceret curam,
quam de eodem matrimonio gerendam susceperat.
Et acceptis octo marcis argenti, misit eas Fratribus
suis Praemonstrati, qui eo absente quingentos pau-
peres pascendos susceperant; quia tempus famis
erat, & alimenta sibi & pauperibus emebant. Et
quia ex hoc eis iratus fuerat, praecipit, quatenus
in suo nomine centum *d* viginti adhuc pauperes
superaddiderent: ita quod centum ex eis plenariam
haberent de cibo communi refectionem, tredecim *d*
vero in hospitali domo pane & carne & vino re-
crearentur, septem vero cum Canonicis essent in
refectorio. Offensam enim quam Deo & Fratribus
intulerat, eo quod displicuerat ei humanitas & opus
misericordiae, quod in fide Jesu Christi gerendum
susceperant in pauperes, sic remitti & expiari cre-
debat: non enim sperabat, ad commanendum cum
eis, ad eos se ultra reversurum; nec volebat ali-
cujus offensionis notam in eos relinquere, quos esse
sciebat in Dei, & sua & omnium fidelium congre-
gatos dilectione, veri in hoc Magistri sequens exem-
plum, qui cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. Jo: 13, 1

A N N O T A T A D.P.

a Fontem hunc, etiam bodie S. Norberti, dictum,
quod ipse ac primi Socii ex eo biberint, visitari; ut se-
ribus pellendis efficacem, Praemonstrati didici & An-
verpiq; narravit R. D. Josephus Dappiano p. m. quem
admodum ipsum ejus verbis prolinae describit Polycar-
pus, infra c. 2. Analeth. referendis.

b Idem cum indicasset Praemonstrati fuisse poma-
rium

Arium juxta capellulam, incertum tamen esse ait, hinc an alibi fuerit arbor, de qua hic agitur: deinde ex Petro de VVaghenare narrat de quadam arbore Præmonstrati, a S. Norberto plantata in medio claustrum, quæ nunquam virentes comas posuit; sed algore & calore superior, latus frondes explicavit per quinque sæcula; addita Seniorum traditione, quod diebus festivis sancti Patris, quasi sentiret sui coloni manus, tanto virore fuleret excellere, ut raperet aspicientes. Sed & hoc rapit in admirationem, quod hæc arbor dicitur fuisse scipio sancti Patris: rapit item, quod lignum hoc, cedrino agnatum & grati odoris ac insitæ virtutis describitur: & si dolendum de incuria qua arbor ista stirpitus evulsa sit, latandum tamen in hoc, quod quidam ramusculi, ab ea excerpti, dicuntur alibi reviviscere & excrecere.

Demonio
Monacho
confusus
residit

B c In M. Morineus hic interponebatur Caput, ab aliis prætermisum, hoc titulo: Quomodo malignus spiritus, impropere sibi a quodam Fratre dejectione, confusus abscellit. Caput hoc, uti a VVaghenaria transmissum nobis est, nunc accipe: Erat tum temporis, ad portam custodiendam, ad eleemosynam ibidem dandam, & ad hospites recipiendos cum oratione, secundum statutum Ordinis, positus Frater quidam sacis probandæ sanctitatis: cui quadam nocte jacenti super lectum, qui cunctis idem erat de silice, affuit satan, non dormienti, sed oranti, rugiens, & in modum suis quandoque grunniens, & silicem circa pedes Fratris circumvolvens. Quod cum sic ageret prima sequentiq; nocte, sed & tertia non tardaret; ille Frater, a Priore suo jam consilio accepto, quid ei dicendum vel faciendum esset, tertio venientem sic alloquitur: Hei miser & miserrime! Tu quondam ille Lucifer, qui mane oriebaris, in deliciis paradisi Dei fuisti: sed cum tibi non sufficerent hæc, & diceres, Ponam sedem meam ad Aquilonem, ero similis Altissimo; idem quod eras amisisti, pro luce tenebras, pro beatitudine miseriam, pro loco deliciarum sctorem cum porcis eligens, commutasti; en dignum concambium, idonea commutatio. Eja; non hic tibi locus est, sed in sctore cloacarum te volutas, porcis assimilare. Recellit confusus, nec ad hunc Fratrem de cetero usque ad diem mortis suæ in aliqua visibili effigie tentaturus accessit. Sic enim confunditur & verecundatur spiritus nequam, dum illi deliciae quas perdidit obijciuntur; sicut pavet & tremiscit, dum illi minæ & terrores judicii venturi in adjurationibus præferuntur. Inde sane mos inolevit Ecclesiæ, ut omnium exorcismorum conclusio in fine sic sonet: Exorcizo te per eum, qui venturus est judicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

obje
sibi sua de
cale digne
tionem

C d Abbas Chrysostomus manu sua testatum reliquit, quod sancti existens, in veteri ibidem Breviario legit, & describi jussit sequentia: S. Norbertus, Antverpiæ aliquamdiu commoratus, tandem valedictis ibidem Fratribus, tantaque instituta pecunia, quantum satis esset ad centum & viginti in perpetuum alendos pauperes, discessit. Potuit diversis locis occasionibusque idem instituisse sanctus: quare nullum hic scrupulum relinquit velim. Nam & Magdeburgi anno 1130 constitutis istis a se Fratribus regendam & disponendam jure perpetuo tradidit domum hospitalalem, ab Adelberto Archiep. fundatam: quia eandem in dissipatam & pene annihilatam repererat, quod hi qui in ea stipendium quotidianum accepturi erant, indecenter & miserabiliter mendicarent. Digna est autem ejusdem sancti & alia circa pauperes Præmonstrati reliqua ordinatio, quæ hic integre legatur, sicut refertur a Pagio fol. 304. Decima Deo, ad hospitale, de omni possessione & oblatione Fratrum, usi-

Instituta
S. Nor-
berti in
subsidium
pauperum

bus pauperum detur. Sic tamen, si summa argenti AUCT. decem solidos valuerit, vel usque ad decem solidos COEVO oblata fuerit, ex his decem & octo pauperes per singulos annos vestiantur: per hiemem scilicet in festo omnium Sanctorum unus, in Nativitate Domini unus, in Circumcisione Domini unus; similiter in Epiphania Domini, in Purificatione S. Mariæ, in Annuntiatione S. Mariæ, in Sepultura Domini, in Resurrectione Domini, vestibus novis; scilicet camisiis, braccis, caligis, soccis, subtilaribus, tunica, cappa cum mantello aut pellibus vestiatur; per æstatem vero, scilicet in Ascensione Domini, per septem dies Pentecostes, in passione Apostolorum Petri & Pauli, in Assumptione S. Mariæ, nova chlamyde sive cappa, camisia, braccis, soccis, subtilaribus, in singulis festis unus induatur. Ex die autem quo pauper vestem accipit usque ad diem octavum, si remanere vult, refectio corporis ibidem ei exhibetur, cetera in usus pauperum advenientium vel transeuntium impendantur. In Cœna autem Domini unusquisque Sacerdotum vel Levitarum, post E lotionem pedum mendicorum, consilio Præpositi, unam de propriis vestibus, sive cappam: sive pelles, seu tunicam, seu caligas ipsis caritative impendant: qui, post acceptam caritatem, nequaquam ut superius per dies septem maneant, sed post refectioem statim recedant.

CAPUT XV.

Archiepiscopus Magdeburgensis aditus. Cœnobium Ordinis in eo constitutum.

E Xinde processit ad quod mittebatur: & veniens Spiram, Saxones & Clericos Parthenopolis civitatis ex magna parte, apud eligendum Archiepiscopum, coram Rege Lothario congregatos, invenit. Qui audientes hunc advenisse humilem, quem per diversas terrarum nationes virum sanctum populus acclamabat; vocaverunt eum, & ad sermonem faciendum, in quo libenter audiri solebat, & ad audiendum consilium super quibusdam negotiis, quod quorundam eorum qui convenerant necessitas exposcebat. Ex primo quidem Parthenopolitanorum causa, qui Patre orbatum fuerant, agebatur. Aderat ibidem quidam a Cardinalis, qui a Romana Sede noviter advenerat, & aliorum Principum innumera multitudo: & in electione tres eorum consilio nominati sunt, quorum unus erat Parthenopolitanus, sed eo ignorante. Factum est autem cum illi hæsitarent, & de tribus ad meliorem anhelarent; digito latenter ex adverso latere innuit eis Primicerius Metensis Ecclesiæ Albero, ille qui postea Trevirensis Ecclesiæ Archiepiscopus fuit, ut Virum Dei Norbertum assumerent. Qui statim porrectis manibus eum arripuit, vocibus ingeminaris exclamantes: Hunc in Patrem eligimus, hunc Pastorem nostrum approbamus.

89 Non potuit se homo debilis defendere; non licuit ei cogitare, nec cogitando quidquam de seipso ordinare; sed quam cito raptus est, a Rege fuit laudatus, & ab omnibus adstantibus approbatus, ab ipso etiam Romanæ Ecclesiæ Legato confirmatus. Deducitur homo, onus grave aggravatum secum portans; deducitur ad locum quem non noverat: trahitur, inquam, ad gentem nationis prævæ & perversæ, scilicet inter Slavos & Saxones, quæ gens utraque ex se trahit nomen; ista, ablato Slavorum acumine infidelitatis punitionem insinuans; ista, Saxorum pondus & lapidei

abdu
ad idem
illum

ANCT. dei cordis excitatem feritatemque contestans: & qui
COÆTO jam pro septenario servitio, quod Labam exhibue-
rat, Rachelem expectabat; aut Mariæ, nepote de-
Luc. 10, bilis corpore, partem optimam quam ipse elogerat;
43 Marthæ opus & Liæ laborem invenit; quia non est
sapientia, non est prudentia, non est consilium con-
tra Dominum. Idcirco & ipse, qui neglexerat
gentem Paganorum incredulam, ad quam in pri-
mordio conversionis suæ ire disposuerat, ut quosli-
bet ab errore infidelitatis revocaret; nunc aucto-
ritatem & officium secum deferens, unde disposi-
tionem divinam potavit effugere, inde cogitur obe-
dientiam manifeste subire.

XLIII 90 Fuit itaque ad introitum ejus, ut est con-
suetudo populorum, concursus innumerabilis; &
congratulabantur omnes majoris ætatis & minoris;
maiores, quia famosam & alti nominis personam
elegissent; minores, quia hunc, qui infirmitatibus
entum compateretur, recipere meruissent. A longe
autem aspiciens civitatem illam, ad quam duceba-
tur, nudatis pedibus incedebat: nudis pedibus cum
processione in sanctuario, nudis pedibus deducitur
in palatio; sed ut pauper, pauper amictus pallio,
aliis introeuntibus, repellitur non agnitus ab ostia-
rio.

pedibus
nudis &
humili
schemate
ingredien-
tur

B Dicebat quippe ostiarius illi: Alii pauperes
jamdiu introrossi sunt; non decet ut te ingeras
importune, comprimens horum Principum multi-
tudinem. Exclamabant autem qui sequebantur hæc
dicentes: Miser, quid agis? Sine, miser: quid est
quod fecisti? Numquid non nosti, quia hic est Episco-
pus noster & Dominus tuus? At ille quem cito re-
tro latitans fugiebat, Patre Norberto eum revocan-
te, & subridendo dicente; Ne timeas, & ne fugias,
mi frater; melius enim me nosti, & clariori oculo
intueris, quam illi qui ad hæc alta palatia me com-
pellunt, ad quæ non debueram, qui tam pauper &
modicus appareo, sublimari.

XLIV 91 Consecratus igitur & Episcopus factus, & in
Episcopali cathedra sublimatus, non immemor illius
1 Tim. 3 Apostolici præcepti, qui præcepit, Episcopum suæ
4 domui esse dispensatorem; convocatis præpositis do-
mus, & cunctis ministerialibus, perquirebat qui es-
sent redditus Episcopalis mensæ, & ubi: & quidam
illi qui singulis præesse debeant. Et cum adnume-
rata cuncta fuissent, ac scriptis commendata, & qui
ex ipsis sumptus debeantur; vix sunt ex omnibus
C inventa quæ quatuor mensibus anni possent suffice-
re. Admiratus supra modum Dei Sacerdos, inter-
rogabat diligenter, utrumne ampliore prædiorum
possessione antiquitus ditaretur Ecclesia; an ab ali-
quibus, in regimine prius existentibus, quæ juris
ipsius erant, minus caute conservando, fuissent di-
spersa. Cognita veritate, quia nobilis fuerit Eccle-
sia, & a Regia potestate fundata & sublimata, &
liberalitate dotata & dilatata; Ubi sunt, ait, hæc aut
qua ratione ab ea et a vobis quibus erant, sunt alie-
nata? Ajunt illi: Quidam ex prædecessoribus tuis,
nimium suæ carnalitati indulgentes, fratribus carna-
libus, et quibusdam ex parentibus et propinquis suis
aliud prædium concesserunt, aliud præstiterunt. Alii
similiter succedentes quidam in feudo dederunt: alii
vero remissius se habentes, et a potentibus oppressi,
defendere non prævalentes quæ juris erant Ecclesiæ,
quædam perdidit; et sic imminuta fuerunt, et
penitus ad nihilum redactæ cunctæ res, quæ honori
huic servire solebant et honestati.

C redditus
imminu-
ti sunt
mihi

Jer. 17, 5

92 Audiens hoc ille Vir, memor existens quia
maledictus qui confidit in homine, et ponit carnem
brachium suum, et a Domino recedit cor ejus; col-
lectis viribus in eo, et per eum, a quo se vocatum
ad hoc officium administrandum non dissidebat, im-

perterritus, jubare potestatis assumpto, legationem D
undique mittit; præcipiens, ut quicumque posses-
siones Ecclesiæ, cui Deo auctore præsidebat, obtinerent
injuste, nullatenus audent ulterius ad eas manus
appondere, nisi prius ostendissent, esse suum jus he-
reditarium, & ex antiqua paterna possessione. Au-
dientes hoc raptos & sacrilegi illi, molem indigna-
bantur, quod homo incermis & pauper, qui asino ve-
hente introductus est, tam potens, tamque festinus
auderet inferre præceptum; quod pro nihilo reputa-
bant, nil per eum de his quæ possederant violent-
ter, perdere existimantes. At ille gladio spirituali,
quo accinctus erat, eos insequitur: in sua quiete se-
dendo aggreditur, percutit, dejicit, dejectos anathe-
matis vinculo ligat. Et illi hanc persecutionem Ep-
iscopo levem, & sibi diuturnam & gravem esse con-
siderantes (eo quod præcipit auctoritas, quia qui ana-
thema unius anni patiuntur, post annum exleges sunt,
nec in Curia aliquid habeant responsum) dimiserunt
ex magna parte ex quæ de beneficiis Ecclesiæ usurpan-
do sibi injuste rapuerant; sed invitæ, & ob hoc inimi-
citarum & odii fomitem adversus Episcopum, vicum-
que & ubicumque poterant, latenter ministrabant.

patrimo-
nii Christi
se audien-
tes præcep-
tos

et varia
bona re-
cepta

93 Sed ille qui viam justitiæ & cursum recti-
tutis ante sublimationem Episcopatus assumpserat,
ab eis immobilis permanebat; prædicans verbum,
& regnum Dei annuntians, pacemque in terminis
suis faciens; domos Religiosorum exaltans, & ubi
non erant novas construens; Religiosos amplexens
& ordinans; indisciplinatis & inreligiosis, nisi res-
piciant, inferens assiduum persecutionem. Decanis
& Sacerdotibus, & his qui habebant regere popu-
lum, omnibusque ad sacros Ordines promotis omni-
modis castimoniam tenendam esse dicebat, cogens
eos aut eam tenere, aut si fuerint publicati, cuncta
Ecclesiastica beneficia relinquere. Initia dolorum,
& occasio persecutionum omnia hæc. Dicebant
enim de die in diem, suam quisque, quam ægre se-
rebant, molestiam coactantes; Ut quid hanc ad-
ventitium, & ejus ignovimus consuetudines, su-
per nos regnare volumus? Contrarius quidem est
operibus & consuetudinibus nostris, supra quam fer-
re possumus. Hæc in majoribus, hæc in minoribus
querimonia, divitibus, pauperibus, etiam divulgaba-
tur; alii gravati existentes, alii gravamen timeantes,
alii aliis rumore vulgari tantum acquiescentes. Sic
qui prius magnis laudibus elevabatur, nunc vitape-
rio & improperiis, verbis tantum, ipso etiam igno-
rante, dejicitur. Sed tamen proficiebat in opere ex-
teriori, ipso dispensante, qui cuncta exteriora, prius-
quam fiant, ordinare consuevit interiori.

calib-
um a Sa-
cerdoti-
bus sermo-
ri curas

F

94 Erat ante Palatium Episcopale, haud longe si-
ta ecclesia quidam in honore sanctæ Dei genitricis
Mariæ, in qua viginti erant Canonici seculares, sub
Præposito antiquitus constituti. Hanc ergo cum
prævidisset Sacerdos Dei sibi necessariam esse, ut ibi
Fratribus suis impositis, aliquando a tumultu, cui
officio imposito debeatur, paululum spiritum reso-
cillaret, petebat multoties & a Rege, & a Canonicis
majoris ecclesiæ, ejusdemque ecclesiæ Canonicis, ut
alibi ab eo aliis æqua vel meliori conditione redi-
tibus acceptis, illam sibi liberam concederent. Qui
omnes una voce contradicebant; assentes; eccle-
siam tanti nominis non debere immutari, nec Regiæ
potestati dignitatem cui subdita erat, imminui: sed
nec alterius ordinis & consuetudinis gentem impo-
nere, quæ jura regalia ignoraret, & subjectionem
debitam & obsequium secundum consuetudinem
ipsorum. Hanc ab his omnibus passus est per ali-
quot annos repulsam; sed vicit tandem humiliter
in petitione perseverans: vicit quidem ratione, qua
pre-

XLV
Ecclesiam
S. Mariæ

post long-
am re-
pulsam
impetravit

A premebat eos; vicit & constantia, qua noverant eum a bonis initiis usque ad finem numquam velle defistere. Expositisque Clericis illis, & omnibus f unumquemque ad suum velle relocatis, Fratres sui Ordinis, sicut diu concupierat, in eadem ecclesia imposuit; ubi & eo vivente secundum Ordinem institutum, & post discessum ipsius in æternum, servitium Dei habendum ordinavit.

ANNOTATA D. P.

a Gerardus, qui postea Papa Lucius: ita Robertus de Monte: eodem in Cap. 2 Anal. additur Legationis socius Petrus. Eodem &c. Vide Append. pag. 983. col. 1.

b Albero Trevirensis, Electus anno 1132.

c Vetussum Ms. nostrum Saxonicum, Anno Domini MCXXVI, Rukero succedit Norbertus in Sede Magdeburgensi.

d Hic erat Lotharius, Dux Saxonie, in Regem electus 24 Augusti anno 1123, qui Romam cum S. Norberto profectus, Imperator coronatur 4. Junii anno 1133.

e Sclavonia olim a dextera ripa Albi fluvii, cui adjacet Magdeburgum, porrigebatur usque ad mare Balbicum, & VVagrlam provinciam Holfatia: a sinistra ripa est Saxonia antiqua.

f Ita omnia Mss. unicum Patense distinctius scribit: Et singulis ubi vellent collocatis. Honorius II factam mutationem approbans per Breve (quod Magdeburgo allatum recitat Polycarpus in Annotatis pag. 415) Clericos qui in ecclesia S. Marie minus religiose vivebant, in locis, inquit, aliis, necessitatibus suis tamquam pius pater providens, posuisti. Robertus de Monte factum id refert ad an. 1129. Ipsum Norberti Diploma vide Cap. 3 Analektorum.

CAPUT XVI.

Persecutiones tolerata. Primi Abbates ordinati.

XLVI 95 **C**Revit Fratrum numerus, & multiplicati sunt in Saxonia, ubi Religio decaluerat; & in Sclavonia, ubi non erat, radicati fructuoso germine floruerunt, multiplicatique sunt ut Hebræi. Fremuerunt Saxones, fremuerunt Parthenopolitani; odioque & invidia adversus hominem Dei invalescente, ipse in Deo spem & fiduciam habens, & ipsam & aliarum consuetudinum Congregationes dilatare non cessabat. Ob hanc causam sæviebant lupi in agnum, oves in pastorem; lupus ovi in mansuetudine, suam feritatem; ovis lupo in feritate, suam communicans mansuetudinem; ut utrimque consentientes, crudelem in nece pastoris exerceant ferocitatem. Videas genus persecutionis mirabile. Qui adstabant lateri ejus, latera ipsius latenter perforabant: amici prope inimici facti, de longe jacula ex adverso mitebant: proximi sagittas in pharetra, suo tempore & loco jactandas; acutos gladios sub lingua sua consilarii portabant, undique insidias in occulto ponentes, ut interficiant innocentem. Corrupti & abominabiles adversus eum facti sunt: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Illic trepidaverunt ubi non erat timor. Regnum per eum timebant perdere, qui laborabat ut sine fine possent regnare. Pauperes timebant fieri; sed perversè agebant, illum extinguere volentes, a quo debebant & poterant, si vellent, ditari. Tædet forsitan Auditorem, toties blasphemias audire, & nullius blasphemiae notam a scriptore proferri. Audiat ergo mundus, & judicet: audiant senes, & discernant juvenes, & discant, & successoribus suis

marrent, & doceant, si factum est in diebus antiquis, sicut factum est in diebus illis.

96 Jam enim advenerat dies, dies, inquam, ille sanctissimus & celeberrimus in Cena Domini, in quo poenitentes Deo reconciliari sanctorum Patrum decrevit auctoritas, & in quo Agnus ille innocens, ad reconciliandas inimicitias inter Deum & hominem, captus est, & ad immolandum ductus. Et ecce ad ostium illius loci, in quo Sacerdos Dei poenitentium Confessiones recipiebat, addiit quidam amictus pallio, in similitudinem poenitentis; obnixè ostiarium rogans, quatenus ad confitendum intrare liceret ei ad Episcopum. Hoc cum ostiarius viro Dei notificasset, Noli, inquit, intromittere eum. Et cum paululum ille ex præcepto Domini sui diceret expectandum esse, ille magis ac magis instabat ut introduceretur. Sic perseveravit pulsans, nec intromissus est, donec recessit alia multitudo quam convenerat ad confitendum; & tunc novissime illi copia intrandi data est. Quem cum Vir Dei a longe diligenter inspuisset; Noli, ait, huc propius accedere, sed sta, & vide ne moveas pedem. Advocatisque de servientibus Palatii qui foris aderant, præcepit eis, ut adstantem juvenem, pallio, quo involutus erat, nudarent. Nudato autem eo apparuit cultellus acutus, quem adstrictum lateri suo tenebat, cujus erat longitudo fere pedis & dimidii; qui cum eodem, Episcopo jubente, cunctis qui aderant intuentibus, ante eum adductus est. Cumque quaereretur ab eo, cur sic armatus venisset; tremens ac stupens, utpote ineffabilis & nefandæ crudelitatis conscius, mortem timens, procidit ad pedes ejus; & quia ad ipsum interficiendum missus fuisset, confessus est. Nominatisque illis a quibus erat conductus, quorumque instinctu & consilio venerat ad tam execrabile facinus perpetrandum; ceteri qui aderant, quique ad hoc novi generis spectaculum consuebant, supra modum mirabantur: eo quod prodicionis hujus rei inventi sunt hi, quide majoribus negotiis & secretioribus consiliis cum ipso tractare consueverant.

97 At Vir justus, ut erat hilari facie & vultu sereno, ad eos respiciens; Quid miramini, inquit, si vas suum hostis antiquus recognovit, & in membris suis opus suum exercere nititur, quod in hac sacratissima nocte in sancto Capite nostro Jesu Christo non timuit operari? O quam felix esset qui in aliqua hujus diei hora, non ab inimicis, sed etiam ab amicis, ut sunt isti quos recitatos audistis, traderetur & moreretur? Hæc est, inquam, dies, qua desperatis misericordia, peccantibus venia, mortuis redditur vita: in hac quod hanc mortem prohibuistis, dolorem meum prolongastis, & laborem intulistis, sed & requiem meam distulistis. Isti erant & sunt amici, nec propterea merentur ut sint inimici: decet enim nos Caput principumque nostrum Jesum Christum imitari. Ait Matt. 5, enim; Benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: & alibi; Pater, ignosce illis: non enim sciunt quid faciunt. Attamen ille traditor in custodia recluditur, non ut puniatur, sed ut suffragatorum suorum consilium detegatur; ut in eis tanti ignominia sceleris puniret, quod dolor cordis eorum aliqua poenitudine vel ægritudine non sentiret. Quid igitur? Numquid scire poterat homo Dei, quid ille, qui Confessionis & poenitentiae causa veniebat, ferret, nisi gratia superabundans eum docuisset? Ab inimici victi deficiunt, qui probrosa iniquitate & evidenti injustitia se armaverunt.

98 Non cessabat amula iniquitas in occulto, in XLVII

III.

AUCT.
COE-
VO.
ita &
Clerici
invidias
reiecit

manifesto mansuetam simulans aequitatem, & tanto gravius & nequius, quanto magis a domesticis habebat & familiaribus. Familiaritas veredicenda est: quia cum quodam noctis tempore, ad celebranda cum Clericis suis Matutinarum solennia, more solito surrexisset; advenerat Clericus quidam de domesticis, & retro ad osium se in insidiis posuerat, iniquitate plenus & crudeli malicia; utpote armatus competentibus armis, quibus innocentem caute & in dolo ferire posset & interficere. Egressisque Capellanis qui precedebant, sicut mos est in terra (precedunt enim Dominos suos Capellani) ille de insidiis proiliens, novissimum putans Episcopum, unum ex Clericis media veste conscissa percussit. Cumque ille exclamaret & diceret; Quis est qui me laedit? ille, sonitu vocis, non esse ipsum quem querebat agnoscens; Putavi, inquit, hunc novissimum esse, quem morti tradere disponebam. Præcesserat enim Episcopus mixtim inter alios, eundem eventum, quasi futurorum præcius, timens. At ille concito cursu in fugam versus est: & cum alii ad capiendum illum insequerentur, Sinite, ait Vir Dei, fugere eum, nec malum pro malo reddatis; fecit quippe quantum potuit, & quantum ei Deus permisit: nondum enim venit hora mea. Sed qui miserunt eum, non dormient, nec quiescent; donec opprobriis suis satientur, & me vel morti tradant, vel, si divinum sit opus quod agitur de me, manifeste probatum reddant.

N. VIII
Joan. 14,
18
Per ab-
sentiam
suam su-
perare
Præmon-
stratenses
cognos-
cent

99 Orbatus grex pusillus Præmonstratensis Ecclesie tanto Patre; ipsum tamen exemplo ejus qui dixit, Non relinquam vos orphanos, vado & venio ad vos, per biennium patienter expectabat. Aliis ex ipsis cum quibusdam secularibus dicentibus; Subsistere nequaquam poterimus, quia recedente pastore, oves abire solent in dispersionem; alii nullum Magistrum nisi ipsum, alii de ipso desperantes, alium volebant eligere: & in hunc modum contententes, causamque veritatis & rationis ex parte consimilem prætendentes, nullumque fidelis exhortationis solamen habentes; titubare potius adhuc tenuiter radicati, quam stabilitatem poterant aliquam de se cogitare. Quod cum Viro Dei relatum fuisset, timens ne arefceret, quod a Deo per eum plantatum fuerat, si adhuc rædivini consilii non perfunderetur; advocatis ad se quibusdam ex prioribus & majoris

C
post muta-
ram deli-
beratio-
nem

& senioris consilii Fratribus, perquirebat ab eis, quid facto opus esset; singillatim perscrutans de voluntatibus eorum, ut per omnia in definitione sui operis certior redderetur. Cumque intellexisset alios secum velle habitare, alios consilio suo alibi vivere, alios propositæ paupertatis votum velle tenere, plurimostamen sub certo Magistro & disciplina eundem paupertatis tenorem velle observare, remisit eos ad locum suum, paucis secum retentis; pacis & unanimittatis normam iterum atque iterum suadens, quatenus, cum eis ab eo facultas eligendi Patrem concessa fuerit, concordia Christi Jesu, & dilectio quam docuit, in ipsis inveniantur. Recefferunt illi; & bonus Pater non immemor filiorum quos in Christo genuerat, ne diu absque pedagogo remanerent, fideles non post multum nuntios ad eos, destinavit, qui & eligendi nuntiarent facultatem, & de electione suam indicarent voluntatem. In hoc, quomodo & quid factum sit in electione, non est immorandum; quia qui a Magistro suo bene fuerant docti, a transmissis Legatis non indigebant perdoceri.

permissis
ut pro se
alium eli-
gerent

100 Electione igitur approbata a filiis, ut erat a Patre datus assensus, reversi sunt ad eum qui fuerant missi, voluntatis suæ præceptum completum

esse nuntiantes. Habebat & ipse a Electum secum, sed tamen rem dissimulare præcipit per aliquot dies, nec illi Electo indicatum est: ut considerari posset curiositas quorundam qui secum erant, qui & hoc responsum curiose præstolabantur. Erat enim hæc ejus consuetudo, ut cum tractandi essent, mutandi, vel confirmandi hujusmodi rerum eventus, & aliarum quæ actione multimoda superveniebant; totum spiritum singulorum qui circa ipsum erant, de singulis negotiis exhauriret; quatenus nullam faceret in causis ex abrupto definitionem, nisi prius, ut homo poterat, exquisisset voluntatem Dei, & haussisset de circumstantibus sensum meliorem. Consilium ad tempus occultabatur; non tamen ignorabat Electus ille, quid de eo factum fuerat, quatenus rem tacitus consideraret divina edoctus revelatione. Assererat denique, quod mane die illo, quo de ipso facta fuit electio, stetit per visionem coram Filio Dei Jesu Christo, cum Patre & Magistro suo Norberto; extendensque manum suam dexteram Jesus, recipiebat Fratrem illum a ceteris Fratribus electum de manu Viri Dei, dicentis; Hunc a te, Domine, mihi commissum tuæ sanctissimæ Majestati repræsentato.

que facta
id electum
celat

sed rem
divinam
Hugo &
scit

101 Per hoc proculdubio scire poterat, quid aliud de se divina misratio disponebat. Quid plura? Venit dies, in qua placuit homini Dei quod cuperat perficere: convocatisque Fratribus quos habebat secum, consilium suum indicavit eis. Et advocato electo, Tu, inquit, mihi succedes electione Fratrum tuorum in domo paupertatis nostræ. Cumque ille responderet: Tibi & maxime Patri omnium obedire oportet: vadam & considerabo misericordie Dei processus & profectus: in quibus si procedere potero & proficere, gratias ipsi; sin autem, ad te, quem post Deum Patrem elegi & animæ meæ tutorem, mihi sine offensa liceat remeare. Vade, ait; manus enim Domini usque in finem tecum erit. Hac accepta benedictione recessit, duobus adjunctis sibi sociis, e quibus præceperat Vir Dei, ut alterum in Antverpiensi Ecclesia Patrem, & alterum similiter in Florentiensi poneret. Et sic factum est. Positus & consecratus est ille sub nomine Patris in Præmonstratensi Ecclesia; & illi duo in duabus aliis supradictis. Sed & duo jam alii consecrati erant in duabus aliis Ecclesiis, d. Laudunensi beati Martini, & Vivariensi. Illi quinque, & sextus, quem ad locum qui dicitur e Bona-spes, statim post introitum suum, Abbas Præmonstratensis exposuerat, instantem dissolutionem Ordinis in plerisque locis videntes, & majorem futuram metuentes, ad diem statutum in loco determinato convenerunt; & quicquid ad præsens in domibus suis superfluum esse videbatur recedentes; deinceps, ad similitudinem & exemplum Cisterciensium, annuatim sese reversuros simul, ad Ordinis sui sinistra corrigenda, firmaverunt. Quod cum in locis aliis divulgatum fuisset; sic in primo anno sex, in secundo novem fuerunt, in tertio duodecim, in quarto decem & octo. Et exinde multiplicati sunt ubique terrarum, sicut voces & actus eorum & opera usque in præsentem diem testantur.

E
& Abbas
confirma-
tur

& alii
alii, Ab-
lati

primum
capitulum
celebra-
tur

ANNOTATA G. H.

a Hic est Hugo, primus ejus Socius, de quo supra ad caput 3 actum.

b Hic est Waltmannus, mortuus anno 1138 die 15 Aprilis, ad quem suis Natalibus cum inscripserit Chrysostomus vander Sterre, & nos mentionem fecimus inter Prætermisos. Elogia ejus a variis edita collegerunt H. Paige pag. 433, & Sanderus in descriptione hujusce-

mobili

A nihil. Placet his apparere Commemorationem qua impressa legitur post Litanias de S. Norberto. ANTIPH. Hic vir despiciens &c. V. Justus germinabit sicut lili-
 um. R. & florebit in æternum ante Dominum. ORATIO, ex Collectis de S. Francisco & S. Carolo Bor-
 romæo compilata. Ecclesiam tuam, quæsumus, Do-
 mine, Beati Patris Waltemanni meritis, gratia cele-
 stis amplifcet: ut sicut eum Pastoralis sollicitudo glo-
 riosum reddidit, ita nos ejus intercessio in tuo sem-
 per faciat amore ferventes.

c Hic est Richardus, cujus elogium cum titulo Beati habet le Paige pag. 439. Inter Pius Saussajus ad 30 Augusti. De Floressia actum cap. 8.

d Gualterum & Henticum, de quibus & eorum monasterii actum cap. 13.

e Bonæ-Spei cenobium in Hannonia prope Blacinium oppidum; cujus primus Abbas Odo, discipulus S. Norberti, sed ab Hugone constitutus. Le Paige more suo etiam Beatum appellat, ejusque Elogium profert pag. 463, Saussajus, eo quod ejus Natalis ignoretur, posuit in Appendice talium pag. 1228. Horum autem omnium ea moderatio fuit, ut accepta benedictione Pontificaliter officiantes, Annulo essent Baculoque contenti; licet Be-

Benedicti passim & Mitra & Chirobecis uterentur: quæ ne paulatim a suis assumerentur consenserunt Præmon-
 stratenses, ut supplicaretur apud Innocentium III, qua-
 tenus ipse talem usum interdiceret, sicut & interdixit 18 Idus Maji 1198; ne scilicet forsan ex ipsis quispiam supercilium elationis assumat, vel sibi videatur su-
 blimis, cum iis uti se viderit, quæ Pontificibus & majoribus Ecclesiarum Prælati a Sede Apostolica sunt concessa: quæ tamen prohibitio postea suis relaxa-
 ta jussu haud dubie de causis: quarum una esse potuit, ne Canonorum Præpositi & Episcoporum Archiepiscopo-
 rum, de potiori forsan gradu cum Abbatibus istis contende-
 rent, uti nunc aliqui cum non mitratibus contendunt.

f Addit Pagius, ipse S. Norberti præceptum fuisse, ut tale Capitulum celebraretur quotannis in festo S. Dionysii, 9 Octobris.

C A P U T XVII.

Privilegia Ecclesia sua ab Innocentio II confir-
 mari impetrat Sanctus. In seditione constan-
 tiam tenet: miraculose præservatur
 a morte.

XLIX 102 **D**Einde beatæ memoriæ Papa a Honorio ad
 suam prædestinatam æternitatem vocato,
 Innocentioque Sanctæ Romanæ Sedi canonica electio-
 ne subrogato, cum Sedem obtinere non posset, pro-
 pter intrusionem Petri Leonis & seditionem suæ pro-
 geniei, exiens inde contulit se in Franciam, ubi,
 ut decuit, honorifice susceptus est. Convocatoque
 Remis Concilio, convenerunt undique Episcopi de
 diversis nationibus: advenit & Pater Norbertus, ibi-
 que illum Petrum intrusum excommunicaverunt;
 & electione Innocentii approbata, eundem Petrum
 Leonis leoni rugienti, nisi resipisceret, devorandum
 tradiderunt. In hoc Tractatu tractare de Romanis
 Pontificibus, alicui videbitur superfluum esse; sed
 alio modo seriatim differi non possunt quædam, quæ
 de milite Christi prætermitti non debent, quæ ab eo
 magnifice & laudabiliter gesta modernis temporibus
 dignoscuntur. Attulerat namque secum Ecclesiæ suæ
 privilegia vetustissima, & fere a vermibus consump-
 ta, quæ cuncta Romano munimine fecit renovari
 & corrigi. Apponens ea quæ receperat de manibus
 eorum, qui ea injuste & violenter rapuerant, ut su-
 Juxta Tenor L

perius annotatum est. Addidit præterea aliud privi-
 legium secreto, ut, cum daretur opportunitas, Ro-
 mana sultus auctoritate, suæ Religionis Ordinem in
 Episcopali propagaret ecclesia. Finito Concilio, cum
 ad Sedem propriam reverteretur, jamque ex parte di-
 vulgatum esset quod fecerat; scilicet quomodo gla-
 dio spirituali & castrorum mœniis & propugnacu-
 lis se contra eos armaverat, magis fremebant, di-
 centes ad alterutrum; Regnum nostrum non stabit,
 & gloria nostra nihil est; sed & honor omnium
 nostrum & dignitas prædecessorum nostrorum de-
 struetur, nisi quam cito tollamus eum de nobis,
 & auferatur hæc ejus subtilis potestas de terra no-
 stra: & exinde quærebant opportunitatem ut face-
 rent caute, juxta quod inordinate & insipienter ma-
 chinabantur.

103 Cum autem ei qui elegerat eum & assump-
 serat in opus ministerii sui, placuit ut quæreret Vi-
 ri constantiam; qui, ut præmissum est, fidem pro-
 baverat & patientiam; non diu dissulit, sed occasio-
 nem & tempus intulit, ut & furorem esurientium
 sanguinem satiaret, & evidenti tribulationis igne ti-
 ronem suum purgaret. Contigerat autem eodem tem-
 pore quoddam infortunium in ecclesia & majori; quod
 secrete Viro Dei fuerat revelatum. Cumque hoc se-
 nioribus indicasset ecclesiæ, & protestaretur, pro re-
 tali expiari debere Ecclesiam, secundum Canonum
 auctoritatem; illi acquiescere ei noluerunt, dicen-
 tes, non esse denuo consecrandam ecclesiam illam,
 quam constabat multorum Regum & Pontificum au-
 thoritate fuisse consecratam. Hoc illi prohibebant:
 sed ille econtra asserbat, numquam se in ea divina
 celebrare velle mysteria, nisi ab ea demonum inse-
 stationem, qua fuerat irretita, paterentur effugare.
 In hunc modum contendebant; sed Vir ille qui ver-
 futias eorum non metuebat, dum tamen Deus esset
 in causa, notum fecit omni populo rei eventum &
 in pulpito: ostendens etiam quod prohiberetur fa-
 cere quod erat authenticum, & quod in hujus-
 modi eventibus sanctorum Patrum sanxerat con-
 suetudo.

104 Hæc dixit, & sequenti nocte assumptis
 duobus Episcopis, quos tunc secum habebat, &
 Præposito ejusdem ecclesiæ, qui in hoc favebat
 ei, & quampluribus de Fratribus suis Clericis, in-
 travit ecclesiam, indutique sacris vestibus, & aqua
 consecrata, illud officium, sicut exigebat quod
 præmissum est negotium, sincera devotione com-
 plexerant. Isti locum ad consecrandum a Domi-
 nicum Corpus & Sanguinem divina benedictione,
 ut fieri oportet, ex officio debito consecrabant;
 sed præscripti adversarii hoc factum execrantes, de
 sanguine innocentis Sacerdotis manus suas implere
 festinabant. Vigilant isti, ut agni sanguinem col-
 ligant; vigilant illi, ut sanguinem innocentis ef-
 fundant. Nam statim ut peractum est Officium,
 adhuc omnibus qui aderant in sacris vestibus exi-
 stentibus, clamor nimius, & tumultus grandis po-
 puli foris auditus est. Commota quippe fuerat omnis
 civitas, furore non minimo & inenarrabili; eo
 quod vox crudelis & stupenda facta fuisset ad eos
 a quibusdam adversariis, scilicet, quod fregisset
 Episcopus altaria, sacrarium reserasset, feretra &
 phylacteria dissolvisset, sibi que reposuisset; & cum
 his omnibus, sub ejusdem noctis tenebris, cum
 omni etiam thesauro ecclesiæ fugere disposuisset.
 Audientes hoc qui cum Viro Dei erant, territi
 sunt, alii plus, alii minus. Sed ille imperterri-
 tus ad eos exire volebat, ut interrogaret quidnam
 esset. Porro alli omnimodis prohibebant, dicentes,
 hunc plebejum tumultum non facile in tali hora
 Cccc a quo-

Ab Inno-
 centio in
 Remensi
 Concilio,

AOCT.

COÆV.

post con-

firmata

vetera &

nova ob-

tema Pri-

vilgia;

ad Sedem

suam re-

versus; in-

curris

odium ci-

viuum San-

cti;

E

c

occasione

Ecclesiæ

Carthe-

dralis;

quam pos-

uitam

sciunt

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

d

AUCT. a quoquam posse sedari: & coegerunt eum, ut adscenderet quoddam *f* municipium, quod ab Imperatore Ottone ibi constructum erat antiquitus, loco turris cuiusdam ecclesie, quam inceperat edificare, sed morte præveniente non consummavit.

obfideretur in quodam munimento,

105 Ibi se reclinavit homo, & qui cum eo erant, sacris adhuc amicti vestibus, mortem potius corporis turpissimam quam vitam expectantes. Invalescere voces insultantium & insipientium g, Theid-ut, Theid-ut, ingeminantes, hoc est, Exite, Exite. Sed illi in turri desuper contra in Matutinorum solennis laudes Deocanentes, cum hymnis & canticis exultationis laudes Deo in honore prædicatoris egregii Pauli vocibus immensis resonabant: illi vero insultationis voces clamoribus inordinatis multiplicantes, Sacerdotem Dei reum esse mortis proclamabant. Erat equidem proxima nox, post diem, qua sit solennitas beatorum Petri & Pauli in martyrio; & sicut nocte pristina pro altero, id est beato Petro, celebrat Ecclesia; sic in sequenti pro altero, id est Paulo, celebrabant solennia, sicut Ecclesie solet esse consuetudo. Cantabant, qui fuerant obfessi, de eo quem obfessum fuisse narrat ejus historia; ac resumunt vires de timore martyrii, cum resonat in auribus eorum beati Pauli depositum, quod reservatum sibi confirmat in gloria: ait enim; Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem justus iudex. Hac fiducia quidam ex ipsis stantes non trepidabant; sed alii adhuc sæculo & suæ carnalitati tenere adherentes, & ejulatu non minimo ingemiscientes, dicebant; Heu, heu! ut quid huc secuti sumus hominem, ut cum eo moreremur in peccatis nostris? Quibus Vir sanctus, ut poterat, melliflua consolatione exhortans agebat: Nolite, Fratres carissimi, nolite terreri: Dei est enim quod a nobis gestum est; Dei est quod geritur; Dei est permissio, quando ab inimicis suis sumum aliquod bonum opus impugnatur. Hæc aliquando dicebat, interdum autem pro ipsis, ne deficiendo desperarent, attentius orabat; ipsorum defectu, crescebat ejus orandi affectus; & ut ipse postea asserbat, non tantum metuebat mortem, quantum timebat ne desperando illi deficerent.

1 Tim. 1, 12

hortatur suos ad constantiam,

B 106 Congregabatur per totam noctem pars adversaria; multiplicabant orationum preces; in articulo talis necessitatis, sacer Sacerdos & societas cum eo congregata. Facto autem mane, cum summo diluculo lux cœpisset illucescere; dum alii ad insultum turris insistent, alii sagittis, alii jaculis Pontificem & Clericos suos impetunt; quidam, qui mortem suam jurasse dicebantur, tamquam avidiores crudelis illius necis appetitores, quocumque modo irrumpentes, ad superiora turris audacter evaserunt. Quos ut vidit homo districtis gladiis irruere, ne in aliorum mortem deservirent, progrediens in obviam, Magistri sui exemplum secutus, Unum, inquit, hominem queritis; ecce ego. Parcite istis, qui nullam mortis sententiam meruerunt. At illi eo viso, ut erat amictus adhuc Episcopali & Sacerdotali veste purpurea, territi sunt; & paululum retrocedentes; in momento Deus, cujus nutu omnia disponuntur, declarata Martyris sui, quantum in eo fuit, constantia, tanta ipsorum persecutorum mentes mutatione compunxit, ut ad pedes ejus corruentes, veniam de tanto ausu præcarentur & acciperent; & ex adversariis in defensores prodirent. Alii vero festinanter insequentes eos, unum ex Camerariis suis, qui fideliter ei adhærebat, quemdam introitum defendentem invenerunt. Et jam Episcopum esse decollatum a præcedentibus putantes, ipsum

Et ad irrumpentes alios alios se offerunt,

primos placat, inimicos benignè ignoscit.

eundem Camerarium, eo quod Dominum suum diligebat, odio habentes, gladio percusserunt; & usque ad guttur collum ei abscindentes, semivivum, mortuum tamen ipsum esse existimantes, reliquerunt. Quod videns Vir Dei, omnibus invitis in mediam turbam prosiliit, & inimicis dans de se facultatem, morti se obtulit: eligens mori potius, quam aliquis alius eo superfluo moreretur.

107 Cernens autem cum ille idem qui servientem suum percusserat, furore diabolico & iniquitate plenus, adhuc sanguineum gladium evaginatum tenens, extendens manum suam in Pontificem, audaci præsumptione grandem ictum ei super humeros obtulit. Sed, resiliit gladius, velut si percuteretur super lapidem adamantinum, & de recenti, quo erat intinctus sanguine, simbras Episcopalis mitræ, quam in capite gestabat, intinxit: quæ quamdiu vixit homo, eodem adpersa sanguine mitra apparuit. Videntes autem quidam, qui adstant, ex adverso rei exitum expectantes, illi, qui plus hominis sanguinem quam hominem expectabant; videntes, inquam, illi quod non moreretur, quia a quibusdam parcebatur, a quibusdam vero percussus non lædebatur; cucurrerunt, & Reliquias Sanctorum concito deferentes, eas in medio posuerunt; dicentes, magnum inconveniens esse, quod sic indecenter Pastor ab ovibus impugnaretur. Hæc prætendebant, falsam simulantes humanitatem: nam & ipsi ipsum in hoc articulo positum cogeant, ut Fratres suos de ecclesia B. Mariæ exponeret, qui in ea positi erant, ut superius dictum est. At ipse negabat, affirmans factum hoc, quamdiu viveret, numquam ab eis infirmandum; quod Regali potentia & Romana auctoritate dolebant confirmatum.

neque tunc diis suadentibus ut suos ab ecclesia

108 Dum hæc agerentur, advenit ejusdem urbis Comes in via; & quasi eventus hujus nescius, inter medios tumultuantes cucurrit; dividensque eos ab invicem, diem determinatam eis nominavit, qua venirent omnes justam querimoniam habentes adversus Episcopum, justitiam executuri & accepturi. Recesserunt ergo illi ad præceptum Judicis. At Dei Sacerdos intravit eandem ecclesiam, pro qua tota commotio facta fuerat, Missam celebraturus, & immensas Deo suo gratias redditurus. Cumque accessisset ad altare, accersitis circumstantibus; Ecce, inquit, integra sunt omnia, salvaque & sana, quæ denuntiata fuerant contracta & asportata. Celebravit igitur Missam in eodem loco, sed & Epistolam & Evangelium ipsemet legi: recesserant enim omnes ministri sui terrore & timore affecti; ita ut vere dici posset de eo, sicut de summo Capite nostro Jesu Christo, Relicto eo omnes fugerunt. Finita autem Missa, venit ad palatium, purpuream miro & ineffabili modo gestans faciem, utpote calice Domini sui bene potatus; ut dicere posset cum Propheta, Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Hunc quippe colorem in ipso mortis periculo tenuerat; & hoc testabatur qui cum eo extiterant, quod non vidit eum quisquam vel ad modicum pallescere: ipse vero econtra Martyrum constantiam levem, & super mel & favum dulcissimam esse asserbat. Sic cum Dominus eripuit, complens promissa ipsius qui dixit; Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberavit eos Dominus; militis sui fidem exquirens, sed nullatenus sanguinem sitiens.

simul a Comite sedato

Matt. 26, 50

Psal. 119, 113 & laus discodis.

ANNO TATIO D.P.

a Honorio II sub annum 1130 mortuo successit Innocentius II, cui se opposuit Petrus Leonis Pseudopapa, Anacletus dictus.

¶ Ca-

A *In Captum Concilium Remis 300 Episcoporum & Abbatum in Octobr.*

e Hec est S. Mauritii ecclesia ab Ottobone I adificata, de qua pluribus ad Cap. 1 Analeſt.

d Ms. Antwerp. in publico.

e Ms. Bern. Dominici Corporis & Sanguinis Sacramentum.

f Municipium, quasi Muricipium, quod muro capitur; itaque hic solum ea non accipitur, qua alias significat oppidum muris cinctum.

g Ita Ms. tela conformiter ad idioma gentis, sub aliqua tamen diversitate, dum alia etiam Thied-uls vel uetſcribunt. Plura Thiedur aut Theidur, legunt: sed hoc vertendum eſſet, Abite.

h Rem totam ſic breviter narrat Chronologus Saxo noſter: Eodem anno, ſcilicet 1129. Lotharii 4; in Commemoratione S. Pauli facta eſt commotio maxima civium Magdeburgensium contra Norbertum Archiepiſcopum, quod majorem eccleſiam, ſicut ſibi dictum erat, pollutam, nocturno tempore purificaverit. Creſcente itaque tumultu aſcendit in ſuperiora antiquioris monaſterii, cum Miſoenſi & Havelbergensi Episcopis (hic Gumbertus an. 1130 Heimonſ ſuffectus; iſtius nomen necdum comperi) cum Præpoſito majoris monaſterii; ibique multum diu obſeſſus eſt, ſervientibus atque obſurgantibus adverſariis, quod altaria fregerit, & Reliquias Sanctorum furto abſtulerit. Sed hunc divina gratia mirabiliter de inſidiis eorum eripuit; & perſiſtentes in malo excommunicans, eos ſibi ſubjecit.

CAPUT XVIII.

Alia conſpiratio diſcuſſa. Iter Romanum. Marbus & obitus.

109 *I*nvidorum ſolet eſſe conſuetudo, ut cum ab eis, quibus invident occasione aliqua paululum concitati fuerint, non ſtatim totum quod ægre ferunt, & quod dolet in cordiſe eorum, proferant; ſed poſtquam ab eis receſſerint, acriori dolore intumefcentes, quidquid ad contumeliam ipſorum dixiſſe vel ſeciſſe potuiſſent, magis amaricati, majori vindictæ data opportunitate, reſerrent in poſterum. Sic præſcripti adverſarii, quibus odioſa erat æquitas, quam eis Pontifex inviſtus prædicabat; convocatis iterum perversis conventiculis ſuis, ſuum quique dolorem proferrebat; dicentes ſe eſſe deluſos, & arte magica tenebrarumque caligine ſenſu ſuos aduſcatos, qui hominem hunc vivum reliquerant; qui eis non cedebat, nec ritum & honorem ipſorum, dignitatemque urbis debitam nullatenus immutare metuebat. Vere deluſi & ſtupidi; nec mirum, quia doſoſi & ſtupenda nimirum convenerant tractari. Nam & hoc ab eis firmiter ibidem decretum eſt, quatenus cum ad condiſtam diem convenire deberent, ſinguli denariatam *b* vini vel *c* medonis biberent; ut ſi quidquam voluntati eorum contrarium in diſcuſſionibus querimoniarum accidiſſet, ſupplerent de nece ſui Paſtoris quod minus fecerant; & ſic ebrietati potius deputaretur quam præmeditationi. Et hoc ſtatutum eſt, ut quicumque huic decreto non obediret, domus ejus ad deſiciendum, & tota ſupellex ad diripiendum iudicibus totius illius ſenatus ſubjaceret. Quod factum cum relatum fuiſſet ad aures quorundam Principum terræ, qui Virum Dei ex quadam parte diligebant, eo quod ſciebat eum eſſe Virum ſanctum & juſtum; perſuadebant ei, ut ad tempus cederet, exemplo Magiſtri ſui, qui a facie perſequentium eum ſe abſcondit, ſicut ſcriptum eſt: Jeſus autem abſcondit ſe, & exivit de templo. Quod cum ille renueret,

Junii Toms L

palmanque martyrii gaudens expectaret; illi multiplicibus perſuaſionibus exire compellebant.

110 Advenit dies, ut erat prænominaſſa; & dato ſigno, cœpit civitas immenſis clamoribus perſtrepere. Et interrogans homo Dei quid eſſet; reſponſum eſt ei, quia populus multus congregatus, Fratres de eccleſia B. Mariz vellent ejicere. At ille ſubridens ajebat: Non eſt ita; quia plantatio, quam plantavit Pater celeſtis, eradicari non poterit: Attamen compulerunt eum ut exiret: & præparatis equitaturis exivit ad Abbatiam quamdam monachorum in honore S. Joannis *d*, quæ eſt in ſuburbio civitatis ſita ſupra montem quemdam; ubi ſatis ſpatioſe diſpoſitis omnibus, tranſiit ad quoddam Caſtrum ſuum quod dicitur *e* Halla, ut ibi a tanto tumultu requieſceret. Sed & illud claſum invenit: Prævenientes enim hoſtes ſui, omnem præoccupaverant munitionem. Quid faceret homo, qui nuſquam inveniebat ubi requieſceret pes ejus? quid faceret, humano deſtitutus auxilio? Conſulit ſe ad eccleſiam quamdam Canonicorum *f* Regularium, quæ ibidem prope erat; orans Deum ſuum per aliquot dies, ut viam ſuam in ſuz beneplacito voluntatis dirigere dignaretur. Sed ille qui dixit per Prophetam, Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & recedit a Domino cor ejus, videns ſui tironis humilitatem & conſtantiam, reſpexit veritatis ejus preces; & ſicut voluit, ex quo voluit, pax rebus data eſt. Nam ut convenerant certatim inimici ad interimendum, ſic convenire feſtinabant ad ſatiſfaciendum. Omnimodam ſatiſfactionem offerebant, offerebant & pecuniam multimodam. Sed ille, qui plus animas quæſſere Deo venerat, quam pecuniam, ne Domini Dei ſui offeſam incurreret, reſpuebat pecunias, ut animas eorum, quæ pro hoc exceſſu perditionis periculo ſubjacebant, lucrificaret. Dicebat denique, ſuum & non ipſorum eſſe delictum: quod deliquerunt, ſibi meriſſis, non ſibi, nocuerunt: nocuerunt & ei potius, quem vulneratum & ſemivivum jacentem reliquerunt. Satiſfactionem illius quærebat, ſuam autem minime, exemplo ſui Capituli, qui dixit, Pater, ignoſce illis: non enim ſciunt quid faciunt; & illius Apoſtoli, Nulli malum pro malo reddentes, de illo, dolore intrinſeco, dolebat; qui nihil dignum morte meruerat, morti tamen addiſtus, gravique vulnere tentus jacebat.

111 Videntes itaque adverſarii, quo potiſſimum dolore angeretur homo Dei, ſtuderunt illum lenire in eo ſuper quo gravatum eum eſſe ſentiebant. Nam illi vulnere domum ſuam, quam deſecerant, ex integro reparantes, ad medicandum vulnus, quod ei inſiſſerant, quadraginta marcas argenti contulerunt. Poſt hæc, apertis januis Caſtri, quas ad adventum ejus prius claſerant, intravit illuc cum omni honore, multorum cœtu vallatus Nobilium, multitudinem etiam plebis Deum laudantium ſuper conſtantia tanti Pontificis, ipſumque Pontificatu dignum eſſe aſſerentes, quem Deus omnipotens de tot perſequentium manibus eripuit: & in tam evidenti mortis periculo, cum ſuz fidei integritate corporiſque incolumitate inviſtus permanſit. Sic vicit humilitas, humilitatis gratia præveniente, ut in eo Veritatis inſignia clareſcerent, quæ dicit; Qui ſe humiliat, exaltabitur. Laudes ergo tanti Viri tacendæ non ſunt; quia glorioſus Deus in Sanctis ſuis. Et cum magna præcedentium Patrum facta narrantur, ſubſequentium opera filiorum ad hæc imitanda provocantur. Quinto anno Episcopatus ſui hæc acta ſunt, & tribus poſtea ſedit, de die in diem, miniſterio a Deo ſibi commiſſo dans honorem, in omni religio-

Cccc 3

AUCT. COEVO.

deinde accipit ſe ad Abbatiam S. Joannis.

d

e

f

sum Hallam ad Canonicos Regulari;

Jo: 17, 5

oblatus a milipatis pecuniam reſpuit;

ſed Co. merario laſo vult ſatiſſieri;

Luc. 23,

34

Roma 12,

17

F

11

honorifice recepit

laudatur exultatur

Luc. 12,

14

a

26

Ob no- tam con- ſpiratio- nem

ab ebrietate facien- dam,

b

negatur ſurari co- dere, ini- tio recon- ſat:

Jo: 8, 59

AUCT. ne & honestate proficiens; unitatem sanctæ Eccle-
COEVO, siæ conservans, ejusque perturbatores & schismatici-
 cos omnes persequens & detestans; bonos ample-
 ctens, desolatis dans consilium, pauperes & orpha-
 nos viduasque sustentans, religiosos quosque fovens
 & dilatans, religionisque docens formam; seipsum, prout
 dignitas officii pati poterat, tam minoribus quam
 majoribus affabilem exhibens, divinæ largitatis &
 gratiæ non immemor, Domino Deo suo per singu-
 los dies bonæ opinionis & intimæ suavitatis & dul-
 cedinis offerebat conscientiam.

111 **112** Erat schisma gravissimum & ad pacandum
 difficillimum in sancta Romana Sede, de duobus,
 ut præmissum est, Pontificibus, Innocentio & Petro
 Leonis: quorum alter, Innocentius videlicet, cano-
 nicus electus, Catholicus erat, & a Catholicis omni-
 bus approbatus recipiebatur; alter vero, id est Pe-
 trus, fuerat intrusus, sed tamen occupaverat san-
 ctam Sedem, non a Deo neque ab Ecclesia sancta,
 sed a potestate seculari. Quia & ipse, etsi non no-
 bilitate, multitudine tamen generis potens erat in
 civitate; legesque sanctas, & ordinem, & omnia sta-
 tuta Patrum & Ecclesiæ sanctæ, regulamque Chri-
 stianæ fidei, fervore suæ ambitionis excæcatus, de-
 struebat; turreſque & munitiones civitatis alias de-
 jiciens, alias muniens, ad omnem Principatum sæ-
 cularem, & suæ cupiditatis votum obtinendum præ-
 parabat. **g** Ob hoc, consilio inito a Rege Lothario
 & sanctæ fidei Principibus, ne cognitio & robur
 fidelium Christianorum his modernis temporibus illa
 peste mortifera periret, expeditionem in Italia or-
 dinaverunt; ut ipsum sacrilegum, quem gladius spi-
 ritualis, quo jam sæpissime percussus fuerat, pene-
 trare non poterat, materialis saltem perforaret. Cum
 eo & aliis tam Episcopis quam Archiepiscopis, ex
 præcepto & obedientia Innocentii Pastoris Catholici,
 Pontifex Norbertus profectus est. Transiitque ca-
 stris & urbibus [non] absque intolerabili offendi-
 culo, cum magno cœtu præeuntis & subsequenter
 exercitus, Romam, Papam venerabilem Innocen-
 tium secum deducentes, perveniunt. Ubi cum im-
 petu grandi & manu forti introeuntes, ipsum cum-
 dem Papam in sancta sede, invitis hostibus & ad-
 versariis omnibus, posuerunt.

113 Sed & ipsum Lotharium Regem Pontifex
 in sede positus, & alii qui cum eo venerant, in
 Romanum Imperatorem consecraverunt. **b** Erat enim
 vir ille, strenuus belli ductor, præcipuus in ar-
 mis, providus in consilio, terribilis inimicus Dei &
 sanctæ Ecclesiæ; veritatis amicus, justitiæ socius,
 injustitiæ inimicus: cujus probitas patuit in Sicilia,
 viguit & in Saxonia. Qui, quamdiu vixit, totum
 Romanum Imperium, quod ejus custodiæ deputa-
 tum fuerat, titubare non potuit. Diligebat autem
 & ipse Virum Dei Norbertum; eo quod ejus con-
 siliis, quæ strenuitate & providentia pollebant, assidue
 utebatur; & quia ab eo cælestis dulcedinis po-
 tum hauriebat, & pane divinæ refectiois quotidie
 reficiebatur. Magnæ debilitatis erat homo ille in suo
 corpore, utpote longa & gravi attritus asperitate pen-
 tentiæ: sed multo amplius crevit infirmitas, cum
 labor & dolor itinerantium, & terrarum occupatio
 ei adjuncta est, & domesticæ curæ sollicitudo & mu-
 tatio diversorum aerum, & inquietudinis assiduitas.
 Cuncta autem, quæ ibi vel alibi ab eo facta sunt,
 non est possibile alicui soli narrare; quia nec alicui
 soli possibile fuit cuncta scire vel cognoscere. Scitur
 tamen, quia ab Italia reversus in civitatem suam
 Parthenopolim, non post multum gravi ægritudine
 detentus est; & per aliquod tempus, id est per spa-
 tium quatuor mensium, in ea laboravit. Episcopa-

tuque sapienter & fideliter annis octo administrato, Di-
 plenus Spiritu sancto, cum omni integritate sensus,
 adstantibus benedictione data, beato fine quievit.
 Neque enim, ut ait Augustinus, poterat male mori-
 ri, qui bene vixerat. Annus erat Dominicæ In-
 carnationis millesimus centesimus trigessimus quar-
 tus, Feria quarta Pentecostes, octavo Idus Junii, Papa
 Innocentio anno quinto regnante, Lothario anno nono.

ANNOTATA D. P.

a Ita omnino legendus videtur sensus, a transcrib-
 tentibus in hunc modum turbatus: Vere delusi, nec
 mirum, quia dolosi, dolosi & stupendi.

b Denariata, id est, ad valorem unius denarii.

c Medo, hydromel. Potus hic defectum vini, ubi
 hoc non crevit, supplere solet, & generosissima vina
 adequat cum diutius decoctus fuerit: quapropter his
 nostris regionibus a Sacrificio Missæ arcentur vina
 spanica atque dulcia, ex quod ænopolis fraudulenti
 aliquando Medonem pro illis supponant, talem ut ve-
 rum a fælo vino vix ipsi peritiores discernere queant.

d At nunc eadem Abbatia, medium fere locum civita-
 tis secundum Albiem porrecta obtinet, cum insigni eccle-
 sia; postquam scilicet in quadruplum antea illa per longi-
 tudinem est, addito non solum suburbio S. Joannis [post
 quam additionem nescio an vestigium ullum superstit
 tiorum olim murorum] & complanatis quæ suburbium
 ab urbe distinguebant fossis; sed etiam Judæorum burgo
 ex una, & nova (ut vocant) civitate ex altera adificatis;
 quo modo civitatem representat Marianus elegantissime scul-
 ptam, in Topographo Saxoniæ Inferioris.

e Halla, ad Salam fluvium, 12 leucis Magdebur-
 go distans oppidum, tunc distans Archiepiscopalis, sui
 postea juris factum.

f Forſitan in Peterberg seu Petri-monte, ad latus
 urbis meridionale, ubi etiam nunc ecclesia vel capella
 cerantur juxta Marianum.

g Ad hoc schisma, ejusque auctorem Anacletum
 (sic enim vocari voluit) passim omnes pertinere ex-
 stimant, id quod ex ore Sancti habuisse se affirmat S.
 Bernardus Epist. 56, ad Gaufridum Episcopum Carnoten-
 sem, sic exordians: Quod a me de Domino Nor-
 berto sciscitamine, si videlicet iturus sit Hierosoly-
 nam, ego nescio. Nam cum ante hos paucos dies
 ejus faciem videre, & de cælesti fistula, ore videli-
 cet ipsius, plurima haurire meruerim, hoc tamen
 ab ipso non audiui. Verum de Antichristo cum inquir-
 rerem ab ipso quid sentiret; durante adhuc ea quæ
 nunc est generatione revelandum illum esse, certifi-
 cime se scire protestatus est. At cum eandem cer-
 titudinem, sciscitanti mihi unde haberet, exponere
 vellet; audito quod respondit, non me illud pro
 certo credere debere putavi: ad summam tamen
 hoc asseruit, non visurum se mortem, nisi prius vi-
 deat generalem in Ecclesia persecutionem. Hanc ve-
 ro & vidisse dici quodammodo potest, cum vidit prædi-
 ctum scandalosissimum schisma, & Anacletum Antichri-
 stum futurum præsignificasse; nec obscure in hunc sen-
 sum venit Bernardus Ep. 124, 125 & 126 de illo
 scribens, Baronius ad an. 1106 num. 26 totum istud
 eo referri putat, quod cum sæpe sancti viri præno-
 vissent ingentes futuras persecutiones Ecclesiæ, pu-
 tarint rerum magnitudine ipsa affore Antichristi
 tempora.

h Placet totam hujus itineris rationem ex Magde-
 burgensi Chronico nostro describere, ubi ad an. 1132
 sic legitur. Rex Lotharius celebravit Assumptionem
 S. Mariæ in Werzburg, & inde cum exercitu
 Longobardorum fines intravit: & quia Archiepi-
 scopus Colonienſis defuit (defuncto Friderico, &
 Bruno-

sanctissi-
 mo mori-
 tur anno
 1134 6
 Junii.

**ad de-
 fruendam
 potentiam
 Petri
 Leonis
 anti-pa-
 pæ.**

**cum Lo-
 thario
 Rege
 alio.**

**Romam
 d. ducit
 Papam
 Innocen-
 tium.**

**inde re-
 dit cum
 Lothario
 ubi co-
 ronatur.**

**inſer-
 vatus in
 via.**

S. Nor-
 berto de
 Antichri-
 sto opinia.

1132
 Romam.

A Brunone necdum consecrato, qui jure debet esse Cancellarius in istis partibus; Norbertus Archiepiscopus Magadeburgensis huic officio deputatus est. Anno Domini MCXXXIII Rex celebravit Natalem Domini in Italia, apud castrum quod dicitur Meduina, ad confluentes Meduna & Livenia in consilio agri Tervisini & Forojulensis. Rex autem inde progressus, sanctum Pascha, xxvi Martii, celebravit apud S. Flavianum, xii circiter p. m. ab urbe juxta Savacem, nunc S. Orestis aut etiam S. Silvestri dictum, quod cum ibi latuisse fabulatur, Constantino Ecclesiam persequente: Flavianum Virgilius Siliusque dixerunt, nunc plane deletum locum, antiquam verosimiliter Romanorum Coloniam, quod, deinde nomen in S. Flaviano Martiris xxviii Januarii commemorati nomen videtur transisse. Ac postea in Kalendis Maji Romam veniens, ad S. Joannem in Lateranis a Papa & Clero ac Romanis honorifice suscipitur: ibique Pentecosten celebravit: & in ipso sancto die in monte Aventino ad S. Sabinam coronatus processit. Ibidem ergo per sex continuas hebdomadas commoratus, tandem ex consilio & voluntate Principum, mediante Norberto Archiepiscopo, in praefata Basilica Constantini, a Papa Innocentio imperialem suscepit benedictionem, cum conjuge sua 11 Nonas Junii die Dominica, quae tunc tertia exitit post solennitatem adventus Spiritus sancti. His ita gestis, inquit, Imperator transiens Alpibus celebravit nativitatem S. Mariae in VVerzeburg. Natalem Domini celebravit Colonia. Pentecosten 11 Junii in Merseburg in Sarmia: sed jam antea ab eo discesserat Norbertus qui infra quartam ejusdem hebdomadae Pentecostalis obiit: & infra quintam sequentis hebdomadae in monasterio S. Mariae est sepultus.

CAPUT XIX.

Sepultura corporis. Triplem apparitio. Epilogus.

LIII. **C** Defuncto itaque beatae & dignae memoriae Patre Norberto, spirituque suo ad summam felicitatis eternitatem vocato, sanctoque corpore ipsius exanimi relicto, contentio non minima orta est, inter Ecclesiam majorem & Ecclesiam B. Mariae, de loco sepulturae ejus. Volebant enim alii, dignumque & justum esse dicebant, ut, quia Caput ecclesiarum ejusdem civitatis extiterat, Ecclesiae capitali ejus ossa deferrent honorem: ibique adventum summi Judicis expectaret, ubi erat titulus ejus immobilis & sine fine, si sine fine ei in carne vivere contigisset. Sed & alia pars, Fratres videlicet S. Mariae, sui juris ipsum esse asseriebant; eo quod per ipsum suo Creatori reconciliati, ipsum Patrem elegerunt; & per ipsum seipsos & suam devotionem Domino Deo suo, a quo aversi fuerant, reddierunt: praecipue cum adhuc vivens homo praecipisset, & usque in finem suae hoc voluntatis devotio postulare demonstrasset, quod inter Fratres suos & filios, quos Deo, Dei verbo, paupertatis suae tempore genuerat, sepeliri & requiescere debuisset. Hæc erat contentio; & evidens utrimque proponebatur justæ certæque rationis responsio. Res mira! Contendebant hominis hujus corpus exanime retinere; prodesse sibi putantes mortui praesentiam, cujus, cum viveret, & prodesse poterat, omnimodis quærebant absentiam. Videntes tandem illi qui erant medii, qui utrimque contentionem hanc æque ferebant, quod invincibiles essent, & suam unaquæque pars justitiam meliorem assereret; consilium dederunt, ut ad Re-

Junii Tomus L

gem Lotharium quam cito mitteretur; quodque ANCT. ipse præciperet aut judicaret, hoc ratum haberetur. COEVO Et sic factum est.

115 Interim vero corpus inhumatum jacebat, sicque de die in diem per singula monasteria civitatis delatum est; & in unoquoque Vigilæ, & ea quæ fidelibus defunctis debentur, diligenter sunt celebrata; donec in die octava reversi sunt qui missi fuerant: & tunc ex præcepto Imperatoris, ad Fratres in ecclesia B. Mariae corpus Viri sancti sepultum est. Sed & hoc mirum fuit, & tacendum non est, quia cum esset ætas nimia, ita quod eodem anno pratorum fœna nulla, præ siccitate nimia, secerentur; non est de corpore ejus per tot dies alicujus fœoris egressa corruptio. Unde datur intelligi, quomodo mundavit eum gratia superabundans a corruptione mentis, quæ conservavit corpus ejus ne corrumpetur, dum tractari manibus, & humanitatis exhibitione, more solito, exequiarum officio sepulturae debuit præmuniri. Sepultus itaque ante altare sanctæ Crucis, in medio b monasterii b fuit per aliquot annos: sed boni filii, qui ex præcepto Veritatis ut scriptum est Honora patrem tuum, ut sis longævus super terram, & ex recordatione Ex. 20.11 benignitatis quam eis exhibuerat, eum tenere diligebant; ut sine oblivione memoriz ipsorum commendaretur, ante oculos suos in Choro eum transfulerunt; ubi in c tumulo, diligenter pro loci oportunitate adornato, diem expectat novissimum, in spe certæ resurrectionis & gloriæ.

116 Argumentum salutis ipsius & spei, nequaquam a quoquam fidelium æstimatione incredibile debet esse; præsertim cum a quibusdam, quibus optime credendum fuit, etiam post discessum suum in ea effigie apparuerit; & de statu suo quærentibus tale responsum ex divina permissione dederit; quod verum & certum dubitare nullus diligenter attendens debet. Eodem namque die & hora, qua separata est anima ejus a corpore, videbat eum Frater quidam in veste candida, & pulchra effigie, ramum olivæ tenentem in manu sua. Qui cum quæreret ex eo, ut erat timidus, unde veniret, vel quo festinaret; respondit, dicens: De paradiso missus sum, unde & hunc ramum olivæ florentem tuli; & vado celeriter, ut in loco paupertatis meæ, id est in Præmonstratensi ecclesia, transplantem illum. Expergestus Frater de tam insolita visione, cœpit intra se cogitare, quid hoc significaret: nuntiansque hanc visionem quibusdam ad ecclesiam d (erat enim ad curiam quandam ejusdem ecclesiae) memoriz commendavit diem & horam visionis, præstolantes quid prætendant, & quæ sequantur opera tam manifestæ hujus apparitionis. Audito tandem transiit Magistri sui, inventa est illa eadem dies esse, qua carne anima ejus soluta est. Alii similiter Fratri, qui Sacerdos erat, apparuit in propria effigie stans coram eo. Sed statim effigies ipsius hominis mutabatur in florem miri candoris, in modum floris lili; quem Angeli suscipientes ad æthera deferrebant. Evigilans autem Frater summo diluculo, cucurrit ad Priorem suum, licentiam accepturus, ut Missam celebraret, Deoque per eam animam pii Patris sui Norberti commendaret. Cumque Prior quæreret, quod esset signum hujus tam subitæ contestationis; exposuit ille ordinem rei. Cui Prior præcepit, ut diem illum memoriter retineret. Est itaque inventa dies illa, dies sepulturae hominis Dei.

117 Erat & alius quidam de his, quos in primordio conversionis suae contulerat ei Deus, qui fideliter & affectuose ei adhaerebat, & de discessu Magistri sui dolebat intrinsecus; plus tamen, quia

666 3 cer-

AUCT. certitudinem nullam suæ salutis haberet. Comque
COEVO omni precum instantia supplicans rogaret Deum
 suum, quatenus aliquod responsum acciperet de
 misericordia, quam contulerat ex indebita gratia
 militi suo, & peccatori veraciter pœnitenti; nocte
 quadam apparuit ei in domo pulcherrima, quæ solis
 claritate satis decenter apparebat irradiata. Reco-
 gnoscens ergo ille Magistrum suum, cujus visione
 quoquo modo perfrui voluntate ferventi desidera-
 bat; procidit velociter ad pedes ejus, humiliter pe-
 tens ab eo, quatenus de statu suo, & de percepta a
 Deo misericordia, aliquid insinuare dignaretur. At
 ille erigens eum a terra, & brachiis suis collum ejus
 amplectens, sic ait illi: Fili mi, rem difficilem qua-
 ris: attamen quia ei, qui pulsat indefinenter, ape-
 ritur; veni, sedeamus. Erat autem ibidem sedes pul-
 cherrima præparata, super quam cum consedis-
 sent, dixit illi: Dictum est mihi. Veni soror mea, re-
 quiesce: in pace & requie sum; sed tremendum
 judicii timorem nondum amisi, in quo & Angeli ti-
 mebunt. Hac melliflua & desiderata Frater ille
 responsione refertus, timens ne recederet, quia per
 visionem, sicut postulaverat, hoc se videre sciebat;
 Quæso, ait, Pater amantissime, ut dicas mihi, si mo-
 leste accepisti quod ad te non venerim, cum adhuc
 vivens me venire præceperis. Et respondit: Tu ve-
 nies: g & post hæc disparuit. Verum fuit; quia itur-
 us ad illum Frater ille fuerat, sed alio impedi-
 ente negotio, non pervenit b.

*Verum
 scriptoris
 pro Hugo-
 ne.*

118 Dei omnipotens Deus, ut secundum pro-
 missionis intellectum ad ipsum veniat; & quem so-
 cium & successorem, participemque miseræ & pœ-
 nalis tribulationis sæculi hujus reliquit; confortem
 faciat eum gaudiis felicitatis æternæ & donis a Deo
 perceptæ benedictionis, per eum qui vivit in sæcu-
 la, misericordiam servat, & dat eam omnibus in
 bonis obedientibus sibi, & ambulantibus in viam
 salutis, & justitiæ, & veritatis. Et quid amplius?
 Numquid de salute tanti viri ab aliquo fidelium
 desperandum est, qui, ut præmissum est, & vixit, &
 post mortem, permissus a Deo, signa hæc suæ salutis
 ostendit? Sed dicet aliquis: Audio quod scriptum
 est; verumne sit hoc scriptum dubito, quia mihi
 incertum est. Crede si vis, veritatem rei gestæ in
 Christi veritate Scriptor adhibet. Quia aut vidit
 ea quæ de eo scripsit, aut audivit a veris relatori-
 bus, qui viderunt; & adhuc vivebant, quando præ-
 missum Opus per hoc scriptum memoriæ commen-
 davit: præter quædam quæ ab ipso didicit, ante-
 quam exiret de terra & cognatione sua, & onus
 deponeret proprietatis. Vivant ergo succedentes, &
 quæ ab ipso & a præcedentibus ejusdem Ordinis
 Fratribus gesta sunt & narrata memoriæ studeant
 commendare: quia etsi quidam ea per omnia non
 recipiant, & omnibus ad integrum hæc placere non
 valeant, non poterunt obesse benevolis; etiamsi con-
 tingerit, malevolis & detractoribus non prodesse.

*Epilogus
 de fidelis-
 tate An-
 thonis
 hujus
 Vita.*

ANNOTATA D. P.

a *Addit in Notis Polycarpus:* Etiam post plura sæ-
 cula, mira & miri odoris fragrantia, ex se exhalata,
 impio cuidam Lutherana lue infecto Præposito,
 monumentum effringere tentanti, religionem
 incussit, & terrorem imo & subitam mortem, ut

Auctores referunt; quos mallem nominatim indicasset. **D**

b Monasterii nomine intelligi posset claustrum, in
 cujus subduali area cimiterium commune Fratrum fue-
 rit, uti fere usus variorum monasteriorum: sed omnino
 hic intelligendam esse ecclesiam, cujus anteriori, &
 laicis destinata parte conditus sit Sanctus, persuadet
 Pagius, sic accurate locum describens: Sepelitur pri-
 mum in medio ecclesiæ ante altare, quod ibi ti-
 tulo sanctæ Crucis ad ingressum Chori, inter la-
 pideas scalas, quibus ille hinc inde binis aditur
 consistit.

c Deinde vero, inquit idem Pagius, aliquot post
 annos (forte post incendium anni 1188 de quo in Cor-
 lario 1, n. 61) corpus illud nondum ita corruptum
 cepit, quin commode eximi, & in aliam thecam
 posset transferri, habitu stive quo primum fuerat
 collocatum, ad chorum ipsum translatus est,
 & sub altari ante memorato, in monumento sive
 lapide ex candido marmore, ad viri altitudinem
 erecto, conditus. Ita scilicet ut tumba caput subin-
 traret cavitatem altaris, adeoque supra ipsum defuncti
 caput sacrificium conficeretur; reliqua vero pars in
 chorum spectabilis omnibus procurret, uti ex Histo-
 ria Translationis apparebit. **II**

d Præmonstratensem ecclesiam intelligo, eandem
 nempe ad quam transplantandum ultra ramum monstrabat
 Sanctus, & qua Magdeburgo aberat levis fere ducen-
 tis; sic ut mirum non sit, si nuntius mortis eo tarde
 advenisset. Sed quid significaverit rami transplantatio,
 non capio, quando nec corpus defuncti eo relatum fuit,
 neque Fratres illuc Magdeburgo redierunt.

e Curia autem hic sumitur pro Curte seu Prædio.
 Et hoc verosimile est Præmonstrati accidisse.

f Hugonem ibidem Abbatem intelligit Chrysof. van-
 der Sterre; & merito: cum infra dicatur Sanctus, cum
 cui apparebat reliquisset successorem, in regimine scilicet
 monasterii.

g Iste autem ad eum Hugo, quando obiit post an-
 nos 30: sequens porro deprecatio, & infra allegata
 notitia Sancti, prius quam Auctor dimitteret patriam
 & proprietatem, verosimilem faceret Præmonstraten-
 sum opinionem, quod Auctor fuerit ipse Hugo, ideoque
 nomen suum & sociorum suppresserit; si illud etiam
 fecisset num. 27, aut saltem huc encomio conversatio-
 nis sanctæ. Quare satis sit teneri, quod eo dirigente
 & symbolam conferente, sit scripta hæc Vita, intra pri-
 mos viginti aut triginta annos a morte Sancti: cum usque
 ad annum 1164 dicatur Hugo supervivisse; & infra
 dicatur corpus in medio monasterii per aliquot an-
 nos sepultum mansisse. Et tamen nulla, quod mira-
 mur, sit mentio miraculorum ad sepulcrum patratorum
 ante vel post translationem; ita ut suspicari quis possit
 ob eorum defectum, Deo id occultis ex causis permitten-
 te non cogitatum de procuranda Canonizatione fuisse;
 contra quam accidit in causa S. Bernardi, annis 19
 post S. Norbertum mortui, & propter miraculorum fre-
 quentiam intra annos 12 canonizati.

h Mirum fuerit, si defuncto nihil bonoris detulerit
 Conradus Imperator qui vivum se dilexerat: sed hoc
 omisi adnotare auctor; nam, ut Chronologus Saxo te-
 statur, Festivitate Apostolorum Petri & Pauli
 celebravit in Magdeburg Imperator, & Conra-
 dus ejusdem ecclesiæ Canonicus, consentiente ge-
 nerali electione Cleri & populi, Archiepiscopus
 constituitur.

ANALECTA NORBERTINA.

CAPUT I.

Fratrum Cappenbergenſum additamenta ad Vitam.

CAP. I **D**E communi Patre, nos quoque Cappenbergenſes filii, nobis comperta deſideranter adjiciamus; ne in paterni meriti proſecutione, nos tamquam ingrati Veſtræ Sanctitati deeſſe videamur. Eſt apud nos libellus, Vitam Deo digni Fundatoris noſtri continens, in quo ita ſcriptum eſt: Illis a die-

*Ex Vita
B. Gode-
fridi ad-
ditus elo-
gium,
Sancti,
B*

bus apparuit, in Weſtphaliæ partibus eximium quoddam jubar Eccleſiæ, memorabilis ille Dei præco Norbertus, Vir nimirum admirabilis gratiæ, prædulcis eloquentiæ, ſummæ continentiæ, informator ac propagator Religionis Canoniciæ, ſervorum Chriſti aggregator, cœnobiorum non paucorum funda-

tor, tam habitu quam voce ſtrentiſſimus, veræ pœnitentiæ prædicator, ac per omnia illius propheticæ juffionis executor, qua dicitur; Parate viam

Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. Sed & duo ejus magnalia, quæ in hoc geſta ſunt loco, dignum non arbitror prætereire ſilentio

b. Quodam tempore famen VVeſtphaliæ aſſuturam, & ipſos quoque Fratres parumper caſtigaturam, in ſpiritu prædixit: quæ juxta viri Dei præſcientiam adeo gravis evenit, ut pleroſque dira inedia calamitas exingueret. Accidit ergo die quadam Fratribus ad reſectionem ituris, cum hoſpitibus ac pauperibus erogarent quidquid ſibi abſtinendo ſubtraherent, ut panis deeſſet alimonia; ita ut etiam unde fieret, inveniri non poſſet. Cumque Vir Dei ſæpius intimaveſſet quod ſcriptum eſt; Non affliget

Domini fame animam juſti; ecce ſubito per fideles ſuos Dominus tantam panis abundantiam tranſmiſit, quod Fratres & ſufficienter reſecti ſunt, & advenientibus cum alacritate obtulerunt. Atque poſtmodum ex die illa numquam deſuerunt Fratribus opportuna ſubſidia.

c. Tempore item alio, cum Vir ſanctus quemdam ex Fratribus pro cauſa vellet monaſterii deſtinare; inveniens eum valida proſtratum febre, injunxit ei cauſam obedientiæ in virtute Chriſti, ſolo verbo uſus imperii, Vade, inquit, & revertere, jamque amplius noli febricitare. Statim ergo Frater, recuperatis viribus, perſecit quantocius quod a Patre ſancto fuerat juſſus. Ita viri Dei ſermo & cauſam obtinuit, & morbum diutinum repente fugavit. Item illic ſcriptum eſt d. Placuit itaque

Spiritui ſancto, qui in præcone veritatis habitabat, quique per illum loquens in agro Dominico fructus mirabiles operari dignatus eſt; placuit, inquam, ei, ut in prædiſtis cœnobiis Fratres commanentes, hoc eſt Cappenbergenſi, Varlarenſi, Eloſſatenſi, Regulam beati proſiterentur Auguſtini, eo quidem tenore, uti Regulam eandem aliquanto diſtrictius, quam eatenus uſitatum fuerat, obſervarent; eſu ſcilicet adipis & carniū abſtinendo, aſteriori quoque habitu pœnitentiæ rigorem exhibendo. Nam & amicus Sponſi Joannes non exquisitis, imo naturalibus & ſilveſtribus cibis paſtus eſt; & ab ipſo Salvatore coram turbis ad eremum conſtuentibus, de veſtitus aſteritate laudatus eſt. Et ecce hic Ordo noſter, divina proſequentem clementia, longe lateque protenditur; &, ut vere confiſimus, multo latius in futurum protendetur. Unde nec ambigere debemus, quin ſancto diſtante Spiritu &

inchoatus fuerit, & divine ordinationis nutu promulgatus. Numquid enim non vineam iſtam in brachio excelſo ipſe Dominus dux itineris tranſtulit de Ægypto? Item illic adjunctum eſt.

3. Audivimus nihilominus eundem orthodoxæ veritatis aſſertorem, in communi Capitulo hæc quæ ſequuntur proſequentem. Scio, inquit, unum ex profeſſionis noſtræ Fratribus, cui de Regula noſtra indaganti ſtudioſius, non quidem ſuis meritis, ſed Conſratum ſuorum orationibus, beatus viſus eſt Auguſtinus; qui & auream Regulam, a latere dextro prolata, illi porrexit; ſequè ipſum luculento ei ſermone intimavit, dicens: Quem vides, Auguſtinus ego ſum, Hipponenſis Epiſcopus: ecce habes Regulam, quam ego conſcripſi; ſub qua ſi benemilitaverint Conſratres tui filii mei, ſecuri Chriſto adſtabunt in extremi terrore judicii. Et quidem iſta humiliter, tamquam de alio, proſecutus eſt; nos tamen ipſum fuiſſe cui hoc revelatum eſt, indubitanter advertimus f.

4. Hucusque de libello noſtri Fundatoris inferum eſt: nunc, ſi placet, ea quæ nec in veſtro nec in noſtro ſunt annotata libello, prout veraciter compariamus, breviter & aſſeſſuſe digeramus. Res apud Floreſſiam geſta eſt. Cum enim illic memorabilis Pater divina ſorte celebraret, in quibus nimirum exequendis ſe devotiſſimum exhibere conſueverat; vidit repente, ante ipſam perceptionem, in patenæ medio non modicam ſtillam Sanguinis Domini rubentem; vocatoque Fratre Rudolpho Sacriſta noſtro, ejus tunc Diacono; Videſne, inquit, Frater, quod video? Video, ait, Domine; cœpitque pro tantæ rei magnitudine ubertim flere g.

Post cujus miraculi declarationem, ex eodem ſumpta (ut credimus) occasione, nobis deinceps patenam ablueret mandatum eſt: cœpitque apud nos hujus obſervantiæ b conſuetudinis, cum a nobis eatenus neſciretur.

5. In Vita B. Servatii legimus i, quod deſuncto, eodem Præſule ſanctiſſimo, ſericum quoddam, populo ſpectante multumque admirante, Angelicis allatum manibus, ſuper illius venerabile corpus politum eſt. Quapropter idem ſericum in Trajeſtensi Eccleſia ſumma honoratur reverentia, præcipua quoque conſervatur & obſervatur diligentia. Cum ergo Vir Dei Trajeſtum deveniſſet, petiit hoc ſibi ſericum demonſtrari. At illi cœperunt ſimul omnes excuſare, præſertim cum vel ipſum ſcrinium, in quo repositum erat, introſpicere nullus auderet. Sed quid multa? Noviſſime Viri Dei obtinuit petitiō. Cumque in ejus præſentia ſacrum aperuiſſent repositorium, ſubito ecce ſericum illud (mira dicturus ſum) mirabili & divino quodam impulſu ſubveſtum evolavit; ipſam quoque Baſilicam aliquanto tempore circumvolans, tandem ſe ad ſumma templi prope laquearia diſplicatum continuit, & illic quaſi quodam remigio alarum librabatur annixum. Quo viſo, aliis ſtupendo exclamantibus, aliis penitus ſibi ſubrahendum cum ſu-

Qu ſormidantibus; vir Dei rem tacitus confiſiderans, Miſſarum adorſus eſt ſolemnia. Quæ dum ageret, ecce ſericum ſe recomplicans, ſuper expanſa Sa-

quæ a 3. Auguſtino apparet accepta. E

vr Miſſam celebranti,

F in patena videt quædam ſanguineam. b

vr i

Capione illo volum S. Servatii vi dere

ipſum elatum in aere

*Ibidem
Regula
rigidius
obſervata*

*febris im-
perio San-
cti depul-
ſa.*

*famen &
prædiſta
& levata
Cappen-
bergenſi:*

*Ex Vita
B. Gode-
fridi ad-
ditus elo-
gium,
Sancti,
B*

Luc 3, 4

11

*famen &
prædiſta
& levata
Cappen-
bergenſi:*

Pr. 10, 3

C

111

*febris im-
perio San-
cti depul-
ſa.*

17

*Ibidem
Regula
rigidius
obſervata*

quia a 3. Auguſtino apparet accepta. E

vr Miſſam celebranti,

F in patena videt quædam ſanguineam. b

vr i

Capione illo volum S. Servatii vi dere

ipſum elatum in aere

EX VA- SACERDOTIS brachia lente se dimisit ; quod ipse ve-
RUIS. nerabiliter suscipiens , loco suo restituit . In hoc
super bra- igitur facto, & meriti gloriam in Præsule Servatio,
chia ejus & fidem atque orationis virtutem in suo famulo
descendit. Deum declarasse non dubito.

6 Apud locum qui Bonlandt & dicitur, ubi no-
strorum quoque Fratrum floret cœnobium , potens
viii Redditus quidam alienorum invasor commanebat. Hic, inter
ecclesia- cetera violentiæ suæ mala, quosdam vini redditus,
fici usum qui proprie erant Parthenopolitana Ecclesiæ, & ad
pater ad divina celebranda præcipue pertinebant, injusta usur-
patione jam aliquamdiu possederat. Illuc ergo cum
forte devenisset Archiepiscopus, ut mihi Frater
ejusdem loci testatus est, pro Ecclesiâ sibi commis-
sa non siluit ; accersitoque raptore, quamvis multis
pavendo, libere dixit: Cur, homo, hanc injuriam
B. Mauritio inferre præsumis, ut redditus annuos,
ad divina celebranda institutos, temeraria invasione
possideas? in tuos usus expendas? Cumque ille in-
stans responderet, dicens, non hoc esse invasionem,
sed legitimam hereditatis suæ possessionem; Vir Dei
prophético spiritu respondit: Scias, frater, quod
hoc imminente anno ab hac depredatione Dei re-
pelleris judicio. Dixit, & factum est: eodem quip-
pe anno infelix ille ab inimicis suis occisus est.

7 Alio quoque tempore, cum esset in expeditione
ix Regis Lotharii, una cum ipso Rege Viandelicam
Augusta pervenit Augustam; ubi famosam seditionem, quæ
Viandeli. inter populum ejusdem civitatis & Regem aborta
pater ap- est, hoc ordine prædixit. Solebat hic ter-beatus, ad
pre.atus, orationem ecclesiâ quamlibet ingressurus, ad ipsa
semper Basilicæ limina curvatis dicere genibus, Pax
huic domui & omnibus habitantibus in ea. Cum
ergo prælatæ civitatis ecclesiâ ingrediens orationem
complexisset, vocato Diacono suo, ex cujus hæc
ore cognovimus, quid per Spiritum cognovisset, ei
revelavit, dicens: Ego, Frater, huic loco pacem
imprecatus sum, pacem optavi: sed tamen pacis hic
repulsam inveni. Pallium in ergo nostrum & cetera
quæ sub manu tua sunt, diligentiz tuæ commendo
attentius; quia loco huic imminet confusio ma-
gnusque conflictus. Ita factum est. Nam proximo
die, multis a Rege prostratis & vulneratis, teme-
ritatis suæ cives pœnas dedere; vixque tandem in
Regis gratiam, post multa dispendia, recepti sunt.

8 Alio item tempore, cum oblatus ei fuisset dæmo-
niacus, ut paucis absolvam, aquam sale mixtam
exorcizavit: & cum procedens eandem spargere
cœpisset, antequam perveniret ad hominem, spiritus
malignus abscessit. Hæc sunt pauca de multis,
quæ nobis comperta, non pium silere existimavi-
mus, quia tam ex Lege, quam ex Evangelio, ho-
norem Patris nostri non negligere commonemur. Ipse
quoque, qui tantæ nobis perfectionis derelinquit ex-
empla, pro nobis apud Christum, uti securi confi-
dimus, intervenire non desinet; quatenus & hic tan-
ti præcessoris imitemur vestigia; & cum lucro meri-
torum, post hujus miseræ terminum, æterna cum
illo recipiamur in gloria. Amen.

8 Felix Norbertus, primus Pater Ordinis hujus:
Gaudeo quod meritis ejus, Pater Hugo, favetis.
Felix nimirum qui mundi culmina sprexit;
Subiectusque jugo Christi, pia semina sevit;
De quibus est ortus mirabilis undique fructus.
Fructus, quo multos claustralis Regula salvat:
Fructus, qui cæli feliciter horrea stipat.
Spiritus insignis, divini muneris ignis
Hunc illustravit, doctrina clarificavit;
Cælitus inflammans, magnis Doctoribus æquans.
Hic meritis clarus gerit indelebile nomen:
Nam paupertatem veram constanter amavit;

Dæmonis incursum fidei virtute fugavit.

Hic vas æterni Verbi, pacisque minister,
Pacem firmavit, discordes conciliavit.
Hic sublimatus provestu Pontificatus,
Vir fuit insignis, crux pravis, forma benignis,
Et sidus clarum circa res Ecclesiarum.
Felix qui gladios potuit securus adire,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa;
Nec dubitare mori, Christi connexus amori.
Felix cujus erunt Domino veniente manipuli,
Quos bonus assumet Iudex ex Ordine nostro.
Hoc apud examen nos gratia protegat. Amen.
Explicit Vita gloriosi Patris nostri Norberti.

A N N O T A T A D.P.

a Hæc eisdem verbis continentur in priore Vita B.
Godefridi Cappenbergenensis ad 13 Januarii n. 9.

b Hæc ibidem referuntur n. 14 & 15.

c Ibidem n. 16.

d Ibidem n. 11.

e Ibidem n. 13. Audivi, inquit Auctor in singula-
ri, quod factum anno 1121 arbitrantur.

f Huc etiam respexit auctor Vita B. Ludovici Arne-
stensis, sub annum 1185, 24 Septembris ad Superos
translati, eodem scriptæ sæculo; cum illius ad Præ-
monstratenses accessum narraturus; Anno, inquit, alius
MCCXIX beatæ memoriæ Norbertus Præmon-
stratum venit; & HABITUM, quem, non ab ho-
mine, neque per hominem accepit, Apostolicis san-
ctionibus confirmatum, Fratribus observandum tra-
didit, sicut in ejusdem professionis ecclesiis unifor-
miter custoditur; in quo & ipse, in Sede Pontifica-
tus sui irreprehensibiliter vivens, anno gratiæ MC-
XXXVI, certus de corona justitiæ, cursum vitæ suæ
feliciter consummavit; & debito cum honore se-
pultus, in ecclesia B. Mariæ Magdeburgi requiescit.
O quanti refert integra veterum monumenta habere &
consulere, fuit, non alienis oculis! Habitum manifeste
intelligit Auctor, mentis, non corporis; Regulam sci-
licet seu normam vitæ, a S. Augustino in visione acce-
ptam, Norbertoque Pontificis decretis confirmatam, &
in omnibus ejus monasteriis observatam. Herdegomus,
in Virgine Candida lib. 1 cap. 7 § 3, ad Colorem ac
Formam vestimenti dilabitur; indeque confectisse se pu-
tat, quam vera & antiqua sit apparitionis illius hi-
storia, Virginit scilicet, vestem candidam tradentis.

Pergo igitur optare, quod supra, ut ejusmodi revo-
lutionis relatores inveniantur, quam fieri potest anti-
quissimi. Interim agmen nobis ducet Gaspar Bruschius, similiter
tanto acceptabilior quanto minus domesticus, & toto
dimidio sæculo senior Præmonstratensis, quorum ali-
bi memini, hujus ævi scriptoribus. Floruit enim anno
MDL, Poetica laurea & plurimis editis libris cla-
rus; solum autem annos natus septemdecim, pœnit
Urspergensis monasterii laudem & historiam, qualem
Monasteriologia sua senior inseruit; & ibi inter alia
scripsit, quod Deipara Præmonstratenses (quorum istud
monasterium est)

Pura uti veste voluit & candore notata...atque

Idcirco hanc olim a summo dimisit olympo;

Dixit, & hoc animi pignus habere mei.

Hinc intelligere possumus, jam tum ea verba legi soli-
ta, quibus ad Norbertum dicitur asa Deipara.

Similia videtur etiam legisse is, qui Breviario an-
ni MCCCXCIII & MDXII, hos versus præfuit
apud Pagium pag. 21.

Voce Norbertus rapitur superna;

Angeli vestem niveam ministrant;

Se viro tandem manifestat Alma

Religioso.

Hic autem, Bruschio etiam antiquior Poeta, clarius
quam ille supponit, prægressam visionem Angelicam,
secum

D

E

male de
forma
vestis &
quædam
miller-
haus

de qua re-
mona
similiter
Norberto
delata,

habentur
refinim-
nia oculi

23, & 26

A secutam Marianam; eoque nos monet, non eodem ab omnibus modo rem solitam narrari aut legi; & a ceteris longius etiam ab illis Antonius Trumelius Poeta Gallicus, cujus hoc carmen legitur ante Breviarium Parisiis excusum MDLXXIV & XCVIII;

Quum Pater ad Superos animum Norbertus haberet;

Et precibus peteret, quo se velaret amictu;

Angelus accelerat cælo dimissus ab alto,

Induit & tunica, niveo candore micante.

Ex ista tamen varia ejusdem facti relatione, tribus aut quatuor post seculis primum scribi capiti, apparet, quam male de traditionibus mereantur, qui dum singulos ejusmodi scriptorum apices salvare nituntur, quoad omnes circumstantias; ipsam sæpe vel substantiam adducunt in periculum perplexæ hesitationis apud eos, a quibus plus fidei possulant, quam opus est.

Rem ergo tenere contenti, non disputemus, utrum vestis, calitus Norberto exhibita, plus quam colore discrepaverit a communis tunc vestis Canonialis forma: quin potius censeamus, aut nihil aut parum discrepasse. Hoc enim nobis indicant ipsa Statuta Ordinis, quorum ex Ms. Parcensi hic titulus invenitur apud Ferreolum Locrium, lib. 3 Maria Augusta cap. xi: In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus sancti; & ad laudem & gloriam gloriosissimæ Dei genitricis Mariæ, cujus sanctis auspiciis & præmonstratione noster Ordo sub habitu candido sumpsisse creditur originem; ac Beati Patris Augustini, sub cujus Regula idem Ordo dignoscitur esse institutus; Statuta & Ordinationes ac Moderationes feliciter incipiunt & sequuntur. In præfatione porro redditur apud Herdegomium causa, cur candidum, sed Canonicum tamen habitum Vir sanctus, sanctissima Virgine exhibente, assumpserit, suosque perpetuo ferre decreverit; ut scilicet ipsi suo habitu se Canonicos sive Prædicantes (ut ex Sanctorum Patrum doctrina ipse interpretatur) scirent & exhiberent. Sicuti igitur nunc ex forma vestitus, quibus utuntur Clerici nostræ Societatis Jesu, novimus, quæ fuerit, ante sesquiseculum, in Italia atque Hispania, ubi illa cepit, ratio modesti habitus Clericorum atque Presbyterorum boniflorum, quorum usus Jesuitæ ex Instituto aptabantur: sic ex habitu Præmonstratensium concipietur idea habitus Canonialis, etiam secularibus usitati in Laudunensi diocesi; licet labentibus jam quinque sæculis, magna, ex parte secularium; nonnulla, ex parte religiosorum, successerit alteratio, per quam nunc ingens apparet discrimen.

Neque scrupulum ingerat Scapulare, quo neminem Canoniarum vel Sæcularium vel Regularium uti videmus, præterquam Præmonstratenses: nam & hoc scribit Pagius in Biblioth. lib. 1 cap. 3, quod sicut aliqui Canoniarum antiqui (utique Laudunensium) sic Præmonstratenses Canonici Scapulare, pro habitu Dei-paræ Virginis, religiose gestant & complexuntur. Equidem non video quid Maria dici possit specialiter commune habere cum Scapulari seu Clericali seu Monachali (quo Patientiam & Crucis Dominica portationem notari scimus) ut illud potius dicatur, quam alia pars religiosi vestitus, esse Mariæ clientelæ tessera. Si tamen est aliquid (quod libenter suscipiam) gratulabor Præmonstratensibus, quod prærogativam eam jam inde ab anno MCXIX possederint; quæ Patres Carmelitæ primum gloriari ceperunt anno MCCLII. Sed redeo ad habitum Præmonstratensem; qui eo jubentur remitti, se Canonicos sive Prædicantes exhibere: cuius expressio virtutem potissimum contineri noto in Scapulari, quatenus ipsum Crucis figura est: neque ejus usum Laudunensibus sic fuisse proprium, ut non alibi quoque inveniretur. Nam eos qui proprio titulo dicti fuerunt Prædicatores, uti a S. Dominico Canonico Ox-

menh instituti sæculo XIII sunt, ita verosimile est sui quoque vestitus, adeoque & scapularis formam similiter ab Oxoniensibus in Hispania Canonicis retinuisse: unde ad alios quoque plures facere conjecturam licet. Sane quam varius variis in regionibus est Canoniarum Regularium habitus, tam varius fuit etiam secularium inter quos regularitas illa principium diversis temporibus & auctoribus habuit. Ut autem vulgo notiores cæcam in Belgio & alibi, inspicere Monasterii Anglicani tom. 2, & vide pag. 367 Hospitalarium S. Joannis Baptista; pag. 755 & 783 Gilbertinum Sempringamensem, Canonicos Augustinianos utrosque, habitu tamen inter se & ab aliis magis diversos, quam sint Præmonstratenses & Prædicatores. Quamquam &c. Vide Append. pag. 982. col. 2.

■ Simile miraculum, ibidem patratum, narrat Polycarpus, annis 1204 & 1214 festo Inventæ Crucis, cum ex hujus particula copiosus sanguis stillaret; qui lineis exceptus panniculis, bodicū reverenter asservatur.

h Quærenti num etiam bodie is rursus obtineat, responsū est, exolevisse.

i Adla varia S. Servatii illustrantur 13 Maji, cum mentione hujus veli num. 24; merito dubit de veritate miraculi, propter auctoris levitatem: veremur certe, ne id de Angelo fidum sit, nec ideo tamen minus veneratione dignum censeamus: quia illud incorruptum in tumulo servatum fuisse, a quorumque positum, miraculum est, & vel solus sacrorum membrorum contactus sufficit, ad ipsum cum honore habendum.

k Bonlant, alias Boulant, neutrum badenus reperit in tabulis Topographicis.

l S. Mauritio, Thebæorum Duci, Magdeburgensis Metropolitana dedicata fuit a Tagmone 4 Archiepiscopo, cum Otto I Imp. (uti Dresserus, licet barbetus, scribit) summo frigore nudis pedibus Reliquias ejus ex cœnobio Bergensi S. Benedicti in eam intulit, atque in summo altari reverenter deposuit.

m An ergo Pallium Archiepiscopale (nam de vulgari aliquo cogitare non fuit præcipientis sollicitudo) secum etiam per Germaniam solebat deferre sanctus? Ita credere malim, quam quod opinatur Polycarpus, id fuisse cum Romæ coronandum Lotharium esse comitatus Norbertus, quasi in isto solenni actu eo ibi usus: quod nescio an coram summo Pontifice alicui etiam Archiepiscopo liceat.

n His addere placet quod Mauritius du Pre, in Annalibus brevibus Ordinis Præmonstratensis, agens ad annum 1134 de obitu S. Norberti, appellat eum trium mortuorum suscitatore eximium. Petrus de Wagbena conatur id probare peristomatibus Nancejanis, in quibus depictus cernitur totidem mortuos articulatim excitans. Addit auctoritatem Richardi Itali, Summi Pontificis Protonotarii, in sua Evangelicorum Patrum synopsi, badenus nobis ignota. Nec nullum argumentum est illud, quod sumi potest ex acerrimo SS. Bernardi atque Norberti bosse Abailardo hæretico, dum utrumque calumniatur de simulatione, quæ miraculorum gratia videri mirabiles appetebant, & summa illa de resuscitandis quoque mortuis inaniter tentata fuisse ab eis blasphemata: quod quidem, inquit, nuper præsumpsisse Norbertum, & Coapostolum ejus Furcū, mirati fuimus & risimus. Parum moveamur risu isto, dolemusque Auctorem, propter ipsius ipsique similitudinem obstinatam avertendam impudentiam, multa prætermittere coactum, ea dumtaxat breviter attigisse, quæ omnibus nota essent, neque ipsi ulla improbitate audent diffiteri. Sed quis iste Abailardo dictus Furcū, S. Norberti Coapostolus? Ego convitiū suspicari potius esse quam nomen; si eius commoda aliqua notio occurreret: nunc feliciori conjectatori explicationem commisso, dum inter discipulos S. Norberti nemo est cujus nomen eo accedat.

o Sequentes Versus, uti reperi editos post Appendicem, sic

AUCT. D. P.

uti & Prædicatores:

E

F

Mortui a S. Norberti suscitati.

EX VA- sic & relinquo, cum paterint Cappenberga fuisse com-
RHS. pofit, post leam ibi vitam: si quis tamen ab hujus
Auctore adscriptas malis optari, non repugno.

CAPUT II.

Ex libro 111 Hermannii Monachi de Miraculis S.
Marie Laudunen.

§ I. Congressus primus S. Norberti cum Episcopo,
deducto Laudunum, Præmonstrati oblati
acceptatio.

PASchali siquidem Romæ Papa defuncto, cum
Joannes Cardinalis ei succedens Gelasius di-
tus fuisset; & in Franciam venire volens, apud
Cluniacum vitam terminasset; Cardinales qui cum
eo venerant, cum Romam, pro electione faciendâ,
redire se non posse videbant; necessitate compulsi,
protinus elegerunt ad Sedis Apostolicæ Præsulatum
e proxima civitate Dominum Guidonem, Viennen-
sem Archiepiscopum, virum nobilem & industrium,
Reginæ Francorum, conjugis scilicet Ludovici Re-
gis, patrum: eumque in eadem provincia Papam
consecrantes Calixtum appellaverunt. Hic ergo an-
tequam Romam iret, in Francia generale Conci-
lium tenere voluit, universosque pene tenus Occi-
dientis Episcopos & Archiepiscopos, cum Abbatibus
& aliis ecclesiasticis personis, ad urbem Rhemorum
convenire præcepit, cui Concilio etiam prædictus
Francorum Rex interfuit. Hujus itaque Concilii
causa supradictus B. Bartholomæus Episcopus cum
clericis & hominibus, Rhemorum urbem expetens,
cum jam monasterium S. Theodoricæ præterii-
set; supra memoratum virum Norbertum, cum
duobus Clericis non longe ab itinere sedentes, con-
spexit: audierat siquidem ante paululum idem Nor-
bertus duas voces, sicut postea referre solitus erat,
quarum prior ex una parte clamaverat; Hic est
Norbertus & Socii ejus; altera vero ex alia parte
subjunxerat, Hic est Norbertus & Socius ejus: quod
quid signaverit posterius dicetur. Iis ergo duobus
vocibus ex aeris summitate auditis, Norbertus stu-
pefactus ex itinere declinat; terræque cum duobus
suis Sociis residens, attonitus circumcirca respec-
tat.

10 Nec mora, præfatus Episcopus appropinquans,
non, sicut Sacerdos vel Levita viso illo a latroni-
bus vulnerato præterivit; sed ab itinere divertens,
benigne illos salutavit; deinde, quinam essent, in-
terrogavit. Respondit Norbertus, se de b Lochar-
ringia esse; & relictis parentibus, sæculique vanita-
te, religiosam vitam sequi proposuisse; & pro hu-
jus religionis norma, Sedis Apostolicæ consilio &
auctoritate accipiendâ, jam per tres dies Rhemis
demoratum fuisse; sed quod, præ multitudine con-
fluentium divitum jugiter, nullus sibi ad Papam in-
gressus patebat, tristem ac desperantem urbe di-
gressum, quo diverteret nescire. Tunc nimia com-
passione permotus Episcopus, hortatur eos ut secum
Rhemos redeant; promittens quod eos ad Papam
introduceret. Quia vero pedites erant, præcepit ho-
minibus suis de equis descendere; sicque faciens eos
cum eis equitare in itinere, diligentius eos sciscita-
tus, audivit eundem Norbertum genere nobili or-
tum, & in Ecclesia c Colonienſi maximas divitias
possedisse; sed paupertatem eligendo, cunctas ex in-
tegro reliquisse. Rhemos deinde veniens Pontifex,
ad Papam ingreditur: modestè suggerit, non esse

bonum, quod ipse Pater universalis Ecclesiæ exi-
rens; solis divitibus colloqueretur, pauperes vero
ab ejus colloquio repellerentur. Statimque annuen-
te Papa; Norbertus & Socii ejus ab ipso introdu-
cuntur, & Apostolico colloquio recreantur. Sed
quia nimis ibi Papa occupatus, non ex integro desi-
deriis eorum vel colloquiis satisfacere poterat; pro-
mittit eidem Episcopo, sese, finito Concilio protin-
us Laudunum iturum, & per aliquot dies ibi re-
quiesciturum, sufficienterque eis collocuturum; roga-
que ut eos præmitteret, & ut Lauduni se reperiant
admoneat. Quamdiu ergo postea Rhemis fuerunt,
semper eos secum Episcopus detinuit: deinde Lau-
dunum rediens, numquam eos a suo consortio se-
parari permisit. Venientem postea, sicut promiserat,
Dominum Papam officiosissime, ut dignum erat,
suscepit; tuncque demum Norbertum & Socios ejus
colloquio ipsius abundantissime satiavit.

11 Erat tunc extra muros urbis Laudunensis
quidam ecclesiola, in honorem S. Martini constru-
cta, in qua jam multoties idem Episcopus Clericos
religiosos, qui Deo ibi servirent, posuerat; sed nullo
ibi proficere valente, eadem ecclesiola in ejusdem
manus redierat. Videns ergo præfatus Episcopus
Norbertum religiosam vitam velle sectari; suadere
ei cœpit, ut in eadem ecclesiola S. Martini rema-
neret. Sed Norbertus, intelligens ejus conatum,
Non idcirco, inquit, Coloniz majores divitias reli-
qui, ut minores quæram modo Lauduni. Non in
urbibus volo remanere, sed potius in locis desertis
& locutis. Cui Episcopus; Deserta, inquit, & oc-
cultâ loca religionique congrua in Episcopatu isto
quam plurima vobis ostendam, & ostensa accepta
conferam. Dixit: & post Domini Papæ discessum
assumens eum, ostendit ei, non omnia regna
mundi & gloriam eorum, sed illam maximam di-
cesis suæ silvam, quæ vocatur d Terrasica. Duxit er-
go eum ad locum, qui dicitur e Fusniacus, demon-
strans ei aquarum, & pascuarum, silvæque & terra-
rum opportunitatem congruam religioni. Tunc ille,
facta oratione; Revera, inquit, hic locus religioni o-
mnino est congruus; sed non est mihi a Deo destina-
tus. Episcopus exinde duxit eum ad aliam silvæ lo-
cum, qui Thenolia f vocatur: quem sibi ostensum,
post factam orationem, sicut prius, dixit idem Nor-
bertus; Revera satis religioni congruit, sed nec hunc
a Deo sibi destinatum. Tunc Episcopus Laudunum
rediens, duxit eum in silvam g Vosagum; osten-
ditque ei in silva locum quemdam, qui Pratum
Monstratum b, vel Præmonstratus vocatur. Vide-
rit ergo quisquis hac legerit, cujus devotionis hic
Episcopus fuerit; qui relictis Episcopalibus nego-
tiis, hominem ignotum per tot silvestria & invia-
tione remota, solisque lupis & apris congrua.

12 Venientes itaque ad præfatum locum Præ-
monstratum, ingrediuntur orandi gratia quamdam
ecclesiolam, in honorem S. Joannis Baptistæ ibidem
construam. Hæc erat de jure cœnobii S. Vincen-
tii Laudunensis, & aliquis Monachus de eodem cœ-
nobio illuc pro agendo divino Officio nonnumquam
dirigebatur: sed quia finita Missa panis ibi non in-
veniebatur, nisi aliunde afferretur; jam cum ipsa
ecclesiola locus pene manserat incultus, & desertus.
Cum ergo Pontifex, oratione finita exiens, virum
Dei Norbertum moneret ab oratione surgere, quo-
niam jam hora noctis supereminens urgeret, nul-
lusque remanendi locus erat; villa vero sua, quæ
Ani-

si quis
favorabi-
le Calix-
ti PP. ad
loquium
impetrat,

deinde se-
cum du-
cis Lau-
dunum;

ibi quoque
offert or-
do solam
S. Marti-
ni,

E

d

e

nam Fus-
niacum
& Theno-
liam

f

g

h

ac dem-
que Præ-
monstra-
tum;

112

ubi cum
Sanctus
in ora-
tione præ-
monstrat,

A Anisiacus *i* dicitur, ubi eos hospitari necessitas co-
gebat, adhuc uno milliario procul erat; Servus Dei
egressus rogavit eum, ut cum hominibus suis dis-
cederet, seque ibidem tota nocte vigilare permit-
teret. Tunc Præsul celeriter consensus equis, utpo-
te jam nocte incumbente velociter Anisiacum ve-
nit; nec tamen Domini Norberti oblitus, rursus
ei per nuntium suum panem & cetera necessaria
transmisit: factoque mane ad eum reversus, quid
agere veller, inquit.

*eundem
mon obli-
vit* 13 Ille præ nimio gaudio exhilaratus, hic inquit,
Domine Pater, remaneo, quia locum istum mihi
scio a Deo fore destinatum: hic requies & sedes
mihi erit: hic per Dei gratiam salvabuntur multi.
Nec tamen hæc ecclesiola principalis sedes erit, sed
ex altera parte hujus montis ædificabunt sibi man-
sionem in qua requiescent. Vidi enim hac nocte in
visu quasi maximam multitudinem albatum viro-
rum, cruces argenteas, & candelabra, atque thuri-
bula gestantium, eundemque locum cantando cir-
cumeuntium. Pontifex itaque magnifice lætificatus,
nec tamen injuriam facere volens conobio S. Vin-
centii, cujus juris idem locus erat: accersito Ab-
bate S. Vincentii, utiliore tunc temporis commu-
tationem dedit eis; sicque locum eum cum ecclesia
liberum Domino Norberto, privilegii sui & aucto-
ritate confirmavit. Servus ergo Dei Norbertus ibi
remanebat. Episcopus vero Laudunum rediit qui-
dem, sed assidue tam ipsius quam sociorum ejus
curam gerere non destitit.

*scilicet
et unum
ex priori-
bus furtim
patitur.* 14 Post paucos dies vir Dei Laudunum veniens,
Scholam Magistri Radulphi, qui germano suo Ma-
gistro Anselmo defuncto successerat, ingreditur &
Scholasticis ejus sermonem exhortatorium faciens,
protinus septem ex iis dirissimos, qui nuper de Lo-
tharingia venerant, converte & cum magna pecu-
nia ad ecclesiam suam duxit. Sed antiquis hostis,
qui semper servorum Dei profectionibus invidere con-
suevit, etiam hunc in suo ipso principio perturba-
re studuit: & sicut Evam in Paradiso seduxit, Ju-
damque inter ceteros Apostolos depravavit; ita et-
iam unum ex duobus sociis, qui cum eo venerant,
corrupt. Hic namque præfatam pecuniam a Scho-
lasticis delatam, sibi a Magistro commendatam,
media nocte furtim sumens, & de ecclesia fugiens;
latenter discessit, & præfatos Scholasticos in multa
penuria & necessitate reliquit. Tuncque primum
vic Dei recordatus vocum quas prope Rhemorum
urbem eum audivisse supra diximus, & ipse intel-
lexit, & Domino Episcopo super hoc consulenti,
exposuit secundam vocem, quæ clamaverat; hic est
Norbertus & Socius ejus; hoc significasse, quod ex
duobus sociis, qui cum eo venerant, unus solum
modo esset remansurus, alter cum Juda exiturus.

*quem rex
caelestis
negavit
esse de
ejus so-
ciis.* 15 Et ipse siquidem sic intellexit. Dominus au-
tem Leoninus *m*, Abbas S. Bertini, vir religiosissi-
mus, & tam gentiliū quam aliarum litterarum
peritissimus, nuper hunc libellum legens, protinus
aliter interpretatus est illam vocem: Mihique, ut
ex parte sua sententiam suam hic ponerem præce-
pit; dicens; ex ipsa consideratione temporis & per-
sonæ appropinquantis, palam intelligi posse, quod
Bartholomeum Episcopum vox illa testata est So-
cium esse Norberti. Cum enim, inquit, tribus die-
bus demoratus, & Papæ loqui non valens, tristis
ac desperans ex urbe exisset; & quid jam ageret,
& quo verteret, nesciret; nullamque consolationem
præter Deum habere sibi videretur, nisi in duobus
sociis suis quos sibi, indivisibiliter adhæsus, quo-
cumque iret confidebat, vox desuper ei sonuit: hic
est Norbertus & socius ejus, ac si apertius dixisset,

Noli desperare, vel de duobus sociis tuis confide-
re, quia ecce prope est Episcopus, quem tibi Deus
socium dedit, qui te secum reducens, faciet Papæ
colloqui, qui in tribulationibus tuis consolator dul-
cissimus tibi erit; qui tibi ecclesiam, in qua requie-
scas, & fructum facies, dabit. Hæc mihi scribere
præcepit Dominus Leoninus Abbas S. Bertini: &
Ego credens eum revera bene & fideliter intelle-
xisse, libenter ei obedi.

A N N O T A T A D.P.

a S. Theodorici monasterium, a suo fundatore S.
Remigii discipulo nuncupatum, Ordinis Benedictini, di-
stat Remis leucis duabus.

b Lotharingia scilicet inferiori, cui & Belgium
adcoque & Clivia accensetur, uti Guicciardinus etiam
observavit: ut frustra sint, qui contra adeo expressam
Vitæ assertionem, e Clivia in Lotharingiam Mosellanam,
vel etiam in Burgundiam, transferre Sancti natales ni-
tuntur.

c Quamvis ad ecclesiam .i. diocesis Coloniensem et-
iam Xantenfis Collegiata pertineat; plus tamen videtur
Auctor hic indicare, qui num. 138 dicit, quod Norber-
tus inter Canonicos Colonienfes honorabilis & ditissi-
mus fuit: sed & hoc excusandum per Synecdochen,
sumendo totum pro parte.

d Antiquis Theoracia, diocesis Laudunensis pars Se-
ptentrionalior.

e Fufniacus, vulgo Foigny, distat Lauduno ultra
Vervinum leucis 10, quem locum an. 1121 idem Epi-
scopus S. Bernardo dedit, estque unum ex principibus Ci-
sterciensis Ordinis canoniis, in quo ipsemet Fundator ejus
deposito Episcopatu factus Monachus, anno 1130, cito
etiam hominem exult beato fuit.

f * Thenailiz videntur esse locus prope Vervinum, vul-
go Tenelle, a leucis Lauduno propinquior quam Fuf-
niacus: cui autem Ordini idem locus cesserit, necdum
comperit. Petrus du Val, in Alphabeto Francico Te-
nailles pro Thenailles, Abbatiam diocesis, Laudunen-
sis Præmonstratensis adscribit: sed forte recentius il-
lic indultis; nisi alius is locus est.

g Volagus vulgo le pays de Vauges agri Laudu-
nensis pars occidua, diversissimus ab ejusdem nominis
monte ac silva, quæ Lotharingiam ac Burgundiam di-
terminat, Germanis Walsgave dicta.

h Præmonstratum Lauduno versus Noviomum di-
stat 3 leucis, habens a Meridie Suesiones, a Septem-
trione S. Quintinum.

i Anisiacus vulgo Anisse versus Meridiem ad Delet-
tam fluvium.

k Triplex diploma an. 1121 rite signatum integre
exhibet Pagus pag. 372 & seqq. cum confirmatione
Ludovici Regis Francorum itidem Lauduni data, omnia
absque nota diei. Primum rem cum S. Vincentii, Ab-
bate eam describit. Initium ejus dedit Annot. h ad
Cap. 7 explicans terminos & jura ac libertatem loco
concessam. Denique sic progreditur, Volumus etiam no-
tum fieri, quod ecclesia Præmonstrata & locus ejus-
dem, a prædecessore meo Elinando data & confir-
mata fuit Ecclesia S. Vincentii modo vero, quia
penitus in solitudinem universa ibidem erant reda-
cta, Abbas Scitridus & Conventus ejusdem eccle-
siæ S. Vincentii utile duxerunt esse consilium, in
nostram manum reddere & ad nostram dispositio-
nem pendere: quod & factum est. Unde nihil me-
lius esse considerantes in hoc negotio eandem ec-
clesiam cum omnibus quæ Monachi prædicti ibidem
possidebant, eidem Norberto venerabili viro, & suc-
cessoribus ejus in sancto proposito viventibus simi-
liter ab omni exactione libere condonavimus per-
petuo

EX VA-
RUIS.* Vide
Tom. 6.
Junii par.
16. c. 1.primum
diploma
Bartholom.
mai Bp.
pro Præ-
monstrato

- AUCT.** petuo possidenda; ita ut nullos conventus laicorum secum adhibeant, nisi tantum personas quæ sub eodem proposito vivant. *Postea vero etiam distinctius enarrat rem, non solum cum Siffrido Abbate, sed etiam cum decessore Adalberone actam, his verbis:*
- 2. Diplo-**
ma: Cum Ecclesia S. Vincentii locum qui Præmonstratus dicitur, qui ad propriam mensam Episcopi pertinebat, ex dono prædecessoris nostri Elinaudi Episcopi haberet, sicut in privilegio ejusdem Ecclesie continetur; Monachi locum illum diu incoluerunt, & per multos labores nullum vel parvum fructum consequabantur. Quod ego attendens, rogavi Adalberonem Abbatem & Monachos, ut locum supradictum mihi libere concederent, quatenus secundum voluntatem meam de eo bene disponere possem. Abbas autem & Monachi petitioni meæ assentientes, quidquid in loco habebant, mihi libere & sine ulla contradictione concesserunt: ego vero non ingratus eorum voluntati concessi Ecclesie S. Vincentii altare de Bariaco, in perpetuum, salvo Synodali jure, habendum: dedi eis etiam dimidium modium frumenti ad molendinum, quod apud villam situm est, quod Broincourtum dicitur. Videns autem supradictum locum qui Præmonstratus dicitur, religiosis viris utilissimum, Fr. Norberto & subditis & posteris ejus libere & sine contradictione, in perpetuum concessi habendum. Frater vero Norbertus, sicut alienæ rei minime cupidus, primitus noluit recipere, donec Seiffridus Abbas S. Vincentii & Monachi ejus donum illud ei firmaverunt in Capitulo, communi assensu. Denique in *tertio Diplomate, ad eorumdem sustentationem assignaturus tres terræ carrucatas, ab ozo retexit quomodo Norberto Præmonstratum obtulerit ita scribens:* Notum fieri volumus, tam presentibus quam futuris, quod anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo * vigesimo, virum spectabilis religionis Norbertum nomine, per Episcopatum nostrum transire contigerit: ejus agnoscentes sanctitatem, honestatem, doctrinam, atque facundiam, multis eum precibus coegerimus ut apud nos hiemaret. Quem quanto amplius loquentem audivimus, & familiarem nobis adstriximus, tanto magis boni odoris ejus fragrantia refecti sumus. Deinde jam fere transacta hieme, cum vir ille sanctus a nobis vellet recedere, a personis Ecclesie nostræ, & a quampluribus Episcopatus nostri Nobilibus rogati sumus (quamvis & hoc satis desideraremus) ut eum in nostra diocesi alicubi ad serviendum Deo collocaremus: quod vix tandem, divina gratia cooperante, impetravimus. Nostrarum igitur perlustrantes terminos possessionum, ad locum valde desertum, qui Præmonstratus dicitur, tunc temporis inhabitabilem, venimus. Quem vir Dei considerans; Locum, inquit video secundum cor meum, a Domino mihi ante omnia tempora præparatum. Hoc igitur audientes gavisi sumus gaudio, & ipsum ibidem cum paucis Christi pauperibus, loco illi terminis impositis, sicut in primo ipsorum privilegio continetur, ad commanendum illis ordinavimus. Volebat autem sæpe satus vir cum Fratribus suis, ut de laboribus manuum suarum viverent: quod nos impossibile considerantes, dedimus eis tres terræ carrucatas, unam ad Anisy, aliam in Caprinia monte, tertiam ad Verciny. *Hæc omnia Pagius, sed ordine diplomatum prorsus inversa. Polycarpus de Hertoghe, eadem considerans in Annotatis ad num. 39, miratur, quomodo S. Bernardus Epist. 232 ad Præmonstratenses scribat: Locus ipse Præmonstrati, in quo degitis, noster fuit: nam nobis Fr. Wido (hoc nomen primi incolæ loci) per manum Episcopi ante donaverat: & hoc*
- respicere videtur Auctor Chronici Vicontensis Monasterii in Honnonia per prædictum Widonem fundati, defunctus in anno 1140, cum ait: Illo tempore, in quo venerandus Pater Norbertus Præmonstratum venit habitaturus, sacrarumque institutionum, quibus jam totum ferme per orbem Catholica decoratur Ecclesia, rudimenta daturus; præfatus Wido, paucis diebus illic (sicut audivimus) demoratus, secessit loco, majori cedens. Admirationi Polycarpi occurrit Cavalus de Viseh, Prior Dunensis, in Epistolica dissertatiuncula, quæ apud nos Ms. extat; dicitque Auctorem nostrum ordine nonnullum præpostero supra dixisse, quod cum illic Norbertus venit, locus esset de jure S. Vincentii, unde nonnumquam aliquis eo dirigebatur pro divino Officio agendo, antequam Episcopo locum cederet Adalbero. Hic certe jam obierat, habebatque successorem Seiffridum, quando donationem, sibi ab illo factam voluit Bartholomæus a Vincentianis confirmari, saltem ex superabundanti cunctis, & forte ipsi adhuc aliquid juris restabat ex eo quod olim habuisse constabat. Id enim ut summum potest censeri voluisse, qui ignorare non poterat cessionem Adalberonis. Quæ facta non statim eo ductus Norbertus est: sed prius quam Remos iret Bartholomæus, atque Norbertum nosse inciperet; potuit is locum obtulisse ac donasse Widonem, ea conditione, ut sui Cisterciensis ordinis cœnobium illic institueret; quo non succedente, vel quia Cisterciensibus non ardebat conditio, vel quia divinitus cognoverit Wido hunc locum Norberto, sibi autem aliud alibi destinari, manserit locus Episcopo liber: quæ tamen non censuerit primæ donationis nullum effectum sortitæ, & verosimiliter necdum in tabulas relata, faciendam mentionem; sed potius Vincentianorum legitimas sui olim juris tabulas servantium: quod etiam Norbertum moverit, ut ab his potius quam ab illis voluerit rem confirmari: Interim vero potuit Bernardus de nonnullo suorum beneficio gloriari: potuit & primum loci incolam appellare Widonem: quippe qui illuc venerit animo ibidem permanendi, quod Vincentianorum nemo ante intendebat. Juvat porro ex relatione oculati testis, & nobis dum viveret amicussum D. Josephi Dapiano loci descriptionem, uti a Polycarpo transcribitur accipere. Tendenti Præmonstratum, in ipsa valle prati Præmonstrati; ad dexteram occurrit sacellum pervecustum, mediocre, per fenestellas tantum lumen intus recipiens, solidis lapidibus constans, olim S. Joannis Baptistæ, hodie S. Norberti a Præmonstratensibus nuncupatum. Prope hoc sacellum extat hodieque ædificium valde antiquum, quod S. Norberto ejusque primis Sodalibus sub initium ordinis servivit pro habitaculo, unde & Dormitorium S. Norberti nuncupatur; estque Sacellum & Dormitorium prædictum situm in valle, inter limpidissima amœnissimaque vivaria. Utrumque distat ab Archicœnobio Præmonstratensi, situ loci, portis quatuor majoribus, arcibus, ambitibus templi, hortorum pomariorumque forma, totaque sua structura crucem ubique referente; distat, inquam ab Archicœnobio trecentis circiter passibus, duobus hinc inde arborum ordinibus in via positus, & a dextro latere vivariis fere usque ad ipsam Abbatiam seorsiferentibus, gratissimo aspectu, maxime in æstate radiante sole. In regione vero dicti Sacelli, ad latus sinistram tendentis Præmonstratum, in collis sive monticuli ascensu offert se fons limpidissimus & saluberrimus; qui vel ideo maxime celebratur, quia inde S. Norbertus cum primis suis Sodalibus snum restinxit, unde usque hodie Fons S. Norberti est nuncupatus, & visitatur ut pellendis febribus efficax & idoneus.*
- 1. Rerum hæc ita haud paulo aliter narratur in Vita num. 55, sed vel similis res etiam alias cum circumstantiis fere similibus contigit; vel Auctor vitæ infor-*

quomodo S. Bernardus locum dixerit fuisse suum.

Ipsius loci descriptio accurata.

A mationem minus certam secutus est: nam circumstantiæ hic relatæ, multo verisimiliorem formam certioris in referente scientia præferunt.

In Alias Leo & Leonius, Abbas S. Martini, cedente Simone, electus an. 1138, usque ad extremam aetatem & annum 1163 pervenit, mortuus 6 Februarii; quando de eo inter Prætermisissos actum, eo quod, licet cum titulo Beati aut etiam Sancti nominetur avaris, publicum nullum cultum apud suos habeat.

§ II. Laudunæ ecclesia S. Martini Abbatis. Hugo Præmonstrati substitutus Norberto: hujus multiplex commendatio.

In ecclesia S. Martini fuit Ab. Gualterus. **16** Postmodum ergo videns Episcopus, in eodem loco Præmonstratensi jam non parvum numerum Fratrum religiose viventium convenisse, rogavit Dominum Norbertum, ut aliquos ex ipsis in suprascripta B. Martini ecclesia, in qua ipse * Vide rogatus remanere noluerat, poneret, qui eam ad Tom. 6. Dei honorem construere & augmentare studerent. Junii p. Acquiescens ille precibus Pontificis, paucos ex fratribus suis ibi posuit, Abbatemque eis virum reli-

B giosum Dominum Gualterum præfecit. Cui Deus (orante sicut credimus B. Martino) tantam concessit gratiam contulit, ut de ipso quoque illud videatur posse dici, quod de Sara puella Ragueli patri ejus Angelus dixit: Propterea nullus potuit habere eam, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua. Similiter illam B. Martini ecclesiam, cum plures ab Episcopo regendam suscepissent, nullusque eorum ibi proficere potuisset, huic Abbati Gualtero tam bona fortuna per divinam gratiam comes adhaesit, ut infra duodecim annos, plusquam quingentorum Fratrum Deo servientium ibi Conventus inveniretur. Unde non immerito dixerim, illam a Deo illi reservatam. Paupertatem tamen tantam ibi in primis sustinuit, ut præter unum

asinum, Burdium nomine, nihil pene aliud haberent: quem in proximam silvam Vofagum manu ducentes, lignaque cæsa dorso ejus imponentes, Laudunum reducerent, & ex venditis lignis panem sibi emerent; multoties tam diu jejunii manentes, donec panis ille emptus post nonam eis deferretur. Ipsi tamen, consolante Abbate Gualtero, in tanta penuria non deficientes, sed assidue Deo servientes, & manibus propriis laborando paulatim proficientes, ad tantam jam, Deo dante, prove-

C si sunt abundantiam; ut ex vineis suis tria millia modios vini frequenter habeant, & tam in terrarum & molendinorum, quam & in pecorum possessione cuncta pene Episcopatus Laudunensis cœnobio præcedant. Caritatis quoque & hospitalitatis tanta ibi affluentia reperitur, ut propter hospitium susceptionem, & propter pauperum quotidianam relevationem, mirum in modum videatur ibi Deus omnia multiplicare & augmentare, adeo ut jam inter præcipua & excellentia Franciæ monasteria computetur.

17 Postmodum etiam in Præmonstratensi ecclesia Dominus Norbertus Abbas esse noluit, sed illum ex duobus sociis, qui secum permanferant, nomine Hugonem, ejusdem loci Abbatem constituit. Non solum autem virorum, sed & seminarum cohortes idem Norbertus ad Deum convertere studuit; ita ut hodie & in diversis ejusdem ecclesiæ locis, plusquam mille videamus Conversas, tanto rigore & silentio Deo servire, ut in districtissimis cœnobiis Monachorum vix similem religionem possit aliquis invenire. Nec contentus fuit, intra Laudunensis diocesis terminos Fratrum suorum turmas

Juxta Tomus I.

coerteri; sed instar apum, quæ de vasculis in quibus mellificarunt exeuntes, ad alia loca mellificaturæ transvolant, etiam ipse diversa & deserta loca cœpit expetere, directisque Fratribus nova monasteria ædificare. Constituit vero, ut ex omnibus monasteriis, quæ vel in vita sua, vel post obitum, institutionis ac Regulæ suæ institutionem ac normam sequerentur, singulis annis in festo B. Dionysii universi Abbates ad primam Matrem, de qua processerant, id est, Præmonstratensem ecclesiam, quasi ad fontem potaturi convenirent; & simul positi Capitulum generale tenerent, ac, si quid vel communiter, vel in aliquo corrigendum esset, ibidem corrigerent. Cum ergo necdum triginta anni transierint, ex quo Dominus Norbertus per supradictum Episcopum ibi adductus est; jam tamen, divina præstante gratia, tot exinde monasteria pulularunt, ut fere centum Abbates in prædicto festo, ex eis ibi convenisse reperiantur non solum ex Francia vel Burgundia, sed ex ipsa quoque Alemania, Saxonia, seu Walconia. Ut enim de aliis taceam, ex sola præfata S. Martini ecclesia, cui adhuc primus Abbas Dominus Gualterus præest, jam duodecim alia processerunt monasteria; nec solum vicinæ tanto lumine perlustrantur provinciæ; sed etiam mare jam hujus novi solis radius transivit, & urbem Jerusalem transmissis aliquot clarissimis stellis irradiando splendificavit.

18 Quid alii censeant ignoro: ego corde credo, & fideliter ore pronuntio, omnium bonorum, quæ in tot monasteriis sunt, vel deinceps fient, Dominum Bartholomæum consortem esse, participemque & cooperatorem. Cum enim veritas in Evangelio dicat, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: profecto liquet quod Pontifex, qui præfatum servum Dei non solum recepit, sed etiam ut suprascriptum est, intermissis Episcopalibus negotiis per tot silvarum devia & horrenda loca circumducere, & ad ultimum in Præmonstratensi solitudine firmiter plantare, plantatumque jugiter rigare studuit, fructus utique illius dulci mercede non carebit. Beatus siquidem Gregorius in homilia Evangelii, Anno quinto decimo, præfata sententiam subtilius exponens, Notandum, inquit, quia non ait Dominus mercedem de Prophetâ accipiet, sed mercedem Prophetæ. Quia mercedem quam Prophetâ de bono opere suo a Deo accipiet, eandem etiam ipse, qui eum recipiendo ei adjutor existit, se præcepturum noverit. Ad cujus rei certitudinem evidentius demonstrandam, idem B. Gregorius etiam Isaïæ Prophetæ testimonium subjungit, qui inter cedrum, olivam, abietem, ceterasque pretiosiores arbores, etiam ulmi facit memoriam: quæ licet per se fructum non ferat, tamen cum vitæ cum botro portat, etiam ipsa a Domino computatur inter arbores fructiferas: Quam B. Gregorii sententiam si quis voluerit diligentius inspicere, puto quod me non deridebit hæc scripsisse; sed fideliter etiam ipse pronuntiabit, quod præfatus Episcopus Bartholomæus, licet ecclesiasticis officiis occupatus, secularibus negotiis visus fuerit implicari; tamen cum servos Dei mundanam vitam fugientes tanto tempore semper adjuvare studuit, etiam pæ conversationis eorum dulci desiderio & per gratiam Dei particeps existit, unde & in futuro mercede eorum non carebit. Quod cum ita sit, fateor merito laudari debere illam Domini Leonini, Abbatis S. Bertini superius memoratam sententiam, quia eundem Episcopum Domini Norberti socium intellexit, cælesti voce fuisse denuntiatum.

19 Sed ut jam de eodem Norberto breviter con-

Dddd

clu-

EX VA-
RIIS.

juber quæ
annu legi
Capitu-
lum gene-
rale,

multo
valde Or-
dine:

Matt. 10
14

unde Leon
& merces
Bartholomæi
Episcopi,
ut cooperatori de-
betur.

EX VA- cludam, plurimi testantur, post Apostolos nullius
RHS- conversationem in Ecclesiam tantum fructum in tam
parvo temporis spatio fecisse. Licet enim quidam
[dicere possint] Dominum Bernardum, Abbatem
Clarevallensem, eodem tempore non minus fructi-
ficasse; tamen, si quis diligenter attendat, puto quod
Norbertum præcellere non negabit; Dominus liqui-
dem Bernardus illius religionis non fuit inceptor,

sed jam eadem religio florebat in d Cistellensi cœ-
nobio; in quo præfatus Bernardus cum esset Cle-
ricus, audita hujus religionis fama, monasticum
habitu sub Abbate Stephano sumpsit: de quo
etiam cœnobio Clarevallense cœnobium processit,
cujus idem Bernardus pro sua sanctitate primus Ab-
bas est constitutus. Ipse ergo quamvis sua prædica-
tione plurimos converterit, multaque monasteria de
Clarevallensi Dei gratia genuerit; tamen ipsius re-
ligionis irrigator quidem magnus & propagator,
sed non primus fuit plantator. Norbertus autem sue
institutionis primus fuit plantator, primusque dono

B Dei inceptor. Et licet ejus sequaces B. Augustini
tenere se dicant Regulam, tamen, ut ejusdem B.
Augustini pace dicamus, multo rigidior, multo-
que severior & austerior videmus esse Nor-
berti, quam Augustini institutionem.

non solum viri sed & femi-
nas recipiunt,
20 Præterea in Cistellensi cœnobio soli viri reci-
piuntur; Dominus vero Norbertus, cum sexu virili,
etiam semineum ad conversionem suscipi constituit,
ita ut etiam arduior & districtior in ejus mo-
nasteriis videamus esse conversationem seminarum,
quam virorum. Illi enim tam pro necessariis ope-
ribus, quam pro aliis negotiis, post conversionem
ad publicum progredientes, ecclesiasticis frequenter
aut etiam sæcularibus responsis vel legationibus im-
plicantur; & multoties, quos in priori vita novi-
mus aut rusticos fuisse, aut pauperes, in habitu re-
ligionis quasi fastidiose cernimus equitantes. Femi-
nis autem mox ut conversæ fuerint, perpetua dein-
de lex manet semper intra domus ambitum clausas
retineri, nusquam ulterius progredi; nulli vero, non
modo extraneo, sed nec germano aut propinquo lo-
qui, nisi ad fenestram in ecclesia, duobus viris con-
versis cum viro exterius, & duabus feminis cum illa
interius residentibus, & quidquid dicitur audien-
tibus. In ipso etiam conversionis initio, mox ut re-
cipiuntur, ad refecandam omnem superbiam & car-
nalem voluptatem, etiam capilli eorum usque ad
aures tenduntur; utque magis Christo celesti spon-
so placeant, pro ejus amore, in fragili & illecebrosa
carne, omnino deturpantur. Nulli deinceps pretio-
sam vestem, nisi ex lana vel orinis pellibus, licet
habere; nulli velum sericum, more quarundam San-
ctimonialium, sed vilissimum panniculum nigrum
supra caput portare: & cum in tanta districtione
& vilitate sciatur esse reclusæ, miro tamen modo,
Christi operante virtute, quotidie videmus femi-
nas, non modo rusticas vel pauperes, sed potius
nobilissimas & ditissimas, tam viduas juvenculas,
quam etiam puellas, ita conversionis gratia spretis
mundi vanitatibus, ad illius institutionis monaste-
ria festinantes, & quasi ad mortificandam teneram
carnem currentes, ut plusquam decem millia se-
minarum in eis hodie credimus contineri. Si ergo
nihil aliud Dominus Norbertus fecisset, sed omnia
conversione virorum, tot feminas servicio divino
exhortatione sua attraxisset, nonne maxima laude
dignus fuisset? Nunc vero cum ejus doctrina
utriusque sexus tot millia Christo famulentur, cum
ejus institutionis tot monasteria per orbem refu-
geant, nescio, quid alii sentiant, mihi videtur
verum quod plurimi asserunt, a tempore Aposto-

lorum nullum fuisse, qui tam brevi temporis spatio
sua institutione tot perfectæ vitæ imitatores Christo
acquisierit: & siquidem Præmonstratensi cœnobio
diutius mansisset, multa alia tum forsitan fecisset;
sed divins prædestinationi placuit, ut honorem
quem in vita sæculari declinavit, assequeretur in
habitu religionis; & qui ante conversionem noluit
esse Episcopus, post conversionem fieret Archie-
piscopus.

ANNOTATA D.P.

a Burdinus diminutivum a Burdone, quod Asinum
seu Mulum significat.

b Id est ante nuncum 30 elapsis ab adventu S. Nor-
berti, ut mox dicitur; adeoque circa ann. 1150.

c Hic intelligitur istæ scriptæ, non solum vivente
adhuc Bartholomæo, sed forte necdum ad Cistercienses
transgresso: quod prædicto an. 1150 factum testatur
Robertus de Monte, his verbis: Bartholomæus Lau-
dunensis Episcopus, trigesimo octavo anno sui Epi-
scopatus, contempo mundi schemate, Fusniaci in-
ducitur monachili. Quamdiu autem in eo vixerit, nec-
dum comperi. Longius ejus Epitaphium adfornumque
optomen, 28 distichis contentam, vide apud Sammar-
itanos; Brevius alterum, tumulo circumscriptum, hic
ex illis accipe.

Qui jacet hic præsul Marianam condidit ædem,
Lauduni, pariterque domos Antistitis usas.

Templa decem intravit: Benedictio contulit nomem,
Bernardo quatuor, Norberto quinque piavit.

Dat diadema, genus; Lauduni Ecclesia mitram;
Funera, Fusniacus; gloriam & astra, Deus.

d Cistellam etiam dicitur Cistercium, Hispania bo-
nedum Cistel, Gallis Cisteaux.

e Stephanus, 3 Abbas Cisterciensis, in Menolo-
gium Cisterciense relatus 28 Martii. Nos ejus Acta
collegimus 17 Aprilis, sæculi Romanum Martyrolo-
gium.

f. III. Cameracensis Episcopatus a Norberto recusatus,
Magdeburgensis recusanti imposuit.

21 D Ominus siquidem Hugo, Præmonstraten-
sis Abbas, mihi nuper narravit, quod F
in principio conversionis suæ, cum ecclesiam Co-
loniensem, & parentes suos idem Norbertus reli-
quisset, Valencenas pedes discalceatus venit, ibique
Dominum Burcardum Cameracensem Episcopum
invenit. Cum ergo mane eundem Episcopum
Missam celebraturum audisset, veniens ad ecclesiam
rogavit eundem Hugonem, qui tunc ipsius Epi-
scopi Capellanus erat, ut se faceret Episcopo collo-
qui. Hugo, nesciens quis esset, ingressus nuntia-
vit Episcopo, quemdam Clericum peregrinum præ-
foribus esse, & ei loqui velle. Jussu deinde Epi-
scopi introductum, cum eum Episcopus recogno-
visset, (utpote quem in Imperatoris Curia mul-
toties familiariter conversantem, magnisque divi-
tiis pollentem viderat) protinus admirando stupe-
factus; uberrimis lacrymis persusus, O, in-
quit, Domine Norberte, quis credere potuisset,
te tantas divitias relinquere, & ad tantam pauper-
tem sponte venire? Domine Deus, qui est quod
video de Domino Norberto? quem olim tam su-
perbe indutum, tamque pompatico fastu vide-
bam incedere solitum? Cumque Hugo Capella-
nus, Episcopum, videns tam mirabiliter flentem, &
præ nimio fletu vix loqui valentem; interrogaret
eum, quisnam esset ille Norbertus, pro quo tanto

Austeri
narrat,
qui id ab
Episcopo
Burcardo
de aucto-
ritate Hugo-

tem.

sub m-
Alori
quam vi-
torum sit
disciplina
C

advent
post Apr-
fator no-
mo pluris
Ch-150
lucrat
fit.

A tempore lacrymabatur? Episcopus respondens: Si scires, inquit, quis fuerit, mirareris quod nunc talis sit: cum enim Imperator dedit mihi Episcopatum Cameracensem, hunc Norberto prius obtulit; sed ipse cum suscipere vel habere noluit: hic enim inter Canonicos Colonienfes honorabilis & ditissimus erat; sed nunc, sicuti cernis, omnia pro Deo reliquit, & nudis pedibus quærere Deum satagit. Hæc ex ore Episcopi audiens Hugo Capellanus ejus, & protinus Norberti dilectione succensus, qui jam & ipse mundo renuntiare cogitaverat, Deo agere gratias in corde suo cepit, qui sibi talem socium destinaverat. Sicut ergo quondam Andreas, a Magistro suo Joanne Baptista Dominum audiens laudari, relicto eodem Joanne secutus est Dominum; sic & Hugo, audiens Norbertum tantopere laudari a Domino suo Burchardo, cujus Domini Capellanus fuerat, relicto eodem Episcopo, adhæsit Norberto, ejusque consilio disposita substantia sua, socius ei peregrinationis & prædicationis inseparabilis factus est, & cum eo nudis pedibus ubique proficiscebatur; donec Rhemis Veniens ad Concilium Papæ Calixti, Domino Bartholomæo Laudunensi Episcopo, sicut supra retulimus, notificatus est.

exinde socius Norberti.

B 21 Quia ergo relatum est, quod Episcopus Cameracensis esse potuerit, sed noluerit; nunc subjungatur quomodo Archiepiscopus fuerit factus. Cum jam plures utriusque sexus, relicta sæculi vanitate, ad Dei servitium convertisset; multisque monasteriis, longe lateque constructis, fama ejus ubique protenderetur; transmissus est ab eo magni nominis Comite Campaniæ Theobaldo, Henrici Regis Anglorum germanæ a filio, ad excellentissimum quemdam b Lotharingæ Principem, cujus filiam idem Comes conjugem duxit. Accidit interim, ut Archiepiscopo Magdeburgensi c defuncto, Clerici ejusdem urbis ad faciendam electionem convenirent. Eodem vero anno Dominus Norbertus, colloquens familiari suo Domino Godefrido d Carnotensis urbis Episcopo, dixit ei, se per visum cognovisse, quod ipso anno futurus esset Episcopus, sed nesciebat cujus urbis vel provincie. Cum ergo Clerici Magdeburgenses plures quidem elegissent, sed in nullius electionem unanimiter consensissent; nuntiatur illis duos Apostolicæ Sedis legatos, viros religiosos, ab urbe Roma Maguntiacum e venisse, quorum unus Petrus f, alter vocatur Gerardus, qui postea Papa factus Cælestino successit, & Eugenium præcessit. Timentes itaque præfati Clerici, ne præ discordia electionis perniciofa sorte inter eos oriretur seditio, inito consilio prædictos Sedis Apostolicæ Legatos adeunt, & electionem suam in ore eorum ponunt; & quemcumque elegerint se consensuros promittunt. Legati videntes tantæ eorum devotionem, proposuere nullam accipere pecuniam, quæ ipsis a nonnullis per internuntios offerebatur; ne forte Sedes Apostolica & maxime Episcopi super hoc infamarentur.

qui fuit divinitus didicerat futurum Episcopum

ita præter opinionem oblatum Magdeburgensi est.

22 Cum ergo decenter & laudabiliter ac sine omni Simonie nota terminandi, Domini misericordiam peterent, & cum sapientibus viris in ecclesia positi exinde diligenter tractarent; ecce insperatus & improvisus; de Francia veniens orandi gratia, eandem ecclesiam Norbertus ingreditur, ejusdem negotii omnino ignarus. Quo viso Legati, stupefacti, admirantes, præcesque a Deo esse exauditas gaudentes, Clericos Magdeburgenses convocant, & utrum adhuc in sua sententia permanentes, a se electum suscepturi forent, interrogant. Illis igitur unanimiter respondentibus, se absque ulla contradictione suscepturos quemcumque nominassent, protinus Le-

Junii Tomus I.

gati subjungentes, Etenim, inquit, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, vobis nominamus & eligimus Dominum Norbertum, virum religiosum & probatum nobisque & vobis pro explendo præfenti negotio, sicut credimus, a Domino Deo transmissum. Astonitus super tam incredibili & celeri facto stupet & admiratur Norbertus; & utrum vigilet an dormiat ignarus, ubi sit vel unde venerit, secum ipse percunctando miratur. Confestim ergo a Clericis capitur, trahitur, & ad altare non ducitur, sed violenter portatur. Sublimi voce, Te Deum laudamus, cantatur; deinde obedientie vinculo coactus, Episcopus g consecratur; sic ergo dum fugit g Cameracensem Episcopatum, adeptus est Deo volente Magdeburgensem Archiepiscopatum; in quo religiose vivens per aliquot annos, tandem a laboribus suis beato fine quievit.

23 Præfatus autem Socius ejus Dominus Hugo, Præmonstratensis monasterii ab eodem Norberto Abbas electus; & a Domino Bartholomæo Episcopo confirmatus, assidue studuit vineam, quam Dominus Norbertus secum plantaverat, exhortando & collaborando rigare, Deo per omnia misericorditer incrementum ei dante. Videns autem ecclesiam illam parvam, jam non posse sufficere tantæ multitudini Fratrum quæ convenerat, & quotidie per Dei gratiam augmentabatur; sciens etiam Dominum Norbertum, ut superius dictum est, in spiritu prævidisse, quod ex altera montis parte major ecclesia foret ædificanda, inito cum Fratribus suis consilio, Dominum Bartholomæum Episcopum, utpote loci Fundatorem & Patrem, advenire rogavit; quatenus dispositis omnibus officinis, ipse primum lapidem in ecclesiæ fundamento poneret. Venienti ergo Episcopo totus ille Dei exercitus, cum magna processione, lætus occurrit, laudans Deum in voce exultationis & confessionis. Statim vero Episcopus recordatus visionis, quam Norbertus prima nocte adventus sui in eodem loco se vidisse retulerat, multitudinem scilicet albarum virorum, cruces argenteas cum candelabris & thuribulis ferentium ipsumque locum cantando circumeuntium; multum exultavit Deoque gratias egit; quia quod Norbertus in visu viderat, hoc idem Episcopus revera corporaliter nunc fieri cernebat. Cujusmodi ergo ecclesia, dormitorium, refectorium, ceteraque ibi officinæ, qualisque murus per circuitum monasterii per præfatum Hugonem factus fuerit, palam inspicere licet omni supervenienti: quia in ditissimis & antiquissimis cœnobiiis Galliæ vix inveniri potest opus simile: ita ut omnes advenientes & insipientes, protinus dicant; Quoniam in veritate, non ab homine; neque per hominem factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Ex di-
gesto
Hugo.

juata
ipsum
dilectionem

majorem
ecclesiam
cum offici-
is con-
struit.

F

ANNOTATA D.P.

a Adela, Guillelmi Angliæ Conqueroris filia, soror Guillelmi Rufi & Henrici Regum, quorum hic regnavit ab anno 1101 ad 1135; nupta Stephano Comite Blefensi Theobaldum hunc genuit an. 1101, ex nomine inter Blefenses Quartum, inter Campaniæ Comites Secundum, cognomento Magnum.

b Imo Carinthiæ, de quo ad Vitam n. 75.

c Vide Annotata ad c. 15 Vig; item c. 13.

d Godefridus ab anno 1116 ad 1138, alias Gaufridus II, de quo Martyrologium Carnotense apud Samaritanos. Nono Kalend. Februarii obiit Gaufridus Episcopus Carnotensis, qui super Bituricensem, Burdegalensem, Dolensem, & Turonensem provincias, per annos xv sancte & religiose fundus est Legatione pro Innocentio: qui ecclesiam strenue rexit,

Dddd a ei-

A semper paratus, accepit a Ruolfode Barr, per cambium, curtem unam in Birtine, & tradidit eam B. Mariz, cum consensu totius sui Conventus, cum omnibus ad eam pertinentibus, silvis & campis, agris & pratis, cultis & incultis. Est autem jus curtis illius in omni silva, quæ ad curtem Comitum in eadem villa pertinet, dum post passionem glandium porci taxantur, quod & crannam vocant, Officialis Fratrum decimam omnium porcorum, vel denarios pro porcis accipiat; & in ditione utriuslibet curtis, si quod piaculum vindicandum fuerit, ut sunt furta, sanguinis effusio, & his similia, quidquid inde commodi pervenerit, Officiales utique Comitum & Fratres aequaliter inter se dividunt.

Enumerantur
alia ab
aliis obla-
ta

27 Curtem apud Walheim obtulerunt Alvardus & Wolhildis, venientes ad commissionem cum filiis suis: & in Erpeto viii jugera cultilis terræ, xv jugera vineæ, & fundum domus apud Pielcheim terram, persolventem xv solidos Sufatensis f. monetæ, & xv mancipia, quorum mares ix denarios, feminae xv solvent. Agna Abbatis de g. Frethena, & Stephanus frater ejus, dederunt allodium apud Merheim, quod solvit marcam unam gravis monetæ; tres statuas b. cum x. Reinbertus de Wiscele & Theodorus filius ejus, dederunt apud Veldvrig mansos 12 & dimidium, cum omni utilitate; viii homines censuales [ad censum] ceræ: apud Nereibich domum & fundum, solventem xii denarios. Davendrenses, Apud Birte Bertrudis dedit mansum, qui pendet xv solidos & dimidium Dusbergenfis & monetæ: Apud Leengele terram, solventem 111 solidos Davendrenses: in Diedeheim xxx nummos ejusdem monetæ. Hubertus de Oie dedit apud Magellheim medium pondo. Razo de Birte apud Hungese, 111 solidos Davendrenses. De eadem villa Rugerus, apud Ore, v mancipia ad censum ceræ. Volmarus Presbyter de l. Rese, apud Wetzevelt, xv maldaria siliginis & unum fabæ Apud Boemelvrig, Bernardus de Wisse, maldaria 111 siliginis, & totidem maldaria brasii ordeacii. Vietpoldus de Recken, apud Pellheim, dedit mansum unum, solventem solidos 111 Durtmundensis monetæ. Wiedekint de Dusburg allodium apud Hile, pendens x denarios.

C Trinitrudis ancilla Dei comparavit apud Rieneheim terram reddentem mediam marcam.

cum va-
riis juris-
dici-

28 Apud Buttreche pro Vertlero oblatum est allodium, unde solvuntur 1111 solidi. Ibidem dedit Fridericus de Butburge terrulam, quæ solvit xiv denarios Daventrensis monetæ; pondo, & 111 solidos Durtmundenses. Ibidem comparaverunt ipsi Fratres allodium quod præstat xv solidos Colonienfis monetæ. Gertrudis de Nervenich dedit pro anima Comitum Adalberti possessionem, quæ solvit 111 solidos & dimidium Durtmundenses, & unum mancipium. Apud Viscelo, Bertrad de Hogeslorehem, obtulit allodium, unde solvi debent xv solidi & vi denarii Colonienfis monetæ ad lumen ecclesiæ. Item mulier quædam obtulit bona, de quibus xviii denarii post mortem ejus incipient solvi. Megfridus quidam, commissionis suæ tempore, apud Kierbruch xv mancipia, cum allodio, quod solvit xxviii solidos Colonienfis monetæ & 111 statuas, hoc est tria noctis hospitia; excepta susceptione, qua suscipiendus est ille, qui inde censum desert; quæ erit cæna, & requies noctis & prandii in mane. Apud Kaste, Hugo quidam, pro filia sua, xxv nummos Dusbergenfis monetæ. In Hulse emerunt Fratres allodium, cujus utilitas xii denarii annui.

29 Bertolfus, Comes de Stroemburg, obtulit legaliter monasterio Sigenbergenfi mansos v, quos prædictus Cuno, ejus loci Abbas, consensu totius

Junii Tomus I.

Ecclesiæ illius, contulit in usus Fratrum Sanctis in monte Deo servientium. Hi mansi persolvunt solidos xv Davendrensis monetæ, porcos x, oves v; nullusque allodii hujus erit Advocatus, nisi tantum Colonienfis Archiepiscopus; ipsique mansioniles eodem modo putentur, quo ceteri eo loci S. Petri homines in pratis & campis, silvis & aquis. Arnoldus quidam de Kempene sendum, quod habuerat ab Almaro Coloniz Advocato, reddidit: quod D. Fridericus Archiepiscopus, ipso Arnolde petente, dedit B. Mariz, ob recordationem anniversarii sui. Hoc beneficium in Kempene primitus quidem 111 solvit: sed postmodum, invocato consilio, pro solidis datæ sunt duæ seminae; quarum posteritas dabit quod justum est. Apud Keilar Fridericus medium mansum, solventem 111 solidos Davendrenses, & 11 maldaria avenæ. Ante Clive, Renizo de Strale v jugera, quorum census 11 solidi Davendrensis monetæ. Agellum dedit Imo, pro filia sua, trium sextariorum hordei. Gerbergus de Seleheim mansum i apud Alsene. Azela de Bumele vi jugera. Ibidem Gela de Kalkere trutam in monumento duorum malderorum ordeï. Heribertus de Genepe, pro fratre suo Ereberto occiso, mansum unum Brakele, quod solvit vii solidos Davendrenses. Apud Rimagen, Manegaldus Xantenfis Canonicus, & supra nominata Bertad, comparaverunt v jugera vinearum, quarum medietas præfato vivente Clerico, reliqua pars eo defuncto Fratrum in monte erit.

30 Dominus Hildolfus Archiepiscopus, dedicans oratorium S. Martini in ipso monte, dedit possessiones domorum ix in Sanctis, quarum alie plus alie minus solventes, summam conferuat v solidorum, ad lumen ipsius capellæ. In monte Arnoldus Comes jugerum i. Adelheidis Sanctimonialis 111 jugera didit. Incampo Megeneete jugera sunt vii, ad montem pertinentia; quorum i Volmarus & uxor ejus, Wilhelmus ii, Videricus de Eile i, Rudolfus de Mageneete i, Amizia de Budveche, Rudolfus de Lo, Bezela de Megeneete ii. Apud Wentervelde, Henricus monachum professus, jugerum i. In Ebbecheren, Grunzelinus de Berenburch, possessiunculam xii nummorum. Gebhardus, Presbyter de Brutine, sub montem, medium jugeris. Amelune i, Snedo ii, jugera in monte. In saltu qui Hiese dicitur, æquale jus habebunt per omnia, prope homines utriusque curtis in Britine. Cuno, Clericus in Wissele, in Rimagen emit jugerum vineæ, deditque B. Mariz. Heribertus de Britine, allodium quod possederat in monte ad v jugera terræ; & tradidit e sensu suorum. In Lappeldal jugerum unum, a quodam Ingelgero, Hierosolymam profecturo, susceptum in dextro montis latere. Rugerus & Hermannus, frater ejus, dederunt agrum, ut putatur, ad quantitatem jugeris i. Gerhardus de Lattingen, ii jugera Sanctis.

31 Hæc, & si qua sunt alia, diversis temporibus, diversis in locis, a diversis utriusque sexus personis, Domino Jesu Christo, sanctæque Genitrici ejus perpetuæ Virgini Mariz in memoriam omnium fidelium vivorum & mortuorum legaliter in sepe dicto monte oblata & legitime suscepta sunt, Episcopali nostra auctoritate roboravimus; æternum Dei judicium, & judicariam sententiam imprecantes in omnem animam hominis, quicumque horum quippiam quocumque modo vel ingenio defraudaverit, vel defraudari consenserit; quamdiu vivit, expers sit omnium orationum, quæ in ipso monte, seu per totam sunt Ecclesiam; & moriens, partem accipiat cum illis, quorum vermis non moritur, & ignis

EX VA-
RIIS

Comite
Sigen-
bergenfi,

Frideri-
cis

atque Hil-
dolfo Ar-
chiepiscopi

Calis

Qua
omnia
ipse Ar-
noldus
confirmat

Dddd 3

EX VA- ignis non exstinguitur; quia peccatum eorum a facie
RHS. Dei numquam delebitur, nisi resipuerit, & digne
Deo satisfecerit. Acta in Monte Vurstenberg, anno

q Dominice Incarnationis MCXLIV, Indictione VII,
anno primo Domini Apostolici q Lucii, regnante
r Romanorum Imperatore, Occidentis, Conrado III
anno VII; Orientis, sub Emmanuele Comneno III.

32 His laudatissimis titulis, ut media taceam, quam
conformia etiam extrema fuerint, quoad Monasteriorum
erectionem, docebit ipsemet Norberti diploma, a Stra-
bovienti Abbate Vito nobis missum, sub hoc titulo: Quo-
modo Norbertus ecclesiam B. Virginis a Sæcularibus
ad Fratres sui Ordinis reduxit. Item de paupertate
loci, & quomodo Fratribus a novo providit. Tenor
Diplomatis hic est. In nomine sanctæ & individue
Trinitatis Ego Norbertus, Dei gratia Magdebur-
gensis Ecclesiæ Archiepiscopus Notum sit omnibus
tam futuris, quam præsentibus, quod ego statum
Magdeburgensis Ecclesiæ attendens, & eam sublima-
re in religione cupiens, & imminuta redintegrare,
& minus correctæ reformare, vel in melius mutare

Ecclesiam
S. Mariæ
de pauper-
tatem
inveniens

B studens; in ipsa Civitate reperi ecclesiam B. Mariæ
Genitrici Dei perpetuæ Virgini dedicatam, internis
& externis adeo attenuatam, ut & sacra recta ipsius
ecclesiæ omnino fere essent annihilata, & duodecim
Clericis in ea Deo deservire constitutis non suffice-
rent alimenta. Ex iis enim quæ ad illam pertinebant
ecclesiam plurima erant Militibus etiam in beneficio
distributa; quidam per negligentiam iacebant incul-
ta; quidam in aliorum usus usurpata, ita ut eccle-
sia fere irrecuperabiliter esset destituta.

Clericis
alibi col-
locatis,

33 Nos itaque paupertati eorum & frequentio-
rum querimoniarum condolentes, & ecclesiam magis
crescere, quam decrescere cupientes, monendo,
exhortando, suadendo, hoc ab eis obtinuimus; ut
de illa exeuntes ecclesia religiosi viris, communi
vita sub Regula B. Augustini degentibus cederent,
& se provisioni nostræ sine omni conditione crede-
rent. Ut autem ipsi in claustrali, sicut prius, di-
sciplina sub Decano viverent, ecclesiis aliis in ci-
vitate eos attrulavimus. Quosdam in ecclesia Bea-
ti Nicolai collocavimus; quosdam de bonis ipsius
ecclesiæ sustentavimus: Fratres vero nostros in ec-
clesia substitutos, pristinis ecclesiæ possessionibus &
justitiis donavimus: & pro ampliori pace & quiete
eos ad neminem, nisi ad nos & successores nostros,
respectum habere statuimus. Ut igitur hæc in per-
petuum inconvulsa permeneant, Banno Beatorum
Apostolorum Petri & Pauli & nostro confirmamus.
Conservantibus pax & remissio peccatorum. Si ve-
ro aliqua conditionis alicujus persona, studii nostri
laborem præsumpserit cassare, vel temerario ausu
pauperes Christi disturbare, vel aliqua occasione vo-
luerit eliminare, sit Anathema Maranatha usque in
diem Domini. Ego Elinderus subscribo, Ego
Uvvernus subscribo. Ego Wernerus subscribo. Ego
Sidagus subscribo. Ego Anselmus subscribo. Ego
Theodericus subscribo. Ego Siegebodo subscribo,
Ego Godescalcus subscribo. Actum est ab Incarna-
tione Domini anno MCXXXIX Indictione VII; IV
Kalendas Novembris, in suburbio Civitatis Magde-
burg, in Abbacia Beati Joannis Baptistæ.

om Pra-
monstra-
tibus
radis,

ANNOTATA D. P.

a Id est, Ecclesia Cathedralis Colonienfis, quam
Gelentus lib. 3. Syntagm. I, §. 4 a Williberto Archiep-
sc. edificatam ait anno 873, ejusque primarium Chorum
S. Petro dicatum; restisse autem usque ad annum circi-
ter 1248, quando eversa fuit, & nova hac edificari
cepta, cujus Choro eversis impostis fuit anno 1329.

b Geist Castellum, inter Monasterium Westphalia D
& Paderbornam urbes, via fere media situm est, ut
ipse vidi; habetque nunc ibi Societas nostra Domum
tertia Probationis, ex legato ultimi possessoris; vix ta-
men credo, locum hic illum intelligi, utpote remotio-
rem ab oppido Sanctis: sed alium; quem tamen nusquam
notatum reperio; sicut nec alia plurima successive no-
minanda loca; quare illi requirendis non immorabor;
sed Westphalicarum & Colonienfium rerum curiosi exa-
men dimittam.

c Malderium alias Maldrum, quantum simul fer-
vi ad Molam solet, a Teutonico Malen, molere, unde
& malter, Malder dicitur.

d Brasium, frumentum aqua maceratum, quousque
incipiat germinare, ac deinde siccatum, ex quo deni-
que commolito cerevisia coquitur.

e Cranna quid fuerit, necdum potui discere; licet
plures in Clivia fecerim interrogari.

f Susatum vulgo Soult, in finibus Marchie, post
Monasterium Westphalia opulentissimum habitum, etiam
nunc

g Prethona vulgo Vreden, de qua vide dista ad E
Piam num. 6.

h Statua, idem quod virga frumentaria: nam in
speculo Saxonicæ apud Congtum, ubi in textu legitur;
Duodecim vero virgarum cumulus tritici, notatur
in margine Acervus tritici duodecim habens statuas
... & quilibet statua clavos continet duodecim,
... in altitudine unius hominis statuarum usque ad
humeros. Unde apparet cymon. Infra tamen num.
146 tres statuarum expendantur, tria noctis hospitia.

i Davenport sive Daventia, vulgo Deventer, op-
pidum Transsalantia diocesis Ultrajedina, unum ex tri-
bus primariis, cum Suvalla & Campis.

k Dusberg, credo esse Duysberg in Clivia ad Ru-
ram, vel Dousborg ad Isalam in Zutphania.

l Resa munitissimum oppidum Clivia, ad dexteram
Rheni ripam, distat Sanctis leucas 3.

m Durtmund, amplum oppidum diocesis Colonien-
sis, inter Ruram & Lippam fluvios: cujus alteramque
jam dictorum antiqua potentia, ex jure propria mone-
re cudenta intelligitur.

n Stromburg, cum titulo Burchgraviatus hodie spe-
ctat ad Episcopatum Monasteriensem, inter Lippam &
Amisum; ubi creditur Q. Varus legiones amisisse.

o Si constaret hunc eundem esse, qui supra, S. Nor-
berti fratrem jam hic haberemus alterum fratrem Ere-
bertum: uterque fortassis ex eadem qua illo familia
commune habuerint cognomen de Geneppe.

p Hildolfus, nullus post Fridericum invenitur apud
Gelentum & Sammaribanos: quos hinc corrigas, &
præter Hildolfum S. Annonis Successorem, an. 1079
defunctum, intelligas Hugonem in Italia mortuo, ad an-
num 1138, successisse Hildolfum II, & aliquanto tem-
pore Sedem istam tenuisse ante Arnoldum, quem ipsi
faciunt immediatum Hugonis Successorem.

q Mobilis reperit in Necrologio aliquo hunc Lucium
Papam obisse eodem anno die 25 Augusti; ego vero
demonstrasse me puto in Paralipomenis ad Chronologiam
Pontificiam, non ante 13 Februarii sequentis defun-
ctum esse, quod etiam hic probatur.

r Chrysostomus vander Sterre in Vita vulgari S. Nor-
berti scripsit hoc monasterium Sandhmonialibus posse
fuisse traditum, qua temporum iniquitate coacta, de-
mum in Sandense oppidum migraverunt, ut jam su-
pra dixi.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex impressis Pragae atque Antverpiae.

CAPUT I.

Conatus pro obtinendo corpore, pridem in Belgio capti, in Germania promoti, effectu nullo usque ad Imperium Ferdinandi II.

Triplex
passus
Pragae
has de se
edunt;

SANCTISSIMI Patris Norberti consummata translatio, referentibus iterum ipsius in Monte Sion Pragae filiis, Fratribus Strahoviensibus, in lucem ibidem data anno MDCXXVIII; nostroque Bellando, necdum hisce studiis applicito, Mechliniam missa, le-
Boris alloquium sic orditur. Hoc jam tertium, amice Lector, tecum de S. Patre nostro, novoque nostri montis inquilino ac praeside, Norberto, loquimur: toties enim oportuit. Primo quidem cum modum narravimus, quo petita e Saxonia, accepta tandem, & in hoc regnum illatae fuerunt sacrae ipsius Reliquiae. Deinde vero, cum earumdem per omnem Pragam in Sionem montem, cum solenni latissimaque pompa translatarum triumphum oculis tuis exhibere conati sumus. Et nunc denique, quando sacri Corporis in proprium suum quoddam apud nos sive cubile sive solium collocatio (quam ob causas in Obituario nostro commemoratas eodem illo tempore facere non licuit) solenni sane ritu peracta, iisdem oculis tuis manu itidem nostra erat repraesentanda. Primum secundumque scriptum nec accepimus nec magnopere requirimus: utriusque enim ac tertii etiam vicem abunde supplet Vita, mors & translatio S. Norberti, anno MDCLXXI denuo recusa Pragae: utrumque tamen indicandum mihi fuit, quia utriusque, non item tertio, respondet Echo Norberti triumphantis, sive Commentarius eorumque ab Antverpiana S. Michaelis Praemonstratensium Canonico-

sed ante
tercium
excessus
Antver-
pia Echo
Norber-
ti.ex quibus
alii bra-
viorem,nos postu-
larem
narratio-
nem tenui-
mus.Praeterea
solicite
de corpore
sancti in-
ter hae-
reticos in-
honorati;

rum ecclesia, tam pro impetrandis S. Norberti nonnullis Reliquiis, quam pro iisdem debito cum honore ac communi civitatis laetitia excipiendis, peracta sunt, auctore R. P. Joanne Chrysostomo vander Sterre, ejusdem Ecclesiae Canonico & Priore, postmodum Abbate dignissimo, Antverpiae anno MDCXXIX. Ex istis narrationem suam composuerunt in Bibliotheca Praemonstratensi Pagius a pag. 405 ad 415, & Polycarpus de Hertoghe a pag. 461 ad 489, uterque post Vitam; sed brevius ambo quam dignitas vel exigit, licet pro suo Instituto satis, Ego praeterea & ex utroque unam conflaturus Historiam, omisso tamen hinc inde nonnullis ad rem nostram minus facientibus; exordior a posteriori, tamquam altius rerum gestarum seriem repetente, hoc modo:

3 Venerandum illud suum sub altari S. Crucis cubile S. Norbertus, magnus & ipse Crucis amator, quadringentos annos, & quod excurrit, in suo Magdeburgensi Mariano Coenobio tenuit: donec ibidem venenosus Lutheri, & aliarum ex orco emissarum haeresum afflatibus, miserandum in modum sacra Christi pessumdaretur Ecclesia. Tunc enim cum jam a filia Sion, Magdeburgensi illa olim tam celebri Ecclesia, SS. Adalberti, Norberti & aliorum sudoribus irrigata, laboribusque exculta, egressus esset omnis decor ejus; jaceretque venerandum illud animae beatæ depositum, Corpus, inquam S. Norberti inter pollutos illos Lutheri affectas inglorium; sancta Praelatos Ordinis Praemonstratensis cura sollicitare ac urgere coepit, tantum illum thesaurum haereticorum manibus eripiendi, & in locum tutum transferendi. Hæc porro in Parentem pietas

varios Ordinis Praelatos admodum sollicitos tenuit, ac inter illos D. Joannem Lohelium, ex Abbate Strahoviensi Ordinis Praemonstratensis Pragensis in Bohemia Archiepiscopum, qui cum D. Gasparo Questembergio, suo in Abbacia successore, ab annis viginti & pluribus in hoc negotium sedulo intendit; tum etiam imprimis D. Joannem de Pruetis, totius candidissimi Praemonstratensis Ordinis dignissimum Generalem, mirum in modum, ut par erat, ante quadraginta fere annos sancta hæc solitudo affecit. Vir enim ille & doctrina & pietate eximius, sed & scriptis clarus, ut divino plane munere Ordini Praemonstrato supremus Magister obtigit, ita decorem ejus ac dignitatem indefesso zelo admodum promovit; privilegia ejus confirmari ac augeri curavit; Ordinis sui coenobiis plurimis visitatis, disciplinam restituit; & vero, qui multa & magna praestitit, nisi temporum turbatissimorum obstitisset iniquitas, majora praestitisset. De sanctissimo etiam Canonici Ordinis Praemonstratensis Fundatore optime meritis est, quod accito in petitionis suae communionem Cardinale Philippo S. Sixti, dicto Boncompagno Ordinis Protectore, a Gregorio Papa XIII S. Norberti cultum amplificari; eidemque, jam dudum inter conscriptos caeli Patres adjecto, solenne festum decerni impetravit: cujus etiam quod in haereticorum terra etiamnum inglorie delitescerent sacrae Reliquiae, quo potuit studio inde eripere sategit.

3 Extat hujus rei in Archivio nostro S. Michaelis Antverpiae non obscurum testimonium, in Diplomate quod ad D. Dionysium Feyten, ad D. Michaelis Abbatem, anno salutis reparatae MDCXCVI, majiori Sigillo suo munitum dedit: quod hic subi-
ciendum duxi. Joannes de Pruetis, in sacratissima facultate Parisiensis Doctor Theologus, permissio-
ne divina & sanctae Sedis Apostolicæ gratia incliti
monasterii S. Joannis Baptistæ Praemonstratensis
Laudunensis diocesis humilis Abbas, & totius
Ordinis Caput & Reformator generalis; dilecto
nobis in Christo filio & Confratri, Dionysio S.
Michaelis Antverpiensis Abbati, salutem & pater-
nitatis affectum. Quadringentesimus & ultra annus
agitur Divum Norbertum, monasterii nostri Fun-
datorem, & Ordinis Institutorem, & Magdebur-
gensis Archiepiscopum, ad Sedem beatorum com-
migrasse; Et quia Dei gratia, qui mirabi-
lis est in Sanctis suis, ejus sacrum corpus in mo-
nasterio B. Mariae adhuc integrum manere, jam du-
dum certiores facti sumus; incultum tamen, inhono-
ratum & spretum, propter haereticum in illis partibus
nimis tenaciter grassantem; Tibi per praesentes man-
damus & rogamus, ut si quos viros pios nactus fue-
ris, qui illud sacrum corpus absque ullo tumultu
religiose possint transferre, in tuum monasterium S.
Michaelis, ubi multa per eum Deus est operatus;
& inde ad nos, ubi prima sua sedes fuit, & Ordinis
principium & origo est, tempore opportuno trans-
ferri possit; & honorificentius quam ubi est vene-
rari, & a catholicis Christianis, & a nobis po-
tissimum

Joannes
de Pru-
etis Ge-
neralisAntver-
piensi Ab-
bati man-
das;ut illud
ad se
transferretur;

EXTIM- tissimum coli, tamquam Pater apud Deum trium-
PRES- phans, & pro nobis interpellans. Rem tuo nomine
SIS. dignam, nobisque & toti Ordini gratissimam facies,
 & nos de omnibus commones facies. Præmonstrati,
 tertia Aprilis, anno millesimo quingentesimo nona-
 gesimo sexto.

4 Quia vero Dionysius Abbas, rei familiaris, pro-
 pter exulcerationem horum temporum injurias, &
 gravissima damna quæ Antverpiana ejus S. Michaelis
 ecclesia passa erat, non modicis premebatur angus-
 tiis; idcirco in hoc Translationis negotio nihil ef-
 ficere valuit: sed nec D. Christianus Michaelius,
 qui in demortui Dionysii locum anno MDCXIII
 mira omnium gratulatione suffectus est, etsi peculia-
 ri erga S. Norbertum ejusque sacrum Corpus trans-
 ferendum, ut & erga ceteros Ordinis sui viros san-
 ctitate illustres (quos picturis exprimi curavit) de-
 votione ferretur; eandem ob causam, sed & ob ac-
 cidentum nimis Prælatum suæ tempus, (quippe quam
 vixit per annum tenuit) quidquam etiam præsta-
 re potuit. Extimulabant interim mirum in modum

P ejus pro hac Translatione tentanda eximium zelum,
 tum pius ejus in Sanctum affectus, tum, quod Ant-
 verpiensem Episcopum Joannem Miræum ac alios
 ejusdem Ecclesiæ Primores, magnis etiam impensis
 sanctum illud Corpus pro Cathedrali sua, non ita
 pridem vindicare conatos esse, intellexerat. Admo-
 tus est clavo ecclesiæ S. Michaelis anno MDCXIV,
 D. Matthæus Isselius, vir vel eam ob causam im-
 mortali memoria dignus, quod pro impetrando ec-
 clesiæ suæ S. Michaelis hoc sanctissimi Norberti Pa-
 triarchæ nostri ac Antverpiensium gloriosi Apostoli

corpore, non parum operæ ac impensarum posue-
 rit..... Hic cum prima vice Bruxellas peteret,
 Serenissimis Principibus Alberto & Isabellæ acturus
 gratias, ob nominationem, quam dignati erant face-
 re, personæ suæ nihil tale suspicantis, sed & cum
 lacrymis deprecantis, ad Prælatum dignitatem; hu-
 mili obtestatione, una cum Conventu ecclesiæ suæ,
 ab iisdem Principibus petiit, quatenus pro ecclesia
 sua S. Michaelis, quæ iisdem suis Celsitudinibus

C Antverpiam excurrentibus gratissimum ad Scaldis
 prospectum hospitium præbere solet, dignarentur im-
 petrare thesaurum sanctissimi Corporis B. Norberti:
 æquum enim esse, ut ubi palæstra laborum ejus fue-
 rit, ibidem etiam de subactis hæresibus in corporis
 sui Translatione redivivus Antverpiæ Apostolus trium-
 pharet. Nullibi melius, quam in oculo hoc urbium,

ejus cultum propagandum; ejus uti Clerus admo-
 dum exemplaris, ita Magistratus populusque pietati
 valde deditus: nullibi etiam eum tutius asseverari pos-
 se, quam in munitissima hac urbe: sed & nullum
 alium locum æque sibi, præter ipsum totius Ordinis
 Præmonstratense Archicœnobium, ad ejus sacra Li-
 psana obtinenda, jus majus prætere, pluresque
 titulos allegare posse: quippe qui illum tamquam Apo-
 stolum suum speciali quotannis cultu & honore, cum
 tota Antverpiana diocesi, veneretur ac suspiciat.

Hæc & alia quæ servire poterant prudentissimo Prin-
 cipi magis inflectendo allegare curavit; quibus eum-
 dem permovit, ut cœnobio huic nostro favorem su-
 um benigne addiceret.

5 Non destitit interim Prælatum occasione hac uti:
 quin conciliatis sibi in illum finem viris aliquot ma-
 gnis Aulae Primoribus, ac inter eos Excellentissimo
 Arausiorum Principe Philippo Guilielmo, qui opem
 etiam suam addicerent; eisdem Serenissimis Prin-
 cipibus, dum non ita post cum Aula sua Antverpiam
 excurrentes, oblatum in cœnobio hospitium accepta-
 rent, eandem piam petitionem suam de obtinendo
 S. Norberti corpore, qua potuit instantia coram ite-

rum renovavit; sed potissimum Alberto Pio, qui D
 verbis humanissimis se ejusmodi petitionem gratam
 & ratam habere declaravit.... Cum vero ita multo
 post Principes Antverpiam excurrerent, Xciii nomine,
 idem suppliciter petiit. Etsi autem constet Sereniss.
 Albertum pro obtinendo Corpore sacro, etiam alio-
 rum cœnobiolorum Prælati, ac imprimis Bonæ Spei,
 id ipsum instanter flagitantibus, non exiguum ope-
 ram ac curam adhibuisse, eum tamen

postquam fata tulere,

Promeritum meliora poli cum Numine regna;
 Conjux, sanctorum sociæ indefessa laborum.

Pertendit magis curas Isabella mariti.

Quin & eidem studio intendisse scimus non solum
 Saxonie Electorem, sed & Leodicenses Principes
 ac S. R. I. Electores Ernestum & Ferdinandum Ba-
 varos; item Fredericum Iulium Cardinalem Sol-
 leranum, ac alios; sed imprimis præmemoratos Lobo-
 lium sanctæ memoriæ nuper Pragensis Archiepi-
 scopum, & Gasparem Quessebergium Abbatem
 Strahoviensem ac Siluensem; qui ante complures
 annos non semel conati sunt gloriosæ mem. Cæsa-
 ris Rudolphi II auctoritate impios sacri thesauri in-
 cubos expugnare, etsi hætenus sine effectu: quod
 Invictissimo Cæsari Ferdinando II, qui cum tanto
 divinæ gloriæ incremento ac fidei Catholicæ propa-
 gatione hodie felicissime regnat, inter cetera Impe-
 rii sui decora gloria hæc servata esset. Hætenus
 Antverpienses, in sua Echo: nunc cum Strahoviensibus
 progredior.

C A P U T II.

Cæsaris voluntati Magdeburgi exposte con-
 sentit tandem Magistratus, res ta-
 men non peragitur.

6 **A** Nnus erat Æræ Christianæ supra millefi-
 mum sexcentelimum quintus & vigesimus,
 quando Reverendissimus noster in Christo Pater
 D. Gasparus a Quesseberg, natu Colonien-
 sis, monasterii titulo S. Mariz in Monte Sion, vulgo
 Strahov dicti, e regione arcis Pragensis siti, Ab-
 bas; diu ante sollicitèque, re cum animo suo ac
 suis pertractata; & voluntate Numinis, quantum
 fieri potuit, exquisita implorataque, tandem tenta-
 re certus, vii Idus Novembris domo ad Cæsarem
 profectus est; jussu piissimi Principis & auctori-
 tate primum impetrata, sanctum negotium aggres-
 surus. Erat id temporis Cæsar in Pannonia infe-
 riori, Sempronii, hodie Oedemburgum vocant, ubi
 actio regni Conventu Ferdinandus filius in Regem
 Pannoniarum electus & continuo inauguratus est.
 Eo Abbas cum venisset; libello dato Cæsari sup-
 plicavit. Summa petitionis erat; uti, pro suo illo
 summo in Dei Sanctorumque ejus honorem studio,
 auctoritate sua pulcherrimum opus Cæsar ipse ini-
 tiare vellet: quo opere effecto, Boemiz regno,
 certum præsidium, divinæque protectionis pignus,
 & gaze omnibus Indorum opibus potior; Ordini
 Præmonstratensi, qui adeo in Boemia, aliisque he-
 reditariis ditionibus & florisset aliquando, Rei-
 publicæ multum utilis; & modo felicitate, favore,
 liberalitate Cæsaris monasteria, fundos, census,
 prædem violenta grassantis impietatis manu diruta,
 erepta, occupata, sanctissime reponentis, reslo-
 resceret, illi Ordini cum universo, tum maxime in
 locis inenarrabile de reddito Patre gaudium, &
 incomparabile cimelium; sibi denique augustæque
 Familiz suæ, cum apud Deum & amicum ejus
 Nor-

*et merito
illo etiam
illa*

*non
varii
Principes*

*nihil ta-
men per-
agitur.*

*An. 1625
in Hun-
gariam
ad Cæsa-
rem pro-
fectus
Abbas
Pragensis*

*supplicat
ut recupe-
rando cor-
pori velis
intendere.*

*sed nihil
agi potuit
nec quæ ad
an. 1614*

*quando
Albertus &
Isabella
supplican-
tium ess.*

*favore de-
siderio ih-
siam
æque.*

*Et favo-
rem qui-
dem illi
addixit.*

A Norbertum gratiam ac tutelæ auctoris meritum, cum apud pios omnes, qui sunt & erunt, gloriosissimi nominis æternitatem, omnisque semper boni imprecationes, sacratissimi sua Majestas assignaret.

*per suum
prope
Magde-
burgum
cum co-
piis Le-
gatum:*

7 Venisse nunc opportunitatem rei peragendæ, quantam ne sperare quidem licuerat hætenus. Illa utendum. Scire se, potentium aliorum in vicina

*perque
ipsummet
Abbatem:*

Bojaria, in Belgio longinquo, ad hunc thesaurum converti oculos & manus extendi. Illos anticipandos esse: omnia nunc in proclivi posita: non alio opus esse, quam a sua Majestate mandato ad D. Aldringerum Legatum Legionis, & Generalem in castris ibi ipsius Commissarium, virum fortissimum simul ac prudentissimum, jam in vicinia civitatis habentem stativa; omniumque illic rerum huc faciendum optime conscium, & alioquin hætenus ad ipsius sanctæ rei negotiationem per se valde promptum; qui litteris a sua Majestate ad ipsos Metropolitanos Collegas, & ad cœnobii supra memorati nunc inquilinos instructus, aditurus homines ipse, ac facile quod optatur effecturus sit. Ac ne fraus ulla, vitiatis fortasse sacris Reliquiis, profanisve suppositis, intercedere possit; se Abbatem in Saxoniam proficisci, & monumenti resignationi, ignoto habitu, præsentem adstare, ac manum operi una ad-

*Anno
Cæsar, &
litterar
expedit:*

moveere paratum esse: jam enim ante annos aliquot aditum sibi locum omnem & exploratum. Corpus ipsum ubi impetrare & auferre contigerit, in Boemiam fideliter illaturum; in sui que monasterii oratorio, ad æternam Regni custodiam, magnifice collocaturum. Cæsari, sponte sua in ejusmodi celestium thesaurorum acquisitionem intentissimo, rei, cum utilis in commune, tum nomini suo plurimum gloriæ, petitio vehementer placuit. Quare mox ad D. Joannem Aldringerum ante memoratum litteras dedit ipse; jussitque omnem in hoc opus sollicitudinem, diligentiam, industriamque conferret. Ad Fridlandiæ quoque Ducem, copiarum illic suarum delectum Imperatorem; denique & ad Metropolitanos Collegas, ad cœnobii Præpositum; ad Senatum. Quas singulas e Germanico transpositas huc adscribere brevitatis causa superselemus.

8 Hac optimi Cæsaris voluntate, gratia, litteris, D. Abbas lætissimus, atque ad conandum instructissimus, pridie diei D. N. Jesu Christi anniversaria commemoratione natalis, Pragæ reversus est. Inde, solennibus pro more & ex animo operatus, rebus

*Prosci-
sciunt
Abbas
Januarii
sequenti;*

domi ordinatis, anni proximi Januario, ipsis mensibus Idibus in Saxoniam, ut assignato Commissario adjungeretur, iter arripuit. Eum jam litteris suis convenerat, significans, quid a Cæsare constitutum esset; simulque, quando ad ipsum, & quo veniendum esset, consulens. Ad quas Commissarius & statim & secundo rescribens, quid fieri oporteret, docuit; ac petiit festinari. Ut igitur Praga Lipsiam, inde Saxonum Hallam (quo veniendum esse monuerat Commissarius) ventum est; eodem post octiduum demum, expeditione quadam militari tantæ moræ necessitatem faciente, Commissarius accessit, una cum D. Collalto Comite, Cæsarei bellici Consilii Præsidente, Tribuno Militum, & copiarum illic supremo quem vocant Mareschallo; qui etiam ipse magno studio ferebatur in sanctum negotium, consiliaque sua & opem liberaliter conferebat. Ibi tum inter eos convenit; ante omnia Metropolitanis aperiendam esse Cæsaris voluntatem, eorumque tendandos animos. Sed incommodum acciderat per eos dies, quod omnes ad unum Magdeburgo, ob exortas inter ipsas ac cives similitates excefferant, alius alio varia in loca dispersi.

*et re
Halla
consulta-
ta;*

*indicatur
voluntas
Cæsaris*

9 Itaque Commissarius litteris VVittenbergam, ubi tunc Conventum agebant, datis, eos adiit; cum

ostendens esse, quod sibi Cæsar injunxisset, & ab eis illis velle; tum petens, vel aliquos e suis ablegent, **PRESSIS** vel locum ubi convenire placeat, designent. Missæ simul quæ ad eos erant a Cæsare litteræ: quibus & suas Fridlandiæ Dux, copiarum summus Imperator, addiderat, Collegii Decano inscriptas; vehementer petens, ne quam ex ore Commissarii coram intellegenduri essent, Cæsari, atque adeo & sibi, gratificandi opportunitatem ullo modo præterire sineret ipse, vel a Collegis præteriri. Illi duo e suis ad Commissarium Dessam, Anhalti Principis oppidum ad Albim situm, ablegant; per eos, quid Cæsar vellet, cognituri. Ibi Commissarius (cum subito graves ob causas, a Generale Asserslebiæ noctu evocatus, biduum abfuisset) ad eos venit, & humanissime compellatis prolixè rem omnem exposuit; ostendens insuper, quantum intersit hoc rerum statu habere propitium Cæsarem; occasionem offerri, quæ illum, nullis suis impendiis, amplius quam ullius auri profusione, demereantur. Plura adjecit, quæ videbantur ad persuadendum congrua. Quibus auditis illi ad Collegas suos, VVittenbergæ collectos, dicunt se relatu- **E**

Commissarii Cœpistuli Magdeburg.

Verum ut illuc diei itinere reversi sunt; eos conventu soluto, frivolis rationibus prætextis, recessisse comperiunt; datisque ad Commissarium litteris, quam primum exponunt. Rogare, factum benigne interpretetur operam daturos, uti paulo post iterum convenient. **E**

10 Inurbanitatem datis iterum litteris acriter infestatus, exprobrat hominibus, quod tanti eis summus Orbis ipsius Magistratus non fuisset, ut unius diei morulam patienter ferrent. Petit, allaborent delegati; ut eo magis maturato responso accusationem contemptus Collegium avertat. Respondent illi, iterum purgationem suorum ingeminantes, fore ut brevi rursus convenient: optima pollicentur. Itaque non paucorum sub hæc dierum inutilis & molesta mora D. Abbati devoranda fuit. Evenit interea, ut expeditione aliqua suscepta D. Henricus a Schlick, Comes in Passaun, &c. S.C. Majestati & ipse a Consiliis, Tribunus Militum reique tormentariæ summa cum potestate Præfectus, cum copiis per Dessam iret. Is, propietate sua studioque in honorem Dei & Sanctorum incomparabili, cum D. Abbate multis & candide (nam ea quoque virtute plurimum excellit) egit de re proposita; recepitque certo se effecturum, ut ipse voti compos fieret; comitaretur modo, viamque qua duceret militem, secum insisteret: intra quatrimum omnino se cum eo & Commissario iturum Magdeburgum. Credere **F**

admissionem copiarum civitatis, 21 Febr.

se plane, decreto & ope Senatus, prætermittis aliis id agendi rationibus, quod Cæsar vellet, posse effici. Itaque pergente in hosticum una D. Abbate, munitioribus aliquot propugnaculis triduo captis, quarto Magdeburgum die ventum est. Erat is dies alter & vigesimus Februarii, Dominicæ ipsius Quinquagesimæ. Senatores Urbis de Comitibus adventuante certiores redditi, in suburbium obviam exierunt; & honorifice per Urbem deductum ad hospitium, cui aurei Brachii insigne, comitati sunt. Ibi magnifice, promptissima liberalitate, sumptu publico, Comitum & comites exceperunt.

11 Continuo Commissarius credentiales suas apud Senatum profert; quidque a Cæsare sibi injunctum sit, ostendit. Comes simul magnæ auctoritatis instantiam de se addidit: magnum cito ac facile lucrum facturi, Cæsari obsequerentur: dimitterent Reliquias istas, rem apud eos projectam nulliusque pretii. Præposito quoque cœnobio, quod habebat sacrum Corpus, Cæsaris litteræ redditæ sunt. Ille, simulatione valetudinis Commissario sui copiam facere abnuens, postera die in suburbanum rus sese ab-

EX IM- abstulit. Adum subinde cum hominibus ejus, qui
PRESSIS sibi Conventualium & locum & nomen tam inique
quam false usurpant, nihil quæm Religiosi Fratres
ac filii S. Norberti minus. Et hi docti artibus Præ-
fecti sui, variis commentis prætextisque difficultati-
bus petitionem eludebant. Constituit tamen tan-
dem Senatus (ubi Metropolitanorum consensus im-
petratus sit) facere quocumque modo, ut volunta-
ti Cæsaris mos geratur. Atque ita postquam, & ite-
rum & pluribus, cum Conventualibus frustra actum
fuisse, quinto Kalendas Martii die, qui Cinerum
erat, Magdeburgo, non sine capitis periculo, nisi
scelopetariorum Quinquagena stipati fuissent, excef-
ferunt. Postridie Asterslebiæ, ubi prætorium Gene-
ralis ipsius tum erat, D. Abbas venit, Principem
salutaturus; eique valedicto & actis gratiis, domum,
moræ ac diuturnioris a suis absentiz tardio, reditu-
rus. At reditum is ipse dissuasit. Jam enim sacras
Reliquias illas & clam & palam a maximis Prin-
cipibus vehementer expeti; eos, si ipse abcesserit,
potituros. Pollicebatur, se scripturum Senatui; &
hortaturum, præsentem occasionem Cæsari se pro-
bandi minime prætermittat. Facile ab ita suadente,
D. Abbati persuasum est; ut est spes credula, &
pro desiderii modo semper longius se extendit.

B 12 Contigit inde paucis post diebus, Reipublicæ
causa Senatores adire Principem. Itaque occasione
usus, diligenter eos, oblatam Cæsari gratificandi fa-
cultatem effluere ne paterentur, commonuit. Sub-
inde Collegæ, nunc huc, nunc illuc indicebant
Conventum. Tandem aliquando Torgaviz collectos,
cum Princeps, tum Commissarius, litteris ad con-
sentiendum Cæsari diligenter iterum cohortati sunt.
Rescriptum ab iis ad Commissarium, interesse, ut
coram colloquantur: petere, Lipsiæ, aliore securo
loco sese convenire dignetur. Commissarius Lipsiam
id temporis, tamquam longiuscule distantem, minus
rebus suis & publicis opportunam videri, respon-
dit: desiderare, ad propiorem aliquem locum e
suis aliquos, quo & ipse venire possit, ablegent,
Tandem ab illis, Torgaviz congregatis xxii Mar-
tii die, consensum est: eumque consensum Torga-
viz, scripto solenni & oblatione, ipsi contestati
sunt; Placere, Sacrum Corpus tollatur, & Cæsari
repræsentetur. Reliquum esse, ut modis quam ma-
xime congruis tollendi ineatur ratio. Commissarius
de omnibus D. Abbatem illico reddit, in suo ad
Pontem Vessanum propugnaculo, certiore. Dum
hæc inter Commissarium & Collegas ultro citroque
aguntur, altera parte D. Comes a Schlick Senato-
res urgere pergit. Erat per eos dies Magdeburgi
Tribunus militum D. Pechman Cæsareanus; hunc
Comes missis quotidie tabellariis monebat, ut præ-
sens jam illic, omnibus persuasionum rationibus in-
sisteret, Cæsari hac opera plurimum gratificaturus.
Is igitur e Magistratu potissimum quemque præhen-
sare, occupare, idoneisque rationibus conciliatos im-
pellere studuit ad maturandum. Quotidianis fere
litteris Comitum & D. Abbatem, quid fieret, quantum
promoveret, edocebat: nullo se fine, nulla mora in-
stare operi: nihil rerum prætermittere, quas idoneas
existimet ad persuadendum aut movendum: quemdam
ab Administratore delegatum intercessione sua facere,
ne certi aliquid constituatur: incredibile esse, quanta
cum id genus hominibus circumspeditione agendum sit.

C 13 Tandem ubi Comes Senatui per litteras o-
stendit; Collegas jam consensisse; inquirens, num
porro ad reliquas difficultates vincendum potestate
sua (ubi res postulare) cooperari, ac venienti D.
Abbati in omnem casum assistere parati sint; illi
omne auxilium stipulati, D. Abbatem, qui non

procul urbe paratus in eventum aberat, omnino se. **D**
curum esse, ac procedere jussit. Itaque D. Ab-
bas, quadraginta cataphractorum præsidio tutus,
processit. Verum non nisi leucam ab urbe cum jam
abesset, substitit; nisi designari, qui deducerent ob-
viam venirent, non ingressurus. Postridie igitur
ejus diei (erat is dies v Kalendas Aprilis) Secre-
tarius Civitatis curru vestus occurrit; & D. Abbatem
humaniter compellatum, nemine fere animadver-
tente, perduxit. Altero statim die missi a D. Ab-
bate, cum Conventualibus qui agerent, ac porro
Metropolitanos solenniter jam annuisse ostenderent:
num & ipsi denique ad obsequendum Cæsari se com-
parassent. Simul redditæ a Commissario ad eos li-
teræ; quibus ipsos accurate compellans, memores
faciebat promissi nuperi: consensuros scilicet, ubi
Metropolitani consensissent. Jam eos consensisse.
Reliquum nunc esse, ut & ipsi. Verum ubi se com-
prehensos vident boni Fratres, posita simulationum
larva, manifestos se faciunt; neque se, nisi homi-
nis cujusdam, unde se pendere aiebant, assensum
petitores prius impetrent, assentiri aut velle, aut
posse rotunde asserunt. Erat is inter capita facio-
nis, unus e primis choragis perduellium, Cæsaris
hostis manifestus.

E 14 Spe ergo conatuque homines illos inducendi
abjectis, D. Abbas totus ad Senatum conversus, ex-
hibitis, quæ ad eos iterum a Principe Generale ipso
dabantur, litteris, per Tribunum Pechman orat, sto-
lidissimam hanc Fratrum illorum Portionistarum
(sic quoque vocant) petulantiam auctoritatis suæ
admotu compescant; neque ab ineptis hominibus
Cæsarem Maximum ludificari longius patiantur.
Illi per aliquos e suis D. Abbatem convenientes;
facturi quod peteretur, inter alia rogant, Privilegio-
rum sanctionem a Cæsare ut impetrare allaboret:
tum quod ad urbis tutelam meditentur, ut impe-
trata item Cæsaris clementissima voluntate, perfec-
re liceat: quin & adversus quoscumque hujus rei
causa, nunc vel olim litem eis aut molestiam in-
tentaturos, Cæsar, cautum ut velit. Se porro datu-
ros, qui assisterent pro tutela; nec ulla auctoritatis
aut potestatis suæ parte defuturos, quin Reliquiæ
concupitæ tollantur. Respondit D. Abbas, quod Cæ-
sari decorum, quod se dignum, quod illis idoneum.
Hos inter mutuos sermones, ecce qui nuntiet; ve-
nisse ab Administratore delegatos, qui Senatum e
vestigio dari petant, relaturis, quod a Domino suo
referri missi sunt. Datus postridie Senatus in Curia.
Ibi, qui missorum Princeps erat, multa dixit. Caput
dictorum: profiteri Principem, Dominum suum,
Administratorem Magdeburgensem, & jam hic pa-
lam contestari; Senatus si quid eorum, quæ petun-
tur, annuat, pro injuria sua se habiturum: itaque
viderent quid faciant. Et minime vero decere ho-
mines Evangelicos, religiosissimi populi Præsides,
tam sordide idolomaniz se præbere cooperarios.

F 15 Mansit tamen Senatus in sententia. Itaque ad
vesperam ejus diei D. Abbatem hortantur, pergat
noctu sub horam decimam cum suis, adscitis in opus
operis, ad monasterium: se contra periculum, si quod
forte occurrere posset, provisos: eat modo securus,
ac voto suo maximo, nemine prohibito potitur.
Fecit D. Abbas, quod hortabantur, deducente nobili
viro D. Henrico a Mengersen, contendit cum suis
ad monasterium. Nox inibat post diem proximum
ante Kalendas Aprilis. Verum ingressi locum, a
militibus Administratoris, qui illic, insciis Senatu
& nostris, excubias simul & epulas agebant, cum
gladiis & bombardis hostiliter irruentibus, excepti
sunt. Ea improvisa res puncto temporis omnes
quot-

non so-
men me-
ra obji-
ciuntur.

Rem ur-
ges Dur-
Walthe-
nius.

Et 22
Martii
consensus
extorjue-
tur.

sum pro-
suaso or-
tam Ma-
gistratu.

etiam con-
fessus.

Abbat in-
red:ur
28 Mar-
tii,

Et a Co-
ventuali-
bus S.
Maria
promis-
sum cor-
poris sigil.

E
Illi ter-
giversan-
tibus,

itaque
appe:la:ur
Magi-
stratus.

intercedit
Admini-
strator,
F

Et arma-
ta manu
rem, 31
Martii
agendum
prohibet.

*vim vi
reprimere
vult Ma-
gistratus.*
A quotquot venerant dissipavit; temporis illius tenebris debentes, quod nemo fuerit ab insequentibus trucidatus. Profunda igitur nocte ad hospitium Tribuni militum Pechman, quocum Consules ab eo inviati cenabant, reversus D. Abbas cum successum narraret, Consules indignitate rei commoti, mox se inde proripuerunt, & horæ circiter intervallo prima noctis hora peramanter D. Abbatem, ut se invisere quam primum ne gravetur, orant: interesse, ne tanta ignotorum hominum intra muros, in medio civitatis, temeritas impune ferat. Ivit D. Abbas, pluribus comitatus; & invisit. Mox Consules execrari denuo factum; ostendere, gravissime sibi displicere, quod aliter ac speraverant evenisset. Non se permissuros, ut sic velut spreti nebulonibus ludibrium sint. Interesse pro vindicanda auctoritate sua opus repeti & absolvi. Pergeret modo ipse: se vires eas opemque collaturos, quibus deinceps nemo obsisteret.

*Abbat se-
ditionem
formi-
dant;*
B Verum D. Abbas, quia rem in seditionem spectare animadvertibat, neque vanus metus esse videbatur, ne turbulentis, plerisque concurrentibus, stante ex adverso Magistratu, ad sanguinem & cædes veniretur; in postera diem censuit differenda omnia. Minus Cæsaris auctoritate dignum videri, quasi furtim, nec nisi tenebrarum beneficio, honestissimæ voluntati ipsius satisfieri. Cupere igitur se, ut in Cæsarem observantiam palam probent, ac plurimum e suis conscientia assensuque decernant. Placuit statim consilium. Et quidem Consulum prius magnoreverentia affectu rogavit Dom. Abbatem, paulisper subsistere vellet, & temporis, quantum ex nocte, in veniens mane, reliquum esset, moram patienter ferre: quam primum illuxerit, se omnium, qui Magistratum gerant, suffragia lecturum. Die exorta, novus ab Administratore Delegatus venit in Curiam; eandemque Principis sui contestationem magna voce ingeminavit. Senatus autem, non satis plebi fidendum ratus; præsertim quod jam quorundam inaudiri murmur coepisset; sub meridiem tandem constituit, ante sequentem diem nihil decernendum esse; quo & Centum-virorum, qui multitudinem representant pro eaque pronuntiant, suffragia audiantur. Quare D. Abbati & Tribuno Pechman nuntiata, eodem illi momento urbe excedere statuerunt; relicto in ea Nobili viro D. Henrico Mengerssem, qui opperiretur eventum rei; ipsis quod accidisset, relaturus.

CAPUT III.

Expugnata pervicacia civium, redit tertium Abbas, securosq; reddit de Cæsaren clementia.

*Egressus
urbe
Abbas*
17 Itaque pridie Kalendas Aprilis excedentes, in oppidum Kalbe, ubi Comiti a Schlick stativa erant, profecti sunt. Trecenti circiter ab hostibus missi, suburbium quo transeundum nostris erat infederant; qui egressos adorirentur & cæderent: verum ii metu cataphractorum, qui ad centum numero nostros stipabant, nihil ausi sunt. Magna civium multitudo, conscia insidiarum, se effuderat in spectaculum: in civitate res tumultui proxima videbatur. Tercio inde die, qui erat postridie Kalendas Aprilis, literæ ad D. Abbatem veniunt a supra nominato D. Mengerssem, quibus, quid interim in civitate geratur, aut gestum fuerit enuntiat. Pridie Centum-viros non convenisse: causâ, a quadraginta Administratoris equitibus &

turmæ Præfecto occupatum monasterium: eos tam-
men sub vespere excedere a Magistratu jussos, PRESSIS locum iterum deseruisse. Jam in Curia magno Conventu rem tractari: quo exitu, se quam primum nuntiaturum. Ceterum, vehementes ad Senatum ab Administratore venisse litteras; eum plebis animos sibi adducere; plurimum hunc conatum qui conclonantur adjuvantibus. Ex eo numero hoc ipso die quemdam, sententia e Dominicæ Passionis historia abusus, Magistratui in probum Cæsaris insultasse. Erat sententia: Si hunc dimittis, non eris amicus Cæsaris. O os improbum, & S. Stephani grandine complendum! Adeo illis in Tiberium Ferdinandus versus est; in Pilatum, proximus Magistratus: adeo nos Christum occidi, petimus; quia Christi amicum honoratum cupimus. Sed pergamus.

18 D. Abbas extemplo respondit; non tam dolere sibi, rem pro voto sanctissimi Cæsaris & suo non successisse, quam D. Mengerssem tantam industriam, studium, conatum, fidem in hoc negotio periisse; neque sine evidenti periculo diutius illic jam hære: sibi hoc quidem tempore omnino desistere, constitutum esse. Credere, nondum viro Dei placere, ut ossa sua illud cubile, quamquam neglectius, mutent honestiori: manere integram in futurum spem: quod differatur, non auferri. Rogare, nec unius verbi in posterum super hac re jacturam velit facere, seque quam primum periculo eripiat: minime Cæsari placere, ut cum multorum ac fortassis etiam publici alicujus tumultus discrimine, hoc piissimum ejus desiderium ipse prosequatur: se amplissimi prudentissimique Senatus studia & optimum affectum sibi in commodiora tempora reservatorum: orare itaque, ut sine majoris periculi expectatione, civitate excedat: sibi aullos unquam dies fidei & industræ ab ipso impensæ inducturos oblivionem: sed omni modo, loco ac tempore ad vicissim obsequendum in procinctu fore; idque re potius, quam talentis verborum, ubinque poterit demonstraturum. Itaque pridie Dominicæ Palmarum, quæ in Aprilis quartam diem cadebat, D. Abbas iter domum arripuit. Eadem die Hallam venit: inde tertia post die Lipsiam ad meridiem. Hinc a meridie quatuor miliaria processit. Altera die, cum jam diurnum Commotovio, Boemiz oppido, iter abesset, venit ad eum missus a sæpe memorato D. Aldringero Commissario, vir quidam Nobilis, qui revocaret. Is redditus ab illo litteris; multa suadendo, tandem, ut rediret effecit.

19 Causa reditus potissima fuit promissio Magdeburgensium, quæ sacras S. Norberti Reliquias, Cæsareæ Majestatis suæ placito, ad Domini Abbatis manus representare sponderunt. Accodebat periculum, ne interim omnino tollerent, quod etiam tentatum jam fuerat, & clandestina machinatione sepulcro admovei coepit manus. Qua tamen remature composita, D. Henricus Mengerssem a Senatu impetravit; ut nefarii homines templo excluderentur, ejusque fores publico sigillo obsignatæ bona insuper & vigili custodia observarentur. Publicæ fidei instrumentum desuper confectum, ad suspicionem omnem tollendam, D. Abbati, postquam tertio Magdeburgum venit, ab ipso Senatu oblatum est. Reversus hæc de causis in castra D. Abbas, alia omnia invenit, quam speraverat: res in civitate publicæ conditione mutata. Causa mutata, spurium illud ac perituum caput, Mansfeldius: qui & hostilia minitabatur, & levibus quibusdam successibus feroculus factus, insultabat: aditus quoque ad civitatem omnes, miles ejus insidendo clau-

*intelligit
non con-
venisse. C.
obstet.*

*remque
sed non
nuntiat
Hæret.*

*itaque
Tribunum
ibi reli-
quum mo-
net.*

B

*periculo
subducas
ipse se.*

*Regressum
Præ-
gam Ab-
batem*

*revocat
Magistratus*

*Interim
ad est an-
matur
Mansfeldius*

EXIM- clauserat, Jam ad Senatum iterum scripserat Com-
PRESSIS missarius, exigens, ut tandem quid facturi essent,
 constituerent. D. quoque Abbas, ut in castra ve-
 nit, & ipse scripsit Senatus, aliisque. Verum, quod
 itinera ab hostibus tenerentur, nihil ab his cum
 quidem potuit aut responderi, aut quod responsum
 esset, pervenire. Itaque dum, Spurio illo quædam
 nostrorum stativa oppugnante, aliisque alibi hosti-
 bus, ob ludos potius nonnullos, quam successus la-
 scivientibus, nulla ad id quidem temporis reliqua
 videretur spes; D. Abbas tædio fractus, ipso solen-
 ni Paschatis die, post prandium ad Comitem a
 Schlick profectus, domum redire constituit & cepit.
 Ab illo Hallam postridie: atque inde porro magnis
 itineribus Dresda Doxanum nostrum, moxque Pra-
 gam pervenit.

20 Domi D. noster Abbas tres hebdomades, quo
 pecoris sui vultum Pastor sollicitus consideraret, sub-
 stitit; mox Viennam ad Cæsarem profecturus, &
 itineris sui laborumque successum ex ordine coram
 exposituris. Jucunde vero & ipsi & nobis accidit
 per hos dies, ut Mansfeldicarum copiarum, propu-
 gnaculum ad pontem Dessanum Albi impositum op-
 pugnantium, strages & insignis nostrorum victoria
 nuntiaretur. Nuntius eo acceptior, quod eorum ma-
 xime virtuti & industriae victoriam imputari constabat,
 quos negotii nostri optimos habebamus & ope-
 rarios & patronos, Comiti nimirum a Schlick &
 Commissario Aldringer; quorum hic oppido & pon-
 tis custodiæ cum potestate fiduciaria præerat, ipsum-
 que propugnaculum firmo magnæ molis & artis ope-
 re, contra hostem, jam secunda obsidione locum
 tentantem, fortissime defendebat. D. Abbas primus
 in hac urbe pulcherrimæ rei in ipso templo nostro
 factus est conscius. Ibi enim, qui nuntiatum Cæsa-
 ri in castris missus erat, ad monasterium e via pro-
 xime divertens, eum convenit, & a Commissario
 salutationis officium, simulque felicitis prælii nuntium
 attulit. Mox gaudio plenus D. Abbas, ad nos, in
 choro stantes & simul psallentes, prorupit; Eucha-
 risticum Deo Canticum, non minore cordis, quam
 oris clamore præcenturus. Itaque læti Largitori, ut
 omnium, & hujus quoque boni, Domino gratias,
 tonantes magis quam sonantes, cito a perfido nebu-
 lone nobis pœnas dari exultabamus: debebat enim,
 spei nostræ intercessor nuperus ac dilator. Ea læti-
 tia D. Abbas nobiscum domi prælibata, non multo
 post profectus est. Venientem ad se Cæsar benigne
 accepit & audiit; aliisque iterum litteris copiose, ad
 Commissarium, ad Comitem a Schlick, ad Tribu-
 num Pechman, ad Senatum, ad Collegium Mag-
 deburgi Metropolitanum, profectus est.

21 Inter hæc D. Abbati domum Vienna reverso,
 tam Comes a Schlick, quam Commissarius crebris
 litteris, quid ageretur, quid agendum esset, quid
 sperandum, diligentissime ostendebat. Factum eo-
 rum infatigabili diligentia, in Deum & sanctissimum
 Patrem nostrum pietate, in Dominum nostrum Ab-
 batem amore, in nos benevolentia, ut Magdebur-
 geneses ad extremum opem omnem operamque ad-
 dicerent. Rediret modo D. Abbas; & desideratum
 thesaurum ut vellet tolleretur, ac sui juris faceret.
 Itaque his per amicissimos illos viros renuntiatis,
 de repetenda illuc professione serio cogitare cepit.
 Hi & ideo properandum monebant; quod appare-
 ret; fore brevi, ut omnis ex illa Saxonia miles Cæ-
 saris deduceretur, & hostem a nupera ad pontem
 eade nonnihil redintegratis copiis ac viribus Silesios
 hostiliter invadentem persequeretur. Quod si fieret,
 nullam esse reliquam rei sanctæ conficiendæ spem
 apud istos; qui etiamnum copiis nostris circumsu-

si, tamen ad vota nostram sive duos sive terdos D
 se præbuisent. 1x Kalendas Augusti D. Abbas, tam-
 quam alio insituito itinere, (intererat, occultum il-
 luc pervenire) Praga Doxanum ante memoratum, 23 Julii
 Sanctimonialium Ordinis ac juris proprie nostri ca-
 stigatissimum cœnobium, cum paucis discessit. Inde
 adscito in itineris, curæ, & operis societatem adm.
 Rever. viro D. Crispino ibidem Præposito, ulterius
 iustis itineribus in Saxoniam progressus est. In eam
 cum venissent, novæ iterum a Magdeburgensibus
 difficultates cœptæ objici; aliæque ex aliis morarum
 productæ causæ.

22 Suspiciamur, vel Dani vires nondum fractas
 pendulos habuisse: illo enim rerum potente, pro-
 brum & insultationem; imo gravius a victore ma-
 lum aliquod timendum esse, non injuria videri pot-
 erat; si reclamante Administratore, qui sibi jus ar-
 rogabat (nimirum Episcopus) Reliquias Papistis
 ad impietatem abusus dimisissent: vel metu tur-
 barum a plebe, Prædicantium stabello ventilata,
 hæsisse dubios. Forsitan & illud nonnullos tardio-
 res fecit, quod susurrus ex ore multorum (ut infirmis
 aut male consciis suspicandi nullus finis est) sibilare-
 tur; eo Cæsarem tam instanter petere Reliquias
 istas, quo civitatem, tamquam præsidio suo nuda-
 tam, magis obnoxiam haberet, & liberius vel pre-
 mittere posset, vel opprimere: quam diu enim in ea
 sint adamatæ Reliquiæ, merum fieri, ne obsessi
 turpius aliquid in eas statuunt, atque dispergant.
 Sed non videbant illi ea ratione Sancti quoque
 Mauricii, tanti Martyris, ossa repetenda & tollenda
 fuisse: hujus enim civibus illis & antiquissimum
 & æque sanctissimum fuit patrocinium. Deinde,
 si ossium istorum præsentia se credere possunt tu-
 ciores, quid nos stolidi reprehendunt ea veneran-
 tes? Cæsarem certe, sincerissimum Principem, quid-
 quam durioris in eos consilii animo coxisse, tam est
 falsum; ut etiam severissime suis edixerit, ne irri-
 tarent; valdeque caveri voluit, ne qua sibi ad am-
 biguæ fidei populo gravius aliquid statuendi impo-
 neretur necessitas. Magnam vero laudem Senatus
 meruit; cujus tum industria, tum moderatione &
 patientia multitudo, in perduellium factionem ad-
 modum vergens, ne tandem erumperet, sapienter
 cohibita est: nam Theologi illic de quinto Evan-
 gelio suo ostendere nitebantur, non esse, quod est Cæ-
 saris, dandum Cæsari.

23 Ut ut sit, D. Abbatis patientiam cum novo
 morarum tædio flagellarent, illi cito fraus, vel quod
 fraudis instar esset, suboluit. Itaque ne longiorem
 de se ludum facerent, unde venerat, cito redire con-
 stituit: non parum etiam contagionis periculo inde
 pellente, quæ longe lateque serpens vehementer il-
 lic locorum grassabatur. Decem igitur & quatuor
 dierum moram dissimulante passus, cum supra me-
 morato D. Præposito Boemiam repetiit; atque do-
 mum regressus est minori quidem spe & animo,
 quam cum a priori expeditione se recepisset: spar-
 sus enim rumor erat, de effracto sepulchro motisque
 Reliquiis: quam nequitiam maxime D. Abbas sem-
 per timuerat, ne homines pessimi rem optimam vi-
 tiarent. Quare ita animo comparatus omnibus illuc
 professionibus fuit; ut si minima conjectura mo-
 numentum resignatum aliqua fuisse deprehende-
 ret, nec pulvisculum inde (quamquam totius copia
 fieret) sumpturus fuerit. Quid enim cum incertis
 nobis; & de quibus hostes, qui a se vitiarum pro-
 be consciis essent, illuderent venerantes? Noluit
 ergo Pater ille noster venire ad filios suos nister-
 tio invitatus. Quisquis enim ad convivium voca-
 tus, ubi moram secerit, iterum atque iterum accer-
 titur,

que ob-
 stante, ræ-
 dit de-
 mum spe
 frustratur
 Abbas.

Cæsi
 Mansfel-
 diani,
 B

mona ite-
 rum spe
 silius
 Abbas,

C

per litte-
 ras & co-
 pias ac
 ceptas,

eo redit
 festinus:

sed rur-
 sum ter-
 giversan-
 tibus ci-
 vibus,

E

F

reddis
 votum.

A *quis*, tanto se gratiorem intelligit hospitem venire, quanto saepius appellatus sit. Matres infantes, quos rardius atque difficilior pariunt, amant tenerius. Ingens arbor nulla sternitur primo ictu. Difficiliaque pulchra: cara, quae difficilia. Cultor & amicus Trinitatis, tertius votis, tertio itinere, tertio labore fuit conciliandus; funiculo triplici vincendus, atque ita ad amantes amans pertrahendus.

24 Magdeburgenses dolere videri volebant, de tam inopinato sibi discessu D. Abbatis, & querabantur. Itaque factum deinceps, ut jam ultro venirent ipsi, & D. Abbatis reditum orarent. Tum quidem fortius & sincerius, quando pugnata a Dano pugna infeliciter, & fiducia obsequentibus & terror refractariis aut contemnentibus Caesarem augetetur: saepius enim hunc ipsum annum singulari Superum favore, felicem habuimus, quae publice, quae privata. Dum ingentes victoriae, altera alteri paucorum mensium intervallo succedente, publicam rem; nostram, sacrae illae Reliquiae impetratae sub anni exitum, nostrisque Juris factae, bearunt: communi letitia propriis nostrae toties & tam pulchre praesulum est. Danum certe memorabili ad omnem posteritatem praesidio Tillius (hodiernum miraculum, in tam diuturna malitia, cum tam amplo imperio, constanter pius & castus Dux) ad terram afflixit. Debellari poterat hoc anno. O! quanti est, esse qui ducat! sed haec indoles Divinae patientiae, partibus (ut Sapiens loquitur) eos qui exerrant, judicantis; ut detur locus poenitentiae. Non enim impotens erat (ut idem ait) bello e vestigio subicere impios iustis; aut hostis saevius, aut verbo duro simul exterminare. Ab ea Dani clade Magdeburgenses omnino voluntati Caesaris, Reliquias quod attinet, atque quam primum obsequi, in animum induxerunt. Itaque crebris quae ad Commissarium, quae ad alios litteris egere potissimum e Senatu orantes, rediret D. Abbas quando eumque, quomodocumque: nec moram fore, nec obicem; qui quod Caesari petebatur, accipiat.

25 Commissarius nuperrima ipsorum tergiversatione commotior factus, offensi animi cum verbis, cum re ipsa dabat indicia. Intererat eorum, ut pacarent. Caesarensis enim copiis, quae in Saxonia subsistere, reliquis hostem insequentibus, iussae erant, cum vicaria summa potestate ipse praerati & annuam in civitatem inferri, aliis tamen iustis de causis, prohibebat. Ad pacandum opportunus visus Vir Admod. Venerabilis D. Martinus Strickerius, S. Theologiae Doctor, Presbyter Hildesheimensis titulo S. Crucis Canonicus, Saxonum hodie Apostolica missione Apostolus, purissima anima, & morum gravis alienis quoque a fide acceptissima. Is aliquantum haecenus tempus Magdeburgi vixerat, in S. Agnetis Virginum illic coenobio; rogatus ab illis, ut sibi, defuncto nuper Praeposito, tantisper vellet esse pro Praeposito. D. Martinum, quia Commissario carum & in pretio esse Magdeburgenses satis animadvertent, adeunt plures, saepius orant, in medium eant, Dominis Commissario Abbati que ipsos reconciliet: sacras Reliquias omni hora tolli posse: id se recipere & praestituros. Ad hoc dexteram dant; verba fidem factura ingeminant. Is itaque libenter venit in medium; se una eademque opera civibus, nobis, Commissario, D. Abbati, Caesari, S. Norberti, atque adeo Dei ipsius gloriae commodaturus. Illico quod Senatui constitutum, ad D. Abbatem perferibit; rogat, ut iterum, idque sine mora, redeat; operam suam copiose offert: si D. Abbas, bis itinere tanto frustra suscepto, a tertio alienus sit, aliave causa impeditus; alium submittat, aut sibi etiam quod agendum, committat: nullam se molestiam, labo-

rem, periculum recusare, quia operi sanctissimo finis tandem imponatur.

Tanta molis erat Norberti tollere sacras Exuvias, terraeque recens inferre Boemae, Praesidium nostri statuendum in vertice montis.

26 D. Abbas, qui pertaxus laborum, sumptuum, periculorum, nullo dum operae pretio aditorum; & fraudem Reliquiis inesse veritus, animum jam a re pulcherrima avertere coeperat, ac spem dimittere; donec fortasse Deus ipse voluntatem de hoc suam quocumque modo ostenderet, & Reliquiarum sinceritati attestaretur; ubi ex insperato, & intactas manibus profanorum illorum manere Reliquias, & Magdeburgensibus rem cordi esse, certo cognovit; iterum, hoc est, tertio proficisci constituit; hoc uno itinere trium simul praemium relaturus. Diligenter igitur sollicitato Numine, suorumque precibus successu commendato, viis Kaleadas Decembres Dozanum abijt, inde Reverendum Admodum Virum D. Crispinum Fuck, antehac a nobis honorifice commemoratum, coenobii isti Praepositum, sibi percarum, in laborum iterum periculorumque ac sperati nunc certius aliquanto gaudii societatem adhibens, Litomerizium, limitaneum Boemae oppidum ad Septemtrionem imminens Albi, perrexit. Hinc nescius, quo maxime loco Commissarium inventurus esset, Hallam (cujus civitatis Arcem Nobilissimus & fortissimus Vir Dominus Rudolphus Sbravacca Centurio, cum praesidio Caesareo imperioque tenebat) recta contendit: ex eo ubi Commissarium invenire, ad eumque tuto compendio pervenire possit, audiret. Hallam ut venit, postero statim die ab Arcis Praefecto ad Commissarium in Stasfurt, pietatis affectu deductus est. Venientem magna humanitate D. Aldringer, vir non optimus minus quam fortissimus, excepit; totum se in obsequium ipsius effundere gestiens. Verum quod commissas sibi copias, in expeditionem quamdam intentus, observaret, una Magdeburgum ire non potuit: neque necessarium videbatur, auctoritate etiam absentis tantumdem efficaci.

27 Deducto igitur D. Abbate ad primum ab urbe lapidem, eique in sui vicem D. Sbravacca ad obsequium assignato, ibi tantisper substitit; donec evocatos Magdeburgo Senatores, & officii in Caesarem, ac fidei datae commonitos, superiorum temporum errores aut culpas, studiis in Caesaris obsequium cultumque translatis, in praesens eluerent; ejusque rei, facta Caesari per D. Abbatis manum copia, testimonium darent, congruo sermone hortatus est. Senatores omnia pro voto successum habitura, pollicebantur: Abbati que ad faciendam fidem & diligentiam suam, & integritatis atque sinceritatis sacrarum Reliquiarum, publicae fidei instrumentum praesentant. Digressum igitur a Commissario, urbemque secum sero ingressum D. Abbatem, ad praecipui cujusdam Senatoris domum, obsequio publico in hospitium assignatam, comitati sunt. Omnibus deinde comparatis, rebusque ita, ut nihil negotio in solidum perficiendo turbamur intercedere posset, compositis; proximae diei, quae tertia Decembris erat, mane circiter octavam horam, adfuit a Senatu missi ex eorum Collegio duo; qui sine strepitu, famulis eminens ac seorsum sequentibus, ad S. Mariae coenobium; in veteri civitate proxima ab aede Metropolitana situm, Dominos Abbatem, Praepositum, Strickerium, Hallensis arcis Praefectum, deduxerunt. Sclopetarii milites quindecim dispositi erant, qui coenobii aditum observarent, & curiositatis studio forsitan accurrentes arce-

EX IM-

PRESSIS

Exaudito
radis ter-
tium in
Saxoniam
Abbat,Et cum
Hallensis
arcis
Praefectohonorifice
exceptus
Magde-
burgi,adit 3 Do-
cumb. S.
Mariae
coenobium

EXIM- PRAESB. 28 Ingressis in monasterium simul omnibus, duo illi ordinis senatorii viri, cum Portionistis loci sive conventualibus seorsum, nostris in alio conclavi exitum praestolantibus egerunt, colloquio ad decimam ferme horam protracto. Post quod ab iis D. Abbas, non sine multa honoris delatione, eodem ipse cum suis concedere dignetur, rogatus est. Quibus ingressis, & jam confidentibus, monasterii Oeconomus (quem Provisorum ipsi, nomen etiamnum quod a nobis acceperunt, retinentes appellant) a Praeposito (qui tunc inde ob calices aliamque templi pretiosam suppellectilem infideliter distractam Administratoris decreto exclusus erat) secundas obtinens; ceterisque cum eo quasi Conventuales, per causidicum ad hoc accitum initio sese purgare; superiorum temporum insolentias in homines quosdam suos, paulo ante mortuos, rejicere; speciose contestari, numquam quidquam se committere voluisse, quo sacratissimo Caesari minus obsequi parati esse viderentur; orare, si quo forte Caesar offensus fuerit, D. Abbati, in medium ire ac deprecari, ne grave sit; nihil se prohibere, quin clementissimae Majestatis suae desiderio satisfiat.

B 29 Respondit D. Abbas, quae decuit respondere: jure quidem Caesarem, ipsis ob impudentem quorundam stolidamque nuper proterviam succensere; & graviora, quibus auctoritatem vindicaret ac rei cupitae successum promoveret, statuere potuisse: longas illi manus esse, quod temporum horum eventus satis docerent; vix ut temerarius illi quisquam injuriam decoquat: sperare tamen se, ubi studiis eorum in melius conversa suo Caesar optimus relatu cognovit, facilem ad veniam futurum, neque durius quidquam in eos cogitaturum. Bono animo essent: laboraturum se, ut in monasterii commodum plura a Caesare conferantur. Actis illi vehementer gratias, rogare porro coeperunt, ne quod hae desiderata Fundatoris sui Translatio primae fundationi suae antiquissimisque privilegiis praerogativam procuraret. Responsum est; fore, ut Caesar maximus etiam manus & sigilli sui fide caveat, nihil primae fundationi & antiquissimis privilegiis ex hoc facto decessurum. Non eam esse mentem Caesaris: credant modo, suspicionibus quibuscumque (quas nisi temere suspicere non possint) procul rejectis; &

C optimo, piissimo, integerrimo Principi se committant. Tandem rogarunt, & contra Administratoris minas ac vim patrocinio Caesaris se tutos fieri: illud sibi laqueos ac furcas denuntiare; si Reliquias, quae petuntur, dimittant. Respondit D. Abbas, potentioris sanctiorisque Caesaris esse, quam ut homines, sibi morigeros & obsequentes, ob hoc ipsum a perduellibus opprimi passurus sit: neque velle pati, quia potentissimus sit; neque debere, quia sanctissimus. Nihil addubitent; nihil formident. Senatum interim Urbis Amplissimum, dum referretur ad Caesarem, contra minantis iras & machinas futuram subsidio.

CAPUT IV.

Die 3 Decembris requisitum & tumulo exemptum corpus, deversumque Donatum prope Pragam.

Abbate obsequio Conventuales. 30 Dom. Abbas, accepto jam satis illorum in id quod volebat assensu, cepit vicissim gravissimis ad eos verbis protestari; si dolo agerent, si Reliquias fraus inesset; non impune laturos, si tanta malicia summae sub caelo potestati illuderent:

viderent, ne cumulado scelere, gravioris sibi magisque properatae vindictae pondus accumularent. Audivisse se rumore dubio, nec satis stabili, imo & illos ipsos superioribus diebus, publico ad Senatum scripto retulisse; ante non multos annos sanctissimas, adeoque Caesari expetitas Reliquias alio commigrasse; nec in praesens constare, quo commigrarint. Itaque, sive ante annos aliquot, sive proximis his diebus violato sepulcro; sive per eos, sive per alios; sive agentibus ipsis, sive conscitis saltem; loco sacra ossa mota, alioque translata sint, candide ac sine furore enuntient; neque se & comites, tanta cum auctoritate praesentes, ludum facere & in fabulam vertere veilent; injuriam in Caesarem ipsum gloriosissimum, invictissimum, & de tot hostibus suis toties triumphantem transitura. Fideliter potius quidquid latet, efferant: se pari fide ad Caesarem relaturum. Illi attoniti paululum, primum excusare, se numquam in Caesarem scientes volentesve deliquisse, subjectissimi in eum animi semper tenaces neque commissuros in posterum, ut aliter velle convincantur. De amotis sacris ossibus, majoribus narrantibus, se audisse, nullo tamen rei gesta certo ordine. Proximis diebus, atque ex quo tempore ipsi locum infedissent, nullam usque ad sepulcrum vim pervenisse, nec atomum ademptum sacris exuviis: neque credere se, plus aliquid factum a Praedecessoribus. Experirentur modo, & in opus pergerent.

31 Hae ita utrimque prolocuti cum essent, circa diei meridiem ab omnibus in templum simul itum est. Erant illi, D. Abbas, D. Praepositus, D. Strickerius, D. Sbravacca, duo Senatores, inquilini adis, causidicus, famulitium nostrorum ad octo numero; commentarii nonnulli, ad machinandum opus acciti. Sepulcrum suberat altari titulo S. Crucis, quod, secundum ea quae ante protulimus, ad ingressum sacrae sive chori, octo plus minus gradus reliquo templo altioris, inter geminas hinc inde scalas, quibus ille aditur, consistit: ita tamen, ut corporis inferiori parte sub chorum extensa, caput & pedus altare complecteretur. Ingentis molis e materia Crux, ut solet in basilicis Catholicorum, a summo fornice demissa, & ferrea catena librata pendebat in medio. Ejus Crucis ima pars ad ipsum usque sepulcrum pertinebat, tamquam arbor ex ore sancti viri progerminans: ad perpendicularum enim sepulcro, quae caput situm erat, desuper imminebat. Chorum crypta sustinet, in quam (uti jam diximus) proxime sub chori pavimento sarcophagus, a capite eodem tenus excurrerat. Eam ingressi, disjunctis illico lateritiis, quae obstrare videbantur, operibus eruendo thesauro magna mole & animo inhiabant.

32 Ubi proxime ventum ad monumentum, foramen in extrema ejus & fornici contigua parte factum, quo humana manus inferi & intromitti posset, deprehensum est. Documentum sacrilegii; cuius supra mentionem fecimus, magno audentis malo vindicati. Eo conspecto, D. Abbas vehementer exhorruit, cepitque non parum tristari; veritus scelerate fraudis nequitia inestimabilem thesaurum inde ablatum esse: non quod eo tam angusto aditu satis tanta corporis moles eximi potuerit; sed, quod ibi tentatum fuerat, alia forte parte peractum fuisse, nascebatur suspicio. Certe adeo se ad hoc spectaculum animo statim concidisset D. Abbas falsus est, ut operi instare vix jam liberet ulterius. Colligens tamen paulum se animumque recipiens, lucerna summa virgae infixa ac per foramen immissa, lustrare voluit, num adessent Reliquiae, aut cohaererent: certus nihil ex iis, ubi tenuissima fraudis vestigia

ut indicaretur, quid violata Reliquia esset,

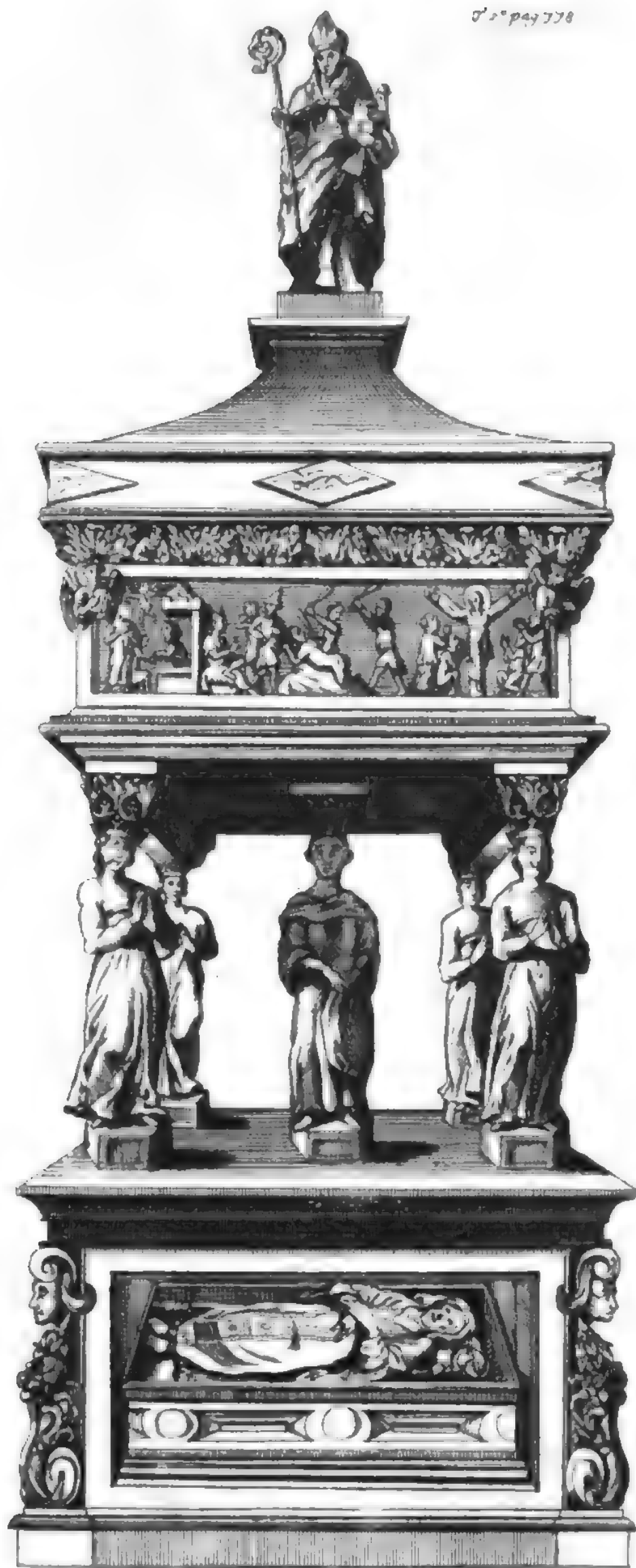
illisque argenti- bus,

itur ad tumulum,

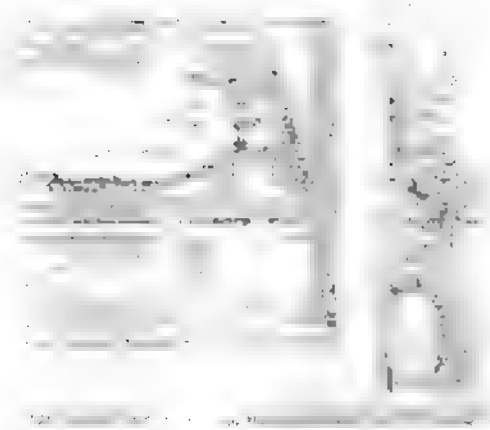
sub altari S. Crucis positum:

in quo re- pertum quidem foramen est,

sed nullum parum re suspitionem apertum,

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM
OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

A notarentur, tollere. Admoto diligenter oculo, quid videretur, discerni non potuit, nisi quod D. Abbas (dubium quo splendore deceptus) plumbea intus capsula, aut laminis saltem albis obducta, Beatissimi nostri Patris exuvias contineri credidit: id ipsumque D. Præpositi auribus insusurravit. Postquam vero animadvertum est, altius situm esse monumentum, quam ut commode & sine periculo turbandi Reliquias sacras, tanti ponderis moles posset dimitti (duo quippe ingentes, uti mox apparebit, lapides, invictis ferum compacti, cryptæ fornici velut insiti hærebant) visum, alia eos via debere rem aggredi.

imo ef-
fringem-
da ora
fuit;

33 E crypta igitur, quo item gradibus aliquot descendendum fuerat, egressi; chorum scalis, quas diximus, ascenderunt. Ibi pavimento pone altare Sanctæ Crucis revulso, extrema monumenti pars apparuit: cujus partis modo reliquum ipsum, quod non apparebat æstimantes, animadverterunt; nisi sanctæ Crucis altari tantisper diruto, non posse decenter ac tute satis venerabiles Exuvias obtineri. Lapidem

difficili-
que opera
duo grad-
des lapide-
des divul-
landi;

B igitur altaris nostri devolverunt. Tum altaris ipsum quasi truncum, e cimento massam, cui lapis incubuerat, disjecerunt. Eam massam numquam hactenus motam fuisse, durities ac soliditas calcis, qua cæmentum ita confectum sibi hærebat, ut impetrabile videretur, certum faciebat indicium. Ibi demum propius spectari optata res; sarcophagus ipse, quantus erat. Illum duo, ut dicere cœpimus, ingenti mole lapides, altero alteri incumbente, efficiebant. Uterque solidissimæ indolis; quatuor ulnas longi; mutuo firmi operis nexu penitissime coherentes: ferreis enim, ut fieri solet, magnis fibulis in amborum oras hinc inde non uno loco immixtis, plumbum infusum opus fecerat indissolubile: ut maxima omnino vi, longoque conatu, vix tandem ab inferiore superior lapis divulsus sit. His jam laxatis vinculis, difficilioris operæ fuit impositum a supposito, Reliquiis integris, amoliri. Et illud quoque, dum alii superne e choro vestibus protrudunt, alii inferne funibus trahunt, tandem effectum est.

quo factis
apparuit
inter eos
sacrum
corpus;

Maxima res confecta. Patet domus, hospita sancti Corporis, & clausum tot jam per sæcla cubile,

C Quem tenuit longa solem sub nocte, videndum Exhibet, atque oculis late lacrymantibus offert. Canendum enim, non dicendum hoc, tantum est nostrum gaudium. Ita lætantibus solenne est.

prima se-
gura re-
tinent;

34 Sed nunc dicamus reliqua: & singulatim ossium sacrorum habitum, modum, situm, quantum verbis possumus, repræsentemus. Sic enim amplius de integritate ac sinceritate Reliquiarum fides fiet, intelligentibus cujusmodi eas, tanta testium maximorum turba circumstante, inventæ sint. Jacebant ipsæ in subteriore, quem sæpe diximus, lapidem, ad humani corporis figuram captumque excisum, penitus conditæ; tota ossium, suo cujusque loco & ordine coherentium, compage adhuc integra immotaque: quæ tamen, ubi moveri cœpta sunt, consumptis ætate tendinibus, illico dilapsa sunt. Staturæ modum, quanta sancto viro fuerit, corporis ultra communem longitudinem porrecti situs loquebatur. Sacri capitis frons stillis aliquot quasi sudabat, limpidis & omnino purissimis: loci natura, an ab alia occulta causa; recentes item, an olim expressæ vel collectæ; incertum. In loci tamen naturam referri non debere, tam arcte clausi lapides, & ipsi undecumque aridi, nec ab humo parum diffusi, persuadent. Quidquid id fuerit sive ostenti, sive casus, non ultra inquirimus. D. Abbas in genua prolapsus, sacrum caput digito venerabundus attigit: statimque inferior mandibula, a superiori

fronte
nonnihil
sudante;

corio in-
segro;

dilapsa, ordinem & locum quem tenebat deseruit. **EX IV:** Utrique, dentes sui etiamnum inerant ad unum **PRESS.** omnes, serie pulcherrima ac valde continua. Unde speciem viventis, quam decora fuerit; habitudinem quoque & ætatem non improbabiliæ æstimamus.

35 Caput Humerali quod vocamus, obvolutum & obvolu- erat, cujus materia, quippe linea (uti & Albæ ipsius ¹⁰) ac reliquæ vestis interioris) vetustate contabuerat,

& ad primum contactum velut in tenues araneorum telas difflexerat. Limbi tamen, qui summas Humeralis & manicarum Albæ oras ornaverant, ex aureo filodenso pulchroque opere contextæ, nihil dum ætatem senserant, frontem etiamnum & manus circumplexæ. Cerebrum quoque, sed exsuccum, cranio suberat: & adhuc cutis hinc inde reliqua visibatur. Cetera sacri corporis, ab humeris ad usque talos, Cyclas, seu pluviale, ut vocant, Pallium, materia sericum; colore (quem anni, vix ut discerni posset, ademerant) purpureum; textu florido;

indatum
Pluviali;

tribus ex ære operosis acubus, superne gemmatis, summo, imo, medio consibulatum obtegebat. Eas

E

acus argenteas esse, nec nisi duas initio creditum fuit; donec postmodum majori otio lustratione facta, & æreas esse & tres, deprehensum est. Pallii, quod Pontificale dicimus, cycladi insuper ad humeros & pectus circumpositi, solæ cruciculæ, quibus insigniri id solet, integræ supererant: laminulæ item plumbeæ binæ, extremis hinc inde lingulis ipsius, ponderi faciendo insutæ. Pedum juxta ligneum erat, duas in partes divisum. Cyclade, quam diximus, cujusque maxima pars integritatem servaverat, resibulata; manus apparuerunt, decussatim in modum crucis compositæ. Stola quoque & Manipu-

Stola,
Manipu-
la, & An-
nulo.

lus, sacra gestamina, utraque supra consuetum prolixa & auro texta. Annulus denique aureus, opere nudo, saphyro ad palam indutus, repertus est. Is D. Abbati, scrutanti forte interius ac manum insinuant, in medium ipsum digitum sponte ac præter expectatum incidit: quod nostrum quidam in omen (qualia Christianis omnia sunt) acceperunt.

36 Nunc ordinem & modum, quo nobilissimus thesaurus exemptus atque collectus a tribus illis viris sacris fuerit, referamus. D. Abbate ad caput sarcophagi, D. Præposito ad imam partem provolu-

F

tis; D. Stricerius, inter utrumque medius, super mundissimam (ne quid excideret) sindonem genibus flexis incumbens; quæ ab ipsis porrigerentur, excepturus; potissimasque partes quasque, schedis inscriptis & affixis, notaturus, atque ita denique panno involuturus. Hunc juxta D. Sbrajavacca, arcis Hallensis Præfectus, venerationis & custodiæ causa, piissimo gestu adgeniculabatur. Caput primum a D. Abbate exemptum est. Id ipse, post eumque D. Stricerius in manus sumptum, miro pietatis dulcique affectu cum oscularentur; admirabundi qui aderant, loci occupatores, alique propius jam ac liberius oculos admovebant. Ut primum superiorem lapidem operæ amolitæ fuerunt, mox ii, naribus accurate clausis & averfis vultibus, eminus stabant; sortorem (ut fieri solet) & nauseam nequidquam veriti: qui etiam, subidentes ad nostrorum tantam erga mortui hominis ossa reverentiam, negotium pietatis impie vertebant in ludibrium. Deinde mandibula per eundem D. Abbatem sublata, reliqua deinceps membra, uterque simul vicibus eximentes, D. Stricerio signanda (ut diximus) & involvenda obtulerunt. Jam crepusculum erat, & obscurioris ædis natura properaverat noctem; nec apppositi lychni satis omnia ostendere poterant, minutias etiam & atomos perquirentibus: cum neque de famulatio quemquam propius aut egre admo-

Tunc
exemptum
caput.

ac deinde
ossa con-
ta;

EXIM- dum paterentur. Nullam æque patellam triduanus
PRESS. esuritor tergit aut lingit, quam religiosissimum istud
& maximum Sacerdotum par illum lapidem.

*omniaque
decem
involuta*
37 Tandem vertente in noctem die, omnia tan-
ta cum cura, diligentia, cautione, veneratione ad
minimum usque pulvisculum collecta, decenterque
involuta, & in sindonem mundam simul condita,
capsæ cum inclusissent; exultantes, sicut exultant
victores capta præda; lætantes, sicut qui lætantur
in messe; magno cordis clamore (oris enim voces,
sonantesque jubilos, nec aures istic illæ, nec locus,

*offertur
ad ho-
spitium
Abbatiss*
nec tempus capiebant) cantantes interius canticum
gratiarum Deo, tanti muneris largitori, abierunt.
Egressis a templo, & in hypocaustum convenienti-
bus simul universis; D. Abbas amplissimi loci inqui-
linis egit gratias, pollicitus, integre Cæsari, de
obsequio in ipsum eorum, promptoque in hanc rem
consensu, se relaturum. Arque ita inde, bene illis
ipsis omnia comprecantibus, urbeo satellitio stipari,
discesserunt. Reduces in domum, quam eis a Se-
natu assignatam in hospitium fuisse supra commemo-
ravimus, religiosa hilaritate cœnati sunt: non
enim operi tam desiderato intentos ulla prandii cu-
ra sollicitaverat, mystico interim pabulo bene pastos.

B A cœna opere diurno fessos excepit quies. Postera
die, quæ erat pridie Nonas Decembris, S. Barbaræ
sacra memoriæ, abiturientes Senatus orabat, eam
diem subsistere vellent: superesse quæ amico collo-
quio privatim cum D. Abbate tractare desiderent.
D. Abbas nihil se minoris obsequii reddere posse
hominibus, adeo in re tanta obsecutis intelligens,
non diem ipsum, sed horas quantum satis esset, ad-
dixit. Venerunt igitur ad eum Consul & duo alii,
gratulantes successum; ac læti quod Cæsaris maxi-
mi voluntati feliciter tandem esset satisfactum; con-
fidentes una amicissimos affectus contestati sunt, &
ad extremum tamquam publicos hospites impensis
omnibus liberos esse voluerunt.

*et Carba-
licorum
fueram
in his in-
tentionem
declarat,*
38 Inter colloquendum quidam ex eis D. Abba-
ti retulit; esse civium nonnullos qui dicerent, non
alio consilio a nostris desiderari ac peti tam celebris
viri Reliquias, quam, ut ablato quasi præsidio, fa-
cilius premi possit civitas. Respondit ipse; otioso-
rum hominum, neque nostra intelligentium sive
commenta, sive vanissimas suspiciones esse. Cæsa-

C rem, Principes, Populumque Catholicum, atque
adeo se ipsum, qui in hoc negotium tanto tamque
pertinaci labore incubuerit, solo Sanctorum, tan-
quam amicorum Dei ad aures ipsius potentium,
amore ac reverentia ejusmodi Reliquias & petere
solere & æstimare. Nihil hic fraudis subesse; nihil
malignioris consilii. Ad quod ille subridens, vulgi
sermone esse aiebat, quibus indulgendum: atque
ita alio orationem convertit. Circa tertiam horam
pomeridianam D. Abbas, Consuli & Senatoribus,
humanissimis hospitibus, quantum ore poterat gra-
tias agens, ac bene precatus omnibus, dixit vale:
atque ita cum suis & illo ineffabilis pretii thesauro
suo, multo per eum, quam si urbes expugnasset,
regna domuisset, gloriosior, urbe excessit. Exce-
dentem duo viri publici ac publico nomine ad pri-
mum ab urbe lapidem deduxerunt: ulterius ituri,
nisi preces D. Abbatis, plus satis humanitatis officio
præstito, ad reditum compulissent. Nolebat enim,
vicina jam nocte, ac longius progressus quam quo
periculi a civibus sorte suspicio se extendere posset,
viros optimos fatigari. Sera nocte ventum in Stras-
furt: Huiusmodi postidie: cujus oppidi in arce, cui
D. Sbrayavacca præerat, sequenti die (erat ea Do-
minica) solenniter Deo gratias egerunt, oblato ad
aras sacras Eucharistico, quod iter emensū essent,

Deo protegente securi, sanctoque Norberto, tanto
comite gloriosi ac læti. Deinde Doxanum, D. Præ-
positi cœnobium, disciplina sanctissimum, 11 Idus
Decembres, appulerunt.

*appellat
Doxanum
cum cor-
pore,*
39 Ibi excepti, pro temporis ac loci conditione,
Fratrum & familiarium cum facibus & cereis ob-
viam euntium occursum, hymnique eucharistici can-
tu, quem sacre Virgines religioso gaudio in lacry-
mas exundante vix alternare poterant, consonanti-
bus campanis, venerabiles Reliquias, bene obigna-
tas, ad ancillarum Dei fidelem custodiam disposue-
runt; ibi futuras, dum comparatis omnibus, quæ
ad ipsum triumphum Translationis, sollemnissime
Pragam ad ædem nostram instituendæ, designata
erant, ulterius publica pompa & omnium regni or-
dinum comitatu, ac Cæsaris denique sacratissimi
augustis auspiciis ac ductu, perferantur. Altero sta-
tim die, iter properans Reverendissimus noster in
Christo Pater ac Dominus, D. Casparus a Questem-
berg, Abbas montis Sion in Strahovv, &c. tam fe-
licis æternæque memoria celebrandæ expeditionis au-
ctor, idemque patrator laboriosi ac magni operis,
pervenit ad nos filios, inultrato gaudio, imo ni-
mio, quodque capere non possemus, gestientes. **E**
Paulo enim ante pridiano vespere, primum, quid
gestum esset, cognoveramus. Quo item vespere,
statim accepto nuntio, convolvimus ad templum,
& jubilantes canticum, Te Deum, pro prima gra-
tiarum actione Deo obtulimus, prolixo campana-
rum pulsu civibus quoque testati novum gaudium.
*ipsum ibi
deponit,
quo ad
paritur
solennis
Transla-
tio.*
*Ut autem omni modo sanctarum Reliquiarum integritatem ac sinceritatem faciamus quam testatissimam, sub-
dimus pro coronide instrumentum publicum, Magdeburgi fide & auctoritate publica super hoc confectum 10
Decembr.*

CAPUT V.

*Magdeburgensium attestatio super veritate
sacri corporis.*

40 **I**N nomine sacro-sanctæ & individue Trini-
tatis. Amen. Cunctis pateat, & per hoc
publicum instrumentum innotescat, quod anno a
nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo sex-
centesimo vigesimo sexto, Indictione nona, regente
illustissimo, potentissimo atque invictissimo Prin-
cipe ac Domino, Domino Ferdinando ejus nomi-
nis Secundo, divina favente clementia electo Ro-
manorum Imperatore semper augusto, Germaniæ, **F**
Bohemie, Hungarie, Dalmatie, Croatia, &
Sclavonie, &c. Rege, Archiduce Austrie, Duce
Burgundie, Brabantie, Styrie, Carinthie, Car-
niolæ, Luxemburgi, Wirtemberge, Superioris &
Inferioris Silesie, &c. Principe Suevie, Marchione
S. R. Imperii, Burgovie, Moravie, superioris &
inferioris Lusatie, Comite Habsburgi, Tyrolis,
Ferretis, Kyburgi, & Goritie, &c. Landgravio
Alsatie, Domino Marchie Sclavonicæ, Portus-
Naonis & Salinarum, &c. Regnorum sacre sue
majestatis Romani octavo, Hungarici nono, &
Bohemici decimo, annis, Domino nostro clemen-
tissimo, &c. Cum reverendissimus in Christo Pa-
ter ac clarissimus Vir Dominus Casparus a Que-
stembergh, Abbas Strahoviensis & Siloensis, Or-
dinis Præmonstratensis, per Boemiam, Moraviam,
Silesiam, Austriam, Hungariam, Poloniam, &c.
Visitator, Sacre Cæsareæ Majestatis Consiliarius;
& adm. reverendus Dominus Præpositus Monaste-
rii Doxanensis Virginum, Dominus Crispinus
Fuck; cum perillustri & strenuo D. Joanne Aldrin-
gero,

*An. 1626
Ferdin-
ando II
Imp.*

*Abbas
Strahov.
cum Sa-
cristis,*

*expedit
autem
officiis.*

Agero, &c. S. C. M. Consiliario, Colonello & Commissario Generali; ac prænobili & strenuo item viro Rudolpho a Sbrajavacca, S. C. M. Capitaneo & Castellano in Arce S. Mauricii civitatis Hallensis; die secundo Decembris, stylo novo, in pago Lutgen-Ottersleben adfuisse, eoque requisiti Senatus Magdeburgensis nomine venissent, consultissimi Viri; D. Joannes Aleman Tribuum Proconsul, & D. Andreas Rhor Camerarius; perillustres & strenuus vir Dominus Joannes Aldringer, &c. cepit vi commissionis sibi a Cæsare Augustissimo Ferdinando II delegatæ, in mei Notarii publici & immatriculati præsentia, quæ hætenus longo ac multiplici tractatu inter ipsum & civitatis Magdeburgensis amplissimum Senatum evenerant, repetere; ut certior de rerum successu reddi posset, ne quid committeretur, quod in Cæsaris optimi maximi præjudicium, aut summas auctoritatis ejus vilipendium redundaret.

*quærit
tamen
certa sibi
fuit
omnia in
rebus.*

41 Utrum videlicet missus in hos successus dictus Prælat, Reverendissimus Casparus a Questenberg, Abbas Strahoviensis cum suis, tuto ingredi civitatem posset. Utrum a Magistratu provida cura provisum de hospitio; si nullius periculi metus. Utrum assistente Senatu & tutelam præstante, sine difficultate, Reliquias, diu hætenus desideratas, beatissimi Præmonstratensium Patriarchæ & quondam Parthenopolitani Archiepiscopi D. Norberti levare posse, fidem præstarent. Ad quæ Dominus Joannes Aleman respondit: Rebus omnibus abunde provisum; satagere Senatum, ut suam in omnibus fidem ac observantiam in Cæsarem maximum probet. Nihil periculi: & de hospitio, ubi privatus agat de Cæsare deputatus, provisum esse. Neminem impedimento futurum, quin expetitis diu Reliquiæ in sepulcro sublatae deferantur, quocumque Augustissimo Cæsari adhibuerit: sequantur modo ipsos in Urbem intrepidi. His & similibus transactis, perillustres D. Joannes Aldringer, quod creditum sibi exercitum in certam expeditionem observaret, omnibus valedicens, itinere suo abiit. Reverendissimus D. Casparus vero antedictus Abbas Strahoviensis, cum D. Crispino præmemorato Præposito Doxanensi, & prænobili viro Rudolpho a Sbrajavacca, præeuntes e Magdeburgo missos secuti sunt; & ejusdem diei hora quinta domum D. Joannis Aleman, cum uno alterove famulo ingressi, currus & residuum comitatus ad publicum diversorium dimiserunt.

*videturque
illis 3
Dec. du-
cunt ad
conventum
B. Mariae
via:*

42 Postera die, quæ tertia Decembris erat, circa horam octavam antemeridianam, rursus ab amplissimo Senatu Magdeburgensi destinati ad Commissarios supra memoratos, videlicet Dominus Andreas Rhor & Dominus Nicolaus Genthe, uterque Senatorii Ordinis, accesserunt; qui sine strepitu sæpe dictos Dominos Commissarios, una cum adm. Rev. D. Martino Stricerio S. Th. D. Canonico sanctæ Crucis Hildesii, & Equite sanctissimi Sepulcri Hierosolymitani, famulis seorsim & a longe sequentibus, ad monasterium B. Virginis Mariæ in ipsa civitate, ubi S. Norbertus quondam Archiepiscopus quiescebat, deducerent, in eoque usque ad finem operis adessent. Constituerat & sollicita cura amplissimus Senatus milites sive sclopetarios, qui monasterii ostia observarent. Ut ingressi sunt, distiduo Reipublicæ viri, seorsim, cum iis, qui monasterium inhabitabant (Dominis Commissariis interea alio in hypocausto eventum præstolantibus) egerunt; & protracto colloquio usque ad decimam, tandem cum honoris delatione Conventuales rogaverunt, ut clarissimi Domini Commissarii ingredi dignarentur. Ingressis itaque Dominis Commissariis & confiden-

tibus; præsentibus dictis Reipublicæ Viris; loci ex im-
Provisor, quem appellant Monasterii inspectorem, PRESSIS
per procuratorem Joannem Rudolphum aliunde ad-
scitum, excusationes dixit, ob superiorum tempo-
rum insolentias, causas in proximis diebus mortuos
referens, addita speciosa protestatione, quod num-
quam contra sacratissimum Cæsarem præsumere an-
nuissent. Orabant demum, ut offensus forte Cæsar,
interventu Clarissimorum Dominorum, iis repropitiaretur; nihil se prohibere, quin clementissimæ
Majestatis tandem voluntati satisfaceret.

43 Respondebat Reverendissimus sapedictus Præ- & in-
latus, Abbas Strahoviensis; Jure quidem Majesta-
tem suam, ob protervam quorundam insolentiam, demora-
& impudentem temeritatem, qua non ita pridem
in summam Majestatis insuriam prorupissent, com-
moveri potuisse, & alia decernere, quibus auctori-
tatem vindicaret, & in voluntatis suæ successus
procederet; sed sperare se, ubi in melius translata
eorum studia Commissariis referentibus cognoverit,
meliora pro prædicato clementiæ affectu consilia
probatum. Inde rogare cœperunt, ne desidera-
ta hæc translatio primæ eorum foundationi & an-
tiquissimis privilegiis præjudicaret. Ad quæ reve-
rendissimus Prælat Abbas Strahoviensis subinferebat,
se impetraturum, ut Cæsar impresso sigillo
caveat, ne quidquam primæ foundationi & antiquis-
simis eorum privilegiis hoc ipso decedat. Tertio ro-
garunt, ut Cæsar Augustissimus clementissimum iis
patrocinium impenderet, adversus Archiepiscopatus
Administratorem, qui sub suspendii pœna prohibue-
rat, ne desideratas Reliquias transferri indulgerent.
Ad quæ memoratus Præsul Abbas Strahoviensis:
potentior Cæsarem, quam, ut eos ob obedi-
entiam præstitam proteri permissurus sit: nihil quid-
quam addubitarent; animæquiores sub umbra magni
Cæsaris quiescerent.

44 Itaque assensu illorum habito, cœpit pro-
testari Reverendissimus Abbas Strahoviensis, si
malitiosi in contumeliam Cæsaris maximi ultro dis-
ponerent aliquid; caverent, ne multiplicato sce-
lere vindictam accelerari velint. Audivisse enim se
rumore dubio; sed & superioribus diebus illosmet
scripto publico contestatos, ante annos non mul-
tos, tantis votis expetitas sacras Reliquias, alio
translatas; & de loco non constare in præsentia.
Nec dubium, quin proximis diebus varie tentarint
sepulcri adyta penetrare. Itaque sive ante annos ali-
quot, sive proximis diebus vi illata venerabili sepul-
cro, sive per se, sive per alios, sive iis actoribus,
sive conscis, loco moverint, sive transtulerint, idem
candide & sine furore enuntiarent, nec velint illos
tanta auctoritate præfentes fabulam pluribus prosti-
tuere. Aegerrime laturum Cæsarem victoriosissi-
mum, si multorum opera admota, nullo desiderio
fructu diem traherent. Edicerent saltem clare; præ-
fentes Commissarios fideliter de omnibus ad Cæsa-
rem relatuos. Illi ad hæc, de translati D. Norberti
Ossibus, se Majoribus narrantibus audivisse; nullo
tamen certo ordine. Proximis diebus, & a tempo-
re, quo illi Conventum insedisent, sepulcro vim
nullam illatam, nec vel pilum a sacri corporis exu-
viis motum; nec credere se, quidquam a prædeces-
soribus commissum. Faciant saltem rei periculum.

45 Hæc præfati, ingressi sunt omnes ecclesiam
circa meridiem tempus, reverendissimus juxta ac re-
ligiosissimus vir D. Casparus a Questenberg Abbas
Strahoviensis, &c. cum supra dicto Domino Cri-
spino Præposito Monasterii Doxanensis, & D. Mar-
tino Stricerio, quin & præmemorato Domino Ru-
dolpho a Sbrajavacca, &c. iidemque duobus Rei-
publi-

EX IM- publice viris, a Senatu ad hoc pro assistentia depu-
PRESSIS tatis, quo & loci inquilinis, famulis item Domi-
norum Commissariis, quorum circiter octo erant,
operis pariter murarii gnaris quibusdam accitis.
Tentatum fuit primum variis in locis, qua pie
perfringi sepulcrum posset; sed nullo commodo suc-
cessu. Conditum erat corpus S. Norberti sub alta-
ri sancte Crucis, quod ab extra adhaeret choro,
nunc aliquot gradibus eminentiori; ita tamen, ut
pars corporis inferior cum pedibus in chorum dis-
tenderetur, caput cum parte nobiliore dictum alta-
re occuparet. Ingentis molis Crux lignea e fornice
templi pendebat a catena ferrea; cujus basis ad
ipsum sepulcri locum dimissa per perpendicularum,
quasi capiti divi Norberti innitebatur. Sub choro
crypta erat, quam ingressi diversis in locis magna vi
collata, pretiosam margaritam eruere festinabant,
sed nullo desiderii fructu. Demum chorum con-
scenderunt, & pavimento in ultima ejusdem parte
levato, extimam tumuli partem revelabant: unde
mensuram corporis humani aestimantes, facile depre-
hensum fuit, non posse levare sanctum Corpus, nisi

non nisi
submoto
altari re-
surgitur
tumulus;

B altari sancte Crucis emoto. Cujus lapidem ut sustu-
lissent, cum parte aliqua substratae base ejusdem, to-
tum sepulcrum patuit.

46 Erat vero tumba, non plumbea, aut ligoea,
sed lapidea, ex lapide uno, duro, solido, przgrandi,
quatuor circiter ulnas habens in longitudine, excisa
ad formam & magnitudinem corporis humani; cui
ejusdem magnitudinis alter superpositus erat lapis:
& erat uterque ferramenti plumbo superinfuso ar-
tissime constrictus. Itaque ferramenti prius extra-
ctis, superiorem lapidem plurium opera e choro
protrudentes, in ecclesie vero corpore funibus ad-
motis trahentes, tandem superiorem lapidem amo-
liti sunt; & exuvie beati viri apparuerunt. Tota
ossium sanctorum compages adhuc integra, suoque
omnino ordine, hzerebat; quæ tamen, ubi moveri
cœperunt, illico dilapsa sunt. Sacro capiti stillæ ali-
quot velut sudantis inerant. Quam primum autem

Sic com-
specta
omnia of-
fu inter-
gra

hæc patuerunt, in genua prolapsus reverendissimus
Præsul Abbas Strahoviensis, sacrum Caput venera-
bundus digito attingit, & mox mentum decedit.
Inerant & capiti & mento dentes omnes. Erat &
caput obvolutum Humerali, cujus materia, uti &
Albz, & vestis interioris (excepto quod sibilæ
sive limbi Humeralis & Albz, auro graves, quæ
frontem & manus circumdabant, etiamnum integræ
& illæ superessent) ita verustate contabuerunt,
ut velut aranearum saltem telæ adhaerescerent. Qua-
re reverendissimus D. Abbas provolutus ad superi-
orem sepulcri partem, adm. rev. domino Doxa-
neasi Præposito Crispino, inferiorem partem obser-
vante, Reliquias dicti Sancti Dei cum reverentia
collegerunt, & viro adm. rev. Domino Martino
Stricerio, qui in medio flectebat amborum, super
expanso linceo (cui venerationis & custodiæ causa
adgeniculabatur sape dictus Dominus Rudolphus
a Sbrayavacca, S. Cæs. Majest. Capitaneus) in ma-
nus obtulerunt; qui principalioribus quibusque parti-
bus schedis adfixis, omnia decenter, ut potuit, in-
volvuit, circumstantibus & aspicientibus omnibus
supra recensitis, & testibus infra nominatis.

& rem-
reuter ex-
cepia l. m.
100,

ut & re-
fina.

47 Caput, primum elatum ex sarcophago; inde
mentum, postmodum reliqua membra per vices pro-
ferebantur. Vestis superior, quæ parte maxima su-
perest, punicei coloris serica erat, aureis filis flo-
rum vel rosarum instar interspersa, quæ totum cor-
pus cum brachiis ab humero ad plantas usque con-
vestiebat; sub hac transversæ manus, ad modum
crucis, pectori superpositæ. Vestis eadem obvoluta,

duabus argenteis acubus, superiore parte gemmeo D
opere exornatis, connectebatur, quarum unam su-
periozem reverendissimus Dominus Casparus a Que-
stenbergh Abbas, &c. alteram adm. rev. D. Præ-
positus Doxanensis resolvit. Jam crepusculum erat,
& obscurioris templi conditio tenebras induxerat.
Stola, Manipulus, Pallium Pontificale, potiore par-
te integra. Annulus etiam aureus saphiro insignis
reperiebatur, quem pretio appenso redemit toties
memoratus venerabilis Abbas. Mox sera nocte in-
cumbente, superiorem vestem, una cum cineribus
& sacri Corporis reliquiis involverunt; & in sin-
done munda reponenda, Domino Martino Strice-
rio tradiderunt. Inde quidquid supererat, minutis-
simum etiam pulvisculum, reverenter collectum,
una asportaverunt. Peracta sacrarum Reliquiarum
elevatione, & Dominiis jam abiturientibus, osten-
debant monasterii inquilini in parvulis cistulis affa-
bre factis, & in summi altaris superiore parte col-
locatis, diversorum corporum Reliquias, quas rur-
sum in locum reponi Domini Commissarii petie-
runt.

& cin-
rum reli-
qua.

48 Post hæc monasterii hypocaustum ingressi,
convocatis locum habitantibus, gratias egit reli-
giosissimus Abbas Strahoviensis, promittens se Cæ-
sari clementissimo relaturum, quod prompto omni-
no consensu in operis consummationem convenis-
sent. Inde sibi ipsismet bene precantibus digressi
sunt, excubiarum satellitio stipante illos, qui in-
ventum sacrum thesaurum deferebant: ac tandem
redeunt in assignatum hospitium, domum videli-
cet Domini Alemanni; & cœna sumpta (totam
enim diem, desiderii magnitudine superati, jejuni
transegerant) fessa membra quieti dederunt. Se-
quenti, quæ quarta Decembris erat, abituri; requi-
rente Senatu Civitatis clarissimos Dominos Com-
missarios, usque ad Vesperarum tempus substite-
runt. Venit enim circa prandii tempus doctissimus
juxta ac consultissimus Vir Dominus Joannes Dau-
th, Juris Doctor, Civitatis Consul regens, vir mul-
tis corporis & animi dotibus abundans, cum duo-
bus aliis Consulibus, Domino Martino Brauns,
& Domino Joanne Henrico VValthero, Juris Do-
ctore, &c. qui una cum Domino Joanne Aleman-
no congratulati sunt clarissimis Dominis Commissa-
riis, quod ad votum & desiderium Cæsaris maxi-
mi omnia celsissent. Confederunt deinde, amplissi-
mos affectus contestati, & hospitiorum impendia,
frustra reclamantibus Dominis ablegatis, redimen-
tes. Circa tertiam pomeridianam omnibus bene pro-

Hinc ad
hospitium
& equum
deductus
cum suis
Abbas

sequenti
die bono-
rifer di-
missus;

49 Super quibus omnibus & singulis, prædictus
reverendissimus ac clarissimus Vir Dominus Ca-
sparus a Questenbergh, Abbas Strahoviensis, me-
publicum & immatriculatum Notarium infra scri-
ptum requisivit & rogavit, ut his notatis, unum
aut plura, si opus sit, publica instrumenta sibi inde
conficerem: quod officii mei ratione manime ipsi
denegandum censui. Acta sunt hæc Magdeburgi
in cœnobio B. Mariæ Virginis, sub anno, Indictio-
ne, regimine Imperatoris, mense, diebus & horis,
quibus supra; præsentibus ibidem, præter supra no-
minatos, circumspectis & honestis viris, Domino
Nicolao Genthen, & Hansen Millern, testibus fide
di-

ad ejus-
que se um
scribitur
instru-
mentum
rei actæ.

A dignis, specialiter ad hunc actum vocatis & rogatis. Et ego Andreas Rhor, civis Magdeburgensis, Sac. Imp. auct. Publ. & in Camera Imperiali approbatus & immatriculatus Notarius, quia prædictorum elevationi, omnibus aliis & singulis, dum sic ut præfertur, fierent, & agerentur, una cum prænomminatis Testibus interfui, & ea omnia & singula sic fieri vidi & audiui, ac ad notam sumpsi; ideo publicum hoc instrumentum, manu propria scriptum exinde confeci, publicavi, & in hanc authenticam formam redegi. Signo ac Sigillo, nomine & cognomine, meis solitis & consuetis consignavi, manumque mea subscripsi, in fidem & testimonium omnium & singulorum, specialiter rogatus & requisitus.

CAPUT VI.

S. Norbertus Patronis Bohemæ adscriptus. Translatio festiva per octiduum celebrata.

B 50 **A** Nte solennem Translationis Triumphum, Nobilissimi Regni Bohemici Proceres apud

Potentibus Proceribus Regni, Illustrissimum Cardinalem Archiepiscopum Pragensem, precibus (divino haud dubie impulsu) sollicitant, S. Norbertum ipsis cælitus datum, reliquis Bohemæ Patronis ac Tutelaribus Sanctis connumerare, accensere dignaretur; felicissimum omen accipientes, cum novo Sancto nova omnia prospera & felicia Regno Bohemæ eventura. Justis his Procerum postulationibus Illustrissimus Cardinalis ukro annuit, eamque in rem Mandatum Archiepiscopale typis excusum promulgari fecit, quod ad verbum hic referre placuit. Ernestus Dei & Apostolicæ Sedis gratia S. R. E. Cardinalis ab Harrach, Archiepiscopus Pragensis, &c. Omnibus has præsentis visuris vel audituris, salutem. Quandoquidem Illustrissimi & Excellentissimi Domini, Sacre Cæsareæ Regiæ Majestatis in inslito Boemæ Regno Locum-Tenentes, Intimi & alii Consilarii, nec non Supremi Officiales & Assessores Judicii Supremi Regni Boemæ, per Illustrissimum Excellentissimumque D. D. Jaroslau Borzitam S. R. I. Comitem a Martinicz, S. C. M. a consiliis sanctioribus & cubiculis, supremum ejusdem Regni Boemæ Camerarium, ejusdemque S. C. M. in eodem hoc Regno, Dominorum Locum-Tenentium & Supremorum Officialium, ad Nos deputatum, honorifice & instanter a Nobis, suo totiusque Regni præsentium & absentium Optimatum vice ac nomine desiderant & requirunt,

S. Norbertum, cuius mox adferretur, dum erat corpus, 51 Uti S. Norbertum; sacri Præmonstratensis Ordinis Conditorum; Magdeburgensium aliquando Archiepiscopum; Germaniæ Primatem; Antverpiensium, Saxonum, & Slavorum Apostolum; Sacramentariæ hæresis tanto ante expugnatorem; (cujus sanctissimas Reliquias singulari Dei Optimi Maximi & Gloriosissimi Cæsaris Ferdinandi II, semper Augusti Regis ac Domini nostri Clementissimi beneficio, Boemæ nostræ in thesaurum incomparabilem assignatas, huc in Metropolitanam & Regni ipsius & Archidiecefis nostræ civitatem paulo post transferre constituimus) uti hunc, inquam, tantum Dei amicum, Cælestium Boemæ Patronorum seu Tutelarium numero, potestate & auctoritate nostra accenseamus; eundemque hoc nomine ac titulo deinceps ab universo Clero & populo nostro coli, celebrari, & invocari jubeamus; tam sancto desiderio justæque requisitioni illico, & promptitudine, animique in eundem sanctissimum virum studio, quanto par est, annuentes; S. Norbertum, jam nunc &

in posterum, hujus incliti Regni Patronis seu Tutelaribus accenseamus, inter eos habemus, colimus, PRESSIS invocamus, & æque ab universo Archidiecefis nostræ Clero ac populo accenseri, haberi, coli, invocari, omnino volumus, decernimus ac mandamus: injungentes omnibus & singulis ejusdem Archidiecefis nostræ Parochis, & quocumque titulo Concionatoribus, ut hanc voluntatem, decretum, mandatum nostrum, quam primum ad eorum manus pervenire potuerit, pro concione recitent ac divulgent; hortantes insuper serio fidelem populum & excitantes, uti novum Regni de cælo hospitem tantum & Tutelarem pie diligenterque celebrando & invocando, per potentissimi apud aures Dei Viri merita, suffragia & ossa sacra, conciliare favorem boni Numinis, & impendentia dorso inæ divinx flagella avertere festinent. Datum Præ in Archiepiscopali Nostro Palatio, anno salutis MDCXXVII die Aprilis ultima. Ubi certe miram Dei providentiam, non minus quam potentiam, in honore S. Norberti hoc tempore promovendo, videre, suspicere, laudare, ac deprædicare merito possumus ac debemus.

52 Invitarat supranominatus Reverendissimus Abbas Strahoviensis, excelso & heroico animo viratque ad summa natus, zelo Dei plenus, Candidi & Canonici Ordinis singulare decus, ac vel solo per hos labores, sumptus & pericula translari Sanctissimi P. N. Norberti, audaci non minus quam glorioso opere & triumpho, æterna memoria dignus, ad futuram Translationis solennitatem universi Ordinis alumnos candidos sequentibus litteris:

Admodum Reverendi Domini, Venerabiles item ac dilecti Confratres ac Fratres.

Præstamus quod paulo ante promissimus. Invitatum venimus nunc adm. reverendas, venerabiles item ac religiosas Dignitates & Charitates vestras, ad celebrandum illum nuptiarum Agni nostri Sanctissimi P. Norberti diem. Quin enim Agnum vocemus, qui cum ex fera sæculi fieret primum agnus Christi, agno vestiri voluit? Ad magnum diem, solennem, & valde inclitum, vos ut possumus, clamore quanto possumus, vocamus & invitamus. Venite & videte gaudium, de quo audistis. Venite, & nobiscum præsentis lætaminis gaudio inenarrabili. Non hic noster, sed ipsius maximi optimique Patris ac Patriarchæ nostri sanctissimi Norberti clamor est. Ille vos vocat; illius in suos merita, illius illi debitus a suis honor vos invitat. Nos quidem petimus, sed ille exigit. Quis det nobis ut in unum huc confluant omnes, ab ortu solis usque ad occasum, ejus filii! Veniant saltem, quando non possunt omnes, quot possunt. Videat gloriosissimus, piissimusque Cæsar semper Augustus D. N. clementissimus, videat ipse coram, quibus & quantum benefecerit. Nam & illo sole nostri solis triumphalis ille dies irradiabitur.

53 Diem legimus Kalendis Majis proxime succedentem, in quem eundem Dominica post Pascha xv incidit, dicta vulgo Cantate. Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia nobis fecit. Cantate Domino canticum novum, laus ejus in ecclesia Sanctorum. Est ille dies idem Comitii Ordinis nostri sacri alias proprius; semel hæc modo ad Patrem Comititia fiant, tempore quo fieri solent ad Matrem. Optamus, ut qui & quot venturi sint, resciscere tempestive liceat; quo de commodo hospitio ejusque assignando provideamus; quando domestici parietes capiendæ multitudini minus ampli sint. Deus gloriosus in Sanctis suis admodum Reverendas vestras, venerabiles item ac religiosas Dignitates & Caritates semper beæ, & huc nobis maximo

E. Abt. Strahoviensis,

per suam ad totum Ordinem circum-

omnes & singulos invitat

in 2 Maji ad Translationem

EX IM- ximo numero incolumes & lætas repræsentet. Pra-
 PHENSIS gaz in Monasterio nostro Strahovienſi, xiiii Martii,
 MDCXXVII. His acciti litteris, promptialacresque
 plurimi ex ampliffima Germania, per multa itinerum
 periculorumque incommoda, Pragam properarunt.
 Ex Belgio nobiliffima Antverpia, ad ſui Apoſtoli
 Triumphum, legatum miſit; ſic & VVeſtphalia, Sue-
 via, Bavaria, aliaque loca, maxime viciniſſima, ſuos.
 Atque ut tutius poſſent, maxime ex Moravia & il-
 lis locis, ubi miles Cæſarianus & hoſtis degit, con-
 currere; invictiſſimus Imperator ad ſuos Tribunos,
 Præſectos ad Duces militum litteras (ut relatum eſt)
 dedit, quibus ſerio injunxit, Militem hoc tempore
 ſevere cohiberent, ne Præmonſtratenſes, ad Patris
 ſui triumphum conſuentes, ullam injuriam pateren-
 tur; ſecus factum in ipſorum Ducum caput redun-
 daturum. Convenere itaque tanto numero candidi
 Canonici, ad tantam Patris ſolennitatem, ut cum
 inquilinis monaſterii Sion, religioſi advenæ ultra cen-
 tum pulchro candore in proceſſione viſi fuerint.

1 Maji 54 Ad ſacras Sanctiſſimi Patris Norberti Reli-
 quias Pragam aſportandas, quod Kalendis Maji con-
 cigit, maximus apparatus ſuit inſtitutus, quem vi-
 dere pulchrum fuit. Inprimis pulcherrimo & undi-
 que candido pileto, cui ſex albicantes equi junge-
 bantur, cum auriga niveo veſtitu ſplendente, ſan-
 ctiſſimæ Reliquiæ ſunt impoſitæ, & ex Doxanenſi
 B Virginum Ordinis Præmonſtratenſis cœnobio ſplendi-
 de Pragam adveſtæ; ad quas deducendas aliquot
 turmæ equitum, a vicinis nobilibus adornatæ & in-
 ſtruatæ, convenerunt. Omnes etiam tres civitates
 Pragenſes, unaquæque ſub certo labaro, manipulum
 centum circiter equitum inſtruxit, ac ſanctis Reli-
 quiis obviam miſit, qui a reliquis exceptas Pragam
 in templum uſque comitarentur. Ad portam Vien-
 nenſem poſtquam perventum, adeſt Illuſtriſſimus &
 Reverendiſſimus Dominus Cardinalis Archiepiſco-
 pus, cum ſolenni Religioſorum & Clericorum to-
 tiuſque populi frequentia; novum de cælo hoſpitem,
 Regniſque Bohemiæ incliti adlectum Tutelarem ac
 Patronum, ſuaviſſima graviſſimæque oratione ad la-
 crymas uſque conſalutat. Quo facto, aliquot ex
 hymno S. Norberti ſtrophis decantatis, in novam in-
 de arcam, aſſrabre ac pretioſe ex Indico ligno ſub-
 rubro & nigris maculis interſperſo conſectam, ar-
 gentoſque quaquaverſus ornatam, ſacræ Reliquiæ ſunt
 depoſitæ; & cum ſolenniſſima ſupplicatione ſa-
 crum onus, ſuccollantibus Prælatiſ Ordinis, in
 eccleſiam Thein dictam deportatæ fuerunt. Et ec-
 ce hoc ipſo momento derepente cælum, hætenus
 aliquot diebus aſſidue pluvium, ſeſe quaſi explicare,
 & ſerenam induere faciem cœpit; quam etiam in
 octavum uſque diem conſtanter retinuit, ut novo
 triumpho & ipſum applauderet, ſolennitateſque ſua
 ſolennitatem augetet. Ad ingreſſum templi, trium
 civitatum equites, diſpoſitis bombardis, miro ap-
 plauſu novum ſuum Sanctum ſalutarunt ac honora-
 runt. Ea nocte ab omnibus Præmonſtratenſibus,
 qui ſicut & alii jejunio diem illum in honorem ſan-
 cti Patris deſtinarent, Matutinæ ſolennes in illa ec-
 cleſia fuere decantatæ, & ſic pervigilia illa ſinem
 ſuum acceperunt.

2 Maji 56 Altera die, vi ſcilicet Maji, bene mane con-
 venire maximo numero, qua Religioſi, qua alii,
 ipſeque rurfus Illuſtriſſimus Cardinalis & præcipui
 Proceres Regni, ad ſacras Reliquias novi ſui Pa-
 troni magno cum gaudio, ſumma feſtivitatis pom-
 pa, in Strahovienſem eccleſiam introducendas, ac
 præparato loco reponendas. Hujus vero triumph
 pompam, tam hæc quam octava luce, nemo facile
 explicabit, etiam qui præſens interſuit; tantus equi-

tum apparatus, tantus tubicinum undique clangor, D
 tantus bombardarum & majorum ex propugnaculo
 ad arcem Cæſaream tormentorum diſpoſitorum bom-
 bus ac terror, tantus Procerum fulgor, tantus can-
 dicantium Præmonſtratenſium Canonicoſum nitor,
 tantus Religioſorum cœtuum ac Cleri in ſupplica-
 tione pulchro ordine procedentium ſplendor, tantus
 populi accuſus, tanta demum triumphi gloria, ut
 novum de cælo lapſum Imperatorem honorari &
 excipi crederes. Tres arcus triumphales, cum ſuis
 de S. Norberto doctiſſimis ſymbolis, maximo labore
 & ſumptu ſtabant ereſti; in quibus partim muſico-
 rum chorus, partim adoleſcentes inſtructi armis &
 ſcutis Provinciarum, Regni Bohemiæ inſignia re-
 ferentibus, quæ Sancto conſecrarunt & affixerunt;
 partim alii, Patronoſum Bohemicorum inſtar or-
 nati, ac in nube quadam ex alto demiſſi, novum
 Sanctum conſalutarunt, inque ſuum numerum re-
 ceperunt. Triumphus autem ille ſacer in hunc fere
 modum ſe habuit.

56 Sexto Non. Maji, ut ſupra indicatum, primo
 mane circiter horam ſextam conventum eſt in ec-
 cleſiam Theinenſem, in qua pridie ſancta Lipſana
 deſtituta fuerant. Ibi ſolenni primum ritu & cantu
 ſacrificatum, rem divinam faciente quodam Abbate
 Præmonſtratenſe. Finitis Sacris e templo Proceſſio
 movit, in qua præceſſere vociva Imperatoris, Regni
 Bohemiæ, & Procerum ſplendida ac ſumptuoſa ve-
 xilla, numero ſeptemdecim; ſingula, Deo & ma-
 gno ejus amico Norberto inſcripta. Succēſſere Cle-
 rici Pragenſes, tam regulares quam ſæculares pro-
 cedentes ſinguli cum grandi & flammante cereo;
 hos ſecuti Præmonſtratenſes, tam incolæ quam ad-
 venæ; tum Cathedralis Capituli Canonici; dein ſan-
 ctum Reliquiarum S. Norberti ſerentem, quod ſub-
 iere primum octo Abbates mitrati, poſt totidem
 Religioſi Præmonſtratenſes; denique rurfum Abba-
 tes. Proximus his præceſſit Illuſtriſſimus & Reveren-
 diſſimus D. Cardinalis & Archiepiſcopus Pragenſis,
 geſtans ſacrum Caput ſanctiſſimi Patris Norberti ar-
 gento incluſum: inde Proceres Regni & Urbis cum
 tædis candidis; denique innumera civium multitudo,
 ſuis tamen iſſque præſtantiffimis ſignis diſtincta. E
 templo Theinenſi egreſſos excepit latiſſimum atrium,
 quod a dextris armato & cataphraſto milite cinctum,
 tympanis ac dulciſſimis instrumentorum omniſis generis muſi-
 ca perſonabat. Ubi ad primum arcum triumphalem
 cum Reliquiis perventum eſt, pompa conſtitit; exce-
 ptuſque eſt Sanctus ſuaviſſima mulicorum ſymphonia, F
 & eleganti oratione ab ephebis ex arcu ſalutatus.

57 Perrexit deinde Proceſſio, & ex itinere in
 Societatis Jeſu templum, quod occurrebat, divertit:
 ibi depoſito pauliſper ſacro onere in templi medio,
 Te Deum Laudamus feſtis muſicorum vocibus eſt
 percantatum. Inde ex veteri urbe in minorem, per
 oblongum pontem, qui Moltavam amœniſſimum
 flumen jungit, tranſitum. Vix vero ſacræ Reliquiæ
 Urbem Veterem egreſſæ in ponte conſpectæ ſunt,
 cum ſtatim ex arce oppoſita bellicorum tormento-
 rum feſto fragore ſunt ſalutatæ. Pons ipſe latus
 & longus pompam conſpicuam fecit, in cujus me-
 dio Chriſti a Cruce pendentis ſignum conſiſtit, ad
 quam Crucis amator Norbertus nonnihil moratus
 eſt. Pontem ex altera parte Praga-minor excipit,
 magna parte Catholica. Ad ejus portam ubi per-
 ventum, cataphraſtus in equo juvenis adſuit, qui
 ſtriſto eoſque ſplendenti gladio Sanctum veneratus,
 tutelam Urbis & Regni cum gladio obtulit; ipſe
 deinde ſunctus legatione, præambulis ſubſequiſ-
 que tribus adoleſcentibus nobilibus cum tædis,
 Eques gladium tota reliqua Proceſſione Sancto
 præ-

a Thei-
 nenſi ec-
 cleſia;

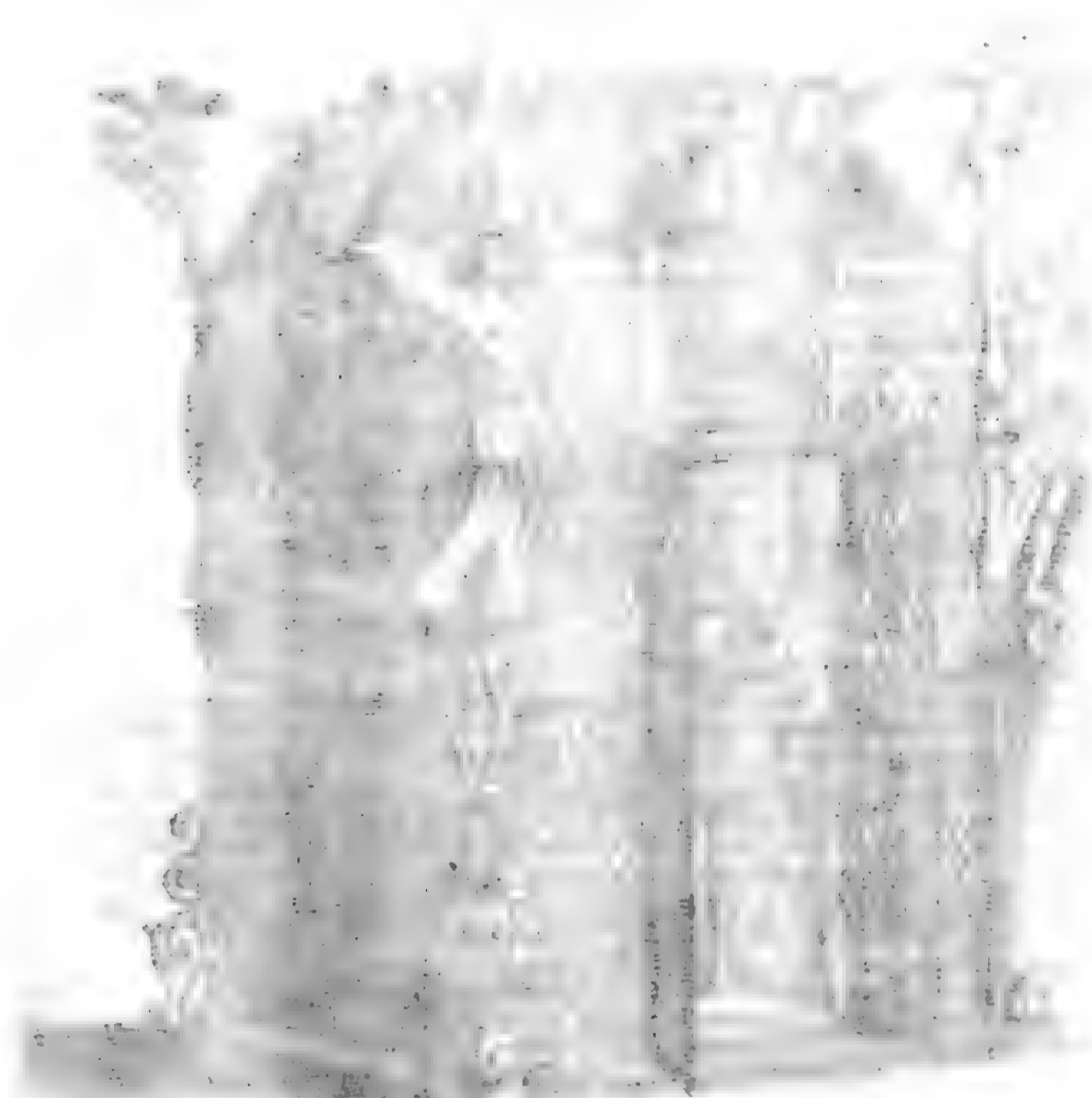
E

per ar-
 cum pri-
 mum;

F

Et rem-
 Num So-
 cietatis;

ex veteri
 in mine-
 ra;

ALBANY, N. Y. 1877

sum per arcum secundum
et forum
ad ecclesiam Strahovien.
 A prætulit. Ascensum deinde in Urbem minorem, itumque usque ad arcum triumphalem secundum; quem Respublica ejus civitatis suis sumptibus S. Norberto gratulabunda eduxerat. Ibi rursum quies bajulorum & totius pompæ, ac festæ ex arcu cum salute acclamationes. Porro in arcu visenda erat effigies crucifixi Domini, septem radiis illustris, qualis olim sancto Viro oranti apparuit; & ipse etiam Sanctus radiatus ac benedicens habitu, itaque factus, ut sese ad omnem civitatis partem cum benedictione converteret. Hic discesserunt in forum amplum, in quo dispositæ equitum cohortes triumphum auxere. Processum post hæc pone arcem, & paulatim ad monasterium Strahovienſe promotæ supplicatio. Propius accedenti Prælati cœnobii, infusus occurrit, & ad monasterii portam in ara depositum Sanctum, oratione pietatis affectibus plena, suo & adstantium Præmonstratensium filiorum nomine, non sine dulcibus multorum lacrymis, compellavit.

ante quam statuas arcus
 3, Ingradientibus exinde ad templi vestibulum, arcus tertius triumphalis se obtulit, adeo sublimis, ut ipsum templi culmen despiceret, vario emblemate ingenioque ornatus; e cujus superiori parte

et postea sunt in altari Reliquia.
 B accedentem Norbertum duo juvenes salutavere, quorum voces musica interior prosecuta festivas fecit, ætonante etiam ex arce sclopeto, & ephebis interea ex eodem, genuum flexu variaque cæremonia Sanctum venerantibus. Illatæ denique in templum Reliquiæ, & in summo altari solenni ritu depositæ, circiter horam diei primam pomeridianam; eam enim usque horam ab egressu duraverat festa processio. Ibi præsentibus adhuc Principibus, Comitibus, aliisque innumeris, Illustrissimus Cardinalis in summo altari sacrum fecit; absque tamen Pontificia cæremonia, sed musica perpetuo accinente. Post Sacrum, incensatis Reliquiis, Pontifex populum fausta precatione impertitus dimisit. Atque hæc fuit primo die instituta solennitas, in qua præter inexpectatum cæli favorem, infinita prope hominum multitudo confluit; tantusque undique plausus & applausus tubarum, & aris tam campani quam militaris, musicorum præterea musarumque fuit, ut dicant, a condita Praga similem triumphum non fuisse conspectum. Certatum quasi inter Comites & Barones pia contentione, quis umbellam, sub qua festæ Reliquiæ ferebantur, gestaret. Nec minor liberalitas quam pietas Abbatis Strahovienſis apparuit, qui nummos argenteos plurimos, S. Norberti imagine insignes, cudi fecit, & in pauperes ac populum irrupentem sparsit, qui deinde nummi ob S. Norberti imaginem & memoriam non tantum in pretio, sed etiam in magna veneratione apud omnes fuere. Ecce eorum effigies.

Accedunt per Oslavam supplicium ordinis viri.

59 Tertio die Maji reverendissimum Capitulum Cathedralis ecclesiæ ad templum Strahovienſe solennem processionem instituit, ibique rem divinam cum concione ad populum de Sancto Norberto habuit, quod deinceps per octiduum integrum quotidianum

fuit; singulis enim diebus aliqui ex Ordinibus & Regularium familiis adfuere, qui supplicatione instituta, Sacra ibi peragebant, & Sanctum pro Concione laudabant. Præceptumque fuit ab Archiepiscopo omnibus per Urbem Concionatoribus, ut per eam Octavam non aliud sibi thema nisi S. Norbertum laudandumsumerent. Nono Maji, qui fuit octavus Translationis, mane post sextam, venerandum caput S. Norberti cum processione Præmonstratensium in Forum Theinense delatum fuit, ut novus denuo triumphus institueretur; cum maximo iterum populi concursu. Descendentibus obviam processio academice Pragenſis se nostris junxit, pulcherrimo ordine ac varietate illustris; aliis cereos, palmas allis præferentibus, R.R. Patres Societatis longo agmine incessere linteati, & stolis quisque suis insignes. Umbellam gestarunt primum in descensu Religiosi, deinde Urbis Proceres & Comites. Caput sacrum tres Præsules mirati per vices tulere. In medio foro Theinensi Præmonstratensis quidam, oratione ad sanctum Patrem dicta, universis Ordinibus populoque Pragenſi gratias egit pro insigni pietate, qua per elapsam octiduum sanctissimum Patrem prosecuti essent; faustaque omnia invictissimo Imperatori, Regno, Triurbi est apprecatus. E

60 Processum dein ad primum usque arcum triumphalem, musicis instructissimum; ubi ex aliis insistentibus tres ornatissimi adolescentes descendunt; qui triplicis Urbis nomine obvii Sanctum salutarunt; subeuntem vero lipanothecam quinque ex arcu medio demissi, & in nubependuli, sanctorumque Regni Patronorum habitu nobiles, tum dictione tum cantu festivissimo exceperunt. Inde per Societatis templum & pontem in Civitatem minorem ad alterum arcum, tam Musicis quam Musis illustrem transitum: suspensæ ibi variae coronæ ex auro, hedera, quercu, nobili versu sancto Patri sunt dedicatæ. Denique in templo Strahovienſi, solenni factorum apparato Divinis peractis, verba ad frequentissimam concionem de sancto Patre a quodam e Societate sunt facta; ubi inter aliam honorificam Præmonstratensis Ordinis mentionem, etiam zelus ejusdem animarumque singulare studium est prædicatum, nec ante secundam pomeridianam hic Dei Sanctique cultus finit. Post Vesperas festa symphonia celebratas, rursus e Societate unus in concionem ascendit; & eleganti oratione Latina, de fructu Apostolicæ vitæ & Præmonstratensium in Vineâ Christi labore, deque instituto mixto ab ipso sancto Patre fundato suisque relicto disseruit. Post hæc ex arcu triumphali, pro templi foribus, scenica actio instituta est: cantatum a duobus pueris, solenne Canticum Benedicite omnia opera &c. Quidquid illi in cantico nominarunt, musica intercurrente, mox ad nomen in arcum scenamque prodit; ignis, æstus, frigus, aqua, pisces, orbis cælestes, &c. aviculæ etiam cum affixis schedulis dimissi in publicum, quasi ituræ in orbem, & gaudium hoc universis annuntiatæ: ignes excitati, eaque actio in noctem ipsam spectante populo & proceribus est producta. Atque hæc breviter, Deum humillime precor, ne nutantes transferantur filii ejus & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis; sed ut cum sancto Patre suo translato exurgant, & induti virtute ex alto crescant & germinent sicut lilium, & sicut cedrus libani ramos suos in omnem terram diffundant.

9 Maji in festo triumphantis

per os eorum

et usque in noctem festivo continuatur.

EX IM-
PRESS.

CAPUT VII.

*Descriptio Sacelli, in quo Reliquiae collo-
candae erant:**In novi
media es-
clipsa*

61 **E**Sto dignissimus esset Pater sanctissimus, suarum ut Reliquiarum thesaurus quam splendidi-
dissimo a filiis Sionis honoraretur mausoleo; quia tamen pronissimae in obsequium voluntati saepe potestas deficit, sacellum, tanto quidem habitatori nondum conveniens, pro facultatibus tamen suis quam poterant sumptuosissimum, adjuvantibus patronorum aliquot liberalibus suppetiis, sanctissimo Patriarchae poni curarunt. Situatam illud est in medio fere templi, a chori cancellis terminati limine undenum pedum spatio distans: qui locus, post arae supremae stationem, omnium videtur honoratissimus juxta & commodissimus; nam & e choro a Religiosis (in quorum mentibus sanctissimi Patris memoria perpetuo versari debet) undequaque est conspicuus; & totius populi ad ipsa statim ecclesiae limina adeo ferit intuitum, ut etiam summi altaris aspectum minuat, nisi quatenus is per cancellatas ferri compages trajici potest. Castelli sive turrulae undecumque perspicuum formam sacellum repraesentat, pedes latum octo & semis, totidem profundum, altum octodecim; majore videlicet aliquanto proportionem quam dupla; angustius quidem, quam usus ac rei majestas postulare videantur, aliquanto tamen quam ipsa fere loci conditio patiat amplius. Totum ab imo ad summum usque verticem, e solidis clathris ferreis, varia elegantissimaque arte ductis & inauratis constructum. Aedificium omne inferne, coronide tenus, forma quadratum est, quaternis juxta totidem mundi plagas lateribus clausum: quorum in occiduo geminae ejusdem operis ac materiei fores haerent, altitudine pedum octonum & semis, latitudine quaternum minus sextante: quibus hinc inde disclusis ipsum adiri solet.

62 Liminis apte phalerati projectique, quatuor pedum ac dodrantis est latitudo, altitudo semissis: cetera quaeque latera duas in partes, dexteram sinistramque ceu facies quasdam, columnis alteram ab altera secernentibus, distinguuntur. Ex adeo, quam architectonices ratio ferat, necessitate longiores, in toto opere novem visuntur, undenum fere pedum altitudine. Quaternis ad angulos totidem; ternis inter laterum, ac diximus, trium facies componentibus; reliquae binae in occiduo latere, ipsaeque adeo sacelli fronte stationem habent; fores ipsas, egressis a corpore suo supra infraque cardinibus, sustinentes; & a faciebus, quae cetera frontis illius seu lateris occidui spatia tanto reliquis angustiores occupant, dividentes. Cum enim illae quatuor, triente minus, pedum singulae latitudinem teneant; haec vix dimidium assequuntur, longitudine pares: quae quidem ex aequo omnibus eadem cum columnis, nisi quod illae (facies puta) his aliquanto constrictiores sunt, margine trium & semis uncularum, quem intra, ceu canthos quosdam, cancellorum artificium varie discurrens concluditur, non ad basem inferne & coronidem superne statim contiguo; sed, elegantiae ac perspicuitatis gratia, non nihil utrumque distante: adeo, ut sibilis dissimulati testique operis, aedificio reliquo facies ipsae compaginentur. Ei margini, faciem quamque modo quem diximus ambienti, linea seu regula per

*clathris
per singu-
la latera
elegantior
ductis per-
spicuum*

medias ipsas facies discurrens, in duasque iterum D partes singulas discernens, figura & latitudine similis est. Sic enim artificii opus omne partiri placuit; quod ea ratione cum firmitudini, tum venustati (quam varietate conciliari, notum est) prospiceretur. Cum enim laterum singulorum non nisi binae sint facies, regularum istarum commento velut quatuor exhibentur; superiores binae, totidem inferiores: quarum ea est ratio; ut, quae ejusdem ordinis sunt, specie figurave operis conveniant inter se, ceteris dispares.

63 Qua parte facies columnis per cochleolas adstringuntur, frondes per intervalla columnas ipsas extrinsecus, quasi parerga quaedam, quo decentior & occultior membrorum compages esset, inumbrant. Regularum & marginum intra limbos inauratos, columnarum quoque ater color est; stellulis sparsim ex auro interlucentibus; idem coronidis ac basis ipsius; quod eo nimirum tinctu aureus partim reliquarum fulgor eminentior gratiorque fieret. Coronidis tamen lemnisci seu phaleræ, ipsaeque projecturae plurimum inauratae sunt. Extremis columnis, quae videlicet ad angulos sacelli dispositae sunt, singula inferne ab exteriori parte statumina, decuncem plurimo sui lata, tres pedes & semis alta, in solumque defixa, pro elegantia magis aedificii quam firmitate, artifex opere phalerato, apposuit. Universae molis solido o ferro basis, circiter semissem pedis alta, profunditate aliquanto minore, quasi pro simbrina, ad modumque coronae, prominentibus labris fabricata subest. Eadem, qua parte valvas seu fores adspicit, iis liminis officium praestat. Basi marmor, reliquo aedis pavimento aequale, suppositum: fidelius puta ferenda tanti ponderis machinae, librarum quippe sexies mille & centum. Quibus si Aligerorum, qui fastigio & coronae operis novem ex aere fusiles insistant, pondus addideris, librarum sexies mille quingentum & quindecim summam colliges.

64 Corona porro aliquanto, quam basis altior, quippe novem digitorum, limbisque suis, phaleris, ac projecturis operi congruis decenter adornata, ab imo solo pedes abest semi-duodecim. Ei fastigiola octona molliter ab ima pedum quaternum & quadrantis latitudine in acumen altitudine sesquipedali assurgentia, quasi pro totidem murorum culminibus aut pinnis ad ornatum imposita sunt. Totenim in facies velut muros singulos parietesve Sacelli latera distributa fuisse, ostendimus. Fastigiolis ad summum sphaerulae formae compressioris impositae cernuntur, quarum a summo cono turbinati procedunt, flammulas sursum ejicientes. Intra haec fastigiola, ex interiori coronae labro, operis universi testum, camerae seu fornix ab omni parte in tholum tamquam centrum suum coeuntis, senum pedum altitudine, adscensu molli & eleganter incurvo erigitur. Id testum, non minus, quam cetera perspicuum, radii molliter flexi dum pedum altitudine, totidem pedum & quadrantis latitudine, efficiunt: quorum radiorum alii directi, alii flammularum specie vibrantes, alternatim e tholi labris, cuspide in interiorum coronidem insinuata, sese demittunt, ad eum videlicet modum, quo divinae Matris, amictus sole mulieris, effigiem, a pictoribus & calatoribus radiis ambiri solere vulgo conspicimus, ut adeo sacello pro testis sol quidam suus incumbere atque illucere videatur.

65 Tholus ipse, e quo radii quos diximus aequaliter sparsi prodeunt, inferiori operi respondens, adeoque forma quadratus, ita turrim erigitur; ut ab imo, altitudine fere sesquipedali, trium pedum ac beasis latitudine, eademque profunditate, directe assur-

*intervallum
cento ad
ordinatum
auro,**opus li-
brarum
6515:**rare archi-
tectis sum-
mum,**F**tholus quo-
que
elegantior
est*

Affurgens, porticum columellis eleganter distinctam referat: quatum columellarum, a basi sua seu infero porticus limine, ad superum usque ipsam illius coronidem, fere pedalis altitudo est. Inde vario vauitque flexu coentibus pariter ac sensim lateribus, triplici discretionem tholus in obtusum quadrumque latitudine trientis apicem fastigiatus definit: altus proinde in univsum, ab ima porticu cacuminetenus, pedes quatuor. Ad angulos tholi sphaerulæ frondentes, egressique ex iis conii seu pinnulæ, per intervalla triplicis, quam diximus, discretionis, impositæ sunt. Apici porro paulo ante minorato Aliger ex ære fusus super quadrum, altero pede, specie volantis, insistit; dextra quidem coronam, palmæ terminem læva protendens; præmium quasi aut ejus symbolum Triumphatori illic quiescenti. Modus Aligeri, duo pedes & quadrans: pondus, libræ septem & quadraginta. Simili ratione atque opere quaterni **B** alii, totidem extremis ædificiis angulis super coronidem impositi, ac supremo illo quadrantem minores, ovata specie parmulas ære fusas utraque manu teneant & exhibent, veluti quædam Norberti victoris trophæa, rebus ipsius gestis & elogio congruente, opere anaglyptico inscriptas.

Angelus 66 Primi quidem, hoc est, ejus, qui dexterum frontis cornu occupat, parmula, venerabile Sacramentum in perspicua turræque pyxide ostendit, circulo ad extremam scuti oram circumducto epigraphe addita: **S. NORBERTUS, AUGUSTISSIMI SACRAMENTI VINDEX**. Alterius Aligeri, qui sinistro frontis ejusdem cornu conspicitur, scuto duo schemata repræsentantur; alterum reducti in Urbem ope S. Norberti, in sedemque suam collocati Innocentii II Romani Pontificis, expulso, qui eam raptor invaserat, Petro-Leonis schismatico; alterum, expugnati per eundem Tanchelinum. Prius quidem superiore scuti campo, duabus hinc inde manibus medium Papale solium a Pontifice infessum sustinentibus, visitur (quo emblemate SS. Norberti & Bernardi, in ea peragenda fidelis ac potens opera insinuat.) Posterius, inferioris, sancto Norberto hæresiarcham pedibus subjectum calcante. Unde circumscriptus extremus ambitus hoc elogio: **HÆRESEON ET SCHISMATUM DOMITOR**. Terti Aligeri, qui reliquorum ad Ortum angulorum dextero insistit, parmula eundem ipsum exhibet, egenorum turbæ circum se fusæ stipem utraque manu effundentem, addita circumscriptio: **PAUPERUM ALTITOR**. Quarti denique parmula S. Norbertum refert, inter averfos antehac medium, eosque commissi in amicitiæ fidem manibus invicem conciliantem; id quod circumscriptio explicat. **DISSIDENTIUM CONCILIATOR**. Omnes porro pro suppedaneo sphaeræ habent æque fusiles, quibus singuli volantium ritu efformati, altero tantum calce insistant. Harum altitudo quincuncialis.

C 67 Præter hos stationarios, alii pari numero, modum ac ponderis ejusdem, in eadem summa coronidis ora, inter fastigiola, quæ diximus, ac proinde medio laterum, sedentes visuntur, sellis planis itidem ex ære fusis. Ex in modum signatis, cornibus, quam sint media, prominentioribus efformatæ, nonnullam epistyli speciem referunt, pedis & unciale altitudine; profunditate trientis, quadrantis altitudine. Ex imo sellæ labro quasi velum demittitur protuberans, & a summo latius, ac deinceps continua contractione arctius; semineo capite, anaglyptica ratione cælatur. Et illi parmulas dextera manu longius porrecta protendunt, similiter cælatas & inscriptas. Quorum in occidua, hoc est ejus, qui sacelli fronti medius insidet, demonum turba, S. Nor-

berti pedibus calcata, exhibetur cum epigraphe: **EXIM-DÆMONUM TERROR**. Ejus vero, qui Orientem medio sedens adspicit, parmula eundem iterum S. Norbertum exhibet, expansa utrimque veste suum Candidatorum gregem, ut gallina mater pullos alias solet, regentem & obumbrantem: quod emblemata circumscriptio exponit, **PRÆMONSTRATENSIVM PATRIARCHA**. Terti, qui meridiem spectat, scuto designatur, Pontificia Norberti dignitas, additusque a Romano Pontifice, ob merita ipsius, Magdeburgensium Archiepiscopis Primatus Germaniæ. Id designat figura sedentis in Hierarchica cathedra, cum ornatu & insignibus summi in ordinis Sacerdotii; a dextris Aquila Romana, Imperii signo; a sinistris Magdeburgicæ diocesis tessera adscriptis. Circumscripção hæc est: **MAGDEBURGENSIUM ARCHIEPISCOPUS ET GERMANIÆ PRIMAS**. Ultimi denique in Septentrionem versi scutum nobilissimi Martyris, S. Gereonis Reliquias exhibet, Ubiorum Coloniz caræ & celebres, atque a S. Norberto, celesti indicio, mirabiliter inventas. Circumscripção hæc est: **RELIQUIARUM CÆLITUS INDEX**. Cujusmodi plura Sanctorum corpora simili indicio ibidem detexisse, legitur. Porro singulorum, tam stantium, quam sedentium, cum sellis suis aut sphaeris & parmulis pondus, libræ sex circiter & quadraginta.

68 Atque hæc quidem Sacelli istius cum ornatu suo, non tam descriptio quædam esto, quam designatio: cum fieri nequeat, ut ejusmodi variz magnæque artis opera oculis idoneæ satis ac pro rei merito per verba subjiciantur. Certe constat peritorum confessione, imo præconio, supra invidiam esse tam ingentis illius & ferro, hoc est, intractabili materia, operis artificium; & omino tale, cui geminum non temere alibi reperiamus. Altare puniceo colore marmoreum, non in medio sacelli, sed proxime ad Orientale ipsius latus situm, novenis ex ære fusili columellis incumbit: longum quidem pedes senos & unciam, quaternos minus sextante latum; septuncem profundum. Columellæ cochleides, vite eas cum pampinis suis & uvis circumplectente, ad legem compositarum fastæ sunt. Altitudo cuique universi quidem corporis trium pedum & sextantis; scapi duorum & semis, stylobatæ cum spira quadrantalis; epistylorum quincuncialis: singulæ pondo plus minus nonagenum. Lapidis insistent idem marmoreo, ejusdem cum superiori coloris & amplitudinis. Jam altari ipsi Aligeri, fusi & ipsi ex ære solido, nobilissimæque artis, habitu stolorum impositi sunt; qui Arcæ sacræ geruli, ad interiorem arcæ regionem hinc inde diverfi, ac velut adversi, poplite venerantium ritu nonnihil inflexi, utraque manu pretiosam sarcinam sustentant, altero Austrinum cornu tenente, Boreale altero. Horum altitudo, pedes quatuor cum sextante: semiquingentum librarum cuique pondus. Artifex novo commento ita materiam tinxit, ut intuentibus revera aurei videantur.

69 Hi, sicut & columellæ, de quibus diximus, Illustrissimorum fratrum, DD. Baronum a Questenbergh, Gerardi & Hermannii munus sunt; quo & ad hunc quoque annum sua in sanctissimum Norbertum studia, in nos munificentiam testari placuit. Iisdem & in Sacelli structuram collatos sumptus magna parte debemus. Utrique Aligero bases ebene vestitæ, quadre, latæ pedem & semis, septuncem altæ subjiciuntur. Itaque justum inter Arcam & Altare spatium patet, pedum videlicet quatuor & quadrantis: ut ipsa adeo bene sublimis ac proinde conspicua manibus bajulantium Aligerorum

simileque
parvas
protem-
dentibus,

Inter hæc
sacellum
erectum
altare.

columellis
aureis
fusi sunt,

super quod
duo Angeli
aurei

ortum sa-
crum in
altum
elatum
insistent

cum par-
mulis elo-
gia sancti
complectis

alii item
sedenti-
bus qua-
tuor per
laiceas,

EXIM- torum incumbat. Ejus spatii profunditati latitudo
PRES- responderet, tantum Aligeris inter se distantibus,
315. quanta sacri Loculi longitudo est. Inter bases non
minor, quam pedum quatuor, distantia intercedit.
Opportunus locus dimidiatae statuae, quam propriam
sanctissimo Capiti thecam ab Illustriss. D. Polyxena
Pernstainia Mantiquezia, Illustriss. Dom. Archi-Can-
cellarii Zdenonis Adalberti, Principis a Lobkovicz
Conjuge, pro suo & mariti in Sanctum nostrum stu-
dio, in nos favore, dari dicarique alias diximus,
collocanda. Prae foribus Sacelli altius aliquanto ly-
chnus argenteus e summo fornice demissus pender,
ignis aeterni pro honore Sancti focus. Argenteam
reliquam supellectilem, apparatus sacrificum Sacel-
lo peculiarem, hic enarrare intermittimus. Licet ea
inter sit Capella, quam vocant, id est, hierarchi-
cus Antistitis cum procedentis tum sacrificantis, &
duorum pro ministerio adstantium amictus, & te-
la argentea, flore aureo intertexta, Serenissimi Prin-
cipis ac D.D. VVolfgangi VVilhelmi, Comitis ad
Rhenum Palatini, Neoburgi, Bavariae, Juliae, Cli-
viae, Montium Ducis, &c. donarium; quod ipse,
angustias domus nostrae hospitio sui dignatus, he-
roica munificentia S. Norberto, civium suorum olim
populari, oblatum ivit.

70 Arca, in qua S. Norberti Reliquiae sunt re-
conditae, accurati est operis, e rara materia magni-
que pretii. Ipsa fabricae compages, seu potius cor-
pus, cedrinum est, immixtis per latera ac superne
ex Indico ligno tabellis: quod lignum colore spa-
diceum, & pariformiter maculosum, discurrentibus
per totum obscurioribus velut undulis, cum ebene
soliditate, pondere, lavore, atque nitore certat.
Assulae quoque minores quadrae, utrique ad latera
fronti insitae, e rariori materia elaboratae sunt, quam
hodie calamum marinum vocant; quaeque maculis
suis aequae distinguitur, ita pullis pallidas intercur-
rentibus, ut dubium sit uter sit color potior. Totum
opus duas in partes dividitur separabiles; inferiorem,
quae scrinium; & superiorem, quae pro operculo &
operis quasi coronide est imposita. Scrinium ipsum
imposita desuper valva clauditur, & triplici sub sera
custoditur, longum pedes quinque & semis, latum
aliquanto minus quam duos, sesqui altum. Limbi
ejus superi inferique undulati dolati, qualis est spo-
cies aquoris, cum aequabili fluctuum volumine sinua-
tur. Coronis, molli & nonnihil intorsum curvato
ac velut subsidenti fastigio, ex omni parte erecta,
& pedis ac semis altitudine finita, non in acumen
desinit, sed summo plana, cum inferne eandem ha-
beat cum scrinio subjecto in longum latumque ex-
tensionem, superne aliquanto quam pedem latior, &
quam quatuor longior. Eam sui quoque limbi exor-
nant, pari artificio undulati seu fluctuantes.

71 Convexum coronidis seu tabulatum extremis
hinc inde cornibus gemini semi-Cherubini occupant:
qui capite & humeris e reliquo opere velut emer-
gentes, adversi alter alterum intuentes, cincinnis su-
pra frontem collectaque in nodum caesae circa ver-
ticem decori consistunt, alii in medio cancellatim
concurrentibus. Ipsi plusculum quam pedem alti e
cedro; alae sesquitercium pedem ab humeris, unde
brachiorum vice ac more exeunt, protensa, ex In-
dico ligno affabre figuratae sunt. Tota adeo structu-
ra utriusque ab imo ad summum, ubi alas concur-
tere diximus, trium cum semisse pedum altitudo est.
Argenteus hinc inde color nativo inductum, mire
opus exornat. Porro tam coronidem quam scrinium
ipsum, argenteae complures laminae fusiles, & varias
in species efformatae, suis quaeque regionibus con-
grue obtegunt & ornant. Medio capite ante retroque

in aureum campum, quem argentei Cherubini utriusque manu stantes prehensant, muneratoris gen-
tilitio insigni ac nomine inscriptis.

72 Haec forma & figura sacelli Norbertini
verborum coloribus abunde depicta est. Quia vero
exhinc genuina, ac suo conformis archetypo, uni-
versi operis idea a quoquam concipi potest, uni-
usque praesertim, qui non singula oculis praesens iustra-
vit; sacelli totius ectypon in aere sculpendum at-
que historiae huic inferendum curavimus, una cum
corona postmodum fabricata, quae super sacellum
Divi sic eminet, ut supremum ex genis alitem
sacello insistentem circumambiat. Rarum in ea
mirantur opus quosque ecclesiae Strabovienensis limi-
na primum adeunt; nec facile conspicuum est in-
tuenti, quoniam modo tanta illius machina in aere
pendula sustentetur; cum undequaque spectetur li-
bera, praeterquam in suprema sui parte, quae in
sphaeram desinens cruce terminatur, ferrumque te-
git; quod octo fere ulnas nostrates longum, cras-
sissime ponderi tantae molis ferendo adaequata, robu-
stissimis e trabibus quam optime firmatum, descen-
dit per supremum ecclesiae fornacem, cujus foramen
rosa grandis obtegit expansis in quadrum foliis; in-
ferne autem ferreis quatuor annulatis, eque interio-
ri coronae limbo per paria intervalla sursum tensis
apprehensum vinculis, universam coronae machinam
sustentat. Ea vincula, & extrema tota Coronae su-
perficie, auro tecta est obrizo; interior autem ex
argenteo in puniceum vergit; colore istiusmodi ar-
genteis foliolis superinducto. Tribus arcibus ele-
ganter fimbriatis, in latitudinem non modicam ex-
currentibus, superne corona rotundatur, quorum
maximus per ejus verticem excurrit. Omnes hi,
uti & infimus, in oram coronae desinens, alitum
octo verticibus incumbentem, unionibus atque gem-
mis multicoloribus, necnon flexuosis, visuque per-
viis spatiolis varie sunt interstincti. Medii duo, aliis
dimidiis in vertices suos insertis, infimo ad hori-
zontem exacte parallelo junguntur: quorum eorum-
dem fastigiis sphaerae pariter insaturae, at suprema
illa paululum minores, insident. Ex supremo zo-
nae gemmatae limbo, quem horizonti aequidistantem
diximus, octo latius mucronata, minoribus totidem
determinata, consurgunt parerga, anfractuosa effi-
giata opere, quorum umbilicos gemmae praegrandes
exornant. Universa operis hujus e ligno constructi
machina, variis compagibus arcuum, ex solidissima
ferri materia per intimam superficiem ductorum,
quam optime firmata cohaeret. Altitudo coronae to-
tius quatuordecim nostrates ulnas quadrante super-
greditur, maxima diametralis latitudo tredecim ul-
nas continet, minor vero quae est orae infimae octo
cum dimidia: peripheria inferior, septem supra vi-
ginti ulnis comprehenditur.

73 Haec forma decipit ex quarto Strabovienensi li-
bro, anni (ut initio praefabam) MDCXXIX, cum jam
appensa corona esset; nondum fabricata, quando in
Sacellum supra descriptum illata sacri Corporis Arca
est ea pompa, quam capite sequenti describemus ex li-
bellorum aut quatuor impressorum tertio. Nunc aut
expressam hic Antverpia Sacelli coronaeque formam
considerantes, monitos velim, nostram hanc sculpturam
a prototypo Pragensi differre in eo, quod vastissima (ut
supra dictum) corona molem, dimidio minorem, quam
fuit, representari voluerimus, ut pileus (ut sic loquar)
enormiter excedere videretur mensuram capitis eo te-
gendi. Meminisse cultu Lectorem oportet quod num. 76
describatur Sacellum pedes octo & semis, id est cu-
bitis (qui hic videntur venire nomine ulnarum Pra-
gensium) non integris sem, latum atque profundum;
altum

supra sa-
cellum co-
rona pem-
des epo-
notitia,

vasti ac
valeri ex
ligno
insaturae
operis,

F

ea curim
tabula em-
primatur
dimidiis
minore

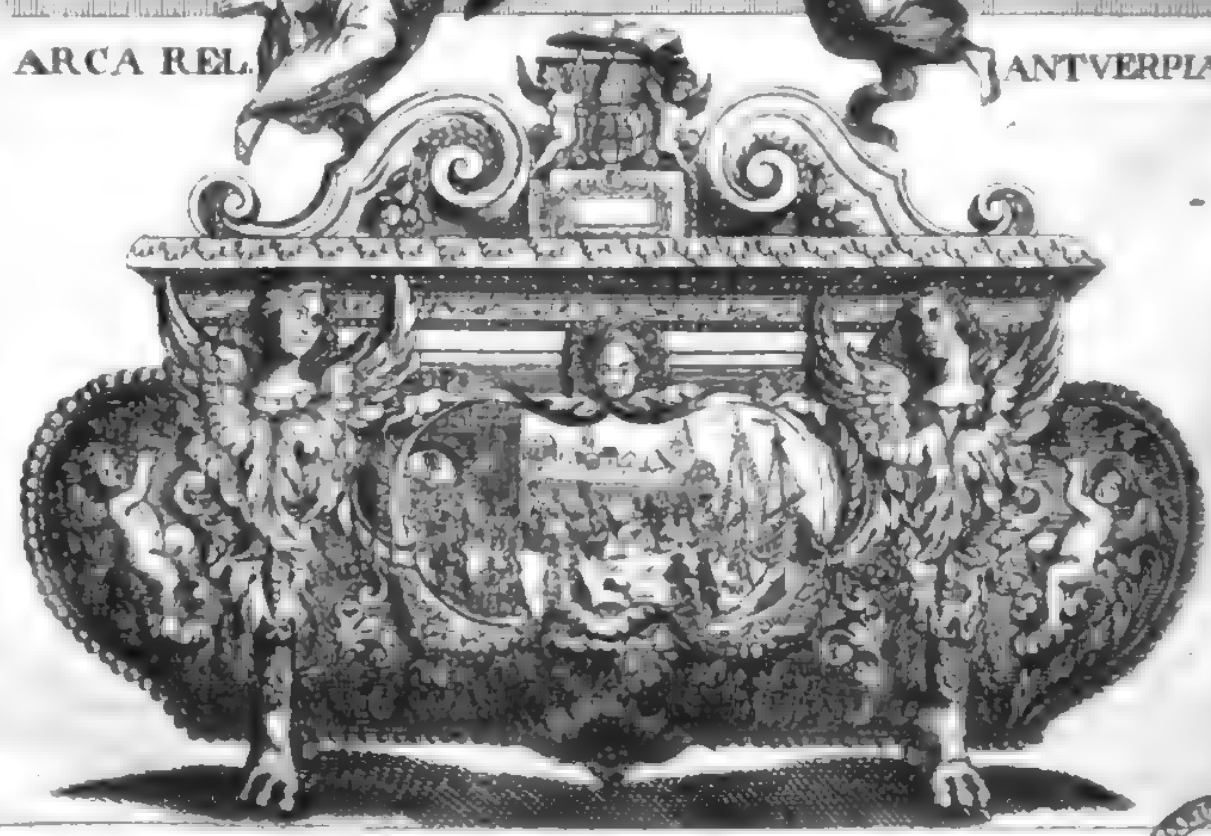
THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME LXXV
PART 1
1945

ALTARE ET ARCA CORPORIS S. NORBERTI PRAGA.

ARCA REL.

ANTVERPLA.

A altum pedibus octodecim *sive cubitis duodecim*. Confer cum hac mensura, latitudinem tredecim, altitudinem quatuordecim ulnarum, quas dicitur tenere Corona; nullamque servatam proportionem dices. Creditur fieri, ut ex imo suspicienda ab insistentibus moles, multo minor videatur quam sit; eoque non offendas vel minuat, sed etiam addat majestatem infra stanti sacello. Verum id præstare non potuit tabella sculpta, aequali ex distantia subjiciens oculis Sacellum & Coronam; ideoque hanc hic malimus exhibere contractiorem. Diversa sunt Corona & Umbella, sive (ut vulgo loquimur Baldechini) officia, uti & forma; nec facile una in alterius locum venit, sic ut oculus ad artis regulas assuetus non offendatur, nisi magno addibito moderamine, de quo hic non ausum spondere; maxime cum ex illi qui viderunt, audiverim placere disproportionem tantam. Quæ utrimque appensa vides scutula, locum habent in duobus illis scutulis, supra utrumque ostii possum in tabula vacuis, ubi Quæstenburgiiis, tamquam præcipuis operis pulcherrimi promotoribus locus dexter conceditur, hæc Strahoviensis Abbatis insignibus. Quoniam vero non satis apte exprimi poterat tota forma & elegantia altaris atque arce, eam exhibemus tibi in altera tabella scorsim, auctam insigni argentea lamina recentius curata & una cum corporis Christi tabernaculo; quibus totus infra arcam vacuus locus specioso nunc impletur; nihil tamen eorum tunc aderat, cum qua tractamus excuderentur: recentioris enim operis sunt, ex hodierni Abbatis munificentia magnifica. Accedit ad implendam laminam forma Arcæ Antverpiensis, de qua infra.

Forma
altaris &
arca.

B argentea lamina recentius curata & una cum corporis Christi tabernaculo; quibus totus infra arcam vacuus locus specioso nunc impletur; nihil tamen eorum tunc aderat, cum qua tractamus excuderentur: recentioris enim operis sunt, ex hodierni Abbatis munificentia magnifica. Accedit ad implendam laminam forma Arcæ Antverpiensis, de qua infra.

CAPUT VIII.

Vertente anno primum Depositionis festum institutum, & magnifico dum processio.

74 **I**Ta nunc Sacello, quæque illuc pro usu vel ornatu pertinerent, utcumque potuimus, comparatis; annum Translationis diem expectare visum est, qui idem sanctissimarum Reliquiarum Depositionis dies fieret. Quæ quo solenniter ac pro rei dignitate institui posset, invitati ab Antistite nostro, piissimus Cæsar cum Augusta, Rege filio, filiabus Archiducibus; uti ad hunc ultimum circa munus illud suum nostræ devotionis actum, simulque ad primam annuam Translationis vere triumphalis commemorationem, suam suorumque (quæ una nobis ac festo, præ omni, imo pro omni humano decore & ornamento futura esset) præsentiam, tamquam soles toridem, irradiare benignissime pateretur. Ita comiter ab eo responsum invitanti; ut ultro etiam, illam sibi lucem in vocis pridem fuisse, ac vehementer desideranti venturam, assereret. Cupere se quacumque ratione venerari S. Norbertum; idque nunc unum gaudere, quod obsequium, anno superiori intermissum necessitate, hoc ipso compensandi copiam nactus sit. Post Cæsarem aditi atque idem rogati Principes, qui in urbe essent; cum Aulæ, tum Regni utrovis ordine Primores. Missæ quoque, ut alias factum, invitatoris ad Societatis nostræ in Germania, Gallia, Belgio Patres; ut quos a Translatione necessitas nolentes ac dolentes abstinuisse, ipsa Depositio haberet præsentem. Urbicus uterque Clerus, cum rogatu nostro, tum Illustriss. Reverendissimique Principis, D. Cardinalis ab Harrach Archiepiscopi Pragensis monitu aut etiam jussu compellatus est. Ad diem Junii Tomus I.

Cæsar &
Præses

in diem
21 Maji,

igitur, præter spem, jucundissima serenitate ridibundam, Kalendarum Juniarum xii, quartam a Paschali Dominicam (ea deinceps, non Maji secunda, hoc ipso titulo anniversaria erit) matutina sexta hora, cum sacris Reliquiis ad metropolitanam ædem e nostra, itione continuata, processimus. Agmine quidem rariori, ac minore pompa, quam redeundum esset; Cæsar, Hierarcha, Collegio Sacerdotum, in Metropolitana primum, ubi nos præstolabamur, ad seriem accessuris. Ordinum tamen Sacrorum aliquot familiar, quas tamquam viciniore ad egrediendum ita mane nobiscum vocaveramus, adfuere, nostrumque agmen duxere. Post eos signa, trophæa, vexilla; numero, modo, ordine, quem anno superiori servatum in Ostiduo ostendimus, a dispositis prælata. Post ea, argentea Cruce cum niveo argentei textus conopæo, candidorum Canonorum insigni, præeunte; incessimus, amicti supparis lineis; & qui Sacerdotes essent, stolti; olivæ tantum (symbolum triumphatoris) manu altera, altera cereum album singuli prætendentes: numero quidem qua Antistitem qua ceterorum haud sano multo, quam anno superiori fueramus, contractiores. Constat, parum eum abfuisse a nonagenario; ut alter ille duodenario fortasse superaverit hodiernum. Qui e Gallia Belgioque, quamquam itinere longissimo, venire omnino constituerant, aut morbis aut novis bellicorum tumultuum rumoribus intercepti, optimorum desideriorum suorum deliquium necessitate passi sunt.

75 Antistites extremum agmen, insulati ac super interiorem habitum Sacerdotalem cyclade pluviæ amicti, optabili sarcinæ magna cum reverentia iterum se bajulos præbuerunt; Sanctissimum caput, argentea sua theca clausum, proxime ab eis sub conopæo gestante Rever. adm. D. Abbate Gradicensi: nostro enim Præsuli, eo glorioso pietatis obsequio supersedendum fuit; quo spargendis missilibus (ut anno superiore) numis manus haberet liberæ. Si quidem in egressu dumtaxat pompæ, & ad metropolitanam aditu, sparsionem facere oportuit, in regressu enim, ob præsentiam Cæsaris, futura non erat illius faciendæ copia. Ita ad arcam usque ac metropolitanam ædem processum est; spectatissimis magno numero viris niveas e cera faces, ad utrumque pompæ latus, ferentibus. In ædem ingressis nobis, Antistites bajuli sacram sarcinam ad aram summam deposuere; Cæsar (qui sub hæc e palatio cum Augusta, filiabus Archiducibus, Magno Etruriæ Duce ejusque fratre, recens hospitibus suis, descendens, templum inibat) sanctissimas Reliquias gestu supplici & magno pietatis affectu coram omnibus venerante. Serenissimum Boemiæ & Pannoniarum Regem, Augusti filium, morbus, qui per eos dies invaserat, felicitatis ac lætitiæ illa luce nostræ cumulo invidebat.

76 Exinde Cæsarem ita Antistes noster allocutus est. Annus est, invictissime idemque piissime Cæsar Auguste, Rex noster ac Domine clementissime; annus est, cum beatissimi Norberti, Magdeburgensis olim Archiepiscopi, & Germaniæ Primatis ob rerum a se gestarum merita primi, sacrique Præmonstratensium Ordinis Conditoris, viri undecumque magni, venerandum Corpus, Sacratiss. Majestati vestra e manibus illud alienorum (ut nihil verius dicam) afferente, suisque in proximo Sionis ad urbis hujus & regni præsidium assignante, transtulimus. Pompa quidem, qualis quantaque tanti in ecclesia Dei Herois ossa sacra, pro virium nostrarum modo ac temporum conditione, deceret. Unum modo lætissimi triumphi & Ffff ce.

progreffum a Sionis ad urbem

E

excipiunt in Metropolitana.

Cæsarem affatur Abbon

EX IM-
PRESS.fibi que
gratula-
tur hoc
anno com-
pensatum,
quod su-
perius
defuerat.

B

jam para-
ta sacello
propterea.

C

et hinc
ipso Augu-
stae Do-
mini hinc
ominatur.

ceteroquin splendidissimi cum gaudio, tum lucide-
rat; auctor ipse & munerator, vestra Majestas Au-
gustissima, ac si dicam, sua annulo gemma; suum
caelo lumen; suis diei sol; corpori suum caput. Ita-
que unum modotum illud decrat; hoc est, omnia:
quia Caesar aberat Ferdinandus. Aberat autem, non
quod nollet, ille ubique alias, cum negotium pie-
tatis agitur, primus promptissimusque; sed, quia,
rebus communibus aliud poscentibus, quod maxime
cuperet, non etiam æque posset. Eum ad læticiam
omnium in hac re nostram tam ingentem cumulum
hic demum annus, vel eo nomine beatissimus, nunc
adjecit; ut, Augustissima Majestate vestra præsen-
te, & amoenissimum optimi vultus sui jubar anniver-
sariæ triumpho nostri diei adradiente, celebriorem mul-
to Translationis memoriam, quam Translationem
ipsam, habeamus. Tanti & suis & omnibus unus
Caesar. Quamquam, Augustissime Caesar: non tam
hodierna anno vertente lux, superioris festi commemo-
ratio revera sit, quam consummatio. Etiam si
enim Reliquiæ sacræ tum temporis in urbem, per
eamque omnem in Sioniam adem illatæ, atque adeo
translatæ fuerint; nondum locum tamen aliquem in
ea sibi proprium obtinuerunt. Non obtinuerunt au-
tem; quod, pro Augustissimæ Majestatis Vestræ nu-
tu, Translationem deproperantibus nobis, mora de-
esset, eum locum tanto hospiti pro æterno deinceps
solio, aut potius illius suæ partis cubili quo-
dam aprandi, decenterque satis adornandi. Igitur
alibi eas, aliena (inquam) & temporanea sede, ceu
diversorio quodam, deponere tantisper oportuit, dum
propria exstructa interim instructaque, illuc demum
novum hunc Boemiæ, Germaniæ, Imperii Romani,
ipsius propriæ Regiæ Augustæque Austriacæ Gentis
Tutelarem transferre contingeret ac collocare. Id
nunc, annuente bono Deo, & Sacratissima Maje-
state Vestra cupide ultroque (quod sane gaudemus
& gloriamur) cum augustissima Conforte sua, Se-
renissimis Archiducibus, præsen-
te, agimus: & in-
choatam anno superiori sanctissimi Norberti Trans-
lationem consummamus. Bene vertat, qui vertit or-
bem, & felix hodie faustumque Augustissimæ Ma-
jestati vestræ & Imperio ejusdem ac Regnis esse,
jubeat; ut Divi Ferdinandi Caesaris Augusti auspiciis,
opibus, auctoritate tam pretiosus thesaurus,
indignis omnino possessoribus & inhonore prolixæ
noctis situi ereptus, in eamque, quam nunc adeo
Majestas vestra videt facitque, lucem & gloriam
assertus; ac proprio demum throno, in Ferdinan-
di Regni metropoli, & metropolis ipsius editissi-
mo proximoque cælis loco; Sionæ, inquam, mon-
tis sui medio collocatus; inde, tamquam e summa
specula, in omne Regni hujus Imperiique Romani
lotus, pervigil & æternum custos, circumspiciat;
tamquam e corde Germaniæ in membra ejus uni-
versa vitalem succum, salubria insinuando, dispen-
set; tamquam e regiæ Austriacorum arcis proximo,
Caesarem Augustum, vindicem suum & adeo cul-
torem, omnemque Familiam, quasi pro statione sa-
telles cælestis, ignea romphæa armatus ac semper
excubans, tueatur. Quid Vindici porro, Auguste,
ego, mei, quicumque, ubicumque nostri, universa
ipsa Præmonstratensium Societas debeamus; quam
cupiamus esse grati; quam beneficiorum (in qui-
bus illæ Norberti vindiciæ facile sunt caput) acer-
vo obruti nequaquam possimus; jam publicis quo-
que litteris non semel mei nostrique mundo fecere
testatum, & exinde testatius facient. Pro gratiis
porro, quas Augustissimæ Majestati vestræ toties de-
bemus, non alias aut aliunde solvendo, saltem vo-
ta ferimus, precumque pro ea ad Deum missarum

vestigal: sanctissimum Triumphatorem, cui hodie D
celeberrimam pompam pro sua pietate præsens age-
re voluit, animitus obsecrantes, ut eidem piissimæ
Majestati vestræ gratias, quas nec agere quidem
possumus, ipse Deipotens e caelo referat, bonorum
& hic & illic omnium assiduus impetrator.

77 Postquam dixit, solenni júbilo Triumphatori
chorus noster accinuit; Hierarcha, Illustrissimo Prin-
cipe D. Cardinale ab Harrach, ad Numen per San-
cti merita perorante. Canticorum & orationum live
precum, quas hic jam, ad ceterasque deinceps sta-
tiones celebrari contigit, modos ac formulas in Odi-
duo dedimus. Eadem enim hoc anno, nisi quod
numero pauciores, repetitæ sunt. Subinde antecursus
Pompæ agmen, idem omnino quod ad Translacio-
nem anno superiori convenerat, in area templo sub-
jecta, ordinem quo processurum esset, cepit. Eum
ordinem, uti & agminis ipsius membra, varia om-
nium sacrorum aliorumque hominum Sodalitia,
Congregationes, Familias, quando eadem nunc omnia
habuimus, quæ in ipso Translationis triumpho, ali-
bi narrata, nihil hic repetere opus est. Cæpto igitur
tur moveri agmine, ac nobis jam procedentibus,
Hierarcha sacrum Caput in manus, Præsules locu-
lum iterum in humeros acceperunt. Conopæum Pro-
cerum dignissimi quique per vices; reliqua Nobili-
tas, & e populo vel aula digniores, multitudo in-
gens, candidas faces gestarunt. Bajulantes chorus
symphonicorum numerosus modico intervallo præi-
bat, qui dulcissima ac fere continua modulatione
aures aurasque mulcebant. Agminis ultimus idem,
qui mundi primus; ipse Caesar: ea compositione cor-
poris, oris habitu, oculorum modestia, serenitate
vultus, animi denique pietate procedens; ut in
unum, tamquam diei illius aut cæli solem, conver-
si maxime omnium oculi, & mirifice fruerentur
spectaculo, & exemplo saluberrime non sine piis læ-
tis lacrymis moverentur. Eum Augusta proxime
consecuta est; solem suum luna ipsa; Caesari ut im-
perii, regnorum, ac thalami socia, sic etiam pie-
tatis: inde Serenissimæ Archi-Duces; tum Medicæ
Principes, Magnus Etruriæ Dux & Frater ejus,
uterque solennitatis nostræ decus, ut insperatum, F
ita sane pulcherrimum. His Gynæceum Augusta,
ceteri Principes & Magnates, ingenti numero suc-
cessere. Post hæc vidimus (ut Apocalypæ verbis
uti liceat) turbam magnam, quam dinumerare nemo
poterat, ex omni gente, sexu, ætate, ordine: tabe-
scente sub hæc invidia; & gloriam cultumque ami-
corum Dei, quem se illi de hominum quoque me-
moriam abolituros, pridem jactaverant, sic augescere
quotidie (quando jam hic fremere ipsis non liceat)
gemente. Gloria hæc est omnibus Sanctis ejus.

78 Ita in exteriorem arcis aream portæque ejus
ad occasum solis versæ proximam, ubi pompæ cap-
put, sacri videlicet bajuli, Hierarcha, Caesar, per-
venere; depositis ad altare, quod vice triumphalis
molis illic loci Caesar pro honore Sancti erigi jussit,
sacris Reliquiis, prima statio declamante pube
celebrata est. Erat illud velut in amplissimo Sacello
situm medium, spatio ante illud tabulato (quod
solo reliquo non nihil altius, molli a lateribus ascen-
su adiri posset, ipsique Sacello stercobatæ vicem
præberet) substructo. In eo tapetibus strato Caesar
cum suis, Hierarcha, Antistes consistebant. Sacelli
latera altissimæ columnæ cum stylobatis suis & epi-
styliis adornabant; porticum, desuper cum coronâ
de impositam, & antrorsum columellis clausam,
sustinentes. Ejus medio stylobatem constituerant,
cui statua S. Norberti viva insisteret. Stylobatæ præ-
tensa inferne tabula cum inscriptione: D. O. M.
AD

Tum si-
cut
omnes
procedunt
ad locumprima
stationis.

A AD GLORIAM; AMICO EJUS NORBERTO, AD HONOREM. Porticus in sigmatis figuram ædificata, arctiori intorsum reliquo corpore, cornua hinc inde ad pedes aliquot prominentia extrudebat: in extremis cornibus Romanæ bicipites Aquilæ, columellarum coronide, quantum deceret, editiores cernebantur. Sancti igitur Norberti viva, quam diximus, statua ornatu Pontificio cum oleæ in altera manu ramo stylobatæ suo insistente, juxtaque (inferiori tamen ordine) hinc B. Haytone ex Armeniæ Rege, post domitos armis Tartaros & Christo additos, Fratres olim nostros; inde B. Godefrido, & ipso e Comite Cappenbergensi aliquando nostro, per intervalla adstantibus; cornua Beati Hroznata & Gerlacus, Boemici Præmonstratensium Heroes tenuerunt: singulorum ad zophorum coronæ subscriptis nominibus. Vestis omnibus nostra; Rege ac Comite scepra manu, coronas capite gestantibus. Illos vero, præ ceteris candidæ Gentis receptis jam olim cælo Patribus, ipsi Patriarchæ aditores legimus ac dedimus; quod loco isti ac muneri maxime eorum representatio congruere videretur. In arce Boemorum regia & mole, cum reges regivæ sanguinis

B Heroes, tum gentis hujus populares exhibere oportuit. Dicendi porro initium ab Sacro Regni hujus Genio seu Angelo tutelari factum hexametro versu, quo & Norbertus & ceteri personati Divi locuti sunt: sed quas dixerunt brevitatis causa hic omittuntur, uti & in aliis consequenter Stationibus, quarum & personas satis est indicasse, ut quod fuerit dictionis gratulatoriæ argumentum intelligatur.

79 Altera Statio, simili ratione celebrata in area Ratichinensi, quæ arcem amplissima & occidua spectat; ad altare, quod hemicycli seu dimidiati amphitheatri specie præ suis ædibus Catholici Regis Orator, Illustris. & Excellentiss. D. Franciscus de Moncada, Marchio de Ajitona, Comes de Olona, &c. mero magnoque pietatis affectu excitaverat Molem sacre adspectu amœnam, & numerosa facium ac cereorum cum supra infraque, tum ad latera dispositorum corona conspicuam. Et hic tabulatum erat moli præstrudum; Cæsari, ceterisque, quos memoravimus, receptus. In summa super altare intorsum porticu, (quæ & ipsa columellis a coronide emergentibus adornata, semicirculari forma per cornua procuterebat) medius ac ceteris altior iterum S. Norbertus stetit, pari ac prius cultu. Ad latus dextrum longius ab eo adstabat Hispania, ad sinistram Lusitania; cultu Reginarum, & cum insignibus Regni utraque. Has juxta ad extrema cornua inde America, cum plumeo, ritu gentis, diademate, plumeo item ad umbilicum perizonio, cetera in speciem nuda & hastata visebatur; hinc India, nuda plurimum & ipsa, nimisque solis unctione atrata: ei squamatus e tenuatis piscium ossibus, breve ac bipartitum ante retroque tegmen media corporis velabat; peplo concolori seu nigra e bysso fascia caput, conchyliato monili collum ambientibus; umbella, qualis Indis in usu, desuper imminens solem avertiebat. Hujusmodi personas inducendi a conditione muneratoris ipsius capta occasio. Notius, quam ut monere oporteat, Hispaniam, seu Ibericum Bæticumque regnum & Lusitanicum, quorum alteri America, alteri India ancillatur, nunc & olim divisa Regibus, tunc uno sub capite Austriaco fuisse: Dramati, ut superiori, hymnus & oratio successit: quod & alibi factitatum. Hinc processum ad Stationem tertiam. Porta est, medio fere inter arcem & ædem nostram spatio, plateæ latera committens; qua hinc illuc aut inde huc commutantibus necessario transendum est. Secun-

dum eam, viridantibus arcubus ac decussatis substructam, pictisque ad summum capetibus ornatam, præess. cives Ratichinenses (id illi urbis regioni, aut potius quartæ Pragensium civitati, nomen est) altare, sui quoddam affectus & cultus Sancto delati trophæum, & ipsi erexerant. Ibi tertio pompa substitit. Super fornicem portæ Sacer Boemici regni Genius (idem, quem in arce paulo ante vidimus) longe conspicuus stetit, atque e sublimi Boemiam, clientem suam, infra pegmati a regione altaris habitu Reginæ insistentem, ad accipiendum Sanctum, pro eoque Cæsari gratandum ac bene precandum, adhortatus est.

80 Quartum trophæum Pohorzelicenses statu-
rant, juris nostri municipales; medio iterum inter Portam, ubi paulo ante stetimus, & Sionem situ. Altare id erat, simili ac cetera ratione adornatum; cujus in tholo constitit S. Norbertus; cui, ut hastenus ornatu, pro oleæ ramo Venerabilis in altera manu Sacramenti fuit effigies. Tabulati quoque substructio tanto ab ara spatio excurrerebat, quantum Principum & Antistitum receptis satis esset; ad quod utrimque ascensus molliter acclivis præseptionibus quibusdam turbæ irruptiones excluderet. Ex angulis tabulati pro columnis arbores exsurgebant, comato viridique cacumine; quarum in singula superne latera totidem fronde velati arcus, interque binas quique intercepti desinerent. Ab extremo item tabulato adversum aram pegma erexerant, quinque personarum stabulum. Ibi locum habebant Italia, imperatricio cultu; Gallia, reginali; Belgica, ducali, Rhenus, flumineo. His quinta adstabat Saxonia, ornatu gentis muliebri & splendido; muta tamen, luctu erepti sibi Norberti, & oramenti tanti cum adesset; & in præsens præsidii, atque in futurum spei. Lacrymæ tantum ab oculis, & e profundo corde suspiria, pro ea loquebantur. Quid has personas exhibere suaserit, dicent, quæ dixerunt. Velut regionum illarum de corpore Norberti jurgium est; sibi quaque potius in illud jus, magna contentione, vindicante. Debit quidem hoc drama tertie Stationis esse, ac prius peragi, quam proximum illud, Boemiam paulo anterepresentans: id enim hæc commentis agebatur, uti Triumphatoris in Cæsarem, obitumque in Boemiam, regnum ipsius, gratia ostenderetur; qui tot Regibus, Principibus, Regnis, Regionibus præteritis, antiquissimum suum cubile deferere, solumque Ferdinandum sequi, atque ubi ille cuperet, esse voluerit. Verum, quod illius ad portam Ratichinensem loci conditio, minus ad hanc personarum turbam congrue disponendam idonea videretur, dispositum ordinem pervertere oportuit. Ita igitur e pegmate Italia, ad sacros pretiosissimæ gazæ gerulos exclamans, prima cepit. Subsecuta eodem metro ceteræ sunt. Ut siluerunt; cantatum a nobis, peroratum ab Hierarcha: atque ita demum agmine promoto, per nemus ab eo trophæo ad usque Cægo-bii nostri exterioriorem portam utrimque dispositum, navigationis illius nostræ portum tangere cepimus. Ea porta, verno cultu vestita, in arcem, Adinostri sacre præstratam, recentique longe ac densæ seriei silva virentem, pompam transmisit.

EXIM-
PRESS.

CAPUT IX.

*Ultima statio pompæ, & finis solen-
nitatis totius.*

82 **A**D prædictam molem, Occidit templi no-
stri fronti præstructam, celebravimus. quin-
tam eandemque ultimam stationem. Arcus erat
triumphalis, Corinthia ratione illic loci a properan-
tibus excitatus; ac de stereobate (quem operi pro
majestate subternere visum fuit) duplici contigna-
tione in altitudinem pedum quatuor & quinquaginta
affurgens; totidem, duobus minus, latus; *Antitem-
pli Stereobatis
faciem,* profundus viginti. Stereobates ab solo pedes aber-
rat quatuor; ut adeo molem subeuntibus adscen-
dendum aliquantum fuerit: cui rei tabulatum stru-
ctum, quod sensim leniterque se a terra attollens,
ad primum portæ limen, sex & viginti pedum
spatio, pertineret; latum, initio quidem pedes
sedenos, extremo duodecim, quot nimirum essent
B ipsius portæ. Id tabulatum pro elegantia & usu
dispositis ordine columellis, coronali desuper tigno
addito, utrimque ad latera sinebatur. Inferioris
contignationis frons senos pedes alta, binis hinc,
totidemque inde columnis, in speciem marmoreis,
medium ipsum per molem ad templum aditum sti-
pabat. Ex figura rotundæ, singulæque planis dua-
bus interius ac pone adstantibus, velutque latuscin-
gentibus concludebantur: ut proinde planarum du-
plus fuerit quam reliquarum numerus. Intercolum-
nium utrumque, secundum altitudinem, duas in
partes distributum erat; inferiori in conchæ seu po-
tius sacelli formam, quod personas illic statuendas
capere posset, excisa; superiore deinceps ad modum
pergula fabricata: quæ pergula inferne (ut solet)
columellis præcincta, ceterum patens, canentium
choros admitteret. Conchæ, a solo suo plano ad
tholi summum, altitudinem habebant pedum octo-
num & semis; latæ quatuor & quadrantem; pro-
fundæ binos & quincuncem. Infra concham inter-
que columnarum stylobatas, æqua cum eis altitu-
dine, quod reliquum erat spatium, inscriptioni op-
portunum fuit.

83 **C** Inter hæc media stetit porta ipsa; alta pe-
des quatuor & viginti, lata duodecim. Superior
contignatio, binos pedes altera illa introrsum redu-
cior seu contractior, decora columellarum serie ad
interiorem coronæ marginem præcepta, pedum alti-
tudinem habuit duodeviginti, latitudinem octonum
& semis, profunditatem altitudini æqualem. Ea se-
cundum latitudinem tres secabatur in partes; arcus
scilicet totidem inter columnas planas & combina-
tas erectos, ad modumque sacellorum vivis statuis
capiendis idoneos: quorum medius, ceteris major
ac ternos pedes prominentior, altitudine quindenos
pedes implebat, octonos latitudine; laterales tanto
contractiores, senos quidem pedes lati, alti erant
quatuor denos. Iis summa operis totius imposita:
pro arcuum numero triplex super suam quodque
coronam fastigium. Parergum tamen operi superad-
ditum, Mons e supremo molis emergens, quædam
Sionis nostræ representatio. Media e monte pius
eminens, pro cypressi nobis vice fuit, quæ Patriar-
cham nostrum ejusque sacrum corpus in Sionem
montem illatum significaret; subdita ad pedem mon-
tis epigraphe: *Quasi Cypressus in monte Sion.* Ad
coronam superioris contignationis hæc facta erat in-
scriptio; D. Norberto, D. Ferdinandi II. ope auspi-
cisque vindicato, & in præsidium hunc illato, Sionem.

83 **Medius ejusdem contignationis arcus, thro-**
nus erat Matris Virginis, id epigrapha ad tholi
marginem circumscripta explicante: *Virgo Mater, in regno
Quam sub, altera adjecta: Ab hac utrique numen & Desipere,*
nomen. Utrique; Ordini scilicet Præmonstratensi,
& monasterio Montis Sion; quæ totidem personis in-
feriori (ut statim videbimus) contignatione repræ-
sentabantur. Arcus dexter Norbertum habebat or-
natu Pontificio; cum inscriptione; *Ab hoc per hanc
utrique origo.* In sinistro B. Hermannii nostri, vulgo
Joseph (ob mysticas cum Virgine, Angelo pronu-
bante, nuptias ita dicti) erat statio. Eum juxta S. *Herman-
nii Jo-
seph,* Norbertum eo loco representandi, præter celebra-
torem nominis illius, causa nobis, tum quod Stein-
feldensis fuerit (quo nominis magni ac boni cæno-
bio, olim nascimur) tum, quod ipsius in colendo-
rum cum Beatis album referendi Cæsar optimus ve-
hementer hodie, sæpius ob hoc missis ad Urbem
petitionibus, satagat. Itaque & hujus capiti super-
scriptum: *Ab hoc per hanc utrique decus.*

84 In dextera porro contignationis inferioris con-
cha, Ordo Præmonstratensis; in sinistra, Sion no-
stra, habitu utraque virgineo Sanctimonialium ejus-
dem Ordinis, capite florida fecta, manibus precum
instrumenta gestantes, stabant. Additis inscriptio-
nibus; ibi quidem, *Genis Mariana Norberti:* hic ve-
ro, *Sion Mariana Norberti.* Utramque Marianam
vocamus, quia singulariter utraque Reginam illam
magnam, & dominam colit, & patronam agnoscit.
Certe domus nostra vetus & a prima origine no-
menclatura est, Monasterium S. Mariz in Sion,
vulgo Strahov. Camera seu fornix interior medio,
venerabile Sacramentum referebat, sole radios qua-
quaversum fundente ambitum; epigraphe addita
hinc: *Trophæum Norberti.* Inde: *Sol Austriadum &
Salus.* Gaudemus equidem & gloriamur Præmon-
stratenses, idem divinitus insigne aut symbolum
Norberto & Austriacis obtigisse. Id quod schema-
ta, ad utrumque Solis istius latus infera forniceis
regione expressa, ostendunt. Hinc enim Norbertus
visitur, scelestissimum Tanchlinum profligans, ejus-
que jam illud pedibus calcaturi manibus Augustis-
simum Sacramentum diripiens ac suæ dignitati re-
stituens; addita inscriptione: *Magnus Norbertus, quia
vindicta a Ner-
berti,* *vindicavit.* Inde vero Rudolphum contemplari erat,
Habspurgi Comitem, humi stratum, eidemque au-
gustissimo Sacramento a longe supplicem; equo,
quo generosissimo venerationis causa jam descende-
rat, Myrtæ bajulanti ad usum & in munus tradi-
to. Quo quidem uno tantæ pietatis obsequio, tam-
quam origine sua, hæc, quam nunc utrumque mun-
di limen complexam cernimus, Austriacorum ma-
gnitudo nata est: ut pietate, sic etiam dignitate ab
uno illo in posteros hucusque, seu patrimonio quo-
dam, transeuntibus. Id quod, inscriptio adjecta in-
nuit: *Magni Austriacæ, quia adorant.*

85 Directa planaue sub fornice Portæ latera
amplio schemate, iterum Norbertum & Ferdinan-
dum, similitudine aut potius officiorum vicissituti-
ne quadam, committunt. Dextero Sanctissimi viri
Reliquias Cæsar pater & Rex filius humeris baju-
lantes, ad Sionemque deferentes conspiciuntur; co-
mitibus & ad sacrum loculum pro obsequio manum
admoventibus hinc inde Angelis; Principum ex
utroque ordine virorum subsequo agmine; Antisti-
te nostro nobiscum sua arcu triumphali excipiente.
Desuper adscriptum: *Ferdinandus Norberto trium-
phos:* Bajulavit equidem Cæsar Antistitem hume-
ris; qui, nisi ille favore & auctoritate vindicatas in
hanc lucem gloriamque Reliquias illas sacras nobis
in æternum munus assignasset, numquam eas in
hu.

A humeros accepissent. Subditum infra epigramma:

*Quo neq; majus habet mundus; neque conspicitur usquam
Mundi oculus melius, par gerit ossa viri.
Succollant Caesar pater & Rex filius. Euge:
Non poterant curru nobiliore debi.*

*hic ab
illo de-
sur:*

86 Sinistrum latus Caesarem ipsum habet, vicis-
sim (duce & auspice e nubibus Norberto) trium-
phantem. Id schema docet; Augustos patrem & fi-
lium curru triumphali una vestos exhibens; ita,
ut hic anteriore sella singularis sedeat, cultu Regio;
ille Imperatorio, pone latiori & editiori solio con-
spiciatur; adstante a puppi Victoriae simulacro, al-
tera manu ferta victricia, altera palmam porrigen-
tis. Quadrijuges albi, uno eodemque ordine ad
idem jugum deligati, currum promovent; ad proram
Aquila Romana temoni volabunda imminet. Ita D.
Ferdinandus, lata splendidaque per nubes via, in
sublime triumphator attollitur, obviam eunte e cæ-
lis Norberto, & oleæ ramum facili manu deferen-
te. Sub curru virorum, armorum, imo diadema-
tum quoque & sceptrorum longe fusa strages cer-
nitur; spolia victoris vel trophæa. Post eum, ag-
men incedit pileatum, liberationem suam aut liber-
tatem, vel etiam salutem Ferdinando debentium.
Agmen ducit Religio, modestè culta, manus cruce,
rosario, libello, pietatis insignibus & instrumentis
onerata. Hanc sequitur Romanum Imperium, ha-
bitu Imperatrici; cui medix latus claudunt, hinc
Germania, inde Boemia, Caesari omnino acceptum
ferentes, quod sint salvæ, aut esse cœperint. In-
scriptum desuper: *Norbertus Ferdinando triumphos.*
Subdito inferne Epigrammate:

*Norbertus ducti; comes est Victoria; strata
Arma, solum; nubes, sunt via; meta, polus.
Sic Ferdinandi, celo aurigante, vehuntur:
Quid furis; & bellum, Livor, Inane moros?*

*hic pom-
pa florit,
musico en-
cepia com-
mentu.*

Ad hanc igitur molem ut pompæ caput pervenit
ac substitit, musicus Ephebus, viridi e bombyce pa-
ludamento amictus, medixque supra portam coro-
næ insistent, suavissima modulatione positas in con-
chis Personas, Ordinem dicimus Præmonstratensem
& Sionem nostram, ad lætandum excitavit, conso-
nante a tergo in recessu machinæ citharædorum ac
tibicinum cum organis suis choro.

*C
& Ar-
chiepisco-
pus postea
in Sacello
missæ orat.*

87 Post mutuas gratulationes ac vota utrinque
musico concentu alternata, Hierarcha Eucharisticum
benefactori Deo canticum solenni voce exorsus est:
quod choro nostrorum excipiente, in ædem denique
ultima pompæ series penetravit. Ubi collocatis in
illud solium suum, inter Angelorum manus, vene-
randis Reliquiis, Illustrissimus ac Reverendissimus
Princeps D. Cardinalis ab Harrach, primam in pep-
sili, quem descripsimus lychnæcho, æternamque flam-
mam sua ipse manu accendit; & Triumphatorem
gestu supplici veneratus, ita ad extremum conceptis
verbis ac rata prece compellavit. Hanc tibi, San-
ctissime Norberte, flammam Præfuli Præsul accen-
do, dedicoque festam; quæ de nitido melioris me-
talli foco, olivo nutriente, emicans; uti lucis tuæ
qua vestiris in cælo gloriosus index, nostrique erga
te cultus quotidiana quædam testis ac monumentum
est; ita nobis, in hujus sæculi caligine turbulenta
viventibus, veritatis lumen, & ardorem caritatis,
oleumque pacis, impetratione tua, a luminum Pa-
tre ac Deo pacis assiduo venire, non inani signifi-
catione ostendat. Macte vero, o Tu nova & ingens
Regni hujus incliti, Ovilis mei magni, Tutela;
suumque illum cum Sanctissimo Rege populum, cum
Pastore gregem, ita porro ex hoc ossium tuorum
hodierno æternoque in posterum cubili tueri perge;
ut, quam Sanctissimi puelli, martyris Vixi, parte
Junii Tomus I.

*Sanctum
allucinat
perovis,*

aliqua nostra metropolis; tam Te, hoc est corpore EXIM-
tuo toto, Sionis montis ecclesia sit gloriosa. Post PRESSIS
hæc, celebrata cum solenni ritu cantuque Missa,
offerente Hierarcha, Caesare cum suis piissime adge-
nuculante. Et vero, quamquam dies, tot stationum
moris & ipsa procedentis pompæ tarditate, adultior
factus esset; placuit tamen Caesari, ut esset, qui
Triumphatorem breviter pro concione laudaret.

88 Sic collocatus S. Norbertus, constanti civium *ea bino
advenarumque devotione colitur in hoc novo suæ
requietionis loco. Quotidie ibi Missa de Divo, sub
Primæ canonicæ tempus celebratur, in qua semper
Augustissimi Imperatoris & Regis nostri, per specia-
lem Missalis Collectam, a Celebrante fit memoria.
Dominicis festisque diebus dictum Missæ sacrificium
solenniori cum ritu cantuque perfolvitur. Singulis
insuper hebdomadis summæ Missæ officium subejus-
dem Sancti nomine celebratur. Ignis, in foco ar-
genteo ante sacellum pensilis, mentionem jam an-
tea fecimus. Præterea filii Strahovienses quotidie,
mox a Vespertina psalmodia, extra chorum templi
medium progressi, ordine ac serie duplici, ante san-
ctissimi Patris Reliquias genuflexi, supplici modula-
tione sequentem decantant Antiphonam; cui ab Of-
ficiante Collecta prævio versu subjungitur. Hic est
electum vas, repletum Spiritu sancto. Hic est Nor-
bertus, amicus Dei magnus. Hic est præliator for-
tis, qui pugnavit cum antiquo serpente. Hic est pa-
cis Angelus, Præco poenitentix; ore potens & ope-
re, signis & prodigiis. Hunc Patrem filii, hunc
Patronum clientes devote adeamus; voce supplici ro-
gemus, clamantes, Sancte Dei, Amice Sponsi, Nor-
berte pater & custos, nostri Montis gloria, tua pre-
ce Dominum nobis fac propitium. Audi nos, audi
nos, Norberte; quos tui corporis sacro thesauro di-
gnaris, tuæ intercessionis efficacem gratiam fac sen-
tire. Alleluja. V. Dominus custodit omnia ossa Ju-
storum. R. Unum ex his non conteretur. ORATIO.
Deus qui es gloriosus in Sanctis tuis, & eorum
nobis intercessione placabilis; quæsumus, ut hunc
locum, quem B. Norberti, Patris sub te nostri,
venerandis Reliquiis decorare dignatus es; omnes-
que in eo habitantes, cum Rege nostro & Regno
ejus, a noxiis omnibus & adversis, ipso custodien-
te, tuearis. Per Christum &c.*

*E
& spe ia-
lit inv.-
catis post
Vesperas.*

89 *Hactenus libelli Pragensis verba: quibus ad-
dimus quod prædictorum omnium generosus molitor & Ab Gaf-
gloriosus patrator, atque Joannis Lobelli monasteriis par obit
Ordinis per Germaniam reformandis adjutor, & in
Sionæ regendo successor, diem suum obiit xxviii Junii
anno MDCXL, etque amplum inter sacros istius mensis
Pulveres elogium tenuit noster Gregorius Crugerius;
Strahovienses vero hoc Epitaphium posuerunt. D. O.
M. honori & memoriz Reverendissimi Patris ac
Domini, D. Caspari a Questenberg, viri, verbi ac
operis, vere magni: quo Colonia Patritio, Cæno-
bium hoc Antistite, Ordo Præmonstratensis per re-
giones Imperatorias Visitatore ac Vicario Generali,
Sacra Caesarea Majestas Consiliario, Monasteria Or-
dinis libertatis suæ assertore, Sanctissimus Norber-
tus Patriarcha noster vindice gaudet & translate:
qui operum, meritum, & dierum plenus A. C.
MDCXL, ætatis LXIX, regiminis XXVIII, IV Kal.
Julii requievit, monumentum hoc mæssissimi Filii
posuerunt.*

*ejus Epi-
taphium*

90 Ceterum sicut ingruente hostili exercitu Ci-
vium quisque Thesaurus suos in secretiora recipere
solet, ita æquum etiam fuit iisdem urgentibus ho-
stium periculis, ut Religiosi Strahovienses sacra-
rum Divi Norberti Reliquiarum (quæ ipsorum
unicus sunt Thesaurus) indemnitati consulere,

*Anno
1630 im-
minenti-
bus urbi
hostibus,*

EXIM- PRES- SIS. ne quæ forsitan sacrilega manus ausu profano eas temeraret. Contigit id primum anno Christi MDCXXX copijs Saxonum imminentibus, dum Sacra Ossa, Reverendissimo D. Casparo a Questenberg annuente, in sindonem mundissimam involuta, & crassiori e quercu tumbæ immissa, annis tredecim sub terra latuerunt; donec furore hostili deservescente iterum exempta sunt, & in Sacelli arcam cum honore reposita. Majus altera vice periculum thesauro nostro imminabat, cum anno MDCXLVIII a Suecis, noctu furtive irrumpentibus, Urbs minor Pragensis capta est. Casus repentinus uni e Strahovienſibus Sacerdotibus salubre consilium suggessit, ut thesaurum eundem paucis conscis in secretiorē quemdam Ecclesiæ loculum transferret, quem induciarum mediante spatio, Vetere-Pragam occulte medios per hostes ablegantes, in tutiora postmodum recepimus. Neminem igitur suspicio capiat, thesaurum hunc pretiosissimum Strahovienſibus aliquando per hostes ereptum fuisse; neque nos amplius sanctissimi Patris reliquias, sed supposititia quardam ossa venerari. Servarunt hætenus & deinceps conservabunt pii Cælitēs pretiosum hoc Strahoviz cimelium, ut Filii in Patre suo indigena nunquam desinant gloriari.

*Corpus
sacrum
abſcondi-
tur.*

*Frequen-
tia ad ſe-
culi mira-
cula.*

91 Pluribus interim comprobari potest exemplis sanctissimum Cælitē, a puerperis cum voto invocatum, præsentissimo auxilio succurrere, & intercessione sua periclitantium seminarum partus facilitare. Eadem potentia præditi sunt sacri Pulveres, qui e Divi resolutio corpore defluerunt: hi namque, animi devotione adhibita, introsumpti, plures in partu de vita periclitantes ipsis Libitinae faucibus eripuerunt. Omittimus eorum referre numerum, qui in aliis constituti morbis aut necessitatibus, Divi opem cum fiducia imploratam experti sunt. Et pluribus hodie miraculis conspicuus fulgeret, sique famam potenti apud Deum Patrocinio latius extenderet Divus Norbertus; ni populorum fiducia cultus atque pietas deficeret erga sacros Dei cives, qui nos sic vident, sicut hos colimus.

C A P U T X.

Antverpienses ad Translationem anni 1627 invitati, duos ex suis Religiosos mittunt.

C

92 *Strahovienſium ætus & plausus ex ipsorum libellis audivimus, duorum annorum æta uno complexi tenore; quamquam ordo temporis exegisse poterat, ut autem præberemus Echoni ipsomet anno factæ translationis, ab Antverpia resonanti. Hoc ergo sequentibus facere aggredior: atque in primis in memoriam revoco, quod Strahovienſis Abbas (ut num. 53 dictum) mox atque voti compos Pragam redierat, ad futuram translationis solennitatem universi Ordinis alumnos invitavit: sed eis, quibus id factum est litteris, certum diem designantibus, Kalendas scilicet Maji, cum Dominica xv post Pascha concurrentes, priores fuisse alias, indicant circulares, quarum Antverpiensis Echo, non extremas solum syllabas, sed tenorem integrum nobis refert, ut Abbatibus & Religiosis Belgis misse sunt, sub hac inscriptione. Admodum Reverendi Domini, Venerabiles quoque & Religiosi Congregationum Belgicarum, sub B. Norberto, in Christo Confratres & Fratres.*

*recitat
Abbas
Strahov.
litteras
anni 1626*

93 Quibus nunc potius quam illis Pauli verbis vos alloquar: Gaudeo & congratulor vobis omnibus. Idipsum & vos gaudete, & congratulamini mihi. Congratulamini (inquam) mihi, quia inveni drach-

mam, tam male per hæreses perditam, tam anxie, D tam laboriose, tanta cum impensa, per tot tantaque pericula diu quæsitam. Nobilem drachmam, pretiosam, desiderabilem. Sancti, inquam, Norberti Patris ac Patriarchæ nostri sacrum Corpus, ex illa diuturna nocte & inimicorum suorum manibus eripimus; & nostræ potestatis factum, tandem in lucem (Domino faciente) produximus. Benedictus Deus qui fecit misericordiam, & gemitus nostros, labores, manus tam gloriosi Sanctique operis patracione dedignatus non est. Ipsi gloria & Sancto ejus in sæcula, ipsi gratia pro tanta gratia. His diebus jam quarto Magdeburgum profectus, redempta mille modis & sumptibus male detinentium voluntate, quam gloriosissimi Cæsaris auctoritas & dignanter facta ad eos petitio maxime impulerat, impetravi; exemi sepulcro, hætenus per tot sæcula clauso & integro; abstuli, & in Bohemiam mecum intuli. Nulla fraudis suspicio, nullum vestigium. Vidi coram omnia, imo feci ipse, adſistentibus in testimonium multis & magnis viris, hostibus quoque fidei nostræ & Sanctorum ipsis urbis Senatoribus; (... Hic rei ut gesta est, series tota brevi narratione perſtringitur) & ex veteris sepulchræ loco, actis Deo gratiis, reverenter exeminus omnia, ac pulvere quidem ullo sacri corporis ac vestium, ramentisve hospitio antiquo relictis, & in arcam collocata in Bohemiam sospites ac læti nobiscum attulimus, atque in Doxanensi monasterio ad tempus deposuimus. Totam rei gestæ seriem latius & ordinatim, ab ipso suo initio ad extremum usque, narratam, publici quoque instrumenti apud Magdeburgenses sic per hoc ipsam facti attestatione confirmatam, typis proxime subſcribemus, & omnibus communem faciemus.

*indicer
allenti
Magde-
burgo cor-
poris.*

94 Itaque de sanctissimarum Reliquiarum sinceritate omnino & ipsi sumus certi, & esse vos jubemus. Iterum dico: Gaudete mecum, & congratulamini mihi omnes, qui diligitis Dominum & Amicum ejus Norbertum. Porro quia mora erat nobis necessaria ad locum deligendum, aptandum, & instruendum, quo deinceps tam infinitum Thesaurum honorifice in ecclesia nostra recipiamus: ad ea quoque ordinanda & comparanda, quibus Translationis nobilissimum Triumphum celebremus, in sæpe dicto Doxanensi nostro monasterio fideliter interim ac reverenter custodiendum Corpus ipsum colloca- vimus. Spero non longe post proximum Pascha omnia parata fore: ubi cum Illustriss. Domino Cardinale Archiepiscopo nostro certum diem designaverimus, faciemus tempori ut scire possitis; & ad Festum commune, corpore & animo præſenti nobiscum celebrandum læti ac prompti, quorum ita res ferent & quantum tanti Patris nostri honor exiget, accurrere. Deus RR. Admodum Paternitates vestras, Venerabiles quoque Religiosas Fraternitates, impetrante S. Norberto Patre nostro diu præſtet incolumes, Domuique suæ & Ordini universim nostro, ejusdem Patris Norberti Familiæ semper utiles & gloriosas. Pragæ in Monasterio meo XXIII Decembris MDCXXVI, Paternitatum & Fraternitatum vestrarum Servus Confrater & Amicus in Christo F. Casparus a Questenberg Abbas Strahovienſis Ord. Præm. in Regnis & Provinciis Cæsaris Visitator, & Majestatis ejusdem Consiliarius. Cum hisce litteris alie quoque venerunt, ad Amplissimum Antverpiensis urbis Magistratum, hoc tenore.

*& invol-
tariis
ad Trans-
lationem:*

95 Non potuimus Per-Illustres, Nobilissimas, Amplissimasque Dignitates vestras celare gaudium recens nostrum, quia & vestrum est. Gloriosum Urbis vestræ, inclitæ urbis olim Apostolum, Be-

*aliasque
ad Magi-
stratum
Ama-
tissi-*

A tissimum Norbertum, Ordinis nostri candidi Patriarcham, Parthenopolitanum Archiepiscopum, Primatem Germaniæ, cujus & adeo & tam merito in eadem inclita urbe vestra, in benedictione memoria est; illum, inquam, communem utrorumque nostrum in Christo Patrem, tandem his paulo ante lapsis diebus, ineffabili boni Dei munere, e diuturno illo suo & inglorio hactenus, apud hostes fidei nostræ Sanctorumque, situ eripimus; & in lucem, tantam aliquando vestram Lucem, asseruimus. Gaudete nobiscum, Domini Per-Illustres, & Amplissimi; quia invenimus, quem querebamus. Scio, gaudetis; quantum videlicet doluistis nobiscum hactenus & genuistis, abditum in tenebris jacere, cujus per Christum ore & opera in majoribus quondam vestris veritatis diem recepistis. Doluistis utique, & quantum in vobis fuit, convisi esset illinc eripere. Implevit nunc vota vestra piissimosque conatus, nostra potissimum studia, manus, & operam tanti operis patratiōe non dedignatus, gloria Sanctorum suorum Dominus. Totam rei gestæ seriem

B adm. Rev. Patri Domino & Confratri nostro, ad Divi illius Michaelis Abbati, breviter perscripsimus; eundem rogantes, ut Per-Illustr. Nob. Ampl. vestris Dignitatibus ipse coram exponat, communemque faciat. Nos, ne epistola prolixiori iisdem fortasse fieremus onerosi, hic non apposuimus. Ubi Caesaris voluntate dies constiterit, quo solemniter & pompa, quæ tanti Divi triumphum deceat, sanctissimas Reliquias e loco, ubi eas tantisper subacurata fidelique custodia venerabundi deposuimus, in urbem Pragensem & hoc monasterium nostrum transferre oporteat; easdem Dignitates vestras illico faciemus certiores: pleni spe, fore, ut pro summa illa sua ubique terrarum notissima in Deum & Sanctos ejus, maxime in hunc fidei suæ Patrem, pietate ac studio, adesse per aliquos suorum, & lætissimam Festi gloriam & lucem, raro quodam præsentis suæ splendore cumulare non graventur. Nos certe inter alia Triumphantis insignia, illa urbis inclitæ vestræ argenteæ telæ labaro inscripta circumferemus. Deus Optimus Maximus Dignitates vestras S. Norberti meritis & interpellatione servet & semper augeat; & bene de honore suo suorumque meritis, coactis ad pacem aliquandotandem boni communis e proximo inimicis, in pristinae felicitatis florem reponat.

C 96 Hiscæ litteris, novisque aliis, quas supra citato loco legisti, sub data XIII Januarii MDCXXVII, Antverpiam perlatis & acceptis, Reverendus adm. Prælati noster, Matthæus, nequaquam suis partibus deesse voluit, quin saltem per suos hunc optimi Parentis sui triumphum cohonestaret. Auditoque desuper & in consultationem adhibito ecclesiæ suæ Conventu, vices suas committere statuit venerabilibus viris, ecclesiæ suæ S. Michaelis Canonicis professis Matthæo de Beir & Prospero Moriconi: quibus, ut nomine suo dictæ Translationis triumpho assisterent, hæc (ut vocant) credentiales sive fiduciarias litteras dedit. Nos Matthæus, Dei permissione Abbas ecclesiæ S. Michaelis Antverpiensis, Ordinis Præmonstratensis, omnibus hæc visuris salutem in Domino sempiternam. Notum facimus, quod nos, pro augmento gloriæ Dei, & cohonestando Triumpho Translationis S. P. N. Norberti, Ordinis nostri Fundatoris, Archiepiscopi Magdeburgensis & Antverpiæ Apostoli: qui non ita pridem, felicibus auspiciis invictissimi Caesaris Ferdinandi, in Bohemiæ Regnum illatus est; Pragæ ablegaverimus, dilectos nobis in Christo Confratres, Matthæum de Beir, sacrosanctæ Theologiæ Bacca-

laureum formatum, in cœnobio nostro Philosophiæ EXIM-Professorem: & Prosperum Moriconi, Utriusque PRESS. Juris Baccalaureum, Canonicos & Presbyteros ecclesiæ nostræ; iisdemque vices nostras per omnia commiserimus. Quos proinde omnibus & singulis, ad quos eisdem hoc in itinere divertere contigerit, tamquam probos Religiosos, in Christi visceribus obnixè commendamus, & pro talibus ab omnibus habendos præsentis scripti attestatiōe declaramus; ut commissionē suā, juxta instructionem ipsis per Nos datam, feliciter peracta, incolumes iterum ad Nos redire valeant. In horum fidem credentiales hæc litteras confici mandavimus, quibus & nomen nostrum subscripsimus, ac sigillum nostrum imprimi curavimus. Actum in Abbatia nostra S. Michaelis Antverpiæ, die 11 Martii MDCXXVII.

97 Quia vero in apparatus Triumphi etiam Ecclesiæ nostræ S. Michaelis Insignia, ut & Antverpiæ Urbis, ab Strahoviense Abbate petita essent; eadem, coloribus suis concinne expressa, cum subjunctis hisce litteris S. Michaelis Abbas misit: quibus & prioribus ejus respondet, & Confratrum suorum Pragæ tendentium adventum significat. **E** Reverendissime Domine & dignissime Confrater. Quantum iteratis suis ad nos datis litteris totam Communitatem nostram exhilaraverit Dominatio tua, frustra jejunis hisce characteribus explicare conabor. Quomodo enim non exultarent boni filii, cum tam insolitam Parenti videant decerni gloriam? Certe nos imprimis Antverpienses ejus filii, non potuimus non immensum lætari, cum gloriosum illum urbis nostræ Apostolum, domus nostræ Fundatorem, vestra dexteritate & instantia hæreticis ereptum, inclitoque Bohemiæ Regno illatum, adeo videamus illustrari. Ut autem de me Gen. 46 loquar; iogenue dicam cum Sancto Patriarcha Jacob: Jam lætus moriar, cum ita mirificatum a Domino Sanctum Norbertum, & sublimatum intelligo mysticum nostrum Joseph. Quin &, nisi me grandior ætas prohiberet (sunt enim dies annorum vitæ meæ parvi & mali octoginta quinque) ipse coram mihi magnopere gratularet, si ad decretum Translationis ejus triumphum, cum ceteris Confratribus & Coabbatibus meis, potuissem interesse. Dedimus interim commissionem duobus ex Cœnobio nostro Confratribus Presbyteris, qui in illa solennitate vicibus nostris ac totius Domus nostræ fungentur; si modo (ut supra) salvi & incolumes iter suum, quod Bohemiā versus arripuerunt, perficere possint. Epistolas encyclicas Circariæ nostræ, quas ad me insuper dederat reverendiss. Dominatio Vestra, simul ac recepimus, Domino Prælato Parcensi, Vicario nostro deferri curavimus: sed quia Visitationibus suis Taxandricis distinebatur, hinc est quod hactenus ipsius responsum non acceperimus: non dubitamus interim, quin ex parte Provinciæ suo etiam officio non desit. Nos vero, pro particulari nostro obsequio, quo Divo Norberto obligamur Antverpienses ejus filii, muneri nostro nolumus deesse; mittimusque hic una Domus nostræ insignia quæ requisivisti, suis coloribus expressa, si pro cohonestando Translationis triumpho deservire possent. Interim autem dum Confratres nostri iter suum maturant, qui etiam ex parte nostra Reverentiæ vestræ litteras tradent, Deum optimum maximum pro Reverendissimæ Dominationis vestræ, & Regali vestro cœnobio (cui ex corde hanc tantam gloriam gratulamur) rogare non cessabimus, qui reverendissimam Dominationem tuam, Ecclesiæ suæ ac Ordini nostro sacro diu servet ac sospitet. 11 Martii, anno Domini MDCXXVII.

98 Ad

com inf-
gibus
Urbis &
monasterii:

F
atque li-
teris Ab-
batibus
Antv.

EXIM- 98 Ad hasce Prælati Antverpiensis litteras, hoc-
PRESS. ce responsum Strahoviensis Abbas xx Martii dabat:
 Litteræ Reverend. Paternitatis vestræ, gaudiorum,
 gratulationum, & optimi in meanimi plenæ, valde
 me recrearunt; duosque in pectore meo affectus,
 multum diversos, excitarunt. Nam annis illis Re-
 verendis. Paternitatis vestræ multis & bonis, quos
 eosdem veneror & augescere voveo, fere (si licet)
 succenseo, quod mihi gratissimi vultus conspectum
 intercipient. Bene tamen; quod sanctissimi Patris no-
 stri triumpho (quando propriam non potest) quan-
 tam potest, hoc est vicariam præsentiam exhibet.
 Veniant sane pro Patre, duo aut plures Filii; ejus
 luce, quam tam e longinquo, ex illa domo, ex illa
 urbe repræsentant, non modicam festo beatissimi Nor-
 berti gloriam, & nobis læticiam allaturi. Excipiam
 ulnis, quæ & inde, & tanto itinere venientibus,
 obviam aperiendæ sunt. Super insignibus missis ago
 gratias: curabo singulis utrumque vexillis inscribi,
 addita nominis utriusque grata commemoratione.
 Utinam vero populi hujus nostri & pietas & vires
 B essent, quæ Antverpiensis! quanto decore, quo ap-
 paratu, quanta gloria ingredientem in montem suum
 Sion Regis magis consortem, eoque Regem & ipsum
 Benedictum & venientem in nomine Domini, de-
 duceremus! Nunc conatus & moles, longe animum
 nostrum meritumque sancti Viri infra, necessitate
 consistunt. Spero tamen nihilo Triumphatori mi-
 nus acceptum fore, quidquid volumus supra quam
 possumus. Deum oro, per Amici sui merita & of-
 fa sacra, reverendissimæ Paternitatis vestræ vene-
 randam canitiem (adjecto quantus ad centenarium
 aut vota desit, annorum numero) & hic tantisper
 assidue lætam esse velit, & ibi fieri sine fine læ-
 tissimam. Præge, in Monasterio meo Strahoviensi
 xx Martii, anno MDCXXVII.

C A P U T XL.

*Abbas Antverpia Michaelis duo, commen-
 datibus ad Reliquiam aliquam ob-
 tinendam instructi.*

99 Licet Adm. Rev. D. Mattheus, S. Michaelis
 laudatissimus Abbas, pro illo suo plurimis
 argumentis demonstrato erga S. Norberti Reliquias
 zelo, non parum lætaretur, atque adeo toti Ordini
 merito gratularetur, quod invictissimi Cesaris auspi-
 ciis Strahoviensis Abbas, pro Sionis suo Præge co-
 nobio, Sanctum P. N. Norbertum ex hæreticorum
 manibus vindicasset; non omnem tamen sollicitudi-
 nem ac spem deposuit, aliquam saltem partem pe-
 tendi & impetrandi earundem Sanctarum Reliquia-
 rum pro Antverpiensi sua ecclesia; quæ eundem,
 non Fundatorem tantum, sed & fidei suæ Aposto-
 lum ac Patrem suspicit & veneratur: in qua ut
 merito quiescere deberet, plurimæ, exque haud exi-
 gui momenti suppetebant causæ; quippe in qua,
 præter Apostolatam & assertam in ea Catholicam
 fidem, expressissima etiamnum remanent præcla-
 rissimæ de Tancheliniana hæresi reportatæ victoriæ
 trophæa. Quocirca nullum non movit lapidem, ut
 hujus sui adeo pii voti posset fieri compos: concili-
 atisque in hunc finem gravissimis viris, qui pro
 obtinendis sacris hisce B. Norberti pignoribus com-
 precatores ac interlocutores accederent; illos suos
 ecclesiæ suæ religiosos Canonicos quos ablegabat,
 quatenus cum affectu in hoc negotio quidquam pro-
 ficere, voluit esse instructissimos. Dedit itaque
 subjectas hæc deferendas, tam ad Cæsaream Ma-
 jestatem, quam ad Ill. ac Rev. Cardinalem ab

Harrach Prægensem Archiepiscopum, sed & ad Stra-
 hoviz dignissimum Abbatem, litteras, sub eadem
 qua priores, anni ac diei nota.

100 Invidissime Cesar. Quod sacra tua Cæsarea supplicat
 Majestas sanctissimum Ordinis nostri Patriarcham,
 Antverpiæ Apostolum, inclitæ Germaniæ vestræ quon-
 dam Prælatem, Divum Norbertum, e diutino il-
 lo suo & inglorio apud hæreticos situ eripuerit, &
 in lucem protulerit, tantam aliquando Occidentis
 Ecclesiæ, & in ea præsertim Antverpiæ nostræ Im-
 perialis vestri Marchionatus lucem; non possumus
 non piissimæ Majestati tuæ, sed & toti Ecclesiæ
 Catholicæ Romanæ, ac specialiter Ordini nostro
 Canonico, immensum gratulari; eidemque, pro ac-
 ceptis tanti meriti & æternæ memoriæ beneficiis,
 quam humillime gratias agere. Non potuit certe
 sacratissima tua Majestas felicissimi Regni sui (quod
 utinam in sæcula duret, & sub eodem Catholica
 Ecclesia in universali pace aliquando respiret!) tu-
 tius consuluisse firmitati ac stabilitati, quam si hunc
 Germaniæ suæ Prælatem, in Imperatoris Henrici
 IV Salici palatio educatum, Imperatoris Lotharii
 prudentissimum Consiliarium, de ipso vestro Impe-
 rio dum viveret, & tota Catholica Ecclesia (cujus
 servitiis immortalis est) optime meritum, e celo
 sibi devinciret; ejusdemque gloriæ, hunc solennis-
 simæ Translationis, tot titulis debitum, decerneret
 triumphum. Optassem quidem ego; humillimus
 Majestatis Tuæ Capellanus, ad conditum diem
 præsens eidem interesse, & coram advolutus geni-
 bus etiam piissimam Majestatem tuam venerari;
 verum propter grandæviam meam ætatem, quæ quin-
 to jam anno supra octogenarium excurrit; vices
 meas commisi duobus ecclesiæ nostræ S. Michaelis
 Antverpiæ Canonicis religiosi, qui hasce nostras
 piissimæ Majestati tuæ porrigent, & in iis humil-
 limam nostram & totius Conventus nostri Antver-
 piensis petitionem; quatenus serenissimæ Majestatis
 tuæ annutu, aliqua saltem notabili sanctissimarum
 Reliquiarum S. Norberti portione ditari mereamur.
 Pecunus & nos jam olim non exiguum pro iisdem
 instantiam, quin & Serenissimi Alberti Principis
 nostri piissimæ memoriæ in illum finem auxilium
 & favorem imploravimus: verum gloriam istam,
 qua Imperiale suum diadema mirifice illustraret,
 Ferdinando Deus reservavit: quem etiam humili-
 ter confidimus, pro Antverpiensis Ecclesiæ gloria,
 pro Marchiæ suæ splendore, pro Christi fidelium
 in hac inclita urbe mirifica in S. Norbertum devo-
 tione magis inflammanda, pro hæreticorum Hol-
 landorum nobis & vicino adlatrantium confusione,
 voto nostro dignanter condescensurum qui nos æter-
 num pro Majestatis tuæ piissimæ devotis clientibus
 & precatoribus habebimus. Deus Opt. Max. Sa-
 cratissimæ Majestatis tuæ gloriosos conatus prove-
 hat semper & secundet.

101 Archiepiscopo autem ita scripsit: Illustris-
 sime ac Reverendissime Domine. Quem divinus
 bonitati placuit sanctissimo Parenti nostro ac urbis
 nostræ Apostolo Norberto decernere Triumphum,
 cum ingenti cordis nostri læticia intelleximus. O-
 ptassemus & nos pro modulo nostro, si non etas
 grandior obstitisset, eundem præsentem potuisse co-
 honestare. Misimus interim duos cœnobii nostri
 Canonicos religiosos, quibus vices nostras com-
 misimus, & in mandatis dedimus, etiam coram
 Illustrissimam ac Reverendissimam Dominationem
 tuam venerari, humilemque nostro & totius Con-
 ventus nostri nomine, cum omni obsequiorum
 exhibitione præsentare supplicationem; quate-
 nus ejusdem illustrissimæ Dominationis vestræ fa-
 vore,

A vore, aliquam pro ecclesia nostra S. Michaelis obtinere valeamus sacrarum istarum Reliquiarum partem: quam cum omni, qua par est, solennitate, ad Urbis nostrae splendorem, reponamus in locum ubi steterunt pedes ejus. Dum enim ante quingentos annos Tanchelini haereticus venenosus error inclitum hanc Belgici caeli Lunam eclipsasset, & Oculum hunc Urbium Antverpiam excecasset; S. Norbertus sanctitatis & doctrinae suae radiis eandem rursus ad fidei Catholicae communionem reduxit. Perseverat autem magna in hunc fidei suae Apostolum Christi fidelium devotio, adeo ut ipsius solennitas (quam per totam diocesim sub Officio festi Duplicis habet) quotannis ingenti totius urbis nostrae concursu celebretur; quin & elapso anno, magna cum pietate Serenissima Princeps nostra Isabella Infans Hispaniarum, cum tota Aula sua & Principibus, festivitatem dictam, sed & solennem statum ejus per civitatem circumlationem, cohonestare dignata est. In magnum cederet hujus piae devotionis incrementum, si per Illustriss. ac Reverendiss. Dominationis Tuae favorem & auxilium (quod humiliter requirimus) aliqua sacrarum Reliquiarum portione ditari possemus: qui venerandum illud depositum illa celebritate & triumpho excipiemus, qui merito impendi debet exuviis Animae illius beatae: nosque aeternum Illustriss. ac Reverendiss. Dominationi Tuae obsequio devotos habeamus; quam ut ad magnam Dei gloriam & totius Ecclesiae suae utilitatem Omnipotens Deus ad multos annos servare ac sospitare dignetur, indefinenter orabimus.

102 Admodum autem Rev. Domino Strahoviensi Abbati haec litterae fuerunt directae: Quod nuper meis ad reverendissimam Dominationem tuam litteris significavi, in solennissimo hoc Translationis triumpho, quem divinae bonitati placuit gloriae S. P. N. Norberti decerni, exequi conabuntur quo hi Confratres nostri religiosi, F. Matthaeus de Beir & F. Prosper Moriconi, qui nomine nostro & Antverpiensis nostri Conventus, actibus dicti triumphi assistent, & reverendissimae Dominationis tuae manus devote exosculabuntur. Non possumus non congratulari, pro tanto hospite quod ditati estis; ad cujus ingressum non dubitamus, quin sicut olim ovili Laban, ad ingressum Jacob; ita & vobis benedicturus sit Deus. Fecimus & nos magnam subinde instantiam, quatenus pro Antverpiensi ecclesia, quam semper valde amavit, haec facra B. Patris N. pignora obtinere potuissemus: & vero rationes plurimae erant, propter quas in hac urbe nostra & hoc coenobio nostro merito debuissent quiescere, tum quia hic adoramus in loco ubi steterunt pedes ejus, quem sanctis suis sudoribus rigavit, praedicatione sua fecundavit, sanctae vitae exemplis illustravit, in quo collapsum Catholicae fidei labarum denuo erexit; adeoque merito dicere possemus, nos esse illam Sichimam, quam Patriarcha, Jacob, Christum intelligo, dedit partem praeter ceteris fratribus suis, filio suo Joseph S. Norberto, quam acquisivit de manu Amorrhæi, id est Tanchelini, in gladio & arcu suo: tum etiam vel ob id merito nobis debebatur, quod hic colatur eximio totius Urbis nostrae concursu sanctus hic Patriarcha noster, & Antverpia Apostolus: quin & quotannis, ob assertam hic contra Sacramentariam Tanchelini haereticam veritatem venerabilis Sacramenti, Gregorius PP. XV plenaria nobilitavit Ecclesiam nostram Indulgentia, Dominica post Octavas Corporis Christi; adeoque domum nostram, ob prostratum Goliath per mysticum nostrum David, fecit esse immunitatem a tributo. Quae obnixè rogamus reveren-

distissimam Paternitatem tuam, quatenus, ad augmentum gloriae Dei & cultus S. P. Norberti, hanc ecclesiam nostram S. Michaelis notabili aliqua sacrarum ejus Reliquiarum portione ditare dignetur: quo in pio voto nos a reverendissima Paternitate tua & religiosissimo vestro Conventu exaudiendos fore non dubitamus; qui pro eorumdem incolumitate iuges ad Deum preces fundemus, & immortalis huius beneficii memores aeternum nos reverendissimae Dominationis vestrae, & totius Communitatis vestrae obsequiis devotos habebimus.

103 Addidit etiam suas in favorem Ecclesiae nostrae ad Cardinalem ab Harrach litteras, Cardinalis Alphonsus de la Cueva, Catholicae Majestatis ad Ser. Isabellam Infantem, &c. ac Belgicas Provincias Legatus ordinarius. Sed & Joannes Franciscus e Comitibus Guidijs a Balneo, Archiepiscopus Patracensis, nec non S. D. N. Urbani PP. VIII, cum potestate Legati a latere, ad Belgicas tunc Provincias, nunc autem ad Christianissimum Franciae & Navarrae Regem, Nuntius Apostolicus, suas etiam in eundem finem ad Caesarem Majestatis Nuntium Viennam addidit. Reverendus quoque & clarissimus E vir D. Aubertus Mirzeus, Cathedralis Ecclesiae Antverpiensis Decanus, pro eadem etiam causa Strahoviensi Abbati scripsit. Reverendissimus autem ac perillustis Dominus, D. Joannes Malderus, Antverpiensis Episcopus, Fratribus hisce nostris Pragae ablegatis suas (ut vocant) patentes, sigillo suo munitas, pro obtinenda aliqua sanctarum harum Reliquiarum parte pro nostra hac S. Michaelis Ecclesia hasce dabat: Joannes Malderus, Dei & Apostolicae Sedis gratia Episcopus Antverpiensis, omnibus has visuris salutem in Domino. Cum intellexerimus, Rev. adm. Dominum. D. Matthaeum ab Issel, Abbatem monasterii S. Michaelis Ordinis Praemonstratensis nostrae Civitatis Antverpiensis, causa cohonestandae festivae Translationis S. Norberti, ejusdem Ordinis Institutoris, quae erit sexto Nonas Maji hujus anni, duos ecclesiae suae religiosos Presbyteros, Matthaeum de Beir & Prosperum Moriconi decrevisse mittere ad civitatem Pragensem; nolimus eos abire sine hisce nostris litteris, quibus cum eodem Abbate obnixè rogamus, ut aliqua Reliquiarum dicti S. Norberti pars istis Religiosis, ad monasterium Antverpiense deferenda, donec, quo testata & innovata in hac civitate extet memoria, quod aliquando Apostolico munere ejusdem Sancti insigniter adjuncta fuerit. Id enim si fiat, in celebri ista & antiquissima Abbatia, ab ipso Divo Norberto initium suum habente, augebitur, quae multum nunc viget, devotio populi erga eundem Sanctum, quem etiam per totam Diocesim nostram jam pridem Officio duplici quotannis celebrari curavimus. In quorum omnium & singulorum fidem, his manu nostra subscriptis, & sigillum nostrum apponi iussimus. Datum Antverpiae die tertio mensis Martii, anno Domini MDCXXVII.

CAPUT XII.

Michaelis duo, Antverpia Pragae missi, intersunt Translationi; nec sine Reliquiis revertuntur.

104 Hae aliique instructi praedicti ex S. Michaelis Canonici religiosi, cum sanctae Praelati sui appreciatione, ac felicibus Confratrum suorum orationibus, suis eisdem quotidianis pro-

Ablegati ex S. Michaeli iter in Germaniam arripuerunt

EX IM- precibus prosequentium, iter suum ad xv Nonas mar-
PRESS. tias arripuerunt: Iustratisque tum Mosz-trajecti (quod
& Superius vocatur) tum Coloniae Agrippinae præcla-
rissimis ac multiplicibus Sanctorum Reliquiis; variis
itinerum ac temporum difficultatibus, Rheno con-
scenso, Bonnam, Lintzium, Andernacum, Con-
fluentesque præterveſti, Bodobrigam (quæ modo Bop-
pardia) Wesaliam, aliasque nonnullas in Palatinatu
infero civitates, ipsius Rheni ripis gratissimo specta-
culo adſitas, præternavigantes; Moguntiacam, ce-
leberrimam Germaniæ civitatem ingreſſi, magnifi-
cam ibi B. Martino sacram, ipsaque Archiepiscopali
cathedra conspicuam Basilicam, variisque Principum
& Præſulum ſtatuis ac epitaphiis ſpectabilem viſi-
tarunt. Inde Moxum ingreſſi, ad urbem illam
longe nominatiſſimam pervenerunt.

*transſio-
que Præ-
monſtrati*

rapido quæ proxima Mogo,
(ita Guntherus Ligurinus eam deſcribit)
Clara ſitu, populoque frequens, murisque decora eſt,
Sed rude nomen habet: nam Teutonus incolæ dixit
Francofurt: nobis liceat ſermone Latino
Francorum dixiſſe vadum. &c.

B Inde vero terreſtri itinere ſalvi ac incolumes, ſecun-
da poſt Dominicam Palmarum ſeria, ad Cellam ſu-
perioſiorem, quæ eſt juxta Herbipolim in Franconia,
celeberrimum & antiquiſſimum Præmonſtrati Ordinis
cœnobium, pervenerunt. Ibi ad complures dies
*Cella ſu-
periori,* optime habiti, per Paſchaliū feſtivitatum ſolennia,
ipſam etiam Herbipolim luſtrare datum fuit: ubi
quandoque, ipſis etiam Paſchalibus feriis, S. P. Nor-
bertus, poſt Dominici Corporis ac Sanguinis in ſo-
lenni Miſſa ſumptum Sacramentum, cœcam mulie-
*Herbipo-
li,* rem illuminavit. Poſtquam autem Bambergæ San-
ctiſſimorum Henrici & Cunegundis Imperatorum con-
jugum & virginum ſacras Reliquias viſitaſſent, ac
coram venerati eſſent; Egra, Bohemici Regni civi-
tate limitanea, tranſita; per vias ob nivium copiam
difficiliſſimas, Teplam tandem pervenerunt: ubi in ad-
ſito civitati ejusdem nominis celeberrimo Præmon-
ſtratenſium Canonicorum cœnobio, ab Illuſtriſſimo
Principe & Martyre B. Hroznata fundato, incredi-
bili humanitate excepti, fuere. Licuit iſdem in eo-
C dem tum cœnobio B. Hroznatæ tumbe coram adgeni-
culari, quam in ædis ſacræ Choro ſummo elevatam
habet, ſtragulo ſubtus candido, ſuperius violaceo
decenter coopertum. Memorabilia ſunt quæ de ejus-
dem Divi, pro Tepleni ſua eccleſia pia ſolicitu-
dine variis etiam nuper ejus apparitionibus, cum
graſſante ibidem Notho Manſfeldio cum turmis ſuis,
ipſis excubitoribus terrorem incutere, ac cœnobio
tutorem agere viſus eſt, referuntur.

*appoſit
Pragam,* 109 Cum vero indiſtus triumpho S. Norberti
dies, paulatim magis approximaret, poſtquam Te-
pleniſ Antiquiſtis, longe digniſſimi ac ſenis omni-
venerandi, nec non ceterorum Conſratorum ſupra
modum eximiam erga ſe benevolentiam ad dies
aliquot experti eſſent; Pragam tandem, totius Bo-
hemici regni metropolim, plurimis tum ædificiis,
tum ipſo regali Palatio, ac aliis admirandis egre-
gie inſtruſtam, octavo Kalendas Majas feliciter
tenuerunt. In ipſo autem montis Sion Regali cœ-
nobio, quod, præter nitidiſſimum & undique depi-
ctis ex vita S. Norberti hitoriis egregie ornatum
templum, eximiis modo ædificiis præclare ampli-
ficat nominatiſſimus Abbas Queſtembergius; ipſis
Kalendis Venerandum S. Norberti Corpus, quod
nuper in Doxanenſium Virginum Præmonſtratenſi
Cœnobio, dum interim Pragæ magnificus trium-
phi apparatus fieret, depoſitum ſignificavimus,
quanta ſolennitate & gloria triumphali curru,
rhedæ ſcilicet honorariæ omnino candide, adin-

ſtar triumphantis impoſitum, ſpectabili pompa hono-
rificoque comitatu, Pragam, ex eodem Doxanenſi
cœnobio delatum; ac juxta Viennenſem portam,
inter tertiam & quartam pomeridianam, Cardinale
Archiepiſcopo, Prælatiſ, Principibus, ac effuſa pro-
pemodum extra portam tota civitate exceptum
ſit; ac deinde octo candidiſſimi Ordinis Prælato-
rum inſulatoſum humeris, deducenſibus illud omni-
bus totius civitatis Familiis religioſis ac Clero uni-
verſo, ſtipante etiam plurima ac potiſſima totius
regni Nobilitate, ac innumera omnium ordinum ac
conditionum multitudine, quæ ſeſe novo deinceps
ſuo futuro Tutelari, ingenti cum devotione ac
pietatis ſenſu, obviam eſſuderat; primæ noctis
hoſpitiū, in Theinenſi Divæ Matris Virginis
Æde ſacra, in veteris Pragæ ſoro ſita, accepit:
quanta autem religionis ſignificatione tota ibidem
nocte illa, quæ inter primam & ſecundam Maji,
quæ Translationis triumpho celebrando decreta erat,
intercedeſbat, a variis triurbis Urbis illius religio-
ſis familiis, ac primum a venerabilibus Præmon-
ſtrati Ordinis Canonicis, qua Officii divini cele-
britate, quo muſico concentu ſacrum ad beatiffimas
Reliquias pervigiliū celebratum ſit; ac deinceps
quam glorioſa pompa ipſa Translatio peracta, quam
inſigni muſico concentu, quanta luminarium mul-
titudine; quinam Triumphatori noſtro triumphales
arcus erecti, quantaque gloria in Strahoviænſe ibi-
dem montis Sion cœnobio ſub tertiam pomeri-
dianam ſanctum corpus illatum, factuſque ſit in
pace locus ejus, & habitatio ejus in ſancta Sion;
quæque demum ibidem erga Sanctum, incredibili
devotione, omnibus ſequentis hebdomadæ diebus
ſine pietatis obſequia frequentata; fruſtra in hac
Echone mea pauculis aliquot lineolis, & jejunis
characteribus adumbrare conarer: potiſſimum cum
jam dudum tanta illius Triumpho magnificentiæ,
quaqua verſum patet orbis Chriſtianus, jucundiſ-
ſime totum pervaleſcit; ac etiam ſtylo politiſſimo
ornatiſſimoque, per illos quos nuper diximus Stra-
hoviænſis Eccleſiæ Canonicos Religioſos, altero li-
bro, cui titulus Oſidium S. Norberti triumphan-
tis, Pragæ iidem publicata ſit. Unum tamen hoc
ſidenter aſſero, Romam nullum umquam a gentium
domitoribus triumphum agi viſiſſe, cum gloria æque
& vera & ſolida & promerita; quanta iſtis diebus
Chriſtiana Norberti humilitas, ſuper omnem creatæ
magnificentiæ ſaltum, triumphavit.

109 Interfuere autem triumphali huic pompæ,
præter Cardinalem ab Harrach, ac Trapezuntinum
Archiepiſcopum, Prælatos aliorum Ordinum, Præ-
monſtratenſis Familiæ inferioris ordinis profeſſores
plurimos, qui undequaque advenerant; Abbates
ex eodem Ordine duodecim inſulati, cum aliis ali-
quot minoris gradus. Ex Provinciis Franciæ ac
Belgiæ (quod in eandem Dominicam indiſtum
eſſet Capituliū generale, in Præmonſtratenſi An-
chicœnobio celebrandum, ad quod ſe plures ex iſ-
dem contulerunt) nulli ibidem vel Prælatorum vel
Canonicorum comparuerunt, duobus illis dumtaxat
ex S. Michaele Antverpienſi Religioſis exceptis,
quos eodem ſingularis Abbatis zelus ablegaverat:
quibus inter alia, hic etiam ſavor obſigit, quod poſt
alios quos diximus Ordinis Prælatos, per notabi-
lem viæ triumphalis partem, digni habiti fuerint,
qui ſub aureo conopæo, quod a potiſſima Bohemiæ
Nobilitate ſuperferebatur, ſanctiſſimis Parentis ſui
Norberti, ejusdemque Antverpiæ Apoſtoli [oſſibus];
Antverpienſes Religioſi colla ac humeros humiliter
ſubjecerint. Sed & ſæpius illis obſigit, ſanctiſſimas
illas animæ beatæ exuvias coram, non ſolum intuo-
ri,

*interfuere
2 Maji*

*6to die
Transla-
tioni S.
Norberti*

*ipſos
ſacro ſe-
reto ſuc-
collantes*

*Reliquias de-
pote. no-
mitti.*

A ri, verum etiam miropietatis sensu venerabiliter con-
trectare, ac osculis devotissimis dissuaviari. Quam
erat dubio procul suavissimæ consolationis plenum,
sanctum illud Norberti os intueri, quod tamquam
imbres emisit eloquia sapientiz suæ, quodque melli-
fluus Bernardus adeo suspexit ac reveritus est, ut cæ-
lestem fistulam vocare non erubuerit! sanctos illos
humeros videre, qui adeo infatigabiliter portarunt
jugum Domini; & ad impactos gladiatorum validis-
simos ictus, adinstar adamantis, Dei præservantis vir-
tute, mirabiliter induruerunt! sacras illas manus con-
trectare, quæ tanta cum pietate toties interorandum
in cælum sublatae sunt; tanta puritate sacris operatæ;
tanta liberalitate pauperibus subsidia elargitæ sunt!
beatos illos & pulchros pedes venerari & osculari,
qui adeo infatigabiliter cucurrerunt ad evangelizan-
dam pacem! Annulum præterea aureum sancti Ar-
chiepiscopi nostri videre ac contrectare meruerunt,
cum ejusdem Sacerdotali ex tela argentea Stola ac
Manipulo, integris (quod mireris) post quinque
propemodum sæculorum senectutem; præter alias
Pontificalium ejus paramentorum partes, quæ cum
eodem quingentis fere annis in tumultu jacuerant.

*Plurimas
enim ap-
parent S.
Norberti
sancti*

107 Ut autem gratiam istam sibi in Sionæ mon-
te quietem Norbertus declararet, Praga ad nos da-
tum est, multis eum in visu se exhibuisse & exhi-
bere: sed & vixdum peracto Triumphantis ostidio,
nonnulla etiam miracula germinare videbantur ex
sacris ipsius ossibus, ut & illa constet esse fontes sa-
lutis, quomodo Reliquias Sanctorum vocat S. Da-
masceus. Bina dabo notiora, & quæ etiam ex col-
lectaneis R. P. Georgii, Rothenis Ecclesiæ Canonici
Ordinis Præmonstratensis, & ejusdem in Aula Cz-
sarea pro Circaria Sueviæ Procuratoris dignissimi,
Viri eruditione & prudentia spectabilis, nuper me-
cum communicata sunt. Uxor Domini Baronis a
Colovrat, heroina sanæ cordata, dum in fine Septem-
bris ejusdem anni, conclamantibus medicis, spes-
lucis morituræ abdicatur; versa in averfam lectuli
sui spondam, simulque in vota & lacrymas effusa, a
Cælitibus petit, quod negant terrigenæ. Norbertum
inclamat tacita cordis vociferatione, ut ipse veniat
pro medicina. Venit vocatus; illico de cælo sentit
auxilium: fugit morbus & cum eo vicina mors; ipsa,
valetudine cum viribus recepta, adiit cubile sancto-
rum ossium sui medici Norberti, agnoscit opem,
prædicat, voto se solvit: ac Strahoviensi Prælo
hæc ipsa narrat, affirmans se in conscientia adhuc
narranda instimulari. Puellus circiter quadrimulus,
honorabilissimæ matronæ (uxor est Quæstoris D.
Comitis a Slavvata) post diuturnos odontalgicæ do-
lores, tantos adeoque intolerabiles, ut totum octi-
dium soporiferæ ætatis puer, somni nequidem stili-
lam oculis cepisset, cum votis ad templum Straho-
vientiæ desertur. Mater, religiosissima quadam vidua
in pietatis spejetatem assumpta, sternitur orationi:
puellus illico sopore profundissimo incessitur, adeo
ut nec excitari motu ullo vel clamore potuerit. Ita-
que post longas preces, dum esserunt dormientem,
& inscensu carpento domum revehuntur, ecce sub-
ito expergesfactus puellus clamat, obstupescens omnibus;
Vere, inquit, domina mater, S. Norbertus cæli civis est.
Atque iterum clausis in somnum ocellis, usque ad octavam vespertinam obdormit: ad
quam demum iterum expergesfactus; Potens, inquit,
medicus S. Norbertus. Nec deinceps rediit dentibus
suis dolor. Hæc & alia in hoc genere plura, poli-
tiori stylo alii quandoque dabunt, mihi bina hæc
commemorasse satis est; si tamen & hoc adjecere,
ex eodem R. P. Georgio, assertionem haberi ex Can-
cellaria Bohemica, infra hanc Translationis octavam

facile sexcentos ad fidem hæreticos conversos: ut ex im-
Fidei Apostolum fidei miraculis (quæ certe corpo-
ralibus multo sunt potiora) Deus illustrare volue-
rit. Quo in genere, nec hoc reticendum videtur:
eodem ipso anno, v Novembris, ad Cœnobium
montis Sion venisse nobilissimum Capitaneum e ca-
stris Domini Walsteinii, Lutheranum e Saxonia
oriundum, causa conversionis ad fidem. Affirmabat
ille, se prima Legatione functum ad Magdeburgen-
ses pro restitutione SS. Reliquiarum; se inquit,
tamquam optimum Lutheranum, & qui proinde
apertissimus esset, ut cum Magdeburgensibus ibidem
Lutheranis ageret. Ecce quomodo S. Norbertus re-
pendat officium sibi a milite impentum conversionis
gratia. Est autem hujus Capitanei familia a Brand-
stein. Sed hæc satis; in orbitam redeamus.

108 Religiosi illi Canonici ex S. Michaelis able-
gati, quod alteram commissionis suæ partem esse
scirent, quam maximam possent adhibere diligen-
tiam, pro obtinendo aliquo sanctarum Reliquiarum
participio; cum in illum finem tum per se, tum
per alios viros magnos, ac imprimis Cardinalem ab
Harrach, quæcumque sciverunt media adhibuissent:
cum Strahoviensis Abbas, hujus sacri thesauri cu-
stos, ejusdem omnino cuperet integritati cautum,
ob rationes complures, ad hoc ipsum moventes;
tum ille tamen, importunis supplicantium precibus
ac etiam rationibus permotus, præ omnibus aliis,
quibus earundem sacrarum Reliquiarum aliquid ob-
tigit, dictis ecclesiæ S. Michaelis Commissariis,
post impensa plurima benevolentiz & humanitatis
indicia, per novemdecim illos dies quibus Praga
hæserunt, cum paterna sua benedictione ac num-
morum argenteorum, quales in triumphali pompa
spargebantur, non exiguo numero in partibus hisce
distribuendo; notabilem ipsis digredientibus Mu-
niz (ut vocant) sacræ, sive sanctissimæ carnis
Beatissimi Norberti, in frustra partim induratæ,
partim in sacros cineres resolutæ, ac in ea sacrorum
ossium ramenta quædam, quantitatem tantam, quan-
tam utraque manus vola commode quis contineat,
pie largitus est. Et quia inter venerandas illas san-
cti corporis defluxiones, haud æque potuere omnia
ejus etiam minutissima ossa perquiri; quin inter eas,
quas obtinere tum Osterhoviensis in Bavaria Præ-
latus, tum Novæ in eadem juxta Frisingam Cellæ
Præpositus, non modica ejusdem S. Norberti de-
prehendere officula; ita etiam cum illis, quæ Ec-
clesiæ nostræ obtigere, præter aliqua minora ossium
ramenta, aliud ibidem majus recepimus: quod, ex-
pertissimorum aliquot desuper consulto medicorum
judicio ac attestacione, alterutrius pedis S. Norber-
ti penultimi digiti asseritur esse Articulus. Contu-
lit præterea dictus Abbas iisdem Fratribus vestis il-
lius interioris, sive Sacerdotalis Albæ, quæ aureis
fimbriis prætexta fuerat, & intime carni sanctæ tot
sæculis adhæserat, partem non modicam; cui etiam
passim cernuntur ejusdem sanctæ carnis emortuæ
partes non modicæ adhærescere. Aliam insuper par-
tem dedit satis magnam coloris subflavi, quæ Dal-
maticæ ipsius Pontificalis putatur fuisse portio: sed
& lignei quod in sepulcro sibi adscitum habuit Pe-
di pastoralis fragmen.

109 Illustris, Pragæ Archiepiscopus S. R. E. idem ac-
Cardinalis ab Harrach, quod optasset etiam ma-
jori ecclesiæ nostram Antverpianam ditare san-
ctarum Reliquiarum thesauro, hæc ad Abbatem
S. Michaelis litteras, humanissimæ digressionis ple-
nas, dabat, xi Maji ita scriptas. Litteras Reve-
rendiss. Dominationis suæ nobis gratissimas, per
suos Religiosos Canonicos ad nos perlatas accepimus,
qui-

*Et bene-
dictis plu-
ribus com-
muni.*

*De Reli-
quias per-
tem impe-
trant Mi-
chaelis,*

*F
in quibus
articulus
pedis &c*

*idem ac-
ceptis ab
Archiepi-
scopo lit-
toris*

*miraculis
clarere
incipit*

*sanata
moribus
da,*

*propterea
dentes
dolente*

EXIM. PRESS. quibus lectis mentem vestram sanctissimam, & erga sanctissimi Norberti, sacri Ordinis Præmonstratensis Patriarchæ, Magdeburgensis olim Archiepiscopi, Germaniæ Primatis, nunc autem Patroni nostri hujus Bohemæ Regni summe gloriosi, gloriosas Reliquias devotionem ardentissimam, magno cum gaudio intelleximus. Ad petitionem vero vestram ratione Reliquiarum S. Norberti, cui petitioni maxime & liberalissime annuendum nobis videtur, quod attinet; illud ipsum contulimus cum Domino Abbate in Strahoff; sed rationabiles ob causas, præter pulveres de sacris Reliquiis S. Norberti per supra dictos DD. Canonicos pro hac vice nihil mittere potuimus. Quos pulveres sine dubio devota mente acceptando, grato animo interim boni consulet; nam Deo dante, brevi temporis spatio, de S. Norberto alias Reliquias nos missuros speramus. Interim ob devotionem vestram summam erga S. Norbertum, Patronum nostrum hujus Regni Boemæ summum & gloriosum, agendo gratias, omnia prospera precamur Reverendiss. Dominationi suæ.

Scribis etiam sed non per ipsos Abbat. B 110 Litteras etiam suas addidit Amplissimus Strahoviz Abbas, quibus se significat ac testatur mittere Particulas sacrarum vestium, ipsius quoque Pedi, ac denique ramenta ossium, quædamque carnis sanctissimæ defluvia; hoc tenore: Adm. Rev. Domino, & in Christo Confrater observande. Duos illos, quos e Filiorum numero, pro studiosissima sua in communem Patrem nostrum pietate Adm. Rev. Paternitas vestra nuper ad ornamentum triumphi ipsius in sui vicem huc ablegavit, accepimus cum gaudio; modoque quo tunc, & occupatissimis undecumque, & hospitum frequentia circumvallatis licuit, habuimus. Nihil per abeuntes rescripsimus, quod intelligeremus serius domum reversuros esse, ac nos minime per id tempus ad scribendum essemus vacui. Nunc itaque, quando illos pervenisse iterum illuc, aut perventuros proxime, credimus; simul nostras mittimus, quibus & agamus pro religioso obsequio gratias, & eorum diligentiz testimonium conferamus. Quo successu quantaque lætitia triumphum egerimus nostri ac tanti Patris, jam Adm. Rev. Paternitas vestra & ab ore ipsorum, & e libello per nostros ad octavum hinc diem missa, abunde cognoverit. Dolemus vero, non potuisse nos tanto obsequio piissimoque vestro desiderio vicem reddere, ac notabilem aliquam sacrarum Reliquiarum partem transmittere. Quamquam enim, & maximi nobis vestra esset petitio; ac vehementer omnique modo eos qui venerunt oratores patremur improbos, & tot simul ac tam justæ petendi causæ viderentur; plures justioresque fuere (sic venia verbo) negandi. Eas libellus (de quo supra) vel dicit vel innuit. Quid? Vilius nobis Norbertus fuerit, quam Benno Bavaris? Atqui ne Pontifici quidem, multum roganti, vel micam darivoltuit eorum Princeps. Dabimus Antverpiensibus? Præmonstratum, Coloniam, Clivios, alios quomodo repellemus? Ecce, quam multis amplissimæ idem postulandi tituli! Colonienfis sane Princeps Elector notabilem & ipse Reliquiarum partem, scriptis quoque ad hoc ipsum litteris causisque petitioni præscriptis, jam dudum petiit. Si uni dabimus, tot alii tantique de injuria querentur præteriti: si omnibus, ubi erit Norbertus? Ignosceat (spero) Antverpia; quando nec ipsa Sancti ipsius ac mea propria carissima Patria, Ubiorum Colonia, & Principe postulante quidquam abstulit. Nunc insuper, quod ipsa nos ratio antehac cogebat, nolle, Apostolicæ Sedis sacrosancta mundo auctoritas prohibet velle. Non tamen adm. Rev. Paternitati vestræ ni-

hil a nobis referunt, quos ablegavit. Particulas sacrarum vestium, ipsius quoque Pedi, ac denique ramenta Ossium quædamque carnis sanctissimæ defluvia, deferenda ac vice nostra offerenda tradidimus. Quæ (quando aliud non licet) ut grata habeat, etiam atque etiam rogamus. D. O. M. adm. R. V. Paternitatem, annorum onustam sarcina, virga sua & baculo suo consoletur atque sustineat. Pragæ, in monasterio Strahovienfi, vii Augusti MDCXXVII.

111 Sacristifce pignoribus instructi, super omnes mundi gazas pretiosas, dicti ex S. Michaelis Canonici Religiosi, cum novemdecim diebus Pragæ hæsisent, iv Idus Maji iter in patriam desideratam relegere cœperunt: lustratoque eodem ipso die S. Ivani Benedictino Cœnobio, quod est in valle, rupes inter horridas, miro modo situm prope Beronam, tribusque Praga milliaribus abjunctum, ante ejusdem Sancti venerandas Reliquias, multa peregrinorum visitatione frequentatas, & miraculis illustres, in ejus Divi capella, ex ipso vivo saxo excisa, rem divinam fecerunt. Fuit ipse S. Ivanus ex Dalmatiæ Regibus oriundus; qui conculcatis mundi honoribus ac luxu, spretoque diademate & sceptro, celestem inibi vitam & Celitibus familiarem egit, in hac certaminum suorum palæstra, ab infernali hoste plurima reportans trophæa. Videre etiamnum ibidem est admirabilem sancti hujus Eremitæ mandram, gemituum & lacrymarum ejus sæpe consciam, aliaque sanctitatis ejus relicta vestigia. Inde ad duos dies Teplam supra laudatam repetivere, ubi filiorum adinstar suorum affectu plusquam paterno, iterato eos excepit dignissimus Abbas, vir senio & canicie venerandus. xv Kal. Junias Gotteschovie Cœnobium Præmonstratensium Virginum, conditum a Beato item Principe Hroznata & illustri ejus sorore B. Woizlava (cujus ibidem tumulus visitur) pervenerunt. Vigesima autem prima Maji Bohemia egressi, in Bavariam sub vesperam, adeoque sequenti die in quam Pentecostalis Solennitatis pervigilium incidebat; Windpergæ, Cœnobio Præmonstrati Ordinis celeberrimo, honorifice excepti sunt. Quare autem per Bavariam, Sueviam, Alsatiam, Lotharingiam, &c. suum in Brabantiam iter instituerunt, causæ fuere complures: ac imprimis ea, quod minus hic esset periculi, ac eadem opera lustranda occurrerent præclarissima aliquot candidi Ordinis cœnobia; ut quæ in iis plurima memoratu digna sese offerrent, ea annotarent. Quæ interim dum lustrant; alios tantisper ex Ordine nostro Fratres, ac inter illos, Sanctum nostrum Michaellem Antverpiensem nonnihil revisamus; & quis fuerit illis inter hæc tanta triumphantis sui gaudia sensus, describamus.

CAPUT XIII.

Quid interim ab eam Antverpia, & quomodo eo redierint Delegati.

112 Ingenuorum certe filiorum erat, dum Parentis sui cum tanta gloria fieret Translatio, miro spiritus gaudio in Domino etiam exultare; quod post tot sæcula quibus in tenebris delituerat, in lucem proferre dignatus esset ejusce sacratissimum Corpus, quo animæ beatæ gratissimo hospitio, tamquam instrumento, Deus ad magnas ac mirificas pro nominis sui gloria efficiendas jam olim sæpe usus fuerat. Quomodo enim non exultarent ac lætabundi subsisterent, etiam infirmi pedes atque corporis membra, cum Deus sublevare dignatus est.

Illi Præmonstrati

E

redierunt per Bavariam.

S. Norberti Translatio Magna in Ordine laetitia causa.

A est ex diutino illo suo carcere, & inglorio apud hostes fidei nostræ situ, caput nostri Joakin, sanctissimi inquam Ducis nostri ac candidæ militiæ Principis Norberti. Pervasis mysticum hoc candidi Ordinis corpus, miro pietatis sensu, gravissimæ translationis Parentis sui fama; adeoque omnibus in locis videre erat gestientium spiritali læticia cœnobiorum lætissimum vultum. Variis in locis (ut de Circariis Westphalia & Suevica aliisque constet) quo die Pragæ in montem Sion inferretur solennissimo triumpho, & quo vix ullum in alicujus Sancti translatione Ecclesia majorem vidit; earundem Provinciarum cœnobis, jucundissima quadam resonantia, quasi Echo-nem quandam exhibuerunt. Hinc variis in locis etiam typis mandati Versus & Plausus, lætitiæ hujus testes. Sed & in Rotheni Cœnobio, disciplinæ regularis observantissimo, opera eruditi P. Martini Merz, ejusdem Cœnobii Canonici & Prioris, editus est S. Norbertus, in vita & translatione triumphans, optimo ad fovendam pietatem spiritu, in communis Suevicæ Provincie Novitiatus (cujus idem religiosissimus Director est) usum conscriptus, ac typis Joannis Schroter Ravensburgi editus.

proferam
Antwer-
piæ
B Sed quid inter hæc omnia Sanctus noster Michael Antverpiensis? An ille, qui Sancto nostro Apostolo ad prædicandum Christi Evangelium viam stravit, gloriosos terræ humiliavit, sanctissimum Crucis labarum ad dilatandos Ecclesiæ fines prætulit, nullam ad se portionem hujus gaudii spectare monstravit? Minime vero. Rati enim in ejus Ecclesia (ut & in plerisque aliis hujus Provincie) quo die Pragæ hæc fieret solennitas, consulto ab eadem abstineretur; quod, prout evenire solet, occurrentibus impedimentis, Triumphus dies differri potuisset, quo casu Translationem necdum peractam recoluissemus; nulla hic tamen occasio prætermissa est, qua S. Norberti Translatio Antverpiensi populo, qui eidem Divo suo Tutelari & Apostolo devotissimus est, tum hic tum alibi pro concione sapientius proponeretur. Solenne est in nostra hac S. Michaelis ecclesia quotannis, Dominica post Pentecosten tertia, ea scilicet quæ Octavam Corporis Christi proxime sequitur, festivo recolere gloriosum S. Norberti de excisa sacramentaria Tanchelini hæresi Triumphum: qui ut a piis fidelibus diligentius frequentaretur, S. N. D. Gregorius PP. XV die VII Februarii anno MDCXXXIII plenariam concesserat Indulgentiam, omnibus qui eadem ipsa Dominica eandem S. Michaelis Ecclesiam pie visitarent. Quin & Reverendissimus totius Præmonstratensis Ordinis Generalis, D. Petrus Goffetius (qui eundem modo prudentissime & sanctissime gubernat) nuper speciali diplomate, concessit adinstar festi Triplicis (ut vocant in Breviario Præmonstratensi) in eadem ecclesia Officium de sanctissimo Sacramento, omisso Beatæ Virginis horario penso, cantari posse, addita speciali S. Norberti Commemoratione, cum hac in illum finem ab eodem Reverendissimo Domino approbata Oratione: Deus qui Beatum Norbertum, Confessorum tuum atque Pontificem, Sacramenti tui admirabilis Vindicem fieri voluisti, tribue quæsumus, ut quod olim per te potuit moriturus, nunc e cælo efficiat immortalis. Per Dom. &c. Fuit ergo in S. Michaelis ecclesia, hac ipsa Dominica post Octavam Corporis Christi, ut semper ingenti, ita hoc anno, ob celeberrimam recenter peractam Translationis memoriam, multo maximo populi decursu & devotione Norbertinus hic Triumphus celebratus.

ubi San-
cti de
Tancheli-
no trium-
pho
C Aliam rursus occasio commemorandæ hujus celeberrimæ Translationis sese offerebat ipso die festo S. Norberti, qui cum alias admodum solenni-
quotannis
repleatur:
Officium
solennius
obtinuit.
Junii Tomus I.

ter; tum hoc ipso anno in pluribus Ordinis Ecclesiis, ob hanc Translationem multo magis festivo præstitis celebratus fuit. Concursum piorum civium ingens, necessitates suas Antverpiensium Apostolo ingemnantium: qui non ipso dumtaxat festo die nostram S. Archangeli Ecclesiam pie visitarunt; sed & per omnes sequentis Octavæ dies, suam ibidem devotionem continuarunt: ac potissimum Feria quinta, quæ erat Julii dies xv, qua Statio servabatur in capella S. Martini. Est ea vetus admodum ad Septentrionem sita, ac cœmeterio Ecclesiæ adjacens, vel eam ob causam in magna veneratione habita, quod ibidem Sanctus noster Parens, rem divinam fecisse credatur: quare & majorum nostrorum memoria, piorum hic vota concipi solent; prout etiam subinde oblata ibidem ex cera anathemata vidimus illorum, qui vel in afflictionibus suis per S. Norberti merita opem implorabant, vel re ipsa experti essent. Quin etiam olim adeo prædecessoribus nostris locus ille solet esse venerabilis, ut semper a refectioe Fratres refectorio egressi, eo conventualiter pergerent gratias persolaturi. Augendi autem populi fidelis erga Sanctum hunc locum cultus ergo, Episcopus Antverpiensis ab annis aliquot Indulgentias XL dierum concesserat, eundem certis temporibus pie visitantibus.

217 Dominica quæ fuit Festi octava, mensis autem XVIII cum plenaria Indulgentia solennis per Urbem, cum venerabili Sacramento, indicta erat Processio: ad quam dum sacer apparatus pro more disponitur, narrationis ordo exigit, ut tantisper Fratres nostros, ex S. Michaeli Pragæ ablegatos, quos nuper in Bavaricis Ordinis cœnobiis reliquimus, revisamus; ac iter suum cum sacris ipsis S. Norberti pignoribus relegentes, pia devotione comitemur. Appulerant illi Windpergam ipso sacre Pentecostalis solennitatis pervigilio: ac feria deinde quarta ad S. Ingelmarum, milliari inde distantem (qui eo loci vixit sanctissimus Eremita, ac innocenter trucidatus occubuit) cum ipso Abbate, qui eo rem divinam solenniter in Pontificalibus ibat acturus, pervenerunt. Vigesima septima Maji Oosterhoviam venerunt, quod est præclarum Ordinis Præmonstratensis cœnobium, ejusdem nominis civitati adjacens: pertransitaque ipso S. Trinitatis, quo Antverpiensis Urbis amburbalia Festa celebrantur, civitate Landeshuta, (quæ est Bavarie superioris ad fluvium Ilaram non inveniusta civitas) trigesima prima Maji ad Novam-Cellam, Ordinis item Canonicorum Præmonstratensium juxta Frisingam Cœnobium illustre, pervenerunt; atque per D. Joannem Georgium Purcher Cathedralis Ecclesiæ, & per Collegiatæ S. Andreæ Decanos deducti, varia ab iisdem sacrarum Reliquiarum pignora obtinuerunt; & inter illa, SS. Corbiniani & Lamperti Frisingæ Episcoporum, ut & S. Walpurgis Divæ Antverpiensium Tutelaris nonnullas particulas. Monachum, quod Boiorum Ducum sedes est, eorumque Palatio insigne, quarto Junii tenuerunt: lustratisque quæ ibidem visu digna essent, etiam in ade principe S. Bennonis Misnensis Episcopi (quem ex Saxonia novum Bavarie Tutelarem, non ita pridem advexerat piissimus Bajorum Dux Wilhelmus) illustri opere pro Sancti gloria expratum tumulum venerati sunt; ac re ante eundem divina facta, Augustanum iter ingressi, Vindelicam ipsam Augustam, die mensis octavo tenuerunt: nono Urspergam, inclitum Præmonstrati Ordinis Cœnobium deveniunt; ac ibidem reverendi admodum ac amplissimi Domini Viti, ejusdem ecclesiæ Abbatis longe meritisissimi, nostrorumque pro illustrando Ordine conatum fautoris optimi munificentia, ossium sacrorum

Interim
Michaelis
festus

lustratis
varis
sui Ordinis
cœnobis

F

nonnullis
Reliquiis
donatis

EX IM-rum B. Grimonis, II Urspergensis Præpositi ibidem PRESSIS quiescentis, partem notabilem obtinent. Superest in eodem cœnobio etiamnum ipsum Conradi Lichtenavii Urspergensis Chronici autographum, quod a mendis illis quamplurimis immune est, quibus illud postmodum subleſtæ fidei homines resperſerunt: quod pro Urspergensis cœnobii honore, ac ejusdem Conradi viri omnino egregii immortalis memoria, ac pro communi Reipublicæ litterariæ bono, optandum foret ex fide ipsius autographi aliquando in lucem prodire, una cum ejusdem Conradi vindictis, ac etiam Vita, quam doctissime compilavit R. P. F. Hieronymus Spenglerus, ejusdem ecclesiæ Canonici.

*Inſcriptio
per ſu-
viam iſi-
mere,*

116 Verum agendum reliqua cum iisdem Fratribus nostris Suevix cœnobis, quæ pertransiere, lustramus: ac imprimis Montis-sarrei sive Rockenburgerſe, pulcrum omnino ac præclarum: ubi experti Fratres nostri miram erga se humanitatem, die decima quinta, Rothum, quod & ipsum est Circariæ Suevicæ longe religioſiſſimum cœnobium, ap-
B pulerunt. Hic in cœnobio præter B. Odimonis, ejusdem ecclesiæ digniſſimi Abbatis, sacra oſſa, quorum etiam modica particula donati ſunt; ipsis coram venerari datum eſt, ac eximio pietatis ſenſu diſſuaviter fragrantem mirum in modum, & qui naturam ſuperat, Sanctæ memoriæ Wilhelmi Rothenſis Canonici, venerandas Exuvias: qui non ita pridem, anno ſcilicet MDCLXXXVIII, ad v Kal. Martias (verbis utar elogii quod pro epitaphio ibidem ſanctus Frater habet) virtute quam ætate major, cælo quam terra dignior, ſſos inter ſpinas, & inter flores liliū, ad cælos evolavit. Sacrarum ejus Reliquiarum parte, pro Eccleſia noſtra S. Michaelis ditati, Rocho demum die xvi mensis digreſſi, Candidam-Augiam petierunt, præclarum item Præmonſtratenſium Canoniorum cœnobium. Inde, luſtrato etiam Weingartenſi Benedictinorum egregio cœnobio, ac præclariffimarum Reliquiarum theſauris, & inter eas Protomartyris Stephani manu longe diſtiſſimo, digreſſi: ad Sorethanum Præmonſtratenſis Ordinis cœnobium die xviii Junii pervenerunt; Marchallum inde, Præmonſtratenſis Ordinis die xxi Junii advehuntur, ubi ſloruit hujus cœnobii digniſſimus Præpoſitus, (qui illud ipſum primus ſanctiſſime rexit) Sanctæ memoriæ Eberhardus; qui ex nobiliſſima Wolfeggenſium familia Angelicam in terris vitam degens, beata eam ibidem morte terminavit; ac ſexto poſt ſelicem obitum anno, in tumultu ſuo, dextera manus digitis in benedictentis modum elevatis & incorruptis, quaſi benedictionem dare viſus eſt.

*poſt adita
varia
ibidem
monaſte-
rio,*

C 117 Die Menſis xxiii, luſtrato obiter celebri Suſſaltenſi Benedictinorum Monafterio, vigesima quinta die Cellam omnium Sanctorum, itidem Præmonſtratenſe cœnobium, quod Oberkirchen vocant, ingrediuntur. Translata eſt eadem Sanctorum omnium Cella, ex veteri ſua in Hercinia ſilva ſede, ad ipſam civitatem Oberkirchen, ubi in principe eccleſia, quæ eidem cœnobio ſubeſt, pro primævo candidi Ordinis inſtituto, omnibus Apoſtolice vitæ muniis deſunguntur noſtri. Inde vero xxviii Junii, quæ dies erat Dominica, ſub vespere Argentoratū ingreſſi, in Melitenſium ibidem Commendaria (ubi plurima erat videre Sanctorum capita, ac etiam integra aliquot corpora) benigne habiti ſunt. Vigesima autem nona die venerunt ad Tabernas Alſaticas, urbem adeo munitam, ut nuper diuturna obſidione tentatam eam ſpurus Manſfeldicus expugnare nequiverit. Poſtridie Kal. Julias, Nanceio præterito ſub vespere, ad S. Mariam Majorem, novum ex nemore Muſſipontum translatum cœnobium Præ-

monſtratenſe, ſuſpites pervenerunt: ac diſſicili via II Ardennæ ſilvas & Lutzenburgici Ducatus ſterilem agrum prætergreſſi; nona Julii, itinere admodum periculoſo Leſſix, quæ eſt juxta Dionancum, Præmonſtrati Ordinis, Canoniorum Eccleſia; indeque conſenſo Moſa, Namurco allapſi ſunt: unde Floreſſiam, in Comitatu Namurcenſi ſtoreſſimum cœnobium, die x Julii, quæ erat feſtivitatis S. P. N. Norberti pervigilium, devenerunt. Celebrarunt ibidem ſancti Parentis ſui Officium, atque Abbatis ſummam experti ſunt humanitatem: qui etiam illas quas ſecum ferebant ſacras S. Norberti Reliquias, cum proceſſione ad eccleſiam ſuam venerabiliter deſerri voluit. Bruxellam demum in Brabantia, die decimaquinta Julii ſani ac incolumes ingreſſi, nihil prius habuerunt, quam cum Parcenſi Abbatis Generalis in Circariis Brabantix & Friſiæ Vicario, cujus etiam petita benedictione, iter illud ſuum ſacræ hujus peregrinationis ante quatuor ſere meſes auſpicati erant, de toto ejusdem ſucceſſu conferre: repertoque ibidem opportune Præſato ſuo S. Michaelis, pro communibus patriæ ac Ordinis negotiis illic exiſtente, & jam dies & horas reditus ipſorum computante, mira illum lætitia perſuaderunt; ut & ejusdem eccleſiæ Priorem, qui Præſatum comitatus, Bruxellæ tum quoque agebat: quo cum die decima ſeptima Julii, S. Archangeli noſtri, Antverpienſem eccleſiam, ſub ipsis / quæ pro Octava die feſti S. Norberti ac promulgata ibidem Plenaria Indulgentia, ſolenniter fiebant) prioribus Vesperis, incredibili omnium Fratrum ſuorum gratulatione ac gaudio ingreſſi ſunt.

*Bruxellam 4
meſe ap-
pellant,*

*E
et 17 Ju-
lii An-
verpiam.*

C A P U T XIV.

Festum Sancti ſolemniter ſolito actum. Apparatus ad translationem Reliquiarum allatarum.

118 Fecit hic deſideratiſſimus cariffimorum Fratrum adventus, quod hæc ſolemnitatis S. Norberti dies Octava, ſuper primam Feſti multo celebrior, ac propter ſolennem illo die per civitatem Theophoriam, multo jucundiſſima decurreret. Hinc muſicorum concentuum varii chori, per varias eccleſiæ porticus (quas ſurſum plurimas habet) ingenioliſſime diſpoſitis, gratiſſima ac prope modum cæleſti melodia S. Norberti Natalem, in ſolenni Miſſa ac Vesperarum Laudumque Officio (quod ob Præſati abſentiam per Priorem loci complebatur) perſonarent. Qui eodem die pro conſertiſſimo auditorio ex ſuggeſtu perorabant, nihil prius habebant, quam ut Antverpienſi populo, ejusmodi ſacrarum novitatum avidiſſimo, de immenſa Apoſtoli ſui translatis gloria & pompa, pleno (ut ajunt) ore, quæ ex Fratribus noſtris reducibus intellexerant, eruſtarent: ac imprimis D. Norbertus van Couvveren, eccleſiaſtes ordinarius, qui ante ſolenne Sacrum ad nonam matutinam, concionem habebat, egregie de Translatione diſſeruit; ac pro celebranda eodem die per urbem ſolenni proceſſione cum ſanctiſſimo Sacramento, inſigniter Rebecce ex Geneſi ſacram hiftoriam, monilia quæ ab Eliezer Abrabæ ſervo acceperat parentibus ſuis ac domeſticis magna cum lætitia oſtentantis, Antverpienſi eccleſiæ applicabat: quæ cum per myſticum noſtrum Eliezer Norbertum, ſummi Abrabæ fideiſſimum ſervum, in exterminatione hæreſis magis reſtitutæ Catholicæ religionis monilia, ac inter ea præſtantiſſimum illud militantis Eccleſiæ cimeliū, auguſtiſſimum Altaris Sacramentum receperit; il-
lud

*F
Octava
S. Nor-
berti ſo-
lemniter
celebra-
tur*

A lud ipsum gratulabunda hodie, convocatis omnibus vicinis & cognatis suis, in solennissima Theophoriz processione per civitatem ostentat.

119 Procedentium autem hic ordo fuit, Crucis Abbatialis labarum quoque sunt Fratres Conversi ac Novitii, ac deinceps omnes ordine ejusdem ecclesie Canonici, superpelliceis induci cum almutiis, precedentes in cappis solennibus Cantores subsequuntur. Eisdem succedunt ex omnibus totius Urbis Familiis regularibus bini Religiosi, qui S. Norberti Festum cohonestatum veniunt. Post illos sub baldachino, ex holoserico rubeo fimbriis aureis prætecto, quod sex honoratioribus ex Confraternitate Digladiatorum, (quæ nostrum celestis militie archistrategum Michaellem Patronum habet) in togis suis solennibus gestant, bini ecclesie nostræ Canonici, Planetis aureis super Albas vestiti, sacras illas ecclesie nostræ Reliquias venerabiliter deferunt, quarum supra meminimus. Includuntur ex decanter arcæ, byssino intus candido ac foris holoserico rubeo vestitæ, fimbriis aureis ornato, ex cujusquatuor angulis, quatuor flosculorum ex argento candicantium rami exurgunt, qui superne in liliorum manipulum coeunt, ex quibus inferne, aureola super ipsam sacram thecam dependet. Subsequebatur numerus haud exiguus adolescentum ac puellorum, in novem turmas discretorum, novem trium Angelicarum Hierarchiarum choros representantium: qui habitu quique byssino ac serico, torquibusque aureis ac monilibus nonnulli decorati, cum alis ac chori sui distinctivis intersigniis conspicui erant; ac post quemque chorum Nympha, pulchriori ornatu decorata, instar Virginis Deiparæ gradiebatur, quæ & ipsa ejusdem Chori intersignia, demptis alis præferret, ac binas Virgines sanctas haberet pedissequas. Unicuique Choro per aliquem ejusdem Ordinis Angelum, Titulus depicto hastili affixus præferebatur.

120 Post hos gradiebantur suo singuli ornatu decori Michael, Gabriel, & Raphael: deinde Nympharum alatarum schemate sequebantur Vita activa, cum suis operum misericordie intersigniis, argenteis verticem radiis redimita: ac etiam contemplativa Vita, cor altum flammæ præferens, quæ aureos in capite radios habebat. Pone sequebantur harum Vitarum binæ ex Evangelio figuræ Martha & Magdalena. Prodebat deinde plurimarum Sanctarum virgineo choro cinctus B. Jacobus, Novitius Ordinis Præmonstratensis, habitu Præmonstrato insignis, ac corollam ex byssinis floribus mixtim candidis, mixtim rubeis, capite præferens. Sed & tria Religionis Vota, egregie suis intersigniis distincta, totidem captivos ducebant in triumphum hostes salutis; Paupertas, Mundum, Castitas; Carnem cum Cupidine; Obedientia, Diabolum. Hinc ex Præmonstratensi Ordine complurium Sanctorum gradiebatur chorus, inter quos varii Abbates, ac etiam Episcopi BB. Ludolphus & Iskidus, suis inferne calaribus albis, ac desuper rochetis ac mossietis (ut vocant) quin & mitris egregie ornatis conspicui. Post illos Angelus prodibat, ramum olivæ præferens; sed & alius, qui in Scuto, floribus hedera & bracteis exornato, insignia gestabat S. Norberti; cui hinc inde latera claudebant, adinstar duarum nympharum, Fides & Patientia, propter elogium quod iisdem Sancti Insignibus additum, FIDE ET PATIENTIA. Succedebant Heribertus & Hadevvis S. Norberti parentes, suis comitibus honorariis stipati. Tandem inter quatuor Pontifices Gelasium II, Callistum II, Honorium II, & Innocentium II (qui rubeis ex bysso calaribus, ac desuper candidis rochetis, mossietis item rubeis, pellibus albis præ-

Junii Tomus I.

textis ac nodulis aureis junctis, & competenti simul pileolo item pellibus prætexto notabiles erant) Præmedius ipse S. Norbertus gradiebatur, vestem talarem byssinam candidam, ut & mossietam aureis stellulis variegatam habens, ac rochetum lineum; pallio ad scapulas Archiepiscopali insignis, crucem Primatis una, altera vero factam ex ligno Hierothecæ formam portabat; captivosque ante se ac ligatos Tanchelinum & Demmonem in triumphum agebat.

121 Hosce gemini cum facibus Angeli sequebantur: sed & Habitus candidi variz a variis Angelis portabantur partes; ut hic tunicam, ille scapulare, alter caputium, quartus biretum, quintus almutium, sextus cappam ferret: quos, inter SS. Joannem Baptistam ac Præmonstrati Ordinis Legislatorem gloriosissimo schemate, sequebatur Ordinis candidi Præmonstratrix habitusque designatrix Deipara. Denique præcedentibus tribus Apostolis Petro, Jacobo, & Joanne, inter Moysen & Eliam, Christus Dominus, in nivea veste, facie radiis aureis coruscante, Transfiguratus claudebat agmen. Hunc lectissimorum puerorum, in hunc finem a parentibus pro pio suo erga S. Norbertum cultu, libenter & liberaliter exornatorum gregem; inter aliquot faces, quatuor honestiorum civium humeris delata excipiebat S. Norberti statua, fere virilem æquans; quæ subius aureis stellulis distincta ex bysso candida talari, desuper autem subtili rochetto vestita, cum pectorali cruce, mossietam habebat auratis item stellis variegatam, ac desuper Archiepiscopale Pallium, scintillantibus monilibus resurgens: dextra Hierothecam inauratam sustinebat, læva Primatiam crucem cum olivæ bacis onusto ramusculo; in capite vero mitram, auro & gemmis radiantem. Post ipsam statuam plurimæ per honestiores cives gestabantur ardentes faces, quas insequabatur, præcedentibus binis ex argento candelabris grandioribus per Acolythos delatis; ac etiam subsequentibus Thuribulariis incensum continuo ministrantibus, ipsum sanctissimum Sacramentum; quod, præcedentibus in Dalmaticis aureis, Altaris ministris, cœnobii Prior gestabat, sub baldachino item ex rubeo holoserico fimbriis aureis prætexto, quod a sex iidem Confraternitatis Digladiatorum senioribus Decanis superferebatur. Ipsum a tergo sanctissimum Sacramentum exceperunt, tum ex Clero tum ex Magistratu varii, ac etiam ex communi populo confertissima piorum turba, suo Sancto vota ingeminantium, ac necessitates iocimantium: quin & in eadem processione persona quædam, quæ multo tempore brachium infirmum & affectum gestaverat, & pro suo in Sanctum cultu processionem illam comitari decreverat, præsentissimam ejus opem (ut & alii alius) sensisse dicitur; ac non ita post conscientia stimulante, brachium ex cera virgine, pro anachemate, ad S. Norberti altare suspendit.

122 Mirari autem merito quis posset, cur in hac solenni processione non fuerint in pompam prolata sacra illa pignora Reliquiarum S. Norberti, quæ pridie diximus per Fratres nostros, Praga reduces huc delata; quod consulto omnino factum est, tum quod Sacrosancti Tridentini Concilii Decreto ss. 25, de invocatione veneratione & Reliquiis Sanctorum, in iisdem publicæ venerationi exponendis prævia requireretur Ordinarii visitatio & approbatio, quod adeo conciso tempore fieri non potuisset; tum quia conveniebat, præter hanc solennitatem Natalis S. Norberti, specialem quamdam commemorandæ ipsius Translationi decerni, quæ illius Pragensis velut Echo quædam foret; ac posteris expresso aliquo signo declararet, qua ratione ad hanc ecclesiam ve-

Gggg 2

no

EXIM-
PRES-
SIS.

Statutum
Dominica
prima Se-
ptembris.

cum 40
di-mis-
dulgentia

B

in-
st-
oblatas

C

ritu
et appo-
bat Epi-
scopus.

nerabiles illæ & super aurum ac topazium pretiosæ Reliquiæ pervenissent. Quare Prælati S. Michaelis, consilio cum Antverpiensium Episcopo communicato, diem commemorandæ hujus Translationis statuit, quintam Septembris, quæ prima ejusdem mensis erat Dominica, cum subsequenti hebdomadæ omnibus diebus; quatenus illius celeberrimi Pragensis ostidui quamdam videretur Echonem exhibere. Optassent ex piis civibus plurimi, S. Norberto egregie addicti, festos in solennitatis hujus pervigilio ac ipsius festi vespere per urbem excitari ignes, grandiora in triumphum explodi tormentorum tonitrua, missilibus in cælum diffusis ignibus, quasi novistoridem stellis, illud ipsum variegari, verum circumstrepentium armorum fragor, ac e vicino ob Grollam nuper interceptam elatus incubans hostis, fecit ejusmodi exterioris apparatus triumphi in exercitia commutari pietatis, ad placandam per S. Norberti merita offensi Numinis iram. In quem finem & ipse Reverendissimus Episcopus omnibus Christi fidelibus, per totum ipsum Ostidium ecclesiam S. Michaelis, ac in ea S. Norberti Reliquias pie visitantibus, concesserat quadraginta dierum Indulgentiam: quas etiam Reliquias, sericis velis involutas, ac cistella inclusas argenteæ (quæ affabre satis facta, quibusdam externe sacris ex Scriptura historiis insignita, Angelis aliquot superne Passionis Dominicæ signa præferentibus, ac flosculorum byssinorum manipulo exornata erat) per Priorem domus & Confratres illos qui easdem Praga detulerant, eidem Episcopo Abbas S. Michaelis, cum solenni tum suo tum Conventus nomine supplicatione, visitandas & approbandas exhibuit.

123 Sacris autem Pignoribus hisce diligenter inspectis, attestationibus visis, ac iisdem Religiosis auditis & examinatis, in adhibito ad hoc gravium aliquot Theologorum confesso, qui easdem Reliquias venerabiliter, ac nominatim sacrum illud pedum Sancti osciculum exosculati sunt; idem Episcopus, laudata Confratrum illorum solertia, qui thesaurum illum revera non modicum obtinuisse; dato infra scripto Diplomate easdem approbavit, ac publice fidelium devotioni proponendas decrevit hoc tenore: Joannes Malderus, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Antverpiensis, omnibus has visuris Salutem in Domino. Exposuerunt nobis Rev. adm. Dominus Abbas & conventus Monasterii S. Michaelis hujus civitatis Antverpiensis, ad suum Monasterium a Rev. adm. Domino Abbate Monasterii Strahoviensis civitatis Pragensis missas esse quasdam Reliquias S. Norberti, videlicet particulas sacrarum vestium, ipsius quoque pedis, ac denique ramenta ossium, quædamque carnis destuvia; desiderantes ut easdem Reliquiæ, eo quo decet honore & cultu venerarentur; a Nobis postularunt, ut easdem recognosceremus, ac ut populo honorandæ exponi possent concederemus. Nos, pro munere nostro libenter iis intenti, per quæ Christi fideles ad imitationem & debitum Sanctorum cum Christo regnantium cultum incitentur, visis dictis Reliquiis, & auditis ac examinatis venerabilibus FF. Mathæo de Beir & Prospero Moriconi, supradicti monasterii S. Michaelis Religiosis, qui prædictas Reliquias a præfato Abbate Strahoviensi se accepisse & fideliter Antverpiam detulisse sub juramento declarant; adhibitis insuper in consilium Theologis aliisque piis viris; censuimus prædictas Reliquias, tamquam veras & genuinas habendas esse, iisdemque etiam cultum & venerationem deferendam, quæ hujusmodi sacris pignoribus merito debetur, ac in Ecclesia Catholica semper adhibita fuit; adeoque ut

populo venerandæ publice exponi possint, concedimus per præfatos. Datum Antverpiæ, in Palatio nostro Episcopali, die vigesimo septimo mensis Augusti, anno Domini MDC vigesimo item septimo.

124 Ipso solennitatis pervigilio, ornatis iterum omnibus ecclesiæ nostræ parietibus & columnis tapetibus pretiosis, ac potissimum ipso choro pulcherrimis ex bysso auleis splendido, cujus etiam altare princeps, ut & cetera totius ecclesiæ, ac potissimum ipsum S. Norberti, pulchriori quam umquam solent apparatu splendebant; in ipso Ecclesiæ mediatullo novus S. Norberto triumphanti thronus erectus stabat; opere quidem non sumptuoso, sed concinno gravissimoque, qui ad plures dies non unius dumtaxat familiæ, sed & plurium religiosarum Congregationum, suam libenter S. Norberto opellam consecrantium, manus pie occupaverat. Tabulatum inferne substratum erat, ad quod circumcirca gradu uno adscendebatur, rubro undique panno instratum: quatuor grandiores columnæ cum epistylis ac basibus, ad quatuor angulos æquali distantia distitæ, inferiori graduum tabulato insisterant, quæ adeo totæ hederarum foliis concinne vestitæ erant, ut nihil columnarum appareret, ac desuper variis ex bractea spiris circumdatæ rutilabant. Ipsi columnarum capitellis singulis, inter minores aliquot ex cera virgine candelas, bicubitale imminabat ovali forma scutum, & ipsum hedera interlucentibus bracteis vestitum; ex quo superne æneo candelabro cereus grandior insistens exurgebat. Scutorum, ab interiori throni adpectu, argumentum erant quatuor de S. Norberto emblemata, appictis singulis lemmatibus. 1. S. Norbertus, Currus Israel & Auriga ejus. Hieroglyptum erat, adscendens in cælum igneo curru Elias. 2. S. Norbertus, tamquam flos Rosarum. 3. Columba Noe pacifera, præferbat illa in Hieroglypto oleæ ramusculum. 4. S. Norbertus quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ. Ab illa vero facie quæ spectatoribus obversa erat, quatuor in circulis puncta ex Vita Sancti depicta cernebantur, ut ejus per fulmen conversio, Habitus candidi collatio, Regulæ traditio, & Antverpiensium ad fidem reductio.

125 Totum superne tabernaculum, miro inter se flexo vestitorum hedera funium recto, interlucentibus multis bracteolatis lemniscis, floribusque ac stellulis nubeculisque ex byssinis floccis variegato, in pyramidalem figuram assurgente, cooperatum erat; cui in cacumine, hinc Illustrium Genonpensium Comitum Interligne (quod ex veterum aliquot Mss. fide S. Norberto gentilitium fuisse, in nostris ad Ms. ejus Vitam Notis, disseruimus) addito lemmate, FIDE ET PATIENTIA; illinc vero Abbatæ S. Michaelis arma, cum avito symbolo, MODERATE, spectabantur, eodem quo scuta modo, hederaceis sertis inclusa. Sunt ea in æquore rubeo crux latior argentea, in sui medio acuminatim protuberans, ex cujus commissura quatuor transversim aurea sceptræ egrediuntur: scuto autem, quod hinc Pado, inde Cruce sustentatur, Abbatialis mitra incumbit. Medium throni, inter quatuor dictas columnas, Altare occupabat, utrimque palliis antependiis ex auro phrygio pulchre vestitum, ac suis velis in cristas dentatas concinne desinentibus instratum. Eidem imposita stabat, inter grandiora duo ingentis ponderis ex argento candelabra, sub hanc solennitatem recenter fabricata, & binas item argenteas sportulas floribus plenas, ipsa benedicta S. Norberti Statua, pro triumpho hujus solennitate noviter efformata.

126 Festivitati sacræ, per solennes musico concentu celebratas priores Vesperas, initium datum est, admodum Reverendo Domino in Pontificalibus offi-

Thronus-
que S.
Norberto
trium-
phanti
originem:

ad quem
celebratis
primis
Vesperis

A officiante. Cum autem necdum speciale de S. Norberti Translatione Officium compositum esset (quod nuper Pragæ digestum, ac a Generali approbatum typisque brevi subjiciendum esse, ex litteris eximii viri R. D. Adriani Goffetii S. T. D. ac Prioris Archicœnobii Præmonstratensis longe meritissimi accepimus) visum fuit per totum ipsum hoc ostidium persolvere illud, quod in ejus Natali recitaretur, mutatis hinc inde nonnullis; ac adhibita infrascripta, ex impresso Processionis in translatione factæ Officio desumpta, ac ibidem per Cardinalem ab Harrach Pragensem Archiepiscopum cantata Collecta: Omnipotens sempiterne Deus, qui es gloriosus in Sanctis tuis, & eorum nobis intercessione placabilis; da nobis hodie S. Norberti Confessoris tui atque Pontificis triumpho lætantibus, meritis ipsius & precibus, ad regni tui gloriam triumphata morte feliciter pervenire. Per Dominum, &c.

datur 5 127 Dominica sequente, quæ erat v Septembris, *Septembris* ad quintam matutinam, in Cathedrali ecclesia (ad *Carbo-* quam delata erat Sancti statua, in ejusdem medi- *drati ini-* tullio collocata) concione sua super ista Psalmistæ *tiun festo*

B Regii verba, Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus; Translationis hujus festivitatem auspiciatus est Raphael Lestius, ecclesiæ nostræ Supprior: ac inter cetera, quanti apud Deum pretii ejusmodi amicorum ejus ossa essent, ob complura quæ inde sæpe beneficia pullularent, declaravit. Hora octava, in auditorio numerosissimo, & quantum ibi numquam vel a XL annis visum meminerant personæ graves, concionem pulcherrimam instituit ecclesiæ nostræ Ecclesiastes ordinarius Norbertus van Couvverven, qui admodum ad festivitatem nostram apposite verba illa Psalmistæ, Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ, primo litteraliter ex Tolero, Bellarmino, Janssenio, & aliis explicans, ea deinceps egregie eidem solemnitati nostræ applicavit. A Concione Pontificale Sacrum fecit Antistes Malderus, assidente etiam in Pontificalibus juxta altare cum Officialibus suis, S. Michaelis Abbate; confidentibusque in ejusdem summi chori B. Mariz subcellis, cum Venerabilibus Dominis Cathedrali Ecclesiæ Canonicis Confratribus nostris, etiam ipsis S. Michaelis Canonicis, ac Dominis de C Magistratu. Reliquis autem S. Norberti, summo ibidem Altari impostæ cernebantur.

CAPUT XV.

Processionalis pompa, variis spectaculis interpolata.

Procedit 128 *a Catho-* *drati* *pompa,* SACRÆ autem processionis, ad quam solenniter celebrandam omnes hujus urbis familie religiosæ cum labaris suis, ac numero numeroso convenerant, hic ordo fuit. Præcedebant sex leſtiorum civium militaria Collegia, quæ Gildas vocant, qui tunicis suis solennibus induti, ac manibus bacillis suis variegatis innitentes, longo tractu viam triumphalem pertransibant. Interea vero nubes, quæ toto fere tempore matutino cælum & solem subdlexerat, & effusa subinde pluvia timorem & remoram aliquam injecerat (unde & aliqua vix tempestive disponi potuerunt) nubes, inquam, illa, sub ipsum egressum in imbrem resolvitur: sed mox simili prodigio, quo Pragæ post continuam nivem, & hic post tristem cæli faciem dissipata nube, sol subito erupit; & serenato æthere, quasi triumphantem alterum solem & urbis Apostolum spectaturus, deinceps toto tempore serenus illuxit. Quatuor exinde Cathedralis ecclesiæ Canonici, assumptam in hu-

Junis Tomus I.

meros Sancti statuum, quæ eatenus in templi medio constiterat, ex ipsa ecclesia, ad forum illud quod frumentarium vetus appellant, honorifice detulerunt: quæ ibidem RR. PP. Minimorum (qui inter Religiosas familias primi agmen ducebant) humeris excepta fuit. Tanta autem fuit effusæ multitudinis, seu ut comitaretur, seu ut spectaret, inundatio; ut gravissimæ personæ exclamasse narrentur; Ubi jam sunt hæretici? Quasi nimirum incredibile videretur, aliquem remansisse, qui non occurreret huic Tanchelinianæ hæreseos (utinam & nostrorum temporum hæreseos!) Domitori. Certe nos ipsi sentimus, ita totam fere viam triumphalem occupatam, ut submoveri turba vix posset, ut vel singuli (non bini jam, ut solent in supplicationibus Religiosi) ne dicam transire, sed percurrere quibusdam locis possemus.

129 Ex Virginis matris ade vixdum egressis nobis, statim elegans pegma in oculis est, sacram illam & faustam prænuntiationem exhibens, qua cælesti oraculo matri Hadevvigi gravidæ in somnis dictum est; Bono animo esto Hadevvigis: Archiepiscopus & magnus futurus est, quem portas in utero. Pegma cubiculi instar, circum circa tapetibus aliisque suppellectili competenti ornatum erat. In ejus latere thorax magnæ Comitissæ, conopæo suo, peristromatis, omnique suo ornatu instructus: In thoro mater S. Norberti, quiescentis specie; vitta candida circumcincta caput. Assidebant ei hinc inde varix, speciosissimo omnes ornatu, vel ut matronæ invidentes Comitissam prægnantem, vel ut pedissequæ nobiles, & honori Comitissæ & adjutorio futuræ. Ornatum singularum non est quod exprimam; satis est si Antverpiam cogites, a qua nil nisi magnificum. Ad latus thori editiore loco, ceu e cælo delabens apparuit Angelus, augusta specie & cultu, ut mos est Angelos Dei legatos exprimere. Hujus subinde ea vox audita est, ad matrem sancto sætu gravidam, futuræ magnitudinis nascituri Norberti testis & prænuntia: Bono animo esto Hadevvigis, &c.

130 Progressis nobis ultra medium forum ad eandem viam usque, qua in Austrum versi cornu Septentrionale B. Mariz libere prospicimus; ecce iterum aliud pegma visitur, ingenio magis & arte quam cultu spectabile. Campus erat, viridi & vivo cespice vestitus, hinc & inde etiam suis arboribus confusus. Exurgebant ingeniosa manu pendulæ rupes, hinc velut excavatæ ruinam minitantes, inde felicitaturæ imitatione sursum adscendentes & erectæ. Campus hic palæstra erat & amphitheatrum, in cujus arenam Deus ipse cum Norberto descensurus erat ad singulare certamen, ut ex altero Saulo Paulum alterum, ex mundi sectatore mundi contemptorem efficeret. Circa pegma hoc Norbertus habitu aulico, vanitate tumidus, equo insidens, uno famulo comite, paulo ante processionem per ipsum forum (cei in Freden perrecturus) obequitabat; sub adventum vero sacre processionis, per Pontem ligneum ad latus pegmæ decliviter affixum, eques Norbertus cum famulo pedissequo, theatrum viride conscendit. Hic equo aliquoties in gyrum verso, ecce subito de rupe emicant fulmina, terrent hominem tonitrua, dum quidam & rupe & nemore tecti, novi Salmonei.

Et flammæ Jovis & sonitus imitantur Olympi. Turbari ad hæc equus cum sessore suo; sessor etiam frequenti fulmine consternatus, & ephippio excussus, in terram labi, pede uno quihominus ex stapia pendulus. Hic Norbertus humi stratus, toto tempore transeuntis processionis, quasi semianimis jacere, & sui

Gggg 3

Im-

EXIM-

Immemor, & vitæ nescius ipse fuit.

PRESSIS

Tandem post horam circiter, quasi de gravi somno evigilans, & sibi redditus, vere tonitruum filius, cum Saulo alium jam Dominum agnoscens, se parat ad obediendum, exclamans: Domine quid me vis facere? Nempe voce Christi prostratus de caelo, & accipiens desuper interdictum serviendi mundo & vanitati; cecidit in faciem suam, prius prosterneendus, postea erigendus; prius percutiendus, postea sanandus: non enim in illo postea Christus viveret, nisi occideretur in eo quod male ante vixisset. Stupere interim famulus, & equum retinere, nec interpolatis vicibus cessare mixta fulmini tonitrua.

si vel-
niam (in-
talit)

B

131 Circa hoc pegma PP. Minimi in humeros RR. PP. Capucinatorum, strictissimæ observantæ S. Francisci Sodalium (qui secundo inter Religiosos ordine gradiebantur) deponunt statuam Sancti: ac deinde in Forum lacteum itum, in quo ad caput Vig (ut vocant) Brevis-novæ Corte-nieufract, Theatrum aliud ex ordine sequitur: in quo Norbertus, futuræ sanctitati præludens, ceu alter Saulus, Anania alteri se instruendum subiecit, Vas vere alterum diviniæ electionis. Erat in hoc pegmate cubiculum sacrum, B. Mem. Cononis Abbatis Sigeburgensis Ordinis Benedictinorum, illius qui postmodum Ratipontensis Ecclesiæ Episcopus fuit, capite suo vestitum aliaque pia & Religiosa suppellectile. In medio mensa posita cum Cruce, cranio, similibusque ad pietatem incitamentis. Huic a latere sinistro assidere B. Cono, nigro & sacro habitu manu sinistra Pedum tenens, dextera mensa imposita, quasi Norbertum ad pietatem erecturus. Ex opposita parte assidere Norbertus, qui jam in ea cogitatione totus, ut ex ore beati viri salutis semina excipiat, & religiose vivendi salutaria capiat documenta. Assident a tergo Religiosi aliquot cum Abbate suo, & famulus unus Norberto comes.

tum ipse
(sua in
pauperes
dispens-
gemi.

C

132 Hoc spectaculum contemplati, progredimur inde ad Forum ovorum: & ecce mox in ejus ingressu aliud Pegma oculis objicitur. In hoc Pater sanctus, cum magnis Apostolis mundum nauseans, & supernorum bonorum desiderio suspensus, quod aure fidelissima audierat; Si vis perfectus esse vade & vende omnia & da pauperibus, fideliter impleturus, omnia bona & amplissimas possessiones sponte abiecit; ut expeditioni itinere ad summæ sanctitatis culmen, calcato mundo & opibus conscendat. Stat ipse inculto & neglecto habitu ad mensam suam: in ea variaz capsulæ cum opibus, monilia, torques, similia quæ mundus amat & suspiciit vanitatis instrumenta. Hinc inde insuper capsellæ aliz, serinia alia divitiis suis gravida, quæ eviscerari optent in pauperes. Accurrunt varii inopes, viri, feminae, pueri, quos amicos suos faceret de mammona iniquitatis; effundi in hos obvia omnia: & majus gaudium est ei qui effuderit, quam qui acceperit. Sub hujus fori initium RR. PP. Beggardi, sacram hic Statuam S. Norberti suis humeris venerabiliter exceperunt; quam circa caput vici illius, in quo & forum calcearium, juxta cœmeterium B. Virginis RR. PP. Eremitis S. Augustini portandam tradiderunt.

Callistus
PP. Nor-
bertum
L. sua
Episcopo
commen-
dant.

133 Aliud hic iterum pegma oculis se subiciebat, quod aulam exhiberet, pretiosis tapetibus in gyrum ornata. In editiore loco Callistus PP. II. in linea & rubeo birro, reliquoque solito Papali habitu, sublimis in sede Attaliciis aulae instrata, sedebat. Latus utrumque proximi cingebant duo Cardinales, in linea similiter & birro suo purpureo, reliquoque Cardinalitio cincti. His proximi assidebant aliquot Episcopi, Pontificali Intula, reliquisque Pontificalibus induti. Ante Callistum, paululum ad latus,

peregrini habitu S. Norbertus, genibus flexis Pontifici advolutus, humiliter expectans, quid de se suprema illa post Deum in terris & sacra Majestas dispo-neret. Aderat & supradictis Patribus Bartholomæus Landunensis Episcopus, & ipse in linea sua & birro violaceo, reliquoque habitu qui Episcopum deceat. Huic Papa Callistus S. Norbertum, & Prædecessori suo Gelasio, & sibi de singulari sanctimonia & zelo animarum experimento cognitum, pastoralis sollicitudine commendavit, ut hominem Dei benigne sove-ret; sagaci mente in semine prævidens, quanta me-ritorum in universam Ecclesiam a tanto viro seges ex-pectanda foret. Bartholomæus hominem, Papæ com-mendatione, & suo etiam pondere inclinatus, benigne & humiliter suscepit, & benignius etiam fovit; stu-dens eum ita sibi beneficiis irretire, ut ne a se for-te tanta virtus elaberetur. Ad extremum utrimque bini satellites habitu Helvetico, ceu fidelissimi Papæ custodes, cœtum Præsulum circumstans claudabant.

134 Transiitum hinc per Viam (ut vocant) cœ-
meterii, & ultra Vix hujus medium e regione cœ-
meterii, a dextro latere Pegma sextum visitur; in
quo candidissimi Habitus per cœli Reginam & Vir-
ginem-matrem præmonstratio cœlica S. Norberto E-
exhibita; & tanta venustate & amœnitate, ut dum
hoc spectaculo transeuntes satari non posse viderentur; platea alioqui satis late fusa, homines con-
fertiſsimos non posset capere. Pendebat in medio
Pegmatis vivæ æmula nubes, quasi aeri suo suspen-
sa inhaerens: de nube eminens speciosissimo vultu
Virgo-mater apparet cultu regio, & (ut verbo di-
cam) quo cœli Reginam solemus exprimere. Cir-
cum hanc nubem, festivo gaudio, vultu hilari, spe-
cie splendidiſſima, varii Angeli Dei-matri comites,
gemmis, sertis, zonis aureis, veste rutila, nivea, va-
ria, fulgidi & decori. Nec hic otiosi, sed administra-
torii Spiritus in omnem nutum Angelorum Domi-
næ, nivæ & Angelicæ vestis, qua S. Norbertus de
cœli favore donandus erat, singuli certatim suam
partem exhibent. Alibi nempe (ut ait quidam) & in
niveis crebrius visi sunt Angeli ut Scriptura loquitur
& nemo dissimili potest Candor sane placet Angelis
& in veste & in mente. Et quidni alba veste gau-
deant, innocentissimi, purissimi Spiritus? Decet il-
los hæc textilis & decora nix. Alius ergo Cappam,
quam Choralem dicimus; alius Tunicam; Scapulare
alius; Cingulum alter; Cucullum alius sustinet &
portat; candida omnia, & candido Patriarchæ mu-
nera cœlo missa. Ante Dominam suam, imo & Ma-
trem suam (quidni enim Matrem ejus dicam, quem
ipsamet hic Deipara Virgo dignata est dicere Filium
suum?) supplici vultu, supplici gestu, in genua
nixus habitu simplici, & quo peregrini solent S. P.
Norbertus, pendula expectatione præstolans, quod
benigna Mater cum cœtu Angelico sibi favoris im-
pendat. At illa de nube subridenti vultu, placido
affatu, dextraque in Vestem candidam Angelicis
manibus allatam intendens, ad Norbertum conver-
sa, subinde ingeminat: Fili, Norberte, accipe candi-
dam vestem. Dissuere ad hæc præ gaudio Norber-
tus ad tantum tantæ Imperatricis favorem. Nec in
oculis stetit hic sua voluptas: sed & auribus suum
mel & sua dulcedo, quasi cum sua Regina & Dei
cantores & aulicæ descenderint. Post nubem &
Virginem, auditæ voces cum circharis, fistulis,
allisque id genus suavissimis instrumentis: & alteris
unus, suavissima modulatione vernacula nostra lin-
gua, gloriosissimæ Matri canticum laudis cum om-
nium applausu accinuit. Vidimus ipsum Reveren-
dissimum Dominum, ad hoc spectaculum gratissi-
mumque concentum, attentum subsistere, suaviter-
que

Habitus
candidus
a B. Vir-
ginis re-
dematur

P

A quo aridere. Dum substat Episcopus, totum proscenium subito cortinis obducitur, omnesque illi Angeli in alium gestum compositi; novum apertis cortinis spectaculum. Substat adhuc Reverendissimus noster, quasi necdum satur; & ecce iterum, obducto proscenio, subito per Angelos toto Candido amictu Norbertus indutus apparet; novaque specie novisque gestibus, Norbertum cæli candidatum in albis vestibus, congratulantes salutant Angeli: & ita tandem ab hoc spectaculo quasi inviti avulsi, ulterius pergimus.

*delata
calitur a
Augustino
Regula*

135 Passis, ut dictum est, priori pegmate & oculis & auribus, recta continuo in Occidentem profecti; ubi in medio plateæ, quæ *Reynderstraet* dicitur, a sinistro latere novus cæli favor oculis obijcitur; quasi non suffecerint Præmonstrato Ordini præmonstrati cælitus, Pater, Locut, & Habitus, nisi & Canon sacer seu Regula ipsa cælo pariter præmonstraretur: ut merito Præmonstratus Ordo audiat, cujus omnia hoc pacto cælitus sunt præmonstrata. Stabat hic quasi lararium seu oratorium Norberti, suo tapete vestitum & congrua suppellectili exornatum. In ejus latere mensa suo cultu instrata, cum Cruce sacra similique ornatu, qui devotioni potius serviat quam vanitati. Assidebat humi flexus B. Norbertus, seu Deo supplex & in oratione pervigilans, quo de certa Regula, sub qua cum Fratribus suis Deo militaret, divinitus edoceret. Nec frustra preces: adfuit enim desuper & cælo missus magnus cæli civis, Doctorum lumen, mundi sol aureus, magnus inquam Aurelius Augustinus. Norbertus, ut erat candido habitu, qualem Virgo-mater ostenderat, amictus, adhuc genibus nixus, novum de cælo pignus ab Augustino præstolari. Ille vero Pontificalibus ornamentis mitra & aliis congrue vestitus; eminentiori loco quasi cælo delabens, auream Regulam a se scriptam Norberto porrigit, ineffabili & singulari privilegio. Nec enim (quod sciamus) ulli eorum, qui sub Regula S. Augustini militant, ipse jam immortalis & cæli incolæ, eam de superis tulit, tamque insigni promissione firmavit, quam beatissimo P. Norberto, cui dictum est; Quem vides, Augustinus ego sum, Hipponensis Episcopus Ecce habes Regulam, quam ego conscripsi; sub qua si bene militaverint Fratres tui, Filii mei, securi adstabunt in extremi terrore judicii. Nemo tamen existimet quemquam aliorum Ordinum, si sub eadem Regula bene militarint, ab hujus securitatis communione secerni: id tantum dicimus, singulari privilegio eam promissionem expresse & directe nulli alteri factam.

*converso
Antwerp
pignus*

136 Exceperant ad initium hujus viæ deferendam Sancti statuas, usque ad Forum linarium, RR. PP. de monte Carmelo; eandemque ibidem RR. Patribus Ordinis S. Francisci Regularis Observantiæ bajulandam imposuerunt: qui simul ac gratissimo ponderi colla submiserunt, elata voce sacrum illud epinicium, Te Deum laudamus, magna populi ædificatione omnes (qui plurimi numero erant) per totum tractum Viæ, quæ Alta dicitur, solenniter percantarunt. Stabat in Foro linario moles alia, in qua urbis nostræ conversio per S. Norbertum ante quingentos annos facta, ita festivo exhibita fuit, ut & hic Rever. noster substituisse visus, rei spectaculo delectatus; ac postea diserte quibusdam edixerit, ea sua voluptate spectasse omnia pegmata, ut molestia omnis viæ absterfa fuerit; præ ceteris tamen delectatum se Habitus candidi præmonstratione, & ea quam hic aggredimur persequi, suæ Antverpiæ conversione. Residebat in hoc pegmate, in throno sublimi venustæ nymphæ forma, pulcherrimo schemate ornata Antverpia, veste pro more rubra & candida,

& præ cetero ornatu quo erat cultissima, liliæ candidissimum dextra, sinistra scutum, (in quo urbis Præsignia) quo distinctius nosceretur, tenens; voto sis.

nostro blandiens, ut indicio esset præsentis gratitudinis, & omni etiam majoris semper futuri, in S. Norbertum Apostolum suum, Antverpiæ affectus. Versus partem anteriorem in medio theatro, S. Norbertus stabat habitu candido, scapulari discincto, bireto albo in capite, dextra manu in gestus concionabundi libera, sinistra ramum olivæ tenens, ut Angelus pacis; quam semper studiosissime sectatus est, & sopitis odiis ubique & semper ita promovit, ut merito in ipsa hora dormitionis suæ, in veste candida & cum ramo olivæ in manu, a Fratre quodam manifeste videri meruerit. Ad pedes ejus sceleratissimus ille, Dei & Sacramentorum omnium ac præsertim Sacratissimæ Eucharistiæ totiusque Religionis juratissimus hostis, propudiosæ libidinis incentor & doctor, hæresum nostrarum verisimilis Patriarcha; Tanchelinus (inquam) cultu superbo, in manu calicem cum hostiis, quasi Venerabile Sacramentum execrans, prostratus jacebat; manifesto indicio extirpatæ funditus everteque per veritatis Præconem Sacramentariæ illius & Adamicæ hereseos. Calcabantur etiam Norberti pede substratus diabolus, qui variis artibus & machinis Ordinis auctorem, ipsumque Ordinem supplantare nisus fuit. Sed Dei gratia non prævaluit; multiplici potius victoria S. Norberto succumbens. Adstabant aliquot Norberto Socii, & inter eos B. P. Waltmannus, S. Michaelis postmodum primus Abbas, simili cum eo schemate, nisi quod cingulo desuper scapulare stringerentur. Per totum theatrum, quod ceteris capacius; magna multitudo virorum, mulierum, nobilium, civium, rusticorum, pauperum; ante, retro, dextra, sinistra, circumfusa erat; singuli suo cultu festivissimi, quasi ex ore Norberti veritatem exceptura, quæ Tanchelini fraudibus & erroribus jam diu exularat.

*S. Norberti De-
monum-
fysis*

137 Conversæ Antverpiæ pegma prætergressis in Ponte S. Joannis aliud occurrit, tapete suo suoque ornatu aulam Lotharii Imperatoris referens. Norberti sanctitati & cælesti eloquentiæ explicandæ dicatum opus. In throno magnifico Lotharius Imperator, Cæsarea majestate, veste fulgentissima, totoque suo apparatu & diademate splendidus, sublimis F residebat. Assidebat ei a dextris B. Norbertus, Episcopali cinctu, in linea scilicet & candida mollata. Ex opposito Norberti residebat in sede sua mellissimus ille, & toti orbi notissimus, S. Doctor Bernardus, in habitu suo candido Cisterciensi. Ad utrumque pegmatis latus Accensi duo, Romano more sagati armatique Romanos fasces sustinebant, Imperatoris majestatis satellites & custodes. Ita vero a latere Cæsaris assidebant Sancti, ut versis utcumque ad se mutuo vultibus notarentur; quasi & inter se & cum Cæsare collocuturi. Tacito hoc schemate significatum est, magnam omnino fuisse Norberti & sacundiam & sanctitatem, quam non tantum vulgus & simplices homines, sed & tota Nobilitas (Cæsare significata) & ipsi etiam Sanctissimi viri & Ecclesiæ Præsules, (uno, qui instar omnium sit, Bernardo signati) suspexerint semper & deprædicarint. Norunt omnes, qui Vitam Sancti legerunt, quantum magnus & sapiens Augustus semper ab ore Norberti pependerit; cujus etiam suavis & salubri consilio armis assumptis, perniciosum & durum Ecclesiæ schisma, expulso Petro Leonis Antipapa, fustulit, Innocentio vero Pontifice restituto, Norunt etiam qui sacra mellei Doctoris volumina lustrarunt, quid vir ille adulari nescius, de S. Norberto & senserit & scripserit: qui S. Norbertum Deo præ se propiorem de-

*ejus m
ca. illis
eloquentia*

EXIM- deprædicat, & Cælestem fistulam alibi vocat, de
PRESSIS cujus ore se gratulatur hausisse divina eloquia.

138 Juxta hoc pegma venerandam Sancti statuam exceperet RR. PP. Ordinis S. Dominici, qui & ipsi suum hoc pacto, erga communem urbem nostram Apostolum, & Fidei Patrem, pium cultum declararunt: sed & eodem Hymno Te Deum gratulabunda voce percantato, ad Ripæ sinem juxta monetarias officinas, & aditum eis novissimum pegma ad initium Viz Michaelicæ, deposuerunt. Stabat illud ad primum hic a dextera vicum, Norberti, magna Antverpiæ Apostoli, extremum actum representans. Jacebat in thoro ornato (ut Sanctum decuit) corpus exangue: mitra caput; casula ex panno aureo corpus; sinistram brachium Crux Archiepiscopalis ornabat. Circumsecus adstabant, seminis viri, juvenes senibus, sanis debiles permixti: alii opem afflictis querere, alii mirari, quod sacræ illæ exuviæ corporis in summo æstu per dies octo (ut refert historia) insepulti, ita virtutibus conditæ essent, ut per tot dies de eis nihil sœtoris percipi posset. Nec funeri deerant Religiosi, Norbertino habitu piissimi Patris sui animam Deo commendantes: quorum etiam solatio visi hic duo Angeli loco editiori, quasi aeri suo suspensi inhæreant, alis proxinus cælestia peturi. Deserebant hi gaudio disfluentes, in manibus suis liliū candidissimum, tacito hoc schemate significantes, quod in ejus Vita legitur. Animam ejus, adinstar floris miri candoris velut lili, per Angelos ad cælum visam deferri.

Et anima
inflavit
se ad cælum
ferri
visa.

C A P U T XVI.

Reliquis procedentium ordo: & per Octavam continuata festivitas.

139 **H**ic ergo fuit ordo procedentium sacrarum urbis hujus familiarum, & in triumphum deportantium sacram ejus Statuam: quas ex ipsa Mariana & Cathedrali ecclesia, longa & non interrupta serie, per Viam triumphalem subsequi cœpit ingens omnino facies portantium honestiorum civium numerus, & qui millenarium facile adæquaret. Prodebant primo bina ex panno serico, quem Damascenum vocant, labara, pedes quinque & semis lata, decem vero & semis longa, inferne in binas, flammæ in modum lingulas, simbriis suis prætextas concione decrefcentia. Rubeum unum erat, quod Conventus Ecclesiæ hujus donum, hinc S. Norbertum habitu suo regulari Candidum præferebat, dextra oleæ ramusculum, pacis interfigne exhibentem: quo eum schemate cum a viginti annis hic primi in S. Michaelis cœperimus exprimere, adeo omnibus placuit, ut passim jam per omnes Christiani orbis partes, hoc eodem oleæ ramusculo conspicuus exprimaturs Sanctus noster, Angelus pacis. Crucem ipsius Primatiale appictus lateri Genius quidam sustinet; sinistra vero pastorale Pedum, & cum eo clavum Antverpiensis sui Cœnobii B. P. N. Waltmanno coram se genuflexo tradit, hisce verbis desuper aureo lemmati inscriptis: Pasce oves meas. Assident autem Waltmanni tergo, Venerabiles Viri V. Valterus V. Valacriensis, Andreas Averbodienensis, & Henricus Tungerloensis Ecclesiarum Abbates primi. Altera labari facies Abbatis S. Michaelis insignia, serito ex oleæ ramusculis flexo inclusa, eadem ipsa quæ superius nobis descripta sunt exhibet, addita inscriptione; S. NORBERTO TRIUMPHANTI S. Cæruleum labarum, piz item familiæ donum, hinc eundem Sanctorum cultu suo Pontificali stel-

Labara
bina
trium-
phantis
Norberti
dedicata.

lulis distincto (cujus pedibus Tanchelinus cum eadem codemone sublati) triumphantem representat, addita desuper Epigraphe: S. NORBERTO ANTVERPIÆ APOSTOLO S. Ab altera vero facie, eundem exhibet cui item Pontificali schemate conspicuo, compuncti viri ac mulieres sanctissimum Sacramentum, quod in cistis ac foraminibus per annos complures durante Tanchelini hæresi abdididerant, venerabiliter referunt: unde & inscriptio lemmati argenteo indita: S. NORBERTO SANCTISSIMI SACRAMENTI VINDICI S.

140 Utrumque hoc labarum (quod honestior aliquis Decanus Confraternitatis S. Michaelis portabat) binæ tædigerorum adeo longo tractu sequebantur lineæ, ut igneum quemdam torrentem fuisse credidisses. Certe in hac sacrarum S. Norberti Reliquiarum pompa locum sibi merito vendicat, quod de glorioso Sancti Patriarchæ Meletii funere scribit S. Gregorius Nyssenus. Sed & hoc decoro suo non caruit, quod Candidi Ordinis Parenti, ex candida & virgine cera, facies hæ pleræque fuerint: in quem etiam, utpote candidissimæ Virginis matris cultorem eximium, & speciali ratione filium, Partheniorum Sodalium apud religiosissimos Societatis Jesu Patres, ac potissimum R. P. Hermannii Spruyt eorumdem Directoris, pium studium enituit. Prodebant & illi sancto nostro Apostolo, cum ardentibus facibus in triumphum: ac primo Sodalitatis Conceptæ sine macula Virginis Deiparæ, quæ vocatur Nationum (cujus rubeum ex serico labarum insigne præferebatur) ingens Sodalium tædigerorum numerus. Sequebatur aliud iterum cum Natæ Virginis cum Assumptæ Sodalitatum, quæ ambæ sunt Juvenum, ex serico candidum auroque distinctum labarum, quod ejusdem Sodalitatis plurimi, cum ardentibus item facibus, comitarentur. Tum Partheniæ Conjugatorum Sodalitati, quæ est Annuntiatæ Virginis, labarum insigne prælatum, magnum eorumdem Sodalium agmen stipabat. Denique, quod gloriosissimum se vindicem quoad vixit sanctissimæ Eucharistiæ sacramenti, Triumphator noster, ac potissimum in urbe hac nostra exhibuisset, raro pietatis exemplo, cum insigni suo ex rubea item bysso labaro, aureis egregie flammis coruscante, quo utrimque sanctissimi Sacramenti hierotheca depicta exhibebatur, sacra in Cathedrali ecclesia hujus Sacramenti Confraternitas, p cum facibus suis, tædigerorum hoc numerosissimum agmen cladebat.

Ingens
tædigerorum
numerus

Sodalitatis
variæ
comitatus
trium-
phantis.

141 Tum Subdiacono (ut est in ritibus Romanis) Tunicella induto, inter binos Acolythos Cathedralis Ecclesiæ, Crucem argenteam hastili longo impositam præferente, ejusdem Ecclesiæ Choraulæ ac Clerus minor sequebatur: quibus, pro more jam recepto, succedebant omnes Ecclesiæ S. Michaelis Canonici ac Conversi: quorum tandem agmen Reverendus adm. S. Michaelis Abbas cladebat: qui proætatæ suæ grandævæ, quam quinque ad minus annorum habebat supra octoginta, hac erga Parentem sanctissimum pietate vires ac spiritum suggerente, toto hoc triumphalis viæ tractu, satis prolixo, Pluviali solenni supra Dalmaticam, ac Mitra autophrygiata spectabilis, cui ipsum Abbatiale Pedum præferebatur, Processionem comitabatur. Omnes autem ecclesiæ hujus Canonici, religiosi, super habitum suum regularem candidum, superpelliceis vestiti incedebant, lævo singuli brachio almutium suum ex pellibus albis sustinentes, ac dextra manu candidos cereos accensos gestantes. Prælati tergum cladebant Cathedralis Ecclesiæ Canonici, præcedentibus eosdem in solennibus Pluvialibus, cum baculis argenteis, Collegii Cantoribus: qui

A qui omnes ad Sancti & ejus Reliquiarum reverentiam nudo capite incidentes, quos eis deferendos tribueramus candidos cercos gestabant. Demum cum Ministris ac Diaconis in paramentis pretiosis, duo illi ecclesie nostrae Canonici gradiebantur, Dalmaticis item aureis induti, qui sacras S. Norberti Reliquias Praga detulerant; easdemque cistellæ argenteæ, de qua supra, decenter inclusas, per totam processionem venerabiliter utrimque sustinebant, ac populo venerandas proponebant. Sacrae denique pompe agmen Antverpiensis Ecclesie Episcopus, pro pio suo in Sanctum affectu, cum suis Arcidiacono ac Ministris, & ipse in Pontificalibus, claudebat: quos omnes Amplissimos Antverpianæ urbis Magistratus, præcedentibus ordinariis tubicinibus vias omnes festiva melodia complentibus, honorifice comitabatur; cum sequacibus ex populo adeo innumeris, ut tota propemodum civitas in festum hoc effusa videretur.

143 Dum autem ad novissimum pegma, ubi PP. Prædicatores sacram Statuam supra diximus deposuisse, procedentium ordo devenisset; Norbertini S. Michaelis Canonici, S. Norberti in Christo Filii, eandem paratissimis humeris excipientes, ad ipsam suam ecclesiam detulerunt; ac decantato ibidem

II admodum solenniter, per varios musicorum Choros, Hymno Te Deum laudamus, eandem throno suo in templi medio, Sacras autem Reliquias, alteri ad hoc ex flosculis byssinis pulcherrime concinnato tabernaculo in summo Altari deposuerunt; ubi & Episcopus, subjuncta de S. Norberto ex Missali Romano Oratione propria; solennem populo, quem omnem templum (alioquin satis capax) capere non poterat, benedictionem impertit. Quo facto, omnibus in pace digredientibus, Abbas, quotquot tam ex Canonicis quam aliis in Cathedrali Ecclesia solennis Missæ ministerio occupati fuerant, ut & sacrarum caeremoniarum Magistrum, religiosa hospitalitate mensæ suæ omnes adhibuit. Inchoata hoc pacto in Mariana basilica solennitas, in nostra (cujus uterque aditus inter vernantes arborum ramos & florida festa imaginem Sancti depictam ostentabat) terminabatur, aut verius inchoabatur: quia per subsequens octiduum, ab innumera Sanctum & ejus Reliquias pie visitantium multitudine, frequentata fuit. A meridie sub horam tertiam ex suggestu ecclesie nostræ eruditissime in laudem Sancti peroravit D. Gasper Estrix, S. T. L. ac Pastor tunc Cathedralis Ecclesie, deinde autem ejusdem ecclesie

C Canonicus ac Plebanus: qui super illa Libri Esther verba cap. ix. Sic honorabitur quemcumque Rex voluerit honorare; egregie in honorem Triumphatoris nostri discurrebat, ac ejus in Antverpiensem ecclesiam,) quam tamquam Augiæ quoddam stabulum ipse novus Alcides expurgaverat) novis ac eruditis conceptibus, ut est Vir admodum facundus, præclara merita declarabat. Concionem exceperunt post quartam Vesperæ, quæ solennissimo musico concentu, & populi concursu undequaque maximo peractæ, cum Completorio & Laudibus sub septimam vespertinam terminabantur: atque ita hujus diei festivitati coronis, magno omnium Ordinum gratulatione, ac imprimis Filiorum S. Norberti pia exultatione, imposita fuit.

143 Quod vero Pragæ per totum ibi Triumphantis octiduum singulæ Religiosorum Familie singulos hebdomadæ dies delegissent, quibus & Processione & solenni Officio, ac etiam Concione sacra Sancti Reliquias veneratum venirent; ita & in hac nostra Triumphantis Echone, per singulos hebdomadæ dies, variz venerunt hujus urbis sacra Congregationes eæque potissimum, quæ publicas

urbis Processiones comitari non solent, ut sunt Domini Cistercienses, Patres Discalceati, Patres Societatis; quatenus hoc pacto suam quoque erga communem Parentem devotionem testatam facerent; quam alii, publicam Processionem comitando, jam declaraverant. Feria itaque secunda mane RR. Patres Collegii Antverpiensis Societatis Jesu, cum Scholis suis ac Sodalitatibus, quibus pulcherrima ex bysso labara salutifero Jesu nomine decore ornata præferiebantur, veneratum Sanctum ejusque Reliquias venerunt: quos omnes, præcedentibus binis illis nostris ad solennitatem hanc (ut nuper diximus) novis aptatis labaris, Canonici-religiosi S. Michaelis ad portam circa Abbatialem planitiem excipientes, venerabiliter per cœnobii ambitum ad suam ecclesiam deduxerunt: quod quia subsequentibus diebus, aliis item Religiosorum familiis factum est, hic semel commemorasse sufficiat. His omnibus, ante Sancti Statuam, totam Ecclesiam pie occupantibus, rem divinam faciebat Pater Martinus Bresserus, tunc Antverpiensis Collegii, nunc Lovaniensis vigilantissimus Rector; ac etiam Concionem longe doctissimam habuit R.P. Antonius a Burgundia, Comitis de Wacke frater, scholarum Præfatus, qui super illud Isaie xxxv, Ex florebit quasi lilius, egregie candidi Ordinis (cujus ipsum lilius hieroglyphicum est) velut totidem spiritualium liliorum amenissimi viridarii, præclara decora, ac imprimis S. Norberti (quem & lilio assimilabat) concionis suæ pulcherrimo penicillo delineabat. Missæ summæ de S. Norberto Officium pro iisdem Patribus, qui extra ecclesias suas ejusmodi solennia officia celebrare non solent, celebriter D. Philippus Boonen, Cœnobii S. Salvatoris tunc Prior, nunc autem D. Guillelmi de Castillo Baudelonensis Archimandritæ Coadjutor dignissimus, cum assistentibus sibi Ordinis sui Ministris religiosis, peregit: quos (quod & aliis diebus, ceteris Religiosorum Congregationibus fiebat) Prælatus S. Michaelis gratitudinis ergo, pia hilaritate, secundum faciem Sanctorum, in mensa sua excepit.

144 Vespertinarum Laudum per Octavam ordo fuit hujusmodi. Ad satisfaciendum populi devotioni, qui vel hac secunda feria, die tamen non festivo, ad creber ecclesiam visitabat ac si Paschalis fuisset solennitas; quotidie ad medium sextæ pomeridianæ, per solito Completorio, præmissoque grandioris campanæ pulsu, processio instituebatur, binis illis novis supra descriptis labaris prælatis, ad navem templi; Conventu in superpelliceis existente, ac Priore præter Stolum, Pluviali solenni induto, veloque ad collum aptato, sacras honorifice Reliquias ante pectus, cistellæ suæ inclusas gestante, præcedentibus Acolythis cum cereis & incenso. Eisdem ille ductibus aliquot incensatas, decenter ante Sancti statuam populo venerandas exhibebat; percantatisque cum organis ac musica nonnullis Hymnis, brevis quotidie ad populum ex suggestu vespertina collatio fiebat, confidentibus utrimque Religiosis. Ita hac ipsa vespere feræ secundæ resumpto Themate pridiani sermonis, Buccinate in Neomenia Tuba, &c. V. D. F. Norbertus, per egregium ex S. Chrysostomo discursum, declaravit diversitatem inter reliquias ciborum corporalium & spiritualium, adeoque ex prioris concionis suæ reliquiis vespertinam collationem instituit; additis egregiis de S. Norberto, quem tubæ assimilabat, & hoc Tubarum festo, considerationibus. Simili autem modo per Octavam similes Collationes habitæ sunt. Collationem iterum musica excipiebat: ac demum, data populo cum Reliquiis benedictione, actui huic finis imponebatur, Processione eo ordine quo

EX IM-
PRESSIS.PP. Col-
legii Soc.
Antverpiensis
Jesu, cum
Scholis suis
ac Sodalitatibus
venit ad S.
Norbertum.

E

F

Collatio
Vespertina
quotidie
instituitur.Reli-
quias S.
Norberti
ante Epi-
scopum:qui in ec-
clesia Mi-
chaelis
canonici
benedixit:conclusa-
que illius
diei festi-
vitas:per totam
congrua-
tionem
Osta-
væ.

EX IM-
PRESSIS.

ND. CL.

Aetiam-

se, vno-

ratum de-

minis San-

di R. ti-

quies :

Item PP.

Capucini

C

Quil

Augusti-

niani,

Minim

Carmelita

Excalceati

fuerunt.

quo venerat chorum repetente. Feria tertia venerandas sibi delegerunt sacras S. Norberti Reliquias RR. Domini sancti Salvatoris Ordinis Cisterciensis, qui processionaliter per ecclesie nostrae Conventum praecedentibus labaris (ut supra descriptum) ad chorum deducti sunt. Concionem insignem habuit R.D. Jacobus Segers, ejusdem ecclesie Monachus, qui super thema suum Joannis v, Ille erat Lucerna ardens & lucens; quae de Joanne Baptista Christus asseruit, & mellifluus Bernardus egregie explicat, ex eodem sancto Doctore, qui S. Norbertum mirifice coluit & suspexit, pulcherrimas ardentis & lucentis lucernae conditiones, eidem Sancto attribuit, gestisque ejus praclarissimis comprobavit.

145 Ipso natae Virginis festo; ejus solennitatis Missa alio tempore peracta, introductis Capucinis, & ad chorum deductis, pro iisdem votivam de S. Norberti translatione Missam, insigni musica completam, cum suis solenniter peregit loci Prior, F. Joannes Chrysostomus vander Sterre. Concione autem elaboratissima & ad stuporem egregia, eandem Missam praevenerat R.P. Gabriel Amerfortius, qui ex Isaia 11 Audite me qui sequimini quod justum est, & queritis Dominum: attendite ad petram unde excisistis, & ad cavernam laci de qua praecisi estis; attendite ad Abraham patrem vestrum, & de Hebraeis post maris transitum latantibus cum Moyse, qui Joseph Patriarchae secum Reliquias tulerat, exorsus; insigniter ea post tot reportatas in Germania victorias Imperatori Ferdinando triumphanti, & sacras Pragae S. Norberti Reliquias transferenti, applicavit; ac literaliter explicatis iis quae notanda essent de Fide & Patientia Abraham, eadem docte S. Norberto attribuit: cui etiam Antverpiam plus debere, quam ceteris suis Apostolis, Theologice disseruit. Feria quinta Tertiariis Capituli Sepperensis, quos Beggardos dicunt (a Begga dictos, nuper asseruimus) ad venerandum Sancti Reliquias obigit: quibus pro more solenniter exceptis, & templo inductis, Concionem habuit R. P. Guilielmus van Styl cœnobii Procurator, qui super ista Ecclesiastici verba; Ecce Sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo; statum olim miserum Antverpianae urbis declarans, ac submissum ei divinitus S. Norbertum; obligationem etiam exaggeravit, qua eidem suo Apostolo merito devincta est. Eodem hoc pomeridiano tempore, augendae S. Norberti gloriae, drama apud Eremitas Augustinianos a R. P. Nicasio Baxio erudito carmine compositum, feliciter exhibitum fuit. Erat ipsum ex S. Norberti vita desumptum, egregium ejusdem Sancti stratagema, quo caelesti sua flexanima efficaciter debellavit, ac Ordini suo candido aggregavit potentissimos Principes, Beatum Cappenbergae Comitem Godefridum, una cum conjugē ac Ottone fratre suo.

146 Feria sexta Minimis S. Francisci de Paula destinata fuit. Ante missam solennem, concionem Gallicam insignem habuit R.P. Aegydius du Fourmanoir, super istud Matthaei v, Qui fecerit & docuerit hic magnus vocabitur; egregie deducens, pro illius idiomatis eloquentia, S. Norbertum Parentem nostrum, unde quaque fuisse Magnum. Sabbacho, Sanctum venerunt veneratum Carmelitae Excalceati. Concionem ante Missam, Flandricam habuit R.P. Hyacinthus a Jesu, qui verba illa Ecclesiastici 1, Vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, egregie S. Norberto applicabat; ac minutatim qui in eo fulsissent lapides pretiosi praestantissimarum virtutum, quas fidei fundamento magnifice superstruxerat, explicabat. Summae Missae officium reverenter peregit

R.P. Clemens a S. Catharina, eorundem Carmelitarum Antverpiae Prior: sed & post Missam Hispanice concionem egregiam ac eruditam habuit (cui praeter varios ejusdem nationis, ac alios Nobiles, intererant Antverpiensis castri Gubernator cum conjugē sua) R. P. Joannes a Matre Dei, Provinciae Definitor.

CAPUT XVII.

Octava diei fundiones Eucharisticae. Brandea variis impetita.

147 Dominica, quae erat Septembris xxi, Translationis autem hujus dies octava, quae cum numerosissimo populo, quantum nec ipsum templum potuit capere, pium suum erga communem urbem nostrae Apostolum ac Parentem declaratum venerunt RR. Patres Domus professae Societatis Jesu; concionem antemeridianam in confertissimo auditorio omnino egregiam habuit R. P. Maximilianus Habbequius: qui pro Triumphatoris nostri gloria haec thematis sui verba eximie illustravit: Si decem millia Praedicatorum habeatis in Christo, sed non multos Patres: nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Ac inter complura alia, quae ex protuberante in candidam Praemonstrati Ordinis familiam ejusque Parentem affectu, alias adhuc saepius declarato, pleno ructabat ore; in mystico nostro Joseph sancto Norberto, alterum assererat se deprehendere Salvatorem (ut illum olim Aegypti,) ita hunc Antverpiae (quod pluribus affectuosissime explicabat) ac proinde, quod de ejusdem Joseph manipulo, quem alii Fratrum suorum manipuli adorarint, alibi legitur; etiam in nostro jam Parente & altero Joseph Norberto impletum aiebat: qui tamquam Acervus quidam tritici, ut in Canticis habetur, duplicis generis vallatis Liliis (quae pulcherrime interpretabatur) sive alius quispian excellens manipulus, in nostra jam Antverpia ad venerationem erectus staret; quem hoc ostiduo adoratum venerint totidem Fratrum suorum manipuli; quot huc ejus sacram Statuam ac Reliquias veneraturae venerint variae hujus urbis Religiosorum Congregationes; inters quas novissimo loco hodie etiam accederet Domus professae Societatis Jesu, cujus nomine & ipse ecclesiastes libenter adoraret erectum manipulum nostri Joseph; ac ut olim praeco apud Aegyptios, & ipsum saluaret ac compellaret nostrum Abrech S. Norbertum; communem Urbis nostrae Parentem & Apostolum, Concionem hanc sacram (quae mira omnium gratulatione excepta fuit) Missae summae Officium excepit; quod solennissime in Pontificalibus peregit D. Mattheus Abbas S. Michaelis, quinque musicorum choris per varias templi partes dispositis, Angelicam quamdam harmoniam exhibentibus.

148 Hora tertia pomeridiana concionem ad populum Antverpiensem Eucharisticam habuit V. D. F. Norbertus van Couvveren, super idem suum per hoc Tubarum festum saepius frequentatum thema: Buccinate in neomenia ruba &c. adeoque, quod per Tubas inchoaverat, per Tubas conclusit, deduxitque inter cetera, ad Reliquiarum venerationem, quod de Christo vaticinatus est Evangelicus Vates, Erit sepulcrum ejus gloriosum. Concionem autem excepere solennissimae Vesperae de Beatissima Deipara ac S. Norberto. Coronidem denique sub ipsis Laudibus, idem qui eandem Dominica elapsa in ecclesia hac nostra, egregia concione auspiciatus fuerat, collatione vespertina festivitati imponebat R.D. Plebanus Gaspar Estrix: qui verba item ista Isaiae

PP. Domini pro-
fissa S. J.
Stationem
suam ser-
vant ad S.
Norberti.

E

curis ma-
tutina com-
pione

P

sequuntur
alio po-
meridiano
die.

Is. 50, 12

A *1412* xxxv, Gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron, egregie explicabat: Sanctoque triumphatori nostro ejusque candido Ordini, per Libanum, montem candidum designato, applicabat: cuius cum præclara extitissent ac etiamnum extarent in civitatem Antverpiensem merita; tum beneficiorum illorum cumulo non exiguum factam accessio- nem agebat, cum sacrarum ejus Reliquiarum non modicis jam ditata esset pignoribus, quæ omnibus eadem fide viva visitantibus futura sunt fontes salutis, & scaturigines gratiarum. Agebat proinde immortales gratias D. Gasparo a Questembergh; Strahoviensi Abbati dignissimo, cujus munificentia thesauro isto ditati essemus. Agebat item amplissimas D. Matthæo Irffelio, ad Divi Michaelis Abbati meritissimo, cujus vigilantissimo studio ac opera eumdem obtinuissimus: sed & agendas asserebat gratias Senatui Populoque Antverpiensi, qui toto hoc ostendit. In illum finem insigni musica decantato Te Deum laudamus, ad agendas illigratias qui est fons bonorum omnium; una cum Laudibus B. Vir-

B ginis & S. Norberti, sacrarumque Reliquiarum ad antierius templum cum processione multo solenni- sima delatione, ac per eandem populo data benedi- ctione, non nisi per ingruentes tenebras, solennita- ti ac innumeri populi concursui finis impositus fuit.

Innume- ra Rosa- ria etc. admissa Reliquiis
149 Posset hic non incongrue subnecti, quomo- do nonnulli e celo, ad venerationem sacrarum harum Reliquiarum & S. Norberti invocationem, ejus medicam manum ac cælestem opem experti dicantur; quale illud est cujus supra meminimus, de restituito sanitati ægro brachio & aliis: quod & ob- latis anathematis aut recipiendæ sanitatis votis, aut receptæ gratis indicibus, sæpe testantur; nisi pro sancta Tridentini lege, sancte vetarentur ejusmodi miracula ante Ordinarii disquisitionem publicari. In- gens præterea fuit eorum numerus, qui vel globulos suos precatorios sive rosaria (ut vocant) vel ima- gunculas Sanctorum, aut quasvis alias res aut vela feri- ca sacris hisce Pignoribus ad moveri petierunt; ac etiam- num, quoties easdem Reliquias referari contingit, ad moveri exposculant. Rosariorum autem admove- dorum tantus fuit cumulus, ut grandiores etiam sportas implevisset; quorum ea ratione sanctificationum vis sacra, diabolo in energumenis terrori fuisse deprehensa est.

150 Jam olim, in ipsis etiam nascentis Ecclesiæ exordiis, ea in veneratione Sanctorum Corpora & sacræ Reliquiæ habita sunt; ut cum religioni duce- retur eadem, non dico dividere, sed vel etiam con- trectare; vela sibi quædam ex bysso aut alia qua- piam materia facerant, quæ iisdem pie ad moverent:

A. 19, ac ut olim semicinctia Pauli, ita etiam hæc, per ea- rumdem rerum sacrarum contactum, sanctificari cre- derent; quin & multoties experirentur eadem vim salvificam ex illo contactu hausisse. Hujusmodi au- tem brandeorum sive velorum ex bysso confecto- rum, per sacras S. Norberti, iisdem ad tempus in- volutas Reliquias contactorum nonnulla, ad piam eorum instantiam, piis aliquot locis xenii loco misit S. Michaelis Abbas. Ita ad devotas preces Nobilis

Varia variis brandea missa.

Dominæ Margaretæ Beyssel a Gimnich, Priorissæ cœnobii Hinsbergensis Ordinis Præmonstratensis, eidem ac sacro Virginum istarum cœtui cæruleum nuper brandeum, misit; alterum quoque ex bysso candidum Religioso item Præmonstratensium Vir- ginum in urbe Bredana Collegio cœnobii Vallis S. Catharinæ. Canonicis etiam cœnobii S. Norberti Madritensis, cum hisce suis patentibus Litteris, ru- beum non ita pridem brandeum, magna ab iisdem veneratione exceptum, destinavit. Litterarum hic

tenor. Nos Matthæus, Dei permissione Abbas S. EX IM- Michaelis Antverpiensis, Ordinis Præmonstratensis, PRESSIS &c. Omnibus hæc visuris salutem in Domino sempiternam. Notum facimus, quod nos ad piam instantiam Reverendi admodum Patris, F. Michaelis Maldonati, Congregationis Hispanicæ Ordinis nostri Præmonstratensis Canonici, ac dictæ Congrega- tionis in Curia Regia Procuratoris generalis, die datæ præsentium dederimus ac contulerimus, achi- sce damus & conferimus Patri Abbati ac Conven- tui S. Norberti in urbe regia Madritensi, brandeum quoddam rubeum, cui involutæ fuere Reliquiæ S. P. N. Norberti, quas pro ecclesiâ nostra nuper im- petravimus; quodque sanctificatum credimus (ut olim majores nostri solent) ex earundem sacrarum Reliquiarum contactu, tamquam exuviarum ani- mæ gloriosæ. Et quomodo olim S. Gregorius Ma- gnus (ut ex ejus Registri lib. 3 ep. 30 & aliis patet) cum religioni duceret Sanctorum corpora di- videre, vel iis quidquam demere; ejusmodi a sacris eorum Reliquiis contacta vela (quæ brandea voca- E bantur) transmittere solebat; ita & Nos Vobis ip- sum rubeum brandeum transmittimus; quatenus ea illud veneratione suscipiatis, qua illa olim sancta- rum Reliquiarum contactu nobilitata in Ecclesiâ susci- pi solebant. In horum fidem hæc ita scribi jussimus, quibus & nomen nostrum subjecimus, ac sigillum impri- mi curavimus, die vii Novembris anno MDCXXVIII.

151 Non est prætereundum, quod Antverpiensis collegii Patres Societatis Jesu, pro pio suo erga S. PP. Soc. Norbertum affectu, hoc jam hætenus a nobis de- J. drama. scriptum ostiduum (quo tamquam Echone quadam tice exhi- bent Vo- tam S. Norberti, Pragense illud longe celeberrimum, si non appa- ratu & magnificentia, certe animo non impari re- triumphare conati fuimus) insigni concluderint dra- mate, quo publice ejusdem Sancti vitam, per stu- diosam suam juventutem populo Antverpiensi, in ejusdem sui collegii area, spectandam exhibuerunt. Erat drama illud ingeniose dispositum, magna va- rietate refertum, & ad ingenerandos spectatorum animis ad Sancti cultum & imitationem pios affe- ctus, apprime compositum: quod in Actus quinque F tributum, Primo S. Norbertum, sub vanitatis labo- ro mundo militantem, Secundo, eundem mirabili- ter per fulmen conversum, vitam novam auspican- tem, ac pacis Angelum; Tertio, eundem candidi Ordinis Patriarcham cælitus a Virgine-matre habi- tu candido, ab Aurelio Augustino Regula Canonica donatum, novam & candidam Jesu militiam con- scribentem; Quarto, Antverpiæ Apostolum, ac ejus- dem ibi Præmonstrati Ordinis sui cœnobii Michaeli- tici (cui B. P. Waltmannum in Abbatem primum præfuit) fundatorem; Quinto demum Actu, eum- dem ipsum Magdeburgi Archiepiscopum creatum ac totius Germaniæ Primatem, cælorum denique civem beatum, egregie magnoque spectatorum ap- plausu repræsentabat. Præter actorum felicitatem, etiam ipsius cæli (quod alioquin pluviam minitari videbatur) auræque gratissimæ favorem utroque die experti sunt, ut magna cum eorumdem spectatorum voluptate (qui numerosissimi utriusque sexus con- venerant) nova semper iisdem excitata orexi, se- cundo exhibitum fuerit.

152 Hæsit ab hac triumphantis Norberti echone, mirus Antverpiensi populo erga S. Apostolum suum affectus, qui majora indices devotionis capit incre- Antver- piam affe- ctus erga S. Norbertum, menta: ut, quod olim de Antiochenorum civium erga Patriarcham suum S. Meletium eximio cultu, scribit S. Chrysostomus; idem de hoc pio Antver- piensium erga S. Norbertum studio asserere posse videar. Ut enim Antiocheni, ob gratissimam Mele-

EX IM. Meletii memoriam, quam sibi ob oculos continuo PRESSIS versari volebant, patres, avos, proavos, matresque praterentes, B. Meletii nomen liberis suis imponebant, adeo ut omnes ad ea ac compita jucundissime personarent Meletium; ita etiam Antverpienses, liberis suis ceteratim imponere satagunt gratissimum Norberti nomen: etsi nullus ex cognatione ipsorum ante vocatus fuerit illo nomine: quin & eosdem suos liberos nonnumquam veste S. Norberti candida, (quæ etiam subinde ad cœnobium benedicenda mittitur) vestiunt; ut eadem opera & Sancti virtutes & innocentiam induant. Alterum Antiochenorum erga S. Meletium studium erat, quod feliciter Antverpienses erga S. Norbertum imitari incipiunt; quod etiam erga ipsam Sancti imaginem sese devotissimos exhiberent: ut, teste eodem S. Chrysostomo, non in publicis solum, sed & privatis locis, eam collocarent; eandem in palis annulorum, in simulacris & in phialis, & in thalamorum parietibus & ubiq; exprimerent; ita etiam S. Norberti sacra imago, non tantum cultorum suorum privatis ædibus inferri: sed & publicis locis collocari, militariibus signis ac vexillis intigi, ac pro domorum intersigniis adhiberi cepit. Tertium autem Antiochenorum erga Meletium cultus indicium erat, quod solenne ei statim festum decernerent; ac non secus ac apes favum, ita ejusdem sacras Reliquias circumvolarent. Quo in studio etsi Antverpienses, in immensum tamen Norberto obligatiores, ab Antiochenis superentur; sperandum tamen omnino est, ejusdem pii voti, quod pro publica hac S. Norberti festivitate obtinenda, jam dudum concepimus, aliquando nos fore compotes; ubi potissimum Sancti e cælo accesserit favor, qui nonnullis inspirabit, humanæ prudentiæ rationibus, ex zelo forte non satis bonum innixis, plus tribuendum legibus pietatis.

153 Sollicitus post hæc Abbas noster, ut sacræ istæ S. Norberti Reliquiæ, & diligentius asservari, & honorificentius in Ecclesia populi venerandæ collocari possent; postquam ejusdem Divi capellam, quam in sinistro chori latere ad Septentrionem habet, peristromatis ex inaurato corio totam decore vestiri curasset, novam item ibi non exiguis sumptibus lipsothecam fieri fecit; arculam imprimis novam, ad duos circiter pedes longam, unum altam, exterius vario Seraphinorum ac fructuum sculpto ornatu decoratam, ac totam undique inauratam: interius vero rubea bysso circumquaque vestitam excipiendis sacris Reliquiis decenter compositam. Arcæ autem huic Reliquiarum excipiendæ affabre admodum factæ, novum item in dictæ Capellæ latere, ad murum Septentrioni oppositum (ut tamquam sacer quidam averruncus, omne quod ab Aquilone panditur & cœnobio imminet malum, Norbertus avertere dignetur) vario item sculpturæ artificio, conditorium sive lipsothecam aptari curavit. Est ea quatuor pedes alta & semis, tres vero & semis lata, quæ insigni qua coronidis & limborum, qua florum & spirarum ac Amalthææ cornum variegatione decoratur. Utrunque binæ virtutum illarum, quæ in Sancto mirifice floruerunt, basibus suis innixarum statum collocatæ sunt, duos fere pedes altæ, Fidei & Patientiæ. Superne inter binos Angelos tubas inflantes, hinc & inde coronidi innitentes, S. Norberti statua imposita cernitur. Totum externo opus pro potissima sui parte inauratum est; inferne abaco concinne efformato hæc majoribus characteribus aureis inscripta visuntur. RELIQUIÆ NORBERTI, CANONICORUM PRÆMONSTRATIENSIIUM PATRIARCHÆ, ANTVERPIÆ APOSTOLI. Omnibus autem hisce diligenter aptatis, ac protanti ho-

spitiis sacris Exuviis excipiendis, digne exornatis, D cum die xv Februarii anni MDCXXVIII, votiva in honorem S. Norberti, eaque insigni musico concentu Missa celebrata fuisset; Abbas, Pontificalibus indutus ac Mira, aptatæ isti novæ Arcæ, juxta ritum in Pontificali præfixum prius a se benedictæ, sacras illas S. Norberti Reliquias, aliis ex bysso velis decenter involutas, coram multis testibus, una cum earumdem approbatione, ac aliis litteris, fidei posteris faciendæ ergo, inclusit: quæ deinde suam novam conditorio in S. Norberti Capella indita fuit: ubi sacra isthæc urna inaurata, per appositam antierius vitream fenestram perrutilans, omnibus venerantibus conspicua apparet: ac deinceps ante eas noctu ac interdiu lampas semper ardens, in Capellæ medio, ex ipso fornice venerationis augendæ ergo, pendula visitur.

154 Pius hic S. Norberti ejusque sacrarum Reliquiarum cultus, indies majora capit incrementa: adeo ut crebro, coram ejus altari ac sacris istis Reliquiis, videre sit magnum numerum genuflexorum, vota sua Sancto intimantium, luminaria accendentium, ac alia pietatis opera exercentium. Cui devotioni augendæ nuper Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus D. Fabius de Lagonisla, SS. D. N. Urbani PP. VIII Nuntius, omnibus Christi fidelibus capellam dictam ac sacras ibi depositas Reliquias pie visitantibus, ex plenitudine facultatis suæ, concessit Indulgentias dierum trecentorum, per Diploma datum Bruxellis, xviii Decembris MDCXXVIII. Denique, ad augendam magis piorum civium erga Tutelarem hunc suum devotionem, S. Michaelis Abbas, per Sedem Apostolicam, piam hic Confraternitatem in honorem S. Norberti institui, ac spiritualibus gratiarum & indulgentiarum thesauris locupletari sollicitè curat: quin &, quo suam erga sacra ejus pignora pietatem testatorem faceret, adjecit, ut fieri curaret Crucem quamdam argenteam, admodum affabre concinnatam, duos propemodum pedes altam; cui quinis locis dictarum sacrarum Reliquiarum particula, per crystallum conspicua, includerentur: ipsa circum quemque loculum sculpta epigraphe indicante, quid quoque contineatur, hoc ordine. Circum medium legitur. ARTICULUS PEDUM SS. P. N. NORBERTI ANTVERPIÆ APOSTOLI. Circum supremum. Ex DEFLUXIONIBUS CARNIS SS. P. N. NORBERTI. Circum sinistrum; PARS ALBÆ SACERDOTALIS S. NORBERTI. Circum infimum; PARS PEDI PASTORALIS S. NORBERTI. Circum dexterum; EX DALMATICA S. NORBERTI ARCHIEPISCOPI MAGD. Sed & honesta ac pia Matrona Susanna de Bruyn, egregii statuarii Joannis Collyns de Nole ac capitanei conjux (cujus etiam illud quod supra descripsimus cæruleum labarum, pium donum fuit) novum S. Norberto in ejus capella ex vario marmore Altare fieri curat, ut ejus e cælo patrocinium demereri possit.

155 Norberti Triumphantis Echo sub Abbate Mattheo Antverpiæ resonans, per organum R. D. Joannis Chrysostomi vander Sterre, hic nobis tacebit. Ut tacere cistas posset, neque molem operis enormiter extendere, rescissis identidem pluribus, ad hanc contracta brevitate; eo fidentius quod major prolixitas, exteris onerosa futura, non debeat ab Antverpiensibus hic desiderari, integrum librum habentibus. Auctori, merces fuisse videtur successio in dignitatem Abbatialem, anno MDCXXIX feliciter oblata, & per xxxii, annos gesta: quod etiam marmora, in honorem S. Norberti loquaciter, posteris testabuntur. Successit Chrysostomo Norbertus van Couverve, inauguratus xxi Decembris anno MDCLII. Hic a Norberto Nicolao Amand ab Amelun-

imponatur Reliquia

Indulgentia concessa visitantibus illas, E

et instituta Confraternitas

Pars Confraternitatis 1634. al-

cui an. 1638 15 Febr.

*et nova
arca ar-
gentea
inlusa*

Anen, Strabovienſi Abbate, accepit, vii Maji, an. MDC-
LIV, partem Cerebri condensati ſanctiſſimi Fundatoris
Norberti; quam aliasque ejusdem Reliquias incluſi
nova & artiſcioſa inſignique capſa argentea longe ad
meſuram humani corporis: quæ ſub inſigni conopeo, in
ejus ſeſto, & per Octavam exponitur in ara extempe-
rali, magnifice medio in templo erecta: per reliquum
vero annum ſervatur in proprio Sancti ſacello, quod mar-
moreo altari ſepimentoque inſtrudum, chori ambitum
inſigniter ornat, una cum aliis ſimiliter ornatis ſacel-
lis quatuor. Ibi excavatus in loculum ſpectoſi operis pa-
rtes, poſt laqueatas valvas illam cuſtodit, majoribus
humanaſ ſeſtis ſpectandam, & ardente ante eam jugi-
ter lampade illuminatam, qualem vides ſub altari ſa-
celli Pragenſis, ſupra exhibit, ari incuſam.

*cum ap-
probato-
re Vica-
rii
Antverp.*

156 Littera Abbatis Strabovienſis, tam Inſignem
ſacri Cerebri partem donantis, invenire cupiens, nobiſ-
que jam pridem optantibus omnia coram Inſpicere gra-
tiſicari volens præſens Abbas (quem monaſterio dñs Deus
conſervet) Ampliſſ. ac Reverendiſſ. D. Joannes Chryſo-
ſtomus Teniers, invitatis nos die xix Julii MDC-

XCIII, ad Inſpectionem argenteæ illius arce. Cumque
adſeſſemus, reverenter expoſitam in Sacrifiſta, coram
præcipulis ſui monaſterii Religioſis aperti fecit, & ſin-
gula locus contenta coram ſe expluſit. Et inventa eſt
quidem pars Cerebri excuſati, multipliciter obvoluta;
ſed ſcriptura ex ſpectantibus nihil. Juſſu ergo nobiſ
deſcribi Inſtrumentum Vicariorum generalium, vacante
Sede dioceſim Antverpienſem adminiſtrantium, ipſam-
que Reliquiam approbantium, quod eſt hujusmodi; Quo-
niam Sanctorum cum Chriſto in cælis regnantium
relicta in terris corpora, aliasque exuvias, eccleſia-
rum eſſe ornamenta, urbium contra hoſtes viſibiles
& inviſibiles præſidia, publicæ pietatis incitamenta;
& recta ratione, & innumeris experimentis, &
omnium ſæculorum ſenſu comprobatum eſt; merito
exiſtimamus, quæ eorumdem cultui ampliſicando
conducunt, quorum patrocinia cupimus inceſſanter
habere, ſingulari nobiſ ſtudio eſſe promovenda.
Cum igitur pro parte Rev. adm. & Ampliſſ. Domini
Norberti van Couvveren, moderni Abbatis Mo-
naſterii S. Michaelis, Præmonſtratenſis Ordinis in
hac urbe, nobiſ fuiſſet exhibitæ theca quædam li-
gnea; & in illa locus holocæricus, inſignes Reli-
quias de corpore S. Norberti, Ordinis ſui Fundato-
ris, ac vere Antverpienſium Apoſtoli, legitime do-
natas atque tranſmiſſas continens; ad finem & effe-
ctum, ut auctoritate qua hac parte utimur ordinaria
aſſertæ, pro veris & legalibus haberi & exponi poſ-
ſent, iſſidemque honor deferri, qui in Dei omni-
potentis gloriam, & totius Eccleſiæ Antverpienſis re-
dundaret utilitatem: Nos, pro debito offici, quan-
tum in Domino poſſumus, ſatagentes Sanctis deſi-
deriis & ſituali affectui Ampliſſ. Domini exhibentis
condeſcendere, populiſque nobiſ commiſſi erga Apo-
ſtolum ſuum devotionem promovere; ut ejus me-
ritis efficacius adjuvemur, cujus Reliquias pio amo-
re complectimur; certo conſiſ, hos Religionis cul-
tu nobiſ apud Deum Patronos parari, & adverſus
quævis ingruentia mala Tutelares, ac ſimul fidei,
caritatis, fortitudinis, aliarumque virtutum exem-
pla atque incitamenta offerri; reſeratis & attente
perleſtis litteris Reverendiſſimi in Chriſto Patris ac
Domini Fr. Norberti Nicolai Amani ab Amelunxen
Abbatis Strabovienſis, quibus ſub manu & ſigillo
propriis declarat ac teſtatur, ſe ad majorem Dei
gloriam, & Antverpienſis incliæ civitatis conſola-
tionem perpetuam, nec non cœnobii & Eccleſiæ S.
Michaelis ibidem indeficientem novam benedictionem,
ejus altari reverenter, quo poteſt, pio devotionis
actu, & ſuperabundanti caritatis affectu, tranſmit-
tunt.

Junio Tomus I.

tere, imponere, atque donare, medium Cerebrum EX IM-
ſanctiſſ. Patris Norberti Antverpienſium Apoſtoli; PRES-
rogans, ut hunc theſaurum bene obſervent, cuſto ſiſ.
diant, venerentur: utpote organum, unde tam ſa-
lutaria, dum viveret Vir Dei, in illorum & poſte-
rorum ſalutem diſtillata ſunt; & per quod, prout
notum orbi, mirabilia, ſtupenda, ſancta plurima,
Spiritus ſanctus operatus eſt olim. Ex quo dona-
tionis & tranſmiſſionis inſtrumento, cum conſtet
(quantum moraliter cognosci poteſt) prætaſtas Re-
liquias, veras & legales eſſe; eaſdem ut tales, au-
thoritate noſtra ordinaria approbamus, fideliumque
venerationi publice exponi poſſe decernimus; in
majus devotionis augmentum, omnibus & ſingulis
haſce Reliquias, die exaltationis earundem, aliſque
anniverſariis, quibus ſancta Mater Eccleſia ſativam
hujus Sancti recolit memoriam, prævia legitima
diſpoſitione, in orationis ſpiritu viſitantibus, quadra-
ginta dies de vera Indulgentia, juxta formam Ec-
cleſiæ conſuetam, in Domino concedentes. In quo-
rum omnium fidem ac robur, præſentes ſub ſigillo
Vicariatus, & Ampliſſ. Domini Vicarii Generalis
vidimatione, per Secretarium expediri fecimus.
Antverpiæ Kal. Maji MDCLIV.

Franc. Dinghens Vic.

*Et erat ſubſignatum de mandato RR. adm. Dominorum
Vicariorum præſatorum*

Franc. Hillevverven Secret.

157 Exaltationi prædictæ lecta videtur fuiſſe Domi-
nica 111 poſt Pentecoſten, inter utrumque Sancti Pa-
triarchæ ſeſtum mediare ſolita; quæ ut ſingulis annis
ſolemnius recoleſetur, placuit tertium unum Inſtituere,
impetrata deinde etiam plenaria ad id Indulgentia ſub
titulo Triumphi Norbertini, de ſacramentaria Tan-
chelini hæreſi apud Antverpienſes; ut proxime Oſta-
vam Sanctiſſimi ſequeretur ejusdem reſtitutio, poſt ali-
quot annorum latebras in lucem reproduci, atque ita
pompe Eucharistiæ circumlationis, per omnes urbis
parochias ſigillatim circumduci, extrema denique
concluderet Michaelitarum cum venerabili Hierobeca
proceſſo. Exemplum Abbatis Antverpienſium, parte
aliqua ſacri Corporis ita biſ donatorum, adduxit Præ-
ſidem Norbertini Romæ Collegii, ut ipſe etiam ſperare
auderet ſimile quidpiam, Romano populo exponendum ad
venerationem. Nec ſua cum ſper ſeſellit; ſcripſit enim
nobis an. MDCLXXXIX, quod anno immediate præ-
terito, beneficio Abbatis Strabovienſis Hyacinthi Hofman,
acceperit particulas duas, unam deciduæ carnis (pulve-
res ex ſepulcro collectas, & in maſſulam coagmentatos
intelligo) & digiti unius articulum, ſubatteſtatione Prin-
cipis & Archiepiſcopi Pragenſis, ſignata xxx Januarii,
quas recognoverit & publice exponi probaverit Eminentiff.
Cardinalis Carpegna, Pontifex in alma Urbe Vicarius.
Adduxerat nobiſ idem D. Præſes, ſubmiſſurum ſe de-
ſcriptionem pompe, in ſolemnæ expoſitione dictarum Re-
liquiarum Romæ celebrata, una cum litteris donatio-
nis: ſed nihil hætenus præſiſt, aliis rebus intentus.
An alia quedam particula ſimili modo communicata
aliis ſint, necdum comperi.

158 Adde poſtremas Indulgentias, toti Ordini in perpe-
tuum noviffime conceſſas.

CLEMENS PAPA X

Ad perpetuam rei memoriam.

Celeſtium munerum theſauſos, quorum diſpen-
ſationem fidei noſtræ commiſſit divina digna-
tio, prudenti liberalitate libenter erogamus; cum
id ad augendam fidelium religionem, fovendamque
& excitandam erga beatos patriæ cæleſtis incolæ
pietatem, arbitramur in Domino profuturum. Vo-

H h h h

len-

An. 1122
miſſa. Ro.
mam ar-
ticulus.
F

Clemens
X omni-
bus ecclæ-
ſiæ Ordini-
bus

EX IM- lentes igitur ecclesias, tam Canonicorum Regula-
PRESSIS rium, quam Monialium Ordinis Præmonstratensis,
a S. Norberto (qui tamquam lucerna ardens super
candelabrum in domo Domini positus, Apostolicis
charismatibus aliisque divinæ gratiæ donis longe
lateque refulsit) sub speciali beatissimæ Virginis
Dei Genitricis protectione, ac S. Augustini Regula
salubriter instituti, ut condignis frequententur ho-
noribus, & fidelium ad eas confluentium devotio
augeatur, aliquo gratiarum spiritualium munere de-
corare; supplicationibus dilecti filii Francisci Buy-
rette, Canonici Regularis expresse professi, & Pro-
curatoris ejusdem Ordinis, nomine, nobis super hoc
humiliter porrectis; ac de Omnipotentis Dei mise-
ricordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum
ejus auctoritate confisi; omnibus & singulis utrius-
que sexus Christi fidelibus, vere pœnitentibus &
confessis ac sacra Communione refectis, qui aliquam
ex ecclesiis quorumcumque monasteriorum, tam
Canonicorum Regularium, quam Monialium dicti
Ordinis Præmonstratensis, hactenus erectis & im-
psterum quodocumque erigendis, ac ubicumque lo-
corum existentibus, in Assumptionis B. Mariæ Vir-
ginis immaculatæ & S. Augustini sollicitudinis, ac
die festo S. Norberti præd. vel Dominica infra il-
lius Octavam; & die xiii Novembris, qua om-
nium Sanctorum Ordinis præfati Commemoratio ibi-
dem fieri solet; nec non quancumque ecclesiam
ejusdem Ordinis, die festo specialis Patroni seu Ti-
tularis illius ecclesiæ, cuius nomen in Martyrologio
Romano agnoscitur reperiatur, a primis Vesperis
usque ad occasum solis dierum hujusmodi, annis
singulis devoto visitaverint, & ibi pro Principum
Christianorum concordia, hæresum extirpatione, ac
sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione, pias ad Deum
preces effuderint; quo die ex prædictis id egerint,
plenariam omnium peccatorum suorum Indulgen-
tiam misericorditer in Domino concedimus, præ-
sentibus perpetuis futuris temporibus valituris...
Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub An-
nulo Piscatoris, die v Julii MDCLXXIII, Pontifi-
catus nostri anno quarto.

concedis
Indulgen-
tiam per-
petuas pos-
sede S.
Norberti
& aliis

an. 1673.

APPENDIX

*Beneficia quadam recentiora, Sancti ope
impetrata.*

159 **E**GO Elisabeth Suchorabska, Soror Ordinis
S. Norberti, præsentibus his fidele testi-
monium exhibeo, Religiosam in Christo mihi mul-
tum dilectam, Annam Rupeczka, Sororem & Prioris-
sam cœnobii Czarnovassensis, anno Domini MDC-
XXVII, a Domino Deo gravissima per nonnullas
hebdomades infirmitate oppressam fuisse, adeo ut
salutis ejus spes ab omnibus desperaretur. Cumque
eamdem, in extremis jam laborantem, loquela desti-
tuisset, Sorores mœstissimæ, videntes angustias animi
Matris dilectissimæ, in templum, ad anchoram tutissi-
mam & solamen infirmorum omnium, beatissimam
Virginem Mariam, confugerunt, eam Litanis salu-
tantes, & pro incolumitate Matris deprecantes. Me
tamen penes infirmam remanente, & votum facien-
te ante imaginem S. Norberti, me velle faciem illius
depictam ad corpus S. Norberti transmittere; statim
infirmam ac mutam, labiis quasi solutis, loqui & bene
valere incepit. Quod ego meritis & patrocinio S.
Norberti factum ascribens, hanc eamdem imagi-
nem Pragæ ad corpus illius transmittito, suppliciter
rogando, faventes S. Norberti, ut eamdem ad corpus
Sanctissimi appendant. Datum in cœnobio Czarno-

Sancti-
monialis
meritibus

ad votum
alterius
subito
convales-
cit an.
1627.

vassensi Virginum Deo dicatarum, die xx Janua- D
rii MDCXXVIII.

160 Senior Conventus nostri Strahoviensis recen-
suit, dum quadam vice gravissimo morbo decumbe-
ret; & xiv diebus cholice enormibus doloribus,
medicinis nihil juvantibus, vexaretur; desperata jam
a medico salute, de licentia Domini Prælati sui,
& consilio P. Prioris, viribus licet destitutus, ab-
sente Ministro infirmorum, e lecto ad genua pro-
volutus, votum vovit; quod **D**eus, per meri-
ta & intercessionem S. P. sui Norberti eundem sa-
nitati restituerit, se tot Sacra votiva quod literæ in
nomine Norbertus continentur, velle legere. Voto
emisso post tres dies sanus e lecto surrexit, & vo-
tum exsolvit.

item S. p-
corde
graviter
infirmus.

161 Narratum etiam fuit nobis, ab illis qui præ-
sentes fuerunt; dum tempore Translationis sancti
Patris e Magdeburgo Pragæ, ex arca triumphali
præ templi foribus scenica ædificatio institueretur, &
cantaretur a duobus pueris solenne canticum, Be-
nedicite omnia opera &c. quidquid illi in cantico
nominarunt, musica intercinente, mox ad nomen **E**
in arcum scenæque prodit; Ignis, Æstus, Frigus,
Aqua &c. dum autem Fulgura & Nubes producere
debuissent, nullo modo successerunt; sed (quod mi-
randum) eo ipso tempore cælum fulgura & toni-
trua submisit, statimque priori serenitati restitutum
fuit.

Hæmoro-
ridæ & a-
lo fulmi-
na & sp-
nitrona in
die festo.

162 Uxor Domini Baronis a Kolovrat, Herois sane
cordata, dum in fine Septembris ejusdem anni, concla-
mantibus medicis, spes salutis morituræ abdicatur; ver-
sa in aversam lectuli sui spondam, simulque in vota
& lacrymas effusa, a Cælitibus petit, quod negant
terrigenæ. Norbertum inclamat tacita cordis vocife-
ratione, ut ipse veniat pro medicina. Venit vocatus;
illico de cælo sentit auxilium: fugit morbus & cum
ipso vicina mors. Ipsa, valetudine cum viribus recepta,
adiit cubile sanctorum Ossium sui medici Norberti;
agnoscit opem, prædicat, voto se solvit: ac Straho-
viensi Prælato hæc ipsa narrat, affirmans se in
conscientia ad hæc narranda instimulari.

Sonant ut
Matronæ
morituræ
prelimina.

163 Puellus circiter quadrimulus honorabilissimæ
Matronæ (Uxor est Quæstoris D. Comitis a Sla-
vvata) post diuturnos odontalgicæ dolores, tantos
adeoque intolerabiles, ut totum octiduum, sopori-
feræ ætatis puer, somni ne quidem stillam oculis
cepisset; cum votis ad templum Strahoviense de-
fertur. Mater, religiosissima quadam vidua in pie-
tatis societatem assumpta, sternitur oratione: puellus
illico sopore profundissimo incessit, adeo ut nec
excitari motu ullo vel clamore potuerit. Itaque post
longas preces dum efferunt dormientem, & inscen-
so carpento domum revehuntur, ecce subito exper-
gestus puellus clamat, obstupefactis omnibus;
Vere, inquit, Domina mater, S. Norbertus,
cæli civis est. Atque iterum clausis in somnum
ocellis, usque ad octavam vespertinam obdormit: ad
quam demum iterum expergestus; Potens, in-
quit, medicus S. Norbertus. Nec deinceps rediit
dentibus suis dolor.

puer præ-
dentium
dolore
octiduum
infirmus.

164 Anno MDCLI, xxi Novembris, in civitate
Auscensi, in diversorio, apud Aureum-Angelum
nuncupato, imago S. Norberti in Pontificalibus se-
dens depicta est, in memoriam, quod sacra ejus ossa,
dum transferuntur, in dicta domo pernoctarint. Præ-
dicto igitur anno & die, medicus quidam Dresna
adventus, secta Lutheranus, aliquot septimanis ob
copiam patientium indicto diversorio fuit moratus.
Contigit autem dum mane hora quinta in somnis ja-
ceret, apparuit ei S. Norbertus, prout in imagine ibi-
dem depictus est; utramque manum dolentis instar con-
cutiens.

Medico
Lutherano
non appa-
rens S.
Norbertus.

Acutiens. Ille, signo se Crucis muniens, exclamavit; Dominus meus & Deus meus, quid hoc portendit? Respondit S. Norbertus: Ah! mala nova. His dictis disparuit. Medicus e lecto proficiens, flexis genibus oravit, totaque die sequenti totus tristis incebat. Altera die intra sextam & septimam nuntium venit, uxorem suam illa hora, qua sanctus Norbertus eidem apparuit, apoplexia tactam expirasse. Nuncio tam tristi accepto Medicus, celsi Lutheranus, coram imagine S. Norberti ad genua prostratus, in hæc, inter singultus & lacrymas, protulit verba: O S. Norberte, nunc scio te esse Virum sanctum; tristitia mihi tulisti nova. Promitto quoad vixero me quotidie in honorem tuum unum Pater noster oraturum. Hoc coram pluribus pluries narravit; testimonia hujus facti apud nos in monasterio habentur.

165 Anno MDCLXXX, dum pestis Pragæ totam infecisset, Matrona quædam, cujus maritum cum septem prolibus pestis fœvissima absumperat, votum ad S. Norbertum fecit, & inter tot pestiferos sana & illæsa ab hoc malo permansit. Curavit postmodum in gratiarum actionem, pingendam imaginem S. Norberti; quam de fide in oratorio suo quotidie veneratur.

166 Anno MDCLXXXVII, in festo Translationis, vidua quædam bonarum facultatum in ecclesia nostra comparuit; quæ retulit, sibi injuste quædam intentatam litem; & quia sufficientibus destituta instrumentis, causa jam cadere debebat; illi nihil sciens refugium, nisi ad pacis Angelum S. Norbertum, ad ejusdem sacras Reliquias Missam legi curavit. Et ecce ad Curiam veniens, omnes judicium animos pro se esse animadvertit, quæ ante contra erant; ipsamque, de qua paulo ante desperabatur, causam obtinuit.

167 Fuit eadem gravissime a suis consanguineis diffamata, & quidem innocenter; hinc longo tempore inter eos iræ, discordiæ, & odia succendebantur. Illa iterum ad pacis Angelum S. Norbertum per Missam confugit: & ecce domum rediens, nuntios ab amicis suis ante diffamatoribusprehendit, qui petebant occasionem sibi dari; se omnem injuriam, per diffamationem sibi factam, velle etiam publice deprecari; quod & fecerunt, & ab eo tempore in summa pace & caritate sibi convivunt. Hæc omnia prædicta vidua in & extra Confessionale testata est; etiam juramento id ipsum parata confirmare.

168 Eodem anno Illustriss. D. Comitis de Waldstein conjux, una cum filio suo juniore, gravissime infirmabatur, & maxime de juniore jam desperatum erat. Illa, transmissis candelis, Missam ad sacras exuvias sanctis. Patris legi curavit: & ecce, præter omnem spem, tam ipsa quam junior paulo post restituti sunt sanitati. In gratiarum actionem per totam Octavam Translationis quemdam Religiosum transmisit, qui Missam celebraret in honorem sanctis. Patris.

169 Eodem anno quædam Domina facta est, scilicet sese ante hæc, non sine vicæ periculo, una vice duas proles easque mortuas esse enixam: tandem jam prægnans, votum fecit ad S. Norbertum, ac felicissime prolem masculam vivam peperit; quam postmodum candido habitu ejusdem sacri Ordinis ad aram sanctis. Patris indui curavit.

170 Anno MDCLXXXVIII Matrona quædam in partu laborabat. In his angustiis constituta, in men-

tem venit, postredie sextam fore diem mensis Junii, alias S. Norberto sacram. Hæc pie cogitando incipit enixe opem sanctis. Patris implorare, & quidem peroptato eventu. Hora siquidem duodecima noctis, initio diei sextæ Junii, feliciter partum enixa est. In gratitudinis vicem prolem suam nomine S. Patris insigniri curavit. Patrocinii, quod prægnantibus per merita & intercessionem S. Patris exhibetur, innumera tam Pragæ tam extra sunt exempla; nam pulveres sacri Corporis cum reverentia sumpti, vel saltem collo suspensi, felicissimum procurant partum; ita ut vere dici possit, mulieres prægnantes corpus S. Norberti, quo ad carnem, præ amore & reverentia jam fere totum absumplisse.

171 His Pragæ ex Strabovienfi Conventu acceptis, addatur singulare quidpiam, quod Xanthi, in patria Xanthi ipse sancti, accidisse sibi narrat. honestissima & gratissima matrona D. Boegels, fuit anno MDCXCII die vii Augusti scriptis P. Lambertus Buren, nostra ibi Residentia pridem senior, vir prope septuagenarius; de quo supra. Is rogatus quætere, qua consuetudine dicatur ibi adhuc monstrari locus natalis S. Norberti; ea remittitque in Annalibus ad Caput i. Vita lit. c. descripsi: deinde epistolam sic proseguitur. Historiola Domine Boegels, cujus aliquando mentionem feci, quantum ad confirmationem traditionis præmemoratae de nato in platea Martis S. Norberto, ponderis habeat viderit Reverentia vestra. Sic autem narravit mihi, & R. D. Canonico Tunnissen, quem assumpseram socium. Nimirum, accidisse ante annos circiter quinquaginta; ut Hassi manu violenta Xanthorum occuparent urbem, totamque misere spoliarent. Quod cum fieret, matrem suam, qua tunc afflicta erat vidua, & non procul a loco jam dicto habitabat, singulari erga hunc sanctum suum vicinum fiducia animatam, eundem jure vicinitatis in auxilium vocasse; apertoque ne perfringeretur ostio, prædonibus liberum aditum præbuisse. Nec mora harpyias magno numero statim irrupisse, rapuisse, diripuisse quidquid occurrebat. Verum adfuisse ex tempore egregia forma equitem qui, indignitate rei cognita, equo præ soribus custodiæ matris commisso, ipse domum stricto gladio ingressus, omnes exegerit aëbulones, nec umquam amplius comparuerit, equo interim ante fores in manibus parentis suæ relicto; donec postea, pacatis omnibus, ab alio quopiam abduceretur. Ceterum mulieri dictum erat sic: Tene hunc equum; & esto secuta, nihil damni vel molestiæ tibi inferendum, quamdiu hic steterit ante ostium tuum: quod & factum ejusdem hodie filia, ad honorem S. Norberti, grata deprædicat. Sed an verè hic equus fuerit S. Norbertus, an Angelus aliquis, vel Officialis quispiam bellicus, plorantis viduæ commotus gemitibus, Deus novit: ego certe nihil aliud hinc possum elicere, quam testimonium aliquod ad confirmandum, quod locus, supra dictus vere is sit, in quo natus olim fuit S. Norbertus.

Idem fortassis consensit, ex hic & antea ad vitam dictis, Prælati Præmonstratenses, & quod alias in deliberationem adductum audivi; an redemptas communiter ades vellent in Sacellum Divo consecrandum convertere, effectus dandum decernens, quamprimum restituta Belgio & Germaniæ pax, tempus adduceret ejusmodi cogitationibus exequendis opportunum.

TRANSLATIO CORPORIS S. Norberti &c. Vide Tomo 6. Junii par. 1. pag. 30. & seqq.

COROLLARIUM I.

De institutione Archiepiscopatus Magdeburgensis, ac primis ejus
Præsulibus usque ad S. Norbertum.

Ex Ms. Chronico Magdeburgensi.

Opera
præsum
videtur,
aut in
Magde-
burgensi
Religio-
nis Co-
tholico;

ejus ibi
exordia
scripta re-
suscitare.

id autem
breviter
fuerat
Sireves-
dorffius.

non sit
ex mem-
bris
Ms. Chr.

perducto
ad an-
1128:

AD S. Norberti, Magdeburgensis Archiepiscopi XII, laudem nonnullam facturum videtur, si Metro-
polos istius exordia, atque primorum XII Archiepi-
scoporum acta, ex vetustis membranis eruta, emergant
hoc tempore; quo diocesis illa, cultu Catholica Religio-
nis per propriam exuta culpam; per VVestphalica pa-
cis conditiones, permixta seculari Electoris Brandebur-
gici potestati, libertatis ecclesiastica jura amisit: cuius
ut memoria quoque aboleretur, pro Archiepiscopatu, com-
pit dici Ducatus. Accidit hoc anno MDCXLVIII, cum
jam annus centesimus effluxisset, ex quo Canonicis Me-
tropolitanam vacuum dimittere coactis, sequo alio re-
pere, simul & Deo & Casari rebellis civitas, subjec-
tæ hanc Imperiali commiserunt, unde omnia ista retro fu-
nere; adificiis etiam non uno incendio deformatis, post-
quam inde ablatum fuit corpus S. Norberti, ut infra
explicabitur. Prius quam ultima illa mutatio fieret,
redierat ad Casarem civitas, armis Tiliæ Comitibus sub-
acta anno MDCXXX, & a biennio institutum Archie-
piscopum Gulielmum Leopoldum Archiducem Austriae,
iussa revereri, Catholica Religioni exercitia tantisper
fuerat coacta recipere. Eo, usque ad prædictam VVest-
phalicam pacem, statum istum tenente, prolixum de
historia urbis ecclesiastica tractatum, in Archivio Mag-
deburgensi, colligere exorsus Fr. Waltherus Henricus
Strevesdorff, Novesienis, S. T. D. & Ordinis Eremitarum
S. Augustini per Turingiam & Saxoniam Vi-
carius generalis, brevem ejus Epitomen divulgavit an.
MDCXXXIII, sub titulo Primatis Magdeburgensis:
qua Epitome jam excusa, nactus Chronica Magdebur-
gensia, an. MDXXV in pergamento calamo exarata,
Observationes hinc aliquas sumpsit, quibus solam unum
charta, præteritis adjungendum, implevit.

2. Ipsum illud Ms. habuisse videtur Henricus Meibomius,
in lucem edens VVilhelmi Chronicon cum Histo-
ria Brasovulba; indeque transcripsisse, qua subiungit
de hoc nostro argumento. Nec aliud esse videtur, unde
diligentissimus Joannes Mabillon collegit Commentarium
de S. Adalberto, Archiepiscopo Magdeburgensi pri-
mo; ubi de origine monasterii ipsius & de erectio-
ne Metropolis ejusdem tractat: quem Commentarium
Lector reperiet insertum saculo v Benedicte pag. 573
& seqq. Idem autem Chronicon, istud ut plurimum
verbis, sub modica tamen hinc inde varietate, modo
contractius, modo auditus, nobis anno MDCLXVIII Tre-
viro excursionibus, donavit R. P. Henricus Turcius,
nostre tunc ibi Societatis Rector; pro raro, uti revera
est, cimelio; quamvis extremis foliis mutilum, perque
usque ad annum a Strevesdorffio notatum versimiliter
producebatur. Verum ea mutilatio non magnum antiqui-
tati præjudicium adfert: siquidem vetustior scriptura
Codici, non præceditur ultra annum MCLXXXVIII:
sed ita, ut antiquiorem illam scripturam egraphum es-
se codici vetustiori & sub finem corrossi, appareat, ex
crebris circa finem lacunis, quibus relicta sunt spatia
vacua, auxilio alterius codici aliquando supplenda, qui
antiquior codex potuerit usque ad annum MCCC per-
tingisse. Est autem non unus Codici hujus character,
nec eadem membranarum antiquitas. Prior enim pars
usque ad annum MLXXX vetustior est, & in ultima
pagina non parum attrita; ut contingere solet codicum

male habitorum membranis, operculi mantinus spolia. & post an-
tis, quarum revulsa partiter pars altera, uno aut di-
midio post fracturam sacula resarta fuerit, sicut dicit:
si tamen ut ea parte qua vetustissimus est Codex, non
sit quadringentis annis multo antiquior.

3. Auctores, ut in talibus contingere solet, successive
sunt plures; & quisque præcessoris sui transcribens exem-
plum, ipsum interpolavit, ut sciret & voluit. Primus
qui hoc fecit, & propius sibi annos supplevit, aut
voluit tempore Tagmontis Archiepiscopi Magdeburgensis
scribit; aut potius sub annum MCCC videtur, ex tali
tractatulo aliquo sumpsit, & Chronico quod transcribe-
bat inseruit, tum civitatis, tum Archiepiscopatus exor-
dia: sed ea suis quibusdam interpolamentis avariis, fide
non bona. Hæc ab originario textu discretur, Inter-
polatores duos distinguam. Primum dicam ipsum Tagmo-
nem, qui anno MXII obiit, vel ejus coævum: sed qui
ad Tagmontis mortem describendam non pervenerit. Hæc
utinam nihil addidisset is, quem vocabimus Interpolato-
rem secundum, & ejus causa adeo minute describen-
da mihi fuit condito Codici. Eo antehac aliquoties
usus sum, præsertim in Analectis ad Chronico-histori-
cum Conatum circa Romanorum Pontificum seriem, ubi
de Gregorio V & sequentibus, & Chronicon appellavi
Saxonicum. Pateram cum Mabillonio & Mabillione Mag-
deburgense appellasse: revera enim Magdeburgi, aut
potius in vicino S. Joannis Baptista monasterio, scrip-
tum fuisse agnosces, quisquis illius Ecclesiæ historiam
leget, qualem inde hac transcribere exordiens, in plu-
res Paragraphos hoc Corollarium feci.

§ I. Fundatio civitatis, in eaque Abbatem S. Mauriti, & hujus postea in Ar- chiepiscopium conversio.

Scripserat vetustior Chronici auctor, ad annum
DCCCCXXXVIII, breviter suo more, hæc pau-
ca: Eodem tempore, prædictus Rex, Otto I, in-
stinctu & petitione piæ conjugis suæ Edith Regi-
næ, Abbatiam Regalem intra urbem Magdeburg
fundavit. His non contenti rescriptores, antiquiori ista
contextui addiderunt, non solum ipsius fundationis hi-
storiam plenius descriptam, sed etiam civitatis, a vul-
gata tunc fabula de Julio Casare ductum initium. Nam
Magdeburgo idem, quod multis aliis Germaniæ locis
accidit; ut dicatur ab eo conditum, qui illuc usque
numquam pervenit. Quod quia etati illi ignoscendum,
non gravabor hic quoque totum illum locum ponere ut
melius de omnibus lector judicet, & a primis interpo-
lationibus seceruere possit secundas. Sic ergo interfatur.
Sed antequam de hac fundatione plenius dicamus,
non otiosum putamus, si de tam famosis civitatis
prima fundatione, [& unde hoc nomen Partheno-
polis sive Magdeburg suscepit] ponas traditionem
veterum paucis perstringamus. [Casar igitur ille, dicitur a
quondam potentissimus, ab Iulo Enæ filio stirpis Iulo Ca-
sare con-
dita ci-
vitas, totam Galliam triam divisionis Romanæ Imperio
armis

A armis subjungendam suscepisset; in has subjectæ gentis partes veniens, tum ut eo tutius cum exercitu pausaret, tum ut circumpositas nationes facilius coerceret, plures competentibus in locis civitates condidit; quarum nonnullas terræ lignique materia circumvallavit, plerasque etiam murorum ambitu circummunire studuit, quantum opere festinato valuit inhianter accedens populi multitudo. Inter quas non infimam ad honorem Dianæ condidit: quæ quia apud Gentiles Dea virginitatis stulto errore credebatur; a Partheno, quod Græce Virgo dicitur, Parthena quoque vocabatur; sicque a Parthena, id est Diana, Parthenopolim, id est Parthenæ urbem appellavit: quod etiam barbarum nomen testatur, quia Magdeburg quasi Virginis urbs dicitur. Fecit quoque idem Cæsar intra urbem, juxta ripam Albis fluminis, templum, imo idolum, ejusdem Dianæ; ubi ad supplementum ejusdem religionis, pluribus Virginibus dicatis, sacra Deæ statuit; quæ posteritas celebravit.] Non magni quidem interest, secundum an primi Interpolatoris hæc esse statuas; malim tamen ad secundum referre, atque per conjecturam, ut magis piam, sic magis verosimilem opinari, nomen istud sub Carolo Magno factum ab aliquo Despara Virginis sacello; eodem fortassis, quod postea in ecclesiam Collegiatam auctum per aliquem Carolingorum, denique per sanctum Norbertum Præmonstratensibus traditum sit.

idque
Magde-
burgum
vocata;

B Decursus post hæc pluribus annis] (quibus verbis transiit a novo ad veterem emblemum facere videtur Interpolator secundus) Cum summæ virtutis Karolus Magnus, sceptrum regni gerens,.... Saxoniæ, continuis bellorum procellis subactam ad fidem Christi convertisset [hujus Idoli aras destruxit, &] oratorium Protomartyris Stephani ibi dedicari fecit, & diocesi Halberstadeni [ipsam civitatem] subiecit. Sed jam dicto Albis flumine, jugi impulsu usque ad ecclesiæ parietes litus suum cavante, illa tandem corruit: pro qua hanc permodicam, quam usque hodie cernimus, vulgi paupertas erexit. Præfatus autem Imperator Otto Magnus, & post Karoli tempora nulli inter omnes Romana sceptrum gerentes secundus, non solum sum, sed & futuræ generationis ætatibus, relinquere volens nominis sui memoriale celebrandum, novum hujus civitatis posuit fundamentum. Volebat enim ibi Sedem Episcopalem facere: sed pariter parochiæ, quæ Halberstadeni diocesi subiacebat, a Bernardo ejusdem Ecclesiæ Episcopo, quando ille vixit, impetrare non potuit. Fundavit igitur inibi regalem, ut diximus, Abbatiam, in honore Beati Petri Apostolorum Principis, ac Mauriti egregii Thebæorum Ducis, dignique contubernalis illius Innocentii militis, cujus corpus Rodulfus, Rex Burgundiorum, ei ac Reginæ transmissum, regium, imo divinum munus donavit. Maximam quoque partem corporis S. Mauriti, & quorundam Sociorum ejus; cum plurimis Apostolorum, Martyrum, Confessorum ac Virginum Reliquiis, in eandem civitatem transtulit.

Obi Car-
lus, M.
fundavit
sacellum
S. Ste-
phani;

C cum Abbatia S. Mauriti: postea iste Abbatem Annonem, ac deinde Othvinnus, ut kal. Octobris præfecit Abbatem Annonem, virum venerabilem, Treveris de cœnobio S. Maximini assumptum; transductis inde & aliis Fratribus, numero & sanctitate monasticæ disciplinæ perfectionem informare sufficientibus. Qui Dominus Anno, postquam Abbatiam per annos (quos non invenire potuimus) strenue rexit; Wormaciensis Præsul eligitur (ubi anno DCCCXLI id factum statuit) eique Othvinnus in Abbatia substituitur. Hæcenus (supra notata forte excipias) Interpolator primus: qui rursus ad annum DCCCCLIX hæc adjungit, infra dicendis opportuna futura, Legati Helenæ Russorum Reginæ,

postea iste
Abbatem
Annonem,
ac deinde
Othvinnus,

quæ sub Romano, Constantinopolitano Imperatore, AUCT. Constantinopoli baptizata est (fuit is Romanus Leu- D.P. capenus, qui anno DCCCXIX Cæsar nominatus, a regno suo Constantino Porphyrogeneta illius nomen suo Interim postponi fecit in publicis Actis cum titulo Augusti, quous- Ruffi Episcopum petentibus, que gradu motus & visu privatus est, anno ejusdem seculi XLIV). Legati, inquam, Helenæ, sive, ut post claruit, ad Regem Otronem venientes, Episcopos & Presbyteros eidem genti ordinari petebant. Quod ille audiens & nimium gavisus, consensit deprecationi eorum; secitque eis ordinari venerabilem & Catholicum virum Libutium. Sed idem Libutius, ab itinere quibusdam dilationibus suspensus, xv kal. Martii diem clausit extremum. Cui Adelbertus, ex cœnobitis S. Maximini, machinatione & consilio Wilhelmi Archiepiscopi (Moguntini scilicet, omnia apud patrem Regem potentis) licet meliora in eum consiliis fuerat, & nihil unquam in eum deliquerit, peregre mittendus, in Ordinatione successit. Quem piissimus Rex, solita sua misericordia, omnibus quibus indigebat copiis instructum, genti Russorum destinavit. Sed & hic nihil in his, ob quæ missus fuerat, perficere valens, & inaniter se fatigatam videns, revertitur: & quibusdam suorum in redeundo occisis, ipse cum magno labore vix evasit; adiensque Regem, caritative suscipitur; & a Deo amabili Wilhelmo Archiepiscopo, pro retributione tam incommodæ ab eo sibi machinatæ peregrinationis, bonis omnibus & commodis, quasi frater a fratre, amplectitur & honoratur: præfatur deinde Abbatia Wirzburgensi, ac denique Archiepiscopus Magdeburgensis creatur.

post Libu-
tium ordi-
natur A-
delbertus;

sed ab illis
non
admissus;

Wirze-
burgi Ab-
bas sit.

7 Quo id modo factum sit, dilucide explicat, Metropolitana illius Ecclesiæ Suffraganeus, Dietmarus Merseburgensis Episcopus; qui anno MXVIII vita functus, paulo ante obitum scripsit octo libros Chroni-
corum de gestis Henrici Regis, triumque Othonum, & Henrici Sancti, Imperatorum; qui libri apud nos MSS. extant, plenius perfectiusque quam habentur editi, & cuiusque alteram editionem curaturo libenter communicandi. Is lib. 2 ante medium sic habet. Imperator Otto, comperta lugubri matris suæ, S. Matildis; & Filii, Wilhelmi Moguntini Archiepiscopi; ceterorum Principum, Henonis patris defensoris & filii sui illustris Sigfridi, morte; gravi queritur mœnore invincibili damnum totius reipublicæ. Urgebat eum ad hæc timor mortis propinquæ (& rursus intra quartum annum obiit) & quod Deo in rebus anxius promiserat, opportuno tempore tunc studuit implere; cum jam scilicet obisset Halberstadeni Ber-
nardo, qui cum retardaret a capiti executione consilio. Electum namque a cuncto Halberstadeni Ecclesiæ Clero & Populo Hildevardum, tunc Præpositum & a Domino Bernardo ad hoc præsignatum, Romam venire præcepit; cum quo, quod diu absconderat, secretum mentis revolvit: scilicet, se futurum in urbe Parthenopolitana Archiepiscopatum semper studuisse, ob spem remunerationis æternæ defensionemque communem patriæ: seque ad omnia, quæcumque unquam petisset, promissis paratum, sibi si consentiret hoc perficere votum. Hic autem, ut erat vir sapiens, pie annuebat petitioni, partemque Parochiæ, quæ sita erat inter Oram & Albiam & Bodam fluvios, & insuper viam quæ Fritheria dicitur, Deo concessit Sanctoque Mauri-
tio ac Imperatori. . . . qui vocavit ad se Richa-
rium, Magdeburgensis ecclesiæ Abbatem tertium
(nam Anno & Othvinnus, jam Episcopi, præfuerunt) eum volens hac Sacerdotali dignitate decorare: sed visa quadam epistola, quæ clanculum sibi desero-
batur, omisit; Athelbertum vero Trevirensē, pro-
fessione Monachum, sed Russis prius ordinatum

Magde-
burgi An-
thelbertus
prius fuit
dans;

primam
iste An-
thelbertus
fuit;

Hhlll 3

Præ-

Julii Tomus I.

AUCT. Præfulem & a Gentilibus huc expulsum, ad Archiepiscopatus apicem, inclitum Patrem & per omnia probatum, anno Dominicæ Incarnationis DCCCC-
anno 970, LXX, xv Kal. Novembris, Apostolica auctoritate promovit.

3 Tunc misit eum Otto cum magno honore, præcipiens universis Saxoniz Principibus, ut proximum Natale Domini cum eo essent. Archiepiscopus a Clero & omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus, consecravit Bosonem Merseburgensis Ecclesiæ Pastorem, Burcardum, Misnensis Sedis Proviforem; Hugonem, Cicensen Episcopum; Havelsbergensis Ecclesiæ Custodem, Dudonem coaptavit, prius consecratum. Omnes hi, subjectionem sibi suisque successoribus promittentes, dispositi sunt singuli per speciales parochias. Additus est his confratribus Brandeburgensis Ecclesiæ Pastor Thietmarus, ante hos unctus; & Jordan Episcopus Posnaniensis *trans Oram sive Oderam, extensa*

inter quos per Poloniam noviter convertit captam diocesi jam inde ab anno DCCCLXVI. Hoc enim Jordanum prædictum, natione Romanum ex familia Ursinorum, ut credunt, Romanus Pontifex, eodem Ottobone postulante, dedit, si recte tempora subdunt Joannes Longinus alias Diagoffus, Warmiensis Canonicus, defunctus anno MCCCCLXXX, & a Bollandi nostro multum laudatus 14 Martii, ad Alia S. Casimiri, cujus institutor fuit. Hic tractatum reliquerat de Episcopis Posnaniensibus, quem porro continuatum anno MDCIV in lucem dedit Thomas Treterus; uterque ventis dignus, quod mortuum Jordanum scribant anno MII, quem constat ex Chronico nostro obisse DCCCLXXXIII; siquidem successor ejus Wungerus obiit, xxx anno sui Episcopatus, ut infra num. 8; Christi MXXII. Minus eis ignosci potest, quod ordinatum Jordanum dicant a Stephano Papa; cujus nominis ab anno DCCCLIII per centum annos nullum fuisse scire potuerunt & debuerunt.

§ II. Archiepiscopatus Magdeburgensis Institutio, ex nostro Ms. & primi Adelberti ordinatio.

9 **A** Dithmari, nullius interpolationis suspecto, transco ad Chronicon, ab interpolationibus secundis, in eo quem primus Interpolator addiderat contextu, repurgandum per notas []. Ibi annus DCCC-LXIX, consueti Chronici brevitatem, sic incipiat: Magdeburgense Archiepiscopium, ab Ottone Christianissimo Imperatore fundatur, anno regni xxxiii; Imperii vero vi: atque Adelbertus primus ibidem Archiepiscopus ordinatur, qui primitus Russis ad prædicandum directus fuerat. Tum sequitur prolississima interpolatio, eademque pulcherrima, & per omnia Dithmari consona; si excipias, quæ secundum interpolatoris esse, manifeste probabo. Sequitur autem tenore tali. Et quoniam in superioribus hujus opuscoli, de fundatione istius tam inclitæ tamque famosæ civitatis, prout potuimus differuimus; (ut habes supra num. 5) de fundatione quoque Archiepiscopatus in eadem civitate aliquid differere, utilitati legentium censemus esse proficuum. Poterat Chronici auctor rem ordiri ab an. I Imperatoris Ottonis, Joannis XII Papæ vii, qui fuit annus Christi DCCCCLXII; quando prædictus Pontifex suum Privilegium, de erectione monasterii Magdeburgensis in Metropolim, & Merseburgensis in Sedem Episcopalem dedit, absque iudicio loci indicatione v, 11 Idus Februarii: quod Privilegium diligentiſſimus Mabillon repertus in margine Chronici sui descriptum, inseruitque suo de S. Adalberti Actis Commentario. Poterat, inquam, hinc ordiri Auctor: sed propter moram precationi interpositam, maluit exordiri a ge-

stis in Synodo Ravennate post quinquennium, hoc modo: D

10 Anno igitur Incarnationis Dominicæ plus minusve nongentesimo sexagesimo septimo, regnante Ottone Imperatore Augusto, Christianæ Religionis ac divinæ servitutis propagandæ solertissimo, habita est Synodus Ravennæ in suburbio, in ecclesia beati Confessoris & Episcopi Severi; residentibus Domino Joanne, summo & universali Pontifice, & pluribus Italiæ, Germaniæ, ac Galliæ Præsulibus, de statu Ecclesiæ tractantibus, adstante etiam innumerabili Clero & populo. Idem ergo Serenissimus Imperator Augustus Otto, qui eandem sanctam Synodum, ob communem Imperii sui salutem, congregaverat; plurimas Sclavorum nationes, intra flumen Albiæ, in confinio Saxoniz, multo se labore & maximis sæpe periculis, ad Christum convertisse, coram omnibus retulit. Et quia rudes & necdum stabiles erant, qua tuitione quave custodia in fide corroborari deberent, sanctam Synodum consuluit; rogans, ut quos ipse summo studio Deo mancipaverat, Pastorum negligentia ad vomitum redire non fineret. Hujus dignam relationem & tantam fidei confessionem sancta Synodus benigna aure suscipiens, Deoque in his omnibus gratias agens, tot Sclavorum populos, ad Deum noviter conversos, non nisi per Episcopos, in convenientibus locis, in unaquaque earum provincia, secundum populi quantitatem & rationabilem terræ divisionem, constituendos, ad hoc animari atque erudiri posse censuit, & ratum æstimavit. Ad quod agendum ut major firmitas, & tutior in Episcopis ordinandis sit opportunitas; Archiepiscopum, ad quem negotium suum & controversiam, si qua orta fuerit, quasi ad caput referre & discutere valeant, eis constitui, acque proponi, communi deliberatione censuit; & hoc ejus judicio & discretionem, in quo maxima reparandæ & confirmandæ religionis post Deum fiducia erat, fieri debere omnino judicavit.

11 Est præterea civitas in parochia Halberstadenſis Episcopii, Magdeburg dicta, in confinio Saxonum & Sclavorum, in ripa prædicti fluminis Albiæ, in qua idem Serenissimus Cæsar populi multitudinem adunavit; ecclesias construxit; plurimorum Martyrum, beati scilicet Mauritii, & Innocentii, aliorumque innumerabilium corpora Sanctorum illuc transferens; Canonicosque ibi Deo famulantes constituens; ad eorumdem victum & Ecclesiæ utilitatem, castra, villas, prædia, decimasque cum universis adjacentiis, affluenter ex proprio concessit. Placuit igitur omnibus, apud prædictam civitatem Magdeburg Archiepiscopalem fieri Cathedralam, eo quod hæc in confinio Sclavorum, ut prædiximus, loco videretur opportunior, & in ejus propagatione voluntas Imperatoris esset amplior. Ad hæc Imperator, precibus Synodi & Dei voluntate commotus, sanctæ Congregationis decreto paruit, & hoc Privilegio Apostolicæ Sedis corroborari dignum duxit. Quod & actum est, & a summo Pontifice, omnibusque Præsidibus Italiæ, Galliæ, & Germaniæ qui aderant propriis manibus corroboratum. Ceterum quia Præsul Halberstadenſis Synodo huic non affuit, causæ clausulam in ejus adventum differre placuit, ut civitatem ipse a debito subjectionis absolveret; & tunc denique Privilegium & subscriptio illibata fieret.

12 Anno igitur integro & dimidio jam evoluto, cum Hatto Archipræsul Magonicensis cum præfato Hildevarro, suo videlicet Suffraganeo, eo devenissent; & Imperator illos pro dicta causa, blanda petitione convenisset; Hildevardus Episcopus, tam ex Archiepiscopi consensu, quam omnium qui aderant

cum in Synodo Ravennate anno 967

Sclavorum conversionem expulisset Otto I,

decretum dedit eis Episcopos

cum Archiepiscopo

in confinio Saxonum & Sclavorum

Magdeburgi conversione

quod cum esset in Synodo Ravennate

*cum assen-
su Episcopi
Halber-
stadensis*
A erant consulto, prompta & hilari mente, pax ejus petitioni annuit: ac facto impræsentiarum pari æstimatione concambio, Synodali decreto, S. Mauritio Magdeburg, & S. Laurentio Merseburg quæque petita tradidit; id est omnem parochiam sitam inter fluvios Albiam, Salam, Horam & Bodam, usque ad ea loca ubi castra Unnesburg, Wantleva, Hortersleva, cum omnibus pertinentiis & villis, quæ Burchvart appellantur, versus Occidentem longius protenso sine terminantur; cum omni decimatione, banno, subjectione, obedientiis, & omni ecclesiastico ordine, prout Halberstadenſis Ecclesia visa est eatenus possedisse. Recepit autem ad vicem ab Imperatore, in partem & utilitatem suæ Ecclesiæ, omnem decimationem in Hofgorve, ut terminatur in fluviis Sala, Willerbike Wippa, cum omni possessione quam de Abbazia in honore S. Wicberti, in territorio Herolfesfelt constructa, idem Imperator æque commutatione acquisierat, cujus etiam Abbatiz ipse fundator erat.

*Episcopi
præsentem
sententiam*
B Domni Halvardi Halberstadenſis Antistitis, Ambrosius Cancellarius Palatinus, & Petrus sanctæ Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopus; alii quoque quam plurimi Episcoporum Italix & Germaniæ subscripserunt: quarum etiam nomina præsentis paginulæ studuimus annotare.

*subscripserunt
potestatem
confirmandi*
Hatto, Moguntinus Archiep. interfui & subscr. Hildevardus, Halberstad. Episc. interfui & subscr. Reginoldus, Rubilonensis Ecclesiæ Episc. Adelbertus, Rugorum Episc. interfui & subscr. Albericus, Tarvisianensis Ecclesiæ Episc. Lantvardus, Mindensis Ecclesiæ Episcopus. Everacrus, Leodicensis Ecclesiæ Episcopus. Teupertus, Feltrensis Ecclesiæ Episcopus. Gauslinus, Patavianensis Ecclesiæ Episcopus. Sichelmus, Florentinæ Ecclesiæ Episcopus. Adelbertus, Bononiensis Ecclesiæ Episcopus. Arnadus Foro-populi Episcopus. Joannes, Immolensis Episcopus. Ingizo, Castellana Ecclesiæ Episcopus. Martinus, Fres. Ecclesiæ Episcopus.

*transcriptum
est in
sententia*
C Hadenus. *Ms. nostrum, & ex eo, per nostrum Alexandrum Wilhelmi sub transcripto, tomus 1x Conciliorum Philippi Labbe. Eadem Melchior post Wittekindum habet: sed auctis in duplum subscriptionibus quas Labbe ex ipso sumpsit, ut magis integras magisque plenas, etiam in formulis subscribendi variis, quibus Interpolator Chronici noluit scrupulosus immorari. Breviter prægebat ad cetera, quæ ex nostro pariter Ms. licet in Conciliis prædictis jam edita, hic rursus accipe; sed (ut intendimus) distinguendo his notis* [] spuria a genuinis: quod ibi non est factum.

*transcriptum
est in
sententia*
14 His ita peractis Cæsar admodum lætatus, nec minus pro adhuc peragendis secundum Deum sollicitus, accersito Richario, Magdeburgensis cœnobii Abbate tertio, coram Annone Wormaciensi & Otuvino Hildinesheimensi Episcopis, secum tunc forte commorantibus, volebat illum officio Episcopatus fungi in ipsa mutatione Sedis suæ: sed impedierunt quidam occulto consilio, & Imperatori pro hoc secreto delatæ litteræ. Quidum se tanto honore privatum intelligens, minus æquo animo ferret; ac in impediendo tam sancto proposito, Imperatori quoquo pacto obviare proponeret; ne malicia mutaret intellectum illius, brevi pulsatus valetudine, terrena mutavit cælestibus; successitque in eadem Sætis mutatione Herdingus, in eadem Congregatione nutritus & electus. Transmutata est itaque

Abbatia in montem, suburbio ejusdem civitatis AUCT. adjacentem, deputaturque S. Joanni Baptistæ, & D.P. adhuc habetur (& o utinam diu feliciterque habeatur!) famulatura. Quod votum omnino persuadet, in ipsomet monasterio descriptum Chronicon hoc fuisse; ibique vetustiori chronici contextui additam utramque illam præter morem Chronicorum prolixam relationem, de fundatione cœlestis & erectione Archiepiscopatus, sed absque secundis interpolationibus.

15 Pergens porro Interpolator: 1, inquit, Monachi quoque succedentibus sibi Clericis, reliquerunt in libris sive aliis rebus plurima ornamenta, quæ ibidem Imperiali munere & propria industria fuerant congregata. [Cumque eorum corda de hac migratione non immerito gravaret tristitia; Cæsar eis, pro consolatione, prædiorum suæ hereditatis non parva dona adjecit; quocumque in loco cum Canonicis in una statione conveniant, ipsi dextra in parte supremum locum obtineant, constituit] *unde Mo-
nachis quo-
tannis* Cread hoc qui potest, mihi ægre quis persuaserit voluisse Imperatorem institutos a se Canonicos primas Monachis cedere: minus adhuc credibilia sequuntur.

[Sed & præterea (constituit) ut recurrente annuatim translationis hujus die; quæ est v Idus Augusti, id est in Vigilia victoris ignium Levitæ Laurentii, pedibus nudis processione lugubri, Sedem suam visitantes, Missam celebrarent, quo tam apud Canonicos quam & apud Monachos facti hujus perpetim staret inviolabilis memoria, eos quoque dilectio jungeret indivulsa: quatenus illi hos, tamquam primos Ecclesiæ suæ Patres, omni honoris exhibitione præveniant; illique non dispari ratione, quod membra debent capiti, quod etiam testator heredi, plena devotione restituant. Nec sefellit adinventorem tam prudens consilium, sicut & usque hodie, cuique scire volenti, publicum est] *non suo
lugubri,
sed postea
assumpto
apparatu* Ut quotannis primam sedem revivere liceret Monachis die tali, Missam ibi canere, dexterum etiam pro una illa vice locum tenere in choro, prudens Imperator vel Archiepiscopus permittere petentibus potuit, vel ultro etiam indulgere. Sed qua prudentia fuisset, eos; quos consolatos de jactura, & honoratos volebat, accedere lugubri processione nudipedes, tamquam aliquis criminis annum penitentiam subeuntes? Ipsorum Monachorum inventum istud fuerit, renovato quotannis luctu suam quasi expulsiōem ejus auctoribus exprobrare; idque verosimiliter post Otthonis & Adelberti mortem, quibus viventibus ea res non potuisset non molesta accidere. Pergamus porro.

16 Erat tunc temporis quidam magni nominis *Idem anno
970 ibi
constituit
Archiepiscopus
Adelbertus* & meriti Adelbertus, qui dudum Treviris de cœnobio S. Maximini Monachus abstractus, & Episcopus consecratus, sicut in superioribus partim tractavimus (scilicet ad annum MCCCCLIX) ad prædicandum Russis fuerat destinatus; sed populus exasperans, dura fronte & indomabili corde, expulsum de finibus suis, & contempsit Evangelium pacis; quia Dei providentia in terra nostra populus illi committendus erat novæ acquisitionis. Anno Domini DCCCCLXX, Imperator prædictum Adelbertum, de Wirziburgensi Abbatia, quam interim regebat, assumptum, prædictæ Ecclesiæ Sacerdotio promovit, per omnia dignum & probatum; eumque pro Pallio & Privilegio ab Apostolica Sede suscipiendo, cum litteris suæ auctoritatis direxit. Quem Joannes Apostolicus, nominis illius XIII, in ordine vero Romanorum Pontificum CXXXVI, benignissime suscipiens, proprio etiam studio gloriosissimi Imperatoris, quod in amplificatione divini cultus habebat gaudens, ideoque justis ejus petitionibus acquiescens, Apostolica illius auctoritate

AUCT. ritate Archiepiscopum fore, ejusque successores de-
D. P. crevit. Dans etiam eidem Pallium ad Missarum
quod si solennia celebranda, nimia dilectione commonitus
impensis xv Kal. Novembris, id est in festo S. Lucæ Evan-
Joannes gelistæ, ipse circumposuit; & privilegio Apostolicæ
11. auctoritatis sancivit ac confirmavit, eum [in omni
 ecclesiastico Ordine, Primatum habere omnium
 Ecclesiarum & Archiepiscoporum qui in Germania
 ordinati sunt; in Gallia quoque (id est Francia Orientali) Colonien-
 si, Moguntien-
 si, Treviren-
 si Archie-
 piscopis, per omnia honore similem esse; Crucis
 signaculum ante se ferre, & inter Cardinales Episco-
 pos Romanæ Sedis consortium habere.] *Tanto scilicet prius, quam Episcopi, Pontificiam electionem a Cardinalibus factam soliti attestando declarare legiti-
 mam, ideoque post Cardinales subscribere (ut adhuc anno MCXXX factum ostendi in meo de Pontificibus Conatu Chronico-historico ad Pontificatum Hadriani IV. num. 4) tanto, inquam, prius quam Episcopi inceperant Cardinalibus adnumerari cum jure suffragii.*

17 [Præterea xii Presbyteros, vii Diaconos, xix Subdiaconos Cardinales, ad morem S. R. Ecclesie, ordinare (quamvis Ecclesia Romana Cardinales Subdiaconos numquam habuerit) qui ad principale altare ministrantes quotidie, excepto jejunio, Dalmaticis; festis vero, Sandaliis uterentur; & ut Presbyteri & Abbates S. Joannis Baptistæ, tunicis induerentur; & ut, his exceptis & Episcopis, super altare in honore B. Mauricii dedicatum, Missam, celebrare aliquis nullatenus præsumeret (quomodo etiam Canonici Aquisgranenses soliti sibi licere volunt, Missam celebrare super altare B. Virginitatis) Præterea statuit, eum] esse Metropolitanum totius ultra Sa-
*sed aliquo privilegio postea ad-
 jectis,*
 lam & Albiam Slavorum gentis, tunc ad Dominum conversæ & convertendæ: (secundi Interpolatoris cur esse hæc judicem, commodius explicabitur §. ult. hujus Corollarii: ego pergo, ne longior digressio obscuritatem inducat) & ut secundum desiderium Imperatoris in his civitatibus, in quibus olim barbari ritus maxima viguit superstitio, id est, Cizi (alias Naumburg) Misene, Merseburg, Brandenburg, Havelberga, Poznani, in honore Domini Episcopia fundarentur: quorum Pastores, secundum Canonicam auctoritatem, Magdeburgensi Archiepiscopo, fidem & subjectionem debendo, sociarentur. [His & aliis, quæ privilegia, adhuc inibi conservata (sed vel confecta vel a transcribentibus interpolata) testantur, Synodali decreto ordinatis, & sub interminatione Dei & Apostolici nominis confirmatis] prædictus Archiepiscopus, cum legatis Romanæ Ecclesie, cum Wido-
*atque ut
 cum notis
 extensis.*

ne scilicet Episcopo (Portuensi) Bibliothecario (Tidonem vocat Clacconius) & Benedicto Archidiacono Cardinali, qui illum cum Hildyvaro Halberstadensi Episcopo Sedi suæ inthronizarent, dimissus ad Imperatorem remeavit. Quem Imperator nihilo minus gaudens, utpote beati desiderii compos, cum litteris commendatitiis Magdeburg destinavit.
*Ille cum
 Legatis
 Papæ re-
 vertitur.*

18 Illuc ergo, ex præcepto Imperatoris, Episcopi, Marchiones (Brandenburgicus scilicet & Misnensis, ab Henrico Aucupe sub annum DCCCCXX instituti, ad fines Imperii Orientales contra barbarorum incursiones tuendos) & reliqui Saxonie Principes convenientes, ipsum honorifice susceperunt & vocum acclamatione, manuumque elevatione, Electum, cum præfati Apostolicæ Sedis Legatis, inthronizaverunt. Adfuit omnis sexus & ætas gaudentium, fuit præfens generale tripudium: ubi ad confirmationem sui, idem Archiepiscopus, in præsentia eorundem, Nativitatem Domini secum celebrantium, Bosonem Monachum, Merseburgensem; Burchardum, Misnensem; Hugonem, Cizensem Ecclesiis
*et sollem-
 ter intro-
 ducitur.*
*ordinat
 notis suf-
 fraganeos
 vero,*

primos Episcopos ordinavit; & Adaldagum, primum Ecclesie Magdeburgensis Præpositum instituit. Dudo quoque Havelbergen-
*et duorum
 vel trium
 sibi attrib-
 utorum
 obedientiam sus-
 ceptis.*
 sis, & Audelinus Brandenburgensis Episcopi, prius quidem Moguntino Archiepiscopo subiecti, sed tunc agente Imperatore a debita sibi obedientia absoluti, Magdeburgensi Ecclesie ejusque Archiepiscopo, cum præfatis confratribus, fidem & subjectionem promiserunt. Ipse namque felicitis memorie Imperator Otto, constructor fuit omnium harum, quas Archiepiscopatu subjecerat, Episcopatum Sedium; nimirum infinitæ hereditatis suæ potissimum cupiens heredem esse Dominum, non pauca tamen relinquens successioni filiorum. In tanto ergo talisque solennii pro summi Regis exortu celebratione, tum etiam pro nova populi ipsius vel cultus augmentatione, gaudebat chorus Magdeburgensium; & a summo Principe missum Principem, canit frequentia Principum; palamque a Pastoribus Ecclesie; laudabili numero hic adactis, laudatur Pastor Creator omnium.

§ III. Adalberti primi Archiepiscopi sanctus obitus: Electi Othrici exclusio, Giselharis Merseburgensis Episcopi ad Metropolitæ dignitatem transitus illaudatus.

19 **P**ost ista mortitur Imperator Otto I, cujus prolium elogium textitur in Chronico nostro, ne minus ad annum; DCCCCLXXII; & & succedit Otto II, filius ejus, ab habitu faciei cognomine Rufus; & (uti per quemdam figurate dicitur)

Decolor argento mundi successit imago.

Neglecta namque justitia & judicio, quæ fuerant aurea præparatio Sedis paternæ; misericordia & veritas, quæ faciem ejus præcellere; post obitum sui dilectoris, a prævalente iniquitate fugatæ terris terga dedere. Exemplo probatur censura acris an. DCCCCLXXIX; eoque exemplo, quod inculpata eatenus Adalberti, nostri famam nonnihil obscuravit. Casus in Chronico sic narratur: Gero Comes apud Imperatorem a quodam VValdone accusatur, & in loco qui Sumering dicitur, hortatu Adelberti Magdeburgensis Archipræsulis & Theoderici Marchionis captus, custodiæ mancipatur. Deinde, convocatis Magdeburg cunctis Regni Principibus, congressi sunt in insula quadam singulari certamine; vulneratusque binis ictibus in vertice VValdo ardentius insequitur hostem: cujus caput percussus ictu valido, terræ prostravit eundem. Interrogatus autem ab eodem Gero Comes, si plus pugnare potuisset; coactus est profiteri, quod jam defecisset. VValdo itaque egressus, dum armis depositis aqua refocillatur, post tergum cadens, amaro mortis poculo, iusto Dei judicio, debriatur. Decreto vero Judicum & voce Imperatoris, Gero iustus est a quodam carnifice decolari, 11 Idus Augusti.

20 Hæc pugna nulli placuisse dignoscitur, excepto Adelberto Archipræsule & Theodorico Marchione, correptusque est non modice Imperator, ab Ottone Bavvariorum Duce, filio Liudolfi eodem die veniente, & a Comite Bertholdo, quod, ob tam vilem causam, tam industrium virum damnari decrevisset. Idem autem Comes Gero, in propria urbe, quæ Aleslove dicitur, congregationem Sanctimonialium, in honore S. Joannis Baptistæ construxerat: post cujus decollationem, soror ipsius Tetta & conjux ejus Adela, pro ejusdem memorie, omnem suam tradiderunt hereditatem. Factum est autem post tres annos, ut corpus præfati Comitis, cum juxta illud contestalis sua poneretur, integrum una cum vestimentis invenitur. Ita Innocentius Geronis
*non fuit
 aliquis
 Adalberti
 culpa:*
 decla-

A declaravit Deus; docuitque, iudicio duelli non multum fidere; quod tamen ut penitus interdiceretur, sublata ipsi etiam Regibus duella permittendi potestate, vix demum a Concilio Tridentino effectum est. De eo vide Cangium in Glossario prolixè scribentem; atque conditiones ac leges, sub quibus duella suscipi Reges etiam Sancti permiserint, cum abolere omnino non possent.

21 Qualemunque hinc contrariam labem, voluit quem hic Deus diu adhaerere Adalberto, quem consensus praestiti sculo panituisse non dubitaverim. Nam anno Domini

DECCCLXXXI, XIII Pontificatus sui, consummatus in bonis, cum ex more partes diocesis suae Giselharti Merseburgensis, qui interim in servitio Imperatoris apud Italiam morabatur, suos docendo & confirmando circumiret; veniensque Merseburg XIII

Kal. Junii Missam celebrasset; proxima nocte, in loco nomine Cruvati pernoctans, & altera luce exurgens, conquestus est se vehementer capitis dolore detineri: nec tamen ob hoc ceptum iter omittens, Frekenlone cum suis cepit proficisci. Cumque Grimini villam praeterisset; languore subito prevalente, quasi casurus, paulatim de equo nutando, cepit declinare. Mox igitur a suis sustentatus, & ibidem capiti superpositus, atque his quae a Clericis dicenda erant cum festinatione completis omnibus, suavi obitu

Rite supernorum factus consors Monachorum, Ut nova stella chorum conregnans fulcite eorum: juxta illud. Qui ad iustitiam erudiunt multos, tamquam stellae fulgebant in perpetuas aeternitates.

22 Corpus vero ad Guickenstein castrum delatum, ibique Pontificalibus indumentis velatum, navigio Magdeburg est usque pervectum. Ubi a Clero & Populo, & praecipuo a Monachis flebiliter susceptum, coram altari sanctae Crucis sanctorumque Apostolorum Philippi & Jacobi, in medio majoris ecclesiae, a venerabili Hildevardo Halberstadenſis Ecclesiae Episcopo, & Herdingo primo Joannis Baptistae Abbate, condigno est cum honore tumulatum, talique sepulcrum epitaphio decoratum. Praesul Adelbertus, omni virtute refertus,

Membra solo clausus, laetos agit aethere plausus.

Cleruseum plangit, nec non Populum dolor angit.

Ipsi hoc pietas mernit, flet omnis ut aetas.

Stevensdorffius, XXI Maji obisse dicit; Textus autem quo usum Mobilionem dicitur pro XIII Kal. Junii, quo noster habet venisse Merseburg & Missam celebrasse, scribitur XIII Kal. Julii; & consequenter dicitur quod capto superpositus, completisque omnibus quae a Clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Christum XXI Kal. Julii; quod secutus Mobilio, Commentarium de eo veluti Sancto retulit ad XX Junii: & hunc Commentarium ad istum diem verosimiliter adaptabimus ob rationes ibi dandas.

23 Magdeburgensis Ecclesiae filii (libet enim in Ms. Chronico nostro historiam Archiepiscoporum istorum prosequi) Pastore destituti, omnes, paci consilio & voluntate, Ohticum suum consratrem, tunc vero in aula Imperatoris degentem, elegerunt: sed hoc nullatenus fieri posse, praesatum Archiepiscopum Adelbertum, dum adhuc viveret, praedixisse, non adverterunt, vel advertentes parvipenderunt. Cum enim idem Ohticus Episcopi moribus non conveniret, & ob hoc animum erga se non rectum praesentiret; postquam multos liberalium artium disciplinis nobiliter instruxerat (quia sapientia & facundia sui temporis Magistris incomparabilis erat, ibidemque scholis praefuerat) deliberavit, impetrata per Ottonem Caesarem Rursum licentia, claustrum exire, & potius in aula & capella regia deservire. Unde, illo absente, cum in die Resurrectionis Dominica, Archiepiscopus ad Missarum so-

lennia paratus staret; Subdiacono ex more coram AUCT. se Crucem sanctam teneate, piis illam amplexus D. P. palmis, cum lacrymis petiit, ut Ohticus & Hico loco suo numquam praesicerentur. Peracta autem divino Officio ipse ad mensam sedens, pro tali supplicatione se exauditum a Domino, cunctis assidentibus spiritu revelante palam indicavit: quod & postea rerum eventus comprobavit.

24 Nam illo ad Dominum assumpto, cum praefatum Ohticum cuncti (ut diximus) elegerint; Walthardo, sibi dilecto suaeque Sedis successori quarto, qui & vocabatur Dodico, de tali electione moerenti, sed solummodo causa obedientiae & concordiae assentienti, quadam hora facto in excessu mentis; idem Episcopus, coram Australi ostio monasterii stans, cum baculo & pera, quasi Romanum iturus apparuit: eumque stupentem blande assatus, omnia affirmabat, quae de Ohtico, Sedem suam numquam possessuro, prophetico instinctu, adhuc saeculo vivens praedixerat. Clerus autem & Populus, pro sua electione Imperatori insinuanda, nuntios idoneos in Italiam, ubi Imperator tunc morabatur, miserunt. Quo venientes, pro suae legationis causa graviter peragenda, Giselhartum Episcopi Suffraganeum deprecantur; quia eum, sicut res erat, apud Imperatorem plurimum posse rebantur. Qui, licet in dolo, benignum & fidum, pro Ohtico, suo jam dudum amico, favorem promisit: & ingressus ad Imperatorem, eique mortem Archipraesulis significans, mox solotenus vestigiis ejus provolvitur; & ut devotae servitutis, illi a se impensae, vicem modo inventa opportunitate sibi recompensare dignaretur, obnix deprecatur. Imperatore autem voluntati ejus se satisfacturum pollicente, egressus, & a Legatis vel praefato Ohtico, ut quid eis sperandum de commisso a Caesare, referret perquisitus, cum irrisione respondit; vix sibi ipsi, nedum illis, in hoc suffragari potuisse, cum sibi quisque sit proximus. Sic ergo Ohticus cassatus, dum, mox reverti ad suos disponens, Beneventum devenisset; subito infirmatus, obiit septima die mensis Octobris: & ibidem sepultus, clarum sapientiae suae memoriale reliquit pluribus, ut dicitur in Passione B. Adelberti Episcopi & Martyris, qui & ipse fuit ex discipulis ejus. Passio ea, a Monacho coevo scripta, num. 3 hoc solum dicit, quod ipso tempore, quo Sanctus puer fuit Archiepiscopo commendatus a parentibus, erat Magister Scholarum Ohticus quidam Philosophus, sub quo turba juvenum & librorum copia multa nimis, crescente studio, floruerunt.

25 Otto igitur Imperator, ut pollicitus erat, Giselhartio Magdeburgensem Archiepiscopatum XIII Idus Septembris, ut mos exegit, commisit; eumque data licentia honorifico comitatu Theodorici Metensis Episcopi, ad Sedem suam direxit: quo illum, XI Kal. Decembris, id est in festivitate S. Andreae venientem, Clerus & Populus festivo ritu suscepit. Eundem igitur Giselhartum Otto Imperator Magnus, quia stirpis, morum, & industriae nobilitate pollere cognoverat, de claustrum Magdeburgensi assumptum Capellae suae praefecerat, & defuncto Merseburgensi Episcopo Bosone, quorundam interveniente ipsum illi substituerat: sed adeptus a secundo Ottone desideratum, utpote longe potioris dignitatis & opulentiae, Magdeburgensem Archiepiscopatum, ambitionis caeca cupidine ductus, assentiente sibi ad malum Imperatore, postposito Dei & vindictis Lausentii honore, Merseburgensis Episcopatus Sedem pariter cum nomine destruxit; illumque pro Abbacia Archiepiscopio adjiciens tenuit. Unde plura scribere superfluum; quia quorundam, pro

qui etiam mortuus esset cum sibi non successurum.

Elasitum munus Legati,

supplam tantum a G. J. Librio E. J. Merseburg.

qui 30 Novembris Magdeburgi interfectus.

servatum sibi Epi. scopatum priorem conversis in Abbaciam,

con-

AUCT. concessis ab eo, sive ab Imperatore, & petitione
D. A. ipsius, temporalibus beneficiis, ad illius faventium
offensam incurrere, vera persequentes metuimus;
falsa vero adulationis causa dicere, ut nefas refugimus:
cum & ipse Dominus nequaquam hæc sibi placuisse, in
utrorumque detrimento, indicia declaravit evidentibus.

26 Nam, ut refert sanctus Episcopus & Martyr Bruno, in Prussia cum sociis crudeliter interfectus, de quo Bollandus noster xiv Februarii, (in hoc autem Chronico ad annum mix passus dicitur vii Idus Martii) post destructionem Episcopatus, cuidam Sapienti talis divinitus ostensa est revelatio: in qua visus est illi præfatus Cæsar secundus Otto, aureo subnixus folio, vallante illum Episcoporum Principumque & Nobilium agmine longo. Cum subito ille victor ignium magnus Laurentius, igneo terribilis aspectu, circumamictus aurea stola, in medio apparuit; & velut lacessitus injuria, prorumpens, argenteum de sub pedibus Imperatoris scabellum tulit; seque torvo avertens intuitu, abire cepit. Cumque a quodam adstantium, quis, aut cujus auctoritatis esset, qui sic in gloria sua sublimatum Regem exhonore præsumeret, inquireretur, & suppeditum reddere rogaretur; respondit; Quia nisi sibi illatum dedecus ab ipso Imperatore corrigeretur, ipsum quantocius de folio indubitanter deponeret. Quod & ita factum est. Et quia Imperator, hanc visionem auditam parvi pendens, & Archiepiscopi amorem male blandientis timori Dei præponens, non correxit errorem; idcirco minoravit Deus dies temporis ejus, & in ipsis eum omni perfudit confusione; donec in brevi (ut præfixum erat) vita pariter & Imperiali caruit potestate, extinctus præmature anno DCCCCLXXXIII.

secundum
volumen
fuit S.
Brunoni
Ep. M.

B. Quia nisi sibi illatum dedecus ab ipso Imperatore corrigeretur, ipsum quantocius de folio indubitanter deponeret. Quod & ita factum est. Et quia Imperator, hanc visionem auditam parvi pendens, & Archiepiscopi amorem male blandientis timori Dei præponens, non correxit errorem; idcirco minoravit Deus dies temporis ejus, & in ipsis eum omni perfudit confusione; donec in brevi (ut præfixum erat) vita pariter & Imperiali caruit potestate, extinctus præmature anno DCCCCLXXXIII.

§ IV. Giselharti Archiepiscopi II obitus: Tagmonis Ordinatio hujusque ex Dithmaro
Ms. Vita laus, & mors.

7 **M**ortuus Otto II seu Resus, anno ut dictum DCCCCLXXXIII, die vii Decembris, reliquit successorem, puerili quidem ætate parvulum, sed pietate, pulchritudine, & omni morum honestate præcipuum (ut cum describit Chronicon nostrum) qui per unctionem Joannis Archiepiscopi Ravennatis, Aquisgrani, in die Natalis Domini unctus est in Regem. Hoc regnante, anno regni ejus xiiii Christi.

C. 1111 DCCCXCVI, S. Adelbertus Episcopus de Praga a Prussis glorioso martyrio vii Kal. Maji coronatur, cujus corpus Gnesna repertum Otto III, nova locum illum institutione, id est Archiepiscopatus in eodem loco fundatione, sed non legitima, honoravit. Nam tota hæc provincia, unius Poznanienfis Episcopi erat parochia, & ipsa cum omnibus futuro tempore illic fundandis Episcopatibus, auctoritate primi Ottonis & Pontificum Apostolicæ Sedis, Metropolitano Magdeburgensis Archiepiscopi fuerat subiecta. Hanc ergo, sine utrorumque Episcoporum consensu, iste Imperator in quinque dividens Episcopatus, in ipsa urbe Gnesin, Gaudentium, B. Adelberti germanum, consecrari fecit Archiepiscopum; eique tres alios Episcopos in tribus locis, id est Salzcolberg, Cracouve & Wratislau, ordinatos subiecit: Poznaniensem vero Episcopum, non assentientem, priori juri & Archiepiscopi Magdeburgensis subiectioni reliquit. Erat hic, Jordani successor Wurgerus: quem ex anno mortis, superius indicato & infra probando, constat Sedem illam tenuisse ab anno

Præter
adfert
Gnesna,

& hanc
origis in
metropoli

DCCCCLXXXIII. Longinus, in sua, Episcopatus servitum D prætermisit nominare; & Jordani Episcopatus protrahit usque ad annum MII. Hinc vehementer suspicor, ipsum cui postea Wurgerum tali anno discessisse ex Polonia, propter duritiam gentis, Germanum Episcopum fassidientis, & in Saxonia reliquam vitam egisse. Nisi tamen Episcopatus Bolesla, suo renuntiaverit, credibile non est, Polonos impetrasse Roma, quo ad ille vixit, cum quem secundum statuant Episcopum Timotheum, natione item, ut fuerat prior, Romanum. Verumtamen eo saltem mortuo, avulsa a Magdeburgensis Archiepiscopi subiectione fuit Posnaniensis diocesis; & Roma accipere cepit Episcopos suos, non autem ab Imperatore, ut accipiebat Germania per investituras, tunc necdum abrogatas.

28 Anno Domini M, præfatus Imperator, facta cum Episcopis in Magdeburg Synodo, Giselhartum, ejusdem civitatis Episcopum convenit, ut dans gloriam Deo, uno & legitimo contentus esset Episcopio. Ipse autem, non ratione, sed pecunia respondens, hujus causæ mediatoribus usque in frequentiorum Curiam Paschæ Quindilingburg agendam protelari, rogavit. Quo dum per languoris instantiam venire non posset, quemdam Romanum, Clericum sibi familiarem, & Walthardum Magdeburgensis Ecclesiæ Præpositum, ut eum excusatum haberem, direxit: ubi nihilominus inducias, ad concilium, Aquisgrani coram Imperatore congregandum, accepit. Huc ergo cum fautoribus suis profectus, ab Apostolicæ Sedis Legato de prædicta causa bis terve convenitur; nec minus ille renitens, defensiones molitur: sed tandem, sententia omnium convictus, hæc usque ad generalem Romanæ Ecclesiæ Synodum differri callide precatur. Talibus machinamentorum artibus impedita res, nec terminata intercipitur, nec amplius: quoad Otto vixit resumitur: quia hujus sancti operis perfecti laus S. Henrico, post Ottonem tres ad regnum eveho, debebatur.

29 Anno Domini MIII, Rex Henricus, cultor æquitatis inclitus, & religionis divinæ præcipuus, quæcumque Regni negotia a decessore suo (tamquam puero, & ipso intempestivo obitu præoccupato) relicta fuissent minus caute ordinata, ipse secundum Dei timorem restaurare, iustoque disponere studuit. Huic igitur ut innotuit Merseburgensis Episcopatus destructio, ob tam incorrigibilem longo tempore Giselharti Magdeburgensis Archiepiscopi ambitionem; non mediocriter dolens, omni annu se armavit ad ipsius reparationem. Unde &, cum Regni sui anno secundo Nativitatem Domini Polithi celebrasset; inde Thorneburgh profectus, Willigisum Archiepiscopum (Moguntinum) cum aliis sapientibus & idoneis viris, Magdeburgh direxit ad præfatum Archiepiscopum, qui jam præ diuturni languoris vexatione a multis desperatus erat; monens & obtestans per Deum, ut rediens ad cor, divinæ saltem correptionis, tam liquido in suo corpore perspicabilis, flagella animadverteret; & usurpatam injuste Sedem relinquens, & legitimam resumens, quidquid in destructione ejus errasset, vel nunc in extremo vitæ suæ satisfaciens pœniteret. Ille autem, quæ facere nolebat, vix ipso auditu sufferebat. Pauca tamen pro tempore locutus, promisit se abiturum, & dietentia indubia responsurum. Sed, o male dilata bona, post hæc sæpe negata! Curru ergo, quoniam aliter ex multo tempore jam non valebat, se adduci in curiam suam Thurburi iussit: ubi biduo commoratus, morbis excruciatam, quia non est consilium contra Dominum, vii Kal. Februarii animam reddidit.

30 Quo audito, Imperator ipse, funereis præiens exequiis, corpus Magdeburgh prosequitur: a quo Wipertus Capellanus suus, de eligendo Tagmone

Rea an.
1000 mo.
ni Gisel.
hartum
redire ad
Episcopatum
Merseburg,

sed fra.
fra.

Otto III
an. 1024
suffrag.
S. Henrici
cui,

an. 1000

Idem ne-
quidquam
sentiat.

Giselharti
an. 1000

A voluntatem regiam legaturus, ad Fratres præmittitur. VValthardus autem Præpositus, coadunatis Fratribus, ut eis Antistitis mortem & Regis ad illos insinuationem innotuit; quid super electione idonei Provisoris censerent, consuluit. Qui omnes unanimiter ipsum, licet humiliter recusantem, se eligere, responderunt. Corpus autem delatum ad S. Joannis Baptistæ monasterium, prima nocte honorificis Vigiliis conservatur; nec minus sequenti die ad S. Mauritii deductum, a superveniente tunc Rege, Clero & Populo suscipitur; circaque illud propensiori ritu psallentium secunda nocte excubatur. Mane autem facto Arnulfus Halverstadiensis Episcopus, ut Fratres de electione Tagmonis conveniret, a Rege mittitur. VValthardus igitur Præpositus, respondere rogatus pro omnibus, quamvis ab eis esset ad hunc honorem Pontificii electus, tamen a se primo removit hujus ambitionis suspicionem: sed de alio eligendo cum dicat omnes Regis sentire intentionem, proficitur, eos velle & petere, ut mereantur canonica auctoritate habere liberam, nec potestate Regia coactam electionem; nec pati posse, suo tempore detrimentum subire sue Ecclesie dignitatem. Rex igitur his auditis, accessit eodem Præposito ac reliquis seorsum majoribus, benigne obsecrando & multa pollicendo, tandem ipsius & omnium voluntate ac consensu, electo Tagmoni commisit Episcopalem, in qua & ipse eum honorifice collocavit, Cathedram. Cujus, ut mos est, laude univerforum favore celebrata, ad defuncti exequias alio carmine conveniunt: quem & coram altari Australi, cum multo luctu & lacrymis, sepeliunt.

B Dehinc Rex Merseburg, diu Pastore viduatam, consolationis gratia adiens, pristinis eam restitui honoribus quam maxime conatur. Ibi tunc Tagmo venerandus, in Purificatione S. Mariz unctus est a VVilligiso Archiepiscopo Moguntino; utriusque Suffraganeis, qui tunc aderant, honorifice suffragantibus; Apostolicæ autem Sedis Legato, & Hilderico tunc in ordine suffraganeorum primo consentientibus: ordinandus enim ab solo* Apostolico fuerat; sed hunc adire causa instantis necessitatis non poterat. Tunc Rex coram omnibus tradidit Merseburgensem Episcopatum supradicto VViperto, Capellano suo; dato ei novi Archipræsulis Baculo, per quem ei omnia tradidit, quæ a Gisilbario injuste hinc ablata didicit: quem nihilominus iisdem diebus consecravit idem Tagmo, cum quaternario adstantium sibi Suffraganeorum suorum numero. Postquam igitur Rex beati desiderii sui explevit votum, reversus Magdeburg, nequid ex hac institutione Archiepiscopo incusaretur intulisse damni; quoddam sui juris eidem, cum legali testamento, tradidit prædium, cum omnibus pertinentiis suis, in Zeudici provincia situm. Nam ipse in Domino magnæ devotionis Rex, de capella sua sumens non modicam partem Reliquiarum B. Mauritii, hieme tunc forte redivivo frigore ferviente, terramque glaciali asperitate & nive cooperiente, a monte S. Joannis Baptistæ, ubi servabantur, nudis pedibus (ut fertur) calore pietatis illum animante, tricesimo die depositionis Gisilbarii Archiepiscopi, in civitatem detulit; cunctis festivo ritu, ut par erat, eas suscipientibus: quas in sancto altari cum prædictis donariis obtulit; ipsumque diem, in honore præfati Martyris, celebrem [quemadmodum adhuc habetur] instituit.

C Quam clare patet ex n. 24 verum Magdeburgensem hic transcriptarum Auctorem, Chronico nostro insertum, eo vixisse tempore quo vera scribendo adhuc offendere poterat Gisilbarii fautores & clientes; adeoque prius quam historiam suam Dithmarus scriberet; tam merito censui parentâtes illas, Ut fertur, & Quem AUCT. admodum adhuc habetur, eius esse qui ipsas una cum Chronico diu postea transcribens interpolavit: quamdiu autem postea, certius statuimus, si Chronici ipsius (sed later. contextum, quatenus Magdeburgum attinet, proseguendo, nativam illis brevitate, qualis usque ad ann. DCCCC-XXXVIII fuerat, consideremus; inventuri Chronologum, Magdeburgensia quidem baud raro attingentem, sed valde succinctæ; & Casareis gestis, per annos singulos adnotandis, potissime intentum. Prius tamen quam ad sequentia pergam, non neglexerim indicare ex Dithmaro, ipsummet Tagmonem aliquid de sua Ordinatione scripsisse: sic enim sub finem libri v lego, Quia is, ut ejus scriptura testatur, a solo Apostolico ordinandus erat, ipsi quæ paulo supra notavimus verbis. Hinc vehementer suspicor totum Chronici embolismum, hactenus transcriptum, Tagmonis opus esse, decessorum suorum actus posteritati commendantis; tantoque magis compellimus ablegare a genuino contextu interpolationes n. 4, 5, 6 & seqq. sequestratas per [].

33 Quintimo non vereretur opinari, ipsummet Tagmonem, totius Chronici huc usque transcribendi, & ab Henrici Aucupis obitu ad sua tempora insignioribus quibusque locis augendi, ac denique continuandi auctorem extitisse; si ipsum possit libellus vocari, ut supra num. 9 vocari vidimus. Cur autem non possit, etiam grandior liber, ab Auctore, res suas extenuante, libellus dici? Habemus ex San-Dionysiano prope Parisios Monasterio partem prægrandis ac vetustissimi Codicis membranei, continentem, præter viginti Sanctorum Vitæ, librum S. Gregorii Turonensis de Gloria Confessorum; quo explicite docet librarius, quibus temporibus libellus iste videtur esse conscriptus &c. alibi integre producta. Fortius opinionem istam infirmant verba, ad annum MIX, post S. Brunonis Archiepiscopi & Martyris ordinationem passionemque, sic descripta: Pater præfati Episcopi, Bruno dicebatur, mater Ida, frater Gevehardus. Gevehardus genuit Burchardum & Idam; Burchardus genuit Gevehardum, patrem Conradi Magdeburgensis Archiepiscopi; Ida vero genuit Gevehardum Comitem, patrem Lotharii Imperatoris. Hic enim anno MXXV primum electus Rex fuit, Imperator coronatus anno MXXXIII; iste S. Norberto successit anno MXXXIV: Tagmo autem dicitur obisse anno MXII. Verum cur idem qui Chronicon, sicut ipsum nunc habemus, locis supra notatis manifeste interpolavit, ipsum non etiam interpolari genealogica ista, & toto Chronico nusquam alias usurpata, digressione? Ut ut est, prolixiores omnes, de rebus Magdeburgensibus, Episcoporumque & regiarum personarum laudibus digressiones, quibus abundat huc usque Chronicon, finem habent ante mortem Tagmonis, quantumcumque postea vixerit Auctor: qui vero Chronicon est prosecutus, Tagmonis obitum nec indicavit quidem. Ejus igitur elogium ex Dithmaro nostro Ms. accipe, librum suum v sic ferme sentente.

34 Hic fuit Clericus Pontificis egregii VVolfgangi, qui Ratisponensem bonus Pastor Ecclesiam rexerat. Huic tam carus erat iste, ut in vice filii a primis annis nutritum, jamque adultum, bonis suis omnibus præficeret: insuper Ducis & Imperatoris gratiam in tantum ei acquisivit, ut quando divina jussione ex hac vita ipse subtraheretur, hunc sibi successurum esse non dubitaretur. Igitur venerabilis Pontifex, consummato cursu hujus exilii, in admirabili sanctitate, cum jam ad mortem usque ægrotare cœpisset, accessitum sibi dilectum Tagmonem ita alloquitur: Pone, inquit, fili carissime, os tuum super os meum, & accipe a Deo inspirationem spiritus mei; ut ubicumque ardore juventutis incalescente in gemina caritate esfrigidus, a summa pie-

merito censui parentâtes illas, Ut fertur, & Quem AUCT. admodum adhuc habetur, eius esse qui ipsas una cum Chronico diu postea transcribens interpolavit: quamdiu autem postea, certius statuimus, si Chronici ipsius (sed later. contextum, quatenus Magdeburgum attinet, proseguendo, nativam illis brevitate, qualis usque ad ann. DCCCC-XXXVIII fuerat, consideremus; inventuri Chronologum, Magdeburgensia quidem baud raro attingentem, sed valde succinctæ; & Casareis gestis, per annos singulos adnotandis, potissime intentum. Prius tamen quam ad sequentia pergam, non neglexerim indicare ex Dithmaro, ipsummet Tagmonem aliquid de sua Ordinatione scripsisse: sic enim sub finem libri v lego, Quia is, ut ejus scriptura testatur, a solo Apostolico ordinandus erat, ipsi quæ paulo supra notavimus verbis. Hinc vehementer suspicor totum Chronici embolismum, hactenus transcriptum, Tagmonis opus esse, decessorum suorum actus posteritati commendantis; tantoque magis compellimus ablegare a genuino contextu interpolationes n. 4, 5, 6 & seqq. sequestratas per [].

33 Quintimo non vereretur opinari, ipsummet Tagmonem, totius Chronici huc usque transcribendi, & ab Henrici Aucupis obitu ad sua tempora insignioribus quibusque locis augendi, ac denique continuandi auctorem extitisse; si ipsum possit libellus vocari, ut supra num. 9 vocari vidimus. Cur autem non possit, etiam grandior liber, ab Auctore, res suas extenuante, libellus dici? Habemus ex San-Dionysiano prope Parisios Monasterio partem prægrandis ac vetustissimi Codicis membranei, continentem, præter viginti Sanctorum Vitæ, librum S. Gregorii Turonensis de Gloria Confessorum; quo explicite docet librarius, quibus temporibus libellus iste videtur esse conscriptus &c. alibi integre producta. Fortius opinionem istam infirmant verba, ad annum MIX, post S. Brunonis Archiepiscopi & Martyris ordinationem passionemque, sic descripta: Pater præfati Episcopi, Bruno dicebatur, mater Ida, frater Gevehardus. Gevehardus genuit Burchardum & Idam; Burchardus genuit Gevehardum, patrem Conradi Magdeburgensis Archiepiscopi; Ida vero genuit Gevehardum Comitem, patrem Lotharii Imperatoris. Hic enim anno MXXV primum electus Rex fuit, Imperator coronatus anno MXXXIII; iste S. Norberto successit anno MXXXIV: Tagmo autem dicitur obisse anno MXII. Verum cur idem qui Chronicon, sicut ipsum nunc habemus, locis supra notatis manifeste interpolavit, ipsum non etiam interpolari genealogica ista, & toto Chronico nusquam alias usurpata, digressione? Ut ut est, prolixiores omnes, de rebus Magdeburgensibus, Episcoporumque & regiarum personarum laudibus digressiones, quibus abundat huc usque Chronicon, finem habent ante mortem Tagmonis, quantumcumque postea vixerit Auctor: qui vero Chronicon est prosecutus, Tagmonis obitum nec indicavit quidem. Ejus igitur elogium ex Dithmaro nostro Ms. accipe, librum suum v sic ferme sentente.

34 Hic fuit Clericus Pontificis egregii VVolfgangi, qui Ratisponensem bonus Pastor Ecclesiam rexerat. Huic tam carus erat iste, ut in vice filii a primis annis nutritum, jamque adultum, bonis suis omnibus præficeret: insuper Ducis & Imperatoris gratiam in tantum ei acquisivit, ut quando divina jussione ex hac vita ipse subtraheretur, hunc sibi successurum esse non dubitaretur. Igitur venerabilis Pontifex, consummato cursu hujus exilii, in admirabili sanctitate, cum jam ad mortem usque ægrotare cœpisset, accessitum sibi dilectum Tagmonem ita alloquitur: Pone, inquit, fili carissime, os tuum super os meum, & accipe a Deo inspirationem spiritus mei; ut ubicumque ardore juventutis incalescente in gemina caritate esfrigidus, a summa pie-

AUCT. pietatem meique benevolentiam Spiritus sancti accipias
D. P. temperamentum : & , si meis forsitan honoribus pri-
qui post
an. 20
Archiepi-
scopum
fuit pra-
dictus;
**moNo-*
vembri;
 videris, post bis quinos solares annos, cum mea
 apud Deum luero commissa, majoribus pro certo
 lztaberis. Post hac vir sanctus, cum finem suum
 adesse in spiritu praeiret; iussit se in ecclesiam
 portari: expletisque ab eo orationibus, ceterisque
 quae faciendae erant a Fratribus, se cum sibi commissis
 Deo commendans, pridie Kal. * Octobris in pace
 sanctum spiritum emisit.

35 Igitur ille, electus ab universis, ad Imperato-
 rem venit, sed promissa non percepit, dato ab Impe-
 ratore Episcopatu Capellano suo Gebhardo. Huic
 iste fideliter committitur; & quamvis ab eo hono-
 rabiliter habetur, tamen quia bonum & malum non
 sunt nisi ad aliquid, non longum tempus cum eo, ob
 morum suorum inaequalitatem, versatur. Adhuc
 namque Henrico, tunc adhuc Duci, & propter ca-
 stitatem mentis & corporis ei in omnibus compla-
 cuit; & usque ad hunc diem quem praefatus sum,
 malis moleste, & bonis acceptae, perditus & pernox
 ei servivit; sua omnia specialius sic impendere sara-

B gens, ut & Deo placeret & hominibus. Quapro-
 pter in eo completur a Rege, sancti viri amore ab eo
 unice dilecti (quippe qui nutritor ipso Regis extitit)
 veridicum vaticinium; decursis tum, ut ipse
 Dominus Tagmo sepe mihi retulit, decem annorum
 curriculis; qui carissimum sibi Dominum Regem
 & Reginam ceterosque suos multiplicibus mune-
 ribus, ut par erat, honorarat, nequaquam suae be-
 nignitati adhuc suppetentibus. Rex igitur, a Mag-

**al Wit-*
gantstein
& Wit-
gentstein
 deburg cum eodem ad castellum ipsius * Giviken-
 stein dictum pergens, omnia quae ibidem a Givilha-
 rio collecta sunt perspexit singulariter, & hac esse
 superflua restatur. Dehinc Merseburg, diu Pastore
 viduatam, consolationis gratia adiens, eandem pri-

qui cum
fecit con-
secrari 2
Februarii
C stinis honoribus restituere quam maxime conatur.
 Ibi tum Tagmo venerandus, quarto Nonas Februa-
 rii Hypapante Domini, id est obviacione iusti Sym-
 eonis, accepta ab Hilderico Antistite licentia, qui
 primus in ordine horum Fratrum fuit, a Willigiso
 Moguntino Archiepiscopo consecratus est, praesente
 Rege & Romanae Sedis Legato, ceterisque Episco-
 pis ad hac faventibus. Et quia is, ut scriptura ejus
 testatur (ab solo ordinandus Apostolico hunc vene-
 re propter instantem necessitatem non potuit, ibidem
 (id est in Merseburg) sacri Christmatis delibutione,
 tertium numerum implevit, id est factus est Magde-
 burgensis Archiepiscopus tertius, & VValthardo omnem
 Episcopatum post se commisit: Rex autem . . .
 quidquid a carissimo Tagmone poscebat, bonae vo-
 luntatis abundantia hoc largiente, percipiebat, in
 favorem Episcopii Merseburgensis.

Idem
Tagmo
an. 1012
infirmus
est;
36 Anno MXXII, completis (inquit idem Dithma-
 rus, lib. 6 post medium) in Orientali Francia omni-
 bus utilitatibus, Rex Merseburgensem civitatem
 invisit, & ibi sanctam Pentecosten celebravit. In
 primo mane Dominicae diei, qua Spiritus sanctus
 Apostolos implevit, Episcopus Tagmo infirmari
 cepit, & ea die Missam canere non potuit. Tunc
 ego indignus huic officio iussus sum succedere.
 Postera die ad modicum Archiantistes convalevit,
 & ad Regem ambulans nimis semetipsum fatigavit,
 & post in tantum tardatur, ut per se numquam ali-
 quid facere potuisset. Accersito vero ad eum fratre
 meo Sigefrido, novae Corbeiae modo Abbate, ac

**al Hen-*
rico
& Hen-
rico
& Regem
extremam
allucinat;
 Praxide * Horico, ipsius tuam Confessionem fecit,
 & indulgentiam ab eis accepit. In quinta vero fe-
 ria cum jam voluisset discedere, ad caminatum Re-
 gis suo solio portatur, & elevato pileo a capite, le-
 do jacentem Regem alloquitur: Graciam condignas,

Domine mi carissime, referat tibi omnipotens Deus, D
 de omni misericordia & gratia, quibus me peregrini-
 um hominem consolatus es; & de tua benignita-
 ti, ob recompensationem earum, in caelesti Jerusa-
 lem praemium, quod ipse suis dilectoribus ineffabi-
 le praeparavit: me enim amodo viventem non es
 visurus, quia jam, ut spero, viam universae carnis
 sum ingressurus. Vale igitur, Domine carissime:
 vale in Domino.

37 Inde ad ecclesiam veniens, Missam audit, &
 praesentesque benedixit; Tum portatur ad navim,
 in qua ad Givikenstein deductus est: & in die Do-
 minica juxta urbem suam, * Spozini vocatam, na-
 vigio venit. In secunda autem feria, in ipso itinere, itni. obit
 cum jam penes defecisset, VValthardum ad se vocavit 9 Jun.

Prapostum; ejusque fidei se suosque committens,
 quinto Idus Junii, non obiit; sed ad Christum, quem
 semper dilexit, letus abiit. Fit oratio a Confratri-
 bus, cum intermixtis fletibus; & Bodo Miles ad
 Regem, ut hac ei indicaret, mittitur. Corpus au-
 tem Archiepiscopi ad Fratham ipso die venit, & ibi
 cum Sacerdotibus vestimentis praeparatum ad Se-
 dem suam transfertur, & cum ingenti tristitia ab
 omnibus suscipitur. Ego autem hac omnia in Mer-
 seburg sero comperiens, in ipso depositionis die, or-
 to jam sole, adveni. Cumque in majori ecclesia,
 pauca orationis verba effudissem; veni in refecto-
 rium, ubi Praepositus cum universis Fratribus &
 Militibus sedens, de electione tractabant. In quo-
 rum praesentia ego stans, multum flebam, vehe-
 menti dolore commotus: & salutaris omnibus, con-
 sedi; & quid ab iis esset dispositum, exquisivi.

§ V. Brevis VValthardi Archiepiscopatus, ejusque
 encomia ex eodem Dithmaro.

38 **L**iberalis in Tagmone laudando Dithmarus, Suedano
 professor etiam fuit in successore Walthardo & suffra-
 commendando, qui ut eligeretur ipse imprimis fecerat. *ante*
Dithmaro;
 Cum enim, ut jam dictum, ille a collectis in Refe-
 ctorio Fratribus quaesisset, quid ab iis esset super ele-
 ctione dispositum; respondit ei Praepositus VValthardus;
 Misimus legatum nostrum ad Regem, qui mala
 quae nobis acciderunt ei indicet, & ejus voluntatem
 in rebus agendis inquirat. Ipse vero Rex Horicum
 Episcopum ad nos misit, ut electio a nobis non
 fiat, sed tamen unanimis consensus ex hoc ei indi-
 cetur: sed in his omnibus omnium praesentium pie-
 tas me, quamvis indignum, ad hoc decrevit, si
 Deus vult, & si Rex consentit. Cui sic protinus
 respondi: Sum unus ex iis qui hujus electionis & con-
 secrationis participes esse debent: & hoc ego vobis
 consilium do, & in quantum praevalero adjuvabo:
 Rex imperet, quod vult; vos autem, quod a Deo &
 antecessoribus Regis accepistis, videte ne perdati.
 Te igitur, Fr. VValtharde, ad Archiepiscopatum pri-
 mus eligo; non tua caritate, sed certa in te agnita
 omnium utilitate; & hoc praesentium mentem nunc
 singulariter scire desidero, te electum esse a Domi-
 no. Omnes itaque una voce responderunt, VValthar-
 dum nobis in Dominum & Archiantistitem omnes
 eligimus. His ita confectis ille surrexit, & profectus
 veniam petiit, divinam interpellans pietatem,
 ut hac nobis omnibus retribuere dignaretur. Tunc
 ego me inclinans, rogavi eum, per nomen Domini,
 & per amorem verae fraternitatis, ut Ecclesiae meae
 admodum spoliatae, parochiam sibi injuste adperi-
 nentem, si ad hunc honorem perveniret, aut mihi
 restitueret, aut sibi eam, cum aliis rebus inde ab-
 tractis, Sacramentis firmare voluisset. Hoc ergo
 mihi in praesentia omnium firmiter promissa.

A 39 Lassatus ab itinere Præsul Horicus interea dormiebat: Episcopus quoque Wigo veniens electionem nostram consolidavit. Mittitur itaque a nobis omnibus Redingus Custos ecclesie ad Regem, nuntians preces nostras, ut memor Domini & antiquæ promissionis, si umquam sic accidisset, familiam S. Mauricii, orbatam & nimis tristem, tanto Patre consolari voluisset. Sonante Prima Horicus Antistes evigilat, & Missam pro Defunctis cantavit: post Evangelium autem presentibus innouit, ad quod eum Rex huc miserit, & defuncto Archipræsuli Absolutionem nobiscum fecit, & ab omnibus fieri postulavit: tertia enim dies depositionis ejus fuit, quæ cum septima atque trigesima in uniuscujusque fidelis exitu est memoriter, ob mysterium in se continens, celebranda, id est ob fidem sanctissimæ Trinitatis; & septiformem sancti Spiritus gratiam. Dehinc corpus benedictum usque ad locum sepulcri carmine & planctu deferunt; & positum est in Occidentali parte, in choro ante cryptam, quam ipse fecit & consecravit, & in qua se, quamdiu vixit, coram altari fecit sepeliri, & ubi lacrymabiles orationes sæpe effudit. Sed Walthardus locum hunc, in quo nunc pausat, quia non erat dedicatus; animæ salubrem, & cunctis introeuntibus conspicabilem, dilecto suo Seniori providit.

B 40 Quia igitur Beati omnes virtutibus suis cum Christo vivunt, & in sæculo scriptis; operæ pretium esse videtur tanti Patris inclitam conversationem silentio non tegere, sed veritatis luce omnibus innotescere. Erat hic justus & timoratus, & miræ caritatis: largus, fidelis, castus, mitis, prudens & stabilis: Canonicus quidem habitu, sed verus Monachus in omni conversatione sua. Vicia omnium ob meliorationem asperere increpabat, bona quæque laudans. Non fuit apud modernos ullus Pastor, qui Fratribus suis familiarior esset: eos ante omnia amabat; memorabatur ubique eorum in bonum; & eos coram Rege, & Principibus, & universis populis, laus & exterius semper laudavit. In primo Ordinationis suæ anno, templum Domino ædificare cepit. Presbyteris & Diaconibus vestitum suum, octo cyclis; Subdiaconibus & Infantibus, quatuor adauxit. Omni die, nisi infirmitas impediret, Missam & Psalterium cantavit: & quia ob lassitudinem jejunare non potuit, eleemosynarum multitudine hoc redemit. La vigiliis supra modum laborabat: ac quia, ob infirmitatem dentium, parum manducare potuit, potu licet mediocri facile satiabatur. Nobiles genere & moribus amavit; ignobiles autem non contempsit, sed in familiaritate non habuit. Cultores Christi dilexit; contemptores ejus justo odio persequabatur. Omnia sibi divinitus commissa studiose excolebat & lucrari contendebat. Antequam divinum Officium perageret, severe se agebat: quo peracto omnibus hilarem se præbebat, & sæpe cum suis Kyrie eleison canebat. Nequeo certe enumerare quantum pietatis & misericordiar, meæ parvitati impendit: hoc unum scio, quod numquam digna retributione de iis ejus largitati respondi. Harneburg, & Frasan, & Protine urbes, cum curte quadam quæ Edicoris Comitibus fuit, suæ Ecclesie acquisivit. Apparatum Episcopalem, satis egregium & abundantem, congregavit. Octo annos & quatuor menses & octo dies, columna Ecclesie sedit; cadens, ut dixi, præsentialiter; sed invisibili templo Domini translatus, manet perpetualiter. Eodem die * Wungerus, Pothanienfis cœnobii Pastor, Coepiscopus & Suffraganeus ejus, tricesimo Ordinationis suæ anno, obiit. Hæc itaque dicta sufficiant: de quo prius cepti, loqui aggrediar.

C 41 Redingus ad Regem veniens, legationem suam

suppliciter proferit; & quamvis ardue, tamen desiderata impetrans, per legatum, Walthardum (in exequiis dilecti Senioris studiosum, & jam viginti talenta argenti, Thiderico nepoti meo in eleemosynam excepto victu largientem) vocat: ego quoque vocatus, proficiscebam cum eo. In sabbato ergo Gronau sero venimus; & in præsentiam Regis venientes, benigne suscipiebamur. Rex paucis locutus, ad hospitium nos ire permisit: extra urbem namque hospitati sumus, juxta lucum, ubi nunc est ecclesia S. Alexandri Martyris. Crastino die Dominica fuit, & solennitas pretiosi Martyris Viti pueri, Saxoniarum Patroni, qui in nova Corbeja requiescit: ego quoque summo mane Missam de eo cum Fratribus meis cantavi. Post quam Missam in urbem vocati, venimus, & usque ad caminatum Regis ivimus: ubi solus Walthardus intromittitur, & ibi usque ad Tertiam soli colloquebantur. Cum ecce Walthardus Egressus, anulum manu gestabat; & nobis ostendens, inquit: Ecce pignus, indicium futuræ dignitatis, pie mihi promissæ. Itaque in præsentiam Regis omnes intromittimur; & judicio ejus, ipso eum primo laudante, eundem in Dominum eligimus: & probissimi quique aspirabant. Continuo Pastoralem Virgam Rex ei tradidit: & post sacramenta Regis dignitati exhibita, ad ecclesiam ducitur, quam a Rege constructam Antecessor suus consecraverat, & laus Christi a presentibus canitur

42 Proximo sabbato Walthardum Archipræsulem Arnulfus Episcopus jussu Regis inthronizavit, & utrique honorifice & cum magna jucunditate suscepti sunt. Postera vero die unctus est ab eodem venerabili Misnensis Ecclesie tertio Episcopo, cum adjutorio Coepiscoporum Wigonis, Hildivardi, Horici & mei, iis multum inferioris; Arnolfus quoque Præsul nos adjuvit. Secunda feria omnes cum caritate magna abivimus: fuerat enim vigilia S. Joannis Baptistæ. Rodingus vero ab Archiepiscopo Præpositus, communi Fratrum electione, constituitur. In die sancto ad montem cum solito honore ductus a me & Fratre meo Sigefrido, S. Viti Monacho, suscipitur. Ibi tum Missam cantans, populos verbo doctrinæ instituit: ab Abbate autem rogatus, ut ibi caritatem susceperet; ob turbam, sibi adhaerentem, omisit. Fuit in Nativitate Apostolorum in Sede sua, & sibi commissos salubriter admonuit. Interem a nuntiis Bolislavi, Polonia Ducis, S. Henrici, ut hic appellatur, generi, id est, affinis, quia sororem S. Cunigunde Regine uxorem habebat, contra quem cum exercitu ire Rex decreverat; Bolislavi, inquam, nuntiis Archiepiscopus rogatus, Zicianæ gratia faciendæ pacis venit; & ibi magnifico susceptus, duas tantum noctes mansit: sed nil ibi proficiens magnis muneribus honoratus revertitur. Affuit mox expeditionis indictæ statuta dies, id est nona Kal. Augusti, juxta locum qui * Zribenz dicitur convenimus; & sic sursum, usque prope Belgori, ascendimus. Tum visum est Principibus, non esse bonum perfici nostrum, sed optimis prædiis Marchiam firmare.

43 Insequenti nocte Archiepiscopus capite nimis infirmatur: cumque ad eum mane venissem, diu eum in tentorio tardantem expectavi. Egressus tandem, queritur mihi, se multum ægrotasse: promisit autem se ad Reginam, Merseburg tum manentem, venire, & mo ibi allocuturum. Tunc ego adcessi. Et primum quidem recusans; camen quia inventio Protomartyris Christi erat & dies Dominica, Missam cantavit, pro dolor! ultimam. Quinta feria ego Merseburg veniens, dum me cum Fratribus meis adventui ejus præpararem; audiui ab

AUCT.
D. P.

Walthardus
Regi refertur

ab eo rogatus
fuit

B

et ejusdem
jussu
consecratus
est

audet ipse
reconsiliare
Bolislavum
Poloniae
Ducem

* al. Tribenz.

Max 23
Julii in
firmatus

AUGT. internuntius quod ille Givikanstein, male habens, curru adveheretur. Prima die ego eo equitans veni, & Bernwardum Hildinshemensem Episcopum, causa benedictionis, & ejus peritus fuit gratia curationis, accitum reperi, & Frithericum fratrem Dedi Comitis. Cumque introissem, Archiepiscopus in solio suo sedebat, & me caritative suscipiebat; & suos pedes a tumore solito relaxatos videns, dolebat: quia dum hi turgebant, venter suus levius habebat. Mihi quoque adstanti intimavit, quia si hoc periculum sanus evalisset, nullus amicorum mihi eo fidelior esse potuisset. Mansi tunc ibi usque ad vesperam, & tum invitatus redii, quia in crastino Vigilia Christi athletæ Laurentii erat, cujus festivitas Dominica die instabat: qua cum ego populis advenientibus pauca prædicarem, ab omnibus pro infirmo Archiepiscopo orationem fieri supplicem postulavi.

44 Tertia feria ante Primam ad eum redii; & ibi Eidum Episcopum, multum pro eo in oratione laborantem, inveni: cumque caminatum, qua ille jacebat, ingressus essem, nec loquentem audiui, nec aliquem bene noscentem eum vidi. Eo adhuc

R vivente, Arnulfus & Hildevardus, cum Meinverco & Horico Coepiscopi cum visitavere. Hi eum pariter benedictes, & indulgentiam facientes, eum Christo commendaverunt: ego autem peccator unxi eum Oleo sanctificato in locis maxime dolentibus. Jaromirus quoque Dux affuit, quem frater suus Orhelricus atque satellites, totius debiti immemor, in Sancto sabbato Dominicæ resurrectionis proximæ, a regno Bohemiorum expulit; & ad Boleslaum, quem, etsi amicum sibi consanguinitate, tamen pro hoste hætenus habuit, in persecutione fugam petere compulit. Hic quia Archiepiscopum, cunctis laborantibus satis misericordem esse sciebat; sperans ejus incolumitatem, ad impetrandam Regis gratiam, intercessionem ejus quærebat: & cum hunc jam defecisse videret; dextera ejus se committi, & per eam nobis, lacrymis profusis postulabat. Sed Archipræful, cum jam ei finis adesset, nescio quid videns ad lavam, signo Crucis se potenti munivit dextera: & aversus corpore & vultu, quasi ploraturus, faciem contraxit, & statim lætus remisit.

C **45** Hoc ego considerans, præ tristitia egredior. Interea præsentis, eum semianimum videntes, a lecto levaverunt, & tapetio superposuerunt. Accensis vero luminaribus, ego intro vocabar: & eum, Stola indutum, in agone laborantem vidi: cujus pectori Crux sancta superposita fuit; & in manibus cinerem, & subtus cilicium habebat, ut Eidus Episcopus monstrabat. Cumque sol die mediante declinaret, cum incenso sibi adhibito pridie Idus Augusti, anima ejus transiit ad Creatorem suum, unde erat, relinquens quod non erat. Orantibus igitur & psallentibus cunctis præsentibus cum fletu, ego infelix pro debito eos non adjuvi. Quid vero in animo mihi tunc obviaverit, non possum cuiquam fidelium prodere; sed hoc tantum mecum exoret, ut Dominus, cui nullum later secretum, neque illi neque mihi hoc imputet. Post hæc, solutis visceribus intra caminatum, & sepultis in ecclesia, corpus præparatur, & sancto altari præsentatur. Ibi cum facta pro defunctis memoria, nos ibi cantavimus, & corpus eo die usque ad Conice prosequimur, & in via plangens familia, sit obvia.

46 Crastino, cum ad villam, monti S. Joannis proximam, venissemus; Clerus omnis flens adfuit, & Judæorum synagoga; & orphanorum, quorum erat pater, multitudo magna convenit, dolorem

cordis lacrymando manifestans. Nos vero in ecclesia majorem cum funere intrantes, amici cum heredibus omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt.

Quis tunc non fletet, cum tristitia tanta videret? **Regi** Omnis autem hæc querimonia novo damno non æquabatur. Nos igitur Fratres omnes ad Capitulum convenientes, nepotem meum, excepto quodam Benno, ne, elegimus; non hoc ob juventutem ejus impleri posse sperantes, sed pro conservandæ electionis gratia, & caritate Archiepiscopi Thagmonis hoc maxime facientes. Vespere autem jam facto Arnulfus Episcopus venit, aspirans nobis quibuscumque bonis valuit. Postera die renovata electione corpus Archipræfulis tumulatur, ad dexteram Antecessoris sui in Australi absida, in Vigilia Assumptionis S. Mariæ. Hæc omnia ut Regina primum comperit, per Gezonem pincernam suam; Regi, juxta Metensem urbem cum exercitu sedenti, nuntiavit: qui vehementer ea admiratus, & qualiter se nostræ res haberent, inquirens & audiens; per eundem ut regnum ipsa procuraret, usque ad suum adventum, celeriter ei demandavit.

47 Hætenus Dithmarus: cujus Historiam si habuisset is qui tunc continuabat Chronicon nostrum, de quo supra; uti paulo post illam habuit alius Continuator; plura haud dubie addere voluisset, de morte Thagmonis, & Walchardi electione atque obitu: ubi nunc tato decentia nihil scripsi Magdeburgum spectans, nisi quod anno Domini MXX Wipertus Merseburgensis Episcopus obiit, cui Thietmarus successit. Item quod eodem anno Alskerus Abbas de cœnobio S. Joannis Baptiste Magdeburg, cui mox Sigefridus, frater prædicti Thietmari Episcopi successit, electus de eadem Congregatione. Et Anno Domini MXXII Walthardus, Magdeburgensis Archiepiscopus, extrema sortitus est, cum Domino feliciter regnaturus. Vixit autem post obitum Thagmonis Antistitis ter trino hebdomadarum numero, & nocte una; sedit vero in Episcopatu VII septimanis noctesque binas, trinum & unum Deum ore prædicando, unctus Spiritu sancto, pacem in invicem... in dilectione Dei & proximi præparando. **Ac postea.** Hoc etiam anno inchoatum est fundamentum ecclesiæ S. Joannis Baptiste, in suburbio Parthenopolitana civitatis a Domino Sigefrido Abbate, anno XV Ordinationis suæ. Nec plura ibi de his. Dithmarus vero sic pergit.

48 Epitaphium Archipræfulis, non aliquo lapide, sed memori corde imprimendum, Lector, audi. Walthardus, quamvis Potestas dura interpretatur, severus in aperto, mitissimus in occulto sentiebatur. Homo fuit temperatus, bene morigeratus: gemina pollebat dilectione, summa florebat religione. Creber in vigiliis, orabat in lacrymis: largus eleemosynis, opem ferebat miseris. His honoratus virtutibus, Regi placebat & Primatibus: ab hoc amabatur, ab illis venerabatur. Hunc suus Prædecessor benedictione & solo præcellebat nomine. Ecclesiæ suæ in omnibus propugnator erat fortissimus. Sine omni jactantia vicinis suis impendit plurima. Me audiente juravit, & pro vero affirmavit quod non per ambitionem hunc expetisset honorem; sed ob utilitatem Ecclesiæ laborantis, & jam pene deficientis. Scio, dixit, me esse immeritum, hoc suscipere officium. Sunt hi duo Fratres, quos libenter elegissem, si sic ullo modo fieri potuissis scissem. Justus & tenax propositi vir iste fuit sui. Laudare se ab aliis non appetebat, nec aliis ipse detrahebat. Genealogiam duxit ex nobilissimis natalibus, quam extollebat bonis moribus. Ejus pater Erp dicebatur, qui vita laudabili decorabatur, carus omnibus suis contemporaneis. Mater ejus, Amulradis

*Thagmonis
Dithmarus*

*Regi
apud Me-
tas agens
ii VVat-
thardi
mors mon-
statur.*

*E
Dithmarus
an.
1009 fa-
lus Epi-
scopus*

*Epita-
phium
scribit
VVat-
thardus*

*corpus
magno
cum ludis
Magde-
burgi ex-
cipitur*

A randis nomine, & castitate florens & bono opere bona fama alias præibat matronas.

*diuina
reflatur
ejus Epi-
scoptum,
sed bre-
uiter.*
49 Prædicto Archiepiscopo antea dictum in som-
nis erat, quod Archiepiscopatum in Magdeburg
percipere, & modicum tempus possidere deberet.
Et in hoc anno, quo hoc impleri debuit cuidam
venerabili matronæ mater suæ, jam defunctæ, per
visum apparuit. Quæ cum ab ea salutaretur, &
quomodo se haberet interrogaretur; respondit, Be-
ne; & adjecit: Numquid scis, quod Archiepiscopus
noster Tagmo de hoc sæculo migrare, & Walthar-
dus ei succedere debet? Non autem aliquantulum
hic est regnaturus, sed ultimo examine inter ju-
dicantes est confessurus. Ab ipso enim in cælis est
tabula ex argento, pene perfecta: qua velocius
completa, ab aspectu hominum est auferendus,

*ipsamque
sua mortis
prædictum
fuisse.*
præmia digna percepturus. Ipse vero, ut soror ejus
laica mihi retulit (alteram enim habuit Sanctimo-
nialem) id ipsum præsciens, vocavit eam ad se,
dicens: Recordaris, soror, quod olim mihi promi-
sisti, si hereditati meæ umquam succederes, ut præ-
dium, quod in * Olfestede habeo, pro animæ
meæ remedio S. Mauritio traderes? Cui hæc omnia

** Olfest-
ledi*
B profitenti, & digito (ut ipse petiit) confirmanti,
flens respondit: Mihi non licet jam vivere: tu au-
tem fac ut dixisti: & pro certo scias, quod vobis
sororibus meis de residuis nihil abalienabo. Sciebat
itaque hæc compleri debere: sed prolixius tempus
speravit. Viginti octo annis Præpositus erat, quod
officium præ omnibus suis contemporaneis honori-
fice tenebat.

*Ejus
aliis qui
disceden-
tibus, bene
curatum.*
50 Sarcophagum ingens, ad includendas San-
ctorum Reliquias, de argento fecit. Ecclesiam ro-
tundam, post incendium civitatis dilapsam, a fun-
damento erexit; & ibidem Canonorum Congre-
gationem facere proposuit, & his prædia de suis
propriis dare voluit. Non fuit verbosus: sed con-
scientiæ secreto congruis temporibus, aperienda
contextit. Hoc solum præ omnibus querebatur, quod
Ecclesias & Clerum non benedixit; de Pallio vero
nil doluit. Maximam librorum copiam & Sacerdo-
talem apparatus, cum plurimis secularia respicien-
tibus, contraxit: quæ omnia, in subitaneo ejus fi-
ne, multorum inutilium manus distraxerunt: se-
debat enim tantum septem hebdomadas & dies
duos. Hæc ideo dixi, ut de celeri ejus obitu nec pa-
lam, nec in occulto ullus miretur, vel suo speciali

C delicto hoc evenisse arbitretur: multi enim ante
eum triginta annos & amplius sedebant, qui nec hic
nec in futuro tanti meriti erant. Vix his qui in hac
peregrinatione diu vivunt, & tempus suum male
operando perdunt: at contra bene illis est, quidies
sibi concessos tanta sollicitudine in Christi servicio
ducunt. Male operantes quippe longæva vita pœ-
nas sibi augent: e contra autem quibus abbreviatur
præsens vita, si sunt mali, admissa cito luunt: bo-
ni autem omnes, etsi corporaliter non æque hic de-
gant, una tamen felicitate gaudent. Non autem il-
le solus tam parvo tempore sedit: legimus enim
Tertullinum a S. Stephano Papa, Presbyterii di-
gnitatem; & post quatuor dies, ob amorem Christi
constantiamque fidei, martyrium a tyranno susce-
pisse; & in utroque ordine semper manebit. Ille
quidem peccata hic luit, & in brevi pro laboribus
justis bravium a Deo recepit: & hoc ita esse multis
illico manifestum est.

*sui appa-
uisse
O. H. 18*
51 Hæc autem omnia enarrare prælongum est:
sed de his qualiter mihi acciderit. (Deum testor, quia
non mentior) explicabo. Fui ego in præsidio Mil-
itæ, & in Natali Apostolorum Symonis & Judæ,
post Matutinos, apparuit mihi ille venerandus.

Junii Tomus I.

Cumque eum mortuum bene reminiscerer, proti-
nus inquisivi, quomodo se res ejus haberent. Ad D.P.
hæc ille, inquit: In pœnis pro qualitate meritisue-
ram, quas omnes prius jam superavi. Et ego op-
pido gavisus, inquam: Licet mihi campanas sona-
re, & populos ad laudem Dei accendere? Ille re-
spondit. Licet bene: quia verum est. Et ego am-
plius in loquendo progressus, dixi: Estne vobis no-
tum, quod multorum susurrante mens Regis a
vobis alienata est, eo quod post Ordinationem ve-
stram contra eum multa operari studueritis? ille
vero respondit: Credite mihi obsecro, credite (ver-
bum ingeminans) quia de hac re omnino inculpa-
bilis existo: Cumque eum percunctari vellem, cur
tam cito obiit, evigilavi, & hoc scire mihi non li-
cuit. Post a quibusdam religiosis & veracibus didi-
ci, quod hic in commemoratione omnium Sancto-
rum divinis obtutibus clementer præsentari mere-
retur. Omnia quæ de illo dixi, non ob specialem
aliquam sui dilectionem protuli: quia verum est,
quod ante benedictionem suam mediocriter me di-
lexit; & ob defensionem Ecclesiæ suæ, multa meæ
impedivit. Veritatis gratia & ob vitiationem oppro-
brii secuturi, hæc locutus sum: minoratamenquam
fuerint, quia nullum post se meliorem reliquit.

§ VI. Aliorum Archiepiscoporum successio,
usque ad S. Norbertum & ultra, ex
nostro Ms.

52 **P**ost tam longam digressionem revertitur ad
Magdeburgensem Præsulum successionem Dist-
marus, haud ultra proximam Ordinationem pro-
gressurus, hoc modo: Post ejus (Walibardi scilicet)
sepulturam, Horicus Episcopus, ex nostra parte
ad Regem cum electione mittitur: cui ego episto-
lam, Ecclesiæ meæ detrimento inscriptam, & Re-
gis clementiam admonentem commisi. . . . Rex in-
terea ab expeditione Occidentali reversus, Gero-
nem suum Capellanum in vacuum [thronum] po-
nere conatur. Huic Præsul Horicus occurrens; &
ei legationem suam aperiens, non exauditur. Thi-
dericus nepos meus ad Gronam vocatus venit, &
Rege per manus suscipitur, & in vice Geronis
deinceps habetur. In Natali S. Matthæi Apostoli
Sehulsen venit: & ego accedens, cum jam tempus
esset, admonui eum coram omnibus assidentibus
ut aliquid de parochia mea & aliis rebus injuste
ablatis, ante constitutionem Archiepiscopalis, cum eo
tractare voluisset. Me itaque ejus firmæ fidei com-
misit; ut cum iustitia, aut cum alio salubri consi-
lio hæc finirentur. Postera die Rex ad Magdeburg
veniens, in refectorio Fratrum nos omnes conve-
nire fecit. Hic ergo Regis petitione, salva impo-
sterum electione, Gero communiter eligitur. Ita-
que in ecclesia se primum altari tradens, & com-
muni Fratrū decem manus acquirens, Baculum
a Rege Pastoralem accepit. Mox vero inthroniza-
tus, ab Eido Episcopo unctus est, nobis ceteris
Coepiscopis eum adjuvantibus. Thezorum festi-
vitas Martyrum ibi a Rege celebratur, & post ab
Archiepiscopo cum suis omnibus magnis muneribus
honoratur.

53 His ex sexto libro Chronici Distmariani re-
lati, quod ultra addam de rebus Magdeburgensium
Archiepiscoporum nihil invenio, licet adhuc sequantur gloria re-
libri duo: nisi quod libro VII ubi describitur mors san-
ctæ Irmingardis cujusdam, in ecclesia rotunda mi-
nistrantis, ea diebus pridie quam carnis debitum
persolveret (persolvit autem xi kal. Junii) in ex-
cussu mentis efflata, & in præsentiam sanctæ Dei

liii a

geni-

- AUCT. genitricis delata: ubi Tagmonem & Waltherum
D.P. & Eidum, Misnensem Præfulem venerandum, ma-
gno lucentes honore sibi indulgere promeruit. Ea-
dem istidem verbis, adeoque ex eodem unde Dithmarus
obitus
an. 1019: acceptis fonte, leguntur in nostro Ms. Chronico, quod
qui continuavit, annum MXIX sic conclusit. Piz me-
moriz Thietmarus, Merseburgensis Episcopus mi-
gravit ad Christum: cui Bruno successit. Vitam, pau-
lo post obitum scriptam allegat Vossius in libro de Scri-
ptoribus Latinis, quam opera pretium foret habere pro
adornanda nova pulcherrima istius Chronici, cuius hic
specimina dedimus editione. Cetera porro Geronis Ar-
chiepiscopi accepti ex Ms. nostro, auctoris tunc viventis,
et quotannis res ut gerebantur scribentis: sic enim ait
ad finem anni MXXII; Regali in presentia, inter ge-
minos Præfules Geronem videlicet & Arnulfum, ne-
fanda omnique ævo execranda oritur seditio: ideo ne-
fanda, quia periculosa: ideo periculosa, quia non pe-
ritura, sed (ut vereor) illos perditura, amborumque
nece perdurabit expectatura, quæ plura sonant aucto-
rem ipso anno scribentem. Talis autem sic progreditur.
- 34 Anno MXXIII, Gero Archiepiscopus Mag-
deburgensis, multis confectus doloribus x kal.
Novembris seculo moriens, sed Christo vivens mi-
gravit. Hic cum consilio fidelium suorum, com-
mutavit Xenodochium, quod primus Otto constru-
xerat in villa quæ dicitur Rochardestorp; & facto
infra urbem monasterio, in honore sanctissimæ Dei
genitricis Mariæ, eadem prædia, unde prius Chri-
sti militibus, scilicet egentibus, necessaria præbe-
bantur, cum aliis bonis, pretio proprio acquisitis,
eidem ecclesiæ contulit, & Præposituram ibi con-
stituit. Aliam præterea ecclesiam in honore B.
Joannis Evangelistæ construxit & dedicavit: Ca-
nonicisque ibidem Deo servantibus de sua proprie-
tate, unde sufficiens illis victus & vestitus esset,
deputavit, & statum loci cum illius ecclesiæ hono-
rifice amplificavit. Muros nihilominus urbis, quos
Otto Pius Imperator imperfectos reliquit, hic con-
summavit. Domum etiam S. Mauricii, cum va-
riis ornamentis & ædificiis Episcopi, renovavit:
& omnia in sua diocesi, tam exterius quam in-
terius meliorando rejecit. Decessit autem in villa
Vaddarroth, in parochia Halverstadtensi, relinquens
posteris plurima suæ industriæ monumenta. Ex hac
in Ms. nostro longum de Magdeburgo silentium, nec
verbum ibi ullum de Hunerido, alibi Menfrido,
quem Strevesdorffius ex Wirtzburgensi monasterio assump-
tum, obiisse ait anno MLI, i. Martii: nihil etiam de
ejus successore, quem idem Strevesdorffius ex eodem
Wirtzburgensi monasterio postulatam ait, & Wifrido
eamdem dignitatem ambientem prælatum; nisi hoc tan-
tum: Anno Domini MLXIII....Eggilhardus Mag-
deburgensis Archiepiscopus obiit: pro quo constitui-
tur VVezilo, qui & VVernherus, frater Anno-
nis Colonienſis Archiepiscopi, de quo postea ad
annum MLXXVIII ibidem lego: Henricus Rex pro-
peranti contra se cum valida manu Rudolfo, in
schismate contra ipsum electo, juxta Strovvi occur-
rit, initoque bello non pauci utraque parte ster-
muntur, atque incerta sit victoria. Ubi a vulga-
ribus hominibus VVecil, Magdeburgensis Archi-
episcopus, a parte Catholica pro Rudolfo stans, in
fuga occiditur. Strevesdorffius addit, vi Augusti
juxta Annales Mss. ut ait, & successorem nominat
Hardricum sive Hardericum; in Ms. nostro appella-
tum Hardvrigum.
- 35 Hardvrigus ipse in eodem Ms. nostro ad anni
MLXXXII factum legitur, assistentibus ei Godescalco
& Giffredo Episcopis, monasterium S. Joannis
Baptistæ, in suburbio Magdeburg civitatis, con-
secrasse. Ibidem ad annum MLXXXV in conventu D
Priscipum, qui xlii kal. Februarii, apud Pereſtad
Thuringiæ villam convenerant, ad discutiendam
tam immortalem controversiam (qualis emerſerat inter
Gregorium Papam VII & Antipapam) dicitur etiam ad-
fuisse: cum aliis septem Archiepiscopis & Episcopis, qui
a Gregorio stabant, nempe Oſtunſi, Juvavienſi, Hildeshe-
menſi, Halverſtadenſi, Virdunienſi, Merſeburgienſi, Ci-
ceſi, Miſnenſi, & Paterbrunnenſi designato; annu-
tatur ſecundo loco Haſſevich Magdeburgienſis, imprope-
rium Chriſti theſauris Ægyptiorum præferens: quod
et reſpoſa monſtravit, quando pro deſertione tertii Pon-
tificis Romani, e ſua Sede profuſus fuit. Ad hoc deſecio-
nem ad excommunicatum Henricum tota ſere Saxonia; ad
hanc ille venit circa æſtatem, & caſtris poſitis juxta
Magdeburg in pratis virentibus, cum Optimitibus
ſuis intravit urbem, ibique ſuſceptus eſt regio more.
Sed quia propter metum ipſius advenientis Archi-
epiſcopus Hardvrigus cum Halverſtadenſi Epſcopo
& Hermannſo Rege ad Danos abierat, ſicut prius
animo conceperat; Henricus in locum illius Hart-
vvigum, Abbatem Hertzſeldenſem, ſubſtituit: &
pro Burchardo Halverſtadenſi, Amizonem ejusdem
Eccleſiæ Canonicum. Non ergo obiit ut apud Streves-
dorffium legitur anno 1078: ſed forte hypothetice hic Hart-
vrigus eſt, pro 1087; neque enim de ipſo, verosimiliter
in Dania mortuo, ſed de Synonymo ejus intruſo atque
ſchiſmatico intellexerim, quod habetur in noſtro Ms.
ad annum MCLIII. Hartvvigus Magadaburgienſis Ar-
chiepiſcopus obiit ſubitanea morte: cujus inteſtina
apud S. Joannem, reliquum corpus in eccleſia S.
Mauricii ſepelitur.
- 36 Huic ſucceſſit Henricus, eodem anno electus
a Clero & populo, Strevesdorffius Catholice electum
ait, cum Henrico excommunicato vel auctoritas vel
vires deſeciſſet. Probat ille omnino; ſed cum Chroni-
con noſtrum ad annum MCVI dicat de eo, quod voluit
Saxoniæ, propter quosdam Catholicos hoſtili ma-
nu invadere, ſed non potuit, quia filius cum dete-
ſtabatur, ſicut & cuncti fideles, quia denunciaba-
tur excommunicatus ab Apoſtolicis Gregorio, Ur-
bano & Paſchale. Illos autem Catholicos poſſumus
optinari Magdeburgenſes fuiſſe, qui Rege inconfulto
elegerant ſibi Henricum ipſum, eo delatum, poſtquam F
a Paderbornenſi Eccleſia fuerat per tyrannum ejusdem
ut ſcribit Strevesdorffius, qui tyrannus primum anno
MCMVII Leodio vii Idus Auguſti moritur & Spira
ſepelitur: anno vero mox ſequenti Henricus Magada-
burgienſis Epſcopus obiit; cui Adelgotus eodem
anno ſucceſſit. Adelgotum multis laudat Grantzius in
Metropoli lib. 5 cap. 32. Strevesdorffius deſunctum ait
anno MCMVIII, de quo nihil in noſtro Ms. uti neque de
ejus ſucceſſore, ſed ſolum quod anno MCMXXV Rukerus
(utique Adelgoto ſucceſſus) Archiepiſcopus Magada-
burgienſis obiit.
- 37 Anno mox ſequenti, Rukero ſuccedit Nor-
bertus in Sede Magadaburgienſi: de quo porro ad
annum MCMXXXII legitur, quod Lotbario Rege poſt Aſ-
ſumptionem S. Mariæ in Merzeburg celebratam in
Lombardiam tranſituro; quia Archiepiſcopus Co-
lonienſis deſuit, qui jure debet eſſe Cancellarius in
illis partibus, Norbertus Archiepiſcopus Magada-
burgienſis huic officio deputatus eſt. Tum additur
ad annum MCMXXVIII, quod in Commemoratione
S. Pauli Apoſtoli facta eſt commotio maxima ci-
vium in Magadaburg, contra Norbertum Archiepi-
ſcopum, eo quod majorem Eccleſiam, ſicut ſibi di-
ctum erat, pollutam nocturno tempore purificave-
rit. Creſcente itaque tumultu aſcendit in ſuperiora
antiquioris monaſterii cum Miſnenſi & Havelber-
genſi Epſcopi, & præpoſito majoris Monaſterii;
ibique

A ibique multum diu obsessus est; favientibus atque objurgantibus adversariis, quod altaria fregerit, & Reliquias Sanctorum furto abstulerit. Sed hunc divina gratia mirabiliter de insidiis eorum eripuit; & persistentes in malo excommunicans, eos sibi subjecit. Denique anno MCXXXIV Imperator celebravit Pentecosten in Merseburg, & in feria quarta ejusdem hebdomadae Norbertus Magdeburgensis Episcopus obiit: & in feria secunda sequentis hebdomadae in monasterio S. Mariz est sepultus. Festivitatem Apostolorum Petri & Pauli celebravit in Magadaburg Imperator: & Conradus ejusdem Ecclesie Canonicus, ipso Imperatore consentiente, generali electione Cleri & Populi Archiepiscopus constituitur. Hic S. Brunonis Episcopi ac Martyris (ut num. 73 dictum) ex fratre pronepos, anno MCXXXIX, post Pascha, cum Duce Henrico & aliis Principibus sibi auxiliantibus castrum Bernhardi Comitum Plozeke obsedit, cepit, destruxit. Appropinquante vero festivitate Assumptionis S. Mariz, idem Archiepiscopus, cum Duce & praedictis Principibus apud Cruciburg contra Regem (Conradum) convenit, qui Saxoniam hostiliter intrare ac devastare summis viribus conabatur. Ibi facta per interuentios conventionem, pax firmata est usque ad conditum tempus.

§ 8 Ac denique anno MCXLII obiit Conradus Magadaburgensis Archiepiscopus & succedit Fridericus in Archipresulatu, Custos majoris ecclesie & Praepositus Bivere. Hic anno MCXLV in Nativitate Domini magnam partem de allodio Domni Hartvici & matris ejus Richardis, datis beneficiis & copiosa pecunia, in proprietatem Magadaburgensis Ecclesie contrahens, magnum & gloriosum memoriale nominis sui posteris reliquit. Anno autem MCXLVIII circa festum S. Petri, divina inspiratione & Apostolicæ auctoritatis exhortatione, & multorum religiosorum admonitione, into federe inter Fredericum Archiepiscopum Magadaburgensem, & multos alios tam Episcopos quam Seculares Principes, qui enumerantur in Chronico, magna Christianæ militiæ multitudo contra paganos, versus aquilonem habitantes, assumpto signo vivificæ Crucis, exivit; ut eos aut Christianæ Religioni subderet, aut Deo auxiliante omnino deleteret Omnes igitur illi, cum maximo apparatu & comitatu & mirabili devotione, in diversis partibus terram paganorum ingressi sunt; & tota terra a facie eorum contremuit: & fere per tres menses peragrando omnia vastaverunt; civitates & oppida igni succenderunt; sanum etiam cum idolis, quod erat ante civitatem Malchon, cum ipsa civitate concremaverunt. Anno autem sequenti ipse, & quidam alii Principes Saxoniz, Polonicis Ducibus Boleslao & Misseconi, in Epiphania Domini occurrentes in Crusavvike, fœdus amicitiaz cum eis inierunt. Denique anno MCLIII obiit Fridericus Magadaburgensis Archiepiscopus.

§ 9 Friderico successisse dicitur Wigmannus, a Clizicensi seu Naumburgensi Episcopatu assumptus; de quo in Chronico nihil legitur, nisi quod anno MCLXVI Werra fuit inter Henricum Ducem & Wigmannum Archiepiscopum & ceteros Saxoniz Principes; & quod anno MCLXXIX Magdeburgensis Archiepiscopus, cum Principibus Orientis & Colonienſi Archiepiscopo, oppidum Haldesieve obsederunt: ubi discordia inter eos orta, ab obsidione inactè redierunt. Denique finit Chronicon in anno MCLXXXVIII his verbis: Magdeburgensis civitas, judicio Dei occulto, tamen justo, in Vigilia Pentecostes (tunc IV Junii) pene tota exusta est: ecclesia S. Mariz, ecclesia S. Sebastiani Martyris, cum parochiis & ca-

pellis XII exustæ sunt. Cladi autem isti Wigmanni AUCT. num superfuisse ait Krantzius usque ad XXV Augusti D.P. MEXCIII. Hoc incendio perisse crediderim, quidquid ibi scriptum habebatur de miraculis S. Norberti; sepulcrum quoque potuit fuisse corruptum, ac deinde in eam formam modumque reparatum, quo illud inventum est anno MDCXXV; quando etiam scriptum vel renovatum fuerit Epitaphium, quod apud Pagium, in Bibliotheca pagina 401, tale legitur: Norbertus Dei gratia sanctæ Magdeburgensis Ecclesie Episcopus, Ordinis Præmonstratensis Institutor, & hujus monasterii restaurator, sub hoc conditur marmore, Obiit anno Domini MCXXXIV, VI Junii.

§ VII. Titulus primatis Germaniz, quomodo, & quamdiu post S. Norberti obitum, Magdeburgensi accesserit.

60 **A**lbertus Krantzius, Collegii Hamburgensis Quærenti Decanus, anno MDCVI vita functus, in eo quod Metropolim inscriptis opere lib. 3 cap. 28, agens de Magdeburgensi Ecclesia, Quomodo, inquit, & unde consecuta sit, ut Primas dicatur Germaniz Archiepiscopus ejus, necdum comperi. Sciens tamen nonnullos Archiepiscopos illi non cedere honore (nam Saltsburgensis cum eo contendit de paritate, nec Archiepiscopi Electores illi cedunt locum) unde & in quo Primatum habeat, aliunde mihi ostendi velim? Ad hujus questionis discussionem, lubet a notioribus ac certioribus ascendere per gradus temporum. Ac primum Leo Papa X, in suo ad Albertum Brandenburgicum Brevis apud Strevesdorsium pag. 41, dato sub nota anni MDCVIII, illum renuntians S. R. E. Cardinalem: Tu, inquit, ex Moguntinensi, Elector Imperii; & Magdeburgensi Ecclesie, Germaniz Primas, in Ecclesia & agro Domini magnus & dives eras. Anno MCCCXLVII, Joannes Merseburgensis Episcopus, scribens venerabilibus viris Dominis Rectori, Magistris, & Doctoribus almæ Universitatis Studii Leipizensis, apud eundem Strevesdorsium pag. 37, & declarans quod se pro D. Nicolao tunc Papa declaraverit, quemadmodum & Principes ceteri tam spirituales quam seculares; Ita, inquit Reverendissimus in Christo Pater & Dominus noster, D. Fredericus Archiepiscopus Magdeburgensis ac Primas Germaniz, qui noster Metropolitanus existit, se cum suo Clero prædicto Domino nostro Papæ Nicolao declaravit.

61 Senior etiam illo Theodoricus a Niem, Pontificius Scriba, libro de Privilegiis & juribus Imperii apud Meibomium, post Vitikindi Chronicon, cum cum jam exposuisset fundationem Magdeburgensis Ecclesie & in oblationem Suffraganeorum ejus, factam ab Otthone I, Archiepiscopum Magdeburgensem, inquit, qui esset pro tempore, per Papam ejus ætatis, ejus Primatem Germanie fieri procuravit. Adde his Chronici nostri qualemcumque Interpolatorem, Theodoricum vel æqualem vel seniores: qui cum præsumi debeat ex sui temporis usu locutus, præsumi etiam debet tunc scripsisse, quando jam in oblivionem venerat verum initium talis tituli, adeoque post annos circiter centum, quod censetur temporis immemorabilis spatium. Antiquiorem multo ne titulum eum credam, persuades mihi historia prima Institutionis in Ravennate ac Romana Synodis, ejusque Synopsi apud Disibertum, & Chronici nostri perpetuum ea de re silentium, præterquam in eo, quem certa fictionis & novitatis convicimus. Eodem facit Epitaphium S. Norberti, in quo non videtur titulus ille omitti potuisse, si vere eo usus ipse unquam fuisset: quod sane non fecit.

AUCT. In diplomate, supra in *Analectis* producto, quo ecclesia S. Mariae transferri in jus suorum Pramonstratensium anno MCXXXIX. Non ideo tamen arguendi sunt illi, qui subnixi usu quatuor seculorum ceteris sui Fundatoris titulis addiderant Primatum Germaniae: qui eadem etiam dari posset per fictionem juris, qua acquiescit a posteris tituli vulgo attribuantur majoribus.

62 Primus in hoc excessu videtur Joannes Latomus, Decanus Francfortensis, anno MDLXVII adhuc vivens, cujus de rebus Moguntinensibus Codicem, sub indicio MSL, identidem allegat Serarius noster, ex eoque lib. 3 pag. 811 ad annum MCXXXV hoc describit fragmentum. Asserunt (utinam adderet, Qui!) hac aetate Norbertum Archiepiscopum Magdeburgensem, ab Innocentio II Primatum Germaniae obtinuisse pro se & successoribus, cum esset Romae cum Lothario Imperatore anno MCXXXV. Antea vero Moguntinus, ceteris in Germania Praesidibus praetatus fuit, ut supra in Hatone & aliis apparet. Videtur tamen in Epistola Benedicti Quinti ad Episcopos Germaniae (in quibus etiam mentio fit Ruperti Moguntini, Willigisi antecessoris) Magdeburgensem vocari Patriarcham Germaniae. Hac mixta (ut opinor) auctoritate Anonymus Pramonstratensis, verosimiliter Francus, a cujus stylo habetur sancti Fundatoris Vita, praefixa libro 2 Bibliotheca Pramonstratensis, ubi dum cap. 39, dissimulato anno, quem Latomus imperite notat 1135 pro 1133, rem ipsam copiosius describit hoc modo. Pulso Petro Antipapa, legitimo supremoque Pontifici Innocentio Sedes Lateranensis restituitur. Quo negotio feliciter gesto, Lothario Regi vicissim, praemium pietatis, titulus Augusti, ceremonia solenni confertur: & Norbertus, utriusque Pontificia simul & Imperiali sponte (non enim ipse ambiebat) Germaniae Primas dicitur. Eo quippe Primatu, seu suprema inspectione ac jurisdictione, in omnes Germaniae Archiepiscopos, olim Imperator Ottho, nomine Primus, de assensu & consilio Pontificis summi & Ravennatis Concilii, Magdeburgensem Ecclesiam ornari fecerat, ut ex litteris Benedicti Papae VI ad Germaniae Archiepiscopos, de S. Pilgrino & Passaviensi Ecclesia anno MCCCCLXXXIII liquet, ubi Albertus, Magdeburgensis Ecclesiae Metropolitanus Archiepiscopus primus, Patriarcha Germaniae nominatur. Est igitur Magdeburgensis Ecclesia praeter ceteris, Moguntina, Colonienfis, Trevirensis, Salisburgensis, Bremaensis, & Rigenfis Germaniae Archiepiscopali Ecclesiis, per universam Germaniam jam olim honorata.

63 Non miror scriptorem Francum tanto fidentius hac recepisse ut certissima; quanto minus diffidere poterat Serario Latomus Codicem Ms. sine ulla hesitatione alleganti apud ipsos Moguntinos. Sed miror Serarium non animadvertisse, quam parum istae inter se cohaerent, ut Benedictus, non V aut VI, sed VII ejus nominis, Magdeburgensem vocaverit Patriarcham Germaniae; & hujus successores se neglexerint adeo speciosum titulum, ut opus fuerit, cum velut novum privilegium obtineri a Norberto, idque anno 1135, qui obiit 1134: & neque ipsum neque Latomum considerasse, quantum ibi asserta excident id omne quod hactenus vidimus pretendere ausos Magdeburgenses paulo antiquiores. Excessum, viris eruditis aegre tolerabilem, notavit Bernardus Malinkrot, Decanus Monasteriensis, in Additamentis ad suum de Archicancellariis & Cancellariis Imperii tractatum, cap. 4, quod est de Primatu totius Metropolitanarum Ecclesiarum Germaniae, scilicet Trevirensis, Moguntinae & Magdeburgensis pag. 196. Cum enim attulisset Chronici, seu verius Interpolatoris verba, in nostro Ms. ad annum DCCCCLXX relatam. Primatum habere o-

mnium ecclesiarum Archiepiscoporum qui in Germania sunt ordinati; in Gallia quoque, Colonienfis, Moguntinensis, Trevirensis Archiepiscopis per omnia honore similem esse; cum, inquam, haec verba allegasset Malinkrotus, sic inquit: Longe differunt, Dignitate priorem, & Honore similem esse; ac praeterea per expressum [terminum] ab invicem distinguuntur Transrhenani illi Archiepiscopatus a Germanicis. Quid autem vel imminuta illi, quam dictus Interpolator Magdeburgensibus tribuit prerogativa, simile in Concilio Aquis? aut quae mentio jurisdictionis supra Archiepiscopatus alias extensa? Hujus saltem vel unitum, per septem decursa jam secula, adum proferre oportuisset.

64 Jam quod Benedicti Epistolam attinet, inserta bitur ea Dilectissimis in Christo filiis, Hrodberto, sanctae Moguntinae Ecclesiae; & Dietrico, sanctae Trevirensis Ecclesiae; neque Adelberto, sanctae Magdeburgensis Ecclesiae; parique modo Gereoni, sanctae Colonienfis Ecclesiae; neque Friderico, sanctae Juvavenfis Ecclesiae; sed & Adalago, sanctae Bremaensis Ecclesiae Archiepiscopis; pariterque Domino Ottoni, gloriosissimo Imperatori; atque nepoti suo Henrico, praecellentissimo Duci Bavariarum; ceterisque omnibus Episcopis & Abbatibus, Ducibus atque Comitibus Galliae atque Germaniae, ut videtur est Tomo IX Concil. novissima editionis col. 718 & 16. Nusquam ibi apparet vox, Patriarcha. Quod autem Moguntino ac Trevirensi prima deferantur loca, tribus existimo utriusque Archiepiscopatus longe Majori quam aliorum antiquitati; quod Colonienfis, Juvavenfis (id est Salisburgensis) & Bremaensis praeparatur Magdeburgensis, ejus pro tunc specialem aliquem honorem arguit, ideo verosimiliter tributum Adelberto, quia vel ita statuerat Otto, pro ordine sessionis in Comitibus servando, qui ordo per septem Electorum institutionem mutatus deinde fuit, vel quia ipse Pontificis Romani manibus fuerat ille consecratus; & quidem sic, ut id perpetui juris esse praeceperit titulus Archiepiscopus Tagmo (nam secundus, a Merseburgensi Episcopatu assumptus, Ordinatione nova non egebat) ideoque, ut vidimus num. 31; necesse putavit excusare causam praesentis necessitatis, ob quam alibi & ab alio quam Roma ab Apostolico ordinari se passus sit: quo tamen jure nullus successorum usus legitur, utpote non minus oneris quam honoris adferente.

65 Hic porro locus exigere videtur, ut de aliorum Archiepiscopatum veteri dignitate paucis differam. Ac primum de Trevirensi: qui, omnium sub Imperio existentium vetustissimus Archiepiscopatus, invenitur Galliae Belgicae, hoc (ut alii appellant) Inferioris Germaniae Primatum sibi vindicasse SS. Silvestri & Hilari Pontificum Privilegiis: quae licet incendio peritisse dicantur, possessionis tamen seu praescriptionis prerogativa eundem Primatum sibi defendens Theobaldus Praeful anno MCCCCLXIX, obtinuit a Joanne XIII bullam, quam Broverus profert, ubi statuitur, ut quandocumque ab Apostolica Sede Legatus ordinarius rei Ecclesiasticae vel cogendae Synodi causa in Galliam Germaniamve destinatus fuerit, Trevirensis Praeful post eundem, primum inter alios Pontifices locum obtineat: & si Missus Romanae Ecclesiae fuerit, similiter post Imperatorem five Regem sedendi sententiam edicendi, & Synodale judicium canonice promulgandi Primatum habeat, utpote in illis partibus Vicarius Apostolicae Sedis constitutus. Neque enim, inquit Pontifex, dignum est, ut illius Ecclesiae Praeful aliquo tempore ceteris non habeatur praetatus, cujus honor in illis partibus sub ipso Apostolorum Principe extitit primitivus. Idem alibi & 1049

Bulla

sed solum honore similis eis se dicebant.

Adelbertum Benedicti 6 nominat nos quidem

post Moguntinum & Trevirensi primam deferantur loca, tribus existimo utriusque Archiepiscopatus longe

sed non appellatur Primatum, neque Patriarcham.

Primatus Galliae seu Germaniae Inferioris

confirmatur Trevirensi anno 969 & 1049

A Bulla confirmans Leo IX anno MXLIX, restatur, quod lectis in Ecclesia S. Petri Ecclesia istius Privilegiis, ac nominatione Bulla prius, ab omnibus acclamatum est, jure Primatum vobis (Eberhardum presentem alloquitur Pontifex) vestrisque successoribus debere, qui in Cathedra sedetis discipulorum Petri; quapropter omnibus ipsis laudantibus & respicientibus, pro investitura ipsius Primatus Romana mitra caput vestrum insignivimus; qua vos & successores vestri in ecclesiasticis Officiis Romano more semper utamini.

Moguntia 66 Pars aut etiam potiora, licet origo juris tam antiqua non prætendatur quam prætenditur a Trevirensi, invenias pro Moguntino. Edidit a Pitibus Annales, quos ille haud ex vano censet Moguntia scriptos tempore Karoli Mauri, Moguntinensis Archiepiscopi usque ad an. DCCCLVII, id est ferme sesqui saeculo prius quam de Magdeburgensi cogitaretur, Germaniam Metropolim vocat Moguntiam: & VVitikindus Saxo, coevals Ottoni, Antistitem ejus appellat Summum Pontificem. Quis autem credat, quod Imperator, ad institutionem Magdeburgensem tam verecunde progressus, ut inulto Bernardo Halberstatiensi Episcopo nihil egerit, sed quoad ille vixit decretum Synodi Ravennatis suspendere; voluerit filium suum VVilhelmum, tunc Moguntinum Archiepiscopum, Primatialis titulo privare; aut a successore eidem Ottoni plus exigere, quam ut cederet sua Archiepiscopi jurisdictione in Episcopatus, novo Archiepiscopatus subjiciendos: quod facere poterat absque detrimento sui Primatus, in eo consistens, quod in Comitibus Imperii primum ille abineret locum, sicut etiam nunc obtinet. Itaque Lambertus Monachus Schaffnaburgensis, uno post institutum Magdeburgensem saeculo florens, ad annum MLXXIII, ultra quem non nisi ad quadringentum pertenuit Historiam, Primatum Moguntinæ Sedis aperte agnoscit, propter quem ejus Archiepiscopo eligendi & consecrandi Regis auctoritas deferiebatur: & Conradus, in Ordine Præmonstratensium Abbas Urspergensis, anno MCCXL defunctus, ad annum MCCXXI, Præsul, inquit, Adalbertus.... Primatum in Cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germaniæ Metropolis, scilicet Moguntia, animos omnium, Catholicam obedientiam profectum, accendit.

Buerit filium suum VVilhelmum, tunc Moguntinum Archiepiscopum, Primatialis titulo privare; aut a successore eidem Ottoni plus exigere, quam ut cederet sua Archiepiscopi jurisdictione in Episcopatus, novo Archiepiscopatus subjiciendos: quod facere poterat absque detrimento sui Primatus, in eo consistens, quod in Comitibus Imperii primum ille abineret locum, sicut etiam nunc obtinet. Itaque Lambertus Monachus Schaffnaburgensis, uno post institutum Magdeburgensem saeculo florens, ad annum MLXXIII, ultra quem non nisi ad quadringentum pertenuit Historiam, Primatum Moguntinæ Sedis aperte agnoscit, propter quem ejus Archiepiscopo eligendi & consecrandi Regis auctoritas deferiebatur: & Conradus, in Ordine Præmonstratensium Abbas Urspergensis, anno MCCXL defunctus, ad annum MCCXXI, Præsul, inquit, Adalbertus.... Primatum in Cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germaniæ Metropolis, scilicet Moguntia, animos omnium, Catholicam obedientiam profectum, accendit.

usque ad
an. 1128
& ultra.

C 67 Hactenus ergo tam Trevirensi quam Moguntino illibatus stabat Primatus suus, huc in Superiori, isti in Inferiori Germania: quamquam neuter invenitur in suis diplomatis alio umquam titulo usus quam Archiepiscopi: quia Primatus illis suis revera nihil juris aut potestatis dabat super alios Archiepiscopos, sed solum in Synodalibus congressibus Imperialibusque comitibus præsentiam, prout hac contingebat in hujus vel illius diocesi celebrari: sic enim ipsam conventus limitari, ne alter alteri adversari videretur. Colonienfis Hermannus sub annum MXLIX scripsit idem Leo IX, apud Mallinkrotum pag. 197. Sicut neminem Archiepiscoporum tibi subijcimus, ita sub nullo Primato te agi decernimus. Archiepiscopus autem Hamburgensis, qui & Bremenfis sapienter dicitur, propter Episcopatum hunc Archiepiscopatus antum jam inde ab anno DCCCXLVI, sicut ad Acta S. Anselmi 111 Februarii docuit Henfchenus, adeo nunquam cessat Magdeburgensi, ut eodem tempore, quo Colonienfem nulli Primati subiectum declaravit Leo, Albertus, omnium Septemtrionalium Antistitem tunc potissimus, post confirmata ab eodem Pontifice Ecclesia sua privilegia (in quibus verosimiliter cum eo actum sicut cum Colonienfi) quasi parum esset nulli subiecti Primati, non quidem Primas ipse dici voluit; sed ampliore titulum ambiens (teste Adamo Bremenfi Canonico, sub annum MLXXX scribente) Hammaburgensis Patriarcha vocari voluit, & in Hammaburg aper-

Hambur.
græsi, v.
lari Pa-
triarcha
vocari.

te laboravit Patriarchatum instituire. *Historia Archiepiscoporum Brevensum*, usque ad annum MCCC. xcv perducta, distinctius id hoc modo explicat: Ordinavit in Aldenborg, Eizonem Monachum; Joannem Scotum constituit in Magnoopoli; Aristonem quemdam, ab Hierosolymis venientem, in Raciburg destinavit: sicque Aldenburgeris Ecclesia in tres divisa est Episcopatus. Quod quidem Imperiali minime factum est auctoritate, sed Alberti Archiepiscopi adinventione. Ipse enim, vir magnificus & præpotens in regno, cum Papam & Cæsarem propitios, atque per omnia suæ voluntati consentaneos haberet, in omnibus Borealibus regnis, Danicæ, Suedicæ, & Nordvegie fundus est auctoritate Archiepiscopali & Legationis Apostolicæ ministerio. Nec his contentus, Patriarchatus honorem assequi voluit, atque infra terminos suæ parochiæ duodecim statuere Episcopatus disposuit. Suberant autem et Slavorum Nordalbingorum & Obotritorum populi, adeo ut nec omnes quidem Slavi ad Magdeburgensis Archiepiscopi curam pertinerent, licet horum causa potissimum instituti.

68 Nec minori, quam ad Septemtrionem Hamburgensis Albertus, potestate ad Meriditum gaudebat Salsburgensis Fridericus: cui ejusque successoribus, Benedictus VI concessit vicem Apostolicam in tota Norica provincia, & in tota Pannonia, Superiori videlicet & Inferiori, quomodo sui decessores habuere; ita scilicet ut nulli liceat in præfatis provinciis sibi usurpare Pallium, nec Episcopos ordinare, nec ullum Officium [exercere], quod ad Archiepiscopum pertinere debet. Hoc vero quid aliud erat, quam ipsum nulli Primati subiectum declarare? Quia autem id factum est eodem anno, quo Magdeburgensis Adelbertus suum noviter institutum Archiepiscopatum suscepit; & quia Salsburgensis Episcopatus, Caroli Magni ætate constitutus in Bavaria, multo antiquior est; ideo existimo, cepisse tunc eundem Salsburgensem cum Magdeburgensi de loci prerogativa contendere. Nam si huc diocesi nullus erat in Orientem constitutus olim terminus (quos tamen mox accepit, Poloni Archiepiscopum proprium nascis, & VVungera, qui subiecti ei noluert, vel ultro abdicante vel mortuo) longius etiam per utramque Danubii ripam, usque in Bulgariam Slavoniamque, extendebat sese jurisdictio Salsburgensis Archiepiscopi, complectens tot antiquas veteris Pannoniæ atque Illyrici dioceses, necdum quidem Christiana Religionis restitutas, sed restitui captas.

69 Porro sicut Benedictus VI, Salsburgensem Archiepiscopum Pallio donans, declaravit eum frui plenissimo jure, quo decessores fructi erant, nihil cuiquam in Germania Primati debentes, ante diocesem suorum per barbaros vastationem; ita etiam Benedictus VII, prioris successor, Laureacensem Archiepiscopum Pelgrimum, ad fructificandas Deo gentes, ex novitiis cultoribus fidei Ungorum atque Moravorum, sive etiam aliis multis provinciis Slavorum suæ parochiæ finitimis, illic ordinatis Episcopis, secundum quod antiquitus dispositi erant, Archiepiscopum constituit. . . . eandem sanctam Laureacensem Ecclesiam ejusque Rectores, jam Archiepiscopos, ab omni Salsburgensis Ecclesiæ ejusque Præsulum subiectione & ditione absolvens, & honore Metropolitano sublimans: & sicut modernis temporibus (puta circa ML) sanctæ memorie Agapitus Papa terminos earum Provinciarum ab invicem distinxit, sic & ipsi definimus, inquit, ita ut sancta Salsburgensis Ecclesia superioris Pannoniæ Episcopos habeat Suffraganeos, quibus usque huc sui Pontifices præesse videbantur. . . . sancta autem Laureacensis Ecclesia in inferioris Pan-

AUCT.
D. P.

respon-
sus So-
pomeria-
ni.

simili li-
bertate
gaude-
ban: Sa-
lsburgem-
fi.

F

& Lau-
reacensi.

post defi-
nitio-
nem
utriusque
diocesis
fines.

AUCT. Paenoniz atque Mœsiaz Regiones, quarum provin-
D. P. ciaz Bavariz atque Moravia, in quibus septem Epi-
 scoporum parochiz antiquis temporibus contineban-
 tur. Sub his cum etiam Sclavos nominari audis; sci-
 to, eos illuc ob orientali Albis ripa a Carolo Magno
 traductos in Franciam Orientalem, ut loquitur Chroni-
 ca, nomen illud extendendo trans Danubium quam la-
 te Caroli patebat Imperium, per bodiernam Moraviam
 atque Sclavoniam: non totos tamen, sed multo plures
 adhuc reliquos trans Albim, in quibus convertendis Or-
 tho utiliter laboraret. Quod autem duo isti Benedic-
 ti consulerunt Salisburgensi & Laureacensi Archiepiscopis;
 credendi sunt consulisse successores paulo post institutis,
 Pragenſi apud Bohemos, & Rigensi apud Livones Me-
 tropolitani.

Item titulum Magdeburgensi competisse annis jam quadringen-
 tis & amplius; tam evidenter demonstratum credo,
 nullum illum fuisse, duobus primis ab instituto Archi-
 episcopatu seculis; neque fieri posse, ut anterioris juris
 extiterint umquam documenta sincera. Sed an propterea

B nihil respondebimus Krantzio querenti, unde, & in quo
 Primatum habeat Magdeburgensis? Deficiunt, fateor,
 monumenta, quibus id certo definiam. Omnia tamen
 circumspiciendi haud infusa occurrat conjectura, ex tem-
 pore, quo Romani Imperatoris Electio, antea commu-
 nis Imperii Principibus universis, restricta fuit ad se-
 ptim Majores Principes, Electores nunc dictos. Al-
 bertus, Abbas Stadenſis ac postea Minorita, in Chroni-
 co, quod usque ad an. MCCLVI, sua vita verosimili-
 ter ultimum tenuit; ad ipsum, quo Abbatiam dimisit
 an. MCCXL, notat; quod ex prætatione Principum
 & consensu, eligunt Imperatorem Trevirensis, Mo-
 guntinus, & Colonienſis... Palatinus... Dux Saxo-
 niz... Markgravius de Brandenburg... Rex Bohe-
 mix; estque admodum verosimile prætationem istam
 sive decretum, tunc fuisse formatum cum pro Fridrico
 II excommunicato, alium Imperatorem substituere Prin-
 cipes monuisset Gregorius IX.

C **I**tem ad Gregorii X & Concilii Lugdunensis tem-
 pora istud differunt, quando electus Rudolphus Habsbur-
 gius fuit, facile comprobantur erravisse; nec minus il-
 li, qui Gregorio V Septemvitalis Electoratus institutio-
 nem adscribunt. Ut enim ad hujus Pontificis annum I,
 Christi DCCCXCVI num. 36, animadvertit Baronius:
 Nemo jure inficias ire poterit, post tertii Otthonis
 obitum ducentis & amplius annis, quotquot electi
 fuerunt Romanorum Reges, Imperatores designati,
 eosdem, non septem dumtaxat Electorum, sed o-
 mnium Principum Germanorum, qui ad Comitata
 convenissent, suffragiis fuisse ad regium culmen ele-
 ctos. Pergit porro id confirmare Annalium scriptor,
 authenticis epistolarum, tam Pontificalium quam Imperi-
 alium & Electoralium documentis: ex quibus ad rem
 nostram potissimum faciunt data anno MCC ab utraque
 parte Principum, in electione discordantium. Aberat
 tunc in Hungaria nec inde vixit Moguntinus
 Sigefridus, ipso anno defunctus. Itaque ex parte Ot-
 thonis primus subscribit Colonienſis, tum Episcopi duo,
 Abbates tres, Dux unus & unus Comes: ex parte
 Philippi ceteri omnes, quorum agmen ducens Magde-
 burgensis Archiepiscopus, post se signatos habet Tre-
 virensen & Bismuntium Archiepiscopos.

Et non ob-
 stante In-
 nocentii
 IV defi-
 natione
 diversa,
 72 Neque dixeris, eo quo Albertus Stadenſis scribe-
 bat tempore, necdum fuisse septem illos, quos ipse no-
 minat definitos, adeoque alterius scriptoris interpolamen-
 tum istud esse; eo quod in Concilio Lugdunensi I anni
 MCCXLV, a quo excommunicatus Fridericus fuit, Electo-
 res nominantur Duces Austriæ, Bavariz, Saxoniz,
 Brabantiz; Archiepiscopi, Colonienſis, Moguntinus,
 Salisburgensis. Hæc enim Innocentii IV designa-

tio, a Matthæo Paris notata, & in eo apud Baro-
 nium, in qua Trevirensis, cum Palatino, Brandeburgi-
 co & Bohemo prætermittuntur (forsitan quia Fridericus
 pertinaciter adhaerentes credebantur non processuri ad no-
 vam Electionem) recepta non fuit, vel quoad locum
 vel quoad personas, sed (sicut ait Anonymus, hic se-
 re finiens ac verosimiliter coactus, cujus Chronicon Al-
 bertus Argentinenſis saculo XIV continuavit) Princi-
 pes Alemanniz, scilicet Archiepiscopus Mogunti-
 nus, Colonienſis & Trevirensis, cum ceteris Episco-
 pis Argentinenſi, Spirenſi, & aliis (cum quibus con-
 venerint etiam Laici, iidem qui antea prætaxati apud
 Stadenſem, ne pario sibi semel jure exciderent) elegerunt
 apud Herbipolim Henricum Landgravium Thuringiz
 in Regem. Sed, ut apparet, septem illi nec-
 dum ita soli eligebant Regem, ut alii quoque conveni-
 re omnino deberent; si non suum calculum, saltem
 suam præsentiam collaturi ad electionem, Electionemque
 confirmaturi. Interim ipsa qualiscumque Septemvitas
 designatio, facta in Concilio Lugdunensi prædicto, con-
 firmare videtur, quod intendebam, jam tum septena-
 rium numerum fuisse definitum.

Item, ut tamen istuc se habuerint, de quibus inter-
 grum librum implevit anno 1616 Christophorus Gerboldus;
 certum manet, omnino tunc, nec diu ante, id fa-
 ctum fuisse. Magdeburgensis autem Willebrandus
 Comes de Kirberg, Alberti sui mediatæ decessoris fra-
 ter, vir tam potens, ut Otthone Marchionem Brand-
 deburgicum, prælio victum captumque, marci MDC
 argenti mulctaverit, teste Streversdorffio; quique Sedem
 suam tenuit ab anno MCCXXXVI ad LI; Albertus inquam
 iste videri potest questus in Comitibus generalibus, se
 quem Institutor sui Archiepiscopatus Ottho speciali vo-
 luit honore sublimatum; & cuius decessorem ac primum
 Archiepiscopum Adalbertum Benedictus VII & alii post
 illum verosimiliter plures, tertium inter Episcopos sa-
 lutaverat; cujus etiam proximo decessori Ludolfo Tre-
 virensis ipse primas nuper (ut vidimus) cesserat, licet
 quatuor annis prius quam ipse ordinatus; nunc simul
 & Trevirensi & Colonienſi postponi; excludique a nu-
 mero Electorum se, qui par ad eum gradum jus se
 credebat, si non etiam nonnullis potius.

Item, quod si Trevirensis Teodoricus II, aut hujus
 Nepos Arnoldus, atque Moguntinus Sigifridus de Ep-
 penstein Junior, potiori jam titulo Electoris contenti,
 cesserint placando Magdeburgensi titulum Primatis Ger-
 maniz, vi cujus proximus post Electores sederet in Co. F
 mitis, habebimus & tempus & occasionem, quibus
 ejusmodi Titulus Magdeburgensibus accesserit, deinceps
 usurpandus. Quoad sessionis tamen prærogativam, Sa-
 lisburgensis contradicebat; ac verosimiliter etiam Ham-
 burgensis, cujus Archiepiscopatus Magdeburgensi anti-
 quior sesqui saculo, institutus fuerat anno DCCCXXVI,
 & vicesimo post anno unito sibi Bremenſi Episcopatu
 auctus: hujus tamen contradictionis nulla ratio habita
 fuerit, propter ceterorum Principum in istam compen-
 sationem consensum. Reliquis autem Archiepiscopis ju-
 nioribus minime grave idem fuerit, cum vacans ju-
 risdictione alias competente titulus nemini esset odiosus;
 ideoque non multum curaverint indagare, quomodo is;
 qui sex dumtaxat Suffraganeos Episcopos numerabat in
 Saxonia Orientali & veteri Sclavonia (sicut eam Ada-
 mus Bremenſis appellat) vere posset dici Primas Ger-
 maniz. Certius aliquid si docere quis possit, sequar
 libenter.

ADDITAMENTUM

Ad Corollarium 1. &c. Vide Tom. 6. Junii par.
 1. pag. 37. & seqq. usque ad 36.

COROLLARIUM II.

De Ecclesia & Abbacia S. Michaelis Antverpiæ, a S. Norberto suscepta, & hætenus florentissima.

Cur argu-
mentum
istud hic
addidimus.

Haud sicut Vita Norbertine scriptori excurrere ad singula, a suo sancto Fundatore suscepta erebante loca; non tamen prætereundum sibi putavit, quare vocatus fuerit ad suscipiendam Antverpiæ Ecclesiam; beneque impensum ei credidit totum Caput xxxvi lucubrations sue. Nos autem longius etiam ipsum fecimus, prolixa de Tanchelmo seu Tanchelino heretico digressione, a quo sparsa zizaniam, & post satoris improbi mortem impune luxuriantia, evellere rogatus ex agro Dominico Sanctus, suorum illuc coloniam duxit. Satis hoc Historie Norbertine fuerit: sed non est satis propria mea erga eandem Ecclesiam ejusque Abbates obligationi, aut erga patriam pietati. Utrique obsecutus affectus, exorsus eram justum Tractatum, de originibus antiquitatibusque nostris, apponendum pro Corollario Norbertinis Actis, seu potius primo Junii Tomo. Verum dum amicos consulo, quos aliquid eo posse credebam; reperi nonnullos, qui per occasionem administrandæ reipublicæ, arcanas omnis generis scripturas versando, conquisierant sibi minime contemnendam notitiarum curiosarum copiam; eamque tantam, ut his apte digerendis tempus non concederet properans in lucem ire hic Tomus. Igitur absolvendo operi inducias sumpsi; & quæ jam digesseram, Norbertinam S. Michaelis apud nos Abbatiam spectantia, hæc retuli omnia. Plura qui volet, habet Chorographiam sacram cœnobii S. Michaelis, sive (ut in progressu ad singula folia scribitur) Cœnobiographia S. Michaelis Antverpiensis, anno MDCLX Bruxellis edita apud Philippum Ulengast, sub nomine Antoni Sandersi, una cum pluribus similibus Tractatibus illi submissis, ad illustrandas præcipuas quasque Brabantia nostra Abbacias ac monasteria, & justum totum conscientibus: quæ Chorographia baud illiberaliter usum me proficeor: quid autem insuper hic præstiterim res ipsa declarabit.

§ I. Translatio Ecclesiæ S. Michaelis ad Præmonstratenses.

Exant de argumento prætitulata diplomata, tam Hildolphi Præpositi Antverpiensis, quam Burchardi Episcopi Cameracensis, apud Aubertum Miram, in Codice Donationum piarum pag. 247 & seqq., signata ambo anno MCXXIV, Indiæ. 11, Epacta 111. Prioris hic tenor est: In nomine sanctæ & individue Trinitatis. Ego Hildolphus, Præpositus S. Michaelis in Antverpia, tam futuris quam presentibus, in perpetuum. Qualiter præfata ecclesia nostra ad usus Cononorum Præmonstratensis Ordinis transierit, & qua de causa assensus Capituli nostri eis datus fuerit, præsentis scripti attestatione notificamus.

Cum in diebus nostris quidam, Tanchelinus nomine, in partibus nostris advenisset; & venenoso sermone, a Fide & a Sacramentis Ecclesiæ plurimos averteret; hac de causa, ut illa hæresis; quæ provinciam nostram occupaverat, funditus extingueretur, consilio Domini Burchardi Episcopi, & totius Populi, & assensu Capituli nostri, Dominum Norbertum, virum nostris temporibus spectabilis religionis, accersiri curavimus, eique ac suis Fratribus, Regulam B. Augustini servantibus, suamque institutionem exsequentibus, supradictam ecclesiam, cum capellis in ejus cœme-

terio fundatis, & tribus curtilibus & jugero terræ eidem cœmeterio adjacentibus, cum quatuor Præbendis, per manus memorati Episcopi tradidimus; circumspectione vigiles digneque perpendentes, quod eorum saginaremur orationibus & bonis spiritualibus, si eos sustentaremus beneficiis temporalibus. Nos vero, prius numero duodecim, numerum nostrum in octo terminavimus Præbendis; & cum his & Præposituræ nostræ integritate, ad ecclesiam B. Mariæ in eadem villa transtulimus; ceteras vero quatuor Præbendas, per omnia eis consimiliter participantes, proprio nostro arbitrio dedimus; excepto quod allodia & mancipia, quæ usque ad hæc tempora ecclesia illa possederat, in nostros singulariter usus segregavimus.

3 Baptismus vero celeberrimi temporis, videlicet Paschæ & Pentecostes in ecclesia illa observatur, reliquo autem tempore Parochianus noster baptizandis providebit. Infirmos autem visitare & communicare oleoque inungere, confessiones audire, mortuos sepelire, omnibus hæc ab eis quærentibus libere concedimus. Ut autem tam præclaræ beneficentiæ sædus inviolatum inter nos & ipsos semper permaneat, hoc definitum est, ut quodcumque munus infirmus & moriens Parochianus, sive in terra sive in alia substantia, cuius ecclesiæ aliquod obtulerit, aut pro se offerri instituerit; per medium dividatur. Quod vero alienus, sanus vel infirmus, aut Parochianus incolumis dederit; ecclesia, cui hoc datum fuerit, absque partitione possideat. Ipsæ vero ecclesiæ sedulas invicem juges sibi debent fraternæ caritatis orationes, in omnibus necessitatibus sese supportantes. Pro commemoratione vero suæ libertatis, utraque ecclesia persolveret Cameracensi Præsuli aureum nummum Antverpiensis monetæ & ponderis, singulis annis in festo S. Lucæ. Ut autem hæc rata & inconvulsa permaneant, sigilli nostri impressione & testium subscriptione, qui interfuerunt & hoc donum dederunt, annotari curavimus.

Ego Hildolphus, Præpositus S. Mariæ; Titulo scilicet priori, per ipsam hujus instrumenti traditionem, mutato.

Anselmus Canonicus, Bernardus Canonicus.

Giselbertus Boreas, Raduardus Canonicus.

Ovo Canonicus, Raduardus Scriptor.

Rogerus Canonicus, Hilduinus Parochianus.

Idem verosimiliter, de quo in S. Norberti Vita legitur, quod unus Sacerdos curam totius populi habebat regere; sed præ nimia multitudine & frequenti negligentia, non poterat; nec credebatur ei; eo quod & ipse, quasi in conjugio & copula carnali, neptem suam in linea tertia manifeste sociam sui sceleris fecerat. Felix, si ad S. Norberti prædicationem, deposita prioris vitæ turpitudinis, peccata sua sic redemit.

4 Eodem fere tenore procedit Alterum confirmatio, auctoritate Burchardi signata, tamquam superius spirituale habentis in rem donatam. Concepta autem conscriptaque Confirmatio fuit sub duplici, quantumvis non multum dissimili in istis, quæ translationem ecclesiæ spectant, tenore; quorum unus Canonice Donatoribus, alter Donataribus traditus sit. Priorem, ex ecclesiæ Cathedralis Antverpiæ scriptis fideliter depromptum, edidit Miram in Cod. Donationum.

Testatur
Hildolphus
Præp.
quomodo
ipse ac sui

S. Michaelis
ecclesiam
Norberti
in cœme-
terio

congruè
Præbendis

E
com-
muni-
catione mi-
nisterio-
rum suo-
rum

argue ob-
lationum
participa-
tione.

F

Facit
Burchardus
tamquam
superius
diplo-
mate du-
plici.

AUCT. tionum plarum, cap. 78, & Baronius ad annum
D.P. MCXXIV. Posterior extat in Chorographia canobil,
 erutus ex archiepo ejusdem. Prior sic incipit: In
 nomine Patris & Filii, qui est Veritas; & Spi-
 ritus sancti, qui est amorum Caritas. Burchar-
 dus, divina miseratione Cameracensium Episco-
 pus, tam futuris quam presentibus, in perpe-
 tuum. Pontificalis sollicitudinis & compensativæ
 dispensationis est, nobis seu ab aliis bene gesta,
 quando opportunum fuerit, altius promovere, &
 promota ut permaneant firma sanctione solidare.
 Ea propter Antverpiensem Ecclesiam, qualiter ad
 usus duodecim Canonorum libertate donavimus,
 & postmodum ad altius per divinam inspiratio-
 nem sublimavimus, presentis pagine attestazione
 notificamus. Sane prioris foundationis & libertatis
 privilegium hujusmodi est: Cum in Ecclesiasticæ
 scriptum sit &c. quæ videri licet apud Miræum loco
 citato. Tum verbotenus fere inserit Diploma, a no-
 bis supra velatum, quo Præpositus & Canonici eccle-
 siæ S. Michaelis transferunt in Præmonstratenses,
 ipsi ad S. Mariæ migrantes; hoc fere solo diserti-
 ne, ex librationum oscitantia verisimiliter orto, quod
 hic non omnia, quæ illic, enumerentur ministè-
 ria, utrique ecclesiæ communia in posterum futura:
 quæ ipsa videri supra possunt num. 3. Sed & his
 ipsi in ministeriis (ut verbo id notem) nonnullis
 deinde mutatis tempus, usu & conventionibus interce-
 dentibus. Hoc tamen perseverat bodiadum, præter alia
 notum omnibus, quod quotiescumque alterutrinus Ec-
 clesiæ canonicus moritur, ad eam in qua funus cele-
 bratur Ecclesiæ Collegialiter procedat Congregatio al-
 tera; & una hinc, altera inde, eodem in Choro
 confidentes, communiter decantent Vigiliis mortuorum,
 atque postmodum Missam de Requiem. Atque ita ipsa
 Ecclesiæ, uti diploma donationis extitit, sedulas in
 invicem juges sibi præstant fraternæ caritatis ora-
 tiones.

C Redeo ad tenorem Confirmationis Burchardianæ,
 quæ cum utramque Ecclesiam integra & parili
 libertate donavit; ipsasque sanctavit Ecclesias, se-
 clusa invicem omni exactione, juges sibi debitur-
 ras esse fraternæ caritatis orationes in omnibus
 necessitatibus sese supportantes. sic concludit-
 tur: Quæcumque igitur Pontificum seu Principum
 largitione, imo quorumlibet Catholicorum
 collatione, memoratis Ecclesiis oblata sunt vel
 ulterius conferentur, hujus nostri decreti muni-
 mento, eidem ad usus (ut dictum est) canoni-
 corum assignamus. Ne qua vero canonica sæcula-
 risve persona processu temporum, in hanc nostri
 decreti paginam, spiritu calumniæ moveatur, col-
 lata conservatoribus pace, in pervasores, quoad
 reliquerint, anathematis exterminium promulga-
 mus, atque nostra subligillatione & canonica ad-
 stipulatione confirmamus. Sequitur ergo sigillum
 Episcopi, non item manualis subscriptio, sed pro
 Episcopo manus sue signum apponunt, qui ex Cam-
 racens. Clero presentes aderant, hoc tenore:

Signum Urlebaldi Præpositi,
 S. Joannis Archidiaconi,
 S. Radulphi Archidiaconi,
 S. Anselmi Archidiaconi, S. Anselmi Præpositi,
 S. Widonis, S. Roberti, S. Gerardi Capellani,
 S. Oilardi Decani, S. Hugonis,
 S. Heriberti, Canonici.
 & Hactenus tenor instrumenti; Canonici Donato-
 ribus relicti. Alterius, Donataris traditi tenor, eodem
 reddit; nisi quod exordium brevius sit, sub his termi-
 nis. In nomine sanctæ & individue Trinitatis.
 Burchardus &c. quodque max Præmonstratensium

mentionem faciens. Diploma, loco horum verborum. D
 (Ea propter Antverpiensem Ecclesiam qualiter ad
 usus duodecim Canonorum libertate donavimus) <sup>pauli ne-
cessario
montani</sup>
 substituat; Quapropter Ecclesiam S. Michaelis in
 Antverpia, qualiter ad usus Canonorum Præ-
 monstratensis Ordinis libertate donavimus,
 presentis pagine attestazione notificamus. Omissis
 deinde hic, totus textus primæ Canonorum XII cum
 Præposito suo institutionis, illis insertus. Denique sub-
 scribentium nomina non omnia utrobique sunt eadem.
 Nam hic, omitti Widone & Roberto, sic clauditur
 formula; S. Joannis * S. Radulphi Archidiaconi,
 S. Anselmi Præpositi, utique diversi a præmissis
 ejusdem nominis Archidiacono & Præposito. Quæ-
 admodum enim ex ipsis subscriptionibus colligere datur,
 in comitatu Episcopi, anno MCXXIV Antverpia
 versati (ubi & Diplomata Confirmationis præmissa
 condidit & ecclesiam consecravit) plures adfuerunt
 illustres viri, plures Archidiaconi, plures Præpositi,
 etiam eodem nomine appellati. Hinc secundo diploma-
 ti, Testes sunt etiam Canonici S. Mariæ, Hil-
 dolphus Præpositus, Anselmus Canonicus, Hilde-
 vvinius Parochianus, Giselbertus Porcus, Bernar-
 dus Canonicus, Ovo Canonicus, Ragerus, Lam-
 bertus de Ghand. Actum est autem hoc, anno in-
 carnati Verbi MCXXIV, Indi. 11, Epacta 111, <sup>etiam
Antver-
piensi,</sup>
 Præfatus Domini Burchardi 11. Ego Werenbal-
 dus Cancellarius scripti & recensui.

7 Duo ex his noto. Alterum, quod testes Canonici <sup>ex quo jam
tum aliqui
transierant
ad Pra-
monstra-</sup>
 S. Mariæ hic idem sint omnes, qui supra subscripserunt
 Diplomati suæ ipsorum donationis, præter duo Ra-
 duardos, in quorum successu locum Lambertus de
 Ghand. Uti autem ex eo, quod Diplomati donationis
 post Præpositum Canonici dumtaxat octo subscribant,
 non inepte colligit Goropius Becanus, ex eoque Poly-
 carpus; quod alii quatuor jam ante se adjunxerant
 Præmonstratensibus, eoque facilius illis octo fuerit,
 horum quatuor Præbendas Norberto transcribere: ita
 fieri potuit ut paucorum exempla secuti mox sint Ra-
 duardi duo, seque pariter conjunxerint Præmonstra-
 tensibus, priusquam hæc Confirmatio, præmissa Dona-
 tione aliquanto saltem posterior, condita fuerit, con-
 secuto jam alterius Præbendam Lamberto, atque ideo
 & ipso hic subscribente. Alterum quod noto, est: quod
 Data utriusque diplomatis Episcopalis omnino eadem
 sit: nec ab illa discrepat diploma donationis quantum
 attinet ad annum, Indictionem & Epactam. Dolen-
 dum tamen quod nulli adscriptus dies sit, quo posset
 distinctius sciri, quantum intercesserit spatium inter di-
 plomatæ scriptiones.

8 Vixit Burchardus (cujus Acta hæcenus dilucida-
 vimus, quatenus utramque Ecclesiam spectant) non so-
 lum usque ad annum MCXXX, quando mortuus ejus
 ponit Dodechinus, vel si quis alius Mariani Scoti Chro-
 nicon usque ad finem sæculi XII continuavit; sed ad
 tritimum ultra vel amplius. Siquidem Miræus in
 Cod. Donationum plarum pag. 282 diploma ejus ex-
 hibet, quo Ecclesiam de Tongerlo, ad petitionem
 Waltmanni Antverpiensium Abbatis, & Bernardi
 Claravallensis, libertate donat, quatenus in ea Fra-
 tres Præmonstratensis Ordinis libere & quiete Deo
 valeant famulari. anno MCXXXIII, regnante
 Conrado semper Augusto. Erat hic Conrado Henrici
 ex filia nepos, Lotbario in Henrici locum erecto,
 oppositus a nonnullis anno MCXXXV. Si ergo Conrado
 adhærebat Burchardus, per Honorium II excommuni-
 cato; haud mirum fuerit, quod Lotbarius ab eodem
 Honorio impetravit ipsius depositionem, & substitu-
 tionem cujusdam Petri, in quadam Balduini Flandrici
 charta cum Episcopi Cameracensis titulo subscripti,
 anno MCXXXIX apud Sammarthanos; quodque hinc de-
 functo,

quorum
primam
primam
fundatio-
nem S.
Michaelis
hic

sum trans-
lationem
& mini-
steria pro-
sequitur

afelo Cle-
ro Cam-
racensi
subscrip-
tum.

signum

alteram
Præmon-
stratensi-
bus datum
est simile
priori

signum

subscri-
bente præ-
monstra-
tensibus.

etiam
Antver-
piensi,

Burchardo
an. 1133
actum: vi-
denti, se-
quitur pro-
Episcopo
gerenti,

cum sus-
f. Ho. Pe-
tro subro-
gatus anno
1121 Lie-
tardus,

*Et illius
alla con-
firmat
1135*

A sancta, idem Lotharius curaverit, Innocentii II auctoritate, substitui suum Capellanum Lietardum, anno MCXXXI consecratum, Cameracique receptum ut talem. Verosimile est autem hac de causa nonnullis dissensionibus existisse Antverpiæ; Valermanno Abbate cum suis, ipsoque S. Bernardo, licet alias studiosissimis Innocentii contra Anacletum Antipapam, non probantibus institutionem Lietardi, pro etiamnum vivente nec canonice damnata Burchardo. Sed hoc mortuo, supra hic tota videtur, et omnes pariter in Lietardo conquieverunt; quare etiam ad ipsum Antverpienses nostri recurrerunt anno MCXXXV, ad confirmandam Burchardi acta, ne eorum validitati forsitan officeret auctoris depositio. Itaque rogatus ille, primo translationem Capituli factam ab una Ecclesia ad alteram, per prædecessorem Burchardum Episcopum Episcopum, faventibus, imo petentibus ejusdem Ecclesiæ Præposito & Fratribus, auctoritatis suæ testimonio confirmat; deinde, narrata modo & causa ob quam ad S. Michaelis collocati Præmonstratenses fuerant, quadam inter utroque patris ratificat, infra commodius exponenda.

*habebat
nonnullis
pacem*

B 9 Sed ecce rursus nova in Episcopatu turba, Lietardus, ob vitam reprobam, sede sua dejectus, ab eo dem a quo fuerat susceptus Innocentio; nihil deprecante Lothario, cui verosimiliter rursus etiam esse ceperat; atque in ejus locum subrogatur Nicolaus. Hoc autem sedente, coeperunt inter utriusque Ecclesiæ Canonicos nova quadam dissidiorum germina pullulare, ex hoc verosimiliter capite, quod cum in Burchardi diplomate expressa fiat mentio quatuor Præbendarum, Præmonstratensibus transcriptarum; hic a Lietardo simpliciter scribatur, quod transiit ad D. Mariæ sit, cum integritate Præposituræ & beneficiorum, videlicet prædii seu mancipii quæ usque ad hæc tempora ecclesia illa possederat, nec non cum omnibus appendiciis, capella scilicet S. Walburgis, quæ est in eodem Burgo, & capella Ortheren, Berendrecht, Lillo, Zantvlic, atque omnibus quæ infra ambitum præfate parochiæ continentur Decimis. Maxime autem ad lites suscitandas factabant verba hæc, de Canonice, olim S. Michaelis, tunc S. Mariæ, in quorum dispositione tota Antverpiæ pendebat, & pendet Parochia; quæ videbantur ipsi quoque Præmonstratenses Marianorum dispositioni subicere contra quam Burchardi institutio ferebat.

*an. 1141
reparat.*

C 10 Item igitur ad Nicolaum est, qui pacem, jam labefactam captam, confirmaturus, Præsulatus sui anno XII, Incarnati Verbi MCXLVIII, Apostolum, inquit, habentes in medio, cum ad pacem sectandam & exhortandam officii nostri sollicitudine commoveamur, ut ecclesiastica devotio, sub pacis emolumento, tranquillitatis processu augeatur; pacem inter Canonicos S. Mariæ Dei Genitricis, & Canonicos S. Michaelis Antverpiensis Præmonstrati Ordinis, condiximus. Cum enim a Domino Burchardo, bonæ memoriæ prædecessore nostro, Ecclesia S. Michaelis [sub] Præposito & duodecim Canonicis ordinata fuisset; Norbertus, bonæ æstimationis vir, Præmonstratensis Ordinis secundum B. Augustini Regulam primus institutor, Dominico actus spiritu, in Antverpiensem Burgum devenit; ac plures infidelitatis gurgite merfos, sagena verbi Dei ad litora sanctæ fidei perduxit; quosdam vero Religionis ab eo ordinatæ executores, sub optione Canonico- rum & totius populi assensu, ordinante præfato Episcopo, in Ecclesia S. Michaelis collocavit. Eodem igitur Episcopo disponente, Canonici, quorum usque ad id temporis eadem Ecclesia fuerat; ad aliam Ecclesiam, in honore B. Mariæ fundatam, cum Præposituræ & duodecim Præbendarum suarum integritate nunc inibi Deo servientes, se transule-

runt: eandem nimirum potestatem in sua parochia AUCT. habitam, scilicet in Pascha & Pentecoste baptizan- di, infirmos quoque visitandi Oleoque sacro iungendi ac mortuos sepeliendi, libere sine contradic- tione, eisdem concedentes &c. *Ass ut hic quidem, inquit, alla sit mentio Præbendarum cessarum, & omnino duodecim nominantur. Huic objectioni respon- deo, non fuisse necessariam mentionem cessantis, satis ex- presse notata a Burchardo, sicut & conditionum qua- rumdam quibus illa fuerat illigata: nondum autem Ca- nonicos ad ecclesiam S. Mariæ transisse cum duode- cim Præbendis, sed cum duodecim Deo servire in Ecclesia eadem; quia scilicet, haud diu post cessionem præfata, pristinum sibi numerum ipsi supplerant, vel per novam reddituum partitionem, vel commodiori qua- dam, sed alibi opportunius explicanda ratione.*

§ II. Confirmata Fraternitas, inter Marianos Canonicos & Michaelitas.

11 **Q**uamquam ex præmemorata Burchardi constitu- tione factum sit, ut utrumque Collegium, se- clusa in invicem omni exactione, pari utrumque ju- re videretur subsistere, & Antverpiensis parochia bipar- titæ censeretur (hoc enim indicant Parochianus & Alienus, inter se distincti, istic ubi agitur de utriusque partis sepulturis) mansit tamen prærogativa aliqua ordinis, saltem naturalis, penes Canonicos B. Mariæ; quos prompto ac pleno gratitudinis affectu, inquit Polycarpus, in Notis ad Vitam S. Norberti pag. 402, idque ex mente Abbatis sui Norberti omniumque tunc Fratrum, primos nostros Fundatores esse agno- scimus, & pro talibus habemus ac veneramur. De hac vero ut magis constaret, Lietardus in supradicto diplomate, quod dedit anno MCXXXV, Indictione XI (imo XII) post narratam priorum Canonicorum in ecclesia S. Michaelis foundationem, sic progreditur: Fratres sæpeditæ Ecclesiæ S. Mariæ, ex quorum dispositione, cum dignitate & tenore prioris liber- tatis, tota Antverpiensis pendebat & pendet paro- chia, Fratres, qui in ecclesia B. Michaelis sub Re- gula S. Augustini deservunt, ut commissum sibi onus humero mutui Fraternitatis secum portarent, per Dominum Norbertum, summæ religionis & ejusdem vitæ professionis virum, ad se vocaverunt; eisque Ecclesiam S. Michaelis supradictam liberam cedentes, ad eam in qua nunc serviunt gloriosam Dei Genitricis Mariæ Ecclesiam transferunt. Ut autem eos, pondus diei & æstus secum portan- tes, consolationibus concessorum sibi beneficiorum comfoverent; conservatis in suos usus Natalitio Christi die, & Purificationis B. Mariæ (exceptis quæ in eodem die ibi offeruntur candelis) Paschæ quoque seu Ascensionis, Pentecostes sive omnium Sanctorum, nec non omnium Commemorationis Animarum oblationibus; reliquas S. Michaelis Fra- tribus atque Ecclesiæ S. Mariæ Magdalenz (sub eodem conditionis tenore) Sororibus per omne tem- pus concesserunt; mutuam in invicem orationem communicantes; & in perpetuum conservantes Fra- ternitatem, & in omnibus necessitatibus auxiliandi caritativam supportationem.

12 Atque hæc prima est mentio Ecclesiæ S. Mariæ Magdalenz; cui Nicolaus, Item Cameracensis Epi- scopus, anno MCXLVIII adjungit Capellas S. Petri & S. Martini, statuens ut oblationes, tam in Capellis prædictis quam in Ecclesia Sororum faciendæ, in par- tem Fratrum S. Michaelis cedant, exceptis oblatio- nibus Missarum pro defunctis Parochianis S. Ma- riæ. Ut autem pacis causa de istis sic convenit inter utrumque Collegium; ita etiam sub eodem Lietardo,

AUCT. cupientes lidem sibi & suis successoribus pacis unitatem servare & relinquere; quia sepeliendi in utroque cimiterio concessa est licentia; statutum est, ut quicumque infirmus ex Parochianis Antverpiensibus sub Regula memoratorum Fratrum S. Michaelis deservire desiderat, licentiam a Parochiali Sacerdote S. Mariae sine contradictione accipiat: &

de rest. si vivens ad eos introierit, accepto eorum Habitu, exequiarum funeris oblationes, Fratres S. Michaelis ad quos transit habeant: sin autem, sicut de aliis Parochianis, ad Fratres S. Mariae redeant. Communicare quoque infirmos & Oleo inungere, nisi qui in vitæ suæ Habitu inveniuntur, Fratribus S. Michaelis non licebit. **Restringitur hic facultas, quam concesserant amplissimam Canonici Donatores & Episcopus Burchardus: eandemque rursus ampliat Nicolaus, concedens liberam quovis Oleo sacro inungendi potestatem, sub hac tamen conditione, ut Parochiali Sacerdoti de inunctione infirmorum intimeretur; ne forte excommunicati, ipso ignorante, inungantur; & ipse (si velit) intersit. Hac autem conditio, quam secunda litium, tam plena molestiarum, causa fuisse videtur, cur inungendi ministerium aque ac baptizandi, quod ipse Burchardus ad paucas solennitates restrinxerat, universum denique dimissum sit a Michaelis.**

B Existimo etiam prædictas restrictiones solum spectare Parochianos S. Mariae, quos necesse fuit in Habitu Ordinis inveniri, ut ad S. Michaelis sepeliri & a Præmonstratensibus procurari possent, utpote citra istud Parochia Michaelistica alienos: cui vicissim concessum est, ut quoscunque, sepeliri apud se volentes, possent undecumque accipere.

Eugenii III pri- vilegium pro eccle- sia S. Michaelis ejusque juribus
C 13 Post hæc Eugenius Papa III, circa annum MCL, ab Emmelino secundo Abbate rogatus, locum sub sua & B. Petri protectione suscipere, id facit; confirmando ipsi Emmelino ejusque Fratribus omnem potestatem eis in Parochia Antverpiensi a Canonici S. Mariae concessam; possessionisque tam præsentis quam futuras; præsentium præcipua quedam propriis vocabulis exprimens, videlicet, Santvliet, terram Orderen, curtem quæ dicitur Parke, curtem Offele, curtem Haga, curtem Alterle, curtem Marxblas, piscationem Huntmudem, cum mancipiis, & pascuis, & nemoribus, & mansuris. Est autem Santvliet, ultra Ordenen, Lietardo num. 9 Ortheren, part quo hoc ab Antverpia intervallo sesquileuca situm, locus nunc perquam bene munitus contra incursus Hollandorum, propinquas ad Zomam Bergas obtinentium, solumque tribus leucis distantium; ibique ecclesiam S. Mariae Magdalena, bellorum injuria eversam, restauravit Chrysostomus vander Sterre Abbas anno MDCXLVIII: alia Curtas ubi sita, quando obtenta, & num hodieque possesse omnes, nihil attinet quærere, cum verosimiliter earum plures aliunde sint quam a Canonici S. Mariae; a quibus interim, in eadem Eugenii Bulla, dicuntur concessa de quatuor grangiis decimar, sub anno reditu XII sextariorum forensis mensuræ, quatuor siliginis, quatuor hordei, & quatuor avenæ, quæ omnia & alia in eodem Privilegio ut rationabiliter statuta laudantur; Privilegio scilicet eo, ut arbitror, quod Præmonstratensibus Mariant fecerunt pro quatuor Præbendis antecessis, quatenus res quæque suas independentes uni ab alteris haberent. Neque paulo reditus XII sextariorum debet censeri infractio privilegii a Burchardo dati, seclusa in invicem omni exactione; uti neque stipulatio cedendarum certis diebus oblationum a Lietardo approbata; sed grata quadam recognitio accepti beneficii erga optime meritos Fundatores.

cum mentione cur- fisdam reditus Canonici Mariantis vendi.

D § III. Veteris Parochiæ Antverpiensis limites, eorumque inter Marianos Canonicos & Michaelitas divisio.

14 Quandoquidem Lietardum Episcopum num. 9 Burchardum scribere viderimus, de primis ad S. Michaelis a Godefrido institutis Canonici, quod ab eorum dispositione tota Antverpiæ pendebat Parochia; & hanc deinde, illis ad S. Mariæ transgressis, docuerimus, fuisse inter Marianos & Norbertinos divisam; opera pretium fuerit explicare quibus illa terminis adveniente Norberto definitur. Ac primum moneo, Cameracenses Episcopos, apud Miram in Noctia ecclesiarum Belgii ponere, in burgo Antverpiensi sitam, non solum capellam S. Walburgis; sed etiam ecclesiam B. Mariæ, & ecclesiam S. Michaelis, atque adeo Burgi nomine appellare totam Antverpiæ Parochiam, tam intra quam extra ejus temporis muros, ante grande illud augmentum anni MCCCXIV, quo locus noster, ad Scaldim duplo latior quam profundus versus Orientem, pene visus est conquadri.

15 Burgi igitur nomine strictius sumpto, scias proprie venire modicum illum altioris terræ cumulum, in quo nunc est ecclesia S. V. Valburgis, fossa de Burgracht dicta circumductum; qui solus a late circumfusa uligine extabat, priusquam, ductis ad Orientem, & meridiem aggeribus, patefacta inde via esset, tum Quercelodorum alias Turninum, hodie Deuren dictum; tum ad Arenariam, vulgo den Over, ultra quam ibatur ad S. Martini ædificulam, a S. Amando (ut creditur) consecratam. Iste in tumulo prædicavit seculo VII S. Eligius, cum adversus paganos ritus jugi instantia Andoverpis pugnavit; ibidem, sive (ut aliter dicitur) infra castrum Antverpis super fluvium Schalde, vel, in Antverpo, eodem seculo sacro sanctam ecclesiam Petri & Pauli Apostolorum construxit idem Amandus Episcopus, ut testatur Rohingus vir illustris, dum dicit, quod ipsam in concambio accepit a venerabili viro Firmino Abbate de monasterio Quercolodora, & donavit Apostolico viro Domino V. Willibrordo Episcopo. Hinc porro intelligis quomodo animarum cura, quæ fuerat Abbatibus Quercolodorense commissa, transit ad Abbatiam Epier-nacensem a S. Willibrordo fundatam, & omnium quæ hic atque alibi possederat heredem institutam. Creditum est autem, quod Sanctorum istorum Episcoporum ætate, caperat habitari non modicum circumjecta uligine spatium, paulatim exsiccatum, ac forte jam tum muro fossaque cludum. Dico, Forte; quia non satis constat id fuisse ante irruptiones Nortmannorum seculo IX, imo verisimile est de muniendo isto, ut sic loquar, Subburgo cogitandum non fuisse, nisi accepta ab illis clades, & similis deinceps a regressuris metuenda consilium illud suggessisset.

16 Hoc ergo, & si quid ultra aditum erat in Orientem atque Meridiem, secundum illos quos dixi aggeres, tota erat Antverpiæ Parochia, quando præfati Nortmanni, appulsi sub annum Christi DCCCLXXXII (uti auctor est Siebertus) omnem Brabantensium circa Scaldam fluvium terram ferro & igni devastarunt; atque adeo etiam ipsam, quæcumque tunc erat, Antverpiam; unde per fluvium Scindam dicuntur ad villam Turninum devenisse, & Quercolodorense seu S. Predegandi monasterium exussisse ac funditus eversisse. Nortmannis digressis, rediere paulatim qui cladem effugere potuerunt Burgenses; & in solis Burgi sui mureis, quamvis firmis, hanc satis præditi esse agnoverunt adversus piraticas istas excursiones, Subburgium quoque (veteres charta de Onder-borge narrant) firmius muniendum decreverunt, & tale invenit

scilicet Burzum vetus a seculo 7

F cum eccle- sia SS. Petri & Pauli,

& oppido illi ad- juncto,

sub an- num 822 per Nort- mannos

A invenit S. Norbertus, incolarum multitudine jam tum celebre, & praternavigantium commercii opportunum; sed idoneorum Pastorum cura destitutum fere totum. Nam Episcopatus, quibus eam S. Villibrordus commiserat, procul absentibus; & occisus fuisse, qui nunquam deinde restitui potuerit Quercolorensis; nescio quis curam animarum suscepit, antequam in jurisdictionem Cameracensis Episcopi Parochia cesseret. Tunc melius ei consulturus Dux Godofridus Bullontus, in prociñctu sui ad expeditionem sacram discessus, Christianorum exercituum Archibrazgo Michaeli, prope vetus S. Martini sacellum, edificavit ecclesiam, Collegiatam simul & Parochialem futuram: jam enim ceperat totus ad Scaldis ripam illuc usque tractus habitationibus frequentari, & unus cum ipso oppido Burgus censeretur. Cur autem Dux iste, tam procul a veteri Burgo, locum elegerit fundanda Canonica, nulla melior ratio sese offert, quam quod in restaurato pridem Burgo oppidoque arcta essent inquilinis omnia, neque lavandis cameris claustrisque & hortorum spatii accommodata; & languente tunc plusculum religionis cultu, sufficiebat Capella S. VValburgis, post Normannorum discessum vel instaurata vel primum fundata, ad Dominicales festivasque synaxes, eorum quibus integrum vel lubitum non esset usque ad S. Michaelis progredi.

B Interim Despara Virgo, quae oppido, tunc adhuc parvo, sed in amplitudinem maximam paulatim dilatando, preparabat Patrocinium; & novo sibi que distansimo Praemonstratensium Ordini Canoniam S. Michaelis destinabat; fecit, ut in proximo ad prima Antverpiensium moenia prae, tunc in olitorios hortos verso, super altioris unius brassicae caudice (sic fere traditum) suam fecit inventi iconem, ab eventu opte floxken dictam. Ad hanc cum propter quotidiana miracula ingens afflueret peregrinorum multitudo, adeoque & copia oblationum; primo sacellum extemporaneum, deinde etiam iustae amplitudinis ecclesia surrexit; & totus illius prati ambitus tam multis novis habitatoribus frequentari cepit, ut veteri oppido novum adiunctum videretur, vix illo minus, quale productio ad meridie pomario inclusum anno, ut nostri Chronographi dicunt, MCCII, & ichnographia signat n. 3. Cum ergo utrisque Canonici, insimul ad S. Michaelis habitare exoristi, ut supra vidimus, arctus esset locus suus, & nova prope veteris oppidi muros ecclesiae opportunitas cum horis amplo camerario suffecturis invitaret; congruum censuerunt Canonici veteres, novis hospitibus pristinum locum relinquere, & ad S. Mariae se transferre; cuius ecclesiam, licet necdum muris inclusam, apparebat brevi centrum futurum indies sese proferentis ad Meridiem civitatis; cuius suburbana cum etiam ad Septentrionem & Orientem longius se una cum muris extendissent, quam ut ab uno S. Mariae Parochiano commodè possent administrari; coactum Capitulum fuit suam jam nimis amplam Parochiam dividere, & tres novas S. VValburgis, S. Jacobi & S. Georgii instituere prout factum anno MCCCCLXXVII.

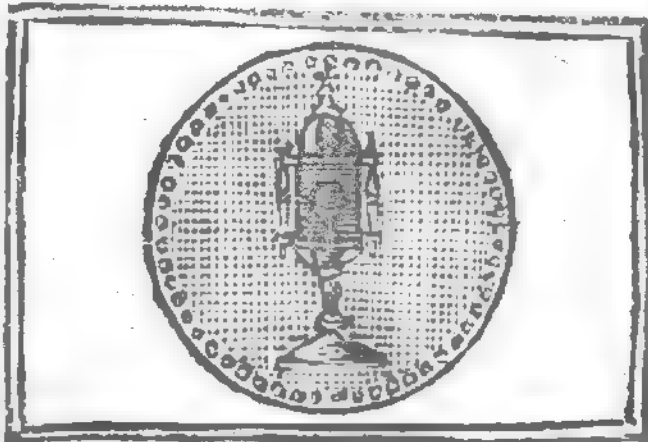
C Restabat, ut quemadmodum Mariani Canonici saeculo XII Praemonstratensibus dimiserant tertiam suarum Præbendarum partem, sic etiam cum illis partirentur Parochiam hactenus unicam; quam ut intelligerent, ab utrisque communiter baud commode administrari, non fuit longa annorum plurium experientia opus. Quis autem non facile sibi persuadeat, ita convenisse, ut Mariana Parochia idem esset ad meridiem limitibus, qui hodiecum est? & secundum quem in eunte saeculo XIII placuit novos muros ac fossam ducere? Initium sumit illa a novo S. Joannis navali, vulgo S. Jans-vliet; atque secundum vias, postea a Lapicidibus, Lombardis & Ledicariis dictas; circumagitur Janii Tomus I.

versus veterem fossam, cum eodem coltura ista, ubi abest, nunc Professus nostra domus Turris consistit. Igitur quid. D. P. quid modo censetur sub Parochia S. Andreae, & tunc etiam ad Burgum Antverpiense spectabat, licet muris necdum inclusum, S. Michaelis Parochia dici cepit fuisse; donec Praemonstratensibus placuit Pastorales curas intra civitatem deponere, easque restituere Canonici Mariani, administrandas a Parocho quem illi constituerent ad S. Andreae, quod anno MDXXIX factum esse docent Adriani VI litterae apud Scribanium; prout plenius docemus in proprio de rebus Antverpiensibus tractatu; ubi etiam explicabimus quomodo Michaelistica Parochia suburbana, ultra Kroneburgum usque in Kiam secundum Schaldam porrecta, anno MDLXIII propriam ecclesiam Parochialem acceperint, istic ubi Carthusianorum paulo ante eversum monasterium steterat: sed hac quoque eversa occasione Arcis Hispanicae ab Albano edificata, iterum nostra memoria ceperit restaurari.

§ IV. De Fratibus seu Tertiariis Michaelitarum, eorumque Sanclimonialibus.

Quod dictum est Paragrapho superiori de Regula & Habitu Ordinis, conferri solito Parochianis etiam S. Mariae, volentibus ad Praemonstratenses aggregari, ab istis ad mortem procurari per Sacramenta, & apud eos sepeliri; id quidem facile iudicabili spectare ad speciem aliquam Confraternitatis, fideles laicos utriusque sexus etiam conjugatos complexa, uti sunt ea, quas Tertiariorum vocant Mendicantes Ordines. Sed ejusmodi Regulæ, sicut nunc usus obsolevit, sic & capita oblivioni data sunt. Ad Habitum quod spectat, Nicolaus Camuzatus in Promptuario Antiquit. Tricassinarum pag. 363, agens de Comitibus Brenensibus, monasterii Bassifontani fundatoribus; cum, inquit, praescriptam a B. Norberto Regulam stricte & accurate observarent, omnibus innotescebat, non frustra eos vestem albam gestare: integritas enim & puritas piorum & religiosorum operum apte conveniebat & consentiebat eorum vestimento, quod album gestare iussi sunt. Pagius in Biblioth. pag. 311, agens de Thebaldo Campanie Comite, asserit, ipsi aliisque sic susceptis praescriptum a Sancto distinctum ac modestum vestitum, & breve scapulare laneum candidum, sub laicalibus vestimentis.

Tale etiam Antverpiensibus in usu fuisse mihi persuadet, sed usum istum superiori saeculo fuisse immutatum, in locum scapularis succedentibus nummulis plumbeis, quales plurimos, ab altera facie hierothecam Sanctissimi exhibentes, hic inter ambitus casu effodimus, inquit Auctor Chronographiae pag. 8, quare? & hunc illorum typum subijcit. Doleo sane nullum eo-

rum superesse, unde posticam faciem describerem; fortassis etiam docturam aliquid, necdum animadvertum. Sed ipsa illius praetermissio mihi persuadet, nihil a tergo fuisse quod sculpti posset. Fortassis etiam re-

Kkkk

AUCT. periretur anfula vel aliud indicium annuli, quo mediantes & alba verosimiliter sentia, suspendi sacrum ejusmodi numisma ex collo potuerit. Ipsa tamen forma minime antiqua est, sed posterior institutione festi, quod Clemens IV anno MCCLXXXIII confirmavit, & toti Christiano orbi commune fecit. Nec enim antea mos erat sacram Hostiam (ut nunc fit) per vitrum speculabilem exponere & circumgestare, a fidelibus adorandam. Fortassis etiam ejusmodi numismata primum excogitata fuerunt saculo superiori, cum Geniti nominis susceptoribus primis, appensa ex pilcis numismata nomini congrua assumentibus, opposuere Catholici metalla sacra, sanctioribus typis expressa, & horum usum Pius V additis etiam Indulgentiis commendavit. Tali autem occasione, unde potius tesseram sibi sumerent Norbertini Sodales, quam a venerabili Sacramento; memores cultus Eucharistici, a sancto suo Parente vindicant; unde etiam ejus imaginibus pingendis fingendisque propriam eam tesseram fecerunt, eique merito accinuerunt, id quod hodie sub statua ejus ad urbis moenia post Abbatiam legimus.

B Quod Amandus inchoarat,
Quod Eligius plantarat,
Willibrordus irrigarat,
Tanchelinus devastarat,
Norbertus restituit.

Sancti. 21 Sanctimoniales quoque, mox a sua Antverpia moniales, quae Antverpia fuerant, institutione, aequae ac alia prima Ordinis monasteria, habuit ecclesia S. Michaelis, sub eo quem in Commentario praefato descripsimus rigore disciplinae, apud ipsas etiam arctioris quam apud viros. Harum prima nobis occurrit mentio in Lictardi Episcopi diplomate, signato sub nota anni MCXXXV, tamquam ecclesiam habentium intra vel juxta caemeterium ecclesiae Michaeliticae, sub titulo S. Mariae Magdalene: quae ecclesia, una cum Capellis SS. Petri & Martini, nominatur etiam in bulla Nicolai successoris, sub annum MCXLVIII, sed absque mentione Sororum quae fit in prima; quarum etiam monasterium dictum esse Fossarum (propterea forsan quod interjecta fossa dirimeretur ab habitatione Fratrum) D. Barole Roy asserit in Notitia Marchionatus pag. 53, quia se reperit in pluribus antiquis Schedis ipsius monasterii Michaelitici, totum archivium, cum bona Abbatis gratia, pridem accurate scrutatus. Hinc colligitur, Sorores istas, mox ab allato Hugonis Generalis decreto, longius fuisse remotas. Quo autem? Verosimilis satis conjectura est quod transferant ad suburbium quoddam, ab earum commoratione hodie Nonnarum campus, vulgo Nonnevelt dictum. Uno post haec saeculo, scilicet anno MCCXLVI Godefridus Brada Dominus Decimam suam de Santvliet conventui B. Michaelis in Antverpia in elemosynam contulit; uti praedictus Baro pag. 384 ex monumentis ipsius canobii docet: docet item anno MCCLIV translatam Antverpia in praedictum Santvliet capellam S. Mariae Magdalene, de consensu Petri Cardinalis Legati Apostolici. Quid ni causa transferendarum eodem Nonnarum, qua sub ista appellatione ecclesiam Antverpia habuerant?

C 22 Id si factum, locus datur suspicandi, easdem illas esse, quae, teste eodem Barone le Roy pag. 53 fundationem suam acceperunt juxta VVoudam in agro Bergezomensi, tribus fere leucis Santvliet distitam. Causa iteranda migrationis in promptu est, inclementia scilicet marini aeris, quem retroactis ab aestu quotidiano Scheldis efflat & afflat Santvliet; cum VVouda, purissimus idem aer sit & saluberrimus. Caput adificari VVoudam Monasterium illud pauperibus Monialibus secundum Baronem le Roy pag. 456 a nobili Principe D. Servatio de Lidekerke ejusque consoborali Timmerzoete anno MCCLXIX: sequenti vero absoluta & consecrata fuit ecclesia; atque anno post alio, locum praedictum

inde successit fundatio Santvliet.

Abbas Praemonstratensis, in universalibus Ordinibus Comitibus praefato Servatio Lidekerkano, id ipsum ex voto in iisdem Comitibus a Patribus Ordinis postulante, totaliter cum Virginibus, Praemonstratensi Ordini incorporavit, utique sub directione Abbatis S. Michaelis & regimine Monialium Santvliet adductarum. Unde enim propius assumi illa potuissent? Pro anno deinde MCCLXXIX recitat Christophorus Butkens, in Tropheis Brabantiae pag. 219, ex archivis Bergensibus fragmentum instrumenti, isto anno dati, in nativitate B. Mariae Virginis; quo Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda & Elisabeth ejus uxor, ejusdem terrae Domina ... dotant & benefaciunt Praeposito & Conventui monialium Vallis S. Catharinae juxta VVoude. Non tamen diu istae subsistere Sanctimonialibus licuit; quia, ut habemus ex Brabantia Mariana VVigmanni lib. 3 cap. 44, anno MCCLXXXVIII effraus aggeribus circa Lillo, tota circum circiter aquarum diluvio obruta est: & illarum miseris Raso de Gattere, Dominus Lidekerkanus & Bredanus, cum Alejde conjuge sua, Bredam easdem evocavit, atque anno MCCXCV in Hospitali collocavit, pauperibus & infirmis ministraturas.

23 Dein Hospitale deferentes, vita pristina & tranquillioris desiderio, opportuniorem locum ibidem acceperunt, renovato veteri Vallis S. Catharinae nomine, eumque sub Praeposito Antverpia accepto tenuerunt, usque ad annum MDCXXXVII. Interim verosimile mihi fit, iisdem conjunctas fuisse reliquas Virgines, Antverpiae advectarum ex canobio Vallis-dulcis, quod in VValachria Zelandiae insula pridem habuerant tunc ab haereticis occupato. Has enim Miraeus testatur apud nos degere, cum scribebat; nunc vero, quid eis factum sit, ignoratur. Erat autem earum monasterium ex Antverpiensi prognatum, eodem teste; ut haec fortassis sint, quae ex Divae Magdalene abducas requirimus, nec certo possumus affirmare traductas Santvliet, quia nulla istae est parthenonis alicujus memoria. Ut ut est, Breda in potestatem quoque Federatorum redacta, quae ibi erant Virgines Praemonstratenses, post diuturnas molestias religionis causa aequanimiter toleratas, Praepositi sui consilio in Oosterhout sese receperunt, anno quem dixi MDCXXXVII; quia Catholici ritus ibi adhuc vivebat libertas, & locus erat oppido vicinus. Cumque in omnem deinceps eventum Antverpia sibi refugium obtinuissent anno MDCXLIV; visum est conductibilis fore, si illud converteretur in monasterium a canobio Oosterhoutano independens, quod quomodo anno MDCXLIV factum sit fuisse describitur cap. ult. Chorographia pralaudata. Ita, si priores nostra conjectura subsistant, post varias per quinque saecula migrationes, ad civitatem eandem regressa Sanctimoniales Norbertinae fuerint, unde primum exierant; licet non ad eundem locum, sed remotiorem a monasterio, prout Hugonis decretum exigebat; & egregium quotidie capiant incrementum sub titulo venerabilis Sacramenti, regunturque a Praeposito per S. Michaelis Abbatem ipsis constituto, nec tamen apud ipsas, sed apud Canobias habitantes.

§. V. Topographia Ecclesiae & Canobii, vetus & nova, iconibus declarata.

24 A Notariis ad minus cognita procedere, & quae manibus oculisque tenentur praeferre conclusionibus, ex verosimili partim ratiocinio, partim conjectura ducendis, natura docet, & probat experientia. Itaque ante omnia exhibeo conspectum loci, orientalem, qualis hodie offertur ex parte via publica, quae ex re nomen habens, vulgo de Kloosterstraet, id est Via monasterii autonastice nuncupatur. Scito tam-

men

Amen seriem eorum adium, quae secus viam notantur novae & ad civium usus elocantur, simul quidem designatam ab architeſto totam, necdum tamen perfectam esse; sed hinc & inde quatuor solum novassare, & cum reliquis adhuc requiri portam num. 3 signatam, quasi per eam Introitus sit ad Abbatiam & Conventum. Hunc enim praestare pergit vetustioris operis porta alia, opus Abbatis XXIII, oculis spectantium subdacta a Chalcographo, sed facile cognoscenda ubi consistat, ex ductu procerarum ciliarum, ab eadem porta ad Abbatiam protensarum. Similiter longa illa domus, quae inter arcam Ecclesiae & Abbatiam, post secleratum ad viam publicam habitationem porrigitur, & numeris 13 atque 14 notatur, hinc Scholam, inde Locutorium promittens; una dumtaxat parte fiat, necdum Scholae usui applicata; altera vero, una cum porticu, huc ductura ab ea porticu quae subest cellis majori Dormitorio, ab hac in mente architeſti haeret; Locutorii autem usum praebere pergit locus idem, quae patet ingressus ad Conventum sub majori Dormitorio. Econtra vero, recentis memoria, pro veteri quod ad Septentrionem stabat Braxatorio, surrexit novum ad Meridiem, ante hortos Praelati, ubi olim officina lignaria erat; uti exprimitur apud Baranem lo Roy in notitia Marchionatus, unde hanc tabulam mutuatus, in nonnullis corrigi fecit. Quoniam autem sub istum prospectum non cadit exterior forma Conventus & Abbatiae Meridiei obversa, hanc quoque desideraturis consuluit Chalcographus, desuper suspendendo tabellam alteram, quae istam quoque faciem repraesentaret.

25 Ab hac recentissima & arduis oculis illudicanda imagine; tranſeo ad investigandam veteris,

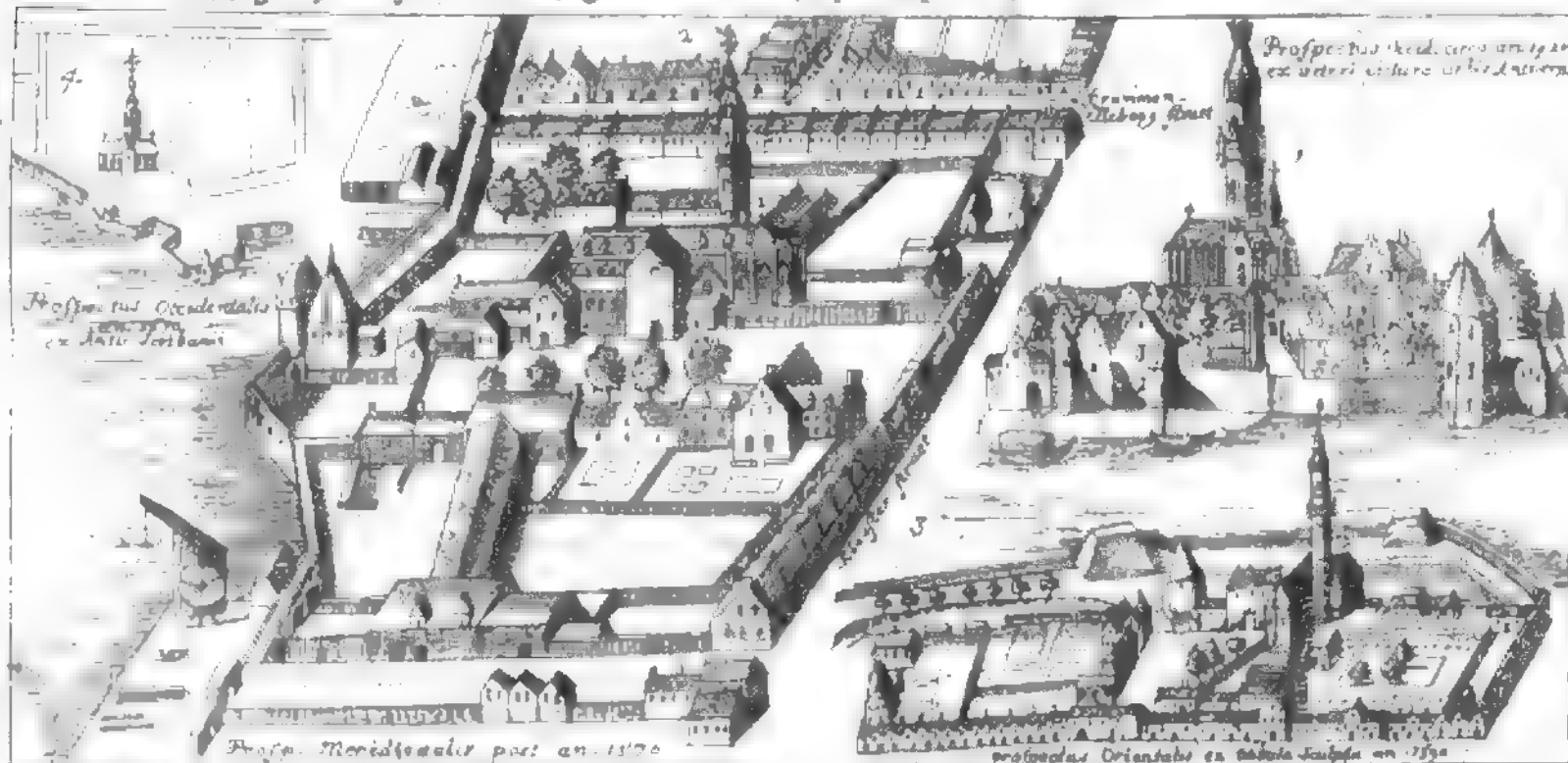
quam Norbertus reperit, ecclesiae formam posituram. Hanc quadamtenus offerre videtur pictura vetusta civitatis, quam hodie Senatoria Bibliotheca custodit, & ex qua sub annum MCCCCXX facta, totam aliquando civitatem trans Scaldim ab Occidente spectandam dabo. Nunc satis habeo exhibere structuram ejus quae tunc erat, & cujus modo nihil non mutatum superest, Abbatiae: eo tantum ut consideres, ante Turrim & Chorum, nihil ab hodiernis differens, minoris, cuiusdam Ecclesiae, tunc adhuc stantis, partem saltem aliquam, quando totius formam reperire despero. Equidem ea pictura visa, manibus tenere me ipsam rem putabam, & parum aberat quin apud me statuerem, vetustissimam Canoniam, fuisse parietem a Septentrione in Meridiem. Sed pene in desperationem quaeſita notitiae revolutus sum, considerans, adiculam tam exiguam, explicandi Canonici Officii simul & Parochialis functionibus non potuisse sufficere, per annos ferme trecentos, imo quadringentos, quot a prima per Godefridum Bullionium funditione, aut saltem ab adventu S. Norberti Antwerpian fluxerunt, usque ad consummationem Chori ejus, qui totus ibi adstare cernitur. Quamvis enim suspicari quis vellet & Turrim & Chorum non esse a primi pictoris manu; fateatur tamen necesse est, cum qui ista appinnit, appicturum eadem opera fuisse totam hodiernam Ecclesiam, si tunc cum ista piagebant, tota steteret. Praeterea usque ad annum MDC reperies pro inviolabili lego servatum Antwerpiae, ut non solum ecclesiae, sed etiam altaria in eius pieraque sic disponentur, ut in illis, vel ante ea oraretur fideles ad Orientem converterentur, posthabito quocumque incommodo.

ABCT.
D.P.

Vetus pro-
spectus ab
Occidente

partem
tamen
prima co-
nſtituta of-
ficia

E
non solum

26 Inter hac fluctuanti occurrit cogitare, neque cum non-
veteris
Ecclesiae
haberi, neque corpus totum; sed alam dumtaxat Septentrionalem, quae inter Tur-
rim & Claſtrum vetus procurrere, conservataque ad
tempus, commodum praebere transitum a Conventu
veteri ad Chorum illum novum; donec fabricata ala
Meridionali nova, quae hic non apparet, ipsaque navit
anteriori versus Occasum, integrum foret delicere
etiam modicum quod supererat hujus veteris Ecclesiae
cum sua turricula, catenus quoque reservata, & sic per-
ficere Basilicam praconceptam. Ingressus in hanc non
nisi de post Chorum nunc patet civibus, sacrorum causa
accurrentibus: sed si Iconismos Abbatiae, ex variis &
Iconismos
successive sculptis tabulis, in unam tabellam hic col-
lectos, dumtaxat aspexeris, aliud nihil poteris cogita-

Junii Tomus I.

re, quam unam tandemque portam fuisse, quae a via
publica duceret in arcam, Ecclesiae Abbatiaeque commu-
nem: maxime cum quatuor Iconismorum secundus &
praecipuus, post annum MDLXX sculptus, videatur di-
stinctissime repraesentare portam quasi Ecclesiae, in fron-
te ala meridionalis; alia autem annorum MDXC & MD-
CX nullum etiam ostendant introitum nisi istum, & qui-
dem immediate ab area in Ecclesiam. Inter has tamen
nunc mediat amplum & quadrilaterum Claſtrum, lon-
gitudini anterioris Ecclesiae coextensum, ita ut ipsam
etiam alam illam tegat, post quam ad arcam procurrat
Dormitorium; & ab hoc procedens Refectorii domus
refectitur versus Abbatiale palatium, atque ita totum
praedictum Claſtrum sive Ambitum includit, & secludit
ab area: quorum nihil in istis Iconismis cernitur.

Kkkk 2

27 Quid

ingressum
non nisi
per alam
meridia-
nalem
ostendunt

AUCT. 27 Quid ergo? An credemus, istam amplam ad-
D.P. fecta, primum ibi posita post annum MDCX? Non pa-
 tietur id patens ad oculum plusquam ducentorum an-
 norum vetustas, quam ipsamet forma fenestrarum ac
 fornicum loquitur, cogitque credere, omnia fabricata
 haud diu post ecclesiam, si non simul cum illa. Idem
 probabit infra deducenda Abbatum Chronologia, &
 fornicum claustralium unus, manifeste includens no-
 men Petri Breem, ejus qui primus fecit novae Basilicae
 construendae initium. Fallunt igitur eatenus Iconismi
 isti, omnes sumpti ex una quadam & antiqua imagine
 ecclesiae, tunc facta, cum praedicta inter ipsam & arcam
 aedei necdum flarent, & cum tota Religiosorum habi-
 tatio adhuc confisteret ad latus templi Boreale. Scul-
 ptores autem post secuti, dicendi sunt, sumpto semel
 exemplo inhaesisse, nec curavisse supplere quae condita
 ecclesiae accesserunt ad latus meridionale. Hoc autem
 sic factum minime miraberis, si intelligere vellis, quod
 idem defectus adhuc reperitur in tabula quadam post
 annum MDCXXXV sculpta, ad explicandum trium-
 phalem Principis Cardinalis ingressum in hanc ur-
 bem.

B 28 Ex istis nihilominus Iconismis, licet pro eo
 quo primum sculpti sunt tempore defectuosus, certo
 videtur concludere, fuisse aliquando tempus, quotalis
 patebat ad ecclesiam ingressus. Sunt etiam qui ex suis
 parentibus audiverunt, quod, prius quam nova post
 eorum area aperiretur (aperta est autem primum hoc
 saeculo) ingredi solitus fuerit populus per portam locu-
 torii in claustrum, & per claustrum in ecclesiam. De-
 buit hoc fieri saltem ab arpo circiter MDL, quo strata
 est longa illa & recta via ab Officina monetaria ad
 Scaldim, cum continua illa domorum serie, quae fundum
 monasterii ad Aquilonem sic terminat, ut nullus hac
 pateat ad ecclesiam transitus. An vero hac parte pa-
 tueris unquam ullus, non potest nisi per rationabilem
 conjecturam definiri. Placet igitur concipere, quod,
 prius quam duceretur praedicta domorum series, & mu-
 ris tunc etiam noviter fabricatis conneckeretur; ea-
 dem quam dixi via transversim secta fuerit, ad signum
 *, descendendo versus Meridiem, donec veniretur ad
 ipsius ecclesiae, tam veteris quam novae frontispicium,
 positum in area ripae, primum a muris & adhaerens li-
 bera, his vero occupari & claudi capta circa annum
 MCCCXXIII, patente semper eadem via; sic tamen ut
 Basilica nova jam stante, patefactus sit etiam in-
 gressus in illam lateralis a meridie, iste quem Iconismi
 solum representant, utpote facti post priorem illum
 populo clausum.

C 29 Fundamentum huic conjecturae praebet ipsa
 veteris Ecclesiae, quam novae Basilicae postura versus
 Orientem; quas ita ab initio sui fuisse constructas, ut,
 non a fronte, sicut aliae omnes, sed a tergo exciperent
 adventantes, prorsus videtur incredibile; ideoque vix
 dubito, quin reducta calce, qua exterius & interius
 operitur frontispicii principalis partes, inveniendae sit
 adhuc porta, tunc patens, & nunc obstruata. Ad fir-
 mandam autem conjecturam noto, quod via ab... —
 ad Scaldim ducens, veteri adhuc nomine vocatur de
 Krommen-ellebuogh-straet, id est, Anconis seu Cu-
 bini-flexi via. Item quod sicut ad monasterium, sive
 vetus, sive novum lituros, per viam vulgo Klooster-
 straet, id est Claustrum, a foro & veteri civitate du-
 cebat, Via dicta Superior, vulgo de Hoogh-straet,
 sic a veteri Burgo secundum Scaldis ripam descenden-
 tes versus ecclesiam S. Michaelis, in eadem ripa posita,
 duxerit Via quadam inferior, variis successibus
 nominibus ac denique het Schelleken dicta, usque
 ad *, quam deinde suppono continuatam porro in Me-
 ridiem, non solum usque ad frontispicium Ecclesiae Mi-
 chaeliticae, per ea quae in 2 Iconismo notavi puncta...

sed etiam usque ad Croneburgicam & portam & tur-
 rim, qui est & fuit ultimus quantumvis audae civita-
 tis terminus.

30 His, quae difficiliora videbantur, & a praesentis Camete-
 rii quo loco fuerit
 temporis notitia propter immutatam locorum faciem,
 remotiora, quadamtenus explicatis per rationabilem
 (ut mihi quidem videtur) conjecturam, facile erit
 concipere, quo loco fuerit Caemeterium, initio h. i.
 nominatum, & curtillia atque jugerum terrae, eidem
 Caemeterio adjacentia. Nam Caemeterium quidem,
 concipies illud fuisse spatium, quod panditur inter
 Viam publicam de Klooster-strate, usque ad ecclesiam,
 veteremque ad hujus latus septentrionale Abbatiam;
 quod spatium arcae & hortorum usum jam praebet, do-
 mibus nunc praecinctum, olim vero uno continuo muro
 seclusum, qualem adhuc representat Iconismus secun-
 dus. Jugerum vero adiacens cum curtilibus, hinc
 porro in Meridiem extendi dices, quam longe nunc
 tenditur fundus Michaeliticus; qui Via de Krey-
 straet dicta interfecatur. Non etiam difficile erit con-
 cipere, quo modo in ea quam veterem bodiedum vo-
 cant Abbatia, habuerit sese antiquius Claustrum, sive
 claustralis in quadrum Ambitus, cujus latus unum ad
 Occidentem bodie superest, cum ipsius Basilicae fronti-
 spicio continuatum. Siquidem reflexa hinc latera duo
 imaginaberis tibi, quae nunc occupantur, unum quidem
 ab atreo ecclesiae Aquilonari, alterum vero ab illis do-
 mibus quae in tabula veniunt nomine Granarii num.
 19: & hinc ad Orientem reflexum latus, cogitabis
 attingere veteris ecclesiae navim, infra illius alam.

31 Ita praefatus Ambitus seu Claustrum vetus,
 in uno quidem cornu habuerit sibi conjunctam vetu-
 stissimam S. Martini capellam; altero vero latere at-
 tingerit eam veteris ecclesiae Alam, quam solam in
 Iconismo i. spectari dicit, in eaque Beatae Mariae
 capellam vel altare, ante quod sub adventum S.
 Norberti anno MCXIX sepulturam sibi legit Domina
 Luytgardis, uxor Godefridi, Domini de Breda &
 Schoten, sicut ex publicis registris eruit, nobisque
 indicavit nostra urbis Secretarius D. de Valkenisse.
 Quod ad Abbatum sepulturas attinet, eas crediderim
 fuisse in ecclesia veteri, partim sub pavimento gran-
 dibus saxis constrato, partim intra excavatos ad la-
 terales parietes loculos, tumbae elatioris capaces; sic
 ut in novi chori ambitu sepultum videbimus Antu-
 nium Toparcham Ogniacensem. Fortassis etiam sub
 Mariana Capella erat crypta plurimum sepulcrorum ca-
 pax, ad quam ingressus erat per Claustrum capella
 adhaerens: de tali enim crypta nonnullus adhuc sermo
 perseverat; & audivi qui dicerent, ipsammet Vali-
 mannium istuc ante aram subterraneam sepultum fuisse;
 lapidem autem quo regebatur postea eadum in lucem,
 & eo ubi nunc est loco, e regione cathedra concionato-
 ria, fuisse collocatum. Cetera veteris Canonicae Clau-
 strique ornamenta nos latent.

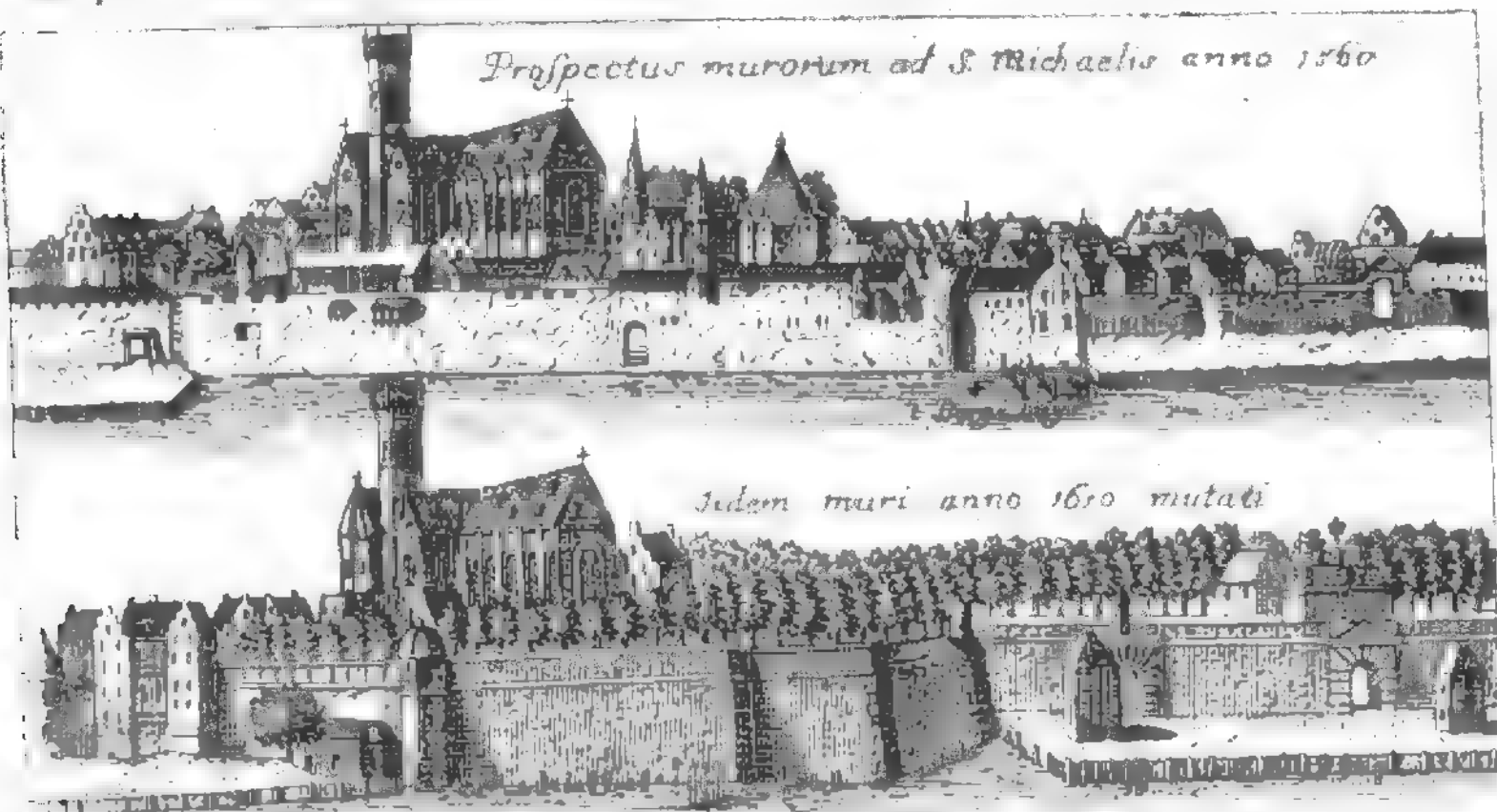
§ VI. De forma, mutatione, & alienatione mu-
 rorum Abbatiae ad Scaldim, deque Romanis
 antiquitatibus, juxta eos effossis.

32 Scaldis fuvius, qui ex Gandensi Flandria dir-
 cessit nobis fere ab Occidente allabatur, nibilo-
 minus minoris Rupelae accessu tumidus, totam aquarum
 suarum molem impingit in eam partem, ubi nunc Hi-
 spanicum castrum & S. Michaelis Abbatia sunt. Ibi
 enim tantisper in Septentrionalem deflebat, donec
 Antverpiam praetervectus, quasi persundus murem
 eam salutandi, cursum reflectat in Occidentem, & S.
 Mariae arcem praetervectus, viam sibi pandat in Se-
 ptemtrionem; versus debita sibi Zelandicarum insula-
 rum

*objectus
murus
monasterii*
A rum effluvia. Hinc fit ut tota ejus ad civitatem no-
stram ripa, crebris munienda sit quasi promontoriis.
Kajas vulgo appellant; quæ aggesta inter pilos den-
satos arena, non modicam præbent navibus appellen-
tis commoditatem exponendorum toto ac sicco loco on-
erum. Idem ad Abbatia muros adeo prope admovent al-
veum suum, ut nusquam magis frequentiusque quam
istic mutari facies rerum debuerit. Præteritis sæculis
id sæpius contigisse, tantum peritus facile æstimabit:
nobis in defectu monumentorum impossibile est definire,
quoties; sed tabulam habemus, quæ in eunte sæculo
xvi picta, Paragrapho superiori primum Iconisimum

dedit, ex quo intelligitur publicis privatisque aedificiis AUCT.
plenum tunc fuisse fundum, nec invenissim præbuisse D. P.
præternavigantibus aspectum.

33 Procedente ad medietatem sæculo, necessarium
Antverpienses duxerunt, totum Orientale ac Meridio- & magno
nale latus civitatis suæ novis operibus communitre; *capo sum-*
qui labor, minori licet molimine, reflexus inde in Se- *pio in.*
piemtrionem, & ultra Croneburgicam portam prove- *stante*
dus, cum Michaeliticis fundos attigisset, coacta fuit
Abbatia opus prosecui usque ad crepidinem, a sano
istuc appellis solito dictam fanariam, vulgo de Hoy-kay
prout expressum conspicis in subiecto Iconismo.

*et factae
non pa-
rum com-
modu.*
Tunc simul ex novo muro suspensa est domus, vulgo
Borgie-huys, sub qua recipi æquarium unum
navigium posset, & inde ad porticum, * signo notatum,
per quod ex Abbatia descenderetur in navem, appulsa-
que illuc quæcumque res aliæ ad æconomiam facientes
inferrentur: nec dubium quin etiam per cloacas eodem
ductas, foras derivari potuerit eluvies. Sed commoda
hæc non levioribus pensabantur incommodis; cum,
præter sumptus in conservationem talis operis facien-
dos, tolerandum esset onus nocturnorum eo loci vigi-
lum, qui tam longo murorum tractui decessa non de-
bebant.

*traditur
est in ju-
civitate;*
34 Ergo sub annum MDCVIII conventit inter Civita-
tem & Abbatiam, ut hæc illi tantum de suo fundo ce-
deret, quantum satis esset educendo ex terra aggesta
vallo, ad quod ascensus liber esset in capite Viæ, jam
quidem rectæ, sed tamen a Curvo-cubito nomen ve-
tus retinentis, de sub una domuum ad Abbatiam spe-
diantium, usque post oratorium divini Amoris; eo pa-
cto ut istic educendam materiam, qua fundus mona-
sterii a moribus secluderetur, Civitas curaret sumptu
suo, & futuris temporibus conservaret. Tunc erectum
vallum illud novum Michaeliticum est, quod Iconi-
smi superiori pars altera repræsentat, arboribus con-
stitum, ad modum vallorum Orientem spectantium; &
jacta pariter sunt fundamenta novi propugnaculi, us-
que ad fluminis alveum procursum, simulq; & affluen-
tium aquarum impetum refracturi, & defensuri utrim-
que crepidinem ripæ, si quid externus hostis inimicum
molesteret: quemadmodum ex altera quoque civitatis
parte, qua Nova vulgo dicta terminatur, procedit
fortalium, venturis ab Hollandia & Zelandia na-
Junii Tomus I.

vibus objectum, & a S. Laurentio nuncupatum.

35 Tali molit fundanda, dum advectam a furis
arenam profunde fossore egerunt, donec ad solidam
immutamque humum pertingerent; Vidimus, inquit, F
Auctor Chorographiæ, rara quædam cujusdam operis *detestati
sunt for-
nicii sub-
terranei*
arcuati. Ipse Martis ibi sanum olim fuisse asserit, ex
quodam suorum traditione. Et faret veteris Poetæ
sententia, cujus in archivo reperitur hæc versus,
apud D. Valkenisse Secretarium:

Hic Martis sanum quondam fuit arma tenentis,
Idola cum coluit Antverpia: sed miseratus
Abstulit errorem Christus, Michaelis ministro.
Luciferum cælis, hinc Martem trusit acerbum,
Angelus ille pacis, & cæli Satrapa fortis.
Purgato delubro, locus intitatur ab isto.

Eidem traditioni consonat Chronicon Antverpiense, reliqui in
ab annis circiter centum vulgariter scriptum, dum templo
addit, templi istius vestigia quadam extitisse usque ad *Martis*
annum MDLXXX. Magnum quoque eidem traditioni
pondus accederet, si vere locus ille aut vicinus, ut quæ-
dam cœnobitarum mihi retulit, in censualibus libris
inventitur nominatus Dinst-velt, vel Dinst-acker, id
est Campus aut Ager Martis. Nam Dinst famula- *ibi, ut*
tus. Dinen famularet, antonomastice nobis est Militia, *traditur*
militare. Hinc Mars belli ac militiæ Præses Majori- *culi.*
bus nostris Dinst dictus fuit, & Ferta hebdomada ter-
tia ab ipso nominatur Dinstdag; sicut quarta a Met-
curio, nostris Wren id est lucrum, vocatur Woens-
dag; quinta, a Tonante Jove, Donderdag; sexta, a
Venere Vry dicta, quasi Libera, Vrydag; & septima,
a profatore Deorum, Saterdag. Sub istis enim nomi-
nibus Planetas a Belgis cultor, ex tali nomenclatura

Kkk 31 cer-

AUCT. certius constet, quam quod de Pallade arcum praefide,
D. P. ex suo cerebro primus protrusus Gerosius Becanus;
eam sub nomine VValburgis, id est Burgum tuentis,
nostro in Burgo cultam fuisse; fideique praetores, con-
verso in S. VValburgis honorem titulo, profanum
aboluisse.

36 Dubitat interim nomen de Templo, & suspi-
catur, ista operis arcuati rara, reliquias esse veterum
clouarum, factarum ad usum monasterii; aut forui-
ces pontis instrati Fossato, unde nomen Parthenoni, su-
per vel trans ipsum collocata, adhaesit. Sed si argu-
mentum istud cultae istae Gentilitatis vacillat; eidem
irrefragabile testimonium dant Ossuaria, sive Urnae,
Romano more D. M. id est Diis manibus inscriptae,
cum suis titulis lampadibusque funebribus; nec non
lacrymatoris vasis, in qua collectos combustorum ca-
daverum cineres lacrymis perfundere Romana Liberi-
tatem consueverat, ut antiquarum notum est. Ex hoc
eventu primum persuadet, fuisse tempus, cum illa
fundi Michaelisici pars, necdum usque eo promoti
Scaldi, nonnullis occupabatur edificis, & illas duc-
batur agger seu via publica. Mortis enim erat, ejusmodi
monumenta funebria erigi secundum publicas vias (un-
de usitatum istud, Sta viator) censens aliquot aut
etiam mille passibus ab eo oppido vel castro, unde illuc
efferebantur solenni ritu urenda cadavera. Neque enim
eo officio licebat funestare murata loca, sed in subur-
banis res agebatur; qui mos etiam ad Christianos
complures transiit, & in variis Germaniae locis adhuc
consuetudo durat foras ducendi exequiales pompas, ad
publicum cimiterium, ex re nomen habens Agri Do-
minici, vulgo Gods-acker.

37 Unde autem ad praedictum locum potius credas
adductos mortuos, Romano more comburendos & Ro-
mano ritu ac lingua Epitaphiis commendandos trans-
euntibus, quam ex Burgo Antverpiensi: quod proinde
jam olim, & multo prius quam ibi Christus predicare-
tur, Romanorum fuerit; ab illis verosimiliter extru-
tum, causa vestigialis sive telonii a praeternaviganti-
bus exigendi. Sic habetur diu quaesita demonstratio
veritatis nostrae, idque verosimiliter a tempore Julii
Caesaris, cujus aliquos libertos hic collocatos ad qua-
sturam ejusmodi, persuadent Epitaphia mox producen-
da. Quare licet Baro le Roy fateatur quod certo affir-
mari vel negari non potest, an Julius Caesar, dum
egit in Belgio, umquam fuerit illo in loco quo nunc
visitur Antverpia; id tamen verosimilissimum ex prae-
dictis sit, & merito opinantur sic intelligendum ipsum in
Caes. de bello Gallico lib. 6 cum ait, quod misso
Trebonio cum legionibus tribus, ad eam regionem
que Advaticis, id est Tungris, adjacet; ipse cum re-
liquis tribus ad flumen Scaldum, quod insuit in Mo-
sam, ire constitit, & ad Ambivariacum vulgo Land,
sive Ampt van Ryen, cujus regionis caput Andover-
pam est, usque pervenit, & ibi praedictum Telonium
constituisse. Videntur autem Romani isti, in omnem
praei obsecrationem, nomen loci ex situ factum An-
do-verp sive Aen-de-verf, id est, Ad terrae a flumine
advehere procursum, deflexisse ad obsecrationem suam illu-
ga nomenclaturam, & hoc intellectu supra portam
Burgi a se communiti, collocasse obsecrationem Verpae
seu Priapi effigiem; quam mirum est inter Christianos
per tot secula duravisse, ut primum a centum annis
abolita sit; reliquis tamen reliqui corporis idolici no-
tis, & desuper collocata Desperae imagine, in oppro-
brium fedi demonis istae olim a Gentilibus cultae.

38 Ad praedictorum confirmationem objicio oculis
unam in laminam collecta praecipua monumenta, anno
ut dixi MDCX de post S. Michaelis effossa, quae diu fue-
runt apud Secretarium Valkenisse asservata, sicut ea
poter sunt redemerat, & nunc habentur apud Man-

millenium Comitem de Merode, Marchionem de Deyn-
ze, Baronem de Duffele &c. talium rerum curiosis. In illis
In illis
spectabi-
li fuit:
Quasore
li fuit:
In omnibus proportionem ad minorem mensuram contra-
cta vides. Primum ac praecipuum in his est Urna qua-
drata, fere integra, quae cum operculo suo sesquipre-
dem alia, unumque larga formam refert templi, clau-
si januis, quod esse concordiae convulsus symbolum
probat erudito suo super hanc arcam Commentario
doni Auctor, qui illam aliisque plurima de rebus Anti-
verpiensibus monumenta, a se suoque patre diligen-
tissime collecta, mecum humanissime communicavit.
Eodem faciunt in culmine sculptae columbae duae, con-
ferentes rostra; duo item supra portam passeret, Ve-
neris aves; totidemque palme, credite inter se amare
etiam ipsae, & versus invicem longius licet posita in-
clinari; ut merito possessor suus eam nominare furti-
soltus, Urnam amatoriam.

39 Fieri eam curavit Voluntilla Rodine, condi-
tione quidem servili edita, sed beneficio patris at-
que amatoris sui Cnei Voluntillii Sophri, viri po-
tentis ac nobilis, & libertatem & opes & claritatem
cum nomine consecuta. Hoc & anaglyphum ejus pro-
bat, quale hic vides, nobiliter vestitum comptumque,
& grandibus circa collum margaritis ornatum, quod
rubro in marmore sculptum ipsa intra urnam reponi
fecit, una cum virilis capitis, Voluntillium haud du-
bie assimilantis, statua; quam ut pariter hic expres-
sam videres, recurrendum mihi Romam fuit ad heredes
Cardinalis Azzolini, ad quem illa pervenerat ex te-
stamento Reginae Sueciae, huc Antverpia transseant
olim dono data.

39 Intra eandem urnam clausum erat grandius
vas lacrymatorium, cum nonnullis, quas hic circum-
positas vides, lampadibus; quae (sicut & peculia-
re unum vasculum, in lacrymam conformatum, duos
pollices altum, unum autem pollicem in diametro ha-
bens) ex argilla cineret coloris confecta sunt: cujus
coloris etiam sunt lampades pleraque. Ornatum ta-
men maxima, cum figura leonis, ex rubra argilla
est; & quae humano capite insignitur figuli sui nomen
CTITISTICI habet in fundo scriptum. Porro in lam-
padibus istis notandum venit, non tam quod loco ea
unde prodire ellychnium & ardere debet, nigerrima
sint, sed quod adhuc appareant quasi a recenti olea-
gino fumo vapida. Aliae duae lampades sub linea no-
tata (quarum quae formam oblongam habet, aenea est,
sed nigerrima) vasculaque cetera, non intra sed prope
urnam reperta sunt, satis vulgaris forma omnia; si
unum excipias, cujus labrum ex parte fractum appa-
ret: omnia autem servierunt recipiendis carbonibus
cineribusque ex rogo collectis.

40 Quae sequuntur monumenta, praedicto D. Mar-
chioni pariter donata, putantur eodem loco & opere
resossa fuisse, etsi id non aque certo meminerit empti-
vis filius: quare reliqua in his adhuc verba placet
legenda proponere Romanarum antiquitatum studiosis.
Diis Manibus inscripta erant duo. Primum, in mar-
more sesquipodem longo, octo pollices alto, epigraphem
hanc adhuc integram offert.

D. M. TURPILIAE
NEBRIDI TURPILIUS
MARTIALIS LIBERTÆ
PENE MINUS FECIT.

Ubi rursus notatur Liberta praenomen, a nomine Pa-
troni sumptum; cui defuncta, pene minus quam me-
rita erat, fecisse se queritur Turpilius Martialis,
amator verosimiliter defuncta, fortassis etiam Gre-
cula, ut Voluntilla Rhodine. Ut enim patris, Ro-
sta

sed hoc
aut
certum;

quem
quod ibi
demofes
sa epita-
phiam
cui;

II

victum
leo Bur-
gum fuis-
se habita-
tum a
Gentili-
bus Ro-
manis;

qui etiam
nomen
vener loci

deturpo-
ratus in-
terpreta-
tionem ob-
secrationis.

urna
quam Cn.
Voluntilla
Sophro

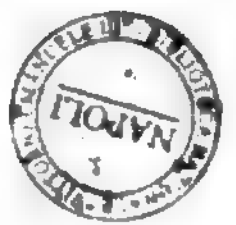
libique
Voluntilla
Rhodine
fuit;

com la-
crymato-
ris &
lampadi-
bus;

alii et-
iam juxta
urnam
vasculum.

Idem
creduntur
similiter
effossa

monu-
menta
quatuor;

Epitome pedis Antuerpiensis unciarum undecim

Specimina Romanarum Antiquitatum Antuerpiæ refoffarum
 u. Jacerentur fundamenta propugnaculi S. Michaelis ad Scaldim An MDC

A sen en Græco latine redditur, sic vispi, Pellis caprina est, Baccho tribus solita; apta etiam vox ad significandam Bibaculam, & Damulam, citra carvitiū tamen, cum & praeclaras vias nosterimus Nebridios seu Cervinos dīos.

2. Adjuv- 41 Alterum quadrata formæ saxum, sed inferne
vi Pont- confectum, unius pedis ac duarum pollicum in omnem
fici Ha- partem, minus perfectum offert sensum, litteris pluscu-
rumpum lis ad finem cuiusque lineæ deficientibus, ut puto; sic
Imperia- autem inscribitur:

D. M.
CN. JVLII. CN. FIL.
DOMATI. PRISCI
EXEQVO. PVBLIC
ADIVTORIS
HARVSPICVM
IMPERATORIS
PONTIFYCIS
AIBANI.

Tertius laps, si dexteram cornu avulsū non esset
perfecto constat quadrangulo; sesquipedem uno minus
pollice longus, altus pollices septem cum dimidio. Mo-
numētum hoc quoque videtur esse sepulchrale, positum
euidam pecunia sociatis Curatori, qui ratione paris
sortis in pecuniariam societatem loco 11 collata cum
M. Emilio Cresto, inter socios xxxvi numerabatur
vigesimus septimus, hoc modo.

M. FABL. FELICIS. CVR
CVM. M. AIMILIO
CRESTO

MONVMENTVM. EX
PECVNIA. SOCIORVM
XXXVI. FECIERVNT
RAT. PAR. SOR. II. LOCO. XXVII.

42 Nihil Estabulicū continet titulus iste, uti nec
sequens quadratum item saxum, decem pollices lon-
gum, altum quatuor & semis: intra cuius ornatiorem
sesquipollicis limbum (alia saxa limbo carent) &
utrimque ad insigēdos clavos forato, hæc verba con-
tinentur:

IVLIAE. C. L. ACME
C. IVLIVS. GEMINVS
ET C. JVLIVS. CLARVS. PATER
MATRI CARISSIMAE

for- 43 Ubi si liceat C. L. Cæsaris Libertam interpretari
Ju- habebimus prope nomine Acmen, (cuius autem Vi-
li- gor ætatis, seu Flot iuventutis est) prænomine ac
nomine patris Juliam, cui cum filius suus C. Julius
Geminus monumentum istud posuisset, iussu etiam ad-
scribi nomen patris C. Julii Clari, adhuc viventis,
& ita forte iubentis adscribi; qui cogitari posset etiam
ipse Julii Cæsaris libertus, Libertæ conjunctus credi,
ut filius, cognomento Geminus fuerit utrimque Liber-
tinus, ex Libertis natus. Conjectura ista si admitta-
tur, admetellum poterit autem natum Christum & Ju-
liū Cæsaris vel Augusti ætate, hic in paribus confo-
disse C. Julium Geminum prænommatum, publici ali-
cujus muneris vel solerti causa; qui intellecta ex pa-
ternis litteris morte matris, ipsi posuerit ejusmodi lapi-
dum, monumentum amoris ac doloris sui.

5. VIII. Hodiernæ Basilicæ & Abbatiæ ornamenta præcipua.

43 **S**atis, luno plus satis circum basilicam hodiernam
nam versatus, ad eruderandam vetustatis obs-
leta cognitionem; introsum me recipio, quædam ejus
præcipua ornamenta contemplaturus. Chorum cum sa-
cellis circum cantibus atque adhaerentem meridionali
lateri Capitularem domum ac Dormitorium, & unam
claustralis ambitus alam edificare cepit; & (nisi
fallor) opere compleverat Abbas Petrus, ab anno
MCCCXC ad MCCCXIII utiliter præfatus; ejus
tempore quia parte jam extructa uti Religiosi cepe-
runt; vix equidem dubito. Petro successit Olardus,
cum a rebus undequaque laudetur in suo Epitaphio,
credi potest, per annos triginta quibus præfuit, non-
nihil ad reliquæ ecclesiæ fabricam contulisse. Perfecti
tamen Templi & Claustrī, præstruque istidem Refe-
ctorii, antæque Abbatialis gloria datur Joanni Fier-
kens, anno MCCCCLII electi; qui etiam primus sibi
ac successoribus suis acquisivit ius Mitre, tamque ges-
sit usque ad annum MCCCCLXXVI. Hujus tempore,
anno scilicet MCCCCLXV obiit, & huc delata ad se-
pulturam fuit, Ducissa Isabella; cui deinde in Choro
ante altare, ex nigro marmore, monumentum grande
erigi fecit Maria filia, quale hodieque superest; sed
anteo Epitaphii limbo per circuitum tumbe, cui ipsa
met antea tota superjacet, spoliatum ab Iconoclastis.
Quorum tamen furor superstitibus ac postea reperti sta-
tuculi tres aevi, restituti sunt; manus vero trunca-
tas suppleri novis optatis curavit D. Paschalis van
Gessel, loci sacrista & meus olim condiscipulus. Epita-
phium ne quereremur amissum, conservavit nobis Fran-
ciscus Soverius, inter collecta a se monumenta se-
pulchralia & inscriptiones publicas Ducatus Brabantie
pag. 129. Ipsum in altera pagina lege, sub Iconismo
ejusdem monumenti, ut nunc visitur nobis commoda-
to per D. Baronem le Roy, qui illud sculptendum cu-
ravit.

44 Prædictus D. Baro le Roy etiam commodavit item An-
Iconismum alterius antiqui ac nobilis monumenti, quod
ipsiusmet Soverii diligentiam fugit, & tamen hodie-
dum satis integrum spectatur, intra sacellum primum
ab ingressu portæ meridionalis de post Chorum: quod
sacellum, primo sanctis Apostolis dedicatum; postmo-
dum nuncupatum fuit Divæ Lidvinae, Virginis Schi-
damensis (cujus Vitam illustravit xiv Aprilis) ob non-
nullas Reliquias ejus ex Hollandia huc allatas. His
vero amissis & cultu Virginis oblitterato, ipsum nunc
servit colendo B. Hermanno Joseph Stetefeldens, Or-
dinis Præmonstratensis Religioso, de quo egimus die vii
Aprilis, nec non Sanctis Adriano & Jacobo ejusdem
Ordinis Canonici, cum reliquis turba Martyrum Ger-
comensium nuper Canonizatorum. Epitaphium inscul-
ptum lapidi ex Gallico Latine facio, & Iconismo
subjungo. Cetera si qua fuerunt Procerum hic sepolto-
rum canotaphia sustulit furor præmemoratus.

45 Nobiliora quadam ex recentioribus cap. 6 colle-
git auctor sæpe memorata Chorographia: qua istic le-
gi possint. Hic nequeo præterire, quæ vix toto orbe
celeberrima, descriptum ad parietem transversa navis
juxta fenestram, infra ejus effigiem, dignam quæ etiam
hoc loco servetur, alibi non facile inventenda.

Nono Ba-
siliæ jam
fame,

allata in
eam anno
1476 est
Isabella,

E

Imag-
ne colle-
cata:

Imag-
ne colle-
cata:

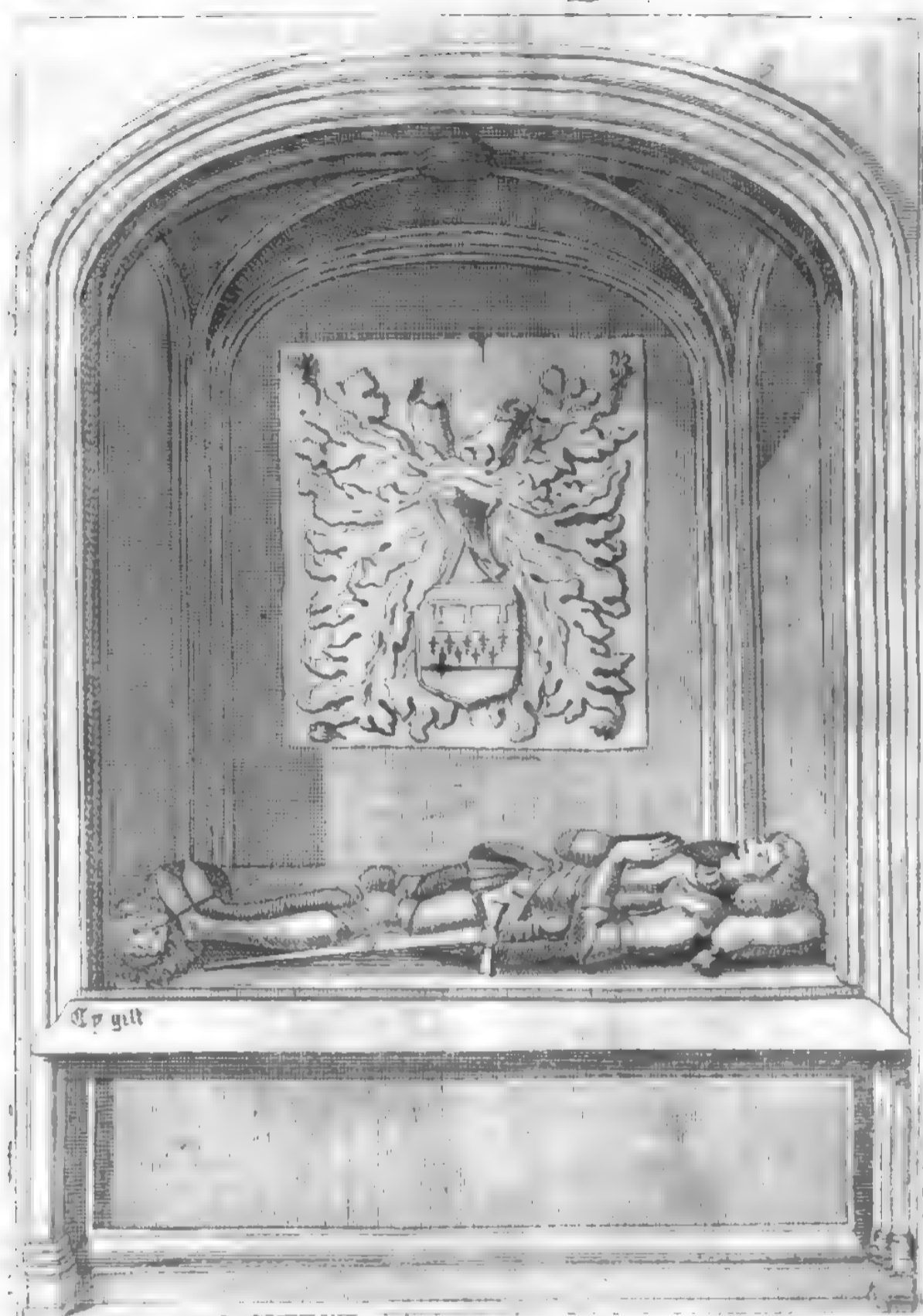
Et an.
1608
Abraham
Ortelius.

E P I T A P H I U M

Æneo limbo, sed ab Iconoclastis sublato, olim incisum.

Hic jac nobilissima Isabellis, ut subscripta utriusque parentis demonstrat progressio (nempe in lamina verosimiliter ænea, frontem ipsius tumbe, ut puto, occupante, sed ab iisdem iconoclastis direpta, insculpta) Karolesii Comitissa, Karoli Ducis Borbonii filia devotissima; Domini Karoli, Illustrissimi Principis Philippi Dei gratia Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgi Ducis; Flandriæ, Artesiæ, Burg. Palatin. Hann. Holl. Zeland. Namurci, Comitissæ; S. Imperii Marchionis; Salinarum, Machliniæ Domini, unici filii Conjux carissima: quæ Mariam unicam ex Illustrissimo Marito relinquens filiam, in florida ætate decessit, anno Dominicæ Incarnationis MCCCCLXV, die XIII Septembris. In Christi pace requiescat.

E P I T A P H I U M

Cy gist noble home Messire Antoine d'Ongnies / Chlr. Seigneur de
Bruay / Sarton / Ramecourt / Ligny et de Croy / Conseiller et Cham-
blan de defunctz les Ducs Phle et Charles de Bourg.^{ne} et Gouverneur
de la ville de Lille . qui trespassa en ceste ville le xix de Mars l'an
m. cccc. lxxviii.

Quæ hæc Latine sonant:

Hic jacet Dominus Antonius de Ongnies , Eques , Toparcha de Bruay ,
Sarton , Ramecourt , Ligny & Croy , Consiliarius & Camerarius defuncto-
rum Burgundiæ Ducum Philippi & Caroli , atque Gubernator civitatis In-
sulensis : qui in hac urbe obiit XIX Martii , anni MCCCCLXXVIII.

ABRA-

ABRAHAMI ORTELII.

quem urbs urbium Antverpia edidit,
Rex Regum Philippus Geographum habuit,
monumentum hic vides.

Brevis terra eum capit,
qui ipse Orbem terrarum cepit,
Stylo & tabulis illustravit,
sed mente contempsit,
qua cælum & alta suspexit:
constans adversum spes aut metus;
amicitiæ cultor, candore, fide, officiis;
quietis cultor, sine lite, uxore, prole;
vitam habuit, qualem alius votum.
Ut nunc quoque æterna ei quies sit,
votis fave, Lector.

Obiit III Kal. Julii, anno MDLXXIX.
Vixit ann. LXXI mens. II, dies LXX.
Colii, ex sorore Nepotes, B. M. poss.

Crucifixus
an. 1566 de-
jessu,
an. 1585
restituatur

orellum
postea al-
tore mo-
jor,

postea ta-
bula Ru-
benii dua

46 Hoc igitur Epitaphium unum est ex monumen-
tis dignioribus, quæ solent eruditæ advenæ legere:
reliqui vulgi oculos magis allectunt ornamenta ejus-
dem Ecclesiæ alia. Licet enim vetera simul dejecerit
iconoclastus; ea in decuplum restituit, post hæc hæc
domitiam reduci et in suam sedem Religiosos, Ab-
batum sequentium insignis pietas. Curatum autem
imprimis est ut quæ dejecta fuerat Christi e Cruce
pendentis figura, novo meliorique opere efformata re-
poneretur, cum hac memorabili epigraphæ: Qui me
dejecit anno MDLXVI, Calvinus scismaticus; me fecit
anno MDLXXXV, ad fidem utique Catholicam redu-
xit. Altarium eodem turbine dissipatorum qua fuerit
elegantia, inde colligas, quod eorum primum, auratis
demptum, Hispani Mercatores Madritum miserunt, vel
ut dignum quod Regis sacello inferretur. Qualiscum-
que tamen ejus decor fuit, longe ab eo superatur, quod
Matthæus Irselius Abbas XXXIX substituendum cu-
ravit ex solido marmore, fornice prope ipsi contiguum.
In hoc singulari arte Petri Pauli Rubenii, expressa
ceratur Magorum adoratio; nescio tamen an præ hac

etiam æstimanda non sit, quam idem sæculi nostri Apel-
les, ab Italia in patriam redux, primam exposuit ci-
vium admirantium oculis; ubi S. Gregorius, inter San-
ctos Martyres Georgium atque Sebastianum, Domitillam
atque Joannem & Paulum cunuchos suos, contemplatur
allatam, quasi e cælo per Angelos, imaginem Deipara
cum filio. Sola hæc diu sufficere visa est altari, su-
per quo conservatur Venerabile, communicandi distri-
buendum; donec ei sub annum MDCLXXII speciosissimus
ex albo & nigro marmore ornatus accessit; atque ita
restitus fuit totus paries, alæ fulcræ in Cruce templi
adornans Turri.

47 Ne autem multum ei cederet ala dextera, ad-
herens conventus, amicus meus singularis effect, D. 1701.
Ambrosius van Eyck, Persona & Pastor in Voisse-
laer & Beirs: qui sui monumentum aliquod relinquere
volens, ibi anno MDCLXXII pont curavit picturam in-
figent, & toti illi spatio, alto pedes LXXX, lato XXX
commensuratum, in qua representatur Piscina Beth-
saida, septem porticus habens; & ad eam Christus,
paralyticum faciens grabatum tollere, sanumque abire.
Est ea tabula opus Joannis Erasmi Quellini, præ-
stantissimi hac ætate apud Antverpienses pictoris: a
cujus manu, sub navis laterali post suggestum cunctiona-
torum, etiam habentur tabule duæ, Gorcomiensium
Martyrum passionem & Apostrofum representantes; su-
periorumque putatur, ut reliquis sub laterilibus fornici-
bus partes, propter adhaerens sibi claustrum fenestris
vacuus, pari decore paulatim converfatur.

48 His obiter consideratis, ad Chorum redito; non
ut admirer prætextum ei speciosissimum ex candido &
nigro marmore Odeum, vulgo Doxale, geminis altari-
bus superincumbens; vel circumcuncta ipsum Chorum sedi-
lia sculptura elegantis; axe disposita per ambitum sa-
cella quinque, marmoribus rotulisque splendens; sed
propter Deipara statum, summi altaris vertici insiden-
tem, tamquam primæ loci Patronæ, inter Sanctos
Norbertum ac Michaelem; ne id putes absque pro-
denti consilio factum. Nam præterquam quod totus
Ordo Præmonstratensis, Marianus sit, peculiare hujus
monasterii Cœnobitis est, uti hac formula Professionis:
Offerens trado me Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis
Mariæ ac S. Michaelis Antverpiæ. Hinc ut mini-
mum sequitur, quod præsentis Ecclesiæ conditores,
eamdem in nomen utrumque consecratam voluerint. Si
autem doceri posset, eam formulam præsentis Ecclesiæ
vetustiore esse; consequenter verosimile foret S. Nor-
bertum, vel institutum ab eo Abbatem Waltman-
num, vel alium denique ex primis unum, ad vete-
rem S. Michaelis tutelam adscripsisse etiam patrocinium
Deiparæ. Wigmannus in sua Brabantia Mariana al-
tius nititur assurgere, idque a prima fundatione ob-
tuisse vult, sic ut eadem quæ S. Michaelis, etiam S.
Mariæ Ecclesiæ ab olim dicta sit. Verum, id in silen-
tio antiquorum, ipsam sub uno dumtaxat Archangelis no-
mine appellantium, non facile nobis persuaserit. Illius
etiam solius nomen refert sigillum Abbatiale; illum in
summo vertice spectandum dat Turri; illum denique
cognatus noster Norbertus van Courverven, Abbas
XLII insigni mole atque mirabilem, constituit supra
Propyleum; quod decessor suus construi fecerat, arcus
instar triumphalis prætextum arcæ, ab Oriente ad ec-
clesiam ducenti, & publicæ, ad quam stat, viæ ingens
ornamentum; ut videre est in majore tabula, ad ini-
tium superioris Paragraphi posita. Cetera lubens præ-
tereo, & verbis parcens, quorum sequior efficacia est,
arbitris oculis cognoscere te in alia hic apposta tabu-
la jubeo, quæ anterioris templi versus Doxale pro-
spectus, quamque magnificus sit. Sed ut omnia illuc
usque progressu placent, primum tamen ingressu-
ris nunquam non displicebit tam præposterus introi-
tus,

Cur in
summo
altari

Deipara,
ut prima-
ria quæ
Patrona?

Offeror
in tabula
conspic-
turi Ec-
clesiæ in-
terior,

A tus; & saepe cogitatio mihi incidit, posse impendio non maximo conversi omnia ab Oriente in Occidentem, sic ut ex hodierno choro fiat navis anterior, & quae nunc facile ab templi navis anterior est, mutetur in chorum; produ-
oritur *occafum* *concordi-*
bilis. Ha in hemichorum fabrica, & ea qua nunc circularis est parte, in frontispicium complanata. Hoc vero cum audio etiam aliis, dignitate in monasterio praecipuis, in mentem venisse, non despero aliquando factum vi-
dere, cum approbatione totius civitatis.

Biblio-
theca co-
pia. 49 A templo progressus ad Conventum, non multis te morabor in Bibliotheca; non minus dispositione loci & forulorum ordine speciosa est, quam locuples numero selectorum codicum, qui ad annum MDCLVII, supra 8572 dicebantur excrevisse; nec deserunt quotidianis accessionibus sic augeri, ut difficile nunc sit intrare rationem omnium, & eo quo nunc sunt loco apte digerere. Eapropter modernus Praelatus cogitat de reaptanda ipsi amplissima aula, olim ad eum finem supra Resectorium structa, quae inter Dormitorium ac domum Abbatialem procurrit: quod si fiat, nescio an toto Belgio futura sit bibliotheca speciosior ac spatiosior alta, nisi forte Tongeriae. Atinus etiam inhaere ipsius Resectorii, quamvis splendidissimo, ornatu describendo, ubi per varia Evangelica convivia assidentem mensis Christum videri fecit praeaudatus Quellinus. Quid enim opus est, prolixo verborum ambitu committere auribus, quod fideliores oculi intuitu uno possunt cognoscere in tabula, ita ordinata, sicut locus obicitur intus stanti, verso contra meridie dorsi, cum obliquo conspectu utriusque frontalis tabulae, ad geminum Resectorii caput. Alterum latus (prout a claustro per ostium ingressus spectandum se praebet habenti dorsi, Aquiloni obversum) quatuor similes tabulae implent; sed illi interpolata fenestris, quae lucem Resectorio toti infundunt. Ut fornix, loco tam amplo superextensus, altius erectus fuerit, optabile est. Hinc sculptor, qui ideat in *as* transferendas delineavit, licere sibi putavit, saltem defectum in tabella corrigere: idque ut commodius faceret, lateris utriusque icones, cum fenestris altius, quam revera structae sunt, protulit, nihil in re aliud mutando, quam columnarum in tabulis pictarum altitudinem; quae revera humiliores sunt, & quales architectonica regula exigunt, habita ad earum crassitudinem ratione.

Resectorii dorsi
aperturis Monendus hic mihi de eo fuit proportionum ejusmodi peritus; ne inscitiae damnet pictorem: qui tamen considerans, quanto per hanc mutationem appareat angustior locus, delineatoris factum non valde improbat. Sed dimissa admiratione Resectorii, aggredior explicare Abbatum seriem, quae potior ad historiam est, ex iisdem quae Chorographia Caput III suggerit monumentis, nostrae civitatis antiquioribus Chronicis, aliisque subsidiis.

§ VIII. Series XVII primorum Abbatum S. Michaelis.

Primum Capitulum generale an. 1128:
 50 **W**ALTMANNUS, ab ipso S. Norberto primo anno MCXXIII constitutus Praepositus; deinde ab eodem, jam Archiepiscopo Magdeburgensi, ordinari Abbas jussus anno MCXXVIII; una cum aliis quinque primis pariter ordinatis Abbatibus, sequenti anno interfuit primo Generali Capitulo apud Praemonstratum in Gallia. Praefuit autem Waltmannus quae Praepositus, quae Abbas, annis circiter XV: & innumulatus creditur, ipso eo loco hodierna Ecclesia ad latus septentrionale, ubi etiam nunc jacet lapis, ex albo saxo non maximus, in quo nullius sculpturae vestigia discernere est, praeterquam baculi Abbatialis partem supremam, ceteris lineamentis omnibus, extritis; in quorum locum, post reconciliatam ecclesiam, quae fuerat

ab Iconomachis polluta, eidem lapidi, secundum AUCT. longitudinem, Teutonice litteris insculpta sunt haec verba: Hic jacet Dominus Waltmannus, primus Abbas hujus ecclesiae, qui obiit anno Domini MCXXXVIII, XVII Kal. Maji. Orate pro eo.

51 Hujus Epitaphii sic rescribendi auctorem alliguntur Versus, olim descripti in pariete, nunc scilicet vel aboliti, ut sequitur:

Non finis, ut pereat, tot jam labentibus annis,
 Fama viri, primi Abbatis, tot honoribus aucti.
 Hunc, Guilielme Comes, Praelate, reducis in auras
 Ne pereant priusci per longa obliviae Patres.

sepulcrum
lis lapis
reparatus
an. 1575
aliud co-
notum
phium
an. 1638.
 Inferius notatur, monumentum istud Guilielmus Greve posuisse, seu male reposuisse, anno MDLXXV, id est decimo post Iconoclasticos furores. Eo autem non contentus Chrysostomus vander Sterre, post Guilielmum praefatum quartus, ad eundem parietem aliud ex candido marmore cenotaphium posuit, aureis inscriptum litteris; super quod ipse Waltmannus cernitur, elegantius sculptus, & ante sedentem cum filio Virginem pie genuflexus; idque posuit fuit anno MDCXXXVIII, quinto scilicet saeculo post mortem Waltmanni.

52 II EMELINUS, rexit annis XXVI, obiit MC-LXI, XXIX Septembris. Sic Chorographia, sed vel in hoc corrigenda, quod anno 1138 ordinatum Emmelinum dicit (sic enim solum inventitur anni Regiminis XXIII) vel in ipso annorum XXVI numero. Ego malim credere, exemplum abdicandi ante obitum numeris (adco frequens in successoribus, ut mox apparebit) fuisse ab ipsomet Waltmanno, viro humilissimo ac religiosissimo sumptum; & hoc cedente, ordinatum Emmelinum anno MCXXXV: ita manebunt hujus regiminis anni XXVI, quos verosimile est ex veteri Catalogo (ut in talibus solet fieri) acceptos esse; annum vero ordinationis a Chorographia auctore, vel potius ab exerrante hypotheta, male notatum 1138, pro 1135. Et sic hujus Abbatis annus XIII fuerit, Christi MC-XLVIII, quando Eugenius Papa III illi ejusque Fratris scribens, Nonis Aprilis, Indict. XI, ut fuerat rogatus; Locum, inquit, in quo divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscepimus; & anno MCLV Godefridus III Marchio Antverpiensis, in Chorographia proficitur, quod ipsorum monasterium & bona in sua defensione habeat, ut qui sit eorum Dominus & Advocatus.

53 III ALARDUS rexit annum I non integrum: quippe qui obiit anno MCLXII, I Septembris.

54 IV TIBALDUS, cum rexisset annis IX, resignavit MCLXXI.

55 V RICHARDUS, cum rexisset annis XVIII, resignavit etiam ipse MCLXXXVIII. Hinc Alexander Papa III, Eugenii praefati vestigiis insistent, confirmavit anno MCLXXIX cessionem Ecclesiae per Canonicos Marianos factam aliaque multa Privilegia donavit, ut scribit auctor Chorographiae. Sub eodem Abbate, aut certe priusquam Fredericus Aenobarbus an. Frederici
Imp. di-
ploma. MCLXXXIX discederet in Syriam, cum post Godefridi III obitum, Sacri Imperii Marchionatum ac Brabantiae Ducatum jam obtineret Henricus IV, adeoque post annum MCLXXXVI. Circa annum, inquam, quo obiit Richardus Abbas, & Walterus successit, dedit Imperator praefatus insignitum Diploma, cujus autographum, una cum elegantissimo sigillo, apud Michaelitas optime conservatum, primus in lucem extulit Baro le Roy, & Notitia suae pag. 15 inseruit, dignum hoc loco recendi. Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, Henrico Duci & fidelibus suis civibus Antverpiensibus, gratiam suam & omne bonum. Fidelitati vestrae plurimas & maximas agimus grates, quod unanimiter pro augendo & conservando Imperiali Coronae Solio laboratis, &

AUCT. & Marchiam ad honorem nostrum & Imperii, quod
D. P. nobis est gratum, fideliter defenditis & conserva-
 tis. De hoc quoque vos plurimum commendamus,
laudantis laudes vobis & praeconia referimus, quod prout
civis Aut- nostrae Majestatis auribus est intimatum ecclesiam
verpien- S. Michaelis beneficiis vestris & eleemosynis su-
ser stentatis, & in sancta religione & honestate lauda-
 biliter servatis. Quia vero ex abundanti gratia no-
 stra & aeternae retributionis intuitu ecclesiam S.
 Michaelis, cuius patrocinium optamus habere in
 caelis, in nostrae Majestatis protectionem, tuen-
 dam & gubernandam suscepimus; ideo eam ab
 omni collecta & exactione liberam esse volumus,
 tam publica quam privata; Imperiali auctoritate
 praecipientes, ut de cetero eam in aliquo nullus
 molestare vel inquietare praesumat, de omnibus
 possessionibus suis quas tenet. Deest, quod mirum,
 non solum ubi aut quo die & anno datum Diploma
 clarantis, sed etiam subsignatio Imperatoris & Cancellarii:
 solumque adest Sigillum, quod dixi, & hic subdo,

ut oculis suis Lector curiosus usurpare possit formam
 Imperatoris saeculo XII habitus, adhuc multum retinentis
 ex eo in quo Fuldenses Antiquitates, ad Aetha S. Bont-
 facit in hoc ipso Temoe exhibitae, ante pag. 439, repre-
 sentant Carolum & Carlomanum fratres, Francorum
 Reges, a Zacharia Papa coronatos, nisi quod chlamys
 maiori fuens symmate, a dextro humero de post tergum
 retracta in latus sinistrum, ipsa etiam genua & tibias
 sedentis operiat: quodque ex corona Imperiali descen-
 dant in humeros insulae, quasi Episcopales.

36 VI WALTERUS de STRIPEN Flander, rexit
 annis IV, obiitque MCXCII, IX Novembris. Monu-
 mentum illius esse videtur lapis ille caeruleus grandis,
 qui nunc ante Chori portam ex latere Evangelii inve-

Sepultura nitur pavimento instratus, extritis pene lineamentis,
sub lapide nec nisi acutiori oculo conspicuis, manifeste adhuc re-
nunc in tinens habitum Abbatis Praemonstratensis, cuius nomen
nova co- exprimunt litterae initiales W A, mutuo sibi imple-
mentis ventando, xae; licet amplius circum limbus, qui hic omittitur,
 animalibus quatuor Evangelicis ad cornua expressis cir-
 cumpositus, contineat super induendum veteri, Epita-
 phium multo recentius, cuiusdam saeculo XVI Vicarii,
 Willielmi. Et forte, ut huc quadantenus aptarentur
 vetustioris defuncti lineamenta, trium saeculorum spatio
 quidam jam fere extrita, pedibus transcurrentium, ablata penitus
 fuerint verba vel versus basi insculpti, & Pedum,
 quod statui in lapide Waltero aequae potuit adsculptum
 fuisse pedum Abbatiale, sicut fuit adsculptum Walma-
 no, adhuc in lapide ejus sepulchrali conspicuum. Et

hac ratione puto tumulatos fuisse omnes, tam preceden-
 tes quam sequentes Abbates; idque vel in veteri eccle-
 sia, si jam tum morti erat Praelator in ecclesia sepeli-
 ri; vel saltem in Ambitu, quem Claustrum vocant.
 Et forsitan accurate scrutantes, plurimum similitum mo-
 numentorum saltem fragmina quaedam invenerunt ad
 alios usus translata: nam & in primo, qui ab Abba-
 tis ad Chorum ducit gradu, statum huiusmodi lapidem
 fere dimidium videmus, adhuc aliquas ad oram unam
 litteras retinentem. Cur autem litteras W A, non in-
 terpreter, Willielmus Abbas, ut intelligatur huius no-
 minis primus vel secundus saeculo XIV defuncti? Nem-
 pe sua isti habent adhuc memoriter servata Epitaphia,
 longiora & operosiora, quam ut insculpi potuerint vel pariant.
 basi vel limbo. Interim vides hic habitum non ita
 multum diversum ab eo quo hodie dum Praelati utun-
 tur, & solum minus laxe fluentem.

37 VII HELYAS, cum rexisset annis VII, resi-
 gnavit, & obiit anno MCXCIX, XXIV Decembris.

38 VIII GISELBERGUS, praefuit annis VI; re-
 signavitque, & obiit anno MCCV, VI Octobris. Ante
 anno MCC Innocentius Papa, III, confirmans deces-
 sorum suorum Acta, nova quaedam privilegia addidit,
 quoad decimas quasdam, libertates sepulturae, &
 exactiones saecularium Principum.

39 HUGO rexit annis III, & resignavit, atque
 obiit anno MCCVIII, VII Januarii, * ubi annum intelli-
 ge, sicut & deinceps protendi usque ad Pasqua, adeo-
 que cum a Kalendis Januarii nunc incipientibus censu-
 dum MCCIX. Hic autem notat Auctor Chorographia,

Resignavit
 de Prae-
 laura
 usus fre-
 quens.
 * Vide
 Tom. 6.
 Junii par.
 pag. 26.

idem

A idem videri resignasse & obisse eo quod jam tertium consequenter dicatur eodem anno factum utrumque. Equidem hos postremas tres, mutuum exemplum secutos facile crediderim cessionem fecisse extremo in morbo, cum diutius vivere non sperarent; idque fortassis ut exercebant delatam sibi a Fratribus eligendi successoris potestatem. De Tibaldo & Richardo non est cur dubitemus, quin cessionem a se factam aliquanto diutius superaverint; sed vel regimini impotens propter senium, vel peritasti pro studio quietis contemplationis. Veram autem resignationem, id est translationem dignitatis & juris in alium, usitatum Michaelitis, clare probat Epitaphium Abbatis XXV, cui (ut ibi dicitur) regendi officium Præsul contulit alter; sed nullo reprobande, ut intelligatur id factum consensu omnium praequisito & habito.

60 X ARNOLDUS DE ERPSE, creatur anno MCCX. Causam vacantis per biennium Abbatia nemo ex-
Yacat Abbatia biennio.

61 XI HERMANNUS rexit & obiit anno MCCXXX Kalendis Julii, & sarcophago inscriptum hoc distichon fuit: Hic jacet HERMANNUS, quem de medio tulicanius Christi millenus, bis centenusque tricenarius.

62 XII SIGERIUS, brevis paucorum mensum Abbas, eodem quo prius anno mortuus XXIV Novembris. Monasterii Ms. Catalogus, diverso tamen charactere, adscriptum habet, Natus in Balen, cujus loci Ecclesia forsitan tunc a Michaelitis administrabatur: anno deinde MCCXXVI filia eorum, Averbadiensi scilicet monasterio, collata, teste le Roy in Marchionatu pag. 274. Quod autem hoc primum tempore invenitur Abbasibus adscriptum nomen loci natalis, cogitare me facit, progressus Walterum & Arnoldum, cognominatos de Scripen, & de Erpse, nobilitati titulo, tamquam ex illorum locorum Toparchis prognatos; solis enim Nobilibus usitatum tunc erat, idque non amplius quam ab annis ducentis superioribus caperat, salis, inquam, Nobilibus tunc usitatum erat cognominari a locis Dominiorum suorum: quorum imitatione ignobiles alii caperunt cognomentum sumere a loco suae nati-
Hinc incipit usque Prælati a familia usque cognominandi.

63 XIII EGGERIUS, qui rexit annis V, & resignavit: obiitque anno MCCXLIV (nunc XLV) ultimo Januarii. Regimen ejus memorabile nobis facit ruina Turris, anno MCCXLI collapsæ, dum sacrum soleane cantant Religiosi, sicut ex civitatis Registris Junii Tomus I.

notavit & indicavit Secretarius Valkenisse. Est autem AUCT. D. P. credibile, eandem opere firmiori & grandiori eodem loco, quo prior steterat & præfatus nunc stat, resurrexisse, quatenus opus erat ad usum campanarum, quæ sic imperfecta manserit per annos fere centum, quando ejus absolutio indicabitur sub XXI. Abbate Martino.

64 XIV GERARDUS DE LYRA, proximo Antverpia oppido, qui rexit Ecclesiam S. Michaelis annis XIV quorum primo Innocentius IV diploma emanat, quo hujus Ecclesie Canonicis facultas datur succedendi in bona parentum, eodem modo, ac si mansissent in sæculo; quam facultatem Clemens IV, anno MCCLXVII; & Martinus IV, MCCLXXXII confirmarunt, nihil id officere existimantes solennitati Professionis religiosæ. Quod il notent velim, quibus nunc difficile capere videtur, quomodo ejusmodi jus cum veritate religiosi status consistat in Societatis nostræ hominibus, ante solennia Professorum, & publica Conjugatorum formatorem vota. Habetur autem Gerardi Abbatis Epitaphium sic expositum,

Me quem petra regit GERARDUM, Lyra creavit;
Et qui cuncta regit hic me Rex exanimavit. E
Vivens dictus eram præsentis Pastor Ovillis:
Non sum quod fueram, sed sæx putredoque vilis.
Quod sum, lector, eris: tempus transit: gemit, plora:
Nolens me sequeris: Dominum pro me, precor, ora.
Sub hoc Epitaphio scriptum erat: Me tumultant anno Do. mill. ducent. quinquag. oct.º XVI Julii: quæ non mirarer ab ipsemet vivente composita & sculptamanda, relicto post Ducem. spatio vacuo, quod suam post mortem suppleretur.

65 XV JOANNES, dictus de Lyra, nescio an a patria, an potius a familia, quæ istius nominis jam tum Antverpia fuit Equestris, quæque anno MCXCVI summum Prætozem, vulgo Markgraviem, civitati dederat, nomine Guilielmum, sæculo autem decimo quinto jam adulto, Consules duos, Wililelmum atque Walterum; deinde Arnoldum, ab MDVI ad XXIX quater & decies eo Magistratu functum; cujus postori in nomen Berchemiorum transgressi, Henricum Florentiumque dedere, ambo nobiles titulo isto ornatos. Ut taceam Immerseles, ejusdem familiae Lyranæ ramum alterum, quæ summos Prætores omnino quinque, nec non Joannem tulit, uno septennio quater Consulem. Rexit porro Joannes de Lyra, cujus causa hæc attingimus, annis XIII, & postea resignavit, primoque post resignationem obiit anno, scilicet MCCLXXII, XI Novembris.

66 XVI ÆGIDIUS DE BIERVLIET, creatus anno MCCLXXI, rexit annos VIII; postea electus & postulatus a Præmonstrato, summum egit totius Ordinis Magistratum annis tribus; deinde resignavit, & Antverpiam regressus, privatam ibi vitam egit adhuc annos IV: obiit enim primum anno MCCLXXXVI, Julii, in Epitaphio sic laudatur,

Clemens mens humilis, munda caro, vita jucunda,
ÆGIDIUM BIERVLIET commendat, utique dignum.
Grege igitur fidei roget, ut vitam requici
Perpetuo det ei gratia summa Dei.

Obitus autem ad caput notatur,

Bis sex centeno, bis terno, bis quadragenio
Anno decessit: huic Christus vera quies sit.

67 XVII HENRICUS DE MECHLINIA, non ita dictus a familia, tunc etiam nobilitate inter Antverpienses, quibus undecies Consulem dedit, spatio annorum paulo plus quam quadraginta, in consilio sæculi XV & XVI; sed a patria; sicut apparet ex Epitaphio, quod nobis tale recitatur ex Soverio,

Consilio plenus, vir pulcher, totus amœnus,
Et Pater egregius, pius & Pastor Gregis hujus,
Mechliniz natus, jacet hic HENRICUS humatus.
Hic Prælatorum speculum venerabile morum,

Lili Inter

Facultas hereditandi Michaelitis data.

Familia de Lyra Antverpiensis Equitibus

Abbas Antverpiensis factus Generalis Ordinis

Antverpiensis, stirps Consularis

Colloppa turris an. 1244.

A Inter Magnates bene vixit: reddere grates
Largus; discretus, facundus, eratque facetus.
Qui dum vivebat, per bis duo lustra regebat
Claustra, sed annorum spatium superadde duorum.
Quis legis huc ora, quod Mater-Virgo decora
Illi solamen divinitus impetret. Amen.
Tempus vero mortis sic porro describitur ad loculicapsus:
Anno milleno cum ter centum legeretur,
Mors necat hunc telis in Octavis Michaelis.
Id est vi Octobris, ab anno autem MCCC retrogradus
per annos XXII pervenit ad MCCLXXXVIII: ipsum quo
decessit Egidius Præmonstratum transit, quidquid alii
circa Henrici principium hallucinentur.

§. IX. Successio Abbatum medii xvi, quo-
rum plerique a templo vel domo aucta
laudantur in suis Epitaphiis.

B 68 XVII GODEFRIDUS DE WAERLOOS, mul-
tis laudibus cumulat in Epitaphio,
cujus initio significatur obisse MCCCXXVIII, XI Ja-
nuarii, * qui nobis, nunc a kalendis Januarii annum
auspicantibus, dicebatur MCCCXXIX:

* Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 6.
col. 2.

Anno dum scribit C ter, M, tria X, minus I bis,
Terno Janus Idus, heu! decessit GODEFRIDUS
Abbas, vir fidus, Pastorum nobile sidus,
De WAERLOOS dictus: qui nullo crimine victus,
Pervigili cura tenuit Claustro sua jura;
Virtutis cultor, lex pacis, criminis ultor;
Auctor opum, morum, templi, gregis, atque
domorum;

Letis seu mæstis conformis, gratus honestis.
Est oculus testis, præbens spectacula gestis
Ut tecum, Christe, regnet, Grex supplicat iste.

Spatium quoque regiminis annorum XXVIII, sic nota-
tur ad caput:

* Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 26.
col. 2.

* Annis bisdenis, cum bis quatuor duodenis (i. mensibus)

Hic fueram Rector: ora pro me, rogo, Lector.

Fuerat ergo installatus sub initium anni nobis MCCCC,

postquam Abbatia vacasset mensibus ut summum duobus.

Quibus ille tempore regiminis sui Domum vel Templum

aunxit, vellem posse distinctius explicare. Quidquid ta-

men fecit, debuit circa ecclesiam veterem, jam sepe a

C CCL annis stantem, & adjunctum Boreali ejus lateri

claustrum; cum ad Meridie nil esset præter quasdam

extra-claustralia operum officinas.

69 Hujus Abbatis tempus, quarto ejus anno curren-
te, vehementer illustravit Joannis, Averbodien-
sis Abbatis XIV, regressus ad Matrem suam Antverpiensem
ecclesiam, unde anno MCCLXXXIX fuerat assumptus.

Postquam enim commissam sibi locumatum spiritualibus,
tum temporalibus bonis mirifice auxisset per annos XV,
humilitatis exemplo, Præmonstratensibus (ut vidimus)
minime raro, abdicavit dignitatem, & in nativum suo
Conventu quinquennium impendit, quod se compareret
ad mortem: qua obita inter Antverpienses Abbates su-
mulum cum hoc Epitaphio meruit:

Laudibus immensus est dignus Averbodien-
sis Abbas, nunc Frater. Succurrat ei pia Mater.

Fili summe Dei, Fratris miserere JOANNIS:

Per te datur ei Paradisus in omnibus annis.

Werchter erat natus, de ROTZELARA atque vocatus:

Christo sit gratus, & in æthere sanctificatus,

Coersel Curatus, modo sit sine fine beatus.

Anno milleno trecentenoque noveno,

Vixerat in mundo: sit cum Jesu Nazareno.

Averbodien-
sis dicunt, cum in suis monumentis prædi-
cari ut Sanctum, & obitus diem notant XI Augusti:

sed errant in anno 1308 notando: cum certius hinc

discamus annum 1309. Epitaphium illud relaturus

Chorographum, sub annum 1659 scribens, offert, ipsum

& Ant-
verpia
priorum
monum.

se reperisse annotatum a Domino Gerardo van Loen, **B**
ante annos plus centum Abbate S. Michaelis. Sed
talis eo tempore nullus fuit, Gregorio de Gagis præsi-
dente ab an. MDXXXVIII ad MDLI inclusive. Itaque
non displicet conjectura R. D. Theodori Ryfvyk Provisi-
ris, cujus diligentia varie me adjutum proficor, suspi-
cantis pro more ejus vel scriptam nominis litteram int-
stalem G, redditam ab aliis Godefridus, ab aliis Ge-
rardus; ut aucto cognomine van Loen dictus, a patria Loen de-
vero de Waerloos (est enim eo nomine vicus in Bra-
bantia, media inter Antverpiam & Mechliniam via) **E**
fuerit XVIII Abbas S. Michaelis, ante ducentos an-
nos quam Chorographia scriberetur, Joanni Averbodien-
sis coævus: quod ipsorum Michaelitarum examini ulte-
riori relinquo.

70 XIX WILHELMUS DE BRUXELLA dictus
CABILIAU, ad sui sarcophagi caput, sic loquens in-
ducitur:

Annis bis senis, hic, mensibus atque novenis

Rexi: me, lenis Deus, omnibus tripe pœnis.

Laudes vero ejus, atque annus & dies mortis, MCCC-

XLI, XXV Novembris, sic explicantur in Epitaphio:

WILHELMUS meritis probus Abbas, ac homo mitis

Ecce quod est, eritis: huic subsidium prece sitis.

Bruxellæ natus, Tongerlo canonicatus,

Dieffæ Curatus, Pater hic Pastorque sacratu,

Tutor adesse Gregi studuit, custos fore legi;

Se ratione regi, pia vota Deo dare Regi.

Psalmis assuetis, * famæ dulcore repletus,

Hospitibus lætus, recto moderamine frotus;

Purior ingressus, vario tentamine pressus,

Constans processus, felix sit ab orbe recessus.

Mille trecentenis I juncta, quater quoque denis,

Cessit ei sine nox post festum Catharinæ.

Si cerneret historia Monasterii plenior, sciremus quas-

nam fuerit vel contradictiones vel adversitates passus

sub initium sive ingressum ad dignitatem; qui quod pu-

rior fuerit simulata labe, quum ea serobant tempora,

videtur significatum Poeta voluisse.

71 XX WILHELMUS II, cognomento varie scripto

Lympiaes, Lymxiaes vel Liminas, nec non de Ant-

verpia: sed primam scripturam præferendam suadet li-

bellus de septem patriciis Antverpiæ Tribubus, quarum

quarta de Wilmars dedit sæculo XIV Nicolaum, Elisa-

bertha Limpiaes martum, ab anno MCCLXXIX ad M-

CCCCIII novies in hac urbe Scabinum seu Senatorem.

Iste ex versibus tumulo inscriptis intelligitur obisse anno

MCCLIII, XI Octobris, cum venisset annis ferme XII.

Rector bis senis erat hic annis, sine denis

Hebdomadis: pœnis careat; jungatur amœnis.

LYMPIAES hic dictus, Abbas virtute repletus,

Saxo districtus jacet hoc, WILHELMUS opertus.

Ipse modestus, turpe refutans qualibet hora,

Largus, honestus, reproba mutans in meliora.

Inter edendum, se reverendum dapnitate

Efficiebat, seque regebat sobrietate.

Jus tenuit, nec oper minuit: verbis redimitus,

Auxilium per consilium dabat ipse peritus.

Compatiens mæsto, semper fuit ad bona præsto,

Gommari festo decedens, sine modesto

Mundi liquit iter, C ter, M scriptis, L, & I ter.

Qui super astra sedes, Rex, tecum vivere sedes.

Altero ab electione ejus anno, Christi MCCCXLIII ema-

navit diploma Antverpiæ, quod omni jure ac liber-
tate civium utantur etiam Canonici S. Michaelis.

72 XXI MARTINUS DE LEOYS, sive LOYS, me-

minie dissilabo, sed varie scripto, Antverpiensis fuit

etiam ipse, hac enim indicat Epitaphium, cum hac

de villa generatum, sic laudat.

Sub

A Sub petra jacet hac tetra MARTINUS humatus,
Lo-ys dictatus, super afflictis miseratus,
Moribus ornatus, hac de villa generatus.

*Personae
turris*

Abbas mansuetus, hospes largus, quoque latus:
Pax pia Fratrum, flos quoque Patrum. Turrishicalta
Perficiebat, reficiebat plurima fracta.

Damna nocentia neque decentia sustulit; ejus
In reparando fuit magna diligentia claustrum
M canitur, C ter, L adde, viginti, duoque;
Quando fuit sexto Februi, petit ecce, kalendas.
Quae super astra sedet, huic, Christe, Parens
tua se det.

*Figura
pyrami-
dalis.
* Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 26.
col. 2.*

Obiit ergo, juxta illius avi stylum, anno MCCCLXXII, *
juxta bodiernum III. Turri impositum a Martino fa-
sigium, pyramidale fuit, ut fere tunc alia turres omnes
habebant; talemque vidimus pictam ex longo quodam
volumine, occasione litis ante annum MCCCC inter An-
verpienses & Rupelmondenses versantis, representante
utramque Scaldis ripam, cum impositis huic & illi edi-
ficiis, publicis privatique; ubi ecclesia Michaelica,
B per ora adhuc & sub unico simplici testis notatur. Ne
autem ignoraret lector tempus regiminis fuisse annorum
XVIII, hebdomadam XIII, ita legebatur ad caput pra-
dictae tumbae,

Annis ter senis, tribus hebdomadis, quoque denis
Rexi; Rex lenis, me cæli junge Serenis.

** Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 26.
col. 2.*

Per quod tempus si retro gradiaris a die mortis XXVII
Januarii; inventis, cum installatum fuisse * XXVIII
Octobris anno MCCCLIV; atque Abbatiam post obitum
Vilhelmi II vacasse anno integro & diebus XVI.

73 XXII WILHELMUS III, dictus BRUYLOCHT
vel BRULOCHT, Antverpiensis.

Annis ter senis hic, mensibus octoque Rector,
Christe, fuit: lenis mihi sis precor, & pete Lector.

Ita ad caput sculptum legebatur, reliqua ut sequitur:
Claustrum Prælatum WILHELMUS, in hoc bene
gratus,

*Muri de-
li cir-
cum mu-
niffe-
rium.*

De villa natus presente, BRULOCHT vocatus,
Præbuit exemplum vivens laudabile, templum
Sæpe frequentando ptallens, Missas celebrando,
Ipse muris, validis, duris, claustrum stabilivit,
Codicibus multiplicibus nec non redimivit.

Contra vexantes & cum placitando gravantes
Jus sibi servavit, & pervigil hos superavit.
Non fuit elatus, sed cernuus atque quietus:

Hospitibus gratus, bene mitis, eratque tacens vir.
Noctu mox ante Quintini, connumerante

M, minus X, C quater, obiit: tegit hic lapis ater.

Colitur S. Quintinus, cujus festum antecedente nocte
ille obiit, XXXI Octobris.

§ X. Abbates sæculo xv, de fabrica
plerique etiam meriti bene.

74 XXIII PETRUS BREEM Antverpiensis. Hic
anno VIII regiminis sui, Christi MCCC-

*Processio
amburba-
lis cum
Statua
Mariæ,*

XCVIII comitatus fuit amburbalem processionem, Domi-
nica infra Octavam Deparae Assumptæ, tunc in XVIII
Augusti cadente. De hac processione id memorabile nar-
rant Chronica; primum circumferri in ea tum capiam
miraculosam illam icunculam Deparae, quæ Mariam
ecclesia initium fuerat. Nec parvam partem habuerit
idem Abbas in hujusmodi consilio; quippe prima tunc
in urbe Persona. Hic ut sibi sub Sixto Papa IV aufer-
retur, reducta sub Commendam Abbatia, cum depreco-
retur Senatus Antverpiensis anno MCCCLXXVII, hoc
inter alia usus est argumento; quia Abbatialis digni-
tas alia nobiscum, aut etiam sub nostris suburbiis,
non est, quæ festivitates sacras processionemque so-
lennes nobiscum concelebrat atque decoret. Ordo au-
tem procedendi varius fuisse dicitur inter Collegii astris-
Junii Tomus I.

que Canonicos: aliquando enim alterna Nigrorum & Al-
borum patria ire solita, aliquando seriatim hinc Nigros D. P.
inde Albos: fve autem hoc fve illud fieret, ordinem
clauderat Abbas. Nunc vero, cum facta est urbs nostra quis tunc
Episcopalis, & ex hoc amplius dignitas Mariano Capi-
tulo accessit, sic ordinata res est, ut prægradientes Re-
ligiosos ceteros, subsequantur sub sua Cruce cum Ab-
bate Michaelica, deinde Mariani cum Episcopo.

75 Idem Petrus initium dedit novæ quæ bodiedum Initium
fuit Basilicae extruendæ, incipiens a Choro eique cir-
cumductis capellis: quod, uti & alia ejus opera, ex
eiusdem Epitaphio sic intelligitur:

AVCT.

D. P.

ord. inter

utroque

Canonici

cor?

novæ ba-

filica ad

S. Mi-

chaelis

Hic jacet infixus PETRUS BREEM, sic vocitatus:

Ipsius est fructus omni virtute probatus:

Namque pius Pastor, & opus fuerat bonus auctor:

Instructor morum fuit, & præcessor honorum:

Compatiens miseris, & pauperibus bene largus.

Hic nulli cessit; in jure suo bene gessit.

Partem postremam Templi fundavit amoenam:

Muro firmavit Claustrum, Portam decoravit.

Ante Georg lucem mundo transivit ab isto: E

Lucem perpetuam; det ei qui cuncta creavit.

Et ad caput:

Hic jaceo PETRUS BREEM, Petrus sim benedictus:

Rexi bis denis hoc Claustrum cum tribus annis.

Chorum autem (hic enim intelligendus est dici pars
templi postrema, licet prius tempore fabricata) Cho-
rum, inquam bodiernum, cum circumstantibus sacellis,
sic fundavit Petrus, ut etiam opere ipso compleverit,
fornicibus tamen fortassis exceptis.

76 Choro sane nondum consummato, baud potuisset cum De-
congrue exordiri, & perficere partem illam novi Con-
ventus ad meridiem, supra quam procurrit Dormito-
rium bodiernum, ubi & Vetus Capitularis & Lo-
cutorium est, & ante utrumque septenis voluminibus
fornicatis procedens Orientalis pars bodierni Ambitus.

Horum autem septem fornicum medius, umbelicum ha-
bet orbicularum, ceterorum umbonibus similem, non ta-
men Sanctorum hominum imaginibus ut illi insculptum,
sub Angelo Michael, cum hac quod bodiedum ibi con-
spicitur lemmate, ad metri leges minus apte tornato;

O Michael sancte, mihi Petro Breem miserere.

Neque mirarer si idem lapis impendat loco, sub quo

ipse sibi sepulcrum elegerat, licet non obtinuerit, sed

decessoribus additus in veteri ambitu videatur, novo

nondum perfecto, ideoque adhuc minus apto. Eiusdem nunc

etatis videtur esse fornic majoris Portæ ad viam pa-

blisam constituta, qua ingressus datur ad arcem ante

Conventum & Abbatiam ample protensam, & nunc

amoenis arboribus confiam; non tamen eo loco quo no-

vi operis portam nostram exprimit tabula, sed ad finem

designatarum ibi domorum nec adhuc perfectarum, uti

superius monui num. 24. Obiit ex numeris prænotatis

& ex Mr. Catalogo Petrus, anno MCCCCXIII, XX

Aprilis; baud dubie designatam successoribus relinquens

operis totius, tam feliciter inchoati, ideam.

77 XXIV OLARDUS TERLINCK, cum rexisset

ecclesiam istam annis XXXVIII & mensibus X, po-

stea resignavit, obiitque vi Septembris anno MCCCC-

LI, facta a se resignationi anno fortassis non integro

superstes. Huic Innocentius Papa VIII * anno M-

CCCCXXVIII dat potestatem & jus conferendi Ton-

suram ac minores Ordines. Laudatur in sua Tumba

his versibus:

Quamvis ossa tegat hæc petra Patris reverendi,

OLARDI TERLINCK; tamen ejus fama superstes

Vivax semper erit: qui dum præfederat Abbas

Istius Ecclesiæ, res nulla remansit inausa.

Aucta Sacristia est per eum donis pretiosis,

Bibliotheca libris, Conventus juribus amplis.

Pervigilans fuit ipse Grogii, prælargus egenis.

LIII 2 Dapli.

F

on idea

totius

operis

sanis.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

non

Martin.

V.

AUCT. Dapsilis hospitibus. Hunc ultro reliquit honorem
D. P. Annis quando fere præerat triginta novemque,
 Mille quadringentis & quinquaginta duobus
 Annis præteritis Domini; sol abstulit istum
 Septembris sextus. Vero nunc Sole fruatur.

Fundatio Hædennus cum Soverio Olardum scripsi, quia hunc capellæ sequi etiam elegit Auctor Chorographia; licet fateatur esse qui Alardum nominat, nec desint publica instrumeta in membrana, ejus nomine edita, ubi prætitulatur Oloudus, perquam distinde & majusculis litteris, sicut ipse vidi; subius autem cernitur appensum Sigillum monasterii antiquum quo etiam nunc utuntur Abbates, quod infra aptiori loco §. 15 spectandum dabitur. Habeo egraphum instrumenti de fundatione capellæ SS. Mariæ & Eligii in Foro equorum, cum campana, campanili & Capellano perpetuo, apud nos factenda per Decanum, Provisores & Ministerium Fabrorum, ut de Missis aliisque divinis Officiis prospectum esset pauperibus ipsius ministerii, quorum habitationi & victui eo loci emptæ erat domus; a qua domo usque ad B. Mariæ quæ Collegiata & Parochialis est, aliasque ipsius oppidi, tanta est distantia, quod ipsi pauperes, ex senio & alias debiles, ipsas ecclesias accedere retrahant. Hæc fundationi, Pontificia auctoritate stabilenda, Commissarius a Nicolao Papa V constitutus Abbas S. Michaelis, anno MCCCCLI, XII kal. Maji, injunctum sibi munus exequitur, per datas XIV Augusti ejusdem anni, & se ubique nominat ac scribit Oloudum.

Jus Annuli & Mitre concessum ab. 1459

78 XXV JOANNES II, cognomento FIERKENS, Antverpiensis, anno MCCCCLVIII, regnantis VI, a Pio Papa II Jus Annuli & Mitre obtinuit, anno MCCCCLIX, addita causa quod ejus monasterium, inter cetera istarum partium valde solenne, notabile & caput trium aliorum notabilium monasteriorum existit, quorum Abbates ubique Mitra utuntur, & ipse Baptismo, exequiis Nobilium ac solennibus processionibus interesse cum aliis Abbatibus invitatus seu rogatus consuevit: indignum scilicet judicante Pontifice, Patrem Abbatem minori quam filios decore fulgere. Præclara Acta temporis ejus, quod annorum XXIII fuit, sic explicat Epitaphium.

adificatum Re-fectarium

Hic jacet in tumulo FIERKENS, virtute JOANNES, Insignis Præsul: hoc proba vita docet.

Abbas erat hujus templi venerandus, & urbe
 Hæc genitus, prudens, optimus, atque pius.
 Moribus emeruit, nullo reprobante, regendi

C Officium; Præsul contulit alter ei.
 O bene consultum! Turbæ secretus egenti
 Dona dabat dextra, nescia læva tamen.

perfecta ecclesia, item domus suburbana

Profuerit quantum Pastor vigilando benignus
 In Grege dilecto, plurima signa movent.
 Namque locum struxit pulchrum ad convivia Fratrum
 Desuper & sulca est Bibliotheca libris;
 Præsulis atque domos aula exornavit, ubique
 Perdita restituens, adjiciensque nova:
 Atque Crucem mediam templi, partemque chororumque
 Perfecit, Beerschoot egregiamque domum:
 Ausaque jura suis, Mitras, habitusque reliquit:
 Annis bis denis præfuit atque tribus.

Refectarium anticum ipsum est quæ nunc utuntur Religiosi

Nunc jacet, exemplum reliquis Pastoribus: altum
 Mens petit celum, perfruiturque Deo.

** Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 6. col. 2.*

Defunctus est XIX Januarii, anni nobis MCCCCLXXXI.
 79 Choro, quem perfectisse hic Abbas dicit, non potuit nisi fornix defuisse, ut supra dixi. Crux media, cum reliqua parte templi, seu altore ejus antieriori verus Occasum, quæ ingressus veteris ecclesiæ fuerat, & nova etiam esse debebat, necdum stabat, cum plerumque tabula, unde Iconismum a sumptu, sed jam parabat; veteris ecclesiæ una dimissæ ala superflua, quæ novum chorum in eoque officiantes secluderet ab operum

fabrilium strepitum. Cum antieriori autem templo a Cruce, consurgere pariter potuerunt reliqua tria latera novi Ambitus, a Petro inchoati. Neque de Refectorio, eodem quod nunc est, tunc quoque ad usum deducto dubites, propterea quod patrum nostrorum memoria, Religiosi dicantur usi alto minori ad veterem Ambitum. Nec enim locus ille tam antiquus est, ut hunc Joannem habere auctorem possit, sicut ad oculum patet; neque credibile sit tantam molem, quæ totam novæ Abbatiæ fabricam absolvit & claudit, adiacens Dormitorium Aula Abbatiæ, antea edificatam fuisse excipiendis hospitio Brabantia Ducibus, licet ea usi fuerint Carolus V & Philippus ejus filius, Religiosi tantisper loco cedenti-
 bus, ac deinde per Genfos & Alenzonium Ducem exturbatis. Illi tamen cum deinde redierunt, numero pauciores quam ut tam ampla loco egerent, annis adhuc pluribus perrexerunt altero secundario Refectorio uti: donec reddita pristina ipsi frequentia venit cupido prioris Refectorii expurgandi a sordibus, quibus illud prætorianorum militum præfente Principe contubernata impluerant, pristinoque usui redaptandi. Et vero, cur ipsi, post totum Conventum ad meridiam translatum, tantopere egentes contiguo eidem Refectorio, locum huic necessitati tam opportunum alteri edificassent sui, qui in rescripto anni MDCXXXV demonstrarunt, nullam Monasterii sui partem ab aliquo Principum edificatam haberi, cujus titulo ipse posset plus quam gratuitum hospitium exigi; quemadmodum eo uti perrexerunt Belgii Principes Albertus & Isabella, Ferdinandus Cardinalis, & alii post hunc Gubernatores, quando eos contingebat Antverpiam divertere. Domus Beerschoot, cujus Epitaphium meminit, distat a porta Cronburgica, monasterio ad meridiem proxima, grandi media leuca, in prospectu advenientibus se olim offerens, quo expressam vides in tabula grandioris, totam Abbatiæ repræsentantis, angulo uno.

80 XXVI ANDREAS AECHTENRYT, natus Hoogstraten (nobile id Marchionatus nostri municipium est, distans a se nominati caput, quo de totus liber 7 Baronis le Roy agit) cum præfuisset annis fere duobus, obiit MCCCCLXXVIII, XIV Decembris. Hic ergo ille est, quem Chronicon Zelandiæ ait, una cum Tongerlœn-
 si aliisque Brabantia Prælati, aggeribus communisse terram, alluvione adjectam ad Somersdijkam & Melberrisfam, ubi mox amplius vicus exortus, dictus Verus-lin-gua, vulgo d'oude-Tonge. Multos certe fundos a Michaelitis in Zelandia possessor, memoria tenet. Cetera Epitaphium sequens loquatur; ipso initio suspensionem ingerens, cum dudum electam dicit, quod decessor suus Joannes II eam de consensu Fratrum sibi optaverit Coadjutorem cum jure successionis, sicut infra expresse legitur fecisse Joannes III. Ipsum accipe.

Quem dudum hic Patrem sumpsit concordia Fratrum,
 En nunc ANDREAS vertitur in cineres.
 Natus in Hoogstraten, AECHTENRYT gente vetusta,
 Vir constans, rectus moribus, atque gravis;
 Religionis amans, tulit aspera Religionis:
 Hospes justitiae, fraudibus hostis erat.
 Unde & majorem fuerat spes ipse bonorum:
 Sed Deus hunc pœnis eripit immeritis.
 Nam cum Commendas invisas pellere certat,
 Stareque pro rebus non fugit Ecclesiæ;
 Contra fas pressum variisque laboribus actum,
 Lucifer hunc languor occupat ac tenuat.
 Ast nondum binis totis sic præfuit annis;
 Hæc mala dum patitur, Mechliniæ moritur:
 velatus, ut credo, ad sepulturam inter suos.

81 Quod ad Commendas attinet, jam supra allo-
 gavi Magistratus ac Civium Antverpiensium litteras deprecatur apud Sixtum IV, quas in Chorographia pag. 23 integras legere licet, cum manumis Michaelitis Monasterii an. 1477.

Commenda monasterio inserta-

lan.

A laudibus conjuncta; ne suum illud ut loquitur lumina-
re potissimum extinguatur, commendatum D. Lucæ
Sibinicensi, Episcopo Dalmatæ; insulari suæ San-
ctitatis Nuntio & Oratori. Ibi inter alia allegant,
quod, quoniam mœnium Abbati pro tempore cura
incumbit & refectio, non satis tutum arbitrentur
extero se fore commissos. Simul etiam ex iisdem
litteris, datis anno MCCCCLXXVII, IV Maji, intel-
ligitur intentatum Michaeliticis hoc periculum fuisse,
Abbatia per obitum Joannis II vacante: rogant enim
Pontificem, ut Sibinicensi Episcopo, II suis non suf-
ficiat Episcopatus, aliunde congruentius providens,
electionem sanctam de persona venerabilis Patris D.
Andræ de Aechtenryt, viri providi & maturi, ac
secundum longam quam de eo habemus, inquitur,
experientiam commendatæ plurimum vitæ, & per
omnia digni, canonice factam, cum inde secutis
approbare & ratificare, aut monasterio de illius per-
sona de novo providere dignetur & velit; nec pa-
tietur tam insigne in suo Ordine membrum in præ-
dam dari & in desolationem futuram. Neque fru-
stra fuere preces, ac plurium centenorum expensæ: nam
idem Sixtus anno MCCCCLXXX liberat monasterium
a Commenda, cassata quam idem Nuntius, eo quod
non reciperetur, fulminarat excommunicationis senten-
tia, sicut Chronicon Ms. indicat factum, & a quafue-
rat juste appellatum. Sed hunc fructum successor tulit
ut mox patebit.

82 XXVII JOANNES III, cognomine ROBYNS,
de Mechlinia, anno MCCCCLXXIX, qui cum rexi-
set annis VIII, obiit anno MCCCCLXXXVI, XVII
Julii. Tumulo inscripti versus hi produuntur:

Conditur hoc saxo, ROBYNS de Ripe, JOANNES;
Pastor certe bonus, Mechlinia genitus;
Terlinck ejus erat Olardus avunculus Abbas,
Ante pedes cujus nunc jacet ecce nepos.
Qui comis Fratribus, bonus hospes, fidus amicus:
Vincens Commendas prælia sæva tulit.
Post mala, dum damna studet ut restauret iniqua,
Sustulit heu! nimium mors inopina virum.

83 XXVIII JOANNES IV, cognomine DE WEERT,
Religiosus quidem S. Michaelis, sed tunc cum elige-
batur Præpositus Monialium Dulcis-vallis in Wa-
lachria, rexit annis XII, ac mensibus X, atque obiit
anno MCCCXCIX, XVIII Maii: cujus hoc Epita-
phium, nomine Teutonico Weerdt, Latine reddito:

HOSPITIS hic sita sunt venerabilis ossa JOANNIS,
Huic bene qui sacro præfuit Hospitio,
En opus insigne statuit Doxalis, & arte
Celatas sedes indidit ipse Choro.
Quotidie sacris interna mente peractis,
Pervigil æternas sollicitavit opes.
Et per eum partis stabilivit jure perenni,
Sint bini ex Fratribus semper ut in Studiis.
Providit vita quis Pastor eum comitetur,
Dum properat senium membraque fessa gravant
Mensibus hic denis, annis vixit duodenis:
Æternæ vivat mortuus in Domino.

Doxale & sedilia Chori rabies Iconoclastarum evertit;
non item Domum Abbatialem, quam ab eo ex
parte novam extruam lego in præmemorato scripto
seu libello supplici anno MDCXXXV. Huic Joanni Ale-
xander Papa VI, X kal. Januarii MCCCXCIII com-
misit negotium examinandi & suscipiendi foundationem
perpetuæ Capellanæ ad altare Majus in Hospitali
S. Joannis, tunc sita prope portam ejusdem nominis S.
Joannis, nunc catenus dirutam, ut solus pons istinc ad
S. Michaelis ducenti, pergat nominari. Stabilita autem
per eum fundatio ista fuit anno MCCCXCIV, IX No-
vembri; qui & alii similes actus probant, quo loco
apud Apostolicam Sedem tunc fuerit Abbas S. Michaelis.
Junii Tomus I.

lis. Eidem anno MCCCXCVII idem Alexander pote-
statem fecit, mittendi Religiosos suos ad Studia &
Universitates, ut habet Chorographia, Abbas autem
cum in finem duas Lovanii Bursas, ut vocant, funda-
vit, quæ hactenus ab ejus successoribus pro libitu con-
feruntur; nec enim usus Religiosis sunt amplius, dome-
sticos Philosophiæ ac Theologiæ Professores jam habenti-
bus. Coadjutor, quem sibi vivens legit, fuit, si non
fallor, is, a quo sequentem Paragraphum ordimur.

§ XI. Reliqui sæculo XVI Abbates,
eorumque Acta gloriosa.

84 XXIX IACOBUS dictus ELSACKER, Silvedu-
censis, qui quamdiu vixerit, quando
obiit, habetur in Epitaphio, non versibus sed prosa,
sed descripto. Hic ante memoriam septem dolorum
Matris Dei Reverendus Pater Jacobus Elsacker, D. P.
hujus Ecclesiæ Pastor, suæ carnis expectat resurre-
ctionem. Qui reformatis cœnobii moribus, post diu-
tinos languores, cum vi præfuerat annis & mensi-
bus V, nondum senex, Averbodii moritur anno
MDV, XXVIII Septembris. In ejus tempus incidit
tristis desagratio ejus pyramidis, quam turri post la-
psum anni 1244 reparatæ imposuerat Martinus de
Lo-ys. Civitatis Registræ, mihi a Secretario Valkens-
se communicata, fulmine tactam ajunt anno MDI vel
sequenti, & campanas ignis ardore liquefactas defu-
xisse asserunt.

85 XXX JACOBUS II, Antverpiensis, cognomine
EMBRECHTS, rexit annis circiter novem, post
quos Epitaphium meruit, decurrens Trochalctis, male qui-
dem tornatis, sed clare explicantibus quod requirimus:

Hic jacet JACOBUS EMBRECHTS, alter ejus nominis
Qui sacre turri hujus ædis addidit fastigium.

Hospitalem nostra civem luxit urbs Antverpia,
Præfulem Patremque verum luxit hæc Ecclesia.
Deinde mortis tempus sic indicatur: Obiit anno MD-
XIV, XIX Julii. Orate pro eo. Huic Julius II anno
MDXII dato diplomate declaravit, Pastores parochia-
rum ex monasterio S. Michaelis constitutos, per Præ-
latum revocabiles esse. Fastigium quod ille reparatæ
post incendium turri imposuit, Peronis Leodiensis seu
pyræ formam habuit, ei quam nunc ceruimus baud
multum dissimilem, uti videre fuit in antiqua urbis
schematibus variis, * supra productis.

86 XXXI STEPHANUS A THENIS, Hooghstra-
tanus, rexit Ecclesiam istam annis IV & mensibus
III, obiitque anno MDXVIII, IX Novembris. Me-
moriam sepulturæ nullam habet. Ita etiam Choro-
graphia. Huic Carolus, postea Casus V, anno MD-
XVII amortizat, id est ad manus mortuam tradita de-
clarat, omnia bona cœnobii, in Brabantia, Hollan-
dia & Zelandia. De eo in veteri Chronica Antverpien-
si, scripta ab anno MCCCCLXXVI usque ad DLII, &
a Canonico Carolo Snyers p. m. mihi communicata,
sic legitur. Anno MDXIX obiit Stephanus Abbas S. Episcopus
Michaelis, & Erardus de Marca, Leodiensis Epi-
scopus, sese nitebatur ad successionem intrudere:
sed Religiosi eum recipere detestantes, alium ele-
gerunt: quæ res magnum Antverpiæ tumultum
excivit. Hic autem ut componeretur, consensere
Fratres ad triduum quatrimumve recipere Episco-
pum; cui de consensu Imperatoris mox succedens
Electus Abbas; possessionem iniret, sed tali condi-
tione, ut monasterium Episcopo penderet quot-
annis triginta duo millia florenorum ad vitam,
Berschotana domo in hypothecam obligata: idque,
quia Abbas Stephanus ad aulam venerat eques, cum
calcaribus & stapedis inauratis. Hac porro occa-
sione, Abbatia illa pro lemmate usurpare cepit,
grandi præstatio

LIII 3 Mo-

AUCT. MODERATE, quo etiam nunc usitur, sub scuto ex Cruce & quatuor sceptris composito, ad numerum fortassis Monasteriorum aut Abbatiarum supra memoratarum, quae ab illa ut filia processerunt. Eo autem Lemmate videntur Aliebachina Praelatos suos voluisse docere, ne RARE, ostentatione opum atque potentiae invidiam conflarent, sibi suisque magno quandoque statum. Antonius Abbas Tongerloensis xxxii, maxima hoc temporis etiam in Romana Curia auctoritatis Praelatus, omnino ad istam Leodiensis Episcopi usurpationem similemque respectu, cum Romam scribens (ut est in Chorographia Tongerloensi) graviter intonuit; Maledicta, inquit, nominatio: quae me coegit ultra tria millia florenorum expendere (ingens eo tempore pecunia summa) quae Monasterium S. Michaelis destruxit, Midelburgense deordinavit, Ninivense multum gravavit.

37 xxxii CORNELIUS DE MERA electus fuit anno MDXIX, ipse van Mere scribit in publico de quo inferius actum, eoque distinguere se videtur a familia, tunc Antverpia Equesstri Vander Meren; unde Nicolaus ab anno MDXXX quintum; & Joannes ab anno MDLXXI, tertium Consul. Hic Abbas anno MDXX B Carolum V Imperatorem (cui tunc primum Antverpia patefecerat novam Portam, exinde dicendam Casaream, principium circumducendorum totius urbi operum) excepit festivo apparatu: sed quali, difficile est divinare ex Hypothesibus tredecim, sive argumentis totidem spectaculorum, per viam exhibendorum, quae Petrus Aegidius (erat hic Civitatis ab actis) in lucem praemissi; nec enim indicat, quod eorum fuerit ad ingressum Palatii ante S. Michaelis, nec est qui docere nunc possit. Venit autem Caesar iterum cum Christiano Danica Rege anno sequenti, primum lapidem positurus novo circum chorum Marianum operi, cuius adhuc extant ad LX pedum altitudinem educta super terram principia; idaeae autem tabulae dicuntur dissipatae, in grandi illa anni MDCLXXVIII mortalitate. Quoties deinde ad hospitium idem reverteris Imperator, per annos xxxvi quibus supremum Christiani orbis regimen tenuit, ex his discas qui Caroli vitam & itinera descripserunt.

38 Obiit Cornelius anno MDXXXVIII, xxvi Januarii. Tombae ejus inscripti hi versus.

CORNELII cineres (o mors!) cognomine MERA,
Sub hoc reguntur marmore.

C Nondum bis denos Phœbus quem viderat annos
Honorem adeptum Praesulis.

Liquet inexhaustae laudis monumenta, perenni
Gloria dignissimus.

Adversis rerum multum est exercitus undis:
Fortis at usque perstitit.

Est largitus opes miseris, dum vita manebat,
Nullus ut umquam largius.

Tantarum laudum nunc debita praemia, Olympo
Confors beatis, accipit.

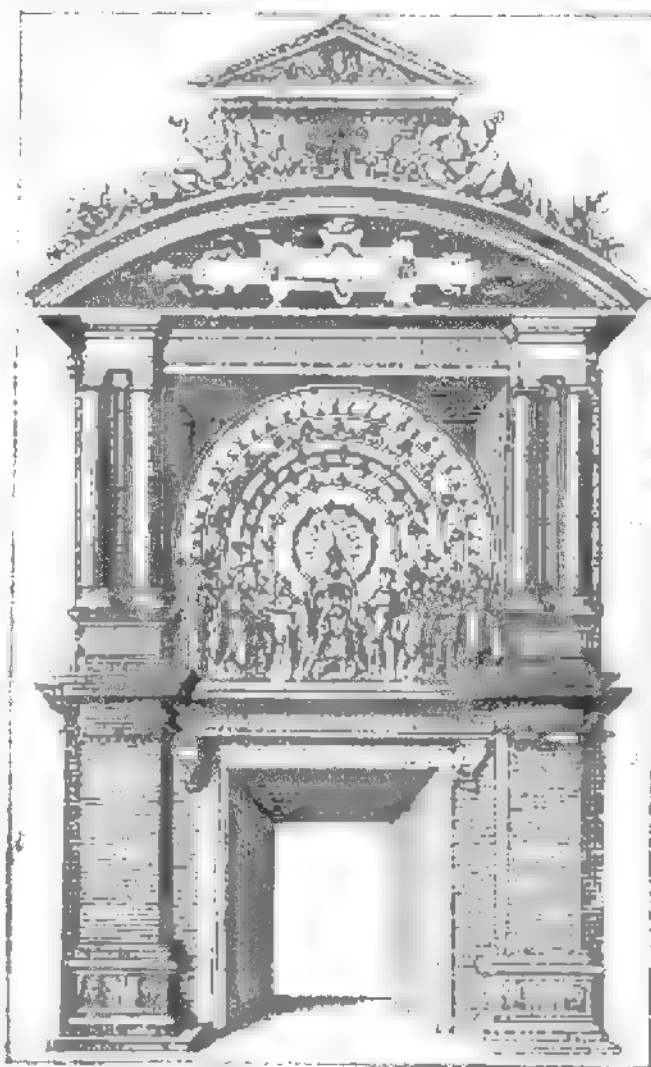
Inter adversa ejus merito numeres, quod anno MDXXVIII x Martii, ab hora tertia postmeridiana usque ad duodecimam noctis, arsit ecclesia ejusque turris, incendio per incuriam plumbariorum orto, ut lego in Chronico M. Canonici Snyers. Invenitur apud Joannem Carpentarium, in Probationibus Historia Cameracensis, instrumentum Commissoriale, in personam Fr. Joannes Boschaert, anno immediate praecedenti acceptantis potestatem, ab Abbate & aliis Confratribus suis, ad constituendam anno MDXXVII, in Curia Archiepiscopi Cameracensis, emphyteusum, supra quamdam terrae portionem, si tam extra portam Croneburgicam, intra utramque viam regiam ab Oriente & Occidente; a Meridie vero & Septentrione, conterminam aliis ipsius Abbatia fundis; quod fortassis juverit hic adnotari; incipit enim Wy Cornelis van Mere, oodmoedigh

Praet des Godshuys van Sinte Michiels tot Antwerpen: sic enim loquebantur majores nostri, omniaque Monasteria, etiam Abbatia, appellabant Godshuysen, id est Domus Dei.

39 xxxiii GREGORIUS Tiberii DE HAGIS (ut vetera omnia instrumenta habent) non DE DAGIS (ut perperam expressum in Chorographia) sufficiens anno MDXXXVIII, i Februarii, in libello supplicis praestato dicitur addidisse parti illi domus Abbatialis, quam Joannes IV extruxerat, aulam, in qua Princeps vescebat; eam credo, quae in Occidentem porrecta etiam nunc habetur praecipua, cuius frons Scaldi obversa turriculis duabus, ex opere vetustiori adhuc reliquis, stipatur. Opportune profecto Aulam istam struxerit Gregorius, si id fecit antequam Carolus V Imperator, cum Principe Philippo, inaugurando Brabantiae Duce, nec non Eleonora Francorum & Maria Hungarorum Regina, sororibus suis, venit Antverpiam anno MDXLIX. His enim omnibus simul accipiendis (si tamen unum omnes hospitium habuerunt) non potuerunt non esse angusta aedes Abbatiales. Rem solennissima pompa peractam, Latine descripsit Cornelius Graphaeus, urbis Secretarius, illustratam figuris lignis, ab omnium tunc operum designatore Petro Aloisano, sacra Caesarea Majestatis Architecto, delineatis; quarum unum ante S. Michaelis, erectum ad pedum LX altitudinem, hoc erat. Quid hic supra por-

incen-
dium
grave an.
1528.

Excipit
an. 1549
Philip-
pus unus
Braban-
tia Dux

tam spectas theatrum, concavi celsi rotundam habebat figuram, plus quam centum lucernis vitreis splendendam; quae ad omnem orbem suorum motum ita circumagebantur artifice suspensa, ut fomites ardentes semper sursum erecta, nihil oleaginis liquoris effunderent, aut amitterent luminis. In medio stabat divina Majestas, Principem ante se genuflexum habens, aliquem ex manibus adstantis Patentia gladium acceptum porrigens, tum sceptrum ab Angelorum uno sumptum dextera inferens, & ab altero oblatam coronam imponens capiti, coram assistentibus sibi Virtute & Gloria, Fa-

ma

A ma & Immortalitate, &c. Totum autem altum illustrant hac sacra Scriptura lemmata, in limbo beatri infra supraque descripta: supra quidem, Non est potestas nisi a Domino: infra vero, A Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Dies X Septembris erat cum triumphalem istum ingressum Antverpia vidit, ipsamet triumphabunda; & ad S. Michaelis novum suum Ducem cum illustri illo comitatu deduxit.

90 Sequenti MDLVI rursus Philippum excepit eadem Abbatia, jam Regem, postquam in eum Pater suus Regna atque Provincias suas transfulerat, Bruxellis adductum, ut tamquam magnus Ordinis Aurei-velleris Magister, cum conferret prima vice adlectis in locum defunctorum novis Equitibus, sicut factum ad D. Mariae mense Januario. Tunc vero prolixiore moram hic traxit, & mense Martio excepit Petrum Ribadineiram nostrum, adferentem a Societatis Fundatore Ignatio litteras, supplices pro ea stabilienda in Belgio. Quod negotium, infinitis obstaculis superatis, non nisi tertio post Sancti mortem die, optatum ad finem perductum a Rege est; desuperque concessa littera patentes, * in eadem S. Michaelis Abbatia signata expressitque. Ibidem Rex accepit diploma Pauli Papa IV, datum IV Idus Maji, quo consilium ejus probabatur de tribus in Belgio Archiepiscopatibus, & quindecim novis Episcopatibus instituendis; quorum tres habitura erat Brabantia nostra; Mechliniensem scilicet, Belgii quoque Primatem futurum, Antverpiensemque & Silveducensem. His dum dos quaeritur, placuit Regi istidem unire & incorporare quosdam Brabantiae Abbatias; scilicet S. Bernardi prope Antverpiam Ordinis Cisterciensis, & Affligemiensem Benedictinorum, ac Tongerloensem Praemonstratensem; una cum assignatione & reservatione bonorum immobilium monasterii Villariensis Cisterciensis, usque ad annum proventum mille florenorum; nec non bonorum immobilium monasterii S. Michaelis usque ad annum proventum mille similium florenorum; idque ut ratum haberet Pontifex Pius IV, impetratum est.

91 Extat apud Miraeum lib. 1 Donationum Belgarum cap. 146, Breve datum anno MDLX, V Idus Martii, quo in praedicta summa dimidium consentit Pontifex; non item quo alterum dimidium adjungi permisit. Extat etiam apud Michaelitas Regis Philippi diploma, datum Madridi MDLXIV, XXX Julii, quo re deliberata cum sorore Ducissa Parmensi, Belgii Gubernatrice, annuit supplicationi sibi porrectae ab Abbatibus & Praelatis Brabantiae, primum ejus Statum representantibus, & offerentibus redditum annum octo millium florenorum, ad Regis arbitrium applicabilem; vicissimque rogantibus ut dignetur Rex polliceri, aditum se apud Apostolicam Sedem & obtenturum, ut unio & incorporatio Abbatiarum praedictarum, una cum assignatione & reservatione bonorum immobilium Villariensis & Michaelitici Monasteriorum, jam paucis annis elapsis, ad instantiam suae Majestatis, ad usum nonnullorum Episcopatum faciat, sed nondum ad effectum deductae revocentur, & apud Curiae Romanae registra cassentur; atque promittere pro se suisque successoribus, Ducibus ac Ducissis Brabantiae, quod deinceps nullo umquam tempore, similes nec aliae incorporationes dictarum seu aliarum Abbatiarum Brabantiae, ex eisdem vel aliis causis umquam futuris, concedentur, nec hujusmodi Abbatiae aliaeque monasteria, certa aliqua summa pecuniaria, pensione, aut redditu annuo, aut alia aliqua diminutione fructuum de cetero gravabuntur, nisi de consensu Praelati benedicti & consensu sui Conventus.

92 Redeo ad horum Abbatem Gregorium, qui videtur extremos vitae annos duxisse vel mente vel corpore tam debilis, ut regimini per seipsum sustinendo impar fuerit; unde nec mortuus reperitur Epitaphium habuisse; nullum certe uspiam invenitur. Calamitatis istius indicia habeo in Chorographia Tongerloana, ubi pag. 23 lego, quod Arnoldus, locustinus Abbas XXXIII, anno MDLVIII cum Abbate Paricensi se confert ad coenobium S. Michaelis Antverpiae, ob grave quoddam negotium, ibidem visitaturus idemque examinaturus. An ex speciali Abbatibus Praemonstratensis commissione, an autem titulo Vicarii Generalis per Circariam Brabantiae & Apostolici Visitatoris, equidem nescio; sed visitationis illius effectum fuisse puto Vicarium, eidem Gregorio datum (nec enim est alius, cui commodius adscribam) cum ipsum videlicet, cui postea mortuo aptatus est lapis sepulcralis, olim Waltero Abbati VI ut opinamur instratus: qui extrito veteri Epitaphio per limbum, nunc in ambitu chori ante portam ejus borealem sit inscriptus legitur: Monumentum V. Guilielmi Verstegeu ab Oistervyck, Sacerdotis ac Canonici, nec non Vicarii hujus monasterii, qui obiit 1569 die Septemb. 27. Si verum est quod nonnulli ex senioribus, velut majorum traditione acceptum, dicunt, monasterium grandia in temporalibus damna passum, Tiberius, Gregorii fratribus aut consanguineis, omnia administrantibus; haud difficulter divinabimus, quod fuerit praenotatum grave negotium, ad quod examinandum decreta visitatio fuit. Hac tamen ultra Vicarii institutionem non processit. Abbatibus enim titulum & jus semper retinuit Gregorius; quod vel ex ea fenestra probatur, quae in Divi Andreae, non ita pridem renovata, hunc titulum gerit: Abbas S. Michaelis Gregorius me fecit, anno MDLXI; refecit ejus successor Macarius Simeomo, anno MDCLXXI. Picturam veterem utinam in charta conservare studuisset aliquis, plura forte docturam. Obiit porro idem Gregorius Nonis Junii vesperi, inter nonam & decimam, teste Chorographo, anno MDLXII.

Adduntur & aliae cautiones, spectantes ad redimibilitatem dictorum octo millium annuorum, constituendum, mox ubi Rex promissa impleverit, & ipsi monasterii de suo gremio Abbates dederit, atque ad liberam Praelatorum idoneorum electionem. Verum omnia haec consilia & pacta contenta inventos abierunt, invalescente per Belgium haeresi, & deficientibus a Rege Provinciis: quibus deinde ad obsequium reductis, Tongerloenses, ut infra dicitur, per peculiarem cum Silveducensi Episcopo Conventionem, anno MDXCII libertatem suam redemerunt: sed Cisterciensibus S. Bernardi ad Scaldim primum id licuit anno MDCXXXVI; Affligemiensibus, nec hactenus quidem: Villarienses autem & Michaelitae gravati manent imposta sibi pensione.

93 XXXIV CORNELIUS II, dictus EMERICI, successit eodem anno quo Gregorius obiit MDLXII, usque ad Pascha protrahendo, XXIV Januarii; postquam Abbatia vacasset mensibus VII, diebus XX. Rexit anno uno & septimanis quinque, & obiit mane statim post tertiam in die Dominica: Quadragesimae, MDLXII. Nos modo annum LXIV numeravimus. Nam, sicut Miraeus in Chronico Belgico notat ad annum MDLXXVII, hoc primum anno 1576, juxta editum Regium, Decembri superiori publicatum, anni initium a Kalendis Januarii duci ceptum est, cum antea apud Brabantos a die Paschatis numeraretur. Hoc autem diligenter, est animadvertendum, ad re-incubatum usum & intellectum Actorum, mensibus Januario, Februario, Martio & Aprili publicarum apud nos: & hujus observationis defectu contigit Chorographiae Auctorem, mortem Cornelii II, quae in Domini-

AUCT. D.P. quod illo pollicetur an. 1569 sed frustra.

E Gregorii Ab. finit inglorius.

Vicarius per Visitationem et datum:

ultima ejus in memoria in fenestra anni 1561.

Anno Paschato re-incubatur Brabantiaeque ad an. 1576:

AUCT. minicam & Quadragesimæ inciderat, componere cum
D. P. XXVI Februarii, in quem illa Dominica revera inci-
 derat anno nostro nunc MDLXIII, quo Pascha cele-
 brandum erat XI Aprilis. Sed anno sequenti, tunc ad-
 huc Brabantis LXIII in LXIV mutando tantum cum
 Paschate, quod futurum erat XI Aprilis; Dominica
 illa, propter concursum Bissextilis, cadebat in diem
 XX Februarii: qui fuit verus dies obitus Cornelii:
 post ejus mortem vacavit Abbatia medio circiter anno.

94 XXXV Guilielmus IV, dictus Greve, successit
 anno MDLXIV, circa XIX diem Septembris. Huc
 Pius V anno MDLXVIII dedie facultatem benedi-
 cendi omnia ornamenta ecclesiastica. Idem, juxta li-
 bellum supplicem præcitatum, ædificavit cubiculum
 æstivum Abbatis: nunc in usus Gubernatoris con-
 versum; cui postea Chrysostomus Abbas adjunxit,
 Oratorium S. Spiritus, alias Divini Amoris; & eam,
 quæ hodie in meridiem procurrit, fabricam termi-
 navit. Guilielmus autem, juxta Chorographiam, re-
 xit XVII annis, & obiit MDLXXXI, XVI Septembris.

B Sustinuit feralem illum Iconoclastarum turbinem an-
 no MDLXVI: & statim Belgii turbatissimo, nullum
 toto sexennio acceptis successorem. Credibile est tamen,
 pollutam ab hæreticis ecclesiam anno mox sequenti
 reconcillatam fuisse, a Cameracensis Archiepiscopi
 Suffraganeo D. Martino de Cuyper Carmelita, eo-
 dem qui XX Maji Marianæ Basilicæ nova altaria
 consecravit. Præter alta incommoda etiam hoc, va-
 cante Abbatia accidit, quod Franciscus Hercules Dux
 Alenconius, agente Aurtaco susceptus a Statibus Bra-
 bantie in Ducem, primumque Natalem Domini vo-
 lens quam solennissime Antverpiæ agere anno MDL-
 XXXII, orbem parente domum, & Religiosis dispersis
 vacuum, suis suorumque usibus occupatam habuerit to-
 tum, etiam Refectorium & Culinam, quibus ad eum
 usque diem (ut notat præmemoratus libellus supplex)

numquam cesserant Religiosi: sed ad aulam & con-
 clavia supra Refectorium posita, & ad usum Biblio-
 thecæ primum ædificata, ascendebant Principes per
 amplas scalas, quarum jam clausuram scapus, inter Lo-
 cutorium & Refectorium assurgens, adhuc in Locuto-
 rio cernitur, portula autem obscurata spectatur in fron-
 tispicio, haud procul a porta Locutorii & Conventus.
 Hinc ergo factum, ut regressi postliminio Religiosi exi-
 guo valde numero, caperint (ut dixi) minori refe-
 ctorio uti. Sub eodem Abbate Antverpia nostra, Ca-
 meracensis Archiepiscopi jurisdictioni immediate subje-
 cta, accepit anno MDLXX proprium Episcopum, fu-
 turum novi Archiepiscopi Mechliniensis Suffraganeum:
 atque ita deserunt Michaelitæ ad Cameracensem Cu-
 riam, cum opus erat, recursum habere. Anno post
 hæc septimo, Christi MDLXXVII die IV Novembris, ex
 arce in civitatem irruerunt populabundi Hispani; &
 si quid in Abbatia supererat sacra profanave supelle-
 dibus exportantes, spoliatissimam reliquerunt.

95 XXXVI Emmericus Andreæ, anno primum
 MDLXXXVII, post urbem ab Alexandro Farneso, Par-
 mæ & Placentiæ Principe, reduci biennio ante ad
 obsequium Regis sui, desolato diu monasterio conces-
 sus Abbas, rexit annis duobus, & octo mensibus;
 post quos sepultus antechorum, juxta altare B. Virgi-
 nis, hæc a successore accepit Epitaphium. Hic jacet
 sepultus Dominus EMERICUS ANDRÆ, Abbas hu-
 jus monasterii, qui obiit anno MDXC, Augusti XXXI.
 Orate pro eo. Multus hinc labor haud dubie fuit in
 resarciendis tectis, & officinis monasticis reparandis,
 quarum bonam partem, nemine curante defecisse, pro-
 bant Iconismi, ex ejus temporis tabulis sumpti, &
 præter templum claustrumque, firmiori extructa opere,
 ac partem ædium Abbatialium, ædificia utrinque non
 nisi rava retinentibus.

96 XXXVII DIONYSIUS FEYTEN, ex Pastore in D
 Minderhaut, Præpositus Dulcis-vallis, deinde Abba-
 tiz S. Michaelis Administrator, factus denique & *Jesuita in*
 consecratus est Abbas anno MDXCII. Huc non minor *auxilium*
 quam decessori labor fuit, in illis quæ disfluxerant re-
 parandis. Videns autem se raros domi Religiosos pa-
 rumque exercitados habere, senioribus & doctioribus
 per forenses Parochias Abbatia incorporatas distractis,
 Societatis nostræ prompta opera libenter est usus, ad
 conciones in ecclesia sua Dominicis festisque diebus ha-
 bendas, & Christiana doctrina instruendam circumpo-
 sita vicinæ juventutem: quod sibi ab illa tunc præ-
 stitum obsequium religiosissimis Canonicorum Michaeli-
 ticorum cætus, alieno auxilio pridem non indigens,
 adhuc tamen gratanter commemorat.

97 Sub idem tempus anno videlicet MDXCIV, XV-
 III Kal. Julias, urbem nostram ingressus, ad S. Michae-
 lis hospitium sumptis, Ernestus Archidux Austriæ, *Facopus*
 Maximiliani II Imperatoris filius, futurus Belgii *Ernestus*
 Gubernator. Machinarum & spectaculorum eidem para- *Archidux*
 torum ordinem descripsi vulgavitque, idem qui Philip- *Austriæ*
 pæum, Joannes Boehius. Ab Officina monetaria ducebat
 serie duplici extemporanea porticus, usque ad Abbatiam
 in pedum mille protensa longitudinem. Pila numero cen-
 tum & quinquaginta duæ ex utroque latere sic erant dispo-
 sitæ, ut singulis duodecim pedum relinqueretur interval-
 lum, altitudo quindocim pedes emineret, ipsa porticus
 pedes XXXV pateret, fastigium primum ad totidem pedes
 assurgeret: cui ad finem triumphalis viæ aliud fastigium
 altius etiam assurgebat, inter duo trophæa ex maritimis
 terrestribusque spoliis coagmentata, cum hoc desuper
 lemmate:

Aspice, magne Ducum, terræque marisque trophæa,
 Factis digna tuis; ad quam te Belgica palmam

Fata vocant & vota: Deus tua cæpta secundet.
 Auctores operis, prima in fronte ad Monetariam offic-
 nam, nomina sua præstebantur hac inscriptione, Erne-
 sto Austrio, Principi virtute & armis inclito, susce-
 ptum Germaniæ inferioris imperium & adventum
 gratulantes, Marcus, Joannes, & Jacobus, Fuggeri
 fratres, Barones in Kirchperch & Weissenhorn, por-
 ticum temporariam extrui curarunt.

98 Sed brevis hæc lætitia fuit: obiit sequenti mox an-
 x Kal. Martias Bruxellis Ernestus, eique ex designatio-
 ne Philippi mox successit, ex Lusitania quam Prorex
 administravit, Albertus S. R. E. Cardinalis, Philippi *P*
 Regis ex patruo Ferdinando Imperatore cognatus, Bel-
 gium pro cognato gubernandum suscipiens. Tunc quidam
 ministri Regii Richardoto Præfidi Concilii Statuum
 persuasum voluere, Abbatiam S. Michaelis Antverpiæ
 ad jus Principis tamquam fundatoris pertinere: qua-
 propter Dionysius Præfatus Bruxellas misit Aubertum
 Mirzum, tunc Canonicum ad S. Mariæ, postea De-
 canum, utpote linguæ peritum, cum documentis au-
 thenticis, unde constabat, totum quantum est mona-
 sterium hodiernum, ædificatum per Abbates suos esse:
 id quod prædictus D. Cardinalis libentissime intellexit,
 sibi que plene satisfactum declaravit, quemadmodum
 Mirzus idem adhuc superstes testari potest, *Inquit Au-*
 ditor libelli supplicis, anno (ut dixi) MDCXXXV oblato.

99 Lætoribus etiam animis idem Albertus rece-
 pit ad hospitium fuit, cum anno sæculi XVI penult-
 mo, die VIII Decembris, una cum adducta ab Hispa-
 niis, desponsata sibi uxore, Isabella Clara Eugenia, idem jam
 Antverpiam introitus est solennissima pompa; post alibi *Princeps*
 excepta dotallium Provinciæ sacramenta, S. R. I. *Belgii*
 Marchio apud nos inaugurandus. Ea de re insignem *cepit*
 librum Joannes Boehius, Senatui Populoque Ant- *bellæ*
 verpiensi a Secretis, scripsit. In eo spectatur idea ma-
 terlati operis, ad ingressum Palatii Michaelitici erecti.
 Stabat illud pedes sexaginta altum, latum triginta
 quinque,

A quinque, *Memoria nuper defuncti* Philippi Regis, tamquam extremus totius pompæ actus, destinatum.

Hic in medio secundæ elevationis ipse in folio resedens, Pallade ad dexteram, ad sinistram adstantibus Parcis, omnium regnorum suorum assem, in sphaeras terrestris orbis distinctum, hoc modo dividebat: bellem Philippo III cum sceptro assignabat; reliquum trientem filiz Isabellæ. Dextrum intercolumnium Orbis Imperium pictum continebat, virginis specie, capite septem planetas ferri loco redimita. Vestis pectus tegens (quod oblique Zodiacus ambiebat) cerulea erat, nubibus similis; altera usque ad genua dimissa, cymatilis & undosa; in tertia, ad pedes usque, montes, civitates, arcetque erant pictæ; sceptrum dextra, navalem clavum tenebat læva: adscriptum erat capiti, HEREDIBUS ORBIS IMPERII.

Ad lævam Gloria, cum alis & tuba, adstante Cupidine; & supra caput legebatur, PHILIPPI GLORIÆ ÆTERNÆ. Tertia substructio his versibus sententiam operis explicabat.

Maximus ut regnis, sic & pietate, Philippus, Partitur natis genitor, quos rexerat, orbes.

Hinc sedes petit Æthereas, hominumque labores Sublevat assiduus, pacato Numine, votis; Solaturque suos, & mundo consulit absens.

100 Statua in summo acroterio posita, Providentiæ erat typus, orbis globo insilens, atque hastile cum sceptro tenens: alia vero signa, in reliquis acroteriis collocata, hæc erant; Pietas, Felicitas, Fortitudo, Liberalitas, Potentia, Magnanimitas, Majestas, & Clementia. In oblongis supra portulas tabulis, intercolumnio utrimque affixis, hæc inscriptiones Lectorem detinebant. Heu! quam dolendum est, cum immortalis sit Respublica, eam in unius mortalis anima consistere: satis enim Philippus naturæ vixit & gloriæ, sed terrarum orbi parum. *Sinistri lateris elogium erat hujusmodi:* Cum exemplo Menandri, Bactrianorum Regis, desiderium Philippi (cui inter bonos ab orbe condito Principes anteposimus neminem, conferimus paucos) divisit in singulas civitates cineribus lenire nequeamus: optimi tamen Principis erectis publice privatimque imaginibus, quod Imperatori Adriano omnes Græciæ urbes præstiterunt, memoriam sacrosanctam venerabimur & colemus. Hæc utcumque tempore isto elegantia, juvabit conferre cum idea ejus arcus, qui triginta sex annis posthac ibidem stetit, urbem nostram & Abbatiam ingrediente Principe Cardinali Ferdinando; indeque æstimari poterit, quantum artes litteræque tam brevi spatio apud nos profecerint, postquam suum hic Societas gymnasium aperuit. Ne etiam formam ejus hic spectandam darem, fecit imperitia sculptoris, ubique se prodens & a regulis architectonicis aberrans; quam operosus corrigere non libuit, in re non singulariter eleganti.

101 Ad Dionysium II redeo, annis adhuc duodecim superstitem; & quid toto regiminis sui tempore egerit toleraveritque legendum pono in Epitaphio, quod suus successor sic ei scripsit.

D. O. M.

DIONYSIUS FEYTEN,

cui Grudii, Athenæ alteræ, patria;

virtutis Ancistes eximie,

candoris animi in Canonica sua candidissima familia

candidus ipse fotor & fautor:

variis XII annos strenuus in officiis,

maleficus itidem hæreticorum factionibus

secundum pauper Christi exul,

Præfulve dives, dixerim.

Ille, inquam Professionis ac Sacerdotii Jubilarius, ætate gravis ac moribus, mœsto funere ablati,

in certa resurrectionis spe,
hic diem expectat extremum,
Ut ei bene sit, tu apprecare.

In sarcophagi autem lapide legitur obiisse anno MD-CXII, Idibus Septembris, cum rexisset annis XIX, m. VI, d. XII; vixisset annis LXXV, m. V, d. VI.

§. XII. Abbates sæculi XVII, quibus longam successorum seriem optat Auctor.

102 XXXVIII CHRISTIANUS MICHAELIUS, creatus Abbas XXVIII Februarii MD-CXIII, dicitur in Epitaphio suo vixisse annis XXX-III, rexisse uno & diebus V, obiisse Bruxellis anno MDCXIV, III Nonas Martii.

103 XXXIX MATTHÆUS IRSELIUS, Norbertino Middelburgensium cœnobio ab hæreticis pulsus, variis ærumnis & carceribus ut aurum probatus, ex Archipresbytero districtus Hoogstratani & Bredani, Abbas creatus est XVII Maji, anno MDCXIV, ætatis suæ LXXXII. Hujus Abbatis anno VI, Christi MDC-EXX, rursus funesto incendio conflagravit totum cum ecclesia monasterium, cum nullum ab aquis subsidium ferri posset, per acerrimum gelu, quod ipsum quoque scaldum strinxerat; uti ex patre audivisse sape me puerum meminisse, natus ipse octavo post incendium istud anno. Adeo autem tunc sevit flamma, ut ipsos quoque lapides, summa fastigia claustralis ambitus antiquo more coronantes, consumpserit; & opus fuerit novo (quod facile apparet) opere bonam illius partem resuscitare, maxime ad Meridiem, qua connectitur Refectorio. Tantam tamen jacturam cito reparavit Matthæus Abbas, incredibili (ut Libellus supplex asserit) sumptu, nullo vel ab Aula, vel ab alio quopiam subsidio adjutus. Tandem vero obiit etiam ipse anno MDCXXXIX, XV Julii, cum præfuisset annis XVI, ætatis LXXXVIII, & templum variis operibus ornasset; sicut legitur in Epitaphio, quod marmoreum habet & aureis inscriptum litteris, in sinistro chori latere juxta summum altare, versus ambitum, quod altare ab eo erectum supra laudari num. 46. Habet nihilominus ad ejusdem altaris coram, quod Evangelii dicunt, sepulcrum lapidem candidi marmoris, cui vivus hoc solum inscribi voluit. D. O. M. Matthæus Irselius, hic expecto, donec veniat immutatio mea. Effigies vero, picta manu Rubenti, pendet ad proximam quæ chori fornicem sustinet columnam. Notandum tamen quod habet Epitaphium prius, præfuisse Matthæum annis XVI, intelligi non posse de integris: cum ex præmissa temporis nota de creatione & obitu ejus consiciatur, præfuisse tantum annis XV, mense I, diebus XVIII.

104 XL JOANNES CHRYSOSTOMUS VANDER STERRE Buscoducensis, eodem quo decessor obiit anno creatus, consecratus VII Octobris, per XXXIII annos regiminis sui, multimodis Ecclesiam & Abbatiam ornavit. In hujus prima ac principali aula tum decessores suos omnes pingi fecit, tum grandiori in tabula etiam seipsum, sed in persona B. Waltmanni, Pedum cum benedictione Abbatiali de manu S. Norberti accipientis ante aram, ad quam Sanctus Archiepiscopus in habitu sacrificantis assistit. Ejusdem quoque opus est Sacellum Abbatiale, divino Amori nuncupatum quo vix aliud elegantius conspici possit; ita totum auro, picturis, stansque ornatur & fulget. Nec præterierim Propyleum, ex Rubenti designatione, alboque ac ceruleo saxo, prætextum ei arca, quæ viam regiam ad inter & ecclesiam jacet ad Orientem, ut dicit; dispositis utrimque pulchro ordinis novis adibus, ad commoditatem civium, illis longius ab urbano strepitu vivere eligentium; quæ tamen necdum omnes habentur perfectæ, sed hinc inde dumtaxat quaternæ, ceteris ad com-

AUCT
D.P.

3 inter-
dium no-
no 1620

F

Sacellum
Abbatie
no creatus,
consecratus VII Octobris, per XXXIII annos

ornatum
Propyleum
et
demur,
cam viam

com-

AUCT. commodiora tempora, una-cum nova ad Abbatiam per-
D. P. ta, reservatis. Chrysostomi quoque opus est Dorale
 seu Odeum marmoreum, supra quod conspicitur Christi
 nobilis statua, sub schemate boni pastoris, ovem re-
 ceptam bajulantis, SS. Petri & Pauli Apostolorum
 statuis stipata, quibus per columnas media navis reliqui
 fere Apostoli respondent, privata plurimum liberalitate
 dispositi, pro connotaphis quæ suæ suorumque memorie
 erecta volebant, istuc sepeliendi.

Inscritus
Principe
Card.
Ferdin-
andus
an. 1633.
 105 In hujus felicissimi Abbatis tempus incidit illo,
 sæculis omnibus apud Belgas memorabilis adventus
 Ferdinandi Principis Cardinalis, pro Rege fratre Phi-
 lippo IV Belgas gubernaturi; qui, ne statim Antver-
 pliam viseret, repellendis post Nortlingicam de Suecia
 victoriam Gallorum Belgis Imminentium conatibus di-
 sentis fuit, nec nisi mense Aprilis anni MDCXXXV eo
 appulit. Hic ex Castro ubi noctem egerat urbem invehens
 per portam Casaream, longo circuitu per dispositos
 locis quibusque celebratioribus arcus triumphales atque
 spectacula, deductus demum ad S. Michaelis est, atque
 a Chrysostomo Abbate exceptus, spectato qui viam ver-
 sus Castrum ducentem intersecabat Herculis Prodicæi
 arcu, qualem æque ibi ac locis ceteris ordinaverat felix
 Rubenii pictoris genius, & ingenium Archigrammatel
 Gevariti lemmatis epigraphis illustraverat; pro-
 ut alterum calo sculptum hac tabella proponit;

Idem his verbis liber editus explicat.

ore
dem arcu
Herculis
Prodicæi,
 106 In tabula media Hercules ephebus conspicitur,
 de vitæ instituendæ ratione deliberans, leonis
 exuviis amictus, clavam dextra tenens. Adstat Ve-
 nus, quæ renidenti vultu illum allicere, & ad vo-
 luptatis viam seducere conatur. Liber quoque Pa-
 ter, pampino redimitus, & corollam floream osten-
 tans, illum ad se invitat. Cupido medius, veste &
 clava Herculis arrepta, renitentem illum ad se tra-
 here nititur. At ipse, assistentis sibi Palladis arma-
 tæ consiliis obsecutus, spreis deliciarum blandimen-
 tis, ad Honoris & Virtutis templa, in edita rupe
 posita, animose contendit. Viam draco alatus ali-
 que fere bestie obident. Epigraphæ:

D
 Ardua saxosa virtutis semita olivo
 Calcatur, Ferunde, tibi: male suada voluptas
 Pellitur auspiciis divæ duâque Minervæ.
 I felix, comitante Deo. Sic iter ad astra.
 Hinc te sublimi quæ pendet adorea templo,
 Herculeoque manet non impar fama labori.

Hinc quoque in fastigio arcus, in lacinia laurum
 palmamque decussatam ambiente, scriptum,

ARDUA PER PRÆCEPS GLORIA VADITITER.

107 Posterior hujus arcus pars ejusdem plane erat
 cum anteriori architecturæ, eademque parerga con-
 tinebat. In tabella media (quam hic scorsim exhibe-
 re necessarium non duximus) Bellerophon armatus,
 qui equo Pegaso alato per aera evedus, Chimæram
 hasta in pectus adacta interfecit. Id monstrum pri-
 ma parte leonem, cauda draconem, media vero ca-
 pram referens, immanes ore flammam evomebat, ac
 proxima quæque exitiali afflatu interfeciebat. Ad-
 jacent cadaverum a monstro absorptorum ossa. E-
 pigraphæ.

E
 Flexibus Aligeri delusa, & cuspidæ fixa,
 Ut recidit magno sub Bellerophonte Chimæra;
 Haud secus invictis Ferdinandi robore, diva
 Concidet hærescos rabies, delapsaque calo
 Unanimes tandem junget Concordia Belgas.

In fastigio sub palma Epigraphæ,

SIBI PANDIT ITER PER NUBILA VIRTUS.

108 Quid egerit Chrysostomus Abbas ad bonorem
 sancti sui Patriarchæ promovendum, per sacri cor-
 poris translationem in ditiones Catholicorum, expli-
 cuit proprius ea de re jam præpositus Tractatus:
 prius autem quam ipsa tentaretur, cum adhuc solum
 esset monasterii Prior sub Mattheo Abbate, anno MD-
 CXXII curavit ejusdem Sancti Vitam omnem, elegantè
 Theodori Gallæi scalpello lamellis XXIV æneis inci-
 di, subjuncta cuique congrua synopsi historiarum istuc represen-
 tata. Ut autem harum figurarum usus latius pateret,
 istidem aptavit librum bene magnam vernacula Belga-
 rum lingua, de eodem argumento, quem altero post an-
 no edidit; uti etiam biennio post, sed lingua Latina,
 Natales Sanctorum Præmonstratensium. Abbatialis
 autem regimini extremo tempore imprimi curavit,
 quam recusam dedimus antiquam Vitam S. Norber-
 ti: sed addendas eidem Vitæ Annotationes mors in-
 tercepit, nec tamen evulgationem libri impedivit;
 vices defuncti supplente D. Cornelio Polycarpo de F
 Hertoghe, & copiosas atque eruditas Notas perficien-
 te. Porro idem Chrysostomus fuit (sicut in ejus Epi-
 taphio legitur) sui Ordinis Præmonstratensis, per
 Circarias Brabantie & Frisiz Vicarius generalis &
 Visitator Apostolicus; atque anno MDCLII pie mor-
 tuus, sepultus jacet juxta majus altare, ex opposito
 decessoris ad cornu Epistolæ, sub simili marmore; ubi
 habet præscriptum Epitaphium, in eodem chori late-
 re positum a successore, ex opposito ejus quod ipse
 posuerat decessori: habet etiam ibidem similiter pen-
 dulam ex columna effigiem, devotissime pictam, sicut
 vivens toto vultu pietatem spiraverat.

109 XLI NORBERTUS VAN COUVVERVEN, Ant-
 verpiensis, postquam in hac civitate per annos plusquam
 XXV verbum Dei frequentè concursu, subinde etiam
 Prior canobii, prædicasset; institutus est Abbas, to-
 dem quo decessor obiit anno XXI Decembris; nec ta-
 men a consueto prædicationis officio cessans, anno MDC-
 LVI die XXXI Julii, in Ecclesia Domus Professe Socie-
 tatis Jesu, ubi tum celebratur centesimus a morte S.
 P. N. Ignatii annus; ipsum, & usitata ab ejus filiis
 circa proximum hac in urbe exercitia, laudavit pane-
 gyrica illa Oratione, qua diu in memoria civium &
 adhuc in plurimum versatur manibus, ipsi Plantinia-
 nis vulgata, & a consertissima concione tam cupide
 audi-

A audita, ut licet horas integras duas protraheretur: nemo tamen fatigaretur audiendis eorum laudibus, quorum jam martirum memoria adhuc vigeat apud plerumque, dum assumptum ex Ecclesiastico thema facundia sua dulci prosequitur: Mortuus est pater ejus, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se.

Arca S.
Norberti
argentea

110 Idem recondendis S. Norberti Reliquiis, dimidio scilicet ejus cerebro, anno MDCLIV acceptis, fieri curavit argenteam illam magni pretii nec molis minoris arcam, quam supra exhibuimus ore expressam: cui arca honestius collocanda, in pariete Sacelli Norbertini excavato, loculum marmoreum anno post sexto condidit, ubi conspicua populo faret, quoties inaurata valva panderetur. Idem post summam aram, Delphicam facellum marmoribus ornavit. Idem Norbertus anno MDCLV (ut in Chorographia legitur) cum majorem S. Michaelis campanam refundi & ad meliorem tonum reduci curasset, & alias xxxi addi fecit, quae adeo bonae resonantiae & harmoniae sunt, ut cum quovis alio campanario opere per totam Belgicam certare possint, pondus autem omnium ad 14627 pondo librarum excurrit. Idem grandem illam ac spatiosam aulam, quae post incendium evicta fuerat inter

Locus
campanarum

B Dormitorium & Abbatiam, alium vero usum vix habebat quam Principibus & Gubernatoribus Belgii, si quando huc veniebant, excipienda, Religiosorum commoditatibus aptavit, Dormitorioque annexit; & substructionem ei subjunctam, in qua stationem habere solebant Principum eorumdem stipatores, fecit ut ante fuerat Refectorium esse, sane perquam commodum & magnificum. Maluit ipse scilicet praesentibus Principibus transire incommodius habitare, & sua conclavia hospitibus cedere; quam subditos, adeo procul a suis ut jam tunc erant cellis, ad sumendam refectio-nem, quotidie ambulare, in aulam illam Septemtrionalem, juxta quam suam illi habitationem habuerant, prius quam ea trans ecclesiam ad meridionale latius transferretur.

Refecto-
rium
transla-
tum.

Monaste-
rium S.
Sacra-
menti.

111 Sanctimonialia quoque Norbertinas, quarum partem, capta a Federatis Breda, Osterholtum digressarum huc refugientem exceperat anno MDCLIV decessor suus; conventionem inita cum Praeposito S. Trinitatis in valle S. Catharina Osterholi, suscepit Norbertus in jus suum anno MDCLIV; juxtaque ad novum monasterium, sub nomine Sanctissimi Sacramenti, hic Antverpia condendum, impensis ad id Fuggerorum amplissimi adibus: quae de re entant in saepe citata Chorographia cap. ult. tam Generalis Praemonstratensis Augustini le Schellier, quam Antverpiensis Episcopi Ambrosii Capello litterae. His autem munitus Abbas, eidem monasterio primam communibus Virginitatis ecclesiam Priorissam instituit, Catharinam Snyers. Obiit autem D. Norbertus anno MDCLXI, IX Septembris, suo erga hoc de Actis Sanctorum opus insigni affectu committens, ut quadriennio ante mortem videret partem unam Februarii nomini suo inscriptam ab Auctoribus, Joanne Bollandi & Godefrido Henschenio. Corpori deponendo lectus locus ad pedem summi altaris, ubi etiam successores ejus sepulturam sibi legerunt, a dextris Macarius, a sinistris Chrysostomus, de quibus infra.

112 XLII MACARIUS SIMONE, Antverpiensis, Reliquia creditur, cum adhuc privatus esset, collegisse septius laudatam Choro seu Caenobiographiam S. Michaelis, eamque Sanderi adoptandam tradidisse anno MDCLIX. Institutus autem Abbas anno MDCLXII, decessoris capta in utroque monasterio egregie promovit. Et apud suos quidem altare S. Gregorii sen venerabilis Sacramenti, ex candido nigroque marmore alte erectum, cancellis etiam marmoreis & adificato juxta sacra-

Reliquia
B. Hermann
manni)
supb.

rio instruxit; Sacris autem Virginibus specialem concitavit Patronum B. Hermannum Joseph, de quo ad VII Aprilis egimus; divisa cum illis insigni Reliquia, jam inde ab anno MDCXXII per Steinfeldiensem Abbatem donata; cujus prima expositio solenniter fuit celebrata anno MDCLXXIII die XI Septembris: alteram vero partem ad S. Michaelis exposuit, in eam quam SS. Petro & Paulo, deinde S. Laduina Virgini Schidamensi pridem diximus dedicatam, capella. Coeperat ille praecedenti anno Refectorium Religiosorum ornare, illis quas superius laudavimus picturis; sed longioris moliminis res erat, quam ut celeberrimus pictor intra paucos annos ipsum posset absolvere: fuit igitur eo mortuo quod duo successores curarent. Hujus etiam opus fuit nova a fundamentis & speciosa Braxatoria, eo loco ubi apotheca lignaria fuerat, villis ac rustica, & Abbatiam adveniens oculos haud parum offendens: quo facto etiam consultum est monasterii quieti, per quod discursandum braxatoribus extraneis eorumque ministris erat, dum coquenda cerevisia opus exercebatur, in extimis ad Septemtrionem domibus, nunc ad alios quietiores usus traductis.

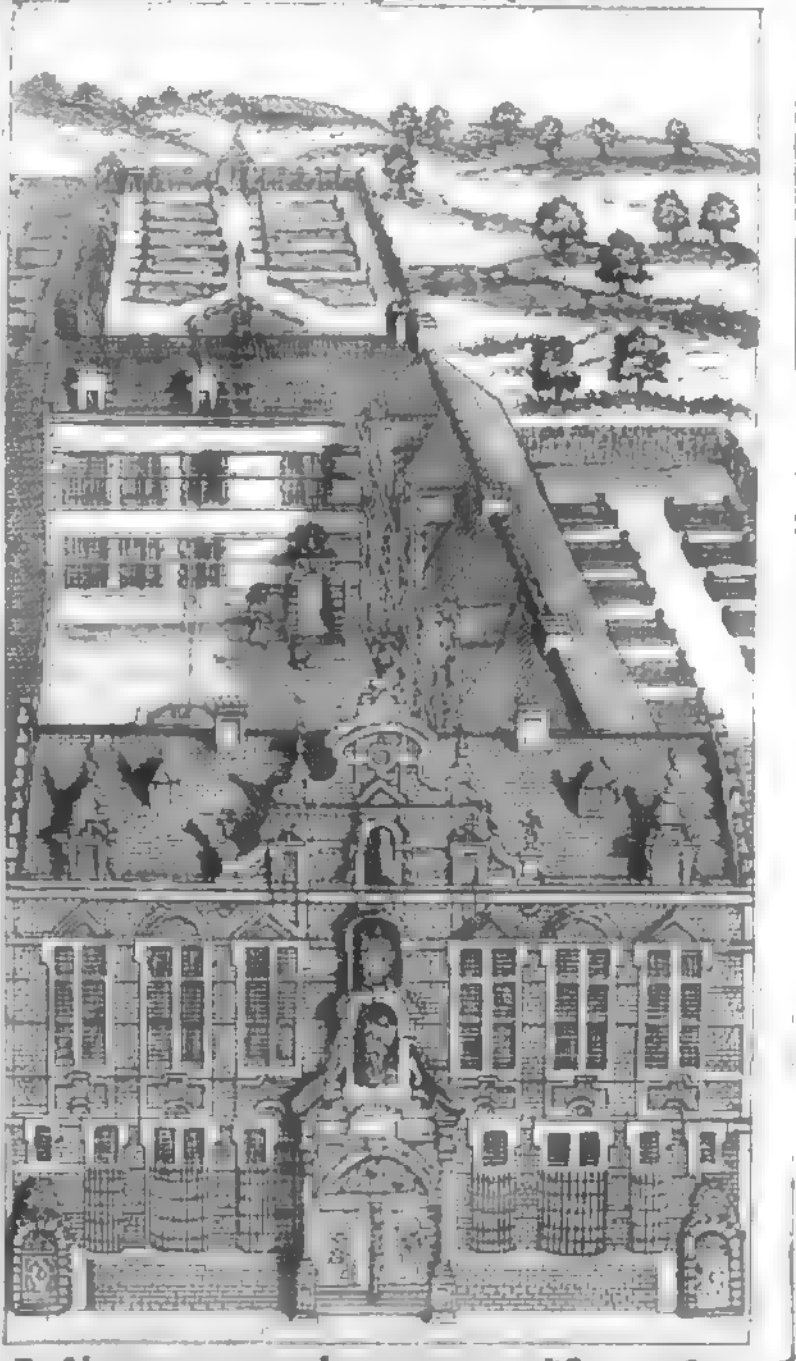
AUCT.
D. P.

nona bra-
xatoria
nova.

113 Cum autem necesse sit S. Michaelis Abbatibus Hospitatione Concilii Statuum Brabantiae Generalium, cujus membrum sunt, saepe Bruxellis degere, maxime si quando allegantur in numerum Deputatorum pro parte Cleri, uti erat ipse; sibi suisque successoribus in urbe illa Regia, juxta monasterium Capucinarum, construi fecit Hospitium commodum & magnificum, quale hic cernis.

Hospi-
tatione
Concilii
Statuum
Brabantiae
Generalium

E

Bartholomaeum quoque domum, commodissimam ac saluberrimam loco sitam, quam suus decessor, ad religiosam suorum recreationem restaurarat, qualem spe-

Bandam

AUCT. *Bandam dedi in grandiori tabula totius Abbacie, capis magnificis hostis, pomariisque & vicariis circumditi ornare: eaque occasione dejecta fuit porta que ibi ad caput pontis antea conspiciebatur. Hic ille (quod grater a me commemorari par est) non solum habebat nostra eatenus impressa Sanctorum Acta, frequensque legebat; sed fuit etiam sibi volebat precipuos quosque ad praelum paratos Commentarios, tantum existimans eos expectare donec haberentur impressi: & titulo consilii pariter atque auxilii, in eam remanenter diligenterque collati, inventis illi, annis MDCLXVII & LXXXV, dedicatos Martii & Aprilis menses ultimos. Talibus intentum, & adducti ad praelum Maji videndi cupidissimum, etatis anno dumtaxat sexagesimo, Prælatum decimo quarto, Christi MDCLXXXVI, XII Aprilis mors occupavit nobisque subtraxit. Vivens sibi monumentum statuit ad eam choræ columnam que respicit cornu Evangelii; cui quidem imponi dimidiam corporis sui figuram permisit; sed aliud nullum Epitaphium voluit, quam hoc a se dictum. D. O. M. S. Quod mortale fuit, hic deponi voluit Fr. Macarius Abbas. Orate pro eo, ut cito ad Dei conspectum, atque exinde ad beatam transeat eternitatem.*

MM. *114 XLIII HERMANNUS JOSEPH VANDER PORTEN sive a PORTA, Silveducensis, ex Præposito Norbertinarum nostratum, factus Abbas anno MDCLXXXVII, XI Januarii, dilecti sibi Parthenonis fabricam insigni amplificavit extructuram a fundo ædium additamento; Gorcomiensium Martyrum, anno MDLXXII, IX Julii a Calvinistis Brille in Hollandia encatorum, Beatificationem, anno post eorum passionem CIV a Clemente X peractam, magnificentissima celebravit Antverpia, anno MDCLXXXVII Dominica 1 Quadragesimæ, ratione duorum ex Candido Ordine, Jacobi & Adriani, inter illos passorum, Abbatia sua conclavia, minus commode, nec ad hujus ætatis inge-*

niū satis venuste coordinata, dispositis aliter januis sic reformavit ornavitque, ut quantivis Principis aulico ministerio explicando idonea jam sint, Abbati tamen facultatem relinquant remanendi in illi que sue privatis personæ aptata habet. Vivus sibi monumentum posuerat, simili monumento decessoris Macarii, ad cornu Evangelii; & eidem cui Chrysostomus pariter decessor illatus est tumulo, proprium nullum epitaphium habet, cum obisset anno MDCLXXXI, die XIX Julii.

115 XLIV GERARDUS KNYF Antverpiensis, ordinatus MDCLXXXII, die 11 Martii, dum restaurare nititur, vel temporali dispendia magna, illata prope Antverpiam perumpense; curis laboribusque succubuit XXI Januarii anno MDCLXXXVII, sepultus sub proprio marmore, quod ante altare sibi vivens paraverat, his insculptum verbis:

D. O. M. S.

Gerardus Abbas, hic in tenebris stravi lectulum meum, & substantiam meam in inferioribus terræ: ne imperfectum meum videant oculi Domini, sed ut operi manuum suarum cito porrigat dexteram, orate; cinerique hæc reddite nostro munera.

116 XLV JOANNES CHRYSOSTOMUS TENIERS, Antverpiensis, benedictionem Abbatialem suscepit anno MDCLXXXVII, XIX Maji, feria 11 Pentecostes. Plurima, ad commodum & splendorem Abbacie sue, meditatur; quibus ad opus deducendis vitam prolixam & commoda tempora largiatur Deus; donec plenum dierum ac meritorum ad se recipiat, in sortem Sanctorum, quorum bonori promovendo studuit, & virtutes conatus est imitari: tum vero successorum longam suscipiat seriem, per quos a S. Norberto pridem benecapta, & ad præsentem amplitudinem gradatim provec-ta a posteris; continuato usque & usque splendore, ad finem usque sæculorum, indefectibili vigore perennent.

COROLLARIUM III.

De tribus Filialibus Abbatibus, ex Antverpiensi Michaelitica prognatis.

C *DETERMINATA Historia Abbacie nostræ Michaeliticæ, statueram Norbertinis Corollaris finem imponere; cum operæ pretium visum fuit de Filialibus ejusdem (sic vocant Monasteria, ab alio velut matrice deducta) Tractatulum componere sub titulo Corollaris tertii. Quamquam enim Averbodienfis & Tongerloensis Abbatiarum Chorographia extant, in compilatione præcipuorum Brabantie monasteriorum, a Sanderō cepta & sub ejus nomine vulgata; passim tamen obviū non est istud volumen, & extra Belgium vix ulli notum. De Middelburgensi vero, olim præstantissima, nunc sub Fœderatis Ordinibus suppressa Abbatia, ex illis omnino extat memoria in nostri superioris quoque ævi Chronicis: & tamen offerebatur ingens veterum monumentorum thesaurus, unde ea posset saltem in hominum notitia resuscitari. Itaque hoc etiam Corollarium aliis duobus, in Commentario prævio promissis, additur.*

§ I. De initiis Abbacie Averbodienfis.

I *DEM annus MCXXVIII, qui Antverpiensi S. Michaelis Ecclesie Abbatem creavit B. Waltrmannum, eundem putatur fecisse Patrem Abbatem Ecclesie Averbodienfis; tantum scilicet Norberti plantatio intra triennium unum succreverat. Situm est Averbodium in Taxandria, ad Dissemiensis Sicbe-*

mensisque territorii confinia, ab Aspero Divæ Virginis colle ex una, ex altera parte a Taxandria-loco leuca horaria distans, ab Antverpia vero circiter decem. Situm est autem salubricolo, quamvis nemoroso solo; sed usque ad ea tempora solis latronum vel prædonum spurcitiis, rapinis ac homicidiis vacante, ut loquitur infra laudandus Stephanus, Metensis Archiepiscopus. Verum proprium cum sibi volens Despara, primo suam istic imaginem, arbori nescio qua manu affixam, capis illustrare miraculis; cumque eo illicito induci fideles, illuc periculo contempto accurrerent; contigit Arnoldum III Loffensem Comitem eodem quoque accedere, & preces fundentem a manifesto vitæ discrimine divinitus liberari. Ergo propositum concepit, illum sui juris locum Despara consecrandi, & qui eidem deservirent Religiosorum conventum adjuvendi. Cum autem nova Præmonstratensium Antverpia institutio tota Brabantia celebraretur, cum Ordinem suo proposito censuit imprimis idoneum.

2 Petrus & missus continuo fuit a Valtmanno Andreas, cum Sociis, Arnulpho, Ludovico, Hugone, & Noleno, qui in Necrologio loci dicuntur primi Fundatores. Proinde, inquit Chorographia, cænobium D. Michaelis Antverpiæ, Averbodii mater est; cujus hæc filia primogenita, appellat Abbatem, more Ordinis, Patrem Abbatem. Quot annos quatuor illi primi, sub Andrea Præposito, sese impenderint loco ad

Ornata Abbacie.

reparata illustranda.

E

Votum Scrip-toris D. P.

Finitio sac. 12 Averbodii, Dripere miraculis clarescit

illuc ab Arnoldo Com. de Loo

anno 1124: missus consociis & Andreas

sub an. 1135
A ad Canonice professionis et officii cursum aptando, ex-
 struenda ecclesia, constituenda doti, erudienda exco-
 lendaque vicinia, novis sociis aggregantur; donec Ab-
 batia titulum ac dignitatem Averbodii mereretur, non invenio notatum: integrum certe octennium efflu-
 xit, priusquam foundationis litteras predictus Arnoldus
 expediret, quas anno MCXXXV signatas delibant Cbeap-
 peavillius, in Notis ad Chronicon Leodiensium Aegidii
 Aureavallis cap. 26, & Miraur in Codice Donationum
 cap. 91; integras vero profert Autor Chorographia.
 Altera causa fuit; quod impetrandus esset assensus plu-
 rium, partem in allodio Averbodiensi habentium, quo-
 rum nomina Alexander Episcopus Leodiensis, hoc suo
 authentico testimonio, exprimit.

*plenum
loci pos-
sessionem
obtinuit;*
3 Ego Alexander, divina ordinante Clementia
 Dominici Gregis in Leodiensi Episcopio humilis cu-
 stos ac provisor, notum facio, ac sigilli nostri im-
 pressionem memoriter tenendum trado, tam posteris
 sequacibus quam nostri temporis Catholicæ fidei cul-
 toribus; quod videlicet Comes Arnulfus de Los,

*de consen-
su, per-
tem in eo
habem.
tium;*
B assensu aliorum Nobilium participum, scilicet, Ar-
 nulfus de Arschot, Arnulfus de Dist, Cunonis de Re-
 pe, & Radulphi Abbatis S. Trudonis, Allodium,
 quod nominatur Averbodio, ad laudem & honorem
 Christi, Domino ibi famulari volentibus dedit, pro
 salute animæ suæ & patrum suorum... Hoc autem
 in nostris diebus stabilitum est me teste, me præ-
 sente, temporibus Lotharii Imperatoris: quod cum
 hic primum factus sit suscepta Romæ corona anno M-
 CXXXIII, VI Julii, non potest prius scripta illa fuisse,
 nec absurde ad annum sequentem differetur: quoniam
 tunc tempore crediderim absolutam fuisse ecclesiam,
 Desparaque & Baptistæ Joanni consecratam.

*tradendo
infum
Comite;*
4 Ipsius Foundationis charta hoc habet principium:
 In nomine Sanctæ & individue Trinitatis. Dignum
 adjudicamus, fideles Christi famulos nos debere con-
 fovere, & de nostra abundantia necessitatibus eorum
 concurrere, & eorum inopiam sublevare; ut cum
 defecerimus, recipiant nos in æterna tabernacula.
 Hinc est quod ego Arnoldus, Dei gratia dictus Co-
 mes de Los, cum Ludovico filio meo, ecclesiam
 sanctæ Mariæ Sanctique Joannis Baptistæ in Averbod-
 dio, allodio nostro, fundavimus, & in eo Canoni-
 cos Præmonstratensis Ordinis sub Regula Beati Au-
 gustini collocavimus: quibus omnem terram cum
 nemoribus a termino Endeberghe, usque ad termi-
 num qui dicitur Ubrepeth, cum pascuis circumja-
 centibus, libere concessimus; Ecclesiam etiam de
 Tessenderloo, cum decimis & appendiciis, & cum
 omnibus ejusdem villæ usibus, aquis videlicet &
 pascuis, predictis Fratribus largiti sumus. Sed quo-
 niam in allodio donato portionem aliquam ecclesia S.
 Trudonis habuit, & in hac juris nescio quid habe-
 bat aut præstendebat Metensis Episcopus; non videba-
 tur ad ejus alienationem sufficere quod ea facta esset,
 consensu Radulphi Ecclesiæ illius Abbatis & Fra-
 trum ejus, nisi accederet consensus dicti Episcopi; quo
 etiam ipse rogatur cedere, anno incarnati Verbi MC-
 XXXVI Indictione XIV, Stephanus, miseratione di-
 vina Metensis Episcopus, omnibus tam futuris quam
 presentibus in perpetuum, sic scripsit:

*an. 1136
confirmat
Stepha-
nus Ep.
Metensis;*
4 Quia juxta Apostolum bonum operari ad omnes
 commonemur & debitores sumus; maxime illis cu-
 ram beneficentiæ impendendam esse minime dubita-
 mus, qui relicto fluctuantis mundi presentis naufragio,
 ad tranquillum contemplationis portum feliciter
 se contulerunt, ac in eo anchoram suæ salutis confi-
 xerunt. Igitur ob remedium nostrorum peccatorum,
 seu omnium prædecessorum nostrorum vel successo-
 rum, petitione nec minus Gerardi Venerabilis S. Cru-
 ceris Cardinalis, tunc etiam Apostolicæ Sedis Legati;

terram quæ Averbodium vocatur, Ecclesiæ S. AUGUST.
 Joannis Baptistæ, quæ inibi fundata est, libere pos- D. P.
 sidendam contradidimus; eo quidem tenore, ut Ec-
 clesiæ S. Trudonis singulis annis in Epiphania Domi-
 ni, aureum nummum sive pretium ejus, Fratres ec-
 clesiæ S. Joannis Baptistæ superius memoratæ perfol-
 vant. Huic nostræ traditioni assensum præbuerunt
 Advocati prædictæ S. Trudonis Ecclesiæ, Waleram-
 mus Dux & Marchio Lotharingæ, & Giselbertus de
 Duraco. Ex quibus disco, Foundationem revera captam
 anno MCXXVIII, quo Spirensi conventui Gerardus Car-
 dinalis, postea Lucius Papa II interfuerat, & Norberti
 ad Archiepiscopatum electionem confirmarat; qui cum de-
 inde legationem suam obiret, Metasque pervenisset, post
 primos Abbates a Norberto ordinari jussos, etiam Averbodien-
 sis foundationis probandæ auctor esse Alexandro cap-
 tit. Disco insuper, Averbodiensis ecclesiæ Titularem Pa-
 tronum, vulgo & communius habitum a principio, S.
 Joannem Baptistam; unde in tesserrario Abbatie scuto
 solum representatur Agnus Dei; Mariano tamen ho-
 nori plurimque datum fuisse, ut ex titulo prioris, an-
 te extrudam ecclesiam capaciorem, sacelli, diceretur.
 S. Mariæ, aut cum addito, & S. Joannis Baptistæ:
 cuius etiam articulum usque hodie asservatum, illuc ex
 Palestina attulit, Comes Gerardus, Fundatoris Arnol-
 di ex filio Ludovico nepos.

*Sub an. 1139
An. Ab-
bat An-
dredi;*
6 Necdum autem cum ista scriberentur Abbatem præ-
 prium habebant Fratres, sed Antwerpensi Abbati imme-
 diate suberant: quoad etiam ipsi numero multiplicati, &
 et plenum loci possessionem adepti, eundem obtinuerunt
 circa annum MCXXXIX. Hoc enim colligitur ex Pontifi-
 cia Bulla, data XVI kal. Maji, Indictione 13, Do-
 minicæ incarnationis anno MCXXXIX, Pontificatus
 Domini Innocentii Papæ II anno decimo. Tenor Bul-
 læ hic erat: Innocentius Episcopus, Servus servorum
 Dei, dilecto filio Andree Abbati S. Mariæ, sitz in
 Averbodio, cuiusque successoribus canonice substitu-
 endis in perpetuum. Piz postulatio voluntatis effectu
 debet prosequente compleri; quatenus devotionis
 sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postula-
 ta vires indubitanter assumat. Ea propter, dilecte
 in Domino fili, Andreas Abbas, tuis petitionibus
 clementer annuimus, & ecclesiam S. Mariæ sitz in
 Averbodio, quam utique nobilis vir Arnulfus Co-
 mes ejusque consortes, piz devotionis intuitu fun-
 darunt; & ad vestram sustentationem, pro anima-
 rum suarum remedio libere obtulerunt.... sub pro-
 tectione B. Petri suscipimus, & presentis Privile-
 gii pagina communimus.

*ab Inno-
centio 2
impressas*
7 Statuimus etiam ut quascumque possessio-
 nes, quæcumque bona idem locus iuste & canonice
 possidet aut in futurum ex concessione Pontifi-
 cum, largitione Regum & Principum, oblatione
 fidelium & aliis iustis modis Deo propitio poterit
 adipisci, firma tibi tuisque successoribus & illibata
 permaneant. Adjuvamus quoque ut idem locus ab
 omni exactione liber maneat, sicut ab iisdem Fun-
 datoribus statutum fuisse cognoscitur; nec aliquem
 præter Episcopum habeat Advocatum. Sane de la-
 boribus, quos propriis manibus & sumptibus colitis,
 dicimas exigi prohibemus. De nutrimentis
 quoque animalium vestrorum, id ipsum observari
 præcipimus. Ut autem liberius atque licentius ma-
 nere possitis in omnipotentis Dei servicio, aucto-
 ritate Apostolica inhibemus, ne cui Episcopo liceat
 ad sua negotia, nisi forte ad Synodum, invitum
 trahere vel vocare. Porro sepulturam ejusdem loci
 omnino liberam esse concedimus; ut videlicet illo-
 rum qui illic sepeliri deliberaverint, devotioni &
 extremæ voluntati (nisi forte excommunicati sint)
 nullus obstat; salva nimirum matricis ecclesiæ ca-
 noni-

ANCT. monica justitia vel reverentia. Inter ceteras ejusdem loci possessiones ecclesiam, quæ dicitur Tescenderloa, nihilominus confirmamus. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat eundem locum temere perturbare &c.

horum mentio quomodo prima fundatio- nis diplo- mati sit adjecta,
 8. Obiit deinde Innocentius II anno MCXLIII, XXIV Septembris; post cujus mortem diplomati fundationis anno MCXXXV signata, ut diximus, Arnoldus Comes hac verba adscripsit. Hanc etiam donationem nostram, a Patre nostro, universalis Ecclesie Pontifice beate memorie Innocentio, firmari fecimus; per prædictam scilicet tanto post signatam Bullam; nisi forte quia hac potenti Abbati concessa dicitur, velis aliquis opinari, anteriorem aliam extitisse, ipsimet Arnoldo Comiti inscriptam. Sed ut hoc quoque rectiplamus, verba tamen, bonæ memorie, cogunt fateri, clausulam prædictam, a Chapeavillio & Mirao prætermis- sam, gemino textui fuisse mortuo Pontifice adscri- ptam; cui textui si nunc illa inserta reperitur, fæci- mur oportet perisse membranam originariam. Hac vero etiam suadet Indictio XII perperam notata, ideo- que omisa a prædictis duobus Antiquariis, in hoc pru- dentioribus quam fuit Chorographia auctor; qui an- tum non advertens ad Chronologicas rationes, notare nescivit, pro autographa membrana a se sumi apogra- pham, ex illa non satis caute transumptam. Ipsam porro Chorographiam adeat, qui videre velit, quantum Loffenses Comites alique eorum liberi; quantum Epi- scopi Leodenses, & qui; qui etiam Brabantia Duces Romanique Pontifices Averbodienf Ecclesia faverint; quomodo etiam plures quam viginti septem Parochia- les ecclesie, Averbodienfium cura paulatim accesser- unt: mihi satis hic est ex Capite istic 3 breviter ex- cipere Abbatum Seriem.

et illud postea sit transcri- ptum ha- beatur.
 B

§ II. Abbatum Averbodienfium series a primo Andrea usque ad hodiernum.

Abbatum series,
 9. PRIMO omnium ANDREAS, passim Beati stilo honoratus: qui ex more Præmonstratensis Or- dinis in Silva proxima curavit instituendum Sancti- monialium monasterium, loco hodiædum dicto Vrou- vven-klooster. Idem Abbatiz S. Joannis prope Ma- seikam, suo hortatu fundata, præfecit Gisebertum Abbatem; Waltero Decano S. Gerionis Colonie, cum fratre suo Huberto, eam dotante, Cælestino II confirmante anno MCXLIII. De anno dubitari non potest; si modo is, pro stylo istius ævi, producat usque ad Pascha sequens (nam Pontifex iste electus XXVI Se- ptembris anni jam notati, obiit ante Pascha die VIII Martii) sed merito dubites, utrum Abbatia illa fun- data in loco vulgo Sint Jansberg, recte dicatur fun- data in prædio, quod idem Waltherus atque Hu- bertus possidebant in Eyke quæ supra Mosam est, & quod cum familia ad ipsum pertinente & omnibus appendiciis suis ecclesie Averbodienf legaverunt, observata Salicæ legis omni cautela, uti testatur Lu- dovicus Dei gratia Comes Loffensium, donationis istius tabulas consignans, anno Incarnationis Domi- nicæ MCLV Indictione III. Quis enim non judicet, hanc tanto serius, quam fundata fuit Abbatia, scri- ptam donationem, etiam serius esse factam, diver- samque a dote, nova Abbatia assignata, quæ nisi ma- levolis his incensa cito perisset, Abbate cum suis Averbodium reverso, Patrem Abbatem potuisset vo- care Averbodienfem? Redeo ad Andream, qui dum obisse in Chorographia legitur anno 1139, 11 Augusti, manifestum hypothecarum erratum facile notabis ex superscriptis præmissis. Considera an mutato 3 in 5, credere velis mortuum anno MCLIX; atque ita ipsi etiam facta sit superscripta prædicti Eskenf donatio. Defuncto & ad

Averbo- dienfibus donato sub an. 1155.
Andreas fortassis ad 1159 superscript.

crepidinem summi altaris sepulto, hoc in sano stul- dum Epitaphium.

Sidus in hoc clarum tumulo jacet Ecclesiarum, Cœnobii primus pius Andreas Pater hujus.

10, 11 STEFFO sive Stephanus; qui S. Arnikium traxit & attraxit anno MCLXI; obiit anno MCLXXXIX, XII Octobris. *Hæc præsumpti- ve successores notant*

111 SIBERTUS, circa annum MCC, alioeternum sacrarum Virginum ex ulva Averbodienf transiit ad villam sui monasterii vulgo Keyfers-bosch, La- tine Nemus Cæsareum, in tractu Hornano, prope Ruremundam; atque ejus Comite cooperante datavis, observantia regulari præfulgens: ipse vero obiit M- CCII, XXVIII Decembris.

114 ALEXANDER, obiit MCCVI, XXVII Novembris.

115 EGGERICUS B. Arnikium, anno MCCVIII de- functum, XVII Martii sepelitus: cujus virtutes & miracula, ex optimis collecta auctoribus, Chorographia representat; & nos optabamus inter Acta Sanctorum producere, si docere potuissimus aliquem videmus San- ctum vel Beato cultum deferri, aut olim fuisse delatum. Utinam inventatur aliquando corpus eo modo, qui Se- dem Apostolicam moveat, decernere ejus venerationem publicam! Obiit autem Eggericus MCCX, XXXIII Januarii. *et sub his B. Arni- kii obitus*

116 GODEFRIDUS, obiit MCCXV, XI Aprilis.

117 BALDUINUS, Archiepiscopus Colonienfibus sua- atatis familiaris, ab istis jura & possessiones mo- nasterii obtinuit confirmari, anno quidem MCCXVIII a Philippo Heinsbergenf, ut quod esset possessione te- nue & devotione locuples; a Sancto autem Engel- berto, postea Martyre, ad annum MCCXXIV, velut in quo, ut fama celebris attestatur, vera religio viguit & floruit ab antiquo: quod diploma in Chorographia integrum legitur. Obiit ille MCCXXVI, XII Octobris.

118, VIII ROBERTUS, obiit MCCXXVIII, XXII Septembris.

119 JOANNES de Bossuyt de Testelt, obiit MCC- LVIII, XXI Julii.

120 WALTERUS de Wesemale, obiit MCCLXX, 14 Augusti.

121 GODEFRIDUS II de Testelt, obiit MCCL- XXIV, XI Septembris.

122 JOANNES II de Tieldonck, resignavit MCC- LXXIX, & obiit MCCXCII 11 Decembris. *tum alii 12.*

123 OTTO a Lovanio, obiit MCCLXXXIX, F- XXVIII Februarii.

124 JOANNES III de Rotzelaer, resignavit anno MCCXCIV, & obiit Antverpiæ MCCCVIII XI Augusti, ibidem sepultus, ut dictum num. 69.

125 JOANNES IV, dictus Quistvater a Lovanio, obiit MCCXCI, VI Augusti.

126 JOANNES V a Lovanio, appellatus Pisto- rius, obiit MCCCLIV, XXIX Julii.

127 REINERUS de Arscot, obiit MCCCLVI, XX Novembris.

128 ARNOLDUS de Venlo, obiit MCCCLX, 11 Martii.

129 HENRICUS de VVinxsele, obiit MCCCLXIX, XIX Julii.

130 ARNOLDUS II Tuldenus, obiit MCCXCIV, 1 Martii.

131 JOANNES VI Multoris ab Herlaer, obiit MCCXCXII, XXIX Decembris.

132 DANIEL Laekmannus, obiit MCCXCXI, XV Augusti.

133 XXIII JOANNES VII, Balduini dictus, Cano- nicus Furnensis in Flandria, Consiliarius Philippi Burgundiz Ducis, Eugenio Papæ IV summe carus, ejusdem provisione factus Averbodienf Abbas, sibi & successoribus Mitram & Pontificalia impe- travit, *ad deim- istrati,*

A travit, annis xxx aut pluribus citius quam is honor
Matri Abbacie contingeret, sub ejus Praeato xxv, item
dicto Joanne, cognomento Fierkens. Averbodienfis vero
resignavit anno MCCCCLVIII, & obiit MCCCC-
LX, xxvi Januarii.

xxiv ARNOLDUS III vanden Valgaet, obiit
MCCCCLXXXIII, xvii. Januarii.

xxv BARTHOLOMÆUS van den Valgaet,
obiit MDI, xx Augusti.

xxvi GERARDUS vander Schaeft, Ecclesiam,
Ambitum & Dormitorium, anno MCCCCXCIX
ambusta fulgure, restauravit; Bibliothecam restituit,
domum amplam hospitibus struxit; obiit MDXXXII,
xx Julii.

xxvii DIONYSIUS vander Schaeft, obiit MDXLI,
iv Martii.

xxviii PAULUS Gielmannus, obiit MDXLII,
ix Maji.

xxix HIERONYMUS Fabri, obiit MDXLVI,
xii Octobris.

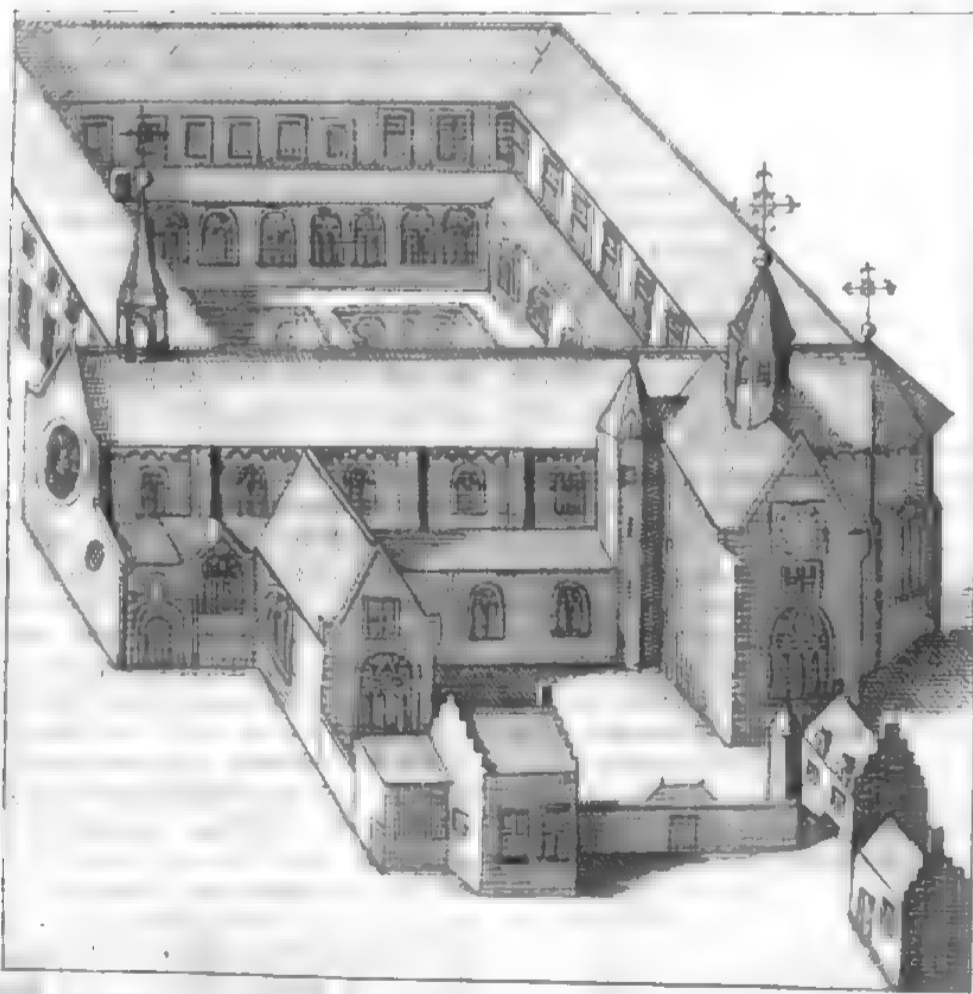
xxx MATTHÆUS Fullonius a Rhet, obiit
MDLXV, xxvi Novembris.

xxxi ÆGIDIUS Heynſius, obiit MDLXXIV,
xxv Septembris.

xxxii ARNOLDUS IV vander Heyden, obiit
MDLXXXVIII, iiii Octobris. *Dissemis, ubi cum
conventus exulabat, acatholicis militibus occupato mo-
nasterio pulsi.*

13 xxxiii MATHIAS Valentini, ad monaste-
rium, an. MDXCIV ab Hispano milite casu exultum,
suos an. MDCIV reduxit ab exilio Diesthemensi: ubi
pauper & modicus, rem domesticam in temporalibus
& spiritualibus ita sensim restituit, ut alter cono-
bii Fundator appelletur. Ita breviter Choreographia:
nunc totius tragediae ordinem, sic ut mihi recens per-
scripsi est, accipe. Anno MDLXXVIII ipso die festo
S. Bartholomæi, ex Acatholicorum castris in Reymo-

nant positus, duce quodam Comite N. Bossuyt adve-
nient militum copia fugavit omnes Religiosos, capto
in altari D. Matthia Valentini, in suggestu Bene-
dicto Rombouts. Joanne Joannis sacrista in sacratio,
Joanne Cuyck Cellario & aliis, alibi; manseruntque
ab illo die dispersi Religiosi fugatique a Monasterio
per quinquennium. Totum tum Monasterium fuit
expilatum; Bibliotheca, antiqua manuscripta, or-
namenta & mobilia direpta; Sanctorum Reliquiae
profanatae cum Ecclesia; vix aliquid a milite prae-
dabundo remansit intactum. Postea revocati sunt
qui supererant Religiosi, ad Refugium Diestense,
ibidemque Horas & Laudes divinas, in quodam sacel-
lo, quod usque modo cum sedilibus superest, per-
solvebant, in tenuitate & religiosa paupertate su-
stentati, atque ad primum foundationis suae locum
anhelantes per annos novemdecim. Interea anno
MDXCIV, ipso festo S. Thomæ, cum pedites Ita-
li ob non soluta stipendia in Zichenstativa fixissent;
Hispani, duce Ludovico Velasco ad eos compe-
scendos directi, venerunt ad Monasterium Averbodien-
se; ibidemque hibernarunt; & urgente tum
temporis frigore, excitis ubicumque locorum i-
gnibus, per consuetam incuriam militum, factum est
ut adium magna pars exureretur; & quidquid re-
stabat decoris, antiquitatis ac rerum sacrarum, in
Abbatis, Bibliotheca, Dormitorio & Ecclesia, vorax
flamma integre absumpsit; novoque dolore exulan-
tium Religiosorum pectora discerpſit; donec sub
Abbate Valentini anno MDCIV, Monasterium ex
parte restauratum fuit, & ad locum primævum Re-
ligiosi evocati Diesthemio, laudes divinas, in fun-
dationis loco decantare meruerunt. *Restaurata a
Mathia ecclesiae formam representat Averbodienſis ta-
bula apud Sanderum: quam quoniam hic damus ali-
qua parte mutatam, ut locus esset adificata super eccle-
siae novae, veterem hic seorsum accipe.*

Jussu Tannus L.

M m m m

AUCT. 14 Petrus Aloysius Carassa, Urbani Papæ VIII per
D. P. tractum Rheni & alias inferioris Germaniæ partes
Nuntius cum potestate Legati a Latere; cum postmodum
Leodiensis diocesis cœnobio etiam Averbodum vísitasset,
sic de eo scriptum reliquit: Magnum paravit animæ
nostræ solatium Pater misericordiarum ac Deus to-
tius consolationis; atque ad hos extremos limites
Apostolicæ visitationis, videri potest voluisse nobis,
post diurnam fatigationem, levamen gratum sup-
pedicare; dum suæ providentiæ consilio disposuit,
ut pacem esse huic domui, & filios pacis habitare
in ea, comperiremus: spiritum vero S. Norberti
Fundatoris ita inter ipsos vigere, ac si non ita pri-
dem sanctæ ejus Exuvie & Ossa, quæ tamdiu in-
ter inimicos fidei custodivit Dominus, ad lucem
extrahi voluerit, ut filiorum reflorescere sanctitatem,
atque in partibus his ad Ecclesiarum subsidium ad-
huc diu debere esse superstitem, omnes aspicerent.
Ita dignissimus ille Prælatus, ab Urbani deinde succes-
sore Innocentio X creatus Cardinalis; mihi vero num-
quam sine grati animi professione nominandus, qui an-
no MDCXLVI, iniquitate temporis præclusum omni-
bus in Belgicam nostram Societatem ingressum, ipso apud
cognatum suum Vincentium Carassam Præpositum Gene-
ralem, intercedente obtinui solus; nunc prope in ea
quingagenarius, nunc Deo Sanctisque & plis illius
manibus suis gratias. Obiit Mathias anno MDCXXXV,
xii Martii.

B quam sine grati animi professione nominandus, qui an-
no MDCXLVI, iniquitate temporis præclusum omni-
bus in Belgicam nostram Societatem ingressum, ipso apud
cognatum suum Vincentium Carassam Præpositum Gene-
ralem, intercedente obtinui solus; nunc prope in ea
quingagenarius, nunc Deo Sanctisque & plis illius
manibus suis gratias. Obiit Mathias anno MDCXXXV,
xii Martii.

xxxiv NICOLAUS Ambrosii, novam in cœno-
bio suo extruxit Bibliothecam; & ut erat eximio
in Deiparam affectu, ejus venerationi augendæ am-
plam ecclesiam in Cortenbosch Comitatus Lössensis:
obiit autem anno MDCXLVII, ix Julii.

N 15 SERVATIUS Vaes Herkenensis, ex Priore fa-
ctus Abbas omnium voto, & consecratus MDCXL-
VIII, die xii Maji, qualem a Nuntio Carassa lauda-
tam, & a decessore conservatam reperit cœnobii disci-
plinam, in hodiernum usque diem fovet ac servat,
jam pene jubilaris Abbas, itaque ut et adhuc dix il-
leat, optans Patri optimo amantissimi filii. Novam a
fundamentis Basilicam, condi captam anno MDCLV
festo S. Ignatii de Loyola, Odroque & sedilibus decen-
tissimis instructam MDCLXXIII, xxiij Junii, fecit
per Suffraganeum Leodiensem D. Antonium de Blavier
dedicari. Hujus externam speciem sane magnificam vi-
dere licet in hic apposta totius Abbatiæ tabula, eadem
quæ in Sanderlo conspicitur, ipsi D. Servatio a sculptore
dedicata; sed curante R. D. Ambrosio Aertnoys, moder-
no Camerario, ea qua oportuit parte mutato.

C 16 Renovatam sic ecclesiam ipse Abbas conqui-
situs undique Sanctorum plurium Reliquiis ditavit,
inprimis S. Joannis Baptistæ; quæ ex hujus inci-
pite sumptas anno MDCLXXXVIII, die xxiij Ju-
nii, donavit Excellentiss. Princeps Salmenis; nunc
Instrutor Regis Hungariæ. Simili cura idem Præ-
latus optimis quibusque libris Bibliothecam auxit;
Parochorum domos varias a fundamentis resuscita-
vit, plures commodissime instauravit: & ut verbis
Camerarii præfati, tamquam domestici & oculati testis con-
cludam breve ac debitum elegit, Opere & verbo sub-
ditis vivum se præbet exemplum omnis religiosæ
virtutis, nulli divino Officio diu nocturne non præ-
sens, in hac tam grandi LXXXVI annorum æta-
te; ad lectionem librorum tam recentiorum quam
antiquorum assiduus, studiorum inter suos fautor
eximius, ad disciplinam severus, colloquio affabilis,
& omnibus carus.

§ III. De Abbacia Tongerloana, secundo genita, ejusque Prælati usque institutum Episcopatum Silvæducensem.

N Bedum transacta erant legitime omnia, quæ ad locum
ad solidandam Averbodiensem fundationem spe-
Habent; cum postulatus Walmanus fuit Tongerloam,
octo leucis remotam Antverpia, atque adoo tribus horis tum.
viciniorum quam sit Averbodum dirigere aliquos, sum-
ptuos possessionem Marianæ ibidem capellæ, & quo-
rundam ei attributorum funderum: ut hæc etiam Ab-
batia initium debeat Deiparæ Virginis. Nam, ut in sua
Brabantia Mariana lib. 3 cap. 40 scribit Augustinus
Wichmannus, Abbas Tongerloensis xxxviii, colebatur
illa hoc in loco, ut specialis Parochiæ Tongerloen-
sis Patrona, & miraculis multis ibidem erat illu-
stris. Sed tam præclara ibidem prodigia (verba
sunt Chronologistæ nostri, qui circa annum MC-
LXXVIII floruit) per negligentiam scriptorum ob-
soleta, memoriæ subtrahi quam juste dolemus. Ibi,
ut scribit idem Wichmannus, incunabula sua habuit,
præter propter annum MCXXX, auctore quodam
Giselberto, rusticola & cœlibe, (juxta præcitatum
Ms.) qui Deo plenus erat, & amore pietatis ductus,
quas habebat possessiones, Dei Genitrici Mariæ Or-
dinique Præmonstratensi, erigendo cœnobio Tonger-
loensi obtulit; & cum illis seipsum, in hostiam be-
neplacentem, regulari habitu indutus, & in ordine
Conversorum humilis Dei servus effectus. Adjunctum
pium propositum ejus coheres Engelbertus de Ca-
sterloo; qui fraterna devotione provocatus, hæredium
suum cœnobio quoque obtulit.

18 Perierunt, si quæ eorum rogatu super ejusmodi
donationibus consilia fuerunt, scriptura; sed manet Ca-
meracensis Episcopi diploma, libertatem suam loco dan-
tis anno MCXXXIII, hoc tenore. Desiderium quod
ad religionis propositum & animarum salutem per-
tinere monstratur, animo nos decet libenti concedere,
& petentium desideriis congruum impertiri suf-
fragium. Ego itaque Burchardus, Cameracensis
Episcopus, petitionem Religiosorum virorum, Walt-
manni videlicet Antverpiensis Abbatis & Bernar-
di Claravallensis, approbandam existimavi, supplica-
tium ut ecclesiam de Tunderloo libertate donarem;
quatenus in ea Fratres Præmonstratensis Ordinis,
sub Regula B. Augustini degentes, libere & quiete
Deo famulari valeant. Quam petitionem bonam ju-
dicans, ideoque benigne exaudiens, prædictam ec-
clesiam beatæ Dei genitricis semperque Virginis Ma-
riæ, ab omni exactiōe debitique obsoniis, ad sus-
tentandos Canonicos in ea Deo sanctæque ejus Ge-
nitrici servientes, liberam facio. Deinde, ut cano-
nicum & justum est, libens constituo, ut in statuen-
do Abbate, senior pars Conventus liberam potesta-
tem obtineat; Electus vero Cameracensi Episcopo
præsentetur, ut ab eo sine ulla contradictione vel
cujuslibet personæ aliqua exactiōe consecratus, in pa-
rochia sua jus Synodale libere obtineat....

19 Quid autem hæc Ecclesia possessionum ha-
beat, huic chartæ inferere necessarium judicavi-
mus. Duas partes decimæ ejusdem Ecclesiæ & do-
minicaturam, videlicet quadraginta bonarios cum
molendino uno. Terram in eadem parochia, sol-
ventem annuatim xix sextaria brassi, cum x va-
sculis hordei. Terram insuper ibidem solventem
xii solidos, & denarium unum cum ceteris terræ
debitis; & manso uno, solvente manipulum quar-
tum, & insuper mansum unum Wimple. Mansum sol-

modica illarum pauper ad hoc erat co- cisa,
A solventem v. solidos cum suis debitis. Vele terram, solventem 112 solidos, cum dimidio & reliquis debitis. Haec tunc tota Tongerloensis possessio erat; uti merito Sanderus, in hujus loci Chorographia (qua plurimum utemur) scripserit pag. 18, quod Rogerus Episcopus Cameracensis, an. MCLXXXIX donat pauperi Ecclesiae de Tongerlo (in summa enim paupertate primi istius Aetate vixerunt, utpote fundati a quodam rusticola, non magnarum opum viro) altare de Oevelo: atque his verbis tacite refutat eos, a quibus suggestum sibi fuerat, Giselbertum fundatorem, fuisse virum divitem, & Dominum in Tongerlo. Sane, quemadmodum notavit D. Jacobus Baro le Roy, in Notitia Marchionatus pag. 187, non possident Praemonstratenses Dominium de Tongerlo ex dono ipsius Giselberti; sed partim ex dono Wenceslai & Joannis Brabantiae Ducum (quorum diploma, lingua Belgica originaliter descriptum, vide apud eundem pag. 183 ex camera rationum Ducatus Brabantiae, datum Bruxellis xx Julii MCCCLVII) partim a Joanne van Liere Walteri filio, qui an. MDV alterum dimidium, supremum, medietatem, & infimam jurisdictionis de Tongerlo, a Philippo I

qua nunc supremum totius Tongerlo domini- nium habet.
Castellae Rege jure pignoratitio acquisiverat; quod exiguo intervallo post transcripsit praefato coenobio, ut haberetur ex primario Codice generali feudorum agri Antverpiensis. Philippus autem IV Hispaniarum Rex, anno MDCXLIV, in perpetuum vendidit Abbati, mille quingentis florenis, memoratam jurisdictionis partem, quam praedecessores sui pignoratitio jure possederant.

Strictab- batum,
20 Qui porro intelligere velit, ad quantam potentiam, quibusque auctoribus & temporibus locus ille successive pervenerit, praestitam Chorographiam legat. Transio ego ad breviter deducendam Abbatum seriem.

1 HENRICUS, qui quondam cum S. Norberto, in poenitentia gentis Antverpianae, venerat, ut male olentes Tanchelini faeces expurgaret, erat potens in opere & sermone; sicut cum ex veteri suo Chronologo describit VVichmannus: obiit anno MCL, quarto kal. Octobris. Ad hujus &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 27. col. 1.

quibus successive in Bra- bantia supra 30 Parochias attribuitur
21 HUBERTUS, cui nobiles de Dieft, omne jus, quo in ecclesia Dieftensi usi fuerant, plenarie resignarunt, ut magis secundum ecclesiasticos Canones, tum ecclesia tum plebs fidelis gubernaretur. Ita plures quam triginta parochiales ecclesiae Tongerloensium gubernationi subiectae numerantur in sola Brabantia, quarum seriem vide in Chorographia cap. X. Capite autem VIII enumerantur Praepositi Collegiatae S. Salvatoris Dieftensis, ab Abbate Tongerloensi anno MCCCCLVII fundata. Obiit Hubertus VIII Novembris MCLXVII. Ua quidem &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 27. col. 1.

et
22 WIPERTUS, obiit anno MCLXXVIII.

23 HERMANNUS, * obiit circa an. MCLXXXVI.

24 HENRICUS II vivebat anno MCCVII.

25 ENGERAMUS, obiit ante annum MCCX.

26 WENEMARUS, obiit vel cessit ante MCCXIV.

27 SALOMON, obiit anno MCCXXII.

28 EGERICUS, obiit anno MCCXXXIII.

29 JOANNES, obiit anno MCCLXIII.

30 PETRUS, obiit anno MCCLXIV.

31 FRANCO, obiit anno MCCLXIX.

32 JOANNES II de Berlaer, obiit anno MCC-LXXXVI.

33 WILLIELMUS de Calstris, obiit Praemonstra- ti, anno MCCXXXVIII, xv Kalendas Novembris.

34 REINERUS, obiit anno MCCXCIII.

35 ARNOLDUS de Grimbergen, obiit anno M- CCCXCIX.

36 GODEFRIDUS de Herentaels, moritur an- no MCCCIX.

37 HUBERTUS II, cognomento Back, Tilbur- Junii Tomus I.

gentis, a duobus suis cubiculariis noctu occisus, grande AUCT. Epitaphium habet, haftenus superstes: in quo patratum D. P. cadet dicitur, anno MCCCXXXIII, XIV Augusti.

* Mille trecentis, sed & ter, ter quoque denis. * Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 27. col. 1.
Dum Virgo scandit, obitum lux praevia pandit.
XIX HENRICUS III de Becke-voert, electus, nos confirmatus.

XX WALTERUS Bak, defunctus officio anno M- CCCLXVIII. Occurrit &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 27. col. 2.

XXI AEGIDIUS de Hildermisse, ex coenobio Ant- verpiensi assumptus, obiit anno MCCCCLXXIX. Occur- rit &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 27. col. 2.

XXII WILHELMUS II de Compich, obiit anno MCCCXCIV. Forte &c. Vide Tom. 6. Junii loco cit.

XXIII JOANNES III de Gravia, obtinuit a Bonifacio Papa IX confirmationem omnium Parochialium eccle- siarum, Tongerloz subditarum; & anno MCCCC ad Jubilaeum profectus, jus Mitrae gestandae & usum Pon- tificatium, primus omnium Abbatum sui Ordinis in Belgio ab eodem Papa impetravit, & domum reversus obiit XXIX Decembris. Observat &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 28. col. 1.

38 XXIV JOANNES IV, dictus Gerardi, Ziche- mentis, ad Concilium Pisenum missus anno MCCCCX, an- no sequenti a Joanne Papa XXIII, pro se suisque succes- soribus impetravit jus, quod sibi soli videtur habuisse decessor. Aedificavit Claustrum & Dormitorium, quae etiamnum exstant. Fundavit Canonicos XII in Dieft cum suo Praeposito, de quibus supra, & obiit MCCCC- XXVIII ipso die S. Magdalene. Epitaphium ejus, uti incisum, in Chorographia, sic legitur;

Inter Praelatos redolens flos iste JOANNES,
De Zichen [villa] natus, jacet hic tumulatus.
Insignis multis meritis & honore perennis,
Ecclesiae curam propriae gessit valitiam,
Redditibus, domibus, structuris amplificandis;
Et consul patriae, legatus ad ardua saepe.
Qui fere bis denis rexit cum bis quater annis.
Mille quadringenti scribuntur & octo viginti,
Magdala, luce tua dum venit ad Superos.

Plura hujus generis Tongerloensium Abbatum Epitaphia, praeter unum Huberti Abbatis XVIII supra memoratum, non inveniuntur. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 28. col. 1.

39 Extant in archivio S. Michaelis actus Visitationis, ab Oloudo Antverpiensi ecclesiae Abbate instituta- rum, ex mero officio erga filiam istam suam specia- lem, quae nemum visitatione, verum etiam correctione, & permaxime reformatione egebat... in spiri- tualibus ac temporalibus; in quarum una, anno M- CCCCXXVIII die XVII Junii, ex consensu, benepla- cito, & voluntate expressis R. P. D. Abbatis, assum- ptis & vocatis Parcentis & Averbodienfis monasterio- rum Praelatis, tamquam Pater Abbas d. monasterii Tongerloensis, gravi valetudine corporali attenta, qua d. Abbas se decineri, gravari ac impediri, quod pastorale officium sibi commissum in spiritualibus ac temporalibus exercere non posse commode & debite, asserbat; eidem, auditis singulorum votis, &c. Fr. Theodoricum Haren, Praepositum d. Monasterii, praehabita examinatione repertum sufficientem, praefato R. P. D. Abbati in spiritualibus & temporalibus re- gendis, dat, deputat & ordinat Coadjutorem idoneum. Mortuo autem Joanne, & successoris electione necdum Roma firmata XXVI Septembris, Fratrem N. alloquens, te propter certas & rationabiles causas, nostram Pa- ternitatem compellentes, ab officio Camerariatus tibi commissio deponimus per praesentes.

40 XXV THEODORICUS ab Haren, ex Coadjutore mox factus Abbas, obiit anno MCCCCLVIII, non VII, uti constat ex datis x Maji ad Antverpiensem

Mmm 3

* Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 27. col. 1.

Uti mi- tra obitu- m 1400.

An. 1423 Tonger- loensium visi- tat Ab. Antwerp. F

agro Ab- bati da- turus Co- adjutor- rum,

deponis Camerari- um,

et praef- ato ab- bati,

AUCT. *Abbatem Oloudum, cui orbus Conventus sigillum de-
functi transmittit; & quia periculum, inquit, imo
totalem destructionem ecclesie nostrae, per moram
novae electionis, videmus imminere; quibus celeri
& benigno adiutorio providere poteritis, dum iter
vestrum huc veniendi arripueritis; humilibus preci-
bus rogitamus, quatenus dignetur Paternitas vestra,
his litteris visis, huc venire, eandem ecclesiam vi-
sitare, & ad novam electionem procedere. Haftenus
&c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 28. col. 1.*

XXVI HENRICUS IV, de Voren, obiit anno M-
CCCCLVII. De hoc &c. Vide Tom. 6. Junii loco cit.

* Vide
Tom. 6.
Junii par.
1. pag. 28.
col. 2.
XXVII HENRICUS V de Kemminagio, mori-
tur in Vigilia Paschae, anno MCCCCLXIX, ut dici-
tur pag. 63; sed intelligitur annus usque ad Pascha
protrahitur, pro avi istius consuetudine; & ideo pag.
23 numeratur, ex usu hodierno, anno MCCCCLXX,
qui Pascha celebravit XX Aprilis.

XXVIII JOANNES V de Kinschoot, imminens
monasterio Commendam generose excussit; & annuam mil-
le florenorum pensionem, Lucae Zebenensi Episcopo per
resignationes addidit, amolitus etiam est anno MCCCC-
LXXIV, ex decreto Sixti Papae IV, eam pensionem an-
nullantis & cessare jubentis; quod ea praedictum mo-
nasterium & illius personae nimium gravarentur, ac
inibi divinus cultus imminueretur, & ipso mona-
sterio solita hospitalitas observari, & pauperes, qui
ad d. monasterium pro recipiendis elemosynis in
magno numero confluere consueverunt, resciri non
possent; propter quae in partibus illis scandala non
modica orirentur. Obiit Joannes anno MCCCCLXXVI,
ac eodem pene die, sepulto Abbate, electus est VII
Januarii successor, installatus & confirmatus: metus
scilicet Commenda urgebat. Notat Vicher, obiisse 1477.

XXIX WERNERUS de Halles, moritur MCCCC-
LXXVII. Scribit &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag.
22. col. 2.

XXX JOANNES VI de Westerhoven, Pater pau-
perum dictus, moritur anno MDI.

XXXI PETRUS Mans de Westerhoven, jam inde
ab an. MCCCCXCVII decessoris sui Coadjutor, obiit
MDVIII. Horum trium aliquis obiisse debet XXI Julii:
nam in Registro Antverpiensi extant litterae Prioris &
Conventus Tongerloensis, datae ipsodie B. Maris Mag-
dalenae (absque nota quidem anni, sed post eas quas
supra notavi) quibus D. Abbat S. Michaelis Antver-
piensis, suique monasterii Patri Abbati dignissimo,
humiles & devoti, cum devota subiectione reveren-
tiam & honorem praefati, indicant quatenus Reve-
rendus in Christo Pater Dominus Abbas suus, (nullo
nomine expresso) nocte proxime praeterita viam uni-
versae carnis ingressus est; cujus inquit Abbati-
ae sigillum, in quadam bursa sub nostro sigillo clau-
sum, Patern. vestrae per dilectos nostros Confratres
& Canonicos nostri monasterii Priorem & Pincia-
rium transmittimus, ut tenemur, devoti Rev. ve-
strae supplicantes & affectibus, quatenus nobis, ve-
stris filiis Pastore carentibus, competentem diem ad
novum eligendum Abbatem, quantocius possibile
sit, per vestras patentes & gratiosas litteras assignan-
do & praefigendo, in quo personaliter nostrum mo-
nasterium accedere, electionique futurae praesidere,
nos vestros filios Pastore viduatos pariter & desola-
tos.... dignemini feliciter dirigere in agendis &c.

XXII ANTONIUS Tsgrooren, extruxit no-
vam partem Dormitorii & Ambitus claustralis, no-
vumque Refectorium ac Bibliothecam; quae modo
superfuit, inquit auctor Chorographiae. Extant in Re-
gistro litterae D. Stephani Abbatis Antverpiensis, ad Ab-
batem Averbodensem, Parcessem, Jescensem, & Belli-
mondensem, datae anno MDXVIII die VIII Octobris; qui

bus indicat, & Tongerloensibus significatum, atque D.
etiam humiliter supplicatum, quod, ne ex R. P. &
D. Antonii moderni ipsorum Abbatis; senio admo-
dum confecti, morte forsitan improvisa, ipsi & eorum
monasterium seu ecclesia diuturnae forsitan viduitatis
atque prolongatae vacationis incommoda patiantur....
aliquibus probis Praelatis Ordinis, qui commodius,
vacationis tempore occurrente, iis assistere possint,
vices suas ad plenum committere vellet. Unde nos,
inquit Abbas Antverpiensis, variis curis, nos & no-
strum monasterium S. Michaelis concorrentibus im-
pediti... vobis.... committimus, quatenus vos aut
aliter vestrum ad d. monasterium accedatis.... ac
ad omnia & singula, quae praed. negotii materiam
concernere... possint, & quae faceremus aut facere
possemus, si nos ipsi personaliter interessemus, te-
nere praesentium, vobis ac vestrum cuilibet plena-
riam in Domino concedimus facultatem. Haftenus Ste-
phanus Abbas: sed ipsemet eodem anno, die IX Novem-
bris obiit; Antonius vero decem & amplius annos su-
pervivit: nam (ut ait Auctor Chorographiae) anno M-
DXXIX fundamenta jecit novi chori, prout hodie
conspicitur; nec nisi sequenti anno obiit, XVIII
Kal. Maji.

MDXXIII ARNOLDUS Stryters, ab an. MDXXVI
Decessoris Coadjutor. Primae ejus curae fuerunt tem-
plum iachatum perficere: & augendo cultui san-
ctissimi Sacramenti coepit anno MDXXXIX aedificare
insignem aediculam ad illud reponendum, quae anno
MDXLVIII demum perfecta est; opus vere heroicum,
& cui toto Belgio simile haud reperias; altitudinis
pedum quinquaginta. Hic est &c. Vide Tom. 6. Junii
par. 1. pag. 28. col. 2. Obiit Mechliniae in refugio
Tongerloo, MDLX.

§ IV. Unio cum Episcopatu Silvareducensi fa-
cta, ac rursus dissoluta. Successio
Abbatum reliquorum.

MDLXXXIV JACOBUS Veltackerus a Dieffen, mox
ab obitu decessoris nominatus fuit: sed Pontificia
Regiaque auctoritate instituto Buscoducensi Epi-
scopatu, suspensa fuit electio ejus, ipsaque Abbatia nova
illi Sedi unita. Sed pro ea supplicantibus Ordinibus apud semel
Philippum Regem, tandem dissoluta unione, installatus
ille ut Abbas fuit an. MDLXV, non tamen consecratus
ut monet D. Vicher. Certe an. MDLXIX, Albano ju-
bente, coactus fuit Abbatiali dignitate cedere in manus
Episcopi Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

qui pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
mortui si-
gillum,
mittitur
Antver-
piensi, ut
Patri
Abbati,

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXIV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXIV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDXXIII ARNOLDUS Stryters, ab an. MDXXVI
Decessoris Coadjutor. Primae ejus curae fuerunt tem-
plum iachatum perficere: & augendo cultui san-
ctissimi Sacramenti coepit anno MDXXXIX aedificare
insignem aediculam ad illud reponendum, quae anno
MDXLVIII demum perfecta est; opus vere heroicum,
& cui toto Belgio simile haud reperias; altitudinis
pedum quinquaginta. Hic est &c. Vide Tom. 6. Junii
par. 1. pag. 28. col. 2. Obiit Mechliniae in refugio
Tongerloo, MDLX.

§ IV. Unio cum Episcopatu Silvareducensi fa-
cta, ac rursus dissoluta. Successio
Abbatum reliquorum.

MDLXXXIV JACOBUS Veltackerus a Dieffen, mox
ab obitu decessoris nominatus fuit: sed Pontificia
Regiaque auctoritate instituto Buscoducensi Epi-
scopatu, suspensa fuit electio ejus, ipsaque Abbatia nova
illi Sedi unita. Sed pro ea supplicantibus Ordinibus apud semel
Philippum Regem, tandem dissoluta unione, installatus
ille ut Abbas fuit an. MDLXV, non tamen consecratus
ut monet D. Vicher. Certe an. MDLXIX, Albano ju-
bente, coactus fuit Abbatiali dignitate cedere in manus
Episcopi Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXIV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXIV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

MDLXXXV. Post Veltackeri obitum, Philippus
Rex, intelligens Tungerloam in summis versari pe-
riculis, & absentes metu haereticorum Episcopos
illam quasi deserere; circumcingi hostibus, grava-
ri saepius utriusque partis milite, sic ut certa ruina
expectanda esset... judicavit opus esse Admini-
stratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctori-
tate gubernet. Collectis igitur Religiosis, qua
voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc
dispersi erant) inventus dignissimus est WALTERUS
a CORSWORM, Montenaecensis.... Hujus pri-
mum studium fuit separare cœnobium ab Episco-
pato. Ea propter anno MDLXXXIV, cum ceteris Bra-
bantiae Praelatis, Duci Parmensi, tunc Belgium gu-
bernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Cle-
mens Crabbellius, jam tunc Buscoducensium Episcopus
III,

quis pro
causa subi-
ta a vaca-
tionis, de-
legat suo
loco pra-
fuitur
Electioni.

Abbatia
Episcopi
Sylvareducensis
unitur
semit

Episcopi
Francisci Sonelli; ita tamen ut ei maneret ap-
pellatio; Praepositi, cum eo ut conciliis patriae, ut
ante, interstet; discinctus more Praelatorum incedat;
gubernationemque tam in temporalibus quam in spi-
ritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vi-
tam habeat: qui, post multa ejus temporis adversa
fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

*qui, ipse
met Epi-
scopo
adveniens*

A III, *causatus*, Abbatiam, ad partes Antverpienses sitam, suis etiam oneribus & curis particularibus gravatam, causa Religiosorum, & bonorum, in pluribus ac diversis locis situatorum; quod non modicam personæ Episcopali, in negotiis suæ diocesis & dictæ Abbatiz, non minus quam quindecim milliaribus a Silvaducis distantis, distractionem parit. Cujus onera modo ingravata sunt, non solum ratione Religiosorum, verum etiam ratione bonorum, cladem, ruinam & devastationem hoc moderno bello passorum: quo fit ut integra persona in illorum restaurationem & ad statum pristinum reductionem necessaria foret: qua cura sublevatus Episcopus, aptior ad animarum custodiam sibi commissarum, hærescos extirpationem, parochianorum visitationem, & ad hujusmodi negotiorum diocesis suæ tractationem redderetur. *Vix sunt aqua postulare, tam Gubernatori Parmensi, quam Sixto P. Pontifici: sed quia eidem Episcopo, nisi a dicta Abbatia, provisum non erat; placuit quod hic suggererat consilium, ut competens pars bonorum derivaretur & applicaretur Episcopatu; cetera parte relicta in profectum Conventus, & administratione relicta pro solito more in curam Abbatis.* *Quæ dum aguntur, obiit VValterus* anno MDXCII, die XXVI Aprilis. Numerantur &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 28. col. 2.

*Impetrat
libertatem, au-
gumenta
illi parte
competen-
ti bono-
rum,*

B 30 XXXVI NICOLAUS * Mudtzaert Silvaducensis, anno MDXC electus Abbas, *sed non nisi* biennio post, decreta & stabilita in perpetuum separatione Abbatiz a mensa Episcopali, mense Augusto nominatus a Rege, ... die XXVI Octobris installatus Bruxellis, sequenti die consecrationem & mitram accepit a Levino Torrentio, Episcopo Antverpiensi.... Oeconomia sua & industriis, velut alter Fabius deperditam Tungerloræ restituit rem: donec obiit anno MDCVIII, XV kal. Decembris.

*Sacellum
S. Norberti con-
ditum 1619
& collegium Ro-
ma 1618*

C XXXVII ADRIANUS Stalpaert, Hilvarebekanus, ab anno MDCIII Coadjutor Nicolai, & anno MDCIX die XI Januarii installatus Abbas; anno MDCXV, ex adverso chori nominis Jesu, excitat perpulchrum sacellum in honorem S. P. Norberti. Anno autem MDCXVII die VI Julii, festiva pompa inferuntur in ecclesiam Tongerloensem Reliquiæ B. Siardi, Abbatis Horti-mariani in Frisia: *qua de re plene tractandum nobis erit ad diem XIII Novembris.* Idem Adrianus, anno * MDCXVIII, fundavit Romæ, sub patrocinio S. Norberti, Collegium Theologicum, pro suis aliorumque cognobiorum in Brabantia (si Prælati vellent) Religiosis; & sequenti post anno, Antverpia rediens a benedictione D. Joannis Chrysostomi vander Sterre, cui cum aliis assisterat; in Duffele infirmatus, obiit anno MDCXXIX XXV Octobris; ac Tongerloæ, in ipso quod condiderat S. Norberti sacello, tumulatus est.

*Abbat
Antverpiensis im-
mediatus
Patroni-
cus*

31 XXXVIII THEODORUS Verbraecken, Helmondanus, a Joanne Chrysostomo prædicto installatus, pridie Dominicæ Gaudete in Domino, in Adventu; ipsaque Dominica, per Michaellem Ophovium Episcopum, benedictus. Est ea Dominica 112 Adventus, qua anno prædicto MDCXXIX, habente litteram Dominicalem G, cadebat in XIII Decembris: vixit autem Theodorus usque ad XXII Junii anni MDCXLIV. Huc nescio qua ratione persuasum fuit, ut pateretur jus Paternitatis immediatæ, quod Antverpiensis Abbas se habere assererat, respectu R. D. Abbatis & Conventus Ecclesiæ Tongerloensis, ejusque immemorabilem possessionem, nonnullis Tongerloensium contrariis actibus perturbari. Pro his anno MDCXXXIV appellatus Petrus Gossietus, providentia divina Præmonstrati Abbas, Regis Christianissimi Consiliarius & Eleemosynarius, totiusque Canonici Præmonstratensis Ordinis Caput & Refor-

mator Generalis Christi nomine invocato, pro AUCT. tribunali sedens, Deumque præ oculis habens... D. P. visis utriusque partis intentionibus, fundamentis, responsis, replicis, contradictis, salvationibus, & scripturis; habitoque desuper Jurisperitorum & Fratrum suorum consilio; per suam diffinitivam sententiam in scriptis declarat, die XXII Maji; D. Abbatem S. Michaelis Antverpiensem, in possessione omnium & singulorum jurium paternæ auctoritatis immediatæ, erga Tongerloenses, & jam ante dictæ ecclesiæ D. Abbatem & Conventum, manutenendum fore & esse; ipsumque ac illius successores pro tempore Abbates S. Michaelis, veros, legitimos, & immediatos Patres Abbates; sicut & ecclesiam S. Michaelis, veram, legitimam, & immediatam Matrem filialis ecclesiæ Tongerloensis, futuris temporibus, sine contradictione qualibet, dici, nominari, & recognosci; omnibusque ad eam qualitatem, secundum Ordinis statuta, jura, privilegia & receptam consuetudinem pertinentibus, plene uti ac gaudere debuisse ac debere.... mandat & ordinat; actus quoscunque in contrarium elicitos, nullos & de facto absque jure præsumptos, illosque proinde Abbati & Ecclesiæ S. Michaelis nullum præjudicium generare potuisse & posse; nec non ipsis Tongerloensis Ecclesiæ Abbati & Conventui de cetero inhibendum, ac super jure Paternitatis hujusmodi annexis & connexis perpetuum silentium imponendum esse ac fore, decernens atque declarans.

**B. G. de-
frid. Cap-
penb. Re-
liquia
adferun-
tur an.
1639.**

33 XXXIX AUGUSTINUS VVichmannus Antverpiensis, anno MDCXLI postulatus, & sequenti obitus, atque MDCXLIII, XI Januarii ab Antverpiensi Abbate Joanne Chrysostomo installatus Coadjutor, Abbas autem MDCXLIV IX Julii, feliciter Abbatiam regebat, cum Chorographiam monasterii scribebat Sanderus, non autem ab aliis scriptam (ut ple- rasque similes) adoptabat in nomen suum; quæ deinde tamen prohibita est in publicum ire. Exemplar nihilominus unum aliunde obtinuit; sed primo folio mutilum; ut etiam habent pauci illi, qui obtinere alia exempla potuerunt. Causam ejus sic mutilandi & supprimendi non divino; sed utor ea ut habeo, ex eaque pro supplemento Januarii sumam Historiam translata- rum anno MDCXXXIX XXIII Octobris Reliquiarum B. Godefridi Cappenbergensis. Hujus Acta ad XIII Idus Januarii opere illustrata a Joanne Gemanfo nostro, in lucem emittens Bollandus anno MDCXLIII, nihil ea de re scripsit; ipsis quorum intererat, quique Bollandi molitionem non ignorabant, negligentibus ejusmodi notitiam communicare. Ediderat Augustinus anno MDCXXXII, cum adhuc Pastor in Mierloo & Archipresbyter Helmondanus esset, Antverpiensibus typis insigni ac tripartito opus, cui titulus Brabantia Mariana, quo sui Ordinis per hanc Provinciam monasteria præcipue illustravit. Sicut autem fuerat ipse egregius cultor bonarum artium; ita easdem studuit in suis Religiosis promovere. Quo in statu Abbatiam habuerit & reliquerit Wichmannus, licet cognoscere ex prædicta scenographica tabula, ipsi anno MDCLI oblata ab excellentissimo sculptore VVenecelao Hollar Bohemo; qualem beneficio D. Barons le Roy hic spectandam exhibeo, addito ad calcem iconismo Collegii Norbertini Romæ, ut supra dictum adificati a VVichmanni decessore mediato Adriano. Alias fortassis spectandam dabo recentiorum alteram, in qua videri possit, quid circa turrem fulmine tactam, & augustius ab eodem Abbate reparatam, mutatum sit. Erat Bruxellis ipse cum tristis casus nuntiatum eidem esset; & ingemuisse dicitur, non tam præsentis ecclesiæ sua damno, quam quod lisdem flammis deflagasse ei videretur nova, quam meditabatur Despara Duffelsen- sis aedem.

ADCT. *ades, cum adjungenda ei domo Penitentiariorum, qui D. P. trans flumen longius habitant juxta Parochialem, eis. obedi-*
dem Tongerloensibus commissam. In praevisum &c.
 Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 29. col. 1.

34 XL ALBERTUS de Urtino, electus fuit anno MDCLXIII, id quod Antverpiensis Abbas Macarius Simeomo, scripto confirmans; Omnes inquit, defectus in installatione commissos suppleo, ac plenum confesso praedictae ecclesiae in spiritualibus ac temporalibus regimen, hac die XX Julii; eodemque die, atque adeo & loco ubi installatio facta, ille suo chirographo haec firmavit. Ego Fr. Albertus, Abbas B. Marix de Tongerlo, promisi D. Fr. Macario Simeomo, Abbati S. Michaelis, & una Patri Abbati habito monasterii nostri de Tongerlo, obedientiam, reverentiam & assistentiam, in quantum provincialia statuta nostra nos obligant. Actum Bruxellis XX Julii. D. Jacobus Baro le Roy, in Notitia Marchionatus S. R. L. lib. 2. cap. 12, agens de Jurisdictione, quam in locis Calmpthoud, Eischen, & Huybergen jam inde ab anno MCLIX obtinuisse creduntur Abba-

requirit
thesaurum
globum
bitumina-
sa ad hoc
intactum.

tes Tongerloenses, sed infirmam; cum exposuisset quomodo Augustinus Wichmans altum ibidem Dominium emptionis titulo a Philippo IV Hispaniarum Rege acquisivit, anno MDCLI, pretio octo millium florenorum, sic progreditur. Ingens est pagi Calmpthout ager, cujus diametri quatuordecim leucis Brabantinis extenduntur, sed non omnis feracis terrae. Pars magna, vastum ericetum; loca etiam aliqua paludosa, e quibus gleba bituminosa foditur & extrahitur ad alendos ignes, qui fundi inibi summo in pretio habentur; sed haecenus majore ex parte intacti. Meditabatur thesaurum istum effodere Albertus Ursino, ex Pastore in Roosendael factus Abbas Tongerloensis. Jamque viginti erant structurae cymbarum ad transvehendum: sed dum haec & majora molitur praemature vita caruit, defunctus anno MDCLXIV, quo etiam anno electus & installatus est successor. Ex versu &c. Vide Tom. 6. Junii par. 1. pag. 29. col. 1.

etiam sub
ejus suc-
cessore.

35 XLI JACOBUS Hroznata Crils, ex Priore Abbas, obiit Kalendis Januarii MDCCXCV, cum ultra XXX annos in praetura vixisset. Hic cum inter prima sui regiminis molimina, publica omnium commoditati & canobii splendori conductura, mandasset ut Hortus in pomarium, & econtra pomarium in hortum mutaretur; eique commutationi non pauci ex Con-

Pater
Abbas
agnosce-
tur Ant-
verpiem

ventualibus se opponerent anno MDCLXVI; Circator & Secretarius, ceterorum nomine, Abbatis Antverpiensis ut Patris judicium appellavit, per datas XVI Februarii. Has ille Tongerloensi communicari jussit: qui eas scripto ad singulas eorum rationes responso refutavit. Quibus visis, Antverpiensis judicavit, easdem solido non nisi fundamento, nec in omnibus veritati innixas; quod autem potissimum est, nullis Ordinis constitutionibus prohibitam Abbati talis horti conventualis translationem, atque in pomarium mutationem; proindeque omnia ipsius discretionis commisit. Tunc rescripsit Prior XII Martii, hujusmodi litteras in loco capitulari a se praedictas: ac Spero, inquit, quod iisdem prompte nostri obediant, & ulterio-

ut mirum
sit sub eo-
dem reno-
tatione
fieri pri-
dem desi-
sam.

iores hac in re molestias Praetato suo inferre cessabunt: qui certe non querit nisi bonum conventus, pacemque & observantiam disciplinae regularis. Dissimulter aliquibus persuaderi potest: & invitis quandoque benefacere necesse est. Sic ille, subscriptus Humillimus in Christo filius, Fr. Joannes Kuyssen Prior.

36 Contigit nihilominus, ut D. Michael Colbert, Archiepiscopus Praemonstratensis Abbas, & totius Ordinis Generalis, Brabantiae canobii visitans, anno MDCLXXXI Tongerloam veniret; & praememorati ju-

dicti vel ignarus vel oblitus, mentionem induceret quorundam documentorum a se visorum, quibuscumque Abbacia probabatur Archiepiscopo sui Filia esse: quod juniores quidam Religiosi adeo alte impresserunt animis, ut pro definitiva sententia habeant, seque Monasterii Michaelitici Filios negent. Eos tamen facili ad obsequium revocandos credimus, cum praememoratam Gosselli sententiam, namquam forte sibi visam vel auditam, legimus; suisque majoribus, ac sibi in illis, imperatum super ea controversia silentium. Ad documenta, Colbertio Generali visa, quod attinet; ea non putamus esse alla, quam quae pro parte Tongerloensium ad Gosselli judicium allata fuerunt: qui Generalis si pariter vidisset opposita illis ex parte Michaelitarum, non dubito quin Gosselli judicium probaturus fuisset, nec ullam in contrarium prolaturus verbum. Quid porro tam multis longioris regiminis annis Hroznata Abbas ad utilitatem monasterii egerit; quomodo instruxerit Bibliothecam toto Belgio praecipuam; Nosocomium novum, solido & magnifico opere, una cum suo sacello, a fundamentis excitavit; aliaque hujusmodi, supersedeo enarrare, donec de singulis certius doceant me Religiosi sui. Hi tamen &c. Vide Append. pag. 983. col. 2.

§ V. De tertio-genita Middelburgensi Abbacia, ac primum de ejus initiis saeculo XII & XIII.

37 Hadenus vidimus S. Michaelis Antverpiensis Ecclesiam, Matrem filiarum latantem; nunc versanda est scena, & videnda Rachel, plorans filios suos Middelburgenses, quia non sunt; sed quippe pessima, Calviniana haeresis, devoravit eos. VValachria, Zelandicarum insularum prima ad Oceanum & Occidentalior, in conspectu littoris Flandrici, Metropolim veneratur Middelburgum, saeculo XII adhuc modicum oppidum, ut cetera Belgica omnia; nunc amplacivitas. A nescio quo Metello, Julii Caesaris affecta, nomen factum voluit, quibus pulchrum videtur istuc referre origines suas. Ego ex re ductum nomen credo. Nam si VValachriae insula poldros, ut vocant, id est, agros ductis aggeribus vindictos ab aquis & cultui aptatos, quod Topographia Blaviana ostendit cum praetensis arenariis, & Middelburgicos poldros nuncupat vulgus, angustissimo diremptos freto, olim forsitan nec diremptos quidem. Si, inquam poldros ipsos accendere velis, ut vulgo accensentur, VValachriae, totius insulae centrum videbitur Middelburgum, & sui nominis in patria lingua significationem undequaque implere. Jacet quidem ipsum media plane via, inter littorales duas civitates, Zirikzeam & Veriam, hanc ad Boream, istam ad Meridiem habens: ne tamen nomen Middelburgi inde factum suspicetur aliquis, prohibet minor antiquitas locorum istorum, quorum Veria primum in parochiam erecta fuit anno MCCCXXXIII, & post annos XXV muris cingi coepit; Zirikzeam vero nullis in Chronicis memorari ante MCCX, fatetur Reygersbergius: quidquid fabuletur vulgus de Ziringo, Zelandi fratre, velut illius ad annum MCCCXLIX conditor. Graecam enim levitatem, in comminiscendis conditorum nominibus, imitantur istiusmodi onomatopoeja.

38 Jacobus Mayerus, qui saeculo superiori Brugis floruit, scripsitque Annales Flandriae, usque ad MDLII superfluit, omnia archivia Flandrica, ac verosimiliter etiam Zelandica per se scrutatus; ad annum MCXXII loci vetustius nomen si indicat. Albaldus Abbas seu Praepositus Formiselenis, Canonorum Regularium prope Ipras in Flandria, postquam per annos XXII laudabiliter praefuisset, & bona multa praecipue in Testrep (locus est prope Ostendam mari mersus) caenobio acquisivisset; factus est Abbas apud VValvinghem, id est Middelburgum in VValachria, qui primum Regulares fuere, sed non multo post facti sunt Praemonstratenses. Mutati instituti rationem reddit

VValachria
caenobii
Middelburgi
delibum

a fin di-
Ann.

P

illi mon-
astibus
Canonici
R. 2. sub
an. 1124
praefuit
Albaldus

illi en-
puls
Praemon-
stratenso
incipit

A reddidit Joannes de Beka, auctor Chronici Trajectensis, perducti ad annum fere MCCCC, in Godeboldo Episcopo xxiv bts verbis: Hic etiam Episcopus Regulares Canonicos, habitantes Middelburgi, propter inordinatam eorum conversationem, expulsi; & religiosos Monachos Ordinis Præmonstratensis, de cœnobio S. Michaelis Antverpiensis, illuc attulit. Wilhelmus Heda, scriptor Historie Trajectensis usque ad annum MDXXIV, Bekam consentiens, isdem fere verbis utitur; & in Middelburgo, inquit, oppido Walachiz, Canonicos Regulares, propter eorum petulantiam amovens, Religiosos Ordinis Præmonstratensis ex Antverpia, in locum eorum accitos, instituit. Secutus Bekam & Hedam est Joannes Reggersberge de Corteghe, in Chronica Zelandie, quam lingua Belgica compilavit, & Antverpia imprimi fecit anno MDL, dedicatam Maximiliano a Burgundia, Hollandia, Zelandia, Frisia Occidentalis, atque Ultrajectina civitatis Admirantio & Capitaneo Generali; quam etiam vidimus Middelburgi recensam auctoritatemque anno MDCXXXIV. In hujus Chronica cap. 10 dicitur, vetustiores quasdam Chronicas affirmare, quod anno DCXXI fuit Middelburgi conventus Regularium Monachorum, qui circa hæc tempora alio translati sunt, positos eorum loco Præmonstratensibus.

B 39 Quid porro Alboldo Formiseleni factum sit, non explicat Meyerus, a quo primam ejus notitiam accepimus: solum addit, quod Isaac successit in locum ejus apud Formiseleni, rexitque cum laude per annos xvii, magno cum labore, multaque Ecclesie acquisivit bona temporaria, pius & industrius nec umquam otiosus. Vigebat ergo Formisellus s. asphem Canoniarum Regularium disciplina, non item in Walachia; ubi eandem restaurare satagens Godeboldus Trajectensis, Alboldo Formiseleni persuaserit, ut illuc se transferret pateretur, pro insigni suo religionis zelo. Sed gravius malum fuerit quam ut corrigi posset. Walachis igitur petulanter reformari abuenitibus, & erga Prælatum asperis adductum refractaribus; factum suspicor, ut Episcopi & Abbates consilium ferebant, immortuorum quidem ejiciendi, & per varia ejusdem instituti monasteria dispergendi; Antverpia autem accersendi Præmonstratenses; in quorum institutum ipse Alboldus transferret, itaque primus eorum in Walachia Abbas seu Præpositus haberi posset, fortassis usque ad annum MCXL superstes. Mirans in Chronico Præmonstratensi, hujus novi Ordinis Religiosos, pro Regularibus indutos ait, anno MCXXVIII, fortassis quia tunc primum Abbas consecratus Antverpiæ Walimannus, pleno jure potuerit suorum coloniam ad Zelandas emittere.

C 40 Ut ut est, res hæc narrata videntur plusquam unum alterumve annum exigere, quo gesta sint. Non etiam prima horum sedes, adeoque nec Regularium quibus succedere, fuit S. Mariæ etiam tunc Parochialis Ecclesia, totius oppidi quasi centrum; sed alius Middelburgi locus, quem nunc difficile sit indagare; unde ut migrare possent (utique ad totius Parochie pro suo instituto curam gerendam) Eugenius Papa III, anno MCXLV primum Pontifex renuntiatus, induit. Ms. Registrum ipsorum quibus actum monumentorum, hoc saculo exaratum, dum inter alia Bullas Eugenianam ejusque argumentum recenset; locum unde migratum sit nominat Wyck, in regiunculam Alena. Sed fallax ejusmodi notatio est, non tantum quia talis regiuncula nulla tota Walachia nunc nominatur; sed quia Chronica omnia in eo consentiunt, quod Godeboldus Episcopus Præmonstratenses adduxerit Middelburgum. Dicta autem regiuncula plusquam duodecim leucis inde distat, in eaque pagus est Wyk prope Honsdam trans veterem Mosam, ultimus Brabantia ad

hodiernum Mosam & Vabalum angulus, contra Bonn. AUCT. meliensem insulam, ut de ea hic nequeat cogitari. D.P. Quid autem; si Walringhen (quo nomen prius dictum Middelburgum censet Meyerus) fuerit suburbani olim vici nomen, in quo primum Regulares cum Præmonstratenses habitabant; quique auditoris postea civitatis muris inclusus nomen amiserit; quo factum, ut Beka & Heda illius non meminerint, sed simpliciter scripserint eorum monasterium Middelburgi fuisse? Quamiam &c. Vide Append. pag. 983. col. 2.

B 41 Porro ex prædicta Eugenio III. Bulla certo nobis innoscit is, qui in Historia translationis S. Norberti num. 139 nominatur Walterus Walacienfis Ecclesie Abbas primus; inscribitur enim, Waltero Abbati Walacienfi ejusque Fratribus. Tenor autem, em scriptura jam ferme evanida erutus ut melius potuit, talis est. Sicuti injustis petitionibus nullus est tribuendus effectus, ita legitima desiderantium non est deneganda petitio. Ex litteris siquidem venerabilis Fratris nostri Har. (Harberti, qui vixit usque ad MCL) Episcopi Trajectensis inspicimus, quod vos monasterium vestrum ad alium constitueritis locum transferre, in quo quietius vivere & liberius possitis Domino deservire: Cui dispositioni prædictus Frater noster assensum præbuit, & ut vobis in posterum hoc liceat perficere scripto suo laudavit. Nos autem, quorum interest bene acta firmare, votum vestrum attendentes, licentiam translationis, ab eodem Fratre nostro rationabiliter vobis indultam, auctoritate Sedis Apostolicæ confirmamus; statuantes, ut nihil tamen, quod ad nos pertinere dignoscitur, propter mutationem istam, Nobis aut nostris Successoribus, in posterum minuat. Datum Romæ apud S. Petrum, x kal. Junii, nullo notato anno (qui tamen infra Julium anni MCCLIII, quo Eugenius obiit, est inventendus) sed solum die x kal. Junii; idque in pergameno, vix palmum unum longo & alto, appenso inferno sigillo plumbeo. Hanc autem & alias plurimas, ex archivio Middelburgensi hæreticorum manibus substractas, originales plerasque, reperi apud amicum, salum rerum curiosum, qui eam inspectionem & usum mihi benigne concessit; letatus venisse tempus, quo ea sic possent in publicam lucem effert, ut tamen possessoris nomen & persona latere pergant; restituendas Præmonstratensibus, si eos fortassis aliquando Deus in pristinam loci possessionem reducat. Erat inter illas scriptura recentior, superioris sæculi, ac dispersione Abbatie posterior, continens Abbatum Middelburgensium Catalogum, annotato primo ejusque anno; sed (quod mireris) nusquam defensor, & quam circa finem, ubi perfectiorem expeditasset. Bonas ut habemus utemur ubi alia probationes deficient; ipsique inseremus plerasque præfatorum monumentorum: quæ si plures in paragraphis extremum hoc argumentum extendunt, indulgebis id spero lector archæophilus.

B 42 Incipit Catalogus iste a Florentio, cujus initium ascribitur anno MCXC, quemque Abbatem secundum numerabimus: jam enim apparet dubium nullum esse, quin eo fueris prior WALTERUS, jam ex Eugenio Papa Bulla notus. Dubitari tamen potest an fuerit immediatus Florentii decessor. Si fuit, annis ut minimum quadraginta Prælatum tenuit, exorsus regere antequam ex indulto Pontificio ad S. Mariam migrarent Præmonstratenses, & forsitan Antverpia missus Abbas primus post mortem Alboldi Formiselenis, de quo Meyerus dubitat, fueritne Abbas an solum Præpositus: qui sicut usque ad Eugenio III Pontificatum vixisse potuit; sic etiam multo citius abisse, & Abbatem Antverpiensis Middelburgenses tenuisse usque ad Walterum per Præpositum unum aut plures, cujus aut quorum nomen vel nomina nunc lateant. Vix enim cre-

quo pri.
mum sub
VVallero
Abb. raa
fuerit de
his uia
Eugenio 3

ante an-
num
1152.

ut habeo
monu-
menta
origina-
lia mona-
sterii,

VVallero
ri Ab-
bat
incerta.

AUCT. *credibile est, ipsummet Walterum totis fere septuaginta annis rexisse, scilicet ab initio adventus Ordinis in Zelandiam usque ad Florentium. Interim vellem superesset adhuc Victoris IV Antipapa Bulla, cujus in charta linea scripta frustulum, prater notam anni incarnationis MCLXII & appensum plumbeum sigillum, nihil reliquum habet: non enim solum indicaret causam pro qua scripta illa fuit (quam credibile est ipsum scissima spectasse, quod hi abominati ipsam Bullam laceraverint) sed fortassis etiam nomen Abbatis, ad quem scribebatur; quod si esset a nomine Waltheri diversum, consequens foret, ipsum non admodum diu superfuisse migrationi; si idem, probaret certius illius initium ad Eugenii III Pontificatum magis congruus referendum.*

43 Sed missas tandem faciemus conjecturas, & incipiamus tenere seriem eorum, qui post Walterum, re ipsa vel saltem notitia primum Middelburgi Abbatem, mediate vel immediate, praeceunt, siquae inter nos nobis secundus.

B 11 FLORENTIUS, juxta Catalogum ordinatus seu benedictus anno MCXC. Ultrajectina Ecclesia tunc praeerat Balduinus, Florenti Hollandiae ac Zelandiae Comititis frater: Antverpia apud Michaelitas, Praesul jam senatus habebatur Walterus de Stripen; & Romanam Ecclesiam Clemens III gubernabat; quorum utinam alia extarent litterae. Extant aliqua Innocentii III quarum una, evanida fere tota in semipedali pergameno, bullata plumbo ipsi Kalendas Aprilis, Pontificatus anno undecimo, Christi MCCVIII, Nicolao de Prutris, Cantori & Scholastico Trajectensi, ad questionem Abbatis & Fratrum, commendat inhibitionem quarundam injurarum, ipsis per nonnullos Clericos & laicos illatarum: alia majores in sesquipedali similiter bullata, sed dimidia parte solis avulsa mutila, avulsa pariter nota anni, data v Kal. Februarii, inscribitur a tergo manu recentiori, quod sint confirmatoriae, quod nobis licitum est participare quaevis bona jure hereditario, ac si essent in saeculo obvenientia; quodque Abbas poterit absolvere Fratres, si cui manus violentas intulerint, nisi sequatur mutilatio vel sanguinis effusio. Ex ea quae superest medietate, intelligitur Bulla data Venerabilibus Fratribus A (suppleo, Archiepiscopis, Praepositis) Decanis Archidiaconis, Prioribus, ac aliis Ecclesiarum Praelatis per Coloniensem diocesim: aguntque de iusta contra malefactorum defensione, etiam Clericis & Claustralibus licita: de jure vero hereditandi nihil ibi lego: nec ad Abbatem Middelburgensem aliter spectare videntur, quam quatenus etiam ipse alicujus Ecclesiae Praelatus est. Interim dignitatem monasterialis Ecclesiae, Middelburgi tunc temporis unica, probat frequens ibi exhibita sepultura Comitum: nam anno MCCXVIII sepulta ibi dicitur Aleidis, Guillelmi postea Comititis prima uxor; ac aliis consequenter annis, successive indicandi.

44 111 ARNOLDUS, anno MCCXX: ad cuius annum quartum spectat quadam Innocentii III Bulla, data xviii Julii, anno Pontificatus ix. Primo autem Arnoldi anno obiit 111 Januarii, Ada, Florenti III Comititis vidua, & ab ipso Abbate fuit in monasterio Middelburgi tumulata. Ad Arnoldi Abbatis Praelaturam pertinet bullatum Breve Honorii III, magnitudinis palmatis, sic sonans: Honorius Ep. &c. Cum a nobis petitur quod iustum est & honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem Officii nostri ad debitum perducatur effectum. Quapropter dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, auctoritate praesentium inhibemus, ne quis vobis pro benedictione Abbatum monasterii vestri aliquid, contra statuta Concilii generalis, extorquere praesumat.

Intellige Canonem LXVI Concilii Lateranensis IV, cui D nuntiatus fuerat, de quibusdam Episcopis, quod decedentibus ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subijciant, nec patiuntur aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniae persolvatur. Hoc ergo decretum pro Abbate Middelburgensi valere hic declarat Breve, datum Tibure 11 Maii, Pontificatus anno nono, Christi MCCXXV anno x post praedictum Concilium celebratum.

14 PETRUS van Biggenkerke, anno MCCXXX-IX. In hujus favorem Innocentius IV sanxisset, legitur per datas 111 Nonas Maii, anno Pontificatus 111, Christi MCCXLVI, quod nulli quantumcumque ab Apostolica Sede emanatis iussionibus obligetur Abbas, quemquam invitus suscipere. Ego ejusmodi litteras non vidi, sed alias datas Lugduni Kal. anno Pontificatus septimo Christi MCCL, quibus Priori S. Petri Gandavensis mandatur, ut Abbatem vindicet, causa prius cognita, ab injuriis ipsi illatis per quondam Henricum de Coudekerke Presbyterum, & Henricum de Vorne Militem, aliosque nonnullos. Rursus idem Pontifex Innocentius IV, 11 Februarii, anno Pontificatus ix, Christi MCCLII, Romae sanxit; ne quis Apostolicorum Nuntiorum Abbatem & Conventuales gravaret, absque expresso sanctae Sedis mandato.

45 Sed minus hac profuerunt, quam favor Willelmi Comititis, anno Christi MCCXLVIII, aetatis suae xx, creati Regis Romanorum: qui cum oppidum ipsum multis ac grandibus privilegiis nobilitavit, tum Abbatiam locupletavit multis praediis decimisque, per Hollandiam Frisiamque & alias sui juris ditiones; decernens & statuens, ut ecclesiarum Pastoribus illis deficientibus, ex suo gremio Abbas pro tempore futurus Parochos sufficeret & Sacellanos: quod etiamnum sit, inquit Reygersbergius cap. 28. Nec exiguum ejusdem Regis beneficium fuit, a praedicto Pontifice impetrasse Privilegium, quod ex originali adjungo, Innocentius &c. Abbati &c. Attendentes fidei vestrae constantiam, in Ecclesiae scissmate praememorato, & per FridERICI Ex-imperatoris affectus usque ad annum MCCLXXXVII continuati; quam, sicut ex parte carissimi filii nostri W (Willelmi) contra excommunicatum electi Regis Romanorum illustri accepimus, Ecclesiae Romanae in suis negotiis inconcussae servatis; vobis auctoritate praesentium indulgemus, ut nullus Delegatus Sedis Apostolicae, vel Subdelegatus Delegati ejusdem executor, seu etiam Conservator a Sede deputatus eadem, in vos excommunicationis vel suspensionis aut interdicti sententiam valeat promulgare, absque speciali mandato Sedis ipsius, faciente plenam & expressam de verbo ad verbum de hac indulgentia mentionem. Nulli ergo &c. Praesentibus post quinquennium minime valituris. Datum Perusii Nonis Februarii, Pontificatus nostri anno nono, Christi MCCLIII. Rex, (ut praecitato loco Reygersbergius docet) plura Sanctionum monasteria fundavit, puta Dulcivallis in Walachria; vulgo Soetendael, tribus horis quadrantibus versus Boream Middelburgo distantis, quae quarta Fildae locum inter Michaeliticarum tenuit; Leofdu-nensis in Hollandia, aliaque: multas enim habebat filias, quas ejusmodi beneficiis ecclesiasticis dotabat, ibidem scilicet Deo sacratas.

46 Quia tamen Comitissa Flandriae Margareta a Rege Guillelmo exigebat hominum pro Zelandia, ac praesertim Walachria, idque ille negabat; factum videtur, ut circa possessiones quasdam in Flandria, molestias pateretur Abbas; & has amari conatus sit, postulatam per Pontificem tuitione Prioris S. Petri Gandavi. Porro Willelmus Rex anno MCCLVI occiditur a Fre-sonibus, Medemblix prope Hollandiam morantibus.

Apostolica hujus temporis littera

C

*Abbatum benedicti-
lis gene-
ris fa-
ciendo.*

*Willel-
mus Rex
Rom. ab-
ter quae
fundator;*

*et Privi-
legiorum
concilio-
tor;*

*ac Dulci-
vallis
conditor;*

*anno
1234 oc-
tobris;*

lia

A Ita Albertus Stadenfis, Chronicon suum hic fulens; & addens, quod fuerit in loco incognito ab eisdem sepultus, de quo mox. Successit patri necdum anniculus Florentius V, sub tutela patris sui Florentii. Sed hoc etiam mox defuncto & Middelburgi ad S. Mariam sepulto, pluribus tutelam ambientibus, vexata multis modis sunt pupilli ditiones, non sine incommodo Abbatis: quae tamen plus damnis passa per indulgentiam priorum duorum Abbatum deprehenditur, ex Bulla Urbani Papae IV, data 11 Kal. Februarii, Pontificatus sui anno 11, Christi MCCLXIII, qua ille necessarium duxit, cassare alienationes omnes immobilium bonorum monasterii, aut elocationes iusto diturniores, a praegressis Abbatibus factas.

an. 1332 delatus. 47 v. VIGLIUS Doedius, anno MCCLXVI. Hujus anno primo obiit Elisabeth Brunsvicensis, relicta VVilhelmi Regis, apud Praemonstratenses Middelburgi honorifice tumulata: cujus filius Florentius Comes junior, jam vir factus, & patris suorumque eadem insigni Prisonum strage ultus, anno MCCLXXXII, ex captivo sene eductus locum paternae sepulturae, refo-di ossa curavit, ablutaque fecit juxta maternum sepulcrum honorifice collocari. Addit Reygersbergius, eandem sepulturam honorificentius restauratam fuisse, anno MCCCXLVI a Florentio Schonhovio tunc Abbate.

g VL Abbates saeculi XIV & dimidii sequentis, sub iisque Acta.

VI JACOBUS de insula, anno MCCLXXXVIII. Hic anno MCCCXV certamen fuit cum Archidiacono Ultrajectino, volente Praemonstratenses amotos a cura Parochiarum ipsis conceditarum: sed appellata pro his manu-tenendis suis Apostolica Sedes, per mortem Clementis V tunc vacans, supplicatione signata die XXI Januarii. Eiusdem Abbatis tempore, anno MCCCXII aggeribus vallisque munitum Middelburgum a Guilielmo Bono, sui nominis III, quietiam alteram ibi ecclesiam parochialem fundavit, propter adjunctum Collegium Canonorum, sub nomine S. Petri appellatam (vulgo Oostmunster, id est Monasterium Orientale) qua denique in Cathedralē evasit.

C 48 VII, NICOLAUS Hugonis anno MCCCXVI. In hujus favorem, Joannes Papa XXII Abbati monasterii S. Pauli Trajectensis, sic scribit: Ad audientiam nostram pervenit, quod tam dilecti filii Abbas & Conventus monasterii de Middelburg Praemonstratensis Ordinis Trajectensis diocesis, quam praedecessores eorum, decimas, terras, domos, vineas, prata, pascua, nemora, molendina, redditus, jura, jurisdictiones & quaedam alia bona ipsius monasterii, datis super hoc litteris, confectis exinde publicis instrumentis, interpositis juramentis, factis conventionibus, & penis adjectis, in gravem ipsius monasterii lesionem, nonnullis Clericis & Laicis, quibusdam eorum ad vitam, quibusdam vero ad non modicum tempus, & aliis perpetuo ad firmam, vel sub censu annuo concesserunt; quorum aliqui dicuntur super his confirmationis litteras in forma communi ab Apostolica Sede impetrasse. Cum igitur nostra inter sit laetis monasteriis subvenire, Discretionem tum per Apostolica scripta mandamus, quatenus ea quae de bonis ipsius monasterii, per concessionem hujusmodi alienata inveneris illicite, vel distracta; non obstantibus litteris, instrumentis, juramentis, renuntiationibus, penis & confirmationibus supradictis, ad me & proprietatem ejusdem monasterii legitime revocare procures, contradicentes per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerunt, censura simili, appellatio-

ne cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Datum Avenione, IX Octobris, Pontificatus D. P. nostri anno 11, Christi MCCCXVII. Membrana etiamnum est integra, cum grandi sigillo plumbeo. Similis quoque Bulla invenitur ab eodem Pontifice data Decano S. Petri Middelburgensis Kal. Novembris, anno Pontificatus XV, Christi MCCCXX, idem breviter potius commendans.

49 VIII NICOLAUS & GANDAVO, anno MCCCXXIII.

IX OLIVERIUS & LIRA, anno MCCCXXVII.

X NICOLAUS DE ALTA-TERRA, alius HOGE-LANDIUS, anno MCCCXXXIV; cujus Chronicon Beatorum Ordinis si potuissem nancisci, libenter ipsum fecissem juris publici, titulo Corollarii IV. Ejus apud Averbodienfes inventendi spem aliquam conceperam, ex relatis in eorum Chorographia de B. Arnikio: sed intelligo, haec fuisse communicata, per quemdam D. Buskens, qui ipsa transcripserat ex Codicibus fratris sui Christophori, apud nostros Antverpia Cistercienses Prioris in monasterio S. Salvatoris, & Trophaeorum Brabantiorum auctoris. Sed hujus eruditissimi ac studiosissimi viri, & de antiquitate ac nobilitate Brabantica lucubrationibus suis optime meriti, neque sine laude commemorandi, plures Codices MSS. comortuomale distrahi sunt: hujus certe nepos & heres inter reliquos sibi a defuncto codices Chronicon istud non reperit. Igitur unum hoc restat, ut qui Chronicon Alberici, trium Fontium Monachi, Christophoro a Chiffertis commodatum, neque hoc mortuo suis dominis redditum, fecit feliciter inventi a D. Barone le Roy redimendum, etiam Hogelandii chronicon faciat in manus venire idoneas, publice luci dandum. Hujus primo regimini anno, consultum volens Benedictus XII, IV kal. Julii, Pontificatus anno 1, Christi MCCCXXXV, scripsit Abbati S. Bartholomaei Eechoutani Brugis, ut recuperandi Middelburgensium bonis, male alienatis, operam daret efficacem.

50 XI ARNOLDUS ALARDI, anno MCCCXLIII.

XII PETRUS VAN DAM, anno MCCCXLV.

XIII PETRUS MOECK, anno MCCCXLVIII: cujus anno XVI, Christi MCCCCLXXIV, Urbanus V, 111 Julii, Pontificatus anno XII, mandavit Decano S. Salvatoris Ultrajectensis evendicanda monasterii bona & simile mandatum ab eodem emanavit directum Cantori ecclesiae Antverpiensis 11 kal. Februarii anno Pontificatus decimo tertio, Christi MCCCCLXXIII. [Non coherens instrumenta]

XIV HUGO BOOSE, anno MCCCCLXXXVI: cujus aetate capta est edificata terra parochialis S. Martini dicta VVest-monasterium: quia incrementi magis magisque numero non amplius sufficiebant parochia dua.

51 XV VVILIELMUS VANDER DOES, anno MCCCXCVIII. Hic a Bonifacio IX sub data VII Kal. Septembris, Pontificatus anno XII, Christi MCCCCL, obtinuit exemptionem a jurisdictione Ordinarii, hoc tenore. Bonifacius &c. ad perpetuam rei memoriam. Sedis Apostolicae gratiosa benignitas devotos & humiles filios, sub regulari habitu Domino famulantes, ex assuetae pietatis studiis circum munit; & ne indebitis molestiis aut exactionibus agitentur, consuevit illos specialis protectionis suae auxilio & munimine confovere. Hinc est quod nos dilectorum filiorum Abbatis & Conventus monasterii B. Mariae Middelburgensis, Praemonstratensis Ordinis, Trajectensis diocesis, in hac parte supplicationibus inclinati, ex certis etiam rationabilibus causis ad id nostrum animum moventibus, praed. monasterium & ejus membra cum omnibus ecclesiis, capellis, atque locis ipsis subjectis & dependentibus, ac personis & familiaribus in iisdem degenibus seu pertinentibus,

Iterum a Pontifice mandata an. 1375, restitutio an. 1375, scribitur Chronicon Beatorum Ordinis.

F

an. 1411 impetrata a Bonifacio PP. 12

& injuste alienata restituta jussu an. 1317.

*restitutio-
nis cu-
randam
etiam
commu-
dot Abbati
Antwerp.
D. 1110
Burg.
Officiali
Lejden*

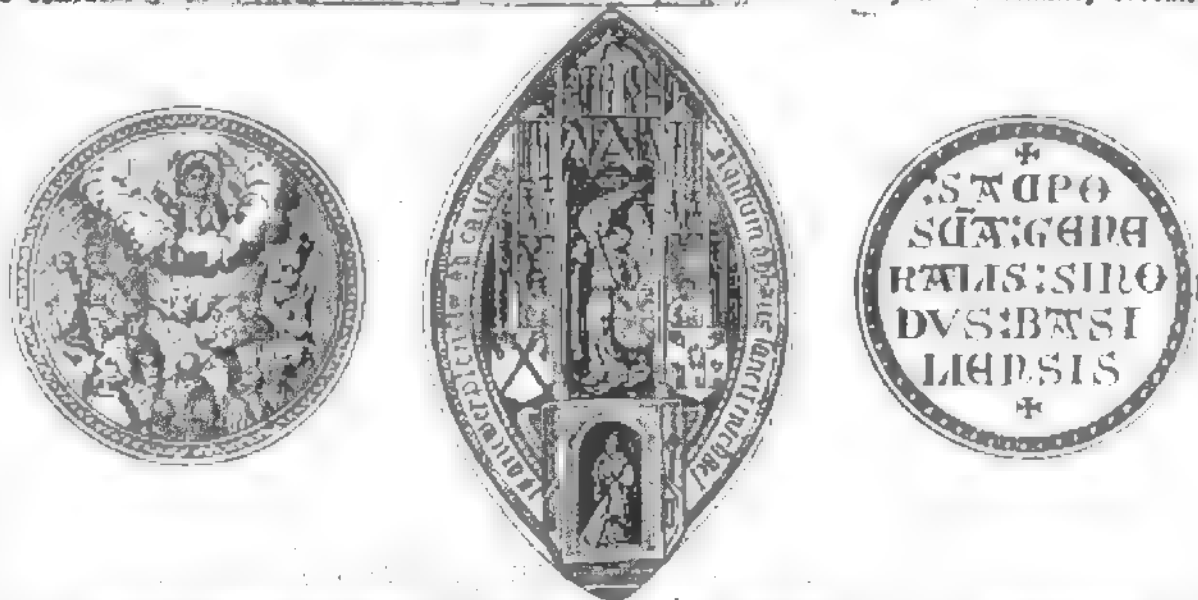
A terrar, pratar, nemora, jura, jurisdictiones, possessiones, res & bona alia, ad Abbatem & Conventum ac monasterium praedicta legitime spectantia, datis quandoque super iis fidei-jussionibus & cautionibus ac litteris & instrumentis publicis, factis renuntiationibus & poenis adjectis, in gravem ipsius monasterii lisionem, distracta noscuntur seu etiam alienata: quodque nonnullae laicales & ecclesiasticae personae eisdem Abbatem & Conventum, nec non singulares personas d. monasterii, super praemissis & aliis bonis, ad eos & praefatum monasterium communiter & divisim spectantibus, etiam contra fel. record. Innocentii PP. quae incipit, Ad reprimendam, & Carolina nuncupatam, in generali Synodo Constantiensi, in favorem Cleri & Ecclesiasticarum personarum, acceptatam, constitutiones, vexare & perturbare, ipsisque injurias inferre saepius moluntur.

*sub clon-
fultis valde
pragmanti-
bus,*

16 Quare pro parte Abbatis & Conventus praedictorum, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut super iis, eis & dicto monasterio opportune providere dignaremur. Nos itaque hujusmodi supplicationibus inclinari Discretioni vestrae per haec scripta mandamus; quatenus vos vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, omnia & singula distracta & alienata hujusmodi, ad jus & proprietatem ipsius monasterii, auctoritate nostra reducere & revocare; ipsosque Abbatem & Conventum in pristinum statum restituere procuretis; nec non injuriantes, vexantes, & perturbantes hujusmodi, poenas & censuras, in iisdem Constitutionibus con-

tentas, incidisse declareris, facientes etiam, vocatis AUCT. omnibus & singulis, qui fuerint, evocandi, dum & D. P. quando pro parte Abbatis, Conventus, seu personarum monasterii hujusmodi fueritis requisiti, & alias super praemissis, ac eos seu res & bona eorum contingentibus, contra quoscumque justitiae complementum; contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; non obstantibus tam fel. record. Bonifacii PP. VIII & aliis Constitutionibus Apostolicis, quam fidei-jussionibus, cautionibus, litteris & instrumentis praefatis, ceterisque contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim a Sede Apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad judicium evocari non possint per litteras, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulgentia hujusmodi mentionem. Datum Basileae Idibus Augusti, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXV, in plura signatum erat: Jo. de Dyck.

17 Appensum membrana erat, Pontificali more, (omnem enim Pontificiam potestatem arrogabat sibi Synodus illa) appensum, inquam erat, plumbeum sigillum, cujus edypson quia alibi nusquam expressum adhuc vidi, hic exhibeo, una cum sigillo Oloudi Abbatis S. Michaelis, unius ex praefatis Commissariis, qui ad executionem Synodalis mandati an. MCCCCXXXVII, die 111 Augusti, per Notarium Egidium Corte amplissimas patentes expedivit: quarum vigore an Middelburgenses plus profecerint contra iniquos possessores, quam tot praecessorum Pontificum mandatis, rebementer dubito, ut quoniam Abbat Antwerpenses expedire an. 1437.

*sub veteri
Abbatia
sua sigillo.*

Quam vetus sit Michaeliticum Sigillum, non diutino, neque ex litterarum forma satis argumenti petitur ad ipsum saeculo XIII vel XIV antiquius credendum; alias habent in eo Antverpienses, scuti sui pro eo tempore expressam formam, Castri scilicet sive Burgi veteris cum manibus duabus, ex eorum proculdubio opinione, quia aspirando nomen civitatis Hantverpon scribebant, & eo nomine Projectum manuum volebant significatum, juxta vulgarem de Gigante Antverpiensi fabellam. In eo quod S. Michael tenet scuto vides reseratiam figuram Crucis, procurrentibus sceptris quasi radii cinctam: tertiam vero alterius lateris scutum, Abbatiale pedum duplex & decussatum continet, quia hoc consuetum est Abbatiarum Matricum symbolum. Sub S. Michaelis spectatur genuflexus monasterii Abbas, absque mitra, qua scilicet Michaelitis primum obtigit sub Oloudi Joanne successore. Anno MCCCCXXXVI, inquit Reggersbergius, Abbas periculum grande incurrit a populo, contra ipsum, quaestoremque Bevesterschaldis & Magistratum, tumultuante: sed averterunt illud, noctu clam ingressi cum manu armata suorum, D. Franco van Borssele Comes Ostrovandix, & D. Henricus van Bors-

sele, Toparcha Vorn; seditionemque pacaverunt, auctoribus partim fuga elasis, partim capite plexis. Ita Reggersbergius cap. 46. Callixtus autem Papa III, anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, amplum expedivit Breve in favorem Abbatis ac Fratrum suorum, sed quod evanido jam prorsus atramento amplius legi non potest.

6. VII. Reliqui saeculo XV Abbates; Horum ultimo subjectum Hagense Virginum in Hollandia monasterium,

18 XVIII FLORENTIUS AERTS- soon sive FILIUS ARNOLDI, anno MCCCCCLIX.

XIX PETRUS VANDEN DAMME, obiit anno MCCCCCLIV, ut asserit Philippus Dux Burgundiae, ea omnia fenda quae hic tenebat transferens in successorem mox nominandum Joannem, per datas VIII Augusti: quibus consonant confirmatoria Pauli II, mox proferenda, IV Idus Martii praecedentis; sed cognomen tacent, quod exprimit Philippus. Idemque fortassis a patris nomine etiam dicebatur Petrus Nicolai, quem Reggersbergii interpolator, inter Zelandos eruditione

Nann

cla-

Junii Tomus I.

AUCT. *clavos, cum titulo Doctoris in Theologia & Abbatis Middelburgensis recenget ad eandem sepe dictam Chronicam: alius certe non occurrat quem aptius ibi inteligas, nec enim ejus causa placet augere Abbatum numerum.*

Paulus II .59 XX JOANNES VAN 'S GRAVENZANDE, anno non MCCCCLXXXVI, uti perperam habet is, quem alius sequitur, Mr. Catalogus, per errorem amanuensis solus incuria tribuendum; sed MCCCCLXIV. Probat id manifeste Pauli II decretum originale, pergameno, & Bulla plumbea ex more communium, hoc tenore: Paulus Episcopus, Servus Servorum Dei, universis vassallis monasterii B. Mariæ Middelburgensis, Præmonstratensis Ordinis, salutem & Apostolicam benedictionem. Hodie monasterio B. Mariæ Middelburgensis, Præmonstratensis Ordinis, Trajectensis diocesis, tunc per obitum quondam Petri, olim d. Monasterii Abbatis, qui extra Romanam Curiam diem clausit extremum, vacanti, de persona dilecti filii, Joannis de Sgravenzande, Canonici d. monasterii, Ordinem ipsum expresse professi, & in ætate legitima constituti; ac per dilectos filios Conventum ejusdem monasterii in illius Abbatem concorditer electi, de Fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica providimus, ipsumque illi præfecimus in Abbatem; curam, regimen & administrationem dicti monasterii sibi in spiritualibus ac temporalibus plenarie committendo, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Quocirca Universitatis vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsum Joannem Abbatem, pro Nostre & Apostolicæ Sedis reverentia, benigne excipientes, & digna honorificentia prosequentes, ei fidelitatem solitam, ac consueta servitia & jura, sicut a vobis debita, exhibere integre studeatis. Alioquin sententiam sive poenam, quam idem Joannes Abbas intulerit seu statuerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam, inviolabiliter observari. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, Idibus Martii, Pontificatus nostri annoprimum, & signatum erat in plica, Jo. de Buccabellis.

B *Joannem Albatem confirmat*

C 60 Idem Jo. de Buccabellis pariter Middelburgum misit insignem, & Pontificio plumbo clausam membranem, qua continebatur formula juramenti a Sgravenzandio præstandi Apostolicæ Sedi, quam addita nominali sui subscriptione & suæ Abbatiæ sigillo Romanæ remitteret. Plumbum utrique membrane appensum, ex una parte confideret representat Petrum & Paulum, ex altera insumeret Paulum II in throno, publice supplices audientem: quem alium etiam nonnulli ejus nummi representant cum subscripto, Audientia publica: quod hic non adest, sed supra scribitur, PAULUS PP, II, sicut videre etiam est n. 5 in Historia Pontificia, explicata per numismata a Claudio du Molinet. Qua occasione notaverim, Paulum istum videri primum fuisse, qui mutaverit consuetam decessoribus Pontificibus formam plumbeæ Bullæ (quæ ipsi litteris Papalibus nomen dedit ut Bullæ vocentur) quotquot enim usque huc vidimus ex Middelburgensi Archivio Bullas (vidimus autem & contrastraximus omnino odo-decim) anteriores Paulo, omnes una parte aliud non habent, quam Pontificis nomen & nominis numerum, ex altera Apostolorum Petri & Pauli nomina & capita, perquam rudi typo expressa.

aliquæ præpositæ formulæ juramenti clientelarii

61 Tenor juramenti præscripti hic erat. Ego Johannes de Sgravenzande, Abbas monasterii B. Mariæ Middelburgi, Præmonstratensis Ordinis, Trajectensis diocesis, ab hac hora in antea, fidelis & obediens ero B. Petro sanctæque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, & Domino nostro D. Paulo Papæ II

suoque successoribus canonice intrantibus. Non ero D in consilio aut consensu &c. plane sicut præscribit Pontificale Romanum, jussu Pii IV Veneti excusum anno MDLXI, in forma juramenti præstandi ab Abbatibus Apostolica auctoritate benedicendis, & ordinariæ potestati exemptis, qualem Middelburgensem fuisse, & hodieum omnes Præmonstratenses esse, in comperto est: qui omnes ex dicto Pontificali id faciunt, sed tunc addita, ex mandato Clementis VIII anno MDXCV, hac nova clausula: Et si ad aliquam alienationem devenero, penas, in quadam super hoc edita Constitutione contentas, eo ipso incurrere volo: quibus lectis jurat Electus: & in Sixtina, de qua agimus membrana, subscriptum erat: Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia, quæ nempe sibi porrecta jubetur manibus ambabus tangere. Ista porro membrana & sic sigillata, Middelburgum allata, & salvis sigilli vinculis aperta, non fuit remissa Romam, ut videbatur Pontifex intendisse; sed apud Abbatem remansit: quem crediderim pro ea remissione suum juramentum similiter in membrana scriptum subscriptumque manu propria & sigillo Abbatiæ munitum. In hoc autem quia expressa fuerit Despara Virgo, vix equidem dubito; hactenus tamen nullum inventi instrumentum, cui ipsum esset appensum, & unde illud possem ex excipiendo dare, sicut supra spectandum dedi vetus sigillum Abbatiæ Antverpiensis.

62 Pateram hic exhibere præcitas Philippus Ducis patentes litteras trans- & infradationis, ut verba nostra lingua quibus scripta sunt, terminos, Verley en-veileen briven, quadamtenus Latine reddam: sed quia similes alias Caroli V Imperatoris infra dare malui, illas hic præmittendas non putavi. Hic solum lubet meminisse quittance (ut appellant) super relevatione Decimarum suorumque quorundam, ab hoc Abbate reddita xx Julii anno MCCCCLXVI, Henrico Joanni van Visscher. Igitur hic ipse Joannes Sgravenzande, non ejus decessor, excepti anno MCCCCLXVIII, Comitemque Zelandiæ inauguravit Carolum Audacem Burgundiæ Ducem: qui multa nova Middelburgensibus largitus fuit privilegia: quibus, & crescente quotidie fortuna, urbis suæ animati cives, novam elegantissimam Urbem extruere ceperunt: eaque non contenti, anno MCCCCLXXIV novis muris & partem continuam cingere, additis etiam speciosis oppris portis.

63 Ad eundem Joannem Abbatem anno præcedenti MCCCCLXXIII amplissimas litteras patentes in membrana Brugii dedit XVII Augusti, Andreas de Spieribus de Viterbio, utriusque Juris Doctor, Sedis Apostolicæ Protonotarius, ac Apostolicæ Camera Clericus, in regno Franciæ ac universis Galliarum provinciis, nec non Ducatu singulisque dominiis Illustrissimi Domini Burgundiæ Ducis, ac illis adjacentibus regnis, dominiis, civitatibus, diocesis, terris, & locis, Nuntius & Commissarius Apostolicus, super corrogatione pecuniaria, ad usus belli Turci publicanda, unquam Indulgenti, eo sine proposito. Incipiunt hæc litteræ: Dilecto nobis in Christo Joanni Abbati Monasterii S. Mariæ Middelburgensis &c. salutem in Domino sempiternam. Cum ex injuncto nobis officio teneamur cunctis Christi fidelibus, in dictis locis constitutis, conscientiarum morbo languentibus, congrua exhibere medicamenta salutis. Ac primum ipsumet Abbatem indulget Andreas facultatem eligendi Confessarii, ad quosvisque ecclesiasticas censuras vel penas collendas, in ordine ad executionem litterarum Apostolicarum, super prædicto argumento, ad omnes Ecclesiarum Prælatos, in quibus iste merito censuit esse Joannem Middelburgensem, totius Zelandiæ Cleri caput. Bulla illa Sixtina, quæ litteris Andree tota inseritur, incipit: Ad apicem Apo-

Incipit Prin. p. m. Ca. volum.

F & Bullam Sixtinam pro subp. & contra. Turent. annis 2.

hactenus inedita & l. d. gnom.

A Apostolatus divina disponente Clementia vocati; nec in Bullario Romano invenitur, neque Raynaldo Baronianos Annales prosequenti nota fuisse videtur: tam patheticè vero describit mala, per immanissimam gentem Christianis illata & porro metuenda, ut omnino digna sit publica luce: quam tamen hic ei dare nequeo, nullo sui puncto specialiter Middelburgum contingentem. Faciam id cum recedatur specialis meus de Chronologia Pontificia Conatus.

64 *Caso* Carolo, filiam ejus unicam Mariam, cum dotatibus Provinciis accepit Maximilianus, Frederici Imperatoris filius, anno MCCCCLXXVII; ejusque pro Zelandia & Hollandia juramentum excepit Middelburgi prænominatus Abbas, mense Martio. Idem rursus ex eo matrimonio natum Philippum Principem inauguravit an. MDII, quando is, a medio Maio usque ad encornia Middelburgensia, omnibus accedentibus jus dixit in ipsa Abbacia. Verum hac lata interpolavit triste incendium, quo eadem tota hujus Joannis tempore deflagavit, sed iterum circa annum MCCCXCIV restantari magnis animis capiti, teste Rejgerbergo.

65 XXI JOANNES DANKARDUS, ab eo qui Catalogum transcripsit vel supplavit, simili qua Petrus incuria vel ignorantia prætermisus; innotuit nobis ex Bulla Innocentii Papæ VIII, data Romæ ad S. Petrum, anno Dominicæ Incarnationis MCCCCLXXXIV, Pontificatus 1, hoc tenore, Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, venerabili Fratri Episcopo Trajectensi (erat hic David a Burgundia, Philippi Boni Ducis filius naturalis) salutem & Apostolicam benedictionem. Hodie monasterio S. Mariæ Virginis de Middelburgo &c. per obitum quondam Joannis, ipsius quondam monasterii Abbatis, extra Romanam Curiam defuncti, Abbatis regimine destituto, de personâ dilecti filii Joannis Dankardi Abbatis d. Monasterii, nobis & Fratribus nostris ob suorum exigentiam meritum accepta, de Fratrum eorumdem consilio Apostolica auctoritate providimus, ipsumque illi præfecimus in Abbatem; curam, regimen & administrationem ipsius monasterii sibi in spiritualibus & temporalibus plenarie committentes, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Cum igitur, ut idem Joannes Abbas in commissio sibi regimine præd. monasterii, quod tibi ordinario jure subesse dignoscitur, facilius proficere valeat, tuus favor ei fore no-scitur plurimum opportunus; Fratritatem tuam rogamus & hortamur attente, per Apostolica scripta mandantes, quatenus prædictos Joannem Abbatem & monasterium, ordinario jure tibi subiectum habens, pro nostra & Apostolicæ Sedis reverentia propensius commendatos, in ampliandis & conservandis juribus suis, sic eos favoris præsidio prosequaris, quod idem Joannes Abbas, tuo fultus præsidio, in commissio sibi monasterii præfati regimine se possit utilius exercere; tuque divinam misericordiam, & nostram ac dictæ Sedis benevolentiam & gratiam valeas exinde uberius promereri.

66 XXII JOANNES DE VVESTCAPPEL, similiter in Ms. Catalogo prætermisus, certissimo tamen nobis notus ex Chartulario insigni membrano monasterii S. Barbaræ Hagæ-Comitis, cui præmittitur manu Notarii Martini Huysman subscriptum, & cum originali collatum egraphum, æque membranæ, solennissimæ actus, quo prædicti monasterii Religiosæ transferunt in jurisdictionem Abbatis Middelburgensis, tenore digno integre transmissi ad memoriam posterorum.

67 In nomine Dei, Amen. Tenore præsentis publici instrumenti conditis pateat evidenter & sit notum, quod anno Nativitatis ejusdem Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, Indictione quarta decima, die vero mensis Septembris

Junii Tomus I.

vicecima, hora ejusdem diei quinta post meridiem AUCTO-
vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris RE
ac Domini nostri D. Alexandri, divina providen- D.P.
tia hujus nominis Papæ sexti, anno ejus quinto; *Memoria-
lium S.
Barbaræ
Hagæ-
Comitis,*
in venerabilis ac religiosi in Christo Patris ac Do-
mini D. Joannis de VVestcappel, Abbatis S. Mariæ
Middelburgensis Præmonstratensis Ordinis, meique
Notarii ac Testium infra scribendorum, & propter
hoc vocatorum pariter & rogatorum præsentia, per-
sonaliter constitutæ religiosæ ac devotæ, Gertrudis,
filia Nicolai, Priorissa; Delia f. Andreæ, Adriana
f. Henrici, Maria f. VVillelmi, Machtildis f. Ni-
colai, Hildegardis f. Joannis, Beatrix f. Joannis,
Maria f. Nicolai, Martina f. Ysbrandi, Moniales;
dein Maria f. VVillelmi, Hildegardis f. Gerardi, nec
non Machtildis f. Hugonis, Conversæ; repræsentan-
tes Conventum & Capitulum (prout asseruerunt)
B. Barbaræ Haghenfis Præmonstratensis Ordinis;
nec non capitulariter, prout asseruerunt & moris
est, in loco capitulari, Spiritus sancti instinctu,
prout placuerit specialiter congregatæ, super centis
pactis sive conventionibus, clausulis & articulis, in E
quodam papyri cedula in vulgari lingua conscriptis;
& ad conservationem & decorem religionis pariter
& augmentum devotionis earundem Sororum de- *communis
consensu
atque lega-
tarum testimo-
nium an.*
super confectis; & per eas ac per me Notarium *1486*
publicum infra scriptum eidem præfatis Monialibus
& Sororibus publice prælectis, ex earum certa &
prævisâ sententia, non vi, dolo, fraude, aut qua-
vis alia sinistra machinatione circumventæ, sed de-
liberationibus providis & bene maturis, prout asse-
ruerunt, desuper sæpissime præhabitis, omnibus me-
lioribus modo, via, jure, causa ac forma, quibus
melius, firmitus ac efficacius potuerunt & debue-
runt, conjunctim & divisim, ac quolibet earum
seorsim, prout & debuit, pro se & sequacibus suis,
per earundem juramentum in manibus discreti ac
religiosi viri D. Joannis Olardi earum Præpositi,
anno, mense, diebus quibus supra, solenniter acca-
nonice præstitum; & nunc denuo in manibus ejusdem
Notarii Presbyteri infra scripti legitima stipulatione
innovatum promiserunt, jurant, ac quolibet ea-
rum promittit & jurat per præsentis omnia & sin- *qualiter
ipsa sibi
ac posteris
E*
gula infra scripta, in dicta papyri cedula conscripta,
sicut præmittitur, jurata & publicata in omnibus
& singulis & per omnia, firmiter & inviolabiliter
observare. Quæ quidem dicta papyri cedula sequi-
tur in vulgari de verbo ad verbum, & est talis;
in Latinam autem linguam hic versa offertur.

Ego Gertrudis Nicolai filia, & cetera que supra,
Capitulum conventus S. Barbaræ Hagæ, diocesis
Trajectensis, hoc tempore repræsentantes, notum
facimus omnibus, præsentem epistolam lecturis vel
legi audituris, post bonam deliberationem & tracta-
tum, capitulariter super subsequentibus punctis, re-
bus, & articulis congregatæ, ad religionem nostram
rationemque vivendi exaltandam & meliorandam,
Deoque in eadem aptius & ferventius serviendum,
pro nobis nostrisque posteris, nos nostrumque sin- *Abbatem
Middel-
burgen.*
gulas dedimus & submisimus, damus & submitti-
mus, subjectioni, & obedientiæ nostri reverendi in
Christo Patris D. Joannis a VVestcappel, Abbatis
Conventus Dominiæ nostræ Middelburgensis, sub
& cum certis pactis atque conditionibus, hic in-
fra sequentibus.

68 Inprimis. Reverendus noster in Christo Pa-
ter ac Dominus Abbas præd. Conventus S. Mariæ *elegerunt
in Patrem
Abbatem,*
Middelburgensis, habebit & retinebit curam atque
paternitatem rerum tam temporalium quam spiri-
tualium in nostro præd. conventu Nonnarum, super
Præpositum & Nonnas, tam Conversas quam Soro-
res;

¶ n n n a

AUCT. res; ejusdem monasterii Pater-Abbas aestimabitur,
D. P. cum tali praeeminentia, quam quilibet Patrum Abbatum Ordinis Praemonstratensis super filios ac filias suas habet.

abdicam-
de jure ad
electio-
nem Prae-
positi;
 69 Singulariter autem nos Nonnae atque Con-
 versae d. Monasterii, nunc existentes aut olim ex-
 stitisse, nostri nostrarumque posterarum nomine,
 abdicamus jus omne, quod habemus aut pretendere
 possemus habere, circa electionem, aut postulatio-
 nem Praepositi nostri; atque promittimus, sub ju-
 ramento desuper facto & solenniter praestito in ma-
 nibus praefati reverendi Patris Praepositi nostri, qui
 prior ipse juravit in manibus nostri Reverendi Pa-
 tris Abbatis; nullo nos tempore, sive per nos si-
 ve per alium quemcumque, palam vel occulto, aut
 alia quacumque excogitabili via vel modo, quid-
 quam machinaturas contra hanc nostram promissio-
 nem, neque desuper ullam dispensationem petituras,
 aut ea quomodocumque obtenta aliquatenus usuras,
 etiam si ex libera Sanctissimi Patris nostri Pontifi-
 cis Romani voluntate nobis ultro concessa foret.

B Sed praed. reverendus Pater-Abbas solus nec alius
 quisquam in communi, libera sua voluntate, con-
 silium aut consensum nostrum exigere possit, quo-
 tiescumque opus erit, & Praeposituram d. Conven-
 tus nostri per resignationem, mortem, aut alium
 quemvis modum vacare contingeret, nobis ordinabit
 atque constituet: quemadmodum idem Reverendus
 noster in Christo Pater, D. Joannes a Wescappel,
 Abbas d. monasterii Middelburgensis, fretus proba-
 ta vita, honestate, prudentia & diligentia religio-
 si viri Fr. Joannis Allerts, professi ejusdem mona-
 sterii Middelburgensis d. Ordinis Praemonstratensis,
 ipsum Fr. Joannem praefatum in praesentiarum Prae-
 positum nostri Conventus facit, atque in nomine
 Dei constituit.

ut ejus
correctione
ni subje-
ctum esse
eo deponi
debeat.
 69 Porro si vel ipse Fr. Joannes Allerts vel ali-
 quis successorum ejus, tempore sui regiminis &
 Praepositurae suae, male viveret, bona Conventus
 nostri dissiparet, aut aliter contra suam professio-
 nem delinqueret, praef. Rev. Pater Abbas Conventus
 Middelburgensis Ord. Praemonstratensis, nostrique
 Conventus Pater-Abbas, eundem Fr. Joannem Al-
 lerts vel ejus pro tempore successorem, deponet a
 praepositura, administratione & regimine Conventus
 nostri, aliumque substituet; & ipsum Fratrem, tam-
 quam subdium suum, secundum statuta d. Ordinis
 & modum criminis, corriget & castigabit.

C Ita ut praed. R. Pater-Abbas Middelburgensis monasterii no-
 strique Conventus S. Barbarae, solus & integre atque
 pro suae liberae voluntatis arbitrio, in nostro praed.
 Conventu possit ordinare, instituere & deponere praed.
 Praepositum, nullius desuper consilio aut consensu
 requisito: nec persona ulla in hunc nostrum Con-
 ventum ad probationem recipi possit, nisi prius & an-
 te omnia id petierit atque impetraverit a Reverendo
 nostro & Middelburgensi Patre-Abbate. Quod si
 Praepositus vel Priorissa contrarium facerent, gravi-
 ter castigabuntur, & ab officio deponentur, si praed.
 noster Pater-Abbas ita judicaverit convenire.

Tradunt
etiam ei
jur recipi-
endi
Novitiam;
substitu-
it se ejus vi-
siatorem;
 70 Quoad visitationem autem conventus nostri
 S. Barbarae praefati, rev. Pater noster in Christo Ab-
 bas Middelburgensis, solus integre & semper exer-
 cebit officium Visitatoris, visitando Praepositum,
 Nonnas atque Conversas d. Conventus nostri, in
 capite & in membris, in rebus tam temporalibus
 quam spiritualibus, secundum Statuta Ordinis Prae-
 monstratensis; nec alius quisquam, nisi quem ipse
 specialiter ad hoc deputaverit. Insuper nos Nonnae
 atque Conversae, nunc existentes aut deinceps exti-
 turae, erimus & manebimus in perpetuum sub ar-

ctissima atque firmissima clausura; ita ut vir nullus **D**
 aut femina, ecclesiastici aut saecularis status, quocum-
 que modo ingredi ad nos valeant, nisi in casu necessi-
 tatis. Tali autem casu, mulieri sic ingressae & Sorori
 nostrae, ex aliis Sororibus nostris, una aut plures
 praesentes aderunt. Ita scilicet ut mulieribus intra
 clausuram nostram ingredi liceat infra scriptis occasio-
 nibus, scilicet, quando Sorores nostrae vestientur aut
 profitebuntur, aut in Dedicatione ecclesiae nostrae,
 vel cum funus aliquod praesente cadavere apud nos
 sepeliendum intromittendum erit. Salvo quod mul-
 lieribus sic intra claustrum nostrum ingressis non li-
 cebit transire ad dormitorium nostrum vel intra clau-
 suram comedere vel bibere. Nonnae etiam nostri
 Ordinis Praemonstratensis non ingredientur praed.
 clausuram nostram, neque cum nostris loquentur,
 nisi sint observantiae regularis. Ex viris autem so-
 lus rev. Pater-Abbas noster subinde ad nos ingredi
 poterit cum familiaribus, quos vel Middelburgo addu-
 xerit, vel sibi specialiter ad hoc deputatos assumpse-
 rit. Quae omnia praescripta puncta & articulos, eo-
 rumque singulos, nos Priorissa & Communitas praefati
 Conventus, nostro ac post futurarum nomine promissi-
 mus & promittimus, sub juramento desuper in mani-
 bus praed. nostri Praepositi praestito, absque ullo defectu
 observare, quemadmodum etiam hoc die nostrae solen-
 nis professionis publice & expresse promissimus.

71 In quorum fidem & testimonium veritatis,
 nos Priorissa & Communitas, d. nostri Conventus
 sigillum huius appendimus: atque ad majorem fir-
 mitatem certiorumque observantiam praedictorum
 articulorum & ordinationum, omnes nos & singule
 nostrum oravimus nostrum reverendum in Christo
 Patrem D. Joannem van Wescappel, modernum
 Abbatem Middelburgensem, ut dignetur omnia praes-
 cripta puncta confirmare, & munire sigillo suo:
 quod ego Joannes van Wescappel, ad supplicatio-
 nem praed. Priorissae & Communitatis feci, anno,
 mense, die, in instrumento desuper confecto notatis.

72 Super quibus omnibus & singulis, supradictae
 Moniales & Conversae, conjunctim & divisim, vo-
 luerunt & petierunt ac quaelibet earum pro se &
 sequacibus suis voluit & petiit, fieri & confici a
 me Notario publico infra scripto unum aut plura
 publicum seu publica instrumentum aut instrumen-
 ta, cum clausulis ad hoc congruis & opportunis,
 ad dictamen cujuslibet sapientis, in meliori forma.
 Volueruntque praedictae Religiosae Moniales & Con-
 versae, conjunctim & divisim, pro se & sequacibus
 suis, supradicta instrumentum & instrumenta, in
 perpetuum, robor fidem & testimonium, sigillis su-
 pradictarum venerabilis in Christo Patris ac Domini
 Abbatis Middelburgensis nec non sui Conventus com-
 munitati. Acta sunt haec in domo majori, pro nunc
 ecclesia & loco capitulari praenominati Conventus,
 sub anno, indictione, mense, die, hora, pontificatu,
 & loco quibus supra; praesentibus ibidem venerabi-
 libus, egregiis & magnificis Dominis magistris ac
 religiosiis viris, Willelmo filio Jacobi, Praeposito mo-
 nasterii sive Conventus nomine Dulcis-vallis partium
 Walachiae, Praemonstratensis Ordinis; Jacobo Hou-
 tenisse, Ordinis Minorum, sacrae Paginae Professo-
 re; Arnoldo Boot, utriusque juris Doctore; Mar-
 cello Tolini de Mendonck, utriusque juris Licen-
 tiato, testibus fide dignis, ad praemissa vocatis spe-
 cialiter & rogatis.

73 Ego Nicolaus, filius Simonis de Noortevick, **subscribo**
 Presbyter Trajectensis diocesis, publicus sacrosan-
 ctae Apostolicae Sedis auctoritate Notarius, quia
 praemissi venerandi in Christo Domini Abbatis Mid-
 delburgensis, nec non religiosarum Monialium
 &

A & Conversarum super certis pactis, positionibus & articulis, conventioni, actioni, præposituræ renuntiationi, obedientiæ, submissioni, & juramenti præstationi, ceterisque omnibus & singulis, dum sic ut præmittitur agerentur & fierent, una cum prænomi-
natis testibus præsens interfui; eaque omnia & singula sic fieri vidi & audiui; ideo præsens publicum instrumentum, per me conscriptum, exinde confeci, & in hanc publicam formam redegi; signoque & nomine meis propriis solitis & consuetis subscripsi & signavi, in fidem, robur & testimonium omnium & singulorum præmissorum, cum præfatis testibus, rogatus specialiter & requisitus.

§ VIII. Reliqui Abbates usque ad constitutum Episcopatum.

34 XII PETRUS VANDER CAPELLE, anno MD-
III: cui ipso & eodem anno, IV Idus Maji, indultum fuit, ut posset cum suis Conventualibus dispensare, infirmitate id exigente, in usu ciborum vetitorum.

B 75 XXIII MAXIMILIANUS a BURGUNDIA, anno MDXX: ad quem annum sic scribis in *Chronica Reygerbergius*: Maximilianus a Burgundia, filius Balduni Bastardi Burgundie, Roma venit, & provisionaliter factus est per Curiam Prælatus Middelburgensis; factus est etiam Abbas S. Gisleni in Hannonia: *Baldunus autem fuit filius naturalis Philippi Ducis, ex eoque processit illustris familia de Fallais. Habentur Caroli V Imperatoris patentes litteræ, datæ XII Maji MDXX trans- & infudatoria pro domo de Westhoven ac dependentiis, tenendis a dilecto suo cognato Maximiliano prædicto ejusque successoribus, eodem feudali jure, quo ipsam tenuit D. Petrus vander Capelle ejusque decessores Abbates, sub censu unius rubri falconis, & quinque librarum Hollandicarum.*

76 Prælatus porro *Reygerbergius* ad annum MDXXXIV, post velatum Clementis VII mortem, obitum XXV Septembris, sic progreditur in *Chronica prædicta*. Eodem tempore Bruxellis in Brabantia obiit Reverendus Dominus Maximilianus a Burgundia, & Middelburgum in Walachria delatus est intra arcam plumbeam, atque ibidem in Abbazia sepultus. Præscripti Prælati nobilitas atque doctrina valde extollicur ab Erasmo Rotterdamio & Hadriano Barlando. Ipse dum viveret d. Abbatiam multimodis restaurari fecit; vir valde prudens & benemeritus. Ipse pingi fecit pulchram illam tabulam, quæ stat supra majus altare in ecclesia ejusdem Abbatie, per Joannem de Malbodio pictorem eximium: cui tabula similem tota Christianitas nullam habet: ad quam visendam Antverpia in Zelandiam venit Albertus Durerus (vulgo Albordus solius nuncupari) Germanus: qui ipsam picturam vehementer laudavit, dicendo quod in hisce Belgicis provinciis simile nihil umquam viderit. *Eam adhuc altitudo superesse, in furiali turbine Iconoclastarum subacta anno MDLXVI, XXI Augusti, per ecclesias Middelburgenses grassatorum, vix ausum sperare, subductam enim reposita fuisse, & postea cum reliqua ecclesia supellestili alio translata. Utatur autem Joannes Malbodiensis coloribus aqua temperatis, quod alibi alibi ejus picturae demonstrant: puta in Tongerloana ecclesia insignis Crucifixio, & Adoratio Magorum super aulicæ capelle altari Bruxellis.*

77 XXIV CORNELIUS VANDER GOES, anno MD-
XXXV. Hanc quoque Catalogi nostri transcriptor prætermiserat; sed irrefragabili testimonio cum nobis ostendit Carolus V Imperator, in diplomate anni MDXXXVI, longe ampliori quam ad nomen decessoris citavimus, Junii Tomus I.

æque ac illud Belgica vulgari inscripto membrana ad-
huc originaliter integra, cum appenso ejus ut Comitibus D.P.
Hollandia Zelandiaque sigillo in cera rubra: cujus te-
norem hic Latinum servari, gratum puto erit. Caro-
lus Dei gratia Romanorum Imperator &c. (quæ
in aliis passim obolis ejus editis longa serie Regnorum
atque Dominorum facile est cuilibet inventis) Notum
omnibus facimus, quod, salvo nostro & alterius
cujuscunque jure, tradidimus & concedimus, tra-
dimus & concedimus, per hæc patentes litteras
nostras, caro & dilecto nostro in Christo, Domino
Cornelio vander Goes, Dei gratia Abbati Middel-
burgensis, omnes subscriptas partes feudorum, am-
bactorum, terrarum, domuum & decimarum, quas
nosler quondam dilectus cognatus D. Maximilianus
a Burgundia, Abbas & prædecessor antedicti D.
Cornelii, dum viveret, a nobis in feudum accep-
pit, in nostris Hollandiæ & Zelandiæ Comitibus,
tenendas a nobis nostrisque hereditas & posteris
Comitibus ac Comitissis Hollandiæ atque Zelandiæ,
per ipsum Dominum Cornelium vander Goes præ-
dictum ejusque Successores Abbates, eodem feudali
jure, quo ipsas cognatus noster prædictus Maximi-
lianus ejusque prædecessores Abbates Middelburgen-
ses easdem tenuerunt; secundum tenorem aliarum
litterarum, gratiarum & appunctionum in nostro
Registro desuper asservatarum.

78 Primo in 's Heeren-Arens-kerke sedecim me-
tatas agri ambactalis; in 's Heeren-Boidins-kerke no-
vemdecim metatas & triginta quinque virgas seu de-
cempedas ambactales, item in Domborch, ducentas
quadragesima novem metatas & centum ac septem-
decim decempedas ambactales. Item in Oostcappel
supra Dunas distilatas, viginti quinque centenas atque
quadragesima septem metatas; ducentasque & qua-
dragesima tres decempedas ambactales. Item quod ibi-
dem Willelmi, quondam Jacobi, liberorum fuit,
viginti septem metatas atque quadragesima octo de-
cempedas ambactales cum dimidia. Item in 's Heer-
Aerts kerke quinquagesima novem metatas ambacta-
les cum dimidia. Item in Crunighen, in Bevelan-
dia Boreali, centum viginti tres metatas & quinquaginta
decempedas ambactales. Item in Geersdyck
quadragesima novem metatas, & cen-
tum nonaginta quatuor septempedes ambactales: &
in Wissekerke centum & viginti metatas.

79 Prædictæ agrorum portiones omnes faciunt si-
mul ter mille quingentas & quadragesima atque unam
metatas, ducentas quadragesima septem decempedas
ambactales; quarum ratione prædictus Abbas no-
bis debet, secundum precariam jus & consuetudi-
nem, primo ratione quadragesimarum quinquagin-
ta quatuor metatarum ambactalium, pro quoque
relevamento æstimando ad ducentas metatas viginti
quinque pondo Nigrorum Turonensium, qui pro
quingentis quinquagesima quatuor metatis ambacta-
libus faciunt quinquagesima sex libras & quinque
schellingos Nigrorum Turonensium. Restant ergo
adhuc ter mille nonaginta & una metata, ac du-
centæ triginta septem decempedæ ambactales, pro
quibus nobis debet ad singula relevamenta, viginti
libras Nigrorum Turonensium, conficientes sum-
mam trecentarum novem librarum & quinque
schellingorum Nigrorum Turonensium. Item De-
cimam in Bevelandia septentrionali in Zoetelinc-
kerke, quæ appellatur Caekens-thiende, pro qua
nobis debet viginti schellingos Anglicos; qui con-
ficiunt quinque libras sex schellingos & octo de-
narios Nigrorum Turonensium. Item domum in
Westhove, cum agro eo spectante pro qua debet,
ex precaria pro rubro falcone, quinque libras Hol-
landi-

ABCT.
D.P.

emittitur in
diploma: Caroli V.

E

ipsum in
venerunt
ibidem
qua decessores
possessionis
seu diti.

F

ad consum-
ann. 370
librarum.

anct. landicas : quæ simul omnia faciunt trecentas septuaginta libras, sedecim schellings, & octo denarios Nigrorum Turonensium, singulas ad æstimatorem quadraginta Grossorum monete nostræ Flandiæ, & quinque libras Hollandicas simili pretio æstimandas,

80 Quam quidem summam prædictus Abbas tenetur ad nostros usus solvere, in manibus Quæstoris nostri Bervetterscheldensis in Zelandia, Adriani vanden Heertvelde; qui obligatur de ea nobis reddere rationem accuratam, eo loco & modo qui nobis placuerit. Et mediante apocha ejusdem Quæstoris absolvimus d. Abbatem a solutione ipsius summæ, aut alterius cujuscumque apochæ requirendæ. In persona autem & nomine d. Abbatis, hominium & juramentum super istis nobis præstitit, Adrianus Cornelii van Poppendamme; præsentibus huic actui & præsentibus, tamquam Curie feudalis in Hollandia præfæctis, Petro Bol, Auditore Cameræ rationum Hagæ, Cornelio Berthoud, filio Joannis; Petro VVillems & Antonio le Burg atque Bartholdo van Outena. In quorum fidem præsentibus signantur Sigillo nostræ Curie Feudalis Hagæ his appenso. Datum xxii Octobris, anno Domini nostri millesimo quingentesimo trigésimo sexto. Et in plica scriptum erat Per Imperatorem, ad relationem Locomtenentis ejus & Præfectorum feudaliū Hollandiæ, atque subscriptum, Damas.

81 xxv FLORENTIUS VAN SCHOONHOVEN, anno MDXL, cui invenimus anno post istum quinto aliquid litigii fuisse, in Curia Cameracensis Episcopi, cum Prioribus & Conventualibus Dulcis-vallis, deputato ad controversiam examinandam & decidendam Officiali ejusdem Episcopatus. De eodem ad annum MDLIX scribit Rejgersbergius, Ipso anno die iv Martii moritur D. Florentius van Schoonhoven, Abbas Middelburgensis, qui suo tempore multas pulchras fabricas & ædificia facienda curavit, tam in ecclesia (uti in chorocunctis apparet) quam in domo VVesthoven in VValachia.

82 xxvi MATTHEUS VAN HEESVYK, anno MDLIX: de quo Rejgersbergius, Circa idem tempus quo Philippus Austriacus, Carolo patre jubente circumibat Provincias Belgicas, Princeps eorum inaugurandus; id est mense Augusto vel Septembri anni præfati; electus est Dominus Mattheus van Heesvyck, in Prælaturam & Abbatem Middelburgensem, vir prudens & eruditus, cui Deus in regimine suo prospera omnia largiatur Die xx Septembris, Principi portum subeunti obviam processerunt D. Maximilianus a Burgundia, tamquam Locumtenens Hollandiæ & Zelandiæ; Prælatus Middelburgensis, & D. Joannes van Cruninghe cum Statibus Zelandiæ magnæque cum pompa deduxerunt in ecclesiam. Ibi Prælatus Officium fecit; eoque absoluto, cum Status Zelandiæ processissent in aream ante Curiam suam, in loco ad id præparato, coram omni populo, accepit Abbas a Principe juramentum, eumque investivit Comitum Zelandiæ. Idem factum fuit anno MD die xvi Maji, quando ipsemet Carolus similiter fuit Middelburgi inauguratus, licet rem ad annum prædictum narrans Rejgersbergius non meminerit Prælati juramentum excipientis. Etenim, ut ait Joannes Blaeu in Theatro urbium Belgicarum, Middelburgum describens, Cœnobiarchæ ea fuit auctoritas, simul & præminencia, ut in publicis Ordinum Comitatus Zelandiæ conventibus, ipse solus, totius ecclesiastici Ordinis nomine ferret suffragium. Rejgersbergius Chronicam suam finit cum actis quibusdam anni MDL: illam qui anno MDLXXXIV Annotatis quibus-

dam antioxiorem recudi fecit Zacharias Roman, cur D noluerit vel prohibitus sit ipsam ad sua usque tempora continuare, facile divinabit is, qui secutam Protestantarum a Rege & Religione Catholica defectionem recogitaverit.

§ IX. Primus Episcopus & Abbas Middelburgensis, & reliqua monasterii a Fœderatis una cum civitate occupati fortuna.

83 xxvii NICOLAUS DE CASTRO, Lovanensis, Sacre Theologiæ Doctor, & in ecclesia S. Joannis Ultrajecti Canonicus, jam inde ab anno MDLIX designatus fuit primus Middelburgensis Episcopus, & monasterii jam tum vacantis Abbas: non tamen ante annum LXII ipsius sæculi consecrationem accepit, idque Mechliniæ ab ejus civitatis primo Archiepiscopo Cardinali Granvellano, festo S. Stephani. Proximi autem Januarii die iv solenniter fuit exceptus Middelburgi, sicut in Historia Belgii ecclesiastica scribit noster Heribertus Rejgersbergius. Mortis causa fuit difficultas cum Ultrajectinis, quibus ab immemorabili tempore Zelandia subjacuerat cum titulo Archidiaconatus. Receptus autem Nicolaus, multam mox operam posuit in extirpandis a sua civitate hæreseon xizaniis. Hujus tempore cum providendum esset monasterio Dulcisvallis de novo Præposito, suo ad S. Mariæ Vicario hujusmodi mandatum Nicolaus expedivit.

84 Nicolaus de Castro, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Middelburgensis, nec non Prælatus sive Superior monasterii B. Mariæ Virginis, Ordinis Præmonstratensis, antedictæ civitatis Middelburgensis; dilecto nobis in Christo Fratri Lamberto Scyllinck, Præposito præd. nostri monasterii, salutem in Domino. Cum antea hætenus Prælatus anted. nostri monasterii, prædecessores nostri, soliti sint & fuerint, electioni, confirmationi, & introductioni Præpositi monasterii Dulcis-vallis in insula VValachia, antedicti Ordinis Præmonstratensis, post cessum vel decessum Præpositi ejusdem monasterii, illius Præpositura modo præmissa vel alias qualitercumque vacante, una cum Prælato & Abbate monasterii S. Michaelis civitatis Antverpiensis, interesse, una cum solennitatibus & cæremoniis in præmissis & circa ea fieri & adhiberi solitis & consuetis;

85 Hinc est quod nos, jus Prælaturæ nostræ Episcopatus nostro incorporate negligere nolentes; Vobis, de vestris legalitate, providentia, discretione & experta providentia plenarie in Domino confidentes, committimus, quatenus vice & auctoritate nostris, ratione prædictæ nostræ Prælaturæ, d. monasterio Dulcis-vallis, per obitum religiosi viri D. Joannis de Heusden, ejusdem monasterii novissimi Præpositi & Rectoris, nunc vacante, electioni, suffragiis, & nominationi, de novo anted. monasterii Dulcis-vallis futuro Præposito faciendis, una cum Commissario R. D. Abbatis S. Michaelis Antverpiensis præfati, interesse, & vices nostras in omnibus supplere possitis & valeatis, ac si nos dictis electioni, suffragiis & nominationi præsentibus & personaliter interessemus; aliaque omnia & singula facienda & procuranda, quæ in præmissis negotio necessaria erunt seu quomodolibet opportuna, plenam & omnimodam potestatem vobis concedendam duximus, prout committimus & concedimus per præsentibus. Datum Middelburgi, sub sigillo nostro ad causas, præsentibus appenso, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo, die

A die vigesima sexta mensis Novembris. Ex hoc instrumento duo intelligo; primum, quod Partbenon ille, qui a sua origine fuerat filia S. Michaelis Antverpiensis, indeque anno MCCCCLXXXVI adhuc habebat Praepositum Joannem de VVeert, ac mox Abbatem, hoc sacro fuerit sub dispositione Abbatis Middelburgensis: deinde quod Episcopus non se dicat Abbatem, quia ad hoc numquam benedictus fuit, sed simpliciter Praelatus; Monasticam autem monasterii administrationem reliquit Praeposito, quod & Tongerlo pro tempore factum, & etiamnum Affligemii fit.

86 Huius Episcopi vigilantia proculdubio debuit Middelburgensis civitas, quod ab obedientia Regia per se non recessit, sed diuturna obsidione coacta per deditio- nem venit in manus & potestatem rebellium anno MDLXXIV. Extremam autem hanc calamitatem ipse non vidit, in hoc finis S. Augustini, Hippone fuit a Vandalis obsessa moriens. Obiit autem, inquit Ruffinus, anno jam dicto, die 1 Junii, fuitque in choro ecclesiae Abbatialis sepultus. Is aliquot annis ante mortem, cum Capituli sui & Monachorum prae- ptorum consensu, condito testamento, successorem sibi tam Episcopi quam Abbatis designaverat D. Joannem van Strien: qui proinde mox ab eius obitu declaratus fuit Middelburgi Praef. Sed de- dita mox urbe, cum Clero tam seculari quam regulari exire est compulsus. Sacram tamen profanumque sup- pellectilem omnem, iuxta deditiois pacta, efferre per- missus, nescio an etiam pollicentioriam Bibliothecam, quam in monasterio fuisse praeterea spectabilem, scri- bunt praedictus Joannes Bona: nisi hic ad tam forte respexit, quam Regentibus dixit cum ecclesia de- stragere anno MCCCXII.

B. 87 XVII JOHANNES VAN STRIEN, sacro Theo- logus, Lincolnensis, confirmationem suam Roma accepit anno MDLXXVII; & anno MDLXXXI, XV Augusti consecrationem Episcopalem in ecclesia Mi- norum Namurci, ab ejus loci Episcopo Francisco VValloo-capella: sed possessionem inire numquam potuit, haereticis civitatem tenentibus: Lovanii- que egit aetatem reliquam, Praef. recenter illic funda- ti a Rege Collegii. Vixit usque ad finem fere ipsius seculi: moxque sequenti nominatus Episcopus & Praelatus fuit CAROLUS PHILIPPUS DE ROBOAN, Enhamentis in Flandria monasterii Abbas Benedic- tus: qui desperata Middelburgensis Cathedrae restituti- onis, anno MDCII mense circiter Junio, Burgenfibus datus Episcopus est: perrexit tamen Administratoris Middelburgensis titulo, curam gerens eorum fundorum ac jurium, quae necdum venerant in potestatem Fe- deratorum: & sic habetur ab eo expedita potestas Mat- theo Irschli Abbati Antverpiensi, & Stephano van Wyk civi Bredano, ad elocandum quoddam praedium & red- dituum cortorum receptionem in Steenberge atque Mu- nikhoven, anno MDCVII, XII Julii in civitate Me- chliniensis. Interim nulla melior aura rebus Catholica- rum in Zelandia aspiravit: sed haereticis in plenam re- cepta possessionem, more suo miscens sacra profana, ex Abbatis fecit Curiam Statuum Zelandiae, atque pu- blici usus loca.

88 Redeo ad ipsius monasterii desolationem: quia hanc biennio praecessit insignis passio Martyrum (ut appellant) Gorcomiensium, quorum duo ipsius Eccle- siae filii, in finibus Hollandiae, pago Munster, id est Mo- nasterium appellato, animarum curam gerebant, alter ut Pastor, alter ut ejus Vicarius. Horum Canonizationi planis, ut dictum supra, Matrix earum Antverpiensis ecclesia: fessum vero ex decreto Clementis X agit die 1x Julii, sub hoc ad Missam & Officium oratione: Deus, qui beatorum Martyrum tuorum Hadriani & Jacobi ac Sociorum, gloriosum pro fide tua cer-

tamen aeternitatis laurea decorasti: concede propi- tius, ut eorum meritis & intercessione certantes in terris, cum ipsis coronari mereamur in caelis. Per D. N. J. C. Seriem ipsas Passiones, non omnibus ob- viam, placet hic addere, qualis ad Matutinum pro secundo Nocturno recitatur a Praemonstratensibus, ut tres distributa Lectiones.

89 Saeculum decimum sextum, Calvinianae pra- vitatis tumultibus memorabile, insigne Christianae fortitudinis in Belgio tulit exemplum. Anno mille- simo quingentesimo septuagesimo secundo, novem- decim Martyres, vulgo Gorcomienses, in cruciatibus sustinendis, pro asserenda reali Corporis Chri- sti in Eucharistia praesentia, ac Romani Pontificis, visibilis Ecclesiae Capitis, principatu singulariter enituerunt. Erant ii imprimis Hadrianus Becanus & Jacobus Lacopius, ambo Canonici Regulares sacri Ordinis Praemonstratensis, Abbatiae Middel- burgensis in Zelandia. Prior natus in municipio Hilvarenbecae, in Brabantiae Campinia; posterior, Aidenardae in Flandria. Prior exemplaris & zelo- sus Pastor in pago appellato Monasterium, (in fi- nibus Hollandiae, ubi Mola influit in oceanum) po- sterior ejusdem in dicto Pastore Vicarius, non impari zelo per omnia insignis; plus in hoc eminentes, quod Salvatori nostro sunt assimilati, ab ingra- tis Judaeis ad mortem crypto pro triginta denariis: illi vero, derelicti in periculo mortis, ac ingratis suae parochiae subditis, quibus Gentis piratae (ex captivis quatuor facientes) hosce Pastores eorum venales ac redimendos offerebant pro dolo cerevi- siae, valente triginta denariis.

90 Sed & sancto Patri suo Norberto oportebat ens quoque feliciter comparari. Nam sicut sanctus ille Patriarcha triumphavit de Sacramentaria Tan- chelini haereticis; ita & isti sibi sui de Sacramentaria Calvinii. Etenim interrogati a Calvinianis & vexa- ti, super reali praesentia Christi Domini in Eucha- ristia; rei veritatem demonstrantes ex Evangelio Joannis & verbis Pauli Apostoli, pro mercede vi- dloriae reportarunt contumelias, verbera, flagra, ac foetidos carceres; cum obmutescerent Calviniani, ni- hil opponere possent, nisi dictos impiarum manuum syllogismos. Quae considerans, cum sui opprobrio, Comes Lumaius, tyrannus impiissimus, non am- plius cupiens corpora, sed animas jugulare, pro- missis ac lenociniis verborum contendit Martyrum fortitudinem labefactare, praeter ceteris aggressus blan- diloque Jacobum Lacopium; quod ea esset & aetas illius (scilicet annorum fere triginta) & sermo- nis ac vultus gratia, quae tyrannicum quoque ani- mum, occulta naturae vi, ad commiserationem moveret. At, neque promissis, neque terroribus cessit Martyrum Christi fortitudo: & quamquam Lumaius objiceret praeteritam a fide defectionem Lacopio; respondit ille imperturbate ac Christiano Lumio, diligentibus Deum omnia, etiam ipsa peccata, cooperari in bonum; praesidenter quidem quia summo odio & animi dolore, quae male contra Ecclesiam scripserat, propriis manibus publice in ignem projecerat.

91 Scelestus Lumaius, contemni se arbitratus, unum cum praecipiti accensus ira, omnes, binos & binos, alios 17. colligatos extra portas oppidi Brilz (quo Dordra- co avecti fuerant) abduci imperat; utique laqueo in trabem agendos, tamquam supplicio Sacerdo- tum Christi magis infamatorio. Reliqui concu- pitivi erant tredecim, variorum Ordinum Religiosi, ac quatuor Sacerdotes seculares; qui pro altero fidei dogmate, Romani Pontificis, visibilis Ec- clesiae Capitis, principatu, steterunt immobiles.

Ea

Mortue
Episcopi
obitu
a Gentis
civitate
an. 1574,

relicto
successore
designato,

qui exal-
tatione
an.
1581,

si quis suc-
cedit Cur.
Phil. de
Rouan,
factus
1622 Ep.
Brugensis.

si quis pro
Admini-
stratore
pergit
gerere.

An. 1571
ex Reli-
giosis duo,

Adrianus
Becanus
& Jaco-
bus Laco-
pius,

a Gentis
capiti

in verita-
te Eu-
charistia
assertione
constan-
tissimis

AUCTOR. Ea ratione in quodam tugurio ad oblongam trabem laqueo sunt suffocati, exhortationibus Hadriani Becani mirifice confortati; cum in ejus sermone, vultu, moribus, insignis eluceret cum pietate modestia, atque in tolerandis injuriis digna Martyre fortitudo. Senus vero Confrater Jacobus (cum ulteriori suspendio locus in trabe deesset) appensus est ad scalas; agente, procul dubio, Divina Providentia, ut per eam scalam, quasi in typo alterius Jacob Patriarchæ designatam, cum Angelis caelum conscenderet. Sic itaque hi duo viri, toti candidi & rubicundi electique ex millibus, candidas stolas suas laverunt in sanguine Agni, candidumque suum Ordinem egregie purpurarunt, post mortem miraculis gloriosi.

*Ex lum
ulimus
Istius
Auct.*

B 93 Desolato per excessum Religiosorum monasterio, quæ fortuna fuerit, tam bonum, quam sacra profanaque suppellectilis, cujus exportanda licentiam utrique Clero patius fuerat Gubernator, dedicationem urbis faciens; utrumque colligi potest ex gemino instrumento, inter astra Matthæi Issellii, pridem Religiosi Middelburgensis, anno autem MDCXIV facti Abbatis Antverpiensis. Primum, Mauritio Principi Austro Fœderatorum Duci inscriptum, & ex vernacula lingua Latine redditum, sic sonat. Cum omni reverentia representat D. Mathæus van Yssel, Prælatus Abbatis S. Michaelis Antverpiæ, quod intellexerit, in gazophylacio nuper defuncti prænobilis Domini Philippi Guilielmi Nassaviæ Principis (Catholicus hic & Mauriti frater primogenitus, obierat Bruxellis anno MDCXVIII die XX Febr.) servetur quoddam pallium altaris, serico, auro & gemmis laboratum, cui arte phrygionica intexta est Cæna Dominica cum Nuptiis in Cana, olim pertinens ad Abbatiam Præmonstratensem Middelburgi; inde subductum, quando D. Joannes van Stryen ibidem Episcopus, una cum Religiosis Abbatis ejusdem, inde iussus est exire, & ad civitatem Bredanam se transtulit.

*profectum
pallium
altaris
Breda in-
terceptum*

C 93 Hæc vero cum caperetur, a Mauritio, memorabili navis cespites ferentis stragemate anno MDXC, ipsam altaris pallium deprehentum in domo civis cujusdam latere, ad Castellum Bredanum, ubi præfatus quondam D. Philippus VVilhelmus Nassavius, per inducias duodennales, anno MDCIX captus, in istam suam civitatem regressus, ipsum repererat, eo-que in sua capella sit usus: quod ita abiit in oblivionem, nemine ex familia ejus sciante cujus esset, nemine etiam illud requirente. Nunc vero cum dictus Supplicans, tempore quo Religiosi Præmonstratenses Middelburgo emittebantur, illius monasterii professus fuerit; factus Abbas S. Michaelis Antverpiæ, libenter illo pallio uteretur ad suæ ecclesiæ ministerium. Neque enim alius quisquam superest eorum, qui Middelburgo egressi possent in ipsum aliquid juris pretendere, præter ipsum: ideoque Excellentiam suam, quæ illo nec utitur nec usura est, orat, ut mandare velit ipsum custodienti, illud tradere supplicanti; qui cum Religiosis suis obligabitur orare pro salute suæ Excellentiæ.

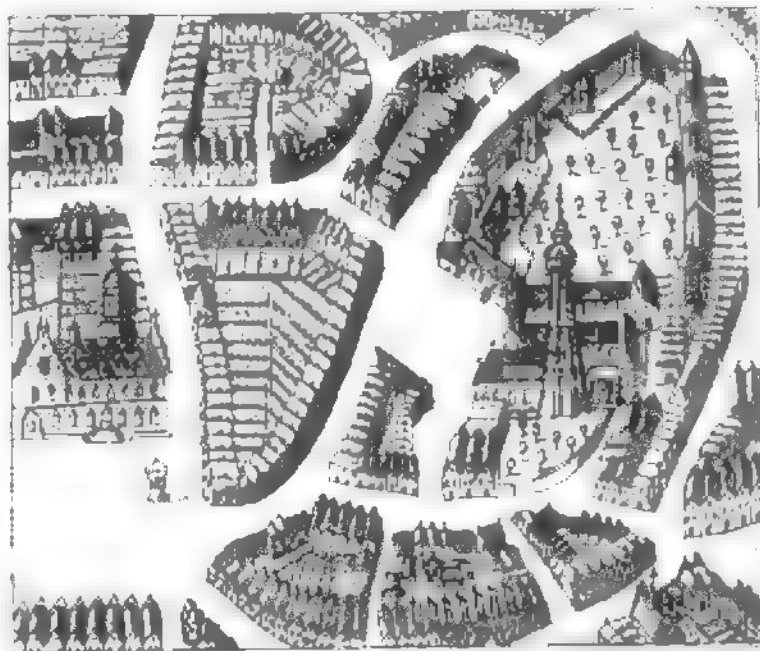
*fit reddi,
ut proxi-
mum ius
ad illud
habenti.*

*Idem ad
audendas
rationes
de bonis
in Bra-
bantia
fuit.*

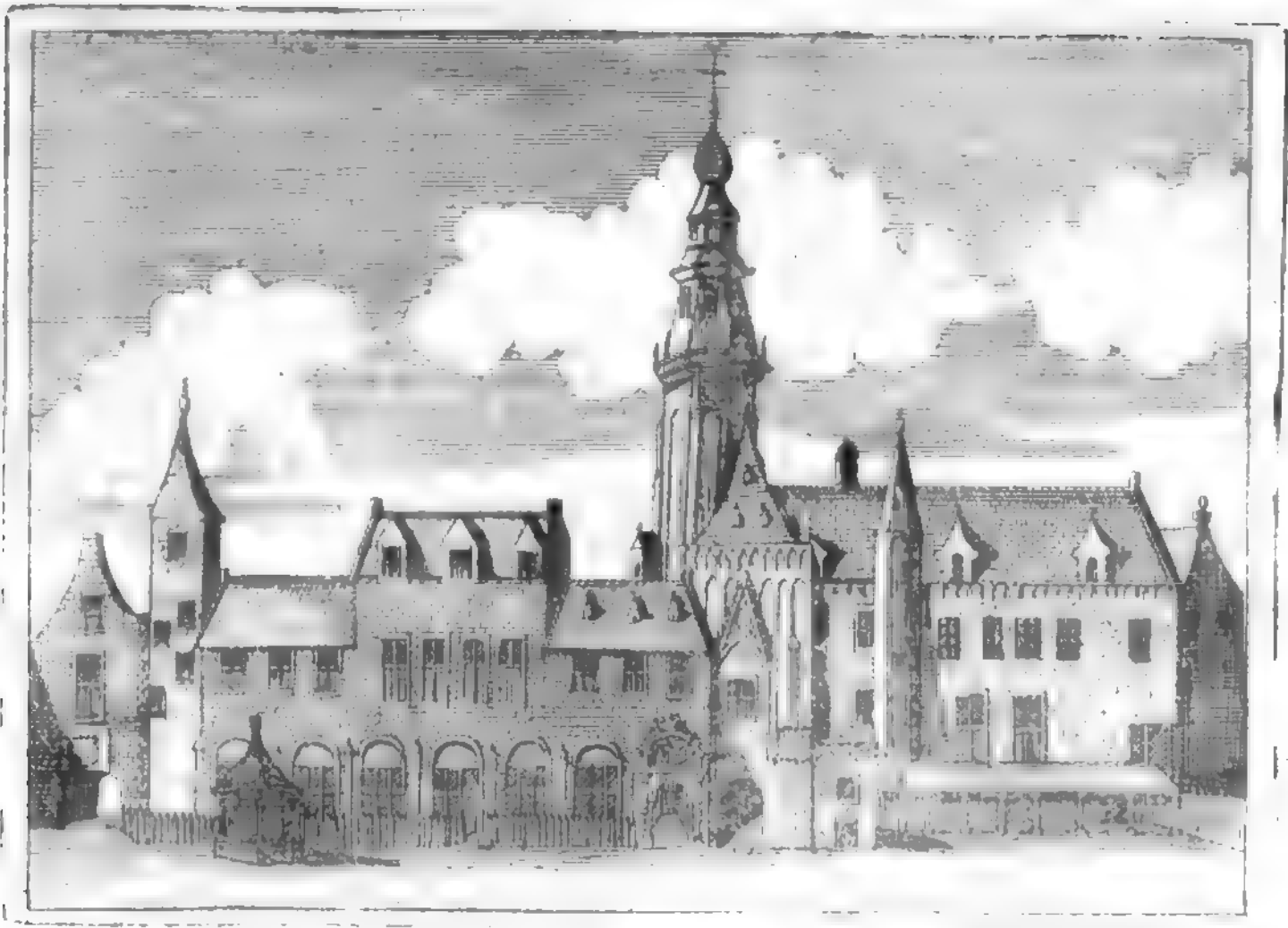
94 Alteram instrumentum concernit bona immobilia, quæ, quia in Brabantia sita, necdum venerant in potestatem hæreticorum; estque ipsimet Issello sic vernacule scriptum, ut hic reddo. Latine, Nos Joannes Deutius, Abbas Parcentis, Vicarius Reverendissimi Domini Abbatis Præmonstratensis atque Generalis ipsius Ordinis, nec non deputatus a Curia ad conservationem honorum monasterii Middelburgensis; committimus & plenam potestatem facimus Reverendo Domino, D. Mattheo Issello, Abbati S. Mi-

chaelis Antverpiæ, recipiendi, apostillandi, & concludendi rationes honesti viri Stephani van VVyck, reddendas de eorumdem administratione, gesta ex commissione Reverendiss. D. Joannis van Stryen, & Reverendiss. D. Caroli Philippi de Rodan Episcoporum Middelburgensium; nec non decessoris nostri D. Francisci van Vlierden, Sede vacante, a sua Catholica Majestate deputati ad temporalia istius monasterii, sita in territorio Steenbergensi, VVikano, aliisque circumjacentibus, conservanda; idque circa præjudicium cujusquam, & absque obligatione supplendi vel solvendi id quod post conclusas rationes posset competere præd. Stephano van Wyck, veluti expensum plus quam acceptum; salvo tamen ejus jure ad illud in tempore & loco reposcendum, prout sibi videbitur. Actum Bruxellis 111 Junii MDCXXVIII: In quorum fidem hæc subsignavi & parvo nostro sigillo muniti feci. Joannea Abbas Parcentis.

95 Formam & modum veteris Ecclesiæ & Abbatis Middelb. utrumque cognoscere licet, ex posteriori loci figura; cujus aspectum Meridionalem satis commode offert Scenographia civitatis Middelburgensis, anno MDCLI inserta Theatro Urbium Belgarum Joannis Blavui quam figuram inde sumptam hic represento.

Satis distincte hic videt veteres monasterii muros versus Septentrionem circumductos spatio monastici olim horti, nunc in arborum ad deambulationem versi, nec non veteris ex altera parte cæmeterii. Utrum autem totum antiqua Abbatia fundum complectantur ea, quæ nunc circumcurrere ipsum cernuntur via, an vero ex una alterave parte ductis novis, hinc inde truncatus ille sit, designet vetus aliqua, si uspiam superfit civitatis delineatio. In hac recentiori, videre etiam est novam Curiam seu Palatium Civitatis, cujus supra mentionem feci, cum amplo ante ipsum foro, satis vicino Abbatis. Ecclesiæ interiorum spectem, satis bodieque venustam, quantumvis sacris ornamentis omnibus nudatam, fortassis spectandam dabis nova, quam sub prælo versari intelligo, Zelandiæ Chronica, multis tabulis ornanda, siquidem in his etiam sit distinctior rerum ut nunc sunt species. Interim eam tibi offero ex grandiori tabula, representante totam urbem, Curiam (ut nunc appellant) Zelandicæ præfensam, & arboribus confitam, quæ in superiori tabella ita adhuc nudata stabat: sicut etiam magis integre tunc spectabatur frons tota ecclesiæ; cujus nunc aliud nihil apparet ad Occidentem, quam media navis facies inter præstruam utrimque ædificia nova ædificia compressa.

APPENDIX

corrigendorum, addendorum, mutandorum

TOMO I JUNII, DIE PRIMA.

Pag. 95, Ann. 2, adde: Invenio autem Mss. Leones in festo Reclusionis S. Symeonis, quae incipiunt ab his verbis. 1. Reclusus igitur, ut vere credimus, vir Sanctissimus, &c. Illo etiam tempore non defuerunt. 111. Cum siquidem voces audiret: & porro transcribitur reliquum Caput hoc, & adduntur ex initio sequentis haec verba: Deputatus igitur post horam nonam sepulcrum clauditur. Haec quem usum habuerint, libenter fateor me ignorare, cum dies Reclusionis fuerit festivitas S. Andreæ, proprio Officio, eoque solenniori impedita, & anno 1208 Sabbatum; nisi forte institutum fuerit, ut in Vigilia ejusdem Apostoli Reclusio ista celebraretur quotannis; cuius tamen usus nulla hodie memoria supervest.

Pag. 104, Ann. x, adde:— Neuter titulus in eorum Abbe fundatur: credibile proinde est, partem illam ita patrociniis, causam Treviris natam esse, ex beneficiis ibi per Sanctos praenomatos acceptis. Interim antiquiora videntur omnia, quam ut quis suspicari possit, Reliquiarum unam esse S. Caroli Borromæi, anno primæ 1584 defuncti, 1610 canonizati, cuiusque corporis contra pestem invocari.

DIE SECUNDA.

Pag. 161, num. 4, adde — D. P. Ita Henschenius censuit, & suam hanc, Zachariam Martyrem facienda sententiam, infra, tamquam ex Rufini mente, confirmat Annot. d. Verum Rufini interpretationem volventi ac revolventi mihi, adeo non videtur clarum, eam a Græco Rufini textu discrepare, ut eidem bene imbuere ipsam putem. Cum Photino certe non potest martyrium fecisse Zacharias Presbyter, qui ipsum di-

ctum tumulasse. Videtur ergo mihi Martyrologii Collector, nomina, in Epistola Martyrum, vel S. Irenæi de ipse relatione, quomodocumque reperta, in unam Turmam compexisse; itaque ab eorum numero melius absceret Presbyter Zacharias.

Pag. 163, num. 14, lin. 4, ad verbum Nundinas, pone lit. g & col. 2. post f sit nota — g. Locum hunc insuper illustrat Antonius Pagius, in Criticis suis ad an. 177, num. 3 & seqq. ostenditque, Nundinas illas celebratas fuisse, occasione Ludorum, a Druso institutorum ad Aram, Lugduni dedicatam Augusto ipsi kalendis Augusti; quos ludos Dio lib. 34, sua ætate, adeoque annis post hæc quinquaginta, adhuc durasse testatur. Quod si constaret, eosdem non fuisse annuos, sed quinquennales; ex Epocha eorundem, ab anno U. C. DCCXLIX, etiam probaretur annus Martyris huius 177, concurrentis cum anno U. C. DCCCCXX, eademque revolventibus se quinquennalis ægonali. Antea autem pulchre ostenderat idem Pagius, quoad annum passionis istius, neque contradixisse sibi in Historia Eusebii, neque quod in Chronico scripserat in Historia retraxisse: sed more suo notasse in Chronico initium quartæ Persecutionis sub annum VII Marci Antonini, obiterque addidisse, quod eadem persecutione, non quidem primo ejus anno, sed (ut in Historia docet) decimo Imperii vero anno XVII, plurimi in Gallia gloriose ob Christi nomen interfecti sunt, quorum scriptæ quoque passionibus fuerunt; Porbinus scilicet sociique; nec enim aliorum Passiones quam istorum habentur.

DIE

DIE TERTIA.

Pag. 302, col. 2. Annotatio e sic mutetur, Mariam Magdalenam intelligit procul dubio Auctor, quam ejus ætatis vulgaris opinio cum Muliere peccatrice confundebat, cui pedes Domini lacrymis suis apud Pharisæum riganti, benignus Jesus remitti dixit peccata multa, quia dilexit multum: sed melius istæ distinguuntur, uti jam pridem viri docti notarunt, & nos probabimus suo tempore.

Col. 2, lin. 3, adde -- Non ausum sustinere, alterum eorum esse ipsummet S. Morandum, scilicet mihi suggererat memoria, cum hæc imprimerentur, interim dum Vienna expectabatur edisponendi incidendum, hoc enim viso, statim judicavi non convenire S. Morando prædum Abbatiale, quale utriusque finis æqualiter teneret. Opto igitur ut felicitior alius, ex additis scutis testificari vel aliunde dijudicet, nosque doceat, quinam sint: nam insignia, pluribus in Germania familiis communia esse dicuntur; & nisi forte propria monasteriorum quorundam sint, nihil docere nos possent. Interim intelligo iconem pictam apud Canonicos Regulares Augustinianos ad S. Hippolyti, fundatos a S. Adalberto Archiepiscopo Pragensi, qui dimisso Episcopatu aliquandiu inter Monachos Græcos ad SS. Bonifacii & Alexii Romæ vixit.

DIE QUINTA.

Pag. 418. col. 1 sub. fin. relatus Cerdus, transferatur ad col. 2, post S. Rathenum & ultimas lineas de eo sic muta--Habesset cum sub nomina Cedrani colunt, die quo verosimiliter obiit xxi Baunæ, quando de eo agimus xv Junii. Cerdonis autem loco ibidem ponatur sequens notitia.

Sor. Isabella Maria a Passione, Marchionis Gibelinensis apud Siculos Vidua, tanta cum opinione sanctitatis obiit hoc die 1630; totque mirabilibus mox a morte claruit, inter Clarissas, quantum habitum desuncta marita susceperat; ut biennio post pro ejus beatificationis Processus fieri jussisset sacra Rituum Congregatio, & Vitam eo servitutam an. 1641 Panormi ediderit D. Bernardus Colle, Consultor S. Officii. Hanc optamus nunc elici, & causam feliciter promoveri.

Pag. 469 Ann. g, adde--Matthæus Merianus, in Topographia Hassiæ, Hove-Geismar appellat, atque adjungit civitatulam olim, nunc vicum Nort-Geismar, versus Ducatum Brunsvicensem; atque utrumque locum distinguit ab altero, simpliciter Gismar dicto in confinis Westphaliæ. Quantum nihilominus suggerit Knackrichius noster infra laudandus, in Ekhsfeldia, ubi in ecclesia locunari adhuc monstratur trabi, credita ex dicta Jovis arbore reliqua, & historia omnia fuisse depicta.

Pag. 509 num. 7, lin. 13, ubi in fronte quidem &c. 1. ubi ad caput quidem versus altare ipse cernitur in habitu Episcopali, offerens Christo in aere apparenti litururgicum templum; ad pedes vero inter duos Sanctos (quorum unus videtur esse S. Paulus, vel alius gladio consummatus; alter Abbas aliquis Benedictinus, Sanctus forsitan Maurus) idem videtur pictum cum templo circumscripto: in latere vero sinistro, idem assistit inter SS. Henricum atque Kunigundem, adstanti Desiparæ offerens templum similiter circumscriptum, cum subscriptio, Renovatum anno MDXCVIII, quod de picturis solis intelligendum puto. Latus denique dextrum habet etiam Episcopum, mitratum cum pedo, ad dexteram gloriosa Virginis; & ad hujus sinistram videntur representari SS. Benedictus & Scholastica, reliquam vero partem ejusdem lateris occupare dixeris S. Placidum

Martyrem Benedictinum cum sociis & S. Joannem Baptistam; quemadmodum latus hoc cernitur in figura totius tumbæ, in aversa pagina hic appositæ, mihi quæ serius allata, quam ut vel meum vel Gamsi memoriale spbalma, circa dictarum picturarum argumentum, agnoscere possem; omnibus jam excusis præter tumbam, cui certo promissa spatium relinquebatur vacuum.

DIE SEXTA.

P. 824 col. 1, lin. antepenult. ad vocem Romana nota litt. b, & pag. sequ. inter Annotata ceteris litteris retroactis, eam sic ponit:

b Sicut ea pars Brabantie, in qua est Nivelles, vocatur vulgo Brabantia Romana, a vulgari istic lingua scilicet Walonica: ita non alia, quam vulgari illa, hic dicitur demon interpretatus, quæ primum Latino prolocutus fuerat ex sacris Canticis; deinde Teutonice lingua usus, propter alios Brabantes, Teutonice loquentes.

Pag. 861 col. 2 post. lin. 24, Præmonstratenses & Predicatores--adde, Quamquam hos cur adeo diversos habitu dico? Non fuerunt certe initio hujus sæculi, saltem in provinciis ad Rhenum sitis. Habeo enim Catalogum Monasteriorum Ordinis Præmonstratensis, numero CCCCLXXIII, per Circarias xxxiv distributorum, impressum Colonia anno 1612, cui præfigitur effigies sancti Fundatoris, a C. de Mallery eleganter sculpta; quam si nunc, nomine rescisso, intuearis, non S. Norbertum, sed S. Dominicum, videre te ibi expressum jurabis, in sui Ordinis tunc temporis strictiori habitu; nec enim sculptura colores semper curas discernere, ipsum vide.

Talem autem mihi videtur etiam Steinfeldia vidisse B. Hermannum Josephum, laxiori multum capucio manicisque, quam Belgæ nostri, & nunc utuntur & tunc utebantur. Diversitatem vero hanc non aliunde fluxisse puto, quam quod eadem strictiora fuerint antiquis in Belgio Canonicis, quorum novissimam habitum mutationem eis non usquequaque sequantur Præmonstratenses nostri, sequuntur tamen in usu & forma quadrati phlei aliisque nonnullis; nec defunt qui capuculum ipsam, omnibus Canonicis secularibus nunc inusitatum deponendum censeant, aliis merito refragantibus; eodem enim jure etiam Scapulare deponeretur, quod tamen ad essentiam habitus Præmonstratensis pertinere censet Pagius pag. 23, negatque S. Norbertum hujus gestandi

di fuisse primum auctorem, cum in antiquis, & successively apud omnes claustrales, pro essentiali semper habitu delatum fuerit: mox autem ad praedictorum confirmationem, S. Dominicus habitum laneum & candidum cum Scapulari, juxta formam habitus Praemonstratensium Canonicorum confectum, induit, & Fratres sui Praedicatorii Ordinis eo vestiri voluit; Praemonstratensibus tantum ex colore birri seu capae dissimiles, quod illorum nigrum sit, nostrum vero album & candidum. Hinc illa inter utrumque Ordinem sancta communio, cujus testis Fr. Franciscus Janssens Elinga, ante libellum cui titulus, *Auctoritas S. Thomae, a Petro de Alva revincta*, nunc soluta, Abbatem Macarium alloquens; Ordo vester, inquit, anno MCCXXX, in Comitibus Praemonstrati celebratis, Ordinem nostrum in partibus Teutoniarum participem fecit privilegiorum omnium & beneficiorum, uti patet ex litteris originalibus in Conventus nostri Antverpiensis Archivio reservatis.

Pag. 846 num. 8, lin. 10 a fine post-aspersionem adde, *Anselmus Gemblacensis*, seu quisquis alius primo Anselmo exemplari nonnulla addidis in editione Mirai, ex plurimum Mss. fide peculiari charactere impressa; ad annum MCXV sic scribit; Tanchelinus haereticus, qui Antverpiam, Walachram, & circumjacentes insulas, & maritima loca in partibus illis, multis haeresibus infecerat, occiditur: eo scilicet quem Robertus de Monte nos docuit modo. Et in hunc quidam haud infusus Poeta, *Cosmographie* p. 8 allegatus, sic lustrat, ut eam nominis variationem probet qua n. Trajectensis.

Quis furor ardentis Tanchelmi pectus adurit?

An putat immemorem criminis esse Deum?

Ne nimium exultet terreno liber hiatu.

Si renuat tellus hoc caput, unda peter.

Est qui suspicetur &c.

Pag. 851 Annot. 2 adde—Eodem adhortante, pro sua in Ordinem novum antiqua benevolentia, Stephanus Metensis Episcopus an. 1136 confirmat donationem, ab Abbate Trudonensi, in allodio Averbodienfi portionem habente, factam ecclesiae illic fundatae Praemonstratensibus, pro eo quod ipse in Trudonenses habebat iure; ut appareat fundationis illius initia meritis ad annum 1128 referri, quo in Germania Nuntius fuit Gerardus, cui illa non fuerit plene perfecta ante annum 1135. Qua de re vide Corollarium 3 n. 5.

Pag. 968 col. 2. post. n. 36 adde—Hi tamen quod officio suo rogati defuerint, ignoscendum dolori, quem bonis filiis creabat sollicitudo de Patris extrema aegritudine; cui utinam medeatur utilis & comers Successoris plebs. Interim ad laudem defuncti hoc etiam addiderim,

quod sub extremum vitae articulum testatum voluerit, quo esset erga Matrem suam, ecclesiam S. Michaelis affectu, districte praecipiendo, ut statim atque expirasset, Stigillum ex more offerretur Abbati Antverpiensi, suppliciter rogato, ut quam primum Tongerloam accedens, interesse vellet electioni Regentium Abbatia vacante: quod cum praestitum obedienter sit, videtur ipso facto deposita si qua adhuc in nonnullorum animis refovebat, dubitatio, neque facile possit resuscitanda controversia, pridem in contradictprio iudicio suprema auctoritate decisa: ob quam praecipue causam, placuit hac tradere memoriae posterorum.

969 Col. 2 ad finem numeri 40, hac porro adde—Quoniam autem Middelburgi nomen non est facile reperire, in illis antiquis monumentis, ante finem saeculi XII; verosimilis admodum mihi est cogitatio D. Jacobi Barons le Roy suggerentis, quod nomen a Waltinghem apud Mejerum detortum videri debeat a vetustiori, sed durioris pronuntiationis nomine Walchrighem, quod nostra lingua (scilicet Hem, domum, Ghehem seu Ghem, plurimum domum collectionem, id est, vicum, oppidum significat), idem esset atque VValchrorum sive VValachrorum oppidum; hoc vero nomen adhuc viguerit sub initium Ordinis Praemonstratensis in VValachbia, unde fiat ut eorum primus Abbas vocetur Abbas, non Middelburgensis, sed VValacrienensis; atque ita ille solum transferit, ab uno ejusdem oppidi loci, ad alterum.

41 Inscrubitur ergo Eugeni III Papae Bulla VValtero, Abbati VValacrienli ejusque Fratribus, & hoc sequitur historia Translationis S. Norberti n. 139: tenor autem ipsius Bullae ex scriptura &c.

Ex Paralipomenis initio tomi 2. Junii. Quod ad S. Norbertum attinet, de quo deque rebus ad ipsum spectantibus, & per eum fundatis Monasteriis, tampraelix egi, ut solus, ille Commentarius quintam Tomi primi partem constitueret; licet nihil praetermissem diligentiae, ut eum quam possem, maxime illustrarem, variis, ad id nominibus obstrictus; non dubito tamen, quia sumpto ejus recognoscendi otio, possit hinc inde adhuc magis illustrari aliquid, fortassis & corrigi: sed quia tomus hic secundus, propria sua mole plus satis amplius, tum accessione praeviae Dissertationis auctus, modum sibi praescriptum excedit; nolo argumentum istud hoc loco retrahere. Etiam intelligo, non minus tantum Antverpiensis Monasterii Abbati, sed & ceterorum quoque ad eundem Brabantiae Circariam spectantium eo ferri desiderium, ut praedictum Commentarium angustiori charactere ac forma videant singulariter recensum, cellatis suorum undique Religiosorum studiis, & quae quisque pro se addere potuerit monumentis. Hanc igitur novam & singularem editionem expectet Lector.

Alardus Laurentius van Eyl <i>Canonicus Ecclesie Tra-</i> <i>jectensis</i>	204 c	Alfreda, <i>Reg. Merciorum</i>	25 c
Alaricus R. <i>Goiborum</i>	295 a	Alfonso Navarettus, <i>ex Ord. Prædicator. Martyr in</i> <i>Japonia</i>	6 a
† Albanus M.	205 e	Alphonso de la Cueva, <i>Card.</i>	897 d
Albericus <i>electus Episcopus Mindensis non consecratus</i>	542 a	Alfonso, <i>Rex Aragonie</i>	263 d
Albericus seu Himericus, <i>Etruria Regulus</i>	440 d	Alfonso V., <i>R. Lusitania</i>	587 c 588 b
Albericus, <i>Com. Matiscouensis</i>	674 a	Alfonso, <i>Imp. Hispanie</i>	263 d
Albericus de Narbona <i>Dom. Salin</i>	674 c	Alfonso Marinus <i>Ordinis Minorum</i>	375 f
Albericus pater S. Gregarii <i>Ultrajecti</i>	424 b	Alfonso Infans <i>Lusitania</i>	565 a
Albericus nepos Dagoberti 2 R.	454 d	Alfonso Comes <i>Orensis</i>	567 d
Albericus Ep. <i>Tarvisinus</i>	919 b	Alfonso de Tapia <i>Ord. Min.</i>	158 f
Albero Ep. <i>Trevirensis</i>	849 f	Alfonso de Soto, <i>Secretarius Eccl. Phœvesæ</i>	124 f
Albero <i>Episcopus Viridunensis</i>	816 d	† Albeidis <i>Virgo</i>	219 f
Albertus Magnus <i>Episcopus Ratispon.</i>	508 f	Almodus <i>Archidiacon. Cenomani.</i>	717 c
Albertus Imperator	342 c	Alpinus Ep. <i>Lugdunensis</i>	677 c
Albertus Brandenburgicus <i>Card. Episcopus Magunt. &</i> <i>Magdeburg.</i>	929 e	† Altfredus <i>Episcopus</i>	234 f
Albertus Ep. <i>Rigensis, Legislator Militie Gladiiferorum</i>	5 c	† Altinus <i>Martyr</i>	757 e
Albertus <i>Episcopus Hamburgensis</i>	931 d	Alubertus <i>Episcopus</i>	455 e
Albertus Austriac. <i>Gubernat. postea Princeps Belgii</i>	872 b	Alubertus <i>Choræp. Cenomani.</i>	487 e
Albertus Austrius <i>Comes Ferratensis</i>	956 f	† Alvitus Ep. <i>Hispal.</i>	289 e
Albertus, <i>Abbas S. Prosperi</i>	792 c	Alvualon Ep. <i>Lugdunensis</i>	673 a
Albertus Besutius, <i>ex primis Ambrosianis</i>	558 a	† Amedeus Ep. <i>Lausanensis</i>	700 b
Albertus, <i>Canonicus Zandomirienis</i>	266 c	Amadeus de Tramelay Ep. <i>Vesontionem.</i>	702 e
Albertus de Ursino, <i>Ab. 40 Tongerl.</i>	968 a	Amadeus Com. <i>Gebennensis</i>	701 a
Albertus Durerus <i>pictor fœ. 16</i>	977 c	Amadeus Sabaudia <i>Dux, Pseudo-papa</i>	343 a
† Albinus <i>Lugdunensis</i>	654 b	Amalaricus, <i>Rex Hispania</i>	296 a
Albinus <i>Presbyter</i>	270 f	Amalvinus Ep. <i>Vesontionensis</i>	680 c
Albostedis, <i>Soror Chlodovei I</i>	295 a	† Amandus Ep. <i>Trajecti.</i>	728 b 831 c 936 e
Alcherius, <i>Illustris Clericus</i>	693 d	Amandus <i>Diaconus</i>	236 a
† Alcuinus <i>Abbas</i>	752 c	† Amantius <i>Episcopus</i>	309 f
Aldebertus <i>Hareticus</i>	474 a b	† Amantius <i>Presb.</i>	58 c
† Aldegundis <i>Virgo</i>	616 b	Amantius Ep.	236 a
Aldemarius, <i>Præfectus Colonia in Aquitania</i>	23 d	Amantius, <i>Præses Pannonia</i>	383 c
Aldricus <i>Episcopus Senonensis</i>	419 d	† Amanus	417 c
Aldus Episc. <i>Piacentinus</i>	635 a	† Amator Ep. <i>Augustodun.</i>	741 e
Alduidis, <i>Cœlvi Carnionis Abb.</i>	694 e	† Ambrosius Ep. <i>Mediolanensis</i>	258 d 709 a
Alerinus de Rabaudis, <i>Episc. Albienis</i>	136 b	Ambrosius Loots, <i>Abbas Parcenis</i>	810 e
† Alexander <i>martyr</i>	4 c	Ambrosius Aurelianus	408 d
† Alexander <i>martyr</i>	161 d	Ambrosius a Lombardia <i>Ord. Min.</i>	418 b
† Alexander M. <i>Lugdunensis</i>	676 b 679 b	Ambrosius van Eyck, <i>Ord. Præmonstrat.</i>	946 d
† Alexander <i>Episcopus Veronensis</i>	641 b	† Amelberga	720 a
† Alexander <i>Episcopus Hierosol.</i>	169 e	Amicus <i>Arfula Dux</i>	446 f
† Alexander, <i>Presb. CP. S. Metropolitani Ep. successor</i>	386 f	Amizo <i>Halverstadensis Ep. intrusus</i>	928 d
Alexander Riarius <i>Cardinalis</i>	212 f	Amlardus Ep. <i>Lugdun.</i>	412 f
Alexander Ep. <i>Cabilonensis</i>	706 b	† Amor <i>martyr</i>	676 c 679 b
Alexander Ep. <i>Leodien. fœ. 12</i>	961 e	† Amilio <i>Monachus</i>	157 f
Alexander ex Ducibus <i>Burgundie Episcopus Cabilonensis</i>	704 d	Amulradis, <i>mater VValthardi Episc. Magdeburgensis</i>	926 f
Alexander, <i>Ab. 4 Everb. Præm.</i>	962 d	Amurates II <i>Turcarum Imp.</i>	48 c
Alexander Cribellus, <i>ex primis Ambrosianis</i>	558 a	Ananias & Socii <i>MM.</i>	383 e
Alexander Riccobaldus <i>Bava, Prior S. Michaelis Vo-</i> <i>laterra</i>	447 d	† Anastasia <i>Virg. Mart.</i>	222 d
Alexander Benevelli, <i>Capellanus Ecclesie Albienis</i>	142 b	Anastasia, <i>Oliveti Monacha</i>	157 e
Alexander de Fœis, <i>Patricius Volaterranus, Conserva-</i> <i>tor Sacrarli</i>	447 f	† Anastasius <i>Martyr</i>	80 b c
Alexander Pepulus <i>Comes</i>	508 f 80 f	† Anatalon Ep. <i>Mediolan.</i>	376 f
Alexander Wilhemius, <i>Soc. Jesu</i>	127 a	† Anatolius <i>Episcopus</i>	649 a
Alexander Guarnivus, <i>Ordinis Minorum</i>	367 a	† Anatolius <i>Confessor</i>	694 c 671 c
† Alexius peregrinus	520 f 538 b	Andochius, <i>discipulus S. Polycarpi</i>	42 e
Alexius Comnenus <i>Imp. CP.</i>	246 d	† Andreas <i>Cretensis Ep.</i>	376 d
Alexius Menezes, <i>Episcop. Goanus & Bracharenis</i>	376 a	† Andreas <i>Corfinus Ep.</i>	373 c
Alskerus, <i>Abbas S. Joannis Baptiste Magdeburgensis</i>	926 c	† Andreæ <i>Reliquia in Scotiam translata</i>	7 a
Alskerus, <i>Abbas Paliti</i>	516 b	Andreas de Perusio <i>Martyr</i>	376 e
Junii Tomus I.		Andreas Austriacus, <i>Cardin. Episcopus Constantiensis</i>	347 d
		Andreas de Franchis Ep. <i>Tranenensis, dein Acheruntinus</i>	236 c 253 a 255 e
		Andreas Novellus Ep. <i>Albienis</i>	136 c
		Andreas de Spiritibus, Ep. <i>Viterbien.</i>	974 f
		Andreas Ep. <i>Croensis</i>	343 f
		Andreas Achtenryt, <i>Ab. Præm. Ant.</i>	952 e
		Andreas, <i>Ab. S. Clementis Confessoris</i>	441 c
		Andreas, <i>Ab. 1 Everb. Præm.</i>	962 b
		O o o o	An.

Andreas Brunellesius, Cancellarius Utinensis	780b	† Apollinaris Syceletica V.	405 a
Andreas Judoci, Soc. Jesu	638 f	Apollinaris Confessor	4 a
Androtius, Generalis Apostolorum	557 e	† Apollonius Martyr	376 b
Andustrius Princeps	505 d	† Apollonius Martyr	82 d
Anemius Episcopus Albienfis	14 f	Antonius, scriptor antiquus	17 f
† Anemius Carthaginiensis Episcopus	13 n	Arbertus Ancelin, Ep. Claremont.	424 b 432 b
Angelus, Card. S. Crucis	780 c	† Archangela de Trino, Ord. Carm.	3 f
Angelus, Episcopus Barrenfis	252 d	Archangelus de Agone, Ord. Min.	617 c
Angelus, Episcopus Præstensis	780 b	Arduicus Ep. Vefontion.	673 a
Angelus, Episcopus Reclmetensis & Materatensis	553 f	Arduicus, Ep. Vefontion.	680 c
Angelus a Florentia, Ord. Prædic.	375 e	Arduicus, Ep. Gebenn.	700 a
Angilbertus, Episcopus Mediolanensis	381 c	† Ares martyr	70 c
† Anianus, Episcopus Aurelianensis	8 b	Argimus Ep. Lingonensis	685 c
† Anianus, Episcopus Alexandrinus	620 c 706 b	Arabo Ep. Moguntinus	541 d
Anianus Episcopus Vefontionen.	680 n	Aristo. Ep. Ratisburg.	931 d
Anianus, Ab. Celtonis	629 b	Armandus, Ep. Suerlensis	706 d
Anna Brunsvic. Comit. Feretensis	345 b	Armenius Praefectus Aegypti persecutor	32 c
† Annanus Confessor	225 f	† Armgardis Virgo	219 f
† Anno Episcopus Colon.	270 e 330 c	Arnadus Ep. Ferro populi	919 n
Anno, Ab. S. Maurilli Magdeburg. & Wermatlen. Ep.	917 c	Arnaldus, Ep. Austriensis	699 f
Anonyma reclusa	418 a	Arnaldus, Ep. Claremontan.	423 f
Anolinus, Judex persecutor Christian.	375 c f 377 a	Arnaldus, Ep. Cenoman.	710 c
† Ansbertus Episcopus Rotomagensis	692 b	Arnaldus Virganastus Ord. Min.	617 c
† Ansharius Episcopus Bremensis	231 f 536 c	Arneus Saminiatus Canon. Lucensis	335 f
Anschericus Episcopus Lugdunensis	677 d	† Arnikius, Conv. Averbodii sac. 13	962 d
Anselmus Episcopus Aduensis	706 b	† Arnolbus	508 f
† Anselmus Episcopus Cantuariensis	363 c	Arnoldus Ep. Colonienfis	822 n 868 c
Anselmus Ab. Athanacensis	412 f	Arnoldus de Rotberg Ep. Basilensis	354 a
Ansericus Episcopus Suesionensis	686 d	Arnoldus Ep. Moguntinus	495 a
Ansericus Episcopus Vefontionen.	697 f	Arnoldus Ep. Halversladensis	532 c
† Ansfrius vel Anfridus Episcopus Traiectensis	518 a	Arnoldus Tuldenus, Ab. 20 Everbod. Præm.	962 f
Anstias Card. S. Vitalis	780 b	Arnoldus Ab. Middelburg. Præm.	970 c
Anthimus Patriarcha CP.	393 e	Arnoldus Alardi Ab. Middelburg. Præm.	971 e
Antidius Episcopus Vefontionensis	680 b	Arnoldus de Venlo, Abbas 18 Everbodi Præmonstrat.	961 f
† Antimius Episcopus Albienfis	10 f 13 b 14 f	Arnoldus vanden Valgaet, Ab. 24 Everbod. Præmonstrat.	963 a
Antiochus Episcopus Lugdunensis	677 c	Arnoldus vander Heyden, Ab. 32 Everbod. Præmonstrat.	963 b
† Antonia V. M.	374 d	Arnoldus de Grimbergen, Ab. 16 Tong. Præm.	965 c
Antoninus Verus, Imp. persecutor	161 e 629 c	Arnoldus Com. Loffen, fund. Averbod.	960 f
Antonius Luxemburgicus, Comes Briennensis	659 f	Arnoldus de Lovanio, Dominus de Breda	938 d
Antonius Valiozus M.	375 f	Arnoldus a Gertrudis-Berga	158 c
Antonius Jacobus, Card. S. Viti	780 b	Arnoldus de Erps, Ab. Præmonstr. Antv.	949 a
Antonius Patriarcha Aquil.	786 a	Arnulfus Ep. Metensis	722 f
Antonius de Vergayo Ep. Vefontionensis	707 e	Arnulfus Ep. Cremonensis	171 d
Antonius Perenottus Ep. Vefont.	707 e	Arnulfus Ep. Adisuenfis	925 o
Antonius Maria Gratianus, Ep. Amerinus	81 f	Arnulfus	943 f
Antonius, pater S. Symonis peregrini	89 c	Arnulfus de Arschot sac. 12	961 b
Antonius Borgii, Consul Armenorum Liburni	334 c	Arnulfus de Dist sac. 12	961 h
Antonius Streeters, Ab. 33 Tongerloo Præmonstratensis	966 d	Arnulfus Magnus Comes Flandriae	742 d
Antonius Tsgrooten, Ab. 32 Tongerl. Præmonstratensis	966 c	† Arsatius Ep. in Ostrate	644 d
Antonius Felix Marcellus Archidiacon. Bonon.	82 c	Arstatius, frater S. Eustorgii Ep. Mediolanen.	644 d
Antonius Sanderus, Canon. Iprensis	683 a	† Arsenius Abbas	398 f
Antonius a Burgo Reatino Ord. Min.	418 b	Arseius Ab. Ountenfis	118 f
Antonius Hansamus Canon. Iprensis	638 a	† Artemius Ep. Claremont.	432 o
Antonius ab Elvas	269 e	† Arthemius Ep. Senonensis	616 c
Antonius Ord. Min.	368 n	† Arthemius	159 a
Antonius de Padilla, Soc. Jesu	635 c	† Arthemius custos carceris	172 a
Antonius Ongnies Eques &c.	945 c	† Arthemius Conf. in Santonibus	616 e
Antonius de Bernardis de Pontremulo Præpos. Albienfis	136 n	Azuleus Ep. Vefontionensis	680 c
Antonius Bernardi Præp. Albienfis	143 a	† Asca Martyr	418 d
Antonius Petrasanta, ex primis Ambrosianis	552 a	† Asclepiades Ep. Antiochie	618 a
Antonius a Monte-Sicardo Ord. Min.	376 a	Aspasius Proconsul	30 f
Antonius Cigala Soc. Jesu	44 a	Asselius Goellus filius Ven. Hildeburgis	362 b
Antonius Gregorius Soc. Jesu	778 d	Athalbaldus Ep. Traiectensis	519 d
Antonius a Burgundia Soc. Jesu	909 e	† Athaleus Martyr	699 a
Aonius Abbas S. Eugendi	698 a	Athanasius Rex Gothorum	294 a
† Apollinaris Martyr	132 a	† Athanasius Patriarcha Alexand.	639 a
† Apollinaris Martyr	418 f	Atharis R. Longobardorum	749 f 750 c
		Athelbero Præpositus S. Paulini Treveris	534 a
		Atho-	

Achevulfus R. <i>VVestfaxonie</i>	85 c	† Bartholomæus Ord. <i>Apostolorum</i>	557 d
Aquila, uxor <i>Alberici Dom. Salinen</i>	674 c	Bartholomæus a S. Joanne Baptista <i>Guardianus</i>	2171
† Attala Abb.	375 c	Bartholomæus Rosmarinus Ord. <i>Min.</i>	208 c
Atcala, fundator monast. S. Polycarpi	629 b	Bartholomæus de Monte regali, <i>Provinc. Min.</i>	367 a
Attalus	159 a	Bartholomæus com. <i>VVege & Senll</i>	366 f
Atticus Episc. <i>Constantinopolis</i>	393 d	Basilus, <i>Generalis & Carthusianorum</i>	785 b
Aubertus Miræus Decanus <i>Antwerp.</i>	897 c	Basilus monachus, socius S. <i>Desiderii in Chiliocono</i>	375 d
† Auctus Ep. <i>Pistoriensis</i>	457 c		610 a
Audelinus Ep. <i>Brandeburgensis</i>	920 d	Bassianus de Lauda, <i>Can. Albenfis</i>	144 a
† Audifax M.	197 c 206 e	† Bathenus Ab. <i>Hienfis</i>	418 e
† Audomarus Episcopus	743 d	† Baumadus vel Baumardus M.	9 d
Audoynus Chorp. S. <i>Iusti</i>	677 d	Beachinus Com. <i>Porcilianus</i>	784 d
Augustina Medica V. Ord. <i>Prædicat.</i>	617 e	Beatrix Comit. <i>Goritia</i>	784 b
† Augustinus, Ep. <i>Anglor. Apost.</i>	454 b 457 c 494 c	Beatrix mater <i>Ven. Hildeburgis</i>	362 a
Augustinus Valerius Ep. <i>Veronens. Card.</i>	399 b 641 b	Bego Ep. <i>Claramontanus</i>	428 b 430 e
Augustinus a Castro Ep. <i>Middelburg.</i>	289 e	† Benedictus Ab.	113 c 212 d 458 d
Augustinus Zanettus Vicarius <i>Bonon. Ep.</i>	501 f 80 f	† Benedictus Episcopus Martyr	4 d
Augustinus Wichmans, Ab. 39. <i>Tong. Præm.</i>	967 e	Benedictus Ep. <i>Fallaritanus & Castellanus</i>	98 a
† Avitus Episcopus <i>Claramontanus</i>	424 c 426 f	† Benedictus Martyr	29 a
† Avitus Ep. <i>Viennensis</i>	644 f	Benedictus Card. <i>Archiepiscopus</i>	920 c
† Avolus	423 f	Benedictus de Asinago Ep. <i>Comensis</i>	788 d
† Aurelia Virgo	338 c	Benedictus Abb. <i>Fossatenfis</i>	756 a
Aurelianus Imp. persecutor	402 34 a 254 a	Benedictus Abb.	291 c
Aurelianus Ep. <i>Lugdunensis</i>	685 b	Benedictus Oblationarius S. R. <i>Ecclesie</i>	98 a
Aurelius persecutor	14 a b 629 c	Benedictus Com.	673 f
† Aureus Martyr	213 b	† Benignus Presbyt. & Martyr	618 d 694 c
† Ausonia Martyr	374 c	† Beuno Ep. <i>Misnensis</i>	301 f
† Auspicius Episcopus <i>Trevirensis</i>	617 e	† Beonus Eremita	314 c
† Austrentomus Episcopus	424 a 427 c	Berchthere Hæreticus	467 c
Ayminus pseudo-Ep. <i>Vesontion.</i>	680 f	† Bercharius Abbas	319 a
Aymo de Villario-Sexel Ep. <i>Vesontion.</i>	707 c	Berengarius regulus <i>Estruria</i>	440 d
Azecha, mater S. <i>Conradi</i>	128 c	Berengarius Princeps	111 e
Azela Soror B. <i>Meinverci</i>	512 c	Berengarius Ep. <i>Basileensis</i>	694 c
Azo Abb. S. <i>Clementis Conf.</i>	441 c	Berengarius Ep. <i>Vesontionensis</i>	680 d
B.		Berenwardus <i>Hildenesheimensis</i> Ep.	514 f 532 d 538 c
† Abilius, socius S. <i>Clari Ep.</i>	8 c 11 e	Berterus filius <i>Bertulphi R. Mercia</i>	85 c
† Babolenus Ab. <i>Fossatenfis</i>	756 a	Berloda Ab. <i>Castri Carnion.</i>	694 c
† Babylas Ep. <i>Antiochenus</i>	169 e	Bernardinus Cusius Ep. <i>Albenfis</i>	148 d
Bacanda Ep. <i>Formiensis</i>	212 b	† Bernardus Ep. <i>Viennensis</i>	748 c
Badegisilus, Ep. <i>Cenomanensis</i>	710 b	Bernardus Ep. <i>Gebennensis dein Ebredunensis</i>	703 a b
Baduradus Ep. <i>Paderbornensis</i>	510 e 535 a	Bernardus Ep. <i>Haldenburgensis</i>	542 a
Bajazetus, <i>Turcarum Imperator</i>	263 f	Bernardus Ep. <i>Halberstadtensis</i>	917 c
Baldechildis, Reg. <i>Francia</i>	225 c	Bernardus Ep. <i>Hildenesheimensis</i>	926 a
Baldricus, Com. <i>vitricus B. Meinverci</i>	513 d 532 a	Bernardus Ingiramus Ep. <i>Volaterr.</i>	449 b
Baldricus Ep. <i>Ultrajectinus</i>	742 b	Bernardus Pius, <i>Dux Saxonia.</i>	518 a 528 e 537 d 538 d
Baldricus R. <i>Hierosolymorum</i>	763 d		546 c
Baldricus Ep. <i>Cantuariensis</i>	87 d	† Bernardus Abb. <i>Clarevalensis</i>	328 f 762 a 815 866 a
Baldricus, Ep. <i>Casarensis</i>	699 f		964 e
Baldricus Ab. 7 <i>Everb. Præmonstr.</i>	962 e	Bernardus ab Offida, Ord. <i>Min.</i>	617 c
Baldricus Montensis Comes <i>Flandria & Hamonia</i>	202 d	Bernardus, a S. Joanne, Ord. <i>Min.</i>	375 f
Balthasar van Cortbernde, <i>Can Brugensis</i>	495 f	Berneredus Abbas	269 c
Balthasar Mercklyn, Decanus S. <i>Symeon. Trev.</i>	105 b	Berno Abb. <i>Jurensis</i>	692 f
Balthasar Riondetus Soc. <i>Jesu</i>	413 a	Bernuinus Ep. <i>Vesontion.</i>	680 e
Baptista Briauza <i>Can. Madoestensis</i>	773 e	Bernuinus Ep. <i>Viennensis</i>	167 e
Baptista Mercator Ord. <i>Minorum</i>	617 c	Bernulfus Ep. <i>Trajectensis</i>	847 b
† Barbara Virg. <i>Mart.</i>	595 f	Bernwardus Ep. <i>Hildesheimensis</i>	519 d
† Bardo Episcopus <i>Moguntinus</i>	550 e 551 c	Beroldus Ep. <i>Lausannensis</i>	693 c
Bangolfus Ab. <i>Fuldensis</i>	490 c	Bertoldus Pseudo-ep. <i>Vesontion.</i>	680 f
† Baro Confessor	494 b	† Bertharius Martyr	699 a
S. Barnabas Apostolus	258 d 558 a	Berthechramnus Ep. <i>Bardagal.</i>	710 c
Barisanuphius Ab.	252 c 592 c 598 f 601 b	Betterada Reg. <i>Francia</i>	488 b
† Bartholomæus Apostolus	678 f	Berterrudis Reg. <i>Francia</i>	716 c
Bartholomæus Ep. <i>Laudunensis</i>	812 e 817 c 833 e	Berthigisilus intrusus Ep. <i>Cenoman.</i>	714 f
Bartholomæus Ep. <i>Spoletinus</i>	366 c	Berthodus Chæreepiscopus <i>Cenoman.</i>	711 c
Bartholomæus Ep. <i>Arlannus</i>	252 c	Bertholdus Patriarcha <i>Aquil.</i>	777 d
† Bartholomæus Ep. <i>Vicentinus</i>	6 e	Bertholdus Comes	515 d 920 f
Bartholomæus vanden-Valgaet, Ab. 25 <i>Everbord. Præmonstr.</i>	963 a	Bertholdus Dux de <i>Zerigen</i>	701 a
Bartholomæus Bibonius, <i>Can. Volaterranus</i>	447 f	Bertholfus Comes de <i>Stroemburg</i>	869 c
Bartholomæus de Boscario, Vicarius Ep. <i>Lugd.</i>	659 a	Bertramus Advocatus <i>Epternac.</i>	96 11
Junii Tomus I.		† Bertinus Ab.	743 d
			Ber-

Bertrandus de Pojeto seu Podietto, alius de Porto Card.	776 f	Bruno Fabricius Ab. Abdinghofensis	309 e
Bertrandus de Albia Card.	777 b	Bruno Princeps	314 f
Bertrandus de Turre Card.	777 a	Bruno frater S. Henrici Imp.	313 d
† Bertrandus de Insula Episcopus	776 c	Bubeker Tingis & Arilla Dominus	377 h
Bertrandus Ducius, Nuntius Apostolicus	777 b	Bucardus R. Fessa	373 e
Bertrandus Turrianus, Decanus Tutelensis	24 b	Budicus Cornubiensis Com.	411 a
† Bertulfus Confessor	742 b	Burchedus R. Merciorum	83 c
Bertulfus Rex Merciorum	83 n	† Burchardus Ep.	433 c 490 b
† Bertulfus Abbas	728 b	Burchardus Ep. Basileensis	342 a 696 c
Bervvaldus Abb. Glasfontensis	463 c	Burchardus Ep. Cameracensis 330 a 846 c 866 1934 a	964 e
Bessarion Cardinalis	608 d	Burchardus Ep. Lausaneensis	694 e
† Bessarion Abb. Taumaturgus	718 c	Burchardus Ep. Halvestadensis	928 d
† Bessarion Anachoretas	617 d	Burchardus Ep. Herbipolensis	487 e
Biel idolum	498 c	† Burchardus Ep. Herbipolensis	469 h
† Bilbilus	107 f	Burchardus Ep. Misnensis	918 a 920 c
Binna Sacer S. Montisaceli M.	466 c	Burchardus Ep. Traiectensis	846 d
Bisantius Senior Episcopus Transensis	235 c	C	
Bisantius Junior, Episcopus Transensis	235 f	Acciola Familia	366 f
Bisantius Episcopus Vigiliensis	235 d	† Cecilia & Socii MM.	222 d
Bisantius Presb. Vigiliensis	235 d	† Celestinus Martyr	616 b
Bisantius Archidiaconus Vigiliensis	235 d	Cæsar Antonius Archiep. Albenfis	147 b
Biso Episcopus Paderbornensis	512 a 314 a	Cæsar Spetianus Ep. Cremonensis	677 a
Blaanus Episcopus	761 b	† Cæsarius Martyr	29 a
† Blasius Martyr	258 d 320 c	Cajetani de Aragonia Domini Pedemontii	208 c
† Blasius Episcopus Veronensis	399 c	† Caionicus Abbas	318 c
Blasius Episcopus Vicentinus	788 d	† Cajus M. Bononiensis	30 d
Boleslaus Dux Poloniae	640 c 641 d	† Cajus Ep. Mediolanensis	376 f
Bolizlaus Comes Slavoniae	313 d	† Calendinus Martyr	417 b
† Bona Virgo	268 f	† Calliopolus Martyr	383 c
Bonamicus de Bonamicis Archipresbyter Volaterranus	447 f	Camino de Familia nobilis	734 c
† Bonamicus de Bonamicis	448 n	Candax, Reg. Aethiopum	618 c
Bonaventura Brochartus Ord. Min.	617 c	† Candida, uxor S. Arbemii	172 h
Bonifilius I Generalis Ord. Servorum	3 c	† Candidus Martyr	448 b
† Bonifacius Episcopus Martyr	418 c	† Cannatus Ep. Massiliensis	662 b
† Bonifacius Episcopus Maguntinus	338 a	† Canutus Danica Rex	328 f
† Bonifacia Martyr	374 d	Capitolinus Praetor Tuscia, persecutor	623 e
† Bonifacius Martyr	417 c 616 c	Capralius, Prior Carmeli	159 d
† Bonifacius Episcopus	432 f	Carebertus, servus S. Adalgisi	224 d
Bonifacius Episcopus Carthaginiensis	419 a	† Carissimus	448 d
† Bonifacius Episcopus Ferentinus	30 d	Carolomannus Major domus dictus R. Francia	473 c
Bonifacius Prior Villariensis	417 f		487 d
Bonifacius Comes	673 f	Carlomannus junior frater Caroli Magni	488 a
Boninus Abb. SS. Justi & Clementis Volaterris	441 b	Carlomannus, frater Caroli Crassi	314 a
	449 a	Carolus Gualterius Card. Ep. Firmi	405 c
Boniso Ep. Sutrinus	171 d	† Carolus Borromaeus Ep. Mediol.	24 e 766 f 802 c
† Bonifus Ep. Claromontanus 323 c 304 c 303 c	616 a	Carolus de Novocastro Ep. Vesonien.	707 d
	763 b	Carolus Emm. de Gornod electus Ep. Veson.	708 d
Bonizo designatus Ep. Tuscanensis	98 a	Carolus Phil. de Rodoon Ep. Brugen.	979 h
Bonizo Episcopus	270 a	Carolus Ep. Novariensis	23 b 24 d
Bonus Episcopus Cajetanus	217 f	Carolus a Basilica Petri Ep. Novarien.	766 f 802 c
Borromaei, Comites Aronenses	24 e	Carolus Gaspar a Petra Ep. Trevir.	98 c
Boso Ep. Merseburgensis	918 a 920 c	Carolus Martellus Princeps Fr. 459 c dictus R. Fran-	454 c 487 d 688 b
Bothianus Ep. Suffraganeus Lugdun.	676 c	cia	
† Botulphus Episcopus	453 b	Carolus Magnus Rex Francia 488 a & Imperator 104 d	449 c 490 b c 498 d 511 c 917 b
Bovius Ep. Moffettanus	257 b	Carolus Crassus Imperator	514 a
Braitdiucus monachus	312 d	Carolus Calvus R. Francia	459 d 752 f
† Brandanus Ab. Cluansfertenfis	727 d	Carolus simplex R. Francia	9 e
† Brandanus Ab. Birrenfis	727 d	Carolus IV Imperator	785 a
Brantoch Ep. Halvestadensis	542 a	Carolus Andegavensis R. Sicilia	218 b
Breclvaldus Ep. Cantuariensis	463 h	Carolus secundus R. Sicilia	218 b
Brochanus Rex, pater S. Ninnocæ	408 f	Carolus Princeps Neoburgicus	828 b
Brunichildis Regina Francia	685 d	Carolus Pugnax Dux Burgund.	974 e
Bruno Episcopus Colonienfis	857 a	Carolus Cæsar Malvafius Com. & Can. Bononiensis	82 c
† Bruno Episcopus martyr	922 a		
Bruno Episcopus Augustensis	346 f	Carolus Alexander a Manderscheit Soc. Jesu	811 c
Bruno Episcopus Lingonenfis	685 c	Carolus de Breuil Soc. Jesu	637 c
Bruno Episcopus Merseburgensis	928 a	Carolus Bonaquistius Perusinus	38 f
Bruno Ep. Tullenfis	694 a	Carolus Lufachius Ord. Min.	617 h
Bruno Ep. Wirzburgensis	331 c	Callanus Presbyter	374 f
		† Cal-	

† Cassianus martyr	135 f	Clemens baveticus	470 c
† Cassius	624 b	Clemens, Hostis S. Bonifacii	487 d
Cassinus Ep. Byzantinus	391 d	† Coea Virgo	616 a
† Cataldus Episcopus	244 c	Coenhella, mater S. Coemgini	312 a
† Catharinæ V. M. corpus	90 d 258 e	Coinlogha, pater S. Coemgini	312 a
Catharina de Mendoza, Dux de Aytona	221 f	Coleta V. Ord. Min.	375 f
Celega, Dux Tartarorum	265 a	Collaltus Comes	873 m
Celidonius Episcopus Vefontion.	680 b	Colmannus, filius Carbt Dux in Logenla	319 d
Celerinus Praefectus persecutor	419 c	Colomannus, R. in Hibernia	494 d
† Ceolachus Cellacus & Episcopus	157 a	† Columba Virgo Senonensis	750 d 754 f
Ceoluulphus Rex	85 c	† Columba Abbas Hienfis	318 c 408 c e
† Ceraunus Episcopus	223 c	† Columba Confessor & Presbyter	617 d
† Cerdo Ep. Alexandrinus	418 c 621 a	† Columbanus Abbas Luxoviensis	687 c
† Cetalis in Martyrol. Egypt.	616 f	† Columbus alius Columbanus	374 e
Chadoinus Dux sub Dagoberto	671 f	† Comgellus, Abbas Benchoensis	316 a
Chariton Presbyter	617 f	Communis Martyr	445 d
Chelmegiselus Episcopus Vefontionensis	680 a	† Condedus Presbyter	742 e
Childebertus filius Chlodovei I	74 d 296 a	Conallus Episcopus	158 c
Childebertus R. Francie filius Theodorici	692 a	Conanus de Rennes, Dux Britannia	408 a
Childebertus R. Franc. etiam Burgund.	651 f	† Conon martyr	616 c
Childericus, Rex Francie	459 c 716 b	Conon, Episcopus Perusinus	24 d
Childericus II R. Francorum	432 m	Conon Sedis Apost. legatus in Synodo Sueffion.	815 f
Childericus Rex Francie	408 a	Conon, Episc. Praenestinus Cardinalis	828 a
Childericus II Rex Austrasia	323 c	Conon, Abbas Sigeburg. dein Episc. Ratispon.	823 m
Chilpericus filius Godovici	294 a	Conradus Card. Ep. Portunens.	703 d
Chlodoaldus I filius 3 Chlodomeris	296 b	Conradus Ep. Magdeburgens.	858 f 929 a
Chlodomerus filius Chlodovei & S. Chrothildis Regum	294 d 295 a 296 c	Conradus Episcopus Spirensis	703 a
Francie	74 d 292 c f	Conradus Episcopus Tullensis	343 d
Chlodoveus I Francie Rex	692 m	Conradus Episcopus Urbinas	149 e
Chlodoveus filius Theodorici R.	74 d 292 c f	Conradus Imperator	513 c 763 b 858 f
Chlotarius Chlodovei R. filius R. Franc.	74 d 225 c	Conradus II Salicus Imp.	315 c 346 c 550 c
Chlotharius II Rex Franc.	296 a 408 a 651 e 685 c	Conradus Henrici V nepos Imp. habitus	934 f
Chlotharius III Rex Neustria	710 f 713 a 715 d	Conradus Henrici V nepos Marchio Thufcia	445 c
Chresta martyr	323 m	Conradus Altenhausen Ab. Abdinghoff.	509 m
Christianus, Rex Danie	378 f	Conradus, Baro, monachus in Heyna	5 f
Christianus Ab. Lucellensis	954 b	Conradus, filius Guid. Com. montis Feltrii	151 c
Christianus, Michaelius Abb. Praemonst. Antverpia	700 d	Constans, Imperator monothelita	220 m
Christianus Ab. S. Maximini	872 a 957 a	Constantius Episcopus Orlodensis	673 e
† Christophorus martyr	302 e	Constantius pater Constantini magni	102 b
Christophorus Bernardus de Galen Episc. Monasterien-	258 d 616 c	† Constantinus Martyr	676 e 679 b
sis	235 a	Constantinus Magnus Imperator	170 d 374 c
Christophorus Ep. Andriensis	252 d	Constantinus Copronymus Imperator	402 b
Christophorus VVeberus Vicarius Erford.	181 b	Constantinus Imperator filius Leonis	469 d
Christophorus de Dembika, Officialis Zandomiriensis	266 b c	Constantinus Porphyrogeneta Imp.	917 d
Christophorus Coquille, Prior Cluniacens.	347 b	Constantinus Monomachus Imperator	594 d m
Christophorus Luvicius, concaptivus B. Ferdinandi	569 c	Constantinus Rex Scotiae	761 e
Principis Lusitaniae	296 b	Constantinus Wallia Regulus	408 c
Chrothildis filia Chlodovei I & S. Chrothildis	419 d	Constantinus monachus	340 b
† Chrysanthus Martyr	623 c	Constantinus Aimus Societ. Jesu	416 a
Chrysanthus Ep. Spoletanus	381 b	† Consul Episcopus	309 f
† Chrysogonus M. Aquilejensis	624 e	† Conus Ordini S. Basilii	360 c
† Chrysolitus Ep. Martyr	515 d	† Conus Abbas	268 c 360 c
† Chunigundis Imperatrix	161 f	† Corbicanus Confessor	224 b 225 f
† Clarus Abbas	8 d	† Corbinianus Episcopus Prisingens.	470 b 901 f
Clarorum gens Roma, Adriani aetate	676 b	Corbus, patruus S. Illidii	427 d
† Claudius M. Metunacensis	418 d	† Corentinus Episcopus	83 b
† Claudius Ep. Bisontinus	630 c	† Corona Martyr	161 d
Claudius Ep. Vefontionensis	707 e	Corradus de Latorre, Canonic. Aquilejens.	792 f
Claudius 3 a Bauma Ep. Vefontionensis	707 f	Cornelius Emerici, Ab. Praem. Antwerp.	955 b
Claudius 4 d'Achey Ep. Vefontionensis	766 a	Cornelius de Mera, Ab. Praem. Antwerp.	954 a
Claudius Varvulle Prior Novemfontium	664 e	Cornelius vander Groes, Ab. Middelb. Praem.	977 c
Claudius Boitonsetus Can. Bisontinus	660 c	Cornelius Bobelius Vicarius Erfordiens.	181 b
Claudius Bovartius Bitunien. Praefectus	776 a	† Cornelius Presbyter	271 f
Claudius Mandelius Caratus Lenta	383 m	† Cosmas Martyr	240
† Clemens Ancyranus	10 d	Cosmas Episcopus Trecentis	246 f
Clemens Briliacus Ep. Tutlensis	432 m	† Cosmus Martyr	258 d
Clemens Presbyter	910 c	Cosmus II Magnus Dux Hetruria	449 b
Clemens a S. Catharina Carm. Discal.		Coucyus, Dux Anglorum praedonum	342 f
Junii Tomus I.		Counradus Princeps	514 f
		Cralvaneus, Archidiaconus Albenfis	142 a
		† Credanus, Discipulus S. Petroci	402 d
		Oooo 3	Cre-

Crescens Philosophus persecutor S. Iustini	17 f	Dionysius vander Schaeff, Ab. 27 Bredolens. Prae-	963 a
† Crescentianus Martyr	634 c	monstraten.	53 a
† Crescentius	448 d	Dionysius, Praefectus persecutor	367 a
Crescentius Episcopus Volaterranus.	439 c 441 c	Dionysius Lucidi a Porta, Ordin. Minorum	343 d
Crescentius Subdiaconus S. R. E.	98 a	Divitius Episcopus Ploensis	384 f
Crislandinus Episcopus Mantuanus	699 f	Dometius, frater Probi Imperatoris pater S. Anthoni-	119 c
Crispinus Fock Praepositus Doxanensis	876 d	nis Episc. CP.	116 a 119 c
Crocus, Alamannorum Rex	682 f	† Dominicus Calceatensis	109 f
† Cronanus Confessor	235 a 317 a	† Dominicus Silensis	121 a
Crorianus vel Coriarius	269 b	Dominicus 9 Abbas Onniensis	148 a
Croceus Vandalorum Rex	680 b	Dominicus Abbas Salensis	140
† Culmatius Diaconus	272 a	Dominicus Bonellus Praepos. Albienfis	374 f
† Cuncta Virgo Mart.	533 a	Dominicus Fredericus Cong. Oratorii	136 e
Cuthbertus Episcopus Cantuariensis	457 b	Dominicus Pierantonius	396 f
Cunno Abbas Sigeburgensis	868 f	Dominicus Passoni Ord. Carvum. S. Franc.	109
Cuno de Repe saculo 12 Nobilis	961 b	Domitianus, Metropolitanus Armenia	710 b 717 c
† Cyprianus Episcopus Martyr	6 f 270 c	Domna Major, Regina Hisp. an. R. Sancti	616 c
† Cyria Martyr	418 d	† Domnolus Episcopus Cenomanensis	680 c
		† Domnus Episcopus Antiochenus	4 d
D		Donatus Episcopus Vesontionensis	751 a
† Dathanus, discipulus S. Petri	462 d	† Donatus Martyr	73 a 396 f
Dadanus Episcopus	455 b	Donatus Episcopus Fesulanus	435 c
Dagobertus II Rex Austrasiae	454 d 487 c	Donatus, hereticus Africanus	173 c
† Damianus Martyr	240	† Dorotheus, Cubicularius Dioclet. Martyr	616 c
Damianus Presbyter	7 a	† Dorotheus, carnifex conversus	157 c
Damianus, Comes S. Reguli	137 c	Dorotheus Episcopus	435 c
Dandulus filius Dionysii Praefectus, fabulosus	55 c	Dorotheus Confessor	686 d
† Daniel, Levita Martyr	268 b	Dorotheus Presbyter Antiochena Ecclesia	701 c
† Daniel Martyr Socius S. Pamphili	62 c	Drostigilus Episcopus Suesionensis	694 f
Daniel Episcopus Moguntinus	498 a	Drogo, Episcopus Lugdunensis	717 b
† Daniel Episcopus Vintoniensis.	454 c 465 c	Drogo, Episcopus Matiscensis	1770
Daniel Abbas S. Medardi	685 c	Drogo, Episcopus Metensis	234 f 533 b
Daniel Lackmannus, Abbas 22 Eberhard Praemon-	962 f	Drogo Comes	158 b
straten.	716 b	† Druthmarus, Ab. Corbejensis	299 f
Daniel de Bergamo Ordin. Minorum	644 b	† Dubdaletheus Episcopus	513 b
† Datus Episcopus Mediolanensis	252 c	Ducatus monachus	918 a 920 d
Datus Episcopus Osunensis	419 b	Dudo, Episc. Paderbornensis	299 f
† David, Abbas Cluniacensis	27 c	Dudo, Episc. Havelbergensis	448 d
Decius, Imperator persecutor	245 a	Dulchardus monachus	517 e
Delius Episcopus Tranensis	617 c	† Dulcissimus	364 a
Delphina, Vidua Ordinis Minorum	243 a 268 c	Duodiche Comes	694 e
† Demetrius Martyr	775 e	Durannus Abbas Ibricensis	318 a
Demetrius Caspanus, Vice-curatus Fignul	157 f	Duraneus Abbas Lutrensis	
† Deodatus Episcopus	623 f	Dymma filius Tiagni	
Deodericus Episcopus Metensis	127 b		
Deodericus Comes Trevirorum	423 f	E	
† Desideratus	653 f	Enherche Hereticus	467 c
† Desideratus, Episcopus Vesontionensis	680 b	Eaofus sive Fagua Ep. Cabillon.	749 b
Desideratus II, Episcopus Vesontionensis	682 f	† Esta Ep. Lindisfarnen.	618 d
Desiderius, Episcopus Lingonensis	466 b	Ebbo Ep. Remensis	752 c
Detdic Princeps	698 d	Eberardus Ep. Trevirensis	150 c
Detta, Soror S. Vithadi	128 b	Eberhardus Praep. Marchall. Ord. Praem.	902 b
Deusdona Diaconus S. R. E.	208 c	Eberwinus Ab. S. Martini Trevir.	87 f
Diana de Capua, Ducissa Laurentian	56	Ebrardus Ep. Vesontionen.	701 e
Dicullus Eremita	236 c 254 c	Ecelinus Episcopus	234 d
Didacus Alvarez, Episcopus Tranensis	122 f	† Edburgis Virgo	508 f
Didacus de Jeyes Episcopus Tarracoenfis	289 a	Edgarus, filius Edmundi R.	374 f
Didacus de Soula Episcopus	418 f	Edith Imperatrix	916 f
Didacus Hernandez Ordin. Minorum	222 a	Edmundus R. Anglorum	374 b
Didacus Lobo Baro de Alvaro	124 c	Edmundus Martin, Ab. S. Gilberti	762 e
Didacus Nuñez monachus Onniensis	375 f	† Eduardus Anglia Rex	328 f
Didacus Ordinis Minorum	617 c	Eduardus, Rex Lusitaniae	585 b 566 e
Didacus Ximenius Ordinis Minorum	466 b	Edvius filius Edmundi R.	374 b
Dierolf Princeps	930 d	† Egesippus Historiographus	460 f
Dietricus Episcopus Trevirensis	54 a 381 f	Eggerius Ab. Praemon. Antv.	940 c
Diocletianus Imperator persecutor	593 f	Eggericus Ab. 5 Eberh. Praemonst.	962 d
Diocles Anachoreta	210 f	Egericus Ab. 9 Tongerl. Praemonst.	965 c
Diogenianus Episcopus Albienfis	546 f	Egilbertus Ep. Frisingensis	518 c 550 b
† Dionysius Martyr	15 b	Egilhardus Ep. Magdeburgen.	928 c
† Dionysii divers	496 f	Eginhardus Secretarius Caroli magni	170 f 176 f
Dionysius Christophori Episc. Brugensis	871 c 956 d	Egino Vrach, Saxonum Dynasta	703 d
Dionysius Feyten, Ab. Antv. Praem.		Egino Episcopus	233 b
		† Ed-	

† Edvvinus Ep. <i>VVigornien.</i>	87 d	Ermengardis Reg. <i>Burgundia</i>	412 c
Eidus Ep. <i>Misnensis</i>	928 a	Ermenendis, Com. <i>Namurcensis</i>	835 d
Eilbertus Comes	222 b	† Ernestus, Abbas <i>Martyr</i>	223 e
Einhardus Ep. <i>Spirensis</i>	230 c	Ernestus <i>Electus Bavaria</i>	872 d
Eiso Ep. <i>Aldenberg.</i>	932 d	Ernestus Austr. <i>Gubern. Belgii</i>	916 e
Ekkihardus, <i>Marchio Thuringia</i>	316 h	Ernestus Card. <i>ab Harrach</i>	883 h
† Eleasarus <i>Martyr</i>	676 e 679 h	† Ermineus, <i>filius Craskini</i>	374 f
Eleonora Reg. <i>Lusitania</i>	576 a	Erp, <i>pater VValshardi Ep. Magdeburg.</i>	926 f
Eleonora a <i>Cepeda V. Carmeli.</i>	375 e	Erpo Abbas <i>Siburgi</i>	270 d
† Eleuterius <i>Martyr</i>	395 a	† Esaias <i>Martyr, socius Pampbili</i>	62 c
Eleuterius Ep. <i>Bisunt. M.</i>	395 e	Esgerus Ep. <i>Londonensis</i>	343 f
Eleutherius <i>Eremita</i>	269 b	Erveus Ep. <i>Vesontionensis</i>	680 c
† Elfgiva <i>Virgo</i>	374 b	Ethelstanus <i>Rex Angl.</i>	400 a
† Elgiva <i>Regina</i>	374 b	† Etto <i>Episcopus</i>	223 a
† Elfredus <i>Rex Anglorum</i>	374 b	† Eva <i>Reclusa Leodien.</i>	373 a
† Elias <i>Martyr</i>	70 c	Evasius II Ep. <i>Astensis</i>	139 f
† Elias, <i>Martyr, socius Pampbili</i>	62 c	† Eucharius Ep. <i>Lugdunensis</i>	77 e 677 m
† Eligius <i>Episcopus Noviom.</i>	672 b 936 e	Eudo Dux <i>Burg. avus S. Norberti</i>	814 c 822 e
Elinaudus <i>Episcopus Lugdunensis</i>	684 a	Eudo, <i>Aquitanorum Dux</i>	688 b
Elisabetha <i>Regina Hungaria</i>	778 f	† Eudocia, <i>meretrix conversa</i>	373 m
Elisabetha <i>Regina Bohemia</i>	785 b	Eudoxia <i>ministra Confessoribus</i>	53 a
Elisabet, <i>uxor S. Hieremia Martyris</i>	326 d	† Eufredus <i>Martyr</i>	135 f
Elisabet <i>Abbatissa Palmenfis</i>	694 e	† Eulogius <i>Presb. & M. Cordubensis</i>	4 b
Elisabeth <i>Peralta</i>	269 e	Everacrus Ep. <i>Leodien.</i>	919 h
† Elisabetha, <i>Zacharia uxor</i>	333 d	Everardus Ep. <i>Bamberg. 518 c 538 d 541 b 546 m</i>	492 c
Elisabetha <i>Verdugo 3 Ord. Minorum</i>	418 c	Everardus <i>Schaff. Ep. Herbipol. Suffragan.</i>	492 c
† Eloquius	222 b	† Evermodus <i>S. Norberti discipulus, Episc. Raceburgensis</i>	833 e
† Elpidius <i>Episcopus</i>	6 f 268 c	Evervacherus <i>Presb. socius Tanchelini heret.</i>	845 f
Elpidius <i>Episcopus Lugdunensis</i>	677 e	† Eugendus <i>Abbas</i>	644 c
† Elpidius <i>Confessor</i>	623 f	† Eugenius Ep. <i>Cartaginensis socius S. Clari</i>	12 d
Emelius, <i>Ab. Antwerp. Pramonstr.</i>	947 e		14 e 15 e
Emericus, <i>Comes in Lynghen</i>	105 c	† Eugenius alter Ep. <i>Cartaginensis</i>	419 a
Emma <i>Comitissa Savor B. Meinvoerel</i>	518 b 519 b	Eugenius Ep. <i>Byzantinus</i>	394 m
Emmanuel <i>Rex Lusitania</i>	376 a	† Eugenius <i>Eremita</i>	312 d
Emmanuel a <i>Schellstraten, Bibliotheca Vaticana Cu-</i>	13 f	† Eulogius M. <i>Presb. Cordub.</i>	324 c
<i>lor, mortuus</i>	636 a	Euochildis <i>Regina Francia</i>	505 d
Emmanuel de Boge <i>Societ. Jesu</i>	956 c	† Evodius Ep. <i>Antiochenus</i>	290 e
Emmericus <i>Andrez, Abbas Pram. Antv.</i>	123 e	Evodius <i>Ab. Magnilocensis</i>	323 c
Eneco de <i>Catalayud, monachus Ountensis</i>	962 m	† Euphemia <i>Megalomartyr</i>	391 e 639 e
† Engelbertus M. <i>Episcopus Colon.</i>	510 c	Euphemia <i>Abb. Taverniac.</i>	694 e
Engelbertus II, <i>Episcopus Colonensis</i>	541 b	Euphrasia <i>Abbatissa</i>	178 a
Engelbertus <i>Episcopus Frisingen.</i>	842 f	Euritus, <i>pater S. Gualteri</i>	406 b
Engelbertus, <i>Marchio Crayburgensis</i>	660 c	Evrordus Ep. <i>Vesontionensis</i>	680 c
Engelbertus <i>Nassavius</i>	965 m	† Eusebia <i>Martyr</i>	418 d 595 b
Engeramus, <i>Abbas 6 Tongerl. Pram.</i>	761 b	† Eusebia <i>Matrona Martyr</i>	621 f
Englatius <i>Episcopus</i>	178 a	† Eusebius <i>Martyr</i>	4 f
Enguerannus <i>Com. Hasbania</i>	312 d	† Eusebius <i>Episcopus Casarensis</i>	460 f
† Enna <i>Eremita</i>	233 a	† Eusebius <i>Martyr Episcopus Vercellensis</i>	680 m
Emundus, <i>Rex Sueonum</i>	756 d	Eusebius <i>Episcopus Comensis</i>	451 c
† Eodaldus <i>Martyr</i>	82 d	Eusebius <i>Episcopus Vesontionensis</i>	680 a
† Ephebus <i>Martyr</i>	707 b	Eusebius de <i>Leocata, Capucinus</i>	374 d
† Epiphanius	392 d 617 e	Eusebius de <i>Neuschastel Ord. Min. procurator Gene-</i>	44 e
Epiphanius <i>Patriarcha CP.</i>	161 d 676 b	<i>vallis</i>	299 f
† Epipodius <i>Martyr</i>	534 f 540 e	Euspicius <i>monachus</i>	672 f
Eppo Ep. <i>Babenbergensis</i>	701 a	Eustachius <i>Lensus Abbas Vallis-Serena</i>	286 f 419 b 435
Eraclius Ep. <i>Lugdunensis</i>	72 e 268 f	† Eustathius, Ep. <i>Antiochenus</i>	592 b
† Erasmus <i>Episcopus Martyr</i>	157 c	Eustochius, <i>Episcopus Hierosolymorum</i>	643 h
† Erasmus <i>Confessor</i>	518 a 519 e	Eustorgius <i>Episcopus Mediolanensis</i>	53 f
† Erchanbaldus Ep. <i>Moguntinensis</i>	743 a	† Eutychius <i>Presbyter</i>	835 b
532 d 534 f 538 d 541 d	4 h	†† Evvaldi <i>duo MM.</i>	378 f
Erchengarius <i>Comes</i>	468 c	Expergenitus <i>Martyr</i>	309 f
† Erembertus <i>Episcopus</i>	467 f	† Exuperantius <i>Episcopus</i>	128 c
Erembrechtus Ep. <i>Frisingensis</i>	107 e	Eylolfus, <i>pater S. Contradi</i>	419 a
Eremvulfus <i>Hereticus</i>	232 a	Ezelinus <i>tyrannus</i>	
Ericus, <i>Rex Danie</i>	685 c		
Ericus <i>Stenchillus, Rex Suecia</i>	233 a	F	
Ericus Ep. <i>Lingonensis</i>	204 d	† Fabianus, <i>Papa Martyr</i>	169 e
Erici duo, <i>Reges Sueonum</i>	159 e	Fabius de <i>Bono-homine, Ab. Dian.</i>	359 e
† Ermelindis <i>Virgo</i>	178 a	Fabius de <i>Lagonissa, Nuntius Apost. in Belgio</i>	912 e
† Ermenburga <i>Angla</i>		Failbeus, <i>Abbas in Triolt</i>	269 f
Ermengardis <i>Imperatrix</i>		Falco <i>Abbas Cavensis</i>	417 f 616 f
		† Fa-	

† Faro, Episcopus Moldensis	690 f	Floridus Vecellari, Canon. Tifernensis	38 e
Fastrada, uxor Caroli Magni	178 a	† Florina Virgo, Socia S. Ursula	618 a
† Fausta M.	624 e	† Florus, Episcopus Confessor	139 e
† Faustina Virgo	417 e	† Florus, Episcopus Lodovensis	7 e
† Faustinus Martyr	417 e	Folemarus, Ep. Paderbornensis	313 b 314 b
Faustinus Martyr	26 f	Folcus, Episcopus Tifernensis	38 e
† Faustus Episcopus Rejenfis	79 b	Foillanus, discipulus S. Livini	494 e
† Febronia Virgo Martyr	258 d 418 f	† Foillanus Episcopus	223 a
† Feciolus Martyr	27 b	Folradus, Abbas S. Dionysii	488 a
† Felicianus Martyr	159 b 352 b	† Forannanus, Abbas Valtinor.	222 b
Felicianus Ninguarda, Ep. Novocem.	309 f 452 c	Forchtvigne Hereticus	467 c
† Felicitas Martyr	520 e	Formosus, Episcopus Lycienfis	242 c
† Felix Martyr	4 a	† Fortunatus Martyr	4 a 350 e 779 e
† Felix Martyr	320 c	† Fortunatus Martyr	26 f
† Felix Martyr	350 e	Fotadus Episcopus	375 b
† Felix Martyr	546 e	Franciscus de Altra Cardinalis	375 e
Felix Episcopus Bituricensis	721 b	Franciscus Rapacciolus, Card. Ep. Interamn.	82 e
Felix Episcopus Claramontanus	323 b	Franciscus, Cardin. Diaconus S. Eustachii	780 b
† Felix Episcopus Metensis	417 c	Franciscus Barbarus, Patriarcha Aquil.	779 c
† Felix Episcopus Veronensis	399 e	Francilio, Episcopus Turonensis	296 c
Felix Episcopus Vesontionensis	680 a	Franciscus de Baillencourt, Episc. Brug.	497 d
Felix Episcopus Urgellitanus	749 b	Franciscus Dietrichstein, Card. Ep. Olomucensis	635 f
† Felix, Episcopus	364 b	Franciscus, Card. Diacon. S. Mariae novae.	780 b
Ferdinandus de Rye Ep. Vesontion.	707 f	Franciscus, Episcopus Belletensis	814 c
Ferdinandus II Imperator	872 e	Franciscus de Rye, Episc. Vesontion.	707 f
Ferdinandus III Imperator	373 f	Franciscus de Sarria, Episc. Tranensis	260 b
Ferdinandus, Rex Hispanie	119 a	Franciscus de Busleyden, Ep. Vesontion.	707 d
Ferdinandus filius Sancti Hispan. Reg.	109 e	Franciscus Cataneus, Episc. Fasulanus	750 b
Ferdinandus, Hetruria Dux	450 c	Franciscus, Episcopus Urbinas	38 f
Ferdinandus Austr. Card. Gubern. Belgii	958 a	Franciscus Episcopus Sagittariensis	343 f
Ferdinandus, filius Eduardi Reg. Lusit.	567 d	† Franciscus Salesius, Episc. Gebennensis	644 c
Ferdinandus, Comes Aragolensis	567 d	Franciscus Condemerius, Episc. Vesontion.	707 d
Ferdinandus, Elector Bavarie	872 d	Franciscus Sominus, Ep. Antwerp.	966 f
Ferdinandus Roderici de Sigueria Magister Ordin. Aul.	567 c	Franciscus Andrex, Canon. Tranensis	259 b
senfis	568 d	Franciscus de Salinas, Abbas S. Michaelis de Trevigno	635 d
Ferdinandus Aegidii, conceptio. B. Ferdinandi	374 d	Franciscus Broccardus, Canon. Volaterranus	447 d
Ferdinandus de Thomafo de Caro	108 d	Franciscus Raggius, Canon. Albenfis	140 d
Ferdinandus Gonsalvus, Comes	706 b	Franciscus Perlasco, Praepositus Sereph	775 f
† Ferreolus martyr	680 e	Franciscus Fentin, Canon. Iprensis	638 a
Ferreolus Episcopus Vesontion.	706 e	Franciscus Ferruccijs, militum Dux	446 f
† Ferrucius martyr.	268 c	Franciscus de Villamizar, Ordin. Minorum.	375 f
† Ferrus Episcopus	276 d	Franciscus de la Grange, Sacellanus Virginalis Lovrenae	405 e
† Fidelis martyr	633 f	Franciscus Buyrette, Ordin. Praemonstrat. Procurat. Generalis	814 b 914 e
† Fidelis martyr cum 20 alijs	264 b	Franciscus a Cruce, Societ. Jesu	561 c
† Fidelis Confessor	83 f	Franco, Episc. Cenomannensis	714 f
Finanus Episcopus Hibernus	333 d	Franco, Ab. 12 Tongerl. Praemonstrat.	965 c
† S. Finianus Episcopus,	69 f 71 a	Franco van Borssele, Comes Ostrobandie	972 c
Firmilianus Praefectus persecutor	170 e	Fredeboldus Comes	673 f
Firmina, quae sepelivit martyres	936 f	Fredegunda, Regina Franciae	713 a
Firminus, Abbas Quercolodorensis	4 c	† Fredegandus monachus	831 e 936 f
† Firmus martyr	672 a	Fridericus Episcopus Magdeburg.	929 f
Flaucatus tyrannus	680 c	Fridericus Melius Cardinalis	872 d
Flavia, mater Donati Episc. Vesontionem.	687 c	Fridericus Episc. Colon. 822 f 845 e 856 f 868 e	930 d
Flavia, Ducissa Burgundiae	857 a	Fridericus Episcopus Salisburg.	354 a
† Flavianus martyr	639 b	Fridericus zu Rhyn, Episcopus Basileae.	101 f
† Flavianus, Episcopus Theatinus	686 a	Fridericus Praep. S. Paulini Treviris	932 b e
Flavius, Episcopus Remorum	61 a	Fridericus Aenobarbus Imperator: ejus diploma ad Antverpienses	645 e 700 f 702 b 770 c 947 f
Flavius Hetruria Praefectus sub Dioclet.	12 d 14 d	Fridericus II Imperator	932 b e
† Florentius Ep. M. socius S. Clari	417 e	Fridericus III Imperator	340 e
† Florentius martyr	4 b	Fridericus Aragonius, Rex Neapol.	360 b
† Florentius Episcopus	28 f	Fridericus Normannus, Rex Neapol.	553 e
† Florentius Episcopus	270 a 969 f	Fridericus, Dux Mantuae	228 e
Florentius, Ab. Adiddeburg. Praemonstr.	978 b	Fridericus, Comes de Castro Psearto	31 f
Florentius van Schoonhoven, Abb. Middelburg. Praemonstrat.	4 c 199 f	Fridericus, Senior dictus, Comes Tirolensis et Ferrerianus	340 f 341 c 345 b
† Florentius monachus	972 f	Fridericus, Comes VVestphaliae	842 e
Florentius Aertsoon, Abbas Middelburgensis Praemonstrat.	800 e	Fridericus Ghettus, Vic. Episc. Valterrani	447 f
† Florianus martyr	643 d	Fridericus	Fridericus
† Florianus, vel Laureanus Ep. Hispal. M.	58 c		
† Floridus, Episcopus Tifernas			

Fredericus Burlamachius Societ. Jesu	34 e	Geppa Abbatisa	513 f
† Frigidianus Ep. Lucen.	328 a 333 d	Georgius David S. I. in Muscovia	135 a
Frithelo, Advocatus monasterii Epiternac.	96 c	† Geraldus Confessor Ordin. Cluniac.	345 a
Frominius, Episcopus Vesonian.	680 h	Geraldus Abbas Asthanacensis	412 e
† Frontinianus Martyr	135 f	Gerardus, vel Girardus Com. Flann. & Masscon. Lom.	
† Fronto Episcopus Petracoricensis	8 h	Salinen.	674 f 702 b 703 f
Frothericus Episcopus Monasteriensis	538 a	† Gerardus Tinctorius Fundat. Hosp.	802 c 849 f
Frotharius Episcopus Tallensis	756 a	Gerardus Baro a Quersenberg.	887 f
† Frumentius Apost. Aethiopia	639 a	Gerardus Card. postea Lucius II	849 f 868 a 961 a
Fulbertus Episcopus Carnoten.	363 d	Gerardus, Episcopus Arrianus	252 e
† Fulbertus monachus	157 f	† Gerardus Abbas Blandiniensis	742 b
Fulekus, Tifernt Episcopus	148 c	Gerardus de Lyra Ab. Præmonstrat. Antwerp.	949 d
Fulco Fundator Bana-vallis	179 f	Gerardus vender Schaeft Ab. Præm. Everb.	963 a
† Fulgentius, Episc. Utricularius	80 c	Gerardus Knyff, Ab. Præmonstrat. Antwerp.	960 d
† Furseus Episcopus Hibernus	223 a	Gerardus II, Generalis Camaldul.	370 m
† Furseus Presb. Britannus	478 d	Gerardus de Trinciis, Dominus Fulgini	625 e
G		Gerasimus Confessor	720 157 e
Gabriel Paleottus, Card. Ep. Bonon.	50 b	Geraudus Episcopus Lausanensis	697 h
Gabriel ab Aethio, Ordin. Minorum	375 f	Gerbaldus Episcopus Cabillonensis	685 b
Gabriel Amerfortius Capucinus	910 b	Gerberga Regina Italia	674 e
Gabriel a Spoletio, Ordin. Minorum	617 c	† Gereon Martyr	813 a 835 b
Gajardus, Abbas Rosacensis	792 f	Gereon Episcopus Colonienfis	930 d
Gairaldus, Abbas S. Medardi	686 d	Gerlandus Prior S. Pauli	698 b
Galcherus, Dominus Salinenfis	674 a 701 f	Germanus R. Sardin. & Monachus Cisterc.	5 e
Galcherus Junior, Dominus Salin.	703 a	† Germanus Episcopus Parisiensis	711 c d
Galcherus III, Dominus Salinen.	703 f	† Germanus Episcopus Theatinus	640 a
Galeatius, Vice-comes Mediolan.	772 c	† Germanus Episcopus Manica	408 d
Galeatius Villa, Marchio	148 d	Germanus Episcopus Vesonian.	680 h
† Gallus Episc. Claremontanus	423 f 427 a	† Germanus Episcopus Autissiodorensis	408 e
† Gallus Abbas in Helvetia	539 b	† Germanus Abbas	373 e
Garavagnus Mavensicus, Archidiac. Alben.	142 d	Germanus Abbas Asthanacensis	413 a
Garcias, Rex Hispania	119 a	Germanus Ordin. Minorum	368 a
Garrias, filius sancti Hispaniarum R.	109 e	Gero Ep. Magdeburg.	534 f 542 c 927 e f
Garrias, Abbas Onnienfis	108 c	Gero Comes	920 m
Garrias, Comes ult. Castella	108 f	Geroldus Episcopus Moguntinus	473 c
Gerzias Fernandus, Comes	108 d	Geroldus Comes consanguineus Car. M.	537 h
Gaspar Quersenbergius, Ab. Strabro. Præm.	871 d	† Gertrudis Virgo	219 f
Gaspar de la Torre Præp. S. M. Brugenfis	496 f	† Gerontius Ficoclenfis	309 e
Gaspar Estrix, Canon. & Pleban. Antwerp.	909 c	† Gerontius, socius S. Clari Episcopi	8 e
Gaspar a S. Josepho, Ord. Minorum.	138 f	Gertrudis Nicolai, Priorissa Ordin. Præmonstr.	979
† Gaubannus Abbas	319 a	Gervasius Patriarcha CP.	704 a
† Gaudentius Episcopus	272 a	Gervasius Episcopus Vesonienensis	680 c
Gaudentius Episcopus Gnesensis	514 a	Gervasius Diaconus Confessor	909 a f
Gancerannus Episcopus Lingon.	697 e	Gervardus Bibliothecar. Aquensis Palatii	197 e
Gaucerannus Episcopus Belicensis	694 e 922 c	Geylo Episcopus Lingonensis	685 c
† Gaudinus Episcopus	7 a	Gervelibus Episcopus Moguntinus	455 d 473 m
Gaufredus Episcopus Lugdunensis	694 f	Ghirovilla, Marchio	148 d
Gaufridus Episcopus Vesonian.	704 c	† Gilbertus fundat. Ordin. Imprimigenensis	761 b
Gaufridus de Loduno, Episc. Cenoman.	711 b	Gilbertus, Baro de Alberta	762 d
Gaufridus Abbas	268 e	Gilbertus Cognatus, Brasni auditor	707 e
Gaugericus Boucquel, Archidiac. Arrebat.	402 f	Gilius de Vicia Archidiac. Albenfis	136 b 143 a
Gausbertus, Episcopus Senonensis	756 d	Ginetti Cardinalis sac. 17	44 f
Gauslinus Episcopus Patavin.	919 b	Girardus d'Achies Episcopus Vesonian.	707 c
Gaycorius Geruinus, Ab. Flaviniac.	698 f	Girardus de Rubeomonte Episcopus Veson.	703 d
Gebehardus, Episcopus Ratisspon.	924 a	Girardus Can. Flann. vide Gerardus	674 f 703 f
Gebehardus, frater Conradi Imperat.	547 a	Girfredus Episcopus Vesonian.	680 d
Gebuinus Episcopus Lugdunensis	695 e	Gisela mater S. Henr. Imp.	513 d 515 d
Gedeon Episcopus Vesonian.	680 c	Giselbertus, Ab. Præmonstr. Antwerp.	948 I
Gaisericus Rex Vandalorum	438 c	Giselbertus Ab. 1 Masck. Præmonstr.	962 e
Gembertus discipulus S. Bonifacii	484 a	Giselbertus de Duras, Advocat. Trudon.	962 d
† Genesii varii assignantur	322 c f	Giselharius Ep. Merseburg. & Magdeburg.	920 e
† Genesius Episcopus Martyr	119 a	Gisla, soror Caroli Magni	459 c
Geneaulus seu Guenilo vel Wenilo Ep. Senon.	756 c	Gisla Imperatrix	546 f
Gentilis Ludovicus de Auximo	56 c	Gislebertus, Abbas S. Petri Gand.	728 f
† Georgia Martyr	424 d	† Gisleus Abbas	7 d
† Georgius Martyr	701 f	Gisleus Perduyn, Societ. Jesu	495 f
Georgius Colvenerius, Duac. Conc. Unvers.	202 d	Glismodis, soror B. Melancthi	513 d
Georgius, Comes de Carbona	778 f	† Glyceria, Virgo Martyr	161 d
Georgius Veneticus, R. Eccl. S. Salvii 199 f	201 b	Gniph, Satrapa Suconum	233 h
Georgius Trapezantius scriptor	608 d	† Gobanus, Confessor	324 h
Georgius Crugerius, Societ. Jesu	635 d	Godebaldus Episcopus Trajed.	495 e
		Gode-	

Godefridus, vel Gansfridus Ep. Carnot.	867 f	Guigo, Abbas Balmenfis	701 f
Godefridus Episcopus Lingon.	700 c	Guilielma, Abbatisa de Bathento	706 e
Godefridus Comes Namurc.	835 c	Guilielmus a Castellione, Ordin. Minor.	158 f
† Godefridus Cappenberg. Præm.	842 d 967 c	Guilielmus de Arguello Episc. Vesonien.	697 d
Godefridus de Herentals, Ab. 17 Tongerl. Præmonst.	965 c	Guilielmus Episcopus Calensis	343 d
Godefridus Ab. 6 Everbod. Præmonstrat.	962 c	Guilielmus Simonin, Episcopus Corinth.	
Godefridus de Testelt, Ab. 11 Everbod. Præm.	962 c	Guilielmus, Episcopus Dionensis	343 d
Godefridus de Waerloos, Ab. Præm. Antv.	950 b	Guilielmus de Sura, Episc. Lugdun.	659 a 675 e
Godefridus, Abbas Novem-fontium	764 m	Guilielmus Episcopus Luteolannensis	343 f
Godefridus Bullonius, Dux Brabantie	937 a	Guilielmus Episcopus Tartarorum	343 f
Godefridus, Brade Dominus	937 c	Guilielmus Episcopus Tornac.	496
† Godegrandus Episcopus Meten.	197 d	Guilielmus Episcopus Vesonien.	673 a
Godehardus Episcopus Hildenesheim.	542 a	Guilielmus de Turre Episcopus Vesonien.	705 d
Goffridus Lychi Comes	243 f	Guilielmus 3 de Vergeyo Episcopus Veson.	707 c
Goibaldus Episcopus Ratisponensis	468 c	Guilielmus Piro Episcopus	310 c
Gomesius Episcopus Burgenfis	119 f	Guilielmus Conquestor, Rex Anglia	867 f
Gomezius Abbas	566 c	Guilielmus Rufus, Rex Anglia	867 f
Gondivicus Rex Burgundie	294 a	Guilielmus Bonus, Rex Sicilia	259 f
Gonterius Episcopus Vesonienensis	680 f	Guilielmus Rex Sicilia	555 f
† Gontramnus Rex Burgund.	408 a 651 f 710 c f	Guilielmus Leopoldus, Archidux Austria Episcopus	
Gonzalvus Vaz Maurus M.	263 d	Magdeburg.	916 b
Gorgias de Lusitania, Episcopus Feltrinus	788 d	Guilielmus Magnus, Comes Burgund.	696 d 698 a
Gozelo familiaris S. Symeonis	93 b	Guilielmus IV Com. Picav. Dux Aquitan.	92 a
† Græciniana Martyr	441 c 450 d	Guilielmus Truist, Abbas Fontanensis	418 a
Grallonus, Britonum Rex	83 c	Guilielmus, Abbas Balmenfis	706 d
† Gratianus Martyr	618 d	Guilielmus Abbas Faverniac.	699 d
† Gratianus Episcopus & Martyr	618 d	Guilielmus Abbas S. Clement. Confess.	441 c
† Gratianus I Episcopus Turonensis	618 d	Guilielmus de Monte forti Ab. Becensis	363 d
Gratianus Archipresbyter Romanus	97 a	Guilielmus de Bato Maurilli Ab. S. Illidii	432 d
† Gregorius Magnus	170 f 206 c	Guilielmus Ab. S. Benedicti Cremon.	171 d
Gregorius Papa III	171 a	Guilielmus le Duc Abbas	293 f
† Gregorius, Armeniac Apostolicus	264 a	Guilielmus Versteegen. Vicar. S. Michaelis Præmonst.	
† Gregorius, Episcopus Agrigentinus	433 c	Antverp.	955 c
† Gregorius, Ep. Ultrajectinus	270 a 454 d	Guilielmus, Decanus Aquilejen.	782 d
† Gregorius Presbyter Spoletinus	433 f	Guilielmus Galla Archipresbyter Albien.	142 b
Gregorius Diaconus Cardinalis	844 e	Guilielmus Tophius, Cantor Trojedi.	204 c
Gregorius, designatus Episcopus Tudert.	98 a	Guilielmus van Styl, Ordin. Beggarorum	610 b
Gregorius de Hagis, Ab. Præmonst. Antverp.	954 a	Guilielmus du Loroy, Societ. Jesu	638 f
† Grimon Præpositus Urspergensis	901 f	Guillermus Card. Episcopus Ostiensis	72 c
Grimus, Rex Scotia	375 b	† Guimera Episcopus	291 c
† Grodegandus Episcopus Metensis	717 b	Gumarus & Gumerus, idem qui Germanus, Rex	
Grusolphus Episcopus Pefulanus	751 f	Sardinia	5 c
Gaulo Episcopus Parisiensis	302 c	Gummarus Præpositus S. Marie Brug.	495 e
† Guardatus Ordinis Apostolicorum	558 c	Gundeulfus Comes	673 f
Gualterus Episcopus Vesonienensis	680 d	Gundobadus, Rex Burgundia	294 a
Gualterus Ab. & Ep. Laudun.	344 c 853 a	Guntharius, filius a Chlodomeris	296 b
Guandalbertus Episcopus Vesonienensis	865 b	Gurgalonus Episcopus	410 c
Guarinus Abbas	680 m	Gurkentelius Patrimus S. Ninnoca & Ab.	411 d 409 c
† Gudilas vel Godolias Ab. Faverniacensis	291 c	Gurtiernus Rex	408 d
Guennargant, matrina S. Ninnoca	699 a	Guifredus Episcopus Volaterranus	449 a
Guerec, Dux Britannia	409 c	† Guichacus Eremita	268 b
Guerec, Comes Nannetensis	408 a	Guifredus, Episcopus Volaterranus	438 b
Guerec Comes Venetensis	408 a		
† Guibertus Abbas	831 c	H	
Guichardus Episcopus Vesonienensis	680 d	† H Abacuc Martyr	197 c 206 e
Guichardus S. Stephani Archidiaconus	696 c	Hadda, discipulus S. Bonifacii	472 e
Guichardus, Abbas Albanensis	413 a	Hadoindus, Episcopus Commanus.	711 c 714 a
Guidobaldus, Urbini Dux	57 a	Hadvigis, mater S. Norberti	814 c 821 b
Guido Cardinalis	635 a	Hagano Episcopus Aduornum	694 f
Guido de Guis Episcopus Concordiensis	784 e	Haguinus, Hereticus	680 d
Guido Episcopus Lugdunensis	685 b	Hathumarus, Episc. Paderborn.	511 d
Guido de Bononia Episcopus Lugdunensis	659 a	Halaida, Abbat. Castri Carnionis	694 e
Guido Episcopus Viennensis	697 f	Halinarus, Episc. Lugdunensis	695 d
Guido Episcopus Volaterranus	440 c	Harnidus, filius Agilberti	178 a
Guido Episcopus Vesonienensis	680 d	Hartevicus, Episcopus	233 f
Guido Abb. S. Clementis Confessoris	441 c	Hardvvigus, vel Hardricos, Ep. Magdeburg.	928 c
Guido II Abb. S. Clementis Confessoris	441 c	Hartevicus, Episc. Ratisponensis	842 f
Guido Abbas Mosacensis	792 f	Hardvvigus a Abbas Hertzfeld. Intrusus Episc. Mag-	
Guido, Comes de monte Feltrio	149 c	deburgensis	928 d
Guido Rhenus, pistor Bononia	82 c	Hatto, Episc. Moguntia.	918 f
Guidus, Cardin. S. R. E. legatus	790 d	Hayminus Episcopus Vesonien.	680 a
		Hector, Episc. Vesonien.	680 d
		Ho-	

IN VITAS SS. JUNII TOMI I.

995

Heden, Princeps Turingia	469 b	Herbertus, pater S. Norberti	814 c 811 b
Hegelippus, scriptor sub Hadriano Imp.	19 d	† Herculanus Martyr	80 b c
† Heymeradus, Presbyter	308 f 317 d 338 f	Hercules idolum	13 c d e
† Helarus Episcopus Aquil.	381 b	Herdingus, Ab. S. Joan. Bapt. Magdeburgi	919 c 921 b
† Helena, mater Constant. M. 102 a 159 d 170 d	680 a	Herefindis Comitissa	222 b
Helena, Rufforum Regina	917 c	Heribaldus Episcopus Antistador.	752 m
† Helena Ineca	328 f	Heribertus Comes	743 a
† Helenus monachus Confessor	573	Heribertus Episcopus Mediolanensis	381 d
Helias, discipulus S. Livini	494 a	† Heribertus Ep. Colonienfis	516 b 519 d 532 f
Helyas, Abb. Pramonst. Antwerp.	948 f	Heribertus, frater S. Norberti	868 o
Hellodorus, Episcopus Sedunensis	673 d	Heribrandus, Abbas Leodi.	616 o
Hellisachar subscr. diplomati Ludovici Pii	177 e	Hericus Episcopus Havelbergensis	519 d 534 f
Helladius, vel Eladius Episcopus	73 d	Herioldus Comes	513 f
Henricus Auceps, Rex Germanie	513 b	Herimannus, Dux Saxonia	513 o 518 a
† Henricus Imperator	510 c 513 d 515 a 846 c	Herimannus Dux Suevia	514 f
Henricus Junior Imperator	512 c 814 c 822 c	† Herlindis Virgo	204 d
Henricus III Imperator	4 f 230 a	† Hermagoras Episcopus Aquilejensis	381 b
Henricus IV Imperator	130 c 696 c	† Hermagoras Martyr	778 d
Henricus V Imperator	342 d	Hermannus Episcopus Colonienfis	551 c 931 c
Henricus VII Imperator	772 c	Hermannus Wernerus Wolfsmetternich de Grachi	234 e
Henricus Rex Anglia	867 f	Episcopus Paderbornensis	58 e
Henricus II Rex Anglia	310 o 400 b	Hermannus Episcopus Tiferiensis	387 f
Henricus IV Rex Anglia	563 f	Hermannus, Baro a Quersemberg	816 m
Henricus V Rex Anglia	567 c	Hermannus, Ab. S. Martini Tornac.	892 d
Henricus VI Rex Anglia	567 c	† Hermannus Joseph Ord. Pram.	949 b
Henricus, Rex Francie	362 a	Hermannus, Abb. Pram. Antwerp.	960 a
Henricus, Dux Bavaria	547 a	Hermannus Joseph vander Poorten, Ab. Pramonst.	965 c
Henricus, Dux Bavaria pater S. Henr. Imp.	512 c	Antwerp.	693 f
Henricus, Carinthia Dux	784 b	Hermannus, Abbas 4 Tongerl. Pramonst.	204 c 106 f
Henricus, frater S. Cunig. Dux Bavaria	515 c	Hermenburga, Domina Salinenfis	50 d
Henricus, filius Conradi Imp.	547 b	† Hermes Martyr	157 a
Henricus, filius Roberti Burg. Ducis	695 c	† Hermes Martyr Bonanienfis	362 a
Henricus, Dux Brabantie	704 c	† Hermilus Martyr	72 m
Henricus, Lang. Thuring.	932 d	Hervus, pater ven. Hildeburgis	178 a
Henricus, Gerula Comes	784 b	† Hefychius Thaumaturgus	326 b
Henricus, Infans Lufania	565 m	Hettus Episcopus Treverensis	752 b 754 o
Henricus, Comes Namurcensis	835 e	† Hieremias Martyr	618 d
Henricus, Comes Tirolis	785 b	Hieremias Episcopus Senonensis	972 c
Henricus a Schlik, Comes in Passaum	873 e	† Hierlatius Episcopus Thaurensis	813 a
Henricus Julius, Baro de Blum	42 b	Hieronimus de Ginutiis Episcopus Vigorn.	24 d
Henricus de Spilimberga, Interfector B. Bertrandi	788 f	Hieronimus Ab. Sirabonienfis	963 a
Patr. Aquilej.	972 c	Hieronimus Calagrani Ab. Comm. Aronenfis	53 d 624 b
Henricus van Borssele, Toparcha Vera	699 f	† Hilaria Martyr	412 d
Henricus Episcopus Eboracensis	928 e	† Hilariion Junior Myramenus	495 f
Henricus Episcopus Magdeburg.	785 c	† Hilarius Martyr	546 c 550 o
Henricus de Metis Episcopus Tridentinus	706 o	† Hilarius Episcopus Martyr	4 c
Henricus Episcopus Basileensis	44 c	† Hilarius Ep. Tolosan.	74 b
Henricus de Maupas Episcopus Ebroicensis	694 e	† Hilarius Ep. Pictavenfis	680 a
Heinricus Episcopus Lausanensis	310 c	Hilarius Ep. Vefontionensis	77 c 78 m
Henricus Episcopus Londinensis	763 f	† Hilarius Episc. Arelatenfis	89 d
Henricus Sanglier, Episcopus Senonensis	534 f	Hilarius ductor peregrinorum Hierosolymis	375 d
Henricus Episcopus Parmensis	534 f	Hilarius, Conversus Cisterciensis	508 f
Henricus Episcopus Virciburgensis	532 c	† Hildegundis Virgo	519 o 532 o
Henricus II Abb. 5 Tongerl. Pramonst.	965 a	† Hildevardus Episc. Cilenfis	3 c
Henricus, Abbas Viuarien.	853 a	† Hermylus Martyr Singiduni	546 c
Henricus, Abbas Vallis serena	844 f	Hieronius Praefes, persecutor	788 o
Henricus de Mechlinia Pram. Ab. Antwerp.	949 f	Hildebrandinus de Comitibus Episc. Padua.	546 c
Henricus de Winxle Ab. 19 Euerbod. Pram.	962 f	Hildegunda, Abb. de Geste	691 b
Henricus Ab. 1 Tongerl. Pramonst.	963 b	Hildevortus, Episcopus Meldenfis	917 f
Henricus de Beckevoert, Ab. 19 Tongerl. Pram.	963 d	Hildevardus Episcopus Halberstad.	870 f
Henricus de Kemminagio, Ab. 27 Tongerl. Pram.	966 a	Hildolfus I Episcopus Colonienfis	870 f
Henricus de Voren, Ab. 26 Tongerl. Pram.	966 a	Hildolfus II Episcopus Colonienfis	933 c
Henricus Praepos. Paderborn.	510 b	Hildolfus Praepositus Antverpia	698 c
Henricus Godelin Praepos. S. Morandi	346 f 347 a	† Hidulfus	508 f
Henricus Bryms Decanus Marbacen.	347 d	† Hidulphus Episcopus Treverensis	933 f
Henricus Ord. Min.	617 b	Hilduinus Parochus Antwerp.	182 c 187 o
Henricus Lindanus Soc. Jesu	52 c 405 f	Hilduinus Ab. S. Medardi	178
Henricus Turckius Soc. Jesu	916 c	Hilmitradis, mater Pippini Gibbof	422 d
Henricus Labus Soc. Jesu	497 c	Hildricus, ultimus Meroving. R. Franc.	712 f
Heractidus, familia apud Gracos	608 a	Hoellus, Episcopus Genoman.	† Ho-
Herbertus Episcopus Vefontion.	701 b		

† Hogerus Episcopus	233 b	234	Jacobus Radurchius Legatus R. Hung.	778 f
Honestus, Episcopus Perusinus	341 c		Jacobus Coppennus Martyr	158 e
† Honorata Virgo, ex Ursulanis	618 w		Jacobus Capelle, Ab. Thofanus	496 a
Honoratus Presbyter	623 b		Jacobus Atrebas Ab. montis S. Martini	762 f
Hosius, Episcopus Cordubensis	286 e		Jacobus Embrechts, Ab. Præm. Antwerp.	953 f
† Hroznata Princeps, M. Ord. Præmonstrat.	898 b		Jacobus Elsacker, Ab. Præm. Antwerp.	953 a
Hucbaldus Episcopus Transensis	245 a		Jacobus de Insula, Ab. Middelburg. Præm.	971 b
Hugibertus, Dux Bavaria	454 d	470 a	Jacobus Veltackerus Ab. 34 Tongerl.	966 e
Hubertus, Ab. 2 Tongerl. Præmonstrat.	965 b		Jac. Hroznata Crills, Ab. 41 Tongerl.	968 b 984 f
Hubertus Back, Ab. 18 Tongerl. Præmonstr.	965		Jacobus de Marano Decan. Utinen.	779 b
Hubertus a Curia, Martyr	375		Jacobus Heldevvyck Canon. Iprensis	628 a
Hubertus, Nobilis Colon. 12 sec.	862 c		Jacobus Sanon. Trevirensis	102 e
Hugo de S. Caro, Presbyter Cardin.	706 e		Jacobus Bardion monachus Illidianus	425 a
Hugo, Episcopus Althodorenfis	699 f		Jacobus Tiriinus Societ. Jesu	422 f
Hugo, Episc. Carnotensis	363 c		† Jamnica Martyr	374 e
Hugo, Episcopus Cizenfis	912 a	920 c	Jarbas, Rex Mauritanie	643 a
† Hugo, Episcopus Lincolnensis	308 c		Jaromirus, Dux Bobemia	926 b
Hugo I, Episcopus Vesonien.	675 c	689 f	Jaromirus, Dux Vlodomiriensis	840 d
Hugo II, Episc. Vesonien.	680 d e	689 f	Jaroslau Borzita, Comes a Martinitz	883 e
Hugo de Cabilone, Episc. Vesonien.	707 a		† Jason Martyr	624 b
Hugo de Montefalconis, Episc. Vesonien.	696 a		Jaxa, Dux Zaria	640 e
Hugo ex Com. Burgundix Ep. Vesonien.	696 a		† Ida vidua Com. Bonon.	547 f
Hugo de Vienna Ep. Vesonien.	707 b		Ida Lotharingia Ducissa	703 e
Hugo II, Dux Burgundia	700 e		Jecha Idolum	498 e
Hugo III, Dux Burgundia	700 e		† Jeremias Martyr Socius Pamphili	62 c
Hugo IV, Dux Burgundia Dominus Salinenfis	675 a		† Ignatius Martyr Ep. Antiochenus	619 e
Hugo filius Roberti Burgundia Ducis	695 b		† Ignatius, Societ. Jesu Fundator	293 f
Hugo, Abbas Cluniacensis	694 f		Ignatius Gigil, Decanus Lucensis	333 e
Hugo, Abbas S. Martialis Lemov.	92 b		Ignatius Rochettus Societ. Jesu	638 f
† Hugo socius S. Norberti & Ab. Præm. 813 d	882 d		Ignatius Diertius Societ. Jesu	266 b
† Hugo Abbas	340 e 341 c	349 f	Ignava mater S. Coni	361 b
Hugo, Ab. Præm. Antwerp.	948 f		Ildebodus Episcopus Cabilonensis,	685 c
Hugo Boose, Ab. Middelburg. Præm.	971 f		† Illidius Episcopus	269 f
Hugo de Granmont, Præp. S. Marandi	347 c		Imadus, consanguineus B. Meluwerel	539 c
Hugo, Dominus de Trevas	696 c		Imed, pater B. Meluwerel	512 b
Hugo Dientis S. R. E. Legatus	695 e		Imed, filius VValberti Saxons	513 b
Hugo Richeus	269 d		Imma, conjux Egenhardi Script.	177 c
Huneridus, al. Menfridus Ep. Magdeb.	928 c		Immedus, frater S. Matbild. Regina	513 e
Humbertus Ep. Vesonienensis	699 d		Importunus pseudo-ep. Vesonien.	680 e
Humbertus Ep. Laudunensis	695 d		Ina Rex Occident. Saxonum	465 d
Humbertus, Dominus Salinenfis	674 f	693 c	Ingelarius Ab. Carliocensis	167 e
Humbertus II, Dom. Salin. ejusque cognatio	674 f		† Ingelmarus Eremita	901 e
Humbertus III, Dominus Salinenfis	674 f		Ingizo Ep. Castellanus	919 b
Humbertus, filius Alberici Dom. Salin.	674 e		Ingoberga, Regina Francia	713 a
Humbertus Dom. castri Medull. & Navillac.	696 c		Ingomerus filius Chlodovei I	294 d
Humbertus Abbas Balernenfis	706 c		Ingrannus Ep. Laudunensis	207 e
Humbertus de Beunco Ab. Jurenfis	645 f		† Injurius	423 f
Hunaldus Ab. Jurenfis	697 b		Injurius Ep. Turonensis	196 c
Hunred Hæreticus	467 c		† Injurius Abbas Jurenfis	650 f
Hunfridus Ep. Magdeburg.	542 a	547 c	† Innocentes martyres	448 a
Hunus Presbyter	182 m		Innocentius, Miles Thebanus M.	917 c
Huoggi, Abbas Fuldensis	493 f		Innocentius Papa II	962 a
† Hyacinthus Martyr	104 e 106 e	417 d	† Innocentius Ep. Cenomanen.	710 b
Hyacinthus Hofman Ab. Strabontensis	913 f		Innocentius Ep. Atraniensis.	623 b
Hyacinthus a Jesu Carm. Discalc.	910 f		Joachim Patriarcha in Moscovia	135 c
Humarus Card. Ep. Tuscul.	699 f		Joachimus Abbas Fuldensis	499 f
† Hymnemosus	673 m		Joanna Fr. & Nav. Reg. Dom. Salin.	674 b
† Hypatius, fesson Ep. Gangororum	702 b		Joanna, Ducissa Brabantia	965 a
Hypolytus Novellus Ep. Aibienfis	136 f		Joanna Bernardini Eremita	405 c
Hyppolytus Bazzani de Ferraria Gener. Ord. Servo-	38 e		Joanna de Guilbern Eremita Augustin.	158 f
rum B. Maria.			Joanna de Durve Abb. Clariss.	6 a
			Joanna uxor Alberti Com. Ferrate.	342 e
† Jacobus Frater Domini	131 a		† Joannes Baptista	333 d 772 c
† Jacobus Apostolus	258 d		† Joannes Evangelista	584 d
† Jacobus Diaconus Martyr	52 m		† Joannes Diac. Martyr	4 d
† Jacobus a Certaldo Camaldulen.	446 b		† Joannes Eleemosynarius Ep.	417 b
† Jacobus Lacopius, Præmonstr. Mart.	902 c	979 d	Joannes Tudertinus Martyr	375 f
Jacobus Rex Majoricarum	777 m		Joannes Eremita Pinnatenfis	107 b
Jacobus, Card. S. Corygoni	780 b		† Joannes Calybita	707 m
Jacobus Haraldus Ep. Auguſtadunensis	40 c		† Joannes a Meda, Presbyter	618 a
Jacobus Archiepisc. Albenfis	141 a		† Joannes Conf. Kievia	264 c
			† Joan-	

† Joannes Gandavenſis Eremita	642 a	Joannes Abbas Corvelli	706 d
Joan. Bapt. Card. S. Cecilia	780 b	Joannes de Lyra Abbas Pramonſ. Antwerp.	949 e
Joan. Bapt. Alisterius Card. Ep. Tudert.	623 e 638 f	Joannes Fierkens, Abb. Pramonſ. Antv.	952 b
Joannes Card. S. Praxedis	780 h	Joannes de Weert, Ab. Pramonſ. Antwerp.	953 c
Joannes Card. S. Laurentii	413 f	Joannes Robyns, Abbas Pramonſ. Antv.	953 b
Joannes Michael Card. Diac. S. Angeli	780 b	Joannes Chryſoſtomus vander Sterre, Abbas Pramonſ. Antwerp.	811 f 871 c 957 f
Joan. Bapt. Maduccius Prior S. Laurentii	359 b	Joannes Bacca Ab. Onienſis	1220
Joan. Bapt. Petrocchius Presb.	38 e	Joan. Chriſtoſt. Teniers, Ab. Pramonſ. Antv.	960 d
Joan. Bapt. Petrutius Can. Trauenſis	252 f	Joannes de Boſſuyt, Ab. 9 Everbod. Pramonſ.	962 c
Joan. Bapt. Schellemburgius Soc. Jeſu	812 f	Joannes de Tieldonck, Ab. 12 Everbod. Pramonſ.	9620
Joannes Bona Cardinalis	136 e	Joannes de Rotzelaer, Ab. 14 Everbod. 962 f ejus	
Joannes Vitellſcus Card.	625 c	Epitaphium	950 c
Joannes, Rex Anglia	310 e	Joannes Quiſtvater, Ab. 15 Everbod. Pramonſ.	962 f
Joannes, Rex Bohemia	785 b	Joannes Piſtorius, Abbas 16 Everbod. Pramonſ.	962 f
Joannes I, Rex Caſtella	122 f	Joannes Multoris, Ab. 21 Everbod. Pramonſ.	962 f
Joannes II, Rex Caſtella	367 d	Joannes Baldus, Ab. 23 Everbod. Pramonſ.	962 f
Joannes I, Rex Luſtania	561 a	Joannes, Ab. 10 Tongerl. Pramonſ.	963 c
Joannes III, Rex Luſtania	269 e	Joannes de Berlaer, Ab. 13 Tongerl. Pramonſ.	963 c
Joannes, filius Joannis I. R. Luſit.	583 d	Joannes de Gravia, Ab. 25 Tongerl. Pramonſ.	963 e
Joannes, filius Alphonſi V. R. Luſit.	590 a	Joannes de Kinschor, Ab. 28 Tongerl. Pramonſ.	966 a
Joannes Com. Burgundia Dom. Salinaſis	674 b	Joannes de Weſterhoven, Ab. 30 Tong. Pramonſ.	966 b
Joannes II Com. Burg. Dom. Salinaſis	675 a 707 a	Joannes van's Gravelande, Abbas Middelburg. Pramonſ.	974 a
Joannes Comes Tyrolis	781 c 785 h	Joannes de Weſtcappel, Abbas Middelburg. Pramonſ.	975 c
Joannes, Lancaſtria Dux	563 f	Joannes Dankardus, Abbas Middelb. Pramonſ.	975 b
Joannes Borgia Dux Gandia	213 b	Joannes Drufius, Ab. Parcen. Pramonſ.	980 c
Joannes de Caſtrolucio Senſchallus Lugdun.	678 c	Joannes Lobelius Ab. Strabov. deſin Pragen. Ep.	871 d
Joannes Beccus Patriarcha CP.	335 d	Joannes de Pructis Ab. Pramonſ.	810 a
Joannes de Rupeſciſſa Patriarcha CP.	677 c	Joannes Abbas Favertiacenſis	699 d
Joannes Episcopus Alabenſis	109 e	Joannes Abbas Fiſcanenſis	695 d
Joannes Episcopus Aletenſis	727 a	Joannes Abbas Onnenſis	118 f
Joannes Malderus Episc. Antverpienſis	422 f 897 e	Joannes VIII Abbas Onnenſis	109 f
Joannes Mirzeus Episcopus Antverpienſis	872 b	Joannes Ab. S. Clementis	441 c
Joannes Episcopus Aurelianenſis	302 e	Joannes Abbas Caſinenſis	458 e
Joannes Episcopus Barienſis	252 d	Joannes Brand Praepos. S. Albani Baſilea	355 h
Joannes de Senna Episcopus Baſilenſis	342 e	Joannes Spronts, Praepos. Brixinenſis	105 b
Joannes Episcopus Bircacenſis	234 d	Joannes de Luceria, Praepos. S. Morandi	343 b
Joannes de Cabilone Episcopus Lingon.	707 a	Joannes Bureardi, Praepos. S. Morandi	347 c
Joannes Episcopus Chironenſis Vic. Trev.	105 b	Joannes Tuileri, Praepos. S. Morandi	347 c
Joannes Episc. Emonenſis	790 f	Joannes Jac. de Morimont Praepos. S. Morandi	347 c
Joannes Ludov. a Sabaudia Episcopus Genev.	670 e	Joannes de Jonchiere Praepos. S. Morandi	347 c
Joannes Ep. Immoſenſis	919 b	Joannes a Soto Ord. Minor.	617 c
Joannes Episcopus Lauſannenſis	706 b	Joannes Bernardus, ab Indis occiſus	158 f
Joannes Episcopus Lucenſis	332 a	Joannes Scarpa, Ord. Apoſtol.	557 f
Joannes a Stryen, Episc. Middelburg.	979 b	Joannes Michael vander Ketten Ord. S. Bright.	822 f
Joannes Episcopus Magnopolitannus	931 d	Joannes a Matre Dei, Carm. Diſc.	910 d
Joan. Philippus a Schonborn Ep. Aſoguntianus	499 f	Joannes Paulus Oliva Gener. Soc. Jeſu	811 d
Joannes Suicardus Episcopus Mogunt.	180 c	Joannes Jac. Turinettus Soc. Jeſu	229 b
Joan. Antonius Ulpius Episcopus Novocom.	452 a	Joannes de Tollenare Soc. Jeſu	422 f
Joan. Franciſcus a Balneo Episcopus Patruenſis, Nantius in Belgio	897 d	Joannes Ferrandus Soc. Jeſu	413 a
Joannes Episcopus Perufenſis	24 c	Joannes Bapt. Damerus Societ. Jeſu	107 f
Joannes Piſtorienſis Episc. Spoletianus	366 d	Joannes Filomarinus Soc. Jeſu	212 f
Joannes Episc. Ravennas	512 d 933 c	Joannes Gregorius Societ. Jeſu	108 a
Joannes Episcopus Saltzburgenſis	468 c	Joannes Savaro Praef. Arvernia	762 f
Joannes de Benediſtis Episcopus Taruſianus	788 d	Joannes Gabriel Baro de Sparvovenfeld.	135 b
Joannes Episcopus Tervanenſis	846 d	Joannes Naſſavius Vianda & Breda Dom.	662 a
Joannes Episcopus Trauenſis	244 f 246 f	Joannes Franciſcus Leta, Gubernat. Pergula	57 c
Joannes II Episcopus Veſontanenſis	704 c	Joannes Aldringerus Comiſſ. Caſareus	875 a
Joannes de Truyno Ep. Veſontion.	707 d	Joannes Allman tribuum proconſul	881 a
Joannes de Villa-Abbatis Episcopus Veſontion.	703 f	Joannes pater B. Placidi Recintanenſis	358 a
Joannes de Vienna Episcopus Veſontion.	707 b	Joannes Alvarez Secretar. R. Ferdinand	561 c 568 d
Joannes de Rupeſciſſa Episcopus Veſontion.	707 d	Joannes Lunenſis concaptivus B. Ferd.	569 e
Joannes de Norry Episcopus Veſontion.	707 d	Joannes Laurentius concaptivus B. Ferd.	568 d
Joannes Jacobus Fauche electus Ep. Veſontion.	708 a	Joannes Rodericius concaptivus B. Ferd.	568 d
† Joannes Regnumus	760 b	Joannes Vafius concaptivus B. Ferd.	568 d
Joannes Eucaltarum Metropol.	594 h	Joannes de Hoechperch, Praepos. Fortzen.	105 h
Joannes Magnus Episcopus Upſalenſis	232 a	Joannes Presb. S. Symonis Treviri	102 e
Joannes in Monacho Episcopus	232 f	Joannes de Weeſt, Praep. Virginum Middelb.	979 a
Joannes Archimandrita	606 c	Joannes de Fruyno, Decan. Veſontion.	675 f
Joannes Abbas S. Procul Bonon.	50 f 80 e	Joannes Georgius Purcher, Decan. Friſing.	901 f
Joannes Propbeta Ab.	592 c 198 f	Pppp	Joan.

Laurentius Ep. Mediolanensis	643 b	Lotharius filius Ludovici Pii	748 f
Laurentius Ep. Bracharensis	375 f	Lodunensis Familia	73 f
Laurentius Corvinus Ep. Spoletinus	625 c	† Lubentius Ep. Bremenfis	518 c
Laurentius de Leodio	816 d	† Lucas Stylita	237 f
Laurentius Ord. Minor.	617 n	† Lucia Virgo Martyr	622 a
Laurentius Latus in Hispania	269 e	Lucia, Faverniacensis Abbatissa	694 c
Lazeraquius Dux Maurorum	368 b	† Lucia Matrona Rom. 30 f sepelitis Martyres	170 c
† Lazarus Carmelita	374 b	Lucius Imp. frater Aurelii Imp.	18 b c
Lazarus Carafinus Ep. Comensis	452 b	Lucius Clarus, Praefectus urbis Roma	8 d
Lazzara Episcopus Alifanus	208 c	Lucullanus Abbas Collisimanti	554 a
Leidradus Episcopus Lugdunensis	748 f	Ludgard Matrona devota	5 a
Leimarus Episcopus	233 e	† Ludgerus Ep. Monasteriensis	95 f
Letius Morellus Episcopus Caputoquensis	359 c	† Ludolphus Ab. Corbejensis	234 f
† Leo	510 c	Ludolphus Comes	515 d
† Leo Martyr	4 d	Ludolphus filius Ottonis I. Imp.	513 e
† Leo Episcopus Theatinus	640 a	† Ludolphus ex Ab. Ep. Ord. Præm.	902 c
Leo Episcopus Tarenensis	296 c	Ludolphus Eremita	827 f
Leo Episcopus Centuncellensis	187 a	Ludovicus Pius Imp.	331 c 748 e 752 n 824 d
Leo magnus Imperator	438 n	Ludovicus II Imperator	139 b 514 a
Leo Isauricus Imperator	402 b	Ludovicus Bavarus Imperator	772 c 786 d
Leo Armenus Imperator	402 e 760 f	Ludovicus frater Caroli Crassi Imp.	514 a
Leo Diaconus S. R. E.	98 a	Ludovicus Crassus Gallia Rex	763 a
Leo Archiepisc. Vigiliensis	236 d	Ludovicus Junior Gallia Rex	763 a
Leo Auditor versus Leonis	23 b	Ludovicus Transmarinus R. Franc.	699 b
Leo Sanctius Benedictinus	451 e	Ludovicus VII Francorum Rex	700 f
† Leocadia Virgo M.	7 d	Ludovicus XIII Rex Francia	292 f
Leodegarius Martyr	699 c	Ludovicus Rex Hungaria	786 c
† Leodegarius Episcopus Augustodun.	672 d	Ludovicus Comes Ferretensis	342 a
Leodegarius Episc. Viennensis	412 c	Ludovicus Bavarus Junior	781 c 786 d
Leodegarius Velianus Abbas Jullac.	10 d	Ludovicus Com. de Los sac. 12	961 c
† Leogontia Virgo	424 d	Ludovicus Vicecomes Landensis	772 d
Leopardus Monachus	375 c	Ludovicus d'Arestel Nob. Burgundus	660 c
† Leonardus Magnus	299 e	† Ludovicus Card. & Ep. Arelatensis	622 a
† Leonardus de Vendopera	299 f	Ludovicus de Monte beligardis Ep. Vesont.	707 c
† Leonardus Reclusus	371 c	Ludovicus Gonzaga Ep. Mantuanus	3 f
Leonardus Affilius S. Franchet socius	6 b	Ludovicus de la Rochefoucauld Ep. LeDoren.	2 e
Leonartius Episcopus Confessor	5 b	Ludovicus Castaneus de la Rochepolay Episcopus	
Leonius Abbas S. Bertini	805 a	Piscatorum	73 f
Leontius Episc. Vesontanensis	680 b	Ludovicus de Estrada Abbas	158 e
Leontius Episc. Forojulienfis	683 f	Ludovicus de Blancasforti Abb. Ferrariensis	753 b
Leontius Episcopus Santonum	727 d	† Ludovicus Arnesiensis	860 e
Leopoldus Archidux Austria	347 e	Ludovicus Crassus Societas. Jesu	635 d
Leoterius Episcopus Nervalanus	343 d	Ludovicus Loho Societ. Jesu	221 f
Leotoldus filius Alberici Dom. Salinensis	674 e	Ludovicus Velasceus Hisp. Legionis tribunus	963 d
Leotoldus Episc. Vesontanensis	680 d	Ludovicius Card. Ep. Bononiensis	82 e
Leucadius M. consanguineus S. Greg. Thron.	163 d	† Lugidus Episcopus	314 e
† Leucius Ep. Brundisius	244 f 252 c 258 d	Luicharda Abb. Elisenen. Matertera B. Melitoverci	513 d
Levinus Torrentius Ep. Antwerp.	967 b	Luidgardis, uxor Caroli Magni	178 a
† Liberata Virgo	417 c	Luidolfus Abbas Corbejensis	536 f
† Liborius Ep. Cenomanensis	510 c 512 f 515 d	Luitderus Comes frat. Bern. Ducts Saxonia	418
Libutius, Rufforum Episcopus	917 d	Luithardus, Ep. Paderbornensis	513 a
Liceria Matrona Rom.	627 c	† Lupus Episcopus	72
Licerius Episcopus Arelatensis	686 d	Luitprandus, Rex Longobardorum	239 a 465 f
Licinianus Martyr	617 d	Lullus, Episcopus Alagonensis	452 c 472 a
Licinius Imp. persecutor	27 e 374 c 434 b c f	Luminius, Comes Calvinista sexus	979 f
† Licinius Episcopus Andegavensis	718 e	Lupus, Ab. Ferrariensis	177 f
† Liduvina Virgo	398 c	† Lupicinus Monachus	644 c
Lietardus Episcopus Cameracensis	935 a	† Lupus, Episcopus Senonensis	756 d
Lietbertus Episcopus Camerac. & Atrebat.	202 d	Luthardus, Episcopus Paderbornensis	515 f
† Lifardus Episcopus Confessor	159 a	Lya & Stephanus eorumque filii	4 d
† Lifardus Presbyter	374 c	M	
Lifardus Conversus	269 d	Macarius, Episcopus Enonensis	404 d
† Lioba Virgo Angla	475 e 490 c	Macarius Simeomo, Ab. Præm. Antv.	959 e
Linus Ep. Vesontanensis	680 a	† Maclovius, Episcopus Alatenfis	727 a
Liventius Monachus	299 f	† Madelgisilus Eremita	4 d
† Livinus B. M. Patronus Gandensium	494 a	† Madoinus Episcopus Cenomanensis	717 a
† Lochanus Eremita	312 d	† Magnericus, Episcopus Trevirensis	87 f
† Longinus Martyr	538 b	Magnusaldus, Ab. Flaviniacensis	698 e
Lonnatus Ep. Remensis	727 e	† Magnus Martyr	525 f
Lotharius Imperator	178 a 750 f 856 c 934 f	† Magnus Episcopus	235 c 338 c
Lotarius Rex Francorum	742 e	† Magnus, Episcopus Mediolanensis	644 b
Junii Tomus I.		Pppp a	Ma-

Magnus, Episcopus Senonensis	754 e	Martinus Canonicus Regularis	400 b
Magnus, vel Magnus persecutor	71 c	Martinus Strickerius Canonicus S. Crucis	877 c
† Maimbodus Martyr	693 c	Martinus Hassa Presb. Albenfis	141 f
Maynardus, Episcopus Urbini	58 e 148 c	Martinus Bresserus Soc. Jesu	909 d
Mainardus, Comes Marpeccensis	868 a	Martinus, Hospes S. Justini Roma	20 f
† Majolus, Abbas Cluniacensis	693 c	Martinus, concept. & medicus B. Ferd.	568 d
Mairus, Monachus Martyr	617 n	† Marius Martyr	197 c 206 e 448 b
Malcolmus, Rex Scotiae	159 c 761 e	Marius Mercator laicus eruditus sec. 4	438 c
Malculmus II, Rex Scotiae	373 b	Marolus Episc. Struvensis	252 c
† Maldegarius Monachus	157 f	† Martialis	92 b
Mamertus Episcopus Ebronensis	668 b	† Martialis Episcopus Lemovicensis	396 a
† Mamolus	50 e	Martialis, Ord. Minor.	44 f
Manasses, Episcopus Aurelianen.	299 b 308 f	† Martha, soror Lazari	621 c f
Manasses, Ab. Flaviniacensis	698 f	† Martha mulier sancta	376 b
Manasses, Infamis hereticus	845 f	† Martha Martyr	197 c 206 e
Manfredus tyrannus	419 a	Martyres 40 Iconi	376 b
Manfredus Septalius solitarius	770 e	† Martyres Gorcomienses	979 c
Maneidus Abbas	430 e	† Martyres Trevirenses	103 f
† Marcellianus Martyr	26 f	† Martyrius Martyr	4 c
† Marcellianus, item Martyr	52 c 206 c	Martyrius Episcopus Viennae	5 a
† Marcellinus, Martyr Romanus	157 d	† Maternus	102 a
† Marcellinus Martyr	417 c 419 d	Mathias Valentini Ab. 33 Everbad. Praemonstr.	963 b
† Marcellinus Episcopus	157 b	Mathias Soutermans Soc. Jesu	340 f 780 a
Marcellinus Episc. Turtubulensis	343 d	† Mathildis Imperatrix	917 e
† Marcellus, Cabilonensium Apostolus & Martyr	161 d	† Mathildis Regina	513 e
	696 e	Mathildis, Com. Atrebat. Burg. Dom. Salin.	674 b
† Marchelmus, discipulus S. Gregorii Ultrajectinensis	486 f	Mathildis, Comitissa Blesensis	843 a
	418 d	Mathildis, Marchionissa Thufciae	445 c
† Marcia Martyr	376 b	† Mattheus Apostolus	620 b
† Marcianus Martyr	418 e	Mattheus Vice-comes Gubernat. Lombardia	772 e
† Marcianus Martyr		Mattheus, Patriarcha CP.	704 a
Marcus Evangelista	381 b 620 c	Mattheus, Episcopus Cajetanus	218 c
† Marcus Martyr	4 d 206 e 417 b	Mattheus Iriseilius, Ab. Ant. Praem. 897 e 957 b	980 b
Marcus, Cardinalis S. Marci	780 b	Mattheus Fullonius, Ab. 3 Everbad. Praem.	963 a
Marcus Episcopus Aurelianensis	299 b	Mattheus, Praep. S. Symonis Trevir.	105 c
Marcus, Episc. Justinopolitanus	788 d	Mattheus de Padua, Canonic. Aquilejen.	792 f
Marcus, Patriarcha Aquilejen. Cardinal.	802 b	Mattheus de Beir, Canon. Ord. Praemonstr.	895 n
Marcus Bergomas, Ordin. Minorum	375 f	Mattheus, Ord. Minorum	368 a
Marcus vanden Tempel Soc. Jesu	637 c	Mattheus, Ord. Minorum	368 b
Marcuvinus disc. S. Greg. Ultraject.	486 f	Maura, seu Moreta Domina Salinenfis	674 f
† Margarita Virgo Martyr	258 e	Mavortius, Comes persecutor	623 b
Margarita, Domina Salinenfis	674 f	† Mauritius Dux Thebaeorum Martyr	133 f 860 a
Margarita, Com. Flandriae	970 f	Mauritius Nassavius, Com. Calvina.	980 b
Margarita, Com. Tyrolis	781 c 781 b	† Maurus Martyr	419 e 624 b
† Margarita Hungarica	508 f	† Maurus, discipulus S. Benedicti	299 b 717 b
Margarita Abb. fil. Ducis Brabantiae	375 d	† Maurus, Episcopus Veronensis	399 c 641 b
† Maria Magdalena	699 d	Maurus, Episcopus Senensis	440 c
† Maria soror Lazari	621 c	Maurus Piscator qui invenit corpus S. Secundi Ad.	53 f
† Maria, mulier sancta	376 b	† Maxentius, Episcopus Pictavorum	74 a
Maria Peregrina	269 c	† Maxima, qua sepelivit Corpora MM.	41 b c
Maria, Regina Scotiae	761 c	† Maxima, soror S. Maximini Treviren.	74 a
Maria, Princeps Russiae	640 d	Maximilianus I, Imp. Dux Burg.	105 a 497 b 975 a
Maria fil. Caroli Pugn. Ducis Burg.	497 b 943 e	Maximianus Herculius, Imp. persecutor	54 a 382 f
Maria Baptista Butaroni Virgo	418 e	Maximianus Galerius persecutor	54 b 383 c
Maria Parmae Princ.	376 a	Maximilianus a Burgundia Gubernator Zelandiae,	
Maria Cavaleria Sanctimonialis	6 a	Hollandiae etc.	963 a 975 a
Marianus vel Marinus Ep. Arelatenfis	73 a	Maximilianus a Burg. Ab. Middelb. Praem.	977 b
† Marianus, Lector Martyr	52 b	Maximilianus Habbequius, Soc. Jesu	310 b
Marinus, Praefectus persecutor	51 a	Maximinus Caesar persecutor	374 c
Marquardus Ab. Corbejenfis	234 a	† Maximinus, Episcopus Trevirorum	74 a
Marquardus Ab. Fuldensis	459 a	Maximinus, Episcopus Vesontionen.	680 a
† Martinus Martyr	4 d	Maximinus Junior, Abbas Muracenfis	299 b
† Martinus Ep. Turonen,	234 f	† Maximus Martyr	4 n
Martinus de Cuyper, Carm. Suffraganeus Ep. Came-		† Maximus Martyr	423 a
racensis	366 b	Maximus, Probi Imperator. pater	391 a
Martinus Kreys Ab. Selingenflad.	181 d	Maximus, Imperator Treviricus	426 f
Martinus Ab. Ontrufis	118 f	Maximus, Praefes persecutor	382 a
Martinus Abb. Tabanensis	326 d	† Maximus, monach. & Ab. Lerinensis & Episcopus	
Martinus de Leuys Ab. Praemonstr. Antv.	950 f	Regienfis	79 b 683 f
Martinus Granter Praepos. S. Morandi	341 a 343 a	Maximus, Episcopus Genevensis	673 c
Martinus Gilgi, Decanus S. Michaelis Lutae	328 b	† Medanus, discipulus S. Petroci	402 d
		Meda-	

Medanus Episcopus	761 b	† Nerius, Martyr Romanus	104 d
† Medardus Episcopus Suesianen.	685 d e	Nero, Imperator persecutor	376 c
Megingofus, Episcopus Heribipollitanus	452 c	† Nicander Martyr	376 b 418 e 634 e
Meingoz, Archiepiscopus Trevirensis	532 e	Nicasius Baxius, Ordin. Eremit. S. August.	910 c
† Meinolphus, Diacon. Paderborn.	510 c	† Nicephorus, Ep. Constantinopolit. 157 a 309 e 435 c	
† Meinwercus, Episcopus Paderborn.	926 b	Nicephorus, Imperator Orientis	760 c 760 f
Melania Magna	593 f	Nicetius, Episcopus Vesonien.	680 c
Melanium Junior	593 f	† Nicolaus Eremita	157 d
† Meletius, Episc. Antiochenus	190 912 a b	† Nicolaus, Solitarius in Helvetia	159 e
Meliorantia, Canon. Eccl. S. Mariae Ulini	792 a	† Nicolaus Tolentinus	419 b
† Mellitus Ep. Anglie	454 b	Nicolaus Patriarcha Aquilejensis	778 c
† Mello, Episc. Rotomagensis	618 b	Nicolaus, Episcopus Tripolitanus	355 h
Memmia, Martyr Virgo	634 e	Nicolaus Brunus, Episcopus Tridentinus	785 c
Menalchius, Episc. in Hibernia	494 d	Nicolaus Sachetti, Episcopus Vulturnus	447 f
Mencus de Hispello, Episcopus Sutrinus	365 e	Nicolaus, Episcopus Vesonienensis	704 h
Mennas, Patriarcha CP.	393 e	Nicolaus, Episc. Cameracensis	935 h
Meneduc, mater S. Ninnoca	408 c	Nicolaus de Castro, Episcopus Middelburg.	978 d
† Menelius, Abbas Menatou.	504 c 77 d	Nicolaus Vieille, Prap. S. Morandi Abbas in Valle-	
† Mercurius Martyr	334 f	Del	347 c
† Mevennius Abbas	400 a	Nicolaus van Troostenberghe, Ab. Eeckbont.	496 f
Merolus Chorepiscopus Cenomanen.	711 c	Nicolaus Ambrosii, Ab. 34 Everb. Pramonst.	964 b
† Methodius, Episc. Olympi.	435 d	Nicolaus Mutzaert, Ab. 26 Tongerl. Pramonst.	966 f
† Methodius, Martyr Episcopus Patara	435 d	Nicolaus de Akaterra, al. Hogelandius. Ab. Afid-	
Mevotus, Princeps in Cornubia	735 a b	delburg. Pramonst.	971 d
Meynerius, Prap. S. Mauriti	674 a	Nicolaus Hugonis, Ab. Middelburg. Pramonst.	971 c
† Michael Archangelus	567 e 584 d 618 a	Nicolaus a Gandavo, Ab. Middelb. Pram.	971 d
† Michael Aragavi, Monach. Presbyter apud Ha-		Nicolaus, Abbas Eeckbontanus	496 a
besinas	639 a	Nicolaus vander Crufter, Ab. Middelb. Pram.	972 f
Michael Balbus Imperator	760 f	Nicolaus Cesteri, Ordin. Apostolorum	557 f
Michael Ophoven, Episc. Silvaduc.	967 c	Nicolaus de Samerdenga, Canon. Utinensis	798 a
Michael, Decan. S. Symonis Trevir.	102 e	Nicolaus a Kostlikio, Ordin. Min.	418 b
Michael Colbert, Gener. Pramonst.	968 d	Nicolaus Antonii, Societ. Jesu	126 f
Michael Maldonatus, Ordin. Pramonst.	911 d	Nicolaus Parthenius Gianettasius. Soc. Jesu	237 d
† Michael, Ordin. Camaldulensis	372 d	Nicolaus Romani, Societ. Jesu	638 d
Michael Aquensis, Ordin. Minorum	803 b	† S. Nicomedes Martyr	400 370 m
Michael Matthiz, Episcopus Signiensis	800 d	† Nicomedes, Presbyter & Martyr	6 f
Michael Barlasius, Ordin. Minorum	375 f	Nicomedes Presbyter	381 c
Micia ab Apostolis	269 d	Nithardus, filius Agilberti	178 a
Migetius, Episcopus Vesonien.	680 m	Norbertus van Couvverven, Ab. Pramonst. Ant-	
Milo, Episc. Tarnacensis	826 c	verple	811 f 938 f
† Minervus Martyr	676 e 679 b	Norbertus Nicolaus Amand. ab Amelunxen. Abbas	
† Minius Martyr	255 f	Strahovienfis Praga	912 f
Misaco, Sclavorum Princeps	547 b 548 f	Norbertus, Patricius Schodingerum	672 c
† Mochæmocus, seu Pulcherius Ab.	225 a	Numerianus Imperator	419 e
† Mocherog Britto	322 e	† Numerianus Episcopus	279 a
† Mochonna Abbas	320 a	Nummius Tuscus, Consul Romanus	377 a
† Mochuarocus Abbas	322 e	Nuph Abbas, Idem qui Anuph.	642 c
Molaunus	374 e f	O	
Moncherus, Episcopus Osnebrugen.	542 a	Obertus, Episcopus Genuensis	230 c
† Montanus, Eremita socius S. Clari	12 d 14 e	Obertus Tertius, Archiepiscopus Modestie	
† Morandus, Mon. Benedict.	508 f 982 e	Episcopus Mediolan.	768 d 770 a
Morhedrus Episcopus	410 c	† Octavianus, Patronus Volaterranus	446 e
Moveanus Episcopus	761 b	Octavianus Carafa, Episcopus Patracen.	44 e
Mucurana, soror S. Chrothildis	294 b	Odilo alias Utile, Dux Bavaria	454 d 470 m
Muley Abuleyd, Rex Fessa	569 c	† Odilo, Abbas Cluniacen.	109 b 110 b 693 d
Muley-Vallaca, Princeps Maurus	591 b	† Odimon, Abbas Rothenfis	902 b
Muley-Xeque Rex Fessa	569 c	Odo 2, Dux Burgundie	700 e
Muley Xeque Oatadius, Arilla Dominus	591 a	Odo de Rubeomonte, Ep. Vesonien.	706 d
† Munna Abbas	316 e	† Odo, Episcopus Cameracensis	830 a
Muredacius Episcopus.	158 b	† Odo Danus, Episcopus	159 m
Mucius Vitelliscus, Gener. Societ. Jesu	422 f 637 f	Oddo II Ab. Cluniacenfis	414 b
		Oddo IV, Ab. Cluniacenfis	344 e
		Odo, Abbas Bellicensis	158 a
		Odojus, Ab. monasterii Bonaspei	853 b
		Odo, Abbas Ferraviensis	757 d
		Odo, Abbas Jurensis	692 f
		Odo, Abbas Tuiensis	9 e
		Ohtricus, Electus Magdeburg.	921 c d
		Olaus, Rex Suecorum	231 f
		Olemundus, Abbas Montis-Olivi	629 b
		Oliverius, Abbas Favenniac.	609 d 706 d
		Pppp 3	Oli-

NAntelmus, Abbas Aganensis
 Narcissus Episcopus
 Navarro, Episcopus Cantienfis
 † Nazarius Martyr
 Neapolio Comitulus Episcopus Perusinus
 Nebridius, Ab. monasterii Crassa
 † Neomisia Virgo
 † Neophytus Episcopus
 † Nepotianus, Episc. Claremontanus
 Junii Tomus I.

Oliverius, <i>Abbas Luxoviensis</i>	702 b	Pelgrimus, <i>Ep. Laureacensis</i>	931 f
Oliverius a Lira, <i>Ab. Middelburg. Præmonst.</i>	971 d	Pelopidæ, <i>familla Gracie</i>	608 a
Olardus, <i>sive Oloudus Teerlinck, Ab. Præmonstrat. Antwerp.</i>	951 f 965 f 977 d	Pentagorus <i>persecutor</i>	433 f
† Onesimus	293 b	† Perseclus, <i>Presbyter Martyr</i>	324 f
Onuphrius a Camaranico	269 e	† Pergentina, <i>soror Ss. Pergent. & Laurent. Martyrum</i>	271 f
Oppizo, <i>Episcopus Landensis</i>	230 a	† Pergentinus <i>Martyr</i>	417 f
† Orientius, <i>Episcopus Aufchorum</i>	358 b	† Petrocus <i>Eremita</i>	159 a
Orliebus, <i>Episcopus Basileensis</i>	700 d	† Petronax, <i>Abbas Cassionensis</i>	313 c
Ornifius, <i>Abbas Del-loci</i>	763 b	† Petronilla <i>Virgo</i>	34 a 158
† Osiha, <i>Virgo Martyr</i>	270 a 376 d	Petronilla, <i>Regina Aragonum</i>	4 d
Orthwinus, <i>Abb. S. Mauritii Magdeburg.</i>	917 c	Petronilla, <i>Castri-Caroli Abbatissa</i>	112 e
Otto I Imperator,	23 d 438 b 861 e 917 b 920 e	Petronus, <i>Ep. Larinensis</i>	701 c
Otto II, <i>Imperator</i>	512 d 514 b 920 e	† Petrus <i>Apostolus</i>	343 d
Otto III, <i>Imperator</i>	477 a 513 e 514 b	Petrus Aloysius Caraffa <i>Cardinalis</i>	358 d 617 e
Otto, <i>Merania Dux & Cam. Burg.</i>	671 b 703 e	Petrus, <i>Presbyter Cardinalis</i>	964 a
Otto, <i>Dux Suevia & Bavaria</i>	713 e 920 f	† Petrus Luxemburgius <i>Cardinal.</i>	844 e
Otto, <i>Marchio Brandenburgicus</i>	932 e	Petrus de Thureyo, <i>Cardin. legatus S. R. E.</i>	659 f
Otto, <i>Comes Danorum</i>	534 e	Petrus, <i>Patriarcha Hierosolymitan.</i>	678 c
Otto, <i>frater B. Godesfridi Cappenberg.</i>	842 e	Petrus, <i>Ep. Confessor</i>	393 c
Otto, <i>Austria Dux</i>	784 c e	Petrus Emanuel <i>Ep.</i>	374 a
Otto, <i>Ep. Lucensis</i>	332 a	Petrus, <i>Ep. Burgenfis</i>	289 e
Otto de Lovanio, <i>Ab. 13 Everb. Præmonst.</i>	962 f	Petrus Salpentis, <i>Ep. Theatinus</i>	291 h
Ottobonus, <i>Patriarcha Aquilejen.</i>	786 b	Petrus Auxillon <i>Episcopus</i>	208 c
Ovidius, <i>Abbas Onnenfis</i>	118 f	Petrus Paulus Medices, <i>Ep. Alifanus</i>	376 b
P			
Paganus, <i>Patriarcha Hierach.</i>	783 d	Petrus, <i>Episcopus Arborensis</i>	343 d
Palladius, <i>Ep. Helenopolcos</i>	596 a	Petrus, <i>Ep. Burgenfis</i>	119 c f
Palladius <i>monachus</i>	592 a	Petrus, <i>Ep. Cameracensis</i>	640 a
Pallonius, <i>Princeps fabulosus Lucanus</i>	4 c	Petrus, <i>Episcopus Concordiensis</i>	934 f
Palumbus <i>monachus</i>	574 f	Petrus, <i>Ep. Dertbonensis</i>	790 f
† Pamphilus, <i>Ep. Theatinus</i>	640 a	Petrus, <i>Ep. Nazivensis</i>	230 e
† Pancratius, <i>Ep. Vesonien.</i>	680 b	Petrus, <i>Ep. Novæ-civitat.</i>	343 f
Pandulfus de Malatestis, <i>Vicar. Pergulan.</i>	56 c	Petrus, <i>Ep. Ofunensis</i>	252 c
† Pantaleon	328 b 796 f	Petrus, <i>Episc. Ravennatenfis</i>	919 b
Parmenianus <i>Haresiarcha</i>	396 f	† Petrus, <i>Ep. Tarentas.</i>	653 e 701 f
Paronia, <i>nobilis matrona</i>	555 f	Petrus, <i>Ep. Tiferensis</i>	58 c
† Parthenius <i>Martyr</i>	44 f	Petrus, <i>Ep. Thrasonenfis</i>	343 d
Paschalis I <i>Papa</i>	222 d	Petrus Ant. de Grandimonte, <i>Ep. Vef.</i>	687 f 708 d
Paschasius, <i>Ep. Lilybei</i>	433 e	Petrus a Bauma, <i>Ep. Veson.</i>	707 e
† Paschasius, <i>Episcopus Viennensis</i>	73 d	Petrus, <i>Aragonia Rex</i>	777 b
† Paschasius Ratbertus <i>scriptor</i>	234 f	Petrus, <i>infans Lufitania</i>	565 b
† Pastor, Pimenius Poemen <i>Abbas</i>	398 f	Petrus, <i>Princeps & Regens Lufitania.</i>	576 a
† Paternus	522 a	Petrus Arragonius, <i>filius Jacobi II</i>	418 b
Paternus, <i>Ab. monasterii Pinnat.</i>	107 b 109 c 110 b	Petrus de Crema <i>Præfatus Sandomir.</i>	265 h
† Patiens, <i>Ep. Lugdunensis</i>	677 c	Petrus de Dacia <i>Princeps Polonus</i>	640 c
† Patricius, <i>Apost. Hibernia</i>	316 f 373 f 402 d	† Petrus de Nolasco	815 a
Paula Junior, <i>Virgo Rom. neptis S. Paulæ viduæ</i>	4 a	† Petrus de Alcantara <i>Ord. Minor.</i>	208 c
Paula Isabella, <i>Ordin. S. Francisci</i>	158 f	Petrus Ab. S. Andrea Brug.	496 a
† Paulina <i>Martyr Virgo</i>	634 e	Petrus Venerabilis <i>Ab. Cluniacensis</i>	697 f
† Paulina, <i>filia S. Arbemli</i>	172	Petrus Alix, <i>Abbas S. Pauli</i>	687 f
† Paulinus Nolanus <i>Ep.</i>	50 c	Petrus de Torrecilla, <i>Ab. Onnenfis</i>	123 a
† Paulinus <i>Ep.</i>	328 a	Petrus Breem, <i>Ab. Præmonstr. Antv.</i>	951 e
Paulinus, <i>Ep. Tyri & Antiochia</i>	435 d	Petrus Mans, <i>Ab. 31 Tongerl. Præmonstr.</i>	966 b
Paulious, <i>Ep. Vesonien.</i>	680 a	Petrus Ab. 11 Tongerl. <i>Præmonstr.</i>	965 c
Paulus Britius, <i>Ep. Albenfis</i>	148 a	Petrus van Biggenkerke, <i>Ab. Middelb. Præm.</i>	970 d
Paulinus Ximenius Alexander, <i>Ep. Salpentis & Tre-</i>	236 e	Petrus van Dam, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	971 e
<i>nenfis</i>	262 f	Petrus Hoeck, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	971 e
Paulus de S. Maria. <i>Episcopus Burg.</i>	74 e 367 c	Petrus vanden Damme <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	972 f
Paulus San-vitalis, <i>Ep. Spolet.</i>	33 a	Petrus vander Capelle, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	977 a
Paulus, <i>Ep. Leonensis</i>	4 d	Petrus Matthæus Venantius S. Silvestri de montesuba-	367 d
† Paulus, <i>Abbas Martyr</i>	274 a	<i>fo</i>	5 d
† Paulus, <i>Presbyter Martyr</i>	126 c	Petrus S. Roberti <i>Ab. discipulus</i>	644 c
† Paulus, <i>Ab. Theolog. & Ep. Virdunens.</i>	963 a	Petrus Verne <i>Soc. Jesu</i>	862 a
Paulus Gielmannus, <i>Ab. 28 Everbod. Præm.</i>	347 d	Petrus Legatus S. R. E.	347 c
Paulus Windek, <i>Præp. S. Morandi</i>	269 d	Petrus Gaurandus <i>Præpos. S. Morandi</i>	347 c
Paulus Jovius <i>scriptor</i>	368 h	Petrus Garre de Cæciliis <i>Præpos. S. Morandi</i>	147 c
Paulus, <i>Ord. Min.</i>	368 h	Petrus Antonius Comes <i>Cancellarius</i>	6 b
Pax Masinius, <i>Ord. Min.</i>	268 b	Petrus Nodzus <i>Ord. Minor.</i>	355 b
† Pega <i>Virgo</i>		Petrus Leulin <i>Prior in Cosselbeim</i>	812 a
		Petrus de Waghenare <i>Ord. Præmonstr.</i>	569 e
		Petrus Valsus <i>Presb. Confessarius B. Ferd.</i>	Pe-

Petrus Eremita Augustinianus	376 a	† Primus seu Ephrynus Ep. Alexand.	621 a
Petrus Eremita fontis Avellanae	5 n	† Principius Episcopus	7 a
Petrus Chambonus Ord. Minor.	617 n	Priscus Episcopus Lugdunensis	686 n
Petrus Quartus Ord. Minor.	617 n	† Probatius Presbyter Novigentii	4 a
Petrus Vabolescus Ord. Minor.	617 n	Probus Imperator	384 c
Petrus Allemand Societ. Jesu	125 a	† Probus Martyr	70 c
Petrus Richard Societ. Jesu	495 b	Probus frater S. Metrophani Episc. CP.	384 f
Petrus de Troyen Soc. Jesu	85 a	Probus Episcopus Formianus	217 f
Petrus Abailardus Haereticus	815 f 816 a b	† Procopius Ab. in Babemia	259 c 376 b
Petrus Paulus Rubenius, Pictor Antwerp.	946 c	† Proculus Martyr	417 f 616 c
Philadelphus Ep. Byzantinus	384 c 436 f	† Proculus Episcopus Interamn.	7 d 50 a
Philibertus, Cardinalis S. Luciae	780 b	† Proculus, Episcopus Veronensis	377 a 641 f
Philibertus Poissenotus Praep. S. Morandi	347 b	Procus Episc. Turonensis	296 n
Philibertus I, Dux Sabaudiae	664 b	Promotus, Consularis Tusciae	37 e
Philibertus, Arafia Princeps	446 c	Prosper Moriconi, Pramonstrat. Ord.	895 c
Philippa Regina Lusitaniae	563 f	Protadius Episc. Vefontianensis	680 c
† Philippus Apostolus	258 d 630 d e	Procasius, Episcopus Confessor	709 a f
Philippus I, Princeps Belgii	975 a	† Protus Martyr	204 e 206 c 417 c
Philippus II, Rex Hispaniarum	957 a	† Provinus, Episc. Comensis	417 c
Philippus III, Hispaniarum Rex	254 c	Pyrhus Episcopus	257 n
Philippus I, Rex Francia	363 c 695 c	Q	
Philippus, Sueviae Dux, Imperator	702 c f	Queban, uxor Gralloni Reg. Britonum	84 d
Philippus Guilielmus, Princ. Araf.	872 c 980 c	† Quirinus Episcopus Laureac.	374 a
Philippus Boncompagnius Cardin.	810 c 871 n	Quintinus Menart, Episcopus Vefontian.	707 d
Philippus Heynsberg, Ep. Colon.	962 e	† Quintus Episcopus Theatinus	639 c
Philippus Archintus Ep. Comensis	451 f	† Quiriacus Martyr	412 b
Philippus Ep. Salernitanus	343 d	† Quirilla Martyr Virgo	634 e
Philippus Christoph. Bilethor Trevirensis	99 f	† Quirinus Episcopus Siseptanus	374 a
Philippus Fredericus Ep. Viennensis	419 d	† Quirinus cuius Corpus Tiburs	417 f
Philippus Breiner Ep. Viennensis	635 f	† Quirinus Martyr	376 n
Philippus Mala Bayla Ord. Cisterc.	136 e	† Quirinus Tergeseanus Martyr	374 a
Philippus Lang de Langefels Praep. S. Morandi	347 d	R	
Philippus Boonen Prior Ord. Cisterc.	909 e	† Albanus Ep. Mogun. Ab. Fuld.	456 c 477 a
† Philippus Presb. apud Caesarem Palaestinae	6 n	Radulfus, Episcopus Basilienfis	697 b
Philippus Firmanus Ord. Apostolicus	558 e	Radulphus, Episcopus Turonensis	304 n
Philippus Sergeorgii, Provincialis Minor.	368 d	Ragnemodus, Episcopus Parisiensis	711 f
Philippus Taisne Societ. Jesu	497 d	Raimbertus, Abbas S. Clement. Confessor	441 c
Philippus Savate Canonici Iprensis	638 a	† Raimfredus, socius S. Clari	12 d
Piligrinus Ep. Coloniensis	540 c	Rampretus, Marchio Tusciae	445 c
Pisanus de Soldoneriis Can. Aquileiensis	780 c	Ranimirus, filius Sancti Hispaniarum Reg.	109 e
† Piplo Levita	376 d	† Ranulfus, socius S. Clari	12 d
Pippinus Heristallius	692 a	Raobardus, Ep. Moguntinus	473 c
Pipinus Rex Francia	459 c 473 a 487 d 488 a b	Raphael, Abbas Audenburg.	496 a
Pippinus Gibbosus	278 a	Raphael Massicus, Volaterran. I. V. Doctor	447 e
† Piranus	400 c	Raso de Gavere, Dom. de Lidekercke & Breda	938 d
† Placidus	212 d	Ratbertus Abbas	167 f
† Pœmen seu Pastor Anachor.	617 e	Ratbodus, Rex Frisiae	454 c 463 f
† Polycarpus	393 b	Ratchisus, Rex Longobardorum	158 b
† Polycarpus socius S. Clari	8 c 11 e	Ratgarus, Abb. Fuldensis	459 a 490 d
Polycarpus de Hertoghe Ord. Praem.	812 d	Ratlaicus Abbas	178 a
Pontio Episcopus Bellicensis	697 e	Ratlaicus, Secretarius Eginhardi	182 d
Pontius Hugo IV Ep. Vefont.	697 a	Raymbaldus, Prior Bellifontis	700 a
† Pontius Diaconus	270 c	† Raymundus a Peñafort, Ordin. Prædicat.	3 c
Pontius Ep. Palentinus	109 e	Raymundus de la Martonie, Ep. Lemovic.	9 e
Pontius Ab. Cluniacensis	342 b 697 d	Raymondus Cardona, Dux exercitus Papalis	772 n
Poppo Bajuvarius Patriarcha Aquileiensis	381 a	Raymundus, Comes Allobrogum	696 d
Poppo Episcopus Brixienfis	381 b	Raymundus, Comes Bigoritanus	807 e
† Poppo Ep. Slesvicensis	107 e 336 d	Raymundus, Comes Claromontanus	43 f
Poppo Ep. Trevirensis	87 c 334 b	Raymundus Raphael, Vicar. Vintemilden.	241 e
† Poppo Ab. Stabulensis	508 f 336 e	Raynaldus, Comes Burgundiae	698 a
Poppo Ab. Vultensis	538 d	Raynaldus, Ep. Ep. Bellicensis	701 f
Porcilianorum Familia nobilis	784 d	Raynodis, uxor Humberti Dom. Medullen.	696 c
† Porphyrius Martyr soc. Pampili	62 n	Redemptus Episcopus	235 c
Porphyrius Praetor, persecutor	627 a	† Redicundis, seu Wedigundis Virgo	
Tortia Cigala Dux de Cardinale	43 f	Reginaldus ab Ursunia, Ordin. Min.	418 b
† Potentianus Martyr	756 d	Reginbaldus, servus Ratlaci	182 n
† Præcordius Confessor	417 b	Reginoldus, Episcopus Rubiconensis	919 b
† Præjectus Ep. Cleromont.	322 b	† Regulus, Reliq. S. Andrea in Scotiam transfudit	7 a
Præmodus Comes	673 f	† Regulus Martyr	438 d
† Primianus Martyr	336 f	Reifridus, Praep. S. Mariae Brug.	495 e
† Primus Martyr	552 b 259 n	Reinerus, Ab. 15 Tongerl. Pramonstrat.	965 c
		Re-	

Reinholdus, <i>Episcopus Haldeburg.</i>	542 a	Rotharius Rex Longobardorum	750 c
† Relindis Virgo	204 d	Rothildis, mater Hetti <i>Episcopi</i>	178 a
† Rethbertus <i>Episcopus</i>	233 e	Roemundus <i>Episcopus Aduensis</i>	685 c
Renaudus, <i>Abbas Balornensis</i>	706 d	Rotruda <i>Monialis</i>	158 c
† Remigius <i>Ep.</i>	295 f	† Rubianus <i>Episcopus</i>	309 f
Remigius, <i>Ep. Lugdunensis</i>	685 d	Rubinus <i>Mixtilli Ord. Min.</i>	158 f
Renata Austriaca, <i>Reg. Polon. & Suecia</i>	271 c	Rudericus Gometius de Silva, <i>Commendator Nuda-</i>	568 d
Renatus Andegavensis, <i>Rex Sicilia</i>	662 a	<i>rensis</i>	892 f
Retharius, <i>Ep. Paderbornensis</i>	513 h f	Rudolfus, <i>Comes Habsburgensis</i>	229 f
Retto, <i>idolum</i>	498 c	Rudolfus <i>Imperator</i>	872 e
† Reverianus, <i>Ep. Martyr</i>	274 a	Rudolfus II <i>Imperator</i>	347 d
Reynerus de Aerschot, <i>Abbas Everbod. Præm.</i>	962 f	Rudolfus <i>Cæsar</i>	917 c
† Richardus <i>Abbas</i>	628 b 87 f	Rudolfus Rex Burgundionum	230 c
† Richardus Rex	328 a	Rudolfus III <i>Burgundia</i>	230 c
Richardus II, <i>Dux Normannia</i>	91 f	Rudolfus II <i>Rex Arelatensis</i>	342 c
Richardus III, <i>Dux Normannia</i>	92 b	Rudolfus <i>Episcopus Basileensis</i>	6 c
Richardus, <i>Comes Montis falconis</i>	702 a	Rudolfus <i>Episcopus Eugubinus</i>	347 e
Richardus <i>Ep. Andriensis</i>	252 d	Rudolfus II <i>Episcopus Basileensis</i>	877 e
Richardus a Woltrats <i>Ep. Trevir.</i>	106 f	Rudolfus Sbrayavacca, <i>Centurio</i>	374 c
Richardus <i>Ab. S. Viti</i>	922 536 d	† Rufina <i>Martyr</i>	6 e
Richardus <i>Ab. Florentia Præmonstr.</i>	853 a	† Rufinus <i>Martyr</i>	299 f
Richardus, <i>Ab. Præmonstr. Antwerp.</i>	947 f	Rufinus <i>Monachus</i>	673 d
Richardus Rosbel	269 d	Rufus <i>Episcopus Othodorenfis</i>	137 f
† Richarius <i>Presbyter</i>	268 e	Rugierorum <i>Familia</i>	928 f
Richarius, <i>Ab. S. Mauriti Magdeburg.</i>	917 f	Rukerus <i>Episc. Magdeburgensis</i>	470 b
Richbodus <i>Abbas</i>	178 a	† Rupertus <i>Episcopus Salzburgeris</i>	251 c
Richbertus, <i>Abbas S. Augendi</i>	692 e	Ruffo, <i>Presb. Primitivus Trannensis</i>	751 f
Rizardus de Cabile <i>Nobilis</i>	784 c	Rusticus <i>Episcopus Fasulanus</i>	18 b c d
† Robertus	258 d	Rusticus <i>Præfectus Urbis persecutor</i>	475 c
Robertus Rex Francie	814 c	† Rutgangus <i>Episcopus Metensis</i>	S
Robertus Rex Sicilia	777 f		
Robertus <i>Ep. Corisopitensis</i>	83 e	† Sabina	857 a
Robertus Rhodus <i>Ep. Orcadum</i>	761 d	† Sabinus <i>martyr, an etiam Episcopus</i>	12 d 14 d
Robertus Dux Normannia	92 b	Saguinus <i>Ep. Matiscensis</i>	706 b
Robertus <i>Comes Flandria</i>	846 c	Salomon <i>Abbas</i>	593 f
Robertus Ibiensis, <i>maritus Hildeburgis</i>	362 a	Salomon de Grincis <i>Archipresb. Albenfis</i>	144 a
Robertus ex <i>Ab. Gemmetie. Ep. Lond. & Cant.</i>	400 c	Salomon, <i>Ab. 8 Tongerl. Præmonstr.</i>	965 c
† Robertus de Abriffello	44 c	† Salvius <i>Ep. Ambianensis</i>	742 d
† Robertus <i>Fundator & Ab. Casa-Del</i>	44 c 654 a	Salustius, <i>Ep. Hierosolymorum</i>	592 b
Robertus <i>Ab. 8 Ewerb. Præmonstr.</i>	962 c	Salutius, <i>Ep. Rubensis</i>	257 b
Robertus, <i>filius Hildeburgis</i>	362 b	† Sampson, <i>Ep. Theatinus</i>	640 a
Rodaligus, <i>severus Adaigis</i>	224 b	† Sampson <i>Episcopus</i>	402 d
Rodericus <i>Ep. Calaguritanus & Nacharenfis</i>	263 e	Samuel <i>Propheta</i>	270 a
Rodericus da Cunia <i>Ep. Portuensis</i>	290 b 780 b	† Samuel M. <i>socius Pamphili</i>	62 c
Rodolphus, <i>Rex Francie</i>	9 e	Sancius <i>Rex Aragonia</i>	107 b 108 c 110 b 112 b
Rodulfus, <i>Rex Burgundia</i>	694 a	Sancius <i>Comes, Dominus Castelle</i>	108 d
Rodolphus III, <i>Rex Burgundia</i>	412 c	Sapaudus <i>Ep. Arelatensis</i>	686 b
Rodulfus, <i>Ab. S. Trudonis sac. 12</i>	961 b	† Saturninus	291 b 658 a
Rogertius <i>utriusque Sicilia Rex</i>	252 b 555 c	Saturninus <i>Ep. Tolosanus</i>	708 e
Rogertius <i>Comes</i>	291 d	† Savinianus <i>Martyr</i>	756 d
Rogertius <i>Episcopus Severinensis</i>	343 d	† Savinianus <i>Ab. Menatensis</i>	504 c
Rogertius <i>Episcopus Volaterranus</i>	449 a	† Scariola <i>Virgo</i>	617 d
Rogertius <i>Prior de Bomine</i>	400 b	† Scea, <i>Virgo martyr</i>	622 a
Rollandus de Dinant <i>Iusticiarius Britannia</i>	400 b	Scemenus <i>Episcopus Aucusis & Burgenfis</i>	119 f
Romanus Leucapenus <i>Imperator CP.</i>	917 d	† Scholastica	424 a
† Romanus <i>Martyr</i>	257 b	Scipio Valembertus <i>Vic. Gen. montis Regalis</i>	147 e
Romanus <i>Ep. Fesulanus</i>	752 a	† Sebastianus <i>Martyr</i>	206 c 383 b
† Romanus <i>Monachus</i>	644 c	† Secundianus & Socii	35 b & seqq.
† Romedius <i>Confessor</i>	7 a	† Secundianus <i>Martyr</i>	52 c
† Romualdus <i>Abbas</i>	508 f	† Secundina <i>Virgo martyr</i>	338 c
† Romulus <i>Episcopus</i>	271 c	† Secundinus <i>Martyr</i>	52 b
Roanus Sixtus <i>Britto</i>	33 e	Secundinus <i>Ep. Lugdunensis</i>	686 b 689 e
Ronanus <i>Scorus</i>	83 f	† Secundus <i>martyr</i>	4 a
Ropertus Montreal <i>Ab. Epternacensis</i>	105 b	Segerus <i>Monachus Hemmerod.</i>	418 a
Rosalia de Thomaso, <i>Caro & Traina</i>	374 d	Sciffridus <i>Abbas S. Vincentii</i>	864 b
Rostangenus <i>Ep. Neopatonensis</i>	343 f	† Seleucus <i>Martyr socius Pamphili</i>	62 c
Robertus <i>Ep. Meguntinus</i>	930 d	† Senator <i>Martyr</i>	405 d
Robertus Dux Burgundia	694 f	† Senator <i>Episcopus Veronensis</i>	405 d
Rothais, <i>soror Caroli Magni</i>	459 a	† Senator <i>Ep. Mediolanensis</i>	405 d
Rochardus <i>Episcopus Paderbornensis</i>	510 b	† Senator <i>Martyr</i>	206 e
Rochardus <i>Episcopus Sueffionensis</i>	686 d	Sennocus <i>Episcopus Blusatum</i>	708 c
			Se-

IN VITAS SS. JUNII TOMI I.

1005

Serenus, <i>Judex Roma, persecutor</i>	170c634b	Stephanus <i>Card. S. Adriani</i>	780b
† Sergius <i>Episcopus</i>	291c	Stephanus <i>Ep. Bellicensis</i>	680d693b
Seridus <i>Abbas</i>	592d	Stephanus de Burgundia <i>Ep. Vesontionensis</i>	703c
† Serotinus <i>Martyr</i>	756d	Stephanus de Mercolio <i>Ep. Claramont.</i>	763c
† Servatius <i>Patron. Trajectensis</i>	304c333c	Stephanus <i>Meten. Ep. sac. 12</i>	961c
Servatius, <i>Princeps de Lidekercke</i>	938c	Stephanus <i>Abbas Casa-Dei</i>	698c
Servatius Vaes, <i>Ab. 35 Everbod. Præm.</i>	964b	† Stephanus <i>Ab. Cisterciensis</i>	866a
† Seeyilianus <i>Martyr</i>	405b	Stephanus de Cicons <i>Ab. S. Pauli</i>	698c
† Severa <i>Martyr</i>	417b	Stephanus <i>Ab. S. Clementis Conf.</i>	441c
Severa <i>Comitissa Arvernica</i>	501d	Stephanus <i>Comes Blesensis</i>	842f867f
† Severinus <i>Episcopus Coloniensis</i>	419d	Stephanus <i>Comes Burgundia</i>	696f698a
† Severinus <i>Episcopus Theatinus</i>	640a	Stephanus de Burgundia, <i>Com. filius</i>	706c
† Severinus <i>Abbas Aganensis</i>	757f	Stephanus <i>Bremita Augustin.</i>	56d
† Severus, <i>socius S. Clari Episcopi</i>	8c11e	Stephanus <i>Rubeus Diac. Albenfis</i>	143a143f
Severus <i>Imperator</i>	163d	Stephanus de Nuce <i>Capellanus Alben.</i>	142d
† Severus <i>Presbyter Viennensis</i>	508f	Stephanus <i>Monachus</i>	375c
† Severus <i>Miles</i>	76b	Stephanus <i>minister S. Symeonis Recl.</i>	93a
Severus <i>Ep. Milevitanus</i>	397c	Stephanus <i>Pighius Soc. Jesu</i>	828b
Sfortia <i>Cardinalis</i>	43f	Stephanus <i>Weberus Misenfis Ep.</i>	181b
Siagrius <i>Episcopus Aedunfis</i>	717b	Steppo, <i>Ab. 2 Everbod. Præmon.</i>	962d
† Siardi <i>Ab. Reliquia Tongerloa</i>	967b	Scauratus <i>Ep. Astenfis</i>	139b
Sibertus <i>Episc. Mindonensis</i>	549b	† Stratonica <i>Martyr</i>	33d
Sibertus, <i>Ab. 3 Everbod. Præm.</i>	952d	† Stratonicus <i>Martyr Singiduni</i>	3c
Sibylla <i>Palmenfis Abbatissa</i>	698a	† Stratonicus <i>Martyr</i>	157a
Sichelmus <i>Episcopus Florentinus</i>	919b	Striffo <i>demon</i>	498a
† Sidonius <i>Apollinaris Ep. Arvernorum</i>	77c	† Stremonius	35c
Sigefridus <i>Ep. Moguntinus</i>	134b932c	Stunius vel Sturmius <i>Ab. Faldensis</i>	482c
Sigehardus <i>Abbas Abdingboffensis</i>	549d	Sugerius <i>Ab. S. Dionysii Paris.</i>	868a
Sigerius, <i>Ab. Præmonstr. Antwerp.</i>	949b	† Sulpicius <i>Martyr</i>	405b
Sigibertus <i>Episcopus Mindensis</i>	542a	† Saibertus <i>Ep. Mimigardisford.</i>	95f
Sigifridus de Eppenstein <i>Ep. Moguntinus</i>	932f	Suigerus <i>Ep. Monasteriensis</i>	518d
Sigifridus <i>Ep. Monasteriensis</i>	542a	† Sulpicius <i>Ep.</i>	7d
† Sigifridus, <i>filius Ottonis Imp.</i>	917c	† Superantius <i>Martyr</i>	28c
Sigifridus <i>Ab. S. Joan. Bapt. Mogdebur.</i>	926c	† Susanna <i>Matrona Martyr</i>	418d621f
Sigifridus <i>An. novæ Corbeje</i>	924c	† Symeonis <i>Reclusi inventor</i>	981c
† Sigismundus, <i>Burgundionum Rex</i>	973b	Symon <i>Ep.</i>	234c
Sigismundus, <i>Landgravius Alsatie</i>	345b	† Symphorianus <i>Martyr</i>	40c
Sigismundus <i>Kobel, Ab. Lucensis</i>	811f	Synecleticus <i>socius Athanasii Thaum.</i>	316f
† Silaus <i>Episcopus</i>	414d	† Syrus <i>Ep. Theatinus</i>	639f
Silvanus <i>Abbas</i>	158c		
Silvanus <i>Comes, persecutor</i>	274cc		
† Silvester <i>Episcopus Vesontionensis</i>	517c680b	T Agmo <i>Ep. Magd.</i>	861c923c
Silvester <i>Gilius, Decanus Lucensis</i>	332f	Tanchelinus vel Tanchelmus <i>Haret, 843f982c</i>	
Simon <i>Episc. Tivensis</i>	704a	Taukeredus <i>Or. Præmonstr.</i>	617a
Simon II <i>Lutbaringia Dux</i>	703f	Tasia <i>Monialis</i>	158b
Simon <i>Episcopus</i>	232f	† Tatianus <i>Disconus Martyr</i>	546c
Simon, <i>Abbas S. Bertini</i>	865a	Taudolphus <i>Ep. Suesionensis</i>	686d
Simon de Marano, <i>Can. Utinensis</i>	799a	† Taurinus <i>Ep. Ebroicensis</i>	363d
Simon, <i>Bremita Camaldulensis</i>	370c	† Tecla <i>Virgo Angla</i>	475c
Simon de Morosana <i>Ord. Apostolica.</i>	557f	Tendemaudus <i>Comes</i>	673f
† Simplicianus, <i>Ep. Mediolan.</i>	644d	Tendurus <i>Rex Britannia</i>	401c
† Simplicius <i>Episc. Veronensis</i>	399c	Tergemini <i>Lingonenses</i>	228b
Simplicius <i>Judex, persecutor</i>	623a	Ternatius <i>Ep. Vesontionensis</i>	680c
† Sindulfus <i>Confessor</i>	270d	† Tertullinus <i>Martyr</i>	629cf
† Sindulfus <i>Ep.</i>	270d	Tetradius <i>Ep. Vesontian.</i>	680a
Singulfus <i>Abbas</i>	752c	Tetricus, <i>Tyrannus viduus ab Aureliano Imp.</i>	40a
† Sisinnius <i>Martyr</i>	4c	Teupertus <i>Ep. Feltrensis</i>	919b
Slepu <i>Ep.</i>	234c	Theatinus <i>Ep. Scytharum</i>	513b
† Sophia <i>Virgo Martyr</i>	634c	Theobaldus de Rubeomonte, <i>Ep. Vesontionem.</i>	707c
Sophia <i>Principissa Moscovia</i>	135d	Theobaldus, <i>Princeps Turingia</i>	467b
Sophia, <i>uxor Ludovici Com. Ferratensis</i>	342a	Theobaldus, <i>Comes Blesensis</i>	843f867b
† Soter <i>Martyr Vigra</i>	634c	Theobaldus, <i>Comes de Rubeomonte</i>	703d
† Spes <i>Ep. Spoletinus</i>	74f76c	† Theobaldus <i>Abbas Vangaditia</i>	6d
† Stachys <i>Ep. Byzantinus</i>	393c395a	Theobaldus, <i>Ab. Pontisarenfis</i>	361c
Stanislaus de Horzis <i>Ord. Min.</i>	418c	Theoclistus <i>Ep. Adrianopol.</i>	343d
Stanislaus <i>Posnaniensis Carmelita</i>	159f	† Theocus <i>Presbyter Noviom.</i>	5a
Stanislaus <i>Calimiritanus</i>	418c	Theodebertus <i>R. Austrasorum</i>	296f
† Stapius <i>Ep.</i>	85d	Theodebertus <i>filius Childerici R.</i>	716b
Stephania <i>Allobrogum Comitissa</i>	696d	† Theodechildis <i>Regina</i>	269f292d
† Stephanus <i>Protomartyr</i>	680b	Theodelinda <i>Reg. Longobardorum</i>	750a
† Stephanus <i>Martyr</i>	616b	Theodefridus <i>Ab. Corbrjensis</i>	225c
		† Theodemirus <i>Ab. Miciacensis</i>	298f302a
		† Theo-	

† Theodora Imperatrix	758 c 760 f	† Timotheus Presbyter	28 c
Theodoricus Rex Ostrogothorum	448 b 643 e	Tircanus Tyrannus persecutor	433 c f
Theodoricus Chlodovei R. filius	74 d 294 b 296 a	† Titus Episcopus Byzantinus	319 c
Theodoricus Rex Francorum	292 d 686 a 692 b	† Tobinus, Tobias Junior	335 e
Theodoricus filius Childerici	716 b	† Tollerus Abbas	112 e
Theodoricus, Comes Montisbellardi	702 a	Totilas Rex Gothorum	50 b 80 a 438 c
Theodoricus Episcopus Basileensis	694 e	Tranquilla, mater S. Genesi	505 b
Theodoricus Episcopus Metensis	534 f	† Trans Eremita	157 d
Theodoricus Episcopus Sudeus	706 d	Trasimundus Rex Gothorum	448 b
Theodoricus II Ep. Trevirensis	932 f	† Trephanus Confessor	268 c
Theodoricus Ep. Vesontionensis	680 d	Trincius de Trinciis Dom. Fulginit	625 c
Theodoricus II de Monte Falcone Episcopus Vesontio-		† Triphena Martyr	374 d
nenfis	702 a	† Triphonia Virgo martyr	374 d
Theodoricus Magnus Episcopus Virdunensis	126 f	Tristatius Ludovici, Secret. Ep. Braccarensis	289 e
Theodoricus Marchio	920 f	† Trophina Martyr	374 d
Theodoricus, frater B. Meinwerchi	512 c	† Trupertus	95 f
† Theodoricus, discipulus S. Remigii	862 b	† Turrianus Episcopus Dolensis	408 b
Theodorus Abbas Onniensis	118 f	Turrianus Bertrandus, Decanus Tutel.	14 b
Theodoricus ab Haren, Ab. 25 Tong. Præm.	965 f		
† Theodorus Megalomartyr	595 a f	V Aldalantus Dux Burgundia	687 e
† Theodorus Tyro Martyr	595 a	† Valentinus martyr	32 d 501 f
Theodorus Calliopas	130 e f	Valentinus Presbyter	5 c
† Theodorus Monachus M.	79 b	Valentinus de Narnia Ord. Min.	617 a
† Theodorus Studita	597 a b	† Valeria Martyr	418 d
Theodorus Alexeides Dux Moscb.	135 c	Valerianus Imperator	37 b 390 f
† Theodorus Episcopus Bononiensis	80 a	† Valerianus Martyr	161 e
Theodorus Episcopus Lyciensis	242 e	† Valerius	102 a
† Theodorus Episcopus Othodorenfis	673 d	Valerius Consularis	616 a
Theodorus Episcopus Sedunensis	673 c	Valerius de Zanis Comes	82 b
Theodorus Episc. Turonensis	296 c	Valterus Patriarcha Aquilejensis	781 d
† Theodorus Episcopus Veronensis	399 e	Varus Dux Romanorum	828 b
Theodorus Verbracken, Abbas 38 Tong. Præm.	967 c	† Udalricus Ep. Augustanus	59 c 235 c 376 b
Theodosius Senior Imperator	398 f	Udalricus Dux Bobemia	522 a
Theodosius Junior Imperator	398 f	Udalricus Comes de Zila	158 e
Theodovaldus, filius Chlodomeris	296 b	Udalricus Anachoreta	159 e
Theodulfus Ab. Eleus Cenomanensis	710 b	Udo Abbas S. Clementis Conf.	441 c
Theodulfus Episcopus	234 d	† Venantius Martyr	213 d
† Theodulus M. socius Pampbili	62 c	† Venantius, frater S. Honorati Arelat.	77 c 78 e
† Theophanes Hegumenus	402 e	† Venerandus Martyr	4 b
† Theophanes Graptus Confessor	619 f	† Venerandus Ep. Claremontanus	431 e
Theophylactus Nomenclator	187 a	† Ventura Crucifer	364 b
Theophilus Imperator	402 e 760 f	Veremundus Legionensis Comes	112 d
† Theopiste Virgo Martyr	634 c	† Verianus martyr	43 f 52 c
Theothardus Diac. Einbardi	200 e	Verus Episcopus Viennensis	73 b
† Theotonius Episcopus Brigantinus	213 b	† Ugo Episcopus Volaterranus	439 b
† Thesidius Martyr	445 d	† Ugo Episcopus	448 a
† Thiagrimus Episcopus	235 a	Ugo Episcopus Cenomanensis	710 e
Thiedericus Ep. Metensis	519 d	Ugolius Cardinalis	371 c
Thiedericus Bonus de Are Episcopus Mediolanensis	518 e	† Vintor Martyr	676 c 679 b
	532 e	† Viator Episcopus Brinlensis	376 f
Thiedericus, Ep. Paderborn.	512 a	Viator Monachus	299 f
Thiedericus Comes, frater B. Meinwerchi	532 b	† Vibianus Episcopus Senonensis	616 a
Thiemmo Ep. Merseburg.	534 f	† Victor Martyr	161 d
Thietmarus Ep. Brandenburg.	928 a	† Victor Martyr	213 a
Thetmarus Ep. Osnaburg.	515 b 519 d 532 e 542 a	† Victor Martyr	448 a
Thietmarus, frater Ducis Saxonie	528 e 537 d	† Victor Martyr	616 b
† Thomas Apostolus	270 d	† Victor Martyr	822 c
† Thomas Martyr	270 d	Victoria mater S. Gualteri	406 b
† Thomas Ep. Cantuariensis M.	318 f	† Victorinus	424 d
Thomas Patriarcha C.P.	704 a	Victorius Ep. Gratianopolitanus	673 e
Thomas Comes Sabaudie	703 c	† Vigianus Episcopus Bruchinensis	616 a
Thomas de Regibus Can. Albenfis	144 a	Viglius Doedius, Ab. Middelburg. Præm.	971 a
Thomas Aquinas Martyr	617 e	† Vincentius Levita Martyr	617 d 623 f
Thomas de Argentolio	158 c	† Vincentius Martyr Agensi	159 b
Thomas Agnellus Caput rebellium Neapoli	846 f	† Vincentius Martyr Roma	4 d
† Thyrsus, Discipulus S. Polycarpi	41 c	† Vincentius idem qui S. Juventius M. Roma	43 b
Tibaldus, Ab. Præmonstr. Antv.	947 f	† Vincentius Lirienfis	4 c
† Tiburtius Martyr	170 c 206 e 671 e	† Vincentius Madelgarius Comes	617 e
Tiburtius, Consiliarius Decii	272 c	Vincentius Ep. Bellicensis	684 f
Trigidia Abbatisa Onniensis	107 c 108 e	Vincentius Ep. Perusinus	30 e
Timotheus Episcopus Posnanienfis	922 d	Vincentius Dethius Ep. Trans. & Castren.	253 a
		Vin-	

IN VITAS SS. JUNII TOMI I.

1007

Vincentius Presb. Romanus	386 f	Wigerus Episcopus Verdensis	532 d
Vincentius Orsus Comes	50 f	Wichardus Geldria Praefectus	847 b
† Vindemialis Episcopus	4 b	Wichmannus, proavus B. Meinwerth	513 e
Virgilius Ep. Arelatenfis	486 b	Wichmannus Zuspbanicus, Fund. Eltena	513 d
† Virianus Martyr	4 f	† Wittikiendus Dux Saxonum	459 f 498 e 513 e
† Virianus Martyr	26 f	Wido Episcopus Viennensis	697 b
Virianus Presbyter	73 d	Wido Ep. Portuensis	520 c
† Vitalis Martyr	50 c	Wido Comes Matiscomensis	697 c
Vitalis Ep. Vesontionensis	686 b 707 b	Wido Monachus Cisterciensis	864 c
Vito Presb. Rom. Legatus Silvestri in Nicano	486 f	Widratus Ab. Flaviacensis	698 e
† Viconus	87 f	Wifredus Ep. Bononiensis	743 h
Vitus Scipol, Ab. Strabonensis	812 b	Wigbertus Ab. Fritislariensis	487 e
Vitus Abbas Urspergensis	901 f	Wigerus Ep. Verdensis	519 d
Vivenciolus Ep. Lugdun.	673 c	Wiggerus, Ab. Middelburg. Pram.	972 e
† Viventius Martyr	43 h	Wiggo nomen demonis	194 e
† Vivianus Episcopus	616 a	Wigmannus Ep. Magdeburgensis	929 c
Vivilo Ep. Palaviensis	468 c	Wilericus Ep. Sedunensis	697 b
Vizolon Comes Virdunensis	126 f	Wilhelmus de Gennepe. Ep. Colonienfis	822 f
Vladislaus Dux Polonia	640 c	Wilhelmus Episcopus Mogunt.	917 e 931 b
† Ulfardus M. socius S. Clari	9 d	Wilhelmus Episcopus Traiectensis	847 b
† Ulfardus Confessor	268 f	Wilhelmus Ep. Bellicensis	7004
† Ulfardus Monachus	300 c	Wilhelmus Ep. Sateptanus	496 a
† Ulfanus Abbas Possensis	204 d	Wilhelmus Vienn. & Matiscom. Com.	702 b
† Ulfanus Confessor	223 a	Wilhelmus, Com. Holl. Rex Rom.	970 c
Ulficus Comes Ferretensis	342 e	Wilhelmus Dux Bavaria	961 f
Umbdemarus Comes	673 f	Wilhelmus Com. Palatinus Rheni	888 b
Unni Episcopus Bremensis	513 b	Wilhelmus de Sabrano Com. Forcalquerii	674 f
Unvvanus Ep. Bremensis	518 c 519 e 532 e	Waltherus Abbas Corasia	87 e
Unvvanus Episcopus Paderbornensis	512 a	Wilhelmus Bruylocht, Ab. Antv. Pram.	971 h
† Votus Eremita	207 b	Wilhelmus de Limpae, Ab. Pram. Antv.	950 c
† Urbanus Martyr	671 c	Wilhelmus de Bruxella Ab. Pram. Antv.	950 d
† Urbanus Ep. Theatinus	649 a	Wilhelmus de Calstris Ab. 14 Tongerl. Pram.	965 c
Urbanus, persecutor Christianorum	62 d 71 a	Wilhelmus de Comptich, Ab. 22 Tong. Pram.	965 d
† Urbicius Ep. Claremont.	424 d	Wilhelmus vander Doese, Ab. Middelb. Pram.	971 f
Urraca, Regina Aragonia	263 d	Wilhelmus Gerardyns, Ab. Middelb. Pram.	972 c
Urraca Comitissa	108 f	Wilhelmus Rothenfis Ord. Praemonstr.	902 b
Ursus Ep. Rapollensis	252 c	Willebaldus Majordomus M.	671 f
† Uulscannus Ep.	4 c	Willibrandusa Kirberg Ep. Magdeburg.	932 e
		† Willehadus Ep.	234 a
W Al Abbas Corbeiensis	535 b	Willelindus Ep. Pamplonenfis	324 f
† Walaricus Abbas	157 b	† Willibaldus Ep. Albstadiensis	419 e 469 a
Walbertus Dux Saxonia	513 b	Willibertus Ep. Colonienfis	870 c
† Walbertus Abbas Luxovienfis	638 e	† Willibrordus Ep.	434 c 455 a 478 d 479 f
Walcherius Dominus Salinenfis	674 f	Willigifus Ep. Moguntinus	477 a 515 a 922 f
Walcherius II Dominus Salinenfis	674 f	Wilpertus, Ab. 3 Tongerl. Praemonstr.	965 c
Walcherius III Dominus Salinenfis	674 f	Wiltinus, filius Hildeburgis	362 h
Walcherius IV Dominus Salinenfis	674 f	† Wimonoc Ep.	234 f
Waldalenus Abbas Bezuensis	688 e	Wimundus, filius Vitlasi R. Mercia	85 b
Walerannus, Dux Lotharingia sac. 12	961 d	Winandus a Geldria Decanus Traiectensis	204 c
Walterus Ep. Tornacensis	494 d	Winbrechtus Abbas	462 a
Waltherus II Episc. Vesontionensis	700 c	Winfrit vel Vinvart Presbyter	474 e
Walterus de Stripen, Abbas Pram. Antverp.	948 c	† Winibaldus Presbyter	419 e
Walterus Bak, Abbas 20 Tongerl. Pram.	965 d	Wino Abbas Helmwurdesbusensis	526 a 551 b
Walterus a Kortsvorm Tongerl. Admin.	966 f	Wintra Abbas	463 c
Walterus, Ab. Middelburg. Pram.	969 d	† Winvalocus Abbas	83 c
Walterus de Westmale, Ab. 10 Everb. Pram.	962 h	Wipertus Ep. Mersburgensis	723 c
Walterus Abbas S. Martini Ord. Pram.	816 h	Witlasiu Rex Merciorum	85 b
Walterus, Decanus S. Gereonis Colon.	962 h	† Woizlata soror B. Hrozata Pram.	900 c
Waltherus Monachus	617 a	† Wolfgangus Ep. Ratiponensis	923 f
† Waltemannus Pram. Ab. Antverp.	852 f 947 c	Wolfgangus Ep. Consanguineus B. Meinwerth.	546 e
† Wandregisilus Abbas	742 e	Wolfgangus Ab. Abdinghoffensis	537 c
† Warinus Abbas Corbeiensis	234 f	Wolfgangus Comes Palat. Rheni	888 b
Warnerius Ep. Lingonensis	685 c	Wolfgangus Abbas	461 e
Wayfarius Dux Aquitania	699 a	Wotoloffus Ep. Osnaburg.	515 b
Wenceslaus, Brabantia Dux	965 a	† Wladus Martyr	6 e
† Wendelinus Ab. Theologienfis	816 c	† Wulfrannus Ep. Senonensis	742 e
Wenemar, Ab. 7 Tongerl. Pram.	565 c	Wungerus Ep. Posuaniensis	918 b
Wernherus Ep. Trovhenfis	87 c 104 c	† Wunibaldus Ep.	413 c
† Wernherus puer M.	508 f	Wunibaldus Abbas	487 d
Wernherus Ep. Magdeburgensis	928 c		
Wernerus de Halles, Ab. 29 Tongerl. Pram.	966 d		

X. Y

X. Y

X Arius Rex Fessa
† Ypolitus Martyr
Yvo Abbas Cluniacensis

Z

† **Z** Acharias Martyr
† Zacharias Presb. M. Viennen.
Zacharias Ep. Tuacienfis
Zacharias Monachus
Zacharias inclusus
Zalabenzala Maurus Tingis & Arfila Domin.

Zanettus de Conciis Canon. Utinensis 799 a
Zdenko Adalbertus Princeps a Lobkovicz 888 a
† Zenais Martyr 418 d
Zeno Imperator 419 a
Zeno Ep. Tyri 435 f
† Zeno Ep. Veronenfis 641 f
† Zeno Ep. Theatinus 640 a
† Zenobius Ep. 374 c
† Zenobius Ep. Florentinus 445 b
Zenobius Ep. Fesulanus 751 f
Zeuxippus tyrannus 393 h
Zuentebolchus, Rex Burgund. 680 d

INDEX

TOPOGRAPHICUS

A ■ I. TOMUM JUNII.

A

A Aronis insula in Britan. Armor.

Abfarius Ep. in Slavonia

Abfyrthus fluvius Thracia

Abula civitas Hispania

Abydus oppidum ad Hellespontum

Accinium pagus in Flandria

Accoyeum vadum in Burgundia

Acqui vicus Umbria

Adanei pagus VVestfal.

Adena civitas Arabia

Ægrum mare in Mediterraneo

† Ægidii Ecclesia & oppidum in Gallia

Ælia pro Hierusalem

Ænus civitas Thracia

Æquilina fluv. in Gallia

Aerja Castrum Burgund.

Africa proprie dicta, Romanorum provincia

Aga pagus VVestfal.

Agaunum civitas in Sabaudia

Agellus, fve Avellus prope Montem Falconis in Piceno

Agonum civitas Gall. in Aquitania

Aginhuson pagus VVestfal.

Aglianum vicus diocesis Papiensis

Agrigentum civitas Sicilia

Ahenum oppidum Insubria

Ahus pagus VVestfal.

Aileach regio Hibernia

Airanum oppidum Insubria

Alan fluvius Britannia

Alatrina, Alatrium, Alaterna, urbs Italia

Alba Pompeja, civitas Insubria

Albia, fve Albige, urbs Gallia

Albingaunensis diocesis in Gallia

Albinicum oppidum Gallia

Albis, Albia fluvius Germania

Alby, & Alba oppidum

Alcacerium oppidum Hispania

Alcmaria civitas Holland.

Aldanthorpe pagus VVestfal.

Andenthorpe pagus VVestfal.

Aldingaheim pagus German.

Aleslove oppidum Zelandia

Aletha civitas Gallia

Alfene pagus in Belgia.

Aliffaum pradium VVestfal.

Algerens pagus VVestfal.

Almeria civitas Hispan.

Almunga pagus VVestfal.

Alnetum, vel Olivetum pagus in Gallia

Alostum oppidum Flandr.

Alpes, pro quocumque monte

Alpes Rhetice, versus Helvetiam

Alsatia regio Germania

Altenberg oppidum VVestfal.

Altterefun pagus VVestfal.

Alterle pagus in Belgia

Alstede oppidum VVestfal.

Altstetten oppidum VVestfal.

Altkirchium oppidum German.

Alverca oppidum VVestfal.

Amanaburgum oppidum German.

Amasia civitas in Ponto

Amasus, Amasius fluvius Frisia

Ambroniacum oppidum Burgund.

Ambrunum civitas Delphinatus

Amelbergum oppidum German.

Amelia, olim Ameria urbs Umbr.

Amifus civitas Asia

Amiteum oppidum Italia

Ammobuhinet pagus VVestfal.

† Amoris oppidum in Burgund.

Anas fluvius Hispania

Anagnia urbs Italia

Ananroth pagus VVestfal.

Anasi pagi duo in VVestfal.

Anasfic pagus VVestfal.

Anchialos civitas Thracia

Andeliacum oppidum Gallia

Andepo pagus VVestfal.

Andernacum oppidum German.

Andria urbs Apulia

Anecium oppidum Gallia

Anhaltum oppidum German.

Anhée pagus dioc. Namurcensis

Anisiacus oppidum German.

Annora pagus Burgund.

Antinous civitas Ægypti

Antiochia Syria

Antonia nunc Volaterra

Antoniacus, villa Cenomann.

S. Antonii oppidum in Gallia

Apamea civitas Asia

Apennia pagus Flandria

Aphrisia insula Græcia

Apollonia civitas Asia

Aprutium regio Italia

Apulia Regio Italia

Aquilæ oppidum in Gallia

Aquæ Statiellæ civitas Umb.

Aquileja civitas Italia

746 b

556 b

376 c

341 e

542 d

526 a

936 b

548 e

550 d

339 c 341 d

590 f

469 c

595 e

542 d 870 f

655 e

145 c

469 c

51 c 54 c

592 f 608 a

553 b

526 b

658 a 676 c

378 e

338 c f

526 b 530 e

551 f

530 a

436 a

392 c

549 c

898 a

252 d

644 c

872 d

85 a

863 a f

654 b 697 e

593 f

422 a a

445 b

714 c

700 e

760 b

201 f

760 b

436 a

269 b 553 b

269 b 553 f

47 a

228 f 229 f

269 f

Am

<i>Ara fluvius German.</i>	189 b	<i>Atenum oppidum Italiae</i>	359 b
<i>Arabia felix regio Asia</i>	519 a	<i>Athanacum locus Lugdun.</i>	161 c
<i>Arabemium pagus VVestfal.</i>	513 c	<i>Atheliath civitas Hibern.</i>	318 f
<i>Araris fluvius Galliae</i>	161 c 412 c 664 b	<i>Athesis fluvius Italiae</i>	399 a
<i>Arba insula & urbs Dalmat.</i>	134 c 693 c 134 c	<i>Atissa urbs Lucan.</i>	4 f
<i>Arbodium oppidum Galliae</i>	653 c	<i>Atrebatum civitas Belgii</i>	403 b
<i>Archivella pagus Foro-julii</i>	780	<i>Atribis, sive Jattippa civitas in Abassia</i>	33 d
<i>Arca oppidum Aprutii</i>	269 b	<i>Attingohen oppidum German.</i>	487 c
<i>Arretium urbs Etrur.</i>	271 c	<i>Avantum pagus Burgund.</i>	714 c
<i>Ardenoa Silva in Belgio</i>	514 d 903 d	<i>Auca urbs Hispaniae Tarrac.</i>	260 c
<i>Ara fluvius & Castrum in Gallia</i>	518 c 519 d 533 b	<i>Avenioci civitas Galliae</i>	777 e
<i>Arecium pagus Burgund.</i>	674 c	<i>Aventinus Mons</i>	857 c
<i>Argentanum in Brutis</i>	405 d	<i>Auga pagus VVestfal.</i>	514 d 548 c 551 a
<i>Argentoratium urbs German.</i>	295 f 341 c 902 c	<i>Augum oppidum Galliae</i>	364 b
<i>Argifus Mons in Gallia</i>	757 f	<i>Augusta Vindelicorum civitas German.</i>	901 f
<i>Argovv Helvetiae regio</i>	193 d	<i>Avilium in Lusitania</i>	567 c
<i>Arguello Castellum in Burgund.</i>	697 d	<i>Avium, fluvius & Arx</i>	567 c
<i>Argyropolis suburbium Constantinopolitanum</i>	393 d	<i>Augustodunum urbs in Gallia</i>	402
<i>Avia, vel Aquila oppidum</i>	553 b	<i>Avonus fluvius Angliae</i>	87 d
<i>Arianum oppidum Ital.</i>	252 c 784 c	<i>Aurelianum civitas Gall.</i>	298 c 827 d
<i>Armaniacensis Comitatus in Gallia</i>	709 f	<i>Aureala vicus in Italia</i>	212 d
<i>Armorica, vide Britannia</i>		<i>Auscium urbs Aquitaniae</i>	7 c
<i>Arnhemium oppidum Belgii</i>	513 c	<i>Austria pro Franconia</i>	456 d
<i>Arnos fluvius Etr.</i>	272 a 445 b 749 c	<i>Axia oppidum Flandr.</i>	747 d
<i>Arnsburg oppidum German.</i>	842 e	<i>Axona fluvius Galliae</i>	207 d
<i>Arœna fluvius Cenomann.</i>	719 e	<i>Aynaldum Castrum diœc. Astenfis</i>	140 c
<i>Arœna oppidum Insubr.</i>	23 a	<i>Azotum oppidum Palaestin.</i>	920 d
<i>Arquata oppidum Ital.</i>	368 b	<i>Azuellenſe canobium in Navarra</i>	4 a
<i>Arrhabon fluvius Pannoniae</i>	380 c		
<i>Artilla oppidum Africae</i>	569 a f	B	
<i>Arslatum villa Burgund.</i>	680 c	<i>Babylon nova in Aegypto</i>	90 c
<i>Artesia Provincia Belgii</i>	403 b	<i>Baceroda pagus Flandr.</i>	201 c
<i>Artiricheshem pagus VVestfal.</i>	531 b	<i>Baddenhusun pagus VVestfal.</i>	523 c 527 b 551 c
<i>Artura fluvius Galliae</i>	363 c	<i>Badejocium oppidum Hispan.</i>	375 f 418 b
<i>Arvernia regio Galliae</i>	340 b	<i>Baduellun pagus VVestfal.</i>	527 b
<i>Asbetinohuson praedium VVestfal.</i>	552 a	<i>Batis fluvius Hispan.</i>	506 d
<i>Ascha pagus VVestfal.</i>	551 e	<i>Baldereshusun pagus VVestfal.</i>	523 c
<i>Asbiki pagus VVestfal.</i>	551 d f	<i>Baldradestat pagus German.</i>	205 a
<i>Aschaffenburgum, residentia Electoris Moguntini oppi-</i>	551 d f	<i>Balthoroon pagus VVestfal.</i>	522 d 549 c
<i>dum Franconiae</i>	180 c	<i>Balgeneacum Castrum in Gallia</i>	307 b
<i>Ascularium pagus German.</i>	198 f	<i>Bailevan pagus VVestfal.</i>	518 b
<i>Asculum oppidum Piceni</i>	254 c	<i>Balma, vel Palma, oppidum Burgund.</i>	666 c
<i>Asia, ut a phrygia distincta</i>	161 f	<i>Balticum Mare, ad Septentrionem.</i>	851 b
<i>Asinaticus torrens Italiae</i>	337 e	<i>Bamberga civitas German.</i>	898 b
<i>Asinum oppidum Italiae</i>	418 e	<i>Barala pagus Artesiae</i>	403 b
<i>Asla oppidum Liguriae</i>	4 a	<i>Barchusun praedium VVestfal.</i>	535 d
<i>Aslan praedium VVestfal.</i>	523 a 551 e f	<i>Barcinona civitas Catalauniae</i>	617 c
<i>Asuagum oppidum Insubriae</i>	767 c	<i>Bardingthorpe pagus VVestfal.</i>	551 e
<i>Asnig praedium VVestfal.</i>	523 f	<i>Barrum oppidum Gall.</i>	246 c
<i>Asopum pagus VVestfal.</i>	530 f	<i>Barlassinum oppidum Hispan.</i>	767 d
<i>Aspithara praedium VVestfal.</i>	552 a	<i>Barna pagus diœc. Trevirensis</i>	101 a
<i>Astheim oppidum German.</i>	197 d	<i>Barrus-Ducum, oppidum Gall.</i>	668 a
<i>Astlicum, vel Affericum oppidum Aprutii</i>	553 b c	<i>Basilea civitas German.</i>	341 e
<i>Astervlebia oppidum German.</i>	873 c	<i>Bath-guerran pagus in Armorica</i>	411 b
<i>Astiberg praedium VVestfal.</i>	530 a	<i>Bastia-nova vicus Italiae</i>	142 b
<i>Astiereshusun pagus VVestfal.</i>	522 c	<i>Battenheim pagus VVestfal.</i>	356 b
<i>Astixi pagus VVestfal.</i>	551 d	<i>Bavaria Ducatus in Germana</i>	454 d 937 a
<i>Astum pagus Burgund.</i>	700 a	<i>Bauciallo villa in Gallia</i>	722 c
<i>Astenſis Episcopatus</i>	137 f	<i>Bedbur oppidum in Germania</i>	828 a
<i>Ata urbs Insubr.</i>	146 f	<i>Beja, civitas Pax Julia Lusitan.</i>	586 b
<i>Astace, unde Astacenus sinus maris, civitas Proponti</i>	612 a 614 c	<i>Bekinanus praedium VVestfal.</i>	522 f
<i>Astacum regio in Aquitan.</i>	709 a f	<i>Bekinum pagus VVestfal.</i>	551 c
<i>Astanholce praedium VVestfal.</i>	523 e	<i>Belfortum oppidum German.</i>	341 e
<i>Asttagallon pagus VVestfal.</i>	551 c	<i>Bellegrada, Belgradum, Alba-græca</i>	922 a 785 a
<i>Asterluidi pagus VVestfal.</i>	525 c	<i>Belin Castrum Burgund.</i>	671 d
<i>Astheim pagus VVestfal.</i>	524 b	<i>Bellevetere pagus Burgund.</i>	664 b
<i>Astnedere pagus VVestfal.</i>	523 a	<i>Bellezium oppidum Lusitan.</i>	570 c
<i>Asthem pagus VVestfal.</i>	527 b 530 b	<i>Belligardi Mons in German.</i>	341 e
<i>Atax fluvius Galliae Narbon.</i>	291 a	<i>Bellunum oppidum Italiae</i>	802 c
<i>Atangia de Balea oppidum Lusitan.</i>	566 c	<i>Belmerium oppidum Burgund.</i>	662 d
		<i>Belmonte pagus Burgund.</i>	664 d
		<i>Belsia Regio Gall.</i>	363 c

Belna oppidum Gall.	376 d	Bohterselge pagus Westfal.	331 c
Bennanhus pagus Westfal.	325 f	Bokinavord pagus Westfalia	323 a
Bennanhusun pradium Westfal.	348 e f	Bomelia oppidum Belgii	313 c
Beneventum civitas Ital.	417 c	Bonalpha villa Cenomann.	731 a
Bengele pagus in Clivia	396 b	Bonna oppidum German.	898 a
Benidisla vel Benvidisla pagus Westfal.	331 d 332 a	Bonlant pagus in Belgio	860
Berchem pradium Westfal.	348 f	Bononia civitas Gall.	743 f
Bercheria regio German.	434 e	Bononia civitas Ital.	30 a b 776 f
Berea villa Gall.	719 b	Bonum habitaculum, Castrum Ital.	359 b
Berencaedel Castrum Westfal.	334 a	Boppardia oppidum German.	898 a
Berendrecht pagus Brabant.	935 b	Bordne fluvius German.	456 b
Berga pagus Westfal.	351 c	Borengun pagus Westfal.	318 c
Berga civitas Norvegia	664 b	Borgerhout suburbium Antwerp.	213 e
Berghuson pagus Westfal.	331 d e	Borkela fluvius Clivia	823 b
Bergiliz pagus Burgund.	699 e	Bormius fluvius Insubr.	228 c
Bergomum civitas Ital.	617 b	Bornvert, & Bornvertshuyzen oppid. Westf.	456 b
Berna oppidum Helvet.	343 a	Boshamum, sive Boschan in Anglia	5 b
Berneshusun pagus Westfal.	319 c	Botilo villa Cenomann. dioc.	723 d
Bernona villa Burgund.	673 f	Rovinium oppidum Belgii	85 a
Berona oppidum German.	900 d	Boyseyres pagus Burgund.	696 f
Bertingaheim pagus German.	202 a	Brachara civitas Lusitan.	375 e
Bellarabia regio ad Istrum	263 c	Braconia Arx in Burgundia	663 a
Betanun pagus Westfal.	325 f	Bracum pagus Burgundia	6740
Betanun pagus Westfal.	326 d 347 c	Bragilinum vel Braulinum oppid. Forejulii	785 a 788 b
Bethleem, seu Restillum in Lusitan.	369 c	Brea villa in Burgundia	718 c
Betua regio Holland.	822 e	Breca pagus Westf.	351 e
Bevania, vel Bibania civitas Ital.	623 d	Brecal pagus Westfalia	351 e
Beverbiki pagus Westf.	342 c	Breda oppidum Brabantia	662 a
Beugesia Regio Gall.	644 c	Bremen pagus Germania	501 e
Bezulan pagus Westfal.	327 f	Bressia regio & civitas Gallie	644 c 658 d
Bialogrodum urbs Moscov.	263 c	Breserum villa Cenomann. dioc.	721 a
Bliski pagus Westfal.	926 c	Bridi pradium Westfal.	323 d
Bibanum oppidum Ital.	784 f	Briegium oppidum Burgundia	691 d
Bichtenreda oppidum German.	303 f	Brigantum vulgo Brianzon oppid. Burg.	668 a
Biedburgum, Bideburch agri Luxemburg.	30 d	Briogia villa in Burgundia	673 f
Biellstein in German.	498 c	Briomilia villa Ceman. dioc.	723 d
Bigorrensis Comitatus in Gallia	709 f	Brionensis provincia Gallie	412 a
Bixesethon pagus Westfal.	351 c	Britonia pagus Burgundia	6520
Bixihusun pagus Westfal.	327 c	Brixia urbs Italiae	376 c
Bilbilibis, civitas Aragon. vulgo Calatayud	107 f 108 b	Britannia Armorica provincia Gallie	83 a
Bilinchuson pagus Westfal.	112 c 123 b	Briate oppidum Gallie	159 a
Bilivelde pagus Westf.	351 f	Brochusun pagus Westfalia	326 c 3510
Bingium oppidum Belgii	327 d	Bromusio villa Burgundia	673 f
Birbiesca oppidum Castell.	853 b	Broniaria castrum in Fore Julii	784 d
Bircan oppidum German.	107 c	Brucey pagus Burgundia	699 d
Bircha civitas Sueciae	313 b	Bruch pagus Westfal.	351 e
Birte pagus Clivia	232 b	Brugilaim pagus Cenoman. dioc.	720 d
Birtine pagus Clivia	869 b	Brundisium civitas Italiae	313 f
Bischoffheim oppidum German.	869 a	Bruninshorpe pagus Westfal.	328 e
Bistaurium oppidum Insubr.	475 c	Bureche pagus Belgii	862 e
Bisuntium, Bezanzon civitas Burgund.	229 a	Bruxella civitas Brabantia	418 c 902 d
Biveran pagus Westfal.	655 b	Bualone villa dioc. Cenom.	723 e
Blaciacus villa Cenoman.	325 c	Bucchianicum oppidum Flandriae	640 a
Blandinius Mons Gandavi in Flandr.	718 e 719 b	Buciacum pagus Gallie	399 d
Blavit Castrum, unde Blaviacus ager	728 b	Buckinhusun pradium Westfal.	348 f
Blesz urbs Gallie	718 c 721 a	Buffallon pagus Westf.	351 e
Blozheim vicus German.	298 c 842 e	Bulgari oppidum Germanie	443 f
Boalcha villa Cenomann.	354 c	Buliheim pradium Westfal.	327 d
Bobane villa Cenomann.	725 e	Burchusun pagus Westfalia	327 f 328 c 351 e
Bochbaldum pagus Westfal.	722 c	Burvvardium in Westfalia	313 f
Bochunevordi pagus Westfal.	315 c	Burelaun pagus Westf.	3410
Bokinhusun pagus Westfal.	315 d	Burdegala civitas Aquitaniae	6 a
Bocla pagus Westfal.	323 d	Burefaco villa Ceman. dioc.	720 a
Boconia Silva in Germania	323 d	Burgnan pradium Westfalia	323 a
Boda fluvius German.	456 f	Burgnon pagus Westfalia	323 d 349 c
Bodekerithorpe pagus Westfal.	917 f	Burgos urbs Hisp.	260 c
Boderetium pagus Flandr.	327 b	Burgum Ledonis oppidum Burg.	653 f
Bodminia, Bosvena civitas Angl.	201 e	Burgundia provincia Gallie	340 c 644 c
Boemelvig pagus Brabant.	400 a	Burovia oppidum Castell.	261 d
Boens pagus Burgund.	869 b	Bussy pagus Burgundia	666 a
Boffesun pagus Westfalia	702 b	Bydgostia oppidum Cujaviae	159 f
	325 f		Cad

C ad vall's Foro-julii	785 b	Castellum S. Jacobi, in Germ.	359 b
Caduteum urbs Gallie	100 c	Cassia, oppidum Umbria	368 b
Cadubrium pars Foro-julii	786 c	Castrum-Leonis, circa Urbinum.	151 d
Caelius mons Romae	112 c	Castrum S. Mariz, in monte Germ.	443 b
Caesarea civitas Palaestina	6 c	Castrum novum Botherii, in Foro-julii	776 f
Cesaris-Werda oppidum ad Rheenum	437 c	Castrum Raymundi, in Foro-julii	785 f
Casasiz oppidum in Africa	554 d	Castrum Turris, in Foro-julii	784 c
Casileta oppidum in Africa	586 b	Castrum vallis, in Foro-julii	784 d
Cajeta urbs Italiae	112 117 c	Caunz, oppidum in Gallia Narbon.	629 c
Calabria provincia Italiae	553 f	Cavennacum, villa Burgundiae	693 a
Calatayud vide Bilbilis		Cavena, oppidum in Foro-julii	784 f
Caletum oppidum Gallie	743 f	Ceilanum insula olim Taprobana	619 b
Calla fluvius Cenomanniae	722 c	Cella S. Medulphi, in Avernus	77 d
Callatis civitas Thraciae	436 a	Celonica, villa Cenomanniae	718 c
Callium oppidum Italiae	56 b	Censelach, regio Hiberniae	316 a
Calociosa vicus Insubriae	141 b	Centula, vulgo mon. S. Ricardi	4 d
Caloron sive Gratianopolis	710 a	Centum-cellae urbs Italiae Civita-Vecchia	37 c
Caltrix pagus Westfal.	527 c	Ceredanum, oppidum Insubriae	414 c 802 c
Calviacum pagus Cenomanniae	719 c	Cervianus, lacus Insubriae	770 a
Camaleria castrum Avernus	505 c	Cesanus, fluvius Italiae	52 b
Cambariaco villa Burgundiae	720 c	Chasine, pagus Aprutii	640 d
Camberium seu Camerinum Leminorum urbs Sabaudiae	6 1413 c 669 f	Chamberia, pagus Burgundiae	665 f
Cambria, provincia Angliae	402 a	Chamblasium, pagus Burgundiae	674 c
Cambelicum, pagus Foro-julii	777 a	Chandey, pagus in Francia	47 d
Camburionum, villa Cenomanniae	714 c	Charspach, pagus Germaniae	358 c
Cambuniacum, pagus Burgundiae	693 f	Chastellar, oppidum Burgundiae	700 c
Canal, fluvius Britanniae	399 c	Chavannes, pagi duo Burgundiae	706 a
Camera, oppidum Burgundiae	663 b	Chaumont, pagus in Francia	47 d
Cameracum, civitas Belgii	403 a	San-Chierico, pagus Perus. dioc.	34 f
Camereta, oppidum Insubriae	309 c	Cherascum, oppidum Insubriae	142 a
Camerinum, civitas Italiae	113 d 617 c	Cherdinum, pagus Westfal.	523 c
Camleviacum, oppidum Burgundiae	664 b	Chersoneus, peninsula	268 c
Campania Francica	168 c 413 a 842 e	Chillies, pagus Burgundiae	665 a
Campania Italica	418 b	Chilicomum, eremus Thraciae	591 f
Campaniz, villa Burgundiae	693 a	Chirchiniz, vel Cerniza, opp. in Foro-julii	784 c
Campariacum, villa Cenomanniae	716 b	Chisciucum pagus Burg.	693 d
Campocunana, villa Cenomanniae	720 c	Chisse pagus Burg.	702 f
S. Canati, oppidum in Burgundiae	662 b	Chorisagum, villa Cenomanniae	713 c
Cancius, fluvius Gallie	742 d	Choselheim in Germania	355 b
Canina-vallis in Germania	341 c 342 e	Cinella fluvius Tusciae	372 a
Capella, pagus Hannoniae	158 c	Cilia Comitatus in Foro-julii	800 d
Capitolium Trevericum	103 f	Cilicia Provincia Asiae	378 c 417 c
Cappenberga, castrum Germaniae	842 c	Circha urbs Numidia	52 b
Caput lacu, scilicet Lemant	184 f	Cistellum idem quod Cistercium	866 c
Cardinianum, oppidum Foro-julii	363 c	Citium vel Citizum civitas Saxoniae	521 c
Carnutum, civitas Gallie	842 c	Cividatum oppidum Foro-julii	796 f
Carcastona, urbs Gallie	191 a 617 c	Civitas Austriz oppidum Foro-julii	780 c
Caritas, oppidum Burgundiae	668 a	Clariacum vicus in Gallia	301 d
Carmagnola, oppidum Pedemontii	145 a	Clarus mons, Claromontium civit. Avernus	322 c
Carolistadium, civitas Germaniae	320 b	Clitumnus fluvius Italiae	623 a
Caroli-castrum, oppidum Burgundiae	655 c	Clivia vulgo Cleef Duxat. & oppid. Belgii	513 d
Carthago, metropolis Africae	148 438 c	Cluainduach in Hibernia	314 f
Carthusia, Colonia Agrippinae	113 a	Clusimuc Noys oppidum Hiberniae	318 c
Carthusia, Eborac in Lusitania	113 b	Cluniacum Monast. Burg.	340 d 349 f
Carthusia, Erfurti in Germ.	498 d	Cluvinga pagus Westfal.	551 c
Casx-Dei, monasteria diversa	44 b c	Cninos portus Thraciae	436 a
Casina, castrum Italiae	212 d	Cocarellus mons Gallie Narbon.	632 c
Casoria, oppidum R. Neap.	260 a	Cognosch pagus Burgund.	698 a
Cassain, vallis in Hibernia	319 f	Colapis fluvius Illyrici	380 b
Cassanegilum Palatium, in Gallia	752 a	Coldrivicus villa Burgundiae	693 b
Cassianum, oppidum Insubriae	13 c 443 d	Collis Lupinus castrum Umbriae	366 b
Cassinus, Mons Italiae	269 c	Colonia Agrippina	128 c 205 d 808 a
Castalione, villa Cenomanniae	723 d	Colonia vel Nemausus in Gallia Narbonensi	14 b
Castellionis, Mons in Burgundia	703 c	Colonia, vulgo Coulogne oppid. Aquit.	14 c
Castellorum, oppidum Insubriae	289 a	Colonia Cirtensis pro Eugubio	55 a d
Castel S. Elmo, sive S. Erasmi Neapoli	118 e f	Coloniacum oppidum Burgund.	690 a
Castellum Capistelli, Dioc. Alban.	141 e	Coltidi pradium Westf.	525 c 551 d
Castellum Cissonis, in dioc. Alban.	141 b	Columbaria villa Cenomanniae	721 b
Castrium, fluvius Tusciae	272 a	Colyzum civitas Thraciae	760 b
		Comancia villa Cenomanniae	721 b
		Comariaga villa Cenomanniae	720 c

Combronis *arx in Arvernia*
 Combronensis *Regio in Armor.*
 Cummerwaldia *oppidum Scotia*
 Commotovium *oppidum Bohemia*
 Communiaco *villa Burgund.*
 Comorra *oppidum Pannonia*
 Comum *sive Novocomum urbs Insubria*
 Coniacum *villa Cenomannia*
 Condomz *pagus Cenomannia*
 Conadacura *villa Cenomannia*
 Confluentia *oppidum dioc. Trevir.*
 Conimbrica *civitas Lusitania*
 Connacia *Hibern. Provincia*
 Cononbusa *sive VVestfal.*
 Consentia *urbs Italia*
 Constantinopolis *Caput Imperii Orient.*
 Convenensis *Comitatus in Gallia*
 Conversanum *R. Metapoli.*
 Corbeja *Gallica*
 Corbeja *Saxonica*
 Corduba *civitas Hispania*
 Corduanum *insula Aquit.*
 Corisopitum *urbs Cornubia*
 Cormonum *oppidum Foro-Julii*
 Cornelium *castrum Dioc. Parmen.*
 Cornubia *pars Armorica vel Cornuwallia*
 Cornubia *Anglia provincia*
 Corsica *insula Mediterranei*
 Corvium, *pagus Germania*
 Colla *sive Parmen. dioc.*
 Colla *oppidum Burgundia*
 Cracovia *civitas Polonia*
 Cramlenum *oppidum Cenomannia*
 Cruzinum *oppidum Foro-Julii*
 Credenus *fluvius Germania*
 Crediantum *oppidum Germania*
 Cremona *urbs Italia*
 Cresciacum *pagus Cenomann.*
 Criscinianum *villa Cenomannia*
 Croysel *pagus Burgundia*
 Cruciburg *oppidum German.*
 Crumelbecke *fluvius VVestfal.*
 Crusavix *oppidum German.*
 Cruvatum *oppidum Germ.*
 Cuadian *pagus VVestfal.*
 Cubel *vicius Aragonia*
 Cuculla *montes Castellae*
 Cucusa *villa Burgundia*
 Cujavia *regio Polon.*
 Culite *pagus VVestfal.*
 Cundenium *pagus Dioc. Leod.*
 Curbike *pradium VVestfal.*
 Curratium, Carricia, Carricium, *nunc Veglia urbs Italia*
 Cusellum *pagus Burgund.*
 Cuyne *arx Burgund.*
 Cypsella *civitas Thrac.*
 Cyzicus *civitas Propontidis*

D

Dacia inferior
 Dadanboreh *pradium VVestfal.*
 Dadenbrocke *pagus VVestfal.*
 Daillanhus *pradium VVestfal.*
 Dal *pagus VVestfal.*
 Daletum *oppidum Arverna.*
 Daleheim *pagus German.*
 Dalheim *pagus VVestfal.*
 Dalmascoirb *pagus Hibern.*
 Calpanhusun *pagus VVestfal.*
 Dalvic *pagus VVestfal.*
 Damascus *urbs Syria*

303e Dammonia *regio Britann.* 408e
 408d Dania *regnum Septentrionale* 513e
 72 † Danielis *oppida duo Foro-Julii* 784f
 875f Danubius *fluvius Pannon.* 512b 932a
 673f Darbiensis *provincia Angl.* 85b
 383d Dasburg *pagi duo VVestfal.* 551e
 309b Daventria *oppidum Belgii* 870e
 718d Decium, Delium, *oppidum Lombard.* 767d 774f
 724d Dedinghuson *pagus VVestfal.* 511d
 720f Delchana *flumen VVestfal.* 514d
 898a Delbhna *regio Hibern.* 374e
 376a Deletta *fluvius Gall.* 863f
 727d Denfa *oppidum Aethiopia* 379e
 533b Desburg *pagus VVestfal.* 525a
 359c Dessa *oppidum Saxon.* 873d
 87c 384f Dethmoldia *civitas German.* 498e 545e
 709f Deuren *pagus Brabant.* 936e
 246e Devoniam *provincia Britan.* 454b 461d
 422 Dia *fluvius Moravia* 811
 231c Dia *civ. Gallie Narbon.* 668a
 324c 506a Dianium *oppidum Liguria* 359b
 505e Diablentz *pagus Cenomannia* 742a
 83b Diatannium *oppidum German.* 341e
 785c Diedenheim *pagus Germaniæ* 868b
 632b Diefna *pagus VVestfal.* 527c
 83b 399c Dimela *fluvius VVestfal.* 510a 536f 550d
 729a 735a Dionantum *oppidum dioc. Leodensis* 902d
 653c Dionysopolis *civitas Thraciæ* 436a
 202a Divion *civitas Burgundiæ* 664b
 632a Dockinga *oppidum Frisicæ* 480c 493a
 700c Docomium *oppidum Frisicæ* 452c 456a
 418c 617d 922c Dodaehusun *pagus VVestfal.* 526e 529e 532c 549c
 720d Dola *civitas Burgundia* 656a
 774d Dolus *villa Cenomannia* 718c
 454b Doleia *vide Thurologiense monasterium* 126c
 454b Domblingum *villa Burgund.* 680c
 171c Domnipeetra *villa Burgund.* 693c
 203b 722c 723d † Dominici Calceatensis *oppidum in Hisp.* 263e
 714c Dominici *villa in Gallia* 308c
 703b Dorstad Dorstedi *oppidum Frisicæ* 455c 463e 530c
 929a Dorsetia *Provincia Angliæ* 454b
 541d Dorylzum *civitas Thraciæ* 760b
 929c Dousborg *oppidum Belgii* 870e
 927b Dranzo *fluvius Burgundiæ* 662a
 537b Dresda *oppidum Saxonia* 876a
 122c Drieac *pagus VVestfal.* 538d
 262b Droer *oppidum Gallie* 364d
 673f Drongen *pagus Flandriæ* 74e
 159f Drotmannia *oppidum VVestfal.* 532b
 551e Duacum *urbs Belgii* 38a
 203a Dubis vel Dubius *fluvius Burgund.* 666c 667f
 525e Dublinium vel Dublus *civitas Hib.* 510a 319a
 Duderstadium *oppidum Eubisfeld.* 501d
 212a 216d Duergian *pagus VVestfal.* 525d
 656c Duerin *pagus VVestf.* 525a
 663b Duinum *oppidum Foro-Julii* 785c
 404a Duisburgum *oppidum VVestfal.* 513e
 760b Durolla *amnis Arverniæ* 77d
 Duodecimum *villa Burgundia* 673f
 263c Durtmund *oppidum Saxonie* 870e
 548e Dusberg vel Duysberg *opp. Sax.* 870e

E

EAnach *mons Hibernia* 319f
 Ebanhusun *pagus VVestfal.* 530c
 Ebrida *castrum Armoricæ* 729b
 Ebbercheren *pagus Colon. dioc.* 869e
 Ebredunum *civitas Gallie* 668a

F C C L S I Æ

S. Abundii 509 f. S. Ægidii 46 a. S. Albini 697 e,
 723 a. S. Alexandri M. 925 d. Altx-petm 697
 b. S. Amati 179 e. S. Ambrosii in nemore 558 d.
 S. An-

AD I. TOMUM JUNII.

1013

S. Angeli 52 e, 625 d. S. Annæ 608 b. SS. Apostolorum 276 a. S. Augustini 56 e. S. Balbinæ 167 e. Balmenis 653 e. S. Barbatiani 180 a. S. Barnabæ 416 a. Belli-prati 707 b. S. Benedicti 405 c, 778 c. S. Benno- nis 901 f. S. Bonifacii Ep. M. 480 c. S. Cæcilie 222 d, 505 f, 634 f. Camaleriensis 505 a. SS. Cassiani & Xyli 644 e. S. Cassii 424 c. S. Cataldi 244 c. S. Clau- dii 644 f. Combronensis 505 a. SS. Cosmæ & Da- miani 206 f. S. Crucis 208 c, 505 f. 564 a. S. Cune- rz 533 a. S. Demetrii 243 a. S. Desiderii 773 b. S. Donatiani 497 b. S. Eleutherii M. 395 e. S. Erasmi 213 c. S. Eulalie 9 a. S. Euphemie 992 f. Favernia- census 698 c. S. Faustini 34 f. S. Felicitatis 368 a. SS. Ferreoli & Ferrutii 580 b. S. Foillani 830 a. S. Floriani 800 e. S. Floridi 58 c. S. Francisci 52 d, 635 b. Fuldenis 490 d. S. Gabrielis 635 b. SS. Ge- rardi & Ambrosii 767 c. S. Genovesæ 292 b. S. Geor- gii 212 f, 403 e, 697 e. S. Germani 713 b. SS. Ger- vasilii & Protasii 712 c. 787 d. S. Hilarii 723 a. S. Jacobi majoris 212 f. Jesu nominis 448 c. S. Illi- dii 423 c. S. Joannis Bapt. 184 d, 328 c, 515 b. 767 a. S. Joannis Evang. 309 f, 557 e, 800 a, 857 a. S. Josephi 4 c. S. Irenæ 676 e. S. Judoci 826. S. Juliani Ep. 723 a. S. Julii 775 b. S. Julitte 411 b. S. Justii 439 b, 676 e. de Killehoco 613 c. de Killor- nain 374 c. S. Laurentii 34 c. 135 f, 379 c. S. Leo- gontii 424 c. S. Liscardi 299 a. S. Lisolfi 827 f. S. Lucie 338 b. S. Lupi 213 b. SS. Marcelli & Petri 170 d, 180 a. S. Marci 206 f, 405 e 448 c. S. Mariæ V. 34 a, 43 f, 52 c, 80 d, 208 c, 212 c, 213 a, 217 f, 222 d, 228 f, 243 d, 275 d, 337 e. 338 c, 342 c, 357 b, 359 b, 374 c, 379 d, 381 a, 383 f, 392 c, 396 b, 473 f, 495 e, 512 d, 561 b, 635 a, 698 b. 765 d, 777 a, 793 b, 798 b, 809 f, 827 c, 745 a, 933 S. Ma- riæ Mg. d. 681 e, 935 f. S. Martini 188 c, 298 a. S. Mauritii 674 c, 680 b, 853 e, 861 e. S. Medardi 722 f. S. Melanii 674 c. S. Metrophanis 845 c. S. Michaelis 275 a, 328 b, 332 a, 539 b, 845 a, 933 S. Nicolai 696 e. S. Nicolai peregrini 258 f. S. Nico- melis 6 f. S. Odorici 777 d. Orientii 8 a. S. Pan- taleonis 796 f. S. Paulini Ep. Trevir. 101 f. S. Pauli Ap. 336 e, 826 d. SS. Pergentini & Laurentii 272 a. SS. Petri S. Pauli 505 f. S. Petri Ap. 34 a, 35 e, 41 f, 93 a d, 124 a, 275 c, 448 c, 750 a, 827 e. S. Petroci 400 a. S. Proculi 7 d, 80 e. S. Quiriaci 512 b. S. Sabine 857 a. S. Salvatoris 417 f, 505 f. Sanctorum omnium 635 b. Sarisberiensis 565 b. S. Scholasticæ 375 a. S. Secundi 52 a. SS. Sergii & Bacchi 212 e. S. Silvestri 135 f. S. Sixti 80 e. S. Spiritus 634 f. S. Ste- phani 180 a, 206 c, 212 d, 300 a, 340 e, 399 d, 419 d, 453 a, 512 c, 641 b, 755 b. S. Symeonis Recl. 87 b, 98 e. S. Tryphonis 622 d. Theinensis 884 c, 898 d. S. Theobaldi 148 d. Thiermellensis 523 c. S. Tri- nitatis 74 f, 481 d, 617 a. S. Venerandi 423 f. S. Vi- ctoris 269 f, 423 c, 477 a. S. Victorii 269 f. S. Vincen- ti 623 f. S. Viti 501 d, 532 f. S. Walburgis 936 d. S. Zachariæ 241 e

Ecklingeroda pagus Eichsfeldie 527 b
Ecla pagus Westphalia 527 b
Edera fluvius Saxonie 504 e
Egra oppidum German. 898 e
Eichsfeldia vel Eissfeldia Prov. German. 498 a
Eichstadium civitas Franconia 452 f 469 b
Ekama pagus Westfal. 551 e
Ekwardinchusun pagus Westfal. 527 d
Elaveris fluvius Gallia 430 c
Elieffum pagus Westfal. 527 e
Elmere olim nunc Zuyderzee in Holl. 473 a 483 e
Elinere pagus Westfal. 551 e
Elterus fluvius Liguria 137 f
Ellus fluvius Asia 341 e

Junii Tomus I.

Elia fluvius Tuscia 445 e
Elkera fluvius Westf. 521 e
Eltena oppidum Westf. 513 d 532 f 548 e
Elusa civitas Aquitania vel Elusaberris 708 b
Embrica oppidum Clivia 513 d
Embriki pagus Westf. 530 d
Emerita civitas Hispania 378 e
Emiggarothum pradium Westf. 528 c 531 b
Enenhus pagus Westfal. 551 d
Engere pagus Westfal. 546 f
Engera oppidum Westfal. 539 b
Enghia pagus Hannonia 558 e
Eningun pagus Westfal. 524 f
Eonus fluvius Burgund. 656 e
Epaon oppidum Burgund. 644 f
Epidaurus civitas Dalmatia 445 a
Epternacum monast. agri Luxemburg. 322
Eremus Fontis Avellanæ in Italia 5 c
Eremus Helvetia monast. 300 d
Eresburgum oppidum Westf. 550 d
Erfordia vel Erfurtum civit. Germanica 454 d 457 f 470 a 485 d 494 f
Ermennestverethe pagus Westfal. 541 f
Erpa fluvius Germanica 828 a
Erpacum oppidum Franconia 178 d
Erpete pagus Clivia 869 a
Erpestfeld pagus Westfal. 518 b
Erpestum pradium Westfal. 527 f 530 e
Erverte oppidum VVestfal. 523 d 546 f 521 c
Erythra provincia ad mare rubrum 619 a
Eschenvila pagus German. 350 b
Eukeffun pagus VVestfal. 529 b
Eufike pagus VVestfal. 529 c
Euliberg pagus VVestfal. 525 d
Euliberge pradium VVestfal. 530 e
Esthelerdinchusun pagus VVestfal. 531 a
Etudeffun pagus VVestfal. 531 b
Eugubium urbs Italia 522 a 513 d
Eveshamium monast. Angl. 85 f 87 d
Evila seu Elvipa Insula maris Tyrrhent. 445 a
Euchaita civitas Helenoponti 595 e
Eupilus lacus Insubria 770 a
Exonia civitas Anglia 454 c
Extremadura provincia Hisp. 378 e
Eyflia regio German. 190 c

F

FAnestri & Fenestrellis in Umbria 30 e 31 e
Fanomartium pagus Hannonia 199 f
Ferreriz villa Cenomania 720 c
Feretis castrum Germ. 341 e 696 f
Fessa Astorum Regia 562 b 569 d 574 a
Fesula civitas Tuscia 749 c
Fidentiacum provincia Vasconia 809 f
Felisa oppidum German. 487 e
Figium oppidum Foro-Julii 767 d
Firmum oppidum Piceni 418 b
Flaviana vel S. Flaviani oppidum Latii 857 a
Flavigneyum oppidum Burg. 704 b 707 d
Florentia Metropolis Tuscia 3 c 445 b
S. Florinbrs in Gallia 505 f
Floriaca villa Cenoman. 721 a
Florimontum oppidum German. 341 e
Fontana villa Cenoman. 721 b
Fontanella monast. Normann. 4 b 178 f
Fontanidas villa Cenoman. 720 d
Fontis Avellani Eremus in Italia 5 c
Fontis Ebraldi monast. in Gallia 44 c
Forconium oppidum Aprutia 553 b
Formiz urbs olim Episcopalis 212 a
Forlli pagus VVestfal. 530 c

Q999 3

Foro-

Forojulium <i>Prov. & civitas Italia</i>	778 c 784 d	Gizorolis <i>villa Burgund.</i>	673 f
Fortuatha <i>regio Hibernia</i>	310 c	Gladabiki <i>prædium Westfal.</i>	526 d
Follz <i>oppidum Belgii</i>	203 f 831 d	Glendelacum <i>urbs Hiberniæ</i>	310 a
Fracta <i>oppidum Umbria</i>	213 d	Gnesna <i>civitas Poloniæ</i>	617 d 922 c
Fracte-fontaine <i>pagus Burg.</i>	702 f	Gochum <i>oppidum Cliviæ</i>	822 f
Francia <i>Orientalis in Germ.</i>	932 a	Goedelandia <i>regio Germaniæ</i>	487 c
Francofurtum <i>civitas Germ.</i>	842 c 848 a	Goetinga <i>oppidum Germ.</i>	498 b
Frata <i>oppidum</i>	924 d	Gojacum <i>pagus Germaniæ</i>	201 f
Frekenlove <i>oppidum</i>	921 a	Gordonium <i>in dioc. Cadurc.</i>	617 h
Fremecenum <i>civitas Westfal.</i>	173 f	Gonsbiz <i>oppidum Foro-julii</i>	798 d
Friaz <i>oppidum Castellæ</i>	121 b	Goritia <i>civitas Foro-julii</i>	780 a
Friburgum <i>civitas Helvetiæ</i>	653 c	Goslaria <i>oppidum Germ.</i>	516 d 531 a
Friede <i>pagus Artesia</i>	503 f	Golzbeke <i>pagus Westfaliæ</i>	532 c 549 c
Frisia <i>provincia Belgii</i>	452 c 456 a	Graceloy <i>oppidum Westfaliæ</i>	587 b
Frisinga <i>civitas Germaniæ</i>	468 c 901 f	Graciacum <i>villa Burgundiæ</i>	713 d
Fritislaria <i>civitas Germ.</i>	469 c 483 d 826 d	Gradiacum <i>villa Burgund.</i>	693 d
Frontistorp <i>prædium Westfal.</i>	548 f	Granata <i>civitas Hispaniæ</i>	664 b
Fulda <i>fluvius & civitas Germ.</i>	541 d	Grandefontana <i>villa Burgund.</i>	718 d
Fulginiun <i>civitas Umbria</i>	4 c 154 f 368 b	Grand Villars <i>pagus Burgundiæ</i>	670 a
	418 c 558 b	Grandvallis <i>pagus Burgund.</i>	662 c
	662 a	Granfon <i>pagus Burgundiæ</i>	652 c
Furantius <i>amnis Burgundiæ</i>	201 d	Gratianopolis <i>civitas Galliæ</i>	862 d
Fursenum <i>pagus Flandriæ</i>		Gravelinga <i>oppidum Flandriæ</i>	743 f
		Grayacum <i>oppidum Burgundiæ</i>	663 d
G		Grescum <i>oppidum Latii</i>	418 h
Gabri mons <i>Germaniæ</i>	442 f	† Griciniani <i>locus prope Perusium</i>	35 d
Gace <i>vicus dioc. Parisiensis</i>	47 d	Grona <i>oppidum Saxonie</i>	925 d 927 c
Gaciliacas <i>pagus Hannoniæ</i>	201 a	Gruona <i>castrum Westfaliæ</i>	519 d
Gades <i>civitas Hisp.</i>	573 f	Gualdum <i>oppidum Italiæ</i>	52 d
Gallardon <i>oppidum Germ.</i>	363 c	Guartum <i>oppidum Umbriæ</i>	556 d
Gallia <i>Comata quæ</i>	506 a	Guasconia <i>regio Galliæ</i>	777 c
Gama <i>pagus Castellæ</i>	26 a	Gudulmun <i>pagus Westfaliæ</i>	530 c
Gambalum <i>oppidum Foro-julii</i>	803 d	Gudvalicollis <i>in Armorica</i>	742 d
Gambex <i>pagus Westfaliæ</i>	518 b	Guerinum <i>pagus in Armorica</i>	728 d
Gamberem <i>pagus Westfaliæ</i>	549 c	Guickenstein <i>castrum Saxonie</i>	921 b
Gandavum <i>civitas Flandriæ</i>	728 b	Guidonium <i>castrum Burgundiæ</i>	671 d
Ganderesheim <i>pagus Westfaliæ</i>	541 f	Guillinacum <i>castellum in Samnio</i>	336 c
Gangulden <i>pagus Julia</i>	199 a	Gunnesburin <i>pagus Westfaliæ</i>	541 d
Garametti <i>pagus Westfal.</i>	524 f	Gurziacum <i>oppidum Burgund.</i>	699 d
Gardenebiki <i>prædium Westfaliæ</i>	550 f	Guyon <i>castrum Burgundiæ</i>	671 d
Garinum <i>oppidum Foro-julii</i>	767 c	Gyacum <i>castrum Burgundiæ</i>	708 a
Garumna <i>fluvius Galliæ</i>	718 c	Gyvriacum <i>pagus Burgundiæ</i>	665 b
Gasperitia <i>fluvius Germ.</i>	186 d		
Gauda <i>urbs Hollandiæ</i>	201 d		
Gaudiacus <i>pagus Franciæ</i>	363 d		
Gaviacas <i>villa Cenoman.</i>	720 c		
Gaza <i>oppidum Palestiniæ</i>	592 b 618 c	H	
Geismaria <i>oppidum Germ.</i>	469 f	Abassia <i>extra fines Imperii Romani</i>	170 d
Geist <i>castellum Westfal.</i>	870 d	Haken <i>pagus Westfaliæ</i>	549 c
Gelisa <i>fluvius Burgundiæ</i>	708 b	Hagga <i>oppidum Hollandiæ</i>	936 b
Gelmeri <i>pagus Westf.</i>	529 f	Hahensli <i>prædium Westfal.</i>	552 a
Gelanthorp vel Gelondorph <i>præd. Westf.</i>	529 f 559 c	Haimersstorff <i>pagus Germaniæ</i>	356 c
Gemblacum <i>oppidum Belgii</i>	831 c	Hairhorpe <i>pagus Westfal.</i>	530 c
† Geminiani <i>oppidum Italiæ</i>	445 h	Halberstadum <i>civitas Saxonie</i>	500 d 516 c
Gemulley <i>pagus Burgund.</i>	703 a	Haldeleve <i>oppidum Saxonie</i>	929 c
Gennabum <i>pars Burgund.</i>	203 d	Haldinghuson <i>pagus Westfaliæ</i>	549 d
Genepe <i>oppidum Cliviæ</i>	822 c	Haldugon <i>pagus Westfaliæ</i>	529 d 530 a
Genepper-Huys <i>castrum ibid.</i>	822 f	Halierepret <i>pagus dioc. Laudunensis</i>	833 f
† Genesii <i>sanctum in Foro-julii</i>	776 c 788 c	Halis <i>fluvius Asiæ</i>	595 c
Geneva <i>urbs Sabaudie</i>	302 f	Halla <i>civitas Germaniæ</i>	522 a 855 c
Genna <i>fluvius Lombardiæ</i>	25 d	Halogokircun <i>pagus Westf.</i>	527 d 528 d
Geran <i>pagus Westfal.</i>	519 b	Ham <i>fluvius Westfaliæ</i>	547 f
Geradessun <i>pagus Westfal.</i>	527 b	Hamanaburgum, Hamburgum <i>civitas Saxonie Han-</i>	454 c 469 c
Germania <i>ejusque termini</i>	512 b	featica	548 c
† Germani <i>oppidum in Britan.</i>	400 a	Hamerssum <i>prædium Westfal.</i>	539 c
Gerlius <i>vicus Aquitaniæ</i>	7 c	Hamersstein <i>castrum Westfaliæ</i>	541 b
Gertrudis-Berga <i>civitas Brab.</i>	158 c	Hammonside <i>prædium Westfal.</i>	526 c
Gesike <i>pagus Westfal.</i>	522 f	Harun <i>pagus Westfal.</i>	530 c
Gasmaria <i>oppidum Germ.</i>	503 f	Hardincihorpa <i>pagus Westfal.</i>	544 f
Gession <i>pagus Westfal.</i>	518 b	Hardinchusun <i>prædium Westf.</i>	551 c
Givikenstein <i>castellum Saxonie</i>	515 d 924 b	Hardinchorpe <i>pagus Westfal.</i>	743 f
Gezlethi <i>oppidum Westfal.</i>	547 b	Harlebeke <i>oppidum Flandriæ</i>	487 h
Gisleriacum <i>oppidum Burgund.</i>	663 a	Harlemum <i>civitas Hollandiæ</i>	925 c
		Harneburg <i>oppidum Saxonie</i>	542 d
		Hasa <i>fluvius Saxonie</i>	Haf-

AD I. TOMUM JUNII.

Hasbanium pars Brabantie	179 b	S. Hippolyti villa Burgund.	1015
Haspan pradium Westfal.	513 f	Hirdechallun pradium Westfal.	697 b
Haslia regio Germanie	454 c 498 a	Hirsvitthufun pagus Westfal.	526 d
Hasluthufun pradium Westf.	522 a	Hirlingen pagus Westfal.	551 c
Haslungus mons Germanie	538 f 541 d	Hirtveldun oppidum Westfal.	354 f
Haslum oppidum Germanie	822 f	Hispellun oppidum Umbria	546 c
Haverga pagus Westf.	518 b 532 e 549 c	Hodanhusun pradium Westfal.	304 b
Haverlaun pagus Westfalia	532 c 546 b	Hodingahufun pradium Westfal.	528 d 531 b
Hazelunnen oppidum Westfal.	542 d	Hoechst oppidum German.	528 f 546 c
Hebrus fluvius Thracia	404 a	Hoenfite pradium Westfal.	197 c
Heegstae pradium Germanie	194 f	Hokinnesleve pagus Westfal.	544 f 549 c
Hechri pagus Westfalia	528 a	Holma fluvius Saxonia	532 c
Heddighufun pagus Westfal.	551 d	Holfatia Ducatus Germanie	548 c
Hegelmiche fluvius Britannia	400 a	Holtheim pradium Westfal.	851 b
Hegena vide Heyna		Holthufun pagus Westf.	522 a 551 d
Heginhufun pagus Westfalia	551 e	Holtismunui pagus Westfal.	533 c 528 a 531 a 541 d
Hegstadium oppidum Germanie	487 d	Homa pagus Westfal.	551 e
Heimneberg oppidum Westfal.	532 f	Homan pradium Westfal.	551 e
Heingahufun pagus Westf.	528 a	Homborga oppidum Germ.	548 f
Heinhorpe pagus Westfal.	531 b	† Honorati insula Lerinum	469 c
Heinhufun pradium Westfal.	548 c	Honorias Regio Asia in Ponto	77 f
Hefagan kyan pagus Westfal.	551 e	Horhufen, Horohufun oppidum VVestf.	595 d
Heleckierestun pagus Westfal.	527 b	Hornan pradium VVestfal.	515 c 523 a
Helenopontus provincia Asia	593 d 595 d	Hortersleva castrum Saxonia	548 f
Helessen oppidum Westfal.	533 b	Holgovve pagus Germanie	919 a
Heligenstadium oppidum Germanie	499 b	Hosilim pagus VVestfal.	919 a
Helmvvardeshufun Monast. Germ.	518 b	Hospitale B. Gerardi Madoetla	531 b
Hellingia Sueciae regio	234 a	Hoyum castrum Dioc. Leodiensis	718 c f 770 c
Helve pagus Westfal.	549 c	Hukelhem pagus VVestfal.	828 b
Hemmamhus pradium Westfal.	526 d	Hulsternberg mons Germanie	532 c
Hemmadaffon pagus Westf.	551 e	Hulle pagus Clivia	498 d
Hemmedefun pagus Westfal.	522 f 530 d	Humberti pons Dioc. Laudun.	869 c
Hemmerfeldun pagus Westfal.	538 d	Hungefe pagus Clivia	333 f
Hemmicanhusun pagus Westfal.	528 e	Huntemudem pagus Saxonia	869 b
Hengeldere pradium Westfal.	522 e	Hunvververcushufun pagus VVestfal.	936 b
Hengi pagus Westfal.	551 d	Hurli pagus VVestfal.	523 d
Henghilari pagus Westfal.	551 d	Huvinaldal pradium VVestfal.	551 f
Hensberga oppidum Germanie	190 c	Huxeri pagus VVestfal.	550 f
Hepin pagus Westfal.	551 e	Hydruntum civ. & portus Calabria	528 c
Heraclea Pontica civitas	595 d		241 b
Herbipolis Wirtzburg civitas German.	469 b 898 b	J Amnia sive Jamna urbs Palaestina	66 c
Hercinia Silva in Germanie	902 c	Japonia insula	62
Herculanum civitas Latii	212 d	Jatrippa vel Atribis civitas Aegypti	35 d
Herenberga oppidum Westfal.	513 d	Iberus fluvius Hispanie	263 e
Heringi pagus Westfal.	530 e	Ibriacum oppidum Gallie	363 c
Herilli pradium Westfal.	526 d	Iconium civitas Asia	22 d 376 b
Heristalli, vel Heristelli, pradium Westfal.	527 a	Idguino villa Burgundie	733 e
	530 a 551 e	Idonia fluvius Burgund.	714 a
Herivordi pagus Westfal.	530 d	Iera fluvius Germanie	470 a
Herolfesfelt pagus Saxon.	919 a	Ilfurtum vicus German.	341 c
Herthoga pagus Westfal.	525 c	Ignanum oppidum Foro-Julii	787 d
Hervordia civitas German.	539 b	Ikamanninchorpe pagus VVestfal.	551 e
Hertzogenrath oppidum Belgii	827 f	Ilasan pagus VVestfal.	551 e
Heldinium oppidum Artchie	826 c	Iliacas villa Burgundie	720 c
Hesse pagus Westfal.	535 f 551 c	Illandehufun pagus VVestfal.	524 f
Hestega pagus Westfal.	541 c 551 a	Illisa pradium VVestfal.	548 c
Hessium pagus Westfal.	525 c	Ilmitadium vel Etophstadium oppidum Germ.	842 e
Heusda oppidum Westfal.	513 c 537 a	Imbriopolis sive Ratispona civitas	947
Hia insula maris Hibern.	5 f 418 e	Imesulus fluvius Foro-Julii	784 b
Hi-cuanach regio Hiber.	319 c	Immedeshufun pagus VVestfal.	528 a
Hieysneach locus in Hibernia	318 d	Inlidiaicus pagus German.	433 d
Hierosolyma, sive Jerusalem	87 c	Joppe portus Palaestina	142 618 f
Hiese saltus German.	869 f	Ipre civitas Flandrie	637 c
Hildelinghusun pradium Westfal.	552 a	† Irenes oppidum Lusitania	588 b
Hildinesheimium civitas Saxon.	498 b 514 f	Iris fluvius Cappadocia	595 e
Hile pagus Saxon.	899 c	Irixlevu pagus VVestfal.	525 c
Hilimari pagus Westfal.	530 f 551 d	Isala fluvius Belgii	513 c 870 e
Hiltvvardeshufen monast. Westfal	550 f	Isaurica insula Chersona	376 e
Himba insula maris Hibernie	418 m	Isca fluvius Anglia	462 d
Himmerveldun pagus Westfal.	532 e	Isara, Isera fluvius Gallie	362 e 700 c 716 b 901 f
Hippanhusun pagus Westfal.	531 b	Isna oppidum Suevia	158 d
			lster

Ister fluvius Thraciæ
Istria Provincia ad mare Adriat.
Itella fluvius Foro-Julii
Julia urbs pro Eugubio
Juliacus vulgo Gulix
S. Juliani oppidum Burgund.
Juliomagus civitas Gallie
Jundusdorf pagus German.
Jura mons Burgund.
† Justus pagus German.
Juvigne pagus Burgund.

K

K Airacas villa
Kalbe oppidum Saxonia
Kambau pons super Blaverim
Karalasthorp pagus VVestfal.
Karolspach oppidum German.
Kasle pagus Clivia
Katelnburgum oppidum
Keilar pagus Clivia
Kemene Thebone in Armorica
Kempene pagus Clivia
Kempercorentinum vide Corisopitum
Kettel seu Kessel castrum Clivia
Kibyritbarum regio in Asia
Kierbruch pagus Cliv.
Kikillabusun pagus VVestfal.
Kiovia Metropolis Russiæ
Kyrsthorpe pagus VVestfal.
Kirkua Metropolis Orcadum
Kirkulium civitas Scotia
Kittiga pagus VVestfal.
Kitzinga oppidum German.
Knechtbusun prædium VVestfal.
Konigsbosen oppidum German.
Kutbike pagus VVestfal.

L

L A pagus VVestfal.
Labacum civitas Carniolia
Lachni pagus VVestfal.
Lacni pagus VVestfal.
Lactora urbs Aquitan.
Lacus Aeronianus Helvetia
Ladon pagus Burgund.
Laerge oppidum VVestfal.
Lahra arx German.
Lassenac oppidum Britanni.
Lagbeke fluvius German.
Langal pagus VVestfal.
Lagenia pars Hibern.
Lagona villa Burgund.
S. Lamani villa Burgund.
Lambescum oppidum Burgund.
Lamber fluvius Insubria
Lambre pagus Burgund.
Lampadusa oppidum Sicilia
Lampacus civitas Hellepontii
Lanchelpagus Westphal.
Landeshuta oppidum German.
Landevenecum Mon. in Armorica
Landolenas villa Burgund.
Langaneke pagus Westfal.
Langen pagus Westfal.
Lansera oppidum German.
Lanvvardeshusun pagus Westfal.
Laodicia urbs Syria
Lanne, Lovigenna, Latona oppidum Gall.
Lapedal pagus Clivia
Lare Mons Westfal.
Larga fluvius & arx German.
Latiniacum monasterium Gallie

263 c 436 a Latium Regio Italia 4186
423 a Laudolenas villa Burgund. 720 c
784 f Laudunum urbs Gallie 200 d 224 d 809 c
33 a 55 a Laurisham monasterium German. 197 d
198 b 827 f Lausanna civitas Helvetia 653 e
658 a Lauterbach fluvius Westfal. 542 d
300 b Lecheburgum oppidum German. 498 c
353 c Legia fluvius Flandria 201 d
341 c 644 c Ledo, vulgo Lons fluv. & oppid. Burg. 700 f 722 e
440 d Lellebiki pagus VVestfal. 529 e
705 c Lemanus Lacus Sabaudia 653 e
Lenghivelde pagus VVestfal. 551 f
721 d Lemnos, seu Scalimene insula Ægei 404
875 c Lemovices urbs Aquitania 9 f
428 d Lentatum oppidum Insubria 767 d
524 b Leonensis S. Pauli urbs Armorica 83 a
340 c Leria civitas Lustrania 561 a
869 m Lerinum Monasterium 77 c f
498 c Leta fluvius Italia 213 d
869 d Lelina oppidum Italia 336 f
510 e Lessina oppidum Hannonia 201 a
869 d Lessete prædium Westfal. 549 m
Letavia Britannia minor 408 c
822 e Levier pagus Burgundia 665 m
326 f Levira villa Burgundia 673 f
869 e Levardishusun pagus VVestfal. 526 d
541 d Leuca villa Burgundia 673 f
135 b 264 e Leuca promontorium Epiri 252 e
551 d Leuacum villa Cenomana. 723 d
761 d Libanus Mons Syria 211 c 213 f
375 b Liburnia pars Dalmatia 134 c
518 c Liburnus Portus maris Tusci 445 a
475 e Licha oppidum German. 197 d
548 f Liemoneshus oppidum VVestfal. 547 d
475 e Lieverintthorpe pagus VVestfal. 551 e
551 f Liezgo oppidum VVestfal. 534 c
Ligeris fluvius Gallie 298 c 628 e 716 b
551 e Lillo pagus Belgii 320 c 935 b
784 c Lilybzum Promont. Sicilia 433 b
527 f Lipsi vel Liffi campus Hibern. 322 b
547 e 550 f Limga pagus VVestfal. 518 b
7 c Limburg pagus VVestfal. 551 c
355 a Liutburga pagus VVestfal. 529 d
699 d Lintz oppidum VVestfal. 519 d
536 e Lintzium oppidum Austria 898 a
498 c Lippia fluvius VVestfalia per Monasteriensem & Paderbor-
nensem dioceses 539 c 547 f 870 e
487 d Lippia vel Lipstadium oppidum VVestfalia 539 c
526 b Lipsia civitas Saxonia 522 a 873 m
310 a 316 m Lipientia fluvius Italia 784 a
673 f Lissa pagus VVestfalia 519 c
673 a Lissina oppidum Hannonia 200 c
662 b Lissinhun pagus VVestfal. 528 b
768 d 770 a Litomeritium oppidum Bohemia 877 c
705 e Livadia provincia Græciæ 239 c
374 d Lindelshusun prædium VVestfalia 550 f
760 m Liudaltingaroth prædium VVestfalia 525 b
529 e 531 a Linduliungaroth pagus VVestfalia 546 b
901 f Liudunburin pagus VVestfalia 523 d
83 c Liventia fluvius Italia 857 a
713 d Livinia regio Angliæ 269 a
518 b Livior pagus Burgund. 670 b
519 b Livonia regnum Septentr. 513 b
341 c 358 d Locinianum apud Brittones 83 d
530 c Loc-Ronan arfrancq apud Brittones 83 e
90 d Lodere oppidum Armorica 379 f
701 a Logiagas villa Burgund. 714 c
869 f Logingaha pagus VVestfal. 521 e
532 f Loina fluvius VVestfal. 521 e
341 e Lombriacum vicus Insubria 142 a
157 d Londinum Angliæ 465 e

Long

Longavilla pagus Burgund.
 Lonsalium oppidum Burgund.
 Lonsetum pagus prope Mosellam
 Lovanium civitas Brab.
 Lotharingia inferior
 Lovetiongum villa Burgund.
 Loya-novella pagus Burgund.
 Lublinum urbs Polonia
 Luca civitas Tuscia
 Lucania Regio Italia
 Lucia oppidum Delphinatus
 Luciacus villa Cenoman.
 Lucianus villa Cenoman.
 Luciniaco villa Cenoman.
 Lucioli oppidum olim Urbinatum
 Lucronium oppidum Hispan.
 Ludina villa Burgund.
 Ludovelsdorf villa German.
 Lugdunum urbs Gallia
 Luna oppidum Italia excisum
 Lunenburg oppidum VVestfal.
 Lupius fluvius German.
 Lutetia regio German.
 Lutgen-Ottersleben pagus German.
 Luihiche pagus VVestfal.
 Lutteren pagus VVestfal.
 Lutzenburgum civitas Belgii
 Lycania regio Asia minoris
 Lycia provincia Asia minoris
 Lydia provincia Asia minoris

M

Macerata oppidum Italia
 Machelbach Monasterium German.
 Maclovium civitas Armorica
 Maderna fluvius Burgund.
 Maander fluvius Asia Minoris
 Magassuil Regio Hibernica
 Magdeburgum civitas Saxonia
 Magdunum oppidum Gallia
 Magelheim pagus German.
 Magle pagus Flandria
 Majorica una Balearum
 Malchon civitas Saxon.
 Malianum castrum dioc. Astenfis
 Malrede pagus VVestfal.
 Malva fluvius Gallia
 Malveonays pagus Burgund.
 Manciacum villa Cenomann.
 Mandelbeke pagus VVestfal.
 Mandericum pagus Trevirensis
 Mansanum oppidum Foro-Julii
 Mantua civitas Italia
 Marana vallis in Piceno
 Marburgum oppidum German.
 Marcha pagus VVestfal.
 † Marci civitas in Italia
 Marcirias villa Cenomann.
 S. Mardonii pagus Burgundica
 Mare rubrum
 Mareiliaco villa Cenomann.
 Marefelde pagus VVestfal.
 Mariniaco villa Burgund.
 Marmay pagus Burgund.
 Marogilo villa Cenomann.
 Marquion pagus Artores
 Marrinacum Rus Burgundica
 Marsfelde praedium VVestfal.
 Marta fluvius Umbria
 Mattana oppidum Italia
 Marxblas pagus Saxonia
 Matilia civitas Gallia

704 c Matensius Mons Pedemontis
 653 f Matfeld pagus VVestfal.
 131 c Mauriacum oppidum Gallia
 269 c Mauritania Tingitana in Africa
 862 c Mauritania Caesarensis ibidem
 693 d Mauritania Sitifensis ibidem
 697 d Mazovia regio Polonia
 265 a Mazyces frus Mazyces populi Aegypti
 327 c Medzum civitas Foro-Julii
 45339 b Media provincia Hibern.
 505 e Mediolanum civitas Insubria
 721 d Meduana oppidum Cenomann.
 722 e Mediana castrum Italia
 719 b Medunus fluvius Cenoman.
 76 d Megenete pagus Burgund.
 263 d Meginchufon pagus VVestfal.
 720 c Meiereke pagus Clivia
 189 b Meladium Castellum Insubria
 160 b 658 d Metedunum oppidum R. Neapol.
 842 e Melodunum civitas Gallia
 539 c Menatum pagus Arternia
 842 e Menevia civitas Umbria
 550 e Menton vicus Insubria
 881 a Mentoth urbs Hibernica
 511 e Mappena oppidum Belgii
 513 f Mercheim pagus Clivia
 902 d Mercia regnum in Anglia
 90 d Meritanus locus prope Spoletum
 430 d Mersburgum civitas Saxonia
 619 c Mescheti pagus VVestfal.
 Mesembria civitas Peloponnesi
 376 a Messina civitas Sicilia
 186 c Mesopolis oppidum Sicilia
 727 a Metaurus fluvius Italia
 699 d Metenacum oppidum Burgund.
 619 e Mevania civitas Umbria
 374 c Michem pagus Burgund.
 812 e 916 a b S. Michaelis pagus German.
 298 c 300 e Michlinstat in Germania
 869 b Mida regio Hibernica
 201 e Milevum civitas Numidia
 445 c Milinhusun pagus VVestfal.
 929 c Minerbinum oppidum Tuscia
 143 c † Meniatis oppidum Tuscia
 551 e Mincurnae oppidum Latii
 300 a e Miranda civitas Hispan.
 702 b Misna oppidum Saxonia
 713 d Misnia provincia German.
 532 c Modoetia civitas Insubria
 94 d Moenus fluvius German.
 786 c Moesia regio Pannonia
 415 c Mola oppidum Italiae ad Formia
 407 b Moldugavel praedium
 469 c Molina pagus Castella
 522 f Molisinus Comitatus R. Neapol.
 405 d Milisium Caesolum Gall.
 714 b Moltava fluvius Bobem.
 705 e Momonia Provincia Hibern.
 902 639 d Monachium civitas Bavaria
 724 a Monandi-vicinus pagus German.
 526 b Monasteriolum oppidum Picard.
 673 f Monasterium Metropolis VVestfal.
 708 a Monasterium oppidum Zeland

MONASTERIA

S. Abacuc 817 b. Abdinshoffense 509 c, 622 a. de
 Aceyo 698 a. S. Emiliani 122 f. Agaunense
 673 b. S. Agnetis 877 c. Agri 402 e. S. Albani
 342 a. Alcobatiz 418 a. Altimontis 692 b. S.
 Andreæ 505 b. Arensburg 842 e. Aronense 23 a.
 S. Audoeni 392 b. Augia-candida 902 b. Avie-
 nacense 412 c. S. Auberti 179 c. Balmenfe 673
 a. Ba-

208 c
 518 b
 505 e
 561 b
 643 a
 643 a
 418 b
 643 a
 760 b
 374 c 616 e
 376 f 643 b
 784 b
 857 a
 784 a 857 a
 668 b
 557 e
 868 f
 219 a
 259 f
 412 a
 77 d
 402 d
 141 e
 269 a
 542 d
 869 b
 85 b
 75 c
 522 a 857 a
 528 a
 436 a
 442 c
 341 e
 770 d
 675 c f
 623 a
 698 a
 505 f
 177 c 178 c
 318 e
 396 c
 525 e
 259 e
 445 a
 212 b
 709 f
 927 c
 521 e
 766 c 767 c
 178 e 475 e
 932 a
 212 b
 550 f
 116 e
 336 c
 5 d
 884 f
 727 d
 901 f
 833 f
 729 b 742 d
 338 c
 831 e

a. Bataliense 561 b f. S. Bavonis 179 c, 185 a. 201 d. Beccense 617 e. Belliense 158 a. Belliense 617 e. Bellæ-vallis 700 e. Belli-fontis 700 a. S. Benedicti 112 e, 124 a. S. Benigni 685 c. Bergenfe 861 e. Bergillense 680 d. Berhiliarum 701 c. S. Bertini 326 c. Berziliacense 688 e. Bezuenfe 688 e. Birrenfe 727 b. Bobiense 375 c. Bodecense 53 d. Bonæ-Spei 853 b. Bonæ-vallis 179 f. Boni loci 705 f. Bosanhamense 5 b. Bosci funesti 34 b. S. Casarii 629 b. Camberiacense 6 a. Cappenbergenfe 843 a. Casæ-Dei 698 c. Castri-Caroli 673 c. S. Catharinæ in Sinai 90 a. Catharorum 759 e. Caughinense 319 f. Caunenfe 629 b. Cellæ OO. Sanctorum 903 c. Cellæ superioris 898 b. Celtonense 629 b. Centulense 4 d, 268 e. S. Chrislophori 350 c. 379 c. Claræ-cellæ 269 b. Claræ vallis 664 b. Cluainfertenfe 727 d. Cluniacense 531 b, 831 f. Clufteniense 268 f. Collis-manti 553 b, 555 b. S. Columbæ V. 754 f. Columbenfe S. M. 363 d. Condatecense 644 c, 692 c. Confugienfe 541 c. S. Coni 360 a. Capronicense 265 c. Corsiense 87 d. Corbeix-novæ 514 d, 535 a. Corbeix veteris 424 Crassense 629 b. Crispiniense 179 c. SS. Crispini & Crispiniani 269 c. S. Crucis 408. de Cultura SS. Petri & Pauli 712 e f. Cusantienfe 697 b. Cyclobii 760 a. S. Cyriaci 457 a. Czarnovassenfe 914 d. Dammartinenfe 826 c. Dalmati 758 b. Dei-locus 763 b. de Deserta 659 c. S. Dionysii 454 c. Divini juris vel ruris 158 c. Disselburgenfe 465 e. Doxanense 876 e. Elnonense 753 c. Elofflatense 842 a. Epternacense 42 a. S. Erasmi 252 f. Eveshamense 85 f, 87 d. Exoniense 462 d. Flaviniacense 698 c. Feldbacense 354 d. Ferrariense 754 d. Firftenbergenfe 828 a. Florariense 757 f. Floressienfe 835 e, 902 d. S. Florentii 33 f, 38 c. Floriacense 299 a, 419 e. S. Foillani 222 f. Fontanellenfe 46, 178 f. Fontis-Ebraldi 44 c. Fostatense 688 e, 756 a. Fridlariense 454 d. S. Frigidiani 328 c. Fuldense 498 f. Fufniacense 863 e. Gemblacense 831 e. ad duos Gemellos 200 f. Gemmeticensfe 592 f. Gennense 592 S. Georgii 4 a. S. Germani 6 b c, 292 b. SS. Gervasii & Protasii 762 a, 764 a. Gigniacense 675 f. S. Gisleni 7 d. Giannosoliense 717 c, 727 f. Glastonienfe 465 e. Gollense 703 a e. Gottschoviense 900 e. Guernicenses 727 c. Hamburgense 454 d. Hasnoniense 180 a, 202 d. Hefeldellense 498 c. Helmwardeshufanum 526 a, 534 f, 546 a, 551 b. Hemmerodense 269 d. Herivordense 328 e. Heynense 5 f. Hinsbergenfe 911 c. Homicidæ 760 a. Horrei 454 d. Ibriacense 364 a. S. Joannis Bapt. 919 d, 920 f. S. Joannis de Urtica 262 f. S. Jovini 73 f, 742 b. S. Ivani 900 d. Kilkevinense 269 a. Landevenense 83 c. Lannenocense 407 c. Latiniacense 157 d. Laureacense 374 a. S. Laurentii 178 a, 241 e, 359 b. Laurishamense 536 f. Lessienfe 902 d. Lemense 412 c. S. Ligorii 521 f. Limpurgenfe 552 f. S. Lini 446 f. Lisbornense 538 d. Locicrescentis 608 b, 716 e. Lucellenfe 341 e. Lucense 811 f. Luniacense 700 e. Luxoviense 687 a. Lysierienfe 265 b. Machesbaghenfe 186 c. Magdunense 299 a. Magni-agri 760 c. S. Marcelli 696 c. Machtalleuse 902 b. Magniloci 222 c. S. Mariani 862 f. Maricolense 222 c. Mariensfredense 732 b. Hortus S. Mariz 158 e. S. MARIE cum variis cognominis 89 f, 230 a, 292 f, 359 b, 494 f, 553 c, 670 e, 703 b, 708 f, 868 d, 827 f, 902 c. S. Martialis 92 b. S. Martini 92 d, 87 c, 161 c, 292 c, 714 a, 865 b. S. Mauritii 917 c. S. Maximini 374 c. S. Medardi 685 d. Meldradiense 203 e. Menagrenfe 402 b. Menatense 66 c, 505 f. S. Mevenni 400. S. Michaelis 222 b, 635 c,

812 f, 872 a b. Micjacense 299 b c. 629 a. Mo-
doetienfe 767 f. Molinense 85 a. Molismense 9
d. Montis-acuti 34 b. Montis-benedicti 708 a.
Montis Martini 762 f. Montis-olivi 629 b. Mon-
tis Quiriaci 167 f. Montis-Virginis 559 b. S. Mo-
randi 351 c. Morelulense 376 d. Mosacense 790
f. Nazareth 44 c. S. Nazarii 194 f. S. Nicolai
785 f. S. Norberti 911 c. Novæ-cellæ 901 e. No-
vem-fontium 761 c. Nurfcellense 454 c. Offonis-
villæ 699 b. Onniense 107 b. Oosterhovienfe
901 e. Osterodense 498 c. Ovarenense 122 f.
Palatiolum 454 d, 484 b. Palich 516 b. S. Panta-
leonis 213 b. S. Paulini 534 a. Petersbergenfe
85 b e. S. Petri Ap. 269 f, 292 d, 363 d, 708 b.
Pinnatense 107 b. Plumbariolæ 158 b. S. Po-
lycarpi 629 b. S. Pontii 67 b. Pontifarenfe 361 c.
Quercolodorenfe 936 f. Quidilinburgenfe 516 c.
Rebdorffense 452 f. S. Remigli 755 c. Ripadu-
nense 85 b. Rockenburgenfe 902 a. Rodæ 827 f.
Rosacense 790 f. Roserienfe 70 d. Rothenfe 902
a. Rubæ-vallis 292 b, 400 d. S. Sabini 708 c.
Salernitanum 249 f. S. Salvii 179 b, 199 f. S. Sa-
vini 270 a, 507 a. Sextense 790 f. Scheldicense
539 d. Scheffoniense 374 b. S. Secundi 52 a d.
Siburgenfe 270 d. Sigebergenfe 823 b, 868 d.
Sinai montis 89 f. Slagenfe 819 e. Stivalense
716 e. Strahovienfe 871 d. Stirenfe 237 f. Svvif-
altense 158 e, 902 e. S. Silvestri 366 b. Soretha-
num 902 b. Tabanense 325 c. S. Taurini 363 d.
Teachmunx 316 e. Tergezeanum 374 a. Te-
plenfe 898 b. Thenalienfe 863 c. S. Theobaldi
140 a. S. Theodorici 862 b. Theologiense 126 c.
Trajani 326 f. Trioitenfe 269 f. Tufanum 680 c.
Vallis S. Catharinæ 921 c, 938 d. Vallis-clusæ
696 f, 704 a. Vallis-Dei 347 d. Vallis-Ducis 37
d. Vallis-gloriz 366 b. Vallis-secretæ 763 e. Val-
lis-serenæ 761 f. Vallis-senii 293 f. Vallis-viridis
50 f. Vangadafiz 6 d. Vareliarum 756 b. Varla-
renfe 842 a. S. Vedasli 201 e. Viconiense 864 c.
c. S. Victoris 453 a. Villariense 158 d, 756 f. S.
Vincentii 381 e, 691 d, 696 e, 862 f. Vivarien-
fe 844 f. Ulnense 700 d. Vredense 823 b. Urspen-
genfe 901 f. Vurftenbergenfe 822 d. Weingartenfe
902 b. Werthinense 509 a. S. Wicberti 919 a. S.
Widradi 698 d. Wilbrechtufanum 498 c. Wind-
bergenfe 452 f. Winpergenfe 900 e. Xeropii 759 Za-
vichostenfe 265 b
Monciaco villa *Cenoman.* 718 d
Monethusun pagus *VVestfal.* 541 d
Monopolis civitas *Calabria* 246 c
Mons acutus in *Hebruria* 272 a
Mons-acutus oppidum *Gallia* 658 f
Mons Adjutorii in *Elchfeldia* 469 f 498 d
Mons Beligardis oppidum *Franconia* 693 c
Mons Benedictus, in *Burgundie* 672 d
Mons Bradonii, oppidum *Tuscia* 440 d 445 f
Monte Coupiole, in *Umbria* 1540
Mons Falconis, oppidum *Umbria* 74 f 785 c
Mons-saventius oppidum 777 a
Mons-ferratus, regio *Italia* 228 c
Mons Herbenus, in *German.* 505 f
Mons S. Joachimi, in *Clivia* 827 a
Mons-Jovialis, oppidum *Burgund.* 656 d
Mons-Juliani, in *Umbria* 34 f
Mons S. Juliani, in *Teorascia* 224 d
Mons Laureus, *Castrum Cenomannia* 750 f
Monte Locco diac. *Albensis* 155 a e
Mons S. Martini in *Burgund.* 702 b
Mons-pestulanus, civitas *Gall. Narbon.* 521 f 658 d
Mons S. Petri in *German.* 453 b
Mons Politianus, oppidum *Italia* 445 b
Mons

AD I. TOMUM JUNII

1019

Mons Regalis civitas Insabrie	37 b c 137 f	Ninive urbs Assyriorum	377 c f
Mons S. Ronani, vulgo Loc-Ronan-cant-Nevent apud Brittones	83 d	Nitha fluvius Franconie	197 c
Mons Sanctus, prope Lugdunum	676 e	Nitherga pagus Westfal.	328 c 341 e 348 d 351 f
Mons Sicardus, in Italia	376 a	Nithagoone pagus Franconie	194 c
Mons Subassus in Umbria	366 b 367 e	Niuvela pagus Westfal.	349 c
Mons-vetus, prope Bugubium	55 f	Nociogilos villa Cenomannia	721 c 722 b
Mons-Zani oppidum Tuscia	443 d	Nogento villa Cenomann.	714 c
Montarone, sive Mons Tyrenus	344	Nogentum Eremerberti oppidum Gallie	363 d
Montefunum oppidum R. Neapoli.	359 b	Nola civitas Campanie Ital.	418 b
Montiniaco villa Cenomann.	719 b	Norala civitas Suecia	232 c
Montisbrant pagus Burgundie	669 e	Nordgon fluvius Alemannia	487 d
Moranganum pagus Westfal.	321 e	Nordlinga oppidum Alemannie	487 d
Moravia Provincia German.	811 f 932 a	Nortburgoon pagus Westfal.	331 c
Morbies pagus Burgund.	660 e	Nova-domus oppidum Westfal	332 a
Morenacus villa Cenomann.	718 c 720 c	Nova lira oppidum Dioc. Ebroicensis	46 b
Morevold, Moorvvaude Silva Frisie	456 b 493 b	Novavilla Westfal.	554 d
Morga villa Burgundie	673 f	Nova-villa Burgund.	458 a
Morges oppid. Burg.	662 a	Nova-villa villa Cenomann.	714 c
Morillon Castrum Burgund.	660 a	Novellis castrum Dioc. Virdun.	132 a
Morra vicus dioc. Albenfis	142 d	Novempopulania pars Aquitanie	7 c 708 b
Mortarium oppidum Foro-Julii	803 a	Novidunum civitas Gallie	377 c
Mosa fluvius Belgii	85 a 202 f 898 a	Novidunum civitas Pannonie	626 e
Moscardum Castrum Foro-Julii	786 a	Noviodunum oppidum Scythie	628 e
Moscovia Magnus Ducatus	268 c	Noviodunum vulgo Nivers	628 d
Mosella pagus Lotharingia	484 b	Noviodunum vulgo Neavvy	628 e
Moynus, sive Mœnus, fluvius German.	170 e 177 c	Noviodunum & Noviomum vulgo Nojon	5 a 628 e
Moynegorre pagus German.	177 c		863 f
Mugis & Mugilio pro Bugubio	55 d	Novigentum Dioc. Parisien.	4 a
Molhusium oppidum Elchisfeldia	503 f	Novitona fluvius Burgund.	672 c
Millinium pagus Flandria	201 f	Novocomum, sive Comum	309 h 618 a
Mulinheim inferior in Germania	177 c	Nozeretum oppidum Burgundia	707 e
Mulinheim superior in Germania	177 c 186 d	Numidia Provincia Africa	369 c
Mulinhusium oppidum Westfal.	318 c 329 f	Numidia pro Ducatu Spoletino	35 a b
Murattam villa Burgund.	673 f	Nursia oppidum Italia	368 b
Murbachium oppidum Cenomann.	347 d	Nutscell oppidum German.	454 c
Mure pagus Burgund.	670 b		
Murocinclum villa Cenomann.	723 f	O Berkirchen oppidum Aleman.	302 c
Mussipontum oppidum Lotharingia.	902 a	O Obiergues oppidum Burgund.	668 a
		Occitania pars Vallie	201 a
N Ajara oppidum Castellae Nagera vel Nazara	263 e 112 e	Ostaporca oppidum Navarra	262 b
Nagerilla torrentis Hispanie	263 e	Odicegem pagus Dioc. Bonen.	743 f
Namurcum urbs Belgii	85 a 831 e 902 d	Odonavvalda sive in German.	177 c 178 c
Nanceium civitas Lotharingia	902 c	Odyssopolis & Odessus civitas Thracie	432 b c
Nanc pagus Burgund.	691 d	Oezenis civitas Thracie	608 d
Nantonis castrum oppidum dioc. Senon.	757 f	Ogecourt pagus Burgund.	705 e
Narbo civitas Gallie	14 b	Oisiacense territorium in Gallia	405 c
Narnia urbs Italia	368 b	Olgiatum oppidum Foro-Julii	767 c 774 f
Naxos vel Nesus oppidum Sicilia	268 c	Oliverga predium in Burgund.	663 d
Natixio fluvius Foro-Julii	785 b	Olivectia civitas Hispan.	587 e
Naumburgum civitas Saxonie	521 e	Olomucium civitas Morav.	635 f
Naucellus fluvius Foro-Julii	784 b	Olona villa Burgund.	673 f
Neccerus fluvius German.	178 e	Olympium castrum Calabr.	241 e
Nedere vel Nedderi pagus Westfal	325 d 332 b 334	Oma vel Amana fluvius German.	459 e
Negenhus pagus Westfal.	551 d	Onniense monasterium Hispan.	107 b
Nemea sive Cornubia	832 a 842 f	Opfikion Thracie	759 b
Neolone villa Cenomannia	723 c	Or, Ora fluvius German.	470 a 917 f
Nepactum portus Isthie	241 a	Orachus in Achaia habitatio S. Nic. peregrini	238 e
Nereibich pagus Clivia	869 b	Oranum civitas Africa	373 f
Nesus oppidum Sicilia	360 c	Orbitellum oppidum Italia	321 f
Netega, Netgo pagus Westfal.	341 e 551 a	Ordorppagus German.	470 a
Nibius mons Tuscia	440 e	Oriole oppidum R. Valentini	158 f
Nicza civitas Bithyula	760 b	Ortheren pagus Brabant.	935 b
Nicza Saliorum in Burgund.	662 c	Ortimburg oppidum Foro-Julii	783 f
Nicia, Nissa Provincia	231 a	Ortona civitas Italia	617 a
Nicomedia civitas Bithynia	614 e	Orvietum oppidum Italia	445 h
Nidersteinbach pagus Westfal.	358 d	Oscata fluvius Burgund.	664 b 700 e
Niganbrunnum pradium Westfal.	526 e	Oldaghusun pagus Westfal.	322 e
Nihem sive Niern oppidum Westfalia	528 b 537 a	Osniq Regio Westfal	514 d
Nimione villa Cenomannia	722 c	Offele pagus Brabant.	936 b
		Osteine pagus Alemann.	180 c
		Ostergoa Regio Alemann.	456 a
		Ooster-	

Oosterhovia oppidum Brabant.	901 e	Pontremolensis ager Tuscia	632 e
Oosterhollum oppidum German.	598 f	Populeturn oppidum Catalaunata	121 f
Oosterhout pagus Brabant.	938 e	Portianum pagus German.	186 d
Ostheim pagus Germania	166 c	Portus-locus ad Rhenum	187 b
Ostunum, civitas Italia	246 e 332 c	Potepagus German.	317 c
Osulfestede pagus German.	927 b	Potentia oppidum Piceni	252 e
Ostheim pagus Westfal	526 a 528 a	Poupetum Castrum Burgundie	671 d
Osthanbam oppidum Westfal.	541 d	Pulunga oppidum Savia	228 c
Octoniana Silva German.	187 c	Pulveia insula Umbria	52 d
Overonberungum pagus Westfal.	530 b	Putten pradium Frisia	349 c
Ovoranduerigian pagus Westfal.	527 f	Patergapagus Westfal.	514 d 518 b 523 e 548 e
Ovetum urbs Castellae	46	Patrilium villa Cenomann.	712 f
Oye pagus regio circa Caletes	743 f	Pauc-palea vicus dioc. Albenfi	141 f
Oynvilla pagus in Gallia	299 d	Pereftad oppidum German.	928 d
Oysans pagus Burgund.	670 b	Petrockstovv oppidum Anglia	399 f
Oysia fluvius Picardie	224 d	Phedona oppidum in Armorica	411 a
Ozeias pagus Burgund.	674 c	Phortzen oppidum Sprenfi diocesi	105 b
P			
Pacilenovico pagus Cenomann.	724 a	Picardia Provincia Gallia	809 e
Pauliacum villa Cenoman.	724 b	Picenum Regio Italia	405 b 418 b
Padulla oppidum Germania	319 b	Pictavium urbs Gallia	73 c
Padus fluvius Italia	770 a	Pieczarg monast. prope Kiviana	135 b 264 e
Pallonia urbs Lucania	4 f	Pielheim pagus Clivia	869 a
Palma oppidum Sicilia	374 d	Pila civitas Tuscia	445 b
Paderborna civitas Westfal.	511 e	Pinzanum oppidum Foro-Julii	786 c
Padstovv oppidum Anglia	399 f	Pitiveris oppidum Picardie	729 b
Padua, Paravium civitas Italia	720 f	Plece, vel Plerit insula Armorica	741 e 742 ca
Padus fluvius Italia	750 d	Plesse fluvius Westfal.	522 f
Paessens fluvius Frisia	456 b	Pleumur pagus Armorica	410 c
Pamifus civitas Thracia	436 a	Plumbariola prope Montem Cassinum	158 b
Pannonia Inferior & Sup.	377 e 380 f 383 c	Pola civitas	784 d
Panormus urbs Sicilia	932 a	Pons-marmoreus locus confectus	55 b
Pannonio villa Cenoman.	268 e	Pontereyatr in Burgund.	700 c
Papia civitas Lombardia	724 b	Ponticulus pagus Francie	200 e
Paphlagonia Provincia Asia	529 f	Pontifara oppidum Francie	363 c
Parma fluvius & civitas Italia	595 d	Pontormum oppidum Tuscia	445 c
Parke pagus Brabant.	632 b	Pontus Provincia Asia	60 f
Parthicus portus, seu Parthinicus	936 b e	Populonia civitas Tuscia	438 c
Pascole suburbium Urini	445 a	Porcilia oppidum Foro-Julii	784 d
Paravium urbs Italia	786 c	Porta alba Treveris	103 f
Patberg Castrum Westfal.	268 a 468 c	Portianum oppidum Arvern.	761 f
Paterno villa Burgund.	548 d	Portithorengum pagus Armorica	720 c
Patrilico villa Cenoman.	673 f	Portulus prope Mevaniam	627 d
Pauliacus villa Burgundie	720 f	Portus-Gruiarius oppidum Foro-Julii	794 b
Pax Julia, nunc Beja civitas Lusitan.	680 d	Portus-Naonis oppidum Foro-Julii	784 c
Pedemontium, oppidum R. Neapolitan.	586 b	Praga Metropolis Bohem.	898 c
Pellheim pagus German.	208 c	Preitenbrunnen. pagus German.	475 b
Penpinis villa Cenomann.	869 b	Protilium Castrum Thracia	760 a
Pergula oppidum Italia	716 c 732 c	Protine oppidum	925 c
Pernes oppidum Lusitanie	52 b	Pravinum oppidum Gallie	412 a
Perpinianum urbs Navarra	588 c	Pullilfin portus Armorica	410 c
Petrenhus pradium Westfalie	291 a	Pumissum oppidum Westfal.	523 c
† Petri vicus dioc. Augustodun.	526 d	Pumassan pagus Westfal.	551 e
Petrocorium urbs Gall.	41 f	Puppium oppidum Tuscia	445 c
Phiternum oppidum Samnii	92	Pyrenzi-montes	112 b
Piniciaco villa Cenomannia	336 c	Q	
Pinna oppidum Aprutii	720 c	Quadin pradium Westfal.	552 a
Pins pagus Burgundie	553 b	Quancia fluvius Franc.	465 e
Pipileum oppidum Burg.	700 a	Quatuor officia Regio Flandr.	846 c
Placentia civitas Italia	691 d	Quentanicum oppidum Armorica	743 e
Plebs-Lezii diocesis Albigenensis	634 f	Querkeodora pagus Brabant.	936 e
Podium S. Clari dioc. Tutelen.	141 c	Quers pagus Burgund.	702 e
Pola oppidum Istriæ	9 f	Quingey pagus Burgund.	700 a
Poliniacum oppidum Burgund.	359 b	Quidilingeburgum oppidum German.	516 c 922 d
Polonia Regnum	653 f	Quinperitum oppidum Armorica	408 d
Pons dubius villa Burgund.	265 a	Quincana Fortunii oppidum Castell.	260 c
Pons Felcinus in Umbria	696 c	† Quintini oppidum Gallia	863 f
Pous Laone oppidum Burgund.	34 f	Quintum, seu Quintini in Tuscia	445 a
Pont-denaux pagus Burgund.	701 a	R	
Ponto Chiuggane pagus Cenoman.	708 a	Radda in Tuscia	445 d
Pontiliacum oppidum Burgund.	712 f	Radi pagus Westfal.	524 f
	693 d	Radichen pagus Westfalie	517 c
		Radin-	

Radinheim oppidum Westfal.	533 b 549 c	Rudiche castrum Westfal.	534 a
Rainlesellun pagus VVestfalię	524 f	Ruffeyum castrum Burgund.	682 c
Rangun pagus VVestfalia	531 a	Rufiniaco villa Cenomannia	719 a
Rapella urbs R. Neapolitan.	252 c	Ruma fluvius VVestfal.	522 a
Rapelvila pagus Germ.	346 a	Rura fluvius Belgii	547 f 190 c
Rasbike pagus VVestfal.	525 a	Rura alius fluvius Marchia	870 c 822 c
Rasteti pradium Westphal.	548 f	Rupela fluvius	940 f
Ratispona civitas German.	468 c 842 c	Rupella oppidum Gallia	666 a
Rastherpe pagus VVestfal.	552 c	Rutlia Provincia	265 b
Ravensberg Comitatus Belgii	539 b	Rutbercessun pradium Westfal.	548 c
Ravensburgum oppidum German.	818 d	Rutheni urbs Gallia	100 c
Recinetum oppidum Piceni	556 c	S	
Redonatiogo villa Cenomannia	718 f		
Regalia oppidum Cenomannia	784 d	S Abaria civitas Pannonia	379 a 380 c 383 d
Regona fluvius Cenomann.	784 c	Sabaris fluvius Pannon.	380 e
Reguinicum oppidum Armorica	15 d	Sabis fluvius Belgii	835 e
Rene pagus VVestfal.	533 a	Sacilum & Sacile oppidum Foro-Julii	780 c 784 a
Reinherishuen flva Westfalię	525 d	Saddi prope Tifernum	592
Reinvic pagus VVestfal.	533 c	Safinethorpe pagus VVestfal.	551 e
Regni pagus Armorica	411 b	Sagona fluvius Francia	700 f
Rentica oppidum Armor.	743 c	Saint del Sains pagus Artesia	403 e
Repton & Rependon, vide Ripadion, Riquia oppidum	743 c	Saintmion pagus Arvern.	76 c
Francia	368 a	Sala fluvius Saxon.	521 c 855 e 919 a
Refa oppidum Belgii	869 b	Sala oppidum German.	359 b
Reffe oppidum VVestfal.	533 c	Salanica prope Vincentiam	6 d
Restillum prope Ullisipponem	569 c	Salas oppidum Castella	131 f
Rettersberg Mons German.	498 c	Salduendo oppidum Castella	118 e
Rhede pagus VVestfal.	513 c	Salinz urbs Burgund.	649 a 671 c d
Rhenus fluvius Germania 340 c 512 b 750 a 809 c	498 a	Salminghusun pagus Westfal.	526 b
Rhingavia oppidum Regio Francon.	197 d	Salpe civitas Calabria	252 c
Rhodanus fluvius Gallia 161 c 182 a 412 c	662 a	Salva terra duplex in Lusitania	567 c
Rhodellum castrum diac. Albenfis	140 c	Salustianum Palatium Rom.	36 a
Rhodope Provincia Thracia	404 a	Salzburg civitas Bavaria	468 c
Rhodum castrum Insubria	138 f	Salzcolberg civitas German.	922 c
Rothonacum Flandria vicus	6 f	Samarcianum pagus	720 c
Rhuma fluvius German.	498 c	Sambra, Sabinis fluvius Belgii	692 b
Rhynvyllet castrum German.	354 a	Sandeti civitas Clivia	809 c
Rian pagus Westfal.	529 e	Sandenebike pagus VVestfal.	551 e
Ribuarii populi ad Rhenum	198 c	Sannanabiki pagus VVestfal.	548 f
Ricvvardellum pagus VVestfal.	523 c 531 a b	Santarrin oppidum Lusitan.	569 e
Rieneheim pagus Clivia	547 c	Sangarus & Sangarius fluvius Asia	326 c
Rimi pradium Westfalię	869 c	Saravallis oppidum Foro-Julii	784 b
Richsheim pagus Germ.	549 c	Sarburg castrum VVestf.	534 a
Riginzolum oppidum Foro-Julii	357 e	Sardinia Regnum & Insula	803 a
Rimagen pagus Clivia	784 f	Sardonis castrum Burgund.	662 f
Ringhelmi pagus VVestfal.	869 e	Serlatum urbs Aquitan.	86 d
Ripadion, Rependonet, Repton monast. in Anglia	523 a	Serriniacum pagus Burgund.	654 c
Ripariola villa Cenoman.	85 b	Saronicus sinus in Aegeo	445 a
Rittega pagus VVestfal.	723 d	Sarroniacum pagus Burgund.	698 a
Rivus siccas, pagus Castella	541 b 551 b	Sarta fluvius Gallia	300 a 713 b
Rocca-gratiani, prope Perusiam	125 a	Satianum castrum German.	359 b
Rodium Castellum Aprutii	125 d	S. Saturnini mons Burgund.	657 e
Roignons Burgund. castrum	555 f	Sauceyus pagus Burgund.	667 a
Roium castrum Westfalię	706 m	Savinicum monast. Gallia	268 c
Romanesque pagus Burgundia	553 b	Savona civitas Pedemontii	664 a
Romanum oppidum Burgundia	670 a	Savus fluvius Pannonia	800 d
Rotbrachteilun pagus VVestfal.	662 a	Saxonia transmarina pars Anglia	454 b
Rofaccum oppidum Foro-Julii	531 h	Saxonia Antiqua	851 b
Rothardestorp oppidum German.	802 m	Scalabis oppidum Lusitania	569 e
Rothbehtuffon pagus VVestfal.	928 b	Scaldis fluvius Belgii	204 d 872 b 936 f 940 f
Rothem pagus VVestfal.	551 e	Scalkaburg oppidum VVestf.	538 d
Rothelan Insula Buta	524 f	Scarabancia civitas Pannonia	380 c 383 d
Rochiereshusun pagus VVestfal.	269 a	Scarheim pagus VVestfal.	522 d
Rothomagum civitas Normann.	541 d	Scarpus fluvius Belgii	202 d
Rottenburg oppidum VVestfal.	91 e	Scetbeke pagus VVestfalia	531 a
Rothum pagus Westfalię	542 c	Scethis regio & cretus Egypti	641 f
Ratvvardeshusun pagus Westfalię	551 c	Schaltheim pagus Germania	202 b
Roya pagus Diac. Trevirensis	524 f	Schilse pagus VVestfal.	539 d
Rubus urbs Apulia	101 c	Scinda fluvius Brabantia	936 f
Rucianum pagus Tuscia	252 e	Sclavonia provincia	851 b 932 a
Rubregio villa Burgund.	441 c	Scodingi pagus Burgund.	671 d
	673 f	Scuni pradium VVestfalia	548 f
			Rerr
			Scy-

Terminiacum pagus Gallie	299 d	Tuna pagus Westfalie	111 e
Teroana civitas Belgii	243 e	Turingia Provincia German.	455 d 464 f 498 a
Tevinchuson pagus	111 f	Turninum prope Antverpiam	936 e
Thebais regio Egypti	193 f	Turtis fluvius Foro-julii	786 c
Themoria regio Hibernie	316 d	Turtica pagus diocesis Spoletinae	74 f
Thedone villa Cenomann.	720 c	Tuscania, vel Tuscania olim civitas Italiae	35 a
Theidun pagus Westfal.	111 d	Tuscanella urbs Hetruriae	52 c
Theodonis villa oppidum Belgii	113 a 721 c	Tutela urbs Gallie	9 c d 168 f 300 b
Theodoropolis civitas Thracie	191 f	Tyl pagus Burgund.	700 c
Theorascia silva Campanie Gall.	122 b 862 e	Tyras fluvius Sarmatie	263 c
Thesli pagus Westfalie	530 c 547 e 551 e	V	
Theffalonica urbs Macedonia	42 d 48 c 403 c	V Addaroth pagus Germania	928 b
Tiatvvardestun pradium VVestf.	125 e	Valciodorum monasterium Belgii	222 b
Thiers, vel Tieroensis eremus al.	Thiernum, vel	Valendar prope Confluentiam	179 f
Thigernum in Arvernia	27 d	Valentianæ oppidum Belgii	206 c 827 e
Thiatralli pagus Westf.	118 b 326 e 143 e	Valentia civitas Hispanie	617 c 668 a
Thietmeressun pagus Westfal.	123 e	Valeria Provincia Italiae	5 c
Thineberdinchuson pagus Westfalie	129 e	Vallis Arni in Tuscia	441 b
Thin Kilburg pagus Westfal.	129 e	Vallis Diania in Italia	359 b
Thinsburg oppidum VVestf.	114 d	Vallis pullaria pagus Burgund.	653 d
Thobet eremitorium S. Enecons	112 e	Vallis-Rohardi pagus dioc. Laudun.	833 f
Tholosa urbs Gallie	101 f 291 a	Vandilo pagus Burgundie	654 c
Thracia regio	404 a 436 a	Vangaditia dioc. Adriæ in Italia	6 d
Threversga pagus Westfal.	114 d	Vapincum, vulgo Gap civitas Gall.	668 a
Thumiti pagus Westfal.	126 b	Varesberg mons Clivia	822 b
Thuriburi villa Germania	922 f	Varesum oppidum Insubria	767 d
Thyernum oppidum Burgund.	662 a	Vastar oppidum VVestf.	842 e
Tiberis fluvius Italie	213 d	Varmum castrum Cenomann.	785 f
Tibur, Tivoli oppidum Latii	329 c	Vasconia Provincia Gallie	709 f
Tisernum civitas Italiae	18 a	Vastinium Territorium Gallie	754 d
Tisernus fluvius Italiae	336 c	Vastum Aymonis Mons Aprutii	356 d
Tigra Regio Aethiopiae	639 d	Vatilonnum villa Cenomannia	720 e
Tiliaventus fluvius Foro-julii	781 f	Vaudrey pagus Burgundie	665 d
Tilichii pagus Westfal.	129 f 148 e	Uberstrass pagus German.	353 e
Timiago ager	720 f	Vesta fluvius Hollandie	481 c
Tingis civitas Africae	167 d 169 f	Vegla oppidum Foro-julii	785 c
Tinna fluvius Anglie	406 a	Veldvieg pagus Clivia	869 b
Tinia fluvius Umbriae	623 a	Vellien oppidum Hollandie	487 c
Tisburie pagus Anglie	465 e	Veluvva regio Belgii	137 a
Titia pagus Burgund.	700 a	Vensonum oppidum Foro-julii	784 f
Toley rivulus in diocesi Trevirenfi	126 c	Vandopera pagus Gallie	300 a
Toliliacum villa Burgundie	693 a	Vernazzum oppidum	445 a
Tomar oppidum Lusitan.	122 b	Venzonissa fluvius Foro-julii	785 a
Tonon oppidum Burgundie	662 a	Verbanus lacus in Insubria	23 a
Tornacum urbs Belgii	203 f	Verona civitas Italiae	399 a 641 b 781 d
Trajanopolis urbs Thracie	326 f 404 a	Vernehi pagus Westfal.	351 f
Trajectum ad Mosam civitas Belgii	125 a 827 f	Verta fluvius German.	498 d
Thrallis civitas Asiae	619 d 898 a	Vervinura oppidum Lotharing.	683 f
Transilvania provincia Belgii	487 c 822 e	Vesperdun pradium VVestfalie	528 f 546 c
Traunum urbs Calabriae	235 c 243 d	Vestiri populi Italiae	553 b
Trapezus civitas Asiae	192 f 608 d	Vesultum oppidum Burgund.	696 c
Trafimenus lacus Italiae	52 d 627 f	Vesuna oppidum Aquitaniae	8 e
Treifurt civitas German.	498 d	Uffanhuson oppidum VVestfal.	530 e
Treschassel pagus Burgund.	660 f	Uffahun pagus Westfal.	325 a
Treversga pagus Westfalie	118 b 141 c	Uffan pagus Westfal.	531 a 547 e
Trevinum oppidum Foro-julii	267 b	Vianda oppidum Belgii	662 a
Treviri Metropolis	27 e	Vicinonia pagus Cenomann.	718 c
Triburia oppidum VVestf.	519 b	Vicus oppidum Insubria	137 b
Triburi pradium VVestf.	140 d 142 c	Vidisonum castrum Sabaudia	231 b
Treicunum Territorium Foro-julii	718 c	Villa Turtis pagus Umbriae	24 f
Triganum pagus Gallie	299 d	Villarum pagus Burgundie	419 d 700 e
Tridentum civitas Episcopalis & Trivignone pagus Bur-	665 c	Vienna Austriae civitas	876 a
gundie	699 d	Vienna urbs Gallie	5273 d e 162 a
Tromarey pagus Burgundie	105 c	Viglebanum civitas Insubriae	802 c
Truhdo rivus Arverniae	114 d	Vileta pagus Burgund.	696 f 699 e
Truemannia civitas VVestf.	316 a	Vilisi pradium Westfal.	528 f 546 c 551 f
Tuayd Mons Hibernie	421 e	Villa-alta oppidum Foro-julii	786 e
Tubenis fluvius Germania	142 c	Villagundry pagus Burgund.	698 a
Tuilon pagus Westf.	664 b	Villa nova in Cenomann.	723 e
Tulantium oppidum Burgund.	295 f	Villiacum villa Burgund.	699 f
Tulpiacum oppidum Juliae		Vincella pagus Burgund.	673 a 697 c

Vincenna oppidum Burgund.	676c	VVelmithe pradium VVestf.	530d
Viniſia oppidum Burgund.	664e	VVenda pagus Elchsfeldia	498b
Viſcele pagus Clivie	869c	† VVendelini oppidum diſc. Trevir.	126c
Viſica fluvius Caſtella	107c	VVeni pradium VVestf.	126e 131a
Viſignol pagus Burgund.	704c	VVentervelde pagus Clivie	869c
Viſtula fluvius Polonia	265c	VVentigot pagus Weſſſalie	113f
Viſurgis fluvius Saxonia	331c 474c	136f VVeppluthi pagus Weſſf.	124a
† Viti Caſtrum in Calabria	1442	VVerecundia pagus Flandr.	202a
† Viti oppidum in Foro-julii	784e	VVerla caſtellum VVeſſſalie	546a
Vivarium oppidum Gallie	506ef	VVerminium pagus Flandr.	201f
Vivereus villa Cenomann.	712c	VVerthemium oppidum German.	471e
Ulnens pagus Burgundia	700d	VVerzeburg oppidum German.	856f
Ultrajeſtum civitas Belgii	416a	VVeſlaga pagus Weſſſalie	138e
Umbriaco villa Cenomann.	719e	VVeſſalia oppidum Clivie	895a
Umbria Provincia Italia	33c 149a	VVeſſiga pagus Arvernica	323f
Umnens pagus Burgundia	654f	VVeſopum oppidum German.	487c
Uneaticum oppidum Tuſcia	445b	VVeſtergoa regio Friſſe	456a
Unnesburg caſtrum Saxon.	919a	VVeſſalon pagus Weſſf.	140d 143e
Unrecalſon pagus Weſſſal.	551e	VVeſſthauſen pagus Weſſſal.	502c
Vocciomno villa Cenomann.	721c	VVeſſnedere pagus Weſſſal.	135a 151e
Vois pagus diſc. Laudun.	833f	VVeſſphalia Ducatus German.	139b
Voligio villa Cenomannica	720c	VVeſſ-Saxonia pars Angliæ	85d 454b
Volkiereshuſon pagus Weſſf.	126c	VVeſſiga pagus Weſſſal.	126e
Volia rivulus Francia	412a	VVeſſerba pagus German.	191c
Volaterra civitas Tuſcia	437f	VVeſſiga pagus Weſſſal.	148e
Vorſti pagus Weſſſal.	551e	VVeſſiga pagus Weſſſal.	548f
Vorthuſen pradium VVeſſſal.	142c	VVeſſera fluvius German.	197d
Vofagus pars agri Laudunenſis	863e	VVeſſevik pagus Clivie	869b
Vofagus mons & ſilva Burgund.	863f	VVic pagus Weſſſal.	133e
Upplan oppidum Weſſſal.	132b	VVicerneshuſon oppidum VVeſſf.	528d
Uralanhuſon pagus Weſſſal.	551e	VVigornia civitas Angliæ	87d
Urbinum civitas Italia	18b 148b	VVildeshuſon oppidum VVeſſf.	148c
Urfella villa Germanica	195d	VVilgadeſſon pagus Weſſſalie	109d
Urfaria oppidum Inſubria	329c	VVillarium pagus Francia	47c
Urtica Eremus Caſtella	260c 261c	VVillerbik fluvius Saxonia	919a
Urzich oppidum ad Moſellam	129	VVilſen oppidum Germanica	487c
Uſeyes pagus Burgundia	697b	VVilteneburch nunc Ultrajeſtum	481f
Uſic caſtrum Burgundia	664f	VViltonia Provincia Angliæ	454b
Utinum <u>civitas</u> Foro-julii	277c	VVindilinuoderod pradium VVeſſf.	548e
Vualidum pagus Hannon.	199f	VVineſbiki pradium VVeſſf.	148f
Vurmeſſon pagus Weſſſal.	127d	VVinidun pradium VVeſſf.	548e
Vurmius fluvius German. Worm.	183c	VVinnithi pagus Weſſſal.	523c
Vurſtenberg mons Clivie nunc Frundenberg	268d	VVipper fluvius Saxonia	919a
W		VVirieſt pagus Weſſſalie	127b 130b
WAgeningen pagus Weſſf.	113c	VVirigili pagus Weſſf.	151e
VVagria Provincia Slavonia	851b	VViſara fluvius Saxonia	128c 131a 141c
VValkereslevo pagus Weſſſal.	132c	VViſſele pagus Clivie	869f
VValaborg pradium VVeſſſalie	148c	VViſſibada caſtrum Germanica	196b
VValahuſon oppidum VVeſſf.	147b	VViſthem pagus VVeſſf.	529c
VValdimanninckhuſon pradium Weſſf.	142c	VVichun pradium VVeſſf.	159c
VValheim pagus Germanica	345e	VVittenberga civitas Saxonia	873c
VValheim pagus Clivie	869a	VViteſſungan pagus VVeſſf.	525a
VValiereſſum pagus Weſſſalie	130e	VVorcomium oppidum Friſſe	113c
VValionno villa Cenomann.	723c	VVormatia civitas Franconia	340c
VValibach pagus German.	353b	VVouda pagus Brabantia	928c
VValenſtade pagus Weſſſalie	325f 147c	VVratiſlavia civitas Sileſie	922c
VVallia Provincia Angliæ	408c 729a	736f VVulfredeskificun pagus VVeſſf.	141d
VValiuthi pagus Weſſſal.	111d	VVulſereſhuſon pradium VVeſſf.	528c
VValmontheim pagus Weſſſal.	532c	VVurme fluvius & pagus Clivie	827f
VVanbeke pradium VVeſſſal.	549c	VVurmlahon pagus VVeſſf.	524f
VVantleſa caſtrum Saxonia	919a	VVyrda oppidum Germanica	487e
VVara fluvius Germanica	498a	X. Y	
VVaraſcum pagus Burgund.	674c	XAtiba urbs Hispania	122c
VVarberge, oppidum VVeſſſal.	119a	X Yllandia, pro Islandia & Hibernia	413cf
VVarburgum oppidum VVeſſſal.	219a	Yporea civitas Inſubria	146f
VVartberge, VVartburg oppidum VVeſſf.	124f 511e	Z	
VVarpeſſon pagus Weſſſal.	121c	ZAgabria civitas Hungaria	380b
VVarſavia civitas Lithuan.	418b	Zameſſvylor pagus Germanica	354b
VVaveri pagus Weſſſal.	523a	Zantvliet pagus Brabantia	935b
VVederavia regio German.	842e	Zelandia inſulæ Belgii	846c
VVedreke pagus Clivie	262f	Zerichium monaſterium Aſchala	239b

Zerim

Zeringen oppidum Burgund.
Zeudicum territorium
Ziciana oppidum
Zile pagus
Zinsich oppidum distr. Colonienfis
Znoima oppidum Moravia

701 a Zribens oppidum
922 c Zuerezi prœdium VVessal.
925 f Zunicium oppidum Germania
118 e Zutphania Provincia Belgii
193 d Zvvifaltenfis Abbatia in Survia.
811 f

113 d 822 e 870 e
213 e

INDEX ONOMASTICUS.

A

A Ddecimari, decimis solvendis subicere
Adminiculari, juvare
Adnegatus, submersus
Adolescentilis, juvenilis
Adventatus, conveniens
Æqualentia, æqualitas
Agonotheta, pugil
Agricolans, agricola
Albergari, hospitari
Algaru, expeditio sacra Alenorum
Alpes, montes quicumque
Altar, altare
Ambulator, equus seffortus
Ampullose, ferociter
Anaglyphum, enarratum
Analogium, pulpitum
Anclia, conendia
Anticula, scabellum manualia
Antistitium, Præfatus
Aratrum, terra quanta aratro uno die colitur
Arcisterium, monasterium
Arengum, concilium
Arganum, vestis
Aripennis, iugerum
Arryate, horri regii Maurorum
Arterica, arthritis
Arteticus, arthrite laborans
Assideratus, paralyticus
Assis, tabula
Avocata, patronatus
Aureatus, inauratus

B

B Acinus, petiolus
Baco, porcus
Balconum, montanum
Balaeare, madesacere
Bambinus, infans
Bancale, tapes scamno inferendus
Bannus, interdictum
Barberius, chirurgus, tonsor
Basilicula, parva basilica
Bicarius, poculum
Bladum, triticum
Bonarium, iugerum
Bordarum crastinum, quid?
Braca, femorale
Briada, campus, plantitas
Brasium, avena macerata
Brebix, ovis
Brevis, scriptura
Brunus, fuscus
Buccale, buccale, scyphus
Burgensis, civis

C

C Aballus padi, an equus seffortus?
Caligofus, caliginosus
Cambiones, pugiles
Caminata, conclave in quo est fornax 351 a 929 c
Caminus, idem
Camisia, interula linea
Canevarius, promus-condus

Junii Tomus L

Canulasthium, pera
Capa, pallium
Capella, instrumentum capelle seu altaris
Capisterium, pistrinum
Capitolium, locus Capitularis
Cardetum, locus cardus confusus
Carena, jejunium 30 dierum
Carpentarius, faber lignarius
Carrata, carraria, carrus, onus plaustrum
Castella, parva casa
Cassella, capsula
Casticellum, parvum castrum
Cervisia plena, quantum una vice coquitur
Charaxatura, litura
Charakterium, character
Clocum, campana
Collum pedis, convexa ejus pars
Colonica, prœdium
Comitanus, rusticus
Commentare, commentari
Compateratus, compaternitas
Compatriota, ejusdem Patria
Concides, casura arborum
Concordium, conventio
Concubina, uxor sine ceremoniis ducta
Condare, simul dare
Condomæ, domestici
Consecratus, confusus
Confrontatio, collatio
Constipendialis, particeps stipendii
Contectalis, uxor
Contracta, territorium
Contrata, vicus
Coperchium, operculum
Copertura, idem
Copiare, transcribere
Coscia, colla, coxa
Costa, latus
Cottis, tunica
Cranna, tributum ex porcis saginatis
Craticea, opus craticulatum
Creditus, fide dignus
Crescitivus, celeriter crescens
Crocia, uncus
Cruchiglie, furcille axillares
Cucula, cucullus
Cumex, patella
Cupa, vas ligneum
Cursotenus fluminis, secundum flumen
Curtilus, prœdium
Cyclicus, pirata

D

D Apfilitas, liberalitas
Dasgastaldus, procurator
Debriatio, ebrietas
Debriare, potari
Desertus, delatus
Delavatus, ablatus
Denariata, pretium denarii
De sero, vespere
Desiccus, fuscus
Devotare, devovere
Dicambitio, permutatio

341 c
769 c
830 b
160 e
116 a
13 c
166 d
117 b
131 e 769 b
724 a
16 c
724 c d
119 b
725 e
721 a
472 b
111 a
718 d
251 c
325 b
724 d
789 c
296 f
101 d
119 b
719 e
725 d
56 d
369 e
111 a
111 d 111 b
230 c
726 b
167 e
771 a
365 a
336 b 333 d
791 d
113 b
869 a
12 a
771 c e
360 d
333 e
797 b
718 d
320 a
193 b
474 b
868 f
743 a
202 a
725 b
746 c
748 d 920 f
295 d
168 e
111 c
368 b
333 d
467 a
411 c

R r r r 3

Differ.

Disertitudo, eloquentia.	460 f 462 f	Jungere, appropriare	771 c
Divestire, possessione exuere	119 c		
Doma, hereditas, possessio	112 d 746 a		
Doncillus, domicellus	106 c		
Donna, mulier, domina	186 f		
Doplecium, duplerium, funale, cereus grandior	741 f		
Dorsale, ephippium	125 c		
Doxa, gloria	421 a		
Doxale, odium	496 f		
		L	
E Clesiuncula, ecclesia	52 b	Lancea, lancearius	126 f
Elocare, loco movere	446 c	Laudamen, laus	448 b
Eruditorium, schola	478 d	Lazarus, leprosus	832 c
Ethica sebris, bellica	791 f	Ledo, affluxus maris	472 c
Exceptores, scribae	126 c	Liberculus, libellus	365 b
Excerebratus, amens	352 c	Libreria, bibliotheca	287 b
Exercitus, obligatio militandi	124 a 125 c	Lignamen, lignum	771 b
Exemplare, transcribere	253 a 776 b	Litus, servus glebae, villicus	123 b 135 c
		Lobicius, porticus	135 m
		Locarium, pretium locationis	721 c
		Logia, porticus	779 a
		Lotia, intestina	471 b
		Lucturus, doliturus	109 a
		Luminaria, festiva accensio certorum	149 b
		Item lumen	720 b
		M	
F Eriare, festum agere	121 a	Malitia, morbus	770 f
Ficones, calcei lignei	312 a	Maldarium, mensurae genus	268 f
Fiendus, faciendus	779 b	Maldeus, Malder etc. modii pars 4	123 c
Flasculus, flascula, flasco, lagena	193 a 116 a	Malina, refluxus maris	472 c
Flancus, latus	791 d	Malinconia, melancholia	794 b
Flebotomatus, sanguine minutus	800 c	Mallus, conventus judicialis	523 f
Floccus, toga monachalis	218 d	Malmanni, assessores iudicis	150
Podrum, ius pabuli pro equis exigendi	441 c	Malvaggius, scelestus	710 c
Fodrum, duplicatura vestimenti	789 d	Mancipium, mancipium	713 c
Forefacere, malefacere	834 c	Mannaria, securis	268 e
Forestis, silva	141 c 111 c	Mansionilis, colonus	369 d
Fredum, multa solutio	150	Mansura, domus	936 b
Fristinga, porcellus anniculus	123 e	Mansus, praedium	189 b 123 f 964 f
Frixorium, genus monetae	791 f	Manutergium, mantille	163 a
Frugalitas, annona penuria	467 c	Maphorium, scapulare	600 c
Fusum lapideum, incrustatio gypsea	107 a	Marchi-comes, Marcegravius, Marchio	693 c
		Mattherina pellis	123 b f
G Allionus, navis ingens	218 c	Masmorra, carcer Maurorum	172 f
Garrulare, garrire	411 c	Matricula, registorum praebendarum ecclesiae	712 a
Gilda, fraternitas	841 f	Matricularii, pauperes stipem ab ecclesia, soliti accipere	711 d
Grandeas, an grancia? pro suprema domus contabulatione	107 a	Maurus, ater	481 a
Grangia, borreum	936 c	Mazania, Curia regia Maurorum	186 d
Grata, crater	367 c	Mercare, emere	627 c
Gravata, mossa nivium	111 a	Meda, hydromel, Medo	147 f 855 c
Guastum, devolutio	783 f	Metochium, Xenodochium	140 c
Gubernium, regimen	779 c	Mexoar, Curia Maurorum	172 f 178 c
Guerra, bellum	261 a c 362 c 771 b	Ministerialis, colonus	94 d
Gula, pellis rubricata	141 c	Minutus, cui vena secunda	847 c
Gutta, podagra	789 d	Mitra campanilis, apex turris	781 f
Gypsas, serpens, impostor	474 b	Modulizare, cantare	712 a
		Moniculus, monachus	712 d 713 e
H Abitura, habitatio	105 a	Montata muris, mensurae genus apud Burgundos alias	704 c
Hama, dolium	134 c	Monteja	311 b
Heptaticum, heptateuchus	627 c	Mortella, mortarium	114 c 126 c
Heredium, hereditas	964 c	Mundiburdium, tutela	411 a
Horatim, per boras	430 c	Munimentatus, munitus	126 c 129 b
Hostilium, servitii genus	150 c	Munitas, exactio pecuniaria	65 b
Hostis, exercitus,	195 d	Muxer, muscus	324 d
		Musicare, cantare	
I Mponere, ordire	741 b		
Inacte, nulla re acta	929 c	N	
Inanitas, deliquitum spirituum	793 f	Nascentia, apostema	700 f
Indictus, mandatum	472 f	Navalium, navale	428 d
Ingrossari, inseri	166 b	Noctare, noctem agere	476 c
Insolventia, impotentia solvendi debiti	235 a	Nota, chiographum	801 c
Intercopulare, conjungere	305 c	Numeri, carcer militaris CP.	760 c
Interfens, praesens	496 c 787 b		
Investire, instituere	762 c	O	
Intrata, proventus annuus	770 c	Oblior, obsequium	760 b
Joculosus, jocosus	740 d	Oramen, sententia	112 f
Jugum, fornix	426 d	Ordinare, administrare extrema	794 c
		Orphanitas, orbilas	721 f
			Pla-

P			
Palafredus, equus fessorius		Siligo, fescule	547 f
Palæstrare, luctari	781 c	Simila lata, libum grande	253 d
Palæstræ & vinctores	474 a	Sobornik, Synaxarium Russicum	235 b
Palmigeri, a terra sancta redyces	722 c	Solatiari, solari	96 e b
Pantluna, saxi species	250 b	Soporare, dormire	360 e 352 b
Parata, susceptio hospitalis	451 a	Spadæ, equi castrati	722 a
Particulus, par	550 e	Spana, spithama	797 c
Partitæ, articuli	722 f 723 c	Spatiari, dilatare	718 c
Patriota, ejusdem patriæ	775 e	Spola, fusus	790 c
Pavitare, pavere	109 c	Stadium, sextarius	769 a
Pausare, quiescere	129 f	Statua, jus hospitii ad unam noctem	869 a
Pelligrinatum, peregrinatio	75 c	Sterlinus, nummus Anglicus	363 b
Pergamum, suggestus	750 d	Sterpus, strypis	796 e
Pertio, interitus	367 d	Strada, via publica, Strata	720 d 261 f
Petia, pars	12 e	Strumentum, instrumentum	716 f
Phalanga, phalanx	351 d 792 b	Subtile, tunicella subdiaconalis	550 e
Phollis, obolus Græcus	732 c	Suctim, sugendo	464 f
Picaria, pixita, picti officina	633 e	Sumptura, sumptus	463 e
Pilum, arca lapidea	721 a	Sutilaris, calceus	801 b
Plucida, lamina	56 c	Synkellatus, Vicariatus	244 e
Pleberium, paracia	56 d	Synodochium, Xenodochium	714 a
Plevianus, plebanus	445 e	T	
Plumbetum, sigillum plumbeum	771 b	Taffetta, subtile sericum	333 e
Poledrus, pullus equinus	102 e	Talentum, libra	524 c
Pollaris digitus, pollem	523 e 722 a 723 e	Tabiare, putrescere	770 f
Pollescere, invalescere	792 d	Tapardus, toga	419 a
Pompaticus, fastuosus	467 e	Tarecena, officina monetaria Maurorum	572 f
Posteriola, posticum	789 e	Tascha, marsupium	741 e
Potata, haustus	715 a	Taxonaria, ubi taxus crescit	719 c
Potentia, scipio	789 c	Terragium, tributum pro terra	833 f
Prædellum, pratulum	308 b	Terrarius, inquilinus	771 c
Præceptalis, ex præcepto	720 d	Texyoria an Texyaria, Jus stium libertorum, an Texyoria generatio?	79
Præcaria, possessio precario concessa	515 c	Toonus, dolium	232 f
Presbyterium, distributio ecclesiastica	325 a	Tortitudo, curvitas	244 a 473 f
Pronaus, anterior ecclesiæ	221 e	Torvidus, torvus	301 b
Proportare, porrigi	264 b	Treuga, inducie	783 d
Psallentium, Psalmodia	833 f	Tribuna, abis altaris	802 a
	296 c	Tripetium, scabellum	352 b
		Truffari, jocari	741 d
		Trullus, ibulus	268 c
		Tuguriunculum, parvum tugurium	268 f
		Tuitio, defensio	12 d
		Tumiditas, tumor	254 f
		Turbitudo, turbo	631 a
		Tympanile, campanile	707 a
		V	
		VAnaciare, delirare	772 a
		Veador, quæstor	563 c
		Veget, dolium	769 a
		Venerabilitas, venerabilitas	352 e
		Verbosati multum loqui	273 d
		Venerenter, reverenter	491 a
		Vestimenti-clavia, vestiarium	722 f
		Vestitio, investitura	400 a
		Vibrianum, axilla	770 f
		Victima, pecus saginatum	523 e
		Vidimatio, recognitio scripturæ	213 d
		Villare, pradium	177 d
		Vorwerk, terra sulcata a portio	523 b d
		Utilimus, utilissimus	411 d 349 a
		Vulgaricus, vulgaris	464 d
		W; Z	
		WAnburtich, spurius	550 a
		Warannones, equi intercvi	722 a
		Werra, bellum	929 c
		Zabulus, niger	531 e
			IN-

S
 Salde, solide
 Scalcius, exscalceatus
 Scapinus, sola calcei
 Scarabius, scarabæus
 Schragæ, fulcra
 Scelare, funale
 Scrippus, arca
 Scurum, scutifer
 Sedimen, habitationes
 Sepe, sepi
 Sepulturula parva sepultura

INDEX MORALIS.

A

A Abbas fieri recusat S. Francus 554 b. Fit invitatus S. Gilbertus 764 f. & S. Enoco 113 b. S. Hugoni Præmonstratensi electio, sua electio divinitus innotescit 852 d. Virtutes Abbati propriae S. Aldrici 754 c. S. Eneconis 113 f. 114 a b c, qui in ea dignitate agriculturam exercet 111 d. Ratgarus Abbas religiosa veste uti violenter cogitur a Monachis suis 459 b; ob savitiam in subditos deponitur 459 a. Pro Abbatibus secularibus Religiosi Decani regunt Monasteria 207 f.

Abortus. Pharmacum fetus expulsivum renuit accipere Regina Lufitania, in periculo vite propria 764 a.

Abstinencia. Christiani primis seculis a carnibus abstinent 164 a; a cibis delicatis S. Medulpbus, probante Dno 77 a; a vino S. Bonifacius 463 a. Abstinencia. B. Pellingotti 150 f. Propter abstinenciam Episcopatum obtinuit Abbo Episcopus Vesonionen. 680 c. Vide Sobrietas, Victustenuitas.

Accusatio innocentis, vide innocentia.

Acta Sanctorum antiquorum cur subinde fabulosa sunt 15 a.

Adolescentia pia S. Pellingotti 150 a b; S. Epagati Mart. 162 c, S. Lifardi 300 d, B. Illidii 437 c, B. Meinverci 513 c d, S. Claudi Vesonionensis 649 e f, S. Gervalli 727 f. S. Alexandri Ep. & M. 730 d e. S. Aldrici Ep. 753 c, Andrea de Hispello 366 a. Adolescentes ad militiam instituendos curavit Rex Iffen in Hispania 106 c, bene erudiendos curat B. Meinvercus. 118 a.

Aeris serenitas, vide Serenitas.

Ætas 49 annorum facit ætatem proprie perfectam 19 e. Ætas magna: 50 annis Episcopus fuit Ferdinandus Rye 707 f; 107 annorum erat S. Dorotheus Episcopus Tyri, cum sub Iuliano pro fide interficeretur 434 h c: nonagenarius S. Phorinus fortiter Martyrium subit 164 b c; 100 annos vixerunt Turibus de Mellea & Thomas Fernandes 122 c. Vide, Vita.

Agriculturæ assimilatur S. Dorotheus spirituales culturas animæ 604 f. Agriculturam exercet Abbas S. Enoco 111 d.

Altaris mundities & ornatus. Vide Mundities, Ornamenta.

Ambitio, vide Parricidium.

Ab Amicis odio occulte habetur sanctus Norbertus 851 c d e f.

Amor proprius radix omnium vitiorum 597 d.

Amor proximi. Vide, Caritas.

Angelus confortat Martyres, 53 b, & sanat eorum vulnera 430 c: Idem præstat S. Paula Martyri, 275 a: educit a carcere S. Erasinum M. 214 d e, & inter tormenta solatur 214 c: Pane caelesti pascit SS. Pergentium & Laurentium MM. 273 a: cibum adfert S. Anub Ab. elique semper adest 642: e variis molestiis S. Coemgenum liberat 316 c: eundem deducit super aquas, ad locum designatum monasterio exstruendo 317 e f; B. Peregrinum, ad seculum revertentem, in eremum reducit 37 a c d.

Angelus Præmonstrat S. Berthramno, locum monasterii adificandi 712 c: benedicit omnes congregatos ad orationem, & absentes ex obedientia 603 f: caco ex obedientia proficiscenti ducem se præbet cum lumine 321 b: fontem aquæ ostendit S. Nicolao Peregrino 239 d: Angeli ministrant S. Gudovale Missam celebranti 733 a b cum eodem canunt divinum Officium 734 a b c: promoveunt adificium monasterii 838 f.

Angelus apparet in specie columbæ 234 f, & in specie columbæ igneæ 238 e: sub specie volucris adest morienti S. Pellingotto 113 a.

Angeli adfunt morienti S. Eneconi, 110 d 112 e & S. Cono 360 f: canunt in obitu S. Peregrini 370 f: Sanctorum

animas in celum ferunt 173 b 216 a e.

Angeli & Martyres in celum assumpserunt S. Anub Abbatem 642 f. Angeli canunt ad sacras Reliquias 41 b; Martyrologio inscribunt nomen S. Concordis Ep. 413 e; transferunt corpus B. Placidi Recinetensis 511 f; videt S. Lifardus ab illis transferri in celos animam S. Theodomi-ri 302 a. S. Adelbertus cantum Angelorum audirificat a Pontifice 309 b. Angelus revelat corpus S. Adam Confessoris 336 f. Ab Angelo Baptizatus dicitur S. Coemgenus 312 b c. Cum Angelis conversatur B. Erasmus Episc. Mart. 213 f. Angelus Gabriel apparet in figura S. Marcellini Presb. & M. 194 c d. In Angelum lucis, se transfigurat demon 832 f. Vide Velum.

In Animalium morbis invocatur S. Erasmus 213 d. Imperium in animalia, Vide Ovis, Aper, Bestia, Serpens.

Anima ad similitudinem agri excolitur 604 f.

Animæ sanctorum in celum deportantur ab Angelis Vide, Angelus.

Animarum, zelus: Vide zelus animarum.

Anniversarium S. Henrici Imperatoris 123 b. Anniversarium funebre celebratur etiam eorum qui coluntur ut Sancti vel Beati 163 c.

Annulus Pontificalis B. Meinverci Ep. 510 f.

Annus, Vide, Ætas.

Antichristi tempora instare, quo sensu affererint Sancti 856 f.

Anthropomorphitica infantia 11 h c.

Apparent; S. Patricius, Hymnum suum cantantibus benedicens 317 a. Hildeburgis, filio suo mandans, ne bona monasterio donata repetat 363 a b; Christus, S. Norberto præmonstrans locum monasterio condendo 363 S. Augustinus, ei Regulam tradens 814 b c; Animæ Sanctorum, ascendentes in celum instar Virginum 123 b; alii sub specie columbarum 185 b c; item sacrificantes & communicantes 689 c d. S. Conon urbem obsessam defendens 360 b S. Theodorus pugnans pro Christianis 193 f. SS. Clement. & Justus pro Volaterra obsessa 446 f. S. Morandus puerum mutum sanat 355 e f. B. Leonardus instar sphaeræ igneæ calos ingrediens 371 c, 372 b; in forma gigantis S. Nicolaus Peregrinus, 259 c; S. Ferdinandus Inf. Lus. velut columba cum humano capite 187 e; S. Norbertus sepeliendus; instar candidi lilii 857 f; & in veste Candida ipsa bona sui obitus 817 e f, plenus gloria 852 a b; S. Bonifacius transferri Reliquias suas mandans, 476 c; S. Michael Joannes Evang. & Despara mortem indicantes B. Ferdinando 740 a b; & Vvalibardo Archiep. Magdeburg. mater sua 927 a.

Aqua benedicta demon fugatur 839 b 860 c: Angelus ea aspergit orantes 603 f. Vide, Exorcismus, Aqua in vinum versa S. Nicolao Peregrino 243 d; S. Pellingotto 152 a; S. Crotildi Reg. 297. Aquis miraculo supernaturat S. Quirinus 383 a; Imperat B. Gerardus 769 c; inambulans S. Coemgenus 317 a; immergit se ad corpus domandum S. Petrus 401 b. Vide, Jejunium, Victus, Rupes.

Araneam sacro calici illapsam indemnis sumit S. Norbertus 814 d, 825 f.

Arbor S. Norberti miraculosa 849 a; cava, habitatio S. Coemgent 313 e; infructuosa, ab eodem secunda red-ditur 310; pro idolo adorata, succiditur a S. Bonifacio Ep. M. 867 b; miraculose nata, ex arida virga 76 a; cantare audita, orante S. Coemgeno. 316 d.

Arianus, Vide, Hæreticus.

Aves, designant locum condendo monasterio, 764 c; hono-rant Sanctorum Reliquias 273 a; canunt prope S. Coemge-num orantem, 263 e.

Aulicus magnæ estimationis ante conversionem S. Norber-tus, Vide Mundus 821 b.

Au-

Austeritas Mira, S. Petrocl [401](#) b; S. Attali Thaumaturgi [736](#) e, Coemgent [315](#) f, S. Norberti [827](#), [829](#) d, primorum Præmonstratensium [818](#) a; B. Pelingotti [151](#) e [152](#) f, S. Dorothæi Thebani [396](#) c. B. Theobaldi etiam in ultimo morbo [396](#) c, quam ea juvenitibus necessaria [396](#) c.

Avaritia in donis Deo offerendis punita [301](#) a.

B

B Alneo fœgido corpus macerat S. Coemgent [316](#) c. Baptismus Clodovei R. Franc. [294](#) f, S. Coemgent ab Angelo collatus [312](#) b; eo suscepto mortuum filium gaudet S. Chrothildis [294](#) d, eo ne careat factus sum recusat Regina Lufitanæ petitionem depulsum, ipsa libentius moritura [364](#) a.

Barbæ, qualiter tonderentur ætate Caroli M. [460](#) a; detractæ sacrilegis furtibus, affiguntur valvis ecclesiarum [441](#) e.

Bellum civile, compescit S. Bertrandus Aquiljenfis [801](#) d, suadet illud & *visitationem* largitur S. Coemgent [820](#) e; sacrum suscipiunt S. Ferdinandus Infans Lus. [567](#) b, & S. Gilbertus [763](#) b c; suadent illud *SS.* Bernardus & Ormisius Abbates [131](#) c; diuturnum, immittitur ob eadem innocentis [131](#) c. Vide Victoria.

Benedicit cibis antequam comedat S. Quirinus [382](#) c.

Benignitas S. Aldrici eximia [754](#) a.

Bestiæ obediunt S. Gudivale [738](#) e, erga ipsas misericordi [739](#) a b; illas servans corpora Martyrum. Vide, Reliquiæ.

Blasphemus, fœsum violans, subita morte extinguitur [446](#) c; item alius Blasphemus [771](#) a; alius cecitate punitur & penitens sanatur [771](#) b c; Quartus item cecitate punitur, penitens sanatur, & magnam deinceps penitentiam agit [129](#) d; Tancelinus hereticus per ludibrium B. M. V. in sponsam imple eligit; & Deum se esse blasphemat [845](#) e. Vide Maria.

Bona, Vide Divitiæ.

Bona Ecclesiastica, Vide, Ecclesia, Religio, Monasterium.

Boves indomiti corpus S. Eutychii ad locum sepulturae divinitus destinatum ultro trahunt [491](#) c f.

Breviaria, Ecclesiasticorum unde sumpserint Originem [11](#) a b.

Brutum, Vide, Bestia.

Bufo, Vide, Dæmon.

C

Cæcus, Vide Oculum.

Cælum. Cælestis gloriæ spe ad patendum animatur B. Ferdinandus Infans Lusitanie [184](#) e. In Cælum animam S. Theodori elevari videt S. Liffardus [302](#) a, Vide, Extasis, Apparitio, Anima, Angelus.

Calceus, Vide, Dæmon.

Calculus mirabiliter exemptus S. Henrico Imp. a S. Benedicto [320](#) a b.

Calix sacer, Vide Aranea, Ornamenta.

Calor, Vide Sol ardens, Ignis.

Calumnia S. Romano illata divinitus punitur [84](#) d e. Falso accusatus apud Pontificem S. Adelbertus, miraculis probat innocentiam suam [309](#) b.

Campanæ ultro sonant in obitu S. Franci [111](#) b, & S. Theobaldi [139](#) d, & in inventione Reliquiarum [143](#) a, & S. Leonardi Reclusi [371](#) c, [372](#) b; ob Reliquias etiam S. Bonifacii M. Ep. [472](#) b.

Campana miraculose audita [401](#) c.

Candor animi, Vide, Mendacium.

Canes feroces mansuæ facti signo Crucis S. Coemgent [318](#) d.

Canonicus devotus & diligens S. Norbertus [650](#) a b.

Canonicus Regularis, Vide, Regularis Canonicus.

Canonizatio quando capta Romæ peti 95 d. prima quæ demonstraretur fuit S. Udalrici Ep. Augustani, secunda S. Symonis *Reclusi Trevir.* [96](#) b. Canonizatio S. Nicolai

Peregrini, exiguo tempore peracta [249](#) b c d.

Cantu avium & arborum inter orandum recreatur S. Coemgent [316](#) d. Cantus miraculose auditus [401](#) c. Vide Angelus.

Cantica demon recitat per os energumena [834](#) c.

Capilli miraculose crescunt ad sepulchrum S. Wifiani [86](#) f. Capillos flavos energumeno abradi jubet S. Norbertus, ne illis demon inhaereat [834](#) c. Vide, Coma.

In Capitulo defectuum emendationem commendat S. Norbertus [836](#) f.

Caprarum ungulæ ad cruciandos Martyres quales essent [37](#) f.

Captivi, mirabiliter liberati intercessione Sanctorum [25](#) e f, [121](#) e f [304](#) f [307](#) c d e [663](#) c d. Captivos dimitti jubet S. Petrocus [401](#) e. In Captivitate apud Mauros pie vivit B. Ferdinandus Infans Lusitan. & Socii [573](#) c d vide Carcer, catenæ.

Caput suum cur sæpe dicantur gessisse manibus Sancti decollati [403](#) d e [51](#) b d [403](#) d e. Capitibus præcisæ Martyres laudant Deum [412](#).

Carcere per Angelum miraculose educitur S. Erasmus [214](#) d e [216](#) d e, E Carcere & vinculis miraculose liberatur S. Nicolaus Peregrinus [241](#) f [243](#) a b. Miraculose inde exeunt *SS.* Marcellinus & Petrus Exorcista *M. 12.* [172](#) a b c e f. Vide, Captivus, Catena.

Cardinalis fieri renuit Ferdinandus Infans Lusitanie [166](#) e.

Caritas erga proximum Martyrum Lugdunensium [166](#) f. Præ Caritate erga famulos & socios, solus sine illis effugere captivitatem non vult B. Ferdinandus [571](#) e. Caritas mutua mercedem e cælo accipit [401](#) e. Rusticus volens S. Eusebium in plantanda vinea juvare, punitur [115](#) d. Caritas benefica S. Bernardi Claravallensis [815](#) e. Caritas erga infirmos. Vide Infirmus. Caritas erga Inimicos. Vide Inimicus. Baptismus.

Carnibus abstinent Christiani primis sæculis [164](#) a.

Ob Castitatem tota vita servatam laudatur S. Justus Episc. Alexandrinus [630](#) f. Ad Castitatem servandam utricuique se involvit S. Coemgent [312](#) e f. S. Norbertus Clericos ad Castitatem obligatos eam servare cogit [850](#) e; Mulieres ad Castitatem servandam in ecclesiam confugiunt, & a *SS.* Justo & Clemente mirabiliter proteguntur [441](#) e f; Cælesti voce admonitus nuptias fortiter refusat S. Gualterius, ad eas cogen-te patre [407](#) a b. Vide, Mulier, Nuptiæ, Virginitas, Pudicitia.

Casula Sacerdotalis B. Melroverci servatur miraculose a putredine [510](#) c, Vide, Ornamentum.

Catenis ultro solutus S. Quirinus Martyr [382](#) c, vide Captivus. Vide, Carcer.

Centenarius. Vide, Ætas.

Cerata recentia bieme præbet B. Gerardus [768](#) b.

Cerdonis opificium exercet sanctus Theobaldus nobilis [132](#) a b.

Cereus ultro accensus [193](#) b c, [194](#) c d. Vide, Lampas.

Cerevisia in vinum mutata [193](#) a b.

Certamen singulare, Vide, Duellum.

Cerva lac pro puero ministrat [319](#) d e. Cervum defendit a venatoribus S. Petrocus [401](#).

Chorum perpetuum, seu continuatam diu noctuque Psalmodiam, instituit in monasterio Agaunensi S. Sigismundus Rex Burgundionum [673](#) f. Vide, Officium divinum, Ecclesiasticum Officium.

Christiani nominis professione fortior ad tormenta perferenda efficitur S. Islandina, [163](#) a. Christiano nomine inter tormenta gloriatur sancti Martyres [163](#) b c.

Cibum miraculose accipit S. Bonifacius [474](#) f, ab Angelo S. Anub. Vide, Victus, Benedictio, Abstinencia, Temperantia.

Cingulum Sacerdotale, vide Ornamenta.

Cilicio induitur S. Norbertus, sub mollibus vestibus, talio

- initio conversionis [321](#) f. & deinde per omnem vitam [826](#) f. Vide, Austeritas vite, Pœnitentia, Vestitus durities.
- Clades, Vide, Victoria.
- Claves, quæ [S. Petri](#) vocantur, quales fuerint [223](#) f.
- Clerus Trevirensis Episcopum suum interficiendum curat [129](#) c. Vide Ecclesiastici, Monachi, Invidia.
- Clibanum ardentem illesus intrat [S. Conus](#) [360](#) c.
- In Cœnobio Eremita, ante vitam solitariam instituenti [89](#) f.
- Colloquio spirituali [S. Bonifacii](#) & [Adelæ](#) Abbatis ad vitam Religiosam, convertitur [S. Gregorius](#) illius postea successor [484](#) b c d Colloquia spiritualia avide frequentat [Grattonus Rex Britonum](#) [84](#) c, inter pia colloquia divino amore inardescit [S. Pelingottus](#) [131](#) f.
- Columba quiescit super caput [S. Fortunati](#) [75](#) c, in specie Columbæ apparet [B. Maria](#) [137](#) d, Columbarum specie apparent Sancti [185](#) b c. Vide, Spiritus sanctus, Apparitio, Angelus.
- Columna ignis apparet super corpus occisi [S. Wislanti](#) [85](#) c, [86](#) a c. Inlar lucidarum nubium in ære apparent columnæ, in translatione Reliquiarum [S. Nicolai Peregrini](#) [351](#) b c. Vide, Angelus.
- Comam luxuriosus nutritam excidere facit [S. Coemgenus](#) [320](#) f. Vide, Capilli.
- Communicatio Indulgentiarum & meritum. Vide, Indulgentiæ, Merita.
- Communio, Vide, Eucharistia.
- Concio sacra, Vide, Prædicare.
- Concubina, subinde intelligitur, legitima uxor minus solenniter ducta, [178](#) c. Vide, Impudicitia.
- Post Confessionem peccatorum statim impertienda absolutio [470](#) c. Confessionis frequens usus in Monte-adjutorii [499](#) d e f. Confessarios penitentibus sollicite procurat [B. Bertrandus Aquilejensis Patriarcha](#) [787](#) d.
- Confessio Fidei. Vide, Constantia, Fides.
- Confraternitas [S. Morandi](#) [346](#) a, Parvulorum Trans ad honorem [S. Nicolai Peregrini](#) [260](#) b. Sutorum Asia ad honorem [S. Theobaldi](#) [148](#) d. Confraternitatibus piis nomen suum dat, earumque Præfatus eligitur [B. Ferdinandus](#), Infans Lusitanie [164](#) c, [165](#) b. Vide, Indulgentiæ.
- Consanguinei repugnant [B. Godofrido Cappenbergensi](#), volenti Religionem ingredi, deinde consentiunt [841](#) c d.
- Consanguineo suo postposito, digniorem designat Episcopum, [S. Henricus Imperator](#) [134](#) b. Vide, Ecclesia.
- Conscientiæ manifestatio ad multa utilis [603](#) a b c d.
- Conscientiæ puritas [S. Pelingotti](#) [152](#) c. Conscientiæ tenetudo, Vide, Mercatura.
- Constantia Martyrum in tormentis [166](#) a [633](#) c [Lugdunensium](#) & [S. Blandinæ](#) mulieris [162](#) f seqq. [S. Pampbili](#) & sociorum [65](#) f seqq. [S. Reveriani](#) & sociorum [40](#) f; [Lucilliani](#) & sociorum [279](#) d, [283](#) a; [Marciani](#), [Nicandri](#) & sociorum [420](#) c; [Pergerini](#) & [Laurentini](#) MM. [272](#) f. [S. Potbini](#) nonagenarii, [164](#) b c, [S. Secundi](#) [13](#) b c, [S. Quirini](#) [382](#) a b c, [S. Claudii](#) [421](#) c, [S. Erasmi](#) qui fidem intrepide confitetur [214](#) a b c, [315](#) d e; [Bonifacii](#) Ep. M. qui ingruentibus persecutoribus, armis se defendi vetat [471](#) c. Vacillantem ad tormenta nupribus confortant Christiani adstantes, & ultro se sistant Judicibus, Christum confiteantes [31](#) f. Constantia [S. Isaaci](#) M. contra Mahometanos [325](#) c d; & [Mauri](#) conversi ad Corpus [B. Ferdinandi](#) [587](#) b c. Constantia in bono proposito. Gravissimo imminente periculo, a bono inchoato recedere non vult [S. Coemgenus](#) [316](#) c. Constantia [S. Norberti](#) in seditione, contra se excitata & presenti mortis periculo [854](#) b c d & seqq. Vide, Fortitudo.
- Contemptus sui & honoris, Vide, Humilitas, Mundus.
- Contemplationi jungit actionem [S. Genesius](#) Ep. [324](#) a.
- Contumelia. Crimina nefanda Christianis afflicta ab Idolatris [162](#) c f. Vide, Patientia.
- Conversatio Angelica [B. Ferdinandi](#) [164](#) b d [165](#) c d.
- Conversio Custodis carceris, viso caelesti lumine [382](#) d. Conversionis occasio versus Virgilii [37](#) c. Conversio [Cblodovi](#) Regis & Francorum per [S. Cbrathildem](#) [294](#) d e f. Pro [Hæreticorum](#) conversione zelosus, sed exigua fructu, [Optatus Milevitanus](#) [396](#) c f. Conversio [S. Lucilliani](#), a magis & idololatria [277](#) c. Conversio fastuosi hominis ad Religiosam vitam [255](#) b c, & subita [S. Gregorii Ultrajectini](#) [484](#) c d e f. [S. Norberti](#) per fulmen & tonitru [814](#) c [821](#) c f. Vide, Religio.
- Cor hominum in manu Dei [294](#) f. Cor incorruptum [S. Joannis Eremitæ](#) [263](#) b.
- Corona ferrea Reges Italiae Modestæ coronatur [766](#) f [767](#) f.
- Corporis integritas probat innocentiam interfecti [920](#) f. Corpus adhuc integrum [S. Claudii Vesontionensis](#) [644](#) f. [670](#) f, [675](#) b c, [B. Franciscæ de Cumis](#) [415](#) f. [B. Pacifici Ceredunensis](#) [803](#) a, [B. Bertrandi Aquil. Patriarchæ](#) [777](#) e [778](#) c, [790](#) b, [S. Coni](#) [361](#) a, [S. Alexandri](#) Episc. M. [251](#) b, [Venerabilis Popponis](#) integrum inventum [104](#) c. [Laurentii](#) Archiep. Bracarenfis [375](#) f. Consumptis carnibus reperitur Cor incorruptum [S. Joannis Eremitæ](#) [293](#) b. Inter calores æstivos Corpus [S. Norberti](#) insensibile, nullam frigorem edit [817](#) d.
- Corvus escam defert [B. Erasmo](#) [213](#) f. Corripuntur ob effusum lac [S. Coemgeni](#) [319](#) f.
- Cruciata, Vide, Bellum sacrum.
- Crudelitas [Gundobadi](#) Regis in fratrem [Cbilpericum](#) [294](#) b.
- Crux in via posita ad memoriam Sanctorum [196](#) c, & in publicis viis ad memoriam alicujus occisi, aut cujusdam miraculi [320](#) d. [S. Crucis](#) reliquiis, ad Regnam Lusitaniam puerperam allatis, feliciter paritur [S. Ferdinandus](#) [164](#) a. Cruces in deserto per vias erigit [S. Nicolaus Peregrinus](#) [239](#) a.
- Crucis imaginem gestat manibus [S. Petrus Exerensis](#), miraculose egressus carcere [172](#) b. Crux signata in dextro humero nascitur infans [S. Gualtherius](#) [406](#) c.
- Crucis signo demon pellitur [118](#) c [839](#) b; variis energumens liberantur [224](#) c; unum liberat [S. Eneco Ab.](#) [116](#) c. [S. Morandus](#) fugat demonem [350](#) f; [S. Symeon](#), sibi illudentem [90](#) b [93](#) c; incensum extinguit [S. Morandus](#) [351](#) a; tempestatem avertit [S. Ilago Abbas](#) [342](#) a; vas aque effusum rursus plenum recipit [S. Petrus](#) [401](#) c; usum fugat [S. Nicolaus Peregrinus](#) [238](#) a, & mutam sanat [240](#) c, equus juvenis domatur [77](#) d; Canes feroces mansuefacit [S. Coemgenus](#) [318](#) d; eodem se munus in agone [Waltherus](#) Archiep. Magdeb. [926](#) b; venenum suum vim amittit [396](#) c.
- Cryptæ primorum Christianorum, ad sacra officia & sepulturam Martyrum, in persecutione prope Lugdunum [677](#) a b.
- Cultus sanctorum. Vide, Sanctorum Cultus.

D

Dæmon pactis inimicus expellitur [695](#) a b; ad superbiam tentat; vincitur a [S. Eneco](#) Ab. [116](#) c d; lesi tegumentis [S. Morando](#) abstrahere conatur [350](#) f; in multis specie terribili apparet [428](#) c, per os energumens conatur infamare innocentes [834](#) d; sub busonis specie aquam inficit [847](#) d, sub specie draconis ab idolo exit [215](#) d e; docet plagis variis puniri peccata [194](#) f; ab oratione avertere conatur [S. Illidius](#) [428](#) c; per os energumens sacra contemnit & blasphematur [834](#) b c; variis modis infidatur primis [S. Norberti](#) sociis [832](#) f, & suis terribilamentis quosdam ad sacrum redire facit; [839](#) b, plures lapsos idem dæmon, ut [S. Norbertum](#) vexat [840](#) c, [843](#) c; in obsessis corporibus variarum ferarum terribiles voces imitatur [444](#) b c, fatorem causat deserens energumens [835](#); edacitatem immitit jejuniis multis.

multum 333 c d; ad computationem euntem hominem misere vexat 101 c d; catena ignita ligatur per S. Mannam 316 f; contemptus fugit 849 b c; transfiguratur se in Angelum lucis 92 c, 315 c, 428 c; iubetur suas insidias detegere 316 b; intrat calceum S. Coemgeni, ut peregrinationem suadeat solitario 319 a b; suadere conatur S. Symeon Diacono ut Missam celebret, sed vincitur 90; Idiotas sapientes facit & Scripturarum intelligentes, ut decipiat & in superbiam inducat 839 c d. Dæmoni Imperat S. Illidus, ut columnas duas Treviris in Arverniam transferat 429 b. Dæmonium aquaticum multis noxium exorcizat S. Illidus 428 d e. Dæmones loca solitaria inhabitant 326 a b f, contra dæmones pugnat in aere S. Coemgenus, ad liberandam a damnatione animam 321 f, dæmonem sepe vidit S. Symeon 92 c, dæmoniaco spectro apparet navis plena Sarcenis in mari 343 c f, ejusmodi spectra fugat S. Illidus 430 b c, evanescent si contemnantur 848 b c. Dæmon juvenis, orationibus, obedientia coercetur 840 c d. Vide, Crucis signum, Peccatum, Serpens, Oratio, Aqua Benedicta, Exorcismus, Tentatio, Execratio.

Dalmatica S. Stephani venerationi exponitur 689 e

Debita remissa in honorem Sanctorum coram sacris Reliquiis 189 d

Decimæ, Vide, Ecclesiastica bona.

Dedicatio templi, Vide Ecclesia.

Ex Defectibus quicquid colligit S. Norbertus discipuli sui malum animum 837 d. Defectum minimum in S. Norberto reprehendit dæmon 826 f, Vide Peccatum veniale, Capitulum.

Defunctus, Vide, Exequiæ, Purgatorium.

Desperatio. Pro sanitate sua diu orans tandem pene desperans exauditur 95 b, 100 c

Detractio non est narrare peccata Sanctorum publica quæ emendarunt 277 d. Detractiones patienter sustinet S. Aldricus 754 b, & B. Bertrandus Aquilejensis 789 a b. Detractoribus facile fidem adhibens a Deo corripitur, & penitentiam agit S. Henricus Imperator 539 f, 540 a b c

Devotio inter divina officia B. Ferdinandi Infantis Lusit. 566 b c, Vide, Oratio.

Deum ubique præsentem & operantem confiteatur S. Quirinus Martyr 382 b c. Famis tempore Deus servus suis mirabiliter prospicit 90 c, Vide, Cor hominum, Unio cum Deo, Providentia divina.

Dei misericordia. Vide, Peccatum.

In Deo Fiducia. Vide, Constantia.

Diabolus. Vide, Dæmon.

Dilectio inimicorum. Vide, Inimicus.

Diligentia. Vide, Studium.

Diploma. Vide, Synodus.

Divitias suas pauperibus distribuunt SS. Gilbertus & Petronilla conjuges 763 f

Doctrinam Christianam nobilium filias docent Sanctimoniales 474 c. Vide Sapientia.

Dominicam diem opere servili violantur puniuntur 203 f

Domus. Vide, Familia.

Dormitans tempore orationis puniuntur 203 f. Dormire, Vide, Somnus.

Draco fingitur a Martyre occisus 60 b c, dæmon sub specie draconis exit idolo 315 d e. Vide, Serpens.

Duello Publica etiam auctoritate commisso ad probandam innocentiam, innocens vincitur 920 c f

E

Ebrietas. Inebriant se conjurati in S. Norbertum, ut eo tegant voluntarium homicidium 855 c d. Ebrii ad sepulcrum S. Udalrici dormientes, miraculose alto transferuntur 756 d. Ebrium dæmon aggreditur & misere vexat 502 c d. Vide, Dæmon.

Ecclesie edificanda locus miraculose designatur 445 c

Ecclesiarum magnifica structura a S. Ildoneo versu de-

scripta 677 d e f, plures exstruxit S. Genesius & do-

tauit 101 c

Electio in Abbatem, vide, Abbas.

Electio Imperatoris, vide, Imperator.

Electio Episcopi, vide, Episcopus.

Elemosynis faciendis deditur B. Pelingottus 150 f, S. Migerius 689 c, S. Sophia 404 c, & S. Chrothildis Reg. 297 d, S. Theobaldus largitur pauperibus quidquid habet 138 c d; Duodici Comes elemosynis peccata redimit 524; perpetuas pro se dari jubet S. Gilbertus, iturus ad bellum sacrum 763 b. Cæcus Albanus lumen a Deo petit, ut elemosynam dare possit 327 d: ad eam divinitus subministratur pecunia, & area moneta mutatur in auream 75 f. Quatuor oves dat S. Coemgenus, nihil imminuto grege 312 d. Conflagrante civitate domus servatur illæsa ob frequentiam Elemosynarum 538 b, & arena infamiam convertitur 138 f Elemosynæ defraudatio punita 535 f. Vide, Pauper, Misericordia, Fames.

Eloquentiam dissimulat inculto sermone S. Dorotheus Archimandrita 198 c

Energumenus creditus, patienter sustinet S. Nicolaus Peregrenus 238 b. Vide, Dæmon, Execratio.

Episcopus ob virtutem eligitur S. Gervallus 728 a d, invitatur S. Claudius Vesonionensis, sed miraculose 650 c d; mirabiliter S. Norbertus 849 f, sed coactus 867 c d: qui ante conversionem suam recusavit Archiepiscopatum Cameracensem 814 c, 867 a. S. Henricus Imp. Episcopum designat pium & magis idoneum, postposito suo consanguineo 134 b. Episcopus a Deo nec solum ab hominibus eligi debet 130 a. Episcopatum suscipere recusat S. Bonifacius 465 c d; suscipit B. Meinwercus ex intentione ditandi Ecclesiam de bonis propriis 516 c, 517 b. Adeptus cum dicitur propter abstinentiam Abbo Vesonionensis 680 c. Genesius Episcopus magna populi lætitia in suam ecclesiam recipitur 324 c. Obvius electus, 921 c, fraudulenter quidem, sed ita volente Deo, ab Episcopatu arceatur. Episcopum Alexandrum Lotharius Imp. mirifice honorat 750 f. Episcopales virtutes S. Eutychit 451 c, & S. Alexandri Ep. Pefulani M. 750 f, Waltheri Archiep. Magdeb. 925 b, 926 f, S. Migerii 689 c. S. Aldrici 755 a, B. Bertrandi Aquilejensis 779 f, 787 f, S. Claudii Vesonionensis 648 c, 650 c, S. Norberti 856 a, B. Meinwerci 517 a b qui duxcessem ignoto habitu visitat 536 c: S. Bonifacii 456 f, 479 d; qui commendat a se ordinatis Episcopis sollicitudinem gregis 474 f. Episcopatum dimisit S. Gaudentius 134 c; idem proponit S. Aldricus vitæ solitarie desiderio 755 a d, 756 c, reipsa id faciunt S. Gervallus 728 d, & S. Gudovalus 731 a; Religiosa vitæ amore, Bartholomæus Laudunensis 866 c, & S. Claudius Vesonionensis 648 c, 650 f; aß Geruvelibus, ob commissum homicidium 473 f; ob infirmitatem S. Guido, eumque sibi restitutus resumit 230 b. Alterum ex duobus dimittere recusat S. Giselaus Mersburgen. & Magdeburg. 922 c

Bræ Ecclesiam munifici, B. Bertrandus Aquilejensis. 782 c, 787 b, S. Chrothildis Reg. 297 f, B. Meinwercus, etiam ante Episcopatum 515 d. Ob Ecclesias post persecutionem resecatas, solum egerunt Christiani 374 c

De Ecclesie consecratione iteranda responsio Pontificis 703 b. Ecclesiam occulte violatam noctu reconciliat S. Norbertus, propterea calumniatus & vim passus 854 c. Ecclesie ingressu peccator divinitus prohibetur, penitens ingreditur 657 b. Ecclesiam diruere volentes puniuntur 771 a. Ecclesiam suam a grassatoribus mirabiliter defendunt sancti Justus & Clemens 445 c. Dedicatio Ecclesie B. Al. V. solemniter celebratur apud Habessinios 33 d c. Ecclesiastica bona multis impetrat a S. Henrico Imp. B. Meinwercus 543 a; multa sue Ecclesie tradit S. Guido Ep. 230 b.

Ad

Ad Ecclesiarum necessitatem sublevandam Indulgentie concedi solita 780 c
 Bona Ecclesiastica. Praepositura L. Morandi translata ad Patres Societ. Jesu, firmante Urbano VIII 347 c, bona monasterio ad tempus donata, eo elapso, repeti prohibet Ven. Hildeburgis 363 a. Ecclesiis bona sua frustra relinquere conatur mater B. Meinwercel, ex odio in filium 333 a. Ecclesiasticis bonis consanguineos non ditavit B. Bertrandus Aquilejensis 783 c, 787 f; illi ditari refugit B. Ferdinandus 566 c. Ecclesiis bona dari indigne ferens Comes Fredericus, morte divinitus immissa punitur 841 c. Ecclesiarum jura fortiter defendit S. Norbertus 814; ejus bona injuriose distracta congregat & restituenda curant, propterea multa passus 850 b. Idem faciunt & illorum immunitatem tuerentur L. Agobardus Archiepisc. Lugdun. 749 b, & Alexand. Ep. Fasul. M. 749 f 750 f, pro iisdem magnam curam gerit S. Claudius Vesonien. 631 b, & bellum suscipit B. Bertrandus Aquilejensis 788 a, mortem quoque pro his subire optans 789 c; & tandem occisus 781 a. Illa auferentes puniuntur 475 a b; iniquus usurpator punitur 305 c, 860 b. Alius, post castigationem penitens, sanatur a L. Morando 311 c, & alter similis a paralyti ope ejusdem 342 b, uti & tertius a surditate ideo immissa 746 d. Ob Declinas non personitas pupilli emendatur 308 c. Vide, Monasterium, Religio, Templum.
 Ecclesiasticis Officiis sedulo & pie interest B. Bertrandus Aquilejensis 787 c, vide Officium Ecclesiasticum, Chorus, Missam, Ritus.
 Ecclesiastici perverſi L. Bonifacium Episc. Regia aula arcere nituntur; saeculares illi favent 488 c f
 Ecclesiastica Ornamenta, vide Ornamenta Ecclesiastica.
 Ecclesiae B. Pelagius 150 c. In Ecclesia cœlum videt L. Oliva 339 d e
 Educatio pia pueri S. Adalghis 323 c
 Ob Episcopatum Aferſeburg. suppressum punitur Otto II, a S. Laurentio Eccl. Patrone 921 a, vide, Investitura, Fides, Princeps Ecclesiasticus, Jusjurandum.
 Equus ferociens mansuescit, insidente L. Nicolao Peregrino 239 c. Contentio inter Canonicos pro equo, quo Patriarcha Aquil. urbem invellus erat 781 d
 Eremitus, vide, Solitudo.
 Eruditio, vide, Sapientia.
 Evangelium de Sancto legitur supra infirmum, ad impetrandam sanitatem 46 f, 47 c, Evangelii librum capiti suo imponit obtruncandus S. Bonifacius M. 480 b
 Eucharistiae Sacramentum negat Tanchelinus bareticus 844 a; magno illud honore prosequitur B. Ferdinandus Infans Lusit. 564 c. Hostia sacra, in carnem miraculose conversa 298 c; sanguinis gutta apparet supra patenam S. Norberti sacrificantis 839 L. Frequentis Eucharistiae usus in Afonte-Adjutorii 499 d. Communio sacra negatur L. Nicolao Peregr. 340 c; non jejune communicans puella traditur in potestatem fugarum 500 b. Viaticum Corporis Christi accipit L. Chrothildis 398 b. Vide, Indulgentia.
 Excitans dormientes ad orationem, bene de illi meretur 603 f, 604 b
 Excommunicationem contemnens punitur Uladislavus Dux Polonia 643 a
 Ob Execrationem sponſi, damnum obſidetur sponſa 444 c, vide Jurate
 Exequi defunctorum, cur tertia depositionis die & septima fiant 935 a
 Exorcismos & alia Sacramentalia permittente Deo demon contemnit 500 b
 Extirpatio vitiorum, vide, Vitiorum extirpatio.

F

Famis tempore per totam Aegyptum, Deus suis mirabiliter prospicit 90 c; suis & pauper. subvenit miraculose multiplicato pane S. Eneco b; L. Norbertus ejusque discipuli plures pauperes stant 848 c; his mille pauperes quotidie alit Bertrandus Aquilejensis 781 a; B. Meinwercus rationi suae prudenter de frumento prospicit 31
 Famem fortiter sustinent Martyres 42
 Familiae suae piam curam gerit B. Ferdinandus 566 d; De famulorum stipendiis persolvendis ad dum sollicitus 16
 Felix non semper est, qui talis videtur hominibus, contra 67
 Ob Ferocitatem punitur Uladislavus Dux Polonia, uxor ejus 64
 Fervor spiritus, vide; Oratio, Perfectio.
 Festum S. Bonifacii Martyris Cuthbertus Archiep. Cantuar. instituit 457 b. Festum diem violantes nituntur 262 f, & penitentes sanantur 632 c, 2 f, 738 a, insuper blasphemans subita morte punitur 446 c, violare volens impeditur miraculose 208 violantes Festum divinitus puniuntur. 121 a; Gandenses incendio, ob violatum Festum S. Gudoli, sed illud ad ejusdem sancti solennem invocationem sistitur 741 d
 Fidelitas S. Berticramni in Regem suum 71
 Fidelitas fervorum. Vide, Servus.
 Fides S. Norberti 814 d. Fidei preclara confessio S. sint & sociorum Martyrum. 20 d e Fidem L. Bonifacii examinat Pontifex, antequam Episcopum crearet 466 c. In Fide predicanda prudentia opus 22 a. In Fide Constantia, vide, Constantia. Ig
 Fiducia in Deum B. Eneconis 155 b; S. Norb. 826
 Fiducia opus est ad impetrandum miraculum 307
 Vide, Constantia Fidei.
 Filios ordinate amandos docet Abbas Pemen, atque praefendo temporalibus 64
 Flumen transiit super pallolum, ab aquis intus B. Gerardus 269
 Factorem ejicit demon e naribus obſessi 343 c; ex emergence 840 c. Vide, Daemon.
 Fons miraculose elicitur 224 d; altus eo loco ubi cavit L. Bonifacius M. 480 c, 473 f. Fontes miraculi, 55. Jussu & Clementis 439 f, S. Franci 554 e Bonifacii 504 b. Fons S. Norberti 848 f. S. Petri Fontem e rupe elicit 400 f, & e terra baculo. d Fontem ostendit Angelus L. Nicol. Peregr. 23
 Fortitudo S. Vetti Epagati M. se Christianum confitens 162 d, vide Constantia Martyrum. Dolore morbo dissimulat iturus ad expeditionem sacram Ferdinandus 567 f, & in ipsa expeditione 11
 Fraus, vide Daemonis Fraus.
 Fructus, vide Ceraſa.
 Frigus patienter sustinet L. Norbertus 827 d; eo sciat Ven. Hildeburgis 363 f. Vide, Balneum.
 Frumentum. Vide, Multiplicatio.
 Fulmen, vide Tonitru.
 Furtum sacrilegum punitur castitate 747 c. Furum crilegorum barbae ad valvas templi suspenduntur e. Fures sacrilegi mare trajicientes tempestate flantur, iisque deprehensi tempestas sedatur 4
 Fur castitate punitur; penitens sanatur 306 c d e; castitate percussus, post penitentiam visu recepto monachus 125 c. Olera surripiens, amens & immis redditur per S. Gudualum, sanatur penitens c. f. seq. Furtum negans miraculose convinctur c; negans eum perjuria mirabiliter confunditur e. Furto sibi ablata ubi servarentur divinitus S. Nicolaus Peregrinus 239 f. Ad Fures puniendos a tormentum in Britannia 401 c. Prohibita furtum.

medens, sit muta

240 c

G

G Alea, vide Reliquie.

Gallinas alendas curat a villicis B. Meinov. 331 c

Gloria celestis, Vide, Celestis gloria.

Gloriam vanam in discipulo suo Dosibeo reprimit S. Dorotheus 399 c, Eandem fugit in bonis operibus S. Oliva 339 a d

Grammaticam discunt SS. Laurentinus & Pergentinus 373 c

Grando immanis & miraculosa 297 a

Gratias saepe agit Deo S. Alexander Ep. Veron. 399 b

Gratis spiritualia ministrat S. Norbertus 829 a

Ad Gulam demon impellit Monachum multum jejunantem 833 c: idem ad computationem euntem comitatur & misere vexat 301 c; alium ebrium aggreditur, & varieturquet 302 c. Vide Ebrius.

H

H Abitu Relig. pueros induendi pia consuetudo 765 a

Heresis Tanchelini 843 f, 844 a, ejusque scelera & apud plebem auctoritas, & simulata pietas 846 a, Hæreticos a potestate seculari coercendos docet August. 846 b, varios convertit S. Norb. 814 f, & Tanchelinianum extinguit 814 f Ab Ariano marito ob fidem Catholicam multa patitur Chrothildis Regina 396 b. Monothelistas execratur Clerus & populus Romanus 221 c. Vide Blasphemia.

Hierosolymitana peregrinatio. Vide, Peregrinatio.

Homicida sacrilegus, e loco sacro exire nequiens, capitur 121 c. Comes Goritiae post B. Bertrandi Patriarchæ eadem cito moritur 781 b. Ob commissum homicidium Grovelibus relinquit Episcopatum 473 f. Vide Peccatum, Bellum.

Horas Canonicas a juventute quotidie recitat B. Ferdinandus 364 b

Hortum diligenter excolendum curat B. Meinovercus, puncta segeti hortulana 331 c

Hospitalitatem commendat S. Norbertus 836 f

Hostia. Vide, Eucharistia.

Humilitas B. Pelingotti 150 a, 151 c e; S. Alexand. Ep. M. 750 e; Martyrum Lugdun. 166 c; S. Adalrici Ep. 714 a 716 a; S. Norberti & sociorum 836 e; S. Theobaldi 128 b qui cordons opificum discit 138 b. Ex Humilitate Abbas fieri recusat S. Francus 154 b; Prioratum renuit suscipere Bartholomæus Recinet. 518; S. Norbertus Aulam etiam Pontificiam fugit 837 e; & factus Ep. contemni se ut pauperem & ignotum latatur 850 b. Item B. Meinovercus contemni se gaudet 331 d, culpam suam & errorem agnoscit 337 f. S. Dorotheus nunquam aliis se prætulit 601 b. Ad laudes proprias tacet S. Alonius 398 a. Virtutes & dona spiritualia occultat S. Pelingottus, sed Deus manifestat 332 d e f. Corporis afflictiones & Orationis devotionem quantum potest occultat B. Bertrandi Aquil. 787 f, & elemosynas quas faciebat 788 a f. Eloquentiam dissimulat inculto sermone S. Dorotheus Archimand. 398 c. Dona Dei aliis revelans amittit S. Sophia 404 e. Homo quanto magis accedit Deo, tanto magis se agnoscit peccatorem 600 f. Humilitatis virtutem superbo impetrat S. Eusebio 114 c In Humilitate & patientia insolvendam statum docet S. Anub 642 a. Humilitatis varia officia commendat Barfanuphius S. Dorotheo 601 c. Vide Vestitus humilis, Spurum, Energumenus, Eloquencia, Cerdo.

Hymnus pro Officio S. Clari 9 e 10 b c

Hypocritis. Vide Hæreticus, Mulier, Pecunia.

I

I Anitor inferorum diabolus 194 f

Idolorum vanitatem offendunt Martyres 626 a. SS. Pergentinus & Laurentin. 373 c, 373 c, & S. Chrothildis 394 c. Idolis Innocentium sanguis offertur 332 c f. Herculis templum terræ motu miraculose eversum 33 d. In-

Janii Tomus I

fortuna Christianis obvenientia, Religioni imputant Idololatraz 294 d. Vide Arbor.

Jejunium frequens & severum S. Symeonis reclusi 90 292 c, S. Dorothei Thebani 396 c, S. Romani 84 b, S. Attili Thaum. 726 c, S. Chrothildis 397 d, S. Lizardi 298 c, 300 f, S. Claudii Vefont. 650 b, S. Eneconis 112 c, S. Joannis Eremitæ 262 c, B. Bertrandi Aquil. 789 c, S. Sampsonis Ep. 401 a, S. Petroci 401 b, S. Coni pueri 360 c, B. Ferdinandi 361 e, etiam in captivitate 370 c, 382 f. S. Nicolai Perez. 238 a, vegeti nihilominus & pinguis 241 quotidianum præscribit S. Norbertus 836 f, & ipsum adhibet ad ejiciendum demonem 834 f. In carcere illud instigare docetur S. Asclapiades M. 167 a; triduanum indicitur ad exquirendam divinam voluntatem 181 d; præmittitur solenni visitationi Reliquiarum 180 c, & Translationi 884 c. Jejunare nemo prohibetur in monasterio Montis Sinai 90 c: Cum Jejunio orantibus revelatur locus & status futuri monasterii Præmonst. 838 a; Inveniuntur Reliquie S. Adami Confess. 336 f. Jejunanti multam edacitatem immittit demon 833 c. Vide Abstinencia, Victus parcitas, Religioz virtutes.

Jerusalem, Patria Christianorum 62 b

Ignem illæsus ingreditur ad probandam fidem S. Anselmi 334 c; in sinu portat simpliciter obediens S. Coemg. 312 f, eidem imponit ligneam scutellam, lac in ea calefacit 320 a, vide Incendium, Clibanus.

Illecebre Mundi, vide Mundus.

Imago S. Morandi argentea, dono data a Frederico seniore Comite Fretensi 341 b, suam fieri jubet S. Nicolaus Peregrinus 260 d e. Imagines sacras S. Theodora Imperatrix restituit 760 b, pro earum cultu multa patitur S. Hilarion Junior Abbas 759 f eum non impugnavit S. Agobardus, nec alii Galliarum Episcopi, sed de ipso incommode locuti sunt 749 b. Imago Crucifixi ad Reliquias S. Guduvalli se convertit 744 b. Vide, Maria.

Immunitatem Ecclesiasticam concedit sacello S. Alexii B. Meinovercus 336 b. Vide, Ecclesia.

Imperatorem eligendi jus ad quos spectaverit 702 f.

Imperatoris virtutes Lotharii 856 c

Impudicitia hæreticorum infamis 845 f; concubitus sacrilegi morte filii punitur 224 e f. Impudicus sacrificia ap-parente S. Cerato punitur, sanatur penitens 709 d veneno per mulierem, cui nimium crediderat, Imperator Otto III interfecit 314 c. Vide, Meretrix, Parochus.

Incendio consumpta ecclesia illæsum manet tabernaculum corporis Christi & Reliquia Sanctorum 338 f

Indulgentia concessa adjuvandum necessitatem Ecclesiarum 780 c, conferentibus ad fabricam & ornamenta ecclesie S. Morandi 344 a; comitantibus ibidem Venerabile Sacramentum ad infirmos 344 a, visitantibus prædictam ecclesiam 343 d 344 a; Ordini Præmonstratensi 914 a, & Ecclesie S. Mariz Sendomiriensis 266 c d; item in Anniversario B. Ferdinandi, orantibus pro ejus anima & parentum ejus 363 c. Indulgentiarum communicatio ab Ordine Cluniac. concessa confraternitati S. Morandi 346 d

Infans in utero materno loquitur 321 f; Infantia pia S. Bonifacii, an. 5 ætatis religiosam vitam desiderantis 461 b. Ad Infanticidium mater a demone incitata, eo commissio, male mulctatur, & penitens sanatur 614 f. Vide Baptismus, Abortus.

Infirmities diu & patienter tolerata, a B. Placido Recinetensi 518 f S. Svoligero Ep. 118 c, & a B. Ferdinando Lusitanæ, per omnem ferè vitam 364 a. Infirmus oret si possit; si minus, pro aliquid de Deo cogitet 392 f. Infirmis magna caritate ministrat B. Gerardus 288 f, & S. Dorotheo 601 c. Vide Indulgentia.

Ingratitudo pro recepta miraculose sanitate infirmo novo morbo punitur 122 a

Inimicis ignoscit S. Norbertus 851 e f; 852 a b, 853 c; pro suis persecutoribus orat B. Ferdinandus 377 d, 383 c; pro interfectoribus suis B. Bertrandus 789 f, SS. f. suam

suum miraculose a morbo sanat & carcere liberat **L. Conradus** 133 b. **S. Nicolaus Pereg.** a submersione liberat eos, qui ipsam submergere voluerant 138 d
Injurius S. Norberto Fredericus Comes punitur divinitus 841 e f. *Vide* Patientia, Contumelia.
Innocens accusatur ut proditor **S. Symeon** 91 a. *Vide* Duellum, Corporis integritas, Calumnia.
Insidias Venetorum feliciter evadit Car. IV. Imp. 281 a
Intelligentia, Vide Sapientia.
Inventio Reliquiarum, vide Reliquie.
Investituram Episcopatus ab Imp. suscipere recusat S. Norbertus 816 c, adhuc ante conversionem 820 a; suscipit eam **S. Conradus** 119 a, item **Oppizo Ep.** resignante **L. Guldono** 130 b
Invidia Clericorum in Monachos 121 c
Invisibilis fit qui zona S. Coemg. acclatus erat 320 e
Jourbanitas, vide Sacrista.
Iracundiam levem gravi penitentia lauant, L. Theobaldus 138 d, & **L. Dorobens** 199 c; vitat eam **B. Ferdin.** 161 f. **Qui irascitur fratri Christum affligit** 199
Irregularitas, vide Homicidium.
Ad Jubilæum Romam peregrinatus S. Pelingottus 153 d. *Vide*, *Ætas magna*.
Ad Judicium Divinum B. Meinwercus contumacem & injuriosum Monachum provocat, & 131 c: hic eadem qua ille hora subito moritur 152 d
Jura Ecclesiastica, vide Ecclesia.
Ob Jurandi consuetudinem permittitur demoni puella vexanda 109 a b c; & ob Juramentum execratorum leviter prolatum alia per 40 dies 662 b. *Vide* Perjurium, Execratio.
Jusjurandum quo S. Bonifacius se obligavit ordinandus Episcopus 469 c d e
Justitia B. Ferdinandi 163 d, & **S. Alexandri Ep. M.** 750 e. In mercibus laudandis & vendendis sinceritas **S. Pelingotti** 1502
Juvenis, vide Adolescens.

K

K Yrie eleison sape & palam repetit, eoque alios hortatur **S. Nicolaus Peregrinus** 138 a

L

L Ampas in honorem **S. Marcellini M.** altro accusa 108 f, & coram reliquis **L. Norberti** ab Archiep. Pragensi, cum pia ad sanctum oratione 893 c
Latrones non timet L. Eneco, sed convertit 115 c d, item **S. Coemgus** 115 a: eos quidam mirabiliter evadit 115 a, ut & discipuli **L. Gudvalli** 736 a.
Ob Latrocinium paralysi correptus, promissa oblatorum restitutione, sanatur 121 b
Libri sacri L. Bonifacii M. post necem ejus servantur illasi 471 e, 493 c, pro illis **L. Pamphili M.** studium 642
Lilium recens repertum in manu mortua B. Franciscæ de Cumis 415 f, sub ejus specie apparet **S. Norbertus** 857 f
Lingua excisa, miraculose loquitur Petrus Comes Polonus 640 f, ignota prædicans **L. Norbertus**, intelligitur ab auditoribus 817 e
Liquor miraculosus ex corpore L. Catharine V. M. 90 d
Loquelæ moderatio B. Ferdinandi 164 d, 166 a. Verbum inconsiderate dictum, causa gravis mali 196 d
Lumen miraculosum descendit super S. Nicolaum Peregrinum 143 b. **S. Quirinum in carcere** 181 d, & **L. Olivam** 139 d, Lumine miraculose monetur **L. Bonifacius** inflare sibi tempus martyrii 476 b. Lumine celesti honoratur obitus & Reliquie **L. Franci** 111 b, **L. Coni** 160 f, **S. Eneconis** 117 c, **V. Chrothildis** 198 d. **S. Gudvalli** 741 b, 746 b, **S. Guardati** 118 c, **B. Ferdinandi** 187 e. *Vide* Reliquie Lumen miraculosum noctu iter agentibus concessum 196 c. Luminosum globum intrusum visus **S. Isaacus M.** 126 a. De Lumine ecclesiæ prospicit **L. Bertrichramus**, Ep. Cenoman. 720 b. *Vide* Radius Cereus.

Lupi mirabiliter cicurati 847 e f: unus etiam vicem supplet ad ovium custodiam.

M

M Br Magiam puella graviter a demone vexat 662 b, vide Necromantia.

Magistratum politicum ordinat Utini B. Bertr. Patriarcha

Maledictio. Vide Execratio.

Manifestatio conscientie, Vide Conscientia.

Manipulus sacer, vide Ornamenta sacerdotalia

Manuetudo S. Dorobei Archimandrita 601 c, **B. trandi** 789 a b. **L. Genesius** Manuetudinem docetrem suam, domesticis asperiores 101 b. **Mani do orta ex superbia**

Per mare sine navigio defertur L. Corbitant corpus locum destinatum 226 a, & **S. Nicolaus Pereg** 241 b. **Inter Maris fluctus mirabiliter Deus J. S. Gudvallum** 733 d, & hic illi intumescentibus minum constituit 732 e f. *Vide* Tempestas, Navig
Maria Deipara, oppidum Altkirchense ob incend direptione defendit, tamquam acies bene ordinatæ; apparet eacum illuminat ut idolatriam deferat e f, **Montales ad spirituales vitam reformandam** i ri jubet 137 d, **Habituam Pramonstratensis Ordini Norberti præfendit** 114 e, promittit eternam gl. **B. Ferdinando** 184 d **Ecclesiæ illius Dedicatio**, aliter celebratur apud **Habessinos** 33 e. **Imago ejus miraculosa in Liguria** 137 f. **Apparet instar Coli** 137 d. **Erga Virginem Lauretanam devotus B. Pla Rectoretus** 118 f; ejus Officium cum Missa quotidie novicis suis cantandam præcipit **Migetius Ep.** 689
Mariam Deiparam hereticorum infamis blasphem 841 f; illud ei impius **Tanchelinus**

Martyrum varia supplicia 633 b. **Quomodo fuerint secti** 41 b c, de eorum in persecutionibus numero differuntur 33 a b d: quandonam in Gallis fieri vint 14 a b. **Fidem negantes timore tormentorum guntur eadem sine Martyrii corona perferre** 164 c
Martyrium & Apostolicos labores hortatur Pontif Bonifacius 479 b. **Hic ipsum optat** 478 e, & sibi vero lumine celesti docetur 476 b; discipulos suos ad hortatur 471 e, 476 b. **Intersectores ejus puniuntur** 4
Martyrium virtutibus meretur S. Lucillianus 2 socios ad constantiam hortatur 122 a, vide **Consta Caput, Angelus, Oratio, Christianum nome**
Martyrologio ab Angelis inscribitur S. Concord Episc 413 e

Marem videre recusant Ab. Pemen & fratres 642 c, publice peccantem a se repellit **B. Mein cus Episc. Paderb.**

Matrimonium præ Religione suadet S. Norbertus baldo Comiti Blesensi, & uxorem ei procurat 2 d. **Chlodoveum Maritum ad veram fidem converti Chrothildis Regina** 194. **Savittia Analarici Ariani in Chrothildis uxorem suam Catholicam b. Mutuo consensu ibero sequestrati Eginhardus Imma** 128 c, uxor impedit mariti bona opera. c. *Vide* Proles.

Medicus L. Alexander M. 161 b. **Medicus & mon S. Agapitus** 135 e. **Sancti Medici gratis servientes** 1

Mendacium fugit S. Claudius 648 a; nunquam com S. Anub 642 c. **L. Liduvine**, Mentiri nolentis, v. animi miraculo honoratur 398 d. **L. Alouli sententia Mendacio explicatur** 19

In Mercibus laudandis & vendendis sinceritas L. lingotti 1502

Mercetrix publica, ob cecitatem divinitus immi penitens, sanatur 633 c, alia lascivienti punita vertitur 112 c, alia imprudens accedere ad s crum **L. Symonis** 91 a. **Meretricibus conversis datum monasterium a B. Bertrando Aquilejensi** c. b

e. *Vide*, Mulier.
 Meritorium communicatio, ab Ordine Cluniacensi concessa Confraternitati *L. Morandi* 346 d
 Mines Martyr, *L. Proculus* 30 d; fortis & pius *S. Gilbertus* 763 c. Ad Militiam juvenes exercendos instituit in Hispania Rex Iffem 300 c
 Ad Miraculum impetrandum fiducia opus est 307 c, percussendo sanat *S. Marcellinus*, 191 f, 192 a: illi non convertuntur Impii 131 ab: ea fingit *Adelbertus Hæreticus* 474 a. Miraculorum donum in alium transfert *S. Nicolaus Peregrinus* 243 c. *Vide*, Blasphemia, Ignis.
 Misericordia Dei, *Vide* Peccatum.
 Misericordiam & caritatem exhibet *SS. Martyribus L. Paula Virgo Martyr* 274 f. Misericordiz opera exercent, *L. Fortunatus Presb.* 71 b. *S. Gilbertus* 764 d, *B. Andreas de Hissello* 366 a c, *L. Bonifacius Martyr* 478 J: erga viduas præcipue & orphanos *L. Sophia* 404 c, *L. Seleucus* 69 f, *S. Aldricus* 254 a. *S. Genesius* 323 f, *Theobaldus Comes Blesensis* 842 c, *S. Eneco* 118 b, *B. Ferdinandus Infans Lusit.* 364 d; etiam in captivitate apud Mauros 170 c. Xenodochia varia fundavit *S. Berthramnus Ep.* Cenomanensis 212 c, Hospitalitatem commendat *S. Norbertus* 836 f, & talia agentes Deus liberaliter remunerat 263 b. *Vide*, Eleemosyna, Infirmitas, Religiosus.
 Misericordia erga Bestias, *Vide* Bestia.
 Missam celebrat, instante martyrio, *L. Marcellinus* 634 b; quotidie, *B. Petrus de Bono* 414 b; *S. Dorobenus* 607 f; sæpe duas *S. Norbertus* & *L. Asbertus* 830 c 831 c. Celebranti *L. Gudvualo* ministrant Angeli 233 a. Missam & Officium divinum celebrare visus *S. Joannes Evang.* cum *S. Stephano*: alii Sancti communicare 689 c, de ornatu sacerdotali & Pontificali agitur 458 c d. Daemon persuadere nititur *L. Symeoni* Diacono ut Missam celebret 90 b *Vide*, Aranea, Ornamenta, Officium ecclesiasticum.
 Missiones quomodo instruit *S. Norbertus* 829 b
 Monasterii fundationem juvit *S. Norbertus*, etiam ante conversionem 868 d e: ex bonis suis varia fundanda curat *B. Godefridus Cappenberg.* 841 c: aliam juvat Angeli 838 f, Monasterio ad tempus donata eo elapso repeti prohibet *Ven. Hildeburgis* 363 a b. Monasterii locus divinitus designatur per aves 764 c. per Angelum *L. Berthramno* oranti 712 c. Aferentibus conversi fundatur unum a *B. Bertrando* 786 e. Monasteriis beneficus *B. Ferdinandus* 364 e. Monachos Cluniacenses in Hispaniam, inducit Sanctus Rex Aragonie Cantabria & Castelle 111 b, *B. Meinovercus* Monachis cibos negari vetat, quos Ecclesia ipsi indulserat 136 a b: erga eos reverens, benevolus liberalis *L. Henr. Imp.* 121 a b. Monachi contra filiosrem belluam expeditionem suscipiunt, fustibus armati 9 f. Monastica virtutes *S. Gilberti* 764 f, & *S. Bonifacii* 463 a. Monasterio injuriosi puniuntur 114 f. *Vide* Invidia, Religio, Necessitas temporalis, Angelus.
 In Morbis patientia *S. Sophie*: *Vide* Infirmitas.
 Monetam novam rudi iussit *B. Bertrand.* Aquil. 783 b
 Morbi immixti in penam peccatorum, *Vide* peccatum.
 Mortis consideratione ad fervorem discipulos hortatur *L. Dorobenus* 603 d, ejus memoria servat a peccato 328 d. Illam sibi inspicere, persuasus a *L. Henr. Imp.* *B. Meinovercus* se pie ad illam frustra præparat 144 c, idem rursus sic præparatus, ante altare expirat 152 c: idem faciunt *B. Bertrandus* pro Ecclesia interficiendus 739 e, & *L. Dorobenus* 613 c. Mortuus est, cum vellet, *L. Coemgenus* 323 d. Mortem suam præmittant, *L. Adalricus* 711 c, *S. Davinus* 330 c *L. Gudvualus* 740 a, *S. Symeon* 93 a, *S. S. Dorobenus* 613 c. Moriuntur iusti cum completa fuerint a Deo ipsi prædestinata merita 927 a, brevis an diuturna hac vita sit, nil refert ad æternam
 Junii Tomus L

927 c, in cinere supra pectus posita, & humi fractus, *Waltherus Archiep. Magdeb.* 926 c. Mors pla *S. Norberti* 836 d, *L. Claudii Vesonion.* 818 c, *L. Gudvuali* 741 a; secuta, *L. Enconis* 117 c. A Morte resuscitatus fit Monachus *Petrus de Bono* 414 b. Mortuus *S. Kgeranus* reviviscit, & loquitur cum *S. Coemgeno* 318 e. *Vide* Prophetia, Angelus, Revelatio, Apparitio.
 Mortificationis studium *L. Theobaldi* 138 e, ea din exercitus in celos ascendit *B. Leonardus Reclusus* 371 c. Occidendum corpus, ne occidat animam 396 c. *Vide* Austere vitæ, Jejunium, Abstinencia Pœnitentia, Ulcera.
 Morum reformatio. *Vide*, Reformatio.
 Mulier pietatis specie *S. Nicolaus Peregrino* infidatur & calumniam fruit 240 c. Mulierem curiose aspiciens increpatur *S. Symeon* 89 e. *Vide*, Venenum.
 Multiplicatio frumenti & vini per *B. Gerardum* 769 a. *Vide* Panis.
 Munditiam in rebus sacris commendat *L. Norb.* 836 f
 Mundi illecebras fugit *S. Genesius* 301 c, ejus vanitati deditus *S. Norbertus* ante conversionem 821 c, ad palam ei renuntiandum gradatim procedit: 822 a. Mundi contemptus in *L. Norberto* 866 f & sociis ejus 817 e 836 e f: idem illius vanitatem pro concione exponit 823 f. *Vide* Aulicus, Humilitas.
 Munificus in plebeios operarios *B. Meinovercus* 317 b
 Munificencia erga Ecclesiam, *Vide* Ecclesia.
 Munerum dies quinam apud Romanos dicerentur 165 f

N

Navigatio mirabilis *L. Petrect* 401 b
 Navim magnam ad terram propellit miraculose *L. Nicolaus Peregrinus* 421 c Nautarum patronus *S. Erasmus* 218 e: *Vide* Mare.
 Necessitate temporali probantur *S. Norbertus* & ejus discipuli 837 d e
 Necromantia usus dicitur *Herbertus Archiepiscopus Vesonionensis schismaticus*, ad deprehendendos maleficos 201 e
 Nobilis genere *L. Attalus M.* 164 f, *SS. Pamphilus & Seleucus* 61 d
 Nomen Christianum, *Vide*, Christianum nomen.
 Nuptias secundas dissuadet matri suæ *L. Wistanus* 86 c, ab eis miro casu impeditur *Ven. Hildeburgis* 363 d. Sprettis nuptiis Christo adhaerere vult *S. Ninnoca*, & patris impetrat consensum 409 c
 Nutibus Christiani confortant vacillantes ad tormenta Martyres 31 e

O

Obedientia, signum præsentis gratie Dei 608 b. tranquillitatem parit 600 b, eam laudat Jesus in *B. Andrea Hissellate* & sua apparitione remuneratur 361 d, ex eadem proficiscenti ceco Angelus lumen & ducem se præbet 321 b; transfusat Monachus torrentem exundantem 600 c d, *S. Coemgenus* ignem in sinu portat innoxie 312 f. *B. Heimeradus* canendi imperitus, optime cant 117 f, Orationem omittens, non amittit benedictionem 603 f, *S. Symeon* difficile & inutile iter aggreditur 91 a. Obedientia demon ligatur 840 c; infirmus sanatur per *L. Norbertum* 819 b. Obedientia discipulorum ejus 836 e; *L. Gregorii Traiectensis* erga *L. Bonifacium magistrum suum* 486 f. Obedientiam *L. Dofisei* exercet *L. Dorobenus* 199 e f. *Vide*, Religioz virtutes.
 Ex oblationibus in ecclesia, fundata Carthusia 498 d. Avaritia in illis punita 101 a. *Vide*, Sanctorum cultus.
 Observantia, *Vide* Parentes.
 Obstinatio eorum qui interfecerunt *S. Conradum* 131 a
 Occasio peccandi, *Vide*, Peccatum.
 Oculis vulsis miraculose videt *Petrus Comes Polonus* 640 f
 Ex Odio in filium mater *B. Meinoverci* bona sua dat monasterio 114 a c
 Odor

S f f f a

Odor

- Odor suavis, relinquitur post apparitionem Sanctorum 740 d, domum replet moriente S. Chrothilde 298 d, & carcerem B. Erasmi 214 d, Odore miraculoso redolent Reliquiae S. Davini 334 b, S. Gilberti 765 f, S. Coni 359 c, 361 a, Ven. Poppuli 105 c, B. Gerardi 769 c, S. Marcelli Presb. M. 198 a, S. Nicolai Peregrini 251 a 359 d, S. Blasii 258 d, S. Ceratii 709 c, S. Alexandri Ep. M. 751 b, Ven. Willelmi Ratbenfis 902 b, B. Franciscæ de Cumis 415 i, S. Eusebii 121 c, S. Genesii 505 d, SS. Iusti & Clementis 439 f, & variorum Sanctorum 372 c 495 a. Vide, Reliquiae.
- Officium divinum canuus Angeli cum S. Gudovale 734 a, illud in capella sua peragi magna reverentia curat B. Ferdinandus 564 b c. Officium B. Mariae & Missam quotidie cantandam curat S. Migenius 689 a. Vide, Chorus, Ecclesiasticum Officium, Missa, Horæ Canonicae.
- Oleo sacro inauguratur S. Chrothildis 298 b. Oleum miraculosum ex Reliquiis SS. Reveriani & Sociorum 41 d; vide Liqueor. Oleo lampadis infirmum sanat S. Euseb. 116 f
- Opificio victum lucratur Presbyter S. Fortunatus 75 b, vide Panni tonsor.
- Opus servile, Vide, Festum.
- Oratio brevis & pia Kyrie Eleison 238 a. Orationi deditus S. Pelingottius 150 b, eandem frequenter facit extensis in crucem brachiis 251 c, & magnum fervorem ex ea concepit. Ibid. f. Item S. Bonifacius 463 a, qui Orans ad Reliquias S. Petri creditur gratiam martyrii impetrasse 486 d, S. Bertrandus, qui noctem illi impendit 787 f, S. Nicolaus Peregrinus 245 d, S. Medulphus 76 f, 77 a, S. Genesius 505 c, S. Euseb., qui virtutem humilitatis superbo impetrat 114 c, S. Davinus 330 b, S. Theobaldus 138 c, S. Claudius Vintonienfis 650 b, S. Romanus 84 b, S. Petrus, qui sub ea non madebit a pluvia 404 c. Oratio frequens S. Chrothildis 297 d, Ven. Hildegburgis 362 f, Sophia Senatrix 404 c, S. Henrico Imperator in ea nocte reperit S. Heribertum Colonien. 340 c. In Oratione & jejuniis B. Ferdinandus infans transigit tempus captivitatis apud Mauros 570 c, S. Coemgenus sub ea arborum & avium cantu recreatur 316 d, S. Bertichramno Oranti prae monstrat Angelus locum monasterii aedificandi 712 c. S. Norberto & sociis Orantibus cum jejuniis revelatur locus & status futurus Monasterii Præmonstratensis 838 a b c. 862 c f. Oranti eidem revelantur S. Geronii M. Reliquiae 835 c, idem Orationem distans prae mittit predicationi 830 d. Discipuli S. Gudovale Oratione miraculose evadunt latrones, & per pluviam incedentes non madebunt 736 a. Orationes portitiduum indicantur ad inquirendam divinam voluntatem 183 d, & ante solennem visitationem Reliquiarum 180 c, nominatim S. Andrea de Hissello 367 c. Addito jejuniis inveniuntur Reliquiae S. Adami Conf. 336. Orationis tempore dormitans punitur 93 f, praesentes benedicit Angelus, & absentes ex obedientia 603 f, eadem & penitentibus coercentur demones 840 c, illis, utuntur 316 c, S. Symeon variis servitamentis molestos, diutius illam continuando vincit 92 d, uti & S. Illidus Ep. 428 c. Orationes duorum ad mortem damnatorum, quorum unus vitam aeternam, alter temporariam petebat, exaudiuntur 322 b. Vide, Desperatio, Religiose virtutes, Unio cum Deo, Reliquiae, Chorus, Officium divinum, Missa, Saga, Peregrinatio, Infirmitas, Somnus, Contemplatio.
- Ordines Diaconatus & Sacerdotii eadem die suscipit S. Norbertus 822 d, de quo postea apud Pontificem paritatus 827 c
- Ordines militares Anisi, Christi, & S. Jacobi 566 a
- Ordinis Præmonstratensis exiguu tempore magna propagatio 865 c d 866 a b c. Vide, Vestis, Tertiarius.
- Ornamenta Ecclesiastica comparat beatus Meinwercus 538 a, & a S. Henrico Imp. impetrat 543 d e f. Dalmaticam mittit Zacharias Papa sancto Austroberto Episcopo Viennensi 433 i
- Ornamenta sacerdotalia S. Bonifacii Ep. Martyris 492 f 493 a. Vide Tunica, Stola, Vasa sacra, Indulgentiae, Missa, Mundities.
- Otium fugit B. Ferdinandus Inf. Lustr. 566 a
- Oves a lupis liberat S. Romanus. 84 d
- P
- Pallium Archiepiscopale quid significet 689 c f, 690 a b c illud Adalbertus Magdeburg. petit & impetrat 919 f; sollicite servandum curat S. Norbertus 860 b. Palliolum S. Nicolai Peregrini miraculis claret, ipso adhuc vivente 243 b
- Panes multiplicati per B. Eusebium 115 b; conversi in lapides propter implam pistoris execrationem 493 b. Pane caelesti aluntur in carcere SS. Pergentinus & Laurentinus 273 a. Vide, Jejunium.
- Panni tonsor, S. Ferrus Episcopus 268 c
- Papa, vide Pontifex.
- Parentum observans S. Genesius 505 b; cor inordinato affectu diligens quidam a virtute recedit 239 a. Parentem a Religione retrahentem fugit S. Guahbertus, caelesti voce admonitus; deinde ipsemet eam suadet 407 a. Vide Educatio, Religio, Mater.
- Parochus Impudicus nequit Ecclesia sua bene praesse 843 f
- Parricidium propter ambitionem patratum, a Childberto & Chlotario 296 c d e
- Parvulos ad se allicit fructibus, & Laudes Dei docet S. Nicolaus Peregrinus 245 b c. Vide, Confraternitas.
- Passionem Christi mirabiliter imitatur S. Pelingottus 151 d; ob eius amorem multa pati optat S. Norbertus
- Pator, vide Parentes.
- Patria. Vide, Ierusalem.
- Patientia inter injurias & contumelias, S. Oltor 339 a; & S. Norberti, etiam a vili homine oserferentis 824 b, aliasque persecutiones 826 d. In his imitandam statum docet S. Anub 642 a S. Joannes eremita patienter verum suarum direptionem sustinet 262 a. Patientia B. Heimeradi mirabiliter excrucietur a B. Meinwerc, ejus sanctitatem ignorante 517 c f, & B. Ferdinandi Inf. Lustr. per varias contumelias in captivitate Mauritica 568 c a eas animati caelestis gloria spe 184 c. Patientia S. Dorothae 599 f. Patiendi amore impium se & stultum fingit S. Nicolaus Peregrinus 241 d. Post Patientiam diuturnam malorum, ab Angelo juvatur S. Coemgenus 316 c. Vide Infirmitas, Persecutio, Passio, Detrahitio, Morbus, Spurum, Emergumenus, Frigus, Captivitas.
- Patronus Bohemiae electus S. Norbertus, auctoritate Ordinarii 883 b. Patronus in Peste, vide Pestis.
- Paupertas Evangelica & Religiosa, S. Davini 330 a, S. Pamphili M. 66 a, S. Norberti 814 c, 827 a, 829 c, S. Caprasii 78 d, S. Romani 84 a, S. Cipriani Ep. Carthaginiensis omnia pauperibus erogantis 270 c, erga utensilia & reculas immoderatus affectus coercentur 599 d; magna exestas monasterii S. Martini Laudunensis exiguu tempore abunde sublevarur 865 f c. Paupertatem & omnium rerum penuriam experiantur S. Bonifacius & discipuli inter predicandum 485 a b. Vide Vestitus vilis, Regnum, Necessitas temporalis.
- In Pauperes misericordia S. Genesii 505 b, B. Meinwerci 535 c f. B. Gerardi, qui frumentum & vinum miraculose multiplicat 769 a; S. Coemgeni, qui erogata miraculose recipit 314 b, uti & S. Norbertus cum suis 859 b; S. Gelasi, omnia distribuentis cum loci ad martyrium 638 c; S. Joannis Eremita 261 d B. Bertrandi Aquilejensis, duo millia sustentantis tempore famis 788 a, S. Gudovale equum donantis qui

- qui possidit alium simillimum recipit 739 c. Pauperum curam commendat S. Norbertus 836 f, in illos libera-
lis 848 e, 849 c. Pauperum oppressionem reprehendi-
dit S. Nicolaus Peregrinus, ideoque affligitur 240 b.
Pauperes etiam decet a Pontifice audiri 862 c.
Pauperi ad suas Reliquias oranti, procurant sancti
largam elemosinam 633 e. Paupertatem mentium
inceptat S. Lofardus 301 f, alius inique accepta re-
stituere cogitur 318 c. Vide, Fames.
- Pax inter inimicos coram sacris Reliquiis iusta 139 d,
ejus studiosus S. Gilbertus 764 e. plures reconciliant
S. Eneco 114 d, & S. Norbertus 830 b c f. Hoc bor-
tante pacem inter pertinaciter renuens, divinitus im-
peditur discedere 831 c d, illius inimicus demon, Con-
gregatione expellitur 695 a b, eandem recusans in
prælio moritur Garcias Rex Hispania 119 b, alius
eodem causa punitur 831 c, dum eadem conciliande
saturat S. Hugo Cluniacensis, apparet super eum Spi-
ritus sanctus 695 a b
- In Peccatorum punitionem permittitur demon pestilen-
tiam aliisque plagas regno immittere 194 f, & in-
noxios quoque vexare 444 b c, S. Norbertus eadem
de causa quendam demoni vexandum tradit, dein-
de liberat 843 e f. Peccata, causa emergentis heresi
943 f, S. Gilbertus isdem imputat cladem Christi-
anorum in terra sancta 763 d e. Peccator ecclesiam
ingredi nequit, nec tamen convertitur 133 c item alius
felicitati successu 657 b c, propter homicidium enca-
catus eo remisso miraculose illuminatur 242 f, homi-
cida S. Conradus divinitus puniuntur 133 c d. Pecca-
trici cadaver nec terra nec aqua ferro potest 533
d, in peccatum lapsus surgere debet, & considerare de
Dei misericordia 599 c. Peccatorem conversum ad
monasterium adducit S. Eneco 114 d. Peccandi oc-
casionem deferere volentem impediunt, post triduum su-
bito impetitus moritur 665 e, Vitiis inveterato-
rum extirpatio difficilis 603 e, 604 a d e f. Vide
Ferocia, Furtum, Latro, Bellum, Meretrix,
Elemosyna, Impudicitia.
- Peccatum veniale grave malum adferre docet S. Do-
rotheus 603 c d, & Religiosis maxime vitandum 89
e. Defectum minimum reprehendit demon in S. Nor-
berto 826 f, hic peccatum leve ingenti elemosyna
eluit 848 e f. Vide, Defectus, Conscientia.
- Pecunia ad elemosinam subministrata miraculose 75 f,
eam quomodo corraserit Tanchelinus hereticus specie
pietatis 845 e
- Pedum Episcopale B. Meinwercel 310 f. Vide Orna-
menta.
- Penuria, vide, Paupertas, Necessitas.
- Percussor S. Nicolaus Peregrinus punitur divinitus 242 d
- Perdices volantes, Romam adducit S. Adalbertus 309 b
- Peregrinatio ad loca pia Hibernis admodum usitata
228 d, Peregrinatur Romam S. Genesius dimisso E-
piscopatu 324 b, item S. Bonifacius 464 c, 467 e, 478
e, Romam & Hierosolimam S. Petrus 401 b, Hie-
rosolimam Poppo Archiepisc. Trevir. 92 c; S. Symeon
postea Reclusus 89 c, & S. Joannes Eremita 261 d;
eodem, Romam, Compostellam &c. S. Davinus 330
b, Romam S. Algisus & socii 224 a 226 f, ad S.
Jacobum S. Marandus 349 f. Peregrinatio pia SS.
Caprasii & sectorum 77 f, eam suadet demon so-
larius & contemplativus, cuius orationes odorat 316
f 319 a b. Peregrinos Lauretanos hospitio suscipit S.
Placidus Reclarensis 558 f. Vide, Jubileum, Per-
- Perfectionis consequenda studio ardet S. Dorothæus 607
d e, quotidie conatur proficere S. Aligerius Ep. 689
c. Vide, Profectus.
- Perfidia Astarorum in Christianos se dedentes 265 b c
- Perjurium commissum ad Reliquias Sanctorum punitur
533 a, cum eo furum negans mirabiliter confundi-
tur 314 e. Perjurium aliud puniunt 475 b
- Persecutio in Christianos non semper Imperatoribus im-
putanda, sed sæpe Prasulis urbium 21 c, vitur ex
plebis clamoribus 163 c, cujus initio varis incom-
modis afficiuntur Christiani 162 b. Crimina nefanda
ab idololatriis Christianis afflicta 162 e f, servata in
Christianos 381 f, persecutores puniti 71 a. Vide
Crypta, Solitudo.
- Persecutiones patienter sustinet S. Symeon 92 f, multas
ob virtutem S. Norbertus 851 c, & a Canonicis sa-
cularibus quos reformare volebat 826 c
- Pedes lavantur peregrinis hospitibus 229 e
- Contra Pestem invocatur Patrocinium SS. Justi & Cle-
mentis 447 a b, S. Aleuti 520 f. B. Gerardi Tim-
borii 774 b, 775 e f, 776 b. S. Pauline cultum Olo-
mucii in Bohemia intermittentes peste corripuntur
635 f, contra hanc invocati, S. Florentius 33 f, 34
e, 38 e. S. Eneco 126 e. Vide, Peccatum.
- Piscis miraculose captus 77 a: plures alio secaptendos
offerunt ad honorem S. Bonifacii 476 f, invenit S.
Gudovaldus a maris aestu 732 a b; uno aliter S.
Petrus per septennium, post hoc adhuc integro &
vivo 401 b c
- Plumbatis radii quid sit 634 c
- Pluviam impetrat siccitatis tempore S. Eneco 110 d
& intercessione ejus accola sæpius 121 e, 122 a, 124
a b, eodem sine invocatur S. Baumardus 9 d, B.
Andreas de Hissello 366 d, 370 b, S. Marcellinus
208 e. Pluvia sistitur ad ingressum Processionis &
Reliquiarum in urbem 884 c, a pluvia, saxo cum
contegente, defenditur S. Marandus 345 f, Discipuli
S. Gudovaldi, per pluviam incedentes orando, non
madefiunt 736 c d, vide Serenitas.
- Pluviale, vide, Ornamentum ecclesiasticum.
- Podagricorum Patronus S. Nereus Treviris 104 d
- Poeta Virgilius versus Eclogæ 4 de adventu Christi ex-
plicat 37 c
- Pœnitentiæ Sacramentum, vide, Confessio. Pœniten-
tiam publicam facit S. Hovicus, ob familiariter de-
risum Episcopum 544 b
- Pœnitentiæ S. Pellingotti 152 a, S. Davini 330 d, S.
Genesii Episcopi 323 f, S. Otho 339 a, S. Gilbert-
ii 764 b. Ut deditus a pueritia S. Conus 360 c;
eorum rigor inter Pramonstratenses 859 c: isdem
coercetur demon 840 c. Cingulo ferreo utitur S. Ba-
zalota 639 b. Vide, Austeritas vite, Jejunium,
Somnus, Vestitus, Frigus, Cilicium, Viduus.
- Pœna peccatorum, vide Peccatum.
- Pontes in via publica construendos curat S. Joannes
Eremita 262 b
- Pontificis Romani Legator reverenter suscepti B. Ber-
trandus Patriarcha Aquilejensis 789 b, Pontificiam
auctoritatem, etiam in male vivente, reverentur
Poppo Archiep. Trevirensis 96 b
- Prædicationi diuturnam orationem præmittit S. Nor-
bertus 830 d e ea fungitur, nulla accepta mercede
829 a, magno concursu 830 d, ignoto idiomate, in-
telligitur ab auditoribus 827 e. In prædicando as-
siduus B. Bertrandus Aquilejensis 787 e
- Prælium, vide, Bellum, Victoria.
- Prælagium gravis matris de futura prolis sanctitate
360 d
- Presbyter opere manuum victum lucratur S. Fortuna-
tus 75 b
- Primatus Ecclesie Viennensis in Gallia 732 b
- Princeps omnibus dilectus B. Bertrandus Patriarcha
789 b. Principis Ecclesiastici virtutes in B. Mein-
wercel 512 e
- Processio solennis cum Reliquiis Sanctorum & vene-
rabilis Sacramento 281 a; cum Reliquiis S. Nicolai
Peregrini 257 c, S. Davini 334 e, S. Pauline Vir-
ginis

- glais & M. 636 b, S. Florentii M. Duaci 39 c, Processione solenni ad malas leucas deferuntur Reliquiae SS. Marcellini & Petri 184 f, aliae Reliquiae processionaliter translatae 309 f, ad Processionem solennem initium suum feruntur 305 c, 305 c. Processionem magnificam ad honorem S. Norberti Praga 884 d, 889 d, comitatur ipse Imperator 890 c. Alia eidem Sancto instituta Antverpiae 903 a 905 c. Vide, Pluvia, Reliquiae, Processionem cur Canonici Turelenses ducant cum fustibus 102
 Procuratorem S. Norbertus diutius a damone obsideri permittit, ut pro delictis suis satisfactus 841 b
 Proditor, Vide, Innocens.
 Profectus quotidianus commendatur a S. Alexandro Veronensi. 339 b, Vide, Persecutio.
 Prolem multis precibus postulant & impetrant parentes S. Gualterii 406 b c. Sterilibus eam petentibus patrocinatur S. Joannes Eremita 262 c. Vide, Abortus, Educatio, Filius.
 Prophetiae spiritus B. Leonardi Rectus 371 c, 372 b, S. Eusebii 117 bc, S. Symonis 91 b c, S. Pelinagati 152 b c, S. Norberti 814 c; cui revelatur defectio unius sui socii 863 c, & sicutus venturus ad eum interficiendum 851: idem Sanctus praedicit se Episcopum futurum. 867 b, seditionem in se concitandam 860 b, famem futuram 339 b, locum sui Ordinis fundandi sibi revelatum designat 863 a b, 864 c. Praedicit mortem suam S. Bonifacius M. 470 c. S. Henrici Lomp. S. Heriberti Colon. 340 b c. Eodem spiritu varia praenoscit S. Coemgenus 317 c, sepulturam sibi sub dno eligit S. Theobaldus 139 cd. Prophetia falsa S. Petri 401 b. Vide, Vaticinium, Mors.
 Providentiae divinae per malam alienius fraudem satis fit 921 c
 Prudentia S. Norberti, nihil magnum statuentis nisi explorato occulte aliorum iudicio 832 d
 Psalmodia, Vide, Chorus.
 Psalterium puella didicit necdum duodecim 834 c
 Pudicitia in verbis aliisque actionibus B. Ferdinandi 364 df
 Puer S. Ponticus martyrium fortiter subit 166 a. Pueritia pia S. Aldrici Episcopi Pasulani 750 f, 751 c, Gerardi Modestensis 768 c. a Pueritia Deo offertur per parentes S. Morandus 349 de. Religioem ingredi statuit S. Dorothaeus 606 b. Pueris maxime se miraculosum ostendit S. Gilbertus 765 a. Vide, Educatio.
 In Purgatorio dicit se fuisse Waltherus Archiep. Magdeburg. post mortem apparet 927 c. In eo fuisse annis 34 se dicit Ludovicus Pius Imper. filii sui Ludovici preces postulat 197 c

R

- R** Radio solis aut luminis miraculose plenus dependet S. Alexandri Episcopi Pasulani 750 f, 751 c. Radiis solis portatur S. Nicolai Peregrinus 238 c
 Rana, Vide, Dæmon.
 Reformatio non facile in monasteria introducit 535 bc, 536 f: de ea seniores libenter audiunt, sed non iuniores 824 bc: illam non admittunt Canonici a S. Norberto 821 c. Vide, Persecutio.
 Regnum paternum deserunt fratres S. Innocens, ad vitam Religiosam amplectendam 408 f, & S. Petrus 400 f
 Regulam suam commendat S. Augustinus Praemonstratensibus 859 c. Regulam servantibus prospicit Deus de commodis temporalibus 536 a b, Regulares Canonicos pro secularibus difficulter inducit Magdeburgi S. Norbertus 850 f
 Religio Christiana, Vide, Idololatria.
 Ad Religionem mirabiliter vocatur S. Hugo, Sacerdos

- S. Norberti 828 cf, subito, B. Placidus Rectine 552 c, S. Gregorius Ultrajectinus per spiritum loquium 484 c. Apta adolescentibus exhortati eandem 121 f: ipsam ingredi statuit adhuc pu Dorothaeus 606 b c: puer S. Bonifacius a patre petitur; is dein morbo correptus consentit filio cd, iuvit parentibus adit eam S. Francus 35. S. Genuus rei ideo iugens in cibarium ardentem addit 360 c, & Episcopatum dimittit S. Genuus 728 d, S. Gudvualdus 731 a, Bartholomaeus Laudunensis 866 c, & S. Claudius Vesontionis 648 c. Religiosam vitam, cum filio cui repant, assumunt parentes S. Gualterii 407 d c Godefrido Cappenbergensi adversari consanguinei consentiunt 842 c d. S. Norbertus Religionem suam Theobaldo Comiti Blesensi 842 c d. Rel in virtute S. Dorothaei & sociorum 610 c. S. conis 112 b, S. Dorothaei Archimandrita 397 d a, B. Firmant 558 c, S. Claudii Vesontionensis f, B. Placidi Rectinensis 558 d S. Adm 12. S. Bonifacii Mart. 478 d, S. Morandi 350 l Religiosos caritas Bartholomaei Ep. Laudun. cf, & Ven. Hildeburgis 362 cf 363 a b. Plura nosteria fundat S. Berthramnus Episc. Cenensis 712 c. Religiosos qui iuvant participes meritorum 865 c. Religiosis data monita a S. troco 401 f. Vide Reformatio, Regula, Infans, Regnum, Peccatum veniale, Habitus, Soli Reliquiarum translationi praemittitur jejunium & oratio multa 731 b: eas non banari possunt a damone 439 f; ad eas perseverantes puniuntur & earum translationi obistere volentes divinitus i diuntur 61 d. Reliquias S. Gudvualdi indigne tingens puniunt, & sanatur penitens 747 c d. sano Reliquiarum suarum operiri ab aliis quam dignis vetat B. Placidus Rectinensis 559 c. Reliquias Sanctorum non reverenter attingens ca, amittit 709 c; contemnentis puniuntur infirmi respicientes sanantur 440 bc: auferre eas volentes excutatur 678 f. Pars oblata iussu Sancti alteri coniungitur 189 c fseqq. Reliquiarum fuit 331 c, eas irreverenter attingentis manus facta, penitenti sanatur 731 b Violentes tumuli Alexandri Ep. puniuntur 731 a b. Palio B. Ge purpuris imposito, felix parus impetratur 774 c. Ilium S. Nicolai Peregrini ipso vivente miraculis 1243 b. Reliquiae, igne probatae an tales essent, diligenter conservantur 87 a: ob parvitatem non contemda 227 a. Pileus S. Davini agrotantium capiti nitur ad levamen 333 f. Galea S. Crescentini cepigiam sanat 59 b. Reliquiae SS. Petri & Marcopiosum sanguinem stillant 185 d e; aliae su odorem spirant 59 b 281 c. Imago Crucifixi vertit ad Reliquias S. Gudvualdi 744 b c: a servatur illud corpus S. Conrad 131 c. Reliquiarum Sanctorum divinitus exhibetur quaedam ratio 628 b. Sanguis & Dalmatica S. Stephan: in honore 689 c. Luminaria ultro accensa ad Reliquias 133 d. Inventis illi altero pulsantur panes 143 a. Reliquias Martyrum sepeliendas visce Christiani curant a sac. 166 c: ad bonum petit S. Porphyrius 68 c. Reliquiae inventae & lata miracula 41 b 336 f: quaedam transferri nequ nisi praevia oratione 709 c, aut voto ecclesiae in horum honorem cum Monasterio fruenda 24 b c. condita, genuflectione animalium innoscent 56 vaculoso lumine indicantur 59 b; a tamis indomiti Ecclesiam debebuntur 56 a f. Reliquiae S. The immobiliter consistunt in loco, quo Sanctus habitavit 140 a: Clem oblata, Deo ita volente Reliquiarum translationem impedire volentes per-

- sur cecitate 14 b c. Reliquias S. Catharinae miraculose accepit S. Symeon Peregrinus 90 d. S. Clementis, quomodo accepit S. Illidius 428 a b, 430 d e. Corpus S. Bonifacii immotum manet, cum vellent ipsum alibi quam iusserat sepelire 473 b, transferendum Moguntiam inuenerunt ipse Sanctus 476 c: quod honorifice fit 472 a b 476 c: & B. Placidi Reclmetensis ad ecclesiam sui Ordini ministerio Angelorum 558 f. eodem facie apparet S. Conradus 132 a, alique Sancti 185 b. Reliquiis adferendis, processionally occurrunt ab accolis 186 b 189 c d, luto ob pluvias via mirabiliter siccata 186 b c, & eas ferente per imbrem non madefacto 259 e. Reliquiarum miraculosa sed quasi fortuita inventio 632 b. Corpus S. Florentii circumlatum grassantem pestilentiam fessit 33 f. S. Eutychii a bobus indomitis ad locum sepulturae divinitus destinatus trahitur 451 a f. Reliquiae S. Gilberti inventuntur, praemissis jejuniis & Orationibus & Missis sacrificiis 765 e. Monasterio illatas multiplex benedictio divina sequitur 766 d e. Reliquiae S. Chrothildis circumlatas in publicis necessitatibus 294 a, S. Mauriti ab Ottone I Imp. Magdeburgum translatae 861 e, S. Norberti, magno multorum studio requisitae, obtentae, inventae & translatae 871 & seqq. solenniter processione semel iterumque ac saepius circumferuntur 883 e f eorum consuetudinem Brandea sanctificata 911 c d, ad Reliquias Sanctorum orans pauper largiam ab his impetrat elemosinam 633 e. Accurata descriptio in qua statim nunc fit Corpus S. Davini 334 b seqq. Vide, Processio, Aves, Integritas corporum, Odor, Tunica, Stola, Oleum, Campana, Oratio, Angelus, Pluvia, Pax, Crypta, Mare, Columna, Crux.
- Revelatur mors B. Meinwerci B. Godehardo Hildensheimensi Episcopo 552 e. Revelationes S. Abbatis Ansb & aliorum Sanctorum 642 e f, Vide Prophetia.
- Erga Regem afflictum fidelitas S. Bertholdi 715 e f Rhetoricam docuit S. Cyrillus Ep. Carthagini 270 c Ricuum ecclesiasticorum, perit, B. Ferdinandus & mater eius Regina Lusitania 566 b 567 c. Idem illos in capella sua solite observandos curat 566 b c.
- Rosarium vel Corona Dominica, a Michaelis Camaldulensi instituta 372 d
- Rupes aquam emittit a fribus Sanctorum 732 c
- S**acerdotum implam vitam emendare conatur S. Bonifacius 465 a 468 c d. Sacerdotis solitarii virtutes in S. Dorotheo 607 f. Vide, Presbyter, Missa.
- Sacramentalia, Vide, Exorcismus.
- Sacrilegi puniri 771 a, ecclesiam exuens paralyti percutitur 4 a b, Sacrilegium tutum, Vide, Furtum.
- Sacrista impudicus apparente S. Cernito punitur infirmitate, penitens sanatur 709 d. Sacrista pius Giraldus 709 e; Sacrista turbantibus & contumacia castigata 535 b
- Saxonia, Vide, Abbas.
- Saga infantem incantare conata, interficitur oratione S. Coemgeni 319 d
- Sanctorum cultus probatur in translatione SS. Marcellini & Petri 177 a. Sanctum qui non honorat furtum el facit 541, S. Nicolai Peregrini cultum floruit civitas Tranensis 254 f, lupus ovem S. Gudwalo oblatam refert, & pro ea aliam rapit 746 e, Vide, Missa.
- Sanctorum Acta, Vide, Acta Sanctorum.
- Sanctimoniales accersit ex Anglia in Germaniam S. Bonifacius, ad instruendum nobilium filias in doctrina Christiana 474 e
- Sanguis S. Stephani honoratur 689 e. Sanguineo salix percussa emittit 445 e, copiosum stillant Sancti Anthonii Marcellini & Petri Reliquiae 185 f e
- Sapientia multiplex S. Pamphili M. 64 c
- Saxum capiti S. Morandi tegumentum praebet a pluvia 345 f
- Scapulari suo infernum sanat S. Eneco 116 e. Scapulare etiam Canonici secularibus usitatum 861 b c d
- Schisma Petri-Leontii vi sublatum 856 b
- Scripturae sacrae interpretationem audiens convertitur ad vitam Religiosam S. Gregorius Viridjensis 484 c d, eorum intelligentissimus S. Valens Diaconus 66 b, 67 e; studiosus B. Ferdinandus 564 a. Difficiliores in ea quaestiones scrutari betat S. Dorotheus discipulum Dositheum 199 c f
- Senex, Vide Aetas.
- Sepulcrum sub dio sibi eligit S. Theobaldus instinctu divino 239 c, illud sibi immobilitate corporis designat S. Alexander Ep. M. 751 a d: de eo inter se paciscuntur S. Walbertus Ab. & Megetius Ep. 691 a b. Locus primae Sepulturae B. Meinwerci occultari non potest 510 f, eam sibi praeparat S. Symeon Reclusus Treviris 93 a
- Serenitas aeris impetratur invocatione S. Clari 9 d, 10 d. B. Andrea de Hespello 366 d, 370 b, intercessione S. Eneconis 124 e, & S. Marcellini 208 e datur inchoata processione solenni 905 c
- Serpens immanis, daemonum habitaculum, oratione interficitur per S. Lisdum 301 a, S. Eneco, alteri imperat, ut seipsum comburat 117 a, tripedalem vomit mulier, & sanatur per S. Petrocum 401 f
- Serra an & quomodo secti fuerint Martyres 45 b c
- Servus sanus, Porphyrius Martyr 65 d, 68 c
- Servos segnes puniendos, laboriosos bene nutriendos ostendit B. Meinwerci 535 d, eorum fidelitatem in domino explorat Ibid. probatur illa etiam erga defunctam B. Ferdinandum 585 c. Vide, Famulus.
- Servile opus, Vide, Dominica, Festum.
- Signum Crucis, Vide, Crucis signum.
- Silentium S. Medulphi adducit pueri 76 f, servant illud in itinere S. Norbertus & socii 837 c
- Simoniam odit B. Bertrandus 787 a
- Sitim fortiter sustinent Martyres 421 d
- Sobrietate valetudinem diu servat B. Bertrandus & delicatioribus cibis ac vino abstinet, vulgaribus parce contentus 789 c d
- Sub Sole ardenti perdurant Martyres 421 d. Vide, Radius.
- Solitudinem petit tempore persecutionis B. Erasmus 213 f, praeter contemplationis desiderio S. Joannes Hieronima 261 f, ut in virtutibus proficiat S. Lucilianus 277 f. In eam frequenter secedit S. Eutychius 451 e, remotiorem petit magister S. Symeonis & ipse Symeon 89 e f 90 f, ac S. Francus, vitam monstrante urso 554 b c d. Solitariam vitam ducit S. Eneco 111 d e 112 b c, & S. Coemgenus 315 f. Solitudinem, non loci; sed animi quaerit & invenit S. Dorotheus Archimandrita 597 a d. Vide, Tentatio, Episcopus.
- Somnum non capit S. Ansb 642 e, per se dormit S. Attalus 726 e, duriter & multum vigilans B. Ferdinandus Inf. Lusit. 565 e, pernoctat in oratione S. Nicolaus Peregrinus 245 d. Ad somnum capiendum nunquam decubuit S. Dorotheus Thebanus 596 c. Vide, Austeritas, Penitentia, Excicator.
- Spectrum, Vide, Daemon.
- Speluncam inhabitat S. Gudwals cum discipulis 731 d
- Spiritus Prophetiae, Vide, Prophetia.
- Spiritus fervor, Vide, Oratio, Perfectio.
- Spiritus sanctus in specie columbae apparet super caput S. Augustini Cluniacensis dum inter dissidentes pacem componit 695 a. Erga Spiritum sanctum devotus B. Petrus de Bono, in Festo Pentecostes obiit 414 b
- Sputa confici in faciem suam fert patienter S. Norbertus 824 b c
- Stamp & Stan, quare vocetur S. Photinus 85 d, a Statua idoli descendam proponit humilitatem & patientiam S. Ansb 642 a
- Sterilis, Vide Proles.

Sto-

Stola S. Vincentii Mart. 722 c. *Vide*, Ornamenta.
 Stragema Ducis Sionis 534 c
 Studendi & legendi mirabilis ardor S. Dorothei archi-
 mandrita 598 d c. Studiis sacris diligenter sese im-
 pendit puer S. Bonifacius 461 f
 Sudor mirabilis a corpore S. Symeonis defuncti 93 c
 Superbia paulatim crescit in summam malitiam 600 c,
 eo trahentem demonem vincit S. Eneco 116 cd
 Surdorum curator S. Auditus 28 b
 Suspicionis temerariae malitia 602 c f
 Sutorum confraternitas, *Vide* Confraternitas.
 Synodici litteris Episcopi, non tantum praesentes, sed
 & futuri suo tempore subscribebant. 234 bc

T

Temperantiam paulatim docet Dositheum discipulum
 suum S. Dorotheus archimandrita 599 c *Vide*,
 Sobrietas.
 Tempestas divinitus immissa integrum exercitum dissipat
 297 a, in tempestate a navigantibus invocatur S.
 Nicolaus 262 a. *Vide*, Mare, Peccatum, Tonitru.
 Templum ingredi nequit peccator 133 c. Templum exu-
 rentes sacrilegium immisso paralyti puniuntur 242 b. Tem-
 plum idolorum, *Vide*, Idolum. Templi mundities,
Vide, Mundities, Sacrilegium Ecclesia.
 Tentationes gravi cruciatu vincit S. Oliva 339 a; eis
 succumbit, solitudinem deserit, sed ab Angelo reducitur
 S. Peregrinus 372 c d, *Vide*, Daemon, Superbia.
 Tertii Ordinis S. Norberti eorumque habitus 937 c f
 Terrae motus miraculosus 53 d e
 Testamentum in favorem pauperum & ecclesiarum a de-
 functo testatore ratificandum curat S. Illidius 427 d e f
 Theauri inventi pars deferretur ad Imperatorem 75 c
 Timor Dei, custos virtutum, & via ad caritatem
 278 a; servans a peccato 398 b
 Tonitru & fulmine perterritus S. Norbertus, ad me-
 liora convertitur 821 c
 Tormentum, *Vide* Constantia, Martyrium, Capra-
 rum ungulae, Serra.
 Tortores Martyrum puniuntur 272 f
 Translatio Reliquiarum, *Vide*, Reliquiae.
 Trinitati sanctae templum & monasterium exstruere
 monetur in ecclasi S. Dorotheus 609 d, eandem bla-
 sphemat demon 833 a
 Tunica S. Vincentii Martyris 722 d. *Vide*, Ornamenta.
 Turpilochium, *Vide*, Pudicitia.

V

Vacca S. Coemgenum infantem lactat 312 bc, & alla
 ejus attactu lacte abundat 313 f
 Vana gloria. *Vide*, Gloria Vana.
 Vanitas, *Vide*, Capilli.
 Vasa sacra, inter spolia belli ablata, ecclesiis distribuit
 Childebertus Rex 206 c
 Vaticinium de futura sanctitate S. Norberti, cum gesta-
 retur in utero 821 a; & de eodem futuro Archiepiscopo
 Magdeburgensi 843 b
 Velum, ab Angelis S. Servatio allatum 859 f
 Venatio. Monachi fustibus armati concurrunt ad inter-
 ficiendam montium belluam 9 f
 Veniale peccatum. *Vide*, Peccatum.

Verbum Dei. *Vide*, Praedicare, Collo-
 quium.
 Vestes pretiosae exuit S. Norbertus 823 c
 sacrum villis 836 c. Vestem Ordin-
 velationis idem accepit S. Norbertus 81
 tionem dat 836 c. Vestitus villis B.
 villis & incommodus S. Nicolai Peregr-
 Lyardi 300 f; Modestus & decens B. B.
 eba 789 c d. B. Ferdinandi Insigni-
 c, 565 f, & S. Chrothidis Reginae
 Penitentia, Habitus, Cilicium.
 Viaticum. *Vide*, Eucharistia.
 Victoria parva invocatione nominis Ch-
 Risti 294 c; a Cremonensibus de M.
 SS. Marcellini & Petri 171 c, de I.
 Theodori 595 f. Victoriam de hostibus
 re, promittit S. Hilarius 291 f; oratio
 Bertrandi 788 b. Clades dirigitur
 sui Childeberti & Theodeberti Regum
 Bellum.

Victus temulitas S. Norberti 829 c, & S. Sq-
 Abstinencia, Jejunium, Penitentia.
 Viduae sanctae virtutes in S. Sophia 404 c
 Regina 296 f. *Vide*, Nuptiae, Misericordia
 Vigiliae. *Vide*, Somnus, Oratio.
 Vinitorum Patronus S. Mercurius
 Vino modico utitur S. Symeon Reclusus;
 tem 92 c, strategemate vasorum vitul, c
 tur 534 c. *Vide*, Abstinencia, Aqua.
 Virginitas semper servata a B. Ferdin-
 tanta 564 b d f, & Theobaldo 138 b;
 Saturnina 403 c d. Virginitas dotandi
 dit B. Bertrandi 788 a. *Vide*, Nup-
 tiae.
 Vitae Sanctorum. *Vide*, Acta Sancto-
 rum.
 Vitam longiorem optat B. Ferdinandus
 causis 503 c. Vita, brevis an diuturna
 fert ad aeternam salutem 927 c. *Vide*,
 Vita solitaria. *Vide*, Solitudo, Cetera
 Vitium. *Vide*, Peccatum.

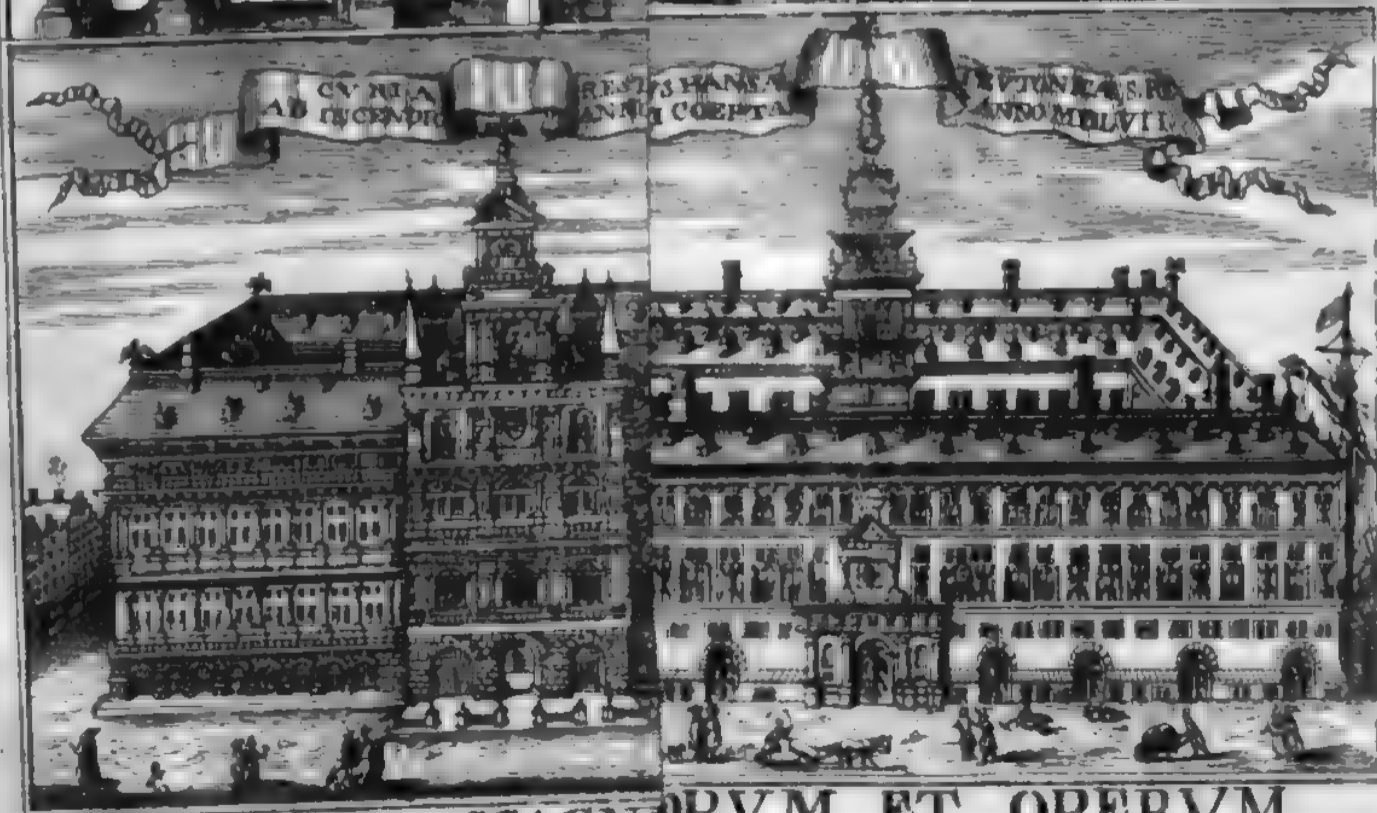
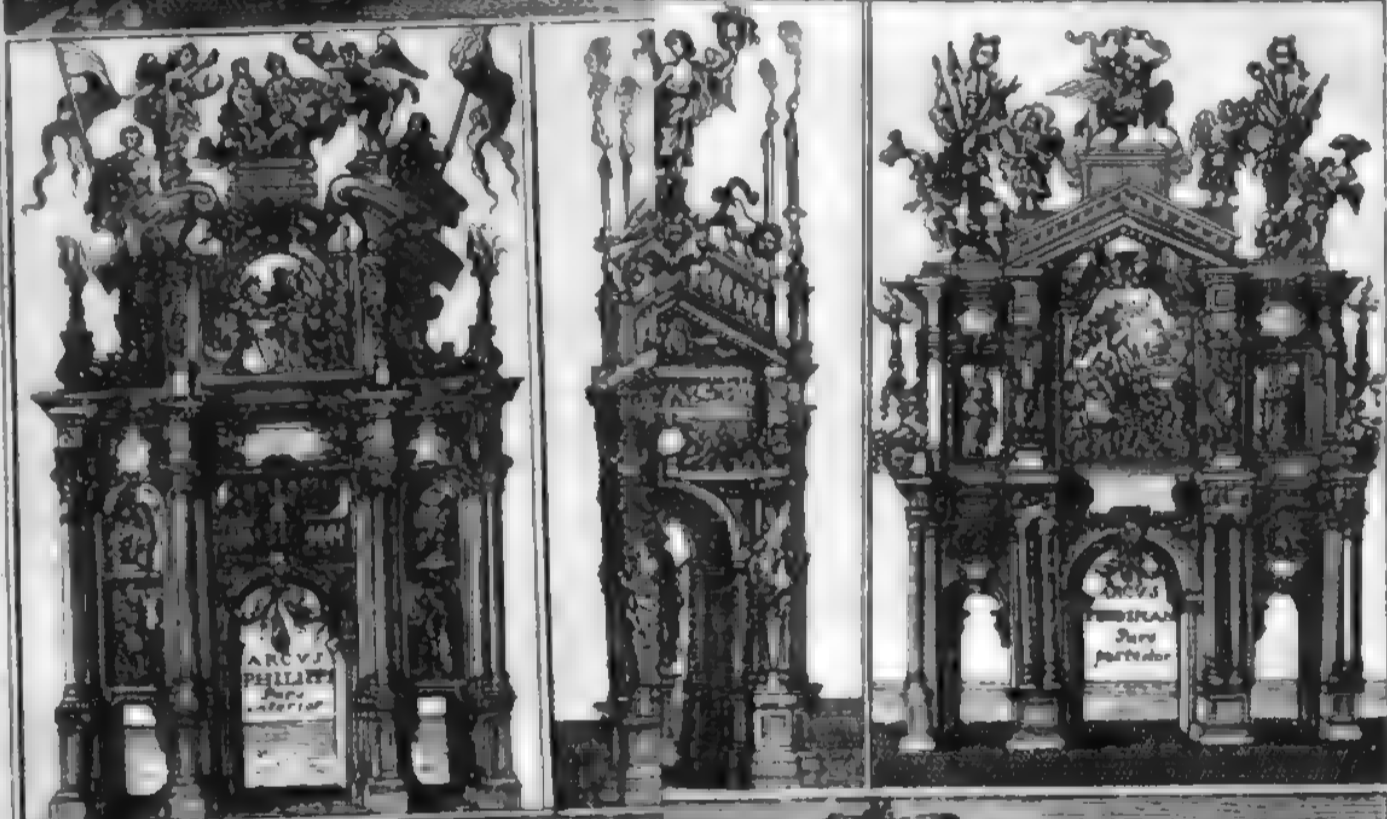
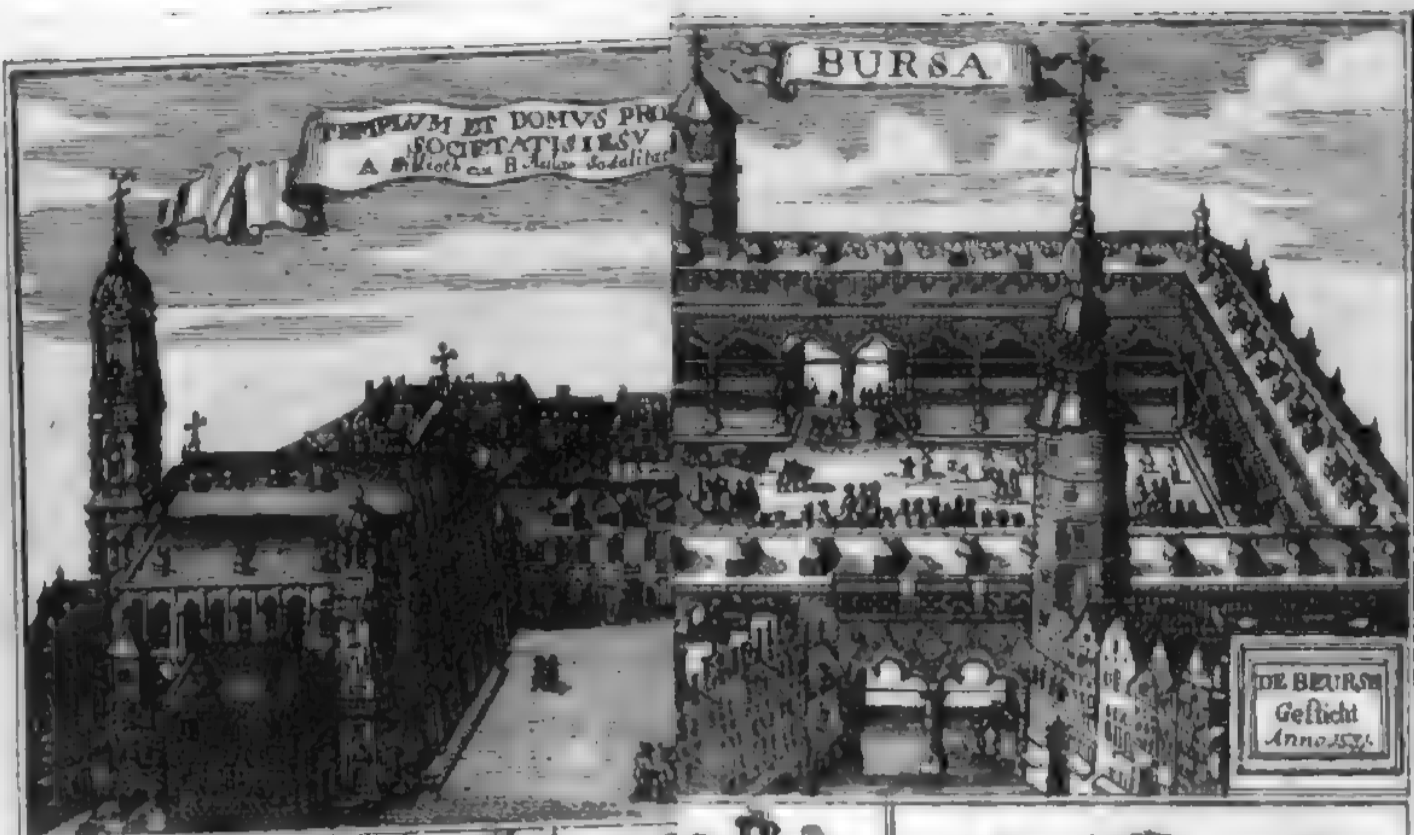
Vitis miraculosa ex sepulcro S. David
 Ulcera leproforum extergit, osculatur, &
 berrus
 Unio S. Caprae cum Deo per orationem
 Vocatio ad Religionem. *Vide*, Religi-
 Vocum pro pbrenetica faciens, sed de-
 mas impetrat salutem 772 f. post vi-
 templo & monasterio construendo, trans-
 ram Reliquias, ante immobiles 24 f
 solvens, apparet S. Claudio, cui
 puniuntur 661 d e f; altus ideo reuincit
 142 cd, 501 a; & exarscunt arbore.
 & non reddunt

Ursus melle pascitur, & viam monasterii
 solitudinem

Uxor. *Vide*, Matrimonium.

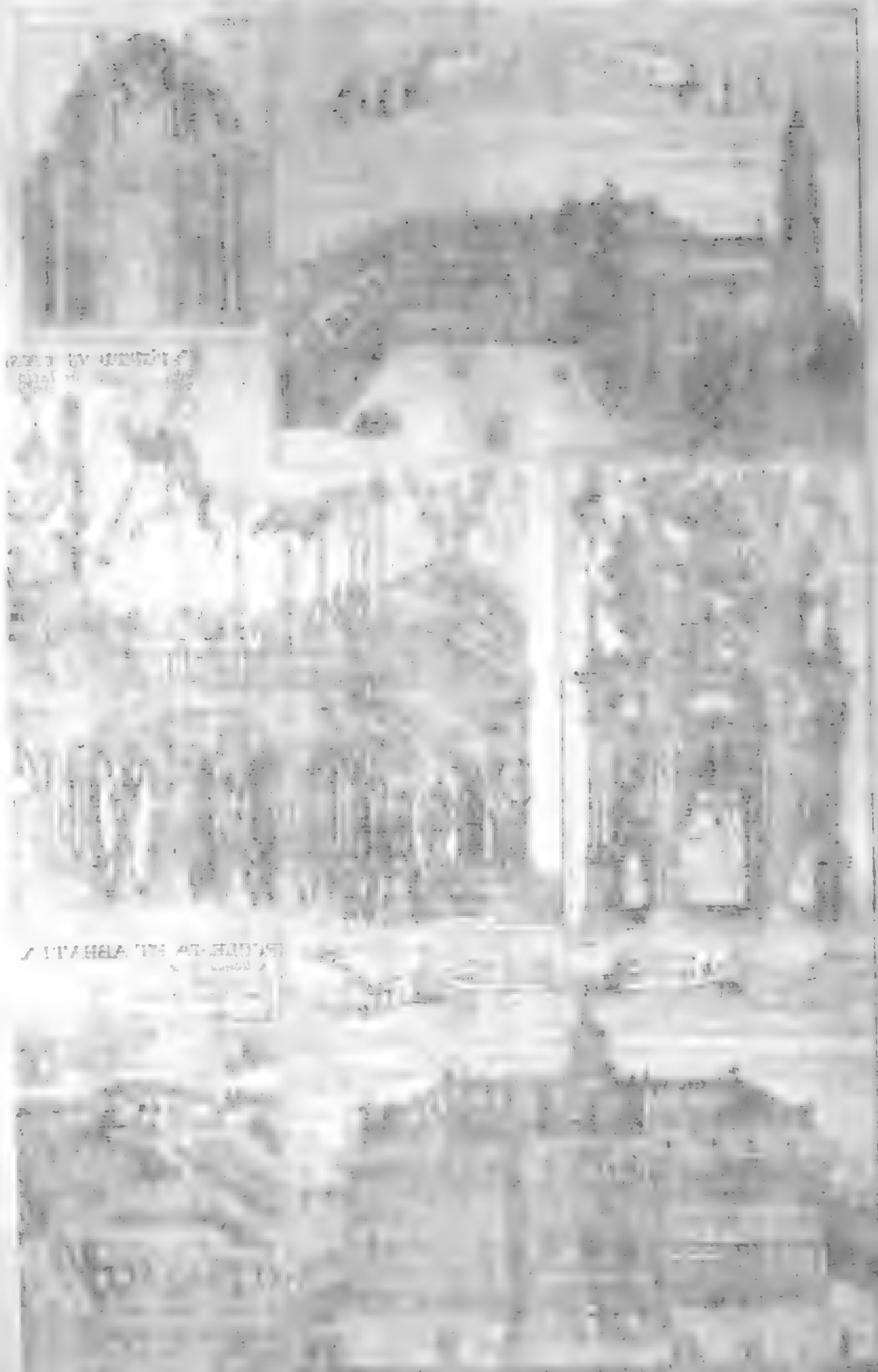
X. Z

Xenodochium. *Vide*, Misericordia
 Zelus Apostolicus S. Norberti 824 c
 nia salubris S. Bonifacius 463 a; ad I.
 a Gregorio Papa incitatur 479 bc. *Vide*
 Zona. *Vide*, Invisibilis.

SPECIMINA MAGNORVM ET OPERVM

PLAN OF THE
BUILDING

SECTION TO THE
BUILDING

SECTION TO THE
BUILDING

ECCLESIA ARAEMONSTRAT.

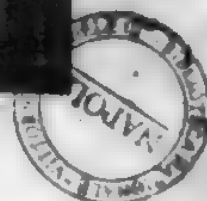
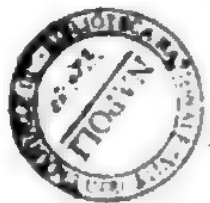

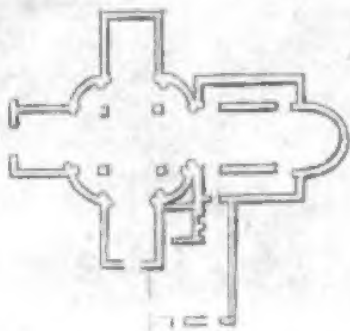

FIGURE 1. THE FACADE OF THE CATHEDRAL OF SEVILLE

Helus Antuerpia latuentalis

Index Locorum et Offinarum
Monasterii Averbodiensis

- 1 Porta Monasterii
- 2 Diuersorium Colonorum
- 3 Equile Hospitum
- 4 Porta Secunda
- 5 Ecclesia S^{ae} Mariae et S^{ci} Lois
Baptistae
- 6 Dormitorium
- 7 Ambitus later post ecclesiam
- 8 Refectorium silentii
- 9 Refectorium collegii
- 10 Infirmitorium later post Chorum
- 11 Collocutorium
- 12 Bibliotheca
- 13 Pomarium Conuentus
- 14 Viuaria et fovee Conuentus
- 15 Hortus Conuentus
- 16 Domus Prioris later post Chorum
- 17 Portae Conuentus veteris locus
- 18 Domus Recollectionis
- 19 Aula Episcopalis
- 20 Domus Abbatialis
- 21 Aulae Abbatiae
- 22 Domus Hospitum
- 23 Culina
- 24 Pistrinum
- 25 Braxatorium
- 26 Equile Monasterii
- 27 Domus lotricum
- 28 Officina fabri lignarii
- 29 Officina fabri ferrarii
- 30 Officina Rotarii
- 31 Officina Vitriarii
- 32 Orile
- 33 Horreum
- 34 Colonia
- 35 Vaccarium
- 36 Pomarium Abbatiae
- 37 Hortus Abbatiae
- 38 Infirmitorium famulorum

ADMODVM REVERENDO
ET AMPLISSIMO DOMINO
D. SERVATIO VAES
ABBATI AVERBODIENSI
HANC A SE FACTAM
EIVSDEM ABBATIE IMAGINEM
HONORIS ERGO
D.D.

VCAS VORSTERMANS IUNIOR
pictor & sculptor Antv. MDCLXIII
Novam ecclesiam veteri hic substitutam,
ex idea Baronis vander Eynde Architecti,
defineavit Jo. sebastianus van Looybos,

[Faint, illegible handwritten text covering the majority of the page]

